

GLOSSARIUM MEDIAE ET INFIMÆ LATINITATIS

CONDITUM A CAROLO DUFRESNE

DOMINO DU GANGE

AUCTUM

A MONACHIS ORDINIS S. BENEDICTI

CUM SUPPLEMENTIS INTEGRIS

D. P. CARPENTERII

ET ADDITAMENTIS ADELUNGII ET ALIORUM
DIGESSIT

G. A. L. HENSCHEL.

Tomus Primus.

PARISIIS,

EXCUDEBANT FIRMIN DIDOT FRATRES,

INSTITUTI REGII FRANCIE TYPOGRAPHI

1840.

SIGLÆ BENEDICTINORUM :

- 1** Præponitur vocabulis de novo additis.
- 2** Præponitur explicationibus quibus aut apertius Cangii sententia explanatur, aut emendatur opinio.
- [ ] Includuntur quæ in ipsum textum Cangii inserta sunt.

SIGLÆ NOSTRÆ :

- * Additamenta CARPENTERII separatim posita.
- [*] Additamenta CARPENTERII Cangiano textui inserta.
- ** Voces novæ quæ in hac editione accesserunt.
- [**] Additamenta Editoris suis locis inserta.
Iis quæ sunt Adelungii subjectum ADEL.

PRÆFATIO

DOCTISSIMI VIRI CAROLI DU FRESNE
DOMINI DÙ CANGE,

AD

GLOSSARIUM.

DE CAUSIS CORRUPTÆ LATINITATIS.

Ut rerum omnium, sic linguarum instabilis conditio.

a Plato in Cratyle.

I. Praeclare olim dixit Heraclitus apud ^a Platonem, ¹ τὰ δύναται τὰ πάντα, καὶ μένειν οὐδὲν. Nec recte minus apud eundem Socrates, ² μεταπίπτειν πάντα χρήματα, καὶ μηδὲν μένειν. Ea quippe est rerum, quæ sub celo sunt, natura et conditio, ut quemadmodum ortum habent suum, ita et interitum consequantur. Nihil in iis firmum constansque est, et quod semel in lucem prodiit, abdat se se in decursu temporis, ac tandem extinguitur necesse est : unde belle Seneca ^b dixit, Certis ire cuncta temporibus, nasci debere, crescere et extingui, nullique rei non senectutem suam esse : ita ut quod protulit ac dedit sua sponte natura, quasi tamen beneficii pœnitentia, retractare ac resumere videatur, ³ ἡ πάντα δύσσει καὶ κομιζεται φύσις. Quin et homo ipse, qui ^c εἰκὼν τοῦ νοητοῦ Θεοῦ ^c Hierocli, ⁵ τίμιον καὶ ^d Psello dicitur, perpetua istius instabilitatis et vicissitudinis insigne præbet exemplum. Ex infantia sensim ad adolescentiam, hinc per statæ virilisque ætatis robur in senium tandemque in mortem delabitur. Quid mirum, si linguae perinde ipsæ, quibus cogitationes suas exprimit explicatque, nedum sibi constant; et ut sua initia, sua incrementa, ita et sua pariter decrementa obtineant. Scite igitur, meo quidem judi-

cio, quidam ex eruditis dixerunt, vivum quoddam et spirans in earum mutationibus humanae vitæ exprimi simulacrum, ut quæ velut infantes in suo balbutiant ortu, cultu deinde artisque disciplina sensim adolescent, ac rursum ex ejusdem artis desuetudine ad pristinam redigantur infantiam, vel etiam interdum omnino evanescant. Quod sane compluribus accidisse evidens per se manifestumque est, cum modo non sit inventire, quenam fuerint Pœnorum, Phoenicum, Gallorum, Germanorum, Britannorum, Hispanorum, aliarumque gentium linguæ, quarum nulla, vel certe paucissima supersunt vestigia : et quæ nondum prorsus exolevere, tantum a primæva sui absunt origine, et ab ea, in quam evasere, præstantia, ut fatendum sit in miserrime prolapsa senium, ad suam quodammodo redisse balbutiem, sic ut non eadem, quæ prius, sed diversæ prorsus esse videantur. Proinde verissimum quod ait Varro, ^e Consuetudinem loquendi esse in motu, itaque solere fieri ex meliore deteriore; *Vetus enim*, subdit idem Scriptor, *non pauca depravat, multa tollit*. *Quem puerum vidisti formosum, nunc vides deformem in senecta. Tertium sæculum non videt eum hominem, quem vidit primum*. ^f Multa sunt, inquit ^b Scriptor Anglus, quæ nullam stabilem ac firmam naturæ suæ sedem, et quasi ideam habeant : in quibus moris et consuetudinis præcipuum jus et tanquam imperium est, ut ex ejus decreto cuncta flant et administrantur : cuiusmodi linguæ et habitus et mores dicimus hominum viventium, quæ nulla sta-

b Seneca epistola 71.

c L. de Prov. P. d De Operat. demon. p. 16.

¹ Quæ sunt abire omnia et manere nihil.
² Res quoquot sunt occidere, et nihil permanere.
³ Natura est quæ dat et auferit omnia.
⁴ Imago intelligibilis Dei.
⁵ Honorable animal et sacram.

^a Lib. & Ling. Lat.

^b Thom. Smith. lib. i. de Lingue Graeca pronun-
ciat.

« bili in sede, sed in perpetuo motu ac mutatione
 « consistunt. Neque enim testamentum solum,
 « et suprema voluntas hominis incerta, varia-
 « bilis, et, ut Jureconsultus ait, ambulatoria
 « censetur usque ad mortem; sed et ipsa hominis
 « facies, et oris lineamenta, et tota quasi figura
 « corporis, et vestis forma, et gestus ratio, quan-
 « diu quis in vivis degit, identidem immutantur.
 « At ubi semel ex iis excesserit, stabilitatem
 « quandam suam consequuta sunt: ut neque ex
 « ejus voluntate, quæ jam nulla esse potest, nec
 « ex arbitrio posteriorum, quod tantum jus in
 « fato functum non habet, variari atque aliter
 « effungi queat, vel alterationem ullam acci-
 « pere. Id porro ipsum in Linguis accidisse quis
 « inficiari audeat? Nonne enim tres illas pre-
 « stantissimas, Latinam, Græcam et Hebraicam,
 « injuria temporis, tanquam Saturni edacitate
 « voratas adeo, atque consumptas videmus; ut
 « ubi maxime illæ frequentarentur olim a vulgo,
 « ibi hodie nec intelligentur quidem? Sed quem-
 « admodum civium illorum qui maxime vel in
 « Atheniensium Republica florebant, ut Themis-
 « stoclis, Aristidis, Cimonis, Miltiadis; aut in
 « Romana, ut Appii, Pauli, Fabii, Papyrii,
 « Camilli memoriam et cognitionem non a plebe,
 « quæ nunc Romana est, vel Atheniensium ef-
 « flagitare possumus, quippe quæ nihil horum
 « sciat, vel inaudierit; ita neque illi hodie de
 « eorum Lingua quicquam respondere possunt.
 « Solum illud de utraque re certum et explora-
 « tum habemus, quod e monumentis librorum
 « sedulitate ac diligentia possit erui. Ergo nec
 « hujus ætatis doctis hominibus, cum quid de
 « Linguae illius antiquæ, et in libris tantum ac
 « monumentis veterum viventis sono commini-
 « scuntur, quod ex iisdem libris non possunt com-
 « probare, fides est adhibenda. Non hercule magis
 « quam si historiam aliquam de priscis illis viris
 « ac antiquorum factis concinnarint, quæ nus-
 « quam a quoquam veteranum fuerit relata. Quis
 « enim Italos, Gallos, et Hispanos Latine un-
 « quam locutos sibi persuaserit ex hodiernis eorum
 « linguis, quæ Latinam ut matrem agnoscunt, et
 « a qua genus ducunt^a. Ita paulatim Linguarum
 « omnium fato, (verba sunt viri doctissimi) in-
 « quilinorum ac mancipiorum ex omni natione
 « ac turba externa, vulgique cuncta depravantis
 « licentia, Latialis sermo corruptus ac vitiatus
 « est, ut mater filias pingue quiddam et agreste
 « sonantes, veluti alieni sanguinis abdicaverit;
 « natæ parentis sermonem non intelligent, et ut
 « intelligent ærumnabili labore nutricis an no-
 « veræ linguam diu perdiscere inter pueritiae
 « penas ac supplicia numerent. Nec ipsæ sorores
 « se se inter se noscitant, et sicut animis, ita
 « sermone dissidentes ad lingue commercium se-
 « quastro uti coguntur, ac portenti loco inter
 « eadem alvo editas, surda verba, muta loqua-

Oct. Ferr.
rius.

« citas mentisque interpres oratio egens inter-
 « prete; *Tantum ævi longinqua valet mutare
 « vetustas.* Quamquam id minime mirum videri
 « debet, cum, ut diximus, ^b deficiat omne quod ^c Quintil. lib.
 « nascitur. »

Linguae Latinæ ortus, incrementa, casus.

II. Jam vero si ejusdem Linguae Latinæ, cu-
 jus gratia hanc Dissertationem instituimus, ori-
 ginem et incrementa investigemus ac perscrute-
 mur, quis non animadvertis crebras illas quo
 utitur sermonis mutationes, quibus ut Linguae
 cæteræ, juxta temporum vicissitudines, obno-
 xiā se vidit? Latinus sermo, ait^b Sosipater Cha-
 risius, « cum ipso homine civitatis suæ natus,
 « significandis intelligendisque, quæ diceret,
 « præstitit. Postmodum plane supervenientibus
 « sæculis accepit artifices, et horum solertiae ob-
 servationibus captus est, paucis admodum par-
 tibus orationis, normæ suæ dissentientibus,
 « regendum se regulæ tradidit, et illam loquendi
 « licentiam servituti rationis addixit: quæ ratio
 « adeo cum ipsa loquela generata est, ut hodie
 « nihil de suo analogiæ inferat. Ea enim quæ ad
 « explicandam elocutionem jam apud sensus no-
 « stros educata sunt, a confusione veritatis disse-
 « minavit et disparibus paria copulavit, ad affe-
 « ctionis regulam argumento similium. ^c Verum
 « quam artis disciplina, elegantissimorumque au-
 torum imitatio rudem perpoliverat, breve ad
 summam perfectionis dignitatem perduxerat,
 quæque florente republica viguerat ac steterat
 quando Romana res stetit, exinde cum Imperio
 ipso sensim deflexit, et quod in cæteris rebus acci-
 dere solet, per eosdem gradus et incrementa qui-
 bus adoleverat, revocata, pristinam rursus ad infat-
 iam balbutiemque redacta est. Ita Latinæ Linguae
 sua quodam modo fuit infantia vel pueritia, ado-
 lescentia et senectus: vel potius ætates quatuor,
 si quasi virilis seu constans ætas adolescentiae et
 senectuti interseratur. ^d Latinas « enim linguis
 « quatuor quidam esse dixerunt, Priscam, Latini-
 « nam, Romanam, Mixtam: priscam, qua ve-
 « tustissimi Italiae Populi sub Jano et Saturno
 « sunt usi, incondita ut se habent carmina Salio-
 « rum, scilicet »

^c Sirmond. ad
Inscript. Sci-
pion. Barbat.

^d Idd. 9. cap.
1. sect. a.

Quum neque Musarum scopulos quisquam superarat,
 Nec dicti studiosos erat.
 « Latinam deinde, quam sub Latino et Regibus
 « Tuscianæ cæteri in Latio sunt locuti, ex qua fue-
 runt XII. Tabulæ scriptæ: Romanam, quæ post
 « Reges exactos in populo Romano viguit, quam
 « Nævius, Plautus, Ennius, Virgilii Poetæ, ex
 « Oratoribus Gracchus, Cicero cæterique effu-
 derunt: mixtam denique quæ post Imperium
 latius promotum simul cum moribus et homini-
 bus in Romanam civitatem irrepit, integrita-
 temque verbi per solœcismos et barbarismos
 corrupti. » Priscam igitur cum infantia, Latinam

^{a Schoppius.} ^{b Robert. Constant.} ^{c Auctor. ad Herennium.} ^{d Sosipater.} ^{e Diomedes.} ^{f Victorinus.} ^{g Lib. 1. de via contum. p. 111.} ^{h Varro Ling. Lat. de}

cum juventute, Romanam cum virili quasi aetate, mixtam denique cum senectute licebit comparare. De postrema, scilicet mixta, (ut sileamus de a iis qui Latinæ Linguae quatuor assignant aetas, auream, argenteam, æneam et ferream,) sermonem instituere decrevimus, ac investigare potissimum, quid Latini sermonis elegantiam nitoremque adeo deturparit et vitiaverit, ut in quodam quasi senium prolapsa sequioribus saeculis, ad interitum propemodum venisse videatur. Atque huic quidem quarto et jam senescentis Linguae temporis Eloquentiae Magistri solent adscribere Gellium, Macrobius, Lampridium, Spartianum, Trebellium Pollio, utrumque Victorem, jurisconsultorum centones, qui in Pandectis in unum quasi corpus conflati, Tacitum, et alias ejusmodi argumenti et styli, qui ad aetatem Imperatoris Gordiani pervenere. Ab eo quippe tempore penitus extinctæ sunt Latinæ puritatis reliquiae, et barbaries undeque, non modo Italiam, sed et Romam ipsam invasit, atque cæteras exinde provincias Romani Imperii, in quibus utcunque Latinæ Linguae puritas hactenus servata fuerat, florente adhuc Republica ac Imperio. Tunc enim barbaris pervadentibus, non incolæ dumtaxat, verum etiam Lingua ipsa, quasi sub jugum missa, servitutem passa est, ita ut vix tantillum se se in aliquot Scriptoribus non prorsus incultis extulerit; conservaritque incolunem, cum in vulgo foeditate barbarica vitia passim jaceret.

Quid sit Latinitas et quibus constet.

III. Atque ut institutæ Disputationis initium faciam, statuendum mihi videtur in primis, quid sit Latinitas, quidve hac voce intelligatur, ut in quibus corrupta vitiataque fuerit, inde percipiamus. *Latinitas*, inquit^c Auctor ad Herennium, est quæ sermonem purum conservat ab omni vicio remotum: vel, ut^d Sosipater Charisius, et^e Maximus Victorinus, est incorrupta loquendi observatio secundum Romanam Linguam: ut denique^f S. Prosper: *Ea est, nifallor, judicata Latinitas, quæ breviter et aperite, observata dumtaxat verborum proprietate, res intelligendas enuntiat, non quæ vernantis eloqui venustate luxuriat.* Constat autem, ut asserit^g Varro, his quatuor, natura, analogia, consuetudine et auctoritate. *Natura*, inquit, verborum nominumque immutabilis est, nec quicquam aut minus aut plus tradidit nobis quam accepit. Analogia, sermonis a natura proditi est ordinatio, quæ barbaram Linguam ab erudita dissociat. Consuetudo, seu ratio curiosæ observationis uti ab aliis appellatur, non ratione analogiae, sed viribus par est, ideo solum recepta, quod multorum consensione convalluit: ita tamen ut illi artis ratio non accedat, sed indulget. Auctoritas denique in regula lo-

quendi novissima est: nam ubi omnia defece-
rint, sic ad illam, quemadmodum ad sacram anchoram decurritur: non enim quicquam aut rationis aut naturæ, aut consuetudinis habet, cum tantum opinione secundum veterum lectionem recepta sit, nec ipsorum tamen, si interrogentur, cur id secuti sint, scientium. Quæ quidem omnia brevi epilogo complectitur^a Victorinus, scribens « Latinitatem constare tribus modis, ratione, auctoritate, consuetudine. Ratione secundum Technicos, id est, artium traditores: auctoritate, veterum scilicet lectio: consuetudine, quæ doctorum modo loquendi usu placita assumpta sunt.

^a Victorinus
^b de Arte Gramm.

Qua ratione vitiatur. Quid sit Solæcismus.

IV. Cum igitur in Lingua Latina, de qua nobis est sermo, contra naturam, analogiam, consuetudinem et auctoritatem peccatur, tum Latinitas corrumpitur ac vitiatur, neque hac appellatione donari debet, quæ suis non insistit legibus. Porro contra naturam peccatur, si vox Latina non sit; contra analogiam, si prava sit verborum constructio; contra consuetudinem denique ac auctoritatem, si verba non multorum consensione recepta, vel proborum Scriptorum iudicio firmata sint. Atque ut de consuetudine et auctoritate quædam præmittamus^b; verborum alia vetera sunt, nova alia: nam si Plautina sunt, promant. p. 9.
^b Smith. lib. 1. de Ling. Gr. p. 9.

aut Enniana, quantumcunque longo tempore non audita proferuntur in lucem, vetera sunt: sin a Quintiliano vel Gellio, vel aliquo eorum qui tum, vel etiam aliquot post saeculis vixerunt, ut Apulelio alisque ejusdem aetatis Scriptoribus efficta ac usurpata, qui non reperiebantur Ciceronis atque Octavii temporibus, sub quibus constans Latinæ Linguae aetas vulgo censetur, nova sunt, etsi ante mille quadringentos annos constituta compactaque fuerant. Prisca illa et obsoleta, quæ ante Ennium, et ista nova et ridicula, quæ post Aulum Gellium invaserant in Latinam Linguam, castior loquendi ratio respuit, et qui sibi Aristarchi vices in illo labore desumpserunt, populare foro. Cum, ut ait^c Theon Sophista, curare debeant, præsertim qui dilucide et aperte scribere contendunt, ut voces non modo poeticas, figuratas seu metaphoricas, sed et conflictas et peregrinas vitent: *κατὰ δὲ τὴν λέξιν, φυλακτέον τῷ σαφηνίζοντι, τὰ ποιητικὰ δύνματα λέγειν, καὶ πεποιημένα, καὶ τροπικά, καὶ ἀρχαῖα, καὶ ξένα, καὶ δημόνυμα.* Cætera porro in Latinitate vitia ad duo potissimum reducuntur a Grammaticis, solecismum et barbarismum. ^d Sosipater Charisius. lib. 2. ^e Theon in Progymn. p. 44.

¹ Ad dictionem quod attinet, cavere debet is qui dilucide scribere vult, ne poetica, conflictæ, metaphorica, obsoleta, peregrina et sequivoca usurpet vocabula.

^a Diomed. lib. nique, ^a est contra rationem, sermonis disturbans orationem, et vitium in contextu partium orationis contra regulam artis Grammatices factum. Proinde quidquid peccatur contra analogiam, solecismus est.

Quid Barbarismus, et in quo differat a Solecismo.

^b Lib. 2. de
Doct. Christ. c.

^c p. 404.

^d Lib. 6. ep.

^e Lib. 1. epist.

^f 26.

^f Laur. Valla
^g Lib. 1. Eleg. c. 4.

^h Diomed.
Fronto. Sarlab.
lib. 1. Met. c.

ⁱ 18.

^j Ibid. lib. 1.

^k 31.

ⁱ In Apolog.
c. 3.

^l 1.

^m L. de Or-

ⁿ dine c. 17.

V. Barbarismus cætera contra Latinitatis receptas regulas peccata spectat : est enim pars una orationis corrupta, vel contra Romani sermonis legem aut scripta aut pronunciata vitiouse dictio, corrupta, ac per hoc non Latina. Neque aliter ^b S. Augustinus barbarismum definit, cum ait : *nihil aliud esse nisi verbum non eis literis, vel sono enuntiatum, quo ab eis, qui Latine ante nos locuti sunt, enuntiari solet.* Quæ quidem barbarismi definitio vitia contra naturam complectitur, cum scilicet verbum, quod Latinitas non agnovit, usurpator : contra consuetudinem et auctoritatem, si non vulgo, aut omnium consensione receptum sit, aut graviorum Scriptorum auctoritate roboratum. In hoc enim differunt solecismus et barbarismus, quod solecismus in sensu et in plurimum conjunctione sit, barbarismus in voce. Utrumque autem complexus videtur ^c Hermogenes, scribens duo genera esse ἀμαρτημάτων contra λέξιν, scilicet τὸν ἀνυπλόν, et παραφθοράν, altero solecismum, altero barbarismum innuens. Est igitur barbarismus proprie in Lingua Latina, cum vox aliter quam

^{17.} debet effertur. ^d Martialis :

Cinnam, Cinname, te jubes vocari,
Non est hic, rogo, Cinna, barbarismus?
Tu si Furius ante dictus esesses,
Fui ista ratione dicereris.

Nempe aliud est *Cinna*, aliud *Cinnamus*; aliud *Furius*, aliud *Fur*, tametsi utrumque vocabulum

^e Latinum sit ^f. Et alibi :

Cum dixi *ficus*, rides quasi barbara verba,
Et dici *ficos*, Cæciliane, jubes.
Dicemus *ficus*, quas scimus in arbore nasci,
Dicemus *ficos*, Cæciliane, tuos.

^g Ubi barbarum verbum, *ficus*, non dixit, quasi peregrinum esset, sed quod in ejus declinatione barbarismum fieri contenderet Cæcilianus : ^h Aliud enim est barbarismus, aliud βαρβαρόλεξις, seu ⁱ dictio barbara, quam βαρβαρογλῶν vocat ^b Isidorus, cum barbarismus sit in Latina, dum corruptitur, βαρβαρόλεξις vero in peregrina, dum latinis eloquis inseruntur voces peregrinæ et barbaræ; cuiusmodi sunt de quibus ^j Tertullianus : *Quæ accusatio vocabulorum, nisi aut barbarum sonat aliqua vox nominis, aut infastum, aut maledicum, aut impudicum?* Quippe barbaram Linguam appellabant, quæ non esset Romanæ legibus adstricta : neque enim

^k L. de Or-
^l dine c. 17. alter ^l S. Augustinus : *Barbarorum aulem genus nostris temporibus tale compertum est,*

ut et ipsa ejus oratio barbara videatur, qua Roma servata est. Et ^a auctor Queroli, ut alios omittam : *Qui Græcorum disciplinas ore narrat barbaro.* ^a Querolus.

Librariorum incuria mendorum in libris fons et origo.

^b VI. Enimvero barbarissimi, ait ^b Fabius, alii

scribendo flunt, alii loquendo, quia quod male scribitur, male etiam dici necesse est : qui vitiouse dixerit, non utique et scripto pecat. ^c Proindeque monet pueros, qui in Grammaticis elementis versantur, ut in recte scribendo summam curam adhibeant. Ut et ^c S. Basilius in Epist. ad Notarium : Σὺ μὲν, ὦ παῖ, τὰ χαράγματα τέλεια τοίσι, καὶ τοῖς τύποις ἀκολούθως κατάστησ. ἐν γάρ μικρῷ πλάνῃ πολὺς ἡμάρτηται λόγος, τῇ δὲ ἐπιμελείᾳ τοῦ γράφοντος κατορθοῦται τὸ λεγόμενον. Et sane scriptorum seu Antiquariorum incuria ac imperitia, multa in libros irrepississe menda constat, quæ fucum faciunt Lectoribus, difficultiesque non modicas ingerunt, ^d dum paragmata reperiunt, vel minus aliqua descripta, quæ sensum legentis impediunt, quæ si absque nævo essent, facile intelligerent. Addendo quippe literas, vel demendo, vocabulorum sententia longe diversa efficitur, ut interdum vocabulum diversa significet. Socrates apud ^e Platonem :

^f Προστιθέντες γράμματα καὶ ἔξαιρούντες, σφόδρα ἀλλοιούσι τὰς τῶν ὄνομάτων διανοίας, ὥστε σμικρὰ πάνυ παραστέροντες ἐνίστε, τάναντία τοιεν σημαίνειν.

Ejusmodi pravos descriptores, *negligentes veritatis Librarios* scite vocat ^f Symmachus. De quibus ita Sulpitius Severus : *Sed non dubito, librariorum potius negligentia, presertim tot sæculis intercedentibus, veritatem fuisse corruptam, quam ut Propheta erraverit : sicut in hoc ipso nostro opusculo futurum credimus, ut describentium incuria, quæ non incuriose a nobis sunt digesta, vilientur.* Accidit præterea ut qui notarum compendiis libros describebant Antiquarli, cum multa occurrerent quæ iis exarari ægre possent, menda complura in libros invenherent, sensumque autoris sæpe inverterent, quod in iis maxime qui de rebus mysticis agunt, evenisse observat ^g Hieronymus his verbis : *Dificile grandes libri de rebus mysticis disputantes, notarum possunt servare comprehendia, præsertim qui furtim celeriterque dictantur : ita in illis confusa sunt omnia, ut et ordine in plerisque et sensu careant.* Vetus est studiosorum ista quærela, cum testetur ^h Tullius sua ætate libros Latinos adeo mendose scriptos, ut nesciret quo se verteret. Cujus quidem Librariorum negligen-

ⁱ Curæ tibi sit, puer, notas recte formare, literasque punctis convenientibus distinguere. Levi enim errore multi vilissati sunt sermones, scriptoris autem diligentia sermo gratiam assert.

^j Qui demunt vel addunt literas, li vocum valde diversam sententiam efficiunt, ita ut ex levissima depravatione voce contrarium omnino significant.

^a S. Hieron.
epist. se. ad Lu-
cin.

^e Plato in Cra-
tylo.

^f Lib. 1. ep.

^g Lib. 1. Hist.

^h Epist. se. ad
Avitum. c. 1.

ⁱ Ad Attic.

^a In Pref. ad tiae causam eorum festinationi adscribit ^a Palladius
lib. de Insit.
^b S. Hier. ep. dius, cum ^b sribant non quod inveniunt, sed
ad Lucia.

^c Rather. Ve-
ron. in Pref. ad
Vit. S. Ursuari.
^d S. Hier. ep.
132.

quod intelligent: et dum alienos errores emendare
nituntur, ostendunt suos; ita ut persæpe difficile
sit deprehendere ^c, utrum scriptoris negligentia,
an dictatoris contigerint imperitia: quo fit ^d ut vi-
tium Librarii dormitantis ad culpam interdum
referatur interpretis. [Leontius Mechanicus de
Sphæra Arati: ¹ "Ομηρον μὲν ἐν εἴδος γραφέων
βλάπτει, τῶν βιβλιογράφων. Ἀράτον δὲ δύο, βιβλιο-
γράφων τε καὶ ζωγράφων. ὃν τὰ ἀμαρτήματα τῶν
Ἀράτου θεωρημάτων ἐκλήματα ποιῶνται οἱ κουρό-
τεροι, διὰ τὴν ἄγνοιαν τοῦ παντὸς λόγου καὶ τῆς ἀλη-
θείας περὶ σφαίρας.] Accidit deinde ut qui a vitiosis
codicibus exscribuntur libri, vel cum iis confe-
runtur, novis deinceps erroribus infarcentur.
Unde aiebat Porphyrius, ² τῶν παλαιῶν βιβλίων

^e In cap. 40. ^f ἐπὶ τῷ χείρον κινεῖσθαι τὴν γραφήν. Et ^e S. Hierony-
mus: *Sciat, inquit, Lector, omnia prope verba
Hebraica, et nomina, que in Graeca et Latina
translatione sunt posita, nimia velutuale cor-
rupta, scriptorumque vicio depravata, et dum
de inemendatis scribuntur inemendatoria, de
verbis Hebraicis facta esse Sarmatica, imo nullius
gentis, dum et Hebræa esse desierint, et
aliena esse non cœperint.* ^g Quot sunt, inquit
Guillelmus Canterus, in bonis auctoribus optimæ
notæ vocabula, que tamen nullis in Lexicis,
quantumlibet specioso decoratis ac prostitutis
titulo, unquam sunt inventa? quomodo enim
possit aliter fieri, quando Lexica de Lexicis, et
ineptis quorundam versionibus, non de bonis
auctoribus colliguntur. Atque id non de Græcis
modo dictum volo; sed etiam de Latinis. Nam
et in his aliquando talia reperi multa, quæ
insulsum aut dormitantem collectorem indi-
cent, vel una vox ferabiles testabitur. Cum
enim apud Nonium legissent quidam e Sisenna
hæc relata verba: *Partim ferabite, partim
lauro ac pinu abundant, nec animadvertis-
sent, quod erat tamen factu faellimum, pro
ferabite legendum fera vite, uti nos amicus*

^f lib. 2. Nov. ^g Lect. c. 3.

^h gloss. v. Scrip-
tor.

quidam ⁱ (Jos. Scaliger) admonuit, mox vocabu-
lum Ferabiles, aut monstrum potius; tanquam
θρασιον quoddam in Commentarium retulerunt,
et Agrestem exposuerunt. ^j Quo loco Nicolaum
Perottum in Cornucopia carpit. Quod sane, quan-
tum ad codices spectat, qui in Bibliothecis ho-
die habentur, ortum inde verosimile est: quod in
Monasteriis ex Monachis pueri, vel qui in disci-
plinis nondum plene versati erant, ad id operis
adhiberentur. Quod cum in libris Ecclesiasticis
describendis etiam accideret, necesse erat, ut ex
Quintiliano notavimus, quod male scriptum erat,

male etiam diceretur. Cum contra, ut ait ^a Cas-
siodorus, gloriōsum projecto sit studium et hu-
manis ac divinis Literis, ut videtur, accommo-
dum, quod loqui debeas, competenter scribere:
et quæ scripta sunt, sine aliqua erroris ambi-
guitate proferre. Cui quidem incommodo ut
obviā iretur, cautum est in ^b Capitulari Aquis-
granensi ann. DCCXXCIX: *Ut si opus esset Evan-
gelium, vel Psalterium, vel Missale scribere,
perfectæ ætatis homines scriberent cum diligen-
tia. Maxime enim, ut ibidem habetur, interest,
libros Catholicos bene emendatos habere: quia
sæpe dum bene aliquid Deum rogare cupiunt,
per inemendatos libros male legunt.* In quam
sententiam ^c Alcuinus, ubi de Scriptoribus seu
Antiquariis :

^a Lib. de Or-
thogr. c. 10.

^b Cap. 70.

^c Poem. 122.

Per colu distinguant proprios et commata versus,
Et punclos ponant ordine quoque suo.
Ne vel falsa legat, taceat vel forte repente,
Ante pios fratres Lector in Ecclesia.

^d Hanc quidem Antiquariorum incuriam ut ca-
verent Scriptores Christiani, Operibus suis adjura-
tionem præmittebant, per Christinomen, diemque
tremendi judicii, ut postquam ea descripsissent,
conferrent, et diligenter emendarent ad exemplar,
uti S. Irenæus et S. Hieronymus: quod etiam ob-
servatum a ^e Joanne Gersono, qui ejusmodi stu-
pidorum Scriptorum indiligentiam, inertiam ac
stupiditatem hisce verbis carpit: *Videat autem
scriptor, ne suum sal infatuat, vel sibi, si ei non
sapuerit, vel alii, si corruptum per ineptias
scribendi reddiderit: quales vere protulit ætas
nostra plurimos, quorum mendosa fuerunt adeo
volumina, ut consultius fuisse nulla, quam
talia ministrari, cum literis inconditis sine
lege, sine sensu, vel ordine: adeo quidem ut
auctori proprio, seu dictatori non intelligibilia
viderentur, quantumlibet introspecta. Hanc
existimant aliqui non minimam jacturam tri-
buisse studiis ac Universitatibus nostræ tem-
pestatis, dum quilibet admittebatur ad scriben-
dum, non probatus, non cognitus, exemplaria
quoque dabantur incorrecta. Quidni multipli-
cior corruptio sequeretur, juncta transcriben-
tium vel inertia vel ignorantia? Si dantur
visitatores in artibus mechanicis, ne fraus
committatur in operationibus, ut in pannis,
in pane, vel cullellis, et cæteris, quis digne-
tulerit opus pretiosissimum expers esse visita-
tionis, ne corruptio sua serpat jugiter in dete-
rius? Sic olim apud sanctos Patres habebatur
electio super scriptoribus, nec passim admit-
tebatur indoctus, sed usque ad punctorum
formationem, qui lucem dant magnam legenti-
bus, examen habebatur. Prisci Doctores, nomi-
natim Irenæus, si non fallit memoria, subjun-
gebant in opusculorum suorum fine terribilem
divini nominis obtestationem, ut scripta sua
correcta transcriberentur, et per posteros ita*

^d Irenæus.
Hieronym. in
Chr. Euseb. et
in Version. Ori-
gen. pp. 22. 23.

^e Gerson. de
Lauda Script.
condit. 6.

ⁱ Ex lis quidem qui penicillo, calamove utuntur, unum
genus, Librariorum scilicet, Homerum depravat: at Aratum
corruerpunt duo, Librariorum nempe et pictorum; quorum
errores assumunt imperiti ad accusandos Arati Theorematum,
propter suam de Sphere ratione ac veritate ignorantiam.

^j Veterum Librorum in pejus mutari scriptiōnem.

fieri persuaderent; alioquin, *juxta Hieronymum quis vel scripsisse, vel emendasse, fructus es-set?*

Barbariem inducit Orthographia vitiata.

VII. In orthographiam igitur peccata barbariem in Latinam Linguam invexere. « *Orthographiam porro definiunt Grammatici, rectitudinem scribendi, nullo errore vitiatam quæ manum componit et lingua.* » Scribendi autem rationem quatuor modis vitiari, aiunt, per adjectionem, detractionem, immutationem, adnationem: per adjectionem, cum additur litera: per detractionem, cum ea detrahitur: per immutationem, cum litera pro alia ponitur, ut *set*, *pro sed*, quæ sœpe occurrit in libris apud Anglos scriptis: denique per adnationem, cum litera syllabæ priori adnectitur, quæ posterioris est. Recorrigitur vero tribus regulis, historia, originatione seu etymologia, et proportione, quæ a Græcis analogia vocatur. *Verborum novorum et veterum discordia omnis*, ait^c Varro, *est in consuetudine communi: quot modis literarum commutatio sit facta, qui animadverterit, scrutari facilius origines patietur verborum. Reperiet enim esse commutata, aut literarum demptione, aut additione, aut propter earum artationem, aut commutationem, item syllabarum productionem.* ^d Orthographia apud Romanos consuetudini serviit, ideoque sœpe mutata est; olim enim quomodo scribebant, sic et loquebantur: hic enim usus est litterarum, ut custodiant voces, et velut depositum reddant legentibus. Itaque exprimere debent, quod dicturi sumus. Orthographiam, *id est formulam rationemque scribendi* a Grammaticis institutam, non adeo observasse Octavium Augustum scribit^e Suetonius, eorumque videri secutum potius opinionem, qui perinde scribendum ac loquamus existiment: quomodo sane et Scriptores aliquot inferioris ævi, qui *Anachorita, Cimiterium, Iconomus*, et similia extulerunt, quod ita efferrentur apud Græcos. Fit etiam barbarismus *per transmutationem syllabæ, ut desplicina, pro disciplina; imperii hoc faciunt aliquando per imperitiam*. Verba sunt^f Clementis in Collectaneis ad Donatum. Ita observat Goldastus in Heitonis Episcopi Basileensis Visione Vettini, ^g *spalmus*, et *spalmodia*, pro *psalmus*, et *psalmodia* perpetuo scriptum in veteri codice. Quæ quidem pleraque in orthographiam peccata etiam arrident, ita ut ea corrigeret piaculum ferme fuerit:^h *Tanta est vetustatis consuetudo, ut etiam confessa plerisque vilia placeant.*

Poëtica verba inducunt obscuritatem.

VIII. Tametsi poetica verba in oratione soluta non tam barbariem quam obscuritatem inducant, vitanda tamen Scriptori censem Rheto-

res: cum scriptionis emendata legibus plerumque aduersentur, nec ea admittant, qui elocutionis student venustati. Neque enim ab omnibus probatum, quod Herodotus^a τῇ λέξῃ ποιητικῇ semper uteretur, ποιητικῶτα imitaretur, unde Ὁμηρος^b indigitatur a Longino. Poetica autem vocabula potissimum vocabant^b: δσα τινὸς ξηγήσας δεῖται, quæ non ita plana essent, ut absque explicatione intelligerentur. Sed huic scribendi rationi longe potius tribuenda indulgentia, quam ei, qua nescio quos recentioris ævi Scriptores usos videmus, qui non poetica a priscis probisque Poetis petita, sed nova et a se conficta vocabula suis inseruere scriptis; quasi idem sibi liceret quod Poetis^c, quibus, quia plerumque metro servire coguntur, adeo ignoscitur, ut vicia ipsa aliis in carmine appellationibus nominentur, proindeque hæc^d *apud scriptores carminum, aut via digna, aut laude ducantur*: data scilicet ipsa virtutis laude necessitat^e. Nam so-^f locismos et barbarismos schemata et metapla-^g smos mutatis nominibus vocarunt: quibus in-^g *S. Aug. lib. 1. de Ordine cap. 4. Sosipater Charisius, Lib. 1. in Jovin. cap. 1.*

cessa Poetis licentia, non Prosaici dumtaxat scriptores, sed etiam mali interdum Poete male utuntur, susque deque omnia invertunt; et cum purioris Latinitatis expertes sint, ut tam-^h men videantur scioli, falsamque sibi eruditio-ⁱ nis persuasionem induant, voces pessime compactas ac conflictas, aut a Græcis longe petitas, vel etiam male formatas interserunt, ut de iis di-^j cere liceat, quod de Joviniano hæretico^k Hierony-^l mus, in eorum scriptis tantam^l esse barbariem,^m et tantis viciis spurcissimum sermonem confu-ⁿ sum, ut nec quid loquantur, aut quod narrare volunt, possit intelligi; cum toti tumeant, toti jaceant: attollant se per singula, et quasi de-^o bilitati colubri in ipso conatu frangantur, non contenti nostro, id est humano more loqui, af-^p fectata cæstroquin ubique nescio qua obscuritate, ^q *qua lectoribus intolerandum tedium ingerit*, tamen hos non penitente tarditatis liceat, cum id in legendō patientur, quod il passi sunt in scribendo. Quod sane Anglis olim scriptoribus familiare potissimum fuit; qui vocibus inepte conflictis sic involvunt omnia^r, et quibusdam inext-^s tricabilibus nodis universa perturbant, ut illud Plautinarum litterarum iis possit aptari: *Hæc quidem præter Sibyllam leget nemo, nam di-^t vinandum est.* Quippe ut Græci involute, Ro-^u mani splendide, ita pompatice dictare solebant, ait Willelmus Malmesburiensis; idque, subdit ille, in omnibus antiquis chartis est animad-^v vertere, quantum quibusdam verbis abstru-^w sis et ex Græco petitis delectentur: maxime scilicet in Anglo-Saxonum diplomatis, quæ describuntur passim in Monastico Anglicano,

¹ Quæcumque indigent expositione.

^a Senator de Grammat.

^b Quintil. lib. 1. c. 9. Teren-
tius Scærus de Orthograph.

^c Varro 1. 1.
p. 6.

^d Quintil. lib. 1. c. 13.

^e Cap. 88.

^f Apud Gol-
dast. ad. S. Va-
lerian.

^g Vide Glossa
in Suprestes in
Salinus.

^h S. Hieron.
Prefat. in lob.

^a Hermog.
περὶ Ιδεῶν lib.
2. p. 200.400.

^b Longin. περὶ
ὑψους p. 22.

^c Theon. in
progymn. p. 34.

^d Quintil. lib.
1. c. 14.

^e Id. lib. 1.
c. 8.

^f S. Aug. lib.
2. de Ordine
cap. 4. Sosipater
Charisius,

^g Lib. 1. in Jovin.
vin. cap. 1.

^h Id. in Jovin.
lib. 1. c. 1.

ⁱ Plaut.

^k Will. Mal-
mesb. in vita S.
Athelmi, cap. 5.

et apud Anglicos scriptores. Eiusmodi est etiam vita S. Wilfridi Episcopi Eboracensis carmine exarata, in qua tot voces Græcas pessime compactæ, insulse, frigidæ et abstruse intermischentur, ut scriptor ejus Fridgeodus instar Heracliti illius, quem σχοτεινὸν appellabant, quod eum sudantes Philosophi vix intelligerent, jure haberit possit. Neque hisce modo vitiis laborant recentiorum Poëtarum nostrorum carmina, licet interdum haud omnino inelegantia, sed ut plurimum nullis metrorum legibus adstricta sunt, in quibus longæ pro brevibus, breves pro longis

^a Apud Canb.
Toom. & Antiq.
Lect.

sepe usurpantur : quod neque ipse diffitetur^a. Walafridus Strabus in præfatione ad visionem Vettini monachi Augiensis, metro a se redditam. *Et si, inquit, in pedum mensuris et synalæpharum positione sefelli, contra nullum luctamen inibo; quia ad rumusculos spargendos non egi, sed potius ad propositi mei conservationem, quippe cui nec ætas ad talia competit, nec scientia suppetit.* Hujusmodi sunt infinita recentioris ævi edita Poetarum carmina, qualia etiam fuere

^b Lib. 6. cap. Chilperici regis, qui, ut ait^b Gregorius Turonensis, confecit duos libros quasi *Sedulium meditatum*, quorum versiculi debiles nullis pedibus subsistere possunt : in quibus dum non intelligebat, pro longis syllabus breves posuit, et pro brevibus longas statuebat ; et alia opuscula vel hymnos, sive *Missas*, quæ nulla ratione suscipi possunt.

Barbarismum conficiunt variarum gentium idiomata.

IX. Barbarismum præterea conficiunt βαρβαρόδημα, de quibus supra egimus, seu gentium ac populorum propria idiomata, quæ si Latinis misceantur pro barbaris jure censentur. Quippe,

^c Lib. 1. de ut est apud ^c Varronem, *verba sunt aut nostra, aut aliena, aut oblitera*, id est obsoleta. ^d Ξενία,

^e In Progym. inquit ^d Theon sophista, sunt τὰ ἔτερα μὲν ἐπιγέραια, τοῖς δὲ ἀλλοις οὐ συνήθη. Hinc ξενοφωνία apud

^e Pollux ^f lib. ^e Pollucem, vox peregrina, et ξενοφωνία apud

^f Πατρικ. 1. ^f Mauricium pro uti sermone peregrino. Barba-

^g cap. 1. ^g Quintil. lib. ^g Rismum, ait ^h Quiutilianus, pluribus modis acci-

^h cap. 2. ⁱ Bodem cap. pimis, unum gente ; quale sit, si quis Afrum vel

*Hispanum Latinæ orationi nomen inferat : ut ferrum quo rotæ vinciuntur, dici solet *Canthus* quamquam eo tamquam recepto utitur Persius, sicut *Catullus Ploxenum* circa Padum invenit.*

Et in oratione Labieni, sive illa Cornelii Galli est, in Pollionem, Casnar assetator e Gallia ductum est. Nam Mistrucam, quod Sardum est, illudens Cicero ex industria dixit. Quæ

^j Bodem cap. quidem aliis postea inculcat scriptor eruditus^b.

Verba aut Latina aut peregrina sunt. Peregrina porro ex omnibus prope dixerim gentibus, ut homines, ut instituta etiam multa, venerunt.

ⁱ Peregrina vocabula sunt ea, quæ apud alios quidem sunt in usu, apud alias autem minime.

Taceo de Tuscis et Sabinis et Prænestinis quoque : nam ut eorum sermone utentem Vectium Lucilius insectatur, quemadmodum Pollio deprehendit in Livio Patavinitatem, licet omnia Italica pro Romanis habeam. Plurima Gallica valuerunt, ut Rheda ac Petorilum, quorum altero Cicero tamen, altero Horatius utitur. Et Mapam, usitatum quoque Circo nomen, Paen sibi vindicant, et Gurdos, quos pro stolidis accipit vulgus ex Hispania duxisse originem audivi. Hæc nimirus suis inseruere Latinis barbara vocabula, cum potentiorem facere Lingua Latinam studerent, et ubi Latina decessent, ab exteris sicut illi a Latinis normumquam mutuati sunt, præser-^atim a Græcis, unde maxima ex parte Romanus sermo conversus est. Atque id præ cæteris fir-^bmat Tullius^a : Principio enim terra sita in media parte mundi, circumfusa undique est hac ani-^c Natura Deo- mabili spirabilique natura, cui nomen est aér, Græcum illud quidem, sed receptum jam tamen usu a nostris ; tritum est enim pro Latino. Hunc rursus complectitur immensus æther qui constat ex altissimis ignibus. Mutuemur quoque hoc verbum, dicaturque tam æther Latine quam dicitur aer ; et si interpretatur Pacuvius : Hoc quod memoro, nostri cælum, Graii perhibent æthera, quasi vero non Graius hoc dicat. At Latine loquitur : siquidem nos non quasi Graece loquentem audiamus, etc.

Qui barbaræ voces Latinis insertæ.

X. Verum tum maxime inductum fuisse videtur, ut Latinis barbaræ voces insererentur, cum ab aliis quam ipsis Romanis, conscripti libri in provinciis, ubi sermo Latinus utcumque obtinebat, in lucem prodire, qui ab eo scriptoris chartere longe distarent, quem agnoscit castior puriorque Latinitas, et ut de Livii Patavinitate aiebat ille apud Quintilianum, receptam usitatamque apud suos locutionis rationem redolerent, inspersis fere ubique indigenis, vel proprio arbitratu conflictis vocabulis, adeo ut ex iis, si non a Latino sermo alius, diversus certe omnino scribendi stylus deprehendatur ; cuiusmodi forte fuit Gallicus, quem Squamam Latini sermonis appellabat Sidonius, et is quo scriptores Afros usos palam est : qui quidem a Latina oratione ita alienus est existimatius, ut qui hos illustrare commentariis aggressi sunt, vocum locutionumque Latinis insolentium glossaria colligere, præmittereque necessarium duxerint.

Victores linguam suam inserunt in provincias debellatas.

XI. ^b Sed id potissimum accidit, cum victores populi arma in provincias extereras intulerunt, iisque debellatis, non Linguam modo suam ipsi servarunt, verum etiam ut ab iis, quos subegerant, usurparetur, summam curam adhibuerunt.

^b Bernard. Aret., I. 1. c. 22.

Ita Galli nostri veteres, expugnatis Græciæ Provinciis nomen suum indiderunt, ac propriam Linguam retinuerunt, quam eandem pene fuisse, qua utebantur sua ætate Treviri, scribit ^a S. Hieronymus, excepto sermone Græco, quo omnis Oriens loquebatur. « Nec referre, subdit ille, si aliqua exinde corruerint, cum et Afri Phœnici « cum Lingua nonnulla ex parte mutaverint, « et ipsa Latinitas et regionibus quotidie mutetur « et tempore. » Sic Romani, quocumque pergebant, Latinam inferebant Lingua, ut de aliis sileamus, cum de hac maxime sermo nobis sit : neque enim de Græcis, qui in Massiliensem tractum Græcam Lingua cum Imperio intulere, quidquam dicemus ; idque similibus firmabimus

^b S. Aug. 1. exemplis. ^b « Imperiosa nimis civitas non solum « jugum, verum etiam Lingua suam domitis Del. c. 7.

^c Rhenan. 1. « gentibus imponere voluit, »^c non vulgarem modo, 113. de qua minus sollicita erat, sed et puriore Latina tradit provincialibus curavit : unde studia illa Galliarum florentissima, et Gallicanus cothurnus,

^d S. Hieron. tantopere ab ^d Hieronymo commendatus, et Municipales illæ Scholæ apud Visontionem et Lugdunum, illa non apud Clivium in Germania secunda, sed Augustodunum in Heduis, cui præfuit Eumenius Rhetor. Hoc enim pacto feritas animorum paulatim abstersa : quo quidem in consilio res adeo feliciter successerat, ut ubicunque Ro-

^e Valer. Max. manorum diffunderetur Imperium, ^e hic et Latinae vocis honor vigeret, et quadam desuetudine nativa aboleretur. Quod adeo verum est, ut queratur hodie, qua tot provinciarum, quæ iis olim paruerant, incolæ Lingua usi fuerint cum et Romani appellari exoptarent, eaque nomenclatura ad cæterarum barbaricarum gentium, a quibus subactæ sunt deinceps, discrimin ab ipsis barbaris vulgo donarentur, eorumque Lingua, quantumvis fœdata postmodum, et vitiata, Romana diceretur. Quod de Tudertanis, et iis præsertim, qui ad Bætim in Hispania incolunt, scribit Strabo, adeo in Romanum immutatum morem, ut ne sui quidem sermonis meminerint, τελέως εἰς τὸν Ἦρωτα μετεβέβηλητο τρόπον, οὐδὲ

^f Lud. Vives τῆς διαλέκτου τῆς σφετέρας ἔτι μεμνημένοι, « Rem ad S. Aug. 10. cum laudatum. » profecto conabantur pulcherrimam, et toti hu-

« mano generi nobilissimam, quounque in fine « facerent, ut esset una aliqua lingua qua se gentes ^g Rhenan. 112. « omnes mutuo intelligerent : vel certe ^h quo per « Linguae præsidium obsequentiores et faven- « tiores haberent nationes, cum inter dissimilis « Linguae homines amicitia vix coalescere queat. » Atque id quidem argumenti jam alii prosecuti

^b Lib. 1. del sunt, atque in iis ^b Bernardus Aldretus scriptor Orig. de la Lin- gua Castellana, Hispanus cultissimus. c. 11. 12. etc.

Constantinus M. Byzantii et in Græcia Latinum servat.

XII. Quin etiam translata ab urbe Roma Byzantium, ab Italia in Thraciam, et a Latio in

Græciā, Imperii sede, Latinam etiam Lingua in ea servari voluit Constantinus Magnus. Quod satis arguunt inditæ novæ urbis regionibus ac locis præcipuis Latinæ appellationes; Inscriptiones etiam statuis, ædificiis ac monetis eadem Lingua affixa : Constitutiones præterea ejusdem Augusti et successorum diu eodem conscriptæ idiomate.

^a Sed in Academiis Urbis publicis, de quibus ^a Lib. 2. c. de stud. etc.

copiose alibi disceptamus, Romanæ Eloquentiæ oratores tres, decem vero Grammatici, ab Imperatoribus constituti : cum in Eloquentia Græca quinque essent Sophistæ, uti appellabantur, decemque perinde Grammatici, ita ut utraque Lingua uno eodemque tempore exculta fuerit : quem dum promiscuus habetur usus, utraque sensim vitiata ac corrupta, nec suis constitit regulis, nec suum nitorem splendoremque in sermone ac scriptis servare deinceps potuit. Tametsi fatendum sit, non defuisse identidem viros doctissimos, qui utriusque Linguae cognitione præstarent, et eleganter ornateque scriberent. Sed id eorum potissimum fuit, qui disciplinis ac eruditioni studia sua omnia conferebant, quorum opera etiam in conficiendis vel Epistolis, vel Edictis, aut Constitutionibus, utebantur Augusti; cum cæteri, dum vulgarem, hoc est, Græcanicum et Latinum una colunt sermonem, neutro recte loquerentur. Quod quidem Theodosii Magni temporibus accidisse præsertim observare est, ex præfationibus et versibus aliquot, Itinerario, quod Antonini nomen præfert, præfixis in codice Regio, satis colligitur; in quibus, et quod pedestri, et quod ligato describitur sermone insulsum plane est et semibarbarum. ^b Id porro, quidquid est, damus in nostra Constantinopoli Christiana, ubi etiam ejusdem esse venæ Pentastichon Latinum, adscriptum Obelisco ejusdem civitatis adnotamus, de quo sic ait ^c Franciscus Philelphus : Legi, inquit, ad Hippodromum Constantinopolis in marmoreis quibusdam lapidibus sub pulcherrimo illo Obelisco, versus quosdam ad partem anteriorem Obelisci Latinos, ad posteriorem autem Græcos, et utrosque Heroicos, et item utrosque admodum ineptos, qui quantum ex iis potest intelligi, impressi, atque insculpti in lapidibus illis fuerant Theodosio seniore Imperante, cui Arcadius atque Honorius filii in regnum successere. Quod si in secundissimis rebus illius Orientalis Imperii literas et bonas artes negligebantur, quid nunc existimandum sit in tanta Græcorum calamitate, et servitute !

^b V. Constantinopolis nostram Christ. ^c Lib. 6. ep. Fr. Barbar. inser.

Quæ fuerit Romana Lingua, et in quo a Latina discrepaverit.

XIII. Non adeo tamen stabilita firmataque in provinciis a Romanis subactis Latina Lingua, ut fere semper, nescio quibus nativæ locutionis aspersa non fuerit formulis, aliquotque retinue-

^a S. Hieronymus
ad epist. 7.^b Lib. 4.^c Lib. 1. c. 10.^d In Roberto
Rege.^e Lib. 1. ep.^f Gulliman. I.
^g de Rebus Hel-
vet. p. 80.^{123.}^{124.}^{125.}^{126.}^{127.}^{128.}^{129.}^{130.}^{131.}^{132.}^{133.}^{134.}^{135.}^{136.}^{137.}^{138.}^{139.}^{140.}^{141.}^{142.}^{143.}^{144.}^{145.}^{146.}^{147.}^{148.}^{149.}^{150.}^{151.}^{152.}^{153.}^{154.}^{155.}^{156.}^{157.}^{158.}^{159.}^{160.}^{161.}^{162.}^{163.}^{164.}^{165.}^{166.}^{167.}^{168.}^{169.}^{170.}^{171.}^{172.}^{173.}^{174.}^{175.}^{176.}^{177.}^{178.}^{179.}^{180.}^{181.}^{182.}^{183.}^{184.}^{185.}^{186.}^{187.}^{188.}^{189.}^{190.}^{191.}^{192.}^{193.}^{194.}^{195.}^{196.}^{197.}^{198.}^{199.}^{200.}^{201.}^{202.}^{203.}^{204.}^{205.}^{206.}^{207.}^{208.}^{209.}^{210.}^{211.}^{212.}^{213.}^{214.}^{215.}^{216.}^{217.}^{218.}^{219.}^{220.}^{221.}^{222.}^{223.}^{224.}^{225.}^{226.}^{227.}^{228.}^{229.}^{230.}^{231.}^{232.}^{233.}^{234.}^{235.}^{236.}^{237.}^{238.}^{239.}^{240.}^{241.}^{242.}^{243.}^{244.}^{245.}^{246.}^{247.}^{248.}^{249.}^{250.}^{251.}^{252.}^{253.}^{254.}^{255.}^{256.}^{257.}^{258.}^{259.}^{260.}^{261.}^{262.}^{263.}^{264.}^{265.}^{266.}^{267.}^{268.}^{269.}^{270.}^{271.}^{272.}^{273.}^{274.}^{275.}^{276.}^{277.}^{278.}^{279.}^{280.}^{281.}^{282.}^{283.}^{284.}^{285.}^{286.}^{287.}^{288.}^{289.}^{290.}^{291.}^{292.}^{293.}^{294.}^{295.}^{296.}^{297.}^{298.}^{299.}^{300.}^{301.}^{302.}^{303.}^{304.}^{305.}^{306.}^{307.}^{308.}^{309.}^{310.}^{311.}^{312.}^{313.}^{314.}^{315.}^{316.}^{317.}^{318.}^{319.}^{320.}^{321.}^{322.}^{323.}^{324.}^{325.}^{326.}^{327.}^{328.}^{329.}^{330.}^{331.}^{332.}^{333.}^{334.}^{335.}^{336.}^{337.}^{338.}^{339.}^{340.}^{341.}^{342.}^{343.}^{344.}^{345.}^{346.}^{347.}^{348.}^{349.}^{350.}^{351.}^{352.}^{353.}^{354.}^{355.}^{356.}^{357.}^{358.}^{359.}^{360.}^{361.}^{362.}^{363.}^{364.}^{365.}^{366.}^{367.}^{368.}^{369.}^{370.}^{371.}^{372.}^{373.}^{374.}^{375.}^{376.}^{377.}^{378.}^{379.}^{380.}^{381.}^{382.}^{383.}^{384.}^{385.}^{386.}^{387.}^{388.}^{389.}^{390.}^{391.}^{392.}^{393.}^{394.}^{395.}^{396.}^{397.}^{398.}^{399.}^{400.}^{401.}^{402.}^{403.}^{404.}^{405.}^{406.}^{407.}^{408.}^{409.}^{410.}^{411.}^{412.}^{413.}^{414.}^{415.}^{416.}^{417.}^{418.}^{419.}^{420.}^{421.}^{422.}^{423.}^{424.}^{425.}^{426.}^{427.}^{428.}^{429.}^{430.}^{431.}^{432.}^{433.}^{434.}^{435.}^{436.}^{437.}^{438.}^{439.}^{440.}^{441.}^{442.}^{443.}^{444.}^{445.}^{446.}

non defuerint, qui copiam Romani sermonis augere tentaverint, tum Oratioram, tum Oratricem eam nominando: *sed non omnia nos ducentes ex Græco sequuntur, sicut ne illos quidem, quoties suis utique verbis signare nostra voluerunt: et hæc interpretatio non minus dura est, quam illa Flavit Entia, atque Essentia.* Cum igitur id occurrit, necesse est, ut ab allis Linguis mutuemur, quibus familiaria sunt ea vocabula, quibus caremus, vel si etiam desunt, *ut dicamus, quomodo possumus*, ait idem ^a Quintilianus.

^a Lib. 1. c. 14. Quod vero de Rhetorica ille scribit, idem de liberalibus ac mechanicis artibus dici debet. Quippe a Philosophis et Theologis efferuntur hodie nescio quæ verborum portenta, quæ purior nusquam agnoscit Latinitas, quorum *inaudita verba tonitrua sunt*, inquit ^b Joannes Sarisberiensis.

^b Lib. 3. Met. c. 4. ^c Carm. 15. ^d Quintil. lib. 1. c. 11. ^e Lib. 9. c. 3. ^f Lib. 2. de Manich. ^g Orat. 21. p. 203. ^h Ceterum ob lingue illius (*Romanæ*) angustiam et verborum inopiam hypostataim ab essentia distinguere non possent, eoque factum eset, ut pro ea, ne tres substantias admittere viderentur, Personarum vocabulum inducerent.

veterum moribus alieni diversique sensim obtinuerint, qui et res novas et nova induxere nomina a barbaris accepta, et ab ipsis hodiernis Jurisconsultis, (quod de Saliorum carminibus a sacerdotibus suis aiebat ^a Quintilianus,) vix intellecta, adeo ut jus *Fauorum et Aborigineum*, ^b quod de XII. Tabulis dixit ille apud ^b A. Gellium, esse hodie existiment. Quot præterea sunt in mechanicis artibus, quæ Latine reddi non possunt, cum et forte non noverit Latium ipsum, vel si novit, ad nos vocabula ista non pervenerint: aut certe si alicubi extant, horum vim non omnino percipiamus, quod in unica Vitruviana Architectura licet observare; in cuius vocabulorum notionibus investigandis insudarunt tot viri eruditæ, adeo ut vix inter se convenient, et de unica *Scamellus* voce integri extent Commentarii. Cum igitur in hisce occasionibus nobis verba desunt, quibus res designemus, ab aliis linguis ea petenda. Scribit ^c Quintilianus *vōōō* qui non sit legitimus Græcos vocare, Latinos vero rei nomen cum non haberent, ideo usos peregrino, cum, ut ^d alibi ait, sint quædam quæ proprio parent nomine. Ita ^e Fridericus II. Imperator de aucupio per falcones, quod veteribus incognitum fuit, scripturus, hæc præfatur: *Nam cum ars habeat sua vocabula propria, quemadmodum et cæteræ artium, et nos non inveniremus in Grammatica Latinorum verba congruentia in omnibus, apposuimus illa, quæ magis videbantur esse propinqua, per quæ intelligi possit intentio nostra, a vernaculis nempe mutuo accepta.* Quam quidem *δοματωποῖα* non modo minime improbat, sed approbat, Galenus, scribens eum ^f Lib. de Symptom. differ. qui aliquid literis commendare aggreditur, pri-
mum debere res ostendere, quæ suapte natura in-
ter se similes sunt, atque ob hoc neglectæ, deinde imponere eis nomina, maxime quoad ejus fieri potest usitata, et a patro sermone non aliena, *(εὐσιτάτην τοιούτην)* non sine pe-
riculo fingimus:) quod si hæc ignorat, flingere sibi propria, idque summopere curare, ut singulis rebus singula adhibeat nomina. Sed et ea pro arbitrio mutandi facultatem indulget, modo obseruetur, ut res ipsæ permaneant. Sic hic ^h et locis aliis Medicos perstringit, qui vitam omnem de nominibus altercando conterunt, adeo ut nunquam possint ad artis finem pervenire. *Omnis oratio*, inquit ⁱ Varro, *cum debeat dirigi ad utilitatem, ad quam tum denique pervenit, si est aperla et brevis, quæ petimus, quod obscurus et longus orator est odio, et cum efficiat aperla ut intelligatur; brevis, ut cito intelligatur, et apertam consuetudo, brevem temperantia loquuntis, et utrumque fieri possit sine analogia, nihil ea opus est.* *Praeterea quum utilitatis causa quæque res sit inventa, si ex ea quis id consecutus, amplius eam scrutari non debet, cum sit nimium otiosi;* et cum utilitatis causa verba ideo ^g Quintil. lib. 4. c. 10. ^j Lib. 2. Nat. facult. lib. 1. de locis affect. lib. 9. Therap. ^k Lib. 7. de Ling. Lat.

^a Lib. 5. de
Insc. cap. 30.

sint imposita rebus, utea significant, si id consequimur una consuetudine, nihil prodest analogia. In hanc sententiam ^a Rabanus Maurus: *Quamvis in bonis doctoribus tanta docendi cura sit, vel esse debeat, ut verbum quod minus obscurum sit, vel ambiguum Latinum esse non possit; vulgi autem more sic dicatur, ut ambiguitas obscuritasque viletur, non sic dicatur ut a doctis, sed potius ut ab indoctis dici solet. Quid enim prodest locutionis integritas, quam non sequitur intellectus audientis, cum non intelligunt, propter quos, ut intelligent, loquimur. Qui ergo docet, vitabit verba omnia, quae non docent: et si pro eis aliqua quæ intelligantur, integra potest dicere, id magis eliget: sin autem non potest, sive quia non sunt, sive quia in presentia non occurunt uteletur etiam verbis minus integris, dum tamen res ipsa doceatur aliae discatur integre.*

Difficultatem ngerit Latina inflexio barbaris nominibus tributa.

^b Lib. 1. cap. 9.

XV. Nonnullam etiam aliquando apud Scriptores difficultatem ingerunt barbara ista nomina, quibus Latinam inflectionem ita tribuunt, ut genuinam veramque assequi appellationem haud omnino proelive sit. Quærerit ^b Fabius, an eadem ratione per casus duci externa, qua Latina conveniat: ac si reperias, inquit, Grammaticum veterum amatorem, neget quicquam ex Latina ratione mutandum. Subdit deinde, et si recentiores instituerint, Græcis nominibus Græcas declinationes potius dare, quod tamen ipsum non semper fieri potest, sibi tamen placere Latinam rationem sequi quoisque patitur decor, præsertim si auctoritatem consuetudo non superat: tum enim qui Græcam, seu alterius Linguae figuram sequi malit, non Latine quidem, sed extra reprehensionem locuturum. » Quæ quidem eo potissimum ex Quintiliano descripsimus, ut quod videmus in controversiam hodie adduci, an familiarum nominibus, vel prædiorum aut dignitatum titulis, in Latinis libris exarandis, vernacula an vero Latina ratione utendum sit, leviter attingamus. Et certe Latinos Græcosve scriptores barbarica seu extranea hominum, aut reglonum, vel oppidorum nomina immutasse, Latinamque illis inflectionem dedisse, probant, quæ supersunt, eorum monumenta: tametsi dum quæ vernacule enuntiata non sunt, ipsa inflexione Latina subobscura facerent, atque adeo incerta. Quis enim, ut id unico aut altero firmem exemplo, hodie agnoscat priscam et Gallicam Icili, vel Itii portus appellationem, quam Latina ratione extulit Cæsar? Quis Lutavici Galli ducis apud eundem scriptorem? Si quippe portus Itius Gallis dictus fuit *Wits*, quemadmodum verosimilius est, cum etiamnum hac nomenclatura donetur *Witsan*,

ubi olim stetit ^a, quod alibi pluribus probavimus ^a Dissert. ad argumentis; Lutavicus vero Gallis *Luttawic*, vel *Ludwic* appellatus, quod aliqui volunt, quæ similitudo vel affinitas cum Latinis a Cæsare conflictis vocabulis? nam in his, ut et in tractuum et oppidorum nominibus, quorum meminit, divisioni indulgendum omnino, cum nihil quippiam certi de Gallica priscaque vel etiam genuina enuntiatione constet. Atque id in magni Thuan præclara illa Historia expostulant nonnulli, maxime rerum nostrarum minus scientes, quod propria virorum illustrium locorumque nomina juxta Fabii consilium, veterumque scriptorum exemplo Latina ratione expresserit, quæ alias nativis suis appellationibus reddi ægre possunt, nisi ab iis qui in rerum familiarumque Gallicalem, vel etiam geographiæ cognitione versati sunt. Atque cum il pauci admodum sint, indicem conficiendum existimavere viri eruditii, Thuanique familiares, quo tot nomina propria Latina ratione descripta vernaculis ac suis appellationibus donarentur. Verum licet quod de priscis illis e Græcia vel Latio Scriptoribus attigimus, rariū occurrere in confessu sit, ut Græcam aut Latinam inflectionem barbaricis vocabulis non semper tribuant; constat saltem, Santos Patres, qui eloquentia præclaraque dicendi arte præstiterunt, cæterosque, propriis, quotquot habentur in veteri Testamento, seu hominum, seu locorum nominibus, nullam Linguae suæ declinationem dare: ita ut dicere liceat, veterum Artium magistrorum auctoritatem, ab inolita quadam apud eos consuetudine superatam. Sed et quosdam videmus queri, quod qui hodie libris a se editis cognomina sua, vel suorum prædiorum titulos inscribunt, id edant vernacula, cum Latine secundum Fabii consilium debuissent. Quam sane non semel agitatam a viris doctis, serioque discussam controversiam meminimus, qui eo visi sunt concedere, ut quibus haud ægre dari possunt Latinæ terminaciones, seu, ut Fabii verbo utar, quo usque patitur decor, nomina edantur Latine, id est, cum quæ sint vernacula, aut fuerint, satis perspicitur: contra vero non ita immutanda, vel Latinis aut Græcis ejusdem notionis edenda vocabulis, quæ Scriptorum nomina, vel titulos, aut dignitates in incerto prorsus relinquant. Quis enim Gerardum de Gerardi in Desiderio Erasmo agnoscat; Joannem Palæonhydorum in Joanne de Oude-Water, Janum Vittorium da Rossi in Jano Nicio Erythræo, Casaubonum in Hortobono, ut cæteros præteream? Adde, quod nisi vernacula adjuncti articuli serventur, nomina in incerto manent. Atque id causæ fuit, ut vir doctissimus, et cui plurimum debet Rerum familiarumque Francicarum cognitio ac historia, Andreas du Chesne, qui primo se Quercetanum nominaverat, postea Duchesnium appellaverit. Quam tamen scribendi rationem non probarunt

alii, qui *Chesneum*, vel *Chesnium* laudarunt : cum in *Duchesnius*, duplex litera majuscula debeat præponi, altera articulo, altera ipsi nomini, quod Latinae scribendi rationi omnino repugnat. Quod quidem in memoriam revocat *Ludovicum de la Cerdia* Societatis Jesu, virum admodum eruditum, qui in^a Adversariis sacris cum Nicolao Abramo ejusdem Societatis paulo acrius expostulat, quod se *Lacerdam* laudasset *Nicolaus, inquam, Abramus* (ait ille) *cujus ego nomen melius teneo quam ille meum, qui me citans Lacerdam nominat. Ego enim Joannes Ludovicus de la Cerdia nominor. Itaque Cerdam debuisse dicere, non Lacerdam. Sed ignosco homini*, ignorantis nostrum idioma: apud Hispanos enim *La vicem habet articuli, ut la plaça, la terra, la yglesia. Rursum dicitur de la plaça, de la terra, de la yglesia.* Ita ille non probasset Duchesnius dici, quem tamen hac nomenclatura laudari par est; cum ita se ipse appellari voluerit. Quæ quidem tot hac super sententiae effecere, ut plerique satius duxerint, sua, prout vernacula obtinent, nomina, libris suis præponere, ut, quæ fuerint, percipiatis sciatisque Lector, Scriptoribus cæterum a quibus nominandi erunt, prout quisque censuerit, ea describendi facultate ultro concessa. Atque hæc obiter observasse suffecerit.

Collabente Romano imperio peregrina verba ex omnibus fere gentibus in Latium venere.

XVI. Enimvero, ut redeat, unde divertit oratio, quis adeo imperitus, qui non modo complura ex omnium fere gentium idiomatis in Latinam Linguam immissa fuisse non sciat peregrina vocabula, et ab ipsa sui origine, et quando maxime efflorescebat, atque adeo inclinato et collabente Romano Imperio; sed et subinde in cæteras Linguis omnes? Scribit^b Fabius, peregrina verba ex omnibus propemodium gentibus, ut homines, ut instituta etiam multa, in Latium venisse. Notum illud ex^c Suetonio, cum quidam verbum peregrinum pro Latino usurparet, et ad reprehensionem Augusti auctoritatem opponeret, audivisse statim, Cæsarem Gallos Romana civitate donare posse, Gallorum verba non posse. Sed et tradit

^d In cap. 7. ^e Lib. de Reb. Isal. ^f Lib. 2. Rer. Germ. p. 116. ^g Aldretus lib. 2. c. 15. ^h Quintil. lib. 1. c. 9. ⁱ Sueton.

S. ^d Hieronymus, omnium pene Linguarum verbis usos Hebraeos: et^e Jornandes: *Nemo est, inquit, qui nesciat animadvertis usu pleraque nomina gentes amplecti, ut Romani Macedonum, Græci Romanorum, Sarmatæ Germanorum, Gothi plerumque mutuentur Hunnorum.* Recte igitur dixit^f Rhenanus, existimare se, hodie Linguis omnes non nihil esse mixtas, puram nullam.

Quot enim ab Arabibus, vel Mauris, quibus diu paruere, accepta vocabula servant Hispanicas provincias, quorum Catalogum contexuere Tammaridus, cum Nebrissensis Lexico excusum, et^g Bernardus Aldretus in Originibus Linguae Ca-

stellanae? Quot ab Anglosaxonibus major Britania? quot a veteribus Franci Francia nostra? Cum, ut ait idem^h Rhenanus, satis constet, provincialē Gallorum sermonem ex peculiari illa veterique Lingua multas adhuc habere voces immixtas; ex Germanica quam Franci intulere quam minimum, sed tamen aliquid. Quot denique Catalonia ac Aragonensis tractus, ipsaque Italia a Provincialibus nostris voces accepit? Tametsi non desunt, in quibus estⁱ vir plurimum eruditus, qui Bembum carpant, quod voces, quarum origo, aiunt illi, acumen ejus effugerat, Gallis Provincialibus adscripserit, cum tamen nemo ignoret, eam Galliæ partem, id est Narbonensem, ideo Provinciam appellatam, quod prima ex Gallicis Imperio Romano subjecta, et in provinciam redacta fuerit. Quod sane etsi verum sit, non ideo tamen sequitur Provincialia idiomata non accepisse Catalanos et Italos, cum quæ hodie servant, non pro Hispanicis vel Italicis a probatis Scriptoribus habeantur, tametsi Hispanica et Italica Lingua, perinde ac Provincialis, Latinae origines suas debeat, cum ut ait^j S. Hieronymus, *unaquæque provincia et regio habeat proprietates suas.* Iis porro non immoror, qui plerasque ex vulgaribus Linguis Græcae ortus suos debere contendunt, quod de Francica hodierna Joachimus Perionius et Henricus Stephanus, de Italica Monosinius, ^k de Hispanica Matutius et Aldretus, de Anglica Stephanus Skynnerus, qui verborum Catalogos subinde contexuere, quæ a Græcia profluxisse volunt. Neque potiori jure audiendi illi, qui omnes fere vulgares Linguis ab Hebraica accersunt, in quibus est^l Stephanus Guichardus. Sed et autor est^m Josias Simlerus, Conradum Gesnerum meditari coepisse origines Germanicorum vocabulorum ex Hebreæ, Græca, et Latina Lingua.

Lingua Francica in plerasque Orientis et Occidentis regiones invecta, Græca tantum aut Latina inflexione donata.

XVII. Verum ut Franci nostri armorum gloria ac bellica fortitudine, rarius affinitatum jure, quod Austriacis Principibus accedit, Imperium suum in regiones exteris longe lateque propagarunt, ita Lingua eo suam transtulere. Hanc enim si non transmissam omnino, ab ea saitem vocabula complura mutuatos earum incolas, et in suam sensim intulisse constat. Ex quo factum postea, ut in acta et diplomata, quæ, ut fieri tum solebat, Latino exarata idiomate a Notariis vel amanuensibus conscribebantur, eadem in Latinam terminationem deflexa persæpe insererent. Ejusmodi quippe multa in iis occurrunt, et apud Historiarum Scriptores, quæ cum indigenæ hodie haud agnoscant, in eorum genuina retegenda notione sæpe laborant; præsertim vero quæ Leges spectant, cum Europa fere universa suas a Fran-

^a Lib. 2. Rer. Germ. p. 117.

^b Octav. Ferrarius.

^c In Matth. c. 2.

^d Matut. in Prosapia Chri- sti, etat. mun- di, s. c. 4. § 2. Bern. Aldret. l. 3. de Orig. Ling. Castell. c. 1.

^e In Harm. cymol. Ling.

^f In Vita Conr. Gean.

cia nostra mutuo acceperit, ipsasque admiserit. Quæ enim regio ab eorum armis intacta, vel cui non aliquando imperaverit? An utrumque Imperium Francorum non fuit? Occidentali initium et incrementum dedit Carolus Magnus, tenuit id ejus stirps diu, eoque nomine non Germaniæ modo, sed et toti Italiæ jus dixit. Paruit Orientale, et Constantinopolis ipsa Flandrensis, et Cartenæs e stemmate Francico proceribus. Græcia fere universa eadem tempestate nostros agnoverit dominos, iisque in regionibus stabilitæ Leges Franciæ, quomodo servatam Linguam Francicam docent eorum diplomata, ex qua in Commentarios suos retulere interdum vocabula Græci recentiores Historici. Calabriam, Apuliam et Siciliam Normannos nostros obtinuisse quis ignorat? quibus vario jure successere deinceps Principes e Sanguine regio, qui et Hungariae, Poloniae, Majoricæ, Corsicæ, Sardiniae possedere subinde regna? In iis porro servatam Linguam Francicam, maxime in Regum Palatiis, satis docet^a Hugo Falcondus. Narrat enim, cum plerique ex aulicis, qui in Regium Cancellarium conspiraverant, Comitem Henricum, Reginæ fratrem ab ejus amicitia divulgum, ad Regni negotia capessenda impellerent, illum respondisse, *Francorum se Linguam ignorare, quæ maxime necessaria esset in Curia.* Hyerosolymitanum et Cyprium Regnum sua perinde debent initia et progressus Francis nostris, qui et Linguam et Leges suas eo intulerunt, semperque servarunt, quandiu iis paruit. Regum Hierosolymitanorum et Cypriorum servantur etiamnum Leges, assiarium nomine, nostro conscriptæ idiomate. In Græcia ipsa, seu Orientali Imperio, dum Francorum fuit, Lingua pariter Francica obtinuit, non Constantinopoli duntaxat; sed et in cæteris, quæ a primaria ista urbe pendas, provinciis, diu etiam postquam a Græcis recepta est; adeo

^a Falcondus
de Calamit. St.
cclx.

^b In Histor.
Aragoa. c. 221.

^c Lib. 2. del
Original de la
Ling. Castellana
M. C. S.

ut tradat^b Raimundus Montanerius, Scriptor Catalanus, sua ætate, hoc est, circa annum mccc. in Moreæ Principatu, et in Ducatu Atheniensi, Linguam Gallicam æque ac Parisiis in usu fuisse vulgari: *E parlavem axi bell Frances, com dins en Paris.* Neque intacta ab eorum armis ac dominatione Hispania. Ut enim Caroli M. expeditiones Hispanicas sileam, Lusitanæ Regno initium dedit Princeps Francicus: Catalonia diu etiam Reges nostros, et usque ad S. Ludovici tempora dominos agnoverit, indeque Lusitanos et Catalanos complura a Francis accepisse vocabula agnoscit^c Bernard. Aldredus Cordubensis Canonicus. Sed et Navarra interior iis paruit, cterior eorum est.

Normanni in Angliam Gallicam Linguam transtulere, nullaque diplomata, nisi Gallico aut Latino idiomate scribi patiebantur.

XVIII. Quid quod majori Britannia a Nor-

mannis nostris expugnata, Lingua Francica ita propagata est in ejus provinciis, ut Anglica et Saxonica, quæ tum vigebant, extinctæ ferme fuerint, adeo ut inter tot Regum et privatorum diplomata, nulla Anglico, sed omnia, aut Latino aut Gallico idiomate conscripta habeantur usque ad sæculum decimum quartum. Willelmo quippe Normannorum Duci, statim atque firmavit Imperium, primum curæ fuit, ut Francicam induceret, Anglicam ut barbaram quadam desuetudine aboleret. *Tum enim^a, inquit Ingulfus, cœpit terra sub Rege et sub aliis Normannis Anglicos ritus dimittere et Francorum mores in multis imitari.* Gallicum idioma omnes magnates in suis Curiis, tanquam magnum gentilium loqui, chartas et chirographa sua more Francorum confidere, et propriam consuetudinem in his et in aliis multis erubescere.^b Alibi vero de Normannis: *Ipsum etiam idioma tantum abhorabant quod leges terre, statutaque Anglicorum Regum Lingua Gallica tractarentur, et pueris etiam in scholis principia literarum Grammatica, Gallice, ac non Anglice tractarentur: modus etiam scribendi Anglicus omitteretur, et modus Gallicus in chartis et in libris omnibus admitteretur.* Id ipsum tradit^c alio loco, additque post Normannorum adventum in has provincias, chartas veterum Regum Anglorum pro Monasteriis partim duplicates tam Gallicam manu, quam Saxonica descriptas; *Manus enim Saxonica, ait ille, ab omnibus Saxonibus et Merciis usque ad tempora Regis Alfredi, qui per Gallicanos doctores omnibus literis apprime instructus erat, in omnibus chirographis usitata, a tempore domini dicti Regis (Guillelmi) desuetudine viluerat, et manus Gallica, quia magis legibilis, et aspectui perdelectabilis, præcellebat, frequentius in dies apud omnes Anglos complacebat.* Et licet omnibus Anglicis et Normannis manus Saxonica extiterat in usitata penitus et invisa, ac tunc maxime cum gente sua contemptui habita, et nimium inaccepta. In eandem sententiam^d Robert. Holkotus Dominicanus, qui vixit circa anno MCCCL:

Narrant historice, quod cum Willelmus Dux Normannorum Regnum Anglie conquisisset, deliberavit, quomodo Linguam Saxoniam posset destruere, et Angliam et Normanniam in idiomate concordare: et ideo ordinavit, quod nullus in Curia Regis placitaret, nisi in Gallico, et iterum quod puer quilibet ponendus ad litteras, addisceret Gallicam, et per Gallicam Latinam, que duo usque hodie observantur. Hisce denique adjungendus^e Gervasius Tilesberiensis: *Anglos, inquit, usus tenebat, filios suos apud Gallias nutrire ob usum armorum, et ad Linguæ nativæ barbariam tollendam.*

Anglicana Lingua fere extincta.

XIX. Adeo denique Gallicane Lingue in An-

^a Pag. 222.

^b Pag. 201.

^c Pag. 912.

^d Lect. 2. sup.
Sapientiam.

^e Lib. MS. de
Otis Imp.

PRÆFATIO

glia usus invaluerat, ac præsertim in Regum Aula, ut S. Ulstano Episcopo Wigorniensi, ab inimicis, qui a Regiis illum consilii amovere satagebant, nihil fere aliud objectum fuerit, præter simplicitatem et illiteraturam, *quam quod quasi homo idiota esset, qui Linguam Gallicanam non noverat, ac proinde Regiis Consiliis interesse non poterat.* Unde ipso Rege consentiente,

^a Ann. 1085.

et hoc dictante, depositus est, uti narrat^a Matthæus Parisius : quemadmodum olim Claudius splendidissimum virum, Græciæque provinciæ Principem, verum Latini sermonis ignarum, non modo albo judicum erasit, sed etiam in peregrinitatem redigit, ut est apud^b Suetonium. Ita sensim prorsus extincta fere Lingua Anglicana in Anglia : qua de re extat querela^c Henrici Huntingtonensis : *Cui autem non comparet amorem cælestium, et horrorem terrestrium, si cogitet non solum Reges eorum, (Anglorum) et Principes, et populum deperiisse; verum etiam stirpem omnem, et Linguam, et mentionem simul defecisse? et si de aliis mirum non esset, de Lingua tamen, quam unam inter cæteras Deus ab exordio Linguarum instituit, mirandum videtur.*

Restituitur ip̄ foris publicis, sed non omnino, Galicana nimium usitata.

XX. Id sane ita ægre tulit populus Anglicanus, ut non semel suos exoraverit Principes, ut nativæ suæ Linguae usus tamdiu, in foris præsertim publicis, desitus reduceretur, abrogareturque penitus Gallicum idioma, cui plebs ægre adsuiscere poterat : quod tandem sancivit Edwardus III. in eo Parlamento, quod Londini celebratum est xvii. Kal. Novemb. anno MCCCLXVII. et productum usque in festum S. Bricli, quo die Rex natus fuerat, annis ætatis suæ quinquaginta exactis. *In suo jubilæo*, inquit^d Thomas Walsinghamus, *populo suo se exhibuit gratiosum, reis majestatis sue regiae offensas indulgendo, vincitos libere abire permittendo, et exiles revocando: ad petitionem etiam Communitalis placita in Lingua materna, et non Gallica versari jussit.* Verum radices jam altius fixerat Gallica Lingua in judiciariis tribunalibus præsertim, in quibus et formulæ fori Gallicani, et feudalia vocabula nimis invaluerant, quam ut tam facile convelli posset et extingui, uti observat Joannes Fortescutus, Anglia olim Cancellarius, et Summus Justitiarius, adeo ut post Edwardum, extremis etiam sæculis, rerum forensium libros Gallico idiomate ediderint aliquot ex Anglicis Jurisconsultis, atque in iis Guillielmus Stanfordius, Joannes Perkinsius, Rastallus et alii. Adde quod et

^d Pag. 170.

^e Ralph. Brook eorum^f faciales verbis Gallicis armorum insignia etiamnum describunt. Sed præstat de Gallicæ Lingue apud Anglos usu audire disserentem eundem^g Fortescutum Anglum. « In Universitatibus

« Anglia, inquit, non docentur scientiæ, nisi in Lingua Latina, et Leges terræ illius in triplici Lingua addiscuntur, videlicet Anglica, Gallica et Latina. Anglica quia inter Anglos Lex illa maxime inolevit; Gallica, quia postquam Galli duce Willielmo Angliæ Conquestore terram illam obtinuerunt, non permiserunt ipsi eorum Advocatos placitare causas suas, nisi in Lingua, quam ipsi noverant, qualiter faciunt et omnes Advocati in Francia, etiam in Curia Parlamenti ibidem. Consimiliter Gallici post eorum adventum in Angliam ratiocinia de eorum proventibus non receperunt, nisi in proprio idiomate, ne ipsi inde deciperentur. Venari etiam et jocos alios exercere, ut talorum et pilarum ludos, non nisi in propria Lingua delectantur. Quo et Anglici ex frequenti eorum in talibus comitiva, habitum tales contraxérunt, quod hucusque in Iudicis hujusmodi et compotis Lingua loquuntur Galicana, et placitare in eadem Lingua soliti fuerunt, quoque mos ille vigore cujusdam statuti quamplurimum restrictus est. Tamen in toto hucusque aboleri non potuit tum propter terminos quosdam, quos plus propriæ placitantes in Gallico quam in Anglico exprimunt: tum quia declarationes super brevia originalia tam convenienter ad naturam brevium illorum pronuntiare nequeant, ut in Gallica, sub quali sermone declarationis hujus formulæ addiscuntur. Reportantur etiam ea, quæ in Curiis Regiis placentur, disputantur et judicantur, ac in libros ad futurorum eruditioñem reducuntur in sermone sæpe Gallico. Quamplurima etiam statuta Regni illius in Gallico conscribuntur: unde accedit, quod Lingua jam in Francia vulgaris, non concordat aut consimilis est Gallico inter Legis peritos Angliæ usitato, sed vulgariter quadam ruditate corrupta, quod fieri non accidit in sermone Gallico intra Angliam usitato, cum sit sermo ille ibidem sæpius scriptus quam locutus.

Gallicæ Linguae usus in Scotia.

XXI. Neque in Angliæ modo, sed et in Scotiæ Regno Lingue Gallicæ usus invaluit: quod ex variis Regum tabulis hoc idiomate, præsertim sub extum sæculi XII. descriptis colligere licet, apud^a Matthæum Westmonasterensem,^b Thomam Walsinghamum,^c Guillielmum Prynneum, et alios^d, cum ii forsitan se ad Anglicorum, vel etiam nostrorum Principum, quibuscum varia subinde pepigere foedera, Linguam et mores comparent.

^a Matth. Westmon. an. 1085.
^b Walsingh. anno 1307. ad. dit. ad Matth.
^c Guill. Prynneus in Libert. Eccles. Angl. pag. 400. 400.
^d Knygthon. pag. 400. 400.
et Ioseph. pag. 200.

Exoticæ voces solus Gallicæ Linguae peritus potest explanare.

XXII. Atque hic quidem tam late porrectus prolatusque Lingue Francicæ nostrorumque institutorum apud exteris gentes usus, in eam me semper sententiam adduxit, quo existimarem diffi-

^f Lib. de lau-^g Angl. c. 48.

cile esse, ut, quod sum aggressus operis, ab alio pro rei satis dignitate conficiatur, quam a Gallo, et eo quidem, qui non modo qua hodie utimur, sed et exoletam illam, qua patres nostri loquebantur, cuiusque in Gallo-Belgicis provinciis apud vulgus nonnulla supersunt vestigia probe noverit. Non quod revera ad id aggrediendum id satis esse putem, cum et consuetudinum nostrarum municipalium abstrusas voces, et Jurisprudentiae Gallicæ formulas nosse præterea debeat. Qua quidem in cognitione licet non ita me versatum haud diffitear, dicam tamen ingenue quod res est, plerosque editos ac ineditos, qui præteritis longe saeculis idiomate nostro Francico jam obsoleto aliquid scripto mandarunt, atque adeo veteres nostros Poetas sat accurate evolvisse: quibus absque res nostrates illustrare haud omnino promptum sit. Atque id causæ fuit, ut verba Latino-barbara Francico-barbaris persæpe explicare, et ritus, qui in desuetudinem abierte pridem, rursum in lucem revocare, vel illustrare fuerim conatus. Quæ quidem scribendi ratio in iis, quæ criticam exquirunt manum, haud responda hactenus visa est; sed in hoc, quod aggredimur, argumento, eo tolerabilius videri debet, quod Gallicas voces, Latio utcunque donatas, non aliis fere quam Gallicis enucleari posse pro certo sit.

Optandum, ut in singulis nationibus prodeant, qui linguae suæ conscribant etymologica lexica.

XXIII. Enimvero quod ego de Gallica Gallus, Germanus de Germanica, Anglus, si non de Anglicæ, saltem de Anglo-Saxonica idem judicium feret, cum in Latino-barbaram Linguam multa irrepserint ab utraque deducta vocabula, ut non defuerint ^b qui satius esse existimarent, edi Glossaria ab unoquoque gentis suæ Scriptore, » Quia ^a is facilius certiusque, quid e suæ nationis genio profiscatur, perspiciet: et cum varii sic varie operam partientur, solum superfuturum, ut aliquis postea exsurgat, qui pulcre adeo priorum adjutus laboribus, hunc judicio bono superaddat, ut ex iis condat opus plenum justum: que, vel ejusmodi saltem quod a perfectione proxime abesse videatur, cum nemo vere sit, qui unum se perficere hoc omne posse speret. Et sane non dissimilem, optandum esse, ut in singulis nationibus prodeant viri docti, qui Linguae suæ idiomata, vim eorum, notionem, origines, sed et desuetas et pridem obsoletas voces ad amissim investigent explicentque: cum in etiandis illustrandisque ætatis mediae Scriptoribus non mediocris inde lux affulsura sit. Et quamquam id utcumque præstitere, qui singularum Linguarum edidere vocabularia, non ea tamen, qua par erat diligentia, in id incubuere arguenti, ut ex iis suppetat, unde, quæ tot subinde enascuntur ejusmodi Auctores legentibus, diffi-

cultates facile solvantur. Trita enim persequuntur fere semper et quæ in usu sunt, quæ extra usum omittunt, nudos vocum significatus, non origines proferunt, forte quia iis ignotæ. Nam ut in eas inquiratur, eruditione, litteratura et lectione plurima opus est, quibus plerumque carent qui huic operæ studia sua curasque conferunt.

Plerique insudarunt in explanandis Linguis suis; nulli felicius quam Angli in Anglo-Saxonica.

XXIV. Sed hæc generatim dicta sint: neque enim defuere viri admodum eruditæ, qui Lingua suas subinde illustrarunt, Galli, Itali, Germani, Augli, etsi ex iis pauci Linguis obsoletis explanandis operam suam contulerint; quæ tamen fere unica est in hocce studii genere necessaria cognitio, cum ^d ætatis suæ verbis loquantur, ^e iisque potissimum utantur Scriptores, quæ tum cum scribebant, obtinebant: quæ cum jam a vulgari usu longius recesserint, nobis prorsus sint incognita, ita ut in horum evolvendis libris necesse sit hærere Lectoribus, nisi aliunde quidpiam adhibetur subsidiæ. Ex iis vero qui Lingua suas obsoletas illustrare conati sunt, præcipuum imprimis laudem merentur Angli, qui in Saxonica, quæ in tota fere majori Britannia diu obtinuit, enucleanda, ita insudarunt, ut absque eorum vigiliis, Anglo-Saxonum Regum Leges, etiam quæ Latio subinde donatæ sunt a veteribus Scriptoribus, haud perciperemus, cum ejusce Linguae vocabulis, ut formalibus, ubique aspersæ sint, quemadmodum etiam aliquot Regum Normannicorum: in qua quidem palestra maxima cum laude versati sunt viri eruditissimi Henricus Spelmannus, Emericus Casaubonus Magni Isaaci filius, Joannes Sommerus, aliisque, ex quorum Commentariis hausisse nos multa, ingenue agnoscimus, tum ad Anglicos Scriptores illustrandos, tum etiam ad vocabulorum nostrorum origines retegendas, cum et Saxonica suas interdum debeat nostra, ut longe plura Germanica Lingua, cuius quodammodo matrix habetur.

Barbarismus a Christianis scriptoribus plurimum auctus.

XXV. Enimvero ut in viam redeat, a quo longius fortean divertit oratio, et ut de Barbarismo, quo universa Latinitas foedata vitiataque est, quæ supersunt dicenda paucis absolvamus; is in privis vocibus, uti jam observatum, totus versatur, quarum alias nec usu nec ortu sunt Latinæ, quemadmodum βαρβαρόλεξις, seu vocabula peregrina, de quibus egimus: alias vero ortu quidem sunt, non tamen usu, cum apud probatos Scriptores neutiquam occurrant, quæ cum utcumque Latinæ sint, aliquid tamen vulgarium locutionum redolent. Innumeræ ejusmodi complectuntur Glossaria vetera, de quibus mox

^b Vocibus in
Pref. ad lib. de
vitas sermonis.

PRÆFATIO

acturi sumus, nostrumque complures continet. Aliæ denique Latinæ sunt, vel Græcæ originis, sed alterius prorsus significationis ab ea, qua usos veteres constat: quæ in vectæ tum maxime, cum Religio Christiana in Romanum ac Latinum orbem se se effudit. Nam cum novis ceremoniis ac ritibus et a paganicis omnino diversis constaret, utereturve, SS. Patres, qui florente adhuc Romanorum, ut Imperio, ita et Lingua vixere, in explicandis describendisque Religionis suæ mysteriis, ac institutis, vocibus usi sunt potissimum, quas Latinitas agnosceret, vel certe minime abdicaret, a genuina quantumvis et recepta notione ac significatione recederent. Factum deinde ut eas interdum infleterent et immutarent, novas etiam et priscis Scriptoribus ignotas adinvenirent, cum, quæ a Fidelibus percibus percipi vellent ac intelligi, vocabulis purioris Latinitatis reddi vix posse arbitrarentur, quod supra monuimus. Unde

Athanasius apud^a Vigilium Tapsensem, objicienti Arrio novum *Homoousii* nomen in Symbolum inductum, respondit Ecclesiasticae semper moris fuisse disciplinæ, si quando Hæreticorum nova doctrina exurgeret, contra insolentes quæstionum novitates, rebus immutabiliter permanentibus, nominum vocabula immutare, et significantius rerum naturas exprimere, quæ tamen existentium causarum virtutibus congruerent, et quæ magis easdem antiquitus fuisse demonstrarent, non ortus novitatem insinuarent. Atque id exemplis deinde firmat, aitque, contra primos Hæreticos inductam *Christianorum* appellatiōmen: contra Sabellianos, Patri novum *Innascibilitatis*, et *Impassibilitatis*, nomen Ecclesiam imposuisse: contra Photinum, *Filium Deum ex Deo*, *Lumen de Lumine*: *Similem Patri*, contra Eunomium: ita *Homoousion*, id est, unius substantiæ, contra Arrium tum primum dixisse.

^b S. Hieronym. epist. 137. 143. ^a b Multa etiam sunt vocabula ab Hebræis petita, quæ sine ulla interpretatione servavit Ecclesia, ut est illud, *Alleluia*, *Amen*, *Maranatha*, *Ephod*, *Osanna*, et cætera, quæ in sacris se ripturis aspersa passim habentur, quæ quoniam ex Judæis fuerat congregata, nihil ad Credentium scandalum innovandum censuit; sed ita, ut a parvo imberant, tradidit. Postea vero quam in universas gentes Evangelii dilatatus est sermo, non potuere semel suscepta mutari. Addit deinde Origenes, propter vernaculum Linguæ unius cujusque idioma, non posse ita apud alios sonare, ut apud suos dicta sunt, et multo melius esse, non interpretata ponere,

^c Id. ep. 20: in vigilantium, et in et. Isa. Mitto confleta ab Hæreticis magis portenta quam nomina, quæ ad imperitorum et muliercularum animos concitandos quasi de Hebraicis fontibus hausere, barbaro simplices quosque terrentes sono, ut sunt Basilidianorum *Amagil*, *Barbelon*, *Abraxas*, et ridiculum *Leusiboron*, præterea

Latina *Thesaurus*, *Balsamum*, et aliquot alia Manichæorum. Ita scribit Theodoritus, Bôrbrianos hæreticos: Ἐβραικὰ ὄνόματα adinvenisse, καταπλήττει τοὺς ἀπλουστέρους πειρωμένους. Similia porro de verbis Hebraicis, quæ retinuit Ecclesia, commentatur Chrysostomus, ^a dum ait, ^b Chrysost. serm. 1. de An-sacrorum librorum Interpretes ^c φοδερὸς τὰ ῥῆματα ^d οὐ φρίχης γέμοντα, Adonai, Eloi, et Sabaoth, in Græcum sermonem noluisse convertere, quod vix potuissent μετὰ τῆς οἰκείας ἀρετῆς, seu propria horum vocabulorum retenta virtute. Verum omisis quæ admisit Ecclesia, quot sunt verba insolentia, audacius translata, ab obsoleta vetustate petita, aut poetica licentia usurpata, quæ in Orationum procemis vitanda præsertim ait^b Fabius, ^d Quintili. lib. 4. c. 1. quibus usos videmus paulo recentioris Latinitatis ex Christianis Scriptores: qui universam sermonis sui seriem ita iis intricant, ut in istis sententias inoffenso pede Lectori progreedi non liceat. Atque, ut alias sileam, quot ejusmodi occurruunt salebræ apud Sidonium, Ennodium, et ejusce ævi cultissimos alias Scriptores? Quot voces Ciceronianæ Latinitati incognitæ, a vetere repetitæ, audacius confectæ et translatæ, ex quibus nonnullas interdum selegimus, prætermisis aliis, quæ ab eruditissimis commentatoribus enucleantur, ne in immensus opus nostrum excresceret?

Latina lingua ab interpretibus nullum deturpata.

XXVI. Latinam præterea Linguam deturpant Interpretes, seu qui Latio donarunt, vel Græcorum, vel aliarum gentium Scriptorum monumenta. Nam cum haud plane ea intelligerent; vel vocabula ex Latinis, quibus, quæ intelligebant, redderent, non essent ad manum aut ea mihi agnosceret Latinitas, tum vel Græcas, vel barbaras Scriptorum voces, Latina inflexione male semper formatas, Latinis quas meliores rebantur, interdum et novas, arbitratuque suo conflictas, inseruere. Deinde cum in Linguis pene omnibus diversa sit scribendi ratio, diversusque styli character, fleri aliter vix potest, quin si quis Scriptoris, quem Latinis verbis vertendum suscepit, mente exprimere velit omnino, a proba Latinitate non recedat aliquando, vel certe nescio quid obscuri ac implexi Lectoribus obtrudat. ³ Οὐδὲ γὰρ πάντως, inquit Jamblichus Chalcidensis, τὴν αὐτὴν διασώζει διάνοιαν μεθεργηνεύμενα τὰ ὄνόματα, ἀλλ' ἐξι τινὰ καθ' ἔχασον έθνος ιδώματα ἀδύνατα εἰς ἄλλο έθνος διὰ φωνῆς

¹ Hebraica vocabula adinvenisse ea mente, ut simpliciores perterrefacereant.

² Terribilia et plena formidinis verba.

³ Neque enim prorsus eandem sententiam servant translatæ vocabula. Sed sunt quædam in singulis gentibus idioma, que non possunt alterius gentis Lingua exprimi: deinde etiamsi illa possit interpretari, eandem tamen vim non conservant: habent barbaræ voces multam emphasin, paucisque multa significant, in iis minus est ambiguitatis, varietas copioque verborum.

σημαίνεοθαί· ἔπειτα καὶ εἰς οἶκον τε τὰ αὐτὰ μεθερμηνεύεται, ἀλλὰ τὴν τε δύναμιν οὐκ ἔτι φυλάττει τὴν αὐτήν. Ἐχει δὲ καὶ τὰ βάρεα δύναματα πολλὴν μὲν ἐμφασιν, πολλὴν δὲ συντομίαν, ἀμφιβολίας δὲ ἐλάττονος μετέσχει καὶ ποικιλίας καὶ τοῦ πλήθους, τῶν λέξεων.

Quo quidem Barbarorum nomine, Hebræos, sacrasque litteras intellexisse, censem plerique.

Hæc certe Jamblichī legerat Hieronymus, cum dixit^a:

Dificile esse alienas lineas insequentem non alicubi excidere: et arduum, ut quæ in alia Lingua bene dicta sunt, eundem decorum in translatione conservent. Significatum est, ait ille, aliquid unius verbi proprietate, non habeo meum, quo id efferam, et dum quæro implere sententiam, longo ambitu vix brevis viæ spatia consumo. Accedunt Hyperbatorum anfractus, dissimilitudines casuum, varietates figurarum, ipsum postremo suum, et, ut ita dicam, vernacularum Linguae genus. His consona sunt, quæ^b alibi

ait: Non debere putida nos verborum interpretatione torquere, cum damnum non sit in sensibus, quia unaquæque Lingua suis proprietatis

bus loquitur; et hæc^c S. Augustini, scribentis: Habere omnem Linguam sua quædam propriagenera locutionum, quæ cum in aliam Linguam transferuntur videntur absurdæ.

d Vigilius Tapsensis: Dificilius, inquit, integritas sensuum in aliam Linguam pari potest sermonis venustate servari, quæ quidem hausit ex Chrysostomo^e: "Οταν γλῶττα ἐρμηνευσθῇ εἰς ἑτέραν γλῶτταν, πολλὴν ἔγει τὴν δυσκολίαν, καὶ ἵστασιν ἀκριβῶς δυοι πολλῶν γλωσσῶν εἰσὶν ἐμπειροι, πῶς οὐ δυνατὸν πᾶσαν τὴν σαρῆνειαν τῆς φωνῆς τῆς ἐν τῇ οἰκείᾳ φύσει κειμένης μετενεγκεῖν εἰς τὴν ἑτέραν μεταβάλλοντας γλῶσσαν.

e De Prophet. obscurior.

f S. Hieron. epist. 101. cap. 4. Quanta enim apud Græcos bene dicuntur, quæ si ad verbum transferamus, in Latino non resonant: et e regione quæ apud nos placent, si vertantur juxta ordinem, apud illos displicebunt. Proinde censebat^g Tullius

non exprimi verbum e verbo necesse esse, ut Interpretes indiserti solent, cum sit verbum quod idem declaret, magis minusve usitatum: sed quod uno Græci, si aliter non potest, idem pluribus verbis exponentum.

h S. Hieron. epist. 102. addit. 2. Neque aliter sensitⁱ S. Hilarius, dum ait: ex Græco in Latinum ad verbum expressam translationem afferre plurimumque obscuritatem, dum custodita verborum translatio eandem absolutionem non potest ad

j intelligentiæ simplicitatem conservare. Quippe dum interpretationis χαρογηλαν sequimur, omnem decorum translationis amittimus: et hæc esse debet regula boni interpretis, ut idioma alterius Linguae, suæ Linguae exprimat proprietate. Quod quidem et Tullium in Protagora et Platonis, et in OEcumenico Xenophontis, et in

k Magnæ difficultatis est linguan aliquam transferre in aliam, et optimè norunt, quotquot plurimarum Linguarum sunt periti, quantum difficile sit reddere alia lingua vim et genuinum sensum vocis coquspiam.

CANGII GLOSSE. — I.

l Demosthenis contra Æschinem oratione fecisse convincimus: et Plautum, Terentium Cæci- liumque, eruditissimos viros, in Græcis Comœdiis transferendis. Neque ex eo quis Linguan Latinam angustissimam putet, quod non possit verbum de verbo transferre, cum etiam Græci pleaque nostra per circuitus transferant, et verba Hebraica non interpretationis fide, sed Linguae suæ proprietatibus nitantur exprimere.

m Largus Designatianus: Cavi, inquit, fateor, ne ad verbum verba transferrem, quominus pleraque Linguarum diversitate congruerent, si parum ponderis in significationibus fieret. Atque inde fit, ut ejusmodi translationes, quæ verbum verbo reddunt, obscura plerumque sint, et pro barbaris ac insulsis a peritioribus habeantur.

n Ejusmodi est sane S. Irenæi Interpres Latinus (nam Græce scripsisse Irenæum in confessu est apud eruditos) apud quem plurima sunt ita de Græcis imitata, ut, quid ea significant, vix satis quispiam assequi possit, nisi mediocrem Græce lingue peritiam sibi compararit. Extat^c Nicolai PP.

I. Epistola ad Michaëlem Imperatorem Constantinopolitanum, qui Romanam seu Latinam Linguam, Scyticam et Barbaram vocaverat, quod quæ Roma, vel ex Italia Constantinopolim perferebantur Epistolæ, in Græcam translatæ Linguam, barbarum nescio quid subolerent, non ex ipso Lingua Latinæ defectu aliquo, sed quod ab imperitis interpretibus Græca utcumque Lingua doarentur, ubi sic Pontifex reponit: *Si jam sæpe nominatam Linguam ideo barbaram nuncupatis, quoniam a translatoribus in Græcam dictionem mulata barbarismos generat, non Lingua Latina, sed culpa est, ut opinor, Interpretum, qui quando necesse est, non sensum e sensu, sed violenter verbum edere conantur e verbo.* Quippe sæpe accidit, aiebat^d Hieronymus, ut dum verbum de verbo exprimimus, et dum syllabas sequimur, perdamus intelligentiam. Quod vero in iis, quæ e Latina in Græcam vertuntur Linguam, expostulant Græci Byzantini, id nos potiori jure in iis, quæ e Græca ejusceætatis in Latinam translatâ sunt a nostris, hodie querimur: cum nec Græca, nec Latina dici queant, quæ utriusque Linguaæ perperam formatis, imo barbaris omnino vocibus scateant, cum tot aspergantur salebris, ut quantumvis in Græca priorum sæculorum Lingua non modo, sed et recentioris ævi, vel etiam in Latina admodum quis versatus fuerit, hærente semper necesse habeat. Atque id quidem in unico Anastasio in Gestis Summorum Pontificum licet observare; apud quem tot voces Græcanicæ male compactæ ac descriptæ interseruntur, ut non a Latinis; sed ab horum temporum Græcis Scriptoribus sua hausisse, quibusdam omnino persuasum sit: vel certe nimia quadam affectatione a Græca Lingua, in cuius cognitione sat medicocriter versatus erat,

Largus De-sig.

b Jacob. Billius, lib. 1. ope- sacr. c. 33. lib. 1. cap. 1. lib. 10.

c Apud Baron.

d Epist. 153.

c

in speciem eruditionis pleraque mutnatum vocabula. Vel denique, quod longe potius censuerim, quod sua adhuc ætate vulgaria illa ac semigræca, vel barbarogræca vocabula Romæ et in Italia obtinerent, quo a Byzantinis illata sensim fuerant, dum iis illa parebat. In enodandis vero ac dissolvendis, quæ in hoc Scriptore crebrius occurrint, iis difficultatibus, OEdipo fere semper opus est: quod inde tamen accidisse existimaverim, non quod ab eo perperam effecta verba, vel reddita, verum quod ab Antiquarib[us], Græcæ Linguae ignariis, male de scripta sint. Sed et ejusmodi Latinorum Interpretum incuriam et ignorantiam attigit ^a Gregorius Magnus: *Indicamus præterea, inquit, quia gravem hic difficultatem Interpretum patimur. Dum enim non sunt, qui sensum de sensu exprimunt, sed transferre proprietatem semper volunt, omnem sensum dictorum confundunt.* Unde agitur, ut ea, quæ translata fuerint, nisi cum gravi labore intelligere nullo modo valeamus. Quæ quidem Magni Pontificis querela, in eundem etiam Anastasium jure potest retorqueri, cum in Theophanis Historiæ et allorum Græcorum ejusce ævi Scriptorum versione ita se gesserit, ut, dum totus est in proprietate Græci sermonis transferenda, nova finxerit vocabula, Latinitati prorsus ignota, quorum significatus, nisi Græca ipsa vocabula inspiciantur ac conferantur, ægre percipi possunt ac divinari.

Notariorum seu tabellionum imperitia non parum fædata Latinitas.

XXVII. Neque minus adscribenda Notariorum, seu Tabellionum publicorum imperitiæ Latini sermonis barbaries. Nam ut res altius repetatur, et ab ipsis Principibus barbaris, qui Galliæ nostræ primi imperarunt, quis non animadvertisit Latinitatis interitum in eorum Legibus, Latine utcumque exaratis, in quibus et desunt Grammaticæ regulæ, et permiscentur barbara, ignotaque hodie vocabula, vel quod, quibus ea efferrent, forte ignorarent, vel si indulgentius agendum, quod formalia et ex iis essent, quæ mutari vetaret, non religio, sed barbarica Jurisprudentia. Si vetera Regum prioris Stemmatis diplomata, cuiusmodi sunt, quæ a Doubleto, veteraque placita, quæ nuper a viro summae eruditionis Joanne Mabillonio edita sunt, inspiciantur, nemo est, qui profligatam, ac pene extinctam, ejusce ævi Latinitatem non agnoscat: tametsi fatendum, inter has barbaricas nänias prodiisse identidem cultiora longe scripta, præsertim sub ipso Principatus Francici initia, cum scilicet superessent adhuc nitidæ elocutionis scintillæ quædam: quod ex Sidonii, Aureliani, et similium opusculis colligimus, et ex aliquot Chlodovæi epistolis. Sed abiit sensim postea in deterius, adeo ut in laudatis placitis et plerisque veterum formulis, nihil fere Latinitatis, barba-

riei plurimum occurrat. Ac si aliquantulum revixit Caroli M. cura et industria, rursumque instaurata est, haud diu id sane stetit, bellis civilibus inter Ludovic[us] Pii filios flagrantibus, universamque deinde Franciam Normannis invadentibus et depopulantibus. Ita enim siluit inter arma Latina Lingua, siluere, vel potius extinctæ penitus fuere disciplinæ omnes, et si quid ex iis superfuit, Clericos ac Monachos fere tantum spectavit, quos ad ea servanda studia adstrinxit Ecclesiastici ordinis professio. Cum igitur is mos invaluisse, ut quæ in publicum emitterentur diplomata, vel quæ conscriberentur epistolæ, Latino Idiomate exararentur, deessentque apud Laicos, qui Latinas literas scirent, e Clericorum, ^a quos ideo *Literatos* nude interdumocabant, ordine, sibi adscisebant Proceres et Magnates, qui amanuensium et secretariorum vices agerent, ^b quos inde *Clericos* suos appellabant, vel *Capellanos*, quod et capellis suis domesticis praæsenterent, in iisque sacra munia obirent quod pluribus alibi docemus. Atque hi quidem non adeo erant Latinis imbuti literis, ut nitide et ad amissim scriberent; sed cum has leviter, summisque, ut aiunt, labris attigissent, ea utcumque conscribebant, ita ut ubi Latina, quibus quæ vellent exprimere, non occurrerent, e vernacula Lingua, Latina iis data inflexione, vocabula deponerent, non observatis cæteroquin religiosius in ipsa sermonis serie, in quibus minus versati errant, Grammaticorum regulis. Quod quidem accidit deinde Actuaris ac Notariis publicis, qui, ut plurimum mercede conducti, non ea essent, qua par erat, eruditione, cui studia minime sua impenderant, ut dictionis flores nitoremque elocutionis magnopere curarent.

Provinciarum Romanarum vastationem barbaries consecuta est.

XXVIII. Jam vero mirum videri minime debet, si difficillimis temporibus, post vastationem Romanarum provinciarum, communemque depopulationem, barbaries ipsa consecuta est; si, tot inter bellorum tumultus, inter tot gentes exteris, et ab ipso prefectus Aquilone, quæ has torrentis instar pervaserant, disciplinæ omnes quodammodo interierint. ^c Quod si, inquit ^c Hieronymus de Vandalorum et Gothorum in orbem Romanum irruptionibus agens, juxta inlytum Oratorem: Silent inter arma Leges, quanto magis studia Scripturarum, quæ et librorum multitudine, et silentio, ac Librariorum sedulitate; ^c quodque proprium est, securitate, et otio dilectantium indigent? Adde quod neque publicas haberentur Scholæ, quas barbari ipsi aspernabantur: nec veteribus incolis otium facultasque suppeteret, hisce applicandi rebus animum, quibus alias obstabat rei familiaris angustia et egrestas, quam *disciplinarum* novercam scite vocat

^a Gloss. in Literati.

^b In Gloss. vv. Brevis, Capellanus, Clericus.

^c Epist. xx.

^{a Cap. c.} ^{b Thom. lib. 1.} ^{c Lib. 2. Epist.} ^{d Lib. 1. ep. 1.} ^{e Lib. 1. de vita Goth. c. 2.} ^{f Lib. de vita bestia.} ^{g Lib. 2. ep. 2.} ^{h in Aug. c.} ^{i in prefat.} ^{j in artis veter.} ^{k Trebell.} ^{l Vopisc.} ^{m De Adam.} ^{n C. 12.} ^{o in vita S. Hilar. Pictav.} ^{p Homil. 1.} ^{q in Prefat.} ^{r Vit. S. Maxi-} ^{s Lib. 2. ep.} ^{t Amalasuntha non erat Theodorici Regis uxor, sed filia.}

^a **Autor libri de Disciplina Scholarium**, Boetius perperam vulgo adscripti. ^b Tum enim quem-dam sibi Latinum sermonem horum saeculorum homines erudit confinxere, qui quidem cum veros ac genuinos fontes non attigissent; sed, nescio quos turbidos rivos essent sectati, non omnino, sed utcumque Latine loquebantur. ^c Illud etiam appone, ait Sidonius, ^c quod tantum increbuit ea tempestate multitudo desidiosorum, ut nisi vel paucissimi quique meram Latiaris Linguae proprietatem de trivialium barbarismorum rubigine vindicassent, eam brevi abolitam deflessent interitamque, sic omnes nobilium sermonum purpurae per incuriam vulgi decolorabantur. ^d Enimvero quis nescit, hanc esse fere semper eorum mentem, qui provincias exteris armis querunt, obtinentque, ut subactorum Lingam abhorreant, et, si id facile fieri posset, suam in eas immitterent? Præsertim vero barbaros istos Septentrionales, qui in totum ferme Romanorum Imperium se effuderant, literarum studia aversatos, satis testantur verba ista ejusdem Sidonii Apollinaris: *Negotiatores militant, milites negotiantur, student pile senes, aleæ juvenes, armis Eunuchi, literis Fæderati*: qua postrema voce Gothos intelligit. Et alio loco: *Ructat inter cives pugnas, inter barbaros literas*. Sed et tradit Procopius Amalasuntha, Theoderici Regis Italæ uxori, graviter quondam succensuisse Proceres Gothos, quod Athalaricum filium præceptoribus literis imbuendum tradiisset: cum existimarent, literas a fortitudine longe esse disjunctas, traditamque a senibus institutionem in timiditatem et animi humilitatem plerumque deflectere: itaque oportere, ut in re bellica futurus animosus gloriaque insignis, amoto doctorum metu, armis exerceatur. Viluere igitur, seu potius desiere hisce de causis in provinciis, quas il pervaserant, literarum studia omnia, inductaque sensim cum in moribus, tum in Lingua barbaries, apud Nobiliores præsertim, qui Principibus suis placere, et in eorum versari palatiis amiebant. Mansit interea in plebe vulgaris ille sermo Romanus, quo illa utebatur antea, quem ^e S. Augustinus *Sermonen vulgarem et male Latinum* vocat, cum aliquot ex honoratoribus, utpote a præceptoribus edocti, quod testatur Sidonius, Latina ac tera aliquatenus oratione uterentur: non illa quidem, quæ posterioribus paulo saeculis obtinuit, sed quæ magis ad Latinitatem accederet, atque adeo quam *Quotidianum* ^f Suetonius, *Pedestrem Sermonem* vocant; Vegetius, ^g Trebellius Pollio, et ^h Vopiscus, περὶ δὲ ⁱ Constantinus Porphyrogenitus; *Vulgarem*, ^j Serenus Sammonicus; *Simplicem*, ^k Honoratus Massiliensis, et ^l Eligius Noviomensis; *Ruralem*, ^m Dinamius Patricius; *Usualem*, Sidonius; *Publicum*, auctor Vitæ S. Theodardi;

ⁿ **Plebeium**, ^a Tullius, ^b S. Isidorus, et auctor vitæ S. Hermelandi Abbatis; *Rusticum* denique alii. Nam cum simplici sermone, nec affectatis Rhetorum ornamentis chartæ mandare se quidpiam profiterentur Scriptores, id se rusticō (quod supra attigimus,) scribere dicebant, ut qui ad rusticorum seu popularium sermonem proxime accederet: ^c *aliam enim videtur habere naturam sermo vulgaris, aliam viri eloquentis oratio*. Quomodo nempe scribit ^d Hieronymus, Fortunatianum, natione Afrum, Aquileensem Episcopum, in Evangelia brevi et rusticō sermone scripsisse Commentarios. ^e Joannes II. PP. in ^f Joannes II. Epistola ad Cæsarium, Arelatensem Episcopum: *Qui chartulam istam cum supradictis titulis Canonum non fuerit aspernatus, nec pro rusticitate despixerit, etc.* ^g Idacius in Præfatione libri contra Varimadum: *Cujusdam Varimadi Africani propositionibus rusticō quidem sermone respondens, etc.* ^h Ruricius Episcopus Lemovicensis: *Exigit solliciti cordis affectus, ut imperitoris promatur affatu: nec erubescit rusticatis opprobrium, dummodo impletat caritatis imperium.* ⁱ Et alio loco: *Cogitis enim nos auribus peritiæ vestræ verbis rusticis injuriam inferre frequenter, dum apices nostros saepius vultis accipere.* ^j Cathwulfus in Epistola ad Carolum M.: *Placuit mihi rusticō verbo, quamvis sicut sum ignarus, tamen vobis scribere, in vestram pietatem confidens, ut meæ stultitiae venia detur, et vestra merces apud Deum copiosior fiat.* Et revera rusticitatē magnam advertere est in hac Epistola, qua vix Latina est. Prologus MS. in Historiam Relationis S. Sebastiani, ex Codice Vindocinensi: *Neque in eo verborum phaleras, neque eloqui venustatem attendatis, non enim qualiter, quantumve volui, sed fere qualiter quantumque potui, et licet rusticē, verba tamen edidi: ut enim egregius doctor Hieronymus ait: Tolernbilis est verba rusticē, quam falsa diserte proferre.* ^k Helpericus in Prologo ad librum de Computo: *Presertim cum sim ingenio rudis, sermone impeditus, et ne rusticano quidem eloquio balbutire sufficiens, etc.* Denique: ^l Apud Catell. auctor Vitæ S. Silvini Episcopi Tolosani in Prologo: *Præfata Abbatissa eam (Vitam olim scriptam) investigans in corruptis membranulis, jamque nimia veltutate ex parte deletis, quam saepius relegens animadvertisit, partim rusticē, partim vitiōse compositam, sere juxta normam literalis artis.* ^m Rusticum sermonem appellabant, ⁿ Gellius lib. 15. c. 16. qui artis Grammatica regulis, aut Rhetorum figuris apprime non eset subactus, sed nudus ac simplex, quemadmodum etiam appellatur a Lactantio, sed et ab Honorato Massiliensi in Vita S. Hilarii Pictaviensis: *Superitorum turba defuisse, simplici sermone rusticorum corda nutriebat.* Et a ^o Ratherio Veronensi: *Simplex autem, et ad Vitam S. Ursmari.* ^p In Pref. ut ita dicam pene rusticus, cum totus sermonis.

PRÆFATIO

textus altus possit videri sapientibus, a nobis ideo minime visus est commutandus. Quare non invenuste dici videtur, aiebat Quintilianus, aliud esse Latine, aliud Grammatice loqui, id est, secundum exactiores Grammaticæ Leges quemadmodum loquuntur ii, quos Scholasticos vocabant.

^a Dial. 2. de Vita S. Martini.

Severus Sulpitius, Sedebat autem, inquit, S. Martinus in sellula rusticana, ut est in usibus servorum, quas nos rustici Galli Tripetas, vos vero Scholastici, aut certe tu, qui de Græcia venis, Tripodas nuncupatis. Rusticum igitur sermonem non humiliorem paulo duntaxat, et qui sublimi opponitur, appellabant; sed eum etiam, qui magis reperet, barbarismis solcetismisque scateret, quem apposite ^b Sidonius *squamam sermonis Celtici*, alibi, *rubiginem trivialium barbarismorum vocat, rusticum scilicet et impolitum sermonem*, ut est in Epistola Eadburge apud ^c Baronium, et sicuti describitur ab ^d Anonymo in Miraculis S. Agili: *Sed et si quis movetur rusticitate sermonis, solcetismorumque inconcinnitatibus, quia minime vitare studi, audiat, quia regnum Dei non est in sermone, sed in virtute, neque apud homines bonos interesse, utrum vina vase aureo an ligneo propinentur.* Rusticum igitur fere semper appellabant, qui nullis vel Grammaticæ, vel Orthographiæ legibus astringitur; ut rusticos Scriptores, • Qui rusticitatis enormitate incullique sermonis ordine sauciant, imo deformant examussim normatam orationis integratatem, politumque ejus lumen infuscant ex arte prolatum.¹ Gellius: *Quod nunc autem barbare quem loqui dicimus, id vitium sermonis, non barbarum esse, sed rusticum; et cum eo vitio loquentes, rustice loqui dictabant.* • Publius

^e In Commen-
taris Grammat. Nigidius: *Rusticus fit sermo, si aspires perpe-
ram. Itaque id vocabulum, quod dicitur vulgo Barbarismus, qui ante Divi Augusti ætatem pure atque integre locuti sunt, an dixerint, nondum equidem inveni.* In ejusmodi rusticis insulsique sermonis specimen affere placet Epitaphia aliquot, quæ in urbe Lugdunensi leguntur, ut alia ejusmodi præsteream, ex quibus colligere liceat, qualis fuerit Latinæ Linguae apud vulgares usus, vel certe, quantum a primæva sui puritate, et ab überate Gallici nitoreque ser-

^f S. Hieron. ep. 4. monis, quem mire prædicat ^b Hieronymus, in deterius sensim prolapsa sit, quinto potissimum

^g In Antiq. Lugdun. p. 45. sæculo. Primum a I. Sponio sic describitur:

^h EPITAPHIUM HUNC QUINTVIS (quod intris pro intueris) LECTOR BONE RECORDATIONIS AGATI NEGUTIATORIS MEMBRA QUIESCUNT, NAM FUIT ISTE STACIO MISERIS ET PORTUS EGINIS OMNEBS ARTS FUIT PRECIPUE LOCA SANCTORUM ADSE-
DUE ET ELEEMOSINAM ET ORATIONEM STUDUIT. VIXIT IN PACE ANNIS LXXXV. OB. VIII. KAL. APRILIS LXI. PC. JUSTINI

INDICT. QUARTA. Alterum ita concipitur: † HOC TUMULO JACET BONOM MEMORIOM RAPSO CUI VIXIT ANN. XXXV. Tertium denique: HOC TUMULO QUIESCIT BONE MEMORIE CESARIUS VIXIT ANNUS XIV. REOVIBIT IN PACE SUB DIE X. KAL. DECEMBRIS ANASTASIO ET RUFO VV. CC. (ann. 482.)

Quantum Carolinis sæculis Latina Lingua fuerit deturpata, et unde.

XXIX. Non mirum igitur si Carolinis sæculis, vel paulo ante, in Gallia, Italia et Hispania, sic deturpata deinceps fuerit Latina Lingua, quæ barbarorum illuvie toties foedata fuit, quod, qui cognoscere volet, legat ex Hispanicis Scriptoribus unicum Eliantum, Archiepiscopum Toletanum, cuius extant fragmenta quædam inter ^a Alcuini opera: legat ex Gallicis, ut de Italicis sileam ac Longobardicis, plebeios illos Annales, quos edidit ^b Andreas Duchesnius de quibus ita ^c Regino Primiensis in Chronico: *Hæc, quæ supra expressa sunt in quodam libello reperi, plebeio et rusticano sermone composita, quæ ex parte ad Latinam regulam correxi.* Neque aliae sunt Marculfi, et quæ a viris doctissimis subinde editæ sunt Formulæ, quas cum nævis suis, ex ipsis scriptis codicibus rursum publica luce donavit ^d Stephanus Baluzius, quibus ille novas adjunxit longe magis barbaras, et quæ ubique fere OEdipo indigeant, ut quæ nulla verborum connexione cohærent, barbarisque passim inspurgantur vocabulis: quod certe non ipsis modo Scriptoribus interdum adscribendum facile mihi persuaserim.

Illi tamen usus non omnino deletus.

XXX. Neque tamen ejusmodi Latinæ Linguae inducta sensim et longius propagata depravatio effecit, ut illius deleretur usus omnino, cum a vulgo etiam intelligeretur: quod satis arguant tot, quas manibus terimus, Latino idiomate conscriptæ et ad populum habita in ædibus sacris homiliae a Præsulibus Africanis, Gallis, Hispanis, aliisque, quas quidem publice non recitassent, si ab omnibus intelligi se debere non essent arbitrati. Sic nempe hodie in provinciis nostris Gallicis, in quibus tot pene Linguae Gallicæ usurpantur idiomata, quot ea numero sunt, Lingua purior Gallica ab omnibus intelligitur in publicis concionibus. Fatendum tamen ante Carolum M. literarum disciplinarumque in Galliis ita evanuisse studia, ac Lingue præsertim Latinæ, ut stante Regum nostrorum priorum Stemmate, vix se se tantillum extulerit: quod probant, quæ de veteribus formulis supra observavimus, et de Chilperici Regis Latinis seu barbaro-Latinis Scriptoris tradit Gregorius Turonensis. Id etiam testatur ^e Anonymus Scriptor de Miraculis S. Florientii: *Liberales siquidem artes, inquit ille,*

^a P. see.

^b Tom. 2. Hist. Franc. ^c Reginæ.

^d In nova Edit. Capital.

^e Ex cod. MS.

usque temporibus Domni Caroli Imperatoris, predecessoribus nostris ita extiterunt extranea, ut in Gallia regionibus etiam inter summos Pontifices vix aliquis, negligentia praepediente, reperiretur, qui urbanitate eloquii Synodales saltem valeret venustate exolvere definitiones. Sed quoniam, favente Deo, instantiae Domni supradicti Imperatoris, quæ vetustiores neglexerant, moderniores adsecuti sunt.

Ex Cod. MS. apud Str. wood.

Et a Scriptor Vitæ S. Urbani Lingonensis Episcopi : Exterarum quippe persecutio gentium, et intestina etiam bella Regum, sic postponi fecerant liberalium studia literarum, ut usque ad tempora Caroli M. vix possent in Galliis inveniri, qui in scientia Grammaticæ artis essent efficienter instructi. Id ipsum profstetur

Apud Str. wood.

Carolus ipse in ea Constitutione, quam edidit de Scholis, per singula Episcopia et Monasteria instituendis : Nam cum nobis in his annis a non-nullis Monasteriis saepius scripta dirigerentur, in quibus quod pro nobis fratres ibidem commorantes in sacris et piis orationibus decertarent, significaretur, cognovimus in plerisque præfatis conscriptionibus eorundem et sensus rectos, et sermones inculcos : quia quod pia devotio interius fideliter dictabat, hoc exteriorius propter negligentiam discendi Lingua inerudita exprimere sine reprehensione non valebat, etc.

Linguæ Latinæ barbaries in Hispania post Saracenorum irruptionem.

In indiculo lumino.

XXXI. Quod vero supra laudatus Scriptor Anonymus de Galliæ nostræ in Lingua Latina barbarie ante Caroli M. tempora, idem de Hispania post Saracenorum irruptionem testatur

c Alvarus : ubi neglectis et posthabitis Scripturis Sanctis, earumque sacris Interpretibus, quotquot supererant Christiani, Arabum Chaldaeorumque libris evolvendis incumbebant, gentilitia eruditio præclari, Arabicō eloquio sublimati, Ecclesiasticam pulcritudinem ignorantes, et Ecclesiæ flumina de Paradiso manantia, quasi vilissima contemnentes, legem suam nesciebant, et Linguam propriam non advertebant Latini, ita ut ex omni Christi Collegio vix inveniretur unus in mileno hominum genere, qui salutarioras fratri posset rationabiliter dirigere literas, cum reperirentur absque numero multiplices turbæ, qui erudite Chaldaicas verborum explicarent pompas. Quod quidem abunde firmat, quæ de Elipanto Toletano supra diximus. Sed et inde satis arguimus unde tot voces Arabicæ in Hispanam, subinde sese intulerint.

Et in Britannia post Danorum quoque irruptionem.

XXXII. Neque ea in re felicior fuit Britannia

post Saxonum ac Danorum maxime irruptiones, ut ex a Ælfrico docemur, cuius verba hic apponam : Sedulo cavendum est igitur Dei servis et viris Ecclesiasticis, ne in diebus nostris sacra deferveat aut deficiat eruditio, quemadmodum per paucos jampridem annos in Anglia contigit, ita ut Anglicorum Sacerdotum nullus, donec Dunstanus Archiepiscopus et Æthelwaldus Episcopus in vita monastica doctrinam resuscitassent, epistolam Latine scribere aut interpretari posset. Dunstanum vero Archiepiscopum Cantuariensem, ut artium liberalium in tota insula post Regem Alfredum excitatorem mirificum : quemadmodum Athelwaldum, quem alii Adilwaldum et Ethelwodum vocant, Wintoniensem Episcopum, ob sanctitatis studium et doctrinarum exercitium commendat b Williamus Malmesburiensis. Vixit uterque obiitque Alfredo regnante, c qui quidem extinctas fere in Anglia literas primus excitavit, scholas publicas Oxonii instituit, et optimates suos ad litteraturam addiscendam in tantum provocavit, ut ipsi filios suos, vel, si filios non haberent, servos saltē suos literis commendarent. Obiit ille anno DCCCXCIX. successoremque habuit Edwardum cognomento Seniorem.

Litteræ jacentes a Carolo M. eriguntur.

XXXIII. Sic porro in disciplinis sorduit Gallia nostra, usque ad tempora Caroli M. qui, ut ait^d Monachus Egolismensis, a Roma artis Grammaticæ et computatoriae magistros secum adduxit in Franciam, et ubique studium literarum expandere jussit. Ante ipsum enim Dominum Regem Carolum in Gallia nullum studium fuerat liberalium artium. Quod quidem maximi Principis in liberales artes studium ita etiam prædicat^e Alcuinus in Epistola ad eundem Carolum M. : Nec fastidiosa segnities legentium benevolentiae magistri juste deputari debet, si plurimis inclitum vestrae devotionis studium sequentibus forsan Athena nova perficeretur in Francia : imo multo excellentior, quia hæc Christi nobilitata magisterio omnem Academicæ exercitationis superat sapientiam. Et^f Lupus Abbas Ferriensis scribens ad Eginhardtum : Amor literarum ab ipsofere inilio pueritiae mihi est innatus, nec earum, ut nunc a plerisque vocantur, superstitionis otia fastidio sunt. Et nisi intercessisset inopia preceptorum ; et longo situ collapsa priorum studia pene interiissent, largiente Domino mece aviditatibz satisfacere potuisse. Siquidem vestra memoria per famosissimum Imperatorem Karolum, cui litteræ usque eo deferre debent, ut æternam ei parent memoriam, cæpta revocari, aliquantum quidem extulere caput, satisque constitui, veritate subnixum præclarum dictum : Honos alit artes, et accenduntur omnes ad studia gloria. Quod vero subdit

a Ælfric. in prefat. ad Grammat. San-
xon.

b P. 36. 244.
c Brompton.
d Mon. Egolism. in Vita Caroli M. ann. 702.
e Epist. 10.

f Epist. 1.

^a In Vita Ca-
rolli M.

^b Heric. Mo-
nach.

^c v. Gloss. in
v. Schola.

^d Freherus.

^e v. Gloss. in
Barbarus.

^f Nithard. l. s.

^g Dant. in
Purg. cant. 24.

de honore , literatis hominibus a summo Principe impenso, observatum etiam ab ipso ^a Eginhardo : *Artes liberales studiosissime coluit, earumque doctores plurimum veneratus, magnis sublimabat honoribus.* Neque minori postea studio Romanas ac Græcas disciplinas coluit Carolus Calvus, Magni ex filio Ludovico nepos ; quod testatur in primis ^b Hericus Monachus S. Germani Autisiodorenensis in Epistola illi inscripta, ad Vitam ejusdem Sancti, carmine a se editam : *Multa sunt vestrae monumenta clementiae, multa symbola pietatis. Illud vel maxime vobis eternam parat memoriam, quod famatissimi avi vestri Caroli studium erga immortales disciplinas, non modo ex aequo representatis, verum etiam incomparabili fervore transcenditis : dum, quod ille sopitis eduxit cineribus, vos fomento multiplici tum beneficiorum, tum auctoritatis usque quaque provehitis, imo, ut sublimibus sublimia conferam, ad sidera perurgetis. Ita vestra tempestate, ingenia hominum duplice nituntur ad minicula, dum ad sapientiae abdita persequenda omnes quidem exemplo allicitis, quosdam vero etiam præmis invitatis. Ac tandem concludit : Quidquid igitur literæ possunt, quidquid asse- quuntur ingenia, vobis debent^c.* His proinde Principibus, ne quid amplius dicam, sua debent initia Scholæ publicæ ac Monasticæ, et omnium disciplinarum in Francia instauratio, dum interim duplex apud vulgus vigeret idioma, Francicum scilicet et Romanum. Francici enim usus erat in Regum nostrorum Palatis stante potissimum ^d primo Regum Stemmate , atque adeo sub Carolo M. et Ludovico Pio, cum il Lingua sua Sicambrica loquerentur, quod ab aliis observatum ; apud reliquum vero vulgus, et quod a Romanis. Gallis ortum duxerat, Lingua, uti vocabant, Romana seu rustica ac semibarbara, semper obtinuit, quæ, ex quo Imperii Provinciæ inter Ludovicii Pii filios partitæ sunt, qui Germanicis imperavere, Theotiscam, quam et ^e Barbaram vocabant : qui Francicis, Romanam ser- varunt, quod potissimum ex ^f Fœdere, quod inter illos pactum est, licet colligere, in quo Ludovicus II. Romana, quæ Caroli erat, Carolus Theotisca, quæ Ludovici, sacramentum præstiterunt, cum uterque plebem circumstantem, Ludovicus Theotisca, Carolus Romana antea essent allocuti.

Vulgare idioma ad tres linguis redactum, Vasconicam, Castellanam et Limosinam.

XXXIV. At quam Romanam nostri, *Limosi- nam* appellavere non modo ^g Itali, sed et Hispani præsertim, apud quos diu in usu fuit. Ex quo enim exacti ex Hispania Mauri, redactum est potissimum vulgare idioma ad tres Linguis, Vasconicam, seu Biscainam, quad in Biscaya,

Navarra, Guipuscoa et Alva obtinuit ; Castellanam alteram, quæ rarioris fuit usus, utpote barbaris aspersa vocabulis, a quibus tum demum est purgata, cum ad unicum Principem tota Hispaniarum potestas rediit. Hac autem Lingua usi præsertim Castellani, Toletani, Leonenses, Asturienses, Extremadurenses et Granatenses. Sed et viguit in Gallicia, Andalusia, Lusitania ac Aragonia, exteris subinde vocabulis, Arabicis, Francicis aliquæ intermixta. Tertia denique fuit Limosina, cujus usus fuit in Catalonia, in Comitatibus Ruscionensi et Ceritanensi, in Aquitania, Occitania, atque adeo, ut Scriptores Hispani volunt, in ipsa Regum nostrorum Aula. A Catalonia in Valentia, Majoricæ et Minoricæ Regna postea transiit, quod ea ad Barcinonenses Principes perinde spectarent.

Unde nomen et origo Linguæ Limosinæ. Eadem fere est quæ Catalana.

XXXV. De Limosinæ Linguæ origine ac nomenclatura varia variis scripserunt. ^a Calça, ^b Escolanus et ^c Andreas Boschus a Lemovicum, urbe Galliæ notissima, denominatam volunt, indeque in Catalonia transiisse, cum Franco- rum nostrorum exercitus Pyrenæos montes transgressi has insedere Provincias, ex variis tum gentibus conflati, maximeque ex ea Occitania parte, in qua sita est urbs *Catalens*, cuius incola toti Catalonia nomen dedere, uti Catellus et Hispani Scriptores volunt. Ut ut sit, constat idem esse fere Catalanorum idioma, quod Provincia- lium nostrorum, quod in Catalonia inductum a Comitibus Barcinonensis vero proximum est, ex quo Provincia Comitatum suis adjunxere dominis. Ea quippe Lingua nitida adeo, florida, culta ac polita habita est, ut nulla fere extiterit regio, in quam non immissa fuerit, cum maxime in Principum aulis magno in pretio haberentur Poetae Provinciales, eorumque poemata, ut genio quasi dotata singulari, ubique fere legerentur. Escolanus et Boschus de hac Lingua scribentes, aiunt quod fuit *tant grātiosa, cortesana, sententiosa y dolça, que no y ha llenga que ab mes breus paroles, diga mes als y meillors conceptes, tenint en tol una viva semblanza ab sa mare Latina.* Ella fons la que la dona principi als versos y rimes que usaron en Roma, cantant ab elles ab so de consonancies, las dissonancies de las passions ab aguts y dolços pensamens, etc. Subdunt deinde hujus idiomatis vocabulis crebrius poemata sua aspersisse Petrar- cham, quod observarunt etiam ejus Interpretes. Raimundus Montanerius, qui vixit circa annum mccc. Historiam suam hac Lingua exaravit : et Carbonellus in Chronico, ejusdem idiomatis tabulas variaque acta descripsit.

^a Calça in Catalonia c. 16.
^b Escolanus in Hist. Valen- tia to. 1. c. 14.
^c Andr. Bosch. de titul. honor. Catalan. l. 1. c. 2. § 4. s. l. 2. c. 17.

Lingua Provincialis in palatiis regum nostrorum usitata.

XXXVI. Certe Linguam hanc, Provincialem

scilicet, in Regum nostrorum Palatis primitus usitatam, evincunt, quæ ex ea delibavit ^a Nithardus,

a quo Romana appellatur, quæ haud omnino diversa ab ea, qua utuntur Provinciales nostri : quod facile erit assequi utramque comparanti. Unde recte, opinor, dixit ^b Vadianus,

Salicam Legem Romanos, hoc est, Provinciales vocare qui Romana, id est, Provinciali Lingua utebantur; cum Provincialium nomine omnes de Alvernia, et Vasconia et Gothos Provinciales

appelatos autor sit ^c Raimundus *de Agiles*. Ut vero res plana fiat, placet Sacramentum Ludovicus Regis, cuius meminimus, Romana Lingua

descriptum a ^d Nithardo hic proponere : *Cumque Karolus, inquit, hæc eadem verba Romana Lingua perorasset, Lodhwicus, quoniam major natu erat, prior hæc deinde se servaturum testatus est : Pro Deo ^e amor, et pro Christiano*

poble, et nostro comun' solvamento dist di en avant, in quant Deus ^f savir ^g et ^h podir me dunat, si ⁱ salvarejo cist meon fradre Karlo, et in adjuda, et in cadhuna cosa, si cum om ^k per dreit son ^m fradre salvar dist, (l. dust.) in o quid il mi allre ⁿ si fazet, et ab Ludher nul plaid nunquam

prindrai, qui meon vol cist meon fradre Karlo in damno sit. Quæ sic Latinis istius seculi verbi sonant : Pro Dei amore, et pro Christiano populo, et nostro communi salvamento inantea

(seu deinceps) in quantum Deus sapere et posse mihi dederit, salvabo, (seu salvum et incolumem præstabo) hunc meum fratrem Karolum, et in auxilio, et in unaquaque causa (i. re, Gall.

• chose) ut homo per dictum (seu jus) suum fratrem salvare debet, in eo quod ille mihi alter faceret, et cum Lothario nullum placitum unquam capiam, quod mea voluntate huic meo fratri Karolo in damno sit. Sacramentum vero

populi Romana pariter Lingua sic describit idem Nithardus : Si Lodhwigs sagrament, que son

fradre Karlo jurat, conservat, et Karlus ^o meos sendra (f. Senior) de suo, part non los ^p tanit,

si jo returnar non, lint pois, ne jo ne veuls (al. neuls) cui eo returnar, int pois in nulla adjuda contra Lodhwig nun si juer. Id est, Lingua ejusce ævi Latina, quantum licet assequi : Si Ludovicus sacramentum, quod suo fratri Karolo jurat, conservat, et Karlus meus senior ex sua

parte non illud tenet, si ego retornare non possim, vel nolim ad eum retornare, in nullo ei auxilio ero contra Ludovicum. Ubi observare licet in Ro-

mania veteri ista Lingua, servatas ac usurpatas aliquot latinas voces, ut amor, nunquam, jural,

conservat, contra, in damno sit : præterea alias Francia nostris haud ita pridem in usu, ut sal-

varejo, ubi nostri sauverai-je, adjudha, pro

ayude, quomodo Picardi dicunt ; meon vol, ub-nostri, mon voill, etc. Quædam etiam alia occurunt vocabula male descripta, ut *salvar dist* :

legendum enim *dust*, i. e. *debet* : nam Theotiscum hoc loco præfert, *scal*, quod idem sonat apud Keronem : et in sacramento populi, pro *meo sendre*, Bodinus habet *sender*, sed legendum videtur *senior*, quæ vox vulgaris usus etiam erat.

Pro *tanit*, Bodinus habet *taint*, i. *tenet*, quemadmodum Normanni etiam efferunt. Quæ sequuntur paulo intriciora sunt : *si jo returnar non lint pois*, hisce reddidi : *si ego retornare nequeo*, sic enim Theotisca sonant; *nemag* quippe idem valet quod *nequeo, non possum* : *mag exponitur possum* apud Keronem. Reliqua, quæ non magis sunt expedita, nescio, an bene rediderim, *ne jo, ne neuls*, (al. *veuls*) *cui eo returnar int pois*, ubi *pois*, Theutonice redditur *mag. i. possum*. Neque etiam voces postremæ planæ sunt, *nun li juer*, ubi legendum puto fuer, *i. fuero*, nam Theotiscum hoc loco *præfert ne wurdhit*, quæ vox, vel certe *wirthit*, quæ eadem est, *fuerit*, exponitur in Capitulari Theotisico Ludovici Pii apud ^a Browerum, *ut theru*, non semel pro *ipse, ille*, ponitur, quæ vox occurrit in eodem sacramento : *ubi enim ne neuls*, Theotiscum *præfert noh theru*. Atque hæc quidem Romana Nithardi, licet mendis utcumque carere non dubitem, velim Lector conferat cum veteri charta vernacula in Ruthenensi Comitatu, ubi Lingua Lemovicina perinde usurpata, sub Ludovico VI. hoc est, circa annum MC. exarata, quam descriptissimus ex Tabulario Abbatia ^b Conchensis, ut idioma ejusce ævi cum idiomaticæ ævi Carolini comparet : *Ego in Dei nomine, ego Hector, et Pontius de Cambolas, et ego Falcas, da questa hora ad enant ella villa de Pradis, home nifemena de las crodes enins non y prendren, ni ly seren, ni ly queeyren, ni son aver, no ly tolren, ni fac nou losaren, ni deforas los crous home ny femeña que sien en la villa sia esta dehors, se per forfactura que faran acquiez no no fazian, et a quo no faran tro el Abat, et al Priour, quella villa tenria clamat o acsem una vice vel duas. Et se els reddezer nos o fazio que non pressen sobre nostre dreich, et senescian, et o esfrangrian fers XIII. dias al somoniment del Abbat, o de so messatgue, o del mongue que la vila tenria, o de so messatgue o emenderan aissi o tenren, et o atendren per se, et senes engan per es saints Evangelis. Authores Ademarus, Ruthenensis Episcopus, et Odolricus Archidiaconus, et Guillelmus et Azemarus Dau-riat, Bac de Petra bruna, Folquenis de Se-gur, Bernardus, qui vocatur Græcus, Bernarz Guiralz della Salas, Bernarz de Cannet, Deus-det de Cannat, et Peire de la Vallada, Rainalz lo Monges, et altre molt que ouiro, et que audiro. Regnante Ludovico Rege.*

^a In propa-rasc. Annal. Trevir. n. 14.

^b Ch. see.

^a Lib. s.

^b Lib. de Mo-nast. Germ.

^c In Hist. Ele-rosol.

^d Bodin. lib. s. c. e. pag. 633.

^e amur.

^f salv. ament.

^g ds. ^h sant.

ⁱ port. ^k salverio.

^l fradra.

^m qui il ⁿ un-alre si fare.

^o Bodin. ^p meo ^q sen-

der. ^r par.

^s fait.

^t me, vel nit.

Latina Lingua non omnino extincta, sed admodum vitiata.

XXXVII. Inter haec tamen non extincta omnino Latina Lingua, licet in senium quodammodo abierit, totque etiam barbararum gentium colluvies hanc vel deturparit, vel absumpserit, cum neque posthac amplius usu hominum frequenteretur: hanc enim qui in literis utcumque versati fuere, vel sacris ordinibus initiati, ut rerum Ecclesiasticarum studiis necessariam excoluerunt. Quin etiam servata ab ipsis (quod mirari licet) barbaris Romanorum provincias pervadentibus: cum hac, tum in legibus suis, publicisque decretis, tum etiam in actis, qua publicis, qua privatis, tanquam quæ ab omnibus intelligeretur, usos passim legamus, quia forte Linguam suam nativam, ut barbaram insulsamque ejus pronuntiationem, aures mollioribus assuetas naturaliter refugere persuasum haberent: quod non in Galliis modo, sed et in cæteris, quæ Romanis olim paruerant, provinciis accidisse comperimus. Vel certe quod iis potissimum Romanis scribebentur, quos subjugarant, qui longe potiori majorique erant numero quam barbari ipsi, quibus i parebant, cum denique Romanis Gallis ignota prorsus esset Lingua barbarica. Id porro non minime ad Latinæ Linguæ commendationem conductit, quod inter tot barbararum gentium ubique fere terrarum quasi exundationes se se utcumque servarit in columem; ita ut Romana Ecclesia propriam sibi effecerit, et cæteræ nationes, etiam remotissimæ, et quas Romani nūnquam attigerant, non in Scholis modo publicis, verum etiam in actis fere omnibus ea usi legantur. Unde ortum deinde ut Ecclesia Romana, *Latinæ Linguæ* nomenclatura intelligatur in quodam^a Stephani PP. IX. diplomate: *In quorum sorte non inferius Chuniacense Cœnobium, quod ab ipso sua fundationis primordio hactenus evibrat longe lateque sanctæ conversationis jubar sanctissimum: adeo ut faciendo et docendo extiterit, et existat Gallicanis, Germanicis, Italicis et plane cunctis Latinæ Linguæ Monasteriis forma atque speculum.* Atque id quidem in Gallia nostra sic obtinuit, ut et acta publica ac privata plerique et suprema Curiarum judicia, Latino fere idiomate semper describerentur, quod serius depositum Francisco I. regnante.

Qui fuerit servata Latinitas. De Glossis: Quid sint.

XXXVIII. ^b Accidit deinde, quod fieri solet, ut gnavi homines et industrii, tanquam frugi patres familias, quæ in sua cujusque ætate fuerunt vocabula, tanquam variorum cujusdam longi anni temporum baccas et fruges et vinum, in Libros, quasi in quasdam cellas et horrea et specus condiderint ante longo tem-

pore, et invexerint. Itaque quædam in dulcibus ac suavibus Commentationibus, tanquam in melle et passo, et defruto servata, quædam in contentionibus acribus et vehementibus, quasi in quodam salsio atque aspero succo et dura muria cooperta, quædam in parvis et exilibus opusculis, quasi in seriis, et cupis, et doliolis, quædam in magnis et ingentibus voluminibus, tanquam in vasto specu atque horreo conclusa, usque ad nos integra, illæsa, intacta, pura pataque venerunt. In hoc penus est, quidquid illius veræ ac veteris Linguæ fœtus ac fructus fuit, quicquid extra est, spurium est, adulterinum est, nec germanum ac verum, sed adscitum ac succedaneum. Et quamquam plurima quidem amissimus per temporis injuriam, quæ vel extincta prorsus interierunt, vel abdita, neque dum reperta ignorantur, magnum tamen thesaurum, et infinitam copiam Græcarum ac Latinarum vocum reperimus, ac in usu habemus. Nam præterquam quod in veterum Scriptorum monumentis patet omnibus, emersere subinde rei literariae studiosi, quibus curæ fuit selecta utriusque Linguæ, ac reconditora etiam vocalia colligere, et posteritati servare, Glossarum nomine in publicum hactenus emissæ. » In illo porro Glossis non modo probæ nitidæque Latinitatis vocabula, sed etiam antiquata, obsoleta, interdum etiam recens inducta, denique et barbarica vitiataque inserta sunt ab earum descriptoribus, qui tritico suo infelicia insperserunt lolia, seu, ut ait, ^a Hephestion, ἀψινθίῳ κατέτασσεν Απόκρινε μὲν. Quo factum deinceps, ut, dum nullo delectu, ejusmodi vocabulis utuntur imperiti ^b qui rusticum putant omne, quod noscitur, quibusque adulterium Linguæ etiam placet, non jam Latine loquuntur, sed barbare: cum iis, a quibus exaratæ sunt glossæ (de primis earum auctoribus loquor) non ea mens fuerit, ut horum vocabulorum promiscuus esset usus; sed ut cum apud Scriptores occurrerent, significatus a Lectoribus perciperetur. Underecte dicebat^c Varro, inductis non tam irascendum, quam hujusce pravilatis patronis. Propterea Glossas appellarent Græci Linguam ^d secretiorem, ut γλωττα, voces minus usitatas; quæ scilicet a veteribus Scriptoribus inductæ, a communi usu recesserant, quemadmodum γλῶσσα definit^e Galenus: «Οὐα τῶν δομάτων ἐν μὲν τοῖς πάλαι χρόνοις ἦν συνήθη, νῦν δὲ οὐκέτι ἔστι, τὰ μὲν τοιαῦτα, inquit, γλωττας καλοῦσι. Et infra: Ή γλῶσσα παλαιὸν ἔστιν δομα τῆς συνηθείας ἐκπεπτωκός. Neque aliter^f Theon Sophista: ^g Τὰ ἀρχαῖα, τὰ πάλαι, συνήθη, νῦν δὲ ἐκλεοπτότα. Atque his addit Galenus

^a Absinthio mel atticum inspergunt.

^b Quotquot sunt vocabula quæ vetustis temporibus fuerunt in usu, nunc autem esse desierunt. Ejusmodi vocabula Glossas vocant. ^c infra: Glossa est vocabulum quod in desuetudinem abiit.

^d Vetus et consuetus olim, nunc autem obsoleta.

^a Hephestion
Rigalini.

^b S. Hieron
ep. xx. c. 15.

^c Lib. s. de
Ling. Lat.

^d Quintili. 1. 1.
c. 2. 14.

^e Galen. in
Gloss. Hippocrat.

^f Theon. p.
s. 1. 1.

ea vocabula, quæ a quibusdam e veteribus inventa, ab aliis tamen deinceps nec admissa, nec usurpata sunt: unde conficit duo esse genera Glossarum, scilicet, ¹ ἡ τοῦ κοινοῦ πᾶσιν δύναματος ἐπικερόντος, τῆς ἐπικρατούσης συνήθειας, ² ἡ τοῦ γενομένου πρός τίνος τῶν παλαιῶν, μὴ παραδεχθέντος διὰ εἰς τὴν συνήθειαν, quomodo subdit ille, Hippocrates τὰ μὲν ἐκ τῶν δύντων οὐ συνήθων δύναμάτων παραλαμβάνει, τὰ δὲ αὐτὸς ποιεῖ, τὰ δὲ καὶ τοῖς σημανομένοις ὑπαλλάσσει. Quibus quidem postremis verbis tertium Glossarum genus inducit, eorum scilicet vocabulorum quorum genuina significatio in aliam detorquetur, quod Dioscoridem, et Artemidorum Capitonem non semel fecisse ³ observat: cujusmodi etiam complura occurrunt apud Latinos ævi medii Scriptores, præsertim Ecclesiasticos, quæ in nostro Glossario explicantur. Ita igitur librum scripsit Galenus, ² τῶν Ἰπποκράτους γλωσσῶν ἔντησιν, in quo enucleat, οὐ μόνον διὰ τοῖς ἀλλοις παλαιοῖς ὑπάρχοντα συνήθη τῶν δύναμάτων, οὐκέτι ἔστιν ἐν θεῖ νῦν, ἀλλὰ καὶ διὰ κατά τινα τρόπου ἰδίου αὐτὸς ἐποήσατο δ' Ἰπποκράτης, ³ μετενεγκών ἀπὸ τοῦ συνήθους, ⁴ η σχῆμα περιθεῖς ἔτερον, ⁵ τὸ σημαῖνον ὑπαλλάξας. Sed et γλώσσας Græci propriæ vocabant

^a In verbo
ἀπειθράττετο.
^b Aristot. de Poet. et Rhet.

^c Clement.

Alex. l. f.

^d Theon.

P. λοις οὐ συνήθη,

ut ait ^d Theon Sophista.

Eiusmodi fuere Diodori Ἰταλικαὶ, Hermonis Κρητικαὶ,

et Philemonis Ἀττικαὶ γλῶσσαι, quæ laudantur ab

Athenaeo, et aliis, quibus adjungi possunt Phry-

nichi et Thomæ Magistri editæ Ἀττικῶν δύναμάτων

συλλογαὶ. Laudantur præterea nonnulli alii Glos-

sographi ab eodem Athenaeo, scilicet Pamphilus,

Philetas, Timarchidas et Nicander Colophonius,

qui γλώσσας heroico versu scripsit, unde ἐποιοῦς

appellatur: ut et Dioscorides Junior ab Galeno,

Apollodorus Cyrenæus a ^e Suida, Zenodotus,

Silenus, Himerius, Philetas a Scholiaste Apol-

lonii Rhodii, Simmias ab Eudocia Macremboli-

tissa, Philoxenus Alexandrinus Grammaticus

apud eandem Eudociam et Suidam. Hanc denique

vocem ad Poeticorum vocabularum explicationem

suā stāte traductam, ait ^f Plutarchus: ⁴ Ων (δύ-

νάμάτων) τὴν ποιητικὴν ἀνακαλουμένην διαβάλλουσιν δι-

βαρδαρίζουσαν οἱ γλώττας τὰς τοιαύτας προσαγορεύον-

ται.

^e Lib. i. sect.

^f Lib. ii. sect.

^g Lib. iii. sect.

^h Lib. iv. sect.

ⁱ Lib. v. sect.

^j Lib. vi. sect.

^k Lib. vii. sect.

^l Lib. viii. sect.

^m Lib. ix. sect.

ⁿ Lib. x. sect.

^o Lib. xi. sect.

^p Lib. xii. sect.

^q Lib. xiii. sect.

^r Lib. xiv. sect.

^s Lib. xv. sect.

^t Lib. xvi. sect.

^u Lib. xvii. sect.

^v Lib. xviii. sect.

^w Lib. xix. sect.

^x Lib. xx. sect.

^y Lib. xxii. sect.

^z Lib. xxiii. sect.

^{aa} Lib. xxv. sect.

^{bb} Lib. xxvi. sect.

^{cc} Lib. xxvii. sect.

^{dd} Lib. xxviii. sect.

^{ee} Lib. xxix. sect.

^{ff} Lib. xxx. sect.

^{gg} Lib. xxxi. sect.

^{hh} Lib. xxxii. sect.

ⁱⁱ Lib. xxxiii. sect.

^{jj} Lib. xxxiv. sect.

^{kk} Lib. xxxv. sect.

^{ll} Lib. xxxvi. sect.

^{mm} Lib. xxxvii. sect.

ⁿⁿ Lib. xxxviii. sect.

^{oo} Lib. xxxix. sect.

^{pp} Lib. xl. sect.

^{qq} Lib. xli. sect.

^{rr} Lib. xlii. sect.

^{ss} Lib. xliii. sect.

^{tt} Lib. xlii. sect.

^{uu} Lib. xliii. sect.

^{vv} Lib. xlii. sect.

^{ww} Lib. xliii. sect.

^{xx} Lib. xlii. sect.

^{yy} Lib. xliii. sect.

^{zz} Lib. xlii. sect.

^{aa} Lib. xliii. sect.

^{bb} Lib. xlii. sect.

^{cc} Lib. xliii. sect.

^{dd} Lib. xlii. sect.

^{ee} Lib. xliii. sect.

^{ff} Lib. xlii. sect.

^{gg} Lib. xliii. sect.

^{hh} Lib. xlii. sect.

ⁱⁱ Lib. xliii. sect.

^{jj} Lib. xlii. sect.

^{kk} Lib. xliii. sect.

^{ll} Lib. xlii. sect.

^{mm} Lib. xliii. sect.

ⁿⁿ Lib. xlii. sect.

^{oo} Lib. xliii. sect.

^{pp} Lib. xlii. sect.

^{qq} Lib. xliii. sect.

^{rr} Lib. xlii. sect.

^{ss} Lib. xliii. sect.

^{tt} Lib. xlii. sect.

^{uu} Lib. xliii. sect.

^{vv} Lib. xlii. sect.

^{ww} Lib. xliii. sect.

^{xx} Lib. xlii. sect.

^{yy} Lib. xliii. sect.

^{zz} Lib. xlii. sect.

^{aa} Lib. xliii. sect.

^{bb} Lib. xlii. sect.

^{cc} Lib. xliii. sect.

^{dd} Lib. xlii. sect.

^{ee} Lib. xliii. sect.

^{ff} Lib. xlii. sect.

^{gg} Lib. xliii. sect.

^{hh} Lib. xlii. sect.

ⁱⁱ Lib. xliii. sect.

^{jj} Lib. xlii. sect.

^{kk} Lib. xliii. sect.

^{ll} Lib. xlii. sect.

^{mm} Lib. xliii. sect.

ⁿⁿ Lib. xlii. sect.

^{oo} Lib. xliii. sect.

^{pp} Lib. xlii. sect.

^{qq} Lib. xliii. sect.

^{rr} Lib. xlii. sect.

^{ss} Lib. xliii. sect.

^{tt} Lib. xlii. sect.

^{uu} Lib. xliii. sect.

^{vv} Lib. xlii. sect.

^{ww} Lib. xliii. sect.

^{xx} Lib. xlii. sect.

^{yy} Lib. xliii. sect.

^{zz} Lib. xlii. sect.

^{aa} Lib. xliii. sect.

^{bb} Lib. xlii. sect.

^{cc} Lib. xliii. sect.

^{dd} Lib. xlii. sect.

^{ee} Lib. xliii. sect.

^{ff} Lib. xlii. sect.

^{gg} Lib. xliii. sect.

^{hh} Lib. xlii. sect.

ⁱⁱ Lib. xliii. sect.

^{jj} Lib. xlii. sect.

^{kk} Lib. xliii. sect.

^{ll} Lib. xlii. sect.

^{mm} Lib. xliii. sect.

ⁿⁿ Lib. xlii. sect.

^{oo} Lib. xliii. sect.

^{pp} Lib. xlii. sect.

^{qq} Lib. xliii. sect.

^{rr} Lib. xlii. sect.

^{ss} Lib. xliii. sect.

^{tt} Lib. xlii. sect.

^{uu} Lib. xliii. sect.

^{vv} Lib. xlii. sect.

^{ww} Lib. xliii. sect.

^{xx} Lib. xlii. sect.

^{yy} Lib. xliii. sect.

^{zz} Lib. xlii. sect.

^{aa} Lib. xliii. sect.

^{bb} Lib. xlii. sect.

^{cc} Lib. xliii. sect.

^{dd} Lib. xlii. sect.

^{ee} Lib. xliii. sect.

^{ff} Lib. xlii. sect.

^{gg} Lib. xliii. sect.

^{hh} Lib. xlii. sect.

ⁱⁱ Lib. xliii. sect.

^{jj} Lib. xlii. sect.

^{kk} Lib. xliii. sect.

^{ll} Lib. xlii. sect.

^{mm} Lib. xliii. sect.

ⁿⁿ Lib. xlii. sect.

^{oo} Lib. xliii. sect.

^{pp} Lib. xlii. sect.

^{qq} Lib. xliii. sect.

^{rr} Lib. xlii. sect.

^{ss} Lib. xliii. sect.

^{tt} Lib. xlii. sect.

^{uu} Lib. xliii. sect.

^{vv} Lib. xlii. sect.

^{ww} Lib. xliii. sect.

^{xx} Lib. xlii. sect.

^{yy} Lib. xliii. sect.

^{zz} Lib. xlii. sect.

^{aa} Lib. xliii. sect.

^{bb} Lib. xlii. sect.

^{cc} Lib. xliii. sect.

^{dd} Lib. xlii. sect.

^{ee} Lib. xliii. sect.

^{ff} Lib. xlii. sect.

^{gg} Lib. xliii. sect.

^{hh} Lib. xlii. sect.

ⁱⁱ Lib. xliii. sect.

^{jj} Lib. xlii. sect.

^{kk} Lib. xliii. sect.

^{ll} Lib. xlii. sect.

^{mm} Lib. xliii. sect.

ⁿⁿ Lib. xlii. sect.

^{oo} Lib. xliii. sect.

^{pp} Lib. xlii. sect.

^{qq} Lib. xliii. sect.

^{rr} Lib. xlii. sect.

^{ss} Lib. xliii. sect.

^{tt} Lib. xlii. sect.

^{uu} Lib. xliii. sect.

^{vv} Lib. xlii. sect.

^{ww} Lib. xliii. sect.

^{xx} Lib. xlii. sect.

^{yy} Lib. xliii. sect.

^{zz} Lib. xlii. sect.

^{aa} Lib. xliii. sect.

^{bb} Lib. xlii. sect.

^{cc} Lib. xliii. sect.

^{dd} Lib. xlii. sect.

^{ee} Lib. xliii. sect.

^{ff} Lib. xlii. sect.

^{gg} Lib. xliii. sect.

^{hh} Lib. xlii. sect.

ⁱⁱ Lib. xliii. sect.

^{jj} Lib. xlii. sect.

^{kk} Lib. xliii. sect.

^{ll} Lib. xlii. sect.

^{mm} Lib. xliii. sect.

ⁿⁿ Lib. xlii. sect.

^{oo} Lib. xliii. sect.

^{pp} Lib. xlii. sect.

^{qq} Lib. xliii. sect.

^{rr} Lib. xlii. sect.

^{ss} Lib. xliii. sect.

^{tt} Lib. xlii. sect.

^{uu} Lib. xliii. sect.

^{vv} Lib. xlii. sect.

solum magnos assertores habere, sed etiam afferre orationi majestatem existimarent, cum et auctoritatem antiquitatis habeant, et, quia inter-

^a Lib. 4. epist.

missa sunt, gratiam novitati similem parent:

Et, ut ait ^a Sidonius, *nova verba videantur, quia vetusta.* ^b Tametsi opus sit modo, ut neque cre-

^b Quintil.

bra sint hæc, neque manifesta, quia nihil odiosius est affectatione. Deinde pene ridiculum est

^c Lib. 1. ep. 1.

malle sermonem, quo locuti sunt homines (quem *veterosum dicendi genus appellat* ^c Sidonius,)

^d Lib. 2. D. de

quam quo loquantur, quod exprobratum olim ^d Tuberoni IC. legimus, qui sermone antiquo affe-

ctavit scribere, ex quo parum grati ejus libri ha-

^e Sueton. In

Aug. c. 86.

biti sunt. Sed et ^e Octav. Augustus monebat, vi-

tandos esse reconditorum verborum foetores,

præcipuamque curam habendam sensum animi quam apertissime exprimere: irridebatque Tiburium, exoletas interdum et reconditas voces aucupantem, et M. Antonium ut insanum increpabat, quasi ea scribentem, quæ mirentur potius homines quam intelligent. Aiebat denique dannam operam, ne moleste scribamus, aut loqua-

^f Horat. 1. ep. 1.

Jam Saliare Numæ carmen qui laudat, et illud Quod mecum ignorat, solus vult scire videri: Ingeniis non ille faveat, plauditque sepultis, Nostra sed impugnat, nos, nostraque lividus odit.

Quod vitium Hincmarus Remensis exprobrat Hincmaro Laudunensi.

^g In Opusc.

22. Capit. c. 45.

XL. Idipsum longe postea objecit ^g Hincmarus Remensis Archiepiscopus Hincmaro Laudunensi Episcopo, qui in Scriptis suis plurima ex ejusmodi Glossulis collecta abstrusa vocabula nullo judicio interseruerat: *Verba quoque*, inquit, *abstrusa, et undecunque per Glossulas collecta et sine ratione posita, quæ in hoc scripto tuo posuisti, sicut et in aliis Domino Regi et mihi olim directis concessisti, redarguunt te typi jactantiae, cum dicat* ^b *Apostolus: Vocum novitates devita, et: Malo quinque verba loqui in Ecclesia ad ædificationem, quam decem millia verborum in Lingua. Qui enim Lingam, in qua natus es, non solum non loqui, verum nec intelligere nisi per interpretem potes, cum supplerent sufficienter verba Latina, quæ in his locis ponere poteras, ubi Graeca et abstrusa, et interdum Scotica, et alia barbara, ut tibi visum fuit, nothata atque corrupta posuisti.* Et infra: *Nos etiam moderni Glossarios Græcos, quos sualim Lexicos vocari audivimus, sed et sapientum scripta de nominibus abstrusis habemus, et adeo sensatuli sumus, ut dictiunculas eo usque circumducere et producere possimus, quatenus verba Graeca vel abstrusa de Glossariis adsumta in admirationem vel stuporem nescientibus seu scalpentibus aures habentibus preferre possimus.* Denique in ¹ Concilio Dusia-

ⁱ Part. 2. c. 20.

^l eundem Laudunensem sic carpit: *Qua-*

propter nunc tibi iterum, Frater, scribo, non pueriliter sermonibus per Glossulas exquisitis, ut studes, quo sine ullo intelligentiae ac instructionis fructu a fatuis inanis admirationis rumusculos capias, nec quasi aerem verberans, vel mundanæ sapientiae verbis, aut sæculari militia tecum pugno, sed virtute dispositionis divinæ, etc. Ubi sane Glossaria, quæ ab Henrico Stephano, deinde a Bonaventura Vulcano edita sunt, videntur intelligi, cum eo, quo uterque vixit Hincmarus ævo, in Francia nostra passim haberentur, vel etiam Lingua Græca cognitio Carolo Calvo regnante utcumque florerit, quod testatur ^h Hericus Monachus S. Germani Autisiodorensis in ejusdem S. Vita in Vit. S. Ger-

^h Hericus Mon.
in Vit. S. Ger-

mani. carmine a se edita, quem sic alloquitur in Epistola illi inscripta: *Luget Græcia, quam sui quondam incolæ jamdudum aspernantur, vestra potius magnanimitate delectati, studiis affecti, liberalitate confisi: Luget, inquam, se olim singulariter mirabilem, ac mirabiliter singularem a suis destitui. Dolet certe sua illa privilegia, quod nunquam hacenus verita est, ad climata nostra transferri.*

Quænam Glossaria primas teneant, sintque aliis præferenda.

XLI. Inter tot autem, quæ labentibus sæculis prodiere, Glossaria, seu λεξιὰ, primas procul dubio tenere illa debent ac præferri cæteris, cum propter venerandam, qua præstant potissimum, antiquitatem, tum ob extincta fere, ac oblivione sepulta, quæ in lucem rursum revocant, reconditionis Latinitatis vocabula. Atque ea jure merito ut incomparabilia passim venditantur a ^b viris eruditis, quorum auctorem Justiniani ævo superiorem fuisse existinant: a Professoribus forte ac Grammaticis Constantinopolitanis, qui in utraque Lingua florebant circa ea tempora, quod ex Prisciano et aliis colligere licet, condita: in quibus tamen reperiuntur voces aliquot, vel obsoletæ, vel a veteribus tantum usurpatæ, vel denique quas cultior Latinitas omnino non admiserit. Id præ cæteris observatum a Salmasio in libro de Hellenistica: « Multa, inquit, idiomatæ vocabula in hisce Glossis occurunt, quæ cum apud idoneos auctores non extant, et cum Gallica plerumque nostratio ex his derivata sint, liquet inde, plebeii ea tantum usus fuisse, non doctorum indaginis. Talia sunt *Matta*, pro tegete, nunc *Nattam* dicimus: item *Sto-reæ*, pro eodem: *Sculna*, pro sequestro: et *infinita. Scordalus*, pro feroce, quo usi Seneca et Petronius: at illi trivialis sermo et plebeius objectus est a Criticis: *Cocio et Arillator*, præ negotiato: *Vissire*, pro flatum a parte postica emittere: cuius verbi mentio apud Lucilium: item *Manuari*, pro furari: *Manuæ* pro manu pulis: *Elutriare*, pro lavare, quo tamen usus

^b Lud. Carrio.
1. s. Antiq. lect.
c. 4. Salmas. lib.
de Modo usur.
p. 702.

• est Plinius. Non pauca ejusmodi sordentia vocabula Laberium usurpasse Gellius notavit, quæ apud eum videri possunt. *Cimussa*, pro *στρατός; Gerdius*, pro textore. Inexhausta seges est harum vocum idioticarum, quas hic colligere et explicare non decrevi: hæc ad exemplum sufficient. • Hactenus Salmasius. Servatur etiamnum in Bibliotheca Monasterii S. Germani Parisiensis, unde ea olim depropserat Henricus Stephanus, vetus Codex alter sub Carolo Calvo Rege uncialibus literis a quodam Martino sat male descriptus, in quo horum alterum, Græco Latinum scilicet, continetur: qui quidem codex mendis licet ubique scateat, non modicum tamen conferre potest ad emendandum illud, quod editum est. Fuit Ecclesiæ olim Laudunensis, ut ex hac Epigraphe colligitur: *Hunc librum dederat Bernardus et Adalelmus Deo et S. Marix Laudunensis ecclesie: si quis abstulerit, offendit nem Dei et S. Marix incurrit.* Sed quod observandum, Glossario præfigitur epistola, nescio an collectoris vel auctoris, quam hic describere visum est, ut cuivis liceat de ea judicium ferre: *Dilectissimo Abbati S. M. fidissimus amicus veram in Christo salutem: Lectis epistolæ vestræ literis, Amantissime Abba, per quas me super quibusdam quæstiunculis consulere voluistis, animadvertis diligenter efficacis ingenii vestri nequaquam rerum temporalium tumultibus succumbentem, sed Scripturarum meditationibus laudabiliter inherere. Atque idcirco dignum est ut pie pulsanti aperiam, imo ipse per me pandere dignetur, in quo sunt omnes thesauri sapientiae et scientiae absconditi, qui aperit, et nemo claudit, claudit et nemo aperit, splendor est lucis æternæ, et speculum sine macula. Accipite igitur ἐπωτήσεων vestrarum solutiones, quas de Græcorum fontibus haurire studuimus, et vobis legendas sine præjudicio altioris forte interpretationis transcripsimus.* Quæ quidem Epist. fortasse scripta fuerit Smaragdo S. Michaelis ad Mosam Abbatii, qui vixit anno DCCXX. cuius nomen vel dignitas hisce literis SM. designetur.

Ceteris præstat Dictionarium Salomonis Constantiensis Episcopi.

XLII. Laudatur deinde Dictionarium SALOMONIS Abbatis S. Galli, postea Episcopi Constantiensis, qui præceptorem habuisse Isonem S. Galli Monachum, cuius sunt Glossemata in Prudentium, obissequè dicitur anno DCCCIX. Dictionarii Salomonis meminit ^a Chronicon Episcopatus Constantiensis, ut et ^b auctor Chronicæ Augustani, ubi de Henr ico Abbatie SS. Udalrici et Afræ: *Salomonis Constantiensis episcopi Dictionarium Magnum, quem Papiam appellant, scribi fecit.* Unde videtur confici, Papiæ nomine donatum, qui sæculo post integrum vixit,

quod is forte a Solomone pleraque hauserit in eo, quod postmodum composuit, Glossario. Salomonianum vero esse non ausim asserere, nullo præsertim auctore, quod characteribus Longobardicis descriptum babetur in duobus grandioribus voluminibus, altero in Bibliotheca D. Jolii Cantoris Parisiensis a litera A. usque ad literam I. altero a litera I. usque ad ultimam, in Bibliotheca S. Germani Parisiensis; ^c quod integrum in Bibliotheca Vaticana extare etiam didicimus. Longe enim ante Papiam scriptum apparet, cum multa contineat vocabula, quæ ille non habet, Papæque non meminerit, sed Scriptores classicos præsertim recenseat citetque, Ciceronem, Virgilium, Placidum, Eutropium, Orosium, Isidorum, Eucherium, Ambrosium, Hippocratem, Galenum, Origenem, seu eorum Interpretes, præterea que Glossas, quas saepius nomine *Antiquarum Glossarum* donamus in nostro Glossario. Glossas Salomonis non semel laudat ^d Goldastus, quas extare ait Constantiæ, et in Cœnobio S. Galli, ut et librum de Septem artibus liberalibus. Sed et ^e alibi videtur innuere Glossarium istud, quod ex omnibus veterum Glossariis collectum ait, ab Isone Magistro Monacho S. Galli, qui obiit anno DCCCLXII. ut auctor est Hepidannus, nomine discipuli sui Salomonis Constantiensis Episcopi fuisse editum. Atque illud quidem Glossarium, quod interdum Longobardicum, interdum Ecclesiæ Parisiensis appellamus, cæteris quæ subsecuta sunt, jure præferri debet, cum ex pravis illis ac semibarbaris vocabulis, quæ ea induxere, vix habeat, præter ea quæ ex Glossis interdum aliquot laudat; sed synonyma complura, eaque a probis Scriptoribus repetita contineat. Verum qui illius auctorem exceperit deinceps ejusmodi Glossarum collectores, non eo, quo par erat, delectu vocabula suis lucubrationibus intrusere; sed poshabitis iis, quæ cultior agnoscit Latinitas, nova vel a se conficta, vel a semibarbaris de-prompta Scriptoribus malo, ut aiunt, fato induxere. Inde enim accidit, ut artium ac disciplinarum Magistri has novitiorum curas et infastas racemationes veteranum eruditissimis perfectissimisque Commentariis, qui nativum sermonem Latinum una cum lacte materno imberunt, anteponerent, et in Scholis suis, pueris vel addiscendas, vel consulendas curarent. Adeo ut nesciam an ulla unquam deterior pestis juventuti corrumpendæ, et a regia veterum via deducendæ grassata fuerit, quam cum pofigatis et in exilium missis veteribus, dispendiosi novorum istorum hominum Commentarii in illorum locum subrogati sunt.

Ælfrici Glossarium Latino-Saxonicum.

XLIII. ^c Eodem, quo Salomon Constantiensis

^c Joan. Piseus
de Scriptor.
Angl.

^d Utrumque volumen hodie asservatur in Biblioth. S. Germani.

^a Chron. Episcop. Constant. p. exc. Part. 1. c. 2.

PRÆFATIO

Episcopus saeculo, vixit **ÆLFRICUS** Anglus, Abbas Abindonensis, deinde Archiepiscopus Cantuariensis, qui non modo Grammaticam Saxonico-Latinam, sed et Glossarium Latino-Saxonicum non literarum quidem ordine, sed secundum certarum ac argumentorum capita conscripsit, in quo complura vocabula, aut nove dicta, aut rarioribus usus reperiuntur. Illud Oxonii editum cura Guillelmi Somneri cum ejusdem Dictionario Saxonico-Latino-Anglico ann. MDCLIX. Obiit ille anno MXVI.

Papiæ radimentum Elementarium

^a De Script.
Eccl.

XLIV. Floruit porro PAPIAS, cuius paulo ante meminimus, ann. MLXIII. ut est in Chronico Alberici MS. non vero anno MCC. ut ^a Trithemius tradidit. Alberici verba sunt : *Anno MLVII. anno decimo tertio Imperatoris Henrici filii Conradi, Papias librum suum, videlicet Elementarium doctrinæ rudimentum edidit, quod probatur per numerum annorum, ubi agit de ætatis scœuli, in prima litera et enumerando pertingit usque ad hunc annum.* Prostat vero ejus Glossarium typis editum cura Bonini Mombritii, (cujus sunt Vitarum Sanctorum duo volumina) Venetiis ann. MCCCCXCVI. mens. April. xix. Sane non tam de novo condidisse, quam antea utcumque digestum ac elaboratum Glossarium auxisse videtur ipse innuere, in Præfatione, verbis hisce : *Jam vero de hujus artis nomine non praetermittendum videtur, quod quidem et si olim quia verbi, et simpliciter unius alterius dictio- nis retinebat interpretationem, Glossarium vocaretur; jam vero definitionibus, et secun- dum regulas notationibus, sententiis quoque, et multis id genus superadditis, altius atque aptius Elementarium doctrine erudimentum nomi- nari poterit.* In eo porro condendo decennium insumpsisse testantur versus adscripti Papiæ exemplari Aquicinctinensi, et a viro doctissimo Joanne Mabillonio exscripti, quos hic apponam, ubi nescio quis Rainaldus nominatur, a quo hic codex descriptus fuit :

Si durante die nunquam tenebresceret orbis,
Visibus humanis nulla lucerna foret.
Sic in Scriptura qui prospicit omnia clare,
Non eget istius commoditate libri.
Sed quoniam quivis, qui noverit omnia, non est,
Est amplectendus omnibus iste liber.
Instar apis mella collecta labore decenni
Cunctis Papias ista legenda dedit.
At cibus ut noster de divite diutor esset,
Apposuit nobis has Rainaldus opes.
Ne tali nostra dulcedine mensa careret,
Exitit ejus in hoc officiosa manus.
Istud habe gratum munus, Salvator, et illi
Perpetuam requiem comparet iste labor.
Hunc amet, hunc relegat, hoc delectetur, et omni
Hunc studio servet, Grex Aquicincte, tuus.
Scripti tempus habet qui Ihesu copulat annis
Undeclies centum septuaginta tribus.
Noveris ista legens, quod pro mercede laboris,
Non aurum scriptor postulat, imo precem.

Ergo precem redde, quoniam pretiosius auro
Est prece devota propitiare Deum.

Scripsisse præterea Papiam Epistolarum librum ad diversos, auctor est Trithemius. Edidit etiam Elias Putschius inter Grammaticos veteres Notarum veterum explicationes ex Papiæ Glossario, quas in MSS. Codicibus, quos videre contigit, non animadvertis.

Expositio Synonymorum Joannis de Garlandia.

XLV. ^a Eadem ferme tempestate, qua Papias, ^b Balanus Pitt. scilicet MXL. Haraldo in Anglia regnante, qui multa scripsit, atque in iis Synonymorum in arte Alchymistica expositionem secundum ordinem literarum, editam Basileæ cum ejus Alchymia Compendio anno MDLX. cuius etiam circumferuntur Synonyma et Æquivoca, versibus descripta, quæ cum Commentario typis edita sunt Coloniæ anno MCCCCXCV. et in scholis vulgo legebantur ; quemadmodum ^b Ebrardi Betuniensis Græcismus, seu Liber carmine conscriptus de Figuris, deque octo orationis partibus, editus Lugduni anno MCCCCXC. cum Expositionibus Vincentii Metulini, ejusdemque elementa Grammatica Lovanii edita : qui an ille ipse sit, cuius Antihæresim contra Valdenses hæreticos vulgarit Jacobus Gretzerus, dubium facit Distichon ab ^c Antonio Sandero et ^d Valerio Andrea allatum :

^c Sander in
²²² Bibl. MSS. p.
^d In Bibl.
Beig.

Anno milleno centeno bis duodeno
Condidit Ebrardus Græcismum Bethuniensis.

Secundum enim hos versus Græcismum suum conscripserit ille anno MCXII. Verum cum vox *bis*, referri etiam possit ad *centeno*, quod sane magis arridet, proindeque scripserit anno MCCCXII. idem censeri potest cum eo, qui contra varias Valdensium sectas, quæ sub exitum seculi undecimi, et initium duodecimi tum primum innotuere, scripsit. ^a Laudantur præterea ejusdem Ebrardi Epistolæ secundum artem dictatae, ex ^a Sander. in
^b Bibl. MSS. p.
^c Bibl. MSS. p.
Bibliotheca Monasterii Dunensis in Flandria.

Ugutionis vocabularium.

XLVI. Papiam excipit **UGUTIO** Pisanus, qui longe fusius ac multa vocabulorum et ἐπωνυμιῶν accessione auctius edidit, sive Glossarium, sive Dictionarium, quod MS. in Bibliothecis passim reperitur : nam typis excusum non puto, quod cum ars typographica inventa est, in scholis haberetur illud, quod a Joanne de Janua ex Papia et Ugutione confectum est. In Præfatione vero consilium operis et nomen suum ita aperit : « Opus • igitur divina favente gratia componere statui- • mus, in quo, præ aliis, vocabulorum significa- • tiones, significationum distinctiones, derivatio- • num origines, etymologiarum assignationes et

interpretationum reperientur expositiones : quorum ignorantia Latinitas naturaliter indigat quodam doctorum pigritia non modicum coarctatur. Nec hoc tantum ut vitream cenodoxiæ fragilitatem lucrificiamus, adimplere conabimur, quantum ut omnium scientiæ literarum invigilantium communis inde utilitas efflorescat. Nec minus descendat in mentem, nos in hoc opere perfectionem insinuatim adhibere, cum in humanis nihil ad unguem inveniatur expolitum, licet aliis de hac eadem re tractantibus quadam singulari perfectione haud injuria videri possimus excellere. Nam hic parvulus delectabitur suavius; hic adultus uberior cibabitur; hic perfectus affluentius delectabitur; hic Gignosophistæ triviales, hic Didascali quadriviales, hic Legum professores, hic Theologiæ perscrutatores, hic Ecclesiarum proficient gubernatores : hic supplebitur, quicquid hactenus scientiæ defectu prætermissum est; hic eliminabitur, quicquid a longo tempore male usurpatum est. Si quis querat operis hujus quis actor fuerit, dicendum est Deus. Si querit, quod operis hujus fuerit instrumentum, respondendum est, quod patria Pisanus, nomine Hugutio, quasi Eugetio, id est, bona terra, non tantum præsentibus, sed etiam futuris : vel Hugutio, quasi Vigitio, id est, virens terra, non solum sibi, sed etiam aliis. Ex his tamen quis ille Ugutio fuerit, et quo vixerit sæculo, non percipimus : sed id docemur ex Chronico Nonantulano MS. cuius verba hic describemus : « Per hæc tempora (circa annum mcccxi.) Agno Ugutio, natione Pisanus, Episcopus Ferrarensis, qui datus a Sede Apostolica Coadjutor Abbati Monasterii Nonantulani prodigo homini, ex libro Papiæ, qui illic est, librum derivationum composuit. » Ejus obitum circa ann. mcccxi. conjicit Ughellus, cui hæc de Ugutione haud nota fuerunt. Laudatur porro is sub nomine Pisani a nescio quo Poeta infini ævi MS. :

Est commune Gigas, Pisanus ut asserit : unum Approbo Galterum, qui protulit, Una gigantum.

Catholicon Joannis de Janua.

XLVII. Papiam et Ugutionem exscripsit, autique tandem JOANNES DE JANUA, operique suo titulum dedit : *Summa, seu Catholicon*, unde postmodum, quæ prodire Dictionaria, hoc nomine fere donata sunt, cui præmisit multa ad Grammaticæ regulas spectantia. Quando vero illud absolverit hisce verbis indicat in ipso libri fine : *Immenses omnipotenti Deo Patri et Filio et Spiritui Sancto gratarum referimus actiones, qui nostrum Catholicon ex multis diversis Doctorum texturis elaboratum atque contextum, licet per multa annorum curricula in millesimo ducentesimo octuagesimo sexto anno Domini, Nonis Martii ad finem usque perdu-*

xit. Quis vero fuerit, ipsem in voce *Janua*, edocet : Item a *Janua porta dicta est Janua, quedam civitas potens, nobilis, pulchra, et dives, juxta mare sita, et est quasi introitus et porta Lombardie, Tusciae, Provinciae. Hujus civitatis oriundus fuit compilator præsentis libelli, qui dicitur Prosodia, vel Catholicon. Compilator siquidem hujus operis dictus Frater Joannes Januensis de Balbis, de Ordine Fratrum Prædicatorum modicus, qui etiam compilavit alium libellum in 'Theologia, qui dicitur Dialogus de questionibus animæ ad spiritum : qui etiam composuit quodam opus Paschale, ubi scilicet de facili reperitur Pascha, scilicet hoc opus Paschale composuit, antequam Ordinem intraret. Prostat autem Joannis de Janua Catholicon non semel typis editum, ac primum Moguntiæ in ipsis Typographiæ inititis anno mcccclx. cuiusmodi videre licuit in Biblioteca PP. Fulliacensem Parisiis; deinde Venetiis, scilicet anno mcccclxxxvii. quo sum usus codice potissimum, et a Magistro Ægidio auctum et recognitum, et denuo ab Ascensio Badio auctum, Lugduni per Joannem de Platea anno MDXIV. Cæterum monet Philippus Bosquierus Minorita in Catalogo MSS. librorum Bibliothecæ Monasterii S. Ghisleni Joannem de Luna appellari. Sed vereor, ne male legerit; de quo hæc subdit : Addo, quod et si^b Erasmus Roterdamus Catholicon Januensis infamet et velet de gradu dejiciat, qua Latinitas spectatur, ego tamen in rebus Theologicis sentio non contemnendum.*

^a In Not. ad Gerson. de Lavo de Scriptor.

^b Erasm. de Ratione studi et in Collex.

^c In V. Brus.

XLVIII. Prodiit eadem tempestate MATTHÆI SILVATICI Mantuani Dictionarium Medicum : vivebat enim ille anno mcccxcvii. ut ipsem te statur, proinde ante ann. mccccxx. uti scribit Tri themius : quod quidem opus *Pandectas Medicinæ* appellavit, unde *Pandectarius* vulgo indigitatur, in quo voces Latinæ, Græcæ, Arabicæ, et Exoticæ, que rem medicam utcumque spectant, ita aliis vocibus redduntur, ut sani aliquid expiscari haud promptum sit, propter depravata, si non auctoris, saltem exscriptorum vitio vocabula : adeo ut de hisce Pandectis judicium istud suum interposuerit Otto Brunsfeldius, et ipse Medicus : *Certe, inquit, in re medica veteris Pandectarii errata tam manifestaria sunt, ut prorsus perspecta nemini non sint, nisi qui sanctæ eruditio nis ac veterum Scriptorum nihil attigit : in quo tertia fere semper dictio corrupta viliaque, aut certe barbara, obsoleta, vel exotica est : nec paulo diversa omnia ab magorum et necromanticorum præstigiosis nomenclaturis, ut nescias, rerumne an malorum potius dæmoniorum sint nomina. Sed de his videant peritiores Medici, Linguæque Arabicæ potissimum periti, qui unici*

duntaxat judicium ferre mea quidem sententia possunt.

De variis Glossis in Scripturas sacras, et maxime de Guill. Britonis opusculo.

XLIX. Habentur præterea Glossæ variae cum ineditæ, tum editæ in sacra utriusque Testamenti scripta, quæ cum secundum libros digesta sint, non omnino Lexicorum nomine censeri debent: tametsi vocabula, quæ in iis explicantur, Dictionariorum vicem videantur supplere. Harum aliæ incertis auctoribus latent in Bibliothecis, quæ non tanti visæ sunt, ut editionis sumptus promererentur. Aliæ suos laudant auctores, quas inter maxime eminent hocce titulo inscriptæ in codicibus Corbeiensis monasterii, S. Germani Paris. et Collegii Navarrici Parisiensis: *Guillelmi Britonis Ordinis Fratrum Minorum opusculum difficilium vocabulorum Bibliæ, ex Glossis Sanctorum, in quo præmittit suum præambulum metro confectum: post prosaice procedit.* Ita autem hi versus male digesti leguntur:

Difficiles studeo partes, quas Biblia gestat,
Pandere; sed nequeo latebras nisi qui manifestat
Auxiliante Deo, qui, cum vult, singula prestat.
Propria ponuntur hæc nomina pauca; sed oro,
Qui legis indulge mihi, qui brevis esse labore,
Si quem profectum retines, hoc opus est Deitatis,
Quicquid nec rectum patet hic, quicquid ruditatis
Supplens defectum, Lector, studio pietatis
Corrigere, correctum sit in usum posteritatis.
Scenatis ignarus stylus est, non abnuo limam,
Nam pollere facit operam correctio primam.
Desuper irradia scribenti gratia Dia,
Sis Dux, sis socia mera lux, et vera Sophia.

Ad calcem vero libri isti alii leguntur versus:

Hic ego doctorum compagi scripta sacrorum,
Floribus auctorum loca certa notando librorum
In serie quorum textus patet hic positorum.
Prævia cunctorum, confirmatorque bonorum
Lex occulorum, via veri, lux dubiorum,
Sit tibi cælorum Rex, gloria, culmen honorum,
Quod completorum datur hic mihi metà malorum,
Egis egenorum, miser o, quia dego Minorum,
Te precor ipsorum comitem me fac meritorum
Sorte beatorum; quod sim velut unus eorum.

^a Pitseus.

^b N. si.

^c Ph. Labb. MSS. p.
in Bibl. MSS. p.
205.

Fuit autem Guillelmus iste Br̄ito ^a ex antiquorum Britonum stirpe in Cambria natus, ut auctores sunt ex Willoto Pitseus, et Waddingus in Annalibus Minorum ^b ad ann. MCCCCLVI. quo ille obiit, ubi et viri elogium perstringit. Ejus etiam fortasse sunt *Synonyma*, quæ Britonis nomen præferunt, edita Parisiis, per Dionysium Rosseum ann. MDVIII. Hanc eandem lucubrationem perperam ^c alii adscribunt nescio cui Joanni Ægidio Ordinis Eremitarum S. Augustini.

Mammotrectus Marchesini, in quo voces Bibliorum enucleantur.

L. Similis argumenti extat liber inscriptus **MAMMOTRECTUS**, in quo voces Bibliorum pe-

rinde enucleantur. Nominis rationem et etymon sic in Prologo prodit auctor: *Et quia morem gerit talis decursus paedagogi, qui gressus dirigit parvolorum, Mammotrectus poterit appellari.* Imo *Mammotrectus*, ex Gr. μαμθρεπτος, qua de voce præ cæteris ^a Augustinus. Hunc e Regio Lepidi ortum, quæ civitas prope abest Mutina, appellatumque **MARCHESINUM**, ex Ordine Minorum, ac floruisse in Provincia Bononiæ et Custodia Feriaræ circa ann. MCCC. autor est ^b Waddingus; ^c Sixtus vero Senensis vixisse ann. MCCCCL, scribit. Is liber primum excusus Moguntiæ in ipsis artis typographicæ initiis, ann. scilicet MCCCCLXX.; servatur enim in Bibliotheca Collegii Navarrici Parisiis, ad cujus calcem hæc leguntur: *Explicit Mammotrectus arte imprimenti seu caracterizandi absque calamis exaratione sic effigiat, et ad eusebiam Dei industrie per Petrum Schoiffer de Gernsehem in civitate Moguntina feliciter consummatus anno Dominicæ Incarnationis MCCCCLXX. in Vigilia Martini.* Cujus quidem codicis a primis typographiæ repertoribus excusi non meminit Naudæus in accuratissima, quam de ejus ortu instituit, dissertatione. Rursum deinde Metis impressus est anno MDIX. ac demum Venetiis anno MDXCVI.

Varia sæculo xv. et xvi. Dictionaria et Opera Grammatica.

LI. Accessere denique sub exitum sæculi decimi quinti, aut sequentis initium, Dictionaria, librique alii Grammatices, quorum usus etiam in scholis maxime invaluit, ut *Vocabularius compendiosus ex Summa Januensis, Huiguiacione, et Papia excerptus*, editus Venetiis anno MCCCCXC^d cujus auctorem nescio quem Nicolaum præferunt quidam codices scripti, in Bibliotheca Monasterii S. Martini Tornacensis: et *Vocabularius Breuiloquus*, typis editus Argentinæ anno MCCCCXCI. uterque Joannis de Janua Catholicæ Compendium, additis tamen et insertis subinde vocabulis aliquot, non tamen melioris notæ, quæ in Januensi non habentur. Nec scio, an alii sint diversique prorsus ab eo, quem *Papiam abbreviatum* vocant codices MSS. Bibliothecæ Puteanæ, qui libri seu compendii istius auctorem laudant ^e Martinum de Arenis sub anno MCCCVII. Prostat præterea *Vocabularius alter, Catholicæ parvi* titulo donatus, seu *Dictionarium Latino-Gallicum*, in quo complura vocabula a puriori Latinitate jure proscripta continentur, typis incertis, sed antiquis, (Rotomagi editum laudat ^f Sanderus) ex quo selectas quasdam voces, quod ineditum putaret, ex MS. bibliothecæ Thuanæ erutas, libello de Lingua Francica inseruit Philippus Labbeus. Laudatur præterea *Catholicæ parvum* Roberti Veisi Angli. Ejusmodi etiam est *Catholicæ Armorico-Franco-Latinum a Joanne Lagadec Diæcessis Trecorensis, compositum ad*

^a Serm. 2. 1.
Psal. 30.

^b Wallding
de Scriptor. Mi-
nor.

^c Sixt. Sen.

^d Sander. in
Bibl. MSS. Belg.
p. 157.

^e Bibl. MSS.
Labb. p. 43.

^f In Bibl. MSS.
Belg. p. 152.

^g Pitseus pag.
205.

utilitatem Clericorum novellorum Britannicarum :

^a Ita enim libri titulus concipitur, editi Lantuguieri a Joanne Casnez, v. Novemb. anno MCCCCXCIX. Prodiere præterea eadem tempestate Dictionaria varia, scilicet *Vocabularius optimus, Gemma vocabulorum dictus*, editus Daventriæ anno MDII, [aliud *Gemma Gemmarum inscriptum, Coloniæ editum anno MDII.*] et Dictionarium *Dionysii Nestoris Minoritæ Novariensis*, eodem anno Argentinæ publicatum, qui quidem Catholicæ et Uglionis, uti vocat, somnia singulis fere paginis redarguit.^b Legebantur denique in scholis sub initium decimi sexti saeculi, et antea, Grammatices libri modo ignoti, ut *Maximiani Grammatica, Doctrinale Alexandri de Villa Dei, Partionale, et Combinata Grammaticæ: Guidonis de Fontenai Biturici Magna Sinoyma, Grammaticæ regulæ, Epitheta, Differentiæ vocabulorum*: quibus successere demum Joannis Despauterii Nivitæ, qui obiit circa annum MDXIV. et aliorum subinde ejus generis Grammaticalia opuscula, quibus utuntur hodie scholæ nostrates. Ex iis porro veteribus Dictionariis vel Glossariis, de quibus hactenus egimus, vocabulorum etymologias interdum describimus, ridiculas et putidas, quibus, quod non subinde refellantur, nolimus a Lectoribus existimari assensum nos præbere. Neque enim ejusmodi næniis confutandis tanti visum est immorari, cum quales sint ex se se satis ostendant: *Horum quippe sententias prodidisse, refutasse est, quod de haereticorum perfidia aiebat* ^b Hieronymus.

Dictionaria minus Latina in scholis diu servata locum tandem cedunt aliis puræ Latinitatis.

LII. Ejusmodi igitur Latina Dictionaria ad amissim minime exacta; neque a Latinitatis soribus purgata, in scholis publicis passim habebantur: ^c quorum compactores malæ interdum fidei damnare licet, quod, quantumvis isthuc esse corruptum et adulterinum scirent, non putarent tamen aut otii sui esse, quo delectabantur, aut negotii, quod gravius esse existimabant, quicquam in rebus istis innovare, ita quidem ut de Latinis sentirent ut Latini, loquerentur et docerent ut barbari, et vocum mutationem ullam in Lexicis suis faciendam putarent: magna adeo vis est, magnum pondus, auctoritas plurima consuetudinis et usus, ut virtiosa retinere, bona negligere, recta committere, prava colere, aqua repudiare, quam

^a Extat MS. in Bibliotheca Cl. V. D. Lancelot, qui illud nobiscum pro solita humanitate communicavit in cuius prefatione haec leguntur: Quia quamplures Britones multum indigent Gallico, idcirco ego Johannes Lagadeuc parochie de Plangoen Diocesis Trecorensis in artibus et decretis Bachalarius, quamvis indigens ad utilitatem pauperum Clericorum Britanie, vel rudium in pericula Latinitatis, hoc opusculum composui, etc. Datum die 16. mensis Augusti, anno 1464. Eiusdem videtur etatis ms. ille codex.

rectis insistere, bonosque auctores prælegere, ac in Latinitate duces sibi assumere maluerint etatis istius Scriptores, ipsique artis Grammaticæ doctores. » Sed cum veritas haud facile convellatur, nec per usucaptionem aboleatur, revixit tandem studiosorum opera, quæ quasi intermortua tot sæculis jacuerat Latinitas: ita ut ratione temporum mutata, discussa barbarie caligine, veternosaque ablegata dicendi ratione, omnibus summo studio ad perfectissimam Linguarum cognitionem incumbentibus, literarum gloria in illam magnitudinem excreverit, ut non defuerint absolutæ eruditio viri, qui non tantum præstantissimis Latii luminibus opponi merentur; verum etiam cum priscis de ingeniorum felicitate contendenter. Extitere enim circa ea tempora, post Franciscum Petrarcham, qui litteras a multo ævo sepultas e Gothicis tumulis primus fere excitaverat, LAURENTIUS VALLA, civis Romanus, et NICOLAUS PEROTTUS, Saxoferratus, Sipontinus Episcopus, ut omittam HADRIANUM Cardinalem, et aliquot alios, qui defæcanda Latinitati insudarunt, quorum alter scriptis sub annum MCCCCL elegantiarum Latinæ Linguæ libris sex: alter sub annum MCCCCLXX. publicato grandiori Commentariorum ejusdem Linguæ volumine, cui Cornucopæ nomen indidit, cum duobus singularum dictionum indicibus, Graeco altero, altero Latino, qui justi Dictionarii vicem præstant, non quatriuanam, sed quadrangentis amplius annis extinctam et sepultam Latinitatem excitarunt, et rursum in lucem eduxerunt. Horum denique insistens vestigis, primus ab barbarica illa fœce Dictionaria, hactenus in scholis recepta, purgavit AMBROSIUS DE CALEPIO in agro Bergomensi, (^a quidam filium Comitis Calepiensis suisse volunt, quorumquidem comitum meminit ^b Cælestinus in Historia Bergomensi) unde et CALEPINUS appellatur, edito Dictionario ex veteribus Scriptoribus profanis et Catholicis, in quo multa se contra Priscianum, atque adeo ipsum Laurentium Vallam, præstantorium Scriptorum auctoritate nixum dixisse et observasse profitetur in epistola operi præfixa; quam quia in vulgatis Calepinis nou est edita, hic describere operæ pretium duximus. Prodit autem primum, ni fallor circa annum MD.

Ambrosius Calepinus Eremitanus, Senatus populoque Bergomensi Salutem plurimam dicit.

Plures anni sunt, magnifici consummatissimique viri, ex quo vel a prophanis, tum veteribus tum recentibus, vel a Catholicis, et tis sane doctissimis, sanctissimisque viris, complurimas Dictionum interpretationes, quam mihi ad pernoscendas auctorum sententias idoneas viderentur, excerpere, atque in unum cœpi cogere. Quod plane opus sic a me susceptum esse velim existimetis, ut aliis, et mihi in primis, usui quandoque futurum esse considerem. Non enim

^a Borrichius de Lexicis Latinis p. 3.

^b Cælest. in Hist. Bergom. part. i. lib. 7. c. 6.

tam instruendorum aliorum, quam mei exercendi ingenii gratia id efficere aggressus sum. Nam cum a teneris, ut aiunt, unguiculis inter Sacrorum numerum, faventibus superis relatius fuisse, et neque declamationibus, refragante natura, me dedendum putarem, neque percipiendæ Philosophiæ ulla mihi a Patribus facultas daretur, quippe qui in id temporis incisissem, quo de salvandis animis tantummodo cogitandum foret, cum nec tempus omnino frustra terendum ducerem, haud iniqua res visa est, ea me amplecti studia que certam præ se ferrent humanitatem. Neque vero eo vel temeritatis, vel dementiæ redactus sum, ut bonarum artium studiosis satis me facere posse existimem, quando nemo, licet sapientissimus, id unquam præstare potuerit, certoque sciam, me nec tanto ingenio, tantave literatura præcellere, ut quæ a Nonio, Marcello, Festo Pompeio, Pædiano, Servio, Donato, Varrone, cæterisque Latinæ Linguae luminibus elucubrata fuerint, ego ipse magis religioni dedicatus, quam cuiquam disciplinæ, clarius, aut enucleatius scribere posse considerem. Verum quia in præstantissimis illis literarum antistibus plurima desiderabantur, ego, ut communi studiosorum utilitati consulerem, ac meis pro viribus suscepti munieris officio cumulatissime satisfacerem, ea carplim ex omnium pene disciplinarum monumentis exprimere conatus sum, multa contra Laurentium Vallam, contra Priscianum aliosque auctores, præstantiorum auctoritate nixus.

Plus enim apud me Ambrosii, Hieronymi, vel Augustini gravitas et doctrina valeat et Græcorum, quam Laurentii Vallæ studiosa reprehensio. Id autem bene maleve fuerim asseculus, judicentalii. Hoc unum affirmare ausim, nostrum hoc opus et vacabulorum multitudine, et propositionum interpretamento, et auctorum citatione ordineque, Dictionaria cuncta superare. Quod cum in volumen amplum excrevisset, ac illud multorum rogatu emittere statuissem, Patriam delegi cui id dedicarem. Nam cui potissimum consecrari opus de re litteraria debuit, nisi patriæ, et illi quidem patriæ, in qua magno et excellenti ingenio viri sunt, qui de gravitate, de jurisprudentia, deque omni scientiarum genere præclare meriti essent, quos ego tanquam obices oblatrantibus constitui opponere. Fere enim plerique omnes, qui in literis præsertim aliquid edidere, id Principi, vel Senatu cuiquam inscripsere, quærentes, ut ab eorum potentatu ac magnitudine laboribus suis apud omnes auctoritatem, et ab invidis tutelam munimentaque pararent. Prudenter id quidem, quando ita veteri consuetudine fieri videmus, ut omni in re, quæ Principes probant, ea cæteri laudent, cupiant, tueantur. Scio namque futuros esse, qui labore nostro detrahant. Ita enim sit,

ut quæcunque mortales agant, sive privatim, sive publice, calumniae subjacere certum sit, nec divinis operibus maledica Lingua parcit: tantum sibi humanus arrogat intellectus. Ego non nisi volentibus hæc legenda trado. Multa sane fateor a me tradita sunt, quæ alii probent, ab aliis vicio dentur, quod plerisque etiam doctissimis usu venisse compertum est. Velle suum cuique est, inquit Poëta, nec voto vivitur uno Domus, quæ apud forum extracta est, quæ editior sit vel depressior quam æquum videatur, sæpe contenditur. Difficile reor omnibus placere posse. Sed ego non solum cuiquam me non præpono, sed nec æquiparo quidem, eligens cum Propheta abjectus esse in domo Dei. Quare si meum opus a vobis acceptum fuerit, illudque probasse videamini, abesse non poterit, quin a tam gravibus, tam doctis, tamque eloquentibus viris laudatum, laudandum quoque reliqui existiment. Multa vero, immo pene innumerabilia desunt in hoc opere. Quis enim universa multis etiam queat comprehendere voluminibus? Verum ne longius epistolam evagari patiar, finem dicendi faciam, si modo hoc unum vos monitos effecero, quod ad rem plurimum conducere videtur: quippe quod unam quamque Dictionem inventu facilem reddit. Nam omnes orationis partes, aut simplices sunt, aut compositæ. Quæ simplices sunt, suo quæque loco pro duarum triumve litterarum præcedentium ordine collocantur. Compositarum alias cum simplicibus, alias perse, secundum variam multiplicemque earum significiam, coaptavi, ab A. littera initium sumens.

Primæ Calepiani Dictionarii editiones.

LIII. Calepinianum exhibet Dictionarium, nescio an tum primum in Gallia, Parisiis editum est anno MDX. quo idem Calepinus obiisse dicitur, cum hoc titulo : **F. AMBROSII CALEPINI Bergomatis, professionis Eremitanæ, Dictionarium, ex optimis quibusque auctoribus, Nonio Marcello, Festo Pompeio, M. Varrone, Pædiano, Servio, Donato, Cornucopiae Perottino, Laurentio Valla, Tortellioque : præterea ex Suida Græco, aliisque compluribus, nullo fere vocabulo Cornucopiae prætermisso studiose collectum, et ab Ascensio diligenter recognitum atque impressum. Prodiit altera deinde editio Parisiensis anno MDXXV. Idib. Augusti, sumptibus Joannis Parvi et Ponceti le Preux, cum hoc titulo : F. AMBROSII CALEPINI Bergomatis Eremitanæ professionis, viri undecunque doctissimi Lexicon ex optimis quibusque auctoribus collectum, novis additamentis, quæ nondum ad nos pervenerant, ipsiusmet auctoris autographis illustratum, quæ hoc signo.... indicantur. Adducuntur et Joannis Badii frugiferæ annotationes stella notatae. In summa hoc in-**

opere recondita lateat eruditio, ita ut nullum vocabulum Cornucopiae, immo nullius Dictionarii queratur prætermissum, etc. Huic porro ejusdem Calepini epistola præponitur, quam ille iteratae ac postremæ suæ editioni præmiserat, quam Venetiis anno MDIX. factam quidam scribunt, in qua tum se decrepita fuisse ætate, visu etiam præ senectute privatum testatur. Hanc perinde hoc loco describendam duximus, cum alibi vix occurrat.

Ad clarissimum et sapientissimum Theologum Dominum Magistrum Egidium Viterbiensem totius Augustiniani gregis Eremitarum Pastorem dignissimum, Ambrosius Calepinus Bergomas, ejusdem religionis de Observantia nuncupatae minimus S. P. D.

Quum hominem, senem præsertim, bullam, quæ dicitur, esse non ignorarem meque ingravescens ætas colligendas jam esse sarcinas admoneret, dictionum interpretamenta olim quidem a me edita, proximis vero annis incudi redditæ, et aliquanto diligentius amussitata collegi, effecique, ut castigatoria et uberiora in manus hominum exire possent. Hoc vero quicquid est operis, quamvis et ipse nomini tuo dicare exoptarem, idque ipsum religiosi, quotquot Bergomi degunt Collegæ nostri pro sua quisque in te pietate a me certatim contendenter, hærebam tamen, neque ingenii tui judicium præsertim, ut Secundus ait, laccessitum subire audebam. Neque enim sic toto, ut dici solet, cælo errabam, ut non viderem eum esse te, quem quasi Lucillianum illum Persium omnium doctissimum metuere etiam eruditi debeant. Quis enim, quæso, vel unicam odentiam, Ægidii Romani laudes continentem, legere potuit, ut te summum in Poetica non agnosceret? Quis librum de Ecclesiæ incremento a te conscriptum divina Pontificis Maximi voce laudatum non admiratur? Quis Eloquentiæ tuæ fulmina æquaverit? Quis ad populos te concionantem audivit, qui voces tuas Pauli esse tonitrua non existimaverit? Quis tuæ illius dialecticæ subtletatis ceratinas et soritas effugere? Quem porro lateat, quantum in iis, quæ Physica, quæque item Metaphysica nominantur, quantum denique in sacrarum literarum studiis semper excellueris? Quid plura, te unum intelligebam, cui nihil non lectum, nihil non intellectum esset. Sed bene, quem summa doctrina formidabilem effinxerat, eundem vitæ sanctitas amabilem reddidit. Neque enim mihi, quamvis a te longissime constituto, nescire permittitur, quam bonus commissi tibi gregis Pastor existas, ut languentes soveas, ut demissos eregas, ut salubribus medelis aut venienti morbo occurras, aut eundem, si forte irrobora- verit, amoveas. Noster Ordo, quod diu exoptavimus, te auctore est integratus, te Magistro

sibi restitutus, te intercedente summis privilegiis honestatus, quæ cum animo volverem, facile percipiebam, te, qui universos ita dirigeres, singulos non contemnere. Hoc denique quasi addita obrepigit audacia, meque illuc impulit, ut ad te quasi ad numen aliquod confugerem, et qualescumque vigilias meas tibi dicarem. Quod factum meum boni consulas obsecro, me minerisque, me quasi non postremæ notæ villicum hac ipsa dicatione rationem otii mei exhibere tibi voluisse, quem tu velut diligens pater familias inspicere non gravaberis, vel certe ut bonus pastor ne pusillæ quidem ovis fætum tibi contemnendum putabis, sed umbra potius tui nominis proteges. Quod si, ut spero, feceris, ad summam votorum meorum pervenisse mihi videbor, ac tuo quasi colophonio suffragio, ut in veteri verbo est, adjutus, in singulis etiam tribus puncta omnia tulisse me existimabo, nec ætatis tantum nostræ oblataores, sed et celebratum illum veteribus modum contemnam. Vale Pater R. et Congregationem nostram, ac præsertim Bergomensem Conventum habe commendatissimum. Nam et te, ut debent, omnes mirifice amant ac reverentur, et me decrepitum jam senem atque oculis captum mira pietate complectuntur. Bergomi Kalendis Octobris MDIX.

Calepini Dictionarium novis augelur vocabulis.

LV. Sic auctum deinceps, novisque vocabulis adornatum Calepinianum Dictionarium, in magnam voluminis molem excrevit, dum quisque pro libitu observationes eo suas immittit, librumque suffarcit nominibus etiam propriis ac Geographicis, licet nihil ad Latinam Linguam spectantibus: quod quidem nescio an ab ipso Calepino in primis editionibus præstitum fuerit; cum eas non viderim, tametsi in prima Parisiensi aliquot, et in iis, quæ Venetiis alibique confectæ sunt, multo plura occurrant. ^a Quæ quidem vir multi judicii ac singularis literaturæ Conradus Gesnerus Tigurinus, in Calepiniano Dictionario a se recensito, et supra quator millibus vocabulorum ex probatissimis auctoribus aucto, cum prosodiæ, id est, quantitatis syllabarum notis in Onomasticum peculiare rejecerat, in editionibus Basileensis ann. MDXLIV. et MDLX, postrema ex Pauli Manutii observationibus plurimum adiecta. Et sane mirandum ab ejusmodi vocabulis, quæ rursum malo fato in alias editiones irrepsere, Calepinianum Dictionarium non purgasse virum in hisce litterarum studiis versatissimum Joannem Passeratium, a quo postremo adornatum est, cum aliunde infinitis aliis Latinis vocabulis, maxime Scriptorum, qui vel prioribus Romanæ reipublicæ sæculis, vel etiam inclinante paululum Latinitate floruerunt, adaugeri potuisse, quæ tamen omissa sunt, pro certo habeatur, adeo ut

^a Josias Simler. in Vita Conradi Gesneri.

PRÆFATIO

ex iis duo fere alia confecerit volumina Matthias Martinius. Sed et iis præsertim adornari debuit, quæ a probæ Latinitatis auctoribus peti possunt, ac Tullianis maxime, quæ tanto studio Marius Nizolius, Robertus Stephanus, et alii ordine literarum colegerunt. Qua de re merito queritur vir doctus Olaus Borrichius in ea Dissertatione, quam de Lexicis Latinis et Græcis edidit, Hafniæ excusa anno MDCLX. Tot igitur subsidiis, doctrinæque virorum conatibus revixit intermortua Latinitas, et abdicatis insulsis istis Lexicis, a quibus barbaries ipsa fovebatur, successere longe tertiæ, et ab omni illo, quo prius scatebant, squalore purgata, quorum in scholis Academiæque publicis, feliori eruditioñis ac literaturæ fato, hactenus usus invaluit.

Auspiciis venere Deis cæloque secundo
Non nota elapsis commoda temporibus.
Que prius obscuris fuerant infusa tenebris,
Sensa Poëtarum jam per aperta volant.
Ante salebrose Latialis Lingua vetero
Obruta, vix poterat triste levare caput.
Et pro Romano Geticus pollebat ubique
Sermo : vel hoc si quis durior alter erat.
Nemo Maronæi volvebat dona laboris :
Nemo Catullacos Bilbilicos sales,
Delituit Cicero spurca contemptus in alga :
Tu quoque cum Marco Quintiliane tuo.
Livius, et Naso, dulcisque Propertius, et qui
Cantavit Nemesin dexteriore lyra.
Lucanus, Senecaque duo, Juvenalis Aquinas,
Tranquillus, Tacitus, Persius atque Peda.
Stella, Macer, Flaccus, terisque Papinius oris,
Delicias Latii Plautus et eloqui.
Plinius, Italicus, Celsusque, Apuleius, Aratus,
Et quicumque bonus Scriptor, opertus erat.
Infelix plebes Papiam Ebrardumque legehat :
Scriptaque barbaricæ vix bene nota Getis.
In pretio fuerant Uguitio, Catholiconque ;
Atque Mamotrecti semilatina lues.
At nunc auspiciis Superis cæloque secundo
Induit antiquum Romula Lingua jubar.
Sic post milenos ales reparabilis annos
Abiecto renovat omne decus senio.
Contulit huic operi Gazes Theodorus et acer
Vallensis multum : tuque Philèlphæ simul.
Hinc Itali crevere viri : crevere juvenus
Gallica Pieris delicata sacris.
Nec te Pice sagax : nec te Beroalde silebo :
Nec te cum Musis, Politiane tuis.
Adde Marullum illis et blandidicu[m] Pontanum :
Et Carmelitam, Mantua dia, tuum.
Qui simul Hermoleos, non vero Barbarus ore
Dicitur ; hi Linguae restituere decus.
Illorum impressit pubes Germana labores,
Et gens in prælis Gallica fecit idem.
Sic pede pressim aucta est Italæ cultura loquelæ :
In varia nec non castra tetendit humo.
Quis nunc tricosus , quis fusculus auctor habetur :
Ad quem scriptorum non via lata patet ?
Cuncta innotescunt lima scrutata severa :
Quæque prius fuerant turbida, clara micant.

Istis haud incomptis carminibus lusit olim Petrus Bouherius Sabulensis in Elucidarium Conradi de Mure Canonici Thuricensis, a se repurgatum et adornatum anno MDXXXI. Vixit autem Conradus anno MCCCLXXIII. ut auctor est Conra-

* Biblio. Gesneri.

dus Gesnerus, isque est, qui novum Græcismum condidit, ut ipsem in præfatione istius operis testatur. Atque hæc quidem de veteribus ac etiam paulo recentioribus Glossographis adnotasse sufficiat.

An abstinentium lectione Scriptorum inferioris ævi.

LVI. Jam vero haud nescius sum, fore complures, qui inferioris ævi Scriptorum, quibus nulla est elegantia Latinitatis vel munditia, abstinentium lectione eo arbitrentur potissimum, quod scriptoris stylum, locutionisque characterem vitiet ac corrumpat : ut suam omnem sermonis elegantiam, et Latini eloquii venustatem stridore lectionis Hebraicæ sordidatam fuisse agnoscat^a Hieronymus : *Nos, ut scis, inquit, et in Prolog. lib. 2. in Ep. ad Galat.*

Hebræorum lectione delenti, in Latina Linguæ rubiginem obduximus : in tantum, ut loquentibus quoque nobis stridor quidam non Latinus interstrepatur. Neque dissimili sententia S. Basilius^b (vel quivis alius sub ejus nomine) ad Libanum Sophistam scribens de sermonis sui inelegantia sese excusat : ' ἀλλ' ἡμεῖς μὲν, ὡς θαυμάστις, Μωυσῆς καὶ τοῖς οὖντα μαχαρίοις ἀνδράσι σύνεσμεν, ἐκ τῆς βαρβάρου φωνῆς διαλεγόμενοι ἡμῖν τὰ ἔσυτῶν, καὶ τὰ παρ' ἔκεινων φθεγγόμεθα, νοῦν μὲν ἀληθῆ, λέξιν δὲ ἀμαθῆ, ὡς αὐτὰ ταῦτα δηλοῦ. Et epist. 356^c τί γάρ ἀν εἰποιμεν πρὸς οὐτως ἀττικούσσαν γλῶτταν; πλὴν δτι ἀλέων εἰμι μαθητής, διολογῶ καὶ φιλῶ. Sed et c Julius Severianus, etsi oratori juris studium non omitendum existimaret, non tamen penitus appetendum censebat : « Cum si se multum scientiæ juris dederit, plurimum de cultu orationis atque impetu amissurus sit, cum alia sit Jurisconsultorum, alia Oratorum dicendi scribendique ratio. Adde quod, ut ait^d Fabius, non assuēscendum est sermoni, qui dediscendus sit, quia ipsa magis pertinaciter hærent, quæ deteriora sunt. » Difficulter enim eruditur, quod rudes animi perbiberunt, proclivisque est malorum æmulatio : et quorum virtutes assequi nequeas, cito imiteris vitia. « Quin etiam objectum Herodoto, quod de Barbaris, id est, exteris populis, Historiam suam conscribens, eorum sermonem imitatus dicatur, ut auctor est Theon Sophista : » Καὶ βαρβαρικῶς φαμὲν εἰπεῖν πολλάκις τὸν Ἡρόδοτον κατέπειρ Ἑλληνιστὶ γράφοντα, δτι τοὺς ἔκεινων λόγους μεμίμηται. Et de versibus suis, dum apud Getas exul degeret, exaratis aiebat^e Ovidius :

^f Lib. 4. de Ponto Eleg. 13. ^g Theon Sophist. in progr. p. ss.

¹ Sed nos quidem, vir spectatissime, versamur cum Moyse, Ella, et hujusmodi sanctis viris, qui sua nobis barbaro sermone edisserunt, et illa nos eodem modo usurpamus, sensu quidem vera, dictione autem indocta, ut ex ipsis videre est.

² Quid enim dixerim de tam Attico sermone? nisi quod piscatorum sim discipulus, illud fateor, et dici amo.

³ Et dicimus Herodotum sæpius barbaræ locutum fuisse, quamvis Græce scripserit, quod barbararum dicendi rationem sit imitatus.

Nec te mirari, si sunt vitiosa, decebit,
Carmina quæ faciam pene Poëta Getes.
Ah pudet, et scripsi Getico sermone libellum :
Structaque sunt nostris barbara verba modis.

^a Julian. imp. Julianus Imperator Epist. 55. barbariem se contraxisse profitetur, dum apud barbaros versaretur : τὰ δὲ ἐμὰ, εἰ καὶ φθέγγοις εἰληνιστή, θαυμάζειν ἄξιον, οὐτως ἔσμεν ἐκβαρβαρώμενοι δικ τὰ χωρία. « Querentur etiam quod propter hoc ipsum, quod pravi sunt, laudentur, ^b et tanquam sermo rectus et secundum naturam enuntiatus nihil habere ex ingenio videatur, illa, quæ utcumque deflexa sunt, tanquam exquisitiiora miremur. Non aliter quam distortis et quocumque modo prodigiosis corporibus, apud quosdam majus est pretium, quam iis, quæ nihil ex communis habitus bonis perdidérunt : atque etiam qui specie capiuntur, vulsis levatisque, et inustas comas acu comentibus, et non suo colore nitidis, plus esse formæ putant, quam possit tribuere incorrupta natura, ut pulchritudo corporis venire videatur ex malis moribus. Digna, inquit ^c Vossius, hæc pueris est oratio, quos ab ejusmodi Scriptoribus ipsi etiam arcemus. Siquidem hos demum iis commendamus, qui jam subacti sunt in optimis auctoribus, ac minimum Historiarum disciplinarumque rudimentis imbuti. Nec enim jam ætate ac judicio firmatioribus metuendum inde erit illud periculum, quod formidant : atque ut fortasse aliiquid amitteretur de castimonia sermonis, pulcre id tum compensabit utilitate rerum præstantissimarum, quas ex Scriptoribus iis addiscimus ^d. » Plerique enim, rudes literarum, dum de tractatibus hominum disertorum quipiam legunt, verbositatem solam discunt, absque ulla doctrina reconditoris, qua iis fere semper parent, notitia. Ea quippe sunt aliquando studia illorum, qui eruditorum nomen sibi arrogant, ut vocabulorum argutiis, periodorum concinnitatibus, trivialisque eloquentiae flosculis toti insistant, humaniorum literarum solidiorisque doctrinæ cultum negligant, et veterum ac ævi medii auctorum lectionem aspernentur, qua subinde possent illustrari, quas sibi tractandas suscipiunt, rerum argumenta, ^e prius imperitorum magistri, quam doctorum discipuli : « Qui, ut ait Petronius Arbiter, levibus atque inanibus sonis ludibria quedam excitando, efficiunt, ut corpus orationis enervetur et cadat. » Ac de ejusmodi scriptoribus haud insulse, opinor, dixit, nescio quis nostræ ætatis Satyricus : Nihilum præclaris verbis ac eleganteribus persæpe includere horum, quantumlibet laboriosas, lucubrations. ^f Jacet enim omnis oratio, in qua tantum verba laudantur : cum id in primis cavere debeat, qui ad scribendum se se ac-

^f Id. Heron. Ep. 12. ^g Nostra quidem (*scripta*) mirari dignum est, quamvis Graece loquamur; adeo facti sumus barbari, per diversa que peragrimus loca.

cingit, ut non jejuna sit, neque in sola verborum connexione vel compositione tota hæreat ac versetur; sed, ea perfecta, habeat Lector, unde instructior evadat ac doctior. Isidorus Pelusiota ^a scribens ad Proaeresium Scholasticum ^b λόγων ἔχεις συναγωγὴν, ὃς μανθάνω, ἀκοήν μὲν τερπόντων· λόγου δὲ τοῦ ζῶντος οὐδεῖ, οὐδὲ χηρεύων, κύμβαλον ἀλαζόν έστιν. Et alio loco in eamdem sententiā : ^c τὸ καλῶς λέγειν, κυμβάλῳ παρέοικε, etc. Ita plerique suas ineptias vulgo obtrudunt, et se diridendos præbent somniis, versiculis, et declamationibus : de iis loquor quisquiliis, quæ simul ac prodeunt, ^d scombros, thus, ^e et piper, et quidquid chartis amicitur ineptis, tunicae vestiunt; Chartæ emporeuticae ^f Plinianæ. Hinc totū μερόντοι Libelli, qui, ut ^g Plautinis utar :

^a Isidorus Pe-
Ies. lib. 1. Ep.
100. 103.

^b Martial. lib.
4. Ep. 57.
^c Hor. lib. 2.
Ep. 1. Tibal.
lib. 1.
^d Plin. lib. 13.
^e Plaut. Pseud.
1, 1, 36.

Quasi solstitialis herba paulisper sunt,
Repente exorti sunt, repentina occidunt.

« Nullus interim tam imperitus Scriptor est, ^f In Praef. ad
aiebat Hieronymus, qui lectorem non inveniat ^g lib. 12. Comm.
similem sui, multoque pars major est Milesias ^h in Esalam.
fabellas revolventium, quam Platonis libros.
In altero enim ludus est et oblectatio, in altero
difficultas et sudor mistus labore. ⁱ Magna pars sat.
studiorum amoenitates quærimus : quæ vero
tractata ab aliis dicuntur immensæ subtilitatis,
obscuris rerum tenebris premuntur. » Nemo
porro inficiari audeat non classicos veteresque
duntaxat, sed et recentiores paulo Scriptores
amplissimam suppeditare sæpenumero scribendi,
scriptaque illustrandi, materiam, quorum sermonem
vel dicendi rationem, rerum interim solidiorum
argumentis ab iis depromptis, despiciari
liceat : est quippe quævis ἀνάγνωσις, τροφὴ λέξεως,
siebat Apollonius Rhodius, apud ^b Theonem So-
phistam. Quidquid enim il causentur, ⁱ non ob-
stant hædisciplinæ per illas euntibus, sed circa ^b Theon. in
illas hærentibus, ut Fabii verbo utar, et quando,
cum his non habitandi electione, sed itinerandi
necessitate versamur, quod de Grammaticis ac
Poetis dixit ^k S. Augustinus. Quo sane aptari pos-
sunt ista Chrysostomi ^l in caput 1. Danielis : ^m Quintil. lib.
³ οὐδένα δὲ οὐδὲν ἔβλαπτεν, οὐ παρητέστω μαθεῖν γλῶτταν βαρβαρικὴν καὶ σφράγαν τοιαύτην, οὐ γάρ τὸ μαθεῖν
ἔγχλημα ήν, ἀλλὰ τὸ χρῆσασθαι. Addē ⁿ quod artis ^m Quintil. lib.
oratoria magistri inutile haud esse existimant,
etiam corruptas aliquando et vitiosas orationes
legi palam pueris, ostendique in his quam multa
impropria, obscura, tumida, humilia, sordida,
lasciva, effeminata sunt.

Gentiles Christianis exprobrant Linguae barbarem; vana est expostulatio.

LVII. Fuit etiam hæc Gentilium expostulatio,

¹ Habes verborum copiam, ut audio, aures quidem oblectantium, at viventi sermone cares, quo qui indiget, cymbalum est timilens.

² Splendida oratio, similis est cymbalo, etc.

³ Ubi vero nullum detrimentum est, lingua barbarem et ejusmodi sapientiam discere non renuit. Non enim crimen erat hanc discere, verum ea uti.

^a Theodoret. ^a quorum studium omne in verborum et sermonis elegantia positum erat, qui sacros Christianorum libros, quod ineleganter essent scripti, memorare redolerent barbariem, aversabantur:

^b Epist. c. s. seu, ut ^b ait Lactantius, « scriptis cælestibus, quia videbantur, incompta, non facile credebant, quia aut ipsi erant diserti, aut diserta legere volebant, et quæ auribus blandiuntur assueti dulcibus et politis, sive orationibus, sive carminibus, divinarum litterarum simplicem communemque sermonem pro sordido aspernabantur. Quasi vero Deus, inquit ille, et mentis et vocis, et linguae artifex diserte loqui non potest: cum summa prudentia carere fuko voluerit ea, quæ divina sunt, ut omnes intelligerent, quæ ipse lo-

^c Epist. 22. c. quebatur. » Sed et ^c S. Hieronymus fatetur, primis adolescentiæ annis, Tullio, Platone cæterisque ejusmodi Gentilibus Scriptoribus perlectis, in semetipsum reversum Prophetas legere coepisse: Sed horum, subdit ille, sermo horrebat incultus, et quia lumen cœcis oculis non videbam, non oculorum putabam esse culpam, sed solis. Quin etiam ævi nostri Sectarii vulgatam versionem eo vellicarunt, quod voces aut minime Latinas, et velut ignotas, aut plane obsoletas, vel denique minus congruentes contineat. In quos ^d viri pii ac eruditii insurrexere non semel, variisque a sacris Libris, et sanctorum Patrum auctoritatibus petitis argumentis, eas non mutari, imo servari, ponique debuisse probarunt: tum quod res, de quibus agitur, recte omnino exprimerent, tum quod paulo humilior oratio vulgarium hominum maxime captui accommodatior sit,

^e In Psal. 30. et, ut ait ^f S. Augustinus, plerumque consuetudo loquendi vulgaris utilior est significandis rebus, quam integritas literata. Mallem quippe, ut ait, cum barbarismo dici, Non est absconditum ossum meum, quam ut ideo esset magis aperatum, quia magis Latinum est. Quo spectant ista ^f Hieronymi: Illud autem semel monuisse sufficiat, nosse me cubitum et cubita neutrali appellari genere; sed pro simplicitate et facilitate intelligentiæ, vulgique consuetudine ponere masculino: non enim nobis curæ est vilare sermonum vitia, sed scripturæ sanctæ quibusunque verbis disserere. Et ^g alio loco, Camisiæ vocabulum usurpatum: Volo, inquit, pro legentis facilitate abuli sermone vulgari. Ex quibus interim animadvertere licet vulgarem sermonem Latinum non semper ad Grammaticæ leges exactum fuisse hacce temestate.

^h S. Basil. Ep. 18. ad Amphiloch. Θυμάζω δέ του, inquit ⁱ S. Basilius Amphilochium Iconensem alloquens, τὴν γραμματικὴν ἀχρίσειαν ἐπὶ τῆς γραφῆς ἀπαιτοῦντος καὶ λογιζομένου διτὶ ἡναγκασμένη ἔστιν ἡ λέξις τῆς ἑρμηνείας τὸ ἐαυτῆς εύστηκον ἔχο-

^j De vest. 52. ecclot. Miror sane quod grammaticam in Scriptura diligentiam requiras, ac dictiorem coactam esse putas illius interpretationis, quæ suum ipsius significatum commode exprimit, neque id transfert, quod proprie Hebraica voce significatur.

δούσης, οὐ τὸ κυρίως ὑπὸ τῆς ἑβραικῆς φωνῆς σημαίνομενον μετατιθείσης. Sic igitur verborum argutias deridebant sancti Patres, cum rebus disquirendis, non sermo num lenociniis insisterent. Aiebat Origenes :

^a Philocal. ^b Ep. 4. Ο διαιρῶν παρ' ἐαυτῷ φωνὴν, καὶ σημαίνομενα, καὶ πράγματα, καὶ ὅν κείται τὰ σημαίνομενα, οὐ προσόφει τῷ τῶν φωνῶν σολοικισμῷ, ἐπάν έρευνών εὑρίσκῃ τὰ πράγματα, καθ' ὅν κείνται αἱ φωναὶ, ὡγῆ· καὶ μάλιστα ἐπάν διμολογῶσιν οἱ ἄγιοι ἀνδρεῖς τὸν λόγον αὐτῶν καὶ τὸ κήρυγμα, οὐκ ἐν πειθοῖ σοφίᾳ τῶν λόγων, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει πνεύματος καὶ δυνάμεως. In eandem sententiam Scholiastes Gre-

^b Schollast. ^c Greg. in ste- ^d Epist. 24. Cresconium Grammaticum: Demosthenes clari- leut. p. 73. Lib. 2. con- tra c. i. Grescon.

rissimus Oratorum, quibus verborum tanta fuit cura, quanta rerum auctoritas nostris, cum tamen nonnullam ei locutionis insolentiam ob-

jecisset Ἀσχίνες, negavit ille in eo positas esse fortunas Graeciae, illone an illo verbo usus fue-

rit, (pro Ctesiphonte) et an hoc et illuc manum porrexerit: quanto minus nos laborare debemus de regulis derivandorum nominum, quando sive hoc, sive illud dicamus, intelligitur sine ambiguitate quod dicimus: quorum non in explicatione sermonis, sed in demonstratione veritatis est major intentio, ^d S. Hieronymus :

Unde et leporem artis Rheticæ contemnen-

tes, et puerilis ac plausibilis eloquii venu-

statiem, ad sanctarum Scripturarum gravitatem

confugimus, ubi verba vulnerum medicina

est, ubi dolorum certa remedia, etc. Sic ^e vetus

Scriptor, præcepta datus Scholaribus: Hæc autem, inquit, ad intelligentiæ cognitionem suscepimus peragenda, pristinum modum tractandi fere omittentes, nonnunquam leviori

stylo perusi quoniam in majori parte pro rudi-

bus informandis est executio, et tanto levior dilucidandi debet esse translatio. Quin etiam ea

mens fuit quorundam Philosophorum, ut verbo-

rum lenociniis operam non darent, nec eleganter

scribere curarent; sed res ipsas potissimum spe-

ctandas censerent. De Plotino aiebat Porphy-

rius : ^f Εγραφε δὲ οὔτε εἰς κάλλος ἀποτυπόμενος τὰ γράμματα οὔτε εὐσήμιας τὰς συλλαβές δικιρῶν, οὔτε τῆς ὀρθογραφίας φροντίζων, ἀλλὰ μόνον τοῦ νοῦ ἔχόμενος. Ea etiam fuit veterum Christiano-

rum scribendi vivendique ratio, ut eloquentiam non quererent, non flagitarent Linguæ

nitorem, sed animæ quererent puritatem ^g, cum apud eos solœcismus magnus et vitium, turpe

quid narrare vel facere censeretur. S. Basilius :

^h S. Hieron. Helvid. ⁱ Qui dividit apud se vocem, et significata et res pro quibus notiones ponuntur, non impinget ad solœcismum vocis, cum perscrutatus res quibus significandis voces adhibentur, sanas et integras invenerit: maxime vero cum profiteantur viri sancti sermonem suum et predicationem non in persuasione sapientiae verborum, sed in demonstratione Spiritus et protestatis esse.

^j In scribendo neque elegantiæ litterarum consuluit, neque syllabus venuste divisit, neque de Orthographia sollicitus fuit, de sola sententia cogitavit.

^a Καὶ τῆς λέξεως ἀπλοῦν καὶ ἀκατάσκευον, πρέπην ἔδοξε μοι προθέσαι χριστιανοῦ, ἢ πρὸς ἐπίδειξιν μᾶλλον τὴν ὥφελειαν γράφοντος.

Quis stylus Patrum.

LVIII. Sanctorum igitur Patrum in eo cura præsertim fuit, ut *stylo Ecclesiastico* scriberent; id ^b est, ut deposito sermonis cothurno libros suos divinæ Scripturæ flosculis adornarent, reperentque potius, quam verborum exquisitione tumerent: « non composita oratione, plausuque populari, qui solet imperitorum aures decipere, atque palpare, sed oratione simplici, et ecclesiastici eloquii veritate, ut ait ^b Hieronymus.

Sed et id maxime curabant, ut a vulgo intelligerentur, ejusque captui se se accommodarent, cum omnium operum virtutem sententias putarent, ab hisque sanctitatem et virilitatem petendam, quando nos in omnia deliciarum genera vitiaque dicendi quoque ratione defleximus, aiebat Quintilianus: quod simili de Christianis sententia dixit ^d Gregorius Nazianzenus: ^c Καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων ἱερουργούμεν τὸν λόγον, ὃπερ τὰ σώματα. Quippe ut ejusdem Hieronymi verbis utar, quod in disertissimis viris Græciæ legimus, Asianum tumorem Attico siccabant sale, et luxuriantes flagellis vineas falcibus reprimebant, ut eloquentiæ torcularia, non verborum pampinis, sed sensuum, quasi uvarum expressionibus redundarent. Iis nempe minor fuit verborum custodia, cum intellecturi non timebantur. Hinc ^e S. Augustinus: Non timemus, inquit, ferulas Grammaticorum, dum tamen ad veritatem solidam et certiorem per veniamus. Et ^b S. Prosper: Tam simplex et apertus, etiam minus Latinus, disciplinatus tamen et gravis debet esse sermo Pontificis, ut ab intelligentia sui nullos, quamvis imperitos, excludat, sed in omnium audientium pectus cum quadam delectatione descendat. Alia enim est ratio declamatorum, et alia debet esse doctorum. Illi elucubratæ orationis pompam totis facundiæ suæ viribus concupiscunt, illi rebus inanibus pretiosa verborum indicantornamenta, isti veracibus sententiis ornant et commandant verba simplicia. Illi affectant suorum sensuum deformitatem tanquam velamine quodam phalerati sermonis abscondere, isti eloquiorum sacrorum rusticitatem pretiosis sensibus venu stare, etc. Et alio loco: Cæterum de accuratione dictionis elaboratae non satago, nec mihi pudori est, si disputatio mea, quæ forte probatur in rebus, aliquos inanum verborum sectatores horro incomptæ orationis offendat: quia quod ab homine doctore studendo non didici, id

^f Conveniens mihi proposito Christiani videtur, ut sermone utatur simplici et illaborato, utpote qui non ad ostentationem, sed ad communem utilitatem scribat.

^g Una cum aliis rebus sermonem etiam immolamus, quemadmodum et corpora.

exhibere loquendo non potui. Et tamen cum sententiæ vivacitatem sermo ex industria cultus enervet, quis non judicet, me affectatio nem compositionis debuisse contemnere, etiamsi eam potuisse velut dicendi peritus implere, etc. ^a Rufinus Aquileiensis: Non ergo spernas simplicitatem et impolitos sermones: nec enim mei operis est divinæ doctrinæ, scripturæque, sophisticæ et eloquenter signare sermones, sed suadere mentes hominum in fide et operibus veritatis. ^b Neque aliter præfatur haud inelegantis venæ Poeta inferioris ævi, Leoninus Presbyter S. Benedicti Parisiensis Canonicus in Historia sacra:

At tu, cui pravus semper nova carpere mos est
Ingenia, et præscas extollere laudibus artes,
Non rerum inspectis, Judex temerarie, causis,
His saltæ incipias discasque ignoscere livor,
Nec tenuis tantique impar facundia rebus,
Inclita magnorum nec te moveant mediocri
Gesta Patrum digesta stylo; sic vera referri,
Sic divina volunt, sanctus sic denique Moses
Hæc sacra expromens oracula simpliciore
Tradidit eloquio. Picto sermone necessæ est
Ficta loqui, magnoque attollere parva boatu.
His satis est splendor suus. Adde quod ista
Scribimus ingenii rudibus puerisque legenda
Tradimus, ut puras primum sacra lectio mentes
Imbuat, et melior doctrina præoccupet aures,
Hic scelerum poenas, virtutum præmia discant,
Divinoque rudes jam participare timore
Incipient, tenerisque Deum cognoscere ab annis,
Et fidei prima hæc habeant elementa fideles.

Denique, ut cæteros, qui id argumenti sunt prosecuti, omittam, Salvianus carpens quosdam sui temporis Scriptores, ^c qui verborum sectabantur amoenitates, et ut sive utiles ac probas, sive inutiles atque improbas materias sibi delegissent, seriem tantum rerum nitore verborum illustrarent: « Nos autem, inquit, qui rerum magis, quam verborum amatores utilia potius, quam plausibilia sectamur, neque id quærimus, ut in nobis inania sæculorum ornamenta, sed ut salubria rerum emolumenta laudentur; in scriptiunculis nostris non lenocinia esse volumus, sed remedia, quæ scilicet non tam otiosorum auribus placeant, quam ægrotorum mentibus prosint, magnum ex utraque re cælestibus donis fructum reportaturi. Atque inde illud ^d Hieronymi: Inter Christianos verborum vitia non solere reprehendi. »

Qua reverentia legendi sint libri sacri.

LIX. Proinde ita legendos sacros libros suadebat Cassiodorus, ut ^e Scripturæ divinæ idiomata nulla præsumptione temerarentur, ne cum ad intellectum communem, quæ dicta sunt, trahere cupimus, cælestium verborum Puritas dissipetur. Idiomata enim legis divinæ dicuntur propriæ locutiones, quas communis usus non habere cognoscitur: quæ quidem cum occurrunt, ista nobis ab expositoribus aperienda de-

^a In Prolog. ad lib. 3. de Vitis Patrum.

^b In Cod. MS. Lotfelliano.

^c In Præf. ad lib. 1. de Provid.

^d Lib. 2. Rusian. c. 2.

^e senatori. de Div. lect. c. 12.

« sideremus, non eorum aliquid sacrilega voluntate truncemus. Nec illa verba tangenda sunt, quæ interdum contra artem quidem humanam posita reperiuntur, sed auctoritate multorum codicum vincantur : corrumpi siquidem nequeunt, quæ inspirante Domino dicta noscuntur. Regulas igitur elocutionum Latinarum, id est, Quadrigam Messii, omni modis non sequareis, ubi tamen auctoritate priscorum codicum convinceris. » Expedit enim interdum prætermittere humanarum formulas dictionum, et divini magis eloquii custodire mensuram. Et ^a Johannes Gersenius : *Veritas est in Scripturis sanctis querenda, non eloquentia : omnis enim Scriptura sacra eo spiritu debet legi, quo facta est. Quærere potius debemus utilitatem in Scripturis, quam subtilitatem sermonis.*

Vulgarem sermonem, qui ab omnibus intelligeretur, cultiori præferebant sancti Patres.

LX. *Enimvero et si plerique sanctorum Partrum a puriori recedentes Latinitate, nedum receperitis, verum etiam barbaris usi sint vocabulis, non ideo tamen elegantiae omnis atque literaturæ expertes fuisse sunt censendi. Cum id affectatione quadam vulgarem sermonem præferrent cultiori, ut ad eorum captum, quos Christianæ religionis imbuere præceptis, aut a quibus volebant in concionibus intelligi, orationes suas componerent, quemadmodum Julianum, recens Imperatorem creatum, verbis, ut intelligi posset, simplicibus, milites in tribunali allocutum, refert Ammianus^b.*

^b Lib. 20.
^c S. Hier. I. 1.
in Ruffo. c. 4.

^d S. Aug. de Doctr. Christ. c. 13.

« Græcam facundiam, quod de S. Paulo dicebat^c Hieronymus, contemnebant, vel certe quod est humilitatis, dissimulabant, ut prædicatio eorum non in persuasione verborum, sed in si gnorum virtute consistaret : » spernentes alienas opes, qui in suis divites erant : cum præterea^d nollent ea cavere, quæ sano intellectui nihil detrahunt. Nec sum de nominibus anxius, aiebat ipse^e Quintilianus : vocet enim, ut voluerit, quisque, dum vis rerum manifesta sit, appareatque hoc temporis, illud esse naturæ. Atque hanc quidem veterum Patrum in dissimulanda recte dicendi ratione affectationem testatur^f Hieronymus, cum ad Paulum Concordiensem Vitam Pauli Eremitæ mittere se ait, *in qua propter simpliciores quosque nullum in dejiciendo sermone laboraverat. Auctor est^g Tullius sua etiam ætate visos, qui impoliti et consulto ruidum similes et imperitorum videri volebant : quod quidem de Scriptoribus Ecclesiasticis, alia licet mente, prodit^h Arnobius, scribens, etiam quosdam sapientiæ deditos non tantum abjecisse sermonis cultum, verum etiam cum possent ornatus atque uberioris eloqui, triviale studio humilitatem secutos, ne corrumperent scilicet gravitatis vigorem, et sophistica se potius ostentatione jactarent. Existimabant quippe*

« cum Christianis ac fidelibus simplici utendum esse oratione sermonisque abjiciendum cothurnum, ^a quod ea convenire videretur Christiani stylo, non ad ostentationem, sed ad utilitatem hominum conscribentis. » ^b S. Hieronymus : *Ecclesiastica interpretatio etiamsi habet eloquii venustatem, dissimulare eam debet et fugere, ut non otiosis Philosophorum scholis, paucisque discipulis, sed universo loquatur hominum generi.* ^c Hinc Gregorius M. sic stylum suum incultum et inelegans excusat : *Unde et ipsam, inquit, artem loquendi, quam magisteria disciplinae exterioris insinuant, servare despexi. Nam sicut quoque hujus Epistolæ tenor enunciat, non metacismi collisionem fugio, non barbarismi confusione devito : situs motusque præpositionum casusque servare contemno. Quia indignum vehementer existimo, ut verba cælestis oraculi restringam sub regulis Donati. Quæ quidem Gregorii verba exscriperunt^d Grimlaicus in Praefatione ad Regulam Solitariorum, et Felix Girvensis ad Vitam S. Guthlacii. Ita^e Braulio Cæsaraugustanus Archiepiscopus in Praefatione ad Vitam S. Ämiliani : *Melius siquidem est, ut vera minus erudite, quam ut facta narrentur eloquenter, quod in Evangelii Salvatoris persicile intelligitur, quæ populis sermone simplici prædicantur. Et mox : Quamobrem disciplinarum sæcularium studium etsi ex parte attigi, omnino hic servare contempsi, ne et intelligentiæ difficultatem minus eruditis facerem, et Jericuntina Lingua conturbarem Israëlitica castra. Dicturus igitur ea, quæ institui dicere, volo lectorem auditoremque monere, ut non hic verborum avidum, sed religione plenum præbeat auditum : sin autem illuc spectat, jam hinc discedat, ne moras infructuosas expendat. Similibus præfationibus lectorum et auditorum animos præparant plerique Scriptorum.* ^f Ruffinus Aquileiensis in Praef. ad lib. 2. de Vitis Patrum : *Non tam ex stylo laudem requirens, quam ex narratione rerum ædificationem futuram legentibus sperans. Et in Praefatione ad libros Recognitionum Clementis : Nec mireris, si forte tibi in eo minus solito floridus eloquentiæ vultus appareat : nihil interest, dummodo sensus idem sapiat.* ^g Cyprianus in Praefatione ad Vitam S. Cæsarii Arelatensis : *Unum hoc in præsentis opusculi devotione a lectoribus petimus, ut si casu aliquo simplicitas eloquii nostri ad eruditorum aures et censuram adducatur, non arguant, quod stylus noster videtur pompas verborum et artis Grammaticæ leges negligere : nobis enim actus, verba et merita tanti viri bona fide narrantibus lux sufficit operum ejus et ornamenta virtutum.* ^h Paulus Emeritensis Diaconus in Praefatione ad Historiam Episcoporum ejusdem Sedis : *Omittens phaleratas verborum**

^a S. Basil. ep. ad Diodor. apud. Facund. Herman. lib. 4. c. 8. ^b Hieron. Ep. 29. ad Pammachium.

^c S. Gregor. M. in Epist. ad Leandr. in Comm. lib. Job.

^d Grimlaic. in Prolog.

^e Apud Bivar.

^f Ruffin.

^g Cyprianus.

^h Paulus Em.

^a Vita S. Praejecti. *pompas, et prætermittens facundiæ spumas, nunc etiam ea, quæ omnimodis vera sunt, simpliciter veraciterque narramus. Nam si ea, quæ luce clariora esse noscuntur, obscuris sermonibus involvere voluerimus, audientium animos non instruimus, sed fatigamus: quia cum multorum imperitorum minus intelligit sensus, fatigatur auditus.*

^a Auctor Vitæ S. Praejecti in Prologo: *Si quis captus amore Pontificis legere decreverit, non querat in his Tullianam eloquentiam, nec Oratorum facundiam, non Philosophorum flosculos, et Historicorum diversas affectiones, sed puritatem sanctæ Ecclesiæ. Neque enim aquila extensis alis semper ad æthera volitat, sed crebrius remissioribus pennis diverlit ad terras: et inter regias dapes, etiam vilia poma lactucæque agrestes optimæ quoque censemur. Quæ quidem ex parte mutuatus est a ^b Juvenco. Denique, ut cæteros ejusmodi omittam, agmen claudat ^c Almannus Altivillanus Monachus: Ipsas Grammaticæ cautelas, quibus a barbarismo aut solecismo censemur ipsa cavendum, aut nihil aut parum curamus in hujus rei moderatione, cum queratur veritas, et debeat facessere vanitas, et optemus fugere contrarium, cum insistamus gravitati pro viribus mentis. Nimirum censemant sancti Patres, ^d Pompam istam sermonis, et orationem missam per regulas, concionibus, litibus, foro judiciisque servandam, dandamque illis, imo qui voluptatum delinimenta querentes, omne suum studium verborum in lumina conferebant.*

Rudiori stylo scripti libri non contempnendi, si quid utilitatis habeant aliunde.

LXI. Proinde non continuo abjiciendi de manibus incompti illi, et quoad sermonis characterem male feriati libri, atque adeo barbari, maxime si quid in se contineant, quod nos doceat, sive ad vitæ institutum, moresque formandos, sive ad eruendam præteriorum rerum cognitionem et memoriam: cum eorum præsertim studium fuerit, ut utilitatem juvandi præferrent gratiæ placendi. Licet enim complures ex Scriptoribus ac Poetis, naturæ forte an vitio, orationis sublimitatem, quam Graeci ὄφος vocant, non sint assecuti, non ideo contempnendi, cum etsi communibus ac vulgaribus, atque adeo uti loquitur ^f Arnobius, *popularibus et quotidianis* utantur verbis ^g, ⁱ χοινοῖς καὶ δημόδεσι τοῖς δημόσιαι, καὶ οὖδεν ἐπαγρυένοις, atque ex ipsa vocabulorum concinnatione ac compositione vix laudem mereantur, ipsi tamen repere haud dicendi sint, ut qui eloquii humilitatem rerum ac cogitationum magnitudine compensent. ^h Puerilis sane, inquit ⁱ idem ^b Arnobius, atque angusti peitoris repre-

“ hensio, quam si admitteremus, ut vera sit, abjiciamus ex usibus nostris quorundam frumentorum genera, quod cum spinis nascantur, et purgamentis aliis, quæ nec alere nos possunt, nec tamen impediunt perfrui nos eo quod principaliter antecedit, et saluberrimum voluit esse natura. Quid enim officit, o quæso, aut quam præstat intellectui tarditatem, utrumne quid grave an hirsuta cum asperitate promatur? inflectatur quod acui, aut acutatur quod oportebat inflecti? aut qui minus id quod dicitur verum est, si id numero peccetur aut casu, præpositione, participio, conjunctione? Deinde cum de rebus agitur ab ostentatione submotis, quid dicatur, spectandum est, non quali cum amoenitate dicatur: non quid aures commulcat, sed quas afferat audientibus utilitates. » Neque alia fuit Zenonis Citiæ ^a Philosophi sententia, qui in nummo non elegantiam scripturæ spectandam esse aiebat; sed pondus et materiam, adeoque nihil referre existimabat, quam elegans sit oratio, sed quam utilis, ac proinde monebat discipulos ut non circa voces et vocabula memoriam, sed circa intelligentiam mentem exercerent. Commodum igitur in quavis re spectandum, ac præsertim in libris, ^b quos non est æquum haberi malos, quibus bene uti licet. » *Nemo, inquit ^c Scriptor ævi inferioris, pro eo quod Scriptorem fortassis juste contemnit, si quid utilitatis ex hoc opere consequi voluerit, contemnendum pariter arbitretur, quia tritico in se contrito vilitas copini nihil derogat: nec aqua contemnitur, quam usibus omnium plumbi fistula subministrat.* Ita nempe rem, sensumque attendendum, non verba existimabant. ^d Gregorius Nazianzenus apud Facundum Hermianensem, nihil pro vocabulorum diversitate dissidentem censemant, cum ad eundem sensum omnium diversitas provocet intellectum. Et ^e Aponius: *Si cui sordet, inquit, agrestis et hispidus sermo, si habet in se reconditum sal, non syllogismorum resonantia verba, sed sensum requirat.* Neque aliter Romani, qui Scriptorum suorum veterum non sunt aspernati lectionem, qui etsi, ut ait ^f Varro, *allium et cæpe eorum verba olearent, tamen optime animati erant,* id est optime sentiebant. Et ^g Virgilius ipse Poetarum Princeps, dum Ennium legeret, a quadam, quid faceret, inquisitus; respondit, *aurum se in sternore querere.* Legebat quippe ^h aurifragmenta caduci inter arenarum scopulos. ⁱ *Lucet enim interdum margaritum in sordibus, et fulgor gemmæ purissimæ etiam in luto radiat: que a prudente debet curari, colligi, et reperta dignitati ingenuæ revocari.* An nobis non licet legere ^k de spinis rosam, de terra aurum, de concha margaritum: vel idem agere quod apes, quæ ex variis quidem floribus, quos pervoltant, ea duntaxat decerpunt, quæ sibi ad opus profutura

^a Laert. lib. 7.

^b Quintil. lib. 2. c. 17.

^c Chron. Mon. us Sereni.

^d Orat. 39. lib. 1. c. 3.

^e In Prologo ad Cantica Canonic. lib.

^f Varro in Bimargo.

^g Apud Senat. lib. de Divin. lect. cap. 1.

^h Prudent. in Psychom. V. 457.

ⁱ S. Hieron.

Ep. 98 c. 2.

^j Primasius.

Utic. in Priefat. ad Apocalypsim.

^k S. Hieron.

Epist. 22.

^h Communibus et popularibus verbis, minimeque exquisitis.

putant, cætera prætermittunt? Sed ex venenatis ipsis interdum floribus quædam hauriunt, unde mella sua conficiant. Sed et in hanc sententiam præclare omnino Theodoreus, dum Gentiles arguit et Græcos, qui comtos et elegantes sermones sectabantur, et, si ejusmodi non invenirent, eos risu effuso contemnerent et maledictis incessanterent : quasi, ^a inquit ille, ¹ τὸν πολυτελῆ μαργαρίτην, καὶ τοῖς πλουτοῦσι τριπόδητον, εὐκαταφρόνητον δστρεον καὶ τίκτει καὶ τρέψει γε μέντοι καὶ καταχρύπτει: οἱ δὲ τοῦτον ὀνομάζενοι, χρυσόν διδόντες διτι μαλιστα πλεῖστον καίρειν ἔστι τὸ δστρεον καὶ τοῖς διαυγέστι δὲ λιθίδοις ἔκεινοις, & τὴν βασιλικὴν διακοσμεῖ κεφαλὴν, ἐπέρα λίθου φύσις ἔξωθεν περίκειται παντάπασιν ἄχρηστος. Neque aliter Gregorius Nazianzenus, qui ita legendos prophanos Scriptores censebat, ut ex iis, quod utile esset, more apum colligeretur, quæ noxia viderentur, prætermitterentur.

Τούτοις δὲ διπάσιν ἐμφρόνως ἐντύχανε,
Σορῶς ἀπάντων συλλέγον τὸ χρήσιμον,
Φεύγων δὲ ἕκαστου τὴν βλαβὴν κακριμένως,
Σοφῆς μελίτης ἔργον ἐκμιμούμενος,
Ἔτις ἐφ διπάσιν ἀνθεστιν καθιζάνει,
Τρυγῷ δὲ ἕκαστου πανορόφως τὸ χρήσιμον,
Αὐτὴν ἔχουσα τὴν φύσιν διδάσκαλον.

At ista quæso cuncta fac cautus legas,
Prudenter ex his colligens quod utile,
Fugiensque quicquid noxiū est et pestilens.
Apis aemulari cura sit sapientiam,
Quæ flore in omni sessitans, ex singulis
Idonee carpit, esse quod videt usui,
Natura doceat quamvis hanc tantummodo.

^b S. Hieron. ^b Operis mei est et studii, aiebat S. Hieronymus de Hæreticorum libris, multos legere, ut ex plurimis diversos flores carpam, non tam probaturus omnia, quam quæ bona sunt electurus: assumo multos in manus meas, ut a multis multa cognoscam, secundum illud quod scriptum est: Omnia legentes, que bona sunt relinentes. ^c Scitum illud Theophili, Episcopi Alexandrini, apud Socratem, qui interroganti, cur Origenis libros, quos damnabat, legeret et amplecteretur, hæc repositus: ² Τὰ ὅριγένους ζώικε βιβλία λειμῶν πάντων ἀνθέων. εἴτι οὖν ἐν αὐτοῖς ἐφεύρω καλὸν, τοῦτο δρέπομαι. εἰ δέ μοι ἀκανθῶδες φανεῖν, τοῦτο δὲ κεντοῦν ὑπερβάνω. ^d Sed et in mala segete bonum aliquot spicum sæpe reperitur, et in testaceis vasculis thesaurus interdum reconditur. Quocirca jure carpuntur, nescio qui magistelli, qui cum apud ævi inferioris Scriptores quidam barbari, vel minus sani deprehendunt in vocibus, aut in verborum sententiis, criticam illico immittunt manum, eas immutant, aliasque nullo

¹ Magni pretii margaritam et a divitibus adeo expertam vilis concha parit, nutrit, et occultat. Qui autem illam auro persoluto comparant, ii concham plerumque projiciunt. Quin et splendidos illos lapiillos, qui caput Imperatoris exornant, alterius naturæ ejusque prosus contemnenda lapis, circumdat exteriorius.

² Similes sunt Origenis libri prato consito floribus. Si quid ergo in illis boni occurrit, illud decerto. Si quid vero spinosum apparuerit, hoc ut quid pungens missum facio.

fere judicio obtrudunt, cum recentiora sua et paulo cultiora Lectoribus fore longe gratioria, licet falso, sibi persuadeant. Nam cum in ejusmodi scriptis non elegantiam sermonis quæramus, quam a tot disertissimis Oratoribus et Historicis petere licet, quæ ipsi prodiderunt, eorum et verbis, etsi minus Latinis vel etiam incomptis, edoceri non minima est voluptas. ^a Si enim eloquentiam quæris, Demosthenes aut Tullius legendus est. Adde quod in iis, quæ illi inducunt, sæpe latent veneranda antiquitatis vestigia, quæ modo cogimur ignorare. Hinc tot Sanctorum Vitas interpolatas legimus a quibusdam sociolis, dum eas ad cultiorem Latini sermonis nitorem reducere conantur, et qui dum nævum illius ætatis medicari student, deformant potius pulcritudinem faciei, quam ornant. ^b Auctor vitæ S. Pauli Episcopi Armorici: *Hujus sancti viri gesta scripta quidem reperi, sed Britannica garrulitate confusa, ut legentibus fierent onerosa. Negligeantur ergo virtutum clara ingenia Scriptoris ignavi culpa. Inconveniens enim verborum sententia sententiarumque compositione nulla attentionis docilitate aut benevolentiae delectatione sibi Lectorem comparabat. Erat igitur tota neglecta in omnibus: pro qua re utilitate multorum commoniti, et corporali praesentia B. Pauli provocati, longitudinem sententiarum abbreviare curavimus, et verborum ordinem, prout potuimus, ad unguem direximus.* Ita ille et similes interpolatores, dum scribillandi, et ex aliorum laboribus sua consarcinandi laborant prurigine, fucum faciunt Lectoribus. Id sane, neque injuria, objectum et criminis datum viro cæteroquin summæ eruditio, et cui plurimum debent literæ, Laurentio Surio Cartusiano, qui in magno illo quod aggressus est opere de vitis Sanctorum, plerasque longe aliter, quam in scriptis Codicibus descriptas invenerat, edidit, mutatis interdum sententiis, sæpius etiam interpolatis vocabulis insolentibus ac ignotæ, ut rebatur, vel difficilis significationis in quo quidem quotquot sunt eruditæ, ejus fidem merito expostulant. Quod in re literaria damnum, laboriosa omnino cura ac diligentia singulari resarcint hodie viri supra laudem omnem, qui Sanctorum gesta ab ipsis hausta fontibus, et prout ab ipsis etiam exarata sunt auctoribus, luce publica donant ac illustrant. Sed et hæc interpolatorum vesania efficit, ut genuinos Joannis Joinville fœtus desideremus, quos ab editis longe abesse docet autographa ipsius Epistola, quam olim descripsimus. Proinde de ejusmodi Scriptoribus idem dicere liceat, quod de puerulis balbutientibus, ^c qui linguae offenditione fiunt dulciores ^d. Θελγει γάρ ὅντως τὰ νηπίων φελλομάτα ἐκ τῆς ἀτέλειας γλώσσης προτίθενται.

^a Nam profecto placet inexpertis puerorum lingua balbuties.

^a Idem Ep. 150. et in Praefat. ad lib. s. Comment. in Eusebiam.

^b Et MSS. Cod.

^c S. Hieron. Epist. 2. ^d Vita S. Niccolai Sindri pag. 945.

Non omnia sunt apud Scriptores mediae ætatis inutilia.

LXII. Fatendum tamen maxime, hanc esse complurium mediae ætatis Scriptorum scribendi rationem, ut in eorum libris animus peregrinari non expetat, qui, si quædam bona contineant, scatent persæpe pravis ac supervacaneis: adeo ut patentia interdum non sine fastidio peragranda sint arva salebrosa, vel senticeta, priusquam occurrat, ubi pes certo figatur, vel unde aliquid sani hauriatur aut reconditi: « in quod certe si quis inciderit, habebit fortasse quod scriptiori suæ præclarum inserat emblema. Credamus

^a lib. 1. c. 8. « summis oratoribus, aiebat ^a Quintilianus, qui veterum Poemata, vel ad fidem causarum, vel ad ornamentum eloquentiae assumunt. Nam præcipue quidem apud Ciceronem, frequenter tamen apud Asinium, et cæteros, qui sunt proximi, vidimus Enni, Accii, Pacuvii, Lucilii, Terentii, Caecili et aliorum inseri versus, summa non eruditionis modo gratia, sed etiam jucunditatis, quum poeticis voluptatibus a forense asperitate respirent. Quibus accedit non mediocris utilitas, quum sententiis eorum, velut quibusdam testimoniis, quæ proposuere, confirmant. » Ita nempe veteres illi disertique omnino oratores a priscis illis Poetis ac Scriptoribus, licet forte ab ea, quæ tum vigebat, sermonis elegantia procul abessent, præclaras sententias mutuari, easque laudare non indignum putabant, ^b cum de nominibus anxii non essent dum vis rerum ipsa manifesta esset. « Adde quod tædiosorum ejusmodi librorum molestia his, qui optatam cursu contingere metam studient, deyoranda est, cum ^c nullus tam malus auctor sit, qui non aliqua sui parte prodesse possit, nullusque tam gravis cibus, qui non studiosi stomachi calore concoquatur. Studiosorum, hoc est, eorum, qui discendi cupiditate tenentur, duplex genus est, aiebat ^d Antonius Augustinus; alteri enim nocere existimant linguarum peritiam, antiquitatis cognitionem, disserendi aut dicendi artem, et cæteras disciplinas, quibus tamen veteres Jurisconsultos exornatos fuisse negare non possunt: alteri his omnibus libenter operari dant, et cæterorum ignorantiam, quam etiam stupiditatem appellant, vehemente irritant. Utrosque admonendos esse potius quam irritandos semper censui: peccare enim quosdam ex utroque genere hominum video, dum præter modum aut hi suavitate dictionis atque ornamentorum capti minus in hanc ipsam disciplinam incunabunt, aut illi nec verbis nec sententiis sibi ipsi constant, in utrisque harent, artis docendi rudes atque imperiti. Sic statuo, inquit ^e Vossius, et si multo augustius sit sapere, quam dicere, esse tamen dignum sapiente intelligere omnes, etiam

barbaros, at interim convenienter loqui auribus Romanis. » Ejusmodi enim sunt Scriptores recentioris paulo ætatis, ut hos legisse semel necesse fuerit, qui in istorum sæculorum, ac maxime Ecclesiasticis rebus peregrinus omnino esse noluerit: ^f quos quidem ita leget vir prudens, ut magis judicet quam sequatur. Recte ergo dixit,

^b Antonius Aprutinus Episcopus, extare monumenta majorum, quæ etsi non accurate magnificeque scripta sint, continent tamen aliquid, quod legi possit, et sunt cognitione dignissima, iis præsertim, qui non tam Scriptorum elegantiam desiderant, quam notitia delectantur antiquarum rerum: ^c cum præsertim, ut ait Baldwinus, historiæ non sint verborum, sed rerum, neque unius alicujus linguae expoliandæ tantum causa comparentur, sed mentis erudiendæ.

Huc igitur non veniant Criticastri delicatulas delibatum amœnitates, verbis utor^d viri doctissimi, neque ad stribilinem dictionis semibarbare creetur nausea. Sane non est optandum Monachos nostros Latiniores fuisse, aut rebus suis digniores. Servanda est singulis temporum suorum meritorumque prærogativa, aiebat ^e Sidonius p. Sirm.

donius. Quicquid tulerunt sœculi, ferendum est nobis. Qui a rudiori ævo expectat elegantias, optat ille ^f voce ut loquatur psyllaci columnix.

Alia tempora alios Scriptores habent: Historia autem cum sit universæ antiquitatis conservatrix, omnium ætatum auctores desiderat; nec minus a mediocri, quam a comptiori stylo suppetit nobis vera ac genuina rerum anteactarum cognitio. Scripturis deinde celsioribus sepositis, humilioribus licet interdum animum reflere. Abscedant igitur, quibus ^g non sunt suaves epulæ, quæ non placentam redolent, quas non condit Apicius, in quibus nihil de magistrorum hujus temporis jure suffumat. »

Consilium et labor in adornando hocce Glossario.

LXIII. Atque his quidem hactenus, de causis corruptæ Latinitatis ad Glossarium in antecessum prælibatis, modo superest ut nostri in hoc aggrediendo-opere consili rationem aperiam Lectori, ut ad illud vel perlegendum, vel consulendum, prout libuerit, edoctus accedat. Emensis utcumque classicis ac veteribus, ad recentioris ætatis utriusque linguæ Scriptores accessi eo lubentius, quod cum nova prorsus ac mihi antea peregrina ex iis addiscerem in dies, non mediocri inde sensim animi voluptate afficerer. Nam etsi aliquantulum deterreret insulsus dictionis character, censebam non tam spectanda verba, quam res ejusmodi mente retinendas, quas a probata Latinitatis auctoribus edoceri minime liceret: cum præterea ex ipsis, quæ barbara appellamus, vocabulis occurreret persæpe, nescio quid, unde plurimum

^a S. Hieron. Epist. ad Lazarum. 7.

^b Lib. de Reb. gest. Brachii.

^c Baldwinus de præcept. Histor.

^d Marsham in Propylæo ad Monast. Anglic.

^e Sidonius p. Sirm.

^f Martial. lib. 10. ep. 3.

^g S. Hieron. Epist. 130.

^b Idem lib. 5.

^c 10.

^c Pla.

^d In Praef. ad Julian. Antecess.

^e In Epist. ad Eric. Orest. Praefixa lib. de Vit. serm.

perciperetur eruditionis, tum ad instituta moresque majorum nostrorum, tum ad vulgarium volumen origines retegendas. Quæ quidem, cum memoria complecti omnia, quæ legimus, haud facile sit, in adversaria referebam, ne elaberentur, ita ut sensim, ac aliud fere agendo rerum inferioris ætatis immensa pene succreverit seges, quam ita digesseram, ut, cum liberet, facilius quæsita occurrerent. ^a Quippe

^a Ovid. lib. 3.
de Ponto. Eleg.
v.

Non liber ut fieret, sed uti sua cuique daretur
Littera, propositum curaque nostra fuit.
Post modo collectas utcumque sine ordine junxi,
Hoc opus electum ne mihi forte putas.
Da veniam scriptis, quorum non gloria nobis
Caussa, sed utilitas officiumque fuit.

^b Seneca Epist.
vii.

« ^b Quicquid enim lectione collectum est, stylus rededit in corpus, et apes imitati quæ vagantur, et flores ad mel faciendum idoneos carpunt, deinde, quicquid attulere, disponunt, ac per favos digerunt ut de se cecinit Lucretius : Omnia nos itidem depasti utcumque sumus. » Neque enim ea accuratione, quæ istius erant argumenti, a me sunt observata, quin quamplurima elapsa sint : ut qui noveram, viros undecumque doctissimos, aut in hac palestra magna cum laude jam desudasse, aut id sibi tractandum sumpsisse idque scriptis suis palam esse professos, adeo ut præcipua duntaxat, et quæ extra communem usum essent omnino mihi adnotanda censerem; ad morioræ, si quando ea recordari oporteret, subsidium. Itanempe Isaacum Vossium, scriptis quamplurimis clarissimum, ab hoc argumento, in quod multa jam legendo contulerat, ut erat immensæ lectionis, deterruit, non Spelmaniani tantum Glossarii pars prior edita, et quæ sperabatur altera, sed et quod Joannes Meursius in Glossario Græco-barbaro, Latino-barbari etiam publicandi spem fecerat, et quod nescio quis Guillelmus Nompadius, tum temporis adolescens, id se aggredi operis palam fecerat. At iis demortuis, poenituit virum doctissimum intermissi laboris, omniaque ejusce argumenti in chartas suas non retulisse. Damnum tamen quodammodo istud ut sareret, quæ jam olim in adversaria sua retulerat, recollectus, excussisque prius editis Glossariis, maxime quæ Scriptoribus inferioris ævi ab editoribus adjuncta sunt, qua ille erat literarum fere omnium amplitudine, in unum volumen compedit ac retulit quam plura vocabula, quibus et criticam manum interdum adhibuit. Dumque alia, majoraque in hanc rem molitur ac pollicetur, ejus consilia mors abrupti, literatis omnibus semper nimium immatura. Glossarii deinde Spelmaniani prodit pars posterior, quæ et si multa observatu digna, licet indigesta contineat, priore tamen longe inferior : ut mirum sit, virum doctissimum operi, quod eruditus quique tot votis tanquam studio expeterent extremam manum non apposuisse, cum prioris partis editioni, quæ anno

MDCXXXVI. prodit, annis xv. superfuerit : obiit enim anno MDCXLII. ætatis LXXVIII. Cujus quidem rei causam esse aliam non arbitror, quam quod Anglicanæ Ecclesiæ Conciliorum collectioni ac editioni, veteribusque eruendis monumentis totum dedisset se se, Glossarium vero, quantum exigebat dignitas argumenti, absolvere immensi nimiique esset laboris.

Operis difficultas.

LXIV. Atque id quidem quod viros tantos, et in rerum ferme omnium literarumque cognitione consummatos, toties ab incepto revocavit, non semel etiam a proposito me deterruit. At cum viderem plerosque ex iis qui id hactenus sibi tractandum suscepserant, nudis passim vocibus expoundendis, Grammaticisque quisquiliis incubuisse potissimum, Spelmanum vero rebus Saxonice Anglicisque, in quibus apprime versatus erat, instituisse maxime, ad verteremque in sacris ac Ecclesiasticis, aliis etiam prophanis inferiorum sæculorum ritibus, atque adeo vocabulis multa conferri posse, quæ ille aliquie non attigerant, quamplura denique in Francicis nostris, imo et exteris elucidandis vel illustrandis desiderari : subiit animum rem intentatam vel certe non confectam aggredi, et quantumvis forsitan supra vires, ejuscemodi scribendi suscipere argumentum quod literarum studiosis profuturum arbitrarer. Cum igitur permulta ex ingenti Scriptorum, quos identidem lævandi tædii vitandique otii causa in manus sumpsoram, numero adessent animadversa, tot doctorum virorum insistendo vestigiis, ea recensere, et utcumque digesta in lucem emittere publicam decrevi. Quod quidem feci, ut non dissimulem, animo sat reluctant, cum et argumenti immensitas accurationem diligentiamque excluderet, atque tot difficultatibus, quæ apud Scriptores occurrint enucleandis ea esset necessaria, quam mihi deesse agnoscebam, cognitio. Sed importunis tandem victus amicorum flagitationibus, qualiacunque ista sunt, non sine famæ forsitan periculo, vel etiam dispendio, eruditorum oculis placuit exponere. Atque id cum aggredior, ecce quod unico volumine conficiendum speraveram, in tria excrevisse animadverto : unde novum postea in corrigendis tam vastæ ac multiplicis literaturæ mendis negotium accessit, quod qualis sit fastidii, cum innumeris pene Scriptorum loci recensendi, simulque cum adversariis exacte conferendi sunt norunt qui studiorum suorum monumenta typis commendant. ^a Verum, licet prope infinitum mihi laborem prospicerem, et ipsa cogitatione suscepti muneris fatigarer, durandum esse, quia cœperamus, et si viribus deficiemur, animo tamen perseverandum, spem que in eo qui vires dat ponendam existimavimus. ^b

Fortasse non erit ingratum etiam politioris litteraturae amatoribus.

LXV. Nostrum porro hoc opus ita digessimus, ut minime ingratum fore etiam politioris literaturae amatoribus non usquequaque diffidamus, qui scilicet in evolvendis præclaræ eruditionis, veteribus nempe, scriptoribus, studia sua ut plurimum conferunt, qui cum in ævi inferioris incident libros, hærere coguntur fere semper, quos ejusmodi salebræ plana et inoffensa percurrere lectione non sinunt, cum nulla pene sit inter utrumque literaturæ genus affinitas, nec qui in humanioribus literis, classicisque perlegendis auctoribus, operam suam collocant, quidpiam continuo in istis percipient. Hinc optandum dicere solebat Josephus Scaliger, ut infimi sæculi Glossaria quis conserveret. Noverat quippe nonnulla interdum occurtere, quæ in perlegendis libris doctiores quosque remorantur, nec omnia iis esse semper explorata. Quin et reperient in hoc Glossario qui inferioris sunt in literis subsellii, unde molestias suas sublevent, dum Barbaro-Latina, aut peregrinæ notionis vocabula inter legendum se se offerent.

Apud Scriptores medii ævi ignota sunt infinita vocabula : horum tamen notio legentibus necessaria est.

LXVI. Occurrunt igitur apud medii et infiniæ vi Scriptores infinita propemodum vocabula, quæ aut ignotæ, aut novatae significationis, aut denique barbara sunt, et cum eorum notio minime plana sit aut perspicua, Lectorem ad alia properantem non modo retardant, sed etiam quandoque sistunt, et ab eorum lectione propter obscuritatem prorsus avertunt. *Ignotum verbum,* inquit^b Augustinus, *facit hærere Lectorem, aut ignota locutio, quæ si ex alienis Linguis veniunt, aut querenda sunt ab eorum Linguarum hominibus, aut Lingua eadem, si et otium est et ingenium, ediscendæ, aut plurimum interpretum consulenda collatio est.* « Evidem

^a Lib. 2. c.
Doct. Christ. c.

^c In Pref. p. 2. « memini, aiebat^c Vossius, cum primitus aurum duntaxat tractare adsuetus, abderem me in hos seu ferreos seu lutulentos Scriptores, crebro evenisse, ut propemodum non magis eos intelligerem, quam si alium in orbem delatus fuisset. Ac interful aliorum simili querimoniae, qui eos jamdiu de manibus abjecerant, quia de eorum mente assequenda desperarent: quando, ut dici solet, legere et non intelligere, verius sit negligere. ^d Proinde saepè accidit, ut qui in probis Auctoribus scioli sibi videntur, incipient rursus esse discipuli in iis quæ mediæ ætatis appellamus. » Ei igitur qui ad Scriptores legendos animum adjecerit, et nihil quod cognitione dignum existimet sibi elapsum voluerit, vocabulorum notiones erunt tenendæ, cum absque eo

nihil fere scire possit: est enim, ut ait^a Epictetus, *principium eruditionis verborum intelligentia, ἀρχὴ παιδεύσεως ἡ τῶν ὀνομάτων ἐπίσκεψις.* Si nescieris virtutem vocis, inquit^b S. Paulus, ero ei cui loquor barbarus et qui loquitur mihi barbarus. Quæ ita expressit^c Thadæus Notarius Vicentinus:

Vir qui non intelligit verbum quod loquatur,
Esse per Apostolum barbarus monstratur,
Qui fert, Si nescieris tu virtutem vocis,
Ero tibi barbarus, talibus in locis,
Et tu mihi barbarus, frater, per hoc eris,
Dum non intellexero dicere quod quæris.

Proinde si res velis percipere, voces ipsas primum scire debes. Recte enim^d Platô dixit, δέ τα ὀνόματα εἰδῆ, εἰσται χαὶ τὰ πράγματα, qui gnarus est vocabulorum, gnarus erit et rerum. Contra, ^e dicere aliquid, nec ejus quod dicitur varias significations discernere, nihil aliud est quam confundere. Omnis namque quæ a ratione suscipitur de aliqua re institutio, debet a definitione proficisci, ut intelligatur quid sit id de quo disputetur, ut est apud^f Tullium, quod ad vocabulorum significationem referri recte potest, absque cuius notione frustra te librorum lectioni committas. Unde ea est recentiorum scribendi ratio, ut cum res haud omnino tritas ac obvias enarrant, si quid abstrusi in vocibus occurrat, paululum subsistant, earumque vim Lectores suos doceant, tum quod saepè contineant in se multam eruditionem, tum quod hac ignorata prorsus ipsis hærere necessum sit. Hinc^g Baroniūs: *Voces obscuras interdum declarare ratio instituti, cui nos obligavimus, exigit: quod haud putamus ingratum esse Lectori. Quoniam pacto, queso, rerum gestarum narratio innotescet, nisi voces quædam exoticæ et exuletæ in eapositæ explicitentur?* Sed quam necessaria sit in re literaria, atque adeo in Republica verborum accurata interpretatio, satis Jurisconsulti amplissimo de Verborum significatione titulo in Pandectis demonstrarunt: quam in sententiam legendus omnino^h Petrus Faber Sañoritanus in semestribus.

^a 11b. 2. c. 17.

^b S. Paul.

^c In Versib.
de Ecclino et
Albertico Ro-
mano.

^d In Cratyl.

^e Maximus
Martyr adver-
sus Pyrrhoni.

^f Cic. lib. 1.
Offic.

^g An. 262. n.
50.

^h Lib. 2. c.

ⁱ In Initio.

Non omnia sunt in hac Glossario infinitæ Latinæ vocabula.

LXVII. Verum etsi ex iis complura, non omnia tamen quæ apud ejusmodi Scriptores habentur in hisce voluminibus complectimur, nec quæ iis exponimus qua par est forte eruditionis ac diligentiae dignitate tractata magnis illis ingeniis videbuntur. « Nec dubitamus multa esse, quæ et nos præterierint, ut dicam cum^j Plinio, homines enim sumus, et occupati officiis, succisi visque temporibus ista curamus: proinde ego plane istis adjici posse multa consteò, nec his solis, sed et omnibus, quæ edidi, ut obiter caveam istos Homeromastigas. » ^k Quis enim

^j In Proemio.

^k Facund. Her-
m. an. 1. 10. c.
10.

scire omnia, aut reminisci potest? Quis libros omnes se legisse, inferioris ætatis dico, audeat profiteri?

^a Thom. Nao-
georgius.
p. 75.

^a Legisse libros omnium qui scripserint,
Laboriosum est, longiusque sæculo.

^b Adam, Brem.
p. 75.

Certe per innumeros librorum cucurrimus agros, aiebat ^b ille; sed non omnes evolvimus, et ex iis, quos legimus, elapsa multa, quod ex eorum genere esse arbitramur, ^c quæ nescire ^d Joan. Sarib. in Metalog. c. ult.

^{S. Aug. I.}
^{4. de Anima ad}
^{Vincent. c. 7.}

^f Varro de Ling. Lat. lib. 4.

« *Nobis observata ultro agnoscimus. Sæpe enim præsumimus aliquid memoria retenturos, et cum id putamus, non scribimus, nec nobis posteacum volumus, venit in mentem.* » Sed et « non mediocres tenebrae in sylva, ubi hæc capta, neque eo quo pervenire voluimus, semper tritæ, neque non in tramitis quædam objecta, quæ euntem retinere possent. Verum hac in re quidpiam nos consecutos saltem arbitramur, si ex iis, quæ a peritioribus observari potuissent, nonnulla deprehendimus, vel explanavimus. » In magna silva boni venatoris est « *indagantem feras, quam plurimas capere, nec cuiquam culpe fuit non omnes cepisse.* »

^b Varr. lib. 6.
de Ling. Lat.

Deinde ^b cur Scriptoris industriam reprehendas, qui Herois atavum tritavumque non potuerit reperire, cum ipse tui tritavi matrem non possis dicere: quibus, non omnia nos investigare vel scire posse innuebat Romanorum doctissimus. Proinde liceat dicere cum ¹ Prisciano: *In Epist. ad Julian. Consul.* *Ne pigate a me ignorantia forte prætermissa, vel vitiouse dicta; nihil enim ex omni parte perfectum in humanis inventionibus esse credo.* Deinde cum infinita sit in vetustis Auctoribus ejusmodi vocabulorum copia, nec quisquam eos sit ingenii acumine, ut singula quæque annotet: nec hominis unius quantumvis perspicacis ætas et vires sufficient, ad omnia perscrutanda, non potuimus non multa præterire, et posteris eruenda relinquere, in quibus et ipsi, si in hoc argumento versari velint, desudare habeant.

Cur minima omnibus obvia non fuerint prætermissa.

LXVIII. Non deerunt forte etiam qui minus probent trita ac obvia, complura etiam interdum, quorum ex se notio pessicua est, vocabula; vel denique quod ex veteribus tabulis vocum quisquiliæ ac nullius pene momenti interset: ac proinde ^k Fabii illud objiciant: *Persequi quidem quid quis unquam vel contemptissimorum hominum dixerit, aut nimiae miseria, aut inanis jactantia esse, et detinere atque obruere ingenia melius aliis vacatura. Nam qui omnes etiam indignas lectione schedas excutit,*

^a Terentian.
Maur.

anilibus quoque fabulis accommodare operam potest. Quibus quidem ut reponam, fateor, multa esse in hoc Glossario,

^a Quæ pueris etiam promptum occurrere parvis.

^b Idem.

Sed ea est scriptoris ejusmodi ratio, ut delectui locum dare haud facile sit, cum quæ omnibus nota putamus, peritioribus persæpe ignota sint, aut si sunt perspecta, ea auctoritatibus stabilita ac confirmata intueri non displiceat. Accedit, quod qui materiam scribendo aliquam sibi deligunt, nihil ex iis quibus illustrari utcumque potest, omittere debent, ^b ardui duntaxat, laudem expertentes, non favorem ex obviis. In his igitur interpretandis et explanandis, id in primis curarum habuimus, ut nulla præterirent vocabula, quantumvis levia, quæ aliquam lucem expeterent, adeo ut ad inflata quæque demittere interdum calamum non piguerit, nullaque vox fere occurrerit, quæ a communi latinitatis usu receiveret, quæ non a primæva sui origine deducta declarataque sit, vel saltem indicata et observata. In apertis enim verbis supervacanea interpretatio visa est, cum nulla ingenii laus sperari debeat e re tam humili, et ab omni ostentatione procul posita: et ^c stultissimum sit docere, quod neverit ille, quem doceas. At ubi latior se se campus aperuit, plus oneris, quam mihi metu primo imposueram, sponte suscepit, et instituti ratione non satis sæpe perpensa, totum me dedidi in enodandis ac investigandis, abstrusioribus, cum vocibus, tum ritibus ac moribus, ^d et multis iisdemque purpureis locorum com- ^e S. Hieron. ep. ss. c. 12.

munium pannis semel inchoatas materias extendi, rem haud ingratam facturum me arbitratus, si, quæ in desuetudinem longe abierant, et quæ Lectoribus difficultatem movent, prolixiori interdum parergo plana facerem, Scriptorum in vicem peracta comparatione: in quibus Pieridum sæpe peragro loca, nullius ante pressa solo, consulto tamen omissis quam pluribus, quibus ea potuissent adornari. » Quippe, ut ait ^f Fabius, si quantum de quacunque re dici potest, persequamur, finis operis non reperiatur. ^g Neque per singulas species exequi patitur natura rerum, quod qui sunt facere conati, duo pariter subierunt incommoda, ut et nimium dicenter, nec tamen totum. ^h Sed et non omnia mandanda sunt literis, ut altius aliquid ad narrandum relinquatur. » De vocibus vero Latinis obsoletis et antiquis, quas interdum indicamus idem fere dicere licet, quod Socrates apud ⁱ Platonem, videri barbarum, quod ignoramus, ^j φάντα δὲ μὴ γνώσκωμεν βαρβαρικόν τι τοῦτο εἶναι.

ⁱ Ut id quod minime cognoscimus, barbaricum esse statutatur. Forlasse enim quoddam illorum vocabulorum est hujusmodi: nonnulla etiam tanta antiquitate sunt obruta, ut inveniri jam non possint. Nam tanta fit vocabulorum commutatio, ut nihil mirum sit si præsca lingua cum ho- dierna collata nihil a barbarica differat.

^g Symm. lib. t. ep. 40.

^f Idem lib. 5. c. 10.

^h In Pref. lib. 1.

ⁱ In Cratilo

Mox subdit : Εἴη μὲν οὖν Ἰωάς ἀν τι ἀληθείᾳ καὶ τούστο αὐτῶν εἴη δὲ κανὸν ὑπὸ παλαιότητος τὰ πρώτα τῶν ὀνομάτων ἀνεύρετα εἶναι. διὸ γὰρ τὸ πανταχὸν στρέφεσθαι τὰ ὄντα, οὐδὲν θαυμαστὸν ἂν εἴη, εἰ δὴ παλαιὰ φωνὴ πρὸς τὴν νῦν βαρβαρικῆς μηδὲν διαφέρει.

Ne vitio vertantur excusione plurimæ.

LXIX. Reperientur perinde ali, qui nobis vitio vertant, quod crebrius istis indulgeamus παρεκβάσει, seu egressionibus, uti a ^a Fabio, ^b In Praefat. vel excessibus, ut ab utroque ^c Plinio appellantur, atque hinc inde exspatiemur: et quod libri titulum, quod monet Plinius alter, non sæpius legerimus, nosque identidem interrogaverimus, quid scribere inceperimus. Quibus quidem ut faciamus satis, velim intelligent, eam nobis fuisse mentem, ut hæc qualiscumque lucubratio nostra non jejuna omnino prodiret in publicum, veterum, atque recentiorum aliquot Glossariorum more, quæ verba cum sola explicatione complectuntur. Nam et si interdum vocabula, quæ paucis expediuntur, nostrum contineat, ea tamen, quæ eruditionis ac literaturæ admittere quidpiam poterant, pro virili illustrare id nobis curæ ac pensi in primis fuit, ubi ^d ne quid esset incognitum, vitanda fuit nimium constricta brevitas: præsertim cum veteres nostrorum mores, ac ferme oblitteratos et oblivione sepultos ad Scriptorum intelligentiam detegendos et rursum in lucem revocandos existimaremus. Qua quidem in re firmanda, non Latinos modo, sed etiam ævi superparis Scriptores vernaculaos adhibuimus, erutos plerosque e manuscriptis codicibus, ^e Cum reverentia debeatur verbis Auctorum, tum quia quandam a magis nominibus antiquitatibus præferunt majestatem, tum quia dispendiosius ignorantur, cum ad urgendum, aut resistendum potentissima sunt. Sed et licet modernorum et veterum sit sensus idem, venerabilior est vetustas. Tametsi haud sum ignarus esse quosdam, quibus non omnino placent vernacula ista vetera, Latinis admixta; quibus respondere liceat verbis ^f Hieronymi: peregrinas istas merces tantum volentibus navigare: balsamum, piper et poma palmarum rusticos posse non emere. » Mihi interim ipsis Scriptorum locis, quæ in medium afferuntur, firmare satius visum est, tum ^g ut in perquisitione talium quæstionum numerositas librorum quærenti animæ laboriosa non esset, sed multiplicem Letoris sitim hæc collecta brevitas satiaret: tum etiam, ^h ut si qua ex his displicerint, erroribus meis parior sit venia, quia non erunt referenda ad culpas titulum, de quibus testificatio adhibetur Auctorum. Quod si in quibusdam aliquando plus quam instituti ratio videbatur exigere, sermo noster excurrat, et si curente rota, dum urceum facere cogitat, amphoram interdum finxit.

^a Lib. 4. c. 2.
^b In Praefat.
^c Plin. lib. lib.
^d ep. 22.

^e Diomed. de Orat.

^f Joan. Sarlab.
^g Metal. c. 4.

^h In Trad.

ⁱ Julian. To-
let. in Progna.

^j Isid. in Praefat. ad lib. de Eccl.

manus, noverit Lector, tunc ^a Laudandam dun- ^b Ammian. 1.
taxat brevitatem, cum moras rumpens intem- ^c initio.
pestivas nihil subtrahit cognitioni justorum.
Cæterum quamvis patula sit hæc nostra lucu- ^b Diomed.
bratio, ^c tamen in singulis suam continet bre- ^c Phocas.
vitatem. Multa enim ^d ex multorum libris Gramm.
decerpta concinna brevitate conclusimus, ut nec
jejuna parum instruat compensatio, nec verbo-
rum prolixitas fastidium legentibus moveat.
^d Ita nempe solemus, qui ingenio parum fidimus, ^e Plin. lib. 8.
satietatis periculum fugere. ^f Hæc me ad de- ^{epist. 21.}
fensionis exemplum posuisse sufficiat, ne hæc ^g Sidon. carm.
ipsa longitudinis deprecatione longa videatur. »

Verba sine explicatione data, quod vera notio ignoraretur.

LXX. Sed et nuda interdum damus verba, et absque ulla explicatione, Scriptorum locis tantum descriptis,

ⁱ Hæc sunt viribus quoniam altiora nostris:

^f Terentian.
Maur.

seu ^j quod, ut nihil amplius dicamus, excederent intelligentiam nostram. *Quod est enim criminis genus*, aiebat Arnobius, *aut rei esse alicujus ignorarum, aut ipsum quod nescias, sine aliqua profiteri dissimulatione nescire? aut uter magis videtur irrisione esse dignissimus, qui sibi scientiam nullam tenebrosæ rei alicujus assumit, an ille qui retur se se apertissime scire id quod humanam transiliat notionem, et quod sil cœcis obscuritatibus involutum?* ^k Alia sunt exili litera expedita, et præterita obscura multa, quod de C. Ælii Carminum Saliorum interpretatione dixit ^l Varro, et ^m in quibus, sicut a perfecta scientia procul sumus, levioris culpæ arbitrii sumus, quodecumque dicere, quam omnino nihil dicere. Neque tameu ab his colligendis, quod eorum ignoraremus vim ac notio- nem, abstinere visum est, ⁿ Cum nulla sint magis mandata memoriae, quam illa verborum locutionumque genera, quæ ignoramus, ut cum peritior occurrit, de quo quæri possunt, velta lis lectio, quæ ex præcedentibus vel consequentibus, vel utrisque, ostendat quam vim habeat, quidve significet quod ignoramus facile adjuvante memoria possimus animadvertere et discere. ^o Hæc ergo tanquam quæ supra vires nostras essent, aliis reservare maluimus, quam minus plena proferre; et cum melius sit in occultis confiteri ignorantiam, quam periculosam sumere audaciam. Si qua tamen Lectores propria invenerint vocabula, nec soluta, non ideo sibi nihil collatum putent; nonnulla enim pars inventionis est nosse quod quæras, ait sanctus Augustinus: adde, quod ^p pars scientiæ est, ^q scire quod nescias. ^r Fateor, inquit ^s Walafridus Strabo, me nec reperisse cuncta, quæ dilucidare cupivi, nec cuncta potuisse quæ reperi, cum et rerum magnitudo sciendi cupiditatem.

^g Ruffin. In Praefat. ad lib. Recognit.

^h Lib. 6.
ⁱ S. Hier. in Ezech. 40.

^k S. Aug. lib. de Doctr. Chr. c. 14.

^l Senator lib. de Anima, c. 4.

^m S. Aug. lib. Quest.
ⁿ S. Hieron. Ezech.
^o Walafrid. Strabo.

succenderet, et diversitatem confusio fastidii nimietalem præberet. Habet tamen in his Lectoris mei curiosa vestigatio, etsi non copiam satis talius qua delectetur, qualecumque tamen inquisitionis qua melius exerceatur.

Voces aliæ conjecturis utcunque illustratæ.

LXXI. Sunt denique voces aliæ, quæ conjecturis utcunque illustrantur, et cum res obscura videatur, nec occurreret ubi certo pedem figere liceret, leviter attinguntur : «^a In re enim naturaliter ob-

^a Macrob. in Somn. Scrip. lib. 2. c. 4.

^b Quintil. lib. 3. c. 4.

^c Id. 4. c. 1.

^d Auctor. ad Heren.

^e Quintil. lib. 4. c. 2.

^f Id. 1. 3. c. 4.

^g Id. de Prædestinatione.

« scura, qui exponendo plura quam necesse est su- « perfundit, addit tenebras, non adimit densita- « tem. Proinde ^b ubi ingenio non fuit locus, curæ « testimonium promeruisse contentus, paucis quæ « dicenda videbantur absolvī, ita ut in iis quæ « omnibus nota sunt vocabulis, seu ut ^c Fabii « verbo utar, quæ apertiora sunt, quam ut do- « cenda sint, vel quæ frequentius occurrunt, « quam ut exemplis confirmandum sit, indicata « eorum duntaxat notione, Scriptorum, si qui « adessent, locos laudare satis duxerim, a qui- « bus usurpata esse constaret : inutilibus cæte- « roquin resecatis, ne illorum more agere vide-

« rodere nomen Auctoris. Longe quidem proba- « bilius, ut opinioni falsæ, quatenus tamen error « tolerabilis est, parcatur interdum propter ho- « minem, quam ut propter opinionem homo car- « patur. Singula suis sunt examinanda judiciis,

« et paria meritis præmia conferenda : ita tamen

« ut rigorem mansuetudo clementiae vincat. Præ-

« fractam illam et gladiatoriām quorundam vio-

« lentiam non laudo, aiebat ^a vir magnus, qui

^a Jos. Seal. Ep. 445.

« non tanquam vindices veritatis, licet id profi-

« teantur, sed tanquam ultores offendæ alicujus

« cum aliis scriptoribus agunt, nec quicquam scri-

« bere possunt sine contumelia, quasi major iis

« laus accedat ex aliorum condemnatione. »^b Quod

^b Vide Boland. in Præf. tom. 1. c. 2. §. 6.

certe neque in ipsis de religione controversiis

quisquam sani vir ingenil probet omnino : quod

quidem dum agitur, procul aberrant ab eo quem

sibi proposuere scopo, qui Lectorem persuadere

conantur : cum argumentis pugnandum sit, non

conviciis, si in tuas partes trahere adversarium

velis, ne te aliqua factio implicantum, vel prave

affectionem animo arbitretur. Tametsi aliter cen-

« suit ^c Hieronymus, qui nunquam hæreticis se

« pepercisse non semel profitetur, imo omni stu-

dio egisse, ut hostes Ecclesiæ sui quoque hostes

flerent. Utinam, inquit ^d Vossius vir perinde do-

ctissimus, fœdus ille scribendi modus, qui sic no-

stris temporibus in famam hominum grassatur,

sublatus esset de terris, Scriptoribus salvis. Quo

loco ille Jacobi Gretzeri in Franciscum Junium

socerum et Joannem Meursium nimis virulen-

tum calatum carpit : quem perinde non probat ^e

Lucas Holstenius, ut nec aliorum qui Scripto-

rūm ἀτοχίαν sive ἀποτίαν insectantur, non su-

perstitum duntaxat, sed et eorum qui pridem

obierunt. ^f Scitum illud Planci, cum diceretur

Asinius Pollio orationes in eum parare, que ab

ipso aut liberis post mortem Planci ederentur,

ne respondere posset, *Cum mortuis non nisi lar-*

vas luctari. Adde quod ^g quisquis aliorum sen-

tentias impugnat, existimare debet, quod cum

ab aliis dissentit, et dissensum scripto pro-

fitetur, se perinde objicit reprehensionibus plu-

rimorum. Qui enim loquitur, judicatur ab uno,

vel a paucis : qui scribit, omnium sententias

excipit, et totius orbis, et totius ætatis se expo-

nit judicio. Verum cum illud sit præsertim Scri-

ptorum consilium, ut si qua proferant emittant-

que in publicum, non continuo velint indubitatam

sibi fidem haberi, sed ea prout sentiunt chartæ

mandant, ut rationum pondus Lector expendat,

et has quidem si probet, præstet assensum, sin

contra, quod velit et quod placeat eligat : hæc

certe mihi semper mens fuit, cum sententiam

meam in dubiis quandoque interposui, ut salvum

sit unicuique in omnibus judicium, ^h ut qui nec

me pariter cujusquam sectæ, velut quadam super-

stitione imbutus addixerim. ⁱ « Cur enim nobis

non liceat, salva honorificentia quæ eruditis de-

*Cautio ne lædantur Scriptores, quorum opini-
ones improbanter.*

LXXII. Cum vero in rebus iis exquirendis, quarum cognitio quibusdam est obstructa diffi-
cultatibus, ut aut quod verum sit, aut ad id quam
proxime accedat, eliciatur, recentiorum Scriptorum sententias cogor expendere, ita mihi ver-
sandum semper existimavi, ut nullius famam læ-
derem, nullius in nomen ludarem, nullius fidem
imminuerem. Si quando enim ab his dissentio,
suppresso fere semper nomine sententiam edico,
maxime si in vivis sunt.

^h Martial. lib. 10. Epig. 28.

ⁱ Hunc servare modum nostri novere libelli,
Parcere personis, dicere de viis.

Quando enim sine nomine contra vitia scribi-
tur, qui irascitur, accusator est sui, ait ^j Hieron. ^k Quintil. lib. 1. Metal. c. 2.
Et sane auctores claros in literis nominari in ea parte, qua reprehenduntur, in-
humanum est, licet qui talia libris complexi-
sunt, nomina inscripserint. ^l Utique pars sine
derogatione personæ sententiam impugnari,
nihilque turpius quam cum sententia displiceret,

^j Joan. Sarib. lib. 2. Met. c. 12.

^k Quintil. lib. 3. c. 10.

^l S. Aug. epist. 111.

^a betur hominibus, aliquid in eorum scriptis im-
• probare atque respuere, si forte invenerimus
• quod aliter senserint, quam veritas habet, divino
• adjutorio, vel ab aliis intellecta, vel a nobis. Talis
• ego sum in scriptis aliorum, tales volo esse in-
• tellectores meorum. » Si igitur alii probabilius
aliquid attulerint, non gravate ab opinione mea
in sententiam eorum discessionem fecero, majo-
remque, ut ait Seneca ^b, hanc partem esse vi-
deri, respondero. Interdum etiam ita Scriptorum
sententias describo, ut Lectoris relinquam arbitrio
quam de pluribus eligat. Et si quis non alio-
rum opiniones, sed nostram scire dicat desiderare,
reponam cum ^b Hieronymo, noluisse me sic unum
recipere, ut alios videar condemnare.

^a Seneca de
vita beata. cap.
2.

^b In Proem.
lib. 11. in
Eusebam.

*Verborum etymologias inquirere molestum,
utile tamen cum possunt inveniri.*

LXXXIII. Dum interim aliud agimus, vulga-
rium vocabulorum etymologias ac originaciones
interdum inquirimus, non ex professo quidem,
^c magnam quippe molestiam suscipit, Chrysippi
instar, qui rationem omnium vocabulorum in-
vestigat, sed prout sese res ipsa offert. « Neque
^d enim ex iis sum, ^d qui si quid novum insonuit
auribus, non satis putant nosse quid signifi-
cando valeat, nisi etiam unde dicatur exqui-
rant: ^e Stoicorum scilicet more, qui unde verba
de Oīm.
^f Jul. Scalig.
de causis Lat.
Ling. cap. 100.

^d S. Aug. lib.
in de Genesi ad
M. c. 18.

^e Cicero. I. 1.
^f Jul. Scalig.
de causis Lat.
Ling. cap. 100.

^g Jul. Scalig.
de causis Lat.
Ling. cap. 100.

^h Plato in Crat.
lib. 10.
I. lib. 7. de

ⁱ Plato. in
Cratilo.

^j Plato.

ⁱ Tōv ὄνομάτων, aiebat Socrates apud ^h Platonem,
tā μὲν πρώτα, tā δὲ ἐξ προτέρων συγκείμενα: seu, ut ⁱ
Varro, *Duo verborum sunt principia, impositionum, et declinatorum: alterum ut fons, alterum ut rivus. Impositilia nomina esse voluerunt quam paucissima, quo cilius ediscerentur: declinata quam plurima, quaestio opere facilius omnes, quibus opus essent, discerent.* ^k Primi-
geniorum istorum nominum alia quidem casu,
alia certa quadam ratione imposta sunt. Eorum
quaes casu, nullam habendam rationem: eorum
vero quaes consulto ab ipsis repertoribus vel au-
ctoribus imposta erant, etymologias diligenter
notandas censebat idem Socrates ^l: ^l Οὐ γάρ φύσει
ἔκαστω πεφύκεναι ὄνομα οὐδὲν οὐδὲν, ἀλλὰ νόμῳ καὶ
ἔθει τῶν θεοσάντων τε καὶ καλούντων. Quae quidem
nominis impositio non vulgarium hominum fuit:

¹ Vocabula alia prima, alia ex primis derivata sunt.

² Non enim ulli rei natura suum inditum esse nomen, sed
hominum lege et instituto.

^a Οὐ φαῦλον ἡ τοῦ ὄνοματος θέσις, οὔτε φαῦλων
ἀνδρῶν, οὔτε ἐπιτυχόντων. Quo respexit ^a Philo,
cum scripsit, eos qui apud Græcos Philosophiæ
operam dabant, dixisse: ^b εἶναι σόφους τοὺς
πρώτους τοῖς πράγμασι τὰ ὄνοματα θέντας. Sed
cum ejusmodi primaria nominum impositionis
rationes assequi non semper liceat, tametsi gene-
ratim loquendo, ^b ^c δοῦλον ἔστιν, ὃς ξούχε, μίμημα
φωνῆς ἔκεινου διμιεῖται, καὶ ὄνομαζόμενος, δι μικρού-
μενος τῇ φωνῇ δι μικρῆται, derivatis praesertim
hactenus instituit Etymologice. Nam primigenio-
rum causas cognoscere easdem non est necesse,
sed casum aut arbitrium inventoris pro causa
habere satis est. Fatendum deinde plenum esse
aleæ id genus studii quod hæret in divinationi-
bus, quæ si non falsæ prorsus, persæpe incertæ
sunt: « cum ^c ut somniorum interpretatio, ita ver-
borum origo pro cuiusque ingenio prædicetur.
^d Nam et si conjectura dicta sit a conjectu, id
est, directione quadam rationis ad veritatem,
non ea tamen est veritas illa, ut sistat se se statim
ac representet inquirentibus. » Obstant quippe
nubeculae nescio quæ fere semper, quibus obum-
bratur, ita ut pleno se lumine non patiatur con-
spici. Licet enim similitudinis veri quidpiam
apparet, non eo usque tamen ut certum quid sta-
tuere ac stabilire quispiam audeat. ^e Εἴ τις ζητῶν
τὰ πράγματα ἀκολουθεῖ τοῖς ὄνομασι, σκοπῶν οἷον
ἔκαστον βούλεται εἶναι, ἀρ' ἐννοεῖς δτι οὐ μικρὸς χίν-
δυνός ἔστιν ἔξαπατηθῆναι; aiebat Socrates, apud
Platonem. Quippe, inquit ^f Theodoritus, ^g ἔλλο
ἔστιν εἰδέναι, καὶ ἀλλο τὸ οἰεσθαι εἰδέναι μηδὲν ἐπι-
στάμενον· πολλῷ γάρ διαφέρουσιν ἀλλήλοις ἀλλήθεια
καὶ στοχασμὸς ἀληθείας δι μὲν γάρ στοχασμὸς καὶ
διαμαρτίας ἔχει πολλάς· ἡ δὲ ἀληθεία οὐδὲν ἐναν-
τίον διέχεται. Præterea nomina sunt infinita, ait
^g Julius Scaliger, aut omnino aut propemodum,
atque idcirco ignota. Ad hæc quæ usu mutantur
assiduo partimque interiere, partim quotidie
subnascentur, ea ignorari necesse est: cum
æternarum rerum tantum scientia sit. Est enim
scientia habitus animæ certus: at corruptibilia
incerta sunt. » Ita veteres de etymologia sentie-
bant. Atque id quidem, ut fatear ingenue, ef-
fecit, ut non tam facile ejusmodi conjecturis in-
dulserim, imo ut in iis parcus, et provide nimium
cautus fortasse fuerim, quin et ab iis sæpe absti-
nuerim ^h more Academicorum, qui vitantes
in Polier. I. 7. ⁱ Joan. Saris. c. 1.
præcipitum falsitatis, in eo quidem modestiores

^a Philo de no-
min. mutat.

^b Plato. Jul.
Ces. Scaliger
de causis L. Lat.
cap. 107.

^c Aug. in Prin-
cip. Dialect.
cap. 2.

^d Quintil. lib.
2. cap. 7.

^e Plato in Crat.

^f Theod. ser.
1. ad Græc.

^g Jul. Scal. de
causa Ling. Lat.
cap. 106.

^h Joan. Saris. b.
in Polier. I. 7.
c. 1.

¹ Nominis impositio nec res spernenda est, nec spernendo-
rum vulgariumque hominum fuit.

² Sapientes fuisse primos illos homines qui nomina rebus
imposuerint.

³ Nomen est, ut videtur, imitatio vocis illius rei quam
imitatur. Et qui nominat, imitatur voce id quod imitatur.

⁴ Si quis res ipsas quarens vocabula persequatur, singu-
lorum vim perspiciens, nonne animadvertis eum versari in
magno errandi periculo?

⁵ Aliud est scire, aliud nihil scientem putare se scire.
Multum enim differunt veritas et conjectura. Hæc enim plu-
rimis erroribus obnoxia est; ista vero nihil sibi contrarium
patitur.

« sunt, quod defectum suum minime diffidentur,
 « et in rerum ignorantia positi fere de singulis
 « dubitant. Quod tamen longe tutius est, quam
 « incerta temere definire: tametsi interdum, quod
 « aiebat Hieronymus quasi per cryptam ambu-
 « lanti rarum desuper lumen conspiceretur. » Satis
 enim norunt quotquot sunt erudit, quam periculose sint in verborum etymis investigandis
 conjecturæ, et quam fallaciter plerumque suis
 conjectoribus abdulantur: sic ut, inquit ^b
 « Varro, de originibus verborum qui multa di-
 « xerit commode, prius boni consulendum,
 « quam qui aliquid nequiverit, reprehendendum:
 « præsertim cum dicat Etymologice non omnium
 « verborum posse dici causas.

*Quidam longius arcessunt vocabulorum origi-
 nationes.*

LXXXIV. Non desunt quippe ex hominibus ap-
 prime doctis, qui dum Linguarum suarum cuna-
 bula venantur, ne quicquam relinquant intactum,
 a Græcis veteribus, vel a puriori Latinitate ori-
 ginationes accersunt, verbaque sic inflectunt, ut
 si reducantur ad primariam vocem, obscuræ
 omnino, duriusculæ, et ægre detortæ videantur,
 ita ut utraque inter se commune nihil propemo-
 dum habeant: « qui denique, ut Aristophanes et

^c Lib. s. de ^d Lib. 4. de L.
 Apollodorus, apud ^c Varronem, verba ex ver-
 bis ita declinari volunt, ut verba literas alias
 adsumant, alia amittant, alia commutent; seu ut
 ait Socrates ^d apud Platonem: ἐμβάλλοντες πόλλα
 ἐπὶ τὰ πρώτα ὀνόματα, τελευτῶντες ποιοῦσι μηδὲ ἂν ἔνα
 ἀνθρώπων συνιέναι διτέ ποτε βούλεται τὸ ὄνομα. Neque
 enim vis inferenda vocabulis in eorum investigan-
 dis originibus, cum nihil simile vero succurrit: «

Oὐ δέ ταῦτα προσθίαζεσθαι, ἐπεὶ μὴ ἔχοι ἄν τις
 εἰπεῖν περὶ αὐτῶν. Spectandum vero maxime ut in
 ejusmodi disquisitionibus, φωνή, σχῆμα et χρώμα
 consueat. In Linguarum deinde vernacularum,
 quæ Latinam ut matrem agnoscunt, etymis in-
 dagandis minime adhibendæ Græcæ voces, nec
 ab iis repetendæ etymologiæ, nisi prius in Latini-
 tatem transierint, cum in vulgari sermone re-
 cepta nusquam fuerit Lingua Græcanica, sed
 Latina, eaque corrupta. Unde in ejusmodi ety-
 mis præclaram Latinitatem vix etiam adhiberi
 debere plerique opinantur. Si quis igitur id stu-
 dii persequi uberiore omnium fructu in animo
 habuerit, non continuo ad Græcas vel Latinas,
 sed ad obsoletas illas vulgares voces, situ
 jam obrutas atque antiquatas recurrat, consulat-
 que Scriptores unius cujusque Linguae paulo
 superioris ætatis, a quibus hauriet indubie unde
 conjecturas suas firmare longe tutius poterit; quo
 modo apud Græcos et Latinos, qui in disciplina,

¹ Addentes primis plura alia nomina, tandem efficiunt ut nullus hominum intelligat quid aliquod nomen significaverit.

² Non oportet (vocabulū,) vim inferre, cum non suppetit quid dicendum sit de illorum origine.

quam ἐπιμολογικὴν vocant, desundarunt, ab ipsa-
 met Græca vel Latina Lingua originationes suas
 fere semper formarunt: tametsi non inficias
 ierim eas interdum ab exteris repetendas. Aiebat
 quippe Socrates apud Platonem Græcos alias
 quidem ipsos universim, tum vero eos maxime
 qui barbarorum ditioni subjectas regiones inco-
 lebant, multa nomina a barbaris sumpsisse, ac
 proinde quemvis allucinaturum, qui illorum
 vocabulorum rationem ad Græcae Linguae regu-
 lam exigat, et non ad illam Linguan, ex qua
 originem duxerunt, ἐπὶ τις ζῆται ταῦτα κατὰ τὴν
 Ἑλληνικὴν φωνὴν, ὅντες εἰκότας κεῖται, ἀλλὰ μὴ καὶ
 ἔκεινην ἐξ ἡς τὸ ὄνομα τυγχάνει ὁν. Verum, ut di-
 cam quod res est, non semper vocabulorum
 omnium scrupulosius inquirendæ sunt origines,
 cum infinita sint quæ primigenia, complura
 etiam a vulgo formata et sensim inducta: alii de-
 nique ab exteris barbarisque accepta nationibus,
 sive postmodum immutata, ut unde nostri
 ea acceperit haud facile sit expiscari. Deinde,
 ut scribit ^a Varro, non omnis impositio verborum ^b Lib. 4. de L.
 extat, quod vetustas quædam delevit, nec quæ
 extat sine mendo omnis imposta, nec quæ
 recte est imposta certa manet. Multa enim
 verba literis commutatis sunt interpolata. ^c Lib. 1.

Omnis origo est nostræ Linguae e vernaculis
 verbis, et multa verba aliud nunc ostendunt,
 aliud autem significabant. His accedit, quod,
 ut alibi attigimus, in singulis Italiae, Galliae,
 ac Hispaniae provinciis, tot fere sunt idiomata,
 quot eæ sunt numero, a quibus sæpe vicissim
 voces mutuantur, quarum incertæ origines, quod
 ex iis complures primigeniae sint. De sola Gallia
 Narbonensi aiebat ^b Ausonius:

^b Auson. in
 Urbi. II.

Quis memoret portusque tuos, montesque, lacusque,
 Quis populos varios discrimine vestis et oris?

Scribit Julius Cæsar ^c Belgas, Aquitanos, et Cel-
 tas Lingua, institutis et legibus inter se discre-
 passe. Qui igitur Linguarum vulgarium etymolo-
 gias inquirit, peculiaria provinciarum idiomata
 probe noscat necesse est, cum etymon quod a
 Græcis, aut Hebræis, vel a longinquis petit regionibus,
 a vicinis sæpe repetendum sit. Idque in
 nostra Francica licet potissimum advertere, ca-
 jus origines ægre assequetur, qui Belgico-Fran-
 cicam aprime non noverit, hoc est, eam qua
 patres nostri loquebantur, antequam ab impura
 illa fæce purgator evaderet. Quæ quidem non
 eo dico animo ut damnari velim laudandos tot
 eruditorum virorum in hocce genere studii co-
 nat, (quod nec Socrates apud Platonem, nec
 Varro togatorum doctissimus, aliique non pauci
 e veteribus aversati sunt) qui præclaros de Lin-
 guis suis Commentarios ediderunt, quarum ve-
 ras origines sæpe attigerunt, et si quando defle-

¹ Si quis illorum Etymologiam a Græca lingua accersat, et non ex illa ex qua profecta sunt.

etant a scopo, multa proferunt alia quæ docent, a probis repetita Scriptoribus.

Erratorum confessio. Indulgentia dignus est arduus labor et immensus.

LXXV. Atque hæc quidem de Etymologica disciplina, in qua si quando ipsem etiam a vero aberraverim, ut et in cæteris vocabulis quæ explicanda illustrandaque suscipi, veniam facile mihi a benigno lectore impetrandum persuadeo, cum scriptis ipse meis tantum abest ut indulgeam, quin me primum illorum, ac forte severiorem cæteris censorem exhibeam. De libris suis aiebat ^a Ovidius:

Ipse ego librorum video delicta meorum,
Cum sua plus justo carmina quisque probet.

Et alibi:

Cum relego, scripsisse pudet, quia plurima cerno,
Me quoque qui feci judice digna lini.

^a De Ponto L.
^b Kl. 9.

^b Epist. 2.

Et de suis ^b S. Augustinus: *Ego autem difficilime bonus iudex lego quod scripserim, sed aut timidior recto, aut cupidior. Video etiam interdum vilia mea: sed hoc malo audire a melioribus, ne cum me recte forlasse reprehendero, rursus mihi blandiar, et meticulosam potius mihi videar in me, quam justam tulisse sententiam.* ^c Levium ingeniorum est, quia nihil habent, nihil sibi detrahere. Magna vero ingenia multaque nihilominus habitura convenient etiam simplex erroris confessio, præcipueque in eo quod utilitatis causa posteris traditur, ne qui decipiatur eadem ratione qua quis ante deceptus est. ^d Ita Hippocrates clarus arte Medicina videtur honeste fecisse, qui quosdam errores suos, ne posteri errarent, confessus est.

^c Cornel. Cel.

sus, l. 2. c. 4.

^d Quintill. lib.

2. c. 8.

^e S. Aug. p.

111.

eruditus Lector, et veniam, ut spero, dabit. ^f Non enim igitur arbitrari sic legi meos libros velle, tanquam Prophetarum vel Apostolorum, de quorum scriptis quod omni errore careant, dubitari nefarium est. Errasse scribentem, aut lapsum esse in sermone, novum non est, et, ut opinor, venia dignum est: quia et Scriptura dicit, *In multis enim offendimus omnes: qui autem in verbo non offendit, hic perfectus est vir.* Ea est lucubrationis istius moles, in qua tam multa describuntur, ut accurata ubi que adhiberi potuerit diligentia, cuius laudem simul et celeritatis nullus assequitur. ^g Tὸν μέγα βιβλίον ἵστοι εἶναι τῷ μεγάλῳ κακῷ, aiebat Callimachus apud ^h Athenæum: grandium

ⁱ Roffia. l.

in S. Hieron.

^j Apol. de Deo

Socr.

^k Athen. lib.

^l John. Sariss.

1. c. 1.

^m οὐδὲ πόλις

172.

ⁿ Callimachus apud ^h Athenæum: ^o grandium

^p Magnum librum similem esse magno malo.

CANGII CLOOS. — I.

quippe librorum graves materiæ in eandem scedula nulla unquam diligentia compinguntur: et magnus liber, ut vulgo dicitur, magna sæpe seges est errorum, ^a cum ad plenum nosse omnia, in nullo labi, unica dum taxat Angelorum perfectio sit. Deinde ^b Sæpe aliquod verbum cupiens mutare, relinquo: ^c Id. lib. 3. Me. tal. c. 3.

Judicium vires destituuntque meum,
Sæpe piget (quid enim dubitem tibi vera fateri?)
Corrigere, et longi ferre laboris onus.

^b Ovid. I. 3.
^c de Ponto Eleg. 9.

^d Sed et interdum quamvis literæ syllabæque scribentium cogitationem non exigant, ut ait ^e Petr. Fab. Quintilianus, attamen sæpe non literas modo, sed syllabas inter scribendum aut permutare aut

præterire, communis hominum error est, quo non caruisse Octavium Augustum ^f Suetonius refert. Quin etiam accedit scribentibus non semel,

iis præsertim, quibus variarum rerum cogitatione animus distrahitur, atque sententia suspensus curis majoribus aberrat, verbo uno posito, si alterum scribendum sit, mendose ut illud aut membrum nonnunquam integrum repeatant: et vice versa ut ex quadam anticipatione vocabulum, quod paulo post mente præceperis, id statim ac præpropere alieno semel, et suo postea loco inseras. Cujus erroris et me quotidie periculum fecisse crebrius animadverti. Proinde liceat dicere cum ^g S. Augustino: *Si aliquid vel incautius, vel indoctius a me positum est, quod non solum ab aliis, qui videre id possunt, merito reprehendatur, verum etiam a meipso, quia et ego saltem postea videre debeo, si proficio, nec mirandum est, nec dolendum, sed potius ignoscendum atque gratulandum, non quia erratum est, sed quia improbatum. Illius quippe scripta summa sunt auctoritate dignissima, qui nullum verbum quod revocare debet, omisit. Hoc qui non est assecutus, secundas partes habeat modestiæ, quia primas non potuit habere sapientiæ: et quia non voluit omnia paenitenda dixisse, paeniteat quæ cognoverit dicenda non fuisse.*

^g Epist. 7. ad Marcell.

^h Ab omnibus igitur corripi, ab omnibus emendari paratus sum: ⁱ nec me pigebit, dum vivo, et hæc quæcumque scripsero, vel mea diligentia, vel amicorum monitu, vel invidorum vituperatione, si justa fuerit, emendare: neque enim ut Pomponius ille Sa-

^j binus Tragoediarum scriptor, ad Populum pro-

voco. ^k Arguat qui volet meum ratione vel aucto-

ritate mendacium, et ego vel ad inimici vocem non refugiam emendari, imo et amicum ducam,

qui meum castigabit errorem. ^l Nec pigebit me sicubi hæsito querere; nec pudebit sicubi erro

discere. Proinde quisquis hæc legit, ubi pariter certus est, pergit tecum: ubi pariter hæsitat,

querat tecum: ubi errorem suum cognoscit, redeat ad me; ubi meum, revocet me. ^m Utinam hoc qualecumque opus tam multos inventores habere posset, quam multos contradictores

^g Gregor. M.
^h Priscian. in Prefat. lib. 6.

ⁱ Plin. lib. 7. Epist. 17.

^k Joan. Sariss. ber. in Prolog. ad Poller.

^l S. Aug. lib. 1. de Trinit. c. 2.

^m Id. lib. 3. de Trinit.

^a Facund. Her-
mian. l. 10. c. 1.

^b Quintil.

^c Otho Bruns-
feld.

« habebit : ^a cuius quidem, si quid mihi creditur,
« multum doleo sortem, de quo non tantum
« expecto fructum, quantum suscepit laborem. ^b
« Quippe cum vel sola Grammatica omni studio-
rum genere plus habeat operis, quam ostenta-
tionis, ^c inter tam multa scribendi genera et
« argumenta, quæ ab illa statuuntur, videlicet
« rationale, artificiale, et historicum, glossema-
ticum, rerumque communes locos et status,
« haud scio an ullum molestius extet, quam
« λεξικῶν commentarios scribere. Nam tot vocum
« silvas et turbas seriatim in suas classes dige-
rere, earum notiones Scriptorum locis firmare,
« omnium fere gentium ritus antiquitatesque
« retege re et illustrare, quod in ea lucubratione
« utcumque sum aggressus, præterquam quod
« res est immensi tum laboris tum studii, etiam
« magistrum requirit in bonorum Auctorum
« lectione diligenter versatum exercitatumque :
« maxime qui non unius peculiariter discipli-
« rum artiumque, sed omnium fere vocabula a
« communī captu prorsus aliena velit examussim
« exquirere. Et hæc quidem apposite designate-
« que efferre, ad polycleti, quod dicitur, regu-
« lam exprimere, hoc opus, hic labor est. » Cum
enim vix protritissima quæque teneamus, tan-
tum abest ut in abstrusis et ab usu communis
prorsus remotis, vel antiquatis, absque offendisse
incedere quisquam se posse audeat profi-
teri.

^d Tarent. Maur.

^d Fronto exile negotium,
Et dignum pueris putas :
Aggressis labor arduus,
Nec tractabile pondus est.

Quod quidem de hocce præsertim scriptioris
generi dicere jure merito possumus, tum propter
immensitatem materiæ varietatemque rerum,
quæ si non pertractari omnino, attingi saltem
leviter debuere : tum quod fieri aliter non pot-
est, ut in accurata quantumvis præteriorum,
antiquitatisque investigatione semper aliquid
non desit, quod primus ipse animadvertisit, qui
inquirit. ^e « Rem esse arduam, alebat Plinius,
« vetustis novitatem dare, novis auctoritatem,
« obsoletis nitorem, obscuris lucem, fastiditis
« gratiam, dubiis fidem, omnibus vero naturam,
« et naturæ sua omnia. Quæ sane difficultates,
et alia id genus argumenta, ut jam semel atque
iterum monui, ab inchoato opere non semel de-
terrere, ac tedium ejusmodi ingessere animo-
tam longi quasi labore itineris defatigato, ut
« desperatione subita illius consciendi consi-
« lium, labore omni vetere contempto, non se-
« mel abjecerim, vel saltem hæredi, quod ale-
« bat ^f idem Plinius, mandare statuerim, tum
« etiam ne quid ambitioni dedisse vita judicare-
« tur. At institere contra amici, monuereque sub-
« inde, id genus esse studii cui edendo pares
« haud facile occurrerent, nisi operis ac editioni

^e Plin. in Prol.

^f In Prol.

« ipsem præsessem ac incumberem, nec me
« deterrere debere, quod ea lucubratio non esset
« ad unguem expolita, suisque numeris absoluta,
« cum in rebus arduis non assecutis voluisse,
« abunde pulchrum atque magnificum sit. Deinde
« esse certe quidem aliquid, (quod de eloquentia
« alebat ^a Fabius) consummatam disciplinarum
« cognitionem, ad quam pervenire natura hu-
« mani ingenii non prohiberet : quod si non con-
« tingat, altius tamen ire qui ad summa nitun-
« tur, quam qui præsumpta desperatione quo
« velint evadendi, protinus circa ima subsistunt :
« eoque magis impetrandam veniam, si ne mi-
« nora quidem illa, verum operi quod institui-
« mus necessaria, præteriorim. Sed et illud ^b So-
« sipatri Charisii opponebant, Ipsam quidem
« rerum naturam tam finitam, ut nobis novissi-
« mum sui assignet, nedum artes quarum con-
« summationibus imbecillitas humana non suf-
« ficit, vel propter extremum difficultatis la-
« borem, vel sola earum inventione satiata. Et
« sane quid potest absolutum esse quod assidue
« pro subtilitate cujusque ingenii astruitur? Non
« ideo tamen nullæ sunt, quia illas subinde ad-
« junctionibus tutas non patimur. Quare contenti
« simus eo, quod repertum est, cum in omni
« rerum ratione partes quoque mensuram sui
« habeant; et naturam nec aliter profectam esse
« videatur, quod interim est. Hisce et similibus
« argumentis ^c ita suffudere pudorem negantis,
« ut plus considerarem quid illi cuperent, quam
« quid me facere conveniret. »

^d Cur igitur, si me videam delinquere, peccem,
Et patiar scripto crimen inesse, rogas?
Non eadem ratio est sentire, et demere morbos :
Sensus inest cunctis, tollitur arte malum.

Hi Commentarii ægre publicantur.

LXXVI. Non mirum igitur si ægre ac invitus
fere Commentarios istos emitto in publicam lu-
cem, quos a nemine videri vellem, si omnibus
abscondere possem. ^e « Quem enim rudis et impo-
litus artifex fecerit annulum, ab aliis videri for-
midat, omnes inspectores non laudatueros, sed
judicatueros expectat. Et ostendit itaque et me-
tuit, quia sibi et de opere suo minime credit, et
de alterius judicio non confidit : dum id soli
sibi ante examen perfecte non placet, in exami-
ne displicere plus timet. Sic ostendentis et pa-
ventis accipiat Lector munusculum nostrum :
« judicet quod placuerit, et rescribat quod judi-
caverit, ut si refrigerato inventionis amore,
diligentius repetitos, si Deus vitam dederit,
lector perpendam, et a mendis purgati editione
altera, si tanti habeantur, limatiiores libri pro-
deant. Sæpe enim accidit, ut ^g semper addat ali-
quid stylus, et scribendi mora, crescatque ipsa
cognitione oratio. ^b Interim qui volet proferat
meliores epulas, et me conviva utatur, aut qua-

^a Quintil. in
Prefat.

^b Sostip. Cha-
risii. l. 1. In-
stitut.

^c S. Hier. Epist.

^d Ovid. l. 3. de
Ponto Eleg. 2.

^e Robert. Ab-
bas in Prolog.
ad Cantica Cat-
tic.

^f Quintil.

^g S. Hier.

^h Id. ep. 20.

• licunque coena nostra contentus sit. » Ego vero satis me præstissime arbitrabor, si miseram utcumque sustinuerim antiquitatem, aliorumque ingenia ad eandem illustrandam excitaverim, et si inter mala multa, quædam mediocria, quædam etiam bona protulerim, cum aliter, ut ait^a Martialis, non flat liber.

^a Martial. lib.
1. Ep. 17.

Quod objici posset, hic tradi jam ab aliis tradita, prævertitur.

LXXVII. Verendum deinde mihi satis adverti, ne quod viris longe doctioribus alias objectum legitur, et mihi opponeretur, ac proinde minorem sibi gratiam conciliaret hoc qualecunque opus

^b Quintil. lib.
3. c. 1.

^c Auctor ad
Hieron.

^d Octavian.
Moralian. 1. 4.
p. 21.

^e Ant. August.
in Prolog.
ad Glossar. Juliani
Antecesa.

^f L. 2. c. 10.

^g Plia. in Prol.

^h S. Hier.
in Tradit. He-
breæ. in Pro-
log.

ne vulgarem viam ingressus, alienis vestigis totus demum viderer insistere: ex quibus quidem si quid aut a me prætermissem, aut ignoratum essem, quod chartæ mandari dignum videretur, excerpisse non diffiteor, facta Auctorum perhonorifica mentione: ^a « Ita tamen ut ab aliis confecta non damnam, sed post priorum studia quod potuerim laborare curaverim, ^b et in iis quæ alii jam occupaverant, lectorem ad eos amandare satius duxerim, ne viderer potius aliena quam mea quæsisse. » Non defuerunt enim variis temporibus viri doctissimi, quorum vigiliis et lucubrationibus debemus, ut dubiis quibusdam lux allata sit, qui que in ea qua nos palæstra desudarunt, et non sine summa eruditio laude versati sunt. Alii quippe generalia aggressi sunt Glossaria, ejusmodi sunt Heurici Spelmanni Archæologus, et Joannis Gerardi Vossii libri duo de vitis Sermonis Latini, ut aliquot alios e paulo recentioribus omittam. Alii Scriptoribus mediæ ætatis a se editis, aut illustratis, subjunxere vocum insolentium, et ab bonæ Latinitatis usu alienarum explanationes ordine literarum, quæ Commentarii vicem præberent. Non desunt præterea ex viris eruditis, qui multa ad hoc opus pertinentia, etsi non ex professo, obiter saltem scripta posteris reliquerunt. In his vero quæ ab aliis sunt occupata, præterquam quod ad cætera attentius perscrutanda quæ illorum diligentiam fefellerunt, quasi nobis iter aperiunt, fatendum post tantas messes, in uberrima studiorum disciplinarumque segete, non contemnendum restare spicilegium: quod voluminis nostri magnitudo, quod nedum omnia quæ explicationem aliquam postulant, complectitur, abunde convincere potest: ^c « Ita ut pro novitate rerum, veterem materiam novam fieri, et ex vetere novum ædificium nova cura instaurari posse nemo diffiteatur. » Quantacunque enim sit nostra lucubratio, multis adhuc augeri posse ultro agnoscimus, cum fieri nequeat, ut in amplissima rerum gravissimarum varietate non supersint difficultates aliae, et salebra apud Scriptores, quæ aut oculos fugere, aut hominis quantumvis eruditæ captum soleant superare. Verum si quis nostri laboris aequus arbiter, aliorum forte inspexerit in hoc genere lucubrationes, de hac nostra, qualisque tandem illa sit, non sinistram adeo sententiam feret, vel benignius pronuntiabit. ^d « Quæ cum ita se habeant, nil aliud superest, nisi ut Lectorem obsecrem ne labore meum reprehensionem existimet allorum. In tabernaculo Dei offert unusquisque quod potest. Alli aurum et argentum, et lapides pretiosos: alli byssum et purpuram et coccum offerunt, et hiacynthum. Nobiscum bene agitur, si obtulerimus pelles et caprarum pilos. »

^a S. Hier. lib.
2. in Ruffu. c. 7.

^b Id. in Epi-
tab. Nepotian.

^c S. Hier. Ep.
so. et in Pref.
ad Hebr. nom.

^d S. Hieron.
lib. 2. in Ruffu.
c. 7.

*Sunt qui in carpēndis aliorum scriptis gloriā
quærant.*

LXXVIII. Aliud est deinde genus hominum ex iis qui utcunq; literis dant operam, qui magnam laudis gloriā inde sibi accedere putant, si quid in Scriptorum libris exp̄iscentur, quod carpere possint: et securi aliena subsannant, dum sua simili periculo non exponunt: ^a « qui, inquam, per singulas syllabas antequam sensum desudantis contingent, subsannando verba con- demnant.

^a Apon. In
Prol. ad Cantic.
Cantic.

^b Terent.
Maur.

^b Forsan multo præstantior alter

Pauca repeta putet, quam plura invenerit ipse:
Deses et impatiens minus haec obscura putabit.
Pro captu lectoris habent sua fata libelli.

^c Epist. 1.

^a Sunt qui aliquid discere affectant, ait ^c Lupus
^a Abbas Ferrarensis, et velut in edito sitos loco
^a studiosos quoque imperiti vulgo aspectantes,
^a si quid in eis culpe reprehenderint, id non hu-
^a mano vitio, sed qualitati disciplinarum assi-
^a gnant. ^b Certe non defuere qui nos ^d usurpatores
ardui operis suggillarent, et lucubrationem hanc
nostram vellicarent, priusquam edita prodiret
in publicum, atque adeo nec visam, nec lectam,
cum institutum nostrum reprehenderent, ope-
ramque frustra hic positam vellent, quasi post
tot hactenus in eo genere studii publicatas eru-
ditissimorum ævi nostri hominum vigilias, ausu
temerario, ac pene sacrilego conatu, libros hosce
moliremur, novi nihil aut parum dicturi. Quasi
vero Aristotelem in Philosophia a scribendo de-
terruerit Platonis amplitudo: vel Aristoteles ipse
cæterorum æqualium, et qui longe post vixere,
studia restinxerit, et post Ciceronem et Demosthe-
nem Oratoriam artem nullus excoluerit: quasi
denique excellentium virorum premere vestigia
non liceat. Ita enim sentire solent scioli quidam,

^d Jul. Seve-
rian.

^e Sidon. lib.
^f Epist. 14.

^f Epist. ad
Presidium
Diac. tom. 6.
oper. S. Hieron.

^g Joan. Sa-
riaber. in Pro-
log. ad Meta-
log.

^h S. Hier.
Epist. 26. c. 4.

^a et qui maxime docti sibi videntur, qui di-
^a ctionem sanam et insanam ferme appetitu pari-
^a revolunt, non amplius concupiscentes erecta-
^a quæ laudent, quam despacta quæ rideant. ^b Ne-
que porro eram nescius, dum in tam illustre litera-
torum theatrum prodirem, fore ut in ejusmodi
varia incurrerem hominum judicia. Neque me la-
tebat quæ sit res quorumlibet etiam censuris
obnoxia verborum interpretatio, ac proinde et la-
boris et temporis, et meas quoque existimationis
me subire aleam mihi non erat obscurum. ^c Quip-
^c pe ^d qui scribit, multos sumit judices: alias in
^a alterius livet ac grassatur ingenium. Ille si unus
^a sermo defuerit, quasi claudam oratiunculam
^a diffugit. ^e Deinde in rebus humanis nihil sic
^a eliminatum, ut aliqua parte detractioni non pa-
^a teat: cum mala de merito, bona autem de labore
^a carpantur. Unde detractorum aculeos æquani-
^a mius tolerare constitui qui scilicet malunt aliena
^a carpere, quam sua componere vel emendare.
^b Felices, inquit Fabius, essent artes, si de illi

^a soli artifices judicarent. Poetam non potest
^a nosse, nisi qui versum potest struere. Philoso-
^a phos non intelligit, nisi qui scit dogmatum va-
rietates. Manufacta, et oculis patentia magis
^a probant artifices. Nostra quam dura sit neces-
^a sitas potest animadverteri, quod vulgi standum
^a est judicio: et ille in turba metuendus, quem
^a cum videris solum, despicias. Hoc præteriens
^a tetigi, ut eruditis contentus auribus, non magni-
^a pere curemus quid imperitorum de ingenio
^a nostro rumusculi jactent. ^b Dicam rursum cum
Terentiano ^c:

^c Terent.
Maur.

Sed me judicii non penitet: haec bene vobis
Commisi, quibus amor est et prudentia juxta,
Et labor in studiis semper celebratus inhæret:
Vos sequar, in vestro satis est examine tutum.

In eam enim spem veni, ut judges præsertim
experiar, qui in hac eadem arena aliquando de-
certarunt, aut hoc decurrere stadium, quo vires
ipsi suas pericitarentur, aliquando tentarunt.
^b Conticescant igitur, obsecro, qui nec sua edunt
^a nec aliena benigne suscipiunt, nec, si quid eis
^a displicet, pacifice corrigit. Discant ea quæ
^a nesciunt, et si discere nequeunt, patientur sal-
^a tem symmathetas suos edere quæ sentiunt. ^b

Proinde

^c Vive liber, liberque vige: sed si qua nocebunt,
Disce libens livre nihil sublimius esse,
Cum tibi mordaces obliquent leva cachinnum
Murmura, cum cupient linguis lacerare prophani.
Sit utinam invidia dignus, quæ summa lacessit,
Quam pascit præsens, extremaque terminat atas.

*Neglectus est elocutionis splendor: hunc non
patitur libri scopus.*

LXXIX. ^a In iis porro, quæ a me pertractantur
^a in hisce voluminibus, non elocutionis splen-
^a rem spectavi, sed ^d placuit ut hoc ipsum tumul-
^a tuario simpliciæ sermone dictarem, cum ad
^a Scriptorum sententias subtiliter examinandas
^a animum potius adverterem, nec ad verba expo-
^a lienda studium supererset, aut otium. Queso
^a igitur Lectorem, ut ^e Vigilii Tapsensis verbis
^a utar, ut vilitatem nostri sermonis usquequaque
^a non despiciat, quia et fortassis potuit eloquen-
^a tius oratio comi. Cum nos ita stylum tempera-
^a verimus ut, rem potius quam verba legentibus
^a commendaremus. ^f Et maxime hoc opus cothurno
tumentis eloquii inflari non debuit, cum in iis,
^a quæ in rerum versantur investigatione, criti-
cum omne, nihil de oratore sperari debeat, sed
cura simplicis et diligentis solertiae. Eiusmodi
enim sunt lucubrations istæ, ut de iis proferre
liceat, quod de suis ^f Plinius, ^g nec ingenii esse ca-
^a paces, nec admittere excessus, aut orationes
^a sermonesve: vel quod ^g Pompontius Mela de
^a Geographia, impeditum esse opus, et facundiæ
^a minime capax: quæ denique ἀνθρογραφίσθαι
nullo modo possunt quod de iisdem rebus Geo-

^d Joan. Sa-
riaber. in Metal.

^e Lib. I. cont.
Eutych. c. 15.

^f In Pref.

^g Pomp. Mela
in Proem.

graphicis dixit Strabo. Nam et ipsum operis argumentum orationem non tam gravem , quam perspicuam et interpretationi aptam requirit. Cum enim totum sit in concinnandis et examinandis auctorum locis , ut vel vocabulorum genuina eruatur significatio : vel ut ritus veteres moresque obsoleti , acta eorundem Scriptorum inter se comparatione , elucentur , eloquentiae non opus est , sed laboris , ut verbo utar veteris Medici , ^{a Octav. Horae} seu ut Vegetii ^b , cum hic nec verborum concinitas sit necessaria , nec acumen ingenii , sed labor diligens ac fidelis , ut quæ apud diversos scriptores dispersa et involuta celantur , pro utilitate publica proferantur in medium. Commentarii enim quid operis habent , ait Hieronymus , alterius dicta edisserunt , quæ obscure dicta sunt , ^{c Lib. L. in Rm. c. 4} ^{d Vegetius in prefat.} ^{e Lib. 1. in Rm. c. 4} ^{f Ep. 132.} ^{g Joan. Lachus. Chropin. Ann. Robert.} ^{h Thom. Smith. Rm. 1. de Pro. n. Ling. Gr.} ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ⁱⁱ ^{jj} ^{kk} ^{ll} ^{mm} ⁿⁿ ^{oo} ^{pp} ^{qq} ^{rr} ^{ss} ^{tt} ^{uu} ^{vv} ^{ww} ^{xx} ^{yy} ^{zz} ^{aa} ^{bb} ^{cc} ^{dd} ^{ee} ^{ff} ^{gg} ^{hh} ^{ii</sup}

^{a Vigil. Taps.} « pedienda , omnino rejiciendam existimatu^s « confidimus.^b Denique si quid minus a nobis, aut
l. x. contr. Eu- « secus quam oportuit dictum est , veniam postu-
tych. cap. 28. « lamus : aut enim verborum nos copia defecit, ut
« aut quod sentiebamus exprimere nequiremus,
« aut quæ sentienda fuerant, exilitate ingenii, et
« mentis infirmitate sentire non valuimus. Sed si
« opere displicemus, saltem studio placeamus.
« Sit acceptum voluisse, si displicet non potuisse
« nostrum. »

Quinam fuerint hujus operis adjutores.

LXXX. Hac igitur tanquam futuri operis crassa quadam et rudi informatione præmissa , expositaque instituti mei ratione , qua quicquid non tam præstiti, quam præstare sum conatus ,

^b Plin. Procer.
^c Joann. Saris-
ber lib. t. Mc-
tagog. c 2.

Lectoribus proponere statueram, superest ut quorum ope adjutus extremam arduo et laborioso operi manum imposuerim , paucis aperiam , cum ^d benignum et plenum ingenui pudoris sit fa-
teri per quos profeceris , et contra ^e ingratus sit et perversi ingenii, qui profectus sui diffi-
tetur auctorem. » Ego certe , iis præsertim de-
bere me plurimum ingenui fateor, qui Scriptores non veteres duntaxat, sed et quos ætas sequior tulit e tenebris erutos , hactenusque neglectos , etiam hac ipsa qua vivimus tempestate, ab interitu vendicant , qui quidem etsi nitida non omnino , imo insulsa interdum , ne dicam barbara persæpe oratione libros suos conscripserint , ha-
bent tamen , quod jam attigimus , unde magna eruditionis seges accedere possit. Ejusmodi sane sunt a viris , omni virtutis et eruditioñis genere ornatissimis , e Societate Jesu , JOANNE BOLANDO , GOTEFRIDO HENSCHENIO , et DANIELE PAPEBROCHIO , immenso studio undique conquisiti , summoque reipublicæ Christianæ bono editi Scriptores qui Sanctorum vitas ac gesta literis man-
darunt , quos ii eruditissimis commentariis , in quibus , quidquid est reconditoris literaturæ , occurrit , illustrarunt. Horum vestigiis insisunt ex ordine Benedictino , ut alios sileam , LUCAS ACHERIUS , et JOANNES MABILLONIUS , pari vitæ integritate et literarum cognitione insignes , quo-
rum alter Scriptorum hactenus ineditorum , non Spicilegium , sed messem integrum demetendam literatis omnibus exposuit , confecto tandem nuper tomo decimo-tercio : alter Analectorum duobus jam editis , aliisque paratis voluminibus , Au-
torum qui ejusdem Ordinis Sanctorum Vitas resque gestas scriptis exararunt , collectioni , cum collega Acherio magna cum laude incumbit , hancque eruditis observationibus adornat. Horum industria , qua sunt comitate ac humanitate , codices manuscriptos ex instructissima Sanger-
manensi Bibliotheca evolvere sæpe contigit , unde nostrum hoc opus indidem illustraretur. Neque ab his divellendus vir simili erga nos be-
nevolentia ac singulari prorsus eruditione JOAN-

NES BAPTISTA COTELERIUS , Regius Linguæ Græcæ Professor, qui editis duobus antiquorum Patrum , qui Apostolicis temporibus floruerunt , voluminibus , cum eruditis adnotationibus , idem modo fere in Græcis præstat , quod in Latinis Scriptoribus Acherius , Monumentis Ecclesiæ Græcæ , e veteribus codicibus erutis , primoque jam publicato volumine , aliis proxime subsecuturis. Neque perinde reticendus vir clarissimus STEPHANUS BALUZIUS , qui indefesso studio publicandis Scriptoribus operam collocat , nuperque Regum nostrorum capitula accurata prorsus diligentia conquisivit , collegit , contulit , digessit , notisque ac veteribus formulis et monumentis locupletavit , ex quibus Glossarium nostrum collustrandi oborta sæpe facultas et occasio. Ubi tamen monendus Lector , non ubique semper in laudandis septem Capitularium libris ejus me editionem secutum , cum res dudum esset confecta ex Pitheana , et quidquam in adversariis mutare haud levis fuisse laboris. Mihi denique duo supersunt viri clarissimi ac doctissimi hac in parte commemorandi , quorum alter est PETRUS CARCAVIUS Bibliothecæ Regiæ Cu-
rator dignissimus , cuius diligentia quantum illa debeat accessionis et incrementi , ut et numismatum veterum locupletissima ac vere Regia Gaza , norunt quotquot sunt in hac urbe Galliarum primaria eruditii. Is enim et manuscripts ejusdem Bibliothecæ codices , et rariores ex editis , singulare nobis urbanitate suppeditavit. Alter est nobili beneficentia , et rerum nostrarum cognitione inter paucos illustris , ANTONIUS VIONIUS Herouallius , literatorum fere omnium nostræ ætatis commendatione notissimus : « qui citius impetrantibus quam implorantibus , coacerva-
tas undique literarias opes liberali manu distri-
buens (verbis utor viri docti) , unus sterilitatem temporum , regionum inopiam vel sustulit , vel sublevavit : qui Historiæ nostræ in lacinias di-
scrptæ verius quam descriptæ integratatem dedit ac nitorem. » Is enim qua est animi magnitudine , et incredibili in literas omnes amore , quibus juvandis totus natus est , veteres codices , tabularia , ac diplomata quæ vel habuit , vel quæ in manus venere , necum statim communicavit : ita ut quod ex manuscriptis monumentis toties excerpta in hocce Glossario laudantur , hujus præsertim liberalitati acceptum referre Lector debeat. In quibus quidem describendis ab eo nominando consulto abstinui , tot beneficiorum in me collatorum palam in ipso libri limine contestationem editurus.

*Elogium Lamonii Principis Senatus Par-
siensis.*

LXXXI. Sed inter tot homines eruditos , an preterire silentio possim Virum undequaque ornatissimum , quem irreparabili literarum detri-

mento, atque adeo immenso bonorum omnium et totius Orbis Galici dolore, mors præmatura nuper absumpsit, studiorum fautorem, et hujusce operis incentorem præcipuum?

^a *Aeson. Epist.*
• Hunc dico, qui Lingua potens
Minorem Atridam præterit,
Orando pauca et musica;
Qui grandines Ulixæ,
Mellifluentem Nestora,
Concinnatorem et Tullium.

Hunc, inquam,
Quem nemo fando dixerit,
Qui non prius laudaverit.

Is est illustrissimus GUILLELMUS LAMONIUS, Ba-villæ Marchio, et Senatus Parisiensis Princeps, cuius immensa aliunde merita infinitarum pene rerum illustrabat cognitione, quam pervigili lectione ac studio pertinaci a primo ætatis flore sibi acquisierat: quamque demum sic postea excolluit et auxit, ut prodigiis sit instar ipsum adhuc adolescentem præcipuis Senatus decursis dignitatibus, rebus publicis subinde gerendis, ac toti postea Curiæ præfectum a Rege moderatorem, tot potuisse ac tam diversi generis disciplinis animum informare. Quid enim ipsum fugit in multiplice Linguarum scientia, quid in literis certe humanioribus, de quibus graviter apposite semper disserentem, etiam ex tempore, nemo qui audiit, non suspexit? Quis ad felicissimam et incredibilem illam qua valebat memoriam, ingenio adeo perspicaci, ac tam solido adjunctam judicio non obstupuit? Cujus mentem egregia illa ac singularis eloquentia, seu verborum species elegantiam, seu sententiarum dignitatem, seu etiam dicendi gratiam non perstrinxit, cum aut in amplissimo Senatu, aut in Regis Maximi conspectu peroraret?^b Sed licet tanta præstaret eruditio, ingenique elegantia ac comitate, quas compertum est viris præsertim primariis necessarias esse, quibus absque naturæ bona quasi incompta, aut etiam horrida despectui sunt, contraque ea æternam gloriam pariant:^c illud tamen in eodem studiorum omnium culmen antevenit, quod haberet huic eminenti scientiæ conscientiam superiorem. Quæ quidem animi facultates dotesque tantæ, ut nihil dicam de illustrium in primis splendore natalium,^d « cui pat̄er, socer, avus, proavus, urbanis, Palatinis, militarisbusque magisteriis insignes fuere, » ad supremum Themidis Thronum jure merito eum communi omnium applausu extulerunt. Quo in Magistratu singulari cum prudentia, vigilancia, moderatione et morum integritate ita est versatus, ut qua erat animi amplitudine, tot gravibus licet occupatissimus distineretur negotiis, qua officiis maximis, qua amicitia Principum impeditus, se se viris quibusque eruditis amicum adeo affabilemque exhibuerit, quasi nihil aliud ipsi incubuisse muneris ac pensi, quam literati illius otii in familiari eorum consuetudine degu-

stare delicias. De ipso dixerim, quod de Titinno Capitone^e Plinius junior: « Studiosos amabat, ^f fovebat, provehebat, multorumque qui aliqua componunt, portus, sinus, præmium, omnium erat exemplum: ipsarum denique literarum jam senescentium reductor ac reformator. Domum suam recitantibus præbuit, auditoria, non apud se tantum, ea benignitate frequenteravit,^g ut qui dignitate Principibus excellebat, par insimilis esse videretur; ^h dum raro genere exempli altitudinem suam humilitate compensaret; ⁱ in iis vero si quid intricatum vel obscurum proponeretur, quam ille omnibus statim non dubitans, non fastidiens aperiebat? volutissimum reputans, si forte oborta quarum plam questionum insolubilitate labyrinthica, scientiæsue thesauri eventilarentur. » Nec ipsi porro satis fuit eximias istas animi virtutes, aut a natura comparatas, vel arte ac studio acquisitas exultasque dotes possidere, nisi et eas ad illustres filios, locupletius veluti ac nobilius longe patrimonium, cura pervigili paternaque diligentia transfunderet. « Nam si, quod ait^j Fa-bius, afferunt laudem liberi parentibus, sui si miles genuit,^k quasi contra naturæ legem, quæ crebro tanquam ex industria malos e bonis, agrestes e doctioribus, et cæteros ejusmodi seu contra gignit: quo demum exemplo sapientium plures caruisse liberis utilius duxere. ^l Vegetis iis quantumlibet et alacribus exemplum, plurim, pigroribus paulo ac desidibus incitamentum dedit: et si quod eum quocumque animo deinceps emulantur, sibi forsitan quod consequatur debent, illi debebunt procul dubio quod sequuntur. » Horum alterum post exacta haud vulgari cum laude in forensibus Cancellis prima veluti Juris Civilis studiorum crepundia, Senatorem in Curiam, tum in arcanum Regis Consilium Supplicum libellorum Magistrum allectum, Patroni deinde Regii in amplissimo, cui præferat, Senatu dignitate fungi voluit; non tam ut domesticæ gloriæ velificaretur, quam ut magnificum ei campum aperiret, in quo eruditionem suam, eloquentiam, vitæque integratam pro dignitate demonstraret: quod perfecit toties in maximi momenti negotiis, spectante cum incredibili gudio Patre, ad omnium usque admirationem. Sed et filium alterum paribus insistere vestigiis, ac per ipsosmet pene honorum gradus ascendere voluit, quo iisdem se se doctrinæ, facundiæ, ac virtutum luminibus, quibus hodie effulget, in regiis perinde Consiliis conspicuum exhiberet. Quin et hac domestica laude non contentus, extera et aliunde petita, quibus undequaque locupletaretur, ornamenta in familiam inducere studuit: dum in generum adscivit eadem certe morum integritate, sed et eruditione pariter, ac eloquentia singulari, avita etiam clarum gloria, Virum amplissimum,

^a Lib. 8. Epist.

^b Ciceron.
^c Sidon. lib. 2.
Epist. 3.

^d Sidon. lib.
Epist. II.

^e Quintil. lib.
3. c. 9.

^f Victor
Schottlin Clau-dio.

^g Sidon. I. 1.
Ep. 4.

^a Victor
Schottlin Clau-dio.

^b Sidon. lib.
Epist. 9.

^c Id. L. 1.
Epist. 2.

^d Id. L. 1.
Epist. 2.

ACHILLEM HARLEUM, Comitem Bellomontanum, Regium in eodem Senatu Procuratorem. Unde contigit ut raro, et inaudito forsitan hactenus exemplo, idem Senatus ille supremus, si non prorsus regeretur, splendorem certe præcipuum ab unica ejus familia desumeret. Constans adeo in illa fuit, tantaque virtutis ac probitatis existimatio, ut Princeps invictissimus, cui prius erat explorata, tot una fascibus ac dignitatibus hanc cumulare non dubitarit. Neque intra civiles duntaxat supremosque in Curia Magistratus, quorum ad gloriam præsertim pertinent studia literarum, illam continere voluit, cum et generum haberet alterum non modo antiqua præcipuaque nobilitate, sed et inter Regiarum copiarum Præfectorum imprimis illustrem: ut cum ab vetere illa, ac Militari Lamoniorum gente post longam avorum seriem genus ipse duceret, ab ea qua diu fulsit armorum professione illam decidere omnino non pateretur.

^a Symmac. lib.

« Falso ergo creditur judicii nesciam esse Fortunam, quæ tot in eum, familiamque concessit honores, cum et præteriorum memor, et prudens futuri, ei rependerit quicquid cæteris præststit. Neque enim erratica est, a qua scimus alios donum cepisse, hunc præmium. » Quid mirum igitur, ut eo redeam unde tantillum deflexi, si tot ingenii, eloquentiæ, ac doctrinæ ornamenta, quæ ad totius reipublicæ commodum et gloriam tota vita excoluerat, suspexere quotquot sunt in Orbe Gallico eruditæ; et si non statuis in Rostris positis, ut viros desertos Romanis, vel templis, quomodo Platonem Græci; sed τῇ βιτιών ἀναθέστε, quemadmodum τοὺς ἄνδρας τοὺς Ἀλογίμους honorandos censebat Orator ^b Aristides, cohonestandum existimarunt: librorum, inquam, dicatione ac nuncupatione, qua non tam honorum quibus præfulgebat, fastigia, quam consummatam disciplinarum cognitionem cum singulari humanitate conjunctam, cæteraque vita ejus decora posteritati commendarent. « An non etiam licuerit inter olores canoros anserem obstrepare, et balbutientem idem aliquatenus præstare, » quod universus pene ætatis nostræ Literatorum confessus, et in hac qualicunque lubricatione eximi literarum parentis ac fautoris præcipui nomen memoriamque celebrare; quod quidem paternarum virtutum imitatoribus liberis haud ingratum fore non dubitem; cum eas in patre, quibus et ipsi insigniter adornantur, citra omnem invidiam ac minimam assentationis suspicionem prædicari animadverterit: « tametsi vereri debuerim, ne vulnus nondum obductum exasperem, et virtutis ejus recordatio fiat doloris instauratio. »

^c S. Hier.
Epist. s.

Dissertatio de inferioris Imperii Numismatis: quare toti operi subjuncta.

LXXXII. Jam vero priusquam huic Præfa-

tioni finem imponam, superest ut aliquid dicam de ea, quæ operi nostro subjungitur, Dissertatione de Imperatorum Constantinopolitanorum, seu inferioris, uti vocant, Imperii Numismatis. Atque hanc quidem licet ad Glossarii argumentum minus spectare satendum sit, non ita tamen ab eo discedit, ut non habeat aliquid cum ipso commune, cum non recentioris duntaxat Græcitatibus, sed et Latinitatis in re monetaria voces complures hic exponantur fusiore interdum commentario, eoque non semel Lectorem in nostro Glossario remittamus. Huc accedit, quod mediae etiam ætatis mores, ritusque persæpe enucleantur. Denique cum id argumenti ab ejusmodi antiquitatum indagatoribus hactenus neglectum sit, haud supervacaneum forte videbitur, si quas nulla observatione dignas censuere, quod barbariem totæ spirent, ejusce ævi monetæ quoquomodo, atque adeo ita illustrentur, ut non prætermittendam earum cognitionem, spurcasque illas quantumlibet quisquiliis inter tot præclaras, quibus Gazophylacia sua adornant, καιμάτια, locum habere posset tandem cogantur agnoscere. Hanc porro Dissertationem olim conscriperam, ut esset veluti introductio ad Imperatorum Constantinopolitanorum Numismata, quæ haud mediocri studio ex Regis Christianissimi, aliorumque eruditorum virorum Museis conquisita, collecta ac digesta in ordinem secundum ipsorum Augustorum Familiarum Genealogias, ex utriusque Linguæ Scriptoribus adornatas, in æs incidi Regiæ impensis curaveram, ut essent Historiæ Byzantinæ, quæ hactenus elegantissimis typis Luparaïs prodierat, quod ei deesse videbatur, insigne aliquod ornamentum. Sed cum vix spes sit fore, ut hoc qualecunque opus, nescio quo fato, in lucem aliquando prodeat, hocce de Nummis Augustorum inferioris ævi Syntagma ab eo avelendum putavi, et in postremam Glossarii nostri partem rejiciendum, quandoquidem id voluminis utcunque moles pateretur, ut vel saltem inde haberent, quod jam monui, Rei antiquariæ studiosi, quo hanc Monetariæ supellectilis partem deinceps minime respuant, cum multa doctiorum indagatione et cognitione haud indigna in eo contineri ex nostris observationibus animadvertent: interim dum ipsa Augustorum Byzantino-rum cusa hactenus Numismata, nostra, si fors ita tulerit, vel alterius opera publici juris flant. Sed et ne quid ad id argumenti deesset, binas alias Dissertationes subjecimus, Maruardi Freheri alteram de Saphiro Constantii Imperatoris, alteram ejusdem et Josephi Scaligeri, de Constantini postremi Constantinopolitani Imperatoris numismate argenteo, quod hæc seorsim in folio ferme unico editæ vix hodie occurrant.

Præfationis epilogus.

LXXXIII. Cæterum,

Si qua videbuntur chartis tibi, Lector, in istis,
 Sive obscura nimis, sive Latina parum :
 Non meus est error, nocuit Librarius illis,
 Dum properat versus annumerare tibi.

^a LIB. 2. Epigr. 2 Quæ quidem ex Martiale duplci de causa præponenda duximus, tum ut si quid occurrat, quod aures accuratis Grammaticorum præceptionibus assuetas offendat, id tanquam a recte loquendi scribendique legibus abhorrens non illico damnet Lector, et criticorum more quidpiam emendandum existimat, ^b ne dum *Scriptoris vilium putat, et errorem emendare dum vult, faciat* : sed ætatis illius agnoscat conditionem, quæ nullis erudita magistris incultam barbariem redolebat : deinde ut quæ ex publicis documentis, vel ex alienis Commentariis laudantur, prout in ipsorum exemplaribus, vel editis, vel scriptis, quibus usi sumus, continebantur, ea nos summa cum fide descriptsse persuasum habeat. Proinde si non Auctorum incuria, certe Libriorum *properantium*, ut Poetæ verbo utar, seu ut cum Scriptoribus ipsis agatur humanius, celeritati,

^a S. Hiero-
nym. in Esai. 12.

vel saeculi infelicitati errores sunt condonandi. Quæ vero operas spectant σφάλματα, fatendum aliquot, imo mirandum non irrepssisse plura, cum a nobis subinde collecta, non eo essent, quo par erat, digesta ordine in adversariis, imo tumultuaria satis opera, nec sat bene descripta. Ex iis tamen, quæ alicujus momenti esse videbentur, et sub manum inter relegendum occurrerunt, ne cuipiam offendiculo sint, quædam emendavimus : cætera levia et quæ facile assequi Lector possit, pro sua ille humanitate boni consulet, et si aliquando viderit numerum pro numero positum, et ejusmodi quæ Hipparchus παροπάματα vocat, pro æquanimitate sua vel corriget vel condonabit, cum hæc communia sint iis, qui tam longos ἐπιλογίσμους tractant. Appendices porro singulis voluminibus adjunxi, tum ut si quid perperam a me scriptum sit retractem, tum ut quæ jam excusa novis Auctorum locis, qui me fugerant, et lucem aliquam dare poterant, firmarem.

DOMNORUM BENEDICTINORUM

PRÆFATIO

AD NOVAM EDITIONEM GLOSSARII DD. DU CANGE.

Tandem prodit in publicam lucem exspectata diu, omniumque Eruditorum votis expetita Cangiani Glossarii nova Editio; quæ utinam sustineat quam sui concitavit exspectationem. Probe intelligimus eo omnium maxime diuturnioris moræ incommodum posse corrigi, si meliore jam conditione prodeat. Sed verendum est ne durum alicui nibilominus videatur, quod necdum absolute integraque publicetur, cum ecce amplius decennium est, ex quo, fide data, divulgari debuisse. Debitum agnoscimus, quantumvis temere contractum; at confidimus, idque procul a jactantia, nomina nostra nos expedituros gratissimo fenore: siquidem dum opus intermissum stetit, Bibliothecarum forulos revovere, vetera Instrumenta perscrutari, Archiva per amicos, sodalesque nostros consulere, Libros editos excutere licuit, ex quibus opus cresceret, magisque perficeretur. Interea etiam doctissimi undequaque Viri animadversiones suas transmiserunt, unde amplissima succrevit seges, maximo sane operis commodo. Ut autem finis aliquando constitueretur, utque legitimis eorum quarelis, qui symbolas dederant, fieret satis, atque Bibliopolæ nostro, cui onerosi jam erant effusi, sique haud levissimi, sumtus, opitularemur, statuimus, famæ nostræ periculo, forsitan et dispendio, delicatis Censoribus permettere opus, quod, posteriora volumina digerendo et elaborando, politius adhuc limari potuisset. Itaque ut nobis habeatur gratia, nedum ut ignoscatur, flagitare liberet; tamen æquitate Virorum eruditorum consisi moverur, ut admoneamus, non ut flagitemus.

Si quis denique importunus ingeminet querelam, quod tamdiu promissis superfuerimus, rationem expedire in promtu est: Sodales nimurum nostros, qui primi illo in stadio laudabiliter desudarunt, tanto operi haud impares, vel adversis Reipublicæ literariæ fatis erectos, vel infirma valetudine impeditos, fidem liberare non potuisse. Quis adeo ferreus, cui excusatio nostra probanda non videatur? Atqui dum Congregacionis nostræ præpositus Generalis alios perquirit, qui immensam hanc in se provinciam susciperint:

dum delecti ad opus promovendum sese comparent et accingunt, res in diuturnum tempus extrahitur; atque ita certe editio retardata: verum nihil inde opus nostrum patitur detrimenti, imo magno istud fuit emolumento; cum enim sua cuique sit mens, suus sensus, sua sententia, quis inficietur in tanta rerum varietate, complurium criticam manum operi illustrando plurimum prodesse, nedum noceat?

Candide fatebor, præter cætera nos imprimis a proposito non semel revocavit, et ab inchoato opere deterruit celeberrimum CANGI nomen: non quod illi invidieamus sane, quem virum excellentem omni genere laudis novimus; sed famæ nostræ consulentes exilitatem nostram cum ipsius mirabili ubertate conferri refugiebamus. Quis enim sequeremur ducem, quem copia et varietate imprimis commemorandum, virum summæ, reconditoris et omnigenæ eruditioñis doctissimus quisque prædicat: quem in hoc natum celebrant, ut, quod paucorum est, Scriptores plurimos a barbarie qua erant infuscati sic vindicaret, ut si inconditis verbis offendunt, sententiis saltem etiam delicatioribus placerent: illum dico quem in Critice virum emunctæ naris, in Historia scriptorem accuratissimum, in Legibus fidissimum interpretem agnoscent omnes: virum denique (verbis utor Illustrissimi Francie In Ep. ad Cang. m. Jun. 1721. Cancellarii) qui moribus humanitatem, literas incredibili eruditione ornavit.

Jam vero opus ipsum si spectemus quo præ cæteris tantam gloriam merito est consecutus; librum hunc dico amplissimum, omnibus aperatum, de omnibus agentem, ut cum Mabillonio loquar: quis ad hanc immensitatem materiæ rerumque stupendam varietatem timidiores nos accessisse mirabitur? Quamquam enim nihil est simul inventum et perfectum, a perfectione tamen quam proxime abesse videbatur. Ecquid, oro, intactum reliquit, quid prætermisso voluit? Theologis multa suppeditat, quibus res abstrusas jejunasque illustrent et exornent. Historicis, quæ in chronologia vel geographia spinosiora sunt et implicatoria extricat et expo-

Car. de Aquino
Pref. in Lex.
mil. Mabillon.
Pref. in Di-
plom. Ball. Ju-
gem. des Scav.
pag. 400. ult.
edit.

Ibidem p. 222

In Ep. ad
Cang. m. Jun. 1721.

Praef. in Dipl.

nit : omnia quæ ad ritus, mores, dignitates et officia Ecclesiastici Laicive ordinis pertinent, regit : quidquid in Legibus obsoletum, in Consuetudinibus insolens, in Formulis hodierrietiam fori obscurum, ne quis a juris studio ob offusam vocabulis caliginem abducatur, ea accusatione exxit et elucidat, nihil ut præterea desiderandum existimem. Nec meo sane eget encomio : norunt enim hæc et mirantur omnes cordati viri.

Valeant igitur qui, quantumvis diligenter et studiose hæc pertractata Eruditis videantur, ex schedulis tamen utcumque digestis, ex animadversis per otium, sensim esse composita singere amant : quidni cum Epicuro persuasum habeant ex fortuito quodam atomorum concursu mundum coaluisse. Hæc, fateor, fuere prima operis incubacula ; ne enim elaberentur omnia quæ legerat vir immensa lectionis, in adversaria ipse referebat sibi opportune consulenda, ipso testante. At ubi collectis criticam manum adhibere, eaque in corpus redigere decrevit, ut digesta in publicam lucem emitteret : quantum elaboraverit apes imitatae, & quæ vagantur, et flores, ad mel faciendum idoneos, carpunt, deinde, quidquid attulere disponunt, ac per favos digerunt, » sin ab ipso discere, saltem ex opere æstimare licet. Is siquidem fuit viri modestissimi pudor, ut, si cum ipso sentias, vix eum attigisse existimes quæ summa cum diligentia pertractavit. Ecquis vero, nisi in iis omnino peregrinus et hospes non laudet tanti viri modestiam et multiplicem literaturam non miretur, cum ex vocis barbaræ salebris tot exeuunt præclaræ eruditio[n]is monumenta ? Is quippe

*Hoc. art. poet. Non sumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem
143. 144. Cogitat, ut speciosa delinc miracula promat.*

Si pretium prædico, nemo vitio mihi vertat velim : CANGII enim totum est, tantumcumque est.

Neque vero, dum rebus vacat, extra propositi metas exurisse CANGIUM putes. Id namque sibi oneris ac pensi in primis sumserat ut, vocum insulsarum notiones retegendo, animos et doctrina excolet, et rerum varietate delectaret. Et id quidem certe non præter institutum Glossarii ad Scriptores mediae et infimae Latinitatis; ut enim Scriptorum intelligentiam aperiret tituli non immemor, veteres nostrorum mores ferme oblitteratos et oblivione sepultos, rursum in lucem revocare debuit, ne tota in Grammaticis quisquiliis hæc ejus lucubratio, aliquot Glossariorum more, jejuna et exilis prodiret in publicum. Sed hæc otiose omnino, causabitur fortasse aliquis qui *solum vult scire videri*, cum eadem fusiori et comtiori stylo educta habeantur a viris doctissimis. Varios clarissimorum virorum hoc in genere labores novimus et laudamus : at cum novus ordo rebus novam faciem novamque formam inducat, aliam esse prorsus ab illorum Auctorum proposito instituti Cangiani rationem quis ibit

præficias? Quanta autem CANGIO cum ipsis communia sunt? immensa sane sibi tractanda et elucidanda suscepit, quæ adhuc nemo attigerat, et hactenus fortassis manerent intentata. Inanis perinde est et malesarta viri celeberrimi criminatio qua in CANGIUM usus est, quod voces exteris in Glossario suo congesserit ; hæc quippe voces aut rebus nostris illustrans inserviunt, aut ex Latinis Instrumentis describuntur, a Glossario proinde suo minime amandandæ. Itaque quod plurimas explicuerit, referenda gratia est; quod alias inexplicatas reliquerit, hominem agnosce quicum humanius est agendum. Nec parvo sane Literarum dispendio has voces omisisset : quod ultro fatebitur quivis laboris nostri æquus arbiter, cum novam hanc editionem percurrendo occurrerit in abstrusiora aliquot vocabula, quorum interpretationem frustra tentassemus, nisi nostra cum prælatis a CANGIO comparare licuisset. Hæc in brevem CANGII defensionem sufficient, si tamen opus est, quippe qui, ad ipsam rem quæ satis esse existimaverat, ea occupavit in Præfatione sua num. 69. 70. et 78.

His igitur expositis, quale sit id, quod non tam præstitimus, quam præstare sumus conati, quidve nobis animo proposuerimus, paucis expediendum. Ea est hujuscæ operis natura et conditio ut, messis quantacumque sit, quæ nobis ex impigro CANGII labore accessit uberrima, spicilegium tamen reliquissime se non contemnendum iis, qui in eadem palestra desudare vellent ipse agnoverit. Et quidem a prima hujus Glossarii editione ingens Anecdotorum numerus prodit in publicum ; variae urbium, provinciarum, nationum evulgatae historiæ monumentis illustratae, quibus quasi oblatis opibus usi sumus, non sine aliquo tamen delectu, ne opus eruditissimum coagmentationibus onerasse potius, quam exornasse videremur. Quocirca rerum parciissimi, quas vel jam abunde elucidaverat CANGIUS, vel quæ sua sponte ex instituto nostro minime nascerentur, ab iis temperavimus quæ extra modum dicta existimari possent; nisi ab opere, cuius est Diplomatibus debitam auctoritatem vindicare, alienas credideris series quas texuimus chronologicas Cancellariorum, Notariorum, allorumque aulæ regiae Ministrorum, qui Literis regis subscribere solebant. Alias quidem, eo tametsi non ita pertinentes, absolvimus, eas prorsus omissuri, nisi præviasset CANGIUS. Ex eodem numero sunt, haud minus necessaria, quæ, præfatis a CANGIO, ubi de Monetis ac Palatiis Regum nostrorum disseruit, censuimus adjicienda. Monetarum disquisitionem pluribus locupletavimus, atque ad hæc usque tempora perduximus, cum in aequalium utilitatem, tum in posterorum gratiam, ab iis, ut spes est, benevolentiam reportaturi, quod ætatis nostræ monumenta ipsis inquirenda non reliquerimus. Palati

Præf. § 77.

Præf. § 80.

Hoc. I. 2. Ep. 1. 27.

NOVA PRÆFATIO.

tiorum etiam nomina, quæ vetera Instrumenta tractando nobis occurserunt, jam recensitis subjacentes, eorum aliorumque situs studiūmus repræsentare, cum non qualencumque Historiæ nostræ lucem accedere posse ex eorum cognitione certissime constet. Haud ita commode quis fortasse sentiet de nostra illa disceptatione, quæ in exquirenda Collegii Electoralis origine versatur. Verum is intelligat velim subdifficilem hanc quæstionem necdum satis explicatam, ad notitiam nihilominus rei inferioris ævi præcipue consequendam vel maxime conducere: quare mirum est a CANGIO neglectam esse et penitus omissam.

At vero ne præfando longius expatiemur, dum in operis decursu brevitati nos studuisse gloriamur; summatim dicam nihil nos, nisi quod necessarium nobis visum est de novo addidisse. In quo si quid a nobis peccatum est, in gratiam Lectoris peccavimus, quem in eo scriptioñis genere docere scientem minus est incommodum, quam nescientem negligere. Et quidem hac in re delectui haud facilis est locus: sèpissime enim, quæ omnibus nota putamus, peritioribus etiam ignota sunt: aut si sunt perspecta, ea iterum auctoritatibus stabilita ac confirmata intueri non displicet. Inde est quod in plerisque locis, quæ pluribus jam momentis firmata sunt, nova interserere exempla non dubitaverimus: quippe aut antiquiora et clariora sunt quæ inteximus, aut eamdem vocem non unius fuisse loci vel provinciæ demonstrant; quod certè non erat omitendum. Hæc generatim dicta sufficiant; nam singula pròsequi non est animus. De laterculis tantum quæ tabellis chronologicis a CANGIO adornatis subjecimus, pauca commemorabo. Ut faciliori methodo Scriptorum mediae ætatis compararetur intelligentia, atque etiam ut sincera Diplomata certius ab adulterinis secernerentur, has instuxerat tabellas Vir oculatissimus: negotium nihilominus facessunt interdum ex variis notis chronologicis exortæ difficultates, quibus salebris doctiores hærere coguntur. Iis igitur ne retardentur, atque ut plana et inoffensa hæc percurrent lectione, quinque latercula subjunximus, quibus quot Epacta quovis anno numerarentur ante Calendarii correctionem, quo die eujusvis mensis incidenter Novilunia, quot computarentur Concurrentes, quid sint Claves terminorum, cuive usui, continuo innotescit. Quartum sequitur quo primus dies eujusque mensis anni propositi, cum ante, tum post Gregorianam correctionem, facile deprehenditur. Quintum denique indicat quemlibet mensis diem unicuique hebdomadis diei correspondentem. Harum itaque tabellarum potior usus in eo maxime positus est, ut ex notis chronologicis vel Diplomatū veritas comprobetur, vel falsitas detegatur.

Alter est earumdem, sed rarior, usus, per-

grate interdum utilitatis. Quarit aliquis, quod fortean non parvi interest rescire, quæ sit certa facti alicujus epocha, cuius mentio est in Charta notis numericis, sed iis incertis, distincta. Novit ille factum istud intra octo vel decem annorum spatiūm concludi: ad quem vero ex iis possimum referri debeat dubius inquirit. Rem exemplo illustremus. Exstant inter Instrumenta tomī 2. Gal. Christ. novæ edit. col. 229. Literæ Armandi Vicecomitis Podemniacensis cum hisce notis chronologicis, *Facta carta hæc feria sexta, in mense Octobris, luna prima, regnante Philippo Rege Francorum*. Mihi certum fixumque est (exemplum flingo) datas esse has literas post annum 1072. et ante annum 1084. nullumque in aliud tempus posse convenire. Restat jam ut cui ex decem propositis annis potius illigari debeant, exquiram. Facili et expedita methodo ex Cangianis tabellis edoctus Numerum Aureum anni 1073. fuisse 10. Literam vero Dominicalem F, oculos conjicio in tabellam nostram qua Epactæ et Novilunia indicantur, statimque ex columna Numero Aureo 10. supposita habeo Lunam eo anno natam esse sexta Octobris; ex penultima autem tabella in qua prima cujuslibet mensis dies literæ dominicali subjacet, eundem mensem a feria tertia initium duxisse: sicque ad ultimam procedo, unde sextam mensis Octobris hoc anno 1073. in Dominicam incurrisse percipio, ac proindenon adscribendas ei literas de quibus ambiguitur. Aliis itidem ad annum 1083. percursis, unus occurrit annus 1081. quicum prædictæ notæ componi possint; cuius rei si quis periculum, eodem quo nos supra ordine, fecerit, illico reperiet eo anno Numerum Aureum fuisse 18. et Literam Dominicalem C, primamque diem lunæ cum octava Octobris, atque octovam Octobris cum feria secta coincidisse: unde certo certius efficeret, si vera esset nostra hypothesis, ad annum 1081. necessario referandas esse literas quarum tempus inquirebatur.

Nolim tamen quis credit hæc ita a nobis esse proposita, ut si ex notis chronologicis inter se compotitis vitium aliquod deprehendatur, continuo Chartam interpolatam pronunciet, aut falsam esse definiat. Maxima enim tametsi habenda est ejusmodi notarum ratio ad judicandam Diplomatū veritatem, nemo est certe qui in iis exscribindis non agnoscat quam facillime posse vel diligentissimo notario incaute notulam arithmeticam excidere, quam et superaddere perinde facile est. Quid si vero negligentiores fuerint vel audacieores iī, qui Instrumenta illa exscripterunt? Necessæ est ab iis sive consulto, sive per incuriam nullæ esse immutata et prætermissa. Idcircone suppositia censem, etsi suspectam in hac ipsa re habere eorum fidem vel diligentiam licet? In affirmando itaque tardus et circumspectus, in negando parcior et religiosior esse debet,

Fact. des Rel.
de Comp.

quisquis erroris vel temeritatis notam sibi instam nolit. Dum enim erratum evincatur, tamdiu incertum manet vitiumne sit notarii, an ipsius propria computandi methodus. Porro non eamdem apud omnes usu receptam fuisse fidem faciunt, præter Diplomata in dissitis præsertim locis asservata, varia quæ in variis regionibus obtinuere annorum, inductionum, regnorum exordia, ut validis argumentis non ita pridem ostensum est, atque in nostro opere ad vocem *Annus observatum*; unde nec in iisdem locis certam ratamque fuisse inter Notarios numerand rationem perinde colligitur. Quænam vero illa fuerit temporis nota, quæve ejus origo, quis certo declarat? Nemo sibi adeo confidat, ut nihil hac in re esse existimet quod suam fugerit scientiam; eoque magis, quod scioli quidam Notarii, ut specimen diligentiae darent, notas chronologicas congerebant pro suo captu, quæ, cum a communi usu, ut plurimum, discrepant, conciliantur difficultius. Miranda itaque est quorundam imprudentia, qui, Artis diplomaticæ ignari et plane rudes, inspectis, fortasse nec satis attente, aliquot Instrumentis, ea spuria ambitiosius pronunciant, in quibus nævum aliquem se deprehendisse temere opinati sunt. Cave ab iis exigas ut, quibus id probent, afferant rationes: negasse ipsis viciisse est; commode prorsus ut, dum suam inscitiam tegunt, habeant nihilominus apud imperitos opinionem scientiæ. Nihil autem moror homines illos improvidos, ne quid pejus dicam, qui de Literis bene meritos se putant, si monumentis omnibus, quæ vetustatem aliquam præferant, falsi notam aut suspicionem asperserint. Quo animo ferendus ille sit, qui suam in alios improbitatem transferens, ea studiose ab inepto calumniatore corrogat et misere describit, quæ odium ipsis et invidiam importare posse arbitratur? Bene vero, quod par pari referre religio est, id genus objiceretur criminum, ad quæ diluenda, si potuisset, nihil non debuisset movere: tristem certe sustineret notam, qui mutato nomine de se fabulam narravit.

Nunc ejus quam in expendoris vocabulis servamus methodi ac distributionis ratio reddenda est. Quanquam is sit Glossarii nativus ordo, ut singula verba serie literarum disponantur, idque videatur exigere Lectoris commodum; tamen ab eo interdum recedere necessarium rati, etymologicum ordinem prætulimus. Sunt enim voces quamplurimæ ita inter se aptæ, et connexæ, ut sibi in vicem faciem præferant, quæ, si disjungantur, plurimum luminis amittant necesse est. Aliæ sunt quæ suis locis distributæ, cum una tantum aut altera litera, quod a diversis notariis eonscripτæ sint, differant, operis molem præter modum et utilitatem auxissent: singulis quippe sua subjugenda fuisset interpretatio, novisque momentis firmando, quæ sine Lectoris dispendio omitti

possunt, dum ad suam revocantur originem. Elementum vero si quis ignoret, huic etiam consultum voluimus, illud, ubi voces rursus suo ordine occurront, indicantes. Iis auctoritatibus inducti, et, quod multo magis est, præeunte CANGIO, secuti sumus quem ipse sibi præscriperat ordinem, a quo vel tantisper divertere nefas duximus. Et recte quidem, cum id fieri non posset, nisi quæ optime digesserat pervertemus; quod alienissimum erat a nobis qui, etiam nævos aliquos ubi deprehendimus (Auctoris dico non Typographi,) ipsis, ut ita loquar, tribuimus honorem. Ne cui enim injecta foret vel tenuissima suspicio temerariam manum in opus CANGII nos immisisse, quod emendandum existimavimus, non quidem delendo, sed subiecta adnotatiuncula corrigendum monuimus.

Eodem consilio, et quo magis nostra adversus CANGIUM pateat summa reverentia, quicquid nostrum est notis distinguimus: hanc ¶ præponimus vocabulis de novo additis; explicaciones, quibus aut apertius CANGII sententia explanatur, aut emandatur opinio, manus ↗ indicat; uncinis [ ] denique includuntur quæ in ipso contextu inserenda judicavimus. Id præterea postulabat debita Lectoribus fides, quibus alioqui fucum facere voluisse videremur. Dum enim nostra ab iis quæ sunt CANGII secerni nequeunt, periculum est ne ipsi quod nostrum est peccatum falso affingatur, vel, quam ipse solus meretur laudem, eam nobiscum communem esse existimet. Hæc neglecta cautio est, neque certe necessaria, ubi reindicationes aliquas emendavimus: v. g. ad vocem *Dies palmarum*, *Ramis palmæ* indicabatur, a qua iterum Lectorem ad *Dominica palmarum* remittebat CANGIUS: ultimam vocem, secunda omissa, sine prævia mentione indicavimus. Aliæ sunt quas censuimus minime delendas, tametsi designatæ voces notatis locis non reperiuntur: exemplum habes in voce *Exscaritus*, quæ in *Scarire* rejecta non appetat. Id fortassis incuria quis ascribat; immerito sane, cum ex consulto factum sit. Hanc, et si quæ sunt aliæ, pro certo legerat CANGIUS, quæ rursus proinde Lectori possunt occurere, cui haud ingratum fore existimavimus, si ea ratione expeditiorem viam non tolleremus ad vocis notionem retegendarum. Supervacaneum itidem putavimus commonere Lectores de iis capitibus, quæ, in editione Francofurtensi perperam disposita, suis locis restituimus: id quippe factum vitio oscitantis Typographi, non CANGII qui, in Appendix ad calcem Glossarii mediae et infimæ Græcitatis edita, quid cuique loco esset reponendum diligenter docuerat.

Lectoris commodo utilitatique servire cum nobis animo in primis fuerit propositum, vocabula, quibus multiplex subest significatio, variis numerorum notis distincta voluimus, ut cernere est

in vocibus *Absida*, *Commenda*, etc. ad quas sicuti amandatus fueris, habebis certe gratiam quod ita tibi consultum sit, ut uno conspectu vocem percipias quam rescire tua interest. Non minoris est commodi quod, cum vox varie effertur, nec in eodem volumine occurrit, tum ejus interpretationem subjunxerimus: ægre enim patitur Lector sibi properanti, nudamque vocis inquirenti notionem, uno frustra tentato volumine, evolvendum alterum proponi. Eadem de causa, ut statim nempe Lectoris oculos feriat vox, cuius sensus enodatur, maxime ubi prolixior erat laudata auctoritas, hanc grandioribus literis excudi jusseramus: at melius deinceps re consulta, cum satis esse animadverteremus, si a grandiori inciperet, post initia tomī primi destitimus incepito. Gratum fore perinde confidimus quod unaquæque litera eodem quo cœpit volumine, desinat. Unum hic præmonere etiam volo, de industria nos ita volumina distribuisse, ut ab iis, quibus usui sunt potius, quam ornatui, facile tractari possint: experti enim didicimus quam grave sit Lectori librorum quotidiani usus magnitudine et pondere obrui. Plura non congeram, ne in venditando labore nostro, commendandaque nostra diligentia ipmodicus videar.

Si quis vero in iis criticum agat, in quibus CANGIUM ducem sequimur et defensorem habemus, nos cum tanto Viro errare patiatur, non pudebit certe. Ulro itaque agnoscimus aliqua esse verba, quæ, cum intelligentiae nostræ vim ac notionem fugiant, non explanamus. Fatemur haud inviti nonnulla conjecturis tantum illustrari; multa quippe habemus, quæ sequi facile, affirmare vix possumus. Confitemur ingenue barbaras quasdam voces et a Latina lingua prorsus abhorrentes ex Scriptoribus sequioris ævi a nobis esse interdum descriptas; id autem Lectoris emolumento factum quis neget, si easdem Latine utcumque redditas uspiam reperiat? Ex editis præsertim libris alias exscriptissimis voces pessime corruptas, ne moram qualemcumque ad majora festinanti injiciant, aut etiam ut quæ fuerit temporis vel loci dictio innotescat. Hæc fecisse si culpa cst, fecimus auctoritate et exemplo CANGII, cuius vestigiis institisse gloriæ ducimus. Cætera quæ nostra qualiacumque sunt, ad severiorem trutinam revocari non gravabimur: quinetiam Eruditos omnes ex animo obsecramus, ut singula diligenter perpendant; et si quid falsum, aut minus apposite dictum, emendare paratos benigne admoneant: si quid omissum, multa autem esse non diffitemur, sua additamenta opportune nobiscum communicent, utriusque beneficii nos memores habebunt et præcones in supplemento, quod post edita posteriora duo volumina, jam magna ex parte disposita, paramus; in quo et nos ipsi nonnulla quæ in hactenus excusis correctione aut apertiori explicatione indigere visa

sunt, corrigere et fusius explicare constituimus, in præsentiarum ad calcem cujuslibet tomī erratorum typographicorum indicem attexere contenti, iis etiam prætermisis quæ facile expletat Lector.

Propriis locis tametsi adscripta sunt singulorum nomina quorum ope adjuti Editionem hanc locupletavimus: rursum mitholominus in grati animi testificationem principes hic appellandos decrevimus. Quantum iis præsertim debeamus, qui sequioris temporis Scriptores undeque summa cum sedulitate conquisitos in lucem publicam doctissimis commentariis instructos emiserunt, si quis nesciat, unaquæque operis nostri pagina docebit. Quos inter imprimis commemorandi celeberrimi illi e Societate Jesu HAGIOGRAPHI, qui opus immensus de Sanctorum omnium gestis eadem qua inchoatum diligentia et eruditione prosequuntur. Laudandus etiam præ ceteris Vir doctrina cum paucis conferendus LUD. ANTONIUS MURATORIUS, cuius cum Sociis Palatinis spectanda sagacitas in eruendis ex vetustis scriniis Rerum Italicarum monumentis, et in iis illustrandis prædicanda eruditio. Ad nostrum institutum proprius accedunt Regum nostrorum Ordinationes quas colligere, digerere notisque locupletare suscepereat vir Juris Legumque scientia maxime conspicuus EUSEBIUS DE LAUBIERE; quem mors Literatis semper præmatura, dum earum volumen alterum sub prælo sudabat, eripuit. Successit in opere vir accuratissimus DION. FRANCISCUS SECOUSSE qui, tertio jam evulgato volumine, editioni indefesso studio alaborat. Dicere nihil opus est quam uberem demetendam messem nobis suppeditarint Sodalium nostrorum EDMUNDI MARTENE ET URSINI DURAND Thesaurus Anecdotorum, Amplissima eorumdem Collectio, et edita a RYMBRO Acta publica regni Angliæ: id satis ostendit ipsa librorum inscriptio. At vero inter homines eruditos qui opera et consiliis adjumenta benigne et liberaliter nobis præbuerunt, familiam ducere debet vir eruditonis et humanitatis eximiæ, Magni Peirescli, ut verbo dicam, dignissimus hæres Illustrissimus HENRICUS JOSEPHUS THOMASSIN DE MAZAUGUES in supremo Provinciæ Senatu Præses, qui in gravioribus negotiis etsi occupatior, plura tamen cum ex editis, tum ex ineditis propria manu descripta non submisit tantum, sed et assidue submittit. Non reticendus nobis est vir clarissimus LUDOVICUS AUBRET, qui Dombarum Principatus historiam dum adoruat, plurima studiouse perlustravit tabularia, ex quibus quæ in rem nostram occurrabant diligenter exscripsit, et nobis perurbane communicavit. Nec postremo censendus est loco vir utilis et immensi laboris Dominus THOMAS LE FOURNIER S. Victoris Massiliensis Benedictinus, qui nullum ejusdem urbis, veteribus monumentis refertissimæ, prætermisit

archivum , cuius forulos sedulus non evolveret , ad nos transmissurus quæ in operis nostri profectum cedere intellexerat. Temperare non possumus a commemorandis clarissimis viris CLAUDIO SALLIER , Bibliothecæ regiæ eruditissimo Custode , qui consulendorum librorum copiam facilime nobis pro sua humanitate fecit : JOANNE LE BEUF Ecclesiaz Autissiodorensis Canonico et Succentore , rerum minime tritarum indigatore sagacissimo : ADRIANO MAILLART et JOANNE LUDOVICO BRUNET consultissimis in Senatu Parisiensi Patronis : viro Academico DE LA CURNE DE SAINTE PALAYE non solum amicitia , sed etiam studendi genere nobiscum conjunctissimo , quippe qui illustrandis vocibus Galliarum obsoletis solerter diligenterque incumbit ; quos omnes ad nostra studia juvanda omni tempore paratiissimos experti sumus .

Tene vero , qui nos tot ac tantis beneficiis obligatos tenes , doctissime LANCELOTI , taceamus ? Te prætermittamus illaudatum qui non monumentorum manu exaratorum dumtaxat , fed et ejus , qua tu polles , multigenæ eruditionis subsidio , opus nostrum non secus ac fetum proprium promovere studuisti ? Nihil quippe tuum est , quod non sine invidia communices .

Præfationem nostram excipit Epistola Baluzii ad V. Cl. Renaudotum de vita et morte CANGII : quæ cum accuratissimæ historiæ loco sit , et a viro magni nominis Cangiique familiarissimo conscripta , ab instituenda alia supersedimus . Ejusdem CANGII Epitaphium , Librorumque ab eo editorum catalogum , atque illius effigiem nunc primum exhibemus , ne quicquam quod ad tanti Viri memoriam spectet , a nobis desideretur .

EPISTOLA

STEPHANI BALUZII TUTELENSIS

AD VIRUM CLARISSIMUM

EUSEBIUM RENAUDOTUM

DE VITA ET MORTE CAROLI DUFRESNII CANGII.

* Charles Du
fresne seigneur
du Cange.

EXTINCTUS his diebus amicus noster summus *
CAROLUS DUFRESNIUS CANGIUS id a nobis exigit,
EUSEBI CARISSIME, ut amicitiam nostram, quam
si vera fuit, ut certe fuit, firmam et perpetuam
præstare ei debuimus, integrum erga defunctum
conservemus, et pro nostra virili elaboremus ut
posteriora scire possit quis fuerit vir ille cuius
nunc exitum deflemus. Itaque cum inter nos de
ea re colloqueremur, tuque, ut assoles, virum
multis laudibus extulisses, ego vero dixisse
decrevisse me aliquid scribere de vita ejus, qui
illum non solum publice, ut verbis utar Plinii,
sed etiam privatim, quantum admirabar, tantum
diligebam, tu non solum laudasti consilium illud
meum, sed etiam hortatus es ut id quampotius
efficerem. Pareo lubens hortationi tuae. Hæc ergo
sunt quæ scire posteros volo.

Ortus est **CAROLUS**, uti domesticis memoriis
compertum habemus, ex antiqua et nobili gente
Dufresniorum apud Samarobravam Ambianorum
clarissimam civitatem in provincia Belgica
secunda; eaque gens clarioribus quibusque ejus-
dem urbis ac circumpositæ regionis familiis in-
serta est per connubia et affinitates. Non immo-
rabor in recensendis **CAROLI** majoribus, cum ne-
que genealogiam texere velim, nec satis otii mihi
concessum sit ad excurrendum per memoriam
eorum. Illis virtute sua, absit verbo invidia,
præluxit **CAROLUS**; ad quem festinans, de patre
pauca dicam. Fuit is Ludovicus Dufresnius To-
parcha * Frigidæ-vallis et Præpositus * Belliquer-
cus, quæ splendida est administratio in ea Bel-
gicæ secundæ parte quam posterior ætas vocavit
Picardiam, vir ut ex filio audivisse me memini,
doctus, et bonarum literarum amantissimus, et
qui Græcae quoque eruditio expers non esset.
Duo ille matrimonia expertus est. Ex priore tres
liberos habuit, Hadrianum, qui ei in magistratu
Belliquercurus successit, Joannem Advocatum in
supremo senatu Parisiensi, et Ludovicum medi-

cum, omnes doctrinæ et eruditio fama claros.
Ex iis ego Joannem novi, virum bonum, gravem,
prudentem, juris civilis ac municipalis, ut etiam
lucubrationes ejus editæ, quæ in omnium mani-
bus versantur, ostendunt, peritissimum, isthic
Lutetiae defunctum ante aliquot annos. Ex po-
steriore, quod anno MDCVI. postrid. Kal. jul. con-
traxit cum Helena * Relya filia Ludovici Relyi
Toparchæ * Framicurtis et Margarita Fosseæ ex
nobilitate Normannica, tres quoque habuit, Mi-
chaelem et Franciscum instituti Societatis Jesu
professores, omnibus honoribus in ea funtos,
et hunc **CAROLUM**. Optimas hæc matrona, ut hoc
quoque detur memoriæ insignium virorum, orta
erat ex vetere et illustri familia Relyorum apud
Atrebates: quæ, præter ceteros, aëvo Caroli VIII.
Regis Francorum protulit virum magni per eas
tempestates nominis Joannem Relyum Episcopum
Andegavensem. Ipsa vero ex postremo puerperio
mortua est anno MDCXIII. prid. Non. Mart. de-
cimo die postquam peperit, annum agens ætatis
suæ trigesimum secundum. **CAROLUS** igitur, ut ad
id redeamus unde digressi sumus, in lucem edi-
tus est apud Samarobravam anno MDCX. xv. Kal.
Januar. circa horam septimam matutinam; eo-
demque die gratiam Christi consecutus est in
Ecclesia parochiali sancti * Firminii quam vocant
ad Petram. Prima studiorum rudimenta posuit
in Collegio Ambianensi Patrum Societatis Jesu;
apud quos certum est eum, licet admodum puer-
um, magnam diligentia doctrinæque laudem
esse adeptum. Tum ad celebrem academiam Au-
relianensem missus ut juri discendo dare operam,
postea in Advocatorum ordinem cooptatus est
Lutetiae anno MDCXXXI. v. Idus Augusti; ac mox
in patriam reversus, cum se totum dederet stu-
diis bonarum literarum, brevi ad famam pe-
rvenit, lætante multum patre ac gaudente quod
talis ei filius obvenisset. Excessit ille e vivis se-
ptuagenarius anno MDCXXXVIII. v. Idus Januar.

* Froideval.
* Beauquesne.

* De Rely.

* Framicourt

Vide familiæ
Picardie Adria-
ni de la Mor-
tere pag. 332

* Saint Fir-
min à la Pierre

assidente ei per omne tempus morbi, quod annum fuit, CAROLO amantissimo filio. Hac conjunctissima, jucundissima, et utilissima societate contentus CAROLUS hactenus de nuptiis non cogitaverat. Sed tum, cum ei amici suaderent ducentam esse uxorem, pluresque ei generosæ puellæ offerentur, prætulit Catharinam^{*} Bosiam Drancurtiam splendidis natalibus apud Ambianos ortam, eamque duxit anno MDCXXXVIII. XIV. Kal. Augusti. Credunt plerique obesse literarum culturæ vinculum conjugale, eamque esse studiorum rationem ut ab iis tantum tractentur qui cælibem vitam ducent, qui libero lectulo, ut Cicero aiebat, utuntur, id est, nullis impedimentis, nulla rei familiaris aut liberorum educandorum cura distinentur. CANGII tamen studiis nihil moræ aut tarditatis attulit uxor, quam ex animi sui sententia habuisse eum hinc liquet, quod per quinquaginta et quod excurrit annos una vixere concordia admirabili. Superest etiamnum singularis exempli femina^{*} in liberorum subsidium simul et solatum. Anno dein MDCLXV. IV. Idus Jun. Quæsturæ^{*} dignitate ornatus apud suos, eam retinuit donec Samarobrivam relinquere decrevit ob pestilentiam quæ illi grasa batur, ut Lutetiam in hanc sedem studiorum se cum uxore, liberis, et libris transferret. Anno itaque MDCLXVIII. captum ab eo est consilium quod nobis totique reipublicæ literariæ maximas commoditates attulit. Nam tum, quod in aliis urbibus contingere nemini potest, paratum habuit omne genus librorum seu manuscriptorum seu typis editorum, cum ei omnes bibliothecæ tum publicæ tum privatae paterent, nemoque esset qui non cum illo lubenter communicaret quicquid ei poterat esse conducibile et utile ad perti ciendas perpoliendasque lucubrationessuas. Etiam summi in republica viri ei impense faverunt, adeo ut affirmare liceat nulli alii homini privato majorem honorem habitum ab illis fuisse. Viginti annis isthic nobiscum vixit, semper studens, semper aliquid scribens. Hinc Cinnami historia, hinc annales Joannis Zonaræ, descriptio Constantino poleos et familiarium Byzantinarum, Glossaria medizæ et infimæ Latinitatis et Græcitatæ, et Chronicon Paschale sive Alexandrinum; cui edendo dum incumbit, incidit in hunc gravem ac diuturnum morbum qui nobis eum abstulit. Fuit hic morbus urinæ crebra cupiditas, sed magna difficultas, quam dysuriam vocant, qua is extinctum quoque patrem suum meminerat. Ea autem laborare primum ceperit IV. Idus Jun. hujus anni adeo graviter ut per decem dies continuos necessario indigerit ope chirurgi ad exonerandam vesicam ejiciendamque urinam. Tum induciæ per aliquot menses, sed parum tutæ, parum firmae. Nam mox bellum, et illud quidem sævum et atrox, XVI. Kal. Septembr. Inellexit vir prudens immineresibi fatalem ac supremum diem. Itaque transactis

<sup>• Du Bois, sec
cuer de Dran
court.</sup>

<sup>• Obit. XXV.
Kal. Aug. an.</sup>

<sup>* Trésorier
général de
France.</sup>

inter manus medicorum aliquot diebus cum summis doloribus, quamquam nondum desperatus, accersiri sacerdotem jussit; eique sua peccata erroresque suos placide sedateque confessus, sacra se Corporis Domini nostri JESU CHRISTI communione muniri postulavit. Quod ei datum III. Kal. Octobris. Gravescere interim valetudo ejus; et inordinati quidam horridique rigores indicio fuere abscessum alicubi latere, qui mox deprehensus est in regione renum. His accessit febris continua duplice tertiana vehementissimæ conjuncta et sitis ardens. Inter haec tamen tormenta ac noctes insomnes gravesque et alvi profluviū dirissimum, nam haec quoque mala aliis accessere, retinuit constantiam dignam viro forti. Miratus esses, si interfuisse, qua patientia hanc ipsam valetudinem toleraverit, ut dolori restiterit, ut incredibilem immotus operatus transmiserit, ut uxorem liberosque afflictos consolatus sit, moriendum esse cunctis dictans, et sibi actam longam etatem, ad quam pauci admodum pervenirent. Amicos etiam, cum dolores remittebant, admittens, suaviter et comiter ut antea excipiebat, nulla ferme mentione malorum suorum, tamquam vereretur vir optimus ne illis molestiam exhiberet per commemorationem eorum. In illa animi tranquillitate ac securitate, sana semper mente, etiam usque ad exremum anhelitum, cum videret adesse sibi supremum diem, viatico se instruxit et extrema unctione XVI. Kal. Novembribus. Post quæ uxori ac liberis valedicens, tamquam moriturus, eis benedictionem suam per amanter impertit, eosque amplexatus, ad extremum hortatus est uti post mortem suam concordia inter ipsos esset perpetua quemadmodum se vivo fuerat. Inter has cogitationes et eas quæ Christiano homini in mentem venire solet cum proficiet parat ad Deum, cum dolores semper acres essent et vehementes, deslicerentque vires, placida compostus pace quielevit X. Kal. Novemb. circa horam sextam vespertinam, et VIII. Kal. sepultus est in Ecclesia sancti Gervasii, magno concursu eorum qui dediti sunt studiis literarum. Annum octavum et septuagesimum explevit in altissima tranquillitate, pari veneratione. Firma et incorrupta validitudine per quinquaginta et quinque postremos annos vitæ suæ usus est donec is morbus eum corripuit. Liberos ex uxore habuit omnino decem, sex masculos, feminas quatuor. Ex his hodie supersunt mares duo, feminæ totidem. Philippus natu major est Franciæ Questor apud Pictavos. Alter, cui Francisco nomen est, nondum elegit vitæ statum. * Catharina et Joanna juxta matrem et fratres sunt. Quod si habitum quoque ejus posteri noscere velint, statura fuit paulo infra mediocrem, capite apto, oculis venustis et igneis, decorus aspectu, forma denique præstantissima, et specie liberali. Sanguis et bilis in eo prævalebant, mirabiliter temperature ad morum facilitatem et co

<sup>* Fratri suc
cessit in Quæ
stura Pictav.
hodieque su
perstita.
** Amba mor
tue sunt sine
progenie.</sup>

CAROLI CLOSI. — L

BALUZII EPISTOLA.

mitatem, et ad excellendum in iis studiis in quibus se exercevit. Robustum in tenui gracilique corpore fuisse haec res probat quod in ambulationibus, quantumvis longis, ne in aestate quidem fatigabatur, neque quietem poscebat. Opibus nimis non gaudebat, speciosae contigerant; neque unquam majores concupivit, dictitans iis contentum esse debere hominem literatum quae victum et vestitum darent liberaliter et sumptus ad emendos libros. Amicos, quos multos habebat, ex animo amabat, observantia et officiis retinebat. Inimicos, si quos habuit, contempsit. Toto vitae tempore aequabilis, nulli molestus, nulli gravis totum se praebens iis qui ejus opem implorabant, facile communicans fructus studiorum suorum, et ad bene merendum quam reposcendum propensior.

Factum est, EUSEBI CLARISSIME, quod imperasti. Habes imaginem senis optimi meo penicillo adumbratam. Habes heic expressa signa virtutum ejus. Et quamquam monitore non indigeas, quippe qui quotidie exempla bene vivendi praebes iis qui rectam semitam sequi volunt hortor tamen te ut semper intuearis in hanc imaginem, semper illius memineris quite et diligebat et plurimi faciebat. Vale.

Lutetiae Parisiorum Kal. Novembr. MDCLXXXVIII.

SISTE VIATOR
ET BENE PRECARE EXTINGTO HEU! INIQUE SEPULTO
CLARISSIMO VIRO
CAROLO DU FRENE DOMINO DU CANCE,
NOBILI APUD AMBIANOS STIRPE ORIUNDO,
FRANCÆ QUÆSTORUM IN AMBIANENSI PÆFECTURA
PÆSIDI;
QUEM SI NOVERIS, VIRUM NOVERIS,
CANDIDIS MORIBUS, INGENIO SUAVI, JUDICIO SAGACI,
ET EXQUISITO,
CAPACI ANIMO, ET SUMMA ERUDITIONE REPERTO;
QUI EXIMIA
ET MINIME FUCATA ERGA DEUM RELIGIONE AC PIETATE,
BLANDA ERGA SUOS CHARITATE,
CONSTANTI ERGA AMICOS FIDE ET OBSEQUIO;
FACILI ET LIBERALI ERGA LITTERATOS DOCTRINE
COMMUNICATIONE,
SINGULARI ERCA OMNES COMITATE ET BENEVOLENIA
OMNIUM SIBI AMOREM DEWERUIT,
ET MAGNAM SIBI PARAVIT TUM VIRTUTIS TUM SCIENTIAS
EXISTIMATIONEM.
QUANTUM ILLI LITTERÆ DEBEANT ABUNDE TESTANTUR
LIBRI COMPLURES
IN PUBLICUM COMMODUM AB EO EDITI ET EVULGATI,
REI ANTIQUARIE SCIENTIA HAUD VULGARI RESPERSI.
NATUS XV. KAL. JAN. AN. M. DCX.
OBIT X. KAL. NOV. AN. M. DCLXXXVIII.

Legitur in
Æde S. Ger-
vasii Paris.

DD. CARPENTERII PRÆFATIO IN GLOSSARIUM NOVUM.

pag. xi.

In publicum ecce prodit Supplementum, quod certe prodiisset jam diu, si conflatum esset tantummodo e schedulis, post vulgatam Glossarii postremam editionem, diligenter a me collectis, ut legitur in Præfatione celebris illius libri, cui titulus : *L'art de vérifier les dates, etc.* Sed exile ac jejunum volumen hinc profecto emersisset : nihil enim aliud sunt schedulæ istæ, quam animadversiones nonnullæ in Glossarium Cangii, additamenta quædam paucula, eaque ut plurimum interpretationis indiga, e libris aliquot editis, aut vetustis eruta membranis; quæ, cum ad literas jam prelo mandatas sæpius pertinerent, loco suo inseri in nova editione nequaquam potuerant. Hæ autem, qualescumque sint, schedularum reliquæ, cujusnam erant? Illius nimirum, qui editiomen absolverat solus, et Supplementi conficiendi curam in se receperat. Hoc itaque confeci : ipsa operis inspectio Auctorem aperte arguit. In eo quippe vix unum, ut ita dicam, articulum offendas, quem non aut suppeditarint aut illustrarint Regesta tum Chartophylacii regii, tum Parlamenti, et Cameræ Computorum, vel Bibliothecæ regiæ manuscripti codices. Porro, quis tot veterum monumentorum pulvrem abstersit, ut inde, quicquid ad rem suam faciebat, extruderet; nisi is, cui subministrati sunt codices, qui illos exscripsit et sua manu descriptos penes se etiam nunc habet? Testes appello Viros probatissimæ fidei, qui, dum me inviserent, hos etiam ad Supplementum apparatus ob oculos non semel habuere. Illos advoco similiter, quos in communicandis tecum iis voluminibus facilis et humanissimos perpetuo expertus sum. Sed testibus nil opus est, ubi controversiam, si quis sit controversiæ locus, plane dirimit Rescriptum regium anni 1738. quarti scilicet post Socii mei Parisiis dicessum, quo DD. Procuratori Generali mandatur, ut Regesta Chartophylacii, cui asservando præest, apud me legenda mihi commoparet, his verbis:

De par le Roy.

Notre amé et féal le P. Carpenter religieux de la Congrégation de S. Maur, ayant besoin pour continuer le Glossaire de Du Cange, d'avoir communication des registres qui sont au Trésor de Chartres, Nous vous mandons et ordonnons de lui donner communication desdits registres et même de lui en faire livrer les extraits qui pourront lui être nécessaires pour son travail, pourvu qu'en iceux il ne se

trouve rien de contraire à nos droits et à ceux de notre couronne, Si n'y faites faute, Car tel est notre plaisir. Donné à Versailles ce 10. Juin 1738.

Signatum, LOUIS.

Subsignatum, MAUREPAS.

Superscriptio : A notre amé et féal Conseiller en notre Conseil d'Etat notre Procureur Général en notre Cour de Parlement à Paris.

Quanta urbanitate isthæc Regesta usque ad Carolum VIII. ubi laboriosæ huic lectioni finem imponendum censui, mihi suffecerit Vir Literarum amantissimus, patronus Literatorum, ac præsertim horum omnium, quæ ad Historiam gentis nostræ spectant, peritissimus, numquam satis erit a me celebratum.

Cameram Computorum Insulensem prætermitto, cuius perscrutandæ non modo fautor, sed et adjutor beneficus fuit, illius Curator dignissimus D. GODERFROY; sileo Bibliothecam et Archiva S. Petri ejusdem urbis, quorum forulos mihi aperuit Vir simili erga me benevolentia ac singulari comitate D. Abbas de VALORY, tunc (anno 1737) hujus ecclesiæ Decanus, dehinc Præpositus, cui et multa e vetustis membranis ab ipso descripta debere me lubens fateor et laudi duco. Taceo Tabularia domus publicæ Abbavillensis, ecclesiæ S. Vulfranni et prioratus S. Petri, quæ perlustrandi facultas mihi quamhumanius concessa est ab iis, quibus commissa erant anno 1741. Memorandis supersedeo libris editis; et qui post editionem Glossarii prodiere in publicum, et qui ante prodierant, neandum fuerant evoluti: dubitabit, opinor, nemo, quin singulos perlegerim. Quid jam restat in ditissimo Supplementi fundo, quod possit Collegæ mei nomine repeti, quodque summo jure meum non sit?

Non minus vere dicam, quæ mea sit in præcedenti Glossarii editione legitima portio. Tertulliani operibus illustrandis jam a quinquennio, ni fallor, insudabam, cum a me diu reluctante impetratum est, ut novo labore, qui parum arridebat, totum me dederem. Statim tentavi quid possem in eo studii genere. Adornatis jam a D. TOUSTAIN tribus primis literis, iisque etiam auctis a D. D'ANTINE, inserui voces quæ supervenerant; mox disquisitionem conscripsi de *Electoribus*, quorum ne meminerat quidem Cangius. Hæc mihi fuere novæ militiæ rudimenta. Tum literas alphabeti, quas quisque nostrum

exponendas sibi assumeret, partiti inter nos sumus : obtigerunt mihi ex pacto literæ F H K M P S V W , cum præfatione operi præponenda ; quod susceptum pensum reapse peregi. Edito Glossarii quinto volumine anno 1734. Collega meus a Superioribus jussus est adire monasterium Pontisarense S. Martini, litera T voluminis sexti vix ab ipso tunc temporis inchoata. Onus igitur in me uno recubuit, qui jam potiorem illius partem , ut abunde patet ex partitione superius dicta , sustinueram. Unus ego absolví quod reliquum erat operis. Fidem de his faciet, si quis dubitaverit, totius operis exemplar, quod apud Sangermanenses remansit, ostendit quippe ipsa scriptio quid ad quemque pertineat.

Quidni advocare fas est laboris mei testes assiduos DD. BOUQUET, VAISSETTE, BRICE, aliosque , quorum nonnulli supersunt, justi tenaces amantesque veri, qui sodalem suum non satis æquum erga me judicaverunt. Æquior profecto fuisset Collega ipse meus, cui, relicto quod placet studio , socium me addixeram, ut sublevandis amici laboribus operam impenderem. Haud sane taceret quantum ille, dum conficeret librum de *Arte probandi notas chronologicas chartarum*, percepisset utilitatis, in instruenda Regum nostrorum chronologia, ex hac ipsa, quam egomet texueram ex infinitis propemodum diplomaticis , quamque non legendam modo, sed et, si vellet, exscribendam ultro illi præbueram.

Vereor equidem ne jactantæ suspicionem incurram , apud hos præsertim homines, qui aut confecti a me operis laudem mihi eripere, aut opus aliud , *Alphabetum scilicet Tironianum*, de quo pluribus hic disserere abstineo¹ elevare scriptis malevolis conati sunt. Sed bona illorum pace dicam, hæc me fusius ideo persecutum esse, ut consulerem famæ, quam nemo sapiens neglexerit, bonamque inter honestos viros existimationem , cuius semper fui studiosus, consequi possem. Etenim mea plurimum interesse duxi, ut palam constaret egressum me ob infirmam valetudinem e Congregatione S. Mauri, tempus non indecorum consumpsisse in otio, immo publicæ utilitati contulisse; utinam et Religionis emolumento, cuius venerandi ritus passim proponuntur et illustrantur, ut in Glossario, sic et in Supplemento.

De Supplemento isto nunc dicendum incumbit : rem paucis expediam. Namque cum nemo sit in orbe literato, qui Glossarii Cangiani utilitatem non agnoscat, ejusdem Supplementum ex utilitate commendare supervacaneum foret. Scire igitur sufficiat, pro norma mihi fuisse institutum

¹ Etsi plura sint quæ restringere possim ad Epistolam D. T. Diario Eruditorum an. 1756. mens. Mart. insertam. Vid. tantum quæ de Alphabeto Tironiano dicta sunt, sive in Mercurio Francie an. 1747. mens. Sept. pag. 36. sive in iam laudato Diario an. 1756. mens. Oct. pag. 3026.

a Cangio rationem in exponenda vocum significacione, rebusve elucidandis ; et quæcumque in Glossario, sive emendatione sive explanatione indigebant, accurate esse emendata, aut rectius, quantum potui, explicata : quod vocabulo *Adder* significavi. Satis sit monere Lectorem in Supplemento nova quamplurima proferri, unde GLOSSARIUM NOVUM inscribere licuit, quæ ad mores imprimis nostros , ad jura regia privatave, ad feudorum originem et naturam, ad debita erga dominos vassallorum officia , ad jus , maxime Gallicum, in re civili vel criminali ; uno verbo, ad quosvis usus nostratum , cum ecclesiasticos, tum seculares atque etiam domesticos, demum ad quaslibet scientias artesve spectant.

Si quis autem calumniari voluerit, quod in aggerendis, ut aiunt, auctoritatibus, aequo profusior esse videar ; attendat, quæso , novam e singulis lucem emergere, ex his præsertim quas suppetunt Scriptores Gallici : quippe illæ vocis aut etymon patefaciunt, aut diversam orthographiam monent; consuetudinem aliquam indicant, cuius nullum alibi exstat vestigium ; produnt nomen, seu loci parum noti aut alia , quam nunc, appellatione designati , seu personæ , quam noscere familiarum nobilium interest. Absit igitur suspicio id me ea mente præstissime, ut majorem in modum opus cresceret: absit ut probro mihi vertatur ambitiosa luxuries ; præcipue cum in his Cangium habeam ducem et exemplar.

Duplex vero Supplementi dos erit; prima, quod voces Latino-barbaræ, natæ sæpius ex vetere lingua Gallica, voce vulgari paternaque explicitur ex instrumentis ætatis ejusdem ; altera, quod consuetudines nostras fere usque ad hæc tempora exhibeat, ex authenticis Chartophylacii regii codicibus ad Carolum VIII. quotquot sunt, a nemine hactenus eo consilio lectis, nec usquam fortasse legendis. Argumento sit , inter cætera , diatribe, voci *Nobilisatio* subjuncta, de plebeis hominibus in nobilium ordinem adscitis; in qua tempus assignatur, quo inducta est in mores nostros stupenda isthæc mutatio; inquiruntur ejusce constitutionis causæ; ac demum quo pacto nobilitas , seu avita seu acquisita , aut amitti aut restituī poterat diligenter investigatur.

Ex iisdem regalibus archivis duæ produntur legitimatis literæ, quarum utraque legibns repugnat et a consueto jure abhorret; indeque sunt notatu dignissimæ : in his, sparii cum prognatis ex legitimo matrimonio æquabili jure habentur; in illis, legitimatis rescripto indigere censentur nati ex justo conjugio, ea de causa quod eorum mater octavo ætatis suæ anno sacram religionis velum accepisset, nullo licet de hinc obstricta voto. Omitto sexcenta cujuscumque generis argumenta, in Supplemento perquienda.

Alterum Supplementi commodum orietur e Glos-

sariolo Gallico, quod ad calcem subjicitur, ex auctiori editione novisque meis additamentis assuto. Brevisimum quidem illud est, ac proinde consultu facilius, cum voci obsoletæ aut detorto sensu acceptæ, simplex tantum et aperta significatio subjungatur; quæ nihilominus probandane, an rejicienda sit, penes Lectoris judicium manet, si locum, ubi vox ipsa exstat, adire velit, aut in Supplemento, hac nota *Sup.* indicato, aut in Glossario, quoties notam non inveniet. Et hoc de Glossario Latino, dictum quoque velim, cum voices *infra et supra* accurrunt, quibus illa, quæ in Supplemento requirenda sunt, monstrantur.

His omnibus accedunt varii indices, de quibus agam post monitum a Cangio iis præmissum; et quid in ipsis seu mutare seu addere visum mihi sit, ibi declarabo.

Ne quid autem tanti Viri pereat, Cangium intellige, ejus Dissertationem de Imperatorum Constantinopolitanorum, seu inferioris imperii numismatibus, quam cum ultimi editionis novæ voluminis moles pati non potuisset, rarius in promptu habebant Eruditi, Supplemento nostro, cuius non modicum erit ornamentum, adjungi voluimus, cum additamentis huic ab ipsomet postmodum insertis. Prius inspeximus ejusdem editionem seorsim Romæ anno 1755. excusam, curante Joanne Bottario, uno ex Bibliothecæ Vaticanæ præfectis, in qua nihil novi, quod huic dissertationi illustrandæ inserviret, reperimus, præter notulas aliquot, quas hic censuimus etiam adscribendas.

Superest, ut aperte profitear, plurimum me debere illustri Viro et eolendæ omnibus Literatis memoriaræ, Præsidi de MAZAGUES, qui mihi favorem, operam et opem quamlibet, cum in

adornanda Glossarii nova editione, tum in locupletando Supplemento abunde et peramanter ad mortem usque impendit.

Commemorandum mihi etiam imprimis illustrissimus D. AYMARDUS JOANNES NICOLAY, Curiæ rationum Princeps, qui ea qua eminet comitate, potestatem fecit D. DOMILLIERS, veteres hujus curiæ codices, in museo D. SECOSSE legendos, mibi distribuendi; quorum lectionem vix absolveram, cum incendio consumpti sunt.

Neque debito elogio fraudandi sunt Clarissimi Viri DD. PRÆSIDES OGIER ET DUREY DE MEINIERES, quorum beneficentia quicquid meo studio affine aut utile deprehendi in copiosissimo Regestorum supremi Parisiensis Senatus apographo, educere mihi licuit. Allorum nomina propriis locis adscribere haud omittam. Hos inter unum huc appellabo D. DE FONCEMAGNE, quem sëpe monitorem benevolum et consiliarium utilem expertus sum.

Sed tacere nefas quantum debeamus illustrissimo Viro DD. DE L'AVRARDY, rei ærariae Præfecto, regnique ex Ministris uni, qui bene se de Literis meritum fore judicavit, si Regis munificentiam ad opus usque nostrum derivaret; quod utique, Mecenatis vicem apud Augustum functus, splendide præstítit.

Res ardua, inquit Plinius, vetustis novitatem dare, novis auctoritatem, obsoletis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiam, dubiis fidem. Præf. Illist.
Non is sum, qui hæc me executum fuisse putem; sed me toto conatu, ut exsequerer, allaborasse mihi conscius sum.

Erros typographicos, qui oculum quantumvis attentum effugerunt, emendatos habebit Lector, ad calcem tertii voluminis.

GLOSSARIUM

AD SCRIPTORES

MEDIÆ ET INFIMÆ LATINITATIS.

GLOSSARIUM

AD SCRIPTORES

MEDIÆ ET INFIMÆ LATINITATIS.

A

LITERA numeralis, quæ 500 designat, ut ceteræ alphabeti literæ alios numeros, de quibus suis locis : *genus numeri*, inquit Baronius, haud ab omnibus receptum, et si aliquando receptum, disuetudine jam abolitum. Habetur vero illud cum Valerio Probo, Paulo Diacono, et aliis qui de Numeris scriperunt, editum inter Grammaticos antiquos pag. 1683. Exarati etiam prostant versus, qui totius alphabeti characteribus eosdem numeros assignant, quos descripsit idem Baronius, et ante eum Joannes Noviomagus lib. 1. de Numeris cap. 10, paulo diversos ab iis qui habentur apud Ugutionem MS. cujus hec sunt : *Nota quod qualibet figura literarum inventur aliquem numerum repræsentans, quamvis non sit in frequenti usu, qui istis versiculis distinguitur.* Primus autem sic concipitur : *Possidet A numeros quingentos ordine recto.* Vide literam P. Porro eidem litera A si recta linea superaddatur, quinque millia significat.

A, in superscriptione cantilenæ, ut altius elevetur, admonet. Ita Notkerus in Opusci. inscripto, *Quid singule literæ in superscriptione significant cantilenæ*, edito tom. 5. An-
tiqu. lect. Canisii part. 2. pag. 739; de quo sic

Eckehardus Junior lib. de Casibus S. Galli, cap. 4: *In ipso quoque (Antiphonario) primus ille (Petrus) literas alphabeti significativas notulis, quibus visum est, aut susum aut jusum, aut ante aut retro, assignari excogitavit, quas postea cuidam amico querenti Notker Balbulus dilucidavit.* Fuit autem Petrus ille Romanus, quem Adrianus PP. Carolus M. petente in Galliam misit, ut ibi cantum Romanum ecclesias doceret. Vide *Nota musica.*

¶ A, prima litera vocis Græcae ἀπειλή, *Communio.* Glossarum, commentatororumque in scripturam sacram antiqui scriptoribus hac litera solebant lectorum præmonere prophetiam esse duntaxat comminatorem; sic in pluribus Codicibus manuscriptis prioribusque eorum editionibus ad caput 38 Isaiae, ante hæc verba, *Dispone domui tue, etc.* et Jonæ cap. 3, *Adhuc quadraginta dies, etc.* litera A præponitur. Lexic. Eccles. Didiaci Ximenez: *los Catholicos antiguos expo- sitores de la Biblia solian poner en el texto ciertas señales, en que algunas no eran letras, y otras lo eran.... Y entre ellas la A significava, que la propheta á que se anteponia era sola- mente comminatoria, ut Isai. 38 : A. Dispone domui tue, etc.* Hierolexicon Dominici Macri. Bibliotheca Sancta Fr. Sixti Senensis lib. 3.

A

¶ A pro E. In veteribus instrumentis præsertim 12. sœc. ut in Tabulario Parthenonis Calensis ubique A ponitur pro E ante M finalem. *Talam, qualam, tandem, realam,* pro *talem, qualem, tandem, realem, etc.* Et illud maxime quia tunc temporis sic pronunciare consueverant.

¶ A et AB præpositiones ante adverbia passim occurrunt in medii et infimiævi scriptoribus : e multis pauca selegimus.

¶ A BATIS. Vide *Abatis.*

* A CASU, Fortuito, casu, Hisp. *A caso,* Gall. *Parcas fortuit.* Lit. remiss. ann. 1351. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 417: *De quodam godardano, quem A casu in dicta taberna invenit, dictum Girardum percusit.* Aliæ ann. 1396. in Reg. 151. ch. 33: *Supplicans præfa- tus A casu reperit quandam aliam grossam virgam fusteam, quam a terra levavit, etc.* Occurrit rursum in Lit. ann. 1398. ex Reg. 153. ch. 314.

¶ A DIU, Dudum. Gall. *il y a longtems.* Rymer. tomo 7. pag. 254: *Pro quibusdam secretis, et arduis negotiis inter nos et dictum Consanguineum nostrum, A Diu est, ha- bitis et tractatis.*

¶ A FORAS, Extrinsecus, forinsecus. Gall. *Dehors vel par dehors.* Hygin. de Limitibus agror. 63: *Nota enim in propriis arboribus A foras ponuntur.*

¶ A FORIS, Eadem notione apud Hygin. de Limitibus, Constit. 103 : *Stantibus jam muris et ceteris mænibus limites primos nisi A Foris accipere non possunt. His similia sunt A mane, A sero, Ab hodie, Ab intro, Ab intus, et illud Genes. cap. 7 : Et inclusit eum Dominus De foris.* [** A foris legitur etiam apud Plinium lib. 17. cap. 24. 37. n. 6. Vide Forcellini Lexicon in voce Foris in fine.]

* AB HERI, Gall. d'Her, Hesternus. Ordinar. Ms. Rotomag. : *Corpus Domini Ab heri servatum afferat super altare. Autrier, pro autr-ier alterum heri, vulgo L'autre jour; in Poem. inscripto Le dict de la Rose :*

L'autrier m'allioie esbanoient
En un tres bel pré verdoient.

Arsoir vero, pro Gallico l'autre soir, alterum vesperum, in Lit. remiss. ann. 1386. ex Reg. 130. Chartoph. reg. ch. 124 : *Icellui Estienne s'adreça contre le suppliant endisant : Tu me cudas Arsoir faire batre, etc.* Aliæ ann. 1415. in Reg. 169. ch. 59 : *Se je vous eusse Arsoir trouvé en mon pays, je vous eusse chargé ou battu. Hinc emendanda videtur Lit. remiss. ann. 1467. ex Reg. 200, ch. 67. ubi Assoir, pro arsoir; nisi sit ex frequenti mutatione r in s, et vicissim : Le lendemain après la bateure ainsi faite par Pierre Denise à sa femme.... elle vint au suppliant et lui dit : O Bertran je fu Assoir bien batte pour vous et sans cause.*

* A PROPE, Prope, propter, Gall. auprès, proche. Stat. sinod. eccl. Trevir. ann. 1310. tom. 2. Hist. ejusd. eccl. Joann. Nic. ab Hontheim pag. 80. col. 2 : *Vina colligenda ipsius ecclesiæ A prope situata vix possint re-colligi.*

¶ A RESPONSI, Apocrisiarius, qui negotia alicuius curat, et de iis dat responsa. Joan. de Janua : *A Responsi, indeclinabile : qui dat responsa principis.* Vide in Responsum.

¶ A RETRO, Reliquum debitæ pecuniae, Gall. arrérage, ce qui reste à payer, unde A retro esse, reliquari, Gall. être en arrière. Rymer tom. 1. pag. 872. col. 2. ante finem : *Propter quod carissimus frater fidelis noster, Ricardus Rex Alemaniæ illustris, illa duo millia marcarum, que dicto filio nostro a retro sunt de sex milibus marcarum supra dictis. Ab A retro factum Areragium, quasi aretragiūm abjecta litera r, quod aliquando fieri solet.* [** Germanis Rückstand. ADRL.]

¶ AB SE. sponte. Janssonii Auctarium ad gloss. Isid. p. 2.

¶ A pro Ad. Testamentum in cortice scriptum anni circiter 690. apud Felibian. in Hist. Monast. S. Dionysii pag. xi : *Hoc quod A sepe dictas basilecas delegavi per hunc testamentum meum.* [** In diplomate monasterii S. Petri de Cete anno 985 apud S^a Rosa de Viterbo pag. 23. tomi 1 : *Facimus textum escritura firmidatis de villas prenominadas, A locum predictum Sancto Salvatoris Domini Nostri Jesu Christi. . . que est fundata eorum vaseliga vogabulo sancto Petro;* ibidem tom. 2. pag. 106. ex privilegio regis Portug. Alfonsi I, ann. 1162 : *Si mulier leizaverit suo marito de benedictiones pectet eoo sôl., mediis ad suo marito et medios A palacio;* ibidem eodem modo A palatio in charta anni 1213; et in privilegio Sancti II anni 1225 : *mediis A palatio et medios A suo marito.*]

** A pro in sepius legi in chartis Portugal-

licis seculi X et XI affirmat S^a Rosa de Viterbo tom. 1. pag. 24, exemplumque adducit e charta anni 989 : *Si quis autem aliquis homo venerit ad inrumendum contra anc Cartula contramundationis, quod nos A judicio dividindigere non potuerimus.*

¶ AAGIATUS, egressus annos alienæ tutelæ, Gall. Majeur, en âge. Franciæ Reges regno maturi sunt anno ætatis 14. ex Edicto anni 135. Ceteri ex jure civili Majores declarantur anno ætatis 25°. Normanni anno 20°. Chronicum MS. Regum Francorum ex Museo D. de Cangey, ad Carolum V : *Dominus dux Andegavensis frater suus antiquior incipit regnum regere, quod rex usque ad secundam Octobris post quam Carolus filius dicti Regis fuit Aagiatus; id est Major renunciatus, Gall. declaré majeur.* [** De anno 14°, communi tutelæ fine, videsis Loiselii instit. Consuet. Lib. 1. cap. 1. præcept. 33, et consuet. Par. art. 32 et 268, ibique Laurierum.]

* Nostris Aagie, eodem sensu. Lit. ann. 1389. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 56 : *Nobles personnes messire Jean de Hodenc chevalier, dame Marie de Surcamp su femme et Martin de Hodenc escuyer leur fils aîné et Aagie, etc. Hinc Desagie et Deseage,* Annis minor, cujus conditio Desaage appellabatur. Lit. ann. 1291. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 294. art. 2 : *Derekief se aucun heretages eskaoit à enfant Desagie, il doit avoir bail.* Charta ann. 1355, tom. 2. Hist. Leod. pag. 420 : *Se ly enfans, auxquels ces heritaiges devoient parvenir, ou seroient escheus, estoient Desagiez, que ces heritaiges soient vendus par justice.* Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 110. ch. 259. *Hennequin qui estoit et est Deseagez, orphenes, pupilles et menre d'ans,* etc. Charta ann. 1353. in Reg. 84. ch. 306 : *Accordons que toutefois qu'il plaira audit Daurri lui venu en aage, ou à son tuteur et cureur, ou à personne estable pour lui temps comme dessus de son Desaage, etc. A verbo Aager, unde et Enaager, Aliquem sui juris facere.* Lit. Phil. VI. ann. 1331. ex Reg. B Cam. Comput. Paris. fol. 104. r^o : *Nostre cher filz Jehan de France... pur nous emancipé et Aage, et sur son aage dispensez quant à ce.* Charta ann. 1310. in Reg. 45. Chartoph. reg. ch. 150 : *Ce que lidiz Loey s'era en ce cas,.... soit ferme et estable à touz jours, aussi bien comme se il avoit vint et un ans accomplis et passez, ou se il estoit du tout Enaengz d'aage parfaut.* Alia ann. 1319. in Reg. 60. ch. 224 : *Comme de par nostre amé et fœl Aymar de Poyters chevalier, pere de nostre bienamée Polie de Poitiers damoiselle... nous ait este souplié... que ladite Polie... vousissens Enaager et soupprir ce qui li defaut de sondit aage nous... ladite damoiselle, laquelle... a passé onze ans, Enaagons et volons... que elle puisse... faire toutes choses; tout aussi comme se elle fust en l'aage de quatorze ans.* Denique alia ann. 1322. in Reg. 61. ch. 457 : *Comme de par la mere... de Marrote et Guillaume enfans et hoirs seu Nicholaus Gentien... nous eust été requis et supplié que nous les vousissiens Enaager;.... a esté trouvé que il seroit grant profit auzdis meneurs, se nous leur voulions donner aage, par quoyque il fussent hors de tutrie.* [** In antiquiss. Burgund. Consuetud. art. 5 : Li

hours Moindres d'aage ne respont pas de heritaige jusques il soit aagies. Frequens usus est vocis soubzagié, ut in antiquissima Campanorum art. 20, et in consuet. Castelet. Paris. art. 2. In antiqua Normannorum consuet. cap. 33 : qui sunt de petit aage; ibidem : ceux qui sont en non aage; ibidem : ceux sont dedens aage qui n'ont pas accompli vingt ans (Simili modo in specul. Sax. lib. 1. cap. 42. et lib. 2. cap. 65 dicitur binnien sinen iaren aut dagen). In assisia Burgensium Hierosol. cap. 14 : puis que li sis famylias est d'aage; c'est puis que il a xv ans.]

* AAISIENTIA, Facultas utendi ex concessione rebus non suis, idem quod Aasantia et Aisantia. Charta ann. 1269. in Chartul. S. Joan. Laudin. : *Concedens eidem ecclesie.... omnimodas Aisientias, quales antiquitus in omni territorio et advocatia mea antiqui hospites dictæ ecclesie in eadem villa morantes habere solebant.* Nostris olim Aaisier, idem quod Juvere, auxiliari, Gall. Aider, donner du secours. Chron. S. Dion. tom. 3. Collect. Histor. Franc. pag. 244 : *Il tournerent à la maison d'un vilain pour demander à boire, et il leur dist que il n'avoit de quoi eulz Aaisier. Aaisier præterea dixerunt pro Ad tempus vel sub certis conditionibus aliquid commodare, concedere.* Charta ann. 1271. in Chartul. Pontiniac. pag. 75 : *Je Guiz chevaliers Sires de Chanlost suis asavoir.... que li Abbés et li couvenz de Pontigny... m'ont presté et Aaisié leur maison de Seyses, tant comme il plaira à eux.* Vide infra Aisentia.

* AAISITUS. Vide infra Aisatus.

¶ AALAGIA, Agri villarum viciniores, illi scilicet qui primi occurunt ex urbe, pago, etc. exuenti. Ailages apud Normanos presertim in Marchionatu Novoburgensi, alias Bordieres, Piccardis Tour de ville: apud quos Aalagia ultra semiarpennem se non promittunt, decimasque pendunt parochiæ Rectori, ut Novales, et Clauzuræ, Gall. Closages. Etymon ab Aala pro ala, quæ ut Gal. Age pro Age. Litteræ Officialis Rothomagensis anno 1341. in Bullario Fontanell. fol. 60 : *Super eo quod idem Rector dicebat et asserebat sibi ratione sue predicta Ecclesiæ de jure communij jus competere percipiendi, colligendi, levandi et habendi omnes et singulos grossos fructus decimales excrescentes in omnibus et singulis novalibus, essartis et clausis, Adaligii siti et existentibus infra metas parrochie predictæ.* Vide Eslagium.

AAMUND. Vide Amund.

* AARATH, Aggressio, assultus. Codicil. leg. Danic. apud Ludewig. tom. 12. Reliq. MSS. pag. 181 : *Item pro omnibus delictis, pro quibus debent quadraginta marce emendarunt ultra jus commune, si læsus dixerit aliquem se læsasse, et in lædendo sibi fecisse insultum, quod dicitur Aarath, etc.* [** De hac voce Danica vide Andream Sunonis lib. 5. cap. 6; codicem Christiani v, Daniæ regis lib. 7. cap. 12. art. 2; et Joh Meieri glossarium vocum juris Cimbriæ ap. Westphalen monumenta tom. 4. col. 1761. Locus Tordonis supra descriptus ex Ludewigii Reliq. Germanice legitur ap. Westphalen tom. 4. col. 1882. art. 43, ubi aarath verlitur mit beradenen mode, id est malo animo, inito consilio.]

* **AASAMENTUM**, ut *Aisamentum*, idem quod supra *Aisentia*; nostris alias *aisen-*
ment, pro quo vis commodo. *Charta ann.* 1205. ex Cod. reg. 9612: *Raymundus de Gran-*
cé miles vendidit fratibus Alberippe pro de-
cem libris Stephanensibus partem pasturarum
suarum de Pralax, ... tali pacto quod fra-
tres Alberippe et pastores eorum omne Aa-
samentum in eis capient ad usum, tam suum
quam animalium.

¶ **AASANTIA, AASENTIA**, idem quod *Ais-*
santia, Gall. *Aisance*. *Charta Guilencii Episc.*
Lingon. de fundatione Albæ-Ripæ ann. 1135,
inter Instrum. tom. 4 novæ Gall. Christ. col.
165. C: Insuper addo omnes Aasentias in
omnibus terris nostris absque omni redditu et
costumacia. Ibidem col. 166. D: Præterea
dederunt nobis omnes Aasentias in finagio ar-
cas subterioris.

AASUOREN-EED, *Andreas Sunonis Ar-*
chiep. Lundensis, lib. 7. legum Scaniæ
cap. 6: *Si reus tandem quarta vice comparuerit, vel citatus, vel ad suam innocentiam*
comprobandum, licet nullum precedere debat
actoris juramentum, quod Aasuoren - eed
dicitur, tamen ad carentis ferri judicium
admittetur, quod Skiersjern lingua patria di-
citur. Quale autem fuerit istiusmodi jura-
mentum, alibi [** cap. 8] sic declarat: Hæc
est forma juramenti, quod carentis ferri
judicium antecedit: ut affirmet actor sub ju-
risjurandi religione, quod non odio causa, non
lucreri gratia, reo imposuerit furti crimen, sed
qua se sit cum veraciter rem [** ad minus
valentem dimidiam marcam numerorum] sibi
furti viro subtraxisse. Adde lib. 5. cap.
15. lib. 7. cap. 3. 15. lib. 9. cap. 9. 12. Est
autem eed Theutonibus juramentum.

¶ *Apud Germanos etiamnum, Eingesch-*
wörter eid significat datum iurandum,
et est plane illud idem quod Aasuoren eed
scriptum, ut in multis Germania partibus
vulgaris illud pronuntiat. Est autem prius Aar-
*ticulus Germanicus *ein*, et pertinet ad sub-*
*stantivum *eid*. Ein in multis locis adhuc a*
*vulgo profertur ut *A*. Posterius vero *A Ger-**

manis hodie est ipsa syllaba *ge*, quæ etiam in nonnullis Germaniæ regionibus ut *A* pronuntiatur: illa vero syllaba *ge* verborum præteritis, Graecorum more, tanquam au-
*gmentum syllabicum præponitur. Veteres dicebant *ga* pro *ge*. Littera *g* ob levissimam aspirationem quam apud multos habet, hic plane omissa est. *Suoren* hodie scribitur *Schoren*, quod est participium verbi *Schören*, Jurare. Itaque scribendum esset *A*
suoren eed, quod proprie sonat. *Juratum* juramentum. *Hæc ex observationibus Joh.*
*Leon. Frischii. [** Vox est Danica, *sworen***

ed est juramentum juratum, syllaba a sive

aa (apud Danos sonus literæ a, quando pro-
prius accedit ad sonum literæ o, duobus aa
*scribatur) hodie *pea*, significat ad sive in;*
*apud Andream vero est *juramentum ab uno**

juratum, oppositum juramento per consa-

crimentales; monendum itaque quod ap-

lire Gloss. Sueo. Goth. col. 4. legitur, in

pluribus Suegothia partibus a unitatis

*notam esse. Idem juramentum *actoris* apel-*

latur apud Andream lib. 7. cap. 8. 13. sive

accusatoris, lib. 5. cap. 15. et lib. 7. cap. 3.

6. quippe cui id jurandum erat antequam

accusatus ad ordalia abiaret, quod in anti-

*Vossii. Est autem *Aba* vox Hebraicæ origi-*

nis ab נָהָר Pater, unde Syriacum נָהָר di-

lexit et נָהָר Pater. Putat Martinus ideo

*fratrem majorem voce *Aba* compellari soli-*

*tum suis quod in eum *Abi* seu patris trans-*

ferretur dignitas.

¶ **ABAKE**, a voce *aba*, fratrem assari. Au-

sonius in Epist. 1. patrem alloquens ait:

Nam supparis evi

Sum tibi ego, et possem fratris Abare vicer

Hunc versum ita restituere Scaliger et Vi-

netus ex pervetusto et optimae notæ Ausonii

codice; in vulgatis enim est, *fratris habere*

vice. Scaliger animadversionem firmat suam

haec ratione: ut a *lallo tallare, va pappa pap-*

pare, sic ab abu abare. [** Vide Forc. Lex.

in voce *Abare*.]

¶ **ABABTISTUM et ABAPTISTUM**, Tere-

bella, Gall. *Trepam*, Paulo Eginetæ τρύπανον,

eidem paulo superius scilicet lib. 6. cap. 91.

ἀβαπτισμός. Chirurgicalum est instrumentum

ad perforandam læsi capitum calvariam; sic

dictum ab ἀ privat. et βαπτίζω, mergo; quasi

mergi non possit altius quam par est, ut ce-

rebre membrana non lædatur. Lexicon Martini-

ii, Jos. Laur. in Amalthea. [** Vide Forc. Lex.

in voce *Abaptistus*.]

** **ABACIA**, vox mendosa in fragmen-

Petroniano, pro qua recentiores editiones

rectius *ab acia* legunt. Vid. *Acia. ADEL.*

ABACINARE, ABBACINARE, Oculis pri-

mare, excæcare, præseruum per ferrum can-

dens, aut pelvum ferream, vel æream (quam

Itali et nostri *Bacinum* vocant, unde vocis

etymon) oculis excæcandis objectam. Itali

Abbacinare etiamnum dicunt. Sed quidam,

atque in iis V. Cl. *Egidius Menagius* in Ori-

giuib. Ital. non a *bacino*, ut *Commentatores*

Boccacii, et *Jacobus Pergaminus*; sed a

abaco, quæ vox Florentinis locum *opacum* so-

nat, dèducent: ita ut *abacinati* sint ii, qui

quasi per tenebras vident, non omnino cæ-

catti. Sed potior videtur aliorum sententia,

cum is excæcandi modus antiquus sit, eoque

usilegantur veteres, ut constat ex Platone in

Gorgia. *Liberius* apud *Gellium* lib. 10. cap.

17 :

Democritus Abderites, Physicus Philosophus,

Clypeum constituit contra exortum Hyperionis,

Oculos effoderat ut posset splendore æreo,

In radiis solis aciem effudit lumina,

Malis bene esse ne videret civibus.

At *Plutarchus περὶ πολυπραγμ. p. 521. 28,*

Democritum ait objectu ac repercussione

igniti speculi sibi visum ademisse, ἀπτετά-

μενον τὸς λαντρά πυρωδέντρα, καὶ τὴν ἄπ' αὐτῶν

ἀνάλασσιν δέσμουν. Atque inde, ni fallor,

μαδίζων Graeci appellarent eum oculorum

*morbum, quo *pupilla effunditur et dilata-**

trut aciesque ejus hebescit, uti describitur a

Celso lib. 6. cap. 6. et Hesychio. Nam eorum

qui per μαδόν seu ferrum candens excæca-

bantur, ita desiccabantur oculorum humor

omnis, ut illorum hebesceret acies, et visus

dilataretur, proindeque, si non esset omnis

videndi facultas ademta, diffuso eo spiritu

per quem videtur, omnia minora quam sint,

viderent. Sæpe enim eveniebat ut per μαδόν

cæcati, lumine non omnino privarentur,

sed quasi per tenebras viderent: quod de

Henrico Dandulo Venetorum Duce olim a

nobis observatum in Notis ad Villard. num.

34, et aliquot aliis ex Histor. Byzantina de-

I.

sumtis exemplis probari potest. Hanc porro a bacino etymologiam fulcit locus insignis apud Nangium in Chronico ann. 1102: *Henricus Rex Anglorum Robertum Duce Normanniae fratrem suum, Hierosolymis reversum, regnum suum inquietantem, bello victum cepit, et ei lumen, Pelvi cudente et valde ignescere apposita, extinxit, etc.* Item alias apud Henr. Knygthon. de Eventibus Angliae, lib. 2. cap. 8: *Institit erga Barones suos, et impetravit ab eis, quod praedictus Robertus deberet exoculari et excæcari cum Bacili ardenti.* Ubi perperam batili præfert codex editus: nec enim recte batillo emendat Somnerus. *Bacile autem et bacinum idem sonare, docemus infra.* Sed et Hondius in Hist. Monasterii Polingensis scribit, Tassilonem per duarum pelvium ignitarum inspectionem, Caroli M. jussu, fuisse excæcum. Jam vero de voce *Abacinare* Chronicorum MS. Andrea Danduli ann. 1193: *Postea mortuo Tancredo, Henricus veniens recuperavit uxorem et regnum: et filios Tancredi Abacinvit, filias autem liberas dimisit.* Sanutus lib. 3. part. 11. cap. 1. de eodem Henrico Dandulo Duce Venetorum: *Qui a Græcis forte Abacinas, quasi visum amisit.* De eodem Joan. Bapt. Egnatius lib. 9. de Exemplis Virorum illustrium Venetæ civitatis cap. 12: *Qui Legatus ad Manuelem Imp. missus, cuius jussu luminibus plane privatus est, candente lamina area ejus oculis objecta, quam ille intueri continuo cogeretur.* De hac excæandi ratione agunt præterea Ann. Comnena lib. 15. Alexiad. pag. 480; Pachymeres lib. 3. cap. 10. etc.; Phranzes lib. 1. cap. 5. in notis. Vide etiam Joann. Villaneum lib. 2. cap. 13. et lib. 8. cap. 36.

Erant et varia alia excæandi rationes. Apud S. Augustinum lib. 3. contra Crescionum cap. 42. Circumcelliones Donatistæ, novo et inaudito sceleris genere, oculis calcem aceto permixta infundentes et infierentes, eorum lumen extinguabant. Neque absimilis reos excæandi modus fuit, qui usi olim Persæ, infuso oculis aceto [oleo] servido, apud Procopium libro 1. Persic. capit. 6: Εἰςαῖον ἐψάντες, καὶ αὐτὸν ὃς μάλιστα λίον ἐς τοὺς ὄφθαλμους οὗτι μύνονται ἐπιχόντες, ἢ περόνην τινὰ σιδηρᾶν χτενακτοῦντες, καὶ ταῦτη τὸν ὄφθαλμῶν τὴν χρίοντες, seu ut Regia Editio habet, ἢ περόνην τινὰ σιδηρᾶν πυρακτοῦντες, etc. Qua etiam excæandi ratione Græcos Byzantinos usos testatur Laonicus lib. 1. pag. 23. Edit. Reg. Interdum chorda ad frontem circumducta eruebantur oculi. Anonymous Valesianus de Constantino M.: *Qui accepta chorda in fronte diutissime tortus, ita ut oculi ejus creparent. Hinc faire crever les yeux, nostris familiaris loquendi formula.* Procopius in Hist. arc. cap. 16. extremo: Νιυράτοις γέ τοι ἀνθρώπων τὴν κιφαλὴν ἀμφὶ τὰ ὄτα περιλήκαντας, τὴν νευρὰν στρίψισι τε καὶ φοίγγαν ἔκτελεν· καὶ τοὺς μέν οἱ ὄφθαλμοι Θεοδώρωρ ἐπηδηκίναται τὸν οἰκεῖαν λιπόντας χόραν ἐπώπτευσιν. Adde Chronicum CP. laudatum ab Alemano ad hunc locum, et Meursium in Kōrdā. Denique Pachymeres lib. 5. cap. 30. ait erutos oculos rati προστυχούσι πασσάλοις. In Chronicō Subiacensi sub ann. 1003. scalpello percussos oculos legimus: *Jussu dominorum illorum phlebotomati sunt oculi ejus et cæcus factus est.* Jam vero excæcationem inter poenas in reos decretas receptam apud veteres et

recentiores testantur Elianus lib. 3. Var. cap. 24. Historiæ Byzantinæ Scriptores, et Francorum Annales passim, Greg. Turon. lib. 6. cap. 46. Lucas Tudensis æra 880. Matth. Paris ann. 1085. Sugerius ep. 47. Miræus in Donat. Belg. lib. 2. cap. 29. præterea leges Wisigoth. lib. 2. tit. I. § 7. Bajuvar. tit. 6. § 1. Canuti Saxonice § 27. Willelmi Nothi Reg. Angl. apud Rogerum Hoved. et Lombardum, Henrici I Regis Angl. apud Rad. Coggeshalensem MS. ann. 1106. et eundem Hoved. pag. 784. Stabilita. menta S. Lodovici, Lambert. Schafnaburg. ann. 1074. Decreta S. Ladislai Reg. Hungar. lib. 2. cap. 13. etc. libr. Promission. malefic. ci cap. 2. 3. 6. etc. Vide Petr. Fabrum lib. 3. Semestr. cap. 19. Tabular. Cluniacense ex Bibl. Thuanæ ann. 1250: *Et in super omniam justitiam, quæ oculorum avulsione, aut alterius membra meruit mutilationem.* [** Vide Grimmii antiquit. juris Germanici, pag. 707. n. 5.]

* **ABACINUS**, Ital. et maxime Florentini, Subobscurus, opacus; de eo dicitur quod non clare appetet: Ital. *Abacino*, obscuratus. Specim. Hist. Sozom. Pistor. ad ann. 1362. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 1070: *Dictas columnas porfidi miserunt Florentiam ob beneficia recepta a Florentinis; sed eas miserunt maculatas et Abacinas, et coopertas pannis rubris et scarlattis: unde ex deceptione facta prius ideo fuerunt ibi affixa.* Vide *Abacinar.*

ABACISTA. Vide *Abacus.*

ABACIUM, ἀβάκιον, Abacus. Fragm. Petronii, *Abacia et cucumi omnia exposcit*, etc.

ꝝ Nihil ad hanc vocem facit Petrohianum illud fragmentum: mendosum est, et legi debet ut in recentioribus editionibus, scilicet: *ab acia et acu mi omnia exposuit;* quod accedit ad illud Gallicum: *Il m'a tout conté de fil en aiguille.* Titinius apud Nonium: *Phrygioi sui primo, beneque opus illud scivi: reliqui acum aciamque hero, atque hera nostra.* Glossæ veteres: ἀβάκια, *Acia.* Est ergo *Acia* antiqua vox quæ filum sonat ad consuendas res ductum retortumque, Gall. *Du fil à coudre.* Hoc sensu à Cornelio Celso usurpatur lib. 5. cap. 26. Hinc illa amplissima Dissertatio Johannis Rhodii Medicis Dani de *Acia*, de qua vide Turneb. 17. Advers. 21. et Salmasium de modo usurarum.

ABACOT. Pileus augustalis Regum Anglorum duabus coronis insignitus. Vide Chron. ann. 1463. Edw. IV. pag. 666. col. 2. lib. 27. Ita Spelman.

1. **ABACTOR.** Charta Roberti Regis Franciæ ann. 1015, apud Louvetum in Bellavo. [** tom. 2. pag. 179. et Collect. Histor. Franc. tom. 10. pag. 597] : *Si quis autem, quod absit, contra hoc nostræ regiæ Majestatis preceptum venire tentaverit, si præpotens sit, centum libris auri multetur: si mediocris fortuna, decem: si Abactor, regie ultionis vindictam cum detrimento patiatur. Ubi Abactor pro Exactore sumitur. Vide in hac voce.*

2. **ABACTOR.** Isidoro lib. 10. Orig. est *Furjumentorum et pecorum, quem vulgo abi-geum vocant, ab abigendo scilicet. Addit Joannes de Janua: Unde latrones etiam Abactores vocamus.* Paulus lib. 5. Sentent. cap. 18: *Abactores sunt, qui unum equum,*

duas equas, totidemque boves, capras decem, aut porcos quinque abegerint. Senator lib. 4. Ep. 49: *Fridiladum locis vestris præesse censuimus, qui Abactores animalium legitima severitate coercent, homicidia resecet, etc.* et lib. 7. Ep. 1: *Sigla tua Abactores timeant, fures pavescant. Proprie enim abiguntur pecora, cum furto surripiuntur, quæ diripi, in Lege 8. Cod. Theod. de jurisd. dicuntur. Paulinus Natali 6. de bobus:*

Nocte miser quadam somno graviore sepultus, Amisit taciti furto prædonis Abactos.

Senator lib. 8. Epist. 3a: *Insidiis rusticorum Abactos sibi asserit caballos.* Vide Leg. 1. 2. 3. Cod. Theod. *Quib. equor. usus etc. et infra Abigare.*

ꝝ Ex his quæ de hoc vocabulo superius adducta sunt exemplis, constat illud suisse usurpatum ab iis qui de jure Romano pure magis et emendate olim scripserunt, ut a Paulo aliisque, addamus. et Apuleium et alios plures de quibus in Dictionariis. Et certe *Abactor* et *Abigeus* apud Jurisperitos tam bene Latine dicuntur, ut, ni religione fuissest, illa a Glossario procul amandassem, sicut et vocem *Abacus*, sumtam, vel pro mensa in qua vasa et pocula reponuntur, vel pro superiori parte capitelli, vel etiam pro tabula numeris figuris geometricis delineandis; quibus significacionibus non semel occurrit apud Ciceronem politioresque alias scriptores.

1. **ABACUS**, [Græce ἀβάξ] Mensa in qua vasa et pocula ad cœnam reponuntur. Glossæ vett. *Abacus, Delphica, μηνιοτρίον.* [** Delphica est τριπελῆς τράπεζα e quibus convivis ministrabant. Vide Vulcanii onomasticon pag. 1.] Glossæ vett. MSS. Corbeienses: *Abacus, vel Abax, pars capitelli, vel tabula lusoria, vel mensa marmorea, in qua antiqui mittebant calices.* Juvenalis sat. 3. v. 203:

Lectus erat Codro Procula minor, urceoli tres, Ornamentum Abaci: neeon et parvulus infra Cantharus, et recubans sub eodem marmore Chiron.

2. **ABACUS**, quid sonet apud Vitruvium lib. 4. cap. 1. et lib. 7. cap. 3 et 4. docent præceteris Bernardinus Baldus de verbis. Vitruvianor. significat. et Salmasius ad Vopiscum p. 443.

3. **ABACUS**, Arithmetica: nam Arithmetici, in abaco, vel mensa pulvere conspersa numerorum notas delineabant: unde Martianus Capella ejusmodi abacum dixit esse mensulam hyalini pulveris resparsione coloratam. Persius sat. 1. v. 132:

Nec qui Abaco numeros, et secto in pulvere metas Sei risisse vafer...

Vide Gruteri Inscr. pag. 224. Willelmus Malmesb. lib. 2. ait *Gerbertum Remensem à Saracenis Hispanis didicisse Astrologiam, Abacum, ceterasque artes.* Henricus Knygthon lib. 1. Chron. cap. 3: *Omnium libellum artium peritus, Abacum præcipue, lunarem compotum et cursum rimatus.* [Dicunt Itali saper' l' abbaco, imparar' l' abbaco, pro Arithmeticam tenere, Arithmeticam addiscere.]

* *Hinc Libros signatos per Abacum intelligo Codices notis numericis per singulas paginas signatos, in Stat. Mantua lib. 1. cap. 34. ex Cod. reg. 4620: Massarius communis*

Mantue teneatur et debeat singulis semestribus dare singulis notariis, ad maleficia depunitatis, libros... signatos per Abacum a principio usque ad finem cujuslibet libri.

ABACISTA, qui *Abaco* operam dat, ratiocinator, supputator, *λογιστής*, *Barbaris Algorista*, Italis olim *Abbachiere*, nunc *Abbachista*. Guill. Malmesbur. lib. 2. Hist. Angl. cap. 10. de eodem Gerberto : *Abacum certe primus a Saracenis capiens, regulas dedit, que a sudantibus Abacistis vix intelliguntur.* Fridericus II. Imp. lib. 2. de Venat. cap. 42 : *Conjungendo pollicem extensem pollici, et replicet indieem ad extremitatem pollicis, et erit modus secundum quem Abacistae tenent septuaginta cum manu : et alii digiti ejusdem manus recipentur in palmane sub illis duobus digitis, ut firmius sustententur, ad similitudinem tenentis numerum ternarium : et sic ex replicatione indicis super pollicem, et trium digitorum in palma sub illis, teneat manum ad formam Abacistae tenentis septuaginta tria.* Vide S. CHUM.

ABADAGIUM. Vox Catalonica quæ potationem seu comeditionem significat. Concilium Terracon. MS. c. 10 : *Bevragia, comediones, pastus, potationes seu Abadagia exigere quasi ex debito non formidant.* [** Legendum fortasse *Abonagia*; vide Abonagium in *Abonare*, 2.]

* **ABADIA.** Predium, possessio, eadem acceptance qua *Honor*: promiscue enim *Abadia* et *Honor* in Chartis usurpantur. Vox Hispanica originis, qua non Abbatiæ modo, sed et prædia etiam honoratiora significantur. Testam. Raym. I. comit. Ruthen. ann. 961. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 108 : *Illa Abadia de Rubiaco una medietas remaneat S. M. de Anicio, altera medietas inter illa sede de Uzecio, et illa sede de Viverio remaneat.* Aliud Roger. I. comit. Carcass. ann. circ. 1002. ibid. col. 160 : *Cum ipsis alodes, sicut Arnaldus pater meus ibi tenebat per ipsum castellum, remaneat ad Raimundum, exceptas ipsas Abadias, que ego dono ad filium meum Petronem.* Charta Petri comit. Biter. ann. 1054. in Append. Marca Hisp. col. 1100 : *Dominus nos namque Dominus Deo et in cunonica S. Nazarii in comitatu Biterrense ipsam Abadiam, vocabulo S. Genesii, quæ est iuxta mare, cum omni honore ad ipsam Abadiam præscriptam pertinente, ... cum quantumcumque ad ipsam honorem pertinet vel pertinere debet.* Vide *Honor*.

* **ABADILIS**, Abbatiali dignitati congruus, decens. Homag. vicecom. Carcass. ann. 1110. ex Cod. reg. 8407. 2. 2 : *Et ipsi (abatis S. M. Crassensis) et omnibus qui secum venerant, usque ad ducentas bestias, in burgo S. Michaelis de Carcassona facere albergam Abadilem, prima vice cum ingredietur Carracsonam, de optimis piscibus et carnibus et ovis et caseis honorifice ad suam voluntatem. Albergam abbadilem ex ead. Charta in Reg. 3o. Chartoph. reg. ch. 62, quo modo etiam editum inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 376. Albergam albadilem minus recte habet Reg. feud. senescal. Carcass. etc. fol. 131. v.*

ABADDIR, lapis, in Gloss. Isidori. Papias : *Abaddir, Deus dicitur, quo nomine lapis vocatur, quem devoravit Saturnus pro Jove.*

Dicitur quoque Abaddier, vel Abdira, vel Abderites, quem Graci Badelion vocant. Vide eundem in Abdira, et Salmasium ad Lamprid. pag. 181. [** Locus integer exstat apud Priscianum V. pag. 647. Vide Forc. Lex. in voce Abadir et H. Stephani thesaurum Didotianæ editionis, vol. 2. col. 50.]

* **ABAGHA.** Inventar. Ms. ann. 1366 : *Littera missa sacrosanctæ Romanae ecclesiæ et summo Pontifici, que incipit : Per virtutem Dei vivi et per potentiam Chaa verbum Abagha, etc.* [** נְבָרֶת est inter nomina Dei mystica apud Corn. Agrippam de occulta scientia pag. 228. lib. 3. cap. 11. Sive sunt tres litteræ ordine primæ apud Hebræos et Græcos.]

ABAIA. Vide *Abasa*.

* **ABALIUD**, quod ab alio pendet, inferius. Tertullianus, lib. 1. ad Nat. c. 9 : *Quamquam et alias confidemini istud, si quando illos (Deos) supplicio nostro videmini ulcisci : Abaliud a majore defenditur; pudeat igitur Deos ab homine defendi. Sic Græci οὐαῖοι dicunt eadem notione.*

* **ABAMURUS**, f. Murus muro additus, Gall. contremur. Charta ann. 1270. in Hist. Lugdun. pag. 13. col. 2 : *Item transpositi sunt Abamuri cum archerii, quæ non sunt redactæ ad pristinum statum ad mensuram unius teste.*

ABANDUM, ABANDONUM, HABANDONUM, Re arbitrio cuiusque exposita, in bannum missa, proscripta; chose abandonnée. Charta Communia Incensis ann. 1158 : *Si quis vero Abandum ab aliquo acceperit, si disractione se jure acceperit non poterit, lege qua vivit, reddet illud. Si autem defensum ei fuerit, in injuria et violentia erit, veniensque ille cum duobus testantibus quod suum Abandonum est contradictum, ad majoris Communie clamorem suum jus disrationatum habebit.* Charta Communia S. Quintini ann. 1195. et Crispaci ann. 1205 : *Ubiunque burgensis pro catallo suo Abandon acceperit, sine forisfacto accipiet. Quod si quis negaverit, Burgensis iudicio Scabinorum per iustitiam nostram assequi debet : et si quis Burgensis Abandon abstulerit Burgensi, reddet catallum.* Charta Communia Hamensis : *Si quis de Communia suum habandum capere voluerit, non illud capiat, nisi duobus testibus exhibitis : quod si defensum fuerit, et clamor inde ad Majorem et Juratos delatus fuerit, totam querelam super testimonio testium denominatam obtinebit.* Si autem suum Habandon in pace dimiserit, et postea debitum et Habandum negaverit, ad Justitiam trahetur per rationabiles plegios, etc. Rursum : *Qui autem defuerit, totam querelam amittet : verum qui Abandon cepit antelitis ingressum, de Abando suo in saisisa erit.* Charta Communia Atrebatis ann. 1211. art. 15 : *Si Miles Burgensi pecunias debens, se inde subdiderit Legi Scabinorum coram eis, eumque non juverit Justitia nostra ab eo requisita, Burgensis vadum Militis et Abandon capiet intra partem civitatis sine forisfacto.* [In tribus Chartis pro eadem Communia Atrebatis, scilicet Philippi-Augusti anni 1194. Ludovici ejusdem Regis primogeniti ann. 1211. Roberti Comitis Attrebat. anni 1268. omnibus ad sua authentica collatis legitur.... Burgensis vadum Militis Ad Abandum accipiet intra pacem civitatis sine forisfacto.]

¶ Ex his omnibus chartis Communiarum conficitur *Abandum*, *Abandonum*, etc. intelligenda esse de bonis mobilibus, vel immobilibus in pignus seu cautionem assignatis pro pecunia debita, venditione aut permutatione cavenda, et firmando. Gall. *Garantie.* Unde aliquatenus restringenda Doctissimi Cangii explicatio, ut res in bannum missa primo occupanti derelicta non cedat; sed tantum sub hasta vendi possit, creditoris venditoris arbitrio permitti, ubi creditum non solvit, et res venditæ aut permutataæ ab aliis repetuntur. Hinc illæ Leges de quibus supra : *Si quis de Communia suum Habandum capere voluerit, non illud capiat nisi duobus testibus exhibitis.* Ne scilicet dum suum repetit, furti reus habeatur. *Burgensis vadum Militis ad Abandum accipiet intra pacem civitatis sine forisfacto, etc.* Huic porro interpretationi favent cætera quæ sequuntur exempla, atque intelligitur dare in *Abandonum*, et ponere in *Abandonum*, idem esse ac oppignerare, obligeare, Gall. *Hypothéquer*, *Donner pour assurance*.

* **ABANDONIUM**, eadem significatione. Charta ann. 1245. ex Tabular. Monasterii S. Richarii Centulensis : *Bona fide garandire promitto per Abandonum omnium rerum mearum, id est per sponzionem seu obligationem.* Litteræ Simonis Matiffardi Oficialis Remensis ann. 1274 : *Assignaverunt dictam Ecclesiam ad omnia bona sua..... et ea dererunt in Abandonum.*

Dare in Abandonum, Gallis, Abandonner, Italis Abbandonare, Deserere, dimittere, delinquere. Charta ann. 1237. in Tab. Eccl. Ambian. : *Dedit in Abandonum præfato capitolo terram suam, quam tenet de vice-domino Ambian.*

Ponere in Abandonum. Charta ann. 1225. in Tabul. Abb. sancti Joannis Ambian. fol. 288 : *Rogavi dominum meum Willelmum de Kaeu, ut pro me se et suos heredes obligaret dicto domino Reginaldo et successoribus super dicta venditione tenenda et observanda, ponens in Habandonum suum quidquid de ipso teneo in feodo de Kaeu, ut inde restiteret dicto Reginaldo vel successoribus ejus omne damnum quod incurriteret occasione dictæ emptionis.* Alia Beatricis Comitissæ Guinensis apud Duchesnium : *Ego et Baldwinus filius meus posuimus in Abandonum D. Ludovico quidquid tenemus de ipso.* [Charta ann. 1252. ex Tabul. 2. S. Medardi Suescion. : *Ponentes in Abandonum erga dictam ecclesiam pro garandia portanda totam terram ipsorum de Condeto.*]

* *Ponere in Abandonum*, Eadem significatione, in Charta Joannæ comit. Fland. ann. 1234. ex Chartul. S. Petri Insul. sign. Decanus, ch. 152.

* **ABANDONS**, mala quædam consuetudo spectans abandum, quæ olim Compendii vigebat, a S. Ludovico ann. 1260. antiquata. Dom. de Lauriere Ordin. Reg. tom. 1. pag. 293 : *Ordinatum fuit, et unanimiter concordatum per totum Consilium quod quædam captio quæ fiebat apud Compendium, et dicebatur Abandons, cesseret amodo et amoventur omnino.*

Vocis apud nos vulgaris etymon accerit Stephan. Paschasius libro 8. Disquisit. Francic. cap. 36 a *bannum*, putatque effi-

ctam ex tribus voculis, *a*, *ban*, *don*, quasi
datio in bannum : quæ quidem viri docti
conjectura licet quodammodo vera sit
quoad originem vocabuli, falsum tamen
ex tribus voculis collatum esse, cum ex
duabus tantum, *a* et *bandon*, effictum sit;
ita ut res posita in *Abandonum*, eadem sit
quæ in *bannum*, vel in *bandum* missa est, id
est, proscripta, ac proinde ut derelicta pri-
mo occupanti cedat : nam et *bandum* pro
bannum usurpatum infra docemus. Sic
poëtæ nostri vernaculi vocem hanc passim
dividunt. Le Roman de Garin MS. :

Tos mes tresors vos est A Bandon mis.

Idem :

Prenez ma terre tot A vostre Bandon.
Alio loco :

La cité fut assise à environ,
Flamenc l'assisterent d'une part A Bandon.

Idem Poeta :

Li set crier par tost l'ost A Bandon,
Que nus ni praigne vaillant un esperon.

Chronicon MS. Bertrandi Guesclini :

A Lucebonne fu le Roy et cils Baron.
Et Pietres vint à li à force et A Bandon.

Quibus in locis *Bandon* ut plurimum su-
mitur pro arbitrio : quod res derelictas
et proscriptas cuilibet pro suo arbitrio oc-
cupare licitum sit. Ita hæc verba Will. Tyrii
lib. 14. cap. 4. pro arbitrio, vertit Hugo *Pla-*
gon ejusdem *Gallicus* interpres MS. à son
Bandon. Quia etiam notione *Abandon* accipi
constat in *Cousuetudinibus nostris municipali-
bus*, cum de porcis, aut aliis animali-
bus agunt, quæ pro libito incustodita pa-
scunt in agris : ut in *Aurelianensi* art. 156;
Normanni cap. 8; *Nivernensi* cap. 15. art. 6.
cap. 17. art. 2. 6. 7. et *Meledunensi* art.
179. *Assisiæ Hierosol.* MSS. cap. 111 : Si
aucua autre que chevalier doit dete, que li
nit connu en court, ou que il ait esté prové,
si com la Court l'a esgardé, ou connu, ou
recordé, et li seignor li commande que la
paie dedans sept jours, et il ne la paie, et il
ait chose de quoi il le puisse paier, et le sei-
gnor le puisse trover, il le doit faire prendre
et faire vendre gage A Bandon, tant que
celui à qui il doit, soit payé. Vide *præterea*
cap. 189. [** Cap. 30. curiæ Burgensem :
Se l'acroure veut il seportera le gage en
son hostel et le tenra toute la quinzaine se il
veut .... et se il ne le paie a chief de lai quin-
zaine, la raison coumande que il peut puis
fair crier le gage et vendre le par la ville
Abandon, et qui plus li doura si l'ait; ubi in
cod. monac. (qui caput hoc est 72.) legiti-
tur: et vendre le gage par la vile gage *Aban-*
don et qui etc.]

* 1. **ABANDONARE, ABANDONNARE, obli-
gare, in pignus seu cautionem assignare,**
Gall. *hypothéquer*, donner pour caution.
Charta ann. 1210. in Reg. 76. Chartoph. reg.
ch. 111 : *Ego Willelmus Attribatensis advo-
catus, Bethunia et Terremondæ dominus*
*concessi scabinis et burgensibus meis Bethu-
nia.... quod nunquam illos Abandonabo pro*
meo debito, vel alieno, Alia Hugon. de Castell.
ann. 1241. in Chartul. Camp. Cam. Comput.
Paris. fol. 192.º col. 2 : *Ego dictum domi-
num meum Theobaldum regem Navarræ....*
*promitto et teneor liberare, et de omnibus cu-
stis et dampnis observare; que propter dictam*
plegationem posset incurrire ad probationem

servientium suorum : et insuper obligo me et
*Abandonno, quod ipse posset assignare ad to-
tum feodium meum, et tenere sine maleficere*
versus me. Rursum alia ann. 1427. ex sched.
Pr. de Mazuagues : *Item quod prefatus N.*
Agoutus de Agouto, nec successores ipsius
nullo modo audeant pasturgagia, nec aliqua
*alia usus dictorum territoriorum de Ro-
casolio... aliquibus personis, seu a veribus ipso-
rum locare, Abandonare, vendere, donare,*
nec aliqualiter transportare. Vide v. Aban-
*dum et Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med.
ævi col. 1121. v. Abandonare.*

* 2. **ABANDONNARE, ABANDUNNARE, Pu-
blico banno edicere, permettere, aut vetare ;**
unde *Abandonnamentum*, ipsa proclamatio
seu licentia, Charta ann. 1379. ex sched. Pr.
de Mazuagues : *Nullus potest nec audet ven-
ari... nisi per curiam Abandonnamentum et*
licentia data,.... quæ quidem licentia et
Abandonnamentum debet fieri et concedi ad
requisitionem hominum dicti loci, et quando
Abandonnatur, quelibet domus, in qua est
venutor qui sciat venari, debet dare unum
*cuniculum dictæ curiæ. Alia Erardi dom. Cha-
cenaii ann. 1218. in Chartul. Arremar. ch.
201 : *Predictum nemus in defensionem ponere*
*vel Abandunare mihi non licet.**

* *Hinc Abandonnement, pro impérieusement, d'un air d'autorité, imperiabiliter, cum potestate, apud Hug. *Plagon* in Hist. contin. Guill. Tyrii tom. 5. Anpl. Collect. Marten. col. 628 : Quant le roi Gui fu près de Sur, len li dist que le Marchis avoit fait fermer les portes contre lui. Il ala jusqu'à la porte et dist que len li ouvrit. Le Marchis demanda qui il estoit, qui si Abandonnement rouvoit ouvrir la porte. Hubandonnement vero, Abundanter sonat, apud Joinvil. in S. Ludov. edit. reg. pag. 152. Le roy.... fe-
soit servir si courtoisement à sa court, et largement et Habandonnement etc.*

¶ 1. **ABANE ABANES.** Gloss. Bitur. Ecclesiæ : *Abane sigillum sacerdotale. Forte le-
gendum cingulum. Est enim Abanes apud Calepinum ex Hieronymo, cingulum sacer-
dotale. Ubi scribendum fuisse Abanet, seu*
Abnet, ab Hebreo אַבָּנֵת balteus, cingulum.
Byssino utebatur summus Sacerdos, linea
ceteri sacerdotes. Erat autem cingulum
illud quatuor digitos latum, et tanta con-
textum raritate ut colubri exuvium, cum
deponit senectutem, sic rotundum ut mar-
supium longius credidisse. Vide Hieron.
in Epist. ad Fabiol.; Lex. Philol. Martinii
ad vocem *Abanes*.

* *Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : Aba-
nech, cingulum sacerdotale rotundum, poli-
mita arte, ex cocquo, purpura, iacinquo
contextum; ita ut flores atque gemmæ in
eo esse vidérentur distinctæ. Nihil ad rem
aptius mihi haec tenus occurrit.*

* **ABANGUA.** Vide infra *Abenga*.

¶ 2. **ABANATIO, Jurisconsultis vertitur**
ἀναντικαθίσεως, Annuum exsilium propter vo-
luntariam cædem admissam : ab ab et annus.
Ita Martinii Lexicon.

* Consule Carolum de Aquino lib. 1. Mi-
scell. cap. 13. pag. 99.

* **ABANTE.** Vetus epitaph. Rome : Fundi
hujus dominus infans hic jacet similis Deo.
hunc Abante oculis parentis rapuerunt nym-
phaeo in gurgite, etc. ἀπὸ τρόπων, ἀπὸ προσώπου
in libriss sacris [ut Actorum cap. 3. versu-

19. et cap. 5. versu 41. etc.]. Galli dicere-
nt de devant les yeux de son père. [Bern. ep.
441. edit. Mabil. n. 8 : *Dum eos (Claravalle-
nenses) itaque attendo, diurnis horis nocturnis-
que vigiliis Ab Ante medium noctis, usque*
ad primam diei, facto breviter intervallo,
tam sancte tam infatigabiliter psallentes, etc.
Nec certe adeo insolens est præpositiones
præpositionibus aut adverbis antepositas
reperi. Cicero l. 3. Epist. ad Atticum
17 : *Nuntii nobis tristes, nec varii venerant*
Ex ante diem Non. Jun. usque ad pridi
Kal. Sept.] [** Vide Fore. Lex. in h. v.;
Placidi Glossæ in tom. 3. classic. auctor.
Ang. Maii p. 43 : *Ante me fugit dicimus,*
non ab ante me : num præpositio præpositioni
adjungitur imprudenter : quia ante et ab sunt
duæ prepositiones : sic et antevadit, quia
antecedit : et non possum dicere in uncedit
in antevadit et ab ante me fugit.]

¶ 1. **ABARCA, Hispanis est quoddam cal-
ceamentum genus priscis illis sæculis, ac**
etiam præsentibus, repandorum calcæolo-
rum instar, ex caprine seu boaria pelle con-
fectum, ad aspera et montosa loca per-
agranda habile et aptum, propertereaque
pastoribus ac rusticis hominibus in montanis
ipsis valde commune. Ab ejusmodi
calceo cognomentum *Abarca* inditum tradunt
Sanctio Navarre Regi, qui regnum iniit anno 905. quod in illud primum ve-
nisset, *indutus et culcentus, ac si esset pa-
stor, ut est in Historia Pinnatensi. De Sancto ita Lucas Tudensis : Fecit sibi et suis*
multibus de coriis crudis et ligneis viminibus,
*rusticorum more, calcementa, quæ vulga-
riter *Avarcas* et *Buraliones* vocant, et nocte*
Alpes Roscidæ Vallis per nives transiit. Vide
Rodericum Tolet. lib. 5. de Reb. Hisp. cap.
22. *Blancam. in Comm. Rer. Arag. et Se-
bast. de Cobarruvias in Thesauro lingue*
*Castellanæ, [et infra *Alpargates*.]*

¶ 2. **ABARCA.** Alia notione, apud Jos.
Moretum Antiq. Navarre lib. 1. pag. 148.
ex Archivo Oliteensi : *Dono vobis talen-
rum qualem habent illos meos frances de*
*Stella, ut vos et filii vestri et omnis genera-
tio, vel posteritas vestra per secula cuncta,*
et illo villano de mea terra, vel infanco ab
Abarca, qui venerit populari ad Olit, suas
causas, et sua hereditate de retro habeat salvas.
Forte sic restituendum legendumque : *Et*
ille Villanus de mea terra, vel infanco ab
Carta qui venerit, etc. Est autem infanco ab
Carta seu de Carta Vitali Episcopo Oscensi,
*is cui immunitatem quam genus vel natu-
ra negavit, liberalitas ejus, cuius adstrictus*
*erat servitio, concessit cum authenticò instru-
mento. Unde infanco de Carta seu a Carta.*
Vide Infuncio post Infans.

ABARCENUM, in honestum, in Glossario
Isidori, Papias manuscript. et edit. habet
Abartenum, [quod vide.]

* **ABARDILLA.** Hominium Geraldii de
Moissaco Raymundo Comiti Tolosano pra-
stitum ann. 1244. in Regesto Tolos. pag.
14 : *Praxerium illam et marguillum, quam*
et quod habemus in flumine Tarni, cum
rappis, Abardillis, piscariis, et omnibus
alii juribus et pertinentiis suis, etc.

* *Ad hanc vocem accedunt pluri-
mum *Barda* et *Bardales* quæ Hispanis sun-
modo hirtæ sepes, modo alia quævis stru-*

cilia sepimenta, ut e palis, etc. [** Portu-gallice est *Aburga* sive *Varga*, Italice *Varca*, quæ omnia a vocibus infimæ latinitatis *Vir-gatura*, *Varcatura*, *Valcatorio* venire censem. S. Rosa de Viterbo. vol. 1. pag. 25.]

¶ **ABARBE.** Vide *Abba*. 2.

ABARNARE. Rem clam et occulte gestam probationibus judicialiter manifestare: ex Saxonico *Abarian*, Denudare, prodere, ostendere, manifestare. Leges Kanuti Regis Angl. cap. 104. (in Sax. 74.) : *Si homo fur-tum aliquid in domo sua occultaverit, et ita fuerit Abarnatus, rectum est ut inde habeat quod quæstivit.* Leges Henrici I. Reg. Angl. cap. 75. : *Si Francigena, qui parentes non habeat, in murdro perimitur, habeat pre-tium natalis ejus murdrī*** non Abarnaverit.* Rex de Hundredo, ubi invenietur 40. marcus argenti, etc. et cap. 91 : *Si quis Francigena occidatur, et interfector ignoretur, etc. si pa-rentes secundum legem repenteantur, vel pro-bantes non habeant, sint illius qui murdrum Abarnaverit, etc.*

¶ Verbi hujus originem accersit Leon. Frischius Germanico *Bar nudus*; a quo Belgicum *Baron*, Monstrare, manifestare. Cui addita præpositione *ar* quæ significat *ex*, cum terminazione Latina infinitivi, fit *Arbarenare*, contractus *Abarnare*. [** Apud Lambardum in *Archaionomia* vox semper scribitur *Abarnare*, apud Wilkinsium vero semel (fortasse errore typographi) *abor-nare*, quod in legibus Henrici ubique posuit Schmidtius. Eandem lectionem secutus est Phillipsius in *historia juris Anglici* vol. II. pag. 225, ubi rem exponit, de qua videns etiam Wilkinsius in glossario sub hac voce. *Bar* etiam apud Saxones est *nudus*; qua præcedit littera *a* est a intensivum. Vide Grimmii Grammat. vol. 2. pag. 705 et Bos-worthii Lexicon Anglosaxonicum, num. 1. c.]

¶ **ABARRARE.** Pretio conducere, Gall. *Avoir à ses gages*. *Abarratus*, pretio conductus, Gall. *Pensionnaire*, a voce *arrha*, quomodo in officio S. Agnetis 21 Januar. dixerit: *Annulo suo subarravit me Dominus, etc.* Spicil. Acher. tom. 8. pag. 469 : *Multos etiam de baronibus Francia Abarratos ha-bebat (Henricus Rex Angliae) et sibi familiaries fecerat obsequios atque donis.*

¶ **ABARTENUM.** In honestum. Sic legitur in Gloss. Bitur. et in Gloss. Isidori notis Georgii Grævii illustratis. In excerptis Pithocri additur ἀπάρθενος, quasi virgine indigenum. Hinc patet malescriptum suisse *Abar-cenum*, quod vide.

¶ **ABARTIA.** ἀπληστία, Insatiabilitas. Hinc *Abarstick*, inexplebilis. Ex Diction. Latino-barbaro Adami Littleton.

¶ **ABAS.** Quasi ἄγαν, Bardus, hebes. Item sacer morbus Tarentinis, Epilepsia. Ex Glossario Adami Littleton. J. Laur. in Amalthea. [** Potius a Saxon. *Abase*, sup-primere; nam Germani inferiores etiamnum dicunt *Abasig* pro hebes et Anglis est *Aba-shed*, stupesfactus. ADEL.]

ABASA. In Glossis Isid. *Infirma domus, quasi sine Base*. Papias MS. *Abso, infirma domus*. Editus: *Abason*. [Legebat Calepi-nus *Abau*, *Abason*, *infirma donans*.] Breviloquus: *Abaso, domus infirma, vel infirmi, et dicitur ab a quod est sine, et basis, id est,*

*fundamentum. Quibus locis legendum cen-sent quidam infima: ita ut domus fuerit deppressa, nec multum edita. Verum repugnat Glossarium Elfrici, in quo *Abuso, infirmatorium, se ocre manna h u s esse* dicitur, id est, ægrorum hominum domus, uti verba Saxonica sonant. [Haud imme-rito suspicatur Leon. Frischius in notis ad Gloss. Gangii, *Abasa domus dici quasi Absa domus*, id est domus ab aliis ædificis se-parata, ut domus leprosorum. Vide *Abusus*, quod idem est ac *desertus*, *incultus*.]*

¶ **ABASCANTUS.** Infascinabilis, in quem nihil valent quævis fascina. *Abascantos* nu-merat Tertullianus inter eos apud quos quæstionem habendam, cum quis de hac vita egredieretur, somniabant Valentiniiani. [** Etymon video apud Forcellin. in h. v.]

* **ABASSARE, ABBASSARE.** Demittere, mi-nuere, vox Italica, Gall. *Baisser*. Charta ann. 1192. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 87 : *Molendina, quæ sunt infra fossam civitatis, Abassentur medietate unius brachii rationis. Et duxile, quod est super fossam civitatis, per duas partes unius bra-chii rationis Abassetur.* Ibidem: *Ad brac-chium rationis Abassentur.* Annal. Mutin. vett. ad ann. 1262. apud eum. tom. 11. Script. Ital. col. 66: *Eodem anno omnia mō-lendina Mutina fuerunt Abbasata.*

* Nostrates *Abaisser la main* metaphorice dixerunt, eadem acceptione qua nuuc *Bais-ser le ton usurpamus*, pro *moderatus age-re*, loqui. Lit. remiss. ann. 1376. in Reg. 109. Chartop. reg. ch. 6: *En outre lui dist que s'il n'Abaisait sa main, qui estoit à dire, s'il ne se faignoit d'ouvrir tellement qu'il n'ouvrast pas tant, ne si bien; il lui acourrirait la vie.* Isidem vero *Abaisser hon-neur*, idem sonat quod *Debitam aliqui re-verentiam minuere aut abnuere, in aliis* Lit. ann. 1395. ex Reg. 148. ch. 122: *Icelle femme desmenti plusieurs foiz le suppliant en Abaisson honneur de sa personne et de son office.*

ABASTARDARE. [Bastardum, seu no-thum, aut illegitimum pronuntiare. Gall. *Declarer bâtarde*. Fragmentum de Episcop. Petragoric. apud Labeum tom. 2. Bibl. pag. 739: *Quem (Heliam Rudellum Comitem) mater sua Comitissa... coram eodem Episcopo in conventum publice Abastardavit dicens, quod non erat filius Heliae comitis.*] Vide *Bastardus*.

ABASTRA. *Folia vitis*, in Gloss. MS. apud Franciscum a Quercu Anglum, in Etymolo-gico. [Ita etiam Adamus Littleton in Di-ction. Lat. Barbaro, ex veteri cod. MS.]

¶ **ABASTRATURA.** Glossæ MSS. Latino-Graeca: *Abastratura*, ἀπὸ τῆς ἀβαστράς. Ubi altera manus addidit *Lege ab*, *astratura*. Martin. in Lexico Philolog. : *Abastratura in Gloss., Lege a Stratura, qui sternit equum.* [** Idem est atque *strator*, quod vide.]

ABATARE, ABBATARE, Prosternere, [Ligna succidere] ex Gall. *Abbatre*, Ital. *Abbatere*. Libertates MSS. villæ S. Desiderii in Campania ann. 1228: *Si aliquis aliquem invenerit in nemoribus suts Abatantem etc.* [Vide in *Attronoare*.]

* *Nostris Abbatbre*, pro funditus ever-te. Froissart. in vol. 2. cap. 103: *Les Gandois vindrent dereches à Marle l'hostel du Comte et le Parabbatirent.*

ABATARE SE. Bona decoquere, mensa-rias rationes mala fide creditoribus renun-tiare. Vox ita conlecta ab Hispanis, quibus *Abatirse*, est se dejicere; quia decoctores ita bona sua seu aliena decoquunt, ut quasi prostrati jaceant, nec erigere se ulterius valeant: quibus opponuntur ii qui stant, qui nempe eo sunt in statu, ut creditoribus facere satis possint. Sic apud Latinos *mergi ære alieno* dicuntur, qui vix emergere pos-sunt. Libertates concessa Barcinonensis a Petro Rege Aragonum ann. 1285, MSS: *Qui-cunque tenes officium vel ministerium, qui emerit aliquam mercaturam ad opus officii vel ministerii sui, sive sit mercator, sive alias, qui se Abatit, cipiatur in persona, sicut caperetur pro commanda, nisi ostendere potuerit, quod casu fortuito amiserit eam.* [** Le-gitur hoc capitulum apud Capmany *Memoria Histor.* tom. 4. pag. 221. ubi pro anno 1285. est 1283.] Secunda Curia Generalis celebrata Barcinone ann. 1299 a Jacobo II, Rege Aragon. MS. : *Item quod quilibet Cam-psor, qui se Abatit, vel qui jam steterit, vel sin Abatit, quod nunquam teneat tabulam cambiæ, nec aliquod officium nostrum; sed quod habeatur et praconizetur pro infami et pro Abatuto per civitatem, et per locum ubi usus fuerit officio: et quod detineatur captus, quousque satisficerit, et quod non comedat nisi panem et aquam.* Curia Generalis Cata-laniæ sub Alphonso Rege Arag. ann. 1333. MS. : *Ordinamus quod quicumque mercator vel draperius, et eorum negotiatores seu facto-res tenerint commandas alterius, vel mer-ces, aut alias res quas receperint ès Abatran, ausfugiendo, vel se absentando, puniantur, etc.* [** Vox Catalana est abatirse, se dejicere, creditoribus decoquere, foro cedere, cujus tempus futur. tertia plur. persona est s'a-batran quam sèpius in latinis regum Cataloniæ diplomaticis obviam habuimus, ita in privil. Jacobi II. pro regno Valentiae ann. 1322, in Aureo opere privilegiorum etc. fol. 68. v° legitur: aliqui ex dictis curritoribus se absentaverint vel se Abatran nec poterint solvere et restituere quod eis com-mendatum fuerit. Eodem sensu apud mer-catores francogallicos in Asia minore dice-batur *Abatellment*, de qua voce vide Mer-linum in *Dictio. jur.*]

ABBATIDERIT. Pactus Legis Salicæ tit. 45. *Si quis hominem de barco Abbatiderit, id est, amoerit, dejecerit.*

MONETA ABATUDA. Pretio diminuta. [Gal. *Abaissée.*] Charta Simonis Comitis Leice-striæ et Montisfortis ann. 1209, in 3o Re-gesto Tabularii Regii ch. 44: *Si tempore solutionis hac moneta Melgoriensis fuerit Aba-tuda seu deteriorata, etc.* Chronicon vernaculum MS. in Tabulario S. Maglorii Parisiensis :

L'an mil deux cens soissante-trois
Furent abatus li Mansois,
Li Escuiau, li Angevin,
Ainsi furent li Poitevin.

[Edictum Philippi Audacis anno 1275, apud Dom. de Lauriere tom. 1. Ordinat. Regum nostrorum, pag. 814: *Nec eman-bilhonem illarum monetarum, dum stabunt in suo recto cursu, nec erunt abatute.... monete cudent et sint Abatute.* Charta parilis 12. sæculi ex Archivo Piperacensi: *Quid si moneta fuerit Abbatuda et deteriorata ad*

rationem marchæ argenti que nunc valet 75 solidos.]

* Abatere, Pretio minuere, Gall. *Baisser, diminuer.* Charta ann. 1206. inter Probat. tom. 1. Hist. col. 196 : *Si solidi et Melgorienses interim Abatebantur vel deteriorabantur de penso vel de lege, etc. Vide Moneta abatuta in Abatere.*

* *Abatre vero et Abbatre diximus, pro Abolir, révoquer, décrier, abolere, abrogare, interdicere. Lit. Ludov. VII, ann. 1168. Galice redditæ tom. 1. Ordinat. reg. Franc. col. 17 : Ainsint est aemplis li nombre des coutumes que nous avons Abatues. Ubi textus : Reprobavimus. Stat. ann. 1356. tom. 3. earumq. Ordinat. pag. 90 : Toutes autres monnoyes..... soient Abatues. Alia prorsus notione, scilicet pro Défoncevel vider, de Dolio fundum vel vinum eximere, in Lit. remiss. an. 1385. ex Reg. 127. Chartoph. reg. ch. 167 : Pour savoir la vérité, la main de Justice avoit été mise aux dites queues (de vin) et fait defense qu'elles ne feussent meues ; que depuis elles avoient été Abatues et embotées.*

* A Gallico *Abatre* vocem *Abataige* hau-serunt, pro *Suariae linguae inspectio*, quod porcum ad terram prosternendo fit, sic dicta; unde etiam præstationem quæ eam ob rem domino dehebatur, eodem nomine vocabant. Redit. comitat. Hannon. ann. 1265. ex Cam. Comput. Insul : *Et si a li quens a l'Abataige des pourchiaus lxx solz par an; c'est à entendre de warder s'ils sont sain.*

ABATIS. Papias : *Abatis, subauditur præ-positus, id est, qui batos, id est, mensuras regias, dispersit.* [Legendum dispensat.] Alibi : *Abatis, qui præses mensuris.* Gloss. Saxon. Ælfrici : *Abatis, fæteller e.* [** i. e. qui vas implet] Guillelmus Brito in Vocab. MS. : *Abatis, media correpta, qui cum batis dividit avenam : Batus dicitur Provendre in Gallico.* Alibi : *Batus in Gallico, Provender, scil. præbendarium vas, cum quo avena distribuitur equis. Præbenda avenæ, passim in Computo Hospitii S. Ludovici a nobis descripto in Notis ad Joinvillam pag. 108. Breviloquus : Abatis, qui vel cum bato di-vidit avenam, vel alia frumenta. Unde Ebrardus Bethun :*

Abatis ad cœnam dat equis Abatis avenam.

Olla patella :

Lixa, Cliena, Abatis, Botulus, Cocus, Esca, Batellus. Disticha Magistri Cornuti, seu Joannis de Garlandia :

Sunt Anaphos, Piscina, Batos, Abatis, Cocus, Orcham.

[Pro coccus f. leg. corus, quæ mensura annonariæ species est apud Anglos et Germanos.]

Ubi Glossa : *A bato dictum Abatis : est proprium nomen neutrius gen. et indeclinabile, et est mensura qua mensuratur præbenda avenæ qua datur equis in Abatta, vel aliis ad hujus officium deputatis. Dicitur igitur Abatis, ut A secretis, A caliculis, qui sci-licet bato præest.* [** Gemma Gemmarum : abatis, ein futtermeister, qui vel quæ bestiæ nutrimenta ministrat.]

Cujusmodi autem fuerit Abatis munus, belle describitur in Bulla aurea Caroli IV. Imp. cap. 27 : *Imperatore, vel Rege ipso in sede regia, sive solo imperiali sedente, Dux Saxonum officium suum agat hoc modo. Po-*

natur enim ante ædificium sessionis imperialis, vel regiae, acervus avenæ, tantæ altitudinis, quod pertingat usque ad pectus vel antelam equi, super quo sedebit ipse Dux, et habebit in manu baculum argenteum, et mensuram argenteam, quæ faciant in pondere xij marcas argenti; et sedens super equo, primo mensuram eandem de avena plenam accipiet, et famulo primitus venienti ministribit eandem : quo facto figendo baculum in avenam, recedet, et Vice-marescallus ejus, puta de Pappenheim, accedens, vel eo absente Marescallus Curiae, ulterius avenam ipsam distribuat. Unde colligitur Abatis et Marescallorum munus idem fuisse. Jam vero palam et publice in magnatum ædibus avenam officialibus ac domesticis distribui solitam a Camerariis vel Senescallis, docet vetus Poëma MS. de Parise la Duchesse :

Quant il orent mangé, el palais sont entrez,
A une cheminée s'assirent lez à lez.

Li Chamberlans commence l'avoine à escrifer :
Qui or veut de l'avoine, s'an vingue demander.

Bertrandus Clericus in poemate MS. de Girardo Vienensi :

Girard appelle Renér,
Frere, dist-il, quez est vostre pensez?
Sept jors tor plas avons ci sejornez,
Qu'a Karlon le Roi n'avons parlé,
N'a sa Cort ne mangé ne disné,
Ne pris Avaine ne denier monée.

Infra :

Et si ne l'ai veu ni esgardé,
N'à sa cort ne mangé ne disné,
Ne pris Avaine, un denier recouvré.

Rursum :

Li Seneschaux se prise à adrener,
Il ot vestu un free ermine cher,
Et un bliant qui ot fait entaller,
Donné li ot un nouvel Chevalier,
Si l'en fist plus orgoillos et fier,
En sa main tinst un baston de pomer,
A haute voix commença à bucher :
Or à l'Avaine, Sergent et Escuier,
Ou par la Croix qui requerent Paumer,
Se vos me faite un petit corrocer,
N'en aurois point pour Deu le droiturer,

[Vide *Abbas curiae*.]

ABATRAN. Vide in *Abatare se.*

* **ABATRAN,** De rei pretio detrahere, Gall.

Dériser. Stat. Massil. lib. 1. cap. 40 : *Quod avera civium (corraterii) non vilificabunt nec Abatran, ut præferant avera extraneorum.* Vide alia notione in *Abatare se.* [** Est tertia plur. fut. temp. verbi *Abatre.* Vide Raynouardi Lexicon Romanum tom. 1. pag. 198.]

ABATTA, forte pro *Abatia.* Vide in *Abatis.*

ABATTUS, in veteri Glossario MS. San-german. pro *Abactus, Chassé.*

ABATUDA, Vide in *Abatare.*

ABATUTA. Vide in *Abatare.*

ABATUA. Monetæ minutioris species vi-detur, eadem forte quæ infra *Abenga.* Charta Petri archiep. Bitur. ex Chartul. S. Petri Puellar. Bitur. fol. 68. v° : *Cum controversia erat inter canonicos ecclesiæ beati Petri Puel-laris et Gaufridum Ponz super decem dena-riis et una Abatua de censu, quem dicebant hūdem canonici sui juris esse.*

ABAUCTOR et **ABAUCTUS** in Glossario MS. Ecclesiæ Bituric. et aliis pluribus, pro *Abactor* et *Abactus*, quæ videsis.

ABAUDIRE, *Exaudire, étaxōtē* in Gloss.

Gr. Lat. Interdum contemnere, non audire. Acta S. Nicophori Mart. num. 12 : *Respo et blasphemo opera manu hominum, imo Ab-audio qui hujusmodi errorrum pestibus se-ipsos tradere contendunt. Vide Obaudire.*

* Charta permuat, inter Ingon. episc. Mutin. et Bonifac. ducem Tuscia ann. 1033. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. aevi, col. 16 : *Quidem et ego dominus Ingo episcopus vos, qui supra, jugales Abau-di, et recte petitiones vestras intellexi, etc. Mag. diceremus : j'ai écouté favorablement.*

* **ABAUNAMENTUM,** Conventum, pa-cium, pro *Abanamentum.* Vide infra in hac voce. Chartul. Floriac. fol. 130. v° : *Gu-lhelmus des Gorillores et Alipis ejus uxor con-fessi fuerunt coram nobis recepisse quandam peciam vineæ pro decem solidis Paris. de Abaunamentodictis religiosis Floriacensis mo-nasterii (persolvendis.)*

* **ABAUTORIZARE,** Ab auctoritate rece-dere, jurisdictionem declinare. De judice qui jus dicere neglexerit, aut eversionem alicujus rei permiserit dicitur in Legibus Rotharis apud Murat. tom. 1. part. 2. pag. 26 : *Si quis molinum alterius scalpellaverit (cod. Estens. capellaverit) aut clausuram ruperit sine auctoritate judicis componat solidos 12. illi, cuius molinum esse inventur. Et si judi-cem interpellaverit, et iudex dilataverit ipsam causam deliberare, aut licentiam dederit ad-versæ parti ipsum molinum evertendi, compo-nat solidos 20. in palatio Regis districtus Ab-autorisat. Ubi codex Estens. habet : Districtum ab Astolizao. Et alias Cathedr. Mutin. Abstolcaz. Sed legendum videtur : Districtum Abautorizato. [** Vide Stolizaz, ubi plura; hic sufficiat monuisse legendum esse : districtus ab stolizaz. Vox Abatori-zare est sine auctoritate.]*

* **ABAZOLARE,** Glebas jactando fructus ex arboribus dejicere, ut videtur; ab Italico Zolla, gleba, Gall. Motte : nisi malis a Bazolum, quo rustici significant vectem, seu baculum, cui transverso canistrum imponunt, deducere, atque adeo Cista aut canistro fruges avehere interpretari. Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 46. ex cod. reg. 4624 : *Item quæ ceperit vel excusserit, Abazolare-rit vel exportaverit in et de alienis posses-sionibus vel arboribus nuces, castanea, pira, pomæ, persica, ficcus, etc.*

ABBA, τίττα, in Gloss. Lat. Græco. [Hanc vocem addidit Editor Germanicus Francof. ad Moen. ann. 1719. [** Est in ad-dendis prime edit.] Alias legitur *Abba* τίττα. Sed legendum censem Scaliger cap. 49. lib. 1. *Abba* τίττα. Vide supra *Abba* et Lexicon Mar-tini.]

ABBA, Pater. Vide infra in *Abbas.*

ABBACINARE, Vide *Abacinar.*

ABBACOMITES. Vide in voce *Abbas.*

ABBACUS. Vide *Abacus.*

ABBADILIS. Vide supra *Abadilis.*

I. ABBADIA, Jus capienda e defuncti parochianoi bonis mobilibus id quod magis placuerit. Competit autem paroeciarum Re-toribus apud Hispanos in res plebis sibi commissæ, ita tamen ut si Rector inter ves-tes eligat, si sint purpuratae, eas heres de-functi dare minime teneatur. Quod vero parochis competit jus in res suorum paro-echianorum defunctorum, idem in res ipsorum decedentium Rectorum habent archi-

diaconi et episcopi apud eosdem Hispanos, præsertim in Ecclesia Giennensi in Andalucia. Sed ne longius excurramus, in pluribus Galliæ nostræ Diœcesibus, uti in Parisiensi, eodem jure utuntur Archidiaconi. Hispanis jus illud interdum idem est quod apud Belgas jus melioris catalli, aut hereoti apud Anglos, competens domino feudali in homines suos manus-mortuæ; at perperam omnino ut monet Garsias hac de re audiendus, de Expensis et meliorat. cap. 9 de sumptibus qui consequentur funus, hoc est, de Luctuosa, et Abbadia, n. 1: *Onera enim hujusmodi aut Luctuosas aut Abbadias vocant; quæ duæ voces plurimum apud nos distant: longeque alia ratio juris in luctuosis, quam in his quas Abbadias vocamus, inventa est: unde diverso iure in hoc Senatu censentur.* Et n. 84: *De Luctuosis autem quæ alio nomine Abbadiæ dicuntur vulgari verbo et proprio in regno (Hispaniarum) alia ratio est. Est enim Abbadiæ præstatio quæ datur e banis demortui parochiani Rectori parochialis Ecclesiæ: lectulus videlicet, vestis, vel quid aliud; et differt a luctuosa usu forensi, quia hoc nomine proprie intelligimus in hoc regno præstationem illam quæ datur domino habenti jurisdictionem; ut vero Abbadiæ datur rectori ecclesiæ. Consulendi Jason Mainus ad l. 57. Si res obligata D. 41. 1. de Legatis 1. Toleatus Quæst. 387. 388. Vide etiam *Catallum et Heretorum*. De hujus autem juris origine legesis Fra Paolo tract. de Benefic. versus finem, et Tract. singularem Paris. editum anno 1683.*

¶ 2. **ABBADIA**, pro *Abbatia*, in charta Pippini Regis ex Tabulario S. Maxentii Pietav. et in primo Testamento Widradi Abbatis Flaviniacensis edito a Mabillonio part. 1. Seculi 3. Act. SS. Benedict. p. 684.

¶ **ABBANUM**, *Baculus Abani*, Baculus ad coronationem Regum Italiæ adhiberi solitus. Bonicontrus cap. 6. lib. 2. in Muratorii dissertatione De coronatione Regum Italiæ Mediolani, pag. 299. tom. 2. Anecdotorum: *Et accipi jussit (Henricus VII.) Baculum Abani, et libellum orationum ad ejus coronationem locum habentium, qui dudum in dicta ecclesia Beati Joannis fuerant. Forsan Baculus pastoralis Archipresbyteri Modoetiensi qui in modum tridentis elaboratus exhibetur, in Charta ann. 1530. ibidem pag. 316. De alio item baculo in eodem instrumento mentio occurrit: Adest etiam sculptus Baculus, in quo dependent quatuor Coronæ aureæ sculptæ ad representationem eaurum quatuor Coronarum thesauri predicti reliquarum per Reginam Theodelindam. De alius baculis ubi de eorumdem Regum coronatione nullum verbum, neque in predicto instrumento, neque in aliis ibidem relatis. [** Vide Baculus 2.]*

* **ABBARRARE**, vox Italica, proprie est Viam obsepire, intercludere, metaphorice vero idem quod Decipere, fallere, Gall. *Tromper*, duper; unde *Abburraria*, fraus, fallacia, Gall. *Tromperie*, fourberie. Stat. crimin. Riper. cap. 168. fol. 23. v°: *Si vero fuerit burrus, qui aliquem barraverit in communitate Riperie, vendendo dolose æs pro auro, vel gemmas seu jocalia falsa, vel aliquam aliam rem falsam, vel contrafactum, vel alio quovis modo Abbarrando, conde-*

metur in libris centum parvorum, et ultra puniatur in havere arbitrio dom. capitanei, inspecta qualitate facti et personæ Abbarrare, et ulterius teneatur restituere passo, damnum, et quicquid habuerit occasione dicta Abbarrariae. Hinc aperta est vocis origo, nempe a Baro, Italis, fraudator, deceptor, Gall. Tromper, pipeur. Vide Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi, col. 1150. v. Baro. et infra Barrare 3.

ABBAS, vox Syriaca, quæ patrem sonat. [* Glossar. Cassin. ann. circ. 700: *Abba Syre, Graece Pater, Latine Genitor.*] S. Augustinus epist. 177: *Paulus Romanis (c. 8, v. 15.) sribens, In quo clamamus, Abbe Pater, in uno nomine duabus utitur linguis; dicit enim Abba Hebreo vocabulo Patrem, et Latine nominat identidem Patrem. Adde eundem lib. 3. de Consens. Evangel. cap. 4. et Isid. lib. 7. cap. 13. Ebrard. Bethun. in Græcismo:*

Abba Pater signat, hinc Absalon exit, et Abbas. Fortunatus lib. 3. Poem. 10. ad Paternum Abbatem :

Nomis officium jure, Paterne, geris.

Concilium Parisiense VI. lib. 1. cap. 37: Decet, imo necesse est, ut Abbates Canonorum attendant, ut quid Abbates vocentur: si patres spiritales sunt, et filios spirituales Domini gignunt.... merito Patres appellantur. Atque inde Praefectos Monasteriorum Abbates vocarunt veteres, quod Monachorum veluti Patres sint; quomodo et non semel appellari, in hac voce, infra ostendimus.

ABBA absque s, passim scriptum reperitur. *Abba Felix*, apud Facundum Hermianensem libro contra Mocianum. Idem tamen postea: *Lampridius Presbyter et Abbas Hierosolymitani Monasterii. Abbo de Obsid. Parisiensi lib. 2:*

Tempestate sub huc Hugo princeps obit Abba.

Alibi :

Ebolus fortissimus Abba.

Odo in Vita S. Majoli: Et ab omnibus dominus et Abba honoratur. Bernardus Moralanensis de Contemptu mundi :

Qui bene disputat, et cito computat arte scholari, Non petit actibus, at petit artibus Abba creari.

Ita apud Desiderium Episc. Cadurensem, Epist. 2; Monachum Sangallensem, lib. 2. de Carolo M. cap. 15; et in veteribus tabulis apud Aimoinum lib. 5. de Gest. Francor. cap. 42; Doubletum in Hist. Sandionys.; Besilium in Hist. Comit. Pictavens. et alios.

ABBATES, Dicti Latinis et Græcis Scriptoribus, universim Monachi omnes, præser-tim senio ac vita sanctitate venerandi, qua notione nos *Patres* cosdem vulgo appellamus. *Nam illud honoris est, ut quotidie senibus dicamus: Pater, ut ait S. Augustinus in Collat. Carthagin. cap. 242. Papias: Pater dicitur multis modis, deitate, doctrina, senectute, generositate. Lexicon Gr. MS. Reg. Cod. 2062: Ἄββας, ὁ γῆρως, ὁ πατέρας. Ita Casianus Collat. 1. cap. 1. Mosem et Germanum commonachos, *Abbates*, vocat. Regula S. Columbani cap. 7: *Cum tanta pluralitas eorum sit, ita ut mille Abbates sub uno Archimandrita esse referantur. [Rabanus Maurus in Opusculo contra eos qui repugnant institutis B. P. Benedicti tom. 2. Annal. Bened. pag. 734. col. 2: *Istud.... antiquissimum monachorum (Cœnobitarum***

*instar Ecclesiae Jerosolymitanæ instituto-rum] genus solum usque ad *Abbatis Pauli* (primi Eremitæ) vel *Antonii duravit etatem.*] Epiphanius de Locis Sanctis: ξγια δι την μονην Ἀββαδίαν; χιλίου, xxi χιλίου καιδιαν: *Monasterium Abbates* (id est, Monachos seu Patres) mille continet, et cellulas mille. In iis scilicet non numeratis, qui vulgo monasterio et Monachis inserviunt. Sic Theophanes pag. 378: τοις ἀπορολότας ἐν τοῖς Ἀββαδίων ἵνα τοῖς πρωτοτοκοῖς θρόνοις προσεξάλλετο. Adde pag. 306. 397. [et Conc. Suescion. 1. ann. 744. vel 745.] Anna Cinnena lib. 2. Alex. Joannem Ducum Caesarem scribit a Byzantii, quos ille cum Alexio Comneno obsidebat, per contumeliam τοῦ Ἀββαδίαν vocitatum; quia propter affectatan tyrannidem in Monasterium trusus fuerat a Michaële nepote, et Monachum egerat. Sic lib. 13. Basilium Monachum Bogomilicæ heresos auctorem, τὸν διαμενώντα Ἀββᾶ, et Cedrenus Monachum, qui Philippicum imperaturum vaticinatus fuerat, φυσάσσεται, vocant [** i. falsum monachum, vide Gloss. med. Græc. c. 3]. In Menologio, SS. XX. Patres Synaitæ, quorum festum colitur 20. Martii, ἀγαθοῦ Ἀββαδίας; dicuntur. Ita passim Palladius in Lausiacis; Vita S. Joann. Eleemos. cap. 11. n. 65. cap. 13. n. 85; S. Ephrem de compunct. et hum. acquir. cap. 71; et Serm. ascet. Concil. œcum. VI. et VII. act. 2; Vitæ Patrum etc. Fuere tamen ex Monachis sanctitate et vita integritate illustribus, qui *Patris* nomen ut nimis ambitiosum, a se amoliti sunt, *Fratri* compellatione contenti, ut S. Bernardus Epist. 62; Guigo Prior Majoris Carthusæ apud Petrum Venerab. lib. 1. Epist. 25; ipseque Petrus Epist. quæ inter Bernardinas 353. extat. Id etiam videtur haud probasse S. Hieronymus lib. 2. in Epist. ad Galatas: *Cum autem Abba Pater Hebreo Syroque sermone dicatur, et Dominus noster in Evangelio nullum Patrem vocandum nisi Deum: nescio qua licentia in Monasteriis vel vocemus hoc nomine alios, vel vocari nos aquiescamus etc. Vide eundem lib. 4. in Matthæum.**

ABBAT, Praefectus Monasterii, qua notione vox notissima. [** *Abbas*, καρικητήριον. Gloss. Lat. Græc. Labbæ] Observo tantum in Abbatum electionibus, perinde ac Episcoporum, requisitum olim Laicorum consensum, ex Regula scilicet S. Benedicti cap. 64: *Quod si etiam omnis congregatio vitis suis consentientem personam pari consilio elegerit, et virtus ipsa aliquatenus in notitiam episcopi, ad cuius diœcesim pertinet ille locus, vel Abbatibus aut viciniis Christiani claruerint, prohibeant pravorum prevalere consensum, et domui Dei dignum constituant dispensatorem etc. Hugo Flaviniacensis in Chron. pag. 268: Quid multa, electione ad Laicos relata est, præceptum atque consilium prefati Patris illis relatum est, in quo omnis assentiret Congregatio. Infra: Electionem igitur quantum in se erat, laudut Episcopus, et inquirit utrum in hac consenserit Conventus et Populus. Et pag. 241. de seipso in Abbatem electo: *Me... requisiuit ab eo (Lugdunensi Archiepiscopo) in Abbatem, quod rix obtinisset, nisi Canonicorum et Laicorum suffragia ad id expetendum sibi adhibuisse. Epist. 33. inter Sugerianas:**

Notum fieri volumus.... quod nos omnes S. Richarii Monachii Domnum Petrum Bituricensem Monachum consilio et assensu religiosarum nostrae Provinciae personarum, ac Militum, et Procerum nostrorum, Clericorum etiam ac Burgensem regulariter et canonice nobis in Pastorem elegimus. Adde Epist. 35. Moris istius rationem petere licet ex Cypriano lib. 1. Epist. 4: Coram omni synagogae jubet Deus constitui Sacerdotem, id est, instruit, et ostendit ordinationes sacerdotales non nisi sub populi assistentis conscientia fieri oportere, ut plebe præsente vel detegantur malorum critina, vel bonorum merita prædicentur, ut sit ordinatio justa et legitima, quæ omnium suffragio fuerit examinata. Et infra: Episcopus deligitur plebe præsente, quæ singulorum vitam plenissime novit, et unius cuiusque actum de conversatione perspexit. Vide, quæ in hanc sententiam observamus in Gloss. med. Græc. in V. II. n. 36. [** Vide Interrogatio 2.]

ABBAS ABBATUM. Pontius Cluniacensis Abbas in Synodo Romana ann. 1116. **Abbatum** inaudita nomenclatura se appellavit, qui a Johanne Cajetano Papa Cancellario rogatus Cluniacenses a Casinensis, an hi ab illis Regulam accepissent, respondit, non Cluniacenses modo, verum omnes in Romano orbe Monachos Regulam S. Benedicti a Casinense accepisse Casinobio. Ergo, inquit Cancellarius, jure hec prærogativa Casinensi Abbat concedi debet. Hæc ferme Petrus Diaconus lib. 4. Chron. Casin. cap. 62. quibus consonant verba S. Odilonis Abbatis Cluniacensis apud Leonem Ostiensem lib. 2. cap. 54, qui cum Casinum venisset, et ab Abbat Casinensi Theobaldo pastoralis baculus ei offerretur in processione, illum accipere renuit, dicens nequaquam dignum esse illo præsente hujusmodi gestare virginem: indecens nimium et contra fas omne dicens, quempiam **Abbatum** manu pastorealem preferre virginem, ubi Benedicti vicarium, Abbatum scilicet omnium **Abbatem**, adesse contingere. Certe hanc prærogativam Casini Abbat concessere Summi Pontifices, ut ceteros ejusdem Ordinis Abbates in concessibus præcederet. Paschalis. II. in Bulla ann. 1113, in Bulario Casin. tom. 2. pag. 130: *Ac tam te, quam omnes successores tuos in omni conventu Episcoporum seu Principum, Superiorum omnibus Abbatibus consedere, atque in judiciis priorem ceteris tui Ordinis viris sentientiam proferre decernimus.* Charta Lotharii Imp. ann. 1137. ibid. pag. 157: *Unde iterum atque iterum decernimus... ut supradictus locus vigore ac honorificientia omnia præcellat Monasteria quæ constructa vel construenda sunt in toto orbe terrarum, et totius Christianitatis Abbates et Monachi honorem et reverentiam deferant.* Nicolaus I. PP. Desiderium Abbatem Casinensem *Vicarium* suum constitut ad correctionem omnium Monasteriorum et Monachorum, intra præfinitos limites, in Bulla, quam descriptis Angelus a Nuce ad lib. 3. Leon. Ost. cap. 13. Vide eundem Leonem lib. 2. cap. 53. Fuit etiam in Ecclesia CP. dignitas quedam, quæ ἄρχοντα μοναστηρίων dicebatur, cuius meminit Theodericus in vita S. Nicetanus. 43. et Joannes Cantacuzenus lib. 1.

cap. 50. Apud Byzantios Hegumenus seu Abbas Monasterii Dalmati dicti, ceteris Monasteriis quoad supremam in disciplina monastica potestatem præterat, eoque nomine dicunt idem Dalmatus in Consilio Ephesino, προσβάτερος καὶ ἀρχιμανδήτης, τοπὸς μοναστηρίου. Ita *Catholicus*, seu *Abbas* et *Hegumenus universalis* dictus S. Euthychius, antequam Patriarchatum CP. conseretur, quod omnipotum in Urbe Regia Monasteriorum cura ei demandata esset, ut tradit Eustathius in illius vita num. 18. S. Benedictum Abbatem Anianæ ab Imperatore cunctis in Regno suo Cœnobitis præfectum, ut sicut *Aquitaniam Gothiamque norma salutis instruxerat*, ita etiam Francos salutifero imbuueret exemplo, tradit Ardo illius discipulus cap. 8. n. 36. Vide Chronicum Farsense p. 671.

¶ ABBAS ARTIFICUM. Vide *Abbas puli*.

* **ABBAS BEJANORUM**, Novellorum scholasticorum præses. Vide *Beanus*.

¶ ABBAS CAMPANILIS, Minister in Ecclesia Aniciensi, qui præest pulsationi campanarum. Vide *Abbas clocherii*.

ABBAS CANONICORUM, nempe Regularium, et **ABBAS CANONICUS**. Concil. Aquisgran. II. cap. 2: *Ut Abbes Canonici gregibus sibi commissis instanter invigilent.* His opponuntur canone seq. *Abbes Monachorum*. Capitol. Caroli M. lib. 5. cap. 79: *Unusquisque Episcopus sciat per singula Monasteria, quantos quisque Abbas Canonicos in Monasterio suo habeat, et hoc omnino ambo pariter provideant, ut si Monachi fieri voluerint, regulariter vivant; sui autem canonice vivant omnino.* Præceptum Ludovici Pii pro Monast. S. Columbae Senon: *Quia tunc temporis Abbatem Canonicum.... inibi præcessus contigerat.* Concilium Parisiense cap. 37: *Decet, immo necesse est, ut Abbes Canonorum attendant, ad quid Abbes vocentur, etc.* Charta Capituli Canonorum S. Laudi Andegavensis: *Et hoc præcepit et voluit ad signum quod Comites Andegavenses pro omnibus Ecclesiis sint Domini et Abbes Ecclesie S. Laudi.* Vide Epist. 276. toin. 4. Hist. Franc., et Ordericum Vital. lib. 6. pag. 622. Sunt, inquit Molanus lib. 2. de Canon. cap. 5. quadam Canonicon Ecclesiæ, in quibus Abbas est sacerularis, Præpositus dignior, cuiusmodi in Diocesi Leodiensi 12. recententur in Chron. Leod. in Richario, cap. 43. qui quidem Abbates, nomine tenus ita nuncupantur, nullo ceteroquin Abbatum habitu, atque adeo nec mitra nec pedo donati, etsi primum in Canonicon concessu locum obtineant. De ejusmodi Abbatibus Bertholdus Constantiensis ann. 1095: *Lutofus sanctissimi Leonis Papæ filius, sancteque Tullensis Ecclesiæ Decanus, Monasterium Clericorum, quod Canonicum Romani cognominant, in quo Clericos secundum Regulam S. Augustini, vivere professos congregavit, quibus et præpositum ejusdem professionis præfecit, quem Episcopus Loci in Abbatem eidem congregatiū solenniter consecravit.* Est enim consuetudo in illis partibus, ut præpositi congregatiū ejusmodi, Abbes nominentur, et in Abbes consecrarentur: *hoc tantum excepto, quod baculos non portant.* Negat porro idem Molanus hanc Abbatum

nomenclaturam supreme Collegiorum Canonicalium dignitati inditam, quod in iis, ubi superest, Ecclesiæ vel Collegiis primitus Monachi fuerint, cum pro certo haberi debet in plerisque, ubi adhuc viget ea appellatio, neutiquam Monachos extitisse.

ABBAS CAPELLE PALATINÆ. Vide *Capelanus*, [et *Abbas palatii*.]

1. **ABBAS CARDINALIS**, Cui indulsum est privilegium et nomen *Cardinalis*. Hugo Monach. Cluniac. in Epist. ad Pontium Abbat. Cluniac. scribit, Calixtum PP. cum Cluniacum veniset, communai saeculum assensu assidentium largitum esse Cluniacensi Ecclesiæ speciali et proprie sue, ut *Abbas Cluniensis semper et ubique Romani fungatur officio Cardinalis*; idque Bulla ac privilegio edito statuisse.

2. **ABBAS CARDINALIS**, Alia notione in Bulla Urbani II. PP. ann. 1097. apud viram eruditum Joannem Mabillonum tom. 4. Vitar. SS. Ordinis S. Benedicti, p. 448: *Placuit.... ut utrique loco, sicut antea fuerat, Abbas Cardinalis restituatur, etc.* Id est, *Abbas in capite*, ut habet Charta Guillelmi Episcopi Trecorensis apud Augustin. du Pas in Stemmata Penteuriensi pag. 17. *Abbé en chef, en titre*: agitur enim de duabus Abbatis simul unitis, et hac Bulla a se divulsis, quibus dati Abbates proprii ac *Cardinales*. Vide *Episcopos Cardinals*.

¶ **ABBAS CASTRENsis**, Abbas in Castris. Archicapellanus regius sic dictus, quod in castris Oratorio palatino Cappellanisque regii præserset, ut Abbas Monachis, eorum numero interdum assumentur Cappellani: unde Mabillonius ad Vitam S. Sulpicii Pii Episc. Bituric. inter Acta SS. Benedict. sæc. 2. pag. 168: *Sulpicius fuit Abbas castrensis, prefectus Monachis qui in castris regis officia divina nocte dieque persolvant.* Ubi notanda jubet verba Adonis in Martyrologio de eod. Sulpicio: *Post etiam conu deposita Monachorum Pater extitit.* Haud dubie in castris, quippe in ejus Vita n. 10. legitur: *Clotharius Rex Episcopum poscit... ut vir beatus in suis castris Abbatis officio potiretur.*

ABBATES interdum dicti ii quos Curatos primarios, vernaculae *Curez* primiti, appellamus. Nam ex veteribus instrumentis constat parochiales omnes Ecclesiæ et civitatis et diocesis habuisse ministrum unum maiorem, alterum medium, tertium infimum. Minister major dicebatur *Abbas*, *Custos*, et tandem dictus est *Rector*. Ministri medii dicebantur *Presbyteri*, et tandem *Capellani*. Minister infimus appellabatur *Sacrista*, qui Abbatii et Presbyteris inserviebat, et quæ in ecclesia minora sunt officia, peragebat. Presbyteri seu Capellani habebant curam animarum in actu, id est, habebant actuale exercitium Curæ, cum Missas celebrarent, et Sacramenta plebi administrarent. Abbas vero seu Rector habebat curam in habitu, eique licebat per seipsum ministrare Sacramenta: sed præsertim illius id erat muneris, ut super universam Parochiam invigilaret, videretque si Presbyter officio suo recte fungeretur. Hæc fere Michael Monachus in Sanctuario Capuano, qui hujus rei exempla aliquot profert, quibus

adjungenda ea quæ habet Ughellus tom. 7.
Italie Sacrae p. 506. et seqq. et 601.

ABACOMITES, ABBICOMITES, Dicti Comites ac mobiles laici, quibus date erant a Regibus Abbatiae et Ecclesiae jure beneficij, seu, ut aiunt, in *Commendam*. Gerbertus Epist. 17 : *Scire cupit, an Hugo, quem vestra lingua Abbacitem dicitis, uxorem duxerit.* Vetus Genealogia Regum Franc. a Carolo Simplice, MS. : *Carolus Simplex genuit Ludovicum; Ludovicus genuit Lotharium; Lotharius genuit Ludovicum et Carolum, Patrem Hugonis Abbacomitis.* Hugo Flaviniacensis in Chron. part. 2. cap. 15 : *Cui tamen plurimum restitit Hugo Autisiodorensis, qui Abbicomites dictus est, cuius cognatum Constantium Robertus (Rex) habebat uxorem Baldricus lib. 1. Chron. Camerac. cap. 70: Tunc Temporis Abbas-Comes Abbatiam B. Humberti, cui Episcopum Stephanum Rex Carolus praefecerat, possidebat. Gesta Consulum Andegav. cap. 4. n. 1: Nam recepta est Christiana devotione et fidelitate Potestas illa, quæ suo tempore cum reverentia pia et humilitate Abbacomitus est dicta, a successoribus vero ejus in arrogantiis vocabulum quod est Dueamen mutata.* Et infra num. 3 : *Per Hugonem Abbacomitem Suezionis Episcopus factus.*

Monasteria porro et Abbatias Laicis in beneficium ob reipublicæ necessitates et tuitionem concessisse Reges Franciæ, observare est ex Capitulis Caroli M. lib. 5. cap. 181; Concilio Aquisgran. II. cap. 3. can. 19; Meldensi ann. 845. cap. 9; Synodo ad Theodosi-villam in Capit. Caroli C. tit. 2. cap. 3. et 5; Ivone Carnot. Epist. 181. etc. Id vero primum fecisse Carolum Martellum consentiunt scriptores omnes, eoque nomine *externaliter perditum seu damnatum fixerunt quidam*, ut est apud Baron. ann. 889. n. 31. Vide Hugonem Flaviniacensem in Chronico pag. 107. [et Adsonem in Translatione Sancti Basoli num. 12.] Extat apud Doubletum Diploma Lotharii Imp. in quo fit mentio Matfridi Comitis, qui abbatiam S. Dionysii regio retinebat jure beneficiario. Joannes VIII. PP. Epist. 143 : *Ut de Abbatia S. Augustini quam diu memoria Carolus Imperator fidei suo et filio Ecclesiæ nostræ jure beneficiari tribuit.* Baldricus lib. 1. Hist. Camerac. cap. 70. de Isaacio Comite Cameracensi : *Ipsamque regiam ac locupletam Abbatiam S. Gaugericum cum omnibus appendicis sibi beneficiata regio jure tenebat.* Capitul. ann. 823. cap. 8. et lib. 2. cap. 8 : *Abbatibus quoque et Laicis specia litteris iubemus, ut in Monasteriis quæ ex nostra largitate habent, Episcoporum consilio et documento ea, quæ ad religionem Canonorum, Monachorum, Sanctimonialium pertinent, peragant, et eorum salubrem admonitionem in hoc liberter audiant, et obediant.* Charta Caroli Calviana. 864. in Cod. donat. piar. Miræ, lib. 1. cap. 18 : *Adelinus Comes, qui et largita nostra Rector Monasterii S. Petri et S. Bavonis, quod vocatur Gand, etc.* Willielmus Comes Arvernensis in Tabulario Brivatensi ch. 308 : *Ubi ego dono regio Abbatiae videor fungere officium, in Ecclesia scilicet S. Juliani. Infinita porro prostant exempla Comitum Laicorum, qui Ecclesiaram ac Monasteriorum sese inscripserunt.* Abbes : aliquot ex iis congesit Besilius

in Hist. Comitum Pictav. cap. 1. Atque laici isti Abbes ipsam regebant Monachos ipsos. Hinc querela S. Bonifacii in epistola ad Cuthbertum Archiepisc. Cantii, et in Concilio Cloveshovensi ann. 747, can. 5 : *Illud hoc quod Laicus homo, vel Imperator, vel Rex, aut aliquis Prefectorum, vel Comitum in seculari potestate fultus sibi per violentiam rupiat Monasterium de potestate Episcopi, vel Abbatis, aut Abbatisse, et incipiat ipse vice Abbatis regere, et habere sub se Monachos, et pecuniam possidere, quæ fuit sanguinem Christi comparata, etc.* Ut plurimum vero statuebant Decanos, qui curam haberent Monachorum, ut est apud Continuatorem Aimoini cap. 42. Tabularium Flaviniacensis Monasterii : *Flavinicensis Cœnobii, ubi venerabilis vir Sarulfus Decanus vice Warini Comitis cum norma Monachorum honorifice militat.* Vetus Catalogus Abbatum ejusdem Abbatiae : *Marianus successit ann. 845. Iudicet. 7. et Wulfredo sedem reliquit. Quo ministrante Warinus Comes dono Imperatoris Karoli præfuit vice Abbatis, et sub eo Sarulfus decanus, et post eum Gothserus Abba successit: quo defuncto, Hugo successit, 16. anno Caroli. Interdum etiam Monachus ipsius præratus Monachus cum nomine et titulo Abbatis, quem legitimum vocat Capitulare Suessionense ann. 744. cap. 3. ad discri- men Abbatis Militaris. Descripsit Gallandus in Tract. de Franco alodio pag. 295, Chartam continentem controversiam inter Monachos S. Albini, et Canonicos S. Licinii Andegavensis, in qua dicitur utrosque habuisse Abbes: Monachos, Monachum nomine Hincbertum; Canonicos, Laicum nomine Tetbaudum et controversia judicem delegisse Comitem Fulconem utrumque Abbatum Archiabbatem, utpote qui prædia harum Ecclesiarum possidebat, eoque nomine Abbatem sese inscribepat. Abbes Monasticos etiam appellatos observat Hemereus in Augusta Viromanduorum, pag. 114. ex sermone de Tumulatione S. Quintini. Exinde Reges ipsi, qui jure an injurya procuribus istis successerant, sese perinde Abbes inscripserunt: ita Reges Philippus I, Ludovicus VI, atque adeo Dukes Aurelianenses Abbes Monasterii S. Aniani Aurelian. inscripti leguntur apud Hubertum in Hist. ejusdem Ecclesie. Chronicou Turen- nense: *Obit Hugo præpotens Abbas Ecclesie beatissimi Martini et Dux Francorum.* Inde Gallia Reges sibi nomen assumunt Abbatis Protectoris sancti Martini: et in primo ingressu Regis in Ecclesia recipitur cruce erecta a Clero ejusdem Ecclesie, et præstat jura- mentum conservationis privilegiorum. Tabular. S. Martini Turon.: *Nosigitur Robertus in Dei nomine gregis atque rerum incliti Confessoris Christi B. Martini Abbas, nec non et filius noster Hugo, cui post nos cum Seniore nostro Rege Carolo omnes honores impetratores habemus, etc.* Dat Cal. Jul. in Civit. Turon. anno 17. regnante Carolo Rege 908. Tabular. S. Victoris Paris. ch. 13 : *Assensu canonorum et vicariorum nostrorum, nec non et Dom. Regis (Philippi Aug.) qui Abbas est nostre Ecclesie in perpetuum dedimus, etc.* Tabular. S. Mauri ad Ligerim : *Præsum reverendus Abbas, unaque Comes venerabilis Hagano.* In Charta Caroli IV. Reg. Franc. : *Rainaldus Consanguineus noster ex parte no-**

stræ Genitricis, Abbas Cœnobit Fossatensis. Sed et Duces ac Comites Galliæ eosdem sibi arrogaverunt titulos ut hæreditarios, cum et monasteriorum bona non modica sibi retinuerint ac asservissent, ex quo eorum decessores jure beneficiario ab Regibus eisdem Ecclesias impetrarant; quas ut Duci- catus ac Comitatus suos, quos eodem jure, hoc est, ad vitam, possidebant, ad posteros, inclinata et profligata Regum auctio- ritate, transtulere. Inde igitur passim legimus Duces Aquitaniae Abbes sese S. Hilarii Pictaviensis inscripsisse, apud Bes- lium pag. 253. 269. 283. 284. 285. 449. 451; Comites Andegavenses, Abbes S. Albini et S. Licinii, apud Sammarthanos in Episcopis Andegavens. et Gallandum lib. de Franco alod.; Comites Pontivenses, Abbes S. Wulfranni, in Hist. Eccles. Abbavillensi lib. 1. cap. 60; Comites Viromanduenses, Abbes S. Quintini, apud Hemereum in Aug. Virom. in Reg. pag. 30. 31. 32. 33. 34. 35. Ejusmodi vero Abbatiarum et Monasteriorum invasiones ac usurpationes non semel prohibitas observare est, præsertim in Ca- pitul. Caroli M. lib. 6. cap. 31. Extat apud Paschasiūm Radbertum in Epithaphio Walæ Abbatis Corbeiensis lib. 2. cap. 2. ejusdem Walæ ad Ludovicum Pium de Ecclesiis in Beneficium Laicis datis gravis expostulatio. Verum licet Summi Pontifices iusque Episcopi erga reges ac principes, ut a Monasteriis sacerulares submoverent, Ecclesiæque Monachorum juri addicerent, subinde instarent; vix tamen id obtinuere, nisi sub initium tertiae Regum stirpis: cum ii hac se excusatione tegerent, res Ecclesiasticas sublatas ex integro restituere non posse, ne sue reipublica militiam defraudare viderentur, ut est in Epistola Nicolai I. PP. ad Odonem Episcopum Belvacensem, apud Loisellum, in quo haec præterea habentur: *In secularium vero manus atque potestatem ipsa Monasteria nulla deinceps ratione vel occasione perveniant, quia non est leve ante oculos summi Judicis discrimin, religiosis locis et Monasteriis Deo dicatis sacerularem preficere potestatem, et ei contradere pastoralis curæ sollicitudinem, qui quid sit Pastor ignorat, nec querit lucrum animarum, sed pecunia censem; nec in divinis cultibus servitum impenda- tur, sed ut suis usibus ad dominationis votum deserviatur.* Huc pertinet nota adjecta capiti 1. Capitularis Aquisgran. I. ann. 803. quam in librum 1. retulit Tilius: *Tempore Adriani PP. et Caroli Magn. Imper. quando Paulinus Episcopus tenuit vices Apostolicae sedis in Aquis, fuit factum istud capitulum propter hoc, quia laici homines volebant (al. solebant) dividere Episcopia et Monasteria ad illorum opus, et non remansisset ulli Episco- po nec Abbat, nec Abbatissæ, nisi tantum, ut velut Canonici et Monachi riverent. Hic porro abusus non intra Occidentis fines sese continuuit; sed et postmodum in Orientem transiit.* Editum est pronuper a viro singulari eruditiois Joanne Baptista Cotelerio, Regio linguae Græcae professore, Joannis Antiocheni Patriarchæ, qui sub seculi duodecimi initium vixit, opusculum, quo demonstre conatur, ὅτι οἱ τὰ μοναστήρια διὰ δωρεῶν λαμβάνονται, εἰτε ἀρχιερατικῶν, εἴτε βι- σιλικῶν, καὶ οὐ τῶν μοναστηρίων κύριον ἔχονται, διότου. Ubi pauca superfluisse innuit Mo-

nasteria sua tempestate, quæ viris laicis ad vitam, vel ad duorum aut trium hæredum, quo modo apud nos precariae dari solebant, non collatae essent ab Principibus: graviterque invehitur in ejusmodi *xaptoxxpiv*, sic enim appellat *q̄os nostri beneficarios*. Adeo ut mirum sit Theodorum Balsamonem ad can. 13. Synodi VII, Antiocheni istius Præsulis scripta improbare ausum suisse, virum sacris initiatum. Ita nempe hac ætate principum suorum ausis nefariis applaudere soliti erant pontifices ipsi.

* Charta Caroli VI. ann. 1407. in Reg. 162. Chartoph. reg. ch. 184. bis : *Cum pro parte precarissimi patrui nostri Johannis ducis Bituricensis et Alverne. ac Abbatis laici S. Hilarii Pictavensis, etc. Alia Caroli VII. ann. 1431 : Considerantes quanta devotione veneratur Deus, et Sanctorum omnium memoria percelebris sine intermissione recolitur in ecclesia nostra S. Hilarii majoris Pictaviensis, cuius Abbas et fundator existimus, et nuper canonizatum in eadem obtinimus ratione vicecomitatus nostri Thoarcii, etc.* Chartul. S. Vine. Laudun. ch. 14 : *Ego Albertus Abbas S. Quintini et Gerberga uxor mea.... Signum Alberti comitis. Signum Gerberga uxoris ejus.*

* Quam potissimum vero ob causam a principibus monasteria et abbatis laicis concederentur, docet Charta Philippi Rom. reg. ann. 1204 ex Cod. reg. 10197. 2. 2. fol. 63. v. : *Nos ut ipse (Henricus Lothar. et Brabant. dux) pro exaltatione nostra operosa voluntate desudet et ubique locorum imperiale commodum procuret, concedimus sibi et legitimis hæreditibus suis in rectum feodium abbatiam Nivelensem, cum omni honore et cojure quo etiam imperium et nostri antecessores Romanii Imperatores et reges usque ad nostra tempora habuerunt. Insuper concedimus..... ecclesiam S. Servatii (Tungrensis) cum omni integritate, et eo jure, quo patri nostro Frederico et fratri nostro Henrico divis Romanis imperatoribus attinebat. Ubi notandum jure feodali et hæreditario has ecclesiastas Henrico attribui. Et quidem Isabella uxor ejusdem Henrici inscribitur *Abbatissa secularis ecclesie Nivelensem*, in Chart. ann. 1267. ex eod. cod. fol. 35. r°. Nihil sane mirum videri debet, quod laici bona ecclesiastarum sibi attribuere satagebant, quando episcopi ipsi parochiales ecclesiastas in dotem consanguineorum suorum assignare non dubitarent. Hujusce abusus, præter alia, testi est Charta ann. 1249. in Chartul. Campan. fol. 410, col. 1 : *Episcopus Pamplionensis erat tunc et est publice excommunicatus pro eo quod.... quasdam neptis suas de bonis ecclesiastarum parochialium maritavit, dando marito cuiusdam neptis sue duas parochiales ecclesiastas in dotem contra canonicas sanctiones. Vide in Ecclesia. 1.**

* **Abbacomites.** Etiam dicti sunt Abbates aliqui, qui simul erant Comites, ut Centulensis Monasterii Abbates, qui Comitis auctoritate et nomine pollebant ut Pontivi ac Winnacensis pagi limites contra hostes tutarentur, inquit Mabillonius pag. 77. tom. 3. Annal. Bened. n. 53.

ABBAS CHOREPISCOPUS. Vide *Chorepiscopus*.

* **ABBAS CLERICULORUM.** In Ecclesia

Aniciensi seu Podiensi, etiamnum, et in veteribus ejusdem Rituum codicibus MSS. primus inter decem Chori pueros *Abbas* vocatur, ceruleaque ueste decorus incedit, secundus *Prior* dicitur. Catalogus MS. rerum omnium et ministrorum ejusdem Ecclesie ann. 1536 : *Nomina Clericulorum, Guillelmus d'Avignonus Abbas. Antonius de l'Espina Prior, Johannes Canemin, Johannes Dolezon etc. In eadem Ecclesia duo e primariis Canonicis *Abbates* dicuntur propter duas Ecclesias urbis quarum titulo gaudent. In Ecclesia vero Claromont. secunda dignitas (ut aiunt) *Abbas* item appellatur, at nullo urbis aut alterius loci Ecclesie titulo donatus.*

* **ABBAS CLOCHEAII.** Sic vocant in eadem Ecclesia Aniciensi eum qui pulsandis campanis præficitur, patrio sermone, *l'Abbadey clouchié*. Tabularium Ecclesie Aniciensis : *Sequuntur illa que solvuntur in Tracta... quatuor porteriori lib. xiii. sol. Abbat Clocerii xl. sol. ix. den.* Ejusdem occurrit mentio in libris ritualibus aliisque illius Ecclesie instrumentis. Is autem licet Laius, cælibem tamen vitam agit communique Clericorum ueste uti solet; sed talari et cœrulea dum officio in Ecclesia fungitur.

* **ABBAS COLLEGII.** Vide *Abbas populi*.

* **ABBAS COMMENDATARIUS.** Vox nota. Vide *Commenda*.

* **ABBAS CONARDORUM**, seu CORNARDORUM. Apud Rothomagenses, Ebroicensesque hoc nomine vocari solebat. Prefectus facetæ cujusdam societatis joculatorum hominum qui se *Couards* appellari amabant. Hi primum ridendo castigare mores, atque in omne quod turpiter factum fuerat, ridiculum mittere aggressi, postmodum ipsis in tam illiberale amarumque jocandi genus proruere, ut horum Collegia dieterique regia et Ecclesiastica auctoritate tandem prohibita sint. Collegii hujusmodi Abbas renunciabatur cui major favebat sententiarum numerus; quem honorem ut consequeretur, certatim quisque cæterorum emendabat suffragia. Hinc querela eorum quibus bors sors fuerat adversa. Mercur. Gall. anni 1725. mense Aprili pag. 726 :

Cornards sont les Busots, et non les Rabillies.

O fortuna potens quam variabilis!

Abbas Conardorum, solemní pompa et ridiculo apparatu, mitre decorus et pedo pontificis, quotannis, Rothomagi curru, Ebroicis asino circumquaque vehebatur, frequenti tripudiantium Conardorum turba stipatus. Interea dum incederetur, in quosvis obvios absentesve jocosa dicta jactabant, vixque ullum alicujus nominis elabi sinebant a suis mordacibus cantilens, asperisque facetiis illæsum et immunem.

[* Consule præterea Mercur. Franc. mens. Jul. ejusd. ann. pag. 1593.]

Rothomagi anno 1587 libellus typis mandatus est cui titulus : *Les Triomphes de l'Abbaye des Conards sous le Reieur en decime Fugot Abbé des Conards contenant les critées et proclamations faites depuis son adventement jusqu'à l'an present. Plus, L'ingenue lessive qu'ils ont conardement montée aux jours gras en l'an 1540. Plus, le Testament d'Outinet de nouveau augmenté par le commandement dudit Abbé, non en-*

cores vñ. Plus, la Letanie, l'Antienne, et l'Oraison faite en ladite maison abbatiale en l'an 1540. Eodem in Libello occurunt Literæ patentes Abbatis Conardorum, quibus ad Cardinalatum quemdam evehit nomine De Montalinos. Sic autem incipiunt :

Provisio Cardinalatus Rothomagensis Julianensis, etc.

Paticherptissime Pater, etc.

Abbas Conardorum et inconardorum ex quacunque Natione, vel genitacione sint aut fuerint : Dilectio nostro filio naturali et illegitimo Jacobo a Montalinio salutem et sanitatem benedictionem. Tua talis qualis vita et sancta reputatio cum bonis servitiis... et quod diffidimus quod postea facies secundum iudicem adolescentia ac sapientia tua in Conardicis actibus, induixerunt nos etc. Quocircum mandamus ad amicos, inimicos et benefactores nostros qui ex hoc sæculo transierunt vel transituri sunt... quatenus habeant te ponere, statuere, instalare et investire tam in choro, chordis et organo, quam in cymbalis bene sonantibus, faciantque te jocundari et ludere de libertatibus franchisiis etc.... Venerundatum in tentorio nostro prope sanctum Julianum sub annulo peccatoris anno pontificatus nostri, 6. Kalend. fabacearum, hora vero noctis 17. more Conardorum computando, etc.

Hic consentit Taillepied in Libro cui titulus : *Antiquités et singularités de la Ville de Rouen*, pagina 61 : *Les Conards ont leur confrérie à Notre-Dame de Bonnes-nouvelles, où ils ont un bureau pour consulter de leurs affaires. Ils ont succédé aux Coqueluchers il y a environ 50 ans qui se presentaient les jours des Rogations en diversitez d'habits. Mais parce qu'on s'amusa plus à les regarder qu'à prier Dieu, cela fut réservé pour les jours gras à ceux qui jouent les faits vicieux, qu'on appelle vulgairement Conards ou Cornards, auxquels par choix et election preside un Abbé mitré, croisé, et enrichy de perles, quand solemnellement il est traîné en un chariot à 4 chevaux le Dimanche gras et autres jours de Bachanales.*

[* Leguntur insuper, ut me monuit D. Falconet, societatis Conardorum Cadomensis simul et Rotomagensis carmina, Maroli tempore condita, in illius poetæ ejusque adversariorum rixas. Extat etiam ad calcem Arest. Amor. edit. Rotomag. ann. 1587 : *Un arrest rendu par devant l'Abbé des Cornards en ses grands jours tenus à Rouen.*]

Quamvis ut intra legittimæ fines urbanæ cavarillationis se continerent hujusmodi ridiculi Censores, singulis annis a Senatu Pariensi ac postmodum a Rothomagensi licentiam postulare et impetrare tenerunt, e facitiis ad tam procacem scandalosamque calumniandi et maldecendi libidinem brevi deuentum est, ut Episcopus Ebroicensis aliisque quorum in diocesis simile quid fieri consueverat, Conardorum societatem damnare et prohibere coacti fuerint. Codex actorum public. Præsidialis Curia Ebroicensis : *Ensuivant les charges de la confrérie de Monseigneur S. Bernabé Apôtre de N. S. J. C. créée et instituée par R. P. en Dieu Paul de Capranic au nom de Dieu notre Créateur, et d'icelui Monsieur S. Bernabé, en délaisnant une derision et honteuse assemblée nommée la feste aux Cornards que l'on festoit le jour d'icelui saint etc.* Ibidem

paulo post : *Ladite Confrerie de nouvel fondée et célébrée en l'Hôtel-Dieu de la Ville d'Evreux en forme de conversion pour adouller et mettre à néant certaine derision, diformité, et infamie que les gens de justice lays et autres de ladite Ville commettaient le jour de Monsieur S. Bernabé, qu'ils nommoient l'Abbaye aux Cornards, où étoient commis plusieurs maux, crimes, exces et malfaçons et plusieurs autres cas inhumains au deshonneur et irreverence de Dieu notre créateur, de S. Bernabé et de Sainte Eglise.*

In hoc S. Bernabæ festo eligi solebat Abbas *Conardorum*, alius in locis *Fatuorum*. Sed cur hac die præcipua *Conardorum* festivitas explicare tentat D. le *Beuf Canonicus Altistiodor*. in epistola qua in Mercurio anni 1725. mense Julio occurrit, censemque tubicines et cornicines, Galilis olim *Corneurs*, eosdem fuisse ac *Cornardos* patronumque agnoscisse sanctum quemdam *Arnulphum Tubicinem*, cuius festivitas coincidit cum festo S. Barnabæ.

Quidquid sit de vocis origine, constat eosdem aliis in locis *Fatuos* vocatos fuisse. Hinc celebris *Mater fatua* Divisionensium de qua in Mercurio Januarii 1724. etc. Utique et hæc ridicula spectacula a festis Hypodiagonorum, Diaconorum, Kalendarum, atque *Asinorum* qua Stultorum Festum dicebantur, et quotannis in ipsis Ecclesiis celebrari consueverant, originem traxisse arbitror. Vide in vobis *Festum, Kalendæ, Mater fatua*.

* Cæterum constat, teste D. Falconet, veteri Gallica lingua vocatum fuisse *cornart*, qui nunc vulgo dicitur *visionnaire*.

¶ **ABBAS CONFRATRIÆ S. Yonis**, Primus inter Præpositos fraternalitatis seu societatis erectæ in Capella S. Yonis Parisis via Jacobea. Litteræ Abbatis S. Genovefæ ann. 1350. ex Archivis ejusdem Capellæ : *Cum nuper inter nos nostro dicti Monasterii nostri nomine ex parte una, et Abbatem, præpositos, provisores seu gubernatores et confrates ac sorores Confratriæ Capelle Beati Yonis... questio oriretur. In Charta Johannis Franc. Regis pro eodem Sacello ad supplicationem dilectorum nostrorum Abbatis et præpositorum Confratriæ..... nomine dicti S. Yonis Parisii ordinatae.*

* Eodem nomine designatur princeps magnæ confratriæ Parisiæ celeberrimæ, in Lit. ann. 1362 : *Cum Abbas, præpositus et confrater magna confratriæ Jesu Christi et Beatae Mariae Virginis, etc.*

¶ **ABBAS CURIA**, Archicapellanus Curia Dalphini Viennensis. Literæ Andreæ Dalphini ann. 1223. pro Monasterio Calesii, tomo 2. Hist. Dalphin, pag. 377 : *Postulaverunt siquidem quatenus amore Dei Abbatiam haberem in domum propriam et cameram specialem, quo benigne et cum actione multiplici gratiarum concessu, postulatis addidi, quod Abbas loci esset Comitis specialis et proprius Capellanus, et si quando veniret in Curia, sine pudore etiam non invitatus posset interesse convivias et avenam exigere, si opus haberet, non ut hospes, sed ut Abbas de Curia specialis. Vide Abbas palati.*

ABBATES EPISCOPI dicti olim in Sicilia, Catana et Montis Regalis Abbates; quia cum a Regibus Siculis extracti essent iis in locis Monasteria, eorum Abbates postmodum a

Summis Pontificibus Episcopi creati fuere, eorumque Ecclesiæ, Cathedrales factæ : hac tamen conditione, ut qui Abbas a Monachis eligeretur, esset et Episcopus. Bulla Urbani II. PP. pro erectione Episcopatus Catanensis apud Rochum Pirrum : *Presenti decreto statuimus ut ... quicumque in predicta Ecclesia a Monachis electus fuerit in Abbatem, idem populo quoque præesse debeat in Antistitem... Idemque Abbas et Episcopus, et Monasterium regulariter, et Clerum et populum universum canonice Rege domino optulante procuret. Ita Theobaldus primus Montis Regalis Monasterii a Guillelmo Rege Siciliæ ann. 1176 conditi Abbas, in variis Chartis Abbas et Episcopus Regulis Monasterii S. Marie nove, seu Abbas et Episcopus nude inscribitur, apud eundem Pirrum. Fortunatus lib. 5. Poem. 1. de Cæsario Arelatensi Episcopo :*

*Qui fuit Antistes Arelas, de sorte Lirini,
Et mansit Monachus, Pontificale decus.*

Vide Metropolitum Salisburgensem tom. 3. pag. 290. et infra in *Episcopus Abbas*.

¶ **ABBAS ESCLAFARDORUM**, Dux et præfectus initæ societatis ad mutuam defensionem, inter Clericos Ecclesiæ de Romanis in Delphinatu. Ne hujusmodi Abbates seu potius rerum suarum defensores Clerici Laicique sibi eligenter, prohibet Ordinatio facta per arbitrios inter Archiep. Vienn. et Capitulum, Clericos Civesque Romanenses, an. 1274. tom. 1. Hist. Dalphin. p. 132 : *Item cum Clerici Ecclesiæ de Romanis qui vulgariter Esclavardi dicuntur, solent seu consueverint sibi Abbatem facere, seu creare, ex quo multa mala, et pericula et scandala hancutus evenerunt, prohibemus ne de cetero Abbatem hujusmodi faciant, seu aliquem loco eius, quocumque nomine censeatur : quod si quis officium hujusmodi suscepit, ipso facto chorum amittat. Hoc idem de Lucis inhibemus ne simile quid faciant ; quod si quis ex ipsis hujusmodi officium suscepit per dominum ejiciatur a villa. Qui fuerint illi Abbates abunde explicat Statutum 37 Concilii Avenion. ann. 1326 a Gassendo editi ad calcem notitiae Ecclesiæ Diniensis. Vide Esclavardi.*

ABBATES EXEMTI a jurisdictione Episcopi seu Ordinarii, et nude a Romana Sede dependentes ex speciali privilegio, in quos acrius invchuntur S. Bernardus lib. 3 de Consider. cap. 3 et 4. et Petrus Blesensis Epist. 68 et 90. Sribit Matth. Paris ann. 1257 statutum fuisse Rome a Summo Pontifice, ut quilibet qui in Abbatem Exemptum ex tunc eligeretur, Romanam Curiam adiret confirmandus et benedicendus. Vide V. Cl. Bosquetum ad Epistolam Innocent. III. PP. pag. 11. et infra in voce *Monasteria exempta*.

* **ABBAS FILIUS**. Vide infra *Pater Abbas*.

* **ABBATES IRRELIGIOSI**, iidem qui *Luci* seu *Militæ*, apud Baluz. inter Probat. Hist. Tutel. col. 439 et 486 : ex Bullis Urbani II. PP. ann. 1096 et Adriani IV. ann. 1154 : *Si quæ vero ecclesiæ vel prædia Tutelensi monasterio pertinentia per Irreligiosos Abbates vel monachos laicis data, vel per laicos in aliorum monasteriorum facultatem circa legitimam possessionem usurpata sunt, vestro penitus monasterio restituenda præcipimus. Consule Baluz. ibid. pag. 47, 49 et 93.*

* **ABBAS JUVENUM**, idem qui mox *Abbas Letitiae*, apud Provinciales. Vide infra *Charavarium*.

* **ABBAS LETITIE**, vulgo *l'Abbé de Liesse*. Princeps annuus apud Atrebates societatis jocosæ, idem qui Insulis *Rex stultorum*, *Valentianus Facetiærum princeps*, et alibi aliter nuncupabatur. Is ex populo, sæpe etiam inter mercatores, electus a judicibus, magistratu et burgensibus, donabatur, quasi regiminis insigne esset, crocia argenti deaurata, ponderis quatuor unciarum, quam pileo affixam gerebat. Eadem assignabantur officiales et ministri, inter quos recensentur *Magister hospitiæ* et *Heraldus*: vexillum ex panno serico rubri coloris, scutis earumdem societatis et urbis insignitum simbriisque ornatum, illum præbat, maxime cum circumvicinas civitates, ipsis interdum oppidi consulibus, aut aliis ab eisdem deputatis comitatus, adibat, ut ludis in iisdem agendis honorificentius interesset; quod præcipuum erat hujuscem abbatis officium, ut et præesse ludo, quem Atrebate Dominica Quinquagesimæ solemniter exhibere tenebatur, eoque convenientes ex proximis urbibus convivio excipere, amicitia earumdem colendæ gratia. Hæc ex Libris donis publicæ Atrebatenis ab anno 1431, quo primum mentio fit *abbatis letitiae*, ad annum 1540, quo ultimum de eodem agitur, descripta mecum perurbane communicavit D. Harduinus, Societatis literariæ Atrebatenis Secretarius perpetuus, quique de eo commentariolum legit in comitius publicis ejusdem Societatis 30 die Martii ann. 1754.

¶ **ABBAS LUCUS**. Vide *Abbacomites*, *Abbas Irreligiosus*, *Abbas Miles* et *Abbas Sacerularis*.

ABBATES MILITES, In aliquot chartis Occitanicis, dicti Laici Milites, qui certa Abbatiarum et Monasteriorum bona possidebant, eoque nomine ad earundem Ecclesiæ protectionem et tuitionem tenebantur. Pactum inter Simonem Comitem Montisfortis et Abbatem Moissacensem, 14 Septembr. 1212 in Regesto 30, Tabularii Regii ch. 13 : *Item in predicta Concordia posuerunt, et concederunt inter se predictus Comes et prædictus Abbas, et Conventus, de illis mansis et bordariis, in quibus dominus Comes habebat suum Captemium pro Abbat Milite : ut de illis, in quibus debebat habere unam pro Captemio, pro Abbat Milite, etc. Et infra : Scindum est quod quidquid habemus apud Moissacum, et in honoribus S. Petri, totum tenemus de Abbat : et exinde homagium nos facere debemus ; pro his autem omnibus debemus Captemere, et tutari dominum Abbatem et conventum et Ecclesiæ S. Petri, etc. Anno vero 1219 prestitum est hominum al revera Abbat, a Comite Montfortensi ; cuiusmodi etiam a Philippo Rege Franc. qui Comitibus Tolosanis successerat, factum ann. 1284 arguit Charta ejusdem Regis, cuius haec sunt : Cum nobis constet quod ea quæ habemus et tenemus in villa Moissaci et Provilla, et in honoribus S. Petri Moissaci, pro Abbat Milite, Comites Tolosani a Monasterio Moissaci in feudum cum homagio tenerunt, nos etiam recognoscimus nos tenere in feudum prædicta ab iisdem Abbat et Conventu, etc. Ex quibus per-*

spicuum fit *Abbates Milites* eosdem esse qui *Abbatiarii* dicti posterioribus sacerulis apud Beneharnenses, Bigorritanos, et in vicinis Provinciis, qui primitus *Abbates Laici*, *Abbatis Laics* in Consuet. Beneharn. art. 1. § 30. seu nunc *Abbates* nuncupantur in Tabulariis Ecclesiarum Luci, S. Savini, et S. Petri Generensis : *Luci* scilicet, qui decimas Ecclesiarum possident, et jure patratus in iis gaudent. Horum aedes a quibus haec jura pendent, ut plurimum Ecclesiarum adnexae sunt, censenturque nobiles, atque adeo a *taliis* et tributis sunt immunes, perinde ac agri iis attributi, ut qui quondam honorum Ecclesia pars fuerunt. Ejusmodi *Abbatum* numerus prope modum infinitus est apud Beneharnenses et Bigorritanos, qui in Tabulis Monasteriorum Luci, S. Savini, et S. Petri Generensis, passim *Abbatum* appellatione donantur, quod Ecclesiarum Parochialium, quas *Abbatios* vocant, et Fori Navarrenses *Abbatios*, bona possiderent. Hinc etiam patet, *Milites*, Comitum et Ducum exemplo, bona Ecclesiastica invasisse, ea scilicet tempestate, qua bellis intestinis ac Normannorum irruptionibus tota conflagrabat Gallia, vel certe Ecclesias ipsas ac Monasteria bonorum snorum protectores illos delegisse, quibus, ut in sui tutionem ac protectionem eos obstringerent, partem honorum Ecclesiastorum ipsasque decimas concessere. Epitaphium Gotofredi Episcopi Magalonensis apud Gariellum :

Miliibus tulit Ecclesias, Comitesque coigit
Severs vicibus subdere Praesibus.

Vide Joan. Sarisber. Epist. 28; Cujacium lib. 1. Feud. 1 cap; Catellum in Hist. Occitan. pag. 627. 628; et Marcam in Hist. Beneharn. lib. 11. cap. 28. Nec multum diversi ab iis

ABBATES LACCI, Apud Hibernos et Guallenenses, de quibus ita Silvester Giraldus lib. 2. Itiner. Cambr. cap. 4: *Hæc Ecclesia, sicut et aliae per Hiberniam et Walliam plures, Abbatem Lacum habet. Usus enim inolevit et prava consuetudo, ut viri in Parochia potentes tanquam economi, seu potius Ecclesiistarum Patroni et Defensores a Clero constituti, postea processu temporis aucta cupidine totum jus sibi usurparent, et terras omnes cum exteriore possessione sibi impudenter appropriarent, solum altaria cum decimis et obventionibus Clero relinquentes, et hec ipsa filii suis Clericos et cognatis assignantes. Tales itaque defensores, seu potius Ecclesiistarum destructores, Abbates se vocari fecere, et tam nomen indebitum, quam rem quoque sibi assignari presumpsero.*

ABBATES MITRATI, Quibus Episcopalia ornamenti, id est, Mitram, Sandalia, Chirothecas, ac Annulum deferendi a Summis Pontificibus indidem jura indulta sunt: quod non Episcopi duntaxat, quorum privilegii detrahebatur, gravius tulere, sed ipsi interdum Abbates non probavere: adeo ut ejusmodi Mitratos acerbius perstrixerint S. Bernardus Epist. 42; Petrus Blesensis Epist. 90; et Thomas Cantipratanus lib. 1. de Apib. cap. 6. Vetus est Episcoporum querela, *Monachos jura Episcoporum insutabiliter ambire*, ut est in Chronicone Casin. lib. 4. cap. 80. et tamen incredibile dictu quoniam late hoc privilegium indultum lega-

tur. Unde cum offenderentur Episcopi, quod in Conciliis et Synodis Abbates, quibus jus Mitra erat, ab Episcopis non distinguenter, hoc discrimen instituit Clemens IV, ut in Synodis exempti Mitris aurifrigatis, sed sine geminis, laminisque aureis vel argenteis ultantur, non exempti simplicibus albis et planis: in aliis vero locis utrisque iis uti Mitris liceat, quas Sedis Apostolica indulta permiserint, Viterbi 19 Kal. Septembr. anno 2. Descripta bulla legitur in Tabul. Episcop. Ambian. Fol. 50. v. et in alio Fol. 11. At in Ordine Præmonstratensi Abbates Mitra aut Chirothecis non utuntur, ex communi consilio Abbatum ejusdem Ordinis, ne forsan ex ipsis superclericum elationis quis assumat, aut sibi rideatur sublimis, cum his ati se videat, que Pontificibus, et majoribus Ecclesiarum Prelatis a Sede Apostolica sunt concessa. Verba sunt Innocentii III. PP. lib. 1. Epist. pag. 118, qui istud Decretum suo firmavit. Vide Statuta ejusdem Ord. dist. 2, c. 1. dist. 4. cap. 1. Interduum etiam Summi Pontificis protestatem Legatis suis indulsere jus Mitra Abbatis, quos ad id eligerent idoneos, concedendi, cuius rei exemplum prodit Historia Monasterii S. Nicolai Andegavens. pag. 107. Vide Goffredum Vindocin. lib. 2. Epist. 27; Chronicone. S. Sophiae Benevent. pag. 689; et Decreta Calomani Regis Hungar. lib. 2. cap. 37.

¶ **ABBAS NOTARIORUM**, Vide *Abbas populi*.

ABBAS PALATI, qui alias *Archicapellanus*. Vide in voce *Capellanus*. Apud Ughellum in Archiepiscopis Salernitanis, *Dafuritus Archidiaconus et Abbas Capellæ Palatii* subscribit Diploma Amati Archiepisc. Salern. circa ann. 990. pag. 509. 511. Sed hoc loco Abbas idem valet ac *Curio*, *Presbyter Ecclesie*.

ABBAS POPULI, Genuensis dictus *Prætor*, seu *Rector Populi Genuensis*. In conventionibus initis inter Carolum Regem Siciliæ et Commune Genua anno 1307. in Bibl. Regia, non semel mentio fit *Nicolai Frumbe Abbatis Populi*. Joan. Villaneus lib. 9. cap. 93: *Nel detto anno i Capitani di Genova e l'Abao del Popolo, et la podesta, etc. [Raymondinus de Casali Abbas Populi Januensem, in quadam Epistola ann. 1320, ex Archivo S. Victoris Massil. Altera ejusdem Archivi Epistola ann. 1329: Magna nobilitatis et discretions viris amicis suis carissimis DD. Capitaneo, Vicario et Abbati populi civitatis Januæ. Rymer. tom. 4. pag. 702: Rex viris providis et discretis, Potestati, Capitaneis, Abbati populi, et Anxianis civitatis et communitatibus de Janua, salutem etc.]* Sed et observat Octavius Ferrarius in originibus Linguae Italæ, Brixie Decurionum primores, et Mediolani Collegiorum et sodalitiorum, imo mercatorum atque opificum præfectos, Abbates etiamnum appellari. *Abbate del Collegio*, apud Dandem in Purgat. cant. 26. Eadem nomenclatura præterea donatus is qui Prebrensis seu Galatinis διοφύλακτος imperabat, eo a Rep. Genuensi legatus seu *Consul missus*. Pachymeres lib. 13. cap. 27: Γενουται μὲν οὖν εἰ κατὰ πάλιν δέρτη πρώτως πάρα τοῦ στόχου συνδρόμει Ἀββᾶς διεξάγει· δηλαὶ δὲ τὸ φῶντα τὸν ἡγεμόναν. Εγειτὸν δὲ οὗτος τὴν τοῦ διπλοῦ προστασίαν, ὃς πάρα θωμαῖος δὲ πράτιστος τοῦ

διπλοῦ τάξα. Ita forte Genuenses Rectores suos appellarent, quia præcipuæ nobilitatis viros *Antianos*, seu γέροντας vocabant, quomodo apud Suidam διαγέροντες, δι τοῦ διπλοῦ διπλατούς olim dicti. Hesychios, γέροντας, fruca. In Mediolanum etiam statutis crebra est mentio *Abbatum Collegii nostrorum et artificum*, qui scilicet certo tempore electi præeraunt toti collegio, de quorum officio agitur in 1. parte cap. 344. 345. [Aquis sextiis etiamnum quotannis eligitus *Abbas populi*, qui cum pompa interit processioni illi per totam Proviciam celebri, quæ fit die festo SS. Corporis Christi.]

* Plures quandoque, ut scribit Muratorius tom. 4 Antiq. Ital. med. ævi, col. 131, fuerunt *Abbates populi*, ad quos delecta est interdum præcipua reipublicæ protestas; quod Genuæ potissimum et Placentiæ fuit in usu. Chron. Estense ad ann. 1307, apud eund. tom. 15 Script. Ital. col. 356: *Dom. Albertus Scotus cum suis sequacibus intraverunt burgum de Valdetaro, et similiter in rocham Barde; et ex hoc rumor magnus fuit in civitate Placentiæ; et in continentem ad defensionem eorum fecerunt duos Abbates, qui regere deberent dictam civitatem et populum*. Hanc vero dignitatem plebeis nonnunquam hominibus collatam fuisse discimus ex Alb. Mussato, lib. 5. cap. 1. Hist. Aug. ubi de Henrico VII proficiente Genuam: *Abbas, scilicet plebeius vir, more patriæ populi præfector, cum Potestate et primoribus civitatis plebeque tota, obviam processit. Ubi tamen plebeius vir fortean appellatur, quod plebeii hominibus seu populo præcesset.*

ABBAS PRÆBENDARUM. *Charta Foundationis duarum Præbendarum in Ecclesia Foliacensi ad Corbeiam ann. 1211, in Spicilegio Acheriano tom. 13. pag. 333, sic inscribitur: Radulfus Dei gratia Archidiaconus Pontivensis, et dictus Abbas Præbendarum Sancti Matthei apud Corbeiam etc.*

ABBAS REGALIS. Vide *Monasteria Regalia*.

¶ **ABBAS SCHOLARIS**, Litterarii gymnasii primarius *Præfector*, *Gymnasiarchus*, Gall. *Chefs des Ecoles*, *Principal*, *Recteur*. *Annual*. Bened. tom. 4. pag. 48. ex epistola inter Gerbertinas cxlii: *Qua de re Adalbero Archidiaconus et Gerbertus Scholaris Abbas... una congratulabantur.* [** Vide Willegisi relationem de homicidio scholaris, ann. 976 ap. Gudenum in Cod. Dipl. tom. 1. p. 356.]

¶ **ABBAS SECULARIS**, Idem omiso inqui *Abbas Laicus*. Tabular. Brivatense ann. 1278. fol. 174: *Petrum de Monteacuto Abbatem Seculariem in Ecclesia Brivatensi, etc. Hujusmodi Abbatem habuerent Sithenses Monachi Fridogismus Caroli Magni consanguineum, de quo Iperius in Chron. S. Bertini tom. 3. Anecd. Marten. col. 505: Fridogitus hujus loci Abbas undecimus.... Canonicus Secularis et Abbas S. Martini Turonensis... quia secularis erat cum Canonicis secularibus vivere prærogavit in Monasterio S. Audomari. In actis capitul. S. Martini Turon. Rex Gallicanus eisdem Ecclesiæ Abbas esse legitur: Dominus noster Rex, qui caput et Abbas ejusdem Ecclesiæ existit.*

ABBAS SECUNDARII, *Dictus præpositus Monasterii*, seu, ut hodie eam vocant, *Prior*, quod vices ageret Abbatis primarii. Regula S. Benedicti cap. 65, de *Præpositis*:

Qui estimantes se secundos esse Abbes, assumentes sibi tyrannidem, scandala nutriunt. Sidonius lib. 7. Epist. 17: Quaso ut Abbas sit Frater Aucanius supra Congregationem, tu vero et supra Abbatem. Vide Savaronem.

ABBATES denique dictos, licet improprie, Decanos rurales, scribit Joan. de Deo in Potententiario lib. 5. c. 11.

*¶ ABBAS SUPERBUS, Pica Brasiliæ, Ramphastus, Rhinoceros, avis volucris Indica ingentis rostri. Vide Holmann V. *Pica Brasi-*liæ.*

¶ ABBATIS ANNIVERSARIUM. Vide Anniversarium.

¶ ABBASTA, Abbatissa. Charta anni 303. ex Bulario Fontanellensi fol. 114: Alicia permissione divina Monasterii S. Salvatoris Ebroicensis humili Abbas totusque ejusdem loci conventus.

¶ ABBATATUS, Dignitas et officium Abbatis, ut Episcopatus Episcopi. Statuta Ord. Cisterc. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 1573. C: Si autem gratum sit memorato Principi, quod idem frater Johannes Abbatus ejusdem Villeriensis Monasterii cedat... prefatus serenissimus Princeps nomine quemcumque Monachum ad regnum vel Abbatum sepe dicti Monasterii. Iterum occurrit ibidem col. 1585. B et 1592. D. necnon inter Acta SS. April. tom. 1. pag. 803. C. ubi pro Abbatis ipsa integroque illius dominio accipititur: Presentibus illustri Joanne Atzina dicti Monasterii et Abbatius vigilans gubernatore. Vide Abbatis 4.

1. ABBATIA, Monasterium cui præst Abbas, vel Abbatis. Vox nota.

*2. ABBATIA, ipsum Abbatis regimen ac gubernatio, Dignitas abbatalis. Concilium Meldense ann. 845. cap. 10: *Tulis Abbatis, que Paternitas Latino nomine dicitur, funditas removetur.* [Historia Beccensis MS. pag. 53: *Ipse D. Anselmus ante Abbatiam et in Abbatiā positus, etc.* Acher. Spicil. tom. 7. pag. 492: *Defuncto Lupi (Pseudobbatte) per quemante Abbatiā et in Abbatiā nūs Ecclesiae nostrae onerosa peccatis nostris in gravissimas syrtes defluerat.*]*

*¶ 3. ABBATIA, Ecclesia Parochialis, maxime illa que Curatum habebat primitivum, qui non semel vocatur Abbas in veteribus instrumentis: hinc in antiquis Foris Navarræ lib. 1 et 2 Parocas vocant Abbadiados. Pari ratione Ecclesiæ parochiales etiam diete sunt Monasteria; unde antiqua vox Gallica *Le Monstier*, que de qualibet Ecclesiæ intelligitur. Charta Richardi III. Norman. Ducis apud Acherium. tom. 7. Spicil. pag. 200: *Concedo Abbatiā que appellatur Portail, qua sita est juxta aquam Jorfutum cum portu, etc.* Tabularium Ecclesiæ Aptensis fol. 3: *Offero Domino Deo omnipotenti et Ecclesiæ S. Mariae sedis Aptensis, cuius beneficis utor, hoc est Abbatiā S. Martini cum aedificiis ibi eminentibus, cum mansis Equitum et pagensium...* Est namque ipsa Abbatiā in Comitatu Aptensi fere milibus sex disparata a civitate. Charta Lotharii Regis pro Monasterio S. Eligii Noviom. circa annum 980: *Abbatia quoque S. Stephani juxta predictum Cœnobium sita cum terris, etc.**

* *Abbatiæ nuncupantur præterea redditus ecclesiæ parochialis ab Abbatiā de-*

*pendentes; quod et de prædiis aliusque bonis, quæ nunc Prioratus appellantur, intelligentem est, ut in Abbatis 4. Charta Roric. episc. Laudun. ann. 15 Lothar. reg. ex Chartul. S. Vinc. Laudun.: *Concessimus igitur p̄fato Reinoni canonico et sancto loco Vincentii supradictam terram, hoc est, dimidiam Abbatiam S. Hilarii, et ecclesium ejus cum altari ex integrō, salvo ecclesiastico jure, synodorum scilicet et graduū sacerdotum.* Charta Ludovic. VI, reg. Franc. ann. 1112, ex Chartul. Maurigniac.: *Ecclesiæ ergo B. Martini de Veteribus Stannis, in qua decem adhuc canonici morabantur.... et omnem Abbatiam ejusdem ecclesiæ, que nostra propria fuit, monasterio Sancta Trinitatis.... donavimus.* Bulla Adr. IV, PP. in Chartul. Campan. fol. 14. v°. col. 2: *In Ecclesiæ S. Clementis, que vocatur Abbatis, curam deocanice, præbendam S. Petri, etc.* Charta Jac. reg. Aragon. ann. 1229, ex Bibl. reg.: *Nemo..... atemptet monasterium Crassense, vel aliquid de Abbatiā sive prioratibus ejusdem, de honoribus vel hominibus suis, sive possessionibus vel rebus eorum alicubi impedit, capere, etc.* Vide iusta Abbassia et Abbatis terra.*

*¶ 4. ABBATA, Dominium et possessiones ad Abbatiæ pertinentes. Chronicon S. Trudonis apud Acherium Spicil. tom. 7. pag. 358: *Nec minus interea in ædificandis per Abbatiā Ecclesiis... fideliter operam dabat.... Ecclesia quas per Abbatiā novas ædificavit... sunt hæ... Prima major nostra Ecclesia; secunda S. Marie semper Virginis in oppido nostro; tertia S. Gengulfi Martyris in eodem; quarta etc. Mabill. Annal. Bened. tom. 4. pag. 184: *Nam dum Abbatiā, id est, Abbatis possessiones perlustrare vellet, etc.***

* 5. ABBATIA, monachorum ex aliquo monasterio delectus ad institutionem alterius novæ abbatiæ. Epist. S. Bern. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 738: *Si forte ad opus fratrum nostrorum naves adduxerint et requiescerint Abbatiā, quam missuri eramus, nuntius vester habeat nos excusatos in haec verba: Fratres quidem parati erant, et Abbatiā ordinata: sed dominus Aleanus nuntius domini regis Siciliae dixit, quia rex non requirebat nisi duos fratres, qui precederent alios ad videndum locum: cum autem placuerit domino regi, significabit nobis voluntatem suam de toto Abbatiā simul mittenda.*

* ABBASSIA, pro Abbatis, eadem notione supra num. 3. Charta ann. 1032. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 178: *Donamus aliquid de alode nostro, ... hoc est, Abbassiam S. Eusebii cum suis cellis, vel cum omnibus adjacentibus suis.*

ABBATIA APOSTOLICALIS, que sedi Apostolica sine medio subjecta est. Charta Henr. I, reg. Franc. ann. 1058, ex Tabul. Fossat.: *Usque in avum Apostolicalis atque regalis Abbatiā existat.* [** Vide supra Abbates Excomi.]

*¶ ABBATIA CANONIALIS. Sic dicta quod hujus Abbas esset Canonicus: Nova Gal. Christ. tom. 4. col. 177. D: *Ego Johannes Borbonius Vicarius et Administrator Lugdun. Ecclesiæ etc. Deinceps Deo dante non tollam de vestra communi possessione (Canonicos Lugdunenses alloquitor) me sciente, Abbatis Canoniales, quas nunc Canonici tenent etc.* Vide Abbas Canonorum. [** S^a Rosa*

de Viterbo vol. 1. pag. 31. voce *Abbate Con-*nego exempla affert monasteriorum capitulis ecclesiasticis incorporatorum sub conditione ut inter canonicos quidam Abbatis nomen gereret titulo monasterii extincti.]

*¶ ABBATIA SEMPERNA. Suntur iuxta Lobinellum in Glossario Historie sue Britanicæ ut et Monachia pro feudo iure mortuicini donato, Gall. *Fief amorti.* Pag. 219, tom. 2. ejusd. Hist: *Hoel Comes dedit S. Caudo villam Dargoth in Abbatis Semperna;* pag. 250: *Rudast, filius Orscandi Venetensis Episcopi dedit S. Cutuodo in Abbatis Semperna villam in prospectu maris, etc.* Lud. le Pelletier Epitome fundationis S. Nicolai Andegav. pag. 23: *Hoellus Nannetensis Comes dedit insulam in Ligeri fluvio Denaralis nomine, Deo et S. Nicolo, in presentia Hamonis Abbatis in Abbatis Semperna pro salute anime sue.* Chartularium Monastellii Kemperlegiensis: *In Oceano Britannicæ... bellam hubebat insulam nomine Britannico Guedel appellatum; quam olim Normannorum rabies devastaverat, et ejus colonos inde exulaverat. Hauc itaque... in Perpetuum Monachis Abbatiā tribuit.**

* ABBATIA TERRA, Dominium et possessiones ad abbatiæ pertinentes. Chron. Sublac. apud Murator. tom. 4 Antiq. Ital. med. ævi col. 1041: *Pontificali itaque precepto reconfirmavit (Leo IX. PP.) monasterio Sublacum et totam Abbatiā terram, etc.* Vide supra Abbatis 3.

*¶ ABBATIALIS, Ad Abbatem pertinens, ut Abbatis, ad Abbatis, ad Abbatis spectans. Rymer. tom. XIV. pag. 32: *No nimis ad dignitatibus Abbatalibus et Abbatisalibus seu aliorum dignitatum etc.**

¶ ABBATIANI, Abbatis subditi, addicti, ut Episcopasi Episcopis, apud Guibertum lib. 3. de vita sua cap. 5.

*¶ ABBATIÆ, et ABBATIÆ Abbatis vel Abbatis munus obire, Abbatiæ præesse. Spicileg. Acher. tom. 5. pag. 45: *Fratres ejus Ecclesiæ elegerunt Stephanum, qui caput Abbatiæ anno Dominicæ Incarn. 1023. Guibertus lib. 1. de vita sua cap. 7. Item Chronicon. Episcoporum Elbigensium non semel. Vide Abbatis quod idem sonat.**

¶ ABBATIARI, Apud Beneharmenses et Bigoritanos. Idem qui Abbates milites, seu Abbates Laici, quos vide.

* ABBATICUS, ut Abbatis. *Jure abbatico, id est Abbatis potestate et dignitate.* Chron. Centul. tom. 6. Collect. Histor. Franc. pag. 229: *Past ejus (Angilberti) sanctum transiit, filius ejus Nithardus..... Centulensis jure Abbatico prælatus est.*

i. ABBATIOLA, Capella, Sacellum, Ecclesia, Ecclesia minor, seu Minus, ut vulgo lequinur, Beneficium. Capitula Caroli C. ann. 853. cap. 3: *Misso inquirant de Capellis et Abbatis ex casis Dei in beneficium datis.* Charta ann. 903, apud Perardum in Burgundicis: *Fullerti videlicet Abbatis ipsius Abbatiæ S. Joannis.* Chronicon Corbeze novæ: *Dominus Liudwicus Imp. tradidit Monasterio locum Huxeri, cum omnibus finibus suis, Evesburg et Meppiam Abbatiolas, et cetera prædia in Aquilone.* Charta Leonis IX. PP. apud Meurissum in Episcopis Metensib. pag. 356: *Præterea vero Ecclesiam, immo Abbatiolas S. Felicis ipsi loco adjacentem, etc.* Vide Monachum Sangall. lib. 1. cap.

14; Fulcunum de Gest. Abbat. Lobiens. cap. 28; Doubletum in Hist. Sandionys. pag. 465. 779; Annales Noviomenses Vassorii p. 693. etc. Observavimus supra in veteribus Foris Navarræ lib. 1. et 2, *Curas appellari Abbadias.* [Eo nomine , ait Mabillonius pag. 315. tom. 3. Annal. Bened. olim insinquebantur Ecclesiæ in quibus unus aut alter Clericus erat. Vigile *Abbatia* 3.]

¶ 2. **ABBATIOLA**, Parvula Abbatis , in qua scilicet pauci Monachi , et res modica , apud Acherium Spicil. tom. 2. pag. 236.

ABBATISARE, Abbatem agere. Liber de Moriundensis Cœnobio in agro Mediolanensi desolatione : *In hac autem (Abbatia) eodem tempore Abbatisabat vir venerabilis dominus Florius.* Chronicum Casauriense lib. 4 : *Et exclusum iudicio, iterum coagit Abbatisare.* Cœsarius lib. 6. Mirac. cap. 10 : *Quia hodie Abbatisat in iam dicto Cœnobio.* Utitur et lib. 7. cap. 40; ut et Laurentius Leodiensis in Episcop. Vird. pag. 343; Chronicum aulæ Regiæ cap. 9; Matth. Paris. ann. 1257. [Chronicum Savigniacense; vetus Charta apud Brandaonem lib. 15. Monarch. Lusit.] etc.

* **ABBATIZARE**, abbatem agere , abbatice præesse , in vita S. Giraldi de Salis apud Marten. tom. 6. Ampl. Collect. col. 999 : *Cum enim Bernardus Abbatisaverit anno Domini millesimo centesimo decimq[ue]uarto, etc.*

ABBATISSÆ, Præfectæ Monasteriis Virginum , seu Sanctimonialium , *Matres Monasteriorum*, uti a quibusdam vocantur, *Matres Monacharum*, apud Joannem de Janua : *Abbatisse, que Sanctimonialibus præesse videntur, in concilio Parisiensi ann. 829. lib. 3. cap. 18.* Earum illæ subiere locum, quas *Diaconissas* appellabant, quæ in sacris Liturgiis ac Synaxibus, sequiori sexu præbant, ut suis locis docentes. Prohibentur vero Abbatissæ *foras evagari, aut inter villas residere, sive voluntatibus deserire,* in Epist. Ludovici Pii ad Sicharium Archiepisc. Burdegensem. * Vide *Mater*. [** Vox *Abbatissa* legitur in inscriptione anni 569 apud Murat. 429. 3.]

ABBATISSA COMMENDATARIA. Editio nova Diplom. Belg. Miræi tom. 1. pag. 35.

¶ **ABBATISALIS**. Vide *Abbatialis*.

ABBATISSAS etiam dictas reperimus leonas et inereticum magistras in Computis ann. 1414 et 1426. Quam improprie vero, ut nomen quod illis tantum competit quæ virtutis, modestiæ et castitatis Magistræ sunt, iis tribuatur quæ omnis flagitiæ Auctores existunt.

* Antiquior est hæc ipsa acceptione nomenclatura, ut colligitur ex Comput. ann. 1400. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 153. col. 1 : *Abbatisse levium mulierum pro vino, decem solidos Turon.* Lit. remiss. ann. 1408. in Reg. 162. Chartoph. reg. ch. 395 : *Rogaminibus eorum applaudendo... ad lupanar accessit, et domum Abbatissæ ipsi tres subintraverunt, dictaque nova meretrice in eadem domo non reperta, etc.* Aliæ ann. 1451. ex. Reg. 181. ch. 31 : *Le supplicant fut requis à aller querir une jeune femme au bourdeau de la ville de Thoulouse, que l'Abbesse ou maistresse lors dudit bourdeau avoit promis de bailler. Sed et earum domus nomine Abbatie designabatur.* Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 137. ch. 81 : *Oye la supplica-*

tion qui suite nous a esté de la partie des filles de joye du bordel de nostre ville de Thoulouse, dit la grant Abbaye, etc.

¶ **ABBATISSATUS**, us, Munus et dignitas Abbatisæ. Apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. Col. 1544. C : *In Abbatissatu Colonensi præsentationis tua... rationem habuimus.*

¶ **ABBATICUM**, Munus Abbatis. Chartrular. Monasterii de Landevenec fol. 151 : *Et ideo propria jussit ordinare ad Abbaticum supradicti sancti etc.* Idem habetur apud Lobinel. tom. 2. Hist. Britann. pag. 79. Britonibus *Abbat*, vel *Abba*, unde Abbatium duci videtur, est domus Abbatis.

¶ **ABBATICULUS**, Diminut. *Abbatis*, in Vita S. Bernardi tom. 2. col. 1195. A. Edit. 1690.

ABBATIUNCULA, in Charta Caroli Simplis Reg. Franc. apud Baldricum Noviom. lib. 1. Chron. Camerac. cap. 67.

¶ **ABBATUS**, Abbas. Charta Verberti et uxoris ejus Plectrudis pro Monast. S. Marcialis Lemovic. : *Aut si fuerit ullus homo aut ultra persona potente qui ista condonatione inquietatem tradere voluisse, aut ad servientes Beatum Martialem tollere voluisse neque Monachus, neque Laicus, neque Abbatus venissent in memoriam apud Dominum sit ista condonatio etc.*

* Hæc prorsus delenda sunt ; legendum quippe *Abbas* pro *Abbutus*, quo nomine Clericus significatur : sicque aperta est hujusce loci notio. Vide in *Alba* 3.

* **ABBAZIUM**, *Abbatis* munus, vel ipsa Abbatia. Charta ann. 909. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 257. col. 2 : *Acta est autem hæc precaria traditio publicæ Treveris in monasterio S. Maximini, adstante Eberhardo ipsum Abbatum tenente.*

ABBASCIATUM. Vide *Ambuscari*.

¶ **ABBASO**. Gloss. MS. Ecclesiæ Bitur. *Abbas, infirma domus.* Varie legitur in glossis quæ sub Isidori nomine collectæ circumferuntur : in Amalth. onomast. *Abason, infirma domus quasi sine base :* in fine Lexici Philol. Martinii *Abaja, infama domus.* Papias *Abso* et *Aboso*. Alfridi Glossæ, *Abaso* et *Aboso*. Ut ut fuerit legendum ; est *Infirmitarium* seu domus in quam ægroti deportantur. Vide *Abasa*.

* **ABBASSARE**. Vide supra *Abassare*.

* **ABBATIUS**, **ABBATIZARE**, **ABBAZIUM**. Vide supra in *Abbas*.

ABBATARE. Vide *Abature*.

¶ **ABBATIA**, **ABBATIALIS**, **ABBATIARE**, **ABBATICULUS**. Vide in *Abbas*.

¶ **ABBATIDERIT**. Vide in *Abbatare*.

¶ **ABBATIOLA**, **ABBATISARE**, **ABBATISSA**, **ABBATISSALIS**. Vide in *Abbas*.

¶ 1. **ABBATITURA**. Argentariæ dissolutio, inopiq[ue] denuntiatio. Gal. Banqueroute, ab *Abbatare* se. Vide *Abature*.

¶ 2. **ABBATITURA**, Dominium, jurisdictione, Gall. *Domaine, Seigneurie.* Vox orta a voce *Abbas*, ut *Abbatare* quod inderum dominari , præesse significat. Charta Hugonis Abbatis S. Germani a Pratis pro Samesio, ex Tabular. ejusdem loci : *Petrus miles de Samesio qui cognominatur Baucens, jus fugationis seu venationis et haian in nemoribus Samesioli et quod nullus ibidem sine suo assensu venare debebat et Abbatitaram*

in terra S. Germani apud Samesiolum et in aqua Secaneæ juxta eandem terram, jure hereditario reclamans. Legebant D. Jacobus Bouillard in Hist. ejusdem Monasterii pag. 46. inter instrum. *Abbataram*, in alio forsan ejusdem instrumenti exemplo. Vide *Abatara* se.

¶ **ABBATIUNCULA**. Vide in *Abbas*.

¶ **ABBATORES**, pro *Abbatores*, Corviri, qui coria dealbant, vel insicunt querneo pulvere, Gall. Tanneurs. Fleta lib. 2. cap. 52. § 35 : *De Abbatoribus coreorum... Etiam de iis qui duobus utuntur officiis, videlicet tutoriæ et tanneriæ.*

¶ **ABBATUDA MONETA**. Vide in *Abature*.

¶ **ABBATULUS**, Parvus Abbas in Vita sancti Bernardi, Operum ejusdem tom. 2. col. 1220. C. editionis ann. 1690.

¶ **ABBATURA**. Vide *Abbatitura*.

¶ **ABBATUS**. Vide in *Abbas*.

¶ **ABBE CARE**, Rostro seu becco impetrere, Gall. Bequier. Vide *Becco*.

* **ABBERAGIUM**, Aquarium, Gall. *Abbreuvoir*; unde *Abberare*, Adaquare, *Abbreuer*. Sent. arbitr. inter Aymar. de Pictavia comit. Valentini. et Jacob. abbat. de Lioncellis ann. 1303 : *Statuerunt dicti arbitratores quod animalia hominum castri Duplicitis supradicti libere et quiete possint et debeat Abberare in Abberagio, vulgariter appellato la Vacharia; ubi tenere debeat predicta domus de Lioncello quoddam bacchus (l. quoddam bacchos) ad Abberandum dicta animalia expensis propriis dicta domus, nisi aliter ibidem Abberare possint; et hoc tamdiu quamdiu commode Abberare poterunt in eodem: et si dictum Abberagium non sufficeret ad Abberandum animalia supradicta, possint homines dicti castri dicta sua animalia Abberare in Abberago, vocato de la Tullera. Vide *Aberagus*, *Abeuwre* et *Abeuwatorium*.*

* **ABBERGAGIUM**, Datio ad censem, concessio sub certis conditionibus et stato pretio; unde *Abbergare*, Dare ad *Abbergium* seu ad censem et statutam præstationem. Charta ann. 1377. in Reg. 112. Chartoph. reg. ch. 151 : *Accensat et Abbergat et in emphiteosim perpetuum tradit, cedit et concedit insulam supradictam... cum suis iuribus.* Lit. official. Matiscon. ann. 1455 : *Faciunt inter se pacta, Abbergagium, promissiones que sequuntur, videlicet dictus dominus Chintriaci de voluntate cuius supra Abbergat et assensat dicto Daniel acceptanti quamdam suum ipsius domicelli domum cum curia, curtili, etc.* Vide *Albergumentum* et *Albergare* in *Albergia*.

¶ **ABBERGUATA**, **ALBERGATA**, Jus hospitiæ in domo vassalli. Item præstatio quæ Domino hospitiæ loco exsolvitur. Rymer. tom. 4. pag. 532 : *Certos redditus, seu überguatas, nobis debitos per quosdam commo rantes extra villam Herbeværiae.* Vide *Albergare*.

¶ **ABBETAMENTUM**. Vide post *Abbetator*.

ABBETATOR, Vox forensis apud Anglos, Incitator, Instigator, qui alium ad facinus aliquod perpetrandum exacuit, tutulatur facturum. Hæc Spelmanus, qui accersit a Saxonico. [A id est ad, usque, et b e t a n, excitare, remedium prestare. Censet tamen Leon. Frischius in notis ad *Glossarium Cangianum* *Abbetatorem* idem esse ac *Aff-*

etatem, mutatis ff in vv et vv in bb.
Tumque et, in ita Italorum more, qui e Facto
faciunt Fatto.] Monasticum Anglic. tom. 1.
p. 342 : Procuratores, Notarios, Nuncios,
manutentores, fidejussiones, Abbatores,
attornatos, deputatos, actores, etc. Sententia
edita in Hugonem Dispensatorem ann. 1346,
apud Knyghtonem : *Et pur ceo que vous
Abbetastes et procurastes discorde entre
noste Seigneur le Roy, et la Royné, et les
autres de Realme, si serez emboëller, etc.*
Vide Fletam lib. 1. cap. 34. § 47; lib. 2. cap.
1. § 13; c. 52. § 35; Eduardum Cokum ad
Littleton. sect. 475; W. Stamsfordium de
Placitis Coronæ; et Rastallum in Exposi-
tione vocum Legum Anglic.

* Quoad vocis hujus originem, vide in-
fra *Abettum*.

¶ **ABBERAMENTUM**, Instigatio, incitamen-
tum. Rymer. tom. 8. pag. 26 : *De assensu,
consilio, favore, Abberamento, covina, vi,
retinencia seu adhæsione prædictorum Duci-
et Comitum.*

¶ **ABBETUM**, Eadem notione apud eum-
dem Rymerum tom. 5. pag. 247 : *Dicto tamen
anno decimo per procurationem et Abbetum
quorundam æmolorum suorum. Vide Abet-
tum suo loco.*

¶ **ABBEYANTIA**. Vide *Abeyantia*.

¶ **ABBICOMITES**. Vide *Abbacomites* in
Abbas.

* **ABBOCATIO**, Constitutio, definitio,
Gall. *Décision, règlement, alias Abocage*, ut
infra in *Autorium*; unde *Abbocatores*, qui de
re aliqua inter se conveniunt, proxeneta,
ab Italico *Aboccamento*, congressus, collo-
quium. Stat. datiar. Riper. cap. 5, fol. 14.
r° : *Et quod pro ipsis aventure solvendis et
exbursandis possit... de ejus bonis saxiri et
sequestrari usque ad integrum solutionem di-
ectorum aventure sine libello, velo levato,
per inspectionem incantuum et Abbocationum
seu deliberationum dicti datii, omnibus diebus
feriatis sola veritate inspecta et sine litigio;
ne tales Abbocatores ipsorum datorum in ju-
diciorum strepitus deducantur. Vide infra
Abocato 2, et *Abrocator*.*

* Nostris olim *Abuter*, idem quod
Statuere, definire, Gall. *Règle, arrêter*. Lit.
remiss. ann. 1450. in Reg. 182. Chartoph.
reg. ch. 33 : *Lesquelz compagnons diserent
en une taverne, ... et ainsi qu'ilz Abutoient
leur escot, etc.*

¶ **ABBOBUTA**. Vetus Charta Lusitanica
ann. 904, apud Rodericu da Cunha in Hist.
Episcoporum Portensium part. 1. cap. 12 :
*Ostium, de sinistro juxta oraculum Baptiste
et Martyris Joannis, quem simili modo fun-
davimus, et de puris lapidibus construximus,
columnas sex cum vasibus (basibus) totidem
posuimus, ubi Abbotu tribunalis est con-
structa, etc. Versio Lusitanica habet Abobeda.*
[Est autem Abobeda Lusitanis Camera,
fornix, concameratio, Gall. *Voute, arcade*.
Consule Vocabularium Lusitanum Raph.
Blutenu.]

¶ **ABBONARE**, **ABBONAMENTUM**, **ABBO-
NATIO**. Vide *Abonare*.

¶ **ABBOTAMENTUM**, Idem quod *Ab-
butum*. Literæ Willelmi Episcopi Pictav. ann.
1224. apud Stephanotium tom. 4. Antiquit.
Bened. Pictav. pag. 576 : *Quidquid habere di-
cebant... in maresius, pratis, terris, aquis,*

*botis [id est, boscis] canalibus, Abbotamen-
tis, et universis rebus etc.*

¶ **ABBOTARE**. Vide in *Abbutum*, et in
Butum.

¶ **ABBOTUM**, **ABBOUTUM**, Fundus cre-
ditori designatus per suas vicinitates et
confinia, ut in hunc creditor speciale jus
postea acquirat, Gall. *About* et *Habout*. Hoc
sensu in Consuetudine Pontiv. art. 133. At in
Metensi tit. 4. art. 31. per *Abbutum speciale*
non tantum ager aut prædium designatur
creditori, sed etiam illi oppigneratur. Charta
Curiæ Suession. ann. 1260. ex Tabulario 2.
S. Medardi Suession. : *Pro se et eorum hære-
dibus Abbotarunt et assignarunt dictam
Ecclesiam pro dictis custibus et expensis.*
Ibidem in alia Charta ann. 1270 : *De dicta
domo tanquam de Abbuto et assignamento
se pariter devestierunt. In alia ejusdem anni :
Nec poterunt nec debebunt dictas domos sic
oneratas dictis Abboto et assignamento ven-
dere nec alienare sine licentia et consensu.*
In eodem Tabulario Charta ann. 1270 : *Assi-
gnaverunt et Abbutaverunt. Litera Curiæ
Noviomensis ann. 1273 : Et ad maiorem se-
curitatem Abbotarunt et assignarunt dictos
Abbatem et Conventum dicti conjuges ad
tres assinos terræ ipsorum.*

* **ABBOTUS**, *Mulierarius, homo, ome* in
Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

* **ABBREUVATORIUM**, Aquarium, Gall.
Abbrevoir. Sent. arbitr. ann. 1339. ex
sched. Pr. de Mazauges : *Cujus itineris,
qua iri debet ad ipsum Abbrevatorium, con-
fines sunt hui, etc.* Vide *Abevratorium*.

¶ **ABBREVIATOR**, Officii nomen in Can-
cellaria Apostolica. *Abbreviatores* septua-
ginta duo numerantur, e quibus duodecim
seu de parco majori, et Prælatorum more
vestibus utuntur violaceis. His Libellos sup-
plices distribuit Cancellariae Præfectus,
tumque per se aut substitutos Bullarum
exscribunt minutias seu primas perscriptio-
nes, quæ ad Libelli supplicis calcem sum-
matim collectæ habentur; et inde vocis ety-
mon. Viginti duo *Abbreviatores* dicuntur de
parco minori, quorum est, instrumenta,
quibus contrahi permittitur in gradu prohibito,
perscribere et in commentarios re-
ferre. Ceteri *Examinatores* appellantur, quod
eorum officiis Bullas ad exemplar conferre
et recognoscere. Et hi Laici esse possunt
et uxores ducere. Statuta Capitulorum Ge-
neralium S. Victoris Massiliensis : *Testes
suerunt presentes.... Magister Ricardus de
Cabaniis Abbreviator et grossator Domini
Papæ. Collect. Concil. Hispan. tom. 3. pag.
650 : Ego Antonius de Campis Literarum
Apostolicarum Abbreviator, scriptor et
registrator publicus, Apostolica et imperiali
auctoritate notarius etc. Macri Hierolexicon.*
Vide in voce *Brevis*. Apud Hofman. unum
sunt *Abbreviator et Protonotarius*.

¶ **ABBROCAMENTUM**, Emto quarum-
vis mercium, antequam in foro venales
proponantur, et earumdem singularum per
partes venditio, Angl. *Abbrocement*, Gall.
Achat en gros, et vente en détail. Hinc forte
Gallica vox *Brocanteur*. Vide Th. Blount in
Nomolexico Anglic. et cod. MS. de placitis
coram Rege Eduardo III. et infra *Abroca-
mentum*.

¶ **ABBUTARE**. Vide [*Abbutum*, et] *Butum*.

¶ **ABCÆCATIO**, *Elusatio, ἀποτύπωσις.*
Gloss. Lat. Græc. MSS.

¶ **ABCARIARE**, *Velhere e loco ad locum,
a voce Cariare quæ a Carrus. Rymer. tom.
12. pag. 460 : Ad gascumque partes exteriores,
in quacumque navi vel vase educere et Ab-
cariare, educi aut Abcariari facere possit.*

* **ABCARIS**. Vide infra *Acaris*.

¶ **ABCDARIUM**, *Alphabetum, Gall. A.B.C.
Historia MS. Beccensis Monasterii pag.
38. num. 4 : Abcdarium ipsi expediendum
exposuit, etc. Pontificale MS. Gemeticensis
Monasterii annorum circiter 700 : Scribens
(Episcopus) per pavimentum cum cambuta
Abcedarium. Videsis Abcedarium.*

* *Nostris alias Abegoy. Testam. Isabel.
Davaugour, comit. Thoarcii ann. 1400. ex,
Bibl. reg. : Nous avons tenu à l'escolle le dit
Henry des ce qu'il fust mis à l'Abegoy.*

* **ABCINDERE**, *pro Abscidere, Gall.
Couper. Libert. castri de Malast. ann. 1312.
tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 505 : Nec
aliquis Abcindatur pro primo furto, etc. Ubi
de aurium abscissione, qua furum poena
erat, sermo est. Vide in *Auris*.*

* **ABCTUPIUM**, *idem quod supra *Abda-
rium*, apud Marten. de antiqu. eccl. Rit. lib.
2. cap. 13. ex Cod. Ms. eccl. Rem. ubi Me-
nardus legerat *Abcturium*, quod magis
placet.*

¶ **ABCTURIUM**. *Liber Sacramentorum Gre-
gorii M. ubi de Ordine ad Ecclesiam dedi-
candum : Deinde incipiat Pontifex de sinis-
tro angulo ab Oriente, scribens per pavimen-
tum cum cambuta sua Abcturium usque in
dextrum angulum Occidentis, etc. Ita enim
præferre Codicem Remensem, monet Me-
nardus, ubi alii habent, A, B, C. Unde
conficitur *Abcturium*, esse *Abcedarium*,
seu Alphabeti literas: quod alii *Abgotorium*,
vel *Abgetorium* vocant, ut mox dicetur :
proinde efferendam hanc vocem, quasi
scriptum esset *Abecotorium*. *Abici* dicunt
Itali. At Codex Ecclesie Senonensis scrip-
tus sub Maynardo Archiep. habet *Abecen-
arium*. De eo vero more describendi literas
Alphabetti in pavimento in dedicationibus
Ecclesiarum, agunt præter Menardum,
Scriptores qui de Ritibus Ecclesiasticis li-
bros edidere.*

* **ABDENTIO**, *Denegatio, detractio, rei
concessæ repetitio, forte pro *Abdictio*. Vide
infra in hac voce. Testam. Guill. milit. de
castro Barco ann. 1319, apud Lunig. tom.
3. Cod. Ital. diplom. col. 1946. : Item dico
et volo quod per suprascripta legata... nulla
Abdento seu detractio facta esse intelligatur
alii personæ vel loco, cui aliquid in hoc meo
reliquissim testamento.*

¶ **ABDEROLOGUS**, *Nugator, qui frivola
atque inepta blaterat. Tatianus adversus
Gentiles de Demetrio Abderita : Quid dice-
mus nisi juxta communem, *Abderologus est
homo iste, Abderis natus. Abdera Thraciæ
urbs fuit quæ ob civium stuporem et fabu-
las quibus pasci amabant, abiit ipsa in fa-
bulam. Hinc Arnob. lib. 5. adversus Gent. : O Abdera, Abdera quam fias mortalibus
irridenda, talis si apud te fabula ita conflata.
Et Martial. lib. 10. Epigr. 25 :*
Abderitanæ pectora plebis habea.*

* **ABDICAMENTUM**, *Negatio. Vita S.
Dunstani tom. 4 Maii. pag. 346. D : Sin autem
invidis æmolorum *Abdicamentis* refutata*

temuntur, ignorunt utique quid satius inceptum, quam ut etc.

¶ 1. **ABDICARE**, Abdicere, Gallicè *Debouter*. Vox fori Romani, quæ occurrit apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 5. pag. 544.

¶ 2. **ABDICARE**, Abdere, Abscondere. Gasp. Barthius in *Glossario*.

* 3. **ABBICARE**, Abstergere vel propulsare. *Glossar.* vet. ex Cod. reg. 7646.

¶ **ABDICATORIUM**, *Locus aptus ad abdicandum*. Johan. de Janua. Id est, ad abdendum et abscondendum. *Glossar.* Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Abdicatorium, muce. Abdere, mucer.*

ABDICUM, *Secretum, occultum, vel absconditum*. *Breviloq.*

¶ **ABDICTA**, Abdicatio, renunciatio. Acta Beatae Julianæ Cornel. tom. 1 Aprilis pagina 440. E: *Promitto Deo et Beatae Mariae, et tibi N. hujus domus Patri Abdicatum proprietatis et custodiam Castitatis perpetuam et obedientiam.*

* **ABDICTATUS**, Abdicatio, renunciatio. Mirac. S. Emmer. tom. 6. Sept. pag. 511. col. 1: *Non solum qui falsitatis antea fuit notatus, convictus est reus esse ejusdem Abdicatus, etc.* Vide *Abdicta* et mox

* **ABDICTIO**, Desdiciemt, in *Vocabul. compend. ex summa Januens.* Ugut. et Papia.

* **ABDICTUS**, quartæ declinat. Oppositiō, contradicō, ita ut incep̄tum *Abdicare*, necesse sit. *Charta ann. 951*, apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 965: *Et ubicumque utilitas dictaverit in portu Cumacio, vel ipsius loci ripariis, ubicumque necessitas fuerit, figere absque *Abdictu* ac consistere quopiam tempore, etc.*

¶ **ABDICTUS**, Constitutus, declaratus. Acta SS. Julii, tom. 3. pag. 364. E: *Et Episcopus: Ego te absolvō, inquit, ab hoc reatu. Et ille: tu, inquit, non es meus Abbas Abdictus, sed tantum tuae civitatis Episcopus.*

* **ABDISCERE**, Oublier, in *Vocabul. compend. ex summa Januens.* Ugut. et Papia.

ABDITORIUM, Arcæ species, in qua quid abditur vel reconditur. *Inventarium Eclesie Eboracensis* tom. 3 Monastici Angl. pag. 173: *Item unum coſſur, et una pīxīs de ebore ornata cum argento deaurato. Item tria Abditoria, et 3 pīxides de ebore ornata cum cupro deaurato.*

ABDITUS, Vilis, minoris momenti. Ita *Abdita oppida*, usurpat lex 14. Cod. Theod. XV. 1. de Oper. publ. [** Vox saepē obvia, Remoti, occulti significatiōnem habet (Dig. lib. 43, tit. 24, fr. 15. § 5; Theod. Cod. lib. 7, tit. 16, cap. 2). Adjectivo neutrius generis pro substantivo utuntur, Theod. Cod. lib. 14, tit. 3, cap. 1; Plin. lib. 8. cap. 5, sect. 5. Gradus *abditor* et *abditissimus* legis apud Augustinum Confess. lib. 5. cap. 5 et Enchir. cap. 16 monet Forcellin. quem videas.]

ABDOMIRE, Αὐτρινέν, in *Glossis Graeco-Latinis*. [Martinus in Lexico Philolog. habet: *abdomio, ἀυτρινόν*, *Gloss.* *Ego abdormio*. Hinc patet legendum fuisse *Abdomire*, quod pro *Obdormire*.]

** **ABDUCERE**, Deducere de possessione per sententiam juris, vel vi deturbare. Dipl. Henr. Rurgravii ann. 1285: *Quod nos ... dotavimus nostram legitimam, Dominam Alherdam... ita sane quod nos Abdurimus (lege*

*Abduzimus) quod dicitur han abgewiset fratres nostros etc. in Gudei Sylloge Dipl. vol. 1. pag. 610. In margine notatum legitur *Abdurare* et ita etiam in indice. Vide Haltaus. *Gloss. voce Abeisen. ADEL.**

¶ **ABDUCTIUS**, pro *Abductus*, Gall. *Eloigné*. Auson. in *Gratiarum actione: Nemo Abdutus jaculu contorsit.*

** **ABDUCARE**. Vide *Abducere*. ADEL.

* **ABEAVRARE**, Adaquare, a Provincial. idiomate *Abeourar*, Gall. *Abreuver*. Inquisit. ann. 1268. ex sched. Pr. de *Mazangues*: *Requisitus quare pigneraverunt eum, dixit, quia veniebat ad aquam, causa Abaverandi. Infra: Abeavrare in aquis dictæ vallis.*

¶ **ABEBRARE**, Idem quod *Abeuvrare*, in serius, id est, Adaquare, Gallicè *Abreuver*. Observantia ad Foros Aragon. apud Michalem del Molino in *Repertorio* pag. 75: *Declaramus quod.... possint Abebrare illas bestias, quibus excolunt in vasis dictorum hominum de la Fraxnedia. Vide Abeuvrare.*

ABECEDARIUS, Qui prima literarum elementa docetur: *puer literis elementariis et calculo imbutus*, apud *Capitolinum in Pertinace*. Horatius Sat. lib. 1, sat. 1, v. 25:

— Pueris dant crustula blandi
Doctores, Elementa velut ut discere prima.
Petrus Damianus lib. 6. Ep. 17: In literario ludo, ubi pueri prima articulatae vocis elementa suscipiunt, alii quidem Abecedarii, alii Syllabarii, quidem vero Nominarii, non nulli etiam Calculatores appellantur: et haec nomina cum audimus, ex ipsis continuo, qui sit in pueris profectus, agnoscamus. Vide Goclenium in Lexico Philosophico p. 284.

ABCEDARIUS PSALMVS. Vide *Psalmus*.
ABECEDARIUM, Prima literarum elementa. Auctor Mamotrecti: *Alphabetum, Abecedarium. Will. Malmesbur. lib. 2. de gest. Pontif. Tum Lanfrancus ex prima collocatione intelligens quam prope nihil sciret, Abecedarium ipsi expediendum exposuit: Jerociam hominis Italica facetta illudens. Vide Abeturum.*

ABECENARIUM, ABCETORIUM. Vide *Abeturum*.

¶ **ABEGERIA**, Jus hospitandi in dominibus vassallorū. Ant. Recogn. probus fol. xxix v°: *Comes habet Abegeriam super homines omnium nobilium de Cheverres et forum quando ducit exercitum. Vide Alberga.*

* **ABEILLA**, Apis, Gall. *Abeille*, Hisp. *Abella*. *Charta ann. 1286*, ex sched. Præs. a S. Vinc.: *Medietatem omnium talarum, que sunt hominibus in propriae eorumdem, videlicet in vineis, bladis, arboribus, rationibus et in apibus et Abeillis. Alvearium forte vel apum examina speciatim eo nomine indicantur; Hisp. Abellar, alveare. Et quidem in *Glossar.* Lat. *Gall. ann. 1352*, ex Cod. reg. 4120. *Alveolus, Abeles.* Vide *Abellarium.**

* **ABEL**, Liber apocryphus annumeratus inter eos, qui monasterio Vallis-bone donantur, in *Chart. ann. 1242*. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 488: *Item Abel, item sermones per totum annum, etc.*

¶ **ABELIANI, ABELORII, et ABELOTTE**, ad Abel Adam filio sic dicti, quod illum se imitari jactitarent, inquit S. Augustinus in *Epistola ad Quod-vult-Deum*. Conjuges erant, nec tamen conjugali consuetudine utebantur, sed puerum et puellam adopta-

bant qui mortui eadem conditione succederent. Ab Abele dictos negat Hofmannus in Lexico: putat autem sic appellatos suisse ab Arabico verbo **أَبْعَدَنَ** *Theabala*, quod est Ab uxore se continere. Tradunt quippe Judæi Doctores Adamum post Abelis deoem ab uxore abstinuisse per 130 annos. Quare Giggeius **אַבְנָה** *Abnah* id est Adam ab Eva se abstinuit ab necem Abelis. A similis continentalis *Abeliorum* nomen.

* **ABELIMENTUM**, Exornatio, ornamen-tum, Gall. *Embellissement*, ab Italico *Abbellire*, Exornare. Stat. Cadub. lib. 1. cap. 67: *Predictus vicarius surgere debet et propanere simpliciter coram eis, sine collatione vel Abelimento. Nostratibus olim Abelir et Abelir, Placere, gratum esse, vulgo Plaire, est agreable. Le Roman de Garia:*

Hues le voit, pas ne li Abelir,
Bien le connaît, aitac com il le vist.

Ibidem :

... Mult li Abelir.

Le Roman de Cleomades Ms. :

Mout durement li Abelir,
Que la chose trouva ensi.

Ibidem :

Quand li rois tel nouvile gy,
Sachiez pas ne li Abelir.

Sensu opposito *Desubbeli*, apud Guill. Guiart. ad ann. 1259:

Et si li en Desabeli,
Comment si tenancier e li
Orent ès fais ja achievez
Les rois d'Englettere greves.

Embeleter, ejusdem originis et sensus atque Abelir, apud *Wistace* in Lib. Briton. :

Tant ont li compleour compté,
Et li fableur tant fable,
Pour les comptes Embeleter,
Que tout ont fait fable sembler.

ABELLARIUM, [Alvear. Gall. *Ruche à miel*: Item Alvearium, seu locus in quo sunt alvearia.] Edictum Jacobi Regis Aragonie ann. 1228. de Pace et treugue in Spicil. Ach. tom. 8. pag. 385: *Omnia animalia aratoria tantum et instrumenta aratoria, columbaria, palleria, Abellaria, olivarria et molendina in predicta pace constitutus. Quo loco Edictum Nunonis Sancti D. Rossiliorum de eadem Pace et treuga ann. 1217, habet Alberaria, sive palumbaria, etc. Vide Abollagium.*

* **ABELLUS**, Agnus recens natus. *Glossar.* Aniciense MS. annorum circiter 700.

* **ABENCARE**, Eradicare, in eodem Aniciensi Glossario.

* **ABENDE**, Rabies, Gallice *Rage*. De morte Lantgraviæ de Thuringia apud Marten. to. I. Ampliss. Collect. col. 1256: *Sezta feria sequente, quidam qui decem septimanis fuerat rabidus, quod dicitur vulgo Abende, ad ejus invocationem est curatus.*

* **ABENEVISARE, ABNEEVISARE**, Quasi *Abbeneficiare*, id est, dare ad beneficium. Dicitur de fundo in emphyteusim locato. Est autem emphyteusis illa locatio quo fit, ut aiunt, ad *Longos annos*, id est, a 10 annis usque ad 99. Neque enim idem est *Abenevisare*, ut testimoni D. de Lauriere in *Gloss.* juris Gallici, ac fixum reddere et *Aborneare* seu *Abonnare*, nec apud Lugdunenses decima *Abnevisata*, servitium *Abeneviseatum* sunt decimæ *Abonatae*, aut servitium *Abon-*

atum; sed decime in censum data sub emphyteusi. Idem de servitio *Abenevisum*. Non ergo *Abenevisum* dicitur de qualibet concessione facta a Domino feudali sub certo censu, sed de sola emphyteusi. Haec ex observationibus eruditissimi viri Domini *Aubret* Dombarum Historiographi, celeberrimique in curia Parisiensi quondam *Advocati*, quem in hac parte oppono *Dominus Aubert* a *Domino de Lauriere* in testem vocato. Occurrunt autem haec voce non tantum in *Libertatibus Montis Brisonis*, sed etiam in multis e veteribus instrumentis, praesertimque in Literis locationis agrorum, decimorum, aliarumque rerum Ecclesie. Vide *Benevisum*.

* **ABENEVISATIO**, Concessio in emphyteusim sub censu et servitio. *Charta Belli-joc.* ann. 1393: *Frates de Valpilenia abenevisant et titulo Abenevisationis tradunt terram sub censu et servitio unius livorii siliignis.* Vide *Brelonner*. in *Observat.* ad *Henr.* tom. 1. lib. 1. cap. 3. qu. 36. et *Abenevisare*.

¶ **ABENEVISUM**, Gall. *Abenevis*, eadem notio in veteribus instrumentis non semel. Vide *Benevisum*.

* **ABENGIA**, **ABENGHA**, vulgo *Abenge*, Minutoris monetæ species, *mallia inferior*. Iura justit. laic. Camerac.: *Et doit li justice livrer à son prisonier.... au viespre, deux pâns de deux Cambresis, et au refait le vailant d'une Abengha et l'iaue à plenté.* *Pactum inter reg. Phil. V. et episc. Tornac.* ann. 1320: *Item sept Abenghes à la Saint Remi sur quatorze cens de terre.... Item leur ung quartiers et un cent, ... deux deniers, maaille et Abenghe.* *Chartul. Mont. S. Martini* ann. 1344: *Un quarteron de blé et cinq Abenghes sur deux sestiers de terre.* *Charta ann. 1340.* in *Reg. 72.* *Chartoph. reg. ch. 217:* *Neuf deniers, trois Abenges à Honoré la Cresoniere pour un courtil;.... à Jéhan Bardou pour son manoir, ... neuf deniers et trois Abenges; ... neuf Abenges à demisselle Perre Cardouane de Arras.*

* **ABANGA**, Eadem notio, in *Charta ann. 1330.* ex *Reg. 66.* *Chartoph. reg. ch. 414:* *Item deux soulz, sis deniers et une Abangue Parisis, et neuf autres Tournais et le tiers devers Tournais de cens à paier à la S. Remi.*

¶ **ABEONA**, De qua præter abeuntibus. Hujus mentio fit apud *Tertulianum* lib. 2. ad *Nationes* cap. 11.

¶ **ABEQUETORUM**, *Alphabetum*, in Codice MS. apud *Waldeum de Axtiq. Literat. Septentr.*: *Item de Litteris notarum. 1º. 5 Voces a, e, i, o, u, relinquuntur pro unaquaque Abequatori littera.* Ibi de variis occulte scribendi generibus. [** legendum in sequenti, genus cryptographicæ inde a seculo nonnullatum, vide *Hofmannum de re diplomatica* pag. 40.]

¶ **ABERAGIUM**, *Irrigatio*, *Adquatio*, usus aquæ ad irriganda prata, aut ad aquanda pecora. *Charta Calmontis in Domensi principatu* an. 1397: *Præ champagis et Aberagiis quaæ habet in stagno, etc.* Vide *Abebrare*.

¶ **ABERE Ad PROBRI**, pro *Habere in proprio*, Gall. *Avoir en propre*. *Commemoratorium anni circiter 780*, ex *Archivis S. Victoris* apud *Marten*. tom. 1. *Ampliss. Collect. tot. 41. D: Ipoas villas partibus suis ad Probro se dixit Abere.*

ABEREMURDRUM, [Homicidium manifestum, Gall. *Meurtre avéré*. *Spelmanus in Legibus MSS. Canuti Regis legebat cap. 93: Aberemurdum inemendabile est.*] Vide *Eberemurdrum*.

ABERGARE. Vide [*Alberga et*] *Herebergum*.

* **ABERGARE**, **ABERGIARE**, Dare ad censum statutamque prestationem, idem quod supra *Abergare*. *Charta ann. 1271. ex Chartul. S. Mart. Augustod.* : *Ipse vero Guido dominus de Chaudenay, seu ipsi prædecessores domini de Chaudenay, terras prædictas, vel alias ipsarum terrarum Abergaverat seu Abergaverunt in prata redigendo..... Denarios prædictos eis solvere teneatur, quoque prædicta a domino de Chaudenay prædicto fuerint Abergiati.* Vide supra *Abbergagium*.

ABERGATIUM. Vide *Atterratus*.

* **ABESARE**, Demittere, Gall. *Baisser*; fossam æquare, nostrates dicunt *Ravaler un fossé*. *Charta ann. 1344. ex Reg. 75. Chartoph. reg. ch. 327:* *Per dictum passagium hactenus transiverunt, ... cum dictum fossum erat Abesatum et decicatum.* Pro desiccatum. Vide supra *Abassare*.

* **ABESSE**, Adsentire. *Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: Abessem, adsensissem.* [** *Gloss. vet. in cod. reg. 4778: Abero, abscondam, abscedam, discedam, pergam;* ibid. pro *adsensissem* legitur *absens esse*]

¶ **ABESSI**, *Est ultima ciborum materia.* Ita *Rochus le Baillif* in *Diction. Spagyrico* ad calcem sui *Demosterii*. Forte quasi *ab escis*, id scilicet quod ab *escis* exit.

¶ **ABESTIARIUS**, *Vestiarii præfector*, ex Lexic. Græco Lat. in *Amalth.* Forte pro *a Vestiarii* vel etiam *Bestiarii* *præfector*.

¶ **ABESTON**. *Papias MS. Ecclesiæ Bituricensis: Abeston, Lapis qui cum ignem non habeat proprium, alieno tamen igne sic ardet, ut non possit extingui.* Græca vox, *ἀβεστόν*, Inextinguibile.

* **ABESUS**, *De toutes parts mangé*, in *Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684.* Occurrit apud *Prudent. Cath. v. 10.*

ABETTUM, *Auxilium, incitamentum.* [Nostratis olim *Abete*. Vox a præpositione *A*, id est, *ad*, Usque, et Saxonico *betan*, Resarcire, animare, excitare; qui enim alii studet, ipsum adversario suo præfert, inquit *Skinnerus* in *Lexico*. Hinc *Anglicum Abet eadem notio*. Præter *Skinnerum* consule *Thoman Blount* in *Nomolexico Anglicano* ad vocem *Abet*.] *Fleta lib. 1. c. 18. § 4:* *Quod veritatem dicam, nec quantum in me est, celari permittam, nec peradicujus Abettum, vel procurationem vel aliquam amittam: quin veritatem dicam. § 14:* *Per cuius procurationem et Abettum etc.* *Charta Gallica apud *Heircum de Knyghton* lib. 5: pag. 2716:* *Item par ledit acrochement les avautatis Robert de Verc Duc d'Irlande, et Michel de la Pole Cont de Suffolc, per assent et conseille dudit Alexandre Erchevesk de Vervek, ont faits que nostre Seignour le Roy sans assent du Royaume ou deserte d'eux, lour ad doné per lour Abete moult diverses Seignouries, etc.* Id est, eorum consilio ac incitamento. *Addit Will. Stamfordium lib. 2. de Placitis Coronæ pag. 105.* Vide *Abettor* [et *Abettamentum*.]

* *Nostris Abet, pro Dolus, astutia, qua*

quis aliquem ad agendum movet et incitat. Mirac. *Mss. B. M. V. lib. 1:*

Li deables set tant d'Abet.

Ibid. lib. 2:

Quant li deables li keurt seure,
Se tost n'apele Nostre Dame,
De tout son cuer, de toute s'ame;
Tost li fera par son Abet
Un tel torpié, un tel jambet,
Dont perdera en un moment
Ce c'a gardé si longement.

Fabul. tom. 2. pag. 164 :

Ei puis si me dist par Abet,
Que seisse sur cel buffet.

Hinc Abeveter, Fallere, decipere, ibid. pag. 34:

Puis va enui la rue ester,
Par son mari Abeveter.

Quanquam a vero non longe forsitan aberret etymon ex Saxonico propositum, non rejicienda tamen mihi videtur conjectura D. *Falconet*, qui hanc vocem ductam esse existimat ex veteri Gallico *Abbeter* in fabulis nostris Romanensis usurpatum, pro Ad bestiam incitare.

ABEVRARE, Adaquare animalia, [Gall. *Abreuver*,] in *Foris Aragon.* lib. 4, fol. 85. verso.

* **ABEVERARE**, Adaquare, Ital. *Abbeverare*, Gall. *Abbreuver*. *Stat. Ast. cap. 51. collat. 1. pag. 11. 1º: Statutum est et ordinatum quod sedimen et locus, ubi Abeverantur equi desubter molendinum, quod est extra portam turris et sedimen et locus, ubi Abeverantur equi de subter portam S. Martini, etc.* *Abuvre, pro Abbreuver, aquam præbere, in Sent. arbitr. ann. 1313. ex Reg. 53. Chartoph. reg. ch. 53: Li fossez dessous, qui est fossez de la ville (de S. Quentin) est Abuvrez par une buse, qui y est et a este archienne-ment.* Hinc

* **ABEVERATORIUM**, *Aquarium*, in *iisd. Stat. pag. 10. 1º: Teneatur (potestas) ma-nutener Abeveratoria, quæ sunt ad portam turris, etc.* Vide *Abeveratorium*.

* **ABEVATORIUM**, *Aquarium*. Gall. *Abbrevoir*. *Transactio ann. 1219, inter Sche-das D. le Fournier: Habeant duas partes aquæ quæ labitur supra archus et eam ducere faciant in fontes et Abevatoria. Charta ann. 1223 pro Communia Arelat.* : *Notum sit omnibus quod Raimundus Auderius et Raureille et R. de Sanoria et G. de Viridi Folio pro magna utilitate et necessitate Communis Arelatis, scilicet quod equæ, vacce, boves, et alia bestiæ civium Arelatensium quæ pa-sebantur in Cravo et in Camargis, non ha-bebant Abevatoria vel vias per quas pos-sent ire licite causa bibendi et refreshandi ad Rodanum.* *Statuta Arelat. ann. 1386: Sta-tuimus quod curia faciat apperire Abevatoria olim constituta de Mandato Curie Arelatis in Cravo et aliis territoriis, et faciat fieri unum Abevatorium ad stagnum de Pelnea et alibi ubi fuerit necesse.*

* 1. **ABEVAGIUM**, *Potus quivis, quid-quid bibitione sumitur; ita etiam dicta Prä-statio, quæ pro potu exsolvitur.* Gall. *Boisson, alias Abevrage.* *Stat. ann. 1361. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 497: Dictæ impo-sitiones duodecim denariorū pro libra, tertia decima pars vini et Abevragi, ... non cur-rent, sed cessent penitus.* *Le vin et les autres beuverages, in alia Ordinat. ejusd. ann. de*

eadem re, ibid. pag. 436. Charta ann. 1262. ex. magn. Chartul. nig. Corb. fol. 181. v° : Les entrées et les issues de Forcheville et de tout le tereoir et forages et cambages, . . . et Abeuvrages. Hinc nostris Abeuvron, Abeuvrouer et Abuvroir, Poculum, vulgo Verre, tasse, gobelet à boire. Lit. remiss. ann. 1390, in Reg. 139. Chartoph. reg. ch. 224 : Gillot tenant en sa main un Abuvroir, ou Abuoir, ou ilz buvoient plein de vin offry à boire audit Colart ; lequel .... getta le vin dudit Abuvroir à la parroy. Aliæ ann. 1396. in Reg. 151. ch. 243 : Icellui Jehan print un des Abeuvrons à quoy ilz buvoient, et getta au visage d'icellui Robinet du vin qui estoit dedenz. Rursus alia ann. 1457. in Reg. 189. ch. 209 : Disant le suppliant qu'il lui ruerait ung Abeuvrouer ou verre à la teste.... Ung verre ou godet de terre. Vide Abuvragum.

* 2. **ABEVAGIUM**, Irrigatio, usus aquæ ad prata irriganda, Gall. Arrousement. Charta capit. S. Salvador. Montispessul. ann. 1354. ex Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 318 : Item nolumus nec intendimus, quod.... non possitis nec valeatis impideire seu perturbare Abevragia pratorum, quæ sunt de subtus dictam pazeriam. Vide Aberagium.

ABEYANTIA, [Hæreditas jacens, seu vacans, de qua adhuc sub judge lis est, Græcis Κλῆρος ἀδιάτονος, seu διαλίπτων, ut Cowellus exponit.] Vox fori Anglici, cuius notio petenda a Littleton sect. 646 : Le plus haut brieue que ils poient aver, est le brieue de Juris utrum, lequel est graund prooſe que le droit de fée n'est en eux, ne en nul autre; més le droit de fée simple est en Abeyance, ce est à dire, que il est tant seulement en le remembrance, entendement et consideration de la ley. Car moi semble que tel chose et tel droit que est dit en divers livres estre en Abeyance, est à tant à dire en Latyne, talis res vel tale rectum, quæ vel quod non est in homine ad tunc superstite, sed tantummodo est, et consistit in consideratione et intelligentia legis, et quod alii dixerunt, tales rem, aut tale rectum fore in nubibus. Ad quem locum recte Eduardus Cokus, res in Abeyantia esse, Leguleios dixisse conjectat, quæ nondum sunt definite, aut sententia comprobata, sed sunt adhuc in expectatione. Gallis enim, præsentim Belgis nostris, Beer est Expectare, inhiare rei alicui. Adde Rastallum in verbo Abseiance.

* **ABFESTUCARE**, Abdicare, per festucam dimittere. Charta Math. ducis Lothar. ann. circ. 1032, inter Probat tom. 1. Hist. Lothar. col. 406 : Exactiones venationis, quas vel ego seu antecessores mei apud Mamonivillam juste vel injuste habere videbamur, ... werpivi et Abfrstucavi, et abbati et fratribus libere concessi in perpetuum. Vide Exfestucare in Festuca.

* **ABFILIRE**, Recaler, Gallice, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521. Vox est articulum lignariorum, quæ polire sonat.

ABGATORIA, **ABGETORIUM**, Abcedarium, elementum cuiuscunque scientiæ. Ita S. Patricius Apost. Hibern. quosdam libellos a se conscriptos continentis doctrinæ christiane elementa appellavit. Matthæus Westmonast. de eodem S. Patricio : Abgetoria quoque 345 et eo amplius scripsit; tandem Episcopos ordinavit. Tirechanus apud Waræum lib. 1, de Script. Hibern. : Bapti-

zavit quotidie homines, et illis literas legebat, et Abgatorias. Iterum lib. 2 : Scripsit illi Abgatorias, et benedixit eum benedictione Episcopi. Quam quidem vocem Elementa significare alibi docet, et specialiter lib. 2, ubi de Mac-erca : Et scripsit elementa, et benedixit eum benedictione Presbyteri. Abgetoria perpeperam habet Balæus. Formata autem vox ex tribus prioribus literis Alphabeti A, B, C, quam postremam literam ut K pronuntiant Hiberni : hinc factum ut Abketoria primum ab iis, deinde ad molliorem sonum paulatim deflectente usu, Abgatoria et Abgetoria dicta sunt. Vide Abeturium. [** formata videtur vox ex tribus prioribus literis alphabeti Græci aut Hebreici]

¶ **ABGECERE**, pro Abjacere quod iterum pro Adjacere non semel occurrit. Stephanius Antiq. Bened. Pictav. tom. 3. pag. 222. ex Tabulario Nobiliacensi : Quarto vero fronte terra Ingleberto, tertius campus que dicitur ad illas novellas Abgebet de uno latus et uno fronte, etc.

¶ **ABGETORIUM**. Vide Abeturium, et Abgatoria.

¶ **ABGISTINUM**, Grandio minutissima, dicta Minoricensibus Insulanis, in Epist. Severi Episcopi Minoricensis, apud Baron. ann. 418. n. 60.

ABHÆRES, Spelmanno videtur dici de iterata renovataque hæredum successione sive gradu; eadem ratione qua avus, proavis, abavus dicuntur. Chartæ Alamann. apud Goldast. Num. 50 : Si ego ipse, quod absit, aut aliqui de hæredibus meis, vel prohæredibus vel Abhæredibus meis, seu qualibet extranea vel omissa persona, qui contra (hanc) traditionem venire tentaverit,

¶ **ABHORRICATIO**, Internus horror, in Regula Magistri, cap. 8.

¶ **ABJACERE**, **ABJACENTIA**, pro Adjacere et Adjacentia. Stephanotius Antiquit. Bened. Pictav. MSS. tom. 3. pag. 229 : Ipse mansus cum cassis adficiis seu cum bosto et verdegario, Abjacet ipse mansus de uno latus terra S. Petri. Abjacentia ibidem pag. 419, in Charta Godalardis an. 26, regnante Carolo Rege, ex Archivo Nobiliacensi : Cum terris, vineis, pratis, virdegaris. . . . . Pascuis, Abjacentiis, aquis, aquarumve recursibus, salis atque subiunctis, etc.

ABITATICUS. Vide in Avius.

¶ 1. **ABICERE**, pro Objicere. Chartul. S. Vandreg. tom. 1. pag. 1013 : Renuncians omni actioni, exceptioni quæ possit dici vel Abici contra præsens instrumentum.

¶ 2. **ABICERE**, pro Abjicere, Gall. Rejeter, mépriser. Bulla Johannis Papæ, apud Rymer. tom. 2. pag. 67 : Tutoris semper putavimus esse consilii, secure in domo Domini Abici, quam periculose super aliorum curam et regimen elevari.

** 3. **ABICERE**. Gloss. vet. ex cod. reg. 4778 : Abicit, proicit; expellit; compellit; avertit, repellit et propulsat; propellit vel absterrat; submonet, abstinet, arcet; interdicit, prohibet, cohobet et inhibet vel vetat.

ABJECTARE, Increpare, invehere, vel maledicere, detrahere sive diffamare, male existimare, lites serere, compellere aut laccassire, proscindere.]

¶ **ABIECTINUS**, Abiegnus, Gall. de Sa-

pin. Vita B : Columbae Reatinæ, tom. 5. Maij p. 289. n. 217. B. Et in loculo novo de lignis Abiectinis recondidi.

ABJECTIRE, Vadimonium deserere, deficere in lite, se laisser juger par défaut : jus suum abjicere, deserere, placitum non custodiare. Formula vetus Lindebroiana 158, quæ Jectiva inscribitur : Ad quod placitum veniens memoratus ille; (actor) ibi in placito nostro cum per triduum, seu amplius, ut lex jubet, placitum suum custodisset, et memoratum illum (reum) Abiectisset vel solsatisset, ipsum nec venisse ad placitum, nec ulla sunia nuntiasse affirmat. Ejusmodi sunt quæ habentur in Placito Chlodovæ Regis apud Joann. Mabillon. tom. 4. Actor. SS. Ord. S. Bened. p. 618 : Sed venientes ad ipsum placitum ipsi Agentes jam ipsi Abbati Novi ent in ipso Palatio nostro, per triduos, per plures dies: ut lex habuit, placitum . . . . custodissent, et ipso Ermenolado Abbati Abiectissent, vel solsatissent, ipsi nec venissem ad placitum, nec missio in vice sua dirixisset, nec ulla sunia nunciasset, et iact. Alia pag. seq. Et in ipso Amalcherto Abiectisset vel subiadisset.

[Non unam esse vocis Abjectire significacionem putat Spelmannus. Praeter Vadimonium deserere, ipsi videtur idem esse, quod **Adversarium deficientem in lite deprehendere**, seu deserti vadimonii arguere, Gallice, Demander défaut contre quelqu'un. Eandem huic voci notionem illigat Pater le Cointe ad annum 751. num. 79. pag. 276. Sed haud scio an non aliud significet **Abjectire**, quam quod significat **Adjectire** apud Ecardum in notis ad Legem Salicam tit. 40. Huic eruditissimo Scriptori **Adjectire** est Ramo vel festuca adjecta adversarium sollemniter citare in judicium. Hunc sensum patiuntur exempla jam allata, sequentia confirmant : Marculfus Formul. Lib. 1. cap. 37 : Comes palati nostri testimoniavit, quod antedictus ille (Actor) placitum suum legibus custodivit : Et eum (reum) **Adjectivat**, solsatit, et ipse ille placitum custodire neglexit, Lex Salic. tit. 54. n. 1 : Si quis gravionem ad res alienas tollendum invitaverit et eum legitime Jachitivum aut admallatum non habuerit, qui eum rogat ut injuste aliquid tollat, antequam per leges habeat admallatum . . . culpabilis judicetur. Jachitivum et admallatum idem sonant, nempe, In jus vocatum. Formulæ Marculphi secundum legem Rom. cap. 33 : Sed memoratus ille per triduum custodivit et jam dictum illum secundum legem **Abjectivit** (id est, festucam in sinum projectit) vel solsatit (id est, diem constituit, ut probabitur suo loco) qui nec ecsonia (id est, impedimenta) nuntiavit, nec suum placitum adimplevit. An ad hunc intellectum trahi possint cetera loca in sequentibus a D. Cangio allata penes oculatum lectorem esto judicium : certe plurima videntur huc posse revocari. ** Vide Grimmi antiq. juris German. pag. 847. qui Spelmanni sequi sententiam; vide etiam **Adjectivus** et **Adjective**.]

ABJECTUS, Qui vadimonium deseruit, qui defecit. Idem quod **jectivus**; a dejecti et dejiciendi vocabulo : qui est en défaut, qui est forcos. Marculfus lib. 1. form. 37 : A quo placito veniens memoratus ille ibi in Palatio nostro, et per triduum seu amplius, ut

lex habuit, placitum suum custodisset, et memoris ille Abiectus sit, vel solsatissit.
Jectivus idem quod Abiectus. Formulæ vett. [** append. Marculf.] cap. 1: *Dum dicet eo quod ante hos dies ipse homo sacramentum intra ipsam casam Dei vel ipsius Abbatis habuisset adhramitum, ad suum ingenuitatem tensandum, in ipso mallo in Basilica Sancti illius ob hoc jurare debuisset, et ipse homo de ipso sacramento Jectivus remansit, et ipse homo nullatenus rationes potuit tradere, per quod ingenuos esse deberet, vel ipsum sacramentum jurare potuisset.* Ibid. form. 4: *Et negligens et Jectivus exinde adesset.* Ibid. 22 et 38: *Et placitum suum neglexit, et Jectivus exinde remansit.* Capit. Caroli C. tit. 31. § 32: *Mittat quisque Comes Missum suum, qui ipsa sacramenta auscultet, ne ipsi homines jectivi inveniantur.*

Jectio. Capit. Caroli. C. tit. 31. § 33: *Sed expectet qui sacramentum ante Quadragesimam servatum accepit, si 40 dies et 40 noctes ante illud Quadragesima non habuit, sine illa legali compositione, vel Jectione, usque ad diem Lunæ post octavas Paschæ: et tunc quod legaliter accepit, legaliter et perficiat. Ubi legalis jectio, est legitimus defectus.*

Jectiscere, Jectivum facere, vel potius de eo qui jectivus fit. Capitul. Caroli C. tit. 31. § 33: *Multi inde contendunt, et se inter se Jectiscunt. Infra: Et in tantum contendunt, ut etiam intra Quadragesimam sacerfijii quadragesimus dies advenerit, suum sacramentum se jurare debere contendant, et contra causatores suos, si ad hoc audiendum non venerint, Jectiscant.*

Geitivus, pro Jectivus. Vetus Notitia iudicati ann. 868, apud Perardum in Chartis Burgundicis pag. 148: *Notitia Geistcarthæ, qualiter Heldebertus Geitivus apparuit pro en causa, unde Alcaudus Advocatus S. Stephani et S. Benigni... in mallo publico... predictus Alcaudus ipsum Helderbertum mallavit, et dixit, etc. Infra: Sed quia Helderberni ibi non venit, nec suam acloniam (f. exoniam) denariationem, in omnibus Geitivus apparuit: tum judicaverunt ipsi scabinei, ut Alcaudus hanc Notitiam Geistcarthæ acciperet, quod et fecit, etc.*

Geistcartha, ea est quæ Charta jectiva dicitur in form. 158. apud Lindebrog. quæ scilicet quis placito excidisse ob defectum, et quod juri non steterit, edicunt. Ubi alia Notitia ann. 870. ibid.: *predictus Alcaudus judicium et Geistcartham in manu tenens, etc.*

* ABJECTUS, in Glossar. vet. ex cod. Reg. 7646: *Genuflexus, retinens genua, haren genibus, prostratus ad pedes, projectus, tacent.* [** cod. 4778: *jacens] vulgaris vel barbarus, incultus aut stolidus, impertitus, tardus, incomptus; longe jactatus, contemptu loco, dispositus. Vide alia notione in Abiecture.*

ABIETARIUS, *Carpentarius qui de abieta operatur.* Joan. de Janua.

ABIGARE, Abigere. Lucifer Calaritanus de non parcendo in Deum delinquentibus: *A qua ter per Arrianos Abigavit coluber ille. i. e. abegit. Hinc:*

ABIGATOR, *Abactor, ἀπλάτης, in Gloss. Grac. Lat.*

ABIGEATOR, in Collat. Legis Mosaicæ tit. 11. et apud Paulum IC. Vide in Abigetus.

ABIGEATUS, *dicitur tale furtum, vel*

etiam terrefactio ipsarum pecudum. Joann. de Janua. [Crimen Abigeatus deprehenditur ex numero pecorum aut ex consuetudine abieti, etc. Joan. Berberius in Viatorio utriusq. juris part. 1. Rubric. de Abigeis.]

* ABIGELLUS, *Qui tollit rem aut peculum alienum.* Glossarium Aniciense MS. Vide Abactor.

* ABIGERUS, Vide in Abigetus.

* ABIGERE, Rapere. S. Paulin. Poëmate 15. pag. 46. edit. 1685. De S. Felice:

Dives opum viguit, quamvis non unicus heres, Hermia cum fratre sui cognomine patris Terrenas divisit opes; celestia solus Obtinuit Felix; geminos sententis discors Divisit fratres: Hermiam mundus Abegit, Felicem Christus sibi sustulit, etc.

* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692: *Abigere, embler, fortraire, vel chacer en sus Aliud ex Cod. 7646: Abegit, ventilabit (pro ventilavit.) Abegit, commovit, sparsit. Hinc*

* ABIGES, ABIGEUS, Larron, in Glossar. jam laudato 7692. Aliud ex Cod. 521: *Abiges, latro. Hisp. Abigeo, eadem notione. Parvag. inter reg. et abbat. Villælongæ ann. 1337. ex Reg. Chartaph. reg. ch. 36: Abiges et receptatores reorum criminum capitalium et sepulcri violati, casualiter ad justicias maiores spectant. Vide in Abigetus.*

* ABIGEVUS, pro Abigetus. Gloss. Lat. Gr. *Abigetus, ἀπλάτης.* Bracton. lib. 3, de Action. cap. 6: *Quantitas discernit furum ab Abigeo, secundum quod furtum fuerit manus vel minus, ut si quis suem surripuerit, fur erit; et si quis gregem, Abigetus erit. Abigerum scribit non semel Papias MS: Abigerus latro, sur jumentorum et pecorum ab abigendo, vel qui seducit alienum servum, vel pecus: nam Abigere est expellere, minare, seducere, unde Abactor. Idem: Abactor, est sur jumentorum et pecorum, quem vulgo Abigerum vocant, ab Abigendo. Editus habet Abigetus. Alibi: Plagiarius, Abigerator, qui mancipium, aut pecus alienum seducendo distribuit. Ita etiam Codex editus. Abigos ejusmodi fures vocant passim IC. Auctor Græcismi:*

Qui pecus aut pecudes habitant, hi sunt Abigei. Sic in Ms. sed legendum abigunt. Glossæ nomicae MSS: ἀπλάτης, κυρίως λέγεται ὅτις θρέμματα ἀπὸ βοσκῆς ή βουκελίων ὑπούραι, ή ἀπὸ τῶν ἀγέλων ἵππων: ὁ γὰρ βοῦν ή ἵππον πλανώμενον εὑρὼν, εἰς ἄστρον ἀπελάτης, ἀλλὰ κλέπτης. Vide Parerga Alciati.

ABIGERS, idem quod Abigetus, apud Jo. de Janua et alios. [** Gloss: in cod. Reg. 4778: *abieius, latro; qui seducit servum aut pecus alienum.*]

* ABJICERE SE. Alicujus rei possessio nem dimittere, cedere. Chronicum Andrense, Spicileg. Acher. tom. 9. pag. 371: *Dodo et uxor eius Adalisa[terrām prædictam] liberam omnino concesserunt, et coram iis supradictis testibusmet Abjecerunt.*

* ABILHAMENTUM, Indumentum, quidquid vestiendo ornando corpore inservit, Gall. *Habillement.* Contract. matrim, ann. 1470. in Reg. 3. Armor. gener. part. 2. pag. 3: *Item fuit pactum, ... quod dictus nobilis Johannes de Besola induet dictam Borguinam ejus sororem de lecto, vestibus et aliis Abilhamentis, secundum domum unde exierit, et domum in qua intrabit, et hoc ad honorem ambarum domorum. Vox vero Abillement,*

latrio sensu a nostris usurpata legitur, pro eo scilicet omni, quod ad rem quam tractabant, erat necessarium aut utile. Charta ann. 1380. ex Reg. 117. Chartoph. reg. ch. 43: Une grange et pressouer.... avecques toutes les cuves et cuiviers et autres Abillemens appartenans audit pressouer. Lit. reformat. in Occit. ann. 1389. ex Reg. 146. ch. 223: Il en tollit et osta les moles et autres harnois et Abillemens appartenans audit molin. Les assistans osterent à icellui Caruel le baston et autres Abillemens qu'il portoit, in Lit. remiss. ann. 1409. ex Reg. 164. ch. 109. Vide infra Habilhamentum.

* ABILIS, pro Habilis. Madox Formulare Angl. pag. 145: *Unum taurum et 30 vaccas firmabiles et Abiles; id est fæturae habiles.* [** Anglice: *able;* gloss. ex cod reg. 4778: *abilem, aptum.*]

* ABILITARE, Habilem judicare, ad aliquid habilem reddere, Gall. *Habiliter.* Rymer. tom. 12. pag. 714: *Nullus Paccator. . . . exercebit. . . . antequam ad hoc admittatur et Abilitetur coram Majore et consubstanciali stapulae, etc.* Ibidem non semel.

* Nostris alias Abillier, eadem notione. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. *abillier, habilitare.*

* ABILITARE SE, Se se exercere, assuefarcere, Gall. *S'exercer.* Comput. ann. 1489. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. p. 49. col. 1: *Alia expensa... pro dono facta per villam archerius et arbalestris dicta villæ, ut se Abilitarent in archa et balista. Vide. Habilitate 2.*

* ABILITAS, pro *Habilitas*, id est facultas utendi aliqua re, Gall. *Droit d'usage.* Sebast. Fantoni Hist. Avenion. tom. 1. pag. 175: *Item cameram unam cum coquina, domo supra porticum, Abilitate latrinarum, et introitu et exitu domus Guillermi Porcelli pro habitatione predictæ dominæ.*

* ABINCEPS, pro *Deinceps*, non semel occurrit in Vita S. Anselmi Lucensis Episc. n. 4. 27. 33; in Hist. Wambæ Regis pag. 822; apud Thwrocium in Maria c. 5. etc.

* ABINDE, Inde, ab eo tempore. Passim. * ABINITIO, *Discessio*, in Gloss. Bituric. forte pro *Abitio*. Sic enim in Amalthe. Onom. *Abitia, abitus, discessio, mors.* Ex Scaligero. [** gloss. ex cod. reg. 4778: *ab initio, discessione.*]

* ABINTESTATUS, *Intestatus*, qui non condito testamento moritur, practicis nostris *Ab-intestat.* Stat. Montis-reg. pag. 136: *Item statutum est, quod si aliqua mulier de civitate Montis-regulis vel ejus districtu, maritata decesserit sine liberis, vel Abintestata, maritus ejus ei succedat et succedere debeat in dimidia parte omnium bonorum.* Vide *Intestato.*

* ABINTIMUS, et ABINTIMAS, *atis, interius habitans, et Secretarius, qui scit secreta nostra et intime cordis.* Ugutio. [Pro ab intims, Gall. *Confidens.*]

* ABINTUS, *Intus, au dedans.* Commodianus instr. 64:

Extinguis te ipsum, quando te incendis Ab Intus.

* ABIONA, *Cupidia, affectio, desiriar.* Prov. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Vide mox *Abita.*

* ABIRE. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Abiit, antecessit et priorem locum tenuit.*

* ABIRO, Remus, a Gallico *Aviron.* Reg. Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rub. ad. ann.

1273. fol. 15. v° : *Ipsi debent habere et parare unum batellum ; .... et propter hoc dicti cives recipiunt blandum de Trageto in parochiis determinatis et naulum consuetum et Abironem. Ubi præmium , quod remigibus ex-solvitur, intelligendum est. Vide Aviranatus.*

¶ 1. **ABIS**, pro *Habes*, in vet. Formulis Andegav. apud Mabill. tom. 4. Analect. pag. 236.

¶ 2. **ABIS**, in Vita S. Gwengalacei versibus scripta fol. 87. v° :

Testis et ipse Liger fluvius est, cuius in Abis Acta acriter fuerunt ripis tunc prælia tanta.

Forte pro *Abis*, L incante sublato.

ABISHERSING, Leguleis Anglicis est quietum esse de americiamentis coram qui-buscumque de transgressione probata. Quidam Codd. habent *Mishersing*. Ita Rastallus in Exposit. vocum Leg. Anglie. Vide *Mis-hering*.

¶ **ABITA**, *Insatiata*. ita in Gloss. MS. Aniciensi.

* *Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. Abita, desiderata. Abita, cognita. Vide sup. Abiona.*

¶ **ABITIO**. Vide *Abinitio*.

1. **ABJUDICARE**, Rem de qua controversia est, per judicium auferre, Latinis scri-
ptoribus. Gloss. Lat. Gr. *Abjudico*, ἀποκρίω,
[** ἀποδικάζω] Joan. de Garlandia in Syno-
nymis :

*Quod dat judicio Judex, adjudicat : et quod
Aufert judicio Judex, adjudicat illud.*

Baldricus Noviom. lib. 3. cap. 75 : *Terram, quam de Episcopo tenebat, ei Abjudicavere.* Albertus Stadensis ann. 1180 : *Imperator Henrico Duci Abjudicavit omne Feodum, quod ab Imperio tenuit. Charta Balduini Comitis Gisnensis apud Duchesnum in Hist. Gisnensi pag. 124 : Statimque curtis illi a censualibus Abjudicata est. Alia ejusdem Balduini anno 1202, pag. 131 : Predictio Guifredo..... eamdem decimam Abjudicavimus. Charta Herberti Abbatis S. Auberti Came- racensis anno 1197. in Tabul. Abb. Montis S. Martini : Perinde Joannes de Serainviller feodium istud sibi Abjudicavit, cognoscens et ipse tertio sub testimonium hominum suorum.... quod nihil juris haberet in eo, idemque a Paribus suis judicatum est. Ubi sibi abjudicavit, idem est quod, sese exuit, devestivit. Utuntur etiam *Jus feodale Sa-
xonicum* cap. 24. § 24. 30. Fleta lib. 2. etc. Vide *Foris judicare*.*

¶ 2. **ABJUDICARE**, pro *Abjugare*, Gall. *Decoupler, dejoindre, oter le joug.* Papias MS. Bituric. *Abjudicare, dividere, separare, deligere.*

* 3. **ABJUDICARE**, nude, pro *Judicio* damnare. Arest. ann. 1272. in Reg. Olin Parlem. Paris. fol. 190 : *Dicti malefactores Abjudicati fuerunt et banniti; ex qua abju-
dicatione seu banno bonorum commissio subsequitur.*

* **ABJUDICATUM**, Quod *judicio decre-
tum est, judicatum*. Scacar. S. Mich. apud Cadom. ann. 1227. ex Cod. reg. 4653. A : *Ju-
dicatum est quod secuti de combustione do-
mus, qui miserunt se ad finem in amicos, faciant peregrinationes et alia Abjudicata.*

¶ **ABJUGASSERE**, pro eodem *Abjugare*, Jugo solvere. Gloss. Lat. Græc. *Abjugasse*, ἀντεύξαι.

¶ **ABJUGES HOSTIAE**, Videntur dici,

ut injuges, jugum non expertæ. Vulcan. ad Gloss. Ita Martinii Lexicon.

1. **ABJURARE**, Papiæ est *rem creditam perjurio negare*. Item *futari*. Est etiam pro-
scribere, exilio damnare, vel terram et provi-
vinciam ejurare, relinquere et in exilium abi-
re. Ebrardus in Græcismo :

Abjurat patriam nunquam redituru in illam.

Arnoldus Lubecensis lib. 2. cap. 41 : *Dux vero per triennum terram Abjuravit, etc.* Lex Friderici I. Imperat. apud Conradum Ur-
spensem : *Fines imperii per annum et diem Abjuret.* Charta Philippi August. Reg. Franc. ann. 1188, in M. Pastorali Eccl. Pa-
ris. ch. 1 : *Cum... propter homicidia et in-
cendia et alia forisfacta, que in terra nostra
et Canonicorum fecerant. . . . a terra nostra
et ipsorum Abjurut essent, etc.* Adde Joan. Sarisber. Epist. 128 ; Stephan. Tornac. Epist. 43 ; Albert. Stad. ann. 1181. etc.

¶ **ABJURARE**, etiam est alicui nuntium remittere cum sacramento. [** est fidem fa-
cere sacramento se re aliqua amplius non
esse usurum, Gall. renoncer à quelque chose] Ch. Offic. Rothom. ann. 1237. in Arch. Beate Mariæ de Bono nuncio : *Præ-
sumitur etiam sub prædicti debito juramenti,
quod predictis Abbati et Conventui litteras
prædicti Succentoris judicio prædictorum Lau-
rentia et Radulphi, et litteras Officialis curia
Belvacensis eorum ordinarii, sigillis eorum
sigillatas, sub prædicta forma confici facient et
tradi, et procurabunt, quod Petrus et Martina
filii dictæ Laurentiæ coram prædictis Succen-
tore et Officiali supra dicta omnia cum eisdem
Abjurabunt. Interpretationem nostram fir-
mant Gestæ Guillelmi Majoris Episcopi An-
degavensis, Spicileg. Acher. tom. 10. pag.
286. Item anno quo supra die sabbati post Can-
tate Abjuravit. . . . Michaël dictus Fornil. . .
Agatham, cui injunxit, etc. Et ipsum ab
hujusmodi incestu absolvimus. Ibidem pag.
287 : *Item die Martis dicta Johanna. . . . Ab-
juravit coram nobis solemnitate qua decuit
(i. e. jurejurando ut mox patebit) dictum Radulphum Capellanum. . . . Item Abjuravit coram nobis Colinus Forestier Catarinam con-
sanguineam defunctæ uxoris. . . . cui injun-
ximus sub pena juramento super hoc pre-
stisti etc. . . . Anno quo supra Abjuraverunt se
ad invicem Matthæus Bellois et Johanna fi-
lia Herberti. Charta Rainaldi Remorum Ar-
chiepiscopij. 1135. in Tabulario S. Nicasii Remensis : *Pro qua tamen donatione Hugo et Godraminus 50 solidos de manu Abbatis acceperunt et filii Hugonis Abjuraverunt, procul dubio solemnitate qua decuit, ac proinde cum juramento, ut in prioribus exemplis visum est, et infra in abjurationis ritibus mox referendis videri potest. Ex-
stat locus in voce Aquaria in quo Abjurare idem est quod Tradere, concedere, forte quia concessio de qua ibi juramento fuerat confirmata. Vide Abjuratio 2.***

* 2. **ABJURARE**, Abdicare. Frodoard. lib. 4. Hist. Rem. cap. 35 : *Comites.... querere cuperunt, ut..... sacerdotali me ministerio penitus Abjurarem.*

1. **ABJURATIO** vero quid propriæ sit apud Anglos, docet Willemus Stamsfordius in Placitis Coronæ lib. 2. cap. 40 : *Abjuration, est un serement que home ou femme preignont, quant ils ont commise felony, et fué à l'Eglise, ou Cimitoire, pour tuition de leur vies,*

*esistant plustost perpetual banissement hors
del realme, que à estoiser à la ley, et d'estre
trié del felonie. Mox addit eam legem a S.
Edwardo Confessore primitus institutam.
Cum igitur aliquis capitali crimine perpet-
rato ad Ecclesiam, seu uti vocabant ad
Sanctuarium consugebat, asyli jure gaude-
bat ; tum vero Coronator, seu Judex Coronæ,
ad reum accedebat, et ab eo excipiebat de-
licti confessionem : qua edita, ut intra 40
dies Regnum abjuraret, imperabat. Quo
facto, reus a Sanctuario, seu Ecclesia asyli
jure gaudente, excedebat, sola camisia et
tunica indutus, et ut ait Britto. cap. 25 : ore
un croys de fust en sa main, deschauve, des-
ceint, a teste descouverte, en par eote sole.*

*Id est, cum cruce ex ligno confecta in
manibus, quæ quidem crux, signum erat
servatae vitæ per Religionem, ut ait Poly-
dorus Virgilii. [Chartul. Monasterii B. M.
de Bono-nuntio Rothomag. in Inquisitioni-
bus factis auctoritate Regis Philippi : Ro-
bertus le Barbier qui occidit hominem intra-
vit monasterium de Bures, et Abjuravit
terram monachorum, et conductus fuit extra
per suam justitiam cum cruce et aqua bene-
dicta. Item ibidem : Ricardus le Koutlier
qui interfecerat Petrum de Fonca et fugit ad
Ecclesiam S. Valerii in terra de Bures, et
Abjuravit ibidem terram dicatorum Religo-
sorum et conductus fuit extra cum cruce et
aqua benedicta per justitiam dicatorum Reli-
giosorum.] Gravamina Ecclesiæ Anglicanæ
art. 22 : *Cum aliquis ad immunitatem Ecclesiæ
fugitivus existat, . . . aliquando fugitivus eri-
pit violenter, aliquando postquam secun-
dum Regni consuetudinem terram Abju-
ravit, ut infra 40 dies exulet se, a publica
strata, positis insidiis, extrahitur, suspen-
ditur, et damnabiliter quandoque interfici-
tur.**

*Abjurationis autem sacramentum in ver-
bis concipitur apud Stamsfordium : Hoc
audis, Domine Coronator, quod ego sum la-
tro bidentum, vel alicuius alterius anima-
lis, vel homicida unius, vel plurium, et felo
Domini Regis Anglie. Et quia multa mala
et latrocinia, vel hujusmodi in terra feci,
Abjuro terram Domini Regis Anglie. Et
quod debeo ne festinare versus portum de
tali loco quem mihi dedisti, et quod non debo
abire de altera via : et si faciam, volo quod
sim captus sicut latro et felo Domini Regis et
quod ad talem locum diligenter queram transi-
tum, et quod non expectabo illic, nisi fluxum
et refluxum, si transitum habere potero; et
nisi tanto spatio transitum habere potero, ibo
quolibet die in mare usque ad genu, tentans
transire : et nisi hoc potero infra 40 dies
continuos, mittam me iterum ad Ecclesiam
sicut latro et felo Domini Regis : sic me Deus
adjuvet, etc.*

*Abjurationis ritus et conditiones docent
Jura et Consuetudines Normannæ. c. 24.
(nam interdum Latinam Gallicæ Editioni
præferimus, quam licebit consulere cui id
lubebit) : Diffugens autem ad Ecclesiam,
vel ad loca sancta, per octo dies potest in
Ecclesia morari; nono autem die ab eo est
inquirendum, ultrum se expondere voluerit
Justicie laicali, vel se tenere Ecclesia. Quo-
tiescumque enim voluerit, se Justitiorio po-
test reddere latocali, vel tenere Ecclesia, patrum
autem se tenere voluerit Ecclesia, patrum*

forsjurabit in forma, praesentibus Militibus et viris aliis fide dignis, qui super hoc, si opus fuerit, valeant recordare. Hoc autem audiunt omnes assistentes, quod tu de cetero in Normanniam non intrabis, nec alicui malum vel detrimentum propter hanc prisoniam per te vel per alium dicta terras facies, vel habitatoribus ejusdem facere procurabis: sic Deus et sacrosancta te adjuvent. Haec verba jurans de se debet exprimere. Et hoc factu, ab eo audiatur per quas partes Normannie exire elegit: et eidem secundum distantiam quantitatem terminus competens assignetur exundi: nec exiens ultra unius noctis spatum in ulla villa poterit immorari nisi gravis et evidenti infirmitate teneatur, nec ad loca reverti jam transacta, sed per viam ab eodem expressam debet metas exire Normanniae. Postea vero de eo, ut de forbaniato devitando, vel capiendo in omnibus agendum est. Adde cap. 82. Charta Joan. Regis. Angl. apud Dugdalum in Antiquitatibus Warwicensis provinciae pag. 672: Rex Vicecomiti Oxon. Mandamus tibi, quod Anketiellum Manvers, qui captus fuit pro saepta sigilli Roberti de Veteriponte, Abjurare facias terrum nostram, et ipsum postea sine dilatatione mittas ad mare, per aliquos de tuis, qui vidant quod exeat a terra nostra, etc. Easdem abjurationis conditions multis prosequuntur Bracton. libro. 3. tract. 2. cap. 16. Idem Stamsdorius et Rastallus in Expositione vocum obscurarum in Legibus Angl. quibus additae Leges Edwardi Confessoris capite 19; Concil. Lambetense anni 1261. cap. de his qui ad Ecclesiam confidunt; Provinciale Ecclesiæ Cantuar. lib. 3. tit. 28. pag. 365; Articulos oblatos a Prælatis Angliae Regi Edwardo II. anno 1316. cap. 10. 15. in Conciliis Britann. tom. 2; Joan. Sarisber. Epist. 128; Stephanum Tornacens. Epist. 43; Albertum Stadensem ann. 1181; Guillelm. Prynneum in Libertatis Angl. tom. 3. pag. 358. etc. Vide Pax Ecclesiæ.

Abjuratione porro Clericos non spectabat: nam Clericus pro felonie fugiens ad Ecclesiam pro immunitate habenda, asserens se esse Clericum, non compellebatur Regnum Abjurare, sed legi Regni se reddens, gaudebat ecclesiastica libertate, juxta consuetudinem Regni usitatam. Ita Provinciale Ecclesiæ Cantuar. lib. 3. tit. 29.

[¹ Verum non ubique haec clericorum immunitas usu fuit recepta, ut colligitur ex Scacario apud Rotomag. ann. 1205. in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 26. r. col. 1: Item si clericus capiatur quacunque ex causa, et ecclesia eum requirat, debet reddi ecclesiæ; et si convictus fuerit defuncto (l. de furto) vel de homicidio, degredabitur et Abjurabit terram; et postquam abjuraverit, si ibi inveniatur, rex sine aliquo dilitio poterit facere super ipsum justitiam suam, sicut de luce.]

Ceterum uon absimilem omnino apud Danos abjurationis observatum ritum, docemur ex Suenone in legibus Castrensis cap. 14. ubi de reo læsæ majestatis: Hac inquit forma convenientum decreverunt, si quem Rex de proditione vel criminis majestatis.... donec ita velificus ventus implevit, ut intuentum se aspectui subduxerit: que si Favonio non favente, remis undas im-

pulerit, donec remorum aspectu cunctorum oculis substraxerit, in littore tenentur prestolari. Ubi vero paulo longius proiectum in pelago delitescere existimaverint, classico clangore ternis vicibus vociferantes, antique confederationis jura ipsi resignare debent. Si autem in solo natali extiterit, et prædicti sceleris crimen incurrit, universum militare collegium ad nemoris densitatem eum comitari tenetur, inque nemoris fronte prestolari, donec se adeo recedendo semoveret, opaca quilibet tesqua legens, ut eorum clamorem aut vociferationem exaudire non valuerit. Deinde universa commilitonum legio totis una viribus trina vociferatione valide proclamabit, ne alia ad eos via redire possit. Quo facto hac lege tenentur astricti, ut si quisquam commilitonum, uno saltum comite aut telo superior illi postmodum occurrerit, eumque non invaserit, ejusdem ignorancia et probrosæ nuncupationis iacturam subire teneatur. Rem etiam eandem pluribus perstringit Saxo Grammaticus lib. 10.

T 2. ABJURATIO, Juris sui cesso, Gallice Renonciation, sic dicta, quod exigi solebat sacramentum de non repetenda re concessa vel vendita. Chartular. Fontanel. tom. 2. pag. 1589: Afferuit autem dicta Erembergis sub virtute prestiti juramenti, quod istas venditionem et Abjurationem facit spontanea nec coacta a marito.

T 3. ABJURATIO HÆRESEOS, Gallis nude Abjuration. Solemnis ejuratio et damnatio erroris præteriti, cum quis ab hæresi ad fidem catholicam convertitur; fit autem publice in Ecclesia ritu et modo in Ritualibus descriptis. Hinc :

T ABJURATUS, apud Rymerum tom. 8. pag. 178. col. 1. pro eo qui isto solemnri ritu hæresim ejuravit: Willielmum Sautre aliquando Capellanum in hæresim damnatum, et per ipsum Willielmum per antea in forma juris Abjuratum et ipsum Willielmum in hæresim prædictum relapsum, etc.

ABIUS. Vide Avius.

T ABKETORIA. Vide in Abgatoria.

T ABLABYNIUS, Funis Ægyptius e corticibus; purgationis causa, ut hodie ad purgandas patinas, Ital. Scopetta. Amalthea.

ABLACTARE, ἀπογαλαζίειν, a lacte extrahere, vel removere, segregare, Joanni de Janua; Ebrardus Bethunensis in Græcismo:

Adlactat puer quem mater ad ubera portat. Ut lac sugat; ab his ablactat eum removendo.

Occurrit non semel in Libris sacris, ex quibus præterea docemur celebrata convivia in die Ablactationis, Gen. 20.

* **ABLACTATIO** triple est. Prima est a lacte mammæ, quæ fit in tertio anno. Secunda a lacte infantia, quæ fit in septimo. Tertia a lacte pueritæ, quæ fit in duodecimo. Et sic amonetur puer a nutrice et paedagogo et tuto. Glossæ Biblicaæ anonymi ex Bibl. reg.

* ABLADARE, ut Abladiare, Agrum serere, Gall. Ensemencer. Charta ann. 1363. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. p. 279. col. 1: Nullus gardianus sive custos animalium.... sit ausus in alienis terris Abladatus sive seminatis.... inmissere. Hinc Ablais. Fructus ex agris Abladatis, in Charta ann. 1391. ex Chartul. 21. Corb: Et ne porra ledit Jehan ne ses hoirs riens oster des Ablais qui croisent oudit camp, que l'eglise ne soit paie de

se disme et terrage anchois. Quæ vox etiam usurpari videtur pro quadam grani specie vel quavis sarragine, in eod. Chartul. fol. 83. v°: Le carette de ble ou d'avaine ou d'Ablais ou de tremois, doit neuf deniers Unde et Ablées dicuntur Agri blado aut quelibet alio grano inseminati. Lit. ann. 1369. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 197: Lesquelz bois et les Ablées et gaignables d'icelles terres, sont souvent gustées et dommagées par les charrois qui y passent, etc. Vide Abladium.

T ABLADIARE, Agrum serere, Gall. olim Ablair et Emblaier, et quasi Abladare; sic non semel in veteribus instrumentis dictum occurrit Imbladare, et bladare eadem notione, et debladare pro blado metere; quæ quidem pluribus exemplis comprobantur in voce bladum. Ergo Abladium et Abladus idem sunt ac messis, sata. Charta ann. 1263. in Tabulario Fontanelensi tom. 1. pag. 264: De quolibet jornali cum fuerit Abladiatum de ablado qui crescat in eodem unam garbam reddet. Alia Charta ibidem pag. 258: De quolibet jornali dictorum trium jornalium quod Abladiatum fuerit de illo abladio unam garbam eisdem Abbati et Conventui reddere tenebitur.

ABLADIUM. Bladum seu frumentum ex agro deinessum, et Ablatum, Ablais, in Consuetudine Ambianensi art. 214; Pontivensi art. 107. 115. 158; et Perennensi art. 105. Arestum Parisiense ann. 1463: Ad ducentum eorum expensis præfata Abladia ad grangiam dictorum actorum.

ABLATA, ABLATIO, EXACTIO, TOLTA. Charta Ludovici VII, ann. 1173. ex Tabulario Fossatensi fol. 152: Liberos deinceps esse constituimus ab omni tallia, Ablatione, et exactione, et questa. Charta Theobaldi Comitis Campan. ann. 1228. ex Tabul. Campan. Thuan.: Nullus nec calius hominibus Calvinonis talliam, nec Ablationem, nec rogum faciat. Tab. Fossatense ann. 1173: Eis communem talliam et Ablatam, quæ vulgo Tolta dicitur, omnino perdonamus. [Acta SS. Martii tom. 2. pag. 155: Si quid vero de pecuniis redditum quæ dicuntur Ablata recipere potueris. Charta Philippi Regis Franc. de Consuetud. Lorriaci ann. 1187. ex archiv. Archiep. Senon.: Nullus nec nos nec alius hominibus illius ville tailiam nec Ablationem neque rogum faciat.]

* **ABLATICUS,** pro Abiaticus, ex filio nepos. Chron. Petr. Azarii ad ann. 1357. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 343: Fuit etiam Ablaticus illustris Henrici Romanorum imperatoris. Stat. Vercell. lib. 2. pag. 40. r°: Item quod si aliquis debitor, masculus vel semina, principalis vel secundarius decesserit, et requisiti fuerint per servitorem communis Vercellarum filii, Ablatici; si filios et Ablaticos dimiserit, et de parentibus ipsis tres vel quatuor, si habuerit parentes, etc. Vide Avius 1.

T ABLATUS, pro Allatus. Occurrit in libro de miraculis S. Audoenii de quo in Annal. Bened. tom. 4. pag. 484. 485: Huc SS. corpora et reliquias suas convehi universorum consilio decretum fuerat, inter quos venerandus pater noster Audoenus Ablatus fuerat... ibi de pace regni et statu Reip. varia per biduum consilia trahuntur..... redeunt singuli ad castra sua: reportantur et corpora Sanctorum intra tentoria sua.

** ABLATUM. Vide *Abladium*.

* ABLECTARE, Vendere cum sacramento de non repetenda re vendita. *Arest.* ann. 1267. in Reg. *Olim Parlam. Paris.* fol. 155. v^o: *Conquerebatur Guido de Tournebus miles, quod, cum venderet superficiem bosci sui de Monetot quodam modo vendendi, quod dicitur Ablectare, quod de jure facere poterat sine tertio et dangerio domini regis, ut dicebat. Habitò consilio responsum fuit, quod taliter vendere seu Ablectare non poterat superficiem dicti bosci sine tertio et dangerio. Vide Abjurare, Abjuratio 2. et Abliutare, ubi legendum Ablectare.*

* ABLEGATIO, pro *Allegatio*, id quod pro suo iure tuendo quis profert. *Decret.* *Paschal.* II. PP. ann. 1116. inter Instr. tom. 6. *Gall. Christ.* col. 107: *Tunc a fratribus vestris testium Ablegationem suscepimus jure jurando firmatam . . . ac allegatione (sic) suspecta, Electenses fratres præcepimus de beati Policarpi ecclesia revestiri. Vide in Allegare 1.*

* ABLEGMINA, *Partes extorum, quæ pro-segmina dicuntur.* *Glossar.* *Isid.* *Vide Jos. Scaliger. ad Festum v. Albegmina, et Martinii Lexic.* in *Ablegmina*.

¶ ABLEGRIGO, pro *Ablegurigo*, vel *Abligurito*. *Gall. Friandise.* *Papias MS.* *Eccl. Bituric.* *Ablegrigo, Voracitas, devo-ratio.*

¶ ABLEGURIRE, pro *Abligurire*. *Papias MS.* *Eccl. Bituricensis.*

* ABLEIA, *Retis Species.* *Charta ann. 1222.* in *Tabulario S. Dionysii*: *De aliis autem ingeniis ad piscandum, scilicet de saurario ad crocham, de saurario cum de retibus ad Ableias, de mucetis et escronellis.*

* *Potius Alburnus, albula, pisciculus quidam, quem Able et Ablette nominamus.* [** *Germanice: Alben, Albuten.* *ADEL.*] *Est autem Ablere, rete quadratum, sic dictum quod ad Ableias capienda sit aptum.* *Stat. baillivi Senon.* ann. 1317. tom. 2. *Ordinat. reg. Franc.* p. 12. art. 12: *Nous dessondons les Ableres essener à terre. Minus bene Ablete legituri in eodem statuto ex Reg. 94.* *Chartoph. reg. ch. 30.* *Ableret, eodem sensu, apud Cotgrav. et Raguell. Ablerie, in Inventar. ann. 1511. ex Reg. Corb. 13: Ung sncq à pecquier poisson, . . . ung Ablerie et quatre fillez à reposer poisson.*

ABLINGERE, Lingua eluere, lambere, lingere, *Gall. Lecher.* *Synodus Colonensis* ann. 1280. cap. 7: *Si supra lignum vel lapidem, aut terram solidam sanguis (Dominicus) eciderit; illa pars, si commode fieri potest, Ablingatur a Sacerdote, et postmodum radatur, etc.* Ubi non probro emendationem appositam, abluatur. Aliis verbis dixit Theodorus Archiepis. *Cantuar.* in Capit. cap. 51: *Si super altare stillaverit calix, sorbeat Minister stillam, etc.* [** *Vocem ablingere apud Marcellum Empiricum legi monetur in Lex. Forcell.*]

ABLITIGATUS, Proscriptus. *Decretum Alberti I. Imp. de absolutione Regis Bohemiae a banno Imperiali* ann. 1305: *Sive sint banniti, sive proscripti, vel Ablitigati per nos, vel per alios, etc.*

* **ABLIVIO,** pro *Alluvio*, in *Charta ann. 1377.* ex Reg. 112. *Chartoph. reg. chap. 151:* *Cum quedam insula pertineat domino nostro Francorum regi ratione acreissuta et*

Ablivionis; .... quæ quidem acreissuta et Ablivio, etc. *Vide Abluvo.*

¶ ABLIUTARE, Cedere, dimittere, male exscriptum, pro *absjurare* totidem enim constat litteris sibi plurimum similibus. *Charta Gilberti de Warclive* ann. 1230, in *Tabulario Gemmicensi* cap. 94: *Coram parochianis penitus Abliutavimus et tactis sacrosanctis fideliter affirmavimus quod in illa de cetero nihil reclamaremus. Vide Abjurare.* [** *Legendum procul dubio Ablectare, ut supra in hac voce observatum est.*]

ABLUCINARE. *Jo. de Janua: Ablucinatio, id est lucis alienatio, et absentatio, et derivatur ab Ablucino, quod componitur ex ab, et lucino, as.*

* ABLUERE, quid apud chimicos hæc vox significat, docet Arnauldus de Villanova in *Rosar. Ms. lib. 2. cap. 1:* *Abluere est inhumerare, distillare et calcinare.*

ABLUENDA, *Palea, Papiae et Ugutioni.*

¶ ABLATATORIUM, *Vas in quo sordidae vestes eluuntur.* *Guidonis Discipl. Farf.* in *Veter. Discipl. Monast.* pag. 117: *De vestimentis mutatoriis fratrum, adveniente feria tertia, habeat duo marsupia, et veniat cum Ablutatorio famulorum ad deportandam illa, quibus omnes fratres exuentur; ut cum signum pulsaverit, posita habeant in constitutum locum.*

ABLUTES, *plurali numero sunt loca cœnosa et aquis plena, quæ et Ablutia dicuntur... quod minime sunt abluta.* *Joan. de Janua, ex Gloss. Isid.*

* ABLUTIO, *Inundatio, f. pro Abluvio.* *Vide in hac voce.* *Charta ann. 1258.* in *Char-tul. Pontiniac. ch. 18:* *Quam petiam terræ Abbati et conventui Pontiniacensibus subtra-zerat per Ablutionem aqua de Hermancom impetu cursus sui.*

* **ABLUTIUM,** *ab Abluo, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7679. Davies prol. Fossa, Ablu-tium.* *Vide Ablutes et Abluvio.*

ABLUVIO, *Mundatio sordium, Papiae, rectius inundatio.* [Sic legitur in Cod. MS. Ecclesiæ Bituricensis] *Abluvium dicitur quibusdam universalis inundatio.* *καταχλωμός.* [** *Vide Forcell. Lex. s. h. v.*]

ABMATERIALIUM, *idem quod Foris-maritagium, quod vide.* *Charta Henrici Imp. ann. 931. apud Miræum in Cod. donat. piar. lib. 1. cap. 30:* *Campestria et silves-tria iura, et mortimanus, et Abmatrimonia-tum libere in sempiternum possideat, sicut fundator ipsius possederat.* *Vide Licentia Matrimonii.*

ABMICON. *Acta Murensis Monasterii* pag. 37: *Ubicumque vel quandomcumque hic in terra nostra potestate aliquis Abmicon faciendus, ac constituendus, vel justificandus est, illuc debet dari aratrum cum ferramentis, etc.* *Locus asterisco ut mendosus notatus.*

* **ABNEGARE,** *Insidiari, f. pro Inficiari) pernegare.* *Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641: Abnegat, insidiatur, plusquam negat.*

¶ ABNEGATIO, *Cessio alicuius juris vel prædiu incurvatis digitis secundum morem Saxonum... deinde cum manu et festuca more Francorum.* Ita veteris instrum. pag. 41. *Vindem.* litter Frederici Schannatti.

* **ABNODARE,** *Nodum solvere.* *Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: Abnodare, Desnoer.*

ABNORMALIS, *Enormis, Inormis, qui non est rectus, extra normam, ἀγνώμενος.* *Huic opponitur Normis, seu Normalis: nam sic legendum in veteri Fragmento Agrimen-sorum contendit Salmasius, pro *enormis.** *Gloss. Græc. Lat. ἀρθρία, Abnormis, enor-mis.* *Horat. sat. 2. libri 2, v. 3: Rusticus Abnormis sapiens.* Utitur etiam Apuleius. *Baldricus in Chron. Camerac. lib. 3. cap. 1: Cum suas opes intactas reliquerit, Episco-pales vero Abnormi effusione consumperit.* *Vide Inormis.*

ABNORMALITAS, *Enormitas.* *Gloss. Gr. Lat. ἀρθρία, Abnormitas, Enormitas.* *Sal-vianus lib. 1. de Gubern. Dei: Possum quidem divino munere per singulas post diluvium generationes probare quæ dico, sed et abnormitas vetat, et tamen certa quedam et majora sufficiunt.*

* *Irregularitas.* *Epist. Fulb. Carnot. ann. 1021. tom. 10. Collect. Histor. Franc.* pag. 469: *Amor justitiae, qui tuam, Pater, ani-mam imbuīt, Abnormalitati fecit eam offensam, et ab excessibus cautam.* *Vide Abnormis.*

¶ ABNUTIVUM, *Recusatio, dedignatio, Gall. Refus, a verbo Abnutare, Recusare, Caput cum designatione jactare, Gall. Ho-cher la tête.* Quo sensu vetus Poeta comi-cus apud Ciceronem de Oratore: *Quidnam est obsecro quod te adiri Abnutat.* J. Laurent in *Amalthea: Abnutivum, dissensio, volun-tas contraria, negotiorum.* In *Gloss. Lat. Græc. Abnutivum, ἀπομωσία, Abjuratio.* [** *Vide Forcell. Lex. in v. Abnutivus et Vulcanum in notis ad gloss. lat.-gr.]*

¶ ABOBEDA. *Vide in Abbobuta.*

ABOBOSITUS, *Tenebris involutus.* *Gloss. Lat. Gr. Abobsiti, ἀποστολήντες, Abobsum, ἀποκοτῶ.*

* *Huc spectare videtur vox Gallica Aboti ex Lit. remiss. ann. 1416. in Reg. 169. Char-toph. reg. ch. 256: Lesquelz enfans le suppliant n'eust peu voir du lieu ou il estoit Aboli.* Nisi sit pro vulgari *Aboli*, abditus.

I. ABOCATOR, pro *Advocator, vel Advo-catus,* in veteri placito in *Chronico Wilt-nensi lib. 2. pag. 690.*

* **2. ABOCATOR,** *Tutor, qui res pupilli administrat et defendit.* *Consuet Neapolit. MSS. : Qui (tutor) sic dictus, alias datus, secundum vulgarem usum loquendū Neapolis, dicitur Abocator..... Quia dicta sunt de Abocatore habent locum in pupillis civibus sive habitatoribus civitatis Neapolis. Pupillis vero rusticis sive in rure habitantibus in contrac-tibus advocator (sic) datur per homines il-lius platea sive tecti civitatis Neapolis.* *Vide in Advocati et supra Abocatio.*

ABOCATURA. *Statuta Veronensis lib. 4. cap. 181: Pro qualibet scotatura vel Abocatura nlicujus vegetis, etc.*

* *Dolii apertura, ni fallor; ab Italico Bocca, os, ostium, quævis apertura.*

ABOCELLUS, *Cæcus, Gall. Aveugle.* *Charta. S. Audomari in Chron. MS. S. Bertini, et apud Folcardum de vita S. Ber-tini cap. 6: Hæc Abocellus feci, et aliis manum meam tenens scripsit et subscrapsit.* Utitur præterea Petrus Blesensis serm. 18. et 43. *Hinc Itali Abocolare formarunt pro excæcare, quasi Aboculare.* *Aboculus, in Vita S. Zita virg. Lucensis cap. 1.*

ABOCELLIS semel ac iterum in lib. 2. MS.

de Miracul. S. Victoris. Vide Gloss. med. Græcit. in ἀπὸ δύσκοτρον.

* Auctor Spicil. Dæmonolat. ex Cod. reg. 6128. narrat de quadam cæco vaccarum custode, quod colores et statu ram vaccarum singularium specialiter discerneret: qua facultate, quam demonum ministerio habuerat, suscepto Confirmationis Sacramento privatus est.

* **ABOCULIS**, is, Eadem notione. Vita sancti Veroli Presb. tom. 3. Junii pag. 385. A: Februm ignes restinguuntur, Abocules recepto visu illuminabantur.

ABOCULO Librum legere, clausis oculis, in Petronii Fragmento.

* **ABOGADUS**, idem qui *Advocatus*, ab Hispanico *Abogado*, Ital. *Avvogado*. Judic. Agib. vicedom. Narbon. ann. 821. inter Probat. tom. 1. Hist. Occit. coll. 56: *Jurare debent testes prolati, quos profert Mancio presbyter, qui est Abogadus de Joanne abate, ac in facie de homine, nomine Justo, qui est elemosenarius de Adalaldo.*

* *Advocassel vero*, vox contentus et vituperi, in Lit. remiss. ann. 1478. ex Reg. 206. Chartoph. reg. ch. 185: *Icellui Masson dist au supplicant qu'il n'estoit que ung truant et une jeune Advocassel.*

* **ABOLEFIERI**, nove, pro *Aboleri*. Victorinus contra Manichæos pag. 165: *De operatis ergo Regnis se victor auxit omnipo-tens, et quod in genitum percontaris, promittis Aboleri, vel auferri.*

* **ABOLEIARE**, Retis specie, a sagena non dissimili, vulgo *Boulier*, in piscando uti. Ronbie, in Charta ann. 1268. ex Chartul. Mont. S. Martini part. 7. fol. 122. v°: *Li abbés et li couvens ou vivier et en l'eau de Roiaufai puet faire par leur droiture tele retenue k'il vaurront, pour leur poisson retenir, k'il ne puist monter amont soit de soif ou de Boulie, ou d'autre cose.* Inquisit. ann. 1268. ex sched. Pr. de Mazaugues: *Sed ipse a duodecim annis circa usus est in piscando, Aboleiando, ducento apoltats et tres capiendo in stagnis seu paludibus usque ad ecclesiam B. Mariae et ultra, quandiu poterant navigium ducere.* Vide infra Brogius. [** et supra *Abletein*.]

ABOLENTIA, Progenies, familia, gens, genus, quasi *Avolentia*: vox formata ab eis. Charta Hispanica ærae 1111. apud Antonium de Yepez, in Chron. Ord. S. Benedicti tom. 6. pag. 450: *Ego vero non habeo filio quia nunquam habui virum, nec frater, nec soprina, nec ulla gens quæ veniat de ipsa Abolentia.*

* Hispanis *Avolengo*, Proavorum series et patria hæreditas.

* **ABOLEERE**, Incendere, obliuisci, neglegere. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. Instr. ann. 1384. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 68. col. 2: *Plures alios ferro calido in facie, ubi crisma est, in vituperium divinæ mage-statis et regis, Abolebant. Hinc Abolé, pro Enfumme, amore succensus, in Mirac. du Chevalier:*

Por s'amoar sui si Aboles,
Qu'il ne me caut ke j'onkes face.

* **ABOLESCERE**, In significatione activa, pro *Abolere*. Apud Tertul. de Exhort. Castit. cap. 6: *Utile continentiam indicens, et compescens concubitum seminarium generis Abolescit.*

CANCI GLOSS. — L.

* **AB OLIM**, Jam pridem, Gall. Depuis longtemps. Rymer. tom. 8. pag. 348: *Ab olim inter recolendæ memorie Dominum Rocardum quondam Regem. Ibibem non semel occurrit.*

* **ABOLLA**, Pallium philosophorum, in Glossar. Cassin. ann. circ. 700. Nonio: *vestis militaris; Papiae: vestis senatoria.* Vide Martin. Lexic. in hac voce. [** Gloss. lat. græc. Abolla, toga, iuxticæ. Vulcanius monet factum esse a græco ἀβολλήν, ἀμελλήν.]

ABOLLAGIUM, Abeillage, in Consuetudine Julioudunensi cap. 1. art. 13; cap. 3. art. 3. *Abeillon* in Burbonensi art. 337. *Abeillage* in Charta ann. 1319 Tabularii Castri-Meliandi in Biturigibus. Jus nempe quod habet dominus feudi, in apum examinibus, quas *Abeilles* vocamus, que reperiuntur in silvis et nemoribus vassallorum. Charta anni 1319, in Tabulario Castri-Meliandi: *Abollagium nemorum de Nichier, quod Abollagium eidem nobili pertinebat ratione sue Castellaniæ de Castrome-liandi. Inventio apum dicitur in Tabulario S. Benigni, apud Perardum pag. 95: Inventionem etiam vasorum apum, ubicunque illis contigisset, dederunt, atque in silvis et planis suis.* Chronicum Besuense pag. 601: *Et inventionem venationis sive apum, quæ nostræ partis est, et quæ homines illorum invenerint, Monachis concedimus.* Tabular. Dalonensis Abbatis fol. 86: *De fevo suo herbam et examina apum in Colonorensi silva predictis Dei famulis concederunt.* Trièvre de vuisseaux d'els, in Consuetud. Hannoniensi cap. 106. art. 13: *Espave d'avettes, qui sont mouches à miel, in Turenensi tit. 1. art. 17. Espave d'abeilles, art. 54. Utilitas apium in Charta Henrici Imperatoris ann. 1065. ex Tabulario S. Maximini Trevir. in Probat. Hist. Limburg. p. 29. Addit. Consuetud. localem Prulliaci; Andegavensem art. 12; Cenomanensem art. 13; Arvernensem cap. 26. art. 7; Marchensem art. 32; et Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. cap. 163. et ibi notas nostras. Vide infra Apiarium et Vas.*

* 1. **ABOMAGIUM**, Jus defigendi metas in terris vassallorum, simul et Præstatio quæ dominis pro eo persolvitur, idem quod Bonagium, ut videre est in Bonna 2. Charta Milonis de Noeriis ann. 1278. in Chartul. Pontiniac. ch. 62: *Terragis, terciis, Abomagiis, furnis, feodis et retrofeodis, etc.* Emendandum esse *Abonagium* facile est credere, nisi vox Gallica *Abommage*, pro *Abonage* vel *Bornage*, eodem sensu, occurret inter Privil. habitantium de Tannay ann. 1352. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. p. 63. art. 17: *Se.... ledit chemin ou chemins ne feust bonniez, ... demandera Abommage; et ledit seigneur et dames ou leurs députez, qui aient puissance de bommer, seront tenu de donner Abommage incontinent.*

* 2. **ABOMAGIUM**, Certa ac definita præstatio, quam subditus domino suo ex condicto solvit, servitii moderatio. Charta ann. 1290. ex Chartul. Pontiniac. pag. 260: *Recognoverunt.... se esse homines conditionis manus mortuæ. .... ad quinque solidos Abomagi persolvendos, etc.* *Abonagium rectius quis putet in Ch. ann. 1285. ex eod. Chartul. pag. 272: Dicta Maria tenebatur dictis nobilibus in duobus solidis annui Abonagi,*

ratione servitutis corporis sui. Vide in *Abonare* 2.

* **ABOMINAMENTUM**, Idolum. Tertull. adversus Judæos: *Secundum dictum Esaiæ abicit homo Abominamenta sua aurea et argentea.* Vide *Abominatio* 2.

ABOMINARIUM, Liber ubi *abominatores* scribentur. Ita Joan. de Janua. Vide *Abominatio* 3.

i. **ABOMINATIO**, Vox Medicorum; nausea, fastidium cibi, actio vomituriensis, Gall. *Envie de vomir.* Constantinus Afric. lib. 4. de Morbor. cognit. cap. 10: *Cum homo antequam cibum accipiat, Abominationem patiatur, mali chymi in stomacho esse intelliguntur.* Adde cap. seq. Idem lib. 9. Pantchn. cap. 27: *Abomination et vomitus aut ex cibi sunt quantitate, aut de qualitate, aut de humorum putredine.*

* Medic. pract. in Gloss. ad calcem Joinvil. edit. reg.: *La mente . . . . . conforté l'estomac et donne appetit de mangier et oste Abomination. Unde Abominable, Qui nau-seam patitur, apud eum. Joinvil. in Hist. pag. 352: Ces malades estoient si despis, que les privez serganz du benoet roy en estoient Abominables. Hinc etiam nostratis Abosmer, nauseare. Le Reclus de Moliens in suo Misericore :*

Moult est en enfermeté grande,
Homa qui Abosme sa viande.

Unde de iis usurparunt, qui animo deficiunt, quomodo ii, qui eo morbo laborant. Guill. Guiart. ad ann. 1187:

Se vont a Gisors entassant,
Comme ceus qui paour Abosme;
Li rois Philippe prent Vendoosme.

Le Roman de Garin :
Et chevauche dolens et Abosmis.

Rursum :

Dont en furent irrié et Abosmi.

Fabul. tom. 2. pag. 208 :

Moult fu dolens et Abosmez,
Quant il ne puet convertir.

* *Abosme* vero, pro *Abonne*, in Consuet. Nivern. cap. 8 art. 5. si fides *De Lauriere* in Glossar. Jur. Gall.

* 2. **ABOMINATIO**, Idolum, idolatria. Gentium idola a Scriptoribus Sacris sere semper *Abominationes* appellantur, quod illa Deus summe detestatur, atque, ut nauseam quam Medici *Abominationem* vocant, exhorrescat. Exodi cap. 8. v. 27: *Non convenit ita facere, quia Abominationem Ægyptiorum sacrificaremus Domino Deo nostro; scilicet boves, capras, oves etc. animalia, quippe etiam reptilia, colebant Ægyptii; Unde Spicileg. Acher. tom. 10. pag. 22: Reducto in pulvrem tauri capite, quod factum in similitudinem Abominationis Ægyptiae fuerat.* Deuter. cap. 7. v. 12; 2. Reg. cap. 23; Esdr. cap. 9. etc.

* 3. **ABOMINATIO**, Anathema. Joan. de Janua: *Abominarium, Liber ubi Abominationes scribentur;* id est, anathema, a summis Pontificibus, Episcopis et Fundatoribus lata contra invasores et de-prædatores bonorum Ecclesiæ. Bullas, et Chartas hujusmodi *Abominationibus* plenas in libro describent, ut illas e pulpito, ubi expediret, in Ecclesia promulgarent. Hinc in disciplina Farfensi in vet. Discipl. Monast. pag. 111. *Ad explicationem Evangelii dicatur, Credo in unum Deum. Quo ex-*

plete ascendat Armarius in pulpitum et nuntiet plebi malitiam persecutorum. Dein procedat alius frater et legat Anathematu, vel maledicta tam novi, quam veteris Testamenti secundum utilitatem ac jussionem a Sede Apostolica acceptam, et a vicinus Episcopis probationem etc.

ABOMINOSUS, Βδελυκτός. Vox Abomina-
nosa, apud Diomedem lib. 3. Grammat.

¶ 1. **ABONAGIUM**, Jus figendi metas in terris vassallorum. Gall. Bornage. Vide Bonagium in voce Bonna.

¶ 2. **ABONAGIUM**, Alia notione. Vide in Abonare 2.

* **ABONAMENTUM**, Conventio, transactio, pactum, Gall. Abonnement. Charta Felic. abb. Cellae Trecens. ann. 1267. ex Chartul. Campan. fol. 305 : Quod si quidem Abonamentum seu transactionem in religione nostra promittimus, quatenus in nobis est tenere, adimplere, et in nullo contruivire in futurum. Debonnement, eodem sensu, in Libert. villæ de Perrusses ann. 1347. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 34 : Lequel affranchissement, eschievement et Debonnement.... je promest en bonne foy pour moy et pour mes hoirs, bien et loyauement tenir et garder. Unde Debonner, Pacisci, ibid. pag. 32. art. 1 : Mesdiz hommes et femmes de Perrices.... eschieve et Debonne perpetuellement aux debites et redevances et services, qui s'ensuient. Vide in Abonare 2.

¶ 1. **ABONARE**, Insamatum restituere bona famæ. Gall. Retablis la réputation. Repertorium Inquisitorum pag. 6. 7.

¶ 2. **ABONARE**, et **ABONNARE**, Gall. Abonner, et Abourner, Clientelaria jura vendere, redimere, aut etiam commutare, et abalienare. Item Abonare seu Abonnare est servitium moderari et de eo convenire. Hinc]

ABONNATI, Dicuntur dominorum feudalium subditi, quorum præstations ex condicio, pacto, vel privilegio [moderata aut] ad certam ac definitam pecunia, aut alterius rei solutionem sunt limitatae, ita ut talliis, ac ceteris servitiis non sint obnoxii; quemadmodum sunt homines de corpore, vel servi, quibus pro libito tallius ac onera domini imponunt. Vox conficta ex Bonna, terminus, limes: nam ut agri certis limitibus definiuntur, ita ejusmodi Abonatorum præstations suis finibus, limitibus, ac conditionibus constant, quas domini servare tenentur. Hinc passim in Consuetudinibus nostris municipalibus homines et serfs Aboncz, musniers Abonnez, taille Abonnée, loyaux aides, devoirs, roncins de services Abonnes, etc. Charta ann. 1298 : Ipsum Hugonem et Benevenutum de Tiseio ejus uxorem Abonnamus, et liberos esse volumus... ab omni tallia, corveia, questa, et ab omni alio genere et onere servitutis, ... pro 4 libris ceras dicto Priori... in festo S. Remigii annis singulis persolvendis. Arrestum anni 1310 : In modum qui sequitur exlitit ordinatum. Videlicet quod homines Aconnati de S. Desiderio et de aliis locis pertinentibus ad dictum dominum de S. Desiderio, commorantes apud Catalaanum, qui non sunt de tulla, nec de manu mortua, etc. Charta Savarici Vicecomitis Thearcensis ann. 1269 : Cest estubliasement est entendu

des rachats qui estoient à mercy : car cil qui sont Aconi, demeurent en leur estat. [Charta Libertatis incolarum Crevenni ann. 1280. ex Archivo Capituli Autissiodorensis : Item tallium quam habebamus super homines dicta villa altæ et bassæ de termino in terminum temperamus, Abonamus et limitamus in modum inferius annotatum. Addo integrum Abonamenti Chartam ex Tabulario S. Benigni Divon. : In nomine Domini Amen. Anno Incarnationis Ejusdem MCLXIII. mense Februario. Ego Odenetus de Yserio notum facio omnibus praesentes Litteras inspecturus, quod cum vir venerabilis et dominus meus Richardus Abbas Ecclesie S. Benigni Dyvionensis Abonaverit me ad triginta solidos monetæ Viennensis nomine talliae annuatim quandom ei placuerit, me in manu sua retinendo, ita quod nec Major, nec aliquis alius super me potestatem vel jurisdictionem aliquam habebat, salva tamen eidem dominio Abbati justitia sua in me, promitto et teneo dictos triginta solidos dictæ monetæ reddere ei, vel ejus mandato annuatim ad festum S. Remigii nomine talliae quandom ei placuerit Abonamentum tenere prædictum. In cuius rei testimonium praesentibus Litteris sigillum viri venerabilis et Religiosi Domini Amidei Abbatis S. Stephani Dyvionensis rogavi et feci apponi. Actum anno et mense prædictis.]

ABONAGIUM [et **ABONAGIUM**. Gall. Abouage, et Abournage, Feudalium iuriū venditio, redemptio, abalienatio, aut commutatio.] in Charta laudata ann. 1298 : Non obstante libertate seu Abonnage ante dictis. Vide Bonagium.

* **ABONAMENTUM**, Gall. Abonnement, et Abournement. Idem quod Abonagium. Necrolog. Ecclesie Lingon. ubi de anniversario Milioni Domini Noeriorum : Dedit Ecclesie Lingonensi 60 solidos Autissiodorenses.... quos assignavit super ventam et Abonamenta dictæ villa. Charta Theobaldi Campanie Comitis pro Monast. Molismensi ann. 1233. ex Archivo ejusdem loci : Medietas justitiae et Abonamentorum, talliarum, mea vel heredum meorum erit. Charta Richardi Abbatis S. Benigni Divon. mox laudata : Teneor dictos 30 solidos dictæ monetæ reddere ei, vel ejus mandato annuatim ad festum S. Remigii nomine talliae quandom ei placuerit Abonamentum tenere prædictum.

¶ 3. **ABONARE**, Clientelam profiteri, Gall. Rendre aveu, faire hommage; utique pro Advoare perperam scriptum videtur. Hominum præstum a Bernardo Comite Convenarum Abbati Bonifontis ann. 1313. inter Instrumenta tom. 1. novæ Gallie Christ. pag. 181 : Ipse Dominus Comes fuit et esse consuevit feudatarius et vassalus Monasterii præbileti, sui etiam antecessores esse consueverunt recognoscendo, et Abonando dicto Domino Abbatu nomine quo supra castrum prædictum cum suis terris et territoriis, et pertinentibus dominationibus se habere et tenere ad seendum militare, etc. [*Vel Prædes professæ clientelæ ministrare, quo sensu Abonar dicunt Hispani; nihil ergo emendatione hic opus est.]

* **ABONATIO**, Ibidem eadem notione : Solvens Dominus Comes ex causa recognitionis, et Abonationis predictæ quinque solidos Tolosanos... recognoscens etiam dictus

comes se teneri de jure ad faciendum recognitionem et Abonationem prædictum.

* **ABONATUS**, [ille pro quo prædes dati sunt, Gall. Cautionæ, ex Hispanico Abonar, pro aliquo spondere, unde Abonato, Cautionné.] Fori Aragon. lib. 1. tit. de suprajunctariis : Quod officia suprajunctaria concedantur personis notabilibus, honorabilibus et Abonatis, aptis et sufficientibus ad regendum dicta officia. [* Potest et de viro probato bonaque famæ haud male intelligi; in Dictionario enim Hispanico Abonado, probatus. Vide Abonare 1.]

* **ABONEMENTUM**, ut supra Abonamentum, Præstatio ex conventu limitata. Charta Joan. de Monte-reg. ann. 1224. inter Probat. tom. 2. Hist. novæ Burg. pag. 8. col. 2 : Dedimus prædictis fratribus decem et octo centros avenæ.... de Abonementis seu de censibus nostris, tam de Tart castelli, quam de Tart villa. Si autem hæredes aut successores vellent recipere aut mutare dictos census et Abonementa, etc.

* **ABONNARE**, Limites seu bonas præfigere, Gall. Bonner. Charta an. 1268. in Chartul. Guill. abb. S. Germ. Prat. fol. 177. r°. col. 2 : Prout ipsa tertia pars ipsos dominum Theobaldum et ejus uxorem in nemore Galeri prædicto, cardingens limitata seu Abonata est. Vide in Bonna. 2.

* **ABONAGIUM**, idem quod supra Abonagium 2. Charta ann. 1224. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 250 : Dictum Aboonagum seu deversum supra dictos burgenses suos, si ad hoc consenserint, loco dictæ jurate.... statuerent valeat Ancellus dom. Joinville. Abonage, eodem sensu, in Lit. capit. S. Germ. Autiss. pro habitantibus d'Ecan ann. 1371. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. p. 391. art. 4 : Combien que ilz (les habitants d'Ecan) aient este de tous temps jusques aujour'd'huy de condition de main-morte, et poient cer-
tains Aboninges, etc.

* **ABONATUM**, Idem quod Abonamentum. Chartularium Monasterii de Crisenone : Notum sit omnibus tam præsentibus quam futuris quod ego Stephanus de Argentail dedi ob remedium animæ mee Ecclesie de Crisenone 20 sol. annuatim in Abonatis meis de Vermentum persolvendos post decessum meum.

* **ABORBITARE**, Decedere, quasi ab orbita declinare. Concilium Tolet. xvi. tom. 2. Collect. Conc. Hispan. pag. 744 : Qui deinceps a fidei sacra juramento Aborbitaverit, et ad adversus prædictum Principem nostrum aliquid nocibilitatis agere aut machinare studuerint.

* **ABORDATIO**, Portus ostium, Gall. L'entrée d'un port. Abordare, dictare de loco, ubi aperitur portus. Inquisit. ann. 1480 : Interrogatus (testis) in cuius jurisdictione nunc est situatus portus et Abordatio ejusdem, tam circa quam ultra riparianam Iidis.... In brotellis illorum de molone, ubi ipse portus Abordat a parte Bressia, eparuit crucis domini Castellonis paludis.

* **ABORGINES**, Origines oblita, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641. An quia antiquissime? Vide Martin. Lexic. et Thea. Fabri in hac voca.

* **ABORIS**, una voce, in ead. Glossar. / finibus, a regionibus.

* **ABORLARE**, Ab oris seu extremis

campi partibus collectos spicarum manipulos in acervum congerere. Stat. Avella ann. 1496. cap. 161. ex Cod. reg. 4624: *An-
tequam blada sint ligata et Aborlata vel le-
vata, etc.*

* **ABORNAMENTUM**, pro *Abonnamen-
tum*, ut opinor. Obituar. Ms. Cartus. B. M.
de Parco: *xj. Nov. Anniversarium egregii viri
Guidonis du Bouchet, domini de Laval Payen,
parentumque ejus, qui ratificavit Abornamen-
tum du Porcher, quod nobis concesserat
domina Katherina mater ejus.*

* **ABORREUS**, ab eo quod est orior. Glos-
sar. Cassin. ann. circ. 700. An idem quod
Abortivus, per abortum editus? Abortiri
enim est intempestive oriri. [** Gloss. cod.
reg. 4778 ex Isidoro: *Abortivus, ab eo quod
non oriuntur etc.*]

ABORBIS, *Scandulosus*, in Gloss. Isid.
forte *abnormis*. [** In gloss. cod. reg. 4778
leg. *Aborris.*]

* In pago Dumbensi et alibi, hominem
aperte et palam nequissimum, vocant
Aury vel Acurry.

¶ **ABORRITIO**, pro *Abortio* vel *Aborti-
vus* foetus. Guibertus lib. 1. de Vita sua cap.
3: *Nec mora lunguidulum quiddam instar
Abortionis effundit.*

¶ **ABORTARE**, Quasi *Aboriri*, Gall.
Commencer à. Chartular. S. Vandreg. tom.
1. pag. 120. ad ann. 1264: *De quadam pechia
terre sicut se preportat de longo in latum,
et Abortit a terra hæredum Radulfi, etc.*

ABORTICIOSUS, Abortivus. Gloss. Lat.
Græc. *Abortiosus*, ἀπωματικός.

* **ABORTIRE**, Abortum facere, Hisp.
Abortar, Gall. *Avorter*. Charta ann. 1327. in
Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 55: *Philippa
erat pregnans, et proper capionem et ti-
morem personæ sue Abortivit. Utitur Plinius.
Abourté, pro Avorté, abortivus in
Lit. remiss. ann. 1384. ex Reg. 124. ch. 337:
Icelle femme estoit tendre femme à son enfan-
tement, car elle avoit eu plusieurs ses enfans
mors-nez et Abouriez. Abortif vero, Abor-
tio, vulgo *Avortement*. Charta ann. 1336. in
Reg. 70. ch. 243: *Laquelle Beatriz estoit grosse
d'enfant, et fist Abortif. Advouler, pro
Avorter; unde Advoulton, abortivus, in
Lit. remiss. ann. 1387. ex Reg. 130. ch. 218:
Elle la seroit Advouler de l'Advoulton, dont
elle estoit grosse.**

* **ABORTIVUS**. PERGAMENUM ABORTI-
VUM. Quod vulgo virgineum vocant, ex pelle
vitulina vel hædina leviori præparatum,
Gall. *Velin*. Necrol. eccl. Paris. Ms.: *Item
unum bonum breviarium et pulcrum, notatum
ad usum Parisiensis ecclesie, scriptum in per-
gamo Abortivo de littera forma.*

* **ABOSATO**, Destructio, eversio, a verbo
Abouser, quod rusticci Dumbenses usurpant
pro *Abbatre*, renverser, Diruere, everttere.
Sentent. judicis Bressiæ ann. 1418: *Quod trin-
git disruptionem, Abosationem et destruc-
tionem stagni, de quo agitur, remittimus co-
gnitionem domino Castellionis. Lit. remiss.
ann. 1441. in Reg. 176. Chartoph. reg. ch.
66: *Lesquelz gens de guerre avoient Abousé
ou rompu et comblé en partie, ung puis, qui
estoit en la maison. Vide infra Aboso.**

* **ABOSCATUS**, De agro dicitur bosco seu
silva et dumetis obeito, Picardis *Aboquie*.
Charta ann. 1413. ex Chartul. 21. Corb. fol.
104: *Unum campum terre Aboscatum seu*

*adnemoratum, continentem quinque jornalia
vel circiter.... In dicto campo terre sic Abos-
cato seu adnemorato, etc. Alia ann. 1457. ibid.
fol. 105: Terres labourables et campestres de
la seigneurie de Thanes appartenans ausdits
reliigieux; lesquelz terres... au moyen de nos-
dits bos se soient Aboquies et peuples en par-
tie d'aucuns menus bos. Abocquies, in Ch.
ejusd. ann. in Chartul. sign. Cæsar ejusd.
monast. fol. 23. r. Vide mox *Abosquitus*.*

* **ABOSO**, *Infirma domus. Abosus, de me-
dio sublati et raptus. Abosus est, quod sit
ab actore motus. Glossar. vet. ex Cod. reg.
7646. Vide supra *Abosatio*. Vide *Abasa*.*

* **ABOSQUITUS**, ut supra *Abosatus*.
Charta ann. circ. 1460. ex Tabul. S. Vict.
Massil. : *Dederunt ad capitum... quemdam
boscum, sive affare Abosquitum, situm in
territorio de Alpibus, loco dicto la Brasqua.
Id est, Prædium cum bosco.*

* **ABOTINARE**, Prædar; Gall. *Butiner*,
Ital. *Abottinare*, a *Bottino*, preda. Te-
stam. ann. 1509. ex Tabul. eccl. Massil. : *Dicta
galea in quamdam navem Hispanorum, et
in favorem alterius navis Januensem, quo-
rum aliqua ex gentibus suis habuerunt
rixam, irruit et de facto illam Abotinavit,
multis vulneratis. Nostris alias Abutiner,
Ad prædam associare, cum aliquo prædam
partiri. Lit. remiss. ann. 1460. in Reg. 192.
Chartoph. reg. ch. 81: *Lesquelz Anglois ont
prins et destroussé aucuns navires..... à quoi
ilz ont Abutiné le suppliant. Vide infra
Botinum.**

* **ABOTTISSARE**, a Gallico *Aboutir*, Ter-
minari. Charta ann. 1339. ex Tabul. colleg.
Lombard: *Duæ domus... facientes cuneum
dicti vici in buto superiori. Abottissando de
retra uni parve vice.*

** **ABOVILA**. Panni cujusdam nomen,
Testament. Lamec. anni 1288: *Item coraris
pro meo trintenario meum tabardum, mantum,
gardacos de Abovila clara et sagam et caligas.
Santa Rosa de Viterbo, qui plura affert
hujus vocis exempla, dubitat an pannus
nomen accepit ab Abula, Hispaniarum
aut ab Abavilla Galliæ oppido.*

¶ **ABOTARE** { Terminare, Gallice *A-*
¶ **ABOUTARE** { boutir. Vox Agrimenso-
rum. Dicitur de agrorum finibus qua parte
angustiores sunt. Charta anni 1297. in Ta-
bulario Fiscamensi: *Remonet mihi unum
masagium cum omnibus edificiis superposi-
tis.... Aboutans ex uno capite ad vicum
prædictum.* ** Vide *Abortare*.

¶ **ABOUTIZARE**, ut *Aboutare*. Charta
ann. 1314. in Tabulario S. Martini Ponti-
sar: *Domum Aboutizantem domum Radulphi
Messian.*

ABPATRUUS, *Pater propatrii*. Papias.
[In cod. MS. Ecclesiæ Aniciensis: *Abpa-
truus, frater atavi*. Qua notione usurpatur
a Justin. in Institutis. ** Legitur ap. Paul.
lib. 4; tit. 11, § 6; in Dig. lib. 38, fragm.
3. pr. et fragm. 10. § 17.]

1. **ABRA**, ἄρπα, Ancilla, famula hono-
rator, cuiusmodi ditiore ad honestiora
servitia, seu ministeria domi sue alunt.
Gloss. Græc. MS. Reg. cui titulus στίφανος
λέγεται. ἄρπα, η ὀπώρη, καὶ πάπι χῆρα θερά-
πετα. Joan. de Janua et Guillelmus Brito
in Vocab. MS: *ABRA, secundum Ughtio-
nem, est ancilla liberata, et dicitur ab ara,*

*quod ad aram servum vel liberum faciebat
antiquitus, etc. Auctor Græcismi :*

Abra, pedisequa, vel cameraria dicitur esse.

Alius :

Abra, pedisequa, vel cameraria dicitur esse.

Nostris *Fille de chambre*. Gloss. Anglosax.
Ælfrici: *Abra i. ancilla, ðinen, pyln.*

Chron. Casauriense lib. 3: *Dum puerella cum
lenone dulcibus alloquitis frueretur, Abra in-*

volvebat, circa calcaria longam camisiam,

qua erat induitus. Vita S. Gudulae virg. cap.

2: *Præente ejus Abra, cum laterna prævii
luminis. Domnizo lib. 1. de vita Mathild.*

cap. 2:

Reginam claram sumptam simul ejus et Abram

Alta Canossa tenet.

Vide lib. Judith. cap. 10. 16. et in verbo
Dula. [** Vide Henrici Stephani thes. Ling.
Gr. voce ἄρπα, edit. Didot. vol. 1, col. 77.]

2. **ABRA** etiam sumitur pro concubina;
quomodo *ancilla* apud Criscouium cap. 231.
et in Concil. Vermerensi cap. 7. etc. Hesychius: *Ἄρπα, δούλη, παλλαχή. Άρπα, βία
δούλη. Pœnitentiale MS. : Qui uxores ha-
bent, contineant se Abris 40 dies ante Pa-
scha, et Natale Domini, et omni Dominica.
[Si tamen non legendum ab iiis.]*

3. **ABRA**. Charta Hugonis Comitis Cam-
panie in Tabulario Dervensi: *Consuetu-
dinem quandam quam Abram vocant, ex
proprio vino dedit, etc.*

¶ **Idem** forte quod *Obra*, id est, ser-
vitium manuum, carrorum aut jumento-
rum a vassallis domino reddi solitum. Oc-
curunt sæpe in veteribus instrumentis *Obra*
et *Manobra*, ac præsertim in Tabulario
Prioratus de Domina in Delphinatu fol.
115: *Et corovatum sicut alii villani, et quarta
pars vini, Obra et Manobra, etc.*

* **Abram** lego in eadem Charta ex Reg.
142. Chartoph. reg. ch. 134, unde si quid
hic restituendum, maxime cum de præsta-
tione ex vino persolvenda sermo sit, vox
Obra mihi apta mihi videtur.

ABRACADABRA, Inscriptio amuleti
apud Serenum Sammonicum pro hemi-
tritæo, [seu semi-tertiana febri, Gallice
Fievre double-tierce,] cap. 52. Editionis Pa-
risiensis apud Collinæum 1533: *Remede
superstitieux.*

Inscribes charta quod dicitur Abracadabra
Sæpius et subter repetis, sed detrahe summa
Et magis atque magis desint elementa figuris
Singula, quæ semper rapies, et cetera figes,
Donec in angustum redigatur litera conum.
His lineo nexit collum redire memento.

ABRACADABRA

ABRACADABR

ABRACADAB

ABRACADA

ABRACAD

ABRACA

ABRAC

ABRA

ABR

AB

A

Et addit:

Talis languentis conduceunt vincula collo;
Letales abigent, miranda potentia! morbos.

Quæ quidem inscriptio Sammonicum Basili-
dis hæretici, qui sub Hadriano vixit secta-
tores fuisse arguit, cui pro summo deo fuit
nescio quis ABRASAX, a quo dii reliqui

4.

dimanarent, quique Angelos septem cœlo-
rum septem præsides, ac præterea eorum trecentas sexaginta quinque Virtutes con-
tineret, juxta anni dies; idque ob septem literas, numeralemque eorum valorem, quæ simul collectæ numerum 365 conficiunt. Complures vidimus gemmas hacce Abracax inscriptione, quæ Basilidianis hereticis amuleti vice fuere contra morbos et malos dæmones: quas inter præclara est illa quæ habetur in Musæo RR. PP. Canonicorum Regularium Sanctæ Genovefæ Parisiensis, cum hac inscriptione: ΑΒΡΑΣΑΞ. ΔΛΟΝΑΙ. ΔΑΙΜΟΝΩΝ. ΔΕΞΙΑΙ. ΑΥΓΑΜΕΙΣ. ΦΥΛΑΞΑ-
ΤΕ. ΟΥΑΒΙΑΝ. ΠΑΥΛΕΙΝΑΝ. ΑΠΟ. ΠΑΝΤΟΣ. ΚΑΚΟΥ. ΔΑΙΜΟΝΟΣ. istius forte Paulinæ mentio est in Romana Inscript. apud Gru-
ter. 716. 7: ULPIA PAULINA. MATER.
INFELICISSIMA. CONTRA. VOTUM.
PIETATIS. POSUIT. Vide Baronium anno
120. num. 10; Gassend. de vita Peirescii,
ann. 1600. [Jac. Sponium in Miscell. antiqu.
sect. 1. art. 5.] Chiffletum, etc. [ABRACAX,
seu ut legendum, Abrasax, Mithram, id est, solem significasse censem multi, inter
quos primus Hieronymus. Vide S. August.
de Civitate Dei; D. B. de Montfacon in
Antiq. Explic. ubi de Abraxas; ** H. Ste-
phani thes. Ling. gr. vol. 1. col. 81. ibique
Haseium.]

A BRADICARE, Avellere, eradicare, Gall. Arracher. Acta SS. Maii tom. 5. pag. 237: *In sperato et subito prius Abradicantur ungues a palmis postea cubiti a costulis. Locus asterisco notatus.*

A BRANIS, *Vestis muliebris crocei coloris* Amalthe. Vox Græcæ originis, aliis Abramis, et Abamis. [** Vide Hesychium in voce ἄπρανθες, ibique interpretes.]

A BRASSATA, a Gallico Brassart, Armatu-
ra, qua brachia teguntur et defendun-
tur. Lit. Phil. VI. ann. 1335. in Reg. 69. Chartoph. Reg. ch. 264: *Armati diversis
armorum generibus, scilicet.... Abrassatis,
spaleris, gonjonibus, gorgieris, etc.*

A BRATOR, Ad artem texendi pertinet
hic opifex; sed utrum inter tonsores, car-
minatoresve annumerandus, nescio. Stat.
Taurini ann. 1360. cap. 324. ex Cod. reg.
4622. A: *Liceat..... quibuscumque Abrato-
ribus tramæ et laborantibus ipsam tramam et
tenere et ponere unum quarteronum seu quar-
tam partem unius libræ pro contrapesio.*
Vide infra in *Abrocare*.

A BRATURA, Quasi pro *Abrasura* ab
Abrado. Dicitur de clavis soleisque equo-
rum usu subtritis, in Ordinatione Humberti 11. Delphini pag. 316. tom. 2. Hist.
Delphin.: *Item pro ferratura et Abratura
ferrorum et clavorum unius equi seu ronchini
detur pro tota uno anno unus florenus auri.*

A BRECEPTARE. Glossar. vet. ex Cod.
reg. 7646: *Abreceptabat, ire incipiebat.* Vide
Abrepture. [** Gloss. vet. ex cod. reg. 4778:
Abire captubat, ire incipiebat, ut ex Virgilio.]

A BREISCEP, vox Belgica, Illicitum, ut
opinor, pueriarum commercium, vulgo Ma-
querellage. Chartul. 2. Fland. ex Cam. Comp.
Insul.: *Item rappel de Catherine dou Dain,*
bannie à six ans par le loy de Bruges, pour
*Abreiscep; et fu rappelée à la priere l'escou-
te.... Item rappel de Yde de le Dilst, banni-
e par le loy de Bruges à six ans, pour cause
de Abreiscep.*

ABRENUNTIARE, *A se renuntiando re-
movere, renuere, postponere, despicere. Joan.
de Janua.*

ABRENUNTIARE *diabolo et pompis ejus,*
formula observata in Baptismo. Cum enim
quis baptizandus ad Ecclesiam venit, prius
quam immagratur, interrogatur a sacer-
dote, *Utrum abrenuntiet diabolo et pompis
ejus.* Cui respondet, *Abrenuntio.* Απέτάσσο-
μαι στι, Σεθύνω, καὶ τὴν πατητὴν σου, καὶ τὴν λα-
θητικὴν σου, apud Joan. Chrysost. ad Antioch.
Homil. 21. Eiusdem formula meminere
Cyprianus Epist. 7. Tertullian. de Corona
Milit. [** Salvian. de gub. Dei 6. pag. 208. ed.
Rittersh.] Et alii, præter Scriptores de Ri-
tibus Eccles. Capitul. 1. ann. 811. cap. 5: *Quid sit, quod unusquisque Christianus in
Baptismo promittat, vel quibus Abrenuntiet.*
Addit Capitul. 2. ejusdem ann. cap. 9. et
Epist. gen. ad Episc. Regni, ej. anni.

* **ABRENUNTIARE**, Judic. ann. 1153, ex

Chartul. eccl. Lingon. in Cod. reg. 5188,

fol. 13. r°: *Contra dux: .... Rectum mihi
facere denegavit (episcopus,) unde et hominio
ejus Abrenuntiavi.* [** Julian. epit. nov. cap.
34. § 121: *Nisi forte actor probationibus ab-
renuntians, ab initio sacramentum reo detu-
lterit.]*

* **ABRENUNTIATOR**, Nunciator, Nun-
cius, Gall. *Messager.* Charta ann. 1385. inter-
Probat. ult. Hist. Trenorch. pag. 253: *Item
quod Abrenuntiator seu nuncius nostræ Tre-
norchiensis ecclesiæ de anno in annum, anno
quilibet ad Matisconensem ecclesiam perso-
naliter accedit, et nomina canoniconum, pre-
sbyterorum et clericorum illo anno, in dicta
Matisconensi ecclesia de novo defunctorum,
in scriptis recipiat.*

* **ABREPTARE**, Arripere. Papiæ autem
in Glossis MSS. Ecclesiæ Bituric. *Abre-
ptare, Incipere ire.* Tantisper accedit ad il-
lud, *Iter arripere*, cuius servata significa-
tione, sublataque voce, *iter*, sequentem
corrupere, unde exiit barbarum, *Abre-
ptare*, id est, *Viam inire*, *iter aggredi.*
** Vide *Abreceptare*.

ABREPTITIUS. Vide *Arreptus*.

** **ABRETENDUS**, Stolidus. Gloss.
Iackii.

* **ABREVARE**, Adaquare, Gall. *Abbrevier.*
Stat. Taurini ann. 1360. cap. 124. ex Cod.
reg. 4622. A: *Et hoc locum habeat in causa
Abrevandi vel transeundi dictum bealem.* Vide
supra *Abeverare*.

* **ABREViare**, Aliiquid ad summam
quilibet redigere. Charta Henrici Regis
Angliae ann. 1155. apud D. Brussel Tract.
de usu fendi. tom. 2. pag. 4: *Liceat Viceco-
miti et Bailliivo nostro achachiare et Abre-
viare catulla defuncti inventa in laico feodo
ad valentiam illius debiti per visum legalium
hominum.*

* *Rectius intelliges, Notam sumere, per
notam describere, in brevia redigere.* Vide
Abbreviare. Pro *Achachiare*, legendum est
Atchachire, quod vide. *Abriever nostratibus
olim, eadem notione.* Vita J. C. Ms.:

Zacharias ne pot parler,
Son nom commenche à Abriever,
S'escrit qu'il avoit nom Jehans.

Aliud vero sonat vox *Abriever*, vel *Abriever*,
In aliquem nempe irruere, convenire, ani-
mos addere, incitare, fortassis a Provinciali
Abrivar, eadem acceptance, in Vitis SS.

Mss. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 12. v°.
col. 2: *Adonc s'Abrieverent tuit contre lui
(S. Etienne) et le getterent hors de la cité et
le lapidoient. Ubi Acta Apost. cap. 7. v. 56.
habent: Impetum fecerunt unanimiter in eum.*
Ibid. fol. 312. r°. col. 2: *Il s'Abrieverent en
lui (Simon le magicien) et le getterent de la
cité à mauvais nom. S'Embriver, pro s'Em-
presso, intendere, ibid. fol. 311. r°. Le
Roman d'Athis Ms. :*

A l'angarde desous le gué
Sont ils venu tuit Abriève.

Guill. Guiart. ad ann. 1241 :

Es chans ou Saint Lots arrive,
Et l'ost qui spre lui s'Abrieva.

Le Roman de Garin :

Que Francois viennent irié et Abrivé.

Le Roman d'Alexandre Ms. part. 1:

Emenidis lest courre le cheval Abrivé.

Hinc Se Rabriver, Velociter recedere, apud
Guilart. ad ann. 1241 :

Dont vers la ville se Rabivent.

* **ABREVIATURA**, Nota, scriptura compendiosa, Ital. *Abreviatura*, Hisp. *Abreviatura*. Stat. Cadub. cap. 21: *Item obtentum
et reformatum fuit, quod nullus notarius
extrahere debeat ex Abreviaturis alicujus notarii
defuncti præsam, vel præceptum, seu
instrumentum debiti.* [** Vide *Breves*, acta
notariorum.]

* **ABREYSCEP**. Vide supra *Abreiscep*.

* **ABRICA**, **ABRIGA**, Stragulum, lecti tegumentum, Gall. *Couverture*, Hisp. *Abrigo*, tegumentum. Charta ann. 1342. in Tabul. S. Vict. Massil. : *Unum lectum munitum de
una culcitra virgata, uno pulvinari, ... et
una Abriga. Unam Abricam plenam mulca,* in Inventar. ann. 1361. ex eod. Tabul. Hinc
Gallicum *Abrier*, Operire, tegere, apud
Guil. Guiart. ad ann. 1234 :

La tres précieuse couronne,
La tres digne, la tres honnête,
Que Jésus Christ ot en sa teste,
Si con Juis l'en Abrirerent,
Le jour qu'il le cruciferent.

ABRIGEUM. Male, pro *Obryzum*, quod
vide.

ABROCAMENTUM, Vox forensis, emotio
merciū integrarum, priusquam vel ad nudin-
das, vel ad forum rerum venalium defen-
drantur: earundemque deinceps per por-
tiones distractio. Spelmann. [** Vide *Ab-
brocumentum*.]

* **ABROCAR**, Perforare, Gall. *Mettre en
perce*, fistulam dolio apponere, a Gallico
Broche. Consuet. MSS. S. Crucis Burdegale.
ante ann. 1305: *Dictus cellernius debet eis
ostendere dolium vini, quod volunt Abrocar.*
Vide infra *Adozillare*.

* *Abroquement vero, vox est artis parato-
riæ pannorum, qua texturæ species, qua sa-
cile dignoscitur, significatur. Stat. draper.
Rotomag. ann. 1424. in Reg. 173. Chartoph.
reg. ch. 151: Se la traime fault, et l'en y sera
tenu mettre Abroquement à travers. Vide
supra *Abrator*.*

* **ABROCATOR**, Proxeneta, pararius,
Gall. *Courtier.* Hinc forte vox nota *Broca-
teur*. Reg. visitat. Odon. archiep. Rotomag.
ex Cod. reg. 1245. fol. 193. r°: *Hæc sunt
qua jurabunt aut jurare debent Abrocatores
Deppæ præcepta a domino archiepiscopo....
Quod non nocebunt alicui mercatori sine ipsis*

*emere vel vendere volenti, aut vendenti vel
ementi; nec hac de causa merces illius avil-
labunt. Vide supra Ablocatio et Abroca-
mentum.*

1. ABROGANS, Humilis, in Glossis Isid. cui contrarium est arrogans. [Idem Isid. de Propr. Sermonis: *Inter arrogantem et Abrogantem haec differentia. Arrogans superbus, Abrogans humilis. Arrogans assu- mit sibi fiduciam, Abrogans demit. Ita et in Excerptis Pithœi.*] Cod. 4778. addit: *Item Arrogans qui aliena auferat vel qui legem tollit. Arrogans qui sibi aliquid plus justo assu- mit nec aliorum expectat iudicium, sed suo nuntitur. Abrogat, eredit; prohibet. Abrogatur, auferatur. Abrogentur, subdantur.*]

* 2. ABROGANS, Detrahens, malitiosus, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646. Aliud Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. 4120: *Abrogare, demandeoir. Id est, Contremander, Primum præceptum abrogare, tollere.*

ABROGARE, Ablégare, in Gloss. Isid.

¶ AROMA, Stole muliebris genus. Ita Laur. in Amalthea. Idem forte quod Abras- nis supra.

ABROSTURA [Depastio animalium in bruscis seu dumetis, e Germanico Broste, sprosse, brot, sprot, germina, surculi, Gall. Bourgeons: quæ a Saxonico Spryngan, pullulare, germinare, vernalre, inquit Somerus in Lexico; hinc Brustum, et Gallicæ voces Broust, Brouster, Broustilles, hinc etiam Abrostura Normannis Abrousture: quod est jus ducendi animalia ad pastionem hujusmodi, certis tamen anni vicibus et conditionibus.] Vetus Charta Normannica, apud Columbum in Blanca landa pag. 550: *In parco autem suorum tantum porcorum quietationem, et communem cum nostris, et similius post nos cum porcis domini, libertatem et Abrosturam boum et coria cervorum et omnium bisserum, etc.* * Vide infra Arbostura.

** ABRO. Gloss. ex cod. Montisp. H. 306. 1: *Abro, devorator vel luxoriosus; a græco ἄρπες, Delicatus, luxui deditus.*

* ABROTANUM, Plantæ medicinalis spe- cies, Horatio Abrotонum, Gall. Aurone, alias Abrone. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Abrone, herba, Abrotanum.* [** Cod. 4778: *Abrotanum, herba virtutem habens calidam.*]

* ABROUTARE, Vehiculo, Brota dicto, transvehere, Gall. Brouetter. Comput. ann. 1450. ex Tabul. S. Vulfr. Abbavil.: *Item cui- dam brutariorum, qui a magno scabinagio usque ad ecclesiam Abroudavit statera et pon- deras, ad ponderandum antiquum plumbum territoriarum grangiae.* Vide infra Broutare.

** ABRUPTUS. Placidus ap. Maium pag. 431 et in gloss. cod. reg. 4778: *Abrupta sanctio aperta lex dicitur.*

** ABRUTELLA, ARRUPTELLA, No- vale, ager nunc primum præcisis vel qui pluribus annis cessavit. Sanctii Portugalia regis instrum. ann. 966: *... omnes Abrutel- las quas arrupit Gundemiro Iben-Daudi, per ejus circuitu, ut fuerunt ipsos Karvaliales quas arrupit etc.* Liber testament. Lorvan.: *Sic ipsa Arruptella ab integro concedimus. Hæc Sancta-Rosa de Viterbo.*

¶ ABRUTIO, Eversio, destructio. Item, licentia destruendi domum: non enim vas- sailo licebat ædificium aliquod, quamvis

suum, evertore absque domini feudalis permisso. Rymer. tom. 13. pag. 244. col. 2: *Omnimodas prostrationes, Abrutiones, sive permissiones cuendii aliquarum domorum, ac etiam omnimodas inclusurus aliquarum terrarum arrubilium.*

¶ ABRUTUS, Quasi ab erutus, id est, avulsus, excusus, Gall. Arraché, détaché, secoué. Privilegium Agiradi Episc. Carnot. ann. 696. apud Felibianum in Hist. Monasterii S. Dionysii p. XVII: *Et nos de multiplicata segete præmia sempiterna populo- rum congeries fructificata gremiis, Abrutis pulliarum sordebus triticum horrea reconditis metere atque adipisci mancipari valeamus.*

¶ ABSA, Vox Occitana. Mensuræ species, ulna. Instrum. ann. 1350. tom. 2. Ordinat. Reg. Franc. p. 479: *Item. Quod dicti Consules habeant potestatem cognoscendi, et ordinandi de mensuris bladorum, vini et olei, et aliis ponderibus, et de Absis, seu cannis, cum quibus panni lanei, et caprini et aliae merces mensurantur, cannantur, ac venduntur.*

* ABSACITUS, Investito opponitur. Absacitum facere, possessione exuere, possessionem abdicare. Charta apud Meichelbec. tom. 2. Hist. Frising. pag. 194: *Die vero eadem Legitum, missum episcopi, vestivit cum corda, unde signum tangitur, cum domibus, ædificiis, curtiferis, mancipiis, peco- ribus, et seipsum in evum Absactum fecit.* Vide Absitus in Absens.

* Huc spectat vox Gallica Abseulé, Dere- licitus, orbatus, apud Monstrelet. vol. 2. ad ann. 1426. fol. 33. r°: *Laduchesse Jaqueline demoura Abseulée de ses deux maris: car le duc de Gloucester avoit pris autre femme, et ledit duc de Brabant estoit tres- passé.*

* 1. ABSARE, Indominicare, sibi capere jure dominii. Glossa Cæsar. Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 673. col. 1: *Si ipsi (mansio- narii) ista et alia jura nostra non fideliter peregerint, dictus abbas vel qui locum ejus tenet, feoda eorum usque ad condignam sa- tisfactionem debet Absare, id est, Vronen.* Vide in Absus.

* 2. ABSARE, Cessare, vacare, Gall. Vaquer. Charta ann. 1308. in Reg. 40. Char- top. reg. ch. 92: *Est actum cum dictis religiosis (de Monte Maurilii) quod si dicta molendina accensata, diluvio aquæ, aut vetu- state, aut alio quovis modo diruerent et Ab- sarent, etc.* Eadem notione ex Tabul. S. Dion. de Capella occurrit in Absus; nisi sit pro Abosare, Diruere, evertore. Vide supra Abosatio.

* 3. ABSARE, Evellere, extirpare, Gall. Arracher; vel idem quod Cedere, rem quam- piam in alterum transferre. Vide Abscedere. Tabul. S. Petri de Cellafroini in pago Engolism. 12. circ. sæc.: *Audoinus Asinus laxa- bat vineas S. Petro; et præterea qui Absa- bant vineas, reddebant quartum de terra.*

ABSARE, ABSARIUS, etc. Vide in Absus.

¶ ABSBRIGARE, Prædium, castrum, etc. domino capitali reddere, et ab iis ita ex- cedere ut nihil juris penes cedentem remaneat. Proprie vero est a lite liberare; est enim Briga, Jurgium, lis, rixa: unde Bri- gare, Litigare, Disbrigare, Ab omni lite immunitum facere. Charta Alberti et Otto-

nis Austriæ Ducum apud Ludewig. tom.

5. Reliq. MSS. pag. 524: *Castrum in Stein a spectabili Comite... nunc in sua detinente potestate, Absbrigare tenebimur, sic ut ad predicti Regis filii domini Johannis manum diveniant. Vide Feudum reddibile.* * Vide Ab- strigare.

ABSCEDÆ, Ædificii lateres, cuniculi, apud Papiam editum. Sed legendum vide- tur latentes cuniculi, qui longius in terram abscedunt. [Codex MS. Ecclesiæ Bituric. habet: *Edificiū luteres, cuniculi, Quibus for- sitan intelligendi subterranei recessus ædificiū, fornices, Gall. Voutes, mines, lieux souterrains. Dici potuere Luteres et cuniculi, quod lutra circa fluviorum littora effodiatis recessus subterraneos more cuni- culorum.*]

ABSCEDERE, Cedere, rem quampiam, ant jus suum in alterum transferre, Ceder. Wichbild Magdeburgense art. 20. § 1: *Invenitur tandem judicialiter, quod cum here- dm consensu si proprium illud sibi Absces- sum, vel resignatum non sit. Infra: Cum vero.... proprium seu hereditatem Abscesse- rit, et ille eandem acceptaverit, ulterius per sententiam querat, ex quo quidem Absces- sionem fecit, an istud proficere ei possit in suo jure, etc.* Et § 2: *Dicendo, quemadmo- dum tibi domus seu hereditas coram judicio Abscessa, resignata, donata est. Adde artic. 21.*

¶ ABSCERNERE, Repellere, rejicere, Gloss. Absternere [** quod vide] etiam ex Glossario Isidori quod idem sonat, et est eadem vox varie lecta.

¶ ABCESSIO, Cessio. Vide in Absce- dere.

¶ ABSCIDICULA, Status vel imaginis loculamentum in forniciis modum pro Ab- sidicula, apud Joanneum Diaconum in Vita Gregorii Magni lib. 4. cap. 84: *In Absci- dicula Gregorius in rota gypsea pictus os- tenditur.* Vide Absida.

ABSCIDILIUM, Culcellus, quo ungulae equorum absinduntur. Breviloq.

¶ ABSCIRE, De memoria exire. MS. Cod. Bituric. et Amalthea, ubi additur: *Descire, de obedientia Duciis recedere, etc.* Goclenius in Lexico Philosophico: *Abscio ἀπονοτον, pro de memoria exeo.*

¶ ABSCISA, Scriptionis genus. Vide Scriptura.

¶ ABSCISURA, Intervallum. Gloss. Bi- tur. proprie idem quod Abscissio, Gall. Coupre, séparation.

* ABSCODERE, Excutere, siliquis exuere, Gall. Ecosser. Transact. ann. 1516. inter Jac. de Grassa dom. de Albarno et habit. ejus- dum loci ex sched. D. Chaix adv. Aquens.: *Licet dictis hominibus flagellare seu Absco- dere, aut flagellarí et Abscodi scero per alios, blada eorum propria et legumina.*

* ABSCONCIA, ut Absconsa, Cæca laterna. Inventar. S. Capel. Paris. ann. 1376. ex Bibl. reg.: *Item, una Absconcia argenti deaurata operis hachiti. Aliud Gallicum: Item une Esconce d'argent dorée hachée.* Lit. remiss. ann. 1451. in Reg. 182. Chartoph. reg. ch. 172: *Lesquelz compaignons alumerent la chandelle et la mirent dedens une Esconce ou lanterne.* A veteri Gallico Esconsser, Abs- condere: unde Soleil levant ou soleil Escon- sant, in Charta ann. 1325. ex Chartul. 21.

Corb. Hinc *Esconcerie* dicitur, cum quis rem negat et instrumenta celat, quibus illa probaretur. *Charta Jac. dom. de Saus ann. 1246. ex Reg. 93. ch. 291: De guige restorer, iij solz, se li debte est cognue; et d'Esconcerie provée, lxx solz.* Inde etiam *Esconsal*, pro Persugium, vulgo *Abri*, apud Guignevil. in Peregr. hum. gener. Ms. ubi homo sic Deum deprecatur :

Fai moi de Toi un Esconsal,
Un abril et un repastal,
Ou je me puise aler bouter.

Escondre vero, eodem sensu minus apte intellexit Cangius, cum opposita notione accipendum videatur ex loco laudato v. *Absona*. Vide infra in *Exconditum*.

ABSCONDERE, Purgare se. Capitula Ludovici II. Imp. tit. 2. cap. 4 : *Si quis autem negaverit factum, si comprobatus non fuerit, propria manu se Abscondat. Quo loco, Abscondere, idem valet ac excondicere, escondire, excondire id est, purgare se sacramento interposito, aut adhibitis testibus ut infra docemus : unde nescio an non, legendum sit, escondiat, vel excondicat.* Vide *Excondicere*. [** Capitula non sunt Ludovici a Imp. sed Karlomanni, Caroli Calvi filii, apud Vernis palatum facta. Codex Metensis (hodie regius 75 suppl. lat.) legit *abscondat*; Baluzius vero tom. 2. col. 287, et Pertzius vol. 1. Legum pag. 552. lectionem *excondicat* textui inseruerunt.]

ABSCONSA, Caca laterna, qua Monachi ut plurimum utuntur in oheundis dormitorii. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 36 : *Absconsam preparat cum candela, etc.* Adde cap. 41. Lanfrancus in Decretis pro Ord. S. Bened. cap. 1. sect. 1 : *Debet Prior cum Absconsa accensa per chorum ire, ac videre quam regulariter sedeant.* Occurrunt plures apud eundem pag. 259. 278. 280. 281; apud Udalricum in Consuetud. Cluniacens. pag. 32. 95. 130. 174. 213; in lib. Usuum Ordinis Cisterciensis cap. 20. 53. 68. 89. 93. 94. 100; in Vita S. Gregorii Episc. Armeni. n. 10; apud Gillebertum Lunicensem Episcopum de Usu Ecclesiastico, etc. Galli Monachi *Esconses* appellabant. MS. Corbeiense de Mensa Abbatis, de Thesaurario : *Debet enim prioribus, pueris Monachis portantibus lanternam et Esconsecandam, etc.* Est enim *escondre*, abscondere apud Guill. Guiart MS. :

Pierres, qui ne sont pas legieres,
Grosses sont celes des pierrees.
Qui se vont en la ville escondre,
Et font les couvertures fondee.

Consa et Sconsa, Eadem notione non semel. Consuetudines floriacensis Cœnobii : *Unus vero de infantibus in Consa a Magistro suo preparata affert candelam accensam.* Vita S. Gosuini lib. 3 : *Sconsas.... numquam prior vel Abbas habuit, nisi illam quoæ omnium communis fuit.* Vide Monasticum Anglic. tom. 3. pag. 171. 331.

* **ABSCONSE**, Latenter, abscondite, nostris Absconsément. Convocaverunt inibi multitudinem armatorum clam et *Abscense*, apud Menester. in Hist. Lugdun. p. 7. col. 1. Charta ann. 1457. in Chartul. 21. Corb. fol. 103 : *Se sont par plusieurs fois bouté Abscensem et cellement en nosdits bos de Morœul.*

* **ABSCULTARE**, pro *Auscultare*. Tes-

tam. Jacobi Aragon. Regis, Spicileg. Acher. tom. 9. pag. 199 : *Et hoc exemplum inde sumptum cum dicto instrumento originali inspici et concordari et Abscultari.*

* **Glossar.** vet. ex Cod. reg. 7641 : *Abscultat, adverbit intente. Unde Absculter, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 136. Chartoph. reg. ch. 268: En le presence des hommes liges dudit chastel (de Henchin) et plusieurs autres Abscultans à ce présens. Vide Audientia.*

ABSCULTATORES. Vide *Audientia*.

ABSE, *Spontaneus*, in Glossis Isid. Galli dicunt, *De soi*.

* **ABSECTOS.** Isid. lib. 16. Orig. cap. 11. de gemmis nigris : *Absectos, nigra et ponderosa distincta venis rubentibus: hæc excalafacta igni septem diebus calorem tenet.* An ali. ἄψυχος, Irreprehensus. Vide *Absctus*. [** Isidorus verbottenus Plinium expressit Hist. nat. lib. 37, cap. 10. Pro *Absectos* ibi legitur *Apsyctos*, græce ἄψυχος, ab a privativo et φυκτός, refrigeratus.]

* **ABSECTUS**, Discretus, separatus. Just. Cod. lib. 12. tit. 34. cap. 5. pr. et in f.

* **ABSEDIUM**, Obsidio. Memoriale Posttestanum Regiensium ad ann. 1247. apud Murator. tom. 8. col. 1115 : *Postea venit Imperator cum D. Izolino cum magno exercitu, et cum praedicto Rege et Cremonensis, et posuerunt se in Absedium prænominate civitatis Parmæ. Non semel ibid. occurrit. Chiron. Parinense ad ann. 1267. apud eundem Murator. tom. 9. col. 782 : Stando Parmenses in dicto Absedio burgi S. Domini cum Mutinensis..... auditum fuit, quod, etc.*

* **ABSEITAS**, vel *Abscitas*. Vide *Absus*.

1. **ABSENS**, Eadem notione qua *Abstentus* (de quo vocabulo infra) usurpatur in Capitulis Caroli M. lib. 7. cap. 215. ubi de Devota peccante et pénitente : *Priusquam in Ecclesia admittatur ad orationem, ad nullius convivium Christianæ mulieris accedit. Quod si admissa fuerit, etiam hæc quoæ eam receperit, habebitur Absens.* Id est abstinet pariter ab ingressu Ecclesiæ, seu habebitur pro excommunicata.

2. **ABSENTEM SE FACERE**, Devestire se de re aliqua, exuere possessione, et eam in alium transferre Charta vetus ann. 1075. pro Monast. Pinarolensi, in Probat. Hist. Sabaud. : *Exinde ultimam facio traditionem et vestitaram, et me exinde foris expuli, varipsi, et Absentem feci. Habetur rursus pag. 23. Occurrunt prætere haec formula in Charta Mathildis Comitissæ quam descripsit Baroniūs ann. 1102. et in alia apud Ughellum tom. 3. pag. 415. tom. 4. pag. 1160. et in Bullario Casinensi tom. 2. pag. 102.*

* **ABSENTUM SE FACERE**, Eadem significatio; sed non eadem origine, *Absensus* enim constat ex prepositione *ab* et *sensu*, quod a verbo *sensire* seu *saisire*, Tenere, Gall. *Saisir*. Veteres Chartæ apud Ughellum tom. 3. pag. 61. et 415 : *Légitimam facio vestitaram per cultellum, festucam nodatam..... me ea inde foris expuli, et verpsi et Absensus feci.*

ABSENTUM FACERE, Eadem notione. Tabularium Casauriense ann. 21. Ludov. Imp. Loth. F: *Et juxta legem meam per cultellum et festucam notatum [l. nodatum] seu gazonem terre vobis exinde ad vestram partem*

corporalem facio investitaram, ad vestram proprietatem habendum, et me inde foras expuli, et Absito feci, faciendum exinde a presenti die, tam vos quam heredes vestri aut cui vos dederitis, vel habere statueritis, proprietario nomine quidquid volueritis, etc.

ABSTITUTUM SE FACERE, in veteri Charta apud Ughellum tom. 3. Ital. sacr. pag. 49. 51.

* 3. **ABSENS**. Instrumentum Inquisitionis a missis Imperatoris factæ post ann. 800. in Angel. Funiagalli cod. dipl. Sant-Ambrosiano pag. 173 et apud Guerardum in Appendix ad Polyptychum Irminonis pag. 343 : *Insuper est ibi terra Absens, quam ipsi servi laborant. Vide Absus.*

* **ABSENTANDUS**, Absens, fugitivus. Lit. remiss. ann. 1358. in Reg. 86. Chartoph. reg. ch. 321 : *Muciots se reddidit propter hoc Absentandum. Absentation, Absentement, absentia, fuga, in aliis Lit. ann. 1387. ex Reg. 131. ch. 122: Par laquelle Absentation, il a encouru le ban général de nostre royaume.* Aliae ann. 1399. in Reg. 154. ch. 427 : *Le suppliant doubtant rigueur de justice, s'est absenté du pays, et pendant son Absentement, etc.*

1. **ABSENTARE**, Occultare, abscondere. Joan. de Janua : *Absentare, Amovere, absentem facere, vel esse.* Alanus de Insulis in Planctu naturæ : *Cetera vero, que thalimus secretior Absentabat, meliora Fides esse loquebatur, id est, occultabat. Aimonius lib. 1. de Miracul. SS. Georgii et Aurelii num. 7: Sed quid exinde Christus pro suorum martyrum ostensione operatus sit ulla tenus Absententia non debet.*

* 2. **ABSENTARE ALIQUID**, Ab eo receivedere, illud relinquere. Lit. remiss. an. 1384. in Reg. 125. Chartoph. reg. ch. 115 : *Hoc facta, metu rigoris justitiae, domum suam Absentavit.*

* 3. **ABSENTARI**, Ausserre, abscondere, separare. Translat. unius mart. SS. Thebaeor. apud Marten. tom. 6. Ampl. Collect. col. 1018 : *Quamvis, ut superius dixi, de capite nihil præter mentum haberetur, sicut persecutoris illud Absentaverat gladius. Paulo ante : Sic casu pertransierat inter caput et mentum persecutoris gladius.*

4. **ABSENTARE SE**, Consil. Cesaraugust. c. 4 : Nulli licet se de Ecclesia Absentare. Petrus Damiani. lib. 1. Epist. 9 : *A Concilis se syndicibus Absentavit.* S. Ambrosius in Actis S. Sebastiani cap. 17. n. 60 : *Non potes temetipsum nec a spectacula tollere, neque jacidaudis negotiis Absentare.* Dinamus : *Qui de cordis non Absentiarcano. Utitureiam Herimannus de Restaurat. S. Martini Tornacensis cap. 4; Wilel. Brito. lib. 6. Philipp. v. 494. lib. 7. v. 22. etc.* Vide legem 4. Cod. Theod. de Decur. et quæ ibi notavit Jacobus Gotofredus, et Savaro ad Sidon. lib. 9. Epist. 13. [** In Theod. Cod. lib. 12. tit. 1. cap. 84 : *Quos crimen desertionis Absentat.* Vide Forcell. in voce *Absentare*. Gemma Gemmarum : *Absentare, Absentem se facere.*]

5. **ABSENTARE**, Abesse. Valerianus Cemelensis Homil. 9 : *Ecce hic dicit : Clavis deest, custos Absentat; cum primum reversus fuerit, accipies.* Et Homil. 11 : *Assistente igitur Deo ac Servatore nostro, sine dubio dominatio diabolica potestatis Absentat.* Eucherius in

HOMIL. : *De templo Dei Absentare non expedit Sacerdotem.* Alanus lib. 4. Anticlaud. pag. 61 :
Simili non omnis gloria quarto
Absentatur equo.
[** Interpr. ad Paul. lib. 1. tit. 7. § 1 : Si qui per necessitatem longinquæ peregrinatio- nis Absentant.]

¶ **A B S E N T E R E**, Eadem significacione di- citur in *Capitul. General. MSS. S. Victoris Massiliensis* : *Quod si dicti monachi excedunt discurrendo inutiliter, vel se sine suorum li- cencia Priorum a Prioratibus Absentendo, etc.*

A B S E N T A R E U S, qui se semper absentat. *Joan. de Janua.*

A B S E N T A T U S, Deperditus, amissus, Gallis *Egar.* Lex Longobard. lib. 2. tit. 36. § 6 : *Et dixerit quod munimen suum Absentatum fuisset, id est, Charta seu diploma non re- petiretur.* **A B S E N T I E**, in *Consuetud.* Leo- diensi art. 24. 106. 107. dicitur de eo qui *Absentare se cogitur, qui est obligé de s'ab- senter.*

A B S E N T A T I O, in Epist. 58. ex *Franciscis tom. 1. Hist. Franc.* apud *Gregor. VII. PP. lib. 1. Epist. 44. 45. etc.* [S. Bernardus lib. de *Præcepto et Dispensatione cap. 20*] : *Illa vero circa corpus occupatio quid est, nisi a Deo quædam Absentatio, et Absentatio quid, nisi peregrinatio?* Aliud sonat in *Gloss. Lat. Græc. Absentatio, ἀποστήνας.* [** Cod. Sangerm. *ἀποστήνας.* Vulcanius legendum censem *ἀπόστηνας.* Vide *Desid. Herald. lib. 1. Adv. cap. 1.*] In aliis *Gloss. MSS.* addi- tur *ἀπόστηνας.* Vide *Gloss. med. Græc.* in *οὐδές.* [Vulcanius et ex eo Laurentius in *Amalthea* : *Absentatio, Recitatio facta ab- sente libro.*]

¶ **A B S E T E R**, In *absentia, in Translatione S. Gothilaci, Aprilis tom. 2.* pag. 60.

¶ **A B S E N T I A L I S D I E S**, Dicitur dies qua quis absens est, ut eum Canonicus a choro abest. Statuta Stephani Tornacensis Episcopi ann. 1196. pag. 1197. novæ Edit. Diplomaticum Miraei : *Si etiam aliquis Canonicus propter manifestum capituli vel Episcopi negonum absens fuerit, vel cum Episcopo equi- taverit, illorum dierum Absentialium angus- tia ad hoc ut foraneus judicetur non poterit concretari.*

¶ **A B S E N T I A L I T E R P R E S E N S**, id est, cor- pore quidem absens, sed præsens mente. *Epist. Halinardi Archiep. ad Canonicos Lugdun. circiter ann. 1051. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 8. B :* *Quapropter Absentialiter præsens solo tenus sup- plico communiter miserando indulgetis.*

A B S E N T I V U S, in Fragmento Petronii cap. 33 : *Sed ne diutius Absentivus essem, volu- platem mihi negavi.* Alii aliter legunt.

* **A B S E N T I E L I S ἔτας**, Majoritas, ut vulgo dicitur, cum qui sua tutela est, quasi quod abs se sit, id est, sibi reluctus. *Scacar.* apud Cadom. ann. 1234. in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 37. r. col. 1 : *Nullus auditur de venditione consanguinei revocata post annum præteritum Absentialis etatis : mota quæstione super revocatione ab uno de consanguineis, venditor et emptor ven- ditionem rescindere non possunt.*

* **A B S E N T I M E N T U M**, pro *Adsentimen-* tum, *Consensus.* *Charta ann. 1231. apud Manniin Observat. hist. ad Sigil. antiq. tom. 7. pag. 118 :* *Promisimus etiam et juroverant*

non esse in consilio, vel facto seu Absenti- mento, quid castrum S. Miniatis perdut ho- norem.

* **A B S E N T I O**, *Adolacio*, in *vet. Glossar.* ex Cod. reg. 7646. [** Cod. 4778 : *Adulatio.*]

A B S E N T U M pro *Absinthium*, legi in *Co- dice MS. Apulei de Herbis*, monet Salma- sius ad *Lampridium*, indeque *Absentatum vinum*, apud eundem *Lampridium* in *Co- dice Palatino*, pro *absintiatum*, ut editus præfert.

* **A B S E P T I C U S**, *Furiosus*, in *Glossar.* ex Cod. 7641.

* **A B S E S C U T A R E**, Devestire se de re aliqua, et juri, quod in eam quis habere potest, renuntiare atque in alium transferre. *Charta ann. 1269. ex Cod. reg. 9861. fol. 37. r. :* *Dictis bonis spontanea voluntate... ad opus dicti Henrici et Gertrudis ejus uxoris, ... pro nobis et nostris successoribus haeredibus Absescutuvimus, et per pre- sentes Absescutamus et renunciamus.* Vide supra *Absactus.*

* **A B S I C T U S**, *Gemma nigra et ponderosa*, in *Glossis Bituric.* *MSS.* Vide *Absctos.*

1. **A B S I D A**, vel *Apsida*, *Fornix*, ex Gr. ἄψις, arcus, fornix. *Papias :* *Absida est he- mispherium.* *Gloss. Lat. MS. Reg. :* *Emispe- rium, Absida.* *Honorius Augustod. lib. 1. de Imagine mundi cap. 77 :* *Absides, id est, circuli.* *Durandus in Ration.* *Exedra est Ab- sida, sive volta.* *Ælfricus in Gloss. Saxon.* *Absida, sine pealt cleofa vel portic, id est, rotunda concameratio, vel porticus.* *Gloss. Gr. Lat. ἄψις, forfex, arcus, fornix.* *Isidorus lib. 14. cap. 18 :* *Utrum Absidam an Absidem dicere debeamus, hoc verbi genus ambiguum quidam Doctorum existimant.* *S. Hieronymus lib. 2. in Epist. ad Ephes. :* *In summo celi fornice, et ut ipso verbo utar, Abside.* *Senator. lib. 8. Epist. 33 :* *Hic erum- pit aquarum perspicua et dulcis ubertas, ubi in modum naturalis antri Absidis fabricata concavitas, sic perspicuos liquores emanat, ut vacuum putes lucum, quem non dubitas esse plenissimum.* *Ordericus Vital. lib. 9. pag. 719 :* *Multi autem abibunt, qui nunquam redibunt, donec ad proprias Absides astra redeant.* *Perperam edit. obsides.* [Epistola Gunzonis ad Augienses Fratres, ann. 969. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 310. D : *Vile putat in libellibus studiis im- morari; planetarum Absidas, positionem, discursus per Zodiacum, circulorum inter se replicationem inquisitum ire nihil pendit.*] Vide *Alcuinum Poem. 3.*

2. **A B S I D A**, Pars ædis saecæ-interior, in qua altare colloccari solet, sic appellata, quod sit quodammodo separata a templo, et proprio fornice tecta et convoluta. *Gregorius Turon. de vita Patrum cap. 7 :* *Ante altare, basilice fundamenta jecit, erectaque Absida miro opere construxit et transvolvit.* Cap. 16 : *Ventumque est ut sanctum Munus iuxta morem Catholicam signo Crucis super- posito benedicetur : at ille intuitus, vidi quasi ad fenestram Absida scalam positum, etc.* *Zixilanes in Vita S. Ildefonsi Episc. Toletani :* *Et elevatis oculis, aspergit in cir- cuitu ejus, et vidit omnem Absidam Ecclesie repletam Virginum turmis de cantatio- nibus David modulata suritate aliquid de- cantantibus.* *Petrus Damiani. lib. 3. Epist. 8 :* *Teneo scilicet charistrum post Absidam*

Ecclesie tuo dumtaxat habitaculo dedicatum, etc. Id est, retro chorum, seu potius pre- sbyterium, neque enim hic locus asterisco indiget. *Hugo Flaviacensis in Chronico pag. 112 :* *Reliquias Hierosolymitanas in principali Absida locis congruis venerabiliter collocavit.*

Guibertus lib. 1. de Pignor. Sanctor. cap. 2. § 2 : *Is ante Absidis frontem, inter altare vide- licet et Absidem... pro officio acturus astite- rat.* *Anselmus Episcop. Havelberg. lib. 3. Dial. cap. 1 :* *Et quoniam omnium vestrum excellentiae placuit, ut in hac sancta Basilica S. Sophia iterum conveniremus, in cuius Ab- sida nunc sedemus, etc.* *Vita Aldrici Epis- copi Cenomanensis n. 2 :* *fecit namque in predicta Ecclesia altaria sex, quorum unum sursum positum in media Absida collocatum, etc.* *Vide Analecta viri doctissimi Joan. Ma- billionii tom. 1. pag. 108.* *Mitto reliqua quæ non ita pridem in hanc sententiam conges- simus in Descriptione Ædis Sophianæ. n. 51.* [** Cod. reg. 4778. exscribit quæ Isidorus habet Orig. lib. 15, cap. 8. n. 7. et addit : *Locus ante altare est.*]

¶ **A B S I D A**, Proprie est ejusvis sedi- fici pars extrema et interior super planum semirotundum erecta et concamerata, quam Galli plerique appellant *Rond point.* Neque dumtaxat usurpanda *Absida* pro illa parte in qua altare colloccari solet; convenient cui- libet structura in arcum desinent et con- camaretæ : quare et dicitur de Ecclesiæ Sacellis semirotundis, deque aliis partibus Ecclesiæ, cum in circulum pariter termi- nantur. *Sic Eccles. Cathed. Noviomensis, Eccles. S. Luciani Bellovacensis, atque Nannetensis, olim S. Pauli, plures habere Absides dicuntur, quod tria ædifici totius in crucis modum exstructi extrema in arcum desinant.* *Vita Sancti Hermelandi inter Acta SS. Benedict. tom. 1. sæc. 3. pag. 398 :* *Sancta ejus membra in Basilica S. Apostoli Pauli juxta oratorium S. Vandregessili in Ab- sida meridiana sepultæ debito cum honore tradididerunt.* *Vita B. Hermanni Josephi, April. tom. 1. pag. 694. B :* *Cum in una Ab- side Monasterii orationibus esset ac medita- tionibus occupatus, etc.*

¶ 3. **A B S I D A**, Interdum pro Episcopali sede, quod in medio *Absida* colloccari so- leret, ut in Ecclesiæ in quibus Chorus re- tro altare est. *S. Augustinus ad Albium :* *Dicebam ego quibus poteram qui nos in Ap- sidem honoratores et graviores ascenderant.* *Et Epist. 203. ad Max. :* *In futuro Christi judicio nec Absida gradatæ nec cathedræ velatae.*

4. **A B S I D A**, Feretrum in quo reliquiae Sanctorum continentur, sic forte appellata, quod in absidem seu cameram desu- per convolvatur. *Gesta Consulum Ande- gevensem cap. 3. n. 26. ubi de Relatione corporis S. Martini :* *Absida siquidem quam deferebant, erat fusilis ex auro et argento, quod dicitur electrum, spissitudine duorum digitorum, actoremque operis B. Perpetuum in sculptor designatar, suffragio litterarum, etc.* [Vide S. Paulini epistolam. 3a. edit. 1685. pag. 206. et not. 149. pag. 64. ubi præter ecclera docetur *Absidam* ut plurimum sumi pro concha altaris, yet ipsa sacra mensa seu altari; v. g. cum dieuntur in *Ab- sida* deposita Sanctorum reliquia quas sub altibus, et intra altaria recordi solitas no-

tum est. Videsis et D. Cangii lib. 3. Constantiop. Christ. p. 45. et 46. ** Vide Salmasium ad Solinum cap. 55 pag. 852.]

¶ 5. **ABSIDA**, in Glossis MSS. est latior pars aedis.

¶ 6. **ABSIDA**, **ABSIDIA**, **ABSISSA**, Sacra umbella quæ aut supra SS. Sacramentum aut supra SS. Corpora erigitur, Gall. *Baldachin*. In omnibus fere sacellis S. Dionysii super Sanctorum reliquias *Abside*s lapideas opere Gothicæ extrectas videre etiamnum licet. Glossulæ excerptæ e Codice MS. Cluniaciensi tom. 2. pag. 23. operum posthum. D. Mabillonii: *Absis est feda, operculum ligneum, quod retro altare sit supra corpora sanctorum.*

ABSIDIA, Eadem notio. *Gesta Dagoberti I. Reg. Franc. cap. 17: Foris quoque desuper Absidam illam, infra quam veneranda Martyrum corpora tumulaverat, ... ex argento purissimo mirifice cooperuit.*

¶ 7. **ABSIDA**, Orbita, circulus rotæ. Quod autem sic dicatur, inquit Spelinannus, fieri videtur non ab ἄψις, ἄψιδες, fornix, sed ab ἄψις, ἄψιδες, tactus, ab ἄπτω tango, quia pars illa rotæ quæ orbitam describit, terram tangit. Adde quod hac eadem notio apud Geometras *Tangens Linea* appelletur, quæ circulum in punto tangit, nec secat illum. [Vide omnino Forcellini Lex. in voce *Absis*.]

ABSIDATUS, Concameratus, in absidis seu arcus formam tectus. *Gloss. Lat. Gr. Arcutus, τοξοτός, ἵπακατης, ἀψιδωτής. Porticus absidata*, apud P. Victorem in Descr. Romæ, reg. 4. Senator lib. 4. Epist. 51: *Caueas illas saxis pendentibus Absidatas, ita juncturis absconditis in formas pulcherrimas convenisse, ut cryptas magis excelsi montis crederes, quam aliquid fabricatum esse judeicas.*

ABSIDICULA, apud Joannem Diac. lib. 4. Vitæ S. Gregorii M. PP. cap. 84.

¶ 8. **ABSIDITAS**. Vide *Absus*.

ABSIGNARE, ἀπορρίπτειν, in Gloss. Lat. Gr. Resignare, desigillare, *Décacheter*.

* 1. **ABSLIRE**, *Dividere, Départir*, in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

* 2. **ABSLIRE**, *Descendere*. *Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: Absiliunt, descendunt.* [** Cod. 4778: *Absiliunt, descendunt. Stacius, Absiliunt nubes et fulgere claro astra patent. Locus est in Thebaide, lib. 10. vers. 374.*]

¶ 9. **ABSINTHIVM**. Vide *Absyntheticum*.

* **ABSTENERE**. Vide *infra Abstitere*.

ABSTANUM [vel *ABSIDANUM*] ιδος γρασσον, in Gloss. Gr. Lat. [Forte legendum *Aurichalcum*. ** Legendum potius *Obridium*. Vide *infra* *Obryzum* et *Salmasium de Homonymis Hyles Iatricæ* pag. 218, E, 6.]

¶ 10. **ABSTAS**. Vide *Absus*.

¶ 11. **ABSTITIUM, ABSITUM** se facere. Vide in *Absens*.

¶ 12. **ABSIURARE, ABSIURATIO**. Vide in *Abjurare*.

¶ 13. **ABSLATATA**, *Navis pyratica*, in Onomastico. Vide *Abstata*.

ABSO. Vide *Abuso*.

ABSOLERE, *ab usi recedere*. *Papias*.

1. **ABSOLOVERE**, Liberum dimittere. Lex Wisigoth. lib. 9. tit. 1. § 2: *Si quis alienum servum in fuga lapsum, ferro vinctum, aut in quocumque ligamine constitutum Absol-*

verit. Eugippius in S. Severino: Captivos gratanter Absolveret. Vide Ughellum tom. 7. pag. 977. [** Cod. 4778: Absolvit, liberat; non moratur; missum facit.]

2. **ABSOLOVERE**, Interdum mittere, remittere in patriam, domum. *Anastas. in Hist. Eccl.: Hunc nos baptizantes, ad proprium Absolvimus regionem. Ubi Theophanes in Cod. Vatic. habet ἀποτέλεσμα, in Regio ἀπειλόσατεν. Agobardus de Bapt. Juðaeor.: Post paululum fecisti ut ingrederer, sed nihil audiui, nisi Absolutionem discedendi. Id est, licentiam, facultatem discedendi.* [** Hac significatione vox frequens apud Plautum. Annianus lib. 17. cap. 8: *Legatos muneras absolvit.*]

3. **ABSOLOVERE**, Donare, dimittere, contradere, in possessionem mittere. *Tabularium Concensem in Ruthen. cap. 91: Eustorgius de Macennago dimisit et Absolvit Sancto salvatori de Conchas .... Ecclesiam de S. Mameto, etc. Tabularium Abb. Belliloci in Lemovicib.: Facta gurpicio ista vel Absolutio in mense Junii, etc. Et ante: Si... aliqua persona contra gurpitionem vel Absolutionem illam calumniam generare præsumpscerit. Ibid.: Quonobrem omnia Absolvimus Deo sanctoque Petro Bellilocensi in manu Domini Abbatis. Vide Miracula S. Ludgeri Episc. Mimini. n. 39.*

4. **ABSOLOVERE DEFUNCTOS**, est Dicere Collectam mortuorum, *Absolute, Domine, animas fidelium defunctorum*. Odo Episcopus Parisiensis in Præceptis synodalibus § 7: *Sacerdotes auditio Purochaniorum suorum obitu, statim Absolvant eos cum Psalmis pro defunctis, et Collecta. Statuta Ordinis de Sempringham p. 781: Patres et matres, fratres et sorores et consanguinei defuncti Fratrum nostri Ordinis in anno Capitulo in Conventu nominativo debent Absolvi, etc. Vita S. Gilberti Institutoris ejusdem Ord.: Recitatis Sanctorum passionibus, et Absolutionis defunctis. Adde lib. Usuum Ord. Cisterc. cap. 30. 99.*

¶ 5. **ABSOLOVERE AD CAUTELAM**. V. infra *Absolutio ad cautelam*.

* 6. **ABSOLOVERE**, Permittere, dimittere, Gall. *Abandonner*. Acta MSS. Inquisit. Carcasson. ann. 1308. fol. 41. r°: *Ermengardis concesserit, quod Guillelmus Yssaura, vir suus, hæreticaretur, et ipsum Guillelmum Absolvit ipsis hæreticis.*

¶ 7. **ABSOLOVIMENTUM**, *Licentia, facultas aliquid faciendi*. Synodus Cæsaraugustana anno 1058. tom. 3. Collect. Concil. Hispan. pag. 220: *Nec per illum nuncium non dirigat ei sine consilio et Absolvimento de supra dicto Comite Raymundo.*

¶ 8. 1. **ABSOLUTE**, Absque prævia salutatione, canto, benedictione aut invitatione. Vox officii Ecclesiastici. MS. Codex Rituum Ecclesiæ Beatae Mariae Deauratae, et in aliis Ritualibus Libris frequenter: *Dicuntur Absolute et sine oratione nec ante nec post... post tractum dicitur oratio scilicet, Deus a quo... et Iudas etc... que dicitur Absolute et sine salutatione et cum flectamus.*

¶ 9. 2. **ABSOLUTE ORDINARI**. Dicitur de Clericis qui ad sacros Ordines promoventur absque *Titulo* seu Ecclesia cui mancipentur, et de cuius redditibus vivant. Concilium Londinense ann. 1125: *Nullus in Presbiterum, nullus in Diaconum, nisi ad certum*

titulum ordinetur. Qui vero Absolute fuerit ordinatus, sumta careat dignitate. Vide Titulus.

1. **ABSOLOUTIO**, Indulgentia, a peccatis remissio. Ordericus Vitalis lib. 5: *Et generali Edicto festivam stationem ad sancti Pontificis corpus... fieri decrevit, ad quam Parochianos pene omnes monitus et Absolutionibus atque benedictionibus invitavit.*

* Nostris, eadem notione, *Absolution*, pro *Indulgence*, ut legitur apud Monstrel. vol. 3. ad ann. 1449. fol. 25. v°: *Et adonec (la belle Agnes) request son confesseur qu'il la voulsist absoudre de peine et de couple, par vertu d'une Absolution, laquelle estoit à Loches, comme elle disoit; ce que le confesseur à sa relation seit.*

* Antiquiore Orderico Vitali hujusmodi *Absolutionis* seu indulgentiæ formulam, ut potest dignam notatu, hic describo ex Archivis S. Victor. Massil. : *Absolutionem dom. Deodatus episcopus (Tolonenensis, qui circa medium XI. saeculi floruit) cum universis clericis suis fecit in hoc loco (Petrifoci) tam viris quam mulieribus, de omnibus peccatis suis, tam de majoribus quam de minoribus, unde paenitentiam egerunt vel agere cupiunt; de minoribus unum medietatem, de majoribus dimittimus, qui in tres dies est unum; (sic) et qui in duabus dimittimus unum extraordinarium et ad eventum, ad eas qui ibidem fideliter venerint vel vigilaverint, aut de possessione sua valentem unum denarum, per unumquemque annum, in adjutorio dederint. Huc etiam revocanda est, (nequaquam enim ad absolutionem sacramentalem, cuius formula non licet immutare pro libitu, pertinere potest.) indulgentia, quam Eugenius IV. PP. iii. concedebat, qui ad redimendum ex Sarracenis Joannem regem Jerosolymitanum facultates suas insumebat. Hæc vero talis est: *Ego te absolve ab omnibus penitentiis in purgatorio tibi debitibus, ... et restituo te illi puritati seu innocentia in qua eras, quando fuisti baptisatus. Vide infra in Fraternitas 5. et Indulgentia**

* Sed et mortui ab excommunicatione absolvebantur; quod, schedula absolutionis eorum pectori superposita, fiebat, uti docet Andreas Floriac. Ms. lib. 3. Mirac. S. Bened. : *Post aliquot dies reperitur a diabolo suffocatus. Exinde monasterio S. Petri Apostolorum principis, quod dicitur Inder, sepulture mandatur; atque pervasorem ecclesiasticarum rerum terra non ferens a se exponit, a se ejicit..... Mane itaque facto ita repertus, iterum quantocius sepulture traditur; sed denuo bis terque miraculum geminatur.... Unde ad id ventum est, quo Benedicti res injuste pervasæ, condigna satisfactione relaxantur, Floriacum mittatur: a fratribus indulgentia absolutionis misero impetratur; quo facto atque eadem relaxatione in scedula admota pectori mortui superposita, non eum tellus pepulit ultra. Vide in Imblotatus.*

¶ 10. 2. **ABSOLOUTIO**, Dispensatio, dimissio, libertas, permissio. S. Bernard. Epist. 313. n. 3. Edit. ann. 1690: *Et credo, ni falor, quod Absolutio quæ facta est, potest interim impediri etc. Loquitur de facultate discedendi ex uno Monasterio duobus Monachis concessa.*

¶ 11. 3. **ABSOLOUTIO**, Apocha, acceptatio,

Gall. *Quittance, décharge.* Diploma Casimiri Poloniæ Regisann. 1356: *Litteras quittantias papibus, et Absolutiones sub forma debita.*

¶ 4. **ABSOLUTIO**, in Ecclesiastici Officii Rubricis est deprecation brevis quæ dicitur finitis psalmis cuiuslibet Nocturni, qua solebat olim terminari Officium nocturnum uniuscujusque Vigilie; *Absolutio enim terminum et finem denotat*, inquit Macer in Hierolexico. Vide Hofmannum.

¶ 5. **ABSOLUTIO**, Collecta, seu oratio pro mortuis, illa præsertim quæ incipit, *Absolute Domine, etc.* Item quævis alia orationes pro defunctis, ac etiam preces, thurificationes, aspersiones, quæ circa corpora defunctorum fiunt. MS. Consuetudinum S. Augustini Lemovic. fol. 18: *Quando pro aliquo Abate vel Abbatissa defertur rotulus, si Conventus est in claustris... Cantor debet scribere in eo Absolutionem vel orationem consuetam, etc.* Habetur hujusmodi Rotulus in Monast. Solemniaci prope Lemovicum pro Hugone Abbe defuncto anno 1240. in quo *Absolutio a Cantore scripta his verbis legitur: Titulus Conventus vel Eccl. N. Anima Domini Hugonis Solemniac. Abbatis et omnium fidelium defunctorum per misericordiam Dei requiescent in pace. Oravimus pro vestris, orate pro nostris, etc.* Vide supra *Absolvere defunctos*. Vide etiam *Rotulus*. Forma porro et ritus *Absolutionis* habetur in Cæmoniarum Codice MS. Monasterii B. M. Deauratæ Tholos: *Fit circuitus per cimiterium a Priore vel ab Domudierio, abstergendo ab aqua benedicta, et post finito responsorio cum versibus Absolvuntur mortui ab illo qui fecit officium.* Idem occurrit in Instrum. ann. 1397. apud. Marten. tom. 1. Anecd. col. 1630.

¶ 6. **ABSOLUTO CAPITULI**, Brevis Lec-
tio ex Scriptura Sacra, quæ quotidie post Primam dici solet, et quæ primum in Mo-
nasteriis finito *Capitulo* antequam Fratres
exirent ad opera et benedictionem a Su-
periore acciperent, decantabatur.

¶ 7. **ABSOLUTO AD CAUTELAM**, Gall. *Absolution à Cautèle.* Dicitur de absolutione quæ majoris securitatis causa alicui judicis sententia excommunicato et appellanti con-
ceditur; dummodo ferendo demum iudicio se paritur promittat præstissimo sacra-
mento. *Absolutionis ad Cautelam nulla men-
tio ante Celestinum Papam qui anno 1195. ad Episcopum Lincoln. scribens, quosdam absolvit permitti ad majorem Cau-
telam.* Conc. Tarragon. ann. 1591. tom. 4. Collect. Conc. Hispan. pag. 589: *Absolutio ad cautelam prohibetur concedi invasoribus excommunicatis, et de facto concessa non valere declaratur.* Charta *Absolutionis* ab Officiali Rhomag. concessæ asservata in Monasterio B. M. de Bono nuntio: *Contra quos dictus Rev. Pater aut ejus Officialis ad suspensionem vel excommunicationem processerat, a sententia hujusmodi pendente dicto processu et sine ejus ac procuracionum prædictarum prejudicio per dictum Archiepisco-
pum vel ejus Officialium habentem super his potestatem Absolverentur ad cautelam etc.*

ABSOLUTIONIS DIES, apud Baldricum Noviom. lib. 3. cap. 74. in Vita Lietherti Episc. Camerac. cap. 54; apud Silvestrum Giraldum in Itinerar. Camb. lib. 2. cap. 11. vulgo le Jeudy *Absolu*, seria nempe quinat

ante Pascha, qua Poenitentes absolvit solebant. Joannes Episcop. Abrincensis de Offic. Eccles. pag. 41: *Ipsa die hora sexta populus ad Ecclesiam convenit: si Episcopus fuerit, convocatio paenitentium et Absolu-
tio, chrismatis et olei consecratio, juxta Episcopalem ritum ordinetur; ubi vero de-
fuerit, imprimis tam Clerus, quam populus prostrati in terra cum lacrymis et gemitu Absolutionem criminum a majori Sacerdote accipiunt.* Gillebertus Episcopus Lunicensis de Usu Ecclesiast. : *Absolvit Presul populum de venialibus in Capite jejuniæ; de criminalibus in Cœna Domini.* Vide observata a Menardo ad librum Sacramentorum Gregorii pag. 231. et seqq. ubi de *Absolutionis* formulis. Adde V. Cl. Steph. Baluzium ad Regionem pag. 654. et quæ observamus infra in voce *Reconciliatione*.

* **ABSOLUTUS DIIS Jovis**, vulgo le Jeudi *Absolu*, feria nempe quinta hebdomadis sanctæ. Bened. abbas Petroburg. de vita et gestis Henrici II. edit. Hearn. tom. 1. pag. 200. ad ann. 1177: *Quod cum regi nuntiatum esset, in crastino summo mane diei Jovis Absoluti venit Cantuarium.*

ABSOLUTIONEM PACERE, Jubere, jussio-
ne dare, vel potius facultatem ac licentiam dare aliquid faciendi. Charta Dagoberti Archiepiscopi Bituricensis ann. 990: *In ipsius (Episcopi defuncti) loco jubeo et Absolu-
tionem facio ad Coepiscopos nostros eligere et benedicere Gausbertum Sacerdotem, etc.* Intra: *Nos (Episcopi) una cum auctoritate et Absolutione Domini Archiepiscopi nostri.... et Absolutione Domini Archiepiscopi nostri.... receperimus in nostro Episcopali numero atque Collegio proclamatum Gausbertum, etc.*

¶ 8. **ABSOLUTIONES RELAXATORIE**. Sic vo-
cantur concessæ excommunicati Absolu-
tiones ad tempus. Statuta Synodalia Ecclesiæ Eduensis apud Martenium tom. 4. Anecd. col. 511. B: *Item quia nonnulli Curati dum recipiunt Absolutiones relaxatorias seu relaxamenta usque ad tempus, tenent, ut dicitur, partes excommunicatas per Absolu-
tionem, et... præcipitur ut de cetero dum tales receperint Litteras, in registris suis registrent per hunc modum, videlicet, Rel-
axatus est talis, et Absolutus hinc usque ad tale tempus et non ultra, etc.*

IN **ABSOLUTO**, Voces Agrimensoribus propriæ, apud quos agri in *absoluto* remanere ac teneri dicuntur, qui sine lege et finitione sunt, id est, finibus ac limitibus non terminantur, apud Frontinum et Aggenum. [Hæc autem sunt loca, inquit iste, quæ in soluto dicuntur quæ aut in saxonis et sterilibus locis sunt, aut in paludibus, ubi nulla potuit exerceri cultura. Hinc forsitan facta vox *Absus* quod abbreviate *Absus* scriberetur pro *Absolutus*. Vide *Absus*.]

1. **ABSOLUTORIAE LITTERÆ**, Quæ re-
fecta, Missis ac Legatis dantur, cum domum remittuntur. Hugo Flaviniac. in Chron. pag. 254: *Ut reversis Missis suis cum litteris Absolutoris, ibi quoque a suffraganeis et diæcesi sua viaticum acciperet.*

2. **ABSOLUTORIAE LITTERÆ**, Quibus Pontifex excommunicatum, ab excommuni-
catione a se absolutum esse denuntiabat, in Concilio Burdigalensi ann. 1362. cap. 1.

¶ 9. **ABSOLUTORIUM**, Acceptatio, Apo-
cha, Gall. *Quittance.* Synodales Constitut.
ad calcem Lib. de Officiis Joan. Abrinc.

pag. 4: *Obligatoria et quittatoria instru-
menta... passare faciunt fraudulenter ut
Absolutiora sua fallaciter extorquere possint
et valeant.* [* Vide *Absolutio*, 3.]

¶ 1. **ABSOLUTUS**, Desperatus, Gall. *Dése-
speré.* Dicitur de ægro cujus morbus deplo-
ratur. Vita B. Columbae Reatinæ tom. 5. Maii. pag. 392. * C: *De quadam scala pro-
ruerat; ac fracto capite ac discoerto ce-
rebro, invadente febre, multiplicatisque va-
riolis, Absolutus erat iudicio medicorum.*

* 2. **ABSOLUTUS**, Persolutus, *Asoul*, no-
stris olim. Lit. ann. 1297. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 55. r°. col. 2: *Désquelz douze vînz et dis livres de Paresiz il se tien-
tent Asouls et apaié. Assossé vero, pro Ab-
solutus, liber, immunis, Gall. Décharge,
exempt, in Ch. ann. 1273. in Suppl. ad Mi-
räum p. 606. col. 1: Et rapportant celi disme
en le main le seigneur de Commines, de cui
je le tenoie en sief, ... il le converti en iritage
et me le rendu Assossé et desherié de tout
service de sief. Absoluta pecunia, Præsens,
Gall. Argent comptant. Charta ann. 1238.
apud Joan. Nicol. ab Hontheim tom. 1.
Hist. Trevir. pag. 724. col. 1: *Bona quæ-
dam, quæ mea Absoluta pecunia comparavi.**

** 3. **ABSOLUTUS**. Solitus et liber, li-
ber Fidelis, Vasallus uni addictus. Dipl.
ann. 1250 in Sande Comm. ad Gelriæ Con-
seut. Feud. Tract. 1. tit. 1, n. 25: *De dicto
castro sive domo ero homo suus absolutus
quod vulgo Ledigh-man nuncupatur.* Schan-
nat. Hist. Episc. Worm. tom. 1. pag. 244: *Hartradus de Merenberg partem castri in
Merenberg... beato Petro tradidit, ratione
cuius vasallum se fecit Wormat. Ecclesiæ
Absolutum, quod vulgo dicitur Ledigh-mann.* Vide *Solutus* et *Ligius*. Vide Haltaus. Gloss.
Germ. v. *Ledigh-mann. ADEL.*

ABSONIARE. Sacramentum fidelitatis Anglosaxonum laudatum a Somnero: *In illo, Deo, pro quo sanctum hoc sanctificatum est, volo esse nunc domino meo N. fidelis et credibilis, et amare quod amat, et Absoniare quod Absoniet, per Dei rectum et seculi competentiam. Saxonum habet, eal ascunian ð et he ascunhaþ, etc. est autem ascunian, devitare, fugere, detestari.*

* **ABSONUS, sine sono, homo.** Glossar. vet.
ex Cod. reg. 7641. [* Cod. 4778: *Absono,*
absurdo; præsopero; inutili sono.]

* **ABSORBERE**, Prætermittere, nullam rei alicuius rationem habere, Gall. *N'avoir nul
égard.* Lit. ann. 1408. tom. 9. Ordinat. reg.
Franc. pag. 355: *Arrestum et privilegia su-
predicta, ac alia per dictum dominum geni-
torem nostrum in hac parte edita, de quibus
nobis licuit, Absorbendo, etc. Asorbir, ad
uihilum redigere, in Lit. ann. 1401. tom. 8.
earumq. Ordinat. pag. 490: *Qui (le fait de la
marchandise) par les inconveniens des susdiz,
l'en y dit grandement estre adommagié et
Asorby.* Unde *Assorbir les yeux*, pro Oculos
extingue, excæcare, apud Philip. Mouskes:*

Pour cou que li sire li fist
Les deux ious Asorbir el cief.

* **ABSORSIT**, Foras ejicit, exturbavit, ex-
posuit, exegit vel ejecit. Glossar. vetus ex
Cod. reg. 7646. Vide supra *Aboso*.

* **ABSORCUS**, ibid. *Absorta est, restricta*
[** Cod. 4778: *restricta*] *est, consuet vel
elanguit. Absorptus, Numer. 11. 2. et 1.*

Cer. 15. 54. [** Cod. 4778 : *Absorta, devorata, glutita, deleta, abolita.*]

ABSPES, Sine spe, ἀπίπειν. Occurrit in Vita S. Onuphrii cap. 10 : *Abspes etiam multoties vitæ.*

¶ ABSPORTARE, pro *Asportare* vel *abigerere*; si de pecoribus agitur, Gall. *Emporter*, *Emmener*. Charta Philippi Aug. ann. 1194 : *Si quis a civitate fugerit, et catalla cuiuspiam Burgensem Absportaverit, et Scabini hoc cognoscant, redire non poterit nisi per cranum creditorum.*

1. ABSQUE, *Præterquam*. Aurel. Victor Schotti in Augusto : *Felix adeo, Absque liberis, tamen simulque conjugio. In Caligula : Immature Absque Octavianæ interitus. In Hadriano : Apud Bajas tibi interierit anno Imperii Absque mense vicesimo secundo. Utitur etiam non semel Ammianus, ut et alter Victor in Vitell. Vespas. et Theod.*

2. * ABSQUE eo quod, *Quamvis non. Formulae Massil. ex Cod. reg. 7657. fol. 27. v° : Dictum talem pignorari fecit per talem nuntium dictæ curia, usque ad cantitatem unius floreni, pro corrattagio suo prædicto, Absque eo quod dictum officium juraverit, aut alias fidejussicer in dicta curia, seu licentiam habuerit ab officialibus suis. Sit in pena in dicta praconisatione contenta. Supra : Licit ipse delatus non sit corraterius.*

¶ ABSRADICARE, *Avellere, eradicare, Gall. Deraciner, arracher. Charta Guidonis Comitis Flandr. ann. 1237. in Tabular. S. Barthol. Bethuniensis : Item debet habere omnes emendas, redditum foriscelatorum, metarum Abradicatarum sive renuntatarum absque meseleia.*

ABSTANTIA, [Intervallum, distantia, Gallice *Eloignement, distance.*] Hac voce utitur Vitruvius lib. 9. cap. 4 : *Quod aiunt solem, cum longius absit Abstantia quadam. A verbo absto, quod usurpat Horatius de Arte Poetica v. 361 :*

Ut picta poesis erit, que si propriis stes
Te capiet magis, et quedam, si longius Abtes.

¶ ABSTEMIUS, Non modo qui a vino, sed etiam qui a carnibus abstinet; quo sensu dixit Plinius [** Aul. Gellius lib. 13. cap. 30.] *prandium Abstemium. Vita B. Geraldii Auriliac. lib. 2. de quo Annal. Bened. tom. 3. pag. 462 : Geraldus quemdam Monachum, nomine Aribertum ducebat secum, magnæ abstinentie virum. Factum est aliquando ut deesset pulmentarium quo Abstemius ille cum pane vesceretur..... Cum forte reperit pisiculum in littore expositum et palpitan tem qui ipso vidente de aqua exsilierat, tum vero conserdientibus ad mensam comedit ille Abstemius de pisce parato.*

¶ ABSTENIS, νηστός, Sobrius. Suppl. Antiquarii. Vide *Abstenus*.

¶ ABSTENTUS. Vide in *Abstinenre*.

¶ ABSTENUS, Sobrius. Janssonii Auctarium ad Glossar. Vide *Abstenus*. [** Gloss. Cod. reg. 4778 : *Abstemus, sobrius; Abstinen cibo.*]

* **ABSTERE**, *Abjungere. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641 : Abstemus, abjunginus.*

¶ 1. ABSTERGERE, pro *Aspergere*. Occurrit in codice MS. Cœremoniarum Monasterii B. M. Deauratae Tholos. : *Fit circuitus per cimiterium a Priore vel ab Domaderio Abstergendo ab aqua benedicta; et post, finito responsorio cum versibus absolvuntur mortui*

ab illo qui fecit Officium. Hoc facto quilibet neguossias ad libitum.

2. * ABSTERGERE, *Aribo epise. Frising. in vita S. Corbiniani tom. 3. Sept. pag. 282. col. 1 : Tunc vir Dei crebris advenientium colloquiis occupabatur, ... quod magnis fletibus atque lamentis se Abstergere nitebatur. Ubi delendum forte pronomen Se; adeo ut sensus sit, quod in his colloquiis peccasse autemabat, fletibus abstergere nitebatur: nisi cum Hagiographis pronomini Se preponas a et interpreteris, Repellere conabatur.*

ABSTERIUM. Vide *Ascetarium*.

ABSTERNERE, *Abjicere, repellere, in Glossis Isid. [Papiae Synonima sunt, Absterner, Abdicare, propulsare, respire. ** Vide Absternere. Cod. reg. 4778 : Absterrat, abicit, repellit, propulsat etc.]*

ABSTERSORIUM, [Pannus lineus quo utitur sacerdos dum Missam celebrat ad extergendos sibi digitos post attractatam sanctam hostiam, Gall. *Purificatore.* In hoc differt *Abstersorium* a manutergio, quod isto dumtaxat utantur cum res divinas nondum attigere.] Visitatio Thesaurariae S. Pauli Londiniensis ann. 1295 : *Duo Abstersoria de panno lineo, cum extremitatibus cordatis de serico, ad extergendum digitos post Perfusionem in majori altari. Alibi : Item duce tuallu Abstersoria — item 1 Abstersorium tuallum — item 1 tualla Abstersoria.*

¶ 1. ABSTINATIO, Forte pro *Obstinatio*. Descriptio redditum, censuum etc. dominii de Esku, ex Archivo Ecclesiæ S. Audomari: *Nec possunt aliqui... de territorio fructus removere, cariare, seu decimare... in absentia decimari, alioquin si eorum Abstinentia posset evidenter comprobari... deberent ex hoc puniri.*

* Melius, ut videtur, pro Legis, edicti, etc. violatio, Gall. *Contravention.* Vide *Glossar.* in hac voce.

ABSTINAX, *Abstinens. Fragmentum Petronii, cap. 42 : Et quid si Abstinax non fuisset? quinque dies aquam in os suum non conjectit, non micam panis; tamen abiit.* [** Symmach. Lib. 1. ep. 47.]

¶ 1. ABSTINENTIA, *Ab armis cessatio, Gall. Suspension d'armes. Olim Abstinence, sonffrance. Rymer. tom. 2. pag. 800 : Prorogandi suffrentiam, seu Abstinentiam inter nos ex parte una etc. Ibidem Gallice : Avons accordé et accordons que la souffrance, ou l'Abstinence de guerre... soit éloignée.*

* Lit. remiss. ann. 1357. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 51 : *Deinde cum eadem partes Abstinentias sive trengas inter se et amicos suos.... habuissent et deducissent certo tempore, etc. Alia ann. 1408. ex Reg. 162. ch. 362 : Durant les treves ou Abstinences et souffrances de guerres, etc.*

* **2. ABSTINENTIA**, *Renunciatio, cessio. Gall. Renonciation. Stat. antiq. Florent. lib. 1. cap. 29. ex Cod. reg. 4621. fol. 57. v° : Repudiatio vel Abstinentia hæreditatis vel successionis aliquius quomodolibet delata, a die repudiationis vel Abstinentia infra menses duos, si repudiatio vel Abstinentia facta fuerit in civitate, comitatu vel districtu Florentia, et infra quatuor menses, si alibi Abstinererit vel repudiaverit, notificari debeat publice. Vox nota Jurisconsultis. Abstinerere proprie dicuntur sui vel necessarii, heredes;*

ut extranei repudiare, inquit Brissonius lib. 1. de verb. significat.

1. ABSTINERE, *Activa significatione usurpavit Marcellus Empiricus cap. 29 : Gallinam pertotum diem a cibo Abstinere. Cælius Aurelianus Siccessus lib. 5. Chron. cap. 10 : Erit a cibo Abstinentus agrotus. Ita etiam non semel Plautus. [** Vide Forcell. Lex. Mast. Lib. 9, ep. 86 :*

Non se, coivvis Abstinet ille suos.]

[Jananios in Auctario ad *Glossas* Isid. *Abstinet, observat.*]

ABSTINERE aliquem communicatione, communione, idem est ac *Excommunicare*. Caldonius in Epistola, que est 39. inter Epistolæ Cypriani : *Abstinimus communicatione Felicissimum. Mox : Abstinimus Soiphroniam. Avitus Vienn. Epist. 14 : Proinde que sit Abstinentus conditione, precipite. Usurpatur passim in Concilio Eliberitano, Toletano I. c. 4. 13. 15. Vasensi I. c. 7. apud S. Hilarius in *Fragm.* pag. 27. et *Commodianus* instruct. 61. etc.*

ABSTINENTIA, *Eodem sensu apud Fulbertum Carnot. Epist. 83. de Presbytero lapso : Ab Officio removendus est, et tandem Abstinentia castigandus est, quousque relicto vitio, et per Dei gratiam superato, revocari videatur idoneus.*

ABSTENTUS, *Excommunicatus, apud eundem Cyprianum Epist. 38. et 55. et lib. de Lapeis. In Concil. Tolet. I. can. 46. apud Guibertum lib. 3. de Vita sua cap. 5. etc.*

¶ 2. ABSTENTUS, *Macro in Hierolex. intelligendus videtur de suspenso ab Ecclesiasticis functionibus; quo sensu Abstinetur usurpari contendunt non semel apud eundem Cypr. atque etiam in *Regulis* Patrum cap. 5. § 2.*

¶ 3. ABSTENTUS, *etiam dicitur apud Jurisperitos, at Latine magis, Pupillus qui tutori auctoritate ab audeunda hæreditate revocatus est, ex eo nempe quod nimis illa sit in ære alieno. [** Dig. lib. 4. tit. 4. fr. 7. § 10; lib. 26. tit. 8. fr. 21; lib. 2. tit. 11. fr. 15; lib. 36. tit. 4. fr. 1. § 4.]*

ABSTINENTES, *Iudem videntur qui Continentes, vel qui jejunia observant et ab escis abstinent. S. Cyprianus, seu auctor de Singularitate Clericorum : Quid per hypocrisin, vult ab hominibus Abstinentes dici et in secreto carnibus et ebrietate distendi? Vita S. Tilonis Mon. n. 22 : Quis tantorum Monachorum cuneos aspiciens, quis virile agmen concordiae cernens non obstupescat, in quo nullus nocens, nulla detractionis surratio, sed similitudo Abstinentium, et certamen officiorum? Vita S. Præfecti Mart. posterior num. 7 : Dum cum hospitiis Abstinentibus convivaretur, et pisces omnia modis anxins non haberet, etc. mox de iisdem : Cum paenitentibus residens ad mensam remansit.*

ABSTINENTES, *Hæretici in Hispania, Gallia, et Aquitania, separantes persuasionibus conjugia hominum, et escarum Abstinentiam promittentes, etc. Vide *Philastrium* de Hæresibus.*

2. * ABSTINERE, *Absterrere, detinere, Gall. Retenir, Lit. remiss. ann. 1363. ex Reg. 95. Chartoph. reg. ch. 1 : Henricus, qui magnanimus esse dicitur, ob hoc, malo sine causa motus animo, confessim ipsam uxorem verberare nitus fuit, et se contra ipsam fecit*

Abstinere, verba enormia contra ipsam proferendo. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : **Abstinet**, coercet, compescit, refrænat, restringit vel subprimit, observat.

ABSTIPULARE, Dimiterre, werpere. Charta Conradi. II. Imp. ann. 1146. pro Monasterio S. Maximini Trevirensis : *Comes per omnia Archiepiscopo satisfaciens, rejuvenavit ei fidelitatem, et werpivit ei in presentia nostra, et omnium qui affuerunt, Abbatiam, et omnem Abstipulavit de ea calumniam, et sic ab Archiepiscopo absolucionem et beneficium suum recepit.*

* **ABSTIRPARE**, Ausraden (Exstirpare). Voc. Germ. anni 1477. **ADEL**.

* **ABSTITERE**, pro *Absistere*. Glossar. vel, ex cod. reg. 7646 : **Abstiteres**, abiens : *bitere enim ambulare significat.* [** Hæc etiam Placidus ap. Maium pag. 433, et Gloss : Cod. reg. 4778; idem : *Abstetit, longe stetit*] **Abstitit, stetit, desinit, restitit.** Vide Thesaur. Fabri in *Sisto*.

ABSTILATA, Navigis piratica. J. Laurentius in *Amalthea*. Vox orta ab absoloeto **Abstilo**, Aufero. Ablatis enim navibus piratae uti consueverunt. Vide *Abslata*.

ABSTOLCAZ. Vide in *Abauthorizare*.

ABSTOLLERE, Auferre. V. in *Toltus*.

ABSTRACTE, Ejecte vel abjecte, in Glossar. vet. ex cod. reg. 7646. [** Cod. 4778 : *vel Abdute*.]

* **ABSTRACTUS**, Hispan. *Abstracto*, A scriptoribus asceticis dicitur ille, qui, extra animi sensus raptus est. Barela serm. in festo S. Thom. Aquinat. : *Elevabatur saepè a terra. Cum esset semel ad castrum sororis, in camera fuit Abstractus. Unde soror ejus ipsum creditit esse mortuum, quia se non morebat, aut aliquid dicebat.*

ABSTRAUDERE, Auferre, furari, vel *Abstrahere*, vel pro *Abstrudere*; quod est *Abcondere*, operire, dissimulare. Conc. Arvernense ann. 1095. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 122 : *Quicumque istos ceperit seu occiderit, aut domos eorum frerget, aut aliiquid inde Abstrauerit vel combusserit, pacem Domini violabit.*

ABSTRIGARE, Ad omni mora et impedimento liberare. Est enim *Trigare*, seu potius *Tricare*, morari, differre, implicare, quæ a *Tricæ*, unde Gall. *Tricheur, intrigue, etc.* Diploma Alberti et Ottonis Austriae Ducum ann. 1336. tom. 5. Reliq. manuscript. Ludewig. pag. 526 : *Castrum Luemberg a nobili viro Alberto disbrigare tenebimus... et nihilominus præfatus Albertus de Rauceinstein a premisso captivitatibus sue vinculo absolvit non debet, quoisque præfatum Castrum in Luemberg Abstrigatum et in præfati Regis potestatem sit traditum. Vide Trigare et Absbrigare.*

ABSTRUERE, pro *Abstrudere*. Tertull. lib. 4. adv. Marc. : *Negat lucernam Abstruendam, sed confirmat super candelabrum proponendam, ut omnibus lucent.*

ABSTULA, pro *Astula*, quod vide. Breviiloq. *Abstula, i. nupta*. Unde :

Abstula, vel nupta, sarmentum, malleolusque, Quisquiliam stipule possunt ignem revocare.

ABSTULTUS, [Ablatus]. Acta SS. Februarii tom. 1. pag. 209. C : *Excepto ducatu Denteleni qui ab Austrasiis iniquiter Abstultus fuerat. Plura] Vide in *Toltus*.*

* **ABSUMMA**. Sic lego pro *Absma*, cum

nota abbreviationis, in Charta ann. 1341. ex Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 369. quod si bene est, interpretor *Summæ collectionem*. Gall. Total. Vide infra *Assummare* : Item et quod dictus *Gillus commissarius præfatus que Johannes Roussel non invenerant aliquem, qui vellat dare amplius aliquid in prædictis vinea et nemore et torculari munio venalia expositis, cum essent quasi in *Absumma*ducta ultra sexaginta libras, quas idem magister Johannes Amelii obtulerat in eisdem.... Torcular munutum, nemus, vineam cum columberio superius confrontata, et quasi in *Absumma* redacta, pretio videlicet dictarum sexaginta librarum,... supplicavit dominis fundalibus dictorum locorum, ut de ipsis venditis ipsum emptorem investiant. Nisi per in *Absumma* reducta, intelligas *Inculta*, rui nosa, et caduca. Vide in *Absus*.*

¶ **ABSURATIO**, pro *Absjuratio*, Rei alicuius cessio cum prestatione sacramenti, Gall. *Renonciation, cession*. Literæ Officiales Ambian. ann. 1243. ex Tabulario Corbeiensis Monast. : *Noveritis quod nos dilectum Clericum nostrum Johannem de Vicatorem præsentum ad audiendum recognitionem et *Absurationem*, quam vir nobilis Robertus Dominus de Bova miles et Domina Helvydis uxor ejus coram ipso facere voluerint, etc.*

* **ABSURDESCERE**, Exsurdare, aures prægravare, Gall. *Assourdir*. Lit. remiss. ann. 1381. ex Reg. 119. Chartoph. reg. ch. 37 : *Dictus pastor cum quadam corneto, quod more ceterorum pastorum gerebat, incepit fortiter clangere, iteo quod dictus exponens, qui clangorem hujusmodi audierit, dubitanus verisimiliter ne clangor hujusmodi dictam suam uxorem ægrotantem prægravaret et *absurdesceret*, etc.*

ABBUS, et *Apsus*, Incultus ager, qui vulgo in Chartis opponitur. *vestito*, hoc est, culto. Charta Caroli C. apud Perardum : *Terras Apsas [vel Absas] ubi possint seminar modii 150. perperam aptus editum. Tabular. Ecccl. Nivernensis : De Curte Patrinico in villa Cosma mansos vestitos 2. ... in Possione [possessione] mansos 3 vestitos, quartus vero *Absus*. Charta Odonis Regis Franc. in eodem Tabul. : In Pago Mutiscensi in villa Fisciaco de potestate S. Cyrici mansos 3 vestitos cum terra *Apsa* ad ipsam potestatem in eadem villa aspiciente ... de potestate mansos tres *Apsos*. Tabul. Belliencise in Lemovic. n. 95 : De terris vero *Absis*, si homo aliquid fecerit, *Judex recipiat quod exierit*; et si censum solvere noluerit, in Vicariis recipient, et si reddere noluerit censum, etc. Charta Ottonis I. Imp. in Hist. Episcop. Metensis : *De qua terra sunt mansa 11; 5 vestita, alia vero sex manent Absa*. Annotatio Arnonis Episc. tom. 2. Antiq. lect. Canisii p. 485 : *Tradidit mansos 30. inter vestitos et Apsos*. Charta Caroli Regis Burgundie filii Lotharii Imp. tom. 12. Spicileg. Acheriani : *Colonica una vestita, et altera Absa, cum vercaria. — In Luciaco vercaria una Absa, etc.* Charta Adalberonis Episcopi Metensis apud Meurrius pag. 308 : *De qua terra sunt mansu undecim, quinque quidem vestita, alia vero sex manent Absa*. Charta Guidonis Flamenchi Miltis Lemovic. ann. 1284 : *Pratis, paucis, aquis, ripertiis, ribagis, terris cultis**

et incultis, Absis et vestitis. Charta Caroli III. imp. ex Tabulario Ecclesiæ Gratianopolitanæ : *Genoliacum quoque villam cum portu et mercato, habentem capellam et mansos inter Absos et vestitos triginta tres, cum omnibus ad ipsam pertinentibus.* [Charta permutationis inter Episcopos Aptensem et Sistaricensem : *Campos, vineas cultas et incultas, seu Absas*. Vide Miræ opera Diplom. Edit. 1723. tom. 2. pag. 935. A. B.]

[* Quæ interpretatio non placet D. Bouquet tom. 1. Jur. publ. Franc. pag. 53, ea potissimum de causa, quod ex agris incultis præstatio aliqua non possit exigi. Rem haud satis attente perpendit vir doctus; præterquam quod enim *Absus* ager aperte culto opponitur, in locis a Cangio laudatis, eo nomine quoque saepius pascuum significatur, unde persolvebatur pensatio; sed minor, quam ex agris cultis et seminatis. Laudat ipse etiam Cangius Chartam, qua in hanc opinionem inductus est D. Bouquet; nec idcirco sententiam mutavit, quod illa terrarum, de quibus sermo est, capacitas tantum indicatur, ut ex his verbis, ubi possint seminar modii 150, facile colligitur. Rem dirimunt Glossæ Cæsar. Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 662. col. 2 : *Mansi Absi sunt, qui non habent cultores.*]

Interdum *absus* ager dicitur non modo vacans, sed et prorsus incultus ac pasture idoneus. Charta Herivei Episcopi Eduensis in Tabulario ejusdem Ecclesiæ : *Mansos duos penitus Absos et omni cultura destitutos, pascuis sollemmodo animalium aptos. Annotatio Arnonis Episcopi : Tradidit in pago Drungoe territorium quantumcunque possidere vius fuit, quod nunc jacet Apsum. Occurrit porro hæc vox in veteribus Chartis, in Capitulari de villis cap. 67; in Chron. Besuensi pag. 548; Chron. S. Benigni. pag. 370. 421. 423. 454; apud Baldricum lib. 1. Chr. Camer. cap. 52; in Hist. Comitum Augustodun. pag. 48; apud Perardum in Burundicis pag. 51. et alibi passim.*

ABSARE, *Absu facere, mettre en friche*. Tabul. S. Dionysii de Capella in Diœcesi Bituric. charta 66. et 149 : *Noverint quod Dalmas de Irivone quasdam columnias in molendino de Espaleo tempore Rudolfi Prioris antecessoris nostri posuerat, pro quibus destructum, et sicut dicitur, *Absatum fuerat*.* [Tabularium Vosiense fol. 68. v° : *Nullo modo Abbas aut suus præpositus vim faciat hominibus per quam terra *Abset* et fevales sua perdant.* ** Locum integrum vide in *Accordamentum*, 1. Cæsar. Prum. ap. Hontheim. hist. Trev. pag. 673, a : *Si autem ipsi ista et alia iura non fideliter peregerint, abbas feoda eorum debet Absare id est fronen;* Gallice *confisquer au profil du seigneur.* Vide *Absare* 1. 2. 3. suo loco.

ABSIARIUS, Qui *absos* et incultos agros scindit ac colit. Constit. Caroli Crassi de Feudis ann. 890 : *Mansionarius 5 solidos, Absarius 30 denarios, Bunatarius 15 suppleant.*

ABSEITAS, Terra *absa*. Charta Caroli Regis Franc. pro Monasterio S. Andochii Augustod. apud Labeum lib. 1. Miscellan. : *In villa qua vocatur Quintiacus, Abbatiolum S. Germani mansorum 20, cum omnibus Abseitibus et vineis, cunctisque ad se pertinentibus.* Alio apud Sammarthanos anno 858, ubi de

eadem Abbatia: *Nihil enim amplius in eodem prædio habebant, nisi unam vineam et terram Abscitatis.* [vel *Abscitatis*, ut legitur in nova Gall. Christ. tom. 4. Instrum. col. 52. D.]

ABSIDITAS. Eadem notione, in Tabulario S. Florentii Salmuriensis: *Alanus et Egio Brittanorum Monarchi tempore Geraldii Abbatis S. Florentii confirmaverunt donum ejusdem potestatis in Absiditatem redacta, vulgo Livriacum, in pago Redonensi situm, per genitorem eorum Gaufredum. Charta Rodmundi Episcopi Augustod. in Tabul. ejusdem Ecclesiae: Quæ scilicet res sunt sitæ in Comitatu Belnensi — mansi scilicet 3 vestiti, et Absiditatem 5, pertinentes ad Biliacum fiscum. Charta Aganonis Episc. Carnotensis, apud Sammarthanos: Est quædam terra in Absiditate redacta S. Petri, etc.*

ABSIDITAS. Tabular. Brivatense cap. 366: *Videtur autem ipsa Absitas sita esse juxta villam quæ dicitur, etc. De vocabulorum istorum etymo ac notione non una est Scriptorum sententia. Cæsarius Prumiensis in Glossario ad vetera ejusdem Monasterii diplomata, mansos absos dictos ait, quod non haberent cultores, sed dominus eos haberet in sua potestate, eosque esse quos vulgo Vroynde vocant. Kilianus observat Vrunte, esse agrum compascuum et communem ad pascenda pecora, qui proinde non colitur ac scanditur. [** Coroinde est Dominicus, hodie fron.] Nicolaus le Maistre lib. 3. de Bonis Eccles. cap. 1. Mansum absum seu apsum opinatur esse prædium nudum et investe, sine instrumento rustico; eoque nomine opponi manso vestito, seu instructo fundo, uti habet Ulpianus leg. *Instrumento D. de Instructo vel instrum. leg.* Ego vero a verbo absum, vel abesse formatam vocem existimo, ita ut ager abusus sit in quo cultura aut semen abest, cujusmodi sunt squalidi agri, apud Gromaticos, qui a cultura exierunt: et φύλαι γάρ, in Gloss. Græco-Lat. seu σχλαζούσαι et vacantes. Nec obstat quod apsus interdum cum P scribatur, cum constet veteres P pro B non semel in scribendo adhibuisse, atque adeo in ipsa voce absens, ut colligitur ex Grutero 61. i. 436. 2. Hanc conjecturam juvat lex 11. Cod. Theod. de Veteranis, in qua loca absentium squalida, et situ dissimulationis horrentia, non quidem vacantes terræ quæ dominos non habent, sed ea quæ dominos habent, rerum negligentes, intelliguntur, uti viri docti censem. [Sunt qui has voces oriri putent e Latinis præpositionibus *abs*, *absque*, ita ut *terra absa* terra sit absque colono : Alii agrum absum existimant dici quod *abs se sit*, id est, sibi relictus.] Sed et nescio an hoc referri possint, quæ habet Gloss. Gr. *Apsis, πρόσφατον, νιαρόν*, ita ut legendum sit *Apsum*: et νιαρόν hoc loco idem sit quod νιαρόν et νιαρόν, *vocale*, et *novalis ager*.*

[** Neque recentiores de vocis significacione consentiunt. Guerardus in glossario ad Polyptychum Irminonis haec habet: *Absa terra, vacans, inculta. Absus homo, qui juris alieni est, glebaeque adscriptus, nec tamen ullum mansum tenet. Absus mansus, qui non constituit prædium plenum cultumque, neque colitur jure colonico, quia homine vel quibusdam terris, sive aliis ad id necessariis est destitutus. Opponitur manso vestito.* Grimmias Antiq. juris Germ.

pag. 537. *Cangio adsentit et Cæsarium Prumiensem obsoletæ vocis significationem ignorasse autumat. Eichhornio hist. jur. Germ. v. 1. p. 468. absi mansi sunt qui non coluntur per colonos vestitos et possessio- nis quadam jure gaudentes sed per colonos ad voluntatem domini revocabiles, locatores etc. Huic potissimum adsentendum puto; mansus abusus sapissime opponitur vestito, est itaque mansus quem dominus in sua potestate habebat, quem nulli colono jure colonico concesserat. Huc pertinet quod legitur in Polyptycho Irminonis Abbatis brev. 9. cap. 304: *Habet in Celsaco villa mansum indominicatum Absum, ubi aspiciunt de terra arabili bunnaria septem.* Sapissime vero hi mansi non vestiti erant, quia inculti, et e contrario inculti quia non vestiti; unde altera significatio cuius exempla plurima assert Cangius. Dipl. Pictav. ann. 1085. in append. ad Polyptych. Irminonis pag. 364: *Et de ipsis terris ubi non est statio hominum, si aliquis consuetudinarius volens ipsas terras operari, operetur per preceptum prepositi sancti Juniani et reddit secundum consuetudinem mensurare secundum quod haberet de terra ut non remaneat Absa.* Vide Polypt. Irminonis brev. 2. C; brev. 3. cap. 62; brev. 9. cap. 291; brev. 25. cap. 23. Ibidem brev. 9. cap. 304: *Pertinent ad ipsam ecclesiam hospitium V, sed tamen Absa sunt praeter unum, qui solvit ad ipsam ecclesiam denarios VI.* Ibidem brev. 11. cap. 10: mansi .... medietas est Absa. Absorum hominum et Absarum seminarum mentio fit in Registro Prumiensi pag. 680. a: *Absi homines ex nostra familia qui infra potestatem nostram sine mansis sunt.* De vocis etymo vide Grimmius loco citato et supra *In Absoluto*.*

ABSYNTHIOSUS, Amarus, Acta SS. Aprilis tom. 2. pag. 312. C: *Similiter et Absynthiosæ passionis (Christi) diem ac noctem transigeret.*

ABSYNTHIUM, potio mellita, monachica. Consuetudines Floriacenses pag. 405: *His tribus diebus post cymbali pulsationem, qui voluerit, bibet de Absynthio melle concocto, quod Refectorarius ante præparavit, et posuit in cyphis singulorum.*

Usus iste etiamnum servatur in plerisque Germaniae Monasteriis, nempe, in dolia musto, aut vino generoso plena, absynthium mittunt cum certis radicibus, melle, aut saccharo; addunt alii quædam aromata ut cariophyllum, zingiberi, casiam et alia id genus. Belgis multum placet revisio absynthio condita; hac utuntur mane sœpius, atque etiam interdum vespere stomachi fovendi causa. Vide *Pigmentum, Herbarium vinum*. Hæc tantisper accedunt ad nostrum *Hipocras*, vinum aromatis conditum. Absynthiatum vinum apud veteres haud sicut incognitum, nam Ael. Lamprid. in Heliogabalo cap. 21: *Condito piscinus et solia temperavit et rosato atque Absinthiato.* Et Seneca in Suasoria pro Cicerone: *Hoc si tamen recta via consequi non potero, decipere vos cogar, veluti salutarem pueris daturus potionem Absynthiati poculi.*

ABTERMINATUS, ἀπέραντος, ὥτε ἀπέραντος, in Gloss. Lat. Græc. i. Exilio damatus.

* **ABTING.** Advisamenta in Cone. provinc. Salisburg. porrecta ann. 1456. apud Hansiz.

tom. 2. Germ. Sacr. pag. 499: *Item prædictatur specialiter in diocesi Ratisponensi contra hoc, quod clerici coguntur ad damnationem pecunia, vulgariter Abting, ad Bohemiam; quod cottidinum est propter inimicos diffidantes et generaliter omnem clerum. Abting Sax. a ftoege, vulgo abzoeg, est abstraxerit; a verbo abziehen. Hæc notat Eccardus ad Leg. Salic. tit. 15. § 1.*

* **ABTUS**, pro Aptus. Ceremoniale MS. S. M. Deaurate Tholos. : *Planetus B. V. Mariae, id est Prosa: Stabat Mater, etc. dicitur a duobus puerulis post matinum, et debet esse Monachi, si possunt reperiri ad hoc Abti, etc.*

* **ABYDERIUM**, Prima literarum elementa, Alphabetum. Charta Jocii archiep. Tyrens. ann. 1190. in Cod. diplomat. Ital. tom. 4. col. 1918: *Quod ut magis ratum et firmum habeatur et ex ultra parte maneat inconcussum, chirographo per Abyderium destinato, conscriptum fuit. Leg. f. Abcedarium.*

* **ABVELARE**, *Detegere, Descubrir*, in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

* **ABVICINARE**, *Séparer, desjoindre*. Vocabul. compend. ex Summ. Jan. Ugut. et Papia.

* **ABULA**, f. pro Albula, Gall. Able. Comput. Ms. ann. 1239: *Decano Turon. ille, qui capit Abulas, de dono ad unum batellum emendum, xl sol. Tur. Vide supra Ableia.*

* **ABUNCOLUS**, Patruus, pro Avunculus. Gall. Oncle. Charta Chlodovei III. Regis Francorum ann. 692. apud Felibian. in Hist. S. Dionysii p. xii: *Et parentis noster Sigebertus seu Abuncoli nostri Chlotharius et Childericus, etiam et genetor noster Theudericus condam Regis, per eorum præceptionis, hoc ibidem concesserunt.*

* **1. ABUNDA**, Panici et mellici folliculi. Gloss. MSS. Ecclesiæ Aniciensis. Hinc collige *Abundum panem*, de quo in *Abundus*, aliud esse quam multus.

* **2. ABUNDA**, Meta, terminus, Gall. Borne, olim Bonne, Bunde unde Angl. Bound, Meta, finis, terminus: quod a Saxon. bindan, Ligare, unde bindela, vinculis constrictio. Hinc nostrarium Bundle, (inquit Sonnerus in Lexico Saxon.) pro fasciculo. Hinc etiam agrorum fines, termini, limites, metæ, Latino-barbaris Bundæ, nostratis Bounds, dictæ: quod domino fundi sint in vinculum, ne eadem transgrediendo, proximo injuriam inferret. Kennetus Antiquit. Ambrosden. pag. 208, Chartam resert Walteri Yngeram pro Ecclesiæ B. Mariæ de Burnester in qua hæc leguntur: *Novert universitas vestra... me dedisse... totam illam placitum que se extendit in longitudine... juxta ripam de Charwell usque ad metas et Abundas ibidem per me concessas et appositis. Vide Bunda.*

* **3. ABUNDANTIA**, Erogatio, Largitio, Gallice Largesse. Lobinellus in Hist. Britan. tom. 2. pag. 1604, ubi de ingressu solemnis Francisci III. Britanniæ Ducis Rhedonas in urbem ann. 1532: *In offertorio fuerunt publicatae Abundantiae et porrectæ pecuniae et aurum et argentum.*

* **4. ABUNDANTIA**, Possessionis genus. Charta ann. 886. tom. 9. Collect. Histor. Franc. pag. 353: *Campania, plantæ, Abundantia, curticanus et clausellus de Parriniaco, cum aliis vineolis.*

¶ EX ABUNDANTI, Præterea; insuper, Gallice *De plus*, olim *d'Abondant*. Occurrit inter opera S. Bernardi tom. 2. pag. 1276.

ABUNDAT, Sufficit. Collatio Chartag. 1. cum Donatistis, cap. 162: *Abundat nos absenti prædicasse*. Cap. 163: *Abundat nos Innocentum Urbis Romæ esse Episcopum dixisse*. Fori Oscæ anno 1247: *Sed si fuerit partitio facta cum carta, tunc Abundat*.

* **ABUNDIA**, Quæ abundantiam imperit, ut somniabant. Guillel. Alvern. Paris. Episc. part. 2. tract. de Universo cap. 12: *Dominam Abundiam (vocant) pro abundantia, quam eam prestat dicunt dominibus, quas frequenterit*. [** Ibid. cap. 23: *Dominus nocturnas et principem eorum vocant Dominum Abundiam etc*. Gall. Dame Abonde ou Habonde. Vide *Le Roman de la Rose* versu 18622. sqq. et Grimmii mythologiam pag. 171. Vide infra Diana.]

ABUNDUS, Eckehardus junior de Casibus. S. Galli cap. 9: *Cum pane Abundo et quinque mensuris de cervisia, id est multo*. [Vide Abunda. 1.]

ABURGARI, Intrafines burgi aut villæ aliquam terram includere, comprehendere. Chron. Parthense ad ann. 1268. apud Murat. tom. 9. col. 784. B: *Pro meliori statuerunt ipsam terram in totum destruere. Et sic per vicinas civitatis et villas Episcopatus divisione facta inter eos per presas et partes, finaliter destruxerunt*. Et ordinatum fuit per Commune Parmae, quod numquam refici deberet, sed Aburgari et extendi versus civitatem a focea castri usque ad Parolam, et in magnis bannis et paenit. quod sic adimplevit fuit.

* **1. ABUSIO**, Non usus, abstinentia. S. Paulinus Epist. 27. laudans Victricium ait: *Tua Sanctitas non solum de Abusione licitorum, et abstinentia commodorum visibilium christianæ paupertatis divitem gloriam tenet*. Vide Abuti.

* **2. ABUSIO**, Deception, Error. Gasp. Barthii Glossar. ap. Ludewig. Reliq. MSS. tom. 3. pag. 94. ex Roberti Monachi Hist. Palæst.: *Hæc Corbanam locutus, in superbia et Abusione, quæ ei conversa sunt in ignorantia et confusione*. Ibid. pag. 95. ex Guiberto Abbate: *At is digna sibi admodum animi confirmatione tanta nefas Abusionis abjiciens, penitus vel audire perhorruit. Prior in loco allusio est ad hæc Psalmi 30: Muta fannia labia dolosa: quæ loquuntur adversus justum iniquitatem in superbia et in Abusione*.

* *Abusion*, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1391. ex Reg. 141. Chartoph. reg. ch. 67: *Gilet d'Enfer veant et considerant l'Abusion, que vouloit faire et avoir icellui Loys dudit Adam, etc.*

* **ABUSITATUS**, in Gloissar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Minus instructus scientia. Abusus, sublatuſ a consuetudine*.

ABUSOR, Qui male utitur. Statuta Ordinis Cluniacensis anno 1301, ex codice MS. B. Mariæ Deauratæ Tholos.: *Excommunicamus omnes malicatos et fraudulos litterarum et privilegiorum nostrorum Ordinis Abusores: et in hoc casu Litterarum intelligimus Abusores, qui litteras hujus (Ordinis) extendere ad alias res et actiones, jura et personam quam ad illas vel ad illa de ordine.... presumunt*.

* *Abusor*, qui officio non legitime uti-

tur, quod *Abuser d'un office dicebant*. Stat. draper. ann. 1362. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. p. 587. art. 29: *Tel qui ainsi se ingere et Abuse dudit office (de courraterie).... Se ledit tel Abuseur avoit aucune chose pris ou guingnésoubz umbre de ladite abuson, etc.*

ABUSUS, Defectus. Alanus lib. 4. Anti-claud. cap. 3:

Non erit a propriis exclusus dotibus ejus. Cultus, et in nullo forme patietur Abusum.

* **ABUTARE**. Vide *Abuttare*.

ABUTARIUS, Forte pro *Altarius*, Gall. Megissier. Charta anno 1267. ex Chartulario Fontanellensi tom. 1. pag. 777: *Supra quodam masagio sito iuxta plateau Abutariorum Rothomagensium*.

* **ABUTERO**, παραχρῶμαι, Abutor. Suppl. Antiquarii.

1. ABUTI, Igne consumere. Auctor incertus de Limitibus: *Terminos sanctificales ponunt, ubi illos sacrifici opportunitas suadet poni, hoc est, loci commoditas, in quo sacrificium Abuti possint*.

2. ABUTI, Non uti. Papias: *Abuti, male uti quo bene debet uti, vel modice contempnere, et non uti, modo nimium uti*. [** Gloss. Cod. reg. 4778. ex Placido: *Abuti duas res significat, modo contempnere et non uti, modo valde et satis aliqua re uti.*] Commodianus instr. 63: *Luxuria suadet, Abutere, bellum vicisti*. Paulinus Epist. 21: *Justificatur superbia, quæ huic mundo superbit, et contemnit hoc sæculum, omnibusque magnis ejus et dulcibus speciosis Abutitur*. Epist. 36: *Tamen et simplici sensu secundum literam, cum res postulat, non Abutendum est*. Epist. 27: *Tua vero sanctitas non solum de Abusione licitorum, et abstinentia commodorum visibilium Christianæ paupertatis divitem gloriam tenet*. S. Augustinus. Epist. 59: *Omnia hæc magis ad corruptionem valent, cum superstitione ab eis abstinetur, ut eis homo Abutatur, id est, non utatur*. Regula S. Isidori cap. 13: *Orarium, birros, planetas non est fas uti (Monachum) neque illa indumenta vel calceamenta, quæ generaliter cætera Monasteria Abutuntur. i. quorum usus non est in ceteris Monasteriis*.

ABUTI cum accusativo. Commodianus instruct. 56: *Abuteris domini mandata, et te filium inquis. Addo Decretum Gundemari Regis in Concilio Toletano, et vide Juretum ad Symmachium lib. 3. Epist. 46. et Salmasium in Disquis. de Mutuo pag. 136.*

ABUTI, pro uti usurpat Baldricus Noviom. lib. 3. cap. 69: *Sentiens Imperator se blanditiis impetrare non posse quod petebat, cœpit Abuti violentia*. Aldhelmus Abbas Malmesburiensis: *Quorum gemmato tua sagacitas dogmatum favo aliquantis per Abusa est*. Vetus Charta in Tabul. Ecclesiæ Viennensis fol. 72: *Terras autem Ecclesiarum quas antecessores sui, et ipse Ecclesiis extorserant, quas etiam Amedeo viventi toleraverat Papa Abuti, promisit et pepigit in manu domini Papæ penitus in fine suo relictum Ecclesiis pro anima sua, etc. S. Hieronym. in 4. Esaïæ: Abutendum est hoc testimonio, et adversum Ecclesia feminas, quæ ambulant collo extento, et nutibus loquuntur oculorum*.

* **ABUTTARE**, Terminare, Gall. Abutir. Dicitur apud Agrimensorum de Agrorum finibus qua parte sunt angustiores. Nam ea parte qua sunt longiores Adiacere di-

cuntur. Hinc in Nomo-Lexico Anglic. Thomas Blount in voce *Abbutals*: *Latera autem nunquam aiunt abutare, sed terram proximam adjacere*. Kennetus Antiquit. Ambrosden. pag. 399: *Una acra inter terram Simonis Germeum et Agnetis le Blake et Abuttat super prædictam acram*. Rymer. tom. 14. pag. 410: *Abuttans super viam regiam vocatam etc. Charta Excambii inter Willelmum de Enfield et Ricardum pincernam, Formul. Anglic. pag. 159: Dimidiat acram cum pertinentiis suis quæ Abuttat super Hodalane a latere occidentis, et dimidiat dolæ quæ jacet iuxta terram Willelmi Presbyteri et Abuttat super terram etc. Vide Butum.*

* **ABUVRAGIUM**, Jus, quod una cum caponibus exigitur et persolvitur: cur ita dictum, nescio; nisi forte, quod præter jus caponum, corollarii vice in conventionibus concedatur. Vide *Bibergium*, Charta Calori IV, reg. Franc. ann. 1327. in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 530: *Duos solidos Partientes de Abuvragio renduables, quos dicunt se habere in loco de Auxiaco et pertinentiis ejusdem*. Ch. ann. 1357. ex Reg. 89. ch. 521: *Uno capone et pro quolibet capone octo denarios Paris. de Abuvragio*. Alia ann. 1339. ex Reg. 72. ch. 525: *Item douze chappons et pour chascun chappon trois deniers, que l'en appelle Abevrage; tout ce deu et receu chascun an, le jour de la Circoncision nostre Seigneur. Aboirement vero dicitur id quod bibitionis nomine ab eo solvit, qui in societatem aliquam recipitur*. Confir. Stat. laniorum Paris. ann. 1381. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. p. 595. art. 27: *Le Prevost de Paris, ou le receveur du roy, qui est en Chastellet, a au nom du roy et pour le roy de chascun bouchier, qui est fait nouvel bouchier, de l'Aboirement que l'en a acoustumé à faire au commencement, quant il est receu, une maille d'or. Le past et l'Abourement, idem sonat ibid. art. 24. Vide supra *Abevragium* 1.*

* **ABWARPIRE**, idem quod *Carpire*, Possessionem rei alicuius dimittere, nostris Dèguerpir. Charta ann. 935. apud Murator. tom. 2. Antiquit. Ital. med. ævi col. 941: *Et taliter se predictus Anschario marchio exinde Abwarbivit et abascito fecit*. Vide *Guerpire*.

* **ABYRTACE**, *Abyratas* et *Abyrataca*, apud Athenæum lib. 3. cap. 35. Barbarum erat condimentum apud Persas et Medos ex allio, porro, cardamo, granis mali punici, sinapi, aliisque acerbis, aut etiam ex herbarum virentium succo confectum. Lex. Phil. Martini.

* **ABYSSALIS**, à Græc. *Buōs* vel *Buōsōc*

et a privat. Fundum non habens, Gall. sans fond. Prologus Vitæ B. Coletæ, tom. 1. Maii. pag. 539: *Unigenitus... prospectans hæc infima miserabiliter in præcipitum Abyssale turpiter jam dilapsa*. Vide *Imit. Christi*. lib. 3. cap. 14. n. 3.

* **ABYSSARE**, Mergere in profundum,

Gallice *Abler*. Item immersere, Gall.

Plonger. Acta SS. Maii tom. 5. pag. 108. A:

Totus in Deum Abyssatus erat. Acta SS.

Martii tom. 2. pag. 140: Istud desiderium

est tantum quod anima in eo Abyssatur.

* **ABYSUS**, secunda correpta pro *Aby-*

sus apud S. Paulin. Poemata 27. de S. Fe-

lice pag. 171. edit. 1685:

Victor (Christus) et inferna et pariter cœlestia cepit:

Efractaque Abyssis celos penetravit apertos.

* **ABYSSUS**, Infernus. *De Abysso usque ad cælum*, Formula, qua in cessione nihil sibi reservatum esse significabant. Charta Petri reg. Majoric. ann. 1235. ex Bibl. reg. : *De cetero predictas alquerias, ... cum omnibus ibi pertinentibus aut pertinere debentibus ad predicta omnia, de Abysso usque ad cælum habeatis.* Eadem occurrit in Charta ann. 1341. ex Reg. 73. Chartoph. reg. ch. 306 : *Predictum hospitium, cum suis introhitibus et veyrialibus, fenestris, lucernis, tecto et fundamento, a cælo usque in Abyssum.... de-dit et concessit.*

* **ACA**, Amaenitas, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646.

* **ACABELLATUS**, VINUM ACABELLATUM, Quod nomine *cabellæ* seu banni venditur. Pactum inter Arn. de Villanova et homines de Transio ann. 1303 : *Licet ipsis hominibus dicti castri eorum vinum vendere en gros, qui buscumque personis voluerint, tenente et durante ipsa cabella et vendente vino Acabellato.* Ubi leg. forte, *venditione vini Acabellati.* Vide infra *Cabellæ* 1.

ACADIA. Pactum inter Thomam Comit. Sabauidæ et Abbatem Pinarolensem anno 1246 : *Tam in monte quam in plano, et villis et hominibus, et Acadis, et silvis, et pascuis.*

* **ACALICULUS**, Pincerna, Botelhier, in Gloss. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

* **ACALICUS**, Escale. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692.

ACAMPANARE, In campum educere. Mettre les bestes aux champs. Fori Arag. lib. 4. pag. 85. v° : *Quod possint predictis pendebitis litigii ganata sua depascere, abeu-vare, Acampanare, lignare, carbonare, ar-bores scindere, etc.*

* **ACAMPASSA**. Vide *Acamparra*.

* **ACAMPATUS**. Vide infra *Acampatus*.

ACAMPRASSA, Ludentium et aleatorum conventiculum, Gall. *Brelan*. Charta dominorum Canneti in Provincia anno 1338 : *Nulla persona extranea vel privata in castro de Canneto seu ejus territorio faciat Acampras-sam, sive conventiculum a jure prohibitum.*

* *Acampassa* legendum opinor, pro *Acamparra* : verbo *Acampar*, quod Provincialibus sonat Colligere, congregare, Amasser; unde *Acampassa*, quavis congregatio, quodlibet conventiculum; non vero ludentium et aleatorum duntaxat.

* **ACANARE**, *Acanner* Provinciales dicunt, pro Virga decutere, Gall. *Gauler*. *Acana-tio*, actio decutiendi. *Transact.* ann. 1501. ex schedis Pr. de Mazaugues : *Neque pas-tores aliqui, neque gardiani extranei pasto-res, in eadē terra et territorio pastorgan-tes, ... non possint..... aliquas quercos, nec euvæ aglanderatas Acanare nec Acanari facere..... Manualiter colligere et sine Acan-a-tione quacunque de dictis glandibus.*

ACANIZABE. Fori Oscae Jacobi I. Regis Arag. fol. 16 : *Quicunque Acannizaverit vaccam vel bovem, si bos vel vacca fecerit dannum casu fortuito, dum Acannisatur, cuius est, amittat ipsum bovem vel vaccam, nisi Acannicetur causa nuptiarum.* Picardi etiamnum dicunt *Acanner*, cum aliquem convitius incessunt. Quasi canem in aliquem concitare.

Et quidem *Accanare* Italis est canes immittere; at est etiam alia vox scilicet *Accannare*, quæ iisdem sonat stimulis agi-

tare, acutis cannis excitare, quod maxime apud Hispanos fieri solet, cum adversus tauros dimicare homines juvat. De hujusmodi festivis præliis quæ in nuptiis etiam fieri conseruerant, hic agi facile crederem; ad quid enim illa exceptio, nisi *Acannicetur causa nuptiarum.* [** *Acarnissar* Cathalanis est Excitere libidinem crudelitatis exer-cendæ.]

* **ACANONICUM**, Non canonicum, extra canonem, et regulam, Græcis ἀκανονικόν. Goclen. Lex. Phil. 285.

* **ACANONISTUS**, Qui contra Canones aliquid facit, vel qui Canones ignorat. Sirmondus in Glossario ad calcem Supplementi Consil. Gall.

* **ACANZI**, Genus militiæ Turcicæ. Jovius tom. 1. lib. 14 : *In lœvo Sinam Bassam eunu-chum cum Asiatico equitatu constituit, ante-cedentibus Acanzis, qui sunt voluntarie militiæ equites, ex vario gentium genere, spe-præde, ad bellum acciti.* Rursum : *Hos Acanzes, hoc est Antecursores vocant; et plerumque centum milium equitum numerum implent; quod eis ad spem præda Tartari e Taurica, et Getæ ex Valachia gregatum mi-scentur.*

* **ACAPERE**, Ad *Acapitatum* dare. Vide mox in hac voce. Charta ann. 1271. ex Charl. 1. Martini Augustodun. : *Concordatum fuit, quod quicunque sit dominus de Chau-denay, prædictam villam de Bordis non po-test alienare a manu sua, nec in feudum dare, vel Acapere, vel conferre alicui.* Vide *Acca-pitare* in *Accaptere*.

* **ACAPITA**, æ. Vide in *Accaptere*.

* **ACAPITARE**, Incipere, Gall. *Com-mencer*, quasi *Adcapitare*. Vox Agrimenorum. Chartular. S. Vandregesili tom. 1. pag. 757 : *Et Acapital (ille campus) ad nemus dictorum Religiosorum.* Quasi diceretur, et habet caput suum ille campus ad etc. Agrimensorum quippe agrorum latera bre-viora vocant capita, longiora vero, latera et laterationes nuncupant.

* **ACAPITARE**, alia notione, unde *ACAPITIS*, *ACAPITUM*, *ACAPTAGIUM*, *ACAP-TARE*, etc. de quibus infra in *Accaptere*.

* **ACAPITAGIUM**, *ACAPITATGIUM*, *Re-le-vium*, seu quod nomine *relevii* exsolvitur domino *capitali*. Lit. *Philippi VI. reg. Franc. ann. 1335*. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 250 : *Cum vero monasterii (de Caduino) abbas et conventus, qui duas partes unius falco-nis, in mutatione cujuslibet dominis seu vassalli, pro Acapitaggio ratione feudi, seu affari aut tenementi de Castilhonesio, ... solvere nobis tenentur, etc.* Instr. ann. 1474 ex Tabul. Flamar. : *Promisit solvere..... medietatem Acapitagiiorum, quando prædictus locus domino mutatur, secundum usus et consuetudines dicti loci Flamarenzis.* Vide in *Accapte*.

* **ACAPITIDATIO**. Vide infra *Accapi-tatio*.

* **ACAPITURA**, Eodem sensu atque *Accapitium*. Homag. *præstitum comiti Arma-naci* ann. 1418 : *Item omnia alia et singula feuda et oblias, quas habet et percipit in loco et jurisdictione de Rupelaura, cum vendis, laudimis..... Acapituri..... et aliis juri-bus ad dicta feuda pertinentibus.*

* **ACAPTA**, ut *Accapitura*. Statut. ann. 1277. tom. 4. Hist. Occit. inter Probat. col. 69 :

In vendis diomas, quod illius bajuli erunt vendo, cuius administrationis tempore sue-rit venditio celebrata. Acapta vero erunt il-lus, qui poset in possessione emptorem. Vide *Acaptis*.

* **ACAPTAMENTUM**, Jus præcipuum ad rem quamplam. Charta xi. sec. ex. Cod. S. Martial. Lemov. : *De solario quem vnde-runt in vita illorum, et non retinuerunt Acap-mentum, nec filii sui aut filiae.*

* **ACAPTARE**, nude, pro Emere nostris olim *Achapter*. Charta ann. 1000. tom. 2. Hist. Occit. inter Probat. col. 157 : *Et est ipse alodes in comitatu Lutevense.... quem Hildinus pater meus et ego Odo Acaptavimus de Ardemando.* Alia ann. 1103. ibid. col. 361 : *Raymundus et Bernardus Guillelmi guir-pierunt et satisfecerunt Guillelmo Montispes-sulano illum molinum et illas terras, quæ et quas Acaptaverant, prostquam Guillelmus de Montepessulano ivit ad Jerusalem.* Ch. Rai-mundi com. Barcinon. ann. 1150. apud Mar-tin. tom. 1. Ampl. Collect. col. 809 : *Quid quid etiam ab his, qui in ipsa villa et territo-rio aliquid habere videntur, Acapta tu poteris, laudando concedimus.* Vide infra *Accap-putum*. Occurrit alia notione in *Accapta-re*.

* **ACAPTATOR**, Qui ad *Accapitum* seu ad censum accipit. Statuta Massil. lib. 3. cap. 31 : *Quod si aliquis dederit ad Accapitum aliquem fundum rusticum, ... et fundum illum illi Acaptatori.... mensuraverit, ... et postmo-dum dictus Acaptator dictum accapatum per annum tenerit, et censum statutum proinde solverit, etc.*

* **ACAPTES**, Res emtæ, bona parta, Gallice, *Acchats*, *Acqués*. Testamentum Bernadi Atonis anno 1118. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 487 : *Et omnes Acaptes, quos ego feci in supradictis honori-sam, sint similiter ejusdem Rotterii.*

* 1. **ACAPTI**, Concessio vel acquisitio ad *Accapitum* seu in *emphyteosim*. Charta ann. 1064. in Append. ad Marcum Hispan. col. 1127 : *Et si ego prædictus Ermengaudus fe-cero Acapte de Alchagib vel de Almundefur de terras, de ista hora inantea, prædictus Raimundus comes habeat tertiam partem de ipsas prædictas terras..... Iterum conveni prædictus Ermengaudus comes prædictum quem fecerit, etc.* Alia ann. 1118. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 404 : *Similiter di-mitto ei abbatiam de Juncelo; .... relinqu ei et totos Acaptes, quos feci.* Eodem signifi-cata accipienda vox supra *Acaptes*. Vide infra *Accapitatio*.

* 2. **ACAPTI**, ut supra *Accapitium*. Charta ann. 1113. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 424 : *Garpivit... hoc quod exigebat per forciam ab habitatoribus ecclesie de Salas et ab abate, sicilicet albergas et acaptes, et dona, et omnes foecias.* Constit. Petri I. reg. Aragon. ann. 1200 : *Sancimus ut nullus in mansis nostris vel ecclesiis.... albergas, Acaptes, sive exactiones alias exigere vel facere præsumat.*

* **ACAPTU**, Emptio, Gall. *Achat*. Vide supra *Accapte*. Necrolog. prioratus S. Roberti Cornillionis ex Cod. reg. 5247 : *Qui Omarus dedit nobis xx libras Viannenses.... que fuerunt posita in Acapo, quod fecit hac domus a Guillelmo de Balma.* Alia notione, vide in *Accapte*.

ACARALHEA, Vox Occitana inserta notiois. Edictum Joannis I. Regis Franc. anno 1351. apud Dom. de Lauriers tom. 2. Ordinat. Reg. pag. 480 : Item Quod dicti consules cum suis consiliariis habeant potestatem cognoscendi de viis publicis et itineribus reparandis, de clertis, dobris, Acaralhis senioribus, edificis et tabulariis Bescalinis in dicto castro, et ejus pertinentiis, factis, constructis, facientis seu construendis portibus, et de malis passibus conservandis et reparandis.

* Vel Acaralhum, Emissarium aquarium, vel quid simile, ut videtur; f. ab Hispan. *carrear*, importare, quia per illud aqua et sordes importantur. Pro senioribus legendum opinor femoralibus. Regest. 81. Chartoph. reg. ch. 124. habet femorials; quod hinc conjecturam favet.

* **ACARIS**, vel potius Acharis, Mal gra- tian. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. *Acaris*, eadem notio, in altero Lat. Gall. ex Cod. 7679: *Acharistos*, id est, sine gratia, apud Marcell. Empir. cap. 20.

ACARNARE. Vide Carnaticum.

* **ACARBARE**, Pecora aliena in agro damnum facientia capere atque etiam occidere et comedere. Vide in Carnale.

ACATAPANUS [Præfectus civitatis vel provincie. Idem qui Capitanus]. Vide Catapanus.

* **ACATARE**, Emere, Gall. Acheter. Item relevium exsolvere. Necrol. Corbeiense MS: IX. Kal. Aprilis Petrus Monachus ad succurrendum. Annivers. principale, pro cuius anniversario habemus vii modios frumenti ad molendinos quos Acutavit Johanni dicto Panel. Vide in Accipitare.

* Rectius intelliges eodem sensu, quo Accipitare. Vide ibi.

* **ACATHALANTIS**, Avis est; Gallice, Cardonnereule, in vet. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521. *Acalantis*, Escardonnerele, in alio Glossar. ex Cod. 7692. pro *Acalanthis*, a Gr. ἀκαλάνθης. Vide Lex. Martin. et Thesaur. Fabri. [** Gloss. in Cod. reg. 4778: *Acalatus* est cardellus albus carduelis.... Acalantis grecce dicitur qui latine carduelis vocatur. Est autem avis que spinis et cardibus pascitur, unde et nominatur acaldemacager sanguinis.]

* **ACATHAPANUS**, ut *Acatapanus*, Præfectus provincie vel civitatis. Constitut. Friderici reg. Sicil. cap. 116 : Item inquirant et videant, si pondera, et mensura dicta civitatis secundum justum et debitum modum a rerum venditoribus teneantur; et puniant falsitatem commissam in rebus venalibus per quoscumque, secundum modum per *Acathapanos* observari hactenus in talibus consuetum. Vide Catapanus.

* **ACATHIA**, Ornamentum muliebre. Charta donationis mutua inter Joan. ducem. Britan. et Joannam Navarra ejus uxorem ann. 1386. ex Bibl. reg. : Bona mobilis, tam in auro quam argento, ... jocalibus, percivalibus seu *Acathiis*, zonis, etc. Ubi legendum videtur pectoralibus seu *Atachiis*.

* **ACATURA**, in Charta Philippi I. ann. 1075. ex Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 205. pro Aquatura. Vide in Aquatia.

* **ACATUS**, Vox Graeca, navis actuaria, idem quod *Acatium*. Tertul. adversus Marc. lib. 5: *Quas nobrem, Pontice nauclere, si nun-*

quam furtivas merces vel illicitas in Acatus tuas recepisti, etc. Vide Graevium ad Gloss. Isid. in Accepta. Et infra Accato, Achateon.

* 2. **ACATUS**, Major est, in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Idem quod *Aagatus*. Vide in hac voce.

* **ACAU**, vox vulgaris, Cante, secreto, Gall. En cache, Statuta sartorum Montispess. an. 1323. tom. 2. Ordinat. reg. Franc. pag. 470. art. 13: *Ordinaverunt et convenerunt inter se, quod aliquis operarius non suidat aliquos pannos, qui portantur Acau per aliquos ad operatoria dictorum magistrorum, etc.*

* **ACAUUM**. Vide Agauum.

* **ACAZALANTIS**. Vide supra *Acathalantis*.

ACCABUSSARE, κατανοτίζειν, Gallis, Bailler la Cale, Immergere, in mare demittere: poena in meretrices et lenones vulgo decreta etiamnum apud Burdegenses, qua scilicet in cavae ferreae inclusi in mare demittuntur, et subtus navim denou submerguntur. Statuta MSS. Massiliensis urbis lib. 5. contra eos qui ludendo dejerant: *Et si illos 12 denarios dare et solvere non poterit, Accabussetur, penitus induitus cum vestibus quas tunc detulerit, in portu Massiliæ, vel in vallato quod est in Portali Calitate, usque ad Portale S. Martini, tot vicibus quot juraverit. Ubi Accabussare videtur idem esse quod immersere; est enim Occitanis, Cabussa, faire la culbute, prono capite prolabi. Vide Consuetud. Solensem tit. 16. art. 6. et quæde haec poenæ specie observat Clericus ad Leges maris Oleronenses art. 31.*

* Vociis etymon ab Acha vel *Acca*, aqua, et *Busse*, poena, poenitentia, deduc Schilterus in Glossar. Teut. pag. 5. col. 2. Est ergo Poena aquæ aliquem punire.

ACCALVASTER, Ab anteriori parte calvus, sicut recalvaster a posteriori. Ebrardus de Bethunia :

Est Accalvaster vir calvus ab anteriori Parte, recalvaster retro calvus habetur.

* **ACAMPATUS**, **ACAMPATU**S, Qui habet castra, Gall. Campé, ab Ital. *Accampare*, Hispan. *Acampar*, Castrametri. Jac. Delayto in Annal. Estens. ad ann. 1404. apud Murator. tom. 18. Script. Ital. col. 1023: *Ugatio præmissis insidiis, ut fuit opportunitum, cum dom. Philippo de Pisis et tota gente prodiit in hostes Accampatos, ut supra, in terra juxta Padum. Tractat. Ms. de Re milit. et mach. bellicis cap. 6: Faciat lignaria incidere de quibus siant in diversis locis foci in die sua discessione, ..., sui hostes a longe videntes diversos ignes, putant quod dux sit Accampatus in eodem loco, quo prius erat. Infra cap. 10. Accampatus.*

ACCAMPIA. Charta ann. 1322. in Maceris Monasterii S. Barbaræ Lugdun. p. 203 : [Item quod idem Camerarius det et dare tenet curilibet Monacho... quasdam estaminas... et tria paria sotularium... et quod dicta aestivalia teneantur semel facere (reficere) de Accampiis et sotularibus, si et quando super hoc fuerit requisitus.]

ACCANTARE, Iterum vel juxta cantare, Joanni de Janua.

ACCANTATOR. Vide Incantum.

* **ACCAPTAMENTUM**, ut *Accaptamen-* *tum* in *Accaptare*, Relevium seu agnitione in dominum, clientis professio. Charta Fol-

queti de la Forsa ann. 1407. ex Tabul. Flamar. : *Census, redditus, proventus et Accaptamenta ad homagia, etc.*

* **ACCAPITIDATIO**, **ACAPITIDATIO**, Charita, qua conditio *Accapiti* continet, vel ipsa ad *Accipitum* concessio. Transact. ann. 1501. ex schedis Pr. de Mazaugues: *Recognoscant.... eidem domino et suis sub servituis in dictis Accapitidationibus contentis et declarant. Accapitidatio, plures occurrit in Charta ann. 1533, inter easdem schedas ad significandam ipsam ad *Accipitum* datio-*

nem. Vide supra *Acaptis* 1.

* **ACCAPTAMENTUM**, Stips, eleemosyna quæ corrogando colligitur, eadem notione ac *Questa*, Gall. *Quête*. Vide infra *Accap-* *tator*. Statuta sabater. Carcass. an. 1402. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 563. art. 15: *Quod si..... contingit aliquem vel aliquos dicti ministerii.... mori, ... qui esset vel essent ita pauperes, quod non haberent bona ex quibus possent sepeliri; .... eo casu suprapositi dicti ministerii.... teneantur tales sic defunctos ecclesiasticae sepulturae tradi facere, ... sine questu seu *Accaptamento* pro tali mortujo faciendo quovismodo. Vim vocis explicat art. seq. pag. 564: *Sine questu et helemosina pettenda pro sepultura illius defuncti. Alia notio, vide in *Accaptare*.**

ACCAPTARE, **ACAPTA**R, **ACCAPITABE**, **ACCAPITUM**, **ACAPTAGIUM**, **ACAPTAMEN-** **TUM**, **REACCAPITUM**, etc.

ACAPTARE ad aliquem, ut *caput* et domum agnoscerre, capere. Capit. Caroli C. tit. 16. cap. 7: *Et propter hoc jam ultra ad illum non debeat (f. habeat) consilium Accapta-re. Et cap. 13: Et illi simulat ut ad alium seniorem melius quam ad illum *Accaptare* possit, veniat ad illum. Mox: Et quod Deus illi cupierit, et ad alium seniorem *Accaptare* potuerit, pacifice habeat.*

ACAPTARE, Capere ad *accapitum*, hoc est, capere, vel possidere feuda aut quævis alia bona sub *accapitorum* conditione ac onore. Charta foundationis Montis-Albani ann. 1144: *Et si feudatarii qui *Accapta*re honorem de domino Comite, volunt vendere, vel impignorare feudum, faciant hoc consilio Comitis, aut sui ministri; ita ut dominus Comes habeat de uno quoque solidi venditionis unum denarium, et de uno quoque solidi impignorationis unum obolum. Tabular. Archiepiscopatus Arelatensis fol. 2: Et quod non tollat ei, nec ejus successoribus supradictos homines, neque quos consilio suo in ante Accapta. Charta Guillelmi V. Ducus Aquit. apud Beslium pag. 392. et Labeum in Miscel. tom. 1: *Fuc castrum per tale conuentum, ut si ego valeo *Accaptare* cum Comite Fulcone de pretio meo et tuo, una pars sit tua, et alia mea. Charta Raimundi Comitis Barcin. apud Diago lib. 2. cap. 86: Et ego Raimundus Comes Barchinonensis dono uxori meæ Almodi, et filiis, quos ea habuero, omnia quæ *Accaptavi* in Balagario. Charta Raimundi Comitis Tolose ann. 1088: Quod videlicet *Accaptaverunt* ab illis de Rocamaura. Tabularium Ecclesiæ Uticensis ann. 1156. pag. 8: *Castrum de Blandaco cum *Acaptis* quæ in eodem castro idem Episcopus fecerat. Infra: Si autem aliquid in eodem castro quolibet modo *Accaptaverint*, totum ab Episcopo et successoribus suis teneatur et possideatur. Hinc nostri vocem, Acheter,***

seu ut Picardi efferunt, *acater*, vel ut est apud Froissartem i. vol. cap. 190. *achapter*, pro *emere*, hauserunt; quod qui a domino prædium in *Accapitum*, vel cum onere præstationis, vel etiam in *emphyteusin* accipit, dato pretio illud sibi habeat ac comparet. Vide Jacob. *Bourgoing.* lib. de Orig. et usu vulgarium vocum pag. 22.

ACAPITARE, Interdum etiam simpliciter pro *emere* absque ullo onere, ut in sequenti exemplo et alius multis. Hinc vox *Acater* ad quamlibet emtionem translata. Donatio Ecclesiæ de Canonica S. Victorii Massil. ann. 1060. inter Instrum. tom. i. novæ Gall. Christ. pag. 23. col. 2: *Non aliter cognoscentes illam a captivitate supra dictæ heresis posse eripi, pro remissione peccatorum nostrorum donamus eam omnipotenti Deo et cænobio Sancte Mariae ac Sancti Victoris Massiliensis, atque Abbatu vel Abbatis seu Congregationi in eo jure perpetuo habitantium, cum omni honore quem hodie habet vel in ante Accaptare potuerit, sicut mos est nostræ patriæ, ad totos honores. Et in codice MS. ejusdem Cœnobii: Cum opibus rebus, quas *Acaptabit* vel recuperabit.*

ACAPITARE alicui, *Relevium* facere, vel exsolvere, vel aliquem pro domino, et velut pro *capitali* domino agnoscere. Bracton. lib. 2. cap. 35. § 1: *Est etiam aliud genus tenementi quod datur in maritagium, et ubi non sit homagium ante tertium heredem inclusive positum, propter communum donatoris per reversionem. Mox ait: Cum autem plures fuerint coheredes, omnes Accapitabunt filiae primogenitæ, et maritus primogenita homagium faciet capitali domino de toto feodo, etc. Fleta lib. 2. cap. 50. § 6: Sed omisso illo medio, capitali domino Accapitet, et ei respondeat de eisdem servitiis.... nec licet hujusmodi capitali domino ulterius ipsum tenentem distingere, dum predictus tenens se offerat *Acaptire* ei, et facere ei servitia debita et consueta de quantitate tenimenti. Vide lib. 3. cap. 16. § 7. 38. et quæ de *Paragiis* observavimus in Dissertat. 3. ad Jonvillam.*

ACAPITUM, [ACAPITA, ACCAPTU^M,] quod vulgo *Relevium*, seu agnitio in dominum. Charta Michaelis Archiepisc. Arelatensis ann. 1214. qua concedit Comiti Monfortensi Bellocadrum et Argentiam in Regesto Tolosano fol. 17: *Item confitemur nos receperisse a vobis pro *Accapito* 1400 marchis boni et legalis argenti. Alia ann. 1231. ibid. fol. 25: Item concessit quod quando detentores possessionum quæ tenentur ab Ecclesia ad censum annum, vel in feudum, in incurruentum cederint, vendentur possessiones illæ personis competentibus bona fide, et Ecclesia habeat inde vendas et *Acapitas*. Occurrit ibi pluries. Vide Histor. Episcop. Cadurcensis. n. 166. [Rymer. tom. 1. pag. 855. col. a: *Et una lancea de *Accapo* pro toto territorio de Brulien.*]*

ACAPITI notionem longe diversam tradit D. Brussel Tract. de usu feud. lib. 3. cap. 11. Existimat enim vir eruditus *Accapitum* idem esse ac feudum *sine capite*, hoc est, sine clientela et alta justitia: quæ feudi species, inquit, in Occitanie tantum provinciis in usu sunt. Verum si res ex judicio Scriptorum harum provinciarum dirimenda est, ad quos potissimum spectat

de usaticis suis scribere, *Accapitum* nihil aliud erit quam *Relevium*, seu agnitio in dominum, ut mox definiebat D. Cangius. Vide Rochevlavinum infra in V. *Reaccapitum*. Nec aliud certe innunt, si attentius perpendantur, quæ in suam sententiam profert D. Brussel. Errandi fortassis occasio fuit etymon ab a privat. et *caput* deductum, cum rectius a verbo *Accaptare* inferretur. Hinc etiam Gal. *Acapits* et *Arriere-acapits* dixit, quod vernaculae vocant, *Acape* et *Arriere-acape*.

ACAPITIS, Eadem notione. Testamentum Rogerii Vicecom. Bituric. ann. 1150. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 410: *Deinde dono et laudo.... totum honorem meum, civitates videlicet, atque burgos, castra, villes, atque dominia, feudos, alodios, Accapites, pignoras et acquisitions etc.*

ACAPRATIO, idem quod *Accapitum*, in Charta Isli Episcopi Tolosani: *Et pro hoc fevo dederunt illorum domino Preposito 5 solid. Acaptionis.*

ACAPTAGIUM, Vox ejusdem notione. Regestum Constabulariæ Burdegalensis notatum A. fol. 35: *Acaptugia, quæ alibi Relevia dicuntur; levata eodem anno in eadem Senescallia.*

ACAPTAMENTUM, idem quod *Acaptagium. Vendagia et Accaptamenta* in Consuet. municipal. Bergeraci ann. 1368. art. 69. Charta Petri Episcopi Inculism. ann. 1178. in Regesto Inculismensi: *Licet hominem recognoscerent, tam Achaptamentum mille solidorum debere constanter negabant. Alia Episcopi Aginnens. ann. 1217. in Regesto Carcasson. : Et dubit in mutatione Comitis seu Episcopi Accaptamentum in recognitione dominii unum hestearium, pro quo procurationem quam ab eodem requirebat, sibi remisit. Vid. Hist. Episcoporum et Comitum Engolismensium cap. 33. Charta ann. 1240. in Tabul. Dalonensi fol. 85: *Accaptamentum vero nobis debet persolvit nostrisque successibus ad utrupsque partis mutationes. Tabularium Nantoliense in Pictorib. ann. 1306: Homagium ligium quod nobis volebat facere Joanna de Linea sine aliquo Achaptamento. Ibid. ann. 1418: Ad Achaptamentum quarundam chirothecarum albarum de pretio 6 denariorum in mutatione feodatarii. Rursum ann. 1419: Sub homagio ligio a me et meis, in mutationibus dominorum et vasallorum, et sub Achaptamento 5 solidorum bonæ moneta currentis solvendo. Occurrit passim in eo tabulario, et in Absensi f. 40. [Et in Lib. Consuetud. S. Augustini Lemovic. fol. 23: *Presentibus et futuris notum sit quod Dominus Abbas V. Ecclesia S. August. Lemov. in villa de Brumec accipit in pace perpes hominum et Litgens et juramentum fidelitatis a Falcone milite. Illique Dominus Abbas diem assignavit Lemovicas ut veniens in Capitulo S. August. Abbatu et Capitulo hoc idem jurat et C. sol. et 1. d. de Achaptamento in pace redderet, etc. Chron. Comodoliac. apud Stephanotium in Fragm. Hist. tom. 2: Raimundus Lobors, Iterius frater ejus et Audoinus de Petra Bufferia dederunt Ecclesia S. Juniani Achaptamentum, et quidquid juris habebant in mano de la Chieza.]* [* Vide supra *Accapitamentum.*]**

AD ACCAPITUM DARE, seu in *emphyteusin*. Charta ann. 1213. in Regesto 49. Philippi

Pulcri Regis Franc. ex Tâbulario Regionum. 160: *Videlicet quod dictus Dom. Petrus de Sancta Cruce donet, dare et donare teneat in Emphyteusin seu Accapitum .... dictam limeriam, etc. Alia Ludovici Hutini Regis Franc. ann. 1315. pro Monspeliensibus: Item concessimus de fendis et retrofendis in Emphyteusin vel Accapitum datis et translatis in personas ignobiles, etc. Alia Jacobi Regis Majoricar. ann. 1310: Damus in Accapitum seu Emphyteusin alcheriam nostram, etc. Alia ann. 1229. Ut tu et predictam Condaminam... in Emphyteusin seu in Accapite, si volueritis, dare valeatis. Addit. Chronologiam Episcopor. Lodovensium pag. 154. 240. et Gassendum in Notitia Ecclesiæ Diñiensis pag. 20.*

AD ACCEPTAMENTUM TRADERE, seu ad censem, in Consuetud. Leinovic. art. 61: *Item si aliquis concedit et tradit terram ad censem et Acceptamentum nihilominus pretio sibi dato, si census valeat plus quam ipsum pretium, hujusmodi contractus habetur pro accensamento, nec in isto casu ille cui traditur taliter, de dicta terra debet solvere vendas.*

REACCAPITUM. Sribit Rochevlavinus in Provinciis Occitanie et Aquitanie *Accapita* dici jura quedam quæ debentur domino fundi et directo, pro mutatione *Emphyteute*, sive illa morte, sive matrimonio, venditione, permutatione, cessione, heredis institutione, legato, aut alio quovis modo eveniat: contra *Reaccapita*, mutationem domini spectare. Notitia ann. 1144. apud Catellum lib. 2. Rerum Occitanarum cap. 17: *De uno quoque casali, qui habebat sex studios in latitudine, et 12 in longitudine, habeat dominus 12 denarios de *Acpte*, et omni anno a Martio servitum 12 denariorum, et Reacpte, quando evenerit, 12 denarios. Infra: Carbonellus faber habeat de laboritoribus suis censem qui vocatur Lause: et faciat et reparet ferramenta molendinorum, retento ibi pretio et usus suo; et propter hoc præbeat domino Acpte 10 solidorum, et 5 solidorum Reacpte, quando evenerit.*

[Vide Retroaccapitum suo loco et Glossar. Gall. de Lauriere voce *Reacpte* et *Plait*, de mortemain.]

RETROACCAPITUM in Consuetudine Tolosæ part. 4. tit. de Feudis, art. 18. Charta Occitanica ann. 1244. in Regesto Tolosano fol. 73: *Terras heremas et condrezelas, et alibres domestiques, et salvadias, e bosc, e bartas, e prats, et aigas, e cavis, e esplechius, e atemprias, e hommes, e sembres, et ceses, et Acupites, et Reireacpitæ, et senhorias, etc.*

ACCARO, Instrumentum rusticum. Petrus Crescentius lib. 1. de Agricult. cap. 6: *Et superducta iterum dicta terra cum vangis et Accaronibus, etc.*

ACCARRATIO, Testium cum reo compo- positi, Gall. *Confrontation, Acarement.* Bleynianus Instit. Theor. et Pract. Lib. IV. pag. 572: *Confrontationes vero sunt exhibitis ipsi reo testibus, et in ejus conspectu positatis, unde et Accarrationes a Cara barbaro nomine quod faciem significat, nominantur. Certe apud Occitanos et Vascones etiamnum care faciem sonat, unde vox Accarer cum reo testes conferre, inquit D. de Lauriere in Glossario Juris Gallici. Addit. quod *xapa* faciem pariter significet, apud Sophoc. in*

ELECTR. *Tragœd.* pag. 137. Edit. H. Stephani. Ita in *Originibus Gall.* D. de *Caseneuve*.

* **Accaration**, in Reg. Parlamenti Tolosanum ex Codice regio 9879. 6. ad. ann. 1458. 11. Sept : Pour ce qu'il est venu à la notice de la Cour que M. Jean de Vernhe le jeune, licentie ès loix, avoit dit à M. Guibert Rouch, conseiller du roy en ladite cour, certaines paroles touchant l'arrest de Lezat, à la charge et soule d'icelle cour et d'aucun soupçon d'icelle, lad. cour a faict Accaration dudit M^r. Guibert et dudit de Vernhe. Vulgatus, Accarement. Hispani *Acarar* dicunt, pro In mutuum conspectum et colloquium adducere; a *Cara*, iisdem, Facies, vultus. Vide *Cara* 1.

* **ACCASAMENTUM**, Casa, domus, ædificium. *Charta* ann. 1232. apud Cencium inter Census Eccl. Rom. : Excepto eo, quod habeo et teneo ultra fossatum de Centum-guttis cum quadam Accasamento posito ultra predictum fossatum ex parte castri mei de Olibano. Interdum ea voce significantur ædificia domui præcipue adjuncta, ut in *Charta* ann. 1286. apud Cl. V. Garamp. in Disquis. de Sigil. Garsagn. pag. 53 : Quandam turrim cum calsa, dominis, palatiis et Accasamentis simul et continue juxta eam positis. Vide *Accasamentum* 1. et mox :

* **ACCASARE**, vox Italica, Domibus instruere. *Charta* Henr. VI. imper. ann. 1187. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Hodepor. Charit. part. 3. pag. 1182 : Item postquam dictum castrum Accasatum fuerit intra muros, quantos homines curia casare poterit circa podium, etc.

* **ACCATO**, Gr. Ακατος, Genus navigii actuarii. Bern. de Breydenbach Iter Jerosol. pag. 238 : Verum die XXIX iterum contra Maleam ire tempavimus, licet ventum non nisi pro sex pannis Accationis habuerimus exiguum. Vide *Accatus*.

* **ACCATTATOR**, Qui ex officio stipem corrogat aliis dispensandam, Gall. Quêteur. Italis, *Accattatore*, mutuans, qui mutuo accepit. Statuta antiq. Florent. ex Cod. reg 4621. cap. 82. fol. 43. v° : Dicti Accattatores et questores horis consuetis, tam per civitatem quam per communitatem, ... aquirant elemosinas (pro carceratis). Et si dicti questores seu Accattatores fuerint negligentes, ... possint removeri... a dicto officio. Vide supra *Acceptamentum*.

* **ACCATTUS**, idem quod *Accapitum*, Jus, quod nomine relevii exsolvitur. Vide in *Acceptare*. *Charta* ann. 1233. apud Mani de Sigill. antiq. tom. 1. pag. 98 : Vendunt possessiones, et res, et omnia servitia, præstationes, dationes, pensiones, afflictus, alberghierias, *Accatus*, etc.

* **ACCATUM**, Acquisitum, comparatum, Acquest par achat. *Charta* ann. 1202. tom. 2. Cod. diplom. Ital. col. 254 : Dominus episcopus (Lunensis) debebat habere et tenere, cum suis successoribus de cetero in perpetuum, medium comparam seu *Accatum*, quod ipsi marchiones fecerunt a marchionibus de Esti in curia et districtu Vesani, etc. Acat, in Lit. ann. 1265. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1121 : Jou Gerars sires de Sclerbes, frere monsieur Giles de Bierlainmont, fac savoir à tous que tous les *Acas*, que mesires mes freres devant nouvénés a reporté à me main de le terre d'Estruem, etc. *Acatur*, emptor, qui pretio acquirit, in Ch. ann. 1411. tom.

a. Probat. Hist. Brit. col. 867 : *Les Acatours des prises, aient connoissance d'icelles, etc.* * **ACCAYRA**, Pugnæ genus, qua scilicet funda lapides jactantur; *Accayrare*, sic pugnare; a *Cairau*, Occitan. *calculus*, *caillou*. Ita Menardus in *Glossar.* ad calcem tom. 2. Hist. Nem. Statut. ad regimen ejusd. civit. ann. 1353. ibid. inter Instr. pag. 153. col. 2 : Item quod nulla persona audent se *Accayrare* sive facere *Accayras* in toto territorio et distrittu civitatis Nemausi, sub pena quinquaginta sol. Turon. dom. nostro regi aplicanda; et qui solvere non posset, fustigaretur per villam Nemausi.

* **AD ACCEDENTES**. Responsorium quod in Ecclesia cantabatur, dum ad sacram Synaxim Fideles accedebant juxta Officium Muz-Arabicum. Ordo Officii Gothicus, tom. 3. Collect. Conc. Hispan. pag. 267 : *Subitoque canitur in choro responsum quod vocatur, Ad Accidentes, in eo vero monentur Fideles qui sunt communicaturi, ut accuratissime perpendant, quem cibum suscepturi sint.*

* **ACCEDERE**, Tenere. *Glossar.* vet. ex Cod. reg. 7646 : *Accesseris, teneris.*

* **ACCEDIA**, pro *Acedia* in Cod. MS. S. Martialis Lemov. n. 4 : *A spiritu Accedia, libera nos, Domine.* Vide *Acedia*.

* **ACCEIA**. Vide infra *Accia*.

* **ACCELERANTIA**, Celeritas, apud Petrum Diac. Casinens. de Corpore S. Benedicti Casini.

* **ACCENDERE**, Lignatio, lignum accendendo foco necessarium, Gall. *Chaufrage*. *Charta* Gaufridi abb. Cheziaci ann. 1210, ex *Chartul.* Campan. fol. 275. v°. col. 1 : *Blanca comitissa Campaniae nobis concessit, quod in qualibet septimana duobus diebus, cum duabus bigis possimus ire in nemoribus supradictis, quamdui ei pluerint, per (pro) nostro Accendere.* Alia ann. 1242. ibid. fol. 275. col. 2. habet : *Ad opus socii.* Vide infra *Ignis* 2.

* **ACCENDI**, de Luna dicitur, cum a sole in noviluniis incipit illuminari; Kalendarium MS. San-German. X. circiter sæculi laudatum in Mercurio Gallico Febr. 1728. pag. 280 : *Luna Januarii media nocte Accenditur. Luna Febr. inter medianam noctem et galli canthus Accenditur. Luna Martii media nocte Accenditur. Luna Aprilis hora galli canthus Accenditur. Luna Maii mane Accenditur. Luna Junii hora tertia Accenditur. Luna Julii meridie Accenditur. Luna Augusti inter medium (1. meridiem) et horam nonam Accenditur. Luna Septembriis circa horam nonam Accenditur. Luna Octobris inter nonam et Vesperam Accenditur. Luna Novembriis in Vesperum Accenditur. Luna Decembriis in Vesp. et medianam noctem Accenditur.* Vide *Incensio Lunæ*.

* **ACCENDONES**, Lanista seu Gladiorum Magistri, sic dicti quod Gladiatores ad pugnam accenderent. Tertullian. de Pallio cap. ult. : *Verum et Accendones et omnis Gladiatorum ignominia togata producitur.* Ita correxit Salmasius pro et cerdones, ut antea legebatur. De his plura Hofmannus ad hanc vocem.

* **ACCENGIA**. Vide *Andecinga*.

* **ACCENSA**, Census, datio ad censem. Jo. Hocsemius in Hugone 72. Episc. Leod. cap. 23 : *Major in villa et Advocatus a Prumiensi Abate domino villa tenebat ad Accen-*

sam. [Charta Ferrandi Comitis Flandriæ ann. 1229. apud Martenium tom. 1. Anecd. col. 954. C : *Nos autem LXXX libras dictæ domui assignavimus percipiendas.... Ad Accensas nostras de Binctio.*] *Accense et Adcence*, in Consuetudine Bourbonensi cap. 34; Bituricensi titulo 9. art. 21; Vastanensi articulo 6. *Accensem* in Parisiensi antiqua art. 191. *Adcence* in Vitriacensi articulo 23; Parisiensi art. 109. *Accensem* in Catalaunensi art. 194; Aurelian. artic. 412. *Accensissement* in Trecensi art. 58. 148. et Calvimotensi art. 56. 116.

* **ACCENSAMENTUM**, Eodem sensu. Locum vide supra in *Acceptamentum* post *Accap-* *ture*.

* *Inventarium Chartarum reg. ann. 1482.* fol. 191. v°. ad ann. 1352 : *Balium et Accensamento domus regiae sitae in villa Monasteriorum in fulco Yonæ, dictæ la Maison d'Artis.* *Accensissement*, in Ch. ann. 1338. ex *Chartul.* S. Vincent. Laudun. : *Sera aucty la seu reté de tout le vendage ou Accensissement des molins, prise par main commune de nous.* [** Vide *Accessamentum*.]

* **ACCESSATIO, ASSESSAMENTUM, ACCRESSAMEN-** *datio in censem*, pro *Accensatio*, in Tabul. Dalonensi fol. 40. 42.

* **ACCENSIVA**, Eadem notione in *Charta Hunonis* D. Breccarum anno 1203. in *Hist. Bre-* *censi* pag. 24.

* **ACCENSIVIO**, Eadem notione, *Charta Communiae Compendii* ann. 1186. apud Baluzium tom. 7. *Miscell.* pag. 315 : *Quæ omnia homines dicta Communiae antiquitus ea Accensione Patris nostri, qui eis hoc accensivit, tenuerant.*

* **ADCENSA**. Juramentum Philippo Franc. Regi præstitum a Blanca Campaniae Comitiessa snn. 1200. apud Marten. tom. 1. *Collect.* Ampliss. col. 1030. A : *De Judeis sic erit, quod illas de quibus terra Domini Regis saisisita, de corporibus eorum post mortem mariti mei Comitis Theobaldi tenebo Adcensam et pactiones, quas idem Comes Judeis statuerat, nec ab eis aliquid amplius extorquebo.* Quo in loco non ad censem divisis vocibus, sed adcensam legendum.

* **ACCENSARE, ACENSARE, DARE AD CENSEM**, Gall. *Acenser, donner à cens*, in Consuetudine Bayonensi tit. 4. art. 118; in Chron. Flandr. cap. 110; Tabul. Castri-Meliandi : *Accen-* *savit, et nomine Accensationis in perpetuum concessit et tradidit, etc.*

* **ACCENSARE**, Censem exigere loco alterius præstationis, servitium cum censu commutare. *Charta* ann. 1299. ex Reg. 38. Chartoph. reg. ch. 4 : *Cum homines villarum de Juvignaco et de Widua, sitarum in castellania de Spernaco, obligati fuissent ad solvendum et ad liberandum charragium domino regi, pro suis operationibus de castro et de villa Spernacensi;..... supplicavissent domino regi quod ipse vellet Accensare dicta charragia, et loco eorum recipere certos redditus annuatim et cetera.* Nostris *Acensir* et *Acensir*, dare vel recipere ad censem seu ad firmam. Stat. ann. 1368. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. p. 133. art. 20 : *Que toutes les revenus de ledictes ville seront baillées, Accensées à cris et à recrois.* Ch. Nicolai episc. Trec. ann. 1244. in *Chartul.* Campan. fol. 174. col. 2 : *On requenu Girart de Nivelle et Mengiers Dervi, chambellanc lo rot de Navarre, que il ont*

Acensi, por els et por lor oirs, do roi de Navarre à toujors les maison lo roi, qui sont à Bar sur Aube. Chartul. Hannon. ann. 1238. ch. 15 : *Et s'il avenoit que je Acensesse mon vinage, etc.* Vide in *Accensa. Achenser vero, pro Convenire, pacisci, in Lit. remiss. ann. 1404. ex Reg. 159. Chartoph. reg. ch. 105 : Robauli dist au suppliant qu'il se Achensast et composast par devers Jehan Fouquart, qui tenoit la maletoste d'icelle ville.*

ACCENSARE se alicui, certis conditionibus ac stato pretio quidpiam confidere. Curia Generalis Barcinon. art. 1291 : *Item quod aliquis scriptor non audeat se Accensare vicario, bajulo, vel alicui officiali. Libertates Salva-terras in Ruthenis ann. 1284 : Concessimus predictis hominibus quod possint Accensare de Milite, et emere de omni venditore qui vendere voluerit, nisi sit feodium, vel res feudales.*

* **ACCENSATERIT.** Charta Humberti II. daph. ann. 1343. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 731. art. 29 : *Satisfacto tamen Accensaterit de intragio ipsi domino daphino prestito competenter. Ubi cum eruditus Editore restituendum Accensatori opinor.*

* **ACCENSATIO**, ut *Accensamentum*. Regist. episc. Nivern. : *Anno Domini 1287. redditus episcopatus Nivernensis, et Accensatio dictorum reddituum.* Charta Philippi Puleri ann. 1313. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 359. col. 2 : *xxi. libram, xiii. solidos et iv. denarios.... assignamus.... per manus illius seu illorum, qui dictas pisisidem et coustumam pro tempore Accensationis, vel quovis alio titulo, sive causa tenebit aut tenebunt percipiendas. Acensie, ipse censualis redditus, in Estimat. redit. de Soubblaines et de Beaufort ex Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 17 : Item les Accensées (infra Accensies) des bestes; c'est assavoir de chascun cheval traient, ix. den. de chascun bœuf traient, vi. den. de chascune vache portant, iv. den.*

ACCENSATORES, Firmarii. Concilium Burdigalense ann. 1255. cap. 14 : *Accensatores autem decimarum a laicis, si laici fuerint, simili sententia se noventur irretiri.* Ubi perperam assensatores editum. *Accenseurs vero et Adcenseurs, qui dant ad censem, dicuntur in Consuet. Bituricensi tit. 15. art. 8; Burbon. art. 141. 371. et Marchensi art. 168.* [** vide *Accensaterit.*]

* **ACCENSARE**, Eadem significatione in Tabulario S. Bartholom. Bethun. non semel.

** **ACCENSIO.** Gloss. in Cod. reg. 4778 : *Accensio, lucrum, compendium, emolumen-tum, utilitas, incrementum, fructus, merces, redditus, vectigal.*

* **ACCESSIONATI**, Eadem notione qua *Accensatio*, in Charta ann. 1239. ex Chartul. B. M. de Josaphat : *Dicta Odelina uxor Nvardi Accensionatem et conventionem predictas laudavit.* Vide infra *Accensivare.*

* **ACCESSIONA**, Idem quod *Accensa* in Tabulario S. Crucis Burdigal. : *Pro Arrendato-ribus seu recipientibus in Accessam.... Dum tamen Accessæ predictæ fiant de anno in annum.*

* **ACCESSIONATORES**, In eodem Tabulario idem sonat quod *Accensatores* : *Vina quo per ipsos vel eorum Accensatores predictos vendebatur, etc.*

* **ACCESSIONATI**, Homines domino propter terras ad censem acceptas ad certa onera

et præstationes adstricti. *Libert. Calmæ tom. I. Hist. Dolphin. pag. 19 : Exceptis illis qui mihi ad servendum bis in anno cum bobus suis sunt Accensuati.*

¶ 1. **ACCENSI**, Eadem notione. Testamen-tum Anseberti Episc. Eduensis anno 696. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 43. C : *Si quis, servis, libertis ac Colonis, Accensisque omnibus, etc.*

¶ 2. **ACCENSI**, Superadditi, supernumerarii, iidem qui in veteri militia *Adscripti-ti* dicebantur. Vegetius lib. 2. cap. 19 : *Ad obsequia tamen judicum vel tribunorum, necnon etiam principaliū deputabantur milites, qui vocantur Accensi, hoc est, postea additi quam suisset legio completa, quos nunc Supernumerarios vocant.*

ACCENSUNCULA. Glossarium Latino-Graecum : *ἰπληψία ή νόος, Accensuncula, morbus comitialis. Ita etiam MSS. Et alibi : Accensiones, ἵπληψις, ἴπληψίαι. Ubi leg. Accensio, ἵπληψις. Acceptio, ἴπληψίαι.*

1. **ACCENSOR**, Gloss. Lat. Graec. : *Accensor, σιωργεύς, σιωργής, βόδαρχος.* In Gloss. vero Graec. Lat. : *σιωργός, est la-tor, institutor.* Sed videtur legendum delator : nam apud Hesychium, *σιωργός*, (sic enim emendant viri docti, pro *σιωργής*) dicitur esse ἀρχὴ θεοῦ τὸν τὰ ἐκλη-pazia σιωργότον. Ita porro emendandum etiam in voce *σιωργής*; in eodem Gloss. pro lator. Unde confici videtur *accensorem*, eumdem esse cum delatore. Sed hæc vetera spectant.

2. **ACCENSOR**, Acolythus, cui incumbit cura accendendi lumina in Ecclesia. Hesychius : *δάσιοχος, λυγάρτης, λαμπα-δηρός.* Graecis recentioribus, *κανθάλατης*. Honorius Augustod. lib 3. cap. 64 : *Acoly-thus, qui est Accensor luminum.* Isidor. lib. 7. Orig. de Acolythis : *Tunc enim accen-dunt lumina ab eis, et deportantur.* Isidorus junior : *Ad Acolythus pertinet prepa-ratio luminarium in Sacrario.* Vide Paulum Silentiarium, in Descript. sanctæ Sophiæ part. 2. v. 69. et infra in *Acolythus.*

¶ 3. **ACCENSUATI**. Vide in *Accensa.*

ACCENTHURARIA, Vas in quo thus accenditur. Francisc. de Sacra queru in Etymolog. ** Vide *Accepturnaria.*

* **ACCENTUARE**, Accentus observare. Regula Fontis Ebraldi cap. 38 : *Ignorantes discant plane legere, punctuare vel Accentua-re, ut adficiant audientes.* Statuta Collegii Fuxens. Tolos. ann. 1457. ex Cod. reg. 4223. fol. 219. v° : *Alta voce et intelligibili legit Ac-centuando, bene pronuntiando.* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679 : *Accentuare, Ac-centuer. Acenter, eadem notione, in Hist. Joannis IV. inter Probat. Hist. Britan. novæ edit. tom. 2. col. 363 :*

Lire scis tu, voire chanter;
L'en le scais bien à l'Acenter.

¶ 4. **ACCENTUATIO**, Species cantus, qui fit elevando, aut deprimendo syllabam, juxta accentum positionem, ut cum in Ecclesia Lectiones aut Orationes cantan-tur; cui opponitur *Directus* qui fit absque vocis inflexione. A. Schramb. Chronic. Melicense pag. 348. col. 1 : *Orationes ve-stimentorum, (i. e. ad benedicenda vestimenta,) dicuntur plane et indirecte sine Accentuacione, quam libet per se conclu-dendo.*

* **ACCENTUS**, Sonus vocis, modus pronun-tiandi, nostris etiam *Accent*, Hispan. *Accen-to*. Constitut. capitul. eccl. Barcinon. ann. 1423. ex Cod. reg. 432. rubr. 11 : *Ma-gister grammaticæ, non solum lectiones gram-matica et logicæ, ac alias assuetas in scolis legat; sed etiam diebus dominicis et festis, maxime præcipuis, lecturam et Accentum le-gentium in choro dicta sedis corrigat et emen-det.* Vide supra *Accentuare.* [** Gloss. in Cod. regio 4778 : *Accentus, impetus sonus inflammatio vel vociferatio, vocis concrepatio, unde corrigerendum Gloss. Iæckii.*]

ACCEPTA, Genus navis, in Glossis Isi-dori. Forte *Acceptor*, genus avis. [In excerptis Pithœi legitur : *Accepta genus navis, Acatus. Verum La Cerdâ legit Genus avis.* ** Vide *Accato.* Acceptores in inscriptione anni 197. nominatos, homines fuisse qui merces navibus advectas accipiebant, contendit *Furnalenti* in Forc. Lex., unde conjicere licet Acceptas cymbas fuisse, quibus merces navibus allatae in terram ferreban-tur, Gall. *embarcations; Acatus* vero, *Accato* et *Achatus* originem ducere videntur a Greco ἄκατος. Gloss. Cod. reg. 4778 : *Achatus, navicula vel archana.*]

ACCEPTÆ, Agri portiones viritim assigna-te, aut que sortito obtigerunt. Ita Agri-mensores hanc vocem usurpant, Siculus Flaccus et Hygenus [** Vide Forc. Lex.]

ACCEPTIONES, Eadem notione apud Si-culum Flaccum pag. 21 : [** *Acceptiones in centuriis explicandæ sunt.* Alii aliter interpret.]

* **ACCEPTABILIS**, Acceptus, gratus. Occurrit passim in Bibliis, apud Tertull. adv. Jud. cap. 5. et Salvian. de Gubern. Dei pag. 127 : [** Lactant. ep. 58; Tertull. de orat. cap. 7.] *Quod hujusmodi contractus sit Acceptabilis et placeat, in Transact. ann. 1532, ex sched. Pr. de Mazangues. Galli diceremus *Acceptable*, agréable.*

¶ 1. **ACCEPTABILITAS**. Scholastici Theologi dicunt : *Obedientia et Passiōnis Christi Acceptabilitas, pro merito et gratia. Go-cleinius Lex. Phil. pag. 285.*

¶ 1. **ACCEPTABULUM**. Papias MS. Ec-clesiae Bituricensis : *Acceptabulum, quarta pars emine, dictum quod acetum ferat; duas uncias retinet et sex scrupulos.* *Acceptabulum*, Plinio lib. 21. cap. 34. est etiam hemina quarta pars [** et continet drachmas 15. Cod. reg. 4778 : *Acitabulum quarta pars emine est, duodecim dragmas appendens.*] Vide *Acceptabulum.*

* 2. **ACCEPTABULUM**, ut *Acceptabulum*, Scutella acetaria. Glossar. Lat. Gall. ann. 1348. ex Cod. reg. 4120 : *Acceptabulum, Gall. Saucier, vas in quo servatur acetum, et derivatur ab hoc nomine acetum, Gall. Aisiens. Aisiens et Aisil olim nostris, Acetum, vulgo Vinaigre.* Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1 :

Mais au maléf n'est pas aisiens,
Ainsi li est aigrem com Aisiens.
Bestiarius Ms. ubi de J. C. in cruce :

L'Aisil but et le fief goussta.
Charta ann. 1285. in Chartul. 1. Fland. ch. 372. ex Cam. Comput. Insul. : *Del Aisil c'on i vendera (à Lille) à broke, dou lot, j. den.*

* **ACCEPTAMENTUM**. Interdum occur-rit pro *Accaptamentum*; quod vide in *Ac-capitare*, et in voce *Placitum*.

* Charta Phil. Pulchri ann. 1310. ex Reg. ejusdem. in Bibl. reg. Cod. 9607. 3. ch. 38 : *Item de quolibet solo de quinque caninis vel ultatis... habebimus sex denarios Turon. obliarum,..... et totidem de Acceptamento in mutatione Domini. Charta ann. 1387. ex Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 283 : Salvis domino nostro regi cavaclata, exercitu communis et Acceptamento seu sporia, et aliis deveriis, que eidem dom. nostro regi pro dicto castro de Clarenceo et pertinentiis, nomine dominii utilis vel directi, debentur.*

1. ACCEPTATOR, [Qui sine-causa personarum habet rationem, Gall. Celui qui fait acceptation de personnes. Vox et phrasis orthographie illa Actuum Apost. cap. 10. vers. 34 : *Quia non est Acceptator personarum Deus. Ubi Graecus Textus ὁτι τοι προσωπολόγια εἰσί. Id est juxta vim vocis propriam : Non accipit Deus faciem, seu, non movetur rebus externis.] Lucifer Calaritanus, lib. 1. pro S. Athanasio : *Hæc cum scripta memineris, existimas Acceptatores personas tuas futuros. Infra : Et vis, Constanti, quia sis in sublimitate degens Regali, Accipit tuam personam.* [** Acceptator frequentius hoc sensu. Vide Forcell. Lex.]*

* Excepteur de personnes, in Pref. Collardi Mansion ad lib. cui titulus, *Penitentia Adami* Ms. fol. 2. r^o : *Certes en ce se monstroit Dieu, qui est vray juge, Excepteur de personnes.*

* 2. ACCEPTATOR, Auctor, conscriptor, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641. Vide *Accepto*. [** Vide Burm. ad Anth. lat. tom. 2. pag. 586.]

* ACCEPTIO. Vide infra *Accessio* 3.

1. ACCEPTOR, Accipiter, quem vulgo Sparvarium reddimus. Gloss. Latino-Græc. : *Accepto, ἄπει. Gloss. Isidor. : Pipunculus, accipiter, Accepto. Papias : Accipiter, est avis armata unguis, ab accipiendo dicta : eo quod sibi capiat, et ab aliis rapiat. Vox Lat. veteri cognita, teste Sosipatro lib. 10.* [** Laciilius ap. Charisium tom. 1. pag. 76.] in usum revocata demum a Scriptoribus mediis aevi, et in Legibus antiquis saepe frequens, in Salica tit. 7. § 1. 2. 3; Burgund. add. 1. cap. 11; in Lege Longob. tit. 104. § 18. 19. 20; in Concil. Suession. can. 3. ut habeat Codex Belvac.; in Capitulari 1. Caroli M. ann. 802. cap. 19. et in Penitentiali Halithgarii Episc. Camerac. cap. 10. ubi perperam Menardus corruptam vocem ait, pro *accipiter*.

ACCEPTOR, Qui aucam mordet, in Lege Alaman. tit. 99. § 20; in Capit. ad eandem Legem cap. 36. *Ganshaphich dictus in Lege Bajuv. tit. 20. § 2. Vide Ganta.*

ACCEPTOR, Qui gruem mordet. Vide *Cranohari*.

ACCEPTOR, Qui anates persecitur, *Anetapich*, dictus in Lege Bajuv. tit. 20. § 3. Monachus Sangallensis lib. 2. de Carolo M. cap. 21 : *Cum vero falconem suum de aneta vellet extrahere. Matth. Westmon. ann. 870 : Cum Accipitre solus brevem naviculam ingressus, ut in insulis maris et terra viciniis anates et aviculas aucuparetur. Willelmus Brito lib. 11. Philipp. :*

— *Imbelliesque volut dispergit anates*

Accipiter, quando atra fames fecerit uicerat ejus.

Vetus Chrou. anno 1372 : *Circa falconem qui anates inter salices corripuerat, etc. Fal-*

cones vero, quibus anates communiter pro præda sunt, *Lanarios* nostri vocant, ut observat Albertus M. lib. 23. de Animal. cap. 8. Meminuit præterea Porphyrius lib. 3. de Abstin. pag. 267, accipitrum qui perdices, et qui palumbos involant, quos φασοφόνους vocat, a φάσαι, *Palumbus*. Hesychius : λαγόθηρας, άτρού εἶδος.

ACCEPTOR DOMITUS, in Lege Ripuaria tit. 36. § 11. i. ad venationem mansuetatus, aut edoctus. Accipitres vero ad venationem institutos memorat Sidon. lib. 3. Epist. 3. lib. 4. Epist. 9. Vide *Falco*.

ACCEPTOR MUTATUS, in ead. Lege tit. 36. § 11. qui jam annum egit, et plumas exiit, Gall. *Muē*. Vide *Muta*.

1. ACCEPTORIUS CANIS, Canis aviarius, seu qui cum Accipitre venatur aves, Gall. *Épagneul*. Lex Frisonum : *Qui canem Acceptoricum occiderit, etc. Vide Canis Acceptoricus et Bambraciūs.* [** Adelung. ita appellatum censem non quod cum accipitre venetur aves, sed quod feram *capiat*.]

2. Antiqua est ars aucupandi cum accipitre, quamvis illius initia referat Blondus Decad. 2. lib. 7. ad tempora Frederici Imperatoris cognomento Barbarossa, id est, circa annum Domini 1246. Verum illius sententiam confutavit luculentur Spelmanus in *Glossario*, maxime ex Legibus veterum Francorum, Germanorum, Burgundionum etc. apud quorum nobiles ars acceptoria haud fere minus commendabatur quam ipsa ars militaris, testibus illis eorum Legibus quibus cautum erat, ne quis pro compositione Virgildi, seu pro redimendo capite, *Spatham Accipitrem* suum dare cogeretur, teste et Additamento 2. tit. 1. Legum Burgund. : *Si quis Acceptorem alienum involare præsumperit, aut sex unias carnis Accepto ipse super testones comedat, aut certe si noluerit, sex solidos illi cuius Accepto est, cagatur exsolvore : multa autem nomine solidos duos.*

3. Præterea Accipiter erat prima nobilitatis insigne præcipuum, ut patet ex pluribus antiquis tumulis, in quibus viri atque etiam interdum mulieres cum accipitre sculpti pictique visuntur; inter quos Haroldus Eduardi Confessoris Angliae Regis consanguineus exhibetur cum accipitre pugno insidente in suo versus Guilelmum Normannia Ducem itinere. Hujus rei præclarum apud se exemplum asservat Eruditissimus D. Lancelot vir Academicus, in museo celeberrimi Domini Foucault [ali]quando repertum, ex pariete aliveo monumento vetusto delineatum, altum 1. ped. longum fere 22. Qua de re in frequenti Academia doctissime disseruit anno 1724. Addo Gaufridum I. Britanniæ Ducem, qui dum iter Roman carperet, ideo a muliere lapide percussus occisusque est, quod ipsius accipiter mulieris gallinam invaserat. [** Vide *Accipitrius* et *Accipitrum cultura* infra suo loco.] Taceo Regem Alredum qui juxta Flor. Wig. pag. 310. inter bella ipsa, etc. omnia venandi exercetabat armis et suos omnes falconarios, *Accipitriarios, caniculariosque docere..... non desinebat*. Qui mos etiamnum apud Reges nostros dum iter agunt, obtinet. Sed maxime ad rem nostram facit antiquum jus Clariss. DD. de Chastellus, quo inter Canonicos Ecclesie Autis-

siodorensis, cum juvat, consentient, gladio ad latus stricto, superpelliceo induiti, cum pileo pennis decoro, almutia supra brachium et *Accipire* supra pugnum sedente. Hoc jure potitus Illustriss. Familia ab anno 1423, uti paulo fusius dicetur in *Canonici Laici*.

* Sed et thesaurarii ecclesiæ Autissiodorensis hæc erat prærogativa, ut diebus solemnioribus divinis intererset officiis defendo supra pugnum suum accipitrem. Charta ann. 1464. inter Probat. Histor. Autiss. p. 172. col. 1 : *Quia ab aliquibus dominis canonice hujus ecclesiæ vertebatur in dubium, utrum thesaurarii ecclesiæ Autissiodorensis posset et sibi licet ad causam sua dignitatis in ecclesia Autiss. in diebus et festis sollemnibus et annualibus, dum divina celebrantur officia, sine (sic) habitu ecclesiæ, venire et intrare ecclesiam et chorum dictæ ecclesiæ, deferendo supra pugnum suum accipitrem sive avem venalem, etc. Quod jus predicto thesaurario confirmatur, ob id maxime, quod eodem potiebatur thesaurarius ecclesiæ Nivernensis.*

* Inter Sacra accipitrem sic deferre, religione Christianæ parum sane consentaneum videri debet: quid vero censebitur de eo iure, quo dominus de *Sassay* potiri dicitur in feudal recognitione ann. 1642, ut nimirum accipitrem suum ponere possit super altare magus ecclesiæ Ebroicensis, dum sacra in eo peragit ocreatus, calcaribusque instructus presbyter parochus *d'Ezy*, pulsantibus tympanis, organorum loco. Merc. Franc. mense Febr. ann. 1735. pag. 293 : *Peut le sieur de Sassy faire dire la messe par le curé d'Ezy, ou autre, en l'église N. D. d'Evreux devant le grand autel, quand il lui plaira; et peut ledit sieur ou curé, chasser sur tout le diocèse d'Evreux avec autour et tiercelet, six épagneuls et deux levriers, et peut ledit sieur faire porter et mettre son oïseau sur le coin du grand autel, au lieu le plus près et le plus commode, à son plaisir. Peut ledit sieur curé dire la messe botté et épéronné en ladite église N. D. d'Evreux, tambour battant, en lieu et place des orgues.*

2. ACCEPTOR. Placidus apud Maium vol. 3. *Classicorum auctorum* pag. 434 : *Acceptorem salutis qui salutatus est. Idem in glossario Isækii et Cod. reg. 4778.*

1. ACCEPTORIUM, Salinum, Saliere, in vet. Gloss. Lat. Gall. MS. ex Bibl. Thuana, n. 525.

2. ACCEPTORIUM. Epistola 41. inter Epistolam S. Bonifacii Moguntinensis Archiepiscopi : *Libellum quemdam habes, qui non est major Acceptorio duarum septimanarum, quem ego legere cupio. Ubi videtur intelligi tot foliis constitisse hunc librum, quem sibi dari cupiebat, quot Officium Ecclesiasticum duarum septimanarum continet. At cur id Acceptoriū appelletur, non plane assequor, nisi legendum sit Exceptorio, aut Exceptorio.*

* 3. ACCEPTORIUM. Præcept. Philippi ducis Tuscæ ann. 1196. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 91 : *Item dicit, quod Acceptoriū juxta Paleam inter Guidonem Monaci et Cruaconum, sunt Rodia de Curia. An locus ubi Acceptores seu accipitres nutriuntur?*

¶ ACCEPTURARIA, Cymbium quo in

Ecclesiis asservantur micæ thureæ, Gall. *Navette*. Sic forte dicta ab *Accepto thure*, seu etiam pro *Acerra thuraria*. Martinius in Lexico Philolog. At in Glossis Lat. Græc. *Accepturaria*, λιθωντρίς; quod est thurea planta. *Vide Accenturaria*.

¶ **ACERES.** Vide *Aceries*.

* **ACCRISIRE**, Convenire, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646.

1. **ACCESSA**, Accessio, Accessus, Accessa maris, Recessa maris. Servius in *Fragm.*: *Constat et in illo loco Accessam maris usque ad montem pervenire*. Itinerarium Burdicense: *Facit mare Oceanum Accessa et Recessa per leugas plus minus centum*. Itinerarium Jerosolymitanum Antonini Monachi: *In loco vero ubi transierunt, exit mare de majore pelago, et extenditur in multis millibus, quia habet Accessa et Recessa*. Accessus maris, in Addit. ad legem Frision. tit. 12. [** *Vide Salmas. Exerc. Plin. pag. 204. a, A, et 277. a, B.*]

¶ 2. **ACCESSA**, Terrarum, accretiones factæ in flumen Gall. *Accrues*, *Alluvions*. Sunt et aliae accretiones nemorum, Gall. *Accrues de bois*. Charta ann. 1057. ex Archivo S. Victoris Massil. *Frejus* n°. 30: *Cum pascuis, silvis... aquarumve decursibus Accessisque omnibus... garris, montibus, uglatis*.

* **ACCESAMENTUM**, idem quod supra *Accessamentum*. Charta ann. 1310. in Reg. 47. *Chartoph. reg. ch. 102: Accessamentum est factum ad utilitatem domini Regis; literas predictas et predictum Accessamentum, et omnia contenta in literis antedictis.... rata et grata habemus. Accessadeur*, qui ad censem tenet, firmarius, in Lit. remiss. ann. 1416. ex Reg. 169. ch. 320: *Michiel d'Albans-peyras chappellain fermier ou Accessadeur du prieuré d'Albinhac*.

* **ACCESSIBILIS**, Accessu facilis. Gloss. *Philox. τύπερτος, Accessibilis*. Epist. synod. ad Boson. reg. ann. 879. tom. 9. *Collect. Histor. Franc. pag. 305: Qui sitis Accessibilis omnibus recta sugerentibus, etc. Translat. S. Filiberti tom. 6. ejusd. *Collect. pag. 308: Ipsa insula.... non semper Accessibilis esse potest nostratisbus, cum Nortmannis cunctis temporibus, quibus mare tranquillatur, inaccessibilis esse minime dinoscatur**

Occurrit prælercea apud Tertull. adv. Præxam cap. 15. [** Ibidem Accessibilitas.]

1. **ACCESSIO**, In Gloss. Gr. Lat. εἰσοράσιον, accessio febris. [** Apud Celsum vox frequens, cui opponitur *Decessio*.] Epist. scripta sub nomine I. C. sub Carolo M: *Mittam in eis pustellas, Accessiones, et langores, et omne genus infirmitates*. [Apul. de Virtut. herbarum pag. 190: *Ad quartanas herbae plantaginis succum in aqua multa ante duas horas Accessorium posui data.*] [* *Hinc nostris, accès de fièvre.*]

2. **ACCESSIO**, *Acquisitio*. Charta Ludovici Pii Imperat. in *Chronico Farsensi* pag. 654: *Et undecimque ad eos tam per venditiones, Accessiones, commutationes possessio-nesque eidem Monasterio... venit.* [** Cic. de Off. lib. 1. cap. 39: *Accessionem adjungere ædibus.*]

* 3. **ACCESSIO**, Canalis, rivus, quia ad opus molendini necessario accedit. *Præcept. Ludov. Pii ann. 823. apud Ughel. tom. 2. Ital. Sacr. col. 96. edit. 1717: Similiter do-*

*nationem, quam fecit... dom. et genitor no-ster Carolus Imperator petenti Geminiano Mu-tinae episcopo de molendino prope stramat, cum Accessione sive aquario. Ubi perperam editum *Accessione* apud Murator. tom. x. Antiq. Ital. med. ævi col. 772. Charta ann. 998. apud eum. Ughell. ibid. col. 108: Cum decem jugeribus de terra, inter paludes et sylvas, quinque supra ipsum molendinum, et quinque subtus, cum Accessione et aquario suo. Rursum occurrit ibidem col. 110.*

* 4. **ACCESSIO**, Terrarum accretio, idem quod *Accessa* 2. Charta Friderici I. Imp. ann. 1177. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 1048: *Piscationibus, venationibus, salinis, et his, quæ Accessione et alluvionis jure capiuntur. Nisi tamen idem sit quod Accessio 2. Acquisitio. [** Accessio et Alluvio sunt voces notissimæ fori Romani.]*

* **ACCESSIVUS**. Annal. Victoriani MSS. ad ann. 1244: *Hic etiam (Fridericus Imperator) ducem Bavariæ, virum catholicum, fidem ecclesiæ et devotum, fecerat occidi per Accessivos. Ubi leg. opinor *Assassinos*. [** Gloss. Græc. lat.: Πότερος, Accessivus; in Gloss. Lat. Græc. male Accessimus.]*

1. **ACCESSOR**, Pro *Assessor*, in Charta ann. 1337 apud Ughell. tom. 7. pag. 616. et in *Sermone Roberti de Sorbone de Conscientia*.

* *Accesseur pro Assesseur, Assessor, qui judicem consiliis adjuvatur, apud Bellomanner. Ms. cap. 1. Inter civitatis administratores recensetur in Lit. ann. 1391, tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 453: Capitouls, sindics, tresoriers, Accesseurs ou autres officiers de villes, etc. Consules Nemausenses causam suam defendunt per eorum Accessorem et advocatum, ut legitur in Charta ann. 1454. inter Probat. tom. 3. Hist. Neni. p. 287, col. 1. Substitutus, Gall. *Substitut*, eo etiam nomine designatur, in Lit. remiss. ann. 1458. ex Reg. 187. *Chartoph. reg. ch. 322: Le Substitut ou Accesseur de notre procureur audit lieu de Bourg sur Gironde n'y voulut aller. Vide Accessorius.**

* 2. **ACCESSOR**, *Accessorius*, Fidejus-sor, sponsor, Gall. *Répondant, caution*. *Stata-ta Arelat. Ms. cap. De Accessoribus et fidejussoribus, et qualiter conveniantur: Item statuimus, quod Accessoribus conveniri non valeat, antequam conventus debitor principali-s. Si vero fuerit alienus debitor principali-s, detur tempus unius mensis Accessorio ad repreäsentandum debitorem principalem. Tunc demum Accessorius valeat conveniri. Quod secundus a debitore accedit, ut creditor fiat satis, sic dictus.* [** *Hoc sensu Accessio frequens in Dig. Lib. 46. tit. 1. fr. 32. 34. 17. et ceter.*] Hinc etiam

* 3. **ACCESSOR**, Adjutor, ludi socius, Gall. *Croupier*. Stat. Avenion. Ms. ann. 1243. cap. 65. ex Cod. reg. 4659: *Ordina-mus quod si quis major xix annis blasphemaverit Deum vel ejus genitricem gloriosam Virginem Mariam, sive sit lusor principialis, sive Accessor, vel alio modo particeps ludi.... solvat v. sol.*

* 4. **ACCESSOR**, *Accessorius*, Minister secundarius, qui prælatum comitatur, ei-que in sacris deservit, Gall. *Assistant*. Or-dinar. Ms. S. Petri Aureæ-vallis: *Dompnus abbas, cum suis Accessoribus et ministris, non*

intrat chorum cum religiosis..... Accessores accipiunt almuciam et crossam.... Abba cum suis Accessoribus, et ille qui portat texum, non intrent chorum. [** Romanis Accessoribus sive Accessor idem qui Accensus, magistratus alicuius minister.]

¶ **ACCESSORIE**, Per Accessionem, Gall. Par Accessoire. Constitutions MSS. Ordinis Cluniac. : *Ordinantes et precipientes distri-ctus et districte, ne ante vel post, directe vel indirecte, principaliter vel Accessorie sub-di-tis suis de se coram suis superioribus quilibetcumque conquirerentibus graves amodo se exhibeant.*

¶ **ACCESSORIUM**, Quidquid cause ad-ventitium et extraneum est, Gall. Accessoir. Statuta Ecclesia Ruthen. ann. 1341. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 78: *Et non attendentes, quod priusquam principale quod deest nostra Ecclesia nobis conceditur et per-mittitur. . . ac quod Accessorium naturam sequitur principalem. Vox Practicis nota.*

ACCESSORIUS, Vox fori Anglici, inquit Spelmanus, in quo ita appellatur is qui sceleris conscius, facinoroso subvenit, sive ope, sive consilio. Duplex autem est: alias ante perpetratum scelus, aut feloniam, ut loquuntur, utpote qui vel suadet, vel imperat. Alius post effectum; et hoc fit, vel celando facinus, aut reum; alimentum ei, evadendive occasionem subministrando. Istæ autem considerationes, ultra feloniarum reos non extenduntur: nam in læse Majestatis criminibus, nulli habentur accessorii, vel secundi, sed primarii omnes, et, ut vocant, principales, parique ideo plectuntur iudicio.

ACCESSUS, Per Accessum summus Pon-tifex eligi dicitur, cum Cardinales omnes unanimi consensu ad eum accedunt, et Pa-pam salutant. Vide Ceremoniale Roman. lib. 1. sect. 1.

¶ **ACCETARE**, Acescere, Gall. *s' Aigrir*. Apul. de Virtut. Herb. pag. 194: *Herba ver-bendæ ramulos ex vino decoquito et conte-rito, deinde quod Accetaverit plague imponi-to, et adapriet.* [** *Recte Forcellinus: Ace-tasco, is, avi, n. 3. idem quod aceso. Apul. Herb. 3: Herba verbenacæ ramulos ex viro decoctos et contritos, deinde quod ace-taverit, plague impones, et adapriet.*]

* **ACCETTA**, vox Italica, Bipennis, ascia, Provincialibus *Aiso*, nostris *Hache-d'armes*. Constit. Caroli II. reg. Sicil. pag. 327: *Qui cum roncha ferrea, Accetta, manaria, cultello quocumque, quemquam per-cusserit, etc. Stat. Antiq. Florent. ex Cod. reg. 4621. cap. 127: Si quis.... aliquem vul-nerauerit, cum sanguinis effusione, cum man-naris, speulis, securibus, piceonibus, arcu-bus, balistis vel Accettis, etc. Tractat. Ms. de Re milit. et mach. bellicis cap. 151: Securis postea ponatur, alias Accetta acciæ, super catenam, et postea cum alia securi inci-datur catena. Vide Acciatus et infra Azzeta.*

¶ **ACCIA**, ACCIA, ACCELA, Avis a rostri magnitudine sic dicta, Gall. Beccasse, Ital. Acceggia, perdix rustica apud Martiale. Gloss. Latino-Græc. MSS. *Accia, et Accela, ἀσκαλάφη*. Observat autem Vulcanius in Gloss. apud *Pictones et Santones vernacula sua lingua Accie appellationem retineri.*

* *Accé et Assée in Chartis non semel. Lit. remiss. ann. 1454. in Reg. 191. Chartoph.*

reg. ch. 35 : *Entre volée d'Acée et jour couché, etc.* Aliae ann. 1460. in Reg. 190. ch. 41 : *Et estoit heure de volée d'Assée devers le soir.* Rursum aliae ann. 1478. in Reg. 205. ch. 43 : *Pour veoir s'il trouveroit point de repaire d'Assées ou becaces.*

¶ **ACCIACCUS**, Debilis, contusus, fractus membris, unde adhuc in lingua Hetrusca usurpatur *Acciacare*, contundere, frangere. Miracula Sanctæ Zite Virg. Lucensis, tom. 3. Aprilis, pag. 515. B: *Dixit eodem die, quod ipse vidit hodie dictum Joannem sic Acciacum, et infirmum invenit intrare ad corpus et lavellum Sanctæ Virginis, sic infirmum et cum crociis.*

¶ **ACCIAVOLI**, Mercatores Italici propter foerationem, ut et *Caorcini seu Corsini* olim celebres. De his et eorum societate passim apud Joann. Villaneum, præsertim lib. 11. cap. 137 : *Societates Amanatorum, Acciavolorum, Bardorum, Corsinorum, etc.* Quæ videntur totidem familiarium maxime Florentinarum nomina. Novere omnes Acciavolorum Florentinam stirpem, quæ Athenis, Corinthio, et Thebis Duces, Roma Cardinales multos dedit. [** Vide *Achioli*.]

¶ 1°. **ACCIARIUM**, σύρατα, in Gloss. Lat. Græc. Sed quid? an fauces, ves ostia? Vide *Aciarium*.

* 2. **ACCIARIUM**, ut *Aciarium*, Chalys, Gall. *Acter*, Ital. *Acciaio*. Privileg. Pisaniis a Conrado II. reg. Sicil. concessa ann. 1269. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Cbron. imper. Leon. Urbevet. pag. 272: *Si autem Pisani... miserint ad aliquam partem seu terram nostram et regni nostri, salem, seu picem, Acciarium et ferrum non laboratum, etc.* Vide infra *Azzalum*.

** **ACCIATUM**, *Accivum*, Potus vialis servorum, Luer vel Schenbier. Vocabul. Lat. Germ. ann. 1477. impressum. *ADEL.*

ACCIATUS, In Breviloquo, est: *Cultellus magnus et acutus, et dicitur quasi ac rescindens; et sunt plura nomina idem significantia.* Unde :

Acciatus pugio, conjungo novacula cultris, Cullosque, spatas, rassoria, jungimus illis.

Danti, *Azza*, est securis, *Accetta* Italis, nostris *Hache*.

ACCIDENCIA, σύμβασις, in Gloss. Græc. Lat.

* **ACCIDENTALITER**, Casu, fortuito. Gall. par *Accident*. Lit. ann. 1359. ex Reg. 90. Chartoph. reg. ch. 444 : *Necnon plures dictorum subditorum pluries et frequenter accidentaliter vulneraverunt ac interfec- runt.*

1. **ACCIDENTIA**, Idem quod *Escaeta*, hereditas *Eshaote*. Charta Roberti Comitis Drocum ann. 1219 : *Quæ videlicet prædicta masura ad me descendit ex Accidentiis Anoridis uxoris meæ, etc.* [Tabular. Fontanell. tom. 1. pag. 181 : *Dedi et deliqui Guillelmum unam acram terra, salvo jure capitalium dominorum.... et salvo etiam omni Acciden- tia contingente per meum decessum.*]

¶ 2. **ACCIDENTIA**, Morbus, infortunium, Galli. *Accident*. Vita S. Godrici Eremitæ tom. 5. Maii pag. 80 : *Mulier quedam gravis infortunii vitio se præpeditam deflebat... Alia quoque simili fatigabatur Acci- dentia, et zona illa præcincta ejusdem virtutis in se miraculum experta est. Accidentia Plinio idem est in morbis, quod Græcis σύμπτωμα,*

Latinis casus, Medicis affectus præter naturam, Gallis etiam *Accident*. Sed hic infortunium vel morbus ipse intelligendus haud immerito videtur Bollandistis. [** Plin. lib. 32. cap. 2. sect. 9 : *Esse vero illam na- ture Accidentiam... etiam in locis quibusdam, appositio accurit exemplo; alio plane sensu.*]

¶ 3. **ACCIDENTIA**, *Ab Accidentibus*, ille dicitur apud Reges Persarum, qui res scribatur quotidie *Accidentes*. Esdras lib. 3. cap. 3. y. 17 : *Domine, pueri tui Rathimus ab Accidentibus et Sabellius Scriba, et reliqui Curiae tuæ Judices in Cœlesyria et Phœnicio. Ibid. y. 25 : Tunc scripsit Rex (Persarum Artaxerxes) Rathimo qui scribatur *Acciden- tia*, et Balthemo et Sabellio Scribæ, etc.*

ACCIDENTIVUS, Accidens. Vita S. Fru- ctuosi Episc. n. 25 : *Nervorum diutina et Ac- cidentiva conglutinatio.*

* **ACCIDENTUM**, ut *Accidentia* 1. Quod casu accedit, obvenit, escaeta. Charta com- mut. ann. 1281. inter Probat. Hist. Britan. novæ edit. tom. 1. col. 1061 : *Nullum jus sibi vel suis, nec ultam justitiam nec bassum retinens; excepta eschaeta seu Accidente Her- vei frutris sui,... si contigerit ipsum mori sine haerede.*

ACCIDIA, *Accidiari*. Vide *Acedia*.

¶ **ACCIERIS**. Securis. Vide *Acieres*.

¶ **ACCINA**, Glans quernea aut lignea a Saxonico A c, Quercus, vel ab Accyn, Ilex, Gall. *Yense*, quæ item glandifera. Charta 60. inter Alamannicas Goldasti : *Hoc est de annona speldu modios decem, et de Accina viginti, et frisinga seigit valenti.*

Verum dubitare licet, an hic *Accina*, scriptum non sit pro *Avena* errore facili; vel etiam utrum *Accina* uvam non significet. *Acinus* enim vel *Acinum* teste Rovillio apud Martinum in Lexico : *Non pro uva vinaceo, sed pro uva fructu toto accipi solet.* [** Teste Forcellinio dicitur non de granis uve solum sed de aliis quoque arborum fructibus.]

* **ACCINCTA**, Ambitus, circuitus, septum, Gall. *Enceinte*, enclos, clôture. Composit. inter Philip. reg. et Guillel. episc. Paris. ann. 1222. inter Instr. tom. 7. Gall. Christ. col. 94 : *Et sciendum quod nos pro restaura- tione dampnorum, quæ episcopus et capitulum dicebant se incurrisse in Accincta ca- stelli Lupara et appendiciorum ejus, et in Accincta castelli parvi pontis et appendiciorum ejus, etc.* Nostris olim, eodem significata *Açainte*. Chron. S. Dion. tom. 5. Collect. Histor. Franc. pag. 255 : *En celle maniere que celle closture devoit commencer..... et si devoit celle Açainte enclore tout le rivage, etc.* *Achainte*, in Charta ann. 1340. ex Reg. 71. Chartoph. reg. ch. 399 : *Cent soulz parisis de rente ou d'ostages sur les Achaintes de la ville de S. Quentin, seans au marché à S. Quentin, tenant à la hale aus draps.* Sic et *Açaindre* dixerunt pro *Enceindre*, entourer. Cingere, circumdare, in Collect. Histor. Franc. tom. 3. pag. 311 : *De tous sens Açaindre la ville, etc.* Vide *Accinctor*, infra *Accingere*, et *Ascinus*.

ACCINCTOR. Regestum Castri Lidi in Andibus fol. 47 : *Habet quoque in Longo-al- neto versuram omnibus diebus cum uno Mi- lite et suis Accinctoribus, i. e. famulis, qui latus cingunt.*

* **ACCINERE**, *Accorder*, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692.

* **ACCINGA**, Modus agri, idem atque *Andecinga*. Charta Pibonis episc. Tull. ann. 1079. ex schedis Mabill. : *Concessit.... pra- tum ad tres carratas feni, cum chroada et Accingis sex, quas arant ipsi homines.*

* **ACCINGERE**, Ambire, circumdare, Entourer, environner. Charta ann. 1227. ex Tabul. Major. Monast. : *Ego Savaricus de Autenosa dedi.... monachis de Boeria huiam, quæ Accingit garennum.* Vides supra *Accincta*. **ACCINGIA**. Vide *Andecinga*.

* **ACCIONARIUS**. Vide *Actionarius*.

* **ACCIPEDARIUS**, *Accipes*. Vide in *Accipedium*.

* 1. **ACCIPERE**, Emere. Gasp. Barthius in Glossario, ex Raimundi Agilæ Hist. Palæst. [** Gloss. Cod. reg. 4778 : *Accipiebat, pas- cebat (f. patiebatur)*]

* *Nostris alias Apercevoir, pro Percevoir, Percipere.* Charta Phil. comit. Ebroic. ann. 1320. in Chartul. episc. Paris. : *Il prendront et Apercevront chascun an sus les lieus qui s'ensuient, etc.*

* 2. **ACCIPERE**, Multa pecuniaria aliquem punire, eamque exigere. Charta Milonis dom. Noëriorum ann. 1218. in Cartul. Lingon. eccl. ex Cod. reg. 5188. fol. 235. v° : *Cum controversia verteretur inter me ex una parte et venerabilem patrem Willielmum Lingon. episcopum ex altera, super familia Petri de Maiseio, ita compostrimus,.... quod nec ego nec dictus episcopus manum ap- ponere possemus in corporibus dictæ familie, nisi de assensu partium, et nisi forte tale fo- rificatum faceret, quod non posset esse quin Acciperetur; etiamsi taillia in dicta familia feret, vel aliquid alio modo Acciperetur: de suo, quocunque modo Acciperetur, insimul esset.*

* **ACCIPERE SE AD INVICEM**, Gall. Se pren- dre l'un à l'autre, corps à corps, Manibus se se apprehendere, ad invicem adhaerere. Lit. remiss. ann. 1376. ex Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 170 : *Pillardus exponentem cum gladio invasit, et occidere ipsum pro posse vires apposuit.... Præfuti exponens et Johannes Pillardus se ad invicem Ace- perant.*

* **ACCIPENSER**, pro *Acipenser*, Estur- geon, ut putant. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : *Accipenser, genus est piscium raro inventum, id est nobile. Placidus.* [** Apud Maium pag. 429. legitur *Accipenser*.]

* **ACCIPITARES**, *Id est, Aucellatores*, in Capitulari de villis cap. 45. *Oiseleurs, acci- pitrarii*, quomodo forte legendum.

* **ACCIPITER**, Gloss. Cod. reg. 4778 : *Accipitres, equos celeres.*

* **ACCIPITRARIUS**, Accipitrum curator et domitor. Charta Edwardi I. Regis Anglie de Officio Constabularii apud Rymerum tom. 2. pag. 191 : *Omnis enim liberatio quo- rumcumque, sive Accipitrariorum, sive falconariorum.... ad ejus officium spectat.* Florentius Wigorn. ann. 871 : *Falconarios, Accipitrarios, canicularios quoque docere... non desinebat.*

* **ACCIPITRUM CAPTURA**, Inter jura domi- nica recenset in Charta Alani Comitis Penteuriæ, apud Augustinum du Pas pag. 20 : *Retenta mūtiferarum fuga, et Accipitrum Captura. Cæterum observare licet in Capitul. ann. 819. cap. 8. et in lib. 4. Capit. cap. 21 in compositionem Wirkildi ea dari, quæ*

in lege continentur, excepto Accipitre et spāia: quia propter illa duo perjurium aliquotius committitur, quando majoris pretii quam illa sunt, esse jurantur.

* **ACCIPTUS**, f. pro *Acceptus*, acceptio, Gall. *Égard*; nisi idem sit quod supra *Accaptamentum*. Vide in hac voce. Stat. sabater. Carcass. ann. 1402. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 564. art. 16: *Quod dicti suprapositi in casu predicto, sine Acceptu quoconque, debeant et teneantur tamen mortuum facere sepeliri.*

¶ **ACCISIA**. Henschenis tom. 3. Aprilis, in Annot. ad miracula S. Eutropii pag. 738: *Tallia, censu, a Taille, accidere; quia de capitali summa acciditur, domino præstanda, uude et Accisia quibusdam dicitur; et gabella, quasi munuscum, a Gabe, donum. Longius petita originatio: Accisia dicitur pro Assisia seu Assessio, tributi impositi taxatio et peræquatio, Gall. Assiete. Mirrei Diplom. Belg. Edit. nov. tom. 2. pag. 1050: Absque ulla solutione Accisiae. Vide *Assidere*, et *Assisia*. [** Alii in lingua Arabica vocis originem querunt.]*

** **ACCISIRE**. Gloss. Cod. reg. 4778: *Accisire, convenire.*

** **ACCISTO**, voco, rufen. Vocab. Lat. Germ. ann. 1477. ADEL. [Gemma Gemmarum: *Accisco*.]

¶ **ACCITACULUM**, Quasi accitum ferro sonabulum. Papias. Forte legendum, *Aecinctum ferro*, etc. Legere aliqui *Acustum ferro*. Vide *Acitaculum*. [** Legendum *Acitaculum*, quasi acetum ferro; sonabulum.]

* **ACCITARE**, pro *Acitare*, in vet. Glos- sar. ex Cod. reg. 7646: *Accitat, sāpe agit.*

** **ACCIVUM**. Vide *Acciatum*. ADEL.

1. **ACCLAMARE**, Idem quod *Clamare*, Vendicare, asserere, Réclamer quelque chose. Simeon Dunelmensis: *Et cum ipsa Elfeda esset Comitissa... Acclamavit ipsa jure hereditario has supradictas terras.* [Lud. le Pelletier, in Epitome fundationis S. Nicolai Andegav. pag. 12: *Dimisit D. Nicolaus Abbas S. Nicolai et Monachi sui, D. Willelmo Abbati S. Florentii et Monachis ejus, quicquid ipsi Acclamabant in Ecclesia Cantosceiaci. Ibidem eadem notio occurrit non semel.*]

2. **ACCLAMARE**, Vocare, accire. Baldri- cus lib. 3. Chron. Camerac. cap. 25: *Azelinus Landunensis quendam Ebulonem latcum nomine, antea suum Secretarium et suæ caliditatis consciūm Acclamavit, et ut Rex concederet, suis adulatioib⁹ impetravit, etc.* Vide *Clamare*.

¶ 3. **ACCLAMARE**, In jus vocare, accusare. Charta Comitis Flandr. et Johanna ejus conjugis de consuetudinibus Furnensibus, ex Archivo Ecclesie S. Audomari: *Si quis ante justitiam de latrocino Acclamatus fuerit 1º poterit se purgare cum 4 bonis viris de genere suo, aut per 5 Coratores... Si 2º Acclamatus fuerit, solummodo purgabit se per 5 Coratores. Item ibid.: Si quis de hoc maleficio [rapina] occasione Flandrensum Acclamatus fuerit et convictus fuerit, emen- dabit Comiti 60 lib. et dupliciter rapta re- staurabit. Et si occasione cuiuscumque alterius extra Flandrium fuerit Acclamatus, Comes justificare poterit per curiam suam.*

* **ACCLAMATIO**, Actio, quam quis intentat ad recuperandam proprietatem vel possessionem rei suæ, quam alias ei abstu-

lit. Fundat. Blance-landae ann. 1154. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 243: *Pro- nominati sacerdotes Gaudifredus et Gaufridus omnem juris hereditarii Acclamationem, quam in illis faciebat in manu domini epi- scopi resignaverunt et super altare praſati monasterii propriis manibus ponentes omnino dimiserunt. Vide *Acclamare*. 1. et Clamsum.*

* **ACCLAPARE**, Tegere, operire, a voce Provinciali *Acclapa*, Couvrir, enterrer. Inquisit. ann. 1268 ex schedis Pr. de Mazangues: *Item dixit quod quandam fuit tanta nix in Cravo,.... quod occupavit et Acclapavit sere duo milia ovium. Acoueter, eodem sensu, apud Guill. Guiart:*

*Les champs de sanc Acoueter,
Gens guenchiir, destriers regter, etc.*

¶ **ACCLAVENSIS**, f. Adjacent, incurrans in aliud. Gall. *Enclavé*. Instrum. 1. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 1: *In alio loco Acclavense curtiliis et terra, etc.*

* **ACCLAUSUM**, Clausum, septum, ambi- tus, Gall. *Clos, clôture*. Charta Philippi Pulcri ana. 1308. in Reg. 44. Chartoph. reg. ch. 175: *Coneedimus quod in dicto manerio suo ejusque porpriso et Acclauso, idem cle- ricus prædictiam abbatiam possit construere et fundare. Nostris olim Acclosagier, muris aut sepiibus claudere. Charta ann. 1342. in Reg. 74. ch. 525: Une piece de terre Acclo- sagée, o tous les arbres desscroissans assis en la paroisse de Braville, appellé le clos Motet. Vide infra *Acludere*.*

ACCLIBANUS, *Obliguis*, in Glossis Isi- dorii: ubi forte legendum *Acclivus*. [aut potius *Acclivatus*. Habet enim Papias, teste Georgio Graevio in notis ad Gloss. Isidori: *Acclivum, Obliguum, Acclivus, Inclinatus, Acclivatum, Obliquatum*. Ubi facile n scribi potuit pro t.]

ACCLINATORIUM, *Locus in quo acclinari vel requiescere possumus*. Ugutio. [Sci- pomodum. Gall. *Canapé, Lit de repos*. Laur. in Amalthe. habet *Acclinarium, locus in quo acclinamus.*]

* *Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: Aclinouer, Aclinatorium.*

¶ **ACCLINIS**, Dependens, *Obnoxius*, Gall. *Dépendant*. Charta Childerici Regis apud Doubleton Antiq. S. Dionysii pag. 686: *Hæ quidem duas (Ecclesiæ) nostri tan- tum juris erant, alias autem duas principales, alteram S. Petri, alteram S. Martini alteribus preditas cum aliis quinque his *Acclinibus*... concedit in perpetuum.*

* **ACCLINITAS**, *Encclinat. Acclinis, en- clin*, in Glossar. Cod. reg. 7684.

** **ACCLINUS**. Gloss. Cod. reg. 4778: *Acclinus, resupinus, incumbens, humilis.*

* **ACCLIVATUS**. Vide *Acclibanus*. **ACCLUSARE**, *Clusam facere, seu ag- gerem construere, quo concluduntur aque. Stat. civit. Mutin. pag. 73. rubr. 367: Et si pons factus non fuerit, licitum sit ciuitate volenti acclusare fossatum, vel canalem, vel viam.*

¶ **ACCOBOR**, Mus. Papias MS. Ecclesie Bituric. Et *Acbor*, in Amalthea Onomast. ex eodem Papia.

ACCOGNITARE. Vide *Adcognitare*.

ACCOLÆ, Coloni, seu ascriptitii, qui sim- mul cum prædiis venibant. Isidor. lib. 10: *Accola, eo quod adveniens terram colat. Pa-*

*pias: Accola, vicini, propinquæ, adventitiæ, ea quod advenientes terram colant, dicti ab accolere, i. habitare. Spicilegium Acherian. tom. 13. pag. 261. Vide *Acla*. W. Brito: Accola, cultor loci in quo non est natus. Unde quidam:*

*Accola non propriam, propriam colit incola terram. [Hoc sensu ab Ambrosio usurpatum lib. 2. de Abraham n. 41. pag. 330: Ergo non habitatores, sed Accola sumus terræ hujus. Accola enim temporalis diversiori spem gerit: habitator autem spem omniem atque usum sua illuc substantia locare videtur, ubi habitandum putaverit.] Gloss. MS. Regium cod. 1013: Accola, qui alienam terram colit. Accola, qui in eodem loco manet. Accola, vicini, Advenæ cultores, vel habitatores. [** Gloss. Cod. reg. 4778. Accola, alienus cives; cultor loci in quo natus est; alienus cultor vel novicior cives; incola, ci- res.] Gloss. Lat. Græc.: Accola, μάτοιος, τάπονος, ένοικος, γεωργός. Charta Caroli M. in Chron. Laurish. ann. 776: Nec ad homines suos tam ingenuos, quam et servientes, seu Accolas ipsius Monasterii distingendum. Antiquitates Ful. lib. 1. trad. 39: Una cum domibus, ædificiis, Accolabus, mancipiis. Ita apud Marculfum lib. 1. form. 13. Hinc restituendum constat pariter Accolabus, in Trad. 27. pro accolabis, usque Spelmanum Accolabium perperam confinxit, pro domo rustica quam Accola habitant: quippe his locis Accolabus, idem valet ac Accolavis, seu Accolis. [** Fragm. Polypt. S. Remigii Remensis art. 5. ap. Guarerdum in calce Polypt. Irm. Abb. pag. 290: *Ingenui. — Accola prefatae villæ, commandantes in ipsa villa, debentes omnes dies 9. aut den. 4. — Forenses homines debentes unusquisque denarios 4. Servi vel ancillæ intra villam.*]*

ACCOLA, Massa, qui accolarum erant, et ab iis colebantur. Annales Francorum Bertiniiani, et Chronicorum Normannorum ann. 866: *De uno quoque manso ingenui exiguntur 6 denarii, et de servili 3, et de Accola unus, et de 2 Hospitibus 1. Tabularium S. Remigii Remensis: Theubertus et Hrodoernus ingenui tenent Accolam 1: arant mensuras, et corrogant, ut ingenuiles mansi... est ibi aspiciens Accola 1, et est in Concia villare... habet et ipsa Accola cam- pos 2, habentes map. 6. Alibi: Sunt ibi Accola 2; una solvit sol. 2, pullos 2, altera den. 12. Ibidem: Sunt mansi ingenuiles 45, ser- viles 32, Accola 2; donant annis singulis speltes modios 545, ordei mod. 1045. etc.*

ACCOLAVIS, In plurali *Accolavi*, *Accolæ*. Marculfus lib. 2. form. 41: *Quidquid reliqui Accolavi vestri faciunt, nos reddere spondi- mus.* [** Ubi edit. recent. *Accolani*.] Formule veteres Pithei cap. 23: *Et quod vobis ex hoc legitime redditur, terra debetur, sicut reliqui Accolavi nostri reddunt.*

ACCOLANA. Formula 62. inter Lindenbro- gianas [47. in append. Marculf.] : *Tam in terris, mansis... accolabus, merito Accolana- rum, vineis. Ubi meritorum Accolanarum, est redditus domus rusticæ, nisi legendum sit accolavorum.*

* **ACCOLANUS**. Charta Caroli M. apud Ma- bill. Diplom. pag. 510: *Ipsa vero loca una cum colonis, Accolantis, servis, libertis in ipsa loca commandantes, et cum omnes adja- centias ad se pertinentes, etc.*

AACCOLONI, Idem qui Accolle. Testam. Rogerii Comitis pro fundatione Monasterii Carrofensis tom. 2. Annal. Bened. pag. 711. col. 2. in Appendix: *Una cum omni facto Accolonus et servorum, quidquid in iam dicto agro nos videmur possidere, et ad nos ex qualicunque attracto pervenerit, totum cum omni integritate ad jam dictam Ecclesiam S. Salvatoris, et Monachis presentibus et futuris, per succendentium rices volo.*

* **ACCOLA**, colonus, qui terram colit, *Labeour*; non ejusdem conditionis atque Accolle, de quibus supra. Lit. nobilit. ann. 1450. ex Reg. 185. Chartoph. reg. ch. 46: *Viso etiam quod libere conditionis thorique legitimi ac ex honestis parentibus, licet Accolis, procreati existant. Nescio unde Accola, arbitre, in Gloss. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7693. nisi sit ab Accolligere dissidentes. Vide infra in hac voce.*

* **ACCOLABERTA**, Accolæhabitatio cum prædio, quod ab eo colitur. Chartul. S. Sulpitii Bitur. fol. 30. r^o: *Confirmamus illi nostra deliberatione atque decreto omnia, quæ predecessores nostri loco eidem statuerunt, tam de mercatis et portibus, quam de urbium ariis, et in villis servanda, tam in coloniis quam in Accolabertis; ut scilicet, sicut priores ac decessores nostri decreverunt, ita permaneant inconsusa. Vide Accolle.*

ACCOLABIUM, vel ACOLABIUM. Vox facta ex mendoza lectione, ut dictum est in Accolle.

ACCOLARED. f. Pendens, Alteri subjectum. Chartarium Ecclesiæ Auxitanæ. art. 21: *Bernardus de Zaborda habebat unam Ecclesiam Accolared de sancto Joanne, et mutavit eam ad Orgassam per consilium Archiepiscopi.*

** **ACCOLEI**. Gloss. Cod. reg. 4778: *Accolei, introitus. Vide Accolei.*

** **ACCOLITARE**, accoliten weyhen. (consecrare acolythos) Vocab. Lat. Germ. ann. 1477. **ADEL**.

ACCOLLECTIO. Vide Accolligere.

ACCOLIBILIS, Colendus, amabilis. Catalogus operum B. Raymundi Lulli tom. 5. Junii pag. 697: *Lectura super artem demonstrativam, sive liber Chaos; sic autem incipit: Quoniam Deus multum est Accolibilis, etc.*

ACCOLLIGERE, Associare, in partem dominii quempiam adsciscere. Charta Ludovici Junioris apud Thomasseri Con-suetud. Bituric. pag. 396: *Dominus etiam Rex terram unius carrucæ habere poterit. Rex autem Accollegit Abbatem et Ecclesiam Bonavallensem, in omnibus qua in villa et potestate Petrelli habebat, et in omnibus Accolli- ciis quæ sibi in potestate Lorri vel Petrelli factæ erunt, omniumque acquisitionum participes erant, quas simul facere poterunt. Charta Philippi Augusti Franc. Regis ann. 1179. pro Pariagio Bonæ Vallis: Henricus Abbas Bonæ Vallis Senonis nos adiut, ibique nos socium et participem fecit, et, ut vulgo dicitur, Accollegit in Villa quæ dicitur Lorri super Lunam, in aqua et molendinis, etc. Vide Colligere.*

* **Nostris Acueillir et Aqueullir**, eadem notionem. Charta ann. 1292. in Chartul. S. Petri Carnot. *Je confirme que l'abbé et le couvent de Saint Pere de Chartres... tiennent... en*

*main morte, pour Acueillir moi et mes an- cœurs en leurs prières, et pour ce que mes ancesors le leur avoient donné et otroïé, tout ce que il ont enmon siéen quenque leu que ce soit. Testam. Petri comit. Alencon. ann. 1281: Esqueles (messes et oraisons) nous Aqueullons nostre aile la raine Blanche. Vide infra in Associare 2. Unde Acueillir etiam usurparunt, pro Servos, operarios mercede sibi alligare. Lit. remiss. ann. 1387. in Reg. 132. Chartoph. reg. ch. 184: Jehan Arreau de Chasteau-Raoutz coutelet se alloua ou Acueilli à un maistre dudit mestier. Aliae ann. 1414. in Reg. 168. ch. 3: *Comme le suppliant se feust alloué et Acueilli avec un nommé Hermen Vandourne, maistre de la nef Marie Quenech, du lieu de Campes, pour le servir en fait de mariage [** f. marinage] par la mer et par voyages, etc. Aliae ann. 1453. in Reg. 185. ch. 300: Icelle femme Acueilli au suppliant une sienne fille.... pour servir en son hostel, et estre sa chambrière. Hinc Acueillage, Ipsa conductio, in Lit. remiss. ann. 1482. ex Reg. 208. ch. 163: *Ung nommé Grant-Jehan acueillit et alloua à la suppliant une sienne niepce..... au moyen dudit Acueillage de ladite niepce, etc. Sed et Acueillir dixerunt, pro Accipere, assentiri. Assis. Jerosol. cap. 230: Celui ou ceaus que le seignor semont, ... et il aquiaut la semonce, et vaît au service dou seignor, le seignor li doit doner ses estouwiers suffisa- ment, tant com il sera en cel sien service;.... et il n'aquiaut la semonce, ou il ne dit raison pourquoi il ne la doit Acueillir, etc. Non multum dissimili notione Acuillir, pro In se re- cipere, Gall. Se charger, in iisd. Assis. cap. 41: *Et se le requerant se garde de la preuve Acuillir à soi, si que le defendoir ne la puise faire Acuillir, etc.****

* **ACCOMANDISIA**, ACCOMANDITIA, Concessio facta legi fiduciariæ possessionis, et non definitivæ seu absolutæ; quæ plurimum fit, ut alicujus gratiam quis sibi conciliet. Italis *Accomandigia*, Tutela, protec- tio; unde vocis origo: *Recipere aliquem in ligam aut Accomandigiam*. Petrarch. epist. 35. Stat. antiq. Florent. lib. 1. cap. 33. ex Cod. reg. 4621. fol. 23. v^o: *Nullus de civitate.... Florentiae.... possit.... concedere,.... etiam in ultima voluntate, Potestati, Capitaneo populi seu Capitaneo guerre.... rem quamcumque, vel etiam libros, in Accomandisiam. Et lib. 3. cap. 90: Nullus presumat accipere ad feudum vel homagium seu jura, angaria realia et personalia, seu quilibet alia servitia perpetua vel ad longum tempus seu Accomanditiam aliquam seu jus Accomanditiam aliquis obligeare aliquam universitatem. Vide Commendisia.*

* **ACCOMENDA**, ACCOMENDATORIUS, ACCOMENDATOR. Harum vocum significationem declarant Statuta civit. Genuens. lib. 4. cap. 13: *Declaramus Accomendam intelligi de pecunitis mittendis pro emptione mercium, et de mercibus mittendis, ad hoc ut vendantur, et processus implicetur in aliis mercibus, vel non implicetur.... Accomendatorius est is, qui de Accomendis seu implicitis exequendis curam habet: Accomendator vero, qui ordinat, et quicumque, qui participes est in Accomendis seu implicitis. Vide Commenda 2.*

** **ACCOMMENTRITOR**, ein Buchdychter (librorum auctor). Vocab. Lat. Germ.

ann. 1477. **ADEL**. [f. A commentariis, quod vide.]

1. **ACCOMMODARE**, pro Commodare apud Greg. Mag. lib. 7. Epist. 44. 60. [Item in Charta Roberti Waudi asservata in Monast. B. M. de Bono Nuntio Rothomag.: *Et faciet mihi Accommodationem de 20. sol. nec Accommodabit amplius (dum) eos illi debbo.*]

* Quod et de servis, qui in alienum ser- vitium commodabantur dictum reperimus. Charta ann. 1207. in Chartul. Campan. ex Bibl. reg. Cod. 5993. fol. 25. r^o: *Blanca illustris Campaniae comitissa domini Dei beati Stephani Herbertum de Horridomonte Accommodavit, quamdiu ipsa voluerit, liberum et quietum ab omni talia et exactione. Charta Guiardi archidiaconis. Trec. ann. 1215. ibid. fol. 27. r^o: *Blanca illustris comitissa Tre- censis ad multas preces, quas ei fecimus, no- bis Accommodavit Stephanum cutellarium et Mariam uxorem ejus, homines suos, ad serviendum nobis, quamdiu vixerimus ad expensas eorum, tali modo, quod.... post decepsum nostrum, ad dominam comitissam et ad heredes suos, tanquam homines eorum de corpore, sine contradictione aliqua rever- tentur.**

* **ACMODARE**, Eadem notione. Statuta Arelat. MSS. art. 70: *Consules Arelatis... non possint Acomodare cohoperias, nec balistas, nec alia arma communis, nisi tempore guerre.*

* **ACMODATOR**, Qui commodat, in Con- suet. MSS. villæ de Buzet ann. 1273. art. 24: *Locator vel Acomodutor etc.*

* 2. **ACCOMMODARE**. Glossar. vetus ex Cod. reg. 7646: *Accommodat, addit, suspendit, ab te (l. apte) collocat.*

ACCOMMODIFICARE SE, pro Accom- modare se. Remig. Autissiod. Homil. in Fe- riariam VI. post Dominicam Quadragesimæ: *Christus ita se nostræ contemporaverit Accom- modificatio quæ infirmati.*

ACCOMMUNICARE, Sanctum Domini- nici Corporis Sacramentum alicui dare, Gall. Communier. Codex MS. Ecclesiæ No- viomensis in quo ejusdem vasa et orna- menta recensentur: *Quædam parva campanula de metallo ad portandum, quando Accommunicantur infirmi.*

* **Accommicher**, eadem notione, apud Froissart. vol. 1. cap. 19: *Fit le roy dire grande planté de messes, pour Accommicher ceux, qui dévotion en avoient. Occurrat et in Fabula rom. Galieni Restaurati, uti monet Duchat; cuius etymon a mica non placet. Accommuschié, eodem sensu, inter Ritus inaugurationis Militum de balneis, loco citato infra in voce Miles: On querra le prestre pour le confesser de tous ses pechés, et orra ses matines et messe, et puis sera Accommuschié, s'il veult. Acommichier, in Lit. remiss. ann. 1397. ex Reg. 152. Chartoph. reg. chap. 320: Duquel coup mort s'en ensuy assest tost, apres ce qu'il oit esté confessé et Acommiché. Escommicher, Escom- micher, et Escommingier, eadem acceptio. Aliae Lit. ann. 1396. in Reg. 150. chap. 351: Il fut confessé et Escommingié, et apres ala de vie à trespassement. Icelle femme fut confessée et Escommichée, in aliis ann. 1411. ex Reg. 165. chap. 279. Denique aliae ann. 1421. in Reg. 171. chap. 359: *Icellui Jehan**

se fist confesser et Escomincher, et dix jours apres.... ala de vie à trespassement.

* **Acommunare**, idemsonat quod Societatem quarumvis rerum cum aliquo inire. Inquisit. ann. 1378. ex Tabul. Cartus. N. D. de Parco : *Loys de Beaumont..... eslut par son testament sa sépulture à estre mis et enterré en l'église des Chartroux ou Maine. Item, et que pour y estre mis et enterré, et pour avoir sa partie et estre Acommuné ès biensfais de tout le couvent, et pour prier pour lui, ledit feu Vicomte lessa.... cent livres de rente sur toute sa terre. Vide supra Accolligere.*

* **ACCONCIAMENTUM**, Reparatio, refectio, ab Ital. *Acconciamento*, Gall. *Réparation*. Statuta civit. Astur cap. 16 : *Item quod de Acconciamenti et renovationibus venditionum et investiturarum, nihil solvi debeat dicto emptori dicta revæ, dationis in solutum.*

* **ACCONCIATOR**, idem qui *Paciarius*, qui pacem inter cives tuerit, ab Ital. *Acconciare*, pacificare, reconciliare. Statuta Montis-reg. pag. 33 : *Item duo prudentes homines pro qualibet tertio Acconciatores discordiarum.*

* **ACCONCIOUM Doris**, Supellex, quæ in augmentum dotis novæ nuptæ a parentibus datur, Gall. *Trousseau*, ab Ital. *Acconio*, Aptus, concinnatus. Occurrit inter Decis. Rotæ ad calcem Fontanel. de Pact nupt. Decis. 43. et 44. pag. 91. et seq.

Aliud sonat *Accon*, Computum nempe vel terminum solvendæ pecuniae, vulgo *Echéance*, in Sent. ann. 1298. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1127 : *Dous mil livre de monnaie corant ez termes qui ensuivent, 1. ez Accons de la Toussaint, ... eez prochains Accons de Pasques, ... e ensi par chescun an par les Accons ensuyans.*

* **ACCORDABILIS**, Quidquid reddi et solvi debet ex aliqua pactione seu *Accordamento*. Charta ann. 1279. apud Thomasseri Consuetud. Bituric. pag. 112 : *Videlicet quod pro qualibet casali sito in censibus nostris et rebus pertinentibus ad casale, quod casale cum pertinentiis tenebant homines quondam talliabiles, reddentur nobis viginti bosselli avena, et viginti denarii Turonenses censuales, Accordabiles, vel tantum seu pro rata quam tenebunt de casali.*

* **ACCORDALIS**, Ex accordo, ex conventu et pactione. Vide *Census Accordalis*.

¶ 1. **ACCORDAMENTUM**, Pactio, conventum, transactio, litis compositio, Gall. *Accord*. Tabularium Vosiense fol. 68. v° : *De contentione quam habebat cum eis, Accordamentum fuit hæc ratio, ut nullo modo Abbas, aut suus præpositus vim faciat hominibus, per quam terra abset, et fevales sua perdant; ubi terra vestita fuerit, medietatem census abeant; ubi absa fuerit, medietatem de agrer.*

¶ 2. **ACCORDAMENTUM**, Gallis olim *Accordement*, Laudimia, prestatio quæ in mutationibus domino censuali debetur, sic dicta quod inter dominum et emtorem de ea solet conveniri. Charta ann. 1279. apud Thomasseri Consuet. Bituric. pag. 112 : *Percipianus Accordamentum de omnibus immobilibus dictorum hominum sitis in censibus seu censibus nostris, secundum quod Burgenses Bituricenses consueverunt solvere*

*Burgensis et levare, scilicet viginti denarios Turon. de libra. Consuetud. Præposituræ Troycen. apud eudem ibid. pag. 222 : Item, par laudite Coutume les Accordemens se payent en cas de vente et alienation ou de mutation de Seigneurie, aultre que en ligne directe, à la raison de vingt deniers Tournois pour livre de ce que les heritages ont été vendus, prisés et estimés. Vide *Accordabiles denarii*.*

* 3. **ACCORDAMENTUM**, Consensus, Gall. *Accord*. Libert. Verment. ann. 1235. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 578. art. 25 : *Præpositus noster.... bedellus suos, per Accordamentum prædictorum hominum, in dictam tenetur ponere libertatem.*

¶ **ACCORDARE**, Pacisci, concordare, contentionem inter aliquos compонere, Gall. *Accorder*. Confœderatio inter Henricum Castellæ et Caroluin V. Franc. Reg. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1501. D : *Cum parte adversa pactum, tractatum, accordum, treugam, seu pacem facere, tractare, Accordare, absque consensu, etc. Consuetud. Furnenses, ex Archiv. Ecclesiæ S. Audomari : Si bannitus reconciliari voluerit, et alter non Cora debet eos Accordare.*

* *Accorder*, eodem sensu, apud Joinvil. edit. reg. pag. 76 : *Il Accorderent aus Amraux en tel maniere, que sitost, etc. Vide mox *Accordia*.*

¶ **ACCORDATIO**, Pactio, conventum, Gall. *Accord*. Cancellaria Imperii Regestum sub Ferdinand II. ann. 1626 : *Ratione templi Dominicanorum Ratisbonæ Accordatio facta est.*

* **ACCORDELLATUS**, Dicitur de panno raso, cuius textura facile appareat. Stat. Orviet. ann. 1494 : *Guarnellorum gregiorum sive album, rassorum vel Accordellatorum, pilosorum, etc.*

* **ACCORDERE**, f. pro Accidere, contingere. Jura Vicecom. Biter. in civit. Albia ann. 1252. inter Probat. tom. 3. Hist. Oci. col. 494 : *Recognovit dicto vicecomiti terram partem omnium fidantiarum villa Albiae, de quacunque re ibi essent, cum tertia parte justitiarum, que debent ibi Accordere.* In Ms. legitur, *Accordere*.

* **ACCORDIA**, Pactio, conventum, idem quod *Accordatio*. Charta. ann. 1276. in Chartul. eccl. Lingnon. ex Col. reg. 5188. fol. 255. r° : *Inter ipsas partes facta est Pax et Accordia in hunc modum, etc. Accordance et Accordence, eadem acceptance, in Ch. ann. 1289. Chartul. S. Petri Carnot. : Les desusdis religieus et le desusdit Adam, seigneur de Gueri, suin frere, tretient et ferment une Accordence de pés des altercations et des autres chousses desusdites. Alia ann. 1372. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 565 : Avons fait les convenances et Accordances qui s'ensuivent, etc.*

¶ **ACCORDIUM**, Eadem notio. Bartholomæi Scriba Annales Genuenses lib. 6. ad ann. 1241. apud Murator. tom. 6. col. 489. C : *Et inimici qui hostiliter intraverant terram nostram, exultantes castræ et loca nostra plus solito invaserunt; et castrum Gaviloni non per pugnam, sed ex Accordio eorum, qui intus erant, ceperunt, et ipsum continuo destruxerunt. Arrest. Consilii Delphinalis ann. 1452. apud Salvaing. de usu feud. pag. 50 : Quo vero ad castra, loca et mandamenta vir-*

*tute. Accordii inter Regem tunc Delphinum et D. Ludovicum de Pictavia..... non intendentes per hæc juribus.... virtute Accordi prædicti competentibus in aliquo derogare. Occurrit præterea in libello supplici Episcopi Bellicensis ad Sabaudiæ Ducem ann. 1454. apud Guichenon. de Episcopis Bellic pag. 75. Nomine *Accordii et Transactionis* in Instrumento anni 1494. ex Archivo S. Victoris Massil.*

¶ **ACCORDUM**, Eadem significatione. Edictum Philippi VI. ann. 1345 : *Nec audiuimus tamen præfati possessores, seu detentores i contrarium, nisi per eos prounatur collusio nem inter conquerentes et Mercatores facta fuisse, seu novationem et Accordum inter dictum conquerentem et possessorem. Chai tuti. Aduense ad ann. 1390 : Hujusmodi Accordum transactionem et pacem faciet. Occurrit etiam in multis Parlamentis Arresti ejusdem ætatis, et in Historia fundationis Caelestinorum Suession. apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. 604.*

* **ACCORPORARE**, Incorporare. Ammianus lib. 16 : *Inflabant itidem has malorum ciuilium buccinas, potentes in Regia eare ut damnamorum petita bona suis Accorporarent.*

[** Solinus cap. 37. alio sensu usurpat.]

¶ **ACDORPORARE**, Eadem notio in Cod. Th. [** lib. 16. tit. 5. cap. 8. 17. 21. 30. pr. 33. 36. § 1. de Hæret.]

* **ACCORTIRE**, Assentire, concedere, nostris alias *Escourder*. Privil. de Granceio an. 1348. in Reg. 161. Chartoph. reg. ch. 69 : *Se nostre hommes habitans..... appeloient li uns l'autre de guige de champ de bataille, il pourroient Escourder li uns à l'autre, se il leur plaisir. .... Voulons et Escourdons, etc. Charta admortis. ann. 1280. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1065 : Meditariam et locum de Morfoas cum terris, pratias, ... sitis in feudo nostro..... legitata seu data in perpetuum eleemosinam. .... abbatisse et conventui (de Gaudio B. M.) Accortimus et volumus, quod præmissa in pace teneant amortita in futurum. Si tamen non est legendum, Amortimus; quod facile crediderim.*

¶ **ACCOSTARE**, Jungere, applicare, Gall. Mettre à côté l'un de l'autre. Miracula S. Zita Virg. tom. 3. Aprilis pag. 523. D : *Fuit et stetit ita contractus de ambobus cruribus et genibus, quod..... crura vel genua non poterat plicare, sed tensa tenebat, et unum crus vel genu cum alio non poterat Accostare aliquo modo. Vide *Acostare*.*

* **ACCOTUMARE**, Mores corrigere, ad meliorem vitam et ad officium aliquem monitis aliōmodo revocare. Italis, *Accostumato* est homo frugis, vir probus et officiosus. Charta ahdn. 1292. tom. 4. Cod. Ital. Diplom. col. 1925 : *Rector communis Januæ, qui pro tempore fuerit, potestatem et balliam habeat Accotumandi contrafacentes vel non observantes, ut supra.*

* **ACRAANTARE**, idem quod *Creantare*. Fide et sacramento interpositis promittere, cavere, stipulari. Charta Alani episc. Autiss. ann. 1166. inter Probat. Hist. Autiss. pag. 23. col. 2 : *Accraantavi etiam in capitulo canonici, et in verbo veritatis statui, quod a personis et canonici exteris substituendis idem juramentum fieri facerent.*

* **ACCREANTATIO**, Cautio, de re qua-

piam facienda, ut *Creantum*. Charta Joce-

anni dom. Branceduni ann. 1234. ex Char. Cluniac. : *Litteras ipsius episcopi de hac decrementatione et concessione, tam augmentationis feodi, quam etiam donationis decima predictarum, ecclesiae Cluniacensi concedi probarit. Acreantement, apud Bellomaner.* Ha. cap. 12 : *Si chelui qui fit son testament, lez fachier à ses hoirs qui sont sousaigé, ou qui sont en aage, mes il sont en sa mainbourse, que il tondront l'ordenanche de son testament; et apres chelui qui fit le testament auert : se les hoirs voient que il fit le testament encontre droit, li Acreantemens si ne leur fait pas nuire. Vide in Creantare.*

1. ACCREDERE, Mutuo dare, nostris fecroire, donner à crédit, prêter. Epist. 118. 2. Sigerianis : *Ut de redditibus Pictavie ecunia, quam ei Accredideram, mihi sine minutione solveretur.*

¶ 2. ACCREDERE, Mutuo sumere, Gall. rendre à crédit. Jure *cognitionis seu crediticia*, utebantur Domini in res a subditis emtas, illas maxime quæ ad victimæ erant necessariæ. Has mutuo sumere, ad certum tamen diem solvendas, dominis licitum erat. De his fuse in voce *Credentia*. Litteræ Philippi Augusti tom. 1. novæ Hist. Paris. inter Instr. pag. 93 : *Præcepit etiam idem Galeranus.... omnibus Baronibus.... insuper et eisdem prohibuit super fidelitatem quam sibi debabant, ut nihil omnino contra voluntatem negotiatorum ab ipsis Accreditant, neque proprium auferant.*

¶ ACCREDERE, Eadem notione. Charta Petri domini Graciensis pro Habitantibus villam Graciaci ann. 1246. apud Thomasserium Consuetud. Bituric. pag. 87 : *Si nos vel heredes nostri Graciaci domini in solutionem prime paix.... defecerimus, illos in predicta libertate manentes compellere non poterimus ad cognitionem nobis faciendam, quoque de cognitione illa sit eisdem satisfactum; imo tenemur prius reddere quidquid Accreditderimus ab eisdem.*

* Emprunter, nostris olim Accroire. Touz autres contraux faiz, ou denrées Accreues par tout le temps passé, etc. in Ordinat. ann. 1355. tom. 3. Ordinat. reg. Fr. pag. 45. art. 13. Lit. remiss. ann. 1376. ex Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 147 : *Jehan l'Advocat et deux compagnons.... despindirent deux solz et demi, lesquelz ledit seu Advocat voulloit Acroire et s'en aler senz pater : mais ledit Jequet lui dist qu'il ne lui croiroit pas, et qu'il voulloit estre paiez. Occurrut rursum in Lit. ann. 1396. et 1401. ex Reg. 150. ch. 362. et Reg. 156. ch. 427.*

ACREDITUS, Fidus, vel qui auctoritas apud aliquem sibi creavit, nostris Accredit. Dudo lib. 2. de Actis Normannor. pag. 81 : *Prisonum quidam de gente natus, qui erat illis Acceditus. Vide Creditus.*

¶ ACCREDULA, Galerita, seu Alauda, Gall. Alouette. Adheleimus Episc. Sagiensis in Mirac. S. Opportunæ. cap. 14 : *Vidit aviculam nomine Accredulam quam vulgus vocavit Alaudam. Multum vicino nomine in Gloss. Bitur. Agredula dicitur Rana parva in agro. [** Placidus ap. Maium pag. 435 : Agredula, rane parvæ multum in sicco morantes.] Hæc forsitan eadem est ac illa Accredula de qua Cicero ex his Arati v. 948 : ἡ τρίτη (al. τρίτη) ὁρθητὸν ἐρημαζίν ὀλογύρων,*

Et Matutinis Accredula vocibus instat, iustat et assidua vocum jacit ore querelas.

Est namque ὀλογύρων, Rana mas clamans, unde Plinius lib. 11. 37 : *Mares tum vocantur Ololygones. Author Philomelæ Carminis, pro ipsa Philomela Accredulam usurpat :*

Vere calente novos compoedit Accredula cantus, Matutinali tempore tunc mitilans.

Alli pro Monedula, Gall. Chouette, Festus Avienus pro Ulula, Constantinus in Suppl. pro Ave quadam, quam Galli vocant Prætre de montagne, nemo præter Adhelelum pro Alauda. [* Gloss. Cod. reg. 4778: Accredula, luscinia, avis modica de qua Cicero in Prognosticis :

Et matutinos exercet accredula cantus.

Ipsa est et bascinia.]

* ACCRESCENTIA, Accretio, incrementum, Gall. Accroissement. Charta Odonis ducis Burgund. ann. 1212. in Chartul. Campan. Cam. Comput. Paris. : *Nos pronuntiaremos in dicto nostro, quod comitissa teneret illa acquirimenta de episcopo Lingonensi.... in Accrescentia feodi, quod jam tenet de ipso episcopo. Augmentum feodi, in Charta Mathæi, ducis Lothar. ann. 1220; ibid. Charta Philippi V. ann. 1317. ex Reg. 53. Chartoph. reg. ch. 303 : Accrescentium, quam Johannes de Menevilla, dom. de Bullico, fecisse dicitur dilecto nostro Reginaldo de Brayo, videlicet de quadam pecia terra ad ædificandum, ... nec non et Accrescentiam, quam Jordanus de Waliquernis villa, dom. de Meneriis, miles, fecisse dicitur prefato Reginaldo, ... confirmamus. Acreuse, Auctio, Gall. Enchere, in Lit. remiss. ann. 1408. ex Reg. 163. ch. 137 : Guillaume de Bullac dist que Lattat l'avoit accompagné en ladite vente ou Acreuse. Unde Accroiseux, auctor, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684.*

* ACCRESTIO, f. pro Accretio, accession, Gall. Intérêt. Charta ann. 1300. ex Chartul. S. Germ. Prat. : *Cedentes eidem magistro et perpetuo transferentes omnia iura et omnes Accrestiones reales et personales, quæ et quas iudicem executores.... habere poterant adversus quoscumque debitorum. Nisi legendum putes, Actions.*

¶ ACCIPENNUS, Jugerum, Gall. Arpent. Charta Willermi Regis Angl. ann. 1080. in Chartario SS. Trinit. Cadom. : *In villa... Mentrul... acros terræ... XX Accipennos. Vide Arapennis.*

¶ ACCIBUS et Acaus, pro Aera, Modus agri, centies occurruunt in Diplomatibus Willelmi Nothi Angliae Regis pro Parthenone SS. Trinit. Cadom. atque in aliis ejusdem. ævi instrumentis in Tabulario ejusdem. loci contentis. Vide Aera 1. et Acri.

* ACCUBARARE, est toto corpore accumbere cubito, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. Nescio an pro Accubare, quod infra occurrit : *Accubare, est corpore toto accumbere. Accubatur, requiescit. Unde nostris Accoucher, Lecto decumbere, et Accoucher malade, Infirmari, Gall. Tomber, devenir malade. Lit. remiss. ann. 1390. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 270 : Le Mercredi Bachelor laissa sa journée et vint malades des vignes et Acoucha au lit. Aliæ ann. 1397. in Reg. 152. ch. 75 : Alips Acoucha malade, tanc qu'elle se confessa, etc. Chron. S. Dion. lib. 2. cap. 5 : Quant li rois Childebert ot sa*

serour receue, il retorna en France : mais en ce qu'elle retournoit, elle Acoucha d'une maladie, dont elle morut. Agister, eadem significatio, in Lit. remiss. ann. 1386. ex Reg. 129. ch. 171 : *Quant ledit Nicole fu retourne à son hôtel, se Agista au lit et fu malade. Aliæ ann. 1419. in. Reg. 171. ch. 13 : Sans soy aucunement doloir de ladite bateure, ne soy Agister, jusque à trois semaines après qu'icelle femme s'est Agistée et acouchée. Hinc Agistemt, in Lit. ann. 1431. ex Reg. 175. ch. 20 : La femme d'icellui Guenin Agista malade au lit.... et au iiie jour dudit Agistemt ala de vie à trespass.*

ACCUBATUS, Morbus caducus. Constantinus Africarus lib 1. de Morbor. curat. cap. 22 : *Passionem qua subito homines cadunt, antiqui frequenter habuerunt, et pessimum morbum vocaverunt : vulgus dicit Accubatum, et iram Dei esse.*

ACCUBIA, Acus, acicula, Ital. Aguglia, Gall. Aiguille, vel Epingle. Joan. Diaconus lib. 4. Vita S. Gregorii PP. cap. 80 : *Palium ejus byssò candente contextum nullis suis cernitur Accubis perforatum. Forte Accubius, vel Acibus.*

¶ ACCUBITA. Vide Accubitus 2. 4. 5.

¶ ACCUBITARE. Vide Accubitus 1.

¶ ACCUBITATUS. Vide Accubitus 3.

¶ ACCUBITOR, Praefectus sacri cubiculi, idem qui apud nos Camerarius, Gall. Cambellan et Chambrier. In aula Imperatorum Grecorum primus Accubitor seu Cubiculariorum princeps dicebatur παραχειμώνος τοῦ κυρίου, de cuius aliorumque Accubitorum dignitate multa Codinus Lib. de Off. cap. 5. et post ipsum Gretzerus et Goarus. Observant Meursius in Glossario, atque etiam D. Cangius ad Villarduinum pag. 301. duos fuisse Accubitores praecipios qui sub eodem nomine, ut apud Reges nostros Camerarius et Cambellanus, diversis munibibus fungebantur; præferat unus imperiali cubiculo et vocabatur παραχειμώνος τοῦ κυρίου; seu ut in Legibus Praefectus sacri cubiculi: alter qui παραχειμώνος τῆς σφιδόντος, Accubitor palæ, secretum Imperatoris annulum custodiebat: quo in munere magno Franciæ Cambellano recte potest comparati, quippe secretum Regis sigillum servare solet et deferre. Ista porro officia quamvis ministerio distincta unus idemque fere semper exercebat, non secus ac apud Francorum Reges munera magni Camerarii et magni Cambellani. Yoni Lib. 4. de Privileg. et dignitat. Ecclesiæ Romanæ, Accubitores dicuntur Concubitores : Quemadmodum Imperialis potentia diversis officiis cubiculariorum, nec non Ostiariorum atque omnium Concubitorum ornatur. Bollandus tom. 3. Actorum SS. Februarii pag. 682. et 683. de Sancto Stephano Mauricii Imperatoris Accubitore Syllogen texens historicam, sic dictum existimat, quod cum Imperatore ad mensam accumberet : vel quod esset e novemdecim Accubitoribus, ad cuius rei probatione adducit duo exempla ex Theophane ad annum 4. imperii Leonis Isaurici, ubi ait filium ejus Constantimum Copronymum anno præcedente natum, ἵνα τῷ ἀκούσιῳ τῷ ἀκούσιῳ, in Tribunali XIX. Accubitorum; atque eundem Leonem anno imperii 13 : Silentium contra sanctas imagines celebravisse in novemdecim Accubitorum tri-

bunalia. Verum errat vir eruditus; *Accubitorum enim vocabulo non Officia, sed mensa designantur quas Graeci vocant: ἀκανθαντία.* *Accubitus autem et Accubita Latinis sunt Cubilia convivalia, seu ut aiunt reclinatoria, et Tribunal XIX. Accubitorum juxta Luithprandum Lib. 6. Histor. cap. 3: Domus juxta hippodromum Aquilonem versus mirae altitudinis et pulchritudinis.... hoc autem ideo, quoniam quidem decem et novem mensæ in ea qua secundum carnem est D. N. J. C. Nativitatem apponuntur, in quibus Imperator et convivæ, non sedendo, ut ceteris diebus, sed recumbendo epulantur. De his plura Cangius in sua CP. Christiana pag. 135. Vide *Parachimumenus*.*

1. **ACCUBITUS**, Cubitus. Egesippus de Distant. locorum Terraæ Sanctæ pag. 105: *Super lacum in Accubitu Judeæ, Segur... ostenditur, id est, qua parte Judeæ situ suo cubitum effingit.*

ACCUBITARE, Cubito inniti, s'Accouder. Adrianus Præposit. Malbod. in Historia translat. S. Aldegrundis n. 5: *Unus ad pedem, alius ad pedem humiliiter Accubitando se inclinaverunt.* Chron. Bertrandi Guesclini:

Deus uox fenêtre s'est allé Aqueuter. Nos vulgo Accouder dicimus, cubito inniti. Vide Dudenem lib. 2. de Act. Norman. pag. 72, 77.

* S'Accouter dicunt Normanni. Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 114. Chartoph. reg. ch. 320: *Le suppliant se Accouta emprés icellui compaignon en disant, Dieu vous gart, seigneurs. S'Accouter, in cubitos sese prosterne, in Mirac. S. Ludov. edit. reg. pag. 409: Lequel Thomas..... s'Acouta de lez cele tombe.* *

ADACCUBITARE. Abbo lib. 2. de Bellis Parisiac. :

Cujus Adaccubitatus puteus vestigia, etc.

2. **ACCUBITUS**, pro Cubatu, aut cubitu, Gall. la Couchée. Ita videtur usurpare Guibertus lib. 5. Hist. Hierosol. cap. 24: *Ciborum, Accubitum, excubiarum, figorium, pluviarumque sustinere miserias.*

ACCUBITA seu **ACCUBITUS**, Græcis ἀκανθαντία, i. reclinatoria, uti appellantur a Willamo Abbe in Cantica Canticor. cap. 2. quæ in Lexico Græc. MS. Regio Cod. 2062. sic definiuntur: ἀκούσιτα, στρωματα μαλακαι εἰς ὑψος ἡρμέναι. Glosse alia in Cod. 934: στιβάς καρακάτου, ἀκούσιτον ἀπὸ δύνδρων. Balsamoni in can. 74. Synodi Trull. et Joanni Episcopo Citri in Responsis ad Cabasilam: *Accubitum, ἀπὸ στρωμᾶς καρακάτου εἰς ὑψος ἡρμένον καὶ μαλακὸν, esse dicitur.* Θρόνες ἀνάλιτοι dixit Plutarchus in Romulo. Lampridius de Commodo: *Nec cubuit in Accubitis facile, nisi que pilum leporinum haberent, aut plumas perdicum subalares, saepe culcitras mutans.* Est igitur Accubitum vel Accubitus, locus editor ad quem accumbimus, seu potius mensa ad quam accumbunt conviva.

3. **ACCUBITUS**, Mensa vel sedes ad mensam, ad quam accumbitur. Charta Ottonis Frisingensis Episcopi ann. 1157. in Metropoli Salisburgensi tom. 2. pag. 107: *Quod videlicet in celebrandis ordinibus in annotatione post sedem Cathedralem primum locum in Processione solenni Prepositus vester alias Prepositis præferatur, in reectorio Accubitu qui principalis oppositus est, habeat is,*

etc. [Vide S. Paulin. ep. 13. pag. 73. et Poëm. 11. pag. 37. edit. 1685. et *Accubitor.*]

ACCUBITATUS, De eo qui ad mensam accumbit, apud Sugerium in Ludov. VI: *Finita vero Missa, erectis in claustro palliis strato mensis, materialem agnum tanquam thoris Accubitatu, cætera nobis mensæ sercula consuetu more suscipiunt.* Braulio Cesaraugusti in Vita S. Æmiliani cap. 24: *Cum causa convicū suisset Accubitatus.*

4. **ACCUBITUS**, et **ACCUBITA**, Prandia ad convivia ipsa. Papias: *Accubitus, prandia, quasi accubitus epularum.* Resperit illud Isidori lib. 20. Orig. cap. 1: *Accubitus a cibo vocatum, quasi ad cubitum epularum.* Acta S. Basilisci Martyr. n. 1: *Magistratus et qui cum eo erant, facto terra motu, surrexerunt de Accubitu pre magno timore, reliquo prandio, trementes venerunt, etc.* Vide Rufin. in Regulam S. Basilii cap. 10.

ACCUBITUS VASTATORII, Jus prandii, pastus, *Droit de gîte et de past.* Charta Conradi Imp. ann. 1145: *Exactiones, tallias, quas quidam precarias vel petitiones nominant, vel Accubitus Vastatorios, etc.* Vide *Pastus*, *Prandum*, *Procuratio*.

5. **ACCUBITUS**, Triclinium in quo ad mensam accumbitur. Itinerarium Hierosol. Antonini Monachi: *Deinde venimus miliario 3. in Canan, ubi Dominus fuit ad nuptias, et accubuimus in ipso Accubitu.* Infra de Gethsemani: *In quo sunt tria Accubita, in quibus ille (Christus) accubuit.* Ea notio vox haec forte capienda in vet. inscriptione apud V. C. Jacob. Sponium in Libello de Diis ignotis pag. 18: *Murum a fundamentis cum suo introitu, et porticum cum Accubito vetustate conditum impendio suo restitutum.* Accubitalia triclinia, refectoria Monachorum vocat Ordericus Vitalis lib. 2. pag. 412. S. Athanasius de imagine Berytensi: *Χριστιανοὶ τοῦ θλαβανὸν ἐν σικῶ κελλίον παρὰ τηνος, ἐν ᾧ κατοικῶν ἀγτικρὶ τοῦ ἀκυβίτου αὐτοῦ ἐπτῆντο εἰκόνα τοῦ Κυρίου ἡρών.* Hinc *Accubitus* et *Accubita* appellata olim triclinia majoribus aedibus sacris adjuncta, in quibus Pontifices e Clero et Laicis præcipios convivio excipiebant post sacra peracta, de quibus multa observamus in nostra Constantiopolis Christiana, ubi de *Tribunali novemdecim accubitum agimus.* [Vide *Accubitor.*]

[Hujusmodi] *Ædificium Leo IV.* Romæ restauravisse ab Anastasio Biblioth. memoratur. Cujus quidem adhuc supersunt vestigia, inquit D. Macer in Hierolexa. a latere posteriori domus penitentiariae Lateranensis Basilice. De iisdem *Accubitis* in ordine Romano ubi de Paschali festivitate: *Descendebant Primates Ecclesiae ad Accubita, invitante Notario Vicedomini, et bibeant ter.]*

Nescio an ab accubitis orta sit vox *Acube* et *Aucube*, Poetis nostris sat frequens, pretorio, vel tabernaculo, quod in iis accumbant milites, atque adeo ut in tricliniis conquiescant. Le Roman de la Prise de Hierusalem MS. :

Euseignes et Aucubes et mants Indepenons. Alibi :

Anviron la cité firent lor triefs drecier, Pavillons et Aucubes, et grands paissans fochier. Le Roman de Girard de Vienne MS. :

Vianne assaillent environ et es lés Tendent Aucubes et pavillons et trés.

[* Le roman de Garin :]

Li cuens Fromand fia destandre son tref, Et les Aucubes sor les sommiers trouser. Chron. Bertr. Guesel. MS. :

Loges, trefs, et Aucubes, et paveillions faits.]

ACCUBITUS, vel **ACCUBITA**, ipsæ *accubitoria vestes*, quæ *Accubitis* instauri solent, Græcis καταλύτα, ut quibusdam placet. Gloss. Lat. MS. Reg. Cod. 1013: *Peristromata, gemina tegmina, vel Accubitus.* Alibi: *Tegmina, Accubitus, peristromata.* Eadem *Accubitoria* dicuntur apud Pollionem in Claudio.

¶ **ACCUCULA**, *Accucula*, Vide *Agagula*.

¶ **ACCUGURATIO**, Schola Medic. Salern. pag. 109. Edit. ann. 1622: *Dulcia omnia que sumuntur immodice, corpibus ad patientem paratis triplex noxa genus important.* Quorum primum quidem est *fastidium*: *Dulcia enim caliditas atque humiditas sua os ventriculi leniunt, ac levigant, illique affectio nem inanitioni ac Accugurationi, famis causa, contrarium inducunt.* Quid si legendum *Acculeatione?*

ACCULEARE, vel **Acculare**, In angustias, vel in arctum redigere, ex Gallico *Acculer*. Chronicon Wil. Nangii ann. 1556: *Per Pontem de Ceperano, ubi erat, ad terram Apuliae et Laboris introitus, ingressus, usque ad S. Germanum Acculearunt.*

¶ **ACCUMULASCERE**, Accumulari, Accrescere, Gall. s'Accumuler, s'Accroître. Vita S. Huberti, Maii tom. 2. pag. 278: *Huc accedit multo grandius aliud miraculum, adeo præclaris actis facta splendidiora Accumulascunt.*

* **ACCUPEDUM**, *Velocitate pedum agmine.* Placidus. Glossar. ver. ex Cod. reg. 7646. Vide *Acupedium*. [** Placidus apud Maium vol. 3. pag. 435: *Acu pedum, velocitate pedum.*]

* **ACCURRIMENTUM TEMPORIS**, idem quod *Practicis Retractus*, Gall. *Retrait*; qua de re consule commentarium Andr. Tiraquelli. Stat. Montis-reg. pag. 132: *Statuerunt, quia sepe contingit forenses recipi in cives, qui solum cupiunt offici cives ad evitandum Accurrimenta temporis decem annorum, que fieri possunt contra eos, et non aliter, ut evidens experientia edocet, etc.* Nostris alias *Accourement*, nunc *Course*, *l'action d'Accourir.* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. 7684: *Accourement, accursus.*

ACCURSA, *Exilium, Ugitioni.*

ACCURSARE. Statuta Veronensis lib. 3. cap. 58: *Monetam grossam vel minutam Accursum, seu quæ Accursum in futurum in civitate Veronis, etc.* id est, cui dabitur *cursus*, quæ in usu communis erit.

* **ACCURSIANI**. Jul. Pacii J. C. Analis. Institut. Imper. in Epist. dedicat: *Accursus in libros juridicos glossemata conscripsit.* Inde qui ejus methodum secuti *textum glossematis onerarunt, Accursiani dicti sunt.*

¶ **ACCURTATIO**, Chymica vox de qua in Catalogo Operum B. Raymundi, Junii tom. 5. pag. 708. C. VII: *Epistola ad Regem Rupertum de libris suis chimicis et de Accurratione.* Exstat Epistola hæc MS. in Bibl. Cæsarea.

* **ACCURTATUS**, Curtus, brevis, Gall. *Écourté.* Decret. de reformat. in Conc. Constant. tom. 1. col. 693: *Sacra Synodus omnes et singulos prelatos et ecclesiasticus personas, qui ad modum militum in vestibus accurtatis,*

ac alias indecentibus per campos equitant, etc.

* **ACCUS.** Pelli vitulina preparata, charta Pergamena, *Parchemis. Comput. ann. 1355. inter Instr. tom. 2. Hist. Nem. pag. 86. col. 1 : Item pro xij. petas Accorum et dimidiae inde factis in curia dicti dom. Senescalli una.... in registro, ... xij. solid. vj. denarios.*

ACCUSA, pro *Accusatio*. [Chronicon Parmentense ad annum. 1304. apud Murato. tom. 9. col. 851 : *Unus illorum de la Porta accusatus fuit ab uno scripto in libro societatis ex forma statutorum loquentium circa Potentes, et jurata fuit Accusa. Occurrit rursus] in Charta. ann. 1345. Passim in Legib. Civil. Veron.*

* **ACCUSAGIUM**, Quoddam exercitium vicariorum jurisdictionis in accusationibus quae relive audiendis ac dirimendis forte situm. Hominium Guidonis Vicecom. Lemovic. Abbatis S. Martialis ann. 1245. apud Stephanotum inter fragm. Hist. : *Nos et prepositus vigueriburgide Monmalier, ingerendo nos et lavando ibidem et in aliis locis Accusagia et vigueriam et quedam alia, que ad Abbatem et Conventum jure dominii pertinebant, etc.*

ACCUSATIO. *SIMPLEX, TRIPLEX.* Vide *Lada, Ordalium.*

* **ACCUSMO**, Accusatio, reprehensio, calumnia, Gall. *Plainte*. Charta Commun. Bitur. ann. 1181. ex Reg. 34. bis Chartoph. reg. part. I. fol. 8. v. col. 2 : *Si qui vias Bituricae voluerit emendare, liceat ei sine Accusatione. Accusor, nostris olim, eadem notione. Charta Libertat. urbis Auseonae ann. 1229. apud Cl. Jurain in Hist. ejusd. urbis : Est apres les 40. jours cil qui auront les gaiges, les pourront vendre sans toutes Accusons, se il ne sont payé. Ubi Accusons edidit D. Secusse tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 395. art. 3. Accusor, eodem sensu, in Libert. villa de Braoux ann. 1331. ibid. pag. 335. art. 5 : Se bons ou femme de Braoux se veult marier, ou aller demourer en la terre et chastellenie de Chasteau-villain, ou autrement faire le pourra sans Accusorion. Quod tamen ab Acheso vel Occasio, deduci potest. Vide in his vocibus. Accusement, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Accusement, encusement, accusatio. Accusor, accusator, delator, in Lit. remiss. ann. 1387. ex Reg. 132. ch. 160 : Un espie ou Accuseur de marchans de sel non gabellé. Racuser, pro Deferer, in aliis ann. 1509. ex Reg. 163. ch. 279 : Lesquelz se atargent pour y estre à la nuit, affin que on ne les Racusast pas.**

* **ACCUTUS**, pro *Acutus*, Gall. *Agnis*. Lit. remiss. ann. 1450. in Reg. 186. Chartoph. reg. ch. 39 : *Supplicans quemdam calcum cepit, ... et ipso Accuto cum quodam lapide, etc.*

ACEDIA, ACCRIA, ACIDIARI, ACIDIOSUS. Acedia, Tedium, in Gloss. MS. Ugatio : Accidia, tristitia, molestia, anxietas, vel tedium. Breviolq. : *Accidia dicitur indurata mentis tristitia, que dum quis laborat, vertitur in tedium. Suidas. : Acedia, n̄ patitur, tedium, lassitia. Acedia, paxia Cassianum lib. 10. de Coenob. Instit. cap. 1. et Collat. 5. exp. 2. 9 : est tedium et anxietas cordis, qua infestat Anachoretas et vagos in solitudine Monachos. Melancholia species, qua Mona-*

chorum propria est, atque ita appellatur a S. Hieronymo Epist. 4 : *Sunt qui humore cellularum, immoderatisque jejuniis, tedium solitudinis, ac nimia lectione, dum diebus ac noctibus auribus suis personant, vertuntur in melancholiam, et Hippocratis magis somenatis, quam nostris monitis indigent. S. Athelminus Episc. de 8 principibus vitiis, n. 6 :*

Hinc actio sextam torpens Accidia dicit, Otia que sovet, et somnos captabit inertes, Importuna simul verborum frivola sonum, Instabilitas mentis gestus, et corporis actus : Inquietudo simul stipatur militi denso.

Cæsarius lib. 4. cap. 27 : *Acedia est ex confusione mentis nata tristitia, sive tedium et amaritudo animi immoderata, qua juncunditas spiritalis extinguitur, et quodam desperationis precipitio mens in semetipsa subvertitur : dicitur autem Acedia, quasi Aceda, eo quod opera spiritualia nobis acida reddat et insipida. Adam Abbas Persenize Epist. 1. ex Baluzianis : Noviter conversi de sæculo, quantalibet devotione polleant, Acedia tamen virtus saep laborant, etc. Conradus Fabar. de Casib. S. Galli cap. 5 : Erat namque jocundus in facto, blandus verbo ... cui nulla unquam se intulit Acedia. S. Bernard. Epist. 78 : Tedium et Acediam procul pellit sanctarum varietas observationum. Liber Faceti :*

Accidiam linque, que dat mala tedia vite.

Liber vernaculus MS. cui titulus *le Miroir : Li quars pechié de Pereche, con apele en clerkois, Accide*. Belle etiam *Acediam* describit Guigo Prior Carthusie lib. de Quadruplicite exercitio Cellæ cap. 24 : *Apprehendit te multotiens, cum solus in cella es, inertia quadam, languor spiritus, tedium cordis quoddam et quidem valde grave fastidium sentis in teipso : tu tibi oneri es; interna illa, qua tam feliciter uti solebas, suavitas jam defecit tibi; dulcedo quo tibi inerat heri et nudus tertius, jam in magnam amaritudinem versa est. Ex toto aruit ille quo abundantissime perfundi solebas, lacrymarum humor; spiritualis in te emarcuit vigor, intererit decor; dilaniatam et dilaceratam, confusam et discessam, tristem et amaricatam portas animatum, et ubi eam ad quietem componas, non habes. Non jam sapit tibi lectio, oratio non dulcescit, etc. De Acedia alia vide apud [Nilum Monachum de Vitiis cap. 4. 13; S. Maximum de Charitate n. 67. S. Antiochum Homil. 57; Petrus Blesens. Epist. 97; Petr. Damian. lib. 4. Epist. 11; Theodulfum in Capit. cap. 31; Alcunium lib. de virtutibus et vitiis cap. 32; Alanum de Insulie in Summa de arte prædictoria cap. 7; S. Thomam 2. 2. q. 35. art. 8. etc.*

[* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692 : *Accidia, ennui, parece. Accidiare, enuer. Accidiosus, a, um, pareceus. Le Roman du Riche homme et du Ladre* MS. :

*Plaen grant mal viennent d'Acedie,
Dont cascane doit avoir grant hide.]*

ACIDIARI, Indignari Gloss. MS. Regium : *Accidiatur, stomachatur. Papias : Accidiari, stomachari; unde accidia, que est tedium animi, vel anxietas vel contra. Balbus : Accidiari, tristri, anxiar vel habere tedium, vel indignari. Hinomarus Laudun. ad Hinum. Rem. tom. 2. pag. 335 : Nec inde debetis Acidari, si de his loquor. Vide Eccles. cap. 6. et 22. Henricus Rosla in Herlin-sberga :*

Accidior juste? potius premerent alienos. Versus de S. Francisc. apud Waddingum ann. 1226. :

Sicubi turbatur Franciscus et Accidiatur.

* **ACIDIATUS**, Tedium affectus, tom. 2. Rerum Megunt. pag. 895. edit. 1722. ex Charta Heinrici et Berthrami de Bleichenbach : *Si vero, quod absit, sepe dictæ Ecclesiæ Decanus et Capitulum in posterum sollemnitate cultus Dei Accidiati, etc.*

ACIDIOSUS, et **ACRIDIOSUS**, apud Balbum et Ugitionem, *molestus, tristis, anxius*. Gloss. Saxon. Elfrici : *Accidiosus, vel tardiosus : a folcen. Regula S. Benedicti cap. 48 : Ne forte inveniatur Frater Acidiosus, qui vacet otio et fabulis, et non sit intentus lectioni. Occurrit etiam in Vita S. Sulpetii Pii Episc. Bituric. cap. 10. n. 42.*

* **ACEDULA**. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521 : *Acedula, a, Gall. Surele. Ebulum esse, vulgo Hieble, Sambuci genus, putat Borellus; Oxalidem ego, Gall. Oseille, quæ in quibusdam provinciis etiamnum Surelle appellatur, esse opinor : Acedula nuncupatur, quia herba est acida; Surelle, a Gall. Sár, acide, aigre.*

* **ACEGUNUS**, vel **ACRAWUS**, pro *Actigonus*. Vide infra in hac voce. Stat. Universit. Andegav. ann. 1395. ex Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 311 : *Item quod in festis solemnibus cuiuslibet nationis cum solemnitate celebrauntur, ... absque potationibus, coreis, robis Acegunis, quas tollimus et removemus. Inhabitantes ne fiant per modum nationis. Hoc est, vestimentis que ad cujusque nationis sese vestiendi morem accedat, quo se irrimam esse arbitrari possit.*

* **ACEIR**. Vide in *Acer. 1.*

ACELEXIA, [Panni, aut ornamenti Ecclesiastici species. Charta Aldegastri. ann. 781. apud Sandovalium : *Ad ornamentis Ecclesiæ damus octo vestimentis, et tres mantos, et sex stolas.... quatuor sine serico, et tres Acelexias et duas stacatas et una capa serie. Ubi pro Acelexias Sandovalius reddit Aceleias.*] vide *Litifatus*.

ACELLA, pro *Axella*, in Gestis Regum Francor. cap. 24. Vide *Axella*.

* **ACEMETI**. Vide *Acæmeti*.

ACENCENARE, sive *Computare*, in Observantiis ad Foros Aragonenses, apud Michaelem Del Molino in Repertorio pag. 75. v. Infra : *Et pro quibus rebus ipsam getam facere debeant, et vident Acencenationes et compartmentum quod facient, ut intersint cum hominibus dicti loci, etc.*

* **ACENGIA**, Modus agri qui in Lega Bajuvar. tit. 1. cap. 14. est decem perticarum, scilicet 4 pedum in transverso, 40 in longo. Chartul. AB. Sangerman. fol. 3. verso : *Tenent et possident 10 arpenta, tam terrarum quam vinearum et prati, in quibus 10 arpensis est una Acengia prati et 3 quartaria vineæ. Fol. 4. verso : Cuill. le Petit de quinque quarteriis terre in nodu mari 10 den. et 1 de magna bona pro decimo de una Acengia terra. Ibidem : 1. denar. de decimo uario Acengia terra ad magnam bonam. Vide ANDCINGA.*

* **ACENIA**, f. pro *Acenja* vel *Acengia*, modus agri. Vide in hac voce. Charta Adelfonsi reg. Castel. ann. 1181. apud Balusium in Hist. Tutelensi col. 493 : *Cum rivis, mo-*

lendinis, Aeniiis et eorum locis, cum pratis et pascuis, etc.

¶ **ACENSA, ACENSARE, ACENSATOR.** Vide *Accensa.*

¶ **ACEOLUM.** Vita S. Udalrici Episc. in Actis SS. Ord. S. Benedicti saeculi 5. pag. 427 : *Misarum autem celebrationibus expeditis et vesperis decantatis, ad hospitium pauperum pervenit, et xij pauperum pedes lavit, et unicuique eorum de Aceolo pretium unius denarii donavit.* Ibid. pag. 429 : *Allatis vestibus novis, duodecim pauperes vestivit et acervulum Aceoli altius dispensavit.* Dictum conjicit Mabillon. ibidem pro sacculo aut marsupio. Verum repugnat exemplum ultimum. Mendose scriptum suiscrederem pro *Linteolo*, seu *linceolo* tela linea, unde nostrum *Linceuil*. Hinc facile intelligitur Udalricum 12 pauperes vestibus novis induisse, ceteris *Linceoli* seu telæ acervulum per partes distribuisse. Adde quod antiquus mos sit in Monasteriis et Ecclesiis plurimis, distribuenda telæ pauperibus post Lotionem pedum.

* **ACEPHALARE,** Caput abscindere, Gall. Décipiter. Chron. Joan. Vitodurani in Thesaur. Hist. Helvet. pag. 5 : *Primus (Core-radius) in ordine Acephalorum mori elegit.*

ACEPHALI, Isidorus lib. 2. de Eccles. offic. cap. 3 : *Duo sunt genera Clericorum, unum Ecclesiasticorum sub regimine Episcopali degentium, alterum Acephalarum, id est, sine capite, quem sequantur ignorantium. Hos neque inter Luicos secularium officiorum studia, neque inter Clericos religio detentat divina, sed solitus atque obverrantes sola turpis vita complectitur et vaga. De iis agunt Concilium Moguntiac. can. 22; Meldense ann. 845. cap 57; Parisiense cap. 10; Ticinense ann. 850. cap. 18; Melfitanum ann. 1079. can. 9; Capit. Caroli C. tit. 6. cap. 57; Burchard. lib. 2. cap. 226. etc. Apud Reginonem anno 865, Huchbertus frater Tietbergæ concubiuæ Lotharii, *Acephala* dicitur, quod, ut est in Annalibus Francor. Metensibus ann. 864, fuerit *Clericus conjugatus*, ac proinde Clericatus regulis minime addictus. Goffridus Abbas Vindocin. lib. 2. Ep. 27 : *Acephali non sumus, quia Christum Salvatorem caput habemus, et post ipsum Romanum Pontificem.* Hæc porro suggerit, quia Monasterium suum ab Ordinariis jurisdictione exemptum erat. Adde Ordinatum Vitalem lib. 3. pag. 464. et Vitam S. Theodardi apud Catellum pag. 764. Vide *Presbyter Domesticus.**

ACEPHALI, in Legibus Henrici I. Regis Anglor. cap. 21. dicuntur ii, qui nec Regem, nec Ecclesiam, nec Barones, aut dominos feudales agnoscent, cum pauperes sint, et nullum tenementum possideant, ratione cuius eos ut *capita sua* recognoscant.

ACEPHALI præterea dicuntur *Monachi*, quorum Abbas vel Prior defunctus est, apud Prynneum in Libertatib. Angl. tom. 3. cap. 636.

¶ **ACEPHALI**, Hoc nomine vocati sunt 1º. ii qui in Synodo Ephesina nec Sancto Cyrillo, nec Joanni Antiocheno adhærere voluerunt. 2º. Hæretici qui quinto saeculo Petrum Mongum seu Moggum primum seculi ab ipso desciverunt, ubi Henoticon et Synodus Calchedonensem suscepisset. Hi

cum Eutyche, duarum in Christo substantiarum proprietatem negabant, et unam in ejus persona prædicabant naturam. 3º. Denique sub Justino Imperatore *Acephali* dicti sunt Severi Antiocheni sectatores, atque ii omnes qui Calchedon. Concilium noluerunt recipere. Nicephor. lib. 18. 54; Evagr. lib. 3. cap. 31; Baron. ad annos 432. 482. 492. 513. 535. 538. 546. 553. [** Julian. Epit. Nov. cap. 102, § 364, cap. 107, § 373.]

ACEPHALI, Hæretici quidam sic dicti, quod neminem suæ hæresis auctorem agnoscerent, ut est apud Isidorum lib. 8. cap. 15. et Adonem Viennensem in Chronicô. De iis vide Notas Sirmondi ad Facundum Hermianensem. [Iidem videntur cum *Acephalis* de quibus supra.]

¶ **ACEPHALUS**, sine capite. Baluz. Miscell. tom. 6. pag. 505 : *Trunci jacent Acephali, manante cruce lethaler singultantes.*

ACEPHALA, Regio nulli Episcopo subjecta. Concilium Avenionense ann. 1209. can. 5 : *Ad hec vallem de Tretis, quæ ut Acephala in nullius diocesi dicitur esse instituta, D. Episcopo Regiensi Apostolice Sedis Legato ad custodiā decernimus specialiter assignandam, qui spirituali, et etiam si oportuerit materiali gladio expellat ex ipsa hæreticam pravitatem, etc.*

¶ 1. **ACER**, Chalybs, Gall. Acier. Fleta lib. 2. cap. 12 : *Centena ferri ex quinque viginti petiis : garba vero Aceris fit ex triginta peciis.*

¶ 1. **ACERIS**, Ead. significatione in Privilegio Leduini Abb. S. Vedasti Atrebat. de censu ann. 1036. e Chartul. S. Vedasti V. pag. 243 :

Garba ferri vel Aceri..... 1 ob.
Quinque solidate lanæ..... 1 den.
¶ 2. **ACER**, Agri modus. Vide *Acri.*

1. **ACERA**. Versus vett. in Hist. S. Martini de Campis. pag. 17 :

Per parvas partes perfectas itur ad artes,
Subvenient magnis animalia parva. . . .
Hic capieudo feras, hic pisces, hic et Aceras.

¶ Per Aceras volucres intelligi spicor; hic enim auctor agere videtur de artibus venandi, piscandi et aucupandi.

¶ 2. **ACERA**, Papiæ in Gloss. MS. Ecclesiæ Bituric. : *Acera, ossula, surfuratio panis.*

* **Glossar.** et. ex Cod. reg. 7646 : *Acera, ossula surfuraceo pane. Rectius certe.*

* 3. **ACERA**, Acer, Gall. Erable. Privil. castris de Mailliaco ann. 1229. tom. 5. Ordinat. reg. Fr. pag. 718. art. 34 : *Constitutus etiam et concessimus, ut homines predicti usum suum habeant in dicto bosco ad tremulum et charmen et Aceram.*

* **ACERAMEN**, *Livitas, nigredo, negressa.* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

* **ACERARE**, Gall. Empallier, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521. Paleis miscere. *Lutum Aceratum, paleis subactum, apud Festum et Nonium.* Vide infra *Aceris* 2.

* **ACERATUM**, *Calatus de justicis, in eodem Glossar. reg. 521.*

* **ACERBA**, Uva acerba, unde omphacium elicitor; *Lugdunenses Aigrat etiamnum vocant. Aigrest, in Lit. ann. 1331. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 676. art. 8.*

¶ **ACERBA**, Informatio super jurisdictione S. Victoris Massil. ann. 1206. iu-

parvo Chartulario fol. 74 : *Ceperat unam Acerbam sive aygras. Forte idem quod Acerbitas, Gall. Aigreir, haine, amertume de ceur.* * Idem quod supra.

* **ACERBOSUS**, *Idem qui Acerbus, in Vocabul. compend. ex Sun. Jan. Ugut. et Papia.*

* **ACERBUM**, *Mors inchoata.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641.

* **ACERE**, Tourner, enegrir, ibid. et in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Aliud Provinc. Lat. ex Cod. 7657: *Enaygrir, Prov. Acere, acescere.* Vide *Acetare.*

¶ **ACERIES**, *Genus securis.* Janssonii Collectanea in Isidori Glossarium. Vide *Acieres.*

¶ **ACERIS**, pro *Acerra*. Cymbium quo in Ecclesiis asservantur micæ thureæ, Gall. Navette. Charta Ferdinandi Imperatoris æra 1191. apud Antonium de Yepez tom. 7. Chronicor. Ord. S. Benedicti : *Tres concos et tres Aceres, et duos orceolos et duas coginas.... omnia haec de laton.*

* 2. **ACERIS**, *Palea mileutia.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. Vide supra *Acetare.*

¶ 1. **ACERIUM**, Chalybs, Gall. Acier. Praeceptum Philippi Pulcri ann. 1304 : *Quocircum mandamus vobis et vestrum cuiilibet districte precipimus, quatenus.... ferrum, calibem seu Acerium.... de predicto regno trahi, portari, seu deferri nullatenus permitatis.*

¶ 2. **ACERIUM**, Cos, Gall. Pierre à cugiser, a voce *Acier*, chalybs. Statuta Ordinis Grandimont. apud Marten tom. 4. Anecdot. col. 1234. C : *Cultellus et vaginula cultelli et Acerium, hoc est, instrumentum, quo cultellus acutus... sint parvi pretii. Verum bic Acerium sumi videtur pro instrumento ferreo longo et rotundo, qualiuntur macellarii vice cotis ad gladios excrucios, Gall. Fusil.*

ACERNA, pro *Acerra*, inter ministeria sacra. Necrologium Ecclesiæ Parisiensis prid. Non. Maii : *Dedit ... 4. pallia et 2. dalmaticas, et tunicam unam, et duos urceolos argenteos, cum Acerna Argentea. Paupias : Arca thuris vel thuribulum, vel thurarium. Continuator Hist. Episcopor. Virgundunensis pag. 271 : Optimam Accerram eidem Episcopo cum gemma pretiosa dedit.*

ACERBA, pro *Acra*. Charta Henrici Reg. Angl. in Mon. Anglic. tom. 1. pag. 442 : *Prætere do eis et confirmo in elemosynam 40. Accerras terræ de assartis, etc.* Vide *Acra.*

¶ **ACERRUM**, Chalybs, Gall. Acier. Historia Delphin. tom. 1. pag. 86 : *De quolibet vendente..... ferrum, Acerum seu Chalybem, etc.*

* **ACERUM**, f. ut *Acieres*, genus securis. Stat. civit. Astæ ex *Intratis portarum* : *Acerum de sapis ponatur et solvat pro quolibet balono lib. 15. Acerum taglantem ponatur et solvat pro quolibet balono librarium 20.*

* **ACESSARE**, ut *Acensare*, Dare ad censum. Charta ann. 1208. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 443 : *Et si de silva fuerit Accessata, vobis promitto dare medietatem. Alia ann. 1471. in Reg. 4. Armor. gener. pag. xxxij : De novo Acessaverunt, ... et ad novum feodium sive in emphiteosim..., tradiderunt.... unam petiam terre et nemoris. Vide *Acessamentum.**

ACESSAMENTUM, Traditio ad censum, Gall. *Acensem*. Antiq. *Recogn.* Revel. Vienn. *Probus* fol. 58 : Petrus de Vienna... tenet quandam brieriam ultra Delun de Acessamento ei facto de novo per Castellanum. Vide *Accensa*.

ACETA, est mero. Gloss. Cod. reg. 4778.

ACETABULUM, Scutella acetaria, ἄκετα, in Gloss. Lat. Græc. *Vinaigrier*. Vox Latinis Scriptoribus nota. Isidorus lib. 2. cap. 4 : *Acetabulum, quasi Acetaforum, quod Acetum ferat*. Ugo : *Acetarium et dicitur Acetabulum, et Acetaforum, quod ferat acetum, et appendat 12 dragmas*. Joannes de Janua habet *Acetoferum*. Testamentum S. Remigii apud Flodoardum lib. 1. cap. 18 : *Acetabulum argenteum pondo centum siclorum*. [Fredericus Schannat Vindem Litter. pag. 9 : *Acetabulum unum argenteum cum duabus ansis*.]

* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7684 : *Acetabulum, Acetarium, Vaissel à mettre vinaigre*. Aliud ann. 1352. ex Cod. 4120 : *Acetabulum, Gall. Sauseron*.

ACETABULUM, Mensura species, Græci ἄκετα vocant. *Acitabulus* Isidoro lib. 14. cap. 25. *Acceptabulum* Vegetio lib. 2. Artis veterin. cap. 53. *Acetabulum* lib. 3. cap. 15. Apitius lib. 6. cap. 6 : *Accipe olei Acetabulum maiorem ... aceti Acetabulum minorem*. [Erat apud Veteres Sesquicynthias. Museum Collegii Romani Societatis Jesu pag. 32. et 33.]

ACETABULUM, Quid sit in sacris libris non omnino constat. Exod. 25. v. 29. cap. 37. v. 16. Num. 17. v. 13. Glossæ MSS : *Acetabulum, vas rotundum ubi vinum juxta altare servatur*. W. Brito in Vocab. : *Acetabulum, vel Acetarium vas est acetum. Unde in Exod. cap. 37. ubi fit mentio de Acetabulo, dicit Glossa, quibus acetum serebatur, sed quod nunquam vel raro occurrit de oblatione aceti; sic dicit Magister in Hist. Quidam dicit Acetabula, ubi scilicet fundebantur a Sacerdote quæ debebant offerri, ut viderent utrum accepta, i. idonea essent, an non*. Græcus interpres τρούλων vertit.

ACETAFORUM. Vide *Acetabulum*.

ACETALLUM, in Breviiloquio dicitur : *Vas in quo acetum probantur; vel vas aceto plenum; vel vas ad acetum recipiendum; vel vas in quo liquida omnia probantur*.

ACETARE, Acescere, Gall. *S'aigrir*. Gloss. Lat. Græc. *Acetat, acescit, ἀστεῖ*.

ACETARIUM. Vide in *Acetabulum*.

ACETOSITAS, Acerbitas, acor, Gall. Acreté, Acidité. Hugonis Falcondi Hist. Sicula apud Murat. tom. 7. col. 258 : *Videlis mala panica vel Acetosa, vel dulcia grana interius occultatis... Vides ibi et lumias Acetositate sua condidens cibis idoneas*.

ACETRUM, ex Hispanico, *Acetre*, urna ænea, situla ænea. Occurrerit apud Innocent. III. PP. lib. 13. Epist. 61.

ACETUM PHILOSOPORUM, *Lac virginalis, vel aqua virginalis qua metallæ solvuntur, Rochus le Baillif in Diction. Spagyrico*.

1. ACHA. Glossar. Saxon. Elfrici : *Acha, i. virtus : streng & i. vis, vigor, virtus*.

* **2. ACHA, ACHIA**, Securis, Gall. *Hache*. Process. ann. 1488. ex Tabul. D. Vencie : *Armati cum Achis, partesanis, etc. Petrus*

*Serralherii quandam Acham aponchavit contra quemdam Matheum associantem dicto dom. Riquerii. Vide. *Hachia* 1.*

* **ACHACHIA**, *Succus siliquæ, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646.*

ACHACHIARE, Observare, manus injicere, pacisci, a veteri Gall. *Aghaiter vel Aguester, observer, arrêter, convenir*. Charta Henrici Regis Anglic. ann. 1155. apud D. Brussel Tract. de usu feud. tom. 2. pag. 4 : *Si aliquis tenens de nobis feodium laicum moriatur et Vicecomes, vel alius Baillivus noster ondat literas nostras patentes de submitione nostra de debito quod defunctus debuit nobis; licet Vicecomes et Baillivo nostro Achachiare et abreviare catalla defuncti inventa in laico feodo ad valentiam illius debiti per visum legalium hominum. Et pag. 6 : Omnes mercatores.... habeant salvum exire et securum de Anglia, et venire in Angliam... preterquam in tempore guerræ, et si sint de terra contra nos guerram habente. Et si tales inveniantur in terra nostra in principio guerræ, Achachiaret sine dampno corporum vel rerum, donec sciatur a nobis vel capitali Justitiario nostro, quando mercatores terre nostræ, qui tunc invenientur in terra contra nos guerrante, salvi erunt; et si nostri salvi sint, et alii salvi sint in terra nostra. [* Haec dele omnino, ut pote male edita post Brusel; legendum quippe est Atachiare, quod videsis infra suo loco.]*

ACHALUS. Epitaphium Ricardi Angliae Regis et Ducis Normannie, in Libro cui titulus *Antiquités de la Ville de Rouen* pag. 170 :

Achalus eccecidit Rex Regui Cardo Richardus, Ili serus, his humilis, his agnus et his leopardus. Casua erat lucis : Chalus per asecula nomen. Anno 1198. exente, Ricardus I. Angliae Rex dictus Cor Leonis, dum Castrum Lucii, seu Castellucium vulgo Chalus vel Calus in Lemovicibus obsideret, sagitta percussus est, cuius vulnera obiit 6. Aprilis anni sequentis. Ergo dictus est Achalus quod Castellucio minime capto cecidisset, voce facta ex a privat. et Chalus, nisi forsitan per Achalus cecidit, intelligi putes, Castellucii cecidit, Gal. Il mourut à Chalus. Tradunt scriptores hoc castellum fuisse Vinomari Vicecomitis Lemovicensis in cuius agro, cum repertæ fuissent imagines aureæ cuiusdam Imperatoris, uxoris et filiorum ejus sedentium ad mensam pariter auream, thesaurum huncjure majoris dominii, fuisse a Ricardo repetitum, atque inde ortam hujus obsidionis occasionem. Consule Historiographos Anglos.

ACHANUM, Morbi species in bobus, de quo Vegetius lib. 3. Artis veterin. cap. 2. **ACHAPTAMENTUM**, Idem quod *Relevium*. Tabularium Vosiense fol. 76 : *Sub Achaptamento duodecim denariorum*. Vide *Accapture*.

* **ACHAPTAIRE**, *Relevium facere, vel exsolvere, idem quod Accapture. Achaptis, et Achaptum, ipsum relevium*. Charta ann. 1221. ex Reg. 71. Chartoph. reg. ch. 34 : *De Achaptis vero ita compositum fuit, quod quotienscumque terras vel possessiones aliquas cum dominio, vel ipsum solum dominium abbas et conventus acquisierint, possessio debet ab ipsis Achaptare semel tantum, pro se et heredibus suis, de eo quod possidebit.... Abbas*

Americus petebat ab eis Achaptes de terris, quas tenebant.

ACHAPTATOR, Emptor, Gall. *Acheteur*. Bulla Ludicra jam superius laudata in voce *Abbas Cornardorum : Nonobstante quod nos invenissemus Achaptatorem, qui eam indignatatem a nobis emisset plus de undecim duca-tis, etc.*

* **ACHAPTUS**, *Quidquid sub Accapto-rum conditione et onere possidetur. Testam. ann. 1118. inter Probat. tom. 2. Mist. Occit. col. 404 : Ego Bernardus Aton vicecomes dimitto Rotgerio omnes Achaptos, quos ego feci in supradictis honoribus. Vide in Ac-capture.*

* **ACHARIS**, Vide supra *Acaris*.

** **ACHASIUM**. Capitula legi Salicæ ad-dita ap. Pertizium vol. Leg. 2. pag. 3. cap. 7 : *Si quis mulier vidua post mortem mariti sui ad alterum marito se dare voluerit, prius qui eam accipere voluerit reibus secundum legem donet : et poste mulier, si de anteriore marito filios habet, parentes infantes suorum consiliare debet et si in dotis 25 solidos accepit, 3 solidos Achasium (Cod. Lugdun. adesum) parentibus qui proximiiores sunt marito defuncto donet..... Et sic postea scanno cooperiat et lecto cum lectaria ornet et ante novem testes parentibus defuncti marito invitat et dicat : Omnis mihi testis sitis quia et Achasium (Cod. Lugdun. quæ adhesum) dedi ut pacem habeam paren-tum etc.*

ACHATEON, *Velum maximum in medio navis*. Gloss. Isid. Melius legeretur *Acatium*, quod est genus navis actuariae, simulque *Velum maximum in media navi constitutum*, ut habet Isid. Orig. 19. 3. Hesychius : *ἀκάτια, τὰ μέγατα ἄποτα*. Vide Schesserum de Militia navalib. 11. cap. 5. qui et ipse hic *Acatia* legi malit, quamvis *Achateon* sit etiam in Glossis MSS. Forte posterioribus temporibus sic vitoiose scripserunt et locuti sunt. Hæc fere Grævius in notis ad Glossas Isidori. Vide *Acatus*.

ACHATUM, Relevium, apud Spelmanum, ex veteri Rotulo : *Rogerus filius Gau-fordi debet decem marcas argenti, et habet rectum de Achatis patris sui*. Vide *Acupitum in Accapture*.

* **ACHATUM**, Emptio, Gall. *Achat*. Charta Gaufridi de Lezignam ann. 1242. ex Reg. 31. Chartoph. reg. fol. 75. col. 2 : *Non poterunt nec debellant aliiquid capere in tota terra mea; ... nisi per voluntatem meam vel rectum Achatum; ... et homines de terra mea tene-buntur eis vendere ad rationabile pretium*. Vide infra *Achetum*.

** **ACHATUS**, Sēnt mūdekeit. Voc. Lat. Germ. ann. 1477. *ADRL*.

ACHELANDIUM, [*Navigii species.*] Vide *Chelandium*.

* **ACHELETUS**, Adminiculum vineæ, pedamentum, Gall. *Echalas*. Lit. remiss. ann. 1358. ex. Reg. 86. Chartoph. reg. ch. 44 : *Guillelmus furtive ceperat .... Achelotes seu baculos ad usum vinearum poni consuetos. Neque aliud forte sonat vox Achapitapud Avernus, ex aliis Lit. ann. 1397. in Reg. 152. ch. 304 : Jahan Sorel soy sentant ainsi frappé, ... haulsa un autre baston qu'il tenoit, appellé Achapit (infra Achappit) et lui en donna un seul cop sur la*

teste. *Hachepit*, in aliis ann. 1415. ex Reg. 169. cap. 209.

¶ **ACHERMENIA**, Ira, Excandescientia. Agnelli Liber Pontif. apud Murat. tom. 2. pag. 157. col. 1. C : *Denique in iram versus Patricius accepit epistolam de manu Presbyteri, legensque invenit exaratum secundum quod superioris diximus, et retinens epistolam in Achemeniam versus irrupit, dicens : Dic falsitatis auctor, quando haec exarata fuit epistola. Græcis ἀγνία interdum idem est quod ἄτοπια, inopia consilii. An inde Achemenia?*

¶ **ACHEROPOETA**, ACHEROPOSITA. Vide *Achiropictos* et *Antheropsita*.

* **ACHERURE**, vox vulgaris, a Gall. *Acerer*, Durare ferri aciem chalybe, actio ipsa durandi. Comput. Ms. fabricæ S. Petri Insul. ann. 1366 : *Item pro iij. Acherures martellorum lathomorum, xv. sol. Alius ann. 1367 : Item pro martellis lathomorum reparandis, pro xiiij. Acherures, pro qualibet vii. sol. Hayceré, chalybe instructus, in Lit. remiss. ann. 1468. ex Reg. 194. Chartoph. reg. ch. 301 : Le suppliant avecques ung baston, appellé fauchet ou voulge Haycerez, coupa les liens desdites gerbes. Hinc nostris Acherin, pro firmus, constans, immobilis, vocis origine ducta a chalybe, Gall. *Acer*, quod est omnium metallorum durius. Mirac. B. M. V. MSS. lib. 2 :*

Mais Dex parest si Acherius,
Si tres vrais et si enterins,
Que caoir ne puet, ne glachier.

ACHESO, *Occasio*, exactio, tributum, pensatio indebita, vexatio. Charta Matthei de Montmorency ann. 1205. apud Duchesnium : *Facimus in perpetuum liberos et immunes ab omnibus malis consuetudinibus; et malis Achesonibus, et omnibus correvis, etc. Le Roman de Vacce MS. :*

Cil a moult tous se hommes laidelement demenez,
De phis et d'achessons damagies et grevez.

* *Lis contra jus intentata. Vide infra Occasio 4. et Occasionare 1.*

ACHESONATUS, in eadem Charta; *Vexatus, vel multatus, Condamné à l'amende : Quicumque autem non reddet mihi censem vel caponom ad terminos qui dicti sunt, reddet mihi 7 sol. pro amenda : si autem Achesonatus fuerit, quod censem suum vel caponem non bene reddiderit, si voluerit jurare quod censem suum redditidit, sicut debuit, per jura mentum suum quittabitur de amenda. Gaces bruslez :*

Et fins amis à tort Achesonnez.

Joannes Erardus:

Dame tant m'ont felons Achesonnez,
De par vous ai fet ceste entreprise, etc.

* **ACHEFA**, diminut. ab *Ascia*, securicula, Gall. *Hachette*, vel *Assette*. Lit. remiss. ann. 1357. ex Reg. 86. Chart. reg. ch. 4 : *Giletus de quadam Acheta, quam deferebat, prænominatum Johannem Perier de subtili passulam solo iuctu percussit. Vide infra Asciata.*

* **ACHETUM**, Emptio, Gall. *Achat*, olim *Achet*, ut in Ch. ann. 1271. ex magno Pastoral. Paris. fol. 136 : *Scache tuit que comme je aye acheté en la censive du Dean et du Chapitre de Paris pour un Achet, qui monte 500 livres de tournois, etc. Achete-mont, eodem significatu, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : Achete-mont, emptio. Inventar. Chart. monast. Athanat. ann.*

1519. fol. 43. v° : *Instrumentum ana. 1369 : Acheti seu emptionis xij. librarum et quatuor solidorum Viennensis. Vide Achatum.*

* **ACHEVELATUS**, Arrestum parlam. Paris. ann. 1330. 8. Febr. ex reg. Olim : *Homines in bracis et camisis; et mulieres in tunicis Achevelatis, nudis pedibus et capitibus, et in introitu ecclesiæ dicta abbatiæ inclinabunt se ad terram, et ibunt flexis genibus et cubitis usque ad altare, etc. Tunica ex eannaba vel tela grossiore, ut videtur.*

* 1. **ACHLA**, Poena quevis aut mulcta. Vide *Hachia in Harmiscara*.

* 2. **ACHLA**, Securis. Vide supra *Acha*.

* **ACHILO**, pro Aquilo, in Charta Pontii archiep. Aquensis. ann. 1019. ex major. Chartul. S. Vict. Massil. fol. 78 : *Sit autem terminus.... at Achilone viam publicam.*

ACHIMITENSIS. Vide *Acemetæ*.

ACHINUS, *Dicitur Hortolanus in villis residens, non habens manus. Breviloq.*

* **ACHOLI**, Societatis mereatorum Italicorum nomen. Reg. bailliv. parlam. Paris. ann. 1342 : *Concordia inter socios societatis Achiolorum, et comitem et comitissam Flandriae, et pedagiarum de Bapalmis. [** Vide Acciaioli.]*

* **ACHIROPICTOS**, Vox hibrida. pro *achiro-* pertinet. Ita appellabant quasdam Deiparsæ imagines, quas divinitus, nec arte humana pictas putabant, de quibus Commentarium scripsit Jacobus Gretzenus. Charta Tancredi Regis Siciliæ apud Ughellum in Archiep. Bossanensis. *Ingressi venerabilem Ecclesiam Archiepiscopatus Rossani, in qua reverenda imago sanctæ Dei genitricis Mariæ, quæ dicitur ... Achiropictos, colitur, etc. [Vide Antheropsita.]*

* **ACHOISONARE**, Occasionibus gravare, vexare, molestare, multicare, nostris olim *Achoisonner* et *Acoisonner*. Chartar. Casalin. : *Nec propter hoc ipsos, nec heredes nostri, nec nos poterimus in aliquo Achoisonare, nec etiam in aliquo molestare. Stabil. S. Ludovici lib. 1. cap. 59 : Dame ne doit ost, ne chevauchie desormais,... et li Roy ne ne la puet Achoisonner. Charta ann. 1249. ex Chartul. 21. Corb. fol. 99 : Et se le sergent, qui warderoit ce tonlieu,.... Acoisonnoient les marchans, etc. Vide supra *Acheso*, et infra *Occasionare 1.**

* **ACHONUS**, an *Securicala*, Gall. *petite hache*? Lit. remiss. ann. 1482. ex Reg. 207. Chartoph. reg. ch. 310 : *Supplicans reperit in porta seu janua diota domus quendam Achonum ferreum,.... prefatum Achonum, quem in suis manibus tenebat, contra dictum Tantillonis projectit, etc. Achou etiamnam securiculas vocant Arverni. Vide Angones et infra *Aza*.*

ACMOR. Gloss. *Saxonicum Alfrici : Achor. i. coarturbatio : dresing. Saxonibus, dresend, eat turbidus. [Vox plane Hebraica ab γάν Turbavit.]*

* **ACRAMIRE**.

* **ACRANMIRE**. } *Vide in Adramire.*

* **ACOMBATOFORUS**, *Vas vinarium, apud Papiam in Gloss. MS. Ecclesiæ Bituricensis. Idem est quod *Acetabulum*, de quo supra in *Acetabulum*. [** Potius Ἀκαραφός.]*

* 1. **ACHTA**, *Anta*, idem quod *Defensa* ager, præstat, etc. ubi quidpiam agere, quod iis noceat, non licet; terra, quæ sub banno est, a Teuton. *Akt* et Germ. *Acht*, banum.

Charta ann. 1231. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 710. col. 2 : *Ecclesia similiter de Achtis suis et de doce ecclesiæ in Gransdorff non dabit monasterio decimam. Gloss. Cæsarii Heisterbac. in Reg. Prum. ibid. pag. 664. col. 2 : sex pertioas claudere circa messem; et tres circa brail, est quemlibet mansum ix. virgas, id est, novem mensuras circa Aetas nostras ac præta septem facere. Vide infra *Acta 2.**

** 2. **ACHTA**, Hostilis consecratio publicamque odium omnium, per sententiam decretum et sancitum; Germ. *Acht*. Gas-sarus in Annal. August. ap. Mencken tom. 1. pag. 1573 : *Proscriptiones eas, quas a persequendo Achtas vulgariter vocamus, etc. ADEL [Ahtjan] enim apud vet. Germ. est Persequi. Vide Grimmii Antiquit. Juris Germ. pag. 732. n° 4; Graffii thesaur. ling. vet. Germ. vol. 1. col. 108.]*

¶ **ACHTWORT**, Teutonice: *Jus commune secandi ligna in sylva*, inquit Hermannus de Lerbecke in Chron. Schwabenburg. pag. 32. Charta ann. 1224. laudata a Meibomio: *Dedit ipsis licentiam et communitatem silvæ, quæ dicitur Achtwort.*

1. **ACIA**, *Ala*, in Gloss. Isid. [In Excerptis vero Pithei : *Aria, Ala, Axillo, Alas*. Forte *Arilla, Ala.*] [** Apud Lusitanos hodie etiamna *Aza* Alam significare reote monet Dietzias in Gramm. ling. rom. tom. 1. pag. 24.]

2. **ACIA**, in Gloss. Lat. Græc. *pappa* exponitur, [quod idem est ac *Sutura* : et accedit ad *Aciam* Petronii in cuius fragmento : *Ab Acia et acu mi omnia exposuit; id est Gall. : Il m'a tout conté de fil en aiguille. Vox antiquæ originis, quæ proprie filum ad consuendum ductum significat. Hoc sensu apud Nonium Marcellum Titianus Poeta Comicus illa usus est : eadem et Celsus lib. 5. cap. 26. De hoc argumento plura apud Turneb. 17. Advers. 21.] Ital. *Acio* est linum vel stupra. Quæ vox ocurrat in Statutis Mediolanens. 2. parte, cap. 308. Vide *Atia*.*

3. **ACIA**, Malitia, invidia. Vide *Atia*.

4. **ACIA**, Dolabra. Vide *Aciculus*.

* **ACIALIS**, Angularis, in angulo positus. Charta Friderici episc. Lebus. pro fundatione altaris in arce Furstenwald ann. 1466 : *Item super domo *Aciali*, etc.*

ACIARE, Ferrum durissimum, Papiz, Chalybs. Gall. *Acier*.

1. **ACIARIUM**, Acuum theca, βαλωθη, in Gloss. Gr. Lat. *άραιθθη*, in Lat. Græc.

2. **ACIARIUM**, Chalybs; ferri durissimi squama, seu indurata ferri acies, quam *Acier* vulgo vocamus, Italis, *Acciaio*, ferro raffinato, ut est apud Academicos Cruseanos. Gloss. Græc. *Aciarium στόματα*, perperam *Acciarium*. Græcis vero στόματα est indurare, ut est in iisdem Glossis. *Indurare aciem* dixit Plinius lib. 34. cap. 14. [Vox facta a Latino *Acies*, quod gladiorum aliorumque instrumentorum hujusmodi *Acies* chalybe munatur.]

ACICULUS. Ugutio : *Acia, dolabrum, quasi acute scindens, unde *Aciola* dicitar : et dicitur haec *Acies*, etis pro securi, qua cementarii utuntur : unde hic *Aciculus* dicitur : Unde Gregorius Nazarenus, (sic in MS.) Scio, inquit, antequam esset vel astare (lege altare) super quo *Acciculus* non descendit.*

[Jean de Janus in Cathol. *Ascia, ab ascia, hæc asci, hujus asci. Pro securi, quae ammen- tauruntur: unde hic Asciatus, lì, diminut.*]

ACIMA. Vide *Acedia*.

ACIDONICUS; Acidus. Alexander Jatrosophista lib. 2. Passion. : *Neque amaritudinem in ore sentiunt, sed magis Acidonicum sentiunt.* Lib. 3 : *Acidonicum ructare.*

* **ACIERERIUS;** Faber : qui *Actarium seu chalybem operatur.* Stat. Avellæ ann. 1496. ex Cod. reg. 4624. cap. 156 : *Si aliquis faber, vel payroterus, seu Aicererius... haberet in fusina sua aliquod ferrum, arai- um, vel cuprum ad coquendum, etc.*

* **ACIERES;** Genus securis. Ita in excerpis Pithosi, et in quibusdam Isidori Glossis. Festus *Aeciers : securis ænea, qua in sacrificiis utebantur Sacerdos.* Unde et in Glossa Philoxeni *ætēm ἵποφάντι', Acceres.* At Glossarium MS. Bitaricensis Eccl. habet *Aecies, sicut et Cath. in Amalthea.*

1. **ACIES,** Lanx trutinae. Anastasius Bibliothec. in versione Vitæ S. Joannis Eleemos. a Leontio Episcopo scriptæ cap. 7. n. 37 : *Vidit in somnis seipsum rationem ponentem, et omnes actus suos super stateram appendere. In una quidem Aie congregabantur Maura quidam deformes : in aliis vero Acie aliorum quorundam erat candidatorum, etc.* Ubi indubie in Greco Leontii, vox φάλαξ usurpata, que Græcis trutinam, seu lanœm, et aciem exercitus significat.

2. **ACIES TRAMITERUM;** apud Agrimensores, qua invicem concurrunt: Caius : *Si terminus in tres Alie constitutus fuerit, tres lineas auctoris ostendit : si in quatuor Acies, quadrifinium facit.*

* 3. **ACIES,** Ostage, vel pointe de soc, vel cornet de l'uel (œil), in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Ubi legendum *Ostage.* Vide *Ostium* 1. et mox *Acies* 4.

* 4. **ACIES,** Exercitus, hostis, ut legitur in aliis instrumentis, hoc est, Servitium militare, quod domino debent vassalli. Charta ann. 1322. ex Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 143 : *Rebentis domino regi Acie et ravalgata, ac incurribus heresum, falsas monetas, et aliis.*

* 5. **ACIES,** Angulus, cornu. Gall. Coin. Pontif. Mogunt. Ms. fol. 87 : *Benedictio la- pidis itinerarii. Primo episcopus facit crucem cum police de aqua, dominica diebus bene- dicta, in medio lapidis, et per quatuor ejus Acies.* Infra : *Per quatuor ejus cornua.*

* **ACILIUM,** Axis, Gall. *Aixieu vel Es- sen.* Monast. Angl. tom. 1. ubi de Monasterio Fordensi pag. 788 : *Cum Aelio seu apparatu ad quinque equos caracterios. Forte Aelio, Gall. Atelage : quod magis ad rem.*

* **ACILLABE,** Movere. Papias : *Furoella dicit quod his fragmenta Accillentur, id est, moveantur.* In MS. Bitur. *Cillantur melius, ut apud Isidor. lib. 20. cap. 14.*

* Nisi sit vox ficticia, malleum *Acillere*, a verbo *Cillere*, cillo, apud Isidor. lib. 20. cap. 14. vel a *Cillere*, cilleo, apud Servium, pro *Movere*, a Cire vel Ciere. Hinc forte campanula *Achelette* appellatur a Math. de Couciaco in Hist. Caroli VII. pag. 734 : *Et apres les criures de Paris, qui estoient vingt-quatre sonnans chacun son Achelette ex sa main.*

* **ACILUS.** Glosa. Bitur. : *Acilus; Antigonus, vigor significat, vel quod habet recur-*

vum nasum, sicut Aquila. Papias apud Laurentium in Amalthe. : *Acilus, niger, vel ha- bens nasum Aquilinum.*

* **ACINACIUM;** Chalybs. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Acier, Acinacium.*

* **ACINARI,** Tricari, in parvo morari, in Gloss. Isid. quod faciunt qui in acinis uavram eruendis, tempus terunt, vel qui de acinis disputant. [Gall. *Vetiller, Chicanner.*] Casaubonus *apinari* restituit. Eum consule ad Pollion. in Gallienis, ut et Rosweidum in Glossar. ad Vitas Patrum. Vide *Acies*.

* **ACINARIUM;** Marc ou vendenge, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679.

* **ACINATICIUM,** ἀκίδης, Acidum, in Suppl. Antiquar. [** Vide Forcellini Lexicon in hac voce.]

* **ACINATIUM.** Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521 : *Acinus, pepinus uvæ. Inde, Acinatum, congregatio racemorum, Gall. Moissine.*

* **ACIRALIS;** Charta Budesindi Episc. Dumiensis æra 930. apud Antonium de Yezz tom. 5. Chron. Ordinis S. Benedicti pag. 424 : *Concedimus etiam phialas argenteas franciscas duas . . . Cencos imaginatos 7. casticales 2. vasa vitrea, concas Aciralis 2. arrodomas, sicacyralis 9. etc.* Ubi *Aciralis* forsitan pro *Acicalis*, politus, Gall. Poli, ab Hispanico *Acicalar* Explolare, delevere. Qua ratione legendum esset *Concas acirales 2. arrodomas sic Acyrales 9. etc.*

* **ACISCOLUM,** Malleus structorius, in Onomastico, apud Turnebum 28. Vide *Acisculum.*

* **ACISCOLARIUS,** λατόμος, in Glossis Latino-Grecis MSS. i. e. *Lapicida.*

ACISCOLUM, σκαρίτης, πτοι ὅρκοντουρι, in Gloss. Græc. Lat. Gloss. Sax. Elfrici : *Acisculum, pic, i. fossorum. Vide Fasci- lum, et Aciculus.*

* **ACISSINII.** Vide infra *Assissinii.*

* **ACISTERIUM.** Vide *Ascerterium.*

ACITABULUM. Vetes Gloss. *Acitabulum; ὄχυράφιον.* Ita autem proprie appellatur crepitaculum, quod fuit ex istius Musicae specie, quam ὄχυράφιον μουσικὴ vocant Græci. Breviiloq. : *Acitabula sunt Musica instru- menta ænea vel argentea, quæ percussa so- num faciunt grandiorem.* Papias : *Acitabu- lum, quasi uerum ferro dicitur, id est, sonabulum.* Ugutio : *Cimbala, Acitabala sunt, quæ percussa ad invicem, se sic tan- gunt, et sonum faciunt, sic dicta, quod cum ballematica similiter percutiuntur.* Senator lib. 5. Epist. 51 : *Quid Acitabulorum tinni- tus? quid dulcissimi soni referam varia per- cussione modulamen?* Vide *Acetabulum.*

[** Charta Donat. ann. 1145 apud S. Rosa de viterbo col. 1. pag. 48 : *Una cappa crezisca, et una stola de ipso pano et una Acitura.* Alia ibidem : *Uno manto de grecisco et alio de exami, tres cappas, una de cicla- ton, et alia mudbage, et alia de una demil et una Acitara de mudbage et duos greciscos de super altare et duos sacergenes.*]

ACITARA, Stragulum, vox Hispanica. Testamentum Ranimiri Regis Aragon. æra 1099. in Hist. Pinnatensi lib. 2. cap. 38 : *Et meos vestitos, et Acitaras, et collectras, et almucellas, et servitum de mea mensa, etc.* Ubi Martinezius : *Y Acitaras, o cames, co- lectas, y almucas, con todo el servicio de mi-*

mesa. Alia Stephanus Reginae uxoris Garsiae Regis apud Yezz in Chronico Ord. S. Benedicti tom. 6 : *De meos panos et Acitaras, quomo, delectos, sic est de vestimentis, exceptis quos dedi.* Nescio an legendum sit acitaras, pro citaras, in Charta alia Hispanica æra 1016. apud eundem Yezz tom. 5 : *Et 150. solidos pro servitio de mesa, (mensa) et 170. solidos per cruces et calices, et coronas pro in Ecclesia, et 4. Citaras, et alia ornamenta multa, etc.* Occurrit præterea in testamento Sisnandi Comitis Conimbricensis apud Brandaonem tom. 3. Monachie Lusit. pag. 276. et tom. 4. pag. 260.

* **ACKERPLUGHE.** Glossæ Cæsarii Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 664. col. 1 : *Curvadas facere, est ita nobis sicut sibi ipsis arare, quas curvadas vulgariter appellant Ackerplughæ. Qui enim non habent animalia sive animal ad hoc utile, veniet, quando ei præcipitur a nostro ministro, cum suo fosso- ri, et cooperabitur aliis hominibus hoc, quod ei injunctum fuerit.*

ACLA, Modus agri. Charta Grodegandi. Archiepiscopi Metensis, apud Meurissium : *Molendinum unum cum tribus jurnalibus. Aclam unam solventem denarios decem.* Infra : *Quicunque mansum, vel Aclam, de terra nostra possederit, moriens bovem unum ad curtem dabit.* In Charta Chilperici Regis apud eundem pag. 146 : *Una cum terris, domibus, aedificiis, mancipiis, Aclis, vineis, campis, pratibus, etc.* In Charta quæ habetur in Appendix ad Flooardum, *ada* legitur, ita ut in alterutra error sit, legendumque *acla*, aut *ada*, proclivi mendo : *In Verviaco 8 mansos et dimidium, et in villa Columnis. Adas duas in Comitatu Remensi.* Ita etiam *alla* pro *acla* videtur perperam scriptum in Charta Caroli Simplicis pro Corbiniano in Hist. S. Marculfi pag. 88. et apud Marlotum in Metropoli Remensi lib. 4. cap. 7 : *De terra vero indominicata ad summum Tilidum mappaticos quatuor super fluvium Suppiam, in villa Condato Aclas septem, et molendinum unum, etc.* Ubi, aut fallor, *acla*, contractum ex *accala*, pro *mансо accala*. Vide in *Accala.* [Vide etiam *Aera*, idem quippe videtur quod *Acla*.]

* **ACLAMATIO,** idem quod *Advocatio*, Clientelaris professio, agnitio in dominum; *Clamare enim se ab aliquo dixerunt, pro Patronum sibi adsciscere.* Vide in *Clamare* 2. Charta ann. 1066. inter Probat. Hist. Nem. tom. 1. pag. 23. col. 1 : *Donamus in comi- tatu Nemausensi, in ipsa villa Marsanicus, mansum unum ad alodium; in tali vero con- ventu, ut ego Pontius et uxor mea Elisabe- teneamus ipsum mansum in vita nostra per Aclamatiōem de S. Maria, sine servicio et usatico. Post mortem autem nostram teneat Martinus, filius noster, ipsum mansum in vita sua per Aclamatiōem similiter de S. Ma- ria, cuius alodes est.* Vide infra *Addonare.*

* **ACLASSIS,** Fimbria, Limbus, quod imæ vesti assutum est. In Glossis Lat. Gr. *Aclassis, λόματα.* Martinio in Lexico Philolog. *Aclassis* est Tunica ab humeris non consuta; Festo, *Calassis, Tunicæ genus, quam Græci χαλάσσαν appellant.* Vocem de- ducit Scaliger a γάλαξ, Laxo, unde γάλαξ, Laxamentum tunice nodo retentum : quod

accedit ad λόγια, quod vittas, sambrias, atque institas significat.

ACLEA. Campus, vel locus querceus, quercentum, Gall. *Chenae*, a Saxonico *A.*, *quercus*, et *Lea*, *campus*, *locus*. Asserius Menevensis in *Vita Ælredi*: *In loco qui dicitur Aclea, i. in campo quercus, diutissime pugnaverunt.* Flor. Wigorn. anno. 851: *In Aclea, i. in campo quercus.* Ethelwerdus lib. 4. Hist. Angl. cap. 3: *A certamine quo gestum est juxta condensum, quod Aclea nuncupatur.*

* **ACLEPSAUDIA.** Consuet. villæ de *Buzet* ann. 1273. art. 24: *Vinum quod vendatur Aclepsaudia inferius contentum in dolo (dolio) est nobis incursum. Videtur legendum esse divisus vocibus a clepsaudia, id est, clam, furtive. Vide Cleptes.*

¶ **ACLESIA.** Instrum. ann. 1150. apud Marten. tom. 1. Aneid. col. 414: *Ostendimus ei (Sugerio Abbatii S. Dionysii) thecam quamdam magnam ligneam, quæ deinceps super ipsius Sancti (Evurtili) venerabile sepulcrum ab antiquo sita est, in cuius fundo longus quidam et subniger lapis, quem Achesiam vocant, qui ad nihil aliud quam ad clausuram sepulcri videtur preparatus. Ubi legendum videtur Ardesiam, Gall. Ardoise.*

* Bollandista *Adhesiam* ediderunt tom. 3. Sept. pag. 61. col. 2. nec conjecturam, quæ *Ardesiam* subrogat, improbat.

¶ **ACLIABNUS.** Vide *Acclibamus*.

ACLONIA. [Excusatio, quæ affertur cum aliquis ad condicuum diem juri stare non potest. Gall. *Essoigne*.] Vetus Notitia judicati in Chartis Burgundicis Perardi pag. 148: *Sed quia Heldebernus ibi non venit, nec suam Aclonium denuntiavit, in omnibus geitivis apparuit: tunc judicaverunt ipsi Scabinei, etc.* Videtur legendum *Exoniam*, seu *Esoniam*. Vide *Sunnis*.

* **ACLOSSERIUS** vel **ARLOXEIUS**, arboris species, f. quæ nostris *Alisier* dicitur et Burgundionibus *Alouche* aut *Alouchier*; Roberto Stephano in Diction. Gall. Lat. *Lotus* vel *Celtis*, ut et alii Lexicographis bene multis. *Charta Erardi dom. de Chascenai* ann. 1206. in Chartul. Arremar. ch. 9: *Homines et feminae de Monstrello... habebunt in perpetuum in bosco, qui dicuntur Dervet, integrum usuarium, ... excepto jarone, et piro, et fago, et pomerio (et) Aclossero...* Cum vero de supradictis arboribus jarone videlicet et fago, et piro, et pomerio, et *Arloxeio* foris factum probatum fuerit, etc.

* **ACLUDEXE**, Occludere, Fermer, clore. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7642: *Acldere, Aclorre.* Vide supra *Acclausum*.

¶ **ACCLUS.** Junius, Gall. *Juin*. Papias MS. Ecclesiæ, Bituric. : *Acclus Tuscorum lingua mensis Junius.*

¶ **ACNONITUS**, Qui nulli communicat. Glossar. MS. Ecclesia Aniciensis, ex Græco ἀχονίωντος; Vide *Aconimetus*.

* Ad verum proprius accedit Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641: *Acænonitus, qui nulli communicat.* Leg. quippe est *Accononus*, a Gr. ἀχονίωντος.

ACOEMETI, **ACHIMITENSES**, Liberatus Diac. in *Breviario* cap. 18: *Per quendam Monachum Achimitensem, etc.* Meminit *Cyrilli Abbatis Acemetensis* Nicolaus I. PP. Epist. 10. ut Monasterii *Aquimili*, *Gelasius PP.* lib. adversus Nestorium et Eutychem.

Codex Concilii Calchedonensis Bohierianus Act. 3: *Omnis numerus non ascriptus est, neque in meo, neque in Acumenium Græco, apud Labbeum tom. 4. Conc. pag. 460. Rectius Acumetenium, ut est in fine Chron: Et ipsa damnatio Acacio Constantinopolim, Legatis missis per Monachos Monasteriorum Achimitensem atque Dii, ingreditur. Rectius alio loco: Primasius quoque Acemetensi Monasterio relegatur. Nam dicti Græcis ἀχοιῶντος Monachi, quod in eorum Monasteriis divinum Officium noctu diuque, nullo interposito cessationis intervallo, celebraretur et cantaretur, divisa in hunc finem in tres cœtus Monachorum soliditate, ita ut peracto a priori in Ecclesia Officio, secundus, et mox tertius succederet: sicque nulla hora Ecclesia a laudibus et canticis vacaret. Hujuscemodi instituti auctorem agnoscit Nicephorus Callist. lib. 15. cap. 23. S. Marcellus Apamiensem, cuius festum agunt Græci 29. Decembr. alii, ut Synaxaria, et auctor Vitæ Marcelli, Alexandrum Abbatem, cui ille successit in ea dignitate: καὶ τότε μὲν δὲ Θεοῖς Λέξανδρος πρὸς τῷ εἰρηνήσικῷ τῷ μεγάλῳ δι Μάρτιον Μηνῷ τὴν ἀσκησιν ἐπιδιέκουσαν. Στοῖφρον δὲ καὶ πρὸς αὐτὸν Πόντου στόματα σημεῖαν ιδύσαται φροντιστέριον, εὖ δὲ καὶ νόμον εἰσῆγε καὶ νόμον μὲν, ἀλλὰ τὰ ἀπανταχοῦ καλλιστον, μηδίποτε τῶν εἰς θεὸν ὑμίνων τὰ συνεχεῖ; δικαιοπτεροῖ, ἀλλὰ τὴν καταδιτιχῆ τῶν λειτουργεύντων ὑπαλλαγῆ τὴν ἀστηριῶν καὶ ἀπαντον τῷ Δεσπότῃ πριετούσιοι δεξολεγίαν. Florebat vero Alexander ann. Chr. 420. de quo etiam consulendus Anonymus in illius Vita cap. 5. apud Bollandum 15. Januar. Monasterii τῶν ἀχοιῶντων Constantinopoli meminerunt passim Scriptores, Theodor. Lector. lib. 1; Evagrius lib. 3. cap. 18. 21. etc. Theophanes pag. 104. 122. Cedrenus in Leone etc.*

Porro a Græcis Orientalibus ejusmodi continui et perpetui in Ecclesia cantus et Officii celebrandi morem, Monachi nostri Occidentales, an vero isti a nostris hauserint, vix ausim definire: cum a primeva Monasteriorum, in Ecclesia Romana, origine et institutione obtinuisse constet, maxime in Monasterio Agaunensi a Sigismundo Burgundiae Rege erecto ac fundato. Ita enim in *Charta dotatioris*, seu potius in *Synodo Agaunensi*, Victorius urbis Graianopolitanæ Episcopus ait: *Recte mihi videtur ut secundum plenissimam devotionem Domini Regis, et psallendi institutionibus, fiant novem Normæ; id est, Granensis, Isiæ, Jurensis, et Melvensis, et ceteræ, ut succedentes sibi in officiis Canonici, id est, Nocturnis, Matutinis, Prima, Tertia, Sexta Nona, et Vespertina, in hanc die noctuque indesinenter domino famulentur.* Sed et ipse Dagobertus in Monasterio S. Dionysii a se constructo et fundato, ordinem psallentium instar Monasterii Agaunensem, et S. Martini Turonensis, ut *ibidem laus Dei perenniter haberetur, instituit*, ut scribit Andreas Silvius in Chron. Marcianensi. *Chronicon Divisionense* MS. de Monasterio S. Benigni: *Contulit Rex Guntrannus Deo et S. Benigno ad victimum Monachorum etc. Insuper etiam instituit ut ad similitudinem Monasterii sanctorum Agaunensem, diu noctuque divinum persolveretur Officium.* Idem de Luxoviensi

Monasterio testatur S. Bernardus in Vita S. Malachia: *Ad has nostras Gallicanas partes S. Columbanus ascendens, Luxoviense construxit Monasterium, factus ibi in gentem magnam. Auit tam magnam fuisse, ut succedentibus sibi vicissim choris, continuarentur solennia divinorum, ita ut ne momentum quidem diei ac noctis vacaret a laudibus.* [Quam in rem consulendus ipse Columbanus in *Regula* cap. 7.] Primis enim iis sæculis tantus religionis et strictioris vita fervor floruit, ut Monachorum numerus et cœtus in immensum excresceret, adeo ut in quibusdam ex iis ad 300, 400 et etiam 500 censerentur; unde cum Ecclesia universos simil capere non posset, necesse erat ut inter se Officii celebrandi horas partirentur, et in *Choros*, ut vocabant, se se distribuerent, aut certe in varia Ecclesia Sacella, seu Altaria, vel Capellas secederent, ibique sua exequentur officia, certo præscripto modo et ordine, quem ex Ἡγιλberto Centulensi Abbatie pluribus refert Hariulfus lib. 2. cap. 11. Acta S. Quirini Mart. n. 12: *Disciplina monastica rudimenta posuere in hoc Cenobio (Iliminensi) Monachi e S. Gallo accisi, ... quorum numerus ad 150. excreverat: et ut seniorum traditione accepimus, tantus Deo militantium Fratrum exercitus in tres quinquagenas fuit distributus, ut uno exente quinquagenario Chorum, laboris, refectionis seu quietis gratia, continuo alius ad stativas vigilias succederet, adeoque die ad nocte sine interpolatione sue Deo laudes depromerentur. S. Althelmus de laude Virg. cap. 26.*

In eis uenit decem monachorum millia florent, Cantibus assiduis, et Psalmis carmine crebro, etc. Epitaphium Raimberti Episcopi Virdunensis:

Te veteres ponit structore, novosque resumit
Hec ædes mores, in qua noctuque diaque
A monachis laudes divine vociferantur.

Charta Pipini Reg. pro Monast. S. Dionysii, apud Doubletum pag. 703: *Ut sicut tempore antecessorum Regum ibidem in ipsa sancta Basilica psallentius per turnas fuit institutus, sicut Ordo sanctus edocet, die noctuque perenniter in ipso sancto loco celebretur. Eadem ferme habentur in Praecepto Clodovæ Regis pro eodem Monasterio.*

Atque inde Græcis ejusmodi Monachi dicti ἀχοιῶντος quod diu noctuque psallerent in Ecclesia, nullaqua hora vacarent a laudibus divinis, quas ex eo laudis perennis nomine agnoscent Scriptores nostri. Λαζαρεὺς ὑψολογίᾳ dicitur Ignatio Dia. in Vita S. Nicephori Patr. CP. ἀπαντος λειτουργία, Joanni Euchaita pag. 32. 33. quam ille in Ecclesia Sophiana a Constantino Monomacho institutam ait; tametsi hæc verba alio sensu capienda constet ex descriptione nostra Constantinopoleos Christ. ut et ἀπαντος, εἰρηνὴ ὑψολογίᾳ, apud Anonymum de Depositione vestis Deiparae in Aede Blachernea pag. 770. *Indeficiens psalmodia, in Vita S. Angelberti Abbatis Centulensis cap. 2. n. 16: Sic ad mensam, sic ad lectos, sic ad omnia omni tempore exhibant, (Monachi Centulenses), ut indeficiens psalmodia in Ecclesia Salvatoris omni tempore permaneret.* Adde vitam S. Madelgisili n. 13. de eodem Monast. Centulensi: *Ubi divine laudis sonus non desistit. Ita lucernas ἀχοιῶντος*

appellabant Græci, quæ in Ecclesia perpetuo ardent, ut est apud Ignatium Diac. in Vita S. Nicephori Patriarcha Constantinop. n. 7. Pachymerem lib. 2. cap. 21. Anonymum de Locis Hierosolymit. et alios. Vide *Norma*. Proinde perperam vir doctus lib. 1. de Monachis primitivæ Eccles. cap. 9. censuit dictos *Acæmetas*, quod insomnes, et nunquam conniventes oculis, perpetuis se vigiliis exercerent.

ACOPRARE. Charta Sanctii Regis Aragonum æra 1132. apud Martinezum in Historia Pinnatensi lib. 3. cap. 26: *Ita quod homines et feminæ, qui in dictis locis domos vel terras S. Joannis tenebunt, sint franqui et liberi ab omni servitute mea, et dominorum, qui pro tempore erunt de Torres et de Vinent, in perpetuum, sed peitent et Acofrant, ut sint vasculi proprii sancti Johannis.*

¶ Leon. Frisch. in Observationibus ad Glossarium existimat *Acofrare*, idem esse quod Latinum susserre, Gall. *Souffrir*. Est enim, inquit, et legendum ut s, et a preponitur ad euphoniam; nam ut Galli ante sp, st, sc, addere solent e, ut ex voce spiritus faciunt *espirit*, ita Hispani pro *Safran* dicunt *Acafran*, pro *Sucre Acucar*, pro *Souffrer Aefuar*. Sed cum *Acofar* nomen Hispanum sit Æs fusile, et inde *Acofrar* verbum facile possit esformari, potius credidim *Acofrar* esse quasi Æs seu pecuniam solvere: quod optimè congrue videtur loco allato.

* **ACOHA**, f. Appendix, appensum domini tectum, Gall. *Appendix*. In questa super destructione bastide Sabran. ann. 1363. ex Cod. reg. 5956. A. fol. 78. v°: *Item domus dirupta, ... videlicet in quarta parte versus solis ortum, et in una Acoha.*

¶ **ACOISA.** Vide *Assisa*.

¶ **ACOLA, ACOLABIUM.** Vide *Accola*.

* **ACOLABUS**, dum volare incipit, in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Vocabul. compend.: *Acolabus, brucus, cum modicum volare incipit, Petit hanneton.*

ACOLEI, *Introitus*. Papias.

* **ACOLETUS**, Panni species. Lit. remiss. ann. 1351. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 427: *Quandam parvam vestem de Acoletu, forratae de esquevinessiis, ... cepit. Vide infra Alcus 2.*

ACOLHENZA, Benevolentia significatio, nostris *Accueil* vel *Accueillance*. Charta Alboacemi Regis Mauri Conimbricensis ann. Chr. 734. apud Sandovalium in Rege Favila: *Monasterium de Montanis, qui dicitur Laubno, non peche nullo posante, quoniam bona intentione monstrant mihi loco de suis venatis, et faciunt Suracenis bona Acolhenze, et nunquam inventi falsum neque malum animum in illis, qui morant ibi, etc.* [Occurrit præterea in Historia de exordio Monasterii S. Johannis de Tarouça tom. 3. Monarch. Lusitan. pag. 285.]

ACOLYTUS, ACOLUTHUS, Proximus hypo diaconatu gradus, ut patet ex Synodo Romana Sylvestri can. 7. ubi Episcopo parebatur *Presbyter, Diaconus Presbytero, Diacono Hypodiaconus*, huic *Acolytus*, *Acolyto Exorcista*, cui *Lector*. Dicti autem *Acolytus*, quasi ἀκολούθος: sunt enim veluti famuli Ecclesiastici, ut pote qui vilioribus Ecclesiarum ministeriis deputantur, ut cereis deferendis, etc. Unde apud S. Cyprianum

Epist. 28. 55. 78. 79. S. Augustinum Epist. 62. 100. S. Gregor. lib. 7. Indict. 1. Epist. 7. *Acoluti nominantur.* Gloss. Græc. Lat. ἀκολούθος, sequitor, pedissequus, consequens. Hesychius: ἀκολούθος, ὁ νιώτρος, παῖς.

De eorum officio et ordinatione, sic Ordo Romanus, et Liber Sacramentorum sancti Gregorii: *Acolyti, cum ordinantur, primum quidem ab Episcopo doceantur, qualiter in officio suo agere debeant; sed ab Archidiaco accipiunt ceroferarium cum cereo, ut sciant se ad accendenda Ecclesiæ luminaria mancipari: accipiunt et urceolum vacuum (ad effundendum vinum in Eucharistia Corporis Christi, ita Codex MS. Senonensis Eccles.) dicente sibi Episcopo: Accipite urceolum ad suggerendum vinum et aquam in Eucharistiam Sanguinis Christi. Isidorus lib. 7. Orig. cap. 12: Acolyti Graece, Latine Ceroferarii dicuntur, a deportandis cereis, quando Evangelium legendum est, aut sacrificium offerendum: tunc enim accenduntur luminaria ab eis et deportantur. Eadem propemodum habent Alcuinus lib. de div. Offic. cap. de Ecclesiastico Ord. et cap. de Tonsura; Amalaricus lib. 2. cap. 10; Honorius Augustod. lib. 1. cap. 178; Stephanus Eduensis lib. de Sacramento. cap. 4; Gillebertus Lunicensis Episc. de Usu Ecclesiastico; Ivo Carnot. Serm. de Excellentia sanctorum Ordin. et in Decret. Innocent. III. de Mysterio Misæ; Hugo Rotomagensis Archiepisc. lib. 2. contra Hæretic. sui temporis cap. 5; Lanfrancus de Celanda Confess. etc. Vide præterea Anastasium in Bonifacio V. pag. 45. et Capitol. Caroli M. lib. 7. cap. 27.*

ACOLYTI, Mansio seu exedra *Acolytorum* juxta Ecclesiam aut Secretarium Ecclesiæ. Anastasius Bibl. in Gregorio IV. PP. pag. 166: *Fecit etiam juxta Acolyti pro quiete Pontificis ... hospitium parvum, etc.* [Est Papæ Acolei idem quod *introitus*. Cur non ergo hospitium illud juxta introitum Ecclesiæ aëdificatum fuisse censeatur?]

ACOLUTHI SEDIS APOSTOLICE octo ordinarii, qui cum Pontifice apud lectum paramenti, et similiter in Ecclesia est celebratur, et induit sacram vestibus, circumstant genusflexi, et ornamenta subministrant Diaconi Cardinalibus, etc. Ceremon lib. 3. pag. 320.

* **ACOLYTHA**, pro *Acolythus*; nisi de moniali, quæ acolythi officio fungitur, intelligas. Ordinar. Ms. S. Crucis Pictav.: *In die Epiphaniæ, dum legitur novissima lectio, induitur diaconus dalmatica et Acolytha alba et amictu.*

¶ **ACOLITATUS**, Officium *Acolyti*. Pas-sim occurrit apud Scriptores Liturgicos.

* **ACOMANDA**, Depositum, Italis *Accomanda*. Stat. Placent. lib. 3. fol. 33. v°: *Statutum est, quod si aliquis de cætero receperit, vel confessus fuerit recepisse pecuniam vel rem deposito et Accomanda ab aliquo civitatis vel districtus, compellatur reddere et restituere creditori in pecunia numerata.* Vide supra *Accomenda*.

* **ACOMARE**, Equorum comas pectere, Equos comere. Hist. Delphin. tom. 2. pag. 394: *Item ipsos equos fretari, estriliari, Acomari, letterias eis fieri, et bene estachari facere teneatur.*

** **ACOMMENTARIUS**, Quia causas com-

mendabat et disputabat, vel scriptor annalium. Hæc Gloss. Cod. reg. 4778.

* **ACOMODARE, ACOMODATOR.** Vide supra *Accomodare*.

ACONITARIUS, Veneficus, qui aconitum seu venenum propinat; Φρυγικόπολης, in Gloss. Gr. Lat. [** Gloss. Cod. reg. 4778: *Aconita, venenata.*]

ACONIMINTUS, Qui nulli communicat. Papias. Ita etiam in MS. sed legendum *Aconinitus*, ex Græco ἀκνωνίτης. [Vide *Aconitus*.]

ACONTRACTIO, Solutio a contractione. Miracula S. Gengulphi Martyris, tom. 2. Maii pag. 654. B: *Igitur hic talis pater fur-tim aufugiens, et filium raptim subducens, dum erectum et sanum deplorat, contractum subito et debilem respectat: sieque contigit ut ejus malitia eum iterato contraberet, pro cu-jus Acontractione Deo supplicare debuisset.*

ACOPHILUS, In Brevioloquo, dicitur *Pinceraria*. Forte *ascophylax*, ex Græca voce.

* **ACOPIAGIUM, Relevium**, et quod jure revelli exsolvit, idem quod *Accipitum*. Vide in *Accapture*. Forte quia rerum facta aestimatione exigitur, sic dictum, ab Hispan. *Acopiamiento*, quod idem sonat; nisi legendum sit *Acapitum*, quod vide supra. Libertat. Villæ-franche Petragoric. ann. 1357. tom. 3. Ordin. reg. Fr. pag. 205. art. 10: *Habebit dictus dominus noster sex denarios.... de Acopio in mutatione domini; et si vendatur, habebit ab emptore vendas, scilicet duodecimam partem pretii quo vendetur. Vide supra *Acapitum*.*

ACOR, Accipiter, vox Hispanica. Observantia Regni Aragon. lib. 7. tit. de venatorib.: *Quicumque suratus fuerit Acoren, an-cipitrem, aut falconem, etc.*

¶ **Acor** Hispanis est proprie Accipiter, Asterias; Gall. *Autour*. Huic voci haud absimilis est Gallica *Sor*, quæ dicitur de *Accipitre anniculo*, qui nondum pennas mutavit.

* **ACORA**, Idem quod *Gallis Dès à présent*, pro hac hora, sublata h, ut sœpe fieri solet. Charta Sancii Abbatis de Ortulo ex Archivo Pinnatensi, apud Jos. Moretum Antiquit. Navarræ pag. 406: *Et Acora sic affirmo eam ad mea germana dona Tota, etc.* id est: *Et ex hac hora sic affirmo eam (Abbatiam) ad meam germanam dominiam Totam.*

* 2. **ACORA**. Alex. Iatrosophista MS. lib. 1. Passion. cap. 18: *Acora, passio est in ipsa cute capitis facta, parva foramina habens, ex quibus fluit humor, quod ycora Græci vocant; unde et ipsa passio Acora appellatur, quod nos tabem dicimus.*

* **ACORARIUS**, pro *Acurarius*, Faber ferrarius. Vide infra in hac voce. Testam. ann. 1409. tom. 2. Hist. monast. Cassin. pag. 591. col. 2: *Item legavit..... quoddam casadenum magnum, situm intus dictam terram S. Germani (in) comestabilia Acorariorum. Nostri vero ab Italico *Accorare*, vel *Accuorare*, *Affligere*, animum angere, di-vexare, ut docent Academicri Cruscani, eodem sensu dixerunt *Achorer* et *Acorer*. Le Roman de Cleomades MS. :*

*S'enfu si de duel Achorée,
Qu'à la terre chey paamee.*

Mirac. B. M. V. MSS. lib. 1:

S'ame et son cors tue et Acore,
Chil ki la mero Dieu courouche.
Le Roman de Garin :

Puis trest l'espée, si l'a tost Acoré.

Quo ultimo loco Acorer, cor transfigere sonat. Unde *Acourdi*, timidus, imbellis, qui animo deficit. *Le Roman de Robert le Diable* MS. :

Pour lui sont tout Acourdi :
Adonec ne l'osent aprochier.

Hinc etiam s' *Ancuerler*, in Lit. remiss. ann. 1374. ex Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 263 : Ce venu à sa cognoscance, il se courrouçet et s' *Ancuerla tellement en li mesmes*, que il ala de vie à treppassement.

* **ACORDAMENTUM. LIBER ACORDAMENTI**, Qui et militiae statuta, et militantium conditions, atque nomina continet. Constit. MSS. Petri III. reg. Aragon. ann. 1365 : Statuimus quod aliquis prelatus, baro aut alias cuiuscumque status fuerit, ... non audeat sustinere infra jurisdictionem suam aliquos fugitivos armatarum, factarum aut fiendarum per Deputatos generales Cathalonie; .... quod si fecerit, ... habent.... infligere dicto fugitivo illam paenam, quae in libro *Acordamenti* scribitur, et qua talibus fugitivis consuevit infligi. Vide *Acordatus*, 2.

¶ 1. **ACORDATUS**, Qui bene cum alio convenit. Tabul. S. Vict. Massil. in Charta ann. 1326 : Mandumentum est, etc. quod nullus patronus Galeæ conventus cum curia, seu *Acordatus* in felici armata Domini N. Regis, absque domini Senescalci mandato et conscientia speciali, etc. Vide *Accordare*.

* 2. **ACORDATUS**, Qui stipulatione facta conscriptus, adscriptus est, Gall. *Enrollé*. Charta Petri III. reg. Aragon. ann. 1355 : Dictus interfectus erat per nos guidatus et in armata Sardinia *Acordatus*. Constit. MSS. ejusd. ann. 1359 : Si aliquis prelatus, baro, aut aliquis cuiuscumque conditionis fuerit, non audeat sustinere infra jurisdictionem suam aliquos fugitivos armatarum, per nos aut Deputatos fiendarum, postquam tamen fuerint *Acordati*. Quo etiam sensu accipienda est Charta ex Tabular. S. Vict. Massil. supra laudata.

* **ACORDERE**, f. pro Accidere. Vide *Accordare*.

¶ **ACORDIA**, Pactio, conventum, transaction, Gall. *Accord*. Tabul. S. Victoris Massil. in Requesta originali data 22. Martii, ann. 1332 : Causa ventilata inter Petrum de Brandisio de Chassilia curatorem et curatorio nomine Bortholomeæ nepitis seu Felenze sue, *Acordia* nomine heredum nobilis Bertrandi de Chassilia, etc.

* **ACORDUM**, Pactio, conventum, compositione, Gall. *Accord*. Rymer. tom. 2. pag. 853 : Super quibusdam *Acordis*, ordinationibus et conventionibus dictæ pacis negotiis tangentibus. Vide *Accordum*.

* **ACOSTARE**, Latere adhærere, Gallic. *Acoster*, a voce *Costé*. Dixere Agrimmores de campo aliis adjacente secundum sua latera longiora. Chartular. S. Vandregesili tom. 1. pag. 220 : *Quarum una* (pechia terre) *Acostat ex una parte ad terram Ricardi L' Anglois*... alia pechia terre *Acostat*... ad terram Richardi de Haya... et botizat ad ke-minum Domini Regis. Tabul. Beccensis Cœnobii in Donatione ann. 1249 : *Notum sit omnibus, quod ego Adam de Braho dictus Le*

*tornoor et egn Emmelina ejus uxor dedimus et concessimus... Monachis Becci... unam peciam prati... Acostantem ad pratum Reginaldi de Sorens. Vide *Accostare*.*

* *Acoster*, eadem notione, in Charta ann. 1450. ex Chartul. 23. Corb. : *Acostant d'un costé à la rivière, qui fleue et descent du pont Perrin audit molin, etc. Sed et pro Navigare ad littus, Gall. Ranger la côte, la rive, le bord, Acoster dixerunt nostri. Ordinat. ann. 1415. ex Reg. 170. Chartoph. reg. ch. 1 : Et (se) en avalant ils voient aker contremont aucuns montans, ... lavalant crierre au montant, ... lay gesir, lay ; qui est à dire, va vers terre; et adonec le montant prendra sa hune, et la mettra au bouletan, et se Acostera à terre jusques à ce que l'avalant soit passé. Rursum et pro Ad latus se collocare, Gall. Se placer à costé; imo etiam pro Disponere, ordinare, Gall. Arranger. Le Roman. de Robert le Diable MS. :*

*Sa damoiselle sa guimpe oste,
Par d'âles son pere s'Acoste.*

Ibidem :

*Apres mangier ostant les napes
Li sargent qui doivent oster,
Puis vont les tables Acoster.*

Acouter, eodem sensu. Le Roman de Cleomades MS. :

*Tous cuidoient estre assurés,
Ki les lui estoient Acoutés.*

* **ACOT**, Flagellum, virgæ, ab Hispan. *Azote*. Curia Montissoni sub Alfonso rege Aragon. ann. 1289 : Statuimus quod aliquis homo non dicat malum de Deo, neque de nostra domina sancta Maria, neque de aliquo alio sancto vel sancta; et qui contrafece-rit,..... solvat decem solidos; et si solvere eos non potest, accipiat decem *Acots* in platea. Constit. Jacobi II. reg. Aragon. ann. 1301 : Si aliquis Sarracenus hoc non servaverit, solvat.... quinque solidos; et si solvere eos non potuerit aut noluerit, decem *Acots* accipiat in platea. Vide *Acotare* et *Assotare*.

ACOTARE, Flagellare, vox Hispanica. [ab *Acote*, Flagellum, virgæ, unde *Acotare* flagellis cædere, Gall. *Foueter*.] Fori Oscæ ann. 1247. Fol. 33 : *Et si forte persolvere non poterit, Acotetur.* Fori Aragon. lib. 9. tit. de Lenonib. : *Acotentur per civitates, villas, et loca, quibus predicta evenient.*

* **ACOUPLARE**, a Gall. *Accoupler*, Copulare. Charta Caroli IV. ann. 1325. ex Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 474 : *Unam coplam cordæ canapis produabus canibus Acouplandis..... solvere perpetuo tenebuntur.* Nostris olim s' *Acoupler* avec quelqu'un, Cum aliquo una ire, Gall. *Aller de compagnie*. Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 138 : *Oddet Gerbaud leur demande pourquoi ils avoient pris cet escrin, et qu'ils en vouloient faire.* Ils lui dirent qu'il allast avec eux, et qu'il en auroit sa part. Quant il oy ce, se *Acoupla* avecques eux. Sed et *Accoupler* dixerunt, pro Aliquem invadere, Gall. : *Se jeter sur quelqu'un. Lesquelz ainsi armez apperceurent le suppliant le Acoupler d'un costé et d'autre, et de fait le assailirent*, in Lit. remiss. ann. 1416. ex Reg. 169. ch. 397. *Se coupler sur un autre, eodem sensu, in aliis ann. 1377. ex Reg. 111. ch. 285 : Ledit bouchier sailli jus de laditte charrette, et vint hurter, et soy Coupler sur ledit Pierre, tant qu'il le*

geta contre terre. Acombler Lemovicensibus, pro Accoupler, simul illigare. Lit. remiss. ann. 1478. in Reg. 205. ch. 42 : Le supplicant Acoupla ou empestra sa jument, afin qu'elle ne fist ou portast dommage à aucun. Accoudre, non dissimili notione, nimurum proximum aliquam alterius alligare, in aliis Lit. ann. 1389. ex Reg. 138. ch. 71 : Lesquelles lettres visitées à grant diligence, fu trouvé manifestement et appertement estre fausses et contrefaictes, tant par les seings des notaires, qui estoient contrefaiz, et par l'empreinte du sceau, qui y avoit este mise et pendue, Accouste ou attachée,

* **ACOXA**, Coxa claudus, ex a privat. et Coxæ. Papias MS. *Catax, Acoxa, claudus*.

* **ACOYS**, vox vernacula, Anteris, fulcrum, Gall. *Appui, arcuboutant, éperon*. In questa super destructione bastide Sabran. ann. 1363. ex Cod. reg. 5956. A : *Parietes laterales decibantur destructi taliter, quod ipsos firmare oportet cum Acoys.*

* **ACQUEREMENTUM**, Adeptio, comparatio, emptio, Gall. *Acquest*, acquisition, olim *Acquerement*. Aharta Odonis ducis Burgund. ann. 1212. ex Chartul. Campan. in Bibl. reg. cod. 5993. A. fol. 38. v° : *Quod comitissa teneret illa Acquerementa de episcopo Lingonensi, sive Acquerementa essent infra castrum Calvimonis. Tabular. capit. Carnot. ann. 1378 : Ce sont les Acqueremens faiz pour la fondation du Roy et de M. de la Rivière, pour sa chapelle fondee en l'église de Chartres. Charta ann. 1413. in Tabular. S. Petri Carnot. : Comme noble homme Pierre Belote..... nous ait baillé tous les Acqueremens quelconques par lui fais ou temps passé. Vide *Acquiramentum*, et infra *Aquistare*.*

* **ACQUESTA**, Acquisitum, Gall. *Acquest*. Obituarium MS. Eccl. Morinensis fol. 2 : *In plenis obitibus quos bursa Celarii, minutorum brevum, cotidianæ, luqueti, fabricæ, ac novarum Acquestarum solvunt, Canonici et magne Capellani lucrantur quilibet 2. sol.*

* **ACQUESTUS**, Ead. notione. Tabular. Fontanell. folio 35 : *Deputatus super finan- ciis Acquestis in Ballivio Rotomagensi. In Glossario Historie Britannie minoris Lobinelli : Cum universis Acquestibus inibi facitis. Concessio Vicecomitatibus de Petraferraria pro Monasterio Regalis-loci, ann. 1310. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1427. C : Nec in dicto Vicecomitatu seu ejus pertinentiis aliquid iuris, actionis, dominii, proprietatis, jure hereditario vel Acquestas, seu alio aliquo modo titulo, vel alia ratione aliqua de cetero reclamabimus. Charta Petri Abbatis Monast. de Talemondo in Diocesi Lucionensi data ann. 1366. pro Aquariatu ejusdem. Monast. : Item tradimus et assignamus eidem officio omnes Acquestus quos fecit Frater Petrus Merleus quondam Aquarius dicti Monasterii nostri, etc.*

* **ACQUEVERSIUM**, Aquarum diversum, diverticulum. Charta ann. 1308. in Reg. 44. Chartoph. reg. ch. 143 : *Tradimus ipsam tenentiam hospitiorum,..... cum omnibus suis patiis et juribus, introitibus et exitibus, stilicidiis, et Acqueversiis, et aliis suis undique pertinentiis universis. Acquest vero vasis vel situlae species, in Lit. remiss. ann. 1391. ex Reg. 141. ch. 258 : Survint Jehannette qui portoit deuz Acquests, pour*

emporter de l'eau d'icelle fontaine. Vide *Aquivergium*.

ACQUICTIARE, Quietum reddere, Gall. *Acquitter*. Chronic. Nemaus. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 7. col. 2 : *Fuit ordinatum, quod a cetero consules Nemausi, presentes et futuri, tenebuntur tallia eorum tempore imponenda exigere et villam Acquistare*. Vide infra *Acquistare* 1.

* **ACQUITUM**. Vide infra *Acquitum*.

¶ **ACQUIETANTIA**, Apoqua, Gall. *Quittance*. Vide in *Quietus*.

¶ 1. **ACQUIETARE**, Solvere, Gall. *Payer*, *Aquitter*. Rymer tom. 5. pag. 26. Vide in *Quietus*.

¶ 2. **ACQUIETARE**, Quietum seu securum reddere. Hist. Harcur. tom. 4. pagina 2205. Vide *Quietus*.

* **ACQUILLA**, an pro Aquila, in Charta ann. 1351. ex Reg. N. Chartoph. reg. ch. 26 : *Item unum nappum seu ciphum cum tribus pedibus, cum una Aquilla, ponderis marcarum xij. unciarum vij. et sterlingorum xv. de argento. An pelvis vel polubrum?*

* **ACQUINEIA**, Equus gradarius, Gall. *Haquenee*, Latino-barb. si fides Menagio, *Akinea* et *hakinea*, equus. Testam. Bertrandi Cassinelli canon. Autiss. ann. 1397. inter Probat. Hist. Autiss. pag. 127. col. 1 : *Item legavit..... duas equos suos, Acquineiam et boyardum*. Vide *Hakineius*.

¶ **ACQUIRAMENTUM**, Emto, comparatio, Gall. *Acquest*, *Acquisition*. Charta ann. 1253. in Tabulario Monasterii B. M. de Bono nuntio Aurelian. : *Quas res dicebant se habere ex Acquiramento eorum facto constante matrimonio.*

* **ACQUIRERE**, Quietum reddere, f. pro *Acquiture*. Vide mox in hac voce. *Dicitur de episcopo, qui ecclesiam suam Acquisierat, quoniam praedecessor suus obligaverat*. Mens. Philosoph. capite 27. Theol. Anguiberti. Nostris vero *Acquerir*, idem fuit quod *Incitare*, provocare. Lit. remiss. ann. 1374. in Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 30 : *Le suppliant qui ne voulloit pas Acquerir noise, ne troubler la compagnie, etc. Aliae ann. 1401. in Reg. 156. ch. 427 : Perrin qui estoit homme cremeu, rigoureux et Acquerans debas et riotes, etc. Aliae ann. 1450. in Reg. 184. ch. 122 : Icellui Robinet, qui estoit fort noiseurs et très Aquerant. Noiseux et Acquerant legierement debat*, ibid. in ch. 266. *Dimicimus vulgo Chercher noise.*

¶ **ACQUIRIMENTUM**, Eadem significatio, qua *Acquiramentum*. Charta Libert. Montisbrit. Hist. Delphin. tom. 1. pag. 83 : *Secundo pro Acquirimentis terre seu homagiorum.*

¶ **ACQUISIMENTUM**, Eodem sensu. Hist. Delphin. tom. 2. pag. 5 : *Exceptis Acquisimentis que ego et praedecessores mei fecimus in dicto castro.*

* **ACQUISTANTUM**, Idem, ut videtur, quod pertinentiae et dependentiae nomine significatur, ni mavis idem esse quod *Acquisimentum*. Charta Henrici Regis Angliae tom. 3. Hist. Harcur. pag. 40 : *Item ex dono Roberti filii Rocheldis duas domos cum Acquistantis illarum domorum quas Olia Maloviel dedit.*

* **ACQUISTUM**, ab Ital. *Acquisto*, Adeptio, comparatio, emptio, Gall. *Aquest*. Joan. Demussis Chronic. Placent. apud Murator.

tom. 16. Script. Ital. col. 460 : *Anno Christi 1228. Placentini acquisiverunt Godanum; pro quo Acquisto discordiam habuerunt cum Parmenisibus. Statuta Vercell. lib. 6. pag. 140. v° : Ita tamen quod..... terras, quas tenebat, ... absolute dimittere teneatur, de quibus non ostenderent instrumentum Acquisti.*

* **ACQUITAGIUM**, Vectigal, tributum, præstatio, cuius solutio schedula asseritur, nostris *Acquit*. Arestmann. 1341. 12. Sept. ex vol. 3. Arest. parlam. Paris. : *De qualibet sommata alicium, duo; ultra Acquitagia seu redibentias solvi consuetas coustumariis portarum dicta villa*. Vide *Acquitum*.

¶ **ACQUITAMENTUM**, Solutio, apocha. Gall. *Quittance*, *payement*, *acquit*, apud Baluzium Hist. Arvernæ tom. 2. pag. 164. ex Registro Parlamenti anni 1379.

* **ACQUITAMENTUM**, Eadem notione qua *Acquitagium*, in Aresto ann. 1414. 12. Maii ex vol. 11 : *Super Acquitamento vinarum ibi (Rothomagi) affluentium duo modi; ..... modus quidam Acquitandi vina per argentum seu pecuniam, etc.*

* 1. **ACQUITARE**, Quietum reddere, immunem facere, dimittere, Gall. *Quitter*, *laisser*. Charta Emeniardis dominæ Montisclari ann. 1218. in Chartul. Campan. Cam. Comput. Paris. fol. 405. v° : *Ego Acquito dotalicium meum, videlicet medietatem totæ terra domini mei Symonis, dom. Joinville, senescalli Campaniæ, de qua dotata eram, et pro qua dominæ meæ Blanche comitissa Campaniæ Trecensi Palatina homagium feceram, si post decessum mariti mei..... me contingit maritare, et illud consilio amicorum meorum et amicorum domini mei Acquati. Nostris *Acquiter*, eadem notio. Lit. Ferrici ducis Lothar. ann. 1256. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 362 : *Gie Ferris duz de Lorregne et marchis. Faiz assavoir... que je franchis et Acquit tous mes hommes et toutes mes femmes dou Nueschastel, de toutes toltes et de toutes tailles*. Vide supra *Acquistiare* et *Aquitare*.*

* Hinc nostris *Accoiser* et *Acoiser*, pro Quietum facere, sedare, comprimere. Declarat. 24. feud. franc. comitat. Camerac. ex Tabul. ejusdem eccl. : *Mondit Seigneur (eveque de Cambrai) doibt faire taire et Accoiser par sa puissance ordonnée de raison et de justice les noiceus, et ceux qui contre raison se vouldroient maintenir en son pays*. Christ. Pisan. in Carolo V. part. 3. cap. 6 : *En celles temps comme le roy Charles se veist avecques audessus de ses besognes, et non si occupé de grans guerres, avecques lors Accoisées, etc. Lit. remiss. ann. 1416. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 225 : Lequel argu par l'appointement d'aucuns, qui estoient présens, fut aucunement appasie ou Accoisé.*

* 2. **ACQUITARE**, Debita solvere, Gall. *Acquitter ses dettes*. Sententia compromiss. ann. 1339. ex schedis Pr. de Mazaugues : *De arreragiis.... absolvere penitus debeant, et Acquiant omnino. Aquis vero pro Adangustias redactus, in Chron. Sandion. lib. 1. cap. 4 : Apres ce concile retorna li rois à son ost et prist la cité, qui moult estoit lasse et Aquis pour le long siege.*

¶ **ACQUITATIO**, Solutio, deductio, Gall. *Payement*, *dédiction*. Litteræ ann. 1232.

apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 970 : *Et si redditus dictæ terræ valerent plus quam vi-ginti millia librarum Paris. dictus Archembaldus reciperet quod ultra valerent, et computarentur in Acquitatione pecunie supradictæ.*

¶ **ACQUITTUS**, Solutus, Liberatus, Gall. *Acquit*. Item, Liber, immunis, Gall. *Franc et quitte*. Charta Guillemi de Mara de fundatione Capella de Mara in dioecesi Constantiensis ann. 1244. *Decem buccellos frumenti... modis omnibus Acquitos*. Vide *Quietus*.

* **ACQUITUM**, ut supra *Acquitagium*. Lit. Caroli V. ann. 1367. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 74 : *De quibus (nundinis) Acquita et coustumia ad nos pertinent,.... salvo jure nostro in medietate forefacturarum, que ibi evenirent, et Acquistorum et coustumarum predicatorum*. Charta ann. 1378. ex Reg. 113. Chartoph. reg. ch. 90 : *Ancellus de Villibus miles viginti quatuor libras seu libratas terra vel circiter.... habet et tenet, et specia-liter super Acquitum seu traversum riparia apud Domos supra Secanam, in castellania Poissiaci : quod quidem Acquitum seu traversum valet communibus annis decem libras Parisienses annui redditus vel circiter. Nostris *Acquitet*, eodem significatu. Stat. ann. 1370. tom. 5. Ordinat. pag. 356. art. 6 : *Tous les travers, peages et Acquis, qui sont entre Paris et la mer, etc. Occurrunt rursum tom. 9. pag. 99. art. 9. Charta ann. 1391. ex Chartul. 23. Corb. : x. solz paris. pour l'Aquit de une queue de vin poirau*. Charta Roberti comit. Drocens. ann. 1321. in Reg. 61. ch. 170 : *Item comme nous deissons a nous appartenir l'Acuit ou coustumes de tous poissons pesqués par les pesqueurs de Saint Walery, en quelconque lieu il les vendissent, et de touz autres poissons, dont li Acuis ou coustume est et doit estre paies à Saint Walery; et li diz religieux proposoient au contraire et disoient que à aus appartenio ledit Acuit ou coustumes. Alia ejusd. ann. ibid. ch. 290 : Le moitié de l'Acuit des nés venans uidi haule, lesquels s'acquient à S. Walery. Charta ann. 1325. ex Reg. nigro 2. S. Vulfran. Abbavil. fol. 114. v° : *Chil qui ont accaté leurs dimages (des chanoines) passe paisiulement sans paier Accuit, travers, ne tonlieu.... La cognissance de sans, de mel-lées, d'Accuis de bestes vendues, de chaus qui les ont accatées, etc. Sed et locum, ubi ejusmodi vectigal exsolvitur, Acquit appellaverunt. Lit. remiss. ann. 1414. ex Reg. 168. ch. 15 : Le suppliant bailla icellui cheval à Robin de Gaillon pour le mener à l'Acquit, ou l'en cuilliot l'imposition d'icelle foire.***

* At in pago Atrebateni, et fortasse alibi, *Acquit* vocant mansionem, cuius possessor, eo tantum nomine, liber est et immunis a solvendo jus *Gavennæ*, quod sub titulo munieris gratuitu quotannis exsolvatur; ea tamen conditione, ut ille municipalia officia obire non abnuat.

¶ **ACRA**, in Legibus Henrici I. cap. 16. et alibi passim, est certa terræ portio mensurata, variae tamen quantitatibus, pro diversis regionum et provinciarum moribus. *Vetus Regestum Cameræ Computor*. Paris. : *Viginti quatuor soleas pedis faciunt perticam terra, 4. virgatæ faciunt Acram : pertica terra facit 24. passus, seu soleas pedis : 40. pertica terra faciunt virgatam : duæ virgatæ faciunt arpentum. Tabular. Blanca Landanum*

apud Columbum pag. 557 : *Aera capit ver-geas 4, vergea perticas 40, pertica pedes qua-dratos 24.* Apud Anglos, *Aera*, ut est in Historia foundationis Abbatiae de Bello : *Ha-buit in longitudine 40 perticas et 4 in lati-tudine, pertica vero 16 pedes. Quod si Aera habebat 20 perticas in longitudine, habebat octo in latitudine, et sic per reliqua. Eadem habet Gervasius Tilesberiensis. At postea Statuto anni 31. Eduardi I. bis octogies perticam continuit. Jo. Cowellus ait apud Anglos *aeram* esse quantitatem terrae sexde-cim perticas in longitudine continentem, et totidem in latitudine. Apud Hybneros, Spelmanno auctore, ter Anglicam *Aera* continuit. Hodie *Aera* latiori significatione pro jugero acipitur, ut in Consuetud. Nor-man. art. 158. 159. [Idem Spelmannus ex Esc. duodecimo Edwardi II. num. 18. Eb-o-rac. : *Decem Aerae faciunt ferlingatam, qua-tuor ferlingatae faciunt virgatam, et quatuor virgatae faciunt hidam, quinque hidæ faciunt feedum Militis.*] Vide Rastallum. V. *Aere*.*

De vocabuli etymo recte, opinor con-jectat Spelmanus ab *Ager*, deduci, ut ager sit terra portio suis mensuris et limitibus de-finita, ab Anglosaxonico *Acer*, aut Germanico *Achar* hodie *Acker*, quod *agrum* signifi-cat : eoque sensu, inquit idem Scriptor, villæ quædam in pago Norfolciensi nomina sibi asciuerunt, *Castleacre*, quasi castellum in agro, vel ager ad castellum pertinens; *Southacre*, ager Australis; *Westacre*, ager Occidental. Vide *Ager*. Salmasius ad So-linum pag. 683. ab *Aena* deducit, que Co-lumellæ certus est mensura agri modus. Heroni *área* est mensura decem pedum.

* Charta Richardi reg. Angl. ann. 20. regni ejusd. in Chartul. abbat. Boniportus : *Dedimus circa locum illum xx carrucatas terræ, scilicet unicuique carrucata lx Aeras terra ad perticam nostram, videlicet xxv pedum.* Charta ann. 1308. ex Reg. 40. Char-toph. reg. ch. 136 : *Souisante siz Acres, ... desquelles chascune Acre contient wit vñz perches, et chascune perche contient vñt et deuz piez, seanz ou terrouer de la ville de Vil-ler le Wkesin le Normant.* Charta ann. 1367. apud Schlegel. de Numm. antiq. Gothan. pag. 56 : *Pratum sex Agris con-stans.* Et pag. 57 : *Integer mansus triginta Agris constabat.* Quod idem esse atque *Aera*, nemini, ut opinor, dubium est : unde hanc vocem non in Anglia tantum et Normannia, sed et in Germania aliquis regionibus usi-tatam fuisse manifestum est. Vide *Acri*.

2. **ACRA**, ex Græco ἄκρα. Vita Alcuini : *Non istum verberibus (puerum Al-cuinum) quia rufus adhuc est, Acris pedum tantum, in quibus duritia inest calli, tonsione cultelli castigemus.*

Agra, pro *Aera*, in Monastico Anglic. tom. 3. pag. 17.

ACRAMENTUM et **ACREMENTUM**, Au-gmentum, ex accrescere: Gal. *Accroissement*. Charta Roberti Comitis Notinghamia in Monastico Anglic. tom. 2. pag. 39 : *Præter hoc dedi et concessi prædictæ Ecclesiæ ... de Acremento unam virgatam terræ, etc.* *Acrementum*, in eodem Monastico. tom. 3. pag. 62.

ACREDO; *Aceritas*. Vita S. Sacerdotis Episcop. Lemovic. n. 14: *Gravifibrium af-siciebatur Acredine.* [Charta Everardi Episc.

Tornac. ann. 1177. de Abbate S. Richarii, inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 357. B : *Ne modici Acredo fermenti tam honorum operum corruptal dulcedinem.* Epistola Guiberti de veritate corporis Christi : *Cinis significat Acredinem paenitentium, quibus convenit cinis et cilicium.* Vide Ludewig. Reliq. MSS. tom. 3. pag. 437.]

* **ACREDULIA**, alias *Accredula*, [* quod vide] *Alauda*, *Galerita*, Gall. *Abouete*. Acta sanctorum Ord. S. Benedicti sæc. 3. tom. 2. pag. 237.

* **ACREISSUTA**, Accretio, incrementum, Gall. J. C. A. *Accrue*. Charta ann. 1377. ex Reg. 112. Chartoph. reg. ch. 151 : *Cum quædam insula pertineat domino nostro Francorum regi ratione Acreissuta, ... quæ qui-dem Acreissuta.... pertineat dicto domino nostro Francorum regi, etc.*

* **ACRI** et **AGRI**, sære occurunt; forte a nominativis singularibus *Acer* et *Ager*;

non *Acrus* aut *Agrus*, inquit Spelmanus.

Evidem *Agrum* aliquando pro certa terra

portione sumptum suis testatur Isidorus

Orig. lib. 15. cap. 15 : *Actum provincie*

Beticæ rustici Agrum vocant. Et mox infra :

Ager habet passus 125, vel pedes 625; cujus

mensura octies computata, milliare facit, quod

constut quinque millibus pedum. Antiquit.

Fuldens. Lib. 2. Tradit. 209 : *In villa Surin-*

cult de terra culta atque arabili, Agros 54.

Ibidem Tradit. 214 : *In villa que dicitur*

Aschaha, 80 Agros proprie hæreditatis. Et

in fine lib. 3. cap. ult. : *Ad Rohingeshuson*

area 1. Agri 60. Lib. Ramesiens. MS. sect.

297 : *In Houctonensi campo unum Agrum*

juxta viam. Ibidem paulo supra : Ipse Ab-

bis dedit 10. Acros de dominio ipsius villa,

pleniusr vero 26. Acros. Et mox : *Aliman,*

uxor ipsius Sewini dedit 2. Acros. Vide

Acræ t.

* **ACRIBIA**, Diligentia. ἀξιέπεια. Acta S. Cononis tom. 7. Maii. pag. 6: *Domitianus dixit, volo cum Acribia vitam tuam cognoscere.*

* **ACRIFORMA**, Asperitas. Dicitur de re aspera et rudi, quæ non est adæquata : Gall. *Brute*, qui n'est pas polie. Arest. parlam. Paris. ann. 1321. 9. Maii ex Reg. Olim : *Item unum scutum elevatum Acriformæ de armis Burgundiae.*

ACRIMONIE, Vexationes, exactiones, in Charta ann. 1056. apud Ughellum in Epi-scopis Vercellensis. pag. 1077.

* **ACRIMONIA**, est pena quæ sacrilegis præcipue infligitur, sicut est incarceratio, vel exilio relegatio. Vocabul. Martini Jur. canon. ex Cod. reg. 4151.

ACRIMONIUM. Gloss. Græc. Lat. ἀπεμίζ, [* leg. ἀπετεμίζ] acerbitas, *Acrimonium*. [In aliis Glossis Lat. Græc. *Acrimonium*, τυπία.]

* **ACRIMONIOSUS**, Fortis, Constans, Asper. Catholicon Johannis de Janua. [* Gloss. Cod. reg. 4778 : *Acrimoniosi, se-vitiosi.*]

* **ACRIMONTANA** MONETA. Curia 2. Ge-neralis Terracon. sub Jacobo I. rege : *In Cathalonia vero, ubi currit moneta Acrimon-tana, vendantur frumentum et ordeum ad valorem. cambi Jaccensis.*

* **ACRINUS**, f. idem quod supra *Acerum*, genus securis, vel Uva acerba. Consuet. S. Dion. Exoldun. ex Chartul. ejusd. eccl. :

Item sicut diximus superius de quadriga por-tante pannos, ita dicimus de quadriga por-tante..... *Acrinos*.

* **ACRIPEDIUS**. Vide *Acupedium*.

* **ACRIPOMUM**, Malum aureum, Gall. Orange. Nicolaus Specialis de Siculis Re-bus, lib. 7. cap. 17. apud Murat. tom. 10. col. 1069 : *Ipsam (sic) etiam Acripomorum arbores, quas vulgo Arangias vocant, que sub antiquis temporibus in regio solatio Cubbe velut nemus Massiliensium consecra-tam Diis nitate (sic) concreverant. . . immi-niter succiderunt.*

* **ACRIS**, pro *Aera*, in Chartulario Ge-meticensi tom. 1. pag. 264. 267 : *Huic ergo cessioni meæ ado (pro addo) et duas Acres prati.*

* **ACRISIA**. Vide *Acroisia*.

* **ACRISIMUS**. Vide *Acrosimus*.

* **ACRITUDO**, *Aigresse, amertume*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. *Aigroier* vero, pro *Inflammare*, acuere, in Poem. Alex. Ms. part. 1 :

Et la paour du perdre les senont et Aigroie.

De leur vies desseudre nul d'eulz ne s'afeblie.

Vide *Acrumen*.

ACRIVIOSE, Accurate, ex Græc. ἀξρίωσις, Isidora Pacensis Episcopus in Chronico, æra 788 : *Quos quatuor (annos) si secundum quosdam Historiographos demere volueris, qui Acriviose expleto 56. Octavianus regno, annos seculi 5210 suppunctando affirmant, etc.*

* **ACRIZIMUS**. Vide *Acrozimus*.

* **ACROAMA**, Festiva et ludicia narra-tio. Eginhard. in vita Caroli M. art. 24 : *Inter caenandum aut aliquod Acreama, aut lectorem audiebat.* Vide *Acramata*.

* **ACROAMATA**, *Auditio lytarum vel tibia-rum.* Gloss. Isid. a Græco ἀξρόνια. Quod auditur. Id autem etiam de mimis et his-trionibus interdum intelligitur, ut apud Athen. lib. 4. 12 : *Tὰ δὲ ἡράκλινα ἀξρόνιατ.*

* **ACROCHARE**, Unco apprehendere, inuncare Gall. *Accrocher*, a Gallico *Croc*, uncus. Litteræ de Vidimus Ludovici Regis ann. 1236. ex Archivis Parthenonis Montis-Martyrum Paris. : *Dicti vero homines sui de Maisnilio in dicto nemore nostro de Roberto habent mortuum ramum ad Acrochandum cum crocheto per mortuum nemus.*

* **ACROCHERIA**, Ligatura articulorum. Papias.

ACROISIA, Vita et Miracula S. Gilberti de Sempringham tom. 2. Monastici Angl. pag. 694 : *Inter medios hostes, qui ei insi-dias tetenderant, quasi Acriisia percussos, ad instar Elizet transierunt. Legendum acri-sia ex Græco ἀξραία, εὐεῖτα.* [Balbus in Catholic. ait : *Aoriasia debet dici. Quidam ta-men dicunt ariosia, quidam aurisia ec.*] Ita perperam scriptum [in Epist. 29. Petri Ble-sensis : *Duo discipuli euntes in Emmaus, Acriisia sublata, in fractione panis dominum cognoverunt. Sic eti] in Histor. Scholast. Pe-tri Comestoris cap. 5a : *Acriisia quam latine Avidentiam dicere possumus. Perperam scri-tum audentiam.* [Sunt tamen qui Acriisia a voce ριπται et a privat. factam putent, ita ut sit *judicium erroneum*, inquit Macer in Hierolexico. Martinius.]*

ACROMA, Caput, summitas, τὸ ἄκρων. Us-ingus Monachus in Carmine de S. Ludgero Episc. Mimigardensi :

Nunc quoque signorum juvat efficientia, quorum Pondere Gorgonei terebravit Acromata monstri.

** ACROMATUS, *Dedolatus*. Gloss. Cod. reg. 4778 et Gloss. Jæckii. Vide *Acrotomus*.

¶ ACROMPHALUM, Umbilici medium. V. *Obligia*.

¶ ACROPHAGIA. Vide *Acrophagiae*.

¶ ACROSTICIA, Initia versuum. In Constitut. Apostol. : *Alius quidem Psalmas David canat, populus vero initia versuum que dicuntur Acrostichia succinat*. Est *Acrosticis* prima littera, syllaba, aut verbum versuum. Hofman. in *Acrostochia*.

** ACROSTICHIS. Cangius in Gloss. ad Script. mediae Graec. : *ΑΚΡΟΣΤΙΧΙΣ*, quid sit in libris Ecclesiasticis Græcorum, nos plene docet Leo Allatius in Diatribâ de Georgiis pag. 118 : *Canones, iuquit, in Odas dividuntur, Odæ in Troparia, ex quibus componuntur. Singulae namque Troparia continent aut plura aut pauciora, cum eorum numerus determinatus non sit. Troparia quandoque libera aut vaga relinquuntur, quandoque primis litteris, quasi annulis in verbis veluti Catenua inseruntur, quam Acrostichida auctores vocant. Non omnibus tamen illa colligandi ratio servatur. Quidam Alphabetti ordinem servant, ita ut primum canonis troparium ab A incipiunt et in Ω desinat. Alii in Acrostichide Θεορίᾳ (troparia sunt Odarum postrema in honorem Virginis concinnata) includunt; alii extra eam suo modo agi ferrique sinunt. Acrostichidum exempla idem profert Allatius pag. 337. 338. etc.*

ACROSTICUM. Vide *Crustica*.

** ACROTILIA, Articuli in Gloss. Cod. Reg. 4778 et apud Jæckium.

¶ ACROTOMUS. Papias MS. Bituric. Ecclesiæ : *Acrotomus, lapis dedolatus. Vox plane Graeca de qua Laur. in Amalh. : Acrotomus, cuius summae partes sectæ sunt.*

* ACROUPI, vox vulgaris heraldicæ artis, quæ de animali in clunes residente usurpatur; unde monetæ cuidam Flandricæ nomen inditum. Lit. remiss. ann. 1398. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 483 : *Le suppliant bailla audit Alixandre... la somme de xxxvij. solz d'Acroupis, monnoie de Flandres, pour douze deniers la piece. Aliae ann. 1402. ex Reg. 157. ch. 133 : Ilz allouerent les xl. pieces d'icelle monnoye pour un petit Acroupi.*

Acroupie vero, Corporis incurvatio, actio qua quis in terram procidens aliud veneratur. Mirac. MSS. B. M. V. lib. I :

*S'una dolans fait une Acroupie
Et un enclin devant s'yimage.*

Hinc *Acroupir* et *Racroupir* pro Deprimere, in Lit. remiss. ann. 1390. ex Reg. 140. ch. 65 : *Quel ribaudaille sont ceux là, qui nous veulent Acroupir?* Aliae ann. 1409. in Reg. 163. ch. 435 : *Icellui Willemet se vantoit en disant qu'il avoit Racroupiz Jehan le Maire ou fait tenir tout quoy.*

¶ ACROZIMUS, *Panis leviter fermentatus, quasi Acroazimus*, Isid. Gloss. et Origin. lib. 20. cap. 2. In. Gloss. MS. Bituric. : *Acrizimus panis leviter fermentatus, quasi Agroazimus, Agro pro Aero. Ita et in Amalh. Onomast. Vincentius Metulinus in notis ad Græcismum : Acrizimus panis sine fermento, videlicet focacia. Est autem focacia subincerius panis. Vide Focacia.*

¶ 1. ACRUM pro *Acra*. Tabular. S. Flo-

rentii 1050 : *Ego Starchrius do S. Florentia et S. Brichtio de Pragniaco octa Acra de mea terra in pago qui dicitur Cogleis. Item Ibid. : Ego Corbinus do S. Florentie et S. Brichtio de Pragniaco unum Acrum de mea terra circumcinctum de fossato, vocaturque ipsa taliter circumcincta Mes.*

¶ 2. ACRUM, pro *Acra*, acerbum, Gall. Aigre. Vita S. Wilibaldi Episcopi tom. 2. Julii pag. 506. A : *Et ibi morabantur unam noctem inter duos fontes; et pastores dabant nobis Acrum lac bibere.*

ACRUMEN, Acredo, acrimonia. Gloss. Lat. Graec. *Acremonia, ἀριών. Acrum, ἀριών, ἀριών. Ubi legendum forte acrūmina. Constantinus Africanus lib. de Victus ratione : Nullum Acrumen detur, antequam febris absolvatur. Academicus Crusanus Agrume est nomen genericum omnium oleum acrum. Matthæus Sylvaticus in Pandect. : Acrūmina, Gr. acuta, ut cepe, ales, et similia. Dantes in Parad. cant 17. v. 117 : A molti sia savor di forte Agrume. Ita Egrunus, seu Aigrun, usurparunt nostri. Compotus Praeposituræ Parisiensis ann. 1333 : De Praepositura Montisericci, de hallagio, ... de trubla de pondere, et costuma bestiarum, ... de Egruno, ... de arrivagio, ... de trubla, et de Costuma culcitrarum. Regestum Peagiorum Parisiens. : Tuit cil qui sont regratiens à Paris, et marchandent d'Aigrun; doivent 4. den. etc. Infra est titulus du tonlieu et du hallage d'aux, d'ongnons, et de semence de toute matière d'Aigrun. ... nul Aigrun sans teste ne doit riens de tonlieu. ... nul semence des autres Aigruns ne doivent rien de coustume. Alibi : Nul ne peut estre regratiens à Paris, de fruit et d'Aigrun, c'est assavoir de auxz ou ongnons, d'eschallongnes, et de toute maniere de tel Egrun, etc.*

¶ 1. ACRUS, pro *Acra*. Charta Willermi Regis Angliae pro Parthenone SS. Trinitatis Cadom. ann. 1080. e Chartular. ejusd. : *In villa... Mentrard... Acros terre... 20. acripennos, etc.*

¶ 1. ACRUS, seu Acer, gen. Acri, pro *Aceris*, Gall. Erable. Charta Petri Comitis Autissiodor. Marchionis Namure. ann. 1213. in Tabular. Crisenonis : *Usuarium suum habent... ad tremulum et ad charmum et corilum et Acrum et genestam et ad omne nomen mortuum.*

ACSI, formula frequens in subscriptiōnibus : v. gr. in Actis Episcopor. Cenoman. pag. 204 : *Landobertus Ac si peccator Episcopus hoc privilegium subscripsi. Ita alii Episcopi in ead. Charta, et alii passim. Graeci hodie τάχιστη eodem serme sensu præponere solent. Vid. Gloss. med. Graecit. in hac voce. Mabillon. de re Diplom. pag. 468.*

* Ac si, tanquam, quasi, in Glossar. vet. Cod. reg. 7646.

¶ ACSIUM, *Veru, id est, spitum*, Glossar. Cambron. Cangius legit *Assium* infra in *Spitum*.

ACTA, AB *Actris*, Actuarii, exceptores, actorum scriptores, in Nov. Justin. 38.

AB *Actris* fori, apud Gruter. 445. 9. 10. et in leg. Per hanc. Codic. de Advocat. divers. judic.

AB *Actris SENATUS*, apud Gruter. 389. 6. 446. 3. 457. 2. 458. 6. Vide Pancirolium ad Notit. Imperii.

* 2. ACTA, Idem quod supra *Achta*, de-

sensa, ager, etc. quæ sub banno sunt. Charta ann. 765. tom. 1. Hist. Lothar. inter Probat. col. 282 : Singuli autem mansi binas auctingas habent, molendinum unum cum tribus jurinalibus, Actam unam solventem denarios decem.

* ACTACHIARE, pro *Attachare*, Gall. Attacher, Clavo figere. Comput. ann. 1482, inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 21. col. 2 : *Idem solverunt pro clavis emptis pro Actachiando dictos penuncellos in praedictis intorticiis, ij. sol. vj. den. Vide infra Attachare.*

* ACTÆ, *Acta, chartæ, instrumenta*. Comput. ann. 1357. ex Tabul. S. Vulfr. Abavil. fol. 11. v° : *Gal. eunti apud S. Richarium, pro habendo plures Actas, et unam litteram facientem mentionem, quod etc.*

* ACTARE, Sententia lata statuere. Instr. an. 1284. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Hodœpor. Charit. part. 2. pag. 411 : *Et propterea supplicant vobis, quatenus prædictum totum arbitrium.... per vos et etiam per Lucanum consilium cassetis .... Et postea pro Lucano comuni determinare velitis et Actare, ut per consilium de viginti extitit judicatum.*

ACTARI, *Diversis actibus occupati*. Papias. Joan. de Janua habet *Actuarii*.

ACTARIUS, pro *Actuarius*, Commentariensis. Vetus Inscriptio **ACTARIUS LEG. VII.** Vide Baron. ad. 27. Martii. [Diploma Philippi IV. apud D. de Lauriere tom. 1. Ordinat. Regum Franc. pag. 393 : *Concedimus ut Notarii, Actarii, substituti, etc. Idem occurrit fol. 35. Codicis MS. Consuetud. Tholos. in Bibliotheca D. de Crozat. Vide Actuarii.]*

* ACTE. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : *Acte, coacte, compulse. Acti, coacti, compulsi.*

* ACTEMPTATA, *ACTEMPTATUM*, a Gall. Attentat, Aggressio, usurpatio. Charta Caroli VI. reg. Franc. ann. 1405. in Hist. Lugdun. pag. 128. col. 2 : *Eidem decanus et capitulum ad eamdem nostram curiam plures appellations, et in diversis causis, interjercent seu emiserant, eundemque Josardi super Actemptatas adjornari fecerant, etc. Ibid. col. 1 : Et in casu Actemptatorum, etc.*

* ACTENUS, pro *Hactenus*, in Vocabul. compend.

ACTERGUM. Charta Ludovici Ultramariini Regis Franciæ, in Tabular. Cluniac. in Probat. Histor. Vergiacensis pag. 42 : *Sunt autem prædictæ res in pago Matiscense, in villa qua dicitur Materias, et in Actergo, quæ dicitur Nerunda, super fluvium Gronna, etc. [* f. Retro, Gall. Par derriere, au revers. Vide Atergus.]*

ACTERMINARE, pro *Atterminare*, Diem solvendæ pecunia statuere, Gall. Attermine, Donner terme. Instrumenta ad Probat. Hist. Harcurianæ tom. 4. pag. 1231 : *De summa 15. millium librarum Turon. ad quam ascendit emenda predicta, de quibus Rex remisit. . . 10000. lib. Turon. et super residuum 5000. (librarum) Acterminatum eidem Episcopo, ad solvendum in tribus festis Nativitatis Domini 1327. 1328. 1329.*

ACTIFICARE. Formula vetus Andegavensis 49 : *Sic juxta Actificantes sæpe dictis*

germanis visum est, ad ipsas personas decrevisse judicio, etc. Vide Aptificare.

* **ACTIGUUS**, pro *Attiguus*, *Adjacens*. proximus. Vide in hac voce. *Charta Carol.* M. ann. 798. apud Ughell. tom. 1. *Ital. sacri col.* 50. edit. ann. 1717: *Cum... puteis, fontibus, risis aquae plenis, et parietinis, Actiguis, et vineis, etc.*

ACTILE. Prima Statuta Roberti I. Regis Scotiae cap. 27. quod est de armaturis pro guerra: *Quilibet paratus sit cum Actiliis et harnesuis predictis circa octavas Pasche... et quicumque habens 10 libras in bonis, non habuerit omnia armorum Actilia predicta, perdat omnia bona sua.* Pro utensilibus militariis vox haec videtur sumi. Galli quævis instrumenta *Outils* vocant.

* **ACTINENTIA**, pro *Attinentia*, consanguinitas, cognatio, affinitas, Gall. *Parenté*, *Affinité*. Statuta synod. eccl. Castren. ann. 1358. part. 1. cap. 28. ex Cod. reg. 1592. A: *Ex sponsalibus autem oritur quedam Actinentia, quæ vocatur publicæ honestatis justitia; quæ impedit matrimonium contrahendum, et dirimit jam contractum: puta si aliquis contrahat matrimonium cum aliqua de cognatione illius usque ad quartum gradum, quam olim habuit in sponsam.* Vide *Attinentia* 1.

* **ACTINOSUS**, Resplendens, radiosus, Gall. *Brillant*. Hoc sensu ab Ambrosio [** in psalm. 41] lib. de interpel. David, Ecclesia *Actinosa* appellatur, id est, fide operibusque splendida. Quidam legunt *Actuosa*. Rectius *Actinosa* ab axi, radius solis.

1. **ACTIO**, Officium, ministerium, munus, Gallis *Commission*. Senator lib. 3. Epist. 25: *Amamus publicis Actionibus personas inserere morum' probitate conspicuas.* Victor. Utic. lib.: *Censem primo tyrannus jussione terribili, ut nemo in ejus palatio militaret, neque publicas ageret Actiones, nisi se se Arianan fecisset.* Leo PP. Epist. 77: *Ut... Andream ab Archidiaconi Actione submovevis.* Gregorius Turon. lib. 4. Hist. cap. 42: *Pænitus vero hujus municipii Comitat um regebat, cumque ad renovandam Actionem munera Regi per filium transmisit, etc.* Fortunatus in Vita S. Medardi Episcopi cap. 2: *Dicit ad Eleutherium quedam comparem, quod publica in Actione comitivam adsumeret.* *Charta Childeberti Reg.* Fr. in Actis Episcop. Cenoman. pag. 222: *Ut nullo unquam tempore Actionem Ducatus alter, nisi, ut dictum est, in ipso pago Cenomanico habere debeat.* Epistola Gogi 22. ex iis, quæ habentur. tom. 1. Hist. Franc. : *Saluto Flitemerum, qui sub præterito Sacerdote Actionem Ecclesiæ laudabiliter gubernavit.* *Action Comitatus, Patricius, Ducatus*, apud Marculsum lib. 1. cap. 8; *Domesticorum Actiones* cap. 39; *Actiones domorum*, in Concilio Carthag. I. cap. 6. Vide præterea *Senatorem*, lib. 6. Epist. 18. 25, lib. 7. Epist. 14. 22, lib. 8. Epist. 16. 20. 31, lib. 9. Epist. 4. et alibi non semel; *Gregorium M.* lib. 8. Epist. 51; *Gregor. Turon.* lib. 5. cap. 48; *Vitam S. Bathildis* num. 6; *Vitam S. Sergii Mart.* num. 1; *Concil. Vernense* ann. 755. cap. 16.; *Codicem Carolinum* Epistola 54. etc.

ACTIONES, *Acta*, instrumenta actionum.

Actiones fisci concremari jubentur in leg. 3. Cod. Theod. de jure fisci. lib. 10. tit. 1.

* 2. **ACTIO**, Idem qui *Actionarius* infra, Gall. *Agent*, *Commissaire*, *Procureur*. Capitulare Sicardi Principes Beneventani ann. 836: *Si autem aliquis presumpserit Actionem occidere, utilitatem suam peragenter, ipsa persona omnibus modis tradatur.* ** Vide *Actionarius*, 1.

3. **ACTIO**, Canon Missæ, sic dictus, quia in eo Sacraenta conficiuntur Dominica, inquit Walafridus Strabo lib. de Reb. Eccles. cap. 22. Honorius August. lib. 1. cap. 8: *Missa quoddam judicium imitatur; unde et Canon Actio vocatur. Actio autem est causa, quæ in publico conventu coram Judicibus agitur.* Idem cap. 103: *Canon dicitur Regula, quia per eum regulariter fit Sacramentorum confectio.* *Hic etiam Actio dicitur, quia causa populi in eo cum Deo agitur.* Vide *Hugonem a S. Victore* lib. 2. de offic. Eccles. cap. 29; *Bernonem Augiensem* cap. 1. et *Micrologum* cap. 12; *Catalog. summorum Pontificum* edit. ab Henschenio in *Prolegom.* tom. 9. in S. Xisto: *Hic constitut, ut infra Actionem Sacerdotis, incipiens populus Hymnum decantaret, Sanctus, Sanctus, etc.* Hugo Flaviniensis in *Chronico* pag. 234. de Victore II. PP.: *Hic igitur consecratus ab Ostiensi Episcopo, cum Missas apud S. Petrum diceret, infra Actionem judicium Dei percussus est.* Auctor *Historia Trevirensis* tom. 12. *Spiritu* legii Acheriani pag. 245: *Jesus est Missam celebrare, et Canonem, qui Secreta vel Actio dicitur, sicut cetera, excelsa voce decantare, etc.* Apud Menardum in libro *Sacramentorum ex Codice Remensi* describitur *Benedictio nuptiarum*, cuius initium ita concipiatur, *Incipit Action nuptialis*, et in ipso contextu occurrent verba, *infra Actionem*, (ut et in Ritu ordinandi Episcopi apud *Massillonum* tom. 2. *Analect.* pag. 472; in libris *Sacramentorum Ecclesiæ Rom.* lib. 1. cap. 26, ubi promiscue et *infra Actionem*, et *infra Canonem* scribitur, et in vita Alredici Episcopi *Cenomanensis* pag. 150) ubi vir doctus existimat *Actionem nuptialem*, esse *celebratatem nuptiarum, quæ fit inter Missarum solennia.* Sed non advertit *Actionem* hoc loco esse *Canonem ipsum Missæ*, quæ in hac benedictione peragitur, cum certis aliquot precibus ac orationibus, quæ *Canon* ipsi interseruntur, quibus exactis per complecatur *Canon plenarius*, ut ibi habetur. *Canon actionis* in lib. 3. *Sacram. Rom. Eccles.* pag. 196.

1 **Actiones**, *Scenæ spectacula*, Gall. *Spectacles, représentations du théâtre*. *Collectio Concil. Hispan.* tom. 4. ann. 1585. pag. 360: *Decernit hæc Synodus et mandat, ut in Ecclesiæ choreæ, saltationes, Actiones, et profani cantus prohibeantur.*

ACTIONES SYNODORUM. Aliud est *Synodi sessio*, aliud *actio*, cum in uno interdum concessu plures causæ vel actiones explicari soleant. In *Synodo Calchedonensi* sex primæ sessions sex omnino actiones continent, singulæ singulas. At *Sessio septima* tres actiones amplectitur, septimam, octavam et nonam. Octava autem unicam actionem, nempe decimam. Denique *Synodi universæ sessions*, sive, ut *Liberatus* cap. 13. vocal, *Secretarii*, fuere duodecim, actiones vero sexdecim. *Sirmondus ad Facundum*

Hermian. lib. 5. ex eodem Liberato, qui id pluribus explicat cap. 13. 14.

* 4. **ACTIO FIDEL**. Ultimus et solemnis Inquisitionis actus adversus hæreticos variis pœnis aut suppliciis afflictendos. Ejus pompa et ritus fuse explicantur apud *Hofmannum*, ex *Philippo a Limbroch in Historia Inquisitionis* lib. 4. cap. 41. *Actionem* hanc dixerunt primum *Sermonem generalem de fide*, Hispani vocant *Auto de inquisition* [** de fe]. Lusitani *Auto da fe*.

* 5. **ACTIO**, *Cognitio, observatio* in Cod. reg. 4778. et apud *Jæckium*.

* **ACTIONABILIS**, *Efficax*. Alex. Iatrosoph. Ms. lib. 2. *Passion.* cap. 140: *Hoc medicamen... est Actionabile, et facile inventum.* Ubi *Gloss. i. faciens*. Vide *Actionarius* 2.

1 **ACTIONALIS MALE**, Qui inique agit Vita S. Dunstani tom. 4. Maii, pag. 372. C: *Clericos etiam Male Actionales de ecclesiis propelleret.*

ACTIONARE, in ius vocare. Galli etiam dicunt, *Actioner, intenter une action*. Occurrat apud Will. Thorn. in *Chron.*

1. **ACTIONARIA**, Idem quod *Actio*, munus publicum, in *Diurno Romano* cap. 6. tit. 20.

* 2. **ACTIONARIA**, Predium villicum, seu possessio quævis quæ ad Ecclesiam aliquam pertinet. *Chronicum Farfense*, auctore Gregorio Monacho, apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 450: *In primis de Actionaria Guidonis, Opteramus conductor tulit nobis colonum unum nomine Guindescum...* De *Actionaria Saraceni*, de gualdo Morano fuius investiti per missum Domini Imperatoris et Domni Apostolici, et de vestivit nos de ipso casale *Guilpertus conductor*.

ACTIONARICUM, Idem quod *Actio*, munus publicum. *Synodus Ravennensis* sub Joanne VIII. PP. cap. 15. apud Holsten. cuius lemma est *Ut nemo patrimonia Ecclesie petat: ... Porticum sancti Petri, monastum Romanam, ordinaria et Actionaria publica, ripam, portus et Ostiam.*

1. **ACTIONARIUS**, Idem qui *Actor*, *agens*, vel cui *Actio* seu provincia aliqua demandata est. *Glossæ veteres: Actionarii, qui res nostras agunt.* Aliæ: *Actionarii, Comites, actiones et jura perquirentes.* Galli dicimus, *Agens, Commissionaires, ou Commissaires*. Capitulare Sicardi Principes Beneventani ann. 836: *De Actionariis vero ambarum partium ita stetit, ut illæs debant ambulare per Actiones suas, utilitates suis peragendo, et nullus presumeret eis injuriam aut lassionem facere.* ... Si autem aliquis presumpserit Actionem occidere, utilitatem suam per agentem, ipsa persona omnibus modis tradatur. [** Est cap. 12. apud Cancian. Leg. Barbar. vol. 1. pag. 268. B; ubi pro *Actionem* legitur *Actorem*, neque ulla variantis lectionis fit mentio.] Vide *Chronicum Farfense*, tom. 3. *Hist. Franc.* pag. 653. 657. 664; *Chron. S. Vincentii de Wlturno* ibid. pag. 679. 686; *Wil. Gemetic.* lib. 3. cap. 7; *Legem Longobard.* lib. 1. tit. 9. § 28; *Gregorium Magn.* lib. 1. Epist. 43. 71, lib. 7. Ind. 2. Epist. 103, lib. 9. Epist. 35, lib. 12. Epist. 31.

ACTIONARII PUBLICI apud eundem *Gregorium Magn.* lib. 10. Epist. 3.

2. **ACTIONARIUS**, *Efficax*. Alexander

Jatrosophista lib. i. Passionum : *Est enim satis Actionarium medicamen, ubi Glossæ MS. Efficac.*

ACTIONATOR. Gloss. Anglo-Saxon. *Ælfri: actionator, folc-gerfa. i. actionarius, vel populo prefectus, praepositus, ex Saxon. folc populus, et gerfa, Comes, Prefectus, Praepositus. Charta Ludov. II. Imp. apud Puricellum in Ambrosiana Basiliæ pag. 224 : Ut nullus Dux, Comes, Gasterulus, aut aliquis publicus Actionator, etc.*

* **ACTITATA**, Actiones, seu agendi formule, tota litis series, Gall. Procedures. Bulla Johannis XXII. PP. ann. 1333. in Bulario Fontanellensi fol. 47 : *Vitis et diligenter inspectis omnibus actis Actitatis. Attento tenore seu veritate actorum et Actitatorum Londinie, apud Rymerum tom. 8. p. 200. col. 2.*

* **ACTIVAS**, Philosophis Scholasticis visagendi. Vide Goclenii Lexicon Philosoph. p. 285.

* **ACTIUS**, Amplius vel verius, in Glossar. vet ex Cod. reg. 7646.

* **ACTIVUM**, Factivum, adtonsum, in altero Glossar. ex Cod. 7641.

ACTO, Acros, vel Achteo, Octo, in Pacto Legis salicæ tit. 80. § 9. Belgis, acht. [Hinc *Actogild*, octuplum in vocabulario Gothico Grotii, apud Murator. tom. 1. p. 370. [* Acto sive potius Achto vox est veteris linguae francicæ, ut sunt omnia numerorum nomina, quae titulus ille 80. editionis Heroldianæ continet. De *Actogild* vero quod saepius in legibus regum Longobardorum occurrit et *Octuplicem compositionem* significat vide infra Cangium in voce *Octogild* et Grimmii Antiq. jur. Germ. pag. 654.]

ACTON. Vide *Aketon*.

1. **ACTOR**, Defensor, patronus, causidicus, advocatus, cursor, Papia. Lex Ripuar. cap. 58. § 20 : Servi Ecclesiæ non per Actores, sed ipsi pro semetipsis in judicio respondeant. Fortunatus in Vita S. Medardi : *Iugum adhuc disciplinæ sub tutoribus ferentem et Actoribus.* [* Frequens hac significatio vox in Dig. lib. 3. tit. 5. fr. 31. § 6; lib. 2. tit. 4. fr. 10. § 13 etc. in primis de syndico sive procuratore municipum usurpatum, lib. 2. tit. 4. fr. 10. § 4; lib. 44. tit. 2. fr. 11. § 7.]

2. **ACTOR**, Villicus, qui res Domini curat, qui prædiorum illius curam agit. Gloss. MS. Reg. cod. 1013 : *Actor, villicus, instrutor, orator. Aliud Gloss. : Villicus, actor, exactor villa pensionis.* Gloss. Græc. Lat. : *τράπεζης et πρακτήριος, actor, coactor, exactor, qui scilicet pensiones villarum exigit.*

* 3. **ACTOR**, Curator, qui ad opus urget, ut explicat Flettwood. in Sylloge Antiq. Inscript. part. 2. pag. 439 :

Eage Actor sacri princeps Leutbrande laboris.

* **ACTORES**, Doctores, vel ordinatores, procuratores, ab agendo et curando vocati. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. [* Gloss. Cod. reg. 4778 : *Actores, Doctores vel ordinatores. Auctores, idem et procuratores ab agendo et curando vocati.*]

ACTORES DOMINICCI, qui res domini agunt, et eorum possessionibus ac utilitatibus invigilant, in leg. 11. Cod. Theod. de Jurisdict. leg. 4. de Conlat. fundor; apud Gregor. Turon. lib. 9. cap. 38; in Lege Longobard.

lib. 2. tit. 52. § 17. in cap. Car. M. lib. 4. cap. 44. qui *Actores Domini* in iisdem cap. 7. Car. M. lib. 7. cap. 60. *Actores rerum domini*, in Lege Wisigoth. lib. 6. tit. 1. § 2. appellantur. [* Locus ex Lege Longob. supra allatus est inter Leg. Longob. Ludovicii Pii cap. 38: idemque est qui in Ansegisi libro 4. cap. 44. (apud Pertzium cap. 42) legitur exscriptus ex capitulis missorum anni 817 (al. 819), apud Pertzium vol. Legum 1. pag. 216. In Theod. Cod. Actores dominici Defensores rei private principis, sunt Dirksenio. In lege prima tit. 1. lib. 2, insigne turbata lectio. Lege 11 ejusdem tituli hæc leguntur : *Minime provinciae rector exspectet in reos criminosos Actorem dominicum, ubi Interpretatio : Si quis in dominibus dominicis criminosus potuerit inventari provinciae iudex præsentiam non exspectet actoris etc.*

ACTORES ECCLESIE, proprie appellati, qui bona, possessiones, et facultates Ecclesiærum administrabant, veluti earumdem economi, vel villici : seu, ut Pithœus censem in Comitibus Campaniæ, *Advocati*, et *Defensores Ecclesiærum*. Palladius Episcopus in Epistola ad Desiderium Episcopum Cadurcensem : *Quid frater suis Deotherius Presbyter Actorem Ecclesie Santonicæ egit?* Gregorius Turon. lib. 7. cap. 22 : *Denique anno superiore commotum quendam levem e civibus, Ecclesia Actores fecit interpellare. Tunc postposita justitia, res quas olim Ecclesia possidebat, sub specie emptionis abstraxit, etc.* [Chronicon Farsense apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 449 : *Incipiunt relationes ex authenticis desumptis de prejudicio, quod fecerunt nobis Actores sanctæ Romana Ecclesie in Sabiniis.*] Atque ita *Actores Ecclesie* intelligi debent apud Alexandrum I. PP. Epist. 1. 2. 3; in Decret. Julii I. PP. cap. 7; in Ep. 1. Stephani II. PP. [* haec omnia sunt e Pseudo-Isidoro]; in Concilio Au-relianensi V. cap. 17; Turon. II. cap. 24; apud Justinianum in Nov. 3; Gregorium Magn. lib. 1. Epist. 9. 53, lib. 2. Ind. 11. Epist. 43; Marculfum lib. 2. form. 4; Flo-doardum lib. 2. Hist. Rem. cap. 17. 18; in Addit. 3. Ludov. Pii cap. 12. etc. Denique in Testamento Hildevaræ Ravennæ condito ann. Christi 523. quod Bibliotheca Regia asservat, et ut eximum antiquitatis fragmentum hoc loco inserere operæ pretium duximus, ne posteritati pereat : : Posses-sionesque P : : sine vi, metu, doloque vel : : : et circumventionis studio, sed de-liberatione propria et voluntate prona scriben-dam dictavi, quam rogatorum a me nobilissimorum testium, vel propriæ manus mæse (sic) subscriptione firmavi, quam cum gestis vos Actoresque vestros quibuslibet duixeritis allegandam professionibus : : : non deerit tuis posterumque (sic) tuorum utilitatibus in futurum, de qua re et de quibus omnibus stipulanti tibi d : : simo atque Apostolico viro Ecclesie suprascriptæ urbis Episcopo s : : ei et Actoribus vestris pariter in præsencia constitutis. Ego Hildevara quæ superius olim jam perfectæ atatis in verbis solemnibus spo-pondi. Actum in Classe salida in Iduum Novembrium Maximo VI. Consule. Hildevara huic cessioni adque donationi a me factæ in beatissimo adque Apostolico viro Ecclesie Sa-cerdote Ravennatis Ecclesia ad omnia quæ superius tenentur adscripta relegit conse : :

et subscripti, et testes ut subscriberent congre-gavi, stipulantque SS. vir Beatissime, et Actoribus tuis in præsencia constitutis in verbis solemnibus spondi. Ego Johannes ver-stræ hujus donationis cessionisque instrumento rogatus ab Hildevara I. famina.

ACTORES FISCI REGII, in Leg. Wisigoth. lib. 12. tit. 1. § 2; Capit. Caroli M. lib. 4. cap. 3 [* Capitul. Lud. Pii ad Theodosi villam habitum ann. 821. cap. 3.]

* **ACRON PUBLICUS.** Idem ac *Actor Regis*. In Legib. Luitprandi Regis Longob. [* lib. 6. cap. 6.] apud Murat. tom. 1. part. 2. pag. 62. col. 2. E : *Si quis Gastaldius vel Actor publicus curtem regiam habens ad gubernandum. Pro Actor publicus, Editio Goldasti habet Actor Regis. Ibid. pag. 60. in Notis [* ad lib. 5. cap. 13] : Si iudea aut Actor publicus in qualcumque civitate aut loco, inter homines qui aliquam discordiam habent, reugas tulerit.*

ACTORES REGIS, qui res a Rege sibi demandant agunt, in Lege Longobard. lib. 1. tit. 9. § 16, tit. 25. § 21, tit. 30. § 10, tit. 34. § 10, lib. 2. tit. 17. § 1; [* Sunt inter Leg. Rothar. 377. 277. 211. 378; qui bus addit. Luitprandi lib. 6. art. 6. Rothar. 201.] in Gestis Dagoberti cap. 18. apud Hincmar. de Ordine Palatii cap. 23. etc.

* **ACTOR CURTIS REGIS**, in Legib. Luit-prandi Regis Longob. tit. 39. § 3.

* **ACTOR ORIGINALIS.** Forte Notarius. Charta Ludovici Regis Franc. ann. 1484. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arverniæ pag. 233 : *Quare petebant et requirebant dicti actores originales, in quantum actores erant, dictos contractus venditionis terrarum... re-scindi, cassari et adnullari.*

[* Male de Notario interpretatur, nante de eo intelligi debet, qui primus item insert seu actionem intendit adversus eum, qui sponsores et sponsorum sponsores habet: ejusmodi quippe actores a Practicis nostris *Demandeurs originaires etiamnum vocantur.*]

ACTOR PATRIMONII REGII, in Leg. Bur-gund. tit. 50. § 3.

ACTORES PROVINCIALIUM, *Exactores et re-ceptores publici debiti* dicuntur in Gloss. MSS. ad Codicem Theodos. lib. 1. in Cod. Reg. sign. 1197. Horum mentio est in Leg. Wisigoth. lib. 12. tit. 1. § 2.

ACTORES VILLARUM, Villici, apud Julium Firmicum lib. 3. Math. cap. 11; in Capit. Caroli M. lib. 4. cap. 41; in Leg. Longobard. lib. 1. tit. 25. § 78. etc. [* Constitutio est Ludovicii Pii Aquis data ann. 817, inter Leges Longob. ejusdem cap. 35.] *Actor domus*, apud Sidon. lib. 5. Epist. 20. qui Agens domus dicitur apud Gregorium Turon. lib. 7. *Actor loci*, in Leg. Wisigoth. lib. 6. tit. 1. *Actor possessionis*, in lege Bur-gund. tit. 50. § 1. Vide Senatorem lib. 4. Epist. 40.

ACTOREA PARS, Actor, actoris pars, cui opponitur reus in Speculo Saxonico lib. 3. art. 33. [Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 225. ex sententia Sigismundi III. Regis Poloniae de felonía Curlandie Ducibus objecta : Partis utriusque tam Actoreæ, quam citata allegationibus, probationibus et exceptionibus accurate perpensis.]

* **ACTORIA**, Ipsa actoris constitutio, nominatio. Transact. inter Carolum II. comit. Provinc. et Capitul. S. Salvator. ann. 1292.

ex schedis Pr. de Masaugues : *Et syndici, actores et procuratores dicti capituli, . . . ut de eorum syndicatu, procuracyone et Actoria constat per publicum instrumentum, etc.* Charta ann. 1379, inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 36. col. 2 : *Poncii Guiraudelli : actor et actorio nomine. . . consulum civitatis Nemausi, prout de huiusmodi Actoria constat instrumento publico.* Stat. Palavie. lib. 1. cap. 32 : *Et de qualibet instrumento Actorie, si conjectum fuerit ad banchum, soldos quatuor, et extra banchum soldos quinque imperiales, etc.* Academicis Crusanis *Actoria est manus actoris.*

ACTORNATUS. [Procurator, Syndicus communitatis, apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. in Gloss. ad vocem *Attornatus* : *Volumus etiam, quod ipsi procuratorem, aeronum, syndicum seu Attornatum sub sigillo suo constitutere valeant, qui coram quibuscumque Judicibus in eorum causis admittatur.*] Vide *Attornatus*.

¶ 1. **ACTRIX PARS**, quæ parti reæ adversatur. Rymer. tom. 8. pag. 211 : *In rem suam propriam in hac parte (ut asserit) constitutum, Partem Actricem ex parte una, et Johannem Shakel armigerum, partem ream ex altera.*

¶ 1. **ACTUALIS**, Re ipsa existens, Gall. *Actuel.* Item, ad actum spectans; unde Papias MS. Ecclesiæ Bituric. : *Actualia nomina ab acta dicta, ut Dux, Rex, cursor.*

¶ 2. **ACTUALIS**. Joan. de Janua : *Actualis est qui facit Acta, Actuarius diversis actibus occupatus.*

¶ 3. **ACTUALIS CONVERSATIO**, Vita piis actibus occupata, vita perfecta. S. Isidorus in Additis ad lib. S. Hieronymi de Viris Illustr. : *Edidit etiam unum librum, de virginibus instituendis, aliosque tres de futuræ vita contemplatione, vel de Actuali conversatione.* Vide *Actuale*.

* **ACTUALIS JUSTITIA**, Quæ in actu est. Exposit. regulæ S. Bened. in Bibl. Heilsbr. pag. 64 : *Licet de lege ordinata meritum quantificatur secundum quantitatem Actualis justitiae, etc.*

* **ACTUALIS SCIENTIA** dicitur, quæ res propositas operationibus suis explicat; cuius partes sunt tres, moralis, dispensativa et civilis. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. Vide Isidor. lib. 2. Orig. cap. 24.

¶ 1. **ACTUAL VITA**, Eadem notione. Testamentum S. Rudesindi Episc. ann. 978. tom. 3. Collect. Concil. Hispan. pag. 184. col. 1 : *Post per annorum spatia monastica norma adeptus, et Actualem vitam cum pluribus servorum Christi pari glutino ascitus, prævidens dies vitæ meæ quotidie expletæ.*

¶ 1. **ACTUALITER**, Reipsa, nunc ipsum. Gall. *Actuellement. Madoz Formularie Anglic.* pag. 69 : *Visitationem nostram ordinariam Actualiter exercentes comperimus, etc.*

* 2. **ACTUALITER**, Per se ipsum agendo. Gall. *Par soi-même.* Lit. remiss. ann. 1413, in Reg. 167. Chartoph. reg. ch. 138 : *Ipse reus præmissa omnia et singula fecerat et perpetraverat Actualiter et manualiter, seu ea fieri fecerat, procuraverat et mandaverat.*

¶ 1. **ACTUABE**, Perficere, finire, terminare, exercere se, seu ut aiunt Philosophi, *Ad Actum redigere.* Hinc Goclenius in Lexico phil. pag. 285 : *Actuatum, ad perfectionem deductum, quod facultatem simul habet et*

exerceat, sive ratiōne Aristotelii. Vita S. Franciscæ tom. 2. Martii pag. 130. F : *Actuasti te juxta posse tuum ad habendum mentem puram. Quam loquendi rationem detinere aliqui etiam ad ædificia. Fundatio Collegii Tolos. Ord. Cisterc. ann. 1289, apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1212 : Eis liceat Ecclesiam et oratorium construere et ædificare... ita tamen quod caput Ecclesiae predictæ et oratoriæ Actuetur juxta carriam.* Id est, terminetur juxta viam.

* **ACABAR**, eodem sensu, in Stat. barbit. Tolos. ann. 1457. ex Reg. 187. Chartoph. reg. ch. 49 : *Antro que ledit masip ou appren- tiz sia be et degudemment complit et Acabat son terme.* Lit. ann. 1421. tom. 2. Probat. Hist. Brit. col. 1118 : *Consideran que les triuves et sufrence de guerre de Bretainhe et nostres foren Acabades a la feste de sent Miqueu, etc.* Actaber, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 2456. ex Reg. 189. ch. 114 : *Buille moi le poinalh, car je le Actaberaï : voulant dire qu'il leacheveroit de murtrir.*

1. **ACTUARIUS**, in Gloss. Lat. MS. est *Acta qui facit.* Papias : *Scriptor publicus, qui facit acta.* Joan. de Janua : *Actualis est, qui acta facit;* *Actuarius, diversis actibus occupatus.*

¶ 2. **ACTUARIUS**, Agilis, velox. Item *Notarius acta cito scribens*, in Amalhæa. In Glossis Lat. Græc. : *Actuarius, ejscax, agilis, πράχτυς;*

¶ 3. **ACTUARI**, Abbreviatores, majoris et minoris Parci, quorum primi diplomata signant, alii pecuniam pro signandis accipiunt. Scriban. Amalh. Vide *Abbreviator.*

¶ 4. **ACTUARIUS**, Qui balneare exigit. Gloss. Isid. in voce *Captura*. i. e. ut videatur Grævio, qui mercedem a lavantibus exigit. Cangius noster in voce *Captura* legit cum MS. Reg. *Captuarius, Qui balneaticum exigit.* Grævius antiquam lectionem censem retinendam. Hunc consule loco citato.

5. **ACTUARI** proprie dicti, qui annam a susceptoribus accipiebant, dato pittacio, in quo continebatur quantum accepissent, eamque postmodum militibus erogabant, ut colligere est ex titulo Codicis Theodos. de *Erogatione militaris annona*, leg. 11. 13. 16. 24. 28. et tit. de *Numerariis et Actuaris* leg. 3. 5. 10. 14. 15. Erant autem tot *Actuari* quot numeri militares, ut docet lex 16. de *Erogat.* milit. ann. [* Just. Cod. lib. 12; ibidem lex 5 et tit. 50. sèpius.] Horum meminere Ammianus lib. 20 cap. 5. et lib. 25. cap. 10. et 15. Eutropius, Aurelius Victor, et Trebellius Pollio in Victorino. Vide *Actus*.

6. **ACTUABII**, iidam qui *Actores*. Charte Ludovici III. Imp. in Tabulario Viennensis Ecclesiæ fol. 78 : *Innotuerunt quandam partem villa qua vocatur Fornis, in Comitatu Viennensi sitam, temporibus priscis a Religiosis Christianis Matris Ecclesiæ S. Mauricii Viennensis Urbi collatam, non longo tempore præterito, inter reliquarum subtractionem rerum injuste ob incuriam priorum Prælatorum ejusdem Ecclesiæ (et) Actuario rum suisse sublata.*

¶ **ACTUARIUS CAPITULI**, Compendiosa Beneficiorum expositio MS. folio 16. vers. : *Hanc (resignationem) publicare (debet) in Ecclesia, vel cimeterio, vel in Capitulo coram Notario Regio, aut Apostolico, aut*

Actuario Capituli, et duobus ad minus testibus.

* **ACTUARIUS CAUSE**, Actor, qui causam prosequitur. Stat. criminal. Saonæ cap. 5. pag. 6 : *Et si eius maleficium, cuius arguitur (reus) corpore plectendus foret, servetur in carcere; si pecuniaria multitudinis aliave pena, nihil ad corpus attingente, caveat idonee apud Actuarium causæ de stando juri, etc.*

* **ACTUARIUS CURIZ**, Scriba, Gall. Gressier, in iisdem Statutis cap. 13. pag. 13 : *Si quis maleficium, vel delicti, aut criminis accusatus fuerit, . . . is qui accusavit, . . . satidet apud Actuarium curie magistratus de impensis accusato vel delato reficiendis, etc.*

ACTUARIUS LIMES, apud Agrimensores dictus ab actus latitudine; qui agrum per jugera discriminabat. Nam duo actus quadrati jugerum faciebant, cuius eadem erat latitudo cum unius actus longitudine. Vide Salmasium ad Solinum pag. 677. 678. [** et Forcellini Lex. in voce *Actuarius, adj.*]

ACTUARI PALI, Hygino, qui desigebatur inter centenos vicinos pedes, sic dicti ab actus longitudine, qui per 120 pedes porrigebatur.

* **ACTUATIO**, Efficacitas. *De Actuatione medicinar.* Gentil. Fulginus in Expositione cum textu Avicen. *Actuauté, actio, propensiæ executio, in Consil. Petri de Font. cap. 15. art. 57 : Il ne convient pas ke peur soit prouvée tant seulement par vantances, ne par manaches, mais par l'Actuauté du fait.*

¶ **ACTUATUM**. Vide in *Actuare*.

ACTUBERNALIS, Vicinus proximus. Patis. Sed legendum *Adtubernalis*, ut apud Festum.

ACTULA, littus, ora, Gloss. Græc. Lat. ἄκτη, ἡ τῆς θαλάσσης, *Actula, ora.*

¶ **ACTUM** quod in fine diplomatum aliam Chartarum similium sèpissime legitur, non semper idem est ac *Datum.* *Datum tempus confecti diplomatis, Actum rem transactam significat; vel Actum tempus confecti instrumenti denotat, Datum concessi, cum scil. instrumentum in manus impetrantis traditur. Hæc Mabil. Diplomat. pag. 193. B. cuius rei exemplum aifert ex Diplomate Gabergæ Reginæ ap. Marlotum Metropol. Rem. tom. 1. pag. 607 : *Actum IV. Idus Februarii an. Incarn. Dom. 698. Datum pridie Idus Februarii manu dominæ reginæ, et ubi Actum biduo Datum præcedit.**

* **ACTUMARE**, pro Autumare. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692 : *Actumare, quider vel croistre (croire).*

¶ **ACTUPLEX**, corrupte in Pithecanis pro *artifex*, inquit Græv. ad Gloss. Isid. in voce *artifex*, quæ *duplicem ac dolosum significat* apud Isidorum.

1. **ACTUS**, idem quod *Action*, officium, ministerium. S. Cyprianus Epist. 55 : *Cum . . . singulis Pastoribus portio gregis sit adscripta quam regat unusquisque et gubernet, rationem sui Actus Domino redditurus.* In *Actu publico constituti*, in Appendice Sermonum de diversis S. Augustini, serm. 3. Hincmarus opusc. 29 : *Jussistis ut . . . veniret ad causas vestras, id est, ad judicia sæcularia, et suum advocationem de suo capite, videlicet de suo quod ipse egit Actu . . . do-*

naret. Eadem notione usurpant lex 9. § 2. Cod. de Bonis proscript.; l. 1. Cod. Theod. de Asses., l. 6. de Honor., l. 3. de Numerar. etc. Jul. Firmicus lib. 3. cap. 13. et 14; Concilium Carthag. lib. cap 6; Senator. lib. 6. Epist. 12. lib. 7. Epist. 7. 14. 24. etc.

2. ACTUS, Pagus, Actoris, seu Comitis, aut Vicarii districtus, vicaria. Vetus Charta apud Perardum in Burgundicis pag. 21: *Peciola de terra, quae est sita in Actu Oscarense, in fine Elariacense. Adde Chartam aliam Eremberti pag. 144.*

3. ACTUS. Vox Gromaticorum et Agri-mensorum, Græcis πλάθρον. Gloss. MSS. Reg. sign. 1013: *Actus, agri spatium 120 ped. Isidorus lib. 15. cap. 15: Actus est minimus latitudine pedum 4, longitudine 160.*

** 4. ACTUS, Gloss. Cod. reg. 4778: *Actu, Testudine, scutis in serie coniunctis.*

** 5. ACTUS, Baculus pastoralis, quo pe-cus agi solet. Gloss. Jæckii.

ACTUS QUADRATUS undique finitur pedibus 120: *hunc Bætici arpennum dicunt, ab arando scilicet. Isid. Papias: Actus, men-sura quæ habet centum viginti pedes in lati-tudine. Hæc arpennum dicitur.*

ACTUS DUPLICATUS jugerum facit. Isid.

ACTUM INTERVICINALE, quatuor pedes latum, quæ jumenta agi possunt. Papias ex Festo. Jurisconsultis *Actus*, est jus agendi vel jumentum, vel vehiculum. Ebrardus Bethuniensis :

*Est actus via quæ currus jumentaque ducit
Sed per iter sive jumentis et curribus ibis.*

Vide Rigaltium ad Gromaticos.

* Legis Burgund. Additam. 1. [** tit. 1. c. 4.] tom. 4. Collect. Histor. Franc. pag. 278: *Viam in Actum, hoc est, ubi carpenta vel carra ducuntur, similiter biennio amitti et adquiri posse.*

Actus APSTOLORVM, Liber Ecclesiasti-cus, qui vulgo *Acta Apostolorum*, apud Anastasium in sancto Silvestro PP. et in Chron. Besuensi pag. 514. etc. Ita apud Thuribium Astoricensem Episcopum in libris apocryphis recensentur: *Actus S. Thomæ, Actus S. Andreae, Actus S. Joani-nis, quos sacrilego ore Leuci conscripsit.*

* **ACTUUM.** Ordinar. antiquum eccl. Bi-sunt. inter Probat. Hist. Sequan. tom. 1. pag. 31. ubi de feria. V. maj. hebdom. : *Sedente Pontifice, sint præsentes in Actuo ecclesiæ, qui reconciliandi sunt pœnitentes. Ubi legen-dum videtur Atrio.*

* **ACUA,** f. Angulus, Gall. *Encognure*, vel Arcus, *Arcade*. Charta Bern. Atonis vicecom. Nemaus. ann. 1177. inter Instr. tom. 3. Hist. Occit. col. 141: *Trado tibi B. preposito Nemausensis ecclesiæ et cæteris ca-nonicis 11. solidos censuale, quos dabatis mihi pro tabula (sic) quæ sunt vel fieri pos-sunt ex utraque parte vite, ab Acua qua (sic) est super eloquarium S. Eulalie, usque ad viam qua discurrat ad pratum. Quæ sic leguntur in Charta ann. 1197. ibid. col. 183: *Ab acu, quæ est super elocharium S. Eulalie,* etc.*

* **ACUANITÆ,** Hæretici, quorum primus Acuas quidam Manetis discipulus. De his Baronius ad ann. 277. num. 4a.

ACUARI, Anastasio Bibl. in versione Synodi VIII. act. 9: οἰον βελονάδις, σταυλοῦσι, ἵππαιτροι etc. *Acuarii, stabularii, ve-terinarii, seu medici equarii.*

¶ **ACUARIUM,** Theca acuum, in Ono-mastico ad calcem Actorum SS. Junii tom. 2.

* **ACUARIUS,** ut *Acuarium*, theca acuum. Reg. visitat. Odonis archiep. Rotomag. ab ann. 1248. ad ann. 1269. ex Cod. reg. 1245. fol. 431: *Injunzimus (monialibus S. A-mandi) ne elemosinarias, Acuarios, fresel-los et consimilia operarentur seu facerent. Eadem occurunt sol. 494.*

ACUBICULA. Extat hocce vocabulum in Legibus Francor. Basileæ editis lib. 1. cap. 75: *Fœminæ (in die Dominico) opera textilia non faciant, nec capulent vestitus, nec consuant, vel Acubicula fiant. Sed ibi mendum subesse advertit Spelmanus ex Capitulis Caroli M. lib. 1. cap. 81. ubi eadem verba leguntur: ibi enim editur *Acupicile.* Unde frustra Meursius emenda-tionem tentavit.*

¶ **ACUBULA.** Vide *Acucula.*

¶ **ACUBUS.** Vide *Aculus.*

ACUCLA, Scapulum, κνιτρίπον in Gloss. Græc. Lat. pro *Acucula*. Vide *Agngula*. [Melius κνιτρίπον, Cultellus, Gall. *Canif*, vel etiam pro *Radula*, Gall. *Gratoir, Racloir*; at longe aliena vox ab *Agngula*.]

1. **ACUCULA,** [ACUCULLA et ACULA] diminut. ab *Acus*, quasi minor acus; sic autem *Discerniculum* dicitur. *Acum Mar-tialis, Acum crinalem Apuleius lib. 8. Acum crinibus distinguendis Tertullianus lib. de Poenitentia, Acum discriminalem S. Hieronym. Apol. ad Rufin. Acum comatoriam Petronius vocant. ubi Woweren. et Erhard. consulendi, et alii Criticorum filii. Gallis *Aiguille de teste.* Excerpta ex veteri Lexico de æreis: *Acucula, βελόν, ex quibus emen-danda* Glossæ Gr. Lat. *βελόν, Acusa, Acus* seu ut habet Cod. MS. *Acubula, acus;* scriben-dum enim *Acucula*, quomodo habet Ono-mast. vetus. Lex 1. Cod. Theod. de Repud.: *Si præter hæc tria crimina repudium marito miserit, oportet eam usque ad *Acuculum capi-tis in domo mariti depонere.* Acum vero inter ornamenta muliebria recenset lex 27. § 2. D. de auro et arg. Constit. synodales Episcopi anonymi ann. 1337. tom. 2. Con-cil. Angl. de Monialib.: *Nec in velo Acus urgenteas nudeant deportare.* Hieronymus in cap. 3. Esaiæ: *Habent Acus mulieres, quib-us ornatorum crinium compago retinetur, ne laxius fluent, et in sparsos dissipentur capillos.* [Agnellus lib. pontif. apud Murat. tom. 2. pag. 108. col. 1. C: *Jussit ipse endothim byssinam pretiosissimam, cui similem nunquam videre potuimus, Aculis (alias Acucullis) factam, omnem Salvatoris nostri historiam continentem.*]**

* Ita et nostratis *Aiguillon*, dimin. ab *Aiguille*, eadem notione. Lit. remiss. ann. 1449. in Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 741: *Ung hargan, qui vault ung denier et maille, deux petits Aiguillons d'argent.*

¶ 2. **ACUCULA, ACUCULI,** Acutus, solers. Vide *Agagula.*

ACUDA [Rota hauritoria]. Vide in *Acu-tum.*

¶ **ACUITAS,** Acumen, ut stylus, ingenii, etc. Goc. Lex. Phil. 285.

* Gloss. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Agueté, Acuitas.*

¶ **ACUIDAMENTUM,** } Vide *Acunydare.*

¶ **ACUIDARE,** } Vide *Acunydare.*

** **ACULA,** Exilium. Gloss. Cod. reg. 4778.

¶ **ACULEA,** Cuspis campanaria, pyra-mis, obeliscus, Gall. *Aiguille, Flèche.* Vita B. Columbae Reatinæ tom. 5. Maii, pag. 392.

* E: *Fueramus igitur erecturi in summo il-lius (turris campanarie) Aculeam quadra-tam, cacuminis de quinquaginta cubitis, in gloriam et titulum sanctæ crucis.*

* 1. **ACULEUS,** Genus tormenti ad modum acus acuti. Glossar. vetus ex Cod. reg. 521. Vide *Equuleus.*

** 2. **ACULEUS,** Peccatum, vulnus, acu-men, tædium. Gloss. Jæckii et Cod. reg. 4778.

¶ **ACULERIUM,** Acum theca, Gal. *Ai-guiller.* Statuta Ord. Grandimont. apud Marten. tom. 4. Anecdotorum col. 1234. C: *Pectenarium etiam et Aculerium et cul-tellus, etc. omni careant ornatu.*

* **ACULIUM,** Pertica ferro præacto mu-nita, unde nomen Tractat. Ms. de re mi-lit. et mach. bellicis cap. iij: *Beccusfredus*, alias *Aculum, marinus frangens naves.* Vide infra *Beccusfredus.*

ACULUS, Ministerialis domus Regis, in Gl. Isidori. [Excerpta Pithœi: *Acubus Mi-nisterialis, etc.* Cerdia in Adversariis émen-dat *Acoluthus.* Barthius: *Aulicus.* Salomo-nis Constantiensis Glossæ: *Aulicus, Minister regalis, ab aula.* Sed optime J. F. Grono-vius: *a caliculis*, quod probat ex Papia. Est autem *a caliculis*, pincerna, qui Suetonio dicitur *ad cyathum stare.* Hæc ex Georgii Grævii notis ad Glossas Isodiri. Vide *Agr-gula.*]

¶ **ACUMBA,** Accubitum. Acumbismæ, Fulcrum. Lexic. G. B. in Amalthea.

* **ACUMENTUM,** Quod pro accendo in-strumento ferreo solvitur. Inquisit. ann. 1284: *Solvuntur primo expensa totius foœva, videlicet mercedes operariorum, candelæ ad illuminandum, *Acumenta* picorum, sacci ad extrahendum.* Vide infra *Acutio et Agusare.*

ACUMI. Fragmentum Petronii: *Abacia et Acumi omnia exposcit, intestina mea no-verat, etc.* [Explicatur et emendatur in voce *Abacium.*]

¶ **ACUMINARE,** Acuere, metaph. Exco-lere, perpolire. Guibertus lib. 2. de Vita sua cap. 5: *Adeo namque solers ejus quoti-die Acuminatur ingenium.* Hac voce sine tropo usus est Lactantius Opific. cap. 7: *Acuminavit in caudam.*

¶ **ACUMINATI CALCI.** Vide *Rostra et Poulnainia.*

* **ACUNEI,** Victimæ. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641.

ACUNYDARE, Acundare, Aquindare. Vox Catalonica. Diffidare. [Gall. *Défer*, Hostem se declarare, Ad bellum provocare. Oriri videtur ex *Abcognitare*, quod interpretor *Méconnaitre*; at Leonardo Frischio est symbolo se distinguere, cui contrarium est *Adcognitare*, alicui sese adjungere, Gall. vet. s' *Accointer de quelqu'un.* Quid si *Acu-nydare*, vox esset hibrida ex vocibus *ad xiva dare*, Canem vocare, Gall. *Appeler chien*: quod constat ab eo qui alterum ad certamen provocabat olim factum fuisse.] Usatici Barcinocenses MSS. cap. 81: *Si quis aliquid eis nocuerit, vel aliquod damnum, vel foris factum eis fecerit, ipsa teneat die per Acunydatum a Potestate.* Cap. 110: *Si quis*

dixerit seniorem suum habere diffidatum, vel Acunydatum, si hoc probare nequeritur, emendet omnia mala facta, quæ propter hoc hac occasione fecerit, etc. Cap. seq. : Omnes homines postquam Aquindaverint Potestates, teneant eis pacem et treugam 30 diebus, et Potestates ad Vicecomitem. vel Comitores 15 diebus, et ad Valvassores et ad alios Milites 10 diebus. Cap. 115: Item statuerunt... quod si aliquis per semetipsum vel per suum nuntium voluerit Aquindare, vel diffidare suum seniorem, semel possit facere, etc. Constitutiones Catalaniæ MSS. cap. 1: Quod si quis infregerit, non habebit meum amorem, sed sub Aquindamento erit meo. Alio loco: Cum exierit a Curia Regis, teneat se pro suo Acunydato. Infra: Et nullus Baronum terra recipiat in honore suo, nec det ei consilium, vel juvamen, imo Aquindus eum statim et faciant ei guerram. Charta Ildefonsi Regis Aragon. ann. 1187, pro libertatibus villæ Amiliani (Milhau) in Occitania, in Reg. Lud. Hutini Reg. Fr. f. 7: Vel non fuerit Aquindatus vel diffidatus, etc. Tom 8. Spicil. Acherianus pag. 386: [Nullus homo capit per se vel per alium, nec robet nec robari faciat aliquem hominem de genere Laicum vel Clericum, nisi Acundaverit ipsum ante per quindecim dies.]

* Concil. Terrac. ann. 1282. cap. 4. cunctitudinibus *Contra diffidantes clericos*, apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 279: Quod si aliquis temeritate propria diffidaverit seu Acunydariorum fecerit alias personas religiosas, etc. Aliud ann. 1291. ibid. col. 291: Statuimus ut clericus aut religiosus.... diffidaverit, Acunydariorum, seu Acunydariorum fecerit vel procuraverit prelatum, clericum, etc. Vide mox *Acunydariorum* [* et *Acuydare*.]

¶ **ACUDAMENTUM**, Belli declaratio; diffidatio, Gall. *Deffy*. *Acuidare* eadem notio. Concilium Tarragon., ann. 1591. tom. 4. Collect. Concil. Hisp. p. 591. col. 2: Si post monitionem factam personaliter vel publice in Ecclesia, ubi domicilium habuerint diffidantes seu *Acuidantes* prefati.... infra decem dierum spatium prefata *Acuidamenta* seu *diffidamenta* non revocaverint cum effectu; ex tunc in Ecclesiæ civitatum, villarum, vel locorum, quamdiu prefati diffidantes seu *Acuidantes* presentes fuerint, cesseretur penitus a divinis. Ibidem pag. 583: Si quis deinceps... diffidaverit seu *Acuidaverit*, Archiepiscopum, vel Episcopum..... vel alium in sacris ordinibus constitutum.... ipso facto sententiam excommunicationis incurrat.

¶ **ACUNDAMENTUM**, in Usaticis Barcino. MSS. cap. 64: Omnes homines habentes seniores, nullo ingenio vel ratione, neque per diffidamentum neque per *Acunydamen-* tum, neque per illorum sevum illis relictum guaytent personas..... nec vulnerent, nec capiant.

ACUPEDİUM. Gl. Græc. Lat. οὐροδία, *Acupedium*, *adensatio*. οὐροδός, *adeno*, *denso*. *Acupedius*, vel secundum aliquos *Acupedius*, i. *Cursor*, quasi *acutis pedibus cursor*. *Acupedineus*, *velox*, vel ad *Acupedum* pertinens. *Acupeditus*, *velox*. *Ugutio*, *Brevilo*. Jo. de Janua, ex Festo. [Item *Æquipedius*, *Acipedius*, *Agipedius*, *Accipedarius*, *Accipes*, *Agipes*, eadem notio in *Amalthea* Onomast. *Acupes*, quasi *Ocupes* a Græco οὐρός,

Celer dictus est, *Acipedius* ab ἄρπος, Extremus. Vox Græco-Latina, quæ hominem tanta velocitate currentem sonat, ut vix tangat summis pedibus.]

¶ **ACUPICITLE**. Vide *Acubicula*, et in voce *Acupictus*.

ACUPICTUS, Isidorus lib. 19. Orig. cap. 22: *Acupicta vestis*, acu textilis, aut acu ornata. Eadem et Phrygia. Hujus [enim] artis periti Phrygiomnes dicuntur. Virgil. lib. 11. Eneid. : *Pictas acu tunicas*. Ubi Servius: *Nomine artis qualis esset tunica demonstravit, nam hujusmodi uestes Acupictæ dicuntur*. Testamentum Leodeboli Abb. apud Helgaudum: *Oralia ad mensam una cum cappis, et vela 2. Acupicta*. [** Recentiores separant *Acu picta vestis*.]

ACUPICITILIS, Anastasius Bibl. in Leone IV. pag. 177: *Velum Acupictile habens hominis effigiem sedentis super pavonem unum*. Ibidem pag. 187: *Fecit uestes de fundato tres habentes unam tabulam Acupictilem interclusam*. Addit. Capitula Caroli M. lib. 1. cap. 81. [** Vide Gloss. med. Græc. in voce Κυνητόν.]

ACUPICITURA. Regula S. Cæsarii ad Monachos cap. 42: *Plumaria et Acupictura, et omne polymitum ... nunquam in Monasterio sicut. Acupicturæ vero artifex Hesychio dicitur, Beloupoliakitis, δὲ τῷ φασὶ διάφορον καὶ ζωγράφῳ*.

* **ACUPITA**, pro *Acupicta*, in Glossar. Cassin. ann. circ. 700: *Acupita, uestis est acu textilis*. Ubi leg. *textilis*. Vide *Acupictus*.

¶ **ACUPODIUM**, οὐροδία, in Glossis Cyriilli. Vide *Acupedium*.

* **ACURABIA**, Ars *acuraria*. Vide mox *Acurarius*.

* **ACURARIUS**, Faber ferrarius, Gall. Forgeron. Inquisit ann. 1288. inter Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 388. col. 1: *Acuraria S. Germani debent servire de arte sua monasterio Cassinensi ... in faciendis quadrillis, ... et debent recipere terram et carbones ... Interrogatus a quo tempore Acurarius excusat domum suam a præstatione gallina, dixit quod ab eo tempore, quo per se incipit exercere artem Acurariae, et laborare ad fortiam seu ad fucinam*.

* **ACURIUS**. Codex reg. 5600. ann. circ. 800. fol. 101: *Calendas Januarias quod maledictus Janus docuit, hoc custodiunt, vel impurus quod mensus componunt, aut Acurios attendunt, aviculas cantantes, etc. Ubi legendum videtur Augurios, pro Auguria.*

* **ACURSUS**, Accretio, accessio, Gall.

Accrue. Charta composit. inter eccl. Lugdun. et comit. Foreensem ann. 1167. ex Bibl. reg. Cod. 5190. fol. 13. v. 10: *Ripæ fluminum et Acurus, communes sunt*.

* *Acouré nostris olim dicebatur mercator, apud quem accusus seu frequentia ementium erat, vulgo Marchand achalandé*. Lit. remiss. ann. 1383. in Reg. 124. Chartoph. reg. ch. 104: *Ledit exposant estoit mieulz Acourse, c'est assavoir mieulz achalandez. ... Les gens plus volontiers aloient acheter ses potz, pour ce que icellui exposant en faisoit meilleur marché. Accourier, Accourserie, pro Chaland, chalandise, pratiques, apud Rabelais. tom. 2. pag. 112. Vide Diction. etymol. Menag. etc.*

¶ **ACURTARE**, Breviare, contrahere. Gall. *Acourcir*, *Abréger*. Prologus partis 2. Hist. Translationis B. Edmundi apud Mar-

ten. tom. 3. Anecdote. col. 1859: *Cujus narrationis seriem ita Acurare decrevimus, ut nihil de veritate historiæ translationis ipsius inveniatur omissum*

* *Acourter, abbreviare*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. *Acourchier*, eadem notio, apud Bellomaner. Ms. cap. 65. p. 162. r. col. 1: *Ne leur puet le conte Acourchier (les respis), mes alonger il puet il, se il veut*. Huc fortassis spectat vox Gallica *s'Acturer*, *Contrahere* se occultationis causa. Lit. remiss. ann. 1468. in Reg. 197. Chartoph. reg. ch. 59: *Guillaume Bouyer, qui se tenuit mussé, ou Acturé, ou appuya en aguet contre le torchis ou apparoys de son hostel, etc*

1. **ACUS**, *Acicula*, spinula; nostris, *Espingue*, quæ Pallium Archiepiscopale constringitur, seu configitur. Ordo Roman. : *Pallio superinduitur, et configitur per Acus in planeta retro et ante*. Occurrat ibi non semel, ubi de Pallio Pontificis agit Bruno Signensis de Vestimentis Episcopalibus: *Acus autem non ad pungendum, id est, non propter hujus vitæ compunctionem, ut quidam putant, sed ad planetam palliumque jungendum inventa sunt. Quedam enim ansula antiquitus in planetis positæ erant, quibus *Acus* inserebantur et pallium simul cum planeta firmabant, ne a suo loco pallium moveretur*. Charta Joannis Archiep. Capuani ann. 1301. in Sanct. Cap. 263: *Item tres *Acus* de argento cum lapidibus pro pallo. Proprie vero *Acus* dicitur pars fibulæ, qua illa clauditur et astringitur*. Trebellius Pollio: *Fibulam auream cum *Acu* *Cypria* unam*. Fortunatus lib. 8. poemata 4: *Chrysolitha aurata fibula claudit *Acum**.

2. **ACUS**, *Calamistrorum*, in Gloss. Isid. Vide *Acucula*.

¶ **ACUSTUMARE**. Tributum ex *custuma* seu consuetudine exigere, Gall. *Lever la coutume*. Hinc nostrum *Accoutumer*, *Assuferare*. Arrestum Parlamenti sub Philippo Franc. Rege in Tabulario Compendiensis: *Nituntur. ... Acustumare paugrum injuste et de novo mercaturarum villæ Compendiensis*, etc. Vide in *Consuetudo*.

* 3. **ACUSTUMARE**, A tributo, quod *custuma* dicitur, liberare, vel liberum declarare. Charta ann. 1454. in Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 109: *Cum a predecessoribus nostris ducibus Aquitanie concessum extiterit hospitalio hospitalis S. Andree, in civitate nostra Burdegensi tunc existent et suis successoribus, quod *Acustumare* potuisse xl. dolia vini de suis propriis vineis et redditibus et decimis exequuntia, absque alicuius custumæ ne issac in castro nostro Burdegensi solucione*.

1. **ACUTA**, Febris violentior, [*Fièvre aiguë*.] Vita S. Margareta Hungaricæ num. 53: *Rex Ladislaus cum pluribus diebus *Acutam* continue passus suisset, etc. *Acuta Febris*, in Vita Lietberti Episc. Camerac. cap. 9. *Acute passiones apud Cælium Aurelian. lib. 3. Tardarum passionum cap. 5. et apud Ordericum Vital. pag. 873. *Acuti morbi*, apud Constantiun Afric. lib. 10 Pantchn. cap. 5. Celsus lib. 3. cap. 1 ait Græcos divisisse morbos omnes in duas species: *Alios namque ex his *Acutos*, alios longos esse dixerunt*. Vide Mich. Scotum Mensæ Philosoph. cap. 7.**

2. **ACUTIS LABORAE**. Cæsarius lib. 10. cap.

44 : Cum tempore quodam Laborarem in Acutis, ac semel et secundo post crisi recidivasse. Lib. 11. cap. 36 : Monachus quidam bone vita laborabat in Acutis. Lib. 12. cap. 36 : Idem Steppocum in Acutis laborebat. Ita lib. 1. cap. 25. et alibi non semel. Noti sunt Aretzi et aliorum Medicorum libri πεπιζων τραβων, et Caelii Aureliani de Acutis. Vide Humelbergium ad Sereni Sammonici caput 2.

2. ACUTA, in Musica. Vide Superacuta.

ACUTARE, Acuere. [Gall. Aiguiser.]

Passio sancti Bonifacii Mart. num. 8 : Et cum iratus fuisset iudex, jussit ut calam Acutarentur, et eos affigi sub ungulis maximum ejus.

¶ ACUTARII CANES, in Lege Salica, idem qui Argutarii.

ACUTELA, Acumen, Joanni de Janua.

ACUTA, Versutia : Acutus, Versutus, Papae Ekkehardus Junior de Casib. S. Galli. cap. 10 : Quæ Acutia sua versipelli resumperat. cap. 11 : Miror te numquam hominis pigere, qui astu suo semper tuas exasperavit Acutias. cap. 16 : Valeant odibiles illi, qui te Acutis suis a bono avertire moluntur. Sotularium Acutia, i. cuspides, Rostra, in Vita Mariae de Mailliaco n. 36.

¶ ACUTIANGULUS, Angulus acutus. Prolegom. in Euelydem I. 8 : Oxygonium vero, id est, Acutiangulum.

ACUTIATOR, Qui acuit, samiarius. Gall. Aiguiseur. Gloss. Lat. Græc. ἀκοντίς, Samiarius, cocarius, Acutiator. Idem Acutor dicitur Joanni de Janua.

¶ ACUTIES, Acumen, cuspis, Gall. Pointe. Vita sanctæ Catharinae Senensis tom. 3. Aprilis pag. 901. D : Quod cum fecisset manu, protulit clavum unum, cuius cuspide, vel Acutiem in medio palma manus mee opposuit, tamque fortiter manum clavo strinxit, ut, etc.

ACUTIM, Acute, Joanni de Janua.

* ACUTIO, Actio, qua quis aliquid acuit, vel Subtilitas. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : Aguisement, Acutus, tus, tui. Acutio, onis, idem, ou Soustiveté. Argument, acute vel subtiliter.

* ACUTULE, dimin. ab Acute. Timoth. Maff. de Magnif. Cosmi Medic. apud Lam. in Delic. erudit. pag. 150 : Non est diu passus homo ille me tua opera commendantem, et de magnificis rebus tuis magna cum tui laude loquenter. Ceterum cum stomacho, et Acutule quidem, ad multa respondit.

ACUTUM, Ædificie species Hispanis, que vox occurrit non semel in Foris Aragonensis apud Michaëlem del Molino in Repertorio in hac voce, et in v. Apprehensio, ubi jungitur cum Cegula, i. Fossa rivi. Hispanis Acuda, est rota hauritoria. Idem Molinus pag. 265. describit Chartam Alphonsi L Regis Aragon. ærae 153. quæ facta dicitur in illa Acuda civitatis Cesaraugusta.

1. ACUTUS, Clavus aut gomphus. Ebrardus in Græcismo cap. 12 :

Clava, genus baculi : clavis, sera : clavus, Acutus.

Mamotrectus ad 41. Isaiae : Clavis, i. Acutis. Acutum cuprinum, dixit Vegetius lib. 3. de Re veterin. cap. 2. Innocentius Agrimensor, Acutum Cyprinum, pro clavo æreo, quem Cyprinum Clavum vocat Palladius. Pelagius libello 15. n. 48 : Impossibile est navim fabricare sine Acutis. Boni-

facius Episcopus Atinensis in Sermone de SS. Nicandro, Marciano et Marco : Clavos acutissimos in vertice beati cœperunt infigere Marci, idololatra impiissimi in vertice ejus Acutos fiegelant, etc. Vita S. Potiti Mart. n. 20 : Et allatum Acutum jussit eum in capite usque deorsum in cum figi. Occurrerit ibi pluries. Vita ejusdem S. ex MS. Neapolitano, habet hoc loco, clavum ferreum, clavum Acutum. Utuntur præterea Macrobius et Isidorus lib. 19. cap. 33. Auctor versionis Italicae lib. Petri Crescentii de agricultura pag. 62 : Ma sane mandorli si ficca un' Aguto, si o pertugia in molti luoghi, et pag. 275 : Se i chiovi, o vero Aguti saranno d'oro.

2. ACUTUS, Panis triangulus, in Gloss. MS. in Reg. Cod. 113.

** ACUDAMENTUM. Vide in Acuydare.

** ACUYDARE, Idem quod supra Acuydare et infra Acuyndare in Constitut. Cataloniae vol. 2. pag. 140, Const. Petri III ann. 1339 : .... Immo diffidamenta, deseximenta seu Acuydamenta eis (prælati etc. per nobiles) facta, vel que contigerit fieri faciat et iubeat protinus revocari, quo nisi revocata fuerint cum effectu, vos contra deffidantes et Acuydantes etc. Ibidem pag. 141, Const. Ferdinandi I. ann. 1413 : Quinimo eodem (prælatos etc.) guerrificandi, diffidandi seu Acuydandi seu damnificandi ipsis secularibus generosis sit facultas salubriter interdicta.... Bona eorum diffidare, Acuydare et damnificare. Ibidem vol. 1. pag. 445. Usaticorum cap. 111, locus quem latine scriptum supra in voce Acuyndare videoas, ita vernacula redditur : Totes homen's puy's hauran Acuydat la Potestat, litengan pau'e treua trenta dies etc.

¶ ACYNDAMENTUM. Vide in Acuydare.

* ACUYNDARE, ut supra Acuydare, Diffidare. Responsa Jacobi I. reg. Aragon. ann. 1266. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1448 : Queritur si quidam miles nobilis alium nobilem diffidavit, ... tandem post treugam exitam, hic nobilis qui Acuyndavit, offert se ad justitiam.... Respondemus quod si miles, qui primo Acuyndavit, potest recedere a malo et guerra et facere jus, et quod similiter fiat sibi jus ab eo quem Acuyndavit.

ACYRALIS. Vide Acralis.

¶ ACYSTERIUM. Vide Asceterium.

¶ ACYTURA, pro Adjutura, Gall. Aide. Tributi species. Charta ann. 1375. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 1711 : Redditus, decimas, parcerias, prata, paucia, terras, nemora, riperias, portus, passagia..... et omnia alia commoda et emolumenta, jura, deveria, et Acyturas quascunque castrorum et castellaniarum prædictarum. Vide Auxilium.

ACZADUS, ex Hispanico Acada, Capreolus, bidens. Innocentius III. PP. lib. 13. Ep. 161. de Burgensi Ecclesia : Ferrum caldararium, aceratum, tres Acczados, totidem Acczadas, 4 cistas scutellis plenas, etc.

¶ ACZADUS, Ligonis species, Gall. Hoyau. Hispanis Açadon. Instrumentum ferreum ad pastinandum aptum. Differt latitudine ab

¶ ACZADA, Hispanis, Açada, Gallis Hoüe, quæ ferreum item est Instrumentum, tenue, largum octo vel novem pollices, ac

recurvum, quo maxime utuntur vinitores et pastinatores. De hujusmodi autem lignis, non de Capreolis in exemplo supra allato, quod sic restitendum existimo, Ferreum Caldararium, aceratum, tres Acczados, etc. vide Acada et Açadon in Dictionario Hispano Gallico Francisci Sobrini.

¶ ACZARIUM, Chalybs, Gall. Acter. Computum anni 1333. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 278 : Item pro arnense uno de malla de Acczario. Gallice diceretur : Pour un harnois dont les mailles sont d'Acier.

¶ ACZIMA, ACZIMATURA, ACZIMIATURA, Pannorum tonsura, Gall. Tonture de draps. Computum Joan. de Ponciaco sub Humberto Dalphino ann. 1333. tom. 2. Historiæ Delphinatus, pag. 279 : Item pro Acczima ipsius robe.... sol. iiij. Et pag. 283 : Item pro tonditura seu Acczimatura panni robaram Domine Beatricis.... sol. 4. den. Vienn. Ibidem pag. 284 : Pro roba Dom. Dalphin. et Domine de mandato Domini 41. Flor. et pro Acczimatura seu tonditura ipsius 31. sol. Vienn. Item pro Acczimatura seu tonditura ipsius apud Gronop. quia iterum ipsum tondi fecit, etc.

¶ ACZIMARE, Tondere, ibidem pag. 282 : Item pro tondendo seu Acczimando ipso panno, etc.

AD, Praeponitur sœpe locorum nominibus, ex familiari ac vulgari loquendi formula, qua nos ire ac pergere dicimus ad quædam loca : cujusmodi exempla passim proferunt Itineraria vetera Antonini et Hierosolymitanum, et Peutingeri Tabulae. Ita apud Ammianum lib. 27. Mediolani locus occurrit, Ad Innocentes appellatus. Græcos etiam recentiores ita locutos docuimus in Descript. S. Sophiæ n. 18. Sed et Dafnense Palatum ad Antiochiam ἐπιδάφη dictum, quasi ἡπὶ τὴν Δάφνην, par est credere. Regino ann. 962 : In quodam monte qui dicitur ad sanctum Leonem. Pontes in Pictonibus castrum ad Pontes vocari scribit Anonymus in Miraculis S. Eutropii Episcopi Santonensis n. 22. Vide Theosterictum in Vita S. Niceta Hegumeni n. 28.

¶ Frequentissime occurrit isthæc loquendi ratio, præsertim apud Scriptores nostros qui illam a Gallico mutuaverant, non modo ubi de locorum nominibus sermo est, sed etiam, et præcipue quidem, cum de officiis ministeriisve agitur. Sic in Computo generali reddituum Regis Franc. ann. 1202. apud D. Brussel Tract. de usu feud. tom. 2. pag. CLVI : Pro lx servientibus Ad equos, et pro C. servientibus Ad pedem, et pro quatuor balistariis Ad equum. Quod diceremus, Sergent à cheval, Sergent à pied. [** Monachus Sangallensis de vita Caroli M. lib. 2. cap. 3 : Dixit illis, Ad cameram meam servire debetis.]

¶ AD pro In, verbi gratia apud Spartanium in Pio : Projectus est Ad Campaniam. Sequioris sæculi idiotismus est. Vide Ca-saubonum ad eundem in Hadriano.

ADA. Vide Acla.

* ADÆQUANTIA, Justa æstimatio, adæquatum cum re aliqua pretium, Gall. Equivalent. Stat. Vercell., lib. 7. pag. 160. v° : Item quod aliquis ronzinus scriptus communis ad stipendium, vel in Adequantia, vel aliter non possit extimari ultra florenos decem auri.

Nostris *Adæquer*, a Lat. *Adæquare*, *Ajuster*. Instruct. ann. 1382. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. p. 751. art. 7 : Semble qu'il seroit bon et profitable qu'en tous les lieux où il sera establi grenier pour le roys, que l'on y envoyst les mesures adjointes et *Adæquées* à la mesure de Paris.

¶ **ADÆQUARI**, *Æstimari*, diligenter discuti, inspici. *Honorius Imperator* in legi ann. 413. tom. 5. Cod. *Theodos.* pag. 134 : *Loca, quæ præstationem suam implere non possunt, præcipimus Adæquari, ut quid præstare possint, meru fide, et integra veritate scribatur.* [** *Adæquari* in hac legi, *Theod.* Cod. Lib. 13. tit. 11. cap. 12. et in alia *Theod.* Cod. Lib. 4. tit. 19. cap. 1. § 2, *Dirksenio* est *Adæquitatem redigere*; sed priore loco potius significare videtur *Æquitatis benignitate estimare*, nisi legendum *Adærari*.]

ADÆQUATIO, *Æqua bonorum partitio inter heredes*, in *Lege Longob.* lib. 2. tit. 29. § 3. [** *Liutpr.* 73.] *cujusmodi adæquationis*, s. *exæquationis* bonorum formulæ habentur apud *Lindenbrog.* form. 67. 68. 69. et 70. Vide *Æqualeitia*.

ADÆQUE, pro pariter, perinde, in diurno Romano cap. 2. tit. 4. § 10.

1. **ADÆRARE**, *Pretium addicere, ære estimare, ad æris pretium redigere*, vulgo *Adpretiare*. *Gloss.* Lat. Gr. *Adærat*, *ἀργυρίταται, ἀπολαύσει, Adæratio, ἀργυρίως*. *Gloss.* Lat. Gr. *ἀπαρηρισμός, Adæratio, ἀργυρίως, Adæro*, *Lex Burgund.* addit. 2. § 6 : *Solidi qui a tempore Alarici Regis Adærati sunt* [** *Locus integer ita habel : De monetis solidorum præcipimus custodiare, ut omne aurum quocunque pensaverit accipiat, preter quatuor tantum monetas Valentiniani, Genavensis et Gothium, qui a tempore Alarici regis adærati sunt, et Ardaricanos; unde paullo alias significatio vocem hic acceptam esse constat.*] ; et *Lex Wisigoth.* lib. 4. tit. 5. § 7 : *Post parentum obitum Adæratione adhibita, etc.* *Joan. Diaconus* in *Vita S. Gregorii M.* PP. lib. 2. cap. 24 : *Cunctorum patrimoniorum prædiorumque redditus ... Adæravit.* *Breviloq.* : *Adærata prædia dicuntur, ex quibus æs proveniebat. Adærata annona*, in leg. 31. Cod. *Erogat.* milit. annona, cum sc. annona in ære persolvuntur. [Hinc *Jac. Cujacio Adhærare* idem est ac *Albergare*, quod scilicet *Alberga* quæ primum servitus erat fundo imposita v. g. hospitio excipiendi, nunc in ære solvatur.] Vide *Casaubonum ad Theophrasti Characteres* pag. 332. et ad *Sueton. Salmasium ad Pollionem* pag. 338. et *Jacobum Gothofredum ad leg.* 28. Cod. *Theod.* de *Erogat.* milit. annona. [** *Vox Aderado* simili sensu frequens apud *Lusitanos*, teste *S. Rosa de Viterbo.* *Charta ann. 1068* : *Acibio de ti pretio Aderato et definito quadraginta modios.* In aliis chantis ann. 1107 et 1108 por preçco aderado legitur.]

* Nostris *Adenerer*, *Mercesseu rem quamlibet denariis commutare, rem venditam in denarios convertere.* Ch. ann. 1332. in *Chartul. S. Mart. Pontisar.* fol. 28 : *Lesdiz vendeurs en ont soumis et obligé... tous leurs biens, ... meubles et heritages presens et à venir à justicier, vendre, despendre et Adenerer à tel feur, etc.* Lit. ann. 1355 in vol. 4. *Arest. parlam.* Par. : *Jaqin de Paris* sergent du

chastelet et commissaire du roys pour vendre et Adenerer tous les biens meubles et immeubles, ... escheus et acquis au roys, etc. *Aliæ ann. 1366.* in *Reg. 97. chartoph. reg. ch. 545* : *Pour laquelle chose le bailli de Vitry a fait battre et Adenerer les blez dudit suppliant, crier et subaster ses heritages.* *Charta denique ann. 1469. ex Chartul. Latiniac. fol. 184. v°* : *En possession et saisine de iceulz gruins et prouffit attribuer à leur usage et pour leur provision, ou les vendre et Adenerer et distribuer à autrui à leur prouffit.* *Adde Ordinat. reg. Franc. tom. 6. pag. 594. art. 13. Vide Denariata.*

2. **ADÆRARE**. [f. *Ære munerare, stipendia decernere*, *Galler.*] *Bulla Adriani I. PP. ann. 772.* in *Bullario Casinensi* tom. 2. pag. 13 : *Et ecce obnixe nos, Religiosissimi Dei cultor, dinoscere poposcisse, ut ex nostri persona studiussimus Adærari, qui sine nostra inquietudine easdem vestras causas subtiliter perscrutare, vobisque justicias facere deberet.* [Glossulæ in *Cod. MS. Cluniac.* tom. 2. Operum posthum. *Mabill.* pag. 23 : *Adærari it, id est, ære muneravit.*]

¶ **ADÆRATIO**. Vide in *Adærare.* 1.

* **ADAGAGIUM**, vulgari pronuntiatione, pro *Adaquagium*, *irrigatio, usus aquæ ad prata irriganda*, *Gall. Arrosement.* *Charta ann. 1471. ex Cam. Comput. Aquens. in Reg. sign. Columbia* fol. 282 : *Adagagium ipsum funditus vetent.* Vide infra *Adaqagium*.

* **ADAGONIE**, *Proverbio*, in *Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646.* Ubi forte sic leg. *Adagio*, i. e. *Proverbio.* [** *Cod. 4778* ut ex *Placido Adagonie*, apud *Maium* vero tom. 3. pag. 433. *Adagione* legitur.]

ADAGONISTA, *Incitator, certator, Joanni de Janua, pro Antagonista.* [** *Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692 : Adagonista, Enchercheur.*] [** *Gloss. Cod. reg. 4778 : Adagonista, Incitator certaminis vel certatoris, provocator.*]

¶ **ADALBERGA**. *Testamentum Adalaïdis ann. 978. apud Marten.* tom. 1. Anecd. col. 97 : *Alia medietas de fructu remanent Raymundo Archiberga et Adalberga.* Haud scio ann. *Archiberga et Adalberga* idem sint, qui dominus *Alberga*, cui competit *jus gisti seu jus quibusdam in prædiis hospitandi.* Vide *Alberga*.

¶ **ADALGERE**, pro *Adaugere*, *Addere*. *Charta Rogornis et Aldeburgis uxoris pro Monasterio Nobiliacensi, regnante Roberto Rege : Decumbente quoque meipso propter aliquam plagam in lectulo, statui apud me : Adalgere deberem ad eleemosynam genitoribus meis ; quod et feci, etc.*

ADALIDES, *Auditores, Mauris Hispanis* ; apud *Roderic Tolet.* lib. 3. de *Reb. Hispan.* cap. 24. alias *Adalides* dicuntur *Itineris ductores.* *Leges Alphonsinæ* part. 2. tit. 22. lege 1 : *E por esto los llaman Adalides, que quiere tanto decir como guardadores, [** al. guardadores] porque ellos deben haber en si todas estas cosas sobrechas, para saber bien guiar las huestes y las cabalgadas en tiempo de guerra.* De eorum munere sic *Gregorius Lopez* ex lege 4 : *Adalides potestatem habent judicari et circa ea quæ contingat in hostium incursibus, seu cabalgatis, et super divisione prædictæ cum perditorum restitutione : jussa impo-*

nunt Amogaberibus et peditibus, ponunt etiam de die speculas seu atalayas, et noctu auscultatores, vulgo dictos Escuchas, ordinant Estalgaras, et insidias seu celatas ; creant etiam Almocadenos, qui sunt capitanei super pedites, etc. [** *Apud Lusitanos Adalidem, vulgo Adail, antiquitus nominatum fuisse Zagam monet S. Rosa de Viterbo tom. 1 pag. 52. Charta ann. 1162 : De preda de Fossado non detis nisi ad Zagam duas partes et vobis remaneant due* ; ubi versio vulgaris sec. 13 : *E de roubo, e de foçado non dedes sendo ao Adajil as duas partes, e a vos fizem as duas partes.*]

ADALINGUS, *ADELINGUS*, *ETHELINGUS*, *EDLINGUS*, *EDLINGUS*, etc. *voces unius et ejusdem originis, Saxonice nempe, quæ Nobilis et natalium splendore illustrem quempiam significant ; ab æd el, vel ed el, Nobilis, quam etiamnum usurpant Germani et significatu. Gloss. Keronis, Nobilibus, Adelam. Lex Anglorum et Werinorum tit. 1 : Si quis Adalingum occiderit, 600. sol. comp. qui liberum occiderit, etc. qui servum occiderit, etc. Ita tit. 2. 3. 4. et 5. ubi trifariam hominum conditionem apud Saxonnes distributam observare est in *Adalingos* seu *Nobiles, Liberos et Servos.* Quod firmatur ex *Nithardo lib. 4. c. 2 : Saxonica gens omnis in tribus ordinibus divisa consistit* Sunt enim inter illos qui *Edhilingi*, sunt qui *Frlingi*, sunt qui *Lazzi* illorum lingua dicuntur : *Latina vero lingua hoc sunt Nobiles, ingenuiles, serviles.* [** *Vide Gauppii edit. leg. Saxon. pag. 31.*] *Vocis vim altitatem etiam Simeon Dunelm. et ex eo Rog. Hovedenus ann. 887 : In loco qui dicitur Ethelingage, id est Nobilium insula.* Math. Westmonastriensis et Bromptonibus habent, *Ethelingay et Ethelingie, quod interpretatur insula Nobilium.* Nec dubium quin ad hac voce formata sint Anglosaxonica illa vocabula appellativa, *Ethelredus, Athelunus, Ethelwaldus, Ethelwulfus, Ethelstanus, Regum Anglosaxonum familiaria nomina.**

Edwardus Confessor in suis *Legibus* cap. 35. vocem *Adeling* effictam vult ex *Adel*, nobilis, et *Ling*, imago; quæ conjunctæ, inquit, sonant nobilis imago. Ab Edwardo hausit quæ habet in hanc sententiam Bromptonis pag. 907. Verum Spelmanus auctor est Saxonibus in more fuisse patrio nomini *Ling* subjungere, cum vel filium, vel juviorem denotare vellent, verbi gratia, *Eadmundling*, pro filio *Eadmundi* : indeque plerasque Arctoas nationes terminacionem istam retinuisse in nominibus appellativis, quæ earum originem designabant. Unde *Salangi* dicti a *Sala* fluvio, a quo profecti ; *Nordalingi*, quasi filii aquilonis ; *Esterlingi*, quasi soboles Orientis. Vid. *Cluverium* in *Germania antiqua* lib. 1. cap. 15. et *Besoldum* in *Dissert. de Ord. equest.* pag. 4.

Ab hac igitur originatione dictos putant *Adelingos*, Regum præsertim filios et hæredes. Leges Edwardi loco citato : *Rex vero Edwardus Edgarum filium eorum secum retinuit, et pro suo nutritivit : et quia cogitabat hæredem eum facere, nominavit Adeling, quem nos dicimus Domicellum.* Sed nos indiserte de pluribus dicimus ; quia *Baronum filios vocamus Domicellos, Angli vero nullum nisi natos Regum.* Leges *Hoeli Boni* : *Urchrichiad*, t. *Edling*, qui post *Regem ha-*

bet succedere, etc. Certum autem Regum filios Adelingos vocitatos. Ita apud Simeonem Dunelm. de Gestis Angl. ann. 866. *Elfredus, id est, Clito Adeling.* Apud Henricum Huntindon. lib. 5 : *Beorthsig filius Brithnodi Adeling.* Et lib. 6 : *Quidam Anglorum Edgar Adeling promovere volebant in Regem.* Charta Ælfredi Regis in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 203 : *Ad insulam Clitonum quæ Anglice usitato nomine Adelinge nuncupatur.* Unde colligitur Clitones et Adelingos eosdem esse. Addit Ordericum Vital. lib. 12. pag. 855. 869.

* **ADELINGA**, Ordo Nobilium. Gotefridus Viterb. ann. 776. de Longobardis agens. *Omnes Reges illi fuerunt Adelingi, id est, de nobili prosapia, quæ apud illos dicitur Adelinga.* [** Vide Gauppii comment. ad Legem Anglorum et Wernorum pag. 312, Grimmii gramm. tom. 2. pag. 44. n° 483, ejusd. Antiq. juris Germ. pag. 265.]

* **ADALLEVANTIA**, Armorum, quibus offendi potest, genus. Stat. civit. Pistor. ann. 1107. apud Murat. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 560. art. 130 : *Si aliquis Pistoriensis civis detulerit adsteritum, vel Adallevantium, spedium, vel lanceam, vel barionem, vel malutayam... in civitate Pistoria, vel in ejus burgis, tollam et.*

* **ADALMATICÀ**, pro *Dalmatica*, Vestis ecclesiastica. Charta ex Archiv. monast. Cassin. : *E 1. plubiale, e 1. Adalmatica, e 11. crucifizos de linna, etc.* Vide infra *Adamascus*.

* **ADALTA**, Atria, usque ad altam partem domus. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. [** Cod. 4778 : *Virg. Adalta atria, usque etc.* Eneis lib. 4. v. 665 :

It clamor ad alta
Atria; concussam bechatur fama per urbem.]

* **ADALUS**, Inter pisces, qui ad dominos jure dominii pertinent, annumeratur, in Charta ann. 943. apud Murator. tom. 6. Antiq. Ital. med. ævi col. 456 : *Si.... storianem aut Adalam in longitudine plusquam quatuor pedum prenderimus, sine scientia aut vestra voluntate... nullo modo venundare debeamus.* Stat. Mantuae lib. 1. cap. 102. ex Cod. reg. 4620 : *Pisces recentes..... vendi debent in piscaria Communis ordinata, et alibi vendi non possint, exceptis sturionibus et Adalis et aliis piscibus Padi, etc.* Rursum occurrit cap. 103.

* **ADAM**. Ita apud Halberstadienses nuncupatur quidam Pœnitens publicus, de quo hæc habet Eneas Silvius in Hist. de Europa cap. 31 : *Singulis annis unus ex populo deligitur, quem peccatis gravioribus inquinatum putant. Hunc ueste lugubri induant, et obvoluto capite, prima die jejunit ad templum ducant, indeque peractis divinis officiis ejiciunt. Is quadraginta diebus nudis pedibus perambulat urbem et ædes sacras circuit, neque ingreditur neque quemquam alloquitur. Invitatus a canonicis per vices, quod apponitur, comedit. Somnus ei post medium noctis in plateis permittitur. Die Jovis sancto post consecrationem olei rursus ad templum introductur, et oratione facta a peccatis absolvitur, pecuniasque ei populus offert, quæ tamen templo dimittuntur. Hunc Adam vocant et omni criminis liberum putant.* Vide Pœnitentes.

* **ADAMA**, Humanum genus, Adami

progenies. Missale Gallicanum apud Mabilonium Liturg. Gallic. pag. 355 : *Succumbente Agno nostra pro salute, Agno figurato diu, demum eum vincente Letum, illo et Leone Jude veriore, antea tempus captivatae reditus fideliter Adamæ, fratres carissimi, expeditus predæ: ut compilatis inferi spoliis, etc.*

¶ **ADAMANTES**, Species tignorum, ut videtur, ad apparatum navis accomodorio. Informationes Civitatis Massil. de passagio transmarino ex MS. San-Germ. ubi de navium apparatus : *Item vij. Adamantes ad longitudinem xvij. passorum.*

¶ **ADAMAS**, Magnes, Gall. *Aimant* : a verbo *Adamare*. Vita S. Walrici Abbatis num. 10. tom. 1. Aprilis pag. 19. E : *Hic ergo Sacerdos, juxta Prophetam in Templo Dei lapis est vivus in edificio Dei appellatus, qui recte, ut audio Adamanti lapidi pretiosum comparatur, cuius natura talis est, ut quidquid adspexerit, ipsum etiam ferrum ad se subtrahat.*

* **Haec** sic emenda : Videtur esse Magnes, Gall. *Aimant*. Vox Græca originis. At vero nostris olim *Adamas* prius dicebatur *Aimant*, quam vocaretur *Diamant*; quæ utraque vox a verbo *Adamas* originem habet.

* **ADAMASCHUS**, Damasceni operis pannus bombacinus, Gall. *Damas*, Ital. *Damasco*. Inventar. jocalium ann. 1389. tom. 3. Codic. Ital. diplom. col. 363 : *Planeta una drappi auri in campo viridi, facta ad spicas cum frisitis largis Adamaschi, fodrata tafetali rubeo.* Occurrit etiam apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 809. Vide supra *Adalmatica*.

ADAMATICA, Arbor Paradisi terrestris, cuius fructum manducavere Adam et Eva. Petr. Chrysolog. Serm. 54.

¶ **ADAMATORIUS**, ἀπτυξός, In Gloss. Latino Graco.

¶ **ADAMATRIA**, Eadem notione apud Laur. in Amalthea.

ADAMIANI, et **ADAMITE**. Dieti quidam Hæretici qui Adæ imitantur nuditatem; unde et nudi orant, et nudantes se mares et fœminæ convenient, etc. S. Augustin. lib. de Hæres. et Isidor. lib. 8. cap. 5.

¶ **ADAMICARI**, Adamari. Hist. Miscellan. apud Murator. tom. 1. pag. 112 : *Quidam autem dicebant quod et in vita Justini Adamicari ei fuerit et ipsa persuasit Justino ut eum Casarem faceret.*

¶ **ADAMITÆ**, Albi lapides durissimi, Rocho le Baillif in Dictionario Spagyrico : quasi dicere *Indomita* ex a privati. et dōpāw, domo. Idem lapides sunt, qui Plinio *Adamanties*.

* **ADAMITTERE**. Libertat. Pontis Ursonis tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 640. art. 19 : *Si pretor aliquem mandaverit, et ipse cum inventari (invenietur) ire noluerit, duodecim nummos Adamiserat.* Ubi eruditus Editoremandat : *amittat; quidni Adamittat?* Vide infra *Admictere*.

¶ **ADAMITUS**, Lapis in vesica, Rocho le Baillif in Dict. Spagyric.

¶ **ADAMPLARE**, ut *Adampliare*, Gall. Amplifier, Elargir. Rolandinus Patavinus de factis in Marchia Tarvisina lib. 8. cap. 6. apud Murator tom. 8. col. 288 : *Unde versus inimicos fecit planari fossas, et Adamplari vins, et omnia paramenta dispositi,*

quiibus credi posset, quod *Eccelinus* vellet confluere cum legato.

* **ADAMPLATURA**, idem quod *Exartus*, Ager recens exaratus, proscissus, Gall. *Essart*. Charta Frider. II. Imper. ann. 1220. apud Murator. in Antiq. Estens. pag. 415 : *Concedimus insuper eidem marchioni Adamplaturas et communia, valles etiam, et paludes in terris nominatis superius existentes. Occurrit præterea tom. 1. Cod. Ital. diplom. col. 1578.*

¶ **ADAMPLIARE**, pro *Ampliare*. *Adamplare templum donis*, in veteri Inscriptione.

* **ADANIARE**, Ostendere, probare. Judicat. ann. 796. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 312 : *Postea interrogabimus nos Petrus diaconus, Fiducia clericus, et Donno scabini jam dictos Sotprandulo, Aspartulu clericus, et Perticausulu, ut si poterit Adaniare libertate sua, aut per chartulam, aut per testimonia vel possessionem juxta lege quidem : ipsi dixerunt, quod sua libertate adprobare poterit... Nec libertate nostra Adaniare non potemus. An respexit ad notam manumissionis formulam per denarium, ita ut legendum sit Adenariare? Vide in *Manumissio*.*

* **ADAPTARE**, Aptare, accommodare, Gall. *Ajuster, appliquer*. Stat. criminal. Saona cap. 35 : *Si vero per aliquem prædictorum quodcumque delictum realiter commisum fuerit cum effectu, possit magistratus contra delinquentem procedere, ipsumque punire secundum formam capitulorum, scilicet positionum sub rubrica de homicidio, de adulteriis, et stupris, et de furibus, et de paenitentia eorum propositis, prout casus delicti se Adaptaverit alicui de capitulis supradictis.*

Ibid. cap. 37 : *Magistratus possit et teneatur illam vel illas condemnare... secundum dispositionem statutorum ipsius, et unluscusque illorum Adaptantis ad casum dicti commissi.*

* **ADAPTARE** se, Indulgere, de jure cedere, Gall. Se preter. Lit. Officialis Noviom. ann. 1349. ex Reg. 78. Chartoph. reg. ch. 165 : *Dicit dictus reus quod jura se Adaptant, et per consequens animus judicis se debet Adaptare, adeoque tendunt ad finem humaniores.*

* **ADAPTATIO**, Accommodatio, Applicatione, Gall. *Application*. Historia Translationis B. Edmundi Cantua. Archiep. inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 1859. D : *Quod si similitudo ad habitum referatur.... vera est Adaptatio.*

* **ADAPATUS**, pro *Adaptatus*, Aptatus, fabricatus, Gall. *Fabrique*. Statut. pro lanificio et pannificio ann. 1317. ex Reg. A. Cam. Comput. Paris. fol. 196. v° : *Imponatur aliud signum unicum tamen plumbeum commune pararie loci illius, in quo (panni) parati fuerint et totaliter Adapi.*

* **ADAQUAGIUM**, Aquarium, Gall. *Abreuvoir*. Serrarius de rebus Moguntin. tom. 1. pag. 38. novæ edit. : *Fecit insuper predictus Aureolus Rex pro pecoribus adaptandis quoddam Adaquagium in civitate Moguntina.* Rursum occurrit in Charta Thosiac. ann. 1404.

* 2. **ADAQUAGIUM**, Irrigatio, usus aquæ ad prata irriganda. Terrar. Bellijoc. fol. 50. v° : *Item plus tres denarios Viennenses.... super Adaquagio seu prisia aquæ, pro rigido et adaquando quoddam pratum.*

* ADAQUALE, Rivus, canalis. Chartar. notarii d'Aubagne : Confrontata cum val- lato sive Adaquali, etc. Vide Aquale.

1. ADAQUARE, Gloss. Latino-Graecæ : Adaquat, ποτίζει. Gloss. Graeco-Lat. ποτίζειν, Adaquo. Lex Wisig. lib. 8. tit. 3. § 15 : Pecora ... Adaquentur tantummodo, et teneantur inclusa. Saxo Grammat. lib. 10. Hist. Dan. pag. 179 : Qui vero Adaquandi tempore ita sodalis equo usus fuisset, etc. Theodol. :

Et Adaquare gregem simul et relevare calorem
Nostra venit Phronesia.

Utuntur Sueton. in Galba cap. 7. Gregor. M. lib. 11. Epist. 5. Interpres Bibiorum, etc. Italis Adaquare, est irrigare. Hinc

¶ 2. ADAQUARE, pro Irrigare apud il- lorum Scriptores occurrit, cum latine scri- bunt; Gall. Arroser. Chronicon Parmense ad ann. 1303. apud Murator. tom. 9. col. 849 : Tempore aestatis, ante postea, bene quasi per unum annum non pluit.... metitum non fuit, et nullus fuit qui segaret prata, nisi illa que poterant Adaquare.

¶ 3. ADAQUARE, Miscere aqua, aqua diluere. Transactio inter Abbatem et Mo- nachos Crassenses, ann. 1351. ex libro Vi- ridi fol. 53 : Vinum del relheu reffectorii Mo- nachorum.... datur ibidem (pauperibus) amore Dei, cum alia quantitate vini quam quotidie debet dare dictus dominus Abbas propter hoc, et sunt decem cancelli vini, non tamen vini conventionalis, sed de leviori, sicut dat decem panes frumenti, que quantitas seu mensura multoties visa fuit asportata in quan- dam semale de cellario ad reffectorium, qua- daquatur et datur similiter amore Dei.

* 4. ADAQUARE, Aquam præbere, sup- peditare, Gall. Fournir d'eau. Charta ann. circ. 1063. ex schedis Pr. de Mazagues : Dedimus etiam vallonem ipsam, per quam cucurrit fons de Guirarda, et de dicto fonte Adaquantur officinæ sancti Christophori.

¶ ADAQUARIUM, Aqualis, Gall. At- gutiere. Testam. Richardi II. Regis Angl. apud Rymer. tom. 8. pag. 76 : Et quod omnia, coronæ aureæ, cippi, Adaquaria, et vasa aurea, et alii jocalia, etc.

ADAQUATORIUM, Aquarium in Charta Philippi Reg. Fr. ann. 1270. ex Tabul. S. Germani Prat. : [Viaria quæ est a prædicto Adaquatorio usque ad cuneum murorum sancti Andreæ.]

* ADAQUATUS, Aqua aspersus, madidus, Gall. Mouillé. Lit. remiss. ann. 1355. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 372 : De quo- dam hauquetone, quem induerat, et una ca- mista Adaquata, quam circum circa caput suum de subtus capitum posuerat, armatus erat. Nisi sit pro Adaquatus, aptatus.

* ADAQUERIUM, Aquarium, Gall. É- gout, évier. Charta ann. 1301. ex Tabular. Massil. : Super querimonia facta consilio con- tra certas personas, ... propter putrefactio- nes Adaquieriorum et privadarum dampnoe confluenter ad portum, etc.

* ADARABA. Arestum ann. 1374. 10. Jun. ex vol. 6. Arest. parlam. Paris. : Certa sententia seu excommunicatio, quam Judæi inter se vocant niduy.... Dictus Viventius Columbum prædictum in niduy posuerat; et præfatus Columbus eidem Viventio respon- derat, quod eidem dicebat Adaraba. Vide Aladma.

¶ ADARCA, Clypeus, pelta, Gall. Tar- gue, Bouclier, Hispan. Adarga, ab Arabic Tarka seu Darca, Clypeus, inquit Bochar- tus. Testamentum Ranimiri Regi Aragon. æræ 1099, in Historia Pinnatensi lib. 2. cap. 38 : De meas autem armas, qui ad varones et cavalleros pertinent, sellas de argento, et frenos, et brunias, et spatas, et Adarcas, et gelmos..... dimitti ad Sanctum filium meum.

¶ ADARDIRE CUM ALIQUO, i. e. pugnam cum eo experiri, inquit Muratorius. Hinc nata videtur Italica vox Ardire, Tentare, Audere. Vetus formula inter Luitprandi leges, apud Murat. tom. 1. part. 2. pag. 75 : Petre, te appellat Martinus, quod habet suspicionem, quod tu conversasti turpiter cum Alda sua uxore. Cum eo Adardire volo. Vadiate pugnam.

¶ ADARESCHILD, Agressio facta in ali- quo vico. Vox Longobardica, de qua Macer in Hierolexico, orta ab Adardire de quo supra. [** Legendum Arischild. Gloss. Lon- gob. manusc. in Cod. Cavensi et Vaticano 5001 (membr. in 4°) : Arischild, adunato.]

¶ ADAS, Libra inter duodecim signa, Pa- piæ.

¶ ADASIA, J. Laurentius in Amalthea : Adasia, ovis recentis partus, sed vetus, inepta sacrificiis, sicut nec agna, nec dum bident. Festo est etiam, ovis vetula recentis partus. Sed quomodo recentis partus, si ve- tula? haec verba, inquit Grævius, pertinent ad Avilla de qua inferius, Avilla, Agna recentis partus; juxta Scalig. Adasia opponuntur bidentibus. In Glossis Isid. Adasia ovis ma- jor nata; in excerptis vero Pithœanis, Major natu.

* ADASIATUS, Gall. A l'aise, Ludicrum cognomen, apud Lobinell. in Glossar. ad Hist. Britan.

* ADASSAMENTUS, Reditus, proventus; nisi sit pro Adcensamentum. Vide. Adcen- sare. Testam. Guillel. V. dom. Montispes- sul. ann. 1121. inter Probat. tom. 2. Hist. Occitan. col. 416 : Jubeo ut Lambertus baju- lus meus teneat quatuor annos omnes Adassa- mentos de Montepessulano et de Palude, et de molendinis de Latis, et de omnibus eorum pertinentibus, et de illis exitibus, qui infra hos quatuor annos inde exiti sunt.

¶ ADASTRIA. Glossar. Bituric. : Ada- stria interpretatur petrosa vel dura; nam Adia Grece, petra; vel ab Adranes, id est, infir- mitas vel impotensia; significat autem sortem que est dura et inexorabilis.

* ADATICTUS, pro Adictus, Tactus morbo. Charta ann. 1459. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. p. 288. col. 2 : Nec octo dies labuntur, migrati sunt minusque Adati- cisti aliqui in dicta civitate Nemausi. Ubi de morbo epidemicō sermo est. Hinc Adeser nostris, pro Tangere, contrectare. Chron. Sandion. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 148 : Adeser ne le pooint pour la grant clarité que il rendoit. Rob. Bourron in Merlin. Ms. : Ja ne say hom tant com je vive, qui vous ost ochirre ne Adeser. Vita. J. MS. :

A mon pere m'estuet aler,
Ains que me puissiez Adeser.

Occurrunt præterea in Poemata reg. Navar. tom. 2. pag. 14. 118. et alibi.

¶ ADAUCTAGERE, Audaugere. Gloss. Lat Graecæ MSS. : Adauctagis, οὐδέποτε. Forte Adauctascit vel Adauctegit.

ADAUGMA, Augmentum, additamentum. Joan. de Jan.

* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : Adaugma, augmentum, clementum, Prov. Creysement.

* ADEBASSARE, Demittere. Vide supra Abassare.

** ADBITERET, Adveniret. Placid. ap. Maius vol. 3. pag. 432.

¶ ADBOUTAMENTUM, Fundus cum suis limitibus creditori assignatus, ut poste in illum speciale jus acquirat, Gall. About special. Hoc sensu accipitur in Consuetudine Pontiviensi art. 133. At in Men- tensi tit. 4. art. 31. fundus est assignatus et specialiter creditori oppigneratus. Ita D. de Lauriere in Gloss. Juris Gallici ad vocem About. Litteræ Officialis Attribut. ann. 1290. in Tabulario Montis S. Eligii Attribut : Asservit dicta Domicella... se habere sufficiens excambium sive Adboutamentum de dote sua recuperanda.... videlicet ad totam feudum sive supra feudum, quem idem Hugo tenet de domino Comite Attributensi.

* Charta ann. 1343. ex Chartul. abbat. Regalis-loci part. 2. ch. 9 : Et especialement il en ont obligé par maniere d'About et de contrecens une maison, si comme elle se comporte. Alia ann. 1350. ibid. ch. 12 : Par maniere de About ou contrabout li dessusdit preneurs ont obligé, aloyé et Abouté as dis religieus... une maison. Charta. ann. 1348. in Chartul. 21. Corb. fol. 190 : Et tous les Abous et assignations, que je et mes filles avions sur ledite terre de Longpré et les appendances, etc. Alia ann. 1440. ibid. fol. 248. v° : Porra ledit acheteur... prendre et adherre ausquel des dits heritages pour le tout que mieux lui plaira, nonobstant Abouli, assenne et hypothèque sur iceulx pris ou à prendre. Contrabout vero et Contrecens vel Contre-à-chens, ut loquitur Bellomanierius MS. cap. 38. vocant Practici nostri id, quod in cautionem census vel redditus annui assi- gnatur. Vide Abbotum et Butum.

ADBREVIARE, Breviare, Joanni de Jana, in brevia redigere, Imbreviare, admibreviare, Ital. Abbreviare. Matth. Westmo- nasteriensis ann. 1297 : Mandunte Rege ... Adbreviare quot equitaturas quisque possit inventire ipsi Regi processuro ad bellum.

* ADBUTARE, Terminare, Gall. Abou- tr. Charta Roberti Lescuter ann. 1284. ex Archivo B. M. de Bono-nuntio Rotomag. : Una piechia terræ sita est inter terram Ric. dicti de Gregnex uno latere, et terram dicti de Merival ex alio latere et Adbutat ad terram Stephani dicti Veri ex uno butto. Altera vero piechia terra est sita apud les Lordes inter terram Dominorum de Burres ex una parte, et Adbutat ad terram Ric. dicti Tre- bon ex uno butto. Vide Abbutare.

* ADCAMARE, Facere, reficere. Char- ta ann. 1136 ap. S^a Rosa de Viterbo tom. 1. pag. 53 :... que agucent illos maleos, et ad- cament illos cadenatos, et quando Senior de- derit ferrum que faciant ferraduras et clavos pro illum.

¶ ADCAPITUM, ut Accapitum supra in Accaptare, Emphyteusis, Gall. Emphyteose. Statua Ecclesiae Nemausensis inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 1043 : Prohibemus di- stricte, ne quis... ad Ecclesiæ pertinentia

presumat vendere, dare, permutare, in emplacem seu in Adcapitum concedere.

* **ADCATHENARE**, Catena ligare, constringere, Gall. *Enchainer*. Charta Raim. de Agusto ann. 1348 : *Possit (Joannes de Malignis) compellere dictos homines ad confitendum veritatem per omnem coheretionis modum iuridicum atque formam, ... et habere costellum, ... Adcathenare, ... et citra sanguinem justigare.*

* **ADCAUSARE**, In jus vocare, Vet. Forum. *Adnegas*. apud Mabillonum tom. 4. Aialect. pag. 262. : *Prosequevere et admallare a Adcausare facias, quomodo ipso debite recipere facias.*

* **ADCENSA**. Vide *Accensa*.

* **ADCENSARE**, Ad censem dare, Gall. *Donner à cens* : interdum et Reciper ad censem, Gall. *Prendre à cens*. Litteræ Officialis. Bitur ex Cod. MS. Coaslin. : *Dominus Petrus Brunelli Presbiter... publice confessus fut se Adcensasse et ad censem annuam et perpetuam tradidisse... pro pretio 40 solid. Turon. annua et perpetuae pensions, etc.* Ibidem passim. Charta Mathildis Comitissæ Nivern. pro Monast. B. M. de Consolatione, ann. 1244. inter Instrum. tom. 4. nov. Gall. Christ. col. 102. D : *Ita videlicet quod Abbatia et Conventus dicti loci vel eorum mandatum poterunt redditus dictarum nundinorum vel mercati pro sua voluntate vendere, ad annum vel ad annos tradere et Adcensare cunctumque voluerunt.*

* 1. **ADCENSATORIUS**, Qui dat ad censem. Litteræ Officialis Bitur. ann. 1447. ex Cod. MS. Coaslin. : *Dictus (Procurator) Adcensatorius tradet... dicto Ponomino Adcensatori et suis in nemoribus predictorum Dominorum Archiepiscopi Bitur. et Domini S. Palladii, quorum nomine dabat ad censem Tegulariam de qua in Litteris Officialis. In his iisdem Litteris Adcensator et Adcensatorius modo usurpantur pro illo qui ad censem tradit, et modo pro eo qui recipit : Promittit dictus (Procurator) Adcensatorius pronominato Adcensatorio, etc.*

* 2. **ADCENSATORIUS**, Qui ad censem recipit. Litteræ Officialis Bituricensis ex cod. MS. Coaslin. : *Adcensat et tradit et credit in perpetuum Hieronymo Girault præsentí... pro pretio 40 solid. Turon. solvend. et redend. per dictum Hieron. Girault Adcensatorium vel suos annis singulis, etc.* Ibidem plures.

* **ADCENSATOR**. Vide *Adcensarius*. I.

* **ADCENSATIO**. Vide infra *Adcensire*.

* **ADCENSIMENTUM**, Datio ad censem, Gall. *Adcensem*. Vide *Accensa*. Charta Ludov. VII reg. Franc. ann. 1179. ex Chartul. S. Cornel. Compend. fol. 67. r°. col. 2 : *Retinuimus etiam alia omnia quæ tenebamus, que ad predicta Adcensimenta non pertinent.*

* **ADCENSIRE**, Dare ad censem, Gall. *Donner à cens*. Charta ann. 1163. ex Chartul. Regniac. : *Herbertus de Marriaco Adcensio ecclesia Regniacensi totam aquam suam, quam habebat communem cum monachis Viliacensis...* Hanc *Adcensio laudaverunt mater ipsius domina Autissiodorensis et uxor ejus Regina*. In alia ibid. de ead. re, legitur *Adcensatio*. Vide mox in hac voce.

* **ADCENSIVARE**, Eadem notione. Charla ann. 1207. in Chartul. Thenol. ex Cod. reg. 5649. fol. 34. v° : *Do eis licentiam ven-*

dendi vel Adcensivandi terragium, quod tenent de me.... Ecclesia ipsa primum locum habebit in emendo vel in Adcensivando. Vide supra Accensatio.

* **ADCENSATIO**, Locatio ad censem annum, Gall. *Bail à rente, à cens*; in Provincia Normannia, *Contract de fief*. Litteræ Officialis Bitur. ex Cod. MS. Coaslin. : *In contractu hujusmodi Adcensations fuit dictum et concordatum... promittentes dictæ partes hinc inde per fidem suam... quod contra Adcensationem hujusmodi non venient. Vide Accensa.*

* **ADCENSUATIO**, ASCENSUATIO, ut supra *Adcensimentum*. Charta ann. 1242. ex Chartul. Maurigniac. : *Hanc autem venditionem et Adcensationem Petrus Destouches miles.... laudavit, voluit et concessit. Adcensatio, in alia ann. 1243. ibidem.*

* **ADCESCARE**, Ordinat. Alfonsi comit. Tolos. ann. circ. 1254. inter probat. tom. 3. Hist. Occitan. col. 512 : *Hæc erit forma traditionis ballivias et preposituras D. comitis, et terram ipsius Adcessandi. Ubi legendum opinor Adcessandi. Vide supra Adcensire.*

* **ADCLAMARE**, Vendicare, repeterem, practicis nostris, *Clamer*. Chartul. prior. Neronis-villæ : *Cætera quæ sibi in proprietate erant; ita dico in proprietate, quod in hoc dono ejus, vel in alia terra et pertinente, non rex vel aliqua persona posset aliquid Adclamare. Vide Clamare* 2.

* **ADCHRAMIRE**. Vide *Adramire*.

* **ADCLEPIATIUS**, Infirmus, debilis, ut videtur, nostris vulgo *Elopé*. Charta ann. 905. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 777 : *Prepositus ejus (abbatis S. Ambr. Mediol.) Podelbertus injuste..... olivas contra consuetudinem colligere et premere, sive calcariam facere præcipit, Adclepiatis quoque, volentes nolentesque, ire, et vites illuc amputare contra consuetudinem jubet.*

* **ADCLINE**. Mirac. S. Germ. episc. Autiss. tom. 7. Jul. pag. 274. col. 1 : *Erat locus naturali quodam situ commodissimus; atque a parte Orientali clivo montis paulatim lentescente, competenter Adcline pendulus. Id est, leniter acclinis. Vide mox*

* **ADCLINUS**, pro *Acclinus*, acclinis. Glab. Rodolph. Hist. lib. 3. cap. 5. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 32 : *Quod (Cluniacum) ex situ ejusdem loci Adclino atque humili, tale sortitum est nomen.*

* **ADCOGNITARE**, ACCOGNITARE, Notum vel cognitum facere. Glossar. Lat. Græc. *Adcognoscit* ἐπιγνώσκει. Hincmarus Rem. opusc. 5. de Coercendis militum rapinis : *Quarum exemplar Dominationi vestre transmittit, ut secrete eum teneatis, et ad aliquem diem jubeatis venire fideles vestros, dicentes quia eis Adcognitare vultis undecumque vobis placet dicere, etc.* Capit. Caroli Calv. tit. 16 [** Cap. missa de Carisiaco ann. 856. § 11.] : *Et habet... omnes fideles suos convocatos, ut omnibus suam voluntatem et perdonationem et nostram, qui fideles illius sumus, devotionem Accognitet.* Tit. 28. in fine [** Edictum Carisiacense ann. 861] : *Hanc nostram constitutionem... relegit, Adcognitari, et observari mandamus.* Inde *Adcognitionis et cognitio*, tit. 30. [** Adnuntatio Hludovici ann. 862 ad calcem Conventus ad Sablonarias § 3.] *Cognitamentum* tit. 27.

[** Cap. post redditum a Confluent. ann. 860. § 3. Vide Adnunt. Karoli ann. 857. § 1, et ejusdem edictum Pistense ann. 862, § 1.]

* **ADCOGNOSCERE**, Agnoscere. Gloss. MSS. Lat. Græc. *Adcognoscit*. ἐπιγνώσκει.

* **ADCONQUIRERE**, Adquirere, apud Rymer. tom. 2. pag. 659.

* **ADCONSILIARE**, Consilium dare, consulere. Notitia vetus in *Pancharta Nigra Turonensi* : *Ille vero audiens dolorem fratribus condoluit ipsum, et Adconsiliavit eos, ut starent, in Curcio villa, quoadusque cum eis pariter... exinde loqueretur.*

* **ADCOPIOUS**, Locuples, abundans. Glossæ Lat. Græcæ MSS. *Adcopiosus*. εὐπο-πος.

* **ADCORDABILES DENARI**, Qui dantur domino vice laudimiorum, cum possessio-nes censuales distrahabuntur, aut permutan-tur : quia eo casu dominus et vassallus, si in distractione aut venditione nulla pecunia solutio intervenerit, invicem conve-niunt : *Ils s'en accordent ensemble; unde ejusmodi laudimia, Accordemens dicuntur in Consuet. Bituricensi tit. 6. art. 1. 6. 7. 8. etc. Charta privileg. Castri Meliandi in Biturigib. ann. 1318 : Et octo denarios cen-suales, *Adcordabiles*, redditus vendiderunt, quitaverunt etc. Vide Consuetud. localem Castellaniæ Bellijocensis, apud Thomasse-rium lib. 1. cap. 97. et pag. 208. etc. [Vide etiam *Accordamentum*.]*

* **ADCORPORARE**. Vide *Accorporare*.

* **ADCRATATOR**, Sarcinator, Gall. *Tailleur*, si bene conjicio; in enumeratione enim, qualem exhibet exemplum seq. sarcinatores seu sartores non solent omitti. Sed forte mendose legitur *Adratator*. Chron. Senon. tom. 3. Spicil. Acher. pag. 396 : *Litteras super hoc conscriperunt continentes, quod Ecclesia Senoniensis duos carpentarios haberet, unum coquum, Adcratatore unum, lavandarium unum, sutorum unum, pescatores duos : cæteri vero omnes in valle Senoniensi ei pro voluntate sua servirent.*

* Quis sit *Adratator* non facile est divi-nare. *Cratare* dixerunt, pro scalpere; an idcirco sculptor hic est intelligendus? An Assarius, Gall. *Rotisseur*, a Crates vel Crati-cula? Ex enumeratione enim ministeriorum quae eo loci exhibentur, nihil certo concludi posse existimo.

* **ADCREDITATUS**, Cui fides habetur, cui creditur, Gall. *Accredité*. Hugo Farsitus lib. de Miraculis S. Mariæ Suessionensis cap. 8 : *Cum vadem non haberet, quem pro se da-ret, dedit Dominam sanctam Mariam vadem... passionis sua perficienda: sic ergo valde Ad-creditato, dimissus est.* Vide *Accredere*.

* **ADCREDULITARE**, Fidem facere, pur-gare se, sacramento omnem criminis suspi-cionem amovere, ita ut alii juste adducan-tur ut credant ab illo haud commissum. Leges Inæ Westsax. Regis cap. 36. [** 34] apud Bromptonum : *Qui in Collegio fuerit, ubi aliquis occisus sit, Adcredulit se quod eum non percussit.* [** Vox Anglosax. est getriovan, occurrit etiam in Leg. post. Alfredi cap. 17.]

* **ADCRESCENTES**, dicti potissimum milites σχλάστες; qui non militabant, sed militaribus numeris adscripti, in locum legitimorum militum amissorum subrogan-

tur, ita ut numerus, si quando esset immunitus, repararetur, in leg. 11. Cod. Theod. de Re militari, et leg. 6. et 7. de Tyronibet leg. un. de Class. ad quarum legum illustrationem adhibendus omnino auctor vetus subditus Notitiae Imperii cap. 5. *Supplementa* appellantur in leg. 9. Cod. Theod. de Tyron. leg. 3. de Tabul. et apud Ammian. lib. 21 : *Supplementa*, inquit, *Legionibus scripta sunt indictis per provincias Tyrocinii*. Ejusmodi sunt apud nos les Recrues, milites sc. qui in locum amissorum ad crescunt, Adde leg. 7. Cod. Theod. de Censu.

T ADDA, *Cuneus, vel turba*, in Glossario MS. Ecclesiae Bituricensis.

ADDAVNARE, *Damnum inferre*, Gall. *Endommager*. Vetus Notitia apud Louvetum in Bellovaco pag. 530. 1. Ed. : *Quod Drogo Miles Moniciaci res et possessiones Ecclesia B. Petri Belvacensis olim violenter invasit, depredavit, incendit, devastavit, multisque modis Addamnavit; silvam quoque que est juxta Bonnicurtem ... fecit incidi et seminari, etc.*

ADDECIMARE, in 1. Reg. cap. 8. vers. 14. 17. est *Decimam accipere*. Mamotrectus. ἀποδεκατῶν, in Gr. vers. [** *Greges quoque vestros addecimabit vosque eritis ei servi, unde patet esse Decimae subjicere.*]

* **ADDECIMARI**, *Decimas subjici, obli-gari*. Charta Gaufridi ducis Aquit. ex Tabul. S. Nicolai Pictav. : *Volo volensque jubeo quod panis meus vinumque totum per universa cellaria in pago Pictaviensi in festivitate S. Michaelis per singulos annos Addecimantur*. Vita B. Meinwerci tom. 1. Jun. pag. 551. col. 2 : *Quadrupeda sive pennata, more solito absque ulla contradictione Addecimari consti-tuit*.

T ADDEMNARE, *Januam, fenestram veita obserare et firmare ut aperiri non pos-sit*, Gall. *Condamner*. Guibertus lib. 3. de Vita sua cap. 11 : *Residui proceres profuga-rum usque ad gono-fos, seras et pessulus omni substantia, atque utensilibus Addemnabant*.

* **ADDEMPNARE**, *Damnum inferre*, Gall. *Endommager*. Charta ann. 1165. in Chartul. S. Joan. Laudun. ch. 50 : *Ipse Odo in mul-tis Addempnavit eandem ecclesiam et inquietavit per aliquod tempus*. *Ademneur*, qui damnum infert, in Lit. ann. 1354. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 158 : *En nostre royaume sont habitant et conversent plusieurs meurtriers, larrons,.... Ademneurs, trom-peurs, etc. Adamagier*, qui damnum pas-sus est, in Ordonat. milit. Caroli ducis Burgund. ann. 1473 : *Bailler certification aux Adommaigiez du dommaige qu'il leur sera fait*. *Adamagier*, eadem notio-ne, in Poemate de Clemodes MS. :

Ne menèrent autre déduit,
Fors que toute jour caploier,
Et li uns l'autre Adamagier.

Vide *Addamnare*.

T ADDENSANTOR, ἀξυποδίπτης, in Glos-sis Latino-Græcis, MSS. utique pro Adden-sator, Fullo, ἀξυποδίπτης (ut in aliis Glossis.) In iisdem ἀξυποδίπτης, *Acupedium*, *Addensatio*. Argutari pedibus dicuntur fullones, dum saltu suo fullonio, inquit Hoinannus, pan-nos condensant. Hinc Titinnius de quodam fullone : *Terra hæc est, non aqua, ubi tu solitus argutari pedibus cretam dum compe-scis vestimentaque lavas*.

ADDEXTRARE, [et *ADEXTRARE*,] Te-

gere latus dextrum, ad dextram cuiuspiam stare, incedere, considerare. Baldricus in Chronico Cameracensi lib. 3. cap. 38 : *Eam (Imperatricem) in processionem Domus Episcopus Addextravit*. Ceremoniale Cencii Camerarii : *Deinde duo de majoribus Cardinalibus Addextrant usque ad altare*. Vita Gregorii PP. X : *Et per loca insignia regni sui, per qua ipsius contingebat transire, Ad-dextratoris officium exhibens reverenter. In fra: Sicut ipsum Pontificem Addextrarat per urbem*. Clemens IV. PP. apud Odoricum Raynald. ann. 1311. n. 13 : *Cum ipse Pon-tifex equum ascenderit, teneat stapedium sellæ ejus, et arrepto fræno aliquantulum ipsum Adextrat*. [Nicolaus de Curbio in Vita In-nocentii IV. Papæ, apud Baluzium tom. 7. Miscell. p. 384 : *Rex Alamanniæ christianissimus Guillelmus, filius devotus Ecclesiæ, ut et ipse gauderet aspectu tanti patris, et, ut moris est Regum, tenuit staffam ejus, et ipsi sum pariter Adextravit*] Sponsam Addex-trare ap. S. Bernardum serm. 77. in Cant. n. 1. *Le Roman d'Auberi* MS. :

Elles en ont le Chevalier mené.
Jusqu'à l'ostel l'ont toujours Adextré.

Alibi :

Et Gascelius va s'amie Adestrant.

ADDESTRARE Florentini dicunt; pro an-dar alla staffa de Principi, seu Principi ad equum inservire. [Chronicon Parmense ad ann. 1291. apud Murator. tom. 9. col. 821 : *Dominus Gerardus de Parma Cardinalis... Parmam venit et valde honorifice receptus fuit... Et Majores milites civitatis Parmae pe-destres Adestrabant eum per frænum et super staffas honorifice.*]

T ADDEXTRATOES. Cencius Camerarius in suo Cæmerionali MS. sic appellat *Papalis Mitræ delatores*; quia ipsi ad Papa-dexterum incedebant, quando equitabat ad visitandam aliquam Ecclesiam, inquit Macer in Hierolexico ad vocem *Adextero*. Vide *Addextrare*.

T ADDICITALIS MENSA, *Regale convi-vium*. Libellus de causis renunciati sacra-menti Daniæ Regi ad Ordinibus regni, apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 323 : *Tertia post assumptam coronam die Episco-pos, Praelatos, Equestrem Ordinem, Consu-les atque Officiatos ad speciem aulae regalis convivio sive Mensæ Addicitalis ob obtentam a Deo victoriæ, ad congratulandum ad se evo-cavit*.

* Pro *Addicitalis*; est autem Latinis *Addicitalis caena*, quæ lauta est et affluens ut docet Martin. in Lexic. ad hanc vocem.

[** Vide Forcell. Lex. in voce *Aditilis*.]

ADDICTARE, idem quod *Indictare*, (quod vide) deferre, postulare in judicio. Henr. Knighthon lib. 5 : *Quem Rex fecit Ad-dictari, et exultare per leges Regni*. Alibi : *Et fuerunt Addictati 35. de Belgrade, et sic oportuit finem facere*. Latinis scriptoribus *Addicere*, est condemnare, *addictus*, con-demnatus, ut pluribus probavit Savaro ad Ep. Sidonii Apoll. Aliud significat vox *Ad-dicter Gallica*, in Consuet. Wissanti art. 3 : *Par icelle coutume est deu double relief de la rente que doit l'heritage, s'il n'est expresse-ment Addicte par le bail à rente, etc. Id est, nisi expresse stipulatum*. Itali et Florentini *Additare* dicunt pro accennar col dito, digito monstrare, indicare.

* **ADDICIO**, *Tirocinium, Gall. Appren-tissage*, a verbo *Addiscere*, *Apprendre*, Stat-sabater. Carcasson. ann. 1402. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 568. art. 28 : *Nisi tam-en eciam quod dictus talis famulus sive suus magister primitus, pro sua intrata Addicio-nis sui ministerii, solverit dictos decem solidos Turonenses. Quasi pro Addicione, ut et Addicens pluries ibi, pro Addicente. Vide mox Addicere*. [** *Potius pro Aditio.*]

* Hinc forte *Adarle*, Homo novus et simplex; ineptus, vulgo *Innocent*, ninis. Litt remiss. ann. 1421. in Reg. 171. Char-toph. reg. ch. 540 : *Guillaume Monnin appella Pierre Louchin grant Adarle de villain.* [** *Vide Arlotus.*]

* **ADDISCERE**, In tironem recipere, admittere. Charta ann. 1333. ex Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 35 : *Dicti textores dice-bant, quod ipsi non debebant ad eorum mi-nisterium seu officium aliquem Addicere; nisi idem addicens per annos quatuor in dicto ministerio serviret..... Item et quod dicti draperii non poterant aliquem facere Addisci in domo sua, etc.*

ADDISRATUS. Vide in *Adirare*.

ADDITION, Leguleis Anglicis dicitur quod præter nomen et agnomen homini datur, quo illius status, gradus, conditio, ars sive ministerium, et patria designantur, quæ quidem in qualibet actione, in qua utlagra-ria seu exilium decerni potest, addi et ap-poni debet nominis rei, ex Statuto Henrici V. ann. 1. cap. 5. Rastallus.

* **ADDITIONARE**, Amplificare, augere, Gall. *Augmenter*. Annales Victoriani MSS. ad. ann. 1337 : *Johannes Andrea doctor ex-mius.... Clementinus glosavit et Speculum juris Additionavit*.

* **ADDOARE**, Servitium militare, prout feudatarū solent præstare, armis instruere. Charta Caroli reg. Sicil. ann. 1269. ex Reg. 50. Chartoph. reg. ch. 80 : *Quorum bonorum fructus, uncias auri tringata tres,... Johanni Trenchavaza... concedimus... in phe-odum nobile sub servitio infrascripto, videlicet quod pro viginti uncis ex quantitate prædicta sub servitio unius militis; et pro aliis uncis auri tredecim Addoare vel addoari tenetur, sicut alii feodatarii regni, juxta consuetudi-nem regni nostri. Vide Adobare 2. et Adoha-mentum.*

* **ADDONARE SE**, Clientem se profiteri, alicui addicere se, Gall. *Se donner à quel-qu'un*. *Addonatio*, Ipsa clientelaris profes-sio. Charta Philippi Pule. reg. Fr. ann. 1296. ex lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 417. v. col. 1 : *Concedimus insuper eisdem præposito, decano, thesaurario, et capitulo de gratia speciali, quod omnes homines et femi-nas nobiles aut liberos, de extra regnum vel de regno nostro, in castellania Petrafontis re-nientes ac venturos morari, qui se eisdem præposito, decano, thesaurario, et capitulo infra annum et diem Addonaverint seu se ad-voaverint ab eisdem, post talem Addonationem seu advocationem, ipsi præposito, decanus, thesaurarius, et capitulum in suos recipiant et retineant..... Quod si infra annum et diem, ex quo morari in dicta castellania ceperint se se memoratis præposito, decano, thesaurario, et capitulo non Addonaverint aut advo-averint; tunc anno et die prædictis elapsis, ipsos homines et feminas in sua advocatione*

vel Addonatione recipere non poterunt. Vide supra Aclamatio et in Advocare 3.

ADDORMIRE, Obdormire, somno sopiri, unde Galli *s'Endormir*, hauserunt. Itinerarium Burdegalese : *Est locus, ubi Jacob, cum iret in Mesopotamiam, Addormivit.*

* **ADDOZILLARE**, Perforare, duciculum dolio apponere, a vulgari *Douzil*. Vide *Duculus*. Charta Raimundi com. Tolos. ann. 1219. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 68. col. 1 : *Item nullum vetum habemus, nec deinceps habebimus in vinis vestris, que Addozillata fuerint ad vendendum ante nostrum vetum.*

* **ADOSILHARE**, Eadem notione, in Stat. collegii S. Cathar. Tolos. ann. 1401. ex Cod. reg. 4223. fol. 185. v° : *Nec presumat aliquis.... pipam sive dolium vini perforare vel Adosilhare, nisi de consensu prioris vel pincernae. Vide supra Abrocare.*

ADRETIARE, ADDRESSARE, juri stare, ex verbo *Drichtum*, Gall. *Droit*. [*vel potius jus, seu quod juris est facere, damna reparare, Gall. Redresser les torts. Vide infra Adresciare.*] Regiam Majestatem lib. 2. cap. 74. § 9 : *Si contra dominum suum, et non iuxta assisim, (purpresturam fecerit) tunc distinguitur occupator, ut veniat ad curiam domini sui, id Addressaturus.* Gervasius Dobroberensis ann. 1170 : *Quod erunt coram Domino Rege, die quem eis constituerit, ad rectum faciendum, et Addretiandum ei, et hominibus suis quod Addretiare debuerunt.* Charta Comitis Burgundie ann. 1227. in Tabul. Campaniae Thuani fol. 153 : *Si nos non voluerimus eis Adreciare ad dictum esgardum, ... si, quod absit, ipsum decadere continget, usque dum fuerit Adreciatum ad dictum et esgardum jam dictorum. Hinc vox Gallica Addresser.*

* **ADDUCIMENTUM**, *Præstatio*, quæ pro exemptione eundi in exercitum a vassallis penditur. Constitut. Freder. reg. Sicil. cap. 29 : *Quod nullus comes, baro et feudatarius cogatur aut teneatur aliquid solvere pro Adducimento; sed personaliter ire in exercitu teneatur modo prædicto, nisi necessitatibus articulo, etc. Vide Adhoa.*

¶ **ADDUCTIO**, Servitium in adducendis seu advehendis messibus, lignis, etc. Item in deducendis pecoribus, de loco in locum. Descriptio censuum et reddituum domini de Esa in Archivio S. Audomari : *Item quidam... debent Adductionem quæ Gallice dicitur Dreste... videlicet adducere animal vel animalia cuiuscumque generis fuerint, ubicumque censuarius voluerit in villam S. Audomari, et tunc debet duxtor vel ductores habere pastum.*

Charta ann. 1248. ex Chartul. Maurigniac. : *Quod homines de Buisseto, qui consueverant dictos bladum et arenam ducere de mandato dicti Robini ad certa loca consueta, similiter teneantur ducere ad eandem loca, prout est consuetum, ad mandatum abbatis et conventus de Maurignaco. De hoc autem venditione tenenda et in perpetuum observanda fideliter fidem dedit in manu nostra idem Robinus, quod in dictis duabus modis venditis et Adductione eorum jure aliquo nichil de cetero reclamabit, aut faciet reclamari.*

* **ADEBITATUS**, Oneribus publicis obnoxius. Stat. Montis-reg. pag. 236 : *Item*

statutum est, quod si aliquis inventus fuerit tenere aliquid commune, quod non sit Adebitatum, et aliquis sibi damnum daret cum bestiis, vel sine, quod non teneatur prædicta de causa aliquod bannum, etc.

* **ADECERDITÆ**, Haeretici, qui dicebant, Christo descendentes ad inferos, omnem animalium multitudinem occurrisse ei, et credidisse et, et liberatam fuisse. Ita Auctor Prædestinati lib. 1. hær. 79.

ADECIMARE, Decimam estimare, statuere. Stat. Cadubrii lib. 2. cap. 85 : *Et ad solvendum dictam decimam, et quod licitum sit illi, qui exigere debet decimam, et Adecimare et decimam facere, dummodo ille, qui decimam solvere debet, vel aliquis ejus familiaris sit in presenti.*

ADEGA. Testamentum Sancii II. Regis Portugalliae æræ 1286. apud Brandaonum tom. 4 : *Et totam Adegam meam de Macuilla, SS. cum omnibus cupis suis, quam emi pecunia mea.*

* f. Suppellex, Gall. *Meubles*. Locus sic legitur tom. 1. Probat. hist. geneal. domus reg. Portugal. pag. 50. ubi Testam. illud refertur ad ann. 1248 : *Item mando sive lego Durando Frojaz cancellario meo.... totam Adegam de Marvila, etc.*

¶ **ADELANTADUS**, Præfector, Senescal-lus, olim idem Hispanis qui nostris Gubernator et magnus Ballivus, teste Cobarruvia. Hispan. *Adelantado*. Thuan. lib. 14. pag. 422. Edit. Genevensis : *Ad cuius obsidionem Andreas Auria hærabat novis Hispaniarum Adelantado Camoriensi, id præfectura nomen est... copiis nuper confirmatus.* Rymer. tom. 8. pag. 619 : *Et super hoc mandamus omnibus et singulis Adelantantis, Justiciariis, Of-ficiariis, Capitanis castrorum, etc.*

ADELINGUS. Vide *Adalingus*.

ABELPHI, Monachi, Fratres ἀδελφοί, in Vita MS. S. Magnobodi Episcopi Andegav. cap. 26. Vide Meursium in *Ἀδελφάτῳ*.

¶ **ADELPHORUS**, Frater, Collega. Char-tarium Ecclesiæ Auxitanæ in Biblioth. San-german. cap. XLII : *Quia a sanctos canones prohibetur tali consanguinitas, ne jungatur a me et a meisque Adelphoris, tali absolutio invenitur. Hic agitur de matrimonio inter consanguineos contracto, quod Archiepiscopos Garciae dicunt neque a se neque a suis Adelphoris approbari posse. Hinc patet Adelphorum nomine intelligendos esse Episco-pos, quorum est in gradibus consanguinitatis dispensare : hos a suis collegis fratribus appellari haud insolitum.*

ADELSALC, Minister Principis, servus Principis : vox composita ex German. *Edel*, *nobilis*, et *Scalc*, servus, minister. Decre-tum Tassilonis Ducis Bajuvart. part. 1. cap. 7 : *Servi Principis, qui dicuntur Adelsalc.*

ADEMPRUM, vel **ADEMPRIVUM**. Cæsar Nostradamus in Hist. Provinc. pag. 398. ait esse jus quoddam a Comitibus Provinciæ subditis suis impositum, ad expensas facien-das pro maritandis seu nuptiis collocandis filiabus, pro expeditionibus Hierosolymita-nis subeundis, et pro terris acquirendis : quo casu eadem esset vis vocabuli, ac *Auxi-lit*, de quo suo loco. Sed videtur haec vox non solius Provinciae terminis circum-scripta, cum in Occitania, atque adeo in Hispania etiam *Adempri* nota fuerint, sumique ut plurimum pro quavis præstatione

videantur. Charta Raymundi de Termes, in Tabulario Carcasson. fol. 69 : *Nullum jus vel dominium habeo, nec jurisdictionem aliquam, nec Ademprum, nec habere debui in toto castro. Alia pro Castro Moissacensi, in Regesto Tolosano fol. 19. et 20 : Retinuerunt insuper quod Consules pro tempore con-stituti non sint immunes a collatione, quin conferant in quæstis et Adempris factis com-munitati villa per D. Comitem. Alia Charta ann. 1231. ib. fol. 68 : Venationes, feuda et alodia, expleta, et Adempriva, oblias et donationes. Alia Petri Regis Arag. ann.*

*1211 : Cum servitiis, usaticis, et aliis omnibus Ademprivis, etc. Curia Generalis Bar-cinon. sub Petro II. Rege Arag. ann. 1283. cap. 45 : Adempriva lignorum, pascuorum, et aquarum, castrorum... fiant prout est antiquitus fieri consuetum. Vide Catellum in Comitibus Tolosanis pag. 225. Foros Aragon. lib. 4. fol. 85; ex Observantis Regni Aragon. lib. 9. tit. Actus Curiar. § 8. Et Mich. del Molino in Repertorio pag. 26. Nes-cio an hoc pertineat quod habent Usatici Aquarum mortuarum : *Sint immunes ab omnibus quæstis, talliis et tollis, et mutuo coacto, et omni Ademptu coacto. Nam ejusmodi vocabuli ab ademptis rebus, originem recte, ut opinor, accersit Dion. Salvaingus in Tract. de Jurib. domin. cap. 40. Charta Willelmi Regis Rom. ann. 1252. in Probat.**

Hist. Sabaud. : Necnon Adempta, quæstas, tallias, alias exactiones consuetas, etc. Ita Ademptio in veteri Charta apud Columbum in Episcopis Sistaricensibus lib. 3. n. 13. idem sonat quod tolta. [Sebast. Fantoni Hist. Avenion. tom. 2. pag. 109. in Charta conventionis inter Ansponsum Comitem Tolosæ et Carolum Comitem Andegavie ann. 1251 : Item omnes cives Avenionis..... liberi remanent in perpetuum et immunes a tallia, quista et tollta et omni Adempto forsato, tam in mutuis dandis dominis.... quam in equis emendis vel aliis quibuscumque exactionibus.]

ADEMPREMENTUM, Eadem notione. Usa-tici Barcinonenses, cap. 18 : *Castrum cum Adempramento ejus, etc. cap. 109 : In ba-julia vel guarda unde quis habuerit hominat-icum vel censem, si hoc secundum bene posse suum defendere, habere debet... ibi moderatum stacamentum, et moderatum Adempramentum.*

ADEMPRARE. Charta ann. 1312. pro Par-riagio Castri de Venescio in Occitania, in 48. Regesto Philippi Pulchri Regis Fr. n. 29 : *Item quod homines dictorum locorum se possint Ademprare in locis circumvicinis, sicut consueverunt. Michael del Molino in Repertorio pag. 224. col. 4 : Milites et in-funciones possunt montes regales juxta forum Ademprare et pascere, etc.*

¶ **ADEMPREMENTUM**, in Annalibus Tolos. tom. 1. Instrum. pag. 4. Item tom. 2. Instrum. pag. 14.

¶ **ADEMPRIVUM**, Instrum. ann. 1229. apud Marten. tom. 1. Anecd. pag. 953. F : *Nullam questam, nullam exactionem, vel forciam, nullam demandam seu Adempri-um habeo, vel habere debeo aliquo jure, vel aliqua ratione.*

¶ **ADMIRIVUM**, Eadem notione, in Charta Petri Regis Aragon. ann. 1212. su-

perius laudata apud Acherium tom. 10. pag. 179. sed legendum est *Ademprivum*.

* Non unius significatio esse voces *Ademprum*, *Ademprivum*, aliasque illarum consimiles ex allatis a Cangio, ut opinor manifestum est: et quidem pro quavis præstacione sæpius accipitur; at non raro idem significare quod *Usagum*, seu jus utendi aliqua re, pascuis nempe et forestis aperte docent quæ sequuntur. Pariag. inter Reg. et condom. villa de Cuquo ann. 1319 ex Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 343: *Item quod concedatur dictæ universitatì, quod Adempriva seu pascua communia, quæ dicta universitas nunc tenet,....im posterum similiter teneat.* Alia ann. 1341. ex Reg. 72. ch. 250: *In quo (loco) dicta universitas (de Angulis) et homines ejusdem habent et habere consueverunt Ademprivum, sive usum depascendi sua animalia et ligna scindendi. Rursus alia ejusd. ann. ex cod. Reg. ch. 368: Item etiam quod (homines S. Amancii) usum habeant,.... Ademprivum ligandi et fustes pro suis necessitatibus,.... tailliandi.* Charta ann. 1391. ex Reg. 148. ch. 59: *Item habent usum, Ademprivum, libertatem, franguesiam et consuetudinem piscandi cum quibuscumque tesuris, retribus et modis consuetis,.... Item habent usum, Ademprivum capiendi, cum quibuscumque modis et thesuri, quæcumque animalia fera et silvestria.* Regist. A. Cam. Comput. Paris. fol. 3. v°: *Ordinatio super Ademprivis seu usibus, quos vel quæ aliqui possent in dictis forestis proclamare.* Sed et observandum est Joan. Nostradamum in Vit. Poet. Provinc. ubi de Raimundo, Berengerio pag. 104 vocem *Ademprum* interpretari *Emprunt*: *Jamais n'furent contraints payer aucun impots, tolles, quistes ou Adempres, que nous disons levées des deniers, quistes ou Emprunts.* At quo vade nescio. Longe diversa notione

* *ADEMPRIVUM*, in Stat. sabater. Carcasson. ann. 1402. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 562. art. 12: *In casu vero quod ille seu illi, qui facerent Ademprivum sive invitacionem gencium dicti ministerit, pro communiione seu sepultura talis infirmi seu mortui, etc.* Ubi *Ademprivum*, idem est atque *Invitatio*, *vocatio*, *monitum*. Vide *Azempre*.

* *ADEMPTRARE*, pro *Attemptare*, Tentare, ad malum inducere. Gezo Abbas de Corpore et Sanguine Domini, apud Murrator. tom. 3. pag. 278: *Ut discas quod indignis, et fucate Mysteriorum secreta celebrantibus a diabolo preparantur insidiae, et magis magisque Ademptantur, qui non aequo animo communicare festinant.*

* *ADEMPIARE*, Æstimare, ad æris pretium redigere, Gall. *Apprétier*, évaluer. Charta ann. 1231. inter Probat. tom. 3. Hist. Occitan. col. 357: *Haec omnia prenominata fuerunt Adempta coram nobis ad valorem xvij. libr. viij. solid. Melgor. per annum.* Vide supra *Adærare* 1.

* *ADEMPTIO*,

* *ADEMPTUM*, Vide *Ademprum*.

* *ADEMPLICUM*.

* *ADENS*, a verbo *Adesse*, Præsens, assistens. Vide *Adentia*. Vita S. Amati tom. 6. Aug. pag. 723. col. 2: *Laborantibus Adens, oppressis in judicio succurrrens, viduis consuls et orfanis, etc.* *Adeser* vero, pro Addicere se alicui, in Vit. SS. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 349. v°. col. 1: *Après la as-*

cension de notre Seigneur, il (S. Marceau) *Adesa tousdz à S. Pierre.*

ADENTIA, Præsentia, a verbo *adesse*. Charta Cresimyri Regis Dalmatiæ ann. 1059. apud Jo. Lucium lib. 2. Hist. Dalm. cap. 15: *Illud in audiencia et Adentia prælibatum astantium autorizo.*

ADEPS. Joan. de Janua: *Adeps, pinguedo exponitur, ex ad, et epulum, quia epulis pinguedo solet addi ... Adeps proprius pinguedo interior, et quæ intestinis annexa est.* Papias: *Adipata, edulia Adipe condita, cibi pingues.* Descriptio Bonorum Monasteriorum Sanctimonialium Deiparæ Suezion. ann. 858: *Adipis modii 100. ad diversu Monasterii luminaria, et ad condiebos cibos Sanctimonialium vel supervenientium hospitum.* Charta Caroli C. pro Monasterio Sangermanensi: *Et pro modiis viginti Adipis, etc.* Statuta Cluniacensis Petri Venerabil. cap. 15: *Statutum est ut omni die Adventus Domini, excepta prima Dominica, ab Adipe qui in 12 lectionum festis usu esse solebat, omnes abstineant.* Adde cap. 53. Petrus Diac. lib. 4. Chr. Casin. cap. 66: *Non carnes, non Adipem, non vinum ab illo tempore sumpsit.* Adeps vero differt a sepo vel sevo: *Sevum enim animalium pinguitudo est, plusque terrestris naturæ participans, et, cum refrixit, glaciatur, et fragile est, atque ægre liquefit, liquatum vero celerrime densatur: adeps autem contrario modo se habet, nam liquidior est minusque duratur.* Adipem autem seu sevum sua ætate in lucernis adhibitum testatur etiam S. August. lib. 2. de Morib. Manich.: *Quid de Adipe respondebitis, qui prope omnes Italas Lucernas illuminat?*

ADEPSIT, pro *adeptus est*, occurrit apud S. Eulogium Cordub. in Apologetico.

ADEPTICUS, Qui de facili acquiritur. Jo. de Janua.

ADEPTUS, Exponitur δωράν λαζῶν, in Gloss. Græc. Lat. [Qui gratis accipit.]

* *Adepti dicuntur in arte chimica, Parac. et Helmont. Mystæ, imo ἴποττα.*

* **ADERARE**, pro *Adaerare* 1. quod vide, in Charta ann. 957. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 99.

* **ADEREPLARE**, *Eposeir*, in Glossar. Lat. Gall. ann. 1342. ex Cod. reg. 4120.

* **ADESCARE**, Buccella in os inserta pascere, in os, vel rostrum escam indere. Gall. *Abbequer*. Glossæ Lat. Græcæ MSS. *Adesco, socio, φυμάτῳ.*

ADESCATIO, *Dieta, cibatio*, apud Matth. Silvaticum in Pandect.

* **ADESITARE**, Astringere, cogere. In Glossis Latino-Græcis. *Adesitat, συνθλάνειν, οὐνάγειν.*

* **ADESTARE**, Attestari. Placitum sub Childeberto III. ann. 711. tom. 8. Collect. Hist. Franc. pag. 676: *Itemque inluster vir Raibertha comite palate nostro Adestare videbatur, etc.*

* **ADESTRARE**. Vide *Addextrare*.

ADEVANTAGIA, idem quod Gallis *Avantage*, quod ultra partem recipitur, verbi gratia in Foris Aragon. lib. 5. est titul. : *De Adevantagiis, quas uxore premortua, vel ipsa superstite, vir, aut ejus successores habere debent. Alter: De rebus, sive Adevantagiis, quas vir et ejus hæredes habere debent ante partem.*

* **ADEXTRARE**, **ADEXTRARIUS**. Vide *Adextrare*, etc.

* **ADEXTRATOR**. Vide *Addextratores*.

* **ADFABER**, Arte peritus, in Glossis Græco-Latinis MSS. *Adfaber, ἄντεχος, utique pro ἄντεχος.*

* **ADFATIMIRE**. Vide *Affatomia*.

* **ADFATIUS**, ἀπλεστός, πρόφασις, προσπίλα, in Glossis Latino Græcis MSS. *Alloctio, colloquium.*

ADFATOMA. Vide *Affatomia*.

* **ADFATOMARE**, Donare per *Adfatomiam*, i. e. Festucam in sinum ejus, cui donatio fit projiciendo. Vide *Affatomia*. Epist. Witechindi abb. Corb. novæ ad Gerardum abb. Corb. vet ann. 1196: *Albertus frater noster ex Wittemone anima sue symbolum luminis perpetuum S. Vito Adfatomavit; ideo beneficium hoc ei fecimus, ut aliquando in cucullo jaceret.*

ADFFECTATORES, *Petidores*; in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641.

* **ADFFECTATUS**, *Affectus, dispositus*, Gall. *Intentioné, disposité.* Acta SS. Martii tom. 2. pag. 451. E: *Cum venerabilis et discretus vir..... ad dictum nostrum Monasterium pie Adfectedatus desideraverit.... habere aliquas reliquias, etc.*

* **ADFERIAL**, quasi *Ad feriale*: Aqua quæ super mortuorum sepulchra litabatur. Gloss. Lat. Gr. *Adferial, ὑδρεύοντα τοῖς τοῖς νεκροῖς οπωδόμενον.*

Arferia, apud J. Laurentium in Amalthea. [** Vide *Forcell*. hac voce.]

* **ADFEUDATUS**, Qui nomine *feudi* posidet. Charta ann. 1221. ex Reg. 71. Chartoph. reg. ch. 34: *Item sciendum quod servientes ecclesia Adfeudati, non sunt nec posunt esse de usagio villæ sine consensu abbatis.*

ADFIGDARE, **ADFIGDUCIARE**, Vide *Adfida*re.

* **ADFIGDARE**, Fide data promittere, obligare se. Fundat. Ardene ann. 1138. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 7: *Hoc autem futurum esse ratum et firmum Adfigdaverunt canonici et Matthæus presbyter S. Germani.* Vide *Adffidare* 1.

* **ADFIGATIO**, *Action affigendi.* In Glossis Latino-Græcis, *Adfigatio, προστίθωσις*.

ADFIGERE, Vox propria in Legibus, cum sc. Capitulum aliquod iis additur, adfigitur. Leges Luitprandi Regis Longob. tit. 63 [** Lib. 6, cap. 34]: *De servis fugacibus, quia jam antea [** al. unde quidem antea] Capitulum istum Adfiximus, etc.* Tit. 54 [** Lib. 6, cap. 23]: *Ideo autem hoc scriptimus, quia et si Adfictum [** al. Affixum] in Edicto non fuit, etc.* Adde tit. 69. § 5. tit. 75. § 1. tit. 91. § 2. tit. 104. § 4. tit. 110. § 1. Tabularium Casauriense: *Quia Dom. Luitprandus Rex in suo Capitulari Affixit, ut quicunque de re sua, etc.* Charta alia ex eodem Tabulario: *Ea iterum dominus Ludovicus Imp. in sua capitula Affixit, ut ubi ex utraque parte Ecclesiasticum fuisse, rectores earundem Ecclesiarum, si se familiariter pacificare velint, licentiam habent.* [** Est *Fixum reddere* quod de legibus sæpe usurpat in Theod. Cod. e. & leg. 18. lib. 6. tit. 4; leg. 139. lib. 12. tit. 1.]

* **ADFIGURARE**, pro *Figurare*. Utitur Diomedes lib. 1. Art. Grammat. [** Gell. N. A. lib. 4. cap. 9.]

AFFILIARE, In filium adoptare. Anianus ad leg. 2. Cod. Theod. de Legit. hered.: *Adoptivum, id est, gestis ante curiam Affiliatum.* Vita MS. S. Gaugerici Episc. Camerac. lib. 1. cap. 4: *Illum vero deinceps ardentissimo dilectionis affectu Affilians, etc.* [Chron. Farfense apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 434: *Lupardus Scario cum uxore sua Vettula; Lupulus Affiliatus ejus cum uxore sua Rodiperga.*] *Affilius* or *adopté*, in Consuetud. Sanctonensi art. 1. Honoratus Bonnor Saloniensis in *l'arbre des Batailles*, 4. parte cap. 106: *Je traite la question, scavo, si la Reine Jeanne de Naples a pu Afflier le Roy Louis, etc.* Vide Caium in Instit. Parerga Alciati, et Cujac. lib. 7. Observ. cap. 15. [** Gaii inst. epit. lib. 1. tit. 6, § 1: *De adoptivis, hoc est Affiliatis.*]

AFFILIATIO, **AFFILIATI**, Adoptio in filium. Gloss. Lat. MS. Regii Cod. 1013. et Gloss. Isid. : *Affiliatio, adoptio, pene naturae initatio.* Habentur etiam eadem verba in Brevioloq.

AFFILIATIO, Acquisitionis species. Chro-nicon. Farfense pag. 657. et 663: *Solenni donatione contulerunt, que ad eos ex conces-sione Regum, Reginarum, vel Ducum, vel per Affiliationem, vel comparationem, vel alium quemlibet attractum pervenerint.* Vide *Filiolatus*.

DESAFILIARE, Exhaeredare. Fori Oscae ann. 1247. fol. 24: *His rationibus pater potest Desafiliare filium suum, si viderit patrem captum, ... si noluerit pater vel mater Af-filare illum, vel haeredem facere, etc.*

* **ADFLARE**. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641: *Adflarat, addiderat.* [** Cod. 4778: *Adflarat, adspiraverat, asperserat vel ad-sparscerat.*] *Adflavit, adtegit.* [** Vide *Adfu-lare*.]

* **ADFORARE**, Estimare, forum seu pre-tium imponere, constituere. *Afforatio, Ipsa estimatio.* Vide *Afforare*. Charta. ann. 1270. ex Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 151: *Guillelmus de Karentio miles.... Adforavit et ad forum posuit Amisium et Guillelmum Daberti..... ad lx. solid. Turon. eidem militi et ejus haeredibus seu mandato reddendis annis singulis.... Promittens idem miles per stipula-tionem solemnum, quod contra Afforationem, manumissionem et quitationem istas... non reniet.*

ADFRAMIRE. In Pacto Legis Salice ti-tulus 49. concipitur de *Adframire*, ubi in Editione Pitheana est 48. de *Afatomie*. Vide Wendelinum, [et Cl. Eccardum: cui de *Adframire*, vel de *Adramire*, idem sonat quod de designatione haereditis per ramum vel festucam in sinum alicuius projectam facta.] [** Vide *Adramire*, neque enim aliud sonat.]

* **ADFRONTARE**, Terminari a parte, qua-*gri frons dicitur*. Charta ann. 898. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 33: *Dono nobis vineam.... et Adfrontat ipsa vinea de parte circū, etc.* Unde *Fines sive Adfrontatio-nes*, in Epist. Joan. XV. PP. ann. 985. Vide *Affrontare* et *Affrontatio*.

ADFRUTABULUM, *Vasculum*, in Glos-sis Isidori. [In excerptis Pithœi, *Adsutabulum*. Forte *Acetabulum*: quod vide sis.]

* **ADFOLARE**, Pro *Adsolare*, Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Adfolavit, leviter tetigit.* Vide *Adsolare*.

* **ADFURCILLARE**. *Adfurcillavi, sor-bui, labefactavi, concussi.* Placidus apud Maium.

¶ **ADGAUDERE**, Gratulari, gaudia so-ciare cum aliquo, Gall. *Se conjour.* Vita S. Syonis Episc. Persæ, in Actis SS. Junii tom. 2. pag. 290. E: *Preces et hymni lau-disoni aera gratificant: cœlum ipsum Sanctis favere, sol totis radiis Adgaudere videbatur, adeo dulcis aura et dies serena illuzerat.*

¶ **ADGENICULARI**, Ad genua provvolvi, Gall. *s'agenouiller.* Tertull. de Pœnit. cap. 9: *Presbyteris advolvi, charis Dei Adgenicu-lari.* Ibi de publice poenitentibus agitur, qui ad Episcoporum, Presbyterorum atque Confessorum pedes sese prosternebant, ubi illos habebant obvios ac maxime ad fores Ecclesiæ. Vide *Pœnitentes*. [*Vide infra Ag-geniculare.]

ADGISTARE. Vide *Agistare*.

* **ADGLIVATUS**. Glossar. cod. Reg. 7646: *Adglivatum, oblicum, curvum.*

ADGNÆUM Representare, apud Guill-mannum in Explicatione vocabulorum ævi inferioris lib. 1. cap. 9, *Auff gnad und ungnad stellen, exponentur.*

ADGNASCI, JC. sæpe est pro nasci: inde *agnatio*, pro liberis, aut liberorum procreatione, apud Marculfum lib. 2. form. 29. ut et in leg. 1. Cod. Theod. de Colle-giatis, in leg. 19. eod. Cod. de divers. Offic.

ADGRAVARI aliquem, in Jure Hunga-rico, punire victimum, *Meghunet, terheini birsagolni*.

* **ADGRAVARE**, Molestiam vel damnum inferre, in Chron. S. Petri Vivi ad ann. 999.

¶ **ADGRETTUS**, et **ADGARTUS**, *Aggres-sus*. Amalthea J. Laurentii.

ADHABERE, pro *Habere*, tenere, possi-dere. Tabular. S. Victoris Massil. sub ann. 12. Caroli M.: *Et sicut alias res ipsas, que justa ad Dominum Regem Karolum obtingebant, in aloda Antener Adhaberet per ipsam misculationem, seu et ipsam Caladium villam visus fuit de ipsa casa Dei abstrahisse.* Charta Arnulfi Regis apud Baldric. lib. 1. Chron. Camer. cap. 62: *Et quidquid exinde fiscus noster exigere poterat, in luminaribus ipsius Ecclesie concinnanda perpetualiter concessimus Adhabendum.* Adde cap. 77. Tabularium Brivatense cap. 252: *Habeatis atque possideatis jure proprio Adhabendum, vendendum, donandum, etc.* [** f. ad ha-bendum] Tabularium Ecclesie Viennensis fol. 24: *Tantum et nos vobis ipsas res jam dictas et superius scriptas manibus tradimus atque transfundimus, perpetualiter Adhabendi, vendendi, donandi liceat, communandi, vel quicquid exinde facere volueritis, etc.*

¶ **ADHABITARE**, Juxta seu prope ha-bitare. Gloss. Lat. Græc. *Adhabito, προσιστῶ.*

ADHÆREDARE, Mittere in possessio-nem: *Adheriter in Consuetudinib. Hannoniae cap. 77. 80. Montium cap. 46. Came-rac. tit. 1. art. 3. Insulæ tit. 1. art. 56. 156. Tornacensi tit. 20. art. 25. etc.* : *Pater-nis haereditatibus Adhaereditatus*, in Vita Lietberti Episc. Camerac. cap. 2. Compo-sitione inter Will. de Hollandia et Ludovicum Comitem de Los ann. 1206. quæ extat in

Regesto Honorii III. PP. lib. 1: *Ad dictum et arbitrium D. Philippi debet dominus Wil-lelmus Adhaeredare Comitem de Los de omni-bus supradictis. Occurrit ibi non semel. Jo. de Condato. MS. in Dominican.* :

Le siecle en as Adhareté

Chron. Flandriæ cap. 86: *Et la se dessaisit de sa terre, et en Adherita sa fille.* Vide *Hæreditate et Adhereditare*.

¶ 1. **ADHÆRENTIA**, Societas, adhæsio, Gall. *Liaison, union*: olim *Adhérence*. Rymer. tom. 2. pag. 503: *Personæ..... captae vel propter Adhærentiam alterius partium punitæ, revocabuntur.* Litteræ Radulfi Comitis Stafford. ad Joh. de Charnel, Constabul. Burdigal. ann. 1352. apud Marten. tom. 1. Collect. Amplis. col. 1468: *Sexcentum 55. libras.... quas ipse certis diversis locis ratione Adhærentiae suæ eidem Domino nostro Regi factæ amittebat.* Diarium Belli Hussitici lib. 3. apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 190: *Plurimi Taboritarum Presbyteri, magna[m] habentes populi confluentiam et Adhærentiam, dimisis SS. Doctorum.... Senten-tiis, suis propriis ingenii elaboratis Glossis, antiquum et novum interpretati sunt testa-mentum.*

¶ 2. **ADHÆRENTIE**, Appendices, ea quæ adhærent, Gall. *Dépendances*. Vita S. Henrici Imp. tom. 3. Julii pag. 759. C: *Contulimus præterea ad supra dictam sedem Episcopalem prædia, Ecclesiæ, vicos, villas cum omnibus suis pertinentiis sive Adhærentiis, videlicet utriusque sexus mancipiis, areis, ædificiis, terris cultis, viis et inviis, exitibus, redditibus quæsitis et inquietundinis, silvis, sagenis, venationibus. Eadem notione legitur apud Ludewigum Reliq. MSS. tom. 5. pag. 555. [** Tacit. Hist. lib. 2. cap. 25: *Vineis modica silva Adhærebatur.*]*

* Charta ann. 875. inter Probat. tom. 1. Hist. Occit. col. 127: *Cum mansis, pratis, pascuis, silvis, farinariis cum omni integritate, et Adhærentias eorum.*

1. **ADHÆRERE**, pro *Adjungere*. Anastasius in Stephano III. PP: *Adhærens eidem Imperiali misso, quendam proprie gentis nefarium virum, etc.*

¶ 2. **ADHÆRERE** *Saxos*. Forte Con-vellere, vel auferre silices, Gall. *Arracher, ôter*. Agnello in lib. Pontif. apud Murat. tom. 2. pag. 178. col. 2: *Alii tondebant sa-licum ramos qui operiebant gloschomum, alii lustrabant desuper virentes herbas, alii evel-lebant ebulos sagineos, Adhærebant Saxos, velocius ut discurrent rotas.*

* 3. **ADHÆRERE**, Admovere, applicare, fulcire, Gall. *Appuyer*. Stat. crimin. Saone cap. 35. pag. 75: *Nec liceat alicui appodiare vel Adhærere domui habitationis alicuius.... scalam aliquam, trabem, vel ingenium, etc.* A quo verbo nostri *Adherere*, *Aherdre*, *Aerdré*, *Aerdre*, aliaque ab eadem origine accersenda, variis notionibus dixerunt, sa-cile ex ipsis locis intelligenda. Lit. ann. 1368. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 395. et 396: *Nous sommes enhers, Adheris, Adherdons et Adherissons aux appellations faites.... se par raison de la Adhesion et Adherment ès appellations dessus dictes.* Lit. remiss. ann. 1396. in Reg. 149. Chartoph. reg. ch. 330: *Ledit Jehan se affellonnassit tousjours en menassant ledit Huguenin d'atrep-ter et Adherdre aus mains.* Ch. ann. 1440.

in Chartul. 21. Corb. fol. 248. v° : Porra ledit acheteur..... prendre et Adherdre aus quels desdits heritages pour le tout que mieux lui plaira. Lit. Ludov. X. ann. 1315. in Reg. A. Cam. Comput. Paris. fol. 79. v° : Le peuple de Flandres par les mauvez rapsors et par les mauveses paroles..... à ce que il s'Aherdirent à liet se mirent en rebellion contre nostre dit seigneur et pere. Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. ch. 107 : Ainsi comme ledit curé le tenuoit soubz lui, ledit Symonnet le Aherdi par les cheveulx. Aliae. ann. 1382, ex Reg. 120. ch. 275 : Biset procedant de pix en pix le prist et Ahert par tele maniere, etc. Assis. Hierosol. lib. 2 cap. 22 : N'Aerder au dit de son aversaire. Lit. remiss. ann. 1376. in Reg. 109. ch. 275 : Ernouli issi hors de sa grange tout nu en sa chemise, et se trait par devers ledit Bertin pour lui Aerdre. Unde Aerdresse, in iisd. Assis lib. 2. cap. 73. cuius titulus est : De quelques choses l'on ne se peut defendre par l'assise, ne par l'usage de Aerdresse de bataille. Guill. Guiart. :

Car o les autres s'Aerdi
Aus Anglois etc.

Le Roman du Dit du Chevalier :
Car par ces cinc dois Aherdoit, etc.

Bestiarius Ms. :

Ne va pas sus et jus volant,
Ne as viandes Aberdant.

Ahierde in Poem. Roberti Diaboli Ms. :
Lors se fist tenir et Ahierde
Qu'il ne caie, etc.

* Unde Adherdant, vulgo Adherent, Qui alterius partes tuetur, in Sent. ann. 1331. ex Chartul. 2. Fland. ch. 584 : Ceaux de la ville de Gand et leur Adherdans, etc. Ahers, Alligatus, inhærens. Sermo S. Bernardi : A quel gent everons nos coes, cui nos veons estre si Ahers et si engraciez ens terriens solas et ens corporiens, k'il departir ne s'en puyent. Bestiarius MS. :

Quant bien le sent o soi Ahers,
O soi le plonge tout envers
Enni infer ou plus parfont.

* Unde Desaherdr, pro Expedire, vulgo Débarrasser, détacher, ibid. :
Tea cornea l'estuet Desaherdr,
Ou la vie te convient perdre.

* Hinc etiam Enhers, appellarunt quosvis fructus terræ cultæ inherentes. Lit. remiss. ann. 1468. in Reg. 194. ch. 301 : Le suppliant bailla à labourer... plusieurs pieces de terre à moitié des blez et autre Enhers qui y croistroient.

* Ahiers, Captus, circumdatus, Gall. Pris, entouré. Philip. Mouskes :
Et quant le roy se vit Ahiers
Par tout, de long, et de travers, etc.

* ADMANSSARE, Pensationem pro mercibus exportandis statutam persolvere. Arest. parlam. Paris. ann. 1384. 30. Jan. ex Cod. reg. 9822. 2. fol. 142. v° : Quod nullus extraneus, qui non est burgensis Paris, potest ducere mercaturas suas per sub pontem Paris, usque ad pontem de Mante, nisi habeat societatem unius mercatoris de Paris, et opportet quod ille mercator de Paris. rendat et emat omnia nomine suo et non nomine extranei, et quod res sint Adhansasae. Vide Hansa I.

* ADHECARE, Adæquare, parti in æquas partes, Gall. Diviser en parts égales.

Comput. ann. 1382. ex Tabular. S. Vulfranni Abbavil. : Item pro ponderando lanas in granario capituli partitas dominis; ... et pro illo qui Adhecare partes, ... iiii. sol vj. den.

* ADHENAYRIA. Vide infra Azenayria.

* ADHERBARE, Agrum in pratum seu herbam redigere. Charta ann. 1459 : Ipsa prata.... a paucis diebus citra apra-data et Adherbata, etc.

* ADHEREDITARE, Dotare, mittere in possessionem. Acta SS. Junii tom. 4. pag. 588. D : Index est Florinorum nobile Canobium in honore Dei... sumptibus ejus constructum, paternisque hæreditatibus Adhereditatum. Vide Adhæredare.

* Charta Margareta comit. Flandr. ann. 1274. ex Chartul. sign. Decanus S. Petri Insul. fol. 141. v° : Nos de ipsis decanum et ecclesiam S. Petri Insulensis, coram dictis hominibus, investivimus et Adhereditavimus legitime et in possessionem posuimus corporalem. Ayreter, eodem sensu, in Charta ann. 1287. ex Chartul. Namurc. Cam. Comput. Insul. fol. 7. v° : Nousdis sires li cuens lidit Guyor son fil, de Baileul et de toutes ses appartenances et de la justice et seignorie Ayreta bien et à loy selone no jugement et receut à homme..... C'est Ayretance bien et souffisamment selonc le connissance, l'usage et le loy de le terre de Flandre et par no jugement faine, etc.

* ADHERMALES TERRÆ, Vox vernacula quæ idem fere significat atque apud nos Terres Ermes. Prædia fere deserta et inculta quæ ad Terras hermas prope accedunt. Edictum Philippi IV. ann. 1314. apud D. De Laurero tom. 2. Ordinat. Reg. pag. 22 : Et quamvis res ipso tempore concessio num quodam desertæ, quondamque incultæ et aliae Adhermales, seu mediæ valoris essent.

* ADHESIA. Vide supra Achlesia.

* ADHIBERE. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641 : Adhibet, promisit vel præstittit. Adhibete, præsentem facite, invoke. [** Cod. 4778 : Adhibuit, admissi, assumpti, adjuncti, juxta positi, adfines, proximi, confines.]

* ADHOA, sumitur ut plurimum pro jure Relevii, aut Racheti, uti passim videre est apud Andream de Isernia et Mattheum de Afflictis in Consuet. Neapolit. Marinum de Freccias de Feudis Sicil. lib. 2. tit. de Relevio, in principio; Jacobum de Axello Neapolitanum, in tractatu de jure Adhoa, Relevii atque Subsidii, edito Lugduni ann. 1558. Joan. Franc. Capiblancum in tractatu de jure et offic. Baron. erga vasallos, pragm. 1. n. 56. etc. Exponitur servitium militare, in Charta Joannæ Reginæ Siciliae ann. 1366, qua Margareta Borbonia Imperatrix Constantiopolitana Margotæ de Novavilla Magistræ suæ quoddam casale concedit, movens in capite a Curia nostra sub certo militari servitio, seu Adhoa. Vide Adhoa, Adobare et Anubda. [** Apud D. Winspeare in Histor. jur. feod. Notar. pag. 154 memorantur : Prestazione a titolo di Adhoa. Prestazione detta Adoa del castello. Prestazione dette Adoa di Agosta.]

* ADHOAMENTUM, Eadem significatione occurrit in Statutis Honori IV. PP. pro regno Neapol. apud Odoricum Raynaldum ann. 1285. n. 48. Diploma Caroli Neapolitanæ Regis filii ann. 1328. apud Ughellum in Episc. Aprutinis : Sub feudali servitio seu

Adhoamento. Adde Chron. Ricardi de S. Germ. ann. 1235. et Bullarium Casinense tom. 2. pag. 175.

* ADHOGAMENTUM, in Charta Friderici II. Imp. ann. 1221. In codem Bullarium Casinensi tom. 2. pag. 252 : Eximentes castra, casalia, et homines ipsius Monasterii ab omni jugo servitutis vel Adhogamenti, sive de demanio, sive de feudis fuerint.

* ADHORTATUS, in significatione passiva, Invitatus, Gall. Exhorter. Epist. 42. Nicolai I. PP. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 434 : Theutgaudus atque Guntharius tunc episcopi..... nequamquam ad conjugem proprium reverti suacione fecerunt..... juxta quod a Sede apostolica crebro fuerant Adhortati, etc.

* ADHOSPITARE, In loco collocare. Dyc. Cretens. : Martem et Concordiam multis immolationibus sibi Adhospitare; id est, ut in eodem quasi hospito habitarent, efficerent.

* ADHUMATIUM, Humatio, sepultura, Gall. Enterrement. Testam. Heriberti Viromand. comit. ann. 1059. in Suppl. ad Aubert. Miraeum. pag. 304. col. 1 : Ecclesiis sub meo dominio fundatis, unicuique c. solidos post obitus mei Adhumationem enumerari volo.

* ADHURIUM, Cæruleum, Gall. Azur. Acta Inquisit. Carcasson. Ms. ann. 1308. fol. 64. v° : Ostenderunt mihi quemdam librum valde pulcrum et cum obtina littera Bononiensi, et peroptime illuminatum de Adhurio et minone, ubi erant Evangelia in Romancio et Epistolæ Beati Pauli. Vide Adurinus.

* ADHYCERE, pro Adicere. Rymer. tom. 2. pag. 469 : Adhycientes, quod si aliquid contra vel ultraformam... fecerunt, etc.

* ADJACENTIA, Loca vicina eidem domino, aut dominio parentia, vel subiecta, adjacentia, appendices; Dependances. Placitum Clodovei III. tom. 4. Actor. SS. Ord. S. Bened. pag. 619 : Cum omni integritate sua vel Adjacentias, etc. Charta Alaman. n. 26. apud Goldast. : Prædictum locum cum omnibus Adjacentiis. n. 39 : Cum omnibus Adjacentiis et adpendititis. num. 50 : Campis, pratibus, silvis, Ajacentiis et appenditiis. Charta Odonis Bajocensis Episc. : Deinde terram reddo que dicitur ... cum Adjacentiis suis. Utuntur præterea Flodoardus lib. 1. Hist. Rem. cap. 20; Historia Translat. S. Guthlacii num. 15. etc. Vide l. 2. Cod. de Bonis vacantibus. [** Ubi interpretum nonnulli Adjacentia de mobilibus accipiunt. Vide etiam Th. Cod. lib. 10. tit. 8. l. 1.] [Item. tom. 3. Analect. Mabillon. pag. 68.]

* ADJACENTIARI, Equiparari, componi, juxta ponit, comparari. Charta permutationis inter Petrum de Ferreriis... et inter Bernardum et Galhardum de Sentis ann. 1304. ex Archivo D. Marquisii de Flammarens : Confrontatio et Adjacentiatis inter terram dicti domini Petri ex parte una et vineam Guilhermi Sabaterii, etc.

* ADJECTIVUS, pro Adjectivus qui vadimonium deseruit, Gall. : Qui s'est laissé juger par defaut. Vide Abjective.

* Adacticus legit Mart. Lyd. Gloss. in Nic. de Clemangis.

* ADJANCIAMENTUM, In districtu parlementi Burdigalensis idem est, quod alibi Augmentum dotis nuncupatur; incrementum scilicet dotis quod mortuo marito uxori

superstitione redditur supra dotem propter nuptias; vulgo *Agencement*, dictum a Gall. *Agencer*, convenire, pacisci, quia ex an-tactis pactionibus statuitur ac definitur. Nisi sit a voce *Adjecement*, quam dixerunt pro incrementum, perfectio. Lit. ann. 1366. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 295. col. 1 : *Les consuls et habitans nous ont fait humblement supplier que pour l'Adjecement de la force et defense de ladite cite, etc.* Testam. Bertr. de Galhaco ann. 1293. in Reg. 4. Armor. gener. pag. 2 : *Item recognovit se habuisse in dotem..... ducentas libras Turonenses, quas una cum Adjacemento voluit dictae mulieri reddi.* Vide *Gregorium in Syntagma juris univ. lib. 9. tit. 23. cap. 5. et Boucher d'Argis tract. des cas nuptiaux et de la survie, cap. 2. num. 2. pag. 27.* Vide infra *Agentiamentum*.

¶ **ADIAPHORISTÆ**, Inter Evangelicos dicti sunt qui paulo post incepitam, uti vocant, reformationem, indifferenter quosdam Ecclesie ritus retineri posse censebant. Hinc gravis inter illos dissidii causa, alius edictum seu decretum *Interim* rejicientibus, aliis duce Melanchthonne multos ritus tanquam *Adiaphorus* admitti posse defendebat. Haud ita sentiebat Calvinus in Epistolis 15. 85. 115. in quibus Melanchthonis suggestiis moderationem, ait, *Ceremonias Ecclesiae Romanae animarum laqueos esse: quamvis inter illas Adiaphora sint plurima, et tolerabiles ineptiae.* Vide Hofmannum in hac voce.

* **ADIBILIS**, Accessu facilis. Memoriale H. Cam. Comput. Paris. ad ann. 1413. fol. 13. r^o : *Præstitutum juramentum solitum et cautionem de xij. lib. Turon. quia de patria non secure Adibili, videlicet de Britannia, etc.*

¶ **ADICERE**, pro *Adjicere*, apud Rymeri tom. 2. pag. 99. et alibi passim in MSS, nec raro apud Antiquos. Vide *Antiquarium Jan. Laurenberg*.

ADJECTAMENTUM, in l. 242. D. de Verb. sign. [** ubi Haloand. legit] *Addimentum* in l. 7. D. de Legal. 2. et alibi. [** *Addimenta*, *Adjectamenta* ex Placido apud Maium et in Gloss. Cod. reg. 4778.]

¶ **ADJECTIRE**, In jus vocare. Vide *Adjictere*.

* **ADJECTIVARE**, *Faire adjetif*, in Vocabul. compend.

¶ **ADJECTUS**, Additio, additamentum. Hist. Delph. tom. 2. pag. 152 : *Sub hujus conditionis Adjectu.*

¶ **ADJENCIE**, pro *Adjacentia*, Appendices. Tabularium Calense pag. 176 : *Dedit cum omnimoda justitia dictæ villa intus et extus, et totius territorii aisanicarum, Adjenciarum et pertinentiarum ejusdem, etc.*

* **ADJENCIUM**, Quod *Adjacet*, quod vicinum est, appendix. Charta ann. 880. ex Chartul. eccl. Vienn. fol. 36. r^o. col. 1 : *Infra has fines et perticaciones ipsam vi-nem cum casa et Adjencio suo prædictis kanonicis B. Mauriti... trado...* Vide *Adjacentia*, et *Adjencia*. Nostris *Adjacere*, a Lat. *Adjacere*, Prope esse, alicui adhaerere, assentire. Ch. Hugonis comit. Burg. ann. 1251. inter Probat. tom. 2. Hist. Burg. pag. 30. col. 1 : *Nos nos sue-mes alié au noble baron Hugom duc de Bor-guigne, nostre cosin, em tel maniere, ... que nos li aideront à droit de tot nostre poau à*

sa vie contre tote jent, qui tort li feront, qui Adjacier ne li voudront.

* **ADIGERE**, Cogitare. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : *Adigebant, cogitabant.* [** Eadem leguntur in Cod. 4778, deinde vero : *Adigat, detrudat, cogat, compellat.* Apud Jæckium : *Adigere, cogitare, detru-dere, subire.*]

¶ **ADILLARE**, Per alluvionem accrescere. Notitia ann. 1145. ex Tabulario Ecclesie S. Laudi Andegav. fol. 90. verso : *Dedit præterea duabus Ecclesiis... hardacum par-vum, quod sub exclusa prædictarum Ecclesiarum communi in sabulo impulsu undarum ibi adunato Adillando creverat, et cum ei nihil valeret, Ecclesie damnosum erat. Ubi pro Adillando legendum videtur, Adilliando.*

ADIMBREVIARE, Idem quod *Imbreviare*. Utitur Fleti lib. 2. cap. 27. § 1. Vide *Ad-breviare, Imbreviare*.

* **ADIMPERARE**, Edicto excitare, evocare ad aliquid exequendum. Itin. vet. in Hier. Pezii script. rer. Austriac. tom. 2, pag. 454 : *Discurrit communitas, confundi-tur civitas, Adimperatur et turbatur totius civitatis populus.* ADEL.

* **ADIMPLEBILIS**, Completus, Gall. Accompli. Glab. Rodulph. lib. 3. Hist. cap. 8 : *De se (Christo) etiam testimonium per-hibentum Scripturarum Adimpleibile docu-mentum, etc.*

¶ **ADIMPLERE**, Concedere, permettere. Tabular. S. Vandreges. tom. 2. pag. 1481 : *Volebant partem habere in omnibus his que prædictus Guillelmus augmentarat, quod is-dem Guillelmus eisdem noluit Adimplere.*

* **AD INCITA**. *Ad incitam, ad extremam fortunam. Ad incitas, ad summam rerum perturbationem desperationemque.* Hæc ex Placido ap. Maium et in Cod. reg. 4778.

¶ **ADINEPISCI**, Adipisci, Gall. Acquerir, obtemperare. Charta Pippini Franc. Regis ann. 768. apud Felibian. in Hist. Monast. S. Dionysii pag. xxxi : *Et pro ipsa bona con-silia auctum cum consilium Pontefecum vel seniorum optimatum nostrorum emunitate pro nostro confirmandum regnum et mercide vel Adinepiscendam vitam æternam renovare deberimus.*

¶ **ADINQUIRERE**, pro *Acquirere*. Charta Odulberti Sacerdotis pro Rothardo Abbatte Nobiliacensi data ann. 1°. regni Ludovici Regis, ex Archivo Nobiliacensi : *Villa que dicitur Anciacus maxnilis (cum) curtiferis, viridigariis, silvis, terris, cultum et incultum, quisitum vel Adinquirendum, [** f. ad inquirendum] vel quantumcumque me visum est abere.*

* **ADINVENIRE**, Invenire, sensu fori Germanici est, disquirendo, cogitandoque in causa, quid verum, iustum et æquum sit cognoscere, Germ. finen. [** Hæc minus recte, *Invenire* sive *findere* dicebatur de scabinis, qui judicem ita in jure adjuvabant, ut legem adipicandam indicarent sive *invenirent*.] In diplom. Bremensi ann. 1366 : *Sententia altera fuit adinvenitum, i.e. sententia fuit inventa atque inde pronuntiata.* Vide *Invenire*. ADEL. [Anglos. To find an, Adinvenire; apud Somner.]

* **ADINVENTIO**, vel *Adventio*, Acquisitio, Gall. *Acquets*. Statuta Monast. S. Claudi auctoritate Nicolai V. Papæ edita

pag. 73 : *Item et in quibuscumque manibus mortuis.... nec non affranchisamentis et Adinventionibus fiendis per dominum Abbatem... eidem Cambellano debentur quinque solidi.... videlicet quinque solidi de manu-mortua, et totidem de quocumque affranchisamento seu dimissione.* Ibid. pag. 84 : *Item et in affran-chisamentis personarum, necnon manibus mortuis et Adventionibus factis per praefatum ejusdem Monasterii Abbatem, recipere debet et solvit quintam partem et portionem.* [** Vide *Adjunctiones*.]

* **ADINVENTIONES**, ADINVENTIONUM AUXILIA seu ADMINICULA sœpe in antiquis monumentis nominantur, inventiones ad fallendam fidem, exceptions pro infirmis pactis et contractibus excogitatae. Io. Melberus de Geroltzhofen in Variloquo : *Adinventiones die Funde vel neue Funde.* Dipl. ann. 1477. ap. Hergott Geneal. dom. Austr. tom. 3. pag. 447 : *Ad evidentiam premissorum renunciamus juri, consuetudinis, facti, indulgentia, Papalis, Regalis et omnis Adinventionis auxilio et beneficio per quæ etc.* Bulla Martini V : *Noxitis litigatori novis se frequenter adinventionibus fallaciter implicantium repressis abusibus.* Vide Hornii Hist. Frid. Bellicosi pag. 851. ADEL.

¶ **ADJOCARI**, Blandiri, Gall. *Carresser*. Acta SS. Maii tom. 7. pag. 647. A : *Puella in momento... revixit et ut solita erat, ubera deposcens, matri Adjocabatur.*

¶ **ADJOCATIO**, Colludium, jocus cum alio. Vita B. Caroli Boni Comitis Flandriæ, tom. 1. Martii pag. 204. C : *Igitur Comes Willelmus... jucundo animo ludicra pueris morose concessit, et plausu et Adjocatione cum pueris, vexillum et signum puerorum arripiens jocundabatur.*

* **ADJORNALE**, Opus unius diei, cor-vatae species, quam a subditis suis domini exigeant, idem quod *Jornale*. Vide in hac voce. Libertat. novæ bastidæ S. Luvodici ann. 1325. in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 127 : *Universi burgensiam tenentes unde-cumque venerint, ab omnibus talliis, peda-giis, passagiis, boagiis, Adjornalibus personarum et animalium.... perpetuo sint immunes.*

1. **ADJORNARE**, *Adjurnare*, Diem di-cere aliqui, citare, in ius vocare, vox fo-rensis; Gallice *Adjourner*. Capitula Caroli M. lib. 5. cap. 151 [** Capit. ann. 800, apud Pertizium. tom. 1. leg. pag. 82, apud Bened. lib. 1. (5) cap. 303] : *De hominibus Ecclesiast. seu fiscalinis, qui non erant Adjurnati, quando in Cenomanico pago fuimus.* [Char-tularium Eduense, in Decreto Curiae Paris. ann. 1446 : *Dictus defensor in dicta Curia nostra Adjornatus fuerat.*] [** Charta Eduardi 3. Angliae Regis ann. 1344 apud Lan-penbergium in Histor. Origin. Hansæ Teu-tonicæ, pag. 383. Documentorum : *Partes predicte coram predictis Iohanne et Iohanne Adjornate fuerunt.*]

¶ **ADJOURNARE**, Eadem notione in Charta Caroli Regis Franc. ann. 1446. apud Tho-masseri Consuetud. Bituric. pag. 107 : *Ac eosdem coram dictis Consiliariis nostris suas causas oppositionis dicturos ad certam diem Adjournaverat.* Occurrit præterea tom. 3. Hist. Harcur. pag. 755.

* Unde *Desadjourner*, Diem dictam re-vocare, a citatione desistere. Lit. remiss.

ann. 1389. in Reg. 138. Cartoph. reg. ch. 98 : *Dieu-le-fist adjourna un homme pour un coup de coustel à comparoir à trois briesf jours;.... et estant venu à sa connoissance que le battu n'estoit point navré, il alla à la femme du battant et Desadjourna son mari.*

¶ **ADJORNAMENTUM**, et **ADJOURNAMENTUM**, *Vocatio in jus, citatio ad diem dictam, Gall. Adjournement. Charta ann. 1296. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. : Philippus Rex Ducibus Britanniae concedit, quod a subditis suis coram gentibus Regis, non valent per Adjornamenta simplicia Adjornari. Litteræ Philippi Regis contra villam de Kala ann. 1320. ex Tabul. Calensi pag. 33 : Adjornantes partes easdem ad certam diem in curia nostra.... certificantes curiam de Adjornamentis eisdem. In Edicto Philippi VI. anno 1330. apud D. de Lauriere tom. 2. Ordinat. Reg. pag. 51 : *Adjornamentum impetrare. Charta Caroli modo laudata : Dictamque receptionem ad oppositionem ad dictum Adjornamentum ipsis actoribus notificaverat. Vide Hist. Harcur. tom. 3. pag. 240.**

* *Adjornamento satisfacere non censembaratur, qui alio cultu et habitu, quam eo quo vestitus erat, cum sub cautione est dimissus, citationiaderat: quod quidem colligo ex Lit. remiss. ann. 1396. in Reg. 150. ch. 80 : Auquel jour assigné ledit Andriet, varlet de porte de nostre hostel, se comparu souffrisamment; mais pour ce qu'il n'estoit en habit rayé, on ne le voulut recevoir à présentation, s'il ne se mettoit en habit rayé,.... doubtent lesdiz exposans que on voulle proceder et maintenir icelluy Andriet estra attaint des cas dessus diz, pour ce qu'il ne se mist pas en habit rayé au jour qu'il retourna à son eslargissement. Rursum et ex aliis Lit. ann. 1397. in Reg. 151. ch. 320 : Disoient oultre yceulx demandeurs que à la journée, que ledit Bossu comparut, ledit suppliant proposa qu'il estoit moins que souffrisamment comparus; car au jour qu'il estoit eslargin, il estoit venu à cheval, et si devoit comparoir en tel estat au jour à lui assigné, ce que ne fust pas.*

2. **ADJORNARE** Angli pro comprehendendare, vadari, in ulteriore diem ponere, usurpant; Galli, *Remettre à un autre jour. Statuta Davidis II. Regis Scotie; cap. 21 : Tenens erit iterato summonitus legitime, et assisa per Justitiarium Adjornata ad alium diem legitimum, i. continuata ad certum diem.*

3. * *Adjouner vero usurparunt nostri, pro Illucescere, Gall. Commencer à faire jour. Froissart. vol. 1. cap. 277 : Tantost apres ces deviz, la nuit Adjourna, et fut incontinent haute matinée. Villhard. paragr. 95 : Lors commença à Ajorner, et l'ost se commenca à armer. Lit. remiss. ann. 1426. in Reg. 173. Chartoph. reg. ch. 533 : Le suppliant se parti la vigille S. Pierre la nuit, dont le jour d'icelle feste Adjorna. Consolat. Boëtii MS. lib. 2 :*

*Landemain quant il ajourna
Icelui songe revela.*

Miracula MSS. B, M. V. lib. 1 :

*Il ne set mais, quel part il torne,
S'il anuite, ne s'i Ajourne.*

Le Roman d'Alexandre part. 2. MS. :

Au matin se leva, quant jour fu Ajourna.

* Hinc *Adjournée* et *Adjournement*, pro Aurora, crepusculum, mane, Gall. *Le point du jour, apud eundm. Froissart. cap. 273 : En celle propre nuict avoit fait le guet messire Robert de Namur; si que sur l'Adjournement s'estoit retrait. Et cap. 279 : Ilz vinrent escheler sur une Adjournée la ville de Chastellerau. Enjourner, eodem significant, apud Villhard. paragr. 211 : *Tierri de Tenremonde.... chevaucha tote nuit.... Et quant vint à l'Enjourner, si vint à un casal, etc.**

* **ADJOTUM**, **Ajoudum**. Charta ann. 1252. ex Chartul. Vallis B. M. dioeces. Paris. : *Concesserunt abbati et conventui Vallis B. M. quod ipsi sedicunt vel aedificari faciant totum Ajoudum, quod sicut Philippi Beguin. Alia ann. 1253. in cæteris alteri persimilis ibid. habet, Adjotum, ut et in Charta ann. 1268. ex Chartul. Domus Dei Pontisar. : Item a Petro Tiart duodecim denarios de Adjoto suo. Item ab Adam de Butri novem denarios de Adjoto suo. Pluries ibi. Ajos in eod. Chartul. ubi de iisdem præstationibus. Liber censuum et reddituum castellanæ Araciens. ad Albam. fol. 7. v° : Autres terres, qui sont appellées Adjoubs etc. Et fol. 10. v° : Pour la moitié d'un Adjoub, seant vers le bois de Arcies etc. Cotgravius in Diction. Gall. Angl. Ajos vertit Furze, Genista species, quæ spinosa est; Adjotum igitur Ager est, genistis obsitus. Et quidem Ajos et Ajoous, nunc Ajoncs, pro ipsa genista, ullen, occurrit in Lit. remiss. ann. 1385. ex Reg. 128. Chartoph. reg. ch. 130 : Pour ce que ledit Pierre Sarre, sans congé ou consentement dudit Chevalier, en icelle terre et sief avait cueilli et emblé certains biens et choses dudit Chevalier, appelez Ajoous selon le langage du pays (diocese de Luçon).....*

Ajos sont defendus de cueillir et prendre sanz licence de celui à qui il appartient; et yceulz Ajoous avait mis sur une jument et sur une mule..... pour les porter ou mener en son hostel. Alia ann. 1395. in Reg. 149. ch. 39 : En laquelle terre avait Ajoous; desquels Ajoous etc.

¶ **ADJOUSTARE**, **Ajoustare**, quasi *Adjuxtare, Juxta ponere, Rem ad alteram adaptare, Comparare, Gall. Ajuster, justifier. Cod. MS. censuum Episcopatus Autissiod. : De mensuris S. Germani, et S. Juliani Ajoustare. Ille qui habet balliam S. Germani debet Adjoustare suum modium ad mensuram Comitis.*

¶ **ADJUSTARE**, *Eadem notione. Charta Philippi Franc. Regis ann. 1280 ex Tabulario Corbeiensi : Major vero et jurati custodiunt exemplar seu stalonem de prædictis ponderibus et mensuris, nec possunt denegare Major et Scabini exhibitionem et traditionem stalonis prædicti, cum Abbas vel gentes ipsius, vel Scabini volent Adjustare vel justificare mensuras, vel pondera supradicta. Consuetud. Bituric. apud Thomasseriū pag. 34 : Item se les mesures sont trop petites, et elles soient signées aux armes du Roy et de l'Adjusteur, et qu'elles ne soient point sendues, il n'y a en ce cas que cinq sols Parisis, et lesdites mesures rompues... Item, qui vend à Boisseau non Adjuste et marqué à la fleur de lis et de l'Adjusteur, l'en est amenable de 60. s. Parisis. Vide Adjustiare.*

¶ **ADIPALIS**, pro **Adeps**, dixit S. Ambros. tom. 2. col. 1040 : *Pastus ad virtutis*

Adipalem agresti alimento processit fortior. Adipalis adjectivo usus est Arnobius; imo et Tullius in Oratore juxta edit. Argent. ann. 1540. pag. 199 : Adipale dictionis genus, pro quo alii legunt, Adipata dictionis genus. [**Vide Forcell. Lexicon edit. Germ. in utraque voce.]

ADIPATA, *Edulia adipè condita, cibi pingues. Papias.*

* *Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7684 : Adipatum, eau grasse, i. broet. Lit. remiss. ann. 1384. in Reg. 126. Chartoph. reg. ch. 35 : En esperance de diner tous ensemble, de fait s'assurent à table, furent serviz de soupes en eau grasse.*

¶ **ADIPICULUS**, *Parvus adeps. Joanni de Janua.*

¶ **ADIPSAL**. S. Ambr. tom. 1. col. 666. de Interpellatione David : *Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum, transierunt in dispositionem cordis. Ab adipe Adipsal enim dicitur, id est, pingue.*

ADIRARE, **ADIRATUS**, **ADISRATUS**, dicitur de re, non tam derperdita, quamque non est ad manum. Galli *Esgaré* dicunt, Gallobelga *Adiré*. Consuet. Biturg. tit. 9. art. 28. *Egaré ou Adiré*. Consuetudo vetus Normannia cap. 87 : *Querelles des choses Adirées. Eadiré, in Consuetudine municipali de Labourt, tit. 20. art. 1. [Codex Legum Norman. apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 7. pag. 190 : Si quis bovem, vel asinum, vel aliquam rem suam Adiraverit, quæ ab aliquo vanie fuerit inventa, etc.] Maltre Vacces au Roman de Rou MS. :*

*Puis a dit au Duc en l'oreille,
Que il a eu moult merveille
De la cuillé qu'il a trouvée,
Qu'il ont au mangier Adirée.*

Bracton. lib. 3. tract. 2. cap. 32. § 2 : *Poterit enim rem suam petere ut Adiratam, per testimonium proborum hominum, et sic consequi rem suam quamvis furatam. Fleta lib. 1. cap. 38. § 1 : Poterit rem suam petere civiliter ut Addisratam, quamvis furatam. Et lib. 2. cap. 1. § 5 : Si (res) petatur tanquam Adirata. Videtur vox orta a Latino adarere, adeo ut res adirata, sit ea quæ amissa et derperdita, et quæ aderatur, seu cuius pretium aestimatur, quod possessori reddendum sit. Vel a voce Italica adirato, iratus : nam qui sunt irati, seu quorum ira provocatur, (qui sont fachez contre quelqu'un) ab eorum consortio abstinent, quibus irascuntur, ita ut amplius non compareant, ut prius, cum iis; quæ vis est vocis adiratis, in re quæ amplius non comparat. [** Fortasse pro a-dextratus, a-distratus, (vide infra Distrarius pro Dextrarius) Quod non ad dextram i.e. ad manum habetur.]*

* **ADIRE**, *Expedire, sustinere, instituere, informare, vel inchoare, provocare, subire, explicare, periculum facere, elidere, excutere, exuberare, insidiare, inducere, irritare, illucire, implicare, infestare, insectari vel persuadere. Glossar. vet. ex Cod. Reg. 7646. In Cod. 7641 : Adire, pati, perferre.*

¶ **ADIRECTARE**, *Adtingere, in Gloss. MS. Regio Cod. 1013. Infra : Adtingere, Adirectare.*

¶ **ADIS**, *Frumentum. Gloss. Lat. Græc. MS. Adis, αῖρετο. Forte legendum Adus, vel Ador.*

¶ **ADITA**, *pro Aditus, in Vita S. Ber-*

tini in Actis SS. Bened. sec. 3. part. 1. pag. 116.

* **ADITOR**, Quiadit, in Gestis Tancredi inter Anecd. Marten. tom. 3. col 176.

* **ADITUS INTRANDI ET EXEUNDI**, Tributam ab introeuntibus et exeuntibus exactum, Gall. *Droit d'entrée et de sortie*, Charta Hugonis Episcopi pro Abbatia Condomensi inter Instrum. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 440. E : *Hunc locum meus genitor Gumbaldus Deo et S. Petro devote obtulit, cum terris et vineis atque casibus, aquis aquarumque decorisibus, Intrandi et exeundi Aditibus et cunctis ad eum pertinentibus, absque ultra reservatione pro salute sua ex redemtione sui spiritus.*

* Rectius intelliges de nuda facultate libere intrandi et exeundi. [** de viii ipsius.]

ADIUDA, Hisp. *Ayuda*, Gall. *Aide*, Auxilium. Charta apud Marcam Hist. Beneharn. lib. 6. cap. 5. num. 6 : *Et ego Ildefonsus Rex jam dictus recipio vos Guillelmum de Montecatano et filios vestros in mea emparanga, atque Adiuda et ero vobis adjutor et valitor de Biarnensi Vicecomitatu. Vide Aida.*

* *Sacrament. Ludovici Germ. : Si salvra eo cest meon fradra Karlo, et in Adiuda et in cadhuna cosa etc. Id est, ero illi adjutor.*

ADJUDICARE, idem quod *Judicare*, de qua voce suo loco, Cedere, donare per testamentum, *extremo judicio*. Charta Caroli Crassi Regis ann. 880. apud Puricellum in Ambrosiana Basilica pag. 236 : *Si quis aliquid Adjudicaverit, vel aliquo modo donaverit, vel Monasterium emerit, libere et absolute possidat.*

ADJUMENTIA. Vetus Charta Massiliensis anno 780. apud Sammarthanos in Episcopis Massiliensibus : *Quod villa Caladius una cum appendiciis suis, vel omnes Adjumentias suas, mancipia, etc. Sed legendum puto Adjacentias.*

* **ADJUNCTIO**, Conjugatio, copulatio, Gall. *Accouplement, Appriement*. Vide infra *Apariare*.

* **ADJUNCTIONES**, *Adjuncta*, Gall. *Appartenances et dépendances*. Donatio D. Muniæ Abbatissæ tom. 3. Collect. Concil. Hispan. pag. 91 : *Ut faceremus vobis textum Scriptura donationis vel firmatis sicut et facimus, de nostra Ecclesia vocabulo sancti Joannis in villa quæ vocatur Joanzu..... cum omnibus Adjunctionibus vel prestationibus suis. Statuta Monast. S. Claudio auctoritate Nicolai V. Papæ edita pag. 46 : Poterunt quoque præfati Religiosi.... manumittere, affermatis, liberare, simul etiam per Adjunctiones secundum patriæ consuetudinem injungere et aggregare, et super hoc cum eisdem hominibus componere. Adjuncta sunt manumissionis et libertatis concessæ, sicut et cuiuslibet alterius rei; quare vox Adjunctiones eodem sensu sumi potest in hocce loco, quo sumta est in superiori. Verum cum intellectus iste planus non sit, addam voce Adjunctiones intelligi posse pactum quoddam vel conventum, quo de cæteris etiam rebus a manumissione distinctis dominos inter et vassallos statueretur, cujusque pacti faciendi ut et manumittendi Monachis hic potestas plena conceditur.*

* *Adjunctions, eadem notione, scilicet*

pro *Appartenances, dépendances, appendices*, in Charta composit. inter Carolum comit. Carnot. et capitul. Carnot. ann. 1306 : *Le chapitre aura vint et sis mesons canoniaux en la ville de Chartres; .... et ou nombre de ces vint et sis mesons, seront contenues les mesons canoniaux, que les chanoines ont à présent hors dou cloître, avecques toutes les Adjonctions. Adjunctiones vero ex statutis S. Claudi intellige ordinationes, Gall. *Injunctions*.*

* **ADJUNCTUS**, *Socius, collega, Gall. Adjoint*. Ordinat. ann. 1363. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 654. art. 14 : *Et si ambae partes vel eorum altera, commissarium vel commissarios cum Adjuncto de partibus petierint, eisdem concedatur.* [** Const. Regni Siculi lib. 1. tit. 79 : *A quorum (judicium) sententiis appellationes non ad comparcs vel Adjunctos, ut dictum est (supra iuncti admezatores) sed ad celsitudinem nostram deferantur.*] *Filtz d'Ajonsion, filii ex adoptione, in Chron. S. Dion. lib. 3. cap. 10 : Puisque il est einsi que Dieux m'a tolé tous les hoirs de mon cors par mon pechié, il me convient querre et pourchacier autres filz d'Ajonsion.* [** Vide eundem Carpent. infra in *Adjutor*.]

* **ADJUNGARE**, *Déceverre, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Hinc Enjouter, pro Fallere, seducere, in Mirac. MSS. B. V. lib. 2 :*

*Le prestre avait si Enjouté,
Si a envers lui si bouté, etc.*

* **ADJUNGERE**, *Æquare. Glossar. aliud ex Cod. reg. 7646 : Adjungit, æquat.*

* **ADJURANTES**, *Exorcistæ. Pontific. vetust. ex Cod. reg. 943 : Exorcita ex Greco in Latinum Adjurantes vocantur : invocant enim super Catecuminos, vel super eos qui habent spiritum immundum nomen Domini Ihesu, adjurantes per eum ut egrediatur ab eis. Vide Exorcizare.* [** Locus exscriptus ex Isidor. Orig. lib. 7. cap. 12. ubi sic : *Exorcita ex Greco in Latinum adjuratores sine increpantes vocantur etc.*]

ADJURARE, *Ad sacramentum adigere. Flodoardus lib. 3. Hist. Rem. cap. 28 : Post hæc Adjurent accusatores vel testes eorum in illorum Baptisma, vel alijs diversis adjuratiibus, etc. Regula Magistri cap. 61 : Cum per aliqua divina aut sancta fuerit Adjuratus. Bromptonus ann. 1088 : Concordiam cum fratre fecit ... Rex autem Adjuraverat eum, et omnia quæ pater suus haberent conquirenda. Andreas Suenonis lib. 4. Legum Scaniae cap. 12 : Eligendi sunt 12. prudentes bondones, de quibus præsumi possit, ut non velint, etiam in causa propria, pejerare, ut exortam super possessione questionem suo dirimant sacramento : illi defensione, cui possessionem Adjuraverint, concedenda. Videtur legendum Abjuraverint. Vide Abjurare* [** Nihil mutandum. Defensoris partes, utpote faciliores, sustinendæ erant ei cui duodecim prudentes possessionem sub fide sacramenti adjudicaverant.]

* *Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : Adjuro, cogo. Aliud Gall. Lat. ex Cod. 7684 : Ajurer, obtestari.*

ADJURATUS, *Juramento obstrictus Adjuré, in Consuetud. Hannoniensi cap. 77. 80. art. 4. Helmoldus lib. 1. cap. 3 : Ea conditio a Rege proposita est, ut abjecto dæmonum*

cultu Christianæ fidei Sacraamenta susciperent essentque tributarī et subjungales Domini Dei ... et Francis Adjurati, unus cum eis populus efficerentur. Roger. Hovedenus in Ricard.

i : *De facili credere non possum, quod Rex*

Francie hæc de me vobis mandaverit, cum

ipse dominus meus sit, et socius Adjuratus

in illa peregrinatione.

* **ADJUSTAMENTUM**, *Jus adjustandi seu adæquandi mensuras, et exigendi quod pro eo jure exsolvi debet, nostris olim Adjustement et Adjustage, eodem sensu. Arest. parlam. Paris. ann. 1277. in Reg. Olim 2. fol. 37. r° : Recordata fuit curia, quod major et burgenses de Rupella in judicio proprietatis super emendamento et Adjustamento mensurarum in Rupella, contra dominum regem succubuerunt. Charta ann. 1331. ex Chartul. Arremar. ch. 32 : Item disaient avoir l'Adjustement et pintage des mesures la voille et le jour de la feste de Viviers. Estimatio terrarum de Soubainnes et de Beaufort ann. 1350. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 17 : Item l'Adjustage des mesures à vin et à blé; c'est assavoir pour pinte iiiij. den. pour chopine ij. den. et pour boisseau iiiij. den. puet valor par an. iiiij. solz ou environ.*

* **ADJURNARE**. Vide *Adjornare*.

* **ADIUS**, *Testis qui rem ab aliquo affirmata Sacramento jurabat se veram credere; dicitur apud veteres *Sacramentalis* et *Sacramentarius*. Leges Rotharis* [** cap. 364] *apud Murator. tom. 1. part. 2. p. 45 : Si qualisunque causa inter homines liberos evenierit, et Sacramentum dandum fuerit, si usque ad xx. solidos fuerit causa ipsa aut amplius, ad Evangelia sancta juret cum duodecim *Adiūs* suis, id est, *Sacramentalibus*.* [** Scribendum *Aidos*.] *Vide *Aidus* et *Sacramentalis* in *Juramentum*.*

* **ADJUSTARE**. Vide *Adjoustare*.

ADJUSTITIARE, *Adæquare, coæquare, mensuram suo archetypo adæquare, *Ajuster*. Charta ann. 1266. apud Loisellum in Bellovac. : Recipient pondus et ballancias drapperie a teloneariis Belvac. et si sit discordia de suo pondere, Adjusticiabit ad pondus teloneariorum, etc.* [Vide *Adjoustare*.]

ADJUTORES dicuntur, qui Magistratibus, seu potius Officialibus quibusvis adjungebantur, ut in munibz obeundis essent qui eos adjuvarent; *Græcis βοηθοί. Suidas : αἰτούμενος παρὰ Περιπατοῦ, βοηθός. Gloss. Lat. Græc. Adjutor, βοηθός. Vide Synaxaria 18. Januar. in S. Theodulo. Boethi Logistorum, in leg. 4. Cod. de Tabular. lib. 10. Coadjutores, in Foris Beneharn. Rubr. 1. art. 16. et Rubr. de Notaris, art. 7. Valerius Probus de Notis : ADI. Adjutor. Senator. lib. 6. Epist. 6 : Adjutor etiam Magistri nostris presentavit obtutibus, ut vicaria sorte beneficii eligamus ejus praesidium, qui nobis præstat fidele servitum. Adjutores et Primicerii diversorum officiorum, in leg. 10. Cod. Theod. de Palat. sacr. largit.* [** Ut periculum se et Adjutor et subadjutor (magistri officiorum) subituros esse cognoscant. Theod. Cod. Lib. 6. tit. 27. leg. 3. § 1.]

* Unde *Adjoints* nostratibus nuncupati. Hinc emendandæ Lit. ann. 1354. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 159. ubi *Adroit*, pro *Adjoint*, editum est, ut ex ipsius Literis paulo supra facile colligitur : *Enjoignons estroitement à tous baillis, prevoz,*

sergens, justiciers et subjez de nostredit royaume, que à vous à vostre Adroit, aus deputez et commis de par vous . . . obéissent et entendent diligemment. [** Vide Adjunctus.]

¶ **Adjutor a Libellis.** Salmas. ad Lamprid. in Severo cap. 31. ex veteri inscriptione. Is erat qui ferebat opem Magistro Libellorum.

¶ **Adjutor a Rationibus.** Qui Proximo rationalium adjungebat. Salmas. ad Lamprid. in Severo cap. 31.

¶ **Adjutor a Tabulis.** Vide *Adjutor Tabulariorum*.

* **Adjutor Clericus.** Lit. remiss. ann. 1398. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 404 : *Savoir faisons. . . . à nous avoir été exposé de la partie de Jehan de Saint Joire, clerc Aide, aagié de xviiij. ans ou environ, etc. Qui curionem in sacro ministerio adjuvatur.*

Adjutor illustris Comitiae sedis, in Collat. 1. Chartag. initio. Paulinus Epist. 39. sub finem : *Commuta in melius militiam, ut cetero Regi incipias militare. Et nunc, ut audio, qui Adjutor et tutor es civium, fas comes Christi, etc. ubi alludit ad Adjutores Comitum.*

Adjutor Comitis rei privatae, in Actis sancte Susanna. Vide legg. 16. 17. 20. Cod. Theod. de Palatin. et l. 4. de Executor.

Adjutor Commentariorum officii V. Cl. et spectabilis Proconsulis, in Collat. 2. Carthag.

Adjutor Commentariensis, in leg. 5. Cod. Theod. de Custodia reor. qui βοηθός χομέντων dicitur Prochoro de Rebus gestis S. Ioannis Evangeliste.

Adjutor sacri Consistorii. Concilium Calchedonense act. 14 : *Κωνσταντίνος ὁ καθετωμένος βοηθός τῶν θείων κυριακῶν.*

Adjutor Cornicularii, in Notit. Imper. non semel, in vet. Inscript. apud Gruter. 561. 11. in leg. ult. de Jure immunit. leg. 10. Cod. Theod. de Cohortalib. etc. In Collat. 1. Carthag. fit mentio *Exitiosi Adjutoris Cornicularii.* Inscriptio nondum edita, in loco *Catoura dicto*, hanc procul Aleppo : ΑΦΙΕΡΥΤΕ. ΙΜΙΔΙΟ. ΡΗΓΕΙΝΩ. ΤΩ. ΕΞ. ΟΥΑΠΙΑΣ ΡΗΓΙΑΔΗΣ. ΚΑΙ. ΛΙΜΙΔΙΟΥ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. ΣΤΡΑΤΕΥΣΑΜΕΝΩ. ΕΤΗ. Ε. ΒΟΗΘΩ. ΚΟΡΝΙΚΟΥΛΑΡΙΩΝ. ΥΠΑΤΙΚΟΥ. ΖΗΣΑΝΤΙ. ΕΤΗ. ΚΑ. ΜΗΝΕΣ ΑΜΕΧΡΙΤΑΝΗ. ΜΟΥΚΤΟΥΓΜΕΤΟΥΣ.

Adjutor Eleemosinæ, in Codicillo Philippi Pulcri Regis Franciæ, exarato apud Fontemblauidi die Jovis ante festum S. Andreae Apostoli ann. 1314. quod habetur in ejusdem Regesto Tabularii Regii, mentio fit *Fratis Joannis de Grandiprato, tunc Eleemosynarii, et Magistri Guillelmi de Lineis Adjutoris Eleemosinæ et Clerici ejusdem Regis.*

Adjutores Episcoporum. Vide in *Chorepiscopus*.

¶ **Adjutor ab Epistolis.** Qui Magistratum, aut alium in scribendis Epistolis juvabat. Salmasius ad Lamprid. in Severo cap. 31.

Adjutor Fourrieræ, in Ordinat. Hospitali Ludov. IX. Regis Franc. anno 1261.

Adjutor Magistri officiorum, in leg. 3. Cod. Theod. de agentib. in rebus, leg. 1. Cod. Just. de Magistro offic. apud Liberatum Diac. cap. 13. Evagrium lib. 2. Senatorem lib. 6. Epist. 6. etc. Concil. Calchedon.

act. 3 : *Ἐλευσίνος δὲ θυμασιώτατος Βοηθὸς τῶν μεγαλεπρεπεστάτου Μαγιστρου τῶν θείων δφφικίων.*

Adjutor Numerorum V. C. et spectabilis Vicarii, in Collat. Carthag. 2. cap. 1. Collat. 3. cap. 169.

Adjutor Palatinorum officiorum, in leg. 4. Cod. Th. de Execut. l. 17. de Palatinis, idem qui *Adjutor Magistri officiorum.*

Adjutores de Schola Numerariorum, in Notit. Imperii.

* **Adjutor in Panetaria,** Secundus in officio panetariae. Charta Philippi Pulc. ann. 1304. in lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 474. r. col. 2 : *Robinus de sancto Cloaldo, Adjutor in panetaria.*

Adjutor Praefecti Urbis, seu *Urbani officii*, in l. ult. Cod. de Offic. Praef. urb. et apud Symmachum lib. 10. Epist. 36.

Adjutor Praefecti Praetorio, in leg. 8. Cod. Theod. de Numer.

Adjutor Praefecti Annonæ, in vet. Inscript. ap. Gruter.

Adjutor Praesidis, in Actis S. Nestoris Episcopi et Martyris num. 6.

Adjutor datus Praetori peregrino, in veteri Inscript. apud Gruter. 399. 6.

Adjutor Proconsulis, in veterib. Inscript. apud Gruter. 331. 3. 371. 8.

Adjutor Provinciae. Val. Probus de Notis: ADI. P. *Adjutor Provincie, vel patriæ, vel populi.*

Adjutores Quæstoris sacri Palatii, in leg. 15. Cod. de Proxim. sacror. scrin.

Adjutores Regii, Ministri Regii, qui in Regiis mandatis conficiendis Principem ipsum adjuvant. Additio 2. Capitul. Caroli Magn. cap. 24 [** 28] : *Ut in eligendis Adjutoribus vestris et Reipublicæ Ministris, qui vice vestra populum Dei regere et gubernare, atque judicare debent, soleritissimam providentiam habeatis.* Eadem habentur in Concilio parisiensi VI. lib. 3. cap. 23. et in Concil. Aquitanus II. cap. 3. can. 11. et 12. [** Constit. Wormald. anni 829. cap. 64, de persona regali cap. 4.]

Adjutores electi de Scriniis, *Adjutorse memoriales de Scriniis*, in Notit. Imperii; *Obsecundatores sacrorum Scriniorum*, in leg. 3. Cod. Th. de Proxim. *Adjutores Scrinii memoriae* 12. in Novella Constitut. Justiniani *De adjutorib. Quæstoris*, edita a Fr. Pithœo.

Adjutor Secretorum Concil. Calchedon. act. 1 : *Κωνσταντίνος ὁ καθετωμένος Μαγιστράς, καὶ Βοηθὸς τῶν θείων σπερῆτων.*

¶ **Adjutor Tabulariorum,** seu *a tabulis*, Salmas. ad Lamprid. in Severo cap. 31. Qui proximo Tabulariorum opitulabatur.

Adjutor Tutelæ. Brisson. et Calv. in Lexic. Jurid. [** D. Lib. 26. tit. 1. fr. 13. § 1.]

¶ **Adjutor Urbani Officii.** Vide *Adjutor prefecti urbis*.

Adjutor, Officium in Coquina Regia in Ordinat. Hospitiu sancti Ludovici Regis ann. 1261. *Aideurs*, in alia ann. 1285.

ADJUTORIUM, Præstatio, quæ a subditis Principi fit pro eo adjuvando in ejus necessitatibus, vel sane eo prætextu. Charta Alexandri Comitis Cupersanensis ann. 1102 : *Data vel angaria, aut auxilium, quod ex nostræ gentis consuetudine Collecta vocatur. Tabularium Absiense fol. 3a : Nullo nobis*

jure retento, præter quinque solidos vobis et Gauffredo Normant ad Adjutorium ipsius feodi relevandi, et præter talliam 15. denariorum de mariagio et de prisone, secundum morem patriæ. Adde Ughellum tom. 7. pag. 1073. et Constitut. Sicul. lib. 3. tit. 19. Vide Auxilium.

¶ **ADJUTORIUM GENERALE, ADJUTORIUM COQUINÆ.** Eadem notione passim occurrit in Necrologio Abbatæ S. Petri de Casis: V. Febr. obit. D. Giraudus Chando Miles, qui dedit 50 solidos ad Adjutorium General. Beatrix de Davinio dedit Conventui 15 libras ad Adjutorium Coquinæ. [Quo scilicet facilius Generale monachis exhibetur, et ex coquina abundantius subministretur.] Vide Generale.

* **ADJUTORIUM NATALIS, PASCHÆ, PRESTATIO,** quæ fit ad Nativitatem, ad Pascha. Liber censuum eccl. Rom. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 800 : *Castrum Roscianum solvit pro fodro xv. libras Licensium. Pro Adjutorio Natalis vij. libras. Pro Adjutorio Paschæ resurrectionis iij. libras. . . Podium Roscianum solvit. . . pro Adjutorio Nativitatis iv. lib. Pro Adjutorio Paschæ resurrectionis xl. solidos. Quæ plures ibi repetuntur. Vide infra in Auxilium.*

¶ **ADJUVAMENTUM,** Auxilium. In veteribus Glossis *Adjuvamentum*, *βοηθεία*. Ita et Joan. de Janua in Cathol. Addit Brevoliquus *Adjuvamen*. Processus de Vita S. Thomas Aquinatis, tom. 1. Martii, pag. 609. A : *Senserat bonum Adjuvamentum a dicto Fr. Thoma, quia sentiebat se liberatum de brachio.*

¶ 1. **ADJUVARE,** pro *Abjurare*, Ejurare patriam et in exilium abire. Gall. *Être banni du pays*. Instrum. anni 1205. tom. 3. Hist. Hæruc. pag. 102 : *Item diximus, quod si Clericus capiatur quacumque ex causa ei Ecclesia eum requirat, reddi debet Ecclesie, et si quietus (f. convictus) de furto vel homicidio degredatur, et Adjuvabit terram, et pro delicto suo puniatur, nec poterit postea intrare in terram sine licentia domini Regis.* Vide *Abjurare*.

¶ 2. **ADJUVARE,** Proficere, propagare. Vita S. Wilfridi Episc. inter Acta SS. Benedict. sæc. 4. parte 1. pag. 690 : *Et vitam eternam post mortem in resurrectione manifeste docuit, et doctrina ejus secundum Pagos bene Adjuvavit.*

3. * **ADJUVARE,** Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : *Adjuvat, propugnat vel presidet.*

ADJUXTARE, APPROPINQUARE. Vita MS. S. Gaugerici Episcopi Camerac. lib. 1. cap. 7 : *Pauperibus semper se ac parvulus Adjutabat.* [Id est, sese eis accommodabat a Gallico Ajuster. Vide *Adjoustare*.]

¶ **ADLANCINARE.** Vide *Attaminare*.

* **ADLAPSUS,** *Sensim veniens*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641. Codex alter

7646 : *Allapsa, caute veniens.*

ADLASSARE cervum, aprum, Perseundo lassare, fatigare, Gallus *Lasser un cerf à la chasse*. Pactus Legis Salicæ tit. 26. § 5 : *Si quis cervum lassum, quem alterius canes moverunt et Adlassaverunt, involaverit, aut celaverit, etc. &c. seq. : Si quis aprum, quem alieni canes moverunt et Allassaverunt, occiderit, Ita Editio Heroldi : aliae habent lassaverunt.*

ADLATERARE, ALLATERARE, Latus le-

gere, ad latus incedere. *Ælredus Rievallen-sis in S. Edwardo : Sequebatur præeentes, Adlateruntibus eum viris duobus, senex qui-dam. Vide Addestrare.*

Allateralis, Socius, qui est, vel ad latus incedit. *Radulphus de Diceto : Joannem S. Thoma Martyris quondam Allateralem exilium socium. Sigillum sinistro lateri Chartæ Allate-rare, apud eundem. Gallis, Mettre le sceau à côté du titre. Vide Lateralis.*

** Placidus in Gloss. Cod. reg. 4778 : *Adlaterati in palmulis, qui circa latera palmas gerunt.*

* **ADLAVI**, *Navigium duci. Glossar. ve-tas ex Cod. reg. 7641.*

† **ADLECTI** Senatores dicebantur qui a Senatoriis oneribus singulari privilegio im-munes erant. Vide Gothosredum tom. 2. Cod. Theodos. pag. 6. et 7.

ADLEGARE. Vide *Allegare*.

ADLEGIARE, Lege, seu Sacramento interpo-sito, se purgare, culpa se eximere, facinus diluere. Leges Alvredi Regis West-saxon. apud Jo. Brompton. cap. 4: *Si se ve-let Adlegiare, secundum Regis Weregildum hoc faciat. Cap. 13 [** 11] : Si accusetur, inde Ad- legiet se per 60. hidias vel dimidium emenda-tionis amittat. Leges Willelmi I. Angl. Regis cap. 68 : Et si Anglicus bellum nolit, Fran-cigena compellatus Adlegiet se in jure jurando contra eum per suos testes, secundum legem Normannorum. Et cap. 70 : Et si Anglicus nolit se defendere per bellum, vel per testimo-nium Adlegiet se per Dei judicium. Leges Henrici I. cap. 63 : Et cogentibus circum-stantiis in cæteris accusationibus Allegianus est. Ita vocem Allegiare usurpant eædem Leges Henrici cap. 41. 63. 66. 86. [** An-glosaxonice T re o w i a n justificare in legg. pol. Alfr. cap. 4 et 32, et Ladian, purgare ibid. cap. 11.]*

ALEGER, in Statuto Ricardi II. ann. 13 : *Et si charter de mort d'homme soit Allegé devant quiconque Justice, etc.*

ALEIER, in legibus Normannicis Wil-lelmi I. cap. 41 : *Ki tort eslevera, u faus jugement fera pur curruz, ne per hange, seit en la forfaiture le Rei de 40. sols, s'il ne pot Aleier que plus dreit fair nel sot. Id est, qui injuriam egerit, aut falsum judicium ira, aut odio ductus, vel bonorum haben-dorum gratia fecerit, sit in forefactura Regis de 40. solid. si non potest adlegiare se, quod rectius judicium facere non potuit. In Consuet. Aquensi, seu d'Ac's, tit. 12. art. 3 : Aleier, est déclarer par serment. Adde art. 1. 2. 4. et Consuet. Severi tit. 10. art. 1. 2. 3. [** In stat. Ricard. et Leg. Willelmi Alegre, sive Aleier est Allegare, hodie Gall. Alléguer.]*

ALEAUTER. In Assisiis Hierosol. MSS. cap. 65. hoc est verum et fidelem se probare. *Leal enim Gall. fidelis, verax; ex Lat. Lega-nis : Et le quarent que l'on lieve, si com est dit ci-dessus, comme espariur, doit respon-dre maintenant à celui, qui ensi le lieve : Tu mens, et je suis prest, que je m'en Aleautre contre toy, et defendre mon cors contre le tien. Et infra : Et le quarent, qui est ensi levé et torné, com est avant dit, ne s'en Aleautre, si com est dessus devisé, il y a toujours perdue vois et respons en court, et sera tenu à faus et destoué toute sa vie. Et cap. 69 : Alaiauer et défendre quelqu'un. Vide Magnum Re-cordum Leodiense pag. 57. 70.*

* Hinc etiam *Desloyauter*, a fide data discedere. Lit. remiss. ann. 1366. in Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 643 : *Icellui Dorne receut ledit Baudet sur sa foy à revenir en sa prison à certain jour,... toutevoyes en fu il du tout desfaillant, en soi Desloyautant et en venant contre droit d'armes. Aliæ ann. 1375. in Reg. 107. ch. 327 : Icelle Jehanne de Bode, femme de Pierre de Courtenay, meue de mau-vaise volonté, en soi Desloyautant envers son mary. Laquelle femme s'est Desloyautée et forfaite en mariage, in aliis Lit. ann. 1395. ex Reg. 148. ch. 197.*

* **ADLEMANIAS**, pro *Allemania*, Ger-mania. Mirac. S. Amalberge tom. 3. Jul. pag. 110. col. 2 : *Quidam dives homo in Adlemania cæcus factus est per multos an-nos.*

ADLENTARE BARBAM, Mollem et flexi-bilem reddere, apud Cantipratananum. Gloss. Isid. *Lentandus, flectendus*. Ordericus Vita-lis lib. 7. de filiabus Roberti Wiscardi : *Officium illarum erat mane, dum Imperator (CP. Alexius Comnenus) de stratu surrexis-set, manusque suas ablueret, mappulam et pectinem eburneum afferre, et barbam Im-peratoris pectere.* Gloss. Græc. Lat. : σωτηρίας ἀπίσθετος, *Adloncinatio, continuatio*. Ubi Co-dex MS. S. Germani habet *delentinatio*. Unde videtur legendum *Adlentinatio*, ex verbo *Adlentinare*, lente aliquid agere, conficere. [In aliis tamen Glossis Lat. Græc. rursum legitur : *Adloncinatio, continuatio, σωτηρία*.] Vide Academicos Cruscanos in *Altentare*.

* Ital. *Allentare*; unde nostris *Aleenter*, pro Remittere, relaxare, in Poem. Alex. Ms. : *Caulus point le cheval, qui d'aler ne s'alente.*

† **ADLENTINARE, ADLENTINATIO**. Vide *Adlentare*.

* **ADLEVIARE, ALLEVIARE**, pro *Alle-vare*, Gall. *Alleger, soulager*. Glossæ Lat. Græcæ : *Adleviant, Καυφίζουσι. Epist. D. Jacobi cap. 5. 15 : Oratio fidei salvabit in-firmum et Alleviabit eum Dominus.*

ADLICULA, *Genus vestis*, in Gloss. Isi-dori; [ad quas Grævius : Scribe, *Aliculo*, genus vestis. Hesych. ἄλικος, χιτών χαριδωτός. Vide Cujacium observ. x. 18. et *Alicula*.]

* **ADLITICARE**, pro *Litigare*, Gall. *Plai-der*. Veteres formulae Andegavenses tom. 4. Analector. Mabillonii pag. 235 [** Formul. 2. *Incipit mandatus*] : *Rogo atque supplico dulcissima gratia vestra, ut ad vicem meam omnis causationis nostris, tam in pago quam et in palacio, seo in qualibet loca... contra cuiuslibet hominum accidere vel admallare seu Adliticare faciat, etc.* Pagina præced. legitur : *seu et liticare.*

ADLITTARE, Ad littus appellere. Arnoldus Lubec. lib. 5. cap. 2 : *Cancellarius cum Comite Adolfo, aliisque amicis apud Cyprum Adlittavit. Vide Adlippare.*

ADLOBRIUS, *Gallus, civis de Gallia*. Ita Gloss. MS. Regii Cod. sign. 1013. sed legendum videtur *Allobroix*. Gloss. Isid. *Allobroga, Gallus rufus*. [Quod haustum est, ut recte advertit Grævius, ex Scholiis Juvenalis, qui satira 7 v. 114. dixerat :

Sed Ruffum atque alios credit sua queque juvenus, Ruffum, qui toties Ciceronem Allobroga dixit.

Hic antiquus Interpres : *Rufum; qui Gallus fuit et valde disertus. Allobroga; Allobro-gem e Gallia, Rufus, qui Gallus erat, Cice-*

ronem dixit Allobrogem, quasi ejus dictio esset inflata, qualis erat Allobrogum, in-quit laudatus Grævius; qui putat Isidorum scripsisse : *Allobroga, Gallus Rufus Cicero-nem dixit.*]

† **ADLONCINATIO**. Vide *Adlentare*.

* **AD LONGIUS**, Ad summum, Gall. *Tout au plus*. Charta Nicolai abb. S. Joan. Laudun. ann. 1196. ex Tabul. ejusd. : *Cum autem molendinarius segetem alicujus ad molendinum tulerit, infra tres dies Ad longius ad domum illius, cujus est seges, sive in farina, sive in ipsa segete, reportabit.*

ADLOQUUTOR, *Consolator*, in Gl. Ara-bico-Lat.

* **ADLOSITUM**, *Adlisum*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641. [** Pro Adlositum in Cod. reg. 4778. et ap. Jæckium legitur *Adlo*.]

* **ADLUDARIUS, ADLUDATURA**. Vide in-fra *Alludarius*.

* **ADLURICUM**, *Res ad usum apta*. Glos-sar. vet. ex Cod. reg. 7641.

ADLUVIAE, *loca cœnosa*, in Glossis Isi-dori.

ADMALLARE, [Ad mallum vocare, in jus citare.] Vide *Mullum*.

ADMANICULANDUM. Vide *Maniculare*.

* **ADMANSARE**, In mansum concedere, idem quod *Admasare*. Charta ann. 1188. ex Chartul. Cluniac. : *Prior de Mortua aqua habet taschiam et decimam in omni terra de Mortua aqua et de Essun, quæ Admansata non est.* Vide *Mansus*.

ADMANSIONES. Gloss. Medicae MSS. ex Cod. Regio sign. 1486 : *Admansiones, i. In sero. Alibi : Admansione, quia omnis reumatica passio in nocte exacerbatur.*

ADMANUENSES. Concilium Oscense æræ 636. cap. 2 : *Quod si quidquam malum de quoquam (Clerico) fama dictaverit, per veram et certissimum Clericorum probationem, vel virorum Admanuensium, ... omnia ar-gutissime perquirantur.* Ubi *Admanuenses* vii videntur esse, qui manu jurant, seu manibus sancta Evangelia tangentes; nam jurare super sacra, i. Evangelia, vetantur Clerici, quorum assertio pro sacramento erat : unde *Fidedigni* dicuntur. Vide in hac voce.

ADMARTYRIZARE, Martyribus adsis-tere, ipsos ad constantiam hortari. Com-modianus Instr. 58.

Si refrigerare cupis, Admartyriza.

Vetus Inscriptio Romæ : *Mandrosa martyrum obsequiis devota transegit falsi seculi vi-tam.*

* **ADMASARE, ADMASIARE**, jus et locum habitationis in villa concedere, in mansum dare, Gall. *Amaser*. Charta pacis inter Ca-pitulum Eduense, et Dominum de Perre-ria ann. 1257. ex Tabulario ejusd. Capituli : *Nec potest aliquis dominorum secularium, nec quisquam alias aliquem hominem Ad-masiare in dictis villis in mansis pertinentibus ad Decanum et Capitulum... sed si Ad-masiari in dictis villis voluerit, ipse, vel ille qui debet esse dominus ipsius, debet adire mandatum decani et capituli, qui prius censu imposito, soluto sibi intragio vel applegiato, debet eidem assignare mansum secundum con-suetudines in predictis villis hactenus ob-servatas, et alio modo non debet quisquam Admasiari. Ex his collige Admasiare, Ad-masare, in consuetudinibus Gallicis Amu-*

ser, non esse duntaxat *ædificare*, ut arbitratu est Cl. vir D. *De Lauriere* in Gloss. Juris Gallici; neque omnino Patris Rogerii explicationem fuisse rejiciendam cum dixit *Amaser esse in mansum dare*, est enim ut vides, *Admisiare* jus et locum habitationis alicui concedere et assignare sub censu annuo, soluto jure *intragi*, vel datis prædictis bus de solvendo. Ergo locus *Admasatus* ille est qui a Domino feudi fuit ad habitandum concessus, sub prædictis conditionibus. Et *Admasamenta*, loca sunt *ædificata* sub iisdem legibus et oneribus assignata. Unde in Consuetudinibus passim occurunt horti, prata, aliaque prædia quæ dicuntur *Admasata*, non quod sint *ædificata*, sed quod concessa sint sub hac forma et lege. Vide *Mansus*, et *Massa*.

ADMASURUS pannus. Leo Ost. lib. 1. Chron. Casin. cap. 58: *Pannum altaris diadynum byzant.* 16. *tapetia optima* 16. *pro byzant.* 67. *pannum Admasurum pro byzan-* tius 8. etc.

* **ADMENARE**, ab Ital. *Amenare et Menare*. Agitare, commovere, minas intentare, pugnum, gladium, aliudve agitando, ad aliquem minaciter accedere, percutere. Stat. Mantua lib. 1. cap. 45. ex Cod. reg. 4620: *Si.... timorem eidem fecerit contra ipsum Admenando, vel aliquid aliud faciendo, etc.* Stat. Palavic. lib. 2. cap. 15: *Ordinatum est, quod si quis contra aliquem fecerit insultum cum armis, lapide vel bastono Admenando contra eum, et non tetigerit, puniatur;.... si nero sine armis cum pugno, vel pede Admenaverit, et non percusserit, puniatur, et condemnetur pro qualibet vice in solidos vi-* ginti. Stat. criminalis Riperiae cap. 80: *Si quis evaginaverit, seu Admenaverit arma contra aliquem, et non percusserit, puniatur in libris decem.*

* Nostris vero *Admenage* est ipsa advectione; unde *Amenage* dixerunt, servitium, quo vassallus vecturas domino præstare tenetur. Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 43: *Comme le suppliant eust admené à ses chevaux, charrette et harnois... plusieurs voitures de foin;.... duquel Admenage ledit suppliant et Jehan Goiral... n'orent onques satisfaction, etc.* Arest. Scagar. ann. 1296. ex Cod. reg. 4651: *Raoul de Treizmonz, seigneur des chanz Goubert, demanda à deux vavassors, qui de lui tiennent, l'Amenage du merrien et de la pierre, et de la matiere à sa mote herbegier de son lieu de hauberc.*

1. **ADMENSURABE.** Charta Philippi Aug. ann. 1285. pro villa Ferrariensi apud Morinum in Hist. Vastiniensi pag. 707: *Feodus vero qui adeo modicus fuerit, quod ad 12. denarios esse non debet, Admensurabitur.* Hoc est, sua ei mensura dabitur. [Chartha ejusd. Regis apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. pag. 969. A: *Quod de singulis hominibus ad potestatem dictæ villa pertinen- tibus, tam intra villam, quam extra villam, annuatim in festo B. Andree Apostoli habe- bimus quinque solidos, vel quatuor, vel tres, vel duos, et ad minus duodecim denarios, et hoc Admensurare, ne graventur homines su- per priorem illius villa. Hic, ut patet, Ad- mensurare, idem est quod imponere tan- tum tributi, quantum cujusque facultates patiuntur.]*

¶ **ADMENSURATE**, Ordinatae, Gall. *Re- gées*. Preceptum Caroli M. apud Marten. in mox laudata Collect. tom. 1. pag. 34. D: *Antoniacus cum appenditis earum, sicut Ad- mensuratae sunt, fratribus deservant.*

ADMENSURATIO, *Ad mensuram redactio*, inquit Bractonus lib. 4. de Assisa nove disaisina cap. 35. § 1. quæ locum habet, cum quis plura habet quam expediatur. Vide eundem lib. 3. tract. 1. cap. 1. § 1; lib. 4. tract. 5. cap. 17. § 2. et Fletam lib. 4. cap. 23. § 2. **Admensuratio dotis**, apud Rad. de Hengham in Parva cap. 2. *Admesurement de douaire*, breve, quo mulieris dotitulum ad legitimum modum reducitur. *Admesurement de pasture*, breve aliud, quo pastiones inter participes, prout cuique competit, dividuntur. Rastallus. Adde Statutum 2. Westmonaster. cap. 7. et 8. ubi de utraque admensuratione.

2. * **ADMENSURARE**, *Æstimare, sta- tuere, præfinire*, Gall. *Regler, fixer, Amesu- rer*, eadem notione, apud Bellomaner. Ms. cap. 41. Charta Gaufridi episc. Meld. ann. 1211. ex Chartul. Campan. fol. 175. col. 1: *De stagno diximus, scilicet de pescatione stagni, quod abbas potest facere piscari ibi, quando venit Nogentum ad domum suam de Alno, ad opus suum et eorum, quos secum tunc habebit, et dominus Nogenti non potest Admensurare pescationem ejus.* Charta Au- bertii abb. Latiniac. ann. 1223. ex eod. Char- tul. fol. 280. col. 1: *Cum discordia verteatur inter nobilem virum Theobaldum illumitem comitem Campanie et Briæ palatini ex una parte et nos ex altera, super gisto, quod idem comes dicebat se habere pro voluntate sua in ecclesia nostra, quotienscumque ad ecclesiam veniebat: tandem pro remedio animæ sua et antecessorum suorum Admen- suravit idem gustum ad centum libras Pruni- nensis monete.* Amoderer, non longe diverso significatu, usurparunt nostri, nempe pro Modum ponere, diminuere, rem rei exæ- quare, Gall. *Modérer, diminuer, proportion- ner*; unde *Amoderation*, *Moderatio, tem- peratio, proportio, quo sensu Amesurement dixit Petrus de Fontana in Cons. cap. 15. art. 27. Ordinat. ann. 1330. tom. 2. Ordinat. reg. Franc. pag. 59: Que lesdites denrées soient Amoderées et mises à juste prix, selon l'évaluation desdites monées, et que icelle Amoderation et ordonnance soit gardée fer- mement.* Amoderer, *Moderari, temperare*, Gall. *Modérer, calmer*, in Lit. remiss. ann. 1375. ex Reg. 107. Chartoph. reg. ch. 215: *Ledit exposant pour restringre et Amoderer ledit Henry, lui dist amiablement, etc. Aliè ann. 1393. in Reg. 145. ch. 33: Cuidant empêcher la sole emprise et propos dudit Huguenin et lui Amoderer sa faveur (leg. Jureur.) Occurrit præterea pro Experiri, probare, Gall. *Essayer*. Lit. rem. ann. 1393. in eod. Reg. ch. 520: Ainsi que icellui exposant trait à ladite bute à son arc d'une flèche ou saïete, en intention de essaier et Amode- rer comment il trayeroit à ladite bute.*

* **ADMENSURATIO**, Statutum, defini- tio, Gall. *Fixation*. Privil. burgens. Autiss. ann. 1223. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 423. art. 28: *Cum duodecim electis vel ma- jori parte eorum, tractabit de Admensura- tione minorum de censiva et bachelariorum, et de Admensuratione depeditorum ad (a)*

me restituendorum eis, qui pro debito meo capti fuerint.

¶ **ADMENTIRI**, Pecunaria multa ta- xari, Gall. *Mettre à l'amende*, vel *Proportioner l'amende*. Charta Henrici Regis Angliae ann. 1155. apud. D. Brussel Tract. de usu feud. tom. 2. pag. 4: *Comites et Baro- nes non Admentientur, nisi per pares suos et non nisi secundum modum delicti.... Nulla Ecclesiastica persona Admentietur secundum qualitatem beneficii sui Ecclesiastici, sed se- cundum laicum tenementum suum et secundum qualitatem delicti.*

* Verbum fictitium, aut culpa am- nensis, aut quod perperam lectum est; restituendum enim *Admerciantur*, ex ipsa met Charta, quæ habetur in Cod. reg. 4651. Vide infra *Ocagium*.

¶ **ADMENTUM**, pro *Amentum*, Lorum quo jacula contorquebantur; metaphorice vero, validius argumentum. Tertullianus cap. 1. Scorpaci. : *Hæc, et si qua alia Ad- menta hæreticorum venenorum, etc. Admen- tium eodem sensu apud eundem lib. 1. ad Nat. cap. 10. Hinc S. Ambrosius Epist. 7: Intorquenda est Admentata illa, non mani- pularis sententia.*

ADMERICARE. Vide *Americare*.

¶ **ADMERGARI** se, Sese immiscere, im- plicare. Edictum Philippi VI. ann. 1338. tom. 2. Edict. Reg. pag. 124: *Statuimus etiam prohibentes ne quis Procurator Regius partialiter se Admerget in causa quacunque.*

* **ADMESTA**, *et Oblivio, Desmembranza*, Prov. in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Vide *Admesta*.

¶ **ADMESTIA**, *Oblivio*. Gloss. Bitur. MS. Vox Graeca pro *ἀμνοτίᾳ*.

ADMEZATORES, Dicti in Regno Neapo- litano Arbitri ex privatorum consensu elec- ti, ad decidendas supremo jure quæstio- nes et lites. *Cum nova nostri nominis sanctione* (lib. 1. tit. 70) *statutum sit ut judges de questionibus cognoscentes, per nostram cel- situdinem debeant promoveri, junctos etiam Admezatores, qui per privatorum consensus ad decidendas quæstiones... eligeantur huc- usque qui nullam aliam jurisdictionem ha- bebant, nisi que ab eligentibus conferebatur eisdem, imposterum eligi prohibemus etc. ut est in Constit. Friderici lib. 1. Constit. Si- cul. tit. 79. Vox *efficta* ex Italico Mezzo, medius, Gall. *Mediateur*. Putat Meursius eandem fuisse Μεζόντων apud Byzantinos dignitatem, quos sic appellatos censem, quod qui jure agere inter se nollent, ad eum deferent lites suas componendas: quomodo Aristoteles μέτρον et μαθήτου judices et arbitros vocat. Sed viro magno non assentior: erant enim μαθήται τις, Curiæ Constantinopolitanae Officiales, quorum Princeps opera utebatur in expedi- dis privatis negotiis: aut certe quibus intermedii ad Principem patebat acces- sus, quod fuit olim apud Francos nostros Referendariorum munus. Id colligitur ex Cantacuzeno lib. 3. cap. 15. et lib. 4. cap. 29. ubi vocem μαθήτων ea notione usur- pat, et ex Niceta in Man. lib. 1. cap. 3. præterea ex Ducæ Hist. Byz. cap. 21. et 22. ubi Βεζτριος Turcicos μαθήτων appella- tione donat, quod videlicet per eos Turci Sultani res omnes qua privatas, qua publi- cas conficiant.*

* **ADMICTERE**, pro Amittere, Gall. *Perdre Stat. Arelat. MSS: Statiūmus ut nullus, qui locet operas suas, deferre audeat de nemoribus, vel vineis, vel cepibus socam vel lignum aliquod; et qui contrafererit mercedem suam vel loquerium Admictat.* Vide infra *Admittere*.

ADMIGRARE, In ædem seu villam aliquam, etiam invito domino, possidendi animo ingredi, in *Pacto Legis Salicæ* tit. 48. § 2. ubi Lex Salica tit. 47. babet tantum migrare.

ADMILLUS, apud Bromptonum pag. 148. sed perperam, pro *Admiralius* editum occurrit.

* **ADMINARE**. *Charta Soldani pro Pisan. ann. 1174. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad. Hist. Sicul. Laur. Bonincont. part. 1. pag. 200: Illi promiserunt conventionem facere, ut fideliter et diligenter totum nostrum regnum, et salvare per mare et per terram, et palam et secretum, et non debet Admininare nullus hominem contra nostrum regnum.* Ubi leg. suspicor *Adjuvare*.

¶ **ADMINICULATIO**, Auxilium. De B. Foranano Abbate Walciodori in Belgio, tom. 3. Aprilis pag. 807. D: *Quo vigeat in aliquo vestri, si displicet, arbitrii correptione; vestraequa, si placet, roboretur Adminiculations decreto.*

ADMINICULATIVE, Per accessionem. Gall. *Par surcroit. Acta SS. Martii* tom. 3. pag. 868: *Ipsorum qualitas sufficientem illis fidem conciliat, maxime cum eorum auctoritas, Adminiculative solum adhibeatur.*

ADMINICULATOR, Ab adjuvando dictus et adminiculando. Hic septimus erat ex Officialibus Romanæ Ecclesie, pro viuis, pupillis et egenis procurabat; quod munus hodie pauperum *Advocatus* facit. Ita Panuinius. Vide *Luitprandum lib. 6. cap. 6. extremo*.

¶ **ADMINICULUM**, Modus, ratio, argumentum, Practicis nostris *Moyen. Ludewig. Reliq. MS. tom. 5. pag. 541: Renunciantes omni beneficio juris cuiuslibet, necnon exceptioni, suffragio, Adminiculo, quibus contra præmissum, etc.* Ibidem pag. 539: *Renunciantes.... omni dominio, actioni, impetitioni, liti, juri, literis et Adminiculis, quæ nobis etc.*

* Practicis nostris etiam *Adminicule*, Probatio inchoata et infirma, argumentum seu instrumentum rei probandæ quidem invalidum, sed quod cæteris adminiculo est.

¶ **ADMINICULUS**, Minister. *Acta S. Austregesili Episc. Bitur. tom. 5. Maii, pag. 230. * E: Dicit Adminiculu suo Marculo, eo tempore Lectori, postea etiam Abbati.... Require pauxillum aquæ, ut hic celebremus missas.*

¶ **ADMINISTRALIS**, f. Qui ministrat necessaria ad victum et vestitum, ut mox sumitur *Administratio*. *Statuta Ecclesie Barchinon. ann. 1281. apud Marten. tom. 4. Anecd. pag. 607: Constituimus... Quod quæcumque de cetero contingat vacare in Ecclesia nostra Officia, quæ pistor, et Administradis, et dormitorarius, et botellarius, et portarius habent, etc.*

ADMINISTRATIO, Donatio, sive necessariorum ad victum et vestitumque suppeditatio, Gall. *Fourniture, livrée, distributions. Annal. Bened. tom. 5. pag. 678. col. 2: Præbendas aliasque Administrations,*

prout ab antecessoribus nostris accepimus in hoc libro, qui dicitur Viventium, fecimus adnotari.

ADMINISTRATOR, Leguleis Anglis dicitur ille, cui defuncti bona administranda ab Ordinario committuntur, cum nulli extant executores testamentarii, quorum quidem bonorum usque ad eorum valorem tenetur, et non ultra, nisi ea dissipasse convictus fuerit. Si ille decesserit, administration non transit in ejus hæredes; sed alius ab Ordinario decernitur ac eligitur Administrator. Vide *Rastallum in Expositione volumen Legum Anglic.*

* **ADMINISTRATORIUS**, Administrour, in *Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: Administratori Spiritus, in Epist. ad Hebr. cap. 1. v. 14. Administrateur et Administrarresse*, qui vel quæ administrat, regit. Lit. remiss. ann. 1398. in Reg. 154. *Chartoph. reg. ch. 51: Comme ledit Robin se feust alouez à Robin Duchemin quintier ou Administrateur de l'église de Mons. S. Pierre de Dreux, etc.* Alia ann. 1373. ex Reg. 105. ch. 210: *Ladite Katherine estoit legitimate tuteresse et Administrarresse de ladite Marion sa fille.*

* **ADMINUNDARE**, Putare, intercidere, Gall. *Emonder. Charta ann. 1325. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 521: Item pro quibusdam salicibus in fossatis regis, per eumdem curatum plantatis et aedificatis, ac per ipsum Adminundatis et copatis, etc.* Ita *Allaguier nostri dixerunt, pro Elnguer. Lit. remiss. ann. 1455. in Reg. 183. ch. 63: Comme icellui Colart eust fait coupper, abatre ou Allaguier, et mettre en sagotz ou boursées certaine hale ou bois, etc.*

1. **ADMIRABILIS**, **ADMIRALIUS**. Vide *Amir.*

2. **ADMIRABILIS**, Titulus concessus Comitibus apud Leonem Magnum Ep. 8. *Græcis θεωρατος. Vide Silentarius.*

3. * **ADMIRABILIS**, *Modestus, honestus, bene mōrgeratus, egregius, taciturnus, factus, venustus, decens, rectus vel amabilis, comptus, gratus, nobilis, elegans.* *Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646.*

¶ **ADMIRAGIUS**, **ADMIRALLITAS**, **ADMIRANTIA**, aliæque voces quæ huc spectare possunt ejusdem significationis. Vide in *Amir.*

* **ADMIRALDI**, *Scabini seu burgi ædiles et judices, vel qui exigendis juribus regis præerant, nuncupantur in Ordinat. pro regno Navarræ ann. 1322. ex Reg. Cameræ Comput. in Bibl. reg. asservato Cod. 8406. fol. 304. r^o: Item est ordinatum, quod Admiraldi burgi S. Saturnini et populationis S. Nicolai, qui pro tempore fuerint, qui noluerint computare de homicidiis, calumpniis, et emendis, et aliis juribus regis, compellantur ad computandum. Admiraldi, ex ead. Ordinat. in Reg. A. ejusd. Cam. fol. 161. r^o. Vide *Amir.**

* **ADMIRALEA**, *Navis prætoria, seu Admiraldi, nostris etiam Admiral. Chron. Andr. Danduli apud Murator. Script. Ital. tom. 12. col. 364: Gravi inter eos parato bello, Admiralea Januenstum cum sua galea, et duabus aliis reliquis in portum Tyri redeuntibus, per Venetos capte sunt. Admiralea, ibid. pro classium Praefectus. Vide in *Amir.**

¶ 1. **ADMIRATIO**, f. *Iuspectio, examen.*

Canones Hibern. apud Marten. tom. 4. *Anecd. col. 6: Et pro ejus livoris vel vulneris Admiratione in Conventu, vel in quilibet multitudine usque ad tertium annum, aut eo amplius, si non indulget, pretium ancille is qui commisit, reddat. Ubi tamen Amanuensis mendum esse suspicor, Admiratione, forte pro Admissione.*

2. * **ADMIRATIO**, Consensus, laudemtum. *Charta ann. 1027. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 173: Ut cunctis diebus vita hujus seculi habitatio sit sanctimonialium atque devotarum seminarum sub regulari vita degentes, sine ulla blanditione atque Admiratione habeant.*

* **ADMIRATOR**, Classum præfectus, Gall. *Amiral*, in *Charta Soldani* jam laudata in *Adminare* ibid. : *Fecimus præcepta comitibus nostris et Admiratori gallearum, ut ad nave eorum unquam arma servasset.* Vide supra *Admiralea.*

* **ADMIRAUDUS**, Eadem notione. *Reuerius de Grimaudis Admiraudus noster, in Charta Philippi Pulcri ann. 1304. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 247. r^o. col. 2.*

ADMISERI. *Bulla Adriani IV. PP. ann. 1154. inter Probat. tom. 1. Hist. Lothar. col. 347: Ipsa Iserella cursum suum dirigit versus Orientem in læve parte, usque ad viam publicam, ubi extrinsecus portæ de Voel, Admisertur rivulo Angruxiæ. Ubi legendum est Admisetur.*

¶ **ADMISSALIA**, f. *Merces pro Missis celebrandis. Charta Guillelmi Archiep. Rothomag. pro Monasterio S. Martini Pontis. ann. 1320: Fit compositio ratione sponsalium, Admissalium, Gallice Messagemens, intestatorum, extremarum, unctiounum, confessionum, etc.*

* Minus recte; idem quippe est quod infra *Admissatio.*

* **ADMISSARI**. Vide infra in *Admissatio.*

ADMISSARIUS *æquus*. *Ugutio: Fortes et bonos Equos Admissarios vocamus, quia admittuntur inter armenta ad coitum, vel ad arandum, vel ad trahendum.* [** *Gloss. in Cod. reg. 4778: Admissarius equus, concitatus.*] *Eadem prope habent Jo. de Janua et W. Brito. Gloss. Lat. Græc. Βιβλοτκ, Admissarius, qui alio loco πιστίνων ἄττος dicitur. Gloss. Græc. Lat. δχντκ, Admissarius. Equus ascensor equarum, in Foris Bigorrensis. art. 12. Plautus in Milite Glosso:*

Ad equas fuisti scitus Admissarius.

S. Augustinus contra Epist. Manichæi cap. 31: *Non attendit passerem parietinum, in cuius comparatione quivis Admissarius frigidissimus invenitur.* Vide eundem lib. 5. de Civit. Dei cap. 7. Vetus Interpres Juvenalis Sat. 8: *Et pater armenti: Taurus, aut Admissarius. Conventio Pacis inter Elsatiae proceres et civitates ann. 1051: Equi autem Admissarii, quod vulgariter Stunt vocantur, et vineæ et segetes sub hac pacis conditione permaneant. Qua vero cura educandus et alendus equus admissarius, præclare omnino Virgil. lib. 3. Georg. v. 73: Tu modo quos in spem statues summittere gentis, Principiū jam inde a teneris impende labore, etc.*

Vide Marcellum Empir. cap. 32. Vegetum lib. 1. de Arte veter. cap. 24. etc. *Admis-*

sarius asinus, apud Palladium de Re rustica lib. 4. cap. 14.

* Cicero in Pisonem cap. 28. *Admissarium* vocat hominem pervagatae libidinum; quo ipso, vel obsceniori etiam sensu, usus est Seneca Quest. Nat. 1. 16. ut scribit Faber in Thes. suo; hinc pro homine facili, in Glossar. Lindenbrogi.

AMISSARIUS, in Lege Salica tit. 40. § 5. Alaman. tit. 69. Edit. Heroldi. Ripuar. tit. 5. 18. et apud Marculfum in formul. [Charta Aldrici Cenoman. Episc. in ejus vita pag. 85 : *Greges jumentorum cum eorum Amissarii*. Adde pag. 87. 88. etc.] Vide *Emissarius*.

AMMESSARIUS, in Charta Romualdi Ducis Beneventani : *Ammessarium unum cum jumentis suis, caballos domitos, etc.* In alia : *Amassarios tres cum jumentis suis.* Vide Chronicon Benevent. S. Sophiae pag. 607. 611.

ADMISSURA, ὄχεια, in Gloss. Lat. Græc. Aliud Glos. ὄχεια, *Admissura, admissum. Admissura serotina*, Gen. cap. 30. ubi Will. Brito : *Admissura dicitur, quando bruta animalia, et proprie jumenta ad coitum admittuntur. Admissuræ venereæ, apud Apuleium lib. 7. Statius lib. 5. Silv. 5. v. 23 :*

... Habet *Admissura parentes*.

ADMISSIO, apud Varronem lib. 2. de Re rustica cap. 7.

ADMISSUS, apud Vegetum lib. 1. de Arte veterin. cap. 24.

* *ADMISSATIO*, Caeremonia *admissionis* mulierum, cum primum post nuptias vel partum ad ecclesiam veniebant, benedictionem a sacerdoti suscepteræ; et ipsa obventione quæ ab ipsis offerebatur; sic dicta, vel quod inter missarum solemnia fiebat, vel quod mulieres in ecclesiam admittebantur purificatione gratia. *Amessellement*, in Lit. remiss. ann. 1475. ex Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 1444 : *Le suppliant avoir intention de tuer ung pourceau et certains cheveaux, qu'il vouloit abiller pour faire le festaige de l'Amessellement d'une stenne fille, qui estoit accouchée d'enfant, laquelle devoit aller le lendemain à la messe.* Vide *Messiare et Purificare*. Charta Odonis archiep. Rotomag. ann. 1255. in Reg. 110. ch. 12 : *In oblationibus et obventionibus, que fuent et eveniunt in missis, que celebrantur in benedictionibus nubentium et purificationibus mulierum post partum, et Admissionibus post nuptias, et in missis peregrinantibus, etc.* Eadem habentur in Charta S. Ludovici reg. Franc. ex Reg. 31. ejusd. Chartoph. ch. 1. Vide *Admissalia*. Hinc

* *ADMISSARI* et *AMISSARI*, in Charta ann. 1249. ex Tabul. S. Florent. Salmar. : *Parochiani vero per vicarium perpetuum eorumdem monachorum Amissabantur et sacramenta percepiebant in navi dictæ ecclesiæ...* Quod parochiani de cetero *Admissabuntur* et sacramenta recipient ad maius altare S. Cristofori.

* *ADMISSIBILIS*, Admittendus, non rejiciendus. Autographum epist. Sixti IV. ad Cantorem Joh. Heron et Joh. Sebire Canonicos Ecclesia Rothomag. ex Archivo Monasterii B. M. de Bono Nuntio Rothom. : *Et quia Officialis (Rothom.) quasdam positiones et articulos Admissibiles et relevantes pro parte prioris et conventus predictorum*

(B. M. de Bono Nuntio) exhibitos admittere recusavit, illosque per suam interlocutoriam refecit, etc. Ex eod. Archivo in Charta Rob. Goupil Cantoris, etc. ann. 1481 : *Licet facta hujusmodi forent et essent ad probandum Admissibilia et omnino permentia actionem ejusdem appellati, etc.*

* *ADMISSIBILITER*, Probabiliter, ita ut admitti possit, Gall. d'une façon probable. Instr. ann. 1391. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 113. col. 2 : *Item in casu quo pertinenter seu Admissibiliter daretur et probaretur predictos nominatos, seu parentes ipsorum, esse et fuisse nobiles, etc.* Infra pag. 115. col. 1. legitur, *Probabiliter*.

* *ADMISSIO*, Praestatio, qua jure admissionis seu intragii exsolvitur. Stat. monast. S. Claudi, auctoritate Nicolai V. PP. edita, pag. 46 : *Habebunt et habere debent prefati religiosi.... taillius, census, corvatas, manus-mortuas, Admissions, jura et alia emolumenta.* Vide *Intragium* 1.

ADMISSIONALES, Qui introducendis ad Imperatorem hominibus praefecti sunt : seu, quibus in palatio admittendi, vel salutandi officia creduntur, ut ait Jul. Firmicus lib. 4. Matth. cap. 14. Qui *Admissionibus* presunt, ut vetus Interpres Juvenalis Sat. 4; δέ τὸν τίνα γενομένων, apud Pachymerem lib. 6. Hist. cap. 26. Lampridius ait de Alexandro Imp. quod salutaretur quasi unus de Senatoribus, patente velo, *Admissionibus* remotis. Quod vero ad vela et cancellos starent, *Admissionales cancellarii* appellantur in Notitia Imperii, ut quidam volunt, tametsi Edita *Admissiones cancellarii* preferat, ita ut diversa fuerint officia. Horum munus, officium *Admissionis* dicitur Suetonio in Vespas. cap. 14. aut officium *Admissionum* in leg. 11. Cod. de Privil. eorū, qui in sacro Palat. milit. et in Notit. Imp. et officium *Admissionalium*, in. l. ult. cap. de Divers. offic. Nam plures erant, eorumque partita erant munia, ita ut alii aliis in causis ac negotiis ad Principem admitterent, ut ille *Homilus* dicitar *legationum Admissionalis*, apud Herennium Philonem in legat. ad Caium. Primus autem *Admissionalium Magister Admissionum*, Vopisco in Aureliano, et Ammiano lib. 15. huic qui proxima erat dignitate, *Proximus Admissionum*, eidem Ammiano lib. 22. dicuntur. Sed de *Admissionibus* et *Admissionalibus*, multa jam ante congressere Theodorus Marcilius, Pancirollus, Savaro, Henricus Valesius, Salmasius, Jacobus Gothofredus, et alii.

* *ADMISSUM*, Delictum, crimen. In *Admissodeprehensus*, l. 8 D. de præscript. verb. (rg. 5) Galli dicimus : *Pris en flagrant délit. Consule Chopin. ad Leg. Andium part. 1. pag. 627. col. 2.* Vide *Admissus* et mox *Admittere*.

* *Ameture nostri dixerunt, quidquid rei alicui confiendæ seu componendæ inservit*. Lit. remiss. ann. 1449. in Reg. 180. Chartoph. reg. ch. 34 : *Icellui Fouillet dist au suppliant qu'ils ferroient de la monnoye pour lui en son tour, en leur querant les Ametures ou matières.*

* *ADMISSURA*, *Admissus*. Vide *Admissus*.

* *ADMISSUS*, Crimen, in Onomastico ad calcem SS. Benedict. sæc. 4. part. 2.

* *ADMITA*, pro *Amita*, Gall. Tante, apud Rymerum tom. 13. pag. 419.

* 1. *ADMITTERE*, Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : *Admisit, permisit, fecit, peccavit. Admissum, peccatum vel intromissum Admittit, tollit.*

* 2. *ADMITTERE*, pro *Amittere*, Gall. Perdre. Lit. remiss. ann. 1402. in Reg. 157. Chartoph. reg. ch. 55 : *Dictus expones taliter praedictum Donarel vulneravit, quod duos digitos unius manus Admisit. Vide supra Admixtere.*

* *ADMOAGIUM*, idem quod *Admodiatio*. Litteræ Guiscardi Episcopi Matiscon. ann. 1267. in 31. Regesto Chartophylacii Regii fol. 46 : *Super quadam consuetudine vini, quæ vocatur Admoagium. Id est, quod ex pacto admodiationis, seu firmæ, vel emphateus domino feudali præstatur. Vide Admodiare.* 2.

* Melius intelliges de *Præstatione*, quæ pro qualibet modio vini persolvitur, idem quod *Modiatio*. Vide in hac voce.

* *ADMODARE*, Laurent. in *Amalthea*: *Admodo. Accommodo, Allevio.*

1. *ADMODIARE*, Modum ponere, diminuere. Felix Episcop. Lemovic. in Epist. ad Desiderium Cadurensem Episcopum : *Me tamen paenit incaute et minus inculto sensu, vel impolito sermone stylum excrasse, unde offensam sanctæ animæ vestre potueram incurrire, nisi vestra bonitas Admodiaset, i. leviores offensam effecisset.*

2. *ADMODIARE*, Fundum dare ad firmam, vel in emphateusin, vel etiam alienare sub certa præstatione tot modiorum frugum, de quibus convenit. *Admodier*, in Consuetudine Hannoniensi cap. 81. *Admoissonné*, pro *buillé à ferme*, in Compte bladorum terre Campaniæ ann. 1348. Charta ann. 1224. in Tabulario Lehunensi char. 80 : *Admodiaverunt nobis quidquid habebant in molendinis de Ponte, tam in blado, quam in farina, tam in nemore, quam in aqua.... per 4. modios bladi etc.* [Statuta Monasterii S. Claudi. pag. 86 : *Nonnulli priores, officiarii et administratores eidem Monasterio subditi, prioratus et administrationes cum eorumdem juribus, debitibus et oneribus in spiritualibus et temporalibus, personis laticis etiam contra juris dispositionem tradidunt, diminuunt et Admodiant.* Et pag. 87 : *Nec prioratus officiarii hujusmodi quibuscumque laticis personis Admodiare presument.*] Vide *Admoissonnare*.

* *ADMODIATA TAILLIA*, dicitur in Charta pro Villanova in Dumbis ann. 1399. illa que cum ad placitum, ut aiunt, exigi solet, ad certam redigitur vel pecuniae sumam, vel frugum præstationem annuam. *Amoissionata* dicitur in terrario S. Nicetii deserti in Bressia. Vide *Amoissionata*.

* *ADMODIATIONE*, Datio ad firmam, etc. Charta ann. 1227. in tabulario Monast. Hedera : *Simoni Presbytero de Portis concessimus ad Admodiationem pro 11. solid. Paris. singulis annis ab ipso Presbytero redendis, duas partes minute decimæ, etc.* *Admodiations et gazeras, nisi de decimis prohibentur accipere Sacerdotes in statutis Synodalibus Odonis Parisiens. [Item in Meldensibus Anecd. Marten. tom. 4. col. 900. legitur : Ne accipiunt gazerias vel Admodiations, nisi de decimis.* Charta Curia

Suession. ann. 1277 : *Recognovit tamquam in judicio se retinere sub titulo annua Admoditionis quoddam pratum. Charta Wilhelmi Episc. Lingon. pro Monasterio de Valbon ann. 1216. inter Instrum. tom. 4. nov. Gall. Christ. col. 202. B : Omnesteras mas, prata et nemora ubicumque sint, et meam de Lastricoy ad firmam perpetuam nuperunt hoc modo, quod singulis annis persolvant quinquagintas minas frumenti de Admodiatione et sex minas avenæ, septem minas Lingonensis monetæ, etc.*]

¶ **ADMODIATIO MONETA**, Proportio, Equalitas, Gall. Proportion, rapport, égalité. Charta Roberti III. Ducis Burgund. ann. 1282. pro euenda moneta : *Antequam moneta incipiat cudi vel etiam fabricari... omnia supradicta tenemur facere observari, salva Admodiatione ad nostram (monetam) nobis facta de dicta moneta ratione.*

ADMODIATOR, *Admodiateur*, in Consuet. Melodunensi art. 322. cui prædium admodiatus est, seu datum ad firmatum. [Item, rei domesticæ curator et administrator, Gall. Intendant, Regisseur. Gallia Christ. tom. 3. pag. 110. ubi de S. Dionysii Brocarensis Monasterio : *Sigerus de pastura vicarius præcedentis (Abbatis,) Admodiator Abbatie bonorum.*]

* *Admodiour*, in Libert. villæ de Jonville tom. 4. Ordinat. reg. Franc pag. 596. art. 15 : *Lidit habitant ne moorront... à autres molins, ... et se autrement le faisoient, ... paieraient cinq solz d'amende, se n'estait par le deffaut desdiz Admodiours ou officiers.*

ADMODUM, Omnino, equidem. Salvianus lib. 1. de Gubernat. Dei : *Omnès Admodum homines, qui pertinere ad humani offici culturam existimarentur, ut aliquod linguarum opus studio ingeniorum excuderent, etc.* Infra : *Aiunt igitur... ideo in hoc seculo deteriore Admodum statum esse meliorum.* Lib. 2 : *Cum... omnes Admodum sursus cum paucissimis fugeret.* Lib. 3 : *Dimittamus... quæ in libris postea de Religione conscriptis omnes Admodum Christianos legimus pertulisse.* Neque forte aliter hæc vox sonat in Decretione Childeberti Regis cap. 4. in Ep. Ludovici Pii ad Sicharium, et in aliquot Formulis veteribus: nisi usurpet pro modo, quod volunt Viri docti. Vide Paulinum Aquileiensem in Epistola ad Carolum Magnum præfixa lib. 1. contra Felicem Urgelitanum.

* **ADMOISONNARE**, Conducere seu ad vitam accipere sub certa præstatione. Arestatum ann. 1343. 1. Decembr. ex vol. 3. Arest. parlam. Paris. : *Dicti conjuges dicebant se locutæ seu Admoisonnasse ad vitam ipsorum et eorumdem superviventes, a fratribus S. Trinitatis Trecensis unam domum.* Vide Admodiare 2. et infra Amoisonnatum.

* **ADMOND**, Liber, Sui juris. Leges Luitprandi Regis apud Muratorium tom. 1. part. 2. pag. 70. col. 1 [** lib. 6. cap. 44] : *Et dominus ancilla eam liberaverit et Admond secerit a se.* Vide Amund. [** ita omnes codd.]

1. **ADMONITIO**, Debitoris admonitio, appellatio, interpellatio, Gall. Sommation, Adjournement. Lex Salica tit. 52. § 2 : *Per singulas Admonitiones; tit. 54 : Per tres Admonitiones.* Additio Ludov. Pii Imp. ad Legem Salicam § 4 : *Si post secundam Co-*

mitis Admonitionem aliquis ad mallum venire non uerit. Item citatio in l. 4. § 2. Cod. De in jus vocando.

* 2. **ADMONITIO**, Castigatio seu corræctio, quæ non præcipiendo, sed monendo fit. **Admonnesteresse**, commonitorix. **Admonestati**, hortatorius, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Charta. 744. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 530 : *Defensionem vero, vel Admonitionem sancti monasterii volumus abere ad monasterium sancte Marie,... seu Andrea venerabilis presbiteri et abbati, ea condicione, ut si aliquid discordia inter sorores fuerit exorta, quam non possimus per nos evellere, tunc abba per semetipsum, aut Deo timenter personam ipsum mali debeat monendum et corrigendum amputare; nam nulla nobis aut sororibus contra regulam violentia imponere audeat; sed abbatissa, quæ pro tempore fuerit, semetipsam et monachas suas disponat.* Rursum infra. Consule ibi Muratorium.

ADMONITOR, conjungitur cum Portatore præcepti, in leg. 7. Codic. Theod. de Execut. (8.8) : *Compulsor, Exactor, Admonitor, Portatore præcepti, Agens in rebus, etc.* [In ordinacionibus Conciliorum, inquit Hofmannus in Lexico, *Admonitor* non raro dicitur, qui recentioribus magister ceremoniarum, quod de omnibus quæ agenda essent admoneret.]

* *Ammonsteur nostris olim, idem qui Apparitor, Gall. Sergent. Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 115. Chartoph. reg. ch. 179 : Un sergent ou Ammonsteur de nostre tres cher frere le duc de Berry et d'Auvergne, etc.* Pourteur d'auffeirtrure nuncupatur, forte quod ex sententia judicis vel scripto debitoris, pignora ab illo auferre possit. Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 147. ch. 201 : *Quatre varlez et autres gens Pourteurs d'auffeirtrure, Bretons et autres, etc.*

ADMONITORIA, Epistola, qua iudex absentem in jus citat; quam ad absentem *Admonitor* defert. Formula 116. inter Lindenbrogianas : *Quoniam Imperialibus sanctionibus cautum est, ut absentes, contra quæ actiones exercere cupiunt, in judicio copiam sui facere edictis cententur : Idcirco ego judez has Admonitorias tibi delego, quatenus in judicio præsentiam tul facias, etc.*

* **ADMONITUM**, [* Cod. 4778 : *Admonitum*] olim dicebatur, cum harena alba mollissima pila moleque terebatur; dehinc miscebatur tribus partibus nitri, pondere vel mensura adliquata in duas fornaces transfundebatur : quæ massa vocabatur, ut diximus, *Admonitum*, atque hæc recocta habet vitrum purum et candidum. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. [* Legendum Aphronitrum. Vide Isidori orig. lib. 16. cap. 2.

ADMONTARE, *Acervare*, in Gloss. Arabic-Lat. Hispani Ammotonar dicunt.

* *Nostræ vero Amontæ dixerunt, pro Pertinere, pendere, Gall. Appartenir, dépendre. Assisiæ Hierosol. cap. 222 : Sans ce que la guerre n'Amonte de riens à lui.* Petrus de Fontana in Cons. cap. 18. art. 28 : *Car il (l'arbitre) a laissé à estre arbitre de tant come à celle querelle Amonte.* Sed et pro Extollere, laudibus efferre; Gall. Elever, exalter, usurparunt. Le romande Robert le Diable, MS. :

Car les nouvielles que chil content,

Le par bauchent si et Amontent
Et de riqueche et de parage, etc.

* **ADMORTABE**, a Gall. *Amortir*, Concedere in manum mortuam. Charta ann. 1269. ex Lib. nigro episcop. Carnot. : *Ego (Adam de Amonville) dictam censivam et dictum censem, et omnia et singula ad dictam censivam et censem pertinentia, tanquam verus dominus feodalis Admorto seu Admortifico.* Vide *Admortizatio*.

* **AMORTARE**, Eadem notione, in Charta ann. 1261. ex Chartul. S. Joan. in Valle : *Concedo quod dicti religiosi dictas decimas teant in manu mortua, et dictis religiosis admortifico seu Amorto.*

* **ADMORTIFICARE**, idem quod mox *Amortizare* vel *Amortire* in voce *Admortizatio*. Gall. *Amortir*. Charta ann. 1276. ex Tabular. Monasterii Portus Regii : *Nos dictas donationes quitamus, laudamus, approbamus, et quantum in nobis est Admortificamus... promittentes, quod contra hujusmodi donationem et *Admortificationem* non venimus in futurum.*

* **ADMORTIFICATIO**, Census annuus, qui a manu mortua exsolvebatur. Charta ann. 1275. ex Tabul. S. Germ. Prat. : *Habendos et percipiendos annis singulis impostorum a prædicto abbate et ejus successoribus, qui pro tempore fuerit, supra domo prædicta et ejus pertinentiis in festo B. Remigii pro Admortificatione sex solidos Paris.* Vide in *Admortizatio*.

* **ADMORTISAMENTUM, AMORTISAMENTUM**, a Gall. *Amortissement*, Concessio in manum mortuam. Inventar. Chartar. reg. ann. 1482. sol. 95 : *Littera acquisitionis xvij. lib. Paris. reditus, ... cum qua est ligata littera.... continens Admortisamentum dicti reditus.* Occurrit rursum. fol. v°. Charta ann. 1341. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 689 : *Debebuntur ducentæ libræ Turonenses pro financia dicti Amortisamenti.*

* **ADMORTIZAMENTUM**, in Necrolog. eccl. Paris Ms. ad calcem : *Quam (domum) in certo Admortizamento per dom. nostrum regem in mense Septembri ann. Domini 1465. nobis dato et concessio comprehendendi voluimus.* Eadem habentur ibid. in Charta ann. 1467. ubi *Admortisamentum* ab *Admortizatione* ita distinguitur, ut hæc significet ipsam prædiorum in manum mortuam translationem, illud vero chartam, qua id perficitur.

* **ADMORTITUS, AMORTITUS**, Liber et immunis a tributo; quod a manu mortua exigi poterat. Charta Margar. Sicil. reginæ ann. 1292. ex Tabul. Capit. Carnot. : *Volentes et concedentes, quod dicti decanus et capitulum ac ecclesia Carnotensis premissa etiam omnia et singula sic vendita, et a nobis Amortita seu amortifcata, teneant in perpetuum.* Alio ejusd. anni ibid. : *Ego Guillielmus Chenart miles venditor confiteor me prædicta omnia Admortita dictis decano et capitulo vendidisse.* Vide in *Admortizatio*.

* **ADMORTIZARE**, Extinguere, Gall. *Amortir, éteindre.* Tu m'as amortie ma chandelle, in Lit. remiss. ann. 1376. ex Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 202. *Eschaucer*, eodem, ut videtur, sensu, in aliis ann. 1385. ex Reg. 126. ch. 189 : *Lesquelz compaignons... Eschaucirent les lampes.* Reparat. factæ in Senescal. Carcass. ann. 1435 : *Pro duobus diebus quibus vaccavit in Admorti-*

zando dictam calcem, ... x. solid. Vide alia notio in *Admortizatio*.

ADMORTIZATIO, Prædiorum translatio in manum mortuam, seu prædiorum acquisitione facta a Monasteriis et Collegiis reliquias, vel etiam Laicis; quæ semel acquisita, in commercio, mutationibus, aliquis prædiorum oneribus obnoxia esse desinunt, nec adventitia feudorum commoda producunt, verbi gratia, *laudimii*, *Wardæ*, *Mariagii*, *relevii*, etc. Translatio autem seu acquisitionis ista fieri non potest, nisi Principis ac domini consensus intervenerit; cui de damno caverre tenetur. Manus mortua, tercia totius pretii parte semel exsoluta. Nam ex lege communis sacra Basilicæ prædiorum sunt incapaces. Vide in hanc rem quæ scripte vetus Consuetudo Franciæ lib. 2. Renatus Chopinus lib. 1. de Doman. tit. 13. Baquetus, Loisellus, Altaserra de Duccib. et Comitib. Provinc. lib. 1. cap. ult. et alii.

Extant tamen complures Chartæ in Tabulario Ecclesiæ Carnotensis paulo ante ann. 1300. quibus superiores, seu ut hic vocantur, *primi et secundi domini feudales*, prædia huic Ecclesiæ concessa *Admortificant*, ita ut ea in posterum in manu mortua teneant, addita tamen clausula, *quantum in eos est*, vel *quantum ad ipsos pertinet*. Et certe consensus superiorum dominorum in ejusmodi prædiis Ecclesiæ concessis necessarius fuit, cum inde feudorum servitia minuerentur. Sed hæc attigisse sufficiat.

[Et quidem necessarius fuit iste consensus dominorum, ex quo sub finem secundum stirps Regum nostrorum adventitia feudorum jura in mutationibus introducti cooperantur. Nam ante ea tempora fundos libere acquirebant Ecclesiæ, acceptis tantum a Regibus litteris *Emunitatis*, soluto censu anno, redditisque domino feudali debitis servitiis pro quibuscumque possessionibus suis obnoxii, præter mansum integrum, qui ab omni redhibitione immunitis erat ex Capitularium Lege. Vide D. Bignonum ad Marculsum col. 877. D. de Lauriere, Dissert. de origine *Admortizationis*, eundem in Praefat. ad collectionem Ordinat. Reg. 3. stirpis. pag. ix.]

Observo tantum, quale jus fuerit Prælatorum Franciæ, qui *Pares* sunt, in ejusmodi admortizationibus ex Regesto Parlamenti sign. B. in Arestis Epiphania ann. 1277. fol. 39: *Quatenus Prælati Pares Admortizare possunt*, *Constitutio per Philippum III*, in hunc modum: *Ordinatum fuit per Consilium Domini Regis, Rege præsente, quod Archiepiscopus Remensis et Episcopi Pares Franciæ Admortizare non poterunt suum dominium, nec feoda, quæ ab ipsis tenentur immediate: sed sua retrofeoda poterunt Admortizare*. Alii vero Episcopi, qui non sunt *Pares*, nec dominium suum, nec feoda sua, nec retrofeoda poterunt Admortizare. Extat tamen aliud Arestum in eodem Regesto fol. 87. inter Arestis Pentecost. ann. 1290, quo dictum fuit: *Quod si Comes Nivernensis, aliqua Ecclesiæ et pīs locis caritative Admortivit, vel posuit in manibus burgensem, vel personarum ignobilium ob remunerationem servitorum, vel ob aliquam aliam gratiam sine receptione alicuius pecuniae, hoc sibi*

sustinebitur. Sed si aliquid Admortivit, vel in manibus burgensem, vel personarum ignobilium posuit pro pecunia, dominus Rex utendo jure suo potest et poterit ad eadem assignare. Charta ann. 1270: *Theobaldus de Bellomonte Amortizavit, tanquam quintus dominus, feodi venditionem, quam Petrus de Vemarcio Miles fecit in Ecclesia S. Genovefæ de domo sua de Vemarcio, cum proprio, jure, et dominio quocumque. Tabular. S. Genovefæ Paris. ann. 1277: Guido Buticarius armiger de Dravello venditionem et Amortizationem nemoris de Minlejo, cum fundo ipsius nemoris... Ecclesia S. Genovefæ factam a Philippo de Brunajo armigero, et Mabilia ejus uxore, tanquam primus dominus feodi, laudavit et concessit.*

T ADMORTIZATUS. Obituarium MSS. Ecclesie Morin. fol. 25: *Recipiet fabrica singulis annis 5. lib. monetæ currentis super 30 libris perpetui redditus Admortizati, licet redimibiles.* Ibid. fol. 27. verso: *Sequentur illi obitus, qui non sunt in Kalendario, quorum redditus non sunt Admortizati et sunt redimibiles.*

* ADMOTORIUM. Chartul. Latinac. fol. 189: *Diebus tamen quibus sepius faciendis operam dabit, ipse et Admotorium suum nuptam habeat, etc.* Ubi legendum videtur *Adjutorium*, adjutor, socius.

* ADMUGITARE, Admugire, Gall. Beugler, valida et rudi voce appellare. Fulbert monachus in mirac. S. Audoeni tom. 4. Aug. pag. 826. col. 1: *Hic miserandus juvenis insolita vocis novitate turbatus, sed de salute cupidus, familiarem bajulum Admugitare cepit, etc.*

* ADMUNITIO, Munitio, Gall. *Fortification*. Charta Joan. de Castellione comit. Bles. ann. 1265. ex Chartul. S. Joan. Carnot: *Si dicta nobilis domina comitissa (Mathildis) vel heredes sui seu successores vellent fossam civitatis, intra portam Drocensem et portam de Valleya sitam, omnem Admunititionem civitatis reparare, etc.*

* ADNARE, Adnavigare, Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Adnavimus, adnavigavimus.*

T ADNATIO, Quod super aut ad aliquid nascitur, ut viscus super quercus aut malos, ut etiam foliola et surculi, quæ ad plurimum plantarum caules juxta genicula oriuntur. Apul. de Virt. Herb. pag. 224: *In quo folia hirta, angusta, et veluti longa cum Adnatiibus secundum genicula.*

T ADNEGATUS, Submersus, Gall. Noyé. Vita S. Alexandri Episcopi tom. 1. Junii pag. 750. D: *Sed non esse valde antiquas cognovimus, cum notaremus ibi verba prorsus Italica, Malvagiis, Adnegatus, Pelligrinamus, ac fluvium Po, pro scelestus, submersus, peregrinatio, Padus. Italis Annegarsi est Summergi.*

* ADNEMORATUS, Nemore, silva et dumetis obsitus. Vide supra *Aboscatus*.

T ADNICHILARE, pro Adnihilare, Gall. Aneantir, passim apud medij et infimi scriptores.

* ADNICTARE, Invitare, arridere, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. Proprie est Sæpe et leniter oculo annuere. Nævius apud Festum: *Alii adnusat, ali Adnictat, alium amat, alium tenet.*

ADNIGRATI, Prostrati, subacti, vilificati.

* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Adnigrati, prostrati vel addicti, subacti, capti aut compulsi, necati, occisi, admissi, adhiliti, assumpti.*

ADNIHILARE, Ad nihilum reducere, proprie respuere. Gloss. Gr. Lat. έκωθιντός, *Adnihilo*, *Sperno, Respno*; έκωθιντός, *Adnihilatio*; έκωθιντός, *Spretus*, *Adnihilator*.

T ADNILLARE, Eadem notio. Charta Aymerici Archipresbyteri de Luzciaco pro Monasterio Nobiliacensi ann. 1278. ex ejusdem oci Archivo: *Per quæ predicta in toto vel in parte possent infringi, seu et Adnillari, etc.*

* **ADNOTAMENTUM**, Adnotatio. Constitut. Oliverii Card. Caraffæ ann. 1494. pag. 297: *Exactum fuit Adnotamentum. Annumentum dixit A. Gellius lib. 1. cap. 7.*

* **ADNOVARA**, Renovare, Gall. *Renoveller*. Lit. Ludov. Hutini ann. 1315. tom. 4. Ordinat. reg. Fr. pag. 8: *Super quibus eisdem majori et scabinis garandiam præsen- ciuum tenore portamus et Adnovamus eosdem.*

T ADNUBA. Charta Alfonxi VI. Regis, æræ 1129: *Negue in ipsa villa de Cortr ullus procer vel exactor, neque pro stupro, neque pro Adnuba, neque pro fossadera, neque pro alia calunnia vel negotio... intret. Adnuba non longe abest ab Antiquato Anudubia, seu Anuduba, quod Lusitanis est, a Vassallis debita opera et præstatio pro reficiendis castrorum Dominicorum fossis, muris, aliisque munitionibus.*

* **ADNUAE**, *Adjungi*. *Adnuit, faret vel promittit. Adnuite, præsentes facite.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641. *Nostris Anuabe, qui libenter annuit. Bestiarium MS.:*

Salomon dist en sa sentence,
Que Crist est de Dieu spacie,
Una esperis montepleable, ...
Plain de Pitié et Anuable.

* **ADNULLARE**, Ad nihilum reducere, Gall. *Anéantir*. Chartul. magn. S. Victor. Massil. fol. 22: *Factum est ut monasterium S. Victoris, olim præcipuum et famosissimum, fuerat Adnullatum. Occurrit præterea in Charta Rob. reg. ann. 1014. tom. 10. Collect. Histor. Fr. pag. 596. et in alia ann. 1219. apud Hearn. ad calcem Chron. Walteri Hermingsford. tom. 2. pag. 601.*

** **ADNUMERATOR**. In Auth. coll. 6. tit. 3. cap. 7; videas ibidem Accursum.

T ADNUMISTA, *ADNUMISTA*, Græcis inferioris ævi *Ἄδνυμαστής*. Is erat qui in exercitu Imperatorum Constantinopol. milites censebat. Vox facta ex ad et δύο μα; quod, ut putant Salmasius in notis ad *Capitolinum*, et Schefferus ad *Mauricium*, *ad nomen responderent tirones in delectu*. Hinc in Glossis Basilic. *Ἀδνούμιος, κατ' ὄνομα διάρχης*.

T ADNUMIUM, Recensio militum. Græcis, *Ἀδνούμιον*, quod vide in Gloss. med. et infimæ Græcitatis. [** ubi hæc: Duplex autem erat *ἀδνούμιον*, nam aliud quotidium, aliud universale. Prius singulis fiebat diebus a minoribus ducibus, per banda et cohortes, a merarchis nempe. In generalibus vero *ἀδνούμιον* nomina militum censebant Μιγάλαι *ἀδνούμιασται* coram Magno Domestico, cujus munus erat exercitum universum censere, et si qui e militibus

equis carere reperirentur vel armis quibusdam , curabant ii ut quæ deessent supplerentur. Vide *infra Restaurum.*

ADNUNCIATIO, ANNUNCIATIO, Promulgatio: *Annuntiare*, promulgare, publicare. Occurrit passim in Capit. Caroli Calvi. Adde Annales Francorum Bertinianos ann. 862. et Capitulare r. Caroli M. ann. 801. cap. 34. [Addit. *Adnunciations Capitulorum Conventus celebrati apud Marsnam anno 847.* per Lotharium Imperatorem, Ludovicum Germanum, et Carolum Francie Reges, apud Mirum tom. 1. Diplom. Belg. pag. 23 et 24. Edit. 1723.]

ADNUNCIATIO, Prophetia. Est enim futuorum quedam promulgatio. Chron. Idatii Episc. tom. 2. Collect. Conc. Hispan. pag. 173: *Et ita quatuor plagi, ferri, famis, pestilenta, bestiarum, ubique in toto orbe secentibus, praedita a Domino per Prophetas suos Adnunciations implentur.*

* **ADNUTU,** Dificile, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646.

* **ADOBAMENTUM,** Conventio, transaction, pactum, idem quod *Abonamentum supra*, nisi etiam ita legendum sit, in Lit. Pontii vicecom. Polempniaci ann. 1233. ex schedis D. *Le Beuf:* *De senioria, quam nos habemus in castro de Perussa, non faciemus cum aliquo compositionem sive Adobamentum, sine consensu et voluntate vestra.*

1. **ADOBARE,** Exornare, Ital. *Addobbare.* Charta Joannis Archiep. Capuae ann. 1301. in Sanctuario Capuano: *Una corrigia de seta rubra Adobata de argento. Perperam editum aedebata.*

Doliaris tabula, seu asserculus doli, quem Galli vocant *Douve*, Germanorum superiorum plerique *Daube*, verbo Gallico *Adouber* sive *Adoubre*, dedit originem; quod quidem primario asserculo doliorum coartare significat, deinde vero etiam alios asseres hiantes, potassimum navium, rursus sociare, quod Gallis est *Radoubre*. Et quia haec accuratissime fuit, ne rimula supersit, qua liquor perfluere possit; hoc eodem usi sunt verbo pro *Concinnare*, v. g. mundum muliebrem, tapetes et aliam suppellectilem; item latrunculos in ales, etc. Ex hoc factum *Adobare* Latino-Barbarum pro *Exornare*, etc. Hinc etiam

* Nostris olim *Adoubre*, pro *Reficere*, reparare, Gall. *Réparer, remettre en état*; quo sensu etiamnum dicimus *Radoubre un vaisseau*, *Navem reficere*. Instr. ann. 1351. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 576. art. 11: *Nous avons octroyé et octroyons ausdiz marchans que le paiement (pavement) et les quais de ladite ville (de Harlieur) et les yses soient Adoublées et mises en tel estat, etc. Sic legendum ex Reg. 80. non vero *Adoubles*, ut in edito habetur.*

ADOBARE EQUOS, Diligentem illorum curam habere. Ordinatio qua varia officiorum genera disponuntur in domo Dalphinali, super *Officio Marescalliae*, Hist. Delphini. tom. 2. pag. 394: *Marescallus diebus singulis de mane et sero Adobari, et estriari faciat equos, corserios, palafredos et roncinos nostros, et ad oculum videat, si existunt bene ferrati, quod suppletat, si defectus esset in aliquo.*

ADOBARE CORDOANUM, Corium inficere pulvere querneo, Gall. *Taner.* Statuta Mas-

sil. ann. 1253. MSS: *Qui cordoanum apertavit sive Adobavit, juret quod mittat adminus tertiam partem de ros vel fauzil mixtum.*

ADOBATURA, sive APTATURA PANNORUM in iisdem Statutis.

ADOBARE, Armis instruere, Militare cingulum alicui conferre: vox confecta ex *adoptare*, quod qui aliquem armis instruit ac Militem facit, eum quodammodo adoptet in filium. Senator lib. 4. Epist. 2: *Per arma posse fieri filium, grande inter gentes constat esse præconium: quia non est dignus Adoptari, nisi qui fortissimus meretur agnosciri. In veteribus Statutis Patavii, quæ extant in publico urbis Tabulario, præcipitur, ut qui electus fuerit Potestas Vincentia, faciat se fieri Militem Adobatum. Quo loco Miles Adobatus dicitur is, qui cum ceremoniis consuetis militis dignitatem et cingulum adipisciatur. Statuta Urbis Mediolanensis part. 2. cap. 5: Jurisperiti collegii judicum Mediolani, et Milites Adobati sint. Ordericus Vitalis lib. 3. pag. 467: Deinde ab eodem Duce decenter est armis Adornatus. Robertus Bourron in Hist. MS. Merlini et Arthuri: *Or aten jusques à le matin que je t'Adouberay, et te donray armes. Le Roman de Garin :**

Adoubre vuçl l'enfant Girert mon fil,
Si m'aidera ma guerre à maintenir.
C'est bien à fère, Sire, dit Auberi,
Envoyez-le l'Empereres Pepin,
Si fera bien Chevalier le meschin.

Idem :

Adoubés moi, biez oncles, dit Garin.
Et dit Fromond, Volontiers, biez amis.
Or vos alez bagnier et revestir, etc.

Le Roman de Girard de Vienne MS. :

Mes d'une chose me dites vérité,
Se onques futes Chevalier Adobé.

Le Roman d'Auberi MS. :

Sire, dit-elle, pour Deu de Paradis,
Soit Adoubre mes freres Auberis,
En toutes cors en iert plus seignoris.
Volentiers, Dame, dist Raoul li gentis.
Le jour meismes n'y a plus terme mis,
Fu Chevaliers ses freres Auberis.
Mais tant out il envers lui entrepris,
Que il de robe ne l'ont mie porquis,
Ne d'escrivate, ne de vair, ne de gris,
Que de devant ne s'en ierent partis,
Mult se hasterept pour lor maus anemis.
Raoul l'Adoube qui estoit sea amis,
Premiers li chausse ses esperons massis,
Et puis li a le branc au costel mis,
En col le fier, si con il ot apris,
Tien, Auberi, dit Raoul li gentis.
Que Dame Dex, qui en la Crois fu mis,
Te doinal pooir contre tes anemis.
Dex vos en oie, Sire, dist Auberis,
Amengier voil pour Deu de Paradis, etc.

Le Roman de Florimond MS. :

Sire, je suis à vous venus,
Assés fu grans, fors et creus,
Or si voudrois estre Adoubé.

Le Roman de Gaydon MS. :
Là me fist-il Chevalier Adoubé.

Infra:

Si ne füssies Chevaliers Adoubé.

Philippus Mouskes in Ludovico VIII. :

S'estoit Chevaliers devenus
De la main du Roi proprement,
Qui l'Adouba moult ricement.

Hinc *Adobati nude, Milites dicti. Le Roman de Garin :*

Ricards'en vet à Laon la Cité,
En sa compagnie trois cens des Adobez.

Occurrit passim apud Poetas nostrates.

D Non placet Menagio istius vocis originatio ex verbo *Adoptare*. At ipse in hujus indagatione longe fuit infelicior, dum sic divinando, vocum, unde oriri putat, seriem texit: *Duplex, duplus, dupus, dobo, dobbio, dobbare, Addobbare.* Verum Ethymon repetendum videtur ab at *dubb a*, seu *d u b b a n*, quæ Islandice, Scandice et Saxonice significant *Equitem percutere*, id est, *Equitem creare*; quia manu vel stricto gladio super collum aut humeros candidatus Eques a Principe seriebatur. Ita Hickesius linguarum Septentrionalium peritissimus. Addo etiamnum Gallice dici *Dauber vel Daber*, pro *Percutere*, serire humeros. Vide *Dubbatio*.

* Male cum Menagio actum est in Glossario, quod et fecit Muratorius tom. 4. Antiq. Ital. medii ævi col. 684. quando, Hickesio vade, illi assignata est contorta et coacta illa vocis *Adobare* originatio a *duplex, duplus, etc.* ut pote qui eam a verbo *Adoppiare* minus ridicule deducat. Sed neque hæc, neque Cangii, neque Hickesii placet opinio: verisimilior, quia simplicior, mihi videtur origo a voce Provinciali *Adobar, ornare, instruere.* Vide *Adobare.* 1.

* **AD OBVIAM,** Obviam, adversum, Gall. Au-devant. Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 134. Chartoph. reg. ch. 52: *Ipsa Chabertus a vagina traxit quemdam magnum basalarum seu cutelhum, cum quo percussit dictum exponentem; ... et de facto eum interfecisset, nisi fuisse quædam mulier, quæ subito se posuit Ad obviam ictui predicto.*

AD OHHA, Omne servitium pecuniarium quod præstatur per feudatorios: item jus Relevii. Videtur dici ab *adunatione*, unde etiam *Dohana vel Doana*, Gallice *Douane*. Charta Caroli Franc. et Silicie Regis pro Gratiano de Guerra ann. 1497: *Damus et concedimus dictum Comitatum (de Alta-villa)... Feudali quoque servitio et Adoha, nostrisque in aliis et alienis juribus in omnibus semper salvis.* Vide Tract. de jure *Adohæ Jacobi de Ayello*, post Tract. *Egidii Thomasi de Collectis* 8. Lugd. 1559. sed maxime Andream Capanum de jure *Adohæ sol. Neap. 1636.*

* Contract. matrimonii ann. 1358. apud Salern.: *Afferuit se iusto titulo et rationabiliter habere, tenere et possidere (castrum suum) in feudum immediate et in capite a regia et reginali curia, sub certo servitio seu Adoha cum hominibus et vassallis, etc.* Occurrit ibi non semel. [** Vide *Adohæ et Hostenditum in Hostis.* 2. Adoha proprie est *Præstatio quæ solvit a vasallo, propter diversa feuda diversos dominos habente, ei domino quem a pluribus simul vocatus non sequitur, sive a vasallo minoris ætatis, cum non misserialium suo loco.* Vide *Eichhornii Histor. Juris Germanici* § 294, not. M. et Pætzli manual. jur. feed. § 76.]

ADOHAMENTUM, Servitium militare Instr. Societatis ad Regnum inter Johannam II. Siciliæ Reginam et Jacobum de Borbone, ex Cod. MS. Bibl. Coaslin. : *Præfata Reginæ concessit eidem domino Jacobo Regi viro suo autoritatem... exactiones, Adohamenta seu servitia militaria, imponendi et recipiendi jura cabellarum (seu gabellarum.)* Vide *Adoha.*

¶ ADOLABILIS, *Sine dolo.* J. Laurenbergus in Antiquario.

¶ ADOLENS, Adolescens. Vita S. Eusebiae Abbatissae, tom. 2. Martii pag. 455. C:

Quod non tuta fides, ubi senior hostis adgreditur, Cum sit in hoc anno vitorum sex Adolenti.

* ADOLERE, Illuminare. *Adolet, exsurgit,* in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646.

* Nostri *Adoler* et *Adouler* dixerunt, pro Gravare, affligere, molestiam creare a Lat. Dolere, unde verbum *Douloir*, efformatum; Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 129. Chartoph. reg. ch. 213: *Laquelle femme ne trouva pas sa monnoye, dont elle fut moult Adolée et courroucie.* Alia ann. 1452. in Reg. 181. ch. 232: *Icelle Jacquette estant fort Adoulée et en grant destresse, et ayant paour d'estre telleue.* Guill. Guiartus:

Pour le Seigneur plus Adoler,
Font par terre espandre et voler, etc.

Vita J. C. MS. :

De Jherusalem la chité
Erent issu moult Adolé.

ADOLESCENTIARI, *vixit*, in Glossis MSS. apud Vossium, Adolescentum more agere. Utitur etiam Varro apud Nonium.

¶ ADOLESCENTILIS ETAS, pro *Adolescentia*. Vita V. Hildeburgis in Actis SS. Bened. sacer. VI. part. 2. pag. 833: *Quæ cum pueritia nfantiaeque transisset annos, jam Adolescentili Etate subeunte, etc.*

* **ADOLESCENTULUS**. Charta Roberti reg. Franc. ex Chartul. S. Maglorii Paris. ch. 3: *Actum Parisius regnante Roberto rege, Adolescentulo in anno 11. cum gloriosa matre sua Adelauide regina.* Ubi vox *Adolescentulus* Hugonem Roberti regis primogenitum spectat, cuius ætatem inter notas chartarum chronologicas inserere jubebat amor paternus, ut colligitur ex Charta ejusdem. Roberti inter Instr. tom. 10. Gall. Christ. col. 361: *Anno Inc. J. C. m. viii. regnante Roberto rege ann. xxvii, ipso anno benedictionis Juvenculi Hugonis filii ejusdem regis Roberti, in die Pentecostes.* Et quidem ad Robertum ipsum referri non potest, cum anno circiter 25. ætatis suæ regnum sit adeptus; licet veteribus usitatum fuerit *Adolescentes* usque ad trigesimum annum appellare. Hinc Philippus I. annis saltem 22. natus *intrâ adolescentiæ annos esse* dicitur, in Charta ann. 1074. ex Chartul. S. Dion. de Nogento: *Acta est hæc Charta... in Francia regi Philippo regnante intra adolescentiæ annos.*

* **ADOLIAGIUM**, Vinum, quod ad exempla dolia reservatur, Gall. *Remplage*. Arest. ann. 1414. 12. Maii, ex vol. 11. Arest. parlam. Paris: *Quotiens in uno batello xix. pecie erunt, ... de communi reimplagiosis Adoliagio repletæ existentes etc.*

¶ ADOLUS, *Sincerus, sine dolo.* J. Laurenbertius in Amalthea. Vox facta ex a privat. et dolus. Vide *Adolubilis*.

* **ADONEGARE**, Adæquare, dividere, partiri, Gall. *Partager*. *Adonegatio*, Ipsa partitione. Stat. Placent. lib. 3. fol. 32. r°: *Sit in arbitrio domini, si maluerit, Adonegare et partiri in campo fructus cum colono vel laboratore, ipso volente vel invito, nisi inter eos aliter sit conventum; et facta Adonegatione predicta seu divisione, tenentur colonus vel laborator partem domini conducere ad aream,*

ubi dominus voluerit in villa, in cuius territorio nati fuerint dicti fructus.

¶ ADOPERARI, Operari, uti, Gall. *Se servir, user.* Acta SS. Martii tom. 3. pag. 601. D: *Habebat pectus ita oppilatum et malis humoribus plenum, quod vix poterat anhelare et manibus Adoperari.* Vide *Adop- prare*.

ADOPRARE, ex Ital. *Adoperare*, in Actis B. Thomassi Eremit. Camald. n. 40. Adhibere, uti, pro *Operari, efficere*. Charta ann. 1506. apud Ughellum tom. 1. part. 2: *Habeat in omnibus licentiam... causare, agere, et ragunare, et Adoprare, etc.* Nec scio, an haec vox restituenda sit in Charta Sancti Regis Aragon. æræ 1090. apud Martinezum in Hist. Pinnateni lib. 3. cap. 9: *Adhuc unum do eis solarem, ut ipsi se Adopravent, in quo possint facere bonas casas ad habitandum.* Ubi editum *adopraverint*.

¶ ADOPTARE, Omni voto optare. Gasp. Barthii Glossar. ex Baldrici Hist Palæst. Sed hoc sensu Cicero filius usus est participio *Adoptatus. Quorum* (Tabellariorum), inquit Epist. Famili. 10. 21, *michi fuit adventus Adoptatissimus.*

ADOPTARI per Baptismum, dicebatur is, qui ad Baptismum ab aliquo offerebatur, pro quo ille spondebat apud Sacerdotem baptizantem: unde non modo qui baptizabatur, *fili⁹ adoptivi*, vel saltem *filioli*, patrinus vero *patris spiritualis* et *adoptivi* appellationem exinde retinebant, sed idem patrinus, in signum veluti adoptionis legitimæ, munus aliquod eidem filio, tanquam successionis suæ portiunculam conferebat, quod *filiolatum* vocabant. Hesychius: *νιοθεία, ὅταν τις θέτων γένον λαμβάνει, καὶ (alii emendant κατὰ) ἄγον βάπτισμα.* Monachus Sangallensis lib. 2. cap. 29. de baptismatis Normannis: *Qui a primoribus Palati quasi in Adoptionem filiorum suscepti, etc.* S. Bonifacius Mogunt. Epist. 15: *Homo quidam alterius filium de sacri baptismatis fonte elevans, Adoptavit sibi in filium, cuius postea viduatum duxit uxorem.* S. Rembertus in Vita S. Anscharii Archiep. Hamburg. n. 10. de Heroldo Danorum Rege: *Ipse (Lud. Pius) de sacro fonte suscepit, sibique in filium Adoptavit.* Simeon Dunelmensis de Gestis Anglor. ann. 994: *Quem Rex honorifice suscepit, confirmari ab Episcopo fecit, sibi in filium Adoptavit, regiaque munera donavit.* Dudo de Actis Normann. lib. 3. pag. 101:

Quin et Adoptivam prolem susceptus ab alma, Extollensque salutiferi baptismatis unda.

Alios concessimus locos in Dissert. 22. ad Joinvillam pag. 274. Vide *Filiolus, Filiolatus, Patrinus, Pater spiritualis*.

ADOPTARE in hæreditatem, vel in adfattimi, per scripturarum seriem, seu per traditionem, et testibus adhibitis, secundum Legem Ripuariam, tit. 48.

ADOPTARE sibi in maritum, pro nubere, apud Hovedenum pag. 686.

ADOPTARE in Militem, i. Vassallum sibi facere, apud Albertum Stadensem ann. 1072. Vide Miles.

ADOPTI FILIORUM, jure Francorum, permitta iis, qui liberos non habebant, fiebatque traditione bonorum, eorum reservato usufructu, coram Rege, vel Comite, et Scabinis, vel Missis dominicis, qui ad

justicias faciendas in provincias mittebantur, ut est in Capitul. Caroli M. lib. 6. cap. 22. [** Capit. add. leg. Rib. ann. 803. cap. 9. ad tit. 48.] Adoptionis vero formulæ habentur apud Marcip. lib. 2. form. 13. et apud Lind. form. 58. 59. Jure Aragonum, ex Foris Oscæ ann. 1247: *Omnis homo, cuiuscunq[ue] conditionis sit, licet habeat filios legitimos, potest inter eos constitueri filium Adoptivum: qui post mortem patris tenebitur æqualiter cum legitimis (ad) eius debita persolvenda, et cum eis tanquam legitimis sortietur.*

ADOPTIVA FORMINA, Adscititia, *avvia-* *xros*, in Concilio Braccensi I. cap. 15. et in Collect. Canonum Martini Braccar. cap. 32.

¶ ADOPTARIUS, *Puer ex adoptato natus*, In Gloss. Isid. [In excerptis Pithœi, ex adoptivo. Festus habet: *Adoptatius, ex adoptato filio natus.*]

¶ ADOPTIANI, Hæretici, qui, auctoriibus Felice et Elipando in Hispania Episcopis asserebant, *Christum secundum humanam naturam, non nisi adoptione et gratia esse Dei filium.* Damnati sunt in Synodo Francofurtana sub Carolo M. anno Christi 794. Vide Baron. ad hunc annum.

* **ADOPTIO**, *Régénération*, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692.

ADORARE, in sacrâ litteris, et apud Scriptores Ecclesiasticos, sæpe pro *honora* et venerari sumitur. Paulinus Natali 9:

Ecce Sacerdotis redditum satiatius Adoro,
Suspiciens humili metantem in pectori Christum. Gregorius M. lib. 9. Epist. 9: *Aliud est picturam Adorare, aliud per picturam quid sit Adorandum addiscere.*

De adoratione Imperatorum, seu salutatione, multa congesit Jacobus Gothofredus ad leg. un. Cod. Theod. de Prepositis sacri cubiculi, ut et Salmasius ad Hist. August.

* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Adorare, venerare, rogare. Adorat, triumphat, laudat.* Chartul. eccl. Vienn. fol. 16. v°. col. 2: *Sacrosancta Dei ecclesiae, quæ est constructa apud Viennam, et in honore S. Salvatoris dicata, ubi beatus Mauricius honorifice Adoratur, etc.* Nostris Aourer, evdem significacione. Lit. remiss. ann. 1390. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 256: *Lequel saint Lubin est Aouré et festé en l'église d'icelle ville de Lindebeuf, auquel jour a tres grand concours, assemblée et pelerinage de gens de plusieurs villes du pays de Caux et d'autres. Aourer, apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. in Contin. Guill. Tyr. col. 621: *Saladin.... ne se vout partir de Jerusalem, devant qu'il eust été au temple et Aoré.**

* **ADORARE**, vox usitatissima apud Albigenses, pro Salutare, præcipue hæreos doctores et antesignanos. Lit. Clementis IV. PP. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 457: *Quamus quidam testes, in dicto suo singulares, asseruerint, quod ipse pater aliquando hæreticos Adoravit.* Quaratione vero peragebatur ejusmodi *adoratio seu salutatio, diserte docent Acta MSS. Inquisit. Carrass. ann. 1308. fol. 2. r°: Videl tunc quod predicti Adoraverunt predictos hæreticos, inclinando se coram eis et ponendo manus super quemdam bancum seu coysinum, ter dicendo, Benedicite, bonum precamini Deum*

pro me, et dicti hæretici respondebant, Deus sit rogatus. Fol. 6. v° : *Dicebant (hæretici) quod omnes amici sui et credentes, debebant eis facere reverentiam, dicendo ter, Benedicite, coram eis. Interrogatus si ipse fecerat tunc dictis hæreticis reverentiam illam, dixit quod sic, amoto capucio, inclinando se versus eos, dicendo ter, Benedicite; hæretici respondebant, Dominus vos benedicat. Fol. 10. v° : Adoravit eos (hæreticos) flexis genibus, ter dicendo, Benedicite; et dicti hæretici respondebant : Deus vos benedicat; et hoc dicebant in qualibet Adoratione. Fol. 15. r° : Amoto capucio inclinabant se coram eis super utrumque humerum alternatum. Et fol. 34. v° : Veniebant ad eos salutando et dicendo, Domini, salvame, vel, Bene veneritis; eductus primo per eos inclinabat se versus eos, et osculabatur humeros eorumdem.*

ADORATIO BARBARA, in Legibus Canuti Regis, quæ paganorum more fit, qui idola adorant, vel Solem, Lunam, Iguem, et alia hujusmodi. Adde Canones editos sub Edgardo § 16.

ADORATIO HORARUM, Certus genuflexionum numerus singulis horis pœnitentibus impositus in Canonibus Hibern. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 20. D : *Cum cantico Psalmorum et cum Adoratione horarum post confessionem Sacerdoti et post votum.*

ADORATORES. Alypius Antiochenus in Descript. orbis cap. 18 : *Ditimi enim (Æditi) et Sacerdotes, et Ministri, et aruspices, et Adoratores, et divini optimi habundant.* Vide ibi Jacob. Gothofredum. [Adorator numeri Theodosiac. in veteri Inscriptione apud Franciscum Blanchinum in Præfatione ad Vitas Paparum ab Anastasio scriptarum.]

ADORATORIUM, Locus subterraneus in quo diuis suis defunctive parentibus Indi sacrificant. Synodus Limensis III. inter Concil. Hisp. tom. 4. pag. 431 : *Si quis Indus deprehensus fuerit revertisse ad sacrificandum in suorum defunctorum sepulchris, vulgo Guacas vel Adorator, etc.*

ADORDINARE, Ordinare, disponere, Gall. *Disposer, arranger.* Charta fundat. monast. S. Petri Salviens. ann. 1029. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 174 : *Ut Gausfredus abbas et congregatio ipsius loci (Gellonensis) peragant et Adordinent illum locum (Salveus) in monasterium.*

ADOREA, Libamenta : Gloss. Isid. Videlur legendum *Adorea liba*, id est, Placentæ ex adore, ut apud Virgilium Æneid. 7. Vide Lexicon Martinii.

* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : *Adorea, libamenta sacrificiorum. Adorea, gloria bellicæ virtutis. Adorea, liba, farrea libamina. Adreas, triumphorum laudes.* Aliud ex Cod. 7641 : *Adorea, victoria, laus bellica, vel lupia, vel bona existimatio.* Vita S. Genulphi tom. 2. Jan. pag. 82. col. 2 : *Perpendens... sanctus præsus Sixtus tantam illius sanctitatem, pulchris patientiae Adoreis albicantem etc.* S. Victoricus episc. Rotomag. de Laude SS. apud D. *Le Beuf* tom. 2. var. Disquisit. pag. xlvi : *Omnis ætas in studium divisa, Adreas et bellica facta cantaret. Versus Pauli, apud eum. tom. 2. Dissert. pag. 408 :*

Tres aut quartuor in scholis,

CANGII GLOSS. — 1.

Quas didici syllabas,
Ex his mihi est ferendus
Manipulus Adorea.

Epitaph. Petri Chevalier inter notas Godef. ad Carolum VII. pag. 887 : *Tot Adoreis macatum noli lugere viator.*

* **ADORIA**, *Gloria vel bona fama, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. Vide Adorea.*

* **ADORIRI**, Glossar. idem : *Adoriruntur, impressiones faciunt, incumbunt, injiciunt,*

* **ADORNARE**, ibid. *Adornata, armata, clausa. Adornat, plusquam ornat. Adornement etiam nostris, pro Ornement. Stat. Confratr. Servient, armor. ann. 1376. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 187. art. 10 : Et seront lesdiz religieux tenuz de livrer pour ladicie messe, tous les Adornemens, qui y sont necessaires et convenables. Infra, Aournemens pluries.*

* **ADORNATOR AURI ET ARGENTI**, forte Aurifex. *Orfèvre.* Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 27 : *Et decimam unius quadre de vinea Morini, argenti et auri Adornatoris.*

* **ADORTARE**, In hortum seu curtile redigere. Charta ann. 1197. ex Bibl. reg. cot. 17 : *Irrevocabiliter per acaptum et acquisitionem trado ad habendum et perhenniter possidendum.... unam peciam terræ.... Sub hoc facio pactu, quod ibi hanc terram Adoretatis, et arbores illic plantetis.* Vide Hortus.

* **ADORTARI**, Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : *Adortatur, vociferatur, clamat, querit, proclamat, testificatur, vel protestatur.* [*Pro adhortari.]

* **ADORTI**, Subito nati, surrecti, adgressi, ibidem. [* Legendum : *Aborti, subito nati. Adorti, adgressi etc.; sed iu omnibus fere Gloss. haec voces confunduntur.*]

* **ADOSILHARE**, Perforare. Vide supra Addozillare.

* **ADOSTRATA**. Vide Affostrata.

* **ADOTARE**, Dotare, dotem assignare. Instr. matrimonii ann. 1475. ex Tabul. Flamar. : *Cum veniet ad lucem et octatam maritandi, esset Adotata et maritata de bonis et rebus dicti nobilis Oddonis. Occurrit ibi non semel.*

ADPECTORARE, *Applicare ad pectus,* in Gloss. Isid. Gloss. Lat. Gr. *Adpectora, παράσθατη, θάρην.*

* **ADPENDITÆ**, pro Appendix, Gall. Dependances. Passim occurrit.

* **ADPENNIS**. Vide Apennis.

* **ADPENSA**. Vide infra Appensa 3.

* **ADPERTINENS**, pro Pertinens, Gall. Appartenant. Chron. Saxon. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 229 : *Loco eidem et bonis Adpertinentibus cunctis pepercit.* Vide Adpertinet.

ADPERTINET, pro Pertinet. Galli dicunt Appertinet. Innocentius de Casis literar. : *Medius fons ad ipsam Adpertinet.* Idem : *Eidem fundo Adpertinet.*

ADPETULANTIA, Procacitas, in Glossis Isidori.

* **ADPLANARE**, Adæquare, Ital. Paregiare. Gloss. Isid. *Adplanat, hostit, æquat.* In Pithœi excerptis, *Hostibus æquat;* sed male. Apud Plautum *Hostire, est par parti revere.*

ADPLENE, Cumulate, abundanter, Gallois à plein, Vita S. Leodegarri : *Ad plene in omnibus disciplinis politus.*

ADPLICARE. Vide Applicare.

* **ADPODIARE**, Inniti, Gall. s'Appuyer. Append. ad vit. S. Ludov. tom. 5. Aug. pag. 568. col. 1 : *Quædam mulier de Villaignosa... Adpodians se super unum baculum, etc. Vide Apodiare.*

* **ADPONERE**, Adhibere, occupare, detinere, Gall. Employer; vel etiam Cogere, astringere, Gall. Obliger, contraindre. Charta Petri comit. Nivern. ann. 1193. inter Probat. Hist. Autiss. pag. 34. col. 1 : *Cum certissimum sit, quod nec ipsi nec homines eorum Adponi debeant ad faciendam quamlibet mutationem ipsius civitatis.*

* **ADPORTIO**. Vide Aprisio.

* **ADPRÆSENTARE**, Adesse, compare, Placitum Caroli M. contra Tingulfum apud Mabil. Diplom. pag. 512. C : *Nobis innotuit, eo quod homo alicus, nomine Tingulfus, a fide jussoris datus habuisset, ut infra noctis XLII. ante nos sibi Adpræsentare debuisset pro aliquas causas inrationis.*

* Placitum ann. 1075. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. xvi col. 970 : *Et si esset alius homo, qui de suprascriptis rebus contra eum, vel contra prædictam ecclesiæ agere aut causare voluisse, paratus erat cum eo exinde ad ratione standum, et legitime finiendum. Et cum nemo se ibidem Adpræsentasset, etc. Vide infra Appræsentare.*

* **ADPRATAMENTUM**. | Vide Appræsentare.

* **ADPREHENDERE**, Discere, memori complecti, Gall. Apprendre. Paulus PP. Epist. ad Pipinum Franc. Reg. in Codice Carolino : *Ad instruendum eos in psalmodie modularione, quam ab eo Adprehendere ... nequeiveam.*

ADPRETIARE, APPRETIARE, Pretium rei cuiquam imponere. [Gall. Appretiare.] Will. Brito in Vocab. : *Appretiare, pretium determinare.* Lex Alemann. tit. 75 : *Illum optimam vaccam q. tremisses licet Adpretiare.* *Pretium Adpretiare*, in Leg. Salica tit. 52. *Adpretiare pecus*, in Leg. Bajuvær. tit. 13. cap. 8. et Capit. Carol. M. lib. 5. cap. 14. Charta foundationis Monasterii Fontanensis in Norman. tom. 2. Monastici Angl. pag. 974 : *Quorumque autem ipse Abbas Appretiavit de hominibus ejusdem Radulphi, sive dono recepit, seu cujuslibet rei gratia conquisivit, idem Radulphus concessit.* Et mox : *Concessit quoque idem Rex huic Fontanensi Ecclesiæ, per gratiam Regis, pietatis suæ libertatem de omnibus propriis rebus suis, et potestatem vendendi, et Appretiandi libere et absolute, atque immunitatem et quietiam de omnibus theloniæ et consuetudinibus.* Vide Fletam. lib. 1. cap. 18. § 8. 9.

APPRETIARI, Laudare, commendare, Priser. Leges Edw. Confess. : *Quam (legem) cum Rex Willelmus audisset cum aliis regni sui legibus, maxime Appretiatus est eam, et præcepit, ut observaretur per totum regnum.*

ADPRIMITUS, pro Primitus, primum, in Vita S. Winebaldi Abb. Heidenhem. n. 8. 12.

* *Aprimes*, eodem sensu, in Hist. contin. Guill. Tyrii apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 645 : *Lors Aprimes fust elle roine.*

* **ADPRISERINT**, Mendose scriptum videtur pro Adquisierint. Collect. Conc. Hi

span. tom. 3. pag. 128. col. 2 : *Et praedictum Monasterium cum praedicta cellula, et appendicis suis, et Monachos ibidem degentes, vel omnes res ad idem Monasterium pertinentes, vel quæ deinceps ex locis eremis atque incultis ad eorum usus Adpriserint, ad nostrum opus recepimus; ita videlicet ut sub nostra, immo eorum dominatione constant.* [* Nequaquam mendose scriptum est; preterquam quod enim ita editum legitur in Appendix ad Marcam Hispan. col. 768. modus est verbi *Adprehendere*, id est, *Acquirere*, pro temporis hujus barbarie sic efformatus; vel a verbo sequenti.]

* **ADPRISIARE**, Possessionem apprehendere, Gall. *Prendre possession*. Charta ann. 1035, in append. ad Marcam Hispan. col. 1059 : *Ego Ermangaudus gratia Dei comes, cum conjugé mea Constantia nutu Dei comitissa, donatores sumus domino Deo et S. Mariæ sedis vico Urgellensis, vel ad ejus canonica... ipsam medietatem civitatis Gessonæ, quam Adprisiavit episcopus venerandus Ermengaudus, cum illorum oppida, vel cum villis et villarunculis suis, et cum terminis et in frontationibus illorum.*

* **ADPRISIO**. Vide in *Aprisiones*.

ADPROPIARE, Studere, curare. Vetus Interpres Epistolæ S. Barnabæ : *Adpropriavi vobis pauca mittere, ut fidem vestram consummatam habeatis. Græca habent : ἵπτοδας κατὰ μιχθὸν ὑπὸ πίμφαται. Vide Appropiare.*

* **ADPROPINQUARE**, pro Appropinquare, in Contin. Chron. Odoran. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 168.

ADPROPRIARE. Vide *Appropriare*.

¶ 1. **ADPUNCTARE**, Militem stipendio meliori donare; item alicui salarium constituere, Gall. *Appointer*; Salaria, seu etiam ad victimum cultumque data a Principe annua præsidia; hæc quæ solatia appellant Imperat. in Codice. Justinianus *Puncta* dixit, Cod. de Advocatis divers. jud. Vide Hofman. in Lex.

¶ 2. **ADPUNCTARE**, Alia notione. Vide *Appunctare*.

ADQUE, pro *Absque*, in Capitulari 1. Caroli M. ann. 802. cap. 9. apud V. Cl. Steph. Beluzium.

¶ **ADQUE**, pro *Atque*, in Charta Chilberti III. ann. 697. apud Felibianum in Hist. Monast. S. Dionysii pag. XVIII. et alibi.

* **ADQUIESCERE**, Admittere, recipere, Gall. *Accepter*. Mirac. S. Audomari tom. 3. Sept. pag. 405. col. 1 : *Jura ergo mihi super corpus heati Audomari pontificis, quod negando affirmas, et ego juramenti tui neagationisque causam Adquiesco.*

* **ADQUIETANCIALIS LITERA**, Apocha, qua quis a debito quietus, seu absolutus declaratur, Gall. *Quittance*. Gualterus Hemingsford. de Gestis Eduardi I. reg. Angl. ad ann. 1306. pag. 227 : *Nec pro eis tantum facere voluit, quod solventibus fierent literæ Adquietanciales. Vide in Quietus.*

* **ADQUIETARE**, Fungi, obire, persolvere, Gall. *Acquitter*. Formul. Anglic. pag. 1 : *De omni servicio quod ad manerium pertinebit, debent Adquietare versus me et meos hæredes. Vide Acquietare.*

ADQUIRAMENTUM, ADQUIRIMENTUM, ACQUIRIMENTUM, passim occurunt, pro *Acquisito*, Gall. *Acquet*. Chartul. B. Magdalenaæ Castrodun. fol. 67 : *Concessit medietatem omnium Adquirimentorum suorum quæ adquisierat, etc. Hist. Delphin. tom. 2. pag. 261 : Occasione Adquirimentorum noviter per nos factorum, etc.*

* **ADRAGARE**, Adaquare, Gall. *Abbrever*. Charta ann. 1321 : *Et si locus unus Adragandi in stagno ipso impleretur luto vel alia causa, ipsi homines ipsius civitatis Arelati possint in alio loco dicti stagni Adragare seu abevrare.*

ADRAMIRE, [ADCHRAMIRE, ACHRAMIRE, ACHRANMIRE,] **ADRAMIRE, ARBAMIRE**, Caverre, promittere, obligare se coram judice rem quampliam se facturum; verbi gratia juraturum, testes adducturum, aut duello jus suum probaturum.

ADRAMIRE, in sacramentis ac testimonii vox frequens : ubi *Adramire sacramentum*, est caverre, se certa die et certo loco juraturum, aut testes adducturum : *Promettre, ou s'obliger de faire serment*. Lex Salica tit. 3o : *Ille qui per vestigium sequitur res suas, debet per tertiam manum Adramire. Infra : Quod si ille, qui per vestigium sequitur... per tertiam manum Adramire noluerit, etc. ubi hoc loco Editio Heroldi tit. 4o. habet, non offerre per tertiam manum voluerit. Ex quo evidenter patet adramire, esse offerre testes et sacramentum. Lex Longob. lib. 2. tit. 55. § 20. [* Car. M. L. Long. c. 28] et Capit. Caroli M. lib. 3. cap. 58 [** Capit. Aquisgr. ann. 809, cap. 14] : Ut sacramenta, quæ ad Palatum furent Arramita, in Palatio finiantur : et si Sacramentales cum ipso venire noluerint, iustissime dominica, aut sigillo, vel iudicio, ad Palatum venire cogantur. Et § 36 [* Lud. Pii. c. 22] : Ibi sacramenta juranda sunt, ubi antiquitus fuit consuetudo sacramenta Arramire, vel jurare, ubi nullum habeatur. Eadem furent Capit. Caroli M. lib. 4. cap. 28. [** Capit. leg. add. ann. 817 seu 819, cap. 14] *Habere sacramentum Adramitum*, in Formulis veter. incerti Auctor. form. 1. *Sacramentum per fistucam Adramire*, form. 2. Capitulari Caroli M. pro partibus Saxoniæ cap. 31 : *Si cuilibet homini sacramentum debet, Adramite illum ad Ecclesiam sacramento ad diem statutum. Ubi perperam editum asrameat. Stabilimenta S. Ludovici lib. 2. cap. 26 : Et se il veut Aramir ou jurer qu'il ne fit la requesse.**

TESTIMONIA, seu **TESTES ADRAMIRE**, in Formulis incerti Auctoris cap. 3. Nam testimonia, idem valet quod *testis* : unde nostri Temoins dicunt. Ita usurpatum vetus Placitum sub Carolo Rege, editum a V. Cl. Steph. Baluzio in Append. Capitul. : *Arloinus mandatarius sua Agramivit testimonia, nuper veniens Arloinus ad suum placitum, quod Arrhamitum habuit, et ibidem sua testimonia protulit bonos homines et idoneos, etc. Vetus Notitia sub Ludovico Pio apud Perardum in Burgundicis pag. 34 : Proinde taliter Fridelono judicatum fuit, ut Tale testimonia Arremisset in proximo mallo, post 40 noctes, quem ipse Comes in Augustidunensi tenet, ut secundum legem suam Salicam adprobat, sicut superius postulavit, aut faciat, quod lex est. Alia Notitia sub eodem Lud.*

pag. 36 : *Placitum suum legibus attendit, unde ante hos dies per judicium testimonia Arremivit, ante viri illustris Theodoric Comiti, etc. Alia ibid. pag. 147 : Et dixit quod tales testes haberet, et per judicium Seabinorum Waldricus Arramivit post 40 noctes in proximo mallo, quod... ipsi Missi tenent, ipse Alcadus cum sua testimonia adprobare faciat. Charta Baldwinii Episcopi Noviomensis ann. 1064. apud Vassorium : Post quorum judicium octo dierum petivit inducias, in quibus meditatus, aut suos, quod vera faterentur, Adramiret testes, vel meorum, unde probare vellent, testimonium recuperet. Charta Communie Meldensis ann. 1170. in Chartular. Campanie Thuani fol. 299 : Si quis vero alicui sacramentum facere debuerit, et ante Arramitionem sacramenti se in negotium suum iturum dixerit. Eadem habentur in Charta Communie Suessionensis ann. 1181. et Crespiaci ann. 1223. [Index redditum Monast. S. Petri Corbeiensis e Codice MS. ejusdem Monast. : *Quicquid tamen per emendationem reperient ad bursam Abbatis, in domo præpositi facere debet, et nichil inde penitus recipiet, nisi vel banni fuerint, vel testes Arramiti.*]*

VADIUM ADCHRAMIRE. Charta Chlodovei III. Regis apud eruditum Mabillonum : *Aut hoc conjurare deberet, quod ipso Waddio eodem anno memorato Chainone Abbati nunquam Adchramissit. Alia ejusdem Regis : Postea memoratus Chrotcharius, per trium, aut etiam amplius placitum suum, ut lex habuit, custodissit, et ipso Amalchberctus abjectissit, vel subsadisset, ipsi Amalchberctus nec venisset ad placitura, nec suo Inlustri viro Ermetario quem per ipsas præceptiones habuit Achramitum, nullatenus presentassit, nec ulla sunnia nunciasse affirmat. Ade Capituloare 3. ann. 813. cap. 15.*

ARRAMIRE BELLUM, seu duellum, est promittere in judicio rem, de qua agitur, duello se probaturum. Tabularium Vindocinense Thuani, cap. 9 : *Pro his rebus acquietandis Arramivimus bellum in Curia Vindocinensi, causas nostræ fidentes, et ad hoc provocati. Et cap. 159 : Abnegavit se esse seruum S. Martini, et de hoc Arramivit bellum contra nos. Aramir bataille, in Consilio Potri de Fontaines, a nobis edito cap. 21. n. 11. id est, duellum arramire. Inde postea vox eadem usurpata in bellis, uti vocant, publicis. Curia generalis Catalanae in villa Cervaria ann. 1359 : *Insuper ordinavimus, quod dehinc ab 1. mensis Madii, et ab inde ad duos annos proxime venturos, aliquis Baro Miles, homo de Paratico, vel homo villa honoratus, nequeat aliquem guarrejare, aut Arremire, vel juntas de redono sacere. Chronicon Petri IV. Reg. Aragon. cap. 31 : E Don Pedro de Exerica trames los ab un portero nostres lettres de dementiments e de Arramimenteries de batailles. Ubi Cod. MS. Arremimenteries prefert. [Charta Theobaldi Comitis anno 1148. pro Ecclesia B. Mariae Magdalenaæ Castridun. ex Tabulario ejusdem fol. 1 : Ne alicui licet exhibere sancta ad Sacra menta juranda in villa Castriduni præter Ministeris prefuta Ecclesia omnibus duellis, vel Sacramentis, quæ in curia eorum seu in manu præpositorum ipsorum in præfata villa insumpta vel Arrami fuissent, quæ videlicet ipsi per se possent accipere vel dimittere....**

Ita teneri præcipio exceptis Sacramentis, que unus homo fecerit alteri, si fuerint Adrami ante me vel ante Præpositum meum in Parochiis illis in quibus insumpta fuerint. Altera manus addidit Arramissa. Charta Goslerni Episc. Carnot. de eadem re ibid. fol. 29 : Nemini, nisi memorata Ecclesie Ministris, licet extrahere sancta juranda ad Sacramenta in duellis, quæ in curia Comitis, seu in manu sui Præpositi insumpta fuerint vel Arramissa.] Willelmus Guiart ann. 1196 :

Pour bieu néant s'est Arami
D'avoit mandé tante personne.

Chronicon Bertrandi Guesclini MS. :

Si son li Sarzin de combatte Aramis.

ARAMIR UN TOURNOIS. Balduinus de Condato MS. :

Et il est entre deus rens mis,
Ains que tournois soit Aramis,
Et il void d'armes son content.

Hinc Aramie, pro bello indictio.

Le Roman de Garin :

Ne la guerre, ne l'Aramie
De Gadifer n'aceva mie.

Philippus Mouskes MS. :

Mes Pepin ne l'aceva mie,
Ensi demora l'Aramie.

Et mox :

Ne la guerre, ne l'Aramie,
De Gadifer n'aceva mie.

Joannes de Condato MS. :

Bien quiday que par Aramie,
Se furent illuec assemblé.

Le Roman de Charité MS. :

Martins, Nicolas, et Remis,
Sunt chihi qui Diex a Arramis
Encontre chez hautes personnes.

* ARAMIRE SUAS SCRIPTURAS, Profiteri probaturum se veras esse et legitimas. Placitum ann. 918. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 57 : *Cum autem ipse episcopus suprannominatus, et ipse judices audissent sonario mandatarium Arifonso abbe sic respondentem, decreverunt judicium, et ordinarerunt sonario mandatarium, ut Aramire suas scripturas et literas dominicas; quod ille ibidem postulavit, sicut et fecit; et Aramivit eas ad placitum constitutum.*

ARRAMIRE, idem videtur quod adhramire : vox frequens apud Practicos Anglos, apud quos v. g. *Arramare juratam in assisa, vel assissam Arramare*, est profiteri, probaturum se jus suum in assisa. Ita Bracton. lib. 3. de Act. cap. 11. § 11. 12. 13. lib. 4. tract. 1. cap. 37. 38. tract. 5. cap. 7. § 1. et Fleta lib. 4. cap. 2. § 22. cap. 5. can. 9. § 1. cap. 20. § 5. cap. 22. § 1. lib. 5. cap. 2. § 2. 3.

RAYMATUS, idem quod Arramatus. Prima Statuta Roberti I. Regis Scotie cap. 22 : *Qui super hoc convictus fuerit, sit Raymatus ad voluntatem Regis. Cap. 24. § 2 : Sit adjudicatus ad personam domini Regis, et sit Raymatus ad voluntatem Regis. Secunda Statuta ejusdem Rob. cap. 12 : Et dissentiitor sit Raymatus et redemptus.*

AREMIA, ARRAMA, in Foris Beneharn. cap. de Boscages, art. 3. *Errame* in Consuet. Claromontensi in Bellovacis art. 4. Arramie in Vadensi art. 7. *Arramito, vel Reclamatoria;* id est, actio, qua quis rem repetit, suamque esse, sacramento facto, aut testibus adhibitis, probaturum se cavit: atque inde vox Practicis nostris familiaris,

Arrement, suivant les anciens Arremens, id est, secundum veteres Arramitiones. Charta ann. 1293. in 2. Reg. Parlamenti sign. B. fol. 2 : *Regem Anglie ut 20. die post instans festum Nativit. Domini, quam eidem peremptorie et secundum omnia Erramenta assignamus, etc.* Ibid. fol. 66 : *Pronunciatum fuit, quod dicti Milites de præmissis curiam non haberent; et retinuit Curia cognitionem de prædictis, remisit Arramenta apud Meldeenum coram Ballivo. Vide Regest. 1. fol. 96. etc. [Chartul. Divion, pag. 2 : Si quis Sacramentum alicui facere debuerit et ante Adramitionem Sacramenti, se in negotium suum iturum dixerit, propter illud facendum de itinere suo non remanebit, etc. sed postquam redierit, etc. Vide Erramenta et Glossarium Juris Gallici domini de Lauriere ad vocem Errame.*

In foris Beneharnensisibus Arrama non idem sonat quod Aremia aut Arramito, sed Ramum significat, Gall. Branche, Ramenu. Haec autem sunt ipsissima prædicti exempli verba : Qui copara quasso (i. e. quercum) a la caus, en loc ont ne ha servitut de talh, pagara 5. soos Morlaas, oltre la estimation de l'arbre : et par cascun Arrama entro au nombre de cinq, un soos Morlaa, etc.]

Sæpe etiam sumitur hæc vox pro multa, quæ irrogatur pro defectu, seu defalta, cum videlicet actioni intentatæ quis non respondet, ut in laudatis Consuetudinibus. Charta ann. 1259. in M. Pastorali Eccl. Parisiensi, lib. 1. cap. 21 : *Et ad ejusmodi placita et etiam ad omnia alia Major cum Præposito, loco Capituli Parisiensis, debet, si voluerit, interesse emendæ et Aremia cum omni genere probationum, etc.* Vide Bellomarien. cap. 61.

ARAMITA. Eadem notione non semel in veteri Notitia tom. 12. Spicilegi Acheriani.

ARRAMINA. Tabularium S. Dionysii ann. 1244. de Majore de Grandiputo : *Habet omnimodam justitiam in hominibus et hospitibus S. Dionysii, citationes, arraminas, districta, abonagia, denarios, etc.*

ARRAMINATIO. Charta Philippi Franc. Regis ann. 1209. ex Tabul. Compedit. : *Si quis alicui Sacramentum facere debuerit, et ante Arraminationem Sacramenti se in negotium suum iturum dixerit, propter illud facendum de itinere suo non remanebit, postquam redierit convenienter submonitus Sacramentum faciat.*

ARRAMITIO, in Charta ann. 1225. apud Baluzium tom. 7. Miscell. pag. 331. Occurrit etiam tom. 2. Spicil. Acher.

Eiusdem videtur notionis et originis vox Desramme in Usaticis MSS. Vicecomitatus Aquarum Rotomagi, tit. de faire Loi, que on appelle Derramme : *La Loi, que l'on appelle Desramme par la Coutume de Normandie est faite en plusieurs manieres, et plusieurs conditions, aucune fois par 2. témoings, ou par 3. ou par 4. ou par 5. ou par 6. ou par 7. et ne surmonte point le nombre de 7. témoins par la Coutume de Normandie, et ne pour quant en la Vicomté de l'Eaué de Rouen, se elle est gagie contre la Court, et cil qui l'a gagie, li fera la tresuuue en cette forme : C'est assavoir, que la Justice dira à celui, qui a gagié la loy, se il est garny et appareillé, de sa loi faire. Se il dit ouï, adont*

il fera escarie la loy en cette fourme, sa main estendue sur le Livre, et dira après cil, qui tendra les Plés : Se Dieu m'ait et ses Sains, l'argent que vous me demandez, je ne le vous dois pas : ou dira, je ne le fis pas cen : et adont se doit lever sus du serement, et departer s'en. Et dont les autres aideours (consacratales) sans appeller et sans detrier, et qui ne soit subçonnez ne par prières, ne par prins, se doivent aprocher chascun pour soy au livre la main estendue dessus, et puis dire l'escarissement en cette fourme : Du serment que N. a chi juré, sauf serment a juré, se Dieux m'ait et ses Sains, et tel manier, tous les autres doivent jurer : en quoi, se muent rien, ne delessent des parolles, que leur sont escaries de la Justice, si comme il est dessus dit, cil qui gagé la loy, ou la Desramme perdra : et se aucun gage la loy ou Desramme contre aucun autre que contre la Court, il la pourra faire soy siste main.

Jam vero de vocis etymo non una est sententia. Beslius ab Affirmare formatam vult; Wendelinus a Rama, seu Ramallum, quod est, uti sentit, locus, in quo judicia exercentur, deducit; ita ut adhramire sit sistere se in judicio, quod in Rama, seu Ramallo, habetur, atque in illo præstare juramentum de dando aut faciendo, quod judicabitur. Bosquetus ad Epistolas Innocentii III. PP. arrhamire ad arrha deducit, quod qui adrhamibant facturos se quidam, arrham dabant, seu mittebant, forte chirothecam aut festucam, ut est in formula 2. inter formulas incerti Auctoris : quam sententiam videtur amplecti Bignouius in Notis ad Legem Salicum, qui putat adrhamire eandem habere vim, quam habet arrer, apud nos, ab arrha data. [* Vide Grimimii Antiquit. juris Germ. p. 123. not. 1. et p. 844, qui vocem deducit a Germanico râmen quod confirmare, affirmare significat. Cf. etiam Reyscherum de symb. jur. Germ. p. 68.]

* ARRAMIARE, ut Adramire, in Charta Petri comit. Autiss. ann. 1205. ex Chartul. Campan. Cam. Comput. Paris. fol. 202. r°. col. 1 : *Quitavi contentiones et querelas, quas adversus Heriulphum Grossum super Dei iudicio, quod mihi Arramiverat,... habebam. Arramier, in Charta Henrici comit. Grandisprati ann. 1267. ibid. fol. 253. v°.*

* ARRAMATIO, in Charta Theobaldi comit. Campan. pro Communia villa de Escalelio ann. 1229. ex eod. Chartul.

* ARRAMATIO, in Charta Communia Silvanectensis ann. 1201. inter Instr. tom. 10. Gall. Christ. col. 451. Sententia scabinorum Metens. ann. 1299. in Reg. 3. feud. episcop. Metens. ex Bibl. reg. fol. 185. v° : *Faissons cognassant à tous.... que des Arramies des champs et des batailles, nous avons recogne et recognissons c'on ne les doit faire aillors, maiques en la court de l'ostel nostre signour l'évesque de Metz. Adras, in Consuet. Metens. tit. 4. art. 31. non alio sensu accipiendo videtur. Consule Glossar. de Lauriere in hac voce. Ordinal. Philippi V. reg. Franc. ann. 1319. in Reg. 59. Charthoph. reg. ch. 48 : Li prévoz de Compiegne ne pourra lever que soizante solz de la plus grosse amende... Item sept solz sis deniers pour une Arramine. Ubi pro leviori mulcta*

usurpat; pro Accusatione vero in Mirac.
B. M. V. MSS. lib. 1:

Par cele foi que doi saint Gile,
Ne lairoie pour cinq cent mars,
Que ne fuissés orendroit ars,
Se ne provez vostre Arramie.

Ibi enim sermo est de abbatissa, quæ votum castitatis violasse insimulabatur.

* **ADRARE**, idem quod *Adramire*, cum sacramento coram judge promittere. Statut. Jacobi I. reg. Aragon. ann. 1251: *Duximus statuendum, quod quicunque habuerit cum alio treugas Adratas, sive fuerint ad longum tempus, sive breve, medio tempore non possit reddere dictas treugas, nec possit facere malum alteri, nec treugas aliquo modo infringere, nec ratione pignoratiois, nec aliqua occasione;.... et quicumque infra treugas vel tenencias Adratas malum fecerit alicui, cum quo treugas habuerit, vel pignoraciones fecerit, vel dampnum aliquod intulerit, dampnum emendet in duplo.*

* **ADRATERIA**, Semita, Gall. *Sentier*, via transversa et devia, atque adeo compendiosa, Gall. *Chemin de traverse*, olim *Adreces*, *Adresce*, et *Adresse*; sic dicta, quod ex industria, Gall. *Adresse*, inventur et usurpat, vel quod ad finem brevius dirigit, Gall. *Conduit*, *adresse*. Charta ann. 1394. ex Reg. 146. Chartoph. reg. ch. 44: *Et sunt (prædictæ peciæ terræ) in diversis locis et inter diversas et varias Adraterias confron-tatæ*. Lit. ann. 1367. tom. 5. Ordinat. reg. Fr. pag. 71: *Pour abregier tout chemin, comme il est nécessité aux denrées, pour être plutot et plus freschement apportées à vente, ils quierent leur chemin, et vont tant par voies publiques, comme par Adreces*. Lit. remiss. ann. 1414. in Reg. 168. Chartoph. reg. ch. 21: *Lequel charretier avoit mené du vin en un char, et en soy retournant prist les Adreces à travers des champs, sans aucun cheval tenir*. Ibid. ch. 148: *Une Adresse ad chemin*. Aliæ ann. 1382. ex Reg. 122. ch. 143: *Pour ce qu'ilz virent qu'ils ne le pourroient attandre, il li vinrent audevant par une Adresce en un bois, appellé le bois de la forest. Il savoit bien les Adresses et les refuges du pays, comme celui qui en estoit, apud Froidart. vol. 1. cap. 76.*

* **ADRECHURARE MENSURAS**, Ad dictum seu rectum eas revocare, emendare archetypo suo eas adæquando; quod *Adjustitare* etiam dicebant. Vide in hac voce. Libertat. loci de Giniaco ann. 1340. ex Reg. 73. Chartoph. reg. ch. 164: *Cum nullum certum pondus seu pondera in dicto castro teneatur seu teneantur, cum quibus ipsi habitatores pondera quæ tenent, legitimari, et Adrechururi conseruerunt, etc.* Lit. ann. 1376. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 69. art. 5: *Fuit actum et expresse conventum inter dictas partes, ut supra, quod mensura et pondera quæcumque dicti loci de Paulhe, per reparatorem et coquatorem (l. coæquatorem) mensurarum et ponderum de Competro, bene et fideliter Adrechurentur, coquentur (l. coæquentur.) Transact. ann. 1394. tom. 8. earumd. Ordinat. pag. 12: Dicabant et asserebant prædicti homines, nominibus quibus supra, se et dictam universitatem de Sumena, esse in possessione et saisinga pacifica et quieta..... Adrechurandi pro omnitemodum eorum voluntate..... quæcumque mensuras*

bladi, vini, salis et olei, et omnia pondera. Ubi legendum Adrechurandi, quod ibid. non semel occurrit. Vide infra Alalare.

¶ **ADRECIARE**. Vide *Addretiare*.

** **ADRECTA**, *Erecta*. Gloss. cod. reg. 4778.

* **ADRECURARE**, Ad rectam lineam reducere, Gall. *Redresser*. Charta ann. 1308. in Reg. 44. Chartoph. reg. ch. 129: *Et quod parietem, qui est juxta viam,.... in dicto cortili restringere habeatis et Adrecurare, taliter quod dicta via de una via ad aliam sit de una linea.*

¶ **ADREDDERE**, Reddere. Charta Caroli Magni, ann. 775. apud Felibian. in Hist. Monast. S. Dionysii pag. xxxvij: *Et per ipsa traditione plus obtingit, ipsæ Monastirii Placicius ad casa sancti Dionysii adhærere, quam ipsius Herchenrado Episcopo ad parte Sanctæ Maria et sancti Stephani et sancti Germani Adreddere.*

¶ **ADREGE**, *Maurorum casale*, Gloss. MSS. Ecclesie Bituricensis.

ADREGNIARE, Eque freno tenere et adducere, *Amener un cheval par les resnes*. Veteres Scriptores frena *Regnes* vocant, quibus scilicet equus regitur. Leges Henrici I. cap. 83: *Ipsum corpus solito defunctorum more componat,.... super clypeum, si habeat, et lanceam suam fixat, et arma circummittat, et equum adregniet, etc.*

* *Adrener*, nostris olim. Bertrandus Clericus in Poemate MS. de Girardo Vienensis:

Li Seneschaux se prise à Adrener,
Il ot vestu un free ermaine cher,
Et un blaut, qui ot fait entaller, etc.

¶ **ADRENATIO**, Annuus redditus, annua doni attributio, Gall. *Rente, Pension*. Concilium ann. circiter 1215. apud Marten. tom. 4. Anecl. col. 171: *Ne quis Religiosus quicquam proprium retineat, nec prestatimonia habeat, nec anno censu vel quolibet Adrendationis genere ad tempus vel in perpetuum, Prioratus vel Ecclesiæ, domos, terranaut vineas, etc. Vide Arrendare.*

* **ADRESCIARE**, Dictum facere, quod juris est præstare, reparare, idem quod *Addretiare*. Vide supra. *Adrecer et Adrisier*, nostri, eadem notione, usurparunt. Benedictus abbas Petroburg. de Gestis Henrici II. reg. Engl. edit. Hearn. tom. 1. pag. 3. ad ann. 1170: *Unusquisque vicecomitum, et bailliivi eorum, plegios invenerunt de se ipsis, quod ad rectum starent, et Adrescianum domino regi et hominibus regni, quod eis Adresciare deberent de prisis suis.* Libertat. Novi Castri ann. 1256. inter Ordinat. reg Franc. tom. 7. pag. 363. art. 4: *Je retieng la justice et la garde de mes églises et de lor choses, et de mes Chevaliers et de lor choses, et de mes fizex, et de mes Juifs;.... c'est assavoir aux clers et à lor choses;.... dont la plainte venist à moy, je l'Adreceroie, et l'amenda seroit moie.* Lit. Theobaldi comit. Campan. ann. 1231. tom. 5. earumd. Ordinat. pag. 550: *Et se li dux par aventure encontre ses lettres lor forsaiso riens, et il ne l'avoit Adrecié dedens les xl. jors qu'il en seroit senous, etc.* Lit. Philippi Pulchri ann. 1334. in Hist. Lugdun. pag. 94. col. 1: *Si vous mandons et commandons estoitement que avez fait encontre ledits citoyens en cette partie, vous mettez autrement en*

Adrissant deuement les griefs, que vous leur avez fait, et remenant au premier estat, etc. Charta ann. 1321. ex Chartul. 23. Corb.: *Il plaist asdis religieux et voellent que il le dit à raus ou à leurs gens, par quay il le puissent (le coupable) Adrechier ou faire Adrechier. Ubi pro Manum injicere in aliquem ut stet juri, adhibetur. Et quidem non una fuit apud nosstros hujusc vocis significatio. Addresser, Conari, elaborare, Gall. Tâcher, s'efforcer, sonat, in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 48: *Perrette de Montenay.... s'adressant audit Jacopin et lui disant par la mort Dieu qu'elle le deconfiroit; elle s'Addressoit de tout son pouvoir de le prendre par dessous. Pro Disponere, préparer, Gall. Disposer, mettre en ordre; quo sensu maxime usi sunt, cum de moribundo agitur. Lit. remiss. ann. 1378. ex Reg. 112. ch. 328: Jehan Ligier ne voulut onques que autre le confessast, ne Adreçast, fors ledit prestre. Aliæ ann. 1397. in Reg. 152. ch. 75: Ladite Aliips accoucha malade tant qu'elle se confessa, ot Adreça et prist son sacrement, comme bonne chrestienne fait. Rursum aliæ ann. 1404. in Reg. 158. ch. 391: *Lequel blessé envoia querre un chappelin pour soy Adrecier; et avant ce qu'il peult venir, il trespassa. Vide infra Ordinare 4. Tandem et pro Abundare, Gall. Abonder, usurpatum reperitur, in Litt. remiss. ann. 1457. in Reg. 189. ch. 225: Le supplicant requist à icellui Poncelet lui aidier à cueillir les nefles..... pour faire des despenses et bevrailles, pour le boire et user de son messnage, comme les mesnaigiers audit pris (de Laonnois) ont accoustumé de faire chacun an, se les fruis Adresent. Sed nondum penitus hæc vox eo sensu obsoleta est apud Picardos aliasque.***

¶ **AD RESPONSUM**, Apocrisiarius, qui negotia alterius curat et de iis dat responsa. Exempla vides in *Responsum*.

¶ **ADRESTARE**, pro *Adextrare*, Ad dextram alicujus stare, vel incedere. De Coronatione Bonifacii VIII. inter Acta SS. Maii tom. 4. pag. 461. F: *Processio et ordo processionis caput viij. Qualiter Coronatus incedebat et de Regibus Siciliae, et Ungariae ad Adrestantibus, etc.* Vide *Addextrare*.

** **ADRIA**, petra, adula, ein Knode von dem Flachs. Vocab. Lat. Germ. ann. 1477. ADRL. [Vide *Adula*. Gloss. Jæckii: *Adriaticus, petros, lapidosus portus.*]

ADRIPARE, Ad ripam appellere, Ital. *Arripare*, Gallis *Arriver*. Charta Zuentibaldi Regis apud Will. Hedam in Hist Episc. Traject. *Cum navibus Adriantibus, aut ibidem commandantibus.* Vide *Adlittare*.

ARRIPARE. Charta ann. 1243. in Regesto Tolosano fol. 89: *Quod possint piscare, quandocumque voluerint, per Garonnam et per Argiam, et navigare, et Arripare cum eorum corseris libere, etc.*

ARRIPAGIUM, ARRIVAGIUM, Tributum, quod pro appulsu navis in portum exsolvitur. Tabularium Fossatense: *Et habet ibidem Arripagium in flumine Materna de qualibet navi, ibidem onerata vel exonerata. Vetus Charta apud Paradinum in Histor. Lugdun. lib. 2. cap. 104: Quid dominus Abbas et successores sui perpetuo habeant duntaxat Arrivagia, inventiones, in quibuscumque rebus consistant, et plications, ac*

emolumenta piscationis a ponte Rhodani usque ad caput Insulae Regularium sancti Irenæi. Occurrerit etiam in compoto Præposituræ Parisiens. ann. 1333. Locum damus in Egrunum. Charta Philippi Ebroicensis pro Mellenti incolis ann. 1320. in Tabulario Prioratus S. Nicetii fol. 72 : Et seront frans et quites... de rouage, de panage, de terruge, de pelage, de passage, d'Arrivage, et de toutes autres coutumes, etc.

* **ADRIZARE**, Erigere, Gall. Dresser, Ital. Rizzare. Guido de Vigevano in opusc. de Modo acquirendi et expugnandi T. S. ex Cod. reg. 9640. 3. cap. 2 : Sed si fuerit difficile Adrizare perticam;..... et isto modo ubique poterit Adrizari de levi : drisantes baltiscam semper munitur ex illis gultris et portis. Vide infra Drisare.

* **ADROBUS**, Gallus de Gallias, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. pro *Adlobrius*, Vide in hac voce.

ADRODERE, Vox propria τῶν παραγάπτων, quos Rogneurs des monoyes dicimus. Lex 1. Cod. Theod. de Ponderator. : *Empatio venditioque solidorum, quos excidunt, aut diminuunt, aut (ut proprio verbo utar cupiditatis) Adrodunt, tanquam leves eos vel debiles nonnullis repudiantibus impeditur.* Vide Torsor [* al. Adradunt].

* **ADRUDUS**, *Æs infectum, rudesculum apud Ædem Apollinis.* Laur. in Amalthea.

ADRUMARE. Gloss. MSS. Regiae : *Adrumavit, Rumorem attulit.* Gloss. Isidor. : *Rumare, Rumores adserre.* Gloss. Græc. Lat. : φυλῶν, vulgo, *Adrumo, conrumo.* Ugutio : *Rumare, Rumores facere : Adrumare, Rumores afferre, corrumare, Rumores dicere.* Festus : *Adrumavit, rumores fecit.* Baldricus in Chronico Cameracens. lib. 3. cap. 19 : *Antequam Legiam persenisset, Adrumatur ei, Ducem rediisse.* Id est, per rumorem significatur.

ADRUMATIO. Testamentum Herberti Comitis Viromand. ann. 1059. apud Joan. Carpenterium in Histor. Cameracensi pag. 7 : *Untcuique C. solidos post obitus mei Adrumationem enumerari volo.* Id est, statim atque obitus mei rumor et fama pervenerit.

ADRUNCARE, *Evertre.* Papias MS. [*^{**} Gloss. cod. 4778 : *Adruncat, evertit, alienas.*]

ADSLALIRE, *Assalire, Adoriri, invadere.* Ugutio : *Assalire, Invadere, Arripere.* Galli Assallir dicunt. Synodus Helenensis ann. 1027 : *Ut nemo in supradicto Comitatu, vel Episcopatu habitans Assaliret aliquem suum inimicum ab hora Sabbati nona, etc.* In via *Adsalire, villam Adsalire, passim in Lege Salic. tit. 15. § 10; tit. 16. § 2; tit. 19. § 10; tit. 44. in Cap. Car. M. lib. 5. tit. 212. apud Marculfum lib. 1. form. 29. 39. in vett. Formul. cap. 30. apud Dudoneum lib. 1. de Gest. Norman. pag. 74. Hugonem Flaviniac. in Chron. pag. 243. Rigordum ann. 1190. Nangium in Gestis Philippi III. pag. 534. etc.*

ADSLALITURA, in Capit. Carol. C. tit. 12. 29. et 30.

ADSLALTUS, Gregor. Turon. lib. 2. Mirac. cap. 5 : *Cum in Adsultu gladii eum non potuisset attingere, etc.*

ASSULTUS. In Concilio Islebonensi cap. 16. apud Innoc. III. lib. 14. Epist. 126. etc.

Papias : *Assultus, Impetus.* Vide Petr. Diac. lib. 4. Chr. Casin. cap. 105. Baldric. lib. 3. cap. 73. *Assallus apud Villharduum n. 83. 86. 87. etc.* *Assultus præmeditatus*, inter crimina, quorum cognitio ad Regem spectat, in Legibus Henrici I. cap. 10. 80. [* cap. 10 : *Præmeditatus Assallus, roberia, streitbreche.* cap. 80 : *Si in via regia fiat assultus super aliquem forestal est .... § 4. Forestal est si quis ex transverso incurrit, vel in via expectet et assaliat inimicum suum.* Apud Glanvillam vero omnia hæc Roberia nomine contineri videntur, lib. 1. cap. 2; lib. 14. cap. 5.]

ASSALTUS, Gallis *Assaut*, in legibus Edwardi Confess. cap. 12. et Henrici I. cap. 80. et apud Rigordum ann. 1190. Charta Conradi I. Imp. apud Ughellum tom. 4. pag. 807 : *Et super seniorenum suum, et Monachos, et Clericos suos de manibus tollendo Assaltum faciant, etc.* Charta Conradi II. Imp. ann. 1151. in Bullario Casinensi tom. 2. pag. 168 : *Fodrum quoque et albergariam, et districtum, collectas, bancum, placitum, Assaltum, et cetera quæ regii juris sunt, etc.* Adde pag. 259. Suite d'*Assault*, in veteri Consuetudine Normannæ cap. 75 : *L'en fait suite d'Assaut et de paix brisée en diverses manières, selon la diversité des lieux : car l'en suit d'Assault de charuë, d'Assault de chemin, d'Assault de maison, d'Assault de champ, etc.*

* **ADSAPORARE**, [Saporem infundere.] Vide *Saporeare.*

* **Nostris Assavourer**, eadem notione. Vita S. Ludov. ad calcem Joinv. edit. reg. pag. 367 : *Il (S. Louis) menoit mout de soiz potage mal Assavouré.* Assavorer vero, pro Degustare, frui, vulgo Gouter, ex Bibl. Guioti in Glossar. ibid. laudato :

La se rendent li Chevalier,
Qui ont le siecle Assavoré,
Et ont tout veu et tout tastée.

Vide infra *Sapor.*

* **ADSATIS**, Satiata, abunde, Gall. à souhait, suffisamment. Vita S. Arnulfi tom. 3. Aug. pag. 233. col. 1 : *Aqua squalens erat potus, et neque quotidie apponebatur, neque apposita Ad satis sumebatur.* Rursum pag. 246. col. 2 : *Jussit omnibus, qui unique considebant, ex eodem pane distribui, vinum quoque illis Ad satis propinari.*

* **ADSCRIPTITIATUS**, Coloni adscriptiti conditio. Ita edidit D. Vaissette inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 111. pro *Ascriptitiatu*, ut habetur in *Casalagium* post *Casalaticum*.

ADSCRIPTICII, [Unde orti, exponitur in *Ascriptiti*. Supersunt etiamnum hujusmodi servorum reliquie apud Burgundos, testibus Chassaneo ad Consuetud. Burgundiæ, et Vuidone Conchilio ad Consuet. Nivern. Terræ et gleba ita inhærent, ut neque testari, neque aliter de rebus disponere possint, nisi consentiente domino, et in favorem liberorum, aliorum nunquam.] Vide *Ascriptiti*. [* Vide Boubierum ad cons. Burgund. cap. 67.]

* **ADSCRIPTIO**, Distributio extraordinariorum tributorum qua post publicatam inductionem fiebat ab omnibus civibus consilio et auctoritate Rectoris Provincie. Consulelib. 3 et 4. Cod. Theodos. [* Theod. Cod. lib. 11. tit. 1. l. 26. 36; tit. 15. l.

2; tit. 16. l. 3. 14; tit. 22. l. 5; lib. 12. tit. 1. l. 117 etc.]

ADSECLE, *Domestici familiae, agazones, pedissequi, lenones, in Gloss. Isidor. Gloss. Latin. Græc. Adsecla, παράστος.* [In aliis *Adsecula*.]

* **ADSECTATA** *Fæmina, vel in bonam partem dicitur velut honorata; vel in malam quasi ad extremum periculum adducta, apud Festum.*

* **ADSECTATIO**. Janus Laurenberg. in Suppl. Antiquarii : *Adsectacio, ἀπανακούθησις, Sequela.*

ADSECTOR, ἀπιστής μαθητῶν, in Gloss. Lat. Gr. ad verbum *Irritator discipulorum.*

* **ADSEQUULA**. Vide *Adsecla.*

ADSEDA, Alias *Adsella*, *sella quadrijugis*, in Glossis Isidori [et Excerptis Pithœi : ubi addit quosdam legere *Casada*. Ab *Adsella* derivatur sequens]

* **ADSELLARE**, [Alvum exonerare, Gall. *Aller à la selle.*] Vide in *Sella*.

* **ADSELLATIO**, Eadem notione ibidem.

* **ADSEDIUM**, Obsidio. Memoriale Potestatum Regiensium ad ann. 1218. apud Murat. tom. 8. col. 1091 : *Et illo die posuerunt districte Adsedium in circuitu Damiatæ, ita quod exire nec intrare poterant. Tunc remanserunt in Damata LXXX milia hominum et mulierum.*

ADSENTATIO, Assensus, consensus, in l. 5. Cod. Theod. de Locat. fundor. juris emphit.

* **ADSENTIA**. Gloss. Cod. reg. 4778 : *Adsentia, Assentationes i. Consensiones, ut si quis tibi de aliqua re dicat et tu illi assentias, ipsæ res assentia nuncupantur.* Eadem Placid. ap. Maium pag. 429.

* **ADSSERTOR**, Procurator, actor, nomine alterius. Charta ann. 879. in Append. ad Marcam Hispan. col. 804 : *Jurant testes prolati, quos profert Borrellus Adsertor de Barone abbate, etc.* Idem *Mandatarius de Barone abbate nuncupatur infra.* Vide *Mandatarius*.

ADSERVIARE, ex Gallico *Asservir*, Servitio obnoxium facere. *Res Adservata*, in Libertatib. Villæ Bellijoci ann. 1274. i. servitio alicui obnoxia.

* **ADSESSIO**, Munus et officium *Adsessorum*, in lege. 14. Cod. Theod. lib. 1. tit. 12. De quibus mox. [* Cod. Just. lib. 1. tit. 5. l. 14.]

ADSESSOR dicitur qui assidet ad gesta publica transscribenda. Ita *Glossæ MSS. Regiae* ad Codicem Theodos.

* **ADSESSORES**, *Assessores*, Idem qui supra *Adjutores*, qui nempe rectoribus provinciarum adsidebant, ut in rebus administrandis eos consiliis adjuvarent. Hinc *administrantium participes* nuncupantur in lege. unic. Cod. Theod. de Provinc. rector. [* lib. 8. tit. 15. l. 5. § 1.] *Consiliarii, ἀπόφτων οὐπότοι* in lege 13. Cod. lib. 1. tit. 51. de *Adsecessibus*, et *domesticis*, et *cancellariis judicium*, et in Cod. Theod. lib. 1. tit. 12. [* hodie 21.] Ibid. lex 2 : *Assessores, qui consiliis propriis administratores juvare consueverunt.* Spartan. in Alex. Severo : *Adsecessibus salario instituit.* Tantæ vero auctoritatis erant ii *Adsecessores*, ut ne ea abuti possint, in eadem provincia ultra

quatuor menses remanere eis minime esset licitum, ex l. 10. Cod. ibid. Nedum autem acta publica transcriberent, imo ea subscribere iis non permittebatur, ut docet lex 2. ibidem. *Adsessores* sibi seligebant Magistratus, ex institutione Augusti, ut discimus ex Dion. lib. 53. idque *Adsciscere* dicebatur. Cod. Theod. l. 1. ibid.: *Si quis judicatum, vel civem provinciae quam reget, vel certe peregrinum consiliarius sibi voluerit Adsciscere, etc.* Vide Jac. Gothofred. ad leg. 50. Cod. Theod. tit. 1. pag. 275. et ad leg. 5. ibid. de iis quae administrantib. Calv. et Brisson. Lex. jurid. De iis vero, qui apud nos *Adsessores* vocantur, dicere supervacaneum foret.

¶ ADSSESSORIA, Libri in quibus res, de quibus actum fuerat dum *Adsessores* adsidebant, scribebant Jurisconsulti. Praetorius et Brissonius apud Calvin. in Lex Jurid.

* Consule l. 12. D. de Pactis, (3, 14) ut et Puteolan. lib. 1. *Adssessoriorum*, et in l. 5. § hac lege D. de Injur. et famos Libell. (47, 10).

¶ ADSSESSURA, Munus et officium *Adssessorum*. L. ult. D. de proxenet. (50, 14)

* **ADSIDERE**, *Adssorum officio fungi*, in l. 10. Cod. Theod. lib. 1. tit. 12. et in l. 37. et 38. D. ex quib. caus. major. 25. ann. in integr. restituuntur (4, 6). [** Sæpius in tit. 22. lib. 1. D. et ap. Tac. in Annal. lib. 2. cap. 57.] Occurrunt praeterea semel et iterum in marmore Tauriniac. ann. 238. et in vet. Orbis Descript. ubi de Beryta: *Inde vii docti in omnem orbem terrarum Adssidentiū judicibus, et scientes leges custodiunt provincias.*

* **ADSIDUS**, pro *Adsiduus* vel *Assiduus*. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Adsidus, capite censos, qui nichil præter prolem dare poterat*, [** Cod. 4778: unde et prole] *proletarii dicti sunt et Assidui milites, ab assiduitate officii.*

* **ADSIGNARE**, Chartam sigillo munire. Charta Car. Crassi imper. ann. 886. tom. 9. Collect. Histor. Franc. pag. 359: *Hoc preceptum manu propria subscriptimus, et annulo nostro Adsignari rogavimus.*

¶ ADSIGNATIO, Subscriptio, signum. Litteræ Synodicae Concilii Trecensis ann. 867. pro Ecclesia Nivern. apud Mabill. tom. 3. Annal. Bened. pag. 676: *Notum esse volumus, religionis canonice quandam Sacerdotem, Adelardum nomine, adisse nostram, immo omnium sanctas Synodi Trecas habita ceterorum Coepiscoporum paternitatem, quorum nomina in sequentibus cum propriis Adsignationibus inserta tenentur.*

ADSIMILARE, *Assimilare*, Effingere, similem facere. Papias: *Repräsentat, Assimilat, Effingit, Figurat*, Gloss. Lat. Græc. *Adsimilatio, approximatio*; *Gesta Regum Francor. cap. 181: Deditique eis Chlodoveus... baltheos et armellas Adsimilatas de auro; sed deintus æramen et cuprum erat deauratum sub dolo factum.* Gregorius Turon. lib. 2. Hist. cap. 42: *Sed totum Adsimilatum auro: erat enim æreum deauratum sub dolo factum.* Arnobius Junior in Psalm. 147: *Crystallum hoc grandinis memorat Dei lapidationem, quam panibus fractis et buccellis Adsimulat.* [** Cod. Theod. lib. 16. tit. 8. l. 18: *Sanctæ crucis adsimilata species.*] Vide *Simulare*.

ADSIMULARE, *Simulare, Faire semblant.* Lex unic. Cod. Theod. de Hirenarchis (12. 14. 1): *Hirenarcharum vocabula, qua Adsimulata provincialia tutela, quietis ac pacis per singula territoria non sinunt stare concordiam.* Paulus lib. 5. Sentent. [** tit. 21. § 1.]: *Vaticinatores, qui se Deo plenos Adsimulant.* Utuntur Plautus, Cicero, et alii e classicis Latinis. *Add Gesta Regum Francor. cap. 32.*

ADSIMULATIO, *Dissimulatio, actio ipsa Adsimulandi*, in l. 18. Cod. Theod. de Episc. (16, 2)

ADSITA, *Arbor, cui incolumi aliud quod sustineat adjungitur.* Papias.

¶ ADSITUS, Qui adest, propinquus. Vita S. Henrici Imp. tom. 3. Julii pag. 793: *At simul hostilem turmam prope adventans tem conspicunt; morum perbreve quidem, sed admodum opportunam prospiciendi rebus suis nacti, propere se tam in urbe, quam in Adsito fortalito, ad vim hostilem propagandam comparant.* [** *Juxta positus.* Au- son. Mosella v. 335:

Atria quid memorem viridianibus adsita pratis. Vide Forc. Lex.]

ADSOLOARE, *Assolare*, Ad solum et terram deprimere; *Assoluta*, Occitanis. Joan. de Janua: *Assolatus, ad solum deductus. Naum cap. 1. (v. 5) Montes commoti sunt ab eo, et colles desolati sunt; vel secundum aliam literam, et colles Assolati sunt, i. ad solum deducti, ad solitudinem redacti, de solo depositi.* W. Brito in Vocab. MSS: *Assolatus i. vanus, et dicitur ad solum, i. ad terram deductus, de solo depositus, et ad solitudinem redactus.* Tertullianus Apologet. cap. 15: *Si honorem inquietant divinitatis, si majestatis vestigia Adsolant.* [** Id. ad Nation. lib. 1. cap. 10.] Ita legit Rigalius ex Cod. Fuldensi, ubi Editi præferunt obsoletum. Fori Oscæ Jacobi I. Reg. Arag. ann. 1277: *Nec etiam debent deteriore aliiquid de commisis; quod si fecerit, debent totum recifere, quod per eos fuerit Assolatum, id est, destructum.* Aliud est *ASSOLARE*, in Bulla Benedicti VIII. PP. tom. 1. Ughelli part. 1. pag. 137: *Simulque pratum in integrum cultum et Assolatum, situm in campo qui vocatur, etc.* Charta Be- nedicti de Pontio Episcop. Portuensis apud eundem Ughellum. ton. 1. pag. 143: *Si mulque pratum in integrum cultum et Assolatum situm in campo, etc.* Ubi *Assolatum pratum*, est ad culturam redactum secundum usum agriculturae: diciimus enim *Assoler les terres*, cum primo anno arantur, altero in iis frumentum, tertio trimestre frumentum seritur.

* **ADSOLAYRARE**, *Assolatrare*, *Solarium seu tabulatum constituere, contignare, tabulis tegere.* Gall. *Faire un plancher, couvrir d'ais ou de lates*, interprete D. Mernard. Statut. ann. 1357. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. p. 194. col. 2: *Item est faciendum in turri dicta a'el Temple, quod claudatur janua inferior dicta turris muro et Adsolayretur ipsa turris dessuper.* Et pag. 195. col. 2: *Quædam domus discoperta.... Assolayretur dessuper.* Vide infra *Assolarium*.

* **ADSOLENS**, Glossar. vetus ex Cod. reg. 7646: *Adsolentes, Adsilentes.*

* **ADSOLETUS**, *Allius*. Ibidem
¶ **ADSPEGILLUM**, Gall. *Aspervoir,*

Goupillon, Instrumentum, quo aqua ies- tralis adspergebatur a Sacerdotibus, apud Eneam Vicum in Julio pag. 25. *Aspergilum* recentioribus notissimum.

¶ ADSPICERE, Pertinere, Gall. *Appar- tenir.* Charta Eberhardi Comitis pro dona- tione Monasterii Morbacensis apud Mabil. tom. 2. Annal. Bened. pag. 701: *Necnon et Perezprangus, Baltowiler, Waitoneuiller cum Basilicis ad ipsa loca Adspicientibus, vel quidquid ad ipsas Basilicas Adspicer videtur.*

¶ ADSPICIALIS, Glossa. Græc. Lat. *Opacōs, Adspicialis, visibilis.*

ADSPICIENTIA, Adjuncta, pertinen- tia, appendices. Charta Ludovici Regis ann. 853. apud Guillimann. lib. 4. de Reb. Helvet. cap. 4: *Curtim nostram..... cum omnibus adjacentiis, vel Adspicientiis ejus, etc.*

* **ADSTA**, *Interioris templorum loca, in Glossar. ex Cod. reg. 7641.*

¶ ADSTANTIA, Audientia, praesentia. Gall. *Audience.* Gloss. Lat. Græc. *Adstan- tia, Præsentia, Adventus, επαρούσις.* Canones Hibern. inter Aneod. Marten. tom. 4. col. 15: *Ad judicis Adstantiam debeant per- venire.*

* **ADSTANTES**, Qui in judicio praesentes erant, corona. Henrici reg. Germ. dipl. ann. 1230: *Lata fuit sententia et ab omnibus Astantibus approbata.* Rudolfi Imp. dipl. ann. 1281: *Sententiatum exsistit omnium Astantium applaudente caterva.* Vide Eich- hornium hist. jur. Germ. § 258, Grimmii antiq. jur. p. 769 et Haltauzii Gloss. Germ. voce *Umstand.*

ADSTATIM, pro statim, crebro occurrit in Chronico Windesemensi lib. 1. cap. 1. 13. 17. 42; lib. 2. cap. 31. 41. 42.

* **ADSTERITIUS**, Armorum, quibus offensio potest, genus. Vide supra *Adal- vantia.*

* **ADSTINENS**, Vicinus, contiguus. Gall. Attendant. Charta ann. 911. tom. 9. Collect. Histor. Franc. pag. 685: *Cum territorio, quod ibi Adstinenſis est, vel deinceps unquam tempore adiungens seu appendens esse debet.*

* **ADSTIPULARE**, Astipulari, scripto vel charta rem dimissam profiteri et asse- rere. Charta ann. 1196. tom. 2. Hist. Lothar. inter Probat. col. 326: *Comes per omnia satisfaciens archiepiscopo, rejuravit ei fideli- tatem et werpivit in praesentia omnium qui affuerunt, abbatiā, et omnem Adstipulavit de ea calumniam.* Vide mox *Adstipulare.*

* **ADSTIPULATOR**, Qui tutoris officio fungitur. Rituale vetustiss. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 573: *Tunc veniet illa, quæ consecranda est, ante culture coram ecclesia, palamque in concave cum Adstipulator suo, cuius licentia reli- gionis habitum est susceptura.* Vide *As- tipulator.*

* **ADSTIPULATUS**, Consensus scripto seu charta assertus, laudamentum, Gall. Consentement. Vita vener. Erluini abb. tom. 7. Maii p. 845. col. 2: *Omnia quæ B. Wi- bertus legali testamento delegavit commissa sibi ecclesiæ, imperialis et apostolice manus Adstipulatu fecit perpetuiter confirmari.* Vide supra *Adstipulare* et infra *Stipulatio-*

* **ADSTREPERE**, Glossar. vetus ex Cod. reg. 7646: *Adstrepit, Omnibus murmurat.*

* Vide *Assumptio I.*

¶ **ADSUBJICERE**, προσυποθάλλειν, in Gloss. Lat. Grac. MSS.

ADSUETUDO pro *Consuetudo*, tributum, pensatio. Ordericus Vitalis lib. 3. pag. 461 : *Ut nec sibi nec aliis aliquam Adsuetudinem seu redditum preter beneficia orationum a Monachis..... licet exigere.* [** Gloss. Cod. reg. 4778 : *Adsuetudine, consuetudine.*]

¶ **ADSULTUS**. Vide *Adsalire*.

¶ **ADSUMPTI AGRI** seu *OCCUPATORII*, Qui collapso Imperio Romano concessi iis qui occupare et colendos suscipere vellent. Unde *Adpriso, Irriprisio et Purprisio*, in Capitul. Caroli M. et Caroli C.

¶ **ADSUMTIO**, Vox Ecclesiastica, qua obitus SS. designatur. Vita S. Virgilii Episc. Saltzburg. inter Acta SS. Bened. sacer. 3. part. 2. pag. 309. in Prologo : *Nostra congratuletur Ecclesia, quæ dum tantæ propria felici feliciter Adsumtione donatur, multorum multo felicius per eam filiorum cotidie acquisitione multiplicatur.*

¶ **ADSURGENS**, Seviens, in Glossar. ex reg. Cod. 7641.

¶ **ADSUTABULUM**. Vide *Adfrutabulum*.

ADTAMINARE. Vide *Attaminare*.

¶ **ADTEGER**, *Tactus, diminutus; contra integrum, illibatus.* Laurent. in *Amalthea*.

ADTEMPERIES, Temperamentum. Lex. 1. Cod. Theod. de Custod. reor. (9. 3) : *Ut judicibus immodece sevientibus freni quædam Adtemperies adhibita videantur.*

* Nostris *Attrempé*, Temperatus, moderatus. Joinvil. in S. Ludov. edit. reg. pag. 5 : *En ses paroles fu il Attrempé etc.* Reg. A. Cam. Comput. Paris. fol. 73. r° : *Soyez si avisez, si arrez et si Attrempés, que vous le faciez sans escande dou peuple.* Unde *Attrempance, Moderatio*, in Stat. ann. 1355. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 30. art. 17. et *Attrempement, Moderate*, in Lit. remiss. ann. 1388. ex Rég. 137. Chartoph. reg. ch. 6 : *Le suppliant lui dist Attrempement, sans demonstrance de courroux, etc.*

¶ **ADTEMPORARE**. Johan. de Janua : *Adtemporare, Contemporare, simul tempore.*

ADTEMPTARE, Sollicitare, inlicere. *Adtemptatio*, sollicitatio, leg. 2. Cod. Theod. de Raptu vel matrim. sanct. (9. 24) leg. 5. de Locat. fundor. jur. emphyt. (10. 3) leg. 26. de Episcopis. (16. 2)

ADTENDARE, [Tendum seu Tentorium figere, Gall. *Dresser la Tente.*] Vide *Tenda*.

¶ **ADTENDERE**, Custodire. Liturg. Gallic. Mabillonii, pag. 462 : *Dono.... medietatem orium, quas Vigilius Adtendit.*

ADTERMINARE, Terminum ponere, diem causa dijudicandas præfigere, Gallis *Asterminer*. Leges Edwardi Confess. Reg. Ang. cap. 3 : *Item diximus, quod dignum esset, qui rectum alicui diffricat.... vel in Boeland, vel in Folcland, ut ei Adterminetur in Folcland, quando velit ei rectum sacre coram Præposito suo.* Leges Adelstani Regis cap. 7 Constit. de Hundred. : *Volumus ut rectum et jus publicum judicetur in omni causa, et Adterminetur, quando id implentur.*

¶ **ADTHOLARE**, Tholo suspendere, dedicare, consecrare. Vox facta ex præp.

Ad et θόλος, Camera, Gall. Voute. Vide Goclenii Lexicon Philos.

¶ 1. **ADTITULARIS**, Ad titulum Ecclesiæ promovere. Tabular. Ecclesiæ Vienn. sub Sobbone fol. 44 : *Ecclesia S. Nazarii.... in qua ipse Ubaldus more Ecclesiastico Adtitulatus fuit.* Vide *Titulus*.

2. * **ADTITULARIS**, Indicare, ostendere. Charta Rob. reg. ann. circ. 999. tom. 1. Collect. Histor. Franc. pag. 575 : *Quod nobis pro commissi talenti lucro Adtitulatur, etc.*

* **ADTITULATUS**, Designatus, nominatus, Gall. *Nommé*. Vita B. Bertholdi abb. tom. 6. Jul. p. 484. col. 1 : *Ad quam (llevationem pedum) quamvis ipse pater ex consuetudine et authoritate ordinis, semper diebus Dominicis adnotaretur, tamen assidue, ob amorem ejusdem officii, Adtitulatum præveniebat sacerdotem.* Vide *Adtitulare I.*

ADTONDUS, Atondus. [Supellex, vase quævis, bona mobilia, Gall. Meubles, Ustensiles, Vaiselle, ab obsoleta voce Hispanica *Atuendo*, qua eadem notione sapenumero a Judæis usurpatur in sua versione Hispanica veteris Testamenti.] Charta Hispanica æra 1111. apud Yepez in Chron. Ordin. S. Benedicti tom. 6 : *Equos et bacas (vaccas) quantas habuit in meo jure, damus, atque concedimus, de caballo atque boves, et de meo ganato, et de meos Attondos, duas tertias integras ad ipsum locum planbare concedimus.* Alia æra 1011. ibid. : *Et de illas hæreditates alias, et de illos caballos et alias loricæ, et illos Atondos damus illas per confessiones et ganatos, et sua reposæ, sicut cum illo meo germano verbum habuimus.*

ADTOXICATUS, Toxico, vel veneno infectus, impotatus. Historia Mortis et Miraculorum S. Leonis IX. PP. n. 30 : *Qui Adtoxicatus maleficiis multeris, etc.*

ADTRAHERE, Acquirere. Formulæ veteres cap. 27 : *Tam quod regio munere perceperat, et quam de diversis partibus per venditiones, donationes, cessiones, commutations Adtraxera.* Charta Caroli M. in Chronicu Laurisham. ann. 776 : *Quidquid adhuc ex munere Regum, seu Reginarum, seu quod pro collata populi, vel de comparato, vel de quolibet Adtractu augmentare, vel immeliorare seu Adtrahere potuerint.* Alia ejusdem Caroli M. anno 1. regni, ex Tabulario Corbeiensi : *Ut quidquid.... ab ipsis Abbatibus inibi servientibus fuit Attratum, aut inantea ibidem, Deo auxiliante, a quibuslibet hominibus fuerit melioratum vel augmentatum, etc.* Vita S. Desiderii Episcopi Cadurcensis cap. 18 : *Multa terrarum compendia, multa villarum prædia adquisivit, non quidem ulli tollendo, sed benefaciendo, et demque Adtrahente, multaque beneficia affluenter attribuente.* Primum Testamentum Widradi Abb. Flavinac. : *Et si aliquid comparavero, vel Adtraxero, etc.*

ADTRACTUS, vel **ADTRACTUM**, Comparatum, acquisitum. Charta Chlodovei III. Regis ann. 2 : *Quidquid ipse Ingobertus vel memorata Angatrudis, tam de alete parentum, quam de comparato, vel de quilibet Adtractum ibidem tenerint, vel possederint, etc.* Charta inter Alamannicas Goldasti 39 : *Quidquid genitor meus... de quilibet Adtracto in loca illa habuit.* Et cap. 50 : *Quan-*

tumcumque mihi in jam dicto pago advenit tam de paternico, quam de maternico, seu de comparato, vel qualicumque Adtractu noscitur ad me pervenisse. Occurrit passim apud Marculfum lib. 2. form. 6. 7. 11. 23. etc. in Form. antiq. apud Doubletum pag. 718. 724. Ughellum tom. 5. pag. 60a. etc.

CONTRACTUM, Eadem notione in formula 62. ex Lindenbrogianis. Sunt qui *comparatum volunt esse id, quod dato pretio, contatum, quod gratuito queritur. Adtractum* denique, quod velut merces industriaæ et lucrum laboris obvenit. [Sunt et alii qui *Adtractum esse putant, quidquid ad feudum dominii jure, sive ex defectu hæreditis, sive ex delectu vassalli, devenit seu Attrahitur. Comparatum vero quidquid per emtionem aut donationem acquiritur.]*

* **ADTRECTARE**, *Male contingere*, in Glossar. ex Cod. reg. 7641. [** Cod. 4778 : *Adrectare, tangere, contingere, attingere. Adtractat, manibus palpat, cum pollutione tangit.*]

ADTROPARE, τροπολογίαν, Tropice, per tropologiam loqui, scribere. Arnobius Siccensis in Psalm. 37 : *Bene quidem voluit Adtropare in beati Job passionem, istum Psalmum exponendo : sed qui passionem Job legere et scire desiderat, melius facit, si ipsum ejus librum discutiat.* Guibertus lib. 1. de Vita sua cap. 16 : *Ita moralem executus sum in omnibus tropum, ut penitus immutato locutionum ordine initia continuarentur ac supremum.*

* **AD TUNC**, pro Statim, continuo, in Charta matrim. ann. 1405. inter Probat. tom. I. Hist. geneal. dom. reg. Portugal. pag. 392. Vide *Adstatim*.

* **ADTWIFORDA** Ad duplex vadum, a præpositione *Ad* et Anglo-Saxonico *twy*, Duo et *Ford*, Vadum. Beda Hist. lib. 4. cap. 28 : *Contigit ut congregata synodo non parva sub praesentia Egfridi juxta fluvium Alnæ in loco, qui dicitur Adtwiforda, quod significat ad duplex vadum, etc.*

* **ADVACANTIA**. Charta ann. 1145. apud Ughell. Ital. sacr. tom. 1. Col. 552. edit. 1717 : *Nec episcopus aliquis, nec aliqua persona ecclesiastica, vel secularis nunquam ullo tempore ibi aliquam pretendentiam, vel Advacantiam, nec licentiam aliquam exigendi ab ipso monasterio, vel in ipso aliquid faciendi contra voluntatem abbatis.... presumat.* Ubi legendum existimo *Advacatiam*, qua voce significatur jus, quod propter tutelam seu protectionem exigi potest. Vide in *Advocare* 3.

* **ADVALEIA**, Captio piscium in piscariis nassive, effluentem e vivariis et fluminibus aquam exsipientibus, ad aggerum molendinorumque aquarias fores, Gall. *Avalée, Avaleon, ab Avalare, Descendere*, quod ista piscatio fiat ex piscibus fluentis aquæ cursu raptis et in majoribus aquarum adcretionibus, quæ vulgo dicuntur *Avaleons*. Charta anni 1217. ex Tabulario S. Martini Pontisar. : *Guillelmus de Gisortio Miles concedit Priori de Besuto et ejus successoribus, quod quilibet anno in vigilia Beati Remigii per totam vespertinam usque ad crastinum diem habeant nassam et Avaleiam piscium vivarii et mollendini absque fraude.* Diploma Walteri de Nissella ann. 1235. in Glossario Juris Gallici laudatum ad vocem *Avaleons* :

In illo feodo quod de dicto Vicecomite teneo super aquam meam apud Nissellam, in quibus de eorum proventibus, et in descensu anguillarum, sive quoruncumque piscium in nasses rayarum dictorum molendinorum descendentium, quod vulgariter dicitur *Avalenses*.

* Vide infra *Avalagium* et *Avalare*.

¶ **ADVALUARE**, Rei pretium imponere, Gall. *Evaluer*. Regestum memorialium cameralis computorum Paris. signatum C: *Ordinatio cursus florenorum ad agnum, et Evaluationis ad scuta et marcam argenti: in contractibus communibus Advaluatio in auro fiet, faciendo de septuaginta quatuor scutis Joannis unam marcam auri, quod Advalabit ad pretium marchae auri in agnis nunc currentibus, videlicet, etc.*

¶ **ADVALUATIO**, et **EVALUATIO**, aestimatio, Gall. *Evaluation*. Vide supra *Advaluare*.

1. * **ADVANTAGIUM**, Jus, quod et *Prælationis* dicitur, quo scilicet dominus feudali liberum est redimere præmium a feudario seu vassallo distractum. Arestum ann. 1355. 20. Febr. in vol. 4. Arest. parlam. Paris: *In vicecomitatu et baronia Omeladesii et in loco de Popiano, si quis teneat rem aliquam in feudum, vel emphiteosim ab aliquo domino, et contingat rem ipsam vendi vel alienari; dominus, a quo tenetur habet iure domini, si velit, prælationem, Advantagium seu jus retentionis ipsius rei, pretium solvendo in ipsa venditione comprehensum.* Charta ann. 1499. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 388: *Quia quidem medietas (loci de Porsano) tenetur cum et sub consilio, dominio, laudimio, foriscapio, jureque prælationis, incursionis, commissi et Advantagii, ac præceteris retinendi, et feudo honorato, et iuramento fidelitatis dicti domini Magalonensis episcopi.* Vide infra *Advenantare*.

2. * **ADVANTAGIUM**, Projectura, prominentia, ut videtur, Gall. *Avance, saillie*. Charta ann. 1386. ex Tabul. Massil.: *Item plus pro omnibus Advantagiis, videlicet duorum palmarum cannidi, et pro implendo dictam turrim et pro Avantagiis crotæ..... et omnibus aliis Avantagiis 54. florenos auri. Vide infra Avantagium 8.*

** **ADUBARE** pro *Adobare* in diplom. Portugall.: *Et quando venerint ad aliquem locum Adubare suum projectum, dimittant in suis locis alios; ap. S^a Rosa de Viterbo vol. 1. p. 58.*

¶ **ADUBUM**, Refectio, reparatio, a Gallico *Adouber*, Recifere, restaurare. Statuta Massil. ann. 1253: *Statuimus ut elegantur tres discreti viri boni in ministerio blancarie, qui debeant curare et inquirere, ut Adubum blancaiae bene et fideliter peragatur.*

* Minus bene expositum videtur; intelligenda quippe est ipsa rerum præparatio, quibus ars blancaiae peragitur Lege cap. 38. lib. 1. prædictorum Massil. Statutorum.

* **ADUCERIA**. Charta Phil. Pulcri reg. Franc. ann. 1296. in Lib. rub. Cain. Comput. Paris. fol. 417. r^o. col. 1: *Item triginta modios vini de Aduceria, quos nobis solvere consueverunt hospites predictorum præpositi, decani et capituli (Petræfontis) in villa de Ambleniaco. Sed legendum puto Advoeria, tutela, protectio. Vide in hac voce.*

* **ADVEDIMENTUM**, Admonitio, monitum, Ital. *Avvedimento*, Gall. *Avertissement*,

olim *Advisement*. Stat. civit. Pistor. ann. 1107. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 534: *Hoc est sacramentum illorum, qui debent eligere consules: Ego non sum in aliqua compagnia, vel summissione pro aliquo consulatu civitatis Pistorii, dando vel recipiendo; neque aliquod intendimentum, neque Advedimentum esse mihi dictum, etc.*

* **ADVELARE**, Coronare. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Advelat, coronat.*

¶ **ADVENA**, pro Avena. Charta ann. 1146. tom. 2. Hist. Lotar. inter Probat. col. 325: *Insuper tenebat de ecclesia Roserii decimas Advena in justa. Occurrerit etiam in Stat. Præmonstr. MSS. dist. 4. cap. 1. Advenas, palea avenæ, in Lit. remiss. ann. 1473. ex Reg. 197. Chartoph. reg. ch. 38: Lesquels compagnons prindrent l'Advenas du supplicant, lequel il avoit achapté pour nourrir son bestial, et d'icelle voudraient faire licier à leurs chevaux.*

¶ **ADVENABLATUS, AVENABLATUS, AVENEBLATUS**, dici videtur de silvis excelsis, Gall. *Bois de haute futaie*, vel de silvis annorum 40. aut 60. quas dicimus *Bois de haut revenu*. Regestum 47. Chartarii regii fol. 9. tit. 127: *Recognoscimus nos vendidisse dicto Janciano et ejus sociis petiam nemoris existentis super terram... in grueria de Campania, plateis et viis Aveneblati scindendis, et levandis ex nunc usque ad 15. annos... tali modo et forma, quod dictus Jancianus de dicti 100. arpensis nemoris primo capiet et habebit, in quacumque parte totius nemoris voluerit, quatuor arpenta nemoris Avenablatus. Item Jancianus aut ejus certum mandatum simili ter capies et habebit in dicta petia nemoris prædicti, in quacumque parte voluerit, residuum videlicet 96. arpenta dicti nemoris Advenablatus, ad nemus vel ad argentum in valore et estimatione dictorum primorum quatuor arpenterum Advenablatorum.*

Charta Philippi Pulc. ann. 1314. in Reg. 50. Chartoph. reg. ch. 78: *Quibus capellanis dictus archiepiscopus (Senonensis) dicitur donavisse cccxj. arpenta et tria quarteria nemoris Advenablatus. Charta ann. 1357. ex Reg. 89. ch. 52: Item quamdam peciam nemoris, sitam in foresta dictæ villa de Nantau, continentem viginti sex arpenta nemoris pleni; Gallice *Avenable*. Ergo nemus Advenablatus, idem sonat quod plenum, id est, integrum, densum, Gall. un bois bien fourni.*

¶ **ADVENÆ**, Alienigenæ, extranei, qui vulgo *Albani*, nostris *Aubains*, qui dimisso proprio domicilio, alio migrant, et alibi sedes figunt; qui aliunde veniunt. Gloss. Lat. Græc. *Advena, μέτων, ξπλως*. Lex Longob. lib. 1. tit. 25. § 50: *De seruo fugace, et Advena homine, si in alia judicaria inventus fuerit, etc. § 5. Ut mancipia Adventitia et fugitiva nullus presumat recipere. Ade Cap. Car. M. lib. 3. cap. 18. Cap. Car. G. tit. 12. § 9; tit. 13. § 6; tit. 23. § 6; tit. 31. § 31. et leg. 239. D. de verbis. signific. Consuet. municipales Belaci in Pictonibus in Reg. Inculm. : Item homines ibidem Advenæ, qui dominum nondum fecerint in villa eadem, sub custodia et dominio Comitis sunt. Vide *Albanus* [** et *Hospites*].*

* **ADVENAMENTUM FRODI, ADVENTATIO, ADVENTITIO, ADVENIES, AVENEARTIUM**, in Consuetudinibus Turonensi, art.

124. Lodunensi cap. 12. art. 6. Andegavensi art. 211. Cenoman. art. 226. *Advenant de fief*. Feodi certa portio est et sufficiens, ut per illam sibi retentam vassallus de hominio caverre possit domino principali, atque emitem securum facere; portio vero insufficiens, ut debita reddere possit servitia, dicitur *desavenant de fief*. Quapropter prohibetur ne ultra tertiam partem feodi sui vassallus vendere possit aut distrahere.

¶ **ADVERNAMENTUM**. Charta ann. 1209. in Tabulario Fontanellensi, tom. 1. pag. 228: *Ego Symon Faber vendidi et concessi... viris Religiosis... unam pechiam terra habendam et possidendum dictam pechiam terra, sicut se præportat in longum et latum per Advenamentum Feodi dictis Religiosis, etc.*

¶ **ADVERNATIO, vel ADVENTITATIO**, Ibidem pag. 202. in Instrumento anni 1295: *Vendi et concessi viris Religiosis... unam pechiam terra... possidendum libere pacifice et quiete per Advenmentationem Feodi. In recentiori Chartulario legitur per Advenationem.*

¶ **ADVENIENS**, in eodem Tabulario pag. 300: *Ego Gaufridus dictus Coisnon vendidi Abbatum, et Conventui S. Wandregesilli unam virgultam terra meæ... tenendam, habendam et possidendum, bene, libere, pacifice et quiete per Adveniens Feodi, etc. datum anno gratiae 1288. Item pag. 181: Dedi et deliqui Guillelmo... unam acram terræ... salvo jure capitalium dominorum per suum rectum Adveniens Feodi, et salvo etiam omni accidentia contingente per meum decessum.*

¶ **AVENANTITIUM FEODI**, Ibidem. pag. 205.

¶ **ADVENANCIA, AVRENANCIA**, Quidquid de præstationibus et servitiis reddendum competit, ei qui feodi partem acquirit, Gall. *Sa part et portion, son Advenant. Polypicum Fiscammense scriptum anno 1235: Philippus filius RICARDI tenet duas partes unus vilanagii et facit Avenanciam redditum et servitorum.* Ibidem: *Idem tenet 4. acres terre de feodo Alaudariorum per Avenanciam auxiliū militis et facit servitia sicut Alaudaria.*

¶ **ADVENANDICATIO**, Eadem notio. Charta Symonis Fabri de Gliscuria ann. 1290. in Tabulario Fontanell. tom. 1. pag. 287: *Vendidi et concessi Andrea Ballivo de Darignaco unam pechiam terra... meæ tenendam de viris Religiosis... reddendo inde annuatim præfatis Religiosis Advenandicationem Feodi.*

¶ **ADVENANS**, Advena. Gesta S. Innocentii Episcopi Cenoman. apud. Mabill. Analect. tom. 3. pag. 76: *Tria receptacula peregrinorum et Advenantium construit.*

* **ADVENANTARE, AVENANTARE**, Assingnare, addicere alicui bona, estimatione eorumdem prius facta, debitique juris habita ratione competenti, unde vocis origo; Britonibus vulgo *Avenanter* et *Avenantir*, quibus estimatio seu assignatio ipsa, *Advenantatio* dicitur, vulgo *Avenantement*; *Avenantours* vero ipsi estimatores nuncupantur. Charta ann. 1272. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1026: *Nos de bonorum virorum consilio prudentium Avenantavimus dicto vicecomiti tresdecim libras et decem solidos annui redditus de redditibus antedictis, pro dicto debito et vendis dicto duci sive ejus mandato a dicto vicecomite*

persolutis. Eadem rursus occurruunt infra col. 1028. **Alia ann.** 1293. ibid. col. 1109 : **Joscelinus de Rohan ad dictum curiam nostram accessit, dixitque se esse propinquorem predictis Eudone et Alano ad praemissa sibi Advenantanda, retinenda et ratione proximitatis habenda solvendo tamen eisdem prius summas pecuniae supradictas.** **Alia ann.** 1260. ibid. col. 982 : **Nemine contradicente nec propinquore ad retinendum praemissa veniente, taracione (leg. taxatione) et Advenantatione curie supradictae perhibita per probos et etiam fide dignos, adjudicavimus iudicio curie memorare Gaufrido de Rohan et heredibus suis quidquid juris, dominii, proprietatis et sesinae dicta Adelicia habebat.... in dictis teneamentis.** **Arest. ann.** 1281. in Reg. Olim parlam. Paris. fol. 58. ^{r°} : **Les manoirs de Chastiauneuf et de Senonches et l'estung de Senonches soient Avenant par pris de bonne gens; exceptez terres gaignables et les friches qui soient prisées avenant; ou i demourront à Messire Hervieu: et si i a prezetautres menues choses, qui soient Avenantes; ou i demourront audit Messire Hervieu.** Charta Guidonis de Britannia dom. de Penthiere ann. 1319. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 484 : **Item pour un Avenantement sur le hébergement Olivier Glé, quatre soulz, douz deniers de rente.... Item toutes les pieces que Alain Costentin fist autrefois Avenanter sus Olivier Henon. Item tout l'Avenantement qui fut autrefois fet audit Alain sus Olivier Cresmur.** Charta ann. 1274. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1033 : **Nos doncques en (eu) consideration et regardé combien ladite chose valoit à loyal Avenantement, selon l'usage et la custome dou pays, gréasmes et laissusmes de nostre bonne volonté audit viscomte les choses devant dites pour quatre mil livres de la monoy corante et por les ventes.** **Alia ann.** 1319. ibid. col. 1287 : **Item un Avenance de des (dis) et oict soldées.... Item pour un Avenance sus le hébergement Olivier Glé, quatre souls, douz deniers de rente.** Ubi leg. videtur Avenantement, ut et infra pro Avenantement, uti colligitur ex ead. Ch. in Reg. jam laudato. Charta ann. 1324. ibid. col. 1342 : **Et en récompensation des choses dessus dites, ledit Olivier de Rohan a baillé audit Eon de sa terre de la paroisse de Sylvac à l'assiette desdits Avenantours, etc.** Vide infra Avenantizare.

¶ ADVENANTUM, ut Advenancia. P. lypt. Fiscam. jam laudatum : **Ricardus Praepositus reddit dimidiū boissessum bladi de molta et suum Advenantum de omnibus minutis servitiis.** Galli dicent : **Et les autres menus services à l'Avenant, id est, servata portione.**

* Arrestum ann. 1220. inter arrest. scacar. Norman. ex Cod. reg. 4653. A : **Judicatum est, quod fratres de Huthon sorori..... facient competens maritagium de hæreditate patris et matris eorum per consuetudines Normanniae; ita quod unus quisque ponat in maritagium Advenantum suum, secundum portionem quam habet.** Id est, pro ratione portionis hæreditatis paternæ et maternæ, quæ cuique obvenit.

¶ ADVENTIO FRODI, ADVENTIENS. Vide Advenantum.

¶ I. ADVENTUM, Gallice Biens adventifs, in Consuetudine Arverniæ art. 1.

tituli 14. Quidquid hereditate aut alio quovis modo mulieri venit post sua sponsalia. Sic autem dicuntur quod non augeant domum. Charta ann. 1389. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 404 : **Pro omni et toto jure et omni actione, portione, parte, partatio, legitima, successioneque et Advenimentum quibuscumque dictam Johannam Delphianam.... contingentibus.**

* 2. **ADVENTIMENTUM,** Conventum, pactio, Gall. Traité, accord. Charta ann. 1198. ex Bibl. reg. cot. 19 : **Hec est charta Adventimenti, quod Ponctius Furnerius cum Poncia uxore sua fecit.... Quod Adventimentum tale est, quod Ponctius Furnerius gratis et bona voluntate donat Poncia uxori suæ medietatem totius illius terra et vineæ, ac totius tenenciae, quam de saiso S. Johannis..... tenet.** **Alia ann.** 1209. cot. 17 : **Hec est carta Adventimenti et excambiamenti, quam cum nostris spontaneis voluntatibus facimus inter nos.**

¶ **ADVENTAGIUM,** Quidquid præter partem qua alicui juxta leges obtингere potest, conceditur, Gall. Avantage. Charta Hugonis Delphini ann. 1347. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 434 : **Dominus Hugo Delphini codicillando sibi heredem universalem instituit dominum Hugonem Delphini nepotem suum in omnibus et singulis bonis suis etc. cum Adventagio quod idem dominus Hugo Delphini præpositus Brivatis dicto domino Hugoni Delphini nepoti suo de jure et consuetudine facere potest.** Charta Heliae Abb. Floriac. ann. 1267 : **Presbyter habebit etiam in Adventagiis domos presbiterales nunc extantes.**

¶ **ADVENTAGIUM GUERRÆ;** Quod ex prædationibus et expilationibus belli tempore fieri solitus obvenit, apud Rymerum tom. 5. pag. 626 : **Concessum insuper eidem Radulfo omnia Adventagia Guerræ que ibidem de bonis mobilibus per ipsum Radulphum et suis adquiri continget.**

* 2. **ADVENTAGIUM,** Præmium, quod ultra pretium conventum operario datur. Statut. Ludovic. VIII. reg. Franc. ann. 1225. in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. Noster fol. 199 : **Nec debent (operarii) exigere a magistris illum Adventagium, nec premium ultra debitum operagium.** Vide Avantageum 3.

¶ **ADVENTALIA,** Conveniens apparatus, Gall. Garnitures. Litteræ Edwardi III. Angl. Regis apud Rymerum tom. 5. pag. 384 : **Vi armata insultantes et eam ingredientes navem illam cum attilio ejusdem, cum triginta paribus platarum, basinorum et pisaniorum cum eorumdem Adventalibus pretiis 30. librarum.**

¶ **ADVENTATUS,** Mendose, ut puto, pro Adunatus. Vita. S. Bonifacii Archiep.

Junii tom. 1. pag. 468. E : **Ducentorum Episcoporum unitas sub juniore Theodosio apud Ephesinam urbem Adventata, Nestorium geminas in Christo personas profidentem a catholica justo anathemate segregavit Ecclesia.** * Nequaquam mendose scriptum; est enim participium verbi Adventare : et sensus est, cum episcopi Adventassent.

¶ I. **ADVENTIO,** vel ADINVENTIO, Acquisitio, ut opinor, Gall. Acquisition, Acquæts. Statuta Monast. S. Claudi, auctoritate Nicolai V. Papæ edita pag. 84 : **Item et in affranchisamentis personarum nec non manibus mortuis et Adventionibus factis per præ-**

fatum ejusdem Monasterii Abbatem, recipere debet et solvit (Cellerarius) quintam partem et portionem. Vide Adinventio.

2. **ADVENTIO,** Translatio reliquiærum, nempe Sancti alicujus. Ado Viennensis 4. Idus Januar. **Adventio sancti Hermetis.** Vide ibi Rosewidum.

ADVENTITIUS, Advena, Albanus. Breviiloq. **Adventitus, Advena,** qui aliunde venit. Gloss. Greæ. Lat. ἄπογετος, Inductius, Advena, Adventitus. Capitul. 3. ann. 806. cap. 4. Capitul. 2. ad Legem Bajavar. § 4. et lib. 4. addit. 2. cap. 2. de Adventitiis : **Ut cum Missi nostri ad placitum venerint, habeant scriptum, quasi sint in illorum missatico.** Similia habentur in Edicto Pistensi in Capitul. Caroli C. tit. 31. § 31. Lambertus Ardensis : **Sed dum contra eos rixarentur, et decertarent quandoque Ardenses, Adventitios illos et servilis conditionis opprobria notabiles esse verborum objectione turpium improperaverunt, etc.** Regestum Philippi Aug. Major et Jurati Calniaci dixerunt, quod **Adventitiis Castellania Calniacensis sunt domini Calniaci.** Vide Bractonum lib. 4. tract. 1. cap. 28. § 5. **Mancipia Adventitia et fugitiva,** in Leg. Longob. lib. 1. tit. 25. § 66. **Adventitia merces,** apud Ammian. lib. 14. **Adventitia species,** quæ ex aliis provinciis importantur, l. uu. Cod. Theod. de Saccar. Urb.

ADVENTITIA. Gloss. Lat. Græc. **Adventitium, ξένος, ἄπογετος.** **Adventitia bona,** quæ ex successione, vel aliunde obveniunt: **Biens adventifs,** in Consuet. Burboneusi art. 174. et Arvernensi cap. 14. art. 1.

** **ADVENTITIUM,** Das da nuw gefunden wird, zufellig ding i. e. Quod fortuito obvenit, in Melberi vocabulario prædicantium.

¶ **ADVENTIZATIO.** Vide Advenantum.

ADVENTOR, Advena, adventitius, vel hospes. Vetus Inscriptio. ap. Grut. 181. 1. C : **Auruncius Cotta, colonis, incolis, hospitibus, Adventoribus, servisque eorum, lavationem ex sua pecunia gratuitam in perpetuum dedit.** Vita S. Afræ : **Videns honestos viros, existimans Adventores impudicos, paravit cnam, etc.** Vide Juretum ad Symmachii lib. 1. Epist. 41. Utitur Plautus. In Gloss. Græc. Lat. ἄποδότης, est Adventor, locator operis. [** Vide Forcell. Lex.]

ADVENTORIA, apud Martialem in Praefat. lib. 12. est Epistola, quæ adventanti amico mittitur obvia. Litera adventus prævia, apud Sidon. lib. 5. Epist. 16. πρόδρομος Plinio lib. 4. Epist. 9. **Præcursoria** eodem lib. Epist. 13. **Metatoria** eidem Sidonio lib. 8. Epist. 11.

¶ **ADVENTUALE,** apud Raimundum Duellium Miscellan. Lib. 2. fol. 8 : **Adventuale seu Conciones in singulos dies Adventus.** Item Quadragesimale etc.

* **ADVENTURA,** Ital. Avventura, Caducum, escaeta, quod quasi fortuito obvenit. Charta Phil. Pule. ann. 1298. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 85. v°. col. 2 : **Habebamus..... trecentas viginti et octo libras et duodecim denarios Turon. parvolorum renduiales, tam in blado, ... quam in Adventuris bassæ justitiæ, usque ad 60. solidos monetæ Caturicensis.** Alia ejusd. Reg. ann. 1314. in Reg. 50. Chartoph. reg. ch. 28 : **Et omnia expleta, commoda, Adventuras,**

mendas, obventiones, et emolumenta, etc. Charta Philippi V. ann. 1317. ex Reg. 53. ch. 261 : *Item quinque arpenta terre in frichia, cum antiqua vinea..... Item Adventure, quæ ratione præmissorum possent evenire. Obventions, exploits, Adventures et toutes autres choses, in Charta ann. 1288. inter Probat. Hist. Sabol. pag. 346. Recognit. feud. dom. de Veteri-ponte et de Buri ann. 1366 : Vint et sept soulx, six deniers de cens,... o toutes les dependences des Adventures des censif. Nostris olim Adventurer, pro Naufragari, ad littus appellare, Gall. Echouer. inter Probat. tom. 1. Hist. Britan. col. 792 : Toute nef ou vaisseau, quand ils Adventurent en la côte de Bretagne, tout est conquis ez dits Comptes. Vide Aventura 3.*

¶ **ADVENTURARE**, Audere, fortunam tentare, Gall. *S'avanturer, hazarder.* Rymer. tom. II. pag. 720 : *Quod Mercatores provinciarum nobilium... in regnum nostrum cum navibus, rebus et mercandis suis accedere et Adventurare formidant.*

¶ **ADVENTURARIA NAVIS**, Gall. *Vaisseau Advanturier, interlope.* Ea est quæ in aliarum gentium errat maribus prædandi aut etiam mercandi causa. Eadem fere quæ piratica. Vide Dictionarium Commerciali etc.

¶ **ADVENTURARIA SOCIETAS**, Gall. *La Compagnie des Avanturiers, Mercatorum Anglorum Societas Hamburgi Antuerpiæ que potissimum erecta et adunata, de illa Larreyus in Hist. Anglic. tom. 1. pag. 723. Sic autem appellabantur non modo, quod Antuerpiæ, Hamburgique essent *Adventitii* et hospites; sed quod ipsos interdum contingenteret in longinquis ignotisque marium plagis navigare et errare, saepaque vitæ et mercium subire periculum.* Rymer. tom. 16. pag. 323 : *Vestræ Majestatis subditos Negotiatores, quos Mercatores Adventurarios vocant, etc. Et paulo post : Nobis nihil potius vel optabilius accidere possit, quam, ut nobilissima Anglicana nati, imprimis vero Mercatores Adventurarii collegium suum.... apud nos constitueret, et inoffense negotiaretur. Et pag. seq. col. 6 : Quippe Adventuraria Societatis Mercatoribus usui atque utilitatib. fore existimabunt.*

ADVENTURARII. Vide *Adventuraria Societas.*

* **ADVENTUREBIUS**, Mercator extra-neus, Gall. *Marchand forain.* Libert. Brianc. ann. 1343. inter Ordinat. reg. Franc. tom. 7. pag. 731. art. 27 : *Ordinavit dictus dom. Daiphinus, quod nullo unquam tempore de cetero officiales aliqui, vel nobiles alii quicumque Dalphinatus, alias bestias Adventuriorum, vel aliarum quarumlibet personarum Brianczoniesi..... accipere possint. Adventuriers, genus militia pedestris, de quibus multa Duchat in notis ad cap. 26. lib. 1. Rabel. *Adventureux, judices tornementorum appellatos fuisse, discimus ex Tract. Ms. de Torneam. quem laudat Can-gius in Dissert. 6. ad Joinvil. : Lances mesurées.... à la gauge qui y sera commise et ordonnée de messieurs les Adventureux.* Vide *Adventuraria societas*, et infra *Adventurarius.**

¶ **1. ADVENTUS**, Casus adversus, infotum, Gall. *Accident, Aventure.* Epistola Senescalli Provinciæ, ann. 1326, in Archivo S. Victoris Massil. : *Propter Adventum*

submersionis galeæ in numero 20. galearum felicis armatae computatæ.

2. **ADVENTUS**, Tempus, quod Natale Domini præcedit, constans 4. septimanis, quod a Petro institutum ait Durandus lib. 6 cap. 2. num. 1. quanquam non idem semper fuit Hebdomadum et Dominicarum numerus : nam in Missis Ambrosianis de Adventu Domini, sunt sex Dominicæ, et prima subsequitur festum St. Martini, quod testatur etiam Radulfus Tungensis propos. 16. Vide Abbonem Monach. apud Baron. ann. 1001. n. 5. et Menardum ad Sacramentum. Gregor. M. pag. 215.

Sed et illud pariter observandum, a Natali Domini, sive Adventus, primam Dominicam, sive Hebdomadem modo appellari, quæ remotior est, quartam vero quæ proxima : antiquitus vero inverso numerandi ordine, proximior prima, remotior quarta dicebatur, ut docemur ex Amalhario lib. 3. de Offic. Eccles. cap. 11. et libro Sacrament. Gregorii PP. Versus qui habentur in Martyrologio S. Victoris Parisiensis : *Adventum Domini non [mos] est celebrare Decembrib. Post ternas Nonas, vel quintas ante Kalendas.*

Vel sic :

Andreas festo vicinior ordine quovis Adventum Domini feria prima colit.

Vide Honorium Augustod. lib. 2. de Imag. mundi, cap. 107. De nomine, sic Ruper-tus lib. 3. de divin. Offic. cap. 1 : *Tempus quod Dominicæ Nativitatis memoriam antecedit, ideo Adventus nuncupatur, quia totus ejus Ecclesiasticus ordo juxta contemplationem Adventus Domini dispositus est. Adventus autem recte Dominus dicitur, qui ubique est invisibili præsentia majestatis, dum assumpto quod visibile est nostrum, usibus carnis visibilem se ostendit, etc. Cur a Fidelibus institutus sit, docet Honorius Augustod. lib. 3. cap. 1. Will. Neubrigensis lib. 5. cap. 17 : Erat autem hiems, et Dominici Natales solennis exspectatio, quæ Adventus Domini dicitur, erat in Januis.*

* Ut Quadragesimæ, sic et Adventus tempore, inhibebant sacramenta, quod disceimus ex Conc. Burdegal. ann. 1255. cap. 7 : *Decrevit sancta Synodus ut a Septuagesima usque ad octavas Paschæ, ab Adventu Domini usque ad octavas Epiphaniae..... nullus super Dei Evangelia iurare presumat. His concinuit Petrus de Font. in Cons. cap. 5. art. 6 : Sairemens cesse dès le commencement de l'Avent, duskes à lendemain de la Teffaigne. Auvent pro Avent, apud Joinvil. in S. Ludov. edit. reg. pag. 150 : En Quaresme et es Auvens croissoit le nombre des poures.*

3. **ADVENTUS**, Tributi species. Tabular. Burguliense fol. 59 : *Gaufredus gener calumniantur, requirens ab eis relevamentum, ita ut nec ab ipso, nec aliquo hæredum suorum amplius requiretur. Postea capit quoque querere aliam occasionem, quam Adventus vocant, pro quo petebat quotanno sibi reddi unum sextarium frumenti, et duos avenæ, et unum modium vini, etc.*

* 4. **ADVENTUS**, pro *Aventus*, Gall. *Avent*, Umbraculum ligneum projectum, quod fenestre vel officinae appenditur. Charta Odonis de Clareio ann. 1198. in Chartul. Arremar. ch. 5 : *Concessi ecclesia Arremarensi..... quamdam domum, quam habebant apud Trecas,.... cum Advento lib-*

*ram ab omni consuetudine, et teloneo, et vi-cecomitatu. Occurrit rursus infra ch. 23. Vide infra *Aventus.**

* 5. **ADVENTUS**, *Navigium, cataphus*, in Glossar. ex Cod. reg. 7641. Vide *Cataphus.*

ADVENTUS FRANC PLEGII. Vide *Plegium francum.*

JOCUNDUS ADVENTUS, Tributum, quod Domino exsolvit, cum primum ad aliquam dignitatem pervenit, verbi gratia, cum Reges ad regnum educuntur. Computus Thesaurariorum Franc. 1316 : *Pro dono factu Regi ratione Jocundi Adventus sui et exercitus Flandria 500. lib. Tur. Vide Congnatum in Histor. Tornaci lib. 4. cap. 15. extremo, et Chopinum lib. 1. de sacra Polit. tit. 8. § 13. Adde præterea Concil. Lateran. IV. cap. 57.*

Ab Episcopis etiam exactas ejusmodi prestations in eorum *Jucundo Adventus* legimus in Gestis Abbatum S. Germani Autissiodor. cap. 18. et apud Hubertum in Probat. Histor. Ecclesie S. Aniani pag. 62. Adde Constit. Sieul. lib. 3. tit. 18.

* Norunt omnes Regum nostrorum monrem, cum primo urbem ingrediuntur, carceribus detentos liberandi; cuius privilegii mirum non est potius Principes ex domo regia, cum primum dominia sua invisebant, ut constat ex Lit. remiss. ann. 1479. in Reg. 205. Chartoph. reg. ch. 462 : *Nostre tres cher et tres amé nepve Charles de Savoie, estant en la terre et seigneur de la Lande les Blois, ou jamais n'avoit été, es prisons duquel lieu il trouva detenu prisonnier le suppliant,.... desquelles prisons nostredit nepve en usant des droitz, prérogatives et preemnences, dont ont accoustumé joyr et user ses semblables et prædecessors du sang et lignage de la maison de France, ait à sa première venue et entré en ladie terre et seigneurie de la Lande, delivré et mis hors desdites prisons icelui suppliant et quitté, remis et pardonné le cas etc. At non ita vulgatum est provinciarum præfectos interdum eamdem sibi vindicasse prærogativam : quod factum a domino de Couciaco eta Rege confirmatum docent Lit. remiss. ann. 1360. ex Reg. 89. Ch. 444 : Accedens ad villam Laudunensem dominus de Couciaco, villa et in partibus Laudunensis locum-tenens noster, de novo tunc institutus, in jocundo Adventu sua omnes pristinarios, tam in carceribus nostris, quam in illis curia episcopalis dictæ villa Laudunensis, tunc existentes ab eisdem deliberavit, et eis grantiam deliberationis fecit generali. [** Apud Sueo-Gothos etiam novo regi, solemne iter (quod Eriksgata dicebant) per regnum scienti et in provinciam advenienti tributum Inloending dictum pendebatur, eidemque simul licebat tres homines exiles in patriam restituere. Vide Cod. jur. Ostrogötici, Drapa-Balkær cap. 5 et Grimmii ant. jur. pag. 254. sqq.*

1. **ADVERARE**, Rem veram esse probare,

nostris *Averer* : vox fori Aragonensis, de qua Michael del Molino in Repertorio in v.

Adveratio.

* 2. **ADVERBARE**, AVERARE, Facta inquisitione et recognitione, estimare, Gall. Vérifier. Instr. ann. 1391. inter Probat. town. 2. Hist. Nem. pag. 114. col. 1 : *Item quod dicta bona fuerunt Adverata per deputatos per*

consules, et in libro communi dicta universitatis, in quo distribuuntur omnia bona singularium dictarum universitatis, descripta et per oedulas illorum, quorum fuerunt predicta bona, fuerunt tradita, pro Adverando seu taxando eadem, ad finem ut per (pro) ipsorum taxa talliarentur. Aliud ann. 1356. ibid. tom. 2. pag. 176. col. 1 : Quod vintenum Averetur, et Averato levetur de omnibus cibis, iuxta Averationem predictam.

* **AVERARE**, Eadem notione, in Charta ejusdem. ann. ibid. pag. 184. col. 1 : Attentis monitionibus de portando bona sua ad Aversandum ad domum consulatus, ut inde subvenio concessa posset compleri..... quandam papiri cedula scriptam pridem tradidisset, in qua erant omnia bona sua inserta, qua fuerunt Averata et evaluata per dictos destinatos. Hinc

* **ADVERATIO, AVERATIO, ESTIMATIO, probatio**, Gall. *Vérification*. Instr. ann. 1384. ibid. tom. 3. pag. 60. col. 1 : Et quia bona sunt, erant affecta contributioni plebeyorum, ita in matricula et libris Advertientium communiam. Aliud ann. 1390. ibid. pag. 104. col. 2 : In libro Averationis bonorum plebeyorum dicta civitatis, etc. Et pag. 111. col. 1 : Quando consulibus placet, fit Adveratio seu estimatio bonorum immobilium quorumcumque singularium existentium infra territorium Nemausi contribuentium. Vide *Averatio*.

* **AVERTATO**, Eodem intellectu. Instr. ann. 1359. ibid. tom. 2. pag. 201. col. 2 : Fuerunt in opinione, quod leventur per viam Averationem et capagi, cum pro supportandis pauperibus graventur Avestationes bonorum. Non semel ibi.

* **ADVERBIALIA**, Rationes, sententiae, articuli. Ratherius Veronensis de contemtu canonum part. 2. tom. 2. Spicileg. Acher. pag. 199. post Conclusionem deliberativam Leodici actam, et 40. articulis comprehensam sic loquitur : *Quadragesima igitur Adverbialibus his quondam, ni me suppeditatio fallit, cum pro Episcopo Leodicensi importunissimis suasoribus obsterim Ratherius ego, etc. Quas quidem rationes vel sententias ita appellat, quod eas in proverbiorum modum digesserit.*

* **ADVERBIUM** est pars orationis, quo recta forma clauditur operis, ut Deus non est remunerator nominum sed Adverbiorum. Melberi Vocabularius predicantium.

* **ADVERGEGIA**, Modus agri, apud Campanos nostrates Auvergier dictus s. idem quod *Vercheria*. Vide in hac voce. Charta admortizat. pro hereditatiis sitis in territorio de Juvigny Catal. dioc. ann. 1374. ex Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 170 : Item duo jordania... pratorum arabilium fertientia in Advergeris domus Dei. Vide *Avergia*.

* **ADVERSARI**, Contrarie : sed Boetius dicit *Adversamini vita, i. respuite*. Papias.

* **ADVERSARIA**, Animadversiones, Gall. Remarques, observations. Brencman. in Hist. Pandect. lib. 2. cap. 1. pag. 99 : *Antiqui dextram tantummodo conscribebant, sinistram sive aversam atque exteriorem observationibus correctionibusque reservantes. Ita accepimus illud Iuvenal. Sat. 1 :*

In tergo nudum fuitas Orestes.

Ad rem aptius Faber in Thes. suo : *Dicta sunt Adversaria, quod cum veteres ex*

altera tantum libri scriberent parte; hæc etiam in adversa seu versa pagina scriptura impletur.

* **ADVERSATIONES**, Tributa, exactiones, malæ tolæ, in Charta ann. 1300. quam vide in verbo *Gandarium*.

* **ADVERSATUS**, Qui sui compos non est, insanus. Miracula B. Simonis Episc. August. tom. 2. April. pag. 825. D : *Brat a dæmon vexata, et lædebat potius in pede et in manu sinistris; et faciebat opera quæ faciunt Adversata, et sua facta facere non poterat. Et paulo inferius : Die 7. Maii Bonafante quæ dicitur Funtina,... erat Adversata et a dæmon vexata : et hoc accidit sibi in uno campo placito.*

* **AVERTIN**, Morbus qui a sensu avertit Lit remiss. ann. 1382. in Reg. 121. Chartoph. reg. ch. 157 : *Symonnet Harpin.... besgue, fol, lunatique, malade, et cheant souvent du mal d'Avertin. Aliae ann. 1425. in Reg. 173. ch. 311 : Icellui jeune enfant estoit entaché d'une maladie d'Avertin de teste, nommée goute, dont il cheoit voulentiers par intervalles. Evertin, eodem sensu, in Roman. d'Aucassin pag. 27 :*

L'autre jour vis un pelerin
Natif de Limousin,
Couché dedans son lit
Du mal de l'Evertin.

* *Eo etiam pertinet vox Aveuré, qua significatur homo, qui præ ira sui compos non est, Gall. Transporté de colère. Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 138. ch. 44 : Guillaume Tourpin.... repontit que Henry estoit un mauvais garçon avoultre, et qu'il le teroit ou il le trouveroit. Henry moult Aveuré et courroucé desdites injures s'en alla, etc.*

* **ADVERSIO**, Prævaricatio. Acta SS. Aprilis tom. 2. pag. 927. D : *Caterum quia inter Barbaros barbarice et stolide promotus est, in tuae fraternitatis arbitrio ponimus; sic tamen ut de cætero in ea regione, hujusmodi non presumatuerit Adversio.*

* **ADVERSEDÉS**, àvritsdi, in Gloss. Lat. Græc.; quos primum nominasse in Philosophia Platonem tradit Diogenes Laertius.

1. **ADVERSUS**, Juxta, vel potius, In conspectu, E regione. Lactantius de Mortibus persecutor. n. 23 : *Fili Adversus parentes suspendebantur: fidelissimi quique servi contra Dominos vexabantur: uxores Adversus maritos, etc.*

* 2. **ADVERSUS**, *Contra, vel similitudinis imitatione*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641.

* **ADVERSUS** est, pro Advertit, observavit, quasi ab Advertor Depon. Gerardus Abbas lib. 1. Miraculorum S. Adalhardi in prefatione : *Latuit diutius sepultura... nemo transeuntium, nemo orantum est Adversus.*

* **ADVERTENTIA**, Observatio, nota, animadversio, Gall. Remarque. Vide Goclenii Lexicon Philos.

* **ADVERTERE**, In usum et proprietatem assignare, convertere, Gall. Assigner, approprier. Charta ann. 1336. inter Probat. tom. 1. Hist. Britan. col. 1378 : *Item appropriamus, et applicamus, et Advertisimus hospitali predicto quandam ortum, situm in parochia de Ploediry. Nostris, Advertir, ex*

Lat. Advertere, Gall. Considérer, reconnoître. Lit remiss. ann. 1374. in Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 341 : Les supplians emporterent neuf sextiers de blé, dont euls puis Advertissans qu'ils avoient mesprins, firent satisfaction et restitution. Pro Reminisci, Gall. Se ressouvenir, in aliis Lit. ann. 1395. ex Reg. 148. ch. 76 : Comme notre procureur en le prévosté de Montdidier eust accusé la suppliant de avoir pieça juré le vilain serment.... laquelle chose il nya,.... et depuis, se soit ledit exposant Adverti avoir jure ledit vilain serment, etc.

* **ARVERTIBILIS**, Apperchevable. Advertibiliter. Inadvertibiliter. Vocabul. comprehend.

* **ADVERTISSAMENTUM**, a Gall. *Advertisement*, Monitum. Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 113 : *Quatuor copia simul ligata, non tamen approbatæ, signata vel sigillata de anno 1317. videntur esse parvo vel nullius valoris, nisi pro Advertisamento. Galli diceremus : Pour mémoire. Advertience, monitio, Avertissement, apud Christ. Pisan. in Carolo V. part. 1. cap. 8 : Tribulations infinites, qui souventfois peuvent estre proufitables et salutaires aux usages humains, à cause de Advertience de leur via unique et recognoscence de leur créateur.*

* **ADVERUNCARE**, Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641 : *Adveruncat, multum verum facit.*

* **ADVESTIRE**, Possessionem conserre, Gall. *Investir*. Vide *Vestire*.

* **ADVESTITURA**, Missio in possessionem item, Census annuus in signum acceptæ vestituri seu possessionis. Vide *Vestire*.

* **ADVESTITUS**, In familiam admissus. qui enim vestes ab aliquo accipiebat, de ejus familia censebatur. Vide *Vestis*. Charta ann. 1143. in Chartul. S. Vincentii Laudun. ch. 126 : *Ego Berengarius praedictæ ecclesie de Molehem Advestitus, una cum reliquis ejusdem loci canonici, etc. Signum Berengarii Advestiti. Advesti dixerunt nostri, pro Investitus, qui rem aliquam possidet, aut in ejus possessionem mittitur. Charta ann. 1376 : Le femme doudit Alemand, qui devant les espousailles en fu souffisamment doée (de ladite maison) et en nom de donare Advestie. Advest et Advesture, pro Investitura, missio in possessionem. Vide *Vestire* 1.*

* Sed et *Advesti* usurparunt de agro fructibus suis vestito, ut *Advesture*, pro fructibus ipais. Charta ann. 1358. in Reg. 90. Chartoph. reg. ch. 157 : *Dix sept bœufs ou environ Advestis de bled souffisans, ahanés et labourés en quatre royes. Lit. remiss. ann. 1409. in Reg. 163. ch. 293 : Icellui Requin leur vault dessendre qu'il ne gatasent sadite Advesture et warison.*

* **ADVEUTUM**, a Gall. *Adveu*, Clientelaris vassalli professio; qua scilicet feudalium prædiorum cum suis limitibus ac terminis, atque adeo juribus ac oneribus descriptorum domino capitali ex debito offert, idem quod *Denumeramentum*. Vide infra in hac voce. Tabul. episc. Carnot. : *Dominus episcopus concessit domino Guillermo de Villanova armiger, quod colligat in manu sua illud, quod est arrestatum apud Ermenovillam magnam, propter Adveutum suum non*

reditum. Ibid. *Injunctum ut tradat Adveuta sua.* Lib. homag. ejusd. episc. ad. ann. 1380 : Simon de Albaspina major capituli Carnot et civis Carnot, pro hoc quod tenet a D. episcopo, fecit præbato R. in C. P. D. Johanni episcopo Carnot. homagum ligium;.... et eidem injunxit D. episcopus, ut infra 40. dies tradat in scriptis et in forma debita, sub sigillo authentico, *Adveuta sua seu denominatio[n]e[rum] suorum sub pœnis assuetis.*

* In Consuet. municipal. *Adveu usurpat[ur], pro Actio in jure, qua quis rem quamplam sibi asserere conatur; Advoe[ur], qui actionem intendit, cui oponitur *Contreadveu* et *Contreadvoe[ur]*.* Lit. remiss. ann. 1468. in Reg. 194. Chartoph. reg. ch. 300 : Pour ce que Aymar Tison print et emporta dudit pré certaine quantité de foing en herbe, Jehan Malasmas suppliant fist et forma sur ce par devant le sergent de la justice ung Adveu à l'encontre dud. Tison; lequel se contreadvoe[ur] : au moyen de quoy s'est meu et pend procès en la court de lad. justice entre led. Jehan Malasmas Advoe[ur] d'une part, et led. Tison contreadvoe[ur] d'autre. Pour la nature desquelz Adveu et contreadveu, les fruiz dud. pré furent mis en la main de justice. Vide de Lauriere in Gloss. jur. Gall. ad v. *Adveu et infra Advoeare 2.*

¶ ADVEXATICIUS, a Dæmone vexatus, apud Amolonem Lugdunensem in Epistola ad Theobaldum. Vide *Dæmoniacus*.

* **ADVICIOSITAS**, Indulgientia vitio favorabilis, Gall. *Complaisance criminelle.* Bulla Pii II. PP. ann. 1459. qua reprobatur matrimonium Joannis comit. Armaniaci, qui sub prætextu bullarum a Calixto III. PP. obtentarum, Catharinam germanam suam despensaverat : *Detestandum crimen in divinæ majestatis offensam, ejusdem sanctæ et universalis ecclesiæ opprobrium et contemptum, quo per exemplum et scandalum plurimorum per eosdem Johannem et Catharinam fuisse, et de reproba Advicioritate praesens ac ipsum contubernium, qui matrimonium fulso prædicant.*

¶ ADVICTORIUM, ADVICTORIUM, ADJUTORIUM, ADVINTORIUM, ADJUNTORIUM, AVITORIUM, quæ tam incerta scriptio oritur ex ambiguitate hujus nomine m. quæ utrum ui vel iu debeat explicari incertum est. Cionaccius singula loca adnumerat, et in dubio notat, videri legendum *Advictoriū* vel *Adjunctoriū*, ut significetur oblatio quadam cerea plurimorum cereorolium in fascem colligatorum, vel fax ex pluribus funeralibus composita. Ita Bollandi Continuatores. Præulerim *Advictoriū*; est enim *Advincta*, Tæda, fax, Gall. Torche, Flambeau. Miracula S. Humiliæ tom. 4. Maii pag. 405. B: *Una die fecit votum B. Humiliæ, quod si eum ab hac infirmitate libaret, portaret ad tumulum suum Advictoriū candele, longum secundum quantitatem monumenti.*

¶ ADVIDERE, Commonere, Gall. *Avertir, Aviser.* Epistola Bertrandi Archiep. Vienn. tom. 2. Historia Dalphin. pag. 297 : *Attentius requirimus et rogamus, quatenus consilium dicti D. Dalphi, super predictis velitis Advidere et informare, ut a predicta usurpatione desistant.*

¶ ADVIGILIUM, Laudes quæ matutinum, seu Vigiliarum officium [per tria

nocturna divisum claudunt. Ita Continuatores Bollandi in Notis ad vitam Ezonis Mathildæ et Richezæ tom. 5. Maii pag. 55.

¶ ADVINABE, ut *infra Advineare*, in majori Chartulario S. Victoris Massil. fol. 43. v°. ex Charta anni 817. ubi etiam *Advinati* dicuntur de agro vineis consito.

* Nostris *Avignier* et *Avinguier*, eadem notione. Charta ann. 1330. in Chartul. S. Mart. Pontisar. fol. 40. v° : *Lesdz preneurs sont tenuz et doivent desorendroit toute ludite piece de terre Avignier et coutiver souffrisanment.* Alia ann. 1397. ex Chartul. Corb. sign. Ezechiel fol. 35. r° : *Seront tenus ledit Jehan Bertin et ses hoirs et ayans cause de Avinguier ou faire Avingnier le dit camp de terre bien et souffrisamment, et icellui planter de vingne. Vide Aveniatu[s].*

¶ ADVINCTA, Fax, tæda, Gall. Torche. Miracula S. Zitæ Virg. Lucensis April. tom. 3. pag. 523. A : *Venit Lucam ad ipsam Virginem et dedit statim Advinctam, et gratias egit magnas Deo et supradictæ Virgini.*

ADVINEARE, Vites in agro serere, plantare. In Tabul. S. Cyrici Nivern. n. 54. et alibi.

¶ ADVINIATUS, Eadem notione. Vide *Advinare*.

ADVISARE, *Avisare*; ex Gall. *Advis, avis, Consilium* : Ital. *Avisare*, Gallis *Adviser, aviser, Consulere, deliberare.* [Item monere, Gall. *Avertir.*] Nicolaus Clemangis in tract. de Annatis non solvendis pag. 82 : *Certi, qui cum deputatis Dom. Cardinalibus convenienter ad Advisandum. Infra : Adducendo in medium rationes et justifications, quas prius longe Advisaverant.* [Hickesius Gram. Theot. pag. 92. vult accersendum a Latina præpositione ad et veteri Septentrionali *Wisan*, Cimbrice *Visa*, quod significat Monstrare, docere, instruere.]

AVISARE. Libell. de Fundat. Monaster. Bigaugiensis pag. 253 : *De eo Archiepiscopus doli nescius Avisatur a quodam, etc.* [Ex juramentis Advocatorum apud D. de Lauriere tom. 2. Ordinat. Reg. pag. 225 : *Quod in causis, quas sovebunt, si viderint tangere, ipsi de hoc Curiam Avisabunt.* Charta ann. 1089 : *Singuli Abbates suos Avisavere judices.*] Ericus Upsalensis lib. 3. Hist. Suecicæ ann. 1304 : *Dicens, quomodo Avisatus esset, et certissime informatus.* Infra : *Desuper Avisarent, etc.* Ita lib. 5. pag. 104. lib. 6. pag. 205 : *Præavisatus.* Lib. 4. pag. 117. Thom. a Kempis in Chron. Montis Agnetis cap. 1 : *Ad Avisandum locum quietudini aptum.* Chron. Windesem. lib. 1 : *Hic ergo, frater, sis Avisatus, et caveas tibi.*

* Hac ultima notione nostraros Accointer et Accointier dixerunt. Chron. S. Dion. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 145 : *Mais autrement ala la besoigne que il ne cuida. Cares niés en fu Accointié.* Ubi Annal. Bert. ibid. pag. 121 : *Nunciatum est Hludowico et suis.* Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 119 : *Le Samedy de la Guibray dernière, Sainsot le Bas Accointé par plusieurs que Jean de More, dit le Jean Nauder, de la paroisse de Tilleul, maintenoit sa femme, etc. Jean Fourque en fut Accointié et advise, in aliis ejusd. ann. ibid. ch. 223. Hinc Accointaire appellari videtur Navis nuncia, in Instr. ann. 1453. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1823 : Une Accointaire*

chargée de femmes de Peyre fut prise des Turcs.

¶ ADVISAMENTUM. MS. Biblioth. Colbert. 2576 : *Advisamenta stylis curiae Ecclesiastice Briocensis. Regulæ quædam sunt litium et litigantium Advisamentum.*

AVISAMENTUM, Consilium, sententia, *Avis.* Charta Henrici VI. Regis Angl. tom. 2. Monast. Engl. : *De Avisamento et consensu consilii nostri concessimus.* Henric. de Knighton lib. 4 : *Per Avisamentum procerum certorum ad hoc Parliamentum assignatorum.* Ade Walsingham. pag. 509.

* **ADVISATE**, Cogitate, consulto, nostris olim *Avisementum.* Stat. Andreæ abb. Cassin. ann. 1372. tom. 2. Hist. ejusd. monast. pag. 536. col. 2 : *Item quod nullus monachus ludendo seu alio quoque modo Advisate tangendo, porrigit manus in personam alterius.* Le Roman de Cleomades MS :

En la premiere (bataille) son fil mist,
Tout Avisément le fist.

¶ ADVISATIO, Eadem notione. Rymer. tom. 8. pag. 215 : *Ex certa nostra scientia, et assensu ac Avisatione nostri sanioris et digesti consilii.*

¶ ADVISATUS, Cautus, prudens, Gall. Sage, *Avisé.* Menotus Sermon. fol. 2 : *Discretus et homo Advisatus non transbit ultra.*

ADVISOR, Qui dat consilium, *Qui donne avis.* Testamentum S. Fulcranni Episcopi Lodovensis : *Tali tenore, ut Macredus Episcopus sit provisor et Pater et ordinator et defensor ac tutor ipsius Monasterii, et omnes Canonici S. Genisi Sedis Lutevensis Advisor[es] et consolatores propter Deum, quatenus illis æterna merces reddatur a Domino Iesu Christo.*

* **ADVISUM**. Vide *infra Avisum*.

* **ADVITALITAS**, Concessio ad vitam, ad usumfructum, jure *Advitalitini*, id est, usufructuario et precario jure. Charta Stanislai reg. Polon. ann. 1709. qua bona aliqua concedit Petro de Neunaïson : *Promittimus.... salvum et integrum jus Advitalitiale conservaturos; quod et serenissimi successores nostri prestare tenebuntur; ratione cuius Advitalitatis memorati generosi conjuges solitum prouentuum quartam de iisdem bonis provenientem Ravam quotannis ad thesaurum regni Ravam inferre tenebuntur.*

ADIVIVERE, pro *Vivere*, superstitem esse, itin., in lege Wisigoth. lib. 4. tit. 2. § 13. lib. 5. tit. 2. § 4. lib. 12. tit. 3. § 13. Occurrat etiam passim in formulis, dum *Adixerit, dum Advixero;* et in l. 1. C. Theod. de Legit. haered. Monet Hermolaus Barbaru[m] apud Plinium lib. 15. cap. 18. *Advixit, legi in MS. ubi Editi præferunt vivit.* Utuntur etiam Tertull. de Anima cap. 57. S. Hieronym. lib. 1. contra Jovinianum et Epist. 50. Lex 28. § 5. D. de Liber. leg. l. 20. D. de Adimed. legit. haered. Capitolinus in Antonino Pio. *Vetus inscriptio* pag. 1115. 8. etc. Vide Cujac. lib. 8. Observ. cap. 36. et Rosweidum in Gloss. ad *Vitas Patrum.*

ADULA, *Caput lini*, in *Breviloquio.*

ADULARIUS, *Vulgariter dictus bestiarum custos*, apud Michaelem del Molino in *Repertorio Fororum.* V. *Bestia.* Vide *Foros Oscæ* ann. 1247. fol. 16. in *Foris Aragon.* fol. 58. v.

* **ADULATIO**, *Gloria forensis, vel popularitas, sive affabilitas.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646.

** **ADULATORCULUS**, *Diminutivum, est parvus adulator.* Gemma gemmarum.

ADULCERARE, *Ulcerare, ēxēctūv, in Gloss. Græc. Lat.*

¶ **ADULESCENTULARE**, Adolescentiari, Gall. *Faire le jeune homme.* Glossæ Lat. Græcæ. *Adolescentulo, Νεανίσκος.* [** Gloss. Jæckii : *Adolescenturire, nugas Jacere.*]

ADULTER SOLIDORUM, παραχαράκτης, in l. 5. Cod. Theod. de Falsa moneta; *Adulterator monetæ*, in l. 1. Cod. Theod. de Conlatione æris, et l. 8. de Indulgent. crimin. Gloss. Cræc. Lat. παραχαράμα, *Adulteratio, παραχαράκτης, Adulter.* Hinc *Adulterini solidi, nummi, Adulterina moneta* passim.

* **ADULTERARE**, Adulterari, stuprare, nostris olim *Adulterer.* Lit. remiss. ann. 1384. in Reg. 125. Chartoph. reg. ch. 115 : *Humbertus du Veneys..... prefati Cristini uxorum Adulterabat.* Stat. Cadubrii lib. 3. cap. 55 : *Statuimus et ordinamus, quod qui cumque rapuerit per vim, vel cognoverit, sive Adulteraverit uxorem alterius, virginem, viduam, sanctimoniam, heremitam, vel diam mulierem bonæ opinionis et famæ, et honeste viventem, capite puniatur, ita quod penitus moriatur.* Lit. remiss. ann. 1405. ex Reg. 159. ch. 315 : *Pour ce que la femme du supplicant Adulteroït communement avec un religieux de l'abbaye de Talemont, etc.* Vide in *Adulterium.*

ADULTERIUM, Stuprum, et quævis fornicatio. Nam ut ait Gregorius Nissenus in Epist. ad Letoium : Ἡραὶ καὶ τὰ κατὰ πονεῖαν ταπειδαῖα, μοργαῖα εἶναι νομίσειν, διότι μία ἵτη ἐνώπιος τούτη καὶ τυνάκι τὸς ἀνδρᾶ, καὶ ἄλλος τρίτης γυναῖκα. Glossæ antiquæ MSS. exponunt per stuprum, *Adulterium in virgine perpetrandum.* Gregorius Turon. lib. 9. cap. 37. de Droctigisilo Episcopo : *Et licet esset vorax cibi, ac potator vini extra modum, quam sacerdotalem cautelam decet, tamen nullum de eo Adulterium quispiam est locutus, id est, a nullo est infamatus, non de Adulterio, opinor, sed de quovis alio crimine, aut defectu.* Lex Wisigoth. lib. 3. tit. 4. § 5 : *Si filiam in Adulterio pater in domo sua occiderit, etc.* § 7 : *Si puella ingenua, sive vidua, ad domum alienam Adulterii causa veneri, et ipsam illi uxorem habere voluerit, etc.* Ita *Adulterium pro stupro, et Adultereare, pro stuprare, usurpatur* § 2. 8. 14. 15. 16. 17. 18. in *Lege Burgund.* 44. 61. et in *Lege Longob.* passim. In Concilio Auti-siodor. cap. 23. Turon. 11. can. 14. in Capit. Compendiensi ann. 757. cap. 17. Bonifacius Moguntin. Archiep. Epist. ad Athelbaldum Regem, apud Baron. ann. 745. n. 10 : *Si virgo paternam domum cum Adulterio maculaverit. Exfat Charta ann. 1082. continens compositionem inter Fulcoenem Comitem Juniores (Andegavensem) et Goffridum Episcopum super querela, quam diu contra Comites habuerant Episcopi, videlicet de Adulteris et usurariis, quos antiquitus ad solias Episcopi justitiam pertinuisse constabat; sed postea ministrorum Ecclesie negligenter et incuria seculares judices usurpaverant, non absque Episcoporum contradictione et justa querimonia. Super hac igitur querela talis*

concordia facta est utriusque consensu, ut Præpositus Comitis et Archidiaconi Episcopi communiter Adulteros et usurarios laicos distingant, et totam multam emendationis inter Comitem et Episcopum per medium partiantur.

Atque inde forsitan *Avoutres* nothos appellarent nostri, et quotquot non ex legi copula nati erant, uti vox hec videtur usurpari in Consuetudine Britanniae art. 480. et 481. Præterea in Assisis Hierosolymit. MSS. cap. 62. ubi *Traitours, bastars et Avotres*, recensentur inter eos qui *Warandiam ferre non possunt, qui ne peuvent porter garantie in la haute Cour : nisi Avoutres proprie dicti fuerint, qui ex adulterio nati erant : nam Avoutere est adulterium, in Recluso de Molens in Miserere : Par pechié plus lait qu'Avoutere, Florentini Avolterio di-cunt.*

[* Varie hanc vocem reddiderunt nostri. *Avoortie*, tom. 5. Ordinat. reg. Fr. pag. 712. *Avorture*, in Stat. eccl. Turon. ann. 1396. cap. 76. ex Cod. reg. 127. *Avoutre*, in Chron. S. Dion. lib. 2. cap. 24. *Avouterie, adulterium*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Ita et nothos vel adulterinos dixerunt *Advoultres, Avoutres, Avouldres et Avoestres.* Lit. remiss. ann. 1376. in Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 321 : *Ledit de la Chambre lui dist que il mentoit par la gorge, comme mauvais Avoestre. Larron, Avouldre, arrançonneur de gens, in aliis ann. 1455. ex Reg. 187. ch. 113. Aliæ ann. 1389. in Reg. 138. ch. 44 : Guillaume Tourpin charpentier homme moult roteux.... respondit que Henry estoit un mauvais garçon Advoultre. Voustre, in Lit. ann. 1452. ex Reg. 181. ch. 268.]*

ADULTERIUM præterea dicitur poena vel multa, quæ adulteris irrogatur, vel jus vindicandi adulterii. Domesdei : *De Adulterio per totam Chent (Cantium) habet Rex hominem, Archiepiscopus mulierem, etc. Alibi : Adulterium vel raptum faciens, 8. sol. 4. d. emendabat homo, et feminam tantumdem : Rex habet hominem adulterum, Archiepiscopus feminam. Rursum : Vidua si se non legitime commiscebat, 20. sol. emendabat : Puella vero 10. sol. Vide Chronicum Be-suense pag. 672.*

Apud Anglos, *Adulterium Wera emendari* sanxit Henricus I. cap. 11. et 12. At Legibus Edmundi Regis cap. 4. apud Brompton. pag. 859. adulter sicut homicida punitur. Canutus vero hominem adulterum in exiliu relegari, fœminæ nasum et aures præcidi jubet, in Legibus part. 2. cap. 6. et 50. [** Nihil mutatum ; secundum Henrici legem, adulterium sicut homicidium *Wera* emendabatur ; neque Edmundus et Henricus de poena, sed de compositione agunt, quam qui non solvebat exulare debebat.] Vide Martialem lib. 3. Epigr. 84.

Apud Saxones, *Adulterii poena qualis fuerit, docet his verbis Bonifacius Moguntin. Archiep. in Epist. ad Athelbaldum Regem : In antiqua Saxonia (i. Germania) si mulier maritata, fracto sedere matrimonii, Adulterium perpetraverit, aliquando cogunt eam, propriæ manu per laqueum suspensam, vitam finire : et super bustum illius incensæ et concrematæ corruptorem ejus suspendunt. Aliquando congregato fœmineo exercitu, fla-*

gellatam eam mulieres per pagos circumqua que ducunt, virgis cedentes, et pungentes minutis vulneribus cruentatam et laceratam de villa ad villam mittunt, et occurunt semper novæ flagellatrices, zelo pudicitæ adductæ, usque quo eam aut mortuam, aut vix vivam derelinquant. Vide Petrum Opmerum in Chronolog. pag. 345.

Apud Wisigothos adulter et adultera marito addecebantur : et si Adulter filios non habebat, ejus bona eidem cedebant, ut est in Lege Wisigoth. lib. 3. tit. 4. § 1. 3. 12.

Adulteri apud Hispanos castrabantur. Lucas Tudensis, de Bamba Rege : *Testantur haec ab illis Adulteris abscissa membra virilia, quibus pro fornicatione hanc ultionis irrogabat jacturam.* Vide Luithprandum lib. 6. cap. ult. Leges Ælfredi Reg. cap. 25. Saxonem Grammaticum lib. 5. Hist. Danicæ pag. 77. præterea Valerium Maximum lib. 6. cap. 1. Martial. lib. 2. Ep. 60. etc.

Apud Aragonenses, secundum *Foros antiquos*, si conjugatus aut conjugata erant deprehensi in Adulterio, amittebant vestes suas, et solvabant 60. sol. de calunnia. Et si conjugatus cum conjugata erant deprehensi in Adulterio, solvabant dictum calumniam duplikatum ; et si non poterant solvere dictam calumniam, flagellabantur, ut patet in *Foro antiquo tit. de Adulterio lib. 8. fol. 33.* Ita Michael del Molino in *Repertorio Fororum Aragon.*

* Inter Constitut. MSS. Petri III. reg. Aragon. in Cod. reg. 4671. exstat *Forma securitatis per dom. regem facta, quam facere maritus tenetur, quando ei traditur ejus uxor adultera, et quomodo eum tenere habeant. Dominus rex visa sententia lata contra Eulaliæ uxorem Johannis d'Oscha, quæ eidem Johanni pereandem sententiam tradi debet iuxta usatum mariti, uxori præstita securitate ydoneæ per dictum Johannem d'Oscha, reservatis eidem dom. regi modo et forma super dicta securitate; explicat et dat idem dom. rex modum et formam super dicta securitate.*

Primo, quod ante traditionem dictæ Eulaliæ, dictus Johannes, si illum vult, habeat tenere in domo propria, et in ipsa domo propria habeat facere domunculum ipse Johannes habentem xij. palmos de longitudine et sex de latitudine et duas cannas de statura sive de altitudine, et quod habeat dare eidem Eulaliæ unum sachpay sufficiens in quo dormiat, et unum lodicem cum quo valeat se cohoperire, et facere in dicta domo unum clot sive foramen, in quo possit solvere tributa ventris naturalia, et per quod foramen exeat illa fetida, et..... unam fenestram in eadem domo, per quam dentur eidem Eulaliæ victualia, videlicet quod dictus Johannes dabit sibi xvij. uncias panis cocti competentis pro qualibet die et aquam quantum voluerit dicta Eulalia, et quod non dubit sibi aliquid, aut faciet dari quod illam precipitet ad mortem, aut aliquid aliud faciet ut dicta Eulalia moriatur. Super quibus prædictis dictus Johannes det bonam cautionem et ydoneam securitatem.

Apud Lusitanos adultera cum adultero cremabatur. Quod si maritus nollet uxorem cremari, adulter liber erat, ut est in Coronatione Regis Portugallie, apud Anton. Brandaonum lib. 10. cap. 13. Adulterorum apud Polonus poenam ejus-

modi fuisse, dum adhuc pagani essent, tradit Ditemarus lib. ult. pag. 106: *Si quis isti alienis abutu uxoribus, vel fornicari prae sumit, hanc vindictam subsequentem poenam protinus sentit: in pente mercati is ductus per follem testiculi clavo affigitur, et novacula prope posita, hic moriendo, sive de his absolvendo dura electio sibi dat ur.*

Adulterarum poenam, apud Bohemos decapitationem fuisse docet Vita S. Adalberti Episcopi Pragensis n. 9.

* Poenitentiae publicae in provincia Trevirensis archiepiscopatus subjiciuntur adulteri, quibus vita et habitus peregrinantur praescribitur. Statuta provinc. Concil. Trevir. ann. 1238. tom. I. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 722. col. 2: *Statutum ut de cetero (adulteri et adulterae) publicam agant poenitentiam. Mulieres infra parochiam portantes cyphum in scapula, et baculum in manu, in habitu et cibo per omnia tales, quales esse consueverunt peragere (peragenentes) carenas.*

Cujusmodi autem fuerit apud Francos adulterorum poena, dicetur in verbo *Trotare*.

* Non una fuit apud Francos adulterorum poena: nam praeter eam, de qua dicitur in voce *Trotare*, notanda est omnino illa, quam referunt Annales Victoriani MSS. ad ann. 1314: *Eodem anno mense Maii fuit quaedam iniquitas, ex qua regno Francorum magnum dedecus provenit. Nam duo milites fratres, Philippus et Galerus de Alneto, alter reginam Navarræ, filiam ducis Burgundie; alter Blanchum comitissam Atrebatensis filiam, uxorem Karoli, filii minoris regis Francorum, in adulterium imprægnavit. Quod peccatum, licet diu duraverit et latuerit, tamen fuit propalatum. Propter quod dicti milites apud Pontisaram excoriata fuerunt coram populo, et eorum virilia amputata; postea ad caudas equorum distracti, in patibulo sunt suspensi. Duæ autem misera mulieres dictæ pannis viltibus induitæ carceribus depuntantur. Quod quidem supplicii genus adversus quosvis adulteros statutum fuisse nequam putandum est: hic quippe criminis par fuit poena.*

In libertatibus, concessis villa Blazilia in Arvernus a Bertrando D. Mercorii ann. 1316: *Si aliquis capiatur in Adulterio, persolvat centun solidos Podienses, aut fustigetur; et sit in electione hominis capti, vel mulieris defustigatione vel solutione predictis.* Vide Leg. 4. Cod. Theod. Quorum appellat. non recip. De poenis adulterii multa concessit Stephanus Stephanius in Notis ad Saxonem Grammat. pag. 122. Vide praeterea Socratem lib. 5. cap. 18. Elogias Leonis et Constantini tit. 28. cap. 9. etc.

¶ Multa pecuniaria, cum in rem Dominorum cederet, diligenter illi adhibebant curam ne laterent Adulteri, quibus certe convincendis non multum laborabant; sepius enim satis erat ipsa suspicio, ut quis reus pronunciaretur. Docent Libertates Sancti Georgii Esperanchii. ann. 1291. quenam probatio sufficiebat, ut quis velut Adulterii reus plecteretur: *Si Adulterium rationabiliter probetur; videlicet conjugatus cum conjugata vel soluta, vel e converso, bracca traxis inventus fuerit, vel*

*nudus cum nuda inventetur, et hoc possit probari per duos familiares, vel per unum, una cum alio teste fide digno in arbitrio Domini sunt. Praeter hanc multam pecuniariam lectus Adulterorum ex Consuetudine Viennensi adjudicabatur illi qui Adulteros reprehenderat; quod subinde ann. videlicet 1361. in emendam 5. solidorum mutantum fuit. Regist. Inscript. fol. 238: *Et illi, qui Adulterantes reprehenderint non habeant lectum, nec aliquid de bonis ipsorum, nisi tantum quinque solidos pro lecto.* [** Apud Lubecenses Advocato lictum non erat adulterum in jus vocare, nisi quem maritus adulteræ seu ejus propinquai reprehenderant, vide cod. ann. 1294 art. 10. ap. Hauchium pag. 249; ibid. pag. 148. Statut. civit. Flensburg. ann. 1284, art. 83: *Non Exactor, non Præpositus neque aliquis alias de turpitudine legitimæ alicujus se intronitat, nisi per maritum legitime fuerit accusata.* Apud Hamburgenses vero licebat urbis custodibus fenestras et portas frangere ut subitum sibi introitum pararent ad reprehendendos adulteros. Vide Statut. Hamburg. ann. 1292. M. cap. 29 et Berkmanni chronic. Stralsund. ad ann. 1549.]*

* Libertat. S. Andreas prope Avionem ann. 1292. in Reg. 122. Chartoph. reg. ch. 336: *Quod si aliquis habitator dicti loci, Adulterium ibidem commiserit... fustigabitur semel nudi per villam, pudibundis tamen mulieris copertis. Minus pudenter adulteræ puniebantur in vicecomitatu Turennae. Vide infra Approbatus.* [** Vide Proberti Leges Cambriæ pag. 132 et 133; codicem Lubecensem ann. 1243 art. 43 apud Hauchium pag. 198. Diplom. ann. 1270. pro Burgensib. Gustrovienibus ap. Westphalen Monum. tom. 4. col. 941.]

* Sed et interdum apud nostrates, non a judicibus, imo ab incolia loci etiam junioribus poena ridicula per jocum adulteris irrogabatur. Lit. remiss. ann. 1392. in Reg. 141. Chartoph. reg. ch. 284: *Icelle Heliete avoit oy dire que les compagnons de la bachelerie de la Leu, près de la Rochelle, ont acoustumé le dymenche de la Trinité chacun an à baigner en un fossé plain d'eau, appellé Lorteniguet, hommes et femmes demourant audit lieu de la Leu, qui ont eu compagnie charnelle contre leur mariage avec autres.... Pour la vergongne du monde, crainte dudit baing et batizons, icelle Heliete vouloit aker et souir hors du pays.* [** Vide Grimmii Antiq. jur. pag. 726.] Alteram eiusdem generis exhibent aliae Lit. ann. 1479. ex Reg. 206. ch. 329: *Le suppliant par joyeuseté et esbatement commence à dire à Nicolas le Blanc, qu'il estoit marié en son pays, et que néanmoins il avoit été trouvé avec une femme en la ville d'Eu, et avoit eu sa compagnie; parquoy il falloit qu'il fust emploqué, ainsi que estoient les autres, qui aloient avec autres femmes que les leurs.* [** Adulterum impune occidi, si eum pater sive maritus domi sua reprehendant dicit Paull. rec. sent. lib. 2. tit. 26. § 1. et 7. Vide leg. Ripuar. tit. 77; leg. wisog. lib. 3. tit. 4. cap. 6; Baijv. tit. 7, cap. 1. § 1; Andream Sunonis lib. 13. cap. 1; Jus Iuticum lib. 3. cap. 37; Ord. judic. jur. prov. lib. 2. cap. 19. ed. Senckenb; secundum vero Specul. Suabic. lib. 2. cap. 22. maritus ipse

vindictam exercens potestati Imperatoris quod corpus et bona se subdit.]

ADULTEROS, vocant Scriptores Ecclesiastici, qui civitatis Episcopo adhuc superstite, ejusdem Episcopatum invadunt, aut qui quempiam ad Episcopatum promoveri patiuntur, Episcopo adhuc vivente. Episcopus enim promotione sua spirituales nutrias cum Ecclesia sua contrahit. Liberatus Diacon. cap. 14: *Cumque super hoc multa dubitatio processisset, volentibus ciuitibus neminem penitus ordinare, ne Adulteri videarent, (Dioscoro quippe vivente,) novissime in Proterium universa sententia declinavit.* Cap. 17: *Porro haeretici, ut iam dictum est, Petrum latenter instituerant, quem jussit Zenon Imperator expelli, tanquam haereticum et Adulterum, etc. S. Hieronym. Epist. 83. cap. 2. explicans verba S. Pauli, dicentes, oportet Episcopum esse unius uxoris Virum: Quidam coacte interpretantur uxores pro Ecclesiis, viros pro Episcopis debere accipi, et hoc in Nicæna quoque Synodo a Patribus esse decretum, ne de alia ad aliam Ecclesiam Episcopus transferatur, ne virginalis paupercula societate contempta, ditioris Adulterie querat amplexus. Vide Palladium in Vita S. Joan. Chrysostomi pag. 146. Theophanem pag. 188. et Anonymum Combeffisianum in Alexandro num. 1. [** E Gloss. med. Græc. voc. Μοίχος addendum: Qui episcopatum invadit altero episcopo superstite Victori Tunnunensi Incubator Ecclesiae (Græcis ἵπνητωρ) non semel dicitur. Marcellinus Comes in Justiniano: *Anthymum mox Ecclesia pellit, dicens eum iuxta Ecclesiasticam regulam adulterum qui sua Ecclesia dimissa ambierat alienam. Ita usurpat Synesius epist. 105; Concil. Constantinopol. sub Mena Act. 1. pag. 20; Eugenius lib. 2. Hist. cap. 8; lib. 3. cap. 16; Nicet. Paphl. in vita Ignatii Patr. CP.; Palladius in vita Chrysostomi pag. 146; Theophanes pag. 188. 341; Anonym. in Alexandro num. 1.]**

¶ ADULTIUM, pro Adulterium, seu muleta pro commissio Adulterio. Charta anni 1246. in Tabulario Tolose ex Camera Comput. Paris. fol. 114: *Justitiis sanguinis et commissionibus, et lactamis, Adulterii et in omnibus ad me vel ad dictam senioriam pertinentibus.*

¶ ADULTULUS, Adolescentulus. S. Paulinus Ep. 44 n. 3: *Ibi parvuli sive etiam Adultri Babylonis filii eliduntur.*

ADULTURUM, ADULTRUM. Charta ann. 1217. apud Ughellum in Episcopis Veronensis: *Cum iniisset contractum cum D. Thelardo, quondam Veronensi Episcopo, super jurisdictione, districtu, et honore, et Adultruro, quo vulgo plebania nuncupatur, et erimaria (leg. eremania) et fodro porti, ejusque curtis, etc. Ibi mox: Adultrum. Infra: Omnem honorem, omnem plebaniam, sive Adultrum, omnem fodram, etc. Sic alibi rursum: De plebania, sive de Adultrio.*

¶ ADUMATICUM. Constitutio Ansegisi. Abb. Fontanell. inter Acta SS. Benedict. sect. 4. part. 1. pag. 640: *De Riparense curte mod. CL de Abraco mod. L. de Burgundia mod. L. sunt modii DC. Adumaticum mod. XXXII. Sicera, humolone, quantum necessitas exposcit.*

ADUNARE, Colligere, in unum eogere, Gloss. Græc. Lat. ἀποῖναι, *Aduno*, congreco, plomero, Italia *Adunare*. Henricus Rosla in Herlingsberga : *Prasul Sifridus, Hildens-hemensis Adunat fortia castra, satis et terribilis reequitatus*. Charta Rogerii Reg. Siciliæ pro Messanensis apud Bonfil. Constantium : *Volumus etiam, quod ubicunque mereatores et navigiorum domini civitatis fuerint Adunati a tribus ultra, possint Consulem eligere.* [Chronicon Farfense apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 594 : *Quarum omnium rerum inter Adunata et exadunata sunt modi CCCC. Et in monte de Caballara et in Seliora medius VII.*] Adde Legem Longob. lib. 1. tit. 9. § 1. Concilium Budense ann. 1279. cap. 3. etc. Usi etiam Justinus non uno loco, Gellius lib. 2. cap. 29. Lactantius lib. de Mortibus persecutor. n. 23. 45. Senator lib. 5. Epist. 3. et alii. Vide Salmassius ad Vopiscum pag. 460. et Olaus Borrichium lib. de Variis lingue latine etatibus pag. 4. *Adunari* denique proprio vocabulo dicebantur Ecclesiæ, cum a barbaris pervase erant, ut eas recuperandi spes nulla esset : tum enim, quod reliquum erat, alteri Ecclesiæ *Adunabatur*. Vide Diurnum Romanum cap. 3. tit. 12. et Gregorium M. lib. 2. Epist. 59. lib. 5. Epist. 19.

* *Aéner nostris*, eadem notione. Contin. Guillel. Tyrii apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 601 : *Et il dist qu'il voloit qu'il Aéner tant de gens, qu'il peult assembler as Sarrazins por combattre.* Reg. forestæ de Broton. ex Cod. reg. 4653 : *Robert Hose ij. sol. ij. cap. ij. den. xx. oœufs, fauage et Aéner les foins.* Lit. ann. 1375. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 179 : *Aérons et retenus en nostre domaine royal, etc.* Guillel. Guiart. ad ann. 1370 :

Quant il li plaist que de la isse,
Sans penser ensoune nessme,
Vient aus plains, et sa gent Aéne.

La Mapemonde cap. 20 :

Qui riqueches veut Aéner,
Si se doit de celles pener,
Qui establest et vraies sont.

Miracula B. M. V. MSS. lib. 1 :

Lors se repren à jeuner,
Lors se repren à Aéner
Pourus gena et pourus malades.

* *Adunir, Adjungere, adjicere*, Gall. Réunir. Lit. remiss. ann. 1411. in Reg. 166. Chartoph. reg. ch. 4 : *Comme nous ayons Aduni et adjoint à nostre couronne le duché de Valois etc.*

ADUNANTIA, pro Collecta, Congregatione, in Statutis Veronens. lib. 1. cap. 46.

* **ADUNATIM, Assemblément**, in Vocabul. compend.

ADUNATIO, In unum collectio, collecta, Assemblée de gens. Lex Longobard. lib. 1. tit. 17. 9 [** Loth. 1. cap. 4.] : *Ut nullus per sacramentum, nec der aliam obligatiōnem Adunationem faciat.* Adde tit. 18. § 2. [** Rachis cap. 6.] *Adunatio voluntatum*, apud Senator. lib. 4. Epist. 33. Adde Epist. 36.

* **ADUNATORIA**, Qui in unum colligit. Charta Phil. Pulcri ann. 1312. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 38o. 1° : *Una cum corveris debitis pro feno dictorum pratorum adassando et intassando, pro quibus corveris Adunatoribus et intassatoribus dicti*

feni decem et octo denarii duntaxat annuatim debentur.

ADUNATUS, μονάχως εν ταξι, in Gloss. Græc. Lat. De locis in alveo, seu tabula lusoria, qui sua habebant nomina, quorum fuere *Antigonos, Divus*, et hic forte *Adunatus*, ex Agathizæ Epigram. lib. 1. Anthol. cap. 61. egit Salmasius ad Vopiscum pag. 468.

[**] *Adunatus in Tabula*, Is est, juxta Hofmannum in Lexico, qui sive in tesseris, sive in latrunculis, Lusor omnibus calculis spoliatus victim abit, utpote qui *Adunetus*, id est, ad unum redigatur. At juxta vim vocis μονάχως, id est, cuius Rex ad illas redigitur angustias, ut ipsi in alveo una tantum supersit mandra, sive sedes.

* **ADUNITAS**, in unum collectio, collecta. Gloss. Lat. Gr. Philox. *Adunitas*, lib. 5. Epist. 3. et alii. Vide Salmassius ad Vopiscum pag. 460. et Olaus Borrichium lib. de Variis lingue latine etatibus pag. 4.

Adunari denique proprio vocabulo dicebantur Ecclesiæ, cum a barbaris pervase erant, ut eas recuperandi spes nulla esset : tum enim, quod reliquum erat, alteri Ecclesiæ *Adunabatur*. Vide Diurnum Romanum cap. 3. tit. 12. et Gregorium M. lib. 2. Epist. 59. lib. 5. Epist. 19.

* **ADUNCARE**, Unco illigare, suspendere. Vita S. Tillonis Mon. cap. 2 : *Hamo crucis, ut draco, Aduncatus a domino est, et capistro ligatus ut jumentum.*

[**] **ADUNCARE**, Aduncis volis arripere.

Gall. Agripper. Bernhardi de Breydenbach iter Jerosol. pag. 183 : *Deinde post tergum meum currentes (Dæmones) voluerunt me Aduncare et in ipsos puteos sulphureos precipitare.*

* 3. **ADUNCARE**, Curvare. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : *Aduncis naribus, curvis naribus. Adunc, curvo.*

** **ADUNCUS**, Anchora. Gloss. Jæckii.

ADUNDATORIUM, ἐξερπτηρίου, in Gloss. Lat. Græc. clepsydra hortulanorum, Gallis Arrosoir.

ADVOARE, ADVOAMENTUM, ADVOCATIO.

Vide Advocate.

* **ADVOATUS**, Urbis præfectus, qui hujus regimini præest, atque adeo jura illius tutatur, unde nominis origo. Libertat. urbis Autiss. ann. 1233. inter Ordinat. reg. Franc. tom. 5. pag. 422. art. 17 : *Quicunque aliquam possessionem per annum et diem pacifice tenuerit, nullus contra eum poterit reclamare, nisi Advocatus sit, vel forispatriatus.* Nisi hic pupillum, qui sub tutela est, intelligas. Ceterum nostris, *Advoué* priori significatione. Lit. procuratoria ann. 1321. in Reg. A. 2. Cam. Comput. Paris. fol. 23.

r° : *A tous cheaus qui ces presentes lettres verront et orront, li Advoeis, eschevins, conseil, et toute la communauté de la ville d'Ypre etc. Lit. Caroli V. ann. 1367. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 9: Oye la supplication de noz bien amez l'Advoué, eschevins et communauté de la ville d'Ippe etc.* Huc spectat, ni fallor, vox *Advovrie*, in Statutis ann. 1447. pro civit. S. Audomari art. 27 : *Item que chacun an au lendemain des trois Roys, apres le renouvellement de la loïd'icelle ville, les mayeurs et eschevins et jurez ordonneront et esliront deux desdits eschevins nouvellement créés, et pareillement deux desdits jurez pour durant laditte année avoir le gouvernement de l'Advovrie et du livre des orphelins; lesquelles quatre personnes ainsi esleus ne pourront bailler aucun des deniers de ladite Advovrie, que ce ne soit au profit accoustumé. Ubi videtur usurpari pro redditibus in pauperes ergandis, quibus invigilare tenebatur præcipue is, qui res publicas regebat.*

Item que chacun an au lendemain des trois Roys, apres le renouvellement de la loïd'icelle ville, les mayeurs et eschevins et jurez ordonneront et esliront deux desdits eschevins nouvellement créés, et pareillement deux desdits jurez pour durant laditte année avoir le gouvernement de l'Advovrie et du livre des orphelins; lesquelles quatre personnes ainsi esleus ne pourront bailler aucun des deniers de ladite Advovrie, que ce ne soit au profit accoustumé. Ubi videtur usurpari pro redditibus in pauperes ergandis, quibus invigilare tenebatur præcipue is, qui res publicas regebat.

Concilium Lugduu. ann. 1274. cap. 22 : *Recognoscendo, seu profitendo ab illis ea tanquam a superioribus se tenere, seu ab ipsis eadem Advocando, prout in quibusdam partibus Gallicani vulgariter dicunt Advocaver. Chron. Nangii ann. 1296 : Nihil ab eo se tenere in feodo, aut quoquo modo alio Advocabat.* Adde eundem sub ann. 1301. Fleta lib. 1. cap. 15. § 4 : *Si vir ipsum in domo sua suscep erit, nutrierit, et Advocaverit ut filium suum.* Statutum Ludovici Hutini Reg. Franc. ann. 1315. editum a Pithœo, cap. 54 : *Donec fuerit Advocatus ut burgensis noster.* Vide Consuetud. municipales apud Raguelum, verbo *Advouer*, et Littletonum sect. 457. Statutum 2. Westmonasteriense ann. 13. Edw. I. cap. 2. etc.

ADVOUARZ, Eadem notione ex Gallico

¶ 1. **ADVOCARE**, Advocatum agere, causam alicuius defendere, Gall. *Plaider*, apud vulgum *Advocasser*. Concilium Terracon. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 321 : *Olericus beneficiatus non Advocet contra Ecclesiam pro laico.* Occurrit eadem Notione in Actis SS. Aprilis tom. 2. pag. 328. Maii tom. 5. pag. 390.

* Chron. Joan. Whetamsted. pag. 367 : *Advocemus igitur nos pro domino nostro, qui in casu stat dicto, adeantesque curiam parliamenti, proponamus causam taliter pro ipso, ut etc.*

** Glossa, nescio cuius, ad leg. 14 Cod. Just. de Judic. (lib. 3. tit. 1.) apud Saviniūm Hist. Jur. rom. med. æt. cap. 38 not. 174 : *Et dixit quidam judex loco domini Imperatoris per hanc legem Bulgari et Martino, cum vellent Advocare corum Imperatore, quia debebant jurare.*

¶ 2. **ADVOCARE CAUSAM**, Causam in medio ponere, Gall. *Appeller une Cause et la faire plaider.* Index MS. beneficiorum Ecclesiæ Constantiensis fol. 41. e Musæo D. Du Cangé : *Et Johannes de Leseaux ... asserens hujusmodi patronatum ad ipsum pertinere ... supra quibus debatis et litibus obtinuit contra ipsos dictus de Hanns ... in quo statiori procurator Regis procuraverat hujusmodi Causam Advocari.*

3. **ADVOCARE**, Rem factam agnoscere, rem in se suspicere, Gallis *Advouer*. Hujus notionis originem prodit Lambardus his verbis : *Erat in more positum, ut, si quis rem surto surreptam mercatus, eandem alteri vendidisset, atque is porro rem illam cuiquam alienasset, idemque fecissent alii præterea plures; domino tamen per leges licebat rem suam, ubi deprehensam, suo sibi jure vindicare. Tum vero ejus, quem penes erat res deprehensa, partes erant, venditore proferre, causæque illum Advocare, ut is venditionem præstaret, atque in se recipere. Is demum cause Advocatus, alium citabat alium, atque ita alio alium Advocante, in ipsum tandem furti auctorem culpa transferebatur.* Id ipsum Franci veteres dicebant, *Voucher à garantie*, quod idem est ac *Appeller son garant.* Quia quidem notione, *Advocare* accipitur in Legibus Inæ Regis apud Bromptonum cap. 52. 59. in Legibus Ethelredi part. 2. cap. 9. part. 3. cap. 10. et in Legibus Edwardi Regis Saxonis cap. 2. Ab ejusmodi rerum venditarum *Advocationibus*, translata postmodum vox ad id, quod quis ut suum, aut a se factum, agnoscat. Concilium Lugduu. ann. 1274. cap. 22 : *Recognoscendo, seu profitendo ab illis ea tanquam a superioribus se tenere, seu ab ipsis eadem Advocando, prout in quibusdam partibus Gallicani vulgariter dicunt Advocaver. Chron. Nangii ann. 1296 : Nihil ab eo se tenere in feodo, aut quoquo modo alio Advocabat.* Adde eundem sub ann. 1301. Fleta lib. 1. cap. 15. § 4 : *Si vir ipsum in domo sua suscep erit, nutrierit, et Advocaverit ut filium suum.* Statutum Ludovici Hutini Reg. Franc. ann. 1315. editum a Pithœo, cap. 54 : *Donec fuerit Advocatus ut burgensis noster.* Vide Consuetud. municipales apud Raguelum, verbo *Advouer*, et Littletonum sect. 457. Statutum 2. Westmonasteriense ann. 13. Edw. I. cap. 2. etc.

ADVOUARZ, Eadem notione ex Gallico

Advouer, in Concilio Salmuriensi ann. 1315. cap. 1 : A personis laicis tanquam a superioribus, ea que ab Ecclesia tenent, Advouantes se tenere. Advouationes, ibidem.

¶ **ADVOARE PATRONUM**, Agnoscere jus patronatus alicui competere, Reconnoître qu'une personne a droit de presenter à un benefice. Chartular. S. Vandreg. tom. 2. pag. 1905 : Godefridum quoque de Gurreville institutius personam Ecclesie de Jarreville ad presentationem eorumdem (Religiosorum Monasterii S. Vandreg.) qui eos de omni beneficio Advocavit Patronos et inde promisit se eis fidem tanquam patronum juramento corporaliter prestito servaturum.

¶ **ADVOARE**, Eadem significatione. Archiv. Ecclesiæ Dolensis ann. 1346 : *Nihilominus idem Radulfus, ad ipsam Capituli turbationem aspirans, dicitur postmodum Advoasse de facto dilectum et fidelem nostrum Episcopum Dolensem in dominum feodalem ipsarum deciminarum. Occasione cuius Advoationis idem Episcopus decimas vi armorum collegit.* Archiv. castri Nannet. arm. L. cass. G. num. 4. ann. 1253 : Guido de Valle et dominus Vitreii, Deliberationem quam Karissimus dominus Joannes Dux Britanica, Comes Richemundia nobis fecit de duabus hominibus nostris de Albigeo, qui capti erant apud Nannetus occasione cujusdam homicidii, de quo accusati erant, non habemus pro alia saisina quam habebamus, antequam dicti homines capti essent, nec Advoamus, nisi si prius faciebamus.

¶ **ADVOAMENTUM**, Advocati, Gall. *Advoé, Tutela, patrocinium.* Ejusdem districtus, Gall. *Advoerie.* Tabular. Gemmetiense : Qui quidem Prioratus.... ab antiquo de Advoamento, ressorto et jurisdictione Castri et Castellaniæ de Anneto. Baluz. Hist. Arverniae tom. 2. pag. 165 : *Ipsius gentes et officiarios, pro quibus Advoamentum et defensionem causæ in se suscepérat.*

* **ADVOAMENTUM**, Approbatio, recognitio, Gall. *Soumission.* Vox forensis. Charta ann. 1376. in Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 327 : *Post plures petitiones seu demandas, ac plures conclusiones per eos (decanum et capitulum Lugdun.) factas, et ante Advoamentum per eorum procuratorem factum, nullam conclusionem in hypothecaria fecerant; licet post Advoamentum per eorum procuratorem factum, non erant nec sunt admittendi.*

¶ **ADVOAMENTUM**, Argumentum, probatio forte ducta ex testium, vel etiam adversariorum confessione, Gall. *Aveu.* Instrumentum appellationis Guillermi Brueire ann. 1481. ex archivo Monast. B. M. de Bono Nuntio Rotomag. : *Et ut de praemissis vobis constare posset iudicem mei magistri Advoamenta coram vobis exhibuerunt et produxerunt, per que vobis sufficienter constare poterat, testes per dictum de Paris productos esse ignorantis de pecia terræ contentiosa. Vide Advocaria.*

¶ **ADVOARE**, Ratum habere, comprobare, sufficienti auctoritate munire, Gállice *Advouer.* Requesta Humberti Dalphini tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 340 : *Et si et in quantum eo recollecterit et receptaverit, ratum habent et Advoant ipsum.* Recognitio Vedasti de Rauestor in Tabul. Sithiensi ann.

1374 : *Vedastus confidens in requisitione predicta et dicti terragiatoris responsione, et per hoc credens esse bene Advoatus.*

¶ **ADVOARE**, Agnoscere. Litteræ Officialis Autissiodorensis de Crevenno villa, ex Archivo Ecclesiæ ejusdem : *Promisit idem Johannes per fidem suam quod in dicta terra et justitia dicti Militis alium dominum quam Capitulum non Advoabit.*

¶ **ADVOHARE, ADVOHATIO**, Ejusdem significatio. Charta ann. 1283. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 300 : *Recognoscimus.... nos ea tenere a vobis de feudali dominio vestro, et pro vobis tanquam pro domino et gardiato nostro et nostri Monasterii Advohamus et tenemus et nos et temporalia nostra; et aliam Advoationem, si quam fecimus, revocamus. Instrum. homagii redditi Guidoni de Calvinaco Vicecomiti de Brucia ann. 1366 : A dicto domino meo tenere et Advohare me offero, pro Asero. Boerius Antiq. Consuet. Bituric. tit. 4. de Feudis § 11. et 13 : Nota quod si Vassallus Advohet Regem Francie in Dominum, licet non sit, non perdit feudum de consuetudine, secus si alium dominum negando suum verum dominum.*

* **ADVOARE**, cui opponitur *Deadvoare*, Profiteri vassalli clientelam vel eam denerare, quod fori Gallici proprium esse vocabulum, colligitur ex Bulla Bonifacii VIII. PP. ann. 1300. in Bibl. reg. : *Non solum ea (feuda) ab eodem rege, ut prædictitur, recognovit; sed, ut Gallicano utamur vocabulo, Advoavit, immo etiam ea a dicto archiepiscopo et ecclesia Narbonensi Deadvoavit expresse.* Alia Bened. PP. XI. ex ead. Bibl. cot. 2 : *Amalricus se a Philippo rege Francorum tenere in feudum non solum recognovit, verum etiam juxta Gallicanum vocabulum Advoavit, eaque a te (archiepiscopo) ac prædicta ecclesia Narbonensi se tenere Deadvoavit.* Lit. Joannis reg. Fr. ann. 1355. tom. 4. Ordinat. pag. 721 : *Plures homines et feminæ dicti consanguinei (ducis Athenarum) suorum feodorum, retrofeodorum et gardiarum, qui eos deadvoaverunt, et se Advoaverunt et Advoant homines et feminas nostros de dicta jurata.* Pluris ibi. Hinc

* **ADVOATIO ET DEVOATIO**, Professio clientelaris et ejusdem negotio. Inventar. Chartar. reg. ann. 1482. fol. 186. v° : *Arrestum curiae Parlamenti pro domino Rege, contra Egidium archiepiscopum et Americum vicecomitem Narbonensem,... per quod mandatur eos adjournari super Advoatione vel Devotione.* De anno 1295. Vide supra Addonare et infra Deadvoare.

¶ **ADVOATIO, PROTECTIO, TUTELA.** Charta ann. 1383. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1590. C : *Associations, retentiones, Advoationes, aggregations, receptiones, etc.*

* **ADVOAMENTUM**, Tutela, protectio. Charta Milonis de Noerii ann. 1278. in Chartul. Pontiniac. ch. 62 : *Nos compellant ad observandum et complendum præmissa,.... absque Advoamento aliquicui domini alterius.* Gall. diceremus, *Sans avoir recours à un autre seigneur.* Sens *Avoul et sans reclamer d'autre seigneur,* in Libert. Jonvillæ tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 294. Quod eo sensu accipendum esse aperte docet art. 12. earum. Lit. : *Li dit habitant ne porront*

ne ne devront Avouer ne reclamer leur ne leurs biens, d'autre seigneur que de nous.

¶ **ADVOCAZ**, Advocatum postulare, vel sub Advocati patrocinio se ponere s'Advouer de quelqu'un. Charta Margareta Comitis Flandriæ pro Ecclesia Tornacensi ann. 1250 : *Ita tamen quod dictus Episcopus et successores sui nos et successores nostros Comites Flandriæ, qui pro tempore fuerint, si indiquerint auxilio, Advocabit, nec alium dominum secularis poterunt Advoare. Ubi Charta Walteri Episcopi Tornacensis ejusdem anni habet : Non possumus alium dominum sæcularem, quam illum dominum Comitem Flandriæ, qui pro tempore fuerit, Advoatum pro auxilio habendo postulare, vel etiam invocare. Vide Acta Murensis Monasterii pag. 22.*

¶ **ADVCARE**, Gall. *Aveer, in Assisiis Hierosol. cap. 189 : Quant gent à qui l'on a la dethe concue en Court, ou qui l'on prove, si comme ils doivent, veullent estre payés, doit venir devant le Seignor en Court, e prequerre au Seignor que il li fasse paier si come il doit par l'assise, si come dethe connue en Court de tel dethe que tel li connest; et le Seignor li doit respondre que il en fera valentiers ce que il devra par l'aveement de sa Court, que elle Avoe ce que il en fera; et la Court doit ce me semble Avoir de ce ens le Seignor que il mande semondre par trois de ses homes come Court celui ou celle qui la dethe connust, etc.* Cap. 257 : *Et la doivent assembler les plus anciens de la contrée, et toutes manieres de gens par qui ils cuident estre avées, etc.*

¶ **ADVOCATIA**, Officium Advocati. Vide infra post vocem *Advocatus.*

¶ **ADVOCATIO**, Vassallorum professio, Adven. Statutum Ludovicii Huitini ann. 1315. edit. a Pithœo cap. 4 : *Nec recipiemus novas Advoationes vassallorum seu hominum Ecclesiasticorum.* [Chartular. Matiscon. fol. 120 : *Ego Valterius in Advoacionem nepotis mei, qui in pueritia est dono ad Casam Dei mansum in villa Ciciaco.* Vide *Advocatio post vocem Advocatus.]*

* 4. **ADVOCARE**, nude pro Tenere. Charta ann. 1336. in Chartul. S. Aviti Aurel. : *Aliam vero medietatem, que contigua est et vicina memori, quod prefatus Petrus Advoat a rege, etc.*

* 5. **ADVOCARE**, Evocare, causam transference, Gall. *Evocuer, olim Advoquer.* Libertat. villæ de Podio Mirolii ann. 1369. tom. 5. Ordinat. reg. Fr. pag. 313. art. 11 : *Quod Senescallus Agennensis aut aliquis alias officiarius ipsas (sententias) non possit revoare nec ad se Advoare.* Lit. Caroli V. ann. 1371. ibid. pag. 426 : *Si donnons en mandement.... aus bailli de Senz et prévost de la Villeneuve,... que audit siege de la Villeneuve ne les appellent ou facent appeller, traire ne Advoquer en cas de ressort.* Lit. remiss. ann. 1392. in Reg. 143. Chartoph. reg. ch. 243 : *Le bailli de Rouen ou son lieutenant Advoquerent le cas par devant eux.*

* 6. **ADVOCARE**, In familiam admittere, inter familiares recipere, ut suum agnoscere. Eo jure potiebantur quædam ecclesiæ, quo sibi adoptabant homines, qui ea ratione nonnullis privilegiis gaudebant; ejusmodi sunt etiamnum, qui in ecclesiæ Remensi burgenses canonicorum nuncupantur. Charta

Philippi III. reg. Franc. super discordia inter comitem Blesens. et capitul. Carnot. ann. 1271. in Reg. 3o. Chartoph. reg. ch. 572 : *De numero advocatorum dictorum decani et capituli Carnotensis, ordinamus et dicimus quod ecclesia Carnotensis, seu decanus et capitulum Carnot. communiter possunt habere et Advocare usque ad decem advocatos et non plures; et quod nullus canonicus Carnot. habens vel non habens dignitatem, personatum aut officium in Carnotensi ecclesia qualecumque, valeat aliquem Advocare.*

* ADVOCARI, Pro *Advocato* haberi, pensationibus, quæ *advocatis* exsolvuntur, donari. *Charta Bartholomæi Laudun. episc. ann. 1148.* inter Probat. Annal. Premonst. tom. 1. col. 335 : *Allodium quod dedit Odo de Trebekum, in quo sibi nihil juris retinuit, nisi tertiam partem de commisso, quia ut advocatus Advocabitur. Vide infra Advoatia.*

* ADVOCARIA, Argumentum, probatio ducta, ut videtur, ex testium confessione; nisi sit *Dissidatio*, quæ scheda provocatoria fit. *Chartul. prioratus de Guilcio* fol. 11. r° : *Comes Goffredus.... affirmavit ex antiquo esse consuetudinem in Andecavensi regione, ut si comes Andecavensis fecerit castellum in medio quarumlibet parrochiarum terre sue, ecclesia ipsius castelli tantum de circumiacentibus parrochii olineat, quantum palliis, vel fossatum, aut alia firmatis illius castelli in circuitu occupaverit.... Post multos annos cum predicta contentio reaccensa esset, et inter se graviter monachi S. Albini et S. Sergii pro hac re disceptarent; tunc iste Isembardus placitum et iudicium, quod temporibus Goffredi Martelli comitis et Eusebi episcopi viderat et audierat, scut supra scriptum est, in publico iudicio enarravit, et *Advocaria* suam monachis S. Albini dedit, ut, si deinceps necesse fuerit, probare faciant.... Hujus Isembardi testimonii testes sunt Motbertus et Frotmundus de Viuaco.... Hujus rei quasi testis est etiam ipsius Isembardi *Advocaria*, quæ apud nos servatur. Vide *Advocamentum* in *Advocare* 3. et *Advocatio* in *Advocati*. Alia notio occurrit in *Advocati* pag. 112. col. 2.*

* ADVOCATA, Quæ causam alicuius consilio aut quovis alio modo, defendit. [** *Vocabularius variloquus* : *Dicitur de Maria Virgine.*] *Charta manumissionis Petri episc. Laudun. ann. 1377.* in Reg. 131. Chartoph. reg. ch. 12 : *Edelinam seminam nostram de corpore.... sub infrascriptis modis et conditionibus manumittimus per praesentes, videlicet quod de cetero tanquam *Advocata* vel procuratrix, seu alio modo quocumque contra nos, successores nostros episcopos, vel ecclesiam nostram Laudunensem alicui alteri publice vel occulte, consilium, auxilium, vel patrocinium, aut juvamen dare ac etiam impetriri non possit. Vide alia notio in *Advocati* pag. 111. col. 1 et 3.*

* ADVOCATALIS, Vide infra pag. 113. col. 3.

ADVOCATI Ecclesiæ, qui jura, bona, et facultates Ecclesiæ tutebantur, quibus id muneris conferebatur, ut essent qui in publicis judiciis eorum causas defenderent, et actoris vel rei partes agerent. Hos tum primum post Consulatum Stilionis institutos innuit Synodus Carthaginensis [Muratorius monuit esse Milevitæ

nam II.] can. 99. *pro causis Ecclesiae* : quia ut est in Chronico Mosomensi, *Ecclesia semper justo Advocato contra malignantes opus habet.* Atque deinceps statutum a summis Pontificibus et Principibus, ut Episcopi, Abbates, et Ecclesiæ *Advocatos* sive *Defensores bonos* habere, in Concilio Romano sub Eugenio II. PP. Moguntiac. cap. 50. Duziacensi I. pag. 225. Edit. Celloti, in Capitul. ex Legi Salica et Lombarda cap. 14. [** Capit. Aquisgr. ann. 813.] in Lege Longobard. lib. 2. tit. 47. § 7. 5. 6. 9. etc. [** Ludov. Pii cap. 56, Lothar I. cap. 7, 10 et 96.] Atque hi quidem non una *Advocati* appellatione, sed ex variis sibi injunctis munieribus, diversis etiam subinde nominibus donati leguntur. Nam et

Defensores passim nuncupati, quod ad Ecclesiæ *defensionem* et tutiōnem diligenter. Carolus M. in Cap. ann. 769. editis a V. Cl. Steph. Baluzio cap. 1. sese regni Francorum rectorem et devotum sanctæ Ecclesiæ *Defensorem* atque *adjudicem* indigit, ubi in variis diplomatis *Advocatus* inscribitur. Gregorius IX. PP. in Epistola ad Fridericum II. Imper : *Cum Advocatus Ecclesiæ intelligi debeat, quod Defensor; si Defensoris omittis officium, nomen improprie retines Advocati.* [** Ejusdem Frid. II. Imper. Tractat. pacis cum Innocentio IV. PP. ex Matth. Par. ap. Pertizum Monum. leg. Germ. vol. 2. pag. 350 : *Jura nostra que habemus et habere debemus in Marchia et Ducatu, et alia terra quam ecclesia tenet, videlicet cabalcata et parlamento, mercato et procuratione, que nos tamquam Advocati, patroni et defensores ecclesie habere debemus.*] *Advocati* sive *Defensores*, in Concilio Moguntino, in Actis Murensis Monasterii pag. 4. in Vita S. Emerani apud Canarium, in Testamento Widradi Abbatis Flaviniacensis sub finem, in Testamento Hadoindi Episcopi Cenomanensis apud Brissonium lib. 7. Formul. in Lege Bajuvar. tit. 1. cap. 1. in Capitul. Caroli M. lib. 5. cap. 2. [** Karolomanni capit. ann. 742. cap. 5.] 31. [** sive potius 33, epitomatum ex Concilio africano cap. 42] 40. 234. [** lib. 7. cap. 392] in Capitul. Caroli Calvi tit. 40. cap. 2. [** ann. 874, ubi canon supra laudatus Capitulum concilii Carthaginensis dicitur] apud Monachum Sangall. lib. 2. cap. 15. Aimoinum lib. 4. Histor. Franc. cap. 34. Hariulfum lib. 4. cap. 12. Dudonem de Actis Normann. pag. 96. 104. Ademarum Cabanensem pag. 171. Udalricum in Praefat. ad lib. 1. Consuetud. Cluniac. in Chartis variis apud Beslium in Episcopis Pictaviens. pag. 17. 18. Miræum in Donat. Belgic. lib. 2. cap. 52. Justellum in Hist. Arvern. pag. 19. Hemereum in Augusta Viromand. pag. 96. etc.

Deinde quod Ecclesiæ causas agerent et curarent, *Causidici* interdum nominati, ut in Bulla Urbani II. PP. de qua mox, et in *Charta Rodulphi Aquitanorum* atque Burgundionum Regis apud Justellum in Hist. Turenensi pag. 16 : *Qualem communiter munburdum et Causidicum habeant.* Ubi Munburdi iidem sunt qui *Tutores*, quomodo appellantur in *Charta Henrici Ratispon.* Episc. in Metrop. Salisburg. tom. 3. pag. 250. *Tutores et Actores*, quod Ecclesiæ tutelam suscipiant. Atque ut

Pastores res Ecclesiasticas curant, ita ii Ecclesiæ res seculares; unde *Pastores laici* appellantur in Tabulario Tutelensis Ecclesiæ : *Cernentes Monachi privatos se esse Pastore Laico, qui honorem illorum defensaret, petierunt sibi Bernardum Vicecomitem Torenæ, ut defensaret, etc.* Quo sensu *Pastores Ecclesiastici* appellantur in Epistola Nicolai PP. ann. 868. apud Loiselium in Historia Bellovacensi pag. 240.

Ejusmodi Ecclesiæ *Advocati* ex ordine erant *Scholasticorum*, id est, *Advocatorum*, qui in actu erant, vel in munere defensionis causarum, ut est in Codice Canonum Africani. cap. 97. Nam Ecclesiæ suos antea *Defensores* habebant, sed ex ordine Ecclesiastico, ut satis indicat idem Codex : qui etiam *Oeconomi* appellabantur, cum rerum et facultatum Ecclesiasticarum iis cura incumberet. [Illustres fuere in primis Ecclesiæ Romanæ *Defensores*, quorum nomen et munus primus omnium Summorum Pontificum Innocentius I. refert in Epist. 41. Vide Constantii notas ibid. tom. 1. Epist. Pontif. Post Innocentium de iisdem *Defensoribus* meminit etiam Zosimus PP. Epist. 9. ad Hesychium.] Atque inde *Defensorum laicorum* origo manavit, cum alias Clerici laicorum fors terere, ei litiis causisque vacare vetarentur. [Hinc in *Charta Philippi Augusti* ann. 1194. pro Communia Attrebensi : *Nullus Clericus adversus laicum hereditatem petere potest, nisi per Advocatum suum.*]

Postmodum vero id munii attributum, non viris *scholasticis*, sed militari bus ac potentioribus, ut essent qui non lingua duntaxat, sed et armis jura tuerentur Ecclesiæ, quarum protectionem in se recipiebant. Olim enim non habebant castella et arcis Ecclesiæ *Cathedrales*, nec incedebant Pontifices loricati. Sed nunc propter abundantiam temporalium rerum, flamma, ferro, cæde possessiones Ecclesiæ Prelati defendunt, quas deberent pauperibus erogare. Verba sunt Guidonis Abbatis Clarevallensis, apud Baluzium lib. 2. Miscellan. Ita Ecclesiæ Romana Longobardorum tyrannide oppressa Reges Franciæ et Imperatores Occidentales sibi in *Advocatos* delegit. Vita Caroli M. de eodem : *Quem postea Roinani elegerunt sibi Advocatum S. Petri contra Reges Longobardorum. Pipinus in veteri membrana apud Baronium ann. 761. n. 18. Rex Francorum et Defensor Romanus nuncupatur. Sic apud Ditmarum lib. 6. Henricus II. a Benedicto PP. corona donatus : Advocatus S. Petri meruit fieri. Chunradus Imperator apud Browerum lib. 3. Antiqu. Ful. cap. 17. Romanorum Rex et Advocatus Pacificus dicitur, ut apud Radevicum, Fridericus I. Sacrosanctæ Ecclesiæ Romanae Defensor.*

Et si hæ Regiæ tutelæ Romanam Ecclesiæ potissimum spectasse videantur, quæ viris potissimum indigebat ad repellendos validissimos hostes; cæteræ etiam, quæ sub ipsis Principibus suorum interdum hostium et usurpatorum patebant injuryis, *Advocatis* pariter opus habuere, qui et vim vi repellent, et si jure agere necesse esset, pro iis responderent. Henricus Rex Fr. in Charta ann. 1058. ex Tabul. Fossatiensi [** tom. 11. Hist. Franc. pag. 596] :

Quidem noster miles Guillamus nomine Castri Corboili suggestit nobis ac deprecatus est nostram clementiam, ut ei concedere dignaremur ea, quæ quandam bona memoria Comes Burchardus nomine in canobio S. Marie sanctique Petri Apostoli Fossatensis Ecclesie, temporibus avi nostri Hugonis Francorum Regis habere videbatur. Nos vero, licet inviti agamus, hujus tamen nostri præcepti auctoritate manifestamus, quomodo vel qualiter ei concedimus: ut enim a nostris majoribus comperimus, jam dictus Comes Burchardus nihil aliud ab avo nostro jam dicto Hugone de ipso loco habuit, neque tenuit, nisi ut providentiam atque defensionem adversus hostes et inimicos sanctæ Dei Ecclesie, atque pervasores prædiorum ipsius loci haberet, et ut ipsum locum sublimare atque ditare terrarum suarum beneficis atque possessionibus liceret. Eadem ergo ratione præscripto Guilelmo concedimus, etc.

Primitus autem eligebantur *Advocati* in præsentia Comitum ab ipsis Episcopis et Abbatibus, ut est in Lege Longobardorum lib. 2. tit. 47. § 1. 2. 4. 7. [** Caroli M. 22, 55, 64; Ludov. Pii 46; Lothar. I. 10.] cuius moris extat diploma apud Ughellum in Italia sacra tom. 7. pag. 1419. Quæ quidem sibi *Advocatos* deligendi facultas Ecclesiæ induita a Regibus et Principibus passim legitur in veteribus Tabulis, cum hac formula, quæ habetur in Charta Caroli Reg. pro Frotario Arch. Burdgalensi, et Ecclesia S. Juliani in Comitatu Brivateni, in 1. vol. Memorial. Camere Computor. Parisiens. fol. 39: *Licet eis qualemcumque sibi sua sponte elegerint Advocatum habere: ipsumque Advocatum nemo præsumat temerario ausu distringere, sed nostro coram Comite Palati res jam prelibati Martyris, videlicet. S. Juliani, absque aliquis inquietudine, vel morarum dilatatione, licet inquirere, etc.* [Charta Henrici III. Imper. ann. 1056. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 443: *Et ut Abbas suos *Advocatos* habeat licentiam statuendi, sine Regis præsentia, in cuiuscumque Comitis mallum voluerit.*] [** Sententia Friderici I. Imp. ann. 1180 ap. Pertz. 1. 1. pag. 164: *Judicatum est quod Episcopus (Basilensis) vacante sibi cuiuscumque loci *Advocaciam* vel in manu sua quancumque vult tempore retinet vel alii cuicunque dare.*] Alias ejusmodi videre licet in Historia Episcop. Bremensis pag. 120. in Chronic. Abbatum Laubensium pag. 605. in Actis Murensis Monasterii pag. 16. 17. 18. in Chron. Laurishamensi pag. 73. in Chron. Montis-Sereni pag. 147. in Privilegiis Ecclesiæ Hamburgensis pag. 151. 155. apud Miraeum in Notitia Ecclesiast. Belgii cap. 87. 101. in Diplomat. Belg. lib. 2. cap. 35. in Codice Donat. piar. cap. 72. in Spicilegio Acheriano tom. 12. pag. 106. apud Ughellum tom. 2. pag. 108. Justellum in Hist. Turenensi pag. 16. Nicolaum Zylleum in S. Maximino part. 2. pag. 27. 29. in Metropoli Salisb. tom. 1. pag. 245. tom. 2. pag. 247. 255. tom. 3. pag. 285. in Hist. Guineensi pag. 46. etc.

[* At vero cum penes abbates et monachos erat facultas eligendi *advocatos*, eadem auctoritate summorum Pontificum Principum illis nonnumquam indultum legitur, ut eosdem ab officio removere possent. In exemplum sit Bulla Lucii II. PP. ann. 1143.

iater Probat. Hist. monast. S. Emmer. Ratisbon. pag. 141: *Advocatus sane, qui utilior esse videtur, ab abbate et fratribus instituatur; qui si postmodum monasterio et fratribus inutilis fuerit, remoto eo, alter preficiatur.* Quod in Charta concessæ advectionis etiam inserebatur. Charta ann. 1282. ibid. pag. 236: *Si autem statuta supradicta nos et liberi nostri.... in aliqua parte fuerimus transgressi.... licebit domino abbati.... alium eligere *Advocatum*, qui prefata prædia tueatur.*

Interdum petebantur *Advocati* ab ipso Rege, seu Principe, a quo deligebantur, ut est in Capitulis Caroli M. lib. 5. cap. 31. [** 33] lib. 7. cap. 308. [** 392] vel ab ipso ultra dabantur, ut est apud Aimoinum in Vita S. Abdonis Floriac. cap. 16. in Chronicō Gemblac. pag. 121. in Chronicō Besuensi in Chlortario, in vett. Tabulis apud Doubtlettum pag. 723. in Hist. Guinensi pag. 263. in Hist. Beneharn. pag. 248. in Codice Donat. piar. cap. 76. [in Diplomate Lotharii II. apud Marten. tom. 2. 1. Ampliss. Collect. col. 100.] etc. Vel denique ab ipsis Episcopis, ut in Chronicō Senoniensi lib. 2. cap. 5. Interdum a summo Pontifice, ut in Diplomate Leonis IX. PP. apud Gretserum in libris de Cruce pag. 262. Sæpe denique Ecclesiārum fundatores ipsi earum *advocaciam* sibi et posteris reservabant, ut in Chronicō Montis-Sereni ann. 1127.

[* Charta Henrici imperat. ann. 1018: *Sed hæc vero erat traditionis adjectio, ut in eorum (fundatorum monast. Florin.) propria semper de proximo in proximum, post mortem cuiusque, adveniret *Advocatio*; si autem hæredum extirpatio continget, neminem fieri *advocatum*, nisi quem ipse abbas eligeret.*] [** Charta Adelogi Episcop. Hildens. ann. 1174. ap. Lauenstein. in Hist. Dipl. Ep. Hild. part. 2. pag. 261: *De Advocacia vero monasterii idem decernimus, ut quo ad usque prenotati vixerint fundatores regimēnū tūtū sive defensionis quisque pro donationis sua jure obtineat.* Insignis in hanc rem est charta Ottonis I. Imp. ann. 952. ap. Seibertz. in Histor. Duc. Westphal. pag. 9: *Ea scilicet ratione illi (Hoholdus comes et fratres) prenotatum de sua proprietate.... construerunt monasterium, quatenus predicta Wicpurahc (soror fundatorum) illud ecclesiastico possideret jure, usque ad vitam illius obitum, et postea quandiu in eodem monasterio de ipsis ante dicti Hoholdi progenie, aliqua hujuscemodi honoris digna inveniatur, nequamquam alia eligatur. Ac si nulla.... de eadem geneloa in eodem monasterio ad prefatum honoris promovetur gradum femina, tunc potestatem habeant de alia inter se nutrita stirpe eligendi abatisam.... Proinde sanccimus, monasterium quod jam in nostrum suscepimus tutelam, ut nullus judex publicus nec aliquis ex judicaria potestate illud ingredi aliquid judicinariae potestatis exercenda in villis aut aliquibus locis prefata collatis ecclesiæ habeat potestatem, vel in futuro conferendis, nisi ipse Hoholt quem *Advocatum* usque ad vitam ejus discessum et post illius obitum, si habet filios, filium, si non habet, fratris ejus filium et sic dum seculum fiat de illius germine fore disposimus *Advocatum*; et nec illo, nec aliquo homini potestativa constrictione adquisitum nullum inde conficiatur*

servitum. In charta ann. 1014 (ibid. pag. 25) Heribertus Colon. Archip., non immixto dicit Hoboldi progeniem hoc monasterium tenuisse semper libero usi arbitrio sicut propria possidentes. Mildiguadis vero, ultima ex fundatorum gente abbatissa, congregacionem cum manumissione *Advocati* sui Sikkonis Comitis, accipiente eam nostro (Archip. Colon.) *Advocato* Tiemone nostre metropolitos tradidit mundiburdio etc.]

In primis autem observandum, quod in capitulis ex Lege Salica et Guenbata [** ann. 813.] cap. 14. cavitur, ut *Advocati* habeant in illo Comitatu, in quo sunt Ecclesiae, propriam hæreditatem.

Ad hoc igitur *Advocatos* habere jussi sunt Episcopi, Abbates, et Sacerdotes, quia cum ii secularia placita adire veterantur, si quid querere aut in jure respondere necesse haberent, id per *Advocatos* facere posset, ut est in Codice Canonum Afric. cap. 97. in Concil. Mogant. cap. 12. in Lege Longob. lib. 3. tit. 1. § 11. [** Carol. M. cap. 99; Capit. add. ad leg. Longob. ann. 803. cap. 12 ap. Pertz. vol. 2. pag. 110] et alibi passim. [** Vide Eugenii II. PP. Concilium Romanum ann. 806, art. 19 et 20. ap. Pertiz. Monum. Germ. leg. vol. 2. append. pag. 16.] Ita apud Anonymum de Festo restitut. imagin. pag. 74: *Propter hanc ratiōne p̄sonālē ai p̄vōcātā eāq̄e r̄t̄ autēm cōt̄rōp̄s, questurā de Drungarii vigilie rāpīnia.*

Deinde cum legibus cautum sit, ut nemo Clericorum jurare præsumat, et in prima litis contestatione iuris iurandum calumnias omnes principales personas subire teneantur, ut hoc officium *Advocatis* suis delegare possint, sanxit Lex Longobard. lib. 2. tit. 47. § 8. 11. [** Lothar. 1. 18. Henrici II Imper. 1. Pipini 7, ubi cum codice Estensi legendum esse *Laicus aut clericus* quod Baluixius habet, recte monet Murator. ad buac locam et Antiquit. Ital. vol. 5. col. 276.] lib. 3. tit. 32. § 1. [** Pip. 7.] Sed et eadem Lex lib. 2. tit. 47. d. § 8. singulus Episcopis, Abbatibus et Abbatissis concedit, ut duos *Advocatos* habeant, unam qui causam pro curet, alteram qui sacramenta deducat.

Intererant igitur Comitum placitis, et ut patroni, Ecclesiārum suarum iura tuebantur. Hincmarus Laudun. ad Remensem: *Et ideo legaliter et regulariter eas (res) cum ceteris mansis ad Pauliacum pertinentibus per sex menses possedi, donec idem Augurius regia potestate ipsas obtineat, non *Advocato* meo ad mallum, ut publice se habent leges, pro rebus ipsis manuera. Adde in eandem sententiam Adrevaldum lib. 1. de Mirac. S. Benedicti cap. 24. 25. 28. Chronic. S. Vicentii de Vulturno lib. 2. pag. 690. 691. et Chartas veteres apud Bignonum ad Marculfum, et Duchesnum in Hist. Vergiac. pag. 19. 31. 112. Justellum in Hist. Turenensi pag. 11. Perardum pag. 33. 34. 35. Ughellum tom. 5. pag. 278. 1489. tom. 7. pag. 1296. 1488. Beatum in Ductibus Aquitan. pag. 176. etc.*

In distinctionibus ac alienationibus rerum Ecclesiasticarum requirebatur eorum consensus, ut colligitur ex Joanne Sarriensis Epist. 6. et 10, eti hoc loco *Advocati* videntur iidem, quos hodie *Patronos* vocamus; vel saltem eorum interventu has

factas constat ex Chron. Laurisham. pag. 68.

F Abbates, atque interdum Episcopi sine Advocati consilio et assensu non elegebantur, ut videre est in Privilegio Rudolfi Episcopi Halberstad. anni 1147: *In eligendo Abbatem juxta religiosorum virorum consilium assensu et consilio Advocati liberam esse fratibus electionem decernimus. Ibidem: Eadem die primus Abbas ejusdem nova Cella Burchardus a multis religiosis viris in presencia Domini Episcopi Rudolfi venerabiliter institutus est, assensu et consilio et petitione Advocati Comitis Burchardi.* [** Patroni Ecclesiarum qui presentandi jus exercabant, Advocatorum nomine designantur in Decret. Greg. IX, lib. 3. tit. 38. cap. 6 et 24. Vide infra Advocatus, Patronus, pag. 112. col. 1.]

Si donationes aut restitutions fierent Ecclesiis, eas illi ratis habebant, ut est in Privilegiis Ecclesiae Hamburg. pag. 168. et in Tabulario Persiacensi apud Perardum pag. 23. [** Antiquitus traditiones siebant in manus Advocati. Vide codicem traditionum Juvaviensem. Charta Ruothildis Palaciensis Monaster. Abbatissae ann. 989, ap. Hoferum in Diario diplom. vol. 1, pag. 529: *Tradidit itaque ea absque ullius controversia per manum Sigibodenis, Advocati mei, quae etiam sunt recepta per manum Advocati ipsius loci Rorici, adstantibus etc.* Sæpius vero inter testes leguntur advocatorum nomina, ut in Dipl. Gandavensi sec. XI. ap. Warnkœnig Hist. Jur. Flandriæ, vol. 3. p. 133. Ibidem pag. 158. in dipl. Brugensi ann. 1271, *solemnitates venditionis, verptionis et effestuationis* fiunt in manus D. Popponis, monachi dicti Ecclesie ad opus ipsius Ecclesie.]

Advocatorum etiam munus erat Monasterii bona ab omni rapina et in debitis exactiōibus illæsa conservare; ut est in Charta Eberti Bambergensis Episcopi in Metropoli Salisburgensi tom. 2. pag. 29. [Præceptum Pipini Aquitan. Regis ex Tabulario S. Florentii: *Et sicut res fiscorum a nostris defenduntur atque inquiruntur Advocatis, ita et res ejusdem Monasterii ab Advocatis propriis defendantur seu adquirantur.*]

Eorum denique consiliis Abbates utebantur in majoris momentis negotiis, ut est in Chronicō Laurisham. pag. 74.

Postmodum vero Advocati, qui ad hoc primo instituti erant, ut in Comitum placitis ac malis jura Ecclesiarum, tanquam Patroni, tuerentur; ipsimēt iudicia exercevere, jusque dixerūt Ecclesiarum suarum vasallis. Ter autem in anno, quemadmodum Comites, placita sua seu mala tenebant, que tria generalia placita, dicuntur in Charta Adalberonis, Episcopi Metensis ann. 1065. apud Meurissium. Charta Henrici IV. Imp. ann. 1114. in Actis Murensib. pag. 12: *Et ter in anno, si necesse fuerit, aut in ipso loco, aut ubicumque vel quandocumque Abbatis vīsum fuerit, invitatus ab illo veniat, et ibi placitum justum pro causis et necessitatibus Monasterii rite peragat.* Alia Henrici Palatini Rheni ann. 1093. apud Mirum in Diplom. Belg. lib. 2. cap. 35: *Nunquam ad publicum placitum considerbit, nisi a fratribus, si res ita poposcerit, invitatus fuerit. Cum invitatus fuerit, serviantur ei*

quod honori ejus sit congruum, etc. Charta Henrici II. Imp. ann. 1023. apud Nicol. Zyllesium: *Nullumque placitum preter tria jure debita in Abbatia tenere presumant.* Charta Conradi Imperat. ann. 1145. pro Monasterio Marsnensi: *In talibus placitis generalibus quotannis servitum determinatum, tertiam partem pecunie in tribus placitis generibus acquisite, recipiet Advocatus.... de redditibus S. Remigii per villicum et scabnum placitabit Prepositus sine Advocato. Si effusio sanguinis seu banni infractio, seu latrocinium infra alodium emerserint, placitare non poterit Prepositus sine Advocato, et exinde tertiam partem recipiet Advocatus.* Fulcardus Abbas Lobensis in Epist. ad Henricum Imp. queritur, quod in villis sui Monasterii, *in aliquibus quatuor, in aliquibus tres, in aliquibus etiam septem* sint Advocati, qui preter tres generales placitos, quandocumque volunt, ibi sigillatim placitant. Charta alia Adalberonis Archiepiscopi Hamburgensis: *Tribus etiam annuatim diebus ad placita sui Advocati ex condito veniant, et bannum pro qualibet suo commissio tantum quatuor solidis redimant.* [Quo vero anni tempore tria hæc tenerentur placita docet Constitutio Leduini Abbatis S. Vedasti Attrebat. ann. circiter 1020. apud D. Brussel tom. 2. Tract. de Usu Feud. pag. 789: *Homo de generali placito tria placita debet in anno; unum, sexta feria post Epiphaniū; aliud, sexta feria post octavas Paschæ, tertium, sexta feria post festum S. Johannis Bapt.* Quod pro locorum diversitate variare potuit.] [** Bis in anno in dipl. Heusdorff. ann. 1255 in Thur. sacra pag. 344: *Quod Advocatus habeat duo iudicia, quæ Voitstding a vulgo nominantur, unum in octava beatæ Walpurgis, reliquum in octava Martini, et quod indicare debeat sine capione, que varie volgari nominatur, et hec indicabit: effusionem sangwinis, homicidium, furtum, rapinam, incendium nocturnum.]*

F Non tam in Advocatis erat ut ad libitum suum placita teneret; modo enim in Charta Henrici Palatini Rheni ann. 1093. legebamus iis prohibitum fuisse ne id agere tentarent, nisi invitati ab Ecclesia cuius erant Advocati. Idem confirmat Diploma Lotharii II. ann. 1137. pro Stabulensi Monasterio apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 100: *Ubi vero Abbas cum suis ad justitiam faciendam non sufficerit, si Advocatus petitione Abbatis, quia alter numquam debet, venerit, tertiam portionem de his, quæ ex illa duntaxat justitia accrescent, habebit.* Eadem verba repetit Couradus II. in Diplom. ann. 1138. ibid. col. 104.

Ne porro gratis placita ista tenere videbantur Advocati, concessa iis est, ex recepto us, tertia pars bannorum, seu multilarum, quæ in reos et injuste litigantes decernerentur: ita tamen ut nihil præterea exinde possent exigere, cum partes duas aliae in usus Ecclesiae cederent; quæ quidem tertia bannorum pars judicium semper fuit in multis judicariis, ut constat ex Lege Bajuvar. tit. 2. cap. 16. Eberhardus Archiepiscopus Saltzburgensis in Chronicō Reichersbergensi, ubi de Advocato Saltzburgensi: *Qui videlicet de beneficio principalis Advocatie sibi collatæ, prædictum Cœnobium (Reichersbergense) sine omnigravamine defendat,*

contentus nimurum justitia trium bannorum, quorum duo in usum Præpositi et Fratrum, tertium in usus ipsius Advocati cedat. Charta Caroli M. pro Monasterio Augiensi apud Nauclerum generat. 27: *Insuper statuimus atque jubemus, quicquid placitando ibidem acquirat (Advocatus) tercia parte... sibi renta, duas Abbatii reddat, etc.* Alia Friderici II. Imper. ann. 1193. pro Monasterio S. Quirini Tegerneseensi: *Et tercia pars bannorum sit Advocatorum, duæ partes sint Abbatis et Fratrum, Wergelda Abbatis et Fratrum sit, et mancipium pro mancipio.* Charta Henrici III. Imp. ann. 1056. apud Nicol. Zyllesium: *De bonis autem, que (in) Advocatorum placitis publicata fuerint, due partes Abbatis, tercia vero pars in eodem tantum anno rerum et frugum Advocatorum erit, postea vero nihil ad eos pertinet, quid Abbas inde disponere velit.* Vide Agidium Gelenium in Colonia pag. 68. 69. 85. 86. 87. [et Diplom. Lotharii II. et Conradi II. paulo ante laudata.]

Hinc passim Tertiæ banni Advocatorum mentionem fieri observare est in veteribus Tabulis, in Chronicō Reichersp. pag. 200. 214. in Actis Murensis Monasterii pag. 22. in Chronicō Hirsaugiensi ann. 1075. in Metropoli Salisburgensi torn. 3. pag. 239. 244. 308. 312. 399. et alibi non semel: quæ quidem tertia bannorum pars, *Tertius denarius* dicitur in Gestis Abbatum Laubiensium pag. 603. in Charta Ludovici Comitis Lorenzii ann. 1155. apud Chiffletum in Vindiciis Hispanicis pag. 39. in Charta Adalberonis Episcopi Metensis apud Meurissium, et Miræum in Cod. Donat. Piar. cap. 54. et in Chronicō Mosomensi pag. 660. *Tertia pars pecuniae in generalibus placitis acquisitæ,* in Charta Henrici Imp. ann. 1145. in Cod. Donat. Piar. cap. 95. *Tertia pars compositionum,* in Charta Henrici Ratisponensis Episcopi ann. 1138. in Metropoli Salisburgensi; *Tertia pars legum,* in Diplomate Caroli M. apud Doubletum pag. 723. si tamen genuinum est; denique *Tertia pars emendarum,* in Chronicō Senoniensi lib. 2. cap. 5.

F Preter tertiam partem emendarum, seu, ut aiebant, eorum quæ placitando acquiruntur, Advocatus de singulis mansis annuum præstationem solebat exigere, quæ varia erat pro locorum diversitate. Charta Rudolfi Episcopi Halberstad. anno 1147. legitima Advocati recenset jura, his verbis: *Quid autem juris in bonis Ecclesiae Advocatus habere debeat, præsentí scripto commendare dignum duximus, ne vel Advocato, quod sui juris est, postmodum subtrahatur, nec quicquam præter statutum ab hominibus extorqueatur. De singulis mansis duo maltra frumenta et unum anserem Advocatus singulis annis recipiat hac conditione, ut in legitimi placitis suis homines sub observatione quadam, vulgo dicta Vara, astare et responderem non cogat.* Ab hoc autem statuto omnes mansi, quos fratres in Dominalibus suis in Elversdrop et in Ludeslave excolunt, et bona Ministerialium excipiuntur. In majoribus vero excessibus homines deprehensi sub observatione respondeant. Ex omnibus que placitando acquiruntur, due partes Abbatii, tria vero cedant Advocato. Ubi tria pro tertia. [** Cæsarius in Registr. bonorum Ecclesiae

Prumiensis cap. 29 : *Comes de Viana* (ecclesiae Prum. Advocatus) nihil ibidem præter servitium, quod et a predecessoribus nostris indulsum est, quod Vogtdinest appellatur et tertium partem placitorum sive satisfactionum debito modo... deberet percipere.]

Adde quod aliquot e terris quas incolitas invenient colere et fructus percipere poterat. Charta Hugonis Archiep. Se non. de advocatione de Balneolis ex Tabul. S. Germani a pratis : *Advocatus quoque si supra viam Trecensem terram inveniret vacuum, sine fimo scilicet aut cooperatione, [** leg. carroperatione] ibi corvadas quas in villa habet mittet, non alibi, nec alias ibi mittet currugas nisi corvadas; quando vero terram sicut dixi corvadas coluerit, decimam totam et medietatem terratici Monachis dabit.*

Nihil tamen in prædiis, quæ Fratribus alendis erant addicta, capiebat Advocatus teste Adalberto III. Episcopo Metensi in Charta ann. 1065. apud Miræum tom. 1. pag. 61. edit. 1723. Ibi enim explicans jura ad Advocatum et Subadvocatum Monasterii S. Trudonis pertinentia, ait : *Qui Sacramento adstricti nominatim protulerunt, quasdam curtes esse in ipsa Abbatis, id est, Burlon, Lare, Mere, Wilre, Kirchein, Staden, Halmale, in quibus nunquam meis prioribus aliquid juris concessum est Advocato; quia eadem stipendiis adscriptæ Fratrum, nulli alteri obaudire debent, quam Preposito et ejusdem Monasterii Cellerario. Vide infra Advocatio et Jus advocati.*

Tenebantur præterea Ecclesiarum Præsules, dum hæc obirentur placita, Advocatis et eorum famulis certa ac definita præbere cibaria. Charta Henrici III. Imp. ann. 1066, pro Monasterio S. Maximini Trevirensis, apud Nicol. Zylleum : *Et quicquid ibi placitando acquisierint, duæ partes Abbatis, tertia ipsorum (Advocatorum) erit, eadem vero die Abbas ipsi Advocato, quicumque est, servitum dabit, duos scilicet modios panis, frinskingos 4. ovinos, et amam unam vini : si amplius habere voluerit, de placito habebit. Jura Bambergensia Ecclesiae pro Advocatio, in Metropoli Salisburgensi tom. 3. pag. 50 : Insuper pia memorie Eberhardus Episcopus, præter justitiam, causa majoris benevolentiae constituit ei servitum ad Placitum suum; scilicet duos modios triticæ, vel ducentos panes, 2. porcos, quorum unus valeat 20. nummos, alter 25; 10. gallinas, 20. caseos, 10. ova, 2. urnas vini, 4. urnas cerevisiae, 6. modios pabuli : hoc servitum datur ei in Oesterhoven diebus placi sui.*

[** Hæreditates vacuae alienigenarum interdum spectabant ab Advocatos. Charta Adelheidis Abbat. Gandersheim. ann. 1188 in Harenbergii hist. Gandersh. pag. 131 : *Exviis defunctorum, eorum videlicet, qui veri adventitii vel veri exiles fuisse probantur, legitimis heredibus, si tamen ipsi eas ante evolutum annum et legalem diem petiverint, Advocatus exhibebit. Heredibus autem infra annum non parentibus illas ad jus Advocati pertinere consuetudo permittit. Statuta Susatensia anni 1120 in Seibertii Histor. ducat. Westphaliz pag. 50. Docum. art. 13 : Preterea juris Advocati est hereditatem accipere Frisonum et Gallorum.]*

Sed nullibi magis singillatim Advocatorum officia et jura declarantur, quam

apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 4. pag. 202. in Charta ann. 1. 56. Quocirca chartam integrum hic esribendam duximus : *In nomine Sanctæ et individua Trinitatis, ego Ottaker Marchio de Styre etc. Unde et ego presentibus ministerialibus meis antiquioreorum*

de jure Advocati studiose requisivi; et ipsis seriatim disserentibus, sicut avus meus Marchio Ottaker ab ipsa loci fundatione constituit, et proavis meus Marchio Lupoldus postmodum diligenter firmavit, ita demum instantे necessitate, imo compellente divino timore, et ipse perpetua necessitate roboravi. Hæc sunt autem, quæ ad jus Advocati seniorum nostrorum judicio inventa sunt pertinere. Ter in anno, id est, bis tempore graminis, semel tempore feni placitum suum debet habere, et hoc de clamatione vel notificatione illius preconis, quem sibi Abbas vel potens ejus... nuncius debet ad latus ipsius Advocati sedere, et de omni manuum compositione, sive pugnæ, sive furti due partes ad Ecclesiam respiciunt, tertia ad ipsum etc. Illuc si ibi prandere vult, comportent rusticæ circumpositi, quo convenienter serviatur ei, si tamen ita advenit, hoc est, cum paucitate simul venientium, quo id possit fieri sine gravamine pauperum; sin alias, jejunus abscedat. Si servus Ecclesiae occidetur conservum suum, stemma ex integro Ecclesiae restituatur, etc. De subsequenti vero commendatione due partes ad Ecclesiam, tertia ad Advocatum pertinebit. Si de cæteris quispiam servum Ecclesiae occidetur, restituto itidem stemmate, subsequentis compositionis duæ partes sunt Advocati, tertia Ecclesiae, etc. De Prebendariis curiæ omnino se non intromittat, quidquid excesserint. Ea solummodo judecat et corrigit, quæ sine ejus auxilio ipsi vel voluerint, vel nequerint. Cellam Monasterii Advocatus, nisi orationis causa intrare non habet. Si servus Ecclesiae non conservam vel illicitam duxerit in conjugium, nihil pertinet ad eum. De Adjutoribus vel Vicariis, quos Subvocatos (l. Subadvocatos) dicunt, in æternum non cogitet. Curiam unam ad Birchæ et duos mansus ad Hulewaren et decimam ubi fluvius Rubinæ in flumen Anesum cadit, pro jure Advocati de Ecclesia tenet. Unde potest etc. Hæc que dictasunt de alio qualibet jure suo causari omnino non habet.

[** Præceptum generale de juribus Advocatorum anno 1104 in Conventu Ratisponensi, præsente Henrico Imp. III. datum, apud Peritzum Monum. Germ. legal. vol. 2. pag. 62 : *Statutum est ut ad placitum cuiuslibet Advocati pertinentes semel in anno, quando præceptum fuerit, omnes certis in locis convenienti, ibique in servitum suum plus non exigant nisi duos modios triticæ et duos porcos, tres cados vini et medonis, decem cados cervisiae et quinque modios avenæ. Ut autem ea quæ ad usum fratrum pertinent minus distrahanter, hæc subscripta in usus Advocatorum sunt deputata, videlicet tertia pars bannorum et satisfactio temeritatum, ita tamen, ut si qua dispendia res fratrum patiuntur, primo eis sua restituantur. Wrigilda fratrum sunt et mancipium pro mancipio. Præterea si prælati ecclesiae aliqua necessitate cogente damnum sibi vel rebus suis illatum salvo ordine suo recuperare non valuerint, ipsos Advocatos in competentem locum advocent, ubi causas queritorum diligenter discutiant, nichilque ibi ab eis vel ab eorum*

colonis quasi sub justicia exigant, sed cum caritate hoc quod eis impensum fuerit accipiunt. Monendum, hic non agi de tribus platicis certis diebus habendis, sed de quarto, quando præceptum fuerit (geboten Gericht) congregato.]

Sed *Advocati* levioribus ejusmodi comodis ac emolumentis non contenti, alia insuper jura in Ecclesiarum prædiis non sibi duntaxat asseruere, sed et ipsa interdum usurpavere prædia. Tantaque eorum sunt præstatas, rapacitas ac tyrannis, ut sepe a Principibus amoventur, iisque substituerentur alii : quod præcipitur in Lege Longobard. lib. 2. tit. 47. § 1. atque inde Advocatorum exactiones, usurpationes, et tyrannides carpere passim legimus Scriptores, Adrevaldum lib. 4. de Miracul. S. Benedict. cap. 6. 17. Anonymum de Miracul. S. Rictrudis, Gualbertum in Polyptico Marianensi, Abbonem Floriacensem Abbat. in Canonib. cap. 2. Aimoinum in Vita ejusdem S. Abboni cap. 17. Bertoldum Constantiensem ann. 1098. Anonymum in Histor. Trevirensi, p. 250. Sugerium lib. de Administrat. sua cap. 4. Auctorem Actorum Murensium pag. 4. Auctor. Histor. Archiepiscop. Bremensium ann. 1344. Auctor. Chronicæ Laubiensis, pag. 602. 603. Concilium Lateranense IV. can. 45; Ecclesiarum denique prælatos in variis Chartis apud Odoricum Rainaldum ann. 1203. Ughelium tom. 1. Ital. sacræ pag. 934. Zylleum in S. Maximino pag. 47. Vigileum Honidum in Metropoli Salisburgensi tom. 2 pag. 3. 30. 277. tom. 3. pag. 250. 251. 398. [Ægidium Gelenium in Engilberto pag. 85. 86. 87. etc.] Ejusmodi porro Advocati damnos et cupiditatem appellantur in Capitulari 1. Caroli M. ann. 802.

Ut igitur coercerentur ejusmodi Advocatorum exactions et usurpationes, Summi Pontifices et Principes curam identem adhibuerent; et ut intra suos kmites munus sibi impositum exercerent, juraque sibi debita, et Legibus definita perciperent, non semel statuere. Hinc in Concilio Remensi ann. 1148. can. 6. et in Lateranensi sub Innocentio III. cap. 45 : *Præter jus et beneficium antiquitus constitutum sibi aliud accipere, vel usurpare vetantur. [** Sententia Friderici I. Imp. ann. 1170 ap. Peritz. vol. 2. pag. 141 : Nullum prorsus Advocatum aliquod jus habere in dotem alicujus ecclesie, nec in rebus clerici in ea manentis, nec in vita nec in morte. Confirmata hæc sententia ann. 1259 ab Adolpho R. R. ap. Peritz. pag. 464. Philippi Rom. Reg. Promissa Papæ ann. 1205. ap. Peritzum Monum. Germ. legal. vol. 2. pag. 208. art. 6 : Advocatos sive patronos ecclesiarum, ab exactionibus, angariis, et perangariis, in quantum potero cessare compellam. Friderici II. Imp. Confederatum Principibus Ecclesiasticis, ann. 1220, art. 4 : Item statuimus ne quis ecclesiam aliquam in bonis suis dampnificet occasione Advocatio eorumdem bonorum, set si dampnificerit, dampnum in duplo restituat, et centum marcas argenti camere nostre solvat. Vide Heinrici regis treugam art. 18. ibid. pag. 268. et Friderici II. Imp. Constit. art. 2. ibid. pag. 314.]*

Inde etiam provisum a Principibus, ut ratæ haberentur Advocatorum præstatio-

nes, quæ legitima Advocatorum jura dicuntur. Ditzmar lib. 2. pag. 22. et ut in Diplomaticis, in quibus de eorum institutione agitur, ea describerentur, quæque habentur in Gestis Abbatum Laubiensium pag. 603. in Codice Donat. piar. cap. 95. in Histor. Guiensi pag. 191. apud Hemereum in Augusta Viromand. pag. 96. etc. Quibus adjungenda videtur in eandem sententiam Bulla Nicolai PP. ad Theodericum Virdunensem Episcopum, ex Tabulario S. Vitoni : *Et quia nobis significasti, ipsos Fratres super vexatione Advocatorum suorum te sèpius convenisse in Deo, sicut rogasti, pro pace et quiete eorum, secundum quod a Duce Gozelone in presentia prædecessoris tui Richardi Episcopi determinatum insinuasti, Nos hic conscribere et confirmare dignum duximus constitutum, et confirmamus Apostolica auctoritate, ut Advocatus ad tria annualia placita cum uno socio reniat, et cum Ministerialibus ea legitime teneat, et justicias ibi factas iudicio Scabiorum pro posse pauperum determinet, et de communi adquestu ipsa die vivat, et de residuo suum Tertium habeat de leude, et de sanguine facto. Si Abbas per se rectum acquirere potuerit, nihil inde Advocatus habebit. Si vero eum advocare necesse fuerit, et justitia facta, suum Tertium habebit. Sialiqua causa necessitate Ecclesie urgente Abbas eum invitaverit, vel parte defensionis transitum habuerit, victimum competentem de parte per Ministeriale accipiet. Si vero pro suo tantum negotio venerit, de suo vivet: præter haec nihil sui juris esse noverit. Extat porro Charta Gozelonis, seu Gothofridi Ducis et Marchionis, cuius hic mentio fit in eodem Tabulario. [Charta Ottonis Episcopi pag. 45. Vendemiarum Litterar. Frederici Schanati: *Advocatus semel in anno placitum ponat cum colonis et tunc ad servitium exigat duos porcos quos vulgo inductiles vocant, et unum lateralem et unum porcellum et 4. gallinas et 4. modios triticæ ad panem et 10. modios avenæ ad pabulum, et dimidiam carra-tacervisia cum una urna Medonis; injustas autem exactiones omnino non faciat.*]*

Interdum Advocatorum stipendia pro libitu Abbatum erant, quorum erat ea definiere. Chron. Montis-Sereni ann. 1127: *Mero, dum vixero, et post me seniorem de filiis meis, vel quemlibet hæredem meum seniorem Advocatum habeant, cui nihil, nisi ad proprium velle, secularis servitii debeant. Addit. ann. 1156.*

[¹ Tandem cum Advocatorum usurpatiobus modum imponere episcopi abbatesve frustra tentassent, *advocatis* seu earum jura non modicis pecuniis redimebant; quod inter majora beneficia, ab episcopis vel abbatibus ecclesiis suis præstata, recensent earumdem annales. Charta ann. 1197. tom. 1. Hist. Lothar. inter Probat. col. 245: *Quia vero longum est narrare per singula in quibus ecclesiam melioravit, prioratus emendavit, loca nostra remota et proxima ad bonum statum revocavit, multis omisis, Advocatum montis Sancti Vitoni a viro nobili Goberto de Aspero monte quingentis libris emi.*]

[² Charta Alberti Archiep. Magd. ann. 1221. in Dreyhaupt Pag. Nelet. tom. 2. p. 461: *Natum itaque facimus universis Christi fidelibus, quod nobilis vir, fidelis noster, Bur-*

chardus Magdeb. Burggravius rediens a partibus transmarinis, ubi steterat in obsequio terra sanctæ, propter quod aliquantis fuerat debitis obligatus, quum ipsum urgenter instantia debitorum, obtulit dilecto filio nostro Bertramo, abbati monasterii S. Joh. in Monte Magdeb. Advocatiam bonorum ipsius monasterii de ipsis manibus redimendam. Et Burggravia quidem et abbate et conventu ejus concordantibus super eo, ut Advocatia pre-sata quadringentis sexaginta marcis redime-retur ab ipso, Nos, ne contractus idem dubius haberetur, per verba ipsorum contrahentium exprimi voluimus, quid sub Advocatia no-mine concludatur. Ex eorum itaque protesta-tione coram nobis facta, nomine Advocatæ omne illud jus intelligitur, quod Joannes qui dicitur Advocatus Montis de manu Burggravia tenere dinoscitur, ac totum illud jus quod ad Burggravium pertinet in raptu et effusione sanguinis et in insidiis et in irru-pitione... ac præterea jus banni et trium judi-ciorum annuorum, quibus ante palatum nostrum consueverunt Burggravii presidere.]

Denique postquam rerum publicarum status eo devenit, ut cuiilibet sua jura armis et bello prosequi ac tueri liceret, Episcopi, Abbates, et ceteri Ecclesiarum Praesules, quibus arma ferre in Conciliis toties interdictum est, non jam *advocatis*, qui res suas in placitis ac malis defenderent et tutarentur, opus habuere, sed Militibus ac proceribus, qui suos in praedium vassallos possent educere. Atque ut *Advocatos* suos, vel proceres, quos ad sui tutelam adsciscebant, magis sibi devincirent, ac obstringerent, bonorum Ecclesiarum suarum partem aliquam iis indulserent, quæ clientelari jure ab ipsis Ecclesiarum in feudum possiderent: et hoc ratione saltem tanquam Ecclesiarum vassalli earum bellis interesse tenerentur.

[³ Quæ vassalli conditio ut firmaretur, cum solemní investitura fiebat ejusmodi bonorum traditio, quam fidelitatis sacra-mentum subsequebatur. Charta ann. 1188. tom. 1. Cod. Ital. diplomat. col. 1549: *Domnus Ugilio S. Romani prior, cum con-sensu fratrum, investiuit marchionem Opizone-m cum libro et stola ante altare S. Romani de Advocatia S. Romani et de omnibus bene-ficiis S. Romani. Et prædictus marchio recepit eam pro remedio animæ suæ, et promisit supra altare et osculo pacis esse fidelis abbas S. Benigni Fructuariensis;... et prioribus S. Romani, qui fuerint ordinati ejus voluntate et consensu.]*

Morem istum res Ecclesiae *Advocatis* et *Defensoribus* in beneficiandi perantiquum esse, docet Testamentum Hadoindi Episcopi Cenomanensis sub ann. 652. apud Brissonium. Helgaldus in Vita Roberti Regis pag. 68: *Totam terram sanctæ Crucis (Ecclesiae Aurelianensis) quam Fulco Episcopus pro adjutorio sui Hagoni patentissimo Belvacensi dederat, etc. Mitto, quæ in hanc rem habent Ingulfus pag. 891. Arnoldus Lubecensis lib. 3. cap. 18. Ratbertus de Casibus S. Galli cap. 2. et Chartæ veteres apud Buzelinum lib. 3. Gallo-Fland. cap. 20. Nicolaum Zylleum in S. Maximino pag. 40. Loisolum in Histor. Bellovaciensi pag. 48. Louvetum in Hist. ejusdem urbis lib. 1. cap. 22. pag. 647. 648. Justellum in Hist. Turcensi pag. 19. etc.*

Atque prædia quidem ejusmodi, uti diximus, ab Ecclesiis concessa *Advocatis*, jure clientelari iis obnoxia erant, earumque Præsulibus fidei sacramentum seu hominum *Advocati* præstabant. Unde tam crebro legimus, *Advocatos* Ecclesiarum, quarum erant *Advocati*, Ecclesiis ipsis jure feudali suisse obnoxios. Charta Adalbero-nis Episcopi Metensis ann. 1065. apud Meurissem et Miræum in Cod. Donat. piar. cap. 54: *Præsente Udore... eandem Advocatiam in beneficio a nobis habente, et Ottone Subadvocato. Neque tamen semper id obtinuit; nam interdum Advocati ratione Advocatæ Regi, vel Principi obnoxii erant, si nempe ab eo Ecclesiis dati essent *Advocati*. Nam cum Princeps jure Monarchia Ecclesiarum omnium Regni sui *Defensor* sit et *Advocatus*, si quem iis tutandis committit *Advocatum*, Regius is est vassalus. Potiori vero jure, si Rex ipse *Advocatus* institutus fuerit et electus ab Ecclesia, vel si Ecclesiam construens ac dotans, *Advocationem* sibi reservarit, et alii commis-erit: tunc enim *Advocatus* delegatus Regem, ut *Majorem* *Advocatum*, dominum agnos-cit. Atque ita capienda Charta Drogonis de Mello ann. 1233. in Tabulario Andegavensi Cameræ Comput. Paris. fol. 32. 48. qua agnoscit, tenere se *Custodian* et *Advocatiam* Regalis Monasterii Cormeriacensis, de domino Rege in feodium et homagium ligum de dono reverendæ memorie domini quondam Regis Francorum.*

[⁴ Cum vero debita ob ejusmodi be-neficium servitia militaria ab *Advocato* præ-stabantur, tunc ab iisdem eximebatur Ecclesia, cuius nomine illa exhibere cense-batur *Advocatus*. Nec forte a vero aberra-terit quæ aliquas Ecclesiarum possessiones infeudatas existimaverit ea potissimum ra-tione ut Ecclesia ab armorum tumultu liberæ forent et immunes. Diploma Lotharii II. ann. 1137. pro Monasterio Stabulensi apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 100: *Advocatum a nostra manu accipiat, qui nobis exercitum et expeditionem, et quæ ad ipsam pertinent pro summa et debito sui beneficii faciat, Abbe et suis omnibus su-per hoc quiescente, et nullum pro hoc nobis aut ipsi *Advocato* redemptionem, aut supple-mentum præstante. Idem habet Conradus II. in Diplom. ann. 1138. ibid. col. 104. et in alio ann. 1140. ibid. col. 111: *Advocatus expeditionem et arma pro summa et debito sui beneficii nobis successoribusque nostris procuret, Abbe et Ministerialibus et tota familia, atque omnibus ejusdem Ecclesie pos-sessionibus super hoc liberis, et nullum nobis vel *Advocato* supplementum præstantibus.**

Ejusmodi igitur Advocatorum munus suit, ut si ad hoc necessitas compelleret, res et facultates Ecclesiarum bello tutaren-tur, earumque milites, ac vassallos in aciem et campum educerent. Polyptychum Mar-cianense: *Qui nunc *Advocatus* immerito nuncupatur, olim *Defensor* Ecclesie laudabili-ter vocabatur: quoniam sapientia, ratione, armis etiam, si res exegisset, omnia, quæ erant Ecclesie, viriliter defendebat, et vigi-lanter protegebat. Chronicum Monasterii Fi-giacensis: *Eo tantum tenore... ut cum ne-cessitas posceret, solo jussu, absque lucro alio temporali, bella Abbatis et suorum præ-**

liaretur. Complura hujuscce rei prostant exempla apud Scriptores, quos Lectori indicasse sufficerit, Lambertum Schaffnaburgensem ann. 1071. ejus Continuatorem ann. 1304. Diedericum Monachum de Illetione S. Benedicti cap. 6. in Fragn. Historia tom. 3. Hist. Francor. pag. 337. 345. in Historia Landgravior. Thuringia cap. 80. 82. in Charta Ottonis I. Imp. pro Ecclesia Gemblacensi, et in alia apud Beslium in Episcopis Pictavensibus.

Præterea si in Regalem expeditionem submonerentur Episcopi et Abbates, eorum vassallos in aciem conducebant; definitumque erat, quid in iis occasionibus ab Ecclesiis præstandum iis esset ad apparatum expeditionis, ut est apud Malbrancum lib. 8. de Morinis cap. 46. in Charta Balduini Comitis Flandriæ ann. 1056. pro Monasterio S. Bertini: *Ut quicunque Advocatus fuerit in Regalem expeditionem iturus, unum baconem, et unam pensam caseorum, et unum equum ad summariam, vel pro his unam marcam argenti ab Abbatie accipiat.*

Sed et eorum erat Ecclesiarum vexilla, cum in propriis Ecclesiarum bellis, tum etiam in Regibus expeditionibus deferre. Triumphus S. Lamberti cap. 3: *Contra vero suum Episcopos vocavit exercitum, et Rasoni Mili portandam mandavit banneriam: quia Hasbaniae Advocatus factus de medio, cuius hoc ferre est, haeredem nullum preter duas puerulas parvulas dereliquerat. Proxima ergo tertia feria ante Ascensionem Domini, dictus Raso in medio majoris Ecclesiae, ut moris est, armatus est, et vexillum accipiens, cum civitatis populo urbem egreditur, etc.* Quod vero hic traditur de Hasbaniae Advocatis, Leodiensis Ecclesiae signiferis, id ipsum scribunt Egidius Monachus Aurevallensis cap. 101. et Joannes Hocsemius in Arnolfo a Marka cap. 17. quorum extincta gente, Episcopi præcipuis in re militari ac strenuis viris, vel fidentioribus, vexillum suum committere solent, ut tradit Radulfus de Rivo cap. 5. et 7. Charta Philippi II. Imp. pro Leodicensibus, quæ descripta legitur in magno Recorde Leodiensi pag. 8: *Li Evesque de Liege doit envoyer à Liege, assavoir le Voeit de Hasban avec 40. Chevalliers, liquel prendront l'Estendart S. Lambert, et jurerat le dit Voeit en saint, que celi portera il feablement, ne ne lairat, si mort ou prison soit l'encombe, et en tele maniere il doit conduire l'ost de Liege, etc.*

Id etiam de Advocato Tornacensis Ecclesiae testatur Distichum allatum a Buzelino lib. 3. Gallo-Flandr. cap. 9:

*Signifer Ecclesie vexilli munere grato,
Et Castellanus feudum capit a Cathedrato.*

Quibus verbis, inquit Buzelinus, innuitur, Advocatum fuisse Signiferum Ecclesiae, et Castellanum Tornacensem suas investituras ab Episcopo Tornacensi accepisse. Statuta Ecclesia S. Martini Turonensis: *Dominus de Prulliaco est propugnator (Advocatus) et Canonicus de Consuetudine, et habet præbendam in blado, vino, et nummis: et debet portare vexillum B. Martini cum Comite Andegavensi, et facere per se, vel per alium bella Capituli B. Martini. Ita Comes Vilcassini, ut Advocatus Monasterii S. Dionysii, ejusdem Monasterii Signifer erat, ut habet Sugerius lib. de Administrat. sua,*

cap. 4. quod pluribus etiam docuimus in ea Dissertatione ad Joinvillam, quam de Auriflamma instituimus. Scribit præterea ex veteribus Tabulis Guesnains in Annalibus Massiliensis. ann. 855. Wilhelnum Vicecomitem Massiliensem rexisse S. Victoris vexillum, ut celeberrimi nempe in Provincia Monasterii Advocatum.

Interdum Advocati ipsi Advocations suas alias in beneficium, seu in feudum dabant, vel quod potioris longe dignitatis essent, ut Ecclesiarum et Monasteriorum expeditionibus possent interesse, ut sunt Reges ac Princeps; vel quod bellis suis ac publicis negotiis ita distinerentur, ut alienis vacare fas iis non esset. Extat Charta Balduini Comitis Flandriæ ann. 1064. pro Monasterio Einhamensi apud Miraeum lib. 1. Diplom. Belgic. cap. 33. qua, *cum propter occupationes ac curas Principatus suoi istius Monasterii tuitioni omnino ut Advocatus invigilare non possit, vicem sui in parvis tantum negotiis, sibi majora reservans, Arnulpho Aldenardensi Castellano commitit.* Vide Notitiam Eccles. Belgii cap. 90.

[*Sed et rebus annonariis ecclesiarum invigilasse advocatos, etiam qui primi ordinis erant, unde Advocati granarii appellabantur, discimus ex Charta Ottonis ducis Bavar. ann. 1295. inter Probat. Hist. monast. S. Emmer. Ratisbon. pag. 440: Cum viri nobiles nostri fideles..... comites de Leonberg asseruerunt se debere esse Advocatos granarii ecclesia memorata, quod vulgo dicitur Casten-vogt, etc.]*

Verum causa præcipua, cur Ecclesiarum Advocations in alios ab Advocatis transferrentur, ea fuit, quod plerumque ex Ecclesie prædiis, quædam essent in longinquis regionibus a fidelibus identidem induulta, quæ Advocati, viri licet proceres ac potentes, tueri non poterant, quod ab iis procul absent, vel etiam, quod in Princibus exterorum dominiis jacerent. Quod colligere licet ex Lamberto Ardensi pag. 149. et aliquot Chartis apud Loisellum in Hist. Bellovacensi pag. 148. Louvetum in Histor. ejusdem Urbis lib. 1. pag. 647. 648. et Hemereum in Augusta Viromand. in Regesto pag. 40.

Ex quo accedit, ut tot essent fere Advocati, quot majora Ecclesiarum prædia. Gesta Abbatum Lobiensium pag. 602: *Castellanus Tudiniensis, quod nobis adjacet castri, totam prefecturam (Advocatiam) Abbatia debet tenere in manu sua, nec aliquos debet sustinere Defensores vel Advocatos, nisi qui haereditarii sunt haereditatem antecessorum. Modo habentur in villis S. Petri multi Advocati, imo raptiores, qui præter tres generales placitos, quandcumque volunt, ibi sigillatim placitant, etc.* Charta Henrici Ducis Bavariæ in Chronico Reichersperg.: *Vocatus in Advocatiam predii, quod dicitur Mustuer, mutuati ab Ecclesia Bambergensi, etc.*

Atque hi quidem minores Advocati, seu qui ab Ecclesiarum Advocatis prediorum tutelas in se recipiebant, Subadvocati passim dicuntur, quemadmodum Subdefensores vocat Gregorius VII. PP. lib. 6. Epist. 8. qui Defensorum Ecclesiae vices agebant. Hos Secundos Advocatos appellat liber de Fundatione Monasterii Gozencensis pag. 235;

Proadvocatos Charta Henrici II. Imp. ann. 1023. apud Nicolaum Zyllesium in S. Maximino; Postadvocatos alia Conradi Imp. ann. 1026. apud eundem; Viceadvocatos alia ann. 1074. in Metropoli Salisburgensi tom. 1. pag. 534. Subadvocatos alia ibidem tom. 3. pag. 244. Advocatos infedatos Speculum Saxonum lib. 3. art. 64. § 13. Advocatos Feudales Wichbild Magdeburg. art. 16. § 2. quorum Advocatæ segregate dicuntur in Chronico Reicherspergensi pag. 205. Advocatæ prædiorum pag. 214. Advocatæ, que jure feudali in beneficio tenentur, in Privilegiis Ecclesiae Hamburg. pag. 200. Vide Diplomata Belgica Mirae lib. 2. cap. 43.

Sic igitur minores isti Advocati mania sua obibant, ut primoribus Advocatis ratione clientelæ obnoxii essent, iisque hominum præstarent: qui Advocati præcipui, Majores et Principes et Summos Ecclesiarum Advocatos sese inscribant. In Chronico Trudonensi lib. 5. pag. 394. 405. 459. Comes de Lembourg dicitur Major Advocatus ejusdem Monasterii, cui suberat Gislerbertus Comes de Duras Advocatus. Ita Principalis Advocatus, in Chronico Reichersperg. pag. 200. 202. 215. in Chartis Eberhardi Archiepiscopi Saltzburgensis et Henrici Ducis Bavariæ, apud Buzelinum lib. 2. Gallo-Flandr. cap. 22. Extat Charta Philippi Comitis Flandriæ ann. 1176. in qua Martianensis Abbatæ Summum se Advocatum esse ait, eique subesse, ac de se teneri alios Advocatos possessionum ejusdem Ecclesiae: *Qua omnes cum appendicis suis sub mea protectione et Advocacione sunt, qui ejusdem Ecclesiae sum Advocatus, et Advocati earumdem possessionum de me tenent suas Advocaciones.* Similia habet Diploma Margaretae Comitissæ Flandriæ pro eodem Monasterio ann. 1246. apud eundem Buzelinum. In Historia Landgraviorum Thuringiæ cap. 143, Rudolphus Saxonie Dux dicitur Advocatus Generalis Archiepiscopi Moguntini.

Verum cum ejusmodi Subadvocatorum multitudine gravarentur Ecclesiae, propter consuetas eorum exactiones ac rapacitatem, cum Ecclesiarum bona potius dilapidaret, quam tutarentur ac servarent; exorte subinde graves in eos quærelæ, adeo ut sibi metaverent Ecclesiae, vel earum Fundatores, dum Advocatos deligerent, hac apposita fere semper conditione, ut Subadvocatos iis instituere non licet, nisi de ipsarum consensu. Charta Urbani II. PP. pro Monasterio Hirsaugiensi apud Trithemium: *Non solum super cellam majorem licet Abbatii Subadvocatum constituere, sed per singula predia et cellulas suas, ubi nihil etiam sibi juris a Prioribus illic constitutis, in beneficiis prædendis, vel etiam Ecclesias investiendis subtrahitur. Advocato autem sic constituto, non licet contra voluntatem Abbatis Subadvocatum vel Causidicuum per predia Monasterii disponere, sed omnia illibata secundum privilegia custodire.* [Charta Ottonis Episcopi inter Vindemias Literarias Fred. Schannati pag. 45: *Advocatiam per semetipsum absque subadvocato administraret.* Idem legitur in Diplom. Lotharii II. et Conradi II. apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 100. et 104.] Id etiam colligere est ex variis aliis Tabulis in Actis Murensis Monasterii pag.

22. in Chronico Reicherspergensi pag. 200.
209. 214. in Metropoli Salisburgensi tom. 2.
pag. 6. tom. 3. pag. 255. 239. 240. 243. 244.

Abrögati tandem Subadvocati in Concilio Remensi ann. 1148. cap. 6 : Auctoritate Apostolica prohibemus, ut nullus Advocatus propter beneficium antiquitus constitutum aliquae sibi accipere, vel usurpare præsumat : Subadvocatus vero vel exactores eorum modis omnibus ab Ecclesiarum infestationibus prohibemus.

[** De Advocatis Ecclesiarum vide Murtarii dissertationem, Antiquit. Ital. vol. 5. pag. 273; Wurdweinii Monasticon Palatinum vol. 3; Warmkœnigii hist. jur. Flandriæ vol. 3. Docum. pag. 225 sqq.; Eichhornii Histor. jur. German. § 188. 324; Gauppium de urb. Germ. pag. 287; Sa Rosa de Viterbo voc. *Advogado da Igreja*; Haltansii Gloss. col. 1975. et quod laudat Mittermaierius in Princip. jur. Germ. § 47. not. 12. 13. 14. 15. et § 48. not. 9. De Advocatis annona; Germ. *Kastvogt*, Eichhornium l. l. et Haltansium col. 1067.]

ADVOCATI MATRICULARIBUS, Ecclesiæ matricis Cathedralis. Vetus Charta apud Wiguleium Hoodium in Metropoli Salisburgensi tom. 2. pag. 254 : *Consensu Hainrici Frisingensis Ecclesiæ Episcopi, et convenientia Matricularium Advocatorum nostrorum Bernardi Gruba et Sigibitonis Comitis de Neunburg... fundavit cellam ac Praelaturam, etc.*

ADVOCATUS, Patronus, cui jus competit praesentandi Ordinario ad Beneficium vacans. Cam enim sepe Monasteriorum Fundatores Advocati sibi et posteris reservaverunt, inde manavit postmodum jus Patrumorum, quoniam *Advocatos* alii vocant, qui jus habent praesentandi Ordinario ad Beneficium vacans: enijsmodi reservationum prostant exempla in Appendice Reinecii ad Witikindum pag. 40. apud Monachum Pegoviensem de Wiperto Groicensi ann. 1106. in Privilegiis Ecclesiæ Hamburg. pag. 159. in Diplomat. Belg. Mirai lib. 1. cap. 33. lib. 2. cap. 35. in Codice Donat. piar. cap. 38. in Actis Murensis Monast. pag. 18. 20. etc. Apud Willelm. Thora. in Chronicis cap. 13. § 11. *Advocatio sive patronatus.* Vide Bracton. lib. 4. tr. 2. cap. 3. Fletam lib. 5. cap. 5. Bucelin. lib. 2. cap. 18. pag. 33. Spelman. [et infra in voce Ecclesia.]

J ADVOCATA, Feminas etiam usas suisse hujusmodi *Advocationis* seu *patronatus* jure, constat ex ipso Jure canonico. Rames. sect. 140 : *Alswara dedit Ecclesiam de Ellesworth, cuius erat Advocata.*

ADVOCATI urbium ac Regionum membrantur nonnulli proceres: verbi gratia, Bertholdus de Zeringen *Dux et Rector Burghordia, Dei et Imperiali gratia Thuregici loci legitimus Advocatus, quod Kastvogt dicitur*, inscribitur in Charta ann. 1187. In alia ann. 1210 : *Dei et Imperatorum ac Regum domo judex constitutus et Advocatus, qui vulgo Kastvogt dicitur in omne Thuregium Imperiale jurisdictionem tenens. Ubi Kastvogt idem apud Theutones valet, quod Castrum tutor; est enim Kast, Castrum, et Vogt, tutor, protector. Ita Henricus Comes Lovaniensis in literis ann. 1086. Comitem et Advocatum patrie Brabantensis se inscribit, apud Miraeum in Notitia Eccles. Belg. cap. 109. et Theobaldus Comes Fer-*

retensis in Annalib. Colmariensis ad ann. 1293. ab Adolpho Rege Romanorum Terra Alsatica *Advocatus* institutus fuit, qui eam contra Gallorum insultus tueretur. Apud Henricum Rebdorffensem in Chron. ann. 1258 : *Dux Rudolphus.... constituitur Advocatus terra in Svevia ab Imperatore socio suo. Huc etiam pertinent, quæ habet Raymundus de Agiles, dum ait, capit. Hyerosolimis, cum de Rege creando ageretur, Episcopos respondisse, non debere ibi eligi Regem, ubi Deus passus et coronatus est.... sed esset aliquis *Advocatus*, qui et civitatem custodiret, et custodibus civitatis tributa regionis divideret et redditus. Dodechino ann. 1100 : Godefridus gratia Dei Ecclesiæ S. Sepulcri nunc *Advocatus* dicitur. Albertus Aquensis lib. 5. cap. 2 : *His itaque divinis rebus prælatis et præordinatis Boemundus dominum et *Advocatum* urbis constituerunt, etc. Adde Laurentium Leodiensem in Histor. Episcopor. Virdunensium pag. 293.**

At non desunt, qui plerosque ex procuribus istis existimant hosce sibi arrogasse titulos, non quod revera has provincias ut earum *Advocati* regerent; sed quod Monasteriorum ac Ecclesiarum in iis sitarum defensores ac *Advocati* essent. Quemadmodum Albertus Austriae Marchio, Leopoldi filius primogenitus factus dicitur *Advocatus omnium Monasteriorum terræ Austriae*, in Historia Cenobii Mellicensis, id est, Marchio: ita ut Dux Zeringianus Ecclesiæ Zurigenensis, Comes Lovaniensis Ecclesiæ Nivellensis, in Brabantia sita, *Advocati* fuerint.

[** *Advocati* qui comitibus inferiores de minoribus causis judicarent inde a Caroli Magni temporibus memorantur. Capit. ann. 805. cap. 14 : *De Advocatis et judicibus comitum, et omnibus publicis auctoribus tales eligantur quales et scient et velint juste causas terminare.* Capit. 3. ann. 803. cap. 3 : *Ut missi nostri Scabinas, Advocatos, Notarios per singula loca elegant.* Capit. 2. ann. 805. cap. 12 : *De Advocatis, vicedominis, vicariis et centenariis ut tollantur.* Vide Capit. ann. 809 cap. 22 etc. Capit. Missis dominic. data ann. 802 art. 20. et Friderici II. Imp. Sententiam in favorem Ecclesiarum, ann. 1234 ap. Pertizum Monum. leg. vol. 2. pag. 305. *Advocati* vero, qui in Germania, præser-tim septentrionalis, oppidis jurisdictionem modo summam modo medium exercuerunt, non ab his, sed ab Ecclesiarum *advocatis* originemducere videntur; antiquissimarum enim urbium libertates ab ecclesiarum immunitibus fluxisse constat. In statuto oppidi Susatensis ann. 1220, antiquissimo in Germania, *Advocatus* post Prepositum nominatur, eum vero ab ecclesia auctoritatem tenere docet art. 7; *Advocatus* Sussatensis de jure tribus vicibus in anno iudicio suo præsidebit, atque hoc certis temporibus, videlicet secunda feria et iij post octavam Ephyphianæ, item ii feria et iij post quasi modo geniti, item ii et iij feria post nativitatem sanctæ Mariæ. Art. 12: *Præsidebit autem Advocatus sine petizione et omni cavillatione quia Archiepiscopus (Coloniensis) de curiis suis quatuor marcis qualibet vice *Advocato* administrabit.*

* **ADVOCATUS PRINCIPALIS.** Constitutio Adolphi R. R. ap. Pertizum pag. 459 :

*Joannem Lotharingie, Brabantie et Limburgis Ducem ... constituimus *Advocatum* principalem, et rectorem et judicem generalem in aqua et in terris ad exercendum omnia que pacis observantiam respiciunt et *Advocati* principalis ad officium pertinere noscuntur, nostro et Imperii nomine exercenda, etc.]*

ADVOCATI CAMERÆ ET IMPRALI, qui publice pecunie functionem et procurationem Imperatoris in vicem gerebant, qui et *Advocati Fisci*, et tandem denique *Fiscales* dicti: erant hi sub *Cameræ nuntiis*, quorum cum Ducibus æquati habebatur potestas. Ita Goldastus tom. 1. Rerum Alaman. pag. 180.

LIBER ADVOCATUS, in Chronicis Senoniensi lib. 2. cap. 17. [** Germ. *Freivogt* dicitur judex qui liberorum hominum judicio præsedit in Inquis. sup. jura villæ de Wickersheim ap. Senkenberg. Corp. jur. Germ. vol. 1. part. 2. pag. 61.]

ADVOCATUS, Tutor, *Ballivus*, qui nomine tutorio res pupilli administrat et tutatur. Charta Willelmi Archiepisc. Remensis S. R. E. Cardinalis ann. 1199. in Tabulario Campaniæ Thuano fol. 193 : *Noverit universitas vestra, quod soror nostra A. Francorum Regina, id quod clamabat in Advocacia terra nepotum suorum et nostrorum W. Comitis Sacraeasaris, et Stephani fratris ejus, totum quivit et remisit. Et infra : Quandiu nepos noster Th. Comes Trecensis Palatinus terram prædictorum W. et St. tenebit per Advocaciam. Charta Petri Decani Trecensis ann. 1207 : Notum facimus, quod carissima domina nostra et *Advocata* nostra Blanca illustris Comitissa Campaniæ, etc. Sic in aliis Tabulis Philippi Abbatis S. Lupi Trecens. ann. 1211. Charta Odonis Ducis Burgund. ann. 1209. in Tabul. Campan. Bibl. Thuane fol. 218 : Notum facio.... quod ego laudo, approbo et concedo judicium illud, quod carissimus dominus meus Philippus illustris Francia Rex fecit de Theobaldo filio carissimi consanguinei mei et fidelis mei Comitis Theobaldi, et de Blanca matre ejus, quæ Comitatum Campaniæ tenebat per Advocaciam: videlicet quod nec ipse Th. nec Blanca mater sua respondere debent de terra, de qua dictus consanguineus meus Th. tenens erat, cum decederet, antequam dictus Th. filius ejus habeat XX. et unum annum. Charta ann. 1240. apud Hemereum in Augusta Viromundiorum pag. 113 : Ego Yvo The-saurarius Monasterii S. Quintini, et ad tempus *Advocatus* honoris fratris mei Roberti, qui et futurus heres honoris patris mei etc. Charta Communis Noviomensis ann. 1181 : Qui in via Sanctorum fuerint, viduæ etiam, quæ filios non habent adultos et arma ferentes, et pueræ sine *Advocato*, nullas debent consuetudines. Gallis Avouerie, vel *Yourie*, ut est in Consuetudine Vitracensi art. 70. 100. 141. 143. tutela, patria aut maritalis potestas. Vetus jus municipale Comitatus Campauiae art. 20 : *Il est coutume en Champagne, que se enfant noble demeurent de pere et de mere, soient noble ou de pere ou de mere, se il y a hoir ainsné, il doit avoir l'Avouerie de ceaulx, qui sont sousaigie : et tant comme ils seront en Avouerie, l'Avoué n'en perdront, ne gagneront.* [** Germanis vogt, tutor, curator minoris, feminæ, clerici. Vide Haltausii Gloss. col. 1975.]*

ADVOCATOR, idem qui *Advocatus*, in

Chronico S. Vincentii de Vulturno pag. 690 : *Præcepit... ut statim pergerent ad ipsum Abbatem cum suis Monachis et Teudelasio Abocatore eorum reinvestirent. Ita et pag. seq. : Rodelgarius Castaldeus Advocator Episcopi Salernitani, in Chartis apud Ughellum tom. 7. pag. 500. 506. 977. Adde tom. 8. pag. 47. 139.*

Advocator, Patronus. Ordo Romanus, ubi de Processione Pontificis : *Advocatores autem Ecclesiæ stant quidem cum majoribus, non autem procedunt cum eis, sed ipsi tantummodo sequuntur sellarem Pontificis, cum Acolyto, qui aquan manus portat.*

Advocator, vel **Advocatus**, Campio, qui pro alio monomachiam a judice decretam subit. Lex Longob. lib. 2. tit. 55. § 40 : *Lites suas... per consimiles Advocatores per pugnam dirimant; § 39 Campiones appellantur, qui in isto Advocatores. Gallis scriptoribus *Advouez* passim dicuntur. [Leges Ottonis II. Imp. apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 173. n. xi : Ut Ecclesiæ, seu Comites et viduae lites suas de his, quæ in suprascriptis Capitulis continentur, per consimiles Advocatos (cod. Estens. *Advocatores*) per pugnam dirimant. Ceteri vero natura liberi, secundum legem pristinam, per semetipsos respondeant et determinent.]* [** Eadem lex est quæ supra ut ex lib. 2. tit. 55. § 40. laudatur, exstat ap. Pertium vol. 2. Monum. leg. Germ. pag. 33, art. 10; § 39 inter leges Ottonis II est. cap. 12; vox *consimiles* trahenda ad cap. 10, ubi *Pugnatores* appellantur. Videas etiam Murator. ad cap. 8.] Vide *Campiones*. Aliud sonat *Advocateur*, in Consuetudine Angeriacensi art. 12. et Santonensi art. 12. ubi is est, qui pecus, in damno captum, ut suum *advocat*, id est, agnoscit.

* **Advocati**, eo sensu, quo nunc accipitur hæc vox, variis appellationibus pro temporum et locorum varietate designantur; quod hic indicasse sufficiat. *Clamatores* nuncupantur in Capitul. lib. 3. cap. 7. [** Capit. ann. 805 in Theodonis villa proclamatum part. 2. art. 8.] et 59. [** Capit. Aquisgr. aun. 810. cap. 1.] et in Capitul. de Villis cap. 29. [** *Clamatores* sunt qui ad palatium imperatoris reclamant.] *Legis doctores* et *Legum magistros* vocat Adrevaldus lib. 1. Mirac. S. Bened. cap. 25. *Domini legum* dicuntur, apud Ottonem de S. Blasio cap. 14. Sed et *Milites legum* seu *legales* appellati, quod inter eos, qui legum studiis operam impendebant, plurimi gente nobiles essent. Recentiori ætate dictos reperimus *Parliers*, *Amparliers*, *Avantparliers*, *Emparliers*, *Conteurs*, *Plaideurs*; quas denominations ex temporis usu, non ex viuio advocatorum repetendas esse monere superfluum est. Plura videsis in Dialogo *Advocat. parlam. Paris. inter Opera Loiselli* ann. 1652. [** ap. Camus. Ep. de offic. *Advoc. vol. 1.*] apud *Bouchel* in Bibl. Jur. Gall. v. *Advocat. De Lauriere* in Gloss. v. *Emparliers* et in notis ad tom. 1. *Ordinat. reg. Franc. p. 261.* etc. Vid. *Prælocutor*. [** Heinrichi Reg. Rom. coronatio ann. 1222, ap. Pertium lib. 1. pag. 249 : *In jure feudali nullus potest esse Advocatus, nisi sit ipsius ducis feodatarius; Advocatum appellamus patrum causæ.*]

* **Advocati Legis**, **Advocati de Usu.**

Statuta civit. Pistor. ann. 1107. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 563 : *Quicumque nostræ civitatis juraverint deinceps se non esse advocatum nostræ curia pro civitate,... in meo dominio non permittam placitari.... Et si non potero habere Advocatos legis, eligam et mittam duos Advocatos ex usu vel de usu. Ubi Muratorius per Advocatos legis, intelligit Legis peritos; per Advocatos vero de usu, eos, qui res civitatis vulgo administrant. [** In libr. Feud. et in Stat. mscr. Pisanae urbis inter leges et usus distinguuntur. Vide *Usus.*]*

[** **Advocata**, Munus advocati. *Advocata fit in presentia veri actoris, procurator agit in absentia actoris; in Vocabulary Prædicantium.*

* **Avocassie**, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1410. ex Reg. 164. Chartoph. reg. ch. 357 : *Icellui supplicant non conognosant science d'Avocassie, etc. Advocation, in Lit. nobilit. ann. 1358. ex Reg. 87. ch. 53 : Pour considérations des bons et leaux services, que Jehan de la Moricière, bourgeoiz de Faleize, a fait..... en office d'Advocation, comme autrement, nous icellui anno blissions.*

Advocatissa, Mulier, seu nobilis femina, cui jure feudi *Advocatia* alicujus Monasterii competebat : in libro de Fundatione, Monasterii Gozencensis pag. 237.

Advocaria, ex Gallico *Advouerie*, Pensatio, quæ præstatur domino, pro ea, quam impedit civibus, protectione; alias *Salvamentum* dicitur. Tabularium Eccles. Ambian. : *Sciendum etiam, quod unquamque domus villæ, in qua manet aliquis, si duas furcas habuerit, 2. sextar. avenæ debet pro Advocacia; si unam furcam, unum sextarium.*

† **Advocaria**, Protectio, tutela. Charta Galcherii de Castellione ann. 1216. in Archivo S. Martini Pontisar. : *Galcherius de Castellione Comes S. Pauli.... villam de Morescat cepit sub Advocaria sua a Bartholomeo Abate S. Martini Pontisarensis, etc.*

Advocata, Protectio, tutio. Baldricus in Chron. Cameracensi lib. 1. cap. 10 : *Abutis Advocatiam imploravit. Infra : Advocatiam Dei et S. Vedasti sibi profutratam assumpsit. Guibertus lib. 3. de Vita sua cap. 5 : Erat autem Barisiacus cum appendentibus villis sub Advocatia ejus. Charta Theodorici Comitis Flandriæ ann. 1166 : Quæ a prefato Theodorico, seu patre ejus Iano collata sunt, in nostram et successorum nostrorum Advocatiam et defensionem suscipimus.* [** Vide Eichhornii histor. jur. Germ. § 195.]

¶ **Advocatia et custodia** distinguuntur in privilegio Pibonis pro Monasterio S. Leonis in Hist. Tull. pag. LXXXVI : *In manu ipsius Ducus custodianum predictæ villæ et non Advocatiam.... Abbas reposuit, et pro Custodia singulis annis, etc.*

Advocatia, Officium *Advocatæ* villa Paterniacensis, in Charta ann. 1314. in Probat. Hist. Sabaud. pag. 146. *Advocati munus, jus, officium. In lib. 1 Feud. tit. 1. §. 1 : Advocatia, quæ vulgo *Viaria* dicitur. Charta ann. 1148. in Hist. Monast. S. Marie Suession. pag. 437 : *Advocatiam super villas Caviniensem scilicet, Esiacum, etc.**

Advocatæ Imperii, in Chron. Casin. cap. 35. Charta Henrici Imperat. apud Do-

dechinum ann. 1110 : *Regalia sunt civitates, Ducatus, Marchiæ, Comitatus, monetae, teloneum, Advocatia, omnia iura Centurionum, id est villicorum, etc. Vide Gregorium VII. PP. lib. 2. Epist. 14. [** Vide Eichhornii histor. jur. Germ. § 24. B.]*

Advocatia, Præstatio, quæ fit *Advocatis*. Charta Everhardi Archiepiscopi Salisburgensis ann. 1231. in Metropoli Salisburg. tom. 3. pag. 65 : *Remittens eis Advocatiam, id est, procuraciones.*

Advocatia, *Advocati infeudati districtus*. Speculum Saxon. lib. 1. art. 35. § 2 : *Argentum sub terra absconditum nemini excidere licet, sine proprietarii illius loci voluntate. Si vero voluntas ipsius advenerit, in operis loco *Advocatiam* obtinebit. Art. 59. §. 4 : In una *Advocatia* non nisi unus potest esse bannus. Lib. 3. art. 64. § 5. 8 : Si Comes partem Comitiæ alteri conferat, aut *Judex*, seu *Advocatus*, partem judicij, seu *Advocatæ*; hoc agit perperam, et est contra jus attentatum. Vide Albertum Stadensem. ann. 1089. [Litteræ ann. 1248. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1038 : Cum nobilis vir Johannes dominus d'Audenarde miles Ecclesiæ nostræ fidelis, confiteatur se in feodo a nobis tenere *Advocatis* septem villarum.]* [** Vide Haltausii Glossarium, col. 1984]

Advocatia, Datio *Campionis*, qui *Advocatus*, Gall. *Avoüé*, dicitur. Charta Blanchæ Comitissæ Campaniæ de divisione terrarum inter filias Baronum, ann. 1212. in Tabular. Campaniæ Thuani fol. 8 [** apud Marten. Thesaur. Anecd. tom. 1. pag. 826] : *Si aliquis firmato duello ad hoc devenerit, quod coram justitia dederit *Advocatiam* [** suam alicui qui facere debeat duellum pro *Advocatio*. Si ille qui receperit *Advocatiam*] illam infra dies, qui ei jure possent assignari, decesserit, non ideo perdat querelam suam ille, qui duellum firmavit qui ei dederat *Advocatiam* suam, sed liceat ei alium substituere loco illius, qui decessit.*

Advocatio, Districtus *Advocati*, in Charta Willielmi Castellani S. Audomari an. 1205 : *Quicumque servus, vel de *Advocatione* mea existens infra villas S. Bertini, et extra nunc manent, etc.*

Advocatio, Tutela, protectio. Gerbertus Epist. 22 : *Reges Francorum filio suo favere dicite, nihilque eos aliud conari, nisi tyrannidem Henrici, Regem se facere voluntis sub nomine *Advocationis*, velle destruere. [Advocatio accolarum, apud Miræum tom. 2. pag. 1125. Edit. 1723.]*

¶ **Advocatia**, Gall. *Avoüerie*, duplicitis generis, ut monet D. Brusel Tract. de usu feud. tom. 2. pag. 769. distinguuntur potest : una quam honorariam appellare licet, cui nulli redditus, nulla pensatio assignabatur; altera cui, ut tutelam Ecclesiæ præstarent *Advocati*, non modica bonorum Ecclesiasticarum pars attributa; quod quidem vel clientelari jure fiebat, adeo ut ab ipsis Ecclesiæ in feudum isthæc possiderent; vel nuda traditione et sine ullis servitiis feudalibus : hinc *Advocatæ* alia feudales alia non feudales. Feudales iterum in Ecclesiasticas et laicas dividit D. Brusel : haec in custodia alicujus civitatis, vel etiam provincie posse; illæ vero in tenementis vel annuis pensitationibus quæ *Advocatis* assignabantur de dominio Ecclesiæ vel Masonterii,

cujas jura et possessiones tueri tenebantur.

** ADVOCATIA, Dominium superius cum juribus annexis. Charta ann. 1281 apud Hontheim. Hist. Trev. vol. 1. pag. 635 : *Advocatia in Lehmen, census, servitia, juris dictio, redditus et proventus et omnia iura ad dictam Advocatiam spectantia.* Ibid. pag. 634. Charta ann. 1279 : *Advocatia de Wittlich cum villis quibuscumque, redditibus... hominibus.... jurisdictionibus ac quibuscumque aliis juribus.* Eodem sensu *Advocatitium ius dicitur* in charta Henrici R. R. ann. 1311 infra laudata et in alia ann. 1299 in Wibelli Cod. Dipl. Hohenl. pag. 131 : *Nobilium virorum Dominorum Kraftonis de Hohynloch, senioris et junioris, Dominorum Ruperti et Ruperti de Durne, qui in eodem oppido iure Advocatitio dominuntur, etc.*

ADVOCATIO, idem quod *Vicaria*, seu *Vicaria*, Jurisdicatio media, moyenne Justice, in Chartis non semel, quas laudamus in voce *Vicaria*. Vide *Viare*.

** Registr. Eccl. Lubec. cap. 37. apud Westphalen tom. 2. col. 2448 : *De villa Clavestorpe, quam emit capitulum ab abbate et conventu in Reynefeldse, cum iure et judicio Advocatiae, omniumque culparum correctoriis, ac cum omni temporali utilitate.* Ibid. col. 2450 : *Habet capitulum potestatem Advocatum ibi ponendi (in Hangenbecke) qui omnes causas judicabit et puniet, quorum pena LX solid. non transcedit.* Charta comit. Holsatiae ann. 1256 ibid. col. 43 : *Didicimus dom. Prepositum Novimonasterii et fratres suos, judicium sive Advocatiam villa sue, quae claustro adjacet, ab antiquo habuisse, et integre in omnibus causis, praterquam in causa sanguinis, libere possedisse.* Quandoque etiam Advocatia jurisdictionem superiorum comprehendit, ut in diplomate Magdaburgensi supra laudato pag. 109. col. 1, et in charta ann. 1309 in Schoettgen. Diplom. tom. 2 pag. 246 : *Curiam et oppidum in Belgern, cum iudiciis seu Advocatis, vel dicet superiori et inferiori, tam infra oppidi septa quam in campis etc.* De qua re video Responsum Fac. jur. Argor. ann. 1688 in Lunigii corp. jur. Feud. tom. 3. pag. 713.]

ADVOCATIO. Pensatio, seu praestatio pro jure Advocacionis, vel pro tutamento : tributum, quod Advocato exsolvitur. *Redditus Advocacionis*, in Charta Balduini Comitis Flandr. ann. 1038. apud Buzelinum. *Advocatio et Advocatoria exactio*, in Charta Conradi Ratisponensis Episcopi ann. 1209, in Metropoli Salibus. tom. 3. pag. 248. Alia Adalberti Comitis Viromanduorum sub Leudulso Noviom. Episcopo : *In his ergo S. Quintino datis rebus nullus heredium vel propinquorum meorum non Comes, nec Viccomes, nec ejus libere ingenuitatis homo aliquid amodo accipiat causa consuetudinis seu Advocacionis, etc.* Alia Gerardi Comitis Matisconensis ann. 1180. in Bibl. Cluniac. pag. 1443 : *Orta est querela inter nobilem virum Gerardum Comitem Matisconensem et Monachos Cluniacenses super indebitis consuetudinibus, ... siquidem in villis Monachorum, Advocacionem et custodium quererebat, ubi Monachi illum habere non asserebant. In aliis vero locis ubi constabat illum Advocacionem habere indebitas exactiones et insolitas consuetudines usurpabat, etc.* Charta ann. 1205.

in Tabulario S. Bertini : *Ab omni servitute, Advocacione et consuetudine et exactione ... liberi erunt. Concilium Colonense ann. 1310. cap. 3 : Monemus omnes terrarum dominos ... ne de cetero occasione Advocatarum, quas quidam ex eis super bona Ecclesiastica habent, vel quocumque alio nomine vel colore ad hoc quiesco, tallias, collectas, exactiones, petitiones, assistias, contributio-nes, servitia indebita, et ultra quam ius Advocatiae iuxta Scabinorum sententiam, ubi Advocati sunt, permittit, ... exigere aut recipere presumant.* Computum Domanii Comitatus Bononiensis ann. 1474 : *Des Avoueries d'Estaples et Romby, que doivent les habitans d'icelles villes à la Toussaint, qui se croissent et amoindrissent selon le nombre des messnages estans en la ville et bourgaige d'Estaples, dont chescun chief doit demy polkin d'avene, les veuves un quart de polkin.* Computum Comitatus Pontivii ann. 1474. fol. 1 : *Cens, rentes, recognoscances, et Advouerées deués au Roy à cause de sa Comté de Pontieu.* Vide *Viarie*. [** Diplom. Conradi II. R. R. ann. 1146. ap. Butkens Troph. Brab. in Cod. Prob. pag. 39 : *Advocatos instituimus mandantes ut nomine imperii contra omnem inquietacionem ecclesiasticas personas et earum bona tuentur et defendant, ita quod ab ipsis nil per potestatem recipient aut exigant praeter Jus Advocatiae, quia advocati non debent esse depredate sed defensores ecclesiistarum.* Diplom. Ottonis Episcop. Herbipolit. ann. 1220 in Gudeni Cod. dipl. vol. 1 pag. 474 : *Ecclesia... servicia... percipiet temporibus vita marscalci; et ipse marsculus, qui est eorumdem hominum advocatus, erit simplici jure Advocacie sue contentus; et si placuerit Ecclesiae pariter advocato ipsis hominibus exactiōem imponere medietas exactio illius provenient Ecclesia alia advocato; et infra : ex tunc marsculus de bonis illis debitum jus Advocacie recipiet]*

¶ ADVOCATITIUM Jus. Eadem notione. Charta Henrici Rom. Regis ann. 1311. apud Ludovicum Laguille inter Instrum. Hist. Alsatiæ pag. 60. col. 1 : *Ad venerabilem igitur Egidium Abb. Weissemburgensem, dilectum Principem nostrum, Conventum et Monasterium ejus, oculos convertimus, gratiae specialis devotas et instantiavas preces ipsius favorabiliter admittentes, Advocatiam, seu Jus Advocaticum villarum infra scriptarum... Abbatii et Monasterio Weissemburgensi predictis restituimus.* [** Charta Eberhardi comit. Wurtemb. ann. 1291. ap. Crusium in Annal. Suev. P. 3. L. 3. pag. 170 : *Quod cum dilecti in Christo abbas et conventus in Lorch... nos unanimiter et concorditer elegerint, pro adjutore seu tutore bonorum ipsorum, personas et res, seu bona ipsius monasterii in nostram recipimus defensionem, sub tali conditione quod de bonis predictis non recipiemus, nisi tantummodo Jus Advocatitium etc.* Advocatorium jus eadem notione in charta ann. 1247 ap. Falkium in cod. Tradit. Corbeiens. pag. 861 : *Quicunque colonus extiterit marcam puri argenti jure Advocatorio annuatim perpetuo persolvere tenebitur.* Denarii advocatitii dicuntur præstaciones quæ advocatis ære exsolvebantur in charta Archiep. Mogunt. ann. 1226 ap. Johannis rerum Moguntin. tom. 2. pag. 530 : *In pre-sita curia... omnimoda in perpetuum libertate*

gaudebit, ita ut et a Denariis Advocatitii et manipulis, tam siliginis quam avenæ, qui per villam advocato de bonis hereditaritis dari solent, a vino bannito.... penitus sit immunis. Idem Denarii censuales et areales in charta Sigfridi Episc. Hildesiensis ann. 1289, apud Lauenstein. Histor. Diplom. Ep. Hild. Part. 1. pag. 149 : *Casas hortorum, in quibus nos obtinebimus advocatiam et nostros Denarios censuales, sicut in aliis areis etc.* Et infra : *Casas hortorum ponent et nihil aliud, quæ si posita fuerint, in eis advocatiam et Denarios areales habebimus.*]

* ADVOCATALIS, ADVOCATITIUS, Ad Advocatum, seu protectorem et defensorem pertinens. Charta ann. 1285. tom. 6. Anecd. Pezii part. 2. pag. 148. col. 2 : *Cum pro omni iure Advocatali hominum et prædiorum ecclesie Altahensis, consueverimus recipere annis singulis centum libras denariorum Ratisbon... traditionem dicti juris Advocatitii recognoscimus nos fecisse, etc.* Vide infra Advoeria.

ADVOCATIO, Anglis *Advouson*, Jus præsentandi Ordinario aliquem ad Beneficium vacans, in Littleton sect. 10. 180. Fleta lib. 5. cap. 9. § 21 : *Divisionem non recipiunt Advocationes Ecclesiarum, ... quamvis ecclesia quæ est quasi subjectum ratione diversarum Baroniarum ab antiquitate dividi possit.* Baldricus lib. 3. Chron. Camerac. cap. : 57 Qui Ecclesiam S. Gaugerici in Advocationem tenebat. Adde Regiam Majestat. lib. 1. cap. 2. § 2. 3. lib. 2. cap. 16. 42. 45. 61. 67. lib. 3. cap. 33. Joan. Sarisberiensem lib. 7. Pollicrat. cap. 17. et Epist. 125. Sugerium de Administrat. sua cap. 12. etc. Vide *Patronus*.

ADVOCATORIA, Ipsum Advocati munus, in Notitia veteri apud Loisellum in Hist.

Bellovac. pag. 248.

ADVOCATURA, idem quod *Advocatio* : Jurisdicatio media, *Moyenne Justice*, vel quod præstatur sub specie *Advocaturæ*, seu tutamenti, vel *salvamenti*. [Constitutio Leduini Abbatis S. Vedasti Attrebat. ann. circiter 1020. apud D. Brussel tom. 2. Tract. de usu feud. pag. 789 : *Homo de generali placito, non dat censum de capite suo, nullam dat neque debet Advocaturam, quia liber est ab hac exactione sine inquietudine.*] Ha-riulfus in Chronico Centuleusi lib. 4. cap. 21 : *Sub excommunicatione interdixit, ne aliquis amplius in illa villa, neque per vim, neque per deprecaturam, neque per Advocaturam, de omissis consuetudinibus amplius aliquid expeteret.* Charta Odonis Episcopi Bellovacensis ann. 1140. apud Loisellum pag. 269 : *Concesserunt in eleemosynam quidquid habent in villa et in terra Theoleti, videlicet Advocaturam et Vicecomitatum, et quidquid habebant ibi aliud.* Tabularium. S. Vitoni Virdunensis : *Quietum et ab omni prospersus Advocatura liberum.*

ADVOCATICII, qui Advocatorum jurisdictioni obnoxii sunt. Chronicum Colmariense 1. part. ann. 1271 : *Comes Radulfus de Habspurc posuit exactiōem super homines suos Advocatitios, et accepit ab eis 20. mille quartalia frumenti.*

* ADVOCATITIUS, Sub *Advocati* patrocinio et tutela positus, *Advena*. Charta Henrici VII. reg. Rom. ann. 1231. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 709. lib. 2 : *Item omnes Advocatitii in nostris*

civitatibus residentes, antiqua et debita jura persolvant, neque indebitis exactionibus molestentur. Item homines proprii, Advocatiti, feudales, qui ad dominos suos transire voluerint, ad manendum in nostris officiatis non arcentur. Vide *Affidati*. [**Vide Pertzii Monum. leg. Germ. vol. 2. pag. 283 et 292. Albertus R. in Diplom. Civit. Buchorn. ap. Lunig. Arch. vol. 13. pag. 308 : Si aliquis homo Advocatitius in ipsorum civitate est residens, Advocato de sua persona aliquod servitum facere non tenetur. Compositio inter Comitem Palat. Rheni et Archiepscopum Moguntinum ann. 1264 in Gudenii codice Diplomat. vol. 2. pag. 148 : Item, diffinitum est quod Dns Palutinus homines proprios ecclesiae Laurissensis, qui non sunt Advocatici sui non debet recipere intra novum oppidum suum Winheim, sine voluntate Archiepscopi, nec cogere ad manendum cum ipso; sed si aliquis Advocaticius sponte se receperit in eodem, ille nichilominus Archiepscopo tenetur praestare debita iura etc. Sententia Rudolphi R. R. ann. 1282. ap. Pertz. l. 1. pag. 439 : Per sententiam coram nobis extitit requisitum, si rustici vel rustice qui liberi dicuntur, cum hominibus Advocaticiis, vel aliarum superiorum aut inferiorum conditionum contraxerint, quam conditionem sequi debeat partus ex hujusmodi commixione susceptus. Et est sententialiter definitum, applaudentibus universis qui fuere presentes, quod partus conditionem semper sequi debeat viliorem.]

* **ADVOCATRIX**, Jurisdictio media, idem quod *Viaria*. Charta permittit. inter Philip. V. reg. Franc. et episc. Tornac. ann. 1320. ex Cam. Comput. Insul. : Item homagium et feodum *Advocaciae* Tornaci et Tornacensis. Vide *Advocatio* et *Advocatura* pag. 113. col. 1. et 3.

* **ADVOCARIA**, Protectio, tutela, propter quam tributum exsolvit. Charta Blanche comit. Trec. ann. 1206. in Chartul. Campan. Cam Comput. Paris. : Omnes homines de Nigravalle miserunt se in *Advoeria* mea et salvamento meo per voluntatem et creatum Iteri de Chuleranges.

* **ADVOHARE**. Vide in *Advocare* 3.

ADVOLI, in Arresto 20. Aug. ann. 1411. ex Gallico, *Avalez*, *Advena*, uti etiam in eodem Arresto dicuntur, in Hist. Betuniensi pag. 116. qui aliunde venerunt, *advolarunt*. Froissart. 1. vol. cap. 39 : Et ceux qui estoient ainsi bannis, dont il y avoit foison, se tenoient à S. Omer, le plus, et les appelloit-on *Avolez*.

* *Gens Advoles*, qui n'avoient mesnaige, feu ne lieu, in Lit. remiss. ann. 1400. ex Reg. 155. Chartoph. reg. ch. 429.

* **ADVORES**, Contrarii. Glossæ Latino-Grec. MSS. *Advores*, *tvacio*. Legi *Advorses*, quod ab *Advorsus*, pro *Adversus*.

* **ADVOTIA**, *Advocati officium*, præstatio quæ *advocato* exsolvit, pro *Advocatia*. Vide in *Advocati* pag. 112. col. 3. Charta Bo-

sonis Catalaun. episc. ex Cod. reg. 9612. U: *Advotiam utriusque terræ, id est tam S. Urbani quam S. Maximi, predictus Willermus sibi retinuit. Avoweson, eadem notione, in Lit. ann. 1343. apud Robert. Avesbur. in Hist. Eduardi III. reg. Angl. pag. 111. Vide supra *Advocari*.*

* **ADVOTUM**, *Retentio feudi per Advotum*, in Charta Rotroci Comitis Perticensis, aun. 1136. apud Souchetum : *Retenuerunt duos per Aveu*.

* **ADVOUARE**, ex Gall. *Advouer*, Fateri, confiteri, agnoscere. Lit. procurat. ann. 1348. ex Chartul. 21. Corb. fol. 193. v° : *Dante dictus procuratoribus nostris..... protestat.... Advouandi, desavouandi causam nostram de hominibus nostris et ecclesia nostra prædictam. Pro Dominum agnoscere, seu profiteri vassalli clientelam, vide infra in Deadvouare.*

* **ADVOYAMENTUM**. Vide supra *Advouamentum*.

* **ADVOYARE**, Fateri, Gall. *Advoüer*. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 98 : *Respondit dictus dominus Dalphinus, quod de morte dicti Aymonis est innocens, nec Advoýabit, neque Advoýaverat, neque Advoýant factum prædictum, nec ratum habebat, imo displicuit et displacebat.*

* **ADURACLA**, Species vitis, de qua Petrus de Crescentiis lib. 4. cap. 3. cuius vetus Interpres Gallicus *Duraclan*, vertit.

* **ADURARE IN TERRAM**, Terram legere, ad terram appellere, forte etiam in terram impingere. Gall. *Cotoyer la terre, Aborder, Echouer*. Ogerius Panis lib. 4. Annal. Genuens. ad ann. 1211. apud Murator. tom. 6. col. 401 : *Et homines Nicæ assultum in eos fecerunt, et ex improviso unam de galeis, quæ in terram Adurara fuerunt, retineruntur. Bartholomæus Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1247. apud Murat. tom. 6. col. 512 : Et quum jactasset Andreolus de Mari præmium dare nostris, fecit licias in portu Savonæ et reduxit galeas in portum Savonæ Aduratas in terram. Jacobus Aurius lib. 10. Annal. Genuens. ad ann. 1291. ibid. col. 603 : Quare Pisani Aduraverunt navem et cum rebus et personis descenderunt in terram.*

* **ADURATIO**. Charta paragiæ inter Phil. Pulcr. et episc. Mimatens. ann. 1306. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 156. col. 2 : *Nec novas Adurations recipere, vel nova guidagia concedere; retro vero recepta revocari debent, etc. Ubi legendum est Advoationes. Vide supra *Advoatio* in *Advoare* 4.*

* **ADURERE**. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : *Adurit, maculat, notat*. [**Vide Pro pertium lib. 3. eleg. 9. vers. 40. ibique Broukianus. Cic. ad Att. lib. 5. ep. 20.] *Nostris vero Aduré, idem sonat quod Induratus, laboris patiens, constans. Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1 :*

Mais le cuer ot si Aduré
Et ausé en fol usage,
Onques pour chou son fol corsage
N'amenda, ne veut bien faire.

Chron. Bert. Guesclinii MS. :

Au bon due de Berry les ot lors amener
Guion de la Trimouille chevalier Adurez.

Le Roman de Garin :

Dex, que fist done Bernart li Adurez?

* **ADURINUS COLOR**, pro *Azurinus*,

Cæruleus, nisi mavis colore Adurinum ab Aduro dictum, idem esse quod Livio, Cor. Adustor, Fuscus, submiger, Gall. Banzé, hali, brûlé.

* **ADURPATIO**. Libertat. Figiaci ann. 1318. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 667. art. 41 : *Super crimen adulteri (L adulterii) in quo plerisque (plerumque) cum per Adurpacionem aut maliciam nostrorum gentium excessum fuerit, etc. Emedandum forte est Adurrationem, id est, duritiam, acerbitatem : facile est enim aut malevolis, aut nimium austrius, in puniendo adulteris modum excedere.*

* **ADWARPIRE**, Possessionem rei alicuius dimittere, idem quod *Guerpire*. Charta Henrici I. Imper. ann. 1014. apud Murator. in Antiq. Estens. pag. 112 : *Se exinde ipsi germani se parte ipsius monasteriū Adwarpiorunt, et oblicaverunt se etc.*

* **ADYANTUM**, Herba perpetuo virens, sic dicta, ut scribit Martin. in Lexic. solidum folium ejus aqua perfusum non madescat, sed sicco semper simile sit : ab et dñi, humecto, dicitur etiam *Capillus Veneris*. Alex. Iatrosoph. MS. lib. 1. Passion. cap. 6 : *Melius autem est si politicum amnisceas, quod aliqui Adyantum vocant. Rectius scribes Adiantum.*

* **ADYTUM**, adūtō Græcis; recentioribus βῆμα, Secretior ædis aut Ecclesiæ pars, solis Sacerdotibus pervia. Leo Ostiens. lib. 3. Chron. Cas. cap. 31. (alias 33) : *fecit et cancellos ex aere 4. ante altare, inter chorum et Adytum hinc inde starundos.* [**Vide Glossarium med. Græc. in voce βῆμα.]

* **ADZACARE**, Adaquare, irrigare, Gall. Arroser. Charta Dumbensis ann. 1379 : *Amoneles debet duos denarios pro dimidia exclosa facta in eriolis domini, necessaria ad Adzacandum dictum pratum; et debet capere aquam in dictis eriolis pro Adzaquando prata.* Vide supra *Adragare*.

* **Æ pro E** nonnunquam legitur in veteribus monumentis, ut E sepissime pro Æ. Testamentum Anonymi in cortice scriptum ann. circiter 690. apud Felibianum in Hist. Monasterii S. Dionysii pag. x : *Et villa Ghinnachario quod jam vobis per Æpistolam donationis dedi. Ibidem : Et domenare dibeant post meum discessum, ut sepæ dixi.*

* **ÆCENTIA**, pro *Aacentia*, id est, Adacentia, ut notat Goldastus e regione hujus vocis in Charta Alamann. 39 : *Et in Reulinchova terras et silvas, suetqua, vel alias Acentias, quidquid ibi haberet videor. Et in villa quæ dicitur Huzinaa, homines 8. et terras, et silvas, vel alias Acentias. Quid si Acentias pro Æsantias de quo infra.*

* **Æ 2. ÆCENTIA**, *Sentictum*, apud Junium in Glossario Gothicó pag. 45. *Adæl.*

* **ÆCHERIUS**, vel *ÆCHERIUM*, Ager, campus, item Seges a Sax. Æcer, quod idem sonat, teste Somnero in hanc vocem. Charta Stephani Mutonis tenentis sigillum Ducis Bituric. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 436. ad annum 1362 : *Cum pratris, pascuis, nemoribus, sauzetis, viveris, Æcheriis, aquis, garenis, etc. Cave ne dicatur etiam pro Æquariis quæ sunt Equarum armamenta. Vide Æquarium.*

* *Mendum esse videtur pro Aquariis. Vide Aquarium.*

* **ÆCROPHAGIA**. Fragm. Patronii cap.

26. Edit. Petri Burmanni ann. 1709 : *Adlata est serisapia, et contumelia, Acrophagia saudate sunt, et census molo, porri et persica flagellum, etc.* Ubi legendum videtur *Acrophagia adlatae sunt*. Est autem *Acrophagia* edulium ex summittibus olerum, gemmis tumentibus arborum etc. maximo in usu apud Italos. Hinc S. Benedictus in Regula sua cap. 40 : *Si fuerint inde poma aut nascentia leguminum, addatur et tertium (fercuum).*

ÆDES, Tempa paganorum nude appellant leges 8. et 18. Cod. Theod. de Paganis, quæ *Ædes templorum*, in leg. 3. eod. tit. dicuntur. In Excerptis ab Henrico Stephano ex veterib. Lexicis pag. 259. titulus concipitur: *De ædibus, περὶ ναῶν.* Gloss. Lat. Gr. *Ædes, αὐλαὶ, ναοί.* Gloss. Bas. *άδες, οὐαοί.*

ÆDESIOLA, Sacellum, parva Ecclesia, Gall. *Chapelle*, apud Marten. tom. 1. part. 2. Collect. veterum Scriptorum pag. 7: *Unde prior est Ædesiola in suburbio Parisiorum haud procul a mænibus in honore S. Maglorii dicta.*

ÆDIFEX, Architectus, Ædificator. Tertull. de Idolo. cap. 12 : *Ex similitudine prudentissimi Ædificis illius, qui prius sumptus operis cum viribus suis supputat.* Ubi Ædifax recte sumi potest pro eo qui Ædificandum aliquid suscipit, aut curat.

ÆDIFICABILIS, Qui ad virtutem excitat, Gall. *Edifiant.* Imit. Christ. Lib. 1. cap. 10. n. 2 : *Si loqui licet et expedit, quæ Ædificabilia sunt loquere.*

ÆDIFICAMENTUM, Passim occurrit in veteribus Chartis pro jure capiendo in silvis ligna ad Ædificationem necessaria. Chro-nicon Prioratus S. Launomari de Magenciano apud Arvernos inter Acta SS. Bened. sec. 4. part. 2. pag. 257. B : *Theotardus Prior loci Magenciaci... adiit dominum Guillelimum Tyernensem, Principem clarissimum, deprecatusque est, ut pro salute patris sui Guidonis donaret sibi et S. Launomaro in silva sua amplissima, quæ vocatur Borno, unde semper habeatur calefactum, Ædificamentum et restaurantum domorum suarum, quam depreciationm libenter accipiens magnificus Princeps Willermus... concessit, etc.*

ÆDIFICARE, Exemplum præbere: quo sensu vocem *Edifier*, usurpamus; vel docere, instruere. S. Hieronymus lib. 3. in Russinum cap. 5 : *Duas Epistolas... per hoc fere biennium interpretatus sum, et in Ædificationem Ecclesie legendas nostras linguae hominibus dedi.* Annianus Pelagianus in Epist. præfixa versioni Homiliarum S. Joan. Chrysostomi : *Adhuc Antiochiae Presbyter hæc, quibus Ecclesiam illam Ædificabat, scripta composituit.* Gregorius M. lib. 9. Epist. 9 : *Picturas imaginum, quæ ad Ædificationem imperii populi fuerunt factæ, etc.* Concil. Narbonense sub Recaredo Rege, de Presbytero ignaro: *Mittatur in Monasterium, quia non potest Ædificare populum.* Jacobus de Vitriaco in Hist. Occid. cap. 7 : *Pauci autem addiscebant ut Ædificarentur, vel Ædificarent.* Liber Ædificatorius apud Ingulfum pag. 870. Add. S. Fulgentius Epist. 2. Orde-ricum lib. 5. pag. 590. etc. Vide Glossarium med. Græci. in Oixodōm̄. [et Wahlii clav. philol. novi Testam. vol. 1. pag. 624. In novo Testam. non legitur nisi apud S. Paulum.]

¶ 2. **ÆDIFICARE** se, Domicilium posse, defigere, Gall. *S'établir en un lieu, y venir demeurer.* Charta Ludovici Junioris ann. 1145. apud Thomasseri Consuetud. Bituric. pag. 63 : *Extraneis vero qui Bituris venerint, et ibi se se Ædificaverint, et regni fuerint, bona sua parentibus suis dimittere licebit.*

* 3. **ÆDIFICARE**, Proficere, servire, Gall. *Etre utile.* Chartul. S. Joan. Angeriac. fol. 56. v° : *Gofredus de Bucceto volens Ædificare animam suam, S. Joanni donavit in eleemosinam totam terram arabilem, quam circa Varesiam tenere videbatur.*

* 4. **ÆDIFICARE TERRAM**, Agrum colere, serere, Gall. *Cultiver.* Ædificatio, Cultura ipsa. Chartul. Aptense fol. 25. v° : *Donat ipsam terram per talem convenientiam, ut ille Allaldus illam terram ad terminum legis, id est, per septem annos bene plantare vitis et propagare, atque Ædificare studeat; et cum ad ipsum terminum bene advincenta fuerit, prænominatus episcopus (Teudrichus) unam medietatem de ipsa vinea recipiat, aliam autem medietatem ipse Allaldus et uxori ejus pro sua Ædificatione habeant.* Vide infra *Ædificatio* 2.

* **ÆDIFICARIUS**, Ad virtutem et pietatem excitorius, Gall. *Edifiant.* Joan. Blakman. de Virtut. Henrici VI. reg. Angl. pag. 299 : *Verbis Ædificariis vel ceteris utilibus omnino usus fuerat.* Vide infra *Ædificatus*. et *Ædificatorius.*

¶ 1. **ÆDIFICATIO**, Exemplum bonum, Gall. *Edification.* Occurrit passim apud Auctores qui de pietate et bonis moribus scripserunt, ut apud S. Bernardum, Scriptorem librorum de Imitat. Christi, etc.

* 2. **ÆDIFICATIO**, Cultura, actio terram in pratum redigendi. Tabul. S. Sergii Andegav. : *Dederunt insuper ibidem congruentem terram ad Ædificationem pratorum, quantum inibi Ædificare poterunt.* Vide supra *Ædificare* 4.

* **ÆDIFICATIVUS**, ut supra *Ædificarius*. Regula Fontis-Ebraldi cap. 22 : *Vobis ergo de bonis, sanctis et Ædificativis eloquisi, propter taciturnitatis gravitatem, rara loquendi conceditur licentia.*

ÆDIFICATOR, Qui ceteris verbo prodest et exemplo, Gall. *Edifiant.* In circuitu coenotaphii lapidei ad ostium Capituli Abbatiae Silve-majoris Bernardus Abbas ejus loci dicitur fuisse... providus atque dator alacris, bonus Ædificator, hortator sapiens... moderator, etc.

* *Edifieur en meurs*, apud Christ. Pisan. in prol. ad Hist. Caroli V. reg. Franc. Vide supra *Ædificarius*.

ÆDIFICATORES, Dicti milites qui e machinis bellicis ligneis, quas Ædificia generatim vocabant, tela, sagittas, etc. in hostes vibrabant; vel qui has machinas muris hostium admovebant. Breviarum Hist. Pisanæ ad ann. 1159. apud Murat. tom. 6. col. 173 : *Rodem anno 1159 Pisani miserunt Pelagium Consulem cum Gerardo Comite, et Curte Vecchia cum nobilibus Pisantiis militibus, et cum sagittariis et Ædificatoribus, xv. Cal. Septembris in auxilium Imperatoris Frederici ad ob-sidionem Mediolani.* Ibidem ad ann. 1173. col. 186 : *Eodem anno mense Julii Pisani miserunt in auxilium Comitis Ildebrandini CXL. milites cum balistrariis et Ædificatoribus; et tunc*

obsedit et cepit castrum dictum de Cirsano. Occurrit iterum ibid. col. 191. Vide *Ædificium*.

¶ **ÆDIFICATORIUS**, Utilis ad pietatem, Gall. *Edifiant.* Statuta Equitum Theuton. cap. 1. apud Raim. Duellum Miscell. lib. 2. pag. 30 : *Exemplis operum et verbis Ædificatorius quod verus Deus in eis est, demonstrent.*

¶ **ÆDIFICATURA**, Ædificatio, extructio, Gall. *la Construction.* Testamentum Andreæ de Luxemburgo, Camerac. Episc. ann. 1396. apud Acherium Spicil. tom. 9. pag. 295 : *Requisitum residuum bonorum suorum..., si quod fuerit, erogari et tradi in auxilium pariter et augmentum operis et Ædificatura ejusdem (Ecclesiæ).*

ÆDIFICIUM. [Nomen commune quo significatur machina bellica lignea, in modum excelsioris turris exstructa, unde in hostes tela, lapides, trabes, dolia incensa et alia id genus emittebant. Rolandinus Patavinus de factis in Marchia Tarvisina lib. 6. cap. 6. apud Murat. tom. 8. col. 259 : *Impugnavit intrinsecos Ædificiis multis, scilicet bilfredis, prederti et trabuccis, muros, turres, et palatium Marchionis abrupit.*] Vide *Ædificium* 4. [et *Belfredus*.]

¶ **ÆDILETITII**, Castellaniæ primores seu praefecti. Excerptum Chartæ MS. Philippi August. Franc. Regis apud D. de Lauriere in Præfatione tom. 1. Ordinat. Reg. n. 93 : *Major et jurati Calniaci dixerunt per Sacramentum quod fecerunt Regi, quod Ædiletitii Castellaniæ Calniacensis sunt Domini Calniaci, exceptis duabus villis de Plesseio, scilicet Plesseum et Ungnes. Notum est Ædilis officium apud Romanos.*

* **ÆDILETITII** iidem qui *Advenæ*, extra-nei, qui dimisso proprio domicilio, Calniaci sedes fixerant; quæ interpretatio aperta est, modo textus ipse attente inspi-ciatur; testantur enim major et jurati in inquisitione facta de Alienigenis Calniaci, *Ædiletitiis* totius castellaniæ ad dominum Calniaci pertinere, iis tantum exceptis, qui apud Plesseum et Ungnes manent, quos Alienigenas, ut ibidem subjicitur, manentes in istis duabus villis, tenet Joannes de Plesseio de domino rege. Repudianda ergo est Cangii [** P. Benedictinorum] exposi-tio.

¶ 1. **ÆDILIS**, Ostiarius. Acta SS. Benedict. sæc. 4. part. 1. pag. 608. ubi de V. Mar-wardo Abb. Prum. : *Gerungum Clarissimum virum palati Ædilem Monachum admisit.* Ita Wandalbertus. Ædilis nomine intelli-gendum esse Ostarium evincit Epistola 2. Frotharii Tullensis Episcopi; cuius est hæc inscriptione : *Illustrissimo viro et toto affectu colendo ac desiderando Gerungo, summo sa-cri palati Ostiario.* Hujus Ostiarii dignitatem eandem existimatam fuisse atque Ædilis apud Romanos infra dicetur in voce *Scario*.

* 2. **ÆDILIS**, Custos ecclesiæ, aditus. Mirac. S. Jacobi tom. 6. Jul. pag. 56. col. 2 : *Qui cum ecclesiastis ingressi fuissent, et oratorium, in quo corpus Apostoli jacet, ingredi pro suo libitu non potuissent, roga-verunt Ædilem, ut eisdem oratorium aperiret.*

ÆDILITAS, Custodis Ecclesiæ munus ac dignitas in Collegiis Canonicorum. Charta Folcuini Episcopi Tervanensis anno Ludov. Reg. 26. apud Folcardum in lib. 1. Miracul. S. Bertini cap. 7 : *Ædilitatem seu custodiām*

ipsius Basiliceæ, etc. Alia Lietberti Episcopi Cameracensis ann. 1066. in Hist. Camerac. Joan. Carpentarii: *Ædilitatem vero et Preposituram, quæ mei juris erant, ... huic Ecclesiæ ontuli.*

* **ÆDITIUS**, Custos ecclesiæ. Mirac. S. Mauril. tom. 4. Sept. pag. 76. col. 2: *Decretum est ab eo (episcopo) et ab Æditius ejusdem sanctæ jam prædictæ martyris ecclesiæ Andegavensis, ut pignora jam prælibati S. Maurili episcopi... visere decernerent.* Vide *Æditius*.

ÆDITUUS, Ostiarius, gradus Ecclesiasticus; cui ædis sacræ custodia incumbit, *Custos*. Paulinus Epist. 6: *Ipsius ordinatione in presbyteratu ordinatus sum, futeor, invitus, non fastidio loci, nam testor ipsum, quia et ab Æditui nomine et officio optavi sacram incipere servitutem, etc.* Frodoardus in Adriano PP.:

Amplius Æditi locupletans dotibus sedem.

Ubi leg. *Æditui*. Vide *Ostiarius*.

ÆDITUAR, *Ædituum agere*. Vetus inscriptio pag. 312. 5: *Ædituavit. ann. x.* Occurrit præterea in alia pag. 1088. 5.

¶ 1. **ÆDUS**, *Orientalis lux, sol matutinus*. Gloss. Bituricensis Ecclesiæ. MSS. a voce Græca *Ioç*, Aurora.

* 2. **ÆDUS**, pro *Hædus*, Gall. *Chevreau*. Stat. Cadubrii cap. 4: *Item in dicto consilio deliberatum fuit, quod aliquis terrigena non possit nec debeat vendere, nec alio modo dare alicui forensi carnes lacticinas, videlicet agnos, Ædos, vitulos, etc.*

* **ÆGIATIO**, *Majoritas*, cum quis suæ tutelæ est; *Aegiatus*, Egressus annos alienæ tutelæ. Lit. Joan. reg. Franc. ann. 1451. in Memor. C. Cam. Comput. Paris. fol. 113. v°: *Concedimus tenore presentium et quietamus, ipsumque (Regem Navarre) quamquam minoris etatis ad præsens existat, Aegiatum et in ætate legitima reputamus*. Titulus literarum est: *Litera Aegiationis regis Navarre et redditionis terræ suæ*. Vide supra *Angiatus* et infra *Eugium*.

¶ **ÆGIATOR**, *Hortator*, in Glossis Bituric. MSS. Legendum cum Papia *Egetor*, Ηγετωρ Græce, *Hortator*. Hinc corrigenda eadem Glossæ ubi perperam, *Ægeatur*, *Ornatur*.

** **ÆGIDIA**, *Pluria*. Gloss. in Cod. reg. 4778. Capella pluvialis ap. Plinius lib. 18. cap. 46. § 1. et Ovidium Fast. lib. 5. vers. 111. stella nominatur in sinistro Aurigæ humero. Vide H. Stephani Thes. voce *Æf*, edit. Didot vol. 1. col. 1008.

¶ **ÆGIDIANÆ**. Sic vocant Constitutiones Marœ Anconitanæ, in statu Ecclesiastico, in quo, inquit Albericus Gentilis lib. Juris Can. cap. 3. jus generale faciunt, ultra vero illius fines minime valent.

* **ÆGILOPA**. Alex. Iatrosoph. Ms. lib. 1. Passion. cap. 103: *Ægilopis mox sine moratione ab initio medicamenta sunt adhibenda, quæ simul desiccare possint.... Hoc enim (remedio) solo utendo non solum egilopas (Gloss. recentes) sed etiam angilopas (Gloss. duras) diuturnas scio fuisse curatas*. Ubi Glossæ: *Egilopas vocal superfluas carnes in angulis natas oculorum. Egilopium, la sporcheza, e carne che nasce nelli ochi, in Glossar. Lat. Ital. MS.* [** Vide Forcell. in voce *Ægilops*; Plinius lib. 21. cap. 19. bique var. lect.]

¶ **ÆGONES**, *Sacerdotes rustici*. Papias. Vide Grævium ad *Glossas Isidori* in voce *Egones*.

* **ÆGRET**, *Acidiatur*. Gloss. Isidori, ad quod addit Grævius: *Pro quo Siracidis antiquus interpres Acediare dixit 26. 16: Non Acediaberis stultitia stulti cū μη ἀνοίᾳ i. e. non dolore te afficiat stultitia stulti.*

ÆGRIMONIA. Uugtio: *Ægrimonie, Ægritudo*. Occurrit in Concilio Toletano XVI. can. 1. et 4. et apud S. Eulogium lib. 3. Memor. SS. cap. 10.

ÆGRIMONIUM, Eadem notione Gloss. Græc. Lat. Ἀγριωτίς, *Ægrimonium, Morbus, Languitudo, Langitus, infirmitas*.

¶ **ÆGRIPARTUS**, *Qui ægre partus est*. Papias. [** Gloss. in cod. reg. 4778: *Qui pedibus edictione capite pariuntur*. Vide *Agrippa*.]

ÆGRIPOMIUM, *Autumnus, Φθινόπωρος*, in Gloss. Græc. Lat. MS. In edito hæc habentur: *Φθινόπωρον, Autumnum, Agriponnum, pluralia non habent. Φθινόπωριν, Autumnalis, Φθίνω, Tabeo, tabesco. Ex quibus patet primum Φθίνω, scribi, pro Φθίνω, deinde autumnum Φθινόπωρον appellari, quod ea anni tempestate poma et arborum fructus maturescant, deficiant, atque velut ægri tabescant.*

¶ **ÆGRITUDO**, *Servitus, debita domino servitia: sic dicta, quod quamvis minuta sint, ægre semper redditantur*. Madox Formulare Angl. pag. 197: *Concessi tertiam partem unius Mesuagii cum Curtiglio... tenendum de me... tam in Ægritudine quam in ligia potestate, in feodo et hæreditate libere, quiete, etc.*

* Nativus et proprio sensu hic accipienda est vox *Ægritudo*; cuius significatio est, feudum a vassallo nunquam repetendum fore, sive servitia debita sanus exhibeat, sive morbo et ægritudine impeditus illa nequeat præstare. Ea quippe interdum fuit feudorum conditio, ut a domino feudali illa re-peterentur, servitiis quacumque ex causa non redditis. Vide Probat. Hist. Bressia titulo *feudorum ad ann. 1272*.

¶ **ÆGROTATIVUS**, *Proxime infirmus, valetudinarius, Gall. Vueltudinaire*. S. Bernardus tom. 1. pag. 1308: *Unus idemque cibus et ægrotis est medicina, et Ægrotativis dieta.*

¶ **ÆGROTATUS**, *Ægrotus, morbo corruptus*. Vita S. Martialis Episc. tom. 5. Ju-nii pag. 565: *In S. Caorso Ægrotatus obiit 111. idus Novembris.*

¶ **ÆGUPTIUM**, *Fuscum, subnigrum*. Glossa Lat. Gr. MSS: *Ægyptium, φαῖον*.

¶ **ÆGYPTIACI**, Gall. *egyptiens, Bohemiens*, Vagi homines, harioli ac satidici, qui hac et illac errantes ex manus inspectione futura præsagire se fingunt ut de marsupiis incautorum nummos corrogent. De horum origine aliquid attingit Pasquerius Disquisitionum lib. 4. cap. 19. cum ait, decima septima Aprilis anni 1427. Parisios venisse 12. Penanciarias, seu pœnitentes. Ducem unum, Comitem unum cum decem equitibus, et 120. tum virorum, cum mulierum et infantium comitatu. Hi se Christianos narrabant ex inferiori *Ægypto* a Saracenis pulsos ad Papam venisse confitendi causa, a quo in delictorum pœnam jussi essent errare annis 7. neque unquam per id tempus in cubili

quiescere. Hæc quamvis inepte satis et ridicule, excepti sunt tamen, alique ad eos confluant multi, quoque Episcopus illos larem mutare coegerit ob surta, divinationes, et alia plurima id genus. [¶ Hæc omnia descripsit Pasquerius ex *Æphemeridibus Parisiensibus temporum Caroli VI. et VII.* quæ nuper integræ prodierunt; antea a Dion. Godesredo tantum partim editæ ad calcem Historiæ Caroli VI. ubi pro *Aprilis legitur Augusti.*] Anno 1560 Comitorum totius Regni apud Aureliam Decreto e Galia electi sunt *Ægyptiaci*, atque in Hispania non multo post Conciliorum Provincialium auctoritate repressi. Tarragonense anni 1591. tom. 4. Collectionis Conc. Hispan. pag. 544: *Curandum etiam est ut publici Magistratus eos coercent qui se *Ægyptiacos* vel *Bohemianos* vocant, quos vix constat esse Christianos, nisi ex eorum relatione; cum tamen sint mendaces, fures et deceptores et aliis sceleribus multi eorum assueti.*

* Cæterum illi errores Italis *Zingari*, Hispanis *Gitani*, Gallis *Ægyptii* et *Bohemii* appellantur, ut observat Fritschius, quem consule Tract. de Mendicantibus validis cap. 12. *Ægyptii, Bohemii* et *Saraceni* promiscue nuncupantur ejusmodi nebulones a nostris. Lit. remiss. ann. 1453. in Reg. 184. Char-toph. reg. ch. 376: *Plusieurs Egyptiens, vulgalement nommee Sarrazines.... arriverent à l'entrée de la ville de Cheppé en entenant de y estre logiez; entre lesquelz en y avoient aucun qui portoient javelines, dars et autres habillemens de guerre..... en tout jusques au nombre de 60. à 80. personnes. Aliz ann. 1467. ex Reg. 200. ch. 28: Pour ce qu'il y avoit des Sarrazines ou Boesniens ou pays, etc. Vide *Dies Ægyptiaci* in *Dies 5.**

[** Horum primos ann. 1418. in Helvetiam venisse narrat Stumpf. fol. 687. ADEL.]

ÆGYPTILIA, *Gemma, ab Ægypto, ubi invenitur*, Uugtio. [Glossar. Bituric. addit: *Gemma nigra, etc.* Isidorus: *Gemma nigra radice, cerulea facie. Sic et Laur. in Analytica.*] [** Isid. Orig. lib. 16. cap. 11.]

¶ **ÆLAMOTH**, *Vestibulum*. Gloss. Bituric. MSS. Hebr. אַלָּמֹת. [** Gloss. cod. reg. 4778: *Ælam, porticus, sed melius interpretatur ante fores sive vestibulum. Ergo cleam hebreum est. Item in Hiezechielis extrema parte in visione civitatis in veteri translatione habet pastoforia, in nova gazophilaia i. celula parva. Vide Ezech. cap. 43. vers. 1. 4. 5. 7. etc.*]

* **ÆLECTIO**, *Electio, congregatio selecta*. Charta Ludovici II. reg. Ital. ann. 900. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. sevi col. 87: *Venientibus nobis Papiam in sacro palatio, ibique Aelectione, omnipotens Dei dispensatione, in nobis ab omnibus episcopis, marchionibus, comitibus..... facta, prout opportuni temporis ratio significabatur, etc.*

¶ **ÆLMESFEH**, *Pecunia eleemosinaria*, scil. denaria S. Petri primo Augusti annuitum debita, et per Regem Inam et Ethelwolphum primo concessa. Vocabatur etiam *Romefah*, *Romesot*, et *Heorthpening*. Hist. de Decimis per V. Cl. J. Seld. pag. 217. Ila Spelmanus in *Glossario*.

¶ **ÆMATHITES**. Gloss. Bitur.: *Lapis lividus et ferrugineus*. Isidorus [** lib. 16. cap.

4.] *Lapis qui cote resolutus in colorem veniat sanguinis.* Hinc Galli dicimus *Sanguine*.

ÆMIDUS, *Tumidus, Inflatus*, in Glossis Isidori. [Glossa Gr. Lat. *Æmidus, pi-*quaque, Festus : *Æmidus, Tumidus.* Quidam dictum putant ab *aqua, Sanguis*, aliis ab *cõspurca, Tumor*, unde *cõspurca*, *Tumidus*.]

* **AEMPRA**, Eadem notione, qua *Ademprum*, explicat Caesar Nostradamus. Vide in hac voce. Mihi vero idem prorsus est quod *Auxilium*. Consule ibi. Charta Guignonis Dalphini ann. 1253. pro communia Upasensis : *Item de voluntate et consensu predictorum hominum dicti castri, retinuitus nobis cavalcatas, banna pro commissis, et justitiis omni tempore, et Aempras seu complaintas in his casibus, scilicet pro nostra militia, et pro dotanda filia vel filiabus nostris, et pro filio nostro vel filiis nostris, seu successorum nostrorum militibus faciendis, et pro accessu ad imperatorem cum armis, vel pro fidelitate facienda, et pro peregrinationibus faciendis ultra mare vel citra longe, et pro empionibus castri vel castrorum, vel alias magnis adquisitionibus faciendis; pro quibus omnibus licet nobis et successoribus nostris complaintas facere et Aempras, sicut in aliis locis et hominibus terrae nostra habentibus libertatem.*

ÆMULAMEN, *Æmulatio, Exemplum, Gall. Emulation, Exemple.* Vita S. Carilefi tom. 1. Julii pag. 97. E: *Agminibusque monasticis undequaque ad se confluentibus, Æmulamina suarum virtutum invictissima relinqueret, etc.*

ÆMULARE, Ad Zelotipiam excitare, Gall. *Donner de la jalouie*, seu potius uxori Æmulam dare, alteram scilicet ducendo illa vivente. Pactum Matrimonii. tom. 9. Spicil. Acher. pag. 283 : *Convenio tibi Willelmæ, ut in omnibus diebus vitæ mea a te per aliam feminam, nec per aliam uxorem non descendam, nec te non derelinquam, nec te non Æmulum per aliam uxorem.*

ÆNEA, Gregorius M. lib. 9. Epist. 40 : *Perenit ad me, quia in ea Ecclesia, quæ Aenea dicitur, saepe in Hierosolymorum urbe, vestra Ecclesia jurgia nascentur. Ubi Altaserra ædem hanc sic appellatam opinatur, quod foribus aeneis distinguetur. Ego vero legendum puto, è Nea, vel à via, i. nova Ecclesia. Vide Luitprandum lib. 1. cap. 2. lib. 3. cap. 8. et nostram Constantinopolim Christianam, ubi de æde S. Michaelis.*

ÆNEA, *Ænescia*. Vide *Ainescia*.

** **ÆNESIS**, Laudatio, assensio ex Græco Altor. Ruodlieb poema sec. X. Gottingiae a Schmellerio editum ann. 1838. fragm. 14. vers. 86 :

Inquit : ea lege modo jungamus sine fraude. Hujus amen dixit procerus et sibi basis fuit. His ita conjunctis Ænesis fit maxima plebis, Laudantes Dominum cantizabant hymnorum.

ÆNEUM, Caldaria salinaria, in qua sal coquitur et conficitur. Charta ann. 1034. in Antiquitatib. Vosagensib. lib. 5. cap. 7 : *Apud Vicum aheneum unum cum duobus sessibus, etc. Vide Aqua servens, Caldaria, et Ænulum.*

ÆNEUM FRUMENTUM. Hujus meminit lex unica Codic. Theod. de frumento Charlaginensi, in qua traditur illius pensitationi obnoxia fuisse certa corpora, seu prædia

vel agros, atque adeo Magistratus, seu Duumviro, Chartagine. Sed quale illud fuerit, omnino non constat, cum apud alios scriptores vox haec non reperiatur. Vide quæ in hanc rem habet Jacobus Gottfredus, et infra in v. *Æraria annona*. [** *Usibus perpetuis dicatum*, interpretatur Dirksenius.]

¶ **ÆNEUS**, Primogenitus, Galle. *Aine.* Apud Spelmanum in Glossario ad vocem *Ænescia*.

ÆNIGMA, Moneta, in vet. Gloss. ut auctor est Jacobus Gottfred. At in Gloss. Isidori, est figura, sive typus, sive species, nempe moneta. Certe ita usurpat etiam Prudentius in hymno S. Laurentii.

* **ÆNIGMATICE**, Per similitudinem, ut exponunt docti Editores ad Vit. B. Villanæ tom. 5. Aug. pag. 865. col. 2 : *Ex more arrecto speculo, Ænigmatice prospexit, quantum apud Deum interioris animæ plenitudo jam fuisse deformata.*

¶ **ÆNIGMATISTA**, Qui ænigmata proponebit, aut solvit, ænigmatiæ. Sidon. Apollin. lib. 8. Ep. 16 : *Unde illa verba salaria, vel sybillina, vel Sabinis ab usque furibus accita, quæ magistris plerunque reticentibus promptius facialis aliquis, aut flamen, aut veternelegium quæstionum Ænigmatista patescerit.*

¶ **ÆNIOLUS**, Lebes æneus, Gall. *Chau-dron d'airain.* Vita S. Aldegundis inter Acta SS. Ord. S. Benedicti sæc. 2. pag. 614 : *Cum sorores ignem extruerent ad aquas calfaciendas... in prunas subito eam proiecit, Ænioli serventibus aquis desuper pendebant, etc. Vide Ænulum, et Emola, ubi ex his egendum videtur Eniola.*

¶ **ÆNITORES**, *Tubicines*, in pervetusto Glossario Ecclesiæ Aniciensis MS. *Æneatores* dixit Suetonius.

ÆNIVIUM, Epitaphium Gebehardi Archiepisc. Saltzburg. apud Canisium tom. 6. pag. 1237; edit. sec. tom. 3. part. 2. pag. 439 :

Esurientis victum, petat ultro nudus amictum. Et vagus hospitium, vallis es Ænivium.

ÆNULUM, Ugutio : *Cacabus, Lebes, Æneum, Ænulum, idem sunt.* Jo. de Janua : *Ænulum, ab æs dicitur, id est, parvum anum, seu caldarium.* Vide *Æniolus*.

¶ **ÆNUM**, Ubi de judicio aquæ serventis. Vide in *Aqua*.

* **ÆON**, a Gr. *Æiov, Ævum, sæculum.* Charta ann. 972. in Append. ad Marca Hispan. col. 896 : *Hoc vero ab exordio hujus Æonis init, et ad finem usque pertingit, etc.*

ÆPHI, Vetus Agrimensor tit. de mensuris liquidorum : *Urnæ 2. amphoram complent, quæ sunt modia 3. quod in aridis dicitur Æphi. Ephi*, in vet. Testam.

¶ **ÆPHONOTROPHIUM**, pro *Æphonotropou*, Locus in quo aluntur Cantores. Petrus Mallius Hist. sacr. in Greg. Magno : *Facit ad S. Stephanum Æphonotrophium, ubi Pricicerius et Cantores manerent.*

* **ÆQUALARE**, *Æquare, perequare*, Ital. *Ugualare*, Gall. *Egaler*. Annal. Estens. Jac. de Layto apud Murator. tom. 18. Script. Ital. col. 991. ad ann. 1404 : *Exhibitum in medium armis offensilibus utriusque, jussu arbitrorum constitutorum ad id per dominum marchionem;.... fuerunt lancearum*

longitudines Æqualatae, et ferrorum lancearum atque aliorum armorum facta credentia.

* **ÆQUALENTIA**, Divisio hereditatis, vel bonorum, per æquales partes : *aqua lance*, dixit Marculf. lib. 2. form. 14. [** *Æqualentia legit Baluzius.*] Formul. vett. Bign. cap. 39 : *Placuit atque convenit inter illum et germanum suum illum de alode, qui fuit genitor sui, ut inter se Æqualentia dividere, vel exæquare deberent.* Testamentum Bertichraunni Episc. Cenoman. [apud Mabill. tom. 3. analect. pag. 133 : *Totum et ad integrum inter dulcissimos pronepotis meis...* *Æqualentia inter se dividendum volo esse donatum.* Et pag. 136 :] *Sic quoque ut post tuum obedum filii tui inter se Æqualentia cum ipsis habere volo.* [Ibid. pag. 120. bis habetur, *Æqua lance dividere.*] Formula vetus Andegav. 36 : *Tu cum ipsis Æquals lance dividere facias.* [Vide *Æquilancium*.]

PISTOLA ÆQUALENTIE. Formulæ vett. Pithei cap. 46 [** Lindenbr. 66. Marc. II, 12] : *Dulcissima filia mea, illa, diuturna, sed inter nos impia consuetudo tenetur, ut de terra paterna sorores cum fratribus portionem non habeant. Ideoque per hanc Epistolam Æqualentia te, Dulcissima filia mea, etc.... qui contra hanc epistolam æqualitatis ordine venire tentaverit, etc.*

* **ÆQUANTIA**, Divisio per æquales partes, idem quod *Æqualentia*. Terrearium Bellijoc. fol. 38. r° : *Item etiam de novo assernamento, per eosdem dominos dicto Stephaneto Michon facto, debita Æquantia Buresi facta cum Hugonino Humbert, Claudio Burestier, etc.* Hinc

* **ÆQUANTIARE**, Dividere per æquales partes, Gall. *Partager également.* Idem Terrear. fol. 506. r° : *Duos copponos silliginis de anno et perpetuo servitio, cum quibus supra Æquanciato. Vide supra Æquale.*

* **ÆQUARICIA**, Equorum grex, idem quod *Equaritia*, Gall. *Haras.* Vide in hac voce. Charta Henrici I. imper. ann. 929. inter Probat. tom. 2. Annal. Praemonstr. col. 382 : *Praedicta loca ei concedenda tradidimus, ut secura potestate cum omni quæstu eisdem locis invento, temporibus suis feliciter perfruatur;..... cum omni suppellectili, cum Aquariciis ibidem inventis, potestati illius possidentia perpetualiter prædestimus.* Vide *Æquarium*.

* **ÆQUARIUM**, Equarum armentum, Gallice *Haras.* Charta Rogerii et filiorum ejus Roberti et Henrici ann. 1080. in Bullario Fontanelensi fol. 17 : *Decimam totius Brotoniæ tam in venacione quam in apibus et omnibus redditibus et forfacturis, quæ de sylva exemit et de vaccariis vel Aequarisi sive porcarii et omnibus exartis similiter decimam concedimus.* Vide *Æquaritia*.

* **ÆQUARIUS**, pro *Aquarius*, minister sive servus, qui portat aquam, in Lib. nig. Scac. pag. 353. Vide *Aquarius* 2.

ÆQUATIO. Concilium Toletan. I. cap. 10 : *Clericos, si qui obligati sunt, vel pro Æquatione, vel pro genere alicuius domus, non ordinandos, nisi probatae vitæ fuerint, et Patroni consensus accesserit.* Ubi *Æquatio* videtur esse tributum, quod Domino præstat. Vide *Peræquatio*.

* **ÆQUATOR**, Qui describatur census in Libris Censualibus. Cod. de Agricolis et

Censis lib. 11. cap. 67. Item qui tributa civibus ex aequo imponebat. In Cod. Theodos. et in Novellis dicitur *Perequator*.

ÆQUIDICI versus, ἰσολαχτοί, qui singulis propositionibus ἀντιθέτους apparant versus dictiones, apud Diomedem lib. 2. Art. Grammat.

ÆQUIDIUM, Solstitium. *Æquidium australis*, apud Miræum in Dipl. Belg. lib. 1. cap. 31. *Æquidialis*, ἰσημερός, in Gloss. Lat. Gr. et apud Festum.

¶ **ÆQUIGENI**, Gemini. Gloss. Isidori. **ÆQUILANCİUM**, *Æquatio*, in Gloss. Isid. ἰσοπότια, ubi male *Æquilibrium* habetur. *Æqua lance*, apud Symmachum lib. 1. Epist. 88. lib. 2. Ep. 56. lib. 10. Epist. 53. *Æqua lance et libramentis paribus*, in leg. 1. cod. Th. de Ponderator. Fredegarius in Chron. cap. 85: *Thesaurus Dagoberti... Æquilancia dividitur*. Id est, *æqua lance*. [Gravius post Pithœum putat legendum *Æquilibrium*, quod apud Festum, significat ex toto dimidium, dictum a lavatione luna, quæ dicitur *Æquilatio redire*, cum dimidium decidit sordibus. Melius, ni fallor, *Æquilancium*. Vide *Æqualegia*.]

¶ **ÆQUILATIUM**. Vide *Æquilancium*.

¶ **ÆQUILATUS**, *Æquilateralis*, in Onomastico ad calcem tom. 7. SS. Maii. Dixit Aoustonus Edyl. 11 v. 50:

Æquilatus, vel cruce pare, vel in omnibus impar.

¶ **ÆQUILAVIUM**. Vide *Æquilancium*.

ÆQUILIBRATOR Regis, quo nomine ac munere insignitus donationem factam majori Monasterio a Roberto de Sabulo, (*Sabulo*) et uxore ann. 1067. [** In Acherii Spicil. vol. 3. pag. 406.] subscriptum quidam Baldricus, statim post Episcopos; quem subsequuntur, Ingenulfus Magister Pincerna, Radulphus Dapifer, Walerannus Camerarius, etc. ubi *Equilibrator*, aut *Æquilibrator Regis*, is est, opinor, qui alias *Magister Regis* seu *Pædagogus* dicitur. Tum enim Philippus Rex vix ætatis annum attigerat 13. aut 14. Sic autem appellatur, quod herilem puerum in *æquilibitate*, ac *isœuvri*, ut loquitur Tullius, seu vitæ *æquabilitate* contineret. Hujusmodi munus est illius, quem hodie *Gouverneur du Roy* dicimus. Vide *Bajulus*.

¶ **ÆQUILINA**, Equile, Gal. *Ecurie*. Codex MS. Irmionis Abbatis seu Polyptychus Monasterii S. Germani a Pratis fol. 59. [** Breve 9, cap. 304]: *Pro carropera ad Trecas den. viiiij.... curuad. iiiij. si bovos habuerint, carroperam in Æquilinam ad tertium annum. Trahut de fino ad tertium annum quantum trahere possunt per duos dies*.

* Legendum suspicor *Aquilina*; atque adeo de silva *Aquilina*, Gall. *Iveline*, locum in Glossario laudatum interpretor. Vide Vales. in Not. Gall. pag. 488. [* Et Guevarum in Polyp. Irmionis pag. 245, not. f.]

¶ **ÆQUILIRE**, *Æquare*, parem facere, Gall. *Egaler*. Dicitur de *participio* et *societate* dominii in Charta pariagi ann. 1160. apud Chopin. lib. 3. de sacra Polit. tit. 3. § 8: *Abbas de Bonavalle et totus ejusdem Monasterii Conventus nos Æquilverunt et participes constituerunt in villam suam, etc.*

¶ **ÆQUILOCUS**, *Æquali* in loco positus. Philothei Monachi Carmen, tom. 2. operum S. Bernardi col. 1293. E:

His Deus *Æquilocus* sublimi in vertice sedes contulit, et lateri jussit adesse meo.

¶ **ÆQUIMANUS**, Ambidexter. Glossa Lat. Græc. MSS.: *Æquimanus, παράδιπλος*. [** Isidor. Orig. lib. 10. n. 21.] Aoustonus Edyl. 12:

Quis Mirmilloni contendenter? *Æquimanus* Thraz.

ÆQUINOMIUS, Idem quod *Æquivox*, ejusdem nominis. Thomas Archid. in Hist. Salonitana cap. 3. de S. Domnione: *Quia Æquinomius erat B. Domnio Pontifici*.

¶ **ÆQUIPAR**, *Æquus*, Gallice *Egal*. Aouston. Edyl. 11:

Æquipares dirimens partes ex impare terno.

ÆQUIPARABILIS, Comparandus. Praefatio Caroli M. ad Capitulare Aquisgranense ann. 789: *Non, ut me ejus Sancti Æquiparabilem faciam etc.* [** Pertius legit: *Sanctitate Æquiparabilem faciam*; per e scripsit etiam Plautus; vide Forcell. in voce *Æquiparabilis*.]

¶ **ÆQUIPARANTIA**, *Æquiparatio*, Gall. *Egalité*. Tertul. adversus Valent. : *Per venire mox posset in cœmula Æquiparantias corpulentiarum*. Gesta Trevir. Archiep. apud Marten. tom. 4. Ampliss. Collect. col. 389: *Isto tempore fuit frigus permaximum, cuius Æquiparantia a nullo tunc vivente potuit recorari*.

* **ÆQUIPARARE**, a Gall. *Equipper*, Naven rebus omnibus necessariis instruere, munire, vel navigare. Charta Philippi Aug. pro Libert. Rotomag. ann. 1223. in vol. 10. Arest. parlam. Paris: *Nulla navis de tota Normannia præterquam de Rothomago poterit Æquiparare ad Iberniam, excepta una sola, cui semel in anno de Cæsaris Burgo licitum erit Æquiparare*.

** **ÆQUIPEDARE**. Ruodlieb fragm. II. vers. 240:

Dat vel equum fortē, celerem nimis, *Æquipedantem*, Auratum frenum, pulchram falernamque gerentem etc.

¶ **ÆQUIPEDUS**, *Æquos* habens pedes, seu *æqua latera*. Apul. De Dogmate Plat. pag. 37: *Æquipedum vero trigonum sicere ex se quadratum* (dicebat Plato.)

¶ **ÆQUIPERARE**, Sanare, Gall. *Guerir*. Glossæ Latino-Græcæ MSS. *Æquipero*, ἰσοοῦσι, utique pro ἰσωματι.

* **ÆQUIPOLENS**, Tantundem valens quantum aliquid aliud, Gall. *Equipollent*. Stat. castri Redaldi lib. 2. pag. 32. r^o: *Si in condemnatione, vel aliqua alia scriptura, vel producta in causa criminali petatur, sive dicatur aliquos debere condemnari, vel aliquid aliud debere fieri secundum formam juris per aliqua Æquipotentia verba, prædicta verba declarentur*.

¶ **ÆQUIPONDERARE**, *Æquiparare*, justæ astimare, aliquid cum aliqua re conferre. Additamenta ad Chron. Casauriense apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 975: *Qui justis eorum precibus acquiescens, Æquiponderat terram in Fullonice et Pacuniano, ad recognitionem Monasterii ei tradidit, et illam terram quam Fratres desiderabant habere, recuperavit*.

¶ **ÆQUITALITAS**, Dierum *æqualitas*. Glossæ Græco-Latinæ. *Æquitalitas*, ἰσημερία. Forte pro *Æquiditalitas*, in iisdem enim Glossis legitur, *Æquidialis*, ἰσημερός.

* 1. **ÆQUITARE**. Charta Margareta Flandr. comit. ann. 1248. in Suppl. ad opera diplom. Miræi pag. 395. col. 2:

Joanna clara memoriae.... contulit in eleemosynam ecclesie,..... quæ vulgariter dicitur Marketta, quingenta bonaria wastinæ sue,... quæ intus Æquitata sunt dicto monasterio,.. secundum quod wastinæ in Flandria Æquitari solent et debent. Alia ann. 1233. ibid. pag. 396. col. 2: *Ego omnem solemnitatem, quæ necessaria fuit, tam in Æquidando, quam in omnibus aliis ad hoc quod dicta ecclesia dictum morum bene et legitimate in perpetuum possideret, fideliter adimplevi*. Ex his manifestum est *Æquitare*, idem esse quod *Percalcare*, atque adeo legendum esse *Æquitare*. Solemnis autem erat modus investituræ, seu aliquem mittendi in possessionem rei alicujus. Vide *Pedicare* et *Percalcare*.

* 2. **ÆQUITARE**, mendose editum pro *Acquitare*, in Testam. Guillel. le Borgne ann. 1215. inter Probat. Hist. Brittan. tom. 1. col. 828: *Quod residuum esset, haberet Æquidando. Infra non semel Acquidando*.

ÆQUITERNUS, *Æque æternus*. Sidonius lib. 8. Epist. 13: *Prævidens se se per æterna secula Æquitera supplicia passurum, pro æque æterna. Vide Æviternus*.

* 1. **ÆQUIVALENTIA**, Gall. *Equivalent*. Charta ann. 1266. e Chartulario S. Vandregesili tom. 1. pag. 214: *Tenemur garantire in nostra propria hæreditate per Æquivalentiam*.

* 2. **ÆQUIVALENTIA**, Gall. *Equivalent* vel *Equipollent*. Tributum seu vectigal, quod tempore Caroli VI. ad sumptus bellicos inductum est, quodque ex rebus mobilibus percipiebatur, loco duodecim denariorum pro libra aliis in locis exactorum; unde appellationis origo. Charta Ludovici XI. reg. Franc. ann. 1475. in Reg. 204. Chartoph. reg. ch. 145: *Cum predecessores nostri reges Franciæ olim ecclesiæ... B. Martini privilegiis, donis et exemptionibus dotaverint, sic ut pedagia, passagia, gibelias, taillias, Æquivalentias, corveas... subdere non teneantur, etc.*

* **ÆQUIVALENTUM**, Eadem significatio. Libert. Avenioneti ann. 1463. ex Reg. 199. Chartoph. reg. ch. 347: *Item quod omnes venientes ad dictas nundinas... sint libera leuda, compagio, aida, vectigalibus et Æquivalentis, aut alio quocumque onere.*

¶ **ÆQUIVOCARI**. Vide *Æquivocus* 1.

¶ **ÆQUIVOCE**, Una, vel *æqua* voce. Narratio fundationis Monasterii S. Gervassi de Lingoria, apud Stephanotium in Fragm. Hist. tom. 5: *Et majoribus Romanæ Ecclesiæ advocatis, narravit eis Pontifex mirabilia, quæ Dominus in somnis nobis monstraverat. Illi tunc Æquivoce et magno clamore benedixerunt Deum.*

1. **ÆQUIVOCUS**, ὁμούρως, *Homonymus*, in Vita Ludovici Pii ann. 837. Qui eodem nomine appellatur. Flodoard. lib. 2. Hist. Rem. cap. 20: *Ludovicus ab Æquivoco suo restitutus est in regnum*. Charta Hermengardæ Regiae Burgundiae ann. 1037. in Tabulario Ecclesiæ Gratianop. sub Hugone Episcopo fol. 33: *Quia istam domum duo homines Æquivoci, id est, qui uno nomine convantur, id est, Ebo, possident. Guntherus lib. 1. Ligurini :*

Alter at *Æquivocum* sibi consimilemque Rogerum Progeauit.

Henric. Rosla in Herlingsberga, de 4. Henricis Imp:

Quatuor *Equivocum* sibimet qui nomen habebant. Occurrit passim. Hinc

Equivocari, eodem nomine vocari. Petrus Blea, serm. 23. de Maria Magdalena: *Quia sicut equivocatur B. Virginis vocabulo, etc.* Matthæus Vindocinensis in *Tobia*:

Solvitur in puerum partus patris, *equivocatur Nomina Progenies sedulitate patria.*

2. EQUIVOCUS. Atto Episc. in Capitulari cap. 48. ubi Clerici vetantur auguria exquirere: *Si quis post hanc cognitionem, Ecclesiasticam contemnens doctrinam, ad... Prophetas, aut Angelos, vel aliquos Sanctorum defunctorum, quos equivocos falso vocant, abierit, eorumque pravis doctrinis inhaeserit, anathema sit.*

* **EQUIVOLUS JUSTITIE,** Judex in omnibus aequis, Gall. *Impartial.* Vita S. Waltheri abb. tom. 1. Aug. pag. 261. col. 2: *Extans enim equivolus justitiae, judicium aequilibrium inter virum et virum tenuit.*

** **EQUIUS MILIUS.** Secundum quod equum et bonum est. Ex Besoldi document. Wurt. pag. 418 apud *Halstaum in Gloss.* col. 726. *Quanti bonum aequum judici videbitur, dixit Ulpianus. Dig. lib. 21. tit. 1. fr. 42.*

EQUORABILITER, Navigio, navigando. Isidorus Pacensis Episcopus æra 690: *Adversus quem Constanus Augustus mille et amplius lumbos adgregans, infelicitate decertavit, et vix cum paucis Equorabiliter aufugient evasit. Legendum Equorabiliter.*

EQUORARE, Navigare, in Glossa. Arabico-Lat. [** Gloss. cod. 4778: *Equorandum i. navigandum, ex Virg. Eneid. lib. 2. v. 780.*]

1. **ÆRA, ERA, HERA,** Supputatio, numerus, computus, scriptoribus mediatis; nam veteres *Æra* vocabant in rationibus, que vulgus hodiernum *Item* vocat, quod primum est, in notatione *æra*. Rufus Festus in *Breviario Rerum gestar.* Pop. Rom.: *Morem secutus calculonum, qui ingentes summas Æris brevioribus exprimit, res gestas signabo, non eloquar.* Faustus Reiensis lib. 1. de *Spiritu Sancto*: *Sacer numerus dicimus, quia trecenti in Æra sive supputatione signum Crucis, etc.* Bernaldus Presbyter de *Reconciliatione lapsorum* pag. 272: *Notandum quoque quia Æra nonnumquam abusive pro Capitulo ponitur, ut in illo scripto Toletani Concilii ubi de ordine tenenda Synodi tractatur.* Isidorus Orig. lib. 6. cap. 15. § 4: *Per singulos Evangelistas numerus quidem Capitulis affixus adjacet: quibus numeris subdita est Æra quedam minio nota que indicat, in quo Canone positus sit numerus, cui subjecta est Æra: verbi gratia, si est Æra prima, in primo Canone, etc.* Lex Wisigoth. lib. 2. tit. 3. § 3: *Sciat se idem mandator censura illius legis noxiom retineri, quæ continetur lib. 5. tit. 1. Æra secunda.* Ita lib. 6. tit. 2. § 5: *Ad legis illius teneatur satisfactionem, obnoxius, quæ in hoc libro 6. sub titulo 2. Æra prima, etc.* Hinckmarus Remensis in *Ferculo Salomonis*:

Hec ut vobis nulla desit, Karle, gratia.

Versuum measura pandit, atque Æram quantitas. **Habetur in Bibl. Thouana vetus Canon.** Codex, qui in sectiones vel capita dividitur, quæ *Ære* appellantur, ubi interdam HR.

per contractionem scribitur. Ita etiam in veteri forma celebrandi Concilii provincialis, apud Mabillonum, Conciliorum Canones per heras laudantur, pag. 458. 459. et in veteri Collectione, edita a V. Cl. Jacobo Petito. Faustus Reiensis vel Regiensis Epist. 6: *Per Crucis enim signum et per sacramentum Iesu nomen apud Graecos, Hera utrius supputationis imprimatur.* Capitula ad Legem Alamanorum, cap. 27. Edit. V. Cl. St. Baluzii: *Si litus fuerit in Ecclesia et in Heris generationis dimissus fuerit, 13. sol. et tremissu componat.* Ubi Hera generationis videtur appellari series ipsa Generationis, ut tam ipse quam filii et nepotes libertatem consecuti fuerint; *in Ecclesia vero manus missus litus intelligitur.* *Æra dierum, pro numeri dierum, apud Hildericum.* Perpetrum porro *Ira pro Æra* scribitur in Formula 16. ex Baluzianis: *Ut lex mundana Theodosiano corpore arbitratus discernit, me implementum esse Pollicor, data Edictione de Inscriptionibus accusatoribus recrescant Theodosiano nono in Ira prima, etc.* Est enim titulus 1. lib. 9. Codicis Theod. de Accusationibus et inscript.

¶ 2. **ÆRA, Epochæ, Gall. Ere, Epoque.** Vox Chronologica, que certum et insigne designat temporis punctum a quo anni numerantur. Hac uti solent Chronologi maxime ubi de his sex annorum radicibus:

¶ **ÆRA NABONASSARIS** Regis Babylon. quasi sunt Ptolomæus, Censorinus et alii. Initium summis anno 747. ante Christum natum, nempe 26. Februarii anni 3961. periodi Julianæ.

¶ **ÆRA SELEUCIDARUM**, seu annus Graecus, quo usi sunt Macedones, de quo etiam in lib. Machab. Incipit anno ante Christi Nativitatem 312. periodi Julianæ 4402.

¶ **ÆRA CHRISTIANA COMMUNIS**, seu annus gratia, mense Januario incipit, anno periodi Jul. 4714. anno 4. Olympiadis 194. Hujus Epochæ primus auctor Dionysius Parvus regnante Justiniano Imperatore. Verum, ut arbitrantur Eruditi non pauci, in hujusmodi computandi rationem duorum vel quatuor annorum errorem induxit; tot enim, inquit, annos Christus natus est ante initium Æra a Dionysio constitutæ.

¶ **ÆRA DIOCLETIANI**, seu *Æra Martyrum*, exordium summis anno Christi 284. seu ut aliis placet anno 302. Illa ante Dionysium Parvum usi sunt auctores plurimi maxime ex Alexandrinis:

¶ **ÆRA ARABUM**, vel, ut loqui amant, Hegira, seu fuga Mahumedis, incipit anno Christi 622. 16. Julii.

ÆRA, vel *Æra*, annos numerandi ratio, Hispanis olim familiaris, quæ 38. annis annos Christi excedebat. Julianus Toletanus Episc. lib. 3. contra Judæos: *Jam vero residuus annorum numerus, a tempore nativitatis Christi, usque in praesens, in promptu est unicuique et scire, si volet, et suppature, si placet, assumptis scilicet annis, secundum Æram, ab ipsa Domini incarnatione.* Æra enim inventa est ante 38. annos, quam Christus nasceretur, nunc autem acclamatuerat Æra esse 624; *detractis igitur 38. annis, ex quo Æra inventa est, usque ad nativitatem Christi, residuum sunt 586. anni.* Manuscriptus Codex ex Bibl. Thuana: *Ut cognoscas, quata sit Æra qualibet anno, annis Domini Jesu*

*Christi additæ 28. et numerus, qui collectus fuerit, erit Æra. Verbi gratia modo currit annus J. C. 1274, additæ illis 28. et resultabit iste numerus 1302. talis erit præsentis anni, scilicet anno 1274. mutatur autem in Kalendis Januarii. Porro annos numerandi per Æras in Hispania sensim ratio desiit. In Archiepiscopatu Tarragonensi ann. 1180. Chronicon præfixum Usaticis MSS. Barcinonensis: Deinde regnavit Ludovicus filius ejus annis 29. quo sublatio de medio, ceperit regnare Ludovicus filius ejus minor, qui etiam regnabit annis 44. et de Festo sancti Joannis Bapt. usque in diem S. Luch (f. Lucæ,) quo die celebratum fuit Concilium apud Tarragonam a Domino Berengario Tarragona Archiepiscopo cum Episcopis et Clericis sui Archiepiscopatus, quorum consilia et præcepto annus Domini institutus scribi in omnibus Chartis per totum Archiepiscopatum. Tunc vero currebat annus 1180. In Castilia vero a Joanne I. Rege, in Curia, quam Segoviæ habuit anno Christi 1383. decretum, ut abrogata Æra, anni Christi publicis instrumentis apponenterent. Quod in Aragonensi Regno anno 1349. ut est in Foris Arragon. lib. 4. tit. de Tabellion. in Lusitanico denique ann. 1415. perinde obtinuit. Vide Leges Partidas seu Alfonsinas parte 3. tit. 3. Lege 7. At cur ab eo anno Æra initium sumpserint, multa viri docti congesserunt, tametsi vix inter se convenient, quum veram rationem assequi haud promptum sit, atque in iis [** Isidor. Orig. lib. 5. cap. 36.] Papias in v. Æra, Alderius in *Geographia Nubiensi* pag. 224. Joannes Ceccanensis in *Chron. Fossæ-Nova* statim initio. Covarruvias lib. 1. Variar. resolut. cap. 12. lib. 4. cap. 18. n. 7. Surita in *Indice rer. Aragon.* ann. Ch. 710. Vaseus in *Chron. Hisp.* cap. 22. Amb. Morales, Rexendius, Josephus Scaliger de Emendat. tempor. lib. 5. Baronius in *Notis ad Martyrol.* 22. Octob. Loaysa in *Notis ad Concilium Iliberitanum.* Petavius lib. 10. de Doctr. temp. cap. 68. lib. 11. cap. 47. tom. 3. Dissert. var. ad *Uranolog.* cap. 3. et in *Breviario temp. Bivarius ad Pseudo-chron. Maximi. Sebast. Covarruvias in Thesauro linguae Castellanæ v. Æra*, etc.*

¶ **ÆRA JANUARIA**, apud quosdam Scriptores sic appellatur prima dies Januarii, a qua initium sumpsit annus 1564. ex Regis Caroli IX. summique Pontificis decreto, cum antea quilibet annus ab ipso Paschatis die inciperet. Vide *Annum*.

¶ De vocis originatione dudum disputant Docti, alii *Æram* dici sentiunt, quod apud veteres anni clavis æreis notarentur; alii factam putant ex initialibus litteris AER. A. id est, Annus ERat Augusti, ex quo scilicet, devicto collega, rerum potitus est. At sunt qui malint scriptum fuisse A. E. R. A. id est, annus erat regni Augusti. Alias omitto opiniones, istas nec rejicio nec admitto.

3. **ÆRA**, Quivis annus. Luithprandus in Legat.: *Armiger hujus (Imperatoris CP.) sagitta calamo immissa, Æram in Ecclesia ponit, quæ prosequitur, quo nimurum tempore imperare caperit, et sic Æram, qui id non viderunt, intelligunt.* Ubi alii *Aram* legunt, ita ut *Ara*, mensa seu tabula fuerit, in qua descripta fuerit inscriptio; sed *Æra* hic omnino pro anno ponitur. Sic apud Dudo-

nem lib. 3. de Actis Norman. pag. 11 : *Transacta denique duarum Herarum intercapidine, etc.* Extat in Tabulario Ecclesiae Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo fol. 91. charta ejusdem Episcopi, quæ sic clauditur: *Facta carta ista 4. Kal. Augusti anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo, Luna 18. Indictione 8. Era millesima centesima octava.* Sed videtur amanuensis omissoe vocem trigesimam. Ex qua saltem Charta colligitur per Æras interdum annos numerasse Francos nostros.

* 4. **ÆRA**, pro *Area*, Nidus, Gall. *Aire*. Statuta Cadubrii lib. 3. cap. 82 : *De accipientibus Æras falconum, etc.* Quicunque invenerit et acceperit *Hæram falconi*, etc. Vide *Aerea*.

* **ÆERA**, pro *Area*, Gallis *Aire*. Charta ann. 1320, in Reg. C. Chartoph. reg. ch. 25 : *Quodlibet sextarium (de) meliori frumento, quod vendi contigerit quolibet anno in Aeris Pontis prædicti.* Charta Gallica de eadem re ejusd. anni ibid. ch. 24 : *Chacun sextier dou meilleur, qui es Aires doudit Pont sera vendu.*

* **ÆERA ANIMALIA**, pro *Aerea*, *Aves cœli in aere volantes*, in Glossar. ex Cod. reg. 7641.

ÆRAMENTUM, Plinio et Paulo lib. 3. Sentent. cap. 6. § 44 et 56. Opus ex ære confectum, ferramentum. Papias : *Æramentum, Æs æquum vulgus vocat, quod in modum sit coloris aeris.* At apud Gregor. M. lib. 12. Epist. 30. videtur haec vox sumi pro quovis utensili agricolaram : *Pastores vero ipsos per possessiones ordina, ut ex cultura terræ ferre aliquid utilitatis possint; Æramenta vero omnia, quæ vel in Syracusis, vel in Panhormo, juris Ecclesiastici esse possunt, distrahenda sunt, priusquam ipsa vetustate funditus pereant.* Ita.

ÆRAMEN videtur usurpari in Notitia veteri Bignonii cap. 39. et in Testamento Fulradi Abbatis S. Dionysii : *Aurum, Argentum, codices, Æramen, ornamenta Ecclesiastica, etc.* Alias pro ære habent Gesta Regum Francorum cap. 18 : *Deditque eis Chlodoveus.... baltheos et armellas adsimilatas de auro, sed deintus Æramen erat et cuprum etc.* Ubi Gregor. Turon. lib. 2. cap. 42 : *Sed totum Adsimilatum auro : erat enim Ærum deauratum sub dolo factum.* Addit Formulam 7. ex Baluzianis, [Et Liturgiam Gallicanam Mabill. pag. 462 : *Simili modo de Lutinaco et Balbiniano, tam vestis quam Æramen vel utinsilia et de bovebus ex omnia medietatem tibi dulcissime fili habere præcipio.*]

* **ÆRALE**, *Area*, seu locus ædificatio aptus, idem quod *Ayale*. Vide in *Aera* 1. Privil. Nova bastidae in Occit. ann. 1298. ex Reg. 38. Chartoph. reg. ch. 16 : *In domo qualibet seu Aerali dictæ villæ, longo de sexaginta rasis et ampio de viginti rasis, debent habere dominus noster rex et ejus parierū annuatim in festo omnium Sanctorum tres denarios Tholosanos censuales.* Vide infra *Aeriale*.

ÆRABIAE ANNONÆ, quæ Aderatae in pretiis exhibentur, pretio taxantur, leg. 34. 35. 36. Cod. Theod. de Erogat. milit. annon. Vide *Aderare*.

* **ÆRATOR**, Debitor, reus, obligatus. Papias. Hac notione Tullius dixit *Æratus*

homo : quem e contrario Plautus habuit pro divite.

* **ÆRATUS ORBIS**, Scutum, Gall. *Bouclier*. Ennodius in Vita B. Epiphanius Ticensis Episcopi : *Rex locutus, Licit pectus meum lorica vix deserat, et assidue manum Orbis Æratus includat, nec non latus muniat ferri praesidium.*

AEREA, *ARIA*, *ÆRIA*, ex Gall. *Aire*, Nodus accipitris. Charta Forestæ cap. 13. apud Matth. Paris. ann. 1215. et Joan. de Burgo in Pupilla oculi cap. 22 : *Unusquisque liber homo habeat in boscis suis Aerias Accipitrum, spervariorum, falconum, aquilarum, et heronum.* Addit Fletam lib. 2. cap. 41. § 7. 46.

* **ÆRECA**, *Votuba*, in Glossar. ex Cod. reg. 7641. [*^{**} Gloss. in cod. reg. 4778 : *Ære cavo i. tuba.* Est Virgilianum illud *Æn.* lib. 3. vers. 240 :

.... Dat signum specula Misenus ab alta,
Ære cavo....

** **ÆREMANCIA**, *Divinatio in aere.* Vocabul. lat. Germ. ann. 1477. Vide *Æromantia*. *ÆDEM*.

ÆRENERVUS, Nervus æreus instrumenti musici, cui vice nervorum insunt æreæ chordæ. Jul. Firmicus lib. 6. cap. 31 : *Musicos faciunt, qui lyræ vel harenarios, vel Ærenervos dulci modulatione percuntian.*

* **ÆREUS**, Altus. Glossar. ex cod. reg. 7641 : *Aereæ quercus, altae.*

* **ÆREUS COLOR**, Cœruleus, Gall. *Bleu celeste*. Testamentum Hugonis Aycelini Ord. Prædicatorum Cardinalis et Episc. Ostiensis ann. 1297 : *Item legamus casulam, dalmaticam et tunicam, quæ sunt de zendato duplice, et sunt ex una parte alba et ex alia sunt Aerei Coloris.*

* **AERGHEDE**, vox Belgica, Insidiæ in via regia, latrocinium publicum, ut videatur. Charta ann. 1328. in Chartul. 2. Fland. ch. 539. ex Cam. Comput. Insul. : *Estre attaint et convenuet de trayson, de rebellion, de la pais enfrainante, de mourdre, de Aerghede, de arsin, et de tous les vilaines faus.* [*^{**} Ita *Argwarter*, Hostis qui in damna vigilat. Vide Haltausii Gloss. col. 51.]

* 1. **AERIA**, ut *Area* 1. ager, aut locus, qui nec aratur nec colitur; curticolo oppositus. Charta officialis Belvac. ann. 1341. in Reg. 77. Chartoph. reg. ch. 159 : *Ad lectum, in quo jacebat et dormiebat dicta Clementia, accessit dictus reus, ipsamque... eduxit extra domum predictam usque ad curticulos seu Aerias situatas extra et prope civitatem Belvacensem.*

* 2. **AERIA**, Stabulum porcorum. Stat. synod. eccl. Trecor. tom. 1. Probat. Hist. Britan. col. 1399. art. 9 : *Ecclesie non dimittantur incultæ, ne Aerius porcorum similitur.*

* **AERIALE**, ut supra *Aerale*. Libert. Villæ-franchæ ann. 1256. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 46 : *Præterea in domo qualibet sive Aeriali.... debemus annuatim percipere..... sex denarios censuales.*

* **AERIANI**, Heretici ab Ærio quodam dicti. Hui vetant pro defunctis offerre sacrificium. Glossar. per vetustum ex Cod. reg. 7613. Addit aliud ex Cod. 7646 : *Nichil quoque habent proprium.* [*^{**} Ex Isidor. lib. 8. cap. 5. § 37 et 38. Vide *Aetiani*.]

* **ÆRINUS COLOR**, Eadem notione qua

aereus, Græcis ἄερις χρῆμα. Ovid. lib. 3. de Arte amandi v. 173 :

Aeris ecce color, tum cum sine nubibus aer,
Nec tepidis pluvias concitat Auster aquas.

Tertullianus de cultu femin. cap. 7 : *Nor placet Deo, quod ipse non produxit, nisi si non potuit purpureas et Aerinas oves nasci jubere.*

* **AEROMANTIA**, *Divinatio ex aere*, in laudato Glossar. ex Cod. 7613. [*^{**} ex Isid. Orig. lib. 8. cap. 9. De hac Cornelius Agrippa lib. 2. De occulta philosophia cap. 52 : *Æromantia prognostica præbet, per impressiones aereas, per ventorum statu, per irides, per halones, per nebulas et nubes, perque imaginaciones in nubibus et visiones in aere.* Hinc

** **ÆROMANTICUS**, *Est qui divinando æra inspicit, Warsager usz dem wetter*, in Gemma Gemmarum.]

* **ÆRUGINASCERE**, *Æruginem contrahere*. Act. SS. Julii tom. 4. pag. 93. D : *Neque veteris fermenti aliquo spargine novam conspcionem Æruginasceret, etc.*

* **AERUM**, ἄερος, *Ærvum*. Suppl. Antiquarii. Species est leguminis, quod explicat Martinus in Lexico. Hunc si tanti est, consule.

* **ÆRUSCANS**, *Æs minutum*, in Gloss. ex Cod. 7646.

* **ÆS**, *Ermentum, nummus. Æs, sortitudo vel firmitas*, in eod. Cod. 7646.

* **ÆS**, vox Gallica, Asser, axis, *Ais*, *planche*. Chron. Angl. Th. Otterbourne pag. 227 : *Villani vero glomerati et ipsi sagittare cœperunt intra hospitia per fenestras, per Aes, per ostia, ita quod nullus locus tutus dabatur nec ad exitum, nec ad prospectum.* Lit. remiss. ann. 1412. in Reg. 166. Chartoph. reg. ch. 437 : *Comme les supplians eussent marqué ou signé de la marque contrefaite deux charges de Aes ou assenes;... lesquelz Aes ou assenes aient été congneç et arrestez, etc.* Aliæ ann. 1482. ex Reg. 207. ch. 159 : *Jehan le Tourneix, qui avoit sur son espaulle ung Aes, comme ung cheverseul de chaslit, etc.* Vide infra *Aessella et Axa*.

* **ÆSANCIA**, *Æsantia*, *Æssancia*, *Asancia*, a Gallico *Aisance*, Facultas utendi rebus non suis in alienis memoribus, pacuca, etc. vel ex concessione vel ex jure municipal. Charta foundationis Abbatis Beatae Mariæ de Bello-Visu, anni 1242. inter Instrum. tom. 2. Gall. Christ. col. 71. C : *Item quod per monstreiam servientum domini Magdunensis et pasnigium, quitum ad quadraginta porcos suos proprios et pacuagia et Æsancia animalibus suis juxta Carum fluvium et curam dicimque tempore hujusmodi donationis nostræ communia habentur.* Charta Gaufridi Episc. Silvanect. in Chartulario Monasterii San-German. fol. 17 : *Omnes Æsantiae tam in pascuis, quam in aliis communis erunt. Æssancia* fol. 19. in Charta Johannis Abbatis S. Genoveza ann. 1202. *Assancia* ibidem fol. 22. Vide *Æsantia et Assantia*.

* **ÆSCAETA** pro *Escaeta*, Successio, hæreditas. Ludewig. Reliq. MSS. tom. 7. pag. 241. ex Cod. Legum Norman. : *Notandum tamen est, quod vel pater, vel aliis antecessor alieni expectantium ex Æscaeta, ipsius portionem non de aliquo se fodi sui donum*

focere possit.... De quibus nulla eminet porcio de iepius Æsceta. Vide Æsceta.

1. ÆSCAURUS. *Piscis dictus quod solus Escus ruminare perhibetur. Gloss. Bituric. Hinc scribendum suisset Escarius, ut apud Isidorum, Escarius piscis solus ruminans. [** Vide qua de eo tradit Isid. Orig. lib. 12. cap. 6.]*

2. ÆSCEDUM, *Æsculetum, fraxinetum. In Gestis Alfredi ann. 871. Vide Æsculus. Adel.*

3. ÆSCULATOR. *Gloss. Gr. Lat. χαλκολύγας, Nummularius, Æsculator. [In aliis Glossis Latino-Græcis et MSS. legitur, Æsculator, nummularius, χαλκολύγας.] Vide Nummularius. [** Cuijac. legit Ærscator; sed in iisdem glossis habetur : Æsculator, χαλκολύγας.]*

4. ÆSCULUS, *Genus arboris. Vocabul. Cassin. ann. 700. Glossar. Lat. Gr. Æsculus, εἰδῶς ἐνθρόνου, φηγὸς βαλανεφόρος. Æsculus, βαλανεφόρος. Æsculus, arbor glandulosa, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646. [** Gloss. cod. reg. 4778 ex Placido : Æsculus, arbor maxima glandis. Æsculus arboris nomen est glandularie, ab esca dicta, quia ante usum frumenti hæc arbor mortalibus victim præbebat. Eadem apud Maium pag. 428. ubi pro glandularie legitur glandularie. Vide Isidori Orig. lib. 17. cap. 7, ubi eadem arbor esse dicitur qua Fagus, et Forcellin. Lexicon. Gloss. Lat. Græc. : Æsculetum, φρύγων.]*

5. ÆSDUMA, *quasi pro æstima, æstimatio, Gall. Evaluation, Estimation. Charta Andreæ Abbatis Loci-Dei in Jardo tom. 2. novæ Gallæ Christ. inter Instrum. pag. 424. D : Unusquisque Mansionarius qui jure hereditario dictum villam incolit habeat in eadem foresta duos boves et duas vaccas. Qui autem boves simul et vaccas non habuerit, 4. boves et 4. vaccas in eadem foresta sine Æsduma ad pasturagium habere poterit.*

* Legendum prorsus Cosduma vel Co-stuma, Pensatio pro jure pascendi animalia, a qua eximuntur Mansionarii, de quibus ibi sermo est.

* **ÆSENTIA,** *ut mox Æsia. Charta ann. 1213. in Chartul. Miciacensi : Hospites etiam monachorum, qui in masuris illis manserint, omnem Æsentiam habebunt in strata publica.*

* **ÆSIA,** *a Gall. Aise, Commoditas, commodum, usus. Charta ann. 1266. ex parvo Reg. S. Germ. Prat. : In ipsa via dicti abbas et conventus et eorum hospites ac homines poterunt conadunare simos suos, et lapides suos ponere, et suas Æsias facere sine vice impedimento.*

* **ÆSIUM,** *Eadem significatione. Charta ann. 1069. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1152 : Ego quamvis indignus episcopus Oto hoc etiam firmo, salvo jure beatae Mariae sedis Urgellensis et ejus Æsio. Vide Aisan-tia.*

6. ÆSNECIA, *Primogeniti dignitas, æta-tis prærogativa inter fratres, prima et præcipua pars paternæ hereditatis, Gall. A-i-nesse. Vox a Gallicis Ains né, id est, ante natus, ut Puis né, post natus; Gallis enim ains idem erat quod ante, hinc in Roman. Fontis Amatorum scientiæ :*

Ains qu'en puisses à chef venir.

Glanvill. Lib. 7. cap. 3 : *Salvo capitali me-surgio primogenito filio pro dignitate Æsne-cia sua. Vide Ainescia.*

CANGII GLOSS. — I.

* **ÆSELLA,** *Asse, tabula sectilis, Gall. Ais, planche, idem quod supra Æs; unde diminut. Aessella, sèpius scandula, tabula tegendis tectis apta, nostris Eschandole, olim Aissaule. Comput. redditum et expensarum eccl. Paris. ann. circ. 1381. ex Bibl. S. Germ. Prat. : Item quærendi Aessellas cum merreno, pro facione portæ granchiæ, quæ fiet ad duos mantellos, ... Tribus Aessellis pro ameto, qualibet duarum testiarum longitudinis, etc. Comput. patentiarii. ejusd. S. Germ. ann. 1374. ex ead. Bibl. : Pour la couverture du four de Valenton pour Aissaule et paine, xij. solz. Vide Aissella infra et Assella.*

7. ÆSTÆUS, *Æstivus, Gall. D'Esté. Vita S. Columbae Abbatis, tom. 2. Junii pag. 220. A : Quadam die ejusdem Æstæus temporis quo ad dominum transiit, ad visitandos Fratres Sanctus plaustro vectus pergit.*

8. ÆSTIMARIA, *Juridica æstimatione, Carolo Macro in Hierolex. ex Bullario Casinensi tomo 2. Constit. 36. num. 6.*

9. ÆSTIMATIO, *Opinio, sententia, Gall. Estime. Ordericus Vitalis lib. 11 : Hæc nimurum consilio Baronum mariti sui relicto, Æstimationem suam præferebat.*

10. ÆSTIMATIO CAPITIS. *Vide Wern.*

11. ÆSTIMIUM, *Æstimo. Hygenus. Possessions pro Æstimo ubertatis angustiores sunt assignatae. Occurrit non semel apud Agrimensores. Festus : Æstimo, Æstimationes. Galli Æstime dicunt. [Synopsis Criticorum in Caput 5. Cantici Cant. v. 2. ex Ainsworte : Hi tituli Sponsæ dati in infirmitate sua sumnum Christi amorem erga Ecclesiam indicant, et Æstimum de ea. Vide Æstimum.]*

12. ÆSTIMUM, *Eadem notio. Chronicon Parmense ad ann. 1302. apud Murat. tom. 9. col. 844 : Factum suis per Commune Parmæ generale Æstimum per homines ci-vitatis Parmæ per certas mutas sapientum civitatis Parmæ. Occurrit ibid. ad ann. 1303. col. 846. Synodus Provincialis Pergami ann. 1311. apud eundem Murat. tom. 9. col. 578 : Ita quod secundum Æstimum sive Æstimationem prædictam collectarum et talearum fieri valeat distributio inter ipsos Rectores, Prelatos, Ecclesiæ, Monasteria.*

* **13. ÆSTIMUM,** *Census, impositio, collecta, Ital. Æstimo; quia ex æstimatione bonorum fieri debet, sic dicta. Correct. Statut. Cadubrii cap. 65 : Alienatores talium bonorum teneantur.... adire cancellarium Communis..... et manifestare alienationes predictorum bonorum ad finem et effectum, ut præfatus cancellarius possit et debeat detrahere de Æstimo et collecta illius centenarii, de quo erunt alienatores predictorum bonorum pro rata eorum, et addere Æstimo vel collecta illius centenarii, de quo erunt acquisitores ipsorum bonorum pro eorum rata, habito respectu ad Æstimum seu collectam, sive secundum Æstimum aut collectam centenarii illius, in quo sita erunt bona alienata. Stat. Montis-regal. pag. 34 : Item statutum est, quod in libro faciendo pro scribendis debitibus communis civitatis Montis-regalis, scribantur omnes ambasciata et Æstima, quæ solvi debent pro communi, et mutua quæ fierent pro communi, etc. Stat. Reipubl. Genuens. lib. 4. cap. 2 : De Æstimis et dationibus in so-*

lutum.... Qui menses incipiunt a die Æstimi consecuti, vel traditionis possessionis, si viva voce suisset elevata canella.

14. ÆSTIVARIA, *Æstiva, Æstivare. Æstiva, apud Servium ad 4. Georgic. sunt loca umbræ, in quibus per æstatem pecora vitant solis calorem. Et Lactantius ad istud Statii ex lib. 1. Thebaïd. vers. 363 :*

... Umbro patuere Æstiva Lycei. Æstiva dicuntur pecorum stabula, tempore æstatis umbrosa. Charta Sancti Regis Aragon. æra 1063. apud Martineum in Hist. Pinnatensi lib. 2. cap. 27 : Hæc est carta, quam facio de illa Æstiva, quæ dicitur Leserim, etc. Mox : Rogaverunt me illi infantes, qui erant in illa schola, ut darem eis unam Æstivam : et dredi illis illam Æstivam, quæ dicitur Leserim, quæ est in termino de Aruze, de illo rivo de Gabardito, etc. Tabularium S. Petri Gennerensis apud Marciam in Hist. Beneh. lib. 9. cap. 3 : Garsias Arnaldi Comes Bigorrensis dedit B. Petro totam tertiam partem mercati Lurdensis... et dedit duas Æstivas, scilicet Garenderam et Marentam. Tabularium S. Savini Levitanensis apud eundem cap. 9 : Prædictam Vallum Abbas et Monachi S. Savini liberam et quietam possideant,... neque nos, neque successores nostri ibi protestatem atque paduentiam habeant, neque bestias suas, qualescumque sint, nisi per consilium et voluntatem Abbatis S. Savini, ad Æstivas illius vallis introducant. Et infra : Insper ad luminaria S. Savini butirum, quod per totas illas Æstivas censualiter accipiebamus, præfato Monasterio concedendo dimitimus.

15. ÆSTIVARE dicuntur pecora, que in Æstivas seu pascuis æstate pascunt. Varro lib. 1. de Re rustica cap. 1 : *Itaque greges ovium longe abiguntur ex Apulia in Samnium Æstivatum, etc. Charta ann. 1127. apud eundem Marciam lib. 5. cap. 29 : Ut armenta eorum in Alpibus libere possint Æstivare. [Charta Guigonis Andreæ ann. 1222. tom. 2. Hist. Dolphin. pag. 505 : Confirmo predictæ domui alpem illam quæ dicitur Chalmencus ad Æstivandas oves suas.] Estiver le bestailles ès montagnes, in Consuetudinib. Arvernensi sub finem, et Marchensi art. 361. Contra, Hiverner le bétail de soin et de pailles, pecora domi pascere soeno ac palea. Apud Occitanos Æstibadou et Æstivandiæ, appellantur coloni partiarii et medietarii, ab æstivis, in quas pecora sua abigunt.*

* **16. ÆSTIVALES,** *ut Æstivalia, Ocreæ, calceorum species. Constat. antiquæ monast. S. Petri-Mont. diœc. Metens. tom. 2. Monument. sacr. antiq. pag. 427 : Canonicum equitabunt, superpellicia cum strictis manicis portare poterunt; Æstivales et hergales equitanes (equitanæ) portare poterunt, alias non.*

17. ÆSTIVALIA, *Ocreæ, calceorum species, quibus æstate utebantur. Gloss. Lat. Gall. Ocrea, heuse, ou Estivaux. Vide Osa. Stata Hospital. S. Juliani in Anglia in Addit. ad Matth. Paris. pag. 162 : Æstivalibus largis seu botis pro calceamentis utuntur. Pag. 168 : Calceamenta pedum sint calige et Æstivalia : sint sotulares erecti, etc. Charta ann. 1332. in Maceriis S. Barbaræ Lugdun. pag. 203 : Et tria parta sotularum regularium temporibus quibus magis indigent, hiemali vel æstivali, et hoc sacerdotibus et juvenculis : et quod dicta Æstivalia teneantur*

semel facere de accampiis et sotularibus. [Clementina Ne in agro, de statu Monachorum lib. 3. tit. 10. cap. 1. fl. 1. *Statutum: In vestibus sendatum profoderatur non portent, Æstivalibus largis aut botis altis pro calceis utantur.*] Adde Chartam Manassis Episcopi Aurelian. ann. 1210. in Probat. Hist. Blensis pag. 10. Computum Stephani de la Fontaine Argentarii Regii ann. 1351. tit. *Chauvement pour le Roy, seu de Calceatura: Guillaume Loisel Cordonnair du Roy pour 5. paires d'Estivaux, et 52. paires de soliers.* Occurrit ibi pluries. Fori Aragon. lib. 4. tit. de Cerdonibus: *Possint facere sotulares magnos et parvos, Stivales, hosas et aliud opus quodcumque de pellibus hircorum, arietum, etc.*

STIVALE, pro *Æstivale* dixit eadem notionem Cæsarius lib. 10. Miracul. cap. 29. Gestæ Legationis Ambassiatorum Ludovici Ducis Andegav. ad Judicem Sardinie 1378: *Ocrea sive Stivalia de corio albo more Sardico... obtulerunt.* Declarationes Congregat. S. Justinæ ad Regulæ S. Benedicti cap. 55: *Vitet curiositas et pretiositas in gladius, tabulis, calcaribus, Stivalibus, etc.*

* **ESTIVARE**, Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Æstivat, decurrit, calorem patitur, sudat.* Vide alia notione in *Æstiva*. [** Gloss. in Cod. reg. 4778: *Æstuat.* Haec voces sepius permutantur. Vide Forcellin. in voce *Æstivo*.]

¶ **ÆSTIVATUS PARIS**, Panis mucidus, Gall. *Pain moisy.* Vide in voce *Panis*.

** **ESTIVOLA**, *æstiva tempora.* In Gloss. Cod. reg. 4778 et in Gloss. Jæckii.

* **ÆSTOR**, *Procella*, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. [** in cod. 4778 *Æstus*.]

¶ **ÆSTUARIUM**, Hypocaustum, Gall. Poële, Etuve. Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 481: *Datum et actum in Æstuaru plebani in Richenow, anno Domini 1318.* [** Germanice *Laube*.]

* **ÆSUM**, Erbum. Glossar. ex Cod. reg. 7641. Legendum *Ærum, ervum*, ex Gloss. Gr. Lat. ὄροσ, *hervum, hervus, ervum, arum.* Plantæ genus est. Consule Martin. Lexic. v. *Ervum*.

ÆTAS, nude, quæ vulgo *majoritatis*, quum quis suæ tutelæ est. Unde qui nondum hanc ætatem attigit, *infra ætatem esse* dicitur in Lege Longob. lib. 2. tit. 29. § 2. 3. 4. etc. *Infra ætatem constituti*, in lege 3. Cod. Theod. de Sponsalib. [* Vide *Aagatus*; Grimmii Antiquit. juris pag. 411. sqq. et Micheleti origin. jur. Gall. pag. 8.]

* Nostris interdum *Aage*, pro *Vite spatiuum, la durée de la vie.* Lit. remiss. ann. 138 in Reg. 130. Chartoph. reg. ch. 119: *Pour ce sont lesdiz supplians en aventure d'estre deserts et de demourer leurs Aages par pays estranges.* Sed et *Aé*, pro *Aage* usurparunt nostri. Le Roman de Garin:

Eins ne l'amai nul jor de mon *Aé*.

Ibidem:

Que bien ne sacbe son nom et son *Aé*. Chron. Bertrandi Guesclin. MS. :

Il a dit coiemment, et en a mult juré,
Qui'il n'en demourroit ja en jour de son *Aé*.

Li Lusidaires:

De Jésus-Christ nostre avoué,
Qui vient el derren *Aé*.

ÆTAS PERFECTA, 25. annorum, in leg. ult. Cod. de his qui ven. ætat. et alibi pas-

sim, contra *imperfecta*, pupillaris, in leg. 3. C. Th. de Sponsal. et § ult. Institut. de Attuliano tute, etc.

ÆTAS PLERA, majoritas, ætas 21. annorum. Quoniam Attach. cap. 91. § 2: *De herede vero cum sit 14. annorum, vel ultra, usque ad Plenam Ætatem, si se mariter verit sine licentia domini sui, etc.* Littleton. sect. 103: *Al age del heire de 21. ans, quelqu est plus plein age.* Charta Joannis Regis Hierosol. [* Ludovici, Philippi regis primogeniti] ann. 1214. in Tabulario Campan. : *Scire vos volumus, quod consuetudo antiqua et per jus approbata talis est in Regno Francie, quod nullus ante viginti et unum annos potest vel debet trahi in causam de re, quam pater ejus teneret sine placito, cum decessit.* Vide Jus Feudale Saxonum tit. 18. § 2.

* Hanc consuetudinem rursum testatur et laudat Albericus Remensis archiepiscopus in eod. Chartul. fol. 4. v. in Charta anno. 1210. salvo tamen jure ecclesiæ, quod ecclesiasticis licitum erat jus suum persequi, etiam adversus eos, qui annum 21. noadum fuerant associati: *si tamen, inquit, aliqua ecclæsia vel ecclesiastica persona conqueretur de eis* (Blancha scilicet comitissa et Theobaldo comite ejus filio) *non obstante hac consuetudine, plenam eis justitiam faceremus.* Neque vero lacendum est haec exceptionem omittere episcopos Lingonensem et Catalaunensem in Chartis, quibus ibidem fol. 5. r. eamdem consuetudinem approbant. Eadem de re existant Literæ Philippi Aug. ann. 1213. in eod. Chartul. fol. 103. Vide *Aagatus*.

ÆTAS PLERA in Milite, quem vulgo Chevalier dicimus, est 21. annorum completorum, ita ut 21. attigerit. Ita Regiam Majest. lib. 2. cap. 41. Bracton. lib. 2. cap. 37. § 2. lib. 5. tract. 5. cap. 21. § 1. Fleta lib. 1. cap. 9. § 3. Quoniam Attachiam. cap. 91. § 2. Littleton sect. 103. Stabilim. S. Ludov. lib. 1. cap. 71. etc.

ÆTAS PLENA in feminis, quoad Feodum Militare, est 14. annorum completorum, in Regiam Majest. lib. 2. cap. 41. § 3. seu 15. annorum, ut vult Bracton lib. 2. cap. 37. § 3. Quoad matrimonium, 12. annor. completorum in Legibus Luithprandi Regis tit. 86.

ÆTAS PLERA in Sockmannis est 15. annorum completorum. Regiam Majest. lib. 2. cap. 41. § 4. Bracton. lib. 2. 37. § 2. Fleta lib. 1. cap. 9. § 5. cap. 11. § 6. Stabilim. S. Ludov. lib. 1. cap. 140.

ÆTAS PLERA feminarum in Socagio est, cum possint et sciunt domui sue disponere, et ea facere quæ pertinent ad dispositionem et ordinacionem dous. Bracton. lib. 2. cap. 37. § 2: ... *quod quidem esse non poterit ante 14. vel 15. annum, quia hujusmodi ætas requirit discretionem et sensum.*

ÆTAS PLERA in Burgensis est, cum hæres denarios discrete sciverit numerare, et pannos ulnare, et alia negotia paterna exercere. Sic non definitur tempus, sed per sensum et maturitatem suam. Bracton. ibidem, et Fleta lib. 1. cap. 11. § 7. Adde Regiam Majest. lib. 2. cap. 41. § 5. Vide Rastallum in verbo *Age prier*.

ÆTAS BARONIE, qua quis a tutela liber, Baroniam seu terram suam tenere potest, etas scilicet 21. annorum. Charta Matthæi de Montemorense anno. 1274: *Pro misimus quoque facere et procurare ad sum-*

plus nostros, quod fratres et sorores nostri Mathæi predicti nasci minores, quam cito ad Æstatum Baronie pervenerint; et maiores etiam predicti omnia et singula volent, habendabunt, et penitus approbabant. In veteri Coassetud. Francie lib. 2: Por la Constitution de France en cas de fief noble, male n'est age pour fief tenir, s'il n'a passé 15. ans, et la fille 14. ans.

* Hac lege seu consuetudine interdum eximebantur a Rege ii, quibus per seates res suas administrare nequaquam licitum erat; id normatos esse. Sed notanda omnino mihi videtur Philippi VI concessio, quæ Galcherio, filio Milonis de Noerii, suo tutelle esse permittit, qui, quantumvis annis maturior fuerit, annum decimum tertium nondum compleverat. Exstant ejusmodi Literæ in Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 118.

ÆTAS TERRÆDITRAM. **ÆTAS LOQUENDI.** Tabularium S. Victoris Paris. ann. 1193: *Fidejussiones facti sunt cum rébus suis, quod Filios et filias eorum, cum ad Æstatum tenendi terram venerant, venditionem prædictam laudare facient, et firmiter observare.* Tabular. Viadocinense cap. 274. ann. 1078: *Post Natale Domini comparuerunt unum arpendum vineæ de Gaufrido, sacerente Radulfo Presbitero filio suo; de pueris autem, qui secundum valeant loqui, promisi, quod eos auctorisare faceret, cum venirent ad Æstatum loquendi.* Vide *Concessio, Demarias*.

ÆTAS LEGITIMA, apud Longobardos est annorum 19. in Lege Longob. lib. 2. tit. 29. § 1. Adde Leges Luithprandi Regis tit. 74. § 1. Vide Brisonnum lib. 3. Selector. cap. 2.

* **ÆTAS INTELLIGIBILIS.** Charta ann. 1196. tom. 1. Probat. Hist. Britan. col. 746: *Gaufridus Farsi..... dedit abbatis Veteris-ville duas aeras terre, ... concedente filio suo Danièle clericulo, ... tali conditione quod monachi ei de propriis sumptibus necessaria providebant, victimæ videlicet et vestitum, et tradent eum doctoribus ad erudiendum, donec ad intelligibilem Æstatum perveneriat, scilicet xvij. annorum, qua fieri possit monachus, si velit.*

ÆTAS SECULARIS triginta annorum, apud Symmachum lib. 5. Epist. 54. Ex eorum opinione, qui, ut auctor est Servius ad Æneid. seculum hoc spatio definiebant.

ÆTAS PENULTIMA. Vita S. Theofredi n. 3: *Venerabilis virum prælegit, Euodensem nomine, sublimem statura, Penultima decoratum Æstate, id est, plena adolescentia.*

* **ÆTAS SECULI**, pro Sevestus annos. Charta ann. 1496: *Sunt ipsi conjuges in Æstate secundis, videlicet dictus dominus Antonius (de Levy) etatis septuaginta annorum vel circa, ipsa autem domina Joanna (de Chamborand) sexaginta annorum, etc.* Infra: *Ut melius Deo deserviri possint in eorum senectute, etc.* Vide *Mens secularis* in *Glossæ*.

ÆTAS LUNÆ, nostris le jour de la Lune. Vita S. Joannis Eboracensis Episc. cap. 3: *Phlebotomata est in quartana Lunæ Æstate.*

* **ÆTATULA**, Ætatis seu temporis subdivisio, in Chron. S. Mariani Autian. fol. 88. v. *Ætatula editum apud Murator.* Vide in hac voce.

¶ **ÆTATUNCULA.** Vita Urbani Papæ III. apud Murator. tom. 3. pag. 476. col. 1: *Sic liber Apocalypsis etatis sextæ a Christo inchoante decursum exponit, ipsamque etatam sextam in sex Ætatunculas dis-*

petitum, easque singulas singulis hujus libri periodis satis congrue designatas.

AETERNABILIS, Aeterna. *Eternabilis datus, Palatum Principis, in l. 5. Cod. Theod. de Locat. fundor. Eternabilis urbs, Roma, in l. 3. eod. Cod. de Collat. donat. [** et lib. 7. tit. 13 l. 14 vide eundem Cod. lib. 5 tit. 14 l. 8. Peyronii repertum, ubi vocem *damus* ad laeunam explendam inseruerunt editores. Accius apud Nonium cap. 7 § 64 : *Eternabilem divitiam partissent.*] [Amhr. tom. 2. pag. 274. edit. 1690. n. 114 : *Per illam Eternabim Crucem, per illam venerabilem gloriam Trinitatis.*]*

AETERNALITER. In aeternum. Vita S. Juliani Cenomanensis Episc. tom. 3. Analect. Mabill. pag. 59 : *Precibus quoque prescripti sancti Juliani petimus, ut ab omnibus liberemur malis, bonisque omnibus Aeternaliter perficiamur.* Occurrit iterum pag. 70. et alib. passim.

AETERNALITER. Ab aeterno. Epistola Alemani ad Monachos Gothie de Felice Urgell. tom. 3. Collect. Concil. Hispan. pag. 118 : *Ite ut qui Deus Aeternaliter ex Patre natus est, temporaliter nasceretur ex Virgine.*

AETERNARE. Posteritati commendare. Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 453. et tom. 2. Hist. Delphin. pag. 377 : *Scriptura ac meo sigillo pariter feci presentem cedulaum Eternari.* Apud Bernardum tom. 1. col. 397. edit. 1690. *Aeternare* idem est quod *Eternum vivere*: *Et te et totam Noviomensem Ecclesiam, dominam scilicet et matrem nosam, per misericordiam Dei feliciter Aeternare videm cum Christo et regnare.*

AETERNATIM. In aeternum, in Anna- libus Bened. tom. 3. pag. 677.

AETHER, Neutro genere, usurpatum a Mario Victore Massiliensi lib. 1. Ennodio lib. 2. Epist. 13. lib. 6. Epist. 38. Fortunato lib. 9. carm. 1. Alderedo, et aliis.

AETHERITANGUS, Inferioris sevi Poetis idem quod *Aetheria tangens*, vel ut apud Tibullum :

Aether contingens vertice aubea.

Gesta Tancredi ap. Marten. tom. 3. Anec. col. 161. A :

Eccuere trabea de Sylvia Aetheritangis.

Ibidem col. 133. E :

Ergo Cylix Tharsum, nemora Aetheritanga Coatre.

* **AETHERIUS,** Coelestis : *In Aetherio regno cum Christo sine carente gaudere possint*, in Charta Dagoberti reg. ann. 632. tom. 1. Hist. Lothar. inter Probat. col. 250.

AETHESIS, Hectica, Gall. *Nievre Etique.* Acta SS. Julii tom. 3. pag. 685. F : *Interim Aetheris, existit mordax eam invasit.*

AETHICUS, Febri Hectica laborans, Gall. *Etique.* Chron. Salzburg. apud R. Duellium Miscell. lib. 2. pag. 163 : *Obiit in codem Castro Ietericus Aethicus et hydroperus.*

* **AETHIOLOGIA,** *Causa redditio; pro- missio rei pulcro.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 763. pro *Aetiologia*. Vide *Aethiologia*.

AETHIOLOGIA; pro *Aetiologia*, Causa redditio, aktiv λόγος, in Glossario MS. Ecclae Bituric. Est etiam Medices pars, quae de causis agit.

AETIANI, Haretici, Sectatores Aetii Antiocheni Colesyria aurifabri primissimi,

tum Sophistes, mox Medici. Dicti etiam *Anomiani*, et *Eunomiani* ab Eunomio Capadocia Aetii successore. Filium a Patre creatum asserebant, Spiritum Sanctum a Filio. *Filius ex non existentibus.* Ac proinde tres esse in Trinitate substantias diversas, ut auri, argenti, et æris. Rebaptizabant Catholicos pariter et Arianos, idque duntaxat in mortem Christi, unica capitis ad pectus in aquam immersione. [** Isid. lib. 8. cap. 5. § 38 et 39 : *Dicunt etiam nullum imputari peccatum in fide manentium.*] Vixit Aetius Imperator Constantino Magno. Sozom. lib. 5. Epiph. lib. 3. tom. 1. haeresi 76. Theodore lib. 2. cap. 27. Augustinus heresa. 74. etc. ** Vide *Aeriani* et Isodorum l. 1. ubi consulas var. lectiones.

* **AER,** *Veluti, sicuti, quemadmodum*, in Glossar. ex Cod. reg. 7646.

Aeva, Tempora. *Post pauca æva*, Gall. *Peu de temps après.* Vita S. Richardi Episcopi, tom. 2. Junii pag. 248. C : *Unde post pauca æva factum est, quod omnia sua in morte, fabricæ templi B. Mariae, veteris nuncupatae, reliquit.*

AEVITANEUS, *Qui in ævo durat*, in Glossis Isidori.

ÆVITAS, *Est ætas perpetua, cuius initium vel finis ignoratur, quod Graci dicunt Æveos.* Gloss. Bituric. *Æveos* forsan pro ἀεῖδος, *Sempiternus*. Apul. de Dogm. Pl. pag. 42 : *Sed natura ejus (Dei) mortales Deos, qui praestarent sapientia ceteris terrinis animalibus, ad ævitatem temporis edidit.* [** Vide Forcelli. Lexicon. Placidus apud Maius et in Gloss. Cod. reg. 4778 : *Ævitas quidem potest dici, sed raro est; in usu magis perpetuitas aut æternitas dicitur.*]

* **ÆVITERNUM,** *Ævum aeternum, ætas aeterna.* Charta Joannis ducis Silesiae ann. 1302. apud Pezium tom. 6. Anecd. part. 2. pag. 199. col. 2 : *Ad notitiam præsentis scripturae testimonio universorum tam præsentium, quam in ævitem futurorum, volumus pervenire, etc.*

ÆVOSUS, Senilia, Gall. *Vieil, dgé.* Acta SS. Maii tom. 4. pag. 36. ubi de S. Montano recluso : *Quonodo fieri potest ut anus lacitem filium; cum mihi a temporibus multis exactis muliebria defecerint, ac viri neus Æmilius vetus sit, ac in ævoso ejus corpore frigidus extet circum præcordia sanguis, et voluptatis opera in eo penitus emarcuerint?*

1. **ÆVUM,** Mundus. Commodianus instruct. 2 :

*De resurrectione quoque doctur in ipse
Et spe, fortunatum doctur in ævo vivendi,
Idola si vana relinquuntur, neque colantur.*

Et Instr. 34 :

... Nihil nisi vanitas ævi.

2. **ÆVUM,** Ætas. Gregorius Turon. de Vitis Patrum cap. 8 : *Cum... essem quasi octavi anni ævo. Utitur non semel uterque Victor; sed et Veteres. Virgilius Æneid. lib. 3. vers. 491 :*

Et nunc equali tecum pubesceret ævo.

ÆVUS, Longævus, aeternus. Gloss. Theotiscum Lipsii : *Æthon, Æternum.* [** Gloss. cod. 4778 : *Ævum, longinquum, antiquum.*] Epist. Pauli PP. ad Pipimum : *Impolantes crebro divinam misericordiam, ut ævis vos ac prosperis in solo Regni conservans tueatur*

temporibus. Occurrit non semel in Epistolis Summorum Pontificum tom. 3. Histor. Franc. pag. 734. 746. 748. 749. 758. 759. 760. 764. et in Diplomatibus Regiis apud Doubletum in Histor. San-Dionys. pag. 693. 695. 697.

* **ÆXONES,** Proverbia mordacia. Item. Convitatores, ab *Æxonibus maledicis*. Laur. in Amalthea.

* **AEYDA,** Subsidaria præstatio, Gall. Aide. Instr. ann. 1391. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 112. col. 2 : *Petit pro resta dictæ Aeyda a dictis consulibus et eorum consiliariis quotam IX^m. francorum. etc.* Vide Aide.

* **ÆYRALIS,** Æneus, Gall. d'Airain, Donatio S. Rudesindi tom. 3. Concil. Hispan. pag. 181. col. 1 : *Vasa vitrea choncas Æyrales II. arrodomas sic Æyrales IX. et orabecela.*

AFA, ex Graeco ἄφη, Pulvis. Gloss. Græc. Latin. MS. παλαιστὸν ἄφη, argula, sive argilla, perperam regula in Edito. Passio SS. Perpetuae et Felicitatis : *Ægyptium video in Afra voluntatem. Martialis lib. 7. Epigram. 66 : Et flavesco Haphè.*

* **AFACTATOR.** Vide *Affactor*.

* **AFAMARE,** Fame in inferre, Gall. Affamer. Notitia vetus in Archivo S. Victoris Massil. : *Per istum modum inimici possent AFamari.*

AFANTICA. Fundus velut *Afanticorum mole depresso*, in leg. 4. Cod. Theod. de Censitorib. [lib. 13. tit. 11. cap. 3.] expunitur in eadem lege : *Squalidior, jejunus, defectus, cui opponitur cultus et opimus.* Ibidem lib. 5. tit. 15. cap. 9 : *Per Italianum Aphanticia jugerationis onere consistentibus patrionitis superfuso, unumquemque tributarum adjectionem alieni debiti bafulare, non dubium est, etc.* Vox, ut quidam putant, formata a Graeco ἀφάντος, [** ἀφάντους] *Evanidus* : quo sensu *Evanidas arbores dixit Columella lib. de Arborib. cap. 17. quæ param fructus ferunt.*

* **AFARE.** Vide *Affare*.

* **AFEITARE,** ab Hispanico *Affeytar*, Adornare, apparare, quasi a Latino *Affetare*. In legibus palatinis Jacobi II. Regis Majoric. de Falconero Majori : *Et nihilominus præceavat diligenter, quod prædictæ aves, quælibet pro suo tempore sic inveniantur præparatae, quod servidae existant ad volandum et complete faciendum ea ad quæ fuerunt Afeitate, cum contigerit nos cum prædictis velle meditari.*

* **AFENUS,** Apertura, ab *Oeffnen*, aperi- re. Ita Eccardus in notis ad Leg. Sal. tom. 4. Collec. Hist. Franc. pag. 136.

* **AFERESO,** ab *Aferesis*, Gr. ἀφαιρέσθαι, Ademto, detractio; inde *Aferesatus* et *Afereso*, *Aferesas*, Divido. Glossar. MS. Monasterii Montis S. Eligii Attreb. scriptum seculo 14.

* **AFESTUCARE,** Festucam abhincere, rem abdicare, item quod *Afestucare* Vide in *Festuca*. Charta ann. 1036. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 369. col. 1 : *Item jura et exactiones venationum..... werpivit et Afestucavi.* Vide supra *Afestucare*.

AFFA, *Talpa*; in Breviloquo.

* **AFFABER,** Auctor, inventor, indu- strius. Charta Bartholomei episc. Laudun. ann. 1134. ex Chartul. S. Vincentii Laudun

ch. 37 : Quoniam, sicut ab antiquis traditum nobis est, ideo Affabra rerum natura litteras reperit, ut vice sermonum litterae fungentur, etc.

* **AFFABILIS**, Delectabilis. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. Bien emparlé, in altero Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684.

* **AFFABRARE**, Decorare, Ennoblesir, Prov. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Vide *Affaber*.

* **AFFACHARIA**, Concessio rei alicuius ad medietatem fructuum. Charta ann. 1356. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 178. col. 2 : Item de terris, quæ dantur Affacharia, levabitur vintenum modis supradictis, antequam bladum dividatur, juxta partem tangentem illum, cuius erit terra et Affacharia. Lit. Joannis reg. ann. Franc. 1363 : Ipse ad firmans cepisset seu arrendasset tractam 1100. modiorum salis, una cum Affacharia salinorum nostrorum dicti territorii. Vide *Facheria* et *Medietarius*. Nec alio sensu accipienda vox *Affacheria*.

* **AFFACHTOR**, Qui coria subigit et præparat, Gall. Corroieur, tanneur; vel Macellarius, Gall. Boucher. Privil. civit. Caturc. ann. 1344. in Reg. 68. Chartoph. reg. ch. 312 : Item creant dicti consules curatores seu gardiatores.... molendinariorum, sutorum et Affachatorum. Pactum inter regem, episcopum et consules Caturc. ann. 1351. ex Reg. 80. ch. 487 : Item poterunt creare curatores et gardiatores.... Affachatorum, et candelas et alia luminaria operantium et vendentium. Vide *Affactor*, mox *Affaiture* 1. et *Affactor*.

* **AFFACHERIA**, Census, vel pensio, quæ quolibet anno percipitur, Gall. Rente. Hæc vox legitur in Conventione inter Abbatem Psalmodii Guillelmum et Petrum Ricardum ann. 1215. ex Archivo Arelat. et in Charta anni 1317. ex Archivo S. Victor. Massil. Vide *Facherius*. * et *Affacharia*.

* **AFFACINATUS**, Impudens, Italis *Affaciato*. Epistola Honori III. PP. ann. 1231. apud Ughellum in Archiepiscopis Pisanis : Nec allegare potes profecto, quod ignores, civitatem eandem interdicto conclusam, eo quod non receperis litteras illas, per quas id tibi fuerat demandatum; cum talis ignorantia non solum sit crassa, sed etiam *Affacinata*.

* **AFFACTATOR**, Idem qui *Affactor* et *Affector*, de quibus infra. At vix suadeor utroque sutores veteramentarios designari : ipsum repugnat exemplum in voce *Affectatores* allatum, sc. qui coria *Affectata* bovum, vel vaccarum..... attulerint, etc. quod certe coriarios, seu coriorum infectores, Gall. Taneurs, innuere videtur. In veteri Catalogo MS. Sodalium Societatis de Nativ. B. Mariae Virginis in Ecclesia B. Mariae Deauratae erectæ legitur, N. *Afactator*, P. *Affactor*: quibus Mactatores, seu Lanios, Gall. Tueurs, Bouchers, designari quidam arbitrantur, hoc arguento ducti, quod Tholosatibus etiamnum *Affachomen* idem sit quod Laniarium, Gall. Boucherie. Ut ut est, pro Coriariis stamus. Vide *Affait* et *Affaiture*.

* **AFFACTORES**, Sutores veteramentarii, Savetiers. Charta ann. 1144. apud Catellum lib. 2. Rerum Occitan. pag. 324 : Omnes

sutores, sive *Affactores* extranei vel privati, qui ad mercatum prefati loci venerint, et merces sui officii attulerint, etc. Vide infra *Affectatores*.

* **AFFACTURATOR**, *Affactubatrix*, f. pro *Fascinator*, *Fascinatrix*. Constitutio Synodales MSS. Ecclesiæ Reatinæ cap. 42 : Item excommunicamus et anathematizamus omnes et singulos veneficos et veneficas, sive *Affacturatores* et *Affacturatrixes*, sive *Divinatores* et *Divinatrices*. In altera Synodo cap. 1. ad Episcopum remittuntur *Affactatores*.

* **AFFADILLUM**, Das weysz von ey. Vocab. Lat. Germ. ann. 1477. ADKL.

[** Vide *Affodillum*. Error inde natus, quod Asphodelus planta latine Albumen dicebatur, sive *Albutium*.]

* **AFFAIT**, Vulgaris idiomaticus vocabulum in antiquis Chartis usurpatum, quo significatur locus ubi pelles præparantur. Terrarium Thossiacense ann. 1404 : Juxta pelanum seu *Affait* Hagonini Giroud. Granja cum les *Affais* sublus sita in villa Thos-si. Hinc

* **AFFAITA PELLETERI** pro *pelliibus præparatis*. Peaux ou Cuirs *Affaités*, sumuntur in Charta Pedagiorum Bellevillæ. Hinc quoque confirmatur, quod mox diximus in voce *Affactor* quo nomine *Coriarium* significari insinuavimus. Nemo non videt quanta sit affinitas inter has voces *Affait*, *Affaitia*, *Affactator*. Prima *Coriarium* officinam, *Tanerie*; secunda *Coria* præparata seu querneo cornu infecta; tertia tandem *Coriarium* significat. Alias tamen Gallis *Affaitier* idem erat quod *Raccommader*, reficere, instaurare, teste Borello in suo thesauro antiquit. Gall. ubi Merlinum laudat ita loquenter : Et lui demandez de ce cuir qu'il emporte, et vous dira qu'il en veut ses soliers *Affaitier*, quand il seroit dépeciez : quod non parum favet D. Cangii vocis *Affectatores* explicationi.

* **AFFAITAMENTUM**, Tributum, penitatio. Charta Thomæ Comitis Sabaudiae, ann. 1246 : Sine Tertio et *Affayamento*, et factio proinde Monasterio dando, vel aliqua exactione. Occurrat ibi pluries. Italis *Affaticamento*, est fatigatio, vexatio, cuius modi nominibus tributa interdum donari constat.

* **AFFAITAMENTUM**, *Pulvis querinus* et id omne quod ad subigenda coria aptum est, simul et sordes, quæ inde effluunt. Stat. Taurin. ann. 1360. cap. 94. ex Cod. reg. 4622. A : Eamdem pñnam sustineat quilibet *affaitator*, *tinctor*, vel *peliparator*, qui ponere ruscas *Affayamentorum*, vel *tincturas* in viis publicis. *Affayamentum*, in Stat. Avellæ cap. 148.

* **AFFAITUM**, Eadem notione. Stat. civit. Saluciar. collat. 3. cap. 92 : Idem bamnum solvant calligarti, seu alii ponentes ruscatum *Affaiti* in viis publicis dictæ civitatis Saluciarum. Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 69. ex Cod. reg. 4624 : Nulla persona possit, vel debet ponere vel poni facere in viis vel plateis publicis infra burgos aliquam ruscam *Affaiti*, vel alias pellaturas coriorum aliquorum. *Affayum*, ibid. cap. 148. Vide mox *Affaitare*, et *Affaitare*.

* **AFFAITABE**, Coria subigere, Gall. Tanner. *Affaitaria*, Officina coriaria. *Affaitator*, Coriarius. Stat. civit. Saluciar. collat.

5. cap. 142 : Statutum est quod quilibet *Affaitator* seu caligarius, qui coria *Affaitaverit*, seu *Affaitare* fecerit, teneatur dimittere et tenere ipsa coria in *Affaito*, secundum quod *Affaitari* debent per unum annum, a die qua incipiunt ipsa ponere in *Affaito*. Ibid. cap. 144 : Statutum est quod quilibet persona, quæ *Affaitare* voluerit in civitate Saluciarum, et tam caligarii quam drapparii, teneantur tenere *Affaitariam* tñliter curatam et clausam, quod aliquod nocumentum, seu aliquis factus ex ordura coriorum et pellium non detur viciniis. Occurrat præterea in Statutis Montis-regal. pag. 315. Vercell. lib. 3. pag. 88. et Convent. civ. Saona ann. 1526.

* **AFFAITARE**, vox Italica, Ornare, excolare. Bareleta Serm. in fer. 5. hebd. Passion. : Mulier ergo sibi querit honorem.... in pulcritudine, *Affaitando* se excessivis ornamentiis. Hisp. *Afeitar*, eadem acceptione. Vide infra *Affaymenta*. Nostris vero *Affaiter*, *Affaitier* et *Afsertrr*, est Aptare, comere, condire, quæ uno verbo *Accommoder*, nunc reddimus. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Affaitier*, aptare. *Affaitie*, aptatus. Un chariot couvert *Affartre* et lembroissié de boys, etc. in Lit. remiss. ann. 1412. ex Reg. 166. Chartoph. reg. ch. 296. Liber. rub. fol. magno urbis Abbavili. ubi de statutis tabernar. art. 5 : Que nulz soit si hardis qui *Affaiteeche le vin*, seur le vin perdre. Lit. ann. 1331. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 676. art. 8 : En espéndant vins *Affectiés*, etc. *Affetier*, Reparare, Gall. *Raccommader*, in Stabilim. S. Ludov. cap. 108. tom. 1. earumq. Ordinat. pag. 199 : Cil puet bien servir *Affetier* le moulin, etc. *Affetter* et *Affettier*, Pannos præpare, in Lit. ann. 1388. tom. 7. Ordinat. pag. 216 : Nuls draps de muezon.... ne devront estre *Affettées* à molins foulloirs... mais devront estre *Affettier* au pié. *Affaitier*, Construire, apud Villehard. paragr. 85 : Li baron firent tote jor l'ost laborer et tote la nuit por le pont *Affaitier*. Ensi fu li ponz *Affaitier*. Ubi leg. forte *Affaitier*.

* **Affaitié**, pro *Affab ilis*, *Affable*. Le Roman de Robert le Diable. MS. :

L'emperere à sa fille vient,
Le seuecal par la main tient;
Fille, dist-il, soies haitié,
Et courtoise, et bien *Affaitié*.

* Sed et *Affaitier* in re accipitraria usurpatur pro Cicurare, mansuescere, erudire, Gall. *Approvoiser*. Vide *Affait*, et infra *Affaytus*.

* **AFFAITIA**. Vide *Affait*.

* **AFFALTRECHA**, Matrimonium impediverit. *Affalthen* est impedire. *Echa* idem ac nostrum *Ehe*, matrimonium. Ita Eccardus in notis ad Leg. Sal. tom. 4. Collect. Histor. Franc. pag. 166.

* **AFFAMATÆ PENNE**, Debilitate, non dense, ex Gallico *Affamé*, quomodo sunt fame confecti, quos *Affamez* dicimus. Fredericus II. Imp. lib. de Arte venandi cap. 30 : Et si non læduntur in membris, vix esse poterit, quod ita producent totus pennas amplas et claras, et viridis coloris sicut Ramagii, et raro producent eas, quod non sint aliquæ ex ipsis corrosæ vel *Affamatæ*.

* **AFFAMARE**, Gall. *Affamer*, Famen inferre. Comput. ann. 1482. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 18. col. 2 : Ne multitudo gentium, quæ propter caristiam

bladi et famem veniebant ab aliis patriis, Aſſamare dictum villam, etc.

AFFAMEN, Aſſatus. Charta Lotharii Regis Provincie, tom. 12. Spicilegii Achériani pag. 131 : *Hujusmodi igitur fidelium nostrorum audientes Aſſamina, illorumque precios libenter ſaventes, etc. [Anastasius in Vitis Paparum apud Murat. tom. 3. pag. 216. col. 1 : *Talia locutionis Aſſamina protulisse.*] [** Waltherius vers. 1174 :*

Tum meſtauſ leto ſolans Aſſamine ſponsam etc.]

* *Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Araiſonnement, Aſſumen. Araiſonné, aſſutus. Vide inſtra Aſſari.*

** **AFFAMENTUM**, Tumentum (dumentum). Dornpechse. Vocab. Lat. Germ. ann. 1477. ADEL.

¶ **AFFANAGIUM**, Merces operariis debita. Status Brageraci num. 38 : *Item si qui venerint ad vindemias, et pro Aſſanagio zu mercede ſolvendis oporteat fieri executionem contra dominum seu dominos, qui eos conduxerunt seu conduci fecerunt, statim fit executio in primis vinis vindemiatis et apportatis per eosdem, et iſti ſolventur ante omnes creditores, et omnem obligationem praecedent.*

* *Pariag. inter regem et condominoſ villa de Cuquo ann. 1319. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 343 : Dicti consules cognoſtant de minutis Aſſanagiſ journalium. Libertat. Petre aſſiſiae ann. 1341. ex Reg. 74. ch. 647 : Item quod consules dictæ villa... poſſint compellere habitatores dictæ baſtite... ad ſolven- dum ſalaria debita omnibus logaderiis pro Aſſanagio. Aſſanagium ſeu valor mercedis unius diei, in Libert. villa de Alavardo ann. 1337.*

¶ **AFFANARE**, Manibus operari. Vide Aſſanator.

¶ **AFFANATOR**, Operarius, Gall. Ma- neuvre, ab Hispanica voce Aſſanador, qui multo labore operatur. Libert. Montis Britonis Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 82. col. 2 : *Item a quolibet Aſſanatore, non habente boves seu animalia, 4. Corvatas de ſua persona, quas Corvatas praedicti agricolæ Aſſanatores, et animalia tenentes ad baſtum, dicto Domino facere teneantur anno quolibet etc. Ibid. pag. 83. col. 2 : Item et ſupra quolibet foco cu- juſlibet Aſſanatoris dicti mandamenti unam heminam avenæ, ibidem, iterum atque iterum occurrit eadem ſignificatione. Charta Thoſſiacensiſ in Dumbis Lugdun. Diocesis 1404 : Juxta curtile Joannis Roleti Aſſanato- roris. In territorio Dumbensi Aſſanator ſumitur pro eo mercenariorū genere, quorum merces ſolvit frumento, ſilagine, avena vel aliis rebus, quæ uſu conſumuntur; unde rustici illius provinciæ etiamum dicunt: *J'ai Aſſané dix bichots de bled, id est, decem frumenti mensuras opera mea lacuratus sum.**

* *Aſſaineur, et Aſſanour, eadem notione, in Lit. remiſſ. ann. 1389. ex Reg. 137. Chartoph. reg. ch. 14 : Comme pour les provisions de la fete et noce de Alijs de Beaujeu... il (Pierre de Daucie) eust été commis à faire ledites provisions et faire amener icelles par la riviere de Sosne à Villefranche; et eust re- quis Lorens de Conteres Aſſanour que il, pour competent ſalaire, voulut mener desdites provisions, etc. Aliae ann. 1460. in Reg. 190. ch. 172 : Guischart Traffoy gaignent et Aſſ-*

faineur de bras.... ſ'en ala en ung champ, etc. Academicis Cruscanis, Aſſanno, est Anxie- tas, angor; unde Aſſanare, Moleſtiam in- ferre, et Aſſannato, Mentiſ anxius, angore affectus; ſed et nostri Fanī dicunt, de eo, qui ex animi anxietae tabescit; ducta ſimi- litudine a ſeno exſiccato, quod Funē dicimus. Ex hiſ forte vox Aſſanator; cuius etymi ratio ſatis eſt aperta. [** Vide Ray- nouardi Lexicon Roman. vol. 1. pag. 31. col. 1. voce Aſfan.]

¶ **AFFANNERE**, Eadem notione ac Aſſa- nare. Dicunt etiamum Massilienses Aſſanner pro Travailleur. Ex ſchedis D. le Fournier: *Cum bobus quibus laboraret vel se Aſſanneret.*

1. **AFFARE**, Prædiū rusticum, Occitanis et Provincialibus, bona vel facultates quævis. Charta anni 1212. in Tabulario S. Victoris Massil. fol. 110 : *Tres Domini et Vicecomites Massiliae diuerſerunt concorditer totum Aſſare, quod ipsi habebant, vel habere debe- bant in caſtro Albaniæ... diſtinguentes et denotantes ſingillatim tres partes, quas de dicto Aſſare in minori Chartulario ejusdem S. Victoris fol. 110. et fol. 102. in Transactione anni 1223 : Nos petebamus totum Aſſare, ſcilicet Dominium et Jurisdictionem et Seignioriam omnimodum dicti Roncelini..... Promittimus tibi dicto Syndico et Universiti praedictæ, quod nos expediemus totum praedictum Aſſare et diſtri- gabimus dictæ Universitati.] Homagium Ber- trandi des Baux, D. de Berre et d'Iſtre ann. 1262. in lib. albo Aſſiepi. Arelat. fol. 304 : *Recognosco, me habere et tenere in feudum a B. Trophimo et a vobis totum Aſſare meum, quod habeo apud Pontem S. Genesii. Extat Bulla Joan. XII. PP. apud Wadding. ann. 1317. in Regesto pag. 58. qua Vicecomes Beneharni concedit Aſſaria de Fraxo, d'Es- tigarde, etc. Occurrit paſſim in aliis Chartis apud Columbum in Episcopis Sistaricensibus lib. 2. n. 46. lib. 3. n. 50. et Sammarthanos in Archiepisc. Arelat. n. 52. et in Episcop. Tricastinibus n. 32. [Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 62. et 74. etc.] Apud Italos Aſſare, est Conditio, fortuna. Joannes Villaneus lib. 9. cap. 79 : *Giovanni XXII. nato di Cauroſa di basso Aſſare, ſedette Papa anni 18. etc. Boccacius : Fermamente avaritia non mi dee havere aſſalto per huomo di picciolo Aſſare, id est, di poco valore. Huomo di basso Aſſare, idem Villaneus lib. 9. cap. 74. Alibi : Huomo di poco Aſſare. Ita nostri etiam usurparunt. Joannes Abbas Laudin. in Speculo Historico MS. lib. 11. cap. 35 : Entre lesquels il eust un Escuier de noble Aſſare, qui ſe voua à S. Denys. Vide tom. 13. Spicilegium Achériani pag. 380.***

* 2. **AFFARE**, Negotium, Gall. Aſſaire. Charta ann. 1235. ex ſchedis Pr. de Mazau- gues : *Ut deinde poſſint agere, vel experiri, deſſendere, replicare et excipere, et exceptio- nes facere, et de calumnia jurare pro ſupra- dicto Aſſari. Vide Aſſarium. 2.*

* **AFFARI**, Sentire, cognoscere. Glossar, vet. ex Cod. reg. 7646 : *Aſſatus est, ſenſit aut cognovit. Vide ſupra Aſſamen.*

1. **AFFARIUM**, idem quod Aſſare. Charta ann. 1274 : *Confiteor vobis D. Henrico Comiti Ruthensi... quod ego emi Aſſarium vocatum le Castle, mansum vocatum la Correira, ſitos in parochia etc. [Charta ann. 1348. ex Archivo Piperacensis Abbatiae :*

Item quandam parraneam ſitam in Aſſario del Bosco. Et in alia Charta ejusd. Archivi : Pro herbis Aſſarii de la Vaisſeyera.]

¶ **AFFARIUM**, pro Aſſario, ſeu predio. Charta Willelmi Vicecomitis Massiliensis apud Guesnaium in Annalib. Massil. pag. 303 : *Hoc eſt, Eccleſiam S. Petri de Galignano cum Ferio qua Rostagnus tenet.*

* *Homag. Aquitan. ann. 1273. ex Reg. sign. JJ. rub. in Cam. Comput Paris. : Reymundus Bernardi de Castro novo juratus recognoviſ ſe tenere.... Aſſarium ſeu villagium de Portilagis. Composit. inter reg. et capit. eccl. Ruthen. ann. 1309. in Reg. 45. Char- top. reg. ch. 88 : Item quod villa ſeu Aſſarium de Luperia, cum suis pertinentiis,.... re- maneant in ſolidum et totaliter dicto capitulo. Nostri Aſſar, eadem notione, dixerunt Charta Joan. ducis Bituric. ann. 1402. ex Cam. Comput. Paris. : Deux ſextiers fro- ment ſur le Aſſar ou tenement, appellé des Laurens, en la paroiffe de Causac; et ſept ſolz tournois, et un ſextier froment ſur cer- tain Aſſar ou tenement de Jehan Souverain. Lit. remiſſ. ann. 1459. in Reg. 188. Char- top. reg. ch. 8a : *Jehan Armand arracha ſung pal de la cloiture d'un Aſſar, appellé d'Albars. Hinc mihi ſuſcipio eſt diversæ originationis eſſe Aſſare, prædiū rusticum, et Aſſarium, negotium; hoc nempe, ut et vocem Gallicam Aſſaire, oriſi ab eo quod faciendum eſt, Gall. tout ce qui eſt à faire : illud vero a Lat. Far. farris, Gall. Froment, quod præcipuum eſt in prædiū rusticu, non absurdre prorsus aſſicri. Vide nov. edit. Menag. Diction v. Aſſaire et Aſſaire.**

2. **AFFARIUM**, Negotium, Gall. Aſſaire. Charta ann. 1222. apud Perardum pag. 327 : *Ita tamen quod ſi Dux vel Ducissa illud me requiſierit pro Aſſario ſuo, etc. [Vincentius Cigalt. de bello Italico : Pro Aſſariis ſeu negotiis Eccleſia tenetur ire ad Curiam principis. Vide Aſſeri. Epist. Philippi Auguſti apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1157 : Misisti ad nos literas veſtras de credentia per Lambertum Bochu- tum, qui nobis dixit, quod legatus Albigenſis locutus fuerat cum Comitissuſ matre veſtra, ut vos intromitteretis de negotio terra Albigenſium et caperetis ſuper vos Aſſarium Albigenſium.] Vide Aſſeri.*

¶ **AFFARI**, Forte pro Aſſatim. Gallia Christiana Sammarthanorum tom. 4. pag. 724. col. 1 : *Quandiu vitalis ſtatus ei comes ſuit, pio amore oves ſibi commiſſas dupli- cavit Aſſari pavit.*

¶ **AFFATILIS LACUS**, corrupte pro Aſphaltis vel Asphaltites, apud Jacobum de Vitriaco Historiæ Orientalis lib. 3. inter Anecdota Marteniana tom. 3. pag. 279 : *Lacus Aſſatilis eſt in terra Jerofolymitana in confinio Arabiae et Palæſtinæ, ubi fuerunt olim quinque civitates, quæ propter peccata ſuorum ciuium demerſae ſunt. Asphaltis au- tem ſeu Asphaltites dicitur, quod nihil praeter bitumen gignat; ab ἀφαλτος, bitumen. Mare mortuum etiam appellatur.*

AFFATIMIA, in veteri formula ap. Pi- thœum ut,

AFFATOMIA, ADPATOMIA, ADPATIMUS, APPATIMIA, ADPATIMIRE.

APPATOMIA, in vett. Gloss. apud Pithœum, dicuntur donationes, quæ fiunt, festuca in

simum ejus, cui donabatur, projecta, qua ille in possessionem rei donata mittebatur. Lex Salica tit. 48. qui inscribitur De Affatomie : In cuius laus festacum jactaverit, et haredem appellaverit. Occurrit ibi non semel. Dubitatum sub Ludovico Pio Imp. quid esset Affatomie, ut colligitur ex ejus Capitulari 3. ann. 819. cap. 10. ubi definitur traditio. De Affatomia, dixerunt quod esset traditio.

AFFATIMIRE, vel **ADPATIMIRE**, seu, ut habet Editio Heroldi, *Adpatiannire*, in Lega Rip. cap. 49. est donare per Affatomiam, seu per *Adpatimum*, ut est cap. 48. et 49 : *Quod si Adpatimus fuerit inter virum et mulierem, i. donatio per Adpatimum.*

EPSTOLAE ADPATIMAE, in Formula ex Lindenbrog. 50. Chartae donationis. Vocis origo deduci posset a verbo *Affari*, *Affatus*, etc. fiebat enim illa cesso per festucam non scripto, sed voce sola, festucam in sinum ejus, cui cedebatur, projiciendo.

* Ab Auctoribus novi Tract. rei diplom. tom. 1. pag. 260. honorificentius, quam par est, habentur Editores Glossarii Cangiani, cum ipisis tribuunt quod de Epistolis *adpatimis* propositus Cangius ipse; atque ob id fortassis, quod ad Sodales suos haec pertinere putarent, adeo oscitante legerunt, ut quod *voce sola factum suis docet Cangius*, ipsi non loquendo id actum scribant. Hec sunt eorum verba : *Il (le nouveau Du Cange) tire l'etymologie de ce nom d'Affari : parce que les donations dont il s'agit se faisoient sans PARLER*, etc. Cangii vero : *Fiebat illa cesso per festucam, non scripto, sed voce sola, etc.* Ad etymon autem ab iis propositum quod spectat, judicialiter; mihi contorta atque coacta plus quam satis videatur originatio, quam ipsi assignant : quod ipsimet dehinc observarunt, tom. scilicet 4. ejusd. Tract. pag. 575. [* Vide Eichhornii Hist. jur. Germ. § 59. not. g.]

AFFATOR, *Arator*. Papias. Utique pro Orator. [*^{**} Gloss. cod. reg. 4778 : *Affator*, optime loquens.]

AFFATARIIUS, Veneficus, Academicus Crusc. *Affatturatore*, ab *Affatturare*, veneficiis afficere. Stat. civ. Astae cap. 108 : *Ad exterminandam de civitate Astensi, posse et districtu diabolicam Affatturiorum et Affatturiarum operationem et doctrinam, quia in his partibus instigatione diabolica... provenerunt haec tenus, ... statutum est quod potestas sive judex maleficiorum.... eos vel eas, quos invenerit culpabiles de predictis, debent comburere. Vide Affatturator.*

AFFAYTAMENTA. Ornatus, mundus muliebris, Gall. *Parare*. Bareata in Serm. sabbat. 5. Quadrag. : *Videbimus sex Affaytamenta quibus mulier solet polliri. Afattement*, in Poemat. reg. Navar. Cant. 1. tom. 2. pag. 2 :

Je n'aim nule rien tant
Come li soulement,
Et son Afaitement,
Qui mon cuer renouvel.

Vide supra *Affaitare* 2.

* **AFFAYTAMENTUM**, **APPARUM**. Vide supra *Affaitamentum* 2.

* **AFFAYTATUS**, Aptatus, instructus, munitus, Gall. *Armé, garni*. Stat. senescallii Bellicadri ann. 130. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 162 : Item quicunque por-

taverit lanceas, ... secures, baculos ferritos, vernatos, aut alias *Affaytatos*, et hujusmodi arma mortifera, etc. Lit. remiss. ann. 1404. in Reg. 159. Chartoph. reg. ch. 249 : *En ce disant le fery, non pas d'un coustenu, ne de baston Affecté*, etc. Vide supra *Affaitare* 2. * **AFFAZIO**, idem quod supra *Affarium* 1. Prisdium rusticum, mansus, ager. Charta ann. 1493 : *Dedit donatione pura . . . quendam Affazionem, appellatam la Pont de Leypalomp. . . . Quae Affazio superioris confronta movet de fundalitate nobilis Joannis Chati. Vide infra Fausto.*

¶ **AFFECTARE**, Peroptare, sitienter expetere, Gall. *Desirer ardemment*. Rymer. tom. 1. pag. 741 : *Vestram prosperitatem et convalescentiam tanquam propriam Affectiones*. Spicil. Acher. tom. 11. pag. 225. in Statutis Synodal. Nicolai Episc. Andegav. : *Cum Affectionates Sacerdotum et subditorum instructionem, alias constituerimus, etc.* Eadem notione apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 5. pag. 527. et tom. 6. pag. 129. Apul. de Virtut. Herbarum pag. 202 : *Si quis ad mulierem non poterit Affectionari, obligatus, etc.* Ibi de frigido, aut fascinato sponso.

* *Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Affectionate, Entalententer. Ita legendum quoque est in Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. 4120. ubi : Affectionare, Antalentir. Charta Philippi Pulcri ex Bibl. reg. : Ut armata galea per vos et alios vestros propinquos et amicos sit apud Januam, . . . cito acceleretur et veniat ad has partes, quod plurimam Affectionamus. Alia notione, in altero Glossar. reg. Cod. 7641 : Affectionare, in vadere.*

¶ **AFFECTARE ALIQUAM**, Eum sibi beneficiis devincire. Gasp. Barthii Glossar. ex Batorici Hist. Palæst.

¶ **AFFECTATORES**, iidem, qui *Affectores*, de quibus supra. Charta ann. 1144. pro Montalbanensis in Regesto Comitatus Tolosæ Camera Comput. Paris. fol. 27 : *Omnes sutores sive Affectatores extranei vel privati, qui ad mercatum ipsius loci venerint, et merces sui officiū attulerint, etc.* Alia ann. 1190. fol. 87 : *Qui coria Affectata bovum vel vaccarum, vel equorum vel equarum attulerint, etc.* Vide Hist. Occitanicam Catelli pag. 324.

* **AFFECTATOR**, Coriarius, qui coria subigit, Gall. *Tanneur*. Placit. ann. 1158. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 568 : *Quod usaticum predicti Affectatores pro se.... dixerunt se habere, . . . quod usaticum.... tale est scilicet ut ab omnibus hominibus, . . . qui coria affectata boum, vel vaccarum, vel equorum, aut equarum attulerint ab ullis partibus extra villam Tolosam ad vendendum, . . . de singulis coriis talibus habeantij. den. Tolosanos . . . Tunc supradicti Affectatores, pro se et pro exteris Affectatoribus urbis Tolose et suburbis, recognoverunt domino comiti . . . dare iiiij. solidos Tolos. pro unoquoque corio bovis; . . . et recognoverunt quod debent dare totos corios, qui fuerint opus comiti, etc.* Haec fusius describo, ut vocis, *Affectator*, interpretatio firmetur, atque inde pateat vocum *Affectator*, *Affectatores* et *Affectatores nativus sensus*, qui idem omnino est atque hujus *Affectator*. Vide supra *Affaitare* 1. et infra *Affaitare*.

* 1. **AFFECTATUS**, Destinatus, consecratus, Gall. *Affecté*. Edictum Caroli C. ann. 861. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 648 : *Et qui possit hanc presentem banum inventus fuerit pro tali corruptione non castigatus, habeat Missus reipublicis in ciuitatis bus et in moreatis denariis sic Affectatum, ut deprehensum in fronte domino calcato, salvis venis, taliter coquet, ut ipse homo, et ceteri castigentur.*

* 2. **AFFECTATUS**, Devinatus, devotus, Gall. *Affectioné*, attaché. Lit. Caroli VI. reg. Franc. ann. 1398. ex Bibl. reg. : *Qui libet eliget personas sibi fidias, conjunctas, propicias, adherentes, Affectionatas, etc.*

* 1. **AFFECTIO**, pro *Affectio*, Metarum positio, Gall. *Bornage*. Charta ann. 1341. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 134 : *Diecebat Johannes de Carbonerius se habere debet, ratione dicti bajulatus, emolumenta dictarum baillivinrum, videlicet clamorem bannerum, deflectuum et Affectionum sive plantamentorum metarum.... Item et medietatem emolumentorum provenientium in dictis baillivis, pro Affectione seu plantamento metarum. Sed legendum prorsus *Affectio* seu *Afficio*. Vide Bonna 2. et infra *Afficio*.*

* 2. **AFFECTIO**, Animis decretum, voluntas, desiderium, cupiditas. *Affectio*, vel *Affectus*, *Talent*, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. regio 7692. Vide *Talentum* 2. [*^{**} Gloss. cod. reg. 4778 : *Affectio*, voluntas vel dilectio; maceratio.]

AFFECTIVA IMAGINUM ADORATIO, in Historia Miscella, et apud Anastasium, ubi Theophanes ann. 10. Leonis Isauri habet, οὐτε τὴν τῶν ἀπόστολῶν προσκύνων, quæ scilicet *affectu* et *charitate animæ nostræ* ad *vultum faciei imaginis apostolorum*, ut loquitur Synodus Romana sub Stephano IV. PP. Act. 4. Sententie Patrum de Adorat. Imag. : Εστὶ δὲ καὶ σχέτλη καὶ διάπολις προσκύνων τὰ φύλακα διάδοσις καὶ σύγνομον, οἷον καὶ αὐτοῖς τοῖς πράπτουσιν ἐπαγγελλόμενον. Synaxaria in S. Theophilo Confessore 10. Octob. : Μέρατο διαλέγεται παρὰ τηρίς καὶ οἵτοις τῶν ἄγιων εἰώνων. Huc referuntur versus altari S. Clementis Venetiis inscripti :

Nam Deus est quod imago docet, sed non Deus ipsi :
Hanc video, sed mente colas, quod nosci in ipsa.

Et isti :

Effigiem Christi, qui transis, pronus honora : Non tamen effigiem, sed quid designat adora : Esse Deum ratione caret, cui contulit esse Materiale lapis, effigiale membra.

Nec Deus est, nec homo presso quam certis image. Sed Deus est et homo, quem sacra signat image. Vide, quæ a nobis observantur ad Alexiadem Annæam, pag. 293. et in Descriptione Edis Sophiane n. 61.

* **AFFECTUOSE**, Talentiventer, in Glossar. Cod. Reg. 7692. Ardenter, cupide. Vide *Affectio*, 2.

* **AFFECTUOSITAS**, *Affectus*, Gall. *Affection*. Guibertus lib. 2. de Vita sua cap. 5 : *Traditus monachatu, tanta Affectuose erga Christianum morem se habuit, etc.*

* **AFFECTUOSUS**, *Talentis*, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. Reg. 7692. Qui aliquid agere cupit, vult, decrevit. Pro Beneficis, amoris plenus, Gall. *Affectueus*; in Epist. 35. Nicolai I. PP. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 426 : *Igitur consilium nostrum accipe, et monita nostra tanquam*

AFFECTUOSI PATRIS AMPLCETERE. Occurrit rursum in epist. 4. inter Epist. Caroli C. ibid. pag. 556. Utuntur præterea Macrob. Saturn. lib. 2. cap. 11. Tertull. adv. Marc. lib. 5. cap. 14. et alii. *Affectuosis*, eadem notio, apud eum. Tertull. de Anima, cap. 19.

* **AFFECTURA**, f. pro *Affectura*, Fibula, Gall. Boucle, olim *Affice*, *Affiche* et *Affique*. Comput. MS. ann. 139 : *Pro harnesse suo, videlicet bacis et cuirassis, et suis Affecturis*, it. lib. v. sol. Rursum infra. Math. de Coucico in Carolo VII. pag. 594 : *Un grand tressier couvert de velours couleur d'azur, i grantes Affices d'argent doré, etc.* Lit. rena. ann. 1374. in Reg. 106. Chartop. reg. ch. 189 : *Courroies d'argent, aaneaux, Affches et autres joyaux etc.* Aliae ann. 1392. ex Reg. 142. ch. 252 : *Comme le lundi lendemain de Pasques, le suppliant fait aller au lieu ou l'en a accoustumé de rendre en la ville de St. Quentin, par les festes de Pasques, Affches et autre jaleuses de plon, ... regardant acheter les-diz Affches et joëles, print trois ou quatre aguillettes en sa main.* Aliae ann. 1395. in Reg. 148. ch. 315 : *Un mordant d'argent à lire, le bout d'une sainture d'argent, une patte Affique d'or, etc. Affique*, in aliis ann. 1384. ex Reg. 125. ch. 162 : *Neuf Affiques d'or, vint et cinq verges d'or, etc.*

1. **AFFRUCTUS**, Filii, consanguinei, uxor, nepotes, etc. Vide P. Pithecum ad Collation. Legis Mosaicæ tit. 6. Savaronem ad Sidon. lib. 6. Epist. 4. Rosweidum in Gloss. ad Vitæ Patrum. Petr. Fabrum. lib. 5. Semestr. cap. 9. Eadem notio Caritates dixit Armenianus lib. 18. et 20. pag. 130. 156. 170.

* An inde *Aier* vel *Ayer*, pro filius vel heres, aut ut dicimur, *Ayant cause*, in Lit. ann. 1260. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 979 : *Sachent tous que nos (Hervé de Leon) avons greié et octrié à nestre chier seignor Jehan duc de Bretaigne, que nos a icelui duc nostre seignor, e à son Ayer, qui sera duc de Bretaigne, servirons, ... et promettons que nos ne mourrons ne ne ferons guerre à icelui duc ne à son Aier.*

* 2. **AFFECTUS**, adjct. ut supra *Affectatus* 1. Instr. ann. 1384. inter Probat. tom. 3. Hist. Neim. pag. 60. col. 1 : *Quæ bona sunt, erant Affacta contributioni plebeyorum, ita in matricula et libris adverationum comunitatum, et Affacta in reparacionibus socomitum.* [** Gloss. cod. reg. 4778 : *Affacta, addicte vel attenuata.*]

* **AFFECTARIA**, Officina coriaria, Gall. Tannerie, in Stat. Montis-reg. pag. 203. Vide supra *Affataria* in *Affatire* 1.

* **AFFECTARE**, ut supra *Affatire*, Coria subigere. *Affatitor*, Coriarius. Stat. Montis-reg. pag. 270 : *Item, statutum est, quod quilibet caligarius seu Affatator coriorum, tenere debeat coria diligenter in Affacto bono de galla per spacium novem mensium et minus, et pellere etiam tenere debeat in bono Affacto, scilicet de mortareisio per spacium, quod sint diligenter Affatato. Nec possint seu debent ipsi caligarii seu Affatatores pro Affatando dicta coria seu pellis predictas ponere in Affacto ipsorum ruseam aliquarum arborum.* Vide supra *Affatamentum* 2. *Affatire* 2. et *Affector*.

* **AFFENARE**, Versare senum foreillis, Gall. *Faser le foin*. Tabular. Parthenonis

Calensis pag. 166 : *Omnis hospites ad terras prædictas pertinentes tenentur pratum Saheri Affenare, ad domum adducere, et in-taxare.*

* **AFFENDERE**, Defendere, protegere, tueri. Arestum parlam. Paris. ann. 1286. tom. 1. Corpor. diplom. p. 263. col. 2 : *Ab injuriis, violentiis, novis desserisini Affendetur gardiani per dominum regem Francie gardientem contra subditos regis Anglie, etc.*

* **AFFENERARE**, Eadem notio, qua *Affenare* in Charta Monasterii Nobiliac. apud Stephanotum tom. 3. Antiquit. Picav. pag. 484 : *De pratis vero quæ senior de Luciaco habet ad mediatem de villanis per quittanciam ita sit, quod ipse faciat secure conductum, preciumque reddat, et villani Affenerent et partiantur, et postmodum senior accipiat in quacunque parte voluerit. Armiger enim (f. etiam) senioris accipiat unus onus de feno, etc.*

* **AFFERARE**, Multam taxare, tempreare, Rymer. tom. 11. pag. 644. col. 6 : *Adjudicata, Assessa, sive Afferata, etc.* Hinc

AFFERATOES, Anglis Practicis, *Cessors of malcis in Courts leets*, dicuntur, inquit Spelmanus, qui in Curia, nuncupata Leta (interdum alibi) multas recognoscunt et moderantur, ad hoc electi et jurati. Anglis *Afferors*, de qua voce multa Cowellius, et Rastallus.

* **AFFERATUS**, vel forte *Affaratus*, qui affare seu prædium rusticum possidet; si nam legendum non est *Assetatus*, ille nimurum, cui rata pecunia imposita exsolvenda taxata est, Gall. *Assis à la taille*, licet hac correctio audentior videatur D. Secousse. Lit. ann. 1389. inter Ordinat. reg. Franc. tom. 7. pag. 373 : *Super bonis et possessionibus eorum, qui actu moram trahere in dicto mandamento dicuntur, et ad solutionem dicti vinten i tenentur, seu Afferati existunt.* [** f. aderatus.]

* **AFFERENTIA**, Proprio, ratio, Gall. Proportion. Charta Henr. reg. Angl. ann. 1457. in Chron. Joan. Whethamst. pag. 422 : *Et quod dicti dux Eboraci, comes Warwici et comes Sarum solvant.... summam 45. librarum, vel ratam earundem, secundum Afferentiam temporis, quo dicto monasterio remanebunt amortizatae. Id est, habita ratione temporis, quo etc. Afferure et Affe- rure, nostris olim, eadem notio. Reg. B. Cam. Comput. Paris. fol. 152. v° : L'an de grace 1302 . . . . fu ordene une suvention en la ville de Paris et ès suburbs. . . . de toutes gens, qui avoient 500. liv. tour. de meuble, 25. liv. tour. et dou plus, plus, selon l'Afferure. Pactum inter Carolum comit. et capit. Carnot. ann. 1306 : Se lessis justiciers dou conte avoient sesi ou emporté par l'occasion doudit mesfit, autres biens que lessis manufeteurs tenoient ou pousséssent (possédaient) en la terre ou en la justice le conte, lessis justiciers les recroiront auditz homes, ... et endementres l'en leur livrera souffisamment de leur biens pour leur viore et pour defendre leur cause, selonc l'Afferure de leur biens. Hoc est, pro rata bonorum suorum, Gall. à proportion de leurs biens.*

* **AFFERENTIA**, Convenientia, Gall. Convenance. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Affatamentum*, locatio ad censem, Gall. *Bail emphytélique*, in veteribus Consuetudinibus, presertim apud Normannos Fieffe, alii *Arrentement*. Hinc

Avenance, Afferentia. Aufferrant, eodem sensu, in Poemate Tristani :

Long et traitz de taille bien sent, Avoit le nez au viaire Aufferrant; Car il n'estoit ne trop petit, ne trop grant.

Vide infra *Affirere*.

AFFERI, Scriptoribus Anglis, Jumenta, vel cabilli colonici. Ita Fleta lib. 2. cap. 73. § 6. cap. 76. § 8. 9. Will. Thorn. in Edw. II : *Homines predictos per averia sua, videlicet equos, et boves, et Afferos graviter distrinxit. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 841 : Dedi etiam quoddam pratum... et pasturam ad 20. vaccas et 1. taurum, ad 300. oves, ad 11. sues... et ad 10. boves, et unum Afferum ad carucam suam.*

AFFRUS, Eadem notio. Statutum Westmon. 2. cap. 18 : *Vicecomes liberali ei omnia catalla debitoris, exceptis bobus, et Affris carucis. Charta Willm. de Percy D. de Kidale, in eodem Monastico Angl. tom. 2. pag. 291 : Ad 10. boves et duos Affros in predictis pasturis.* [Rymer. tom. 3. pag. 130 : *Cum bobus et Affris, et toto attilio carucrum earundem.*]

Sunt igitur *aferi* et *affri*, equi agriculturæ idonei : unde forte quævis bona *affaria* dicta sunt; quæ vox traducta ad negotia, Galliæ *Affaires*, quod qui bona sua tutanda habeat, negotia habere, ac iis implicitu dicatur. Jam vero nescio an *affer*, *afferus*, etymon arcessi debeat ab *aver*, seu *habere*, nostris, *Avoir*, qua utimur etiamnum pro boni, quæ *habemus* et *possidemus*. Nam et nostri olim et Angli *aver* dixerunt, unde *affera* vox formari potuit. Certe id videtur inuenire Spelmanus, qui ait etiamnum Northumbrenses *a faulæ aver*, seu *afer*, dicere, pro eqdo nequam et segni. Vide *Averium*.

* **AFFERIUM**, ut *Affarium* 2. Negotium, Gall. *Affaire*. Memor. H. Cam. Comput. Paris. ad ann. 1424. fol. 179. v° : *Dominus Johannes de Courcelles et de S. Leobaldo miles, retentus et ordinatus consiliarius regis et ejus magni consili, pro insistendo in suis consiliis et Afferis.*

* **AFFERAMENTUM**, pro *Affavmentum*, vel *Affedamentum*. Nova Gall. Christ. tom. 2. col. 947 : *Monachi approbant Afferamentum a Jordane Abbe factum.*

* **AFFERTOR**, Qui affert, lator. Rymer. tom. 12. pag. 471 : *Herniarum et aliarum Mercandiarum predictarum in hoc Regnum nostrum Affertorem, etc.*

* **AFFEVATUS**, Vassallus, idem quod *Fevatus* et *Feudatus*, quæ a Feudum et Fevum. Rymer. tom. 6. pag. 546 : *Cum omnibus suis redditibus, exitibus, censibus agreebris, proventibus, hominibus questrialibus et Affevatis, et omnibus aliis deveris, etc.* Et tom. 10. pag. 544 : *A quibuscumque nostris ligis, feudatoriis, Affevatis, emphiteotis, censuaris, et tenentariis, etc.... ac feudatorios, Affevatos, etc. Perperam editum Affenatis et Affenatos.*

* **AFFEUDAMENTUM**, Traditio ad Emphyteusin, locatio ad censem, Gall. *Bail emphytélique*, in veteribus Consuetudinibus, presertim apud Normannos Fieffe, alii *Arrentement*. Hinc

* **AFFEUDARE**, Beneficiario jure tradere, ad censem perpetuum seu emphyteum concedere, Gall. *Donner à emphytose*, Fieffer. Charta Anne Dabsaco dominie de

Monte-Astruco pro Guillermo Bertrand, anni 1488: *Anna Dabsaco uxor relicta condam nobilis Johannis de Grossolis domini et baronis dicti loci de Monte Astruco arrendavit et Affeudavit, et per modum novi Affeudamenti et arrendamenti sive in emphiteosim perpetuam.... Bertrando et Guillermo Bertrand fratribus.... quindecim sextariatas et tres punieyratas terre et nemorum, sitorum et positiorum im predicta jurisdictione de Monte-Astruco.*

* **AFFEUDATORIUS**, Qui per precariam, seu jure emphyteus possidet, emphyteota, practicis nostris Emphytoe. *Affeudator*, qui ea conditione tradit. *Charta ann. 1474. ex Tabul. Flamar.*: *Promisit dictus Stephanus Aviott acceptor et Affeudatorius, quod non retroffedaret dictas pecias terrae, prati et nemoris, ... et ut praedictus nobilis Johannes de Gorsolis venditor et Affeudator, vel ejus ordinum posset de jure suo diminui. Inventar. ann. 1476. ex eod. Tabul.*: *plus unum librum papiri parchmenti copertum; in quo quidem libro papiri erant nominati et expressati omnes pagesii et Affeudatarii sive emphyteotae dicti nobilis Joannis de Gorsolis. Vide Affeudare.*

* **AFFEYMENTUM**, ut supra *Affaitamentum* 2. seu potius *Oſſicina coriaria*, Gall. *Tannerie*. *Testam. ann. 1517*: *Pensio imposta super quodam Affeyamento*. *Vide supra Affaire.*

¶ **AFFIBLA**, Fibula, Gall. *Boucle*, *Agrafe*. *Constitutiones Catalan.* MSS.: *Nec portent aurum vel argentum, nec Affiblas cum auro vel argento. Habent Codices quidam Affibla, et incontinenti in aquam ponit.*

* **AFFIBLARE**, ut mox *Affiblare*, Fibula connectere, Ital. *Affibbiare*. *Guido de Vigev. Ms. de Modo acquirendi T. S.*: *Et dictae cordæ habeant in capite fiblas, ita quod pondus unius equi simul conjungi et Affiblari subito, et incontinenti in aquam ponit.*

AFFIBULARE, Fibula constringere. *Hugo de Cleeris de Majoratu Francie*: *Pallium, quo in Curia Affibulare erit, Dispensatori dabitur, etc. Ibidem: Defibulare, pallio se exuere*. *Charta Octavianii Cardinalis sub Alexandro IV. apud Ughellum tom. 3. pag. 634*: *Cotta vel superanea Affibulatis. Hinc Gallis Affubler, pro Induere, operire; de eo, qui pallium humeris, aut velum capitii fibula annexit. Le Roman de Rou MS:*

*La fist d'un mantel Affuber,
Du plus riche qui pour trouver.*

Infra:

*Son mantel jusqu'à terre mist,
Tout Défubé dessus s'assis.*

Le Roman de Garin :

*Vestent bliaus et pelicans herminis,
Et Afublerent les manteaux scbelins.*

Idem poëta :

Dessafublée, chaucée en eschapsins.

Ita Diffibulare, est Fibulam dissolvere : apud Alanum de Insulis in planctu naturæ initio, et in Anticlaudiano lib. 1. cap. 7. qua voce usus Martialis in re obsœna. *Vide Fibulatorium.*

* *Hinc vox Affuleure, vel Affulure et Affuloir, pro Capitis velum seu tegumentum.*

Mirac. B. V. M. MSS. lib. 1:

*La mere akeurt qui brait et crie,
S'Affuleure à terre rue, etc.*

Paraphr. Ps. Misericore :

*Cil qui le Deable dechoivent,
Ki defont lor Affuleures,
Et lor vilaines vesteures.*

Lit. remiss. ann. 1455. in Reg. 183. *Char-toph. reg. ch. 57*: *Le suppliant vesti sa chemise et sa robe, et tout piez nus sans chaperon, ne autre Affulure, etc. Affuloir, in Lib. rub. Domus publ. Abbavill. fol. 40. v°. Vide infra Affubals.*

AFFICAVAGIUM. *Charta anni 1245. in Tabulario Comitum Tolosæ pag. 66*: *Et medietatem obiliarum et Afficavagiorum (sic) infrascriptorum, et donationum pertinentium, scilicet 3. sol. Morlun. quas Alcarreria debet nobis reddere Afficavage quolibet anno, et illorum 3. sol. de Afficavadge Joan. Vacce et 2. sol. boni hominis, etc. Videtur esse præstatio illa, quam vassallus domino feudi præstat ex infelodationis conditione. Affager des terres non cultivées et en prendre rente avec retention d'obéissance, in Consuetud. Britan. art. 358. 359. vel certe vox deducta ab affictus, de qua mox, ut sit Afficavagium, datio ad affictum, seu censem.*

* *Quod si ab Affictus arcessenda est vox Afficavagium, quod mihi haud improbable videtur, dubius hereo au legendum sit Afficavagium aut Afficanagium vel Affitanagium, ut habet Charta Philippi Pulcri ann. 1299. in Lib. rub. Cam. comput. Paris. fol. 170. v°. col. 2: Item sex libras, undecim solid. duos denarios Turon. quas quodam personæ dicti loci solvunt et tenentur solvere quolibet anno, in festo Omnia Sanctorum, pro quadam servitute, vocata Affitanagium. Facile quippe est in MSS. codicibus promiscue babere Literas c, u et t, n; sed ut, quod res est fatear, in Charta a Gangio laudata ex Chartul. Raymundi VII. com. Tolos. Cod. reg. 6220. quem Baluzius ex authentico descripsit, lego Afficanagiorum et Afficanage.*

* **AFFICERE**. *Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: Affictu, addicta, vel adtenuata. Affictus, maceratus, cæsus.*

* **AFFICTABILIS**, Qui ad Affictum seu censem tenet, firmarius, conductor. *Stat. castri Redaldi lib. I. pag. 21. v°: Ordinamus pro communī et publico castri Redaldi, et hominum ipsius, quid amodo nullus..... Affictabilis vel molinarius possit terram, molendinum, seu aliam rem conductam.... ad affictum, dimittere vel relinquere, etiam elapso termino, etc. Vide infra Affictarius.*

* **AFFICTALITIUS**, Ad Affictum pertinens, censualis. *Stat. Mantua ex Cod. reg. 4620. cap. 23: Possit autem creditor bona debitoris, quæcumque sint, sive propria, sive feudalia, seu Affictalitia, seu emphitetica, ... facere pro ejus credito distrahi.*

¶ **AFFICTARE**, **AFFICTATIO**, **AFFICTARIUS** etc. *Vide in Affictus.*

AFFICTUS, Census, redditus. *Breviloq. : Affictus dicitur census, qui datur ratione prædiorum. Academici Cruscani: Affitto, auverbial. posto con i verbi, Dare, et torre, s'intende dare e pigliare beni d'altri a tempo per pagargliene il prezzo convenuto. Pigliar a fitto, conducere, dare a fitto, locare. Acta Innocentii III. PP: In aliis autem regionibus proprium percipiebat Affictum. In cap. ult. ext. de Restit. spol. quod est Gregorii IX: Possessionem pensionum et Affictuum. Ubi Glossa interlinearis MS. id est, censuum.*

[*Synodus provincialis Pergami ann. 1311. apud Murator. tom. 9. col. 552: Vel possessione juris percipiendi aliquas pensiones seu census annuos, decimas vel Affictus, sive possessiones.] Pontanus in Consuetud. Ble-sens. tit. 6. art. 78: Quædam sunt pensiones, seu ut vulgus Doctorum Italicorum appellat, Affictus, qui pro locatione fundi ad modicum tempus, puta annum, triennium, aut quinquennium, certis diebus seu terminis solvantur, etc. [Vocabularium utriusque juris: Affictus penes vulgare Lombardorum et Thuscana-rum.... dicitur census qui datur ratione prædiorum, etc. Vide Ughellum tom. 5. pag. 676. et infra Fictus 3.]* [* Vide Affictus.]

* **AFFICTUM**, ut *Affictus*, *Census*, *re-ditus*. *Ad Affictum perpetuale, in Stat. Cadubrii lib. 2. cap. 92. Unde emendandus Pontanus a Gangio laudatus supra, qui Affictum definit ex Italicis, locationem fundi ad modicum tempus. Stat. Pistor. ann. 1107 apud Murator tom. 4. Antiquit. Ital. col. 551: Domini, quibus Afficta redduntur, etc.*

* **AFFICTAMENTUM**, *Conductio, locatio, traditio ad affictum*, Gall. *Affictement*, apud Des Ponts in Collect. transact. Humberti Dalph. part. 1. pag. 59.

AFFICTARE. *Cujacius: Affictus, reditus, vulgare verbum Italorum, qui Affictare dicit, pro locare prædia sub pensione certa.*

* **AFFICTARE**, *Conducere, locare, dare vel capere ad Affictum*, Ital. *Affittare*. *Stat. Cadubrii lib. 2. cap. 68: Non licet alicui communi, vel hominibus alicujus villæ distric-tus Cadubrii aliquas possessiones.... vendere, vel obligare, seu Affictare, vel aliter alienare, etc. Stat. crimin. Riperiae, cap. 194: Tan-tum quantum illa sedimenta, terræ molendina, vel aquæ, potuissent Affictari arbitrio bonorum virorum. Vide Affictus.*

* **AFFITTARE**, in Stat. Taurin. ann. 1360. cap. 200. ex Cod. reg. 4622. A: *Nullus civis, vel habitator Taurini possit alienare alicui extraneo, vel Affittare alienas posses-siones sitas in territorio Taurini.*

* **APITARE**, *Eadem notione. Lit. Humberti Dalph. pro burgens. de Brianc. ann. 1343. inter Ordinat. reg. Franc. tom. 8. pag. 211: Pariter res funcionales tributorum Affitare possint liberas vel pensionales, cum sic sit acthenus usitatum.*

* **APPICARIUS**, **APPICTRIUS**, **Con-ducto**, **locato**, qui ad Affictum tenet. *Stat. civit. Pistor. ann. 1107. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 551: Statuimus, ut si Affictuaris distulerint dare affictum in aliquo anno usque ad Kalendas Martii... consules, aut potestas, vel judices, aut castaldi Affictarii dare præcipiant, si Affictarios omnes habere potuerint. Quod si Affictarii, etc. Pluries ibi. Charta ann. 1378. apud Manni Observat. Hist. in sigill. ant. tom. 1. pag. 87: Constituerunt... procurato-re... ad exigendum.... ab omnibus et singulis pensionariis, Affictuaris, censuariis, inquilinis et fidelibus. Chartul. Ravennat. pag. 94: Approbatio prorogationis affictus pro D. Antonio Berruccio Affictuario archie-piscopatus Ravennæ et abbatiæ S. Bartholomæi. Vide supra Affictabilis.*

* **APPICATOR**, *Eadem notione, in Sta-tutis Cadubrii lib. 2. cap. 89.*

APPICATIO. *Constitutiones Joannis Archiepisc. Nicosiensis ann. 1322. cap. 8:*

Emptionem, seu venditionem, Affictionem, seu aliud quemcumque contractum, etc.

[^{**} De affectu vide Frid. Jani tractat de affectu contractu ad optimam. Dresd. 1678 et Carol. de Buri de Feod. Germ. part. 4. p. 15. ADRL.]

AFFICUM, *Ferrum candens*. Gloss. Jæckii.

* **AFFIDA**, *Securitas, Gall. Assurance, seureté. Hist. Belli Forojul. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 1201 : Quidam trompetta tubam sonavit, petens Affidam. Cui data fuit per nos de Maniaco... Affidam petentes... venerunt usque ad rastellum sub porta castri. Vide Affidare 1.*

* **AFFIDAGIUM**, *ut Affida, assecuramentum. Vide Assecurare 1. Nostris olim Affage et Affiale. Lit. salvægard. Philippi VI. reg. Franc. pro monast. Exoldun. ann. 1333. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 74 : Et nobis ac ipsis religiosis facient emendari condigne, Affidagiumque et securitatem de personis, de quibus dubitaverint, . . . dari et prestari. Aliæ ann. 1358. pro Leinovic. inter Ordinat. reg. Franc. tom. 3. pag. 305 : Affidagium et assecurementum a personis, de quibus habere voluerint, juxta patriæ consuetudinem eis dari faciant. Lit. remiss. ann. 1392. in Reg. 144. ch. 116 : Jehan Lomberfry fist adjourner le suppliant pardement le gouverneur de la Rochelle pour lui donner seurete et Affiale. Infra : Seureté et Affage.*

¶ 1. **AFFIDAMENTUM**, *Locatio, conductio. [Minus recte; est enim Actio, qua quis fidem suam coram judice alicui obstringit; quam qui fallebat, multa puniebatur. Vide Affidare 1.] Charta Philippi August. de Privilegiis S. Martini Turon. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1104 : Vianii Comitis in nullo Affidamento habent justitiam; littus et aqua, et incrementa ripæ, et inventiones, et census aquæ sunt iuriis Regis Francorum. Vide Affidatio 3.*

¶ 2. **AFFIDAMENTUM**, *Alia notione. Vide in Affidare 1.*

* 3. **AFFIDAMENTUM**, *Tributum, vectigal. Charta ann. 1337. in Stat. civit. Perus. pag. 7 : Liberi et immunes ab omnibus pedagiis, leydis, curariis, gabellis, Affidamentis, malis tortis, seu exactis et exactionibus aliis quibuscumque.*

* 4. **AFFIDAMENTUM**, *Pax, securitas. Charta Soldani apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Hist. Sicul. Laur. Bonincont. part. 1. pag. 204 : Saladinus fidelis Elmire Elmomim, sententiam, quam mando vobis consulibus et veteranis Pisæ, quod Deus manuteneat vos in via recta et Affidamento et allocamento, et de amore vestro retinendo et servando : scriptum quod est inter nos et vos de pace et allocamento, quod ordinavimus inter nos et vos, etc. Vide supra Affida.*

AFFIDANTIA CAUSA, *Practicis Hisp. dicitur Lis contestata. Vide Michaël. del Molino in Repertorio Foror. Aragon. v. Clamum, [et Fidantia.]*

1. **AFFIDARE**, *Fidem suam alicui obstringere, fidem dare, fide data polliceri, promittere, obligare se. Ugutio : Fiduciare, fiduciam præstare, quod vulgariter dicitur Affidare. Italiæ Affidare est assicurare, Tuitum reddere. Charta Eadredi Regis in Monastico Engl. tom. 1. pag. 169 : Præcipio quod omnes homines fugitiivi, quos uidem Mo-*

nachi per testimonium 4. vel 5. hominum fide dignorum... possunt Affidare suos nativos esse, reducantur. [In hoc exemplo Affidare idem est ac Probare, ut infra sumitur : in sequentibus vero hic a nobis additis significat tuum reddere, ut apud Italos. Charta anni 1240. in minori Chartulario S. Victoris Massil. fol. 181 : Nos R. Bereng. Comes Provincie omnes subditos, amicos ac valitores nostros Affidamus, et sub guidagio et proteccione nostra recipimus, etc. Ibid. : Affidamus endem modo molendinarios, candalores, mulatores et omnes ibi necessarios, ac bestias in eundo et redeundo. Charta anni 1193. ex eodem Archivo : Quod nullus alius in iis que ad mare pertinent sine consilio vestro Affidare vel guidare possit. Charta Philippi Aug. ap. Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. pag. 1053. C : Et Mathaeus Viarius et plures alii ad tenendum bona fide Affidaverunt, ex parte Roberti dicti comitis.] Regiam Majestatem lib. 2. cap. 48. § 10 : Maritus inde nullum homagium... facere debet; sed cum Affidatione fidelitatem tantum. Tabularium Vindocinense fol. 210 : Quidquid de rebus S. Clementis abstulerat reddere promisit, et ne aliquid pejus faceret, pariter Affidavit. Occurrit passim. Vide Chronic. Casin. lib. 4. cap. 25. Constitut. Sicul. lib. 2. tit. 37. § 2. Ingulfum pag. 875. Rogerum Hovedenum pag. 675. Monasticum Engl. tom. 1. pag. 428. 677. Fletam lib. 2. cap. 1. § 25. Radulfum de Hengham in Magna, cap. 6. Probat. Hist. Castilion. pag. 32. Odoricum Rainaldum ann. 1229. n° 3. etc. Ita Affier, Franci nostri olim dixerunt. Le Roman de Vaces, ou de Rou MS. :

Et li Duc l'affia qu'elle lui seroit donnée.

Gaces bruslez, Cant. 33 :

*Et si mes cuers si Affie,
Du deuil morray, etc.*

Alibi :

*Mais esperance m'Affie,
Que cil doit mort ce trover.*

Chronicon MS. Bertandi Guesclini :

*Par tel convenant vous li Affierez
Que le lendemain du jour, qui ci vous est mandez,
Renderez le Chastel, etc.*

Le Roman du Renard, De pace jurata :

*Par sa terre l'a fait jurer,
Et à ses homes Affier,*

APPIDATUS, cui fides ac securitas data est, in Historia Cortusiorum lib. 9. cap. 15. [Vide Affidati.]

2. **AFFIDAMENTUM**, *idem quod Affidatio. Vetus Charta MS. : Notum... quid facta est concordia inter Willelmum Tolosanum Comitem, et Raymundum Comitem Barchinensem et Carcassonensem, et Raimundum filium ejus, de discordia, quam habuerunt de ipso Castello de Laurago, in quo jam dictus Tolosanus Comes querebat Affidamento per sacramentum, et non potuit habere illum hominem... qui vidisset aut audisset facere Affidamento per sacramentum de praedicto Castro, etc.*

DESAPPIDARE, *A fiducia, vel Affida discedere, fiduciae datæ nuntium mittere, Gall. Doffier. Vitalis Episcopus Oscensis apud Hieron. Blancam in Comment. Rer. Arag. : Juxta Cartam pacis nullus sine Desappidamento debet alteri damnum dare. Et mox : Infantioles autem inter se semper tenentur se Desafidare, nisi pro morte patris, vel exhaereda-*

tione. Alibi : Nam si sine Desappidamento talia fierent, esset proditiois pena. Sic idem debet esse hic, cum Desappidamentum, vel expedire, in his non possit habere locum.

¶ 3. **AFFIDARE**, *Probare, certum facere, Gall. Certifier, Prouver. Charta Henrici Regis Angl. pro Monachis Pontiniac. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1227. E : Præcipio quod totum conredum, et omnes res Abbatis de Pontineo et Monachorum suorum, quas homines sui Affidare poterint se emisse ad victimæ et vestitum, vel necessaria Abbatis et Monachorum, sint in pace et quiete de theloneo et passagio.*

* Charta Ricardi I. reg. Angl. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 317 : De omnibus rebus, quas ipsi, vel homines sui Affidare poterunt suas esse proprias.

3. **AFFIDARE**, *Desponsare, virginem sibi despondere Gall. Fiancer. Lamberius Ardensis : Relicta et postposita Eustachia Comitis S. Pauli, quam prius Affidaverat, filia... alias legitimo matrimonio sibi adjunxit. Alexander III. PP. in Appendice Concilii Lateranensis III. part. 12. cap. 6 : Pro eo, quod postquam eam Affidavit, carnaliter propinquam ejus cognovit, etc. Littleton. sect. 39 : Quand il vient à l'huis del Monastery ou d'Esglise d'estre espousé, et là après Affiance entre eux fait, il endove la femme de sa entière terre, etc. [Chron. Brio. et Chron. MS. Ecclesie Nannet. Anno 1396 : Johannes dux ad requestam Regis ivit Parisius, secumque duxit Petrum de Britannia filium primogenitum, Comitem Montis-Fortis, ipsumque cum domina Johanna filia Regis Francorum II. Dec. in manorio Sancti Pauli Parisius Affidavit per Archiepiscopum Rotomagi; predictaque die idem Petrus accepto sacramento Confirmationis per R. P. Barbati Episcopum Venetensem, idem dominiculus Comes, qui antea Petrus vocabatur, Johannes est nominatus ad requestam Duxis supradicti.] Adde Statuta Joan. Episcopi Leodiensis cap. de Sponsalibus.*

* *Nostris olim Affier, eadem notione, aut saltem, fidem suam de matrimonio obstringere. Lit. remiss. ann. 1362. in Reg. 93. Chartoph. reg. ch. 32 : Comme Guillaume Reaune eust Affée par nom de mariage Aalips de Lourme,.... en esperance que dedens un mois après il la deust espouser. Aliæ ann. 1380. in Reg. 117. ch. 46 : Jehan le Queux tuteur de la dite Katherine l'Affie ou fist Affier par mariage à Jehannin Simon. Hinc sponsalia, Fiancailles nunc, Affiales et Affiances olim dixerunt. Lit. remiss. ann. 1391. in Reg. 142. ch. 181 : Le traitié du mariage du cousin prochain de Jehannin le Begue et d'une femme de la ville de Hangest étant fait, ledit Jehannin fu prié qu'il lui pleust admener ladite femme à l'église pour la plevir et franchir, ainsi qu'il est accoustumé à faire au lieu.... Après les plevines, ou Affiances faites, etc. Infra : Affiales. Aliæ ann. 1405. ex Reg. 160. ch. 165 : Icellui Theroulde fu à une Affialles où assemblé de gens, ou il fist bonne chiere. Unde despensatorum cognati, vel qui ad sponsalia invitabantur, Affés nuncupati. Lit. remiss. ann. 1407. in Reg. 161. ch. 342 : Les Affés d'icelles noces, ou leurs amis prirent audit Jehan.... qu'il alast corner, pour querir lesdiz trouceaux des fiancées.*

AFFIDATIO, Sponsalia, Gall. *Fiancilles*. Statuta Leodiensis tom. 4. Anecd. Marten. col. 848 : *Excommunicatos denuntiamus, qui post Affidationem clandestinam, vel etiam in manu Presbyteri factam... carnaliter se cognoscunt*. Vide *Affidare*. 2.

AFFIDATIO, Locatio. Vita S. Gilberti Episcopi Catherensis in Scotia : *Piscator mercenarius salmonum pescationem a domino terra illius Catherensis certa pecunia summa in Affidatione possidebat, etc.* [Vide *Affidamentum* 1. et *Affidatio* alia notionis in *Affidare* 1. et 3.]

In Constitutionibus Siculis titulus 38. lib. 3. est *De Animalibus in pascuis Affidandis*; id est, de conventione facienda, vel pacto, de licentia pascendi animalia in pascuis, certis conditionibus : quæ quidem conventio dicitur ibidem.

AFFIDATURA, quæ et **AFFIDATIO** vocatur, ut et in Charta Caroli Regis Sicilie ann. 1177. apud Ughellum tom. 7. Ital. sacr. pag. 807. et 1072. Vide et in *Affidare* 1.

AFFIDATI, Adventiti, qui se domini aliquibus patrocinio ac tutela, fide data, ac sacramento interposito, addicebant et commendabant : unde et *Commendati et Recommandati* dicuntur in Constitut. Siculis lib. 3. tit. 7. et 8. ubi homines demanii affidatos vel recommendatos habere nulli licet, nisi a Principe licentiam impetraverit, vel certe eo jure gauderet : nam Barones in Regno Siciliae id juris habebant. Charta Wilhelmi Regis Sicilie ann. 1179. apud Ughell. tom. 7. pag. 984 : *Potestatem indulsimus ad opus ipsius Ecclesiae 25. homines Affidandi juxta usum et consuetudinem Ecclesiarum et Baronum illarum partium, qui potestatem habent homines Affidandi. Innocentius III. PP. lib. 2. Epist. ad Acheruntinum Archiepisc.* : *Auctoritate praesentium indulgemus, ut homines, qui se tibi vel Ecclesie tuae recomendar voluerint, quod secundum terræ consuetudinem Affidatio nuncupatur, ... tibi recipere licent, et absque contradictione cuiuslibet retinere. Charta Guillelmi Comitis Marsici ann. 1179. apud eundem Ughellum tom. 7. pag. 704 : Concedimus etiam eidem Ecclesiae et Prioribus ejusdem liberam potestatem Affidandi 65. homines, cum eorum familiis ex aliis partibus Adventitios in loco Raye; ... videlicet per demanium et supra demanium nostrum : quos volumus semper habere libera potestatem emendi haereditagin ab hominibus nostris Marsici, etc.* Effectum et vim Affidationis declarat Charta anni 1105. apud eundem pag. 1071 : *Et habeat liberam potestatem Affidandi et recipiendi in dominio suo et in jurisdictione sua omnes homines, qui voluerint recipere dominium ipsius Ecclesie, etc.* Vide eundem Ughellum pag. 978. 979. 983. 984. et tom. 9. pag. 97. 98. *Affiez* dicuntur in Statutis MSS. Caroli I. Reg. Sicil. capite 127.

AFFIDIA, Fides data, promissio per fidem, *Affidatio*. Occurrit apud Thwrocium in Ladislao cap. 63.

AFFIDIARE, idem quod *Affidare*, *Affidiam dare*. Willelmus Malmesbur. lib. 2. Hist. Novellæ pag. 188 : *Juravit et Affidiavit Imperatrix Episcopo, quod, etc.* Infra : *Idem juraverunt et Affidiaverunt pro ea, etc.*

AFFIDOXE, Sententia cujus pars honesta est, pars in honesta. Gloss. Bituric.

Ecclesia MS. Ab ἀμφίδεξ, aneps, de quo duplex sententia. [** leg. *Amphidoxæ* ex Isid. Orig. lib. 2. cap. 21.]

AFFIDUCIALE, idem quod *Affidare*. Tabularium Vindocinense fol. 202 : *Nomina hominum, qui fidem suam Affiduciaverunt propter carrucas manutenendas, etc.* Tabularium Majoris Monasterii Charta 11 : *Et de his Adfiduciarunt nos per fidem, osculans inde ob signum fidei Priorem nostrum. Tabularium Eccles. S. Laudi Andegavens. fol. 79 : Pactiones istas recognovit, et Adfiduciavit cum propria manu in manum predicti Annians.* [Charta Alani Episc. Autissiod. ann. 1163 : *Notum facio quod Herbertus de Mairi' ad censivit Ecclesie Regniacensi totam aquam suam, quam habebat communem cum Monachis Viriliacensibus... pro aqua autem ad censivatione Ecclesie Regn. predicto Herberto octuaginta libras Autis. monetæ... predictus vero Herbertus et uxor ejus Affiduciaverunt, Herbertus quidem in manu Gaufridi de Monte Regali, uxor vero ejus in manu Gimonis Boquerel. Occurrit eadem significatio in Tabulario Majoris Monasterii et alibi non semel.*]

AFFIDUCIA. Tertullianus de Carne Christi : *Quam tu Adfiduciam reputas, ut non natus, adversus conscientiam suum natum se existimari sustineret?* Vide *Fiducia*.

AFFILATORIA, Cos, qua rasoria accuntr. Usus antiqui Ordinis Cisterciensis cap. 85. de Rasuris : *Forcipes, rasoria et Affilatoria custos eorum acuat et præparet.*

* **AFFILATURIA**, Fimbria, lacinia, ut videtur. Inventar. MS. thes. Sedis apostol. sub Bonif. VIII. ann. 1295 : *Item quatuor fodera pro capuciis de Affilaturis.*

AFFILIARE, **AFFILIATIO**. Vide *Adfiliare, etc.*

* **AFFILIATIO**. Quid eo nomine significetur, aperte docet Charta ann. 1271. inter Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 326. col. 1 : *Quia velamento cuiusdam damnosus contractus, qui Affiliatio vulgariter appellatur, ... per quam dum homo francus, vel de servito equi existens rusticus seu angarario, cum certa parte bonorum suorum, filiam suam Affiliationis nomine daret uxorem; vel mulier franca angarario Affiliationis nomine matrimonialiter jungebatur, idem angararius velamento Affiliationis predictæ quodam abusus pravissimo a rusticis servitiis, terraticis et aliis redditibus dicto monasterio nostro debitum se hactenus eximebant.* Vide in *Adfiliare*.

* **AFFIMENTUM** ex charta æræ 1176 est apud S. Rosa de Viterbo, qui *Terminus, limitem* interpretatur.

AFFINAMENTA COMPUTERUM, Computa finita, Rationes consecuae. Gall. *Compotes arrêtez. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii tom. 3. pag. 50 : Tenant etiam secundum librum, qui vocetur liber de Affinamentis computorum, in quo notet et scribat omnia recepta et data seu soluta per illos qui reddent computa sua, et etiam scribat finiantias omnium compotorum.* Vide *Affinare* 2.

* **AFFINARE**, Metalla purgare, excouquere. Gall. *Affiner*. Litteræ Archiepisc. Ebredun. aun. 1190. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 54 : *Ut menam quam exinde extraxerent, possint et debeant . . . operari et Affinare*

ipsam menam et fundere et probare, etc. Fleta lib. 1. cap. 20. § 132 : *De fundatoribus, qui retorsuram, vel platas ejusdem Affinarent. Ibidem § 130 : De iis, qui emerint platas tonsura non Affinatas. Edictum Philippi Pulchriann. 1313. apud D. de Lauriere tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 529 : Item quod nullus aurifaber, campor vel alias rechabat, Affinet, rechabat faciat vel Affinari aliquas monetas aureas vel argenteas, alias vel nigras, nec aliquod argentum in platea quocunque sit. Legendum in Plata. Vide Plata. Edictum Philippi III. ann. 1275. ibid. pag. 814 : In omnibus villis Argentarii. . . . operentur de argento Affinato.]*

* **AFFINARE** **COMPORTUM**, Rationes decideri, se se rationibus expedire, Gall. Appurer, olim *Affiner un compte*. Arest. ann. 1355. 8. Jul. in vol. 4. arrestor. parlam. Paris. : *Nostræ curiæ referre duxisist compostos predictos vos non valere perficere seu Affinare. Memor. D. Cam. Comput. Paris. fol. 8. v° : Die mij. Octobris 1360. Adam de Dompartin promisit et juravit computare et se Affinare infra Nativitatem Domini proximam, de omnibus ad quæ tenetur. Ibid. fol. 81. v° : Le lundi après les brandons 1365. est assigné.... Nicolas Bonart. . . . pour venir et Affinare ses comptes. Stat. Caroli V. ann. 1378. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 381. art. 12 : *Que se aucuns desdiz receveurs estoient bons et suffisants, et fussent bien habitez et mariez ou pays de leur recepte, que ils demeurent en leurs offices, ou cas premierement ou ils seroient bien Affinez de leurs comptes. Affiner, ibid. tom. 5. pag. 540.**

Alia vero notio *Affiner*, nimurum pro ad finem deducere, interficere, in Vita J. C. MS. :

Issi le convint Affiner,
Herodes ensi devia.

Guillelmus Guiartus :

Que le roi Richart d'Angleterre
Faisoit enfans endoctriner,
Pour lui occire et Affiner.

* **AFFINATE** Sz, Cum aliquo affinitate se devincire, Gall. *Contracter alliance*. Chron. anonymi Leobiens. apud Pez. tom. 1. Scrip. Rer. Austr. ad ann. 1333. col. 936 : *Affinavit se tamen alibi cum ducibus, quia unus filiorum suorum ex hac ultima conjugi ducissæ Lotharingæ, sororis eorum, filiam duxit. Nostris olim Affin, cognatus, Alié. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 137. Chartoph. reg. ch. 109 : Eue consideration aux bons et agréables services, que nous ont fait en plusieurs manieres aucun des amis et Affins dudit escuier, qui nous en ont supplié, etc.*

1. **AFFINIS**, Finis, terminus, limes, in Charta Benedicti de Pontio Episcopi Portuensis, apud Ughellum in Ital. sacra, tom. 1. pag. 137. 139. Alia apud Baronum ann. 1019. n. 8 : *Quanta nunc usque detinui... concludunt Affines. Infra : Vel quibus aliis nuncupantur vocabulis inter Affines : a primo latere incipiente, etc.* [Chron. Farfense apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 577 : *Item Albertus filius Gebbonis obtulit huic Monasterio et Domino Berardo Abbatide castello Frasso totam surtem suam et de pertinentia eius inter Affines.*]

AFFINIS, Confinis, non semel apud Or-

dericum Vitalem lib. 8. et 9. pag. 708. 722. 729. etc.

* **AFFINIS**, Vicinus, proximus, qui prope adest. Translat. S. Jan. tom. 6. Sept. pag. 890. col. 1 : *Ad quorum voces etiam Affines cucurserunt.*

* **AFFINUS**, Affinis, similis, Gall. *Semblable, approchant.* Stat. Taurin. ann. 1360. ex Cod. reg. 4622. A. cap. 36 : *Debeant accusare ipsis judicibus omnes alias personas, quas juraverint (invenerint) facere panos fraudulentos, maxime in quibus reperietur pelagia bona caprarum et Affinorum cotonum vel stupa. Id est, et his similium, vel affinium, ut videtur.*

* **AFFORATUS**, Maceratus. *Calcina Afforata, macerata, Gall. Chaux fusée.* Stat. Montis-reg. pag. 278 : *Debeant predicti fornaserrii dare sestarium calcinæ, de rubis quinque, pro solidis quatuor de calcina grava, et de Afforata pro solidis duobus cum dimidio.*

* **AFFIRERE**, Attinere, pertinere, Gall. *Appertenir, concerner, a veteri Gall. Afferir,* quod eadem significatio usurparunt nostri. Charta ann. 1270. in Reg. Cam. Comput. Paris. signat. JJ. rub. fol. 53. r° : *Concesserunt medietatem castri de Blancheford, ... cum universis et singulis rebus aliis predictæ medietati et dominio castri in ipsa medietate Affireribus et pertinentibus.* Charta ann. 1286. in Reg. Chart. comit. Montisf. et Droc. ejusd. Cam. Comput. fol. 11 : *Tout le doaire qu'il lui Afferoit ou pouvoit Affirer, ... c'est assavoir le menoir de la Folie, ... et tous les aisements du menoir.* Alia ann. 1370. ex Memor. D. ejusd. Cam. fol. 115. r° : *A lui entièrement et paisiblement appartenoit et Afferoit la ville et conté d'Autcerre.* Pactum ann. 1306. inter comit. et capit. Carnot. : *Entre deus feront la recreance, se recreation y Affert. La painne qui (qui) Affert à conspiracion, in Annal. regni S. Ludov. edit. reg. pag. 165. Chartul. Latinac. ann. 1506. fol. 245 : Aubaines, forfaictures, espaves, confisquations, et autres droitz Afferans à hault justicier.*

Le Roman de Cleomades MS. :

Moult furent les noepces tres grans,
Car arrées telement
Farent, qu'il Affert à tel gent.

Aferisant, ibid. de eo quod concedet :

Sachés volontiers le baissast
Ses peres, se faire l'osast,
Pour chou que de cuer l'aimoit tant :
Mais n'est pas chose Aferisant.

Vide supra *Affectionis*.

* 1. **AFFIRMAMENTUM**, *Datio vel receptio ad firmam seu ad censem annum : Super accessamentis et Affirmamentis molendinorum, furnorum, etc.* in Hist. Delphin. tom. 2. pag. 372.

* 2. **AFFIRMAMENTUM**, *Affirmatio, judicium.* Notitiae ann. circ. 1075. inter Probat. Hist. Sabol. pag. 338 : *Ego Silvester, kumilis servorum Dei servus, hujuscemus designamenta designationis designo : hujus videbiset Affirmamenta affirmatione affirmo : et ad hoc testificandum testimonium meum testificor.* Vide infra *Affirmare* 4.

* 1. **AFFIRMARE**, *Dare ad firmam, locare ad tempus, Gallis Donner à ferme, Affermer.* Charta ann. 1299. Antiquit. Benedict. Pictav. apud Stephanotium tom. 3.

pag. 902 : *Hebas permissione divina humilis Abbas de Nobiliaco ejusdemque loci Conventus . . . amodiavimus, ascensavimus et Affirmavimus et ad amodiationem, censam seu firmam et ad emphiteosim perpetuum tradidimus pro nobis et successoribus nostris Petro Tutoris de Clossayo quoddam censale seu censam, etc.*

* *Charta ann. 1143. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 500 : Et si homines de Vauro habent aliquid datum vel Affirmatum Jordano de Illa, ipse comes (Ildefonsus) faciat reddere et solvere.*

* **AFFIRMARE**, Accipere ad firmam, Gall. *Prendre à ferme.* Joannes Arragon de Cabilone Affirmavit emolumentum bustæ Italicorum, in Memor. D. Cam. Comput. Paris. ann. 1378. fol. 130. r°.

* 2. **AFFIRMARE**, pro *Firmare*, Claudere, apud Matth. Paris ad annum 1251. Vide in *Firmare* 6.

* 3. **AFFIRMARE CANTUM**, Psalmos, etc. Id quod canendum est in Ecclesia prævidere et prius in eo sese exercere. S. Wilhel. Constit. Hirsang. cap. 89 : *Et hoc subnotandum est, quia nemo cantat in claustrō in festis duodecim lectionum, quae Apostolis feriantur, nisi fratres illi, qui notati ad Graduale, vel Alleluia. Isti quidem ante Primam prædictum cantum ad invicem Affirmare possunt, suppressa tamen voce. Quod si Prima in tantum acceleratur, ut brevitas spatiū illud non patiatur, tunc quidem in vestuario, quando se albis induunt, eundem cantum audiente Armario, prævidebunt.* Vide *Firmare cantum*.

* 4. **AFFIRMARE**, Asserere, confirmare. Liber censualis S. Ausonii Puellar. Engolism. : *Hoc donum super altare cum clavibus ecclesie Affirmaverunt. Hinc Affirmementum, pro Affirmative, affirmate, in Lit. remiss. ann. 1413. ex Reg. 167. Chartoph. reg. ch. 345 : Lequel Perrot respondit Affirmementum à Michault son frere qu'il n'en feroit riens.* Vide supra *Affirmamentum* 2. —

* **AFFIRMATIVI**, In foro inquisitionis Romane dicuntur ii qui errorem circa fidem pertinaciter defendant, et latericiam coram Inquisitore non dubitant. Eymericus Director. Inquis. parte 2. quæst. 34. His opponuntur *Negativi* de quibus suo loco.

* **AFFITANAGIUM**. Vide supra *Afficationem*.

* **AFFITTATUOLUS**, Conductor, locator, qui ad *affictum* tenet, idem qui supra *Affictarius*. Vide in hac voce. Stat. antiq. Florent. cap. 52. lib. 2. ex Cod. reg. 4621. fol. 62. r° : *Si quis inquinilus, qui conducerit aliquam domum vel rem ad pensionem, aut aliquis laborator, qui alicuius terram ad labrandum, vel ad *affictum*, vel aliter conducerit, cessaret in solutione pensionis, affictus, vel fructuum, liceat locatori capere et detinere bone et res talis inquinili, laboratoris vel Affittaioli, propria autoritate.*

* **AFFITTARE**. Vide supra *Affictare*.

* **AFFITUS**, Census, redditus, idem quod *Affictus*. Vide in hac voce. Charta Joannis reg. Bohem. ann. 1336. inter Probat. tom. 1. Annal. Praemonstr. col. 525 : *Cum censibus, Affitibus, utilitatibus, obventionibus, etc.* Vide supra *Affictare*.

* **AFFIXARE**, Inficere, Gall. *Enfencer*, Ficher. Conc. Vallis-Oletan. ann. 1137.

tom. 3. Collect. Conc. Hispan. pag. 346 : *Quod ponat ibi inter montem et viam unum lapidem magnum bene Affixatum pro termino.* Idem occurrit in *Charta Alfonsi Imperat. Æræ Hispan. anno 1175. apud Antonium de Yepez tom. 7.*

* 1. **AFFIXIO**, Modus publicandæ sententie in aliquem latæ, eam ad valvas Ecclesiæ affigendo. Sententia Officialis Rothomag. ann. 1472. ex Archivo Monasterii de Boni Nuntio : *Dominum Guillermum de Paris, quem in his scriptis pro suspensi habemus... per Affixionem præsentium in Valvis Ecclesiærum, aut saltem per copiam ipso die etiam in pleno prono Ecclesiærum vestram, dum divina in eisdem celebrantur officia, palam et publice denuncietis.*

* 2. **AFFIXIO**, Alligatio, id quo aliquid firmatum fixumque tenetur, Gall. *Attache.* Pactum inter Henric. episc. Clarom. et habit. de Laudozo ann. 1392. inter Ordinat. reg. Franc. tom. 8. pag. 194. art. 22 : *Fuerunt et sunt in possessione predicta, diebus fori et nundinarum, tabulas sine Affixione in plateis publicis, pro vendendo suas demariatas, tenendi. Ita habet Reg. 144. unde haec descripta sunt; atque ita etiam legendum est ibid. pag. 205. art. 35. Vide *Affixio*.*

* **AFFIXIRE**, Figere, inficere, Gall. *Ficher.* Comput. ann. 1363. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 261. col. 1 : *Solvit Francisco Dokati peyriro, qui fecit quoddam perforamen in primo archo portalis Prædictorum, pro Affixiendo ibidem quoddam croquum ferreum. Nostris olim Affixer, pro Alligare, Gall. Attacher, amarrer.* Chartul. Latinac. fol. 242 : *Quiconques mayne flette, bastenu, navyre ou nasselle par la rivière de Marne, et il atache ou Affixe ledit basteau ou nasselle sur la terre St. Pere, etc. Aficher vero dixerunt, pro Publicare, docere. Bestiarius MS. :*

*L'Evangile meisme Afiche,
Plus gries cose est d'un homme riche
En la gloire Dieu faire entrer,
Que de faire un camel passer
Parmi la cace d'une aguille.*

Afichiément, pro Gall. Affirmativement, sans réserve, in Poemate Catonis :

*Tu ne dois ja houme vivant
Loer trop Afichiément :
Car souvent en un jour voit-on,
Qui vrais amis est, et qui non.*

* **Affichement**, Ital. *Affissamente, Fixo, attento oculo, vulgo Fixement.* Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 156. Chartoph. reg. ch. 3 : *Illec s'arrestèrent regardant moult Affichement icellui Huet.*

* **AFFLAGITARE**, pro *Flagitare, exorare.* Charta Hug. Capeti ann. 989. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 554 : *Odo venerabilis abbas humilius supplicando Afflagitans, etc.*

* **AFFLARE**, Illuminare. Glossar. vet. ex Cod. reg. 9641 : *Afflata, inspirata, illuminata.* [** Gloss. in cod. Reg. 4778 : *Afflata, adustæ aut inspirata. Afflatus, adspiratus, inspiratus, veneno impletus. Similia apud Jaekium.*]

* **AFFECTARE**. Vide supra *Affictare*.

* **AFFLICTIONE**, Psalmi penitentialis recitatione, quæ ab humi prostratis fiebat, maxime per Quadragesimam et Adventum. Breviar. antiqu. eccl. Nivern. : *Preces sequentes dicuntur in tempore Afflictionis Quadragesimæ.*

gesimæ: Oremus pro omni gradu Ecclesiæ... Pro paenitentibus.... Pro discordantibus. Ordinar. MS. ejusd. eccl. de tempore Adventus: *Afflictiones cessant ad Vespertas et ad Completorium sanctæ Luciæ Usus monast.* Plenipend. diæc. Bitur. : *Finito Completorio diei et beatae Mariæ, quando fit de feria, statim afflictionem et orationem faciant fratres prostrati.* Vide in *Psalmus*. Sed et de recitatione Confiteor, quæ fit pectus percutiendo, potest intelligi.

* **AFFLICIO**, Multæ monastice species, que flagellatione infligitur. Regula hospit. S. Jac. de Alto passu ann. circ. 1240. ex Tabular. archiep. Paris. cap. 55: *Frater qui iudicatus fuerit de septena ad accipendum disciplinam etc. Tunc erigens se frater de afflictione cooperatus eat vestitus. etc.*

* **AFFLICTIVUS**, Qui tourmente. *Afflictive, Tourmentement.* Vocabul. compend.

* **AFFLICTUS**, pro *Affictus*, Census, redditus, Gall. Rente. Statuta Collegii Ardensis art. 16. apud Raymundum Duellum Miscell. lib. 1. pag. 116: *Item diffinimus, quod Celerarius hujus Ecclesie habet plenam potestatem et jus ignorandi et capiendi colonos et censuales ad præbendas Canonorum spectantes pro servitiis, censibus, Afflictibus, et aliis obventionibus, tempore decreto non solutis vel subtractis. Occurrunt sub eadem significatione tom. 5. pag. 565. Reliq. MSS. Ludewig. : Cum usufructibus et Afflictibus suis. Vide *Affictus*.*

* **AFFLIGERE**, Periculum facere, elidere, everberare. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. Eo pertinet vox *Afflire* ex Poemate MS. Alex. parte 2:

C'est le Baudrain qui fist nostre roy si *Afflire*,
Que par force li fist desus son arcon gire.
Affit ibidem, pro Macer, deformis :

Par grant ange avoit face plate et *Afite*,
Barbe blanche et chanue, et n'estoit pas petite.

** **AFFLUENS**, *Habundans, humanus, largus*, in Gloss. cod. reg. 4778. *Affluens, humanus*, in Gloss. Jæckii. Fortasse legendum *immanis*, quod in eod. gloss. 4778 explicatur *Grandis, ingens*.

* **AFFLUITAS**, *AFFLUUS*, *Abundans*, in Vocabul. compend.

* **AFFOAGIUM**, Jus lignum exscindendi ad focum, annona lignaria, idem quod *Affuagium*, Gall. *Chaufrage*. Pactum inter Robert. II. ducem Burgund. et capit. eccl. Cabilon. ann. 1290. in Probat. tom. 2. Hist. Burgund. pag. 78. col. 2: *Concedimus quod mulieres vidua dictæ ecclesiæ... non teneantur de cetero ad solutionem octo denariorum cuiubet foco impositorum, pro Affoagio nemoris de Braigne.* Charta Phil. de Vienna dom. Pagniaci ann. 1297. in Cod. reg. 9484. 2: *Pro ipsis presbyteris calcacientibus, capiet seu capi faciet dictus capellanus, vel ejus mandatum, sine contradictione Affoagium in nostris nemoribus.* Charta Philippi V. reg. Franc. ann. 1321. in Reg. 60. Chartr. reg. ch. 131: *Guillelmo de Grannato et heredi suo, qui dominum dicti Guillelmi, sitam in castro nostro de Jussiaco, inhababit, Affoagium in nemoribus nostris de Jussiaco ad opus dictæ domus....* Vide *Foagium* 2. et *Focale* 1.

* **AFFOAGIUM**, Eadem notione. Charta Joan. de Cabilone episc. Lingon. ann. 1331. in Chartul. ejusd. eccl. ex Cod. reg. 5188.

fol. 272. v°: *Item pro furno villa sive Affouagio iij. aminæ bladi per medium frumenti et avenæ. Charta ann. 1312. ex Chartul. Capella ad Planchas in Cod. reg. 9612. T: Donnons encores ausdiz religieux l'Affouage pour le four, et pour leur Affouage de ladite maison à prendre dou mort bois. Vide infra Confoagium.*

* **AFFOARE**, Focum facere, Gall. *Faire du feu*; vel ligna ad focum necessaria scindere. Vide supra *Affouagium*. Charta ann. 1276. in Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5188. fol. 255. v°: *Sciendum est quod dicta domus de Pusaco, et omnes illi, qui in eadem domo morabuntur, ... habent usagium in nemoribus dicti Johannis.... pro ardendo et Affoando in omni genere nemoris. Vide Affocare.*

* **AFFOCARE**, Focum facere, Gall. *Faire du feu*, Ital. *Affocare*, est accendere 6 metter fuoco. Charta Gualteri D. Wangionis rivi ann. 1261. apud Perardum in Burgundicis pag. 499: *Merannum, et omne genus lignorum in... nemoribus... ad ædificandum, Affocandum, clausuras et alia sibi necessaria faciendum, etc.* In alia vernacula ann. 1277 apud eundem pag. 541: *L'usage par tout mes bois, por Affoer, por marronner, por edifer, etc.* Vide infra, *Affuagium*, et *Nemus mortuum*.

* **AFFOCATUS**, Qui jure socii, seu domus, vel resseandisæ, dominio est obnoxius. Liberties concessæ Barcinonensis a Petro Rege Aragon. ann. 1283: *Si causa est inter dominum et vassallum, sive inter dominum et rusticum, qui vassallus sive rusticus, sit solidus et Affocatus ipsius, etc.* [* *Affogauens Lusitanis sunt, quæ emphuteutæ et coloni solvunt pro jure habitandi sive foco, teste S. Rosa de Viterbo. Charta æræ 1395 ap. eundem: Por todos direitos, e direituras, e affogaõens, e pençado do dito casal, oito libras de moeda antiga.*

* **AFFODILLUM**, *Albumen inovo*. Gemma gemmarum. Vide *Affadillum*.

* **AFFODILLUS**, Qui et *Albitum* dicitur, vulgariter a quibusdam porrigo dicitur ob similitudinem solitorum. *Quidam centum capita vocaverunt; sed alia planta est.* Glossar. MS. medic. Sim. Januens. ex Cod. reg. 6959. [* *Ortus Sanitat. edit. Mogunt. ann. 1491 in Tractat. de herbis cap. 7: Isidorus in libro Ethymologiarum XVII inquit Affodillus herba est quam latini etc. ubi cap. 9 in editionibus legitur Asphodelus. Gloss. Lat. Gr.: Affodulus, ἀσφόδηλος; βοτάνη.*]

* **AFFOGARE**, *Affogare*, Lignum ad focum necessarium, aut alios usus in foresta assignare, idem quod infra *Afforestare* 2. Parag. inter regem et abbat. monast. Campor. honorum ann. 1323. in Reg. 62. Chartr. reg. ch. 139: *Ad illum finem quod cultura non deseratur, et sua domicilia non Affogatae dimittantur, etc.* Charta Archemb. de Soliaco ann. 1221. ex Tabul. Loci-reg.: *Quod si contigerit glandem esse in nemoribus dicti R. venalem, non accedant animalia dictorum fratrum, nisi de voluntate prædicti militis, nec a custodibus, vel ab alio aliquo Affogabunt.* Vide *Forestare in Foresta*.

* **AFFOLAMENTUM**, Culpa, delictum, quia animam affolat seu ludit. Acta MSS. Inquisit. Carcass. ann. 1308. fol. 66. v°: *Tunc feci ibi primo predictum Affolamentum*

*fectendo genua coram ipsis (haereticis) et dicendo ter, Benedicte. Affolement, Vulnus, Blessure, in Lit. ann. 1406. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 146: Excepté ès cas de mort, d'affolement de femmes, d'Affolemens d'ommes, etc. Vide infra *Affolatus*.*

* **AFFOLARE**, Papiæ, qui *Affolare* habet, Leviter tangere, assentari, obedire. [** *Dux sunt glossæ, una *Affulare*, leviter tangere, altera *Assentari*, obedire. Vide *Affulare*.*] Nostris *Affolat*, est leviter lædere, vulnerare; quod facere solent, qui invicem nungantur, dum se se propellunt. Charta Theobaldi Comitis Campanie de Libertatibus hominum de Vico novo ann. 1228. in Tabulario Campan. Thuani fol. 155: *Percussio hominis sine armo non moluto cum sanguinis effusione, 15. sol. emendabitur. Percussio hominis cum armo moluto, dum tamen mors nor sequatur, neque Affolamentum, 60. sol. emendabitur.* Charta Beatricis Abbatissæ B. Mariae Suession. ann. 1231: *Quod in rescuscione percutiatur aliquis, vel sanguis, vel plaga infatur alicui, vel aliquis Affoletur, aut etiam occidatur, etc.* [Charta Balduni Comitis Hannoniensis apud Marten. tom. 1: Ampliss. Collect. pag. 963. B: *Salvis omnibus que in priori scripto continentur de homine occiso vel Affolato, ea que subjecta sunt, adjectimus, etc.*] Alia ann. 1247. in Tabulario Camp. Bibl. Reg. fol. 343: *Li Afolez aura lo tiers de l'avoir à celui qui l'Afolera. Le Roman d'Aubery MS. :*

De Sarrazois i ot molt Affolez.

Le Roman de Vacces MS. :

A'il feu ou mellée, et il home Affolé?

Addre Consuet. Bayonensem tit. 7. art. 17. et Labourtensem tit. 4. art. 1. 3. tit. 7. art. 11.

* **AFFOLATURA**, Charta ann. 1243. de *Lege de Landoucies*, in Dicecesi Laudun. : *Pro plaga cum cultello, punctam habente, persolverunt 15. libras. de Effolatura et morte fiet, quod jus dicitur. Affolure in Consuetud. Tornacensi, tit. de Criminib. art. 12. 15. 22. et Hannoniensi cap. 40. Charta Odardi Dom. Hamensis ann. 1338: Sauf à icelui Seigneur le cas d'Affolure.*

Non est *Affolare*, leviter percutere, etc. sed ita lædere ut alicuius membra, brachium, pes, manusve debilitentur, inertia sint aut mutila; quod Galli hac una voce *Estropier solemus exprimere*. Neque enim eadem essent leges et multæ pro *Affolatura*, qua pro homicidio, ut patet in exemplis superius allatis. His aliquot addo: primum ex pace inita cum Comitissa Flandriæ et Attribat. ann. 1379. art. 1: *Qui conque ensifandra les triees par fait dont mort, Affolure ou playe ouverte, que l'on dit playe à banlieue, s'ensuit, puni sera de peine capitale.* Ordinatio ann. 1340. in Hist. Dauphin. tom. 2. pag. 395: *Item advertant dicti Marescallus et valleti, ne in dorso vel pedibus dicti equi, palafredet et roncini propter malam custodiam vel casualiter Affolentur.* Ibidem tom. 1. pag. 42. in *Instrumento anni 1323*: *Item quod dictus Castellanus habebat quendam roncicum parvum pilum (bay obscur)* valentem a 10. usque ad 15. lib. quem asseruit Domino suisse *Affolatum in ejus cavalcati*, quod erat mendacium, pro quo roncino... computavit Domino 50. libras bona monetæ. Testificatio Marescallorum ann. 1339. pag. 6. ejusdem. tomi: *Ibi vidimus*

*num equum penitus Affolatum, taliter quod
sopportuit ipse equus remanere, et per praesentes
iustificamur, quod taliter erat dictus equus
Affolatus, quod nullo modo poterat inde rece-
dere, nec erat aliqua spes liberandi. Hinc
quantum fuerit vulnus Affolatura satis li-
quet.*

AFFOLATOR, Qui *Affolat*, laedit, vulne-
rit. *Charta Balduini Comitis Hannoniensis*
apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect col.
964. B : *Affolator autem si retentus fuerit, et
membrum pro membro perdiderit, nihil de mo-
bili vel hæreditate perdet.*

* 1. **AFFOLLARE**, Pretio minuere. *Charta*
*ann. 1164. ex Bibl. reg. cot. 17 : Si vero
predicta moreta pejorata vel Affollata fuerit
de illo pretio in quo hodie est, reddemus vobis
vel vestris totum prænominatum debitum in
argento fino et optimo.* Vide supra *Abatere*.

* 2. **AFFOLLARE**, ut *Affolare*, laedere,
vulnerare, plagis contundere, in *Chron.*
Domin. de Gravina, apud *Murator. tom. 12.*
*Script. Ital. col. 575. Gourfoler et Gourfou-
ler, nostratis, eadem notione.* *Lit. remiss.*
ann. 1453. in Reg. 182. Chartoph. reg. ch.
*136 : Laquelle chamberiere bailla sur la teste
au supplicant trois ou quatre coups le plus
fort qu'elle peut. Et quant le varlet vit qu'elle
le Gourfouloit ainsi fort etc.* *Aliae ann. 1462.*
*in Reg. 198. ch. 556 : Icellui supplicant
voyant ledit Estienne enormement batu et
Gourfoule etc.*

* Hinc *Affouler d'enfant* dixerunt eo
sensu, quo nunc se blesser usurpamus, sci-
licet pro ante tempus parturire. *Lit. remiss.*
*ann. 1447. in Reg. 178. ch. 247 : Froberty
conseilloit à icelle femme qu'elle beust de la
rue, ou de l'eau ardente, et que c'étoit la chose
au monde, qui plutost la ferroit *Affouler*
d'enfant, ... après lesquelles dampnables
séductions, ... il lui apporta ung rainnel de rue,
lui disant qu'elle en mengist, ... que se
ainsi le faisoit et se povoit *Affouler* de sadite
grosse, etc.*

* **AFFOLLATUS**, Vitiosus, Gall. *Defec-
tiveus.* *Stat. Massil. lib. 3. cap. 12 : Ille qui
habebit aliquas becunas vel coria Affollatas
vel Affollata, et eas vel ea vendere voluerit,
quod... becunas vel coria Affollatas vel Af-
folla possit vendere ut Affollatas vel Af-
fola.* Vide supra *Affolamentum*.

* **AFFONDARE**, *APPONDARI*, vox Italica,
in profundum demergi, Gall. *Couler à fond*,
olim *Affonder* et *Affondre*. *Chron. Bergom.*
ad ann. 1406. apud Murator. tom. 16. Script.
*Ital. col. 970 : Filius dom. Guardini Coleo-
num, qui una cum certis aliis Guelphis
veniebat per flumen *Abdice* ad castrum de
Trito in una nave, *Affondavit* et negavit cum
personis quinque.* *Guido de Vigev. MS. de
Modo acquirendi T. S. cap. 8 : Et ad hoc
ut navis ista numquam possit *Afundari*, ap-
plicentur a latere navis botæ quatuor de
ligno, ... et erit securis quod numquam possit
Affondari.* *Lit. remiss. ann. 1377. in Reg.*
*111. Chartoph. reg. ch. 64 : Une desdites
jumens estoit *Afondree* ou emmarrée par cas
d'aventure, tellement que d'illegques ne se
povoit ravoir ne deliverer. Ubi pro luto obrui,
vulgo *Enfoncer*.* *Lit. remiss. ann. 1389. in
Reg. 135. ch. 250 : Y ot tant de gens oudit
batel, qu'ilz furent en double d'*Afonder* en
la ditte riviere et de noyer.* *Mirac. MSS. B. V.*
M. lib. 1 :

Theophylus perille en mer,
Theophylus Afondé et noite.

Et lib. 2 :

En mer chai, et mort l'englout,
Tout autres com un seglout,
Tost Afonda, nul nel vit puis.

Vide *Affundare*.

* **AFFORAGIATOR**, Qui vino venali pre-
mium constituit, et illud vendendi licentiam
dat. *Arest. ann. 1403. 1. Jun. in vol. 9.*
*arestor. parlam. Paris. : Quod canonici
(eccl. Belvac.) erant immunes a solutione
foragii episcopo et suo Afforagiatori, de vinis
qua vendebant, qua creverant in eorum hæ-
reditagis.... Dictrus Afforagiator.... insignium
de dictis vinis levandis (levandum) tradere
ac permettere debet.* Vide *Afforator*.

* **AFFORAGIUM**, Jus premium imponendi
rebus venalibus præsertim vino, quod sin-
gulatim venditur. Item tributum quod Do-
mino solvit pro hac estimatione, Gall.
Afforage, Forage, et Affeurage. *Engelb.*
*Maghe Chron. Bonæ-Speï pag. 151 : Par-
cipabit autem Dominus Dux cum Ecclesia
Bonæ-Speï in... buriosia et teloneo, et stallagio et
Afforage vini, et cerevesia et medonis.* *Charta*
*ann. 1253. in Tabulario S. Richarri Cen-
tul. : Radulfus cessit jure quod habere poterat
in Vicecomitatu et Afforage villarum de Feu-
quieres et de Feuquerolles.* *Tabular. Gemme-
tic. tom. 1. pag. 3 : Visitationes des caves et
celliers, mettrre prix aux vins et de chacun
poisson exposé en vente en détail un pot
pour l'Affeurage.* Vide *Afforare, Afforam-
entum*, 2. *Brocka*, et *Foragium* 1.

* *Charta ann. 1471. in Chartul. Latinac.*
*fol. 97 : Les religieux ont certain droit sei-
gneurial en ladite ville de Laigny, appellé
droit d'Afforage ou tavernerie, et à cause
dudit droit d'Afforage ou tavernerie, avoient
iceulx demandeurs droit de prendre et par-
cevoir par chacun auz les taverniers vendans
vins à destail, taverne ou feuillée en icelle
ville de Laigny, cinq solz tournois.* *Reg. Corb.*
*13. sign. Habucuc ad ann. 1511. fol. 77. v° :
Et si paieront.... les demeurans audit lieu
droit de tonnelieu et forage, Afforage, etc.*

* 1. **AFFORAMENTUM**, Judicium juxta
receptas Leges et Consuetudines. Vide *Afo-
rare*, et *Forus*.

* 2. **AFFORAMENTUM**, Premium vino
venali positum, idem quod *Afforage*. *Lit. remiss.*
*ann. 1354. in Reg. 83. Chartoph. reg. ch. 28 : Cum Johannes le Charon de
Belloquereu, ... tanquam scabinus ejusdem
villæ, ... ad domum Mathaei Pasque servien-
tis nostri.... pro vino, ut moris est, affor-
ando, et ad premium debitum in eadem villa
ponendo accessisset, quod Afforamentum seu
premium dictus serviens.... acceptare noluit.*
Afforementum, Aestimatio, premium rei venalis,
Gall. Estimation, prisæ. *Ordinat. ann. 1355.*
*tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 44. art.
8 : Lequel paiemment se fera au pris du marc
d'argent du temps de la prise, eu égard à
l'Afforement dudit bois.*

* **AFFORANEUS**, Foraneus, extraneus,
Gall. *Forain*. *Privileg. Philipp. II. Rom.*
reg. ann. 1208. apud Fullon. tom. 2. Hist.
*Leod. pag. 389 : Nullus Afforaneus, vel
nullus pugil potest de jure civem Leodiensem
ad duellum appellare.* *Afforain*, *passim in*
Ch. Gallici ibid. Bourgois ou Afforain in
Ch. ann. 1355. pag. 423. Composit. inter

comit. *Hannon. et Blesens. ann. 1324. ex
Cod. reg. 10196. 2. 2. fol. 49. v° : Le conte
de Blois n'a en sa terre d'Avesnes nul bour-
gois Afforain de nos frankes villes, s'il ne
sont couchant et levant ens ès villes dont il se-
ront bourgeois.* Vide *Aforis*.

* **AFFORARE**, Aestimare, premium rei ve-
nali, aut alteri, imponere, vel constituere.
*Charta Petri II. Regis Aragon. ann. 1350 :
Et ficeremus posse nostrum totaliter, quod
dicta moneta Iuccensis sit Afforata et taxata
cum moneta Barcinonens, et Regalum Va-
lentiae ad rationem 18. denar. Barcinonens.*
Charta anni 1316. apud Willelmum Thorn.
*in Chron. : Et quod amerciamenta prædictorum
tenentium Afforen et taxentur per
sacramentum. Parum suorum. [Instrum. Oc-
citanum ann. 1350. tom. 2. Ordinat. Reg.
pag. 480 : Item. Quod dicti Consules habeant
potestatem Afforandi testores, satores, sar-
tores, et alios menestrarios, et providendi,
taxandi, statuendi et ordinandi, quod blada,
vina... non immoderate vendantur.] Affeurer
et Afforer nostri dicunt; Affeurer Consue-
tudo Normanniae cap. 20. Afforer cæteræ
passim, in quibus *Afforer le vin*, est vino
premium ponere; *droit d'Afforage*, tributum,
quod domino loci prestatur pro estimatione
vini quod particulatim a tenentibus venditur.
Est igitur *Afforare, Mettre à feur et à prix*:
*Feur vero pro pretio, interdum pro proportione
apud nos sumitur. Unde Feur vini,
pro Foragium, in Charta Philippi Flandriæ
Comitis ann. 1176. Vox forte ex *Fodrum*
ducta, metaphora sumpta ab iis, qui domi-
nis *Fodrum*, seu certam quantitatem fodri
quotannis, vel in certis occasionibus pensi-
tare tenebantur; quod quidem si non reipsa
prestatur, saltem illis exsolvetur premium,
Fodro taxato et Affodrato : nam inde *Feur*
et *Feurre* pro palea usurpamus, quod idem
est quod *Fodrum*. Vide *Forum* et *Forngium*.**

* **AFFORATOR**, Qui vino venali premium
imponit. Arrestum Curiae Parlamenti sub
Philippo Franc. Rege in *Tabulario Com-
pend.* : Item in eo quod predicti Major et
Juriati de novo posuerint appreciatores in terra
dictorum Religiosorum nec patiuntur aliquem
vendere vinum sine dictorum appreciatorum
licentia, quamquam etc... predictis Majoris
et Juratis assentibus ad se pertinere jus po-
nendi predictos Afforatores in terra prædi-
cta... non habere jus ponendi Afforatores
seu appetitores vini, et signandi dolia ap-
preiatura.

* *Tabular. Massil. : Quod floreni auri bont
Florentiae... cursum habeant in præsenti civi-
tate (Massil.) pro illo valore, quo fuerunt
Afforati, videlicet ad xxxiiij. solidos pro
quilibet.* *Ordinat. ann. 1350. tom. 2. Ordinat. reg. Franc. pag. 356. art. 66. : Sera le
vin Affeure par la justice, appellez à ce
quatre des plus preud'hommes du lieu, les-
quels, sans faveur et sans haine, mettront le
vin à feur convenable. Aforer, taxare, in Lit.
remiss. ann. 1406, in Reg. 160. *Chartoph. reg. ch. 395 : Icellui fermier de l'imposition
voulloit Aforer un pour homme bouvier... à la
somme de viij. solz Par. et ne le voulloit quitter
à moins.* *[** Lusitani olim Aforar dixerunt
hoc sensu, teste S. Rosa de Viterbo]**

* **AFFORATIO**, Aestimatio, premium. Vide
supra *Afforare*, et *Afforam-entum* 2.

* **AFFORATUS**, Tributum, quod domino

solvitur pro foro seu aestimatione rerum venalium. Charta ann. 1213. in Chartul. archiepisc. Bitur. fol. 114: *Assigno ecclesiae de Sorboe tres minas in Afforatu meo de Campania reddendus apud Luriacum, et ecclesiae de Luriaco unum sextarium sumenti in eodem Afforatu.* Vide supra *Affogarium*.

AFFORCIAMENTUM. Vide *Afforciare*.

AFFORCIARE. Fortiorem reddere, augere, Gall. *Renforcer*. Bracton. lib. 4. Tract. 1. cap. 19. § 4: *Cum juratores in veritate dicenda sunt sibi contrarii, ... de consilio Curiae Afforciatur assisa, ita quod apponantur alii juxta numerum majoris partis, quæ dis-senserunt, etc.* id est, augeatur numerus testimoni.

[* Charta ann. 1322. ex Tabul. S. Petri Carnot. : *Sens ce que lesdits religieux puissent abatre les fousseuz et les fortresses, fors que en les amendent et en les Afforcent.*]

Item vim inferre, *Forcer*. Charta Lusitana eræ 1361. tom. 4. Monarch. Lusit. pag. 272. V: *In manibus predictorum juratorum et deportum nec Afforciabit per se, nec per alium, nec Afforciari permettit.* Supra: *Juravit idem Rex... quod de Ganatis Afforciatis et pecunia ipsis spoliatis emendam faciet competentem.* Fori Alcaçone: *Qu mulierem Afforciaret, et illa claudendo dixerit, quod ab illo est Afforciata, etc.*

AFFORCIATA LIBRA. Cujus materia purior erat minusque adulterata. Vita Adriani III. PP. apud Murat. tom. 3. pag. 445: *Computavit enim castrum Corilani a Buccaleone pro centum quadraginta Libris Afforciatis.* In uno MS. pro *Afforciatis* legitur *Afforum*: quod per abbreviationem scriptum legi puto loco *Afforciatorum*, vel *Affortum*. Vide *Moneta fortis vel Fortium*. [** et mox *Affores solidi*.]

AFFORCIATE. Cum adjecto copiarum subsidio, Gall. *Avec renfort*. Rymer tom. 1. pag. 145: *Dominus autem Rex, secundum quod ego honorifice et Afforciate venero ad servitium retinabite de custo suo.*

* **AFFORCIATI.** Vide *Moneta fortis in Moneta*. [** et Savinii hist. jur. rom. med. xv. vol. 3. § 161 not. f.]

* **AFFORES SOLIDI**, Idem qui *Afforciati*, puriores et minus adulterati. Liber censuum Eccl. Rom.: *Monasterium S. Laurentii (solvit) 50. sputulas, 75. solidos Affores.* Vide in *Moneta*.

1. **AFFORESTARE**, [* *Silvam in forestem convertere, forestæ adscribere.*] Vide in *Forestæ*.

* 2. **AFFORESTARE**, Lignum in foresta excindendum et vendendum assignare. Charta ann. 1311. in Reg. 48. Chartoph. reg. ch. 133: *Poterit dominus rex Afforestare ante carbonatores dictæ molinae, operarios ad faciendum fustum et merrenum.* Rursum occurrit ibid. ch. 160. Pariag. inter regem et abbat. monast. Campor. bonorum ann. 1323, in Reg. 62. ch. 139: *Quod dictum monasterium possit habere forestarium proprium unum vel plures, qui possint Afforestare homines volentes emere ligna.* Vide supra *Affogare*.

AFFORISMUS. *Sermo brevis integrum sensum propositione rei scribens.* Gloss. Bitur. Item Hippocratis brevis Sententia. Vide *Aforismus et Aphorismus*.

* **AFFORTUM**, Assultus, aggressio, Gall.

*Assault; vel Injuria, Gall. Affront. Tabular. Massil. ann. 1391: Satisfaciat de Afforto illato, etc. Sed leg. forte *Affolutum*. Vide infra *Afulia*.*

AFFORUS, *Pisciculus paucissimus*. Papias. Juxta Isidor. lib. 2. 6. adeo exiguis est ut capi non possit. Auctor. Catholici habet: *Quia hamo ferri non potest.* Vide Martinii Lexicon.

¶ 1. **AFFOSSADABE**, *Appossare Castrum, urbem, etc. fossis claudere, ambire.* Chron. Parmense ad ann. 1308. apud Murat. tom. 9. col. 875: *Jacobus de la Senaza habita licentia a Communi fortificavit Henzolam et ipsum castrum Affossadavit, et spalancavit, etc.* Ibidem ad ann. 1247. col. 770: *Et castra metatus est juxta civitatem per duas balestratas, Affossando se circumquaerat alatere de capite pontis.*

* 2. **AFFOSSADABE**, *Appossare, Fos-sam excavare, Ital. Affossare, Gall. Faire un fossé.* Stat. Placent. lib. 4. fol. 38. v°: *Cogat omnes habentes terras juxta stratas predictas Affossadure terras, quas habent.* Stat. Vercell. lib. 3. pag. 82. v°: *Liceat tamen communibus burgorum, villarum... Affossare in communibus predictis pro plantandis ipsis arboribus.*

AFFOSTRATA, *Reditus*, in Glossis Isidori, ubi reponit Vulcanius *Apostropha*. An *Afforata*? nam *Affogaria* et res *afforatae*, reditus ac tributi loco sunt. Sed vox non est Isidoriani seculi. [In Glossis Bitur. MSS. legitur *Affostata*. In Pithoanis *Adstrata*, ubi legendum conjicit *Apostropha*, sed quid haec ad *reditum*?] [** Gloss. in cod. reg. 4778: *Apostrophan, transitum facit regressu, reversione, ubi agi videtur de figura nota qua grammatici ultimam vocalem deesse ostendunt.* Vide Isid. Orig. lib. 1. cap. 18. Sed propius accedit alia glossa, quæ Isidori nomine insignitur in eod. Gloss.: *Apostate dicuntur qui post baptismum... ad Idolorum cultum... revertuntur. Apostatae, retro ire, prevaricare.* Vide Is. Or. lib. 8 cap. 10.]

* **AFFOUGIUM.** Vide supra *Affongium*. ¶ **AFFRACARE**, pro *Affrancare*, Redimere, repignerare, Gallice *Racheter*, *Degager*, *Affranchir*. Georgius Christianus, rerum Moguntiacarum tom. 2. pag. 273. ex Charta Gerbodonis Præpositi majoris Moguntini: *Volumus esse notum, quod Ecclesiæ Majoris, que nobis prouidit liberaliter et abunde incrementa, non immerito Affrancantes bona in Heymbach, que longis temporibus a prepositura nostra distracta, pecunia nostra revocavimus a Theoderico milite ejusdem ville.* Vide *Affranque*.

* **AFFRACTIO.** Vide infra *Affrancatio*. ¶ **AFFRAJAMENTUM.** Vide *Affroiamen-tum*.

* **AFFRAJIGARE**, Societatem facere. Stat. Massil. lib. 4. cap. 27: *Eodem etiam sacramento concludent (cargatores navium) quod non se Affrairgent aliquo pacto ad emenda victualia a certis personis, imo per civitatem ea communiter ement.* Vide *Affraymentum*.

* **AFFRANCAMENTUM**, *Libertas, immunitas.* Charta Raym. Roger. comit. Fuxi ann. 1188. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 162: *Dono... beatae Mariae Bolbonæ... libertatem et Affrancamentum illius domus,*

quam habent Appamie. Vide infra Affrancisamentum.

* Ab ejusmodi vocabulo accersenda videtur vox Gallica *Affranchy*, qua significatur Instrumentum, quo carorum ductores ex viis difficilioribus se se expediunt, quo sensu dicimus *Franchir un mauvais pas*. Lit. remiss. ann. 1420. in Reg. 171. Chartoph. reg. ch. 180: *Icellui Perrin print un baston ou Affranchy d'une charrette, etc.*

¶ 1. **AFFRANCARE**, Idem quod *Affranciare*. Charta anni 1309. in Regesto 9. Philipp. Pulchri Regis cap. 44. ex Tabulario Regio: *Poterit omnes homines de corpore vel de mansata ejusdem terra Affrancare et liberos facere.* Vide *Affrancare*.

* 2. **AFFRANCARE**, Redimere, repignerare, Gall. *Rachetter*. Menochius de Presumptionib. lib. 3. Praesumpt. 85. num. 21: *Non locum habet haec presumptionis in ea qualitate et conductione pacti de redimento, sed ut vulgus appellat, de Affrancando.* Pluries ibi. Vide *Affrancare*.

* **AFFRANCATIO**, *Manumissio, libertas, immunitas, Gall. Affranchissement.* Statuta synod. eccl. Reatinæ MSS. cap. 23: *Idcirco concessiones, distractiones, vexallorum Affrancationes, et alienationes hujusmodi... revocamus, et annullamus.* Hinc emendanda edita apud Marten. tom. 8. Ampl. Collect. col. 1504. ubi legitur, *Affraktiones, et paulo supra Anfraktionibus.* Vide *Affrancare* 1.

¶ **AFFRANCHIMENTUM et AFFRANQUIMENTUM** *Libertas, immunitas, Gall. Affranchissement.* Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 435: *Libertatem et Affranchimentum perpetuo inviolabiter custodiare.* Marten. Anecd. tom. 1. col. 1529: *Instrumentum Affranchimenti, sive liberations.* Vide *Affrancare*.

¶ **AFFRANCHIRE**, Idem quod paulo post *Affranciare*, Gall. *Affranchir*. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 50: *In civitatibus et villis Affranchitis.* Gall. *Villes franches*.

* **AFFRANCHISAMENTUM**, *Manumissio, Gall. Affranchissement.* Statuta Monast. S. Claudi. auctoritate Nicolai V. PP. edita pag. 73: *Item et in quibuscumque manibus mortuis seu successionibus hominum manum-mortuarum, necnon Affranchisamentis et adinvencionibus fiendis per dominum Abbatem.... eidem Cambellanio debentur quinque solidi... videlicet 5. solidi de manu-mortua et totidem de quocumque Affranchisamento seu dimissione.* Et pag. 84: *Item in Affranchisamentis personarum, necnon manibus-mortuis et adventionibus factis per prefatum ejusdem Monasterii Abbatem, recipere debet et solit quintam partem et portionem.*

¶ **AFFRANCHISARE**, Idem quod mox *Affranciare*. Statuta S. Claudi jamjam laudata pag. 46: *Poterunt quoque prefati Religiosi... manumittere, Affranchisare, liberare, etc.* Eadem vox repetitur pag. 47. lib.

* **AFFRANCISAMENTUM**, *Libertas, immunitas, Charta Philippi V. reg. Franc. ann. 1317. in Reg. 53. Chartoph. reg. ch. 303: Affrancisamentum et accrescentiam, quod et quam Johannes de Meneville, dominus de Bulliaco, fecisse dicitur dilecto nostro Reginaldo de Brayo, videlicet de quadam pecia terre ad edificandum, nec non Affrancisamentum et accrescentiam, quod et*

*quani Jordanus de Waliquernis villa, dominus de Meneriis, miles, secisse dicitur prae-
fato Reginaldo,... confirmamus. Vide supra
Affrancamentum.*

AFFRANCUS, pro *Anfractus*. Littera
Officialis Rothomag. ann. 1400. fol. 102.
Bullarii Fontanellensis : *Tandem ad evitan-
dum litis Affrancus dictae partes concorda-
rent.*

AFFRANGIAMENTUM, Manumissio, li-
bertas. Charta Phil. Pulcri ann. 1298. inter
Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 112 : *Nisi
Affrangimentum vel manumissionem ostendat a dominis, quibus erant jugo servitutis
adstricti.*

AFFRANQUIMENTUM. Instrumentum
Affranquimenti sive liberationis apud Marten.
tom. 1. Anecdot. col. 1526. C : *Affranqui-
mentum talliarum et omnia onerum*, in
Charta Massiliensi ann. 1442.

AFFRANQUIRE, *Francos, id est, liberos
et immunes reddere; Affrancare Ital., Gall.
Affranchir.* Charta Eschivati Comitis Bi-
gorre ann. 1266 : *Affranquivimus omnes
homines quicumque venerint, populaverint,
et casaverint se in castro de Bidalos ab omni
censu et questa.* Aliis Raimundi Comit. To-
losani ann. 1238. pro quitatione castri de
Stretetors, in Regesto Comitum Tolose
fol. 44 : *Salvis tamen Affranquimenti, si
ipse Americus de Castro novo fecerit de ali-
quibus infantibus predictorum hominum et
mulierum, de quibus Affranquimenti essent
authentica instrumenta.* Vide Catellum in
Comitibus Tolosanis pag. 220. et infra in
verbis *Manumissio*.

* *Chartul. maj. S. Vict. Massil. : Joannes
Martini de Massilia premissorum considera-
tionibus motus, volens et admodum cupiens
Joannem Chacaudum, de natione Maurorum,
servum suum, catholicum et baptisatum,
gracie Affranquimenti beneficio munerat,
ob illius reverentiam et amorem, qui huma-
num genus suo sanguine a servitate redemit,
bona fide, omnique dolo et fraude remotis,
per se et suos ipsum Joannem servum suum
hic praesentem et audientem flexis genibus
Affranquit, manumisit, quitavit, liberavit,
penitus et absolvit, ipsumque recipiendo per
manus a dicta servitate, in qua prius erat,
ejusque manibus totaliter relaxavit, et fran-
cum, quitem, liberum et penitus absolutum
deinceps esse voluit, clamavit et sponte con-
cessit, ita et taliter quod ab inde in antea
rendi, dari, permutari, alienari, inquietari seu
molestari non possit per ipsam nobilem et
suos. Quia haec mihi visa sunt notata digna,
fusius exscripti. Hinc Afrancuir, in Charta
ann. 1340. ex Chartul. 23. Corb. : *Les
quelles personnes se disoient francques et se
desloient Afrancuir, pour causes des robes
desdites abbé et convent.**

* **AFFRANQUISCHERE**, ut *Affrancuire*,
Liberum facere. Testam. Guillelmi mon-
tarii ann. 1213. ex Cod. reg. 5255 : *Deni-
que Affranquischo et penitus liberum ab
omni servitate facio, ad quinque annos post
foiem meum, videlicet Petrum de Molino
baptizatum meum, ita quod completis pre-
dictis quinque annis a die mortis meæ, ex
tunc semper in perpetuum sit omnino liber
ab omni servitate et ominischio infantum
meorum. Haud communis est hujuscemodi
formula.*

* **AFFRANTICUS**, f. pro *Affrancius*.
Vide infra in *Affrontius*.

AFFRATUM, *Caro, in Glossa. Bitur. at
in Amalh. ex Isidoro, Afratum, Spumeum.
Ab æpœc, Spuma.*

* Ideo *Afratum* ad marginem Isidori
adscriptum. Lucanici genus putatur a Sal-
masio Foenor. Trapezit. pag. 452. Idem
procul dubio quod ab Isidoro Orig. lib.
20. cap. 2. reponitur inter sarcinam minu-
tal et martis.

AFFRAYRAMENTUM, Societas. Gui-
lelm. Benedict. in Capitulo, Raynuttius,
verbis et uxore nomine Adelasiæ num.
789 : *Et talis Societas omnium bonorum quo-
ties fit inter eos vocatur in hac patria Affray-
ramentum, cuius virtute bona omnia ante
contractum matrimonium acquisita essent in-
ter eos communia, ut expresse Societas seu
Affrayramentum aliquid ultra consuetudines
operet.*

AFFRECTAMENTUM, Naulum, Gall.
Le fret. Rymer. tom. xi. pag. 442. col. B :
*Recipiendo pro ratu Nauli sive Affrectamenti
hujusmodi mercium inimicorum.*

* A Gall. *Affrettement*, eadem notione;
quod a Mediterraneis nautis *Nolissement*
dicitur.

AFFREIGHTAMENTUM, Eadem no-
tione. Rymer. tom. xi. pag. 157. col. A : *De
quadam navi sua... que ad valorem ducen-
tarum quadraginta et sex librarium, citra
naulum sive Affreightamentum, quod ad
summam, etc.*

AFFRESINUS. Hist. Episcop. Comitum
Engolism. cap. 35 : *Quatuor stolas, 8. ma-
nipulos, 5. Albas et unam de Affresina. Ex-
pressit Gall. Orfrais, aurifrigium.*

AFFRICONA, ein Bothstab. Vocab.
Lat. Germ. ann. 1477 impressum. ADRL.

AFFROIAMENTUM. Liber Anglicus, in-
scriptus *Justice of peace* pag. 37 : *Aggregatis
sibi quam plurimis malefactoribus ignotis, et
pacis Domini Regis perturbatoribus armatis,
et modo guerrino arraiatis ad magnum nume-
rum, injuriam sibi factam, ut dicuntur, per
suam propriam potestatem, quasi regalem po-
testatem vindicando et corrigendo magnum
Affroimentum ad tunc et ibidem quamplu-
ribus de populo Domini Regis fecit, sieque
causa illius congregationis tota patria ibidem
magnum terrorem tunc ibidem sustinuit, etc.*
Rectius *Affraimentum* scribitur pag. 78. V.
Magnum Affraimentum ibid. faciendo in
contemptum Regis, etc. Gallis *Effroi*.

* *Affray et Affraiment, in Jure communi
Angliae; Affres, eodem sensu, diximus;
Affres de la mort, funesti terrores.*

AFFRONITUM, *Spuma nitri*. Gloss.
Bitur. MSS. Graeca vox corrupta, pro æpœ-
vrop. *Spuma nitri.* [** Ex Isidoro lib. 16.
cap. 2.]

AFFONTARE, Terminari, Gall. *Abou-
tr.* Venditio Alcherii Aurucii facta Abbati
S. Aniani ann. xv. regnante Aianricho Rege,
apud Stephanotium tom. 1. Antiq. Occitan.
MSS. pag. 368 : *Est ipsa terra in loco quem
vocabant Famiciaco, et Affrontat de Aquilone
in terra S. Aniani et de vos emptores; de Altano
Affrontat in terra de Odono Stephano, de
Meridie Affrontat, etc. Passim occurrit in
veteribus Tabulis. Vide Affrontatio.*

* *Nostris olim Affrontar, eadem signifi-
catione. Charta ann. 1476. in Chartul.*

Latinac. fol. 246 : *Tous les rivaiges ou
dodasnes... à prendre au long de la riviere de
Marne, entre ladite riviere et les prez et terres
estans Affrontans ausdis dodasnes. Pro
Oppugnare, aggredi, in Mirac. MSS. B. M.
V. lib. 1 :*

*Li Cardonnal sont les cuignies,
Dont Affrontee est sainte Eglise;
Tant parson plain de convoitise,
Et de tout prendre si très aigre,
Que le cras voient et le maigre,
Et les croustes et la miete.*

* Sed et *Affronter* dixerunt, pro Obversis
frontibus adesse, vulgo *Confronter*. Epist.
ann. 1563. inter Comment. Cond. tom. 2.
ult. edit. pag. 157 : *Ilz demanderent d'estre
Affrontez avecq ceulz, qui estoient venus
pour la partie contraire.*

* ² **AFFONTARE**, Appellere, Gall.
Aborder, Inquisit. ann. 1480 : *Descendit et
Affrontat navis in jurisdictione domini Castel-
lioni Paludis.*

AFFORTATIO, Terminus, limes qui in
fronte prædii vel agri est. Charta Sancti
Regis Aragonum ann. 1093. apud Catellum
in Comitib. Tolosanis pag. 93 : *Insuper dono
illud Castrum... cum suo termino et allodibus
omnibus, cunctisque Affrontationibus, et uni-
versis suis pertinentiis.* Charta Hispanica, in.
Vita B. Oldegarii Episc. Barcinonensis n.
3 : *Quantum istæ Affrontationes includunt
atque terminant, Addo Diago in Comitibus
Barcinon. lib. 2. cap. 28. [Marten. Collect.
Ampliss. tom. 1. pag. 353. B.]* Vide *Conda-
mina*.

* **AFFORTITIUS**. Lit. Joannis VII. PP.
ann. 879. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ.
col. 481 : *Confirmantes illi omnes res, quæ
ure et rationabiliter sibi a principio per-
tinent.... in villis, casis, casalibus, terris,
incillis, liberis et Affrontitiis, etc.* Ita quo-
que editum tom. 9. Collect. Histor. Franc.
p. 178. Rectius *Affronticius*, id est, liber-
tate donatis, in Lit. Joan. XIII. PP. ibid.
pag. 237. Vide supra *Affrancimentum*.
* **AFFROSTATA**. Vide *Affostrata*.

AFFRUS. Vide *Afferus*.

AFFUTABULUM, *Vasculum, in Glos-
sis MSS. Bituric. Vide Adfrutabulum et Af-
furabulum.*

* **AFFUAGIUM**. Vide *Affuagium*.

AFFUGARE, pro *Fugare*. Joan. Bromp-
ton. : *Offa eodem anno cum Affugavit.*

* **AFFUGERE**, Effugere, Gall. *S'enfuir*.
Charta ann. 1424. inter Probat. tom. 3.
Hist. Nem. p. 216. col. 1 : *Quia carcere idem
securus non erat pro custodia manipulatorum
in eo, quinquo plures capti Affugerant.*
Affour, Affuir et Afour, nostris olim,
sensu opposito, nimirum pro Accurrere,
confugere. Lit. remiss. ann. 1374. in Reg.
105. Chartoph. reg. ch. 470 : *Icellui Gui-
laume.... crio harou, à l'aide; auquel cry et
haro survindrent et Affourent pluseurs gens.*
Aliæ ann. 1385. in Reg. 127. ch. 160 : *Ca-
ber qui avoit laissé son droit chemin, et
Affuoit à eulz le plus fort qu'il povoit. Rur-
sum aliæ ann. 1405. in Reg. 160. ch. 29 :
La femme du suppliant, qui estoit en son
hostel assez près d'illec, Affouy en criant
hahay, on tue mon mary; et lors avecques
elle Affourent Poncelet et Jehan Moureau
freres, pour cuidier deffaire la meslée. Frois-
sart vol. 1. cap. 76 : *Si savoient, qu'en la**

cité avoit grand avoir assemblé : car tout le pays d'entour y estoit Affuy.

AFFUAGIUM, idem quod *Affocagium*, Jus excidendi ligni in nemore ad focum suum, seu ad ignem domi accendendum. Vox formata ex *Affoer*, de qua in verbo *Affocare*. Tabularium Cisterciense in Probat. Hist. Vergiac. pag. 113 : *Dedit eis numeros et panes, quos reddere solent homines de Wullurhe et de Quincy pro Affuagio silva de Engincourt, et dedit eis fusingum de Segroith et 6. sextarios annonae*. Alia ann. 1253. in Regesto Feodorum Burgundiæ fol. 72 : *Super hoc quod nos asserebamus nos habere plenum Affuagium et plenum usagium in nemoribus dicti Ducus, etc.* [Litteræ Roberti de Sarrebruche Comitis de Brayne et de Roucy, Domini Commerciaci ann. 1500. in Registro ejusdem loci : *Esquelz boys par nous baillerz ne pourront user nulz usagers exceptez les fermiers de nos fours bannaux dudit Commercy pour l'Affouage d'iceulz fours... Aussi aura la maison de Hurtebize appartenant à notre dit comparconnier son Affouage en iceulz bois.*] [* Vide *Affogium*.]

* Rectius definiretur Jus colligendi *fau- lium*, seu minutiora ligna et vepreta siccata ad furnum calefaciendum, vel ad ignem conficiendum. Vide infra *Fuagium*.

* Hinc forte vox Gallica *Afaul*, qua signum vini venalis ex ramusculis conseratum significatur, in Terrear. MS. Castell. ad Sequanam : *Se aucun fait vendre vin en la ville de Chastillon à Afaul, pour pris d'argent, etc.*

* **AFFULARE**. Vide *Affolare*.

* **AFFUMARE**, vox Italica, Fumo impiere, fumexsiccare, Gall. *Enfumer*. Chron. Bergom. ad. ann. 1403. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 944 : *Et ecce homines partis Guelphæ de Lemen... posuerunt maximum ignem in dicta ecclesia, et Assumaverunt taliter, quod perfumum ibi non potuerunt stare.* Vita S. Cicci. tom. 1. Aug. p. 661. col. 2 : *Nobilis quidam.... duas anguillas salitas et Assumatas per internuntium transmisit eidem beato in monte S. Bartholi commoranti.*

AFFUNDARE, Deprimere, demergere navem, Gall. *Couler un vaisseau à fond*; et in fundum maris aut fluminis lapides, ligna mittere. Bartholomæi Scribe Annal. Genue. lib. 6. ad ann. 1244. apud Murator. tom. 6. col. 509 : *Die vero Sabbati 16. mensis Decembri circa medianam noctem validissima fortuna maris et temporis fuit in portu Januae, ita quod multæ naues ierunt in terram, aliisque Affundate, galeæ multæ, et alia multa ligna destructa.* Jacobi Auriæ Annal. Genue. lib. 10. ad ann. 1282. apud eund. Murat. tom. 6. col. 584 : *Et audientes quod galeæ nostræ errant apud portum Pisanum, retrocedentes se inter portos portus Farezie reduxerunt, optime se necessariis ad eorum defensionem munientes, ligna in ostio portus plena lapidibus Affundantes.* [* Vide *Affondare*.]

AFFURABULUM, *Vasculum*, Ugutioni. [Vide *Affutabulum*.]

AFFURCILLARE, *Labeactare*, Papiæ, at Joanni de Janua est, *Valde, vel juxta, aliquid suspendere, vel concutere.* [ut et MS. cod. Montis S. Eligii Attrab.]

* * **AFFUSI**, *Humiles, dejecti vel suppli- ces*. Gloss. ex cod. reg. 4778.

¶ **AFFUSUS equus**, Ugutioni, Qui vulgo *suffusus* est. Alibi : *Suffassor vel suffusus equus; id est, sub equite interfectus.*

* **AFFUTIRE**, Lenire, mitigare, Gall. *Adoucir, calmer, ut videtur.* Bulla Clement. V. PP. in Continuat. Bullar. Rom. pag. 143. col. 1 : *Affutit clementer eorum animos misericordiarum Dominus, qui post tempestatem tranquillum facit mundum perpetua ratione gubernans, et utriusque partis (cleri et nobilium) animos, post diversas nostras et stratum nostrorum predicatorum orationes et monita, ad pacem et concordiam revocavit.* Vide supra in *Affutare*.

* **AFIGERE**, Enformer, vel punir, vel couveter. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692.

¶ **AFINATA PIGMENTI**, Potio ex melle et vino confecta Monachis statis diebus dari solita, quam Pigmentum vocabant. Statuta Monasterii S. Claudii auctoritate Nicolai V. Papæ edita pag. 77 : *Item tene- tur (Camerarius) ministrare Conventui atque præbendariis assuetis die Circumcisionis Domini unum receptum, in quo debet unam Afinatam Pigmenti et caseos, super quibus debet recipere oblationes in Ecclesia S. Claudii a Vesperis vigilie dicti festi Circumcisionis Domini usque ad Missam que cantari coni- suevit in aurora dictæ diei.* Vide *Pigmen- tum*.

* **AFITARE**, ut supra *Affictare*. Vide in hac voce.

* **AFIXIO**, Metarum positio, Gall. *Bor- nage*. Pactum inter dominos de Lisigniac et de Pedenon ann. 1331. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 180 : *Processit ad bodulationem et ad Afixionem bodularum dicta termina dividentia.* Vide supra *Affictio*.

** **AFLARE**, Invenire. Hisp. *Hallar*. Portug. *Achar*. Charta Alfonsi Lusit reg. æræ 1166 ap. S. Rosa de Viterbo : *Qui in villa pignos Aflando, et fiafor, et ad montem fuerit pendrar, duplet la pendra et pectet 60 solidos.*

* **ALFLIGIBILITAS**, Gravitas. Joan. de Cardalhaco Serm. in Nativit. Dom. : *Tertio attende, homo, ad paenæ Alfligibilitatem sive miserabilitatem, cum dicit, quod repletur multis miseriis.*

AFOCIS. Anastasius Bibl. in Benedicto III. pag. 204 : *In Monasterio B. Martini fecit canistra ex Afoci duo ex argento purissimo pensante libr. 4. Sed legendum exafoti, intelligit enim canistra ἀφοτα, que sex lucernis constabant.*

AFORARE, Juxta foros, seu Leges ac Consuetudines receptas, facere, judicare; contra, *Desaforare, foris*, id est, Legibus contraria facere. Vetera Acta Aragonensis apud Molinum in Repertorio : *Item quod dictus Justitia ad querelum partis dicentis se esse Desaforatum, in omni casu civili et criminali posset (præsentim firmando de directo coram eo contra Desaforantem et parte contrariam) inhibere,.... ne procederent in processu vel executione aliqua reali, vel personali contra querelantem, dicentem se Desaforatum, et taliter processum impediare, quod si opus esset, Algazarium caperet, vel quoslibet executores, donec Justitia Arago-*

num declarasset, posse procedi, vel debere supersederi, et sic fore processum *Desaforatum*, vel *Desaforandum*. Idem Molinus : *Ad Justitiam Aragonum pertinet declarare, an litera domini Regis, vel Primo- geniti, directæ suis officialibus sint Desaforata, vel contra libertates Regni, vel non. Vide Forus.*

AFORELLA. Charta Alamannica numero 33 : *Vendiderunt de illa pomifera in alio nostro cortino qui non Aforella.*

* **AFORESTEBAKITUM**, Venditio, cæsura cædæsilvæ, Gall. *Vente, exploitation*, vel silva cædæsilvæ assignatio. Charta ann. 1391. in Reg. 148. Chartoph. reg. ch. 59. Item quod in dictis nemoribus... sunt arbores modica et batæ, et nullomodo abiles pro he- disificiis construendis vel reparandis, ... et dum diversorum generum, et modici valoris, in et de quibus Aforesteranita vel renditiones cesaverunt fieri ad opus et utilitatem domini nostri regis. Vide supra *Afforestare* 2.

* **AFORESTUM**, Praestatio quevis, quo modo *Forestum* scepis usurpatum. Vide in *Foresta*. Charta Bernardi Jordani dom. de Insula ann. 1324. in Reg. 70. Chartoph. reg. ch. 279 : *Concedimus... jura ac perti- nentias quascumque locorum nostrorum, quæ habemus in Vasconia, videlicet de Montod- mula, cum toto Aforesto et emolumento de Bacona, cum laboritoribus et omnibus bestiæ- rius grossis et minutis.*

AFORIS, Gallis, *De dehors*. Joannes de Janua : *Aforis, Adverbium loci, penult. correpta, significat de loca, et in loco. Utuntur Possidius in Vita S. August. cap. 26. Ce- sarius Arelat. Homil. 2. Octavianus Horatian. lib. 4. Rer. medicar. pag. 87. Alexander Jatrosoph. lib. 2. Passion. Nizo in S. Basini Arch. Trevir. Constantinus Afric. lib. 13. de Morbor. curat. cap. 13. lib. 4. cap. 8. et alii passim.*

¶ **ÁFORISMUS**, Johanni de Janua : *Sermo brevis integrum sensum rei proposit scribens, sic dictus a paris, qui sunt aper- tiones parvæ et subtilia foramina corporis unde sudor emanat. Et etiam Aforismi formina sunt in navi, unde remi emittuntur Item, liber quidam in Physica sic dicitur e scribitur per unum f. Errat in etymo, quo est Græcum ἀφορίσει. Vide *Afforismus* et *Aphorismus*.*

AFRA, Avis species. Alexander Jatrosoph. lib. 1. *Passionum* : *Pisces, aut Afras, aut pipiones, accipiant. Ubi Glossæ MSS. Afras, aves esse aiunt.*

* *Afra*, est Gallina Africana, unde non men; quam lib. 3. Epigr. 58. *Numidicam guttatum* vocat *Martialis*; nostris *Pintade*. Vide Epist. P. Margot S. J. tom. 20. Epist. curios. et ædific. Si plura cupis, consule eruditissimum illustr. Fontanini Dissert. de Achate marchionis Capponi.

* **AFRANCARE**, ut *Affrancare*. A dicto usitato in perpetuum *Afrancantes*, apud Justellum Hist. Turen. pag. 155. Vide *Af- frangire*.

* **AFRANCHIRE**, Annuæ pensionis ob- ligatione se se exsolvare, Gall. *Affran- chir*, *Amortir*, *Exemptir*. Obituarium S. Geraldii Lemovicensis fol. 8. recto : *Et volo et ordino quod hæredes mei valcent exhortare et Afranchire, deschargiare dictos solidos censuales.*

* **AFRANCIARE.** Libertat. Figiaci ann. 1318. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 663. art. 14 : *Pro hujusmodi discordiis seu dissensionibus jam ortis, seu ve (ne) oriantur suspectis, dicti consules mandare possunt et poterunt discordentes et discordia suspectas, et providere in talibus, ne fiant, ei Afraniare eosdem. Ubi legendum esse opinor Affiduciari, hoc est, Discordantes datae constrigere ad pacem servandam. Vide in hac voce.*

¶ **AFRANQUIRE.** Vide *Affranquire*.

* **AFRATUM.** Vide *Affratum*.

* **AFRICA**, pro Africus, in Chron. Angl. Th. Otterbourne pag. 6 : *Quarta (via) dicitur Rikenildstreet, tendens ab Africa in Boream vulturnalem.*

¶ **AFRICANA.** Gallina Indica, Gall. *Poule d'Inde*, sic dicta, ut quidam volunt, quod ab Africa primum fuerit allata; vel propter nigrum colorem, ut iis placet, qui hujusmodi gallinas volunt ab India Occidental ducente originem, hincque ad nos delatas suisse et inde dictas *Indica*; sed *Indicas* vocamus, inquit Salmarius ad Solinum, non quod ex India primum advenire, nam in Bæotia et Græcia passim nascuntur, sed quia quidquid ad nos transmarinum adfertur, Indicum vulgo appellamus. Computus anni 1277. apud Kennettum Antiquit. Ambrosden. pag. 287 : *Remanet in granario v. quartaria et dimidium frumenti, iv. boves, vi. mutilones et vi. Africanae feminae, ii. pullani femini, viii. boves, xi. vaccae, i. bovettus maximus, iv. boviculae feminae lx. casei, etc. Posset Africana nomine alia gallinae species intelligi, quam Afri vocant Ano, Gallinam Persicam Jonstopus, Indicam vero Gesnerus et Aldovrandus. Hæc ad nos transiit ex Africa. Vide *Afra*.*

1. **AFRICANUS**, Negotiator, Ugutioni. Vide *Syri*.

* 2. **AFRICANUS**, Moneta Saracenum, eadem qua *Saracenus*, sic dicta, quod ab Africis partibus venerant *Saraci*. Vide in hac voce. Charta ann. 1019. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi. col. 768 : *Eminus hic duo scaramange, una diarodana et una purpurea. In una dedimus Bizanteos triginta septem, in alia libras septem, et duo Africanos.*

¶ **AFRICARIUM**, forte mendum pro Piscarium [** sive *Aparium*.] Charta x. seculi apud Mabill. tom. 4. Annal. pag. 686 : *Mansum.... Deo et S. Michaëli Fratribusque inibi servientibus attribuo.... in villa Argentiniaco quidquid habere videtur, hoc est, mansos duodecim vestita cum appenditiis suis inibi adjacentibus, cum silvis, pratibus, pascuis, Africaris, aquis, aquarumve recursibus.* [** Eadem in hac charta, mense Julio ann. 980 inscripta, eodem modo leguntur in nova Gall. Christ. tom. 4. instr. col. 137.]

* **AFRICIA**, Genus liborum, quo antiqui usi in sacrificiis. Laur. Amalthe. Utitur Arnob. lib. 7. adv. gentes. pag. 230. [** Est nonnullorum conjectura dictam videri ab Africando, quod aut aræ aut victimæ affraretur. Forcell.]

* **AFRODISIA**, Species quædam satirionis, que et testiculus canis dicitur, apud Dioscor. *Afridisia, astas pubes Avicennæ dicta. Glos-*

sar. MS. medic. Simonis Januens. ex Cod. reg. 695g.

* **AFRONES**, Stulti, ex Gr. ἄρρενες. [** Gloss. cod. reg. 4778 : *Afron grecæ, latine insipiens.*] Passio S. Victoris Massil. MS. :

Afrone et bruti mortem nec usque secuti.

¶ **AFROR**, Gravis odor, foctor. Vita B. Columbae tom. 5. Maii pag. 372. * A : *Ubi quandoque ventus lampadem extinguebat, foctor et fumus affiebant, affligebant eam Afror separum et agruminum.*

¶ **AFROSELINUM**, Talcus, lapis in laminae pellucidas sectivus, Gall. *Talc*. Matthæus Silvaticus cap. 479 : *Lapis specularis, lapis lunæ. Afrouselinum secundum Albertum, est lapis ad modum vitri perspicuum.... scinditur in quaslibet partes tenues, et fiunt inde fenestra, sicut de vitro, nisi quod loca plumbi oportet ponere lignum.*

* **AFROTUM**. Vide supra *Affratum*.

* **AFRUGUM**. Palladius de Architectura : *Sed cuprum adustum fit cerussa, quam nostri Afrugum vocant. Ubi Pithœus monet in MSS. legi Afrugum, et Afrugum.*

* **AFUBALS**, Fibula, Gall. *Boucle, agrafe*; vel capitis experimentum. Vox Catalana. Curia 2. general. Terracon. sub Jacobo I. reg. Aragon. : *Statuimus quod nos nec aliquis nobis subditus non portet in vestibus aurum vel argentum, ... nec Afubals cum auro vel argento. Vide *Affibla* et supra *Affiblare*.*

* **AFULHIA**, Injuria contumelia, Gall. *Affront, outrage*; unde *Afuliare*, Injuriari. Libertat. Montiferrandi ann. 1291. in Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 154 : *Item de convictio (convicio) seu *Afulhia* dictis a quocumque et extra assisiam cucumque a dominus non levabit emendam, nisi clama cum fuerit facta. Sed convicians seu *Afulhians* emendabit, ut ius vult, conviciato seu *Afulhato* ad regardum dictorum bajuli et consulum. Vide infra *Aggressura*.*

* **AFUMENTUM**, Dumenum, in Breviloquo. [** Vide *Affumentum*.]

* **AFUNDARI**. Vide supra *Affondare*.

¶ **AGA**, Aqua, Occitanis *Aigue*. Authenticum Anian. apud Mabill. tom. 5. Annal. Benedict. pag. 719. col. 1 : *Dono in jam dicta villa Armanciacus mansum seniore, ubi nos ipsi commanere videbamur, cum oglatis et Aga et regressa, terris, etc. Quæ quidem in aliis aliarum gentium Instrumentis exprimi solent, *Aquis aquarumque regressibus*.*

¶ **AGABO**, Qui negotia præcedit, apud Isidorum in Glossis et Papiam; apud Pithœum vero legitur, *Agaso*, qui præcedit, minister, officialis. Vide *Agaso*.

* **AGACENCIAE**, pro *Ajacentiae*, Appendices, Gall. *Dépendances*. Charta ann. 1034. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 189 : *Et cum ipsos alodes comitales, et cum ipso honore de ipso comitatu, ... et cum appendiois vel *Agacencius* suis etc. Vide *Adjacentia*, et *Agecenciae*.*

* **AGÆUS**. Vita S. Waltheri abbat. tom. 1. Aug. pag. 275. col. 1 : *Heo isdem Henricus, qui in se expertus est, mihi retulit, cuius nivea barba, vel *Ageum* caput ab ejus ore mendacium exulare compellit. Ubi docti Ha giographi suspicuntur legendum esse *Cygnæum*, id est, canum : nisi forte, addunt iidem, scribendum sit *Ageum* caput ; et sic*

auctor alludat ad senem *Ægeum*, de quo poetæ varia fabulantur.

* **AGAGA**, ejusdem forte notionis, ac *Agagula*. Fragmentum Petronii de Coena Trimalcionis cap. 69 : *Non omnia artificia servi nequam narras : Agaga est, ac curabo stigma habeat.* [** Varios doctorum conatus vide apud Burmannum.]

* **AGAGULA**, *Agagula, Agula*. Glossæ Isidori : *Agagula, lenocinator, pantomimus.*

Intra : *Agagula, lenocinator. Alibi : Accu-*

cula, acutus, solers. [apud Grævium : *Ac-*

cuculia et Acuculia.] Item : *Acucula, Acu-*

tus, solers, Agagula. Scribitur *Agagula* in

Excerptis Pithœanis [*Agagula*, apud Grævium.] Jo. de Janua : *Agula, Leno, quasi agens gulam, sed videtur legendum Aga-*

gula, vel Aggagula. Edictum Theoderici

Regis cap. 54 : *Muritus his criminibus con-*

victiam dimittat uxorem, si adulteram, si

maleficam, vel etiam, quam vulgus appellat

Agagulanum, in iudicio potuerit adprobare.

Quidam vocem Gothicam esse putant, alii

in Latino accersunt. At cum in Glossis Isi-

dori *Agagula* sit pantomimus, videtur idem

esse in iisdem Glossis *Aculus*, ubi mini-

sterialis domus Regia definiatur. Nam pan-

tomimos ministeriales, et ministello dictos,

infra docemus. Sed de hujus vocis origine

consulendus Eustath. Suvarius lib. 1.

Analect. cap. 7.

* **Glossar.** vet. ex Cod. reg. 7646. *Agagula, conciliator, id est, leno. Agugula, va-*

nus, fornicator. [** cod. 4778 : *Quamnos fornicatione, leg. quem nos fornicatorem*]

Aliud ex Cod. 521 : *Agagula, lecator, qui agit gulam. Rursum aliud Lat. Gall. ex Cod.*

7692 : Agagula, Lechierre. [** S^a Rosa de

Viterbo part. 1. pag. 64 inter voces Lusi-

tan. obsoletas recenset *Agugala*, adulator,

assentator, unde hodieque dici affirmat

Ajoujoume, Obtundit aures, molestus est loquendo.]

* **AGAITUM**, Insidiæ, Gall. *Aguet*. Con-

suet. Normann. ex Cod. reg. 4651. part. 2.

cap. 8 : *Ego queror de tali, qui ad carrucam*

meam cum Agaito præcogitato in pace Dei

et ducis me nequiter assaltavit. Ubi in Gal-

lico : o aguet pourpensé. Male apud Lude-

wig. Cum agneto præcogitato. D'aguet pre-

cogitato, in Lit. remiss. ann. 1413. ex Reg. 167.

Chartoph. reg. ch. 92. Ordinat. ann. 1356.

tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 129. art.

6 : *Nous ne ferons pardons ne remissions de*

murdres ou de mutillations de membres faiz

et perpetrés de mauvais Agait. Agaitant, Diffi-

cilis, morosus, explorator, Gall. Difficile,

regardant, epiant, in Bestiario MS. :

Si Agaitant et si plaideur.

Vide infra *Aguaitum*.

1. **AGALMA**, Figura quasi agens imagi-

nem alterius, uti nugatur Franciscus de

Sacraqueru, ex alio forte. In Gloss. MSS.

Agalma, dicitur Aposfragisma, vel imago

sigilli, αγαλμα, simulacrum. Martianus Ca-

pella lib. 6. de Pallade :

Quam docta assimilant habitu, qui Agalmata fingunt.

[** al. firmant; Forcell. conjecit : formant.]

Charta Edgari Regis pro Westmonasteriensis

Ecclesia ann. 968 : *Ego Dunstanus hanc*

libertatem Crucis Agalmate consignavi. Infra :

Nitebas enim progenerum nobilitate, florebant

bonitatum Agalmate. Rursum pag. 136 :

Probitatum Agalmate florens. Dudo Deca-

18

CANGII GLOSS. — I.

nus S. Quintini in Præfat. ad Acta Normannorum :

Alloquo celebris, virtutum Agalma pinguis. [Bulla Johannis Papæ XV. pro Monasterio S. Eligii Noviomensis ann. 988 : Et ut hujus auctoritatis status inviolabilem obtinere firmitatem per temporis futuri decursus Agalmatis nostri impressione subversignamus.] Utuntur Frigododus in Vita metrica S. Wilfridi cap. 47, Herigerius in Vita S. Landelini, etc.

Sed aliud videtur sonare apud Raynerum Monach. Cellensem in Miraculis S. Gisleni: *Corpus sindone munda diligentissime involatum, et sub Agalmatis clave firmissime obseratum, in eadem urna deponitur. Ubi agalmatis clavis videtur esse sigillum clavi impressum, cuiusmodi passim habent antiquariorum scrinia.*

¶ Mabillonio in hunc locum sœc. 2. Actor. SS. Ord. S. Bened. pag. 797. ait, *Agalma hic accipi debere pro scrinio. Agalma, inquit, simulacrum, ad templorum ornamentum, hoc loco scrinium.* [** Malo cum Cangio Agalma interpretari *Sigillum*, vide supra Glossar. Hoc sensu *Imago* sepius usurpat. Charta Rudolfi Archiep. Remens. ann. 1123. ap. Warnkœnig. Hist. Flandr. vol. 3. pag. 230 : *Tenore presentis pagina confirmamus... additamento etiam imaginis nostræ... corroboramus.* Clavis agalmatis porro est *Sigillum* quod claudit, quod aperiri non sinit.]

¶ 2. AGALMA, Grex, ovile, caula : Vita S. Gerardii Abbatis, in Actis SS. Ordinis Sancti Benedicti sœc. 5. pag. 267 : *Eia, inquunt, pastor strenuissime, Agalma commissum matura invisere, summique pastoris fuis juvamine, lupinos rictus salage sagaciter abligere.* [** ἄγαλμα.]

3. AGALMATA, Lætitia, gaudium, ab ἀγάλλωμα, Exulto, gaudeo. Hinc Agalmata vocat splendidos lætosque martyrum triumphos, ut observant docti Hagiographi, auctor actor. S. Margar. tom. 5. Jul. pag. 34. col. 1 : *Beatus denique Ambrosius.... beatæ virginis Agnetis Agalma, tam luculento famine perornavit, ut etiam infidelium mentes ad fidem tantorum dictorum valeat provocare.*

** 4. AGALMA, Simulacrum, ein klar spiegel; locus trinitatis, der hymel; in Gemma Gemmarum.

* AGAMUS, Absque conjugi, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. Gloss. G. Lat. ἀγαμος, innuptus, cælebs.

* AGANIA, Hostia. Glossar. vetus ex reg. Cod. 7613.

AGANON. Sic vocant Chartularium S. Petri Carnut. in Valle. Acherius fol. antepenultimo Praefationis ad secundum tomum Spicilegii : *Ad ultimum adtexta sunt Synodi Aurelianensis gesta.... e veteri Aganone, hoc est, Chartulario S. Petri Carnutensis in Valle.* Evidenter haec vox non omnino videtur juris nostri, cum nil aliud sit nisi proprium Aganonis Episc. Carnutensis nomen qui hoc coenobium seculo decimo instauravit, verum cum in ea plurimi falli possent Acherii ad exemplum, qui hanc antiquatum esse verbum e regione laudati textus adnotavit, illam hic inserere opera pretium duximus. De hoc odoice ita Mabillonius tom. 3. Annal. Bened. pag. 503. ad ann. 950 : *Bagensfodi duo hac de re in-*

strumenta ex Chartaceo libro, *Haganonis* dicto a nobis edita sunt. Pari ratione Folquirus dicitur Sithiensis codex in quo continetur Historia diplomatica celeberrimi Monasterii Sithiensis seu sancti Bertini apud S. Audomarum.

* AGAPALLUS, Vireli, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Plantæ genus, Gall. Parvenche, quæ Tournesort dicitur, Pervenche vulgaris angustifolia, alia est latifolia.

1. AGAPE, Gr. ἀγάπη. Sic Christiani vocabant communem coenas, seu epulas, quas ut mutuae charitatis indices ac illices primis seculis in præcipuis solemnitatibus celebrabant, in ipsis etiam Ecclesiis, quod postrem probatum postea, et Conciliorum canonibus vetitum. Nam et id a Paganis factitari solitum auctor est Libanius in 1. ἰωάννου, ex Allatianis. Glossa MSS. ad Concilium Laodic. can. 27 : *Agapen, convivia. Acta SS. Numidarum Martyrum num. 12 : Quocum ego et Marianus, quasi ad Agapen spiritu dilectionis et caritatis raperemur. Sed cum de multiplici hac Christianorum Agape, jam olim, quæ sancti Patres ac Concilia in hanc rem dixerint, a viris doctissimis annotata sint, ad eos Lectorem amandare satius videtur, ne actum agere, et aliorum scripta expirato videantur. Consultat igitur, qui haec nosse volet, Baronium ann. 57. n. 132. ann. 391. n. 39. ann. 691. n. 27. et seqq. Eundem de Martyrologio Romano cap. 4. Auctorem Romæ subterranea lib. 6. cap. 27. Gazzænum ad collat. 24. Cassiani cap. 12. Binium in Notis ad Concil. Laodicen. et Carthagin. sub Siricio PP. Justellum ad Canones Eccl. univ. Ferrandum in Disquisit. reliq. Salmasium de Jure Attico et Romano cap. 3. et 4. Meursium, Cerdam, Spelman. et alios.*

2. AGAPE, Eleemosyna, refectio pauperum. Glossa MSS. *Agapis, Caritas vel refectio pauperum. Alibi : Agape, Caritas vel caritativi hospites.* In Sacramentario Gregorii M. ex Bibl. Ecclesie Belvaensis, habetur oratio ad Agapen pauperum, quæ in lib. 3. Sacrament. Eccles. Roman. cap. 48. inscribitur : *Pro his, qui Agape faciunt.* Gloss. Elfrici : *Agape, Almæsse Eleemosyna. Ugutio : Agape, Eleemosyna ergo.* Ita autem Eleemosinas appellarentur Christiani, quod communibus istis conviviis pauperes adhiberent, eorumque causa quodammodo illa peragerentur. Unde S. Augustinus Fausto Manichæo respondens, qui Christianos sacrificia vertisse in Agapes, et idola in martyres etc. calumnias habet : *Agapes nostre, inquit, pauperes passount, sive frugibus, sive carnibus,* lib. 20. contra eundem Faust. cap. 4. et 20. Vett. Glossæ ad can. 27. Concilii Laodic. : *Convivium pauperum Agape dicitur.* Concilium Tulense ann. 859. cap. 14 : *Qui enim Agapan Pauperum, et sustentationem peregrinorum, et eleemosynam defunctorum defraudent, apud SS. Patres eorum necatores vocantur.* Herigerius Lobiensis de Vita S. Uremari : *Iudicem Agapan simul et jejunio crebra.*

Domnizo lib. 2. de Vita Mathildis cap. 12. : *Dans Agapen grandem, nutrios inopee, tribolastes. Decreta S. Steph. Regis Hung. lib. 2. cap. 17 : Si... Agape facere voluerit pro anima*

redemptionis sui mariti, qualibetcumque velit. Vita S. Vodali Benedicti n. 5 : *Ipsaque statim pauperi Agapen ad ostium petenti dissot.* Vita S. Alberti Abbat. Cambrensis n. 13 : *Erat liberalissimus erga pauperes Christi, nam per singulos dies Agapen illis aciebat.* Acta Murensis Monasterii pag. 55 : *Ea conditione, ut singulis annis in anniversario ejus, sufficiens ministerium cetera Congregationis habeat, et Agapes pauperum ipsa die inde fiat.* Vita S. Simonis Comitis Crispaiensis cap. 10 : *Accidit autem ut quadam die viator esuriens illuc Agapen postularet, etc.* Franciscus Canonicus Pragensis. *Idem surgens ad Agapen faciendum, ante ortum solis vocabat officialem, cui commiserat curam pauperum, etc.* Christianus de Scala in Vita S. Ludomillæ pag. 46 : *Evangelicum implens illud, quo jubetur Agapam facere, ignorante sinistra nostra, quod faciat dextra.* Ita usurpat præterea Pelagius. libello 10. n. 5. 46. libello 13. n. 15. libello 5. n. 31. Palladius cap. 18. Heraclides cap. 5. Regino lib. 2. de Eccles. discipl. cap. 443. etc. Vita S. Vodagli n. 7.

[** Agapa, e. vol Agape, es, elemosyna petita; vel dilectio; vel labor alienus; vel orationum communio; in Gemma Gemmarum. Agapam, labore alienum est etiam in Gloss. reg. cod. 4778 et apud Jœckium.]

3. AGAPE, Caritas, quæ vis est vocis Graecæ, titulus honoratus. Marculfus lib. 1. form. 51 : *Uberem strenuitatem vestram Agapen erga nos potissimum jure flagrantem literarum serie non omittimus excitare.* Vide Joannam in Præfat. ad Vitam S. Columbani. Ita etiam Graeci ἀγάπην non semel usurpant, ut pluribus docet Meursius.

AGAPETA, vel AGAPETES, Papæ Lenocinator, et qui cum foeminis illicite conversatur procacius Clericus. Porro Clericos istos ἀγαπητούς vocabant, quod cum mulieribus ac virginibus, quas domi sub Agapetarum, seu dilectorum, appellatione detinebant, prava commercia habere dicerentur. Julianus Antecessor Const. 3. ex Nov. 6 : *Nulla autem facultas Diaconissis tributa est, habere secum quosdam veluti fratres, sive oogatous, vel quos dicere solent ἀγαπητούς.* Hinc S. Hieronymus Epist. 22. ad Eustochium : *Unde in Ecclesiis Agapetarum pesti introit? unde sine nuptiis aliud nomen uxori? imo unde novum concubinarum genus? etc.* Idem ad Oceanum de Vita Clericorum, de Clericis agit, qui Agapetas amplius querunt, quam Christum. Erant igitur Agapetae virgines aut viduae, quæ specie cælibatus ac virginitatis nuptiis nuntium mittebant, et cum Clericis in eadem domo habitabant, ac, ne qua pravi consortii suspicio esset, sese invicem dilectos ac dilectas appellabant, vel etiam, fratres aut sorores. Ugutio : *Agapeta, Ancilla dicitur, quæ Christo nubere vorit.* Has Graeci οὐκεῖτε vulgo vocant. Vide S. Epiphanius. 63. et 79. et Chrysost. serm. contra Concubinarios, [Palladium in Vita ejusd. Chrysostomi pag. 45.] et quæ notarunt Pittheus ad Julianum Antecessor. et Jacobus Gotofredus ad legem 44. Cod. Theod. de Episcop. [** Vide Muratori dissertationem de Agapetis in ejusdem Græc. Anecd. p. 241 ed. Patav. ann. 1709 et eandem ad-

art. 5. cap. 1. alter. addit. ad leges Longob. Ludov. II Imper.] [** Glossar. Lat. Ital. MS. : Agapeta; L'ancilla de Christo, e sposa.]

* AGAPITUM. Charta Caroli IV. reg. Franc. ann. 1322. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 309 : Cum viginti solidis Turonensis bus censualibus, et totidem de Agapito. Rursum occurrit infra. Sed legendum est Acapitum. Vide in Acceptare.

¶ AGARENIS. Sarraceni, qui scilicet se existimant ortos ex Ismaele filio Agaris et Abrahami. Cœc. Panna-fidelense ann. 1302. tom. 3. Collect. Concil. Hispan. pag. 540 : Quia nonnulli tam Iudei quam Agarenis, exercitatem sui erroris attendentes, ad fidem converti desiderant orthodoxam, etc.

* Charta ann. 977. in Append. ad Marcam Hispan. col. 917 : Wifredus comes.... inter cetera ecclesiarum edificia, Agarenis, qui tunc temporis colones extiterant, more per prisiones desertam incolens terram, canobium Ripollense B. V. M. honore construxit. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : Agareni, prosceliti. [** In Gloss. cod. reg. 4778 ut ex Hieronymo. In Gloss. Jæckii, Agare, advene, proseliti.]

* AGARET, Carri genus, ut videtur. Charta curiae Arelat. ann. 1225 : Sicut claudit via publica de fosso, sint carrige vel Agarets etc.

¶ AGARGATHUNG. Vox Longobardica, id est, secundum qualitatem personæ, ut in legibus Longobard. Leges Rothari apud Murat. tom. 1. part. 1. pag. 19. col. 1 : Si quis homicidium perpetraverit absconde in Barone, libero, vel servo, vel ancilla, et unus fuerit aut duo tantum qui ipsum homicidium fecerit, componat DCCCC. solidos; si vero plures fuerint, si ingenuus fuerit, qualiter in Agargathung, ipsum homicidium componat. Editio habet Gargathungi pro Agargathung. Vide Garathingi. [** Est Rothar. cap. 14. Cod. Estensis habet in angul gathingi. Gloss. Longob. Lat. cod. Vat. 5001 : Gargathunchin, cod. Cavensis : gargathungia. i. e. secundum qualitatem personæ.]

** AGARIRE. Vide Aggarire.

AGARITUDO, Suspirium, vel anxietas. Breviloq. an ægritudo? [** Eadem leguntur in Gemma Gemmarum.]

* AGARIUM, La vite blanche. Glossar. Lat. Ital. MS. Gall. Couleuvrée blanche, Plantæ species. [** Gloss. cod. reg. 4778 : Agaricum, radix vitis alba, ex Isid. Orig. lib. 17. cap. 9. § 84 ubi cod. nonnulli endem et mirobolanum. Apud Plinius lib. 16 cap. 8 et alibi est fungi genus. Dioscorides de Mat. Med. lib. 3. cap. 1 : Αγαριον δὲ οὐ πεπονθότα φύσις, τοιοῦ δὲ, τὸ τοιοῦ στελέχειαν δύσπεψιν κατὰ φύσιν γίνεται, ὥστε οἱ πάντες είσι. Ex Dioscoride fluxerunt quæ leguntur in Hort. Sanitat. Tract. de Plantis cap. 8, ubi Agaricus, græce, latine Arbigaricus dicitur, et apud Pseudo-Macram de Virtut. Herbar. ad calcem. edit. Reuss. Hortuli Walafri. Strabi pag. 101. Vide H. Stephani Thes. Ling. Græca in voce ἄγαριξ, vol. I, edit. Didot. col. 217.]

** AGARIUS, Colorus, in Gloss. Jæckii. Vide Agarius.

¶ AGARNUS pro Agarenus. Vide in Amarantuta.

** AGARUS. Vide Agaso.

* AGASATUB, Acer, Acidus. Gall. Aigre.

Vinum Agasatum, Acetum, Gall. Vinnigre, in Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. Vide Vinum.

* AGASO, Minister, officialis, in Glossis Isid. Gloss. Lat. Gr. Agaso, ἀρχικός, κτηνίας, forte κτηνών. [** Ἐπιτηνίτης, ἀππακόμος, δυόλητης.] Jo. de Janua : Agaso, proprio dicitur qui curat jumenta, quasi agens somarium. Quandoque tamen Agaso dicitur Domesticus minister asinorum : ita dicit Uguio, Unde Graecismus :

Ex asinorum pastor Agaso, bouisque babulus. In leg. 2. Cod. Theod. de Cohortalib. Agasones dicuntur servi et ministri Stationarium. [** Gloss. in cod. Reg. 4778 : Agaso, domesticus. Agaso vel Agarus, minister, officialis. In Gloss. Jæckii Agarus, domesticus.]

¶ Est igitur Agaso idem qui Curator equarius seu stabularius, Gall. Palefrenier, Valet d'écurie : qua notione ab ipso T. Livio usurpat. Spicilegium MS. Fontanell. pag. 404 : Ipse Panetarius habet sub se Agazonem, qui curam capit of equis Monasterio pertinentibus, et de equis hospitium, si qui fuerint.

* Michael magister Agasonum recenset inter dapiferorum et pincernarum magistrorum, in Charta Andreæ reg. Hungar. ann. 1233. apud Cencium Lib. census eccl. Rom. Alia ejusd. reg. ann. 1231. ibid : Super domos servientum vel villas nec nos, nec Agasones, nec falconarii, ... descendant ipsi invitis. Agaso, asnier, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Charta abbat. de Conchis in Ruth. ann. 1225. in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 471 : Ipse molinerius, vel ejus Agaso, cum reportabit farinam de molendino, reportet eam ad pondus consulum. Lit. remiss. ann. 1374. in Reg. 505. ch. 3a3 : Quidam Agasones, numero septem vel circa, extranei, et sua animadu ducentes, dum transitum facerent per locum vocatum Pinéis, juxta rivum de Yserone.... Praefati Agasones seu animalia ducentes, etc. Ex his omnibus concludere promptum est Agasonum officium, ad curam equorum aliorumve animalium spectasse, atque eodem nomine infimos et superiores ejusmodi ministros suisse designatos. [** Agasonum munus etiam inter precipua Ducum Regumque Bohemorum erat. Vincentius Bohemus ad ann. 1058 alter Marscallos dictos indigit. In ejusdem Vincenti Chron. ad ann. 1148 loco agaso mendose legitur agato. ADXL.]

* AGASTALUS. Liber census eccl. Rom. : Episcopus Castrensis (solvit) pro castro de Arsia concessio in feudum a dom. Innocentio PP. duos Agastalos. Forte pro Augustales. Vide Augustalus 2.

** AGATICIA est quædam herba, goltwurzel; in Gemma Gemmarum.

** AGATO. Vide Agaso. ADXL.

** AGATUS, ein fuzzi lousser (cursor pedestris); in Gemma Gemmarum.

AGAULIZARE. Vita S. Pirminii cap. 26 : Ut perspicue intelligere daret, quam suuibus anima illa in celo frueretur melodiarum cantibus, cuius in terra defuncto corpori animatae materia Agaulizaret sonus.

¶ In veteribus Glossis MSS. Agoltzare, Applaudere. Vox Græca originis forte ab ἀγάλζω, illustrem reddo, honesto. Vel etiam ab αἴλων pro αἴλων, tibialis cano et

præpositione Latina Ad : quod hand insolutum apud istius ævi Scriptores. His autem de symphonia mirabili quæ ad B. Pirminii corpus audiebatur.

* AGAUNUM, Celeberrimum ad inferiorem Valesie limitem Monasterium, a situ appallatum volunt, quod inter saxa et rupe constructum sit : Agaunum enim accola, interpretatione Gallici sermonis, saxum dicunt, ut est in Historia S. Mauricii isthic cum Thebea legione interficti. His consenteant sunt, quæ habet auctor Vitæ S. Romani Abbatis Jurensis. n. 1 : Quamvis ergo Agaunus rvester Gallico priscoque sermone, tam primitus per naturam, quam nunc quoque per Ecclesiam, veridica præfiguratione, Petri petra esse dignoscitur, etc.

* AGAZIA, Picæ species, Gall. Agace, Picardis Agache. Dialogus creatur. dial. 80 : Picæ est avis callidissima... Hæc apud quemdam venatorem et humane et latine loquebatur, propter quod venator ipsam plenarie fulciebat. Pica autem non immemor beneficij, volens remunerare eum, volavit ad Agazias, et cum eis familiariter sedebat et humane sermocinabatur. Agazæ quoque in hoc plurimum lætabantur, cupientes et ipsæ garris humane loqui. Nostris olim Agachier, pro hujus Picæ clamor. Guignevil. in Peregr. hum. gener. MS. :

Et tout aussi comme l'agache,
Par son crier et Agachier,
Nul oyel ne laisse assieher
Près de li, ains les fait fuir, etc.

Vide Agatia.

¶ AGAZO. Vide Agaso.

* AGAZONOMUS, Princeps per actionem nominatus. Glossar. vet. ex Cod. reg. 521 [** vide Agonomus. s. leg. Agoranomus.]

** AGDA, Ensifer. in Gloss. Jæckii.

¶ 1. AGEA. Gloss. Bituric. ex Isid. lib. 19. cap. 2 § 4 : Agea, via vel loca in navi per quæ ad remiges hortator accedit. In Amalthe. ex Festo : Ageia, Agea, Vía in navi, quod in ea quæque res agi solet. Gall. Pont. Tillac. Nicolaus Specialis de Rebus Siculis lib. 4. cap. 13. apud Murat. tom. 10. col. 1005 : Omnis in hac vindicta crudelitatis modus exceditur, omnis quidem pietas relegatur, imago mortis ubique praetenditur, ubique calcantur cadaveri pedibus bellatorum, Agea carinarum, spumanti cruento tingiur, rivos affluentis sanguinis per foros egreditur; color maris ubique cœruleus hic Siculorum cœde mutatur. Utitur Ennius apud Isidorum loco citato. Vide Scaligerum [* ad Festum, pag. 313 edit. Lindem.,] et infra Agiana.

* Gloss. Lat. Gr. Αγεα, παραμένω καὶ πάροδος πλοίου. Ubi Scaliger ad Fest. legendum censem, Agea, παρὰ Εὐνοι πάροδος πλοίου. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : Agri, α, Prov. Corsia. Hinc forte nata vox Agia, pro Varii domus aditus et exitus. Lit. remiss. ann. 1372. in Reg. 104. Chartoph. reg. ch. 60 : Comme le supplicant avoit par plusieurs fois reparié audit hostel, et sceut les lieux et Agia dudit hostel, etc. Vide Agestus.

¶ 2. AGEA, orum, Victimæ quæ pro rebus agendis offerebantur. [** Quidam dicunt Agri, orum vel Agret, in Gemma Gemmarum.] Sic Calepinus : ἀγρα, unde pluralis ἀγρα, sunt res sacræ, piacula.

* AGEAR, Aeator, Hortator remigum.

Isid. Gloss. Gallis Comite, Italis Agurzino : In Gloss. Lat. Græc. Ageur, παραμένων και τάροδες πλάσιον.

* Ex jam dictis hæc emenda. Vide supra *Agea*.

¶ AGECENCIAE, vel AGECIENCIÆ, pro Adjacentia. Charta Vandemiris apud Mabill. Diplom. pag. 473 : Simile modo donamus Badenaco ad Funtanellæ ad domno Petro, ubi dominus Vando in corpore requiescit cum Agecencius vel adpendicis, tutum et integrum sicut a nobis est possessum. Historia Monasterii S. Germani Pratis, Instrum. pag. 5. col. 1: *Tutum et ad integrum cum Ageciencis vel adpendicis suis, sicut a nobis præsente tempore est possessum.* Vide *Adjacentea*.

¶ AGEFRIE, pro Agenfrida, occurrit in Legibus Inæ MSS. Vide *Agenfrida*.

¶ AGEG. Charta donationis Rudesindi Episc. pro Monasterio S. Salvatoris de Cella-nova. tom. 3. Concil. Hispan. pag. 181 : *Alias casulas tredecim, quinque de Alchaz, sex feray cardena, septem barragan, octo cardena meraye, novem vermelia ex Ageg.* Forte locus in quo vermelia.

* AGELATIO, Gelatio, gelu, Gall. Gelée. Mirac. MSS. Urbani V. PP. : *Fuit tanta Agelatio frigoris sive glacie inextimabilis, etc.*

AGELLARIUS, Rusticus, qui agrum colit, Ugutioni. Vide *Agrarius*.

¶ 1. AGELLUS. Gloss. Bituric. Ecclesiæ MS. : *Agellus, nuntius, gaudium, vel ager parvus.* [** Gloss. cod. reg. 4778 ex Hieronymo : *Aggeus interpretatur festus sive solemnis; nuntius. Isidor. Aggeus in lat. festus et laetus resonat etc.* Unde patet tria esse glossemata primum Agellus ex gr. voce Ἀγέλος, nuntius; secundum Aggeus, nomen prophetae, quod Isidorus lib. 7 Orig. cap. 8. § 31 interpretatur Laetus, vide etiam Agalma, 3; tertium Agellus, ager parvus.]

* Glossar. Gr. Lat. γῆδος, Agellus; et Gloss. Lat. Gr. Agellus, ἀργίδων.

* 2. AGELLUS, Nepos, Gall. Petit-fils. Charta ann. 1043. in majori Chartul. S. Vict. Massil. fol. 120: *Ob hoc ergo nos Agelli Lautildis feminæ et filius meus Geraldus, etc.*

* AGENTIAMENTUM. Vide Mox *Agentiamentum*.

AGENDA, Officium, divinum, officium Missæ, sacra Liturgia. Ita autem dicitur, quod veteres *Agere Missas* dicenter, ut infra observamus, nam *Missa generatim primitus quodvis officium cerat*. Concil. Carthag. II. sub Cœlest. PP. can. 9: *In quibusdam locis sunt Presbyteri, qui... complurimis* [** cum pluribus] *in domiciliis agant Agenda, quod disciplinae incongruum cognoscit esse Sanctitas vestra. Infra : Quisquis Presbyter inconsulto Episcopo Agenda in quolibet loco voluerit celebrare, etc.* Eadem habentur in Cap. Caroli M. lib. 5. cap. 38. lib. 6. cap. 234. in Addit. 4. Lud. Pii cap. 49. [** Bened. Levit. lib. 1. cap. 55. lib. 2. cap. 306. Addit. 4. cap. 70.] et apud Ferrandum Diacon. cap. go. ex Concil. Carthag. cap. 7. Incertum tamen, an his locis *Agenda mortuorum intelligatur, quæ nude Agenda dicebatur, uti mox observamus.* S. Benedictus in Reg. cap. 13: *Agenda matutina vel vespertina non transeat. Idem infra : Cæteris vero Agendis ultima pars ejus orationis (Dominicæ) dica-*

tur, ut ab omnibus respondeatur : Sed libera nos a malo. Innocentius I. PP. Epist. 1. ad Decentium : *Quem morem vel in consecrandis mysteriis, vel in cæteris Agendis arcans tenet.* Sulpitius Severus in Vita S. Martini: *Admonet pro consuetudine expectare in Ecclesia populum, illum ad Agenda missarum solennia debere procedere.*

AGENDA DIES, in quibus *Agenda*, seu Ecclesiastica officia peraguntur. Liber, cui titulus *Expositio Missa*: *Hæ orationes duas dicuntur, una super Diptychos, altera post lectionem nominum, et hoc quotidianis, vel in Agendis tantummodo diebus.*

AGENDA DIEI, Officium diei seu festi. Geraldus in Vita S. Stephani Grandimont. cap. 3. n. 17 : *Exceptis Ecclesiastici officiis regularibus debitis, Agenda videlicet diei, et B. Mariae, et fidelium defunctorum.*

AGENDA MISSARUM, apud Egidium Monach. Aureæ-Vallis in Alberone II. Episc. Leod. cap. 34. [Acta SS. Maii tom. 3. pag. 220. D : *Inter Missarum porro Agenda. . . . sopor irrepsit.*]

AGENDA MORTUORUM, Officium vel Missa pro defunctis, in Synodo Carthaginens. II. can. 9. in lib. I. Sacram. Eccl. Rom. cap. 92. lib. 3. cap. 95. in Antiphonario S. Gregorii, et in veteri Kalendario Romano apud Allatum de Dominicis et hebdomadibus Græcorum pag. 1493. apud Joannem Abrinc. Episc. de Eccl. offic. etc. Inquisitiones de Presbyteris cap. 89. apud Regimen Ecclesiast. disciplin. : *Similiter ordinem et preces in exequis atque Agendis defunctorum.* Gervasius Tilleberiensis MS. part. 3. de Otiis Imperial. cap. 18. de quodam Episcopo : *Dum Agendam Mortuorum sedulus orator passim deambulando cantaret.*

AGENDA, nude, pro *Agenda Mortuorum* dicitur, ut auctor est Durandus lib. 7. cap. 35. n. 1. Anast. Bibl. in S. Leone II. PP. : *Hic fecit constitutum.... ne Mauri quondam Episcopi (Ravennatis) anniversitas, aut Agenda celebretur.* Beda in Vita S. Augustini : *Per omne sabbatum a Presbytero loci illius Agenda eorum salenniter celebrantur.* Vide Berengosius Abb. lib. 3. de Invent. S. Crucis cap. 11. Guigonus in Statutis Cartusiensi. cap. 11. § 1. cap. 14. § 1. 4 et Statuta antiqua ejusdem. Ordin. I. part. cap. 5. § 35.

AGENDA, nude positum pro Vesperinis precibus iisque canonici sumi videtur in schedis Narbonensis pag. 427. ubi sic legitur : *Et dixit per sacramenta, quod in die Martio sancta nuper præterita non inveniebat filiam suam predictam, quam amiserat circa Agendam, sive circa horam qua homines exiret ab operibus propter defectum dii in sero.*

AGENDA, Liber Baptismatis vel Benedictinus, Joanni de Janua : in quo scilicet officia Ecclesiastica continentur.

AGENDA CAPITULI, Totum id, quod in Capitulari loco, seu Capitulo, vel legitur, vel tractatur. Ita præfert titulus in Collectorio Burfeldensi, ut auctor est Haëstenus.

¶ AGENDA PACIS, Pacis conditiones, Gall. Articles d'un Traité de Paix. Fœdus MS. Alvredi et Guthruni Regum, apud Spelmannum in voce *Agenda* : *Hæc sunt*

paciis *Agenda qua Alfredus Rex et Godrum Rex constituerunt.* [** In textu anglosaxonico legitur domas et geræd nysse quibus vocibus consulta, decreta significantur.]

AGENDA REONI, Negotia, res. Charta Ricardi I. Reg. Angl. apud Radulfum de Diceto in Imaginib. Histor. pag. 659: *Principimus ut secundum dispositionem vestram de omnibus Agendis Regni nostri, tam de Castellis quam de escaetis, absque anni occasione faciantis.*

* AGENDARII, Qui *Agendam* seu officium mortuorum celebrare seu cantare tenentur. Vide *Maan* in Hist. eccl. Turon. pag. 138.

¶ AGENEROTES, Qui se sanctificat. Gloss. Bitur. Corrupta vox videtur esse ab ἄγιων, Sanctifico, consecro.

* AGENEVORES, Qui se sanctificant, in Glossar. vet. ex reg. Cod. 7613. non rectiusquam supra *Agenerotes*, ubi legendum ἄγιων. [** Gloss. cod. reg. 4778 : *Agenevotæ.* Vide *Agenevotæ*.]

AGENFRIDA, Verus dominus, merus possessor: Anglo-Saxonibus a g e n - f r i t e a. Leges Inæ. cap. 50 : *Si (porcus) non fuerit ibi sapientus quam semel, det Agenfrida solidum unum.* Saxon. habet a gen frite, vel frite a. Vide easdem Leges Inæ apud Bromptoneum cap. 45. [** Cap. 49 ap. Wilkins. Pro frite a ibi legitur friga i. e. dominus; agen est proprius et cum energia pro suus dicitur, quod probant loci citati apud Bosworthum in hac voce. Vide etiam leg. Canut. II cap. 73.]

AGENHINE, Anglis, *Familiaris seu famulus domesticus.* Ita porro iis dicebatur, qui tertia nocte apud aliquem hospitatus erat: tunc enim tenebatur paterfamilias perinde de eo respondere, tanquam de sui ipsius famulo, et illatas ab eo injurias resarcire, si delinquentem Justitiae non sisteret. Leges Edw. confess. cap. 27 [** 21]: *Si quis hospitaverit privatum vel alienum, qui Anglice cuð and uncuð dicuntur, [** quod Anglice dicitur cuth other uncuth] poterit eum noctibus habere duabus tanquam hospitem : qui si forisficerit, non incurrit Dominus damnum pro hospite.... quem si tertia nocte hospitatus fuerit, et is alieci forisficerit, habeat eum ad rectum, tanquam de propria familia, quod Anglice dicitur twa night gest ɔrid night aghen hine, [** tvañ ni ðes gest, thrid with ha wan man] id est, duabus noctibus hospes, tertia habitus est domesticus: est enim a gen, proprius, et hine famulus. Similia habet Bracton lib. 3. tract. 2. cap. 10 : Item secundum antiquam consuetudinem dici poterit de familia aliecius, qui hospitatus fuerit cum alio per tres noctes, quia prima nocte dici poterit Uncuth (i. incognitus) secunda vero Gust (i. hospes) tertia nocte Hogenehyne, i. familiaris, domesticus famulus; est enim Anglis hoine et hogh, domus : hine famulus. Leges Henrici I. cap. 9: *Nemo ignotum vel vagantem ultra triduum absque securitate detineat.* [** Leg. Canut. sec. cap. 25. Guil. conquest. cap. 46. Nuls ne receit home ultre tij nus, si tij nel li command, od qui il fust ainz. In Egilli saga pag. 698. legitimus morem fuisse non ultra triduum in hospitio sedendi.]*

* AGENI, orum, Victimæ pro rebus agen-

dis factæ. Glossar. *vetus ex Cod. reg. 521.* Vide *Ager* 2.

¶ **AGENNIS MONETA.** Vide *Moneta Barorum.*

¶ **AGENNETUS,** Gr. ἀγέννητος, Ortus non habens, apud Tertull. cap. 35. adv. Valentini.

* **AGENS IN SERVITIIS,** Qui res domini agit, ejusque possessionibus ac utilitatibus invigilat, nostris *Homme d'affaires.* Acta B. Amadei tom. 2. Aug. pag. 588. col. 2 : *Et cuidam Joanni Petro Seroldano Agenti in servitiis pro ipso domino Antonio et filii, tunc dixit, quod deberet sepulchrum obturari acere, quia pro ista vice non indigebat sepulchro.* Formulare MS. Instr. fol. 30. v° : *Porro dum argumentosa grataque servicia, quæ nobis hucusque diutius impendisti, digna memoria redolemus, dum et studia tua nobis et ecclesiae Romanae servicis Agentia, juxta nostræ voluntatis beneplacitum providemus, sponte ministerium nostrum in sorte tibi resolvimus graciosum.*

AGENTES dicuntur, qui rebus agentis præsunt, et a Proceribus iis præficiuntur. *Agentes Potentum* in Concilio Aurel. IV. cap. 26. qua notione usurpant Fortunatus in Vita S. Radegundis cap. 34. et Baudonivia in Vita ejusdem S. Radegund. cap. 6. *Agens domus*, apud Gregor. Turon. lib. 7. cap. 42. qui actor lib. 9. cap. 35. *Agentes et ministri Monasterii*, in Chronico S. Vincentii de Vulturno pag. 687. *Agens Regis*, in Charta Odardi Dom. Harnensis anno 1328 : *Et se en ce cas li dis Sires, ou si hoirs estoient defaillans de faire de ce bonne Justice, lidis Maires et Jurés se pourroient traire et doloir à l'Agent du Roy, et par l'Agent du Roy lidis Sires et si hoirs seront contraint à faire justice du meffait, etc.*

AGENTES, Oficiale ac Ministri Regii, quorum munus *Actione* inde appellatur. Gregor. Turon. lib. 6. cap. 19 : *Mittit nuncios Comitibus, Ducibusque et reliquis Agentibus, ut collecto exercitu in Regnum Germani sui irrerent.* Marculfus lib. 1. form. 11 : *Ille Rex, omnibus Agentibus, etc.*

AGENTES IN REBUS, Qui Principis jussis obsecundabant, eorum mandata in provincias perferabant, *Magisteri* etiam appellati, quod sub Magistro officiorum militarent. [Hinc in Gloss. Latino-Græcis MSS. *Agens in rebus Μαγιστριῶν* dicitur.] Hieronym. in Abdiam cap. 1 : *Eos enim, quos nunc Agentes in Rebus, vel Veredarios appellant, veteres Frumentarios nominabant.* Ejusmodi Agentium in rebus passim mentio apud Scriptores, quos laudat Jacobus Gotosfredus ad tit. Cod. Theod. de Agentibus in rebus, ubi copiose de eorum munere, scholis, et privilegiis.

¶ **AGENTI**, pro *Agentes*. Præceptum Pippini Regis ap. Marten, tom. 1. Ampliss. Collect. pag. 26. col. 2 : *Domesticis, Vicariis, cinctariis vel omnibus Agentis nostris.*

¶ **AGENTIA**, Facultas agendi. Catalogus operum B. Raimundi in Actis SS. Junii tom. 5. pag. 703. E. : cccxx. *Liber de existentia et agentia Dei contra Averroem.*

AGENTIAMENTUM, Instauramentum, ex Gallico *Agencement*, *Estorance* : in Consuetud. Tolosæ part. 3. tit. de Dotibus. Tabulae nuptiales Geraldii Fabri Domicelli D. mansi Milaguetti, etc. ann. 1315. mens.

Febr. : *Item fuit dictum, quod dictus nobilis Helios Fabri dabit pro osculo seu Agensamento dictæ Andrea futuræ sue sponsæ 20. libras in casu prædecessus, etc.* [Consuetud. Tolosæ rubrica de Dotibus art. 1 : *Consuetudo est Tolosæ seu usus, quod mulieres transductæ per maritos ipsis viris præmortuis lucrantur, et debent recuperare de bonis ipsorum maritorum dotes et donationes propter nuptias seu Agentiamentum, ubi constat de Agentiamento et de donatione propter nuptias.*]

* Hæc vox pariter et *Augmentum* promiscue usurpari videntur, in Consuetud. Tolosæ, hic et in voce *Augmentum* laudatis, quod in Charta mox proferenda diserte legitur; quanquam non ejusdem significatio- nis esse potest viri legum peritissimi. Ut ut est *Agentiamentum* propriæ est Donum propter nuptias, quod, præmortuis maritis, uxores repeterè possunt ex anteactis pacti- nibus; unde *Agentiamentum*, *Agencement*, dicitur, a Gall. *Agencer*, *Convenire*, pacisci. Vide supra *Adjancientum*. Testam. Guillelmi Arnaldi de Bellovidere civis Tolos. ann. 1472 : *Item legavit et reliquit dictus testator honestæ mulieri Agneti Amelie uxori suæ 1500. francos auri;... et hoc in solutio- nem et satisfactionem dotis suæ, et Agencia- menti, et suorum serviciorum, et omnium aliorum in quibus ipse testator eidem uxori suæ teneri posset.* Instr. matrimonii ann. 1472. ex Tabul. Flamar. : *Etiam assignaret (Petrus de Langlada) in et super omnibus et singulis bonis et rebus suis... dicta Mundina de Baranhis uxori sua futurae, in au- gmentatione et Agencemento predictæ dotis superius expressatæ, videlicet summam qua- tuor scutorum auri... Assignavit predictæ Mundina de Baranhis uxori sua futurae,..... in augmentatione et Agencimento predictæ dotis superius datae et constitutæ, et pro sub- portando honera dicti eorum matrimonii, videlicet dictam summam dictorum quatuor scutorum auri. Ubi Agentiamentum, idem prorsus est quod *Augmentum* dotis. Vide in hac voce.*

AGER, Terræ, seu agri portio, certis limitibus et mensuris definita, quam alii *Acrem* vocant. Math. Paris. ann. 1083 : *Rex Willemus misit iustitiarios per omnes Anglia Comitatus, et inquirere fecit, quot Agri, vel jugera terræ, uni aratro sufficerent per annum in singulis villis.* Lib. Rames. sect. 245 : *Terra unius hide, et terra 28. Agrorum.* Sect. 297 : *In Huctonensi Campo unum Agrum juxta viam.* Tradit. Ful. lib. 2. trad. 244 : *De terra culta atque arabilis Agros 54.* Trad. 229 : *In villa, quæ dicitur Aschaa, 80. Agros proprieæ hereditatis.* Occurrit ibi iterum sub fin. lib. 3. pag. 588. et tom. 13. Spicilegii Acheriani pag. 289. Huc etiam spectare videntur verba Isidori lib. 15. Orig. cap. 15 : *Actum provincie Bæticae rustici Agrum vocant. Agnam, pro Agrum, habent hoc loco Gromatici; est autem actus, ut ibidem definitur, mensura agri latitudine pedum 4. longitudine 190.* Vide *Aera, Campus.*

* Glossæ Cæsarii Heisterbac. in Registr. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 667. col. 1 : *In horto facit Agrum integrum.* Vide supra *Aera* 1.

¶ *Varia occurront apud veteres Agri- menses, Agrorum secundum suas finitio-*

nes et figuræ spectatorum nomina. Horum quædam ut pote obsoleta, aut etiam barbara hic subjicimus :

¶ **AGER ALLUVIUS**, Ager est quem paulatim fluvius in agrum reddit. Var. Aut. de Limitib. 230. [** pag. 293 Goesii. Vide Isid. Orig. lib. 15. cap. 13.]

¶ **AGER CITRATUS**, Ultrato opponitur. Volater. de Front. 20. Var. Aut. de Limit. 236. [** pag. 298. 299 Goesii.]

¶ **AGER COMPASCUUS**, dictus qui a divisoribus agrorum relictus est ad pascendum communiter vicinis. Var. Aut. de Limit. 230. [** Vide Isid. Orig. lib. 15 cap. 13 et Festum in h. v. Cicero Top. c. 3 : *Si Compascus est ager jus est compascere.* Plures in fragm. leg. Thoriae et in Dig. lib. 8. tit. 5. fr. 20. § 1.]

¶ **AGER DEXTRATUS**. Var. Aut. de Limit. 236. [** p. 298 Goesii.] Volater. de front. 20.

¶ **AGER HABENS CAPUT BUBULUM**. Var. Aut. de Limit. 174 : *Ager si Caput Bubulum fuerit, id est, duo trigona isopleura juncta etc.*

¶ **AGER LUNATUS**. Var. Aut. de Limit. 175. [** Vide Forcell. lex. in voce *Lunatus*.]

¶ **AGER RUDIS**. Hyg. de Limit. 136 : *Agrum Rudem provinciale sic assi- gnabimus quemadmodum supradixi.* [** *Ager rufus* est in quo non est seges. Vide Lexica lat.]

¶ **AGER SINISTRATUS**. Volater. de front. 20.

¶ **AGER TRIGONUS ISOPLURUS**. Var. Aut. de Limit. 174 : *Ager si fuerit trigonus iso- pleurus habens tria latera per quæ sexagenas pericas habeat, etc.*

¶ **AGER ULTRATUS**. Volaterr. de front. 20 : *Ager citratus, Ultratus, etc.*

** *Ager* significat etiam id quod *longitude*, eique opponitur *frons seu latitudo*, teste Beiero in Forcell. Lex. edit. Germ.

¶ **AGER**, Agrorum mensura. Vide *Acri* in voce *Aera*.

* **AGER**, Dominium amplum, principale prædium, a quo alia feuda etiam nobilia dependent. Chartul. Matiscon. ann. circ. 950. fol. 112 : *Damus aliquid de rebus nostris in pago Lugdunensi, Agro Ladinacense, in villa Mispiliaco etc.* Et fol. 115 : *In pago Lugdunensi, Agro Ladinacense, in villa Montis Gudini etc.* Vide Chorier Hist. Dal-phin. tom. 1. pag. 518. [** Est pars pagi. Vide *Marcha*.]

* **AGRI PRATINI**, Prata, in Charta ann. 1396. ex Tabul. eccl. S. Thom. Argentin. lib. sal. fol. 33.

* **AGER NATURE**, Vulva. Acta dissolut. matrimonii Ludovici XII. fol. 171. v°. ex Bibl. reg : *Audivit dici ab ipso rege moderno..., quod multum laborabat ad cognoscendū eam, et quod non spergebat in Agro na- turæ; sed post magnam agitationem et labo- rem spergebat semen inter coxas.*

¶ **AGERA TERRÆ**, pro *Acri* terræ, in Chartulario S. Vincentii Cenoman. fol. 94.

** **AGERCULUS**, ager parvus; in Gemma Gemmarum.

AGERE. Capitula Herardi Archiep. Tu- ron. cap. 58 : *Ut exequice mortuorum cum luctu secreto... fiant,... et ut 30. diebus amici et parentes pro eis Agant.* Id est, *Agen- dam Mortuorum faciant.* Rabanus Maurus lib. contra Judeos cap. 53. ubi de S. Ambrosii cum Theodosio concertatione de Judeorum Synagoga : *Atque ita obtinuit, ut illa, quæ statuta fuerant, revocarentur :*

nec prius ad altare accedere voluit, nisi fide sua Imperator illum Agere debere testaretur. Cui Episcopus : Ergo Ago fide tua. Respondebat Imperator : Age fide mea. Qua sponsione iterata, securus peregit Sacerdos divina mysteria. Vide Agenda, et Missa.

* **AGERE IN SCPTRIS**, Regnare. Charta ann. 1108, inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 153 : *Tempore quo Francorum rex Henricus Agerat in sceptris, etc.*

* **AGERIA**. Codex S. Martial. Lemov. 84. fol. 149 : *Notum sit omnibus presentibus et futuris, quod ego R. prior vita aeterna volens levare Ageriam. Pluries ibi; legendum nihilominus videtur Agonia.*

AGERENTIA, idem quod *Aisantia*, de qua voce infra agimus. Vetus Charta apud Mabillon. de re Diplomat. pag. 472 : *Villa cognominante in pago Camlinensi cum omni merito vel Agerentias et soledates suas, etc. Occurrerit eadem vox non semel ibidem.*

* **AGEVOLARE**, Academicis Cruscanis est Lenire, mulcere, facilem reddere, Gall. Adoucir, faciliter. Stat. antiqua Florent. lib. 1. cap. 73. ex Cod. reg. 4621. fol. 40. v° : *Ipsi superstites teneantur.... Agevolare et retinere intra muros dictorum careerum, in mallevato vel granario, omnes et singulos carceratos;... dummodo hujusmodi Agevolati pro tali Agevolatione solvant nomine gabellae.... solidum unum... et si dicti superstites.... nomine Agevolaturae relaxaverint, non facta solutione predicta, teneantur..... de eorum propria pecunia solvere;... salvo quod nullus Agevolari possit, qui fuerit retentus.... pro debito,.... absque licentia creditoris. Vide supra Affutare.*

* **AGGAGOLA**, { Vide in } *Acucula.*

* **AGGAGULA**, { Vide in } *Agugula.*

* **AGGARRIRE**, Valde garrisire, in Vocabul. compend. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7684 : *Aggarrire, Jaingler. Mart. Capella lib. 1. pag. 1 : Nugulas ineptas Aggarrare. [** Aggirare, deludere, spotten, betriezen; in Gemma Gemmarum.]*

AGGAUDERE, pro *Adgaudere*, apud Petrum Venerab. Epist. 16.

* **AGGENICULARE**, Ponere genua, genua flectere, Gall. *Agenouiller*, olim *Age-longner*, Phib. de Greves cancell. Paris. serm. 37. in Psalter. : *Vestes Aggeniculare, seu flectere in terram genua non permittunt. Adgeniculare dixit Tertull. de Poenit. cap. 9. Caris Dei Adgeniculare, pro ad genua procumbere. Lit. remiss. ann. 1363. in Reg. 91. Chartoph. reg. ch. 223 : Jehan Perier dist à Jehan Fouchier, larron, il sera encores une heure de jour, que tu te Agelongneras devant moy et me prieras que je ne te nuse pas. Alix ann. 1425. in Reg. 173. ch. 207 : Les supplicant se Agelongnerent devant icellui Jaquin et lui crièrent mercy. Mirac. B. M. V. MSS. lib. 1 :*

Trop papelars este solois,
Quant tu à genoullous lavoies
Les pieds la poure ribaudalle.

AGGER, Iter publicum, Via Militaris. Gloss. *Agger, Strata, via publica*. Servius ad lib. 5. Eneid. vers. 273 : *Agger est media strata eminentia coaggeratis lupidibus strata.* Ammiano lib. 18. et 19. *itinarius Agger. Agger publicus*, in leg. 2. Cod. Th. Ne quis in palat. maneat; leg. 4. et 5. Cod. eod. de Itinere muniendo; eidem Ammiano, Bedæ

in Martyrol. 4. id. Octi. in Actis Martyrii SS. Cantii et Cantianei etc. Vide Bergerium lib. de Viis Imperii. [** *Forcell. Lexic. et Vocabulary juridica.*]

AGGER TERRE propter finem fundorum antiquitus ingestus, in Lege Bajuvar. tit. 11. § 3.

* **AGGRESSIONES VIARUM**, pro Aggressiones viarum, id est, vis illata viatoribus. Charta Jacobi Regis Aragonie tom. 8. Spicil. Acher. pag. 270 : *Exceptis homicidiis, raptibus virginum.... et latrocinis publicis sive Aggressionibus viarum et itinerum publicorum et criminis furium, etc.*

* **AGGESTA**, Machine genus apud Romanos, Laur. in *Amalthea ex Synodo Nicena*. [** Vide *Aggestio*, *Aggestas*, us et *Aggestus*, i. ap. *Forcell.*]

AGGESTUS. Anonymus in Vita S. Basoli Confess. cap. 10 : *Usque hodie observatur, ut si fuerit in praefato saltu promota qualibet venatio, et intra Aggestum illius silvula hinc et inde prominentem ingressa fuerit, nec canis, nec venator qualibet postea illam prosequi audebit. Eadem habet Adso Monac. in ejusdem Sancti Vita cap. 23. ubi *Aggestum*, vel *Aggestus*, videtur esse ambitus, seu incinctus silva, aggere quodam munitus, quomodo Tacitus *aggestus usurpat. Aggestum petrarum*, apud Jul. Frontinum de Coloniis. *Aggestus ex ramis arborum diversarum, et junco, et manipulis constructus*, apud Ammianum lib. 20. Id præterea testatur Procopius lib. 2. de Bello Persico cap. 26. qui ejusmodi *aggere*, Romanis *άγρος* dici auctor est, quem locum laudat Suidas in verbo *άγρος*, ubi Meursius *άγρος* restituit. Certe *άγρος* etiam legitur in Gloss. Gr. MS. Regio cod. 2062. ubi eadem verba, quæ Suidas, habet. Vide Aurel. Victoris Epit. in Caligula, Scriverium ad Vegetum pag. 585. Meursium [** in Gloss. Græcobarb. et Cangi Gloss. med. Græc. voce *Άγρος*.] Ab hac voce nata, ni fallor, apud nos, in quibusdam provinciis vulgaris loquendi formula : *Savoir les Âges d'une maison, ou d'une ville, pro scire vias ac itinera. Nisi potius ab Ageo, via in navis dicta, ut est apud Festum et Isidor. τάποδος ηλοιον*. in Gloss. Lat. Gr.*

* **AGGEUS**. Vide Agellus.

* **AGGINARE**, Explicare. Glossæ Isidori: *Agginantes, explicantes.* [** *Explicare fortasse hic positum ut voc. militare.*] *Festo Aginatores sunt qui parvo lucre moventur; ubi Scaliger ex Glossis : Aginat, στρατιώται, Aginare, στρατιώτων. Sed Martinus in Lex. Philol. legendum censem, τραπεζίταις τραπεζίτων, tractares; hoc enim, inquit, latinum verbum transit in usum Græcorum recentiorum. Vide Aginare [** et *Forcell. Lexic.*]*

AGGLATA, [Quivis agri modus.] Vide *Occulta.*

* **AGGLINATUM**, Obliquum, curvum, Gloss. Bitur. scil. pro *Acclinatum*.

* **AGGRANTIA**. Vita B. Rogerii Abb. Ellantii in dioecesi Remensi cap. 10 : *Mortuus denique erat sibi, ut omnibus viveret, omnibus subveniret: multam proinde Aggrantiam sparserat vir ille sanctus, quem sic afficerat sollicitudo fraternæ caritatis. Ubi forte leg. fragmentum. Gall. dicerent : Il avoit laisse une bonne odeur de soy.*

* Malim, si quid mutandum est, legere *Aggreantia*. Vide mox *Aggreare*.

* **AGGRATIARE**, Parcere, condonare, Gall. Accorder lettres de grace ou de pardon, Faire grace. Hist. Comitum Lossensis, Leodii 1717. part. 3. pag. 164 : *Habetque in locis et pagis predictis jus Aggratandi per defictis quibuscumque. Hinc*

* **AGGRATATIO**, quo jus veniam aut abolitionem criminis concedendi significatur.

* **AGGRAVARI**, Esse in ultimis, extremum spiritum agere, Gall. *Etre à l'extrême*. Breviarium Hist. Pisanæ ad ann. 1156. apud Murat. tom. 6. col. 171 : *Guddelmac Rex Scilicet in magnam infirmitatem cadens, per tres menses ita Aggravatus est ut mortuus ab omnibus credretur et totum regnum perdidit. Vide Aggregare.*

AGGRAVATIO, Reputata et iterata excommunicatio. Vide *Statuta Synodalia Nicolai Episcogi Andegav. ann. 1272. cap. 4.*

* **AGGRAVATUS**, Is in quem propter contumaciam gravior exsecratio seu excommunicatio lata est. Baluz. Hist. Geneal. Arverniae, tom. 2. pag. 862. in *Statutis Synodalibus Bertrandi de Turre Episc. Tull. ann. 1359. art. 74 : Parochialium Ecclesiasticum Rectores.... habeant registra, in quibus nomina nominatim excommunicatorum et nominatim interdictorum, Aggravatorum, Reaggravatorum... scribant. Statuta Synodal. Eccles. Eduensis apud Marten. tom. 4. Anecdot. col. 516 : Excommunicatos, Aggravatos et Reaggravatos... publice denuntiantur. Mirac. Opera Diplomatica, edit. 2. tom. 1. pag. 228. ex *Charta Canoniconum S. Martini Ultraject. pro Richardo domino de Merode : Et bonorum et iurium Ecclesiasticorum nostrorum excommunicatos, Aggravatus et interdictus, invocato etiam contra eundem auxilio brachii secularis.**

* **AGGRAVATI**. Paul. Diac. lib. 3. cap. 16 : *Populi Aggravati per Longobardos hospites partiuntur. De his vide H. Leo. Hist. Ital. vol. 1. pag. 81, qui eos homines glebas adscriptos esse putat.*

* **AGGREMENTUM**, Consensus, approbatio, a Gall. *Agrement*. Charta Henrici VI. reg. Angl. ann. 1457. in Chron. Joh. Whethamstedi pag. 423 : *Et nulla exoneracio fiat illarum (assignationum) sine Agremento ipsorum, quibus erant liberatae. Vide Agreementum.*

* **AGGREARE**, Gratum habere, ex Gall. *Agreer*. Rymer. tom. 11. pag. 519 : *Nos tamen, certis de causis et considerationibus nos specialiter moventibus, Aggravimus, consensimus et permettere volumus, etc.*

* *Charta ann. 1371. in Reg. J. Chartoph. reg. ch. 14 : Quibus supra factis, et per dictum magistrum Nicolaum, nomine dicti dom. nostri regis, Aggratim, etc. Vide infra Agreare.*

* **AGGREDI**. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7686 : *Agreditur, iracunde alloquitur, circumdat. Aggressa, insidiose allocuta.*

* **AGGREDULA**. Vide *Accredula*.

* **AGGREGANTER**, Adunatim, in Vocabul. compend.

* **AGGREGARIUS**. Thwrczius in Uladislaus Rege Hungar. cap. 24 : *Poloni et Scavi, quos preda delectabat, Aggregario milite muniti, etc. Videtur legendum, ac gregario.*

* **AGGREGATIO**, Multitudo, Gall. Grand nombre. [** potius Societas, communio.] Stat. Cadubrii lib. 2. cap. 110 : De masculorum successione, filiabus et nepibus exculsum. Ad deus expectare Cadubrii et gloriare opimus locupletes habere subjectos, et Aggregationibus multierum facultates non minus muscularum, etc.

* **AGGREGATOR**. Sic cognominatus est Iacobus de Doidis, medicus Patavin. ann. 1385. a libello inscripto : Aggregator sensiorum doctorum omnium de Præservatione et curatione pestilentia, Romæ edito ann. 1499. fol. per Petr. Pintor. Valentini. Hispan. Hac ex Observat. erudit. viri D. Falconet.

* **AGGREGARE**, Aggravare, vexare, molestare, vulnerare, nostris etiam Agragier, et Agragier, vulgo Gréver, blesser, attaquer. Charta Ludovici comit. Andegav. ann. 1372. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 311 : Cuilibet sit licitum tintarariam, et lanas, blana... a regno Francie extrahere; ne occasione predicta subdit contra modum debitum valant Aggregari. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 137. Chartoph. reg. ch. 30 : Lequel Bernard fery après ledit exposant d'un grand constel en la face à grant effusion; et pour ce qu'il se senti de ce moult Agragier et esmeu de chaut sanc, refary ledit Bernard de son constel, tellement qu'environ trois heures après il en mourut. Chron. S. Dion. lib. 2. cap. 11 : Loris Theoderis su forment Agragies de maladie, etc. [** Sweton in Cæsar. cap. 1 : Morbo quartanico aggravante.]

* **AGGRESSATUS**, Incipitus, inchoatus. Epistola Ludovici Imperat. ad Arnonem Saliborgensem Archiep. in Macerii Insula Barbaræ : Sacrum et memorabile concilium divina mala nostraque studio in Aquasgram palatio nuper Aggressatum, etc. Eadem habentur apud Miraeum torn. 1. pag. 7. edit. 173.

* **AGGRESSURA**, Aggressio, assultus, Gall. Attaque. Tract. MS. de Re milit. et mach. bellicis cap. 3 : Una pars suorum equitum socios contra hostes insultum et Aggressuram cum tubis et timpanis.... Ipsi hostes non curaverint amplius de insultu et Aggressura, etc. Lit. remiss. ann. 1341. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 376 : Johannes de Revelin,.... cum armis vetitis et prohibitis, insultum et Aggressuram fecit in Iessonum. [** Legitt. apud. Appuleium et. Jurisconsultos. Vide. Forcellini Lexicon.]

* **AGGRESSUS**. Vide infra Agressus.

* **AGRI PENNUS**; Modus agri, idem qui Arapennus. Vide in hac voce. Charta ann. 1209. ex Tabul. S. Germ. Prat. : Dederunt proterea dictæ ecclesiæ sacerdoti sex Agripennus terra liberos et quittos, salva dicata ecclesia Columbensis.

* **AGGRUNDUM**, Protectus, *διάστημα*, in Gloss. Lat. Graeco MSS. At si vim vocum Graecarum species, est expiator, et expulsor. [** Gloss. Graec. Lat. : *Εξέτην*, διάστημα, Projectus, agrunda. Id. Sugrunda, Mezzianum. Est Projectura tecti, qua stolidum arcetur. Vide Forcell. in vob. Subgrunda et Grunda.]

* 1. **AGIA**, pro Haga vel Hala, Silva, vel pars silvæ, quam hala seu sepiibus munient ad feras inclinendas. Hist. Beccensis Monasteri. MS. pag. 10. et 167 : *Eidem*

queque Monasterio tradidit idem Wido Comes Agiam de Monte-malo. Vide Haga.

* **AGIA**, iterum pro Hala, Sepes, Gall. Hala. Instrum. ann. 1276. ex Chartul. minori S. Benigni Divion : Item super medietatem totius prati de Demois quæ ad partem meam devenit prout se ingerit a metis ibi positis usque ad motam super illud totum scilicet quod ibi habebat dictus Odo pater meus usque ad Agiam mansi. Et in alio venditacionis Instrumento ejusdem anni 1276 : Quare dictas decem eminas bladi percipiendas et habendas . . . . assedi nomine meo et haeredum meorum super ea que inferius continentur. Prima super totam domum meam . . . . prout illa domus et ejus pertinencias se ingerunt ab Agia, quæ est retro... prout mansis se importat usque ad Agium horti domus et bordæ. Charta Oliverii Abbatis S. Johannis Angeliensis ann. 1307. ex Chartular. ejus Monast. pag. 227 : Necnon (asserebamus nos habere) et pascua ad omnia animalia dicti Prioratus depascenda, venationemque ad omnes feras cum canibus vel alias cum retibus, cordis et instrumentis quibus expedire videbitur; et jus scindendi quascumque arbores dictæ forestæ pro Agiis ibidem ad venandum pro libito voluntatis ac Prioris nostri dicti Prioratus; nomine ejusdem Prioratus esse et fuisse in possessione pacifica omnium premissorum. Charta Joannis Morelli pro Monast. S. Joannis Angeliensis ann. 1309. ex eod. Chartulario pag. 238 : Necnon habent et habebunt venationem et poterunt venari liberè jure suo ad omnes feras cum canibus vel alias eum quibuscumque retibus, cordis et instrumentis quibus placuerit vel expedire videbitur ad venandum, ut quodlibet venationis genus exerceendi, quotienscumque et quantumcumque voluerint pro libito voluntatis; et jus scindendi quascumque arbores in dicta foresta pro Agiis faciendis, quantumcumque voluerint pro libito voluntatis, querutamen excepta et excerpta guarena, de bocheto a via cava versus bochetum. Vide Hala in Haga.

** 2. **AGIA**, giae, kranckhelyt des zorna, (iræ affectus) in Gemme Gemmarum.
** 3. **AGIA**, recurrens unda. Gloss. in cod. reg. 4778.
* **AGIA ANASTASIS**, voces Graecæ, sancta Resurrectio. Appendix ad Agnelli librum Pontif. apud Murator. tom. 2. pag. 213. col. 1. B : Vacante sancta matre nostra Ravennate Ecclesia, que Agia nominatur Anastasis, ob privationem Pilei supra nominati. Hic Pileus Archipræsul multum vexarat Ecclesiam Ravennatem.

* **AGIADES**, Militia Turcica ad munienda castra et itinera exequanda, Ital. Guastatori. Laonic. Chalcocon. lib. 7 : Sunt in castris et alii ex Asia oriundi pedites, qui Agiades nominantur, quoniam opera rex utitur ad itinera parerga; et ad castra communienda, nec non ad alia, quibus in castris opus est. Ex Lex. milit. Caroli de Aquino. [** Vide Lex. med. Graec. voce Αγιάδες.]

* **AGIAS**, Glandola, in Glossis Isidori [sic et Pith. Excerpt. nisi quod in his legatur Agia.] [** An legendum Agla. Vide Agla in Aglanderata.]

* **AGIAMA**. Brevioloq. Agiama, dicuntur quedam loca in navibus, quæ per artationem remorum venient, vel dicuntur foramina.,

per quæ hortator remos accedit. [Vide Agia.]

[** Isid. Orig. lib. 19. cap. 2 : Agiavia sunt loca in navi per quæ ad remiges hortator accedit. De qua Ennius : Multa foro ponet et Agia via longa repletar, ubi edit. rec. habent Agia.]

* **AGIATUS**, Qui sue tutelæ est, Gall. Majeur, olim Agiæ vel Agiæ. Vide supra Agiatus. Memor. D. Cam. Comput. Paris. fol. 207. v° : Dominus Ludovicus regens predictus, certis ductus causis et rationibus,.... ordinavit quod dictus dom. rex Karolus non Agiatus, pro Agiato teneretur, et quod tanquam rex Agiatus sacraretur. Arest. Parlam. ann. 1408. ex Cod. reg. 9612. U : Lite mota... inter dilectum nostrum Johannem comitem Brenæ de novo Agiatum, nec non dilectum et fidelem consiliarium nostrum episcopam Laudunensem, etc.

* **AGIBILIA**, Negotia, Gall. Affaires. S. Petrus Cælestinus dicitur Inexpertus in Agibilibus tom. 4. SS. Maii pag. 458. Vir moribus et scientia conspicuus, expertus in Agibilibus, apud Rymer. tom. 4. pag. 570. Occurrat eadem vox in Formulari Anglic. Thomas Madox pag. 336. in Actis SS. April. tom. 2. pag. 568. etc.

* **AGIBILIS**, Industrius, acer, strenuus, velox, in Goclenii Lexico Philos. Catholicon Latino-Francicum : Agibilis, Falsable. Agibilitas, Falsabilité. Agibiliter, Falsablement.

* **AGICIS**. Vide Ajacia.

* **AGILD**, ex Saxonico ægild, alias orgild, Insolutus, Inaultus, sine compensatione, talis et tam sceleratus, ut ob hujus interfectionem pretium, quod Weregildum vocant, non exigatur. Leges Alfredi cap. 6 : Si Utlaia efficiat, ut oocidetur, pro eo quod contra Dei rectum, et Regis Imperium sit et... jaceat Agild. In Legib. Kanuti Regis cap. 88 : Si quis eum inter agendum perimat, Agilde jaceat. In Legibus Henr. I. cap. 88. corrupte habetur Egilde, pro Agilde.

* **AGILITER**, Facile. Vita S. Catharinæ Senensis April. tom. 3. pag. 956 : Ceterum quid posse sit a dæmonibus, non Agiliter potest referri.

* **AGILLARIUS**, Bubulus seu bubulcorum praefectus. à Graeco ἄγιλλος, Armenum, Anglis veteribus Heyward vel Herdward. Hic domino fidem facere et jurare tenetabatur : de cujus Sacramenti formula Kennettus loquitur in Glossario ad calcem Antiquit. Ambrosden. Idem ibidem pag. 534. ad ann. 1399 : Quoddam pratum viride, quod vocatur Heywards-more, eo quod pertinet ad officium Agillarii. domini l'Etrange. Ratione hujus officii ab aliis dominis debitis servitiis immunitis erat Bubulus; hiis in Chartulario Glaston. MS. fol. 40 : Sunt ibi sextedam cotarii, quorum alii sunt Bubulci domini, alii sunt Pastores, qui si non essent, deberet quilibet unum opus singulis septimantis per annum. Praerat Agillarius variis agrorum operibus et operariis. Laudatus Kennettus ad ann. 1425. pag. 576 : Et in solutis diversis hominibus et familiis primo die mensis Julii conductis ad sarculandum diversa blada, ut patet per diarium contra Agillarium hoc anno 14. sol. 10. den. etc. Hujus vero stipendium anno tertio Henrici VI. erat 13. sol. 4. den. : Et in stipendio Roberti Clark. Agillarii hoc anno 13. sol. 4. den. apud eundem Kennettum pag.

576. [** Vide Meursii Gloss. Græcob. in voce Ἀγιλάριος.]

* **AGILLIME**, Promptissime, Gall. *Très-promtement, très-facilement.* Vita S. Cathar. Senens. tom. 3. Apr. pag. 893. col. 1 : *Tunc Dominus inquit : In potestate mea sunt omnia, sicut permisi hoc scandalum evenire, sic possum Agillime illud extingue.*

* **AGILLIMUS**, superlat. Agilis, Gall. *Alerte, dispos.* Mirac. S. Adalberti tom. 5. Jun. pag. 105. col. 2 : *Garbrandus autem, cum esset Agillimus omnium de Castriken, ad omne opus bellicum strenuus, pede, manu ad agendum, ad discurrendum facilis, etc.*

AGILOLFINGI, dieti qui erant de genere Ducus Bavariæ, in Lege Bajuvar. tit. 2. cap. 20. ex quibus, Regum nostrorum in dulto, esse debebant Duces omnes Bavariæ, ab ipsismet Regibus electi, et constituti, § 3. Chronicum Fredegarii cap. 52 : *Quidam ex proceribus (Austriæ) de gente nobili Agiolfinga, nomine Chrodoaldus. Ditmarus lib. 5. pag. 55. ait Bavarios ab initio Ducem eligendi liberam habuisse potestatem. Ab Agiolfingis istis Welphones prodiisse existimat Rhenanus lib. 2. Rer. German. pag. 88.*

1. **AGINA**. Tabularium S. Cyrici Nivern. ann. 8. Roberti Reg. Ch. 60 : *Ermendricus et uxor sua Oolgardis, et Aalgardus et dilectæ illius Agine, communiter vendimus, etc. Infra : S. Stephani et uxor sua Guthur-gis, et Ermendrico et conjugé ejus Oolgarde, et Aalgardi et Amabile ejus Agine, qui hanc venditionis cartam fieri et firmari rogarerunt.*

(*) *Agina* non alia videtur quam uxor, a Græco γύνη, Mulier forte sic dicta.

* Nisi a Saxon. *Agen*, Proprius, deducas; quia nihil magis proprium quam uxor putatur. Vide *Aghenike*.

¶ 2. **AGINA**, Trutinæ scapus, quod ea mensura ponderis agatur. At Festo est fo-ramen, in quo inseritur scapus trutinæ et in quo vertitur. Hinc *Aginare*.

* Glossar. vet. ex Cod. reg. 511 : *Agina, æ, ab ago, foramen libra : vel Agina, idem quod festinancia; et inde Agino, nas, festi-nare; et inde Aginator, mercator de facili ven-dens.* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692 : *Agina, le treu de la balance, vel hautesce. Aginare, hâter. Aginator, hoc est, qui ve-trot.* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Cochar, Prov. Citare, festinare, Agi-nare.*

* **AGINANTES**, Explicantes, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641. Vide *Agginare*.

¶ **AGINARE**, Negotiari scil. tractando *Aginam*. Item Isidoro, Explicare. Glossa MSS. S. Andreas Avenion. *Agnare, Festi-nare.* At in Glossis Lat. Græc. MSS. *Aginare* idem est ac *Ducere*, militare; exercitui præesse : *Aginat, στρατεύει*. Vide *Agginare*. [** Glossa Græc. Lat. *integra* habet : *Agi-nat, διαπράσσεται, στρέφεται, μηχανάται, στρα-tétau*; ubi Vulcanius monet στρέψων hic si-gnificare Consuere fraudes.]

* **AGINATORES**, quos ab *Agina* dictos ait Festus, Laurentio in *Amalthea* sunt, *Aurige, qui ludis circensis se exercebant* [** hi sunt *Agitatores*], *et qui parvo lucro moventur.* [** *Qui rem suam agiliter agit.* Gemm. Gemm.]

AGINNENSES, Hæretici, qui vulgo Waldenses, apud Robertum de Monte in Chr. ann. 1178. ab Aginno Occitanæ urbe

AGIOPELAGUS, *Mare Cycladum, Ethico, corrupte pro Ἀγιοπελαγος, ex quo Archipelagus postmodum formatum. Mappa mundi tom. 2. Gestorum Dei per Francos pag. 287 : Et illud mare in aliqua sui parte vocatur Agios pelagos, quod apud nos sonat sanctum mare. Sanuto Epist. 20. Lazopelagius dicitur; Ygiopelagus, apud Anonymum Barensem ann. 1055. Porro Domini Eubœenses, seu Nigrioni, Duces se se inscripsisse Agiopelagi, observatum olim a nobis in Hist. Gallo-Bisantina lib. 8. n° 31. Αγιαπελαγη τῶν ἄγρην; mentio est in Menœis 12. Martii in S. Theophane.*

¶ **AGIOSYMANDRUM**, Græcis recentioribus aliisque Christianis sub Turcica tyrannide degentibus, dicitur instrumentum ligneum, quod campana loco in convocandis cœtibus adhibere coguntur; cum campanarum usus ne forte sono earum, ad rebellionem homines concitentur, a Turcis prohibitus sit. Ab ἀγιος, Sanctus et σημαντικος, Significo. Sic Hofmannus in Lexico.

¶ **AGIPES**, AGIPEDIUS. Vide *Acuedicium*.

* **AGIRELARIUM**. Stat. Ord. Cartus. ann. 1291. in Append. ad tom. 6. Annal. Bened. pag. 691. col. 2 : *Agricultura non exerceatur in Agirelariis. Forte pro Agilla-rium, Prædium, in quo armenta boum aliorum ve animalium nutruntur. Vide Agi-larii.*

¶ **AGIRRISIS**, Videtur esse vel pars mes-sis vel census annuus ab eo solvendus qui ex agro non suo fructus percipit. Notitia de terra Flaiaco ex Chartul. Abbatie S. Joannis Angeriensis pag. 28 : *Quod si partem suam Vindocinenses Monachi proptius laboribus et propriis bobus excolare nolent, Monachi S. Joannis eam excolerent et Agirrisim Vindo-cenisibus redderent.*

* Aut mendum esse in Chartulario, aut perperam lectum fuisse suspicor : hinc emendandum puto substituendumque Agrarum; adeo ut sensus sit, tantum ex ea parte ab ipsis exulta reddent, quantum pro Agrario persolvi solet.

AGISCUS. Charta Rudesindi Episcopi Dumiensis ærae 830. apud Yezep in Chron. Ord. S. Benedicti tom. 5. pag. 424. ubi de ministeriis sacris : *Calices argenteos, ... si-gnos cum Agiscos duos, et tertium mini-strandissimum campanas duas, cingulos auro gemmatos duos etc.* Ubi Agiscus videtur ponni pro ansa.

AGISTARE, ADGISTARE, AGISTATOR, AGISTAMENTUM, voces Scriptoribus Anglicis sat frequentes, a Gallico *Giste*. Est autem Agi-stare, animalia seu pecora in silvam immittere, quo ibi jaceant, et pascant, certa anni tempestate, in designatis ab Agistatoribus locis, Galli *Gister* dicunt. Ita

AGISTARE *boscum, silvam, campum*, est certum pecoris numerum, compascendi jus habentibus, assignare in bosco, silva, aut campo. Capitula Placitorum Coronæ Regis apud Hoved. in Ric. I. pag. 784 : *Item præcipit... quod 4. ponantur Milites ad Agistando boscos suos, et ad recipiendum pannagium suum. Mox : Item præcipit, quod nullus Agistet boscos suos infra metas forestæ sue antequam bosci eorum Agistentur.* Charta Forestæ Joannis Regis Angl. apud Parisium : *Unusquisque liber homo Agistet boscum suum*

in foresta pro voluntate sua et habeant pan-nagium suum. Vide Fletam lib. 2. cap. 41. § 31.

AGISTARE animalia, in boscum aut fore-stam immittere, in Fleta lib. 2. cap. 41. § 15. Inquisitiones de forisfacturis forestis in Additam. ad Matth. Paris. cap. 12 : *Inquiratur etiam de equis, equitatis, et aliis avariis Agistatis infra forestam Regis, per qua pa-tua forestar nimis oneratur. Ibidem : Inquiratur qui forestarii caperint finem pro diversis animalibus Agistandis. Agistare porcos, in Monastico Angl. tom. 2. pag. 230.*

AGISTARE, Pensionem imponere, tributo onerare : metaphora ducta a boscis, aut for-estis, quæ pascuis sunt obnoxiae. In Actis Forens. Edw. I. Regis Angl. apud Seldenum in Mari clauso lib. 2. pag. 191. occurrit men-tio terrarum, ad custodiam maris *Agistatu-rum*, i. ut interpretatur idem Seldenus, pensione seu tributo onustarum. Et apud Spelmanum in Ordinat. Marisci de Runney, di-cuntur *terræ Agistatae*, quarum possessores ripas seu aggeres vicinos contra impetus aquarum munire tenentur. Neque alio sensu Historia Fundationis Prioratus de Wigmore in Agro Hereford. Gallice scripta, tom. 2. Mon. Angl. pag. 215 : *Et pur plus tost haster cel ranzon, si pria il qu'il vousist granter pur mettre un Agistemt d'argent sur sa gent.* i. ut promptius liberationem ejus procuraret, petiti licentiam sibi dari pecuniam a vassallis suis corrogandi.

AGISTATOR, qui pascui silvaticis præest, et ne ultra metas præscriptas animalia eva-gentur, aut ultra diem præstitutum pascant, invigilat. Charta Joannis Regis Angl. de Foresta, ann. 1215 : *Agistatores nostri de-bent accipere panagium suum. Monasticum Angl. tom. 1. pag. 939 : Extra omnem po-testatem forestariorum, viridariorum, regardatorum, Agistatorum, et omnium aliorum baillivorum forestarum nostrarum. Vide Fletam lib. 2. cap. 41. § 3. et Manodium in Legibus Forestarum cap. 11. fol. 80.*

AGISTAMENTUM, jus pascendi animalia in boscis, aut forestis. Hoved. loco citato : *Est sciendum, quod incipit Agistamentum dom. Regis 15. die ante Festum S. Michaëlis, et durat 15. diebus post festum S. Michaëlis.*

AGISTAMENTUM, Alia notione videtur esse tributum propter jus pascendorum animalium in silvis exactum. Madox Formulare Anglic. Charta DCXCVII : *Salva in tota vita mea communia pasturæ ad decem jumenta cum eorum sequela trium annorum, pascencia in eadem foresta toto tempore anni sine Agistamento vel impedimento, exceptis pratis et clausis factis vel faciendis ; et salva mihi communia pasturæ ad triginta aeria mea propria de Melborbis et Peraston, pa-scencia in eadem foresta per totum annum sine Agistamento.* Hæc vox eodem sensu pluries repetitur ibidem.

** **AGITANTER**, festinanter. Gemm. Gemm.

AGITARIUM, Cunabulum, quod ad in-fantes ad somnum provocando agitetur et moveatur. Vita S. Pardulfi cap. 18 : *In Agi-tario, quod vulgo Berciolum vocant, pannis constrictum imposuit.*

AGITATIO, Ceremoniæ, nempe in sa-crificiis quibusdam oblatio fiebat *Agitatione* versus Orientem, Occidentem, Meridiem et

Septentrionem ad ostendendum in quatuor mundi partibus debere sacrificia ad laudem Nominis Divini offerri. Hofmannus in Lexico universalis.

AGITATORES, Aurigæ, qui agitandi manus exercent in leg. 3. Cod. de Scenicis, qui equos curules in Circu agunt et agitant. Gloss. Gr. Lat. Αἴρειν, ἀπτωτός, Agitator. Gloss. Lat. Gr. Αὔριγα, Agitator, ἀποχεῖ, θάρη, ita emendo, pro agitur. Lamprid. in Commodo: Volut etiam in Circu quadrigas Agitare. In Cursibus publicis animalia publica fuste Agitari vetantur in leg. 1. C. de Cursu publico. Recensentur autem agitatores, ut et pantomimi et histriones, inter viles personas ac inhonestas, in leg. 4. C. de Spectaculis. [Atque apud Romanos ex eo erant numero servorum, e quibus dominus non voluptatem solum, sed et lucrum facere, operas illorum locando, consueverat.] Proinde i sunt, de quibus haec habet Concilium Arelatense I. sub Silvestro PP. can. 4: De Agitatoribus, qui fideles sunt, placuit eos, quandiu Agitant, a communione separari. Eadem statuantur in Concil. Arelat. II. ann. 452. can. 20. ubi Agitatores, sive Theatrici, dicuntur. Capit. 3. Caroli M. incerti ann. cap. 1. et lib. 7. cap. 105. novæ Edit. 142: Nec ad pugnam properarent, nec arma ferrent, nec homines... necarent, nec Agitatores sanguinum fierent, etc. Agitatores autem ideo proscribuntur, quod plerique ex iis magis artibus uti crederentur, ut adversariorum suorum equos in certamine frangerent et impeditirent, siue palmarum consequerentur: quod ex leg. 9. Cod. de Malefic. colligitur, præterea ex S. Hieronymo in Vita S. Hilariensis, Ammiano lib. 26. et ex Senatore lib. 3. Epist. 51. [Agitatorum quoque meminit Paulus Jurisconsultus lib. 43. FF. de Actione. emt.]

* **AGITUS**, a, um, Chiamato, in Glossar. Lat. Ital. MS. Vocatus, nominatus. [* leg. Accitus.]

AGIUS, Arus, ἄρος, Sanctus. Charta Edmundi Reg. Angl. in Monast. Angl. pag. 15. 17: Ego ... triumphalem trophyum Agitæ Crucis impressi. Et pag. 122: Agio et alto Domino Zabaoth regnante. Addi Ingulphum pag. 882. S. Bonifacius Episcopus Moguntinus. Epist. 1. Agius frustatus, etc. Agius Pontifex, in Vita S. Audomari cap. 1. 3. Utitur etiam Fridegodus in S. Wilfrido cap. 6. Ex his emendanda formula 15. ex Baluzianis: Agino Salomon pro sapientia bene scriptis hinc sentiant, etc. Legendum enim agio, vel agios, aut agius. [Vide Miræ Opera Diplomat. edit. 2. pag. 1141.]

Arus, pro Agius, Papias: Aius, Sanctus. Breviloq. Aios Latine, i. Agios Greece. Stephanus Episcopus Leod. in Vita S. Lamberti cap. 2: Eodem tempore Ayus Pontifex Theodardus, etc. Ubi loci fallitur Chapeauvillus, qui nomen proprium esse putat. Et cap. seq. sanctus dicitur Theodardus. Vide Triumphum S. Remacli lib. 2. cap. 36. Glaber lib. 4. cap. 6: Exclamavit, ut Christianis mos est, ... Aios, Kyrie eleison. [Expositio brevis antiquæ Liturgiae Gallic. inter Anecd. Marten. tom. 5. col. 91: Aius vero ante Prophetia pro hoc cantatur in Greca lingua, quia predicationis Novi Testam. in mundo per Greca lingua processit... Incipiente Presule Ecclesiæ Aius psalat dicens Latino cum

Greco, ut ostendat junctum Testamentum Vetus et Novum. Et col. 93. De Aius ante Evangelium habetur: Tunc in adventu S. Evangelii claro modulamine denuo psalat Aius in specie Angelorum ante faciem Christi ad portas inferi clamantium: Tollite portas principes vestras, etc.]

* **AGLA**, Baculus vel Sceptrum officii et dignitatis Tribuni militaris apud Turcas, ut docet Leunclavius, teste Spelmano in voce Drungus, vel Druncus. Hinc

* **AGLARI**, vel AGLARIS, pro Tribunis militum dicuntur apud eosdem.

* **AGLANDERATA** QUERCUS, Glandibus onusta. Transactio ann. 1501. ex schedis Pr. de Mazaugues: Quod.... neque pastores aliqui, neque gardiani extranei pastores, in eadem terra et territorio pastorgantes, ... possint.... alias queriores, nec cuves Aglanderatas acanare. Aylan, Glandium pastus, Glandée, in Charta ann. 1386. ex Reg. 131. Chartoph. reg. ch. 121: Ainsi usageoient ès pastures et à l'Aylan pour leur pourraisons, et pour leurs autres bestes grosses et menues.

* **AGLATA**, pro Oglata; quod forte idem est atque Olcu, Terræ portio arabilis et seibus clausa. Charta anni xiv. Regni Caroli Regis Franc. et Longobard. Patricii Romani Indict. ix. in magno Chartulario S. Victoris Massil. fol. 24. v: Villas cum casis adstantibus vel disruptis, una cum stillicidiis et lumaribus earum, curtis, Aglatis, exiis, vineis, campis, pratis, etc. Vide Oglata.

* **AGLODIARE**, Cumulare, accervare. Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120: Aglodiare, Ammonceleir.

* **AGLOMA**, Victima, hostia. Glossarium Latino-Græcum MS. Agloma, ἄρπιον. Puto legendum Agonia, quod vide num. 2.

* **AGLOSSA**, est nomen herbare, schaffzung oder wegbreit. Gemm. Gemm.

* **AGLUTINARE**, Angloutir, in Glossar. Lat. Gall. ex cod. reg. 4120. Absorbere, deglutire. Agleter vero, pro Adherere, Gall. S'attacher, s'accrocher, in Vit. SS. MSS. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 45. v°. col. 2: Com uns viluins vausist arer le jour du Dimanche, tantots li manges de la destral, à laquelle il voloit monder le succ, as doiz contrair de la destre main s'Agleter.

AGMANILE. Vide Aquimanile.

AGMEN. Charta Hispanica æræ IIII, apud Antonium de Yeper in Chronicis Ordinis S. Benedicti tom. 3: Pro Ecclesia parochitana, vocabulo S. Mametis, territorio Melagre, super Agmen vocitato Cea, quæ fuerat diruta ab Ismaelitico hoste, etc. ubi scrib. Annem, vel flumen.

* **AGMENTARE**, Augere, Gall. Augmenter. Occurrit saepius in veteribus Instrumentis. Litteræ Sugerii ann. 1130. apud Felician. Hist. San-Dionys. pag. xcvi: Cotidianum sex solidorum generale iv. solidis, ut decem siant, refectionem eorum Agmentamus.

AGMINALES Equi, in leg. 18. D. de Muneribus et onerib.: Patrimoniorum munera duplia sunt: nam quædam ex his muneribus, possessionibns, sive patrimonii indicuntur, veluti Agminales Equi, vel nulæ, et angariae atque veredæ. In Leg. 4. et 6. Cod. Theod. de Cursu publico, Agminales seu paraveredi dicuntur, ita ut agminales itidem sint qui paraveredi. Agminales autem vocatos probabile est, quod gregatim, ἄγλαδον, agmina-

tim, prope civitates nutrimentur et haberent ad cursus publicos. [** Hæc est Gothofredi sententia, alii Agminalis dictum esse putant, quasi Ad agmen pertinens, ad exercitum spectans.]

* **AGMINARI**, Agminatum decertare, pugnare, Gall. Se battre en troupes. Chron. Domini. de Gravina apud Muratori. tom. 12. Script. Ital. col. 700: Plurimi eorum brigantium nequeentes per portam intrare in auxilium clamantium sutorum, murum civitatis ibidem prope portam cum cultellis et securibus defabricari caepérunt, et Agminatibus socii succurrerunt largo modo.

* **AGMYNDALA**, pro Amygdala, Gall. Amande, in Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 98.

* **AGNA**, Mensure genus in agrorum dimensione. Colum. lib. 5. cap. 6: Actus quadratus, undique finitur pedibus cxx. hæc duplicatum facit jugerum et ab eo quod erat junctum jugeri nomen usurpavit. Sed hunc actum rustici Bæticae provincie Agnam vocant. [** Vide Forcell. in voce Acna vel Acna.]

* **AGNACIA**, Minuta decima, quæ ex lanis agnorum, vervecumve percipitur. Charta ann. 1228. in Chartul. Buxer. parte 8: Ego Willelmus dominus Marrignei.... concessi in parum et perpetuam elemosinam Deo et beatae Mariæ de Buxeria.... parvam decimam, quam solebam habere apud Chanobum, quæ nuncnpatur Agnacia. Jura eccl. parroch. de Thoisiaco Eduens. dicec. scripta ann. 1383. ex Cod. reg. 5529. B: Agnaciæ seu decimam lanarum omnium mutonum, castrorum et aliorum animalium lanigerorum in tota parochia yvernatorum percipit curatus. Voce vero Agnence, in Ordinat. pro hospitio comit. Carol. inter Probat. tom. 3. Hist. Burg. p. 355. col. 2. certa lana quantitas significari videtur: Item Jehanne la Germinée aura une Agnence. Vide infra Aignelinus et Annacia.

* **AGNACIO**, Eadem, ut videtur, notione. Charta ann. 1239. in Chartul. Latinicæ. fol. 117: Cum ecclesia S. Petri Latiniacensis haberet medietatem locationum domorum ecclesiæ de Fontanis, sitarum in villa Latiniaci, et duos modios vini pro vino comitis, et viginti sex denarios, tam pro Agnacionibus quam pro surcis, (quas scilicet illi in foresta capere poterant.)

* **AGNAFUS**, Fullonem non expertus, ex Graeco ἄγναφος, ἄγναπτος. Vetus Charta Cornutiana a Suaresio edita: Necnon et in palliis pallium holosericum Agnafum auro-clavum.

* **AGNATIO**, Agnatio, Liberi. Lex Wisigoth. lib. 10. tit. 1. § 17. cuius titulus est: De mancipiorum Agnitionibus dividendis: Huc rationabiliter naturæ lege compellimur. Agnitionem ancillæ, quæ servo alieno juncta peperit, inter utrosque dominos æqualiter dividendam. At lib. 3. tit. 2. § 4. habetur Agnatio, id est, nati, liberi: Agnatio autem servi domino computetur. Ita etiam in Edicto Theoderici Regis § 65: Quoties se ancillæ ingenuus, aut originarius, aut servus forte miscuerit, necesse est ut omnis matrem sequatur Agnatio, id est, filii omnes ad dominum ancillæ pertineant. Adde leg. un. Cod. Th. de Inquilinis et colonis, et cap. ult. Capitularis ann. 829. Testamentum. S. Areddii: Nec non et mancipiola hæc et Agnitio eo-

rum inferius comprehensa, etc. Ita ibi non semel, apud Mabillonum in Analectis tom. 2. [** *Appul.* de herbis cap. 59 de plantis dixit. Vide Forcell. h. v.]

AGNATIONIS CHARTA, qua dominus servi, cui se ingenua junxit, illis indulget, ut qui ex eis nascentur, liberi permaneant. Hujus formula habetur apud Marculfum. lib. 2. cap. 29. Vide Senatorum lib. 7. Epist. 40.

* **2. AGNATIO**. Stat. civit. Astæ in Continuat. pag. 3. r° : *Crudelius etiam saeviunt (haeretici) in seipso, dum post animarum dispendium, corpora denique severæ mortis illecebri, quam per Agnationem veram et vera fidei possent evadere, etc.* Ubi *Agnitionem legendum arbitror.*

* **AGNEETEN**, Vox Belgica significans manera dare die festo S. Agnetis. De Translatione S. Pontiani Spoleto Ultrajectum tom. 1. Januarii pag. 935. F. : *Viget etiam ultrajecti, etsi publice abdicatis Ecclesiæ Catholice sacris, consuetudo hoc die xenia largiendi; quibus octavo post die, festo S. Agnetis, mutua repraestantur: hocque Poncien et Agneeten vocant, quasi dicidas ad sancti Pontiani sanctæ Agnetis honorem munera impertiri.*

* **AGNEIOTES**, Qui se castificant, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613. a Gr. ἄγνια, castitas, castimonium, ut habent Glossæ Gr. Lat. Vide *Agnenotes*, *Agenerotes* et *Agenevores*.

* **AGNELLARE**, Agnum procreare, Gall. *Agneler*. Chartularium Parthenonum SS. Trin. Cadom. fol. 49 : *Si bidentes Agnellant easdem bidentes cum agnis suis observabit.*

AGNELLARII, Quibus agnorum nutriendorum cura incumbit. *Agnellaria*, locus, ubi agni educantur. Statuta antiqua Ord. Carthusiensis 2. part. cap. 19. §. 8 : *Et affertur precise omnis spes dispensandi super possessionibus vel redditibus extra terminos habendis: nisi tam urgens et inevitabilis necessitas, quod in majus detrimentum inde accideret. Quod si statutum tam solenniter firmatum rumperetur, et nisi forte in Agnellariis et cellaris, ubi magna necessitas appareret, etc.* Infra § 11 : *In terris Agnellariorum nemo presumat facere aliquam culturam sine licentia Capituli Generalis, excepto quod hortus tibi poterit haberi.*

AGNELLINI Panni, Ex Gall. *Peaux d'agneaux*. Statuta Cluniac. Petri Venerab. cap. 16 : *Nullus fratrū nostrorum Pannis... qui appellantur Agnellini; exceptis Theutonicis, et iis adjacentibus Monachis... vestiatur.* Charta ann. 1288. apud Perardum in Burgundicis pag. 562 : *Pro qualibet sacco lanarum et Aignelinorum.*

* **AGNENOTES**, Qui se castificant. Gloss. Bitur. a Græco, ἄγνις, *Castus*. Vide *Agneiotes*.

* **AGNERE**, Tædio affici. *Agnet, accidatur*, in Glossar. Cod. Reg. 7613; [** in cod. reg. 4778 : *Agnit, suffocat.*]

* **AGNETUM**, pro *Agnetum*. Vide supra in hac voce.

AGNILE, ut Ovile, agnorum stabulum. Gloss. Gr. Lat. MS. ἀγνῶν ὁ τόπος, *Agnile*.

* **AGNIMA**, Vas mensarium. Vide *Servitium mensæ*.

AGNINA, Caro agni, ἄρνιτον κρίτα, in Gloss. Gr. Lat. Anna Comnenæ lib. 8. Alexiad. pag. 230 : Ἀλλ' οὐδὲν ἀντεῖλλοντες λόγου η ἀρνίτα

κρίτας. Id est. Hac voce usi sunt melioris latinitatis Auctores. Horat. Epist. lib. 1. 15.

Patina cenabat omasi vilis et Agnina.

Apud Plautum, indigne fert parasitus Agninanum vepdi pro *Arietina*. A veteribus tanquam vilissimæ et insuaves carnes Agninae reputabantur. Vide Martinum in Lex. Philol.]

AGNITIO. Vide *Agnatio*.

AGNITUDO, *Agnitio*. Vita S. Fidoli : *Cujus rei Agnitidine mæstus, etc.*

* **AGNOITA**, Haeretici ab ignorantia sic dicti, quod novissimam horam Christo, etiam quoad Deitatem, ignotam esse arbitrarentur. Baronium consule ad ann. C. 535. et 563. Alii suere Theophroni Cappadocii qui se Eunomio junxerat sectatores. Dei omniscientiam in dubium vocarunt circa annum. 370.

AGNOMENTUM, pro *Agnomen*, dixit Apuleius in Apologia [pag. 497. edit 1688] : *Agnomenta et duo indita, Charon ut jam dixi ob oris et animi drittatem.*

* **AGNOMINIA**, *Infamia*, quæ portæ alicuius imponitur. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

* **AGNULUS**, diminut. ab *Agnus*, Monetae species. Necrolog. MS. Heder. 11. Non. Oct. : *Obit Elisabeth Deo sacra, que dedit ecclesia nostra unum Agnulum aureum.* Vide Multo.

AGNUS, pro *Castus*, ex Græc. ἄγνως. Occurrit non semel in Actis Martyrii SS. Didymi et Theodoræ num. 6. 8.

AGNUS, Monetae aureæ species. Vide Multo.

AGNUS DEI. Alcuinus : *Sergius PP. constituit ut tempore confractiois Dominicæ corporis, Agnus Dei a Clero et populo decantetur.* Eadem habent Amalarius lib. 3. cap. 33. Berno Augiensis Abbas, Micrologus cap. 18. Walafrid. Strabo lib. de Reb. Eccles. cap. 22. Chronic. Reichesp. ann. 684. Florent. Wigorn. pag. 568. etc. *Tertius Agnus Dei*, apud Petrum de Vineis lib. 1 Epist. 1. in quo additur : *Dona nobis pacem.*

ANUS DEI. Mos erat, verbis utor Sirmondi ad Ennodium, ut ex cereo Paschali, qui Sabbato Sancto conceptis precibus sacratus fuerat, particulae decerpserunt, ac populo die Dominicæ post Albas post sacram Communionem distribuerunt, unde suffitum in ædibus suis facerent, vel agros vineasque munirent adversus dæmonum prestigias, aut contra fulgura, ac tonitrua. Qui quidem mos olim extra Urbem duntaxat. Romæ enim cerei Paschalis vice ceram oleo perfusam benedicebat Archidiaconus, inde particulas in Agnorum effigiem (ut in Synodo Trullana can. 81.) expressas asservabat, populo similiter, die qua dictum est, dividendas. Quæ rea nimurum originem dedit cereis Agni celestis imaginibus, quæ Pontificibus ipsis augustiore postea ritu consecrari coepérunt. Id passim docent Ordo Romanus in Ordine de Sabbatho Sancto, Alcuinus lib. de Offic. divin. cap. 19. Durandus lib. 6. Ration. cap. 79. Amalarias, etc. Adde præterea Ceremoniale Roman. lib. 1. sect. 7. lib. 2. sect. Baronium ann. 58. n. 76. et Joan. Molanum orat. 1. in qua de istiusmodi *Agnus Dei* fuse disserit. Laudaturet etiam Alfonsi Cicarelli de Menavia *Tractatus de origine, benedictione, consecratione, et virtute*

tibus Agnorum Dei, in Biblioth. MSS. Labbe pag. 228. Chron. Dolense editum a Labbe anno. 1306 : *Clemens PP. V... Agnus Dei magnam copiam consecravit. Vitæ Albani : Sic non obstat fulguri impressio Papalis corea, in qua Agnus Dei figuratur, etc. Particulas cere pro benedictione sumere, habet Gregorius Turon. de Vit. Patr. cap. 8. Neque porro hic omittendi versus, quo Urbanus V. Pap. misit ad Joannem Paleologum Imp. cum Agno Dei, per Mag. Mimera descriptos in Cod. MS. Bibl. Reg. Andr. Danduli Chronicone continentur :*

Balsamus ac mundæ cera, cum chrismata unda, Consecrat Agnus, quem de tibi manere magno. Tove velut natum, per mystica sanctificatum, Fulgor desursum depellit et omne malum, Prægnans servatur, sine vi patitur liberatur : Portatus mundæ, servat de fluctibus undæ, Peccatum frangit ut Christi sanguis et angit. Dona profert dignis, virtutem destruit ignis, Morte repentina salvat, Satanasque ruinas, Si quis adorat eum, retinebit ab hoste triumphum! Agne Dei misericordie mei!

* **Hispanorum** adversus *Agnus Dei* reverentiam probat Concilium Limanum ann. 1582. tom. 4. Collect. Concil. Hisp. pag. 253 : *Devotio tamen merito laudabilis adversus Agnos Dei a summo Pontifice benedictos secum gestandos omnibus modis probatur, dummodo puri ac non fucati coloris sint.*

* **Agnus Dei**. etc. In Imagine B. M. Virginis scriptum apparet, uti narrant Rigord. in Vita Philippi Aug. Guillelmus de Nangis, Robertus Abbas Montis S. Michaelis in suis ad Sigeberti Chronicone additionibus, Sodalitio Dei, *la Confrarie de Dieu*, occasionem dedit, et grassantibus in Francico regno, in Occitania presertim et Aquitania, civilibus bellis atque intestine predationibus finem impositu anno circiter 1182. Rem creditu difficilem, ad apparitionem quod attinet, sic narrat Robertus Abbas mox laudans : *Anno superiori (1182.) apparuit Domina nostra, Mater misericordia, sancta Maria, cuidam fabro lignario, opus facienti in quadam sylva (hunc erat nomen Durandus) et obtulit illi sigillum iconis suæ, et filii sui Salvatoris nostri, cuius sic conscriptione erat : Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, dona nobis pacem.* Et iussit ut ferret illud apud Episcopum Lodensem, ut predicaret in provincia sua, et aliis circumqueaque, ut omnes qui vellent pacem sanctæ Ecclesiæ et Filii suis, facerent hujusmodi sigilla, et portarent in signum pacis, et facerent parva alba capitula, ad ostentationem pacis et innocentia, et datu Sacramento pacem tenerent et inimicos pacis destruerent. Quod et factum est. Nam multi Episcopi et consules, et viri consulares, et mediocres, et pauperes, hanc sectam tenentes pacem tenent et inimicos pacis persequuntur. Hec ille, cuius opus ad Achero editum habet ac calcem operum Guiberti Abbatis de Novigento.

AGNUS PASCHALIS, qui juxta Romanam auctoritatem, in Pascha benedicitur, non ad altare, sed ad communem mensam, ut est in Micrologo cap. 54. Benedictionis formula extat in Ordine Romano.

* **Photius CP. Pseudo-Patriarcha cri-**
misi vertebat Latinis, quod agnum simul cum Christi corpore et sanguine super altare ponenter, et more Iudeorum of-
ferrent. Hanc criminacionem in suis respon-

sionibus uti falsam rejiciunt *Aeneas Parisiensis Episcopus et Ratramnus Monachus Corbeiensis.* Sed Walafridus Strabus, qui ante turbas a Photio excitatas decesserat, fateur morem offerendi et consecrandi agni de Judaicarum superstitionum seminario natum, quorundam simplicium errore ad ea usque tempora perseverasse, et in libro de Vita S. Udalrichi Augustani Episc. cap. 4. auctore Anonymo, eundem usum saeculo X. apud Augustenses in Paschate obtinuisse legitur; qui mos hodie usque in nonnullis locis viget. Si hanc benedictionem improbabam Graeci, rem quidem veram, sed gratia impugnabant: at si huc spectat eorum obiectio, quod super altare Agnus offerretur, mera calumnia est. Non ergo Agnos Ecclesia Latina super altare collocabat, aut simul cum Christi corpore offerebat, sed seorsum: tametsi hunc etiam ritum Walafridus Strabus reprehendit, ratus fortasse non decere, ut simul cum vera Christi corporis et sanguinis hostia, agnus umbraticus benedicteretur. Haec fere ad verbum ex Mabillonii Praefat. ad 2. partem saeculi IV. SS. Benedict. num. 162.

T AGORUM PASCHALIUM, a subditis domino dari solitorum meminit Charta ann. 1331. in Hist. Dalph. tom. 2 pag. 191.

Aenus FUNDENS AQUAM. Anastasius Bibl. in S. Silvestro: *In labium sancti Baptisterii Agnum ex auro purissimo Fundentem Aquam ... in lava Agni B. Joannem Batistam, etc.* Vulgo autem agnum sancto Prodromo appendi solitum palam est, ex his verbis: *Ecce Agnus Dei, etc.*

Aenus AURUS, inter ornamenta Ecclesiastiarum rencensetur apud eundem Anastasiū in Vitis PP. pag. 28. 32.

AGORUM CONSUSTUDO, Praestatio ex agnis. Charta Ludovicī VII. ann. 1145. pro Bituricensib.: *Consuetudo Agnorum, quam Prepositus et Servientes nostri capere debent, capiatur a Ramis-Palmarum usque ad quindenam Pasche, etc.*

* **AGO**, mendose pro Ligo, Gall. *Houe*, in Terreario MS. dom. du Chafaut ann. 1502: *Quatuor homines vineae ad hugonem vel Agonem.*

* **AGOGARE**, Nutrire, nisi leg. sit *Aggregare*. Charta pro monast. S. Stephani de Fontaneto in Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 371: *Et si aliquo tempore vacalias, aut cibas, seu porcarias ibidem Agogare faceret, donavit decimas omnium profectuum illarum.* Vide mox *Agonus*.

* **AGOLATUS**, Piscis genus. Stat. Placent. lib. 6. fol. 79. v°: *Item omnes cavedos, barbiolas et Agolatos de duabus libris, et ab inde supra, pro qualibet libra, vj. den. et med.* Vide mox *Agonus*.

AGOLIZARE, Applaudere. Vide *Agauizzare*.

* **AGOLUS**, *Baculus pastoris*, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 521. Aliud Lat. Gall. ex Cod. 7692: *Agolus, croce à pastour. Agolum, apud Festum. Agulus, in Glossar. Prov. Lat. ex Cod. 7657.*

AGOMANUS. Glossa Isidori: *Particus, Negotiator, qui per partes vendit, qui Institor et Agomanus dicitur quod in diversa manus agat.*

* **AGON**, Desiderium, quo quis molestatur. Charta ann. 842. in Append. ad Mar-

cam Hispan. col. 777: *Sed cum diu, ob absentiam presentiae vestrae, sub jussione senioris mei in predicta cum Agone illius jam gaudens residerem urbe, etc.*

T AGON MORTIS, Corporis et animi extrema collectatio, Gall. *Agonie*, a Graeco ἄγων, Certamen. Occurrit in Reliquis MSS. Ludewigi tom. 6. pag. 67. Vide *Agonizare* 3.

T AGONES, Victimæ. Gloss. Isid. Vide *Agonia* 2.

1. **AGONIA**, *Alacritas, vel vigor, in Glossis Arabicо-Lat. ex Graec. ἄγωνια. Joan. de Janua: Agonia, Vigor, fiducia. Alias ἄγωνια, est sollicitudo, in Gloss. Gr. Lat.*

2. **AGONIA**, *Hostia.* Gloss. Isid. et Excerpta Pithecaea. Festus habet: *Agonias, Hostias putabant ab agendo dictas.* Vide Thesaurum Fabri.

T AGONISMUS, Ultimæ morientis angustiæ, Gall. *Agonic.* Nisi mavis esse locum certaminis; utrumque enim sensum patitur exemplum seq. Vita posterior B. Lidwina Virg. part. 3. tom. 2. April. pag. 359. B: *Vix verbum formure vales, et sola in Agonismo decertare contendis?*

¶ 1. **AGONISTA**, Bellatrix. Vita S. Reineldis tom. 4. Julii pag. 177. C: *Fortissima Christi Agonista, nec minis mortis impelli, nec blandimentis amicorum a loco in quo finire disposerat, aevilli potuit.*

T AGONYTA, ἄγωντις, Certator, miles. Epistola Anonymi de victoriis Regis Davidis, in Oriente apud Baluz. tom. 2. Miscel. pag. 261: *Cum Christi Agonytis admittare vos non fastidiat.*

* 2. **AGONISTA**, Campio. Charta Hugenonis archiep. Senon. ex Tabul. S. Germ. Prat.: *Porro die belli constituta, cum uterque redissent, quisque prolatu suo Agonista, finem rei desiderabant.*

T AGONISTARCHA, Juxta Lexicon Hofmanni in veteribus gymnasiis si fuisse videtur, qui certaminum publicorum praefectus erat, quive in amphitheatris et gymnasiis, ubi Athletæ in publico ludos prodituri prius exercebantur, munus suum obibat [** a Graeco ἀγωνιστάρχη] Ejus habetur mentio in hac vetusta Inscriptio apud Ligorium [** ap. Gruter. 38, 5]:

APOLLINI INVICTO
SACRUM
M. AURELIUS M. AUG.
LIB. APOLLONIUS

AGONISTARCHA COMMODIANUS.

T AGONISTICI, Ex eodem Lexico, Do-natistarum sectæ in Africa ramus, qui pervagati ad castella oppidaque tempore nundinarum, fingendo se justitiae ministros esse, varia scelera committebant. Horum meminit Optatus Milev. lib. 3.

T AGONISTICUS, *Agonistica corona*, apud Cyprian. Praefat. in lib. de Exhortatione Martyrii, id est, Corona vincentibus destinata. [** Tertull. corona milit. cap. 13.] *Agonisticum munus, eodem sensu, apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 5. pag. 285.*

T AGONITHETA, Athleta. Acta S. Hammonis Monachi Savignieii MSS.: *Quid faceret miles Christi? Quo novus Agonitheta se verteter? Seculum quod deseruerat repetere, contra propositum suum erat, etc.* Vide *Agonitheta*.

1. **AGONIZARE**, Laborare, operam collocare, ponere, ad aliquid peragendum.

Acta Martyrum Tarasii et socior. apud Baron. ann. 290. num. 24: *Probus (Martyr) dixit, (Præsidi) Non quiescis pro daemoniis Agonizare. Vita S. Maglorii Episc. Dolensis cap. 9. et 11: Si id exequi Agonizaveris.*

2. **AGONIZARE**, Decertare. Odo Clunianus. lib. 2. de Vita S. Geraldii cap. 1: *Athleta celestis militiae dudum in palestra mundana conversationis Agonizans, cuneos vitiorum viriliter debellavit.* Vita S. Rictordi cap. 12: *Gymnastum Monasteriale, ubi stadium vita presentis Agonizando percurrent. Martyrii Agonizatio, apud Gregor. Turron. de Vitis Patrum cap. 7. Vide Eccles. 4. 33.*

3. **AGONIZARE**. Extremum spiritum ducere, cum vita scilicet cum morte luctatur: *Italis Agonizare, nostris Agonizer.* Leporius Presbyter in libro Emendationis, de Christo: *In hoc maxime fides nostra consistit, ut credamus unicum Filium Dei .... pro nobis omnia secundum carnem fuisse perpessum, et non sibi Agonizasse, sed nobis, etc.* Liber 5. Insinuat. divin. S. Gertrudis cap. 2: *Exacto mane quodam, ita male valuit, quod putabatur Agonizare.* Occurrit ibi non semel, et apud Cæsarium lib. 1. Mirac. cap. 35. lib. 5. cap. 8. lib. 6. cap. 36. et alios. Ditemarus lib. 6. pag. 77: *Et jam stola induita in Agone laborantem vidi.* [Vide *Agonizare*.]

4. **AGONIZARE**, Invadere, adoriri, impetrare: *Attaquer une place.* Histor. Obsid. Jadrensis cap. 4: *Viriliter ipsum (montem) caput Agonizare.* Galli dicerent *Travailler.*

AGONIZATORIUM, Certamen. Liber Do-dam manualis cap. 41: *Ne me damnent vel reprehendant, quod sim temera in tali subintrare Agonizatorio acumine laboris, ut tibi aliquid de Deo dirigere audeam sermonis.* [Agonizatorium hic adjективum est, non substantivum, ut patet ex adjuncto acumine vocabulo, idemque est, quod Arduum, Ingens, Acre.]

T AGONIZETA, Agonista. Vita sancti Hermelandi inter Acta SS. Benedict. sæc. 3. parte 1. pag. 384. A: *Agonizeta virilis omnium virtutum consecans iter. Pro Agonizeta modo leget Cangius noster Agoniteta in voce Agonotheta: Mabillonii lectionem preferimus. [** Agonisetta, qui in agone est. Gloss. Jaekii.]*

* **AGONOMUS**, Princeps, quasi per actionem dictus. Laur. in Amalh. ex Cath.

T AGONONETA, Eadem notione qua Agonizeta. Historia Mediani Monasterii in Vita S. Hildulphi: *Imperterritus Agononeta Christi sociatus, monasticam normam professione explevit.*

* **AGONOSCEMA**, Compositio ex atritis lapidis aliisve materiis facta; a Gr. ἀγόνια and οὐρη. Charta ann. circ. 1040. in Append. ad Marcum Hispan. col. 1074: *Supra quam (planitiem) magni Principis Michaelis, altare in quatuor pulcherrimis columnis ex Agonoscemate factis, honore condigno statuit. Vide Scema 6.*

AGONOTHETA, pro Agonista, bellator. Ugitio: *Agonitheta, qui vel quæst in agone, i. pugil.* Vita S. Hermelandi Abb. MS.: *Omnibus mundi spretis pompis, cæterorum militum vallatus præsidio, Agoniteta virilis, omnium virtutum consecans iter.* Vita S. Castrensis Episcop. n. 1: *Hoc modo conat*

sunt gloriosos Agonothetas Christi a cultu divinæ legis evertere. Occurrit præterea in libello de Miraculis S. Quintini in Insula cap. 2. apud Hemereum, apud Olericum Vitalem lib. 7. pag. 642. lib. 8. pag. 669. in Vita S. Vunebaldi cap. 5. apud Adenulphum Archiepisc. Capuanum in Vita S. Marci Galilei Atinensis Episcopi, etc. Alias in Gloss. Lat. Græc. ἀγωνίτης, dicitur *Munerarius*, de qua voce multa habet P. Faber lib. 1. Agonist. cap. 18. [** Dig. lib. 50. tit. 4. fr. 18. § 17. Theod. Cod. lib. 15. tit. 9. l. 2.] [Vide Agonizeta.]

* **AGONUS.** Tract. MS. de piscibus cap. 15. ex Cod. reg. 6838. C : Chalcidem.... eandem esse putat (Rondeletius), quæ in *Iulia sardanella* vocatur, a maxima cum sardinis similitudine, cuiusmodi etiam fert *Larius lacus*, quæ a Mediolanensibus Agonus nominatur. Vide supra *Agolutus*.

* **AGORIA,** Polie, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Trochlea. Gall. Poulie.

** **AGORIUS,** Nundinarius vel forensis, et accipitur pro plebeio. Gemm. Gemm.

* **AGORONEA,** Dea agendi, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 521.

¶ **AGOTA,** Synagoga, forte pro *Agora*. Græcis ἄγοδ, Locus est in quem populus congregatur. De constructione Castræ Saphe apud Baluzium tom. 6. Miscell. pag. 362 : *Idem autem Episcopus Marsiliæ ibi venit cum quibus potuit peregrinis, et posuit tentoria sua in parte ubi fuerat Agota Iudeorum et Mesquida Sarracenorum, ut per hoc innueret et aptere significaret, quod castrum Saphe ædificabatur ad debellandam infidelites infidelium et ad roboram et defendendam fidem Domini nostri Jesu Christi.*

* **AGOTALLUM,** Instrumentum quo hauritur aqua, et ex nave proiecitur; *Agottare* dicunt Itali, pro Aquam e nave cum hujusmodi instrumento emittere; forte a veteri Gall. *Agoust*, quo significatur canalis seu emissarium, aquarium. Vide mox *Agotum*. Statuta Avenion. MSS. ann. 1243. cap. 53 : *Quod omnes domini omnium molendinorum teneantur habere quoddam navigium, quod per totum annum stet circa molendina cum remis et Agotallo, cum quo navigio, si aliquod infortunium accideret, quod aliquis homo in Rodanum caderet, cum illo navigio possit ei succurri. Vide mox Agotum.*

* **AGOTARE,** Aquam emittere, stagnum exsiccare, exhaustire, Hisp. *Agotar*, Gall. *Dessécher*, olim *Agouster*. Charta ann. 1293. ex Tabul. Montispess. : *Dominus Raymundus de Polano, archidiaconus Fenolheti in ecclesia Narbonensi; habens potestatem plenariam.... Agotandi scilicet, ysitandi ac desiccandi stagnum castri novi in Narbonesio, etc.* Vide supra *Agotallum* et mox *Agotum*.

* **AGOTI,** Odiosum genus hominum de quibus infra in voce *Cagoti*.

* **AGOTUM,** Canalis, emissarium, aquale, Gall. *Egout*, evier, olim *Agoust*. Charta ann. 1358. in Reg. 86. Chartoph. reg. ch. 598 : *Una cum ipsius donus omnibus et singulis juribus, pertinentiis et appenditiis, visibus et Agotis, etc.* Charta ann. 1370. in lib. patent. S. Germ. Prat. fol. 95. r^o : *Une maison.... avecques toutes ses veues, Agouste, naisances et appartenances quelconques. Char. Latinac. fol. 194. r^o : Le Procureur*

demander disoit que les dits dessendeurs, ne autres personnes.... ne peuvent ou doyvent lever les carreaux, houer, desmolir, ne faire quelque ouverture en voire publique en la ville, terre, seigneurie et chastellenie de Lagny sur Marne, soyt pour faire eschauffaultz, apposer estayes, ou pour faire esvys ou glassouers, ne autre ouvrage, ... sans le congé.... de meseigneurs les religieux... du dit Lagny.... Et neantmoins les dits Bizet et Vincelot... avoient rompu et desmoly ladite chaussée et en icelle commandé à faire et edifier ung esvyer, glassouer ou russeau pour mener, Agouster et conduire l'eau ès Agoustez de l'ostel dudit Charles. Occurrit rursum ibid. in Ch. ann. 1378. et 1385. fol. 224. et 225. v^o. *Yae d'Asgout*, Aqua pluvialis, seu quæ ex vicinis terris in locum depressioniorem decurrat. Charta ann. 1350. ex Reg. 80. ch. 17 : *Item l'estant de la Hort, seant en la forest de Beaufort, contenant environ v. et xxv. arpens d'yeue d'Asgout. Venues, Aigoulz, glassoires. Lit. ann. 1404. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 56. Vide supra Agotallum.*

AGRA. Vide *Acra*.

* **AGRAANTARE,** Approbare, gratum habere, Gall. *Agree*. Chartul. S. Sulpitii Bitur. fol. 56. v^o : *Hanc autem donationem voluit, et coram multis testibus Agrantaavit Herucus Virsionensis dominus.*

* **AGRACULUS,** *Verbosus, dicax, clamosus, buco, oritus, loquax, loquaculus, contentiousius*, Parlier. Prov. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

* **AGRAHERIUM**, ut *Agrarium*, Tributum, quod ex agris penditur. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. : *Feuda, servitia, oblias, Agrheria, et alias rendas etc. Rursum ibid. : Cum suis certis obliis, sive censibus, decimis, Agraheriis, rendis, revenutis, etc. Ibidem : Agrherarium. Vide infra Agrarium.*

* **AGRAIRALIS,** Cultus, qui opponitur heremo. Charta ann. 1266. in Reg. S. Ludov. ex Chartoph. reg. fol. 58. r^o : *Item cxvj. sextarientæ terrarum,.... quæ sunt... fere pro medio Agrariales, et quarum circa xxx. sunt heremæ et incultæ. Alia ann. 1313. in Reg. 49. ch. 92 : Item sunt ibi novem cartonatae terre Agrariales, que redditum nonam partem fructuum domino dictæ villæ. Vide infra Agrabilis.*

* **AGRAMIRE.** Vide *Adramire*.

* **AGRAMMATUS,** Illiteratus, ἀγράμματος. Jornandus de reb. Geticis cap. 50 : *Ego autem quamvis Agrammatus Jornandus, ante conversionem meam Notarius fui. [** Vitruv. lib. 1 cap. 1 : Non debet, nec potest esse architectus grammaticus, uti fuit Ari-starchus, sed non Agrammatus.]*

* **AGRANA**, Jus capiendi certam uvarum immaturarum portionem in vineis subditorum, ad conficiendum omphacium; a veteri Gallico *Agrenet*, vulgo *Verd*, quod de fructu immaturo dicitur æque ac de ligno viridi, ut colligitur ex Lit. remiss. ann. 1423. in Reg. 172. Chartoph. reg. ch. 431 : *Icellui Hannequin frappa le suppliant d'un baston Agrenet qu'il tenoit.... Un petit baston vert, nommé puine, etc.* Charta Caroli IV. reg. Franc. ann. 1326. in Reg. 64. ch. 400 : *Item Agrana unius sextieriatæ*

vince extimatam valere quinque solidus Turon. annui redditus, Vide *Agressarium*.

* **AGRANARE,** In granum maturescere, Gall. *Grainer*. Libert. Avinonetii ann. 1463. in Reg. 199. Chartoph. reg. ch. 347 : *Pastellum in eorum territoriis et possessionibus.... excrescens et Agranatum.... possint personis extraneis vendere et alienare. Hinc nostri Grainer dixerunt, pro Proficeri, conferre, Produire, appoter. Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1 :*

Vener voir comme lemme Agraine
Grant bien à l'ame et grant profit.

* **AGRANCARE,** ab Ital. *Aggranchiare*, ut observant docti *Hagiographi*, quod de digitis dicitur, dum ex frigore aut nervorum convulsione contrahuntur. Mirac. S. Rosæ tom. 2. Sept. pag. 451. col. 1 : *Digitis omnes manuum debilitati sunt et attracti, et prout vulgariter dicitur, Agrancati in modum, quod neutra ejus manuum suum satis officium facere poterat. . . . Quo gloriose corpore cum ejus attractis manibus acclusis digitis devotissime tacto, illico... miraculose liberata sunt.*

AGRANUS, pro agro accipitur : unde *Anianus in expositione supra Mattheum* : *Qui agrum aut Agranum suscipiat. Ita Uguatio.*

* **AGRAPHIUS**, Qui nomen expungit suum ex tabulis vel Instrumentis publicis, ne solvat debitum, a Græco Ἀγραφος, non scriptus.

* **AGRAPPA**, Fibula, hamulus, Gall. *Crochet*, agraffe. Comput. fabricæ eccl. S. Petri Insul. MS. ann. 1528 : *Joanni de Bacy fabro ecclesiæ, pro ferro grosso ac virgis ferreis et Agrappis ad opus vitriarum in navi ecclesiæ, etc.*

* **AGRARABILIS**, Arabilis, cultura aptus, Gall. *Labourable*. Charta ann. 1350. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 611 : *Item in et pro vendis sive foriscapiis quarundam terrarum Agrarabilium, que tenebantur ab ipsis in emphiteosim. Vide supra Agrabilis.*

AGRARE, Ambulare, ire. Victorinus Afer de Principio diei pag. 200 : *Et ideo quacunque sol respexerit, diem et horas fieri. Ita cum peragrans Agrando delato spatio horas mutet.*

AGRARES, Rustici, apud Victor. in Constantino cap. 41.

AGRARIÆ, Vigiliæ, excubiae. Modestus de Vocabulis rei militaris : *Sive ad vigilias, vel Agrarias faciendas, sive ad opus aliquod, vel ad cusionem campi exequunt milites, etc. Scriptor tacticus post Notit. Imperii cap. penult. : Vigiliis et Agrariis exercendis. Ita Vigilias et Agrarias jungit Vegetius lib. 2. cap. 22. lib. 3. cap. 8. Stationes Agrariæ, apud Ammian. lib. 14. 16. a. 5. 31. Vide, quæ ad hunc Scriptorem annotat V. Cl. Henr. Valesius de vocis etymo, ut et Salmasius ad Spartanum. [** Vide etiam *Furnalettum* in *Forcell. Lex. h. v.*]*

AGRARIENSES, Navigii species, in l. un. Cod. Th. de Lusoriis Danubii; sic autem dicitæ, quod *Agrarias*, id est, excubias et vigilias exercebant. *Ἄγραπτα* perinde vocabant Byzantini navicularas, aut lembos, quibus Imperatores Fretum Constantinopolitanum emetiebantur, cum peregre ibant, (unde forte etiam ejusmodi navigio nomen)

et in suburbana palatia secedebant. De iis non semel, Constantinus Porph. de Admin. Imperio cap. 5. et Anna Comnena lib. 6. et 7. pag. 181. et 205. Erant præterea *Agraria*, naves piscatoriae : ἀλυτραὶ ἄγραπται apud Theophanem, eadem quæ Nicetae in Isaacio Angelo lib. 1. n. 6. τὰ πρὸς ἵθην ἄγραπται dicuntur.

AGRARIUM, **AGRARIUM**, Tributum, seu vectigal, quod ex agris penditur, quod in hisusdam Galliæ provinciis *Agrier*, dicitur; in aliis, *Champart*, *terrage*. *Agraticum* in l. 11. Cod. Th. de Veteran. Lex Bajuvare. cap. 1. tit. 13: *De colonis vel servis Ecclesie qualiter servant, vel qualia tributa reddant, hoc est, Agrarium. Marcusfus lib. 2. form. 36: Ita ut ab hac die ipso jure proprietario, si ita convenit, aut redditus terræ in tuam revokes potestatem, et nullam functionem, aut redditus terræ, vel pascuarium, aut Agrarium... exinde solvere debeatis. Item Marcusfus: *Vel pascuarium, aut Agrarium, aut carropera*. Constit. Chlotarii ann. 560. post. Conc. Parisiense II: *Agraria, pascuaria, vel decimas, porcorum Ecclesie pro fiduci nostræ devotione concedimus*. Charta Willelmi II. Episcopi Pictavensis apud Besilum pag. 87: *Et Ecclesia decimam et Agrarium habebit, et messores laboris sui debitum*. Usatica Regni Majorican. MSS.: *Salvo censu sive Agrario dominorum. Alibi: Si aliquis honor emphyleticus, seu qui ad censem seu Agrarium teneatur. Constitutiones Catalaniæ MSS.*: *Salvis censibus et Agrariis constitutis. Vetus Charta in Actis Episcoporum. Cenoman. pag. 200: Omnes decimas de suprascriptis villulis, tam de annonis, quam de Agrario, etc.**

AGRARIUM, idem quod *Agrarium*, ex Gall. *Agrier*, ut est in *Consuet. Marchensi* art. 33t. *Agriere*, in *Santonensi* art. 21. *Ager*, in *Solensi* tit. 31. art. 4. 5. *Agrire*, in *Burdegalensi* art. 86. 102. 103. *Tabularium Abbatum S. Amantii*: *Gausfredus dederat decimam partem decimæ, et de Agrario similiter. Et alibi: Tempore messis Agrierum se legiter reddituros fide pollicentes. Occurrit ibi pluries, et in *Concilio Marciacensi* ann. 1316. can. 29. Vide *Rocheflavinum de Rebus feodalibus* cap. 5.*

* Sentent. arbitr. ann. 1292. inter abbat. et consules de Gimone: *Dent Agrarium, scilicet novenam partem garbarum, deducta undecima parte seu garba pro segaturis. Lit. remiss. ann. 1460. in Reg. 190. Chartoph. reg. cb. 159: Ilz avoient pris sept quintaux de gerbes par droit d'Agrier ou terrage. Vide supra Agraherium. [** Agreira Provin- calibus. Charta ann. 1289 in Coll. Doat. tom. 242. fol. 446. ap. Raynouard. Lex. Rom. vol. 1. pag. 34: *Cens, esporles, Agreiras.*]*

AGRARIUS, *Rusticus*, qui colit agrum. Unde *Ecccl. 38. Cum operario Agrario de maxi opere tracta.* [** cap. 37. §. 14.] Joan. de Janua. Vide Casaubon. ad Spartanum pag. 35. Aurel. Victor. in Maximiano: *Oras parentibus Agrariis. Sigeberthus ann. 160: Nolens vexare Agrarios, milites, nec urgenses, nec rusticorum multitudinem.* [** Vide Forcellini Lexic. Gemma Gemmum: *Agricola, Agricolator, Agricolanus, Agrarius idem sunt, scil. colens agrum.*]

* **AGRASCUM**, *Omphacium*, Gall. *Viagre*. Comput. ann. 1399. inter Probat.

tom. 3. Hist. Nem. p. 152. col. 2: *Pro duabus pitalphis de Agrasco x. denar. Turon. Hispan. Agracera est vas omphacii. Vide supra Agrana. [** et Agresta.]*

* **AGRATICUM**, pro *Agrarium*. Codex Theodosianus edit. Gothofredi tom. 2. pag. 433. de Veteranis [** lib. 7. tit. 20 l. 11.]: *Namque decernimus, ut his qui soli relictæ terras sulcaverint, sine molestia præjudicioque dominorum, proiectum emolumenta querantur; nihilque illis qui messum tempus adsolent aucupari, Agratici nomine deferatur.*

* **AGRAVALLUS**, Fossa in arena ad capiendas anates disposita, a *vallus*, fossa, et *graveria*, arena, sabulum, Gall. *Gravier*. Lit. remiss. ann. 1412. in Reg. 166. Chartoph. reg. ch. 421: *Cum supplicans iret visitare quandam Agravallum, quem ipse et quidam vocatus Johannes Durandi.... fecerant in quadrum insula sive graverio existente in medio fluminis Atacis, ... pro capiendo anates fluviates etc.*

* 1. **AGRAVARE**, Damnum inferre, Gall. *Præjudicier*. Charta jurium comit. Biter. in civit. Albiæ ann. 1252: *Et ideo si possent, se defenderent de præmissis, quoniam si hoc fieret, dominus rex et sui eos in pluribus Agravarent. Hinc Se Escrever, dicitur de morbo ingraevcente, in Lit. remiss. ann. 1381. ex Reg. 119. Chartoph. reg. ch. 359: Icellui pescheur se fist saingnier d'un bras, apres laquelle saingnier icellui pescheur s'en allu, la propre nuit du jour qu'il fu ainsi saingnier, pescher en la riviere, ... pour laquelle saingnier et mesaine que icellui pescheur ot sur ladite riviere, il se Escreva moult fort à saingnier de sondit bras; apres laquelle Escrevure, etc.*

* 2. **AGRAVARE**, Obstinare, pertinaci animo dicere, Gall. *S'opiniâtre*. Stat. Cadubrii lib. 2. cap. 89: *Ordinamus quod si quis tenetur dare agnos vel agnum de decima, vel aliquam aliam decimam decimatam alicui, et ille qui solvit, se Agravaverit minus dare; vel ille qui acceperit, se Agravaverit et dixerit separatum (f. se parvum) accipere; quod eligantur per eos, et elliçi debeant amici communales, ... qui amici communes sic electi videant decimariam et imponant dictum convenientem.*

* **AGRARIALES PROVENTUS**, Fructus et redditus ex agris percipiendi. *Transactio inter Abbatem et Monachos Crassenses ann. 1351. ex libro viridi fol. 53: Habet, tenet, possidet (Conventus) botum, fortiam, redditus et proventus Agrayrales cum medietate decima et primicie, etc.*

* **AGRARIALIS**, Cultus. Vide supra *Agrarialis*.

* **AGREABILIS**, a Gall. *Agréable*, *Gratus*, acceptus. Charta Henr. VI. reg. Angl. ann. 1457. in Chron. Joh. Whethamstedi pag. 420: *Quod nobis valde Agreeable fuit, ad intelligendum ipsorum bonas dispositiones versus dilectionem, etc. Agréable, alia notione, apud Bellomaner. MS. cap. 21. scilicet pro Conscius, qui factum aliquod gratum habet, Gall. Complice, qui agréee une chose: Car se il les rechuevent puis (les auteurs du crime) il sambleroit que il eussent été Agréable dou fet.*

AGREEMENTUM, Consensus, *Agrement*. Ridicule definitur apud Rastall. et Leguleios Angl.: *Aggregatio mentium, in re aliqua*

sæcta, vel facienda. Vide Gratum. [Madox Formulare Anglic. pag. 353: Quandam indenturam, ..., testificantem in se diversas convenciones, concessiones, condiciones et Agreementa inter partes predictas, etc.]

* **AGREARE**, Consentire, gratum habere, Gall. *Agréer*. Charta Henr. VI. reg. Angl. ann. 1456. in Chron. Joh. Whethamstedi pag. 399: *Nolentes tamen ipsos, pro quibus aliquæ exceptiones sive provisiores, super actu prædicto factæ, Agreeatæ, ... existunt, etc. Nostris olim Agreeer, pro Satisfacere, solvere, Gall. Payer, donner contentement. Lit. remis. ann. 1347. in Reg. 76. Chartoph. reg. ch. 99: Lesdiz supplians compterent leur escot et Agreeerent le tavernier paisiblement. Aliæ ann. 1376. in Reg. 108. ch. 321: Après ce que ledit suppliant et ceulz de sa compagnie eurent Agree leur hôte, il se partirent d'icelle taverne. Occurrit rursum in Reg. 112. et 119. ch. 45. et 421. Aingréer, in Charta ann. 1286. ex Chartul. S. Mart. Pontisar. fol. 58: *Sire Raoul requeroit que les ventes et les sesines de une vigne, vendue de nouvel en ce lieu devant dit, li fussent Aingrées pour tant comme à lui appartenenoit. Vide supra Aggreare.**

* **AGREARIUM**, idem quod *Agrarium*, Tributum, quod ex agris penditur. Charta ann. 1477. pro prioratu de Mauzanis in Lemov. pago infer. : *Recognoverunt se.... teneri solvere quinquaginta solidos, ... novem jornalia hominis, novem gallinas et Agrearium.*

* **AGREDIUM**, ut *Agreamur*. Charta ann. 1288. ex Tabul. Auxitan. archiep. : *Item quod habitatores dicti loci (de Saissano) dent domino abbati et canonicis de Fageto de omnibus terris undecimam partem pro Agredio, de illis terris de quibus Agredium debet dari. Vide supra Agrarium.*

* **AGREDULA**, Parva rana in agro morans; *Granolla*, Prov. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. Reg. 7657. Glossar. Lat. Ital. MS. *Agredula, la rana picola*. Hinc leg. *Agredula*, pro *Agrenula*, in nov. edit. Dict. Menag. v. *Grenouille*. Vide *Accredula*.

* **AGREGARE**, Possidere, frui. Charta ann. 903. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 144: *Ipsas suprascriptas res habere, Agregare, meliorare, restaurare, finisque defensare debeamus sine omni neglito, etc.*

* **AGREHARIUM**. Vide supra *Agra-erium*.

* **AGREIUM**, idem quod *Agrarium*. Chartul. S. Sulpit. Bitur. fol. 46. r^o: *Ego Emenus quintam partem dono inter S. Stephano et S. Sulpicio de omni alodo, pascherium, et Agreium, et censem, excepto bosco de Castaneto. Vide supra Agrearium.*

* **AGRENTIUM**. Charta Guillelmi Abb. Floriac. ann. 1296: *Burgenses de Castellione remanebunt et erunt quieti et immunes.... de omnibus redebentiis.... de omni hospitio, de ferculis nuptiarum vocatis Espaules, de Agrentio, de fusticulis. Ubi si Agrentium non legitur pro Agrerium, saltem eodem sensu videtur accipi.*

* *Si bene scriptum aut lectum est, idem esse mihi videtur quod Agressagium. Vide in hac voce et supra Agrana.*

* **AGRER**, Idem quod *Agrarium*. Tabul. Vosiene fol. 43: *Duo sext. frumenti et me-*

diciatatem de Agrer et expletum. fol. 43. verso : *Medietatem de Agrer.* Hæc vox passim legitur in eodem Tabulario, sicut et vox *Agrerium.*

¶ **AGRERIA,** Eadem notione. Litteræ Eduardi Ducus Aquitanie et Wallia Principis pro Monasterio S. Crucis Burdigal. ann. 1357. in Tabulario ejusd. Monasterii : *Ipsi et sui predecessores pro se et pro arrendatoribus seu recipientibus in acensam eisdem vineas, decimas et Agrerias suas et alios redditus etc.* Ibidem : *Acensatores predictarum vinearum suarum, decimaram, Agreriarum et redditum suorum inquietabat, etc.* Vox *Agraria* septies occurrit in iiii litteris.

* **AGRERIUS,** ut *Agerium*, Tributum, quod ex agris penditur. Charta ann. 1251 : *Damus omnipotenti Deo, et S. Mariae matre ejus, et toti capitulo S. Nazarii Carcassone.... censem annualem tres solidos Hugonenses, quartos, quintos, Agrerios, taseas, etc.* Vide supra *Agrarium.*

* **AGRESSAGIUM,** pro *Agrestagium*, ab *Agresta*. Jus capiendi certam uavarum immaturarum portionem in vineis subditorum ad conficiendum omphacium. Charta Simonis de Balensiaco, ann. 1242 : *Notum facio quod cum habem vel me habere dicere in omnibus vineis Ecclesiarum Clericorum, Militem et omnium feodorum Balensiaci, Agressagium meum, attendens quod hujusmodi Agressagium singulis annis pluribus damnum inferret non modicum, mihi autem et meis nullum vel parvum commodum reportaret, de concilio bonorum virorum dictum Agressagium in perpetuum quittavi et concessi, ita quod nec ego nec haeredes mei de cætero in quibuscumque vineis Agressagium vel fructum aliquem vel racemos capere possumus vel habere.* Vide infra *Agresta.*

* **AGRESSUS,** Accusans, aditus, Gall. Accès, entré. Charta ann. 1260. in Chartul. Campan. fol. 134. v° : *Magistri nundinarum Campanie inhibuerunt iam ipsis vestrarum nundinarum pariter et terrarum Agressum, in predictorum prejudicium et gravamen.* Infra : *Uta per eorum aut etiam aliorum mercatorum Agressum et frequentationem terre, etc.* Nostris olim *Accresser* et *Agresser*, pro *Attaquer*, *Agredi*, incitare, irritare. Lit. remiss. ann. 1375. in Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 408 : *Ledit Charpentier ea Accressant et attaillant et esmouvant ledit Guillot.* Aliæ ann. 1405. in Reg. 160. ch. 102 : *Cellul Aymart Agressa de paroles contentieuses le suppliant.*

AGRESTA, Omphacium, *Verjus*, ulti vertit *vetus Gallicus Interpres Petri de Crescentiis* lib. 4. cap. 24. ex Italico *Agresto*, quasi *Aigret*, acidulus. Albertus Argentin. in *Chronico* pag. 155 : *Eodem anno... medio Junti, vineis dudum efflorescentibus, grana communiter sufficiebant ad Agrestam : ita quod non est memoria blada et vina adeo flouerunt tempestive.* [Charta pro *Communia de Balneolo* ann. 1300 : *Aliqua persona non sit ausa accipere frots vitium vel Agrestam, nec amarinus, nec maloths colligere in possessionibus alienis.* Acta Capit. Gener. Ord. Prædicat. ann. 1242. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1683 : *Item, volumus et mandamus, ut vinaria artificiosa a domibus nostris removantur, et vinearum pariter ad comeditionem et Agrestam faciendam extirpentur.*] [** Vide

Agrascum. Provincial. Agras, Eygras, Galilis olim : Aigrest, Hispan. Agraz, Lusit. Agraso. Vide *Raynouardi Lexic. Roman.* vol. 1. pag. 34. n° 5.]

¶ **Agrestam** distinguunt medici Salernitani ab *omphacio* pag. 151. editionis anni 1622 : *Carni nanique vervecine, similiter et vitulina atque hedina apponi solet in astate quidem ex aceto et omphacio cum passis speciebus cum petroselino, zingibere albo, omphacio et pane tosto in aceto vel Agresta macerata, sine allii admixtione.*

* **AGRESTES**, 15, *Lo rastello*, in Glossar. Lat. Ital. MS. Rastellum, Gall. *Rateau.*

* **AGREVISARE,** Aggravare, molestare. Charta ann. 1115. apud Lam. in *Delic.* erudit. inter not. ad Hist. Sicul. Laur. Bonincont. part. 2. pag. 334 : *Insuper obligavit pro se et pro successibus haeredibus, contra predictam ecclesiastam, vel contra rectorem ipsius ecclesiæ, de predicta terra ab hac ora in antea voluerit Agreviseare, tollere, contendere, etc.*

* **AGRIARE,** Jus, quod ratione officii griariorum competit, exercere. Charta ann. 1263. in Chartul. Guillel. abbat. S. Germ. Prat. fol. 114. v°. col. 2 : *Jus ponendi custodem in ipsis nemoribus griarie, qui vulgariter griarius appellatur; qui etiam potestatem habeat Agrandi nemora supradicta.* Vide *Gruarius* 1.

AGRICOLA. Diploma Joannæ Comitis Flandr. apud Buzelin. lib. 2. Gallo-Fland. cap. 30 : *Vendidit etiam... dimidium bonaerum prati, et dimidium Agricole, 10. modios avenæ, etc.* Vide *Colonus, Rusticus.*

AGRICOLANUS, Agricultor, Joanni de Janua. [Et in *Glossis Isid.* in voce *Bastinus*.]

AGRICOLARE, Colere agrum. *Agricolans*, *Agricola*, apud Walbertum lib. 1. de miracul. S. Rictrudis cap. 2. [S. Wilhelmi Constitut. Hirsaug. lib. 2. cap. 18 : *Quantum videtur dimittit ad commeatum ejusdem Decani et hospitum supererentium, et ad opus Agricolandi, quod superest jubet ad Monasterium deferrri.* Et alibi passim.]

¶ **AGRICOLATIO,** Jus messem in agro natam partiendi, Gall. *Champart*, *Terrage*. Chartul. Monasterii Aquincinctensis fol. 46 : *Emit jus Agricolationis terra 9. uterum.* Ibidem : *Gerardus Blancus vendidit nobis jus Agricolationis terra unius uteil et dimidiis 16. sol.*

* **AGRICOLATIONES,** Terra arabilis : Gall. *Terres labourables.* Charta Ludov. VII. reg. Franc. ann. 1166. in Chartul. Cluniac. : *Cetera vero omnia nobis et Cluniacensi ecclesiæ communia erunt omnino, id est, justitia, census, decimæ, terragia, molendina, furni, Agricolationes, vinea, prata, etc.*

* **AGRICOLATOR,** Agricola. Lit. remiss. ann. 1376. in Reg. 110. Chartoph. reg. ch. 159 : *Ipse Michael.... consuevit simpliciter vivere et pacifice tanquam Agriculator et carpentarius utilis in patria.* Vide infra *Agritor.*

AGRICOLERE, Agrum colere. Tabular. Prioratus Neronis Ville fol. 28 : *In vinea, quam Agricolti Prior de Puisols, etc.*

* Charta ann. 1173. in Chartul. Maurigniac. ch. 88. *Terra, quæ deinceps ab eis disruppenda et Agricolenda est.*

* **AGRICULATIO,** Agricultura, aratio,

Gall. *Labourage.* Charta Henrici imper. ann. 1011 : *Ad castri firmationem, non aliis, diec unum manualem in anno, et hanc non in temporibus ferendis, metendi, et totius Agri-culationis, vel sationis, etc.*

¶ **ACRICULTURA,** Præmium rusticum, in quo aratur, plantatur, seritur. Charta Guidonis Archiep. Bituric. ann. 1279. apud Thomasserium Consuetud. Bituric. pag. 115 : *Operarii vinearum, Agriculturorum, ab opere suo non recedant ante horam que a nobis et probis hominibus statuatur. Occurrit rursus in Reliq. MSS. Ludewigi tom. 6. pag. 67.*

* **AGRICULTURIUS,** Ad agriculturam pertinens. Instr. ann. 1384. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 68. col. 2 : *Et opera Agriculturaria est ad summam, pro anno, centum milium francorum, et ultra.*

AGRIDIUM. Liber Miracul. S. Fidis cap. 21 : *B. Virga ita cum fando præsequitur: Scias me, inquam, hactenus minime fuisse interpellatum, pro hujusmodi re, et ista est, pro qua nostra sollicitas suffragia, cum et diversis moribus valida contulerim Agria. Quo loco vox Agridia, nisi mendum subsit, auxilia, aut ægrorum sanationes significat.*

¶ **AGRIFUS,** Idem videtur D. Cangio quod *Anaglyphus*, calatus, sculptus. Vide *Bazia.*

AGRIFARE, Ungues pretendere : *Grifæ enim dicimus ungues avium.* Fridericus II. Imp. lib. 1. de Arte venandi cap. 56 : *Bistarde et anates campestres contra aves rapaces horripilant plumas, Agrifundo se, et elevant alas, etc.*

¶ **AGRIMINIA,** Vigilia, agronno enim, id est, vigilo. Gloss. Bitur. Voces corruptæ ex Greco ἄρπνια, Vigilie, et ἄρπνον vel ἄρπνων, Vigilo.

¶ **AGRIOLEONTES,** ut legit Scaliger, apud Capitolinum in Gordiano III. cap. 3. sunt Leones ferocius mansuetis oppositi : *Pueri sub Gordiano Roma.... Leones mansueti sa. Agrioleontes 10.* Ut hæc lectio plana videatur, eam tamen improbat Salparius, quod veteres codices præferant *Arcoleontes*, pro quo ipse scripsit *Argoleontes*, Albi leones, ab ἄρπος, Albus, et λίων, Leo.

* **AGRIOTA,** Cerasi species, Gall. *Grötze*. Comput. ann. 1362. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 243. col. 2 : *Item pro Agriotti et sereris, iij. grossos.*

* **AGRIPEDALIS.** Vide *Arpennis.*

¶ **AGRIPENNA,** ut *Arpennis* infra, Modus agri, Gall. *Arpent*, in Hist. Harcor. tom. 4. pag. 2263.

* **AGRIPENNARIUS,** Modus agri, idem qui *Arpennis*. Vide in hac voce. Charta Henrici I. reg. Franc. ann. 36. regi ejusd. in Tabul. S. Petri Carnot : *Dedit (Albertus) in bosco S. Remigii Agripennarium unam, cum pasnadio porcorum monachorum.*

* **AGRIPENNUS,** Eadem notione quæ *Agripenna*. Vide *Arpennis*.

¶ **AGRIPENNORUM** Consuetudo, Præstatio domino feudali pro qualibet arpa terræ ex consuetudine persolvenda. Charta Ludovici Blesii, et Claromont. Comitis ann. 1192 : *Et consuetudinem Agripennorum cum Appenditiis suis.* Charta Philippi Augusti ann. 1193 : *Dedit et consuetudinem eis Arpentorum cum appenditiis suis.* Vide *Ar-pennis.*

AGRIPENTUM, in Aneod. Marten. tom. 1. col. 387. idem atque *Arapensis*; quod vide.

AGRIPERIUS, Uncinus, fibula, Gall. Agreus. Cod. MS. Ecclesie Noviomensis, in quo ejusdem vasa et ornamenta recententur: Item 2. *caserii novi de eodem panno serico nigro, quibus sunt duo Agriperiū argentei. Item unus alius caserius absque Agriperiū.*

AGRIPINNUS. Tabul. S. Vandregesil. tom. 2. pag. 2089: *Concessit quendam hominem cum tribus Agripinnis terrae. Vide Arapensis; quod. idem est modus agri, Gall. Arpent.*

AGRIPOMUM, φθερόπορον, Autumnus. Suppl. Antiquarii Gloss. Lat. Gr. MSS. habent:

AGRIPONNUM, Autumnum, pluralia non habent, φθερόπορον. Vide *Agripomium*.

AGRIPPA, Qui in pedes nascitur inversus, quasi ægre partus. Glossar. Aniciense MS. annorum 700. Chronicon Cassin. pag. 334. col. 2: *Agrippæ dicuntur, quod contra nascentium legem pedes prius ex utero protrahunt. Vide Hofmannum, supra Agripes* [** et Forcell. Lexic. in voce *Agrippa*.]

AGRISIO, Cultura. Placitum inter Gondesalvium Abbatem et Odilonem de Silva Spinasaria apud Mabill. Diplom. lib. 6. pag. 531: *Ubique in eorum praesentia veniens Ramnus qui est Mandatarius Gondesalvio Abate de Monasterio Chaumense, et interpellavit Odilone pro silva, quam vocant Spinasaria, pro terras cultas hac incultas, ubi et dommos constructos abet, dicens: juvete me audire. Iste predictus Odilo preprendit ipsas res de potestate Gondesalvio Abate injuste, malum ordine, suam presumptione, absque iudicio, dum ipse Abba recte jure hoc adiisset. Ad tunc nos Commis, vassi dominici hac judices interrogavimus Odilone, quid ad huc respondere vellet. Ille vero in suis responsis dixit: manifeste verum est quod ipsas res ego retineo, sed non injuste, quia de eremo eas traxi in Agrisione. Quod Galli diceremus: le l'au mis en valeur.*

AGRITOR, Agricultor, agricola. Charta ann. 873. in Chartul. eccl. Vien. fol. 33. v. col. 1: *Aliam denique vineam cum tempore... transundo perpetualiter ad possendum, ut faciant deinceps Agritores S. Mauritii quicquid melius elegerint. Vide supra Agriculator.*

ACRONNO, Vigilo. Vide *Agriminia*.

AGRO, Wirth, Hausherr (dominus edificii, patresfamilias). Vocab. Lat. Germ. ann. 1477. ADEL.

AGRUMEN, Olerum genus, acrimoniam aliquam habens, ut porri, allia etc. Vita B. Columbae tom. 5. Maii pag. 372. ^a *A: Ubi quandoque ventus lampadem extinguebat, factorem sumus officiebant, affligebant eam aspergunt et Agruminum.*

^b *Nostris olim Aygrin, pro Acrimonia, Gall. Apreti, aigreur. Lit. remiss. ann. 1394. in Reg. 147. Chartoph. reg. ch. 180: Lesquelles pommes et poureaux, qui pourroit grant Aygrin, etc. Vide *Acrumen* et infra *Agrumum*. [** Registres des mestiers de la ville de Paris cap. 9: *Quiconques a achate le mestier de regraterie de pain à Paris, il puet vendre .... aus, oignons et toute autre maniere d'Aigrun, Italies Agrume.*]*

AGUACHONATUS. Charta ann. 1473. ex schedis Pr. de Mazeugues: *Et omnes praedicti termini sunt Aguachonati de lapidiibus. Agachons vocant Provinciales, quod nostri Perdrix vel Témoins dicunt, silices nempe ad metas apponi solitos, qui metam esse ostendant; quæ vox oritur ex Agachon, Provincialibus respicere, Gall. Regarder; meta quippe aliam sibi oppositam respicit atque ad eam dirigitur.* [** Vide *Guaccha*.]

AGUAITUM, AGUAYTUM, Insidie, Ital. Aguato, nostris *Aguet*; Awet, in Lit. remiss. ann. 1377. ex Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 52. *Esguet*, eodem sensu, in aliis ann. 1459. ex Reg. 189. ch. 32: *Et eux six armez se misrent en Esguet en ung lieu, ou ilz savoient que le supplicant devoit retourner. Chron. Bergom. ad ann. 1393. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 860: Homines de la Plaza del Ulmo, et de ultra Agugiam vallis Brembana numero, ut fertur, cl. venerunt in Aguaito in vallem Secham. Et ad ann. 1403. ibid. col. 905: Certi Guelphi existentes in Aguayto prope castrum de Prezate, etc. Vide supra *Aguaitum* et infra *Aguayt*.*

AGUALE, idem quod *Aquale*, Canalis; Agal, in Charta capit. S. Salvat. Montibess. ann. 1354. ex Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 318: *Et possitis facere canalem seu Agal in capite inferioris partis dictæ paxeræ versus terram, per quem canalem seu Agal dictam aquam... possitis ducere ad prata vestra. Statut. ann. 1270. inter. Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 93. col. 2: Item de stari liberorum Radulphi Lautardi usque ad Aquale, quilibet possit habere in fronteria sua tabularium trium palmarum.*

AGUASSERIUM, Turricula editior in urbium castrorumve muris, unde excubiae seu *Aguaitum* fieri potest, Gall. *Guérète*. Charta comit. Armaniaci ann. 1353. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 147: *In claudendo, muniendo et fortificando eamdem bastitam fossatis, palatii (palitiis), portallis, Aguasseriis et aliis fortalitiis.*

AGUAYT, Insidiæ. [Gall. *Aguet*, ut cum dicimus, Etre aux Agrets.] Usatici Barcinoenses MSS. editi a Raimundo Berengarii et Aldamondi Comit. Barcinon. cap. 2: *Si quis se miserit in Aguayt, et considerata mente requisierit Militem, et cum fuste cæderit eum, etc. Ibidem cap. 3: Aguayt et Encalz de cavallario et assault de castello, emendetur per hominicum et per alicaram, sicut visum fuerit judicanti, qui judicaverit illam causam. Adde caput 73. Concilium Helenense ann. 1065: Si quis vero infra hanc trevam se miserit in Aguet, vel ipsum Aguet stabilitat pro morte vel apprehensione alicuius hominis, aut pro apprehensione alterius castelli, et tamen si hoc agere non potuerit, similiter emendet ad judicium Episcopi, etc. Ex voce *Guayta*, *Gaita*, *Gueta*, Excubiae, vigilie. Nam qui alicui insidias molitor ac struit, ut eum opprimat, idem facit, quod qui in excubis jacet, ut advenientes explorent. Hinc *Aghais* in Consuet. Lillensi art. 63. idem valet quod *exploratio*, ut pluribus observat Gallandus lib. de Franco alodio pag. 80. Vide *Wacta*, et *Cujacium* lib. 11. Observ. cap. 11. extr.*

AGUITARE, Insidiæ struere, Gall. *Gueter*.

Concilium Narbonense ann. 1054. can. 5: *Insidiando, aut Aguitando, etc.*

AGUCCHIAROLUS, Acuum theca, Gall. *Aiguillier*, ab Ital. *Aguglia*, acus, *Agucchiurolo*. Inventar. joculum ann. 1389. tom. 3. Cod. diplom. Ital. col. 362: *Aguchiarolus unus furnitus de perlis circum circa, cum capitellis iv. et una catenella. Vide infra Agullum.*

AGUEGA, Vas aquarium, Gall. *Aiguere*. Inventar. ann. 1361. ex Tabul. Massil.: *Item duas Aguegas. Item unum payrolium.*

AGUERPIRE, idem quod *Guerpire*, Possessionem rei alicuius dimittere. Charta ann. 1317. in Chartul. S. Petri Gand. ch. 19: *Omnia premissa.... bene et legitime vendidi, Aguerpivi (f. ac guerpivi) pro centum et quadraginta libris Paris.*

AGUGULA. Vide *Agagula*.

AGUIA, Piscis genus. Vide infra *Aguilla* 2.

AGUICUBORE, Strangulare, worgen. Vocab. Lat. Germ. ann. 1477. ADEL.

AGUIJON, Campanula acutioris soni, quasi nos Galli diceremus, *Aigu-son*. Regula consueta Toribii Archiep. Limæ tom. 4. Collect. Conc. Hispan. pag. 663. col. 1: *Et ultimo quadrante pulsabitur campanula seu tintinnabulum, quod vulgo vocant Aguijon. Et pag. 664. col. 2: Tam beneficiati quam reliqui ministri... convenient ad horas antequam terminetur primus sonitus tintinnabuli, quod vocant Aguijon.* [* Hisp. *Aguijon*, *Aculeus*, *stimulus*.]

AGUILLETE, Ligula, Gall. *Aiguilette*, olim *Aguillete* et *Esguillemete*. Lit. remiss. ann. 1452. ex Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 83: *Le supplicant vit ung buffet fermé, lequel il ouvrira d'un fer d'une Esguillemete. Aguilettaria, Ars ipsa, et Aguilettarius, ipse artifex. Arest. parlam. ann. 1421. in Lib. 1. Ordinat. super artificiis, etc. Paris. ex Cam. Comput. fol. 89. r^o: Actores dicebant, quod secundum statuta et ordinaciones dicti ministerii stigilariorum seu *Aguileteriariorum ville nostras Paris*. etc. Nichilominus dicta *Aelipdis*.... stiglas seu *Aguiletas* super suo stallo publice vendebat,... ac dictum ministerium *Aguilettariae* exercebat.... Quod dicta *Aelipdis* in dicto ministerio stigilariorum seu *Aguilettariae* aperientia fuerit. Hinc leg. *Aguilettaris* pro *Aguilettariis* v. *Stigula*, et contra *Aguilleta*, pro *Aguilleta*, in Inventar. S. Capellæ Paris. ann. 1363. Vide infra *Aguilleta*. Charta ann. 1323. in Reg. Cam. Comput. fol. 169. r^o. *Giez, chandeliers, Aguilletes, belutias, etc.**

AGULHETA, Eadem notione. Comput. ann. 1412. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 205. col. 1: *Solverunt Petro de Lernaco canabassero pro octo ternalibus circis rubei coloris, et medio, pro faciendo *Aguilletas* positas in pavalhono, et unam pro vexillo, etc.*

AGUILINUS, idem quod *Aquilinus*; *Aguglino* enim et *Aquilino* promiscue usurpat Itali: Moneta Aquileiensis. Comput. decima in Italia collectæ ann. 1278. pro subeidio T. S. ex Cod. reg. 5376. fol. 228. vo: *Libre xxxv. sol. vij. et den vij. Aquilinorum grossorum de Tirolo; Aquilino qualibet mihi computato per collectores pro xx. bagatinis.*

* 1. **AGUILA**, Pyramis, o beliscus, Ital. *Aguglia*, nostris *Aiguille*, olim *Aguille*, Apex turris ecclesiae, nostris etiam *Fleche*. Martyrol. MS. eccl. S. Salvat. Aquens. ex schedis Pr. de Mazaques : *Eodem die (2. Id. Maii) et anno Domini 1411. fuit reinceptum dictum pignaculum supra ecclesiam usque ad Aguillam.* Reg. Corb. 13. sign. *Habacuc ad ann. 1511. fol. 92. v° : Il est nécessaire de mettre plusieurs estries et ancrees de fer, parce que les Aguelles des baulx et entrebendes sont separées des esteux principaux d'iceluy cloquier.* Vide *Aguilla* 1. et *Aguilia* 2.

* 2. **AGUILA**. Tract. MS. de piscibus ex Cod. reg. 6838. C : *Acus vel aculeatus Plinio, nostris aiguille, Italis arguzella, Hispanis Aguilla vel aguia pescado, Venetis acicula, habet etymon a rostri longitudine, tenuitate et acie.*

* **AGUILLADA**, Aculeus, baculus acuminis ferreo munitus, quo boves pungendo ducunt, Gall. *Aiguillon*, olim *Aguillée*, *Aguillon*, *Aguise*, *Aguillade*, *Aguilhade*, *Aguillade*, et *Esguilhude*. Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 117. Chartoph. reg. ch. 8 : *Prædictus Petrus de quadam longa pertica, vocata in illis partibus (Lemovic.) Aguillada, cum qua boves conducuntur, eumdem Gerardum percutere attemptavit.* Aliæ ann. 1381. in Reg. 120. ch. 123 : *Jehan de la Briere leva un grant baston, que il avoit en sa main, appellé Aguillon.* Aliæ ann. 1390. in Reg. 139. ch. 92 : *Une verge, nommée Aguillée, à toucher et chasser bœufs.* Aliæ ann. 1462. in Reg. 198. ch. 499 : *Jehan Fortist print s'Aguise ou aguillon, à quoi il touchoit les bœufs, etc.* Aliæ ann. 1400. in Reg. 155. ch. 105 : *Icelui Geraut donna de son baston, appellée Aguillade, un coup sur la teste de ladite fille.* Aliæ ann. 1445. in Reg. 176. ch. 377 : *Bastons, appellez Aguillades et borbosades, ferrés les uns à trois pointes de fer, comme une fourche.* Aliæ ann. 1443. in eod. Reg. ch. 282 : *Ung long baston ou gaule, appellée Agulhade.* Aliæ ann. 1400. in Reg. 155. ch. 115 : *D'une Aguillade, qui est la verge ou baston dont l'en poing et fait aler les bœufs, etc.* Aliæ demum ann. 1457. in Reg. 187. ch. 332 : *Donna ung grand coup sur l'espaule de l'Esguilhade qu'il tenoit. Esguillée*, in aliis ann. 1401. ex Reg. 156. ch. 173. *Unde Aguillade vel Eguillade legendum, pro Guillade, in Lit. ann. 1474. ex Reg. 204. ch. 90. Hinc Aguiler, Aculeo pungere, ut videtur. Le Roman de la Rose MS. :*

Mais Atropos ront et descire
Quant que ces deux pueent filer,
Atropos vous bée Aguiler.

* **AGUILLERIUS**, vel *Aguillerium*, f. Aqualis, Gall. *Aiguiere*. Cod. MS. Ecclesiae Noviomensis in quo ejusdem vasa et ornamenti recensentur : *Item unum aliud vas parvi valoris argentatus ad modum Aguillerii, in quo sunt certae Reliquiae.*

* Vasis genus est, ut opinor, in acumen desinens, quod pyramidis formam exhibet, sic dictum, ab *Aguilla*. Vide supra in hac voce nun. 1. [** Vide *Agullum*.]

* **AGUINA**, forte idem quod *Aquinia*, de qua voce infra; ni legendum putes *Agullarum*. Charta pro communia Balneoli

ann. 1208. ex schedis D. Lancelot : *Cente-narius Aguinarum 1. denar.*

* Legendum haud dubie, *Anguillarum.*

* **AGUINIA**, pro *Ingenia*, Gall. *Engins*, Machinas bellicæ; item instrumenta, et apparatus eaurumdem. Chronicon Siciliæ, tom. 3. Anecdot. Marten. col. 80 : *Die vero Mercurii 10. ejusdem mensis, quedam tidam oneraria tribus aliis machinis, terræ Trapani applicuit, post meridiem ad litus dicti castri, et ipso die exonerata de dicta tidam in terra Aguinibus et parvis dictarum machinarum. Ubi legendum, cum aguinibus parvis, etc.*

* Rectius legeretur, cum *Anginibus parvis*; quod nemo non videt.

* **AGUITARE**. Vide *Aguyat*.

AGULA, vel *AGALA*, *Moneta*, in Glossis Arabico-Lat. Legendum forte *Agalma*. Vide in hac voce, et in *Agagula*.

* **AGULANI**, inter populos, qui Saracenis vel Turcis parebant, cum Franci nostri Syriani ingressi sunt, recensentur passim a Scriptoribus rerum Hierosolymitanarum; sed an hæc appellatio gentis sit, an vero sectæ, incertum plane, cum et ii Publicanis et Azimitis jungantur, quæ indubie nomina sectariorum sunt. De Agulanis id unice prodit Guibertus lib. 5. Gestor. Dei cap. 8 : *Eorum siquidem, quos Agulanos appellant, tria numero nullia extitisse feruntur, qui neque gladios, neque lanceas, aut sagittas nulla penitus armam formidant, quia omni ex parte cum ipsi, tam equi eorum ferro adoperiuntur. Hi nihil armorum prorsus in bellis preter enses usui habent. His consona habent Robertus Monachus lib. 6. Baldricus lib. 5. et alii.*

* 1. **AGULHA**, Apex turris Ecclesiae, Gall. *Aiguille*, flèche d'un clocher. Martyrolog. MS. Aquensis Ecclesiae : *Anno 1411. XVII. Kal. Aug. sicut inceptum pignaculum super Ecclesiam usque ad Agulham;* et primum lapidem posuit inclitus Princeps Ludovicus filius Regis Ludovici.

* 2. **AGULHA**, vox lignariorum, Gall. *Aiguille*, lignum longum et ab una parte acutum. Reparat. factæ in senescal. Carcass. ann. 1435 : *Item pro septem pecis fustium de coral, vocatis Agulhas, qualibet longitude xiiij. cannarum, emptis pretio xj. lib. vii. sol.... Item pro aliis xij. pecis, vocatis Agulhas, de coral, etc.* Vide infra *Aiguillia*.

* **AGULHETARIUS**, Ligaminum artifex, aut ille qui ligamina stylo instruit, Gall. *Aigilletier*. Obituarium S. Geraldii Lemovicensis fol. XI. recto : *Postea adveniente die 26. Junii anno Domini 1496. Petrus de Las Corrieras, dit Chabrier, Agulhetarius exhonoreravit et deschargiavit dictam domum a dicto censu.*

* **AGULHO**, Aculeus, Gall. *Pointe*. Stat. ann. 1357. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 194. col. 1 : *Fiat una trappa per modum cledati, cum Agulhonibus ferri.* Et pag. 196. col. 1 : *Fiat una porta coladissa, clidata cum Agulhonibus ferri, cum turno et cordis.*

* 1. **AGULIA**, Vas vel instrumentum præparando sali utile. Testam. Adelaidis, apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 102 : *Volo ut in Canonica SS. Justi et Pastoris, remaneant medietas de Salinas, qui fuerat Fratraldi quondam in Scalas, cum illorum salarios, coctarios, Agulias, et omnibus suis officinis et areis.*

* **AGULIA**, Obeliscus, ex Italico *Aguilia*. Christophorus de Bondelmontibus in Descriptione Constantinopoleos a nobis edita : *Deinde Agulia ex uno lapide in quatuor aeneis taxillis in altum erecta cernitur cubitorum viginti quatuor. Octavianus de S. Gelais in Viridario honoris, de Obelisco Romano :*

Près cette Église a un grande Eguille, De fa porphyre, et dessus une pomme.

* Apud eundem. Christophorum eodem nomine designatur obeliscus S. Petri : *Palatium Neronis, ubi est Agulia S. Petri. Infra : Juxta quod est memoria Cæsaris, id est, Agulia, ubi splendide cinis ejus in suo sarcophage.... requiescit. Vide supra Agulla 1 et Agulla, 1.*

* **AGULLA**, Schidia, assula, Gall. *Esquille*. Instr. ann. 1286. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 489 : *Accipi devote et benigne, cum manibus meis propriis, duas Agullas de duobus brachis beata Eulalia virginis, scilicet a quolibet brachio unam.*

* **AGULLIUM**, Acuum theca, Gall. *Aiguillier*. *Aiguiller, acuarium*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Acta MSS. Inquisit. Carcass. ann. 1308. fol. 22. r° : *Dicti hæretici dederunt sibi (mulieri) pectines et Agullium.* Lit. remiss. ann. 1398. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 458. bis : *Une bourse et un Aguillier, un demi saint de letton sans chainete.* Aliæ ann. 1391. in Reg. 141. ch. 228 : *Un Aguillier de drap de laine à couches de soye et à menues pierres Indes.* Le Roman de la Rose MS. :

Lors trait une aguille d'argent
D'un Aguillier mingnot et gent.

* **AGULUS**. Vide supra *Agolus*.

* **AGUMENA**, Rudens, quo navis anchoram religatur, Gall. *Cable*; *Gumina* vel *Gomona*, Academicis Cruscanis, *il canapo attaccato all'ancora*. Stat. Genuens. lib. 4. cap. 1 : *Non possit tamen fieri interdictum, neque incatenatio vasis, postquam positum fuerit ad colam, causa recessendi et navigandi; et intelligatur positum ad colam, quando amoverit Agumenas a mole seu terra, et recesserit e loco in quo erat, quando habebat Agumenas ad molam seu terram.*

* **AGUNA**. Concil. 1. Salisburg. : *In piliis suffurraturas non habeant, nisi forte de nigro centato, vel panno, aut nigra pelle Aguna.* Ita legit Spelman. in hac voce, sed ad vocem *Guna* post Meursium legit aut *Guna pro Aguna*; *Guna autem Spelmanus exponit cuniculum a Germanico cunna, qua voce significant Germani certum induimenti genus a cuniculo sic appellatum, ut Αγοντη dicunt a Leone, αγεις, ἀπὸ τῆς αἰγῆς.* Hæc Spelman. Sed quid si pro *Aguna* legitur *Agnina*? Planus et facilis esset intellectus. Si tamen *guna* vel *aguna* retinendum est, dicam hac voce non indumentum aut amictum integrum loco citato intelligendum esse, sed dumtaxat assutum pileis pannum vel pellel, ut satis patet ex ipso textu, presertim ex voce *suffurraturas*: quod assumptum posset confici ex *Aguna* vel *guna* id est, pelle Saxonica, uti conjicio ex hoc Luithprandi loco, quem resert ipse Spelmanus : *Nec ipsa capiet eum in qua natus est pauper et gunata i. pellicea Saxonica.*

[** De *Cunen*, pellibus marturinis, vide

Lappenberg. in notis ad Docum. Histor. Hanseat. pag. 26. 36. 41 et 99.]
¶ AGURIRE, Litigare, item movere, Gall. Plaider, a Graeco ἀγωρά, Forum. Processus Ecclesiae S. Vedasti Atreb. contra Scabinos Attrib. in Chartulario ejusdem Abbatiae notato V. pag. 39 : Quarto ex parte Scabinorum objectum est, quod Abbas et Corventus non possunt sine litteris Episcopi vel superioris (de rebus suis in judicio contendere) ad quod responsum fuit quod Agurit anchoritate domini Papæ qui solus est suus Episcopus. [** leg. Agunt].

AGUSADURA. Pactum ann. 1231. inter Alfonsum Comitem Pictavensem et Albertum Abbatem S. Theoardi Montis-Albanensis : Concessit Comes, quod Abbas habet quartam partem salini supradicti : verumtamen concessit si idem Comes dimittat, vel derelinquit salinum universitatibus villa, etc. Concessit eidem Abbat medietatem eorum, que percepit idem Comes in dictis villis occasione las Agusaduras. Verumtamen si dominus Comes dimittat, vel derelinquit las Agusaduras, quod facere potest, Abbas habebit, etc. Olim non licebat agricolis vomeres aliaque utensilia ferrea rustica aliis exercendo tradere, quam iis qui a Comite Tolosano ad id praefecti erant, quibus certa pensatio prestabatur, quæ in Provincia Comitatu Agusadura, in aliis locis Agusaduge appellatur. [In Camera Computorum Paris. habetur Charta Ludovici Ducis Andegavensis ann. 1370. qua Consulibus Lau-sertæ concedit : Qu'ils puissent faire aiguiseur leurs rasoirs et leurs piques où ils voudront, ex payant le feure.] Quidem putant idem esse, quod alii Röillage dicunt, a voce Reille, quæ vomerem significat.

* **AGUSARE**, Acuere, Gall. Aiguise, Ital. Aguzzare. Privileg. loci de Portello ann. 1405. in Reg. 184. Chartoph. reg. ch. 586 : Dictus faber debet aptare sive Agusare vomeres sive relhas ad laborandum. Vide Agusadura.

* **AGUSTALE**, Nummus aureus. Vide Moneta.

* **AGUSTATICUS.** Monetæ genus. Vi-
¶ **AGUSTUS.** de Denarius.

* **AGUSTUS MINTSIS**, pro Augustus in Charta Chlodovaei 111. ann. 691. apud Fe-libianum Hist. San-Dionys. pag. XI.

AGUTARITUS. Vide Canis argutarius.

* **AGUZADERA.** Sic lego in ead. Charta ex Cam. Comput. Tolos. pro Agusadura, ut edidit Caugius. Vide in hac voce.

AGUZO, Cuspis, Italis Aguzzare, In cuspidem acuere. Constitut. Neapol. lib. 2. tit. 37. § 1 : Campiones habeant clavas equales, non spinosas, nec cum Agusonibus.

* **AGYALE**, Genus navigii, forte pisca-tori navis. Est enim αγαλαῖον, Piscator, ab αγαλάς, Litus, ora maritima. Vita S. Ray-berii tom. 3. Junii pag. 464 : Guido lagio... cum sociis suis ibat in Thunisim cum quo-dam Agyali, exequitibus ipsis de saucibus Arni, ascenderunt in mare altum per direc-tum.

* **AGYNNII**, Heretici circa ann. Christi 604. a carne et conjugio abstinebant, Deum utriusque auctorem inficiati. A γυνή, Mulier et a privat. sic dicebantur. Vide Hosmanii Lexicon universale.

CANGI GLOSS. — I.

AHELEPTE, [Dimidium] Vide Chunna.

¶ **AHANAGIUM.** Vide in Ahanare.

AHANARE, Agrum colere, laborare. Nam Ahaner, est anxie laborare, cum anhelitus difficultate captare aërem, quod faciunt, qui labori seu agricultura insi-stunt. Vox facta ab Anhelare, seu potius ab ægra et coacta anhelatione, quam emittunt, qui labori succumbunt, Ahan. Vide Jacob. Bourgoing lib. de Orig. et usu vulgar. vocum pag. 7. Charta M. Abbatis S. Vedasti Atreb. ann. 1245 : Si autem homo non manens super terra debente gabulum, velit terram debentem gabulum Ahanare, ipse potest, etc. Ibidem : Ita videlicet quod equus possit Ahanare eo modo, quo voluerit homo, cuius erit,.... et equus aquitabit totam terram, quam aliquis ad garbam per Ahanagium fidele Ahanabit : et postquam homo terram suam ad gascheriam et Martium Ahanaverit, ipse potest eam perseguiri, cuu tot equis, quot sibi placuerit. Rob. de Bourron in Merlino MS. : Canques ils labourent et Ahenoient, aloit à mal. Terres Ahanables, pro labourables, in Consuetud. Bononiensi art. 170. 174. Ahans, Terres à labour, in Consuetud. Montensi cap. 50. Vide Affanare.

[¶] Menagius in suo Dictionario etymologiarum linguae Gallicæ vocem Ahan-ducit ex Italice *Affano*, Poena, labor, ob-servatque Hispanos et Occitanos etiamnum uitæ voce *Affan*, et a Lugdunensis *Affaneurs* appellari mercenarios ruri laborantes. Rustici Belgæ quos Wallones vocant, usque hodie utuntur vocibus Ahan, et Ahaner, haud generatim pro agrum colere, sed tantum pro serere, seminare, Ensemencer. Hinc les Ahans, apud ipsos eadem sunt, quæ recenter sata, Terres nouvellement en-semencées.]

AHANAGIUM. Charta Balduini D. Wal-laincourt, nn. 1224. in Tabulario Abbatiae Montis. S. Martini : Nihil juris aut dominii retinens (in dictis terris), sed quidquid juris et dominii habebant in eis, cum Ahanagio ipsarum futuro Ecclesia sepe dictæ conce-dens. [Charta Agnetis Abbatissæ Strumen-sis in tabulario ejusdem Parthenonis ann. 1227 : Cum inter nos ex una parte... super Ahanagio quarundam terrarum quæstio verteretur, etc.] Vide Affanagium, Affana-tor, et mox Ahenagium.

* **AHE**, interjectio. Heæ, Istæ. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646.

¶ **AHELEPTE**, Dimidium, Vide Chun-na.

* **AHENAGIUM**, Quidquid ex agris cul-tis colligitur, idem quod Ahanagium; a veteri Gall. Ahan, poena, labor, molestia : quia non sine magno labore agri coluntur, sic dictum. Lit. remiss. ann. 1375. in Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 103 : Après ce que ledit Jehan fu deschaucié entra oudit gué, et tant se y efforça pour mettre hors laditte charrette, que il entra en fievre en ycellui gué, pour le grant Ahan qui il y avoit eu, et pour la froïdure qu'il y print. Vita J. C. MS. :

Si me samble par vérité
Qu'i sie esté quatre mille ans,
Tant ai soufert de grans Ahans....
Allons ent in Jherusalem,
Iluekes soufferra l'Ahan.

Bestiarium MS. :

Espira un nouvel Adan,
Qui pour nous trait peine Ahan.

Inventar. Chart. Monast. fol. 29. v° : Carta officialis Cathalaunensis de dimidio modii siliginis in furno de Sommerellis, aut super Ahenagio dom. de Sommerellis pro pitancia. Nostris Ahanage et Ahenage, pro ipsa terræ cultura, et pro terra arabili. Chartul. Corb. sign. Ezechiel ad ann. 1411. fol. 109. v° : Tellement que ce ne puist porter préjudice à l'Ahanage, et que on y puist Ahaner deuenement. Lit. remiss. ann. 1371. in Reg. 102. ch. 323 : Jehannin menast une chartee d'amendement aux champs en l'Ahennage de son pere. Hinc Ahenier, pro Agricola, Laboureur. Lit. remiss. ann. 1374. in Reg. 105. ch. 444 : Lyenin de Bergues, dit Frerin poure laboureur et Ahenier etc. Charretier ou Hanner de la ville de Vrely, in aliis ann. 1441. ex Reg. 176. ch. 98. Unde emendandæ Lit. ann. 1442. in eodem Reg. ch. 125. ubi legitur Ahermier. Ahenier, Agrum colere. Charta Commun. de Busenc. ann. 1357. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 371 : De toutes les terres arables et labourables que on Ahenner etc. Enhanner, eodem sensu, unde Enhanner, Culturæ habilis. Charta ann. 1372. in Reg. 105. ch. 74 : Terres Enhannables toutes assises environ ledit manoir, bien Enhannées et labourées. Lit. remiss. ann. 1477. in Reg. 195. ch. 1636 : Je te prometz Mahieu que avant qu'il soit hui jours, je te trouveray en la charrue ou tu Enhanes. Haner, in aliis ann. 1389. ex Reg. 136. ch. 224. Ahen-nius, quæ ad arationem pertinent dicuntur, in Sentent. arbitr. ann. 1313. ex Reg. 53. ch. 53 : Li manent de chias qui ont chevaus Ahennius etc. Vide Ahanare.

* **AHENIA**, Idem sorte quod Hispanis Alania, Angustum cubiculum, Gall. Pe-tite chambre, logis étroit. Primum Testam. Adefonsi Hispan. Regis apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 546 : Et unam Aheniam in ripa illius fluminis supradicti.

* Terram arabilem hic intelligo.

* **AHORUS**, Qui rapitur immatura morte, a Graeco ἄωρος, qui non fit suo tempore. Tertull. de Anima cap. 57 : Aut optimum est hic retineri secundum Ahoros, aut pessimum secundum biothanatos, ut ipsis etiam vocabulis utar, quibus auctrix opinionem istarum magia sonat.

* Nostris sensu opposito Aheur dixerunt, pro Opportune agere. Math. de Couciaco in Hist. Caroli VII. ubi de ejus execuis : Les torches et les cierges de l'escurie y furent bien et honorablement Aheurez. Diverso prorsus sensu diversaque origine, nempe ab ora, pro Deserere, discedere, Gall. S'absenter, abandonner, in Lit. remiss. ann. 1448. ex Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 634 : Acause de laquelle haine.... convint au supplicant soy Aheurer du pays.

* **AHTA**. Vide supra Achtæ.

AHTEID, Sacramenti genus apud Boios. Decretum Tassilonis in Lege Bajuv. cap. 6 : Sacratum, quod Ahteid dicitur, juret in Ecclæsia cum tribus, etc. Ubi Lindenbrog. Aht, bannum Imperii, Eid, juramentum.

* Vide Schilter. in Glossar. Teuton. ad vocem Ahton. [** et Grimmii Antiq. jur. pag. 907.]

* **AIA**, Sepes, Gall. Haie. Locus est in Biennum. Vide Haga.

20

* Charta. ann. 1165. inter Probat. Hist. Autiss. pag. 22. col. 1 : *De Ais vero quas pater meus tempore guerre in nemoribus S. Maria Monasterii Melederensis.... fecit, etc.* Ubi indicatur silvæ pars delecta, quam se-pibus muniebant ad feras includendas, aut ad alios usus. Charta ann. 1358. apud Corbinell. inter Probat. domus de Gondi pag. 157 : *Item unum petrum terræ laborativæ cum Aia, pergulis et arboribus.*

¶ 2. AJA apud Hebræos accipitris species est, quam veteres *Æsalonem*, Germani *Smirle*, Galli *Esmerillon* appellant. Nomen a clamore. Uti enim aquilarum clangere est, milvorum jugere vel lipire, accipitrum pipare, et crocicare corvorum; ita ja, ja secundum Arabes hujus avis proprium est, unde ipsa Hebræis dicta videtur יְנָא *Aja*; unde de ejus oculo legimus Job. 28. 7 : *Semitam non novit avis, neque eam vidi oculis Aja.* Hæc ex Hofmanni Lexico.

1. AIACIS, [Aicis, Aicis, Aizis, Aizum, Vicaria, districtus Vicarii, Gall. Viguerie.] In Tabulario Ecclesiæ S. Juliani Brivatensis passim occurunt hæc verba : *In Aice Brivatense, Ambronense, Nonatense, Cantillanico, Montanico, Riomense, etc.* Ubi in aliquot Chartis aliis pro hac voce habetur : *In Vicaria Brivatense, Nonatense, etc.* In Charta 160. fol. 92 : *In ipso Aice, seu in ipsa Vicaria.* Ubi perperam in arce reposuit aut legit Justellus in probat. Hist. Arvern. pag. 10. Et Ch. 248 : *In ipso Aice et in ipsa Vicaria.* Ch. 250 : *In ipsa Aice Brivati, in ipsa villa, que dicitur Fontanæ, et in ipsa Aice Comitatu et Vicaria Brivatense, in ipso Aice, cedo Deo, etc.* Adde Ch. 260. 282. 297. In Ch. 223. habetur Agice.

¶ Harumce synonymarum vocum acceptio pro Vicaria evidenter probatur ex Instrumento Ecclesiæ Vabrensis tom. 1, novæ Gall. Christ. pag. 58. ubi Ministerium idem est quod Vicaria, et Aicis idem quod Ministerium : *Est ipse locus situs in pago Ruthenico in Vigaria Curiense.* Mox subditur : *Hoc sunt res proprietatis nostræ... in pago Ruthenico in Ministerio Curiense.* Deinde : *Vobis donamus similiter in ipso Aice vel in ipso Ministerio alias mansos nostros.* Mabillonius in Actis SS. Benedict. sæc. 3. part. 2. pag. 195. in hunc locum Chartæ commutationis Comitem Bernardum inter et Lanfreduum Abb. Mausiensem ann. 764 : *Qui (locus Mauciacus) est in patria Arvernica in Aice Riomense constructus in honore B. Petri Apostolorum principis, etc.* at nomine Aicis pagum esse intelligendum, sed quominus in hocce loco, ut et in superioribus Vicarii districtns intelligatur, nihil impedit.

¶ Aizis, Eadem notione. Charta Octomari Presbyteri relata in libro cui titulus : *Pièces pour et contre la Maison de Bouillon, à Cologne* pag. 7 : *Et sunt sitæ ipsæ res in pago Arvernico, in villa que vocatur Matlaca, in Aize Catiracensi.* Ibidem in alia Charta : *Sunt autem sitæ ipsæ res in pago Arvernico... in Aize Messiacensi, in loco cui vocabulum est ad Boscum, etc.*

¶ Aizum, Eadem significatione. Charta Cuneberti levitæ apud Baluz. tom. 2. Hist. Arver. pag. 16 : *Et in ipso Aizo mansos*

daos, qui vocantur Poco-navato cum omni sua integritate... et in ipso Aizo in villa que dicitur Ravacus, mansos duos cum appendiis tribus.

¶ 2. AIACIS, Prædium, domus cum horto, terris, vineis, etc. Idem sere quod Mansus, Gall. Cense, Ferme.] Vetus Charta ex Tabulario Ecclesia Gratianopolitane fol. 25 : *Est autem ipsa Ecclesia sita in Episcopatu Gratianopolitanensi, in Aice castro, quæ nominant sancto Georgio.* Alia Stephani Episc. Claromont. in Tabul. Celsinaciensis monasterii : *Sunt autem duo Aizes, unus ad Burnoneum, quem Galmannus excusat, cum curtis, horto et vineis, et aliis Aizes, qui vocatur ad Petrum, etc.* Idem Tabular. : *Dat eis Petrus ipse Aizum quoddam, continens in semet curtem unam et furnum, mansiones quoque et viridarium.* [Baluz. Hist. Arvernæ tom. 2. pag. 41. in Charta Ugonis Sacerdotis : *Et illum Aice quem conquistavi de Vidiano et Davit cum campis et salcedis et pratis.*] Occurrunt etiam passim hæc vox in Libro Miribili, seu Tabulario Abbatie Conchensis in Ruthenis, et in Tabulario Monasterii S. Theofredi in Vallavis. Arverni hodie Aize, vocant agrum, vel terram incultam, sed alicui adjacentem. [* Lit. remiss. ann. 1410. in Reg. 164. Cartoph. reg. ch. 289 : *Comme le suppliant s'en feust glé querir en une estaille, nommée Ayse,... une voiture d'estaille, etc.* Ubi Ayse id significare videtur, quo quis uti potest.]

¶ AJACENTIA, pro Adjacentia. Legitur apud Baluz. in Hist. Arvern. tom. 2. pag. 8. ex Chartulario Brivatensi.

¶ AIANRICUS. Regnante Rege Aianrico, in Charta pro abbatia S. Egidii ex Tabul. ejusdem. Unus est e variis modis scribendi nomen Henrici; quod monuisse satis est.

AICHATA. Charta Philippi Regis Franc. ann. 1310. pro Libertatibus Bastidae in Petrogoricis, ex 47. Regesto Tabularii Regii n. 38 : *De somnata ferri, pannorum lanearum 2. den. de solutaribus, de calderis, anderis, patellis, Aichatis, payrotis, cutellis, falcillis, sarpiis, piscibus salsa, et rebus consimilibus, dabit venditor extraneus in die fori pro leuda et pro intragio 2. den.* [* Vide infra in Aissa.]

¶ AICUM, ut Aicis 2. Prædium, domus cum horto. Chartul. Celsinian. ch. 173 : *Dono S. Petro, et supradictis sanctis, et monachis Aicio uno in villa Soliniaco, cum curte et horto.*

¶ AIDE, Subsidaria tributa, Gall. Aides. Hec ut etiamnum Reges nostri, ita et Domini feudales quondam a subditis solebant exigere. Litteræ Francisci. I. pro S. Capella Parisi : *Quos quidem tres Apparitores... ordinans fore et esse immunes... ab omnibus impositionibus, Aidi et aliis tributis.* Charta Richardi de Lamberville in Tabulario A. Monasterii Gemeticensis cap. 361 : *Varantisandum ab omni Aide et rese-antia et amouta.* Charta Officialis Parisi ann. 1264. ex Tabulario S. Germani a Pratis : *Quinque arpente terra... ad censem 6. denariorum quodlibet arpentum sine alio onere, redditu, costuma, tallia, relevamento, Aida, correvia, campiparte et alio quocumque nomine censeantur.*

¶ Ex Aida vocabulo natum est nomen, la Cour des Aides, Gallis omnibus

notissimum, hoc est, Supremum rei tributariae tribunal, in quo quidquid tributorum, vectigalium atque subsidiorum est, judicatur. Hujus summi tribunalis originem referunt ad Regem Joannem cognomento Bonum, qui cum 28. Decembribus anni 1355. decreto statisset, ut quidquid mercium venundaretur, certum sibi tributum solveret, judices instituit, qui lites ex novi tributi solutione natas cognoscerent, et ita dirimerent, ut nulla esset ab iis judicibus ad alios provocatio. Ad hanc Joannis Boni institutionem Senatus Curiae subsidiorum Parisiensis suam originem respert acceptam. Recentiiores sunt, quæ alii regni urbibus fuerunt instituta Curia subsidiorum.

* AIDARE, a Gall. Aider, Adjuvare. Comput. MS. eccl. S. Egid. Abbavil. ann. 1386 : *Pro Willermo Louireh, qui Aidavit in cre-satione dictæ fossæ j. den. Nostris Aider, pro Subsidiarum tributum, nomine Aide, solvere.* Ordinat. Deputat. trium Statuum ann. 1355. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 24 : *Et se lesdits serviteurs gaigrent cent solz, ou au dessous, il ne Aideront de riens, se il n'avient aucun biens equipolenz, ou quel cas il Aideront comme dessus.* Aidence, Auxilium, Secours. Le Roman de Cleomades MS. :

Cascune ait seure espérance,
Car Dieux sera en nostre Aidence.

Aiel, eadem notione, in Poem. reg. Navar. tom. 2. Carr. 4 :

Tres haute amors ki tant s'est abaissé,
Qu'en mon cuer se daigna hebergier,
A faire un chant w's presté s'Aie.

* Aihue, apud Petr. de Fontan. cap. 11. art. 5. Id omne quod auxilio est.

* AIDEN, Infirmum, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. an quia alterius auxilio indiget? Vide supra Aider. [* Leg. Infernum. Gloss. Græc. Lat. Aïðn, inferus. Gloss. in cod. Reg. 4778 : Apden, infernum, inter vocabula per Ai incipientia.]

AIDUS, Adjutor, Gall. Aide. Edictum Rotharis Regis Longob. tit. 109. § 1 : *Ad Evangelia sancta juret cum 12. Aidis suis, id est, sacramentalibus.* Ubi lex Longob. lib. 2. tit. 55. § 5. habet. *aliis suis* : sed prior ectio tolerari potest. [* Leg. Rothar. cap. 364, ubi codex cathedr. Mutinensis habet : Cum 12 Aidos suos, id est sacramentales. Vox Gothicæ Aips, Sacramentum

¶ AJECENTIA, pro Adjacentia, Appendices, Gall. Dependances. Charta Chlodovei III. Regis Franc. ann. 693. apud Felibianum in Hist. San-Dionys. pag. xiv : *Quidquid ibidem ipsi Chaledramnus visus fuit tenuisse vel moriens dereliquisse cum omni integritate sua vel Ajacentias, sicut ab ipso Chaledramno fuit possessum.*

¶ AIGATIA, Piaca, Papie. Puto legendum Pica : quam Picardi etiamnum vocant Agache.

AIGLOLFINGA. Vide Agilolfingi.

¶ AIGNELINUS, Agnorum, ut opinor, lana. Charta Philippi Regis Franc. ann. 1288. apud Perardum in Burgundicis pag. 562 : *Pro quolibet sacco lenanum et Aignelinorum, etc.*

* Lanam seu vellus hac voce significari certo probat Charta Theobaldi comit. Bles. ann. 1214 : *Quod si aliquis burgensem alli-*

Si de arconnerius lanam suam sive Aignelinos tradiderit, ipse arconarius lanam sive Aignelinos reddere tenebitur ad justum pondus. Stat. ann. 1358. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 255. art. 7 : *Grandes quantités de laines, Aiguelins (l. Aignelins) et recours.* Unde *Aigne*, eadem notione accipendum videtur, in Lit. remiss. ann. 1391. ex Reg. 140. Chartoph. reg. ch. 238. ubi inter merces pellicas recensentur : *Cinq milliers d'Aigne.* Et quidem *Aigne*, pro Ovis, verrex, in aliis Lit. ann. 1442. ex Reg. 176. ch. 164 : *Comme aux supplians appartenoit ung certain prat.... ou quel prat ung lors nomme Jehan de Clavaire.... eust boute.... pasturer les Aignes et bestiaux du Seigneur de Puypard son maistre etc.* Hinc *Aigner*, pro *Aigner*, quod de ove parturiente dicitur. Lit. remiss. ann. 1375. in Reg. 108. ch. 24 : *Pierre le Bos dist à son berger ces paroles ou semblables : Tu ne fais pas bien de moy laisser en ceste saison, qui est la plus nécessaire de l'an pour les bestes qui Aignelent.*

* **AIGRO.** Inquisit. ann. 1268. ex schedis Pr. de Mazaugues : Item dixit quod pignoravit ibi quemdam juvenem qui dicebat se de Arlete.... quia caperat Aigrones in palude. Hic Ardeolas, quas *Aigrettes* appellamus, et quae *Esgrettes* dicuntur in Lit. remiss. ann. 1455. ex Reg. 191. Chartoph. reg. ch. 171. hic designari arbitror. Vide *Airo*.

* **AIGUCIA.** Charta Petri de Fenolotto ann. 1229. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 337 : *Trado vobis D. Nunoni Sancio.... totum castrum meum de Fenolleto... justicias, firmancies, Aigucias, etc.* Ubi legendum esse *Cugucias*, cuique loca in voce *Exorquia* laudata consumenti, manifestum erit.

¶ **AIGUERIUM**, pro *Aquarium*, Aqueductus, in Statutis Massil. MSS. anni 1253.

* *Usque Aiguerium hortorum*, in Charta ann. 1463. Quo significatur canalis seu fossa, per quam aqua ducitur in horto, seu per quam elicetur. *Aiguet et Alquier* olim, eadem notione, nostris. Charta ann. 1340. in Chartul. 23. Corb. : *Ils puissent clorer de wasons le penel, que on dist Barrette, pour l'eau dudit Aiguet venir et tourner ou dit fossé pour arroer.*

Lit. remiss. ann. 1412. ex Reg. 166. Chartoph. reg. ch. 244 : *De laquelle galerie icellui Sicart chut embas à terre en un Aiguier pavé de carreaux ou pierres, ouquel lieu descend et cheent les eauies et agouz de l'hostel.* Ubi *Aquarium* designatur. Neque alio sensu accipi videtur *Escassadour* vel *Esgassadour*, in Libert. villæ d'Aigne-perse ann. 1374. ex Reg. 198. ch. 360 : *Item comme nos devanciers aient donné et octroyé aux habitans de ladite ville le fons, le abreuvoir et les Escassadours des chevaux et des autres besutes, et les conduz des eauies venant à ladite fons et abreuvoirs et Esgassadours, encors les donnons nous.* Et *Esgadour* vel *Essegadour*, in Lit. remiss. ann. 1455. ex Reg. 191. ch. 188 : *Pierre Gillebert dist qu'il romproit la chaussée dudit cors ou fossé, pour faire descendre l'eau d'icellui cors et mettre en son Essegadour... la mettroit (l'eau) en son Essegadour.* *Aiguer* præterea dixerunt nostri, pro *Irrigare*, *Arroser*. Lit. remiss. ann. 1447. in Reg. 178. ch. 174 : *Duquel ruisseau icellui Bernard a accoustumé Aiguer ou riguer ses prez.* Quae voces a vulgari *Aigue*, *Aqua*,

Eau, ortum habent. Assis. Jerosol. cap. 11 : *Il li doit donner à manger et à boire suffisamment, au moins pain et Aigue.* Vita J. C. MS. :

Longis le costé Dieu ouvri,
Et sang et Aigue s'en issi.

Vide *Aqugium*. [** et Raynouardi Gloss. Rom. in voce *Aigua* vol. 1. pag. 39.]

* **AIGUILLIA**, Idem quod supra *Agulla* 2. Vide in hac voce. Charta ann. 1297. ex Tabul. Autiss. : *Regnaldus mercetus recognovit se recepisse a venerabilibus viris decano et capitulo Autissiodorensi quandam domum.... cum cellario, caveis, pressorio munito Aiguilliis, etc.*

¶ **AILA.** Gloss. Bituricensis Ecclesie MSS. : *Ailen, Frontem Aila, Ventus fabe.* [** Gloss. cod. Reg. 4778 : *Ailea, fronte Ailia, veritas fabe.* Gloss. Jæckii : *Ailia, vermis fabae.* Confer Servium ad Virg. Georg. lib. 1. vers. 75.]

AILATA, In Legibus Adelstani Regis Angl. cap. 6 [** Concilium Thunresfendense.] : *Si verbum non direxerit, ut Ailata sit. Ubi quidem Aplata restituunt. Vide in hac voce.*

¶ **AILLIARIUS**, Qui vendit allia et legumina. MS. Cod. anno circiter 1290. exaratus de redditibus Episcopatus Autissiodensis, ex Chartophyl. Episcoopi ejusdem urbis. Inscriptio : *De Ailiariis. Quicumque adducit allia vel erucas ad vendendum in hac villa, debent die Sabbati quadrigata unum denarium Episcopi et Comiti, et in septimana de qualibet genna unum obolum, si valeat duodecim denarios aut plus; et si non valeat duodecim denarios, nihil debet. Et si fuerit de suo orto, et ortum sit de sauvamento, nihil debet. Et revenditores de hac villa nihil debent, exceptis sex diebus Sabbatis, in quibus quilibet debet denariatum, et revenditores de extra, qui afferunt ad collum vel ad bestiam, debent obolum de ortolgio suo in quilibet die sabbati, exceptis sex Sabbatis, quod (forte quibus) quilibet debet denariatum Episcoopi et Comiti.*

* **AILLATA BULLITA**, in schedis D. le Fournier, Provincialibus et Occitanis vulgo *Aigue boulide*, rusticorum condimentum ex allio, sale et oleo, quod bulliens pani affunditur. Vide *Allata*. [** et Alhadia ap. Raynouard. in voce *Ailh*, Gloss. Roman. vol. 1. pag. 54.]

¶ **AILLEMONTIUS**, Pagus dioecesis Suessionensis, in Lit. remiss. ann. 1391. ex Reg. 141. Chartoph. reg. ch. 44 : *La ville de Cuisy en Ailemont, ou diocese de Soissons, etc.*

AIN, Florentius Wigorn. pag. 590. de Ludovico Balbo Rege Franc. : *Pater sibi uxorem Adelheidam conjunxit, quæ post mortem viri genuit filium nomine Ain, id est, Carolum. Huc forte pertinent ista Alcuini Poem. 3. de quodam Anglo-Saxonum Rege :*

Tertius accepit sceptrum reguator opimum,
Quem clamant Ain, incerto nomine gentes,
Qui nunc imperium Saxonum jure gubernat.

[In Gloss. Bituricensi MS. *Ain, oculus interpretatur.*]

AINESCIÆ, *ÆNESCIÆ*, *EINESCIÆ*, *EYNECIÆ*, Pars hæreditatis, quæ ad primogenitum ætatis privilegio pertinet. *Aisnesse* in Consuet. Norman. art. 115. 175. *Aisneage* in

Consuet. Rupellensi art. 54-55. et Britannica art. 669. Vide Interpretem veteris Consuetudinis Normanniae cap. 34. sub finem. Glanvilla lib. 7. cap. 3 : *Salvo capitali mensagio primogenito filio prodignite ænescie sue.* Occurrit apud Bractonum lib. 2. cap. 34. et alibi passim.

ENEYA. Statuta secunda Roberti I. Scottiæ Regis cap. 3 : *Si aliqua hæreditas, de qua unica secta tantum debetur ad plures hæredes, participes illius hæreditatis, devolvatur, ille qui Eneyum, i. capitem partem illius hæreditatis habet, unicam sectam faciat pro se et participibus suis.*

EYNESCIÆ, Apud Matth. Paris. ann. 1240. seu potius *Eisnetia*, uti scribitur apud Bractonum lib. 2. cap. 77. et in Fleta lib. 5. cap. 9.

ENTITÀ PARS, Quæ primogenitum spectat, apud Littleton. sect. 245. *Einecia*, vel *Einescia filia*, id est, primogenita, in Monastico Angl. tom. 1. pag. 913. tom. 2. pag. 870. Porro vox *Aisné*, Gallica, confecta ex ains, ante, et né, natus.

* *Aisnage*, in Charta ann. 1248. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 935 : *Sauf l'Aisnage à l'hoir monseignor Henry de Coetlogon, quand il le voudroit demander. Enynage et Eninaage ex ead. Ch. infra col. 941. Aeneage, in Charta ann. 1301. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 142. r^o : En ladite composition ait esté reservez à moi ladite Hyolent les Aeneages en l'eschoaistedudit Gilbert, autre ma égal partie, pour raison de Aymeri de Rochefort mon frere, ainé dudit Gilbert. Aisnéte, apud Butiller. in Summa rurali. Charta composit. inter dom. de Bellomane-rio et Steph. du Chasteler ann. 1376. in Reg. 116. Chartoph. reg. ch. 72 : O les autres noblesces et dignitez, avec la jurisdiction des terres contenues et subgites es Ainsneages du Chasteler,.... lesquelles Ainsnages il diset estre des dépendances de sadite vavassourie.... Toutes les terres comprises esdiz Ainsneages etc. Haud scio an hoc spectet vox *Aine*, in Charta ann. 1284. ex Chartul. S. Petri de monte : *Et doient li hoir.... descombreir, warantir et assoleir à toujors à l'abbé et à covant devantdiz lou boix et l'eritage de sour nobeit.... Li abbé et li covans de S. Pierremont ont aquaestei en franc allue à tousjors, en Aine et entreffons teil partie de boix, etc.* Id est, cum primogeniti privilegio; quod tamen affirmare non ausim. An legendum est *Aise*, Usus, adeo ut sensus sit ad usum et proprietatem? Vide mox in *Aisamenta*.*

* **AINU**, Naves. Fœminin. generis. Gloss. Bitur. MS. [* *Aini*, in Glossar. ex Cod. reg. 7613. [** Eodem modo in Gloss. cod. Reg. 4778, in Gloss. Jæckii : *Ainus, navis.* Legendum omnino *Aenus* Vide Virg. Geor. lib. 1. vers. 136, lib. 2. vers. 451; et Forcell. Lexic. in h. v.]

* **AIOIN**, Interpretatur frater meus. Gloss. Bitur.

AIOLA, Avia, ex Gall. *Aieule*. Occurrit in Tabul. Absensi fol. 22.

* **AIONES**, f. Prima litterarum rudimenta. Act. SS. Bened. sæc. 4. part. 1. pag. 386. D. in Translatione S. Sebastiani : *Quod quidem nec ipse, si vulgo, ut aiunt, Homerus emerget, explore posset; quanto minus ego tantillus, sermone imperitus, et grammatica discipline omnimodis exp̄s, qui nec quidem,*

ut ita dixerim, ipsos Aiones ad liquidum addiscere valui. Aioner aliquibus in locis idem est ac Balbutire.

¶ **AJORNAMENTUM**, Vocatio in jus, vadimonii denunciatio, Gallice *Ajournement*. Cod. MS. Consuetud. Tholos. fol. 42 : *Quocumque Ajornamenta executiones aut processus fecerint. Vide Adjornare.*

AIOT, Vestis species. Gaufridus Vosensis lib. 1. cap. 7 : *Chlamydes vel cappas perforaverunt, quas vocant Aiots.*

* **AJOUUDUM**. Vide supra *Adjotum*.

AIRA, AIRALIS. Vide *Area*.

* **AIRAO**, pro *Arrao*, vel *Arao*. Vide infra in his vocibus Charta ann. 1257. in Reg. S. Ludov. ex Chartoph. reg. fol. 30. r^o : *Item assignamus.... unam eminam Airanis, que valet etc. Arronis*, infra fol. 42.

* **AIRARIUM**, pro *Ærarium*. Lit. Caroli V. ann. 1377. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 322 : *Retineatis et ad manum nostram reducatis, et domino nostro seu Airario applicetis et incorporetis.*

* **AIRATIA**, Quivis fructus ex aratione provenientes. Stat. Montis-reg. pag. 238 : *Teneantur ipsi camparii emendare omnia damna, messes, fenum, canabum, līnum, legumina, Airatia, hortalia, fructus, etc.*

AIRBANNUM. Vide *Heribannum*.

AIRO, Ardea, ardeola, avis, nostris *Heron*. Vide Fridericum lib. 1. de Venat. cap. 4. 20. 21.

* **AISAMENTA**, Ea omnia, quæ cuique, pro suo statu, usui sunt necessaria, aut congrua, Suppellex, Gall. *Aisemens, meubles, ustencilles*. Ea significacione accipienda est hec vox ex Chartul. episc. Autiss. laudata v. *Aisamentum*. Libert. castelli de Mailliaco ann. 1229. inter Ordinat. reg. Franc. tom. 5. pag. 718. art. 35 : *Constituit eciam et concessi, ut dictis hominibus ad Aisamenta sua, videlicet dolio, cupas, cistas, et omnia alia superlectilia, de quounque nemore sint, sive (l. sine) onni occasione vendere licet*. Libert. Novi-castris ann. 1256. tom. 7. earund. Ordinat. pag. 362 : *Gie Ferris due de Lorregne et marchis.... aquit tous mes hommes et toutes mes femmes dou Nuef-chastel de toutes tolles.... fors que en Aisemens d'ostel,... c'est assavoir, que vnuell où on met vin, et tout Aisemens d'oret d'argent. Hinc nostris Aisier, Aiser, Aisier, Necessaria Administratrix, Donner le nécessaire, rebus necessariis instruere, Garnir, servir. Charta Milonis de Noerii ann. 1263. in Chartul. Pontiniac. ch. 41 : Et que l'an les puisse (les bestes) laver et abever et Aisier en ma dite rivière, quand mestier leur sera. Confirmat. confrat. B. M. Magdalene ann. 1341. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 595 : *Comme les frères et suers.... aient volonté de acquérre un lieu à faire un hospital, pour herbergier et Aisier les pouvres, etc.* Lit. Caroli VI. ann. 1392. tom. 7. jam laudato pag. 510 : *Et que nostre bon et loyal peuple d'icelle (ville de Paris) se acroisse toujours, et soit Aisié de ce qui lui est nécessaire à la sustentation de leurs vies, etc. Repaire, rafreschir et Aissier, in Lit. remiss. ann. 1373. ex Reg. 105. ch. 44. Charta ann. 1263. in Chartul. sign. Decanus S. Petri Insul. fol. 112. v^o : Et si doit li journiers jurer et fancer au commencement k'il Aisera et appareiller le four selon son ke poins iert et que on li requerra; et Aisera le**

*poure si comme le rice. Pro Curare, Gall. Pancer, ubi de equis agitur. Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 116. ch. 182 : Lesdiz exposans pour ce que les chevaux dudit Martel n'es-taient pas Aisiez, ne ordenez pour la nuit, etc. Rursum et pro Coimmodare ad uten-dum, Gall. Präter. Lit. remiss. ann. 1417. in Reg. 170. ch. 15 : Lequel Piquart demanda par esbatement à Henri de Tref, se il leur Aiseroit de leurs femmes. Sed et pro Nature necessariis satisfacere, Aiser dixerunt, quo-modo nunc Se soulager usurpant. Lit. remiss. ann. 1408. in Reg. 162. ch. 83 : Un pot à quoy le suppliant se Aisoit aucuneffoiz de nuit. Unde Aisement, pro Ventris exone-ratio simul et latrina, secessus; vox non adhuc penitus obsoleta. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 138. ch. 5 : Le prisonnier de-manda pour Dieu audit sergent qu'il le def-fierast, pour aller faire son Aisement. Aliæ ejusd. ann. ibid. : Louis.... fist faire ledit ser-gent tout nu hors de son lit, le poursuivit jus-ques à uns Aisemens, là où il s'estoit retrait, une dague en sa main, le retira de ces Aise-mens et le fery plusieurs coups. Chambres aisiées, eadem notione, in Charta ann. 1314. ex Chartul. S. Maglorii ch. 99 : *Les chambres privées ou Aisiées seront et pourront estre vu-diées etc. Tandem occurrit Aisement, pro Libitū, voluntas. Charta ann. 1246. in Chartul. monast. de Escureio : Je Jehans sire de Joinville..... j'ay octroyé à l'abbé et couvent d'Es-curey le pouvoir d'acquêter une place à Joinville, là où il pourront edifier à lor Aisement une mareschaussée pour x. chevaux, et un pressoir pour leurs vins presser et faire. Nisi à lor aisement interpretandum putes, Ad usum eorum, Gall. A leur usage. Faire son aise, Ad libitum agere, in Lit. remiss. ann. 1407. ex Reg. 162. ch. 153 : Les suppliant prierrent ledit Anthoine qu'il se parteist de leur escot et les laissast à leur privé et faire leur Aise. Vide supra Aaisentia et Aisa-mentum.**

* **AISAMENTA**, AISIMENTA, Eadem notione. Libert. villæ S. Marcellini ann. 1343. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 387 art. 17 : *Concessit eisdem, quod.... non possent nec debeat compelli... de bobus aratoribus, nec de aliquibus Aisimentis aratri, etc. Art. 18 : Concessit eisdem, quod piscare possint in omnibus piscaturis et Aisimentis, absque omni contradiccione, etc. Occurrat rursum ibid. tom. 8. pag. 110. art. 21. Vide Aysina.*

¶ **AISAMENTUM**, Idem quod mox *Aisan-tia*. Charta Guillelmi Episc. Autissiod. ann. 1219 : *Dedit insuper Aisamenta terræ et lapidum in terra sua ad opus exclusarum molendinorum dictarum Monialium apud Arsiacum sitorum, et levatam piscium ip-sorum molendinorum. Charta Mathildis Comitissæ Nivern. pro Monast. B. M. de Con-solatione, ann. 1244. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 299. E : Concessi simili-ter ut Aisentias communes et pascua libere ha-beant. Vide Mirænum tom. 1. Oper. Diplo-mat. pag. 419. edit. 2.*

ESENTIA. Charta S. Ludov. ann. 1266. in Regesio Normanniæ signato P : *In altera medietate landæ ad animalia sua Esentiam suam habeant.*

AISIMENTUM, Gallis *Aisement*, Italis *Agimento*. Regiam Majestatem lib. 1. cap. 13 : *Terram petitam amittet cum fructibus, comoditatibus, Aisimentis, et pertinentiis suis. Lambertus Ardensis : Communia populi sui Aisamenti et plantiem camporum... concludens. Will. Abbas Andrensis : Comes quoque Baldwinus super Aisamento in palude de Hotinghem a nobis in perpetuum habendo, etc. Vide Chronicon Andrense pag. 346. Mo-nasticum Angl. tom. 2. pag. 916. [Madox, Formul. Anglic. Chartis CXLIII. et CCCXL.]*

AISIMENTUM, In Testamento Guillelmi D. Montispessulani ann. 1146 : *Donec de Aisimento ipsius terræ habeat perceptum et recuperatum, quod valent duo milia solidoru-m. [Hic non sola facultas utendi, sed usus*

aut saltem pro jure solvendi minoris, quam solvunt aliij. MS. anni circiter 1290. ex Chartophil. Episc. Autissiodor. ubi re-ven-sentur redditus Episcopatus : Poulenagium illorum qui sunt desforis et de villa. Omibus diebus quibus aliquis dicit ad ripam, polanus debet iij denar. et ille de villa qui non habebit Aisamenta sua, nil debet. De quadrigis. Ca-drigæ quæ vadunt extra villam oneratae, debent quælibet decem denarios et obol. videlicet sex denarios de poulenagio, duos denarios de menagio, et duos denarios et obolum de ro-gio, excepto illo qui est de villa, qui nihil debet de polanagio, si habeat Aisamenta sun. De dolio ducere de una domo ad aliam. Quodlibet dolium ductum de una domo in aliam super quadrigam debet octo denarios, nisi huberit Aisamentum. Et si habuerit Ais-mentum, non debet præter quatuor denarios. Et si ductum fuerit per terram, debet quatuor denarios.

* *Delenda est particula negativa non ante habebit Aisamenta; de iis, enim que ad vecturam necessaria sunt sermo est. Vide Aisamenta.*

AISANTIA, Vox forensis, facultas, quam quis habet utendi in alieno prædio, rebus non suis, vel ex jure municipali, vel pro-prietariorum concessionem, a Gallico, *Ais-ance*, *Commoditas*. Tabular. Abbat. Rei-gnaciensis Ord. Cisterc. : *Per omnia sua nemora inter Choram et Cosam jacentia atque posita sunrum passionem porcorum, transitum, percussum, sine pretio et panegio, et omnes usus, quos Aisentias vocamus, per-petuo donavit, ann. 1147. In alia Charta ann. 1153. ibid. : Et usus, quos Aisancias vocamus. Usagia, sive Aisantæ terre nostræ, in veteri Charta apud Buzelinum pag. 396. Charta Rogerii Episcopi Laudun. ann. 1180. in Tabular. Abb. de Thenailles : Dedit omnes Aisancias et pasturas de Bouconvilla. Vide Chartas alias apud Duchesn. in Hist. Co-diciacensi pag. 349. Perardum in Burgundi-cis pag. 198. Hemereum in Augusta Vi-rom. in Reg. pag. 42. etc.*

¶ **AISENTIA**, Idem. Charta Aleidis Domini de Boular in fundatione Monast. Belli-Prati ann. 1228. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 299. E : *Concessi simili-ter ut Aisentias communes et pascua libere ha-beant. Vide Mirænum tom. 1. Oper. Diplo-mat. pag. 419. edit. 2.*

ESENTIA. Charta S. Ludov. ann. 1266. in Regesio Normanniæ signato P : *In altera medietate landæ ad animalia sua Esentiam suam habeant.*

AISIMENTUM, Gallis *Aisement*, Italis *Agimento*. Regiam Majestatem lib. 1. cap. 13 : *Terram petitam amittet cum fructibus, comoditatibus, Aisimentis, et pertinentiis suis. Lambertus Ardensis : Communia populi sui Aisamenti et plantiem camporum... concludens. Will. Abbas Andrensis : Comes quoque Baldwinus super Aisamento in palude de Hotinghem a nobis in perpetuum habendo, etc. Vide Chronicon Andrense pag. 346. Mo-nasticum Angl. tom. 2. pag. 916. [Madox, Formul. Anglic. Chartis CXLIII. et CCCXL.]*

AISIMENTUM, In Testamento Guillelmi D. Montispessulani ann. 1146 : *Donec de Aisimento ipsius terræ habeat perceptum et recuperatum, quod valent duo milia solidoru-m. [Hic non sola facultas utendi, sed usus*

et possessio debet intelligi; Acherius Spicil. tom. 9. pag. 141. legit *Aissumentum.*] Occurrat ibi etiam sensu. Regestum censuum et seodor. Carnotensis fol. 57 : *Les jarbes et les tourtais deus illec, et es villes d'environ pour l'Aiesement que ils ont en la forest, et est chascun un tourtel de un denier, dont tous ceus qui ont Aisement ou dit bois, doivent un tourtel, etc.*

EISIAMENTUM. In eodem Monastico Angl. tom. 1. pag. 47. apud Will. Thorne. et Duchesn. in Hist. Guinensi pag. 258. et in Probat. Hist. Drocensis pag. 251.

AISIZ. Pertinentiae, ubi libere percipi possunt *Aisiamenta.* Charta Libertatum Solemnici in Arvernus MS. : *Si aliquis intraverit de die ortum vel vineam alicujus hominis, situm, vel situm in Aisiis vel pertinentiae dictae villa, etc.* [Tabul. B. Mariae de Charitate ann. 1364 : *Margarita de Fontenay donavit terram de Miniers cum suis juribus, Aisiis et pertinentiis, salva et reservata tonsura nemoris d'Artenne.*]

HESIA. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 916 : *Ascendendo per veterem sepem, et sic per vetus fossatum et huiuscum, usque ad Hesiem extra boscum. Sunt, qui vocem Gallicam Aise, ab otium deducunt; Agio Itali dicunt.*

ASENIA, ut *Aisantia.* Charta Lietardi Episcopi Cameracensis inter Instrum. tom. 1. novae Gall. Christ. anno 1133. de Fundatione B. M. de Valcellis : *Per onnes etiam reliquias terras suas, nemora, pratu et aquas, concederunt omnes Asencias suas in nemoribus ad colligendos fructus, ad pastinationem pororum, ad pasturagium exterorum animalium, sine pasnagio et omni alia exactione, ligna ad edificandum et calefaciendum et ad cetera necessaria. In pratis pasturagium, in aquis ad piscandum, et si quid forte in his omnibus aliquid venationis, mellis vel alicujus alterius rei a Fratribus vel mercenariis eorum inventum fuerit, libere possidendum.*

ASIAMENTUM, AYSIAMENTUM. Charta Egidii Abb. S. Martini Tornac. ann. 1309. in Tabulario S. Richarri Centulensis : *Nos habebimus omnia alia Asimenta in predictis pasturingis, sicut usuagarii alii in predictis locis tantummodo.* Charta Joannis Abb. B. Mariae Ursi-Campi ann. 1303. ex eodem Tabul. : *Habebimus omnia alia Aysimenta in predictis pasturingis seu pascuis, sicut alii usugrarii, hoc est intelligendum absque augmentatione numeri animalium, qui in predictis litteris est expressus.*

AYSIENTIA. In Tabulario Monast. S. Quintini in Insula pag. 132.

AYSIEMENTUM, In Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 201.

AYSIS, Eadem notione. Locos vide in *Diversium et Reparium*, et tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 167.

AYSISUM, vel AYZIUM, Eadem significatio. Baluz. Hist. Arvern. tom. 2. pag. 135. in Charta Roberti Comitis ann. 1285 : *Cum ceteris universis Aysiis et usatgiis, servitibus, emolumenitis.* Ibidem pag. 314. in Charta ann. 1340 : *Servitibus, censibus, redditibus, deveriis, Ayzis, juribus et actionibus nostris.*

AISATUS, De eo dicitur, penes quem si potestas aut voluntas aliquid facienda, ostraris olim *Aisie*, eodem sensu. Charta ann.

1209. in Chartul. Campan. fol. 201. col. 1 : *Si quis vero contradixerit ne Musteriolium firmetur et per vim operarios amoverit; si Symon ad vim illam repellendam indigerit auxilio comitissae, requiret auxilium illius, et si comitissa non fuerit Aisata de eo juvando, cumque non juvaverit infra xl. dies, postquam ab ipso fuit requisita, etc.* Ubi ex Chartul. Thuanio fol. 224. r^o. legitur *Aaisita.* Charta ann. 1286. in Tabul. S. Petri Insul. : *Li Si-res de Cysoing, s'il en est Aisiés et il li plaist, warde cascun an le procession de Lille, qui est ès octaves de le Trinité, en une cote vernelle de cendal et d'escravate à cheval, une blance verge en sa main païsuellement à l'oneur de l'église.* Charta comit. de Vaudement ann. 1361. in Tabul. capit. Carnot. : *Nous sommes obligiez en certaines grosses sommes de deniers envers plusieurs personnes, desquelles sommes payer à present nous ne sommes pas bien Aisiez, ne pourchas.*

* **AYSATUS,** Accommodatus, congruus; Gall. Convenable, proportionné. Charta ann. 1377. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 335. col. 1 : *Item quod si infra biennium a festo S. Michaelis sequenti computandum, dicti consules dederint... tantos redditus sic extimatos in sufficientibus et bene Aysatis feudis amortisatis etc.* *Aysitus*, eodem intellectu, legitur ibid. tom. 3. pag. 199. col. 1.

* **AISENTIAE,** Pertinentiae, ubi libere percipi possunt *Aisamenta.* Charta A. abbat. Fusniac. ann. 1261 ; *Nos dicebamus eos... sic occupasse Aisentias dicta villa communes. Aisemens, eadem notione, in Charta ann. 1339. in Tabul. S. Joannis Laudun. : Pourront prendre et traire à amende ceulz que on trouvera meffaisans ou empirans les chemins et les Aisemens communs.* Vide *Aisie* in *Aisantia.*

* **AISENTIA,** Commoditas, utilitas, Gall. Aisance. Charta ann. 1215. in eod. Tabul. ch. 129 : *Sicut ipsum alnetum protenditur, possideat in perpetuum, salvo dominio meo, ita quod nec mihi nec ulli ex parte mea licet subintrare idem alnetum, quandiu fuerit alnetum, pro aliqua Aisentia habenda.* Vide *Aisantia.*

* Unde vero nostrates dixerint Monter un cheval à Ais, pro Equo nudo, ut videatur, insidere, vulgo Monter à poil, haud scio. Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 9 : *Icelui Jehan fust monté sur un des chevaux de Jehan le Mor le jeune son pere demourans à Caen, à Ais et senzelle, etc.*

* **AISITUS,** Facilis, commodus, Gall. Aisé. Lit. ann. 1376. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 69. art. 4 : *Quod portus dictæ navis teneatur perpetuo in loco convenientiori, et melius Aisito et oportuno. Aiable, eodem sensu, in Stat. ann. 1361. tom. 3. earumd. Ordinat. pag. 526 : Et oltre que toutes manieres de gens nobles et non nobles, privilegiez et non privilegiez, à ce que leur estat soit cogneu, et eulz soient plus Aiables à convenir, s'il est mestier. Ayable, in Lit. ann. 1328. ex Reg. B. Chartoph. reg. ch. 32.*

* **AISSA,** Vox, quæ Provincialibus et Occitanis idem sonat quod Ascia, Gall. Hache. Stat. Massil. lib. 2. cap. 34 : *Decernimus.... deinceps observandum, quod magistri seu carpentarii d'Aissa etc.* Nostris etiam *Matres de hache*, qui naives construant.

* **AISSADA,** iisdem, Ligo, Gall. Houe. Charta leudarum minut. Carcass. MS. : *Item de duodena ligonum seu Aissadaram ij. den.* Lit. remiss. ann. 1416. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 410 : *Le suppliant avec son seigneur ou hoë, appellée Aissade au pais (Languedoc), s'en alla etc.* Infra : *Assade, Essade, in aliis ann. 1446. ex Reg. 195. ch. 31.* Neme que aliud fortassis sonat *Hes*, in Lit. remiss. ann. 1385. ex Reg. 126. ch. 176 : *Icelui Regnier frappa ledit Girart d'un Hes de fer par le costé, tellement que il chey à terre.*

* **AISSATA,** Eadem notione. Locus est in Aichata, uti legera Cangius. *Aissette, Ascia minor, lignariis et dolariis nota.* Lit. remiss. ann. 1405. in Reg. 160. Chartoph. reg. ch. 213 : *Le suppliant print en la forge... une Aissette de chapuis.* Aliæ ann. 1426. in Reg. 173. ch. 508 : *Une douloouer et une Aissette à usage de tonnelier.* *Aissette*, in aliis ann. 1396. ex Reg. 150. ch. 203. Aliæ notione, in Lit. remiss. ann. 1408. ex Reg. 163. ch. 47 : *Icelle femme print le plat d'estain, ouquel il y avoit encores des merises, et le porta sur une Aissette empres l'uis de la chambre.* Ubi pro Assere, *Planche*, vel armario, Armoire, usurpari videtur.

* **AISELLA,** Scandula, tabula tegendis tectis apta, nostris Eschandole. Charta ann. 1400. in Reg. 155. Chartoph. reg. ch. 18 : *Item quandam domum ex confectione seu constructione operis quatuor, Gallice trez, tegula seu latera, et cum Aissellis coopertam.* *Aissenne*, ead. notione, in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 135. ch. 208 : *Comme Jehan Auberi eust acheté certaine quantité d'Aissenne; sitost comme icelle Aissenne fu chargée en la charrette, etc.* Vide *Essana, Aisselle:* pro Tabula sectilis, Gall. *Ais*, in Charta ann. 1470. ex Chartul. 21. Corb. fol. 128, *Deux anchiens livres et cartulaires en parchemin, l'un couvert de couvertures de cuir blanc, et l'autre couvert d'Aissielles.* Infra : *Assielles.* *Aisselle* etiam nuncuparunt asserem ad naves idoneum. Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 155. ch. 136 : *Le suppliant eust aussi une Aisselle, nommée dosse, en la valeur de setze deniers ou environ, qui fu portée en l'astelier dudit suppliant, qui est faiseur de nef's.* At me fugit qua significatione haec vox usurpat in aliis Lit. ann. 1389. ex Reg. 136. ch. 224 : *Sept sextiers de navette, trois mencaulz d'oliote, une pierre de laine, trois boisseaux de senevé, et une douzaine d'Aisselles à haner.* Nisi legendum sit *Aissettes*, ut supra in *Aissata*. Vide supra *Aessella*, et *Ascella* 1.

* **AISSIMENTUM.** Vide *Aisimentum in Aisantia.*

* **AISSINUS,** Mensuræ frumentariae species, simul et modus agri, vulgo *Aissin*. Charta ann. 1199. ex Tabul. S. Crispini in Cavea : *Dedit in elemosinam ecclesiæ S. Crispini in Cavea terragium trium Aissinorum terræ.* In alia ann. 1245. ibid. : *xxx. Aissini bladi Aschin.* In Lit. remiss. ann. 1398. ex Reg. 154. Chartoph. reg. ch. 2 : *Laquelle soignée vault trois Aschins d'avoine, etc.* Vide *Assinus*.

* **AISTAN,** Vox Longobardica. Leges Rotharis apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 39. col. 2. E : *Siquis in curte aliena Aistan, id est, per furorem ingressus fuerit, xx. solidos illi componat.* [** Ita habet cod. Ca-

thedr. Mutinensis, in leg. Roth. cap. 282, at *Asto animo* est in leg. ejusdem regis, cap. 146. 149. 252. Vide in voce *Asto* et *Grimmii* Antiq. jur. pag. 4. Gloss. Longob. in cod. vatic. 5001 : *Asto, voluntarie, Aystan, irato animo*; aliud in cod. Cavensi : *Asto, id est voluntate, Aystan, id est irato animo.*]

* **AITA**, Cantabris, Pater. Vide infra *Atta*.

AIUDA, Auxilium in Charta Lusitanica, apud Brandaonum in Monarchia Lusitanica lib. 15. cap. 24. Etiam nunc Picardi nostri dicunt *Aude*, eadem notione. [*Ayuda Hispani*, *Aide Galli*. Vide *Adiuda*.]

AIUS. Vide *Agius*.

AJUSTAMENTUM, Modulus, exemplar, Gall. *Etolon*. Charta Hugonis de *Nailiac* ann. 1283. apud Thomassarium Consuetud. Bituric. pag. 702 : *Faciet mensuras suas seu metretas equeles in quantitate et Ajustamento mensuris seu metretis meis de Gargilesse, et ad quantitatatem ipsarum mensurarum suas mensuras faciet Ajutari.*

AJUSTARE, et *Ajutar*, Metiri, probare ad modulum, Gall. *Etolonner*. Charta in *Ajustamentum* mox laudata : *Priori B. Marie Depin concedo et ejus successoribus in perpetuum plenum jus et dominium Ajustandi et consignandi omnes predictas mensuras suas. Vide Adjoustare.*

* Lit. ann. 1342. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 548. art. 8 : *Que nulz n'ait en son hostel, ne ne tiengne pois, qui ne soit sensuie et Ajusté au pois-le-Roy. Aliud vero sicut *Adjuster*, in Lit. remiss. ann. 1398. ex Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 364 : Regnault a tellement induit ladite Jehannette, qu'il a eu compagnie charnelle à elle, et tant qu'elle a esté grosse d'enfant; et est ladite Jehannette Adjustée, et encors gist d'enfant. Ubi idem videtur esse quod Parturire, Gall. Accoucher. S'Ajouter autem est alicui, uti magistro, adhærere, ipsum sequi. Vitæ SS. MSS. e Cod. S. Vict. Paris. 28. fol. 26. r°. col. 1 : Saint Mathe laissa les raisons de la paie des treusaiges non parfaite, et à Jhesu Crist se Ajousta parfaitement.*

* **AJUTUM**, Additamentum, adjectio, Gall. *Addition, augmentation*. Charta ann. 1221. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. xvi col. 636 : *Et in Ajuta que fecerint vel facere possent... in commune restituendo expensas unus alii, et unus debeat alium appellare, cum venerit ad Ajuta faciendo. Et si in Ajuto stare voluerit, debeant concordes esse. Italis Ajuto est Auxilium, nostris olim *Ajuwe*. Lit. ann. 1256. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1084 : En toutes ces choses renonçons nous à toutes Ajutes de loy de Crestiente, etc.*

* **AIZE**, *Aizum*. Vide *Aiacis*.

* **AIZINÆ**, Supellex, Gall. *Meubles, ustensilles*. Stat. Maasil. lib. 1. cap. 1. § 6 : *Exceptis de predictis mobilibus, scilicet uno vestimento tantum et viliori, et Aizinis domus sibi necessariis ad usum quotidianum, et lecto suo. Vide supra Aisamenta.*

* **AIZUM**, Predinum, idem quod *Mansus*. Chartul. Celsinian. ch. 547 : *Dat eis Petrus ipse Aizum quoddam continentem in semet curtem unam et furnum, mansiones quoque et hortum et viridarium et vineam valde bonam. Vide Aiacis 1. et 2.*

* **AKERE**. Vide *Ungebendro*.

AKETON, *Acton*, Sagum militare, quod

alias *Gambezonem* vocabant; ex Gallico *Hoqueton*, aut *Hauqueton*; seu potius ex Cambrico-Britannico. *Actvum*, lorica dupla, duploides, apud Boxhornium. *Hoqueton*, ex Græc. ἡχτόνη, dictum vult Perionius-Thomas Walsingham. in Ed. III : *Indutus autem fuit Episcopus quadam armatura, quam Aketon vulgariter appellamus. Chronicorum Bertr. Guesclini MS. :*

*L'escu li desrompi, et le bon jazerant;
Mais le Hauchon fut fort, qui fut de bouquerant.*

Le Roman du Riche et du Ladre MS. :

*Si tu veul un Auqueton,
Ne l'empli mie de coton,
Mais d'oeuvres de misericorde,
Afin que Diables ne te morde.*

Le Roman de Gaydon MS. :

Sor l'Auqueton vest l'auberc jazerant.

Infra :

*Sor l'Auqueton, qui d'or fu pointurez,
Vesti l'auberc, qui fu fort et serrez.*

Charta Ouardi Dom. Hamensis ann. 1328 : *Se aucuns hustins est fais as armes en la dite ville, teles come Auqueton, espée, couotel, et boucler, etc.*

ACTON, Eadem notione in primis Statutis Roberti I. Regis Scotiae cap. 27 : *Quilibet habeat... in defensione regni, unum sufficiensem Actionem, unum basinetum, et chironecas de guerra, etc.... Qui non habuerit Actionem et basinetum, habeat unum bonum habergellum, et unum capitum de ferro.*

AKETONUM, Eadem significatio apud Rymer. tom. 4. pag. 203. col. 1 : *Aketonis borcinellis, et aliis hujusmodi armaturis, nocte dieque in villis, fertis, mercatis.... saepissime armati incedunt.*

* **1. ALA**, Telarum quædam pannorumque mensura, eadem forsitan quæ *Alna* Lat. *Ulna*. Gall. *Aune*. Rymer. tom. 7. pag. 356. col. A : *Unam peciam panni, blueti coloris, continentem 5. Alas.... Aliam peciam de mixto continentem 7. Alas; et unam aliam peciam de panno mixto continentem 9. Alas; Et unam peciam de blanketo continentem 6. Alas.*

* Mensurae quidem nomen est, sed non *Ulnæ*; quippe quod eadem atque *Brachiata* 1. Gall. *Brasse*, tanta quanta est brachiorum extensio : unde *Alæ* nomenclatura. Academicis Cruscanis : *Alla, nome d'una misura d'Inghilterra, ch'e due braccia alla Fiorentina. Stat. crimin. Cuman. cap. 142. fol. 94. r° : Nullus... teneat retia duarum Alarum, neque retia, quæ copertoria vocantur. Inventar. ann. 1389. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 364 : Alæ duas tafatalis viridis, pro ponendo a partibus altaris. Aliae Alæ duas zandalis nigri.* [** Vide *Alæ*, 2.]

* **2. ALA pro Hala**, Forum, macellum tectum, Gall. *Hale*. Censualis codex Calmontis : *Banchia mercerii continens duos calonellos in ingressu Alæ Calmontis.*

* *Libert. loci S. Marcellini* ann. 1343. in Reg. 163. Chartoph. reg. ch. 89 : *Item quod Alafari dici loci transmutabitur retro domum,... Pontzoni maxellarii (macellarii) et circumquaque dictam Alam, una magna platea quadrata relinquetur etc.*

* **3. ALA**, Tabella in qua juxta Græcorum ritum erat forma ordinacionum scripta, qua incipit, *Divina gratia*, etc. Patriarcha vero manu sinistra *Alam accipiens legit*, etc. Hæc ab Hofmanno, qui statim subjicit :

* **4. ALA**, Hujus vocis alia notio est in Teloneo Monasterii S. Bertini : *Omnis tonellus sive vini, sive cerevisiae, sive Alæ datib[us] duos den. Hic enim cerevisiam notat, Danis, ut auctor est Pontanus, Oel, et Anglis *Alæ* vocatam. Eodem sensu accipi videtur in Privilegio Leduni Abbatis S. Verdasti Attribut. de censu ann. 1036. e Chartul. ejusd. Monasterii pag. 243 : De pensa *Alarum 2. den.**

* Pedagium Perone ann. 1295. in Chartul. 21. fol. 334. v° : *Item ungr horns, qui porte Alles, le poise doit iij. den. et y a iijz. layens en la poise. Ibid. fol. 355. v° : Ung tonnelot ou coognet d'Alles, iijz. layens pour le coognet, doit iij. den.*

* **5. ALA**, Inula, Gall. *Aunée*. Papias : *Inula quam rustici Alam vocant, herba est radice aromatica, odoris summi cum leni acrimonia.* [** Ex Isidor. Orig. lib. 17. cap. 11. § 9. Hispan. et Portug. *Ala*, Ital. *Ella*, Germ. *Alant*. Vide Diezii Gramm. vol. 1. pag. 24.]

* **6. ALA**, Cujusvis ædificii latus, Gall. *Aile de bâtiment*. Chron. Veronense ad ann. 1183. apud Murat. tom. 8. col. 622 : *Mille-simo supradicto intrante mense Januario, maxima pars Alæ areæ Veronæ cecidit terre motu magno per prius facto, videlicet Ala exterior. Hac voce usus est Vitruvius.*

* Unde *Esles* dicuntur circumiacentes ædiculae, in Charta ann. 1394. ex Chartul. Latiniac fol. 227 : *Quatre pintes de vin sur un chacun tavernier vendant vin à destail en ladite foire et ès Esles et appartenances d'icelle.*

ALAANDAL, Caro nervosa, apud Constantiū Africānum lib. de Vita et spiritu. Vox Arabica.

* Hæc parum accurate scripta esse monuit me vir eruditus D. Falconet. Et quidem non *Alaandal*, sed *Haaladal*, quæ est quædam caro conjuncta venis, legitur in tractatu qui inscribitur: *De animæ et spiritus discrimine*, inter opera Constant. Africari edito et ex Arabicā lingua in Latinum verso; si tamen genuinum est Africani opus.

* **ALAANTHERIA**, Urbis Parisiensis regio, quæ vulgo *la Hanterie* nuncupatur; prope S. Opportunam. Testam. ann. 1276. ex Tabul. S. Moglor. : *Lego conventu S. Maglori Paris. xl. solidos, quos habeo apud Alaantherium super domum Guillelmi de Noman.* [** Eadem via nominabatur *la Hangerie*, teste H. Gérard in libro Paris sous Philippe-le-Bel, pag. 204.] Vide infra *Hanteria*.

* **ALABACHAR**, vox Arabica. *Pulsus qui vocatur Alabachar*, in lib. de Animæ et spiritus discrimine, inter opera Constant. Africani.

* **ALABANDA**, *'Alabandena*, *Alabandica*. Vide *Alamandina*.

* **ALABANDICUS**, Genus marmoris. Gloss. Bituric. MSS. Idem forte quod *Alaabastrum*. Laurentio in *Amalthea*, *Alabandica* est *Rosa albicantibus foliis pallens*.

* **ALABANDINA**. Vide *Alamandina*.

* **ALABARCHES**, *Halabarches*, *Halobarches* et *Arabarches*. Voces Græcae, quæ Rufino in Hist. Eccl. Euseb. sonant *Salis prefectum*, cui concinit Calepinus. Turneb. lib. 27. cap. 25. opinatur, fuisse Alexandriæ prefectum, qui Judæis præserat Alexandrinis. Cujacius lib. 8. obs. cap. 37. vult,

Vestigia Alabarchia esse id, quod pro transductio pecorum infertur. Alaba est scripta sive atramentum, quo scribimus, ut Phavorinus ait. Sic vestigiorum ratio scripta dicta est, et vestigibus prepositus, Magister scripture sive Alabarches. Hæc Cujacius: plura vide apud Martinium in voce Halabarches.

ALABARCHIA, *Vestigia pro travectio pecorum. Laur. in Amalthea. Officium est Alabarchis, quicumque ille fuerit. Alabarchie magistratus meminunt Josephus Antiq. Iudaic. lib. 20. cap. 3. et 5.*

ALABARDA, *Hastæ genus Helvetiorum atque Germanorum. Jovius Hist. lib. 2: Arma eorum erant breves gladii, atque hastæ frarines denum pedum, angusto prefixa ferro. Quarta ferme eorum pars ingentibus securibus, quarum e summo quadrata cuspis prominebat, instructa. Has casim punctimque ferendo ambabus manibus regebant, Alabar dae eorum lingua vocabantur. Cluverius Germ. Antiq. lib. 1. cap. 44: Quod vocabulum (Hallebard) nihil aliud significat, quam securum Palatinum, qua regum nunc principes satellites et corporum custodes armantur Halle quippe est atrium palatii, veteri Germanorum sive Celtariorum vocabulo, et Bard, securis. Willel. Malmesbur. lib. 2. memorat id armorum genus a Danis antiquitus fuisse adhibitum, ex quo vocatas fuisse secures Danicas. Vide que de illis disputat Cangius ad Alexiadem. Hæc ex Lexic. milit. Caroli de Aquino. *Albardacha*, apud Erasmum in Colloquii Lit. remiss. ann. 1448. in Reg. 179. Chartoph. reg. ch. 211: *Ung baston, appellé une Hallebard ou guisarme.**

ALABASTRIUS, apud Simeonem Dumen. in Hear. I. pag. 250. idem, qui *Arcubalistrius*, nostris *Arbalestrier*: *Emitibz machina, unde singillarii et Alabastrii predibantur. Nam et vulgus Albalétrier dicebat.*

ALABASTRUM, an idem quod infra *Albara* 2. et *Albarettus* 2. Necrolog. Ma. eccl. B. M. de Medunta fol. 22. r^o: *Habemus criz solid, et iij. den. Paris. annui redditus copiendo... super Alabastrum et acquittamentum dictæ villa de Medonta.*

ALARASTRUS, *adject. ex Alabastro. Inventar. ann. 1352. ex Tabul.. S. Vict. Massil.: Invenerunt deficere, primo unum scutum emotum in custodia Alabastra M. Magdalene.*

ALABAUSTRUM, *pro Alabastrum. Genius marmoris albi, Gall. Albâtre. Occurrit apud Rymerum tom. 7. pag. 357. et tom. 8. pag. 510.*

ALABAUSTUM, *pro Alabastrum. Inventar. ann. 1218, inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 66. col. 1: Quoddam turibulum argenti; capsam argenti; calicem Alabastri. Alambastre, pro Albastre, in Poem. de la Guerre de Troyes Ma.:*

*En celle chambre n'oit neiraz
De chaux, d'arcine, de ciment,
Enduit, ni moillerous, ni emplastré;
Tote entiere fu d'Alambastre.*

Vide Alabastrum.

ALABODIRE, *Charta Gerardi de Vau demont ann. 1181. inter Probat. Annal. Premonstr. tom. 1. col. 550: Dedit etiam campum ad vineam; pro quo quidem campo, si aliqua oriretur calamitia, eam Alaboredi*

ecclesiam habere decrevit. Forte pro Allodii jure.

ALABRARE, *Prælo uvas premere, Pres surer. Alabrum, Torcular, Pressoir. Glossar. Lat. Gal. ex Cod. reg. 7692: Alabrate, Traouller. Alabrum, Traoul. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 51x: Alabrum, bri, Traoul. Gall. ab ala, la. Unde emendandum Glossar. Gall. Lat. ex Cod. 7884: Alabrum, Tanoil. Leg. Traoil. Vide Trullare. [* Vide in Alabrum.]*

ALABRUM et **ALIBRUM**, *Instrumentum circa quod volvuntur fila, et cuius ope in orbis glomerantur, Gallis Devidoir. [* Nunc, olim vero Hasple, Germ. Haspel, Hispanis Aspa; quod a voce Alabrum dictum videtur. Vide alia notione in Alabrate.] Isid. lib. 19. Orig. cap. 29: Alibrum quod in eo liberantur fila, id est, solvantur. Gloss. Bitur. habet, id est, volvuntur fila. Calepinus ad hanc vocem: Filum a colo in fumum, de fuso in Alabrum, hinc in gurgillum, deinde in glomicellum etc. Alabrum dicitur quod radios quasi alas habeat, inquit Martinus in Lex. Phil. In veteribus Lexicis Monasticis legitur et verbum Alalrare, Filum evolvere. Vide Devolutum.*

ALABRARE, *Haspelen, (fila glomerare): Gemma Gemmarum.*

ALACADIE. Tabular. Brivat. cap. 405: *Habet censem porcum 1. multonem 1. de ci vada sextaros 2. per agnum den. 3. per Alac adie den. 6. gallinam 1. per sictorem den. 1.*

ALACREIRA, *Charta ann. 1294. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 120. col. 2: Quemdam ortum cum juribus suis, quod est ad Alacreira, et confrontatur a vento cum careria publica, a circio cum careria publica. s. Nomen loci.*

ALACRIMONIA, *Lætitia, in Glossis Isidorii, apud Papiam, et Joannem de Janua, Gallis Alegresse.*

Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 6757: *Guaucha, Prov. Alacrimonia, gaudium. Nostri a Lat. Alacris, Haligre eodem sensu, dixerunt. Chron. S. Dion. lib. 1. cap. 16. tom. 3. Collect. Histor. Franc. pag. 168: Aureliens... retourna à son seigneur, et le rendit lié et Haligre de la bonne réponse de la damoiselle. Eiusdem notionis et forte an originis vox Hait, Gaudium, in versione Gallica cap. 4. lib. 1. Reg. v. 8. ex Glossar. ad calcem Joinvil. edit. reg. : Non ourent pas tel Hait en l'ost ne hier ne avant hier. Ubi sacer Textus habet: Non fuit tanta exultatio heri et nudiustertius. Unde Haitié, pro sanus: qui enim bene valet, lætus et alacris est. Joinvil. in S. Ludov. pag. 124: Le roy me demande se la regne et les enfans estoient Haités. Lit. remiss. ann. 1374 in Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 405: Icellui Mercier ala comme tout sain et Haïtié, et sens se complaindre d'aucune dolaison pour ladite bateure. Aliæ ann. 1390. in Reg. 138. ch. 266: Colin continua à faire sa besongne, et ala sur terre, comme sain et Haïtié. Occurrit præterea tom. 8. Collect. jam laudatæ pag. 338. et alibi passim. Le Caton en Roman :*

Qui fors est et saine et Haïtié.

Hinc Dehait et Desattiez, *pro Animi corporis ægritudo. Contin. Guill. Tyrii: Et li dist que il ne pouoit passer à ce passage pour son Dehait. Assia. Hierosol. apud Thaumasser. cap. 215: Se le sesidion ou le*

serorgien ne connoist en lui aucune chose on aucun Dehait, pourquoi il doit demeurer d'aler à sa court, etc. Le Roman du Rou MS.: Et tel courroux et tel Dehait En ot la duchesse sans fable, etc.

* Homil. in Adventu ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 1. v°. col. 1: *Couignable chose fu que.... li granz fisciens vint.... quant par tout le monde estoit et gisoit la grant Desattiez. Unde Deshaitié, Æger, morbo affectus, apud Villehard. § 19: Joffroi li mareschaus.... trova son seignor le conte Thibaut malades et Deshaitié. Inde Maldehait, Exsecrationis species, apud jam laudatum Joinvil. pag. 120: *Mal-dehait ait qui vous y aidera. Maudehait, eodem seusu in Poem. du Chevalier au Barisel MS. :**

*Maudehait, qui pour chou ira,
Ne qui les piés i portera.*

* Inde etiam Se Rehaiter, et Rehetier pro Se réjouir, se refaire, Gaudere, laetari, recreari. Annal. regni S. Ludov. edit. reg. pag. 271: *Aucun qui avaient moult soufert de douleur et de tribulation, furent assez tot Rehetié. Le Roman de Robert le Diable MS. :*

*L'empereur qui l'ost caieille,
Vit la chevalerie hieille,
Que Robiers a devant lui faite,
Moult en est liés, moult s'en Rehaite.*

* ALACRISUM, *pro Olochrysum, a Gr. ὄλοχρυσον. Chron. Isid. Hispal. ex Cod. reg. 4999. A. ad ann. 720: Tertius decimus Leo Turonis præfuit mensibus vij. primum abbas S. Martini, faber lignarius faciens turres tectas Alacriso, i. toto aurato, sepultus in basilica S. Martini.*

* ALACRITER, *Fortiter. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 4120: Alacriter, Fortement.*

* ALACRITUDO, *Eadem notione. Acta SS. Maii tom. 7. pag. 83a: Nunc me removes as ista tempestate, et me ducas ad portum Alacritudinis.*

ALADMA. Fori Jacobi Reg. Arag. ann. 1307. ubi de Judæis: *Praeterea ut omnia et singula præmissa observentur et compleuantur, statuimus, quod quolibet anno jacentur seu imponantur Aladma et nitidui, prout melius, et firnius et solennius possit fieri secundum legem et obseruantiam Judeorum, cum rotulo Thore, seu Legis, pridie mensis Octobris, in Synagoga majori cuiuslibet loci, præsenti tota aliam, vel maiore parte ipsius; et in locis ubi non habent Synagogam, jacentur dicti Aladma et nitidui in Schola, vel in alio loco, ubi faciunt orationem, ut omnes Judæi te neant et observent omnia supra dicta per totum illum annum. [* Vide supra Adaraba.]*

* ALADUM. Chartul. S. Sulpit. Bitur. fol. 82. r^o: *Concessit Archinbalodus princeps salvam ecclesiæ beati Leopardini, ut nullus homo intra villam, neque in mercato capiatur, neque pecunia ipsius ab aliquo, nisi a monachis ipsius loci, quibus est villa, jus et Aladum. Ubi legendum est Alaudum. Vide Alodis.*

ALÆ, *Latera Ecclesiæ, quomodo les Ailes de l'Eglise dicimus. Gloss. Lat. Gr. Ala, ἄλα, οὐρα, etc. Gervasius Dorobernensis in Descript. Ecclesia Cantuariensis: Ad bases piliariorum murus erat tabulis marmoreis compositus, qui Chorum cingens et Presbyterium, corpus Ecclesiæ a suis lateribus. quæ Alæ vocantur, dividebat. Acta Episcoporum*

Cenoman. in Hoello, cap. 34 : *Exteriores etiam parietes, quos Alas vocant, per circuitum consumavit.*

* 2. ALÆ, Aulæ, quæ a lateribus alta-
ris hinc inde appendi solent. Stat. synod.
ecl. Camerac. apud Marten. tom. 7. Ampl.
Collect. col. 1298 : *Cortinæ convenientes,*
quæ Alæ dicuntur, a lateribus altaris utriusque (l. utrinque) *appenduntur. Elles nuncupantur in Invent. ejusd. eccl. ann. 1371 :*
*Item une paire d'Elles pour les solennez dou-
bles, cascun de deux draps copperz par barres
de lonc, à oyssiaux ouvrés de soye.*

* 3. ALÆ, Equites, turma equitum : ob
hoc dictum est, quia more alarum pedites
tegunt. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646.
Aile, eodem sensu, dicimus, alias *Ale*. Le
Roman du comte de Ponthieu in Glossar.
ad calcem Joinville edit. reg. : *Le Soudan....*
*devise son ost en deux Ales. Vide infra
Alaris.*

¶ ALAFTHI, Dimidium. Vide *Chunna*.

* ALAGOUSTA. Tractat. MS. de piscibus
cap. 132. ex Cod. reg. 6838. C : *Locusta,*
*a nostris Langouste, a Liguribus Alagousta
nuncupatur.*

* ALAIA, Metallorum permistio, Gall.
Alliage. Chartul. reg. Angl. Henr. V. et VI.
ex Cod. reg. 8387. 4. fol. 79. 1° : *Concessimus
dilectis nobis inhabitantibus civitatem
nostram Baionæ, quod.... moneta auri et argenti
infra castrum nostrum ibidem talis
fiat et de hujusmodi Alaia et pondere, qualis
infra castrum nostrum Burdigalæ facta exi-
stat. Ailleure, eadem notione, in Lit. remiss.
ann. 1391. ex Reg. 141. Chartoph. reg. ch.
228 : *Deux fermaulz, un d'ouvrage d'argent
et l'autre de fin Ailleure. Vide Alaium.**

¶ ALAIUM, Metallorum temperatio. Gall.
Alliage. Rymer. tom. 6. pag. 308. col. 1 :
*Homines de Francia magna fecerunt calu-
miam et debatum, tam in Alaio, quam in
pondere dictæ monetæ nostræ, asserentes,
quod in dicta moneta nostra plus habetur de
Alaio, quam juxta conventiones.*

ALALAGMA, Jubilationis et lætitiae clama-
mor ex Gr. Αλαλαγμα. Vita S. Droctovæ
Abbat. : *Cum una concrepet Alalagmatonanti.*
Vita S. Eusebia Abbatissæ Hamaticensis :
[Clamor lætitiae et jubilationis.]

Quem non integratis vitæ docet hoc Alalagma.
Vita S. Majoli Abb. Cluniac. tom. 2. Maii
pag. 684. D :

Spiritus arctatis ardens emergere viaclis
Emicat, et liquidas liber transfert in auras,
Hymnizante polo letumque Alalagma canente,
Sepsorunt comites miro splendore superni.

¶ ALALAGNIA, pro Alalagma. De S.
Kessogo Episc. in Scotia, tom. 2. Martii
pag. 33. E : *Hujus anima felix juncta cibis
athereis cum una concrepet Alalagnia To-
nanti superna dispositione, qui sanctos suos
et in hac vita mirificat, merito jugiter turba
Fratum Monastici Ordinis ante ejus mau-
solæum concinit aeterno Regi dulcissima car-
mina laudis.*

ALAMANDINÆ, ALAVANDINÆ. Anastasius
Bibl. in S. Silv. : *Fecit Angelos 4. ex
argento... cum gemmis Alavandinis in oculos.*
Idem in Greg. IV. pag. 164 : *Obvult... albas
majores numero. 29. Alamandinas majores
numero 20. albas modicas, etc.* Visitationis
Thesaurariæ sedis S. Pauli Londoniensis
ann. 1295 : *Item crux de platis argenteis*

deauratis undique, cum duabus camahutis
in brachiis, et duobus magnis lapidibus super-
ius, et inferius, et Alamandina in medio, et
aliis multis lapidibus et perlis in circuitu,
continens partem ligni Crucis. Infra : *Casula
de rubeo samito... cui inseruntur 4. berylli,
et 3. circuli aymallati, et 4. lapides sculpti,
et 4. Alemandini, et in medio agnus Paschalit.*
Ita usus obtinuit, ut Alamandina dicerentur,
que Alabandina vel Alamandina dicuntur;
gemma scilicet ex Alabanda Cariæ
urbe, de quibus Plinius lib. 37. cap. 2. 27.
Breviloq : *Alabanda, lapis pretiosus. Papias :
Alabandina gemma, ab Alabanda dicitur.
Ugolio : Alabanda, regio Asie, unde Alabandina
gemma. [Gloss. Bituric. MSS. : Alabandici, gemma ab Alabanda Asia regione.]*

ALAMANESCA, Chlamidis species, qua
Alamanni utebantur. Statuta Miliensiæ
MSS. ann. 1276 : *Chlamys Alamanesca cum
penna et cum caputio vel almussa.*

¶ ALAMARES, Serici flosculi in vesti-
bus. Conc. Limanum ann. 1582. tom. 4.
Collect. Concil. Hisp. pag. 515 : *Cum primum
Clerici Ecclesiæ intraverint, superpelliceis
mundis sive roquetis, ac minime laceratis
vestibus inferioribus, talaribus nigris aut alio
honesto colore infectis, sine sericis flosculis,
seu Alamaribus, ut dicunt, cum cappis et
almucitis induantur. Ejusdem tom. pag. 246 :
Removeant vero a Clericali usu nova que-
dam inventa indumentorum, aut ornatus,
que milites, non Clericos decent, qualia sunt,
qua patro more vocare solent, Lechuguilla,
Polaynas, Puntas, Guaraciones de seda,
fascias en los manteos, Alamures, etc.*

* ALAMBICUS, Angulus, locus secretus,
Gall. *Coin, lieu caché*. Lit. remiss. ann.
1414. in Reg. 168. Chartoph. reg. ch. 183 :
*Viderat dictus supplicans, quod quodam die
dictus Taihade accepit in quodam Alambic
domus sua unam peciam argenti, quæ suo
videre de quodam calice amota fuerat.*

* ALAMBINUM, pro Alembicum, Gall.
Alembic; Alenby, in Lit. remiss. ann. 1482.
ex Reg. 208. Chartoph. reg. ch. 163 : *Ung
instrument de verre, lequel il appelloit Alenby
pour tirer de l'eau de vie. Inventar. ann.
1379. MS. : Item unum cremastulum. Item
unum Alambinum de cupro. Vide Alembi-
cum.*

ALAMINUS. Vitalis Episcopus Oscensis,
de Magistratibus Saracenorum Hispanic. :
*Est etiam inter Saracenos Officialis, qui
Alamin, id est, fidelis, lingua Arabicæ ap-
pellatur, qui debet causas minimas, non
excedentes duos solidos, terminare, et exercet
in Curia Zavalachen apparitoris officium vel
sagionis.... Ideo dictus Fidelis, quia fideliter
debet iure Regis perquirere.*

** ALANES, Equitum turmæ, in Gloss.
Cod. Reg. 4778 et in Gloss. Jæckii.

¶ ALANI COMITES. Vide Comites Alani
in Comes.

* ALANETUM, pro Alnetum, locus ubi
crescent alni, Gall. *Aunate*. Charta apud
Cencium inter Census eccl. Rom. : *Alane-
tum totum et salicetum totum de ponte leproso.
Vide Alndus.*

ALANUS, Canis species veteribus nota,
Hispanis *Alano*, Nebrissensi *Molossus*. Fur-
tum *Alani vel leporarii*, in Foris Aragon.
tit. de Venatorib.

ALAPA, Alapam dare, et aurem torquere

in testimonium, in Legibus Ripuar. tit. 60.
§ 1 : *Si quis villam... ab alio comparaverit,
et testamentum accipere non potuerit, si me-
diocris res est, cum 6. testibus,... si magna
cum 12. ad locum traditionis accedat, et sic
eis presentibus pretium tradat, et posses-
sionem accipiat, et unicuique de parvulis
Alapas donet, et torqueat auriculas, et post-
modum testimonium perhibeant. Credo id
actum, aut agi solitum, ut testes postmo-
dum, cum in rei gestæ testimonium advo-
carentur, in memoriam revocarent, se eo
in loco alapis cæsos, aut auribus vellicatos.
Vide Testes per aurem attracti. [** et Grim-
mii Antiq. jur. pag. 144 et 545.]*

* Hujusce moris ejusdemque institu-
tions rationem edocet Charta ann. circ. 1034.
inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 201 :
*Haec rei interfuerunt.... Goscelinus Rufus de
Formovilla, Hunfridus constructor ejusdem
loci cum filiis suis Rogerio, Roberto, Wil-
helmo, qui etiam a patre ob causam memo-
rie colaphum suscepit. Suscepit etiam aliud
colaphum Ricardus de Lillabona, qui hosam
vini comitis Roberti ferebat : qui cum requi-
reret, cur sibi Hunfridus per maximum co-
laphum dedisset, respondit, quia tu junior
me es, et forte multo vives tempore, erisque
testis hujus rationis, cum res poposcerit.
Suscepit etiam tertium colaphum Hugo filius
Waleranni comitis. Ubi observare est junio-
ribus, qui solemnni testes aderant alicui
traditioni, ut rei gestæ memores essent,
alapas inflictas fuisse non modo parentibus,
bus, sed et ab antiquioribus quibuscumque
presentibus. Quod tamen frequen-
tioris usus fuisse vix credam, cum hoc
unum ejusce moris supersit exemplum,
teste Mabillonio tom. 4. Annal. Bened. pag.
393. Vide in *Auris*.*

* Nec minus insolens videri potest id
quod legitur in Charta Phil. Aug. ann.
1184. ex Reg. 34. bis, Chartoph. reg. fol.
12. v. col. 2 : *Si qua vilit et inhonestæ per-
sona honestum virum vel mulierem turpibus
convicis inhonestaverit, licet alicui probo
viro de pace, si supervenerit, illum objur-
gare et illum uno aut duobus colafis sine
forficto ab importunitate sua compescere.
Uno aut duobus vel tribus colafis, in Charta
commun. Bruer. ann. 1186. ibid. fol. 14.
v. col. 2. Vide infra in *Capilli*.*

ALAPA MILITARIS, dicitur Scriptoribus
Latinis mediæ ævi, Ictus, qui tyronis ad
Militarem dignitatem promovendi collo aut
umeris, ense vel gladio, quo Miles siebat,
infligebatur. Mos, ni fallor, derivatus a
manumissionibus : *quos enim manumis-
sant, eos Alapa circumagebant*, ait vetus
Scholiastes Persi Sat. 5. Cujus ritus mentio
est apud Claudianum in 4. Consulatum
Honori, Sidoniam in Consulatum Antho-
mii, et aliquot alios. Militaris quippe ordo,
quo quis donabatur, facultatem dabat
utendi armis militaribus, siveque juris Mil-
itim efficiebat. Magnum Chron. Belgicum
ann. 1247 : *Plerique Milites moderni tem-
poris, patrimonii intendentis, omisis sum-
ptuosis solennitatibus, saltam per infractum
Colaphum Militarem consequuntur dignita-
tem. Lambertus Ardensis : Eadem Comiti
in signum Militie gladium lateri, et calcaria
sui militis aptavit, et Alapam collo ejus in-
fluxit. Alio loco : Licet enim Militarem non*

dum recipisset Alapam, in armis tamen strenuus erat. Et mox : Et ei Militarem non reperiendus dedit Alapam, et Militaribus eum in virum perfectum dedicavits sacramentum. De ejusmodi Alapis Militaribus agunt passim Scriptores. Joann. de Beka in Ottone III. Episc. Traject. de Militari inauguratione Willemi Comitis Hollandiae in Regem Roman. electi, qui a Bohemia Rege in æde Coloniensi urbis præcipua Militari cingulo accinctus est anno 1247 : Illis itaque dictis, Rex Bohemia grandem dedit Ictum in collo tyronis, ita dicens : Ad honorem Dei omnipotens te Militem ordino, ac in nostro collegio te gratiantem accipio. Historia Cortusiorum lib. 11. cap. 2 : Imperator... sedens in equo fecit (Franciscum de Carraria) Militem, et cum palma eum percussimus super collum, ait : Esto bonus Miles, et fidelis Imperii. Ceremoniale Roman. lib. 1. sect. 7. de Milite a summo Pontifice facto : Tum accipiens illius ensem nudum, ter Militem percussit plane super spatas, dicens : Esto Miles pacificus, strenuus, fidelis et Deo devotus.

Trinam illam percussionem observo præterea in Actis Parlamenti Parisiensis 16. Mart. aon. 1415. ubi enarrant, quemadmodum Sigismundus Rex Romanorum, qui Regis Caroli VI. permisso, causa dijudicandis in supra Curia præsidebat, Guillermum Signetum Militem fecerit, quod de Senescalli Bellicadrensis officio cum Guidone Pestello Milite litiganti, objiceretur, nondum Militare adeptum cingulum, cum Senescallus aut Ballivus, ex Regum edictis, demo fieri posset, nisi esset Miles : Oyant qu'on proposoit contre ledit Signet par le conseil de Pestel, que iceluy Signet n'estoit pas Chevalier, et Pestel l'estoit, presents tous, luy assis par dessus les Presidents, et au plus haut, appellé ledit Signet, en disant, que à luy appartenoit bien de faire Chevaliers, et print d'un de ses gens son espée, et ledit Signet mis à genoux près du Greffier, frappa trois grans coups ledit Roi sur le dos dudit Signet : puis fit deschausser l'un de ses esdrons dorez, et luy fit chauffer par l'un de ses gens, et l'y ceindre une ceinture où estoit pendu un couteau long pour espée. Car ainsi avoit-il par avant recommandé l'avancement de la cause dudit Signet.

Galli nostri ejusmodi alapas Militares Colles appellant, quod collo infligerentur. Breviloq. : Alapa est facie percussio, sicut colaphus colli. Unde Ebrard. Beth. :

Dic Alapa malæ, colli Colaphumque.

Harum auctorem Arturum Britannum quidam faciunt Mythologi. Robertus de Bourron in Hist. Merlini MS. : Et sachent tout cd, qui ceste ystoire escoutent, que che fu li premier hom, qui donna Colée à Chevalier nouvel, que che fu li Rois Artus. L'Ordene de Chevalerie de Hue de Tabarie MS. :

Et en après li demanda,
S'il falloit plus nulle cose :
Sire, oil, mais faire ne l'ose.
Que chou est dont ? chest li Colée.
Pourquo ne me l'avés donnée ?
Et dit la Senefianche,
De celi qui l'a adoubé,
A Chevalier et ordonné ; etc.

Le Roman de Garin MS. prescribens eande Militarem ceremoniam :

CANGII GLOSS. — 1.

Hue demande froberge au Pont d'orfin,
Regnaut la ceint qui volontiers le fait,
Hauce la paume, ens el col le feri,
Par un petit, que il ne l'abati.

Le Roman de Jordain de Blaye MS. :

Se mes chiens peres vous ceinsit or le brant,
Et la Colée vous donnant maintenant.

Vetus Ceremoniale MS. de Militari inauguratione : Lors le Prince ou aucun Seigneur Chevalier, luy donne la Colée, et luy ceint l'espée dorée. Chron. MS. Bertrandi du Guéclin :

Aussi-tost que l'Anglois, dequoy nous vous parlons,
Or receut Coulée, et de l'honneur le don.

Vide præterea Monstrelletum 1. volum. cap. 155. et 3. vol. in Regis Ludovici XI. coronatione; Historiam congressus Ludov. XII. Regis Fr. et Ferdinandi Reg. Aragon. cap. 3. Hoserium in Militib. Ord. S. Spiritus et alios, ex quibus, et hic laudatis Scriptoribus satis colligitur, errasse Duchesn. in Notis ad Alanum Chart. et lib. 2. Hist. Guin. cap. 6. qui putavit, ejusmodi alapas Militares, manu, non gladio in collum tyronis, impactas. Vide Joan. Cameniatam de Excidio Thessalonicae cap. 28.

* Haud scio tamen an ita certum sit errasse Duchesnium, qui putavit ejusmodi alapas militares, manu, non gladio in collum tyronis, impactas; cum id saltem aliquando factum esse probet Charta Caroli Romanorum regis ex Cod. reg. 10197. 2. 2. fol. 1. v° : Statuimus ut si quis ex ipsis (Frisonibus)... militare voluit, dictus Protestas sibi gladium suum circumcingeret, et dato eidem, sicut consuetudinis est, manu sua colapho, sic militem faciat, et eidem firmiter injungendo præcipiat, ne deinceps more militum regni Francie armatus incedat, eo quod consideramus, si predicti Friones militaverint, secundum statutum corporum et formam præcipue a Deo et natura ipsis datum, cunctos in orbe terrarum milites sua fortitudine et audacia præcellerent.

* Singularis est hominis conditio, qui ut pacem ab altero exoraret, alapis ab ipso multari proponebat. Lit. remiss. ann. 1396. in Reg. 150. Chartoph. reg. ch. 369 : Icellui suppliant le fist requirer et prier qu'il peult avoir paix avecques lui, en lui offrant tendre la joe pour recevoir deux ou trois buffes, ou en amende, tele que leurs amis diroient. Vide infra Buffa.

Per Alapum, seu Colaphum servum facere, in Speculo Saxonico lib. 3. art. 32. § 5. Vide Transcornati.

ALAPARE, Alapas minari, Papiæ. Gloss. Lat. Gr. Alapatur ἀλαπάται.

* Gloss. Gr. Lat. ἀπατῶ, Expalmo, Alapo. Alapare, buffer, in Vocabul. compend. Reg. visitat. Odonis archiep. Rotomag. ex Cod. reg. 1245. fol. 511 : Diffumatus de incontinentia... de quadam, quæ dicitur Aelidis, quam turpiter Alapavit. Conc. Armenor. ann. 1342. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 341 : Ideo (Christus) Alapatus a ministro, quasi in Verbo suo alapam recipiens dicebat, etc. Vide mox Alaphisare.

¶ ALAPE EVANGELIORUM AUREÆ, Ornamenta (fibulas puto) ad instar palmæ fabricata. Agnellus lib. Pontif. apud Murat. tom. 2. pag. 182. col. 2. D : Et suscepit eum Martinus Pontifex cum gudio magno et alacritate multa, et pie dapibus repleti Ra-

venna scedula vascula argentea, tota expleta mensa in modum platani, quam ex dimissione Valerii Archiepiscopi in suo palatio erat, quam in suis temporibus fecit, et Alapas Evangeliorum aureas, parum mechanicas factas operibus. Ibidem pag. 186. col. 1. D : Evangelia vero habentia Alapas aureas unus et Clericis in superiori sinu habens, etc.

* Rubeo lubentius assentior, qui libri tabulas seu opercula hic indigitar autumat.

ALAPATOR, [Gloriator, in Antiquarii supplemento.] καυχητής exponitur in Excerptis veteris Gloss. pag. 275. quia petulanties ac jactabundi gaudenti aliis colaphos incutere, ait Vossius.

¶ ALAPHA, et ALAPHARE, in Glossis Bitur. MSS. pro Alapa, et Alapare.

* ALAPHISARE, Iteratis alapis percuteare. Mirac. S. Auctoris tom. 4. Aug. p. 53. col. 1 : Alaphisando et collaphisando eum impetivit fortiter et percussit. Vide supra Alapare in Alapa.

¶ ALAPIS, est Nota in libris emendatis. Gloss. MSS. S. Andreæ Avenionensis. Haec notæ forte sic dictæ sunt, quod ad instar manus essent exaratae.

ALAPISTA, Alapistarum strepitus apud Arnobium. Ita enim restituit Scaliger, pro solapitarum strepitus, atque Alapistas dici minos, ac ludiones, qui exactis ludis ac comœdiis, sibi invicem alapas infligebant, ut plebem ad risum concitarent. [** Vide Forcell. Lexic.]

ALAPIZARE, Alapas dare. Ugutioni.

ALAPUS, Qui propter mercedem alapas patitur, in Glossis Isid. cujusmodi sunt, quos Alapistas vocat Arnobius. [** Qui victum comparat Alapas patiendo, in Gloss. Jæckii.]

¶ 1. ALARE, Aliis aërem agitare. Papias MS. Bitur. : Alo, auram moveo, quasi ab Ala, unde Altus pro Alatus, id est, spiritus, status. Hic auctor Altus pro halitus scriptis, ut illi voci facilius talem qualem daret originem.

* Hinc secundum Sa Rosa de Viterbo Elucidarii tom. 1. pag. 67 : Alara, Instrumentum quo acolythus pellit muscas de capite et facie missam celebrantis. Charta æræ 959. Alara una de alvejæ.

* 2. ALARE pro Halare, Insufflare, aspirare. Missale Burdegal. MS. ex Cod. reg. 871. ubi de benedictione fontium : Hic Alet (sacerdos) ter in aquam. Supra : Insufflando in fontem tribus vicibus.

* 3. ALARE, Expandere. Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120 : Alare, Estandre. [** Gemm. Gemm. : Alare i. e. Alas extende vel brachia.]

* 1. ALARGARE, Ampliare, dilatare, Gall. Etendre, Ital. Allargare, eadem notione. Libert. S. Amancii ann. 1341. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 368 : Possint (Consules) devesias constituere, tenere, custodire et custodiri facere, restringere, Alargare, si et quotiens voluerint. Stat. Vallis-Serianæ cap. 61. ex Cod. reg. 4619. fol. 116. v° : Non sit aliquis conductor, ... qui nudeat nec presumat serare, Alargare ipsas seraturas, etc.

* 2. ALARGARE, Remittere, relaxare, Gall. Lacher; quo etiam sensu Allargare usurpat Itali. Stat. Taurin. ann. 1360.

ex Cod. reg. 4622. A. cap. 67 : *De serrando et Alargando granum per judicem vel rectorem cum consilio credentiae. Item quod judec seu rector, cum consilio credentiae, possit serrare et Alargare granum, quando sibi et credentiae placuerit.* Hinc

* **ALLARGARE**, Purgare, Gall. *Vuider*, in Stat. Massil. lib. 2. cap. 41 : *Quando eas (calquerias,) vel ea (torcularia) curabunt (blancarii) vel facient curari seu Allargari, imo aquam pausatam, et claram, quam plus poterunt, inde ejicant.... Qui curaverit vel Allargaverit, etc.*

ALARICA, Papiae, *Hasta vehemens, triangulum ferreum habens.* Vide Phalarica.

¶ **ALARINÆ**. Vide Alyrumæ.

* **ALARIO**. Joan. Salisber. de Nugis curial. lib. 1. cap. 13 : *Aquila namque sicut rex avium est, si non Alarionem excipias, quæ forte aquilarum species potentissima est.* Num inde in arte heraldica Alerion vocant, sensu opposito, aquilam minorem rostro et unguibus mutilam? [** *Huic loco vitii aliud inesse, nemo non videt; fortasse pro non Alarionem legendum valeriam, cum apud Plinium lib. 10 cap. 3. § 3. Aquila Valeria sit viribus præcipua.*]

* **ALARIS**, *Turba equitum, et Alarita, &, hasta militis, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 521. Glossar. aliud ex Cod. 7641 : Alaris, caballarius. Rursum in Cod. 7646 : Alares, equitum turmae. Alaris, caballaris.* Vide supra *Alæ* 3 et *Alanes*.

¶ **ALAS**, atis. Qui habet alas. Expositio brevis antiq. Liturg. Gall. apud Marten. Anecd. tom. 5. col. 100 : *Sirico enim de ligno per verme factur. Vermis post mortem procedit in Alate. De Bombyce loquitur.*

* **ALASA**. Chartul. Medii monast. fol. 170. 1° : *Duas Alasas domus... in franco aldio, sine censu, cum platea retro easdem Alasas.* Leg. forte *Alatas*, domus scilicet latera, *les Ailes*; nisi idem sit quod supra *Aisentia*, pertinientia nimurum, ubi libere percipi possunt *Aisentia*.

¶ **ALASTOR**, Animus male conscientius, superbus. Qui *Alæta*, id est, non oblioscenda mala perpetratur. Usurpatur fere semper pro malo Dæmone. Lexic. Philolog. [** *Apud Claudianum de R. P. lib. I in fine, est nomen proprium unius ex equis Plutonis. Martinius vocem venire dicit ab à et λαθάνωσι, unde de dæmone inoblitu mala inferente intelligit.* Vide Stephani Thes. Ling. Gr. in voce *Alastor*. Gemma. *Gemm. : Alastor i. e. Nequam.*]

* **ALATA**, Via lustrandis vigiliis compara-ta, Gall. *Chemin des rondes, Corridor, Galerie.* Stat. ann. 1357. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. p. 194. col. 1 : *Item est faciendum Alatam supra murum borbaccanæ existentem ante dictum portale.* Pluries ibi. Vide infra *Alea* et *Aleya*.

¶ **ALATÆ CAPPÆ**. Tom. 4. Anecd. Marten. col. 162. B : *Prohibetur penitus universis Sacerdotibus, ne habeant Cappas Alatas et vestes inordinatas.*

ALATOES. Papiae : *Venator, dictus quasi venabulator, a venatione scilicet, quod bestias perimat. Horum quatuor sunt officia, Vestigatores, Indicatores, Alatores, Presores.* [** *Hæc exscripta sunt ex Isid. Orig. lib. 10, § ult., ubi pro Indicatores legitur Indagatores. Vocis etymon profert Servius*

ad Virg. *Eneid. lib. 4. vers. 121*, ubi videntur Heynius.]

¶ **ALATORIA**, **ALORIUM**, Ambulacrum, Gall. *Allée.* Charta Calmontis ann. 1397 : *Cum ingressu et exgressu per Alorium situm subtus domum dicti Rigniaci.... Ita ut Alatoria dictorum murorum maneat libera. Charta Tossiacensis in Dumbis ann. 1449 : *Licentia datur faciendi aponsum supra corseris villa, aponsatani muris tali modo quo desubtus possit transire una charrata seni, et quod Alatoria dictorum murorum maneat in situ in quo sunt de presenti.* Normannorum antique Consuetudines, apud Marten. tom. 1. Anecd. pag. 227 : *Et ibi nulli licet facere palicium nisi in una regula et id sine propugnaculis et Alatoriis.* In hoc posteriori exemplo *Alatoria vel Alatorium ut ambulacrum, ita et Alam domus, Aile de bâtiment,* significare potest.*

* **ALATORIUM**, Eadem notione, ut videtur, atque *Alata*. Reg. Phil. Aug. signal. 34. bis, ex Chartoph. reg. fol. 95. r^o. col. 1 : *Apud Compendium debet... murum elevare, ita quod habeat iij. tesis in altum usque ad antepectus, et iij. pedes de Alatorio.* Fol. v^o. col. 1 : *Præterea pro muris proficiendis intra castellum per totum, et Alatoris (l. Alatoriis) reparandis, etc.* Vide *Alatoria*, quæ vox non aliud sonat, licet interdum porticum significet.

ALATUS. Vide *Manualia*.

¶ **ALAVANDINÆ**, Gemmæ ex Alabanda allatæ. Vide *Alamundinæ*.

¶ **ALAVANUS LARIS**, Eadem notione. Versus de Mediolano apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 688. B : *Gloriose sacris micat ornata Ecclesiis, ex quibus alma est Laurenti, intus Alavanus lapidibus, auroque lecta, edita in turribus.*

ALAUDA, vox Gallica vetus, Latinis *Galerita*, sive *Cassita avis*, ut Plinius lib. 11. cap. 38. Suetonius in Jul. cap. 24. Marcellus Empiricus cap. 29. tradunt. Gregorius Turon. lib. 4. cap. 31 : *In Ecclesia Arverna dum matutina celebrarentur Vigiliae, in quæ civitate avis Corydalus, quam Alaudam vocamus, ingressa est.* Ita Marcellus loco laudato : *Corydalus avis, id est, quæ alauda vocatur; supra: Avis galerita, quæ Gallice Alauda dicitur.* Adhærelmus Episcopus Sa-giensis in Miraculis S. Opportunæ cap. 14 : *Vidit aviculam nomine Accredulam, quam vulgus vocavit Alaudam.* Hoc etiam vocabulo Gallos legionem appellasse auctor est Plinius : *Gallico vocabulo etiam legioni nomen dederunt Alaudæ.* Inde Gallos Legionarios Cicero *Alaudas* vocat Philipp. 1. 5. 13. et Suetonius in Julio cap. 24. Boxhornius ab Hebraeo *Alafata*, quod millenarium sonat, deducit, quam vere, alii judicent. Adde Gorop. Bekanum. lib. 1. Gall. pag. 12. [** *Diezii Grammat. vol. 1. pag. 80. et Raynouardi Gloss. Rom. vol. 1. pag. 47. in voce Alauza, et quos ibi laudat.*]

* *Aloe apud Guiart. ad ann. 1249 :*
Au matin et poing que l'Aloe
La douce chanconete loe.
¶ **ALAUDARII**, Idem qui *Alodiarii*. Polypticum Abbatis S. Trin. Fiscamensis MS. : *Idem tenet 4. acres terræ de feodo Alaudariorum per avenanciam auxiliū militis, et facit servitia sicut Alaudarii... omnes isti 9. Alaudarti debent ire cum serviente apud*

*Ermenonvillam et apud Maisnillum ad Namia ciapienda et ad vim repellendam. Vide in voce *Alodis*.*

¶ **ALAUDES**, pro *Alodes*. Præceptum Borelli Comitis apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 337. A : *Quidquid ad usum hominum pertinet seu Alaudes illarum, ut ab odierna die et tempore supra memorato, jure et quieto ordine teneant et possideant.* Vide *Alodis*.

¶ **ALAUDIUM**. Vide *Alodis*.

¶ **ALAUDIUS**, Idem qui *Alodiarius* in voce *Alodis*. Laurentio in Amalth. : *Alaudius, ex justa servitute dimissus.*

¶ **ALAUDUM**. Vide *Alodium*.

¶ **ALUSA**, Piscis species, Gall. *Alose*. Vide *Durus*. [** *Auson. Mosella v. 127. Germanus dicitur Else.*]

* **ALAUZAGIUM**, **ALAUZIUM**, Quidquid ex venationibus subditorum dominis competebat. Paragi. inter reg. et abbat. Mau-siadæ super nova villa de Berco Viar. dicec. ann. 1284. in Reg. 198. Chartoph. reg. ch. 381 : *Item Alauzagia seu usq[ue] venatio num aprorum, ursorum, cervorum... erunt communia partibus supradictis.* Alterum inter reg. et abbat. monast. Campor. bonor. ann. 1323. in Reg. 62. ch. 139 : *Item voluerunt et convenerunt partes præfatae, quod... Alauzagia, venationes, fortuna et quæcumque etiam res aveniræ evenerint, sint communes inter dictum dom. nostrum regem et masterium supradictum.*

¶ **ALAUZAR**, Species retis, quo fortassis præsertim utebantur ad capiendas *Alausas*. Statuta Arelat. MSS. sub Raimundo Archiep. art. 186. e Musæo D. Brunet : *Nulus piscator audeat piscari in palustribus cum retibus Alausar, a Paschate usque ad exitum Augusti, sub pœna xx. sol.*

¶ **ALBA**, Gemma, unio, margarita, ab albedine et candore. Suidas : *λαβα, εἰ αὐραῖς.* Quippe *margaristarum das omnis*, ut sit Plinius, *est in candore, magnitudine, orbe, livore et pondere.* Tertullianus de Cultu mulier. : *Et margaritæ candenter, et ceraunia coruscarent.* Eadem : *Rubentis maris grana carentia dicuntur.* Lampridius in Heliogabalo : *Fabam cum electricis, et orizam cum Albis exhibens.* Albas præterea in vicem piperis pisibus et tuberibus conspersit. Senator lib. 9. Ep. 6 : *Assurgit Indici maris de Albarum candore fama locupletior.* Fortunatus Pictensis lib. 6. Poem. 2 : *Saphyrus, Alba, Adams, Crystalla, Smaragus, Iaspis.* Et lib. 10. Poem. 13 :

Unde date tibi sunt Alba, Topazus, Onyx.

Anastasius in Silvestro PP. : *Altare auro-clusum cum gemmis prasinis et hyacinthis, et Albis 120.* Idem in Gregorio IV : *Albas modicas habens circum capitum coronam diverse filopares.* Et in S. Vitaliano : *Evangelia aurea cum gemmis Albis mira magnitudinis in circuitu.* Leo Ostiensis lib. 2. cap. 61 : *Tres pannos de altari, unus cum Albis, alium cum cruce et friso, etc.* [** *Vide Forcellin. in hac voce.*]

ALBULA, Eadem notione. Gregorius M. lib. 12. Epist. 7 : *Tres annulos transmisisti duos cum hyacinthis, et unum cum Albula.*

ALPHA, pro *Alba*. Charta Ferdinandi M. Regis Hispan. æræ 1101. apud Anton. de Yezpe tom. 6 : *Coronas tres aureas, una ex his cum sex Alphas in gyro, etc.*

2. ALBA, Vestis, seu tunicæ species, a candore sic nuncupata. Epistola Valeriani Imp. apud Pollionem : *Vestes diversas 16, Albam subsericam, Paragaudem triuncem unam.* Ibidem : *Albam subsericam unam cum purpura succubitana.* Sed et longe postea Albas fuisse promiscui usus, ex eo colligimus, quod laici, in Monasteriis degentibus, tribuat Lanfrancus Cantuar. Archiepisc. Epist. 13 : *Plerique autumant manipulum esse commune ornamentum omnium, sicut et Albam et amictum : nam et in Cœnobiosis Monachorum etiam laici cum Albis induuntur.* Quinetiam

ALBA, pro veste muliebri usurpari videtur apud Bertham Sanctimoniale in Vita S. Adeleidis Virg. n. 27.

3. ALBA, Papiae, *Vestis sacerdotalis linea et stricta, quæ camisia dicitur, et pederis, et talaris, et subucula.* Ordo Romanus : *Lineam Dalmaticam, quam dicimus Albam.* Aleuinus lib. de Offic. divin. : *Poderis, quæ vulgo Alba dicitur.* Amalarius lib. 2. Eccl. offic. : *Postea camtsiam induimus, quam Albam vocamus.* Addit. Rupertum lib. 1. de Divin. offic. cap. 20. Innoc. III. PP. de Sacrificio Missæ lib. 1. cap. 10. 51. Durandus lib. 3. Ration. cap. 3. et alios, qui de Ritibus et Officiis Ecclesiasticis scripsere. Concilium Carthaginense IV. can. 4 : *Dianonus tempore oblationis tantum, vel lectionis Alba utatur.* Albus tamen promiscue in Ecclesia et extra Ecclesiam usos Clericos docent Leo IV. de Cura pastorali, Riculfus Episcopus Suessionensis in Statutis ann. 889. cap. 7. et Regino de Vita et conversatione Presbyt. cap. 66. ubi Presbyteri vetantur in Alba, *qua in suo usu utuntur, Missas cantare.* Porro Albas ejusmodi sacerdotales opere Phrygio interdum exornatas colligimus ex Eckeardo de Casibus S. Galli cap. 10 : *Inter quæ præter casulas sericas, cappas, et stolas, Alba est illa Philologicæ nuptiis insignis : quas scilicet descripsit Martianus Capella.* Unde mirum videri debet, res etiam probhanas vestibus sacris intextas et adscriptas.

ALBA PASCHALIS. Cyprianus in vita S. Cesarii Arelatensis. : *Cum quadam tempore decesset sanctis manibus aurum et argentum, rogareturque stipem a paupere.... ingressus in cubiculum suum, casulam, qua in processionibus utebatur, et Albam Paschalem inde profert, datus egeno, etc.* Ubi *Alba Paschalis*, ea est, *qua Cæsarius in Paschalibus festis, seu solennibus utebatur.* Idem Cæsarius in Testamento suo : *Indumenta Paschalia, quæ mihi data sunt, omnia illi serviant.* Nam Paschatis vocabulo dies Dominicae et præcipua anni festa appellari infra docemus.

ALBAS GERERE et ESSE IN ALBIS, et **ALBATI**, dicuntur Clerici, dum *Albis* induti procedunt, vel officia Ecclesiastica peragunt. Paulus Diacon. Emeritensis in Vita S. Fidelis Epis. Emerit. : *Dum in atrium cum multis filiis Ecclesia tenderet, ut mos erat, Archidiaconus cum Clero in Albis ab Ecclesia venientes corameo astiterunt.* Rupertus lib. de Divin. offic. cap. 22 : *Solenne enim in hujusmodi festis omnes in Albis stare, vel procedere.* Gregorius Turon. in Vita S. Aridii : *Diacones in Albis exeunt ad processum, plebs clamat pro nimborum in-*

cursu, etc. Vitæ Abbatum. S. Albani : *Et quando in capis vel Albis fuimus, etc.* Charta ann. 1190. apud Perardum in Burundicis pag. 264 : *Solennitatem B. Benigni in Albis et translationem ejusdem 12. Lectio num in Ecclesia nostra fieri compromiserunt.* Glossæ. MSS. in Cod. Regio 1013 : *Albas gerentes, candida ueste vestiti.* Vide Udalricum in Consuet. Cluniacensis Monasterii lib. 3. cap. 6.

Hinc apud nostros *Aubé* idem quod ordinatus sonabat, ut videre est in velusto epitaphio Gallicis rhythmis scripto quo refert Mabillonius sæculo 5. Act. SS. Ordinis S. Bened. pag. 349. ubi de Frodoardo Presbytero Remensi :

*Si tu veu de Rein savoir li Eveque,
Lye le temporaire de Flodoon le Saige,
Y les mor du tan d'Osdray Eveque,
Et fut d'Epernay né par paretage,
Vequit caste Clerc, bon Moine, meilleur Abbé,
Et d'Agapit li Romaia fut Aubé.
Par ses histoires maintes nouvelles sauras,
Et en ille toutes antiquité auras.*

* **ALBA FRISATA**, Fimbriis ornata, *Garnie de franges.* Reg. actor. capit. eccl. Lugdun. ex Cam. Comput. Paris. ad ann. 1340. fol. 64. r^o. col. 1 : *Item vestimenta sacerdotalia nigra cum Alba frisata auri, stolis et mani pulis.* Vide *Frisatus* et *Frisum.*

* **ALBA OCULATA**, In qua delineatae seu acupictæ sunt figuræ instar oculorum. Ordo eccl. Ambr. Mediol. ann. circ. 1130. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 865 : *Duæ crucis seruntur post altare, ubi subdiaconus, qui septimanam tenet, re vestitus Alba oculata etc.* Occurrunt rursum infra col. 867. Vide *Oculatus.*

* **ALBA PARATA**, Phrygio opere intexta, Gall. Brodée. Necrol. eccl. Paris. MS. : *Con tutili etiam... Albam paratum, et aliam sine paratura.* Charta dotat. capellar. de Blainville ann. 1335. in Reg. 70. Chartoph. reg. ch. 175 : *Item une casuble de drap d'or blanche et les ij. tuniques domatiques suisans de le casuble, et ij. paire d'aubes à parement suisans le casuble et les tuniques.... Item une casuble de drap d'or à canter as hautes festes, et une aube à parement d'ycelle suiane.* Inventar. MS. reliquiar. etc. eccl. Camerac. ann. 1371 : *Une autre Albe parée de unes parures bature à or, à cascune vj. ymages de brouture.... Une Aube et amit parés de vj. ymages en champagne d'or.* Vide in *Parare* 1.

* **ALBATI**, Clerici, nostris olim *Aubés.* Vide in *Alba* 3. Testam. Guillielmi monasterii ann. 1213. ex Cod. reg. 5255 : *Mando quidem dari c. solidos Melgorienses ad pauperes induendos, et alias c. solidos ad Albatos procurandos.*

* **ALBE INFANTES**, Pueri symphoniaci, *Enfans de chœur, quorum uestis propria, Alba est.* Vide infra in *Infantes.*

* **PUERI IN ALBIS**, Eodem sensu, in Lit. Car. V. reg. Franc. ann. 1367. ex Tabul. Carnot. : *Quatuor Pueri in Albis servientibus majori altari dictæ ecclesiæ (Carnotensis) etc.* Bulla Mart. V. PP. ann. 1427. in eod. Tabul. : *Alii clerici chorales nec non sex Pueri in Albis vulgariter nuncupati etc.* Haud scio an *Aubelique*, vox contemptus, diminutivum sit ab *Aubé*, qua clericus vel puer symphoniacus significatur. Lit. remiss. ann. 1457. in Reg. 187. ch. 154 : *Icellui*

*Proust dist au suppliant qu'il n'estoit que ung Aubelique, et que onques pie de sa lignée ne fut bon. Aut a veteri Gallico *Aubelique*, nunc *Licou*, q museliere? Vide Rabelais. lib. 1. cap. 12. et ibi notam *Duchat.**

4. **ALBA**, Vestis candida, quam induebant recens baptizati, in puritatis et innocentia, quam profitebantur, symbolum : *τὸν φωτιστόν*, in Martyrio Bacchi junioris pag. 84. Statim enim atque de fonte nudi egrediebantur, stola alba induebantur, præmissa hac oratione, quæ legitur in Missali Gothicæ : *Accipe vestem candidam, quam immaculatam perferas ante tribunal Domini nostri JESU CHRISTI.* Albis autem vestibus ideo post baptismum indutos Christianos, opinantur passim viri doctiores, quod, ut ait S. Paulus ad Ephesios cap. 5. *antea tenebræ erant, nunc autem lux in Domino.* Quæ est sententia Clementis Alexandrinæ lib. 1. Pædag. cap. 6. Unde *nova baptismatis lux baptismus* dicitur in Cod. Theod. Græcis φωτισμα. *Dealbatus fonte baptismatis*, in Charta Edbaldi Reg. Angl. apud Will. Thorn. in Chr. pag. 2125. Vide Theodulfum Aurelian. de Ordine baptismi cap. 14. S. Zeno Veron. Ep. invit. 2. ad Fontem : *In Fontem quidem nudi demergitis; sed aetherea ueste vestiti, mox inde surgetis.* Lactantius carmin. de Resurr. :

Cauididus egreditur nitidus exercitus undis.

Paulinus Epist. 12 :

Iude parens sacro ducit de Fonte Sacerdos Infantes niveos corpore, corde, habitu.

Idem in Epist. ad Macharium, de quodam sene recens baptizato : *Ad unanimitatem tuam de rudi matris Ecclesiæ fætu immaculatum Candente Lanicio pastor egregii gregis, sed magni pignoris munerator, et encanum spiritalē transmisi.* Valentianus in leg. ult. Cod. Theod. de Spectaculis : *Quamdiu cœlestis lumen lavaci imitantia novam sancti baptismatis lucem Vestimenta testantur.* Faustus Regiensis Epist. ad Paulinum : *Niveus sanctæ regenerationis Candor.* Caesarius Arelat. Serm. 15 : *Quando in nobis sacri baptismatis dona vacuavimus, quando in nobis Niveos holosericea nuptialis Amictus concidimus, etc.* Ordo Romanus : *Et deportantur ipsi infantes (baptizati) ante eum, (Episcopum) et dat singulis Stolam Candidam et chrismale, et decem siliquas, dicens : Accipe Vestem Candidam et immaculatam, quam perferas ante tribunal D. N. Iesu Christi in vitam æternam.* Concilium Rotomagensis ann. 1059. can. 19 : *Ut baptizati in eadem Ecclesia, in qua regenerationis gratiam acceperunt, et in qua Parochiani existunt, per octonos dies in Albis represententur cum cereis ardentibus.* Conradus Urspergensis, ann. 1124 : *Infantes suos in Sabbato sancto Paschæ et Pentecostes cum candelis et cappa, quæ dicitur Vestis Candida, et patrinis comitantibus ad baptismum deferant, eosque vestes innocentia indutos per singulos dies usque in octavum diem eisdem Sabbati ad Ecclesiam deferant, et celebrationi divini Officii interesse satagant.* Ubi *Cappam* appellat, quod aliis *Chrismale.* Dabantur Albe sumptu Ecclesiæ, ut innuit Greg. M. lib. 7. Ind. 1. Epist. 2. [** Vide Monachum Sangallens. De vita Car. M. lib. 2. cap. 14.] Ejusmodi porro uestis *Albe* Baptizatorum mentio est passim apud Scriptores, Dionys. Areop. de

Hier. Eccles. cap. 1. 2. 5. S. Cyrrillum Cateches. 4. S. Athanasium orat. in S. Pascha extr. Leidranum de Baptismo cap. 8. Jobium apud Photium n. 223. Joan. Moschum cap. 207. Socratem lib. 7. cap. 17. S. Augustinum Epist. 168. serm. 137. de Tempore. S. Ambrosium lib. de his qui myster. init. Prudentium lib. 1. adversus Symmach. Gregorium M. lib. 7. Indict. 2. Epist. 5. Fortunatum lib. 5. poëm. 4. Gregor. Turon. lib. 5. cap. 11. de Vitis Patrum cap. 1. Lambertum in Vita S. Heriberti Archiep. Coloniensis. n. 21. Alcuinum. de Offic. divin. Rabanum Maurum de institut. Cleric. lib. 1. cap. 29. Amalar. lib. 1. de Ecl. offic. cap. 29. 33. Honorium Augustod. lib. 1. cap. 243. Durandum lib. Ration. cap. 82. in Concilio Insulano ann. 1288. cap. 17. etc. Vide Henric. Valesium ad Euseb. lib. 4. de Vita Constant. cap. 62. [** Wilrammus, Abbas Ebersperg. in cant. cant. c. 1. v. 2 :
Inde places teneris tu dulcis spouse puellis,
Scilicet una salus in te sanctis animabus,
Quae renovat lavacrum, vestit Stola Justiciarum.

Propter hoc adolescentes, fideles anima te diligunt, quæ Dealbatæ sunt, purificataeque puri lavacro gurgitis, queque ueste innocentiae ex tuo favore, sint circumamictæ.] Sed et Pontifex ipse in Baptismi ceremoniis Albatus erat. Petrus Comestor in Histor. Scholast. cap. 22. Levit. : In hunc modum et Pontifex Evangelicus in aspersione basilicæ, quam dedicat, quasi in expiatione, lineis et minoribus utitur indumentis. Etiam in Sabbato baptismali in consecratione fontium, et in mersione Catechumenorum, cum scilicet transferuntur peccata eorum, utitur similibus indumentis. Cum autem his peractis ad ministracionem accedit altaris, Pontificalibus et pretiosis vestibus infulatur. At nescio, unde hausit, quod ait in Act. Apost. cap. 16, signum olim suis accepti Spiritus Sancti, in primitiva Ecclesia, quod omnes fere ascendentis de lavacro loquebantur omnibus linguis, ut Apostoli.

Quod vero de Baptizandorum et Baptizatorum nuditate tradunt Scriptores, quidam in dubium vocant de sequiori sexu. Verum id etiam de iis disertim refertur a Chrysostomo in Epist. ad Innocentium, Palladio in vita ejusdem Chrysostomi pag. 81. 85. Joanne Moschou cap. 3. Cypriano, seu auctore libri de Singularitate Clericorum, et in Concilio IV. sub Menna act. 5. pag. 751. Edit. Colon. 1618. Vide omnino Andream Monachum lib. 2. Vita S. Ottonis Episcopi Bamberg. cap. 13. et quæ in hanc rem adnotamus ad Alexiadem.

In ALBIS Positi autem et ALBATI dicebantur recens baptizati, donec Albas depo-suissent. Acta martyrii S. Stephani PP. : Eum erudiens baptizavit, et in Albus positum Presbytero consignavit. Paulus Warnefridus lib. 6. de Gestis Langob. cap. 15. de Theodoaldo Rege Anglos. : Cum Roman perver-nisset, a Sergio PP. baptizatus, Petrusque est appellatus, et adhuc in Albus constitutus, ad regna caelestia migravit. Ejusdem Regis Epitaph. :

Fonte renascentis quem Christi gratia purgans
Protinus Albatum vexit in arce poli.

Henric. Hutindon. lib. 3. Hist. pag. 328 : Baptizati sunt et liberis ejus, ... quorum duo adhuc Albati mortui sunt. Alcuinus Poem. 3 :

Dum mergi meruit baptismi gurgite felix,
Post Albas igitur morbo correptus egredit,
Donec mortali clausit spiracula vita.

Vide Grogorium Turon. lib. 1. de Mirac. cap. 67. lib. de Glor. Confess. cap. 54. 92. lib. 2. Hist. cap. 30. Gesta Regum Francor. cap. 14. etc.

Albas vero uestes deponebant Sabbatho Octavas Pascha. Ordo Romanus : Ab ipso die ad Sabbathum ante Octavas Pascha, quo die Alba tolluntur vestimenta a nuper baptizatis. Alio loco : Sabbatho infra Albus Albati, qui in Sabbatho sancto baptizati fuerint, Albis vestibus exiuntur. Mox sequitur benedictio aquæ ad albas deponderas. Ita Amalarius locis citatis, Rupertus Tuitensis lib. 8. de Divin. offic. cap. 16. et alii. Proinde recte Jobius Monachus apud Photium, dixit ἡπτά ἡμέρας τοῖς βαπτιζόμενοις λαυτροφεῖαι, cum octavo albas deponebant. S. Athanasius oratione in Sabbath. τῆς ἀπολύσιου. Σήμερον ἀπεδύσθε τὴν πορευόμενη ἑσπέρα, ἀλλὰ μὴ ἀπεδύσθε τὴν κακρυμμένην σφραγίδα, etc. Dies depositionis Albarum, apud Andream Monachum lib. 2. Vita Ottonis Episc. Bambergensis cap. 27.

Quod vero Latini, Albas depolare, nostri Desauber dicebant : quæ vox non ita pridem obtinebat in Picardia nostra, ubi octavo post infantium baptisina die, agebantur convivia, et singulis totius sere agnationis puerulis erogabantur placenta, idque Desaubage dicebant. Est autem Desauber, albas tollere. Le Roman de Charité MS. : Si puet ta casure perdras, casulam.
Et après sera Desaubé.

ALBAE, Hebdomada, quæ Pascha subsequitur, vel Pentecosten : nam et Albas Pentecostes dixit Theodorus Cantuar. Archep. in Pœnitentiali cap. 13. Octo dies Neophytorum, in Epist. Anonymi de celebratione Paschæ tom. 9. Oper. S. Hieronym. Nominis rationem exponit Rabanus lib. 2. de Instit. Cleric. cap. 10 : Quos septem dies Albas vocamus, propter eos, qui in sancta nocte baptizati, Albis per totam hebdomadam utuntur vestibus. Egidius Aurea-Vallis Monachus in Hugone Episc. Leod. cap. 121 : In Hebdomadu, quæ post Albas sequitur. Albae Paschales, in Epist. 9. Gelasii I. PP. et apud Joan. Diac. in Vita Greg. M. lib. 4. cap. 88. in Concilio Lond. ann. 1175. can. 15. etc. Liber 1. Sacrament. Eccl. Rom. cap. 47 : Incipiunt totius Albae orationes et preces.

ALBE, præterea dicta interdum ipsa Dominica, quæ Albarum hebdomadam subsequitur. Vetus Pœnitent. MS. : A Pascha usque in Albas, et in Ascensa Domini, etc.

ALBARIA HEBOOMADA. Miracula S. Walpurgis libro 4. cap. 11 : Transeunte namque festiva solemnitate Paschali, dum Albaria sequens adveniret hebdomada, etc.

T 5. ALBA, Aurora, Gall. L'aube du jour. Guidonis Disciplina Farfensis cap. 21 : Homilia ex Evangelio : Venit Jesus in partes. In Albam, Petrus autem servabatur. [** Vide Raynouardi Glossar. Rom. vol. 1 pag. 48.]

T 6. ALBA, Pharus, Gall. Phare, Turris ubi nocturno tempore fax vel ignis accenditur ad cursus navigantium peregrinantiumque gressus dirigendos, a lumine sic dictat. Statuta Arela. sub Raimundo Archiep. articulo. 123. Codicis MS. e Musæo

D. Brunet : Gachia stet continue cum cornu in aliquo loco Arelatis, in quo Consilium conuenierit, quod bustinet, quando ascenderit turrim et Albam, et ad ignem, quando necesse fuerit. [* Alba, hic eodem sensu accipienda quo Alba 5; porro leg. Buscinet vel Buccinet....ad Albam, i. e. auroram, et ad ignem.]

T 7. ALBA, Vox Occitana, Populus, Gall. Peuplier. Ordinatio anni 1223. in MS. Musæo D. Brunet fol. 66 : Item statuerunt, quod quoddam abevratorium sit de sex canis in honore Montolini, qui suit Riquelini, in quo est quædam Alba, quod abevratorium protendatur recta linea ab ipsa Alba usque ad quædam capam, que est ultra Rodanum ad consonam Nuera, et ab ipsa Alba usque in vacarescio.

* Provincialibus Aubo, Populus alba seu tremula, Gall. Tremble. Vide Albania, et infra Albarus.

* **8. ALBA**, Pars sellæ equestris, nostris olim Aube, si fides Cotgravio. Constitut. Friderici reg. Sicil. cap. 92 : In arzonibus sambucarum ipsarum possit ponit aurum; ... et Albae ipsarum possint cooperiri ære, et fieri smalte.

* **ALBACIA**, Officina albaria, Gall. Blanche. Judicat. ann. 1153. in Chartul. eccl. Lingon ex. Cod. reg. 5188. fol. 13. r° : Quero etiam ut novos muros Divisione destruant, quia Albacias nostras nobis excludunt, et super terram nostram sunt, et contra castella nostra.... Quero etiam dampna Albaciis nostris etc.

T ALBADERUM. Hoc nomine parvulum equiæ in Dioceesi S. Flori significatur, vernacule in Aubadat, forte quod fiunt cum paramentis albis.

* **ALBADILIS**, perperam pro Abbadilis. Vide supra Abadilis.

ALBA FIRMA. Vide Firma.

* **ALBAGARIA**, Procurationes quæ certe ville debent dominis suis ad eas venientibus. Vocabular. utriusque Juris. Vide Alberga. [** Vide Albergaria et quæ ex Brevoquo exscripta sunt in voce Alberga. Idem Vocab. utr. juris Albergaria, dicit, sunt census seu punctiones, que debentur pro comeditionibus.]

ALBAGIA. Vita B. Andreæ de Galeranis n. 23 : Cum redirent, navis in Albagia posita, ab octo galeis piratarum invaserunt. Huc forte spectant ista ex Chronicæ Petri IV. Reg. Aragon. lib. 3. cap. 13. extremo : Et pux suen donar de remis, et a navem, con mes poquet, e per Albadines, que y stiguen en mor tro lo diumenge sequent. Ubi Cod. MS. Albagines præfert. Academicis Cruscanis Albagia, vanitatem, et superbiam significat : at hoc loco ex præcedentibus videtur denotare securitatem, ita ut sit, cum navis secura esse videretur. Vide V. C. Egidium Menagium in Origin. Italic.

ALBALA Vide Albarum.

* **ALBALESTRIUS**, Apud Martenium tom. 1. Collect. Ampliss. col. 258. idem est qui Albalista : quod mox vide.

ALBALISTA, Idem quod Albastarius, de quo supra, Gall. Arbaletrier, apud Henricum Knightonum ann. 1339. et 1340. nam et Aubaleste nostri dicebant pro Arbalette. Libertates concessæ villæ de Vitre a Theobaldo Comite Campaniæ ann. 1230. MSS. : Chascuns de la Commune de Vitre,

*qui aura vaillant 20. livres aura Aubeleste
en son ostel, et quarriaux jusque 50.*

Le Roman de Garin MS. :
Une Aubeleste trois fois ne tireroit mie.

Vide *Arbalista*.

ALBANA, Vitis species, quæ tardissime pullulat, et est uva alba, modicum longum habens granum, et satis faciens magnos botros et spissos et longos, et mediocriter fructificat, etc. Petr. de Crescentiis lib. 4. cap. 4. 14.

¶ **ALBANÆ**, *Nuces pristinæ*. Gloss. Isid. J. Laur. in *Amalthea* legit *pistrinæ*. *Pithœus* in *Excerptis pristinæ*. Verum Cl. Grævius, cum Gebhardo legendum suadet *Avellanæ*, *Nuces Prænestinæ*. Vide *Festum in Nuculas Prænestinas*. Sed maxime Grævium in Notis ad Isid. Gloss.

¶ **ALBANIUM**, *Jus Regis vel dominii alicuius loci in peregrinorum decadentium bonis*, Gall. *Droit d'Aubaine*. Benedictus in cap. Raynuttius num. 1042 : *Rex omnia eorum bona occupat jure Albanagi : exclusa omni parentela, conjugi et quocunque alio successore*. Vide *Albani*. [** Vide Eichhornii Hist. jur. Germ. § 373. not. f.]

• Charta Henr. comit. Trecens. ann. 1187. in Chartul. Campan. fol. 198. v° : *Quicquid juris in eis (hominibus) habebat, sive de Albanagi, sive de jure alio, ei quantum clamavit*. Charta ann. 1255. in Chartul. monast. de Baugeseio : *Cum contentio verteretur inter illumitem dom. Ludovicum D. G. regem Francorum ex una parte, et religiosos viros Robertum abbatem monasterii Villelupae et ejusdem loci conventum ex altera, super quadam consuetudine, quæ vulgariter Albanigum nuncupatur, ... prædictus rex Ludovicus.... per judicium curie sue reddidit ecclesie Villelupæ prædictum Albanigum in omni terra ipsius monasterii et etiam omnem questam ipsius Albanagi*. Vide infra *Albene*.

ALBARE, **ALBANATUS**. Vide *Albani*.

ALBELLUS, *Avis auguralis species*, de qua sic Joannes Sarisberiensis lib. 1. Pollicr. cap. 13 : *Si avis, quæ vulgo dicitur Albanelus, prætervolans viam a sinistris, seratur ad dextrum, de hospitiu hilarante ne dubites*. [** Apud Occitanos *Albanel*. Gall. Haubereau. P. de Corbiac :

Los destres els senestres, los anans els venens, D'Albael, de gavanh, d'autres auxels ferens.

Vide Diezii *Vitas Poet. Occit.* pag. 22, eundem de poes. *Occit.* pag. 221, Grimmii *Mythol.* pag. 658 et Raynouardi *Gloss. Rom.* pag. 49.]

ALBENSES, *Heretici iidem, qui Albienses, si S. Antoninum et Wesembecium audimus, ab Albiensi civitate ita nuncupati. Sed Albenses ab Albiensibus diserte distinguunt Raynerus contra Waldenses cap. 6. ubi de eorum hæresi agit, tametsi Albiensem seu Waldensium sectarios*.

1. **ALBANI**, *Qui alias Advenæ, Alienigenæ, Adventitiæ, qui videlicet ex dominorum suorum prædiis, vel dominis, in aliorum dominorum prædia vel dominia veniunt, et in iis sedes suas figunt. Diploma Lotharii et Lud. Reg. Fr. ex g. regesto Philip. Pulcri ch. 7. in Tab. Regio : Nec de liberis hominibus, Albanisque ac colonis in supradicta terra commanentibus aliquem censum vel re-*

*dibitiones accipere præsumat. Eadem pæne verba habentur in Bulla Benedicti VII. apud Hemereum de Acad. Paris. cap. 4. Tabular. Molismense : Omnibus autem extraneis hominibus, undecunque advenientibus, quos Albanos vocant, amore sancti illic manere cupientibus, dedit in totum usuarium, in aqua scilicet et in silva, et in communis pascua. Charta ann. 1063 : Vel homines potestatis ipsius Cœnobii, vel advenis, quos Albanos vocant, vel servis tum Sanctorum quoniam hominum, infra proctum communis gentibus. Regestum Feodorum Campaniæ fol. 6 : Dominus de Arzilleris tenet de Ronsaco medietatem S. Stephani et Justitiam, et Brandoviler et Iuilli, et Albanos, et homines Sanctorum [vel Sanctuarii], ut legitur in lib. 1. Feodorum Campania et alibi; id monuit D. Brussel Tract. de Usu Feud. tom. 2. pag. 945.] Fol. 71 : *Hugen de Saron ligius de forti domo de Ablevai, etc. et de Justitia, et de teloneo, et de pedugio Meriaci, et de hominibus Albanis de Meriacu sub ipso inventis*. fol. 106 : *Feodium est apud Poceum in prato Comitis, et Albanos, qui veniunt in villa, et de eadem villa*. fol. 111. b : *Feodium est in hoc, quod habet in foro, et Justitia, et pedugio de Meriacu, et hominibus Albanis, et in forteritia, etc.* fol. 116. b : *Feodium est domus sua et li marois, qui sunt in capite villæ, et homines Albani de Taichi, et illi Albani de Charlematson, et illi, qui possunt ire in potestatem Joyuci. [Vide Albanius.]**

¶ *Albanorum præstationibus et obsequiis obnoxii erant, non ii modo qui regnum, sed etiam qui diœcesim mutaverant. Qui Advene nisi per annum et diem alicui domino fidem dedissent, emendam debebant Baroni in cuius territorio domicilium suum fixerant; imo eorum bona mobilia ad eundem pertinebant, ni ante mortuum suum iv. den. Baroni reliquissent. Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. cap. 87 : Se aucuns hons estrange vient ester en aucune Chastellerie de aucun Baron, et il ne fusse Seigneur dedans l'an et le jour, il en sera exploitable au Baron. Et se avantage estoit que il mourut, et n'eut commandé à rendre quatre deniers au Baron, tuit li muebles seroient au Baron. Quæ quidem cum nimis duriora viderentur, exinde ab hac servitute immunes sub regali *advocacia* et protectione liberi manserunt: ita tamen ut temporum successu solum Regem dominum *advocare* possent. Eadem Stabilimenta lib. 1. cap. 31 : Mes Aubains ne puet faire autre Seigneur que le Roy, en son obeissance, ne en autre Seigneurie, ne en son ressort qui vaille, ne qui soit estable, selon l'usage de Paris, d'Orléanais et de la Soloingne. Hinc effluxit usus in ipso quidem jure firmatus, ut iura in Albanos ad solum Regem pertinere hodie censeantur, quo si qui adhuc gaudent, regiae auctoritali acceptum debent referre. Vide D. De Lauriere Praefat. in tom. 1. Ordinat. Reg. pag. xv.*

AUBENÆ, *quasi Advenæ, iidem qui Albani. Statutum Philippi Pulcri Reg. Franc. ann. 1301. in Regesto 36. Chartophylacii Regii fol. 134 : Collectores per nos deputati in negotiis manuum mortuorum, Aubenarum, et bastardorum. Infra : In bona saisisina percipiendi et habendi bona talium bastardorum*

et Aubenarum decadentium. Alias nostris Aubene, seu Aubaine, est jus, quod habet fiscus in Albanorum decadentium bonis, ut in Consuet. Senonensi art. 9. Altisiod. art. 13. etc. quod in aliis Aubinetæ, Aubanitæ, et Aubenage appellatur.

*Jura dominorum in Albanos varia fuere. Interdum enim præstabant ii quotannis certum censem domino. Charta Ludov. Reg. Franc. ann. 1225. in Regesto Andegav. pag. 31 : In præsentia nostræ et Baronum, Multum, et multorum aliorum, declaratum est per judicium apud Salmarium, quod nos habemus in tota terra Regalis Abbatia Cormieracensis raptum, murtrum, et 4. denarios de singulis Albanis, et exercitum, et equitatum. Sed præcipuum in eosdem Albanos dominorum jus illud fuit, quod, si nullis relictis liberis, decederent, eorum bona domino cederent. Stabilimenta S. Ludovici l. 1. cap. 30 : Se aucuns Aubains ou bastard muert sans hoir, ou sans lignage, li Roy est hoirs, ou li Sires, sous qui il est, si il muert el cuer du Chastel. Regestum de Nundinis Campaniæ : Toutes manieres d'Aubains d'outremontains, qui sont marchans des Foires, se ils maurent dedans le cours de la Foire, sans hoirs de leurs, l'avoir est acquis au Roy. Habentur haec passim in Consuetudinibus municipalibus : de quo jure plura scripsere Chopinus et Baquetus in libris de Domino, et alii. [** Vide *Albanagium*. In Germania plerumque *Advenarum bona anno et die reservabant eorum heredibus legitimis*. De hoc jure apud Danos et Suecos conf. Anchieri opera vol. 2. pag. 395 sqq., Ihrium voce *Danuwarf*, Rosenvingiu hist. jur. Dan. § 22 et 99; inter Gallos videndum præter Laurierum in *Gloss. jur. vol. I. pag. 89* sqq. et in *Instit. jur. Consuet. vol. I. pag. 81*, *Marchio de Pastoret in Praefatione ad vol. 15 Ordinat. regum Gallia pag. 23.]**

ALBANOS præterea *vestigare et sequi possunt domini, quorum prius et ab origine incolæ sunt, hoc est, revocare in patriam*. Vide Chartam Mathildis Dom. Teneremondæ ann. 1221. apud Miræum in Don. Belg. lib. 1. cap. 92. [** 94] ubi *Albini dicuntur; et Consuetudines municipales Galliæ, quæ hujusce juris passim meminerunt*. [** Vide Grimmii Antiq. jur. pag. 5, et infra in voce *Parata*.]

ALBANARE, in *Albannorum ordinem cogere vel Albanorum loco habere*: ita ut iisdem præstationibus et obsequiis obnoxii sint, quibus cæteri *Albani*. Charta Philippi Aug. Franc. Regis ann. 1222. ex Tabul. Episcop. Paris. in Bibl. Puteana : *De Albanatis fornicis, concedimus, quod solvant Episcopo in una septimana consuetudines debitas, ac si nunquam fuissent Albanati, nec de cetero Albanantur, nisi sint estuarii Parisienses. De Albanatis, qui sunt de corpore Parisiens. et de suburbis ejusdem civitatis, non potest Episcopus, nec ejus successores, aliquam exigere consuetudinem*. Joan. Hocsemius in Adolfo a Marka cap. 5 : *Et communis consilio quasi novi Principes, Milites ac Burgenses suis præceptis parere noientes, Albanos fecerunt, quodam genere proscribendi*. Hoc est, in advenarum ordinem eos redegerunt, adempto jure civitatis, quo tanquam cives, seu burgenses gaudebant, longe enim potior fuit Burgensem conditio quam *Albannorum*,

adeo ut in contumeliam posterior illa verteretur, ut quæ ad servilem accederet. Lambertus Ardensis : *Sed dum contra eos rixarentur, et decertarent, quandoque Ardenses Adventitios illos, et servilis conditionis approbrio notabiles esse, verborum objectione turpium improperaverunt.* In pacto Tongrensi ann. 1403. quod descriptum legitur in Magno Recordo Leodiensi pag. 29. statuitur, nullum fieri posse Albanum, nisi Burgensis sit : *Nul ne soit fait Albains, s'il n'est Bourgeois.* Adeo pag. 30. 51. 59. 85. 89.

Quidam porro censent *Albanos*, ita dictos primitus Scotos, quibus consuetudo egrinandi pene in naturam versa erat, ut ait Walafridus Strabo lib. 2. de Vita S. Galli cap. 47. indeque traductam vocem ad omnes extraneos, qui in locum aliquem incolatus ergo transmeabant; nam *Albanos* et *Albanicos* appellatos fuisse constat. Leges Edwardi Confess. cap. 35 : *Si fuerit Anglicus, vel Dacus, vel Waliscus, vel Albanicus, vel Insulicola, Scotti Albania, in Legibus Willelmi Nothi cap. 51.* Vide Buchananum lib. 1. Hist. Scot. etc. Alii quasi alibi natos appellatos volunt. [** Vide Diezii Grammat. vol. 2. pag. 273. not. 2. Apud Otfridum panzo significare Incolam et eli-panza Alienigam putat Grimmus. Grammat. vol. II. pag. 214 infim.]

* Qui potissimum hac appellatione designabantur, docent Note ex vet. Reg. Commissar. ann. 1378. in Repert. Reg. Cam. Comput. Paris. ex Cod. reg. 5991. A : *Albains sont hommes et femmes, qui sont nez en villes dehors le royaume si prouchaines, que l'en peut congnoistre les noms et nativités de tels hommes et femmes : et quant ilz sont venus demourer ou royaume, ilz sont proprement appelle Albains et non espaves.* Vide Ordinat. reg. Franc. tom. 4. pag. 519. *Oubin*, eadem significatione, in Charta manumiss. habit. de Boussac ann. 1427. ex Reg. 179. Chartoph. reg. ch. 42 : *Item et se aucun homme ou femme Oubin ou nouveau venu en ladite ville et franchise etc.* Vide *Albantus*, *Advena* et *Hospes*.

¶ ALBANORUM JUSTITIA ET PREPOSITIONA. Charta Galteri Archiep. Senon. ann. 1232. pro Monasterio Bonae-Vallis, ex Archivis ejusdem : *Et vendidit et quitavit omnes domos et plateas, quas ipse habebat... in villa Bonevallis, et Preposituram et justitiam Albaniorum et quicquid ad dictam preposituram et justiciam noscitur pertinere, salvo jure Prepositi Albaniorum.* Eadem eisdem fere verbis habentur in Charta Gaufridi Vicecomitis Castriduni eod. anno data, et in alia Joannis Comitis Carnot. anno 1234. [** Vide Haltausii Glossarium in voce *Gastgericht*, col. 587. et quos laudat Mittermaierus Princip. jur. Germ. § 105. not. 10.]

* 2. ALBANI, Idem haeretici, qui *Albanenses* vocabantur. Vide in hac voce. Constitut. Friderici contra Haeret. in Cod. reg. 10197. 2. 2. fol. 19. r^o : *Incipiunt capitula constitutionis contra Paterenos, ... Albanos, Fursitos, etc.*

ALBANIA. Charta Occitana ann. 1298. in Regesto Philippi Pulcri Regis Franc. ann. 1299. n° 13. ex Tabular. Regio : *Item prata ad secuturam seu falicationem 6. hominum per diem unam ad valorem cum Albaniis, seu saltis, 70. soldi rendualium.*

ALBANICUS, Scotus. Vide *Albani*.

¶ ALBANIUS. Tabular. S. Vinc. Cenoman. : *Judicavit omnis curia, quod nullus alius Albanius esset dicendus, nisi qui per terram ibat, et in ea nec parentem, nec amicum, nec hospitem ullo modo habebat, nec in illa terra nisi transundo habitabat. De talibus ut in suo fevo habere Consuetudines debet. Et si quis ejusmodi in ipsa terra moreretur, nisi parentem huberet, qui reclamaret, aut de aliquo sancto haeredem faceret, suus res dominus habere posset. Privilegium Leduini Abbatis S. Vedasti Atrebat. de censu anno. 1036. e Chartul. ejusdem Monast. pag. 243 : Homo si de ultra silva Arida Gamantia se tradere voluerit, si castellanus eum plus acceperebit, Albanius erit, nec amplius se ducere poterit. Hic Albanius idem esse videatur, qui servus. Et hic quidem viguit usus apud nostros ut ii qui de alieno regno in Francicum transirent servi haberentur.*

* Charta Bartholomaei episc. Laudun. ann. 1123 : *Omnis Albanius, qui in eadem villa manere voluerint ipsius apostoli (Thoma) ad usum fratrum inibi Deo famulantium monasterio dedisset, etc.*

¶ ALBANNUM. Vide *Arbunnum* in *Heribunum*.

¶ ALBANUM, f. Ebenus, Gall. Ebene. Bernhardi de Breydenbach Iter Hierosol. pag. 221 : *In hoc etiam fluvio (Nilo) reperitur in India lignum illud pretiosum et durissimum, quod Albanius dicitur; proveniens ex Paradiso per hujus fluvii inde decursum, sive descensum.*

* 1. ALBARA, Almus, Ital. *Albero*. Stat. datiar. Riper. cap. 12. fol. 5. v^o : *De quilibet vase dorum, laresi, custaneæ, ruperis, Albara, et cuiuslibet alterius lignaminis, etc.* * 2. ALBARA, vox Hispana, Apocha, schedula, brevicutulus; idem quod *Albaranum*. Vide in hac voce. Pacta inter reg. Tunetanum et Pisanos ann. 1398. tom. 1. Cod. Ital. diplom. col. 1121 : *Item quod Pisani habeant .... in dohana Tunisi .... scribam, qui faciat ipsis Pisani rationes, quandcumque voluerint, et possint dicti Pisani, facta ratione, et habita Albara expeditionis sue, ire quo voluerint. Albare, Occitanis. Charta ann. 1540 : Ne doit rien lever du voiturer, qui aura payé audit Besiers en faisant soy de l'Albare et cartel signé du commis. Vide infra *Albarellus* 2.*

ALBARANGI DIGITORUM, Extremitates ossium, quæ junguntur cum digitis, et apparent, cum distingunt manus, in dorso manus. Matth. Silvaticus. Vox, ni fallor, Arabica, a Medicis recepta.

ALBARANUM, Apocha, scedula vel brevicutulus, Hispani *Albala*, *Albara* et *Albarrio*, apud Raimundum. Montanerium in Chron. Reg. Aragon. cap. 204. Charta ann. 1316. Guillielmi de Bastida Camporis Barcinonensis : *Et si contigerit, vos posse inventire, vel habere apocham, seu Albaranum legitimum in forma publica... solutionis dictæ quantitatis, etc.* Occurrit ibi pluries. Hist. Translationis S. Honorati Arelat. apud Vincent. Baralem : *Aperientesque loculum, in quo beata ossa includebantur, Albaranum verbis sequentibus inventiunt, etc.* Curia Generalis Catalanae in villa Montis-Albi sub Alphonso Reg. Arag. ann. 1333 : *Non fiat computum, sive Albaranum quitationis sue.* [Epistola Bajuli Re-

gis Majoricæ Massiliensibus ann. 1327. ex Chartario S. Victoris Massil. : *Noventis nobis constare per Albaranum Lesduriorum tabulae Leude civitatis Majoricæ, etc.* Vide tom. 9. Spicilegium Acheriani pag. 247. et Michaëlem del Molino in Repertorio Foror. Aragon. in voce *Albaranum*. [** בָּרְאַנָּה Arab. Epistola, Africanis peculiariter Diploma regium, in primis quo immunitas aut privilegium alicui conceditur, firmaturque. Vide Castell. Lex. Heptagl. et Raynouardi Gloss. pag. 50.]

ALBALA. Charta Hispanica æra 688. apud Yezep in Chronico Ord. Benedicti tom. 5. pag. 435. b : *Demumque abiit in oppido Leça, et scripsimus nomen ejus in Albalia inter nomina offerentium. Vide Albaranum*

¶ 1. ALBARANUS, Idem qui *Albanus*, Extraneus. Epitome Constitutionum Ecclesie Valentianæ, tom. 4. Collect. Conc. Hispan. : *Quod non perpetuantur officia... Item quod sic censeatur et fuit de administratoribus laudabilis eleemosina, singulis annis per turnum, quoad impleatur turnus eorum, qui non recepti sunt, ad instar officii impositionis Albaranorum. Vide Albaraneus.*

* 2. ALBARANUS, Eadem notione, qua Albaranum. Lit. ann. 1411. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 628. art. 10 : *Falsos Albaranos seu em-prentas fabricando, etc.*

ALBARDA, Citella, stragulum, vox Hispanica. Fori Oscæ ann. 1247. fol. 34 : *Nulius qui furatus fuerit asinum, sine capistro aut Albara, habet tornam, nec testes, qui pro eo testificantur.* [** بَرْدَةُ Arab. id quod ex panuo coactili aut sagmate dorso jumenti internitur, ut mollius incumbant imponendas clitellæ, unde hæ ipsa Clitella.]

* Provincialibus *Bardo*, nostris olim, *Barde*, equi armatura. *Aubarde* vero dixerunt, pro *Culeitra*, vulgo *Coite de matelas*. Froissart. vol. 1. cap. 245 : *Une Aubarde, qu'on dit en François coeste de materiais de soye.* [** Vide Raynouardum in voce *Bardel* Gloss. Roman. vol. 1. pag. 187.]

* ALBARDACHA, Gall. *Hallebarde*. Vide supra *Alaburda*.

* 1. ALBARE, Vallum, fossa, Gall. *Fossé*. Charta ann. 1162. in Hist. MS. monast. S. Andri. Avinion. fol. 35. v^o : *Totum et integrum, sine ulla retentione, prefato monasterio et monachis miserunt in pignore, preter ferruginem cum Albaribus, quæ circumducta ad pedem Caremure est. Vide *Albarum*.*

* 2. ALBARE, Dealbare. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Enblanquir, Prov. Albare, albideare.* [** Gemm. Gemm. : *Albare, Album facere.* Vocabulum existat apud Priscianum Perieg. vers. 431.]

¶ 1. ALBARELLUS, Calathus, Gall. *Panner*. Vita B. Columbae Reatinae tom. 5. Malii pag. 351. D. : *Respondit : Pater, recepi in rei veritate ab ipso Patre sanctissimo Dominico.. Albarellum plenum refectione optima, quam communicem vobis pro mediate.* [** An ab Alveari?]

* 2. ALBARELLUS, Schedula, brevicutulus. Charta ann. 1404. ex Tabul. S. Vict. Massil. : *Reperierunt pretiosas reliquias et ossamenta corporum beatorum S. Victoris et sociorum suorum, et alia ossamenta et reliquias, cum corum Albarellis sive cartellis, cum quodam rotulo in pergamenio descripto.* Vide supra *Albara* 2.

ALBARETA, ALBERETA, ALBAREDA, ALBARES, Arborcium, locus arboribus, quas perinde liali *Alberi* vocant, consitus.

ALBARTA, et ALBERETA. Charta anni 1245. in Regesto Chartar. Comitatus Tolos. in Camera Comput. Paris. : *Vendiderunt eidem domino Comiti totum illud pratum, et Albaretam, et unum arpustum. Alia anni 1236. ibid. fol. 5 : Prata, pascua, baras, Albaretas, ramerios, devesos, etc. Alia apud Guesnaium in Massilia pag. 256 : Ab ipsa ripa fluminis ubi vocant Albreta. Alia in Hist. Blesensi pag. 301 : Nec non vineas et prata, et viridarios et Alboretas in manu cepit. [Charta Berardi et Raimundi Consulum Tholosae de Raimundo Ganterio ann. 1192. in lib. MS. Consuetudinum et Privileg. Tholosae fol. 29. verso e Bibliot. D. Abbatis de Crozat : Item judicaverunt quod omnes ripas et gravaria, quae sunt a ponte novo usque ad punctum... sunt publica, causa introiundi et exiundi... sed si Albreta ibi ostendatur, judicaverunt quod sit ab illis a quibus debet esse.]*

ALBARTUM, in Charta Ais tulfii Regis Longobard. apud Ughellum in Italia sacra tom. 2. pag. 106. nescio, an eodem significatu.

ALBARETA, ALBAREDA. Tabularium Conchense in Ruthenis cap. 103 : *Et illo prato de Roseto cum ipsis Albaretas, cum ipsis vernias similiter dimittimus S. Salvatori. Tabular. Eccl. Cadurcensis : Engars de Limiarac dedit 4. sestairadas de terra, et unam Albaredam ad fontem Avannas.*

ALBARES, Eadem forte notione. Charta Rivipullensis æræ 888. apud Yezin in Chron. Ord. S. Benedicti tom. 4 : *Et descendit per ipso torrente, qui est inter Albares et alodes sanctas Mariae, etc. Desrober bois et Aubarede secu verd, in Consuetud. Burdegal. art. 111. Aubaredes, taillis, et jeunes pinhadars, in Consuet. Aquensi tit. 11. art. 8. 10. Hispanis Albarda, et Albarrada, est maceria apud Nebrisensem : interdum etiam pro repagulo, seu barreria usurpatur.*

* Recte quidem Cangius hanc vocem de arboreto seu loco arboribus consito interpretatus est : at primum de loco populis albis consito dictam suisce, atque saepius ita intelligendam esse arbitror. Utriusque notioris exempla habeas, praeter ea quæ leges supra. Charta amortizat. Caroli VII. in Reg. Joan. ducis Bitur. ex Cam. Comput. Paris. fol. 149. r^o : *Item super una sextariata Albaretæ seu brolii ad rivale Andrea, ij. den. Thol. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flammari. : Item plus quandam rugaderiam et Albaretam, ac etiam rupem insimil contigus, in pertinentiis dicti loci de Maurosis situatas. Aubraie, in Charta ann. 1303. ex Bibl. reg : Un chasal, qui su Oudart Jouvenet, ... o toutes ses appartenances, soit en vergers, houches, chassaus, mesons, Aubraies, bois, buissons, etc. Lit. amortizat. ann. 1458. in Reg. 188. Charthop. reg. ch. 10 : Item ung prateau avec une petite Aubraie audit cheseau appartenant. Vide infra Alberia.*

ALBARIA HEBDOMADA. Vide in voce Alba 3.

ALBARIUM, ut Albreta. Consuet. Auxit. ann. 1301. MSS. art. 56 : *Quicum-*

que de nocte fregit Albaria, vel accepit, ... solvat etc.

ALBARRANEUS, Idem est quod *Albanus*. Extraneus in Foris Aragon. ut testatur Michaël del Molino in Repertorio. ex Hispan. *Albarran, hombre no casado. Fori Oscæ ann. 1247. fol. 32 : Et si homicidia et homo mortuus fuerint Domini Regis, vel Abaraneus, licet fiat homicidiu[m] in villa, vel in castro, ... debet reddi homicidiu[m] bajulo domini Regis. Fori Aragon. lib. 9. tit. De forma fidamenti : Et aliqui vagabundi, extranei, Albarrani, ignoti, et ali, etc.*

ALBARRANUM, *ALBARA et ALBARAN.* Raimundo Montanerio in Chron. Reg. Aragon. cap. 204. Fori Oscæ ann. 1247. fol. 22 : *Per oblivionem longi temporis, vel amissionem apocarum, que Albarran vulgariter appellantur. [Vide Albaranum.]*

ALBARUM, et *ALVARIUM*, apud Innocentium Agrimensorem de Casis literarum, videtur esse alveus fluvi, vel fossa.

* **ALBARUS**, *Populus alba, seu tremula. Provincialibus Aubo.* Charta ann. 971. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 1525 : *De lignamine autem promittimus ut portare non debamus, ... nisi tantum.... conditos, catinos et napos et ases de Albaro similiter, longos pedes quinque et semisse. Vide supra Albu 7.*

* **ALBASIO**, *Panni lanei species, Ital. Albacio. Statuta Placent. lib. 6. fol. 81. r^o : Item de aliquo guernimento de biseto vel de Albasio ab homine, cum suo reppo sartoris albo et endegho ultra ij. den. Vide infra Albaxetus.*

* 1. **ALBATA**, *Alba vel chrismule baptisatorum vel confirmatorum, seu oblatio quæ pro benedictione albarum sive chrismalium fiebat. Bulla Alexandri III. PP. ann. 1179 : In decimis et in helemosinis tertium partem vicarius accipiat, et in oblationibus quæ ad manum suam venerint, dum missas celebraverit, quicquid de Albatis et peris et confessionibus ei provenierit, solus habebit. Vide Albu 4. et infra Dealbatus.*

* 2. **ALBATA**, *Salsa facta ex alliis, in Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120. Vide supra Aillata bullita.*

ALBATI. Vide Alba 4.

ALBATORES CORROBRA, seu coriorum, qui coria dealbant, in Fleta lib. 2. cap. 23. § 35. iidem videntur qui Pelliparii.

ALBAVERÆ GEMMÆ. Anastasius in Benedicto III. PP. : *Rete totum ex gemmis Albaveris et bullis aureis, conclusas etiam auripetas in se habens smallitas, etc. Idem in Gregorio IV : Facit vestem auro textilem, habentem Nativitatem, Baptismum... habentem in capite historiae gemmas albas 380. hyacinthinas 50. prasinas 22. et in circuitu Alba-viras, legente nomine D. Gregorii PP. Et pag. 206 : Factum miro opere totum ex gemmis Albaveris et bullis aureis. Ubi quidam albaveras et alba-veras gemmas, candidissimas interpretantur : sed ni fallor, hoc loco Albaveræ gemmae sunt subpurpureæ, seu purpureæ candicantes : nam verum dixere Latini, quod Græci ἀνθινού. Vide in verbo Alithinus.*

* **ALBAXETUS**, *Panni lanei species, Ital. Albacio, idem qui supra Albasius. Charta ann. 1281. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. evi col. 900 : Et in civitate Luca et ejus districtu et fortia solvi debeant infra-*

scripta pedagia, ... de bixellis et Albazetis, qui portarentur versus Pisæ, denarii duo.

* **ALBEGMINA.** Vide supra Ablegmina.

ALBELLUS, Lambertus Ardensis pag. 79. 80 : *Qui cum ad sepelendum... ad Monasterium deferretur Andriæ, requievit in colle super Bramas in invia juxta quadriuum vel compiti locum, ob cuius rei memoriam delata est ibi crux lignea et elevata, et Albellus cum titia juxta crucem, ad peregrinorum et quorundam viatorum ibi plantata est requiem et praesidium. Postea vero ab opposito veniens vis calida venti crucem a loco suo removit, et acclivis, ut adhuc od oculum patet, ne totaliter corrut, sustentatur. [f. Alnus, Gall. Aene.]* [** Vide Albiolus.]

ALBEOLUS. Vide Alveolus.

* **ALBEN**, *Vexillum regale; ab articulo Arabico Al et Benda, Fascia, limbus. Andreas Floriac. lib. 1. Mirac. S. Bened. ubi de irruptione Saracenorum : Ceterisque diversa cœde lacerant, quod decem et septem millium exercitus conlupsione Alben, id est, regalis vexilli conitiens (conjiciens), animis formidinem induens, quaquaversum fugum arripiens, imminens satigebat evadere discrimen. Neque alia notione accipienda videtur vox infra Albenda.*

* **ALBENAGIUM**, idem quod supra *Albanagium*, jus dominicum in bona, quæ Albenes dicebantur. Vide mox in hac voce. Liber virid. ex Tabul. Carnot. : *Camerarius.... tenetur.... singulis annis in capitulo generali festi Purificationis B. M. reddere compotum, legitimam rationem et reliqua de omnibus et singulis vendis, Albenagiis, rachetis et forefacturis omnium et singularum terrarum et dominiorum ecclesie.*

* **ALBENDA**, Idem forte quod *Benda*, cui adiectus est Arabicus articulus *Al*. Est autem *Benda*, Hispanis *Fascia*, nostris *Bande*. Quid si *Albenda* idem sit quod *Balteus*, Gallice *Baudrier*, qui latior fascia est, ex qua dependet ensis? Liber Regulæ Monasterii Legerensis apud J. Moretum in Antiquit. Navarræ pag. 276 : *Regnavit pro eo (Fortunio Garsea) frater eius Sancius Garseunes, cum uxore sua Domina Tota Regina. Et venerunt ambo ad dictum Monasterium, ut a praedicto Fortunio acciperent gratiam et benedictionem. Quos cum benedixisset, dedit Sanctio fratri suo quatuor Albendas, et unam cortinam, et tria cornua, et spatam cum vagina, loricam cum collare de auro, diadema de capite suo, scutum et lanceam cum corno, freno et sella duas tendas, et duas ciclabes.* [** Vide Alben. *Albenda* est vox Persica, Arabibus insiliata چه, Vexillum magnum, cum art. ۷۸.]

* **ALBENES**, *Bona albanorum seu advenarum. Arestum ann. 1306. in Reg. arest. parlam. Paris. ex Cod. reg. 9822. 2. fol. 5. v^o : Cum religiosi viri prior et conventus S. Martini de Campis Paris. dicentes se esse et suisce in saisina, per se seu gentes suas, habendi et explendi in terra sua.... Albenes et successiones bastardorum.... Pronuntiatum fuit.... penes dictos priorem et conventum dictam suisinam debere remanere. Vide supra *Albanagium*.*

* **ALBEPINUS**, *Alba spina, Gall. Aube-pine et Aubepine. Historia Dalphin. tom. 1. pag. 67 : In omnibus locis burgi et castri cir-*

cum circa plantare faciat plantum Albergino-
rum ubi deficient.

¶ 1. ALBERC, Sagum, lorica hamis conserata, Gallis olim Auber, vel Hauberg. Charta ann. 1255. in 3o. Regesto Archivi Regii cap. 115 : *Præterea inveni in dictis bonis quinque Alberjona et unum Alberc, et unam contrepointe. Vide eand. vocem eod. sensu sumtam in Alberjus post vocem Halsberga.*

¶ 2. ALBERC, pro Jure gisti et procurationis acceptum, vide post voces : *Hinc sa-
cere albergum, etc. in Alberga.*

¶ ALBERETA. Vide Albarea et Deve-
stium.

ALBERGA, ALBERGUM, ALBERGIA, AL-
BERGIUM, ALBERGATA, unum idemque so-
nant, scilicet Jus gisti ac procurationis, seu
divertendi in domum vassalli et in ea hospi-
tandi : vel præstatio, quæ pro ejusmodi pro-
curationibus domino exsolvitur. *Albergaria*,
in Breviloquo, sunt procurationes, quas certæ
villa debent dominis suis ad eos venientibus.
Mox : *Albergaria sunt censu seu pactiones,
quæ debentur pro comeditionibus.* Qua notione
vox hæc accipitur in cap. *Præterea*, Ext. de
Jure patron, scilicet pro jure procurationis,
seu gisti, vel hospitii, quo domini gaudebant
in vassalorum suorum domibus et albergis,
quod usualis et consuetudinaria hospitatio
dicitur in Charta Ludovici Regis Fr. ann.
1111. apud Loisellum in Hist. Bellavacensi
pag. 271. Charta Henrici Imp. ann. 1081.
apud Ughellum tom. 3 pag. 419 : *Alberca-
riam in proprietate alicujus absque voluntate
illius, cuius proprietas est, non faciemus in
ista civitate, etc.* Vide eundem tom. 4. pag.
816. et Puricellum in Monumentis Basilicæ
Ambrosianæ pag. 232. 233. 235. 259. 931.
932. Petrum Mariam Campum in Regesto
part 2. Hist. Eccl. Placentina Ch. 4. præterea
V. Cl. Dion. Salvagnium Boissium de 7.
Delphinatus miraculis pag. 131. Vide *Here-
berga*. [** Omnia quæ ad hæc vocabula per-
tinent in prima Cangiani glossarii editione
leguntur in voce *Hereberga*, quæ quanquam
origini proprietor, quippe apud Germanos
antiquos sonans heri-pèrga (Vide Grimmii
Gramm. vol. II. pag. 486), editorum tamen
Cangio posteriorum vestigia deserere nobis
non licuit.]

¶ Vocem *Alberga*, ab Occitanis accep-
imus quod enim nostri procurationem aut
gustum vocabant, ii *Albergum* dictitare soliti,
apud quos idem sonat ac collecta annua.
Albergum nobilium distinguunt iidem Occi-
tani et *Albergam* ignobilium, ut liquet ex
Charta ann. 1103 : *Vicarius nec aliis pro
eo, mandabit Albergas in toto Montepessu-
lano, præter Albergos Militum.* Et ex alia
ann. 1306 : *Item quinquaginta Albergas militum,
quas faciunt homines dicti loci pro cxi.
libris et x. solidis anni et perpetui redditus.*
Verum alibi inusitatum prorsus ut nobiles
Albergæ obnoxii essent. Vide D. Brussel
Tract. de Usu Feud. tom. 1. pag. 566.
[* Distinctio inter *Albergas* nobiles et igno-
biles, minus recte colligitur ex Chartis eo-
loci laudatis; nam ibi de hospitiis a vicario
militibus assignandis, aut de pecunia
eadem de causa exigenda agitur.]

ALBERGA, Jus itidem gisti ac procurationis. Concilium Avenionense ann. 1209. c.
5 : *Prohibemus, ut Albergas, procurationes,
exactiones seu tallias aliquas ab ipsis de ce-*

tero laici exigant. Quædam Editiones habent
Albergarias. Pactum inter Abbatem Gallia-
ensem et Raimundum Comitem Tolosan.
ann. 1231 : *Et cum ipsi haberet de jure in
Monasterio de Galliaco Albergam cum 20.
equis, in eleemosynam donat Abbati, etc.*
Testamentum Berengarii Comitis Provincie
ann. 1238. apud Ruffium pag. 108 : *Item
relinquimus omnes Albergas vel earum re-
demptiones totius Comitutus Provincie, pro
debitis nostris omnibus, quæ declarari pos-
sent, etc.*

¶ ALBERGA, Præstatio quæ pro ejusmodi
procurationibus domino persolvitur. Con-
suetud. MS. urbis Tholos. ex Biblioth. D.
Abbatis de Crozat fol. 29 : *Infra quos ter-
minos supradictos . . . nec solvunt Alber-
gam, nec lignacum, nec fromatgium, nec
ovagium.*

¶ ALBERGA, pro Hospitio accipitur in
Instrum. ann. 1243. tom. 1. Gall. Christ.
pag. 68 : *Nos Raimundus . . . donamus et
assignamus in perpetuum pro anniversario
nostro . . . trecentos solidos annuentes re-
gales coronatos, in Alberga nostra villa
inferioris Aquensis.* [* Quod ea acceptione
occurrere possit, non equidem dubito :
verum in loco hic citato, jus procura-
tionis, in præstationes pecuniarias conver-
sum, intelligendum esse prorsus existimo.]

¶ ALBERGAGIUM, De militibus hospitio
receptis dicitur. in Epist. Geraldi Archiep.
ad Angl. Regem ann. 1235. tom. 2. Gall.
Christ. inter Istr. pag. 290 : *Cappellani
alioque personæ Ecclesiastice tam gravibus
tamque frequentibus Albergagiis adeo prægra-
vantur.*

¶ ALBERGAMENTUM, Emphitenis, cen-
sus, præstatio annua, eadē cum illa quæ
pro *Albergæ* seu jure hospitii solvitur. Charta
ann. 1340. tom. 1. Hist. Dolphin. pag. 150 :
*Albergamus et in Albergamentum perpetuum
tradimus et concedimus . . . Bannerium no-
stram, etc.* Ibidem tom. 2. pag. 133 : *Por-
tum, (Clasii super Dracum) cum usu, iuribus
et pertinentiis universis ipsius Albergamus,
et in emphiteosim ac Albergamentum damus
et concedimus. Iterum occurrit pag. 134.*

* Charta ann. 1336. in Reg. Caroli IV.
ex Cam. Comput. Paris. fol. 151 : *Alber-
gamus in Albergamentum et in emphiteosim
perpetuum pro se et suis, nomine dom.
nostris regis, concedimus ut ipse in dicto flu-
mine (Rhodani) infra terminos villa de Gri-
gnen, sitæ juxta dictum flumen, unum vel
plura molendina habere et tenere possit et
valeat.*

ALBERGARIA, pro hospitio sumitur non
semel apud Ottudem Morenam in Hist. Re-
rum Laudensium pag. 9. 11. In Charta
ann. 1289. pro Regno Lusitanæ, apud
Odoricum Raynaldum hoc ann. num. 22.
sumitur pro xenodochio : *Hospitalia sive
Albergarias pauperum usibus deputatas.*
[** Hujus significationis exempla plurima
exstant in Elucid. tom. 1. p. 68 sqq. Dona-
tio D. Urraccæ æræ 1200 : *Ut vos et filii vestri
et nepotes fideleri Deo serviatibus pro animabus
vestris et nostris in ipsa Albergaria, videli-
cet colligendo et recipiendo ibi pauperes et
erogando illis elemosinas etc. Alia æræ 1250 :*

*Uti fratres semper provideant dictæ Albergarie
de fructibus ipsorum decem casalium, dum-*

*taxat in igne et lectisterniis ad opus super-
venientium pauperum competenter, etc.]*
Chron. Parmense ad ann. 1282. apud
Murat. tom. 9. col. 800 : *Et ibi diu stete-
runt (Brixenses milites) et trumbaverunt,
et nemo exiit ad eos; et sic redierunt ad
Albergarias suas sani et salvi. Antiquit. Na-
varræ Jos. Moret. p. 534 : *Quod est in illa
Alfondega ad opus Albergarie seu Confrat-
riæ . . . quod solare circumdatur ab Oriente
singulis domibus, videlicet Ennecio Rege. Al-
bergaria Hispanice dicitur a Moreto Alvergue
de los peregrinos.]**

ALBERGATA, Jus gisti ac procurationis,
Dreit d'aubergada, in Foris Beneharn. tit.
1. art. 17. 19. et in Consuetud. Aquensi tit.
9. art. 13. 18. Tabularium Abbat. Con-
chensis in Ruthenis Ch. 561 : *Nec alien
exactionem, neque procurationem, neque
hospitalitatem, quæ vulgo dicitur Albergata,
etc. Libertates villæ Riomensis in Arvernis,
concessæ ab Alfonso Comite Pictav. ann.
1270. in Regesto Constabulariæ Burdegal.
fol. 92 : Faciunt annuatim Domino Regi
unam Albergatam, vel dant Preposito 70.
sol. Burdegal. Infra : Tenentur facere Alber-
gatam et dare comeditionem Preposito.*

ALBERGIA, Jus gisti. Charta Mathildis
Comitissæ, apud Ughellum tom. 7. Ital.
sacr. p. 1592 : *Per Albergiam, foderum,
placitum, etc.*

ALBERGIA, apud Milites Hospital. S. Joan.
Hiers. vocantur domus, in quibus Fratres
Ordinis per nationes una comedunt et con-
gregantur. Statuta ejusd. Ordin. tit. 19. § 3.

ALBERGIUM, Jus etiam gisti ac procurationis. Charta ann. 1270. in Hist. Episcop.
Cadurcensem pag. 126 : *Quæ quidem decem
librae, et quod Albergium debent annuatim
solvi et præstari dicto Episcopo... ratione
decimarum dictarum, etc.* Charta Raimundi
Comitis Tolosani ann. 1224. ex Regesto
19. Archivi Regii : *Retento tamen jure nostro,
quod in prædictis Castris et villis habemus,
videlicet cavalcatis et illa summa pecunie,
quæ consuevit dari pro Albergo.*

ALBERGIUS, Fructus ex Alberga pro-
veniens. Instrum. ann. 1167. tom. 1. Gall.
Christ. pag. 67 : *Omnis Ecclesias prefusat,
et omnes usaticos et Albergios confirma.*

ALBERGUM, interdum est Familia, do-
mus. Charta de Electione Consulum Mon-
tipessuli ann. 1210 : *Veruntamen in istis
12. Consulibus non ponetur nisi unus solus
de uno Albergo.* [Charta ann. 1309. tom.
1. Hist. Dolphin. pag. 86 : Item Albergum
Joannis Odonis de S. Yllario, item tria Al-
berga de Filloneres.... debent domino corva-
tus quater in anno. Parvum Chartul. S.
Victoris Massil. fol. 27. verso : *Raymondus
Bereng. Barchin. Comes dat Abbati S. Victo-
ris in compensatione ville de Macerel... Al-
bergum seu Boage, quod habebat in castello
ejusdem Abbatis.... ann. 1136. Indict. iv.
Ibid. fol. 119. eodem ann. idem Comes co-
dit Abbati S. Victoris permutationis vicissi-
tudine Arbergum sive Boage, quod habebat in
castello ejusdem Abbatis.]*

ALBERGUM, Jus perinde gisti ac procurationis. Charta Raimundi Comitis Tolosani
ann. 1229. in Regesto Tolosano fol. 121.
pro hominio Episcopi Carpenteratensis :
*Ita quod in civitate Carpenteratensi et locis
proximis non habemus, nec habere debemus*

Albergum, nec aliquid pro Albergo. Ita in Hist. Episcopor. Lodevensium pag. 78. [Charta ann. 1133. ex parvo Chartul. S. Victoris Massil. fol. 135 : Item quod dictus W. (de Turriis) et heredes teneantur facere Albergum D. Abbatii et Priori majori S. Victoris, cum venerint in predicta valle, semel in anno, non diffinito numero personarum et equitaturarum. Ibid. fol. 130 : Item habeat singulis annis duo Alberga, unum in hieme, aliud in estate cum xx. bestiis ad plus. Diploma ann. 1213 : Hubertus predicti Ademarus et successores ejus . . . singulis annis in predicta villa Albergum unum cum xl. equitutris et sessoribus earum, et xl. peditibus, qui eisdem custodiani.]

Hinc facere *Albergum*, vel *Albergam* domino capitali venienti cum certo Militum numero dicuntur vassalli, in Chartis Occitanis maxime, quod prandium vocat Tabularium Eccles. Cadurensis : *Galricus Vicecomes S. Cirici fecit pignoram Raimundo Raterii in villa, quae dicitur Crem, videlicet unum prandium cum centum Militibus per 300. solidos Aquitanenses.* Charta hominii, facti ab Oliverio et Bernardo de Penne Raimundo Comiti Tolosano ann. 1218. in Regesto Tolosano pag. 36 : *Pro recognitione etiam ejusdem Castri vobis et successoribus vestris perpetuo faciemus Albergam singulis annis ad 20. Milites in capite castri.* Alia ann. 1231. ibid. fol. 39 : *Dictus Comes habebit Albergam cum decem equitutris et equitantibus tantum.* Tabularium Ecc. Uticensis ann. 1244 : *Profitemur, nos debere facere singulis annis semel in anno tibi et dicta Ecclesiae . . . Albergam ad 3. Milites, et ad octavam partem unius Militis.* Charta Tedisii Agathensis Episcopi. ann. 1215. in 3o. Regesto Tabularii Regii n. 39 : *Salva etiam Alberga 3o. Militum in ipso Castro eidem Comiti annuatim.* Alia Rixovensis Dominicæ de Terminis ann. 1208. ibid. 11 : *Nos tenebimus in feudum Albergum duorum Militum in unoquoque measo et casalatico.* Mox : *In quibus measis, masatis rebus manent homines, Albergum duorum Militum, vel servitum, quod solent facere pro ipsis Albergis, etc.* [** Hæc charta a Cangio in prima Glossarii editione bis memoratur, secunda quidem vice ex Regesto Carcasson. fol. 19. ubi dicitur Rixovensis filiae Raym. Dom. de Termes.] Quippe ejusmodi Albergæ conversæ sunt in præstationes pecuniarias. Charta ann. 1306. in 9. Regesto Philippi Pulcri Ch. 14. ex Tabulario Regio : *Item 5o. Albergas Militum, quas faciunt homines dicti loci pro 140. libr. et 10. solid. anni et perpetui redditus.* [* Charta ann. 1342. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 238 : *Pensiones denariorum, quæ Albergæ etiam nomine nuncupantur sive nominantur, etc.* Verum non in pecuniarias modo, sed et in annonarias præstationes conversæ sunt interdum Albergæ. Charta Philippi VI. ann. 1340. in Reg. 73. ch. 139 : *Concedimus . . . Albergam, quam habemus in villa te Portello prope Tholosam per duas leucas vel circa, quæ communiter anno quolibet valere potest quatuor viginti quartones bladi, medietatem frumenti et medietatem avenæ.*] Charta Austorgii de Petra Militis, diœcesis Umatensis ann. 1342 : *Ita nomen, quod pro fudo debet dictus Chanillac dare Dominio 1storgio quolibet anno Alberc ad 5. Chevaliers,*

*cum Dom. A. vel alius pro ipso petierit. Alia ann. 1171. apud Gariellum in Episcopis Magalonensis pag. 142 : Utsi faciat inde mihi et successoribus meis hominum, et singulis annis ad commonitionem meam vel meorum Albergam decem Militum. Vide eundem pag. 222. 255. 262. 269. 307. In Charta Guillelmi D. Montispessulanus ann. 1185. albergum tribus, 4. etc. nullibus, sæpe occurrit. Alia Jacobi Regis Arag. ann. 1260 : *Et velitis facere nobis et nostris, et dare Albergam quolibet anno ad 4. Milites, quando a nobis . . . fueritis requisiti.* Charta Wil. de Montispess. ann. 1103 : *Vicarius nec alius pro eo mandabit Albergos in tolo Montepess. præter Albergos Militum.* Charta Ademari Comitis Valentiniensis ann. 1188. apud Jacob. Sponium in Itinerario tom. 3. pag. 15 : *Ut nullo deinceps tempore a me vel ab alio successorum meorum violentas sive injustas exactiones pensare coguntur, fidejussores sive obsides præter suam voluntatem non fiant, salvis legibus et justitiis meis, bannis, et expeditionibus, et Ospizio centum Militum, etc.* Denique haec inedita perinde Charta : *Anno ab incarnatione Dom. 1202. mense Aprili, ego Guillelmus filius quondam Guillelmi de S. Michaeli . . . et ego Raymundus de Insula maritus dictæ Guillelmæ per nos et nostros bona fide et sine dolo cum hac carta vendimus et in perpetuum tradimus et concedimus tibi Guillelmo domino Montispessulanus, filio quondam Mathildis Comitissa, et tuis . . . videlicet Albergum duobus Militibus et tertia partis alterius Militis, et dominium, et consilium, et laudinium, et totum hoc, quidquid sit vel esse potest, quod nos habebamus vel habere visi sumus in toto honore, quem Bertrandus de Monte Mirato a nobis tenebat in termino de Palude.* Vide Historiam Episcoporum Lodovensium pag. 201.*

ARBERG. Tabularium Conchense in Ruthenii Ch. 97 : *Et 2. sestaria de civada, et 2. gallinas, et Arberg.*

ARBERRARIA, idem quod *Albergaria*, Jus gisti. Charta Raimundi Burgundie Comitis apud Perardum pag. 198 : *Perdonavi omnibus in terra, quam Sancto dedi, manentibus, Arbergarias, corvatas, expeditiones, ostisias, etc.* Alia Guillelmi III. Comitis Arvernæ, qua Ecclesiæ Claromontensi concedit quamdam partem occidentalem ipsius civitatis, Arbergarias scilicet, et omnem districtum, et omnes malas captiones. Quo loco perperam Savaro in Orig. Clarom. pag. 317. 1. Edit. ita appellata ejusdem urbis partem putavit. Vide Besilum in Comitib. Pictav. pag. 467. et 504. Biblioth. Cluniac. pag. 1444. Perardum in Chartis Burgundicis, pag. 198. etc.

* **ALBERGHAGIUM**, Jus gisti seu præcognitionis, idem quod *Albergæ Libert. Monitifer.* ann. 1291. in Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 154 : *Item dominus, domina, bajulus seu aliquis (ex) eis habebunt infra dictum mandamentum . . . Alberghagium.*

* **ALBERGADA**, Præstatio nomine *albergæ soluta*. Homag. duci Aquit. præstata ann. 1273. in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rub. fol. 24. r° : *Nec debet exercitum, nec cavaglam, nec Albergandam.* Libert. villæ de Granata ann. 1291. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 19. art. 1 : *Quod per dom. nostrum Francorum regem vel successores suos*

non fiat in dicta villa tallia, Albergada, quæsta, etc.

* **ALBERGUATA**, Eadem notione. Charta ann. 1299. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 110. r°. col. 1 : *Item in eadem parochia loco de Fauges et de Boyard lxvj. sol. Mortlan. et a quolibet habitante Alberguatam quolibet anno in prædicto festo benti Martini yemalis. Quæ Alberguata tempore pacis poterant valere, sicut per eos fuit extimatum, l. sol. et ij. den. Morlanenses.*

[* Vide Tractoria, 2. Servitium de cibo, Prandium, Procuratio, Parata, Missati, etc.]

* 1. **ALBERGATOR**, Qui præcognitionem seu gisti exigit. Stat. comit. Tolos. de Hæret. capiendis ann. 1233 : *Domos religiosas nimia importunitate albergandi opprimere præsumunt.... Hujusmodi Albergatores reprimant importunos.*

¶ **ALBERGUS.** Qui *Albergæ* obnoxius est. Charta ann. 1103 : *Vicarius nec alius pro eo mandabit Albergos in tolo Montepess.* præter Albergos Militum. Vide supra lin. *Vocem Albergæ, etc.* ubi *Albergus* idem significat quod *Alberga*.

ALBERGARE, Hospitari, divertere, præcognitionem exigere. Statuta Raimundi Comitis Tolosæ contra hæreticos : *Statutum, ne Barones, Milites et alii homines nostri Abbatias, grangias, et alias domos religiosas importunitate Albergandi opprimere præsumant.* Jacobus I. Rex Aragonum in Constitutionib. Catalana MSS. ann. 1228 : *Statutum, quod Vicarii non Albergent in mansis Ecclesiarum, vel locorum religiosorum.* Charta G. Comitis Nivernensis et Forensis ann. 1239 : *Quod omnes homines, quos dicta domus (Bonii loci) Albergavit in terris suis, vel in posterum Albergabit, in posterum ab omni collecta et exactione et tallia immunes sint.* [Vetus formula inter Leges Guidonis Imper. apud Murat. tom. 1. part. 2. pag. 166 : *Petre, comes te appellat Martinus tuus Erimannus, quod tu Albergasti per virtutem (id est, vi) in casam suam, et tulisti per virtutem sibi unum porcum.*]

ABERGARE, in Charta ann. 1273. apud Perardum in Burgundicis pag. 428.

ALBERGARE, Dare ad *Albergam*, seu ad censem, et præstationem, cuiusmodi est illa, quæ pro gisto exsolvitur. Charta Amœdi VII. Comitis Sabaudie pro Burgi incolis ann. 1397 : *Concedimus eisdem Burgenibus . . . licentiam et auctoritatem dictas turres villaæ nostræ antedictæ locandi, Albergandi, appensionandi, etc.* Vide Guidonem Papæ consil. 123. [Charta pro fundatione Marciacii ann. 1239. tom. 4. Gall. Christ. inter Instrum. col. 100 : *Concedunt... Abbatissæ et Conventui supradicti omne jus contractus allegandi, recipiendi et retinendi quoscumque et undeumque venientes in mansis et locis suis; dantes et concedentes eisdem omne jus denominationis prædictis taliter Albergatis.* Schedæ D. Aubret : *Dominus ac Franchelins in Dumbis Albergavit terram de Maladerta ea conditione, ut si pestis superveniat, emphiteute aliam terram pro ægrotis dare et suppeditare teneretur.]*

* **ALBERGARÆ**, Hospitio excipere, Gall. Loger. Stat. Vercell. lib. 4. pag. 116. v° : *Item si quis scienter Albergaverit bannitum communis Vercellarum de maleficio, etc.*

* **ARIBERGARÆ**, Hospitio excipere, vel

morari in aliquo hospitio. Charta Conradi Imper. ann. 1023. in Bullario Casinensi tom. 2. pag. 76.

¶ 2. ALBERGATOR, Qui hospitio excipit. Chron. Parmense ad ann. 1295. apud Murat. tom. 9. col. 83 : Postea equitavit (Episcopus) Rheygum, et hospitatus fuit in burgo de S. Catherina in domo Johannis Chinani Albergatoris, ubi stetit per tres dies vel circa. Privilgium Philippi de Sabaudia ann. 1475. apud Guichenonum Hist. Bress. pag. 33 : Quod amodo in antea nulli ex subditis nostris, sive sint hospites, tabernarii, Albergatores, paneterii vel alii quicunque et cujuscumque status, vendere audeant vel presumant vina aliena seu extera.

* ALBERGARIUS, Caupo, stabularius, Ital. Albergatore, nostris Aubergiste. Charta ann. 1252. apud Columb. in Genealog. domus de Simiane pag. 592 : Habent jus hospitandi in hospitiis publicis Albergiorum.

* ALBERGARIA, ALBERGUARIA, Diversarium, Gall. Auberge. Charta ann. 1356. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 179. col. 2 : Propter Alberguriam sive hostalariam dicto portalis contiguam, in qua Albergaria, si dictum portale apperiretur, inimici dom. nostri regis se possent secrete intendere, etc.

* ALBERGATA, Eodem intellectu. Inquisit. ann. 1468. ex schedis Pr. de Mazaugues : Et tunc Grillonus predictus fecit preconisari in Albergata omnia predictorum, quod nullus auderet etc.

ALBERGELLUM, [Ut mox Alberjo.] Vide Halsberga.

* ALBERGIO, Lorica maculis contexta, Gall. Haubergeon. Lit. ann. 1275. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 63. art. 14 : Ballistae vero, et quarcelli (quarelli), torni, scuta, toricæ, Albergionis, perpuncta, etc. Vide mox Alberjo. [** Vide Raynourdi Lexicon Rom. tom. 1. pag. 152, in voce Ausberc.]

¶ ALBERGUERIUS, Loricarum maculis contextarum, Gall. Haubergeon, faber. Catalogus MS. Sodalium Confraternitatis artificium in Ecclesia B. M. Deauratae Tolos. : N. Anhelorius, N. Alberguerius, N. Parmentarius. [** Gallice Haubergiers. Vide Registres des metiers de Paris d'Et. Boileau tit. 26. ed. Depping. pag. 66.]

¶ ALBERGUS, Hospitium, domus vel ejus incola. Charta Guigonis Dalphini ann. 1253. pro Communia Upasiensi e Schedis D. Lancelot : Predicti vero homines propter hoc nobis debent facere, videlicet quilibet Albergus, seu hospitium, qui boves habuerit, XIII. den. et II. sectaria avene, et Albergus, qui boves non tenuerit, XII. den. et I. sexta avena annuatim. Vide Alberga.

* ALBERIA, ALBERIATA, Locus alnis seu populis albis consitus, nostris Aunaie, olim Auberoie et Aubergire. Charta ann. 1271. in Chartul. Med. monast. : Super molendinis, pratis, terris, olchis, ædificiis, aquis, piscaturis, Alberis, et super aliis pertinentiis etc. Charta ann. 1388. ex Reg. Joau. ducis Bitur. in Cam. Comput. Paris. fol. 136. r^o : Quoddam hospitium, vocatum hospitium de Oriaco, prope villam Bituricensem situtum, cum terris, pratis, nemoribus, redditibus in bladis, vinis, denariis, polalluis, vineis, Alberis, censibus, etc. Quae in Charta Gallica ejusd. anni de ead. re fol. 141. r^o. sic redduntur : Ung hostel, appelle

l'ostel d'Ory, ... avecques toutes ses appartenances, ... tant en terres, prez, bois, rentes de blez, de vins, de deniers, poulaillies, vignes, Aulnois, etc. Auberoie, in Ch. ann. 1390. ibid. fol. 142. v^o. Charta Joan. ducis Bitur. ann. 1401. ibid. fol. 179. r^o : Molendina nostra, ... cum eorum saltibus, aquis, ripariis, exclusis, Alberis, Alberiatis, piscauris, yvernalibus, aqueductis, etc. Reg. Cam. Comput. sign. Bel fol. 84. v^o : Vergiers, houches, chasaus, maisons, Auberoies, bois, boissons, eauves, pescgeries, etc. Lit. pro Gilberto de Chabannes ann. 1473. in Reg. 204. Chartoph. reg. ch. 102 : Ensemble les Auberges de Bourniquel et les dîmes de Negrepelisse. Sed et arbor ipsa Auberoie dicitur, in Lit. remiss. ann. 1478. in Reg. 205. ch. 120 : Le suppliant et Jehan Caillaud eurent noise et débat ensemble à l'occasion de certains fragoz d'Auberoyes, etc. Vide supra Albarea.

¶ ALBERJO, Lorica hamis conserta Gall. Haubergeon. Computus ann. 1336. Hist. Dolphin. tom. 2. pag. 326 : Item tres Alberjones valoris... 6. sol. grossorum. Vide Halsberga et Cambiso in Gembeso.

* Inventar. ann. 1255. in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 115 : Praeterea inventi in dictis bonis quinque Alberjons et unum alberc, et tres balistas et unam contrepointe. Vide supra Albergio.

* ALBERJONATUS, Maculis contextus, Gall. Haubergeon. Libert. Brianzon. ann. 1343. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 727. art. 12 : Et omnes de dicto numero cum propunctis, gorgeriis, bacignetis Alberjonatis, cirotectis ferreis, platis seu alberjoniis mallæ competentis etc. Vide Halsberga.

* ALBERIUS, Populus alba seu tremula, vel Alnus. Chartul. S. Ursini Bitur. fol. 39. r^o : Ego Gunnerius Rusus et Joannes filius meus vendimus S. Ursino et canonici ejusdem ecclesiae alodium nostrum, et habet has terminations, ex una parte aqua Lostra, et tres ulmos et duos Alberios. Vide supra Albarus.

* ALBERON, Frumenti species purior. Tabular. S. Petri Carnot. : Erunt autem in uno modio quoque frumenti mina ad justam mensuram xxv. Erit vero frumentum illud de meliori frumento post illud, quod dicitur Alberon.

ALBERUS, Arbor, Ital. Albero. Charta Longobardica apud Ughellum tom. 8. pag. 78 : Et fluvio Tamari usquedum commiscetur in fluvio Sabati, cum aquis et Alberis, et ripis suis, etc.

ALBESCITAS Cæli, apud S. Augustinum in Soliloquiis lib. 1. cap. 13. Quo sensu albens cælum dixerint Sisenna lib. 4. Hist. Symmachus lib. 1. Epist. 7. Cælum albescens, Gregor. Turon. lib. 10. Hist. cap. 15. lib. 2. de Mirac. cap. 18. [Sidonio Albescitas cæli, Aurora.] [** Paulus J. C. in Dig. lib. 28 tit. 2. fr. 25. § 1 : Albescente cælo. Gloss. in cod. Reg. 4778 : Albescere, Mane fieri. Vide Forcell. Lex. voc. Albens et Albescens.]

* ALBESIA, Genus scuti quia album, Ugutioni. Festus habet : Albesia Scuta dicebantur, quibus Albenses, qui sunt Marsi generis, usi sunt. Haec eadem Decumanaocabantur, quod essent amplissima ut decumani fluctus.

¶ ALBESURA. Vide mox in Albufferia.
ALBEXI. Vide Alguexis.

¶ ALBEYNES, Idem qui Albani, Extranei, apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. col. 297.

* ALBEYUS, Albus, moneta argentea minutior. Lit. remiss. ann. 1353. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 52 : Insuper quedam breva monetæ nigrae quindecim marcharum, quæ penes Perrotum de Clarsac operarium tradita et debilis Albeyo uno denario pro mar-cha. Ubi forte Igendum Alleyo, Gall. Allage.

* ALBI, Factionis cuiusdam apud Italos nomen, cui opposita, Nigri appellabatur. De his ita Bonincont. lib. 7. Hist. Sicul. part. 3. pag. 76. apud Lamium in Delic. Erud. : Per eu tempora (ann. 1300.) omnis fere Italia novis factionibus agitabatur; nam Cancellaria gens Pistoria nobilissima in duas divisa partes, quarum una Albi, altera Nigri, vocabantur, etc. Ex quibus Nigri imperatori Javentes, Gibellini postea dicti sunt, qui vero ecclesiæ, Guelfi.... adpellabantur, ait idem Bonincont. ibid. part. 1. lib. 4. pag. 270. Vide Gibelini.

* Societas cuiusdam apud Gandavenses sub appellatione des Blancs-chaperons mèminit Froissart. in vol. 2. cap. 37 : Il faut qu'en la ville de Gaud une ancienne coutume et usage.... soit recouvré et renouvelé. Cest que les Blancs-chaperons soient remis avant, et qu'ils aient un chef, auquel ils se puissent tous retraire et ralier.

ALBIANUS, [Qui albo et nitido corpore est.] Gloss. Græc. Lat. λευκόψευς, Albianus.

¶ ALBICASCERE, Illucere, Barthii Gloss. ex Cn. Matio [** Ap. A. Gellium lib. 15. cap. 25] : Jam jam Albicascit Phœbus et recentatur. Alii legunt, Albicassit.

¶ ALBICATUS Oculis, id est, Albugine obitus. Acta S. Francisci de Paula tom. 1. Aprilis pag. 138 : Amisit visum quod nihil videbat, erantque oculi ejus Albicati.

* ALBIDARE. Vide supra Albare.

* ALBIDATURA, Idem quod alibi et sepius Alludatur dicitur. Vide infra Alludarius. Stat. Caroli IV. pro pannificio ann. 1322. in Reg. A. Cam. Comput. Paris. fol. 210. r^o : Ratione.... fullonæ, purgature, seu pincturatura pannorum, Albidature, etc.

ALBIDIA, Anglia, quæ olim Albion, dicta semel ac iterum Willemo Britoni lib. 4. et 9. Philipp.

* ALBIDITAS, Albedo, Blancar, Prov. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 765. Vide Albitas.

¶ ALBIFERREUS, Ex ferro cuistannum inductum factus, Gall. de Fer blanc. Translatio S. Medardi, tom. 2. Junii pag. 102 : Qui pervenientes et illius chorum intrantes, predictum Crochet ad gradus majoris altaris stantem stola opertum, et vas quoddam quasi uno cubito longum, ex lamina Albiferrea confectum præ manibus tenentem invenerunt; cui quidem vasi pendulus erat magnus sigillus certe viridis in pyxide etiam Albiferrea inclusus.

* ALBIFICARE, Tectorii seu incrustationibus inducere. Reg. Phil. Aug. 34. bis in Chartoph. reg. part. 1. fol. 95. v^o. col. 1 : Pro.... turri reparanda, ubi petrarum percussit et eadem Albificanda, lxx. lib. Vide Albini 1.

ALBIGENSES, Hæretici ita dicti ab Albigensi civitate in Occitania, ubi multum

inaluerunt Philippo Augusto et Ludovico VIII. regnibus, quorum initia, progressus et hæreses multi passim recentent Scriptores. Matth. Paris ann. 1213 : *Dicuntur autem Albigenenses ab Albia civitate, ubi error ille dicitur sumpsisse exordium.* Vide Rogerum Hoved. pag. 556. et alios rjusce temporis Scriptores. *Aubijois et Aubéjous Poetis nostratibus appellantur. L'ordene de Chevalerie de Hue de Tabarie MS. :*

*Ja libon duren ne porroient,
Se che n'est fors de Sarazins.
D'Aubéjous et de Barbarois.*

Guillelmus Guiart MS. :

*En cet temps fu d'Aubéjous Sires
Simon le Comte de Montfort.*

Titulus Chronicus Guillelmi de Podio Laurentii : *Incipit Chronica Magistri Guillelmi de Podio Laurentii super historia negotiū a Francis, Albigenibus vulgariter appellatis, i. Albejots, etc.*

¶ **ALBINATUS**, Idem quod *Albanagium*, apud Spelmanum et alios. Vide *Albani*.

ALBINEUS, Equorum color, apud Palladium in Martio tit. 13.

i. **ALBINI**, et **ALBARI**, Tectores, qui parietes tectoris, seu inscrustationibus, inducent. Glossar. Græc. Lat. *xovatik*, *Dealbator*, *Albinus*, *tector*; *λυχαντικ*, *Dealbator*. Horum opera *Albaria* dicuntur apud Plin. lib. 36. cap. 23. Vitruv. lib. 7. cap. 2. Sponii tom. 3. Itiner. pag. 54. et in Gruteri Inscript. 172. 2. *Tectorium autem et Albarium seu Album opus* in eo differunt, quod qui parietes dealbant, opus etiam tectorium faciunt : nam et *Tectorium* est omne opus *Albarium*, non omne tamen tectorium *Album* est, sed illud dumtaxat, quod nuda calce constat. *Tectorium* fit arenata calce, vel marmorato, *Albarium* calce mera : inde *Albinus* et *Albarii*, qui dealbant. Græci *xovatik* vocant tam *Albarios*, quam *Tectores*. Ita Hesychius, et alii.

¶ 2. **ALBINI**, Extranei, advenae, apud Spelman. et alios. Vide *Albani*.

* **ALBININUM**, Liber ecclesiasticus, in quo *albarum* benedictiones et orationes super *albatos* continentur. Necrolog. B. M. de Medunta MS. fol. 4. r^o : *Gillebertus sacerdos, qui dedit huic ecclesia martilogium, collectarium et Albininum.* Vide *Alba* 3. et 4.

* **ALBINUM**, Jus in bona *Albanorum*, Gall. *Droit d'aubaine*. Fragm. Chiron. apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 1151 : *Cum nobilitis, hostagis, hominibus, censibus, terris et redditibus, pedagiis, praefecturis, vacantiis et Albinis, etc.* Vide supra *Albanum*.

ALBIOLUS. Ugutio : *Alvus et albus, pro ventre, et hic albo indeclinabile, id est, liber, in quo nomina Sanctorum scribuntur; unde Albiolus dicitur.* Salinus sensem idem esse quod *Alveolus*, in veteri Instrumento publica securitatis, apud Brisson. lib. 6. Formul. : *Mortaria marmorea duo valente si-liqua aurea una, Albiolo ligneo uno valente nummos aureos 40; nostris Auge.*

ALBITAS, **ALBIDITAS**, *Albedo*, in Breviario.

ALBITIO FURPURIS, apud Apuleium de Virtutib. herbar. cap. 20. § 2. *Furfures ipsi, et squammulae furfuraceæ albantes.*

¶ **ALBIUS**, Idem, opinor, quod *Alveus*, nostris *Auge*. Ut *Albiolus*, pro *Alveolus*, ita

Albius, pro *Alveus* dictum existimo. Charula plenaria securitatis sub Justiniano apud Brisson. lib. 6. Formul. : *Albo valente nummos 80. rapo valente aspirone, modo valente aspirone.*

ALBO, **ALBUS**. Ugutio : *Albo indeclinab. est liber, in quo nomina Sanctorum scribuntur.* Chronicum Centulense Hariulfi lib. 4. cap. 17 :

Abba Angelannus loculo que paucula nostro Coutulit, hic retinet scriptus qui cernitur Albus. [Spicileg. Acherii tom. 8. pag. 155. ex quadam forma electionis Episcopi : *Quapropter vir inclitus Dagobertus primæ sanctæ Bituricensis Ecclesie sedis Archimandrita cognoscens obitum beatæ memoriae Froterii Episcopi sanctæ sedis Caturicensis Ecclesie, cuius memoria æthereo describatur in Albo, uti sacra Canonum auctoritas jubet.*]

ALBOR, *Albedo*. Mamotrecti auctor : *Albor, Color albus.* Ita legit in Leviticus cap. 13. ubi Editio recentior habet in colore album. S. Cyprianus de Discip. et hab. Virg. : *Exercraris canitiem, detestaris Alborem.* Cælius Aurelianus lib. 2. de Tard. passion. cap. 7. ovi *Alborem* dixit, ut et Apollini lib. 2. cap. 6. quem idem Apollini lib. 5. cap. 3. lib. 6. cap. 6. et alii *Albumen*, Plinius *Albuginem* vocant. Dantes in Purgatorio can. 6 :

Vedi l'albor che per lo fumo rai. Hispanis *Albor*, est aurora.

¶ **ALBORAS**, Rocho le Baillis, est *Maculosa defædatio planæ cutis, neque in principio est ulla exulceratio, sed in processu temporis idem quod morphæa.* [** בַּרְבָּה (baras) Arabibus *Lepra*.]

* **ALBORATUS**, Arboribus consitus, ab Ital. *Albore*, *Arbor*. Charta apud Corbinel. inter Probat. tom. 1. domus de Gondi pag. 87 : *Unam petiam terre arativæ, et vinivæ et Alboretæ, positæ in comitatū Florentiae, etc.*

¶ **ALBORII ECCLESIA**, forte qui Albo seu Catalogo Ecclesiæ inscripti erant, Gall. *les Immatriculés*, vel *Alborii pro Albani*. Gall. *Aubains*. Commemoratorium de quibusdam villis S. Victorii restitutis ann. circiter 780. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 41 : *Taliter hoc inquisivimus, et sic veracius exinde invenimus, quomodo ipsas casas Ecclesiæ Dei Alborii ipsius Ecclesiæ ipsas villas possederunt.*

ALBORIUM, Arcus de *Alborio*, Gall. *Arc de aubour*. Charta pro Vicariis Bituricensibus. ex Tabulario S. Sulpicii Bituric. : *Qui ad portaverit ferros et clavos ad vendendum, habebit Vicarius unum denarium, ex hastis unam hastam, ex arcis de Alborio, unam arcam, ex terceris unum tercertum.* Nostri *Aubour* et *Aubier*, vocant, quod Latini *Alburnum* : at cum hæc ligni pars rei omni inutilis sit, roboraque dealburnari soleant, ut ait Plinius, cum in opus mittuntur, aliud sonare hanc vocem dicendum est. Vide *Arcus* 2.

* **ALBROGANTIA**, pro *Albergantia*, ut videtur, *Procuratio*, convivium. Pactum inter abbat. de Fayeto et comit. Astarac. ann. 1266 : *Volumus quod unoquoque foco nostræ populationis de Saissano, pro Albrogantia unius militis et unius scutiferi semel in anno, habeatis xij. den. Morlanenses, unum sextarium avenæ in festo omnium Sanctorum.* Vide *Alberga*.

ALBUFFERIA. Testamentum Joannis Reg. Aragon. ann. 1272. in Spicilegio Acheriano tom. 9. pag. 249 : *Assignamus omnes redditus nostros civitatis Valentiae, cum salinis et Albuferia ejusdem.* [Perperam *Albesura*, tom. 1. Anecdota Marten. col. 114.] Charta alia anno 1248. apud Diago in Hist. Regni Valentiae lib. 7. cap. 44 : *Quod possitis retinere in Olla 60. Saracenos ad opus 30. barcharum Albuferæ, et 40. Saracenos, ad opus bruginarum, cum uxoris et filiis suis, et tota posteritate eorum in perpetuum.*

¶ Franciscus Sobrinus in Dictionario Hispano-Gallico Bruxellis anno 1705. edito : *Albufera, Reservoir d'eau, une sorte d'étang ; un étang marin comme celui qui est auprès de Valence, où il y a force poisson.* Cum in Testamento et Charta laudatis agatur de *Albufera* Valentiae, sequitur hac voce aliud nihil intelligendum esse, quam stagnum illud Valentiae, de quo Sobrinus, aut forte stagnum salinarum, Gall. *Marais salant* ; quod priori in loco *Albuferia* salinis adjungatur. [** Fusteri Vocabul. Valentiano-Castell. : *Albufera, agua de la mar como laguna.* Academicis Matrit. : *Alberca, stagnum ; Albufera, Lago grande, que nace del mar, ó es formado de sus crecientes, como la Albufera de Valencia y la de Mallorca ; Albuhera, Alberca ó estanque de agua dulce.* Lusitanis *Albufera*, proprio stagnum marinum, de omni lacu dici, scribit S. Rosa de Viterbo. Arabibus بَرْبَرَة est lacus.]

¶ **ALBUGINARIUM MALUM**, Oculorum albugo. Vide *Perula*.

ALBULE, *Id est, Maculae oculi quasi albae.* Ita Matthæus Silvaticus.

* **ALBUM**, *nude*, pro *Ipsa* epistole contextu. Instr. ann. 1357. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 185. col. 2 : *Quod quidem Album lectum per dictos dominos consules in praesentia eorum consili, parati se obtulerunt facere circa hæc, quæ tenentur et debent. Et pag. 212. col. 1 : Et appertis (literis) in praesentia consilii, fuit in Albo repertum, hæc verba : De par le regent etc. Sic Blanc dixerunt nostri, pro Interiori parte libelli vel cuiusvis schedule. Stat. ann. 1306. in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. *Pater* fol. 166 r° : Il rapporteront (les baillis) en leur premier compte les nons des achateurs des ventes des bois, et les nons des pleges au Blanc ou au dous de leur compte.*

* **ALBUM PRÆTORIS**, Locus dealbatus, ubi Praetoris Edicta affigi solebant. Clement. de Judiciis cap. 1 : *Ad instar Edicti in Albo Prætoris.* Vide Hierolexicon Macri et Hofmannum. [* Rectius in Lex. jurid. Brissonius : *Tabula erat dealbata, seu albis literis notata, in qua Praetores edicta sua, quo omnibus innotescerent, actionesque et interdicta proponebant. Quod satis innunt hæc verba : Qui Album Prætoris corriperit, etc.*]

* **ALBUM SIGNATUM**, Gallis *Blanc-si-*

gné, Scheda est in cuius ima parte chirographum solum scriptum est, ut in superiori parte possit exarari quidquid voluerit is, cui haec scheda credita est. Charta Ludovici Regis Franc. ann. 1484. apud Baluz. Hist. Arven. tom. 2. pag. 233 : *Quin immo liquide dictam prætensam transactionem falsam, ac casu quo reperiretur, illam dicti Joannis Comitis signo manu signatam super quodam Albo Signato longe per antea et fabricatam fuisse appareret.*

ALBUNA. Gloss. Isid. *Mater Matuta*, id est Aurora, Gall. *Aurore, Déesse du matin.* Ino Cadmī filia, Αυροεδία dicta a Grecis, *Matuta a nostris, inquit Tullius, dicta est quod matutino tempore præsit.* De hac Dea videre potes Apollod. lib. 3. Gloss. Lat. Gr. *Albana, Αυροεδία.* [** Vide Forcell. Lex.]

¶ **ALBURA,** λέυκωμα, *Albumen*, in Supplementum Antiquariorum.

* *Nostri ab Albumen, Albūn et Aubun dixerunt quod nunc Blanc d'œuf nuncupamus.* Lit. remiss. ann. 1394. in Reg. 147. Chartoph. reg. ch. 180 : *La femme dudit Jehan lui demanda qui lui avoit fait sanc, en lui disant, Fai mettre sur tes plaies des Albuns d'œufs et des estoupes, afin que autre mal ne t'en vienne.* Stat. pro obliariis ann. 1406. in Reg. 166. ch. 135 : *Item que aucun obloyer ne puist ne doye acheter Aubuns d'œufs de confrérie ou d'ailleurs.* Sic, pro *Aubins*, leg. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 150. ubi consule notam docti Editoris. Eadem leguntur in Consuet. MSS. S. Genovesa fol. 10. v°.

ALBURNUS, Subalbus. *Gesta Consul.* Andegav. cap. 12. n. 4. de Cometa : *Splendoris Alburni radium... producens.* Vox Latinis haud ignota.

1. **ALBUS.** *Statuta Ordinis de Sempringham* pag. 730 : *Exceptis infirmis, qui si voluerint, Album comedere poterunt in Adventu, ... sed non carnes, etc.* Id est, panem album. Ita pag. 734.

2. **ALBUS,** Moneta argentea minutior. Gall. *Blanc, Italis Biancho.* Ägid. *Aureæ Vallis Monachus in Hugone Episcopo Leod.* cap. 111 : *Reddidit 15. millia librarum Alborum, et centum libras Leodienses ad opus Ecclesiæ.* *Chronicon Valciodorensis :* *Pro quo habemus ad guionagium suum 40. solidos Alborum.* [Bern. de Breydenbach Iter Hierosol. pag. 141 : *Sed quando octo Halenses pro uno Albo et viginti quatuor Albi pro uno floreno computantur, talis consurgit summa.* Chronographus quidam apud Spelman. : *Tunc temporis (ann. 1087.) currebat in Britannia Armoricana) moneta argentea, valente quod (ibet Albo argenteo sex denarios Turonenses : let parvi denarii nigri currebant tunc in Britannia : in qua quidem moneta Alba, erant inscriptæ duas herminæ, in cujus quidem monetæ margine seu circumferentia erat scriptum sic : Moneta Alanii Dei gratia Britonum Duxis, Albi Valencenenses, apud Vallesium in Notitia Gall. pag. 260. col. 2. ex Litteris Johannis Gusii Domini ann. 1189.] Vide Asperi, *Blancus*, et Bizarri Persica pag. 453.*

¶ **ALBUS CUM CORONA,** *ALBUS CUM F. CORONATO,* *ALBUS CUM K. CORONATO,* *ALBUS MAGNUS*, etc. Vide *Moneta Argentea.*

¶ 3. **ALBUS,** vel **ALBUM,** Catalogus. Vide *Albo.*

* *Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613 : Albus,*

dicitur tabula, in qua milites scribebantur. Inde Albiolus, diminutivum. Eadem notione, Blanc, pro Albo scilicet, Gall. Rolle, in quo descripta erant nomina eorum, qui vectigal solvere debebant, occurrit in Lit. remiss. ann. 1382. ex Reg. 121. Chartoph. reg. ch. 11 : Nous avons trouvé (en la ville Vic sur Aisne) detenu prisonnier ès prisons des religieux, abbé et couvent de S. Mard lez Soissons, Jehan Pouillet de Compiegne, pour ce que pour (par) les Blanz imposez pour nous et le fait de nostre guerre, il fu taxez et imposez à deux francs d'or, etc. Hinc Lever la blancque pro Tributum exigere, quod in vectigalium prograinmate annotatum est, in Lit. remiss. ann. 1448. ex Reg. 179. ch. 195 : Et aussi ont levé... la Blancque sur chacun quintal de sel.

¶ **ALBUS ORDO,** Congregatio Monachorum Alborum. *Histořia Dalphin.* tom. 2. pag. 377. ann. 1223 : *Andreas Dalphinus Comes Albonis et Palatinus Viennæ, veniens Calesium in Abbatis Albi sui Ordinis, quam Prædecessores nostri... in fundo proprio fundaverunt, etc.* Vide *Ordo Albus.*

¶ **ALCABALA.** Vide *Alcavala.*

ALCACARIA, *ALCACERIA*, etc. Vide *Alcheria.*

* **ALCADUS,** Idem qui apud nos *Scabinus*, *Judex civitatis.* *Charta Jacobi reg. Aragon.* ann. 1232. in *Chartul. Campan.* fol. 549. col. 2 : *Mandamus itaque firmiter præcipientes majori domus, senioribus, bajulis, vicariis, judicibus, Alcadis, juratis et conciliis, etc.* *Liber. Navarieria ann. 1324.* in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 266 : *Concedentes ut habeant forum Jacre et in suis causis et judicis utantur eodem, et habeant Alcadum et duodecim juratos, et notarium seu notarios publicos secundum quod necesse fuerit.* Vide *Alcaydus.* [** يَنْد Arab. *Judex*, ٢٠٣ (kadi) *Vero Gubernator, præfector.*]

¶ **ALCAIDARIA.** Vide *Alcaydaria.*

¶ **ALCAIDIA,** *Dignitas Alcaydi.* Concil. Tarraco. ann. 1591. inter Hispan. tom. 4. pag. 527 : *Cedit quidem in magnum Ecclesie detrimentum, quod scribaniæ, vicariæ, bajuliæ, sagioniæ, cancellariæ (cancellariæ) castellaniæ, Alcaidæ, et eorum fructus, emolumenta et officia... consueta etiam per laicos gubernari.* Vide *Alcaydus.*

ALCALA. *Testamentum Sancii I. Regis Portugalliae* eræ 1217. tom. 4. *Monarchia Lusitan.* pag. 260 : *Reginae Donæ Sanciæ dedi... omnes Alcalas meas, acituras et colchias.* [Supelleciliis genus est, sed fortassis rectius legeretur *Alcara*, *Alcaria*, seu *Alcheria*, quod ultimum vide.] [** Cum *Acituras* et *Colchias* res sint ad sternendos lectos aptæ, conjicere licet *Alcâla* esse voc. Arabică ﺍلنّا (killa), Velamentum tentorii forma consumutum ad prohibendos culices, conopeum. Hæc et alias ex Arab. lingua petitas vocum origines mecum communicavit vir doctissimus Lud. Dubeux, Bibliothecæ Regie Conservator.]

¶ **ALCALDIS,** *ALCALDUS,* *Præses, Prætor, Præfectus, Hisp. Alcade et Alcaide.* *Alcaldi, Consiliarii, Officiales et Magistris navium*, apud Rymerum tom. 3. pag. 770. Et tom. 7. pag. 521 : *Decem galeas bene armatas de uno patrono, tribus Alcalibus, sex arvaizis, etc.* [** *Privil. Ulissipon.* eræ 1179 : *De navigio vero mando ut Alcaide, et*

duo spadalarii, et unus petintal habeant forum militum.] Concil. anni 1137. inter Hispanica tom. 3 pag. 346 : *Habeant quolibet anno duos Alcaldos positos per ipsos Monachos.* Vide *Acta SS. Maii* tom. 3. pag. 552. supra *Alcadus* et infra *Alcaydus.*

¶ **ALCALI,** vel **ALKALI,** *Sal elicitus.* Vox Chimicorum ab Arabibus facta, ex planta quam *Kali* vocant. Gall. *Soude*, et articulo *Al. Rochus le Baillif* in *Dictionario Spagyrico* : *Alcali est Sal extractum ex cincere omnium corporum, idque sive sint liquidæ sive solidæ (materiae) omnibus rebus inest proprium.* [** ﻷـ Arab. *Cineres* qui ex salicornia, similibusque combustis herbis conficiuntur.]

¶ **ALCALIGATUS ANNIS,** eidem scripto est *Aqua per terræ calces ducta.*

¶ **ALCANTARA,** vel **ALCANTRA,** *Pons lapideus, Hispanis Alcantara, Gall. Pont de pierre.* Primum Testamentum Adesonis Regis Hispaniæ apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 546 : *Offerimus illis... unam aheniam in ripa illius fluminis supradicti, subtus illa Alcantra* (MS. S. Vict. Massil. *Alcantara*) contra partem *S. Servandi.* [** ﻷـ Arab. *Pons arcuatus.*]

* **ALCANTARÆ MILITES,** *Ordo equis* militiæ apud Hispanos, de quo Marianus lib. 12. cap. 3. Hunc consule.

ALCARE, [Provocare, appellare, in jus vocare; item versus aliquem se recipere. Vox Hispanica ab *Alçar*, Eriger, attoller: hinc *Alçadas* vox fori Hispanici, quæ certas appellations designat in causis Clericorum, sed maxime pauperum, qui præ inopia ad supremas curias non possunt appellare. Hujusmodi appellationum *Judices Episcopi.*] Jacobus I. Rex Arag. in *Foris Osca*, ann. 1247. fol. 5 : *Decet dare bonam et sufficientem fidantiam, quod teneat ipsum pignus de manifesto, et quod non se Alcet cum illo pignore.* Fol. 9 : *Clericus pro debito aliquo, quod debeat Laico, nullo modo potest tse Alcare ad Episcopum : sed pro tota alia causa, quæ pertineat ad Ecclesiam, aut ad ordinem suum, bene potest se Alcare ad Episcopum.* Observantia Regni Aragon. lib. 2. tit. *Ne Vir. § 22 : Si Clericus dicat coram Judice sæculari, quod est in possessione alij cuius rei, non potest se Alcare ad suum judicem, ad probandum suam professionem, etc.* [** *Alçar-se Castil.* Catal. et Lusitan. olim erat Ad alium judicem provocare, appellare, et de omni judiciorum genere dicebatur; inde *Alça*, Hisp. *Alzada*, Provocatio ad aliud judicem. *Charter Sanctii II Reg. Port.* apud S. Rosa de Viterbo. tom. 1 pag. 72 : *Et pro directis suis declaratis non fuit Alca ad dominum Regem.*]

ALCAVALA. **ALCABALA,** *Tributum, pentitatio : vox Hispanica, ab Arabibus hausta.* *Charter Alphonsi VIII. Regis Castille* eræ 1213. apud Anton. de *Yepes* in *Chronico Ordinis S. Benedicti* tom. 7 : *Et de ulla vestra portaticum, neque Alcavala unquam persolvatis, nec vos, nec vestri homines.* Alia Ximenæ Diaz, uxor Roderici Diaz, cogn. *Cid*, eræ 1101. ibid. : *Sive de maximis et minimis Alcabalas, etc.* Alia tom. 3. *Monach. Lusitan.* pag. 283 : *Non detis portaticum, vel Alcavalam, aut cibarium.* * *Tractatum super jure regio, Alcavala*

nuncupato, Madriti ann. 1599. in fol. edit. Ignat. Lassarte J. C. Hispanus, quem inscriptis : *De decima venditionis et permutationis, qua Alcavala nuncupatur, liber unus Illud autem, quod in regnis Castellano et Legonensi potissimum exigitur, definit : Decima pars pretii est omnium rerum quae venduntur, aut permuntantur publice vel privatime, sive res sint mobiles sive immobiles, ratione contractus, velut jure tributi, fisco solvenda.* Hujus originem refert ad regem Alphonsum XI. cui ad subsidium adversus Mauros, cum Algeziram obsideret ann. 1342. primum; dehinc, anno scilicet 1349. in perpetuum concessum fuit; quod tunc ad vigesimam, imo et trigesimam partem exstet, anno 1366. ad decimam usque perductum est. Vocis etymon a *Cabala*, quasi alia novaque receptio, accersit Joan. Parladori lib. Rer. quotidian. cap. 3. num. 10. at vulgarem opinionem præfert Ignat. Lassarte, que tradit Alphonso exigendum vecigal proponenti, a Magnatibus responsum fuisse : *Tributo no le daremos, mas á darle hemos al, que vala tanto como lo que pide;* atque ex verbis *Al que vala efformatum esse Alcavala.* Exstant vero edicta de eo jure lib. 9. Recopil. tit. 17. Consule Diction. Hispan. Acad. reg. v. *Alcavala.* [** f. a radice Arabica *كبا* (kabala), Accepit.]

ALCAYDARIA, Tributum Alcaydis penitari solitum. Charta Henrici Comitis Portugallæ, tom. 3. Monarch. Lusitan. pag. 282: *De azaria nobis quintam partem, absque illa Alcaydaria.* Est autem etiam ipsum Alcaydi munus. Charta Alphonsi II. Regis Portugall. ibid. tom. 2. pag. 268. v°: *Et Praetor perdet ibi meam Alcaydarium, et accipiant justitiam de illo in suo corpore, etc.*

ALCAYDUS, ita Judices civitatum vocabant Saraceni Hispanici. Vitalis Episcopus Oscensis de Magistratib. Saracenorum Hispan. : *In quibusdam locis Judices, in quibusdam Alcaydi, dicti Justitiae nuncupantur.* Charta Lorbanensis apud Sandovalium in Favila : *Christiani habeant suum Comitem de sua gente, qui manuteneat eos in bono iugro, secundum solent homines Christiani; et illi component rixas inter illos, et non matabunt hominem sine jussu de Alcayde, si Alcavide Saraceno, etc.* A Saracenis traducta postmodum hæc dignitas ab ipsis Hispanis Christianis ad civitatum suarum Judices. Vide Oyhenartum lib. 2. Notit. Vascon. cap. 6. [et supra *Alcadis*.]

ALCALIS. Eadem notione, in Charta Adelphoni Regis Aragonum apud Blancam pag. 640: *Et suos Alcales quod non ipsum judicet.* Concilium apud Pennam Fidelem ann. 1302. can. 13: *Si Alcales, vel Majorini, vel alii Rectores civitatum, vel aliorum locorum deliquerint, etc.*

ALCAYDUS MERETRICUM, seu *Uxoratorium*, qui de meretricibus et adulteriis cognoscet: ita olim dictus Officialis in Aragonia. Michael del Molino in v. *Adulterium.*

ALCAYDUS HONORIS, idem qui *Mereticum*. Vide eundem in *Alcaydus*. Observantie Regni Aragon. lib. 9. tit. *Articuli inquisitionis, Alcaydi mereticum et uxoratorium*, fol. 41. Edit. 1624. [** Vide *Alcadus*.]

ALCAZAREL. Idem esse videtur quod *Alcaçar*, vox Hispanica, vel Arabică, quæ domum fortis, regiam, vel castellionem

significat. Epistola Innocentii III. PP. inter Concil. Hisp. tom. 3. pag. 424: *In Portugal in civitate, quæ dicitur Estora, duos Alcazare, vetus et novum, cum omni hereditate regia et aliis pertinentiis suis. Castellum de Guluce cum pertinentiis suis.* Vide inferius *Alcaceria in Alcheria.* [** f. leg. *Alcazares*, plural. vocis *Alcazar* vel *Alcaçar*. Vide infra in *Alcheria.*]

* Academ. Hispan. in Diction. *Alcazaba*, vox Arabică, Arx inexpugnabilis. [** קצבה (kazba), Arx; vox hodie notissima Gallis.]

¶ **ALCAZARIA**, Edificium, forum, vel platea parva, ut placet Michaeli del Molino. Vetus statutum pro regno Navarræ factum a Jo. Puste Decano Carnotensi, et Hugone de Vira Milite, reformatoribus dicti regni: *Item fiat ibidem carniceria pro Judeis. Item fiat Alcazaria, ubi Judei vendent mercimonias suas.* [** Arabib. *كازاريا* (Kaisariyya). Vide de Sacy, Abdallatif. pag. 303 et infra *Alcheria.*]

ALCAZARIUM, Domus, arx, palatium. Chronicum S. Ferdinandi Regis Castil. in Actis SS. Maii tom. 7. pag. 370. D: *Firmatis deditonis facienda conditionibus, continuo Alcazarium traditum Regi est.* Hujus et superioris vocis origo est *Alcaçar*: quam expositam vide in *Alcaceria post Alcheriam.*

* **ALCEDO**, Cormorage. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. pro *Alcedonia*, tranquillum tempus.

* **ALCHA**, Pars ædis, in qua sunt cupæ, peniarum, Gall. *Cellier.* Charta ann. 1253. in Chartul. Thonol. fol. 48. v°. ex Cod. reg. 5649: *Gardinum et Alcham ipsius domus, sitas retro dictam domum, ... contiguas Alchæ Erardi Hainée, etc.* Idem prorsus est quod *Anche* dicitur, in Charta ann. 1262. ibid. fol. 51. r°: *Li abbés et li couvens ont quitté à Martin une Anche, qui siet derier sa maison.* Borellus vero *Anche* cupam interpretatur. Vide supra *Anceria*.

* **ALCHAHEST**, Vox Chymicorum Roch. le Baillif in Diction. Spagyrico *Alchahest* est *Mercurius preparatus in hepatis medicinae.*

ALCHAZ. Charta Rudesindi Episcopi Dumensis æra 930. apud Anton. de Yerez in Chronicis Ordinis S. Benedicti tom. 5. pag. 424: *Cingulos auro... gemmatos duos, alios argenteos exauratos, ex quibus unum gemmatum, alias lineas 10. casulas silineas 10. alias casulas 13. quinque de Alchaz, sex Seray cardena* [tom. 3. Collect. Concil. Hispan. pag. 181. col. 1. legitur: *Sex Feray cardena.*] *septima Barragan 8. cardena marayee 9. vermelia exageg 11. linea cardenea, et duas planetas unctiones, oracles 11. ex quibus unum auro et argenteo compositum,* etc. Voces omnino barbaræ, quarum notio nem aliquis forte me felicior inveniet. [** كه (khazz), Sericum grossius, Pannus ex eo serico contextus.]

ALCHERIA, ALQUERIA, ALQUARIA, Villa [unius vel] paucarum domorum, quam nostri vulgo [Ferme, Métairie, vel cum plures sunt domus.] *Hameau*, vocant. [** Arab. *قرية* Urbs, pagus, villa, vicus, ager, castellum.] Sebastianus Cobarruvias : *Alqueria, es la casa sola en el campo donde el labrador del se recoge con su gente y hato de labrança, por estar lexos de poblado, y que el dia se le fuera*

*en ir y venir, no habitando en la misma tierra que labra, y assi vale tanto como casa de labrança, y donde ay muchas destas casas, upartadas unas de otras, pero en una comarca. Dize el padre Guadix, que el nombre Alcarria, y Alqueria, son de una raiz, y que valen tanto, como aldeas, que escaria. Charta Jacobi Regis Aragon. ann. 1230. apud Guesnaium in Annalib. Massil. pag. 360: *Damus... infra civitatem Majoricarum, velextra, trecentas domus cum una Meschida in ipsa civitate, ... 39. operatoria, et 7. Alcherias in terminio civitatis Majoricarum, cum 25. jovatis terra.* Alia Jacobi II. Regis Majoricar. ann. 1310. in Camera Comput. Paris. : *Damus ad accapitum, sive in emphitheosin, ... Alcherium nostrum, quæ est in terminis de S. Aginno, vocata Alcheria Blanca, cum tota laboratione ejusdem, et cum omnibus terminis et pertinentiis suis.* Alia anni 1261: *De Alcheris, rasallis, campis, vineis, etc.* Ubi innuit Foros Osca ann. 1247. fol. 30: *Nisi in Alcucaria tendam locatam teneat, etc.**

ALQUARIA, ALQUERIA, Eadem notione. Charta MS. Lupi Examinis de Luzia, data apud Majoricas 6. Id. Aug. 1231: *Dono, concedo, et laudo per alodium francum atque liberum Deo et Domui S. Georgii... quan-* dam *Alquarium, quam habeo in introitu vallis de Muzo, versus Occidentem, sicut affrontatur ab Oriente, etc.* Alia Jacobi Regis Aragon. anno 1250: *Quod possitis plantare vineas in terminis dictorum locorum, et Alqueriarum tot, quot volueritis.*

ALCACEBRIA, vel **ALCHABRIA**, ex Hispan. *Alcaçar*, vox Arabică, inquit Sebastianus de Cobarruvias, quæ domum fortem, castellionem, dominum regalem, sonat, quasi *domus Cesarea*, domus Regis. Pactum initium inter Jacobum Regem Aragonum et Nobiles Aragonenses de conquirendis Balearibus insulis, datum Barcinone anno 1229. 5. Kl. Sep. : *E nos similiter habeamus partem omnium praedictorum secundum numerum milium et hominum armatorum, qui nobiscum fuerint, retentis nobis Alcueris et staticis Regum in civitatibus ultra debitam portionem nobis competentem.* Ita MS. Charta: sed apud Joann. Dametum in Hist. Balearic. Regni pag. 203. habetur *Alcahris*, pag. 208. *Alqueris.*

Voces propriæ Majoricensibus, apud quos *Alqueria*, significat *lugar de pocas casas como de muchas, Beled.* Ita autem Arabes, seu Mahumetani, dum Baleares insulas possidebant, villas appellarent, voce Arabică, deducta ab *Alquebir*, que es lo mesmo, que casa de fuera, inquit Joann. Dametus in *Historia general del Reino Balearico*, pag. 272. unde etiam origo nominis urbis celeberrimas *Cayri*. Neque aliunde Vascones nostri haurerunt suum *Alqueria*, quibus idem sonat, ut auctor est Oyhenartus.

At de vocis notione, paulo altero Michael del Molino in Repertorio Foror. Aragon. v. Feria: *Et sciatis, quia Alcaçaria, de qua fit mentio in dicto foro antiquo, est quidam locus, seu quedam platea parva, in qua Judei congregabantur ad emendum et vendendum vestes et suppellectilia domus, et alia mobilia.* [** Alcaçaria et Alcheria plane differunt inter se, hæc casa est, illa ædes magnifica, in quibus degunt mercatores. Conf. de Sacy, description de l'Egypte par Ab-

dallatis, pag. 303. not. 8. Vide *Alcazaria.*]
 ALCHIMIA. Vide *Chimia.*

¶ **ALCHYMISTICI OPERIS CURIOSITAS**, f. Machinosi ignes, Gallis *Feu d'artifice*. Schrumb. Chronicum Mellicense pag. 519. col. 2. ex Chartulario Mellicensi : *Dum Rex Hungarie Matthias Viennae erat, per Alchymistici operis curiositatem, Viennæ incendium ortum est, in quo 100. domus . . . conflagrarent.*

* **ALCIARE**, Levare, erigere, Gall. *Élever*. Charta ann. 1358. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 232. col. 1 : *Primo quod guachile, existens supra frachiam muri antiqui prope portale Carmelitarum, Alcietur in altitudine turrium facendarum. Et col. 2 : Suffra inferior a parte villa dictæ motæ Alciatur. Vide Altiare.*

ALCIBALANUS, dicitur instrumentum lucernarum visibus aptum. Uguilio.

¶ **ALCLOSUS**, δύντης, *Rigidus, perpetuo frigens*, in Supplemento Antiquarii. Vide *Algencia*.

¶ **ALCORANÆ**, et **ALCORANA**, Turricula sunt fanorum apud Mahomedanos, e quibus a religionis sua ministris statis horis ad orationem excitantur. *Wicquefort, Ambass. de Figner.*

¶ **ALCORANUM**, **ALCORANUS**, et **CORANUS**, **ALCORAN**, Legis Mahumeticæ liber. Hunc cuiusdam Sergii Monachi apostatae ope scripsit impostor Mahomedes, non quidem uno tenore, sed paulatim modo, unum versum, modo alterum, variis in locis et intra 23. annorum spatium. Hinc factum est ut his versiculis absque ordine collectis confusum omnino et indigestum opus prodierit, quamvis Abubecer, et Othman ipsius successores, atque alii Mahomedani doctores in id toti fuerint, ut in pristinum legitimunque ordinem restituerent. Apud *Musulmanos* (ita enim se appellari amant Mahomedis sectatores) ab Angelo Gabriele Mahumedi Alcoranum fuisse per 23. annos revelatum, fides est : tametsi quandoque asserant una nocte fuisse a Deo per Gabrielem demissum; quæ ipsis *Nox demissionis*, et *Nox potentiae* dicitur.

Liber ille ex variis Christianæ et Judaicæ Religionis segminiibus consutus est; non quidem ex iis quæ in utraque bona sunt et fide digna, sed ex hæreticorum erroribus, et Thalnidicis Judæorum fabulis. In *Alcorano*, inquit Schindlerus in Lex. Pentagl. ad נָבָת Legit : *Trinitas, Christi Divinitas, atque Crucifixio negantur : Circumcisio, abstinentia a carne suilla, et vino, plures uxores pro facultatibus, et repudium, continui seu integri mensis jejunium, dies Veneris pro Sabbatho, et crebrae lotiones præcipiuntur.*

Alcoran est Arabica vox, ab al articulo, et caro, legit, collegit, unde *Alcoran*, lectio seu collectio. *Lectio* quasi per excellentiam dicitur. *Collectio* quia simul præcepta Mahumeticæ legis colligit.

Mirum est quanta cum veneratione suscipiant: non sinunt a Judæo vel Christiano contrectari: illi insidere nefas est: et eum vita indignum putant, qui non reverenter tractaverit.

De *Alcorano* vide plura apud Herbelotum, in Lexico Philol.

* **ALCORNINUS**. Statuta civit. Astæ, ubi

de *Intratis portarum : Alcornini laborati in pennis ponantur, et solvant pro qualibet penna lib. 10. Alcornini laborati in coopertoriis ponantur, et solvant pro coopertorio lib. 24. Alcornini crudi et non laborati solvant pro miliari lib. 100. Italis Alcornoch, ex Hispanico *Alcornoque*, est Suber.*

* 1. **ALCUS**, Alea, Gall. *Jeu de hazard*. Inquisit. ann. 1217. apud Spon. tom. 2. Hist. Genev. pag. 406 : *Quidam etiam clerici sunt qui ludunt cum scacis, Alcis et deciis, et præcipue in civitate. Sed forte legendum Aleis.* * 2. **ALCUS**, Panni species. Chron. Bergom. ad ann. 1398. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 895 : *Et certi alii custodes et officiales datti generalis, qui faciebant scorram plaustris sex oneratis pannorum Alcorum, qui conducebantur versus Brixiam. Vide supra *Acletus*.*

1. **ALDEA**, Hispanis, *Aldea*, Vicus paganus, pagus, nostris *Hameau*. Occurrunt non semel apud Rodericum Archiep. Tolet. lib. 7. cap. 26. 27. lib. 8. cap. 14. 15. lib. 9. cap. 4. et 9. in Foris Aragon. lib. 4. tit. de Notariis; in Concilio apud Pennam Fidelem ann. 1302. can. 13. in Charta Adelphoni Regis Hispanæ ærae 1164. apud Anton. de *Yepez* tom. 4. pag. 458. etc. Vide *Sebastianum Cobarruviam* in Thesauro Linguæ Castellanæ, in hac voce.

¶ **ALDEA**, Genus tributi esse videtur. in epist. Innocentii III. PP. tom. 3. Collect. Concil. Hispan. pag. 423 : *Castellum de Sorita cum portaticis, quintis, Aldeis et aliis pertinentiis suis. Hic tamen, ut in locis a Cangio citatis pagus posset intelligi.* [** Arab. ئَدْهَى (daia) Ager, campus, præedium, castellum. Gothicæ originis esse vocem Aldea censem Grimmius Antiq. Jur. pag. 309.]

* 2. **ALDEA**, Femina ejusdem conditionis, qua *Aldius*, Vide in hac voce. Epist. Joan. XV. PP. ann. 985. in Append. ad Marcam Hispan. col. 936 : *Cum servis et ancillis, aldonibus et Aldeabus et cum omnibus quel dici et nominari possunt.*

ALDEOLA. Observantæ Regni Aragon. lib. 8. tit. de Appellationib. § 4 : *Usque ad miserrimam Aldenam finis, illius partis regni.*

[* Diminut. ab *Aldea*, Hispanis, *Aldeguela*, Vascis, *Aldeachoa*, apud Bullet. in Glossar. Celt. Exiguus pagus. Charta de eccl. S. Vincent. in Hispania ex Chartul. Cluniac : Exceptis his habet supradicta ecclesia x. jugatas bene cultas, ... duos molendinos, quandam *Aldeolam*, que vocatur *Frates*.]

ALDERMANNUS, Vox Anglosaxon. ex alder, senior, Princeps, et man, homo, composita. *Aldermann* autem dicuntur magnates, viri præcipui, comites, barones, seniores. Leges Edwardi Confess. cap. 35 : *Sicut modo vocant Greve, qui super alios prefecturas habent : ita apud Anglos antiquitus vocabantur Ealdormen, quasi Seniores ; non propter senectutem, sed propter sapientiam et dignitatem.* Leges Alvredi cap. 44. apud Bromptonum : *Aldermannus, quem Latine Comitem vel Seniorem dicunt. Leges Forestarum Canuti Regis cap. 3 : Pro liberalibus semper habeantur, quos Dani Ealdermen appellant.* Adde cap. 21. Leges Inæ cap. 26. apud Bromptonum pag. 759 : *De dugna in domo Regis, vel in Ecclesia, vel in pomo Aldermannus vel Baronis, etc.* [Vita sanctæ Etheldredæ, tom. 4. Junii pag. 527.

A : *Surrexere viri potentes, videlicet Egelvus, nus qui cognominatus est Alderman, quod intelligitur Princeps sive Comes, et fratres sui, terraque illam calumniati sunt.*]

ALDERMANNUS, in Legibus Ethelredi cap. 7. in Legibus Henrici I cap. 8. et in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 234. 235. Traducta postmodum hæc vox ad Comites et Præfectos Provinciarum, Civitatum, et Hundredorum, qui vice Regia jus dicebant, qua quidem notione id vocabuli usurpari passim deprehendas in Legibus Alvredi cap. 17. 40. 42. 44. 48. apud Bromptonum, in Legibus Canuti cap. 44. et Inæ cap. 6. 49. Matth. Paris. ann. 1196 : *Excellentiores ciuitum, (Londinensis urbis) quos Majores et Aldermannos dicimus.*

¶ **ALDERMANNUS** aliquando dictus est Archiepiscopus vel Episcopus, ut liquet ex legibus Alvredi cap. 15 : *Si quis coram Archiepiscopo pugnet, vel arma extrahat 150. sol. emendet. Si coram alio Episcopo, vel coram alio Aldermanno fiat, emendet 100. sol.* [** Legendum vel coram Aldermanno, textus enim Anglosaxonicus (cap. 15) habet : *Gif beforan oðrum bisceope oððe ealdorman þis gelime.*] Hacc ex Spelmano : qui paulo fusius, quam Cangius noster Aldermanni, præsertim Comitatus et novemdecimorum, munera distinguunt et explicat. Hunc si lubet consule. [** Vide Turneri Histor. Anglos. lib. 8. cap. 7; Phillipis Histor. juris Anglos. § 24, et Lappenberghi Histor. Angl. vol. 1 pag. 567.]

ALDERMANNUS HUNDREDI, Præpositus Hundredi seu Centuriæ : ut Decanus Decuriæ; sorte idem qui *Centenarius*, qui etiam Hundredo imperitabat. Porro Aldermanni Hundredi dignitas videtur inducta, vel certe nomen inventum ab Henrico I. Eiusdem Regis Leges cap. 8 : *Præsit autem singulis hominum novenis Decimus, et toti simul Hundredo unus de melioribus, et vocetur Aldermannus, qui Dei leges et hominum jura vigilanti studeat observantia promovere. Neque forte fuere alii ab iis, quos Senescallos Hundredorum Angli vocant. Vide Leges Edw. cap. 35.*

ALDERMANNUS REGIS, seu **REGIUS**, Anglo-Sax. Cyninges Ealdormen, Missus Dominicus, ut videtur, seu *Judex Regius* civitatis, vel Hundredo, id est, qui in Comitatu vel Hundredo Regio nomine præsidebat, resque, ad Regium jus aut fiscum pertinetes, dijudicabat. Alius forte ab Aldermanno Hundredi, qui ex ipso Hundredo ac Centuria ad ejusdem præfecturam eligebatur, ut minor *Judex* et pedaneus. Leges Alvredi Regis cap. 41. apud Bromptonum : *Si quis coram Aldermanno Regis pugnet in publico, (Spelman. in placito) emendet Woram et Witam, sicut rectum sit, etc.* Eo igitur spectant Leges Edwardi Confess. cap. 35 : *Habent etiam Aldermanni in civitatibus Regni hujus in Baillivis suis, et in burgis clausis, et muro vallatis, et in castellis eamdem dignitatem et potestatem et modum, qualem habent Præpositi Hundredorum et Wapentachiorum in Baillivis suis sub Vicecomite Regis per universum regnum : debent enim et leges et libertates et jura et pacem Regis, et justas consuetudines Regni... pro posse suo servare, etc.* Adde Leges Willielmi Nothi cap. 56.

ALDERMANNUS TOTIUS ANGLIE., *Aethelstanus Dux Orientalium Anglorum ductus fuit, utet Ethelwodus et Ailwinus ejusdem filii. Hanc dignitatem praedicat in Ailwino illius Epitaphium, quod legebatur in Ecclesia Ramesiensi, quam ann. 969. magnifice fundavit, et habetur in Monast. Angl. tom. 1. pag. 240 : *Hic requiescit D. Ailwinus inclita Regis Eadgari cognatus, totius Angliae Aldermannus, et hujus sacri Cenobii miraculosus fundator.* [** Vide Lappenbergium in Hist. Angl. vol 1. pag. 414 not. 2, qui Anglia orientalem Angliam designari merito censem.] Idem Ailwinus simpliciter Aldremann nuncupatur in Charta Edgari Regis pro fundatione ejusdem Monasterii, ibidem pag. 234. 235. At quæ fuerit Aldermanni Angliae dignitas, haud bene constat; putat Spelmanus eandem fuisse, quæ posterioribus sæculis Capitalis Anglie Justitiaria, idque elicit ex libro Ramesensi sect. 49 : *Cutforo Ailwinus Aldermannus, et Aedricus Regis Praepositus, Judices præsidebunt. Nam et Aldermannos, Judices appellantes fuisse diximus.**

ALDERMANNUS DE GILDA mercatorum Oxonie, in Monastico Anglic. tom. 2. pag. 141. *Judex Gilda Oxoniensis, seu qui mercatorum lites dijudicabat.*

ALDERMANNUS HOSPITALIS, in Monastico Anglic. tom. 2. pag. 372 : *Hospitale unius Aldermani et 14. Fratrum et Sororum. Videlut esse is, qui Hospitali præfectus erat.*

ALDERMANNIA, Præpositura, Præfectura castri vel villæ : Galli Prevotæ vocant ejusmodi villas ac prædia, quæ ad Monasteria, aut Canonicorum Collegia spectant, et Monachis aut Canonicis ad vitam, vel ad certum tempus cum redditibus conceduntur. Will. Thorne. in Chr. ann. 1278 : *Nicolaus Abbas cum consensu sui Conventus concessit et dimisit cuidam magistro Nicolao Doce Aldermanniam de Westguts, que tunc ad istud Monasterium pertinebat, tenendam et habendum cum omnibus appendiciis..., reddendo inde annuatim in thesauraria nostra 10. libr. sterlingorum pro omnibus servitis, etc.* [** Vide Wachteri Gloss. voce Eltermann. ADRL.]

ALDIA, ALDIO, etc. Vide in Aldius.

ALDIUS, Papiae dicitur, Qui adhuc servit patrone. Glossæ velt. laudate a Lindebrogo : *Aldius, statu liber. Aldius est libertus cum impositione operarum factus. Quæ posterior definitio, aut descriptio firmatur ex Lege Longobard. lib. 1. tit. 25. § 53 : Si Aldius cuiuscunq[ue] in casa alterius nesciente domino suo fuderit, cum inventus fuerit, sic debet dare homo ipse, qui cum habuerit, operas, quomodo de servo.* [** Leges Luitpr. cap. 68, sive lib. 6. cap. 15. sequente hac formula : *Petre te appellat Martinus quod tu habuisti Donatum suum aldium super 9 votos in casa sua se nesciente, et perdidit tanasoperas, quæ valuerunt sol. 20.*] Atque inde iusdem esse conditionis dicuntur Aldii in Italia, qua Fiscalini, et Liti in Francia. Eadem ex Longobard. lib. 3. tit. 20 [** Caroli M. 83, est Capit. Ticinens. ann. 801. cap. 6 : *De Aldionibus publicis ad jus publicum pertinentibus. Aldiones vel Aldianæ ad jus publicum pertinentes ea lege vivant in Italia in exercitu dominorum suorum etc.*] : *Aldiones et Aldia ea lege vivant in Italia, qua Fiscalini vel Liti vivunt in Francia.* Patronos

habebant perinde ac liberti, ut est in lib. 2. tit. 35. § 3. tit. 44. § 1. 4. [** Grimoaldi cap. 1; Luithpr. 67 (lib. 6. cap. 14) ubi notandum quod dicitur : *De aldionibus qui de personis suis Aldiones sunt.*; Lothar. I. c. 82, quam legem Muratorius etiam de aldionibus intelligit.]

Fuit igitur Aldius ex genere servorum, tametsi peculiaris et propria suit servorum species, ab aliis nimirum servis diversa : unde inter servos Aldii passim recensentur in eadem Lege Longobard. lib. 1. tit. 6. § 4. tit. 7. § 17. tit. 8. § 1. 2. 3. etc. tit. 9. § 26. tit. 25. § 57. 58. tit. 31. § 3. lib. 2. tit. 16. tit. 25. § 53. tit. 31. tit. 55. § 16. [** Rothar. 386. 380. 76. 77. 78 etc. Rachis 3. Luitpr. 111. (6, 58). 143. (6, 90). 60. (6, 7). Qui sequuntur numeri ex libro secundo, perturbantur sunt.] Manumittebantur autem Aldii, seu ab operis eximebantur, non in Ecclesia, ut servi; sed per chartam, lib. 2. tit. 34. § 5. [** Luithpr. 23 (4, 5). Edicatur ibi quod dominus servum, quem Aldium facturus est, non debet manumittere in ecclesia sed per chartam.] De vocis etymo nescio an quis probet, quæ habet Dominicus lib. de Prærogat. allodior. cap. 1. n. 8. [** Vide Grimmii Aut. Jur. pag. 309. 310.]

* Quod ad vocis etymon spectat, in eo ludunt, ut sœpe fit, viri eruditæ, illudque ab eo idiomate, quod sibi magis familiare est, accersere contendunt. Eccardus in notis ad Cateches. Theotisc. pag. 140. a Teuton. Halten, Servare, abjecta aspiratione, deducendum putat. Contra Carolo de Aquino in Lex. milit. vox est Latina, non Germanica, quasi *Allus* vel *Altus*, a verbo *Alo*; quoniam virtus et annonam, inquit, cum stipendio non e publico, sed a suis privatiū heris accipiebant. Quod de hujus hominum generis origine tantum et prima institutione intelligendum esse scribit.

(S) In multis tamen Aldii sive Aldiones tam masculi quam feminæ inq. Muratorius tom. 1. part. 2. pag. 71. distinguuntur a proprie appellatis servis. Ad quasdam operas, rurales præsertim præstandas se obligabant, at minime ab arbitrio pleno dominorum pendebant, quippe ab iis jam aliqua libertatis specie donati. Hinc Domini quidem sed sœpius Patroni dicebantur, qui eos in suo jure habebant. Aldia servo nubens, ait lex coxxviii. Rotharis, libertatem suam amittit. Ergo Aldiones libertate donati erant, sed non omnimoda; adhuc enim dominis suis obsequia aliquot debebant, et tributum quoddam præstabant. Fuerunt etiam Aldionibus ancillæ, quæ indicio sunt, eos a servorum condione absuisse; attenuen quia nondum a jure sive patronatu antiqui domini soluti erant, si quis homo liber Aldiam sibi jungere cupiebat, ei prius libertatem aut dare aut impetrare cogebatur. Hec scriptor clarissimus in illum ex legibus Luitprandi [** 106 (6, 53)] locum : *Si quis Aldiam alienam aut suam ad uxorem tollere voluerit, etc.*

* Rursus Aldiorum conditionem ad examen revocat Muratorius tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 864. ubi tandem in hanc sententiam descendit, ut Aldii fuerint medium quid inter servos atque libertos. Non servi, quia revera manumissi, utpote qui ex

libertate excidere poterant; nam ex leg. 218. Rotharis : *Si Aldia aut libera in casa aliena ad maritum intraverit, et servum ad maritum tulerit, libertatem suam amittat;* non tamen prorsus liberti, quia adhuc juri patronorum suorum erant obnoxii. Quanquam vero hæc probabilia, imo argumentis fulta videantur, nihilominus cum Cangio censendum existimo Aldios ex genere servorum fuisse atque inter servos esse annumerandos; vel ut rem apertius dicam, extitisse opinor Aldios servis adscriptos, simusque Aldios fuisse a servis omnino distinctos, qui Aldii liberi appellabantur. Dupliciti hujusmodi Aldiorum classis mentio fit in Charta ann. 872. ex Cod. S. Germani Prat. [** Apographo sec. 17.] 1064. 2. fol. 96. rō : *Cum mansis, castricis et mancipiis servis, pro servis Aldis, pro Aldiis liberis, pro liberis omnibus et in omnibus rebus exquisitis, totum atque integrum donamus atque concedimus, et secundum legem nostram saligam firmamus per festucam.* Ubi notandum est Aldios etiam liberos ab iis distingui, qui nude liberi dicuntur. [** Patet legendum esse : servis proservis, aldiis proaldis, liberis proliberis, etc. Chartam integrum rectius ad annum 867 relatam video apud Murator. in Antiqu. Ital. vol. 5. pag. 513. Vide etiam Proservi.] Præterea Aldios a vassallis diversos esse disputat Illustr. Fontanibus in Libello cui titulus : *Ragionamento delle Mansade etc.* pag. 45.

ALDIA, Femina ejusdem conditionis, qua Aldius, in Lege Longobard. lib. 1. tit. 15. § 2. lib. 2. tit. 12. § 2. 3. 7. 9. tit. 40. § 1. lib. 3. tit. 20. [** Rothar. 28. 218. 219. Luitpr. 126. (6, 73). 139 (6, 86)... Karol. M. 83.] Aldia, id est, quæ de libera matre nata est, lib. 1. tit. 30. § 5. [** Rothar. 206. Liberis maritris filia Aldia ex leg. Roth. 218. Huc spectant quæ leguntur in Gloss. Longob. : Aldia, i. e. de matre libera nata.]

ALDIANA, Aldia, in Charta Henrici I Imp. apud Baron. ann. 1014. n. 9. : Cum servis et ancillis Aldionibus et Aldianis utriusque sexus.

ALDIARICII, in Charta Longobardica, in Bullario Casinensi tom. 2. pag. 4. Tam Aldiaricos quam et servulos, etc.

ALDIONES, Idem qui Aldii. Lex Longobard. lib. 3. tit. 20 : Aldiones vel Aldia ea lege vivant in Italia, in servitute dominorum suorum, qua Fiscalini vel Liti vivunt in Francia. Lib. 2. tit. 12. § 7 : Si Aldius cuiuscumque Aldiam alterius tulerit ad uxorem, et filios ex ea procreaverit, et mundum ex ea non fecerit, sint filii ejus Aldiones, cuius et mater fuit. Tit. 44. § 1 : De Aldionibus, quæ de personis suis Aldiones sunt, etc. Adde lib. 1. tit. 25. § 82. 83. tit. 32. § 5. lib. 2. tit. 11. § 4. tit. 12. § 9. tit. 25. § 8. 14. tit. 29. tit. 32. tit. 44. [** Lothar. I. 33. 100. Luitpr. 140 (6, 87). 120. (6, 67). 139. (6, 86). ....] Capitulare Radelchisi Principis Beneventani cap. 14 : De illorum substantiis cum servis et ancillis et Aldionibus. Cap. 18 : Si contentio fuerit de rebus aut servis, aut ancillis, seu Aldionibus eorum.

ILLALDIONES, Eadem notione. Quædam Constitutio Caroli Magni ab Amerbachio edita cap. 15 : Non est nostra voluntas, ut homines Placentini per eorum præceptum de curte Palati nostri Illaldiones recipiant. Ubi

particulam *il.*, quidam censem eandem esse, quem apud Italos obtinet, pro *ille*, vel *hic*, seu nostro *le*.

Muratorius tom. 1. part. 2. pag. 123. col. 1. hoc relato ex Legibus Pippini Regis loco : *Non est nostra voluntas ut...* *Aldiones* (non *Illaldiones*) recipiant. ex edit. Goldasti, hæc addit ad rem nostram : *Baluzius* pag. 539. *illos Aldiones*. Rectius in cod. Esten. *ullos Aldiones*. *Du Cangius* in Gloss. Lat. ad vocem *Aldio* adtexit hanc alteram *Illaldiones*, quam in rem affert quamdam, ut ille ait, Constitutionem Caroli M. ab Amerbachio editam, his verbis : *Non est nostra, etc.* Deceptus est vir Cl. ab Amerbachio. Nihil lex illa est, quam quæ jamdudum edita fuerat, et quam nos itemum evulgamus. Ibiique scribendum *ullos Aldiones*, aut *illos Aldiones*. In Codice Cathedr. Mutin. tribuitur Carolo M. et *illius Aldiones*, pro *Illaldiones* legitur. Porro animadvertendum præcedere huic legi alteram, quæ inter Longobardicas non legitur, nempe : *De rebus quæ Hildegarde Regine traditæ fuerunt, volumus ut fiant descriptæ breves, et ipsi breves ad nos fiant adducti.* Quum ergo subsæquatur *illius Aldiones*, Hildegaridis Reginae Aldiones significari videntur. Hæc quidem fusius ex Muratorio, at nihil de Viri Cl. ratiociniis detractum volvimus.

ALDIONARII, recensentur inter Officiales Regios, in Charta Caroli M. quæ extat in Chronico Farsensi pag. 653 : *Ducibus, Comitibus, Castaldiis, Vicariis, Centennariis, Aldionariis, vel reliquis fidelibus nostris. Ubi videtur longe potioris fuisse conditionis, quam Aldii et Aldiones.*

ALDIABICIE, *Aldiorum* et *Aldionum* habitacula, quæ cum ipsis possessionibus vñebant. Charta Ludovici et Lotharii Imp. in Chronico Farsensi pag. 658 : *Monasteriorum supradictorum cum... cellulis, territoriis, ædificiis, familiis juste pertinentibus, casis, massariis [apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 383. ubi eandem Chartam refert, legitur : *Amassariciis*] Aldiariciis, bovilicariis, vaccariciis, alpibus, etc.* Alia in Bullario Casinensi tom. 2. pag. 4 : *Omnia in integrum una cum casa Aldiariciae : sin- gula casalata ad ipsa curte pertinente. Alia Desiderii Regis pag. 12 : Curtes cum mas- saricias et bovolcaricias et Aldiaricias, casis cum montibus et alpibus, lacoras et pista- tiones, etc.* Ibidem pag. 17 : *Aldiariciae et Aldiales casæ, etc.* [Additamenta ad Chron. Casaur. in Instr. ann. 951. apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 953 : *Cum casis, terris, ca- salibus, coloniis, Aldiariciis, salectis, pra- tis, etc.*] Adde Puricellum in Ambrosiana Basilica pag. 226.

ALDITIONES, pro *Aldiones*, in Investitura de Monetaiano Precariæ, ex Chartular. Casauriensi pag. 123 : *Vel per singula loca vel vocabula de rebus Justonis inventa fuerint, mobilibus et immobilibus, cartulatis atque Alditionibus, servis et ancillis, omnia et in omnibus, ut diximus, quidquid ipso die a viro Justone a presenti die in date acceperat in die votorum.*

* **ALDIARICIA**, *Aldiorum* conditio. Placit. ann. 901. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. xvi col. 719 : *Interrogatus est ipse Adelgisus advocatus, si haberet amplius ho-*

mines per inquisitionem, aut testem, aut ul- lam firmitatem, per quam ipsorum Ursoni, Boniperti, Hildesfredi etc. de suorum libertate inobviare, aut eos in servicium et Aldiaricia curtis Palatioli replicare possit.

* **ALDIONARICUS**, ad *Aldium spectans*. Charta ann. 1107. in Präf. Lamii ad Hodcep. Charit. part. 1. pag. xxxij. in Delic. erudit. : *Vindo et trado... meam portionem de jam dicta ecclesia S. Genesii, ... et rebus vero ipsis; tam dominicatis quam et massari- ciis seu Aldionaricis.*

* **ALDOIRA**, in Charta ipsa, unde *Al- dorra* edidit Marten. Vide in hac voce. Au- laei species mihi videtur.

ALDORRA, Vox Occitana, quæ ve- stem, vas, aut aliud quidlibet Ecclesiæ usibus inserviens significat, diversum tamen ab illa supellestili quæ una recensetur in Notitia foundationis S. Petri de Salve apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 150 : *Videns autem Abbas, seu Monachi, paupertatem fori, ex ornamenti quæ secum illuc vherant, partem illuc reliquerunt, videlicet pallios duos, albas quinque, cappas palreas duas, libros 17. Aldorras tres, brodos tres, bannos 2. crucem 1. casulas 3. stolas, manipulos, cinctas 24. turibulum 1. ferentes secum exinde schillum ferratum. Aldas, Hispanis est Panni scissura, Panni portio, Gall. Pan d'habit. Alda de Sombrero, Piles margines. Hinc oriri potuit vox Aldorra.*

ALDUS. Charta Lotarii Regis Franc. apud Beslium in Comitib. Pictav. pag. 260 : *Atque ad hoc detinendum curtes 2. cum suis ap- penditisi nostro duremus præcepto, et duos, quod Aldas nuncupant, ejusdem loci incole, etc.* Sed ex sequentibus videtur legendum, quod alodos nuncupant.

1. **ALEA**. Tabular. S. Cyrici Nivern. Ch. 71 : *Insuper etiam Aleas domini Odonis Paraphonistæ mihi dederunt. [Vide Aldia.]*

* 2. **ALEA**, Via lustrandis vigilis compara- tiva, porticus, Gall. *Chemins des rondes, galerie, corridor.* Statut. ann. 1357. inter Pro- bat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 194. col. 2 : *Fiat Alea fustea infra dictam turrim, pro- dicens a janua superiori dictæ turris ad aliam, taliter quod quisque libere possit ire per dictam alatam de muro ad murum, Nostris Aleæ, et Aleæ, eadem notione. Aliud Stat. ann. 1355. ibid. pag. 169. col. 2 : Et les Aleiez soient reparées de haut et de bas.* Lit. remiss. ann. 1476. in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 1585 : *Par lesquelz maistres jurez maçons fut trouvé que les Aleez hautes de la muraille d'icelle église (de Langres) convenoit toutes refreshir.* Vide supra *Alata*.

* **ALEAMENTUM**, Legitima materiæ num- mariæ constatura, metalli probitas, Gall. Alloy. Chartul. de Nobilit. eccl. Carnot. ad ann. circ. 1250 : *Ex parte episcopi reservatæ sunt et in thesauro ecclesiæ tanquam in se- questro posite in quadam anulo perforata duodecim peciae monetae, ad quarum instar et Aleamentum comes tenetur facere monetam novam.* Vide infra *Aleum*.

* **ALEAS**, Eruditus, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 764. Vide *Alers* et *Aletas*.

* **ALEBAN**, vox Occitana. Reparat. factæ in senescal. Carcass. ann. 1435 : *Item pro uno Aleban, xij. sol. xj. den.*

* **ALEBASTRARI**, Gallice Arbalestriers. Epist. ann. 1218. apud Marten. tom. 1.

Anecd. col. 869 : *Et tot arma Alebastriorum et sagittariorum in illo castro invenimus. Vide Alabastarius.*

ALEBRA, in Glossis Isidori, Bona, qui- bus alimur. *Alibre, Alimentum. Brevis loq. Alimen, i. Alimentum. Album, i. nutri- tum. [Legendum ex Festo : Alebria, Bene alentia. Glossæ : Alebrius, ἀλερός, θρησκίς, bene nutritus.]*

ALECANA, Meretriz gratia questus. Ugu- tio. Vide *Alitana*.

* **ALECIARIUS**, Pisciculorum, qui Ale- cia nuncupantur, venditor. Arest. parlam. Paris. ann. 1361. 21. Aug. in vol. 10. ares- tor. : *In reipublica et stalariorum et Aleciari- orum, stalariorum et Aleciariarum villa Paris magnum præjudicium etc.* [Vide Ale- cius, et infra *Aleciarius*.]

* **ALECIUM**, Halex : quæ vox tre- pisciculorum, qui sale conduntur, species complecti solet; nempe Harengos, Gall. Harangs, Sardinias, Gall. *Sardines*, et Lycostomos, Gall. *Anchois* : quæ in reflo- corum habenda ratio est; sunt enim littora in quibus Harengi aut Sardinæ tantum capiuntur, ut Neustria ad cuius oras mariti- mas raro accedit Sardinæ, Lycostomus nunquam. Charta anni 1171. apud Marten. Ampliss. Collect. tom. 1. col. 881 : *Ego Matthæus Boloniæ Comes, dedi in elemosynam Ecclesiæ B. Mariae sanctique Evodii de Brana, decem millia Aleciorum singulis annis in perpetuo ad festum S. Andreæ perpetuo persolvenda.* Occurrit rursus tom. 2. ejus- dem Collect. col. 1303. *Alectium octo milia, apud Lobinellum in Glossario Historie Paris. tom. 3.*

* **ALECTIUM**, Eadem significatione. Charta ann. 1249. ex Archivo Monast. B. N. de Bono Nuncio Rothom. : *Quandoerum cum piecibus terræ (hic loquitur apparitor) debebam habere in pane et potu et Alectiis, prout ductores unius urarum, et ad Natale Domini unam pechiam carnis, etc.*

* **ALECTUM**, Eadem notione. Tabular. S. Vandreg. tom. 2. pag. 1491 : *Ego Droco de Roya Miles vendidi... unum miliare Ale- citorum anni redditus, quod millare Alecto- rum predicti Religiosi mihi debebant.*

* **ALEGUM**, Idem. Statuta Monast. S. Clau- dii auctoritate Nicolai V. Papæ edita pag. 82 : *Item et die carnis priesni usque ad festum Pascha tenetur idem pittanciarus ministrare cuilibet Religioso cum pittancia carparum mi- nistrari solitarum, duo Aleca pro qualibet dñi, et quatuor nuces.*

* **ALEFANI**, Loca, ut videtur, montuosa et prærupta. Nangius ubi de Carolo, qui Mainsfredi copias insequebatur a S. Germano in Italia ad Beneventum usque pag. 375 : *Longarum semper dietarum continuato itinere per Alefanos et diversa locorum discrimina eos celester insecutus etc.*

* **ALEGARIE**. Charta ann. 804. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 56 : *Presente vero donatione nequaquam angri- lium vilitati gestis municipalibus Alegarie cu- ravi. Quæ facile emendantur ex alia Charta ejusd. Harvichi ibid. col. 58 : Quæ apud la- dabilitate restru gestis cupio municipalibus Allegare; hoc est, in gesta municipalia re- ferre. Vide Allegare 1.*

* **ALEGIUM**. Charta Capituli Silvanectensis ann. 1162. in Cartulario Campan. Bibl. Reg.

fol. 484 : *Cetera vero, id est mortuam manum, licentiam matrimoniorum, et Alegia inter nos equaliter dividuntur.* Idem forte cum *Allevio*, de quo in Charta Simonis Episcopi Meldensis, et Mariæ Comitissæ Trecensis ann. 1184, in Tabulariis S. Dionysii et S. Genovefæ : *Uf sierent ante stabilitatem communie capitagia, forismaritagia, et Allevia intersectorum, sanguinem et mortuam manum Abboti D. Dionysii et sanctæ Mariae Genovefæ, scit dominis suis ex intrezzo reddant.* Vide *Legium* [et *Allevium*.]

Aliud est *Alegement*, in Regesto Peagiolum Parisiensis : *Nul ne doit rien de l'Alegement de sa nef, ne par grant eau, ne par petit.* Est enim quod levamentum quibusdam Scriptoribus dicitur, minus scilicet navigium, in quod alleviandæ navis gratia merces demittuntur. *Alleges*, vel *Soulegeres* nuncupamus ejusmodi navigia. Vide *Levementum*.

* *Alegier*, eadem significacione usurpatum legimus, in Lit. ann. 1364. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 428. art. 8 : *Sont tenus de donner brainnes, vaisseaulx et bateaulx pour Alegier les nefz et navires dudit royaume de Castelle.*

¶ *ALEGMA*, pro *Malagma*, Gall. *Cataplasma, Emplatre*, m omisso amanuensis errore, ob præcedentem vocem desinentem in m. Vita MS. S. Wingaloei : *Etiamsi nullis holerum Alegmatibus curat adhibitis plagas.* Exit forte qui vocem *Alegma* deducat a Gallico *Allegement*, *Levementum*, remedium : *tum nullus esset error amanuensis.* [* Nihil hic opus est : *Alegma* enim efformatum arbitror a verbo Græco ἀλέξω, *opitulor*, ut habent Gloss. Gr. Lat. unde ἀλέγρα et ἀλέγριον; et sensus est, nulla herbarum opitulatione adhibita plagas curabat. Vide infra *Alexiteria*.]

¶ *ALEIA*, Ambulacrum, Gall. *Allée*. Charta Philippi Franc. Regis ann. 1298. in Tabul. S. Nicasii Remensis : *Et Aleias prædictorum murorum in finibus clausure per latitudinem claudere...* *Clausuram predictam aperire et Aleias prædictas liberare tenebunt.* [* Idem quod supra *Alea* 2. Vide in hac voce.]

* *ALEIUM*, a Gall. *Alloy*, Legitima matietis nummariæ conditatura, metalli probitas. Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 183. v° : *Littera Philippi regis Francie et Navarræ per quam pomitiu reddere indemnes recipientes moneta, quam fabricari faciet, si sit minoris legis, ponderis, seu Aleii quam debeat esse.* Vide *Alleium*.

* *ALEIVOSUS*, pro *Alevosus*, Proditor, perfidus. Vide in hac voce. Testam. Sancii L. reg. ann. 1209. tom. 1. Probat. Hist. general. domus reg. Portugal. pag. 20 : *Et filius meus qui regnaverit, habeat illos (qui testamentum non executi fuerint) pro traditoribus et pro Aleivosis.*

ALEMBICUM, Math. Sylvatico : *Vas distillatorium, in quo fit aqua rosea.* Infra : *Stembich, Arabibus est superius cooptorum vasis, et aquam rosatam et alia hujusmodi ad distillandum.* Vox Arabica, ut quidam censem ; nam alii a Græco ἄμβυξ, *Vasis species*, de qua præ cæteris Casaubonus in Athenæum, et Scaliger in Catalecta. *Alembicum est etiam foramen, per quod aqua ex balneis effluunt : vel etiam fistula per*

cancri GLOSE. — I.

quam aqua influit in balneum. Ita Martinius in Lexico Phil.]

** *ALEMAN*, Parva navis. Charta Margarithæ Flandriæ Comitissæ ann. 1262 ap. Lappenberg. in Histor. Hanseat. Docum. pag. 81 : *Navis dicta Alemans 1. den.*

* *ALEMELLA*, Lamina, ferreum instrumentum cum acie, Gall. *Alumelle*, olim *Alemelle*. Lit. remiss. ann. 1354. in Reg. 82. Chartoph. Reg. ch. 351 : *Ipsum ensem.... apprehendit nuda manu per Alemellam sive lamam.* Aliæ ann. 1357. in Reg. 89. ch. 76 : *Cum ratione certorum cutellarum seu Alemellarum, Gallice Alemelles,.... lis seu verba irascibilia moverentur, etc.* Rursum aliæ ann. 1399. in Reg. 154. ch. 532 : *Portant une grande hache à son col, laquelle avait bien trente deux passes d'Alemelle.* Id est, de trenchant. Vide infra *Alimella*, et *Alumella*.

¶ *ALEMONIUM*, pro *Alimonium* : quod habet Varro. Suppl. Antiquarii : *Alimonium, τροφή, Alimentum.* Vide *Aletudo*.

¶ *ALENA*, Ulna, Gall. *Aulne*, Telarum pannorumque mensura. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 283 : *Pro duabus Aelenis et tribus quartis de panno cambellino albo pro Domino, etc.*

ALENACERARES, Accipitrum species, quos vulgo *Lanarios*, seu *Laniers* appellant. Vide in *Putura*.

* *ALENACIA*, Gallice *Aleness*. Glossar. Lat. Gall. ann. 1348. ex Cod. reg. 1420. Subula, nostris *Aleene*; olim *Alennier*, pro theca subulæ. Lit. remiss. ann. 1407. in Reg. 161. Chartoph. reg. ch. 285 : *Comme le suppliant eust par maniere furtive et en repos pris et emporté d'icelle maison.... un flaiot, un Aennen à mettre le Aenne,* etc. *Alenas, Pugunculus, Gall. Petit poignard, poingon*, apud Guillel. Guiart. ad ann. 1305 :

Et sacha par grant ataigne
Un Aленas d'une gayne.

Et ad ann. 1308 :

Un Aленas en sa main
Cherebe des armeures l'estre,
Pour lui occire et abuer.

[** Vide Raynouardi Gloss. Roman. vol. 1. pag. 53. voce *Alena*.]

* *ALENHARE*, Ad usum suum ligna cædere, accipere. Charta ann. 1308. in Reg. 40. Chartoph. reg. ch. 137 : *Dicebant... se... habuisse usum et exspectam se Aленandi de lignis nemorum totius mandamenti et districtus prædicti castri de Brusea.*

Aliud est *Alener* in Lit. remiss. ann. 1415. ex Reg. 168. ch. 190 : *Ausquel ladrez la suppliant dist qu'il s'en allassent, et qu'il's nel' Aленassent point de leurs alaines.* Est enim pro *Halener*, Anhelare, halitum emittere, seu an helitus suo inficere. Contagiosus porro leprosorum helitus. *Aлене* vero apud Monstrelet. vol. 3. fol. 57. v°. dicitur de eo cui spiritus deficit, Gall. *Qui est hors d'haine : Pour ce que les François estoient de pied, et fort Aленez et travailleuz, etc.*

¶ *ALENTIA*, Alimentum. Nourriture. Vita S. Sulpitii Episc. Bituric. in Actis SS. Bened. sæc. 2. pag. 175 : *Cum se ubique sollicitum circa Alementiam pauperum dudum suscepimus opus expleret.*

* *ALEOFOL*, Genus liquoris, ut conjicimus ex voce *bota*, quæ est vas continens liquores. Sed quis iste liquor? Epistola Bajuli

Regis Majorice Massiliensibus directa ann. 1328 : *Tertia mensis præteriti fecit caricari lxii. giaras alquitrani et tria pondera de mostaya, et duas sarrrias de orchica, et lib. duodenas de laca, et duas botas de Aleofol.*

* Verum cum perinde fasciculum significet, atque *Aleofol* inter res minime liquidas hic recenseatur, nequaquam de liquore intelligendum opinor. [** Leg. *Aleofol*, quod Catalanicus est Stibium, Stimmi; nisi pro *Alcohol* positum.]

* *ALEONA*, Subula, Gall. *Alène*. Inventar. Chartar. reg. ann. 1482. fol. 127 : *Littera per quam Johannes de Barra et ejus uxor quittant et cedunt domino regi quicquid juris, actionis et emenda habebant in omnibus personis quæ pungunt, suunt et operantur acu et Aleona apud Bituris. Sed forte legendum est *Aenna*. Vide supra *Alenacia*.*

* *ALEORS*, Vox vernacula. Certa pars Archeriarum seu fenestricularum in urbium et castrorum muris per quas sagittarii sagittas suas in obsidentes emittebant. Litteræ ann. 1213. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 903 : *Concessi quod possint facere.... murum.... sine fossatis et tornellis, et de archeris et arbalestenis sine Aleors.* [* Idem prorsus videtur esse quod supra *Alata* et *Alatorium*, Via lustrandis vigiliis comparata, Gall. Corridor, chemin des rondes. Vide in his vicibus.]

* *ALEPIMAN*. Consuetudinarium laudatum a Spelmanno : *Omnis Alepiman de tota soca de Hecham debet singulis annis 1. denarium de chevagio, et operabitur per 3. dies in autumno, exceptis illis, qui ab hac servitute liberi sunt. Ex quibus videntur Alepiniani suis mancipia rustica; chevagii enim solutio, servorum erat.*

* *ALERS*, vel *Allers*, doctus quasi alienus ab arte; per contrarium. Ugutio, Joann. de Janua.

* 1. *ALES, ITIS*, an a Gall. vet. *Alée* vel *Alers*, Itio, iter, abscessus, vulgo *Allée*, voyage, départ. Joinvil. in S. Ludov. edit. reg. pag. 40 : *Pour delier nostre Alée.* Legitur rursum ibid. pag. 88. Erat autem servitii genus, quo subditi ire tenebantur, quo eos domini mittebant. Vide infra *Suminagium in Sagma*. Libert. villes de Loches ann. 1412. tom. 10. Ordinat. reg. Franc. pag. 63 : *Avec ce estoient tenuz les dits hommes.... de porter lettres, quant il plaisiroit à ladite dame, parmi certain pris qu'ilz en devoient avoir pour chacune lieue.* Charta ann. 1313. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 391. r°. col. 2 : *Quicquid habenus... in parochiis de Longolio.... in piscaturis..., avibus, anseribus, ovis, corveis,... quadrigaturis, Aletibus, denaris, furnis, molendinis, straminibus, etc.*

Alés vero, piscis genus est, Sardina vel lycostomus, *Anchois*, in Lit. ann. 1315. tom. 1. Ordinat. reg. Frauc. pag. 600 : *Haren blanc le millier, 13. den. Haren fort le millier, 10 deniers, seiches millier 3. f. 4. den. Alés le millie, 10. den. Vide mox *Aletol*.*

* 2. *ALES*, Avis ambrosia, in vet. Glossar. ex Bibl. reg. Cod. 7641. Eadem, ut videtur, quæ nostris *Oiseau de Dieu* vel de *Paradis* dicitur, Apus. Haud scio an idem sit *Allede*, in Comput. ann. 1382. Inter Probat. tom. 3. novæ Hist. Burg. pag. 63.

col. 2 : *Ung gobelet d'or; .... sur le gobelet faut une Allede, ung griffon, etc.*

ALESES. Concilium Narbonense ann. 1054. can. 22 : *Præcipimus etiam ut equos nemo rapiat, nisi homo desuper fuerit inventus armatus. Aleses vero nemo incendat, Legendum puto, messes.*

ALESTRARE. Ita Pith. in Gloss. Isid. ubi legitur *Alistrare, Hunectare; pro quibus, Thomas Reines. Var. Lect. 3. scribendum censem Balistrare a βαλλίτιν et βαλλίζειν, ministerio balnearii, quod est aquam extollare et immittere, unde βαλλάς aquariorum, et Isidorus ipse : Ballastrum, balneum.*

ALETAS, *Eruditus.* Ita Glossar. Bituric. MS.

ALETOL, *Præstationis species, apud Normannos nostros. Charta Radulfi Abbatis Fisanensis in Tabulario Fisanensi fol. 33 : Relaxavimus probis et fidelibus nostris de Ria et eorum hæredibus in perpetuum costumum illam, quæ vocatur Aletol, pro 120. marchis argenti, quas ipsi contulerunt Ecclesiæ Fisanensi.* [Servitii genus, quo dominis licitum erat subditos mittere quo volebant. Vide supra Ales. 1.]

ALETUDO, *Alimonium, alimentum, nutrimentum, τροφή, in Gloss. Græc. Lat. [Item Corporis pinguedo apud Martinium et in Amalthea.]*

ALETUS, vel **ALLETUS,** Halec, Gall. *Harang, Charta Henrici V. Regis Angliae pro Abbatia B. Mariæ de Vototom. 4. Hist. Harcur. pag. 1343 : Unum pondus salis apud Luram singulis annis... et sex millia Alletum, etc. Alia Roberti Comitis pro Monasterio Grandi-Montis pag. 1347 : Concessi eisdem fratribus de propriis redditibus meis quinque millia Aletuum in prima hebdomada Quadragesima apud Pontemoderem annis singulis percipienda. Vide Alecium.*

* **ALEVAMUM,** Arborum plantarium, seminarium, Gall. *Plant, pépiniere, ab Ital. Allevare, Alere, nutritre, educare. Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 47. ex Cod. reg. 4624 : Persona quæ in aliena forte castagnareti vel Alevani castanearum aliquas plantas, seu arbores parvas elevatas, ibidem entutas, vel non entatas, nondum tamen fructiferas... inciserit, erradicaverit, vel coperit, etc.* Vide infra *Allevamentum.* Hinc

* **ALEVATUS** dicitur Arbor nondum fructifera, in Stat. Taurin. ann. 1360. cap. 127. ex Cod. reg. 4622. A : *Item teneatur judez vel rector excutere pro bampno a quolibet incidente, devastante seu sterpante plantam Alevatum viridem primo anno ejusdem, solidos duos. Alevé nostri non multum diversa notione dixerunt, nimurum de eo, quod noviter statutum aut factum est. Ordinat. ann. 1356. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 136. art. 25 : Nous avons accordé et octroyé.... que toutes garennes et accroissements de garennes, Alevées depuis quarante ans, soient du tout mises au neant. Alever præterea usurparunt, pro Culpam vel crimen alicui objicere, calumniari.* Lit. remiss. ann. 1367. in Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 425 : *Lequel suppliant moult doulens et courcies du los que lui Alevait le dit Cavelier, sans mesfait et sans cause, etc.*

* **ALEUBA.** Reparat. factæ in senescal. Carcass. ann. 1435 : *In ponendo duas brassas mexi, duas Aleubas... in dicto molendino, etc.*

Idem quod nostris *Alluchon*, alias *Alluchon*, Cotgravio *Allocion*, Denticulata rotula seu ejusdem dens. Lit. remiss. ann. 1425. in Reg. 173. Chartoph. reg. chap. 310 : *Icellui Robin dist qu'il venait dudit moulin de faire des Alleuchons.*

* **ALEVUM,** pro *Aleciun*, Halec, Gall. *Harang. Charta Philippi II. reg. Rom. ann. 1208. apud Fullon. tom. 2. Hist. Leod. pag. 389 : In civitate Leodiensi non licet cauponibus, ut revendant carnes, emere Alevia, sive recentia, sive sint salsa,.... priusquam cives emerint. Vide Aletus.*

* **ALEUM,** pro Allium. Hic quippe de reste *Alei* agitur. Italis vero *Resta* est alliorum vel ceperum sertum. Chronicum Francisci Pipini, apud Murator. tom. 9. col. 615. A : *Kirsachus Imperator Andronicum captivum coram se jubet adduci, et cunctis exuto vestibus restem Alei spicis nudatum in corona modum capitii ejus imponi in figuram crucis abraso : denum vili asella impositus, caudamque pro freno tenens per totam civitatem Constantinopolis deductus est.*

* Ital. *Aglio.* Stat. Vercell. lib. 7. pag. 151 : *De pilizaria, lignamine, Aleo et cepe et quibusdam aliis. Item statutum est, quod lignamen grossum, et cepe, et Aleum venalia vendantur in mercato novo.*

ALEVOSUS, ex Hispanico *Alevoso*, Proditor, traditor; *Aeve*, proditio. Rodericus Toletanus lib. 7. Hist. cap. 16 : *Comes Analaricus sic dicitur respondisse : Si sum fidelis, aut proditor, aut Alevosus, nescio, etc.* Vide Leges Alfonsinas part. 7. tit. 3. leg. 6. Occurrit non semel in Chartis Hispanicis, apud Antonium Brandaonem in Monarchia Lusitana lib. 8. cap. 14. et tom. 4. pag. 261. [* Lusitanis mulher aleivosa erat adultera. Constitutio sec. XII. ap. S^a Rosa de Viterbo vol. 1. pag. 83 : *Toda a mulher de Fresno, que acharem cum marido alieno, queymena por Aleivoso, e tomem todo suo aver etc.*]

ALEX, pro *Halec.* Charta MS. ann. 1366. ubi varia recensentur officia *Aquarii* Monasterii S. Crucis de Talmundo : *Et si contingenter dicta festa de quartis duplicitibus diebus piscium evenire, tenebitur dictus Aquarius ministrare in ferculo pro duobus tres pecias de piscibus paratis, seu tria ova frixa, aut tria Alexia vel valorem.*

* **ALEXICACUS,** Salutaris, vel malorum depulsor, doctis Hagiographis, Gr. Αλεξικάκος, in malis adjutor. Mirac. S. Magni tom. 2. Sept. pag. 771. col. 2 : *Calicem porrigit Alexicacum : ex quo illa optimæ spei plena hausit, etc.* Vide supra *Alegma.*

ALEXI-CAVALERIUS, Numeratur inter *Officiarios Ecclesiæ Aniciensis* in Charta ejusdem Ecl. sec. XIV. sed in quo situm fuit illius officium latet : *Pro libratione fieri solita..... ratione reddimi : succentori xi. s. vi. d. Sescallo totidem; cellarario cum suis servitoribus xl. s. xi. d. Alexi-Cavalerio xvij. s. regi Ecclesiæ v. d. Eadem vox repetitur in libratione pro festo S. Benedicti.*

ALEXITERIA, Remedia, quæ levamentum quidem afferunt, sed non sanant. Vita S. Syncleticas Virg. tom. 1. Januarii pag. 246. B : *Quid igitur, inquietus, ad presens hoc bellum est opus? laborioso scilicet exercitio vita spiritualis et pura oratione ad Deum, sed haec quidem ingerere, sunt remedia Alexiteria contra quamcumque cogitationem per-*

niosam; sed opus est præterea singularibus presidiis ut præsentaneam hanc pestem ex animo extirpemus, et subeunte cogitatione aliqua turpi oportet contraria inducere. Est a Græco ἀλέγειν, Auxiliari. [Sic male in scholis medicorum vulgo redditur vox Græca ἀλέγητης. Vide supra *Alegma.*]

¶ 1. **ALEYA,** Ambulacrum, Gall. *Allée*, apud *Madox* Formulare Anglic. pag. 200 : *Quæ quidem tenementa predicta cum suis pertinentiis situantur in latitudine inter quamdam Aleyam nuper Adæ Langlætæ, et vacuam placeum terræ.*

* 2. **ALEYA,** Via lustrandis vigiliis compara-ta, Gall. *Chemin des rondes*; vel Via terreo aggere tecta, *Chemin couvert.* Lit. Caroli VI. ann. 1384. in Reg. 125. Chartoph. reg. ch. 106 : *Jussit fieri per magistros praedictos lapicidas duos mortuos (infra muretos) sive Aleyas, largitudinis sive spicitudinis trium palmorum, moventes a dicta janua, ... scilicet unum a quolibet latere, qui recta linea ascendent versus montem. Vide supra *Aluta* et *Alea* 2.*

* **ALEYNA,** Subula, Gall. *Alène.* Lit. remiss. ann. 1405. in Reg. 160. Chartoph. reg. ch. 14 : *Solum calcimenti cum certa cordula et una Aleyna, more agricolæ, perforabat ipse expónens.* Vide supra *Alenæ.*

* **ALFA,** CORDA **ALFE,** Funis species, vulgo *Corde d'aufe*, ex junco Hispan. *Alfa* nuncupato, contorta. Charta ann. 1391 : *Super arte cordarum Alfae, quod corderi in Massilia, non faciunt completas, neque vendunt ad brassem, sicut fieri debet.*

* **ALFAJARA,** vox Hispanica, originis, ut videtur, Arabicæ. Charta fundat. abbat. Aquilar. ann. 832. inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonstr. col. 104 : *Tuli inde.... coronam argenteam, et duas Alfajaras, et unum calicem de argento.* Academ. Hispan. in Diction. *Alfaja*, Suppellex vel utensilia magni pretii.

* **ALFALSES,** Medica, ab Hispan. *Alfalsa*, [** sive *Alfalfæz*, Catal. *Alfals*.] Gall. *Sain-soin.* Concil. Tarragon. ann. 1591 : *Quæ in herba sive foeno ad equorum et aliorum animalium cibum meti et depasci sœpius in anno solent; etiam quæ vulgo forragia, Alfalsæ, daxas, et alia id genus, appellantur.*

ALFANEGUE, **ALFANEX.** Charta Hispanica æræ 1016. apud Anton. de Yepes in Chronico Ord. S. Benedicti tom. 5 : *Lectus cum suis tapetes, ... cum suis plumatos palces, et Græcicos, et suas sabanas literatas, et fateles Alfaneques, impanos gratiscos. (Græcicos) et 16. Ganapes paleas, etc.* Testamentum Arnaldi Archiepisc. Narbon. ann. 1149. apud Catellum : *Laxo cooptorium martrinum et pelles meas de Alfanax, etc.* Infra : *Preter fulcræ serica et cooptorium unum de Alfanax.* Vox videtur origine Arabicæ. [* Academ. Hispan. in Diction. *Alfaneque*, Falco, accipiter pennis albicantibus, olim Tentorium, tabernaculum; quo ultimo sensu hic accipitur.] [** Una pella Alfanehe in charta æræ 1048. ap. S^a Rosa de Viterbo vol. 1. pag. 83, qui pelles esse scribit teneriores et læviores, quibus utebantur ad lectos sternendos.]

ALFAQUAQUUS, apud Gregorium Lopes ad Leges Alfonsinas, 2. part. tit. 31. lege 1 : *Alfaquonquis seu redemptor captivorum feret vexillum semper erectum quocunque vadat,*

et per viam regalem et rectam pergit, non extra, in eaque maneat noctu, etc. Ubi Lex: Alfaqueques, tanto quiere decir en Arábigo, como homes de buena verdat, que son puestos para sacar los captivos, etc. [** Est tit. 30. lex 2. Arabicē נָכָר (faccac) Redemptor captivorum, a radice נָכָר (faccac), Manumisit, servum redemit.]

ALFARDA. Fori Aragon. lib. 4. tit. de Alfaris: *Vidimus contineri, quod propter defectum et numiam elongationem Alfararum exsolvendarum, cœquæ et bracales remanent repletæ et obstructæ terra, sordibus et inunditiæ; etc. Mox: Alfareri, Collectores Alfararum. Vox Hispanica, seu potius Arabicæ, quæ tributum Principi [Christiano a Mauris et Judæis] debitum sonat. Vide Michaelem del Molino in Reptorio in hac voce. [** Arab. حَفْدَة (fard), quod ex lege vel debito penditur, stipendum vel simile quid. Turcis hodie tributum, quod Christiani et Judæi solvunt.]*

ALFECHNA. Vox Arabicæ, in Fodere initio inter Sanctum Pampilonensem Regem et Almugdaryum ann. Chr. 1073. apud Blancam in Comment. Rer. Aragon. : *Et si noluerit se levare Sanctius Ranimiriz de terra de Almutadyr: statim cavagliet Sanctius Rex super Sanctio Ranimiriz ad faciendum damnum in sua terra, et inter ambos donent ei Alfechna, sicut in ligamentos primos scriptum est. Apud Martinezum in Hist. Pinnatensi lib. 2. cap. 24. Alfechna legitur: Non requiram contra tuam partem plus terram, nisi istam, quam pater meus mihi donat, et supra est scriptum: in qua non ponam tibi azaquia, aut alhodera, quatibz terram tuam tollam, nec pro pacem, nec pro Alfechna, nec cum Mauros, nec Christianos. [** Melius Alfechna; Arabicē حَفْدَة Poena, æxumna, discordia, sedition; bellum intestinum.]*

ALFENUS. *Vagus*, in Glossis Bituric. MSS.

ALFERUS. Hispanis Vexillifer, vexillarius. *Alferzes seu signiferi, in Charta Gregorii X. PP. ann. 1275. apud Petrum Mariam in Regesto part. 2. Hist. Eccl. Placentiæ; vox efficta ex Latino Aquilifer, uti censent Ambrosius Morales in Hist. Hispan. tom. 2. pag. 7. Oyeuhartus in Notitia Vasconia lib. 2. cap. 4. et alii, quos laudat V. C. Egid. Menagius in Originibus Ital. pag. 32. et 33. Sed potior videtur aliorum sententia, qui ab Arabicō deducunt, *Alpheres, Eques. [** אַלְפִּינָס (faris).]* Chartam Adelphoni Imperatoris Hispaniæ ærae 1188. *Nunio sancti Petri, et alias ærae 1215. Martinus Gunsalvi subscripti cum dignitate Alferi Imperatoris apud Yépez tom. 5. pag. 438. et in Bibl. Cluniac. Pag. 1436. de qua dignitate apud Navarros agit eodem capite Oyenhartus. [Chronicon S. Fernandi Regis Castella inter Acta SS. Maii. tom. 7. pag. 360 : Didacus Lupi de Faro Alferes domini Regis Confess.] [** Apud Lusitanos Vexillifer regis sive Alferes mōr do reino summan obtinebat dignitatem in palatio regis; ejusdem porro munus inde ab initiis regni extitisse probat S^a Rosa de Vit. vol. 1. pag. 85 ex donatione ærae 1112, quam subscriptis Pelagiis Suaris, Vexillifer Comitis. Dicebatur etiam signifer. Codex Alfonsinus Part. 2. tit. 9. l. 16.]**

ALFEREA. Vexillum Alferi. Vetus Charta 31. Appendic. : *Fromesta, Avia, Ferrera,*

apud eundem Yépez tom. 6. pag. 17 : *Et contrarius fuisti contra meos inimicos et infideles, et tecum tenuisti mea Alferena.*

* **ALFEREZI,** Alferi, seu vexilliferi dignitas, officium. Exstat apud Rymer. tom. 1. pag. 531. *Charta Alphonsi reg. Castel. ann. 1254 in cuius sigillo legitur: Alferesa domini regis vocata. Vide Leges Alphons. part. 3. tit. 16. l. 2. 3. et Alferus.*

ALFETAR. Constantinus Africanus de Anima et spiritu : *Procedit quoque ex parte cerebri, et descendit per os colli in omne Alfeatar, qui sunt nodi spinae, etc. Vox Arabicæ. [Vide supra Alandal, ubi genuinum hujuscus tractatus titulum exhibuimus.]*

ALFETNA. Vide Alfechna.

ALFETUM, Caldarium, calefactorium, hypococaustum, cuius usus erat in probatibus aquæ calidæ. Vox Saxonica *Alfæt*, composita ex ælan, alias onælan, accendere, et fæt, vas, quasi calefactionis vas. Leges Adelstani Regis apud Bromptonum cap. 19 : *Et si aquæ judicium sit, calefat, donec excitetur ad bullitum, et sit Alfetum feruum vel ceneum vel plumbeum.*

¶ 1. **ALFITA, ALPHITA, Polenta, farina.** Ita in Glossario Ecclesiæ Bituric. MS. Ab ἀλφίτω farina.

* *Glossar. medic. Simonis Januens. ex Cod. reg. 6959 : Alfta, ex recentibus ordeis torrefactis commensurate optimum Alfiton fit. Alfton Arabes savich vocant.*

2. **ALFITA**, species tributi apud Mauros Hispanos. Vide Brandaonem in Monarchia Lusitana lib. 11. cap. 32. [** leg. **ALFITRA.** Esse unum inter quatuor tributa, quæ regibus Portugallie solvebantur a Saracenis, eorum dominationi obnoxiosis, scribit Sa Rosa pag. 86. Arabibus הַפְּרָתָה (fitra) est quod pro eleemosyna datur, quando jejunium Ramadani solvitur.]

¶ **ALFOCES**, ut mox Alfozis, videtur esse districtus, qualis est Ballivi vel Castellani, Bailliage, Chatelenie. Concil. Legion. ann. 1012. can. 18. Collect. : *Mandavimus iterum ut in Legione, seu omnibus ceteris civitatibus et per omnes Alfoces, habeantur judices electi, qui judicent causas totius populi.*

* **ALFONSARIUS.** Vide infra Alphonsinus.

* **ALFOR**, Territorium, districtus, idem quod Alfoces et Alfozis. Vide ibi. Charta Ildefonsi VII. reg. Hispan. ann. 1145. inter Probat. tom. 2. Annal. Praemonstr. col. 353 : *Et est ipsa villa nova et ipsum monasterium sancti Michaelis, et ipsa ecclesia sanctæ Mariae in Alfor de Baltanas.* Academ. Hispan. in Diction. *Alfor, Circumvici agri tunc. [** Regionis tractus limitibus distinctus, in edit. noviss. Arabicē حَفْدَة (horri), Terra libera nec tributis obnoxia.]*

* **ALFORATUS**, Armis omnibus instrutus. Academ. Hispan. in diction. *Alforjar, Providere alicui de viatico. [** Alforja iis est Mantica, pera.] Constitut. Petri reg. Sicil. cap. 5 : Quod nullus eorum baronem, alium feudatarium, ... qui ex causa exceptionis ejusdem, sive alia quavis causa servitio equi armati seu Alforati, aut quocumque alio servitio, servire nostræ curia teneatur.*

ALFOZIS. Charta Ferdinandi Comitis Castella ærae 972. apud Anton. de Yépez in Chron. Ordinis S. Benedicti tom. 1. pag. 31. Appendix. : *Fromesta, Avia, Ferrera,*

iste predicta cum omnibus villis suis ad suas Alfozes pertinentibus, carneros domus octo faciunt se ad unum. Infra : *Cum suis villis ad suam Alfozem pertinentibus, per omnes domus singulos arienzos.* Ibidem : *De una quaque Alfoze, singulos boves. Habetur haec formula passim in hac Charta. Vide Alfozes.]*

ALFUNDICUS, [Taberna Mercatoria, Gall. *Boutique de Marchand.*] Vide Fundicus in Funda.

* *Ab Hispan. Alfondega vel Alfondegia, Publicum granarium, ut habetur apud Academ. Hispan. in Diction.*

¶ **ALFUS**, Moribus sacer. Gloss. Bitur. MSS. legendum morbus sacer. Est enim ἄλφος; vitiliginis seu lepræ species.

* *Alfericia, in Diction. Acad. Hispan. Epilepticus morbus.*

ALGALIA, et **ARGALIA**, Instrumentum, quo liquores in vesicam mittuntur. Matth. Silvaticus.

ALGAMMATA, Summitates. Ita Glossa ad hunc versum Magistri Cornuti, seu Joannis Garlandi :

Tardus ad Uranici scandes Algammata coeli.

[** Vide Agalma, 4 et Algauma.]

¶ **ALGARA**, Tumultus militaris, Hispan. *Algarada, Nostris Algarade.* Charta Dionysii Regis Portugalliae æra 1267. apud Brandaonem tom. 5. Monarch. Lusit. pag. 308 : *Omnes milites qui fuerint in fossado, vel in guarina de cavallos, qui se perdiderint in Algara vel in lida.* Vide *Algara.* [** Charta Sancii I. Port. Reg. ærae 1186 : *Milites qui fuerint in fossado, vel in guardia, omnes caballos, qui se perdiderint in Algara vel in lite etc.* Arabicē حَرَبَنْي (gara), incursus equorum in hostile solum, rapina, captivitate, populatione grassantium.]

* Diction. Acad. Hispan. *Algara, Equestris turma, quæ fines hostiles populatur. Eodem sensu supra accipienda vox Algara.*

¶ **ALGARAVIA**, Lingua Sarracenica apud Arabes. Epistola Arnaldi Archiep. Tarrac. ad Benedictum XII. PP. inter Council. Hisp. tom. 3. pag. 608. col. 2 : *Plures nescientes orationem dominicam, et scientes loqui Algaraviam seu Sarracenice, etc.*

¶ **ALGARISMUS**, ut infra Algorismus, Arithmetica. Bernhardus de Breydenbach Itiner. Hierosol. pag. 190 : *Item numeros, cyfras, et figuræ Algorismi ipsa invenit.*

¶ **ALGARU** et **ALGAURUM**. Sic vocabant Mauri sua foedera et bellicas expeditiones adversus Christianos. Qua in re nostras expeditiones sacras quas Galli Croisades vocitamus, imitabantur. Vox est Arabicæ, Hispanicis *Algarada* et *Algasara*, nostræ quoque *Algarade* non parum affinis. Acta B. Ferdinandi Principis Lusit. tom. 1. Juiii p. 578 : *Mox vero jussit Lazarus quies Algaru, id est expeditionem sacram (cruciam nos diceremus) predicari, et foro pro dire exercitum, significans Christianis, etc.* Vide *Algara.*

¶ **ALGARUM MARIS**, Ejectæ merces in littus ab æstu. Corrupte legitur in legibus Henrici. Regis Angl. cap. 10. pro *Laganum*, uti docet Cangius in hac voce.

¶ **ALGEMA**, apud Mauros Hispanos Oratorium, locus in quem convenienter orationis causa. Acta B. Ferdinandi Principis

Lusitani tom. 1. Junii, pag. 578 : *Qui max atque illuxit, et orationem matutinam finierat in sua Algema extra urbem veterem, etc.* Ibi de Lazaracio Principe Mauro. [** γόνι (djamī), templum majus et cathedrale in quo omnes conveniunt die sacro Veneris.]

ALGARDUM. Vide *Halgardum*.

* **ALGATZARIUS, ALGATZERIUS,** Officialis prefecti, vel illius judiciorum executor, idem qui *Alguazilus*. Vide in hac voce. Constitut. MSS. Petri III. reg. Aragon. ann. 1359 : *Statuimus quod Algatzarius noster, vel nostris generalis gubernatoris, ... nequeat recipere, ratione carcelagii vel morabatini, ab aliqua persona, quae in posse suo per decem dies, vel plures capta exstiterit, nisi decem solidos Barchinonenses dumtaxat.... Et si forsas contigerit quod aliquis baro, miles, vel homo de paratico, civis, burgensis, vel homo villa honoratus ad paenam mortis naturalis, per nos vel nostrum generalem gubernatorem fuerit condempnatus, quod eo casu dictus Algatzarius, ... pro jure sui officii, nequeat de bonis ipsius condempnati quicquam recipere vel habere, nisi.... arma propria sui corporis, ensim videlicet, corrigiam, bratziā vel cutellum, qui de argento essent muniti, et quos secum teneret tempore sue captionis, et lectum etiam et vexillam argenti propriam, quae sibi in captione servisset. Alia ejusd. ann. : *Bajulus Cathalanie, ..., sub pena mille aureorum, teneatur tacsumen facere de quibuscumque scripturis officiis gerentis gubernatoris in Catalonia, et etiam Algaterii curia ejusdem.**

* **ALGUTZARIATUS,** Officium *Algatzarii*. Charta ejusd. reg. ann. 1339 : *Petrus De G. rex Aragonum, etc. Dilecta consiliario nostro Michaeli de Gurrea, et alii qui pro tempore dictum Algutzariatus nostris officium exercebit, etc.* Vide *Alguazilus*.

* **ALGAUMA, Altitudo,** in Vocabul. comprehendio. [** Vide *Algamma*.]

i. **ALGEBRA,** Scientia numerorum, de cuius vocis etymo sic Joannes Schrivelius, in brevi Regularum Algebrae descriptione : *Porro harum Regularum inventionem adscribunt Diophanto Graeco scriptori, qui ut auctor Regiomontanus, libris 13. eas descripsit, atque ut Latini Rei et Census, sic Arabes regulas illas vocabulo suo appellare solent Algebrae.* [** Arab. جبر (djabr) reductio partium ad totum, seu fractionum ad integratatem.] Pseudo-Ovid. lib. 1. de Vetus :

Sed quia de ludis siebat sermo, quid illo
Pulcrius esse potest exercitio numerorum?
Quo divinatur numeri plerique per unum
Ignoti notum, sicut ludunt apud Indos,
Ladum dicentes Algebrae, Almuc grabeaque, etc.

Idem lib. 2 :

Algebra memor, qui ludus Arithmeticorum.

* 2. **ALGEBRA, Dislocatio membrorum :** interdum pro ipsorum restaurazione accipitur. Glossar. medic. Simonis Januens. ex Cod. reg. 6959. [** Arab. جبر (djabar), reparatio ossis fracti.]

ALGENIA, *Dolor algidus, ab Algeo diciatur, quia facit algere.* Joann. de Janua, *Algiosus, δύσηρης*, in Gloss. Lat. Gr. [** leg. *Algēma*, Græcis Ἀλγῆμα. Gloss. in cod. reg. 4778 ut ex Galeno : Algēma, hoc est dolor.]

ALGIA, Modus vineæ vel agri. Vetus Charta in Tabulario Ecclesiae Viennensis

fol. 31 : *Quod Bos Miles et uxor eius Vandaldonis pro remedio animarum suarum concedunt Deo sancto que Mauricio aliquantulum hæreditatis suæ, videlicet Algiam unam vineæ ex parte terre Leutardi in villa, quæ nominatur Garzinus, in loco, qui dicitur Chavagneus, etc.*

* Charta in Hist. Lugdun. pag. 5. col. 2 : *Donamus Deo et S. Martino hanc Algiam, eo tenore ut monachi Athanacenses habeant ab hodie liberam potestatem inde faciendi quod voluerint. Occurrat præterea non semel in Chartul. Saviniac. Vide mox*

* **ALGICA,** ut *Algia*, Modus vineæ vel agri; sed quis, necdum certo expiscari potuit : suspicor tamen idem esse quod *Peritia*. Charta ann. 41. regni Rodulfi reg. ex Chartul. eccl. Vienn. fol. 62. v°. col. 1 : *Dono.... ex ipsa vinea Algicas viij. sancto Maurito.... ad mensam canonicorum.*

* **ALGO,** vox Hispanica, Bona, facultates. Leg. Alph. III. reg. ann. 1251. tom. 1. Probat. Hist. geneal. domus reg. Portugal. pag. 53 : *Dominus rex Portugaliæ et comes Boloniæ fecit cum concilio suorum ricorum hominum et suorum filiorum de Algo tale encautum etc.* [** *Filiū de Algo sunt quos Hispani Hijosdalgo sive Hidalgos vocant. Algo vero, teste S. Rosa de Viterbo Lusitanis olim erat Beneficium, merx, pretium.*]

* **ALGORARE,** Algere, ab Ital. *Algore*,

Gall. *Geler de froid.* Chron. Foroliv. ad

ann. 1333. apud Murator. tom. 19. Script.

Ital. col. 904 : *Et multi fuerunt Algorati propter ista immensa frigora.* Vide mox *Algorositas.*

ALGORISMUS, *Arithmetica, numerandi ars, Hispanis, Alguarismo.* Vox Arabica. Matthæus Paris. anno 1252 : *De quibus figuris hoc maxime admirandum, quod una figura quilibet numerus representatur, quod non est in Latino, vel in Algorismo.* [** *Algorismus seu libellus arithmeticus*, in Bibl. Heilsbr. pag. 78.] Vita B. Hermanni Josephi n° 41 : *Cifra Algorismi.* Vide Clavium lib. 1. Algebrae cap. 1. [Legebat Martinus apud Clavium *Algorismus* : quod recte ab *Articulo Arabicō et ἀρθρῷ*, Numerus deduci potest. Hinc]

† **ALGORISTA,** Supputandi et calculandi peritus. Vide *Abacista*.

* **ALGOROSITAS,** *Algor. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : Algorositas, froidure. Algorose, frillouslement.*

† **ALGOTATE, et ALLIGOTATE VESTES.**

f. Eadem que corrugatae seu in rugas ordinatim coactæ, Gall. *Habits godronez, froncez.* In censura Henrici Episcopi Albani et Legati Apostolici apud Ludewig. tom. 2. pag. 441 : *Vestes notabiliter incise et Algotate sub eadem distinctione prohibentur. Statuta antiqua apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1191 : Clericis autem et Laicis communiter interdicimus, ne manicas sutas et vestes Alligotatas ulterius habere presumat.*

* *Vestes sunt Segmentis variis coloris distinctæ; Haligote quippe Segmentum est, unde Haligote dicitur qui vestem segmentis consumat induit. Fabul. tom. 1. pag. 81 :*

*Et vesti une pourre cote,
Ou il ot maint Haligote.*

Ibidem pag. 75 :

*Lors demande que c'étoit,
Il ert ainsi Haligotes.*

ALGOZIRIUS, vulgo Hispanis, *Algozir.* Occurrit in Curia generali Catalaniæ Cervarie celebrata sub Petro III. Rege Arag. anno 1359. Idem qui

ALGUAZILUS, vel *ALGUAZIRUS, justitarii dignitas apud Arabes.* [** Arab. ՚الْجَازِيلُ (usasil) lictor, satelles.] Rodericus Tolitan. in Hist. Arab. cap. 39 : *Tunc Rex Issem misit Zabor Justitiarum, qui apud eos dicitur Alguazilus.* Occurrit ibid. cap. 36. et 46. [Concil. Dertusanum ann. 1429. inter Concil. Hispan. tom. 3. pag. 657 : *Vicariis, Subvicariis, Baillivis, Alguazeris, Subbaillivis, electoribus, etc.*] Vocem retinent etiamnum Hispani, *Alguazil*, estque apud illos Officialis Praefecti, vel illius judiciorum executor. Leges Alfonsinæ, seu Partidæ, part. 2. tit. 9. lege 20 : *Alguasil llaman en Arábigo, aquel que ha de prender, et de justiciar los omes en la Corte del Rey por su mandado, o de los jueces que juzgan pleitos, mas los latinos llaman justitia, etc.* Ubi plura de ejus functione. Vide *Repertorio Michaëlis del Molino* in hac voce, et *Foros Aragon.* lib. 1. tit. de officio *Alguazil*. Vide *Algatzarius*.

ALGUACILLUS, in *Charta Silonis Regia Ovetensis ann. 777.* apud *Sandovalium*.

ALGUEXIS, ALBEXIS. Charta Ferdinandi I. Regis Hispaniaæ æræ 1101. apud *Yezep in Chronicu Ord. S. Bened.* tom. 6 : *Mantos duos aurifusos, alio Alguexi auro texto, cum aliis Græcisco, inde missio Cardeno, casula aurofusa, cum dalmaticis dunbus auro fusis, et alia Albezzi auro testa.* [** ՚الْجَازِيزُ (waschaya), Arab. coloratus pictus pannus; acupicta vestis.]

ALGUS, us, pro Algor, πίρης. Vetus carmen edit. a Barthio lib. 34. Advers. cap. 1 :

Siti et fame, calore et Algu mortuis

Malagma prebeat potens.

[Accius Andromeda : *Misera abuella saxo, senio, pudore, Alguque et fame.* Et alii quos referit Nonius Marcellus cap. 2. art. 28. Vide Acta SS. Bened. Sæc. 3. part. 1. pag. 127] [** Vide *Forcelli. Lex.*]

* **ALGUSSUS, Lo mare,** in *Glossar. Lat. Ital. MS.*

* **ALGUTZARIATUS.** Vide supra *Algatzarius*.

* **ALHANDAL,** vox Arabica, qua significatur compositio pharmaciæ, quæ *Trochisci Alhandal* appellatur; ab *Handal*, *Arabisbus, Colocynthis, et articulo Al.*

ALHEUM. Charta Roberti Frisii Comitis Flandrie apud *Miræum Diplom. Belgic.* tom. 1. pag. 70 : *Impendat.... apud villam Hoctungehem septem millia Alheum.* Puto legendum *Alecum* pro *Halecum*, Gall. *Harangs*.

† **ALHIDADA,** Vide *Alidada*.

ALHOBZES, In *Charta Alfonsi I. Regis Aragonum* apud *Blancam* in *Comment. Rerum Aragon.* pag. 789. vox Arabica, qua arcæ et castella denotantur, ut idem Blanca existimat. Locum vide in *Rancurantes*. [** Vide *Alfozes*. Eandem vocem esse censem S. Rosa de Viterbo.]

ALHODEBA. Vide *Alfechna*.

† **ALIA,** *Tranata.* Gloss. Isid. et *Pithœi Excerpta.* Grævius suspicatur, legendum, *Alienigena, extra nata.*

* **ALIADA,** Idem quod in re monetaria

Lex dicitur, nostris Alloy, Metalli probitas. Charta ann. 1215. ex magno Talam. Montispessul. fol. 8 : *Nos Willelmus de Altinaco D. G. Magalonensis episcopus... damus et concedimus vobis... consulibus Montispessulani... duos denarios de illis 12. denariis, quos comes Melgorii accipere debet in moneta in singulis libris Melgorensium monetarum praesentis, ad quatuor denarios Aliadæ... quod moneta in Melgorii comitatu et in Magaloniensi episcopatu semper curret et curribilis sit ad pondus assuetum de 24. solidis denariorum in libris, et de 25. solidis obolorum in libris; et ad legem similiter assuetam, scilicet ut quatuor denarii argenti fini sint in solido denariorum, et tres denarii argenti fini sint in solido denariorum de obolis. Vide supra Aleum.*

** **ALIAETUS**, Kretz, Brack. Vocab. rer. fol. 49. Avis, alias Germ. Wannenweih. ADEL. [Vide Alietus.]

¶ **ALIALA**, Hispanis, est praestatio quæ pro investitura et laudemis fundi alicujus recens comparati datur, scilicet duo morabatini et septem denarii.

* **ALIALARE**, Ad legein revocare et emendare; dicitur de mensuris, quæ archetypo suo adæquantur. Pactum ann. 1394. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 16. art. 7: *Quod dicti scindici... impune possint et valeant accipere et capere omnes mensuras parvas et magnas bladi, salis et castenearum, tantum dictæ villa et parochia Sumena, et ipsas mensuras recognoscere, Alialare et adrehurare. Vide supra Adrehurare.*

* **ALIELARE**, Eadem notione. Charta ann. 1460. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 311. col. 2: *Asserentes easdem mensuras non fore signatas et Aielatas signodamus communis sive consultatus dictæ villa Nemausi. Et pag. 312. col. 1: Prædictas mensuras eodem contextu remicent,... pro illas si gnando et Aielando. Transact. ann. 1501. ex schedis Pr. de Mazaugues: Quod non possint mensurare aliquod bladum,... nisi cum mensuris legalibus, Aielatis per officiales ipsius domini,... et quod nemo audeat Aielare sine licentia ejusdem curia. Provinciales Aielia dicunt, pro Etalonner. Vide Ailiator infra, et Allegalare.*

ALIAMA, vel **ALCAMA**, Hispanis, est Synagoga Judæorum, Concilium, coitio, etc. Hinc et conciliariter seu Aliamaliter obligari, dixit Michaël del Molino in Repertorio Foro Aragon. in v. Censualia. Vide in Aladma, et Observantias Regni Aragon. lib. 2. tit. de Foro competenti. § 3. [** πυνχα (djamaa) Arab. turba, multitudo, concilium, synagoga. Lusitanis Aljama erat locus in quo degabant Mahometani. Vide S^a Rosa de Viterbo pag. 94. vol. 1.]

* **ALIANCIA**, Fœdus, societas, nostris Alliance, olim Alianche. Pactum inter archiepisc. et cives Remenses ann. 1258. in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 547: *Archiepiscopus dicebat contra dictos cives, quod ipsi inter se fecerant Alianciam, quam facere non poterant nec debebant; cives vero coram nobis dixerunt quod Alianciam non fecerant. Petrus de Fontan. in Consil. cap. 27. art. 4: Li plaidour se reposent, et aient espace d'Alianche, li aversaire n'aient pas peour li uns des autres.*

* **ALIARIUS**. Sic lego in Chartul. Cam-

pan. ex Cam. Comput. Paris. ubi Cangius habet *Aliarius*. Vide in hac voce.

* **ALIATOR**, f. pro *Alialator*, Qui mensuras et pondera ad archetypum adæquabat. Vide supra *Alialare*. Libert. civit. Miniat. ann. 1469. in Reg. 196. Chartoph. reg. ch. 178: *Corraterios, Aliatores seu indictores ponderum et mensurarum eligendi concedimus potestatem. Aliatores, ex ead. Charta in Reg. 195. ch. 1416. ut et in Libert. villæ de Marologio ann. 1366. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 677. art. 7: Allatores et inspectores mensurarum, etc.*

* **ALIATUS**, a Gall. *Allié*, Hispan. *Aliado*, Confederatus, quasi fœdere ligatus. Lit. Joan. reg. Castel. et Legion. ann. 42. regni ejusd. in Chartul. Henr. V. et VI. reg. Angl. ex Cod. reg. 1878. 4. fol. 110: *Contra tenorem treugarum initarum.... inter serenissimum principem, carissimum fratrem, Aliatum et confederatum nostrum regem Franciæ, et consobrinum nostrum regem Angliae, etc.*

* **ALIBORUM**. Processus Egidii de Rays ann. 1440. ex Bibl. reg. fol. 172. v^o: *Dicique audivit ab eodem domino Eustachio, loquente de dicto magistro Francisco in communi et vulgari idiomate, talia verba: Il sera venir maistre Aliborum, intelligendo diabolum per illud vocabulum, Aliborum. Vide Menag. Diction. Etymol. in hac voce.* [** f. a Germanico *alboran*, antiquus, scilicet hostis. Vide Grimmii Mythol. pag. 553 et ejusdem Grammat. vol. 2. pag. 674.]

* **ALIBRAMENTUM**, Compensatio, justa et pensata æstimatio et partitio. Lit. pro civit. Vaurens. ann. 1357. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 190. art. 7: *Concedimus quod dicti habitatores, ad finem ut.... valeant facere justum et legitimum Alibramentum, quod Alibramentum per octodecim probos homines ab (ad) hoc juratos per dictos habitatores eligendos, volumus de tribus in tribus annis examinari et reparari. Libert. villar. de Laurice et Forciarum ann. 1410. in Reg. 165. Chartoph. reg. ch. 361: Ordinat quod Alibramentum sive extima bonorum habitantium de Forciis, etc. Vide infra Librumentum.*

* **ALIBRARE**, **ALLIBRARE**, compensare, ex æquo inter homines talliam aut collectam partiri. *Alibrator*, qui ita partitur. Sentent. arbitrio. ann. 1497: *Alibrare in dicto loco de Caliano dicti homines possunt in dictis Mauris, et eligere Alibratores et collectores ad hoc. Stat. pro castro Castil. ann. 1371. in Cod. reg. 5376. fol. 86. v^o: Pro prædictis portiobus non debeant, nec possint talliari, Alibrari, vel aliquod onus eis imponi.*

* **ALIVARE**, mutato b in v, Eadem notione. Charta ann. 1416. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 482: *Prædicti coequatores sive compensatores debeant compensare et Alivare utilitates et commoda bonorum, hospitorum, eorumque botigiarum et camerarum, dictasque utilitates et commoda Alivare, cum Alivramento proprietatum eorumdem.*

* **ALIBRATUS**. Vide infra *Alibrati*.

¶ **ALIBRE**, Alimentum, Gloss. Isid. Vide *Alebra*.

¶ **ALIBRUM**. Vide *Alabrum*.

ALIBUM. Vide *Alebra*.

¶ **ALICES FACERE**, id est, extensiones

omnium membrorum, more eorum qui a sonno expurgantur. Martinius e Lexico Arab. Rabeh. ad vocem ἀγοπίων.

* **ALICHA**, pro *Alica*, frumenti genus, Gall. *Epeautre*. Alex. Ietrosoph. MS. lib. 2. Passion. cap. 75: *De frumento igitur pultes dandas sunt. Alica autem plus nutrit omni frumento, et omni digestibilior est. Vide alia notione in *Alica*.*

* **ALICTAS**, *Lo'smircale ocello*. Glossar. Lat. Ital. MS.

ALICULA, **ALLICULA**. Papias: *Allicula, signum vestis, genus vestis*. Fragmentum Petronii: *Barbarus ingens fasciis cruralibus alligatus, et Alicula subornatus polymita, etc.*

¶ Hac voce usus est Martialis Epigrammatum, lib. 14:

Brumæ diebus feriisque Saturni
Mittebat Umbra Aliculam mihi pauper,
Nunc mittit Alicam, factus est enim dives.

Vide Pancirolli notam tom. 1. Rerum mirabilium pag. 296. et superius *Adicula*.

* **Glossar.** vet. ex Cod. reg. 7646: *Alicula, insignis vestis. Unde emendandus Papias qui habet: signum vestis. [** Vide Forcell. Lex.]*

* **ALICUS**, pro *Aliquis*, apud Attonem Episc. Vercel. tom 8. Spicil. Acher. pag. 65.

ALIDA. Charta ann. 1276. apud Perardum in Burgundicis pag. 534: *Decimam bladi, vini, leguminum, cœparum, Alidarum, cannabium, etc. Forte hic Alida est allium, nostris *Ati*.*

* **Vocem Gallicam *Alie*, quam de fructu Alisiariæ, Gall. *Alisier*, interpretatur Borellus, de Allio, Gall. *Ail*, intelligentiam esse alii fortassis censebunt. Mirac. B. M. V. MSS. lib. 2:**

Jou ne pris mie deux Alies
Toi, ne ta foi, ne ta creanche.

Le Roman d'Alexandre MS. part. 1:

Sor ne se puet venger, ne se prise une Alie.

¶ **ALIDADA** et **ALIDADA**, Diopatra, regula quædam mobilis pinnallis instructa, quæ ad Astrolabii, graphometri aliorumque geometria instrumentorum centrum aptatur. Hanc ab Arabibus mutuati sunt vocem Astronomi recentiores qui de Astrolabii usu præsertim scriptores, *Stæferus*, Clavius, Henrion, etc.

* **ALIELARE**. Vide supra *Alialare*.

ALIENATUS Morbus, in bobus, ita dictus, inquit Vegetius lib. 3. Artis veterin. cap. 23. *quod animalibus eripit sensus.*

ALIENIGENÆ, Extranei, qui aliunde veniunt locum aliquem incolere, *Aubains*, Albani. In veteri Charta Gallica, *Alienes*, legitur etiam in Latina ann. 1279. apud Thomasseron Consuet. Bituric. pag. 112: *Item quilibet Alienne de foris dictum dominum deferens et adducens vinum ad vendendum in dicta villa, solvet pro quolibet dolio dimidium sextarium vini. Ubi Alienne dicitur is qui extra Banleucam habitat.* Gloss. Lat. Gr. *Alienigena, ἄλλοτην.* Alterius fundi incola. in leg. a. Cod. Theod. de Desertorib. Isidorus lib. 10: *Alienigena, qui alienæ regionis est, et non ejus, ubi est. In Regesto Philippi Aug. Heroualliano: Comes Flandrensis et Comitissa Ada et Comitissa Alienor habuerunt Alienigenas per totam terram suam. Alibi: Videl tempore Comitissa Flandriae, quod capiebat Alienigenas, ubicumque eos inveniebat, et nullus Miles poterat retinere*

hominem Alienigenam, nisi dominus Calniaci. Ad. le Perardi Burgundica pag. 299. et Monastic. Angl. tom. 1. pag. 618. Vide *Albanus*.

ALIENES dicuntur Leguleis Anglis vernaculae, ii, quorum patres, atque adeo ipsi alieni extra regni metas nati, in regnum venient commorandi gratia. Eorum liberi, dummodo alienigenæ ipsi non sint ex hostibus Regis, non alienigenæ erunt, sed Angli: similiter si quis regnocola cum Regis licentia regno excedat, ejus liberi non erunt alienigenæ. Rastallus. Vide Prynneum in Libertatib. Angl. tom. 2. pag. 1003.

ALIENIGENARE, Distrahere, vendere, alienare. Vetus Inscript. Romæ [** ap. Fabrettum pag. 69 n. 34.] : *Qui hoc monimentum vendere aut Alienigenare voluerit, dabit aerario Populi Romani, etc.* Charta Alamanica 1. inter Goldastinas : *Si autem potestas Monasterii istam traditionem inrumperet, et eos Alienigenare conaverit. Tabul. Eccl. Caturens. : Post suum discessum aliqui Clerici similiter teneant... non habeant licentiam donare, vel Alienigenare. Occurrit ibi non semel.*

ALIENILOQUIUM. Eucherius de Græcis nominibus : *Allegoria, Alieniloquium, vel potius inventio*.

1. **ALIENUS**, Exemptus; *Alienare*, Eximere. Lex 4. Cod. Theod. de Collatione donat. (lib. 11. tit. 20. l. 4 § 1) : *Hunc a collatione jubemus esse Alienum.* Lex 84. eodem Cod. de Decurionibus (lib. 12. tit. 1. l. 124.) : *Quos aut objectus debilitatis Alienat, aut senectus pigna remoratur.* Willelmus Tyrius lib. 12. cap. 10 : *Juniorem Boamendum... ab Antiochia, quæ paterna ei hereditas erat, ... fecerit Alienum.* [** Th. C. lib. 9. tit. 14. pr. : *A materna vel avita, omnium etiam proximorum hereditate ac successione habeantur Alieni.*]

* 2. **ALIENUS**, Extraneus, vel etiam Absens, alio profectus. Stat. Arelat. MSS. sub Raimundo archiep. Arelat. : *Item statuimus quod accessoribus conveniri non valeat, antequam conventus debitor principalis.* Si vero fuerit Alienus debitor principalis, detur tempus unius mensis accessorio, ad repræsentandum debitorem principalem.

ALIERIUS, Arborisspecies, Belgis nostris *Alier*. Charta Henrici Comitis Trecensis ann. 1165. in Tabul. Campan. : *Notum facio, quod in foresta mea de Joyaco quercum, fagum, pomum, pyrum, esculum, Alierium, et corberium propriæ defensionis meæ, et proprii juris mei ita habeo, quod nemo, nisi illi soli, quorum nemora fuerint, ad prædictas arbores manum apponat. Illi vero ad solum herbergagium suum eos poterit accipere.* Vide *Aliarius*.

1 **ALIETAS**, Diversitas, differentia, illa præsertim quæ est inter alia et alia individua. Vita S. Columbae Reatinæ tom. 5. Maii pag. 386. * D : *Profecto sicut in terra quam incolimus sive in aquis, germinantium diversitas, Aletasque animalium cum distinctione ordinata (cernitur : .... Sic ibi dispar est gloria singulorum, sed communis est lætitia omnium plena atque perfecta.*

** **ALIETUM**, forte pro *Alinetum* in gloss. Monseensi, pag. 412. ADEL.

1 **ALIETUS**, Accipiter. Papias MS. Bittur. : *Aletus, Avis similis Aquile, sed ma-*

*jor. Aletus a Greco àtæz: Avis qui Simrilius dicitur, vel Spaverius. Gall. Emerillon vel Epervier. Cathol. Aletus, Merilus filius Aquila. Notitia donationis apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 570 : Dedit Villelupensis Fratribus centum libras, et quittance fecit duos Aletos quos ipsi de Crepdone debebant. In ipso Tabulario legitur Halietos et Chepdone. [** Vide *Alineetus*. In Gemm. Gemm. : *Est avis quedum de genere aquilarum, ein trappansz, vel ut dicit Papias ein falck oder schmirle.*]*

ALIFANI, *Calices poculorum, Papias.* [Gloss. Bituric. habet *Allifarii*. Vide *Aliphonus*.]

* **ALIGALIS**, pro Aliqualis, ni fallor, in Stat. crimin. Saonæ cap. 35. pag. 75 : *Nec licet alicui appodiare vel adhædere domui habitationis alicujus, intra vel extra civitatem Saonæ, scalam aliquam, trabem, vel ingenium, vel artificium Aligale seu lignamina, etc.*

* **ALIGENA**, pro Alienigena, extraneus. Instr. ann. 1384. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 69. col. 2 : *Propter omissionem vitio causarum agriculturae et aliorum Alienarum, qui portabant viciualia et alia necessaria, valde fuit depopulata (Nemausis.)*

1 **ALIGENÆ INTERCESSIONES**, apud Ludewig. Reliq. MS. tom. 6. pag. 313. pro *Alienigenæ*.

ALIGERARE, Volare, apud Alvarum in Vita S. Eulogii Presb. et Mart. n° 21 : *Columba... secans aera pennis, super corpus Martyris Aligerans sedit.*

* **ALIGERIS**. Vide infra *Aligeris*.

ALIGINNIASIUM. Charta Edmundi Regis Angl. tom. 2. Monastici Anglic. pag. 842 : *Caueant hæc frangentes claustra infernalia, gaudentque Jesu Aliginasio hæc augentes euologia. Distinguenda forte verba, ali ginnasio.*

ALIGNAMENTUM, Ligatio, Gall. Chausage. Charta anni 1124. inter Instrum. tom. 1. novæ Gall. Christ. pag. 14 : *Damus Deo ejusque gloriosissima Genitrici in nomen de Ardorello..... quidquid opus fuerit Monachis ibidem Deo servientibus, ad animalium suorum pascua, sine servito et pascalio, et concedentes illorum et illorum hominum, qui a suis sibos stabant, et Alignamenta ipsorum et illorum hominum, qui a suis sibos stabant, hoc totum datus libere, etc.*

* **ALIGNEAMENTUM**, a Gall. *Alignement*, Frontis ædium descriptio. Arest. parlam. Paris. ann. 1401. inter Consuet. Genovæ. MSS. fol. 45. v° : *Erant in possessione et saepta concedendi licentiam pro faciendo aquæductus, Alignementa, palœuras, sedesque supra vicum et omnia ad viariam pertinentia. Occurrit ibid. pluries. Alignance vero, Districtus intra lineas circumscriptus. Redit. comitat. Hannon. ann. 1265. ex Cam. Comput. Insul. : Si dient eskevin ke c'est en l' Alignance de leur talle : mais li tierre gist en la justiche le conte.*

* **ALINAMENTUM**, Eadem notione, in Memor. H. Cam. Comput. Paris. ad ann. 1423. fol. 157. r° : *Magister Dionysius Bonhomme lathomus.... comissus ad voeriam villæ Paris... proviso quod... aliquas compositiones nec Alineamenta, sallias, auvens, nec alia dictam voeriam tangentia faciet seu tradet, nisi sit de licentia et consensu dicti*

receptoris Paris. Nostris olim Aliner, Ad linea dirigere, disponere, Gall. Ranger sur une même ligne. Villehard. cap. 34 : Lors commence en Aliner les nés, et les galies, et les vissiers as barons por movoir. Borello Aliner, est Navem instruere. Aligné vero is dicitur, qui in agendo standove nimis exquisitus est, in Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1 :

*Plus achesné et plus pignié,
Et plus poli et Alignie
Que robardel et damoiseles.*

* **ALIGNUM**, f. Ligno, vulgo *Lignon*, fluvius Foresii. Charta ann. 1219. in Reg. 34. bis Chartoph. reg. sol. 124. v°. col. 1. part. 2 : *Nullus a Rodano usque ad Alignum, a Belest usque ad Montem-Brisonis, et a sancto Albino usque ad Podium, etc.*

* **ALIGUERIUM**, Alisiaria, ut videtur, Gall. *Alisier*. Charta ann. 1332. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 1093 : *Exceptis.... arboris fructiferis, videlicet pomeriis, pereis (pereriis), mespoleriis, Aligueriis, sorberiis, castaneriis, nogueriis, etc.* Vide *Alizarie*.

1 **ALIMA**. Vide *Alimia*.

* **ALIMANDA**, a vet. Gall. *Alemande*, Amygdala, nunc *Amande*. Chartul. S. Dionysii Exolduni. : *De qualibet equo portante.... omne quod vocatur Avoie de pois, exceptis Alimandis, risu, etc.* Hinc forte *Alemande* dictum quoddam condimentum, quia ex amygdalis confectione, in Lit. remiss. ann. 1469. ex Reg. 196. Chartoph. reg. ch. 167 : *Icellui Vassal dist à icelle suppliant qu'il lui fist de l'Alemande et l'échaufa... Ladite suppliant print du riagaz et en mist dedans une escuelle... et depuis mist ladite Alemande tout chault par dessus, et le porta à sondit mary estant à table et lui fist manger, lequel Vassal dist qu'il estoit trop salé.*

* **ALIMELLA**, Lamina, Gall. *Alumelle*. Comput. MS. ann. 1239 : *Pro duabus soinis xxvij. sol. pro una Alimella xx. sol.* Vide supra *Alemella*.

1 **ALIMENTARE**, Alere, Gall. *Alimenter*. Occurrit apud Rolandinum Patavinum de factis in Marchia Tarvisina lib. 7. cap. 12. Baluzium, tom. 2. Hist. Arvern. pag. 610. in Statutis S. Claudi auctoritate Nicolai V. PP. editis pag. 87. et alibi.

* Quæ vox, non ad ea tantum quæ victori; sed alii omnibus, quæ usui necessaria sunt, applicatur. Testam. Guill. de Pratocomit. ann. 1360. in Reg. 3. Armor. gener. part. 2. pag. xiv. : *Volo quod.... idem Poncius Alimentetur in victu et vestitu per hæredes meos subscriptos, donec ætatis fuerit xvij. annorum.* Chron. Petri Azarii ad ann. 1362. apud Murator. tom. 16. Scrip. Ital. col. 361 : *Quod fratres in Christo eligerentur pro celebrandis divinis numero xxxij. et acquisitis possessionibus Alimentarentur pro victu et vestitu.* [** Vide Scævolam J. C. Dig. lib. 10. tit. 2. fr. 39, § 2, ubi in *Alimenta* data esse dicuntur, quæ cibariorum et vestiariorum nomine data sunt. Javolenus Dig. lib. 34. tit. 1. fr. 6 : *Legatis Alimentis, cibaria et vestitus et habitus debebitur, quia sine his ali corpus non potest.*]

* **ALIMENTATIO**, Alimentum ipsorumque alimentorum usus in Vita S. Germini Centulensis tom. 1. Martii pag. 285. et apud Rymerum tom. 7. pag. 242.

ALIMIA, *Incorruptum quid ut unguen-*

tum. Ita Papias MS. Editus habet *Alivia*. [Verum legebat Capella *Alimma*, unde *Alimmata*, unctiones. Illi favebat Glossarium Bituricense MS. quod habet *Alina*, *id est*, *in corruptum, etc.*]

ALIMONES, Alumni, Gall. *Nourrissons*, forte, iidem qui apud Romanos *Alimentarii pueri*. Papias MS. Bitur. : *Alimonia*; unde *Alimones ab alimento quo nutriuntur dicti*.

* At in vet. Glossar. ex Cod. reg. 521. *Alimones sunt nutritores*.

ALIMONIA, Alimentum. Gregorius Turon. in vita S. Arildii pag. 215: *Artemius...opportune suggestus, ut Alimonia Fratribus parari deberet.* [** Vide Forcell. Lex. Forma vocis satis frequens in codice Theod.]

ALIMONIUM, *Alendi cura*. Ita in Gloss. MSS. Sangerm. et apud Isid. Lib. 20. Orig. cap. 2.

AD ALIMONIA, Commeatu*præfectus*, seu *annonæ viatica præfectus*, Gall. *Commissaire des vivres*. Glossæ Latino-Graecæ MSS. *Ad Alimonia, πρᾶς τὰ ἑφόεις*.

ALIMOTUM. [Curia dominica, in qua judicantur lites vassallorum.] Vide *Hulimotum*.

ALIMUTIA, pro *Almutia*, Gall. *Aumusse*. Statuta Ecclesiæ Avenion. ann. 131. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 566: *Dum confessiones audiunt, sempermannent induit superlicio et Alimutia*. Vide *Almutium*.

ALINEAMENTUM. Vide supra *Aligneatum*.

ALINUS, *Agger circa aquam*. Vocabul. compend.

ALIORUMÆ. Vide *Alyrumnae*.

ALJOUFAR, *Alufar*, Hisp. *Aljofar*. Minutiore marginaritæ. Testam. Constant. Sancii ann. 1269. tom. 1. Probat. Hist. geneal. domus reg. Portugal. pag. 23: *Mundo donne Sanciae filie sue minori unam vittam et unum orale, cum suu ourela de Aljoufar*. Aliud regnæ *Mafaldæ* ann. 1256. ibid. pag. 33: *Item sorori meæ donne Constantiae mando... tres cabos de auro et Aljufar*. [** Arab. ٦٦٦ (djaubar), Gemma, margarita, lapis pretiosus.]

ALIPASMA, Hadriano Junio in Nomencl. pag. 403. Edit. Francof. 1596. est *Pulvisculis qui oleo commixtis inungitur ad cohibendos sudores*. Martinius in Lex. Phil. legendum censem *Lipasma*; *λιπάσμα enim res est que pingue facit, a λιπάνω*.

ALIPHANUS, *Scyphus parvus, habens parvum foramen ad modum vitri gutturati*, et dicitur quasi alens infantes. Breviloq. Vide *Alifani*.

ALIPHASIC. Charta Rudesindi Episc. Dumiensis æræ 930. apud *Yepes* in Chron. Ordin. S. Benedicti tom. 5: *Plumatiros digniores paleos 10. alios subminores 8. Aliphases vulturinos 5. almocallas morgomes 6. fatoles paleos 2.* Ubi paleus, est ex pallio, sericus: *almocala pro almucella*. Vide in *Almucia*. Sic passim voces depravantur in veteribus tabulis. [** S^a Rosa de Viterbo Elucidarii tomo 1. pag. 93 scribit *Alifase*, *Aliphase et Alifase esse Cervical*, pulvinar quod capiti decumbentis supponitur. Domat. æræ 1092, Eccles. Conimbr. facta: *Et uno lenzo tiraz, et una alinozula serica et Alifaf.*]

ALIPILARIUS, δρυπακιστής, Qui unguentis corpus depilat. Supplem. Antiquarii. Idem est qui Seneca *Alipilus*, Servus scilicet in gymnasii ad vellendos ab aliquibus corporis partibus pilos, ac præsertim alis adhibitus.

ALIPIMO, πτηψώ, *Volo, alis utor*. Supplem. Antiquarii.

ALIPSON, est quando pro homine integrato grata ponitur persona. Ita Glossar. Bituric. MS.

* **ALIPTÆ**, Medicorum genus, qui et *Iatraliptæ* dici, quorum ars in eo fuit potissimum, ut in hominum ac seminarum corpore colorem, vires, florem, venustatem, sanitatemque quibusdam unctionibus inducerent, servarentque. Vide Ant. Fr. *Gori* in Monum. sive Columbar. libertor. et servor. *Livias* pag. 128. Horum meminit Cicero epist. 9. lib. 1. Famil. : *Sed vellem non solum salutis meæ, quemadmodum medici, sed ut Aliptæ etiam virium et coloris rationem habere voluissent*. Vide *Aliptes*.

ALIPTES, *Sculptor, vel plagarius, id est, plagis curans*. Ita Papias MS. Eccl. Bituricensis. Altera significatio a Latinis Scriptoribus usurpatum est: his enim *Aliptæ* vel *Aliptes* unctor erat athletarum in gymnasio. Graeca vox ab ἀλίπω, ungno.

ALIPTICE, Pars Medicinae, quam unctores seu Aliptæ exercabant. Vide *Hofmannum*.

* **ALIPTICUM OPUS**, Sculptum vel pictum. Andreas Floriac. in Vita MS. S. Gauzlini archiep. Bitur. lib. 2: *Quæ (ecclesia) in melius constructa Aliptico scemante est eleganter deflora*ta. Infra: *Fratrum resectorum Aliptico opere venustatum etc.* Vide *Aliptina*.

ALIPTINA, *Sculpta, depicta*. Sic in MS. Bitur. mox laudato.

ALIQUALIS, Quicunque, Gall. *Quelconque*. Item ullus, Gall. *Aucun*. Formulare Anglic. pag. 62: *Ita vero, quod prædicti Prior et Conventus, nec successores sui versus præsumt Edmundum.... Aliqualem actionem... habere nequeant*. Item Quidam, Gall. *Quelque*. Compendium iurium et consuetud. Universitatis Paris. fol. 7. verso, per Robertum Goulet: *Nisi quod celebratis divinis officiis in collegiorum sacellis Aliqualis sed modica juvenibus... permissa est recreatio*.

ALIQUALITER, Ex parte, quodammodo, in Histor. Cortusiorum lib. 11. [Et in Concilio Vallis-Oletano ann. 1322. tom. 3. Collect. Conc. Hispan. pag. 564: *Quosdam vero sic arte custodiunt, ut eis victuaria non possint Aliqualiter ministrari*.]

ALIQUANTALITER, Eadem notione. Udalricus lib. 1. Consuetud. Cluniac. cap. 13: *De vino quod tunc propinatur, nullus omnino presumit abstinere, ut non Aliquantaliter gustet*.

ALIQUANTER, Ead. significatio. Vita S. Guillelmi Politiensis tom. 2. Aprilis pag. 469. D: *Illi autem candidati parvuli Aliquanter ibi gloriati, ad superas auras evaserunt*.

ALIQUANTI, pro *Aliquot*, Nonnulli, apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 58. et alibi.

ALIRUNNÆ. Vide *Alyrumnae*.

ALISCARA, [Mulcta gravior.] Vide *Hariscara*.

ALISIADO. Fori Alcaconenses æræ 1267: *Qui crebantaverit brachium, aut ocum, aut dentem, pro utroque membro peccet 100. sol. Alisiado*, f. pro *Alisado*, quod apud Hispanos significat politum, levigatum. Nisi mavis mendum esse, et *Alisiado* legi pro *Alcaydo*, qui apud eosd. judex erat civitatis.

* **ALISORIUM**, *Cultellus sutoris*. Breviloq.

[** *Subula*, procul dubio a Germ. Ahl-Jser i. e. Ahleisen, Ahle. Gallic *Alesne* ex eodem fonte itidem est *subula*. *ADRL.*]

* **ALISTERIUM**, *Peteil*, in Glossar. Lat. Gall ex Cod. reg. 7692. *Pistillum*, nostris *Pilon*.

ALISTRARE, *Humectare*, in Glossis Isidori. [Vide *Alestrare*.]

* **ALITARIA**, *Fole fame*, in eod. Glossar. pro *Alicaria*; ut et in alio vet. Glossar. ex Cod. reg. 521: *Alitaria, meretrix, quæ sequitur curias divitum*. Vide *Alitaris*.

ALITARIS, *Meretrix, quæ a scurris nutritur*. Breviloq.

ALITER, Male, perperam. *Aliter agere*, male, perverse, indecorum. Phrasis familiaris Goffrido Vindocin. lib. 1. Epist. 7. lib. 2. Epist. 7. 8. lib. 3. Epist. 27. 41. lib. 4. Epist. 12. 47. etc.

ALITHINUS, Grec. ἀλιθίνος, Purpureus. Anastasius Biblioth. in S. Zacharia: *Similique et vela serica Alithina quatuor*. Occurrit passim apud hunc Scriptorem in Vitis PP. pag. 122. 127. 131. 132. 139. 140. 142. 165. Edit. Reg. et in Hist. Eccl. pag. 95. Trebellius in Claudio, chlamydes purpureas veri luminis vocat. Alypius Antiochenus in Descript. Orb. cap. 17. § 12: *Quomodo et Lydda purpuram Altinum*. Leg. *Altinam*. Ita cap. 30: *Purpuram bonam Alichem*, pro *Alitinam*. Epist. Michaëlis Balbi et Theophili Imp. ad Ludov. Pium apud Baron. ann. 824: *Tyria duo, blattas veras duas, diaroidina duo, etc.* Graeca habuerunt ἀλιθίνα. Myrepus ait, rubiam τὰ ἀλιθίνα βάπτει vero colore inficeret. *Urina rubea Alythina*, apud Constantinus Afric. lib. 8. Pantchn. cap. 3. 5. Utuntur Graeci recentiores crebro hac voce in hac significatione. Moschopulus MS. ad cap. 4. Agapeti: *Βυσσός, τὸ κόκκινον βάπτια, διπερ λέγουσιν ιδιωτικῶς τὸ ἀλιθίνον*. Hesychius: *Κινάθερπ, χρῶμα ἀλιθίνον*. Vide Salmasium ad Trebellium Pollio-nem.

* **ALITOR**, Decessor vel longe superior. Acta SS. Ordin. S. Benedicti sæc. 4. part. 1. pag. 588: *Quamvis imperitia mea in posterum velut inscia literarum calumniabitur; tamen vis amoris domini antistitis Alitorisque mei Barnardi (Vienn. Episcopi) compellit me scribere virtutes nuper gestas. In quem locum Mabillonus ait: Ne quis putet hæc verba esse hominis, qui Barnardi fuerit*

æqualis; sciendum est hunc esse morem, ut sanctorum in aliqua dignitate successores, eos Alitors et nutritores suis vocent. Anastasius in Leone III. PP: Fecit in Basilica B. Petri Apostoli nutritoris sui, etc.

* *Glossar. ex Cod. reg. 521: Alitor, idem quod medicus. Vide supra *Aliptes*.*

* **ALITROPHAGI**, apud Ann. Marcellin. lib. 23. cap. 6. corrupte pro *Antropophagi*. Vide Salmas. ad Solin. pag. 98g.

¶ ALITTA, *Venus ab Arabibus dicta, in Amalthea, ex Glossario.* [** Vide Herodotum lib. 3. cap. 8.]

* **ALITUDO**, *La graseza, in Glossar. Lat. Ital. MS. Pinguedo, obesitas, abundantia, rerum copia.*

* **ALITUTUS**, *Vermis volatilis. Vocabul. compend.*

¶ ALIUBI, pro *Alio*. Miracula S. Majoli Abb. Cluniac. tom. 2. Maii pag. 692. A : Sic extinctum arripiens candelam et ad eam accendam Aliubi portans, in medio itineris resumxit candela lumen claritatis.

* **ALJUFAR**. Vide supra *Aljoufar*.

¶ ALIUM, pro *Allium*, Gall. *Ail*. apud Murator. tom. 8. col. 1133.

* **ALIVRAMENTUM**, **ALIVRARE**. Vide supra *Alibramentum* et *Alibrare*.

ALIVUS, vel **ALINUS**, dicitur agger juxta aquam. Breviloq. [ab Armoricano *Liva*, Exundare, cui præponitur *A* privativum. Et certe agger aquam in alveo continet, cohabetque exundationes.]

ALIXONA, Charta Aldrici Episcopi Cenom. in ejus Vita num. 31 : *Statuimus, ut accipiant supradicti Canonici et Fratres nostri de frumento optimo modios quatuor, et insuper de potionem, quæ vulgo Alixona dicitur, modium unum, etc.*

¶ ALIZARIAE, forte loca celtibus consita; celtis enim Gallis dicitur *Alisier*. Charta Willelmi Comitis Bitterrensis pro Monasterio S. Tiberii circa ann. 990. in Historia MS. ejusdem Monasterii pag. 24 : *Guirpsico atque dimitti Domino Deo ipsam Ecclesiam S. Tiberii.... cum molinis et cum ipsis boschos, et cum ipsis Alizarias, cum ipsis paucis de porcos et de oves.*

¶ ALKALI, species salis. Vide *Alcali*.

¶ ALKEARE, Testas viridi et glutinoso liquore linire. Locum vide in *Massacuma*.

¶ ALKEMONIA, pro *Alchimia*, Ars confaciendi argentum, apud Rymer. tom. 4. pag. 384. col. 1 : *Cum datum sit nobis intelligi, quod Johannes le Rous et magister Willelmus de Dulby, per artem Alkemoniam, sciunt metallum argenti conficere, et hujusmodi metallum ante haec tempora fecerunt, et adhuc faciunt, et quod ipsi, per artem illam, nobis et regno nostro, per factionem hujusmodi metalli, multum prodesse poterunt, si id veraciter fieret, etc.*

¶ ALLA, *Cos*, Gall. *Pierre à aiguise*. Vide *Allo*.

2. ALLA, Modus agri. Vide *Aclla*.

¶ ALLABANDENÆ GEMME. Chronicon Romualdi II. Archiep. Salern. apud Murat. tom. 7. col. 81. B : *Et angelos quatuor ex argento in pedibus quinque, ponderantes singuli libras CV. cum Gemmis Allabandenis in oculis, tenentes hastas fastigium ipsum, ponderantes libras duo millia xxv. Vide Alabandinae.*

* **ALLABARDERIUS**, Miles alabarda armatus, hastatus, nostris *Halebardier*. Leg. reipubl. Genuens. ann. 1576. part. 2. cap. 7. tom. 2. Cod. Ital. diplom. col. 2194 : *Habebit praetor sex Germanos milites, Allabarderos nuncupatos.... qui et domi sua pro soribus resideant, et eum egredientem continuo, publice et reverenter comitentur. Vide supra *Alabarda*.*

* **ALIA BARRA**, Voces seditiosæ, quibus

ad arma provocatur. Enumerat. jurium comit. Biter. ann. 1252 : *Sciderunt vestes quorundam ipsorum, clamando alta voce, Alla Barra, Alla Barra, ad arma, ad arma, eamus ad hospitium proditorum, et tunc ibant per vias cultellis evaginati.*

* **ALLABI**. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : *Allabitur, ambulat, occurrit. Allapsa, caute veniens.*

¶ ALLABO. Vide *Scringæ*.

* **ALLACARIUS**, Rerum minutarum mercator, ut videtur; nisi legendum sit *Allocarius*, atque de iis intelligatur, qui stalla locabant. Regist. Cam. Comput. Paris. in Bibl. reg. Cod. 8406. fol. 180. v^o : *Domania in prepositura Parisiensi.... De serperiis et Allacariis pro VII^æ. iiiij. lib. per annum.*

* **ALLAGIA**, Sedes militibus attributæ ad hibernandum, Ital. *Alloggi, Alloggiamenti*. Pachimeres Hist. Mich. lib. 4. cap. 27 : *Conflatur hic exercitus ex differentibus corporibus militum, quæ Allagia solent appellare, qui militarium vocabula ordinum lingua effundunt vulgari. Ita Carol. de Aquino in Lex. milit. Consule Glossar. med. Græcit. v. ἄλλαχτα, nisi idem sit quod supra *Alæ* 3. Vide *Allagium*, et infra *Allagiamenta*.*

¶ ALLAGIUM, *Cursus publicus, Protalagator hujus magister*. Lex. Græco-Barb. In Amalthea ἄλλαχται, loca mutantis equis publicis addicta; *Mutationes* in Cod. Theod. et Justinian. non semel. Vide *Mutationes* et *Glossar. mediæ Græcitatæ*.

ALLAH, Vox Arabicæ, Deus. Charta Alboacem Regis Mauri Conimbricensis ann. 734. apud Sandovalium in Rege Favila : *Si Christianus fuerit (iverit) ad mesquidam, vel dixerit male de Allah, vel Mahomet, fiant Maurus, vel matent eum.*

¶ ALLAIA, Legitima materiæ nummariaæ conflatura, Gall. *Aloy*, Rymer. tom. 5. pag. 813 : *Licet antiqua moneta Scotice ejusdem ponderis et Allaia, sicut fuit moneta nostra Sterlingi Anglie, ante haec tempora esse conseruerit, propter quod in Regno nostro Anglia habuit cursum suum; quia tamen quedam moneta dictæ antiquæ monetæ similis et conformis, quæ in pondere minor et Allaia debilior existit, in dicto Regno Scotiae de novo est cussa, et in Regno nostro suum capit cursum, etc.*

ALLARE, a Gallico, *Aller*. Ire, iter facere, in Instrum. ann. 1452. apud. Marten. tom. 1. Anecdot. col. 1828.

¶ ALLARGARE, Ampliare, augere, Gall. *Elargir*. Statuta Massil. ann. 1253. MSS. : *Stratas publicas quæ sunt intra Massil. vel extra, si eas nimis strictas inventant, faciunt eas Allargari secundum quod eis videbitur bona fide.*

ALLASSON, ex Græco ἄλλασσων, Versicolor, qui subinde colorem mutat. Vopiscus in Saturnino : *Calices tibi Allassontes versicolores transmisi. Vide ibi Salmarium.*

* **ALLAT**, Divinitatis nomen apud Arabes et Judæos idololatras, ab Arabico *Allah*, Deus. Vide in hac voce. Tract. de Concord. vet. et nov. Test. apud Marten. tom. 9. Ampl. Collect. col. 180 : *Scimus aliquid remansisse de idolatria illa, qua adorabant Jahot, et Jahoc, et Nuzara, et Allat, et Alozei, et Menna. Quidam enim ex eis erant Dii in similitudine virorum,*

quidam vero in similitudine seminarum. [** Conf. Coran. Sur. 53. v. 19. edit. Fluegel. et Sale, *The Koran, preliminary discourse*, pag. 23. edit. in 8^a forma.]

ALLATERARE. Vide *Adlaterare*.

* **ALLATINARE**, *Potare equum*, in Gloss. Fr. Barberini ann. 1296. ad *Docum. d' amore*.

* **ALLATO**, Orichalcum, nostris *Laiton*, olim *Laton*. Charta fundat. abbat. Aquilar. ann. 832. inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonstr. col. 104 : *Tuli inde.... unum calicem de argento, et unam crucem de Allatone, et duos circiales de Allatone. Vide Lato.*

¶ 1. ALLATURA, *Apportatio. Vita SS. Gervasii et Protasii* tom. 3. Junii pag. 839. E : *Cives autem oppidi Brisach cum Salomon dicere possunt : Et venerunt nobis omnia bona pariter cum illa, videlicet venerabilium reliquiarum, Allatura: quia quādū apud eos fuerunt, multis periculis liberati sunt.*

¶ 2. ALLATURA, *Mendum pro Mallatura, Publicus conventus in quo majores causa disceptabantur. Charta Ottonis II. Imper. pro Monasterio Farfensi apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 479 : Concedimus ut nullus homo audeat respondere in Allatram advoco ejus, et si aliquo tempore aliqua contentio contra idem Monasterium exorta fuerit, etc. Vide *Mulus*.*

* **ALLAUCCIBER, ALLAUCCUMBRE**, voices Arabicæ. Tract. de Concord. vet. et nov. Test. apud Marten. tom. 9. Ampl. Collect. col. 180 : *Majores (Dii) dicebantur Allauccumber, unde et sermo iste derivatur in vobis Allaucciber, immolare eis pecora et camelos uno die pro unoquoque anno. Ab Arabico Allah, Deus, et Achar, major. Vide Lex. Castel. et supra *Allat*.*

* **ALLAVIUM**. Charta Ludov. VI. reg. Franc. ann. 1124. inter Instr. tom. 8. Gall. Christ. col. 324 : *Omnem quoque decimam vini, et annonæ meæ et avenæ, quæ attinet ad Allavium vel granarium Pissiaci. Hæc facile emendatur ex ead. Charta apud Marten. edita tom. 1. Ampl. Collect. col. 684. ubi legitur, ad cellarium vel granarium Pisaciaci.*

ALLEG, pro *Halec*, *pisciculus ad sensim idoneus, vel liquamen ex piscibus*, Papias. Gloss. Gr. Lat. δύχιον τετράγυρον, *Allec*, *Allex*. [Madox Formulare Angl. pag. 239 : *Tria concessi... millearia siccorum Allecium. Vide Allecium.*]

* **ALLECIARIUS**, Pisciculorum, qui *Allecia* vocantur, vendor. Lit. ann. 1366. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 408 : *Per stallarios et stallarias, Alleciarios et Alleciarias, qui a dictis venditoribus dictos pisces emebunt, et... ad detailium vendebant, etc.* Ita leg. ibid. pag. 407. *Alexiaria* pag. 405. Vide supra *Alleciarius*.

ALLECIUM, Eadem notione qua *Allec*, in Tabulario SS. Trin. Cadom. fol. 10. v^o. et alibi.

ALLECTATIO, Illecebra. Acta Martyrum SS. Tharaci et Sociorum apud Baron. ann. 290 : *Preses dixit : Verum quid loqueretur in Allectatione? Tharacus dixit : Allectatio tua tecum sit. Ubi in Allectatione, videtur sumi pro suaviter, dulciter, ab allicere, vel *allectare*, quod est frequenter allicere, apud Papiam.*

* **Aachement**, eadem notione; unde **Aachier**, Illicere, in Bestiario MS. :

Car chil qui petite foy ont,
Et de souble creanche sout,
Sont moult legier a aerochier
De celui qui seit Aachier.
Il leur fait un Aachement,
Qu'il primes eut moult doucement,
Comme d'aucun carnel delit....
Quant de chou les a Aachies,
Tant qu'il les a moult enlachies, etc.

Unde **Aeschier**, Inescare, Gall. Amorcer, in Poem. reg. Navar. Cant. 61. tom. 2. pag. 150 :

Li Deable a getey por nos ravir
Quatre ameçons Aeschiés de torment.

ALLECTI, *Allectors*, λεγοντάριον, veteri Glossatori apud Cujac. lib. 11. Observ. cap. 26. sic dicti, quod suscipiens tributis fiscalibus allegentur, leg. 11. 12. et 13. Cod. Theod. de Suscept. præpos. et arcar. Eorum officium *Allegatio* in leg. 11. Cod. eod. *Allectura* in Lugdunensi Inscript. apud Gruterum pag. 375 : *L. Besio...* *Allectori Galliarum ob Allecturum fideliter administratam*. Occurrunt præterea apud eundem non semel *Allectors* pag. 245. et 471. Vide Sidon. lib. 5. Epist. 7. et ibi Savaron. et Jacob. Gothofredum ad leg. 13. Cod. Theod. de Susceptor. [** Vide Forcell. in voce *Allector*.]

ALLECTUM, Halec. Polyptych. Fiscennense ann. 1235 : *Quamdiu harenarie duraverint, singulis diebus, quibus ostiarius coquine Allectia recepit, debet habere unum galonem vini.*

ALLECTIVUS, Illecebrosus, Gall. Attrahant. Madox Formulare Angl. pag. 321 : *Mentes fidelium ad pietatis et caritatis opera per Allectiva indulgentiarum munera galonem vini.*

* *Charter Philip. PULC. ann. 1308.* in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 552. r. col. 1 : *Hortationibus sedulis et persuasionibus Allectivis inducere studeas, etc.*

ALLECTORIUM, f. *Theca calamaria*, Gall. *Ecritoire*. Reg. Phil. Aug. in Charoph. reg. sign. 34. bis, part. 1. fol. 3. r. inter jocalia regis recensentur ij. botoni auri, ij. zone argenti, ij. caniveti argenti, j. *Allectorum*. Rursus fol. 3. v^o : ij. botoni aurei et ij. zone argenteæ, ij. caniveti argentei, j. *Allectorium*. Vide *Allecti*.

* **ALLEGABILIS**, Qui in argumentum allegari potest, Gall. *Que l'on peut alléguer*, citer. Probus ad Pragmat. Sanct. tit. de caus. § nec ad quæcumque in verbo med. ad calcem : *Liber feudorum non est Allegabilis in Gallia, tanquam extera lex.*

* **ALLEGALARE**, Ad legem seu archety-pum conferre, idem quod supra *Alinare*. Stat. civ. Astæ cap. 11. pag. 17 : *Ordinatum euquod omnes et singuli de civitate Astensi,.... qui aliquid vendunt aut de cetero vendiderint... ad balantias, vel stateram, ad marchum vel libram, vel aliquod aliud pondus, teneantur ipsas balantias, stateram, marchum et libram, quolibet aliud pondus signari et Allegalari facere per officiales communis Astensis ad hoc deputatos.... Et possint capere pro signata et Allegalatura prædictorum, secundum quod capi consuevit.*

* **ALLEGANTIA**, *Confederatio*. De rebus Leodiens. auctore Adriano de Veteribus apud Marten. tom. 4. Ampliss. Col-

lect. col. 1274 : *Iste fuit missus ad faciendum Allegantias cum Leodiensibus. Vide Allegare 2. et Allegantia 1.*

* **ALLEGANTIE**, Idem quod infra *Allegationes*, sed ad pravum sensum, ut videatur, detortæ, apud Rymer. tom. 13. pag. 233. col. 2 : *Confœderationes, impétitiones, deceptions, extortiones, imbraciarias, indebitas prolaciones verborum, manutentiaras, cambipartias, falsitatis, Allegantias, captio-nes feodorum vel regardorum, etc.*

* **ALLEGANTIARUM civitatis et patris litteræ**, Ex littera, ut videtur, quibus civitate aliquis donatur, Gall. *Lettre de Naturalité*. De rebus Leodiens. auctore Adriano de Veteribus apud Monacho S. Laurentii apud Marten. tom. 4. Ampliss. Collect. col. 1270 : *Postulavit etiam (Carolus de Baden) Litteras Allegantiarum civitatis et patris, pro se et amicis suis, et fuerint sibi concessæ. Ibidem paulo post vocantur Litteræ Allegationum.*

1. **ALLEGARE**, Latinis Scriptoribus, est Mittere, vel aliquem legare ad alium. Pa-pias : *Allegare, Mittere, mandatis instruere*. S. Augustinus Epist. 159 : *Ad eum quoque litteras dedi, quas rogo ut ipse illi tradere, et Allegare, si opus est, non graveris*. Adde S. Ambros. Epist. 32. *Allegare testes*, producere in jure; *Allegare preces*, supplicare per scriptum, quod ad judicem seu Principemmittitur. Gloss. Gr. Lat. ιστοί προσφέρω, *Allego*. Gloss. Lat. Gr. *Adlegat*, παρατίθεται μάρτυρας, δίκαιος; προσφέρειν, προσαγγίζειν. Apuleius in Apol. : *Tacitas preces Deo Allegasti*. Cæsarius Arelatens. Serm. 12 : *Si apud aliquam personam potenter velles aliquam causam Allegare necessariam, etc.* Optatus lib. 3 : *Cum easdem preces apud Africanos judices Allegarent. Ubi observanda loquendi formula, apud judges; inde enim alia orta : Donationum instrumentum apud acta Allegare*, in leg. 3. Cod. Theod. de Donat. (lib. 8. tit. 12.) pro in acta referre. Qui enim actis publicis rem, a se factam vel impetratam, inseri curat, apud acta allegat. Sed et gestis Allegare dixerunt. Testamentum S. Hadoindi Episc. Cenomanensis : *Et ibi testamentum meum cum apertum fuerit, vobis prosequentibus, apudque publica gestis municipalibus faciat Allegare*. S. Augustinus Epist. 158 : *Si necesse fuerit, etiam gestis jubete Allegari Epistolæ meas*. Papianus lib. Responsor. tit. 2 : *Donatio... si gestio fuerit Allegata*. Et alibi passim. *Allegatis gestis inserta in lege* 3. Cod. Theod. de Hæretic. (lib. 16. tit. 5. c. 37.) *Allegationis gesta*, apud eundem Augustinum l. 2. contra Petilianum cap 97. Adde cap. 83. 92. l. 3. cap. 57. *Donationes solenni gestorum Allegationis firmare*, apud eundem Papianum tit. 24. [** Vid. Marini Pap. Dipl. pag. 275. not. 15.]

* **ALLEGARE**, interdum pro *Allegare*. Charta ann. 1032. apud Columbum de San-Rufensis Canonici : *Tempus legis istius donationis causa non sine gestorum testificatione valebat, nunc vero post hanc legem nec quilibet donatio valere potest, si gestibus fuerit Allegata*. Charta Vindiciani Episcopi Atrebatis. apud Baldricum lib. 1. cap. 25 : *Lex priscorum quoque exposcit auctoritatem, ut quicunque voluerit de rebus suis propriis vendere, cedere, condonare, suum strumentum secundum legem Salicam licentiam habeat*

Alligare. Primum Testamentum Widrati Abbatis Flaviniac. : *Quam manu mea propria subterfirmavi, et bonorum hominum signis, vel Allegationibus roboram* decreti. [** Vide *Allegatio*.] Adeo Gregor. M. lib. 2. Ind. 10. Epist. 9. lib. 7. Ind. 1. Epist. 6. Ind. 2. Epist. 72. 86. lib. 10. Epist. 12. lib. 12. Epist. 10. Chartam veterem apud Doubleton p. 739. et Marculfum lib. 2. form. 27. ubi habetur formula ejusmodi *allegatum*, et in acta publica donations aut testamenta referendi.

ALLEGATIONES PARTIUM, in leg. 2. C. de Relationibus, (lib. 7. tit. 61) leg. 11. Cod. Theod. de Appellat. (lib. 11. tit. 30) rationes, quas reus et actor producunt. Gloss. Grec. Lat. : Διδασκαλία προσφατος, *Allegatio, instruc-tio*. Δικαιολογία, *Allegatio*; hinc nata nostris vox familiaris, *Alleguer*, de eo qui instru-menta, vel testes, vel rationes pro suo jure tuendo profert. [** Vide Paul. lib. 1. tit. 12. § 6. Vatic. Fragn. § 273. Dig. lib. 48. tit. 18. fr. 1. § 26. lib. 4. tit. 4. § 17.]

ALLEGATIONES, pro legatis in acta publi-ca relatis, apud Anastasium in S. Julio PP. : *Donationes, commutationes, vel traditiones aut testamento, vel Allegationes, etc. quo sensu allegare usurpat Flodoard. in Gestis PP. in Zachar. :*

Allegata sacris locupletia predia cedunt.

Idem in Stephano II :

Sieque Duci esse *Allegans*, fidoque patrono. i. se ei committens, donans. Tradit. Fulde. lib. 3. cap. 1 : *Warmundus... quædam be-neficia in Wiggernes... in manus Gerboldi Comitis de Hennaberg ea lege Allegavit, ut eadem beneficia et mancipia in altari S. Bonifacii in Fuldu pro remedio animæ sua fra-tribus ejusdem Ecclesiae in recordationem an-niversarii ipsius delegaret.*

ALLEGATORES, in Charta ann. 1207. apud Catellum in Comitib. Tolos. p. 230. viden-tur dici sponsores, vades, etc.

* **ALLEGARE CONTRACTUS**. Charta Miloni domini Noyeriorum pro fundatione Marciliaci ann. 1239. inter Instrum. novæ Gall. Christ. tom. 4. col. 100. C : *Concedunt dicti Buretus et Maria ejus uxor Abbatissæ et Conventui supradictis omne jus Contractus Allegandi recipiendi et retinendi quoscumque et unde cunque venientes in mansis et locis suis. Vix intelligi potest hic locus de jure referendi contractus in acta publica; ne vix qui-dem de jure producendi eosdem contractus, ubi jus agitur; quare fere suspicarer Allegare contractus hic idem esse, quod iisdem accep-toris uti tamquam suis.* [** Vide *Allegare*, 2.]

2. **ALLEGARE**, Ligare, sacramento sibi devincire, in suam *Ligam* trahere : Ital. *Allegare, far lega*. Benno Cardinalis in Vita Gregor. VII. PP. : *Clericos et Laicos jura-mensis Allegavit, ne ulla ratione, ullo tem-pore condescenderent in causa Regis.* [Vide *Allegantia* et *Allegatus*.]

* **ALLEGATIO**, Subscriptio, nota quævis propria manu scripta. Formul. Lindenbr. 72. apud Baluz. tom. 2. Capitul. col. 531 : *Quam (paginam) manu mea propria subterfirmavi, et bonorum hominum signis vel Allegationibus roboram* decreti. Eadem for-mula sursum occurritibid. col. 573. [** Vid. *Allegare*, 1.]

ALLEGATUS, Confederatus, nostris Al-leli; quasi federe invicem ligatus, | hinc

etiam *Alliance*, vox Gallica pro parentela, seu cognatione, qua cognati et agnati invicem alligantur. Vide V. Cl. Egid. Menagium in Orig. Ital. Lewoldus Northovius in Chronico Markano ann. 1347: *Inter Episcopum et cives Leodienses et ipsorum Allegatos pax est facta*. Vide *Allegare*, 2.

A ALLEGANTIA, Idem quod *Ligeitas*, ligiantia, fides qua a vassallo domino seudi præstatuta. Charta ann. 1551. apud Rymer. tom. 15. pag. 259: *In consideratione Allegiantia et debitis obedientias suæ, annuere et consentiri volentes, etc.*

A ALLEGARE. Vide *Adlegiare*.

A ALLEGIUM, Navigium, in quod alleviandæ navis gratia, merces transportantur, nostris *Allege*. Stat. Genuens. lib. 4. cap. 16. pag. 121: *Navigia quæ jactum fecerint, appulsa ad locum destinatum exonerentur primo, et ante alia, etiam si alia prius appulissent, sine præjudicio solitorum Allegiorum, si eo in loco aderit ordo exonerandi*. Vide supra *Alegium*.

A ALLEGORIUM, Altum verbum legis, inquisitum. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. [** Gloss. ex cod. reg. 4778: *Allegoricum*, ut ex Placido.]

A ALLEGORIZARE, Allegoris uti. Iren. lib. 3. 12: *Dicta Allegorizanda*. Vita S. Columbae Reatinæ tom. 5. Maii pag. 334. D: *Oliva quidem, sicut Allegorizat Doctor sanctus, misericordiam significat*. [** V. Forc. Lex.]

A ALLEGURRIRE, Degustare. Glossar. in cod. reg. 7646: *Allegurrit, degustat*.

A ALLEIA, ALLEYA, a Gall. *Allée*, Andron, porticus. Charta ann. 1385. in Chartul. Richardi abb. S. Germ. Prat. fol. 89. v°: *Concedimus.... Alleiam aut aditum in alto ex transversa dicti vici parvorum camporum, pro eundo de dictis domibus sic admortizatis ad dominum seu domos dicti magistri Michaelia, quas habet et possidet ex altero latere dicti vici*. Charta ann. 1339. ex Tabul. colleg. Lombard: *Due domus.... facientes cuneum dicti vici in buto superiori, abottissando de retro uni parvæ viæ sive Alleya non transeuntis, Gallice vocata la Rue orbe*. Ubi pro Angiporto, Gall. *Cul-de-sac*, usurpatur.

A ALLEVARE, Alleviare, exonerare, Gall. *Allegre*. Lit. Phil. Pule. ann. 1309. tom. 2. Ordinat. reg. Franc. pag. 159. art. 11: *Mercaturas, quas dicti mercatores tradent et liberabunt per compotum batellarii, Alliendo naves pro veniendo de Lota apud Harefleu, etc. Ubi Allevando legerat Can gius*. Vide supra *Allegium*.

A ALLEIUM, Lex, intrinseca bonitas auri vel argenti, Gall. *Alloy*. Edictum Philippi IV. Franc. Regis ann. 1295. tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 325. et 326: *Aliquantulum debet de pondere, Allelo seu lege, quam prædecessores nostri... consueverunt in monetarum fabrica observare*. Edictum Johannis I. ann. 1353. ibid. tom. 2. pag. 551: *C'est à seavoir que vous faciez donner en chascun marc d'argent Alliae à trois deniers cinq grains cent dix sept sols Tournois, et en tout autre marc d'argent Alliae à deux deniers de loy argent le Roy, et au dessoubz, cent dix sols Tournois*.

A ALLELUIA. Vox Hebraica, que, *Laudate Deum*, vel potius *Dominum*, significat, unde Amalario lib. 4. cap. 48. dicitur ad

gaudium et laudem pertinere. Gloss. Græc. MS. Regium Cod. 1673: *Αληλούια, ἀλός τῷ δύντι δέω, ἡ αἰνῆσθε τὸν Χριστόν*. S. Augustinus Serm. 1. de Divers. cap. 1: *Nostis, quia Alleluia Latine dicitur, Laudate Deum*. Sic Serm. 5. cap. 9. Serm. 6. cap. 9. Arnobius Junior in Psalm. 104: *Alleluia in isto Psalmo principium sumpsit, quam qui interpretantur, Gloria Deo Creatori omnium, verum dicunt. Sed de vocis significazione, et ejus usu in Ecclesiastico officiis multa suggerunt Scriptores de Divinis Officiis; præterea Baron. ad Martyrol. 22 April. et in Annal. ann. 384. n. 22. Binius ad Concil. Tollet. IV. can. 11. Haefstenus lib. 7. Disq. Monast. tract. 8. Disq. 1. et alii. [Constantius tom. 1. Epistolarum Romanorum Pontificum pag. 613. et seqq. unde mutuabor illud, quod a Hieronimo refertur in Epitaphio Fabiolæ, moribus nostris propterea absonum: Cum ad celebrandas illius exequias Urbs tota cucurisset Sonabant, inquit, *Psalmi*, et aurata templorum reboans in sublime quatiebat Alleluia.]*

A ALLELUIA CLAUSUM, quando in sacris liturgiis desinit cantari. Regula Magistri cap. 28: *A Pascha usque ad Pentecosten non licet jejunare, quia Sabbatum Paschæ claudit tristitia jejunia, et aperit letitiae Alleluia: et Sabbatum Pentecosten claudit Alleluia et aperit jejunia: sed Ecclesiis clauditur Alleluia; nam Monasterio quasi in peculiari servitio Dei Alleluia usque ad Epiphaniam per modum Psalmorum constitutum aperta a servis Dei psallitur Domino. Vetus Placitum sub Guillelmo I. Rege Anglia apud Seldenum ad Eadmerum pag. 199: Ab illo die, quo clauditur Alleluia, usque ad Octavas Paschæ, etc. Petrus de Fontaines in Consilio a nobis edito cap. 5. § 6: *Sairemens cesse dès le commencement de l'Avant, d'uskies à lendemain de la Teffaigne, et deske l'Alleluie clost, jusques à la quinzaine de Pasques*. Charta Gallica ann. 1282. in Hist. Monast. S. Marie Suesse: *Et si volons... que toutes les Dames et les Rendus qui après l'Alleluie se saineront, aient leur sainiez ainsi come en autre tans*. In omnibus autem Ecclesiis Alleluia cantari a Paschate ad Pentecosten, auctor est S. Augustinus Epist. 86. 119. et Serm. 5. de Divers. cap. 9. sed extra Paschale tempus Damasum PP. in Ecclesia Romana instituisse, ut caneretur certis temporibus, auctor est Gregorius M. lib. 7. Epist. 63. ut illius verba capienda censem Baronius. Unde et in Dominicis, quæ sunt ab octava Epiphanie usque ad Septuagesimam, et in Dominicis, quæ sunt ab octava Pentecostenus usque ad Adventum, cantatur, ut observant Durandus lib. 5. cap. 4. n. 5.*

A ALLELUIA CLAUDENDO ceremoniis in quibusdam Ecclesiis olim soliti adhiberi, hæc non indigne scitu refert Epistola, quam nobis exhibet Mercurius Gallicus mensis Decembbris ann. 1726. Inter Statuta Tullensis Ecclesie sæculo XV. in unum collecta, Statutum XV. inscribitur: *Sepelitur Alleluia, atque de modo illius sepeliendi hæc addit: Sabbatho Septuagesimæ in Nona convenienti pueri chorii seriati in magno vestiario, et ibi ordinent sepulturam Alleluia. Et expedito ultimo Benedicimus, procedant cum crucibus, tortis, aqua benedicta et incenso, portantesque gle-*

*bam ad modum funeris, transeant per chorum et vadant ad claustrum ululantes usque ad locum ubi sepelitur: ibique aspersa aqua et dato incenso ab eorum altero, redent eodem itinere. Ludicra hæc pompa, inquit Auctor Epistolas laudatæ, in memoriam revocat consuetudinem alteram multo magis joculariem. In quadam Ecclesia Cathedrali non longe Parisis distante, choralis puer, si vera est narratio, turbinem, vocabulo *Alleluia aureis characteribus exarato, circumvolutum per plana chori sola versabat verbere ad usque integrum e choro expulsionem*. Hæc ibi de exsilio vocis *Alleluia*.*

A ALLEGORICUS vale illi dictum est in Ecclesia Autioidorensi, eique integrum consecratum fuit officium, quod locum habuit officii Dominicæ Septuagesimæ a primis Vesperis ad matutinas saltem Laudes ipsius Dominicæ. Illud officium ex libris Liturgicis ejusdem Ecclesie et dioecesis circa saeculum 13. manu exaratis eruit sagacissimus veterum monumentorum indigator Dominus *Le Beuf*, Ecclesie Autioidorensi. Canonicus et Succor, et nobiscum amice communicavit. Integrum hic referre visum est, speramusque Lectori rerum singularium curioso non fore injucundum.

ALLELUIATICUM OFFICIUM

SABBATO IN SEPTUAGESIMA
AD VESPERAS.

ANTIPH. Alleluia, Alleluia, Alleluia.
CAPITULUM. Benedictus, etc.

HYMNUS.

Alleluia dulce carmen,
Vox perennis gaudii.
Alleluia laus suavis
Et Choris Cœlestibus,
Quam canunt Dei manentes

In domo per secula.

Alleluia leta Mater
Concivis Jerusalem,
Alleluia, vox tuorum
Civium gaudientium,
Exules nos fieri cogant

Babilonis flumina.

Alleluia non meremur
In perenne psallere,
Alleluia vox reatus
Cogit intermittere;

Tempus instat quo peracta
Lugeamus criminis.

Unde laudanda precamur,
Te beata Trinitas,
Ut tuum nobis videre
Pascha det in Æthere,
Quo tibi leti canamus

Alleluia perpetua. Amen.

¶. Vespertina Oratio, etc.

Ad MAGNIFICAT Antiph.

Mane apud nos bodie Alleluia, Alleluia, et crastina die proficeris Allel. Allel. Allel. Et dum ortu seruit dies ambulabis vias tuas Allel. Allel. Allel. Allel.

ORATIO.

Deus qui nos concedis Alleluia tici cantici deducendo solemnia celebrare, da nobis in eterna beatitudine eum sanctis tuis Alleluia cantantibus perpetuum felicitate Alleluia posse cantare. Per Dominum, etc.

AD MATUTINUM.

INVITATORIUM. Allel. Allel. Allel. Allel. Allel. Allel.

HYMNUS. Alleluia dulce carmen, etc.

In I. Nocturno, Ant. Allel.

¶. Memor fui nocte, etc.

LACTIO 1. Io principio creavit Deus, etc.
¶. Alleluia. Dum præsens est invitatur illam, et desiderant illam se eduxerit; * Et in perpetuum corosata triumphat ante Dominum, Alleluia.

j. In amicitia illius delectatio bona, quoniam immortalis est in conspectu illius. * Et in perpetuum, etc.
 p. 2. Multiplicantur a Domino anni tui Alleluia; per viam sapientiae incedas, * Et per semitam justitiae revertaris ad nos, Alleluia, Allel.

j. Sola namque tenes principatum in conspectu Domini, propterea revertere in thesauris tuos. * Et per semitam, etc.

p. 3. Alleluia sola tenes principatum in conspectu Domini, propterea revertere in thesauris tuos, te benedicant Angeli, * Quia placuerunt Domino, Allel, Allel.

j. Angelus Domini bonus comitetur tecum, et bene dispositi itinera tua. * Quia, etc.

In II. Nocturno. ANT. Allel. Alleluia.

Sequuntur Lectiones e Genesi.

p. 5. Angelus Domini bonus comitetur tecum, Alleluia, et bene dispositi itinera tua: * Ut iterum cum gaudio revertaris ad nos, Alleluia, Allel.

j. Multiplicantur a Domino anni tui, per viam sapientiae incedas: * Ut iterum, etc.

p. 5. Alleluia, Revertere in thesauris tuos: * Te benedicant Angeli, Alleluia.

j. Sola namque tenes principatum in conspectu Domini, propterea revertere in thesauris tuos: * Te benedicant, etc.

p. 6. Alleluia, Delectatio bona in operibus manus illius, * Divitiae multæ, Allel. Allel.

j. Speciosa facta es, et suavis in deliciis multis. * Divitiae multæ, etc.

In III. Noct. ANT. Alleluia.

HOMILIA in Evang. Simile est Regnum, etc.

p. 7. Nomen bonum melius est quam divitiae multæ, * Super aurum et topazion gratia bona est, Alleluia, Alleluia.

j. Quam dulcia fauicibus meis eloquia tua Domine, super mel et favum ori meo. * Super, etc.

p. 8. Alleluia, Judica iudicium meum et redime me, Alleluia, a calumniantibus me. * Alleluia.

j. Vide humilitatem meam, et eripe me quia legem tuam non sum oblitus. * Alleluia.

p. 9. Alleluia, Mane spud nos hodie et cras proscenit, Alleluia; * Et dum ortus fuerit dies subulabas vias tuas, Allel. Allel.

j. Angelus Domini bonus comitetur tecum, et bene dispositi itinera tua. * Et dum, etc.

IN LAUDIBUS.

ANT. Omnes sumus sicutientes Alleluia, Alleluia. PAUL. Dominus regnabit. Jubilate. Deus.

ANT. Benedic terra Dominum et omnia nascientia in ea hymnum dicant, Allel. All. CANT. Benedicite.

ANT. Alleluia, Sola tenes principatum in conspectu Domini, propterea revertere in thesauris tuos, te benedicant Angeli, Allel. All. PAUL. Laudate.

CAPITULUM, HYMNAS, ANTIPH. ad Benedictus, ut supra in I. Vesperis.

Nihil pro secundis Vesperis et aliis Horis annotatur. Psalmus autem Laudent in Laudibus hoc cantabatur ritu:

Alleluia, Laudent Dominum de celis, laudate eum in celis, Alleluia.

Laudate eum omnes Angeli ejus, laudate eum omnes virtutes ejus, Alleluia, Alleluia.

Laudate eum sol et luna, laudate eum stelle et lumen, Alleluia, Alleluia, Alleluia.

Ubi vides 1º. versu addi semel Alleluia, bis secundo, ter sequenti, et sic de cæteris. Qui ritus etiam in Monasterio S. Germani Autissiodor. servabatur ætate Herici, id est, nono saeculo, ut testatur ipse c. 10. Libri primi de Miraculis S. Germani.

In ejusdem ævi Missali ad usum Ecclesie Autissiodorensi postea translatâ sunt a die Dominica in Septuagesima, ad diem festum S. Stephani 26. Decemb. ut videre est in Antiphonalibus 14. et 15. saeculi.]

ALLELUIA DOMINICALIA, Quæ diebus do-

minicis cantantur, apud Honorium Augustod. lib. 4. cap. 98.

ALLELUIA DUPLEX, quod repetitur, ac bis dicitur. Vide Durandum lib. 6. cap. 89.

ALLELUIA, in clamore bellico pronunciatum testantur Constantinus de Vita S. Germani lib. 1. cap. 19. apud Surium tom. 4. Ado Viennensis in Chronico, ubi de eodem S. Germano, et Ordericus Vitalis lib. 12. pag. 887.

* ALLELUIA quod dicitur Baha, id est, cum pneumatico seu jubilo, ut aiunt, repetendo scilicet a, a, cum certa modulatione. Ordinar. vetus MS. eccl. Camerac. ad missam Dominicæ. 1. in Adventu: Alleluia cantatur a duobus dominis in pulpito, epistola et evangelium similiter in pulpito. Post Alleluia, cantor incipit Alleluia, quod dicitur Baha, et cantatur a choro alternatim ad modum sequentie.... Alleluia, Veni, Done, sine Baha.

* ALLELUIA, femin. gen. in Bulla Benedicti VIII. PP. ann. 1023. in Append. ad Marcam Hispan. col. 994: Ut si predicta festivitas evenerit, postquam dimissa fuerit Alleluia, etc. Sic et nostri Alleluie dixerunt. Mirac. MSS. B. M. V. lib. 3 :

Il n'est sequenze, n'Alleluie,
Bele note, ne Kyriele,
Tant soit plaisante, ne tant soit bele,
Que trop n'anuit, s'ele trop dure.

* ALLELUIA, Pulpitum, ubi Alleluia cantari solet. Arest. ann. 1343. 6. Mart. in vol. 2. adestor. parlam. Paris. : Cum lite et causa pendente in curia nostra inter episopum Tornac. et decanum et capitulum Tornac. superfacto et occasione cujusdam ostii, existentis in Alleluia et descensu contiguo capellæ episcopali etc. [** f. Alleya.]

* 2. ALLELUYA, Panis cuculi, est herba acetosi saporis, species trifolii videtur, in unguento viridi cyruginorum reperitur. Glos. medic. Simonis Januens. ex Cod. reg. 6959. Vide Menag. Diction. etymol. ubi a voce *Juliola* hanc corrupte efformata docet. [** Germ. Sauerklee. Lat. alias oxytriphylon, planta Alleluia vocata, quia floret, quo tempore Alleluia frequentius in templis cani consuevit. ADEL.]

* ALLELUIARE, Dicere vel cantare cum adjuncto Alleluia, in plerisque Breviariorum 200. vel 300. annorum, ut in Autissiodorensi ejus ævi ubi habetur: Responsoria ad horas Alleluiantur propter presentiam corporum.

¶ 1. ALLELUARIUM, Versus Psalmorum quibus Alleluia præponitur. Eucholog. Græc. p. 102.

¶ 2. ALLELUARIUM, Liber, in quo Alleluia continentur. Inventar. MS. libr. eccl. Camerac. ann. 1355 : Item Alleluiam per anni circulum notatum. Chartul. eccl. Carnot. : Unum missale, duo gradalia, duo Alleluiaria, etc.

¶ ALLELUIATICA, Antiphona temporis Paschalis, quæ vel solo constat vocabulo Alleluia, vel quæ constat eadem voce, sed aliis verbis inserta vel addita, sive id fiat semel tantum, sive plures. Cod. MS. Rituum Eccl. B. Mariae Deauratae Tolos. : Incipiuntur Vespere regulares et dicitur super Psalms antiphona Alleluiatrica; Psalmus, Dixit Dominus cum tribus seqq. Et infra: Non dicuntur Alleluiatricæ, sed solum Antiphona, et in ultima reiteratione dicuntur

omnia tam antiphona quam Alleluiatrica. Rursum infra: Dicuntur sine Alleluiatricis... ad Nocturnos, Laudes, et ad Horas diei dicuntur pro antiphonis Alleluiatricæ. Et in Breviar. Sarisber. : Antiphona Alleluiatricæ Paschales dicuntur super Psalmos.

* Ordinar. eccl. Lugdun. MS. : De Alleluiatricis. Dominica prima post octavas Paschas ad missam dominicam, officium, Misericordia Domini, primum Alleluia, Dominus regnabit; secundum Alleluia, Jubilate; super septimanam, una die unum, altera die aliud: et sic sit per omnes alias septimanas. Infra: De Alleluiatricis, quæ dicuntur post octavas Pentecostes, in Laudibus. Post octavas Pentecostes dicuntur Alleluiatrica seriatim; sed Dominica prima post festum S. Joannis Baptæ, dicitur Alleluia, Iouinebant.

¶ ALLELUATICÆ Exsequiz, Idem quod supra, Alleluia clausum.

¶ ALLELUIATICA GAUDIA, Jubilus et letitiae collaudantium Deum. Paschasius in Vita S. Adalhardi Abbatis inter Acta SS. Benedict. sicc. 4. part. 1. pag. 344:

Desine plura soror tu, mater ait Galatæ.
Ista quidem inspecta, melius tum forte canemus,
Cum paradiso ovans nobis quoque sorte virebit.
Hactenus agrorum flores et lilia carpe,
Donec alleluia circum gaudia ridant. (Sic)
Sparge viam violis, virtutum floribus arva,
Piuge rosis calle, plateis lilia sterne.

ALLELUYATICE, Cum Alleluia. Ordinarius MS. Eccles. Rotomag. : Responsoria de Horis Alleluyatice dicuntur.

¶ ALLELUIATICI PSALMI, Qui pro titulo habent Alleluia. Vide Psalmi Alleluiatrici.

ALLELUIATICUM. Gregorius Turon. de Vitis Patrum cap. 6 : Alleluiatrico cum Capitulo expleto. Regula S. Aureliani : Binos Psalmos cum suis Alleluiatricis dicant. Zixianes Episcopus Toletanus in Vita S. Ildephonsi Episcopi Toletani n. 3 : Psallebat (Clerus) Alleluiatricum, quod ipse Dominus Ildefonsus nuper fecerat: Speciosa facta est, Alleluia. Vide Psalmi Alleluiatrici.

ALLELUIATICUM MELOS. Victor Uticensis : Lector unus, pulpito sedens, Alleluiatricum melos. canebat. Alcuinus de Officiis divinis: Unde et in Officio Missæ earumdem vigiliarum festivum Alleluiatricum melos intermittimus. Ἀλληλουτάραι λιταὶ, in Synodo Trull. cap. 75. Alleluiatricum Invitatorium, Alleluiatricæ Antiphonæ, quæ per Alleluia clauduntur apud Joannem Episcop. Abricensem de Ofic. Ecclesiast.

¶ ALLELUIATUS, Cui additur Alleluia, in Micrologio cap. 59.

* Stat. synod. eccl. Carcass. ann. 1315. ex Cod. reg. 1613 : Ab octabis Paschæ usque ad festum Pentecostes, amodo dicantur die qualibet in matutinis tres psalmi de matutinali, cum tribus antiphonis Alleluias.

ALLEN, Vox, quam Ludovicus II. Dux Burbonensis pro symbolo usurpavit; quæ characteribus aureis transversarie exarata legitur in scuto argenteo, in Oratorio, quod superiori Castelli Molinensis Capellæ adjacet, et in Capella Burbonensi ad Luparam, Lutetiae: quod quidem symbolum dimisit postea, viceque illius hocce verbum usurpavit: ESPÉRANCE. Vide Orronvillam in Vita ejusdem Ludovici cap. 3. et Faynum in Theatro Honoris pag. 767.

ALLENÆ, Corrigie frænorum. Papias.

* **ALLENALIS**. CULTELLUS ALLENALIS, Pugiunculus, sica ad instar subulæ, nostris olim Alenas. Vide supra Alenacia. Statut. ann. 1351. ex Tabul. Massil. : Placuit consilio quod præconisetur per Massiliam, quod nullus de cetero cujuscumque conditionis existat, portet in dicta civitate aut ejus subibus cultellos Allenales, sub pena etc.

* **ALLERBA**. Reditus castri Montis-mirab. ann. 1320. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 358 : Item in Allerba, quam faciebant consules et universitas dicti loci, xj. lib. v. sol. Turon. Legendum videtur in Alberga. Vide in hac voce.

* **ALLESCORON**. Charta Sancii Abbatis de Ortulo apud Jo. Moret. Antiq. Navarræ p. 406 : Si quidem de nostros avolos, et de nostra radice Allescoron. Id est, Majorum, Gall. Ancetres.

* **ALLETA**, pro Athleta, pluries occurrit in sermone, feria 5. sanctæ hebdomadis habito a Joanne de Cardalbaco, et in aliis.

ALLETES. Consuetudines et Usatice Vicoecomitus Aquarum Rotomagi MSS. : Entre les autres coutumes, il est une coutume, que l'on appelle les Alletes, à laquelle coutume il appartient, que de Pasques jusques à la Trinité, quiconque porte poisson d'eau douce à col, il paye 1. den. à cheval 4. den. en bouteille 1. den. mais qu'il ait mis le poisson de son col en la bouteille, et se il y a mis autrement, il paiera 4. den. pour la bouteille.

* **ALLETUS**, Halex, Gall. Harang. Vide Aletus.

1. **ALLEVAMENTUM**, Impositio tributi, Gallis, Levée. Charta Guillelmi Comitis Forcalquerii ann. 1206. pro Manoscensibus : Remitto..... omnia mala usatica, et omnia mala Allevamenta, omnesque malas et pravas consuetudines, etc.

* Nostri dixerunt Alever une assise, pro Tributum exigere, Gall. Lever un impôt. Lit. ann. 1293. apud Marten. tom. I. Anecd. col. 1257 : Jehans cuens de Haynau.... nous requist à Alever une assise dedens Mau-buege etc.

* 2. **ALLEVAMENTUM**, Arborum planarium, seminarium, Gall. Plant, pepiniere; Ital. Allevamento, Educatio. Stat. civit. Perus. pag. 53 : Si quis in nemore silvestri Allevamentum alterius vastaverit, solvat pro banno de die pro qualibet planta silvestri, grossitudinis unius bropæ, vel infra, denarios quatuor, et ab inde supra, usque ad magnitudinem unius canterii supra, solvat pro banno solidos duos pro qualibet planta, et de nocte duplicitus bannum. Vide supra Alevanum, et mox Allevare.

* 1. **ALLEVARE**, Vox Italica, alere, colere, Gall. Elever, nourrir. Chronicum Parvicense ad ann. 1294. apud Murat. tom. 9. col. 826 : Una leona donata fuit Communi Parma parvula, qua postea Allevata fuit et tenta pro Communi quoque vivit.

* Dearboribus sœpius dicunt Itali. Charta. ann. 1198. apud Cencium inter Cens. eccl. Rom. : Concedo vobis prædictum silvam, secundum quod vicecomes Petronianus vobis pede signabit, ad custodiendum et Allevandum arbores usque ad xx. annos, tali inter nos existente pacto, quod usque ad xx. annos bene custodietis silvam, et arbores Allevabitis

pro posse.... Promitto singulis annis guardianos silva facere jurare silvam Allevare et arbores custodiare. Stat. Montis-reg. pag. 229 : Item statutum est, quod qualibet persona de civitate Montis-regalis et posse, possit plantare et Allevare super suam possessionem, tam intus villam quam extra, arborem pirus, nucis, pomorum, castanearum, etc. Vide Allevamentum, 2.

* 2. **ALLEVARE**, Accipere, capere, Gall. Enlever. Scagar. S. Michaelis ann. 1215. ex Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 18. v°. col. 2 : Preceptum est Miloni de Levée ballivo Constantini, quod inquirat utrum Reginaldus de Cornillon Allevavit et cepit primus graveriam in terra S. Stephani Cadomensis, etc.

* **ALLEVATICIUS**, Expositius, Gall. Enlever, quia colligitur et allevatur; nostris olim Ailevin et Ailevan, eadem notione; nisi sit pro Advena, extraneus, Gall. D'ailleurs. Ratherii Veron. episc. Prae loq. lib. 2. apud Marten. tom. 9. Ampl. Collec. col. 839 : Quid enim mendicans (pater) clamitat, nisi te novitum, te assumptum, te illud quod nuper ab his inventum est, qui se homines facere jactant, id est, faticium, te Allevaticium, te nothum, spuriumque demonstrat? Lit. remiss. ann. 1396. in Reg. 151. Chartoph. reg. ch. 173 : Ledit Herouart demanda à boire audit Lorin, et pour ce vouloir faire, ledit Lorin se leva et lui tendi un gobelet d'argent plein de vin; et à ce survint Jehan du Ponchel, qui lui destourna disant, Castis hardeaux, neulz tu bailler hors de mon hostel mes gobelés aus Ailevans et castis d'aval le p'tis. Mirac. MSS. B. M. V. lib. I :

Sire, Sire, fait li devins
Bien couraus, iert ses Ailevins
Se part de court par este gile.

Sed et in contemnum usurpari potuit hæc vox; alludendo scilicet ad pisciculos, quos Ailevins nuncupamus, quibus stagnum propagatur.

* **ALLEVATIO ARENE**, f. mendum pro Allevatio ancoræ, ejus sublatio, ut Gallice dicimus lever' anc'e, Ancoras tollere. Charta anni 961. inter Instrum. tom. 2. novæ Gall. Christ. : Ipsum vero feudum componitur juribus que sequuntur: nempe mensurae omnino Sanctonum et insularum adjacentium, jure quoque navium stationis Allevationisque Arene in omnibus portibus pagi Sanctonum, a Rupella ad Blavia portum. [* Allevatio arena est fortasse quod hodie dicunt le jet du lest.]

ALLEVIMENTUM, Levamen, Gallis, Allegement, in Miracul. S. Ludgeri Episc. n. 24. Vide V. C. Egidii Menagii Origines Italico. verbo Aleggire.

ALLEVIABLE, Levem facere, Gall. Allegger. Charta Guidonis Comit. Pontivi, apud Hariulfum lib. 4. cap. 22 : Nostram presentiam adiut, deprecans ut consuetudinem 20. porcorum, quam habebant in villa..... Alleviarem. Alius Henrici Comit. Trecensis ann. 1165. in Tabul. Eccl. Meldensis fol. 2 : Meldensis monetam nec possum mutare, aut Alleviare. Charta Philippi Regis Franc. ann. 1309. in 2. Regesto ejusd. Reg. ex Tabulario Regio n. 192 : Item mercaturas, quas dicti mercatores tradent et liberabunt per compotum batelariis, Allevando naves pro

veniendo de Lora apud Haresteu, etc. Allevier un étang, in Consuetud. Trecensi art. 87. et Vitriac. art. 37. (sic enim in iis legendum arbitror) est aquam ex stagno effundere, ut facilius fiat piscatio. [Legendum non est Allevier in locis citatis, sed sicuti scriptum est Alleviner et Alviner, quod est pisces serere, seu stagnum piscibus ad propagationem frequentre, unde etiamnam pisciculos ad sobolem in stagnum immissos, appellamus Alvins.] Italis Alleviare, est exonerare.

* **ALLEVATIO**, ut Alleviamentum. Rolandinus Patavinus de factis in Marchia Tarvisina lib. 8. cap. 5. apud Murat. tom. 8. col. 287 : Desperati ergo procuratores, expectabant nihil aliud nisi mortem, panarum scilicet Alleviationem et consolamen. Tullius dixit Allevatio.

* **ALLEVIUM**. Vide Alegium.

* **ALLEVIVM INTRAFECTORVM**, Jus levandi hominis interfecti cadaver e loco in quo repertum est, Gall. La levée du corps. Charta Milonis de Montegniaco ann. 1206. ex Tabulario San-german. : Notum facio tam praesentibus quam futuris, me recepisse jure æreditario in feodium ab Abate S. Germani de Pratis medietatem caducorum, forismariagiorum, sanguinis et Alleviorum intersectorum in omnibus hominibus S. Germani, etc.

ALLEUM, pro Allium, et Alleatus pro Allatus, allio conditus, occurrit apud Will. Thorn. [Bulla Lucii Papæ, in Tabulario Monasterii S. Quintini in Insula pag. 109 : Excepta censu quem tenemini reddere Comiti Viromandensi..... decimam Allevorum et medæ in villa de Michem. Cod. MS. rituum B. Mariae Deauratae Tolos. : Prior administrator debet providere expensis Conventus de Alleis et lactucis et de petrocillo, etc. Charta Odonis Abb. S. Dionysii e Cod. MS. B. M. de Argentolio : Et quærat Prior condimenta necessaria, scilicet piper, Alla, sinapis, etc.]

* **ALLEX**, Illicium, Gall. Attrait, allechement, charme. Vita S. Ayberti tom. 1. Aprilis pag. 680. D : Quis enim mortalium sic fere sine Allice odorabilis mellis, susus dulcedine aliquid repertus est?

* **ALLEX** Sorbus, Harengus ad sumum exsiccatus, Gall. Harang sor, apud Rymerum tom. 5. pag. 146.

* **ALLEXIUM**, Halex, Gall. Harang. Statuta Ordinis Cisterc. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 1324. B : Statuitur auctoritate Capituli generalis, ut quadrigarii nostri Ordinis eunes ad Allexia vel redeuntes in domo de Clairmarais..... non pernoctent. Vide Alecium.

* **ALLEXIARIA**. Vide supra Allexiarus.

* **ALLEYA**. Vide supra Alleia.

* **ALLEYARE**, Ad legem monetam conflare, legitima materia nummum afficere, Gall. Alloyer. Charta Alphonsi reg. Aragon. ann. 1444 : Subemus quod ex qualibet marcha argenti Alleyati ad legem xj. den. et oboli, et ad numerum lxxij. denariorum argenti, etc. Vide supra Aliada.

* **ALLIAMENTUM**, f. pro Alleviamentum, Impositio tributi, præstatio quævis, Gall. Levée. Charta Stephani comit. Bolon. ann. 1145. pro monast. S. Vulmari in Reg. Olim parlam. Paris. : Si pro reverentia sui patron

Alliamenta, in omnibus locis, in quibuscumque habere consueverant, libere habeant. Nisi legendum sit, quod mihi haud improbabile videtur, alia merita, id est, alias terre proventus. Vide *Meritum*.

ALLIANCE, Fœdus, Gall. *Alliance*. Hist. *Dolphin*. tom. 2. pag. 351 : *Confederant et alligant confederationes et Alliancas faciunt.*

ALLIARIUS, qui vendit Allia. Vide *Allarius*.

ALLIATA BULLITA, Pulmenti species Tholosatibus familiaris, cum alliis coctis, sale, pane, et oleo; patria lingua *Allado*. Limborch. *Inquis*. *Tholos*. pag. 109 : *Quam die Veneris paravit predicto hæretico Alliatam bullitam..... et tradidit, etc.*

* **ALLIATOR**. Vide supra *Aliator*.

* **ALLIBRARE**. Vide supra *Allibrare*.

ALLIBRATI, Dicuntur, qui descripti sunt in libro civium, vel Comitatus alicujus civitatis. Breviloq. [** In Vocab. utriusque Jur.: vel communilitatis etc.]

* Ab Ital. *Allibrare*, Ascribere, censere, Stat. antiq. *Florentia* lib. 3. cap. 190. ex Cod. reg. 4621 : *Episcopus Florentinus et episcopus Pesulanus.... non possint concedere alicui suo familiari, qui sit præstantius in civitate Florentiae, vel Alibratus in comitatu,... licentiam portandi arma,.... et quicumque præstantius aut Allibratus virtute dicta licentia portaverit arma prædicta, incurrit in penam dupl. Bulla Nicolai V. PP. ann. 1454 : Concedimus quod.... omnes et singuli advene et forenses, qui in civitate et territorio bona stabilia... possident.... Allibrati, eorumque bona hujusmodi immobilia, secundum antiquam consuetudinem dictæ civitatis, in ipso entasto descripti et annotati, etc.*

ALLICULA. Vide *Alicula*.

* **ALLIERIUS**, in *Chartha Henrici comit. Trecens*. ex *Chartul. Campan. in Cam. Comput. Paris*. Vide *Alierius*.

ALLIGANTIA, Fœdus, Armorum consociatio, Gall. *Alliance*, ligue, confederation. Pluries occurrit apud Rymerum, ut tom. 5. pag. 3 : *Salvis semper Alligantias, confederationibus ac conventionibus quibuscumque*; tom. 8. pag. 147 : *Francigenis aut duis quibuscumque de eorum Alligantia existentibus. Legitur alibi non semel. Vide Alligantia.*

ALLIGANTIA, Affinitas, Gall. *Alliance*. Litteræ Edwardi II. Regis Angl. ann. 1335. ad Regem Portugallie, apud Rymerum tom. 4. pag. 157 : *Accedens ad nos Petrus de Larc lator præsentium cum literis vestris de creditia, nobis exposuit, vestram Magnificentiam affectare inter vestram et nostram suboles, aliquos iniri contractus conjugales. Verum quia de tuntis Alligantii tractare non decet absque majori præsentia nacionum, ipsum ad vos duximus remittendum. Vide Alligatio.*

ALLIGARE, Confederare. [De rebus Leodiens. auctore Adriano de Veteri-busco apud Marten. tom. 4. Ampliss. Collect. col. 1274 : *Et petitum per ipsum et eos qui secum venerant, quod Leodienses vellent se Alligare Regi et confederare se cum ipso.*] *Alligatus*, Foederatus, apud Falcon. *Benevolentum* pag. 261. 281. 288. Vide *Alligare* et *Adlegiare*.

ALLIGATI, Excommunicati. Vide *Obligati*.

ALLIGATI, apud Isidorum lib. 4. Orig. cap. 23 : *Testes sunt, a quibus queritur veritas in judicio, quos quisque ante judicium sibi placitis Alligat: nec cui postea sit liberum aut dissimilare, aut subtrahere se; unde et Alligati appellantur.*

ALLIGATIO, Idem quod *Alligantia* 2. Affinitas, Gall. *Alliance*. Epistola Edwardi III. regis Angl. ann. 1331, de *Alligantia cum Rege Francie*, apud Rymerum tom. 4. pag. 502. col. 2 : *Ad tractandum cum præfato Rege tam super generali passagio, quam super Alligationibus inter ipsum et nos, per sedes conjugale, videlicet inter filiam ipsius Regis et filium nostrum primogenitum.*

ALLIGATÆ, Species amuleti ad arcendos morbos. Vide *Ligaturæ*.

ALLIGAVIR. Vide *Andigare*.

ALLIGER, *Gallus*, in *Gloss. Isidor. quasi ad Ligerim habitans*, inquit Vulcanius. [At in epte, ut merito observat post *Reinesium Grævius*; nam hic agitur de gallo avi domesticâ cristata, de qua *Sedulus* v. 80 :

..... Pria Alliger, inquit,

Quam gallus cantet, bac me ter nocte negabis.

Ad hunc locum alludit *Glossarum Auctor.*] [** *Vulgaris sequioris ævi poetis geminatis consonantis præcedente vocali longa.*]

* **ALLIGERIS**, *Aligeris*, Elaver, vulgo *Allier*. Hist. episc. Autiss. apud Labb. tom. 1. MSS. pag. 508 : *Petrus de Bellapertica, natione Gallus, de partibus Borbonensis, de castro Bellapertica super fluvium Aligeris, episcopus Autissiodorensis. Augiaci castrum super Alligerim, in Charta ann. 1300. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 165. v°. col. 1. Alarem et Alerem vocant recentiores, uti monet Valesius in Notit. Gall.*

ALLIGOTATÆ VESTES. Vide *Algotatae*.

ALLIMPOLE, Delirus, ut videtur, in *Chronico Windesheimensi* lib. 2. cap. 50 : *Eo quod plusquam octogenarius, inutilis, et grandævus, sensuque deficiens Allimpole videtur.*

* **ALLISIO**, Martyrium. Eulog. in *Præfat.* lib. 2 : *Contigua hujus secundi operis brevitatis martyrum tantummodo beatorum gesta expónens, nomina, cætales, ortus, diesque Allisionum fidelis proferet relatione.* [** *Gloss. cod. Reg. 4778 : Allider, interficere, mactare.*] *Allitor*, *Cementarius*. Breviloq.

ALLIVIS, Pallii genus virginis, dum consecraretur, ab Episcopo impositum. Cod. MS. *Gemeticensis Monasterii* : *Tum imponas (Episcope) puellæ Allivem et dicas : Accipe puerilla Pallium, quod perferas sine macula ante tribunal Domini nostri J. C. qui cum Patre, etc.*

ALLO, in *Breviloquo*, dicitur *Instrumentum acuendi cutellos, et est lapis rotundus, cum quo, vel in quo faber purgat instrumenta, ut sint acuta. Dicitur etiam Alla.*

ALLOBROGA. Vide *Adlobrius*.

ALLOCABILIS, Vide in *Allocare*.

* **ALLOCAGIUM**, Locatio, datio ad censem, Gall. *Bail à cens*. *Charta feudor. dom. Castil. Dumbar.* ann. 1463 : *Quatuor denarios grossos et unam corvatam ad secunda prata, eisdem dominis de servitio annuali debitos per dictos fratres, ex Allocagio de*

*dominio dicti domini d'Epay facto. Nostris olim, ut jam monuit Cangius, *Allouer* et *Allouer*, pro *Locare*, conducere. Bestiarus MS. :*

..... Un preudons
Issi un jour de sa maisons
Matin pour ouvriers Alouer.

* **ALLOCAMENTUM**, Usus, possessio. Locus est supra in *Affidamentum* 4. Vide *mox Allocatio*.

ALLOCANTIA, Expensorum comparatio, rei alicujus aut scripti approbatio et ratificatione, Anglis leguleis *Allouance*, ab *Allocare*: de quo mox. *Cum omnibus feodis, vadiis, commoditatibus et Allocantiis*, apud Rymerum tom. 15. pag. 760.

ALLOCARE, Admittere rem ut veniam et probatam, vox forensis. Gall. *Allouer*. Bracton. lib. 3. tit. de Corona cap. 2 : *Poterit... petere sibi Allocari, quod appellans est latro cognoscens, etc. Occurrat ibi pluries, et in Fleta lib. 1. cap. 20. § 114. lib. 5. cap. 4. § 18. [Edictum Johannis I. Regis Franc. tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 449 : *Nihil in contrarium faciat, aut fieri permittatis, vel solvatis, aut scribatis, vel in solutionum compotis Allocetis.*]*

Præsertim vero *Allocari* dicebantur libertates Ecclesiæ, cum Justitiarii itinerantes, aut alii a Principe ad id selecti, instrumenta et chartas, in quibus eæ continebantur, evolvebant, vel de iis inquestus faciebant. Ejusmodi sunt *allocations* in Itinere Camerarii Scotici cap. 39. § 42. ubi de *allocationibus factis per Præpositum burgi*. Harum formula exstat apud *Willelmum Thorn*. cap. 3 : *Anno supradicto sederunt domini Hervicus de Stontone, et socii sui Justitiarii itinerantes in Comitatu Cantiae, coram quibus Allocata est superscripta libertas, (Ecclesiæ S. Augustini Cantuar.) pro qua Abbas submonitus fuit ad respondendum eis, quo waranta clamat habere Soke et Sake, Grithbretch, in terra et in aqua in maneris suis, etc. Infra : Et quod omnes illæ libertates alias in ultimo itinere Joannis Berewik, et sociorum suorum Justitiariorum itinerantium in Comitatu isto Allocatae fuerunt, etc. Adde pag. 1962. *Allouances*. Angli istius generis *Allocations* vocant *Charta Edw. III. Reg. apud eundem Thorn*. pag. 2077 : *Si vous truisez par chose de record, come par Allouance, ou en autre manere, que les predecessours ledit Abbé ont esté payez desdits dis livres du manoir avant dit, etc. Vide *Stanfordium* lib. 2. de *Placitis Coronæ*, cap. 45.**

ALLOCABILIS, Qui allocari potest. *Fleta* lib. 1. cap. 20. § 138. **ESSONIUM ALLOCABILE**, quod admitti et recipi potest : *excusatio, quæ recipi potest, in primis statutis Roberti I. Regis Scotie cap. 26.*

Porro vocem *Allocare*, a Gallica *Allouer*, plerique deducunt, sed unde vox *Allouer* efficta sit, non plane constat; nam vix crediderim idem sonare, quod *locum dare*, uti quidam censem; quippe nostris locus, *Lieu*, dicitur, non *Lou*. An igitur a voce *Louer*, id est, *Locare*, aut *elocare*? ut qui allocant aliquid, idem agant, quod qui aedes locationi addicunt, cuius usum inquilino permittunt? an vero a *Laudare*, seu *Allaudare*, (nam et hoc vocabulo usus est *Plautus*,)

quod idem est quod probare? Certe constat, nos etiamnum Louer, et agree, usurpare, pro admittere. Sed et allocure, pro locare usurpat Thwroczius in Calomano Rege Hungar. cap. 62 : *Allocans pecunia maxima exercitum copiosum.* Ita MS. Codicem præferre monet Editor. Consuetud. Normann. art. 67 : *Le Seigneur peut saisir pour sa vente les bestes pasturantes sur son fonds, encore qu'elles n'appartiennent à son vassal, ains à ceux, qui tiennent l'héritage à louage, ou qui ont Alloué lesdites bestes.* Ubi Allouer est locare, conducere. Itali *Allogare*, pro dar luogo dicunt, vel pro dare in affito, locare, ut pluribus docent Albertus Acharizius, Jacobus Pergaminus, et Cruscani. Denique ab allaudare, deducta forte vox, *Aloser*, apud Poetas nostrates, pro laudare. Le Lusidaire :

Mout fu courtois et Aloses.

Le Roman de Gartin :

Es vos Guillaume de Monclia l'Alosé.

Occurrit passim apud hunc Scriptorem.

Guillelmus Guiart :

Mult le deust bien Aloser.

Le Doctrinal :

Vous ne devés mie par mesdire avanchier,
Ne pour vous Aloser autrui dessavanchier.

¶ 2. **ALLOCARE**, Collocare, ponere in loco. Formula exorcismi apud Baluzium tom. 2. Capitul. Reg. col. 663 : *Te adjuro, ut non te altum levare, nec longe volare, sed quam plus cito potest, ad arborem venire, ibi te Allocas cum omni tua genera vel cum socia tua.*

* 3. **ALLOCARE**, Ut, impendere, insumere, Gall. Employer, dépenser; quo etiam sensu Allouer dixerunt. Charta Joannis reg. Franc. ann. 1350. in Chartul. 23. Corb. : *Cum judez..... capi fecisset Robertum le Bel, ... pro suspitione Allocacionis falsorum florrenorum ad Aquilam.... Eadem Roberto imponebat ipsum Allocasse plures falsos florrenos contrictos in cugnis nostris.* [** Vide Allocatio.] Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 116. Chartoph. reg. ch. 47 : *Comme Pierre Jacot menast à sa femme dure vie et mauvaise en lui degastant et Allouant ses biens follement et oultrageusement. Aliud est Alouer, in Charta ann. 1319. ex Reg. 59. ch. 414 : Les tisserans avoient plache en la ville de Rouen, pour eus Alouer jousté une maison, que l'en appelle Damiete. Et en ladite pluche, quant il y assemblaient pour eus Alouer, il furent compilations,.... pour lesquiez meissaient la plache leur fu ostée, ... et depuis che temps, eus ont eu certaine maniere de eus Alouer sans plache avoir. Ubi Alouer, idem sonat quod De rebus suis disserere, Gall. Traiter, parler de ses affaires.* [** Vide locum Bestiarii in Allocagium.]

* **ALLOCATIO**, Usus, Gall. Emploi. Charta ann. 1380. apud Menester. Hist. Lugdun. pag. 129. col. 1 : *Pro captione et Allocacione, quas inibi (Lugduni) faciunt de nostris Dalphinalibus monetis, mercatores pro exercitio suarum mercaturarum dictam villam frequentant.* Occurrit rursum supra in Allocare 3.

1. **ALLOCATUS**, ALLOQUATUS, Procurator, qui pro alio agit, spondet, qui ad id locatus, vel allocatus est, ut vicarii vicem agat. Concilium Andegavense ann. 1269. can. 1 : *Quidam domini temporales et eorum Allocati,*

inhibent seu inhiberi faciunt subditis suis, etc. Libertates Salva Terræ in Dicecesi Rutenensi ann. 1284 : *Alienigenæ.... quæ dictum defensum ignoraverint poenæ non subjaceant; sed alias ad nostri Allocati arbitrium puniantur.* Charta anni 1290. in Regesto Comitum Incolismensis in Camera Comput. Paris. : *Quem sic condemnatum per eosdem Abbatem et Conventum, seu Allocatos eorum, dicitus Comes, vel Allocatus suis, debet recipere ad requisitionem eorum, etc.* Alia Isabellæ Dominae Credonii ann. 1265. in eodem Regesto : *Et s'il avenait, que le Comte ou ses gens ne feissent tort ou force esdites choses, e ge l'eusse requis, ou fet requerre lui ou ses Aloez, et il me fu desfaillans d'amender le forset, etc.* Adde Concilium Salmuriense ann. 1253. can. 8. 24. Langiense ann. 1278. can. 2. Littletonem sect. 514. et Chartas aliquot apud Augustinum du Pas in Stemmatibus armoricis part. 1. pag. 251. et in Stemmate Acignianensi pag. 591.

* 2. **ALLOCATUS**, Servientis adjutor, Gall. Recors, in Charta ann. 1352. ex Tabul. Flamar. : *Per captionem bonorum, servientes et Allocatos ejusdem curiae (Petraricensis) voluit cum compelli. Nisi Comesores intelligas. Vide in hac voce.*

* 3. **ALLOCATUS**, Locatus, conductus tiro, Gall. Apprenti; unde Alieu appellabant id, quod ad tirone pro arte addiscenda magistro pensitabatur. Acta MSS. Inquisit. Carcass. ann. 1308. fol. 60. v° : *Ipse qui loquitur jam erat firmatus et Allocatus, ... pro addiscenda arte tutoria.* Stat. ann. 1382. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 743. art. 5 : *Et s'il avient ou avenoit que aucun maistre alast de vie à trépassement, avant que son apprenteiz eust parfait son service, ledit apprenteiz le parfara chies un autre maistre, ... et aura la femme ou les ayans cause dudit premier maistre, du louage ou Aliieu de son apprenteiz, etc.* Vulgatius vero Alloué usurpamus de eo, qui artifici magistro operam suam locat, vulgo Compagnon. Lit. ann. 1402. tom. 8. earund. Ordinat. pag. 508. art. 10 : *Que nul dudit mestier (de tondeurs) ne pourra avoir que un apprenteiz et un Alloué tant seulement.*

¶ **ALLODARII**, ut mox Allodiales. Chartul. Gemetic. tom. 1. pag. 275 : *Præbet Willemus meo permisso Apostolorum Principi... 6. acras terræ, atque 6. homines liberos, qui vocantur Allodarii.* Vide Alodis.

¶ **ALLODARUM**, Fundus, Præedium. Chartul. Gemetic. tom. 1. pag. 268 : *Do etiam salinas quatuor ad Hunoflet, et compensationem vini in Brochilla... et in vado Fulmerii unum Allodarum.* Vide Alodis.

* **ALLODALES**, Nobiles scilicet ii qui Allodia tenebant, id est, prædia ab omni præstatione et servitio reali et personali libera. Ex Archivo Camera Comput. Dalphin. Regesto *Probus*, fol. 12 : *Anno Domini 1262. mense Febr. venerant apud Voiraptum Inquisidores ex parte Domini G. Dalphini, et fecerunt venire coram se universitatem.... Interrogati si homines ipsius loci sunt tayliailes, Responderunt, quod sic, exceptis Allodiabilis vel Nobilibus, seu aliis quibus data est inde libertas.* Vide Alodis.

* **ALLODIALIA bona**, id est, ab omni præstatione libera, apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 226. Vide Alodis.

* **ALLODIALIS**, opponitur *Censuali*, atque de eo intelligitur, quod per emptionem in alterius possessionem devenit; *Allodium* quippe, idem quod proprium. Vide in *Alodis*. Inventar. ann. 1484. inter Probat. tom 3. Hist. Nem. pag. 308. col. 2 : *Quæ quidem domus fuit empta per dictam condam Radulphi; ... Et cum dicta domus ex tunc est census, fuit per eundem Radulphi Allodialis redacta, et census abolitus.*

¶ **ALLODIALITER**, Sine præstatione, en franc aleu. Vetus Charta ex Tabulario S. Stephani de Vallibus ann. 1235 : *Concessit ut quicumque de possessione sua Ecclesia dare voluerit, licenter faceret, et frater Allodialiter possiderent. Alium locum vide post vocem *Vicarius* in *Vicaria*, Exactio.*

¶ **ALLODIARI**, Ab omni præstatione liberi. Charta Monasterii Cassanæ in Bressia ann. 1246 : *Siquidem Insularum, que sunt juxta fluvium d'Ens (Ains) utantur homines dominorum de Castellione tam Allodiali, quam alii sine aliqua contradictione, sicut retroactis temporibus fuit observatum. Litteræ Officialeis Atrebatis in Chartulario Montis S. Eligii pag. 146 : Venditio præmissorum facta fuit bene, rite et per legem per Allodiaros S. Petri de Estrées, qui præmissa omnia habent et consueverunt judicare... qui Allodiarii dixerunt per judicium suum, etc.* Hoc in posteriori exemplo Allodiarii non tam videntur ab omni onere liberi, quam qui prædia tenent beneficiaria, Gallice, *Homme de fief.* Vide Alodis.

¶ **ALLODINUM Sex-MANSORUM**, Id est, fundus seu prædium continens sex familias, apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 5. pag. 428.

1. **ALLODIUM**, pro Laudamento, seu Laudatio, Gallis, Lots et ventes. Charta Fridecii Imp. ann. 1157. in Bibl. Sebusiana cent. 5. cap. 81 : *Ut nulla persona magna aut parva... a prefatis satribus, servis et colonis eorum pedagium, exactiōnem, leydam, aut aliquid simile, petere, vel levare, aut de occisis Allodium accipere præsumat: sed liberi et immunes vendant, acquirant, transcent, etc.* Metellus in Quirinalibus pag. 91 : *Mortuus occultatur, ut Allodium capiatu, quod singulis promiserat. Principibus tribut. Vide Alodis.*

* 2. **ALLODIUM**, Præstatio quedam. Vide infra Alodis.

* 3. **ALLODIUM**, ut Alodis. Vide infra in voce Faliones.

¶ **ALODUS**, pro Alodis, infra in voce Faliones.

* **ALLOFILUS**. Vide *Allophylus*. * **ALLOGAMENTUM**, Jus gisti, seu divertendi in dominum alicujus, atque in ea hospitandi. Vide *Alberga*. Charta ann. 1120. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. vii col. 133 : *Hec sunt feodalis, cetera scilicet placitum, guaiatam, et albergariam, et Allogamentum, et pollastrum, et olera curii reddantur.* Pluries ibi, ut et *Alogamentum*. Nota jus gisti, a jure procurationis seu patius hic distingui.

* **ALLOGARIUM**, ut *Allogamentum*. Charta Henrici IV. imperat. ann. 1116. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. vii col. 602 : *Et nullus comes eorum colonos seu*

inquitinos pro Allegariis, quod mansionatum dicatur, molestare audeat.

* **ALLOGIE**, pro *Allogiae*, Munera. Vide infra in hac voce. Aliud est *Alloge* et *Allogear*, in Lit. remiss. ann. 1408. ex Reg. 163. Chartoph. reg. ch. 34. ubi de moneta rum adulteratore agitur, qui ferrum ad instar typi monetalis fabricari jubar ab eo, qui *Allogear* nuncupatur. Unde *Alloge* et *Allogear* ex vulgari pronuntiatione, nihil aliud mibi significant, quam horologium et horologiorum opificem : *Perrin Chouen Allogear et faiseur d'Alloges, demourant à Partenay, auquel ledit Beraut eust fait forger deux pieces de fer en la forme de deux coings.*

* **ALLOGIAMENTA**, *Stativa, nostris Camp, campement; simul et sedes militibus attributa ad hibernandum, Ital. Alloggi et Alloggiamenti, Gall. Logemens, quartiers d'hiver.* Annal. Estens. ad ann. 1397. apud Murator. tom. 18. Script. Ital. col. 927 : *Dimitabant hostes ipsi tentoria et Allogiamenta cum apparatis suis, fugam tantummodo cogitantes.* Annal. Placent. ad anno. 1454. apud eundem. Murator. tom. 20. col. 905 : *Principes nostri suum transmisit exercitum ad Allogiamenta terrarum suarum.* Vide supra *Allagia*, et infra *Alogiamentum* 1.

* **ALLOGIAMENTUM**, Hospitium, Gall. Logement. Apud Rymer. tom. 13. pag. 303 : *Et denique omnibus stipendiariis nostris liberum transitum et Allogiamentum cum viciualibus honesto precio, quotiens ex parte nostra requisiti fuerint, etc.*

* 1. **ALLOGIARE**, Castra facere, locare, Ital. *Allogiare*, nostris Camper. Lit. Ludovicus ducus Andegav. ann. 1373. in Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 54 : *Qui locum ipsum sepius occuparunt, et inibi diversis vicibus atque temporibus Allogiarunt.* Annal. Estens. ad ann. 1398. apud Murator tom. 18. Script. Ital. col. 935 : *Hoc tempore Bartholomeus de Gonzaga, cum societate illa hostili, in Rondiolum profectus, in finibus Forilivii securus ab urbe per tria millaria, in loco dicto Roncho, Allogiaverat, transiturus ad Marchiae partes.*

* 2. **ALLOGIARE**, Alogiare, ALLOGE, Hospitari, divertere, Gall. Loger. Lit. remiss. pro civibus Albien. ann. 1363 : *Alia agmina sive gentes armorum nostre sequela Allogeari faceremus in convenientibus et barris dictae civitati propinquis.* Aliæ ann. 1370. in Reg. 100. Chartoph. reg. ch. 570 : *Gentes magnæ societatis in barris sive suburbis civitatis S. Flori Alogiassent, etc.* Aliæ ann. 1455. in Reg. 189. ch. 33 : *Et contigit uno sexen. quod... duo filii domini de Roeda, cum certis aliis nobilibus, essent Allogiati in certa domo etc.* Comput. ann. 1380. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 26. col. 2 : *Ad domum thesaurariæ regiae, ubi dominus cardinalis d'Amies... erat Allogiatus.... Ad hostiarum Paoni, ubi dominus senescallus Carcassonæ erat Allogiatus.* Occurrit præterea tom. 4. Hist. Occit. inter Probat. col. 456. apud Murator. tom. 11. Script. Ital. col. 280. et tom. 20. col. 877. et alibi. Vide infra, *Alogiamentum* 2.

ALLOGUS. Papias : *Allogus, nota, quæ in libris adhibetur ad mendas.* [Gloss. Sangerman. et Bituric. MSS. habent *Alogus*, et Grammatica Isid. *Alogum*.]

* **ALLOIARE** se, Confederare, fœderis

vinculo se ligare, a vet. Gall. *Loter*, pro *Lier*. Hinc *Aloiance* dixerunt, pro *Alliance*, fœdus; et *Aloyer*, pro *Hypothequer*, In pignus dare. Lit. remiss. ann. 1371. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 340 : *Cum eidem suplicanti imponatur, ... quod ipse.... cum nonnullis capitaneis societatum se Alloiaverit, etc.* Charta ann. 1252. ex Chartul. Hannon. ch. 20 : *C'est li lettre li signeur de lie de Klerke, qui otroia son castiel et fist Aloiance à monsieur Jean d'Avesnes.* Pactum inter Philip. Pulcr. et Joannem comit. Hannon. ann. 1297. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 124. r°. col. 1 : *Et est à savoir que ces Aloiances et les cases devant dites, toutes et cascune par soy doivent tenir et durer perpétuellement.* Charta ann. 1350. in Chartul. abbat. Regalis loci part. 2. ch. 12 : *Par maniere de about et contrabout li dessus dit preneurs ont obligé, Aloyé et abouté asdz religieuses.... une maison, si comme elle se comporte. Vide Alligare.*

1. **ALLONGARE**, vox Italica, Augere, producere, Gall. *Allonger*. Memoriæ Posttestatum Regiensium ad ann. 1283. apud Murat. tom. 8. col. 1154 : *Murata et Allongata, et completa fuit Ecclesia sancti Blasii.* * Stat. Montis-regal. pag. 90 : *Tempus et instantias dictorum capituli et additionis dilatare, prorrogare, minuire vel Allongare, etc.* Nostri olim, eodem significatu, *Aloignier* et *Alongner*. Charta ann. 1313. ex Chartul. S. Maglor. Paris. ch. 168 : *Item et sur ce que ledit Monsieur l'évesque, ou son procureur pour lui, disoient que il povoient et devoient leur dit guort Aloignier autant de long par en haut, comme il en oitoient et delaisoient par avall'yaue etc.* Lit. remiss. ann. 1347. in Reg. 68. Chartoph. reg. ch. 258 : *Comme Jehan Vincent de Bares.... soit approuchiez en nostre cour du bailliage d'Amiens d'avoir fait une raire et fausser par un clerc et Alongner une date de nos lettres de plaidoyer, ... pour laquelle fausseté, rasure et Alongnement etc.* Ex qua ultima voce, ita etiam legendum arbitror in Stat. ann. 1386. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 233. art 38 : *Ne porront lesdits maistres (des forêts) donner aucuns Allongemens de vuidenges etc.* Quamvis enim hæc propius ad verbum *Allongare* accedere videatur, altera tamen vulgarioris usus suis existimo. Neque alia notione *Aloigné* et *Alongne* usurparunt, pro Mora scilicet, Gall. *Délai*, retardement. Genealogia B. M. V. MS. :

Cil Cleophas, selone l'estoire.
Fu freres Joseph, c'est la voire,
Si come l'Evangile temongne.
Or dirai avant sans Alongne, etc.

Fabul. tom. 2. pag. 18 :

Que vous seroie longue Aloigne.

At vero vocem *Alonge* adhibitam opinor ad significanda ædifici latera, Gall. *les Alles*, quæ quasi additamenta domus esse evidenter. Charta ann. 1340. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 217 : *En la ville de l'Escluse a Willaume du Plouch pour son manoir douze deniers, pour les Alonges, qui furent Jehan de Gerome, douze deniers.*

* 2. **ALLONGARE**, Abscedere, recedere, ablegare, removere, Ital. *Allungare*, Gall. *Éloigner*, olim *Aloingner*. Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 617 : *Interrogat, si essent valde Allongati, dixerunt quod adhuc prope sunt,*

Et col. 656 : *Rugiebant autem præfati Hungari et Andrisani valde, quia tota nocte ambulantes equi omnium fessi erant, et a fortitudine castri Montis nimium Allongati.* Lit. remiss. ann. 1378. in Reg. 113. Chartoph. reg. ch. 360 : *Ledit exposant qui toujours l'Aloingnoit (l'assaillant) pour ailleurs a faire son office, etc.*

* **ALLONGIARE**, Eadem notione, qua Allongare 2. Charta ann. 1411. in Reg. 167. Chartoph. reg. ch. 340 : *Quando dicta animalia itinerant per regnum Frauciae fugiendo et Allongiando a dictis portibus et passagis, etc.*

* **ALLOPATIA**, *Passio ab alio in alium transiens.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613.

* **ALLOPHITIUS**, Qui *Allopitia* seu alopecia laborat. Vita S. Dominicæ tom. 1. Aug. pag. 561. col. 2 : *Allopitium et apostematicum similiter eum curasse, probatum est.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613 : *Allopitia, capillorum fluor ex humoribus nascens.* Vide *Allopitium*, et *Alopeciosa*.

ALLOPHYLUS, Alienigena. Vox Græca ab ἄλλος, aliis, et φύλον, Gens. A Sulpitio Severo passini usurpatum pro Philistæs, pro quibus etiam septuaginta Interpretæ vertere solent, ἀλλόφυλοι. Hinc S. Orientius in Commonitorio lib. 1. collect. novæ Edm. Marten. pag. 11 :

Illum mirifico famosum robore Samson
Forma decem sevis tradidit Allophyli.

Acta SS. Bened. sæc. 4. part. 1. pag. 404. in Translat. S. Sebastiani : *Verum longe alteris his quibus sincera in Deo fides et promississimus erat, tametsi minus doctus, et ideo male illusus famulatus, quam Allophyli rite contigisse perpenditur.* *Allophilus*, Attoni de obsidione Lutetiae a Normannis apud Duchesnus pag. 48. Scriptor. Hist. Norman. col. 2. [* II, 584, ubi glossa : *Paganos.*] En iterum misero gemito loquor affore seuos Allophilos, terram vastant populosque trucidant.

Occurrit iterum ibid. pag. 44. col. 2. [* II, 150.]

* **ALLOPITIUM**, pro *Alopecia* ex Græc. ἄλοπτια, Defluvium capillorum. Liber Mirabilis, seu Tabularium Abbat. Conchensis in Ruthenis, ch. 59 : *Percusa divinitus multa febre et Allopitio, etc.*

* **ALLOQUARE**, pro *Allocare* 1. Exponsum cibopare, ratum habere, Gall. *Alloquer, passer en compte.* Charta ann. 1347. Histor. Dalphin. tom. 1. pag. 66 : *Mandamus per Auditores computorum Daiphinalium in dictorum solventium computis sine difficultate qualibet Alloquari.* Ibidem. pag. 67 : *Quas faciemus in suo primo computo Alloquari.* Haud satis scio qua notione apud D. Brussel tom. 2. De Feudorum usu pag. ccxix. in Computo ann. 1202 : *Pro pontibus, Alloq'ndis et pro equitibus Huelini xxxiii. s.* Forte legendum est pro *pontibus alloquandis* subtulta virgula.

* **ALLOQUAX**, Loquax, eloquens. Frgm. Histor. Britan. Armor. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 49 : *Accedens (Nomeñoius) ad Conoveum monasterii Redoni abbatem, virum simplicem et innocentem, et sub specie veritatis illum seducens, exposuit illi fabulose, ut erat Alloquax, de dignitate regni Britanniae, etc.* Nostris olim *Alloguer*, pro Loquax, verbosus, quasi qui multa allegat, Gall. *Grand parleur, qui n'a que du verbiage.*

Lit. remiss. ann. 1417. in Reg. 170. Charthop. reg. ch. 45 : *Le supplicant dist à icellui Perrinot qu'il le laissast en paix, et qu'il estoit un grant venter et Alliguer. Alebiqueux vero qui argutias et rixas consecutatur, vulgo Pointilleux, querelleur, in Lit. remiss. ann. 1385. ex Reg. 127. ch. 5 : Pour ce que ledit Guillaume estoit Alebiqueux ou riotoux, quant il avoit beu, etc.*

ALLOQUI, Impugnare, impetrare, contradicere, in Wichbido Magdeb. art. 4. § 1. art. 61. § 1. 2. art. 69. 82. etc.

ALLOQUITIO, Contradictio, Ibid. art. 4. § 1. [** Vide Haltausii Gloss. vol. 1. col. 41 sqq.]

ALLORIUM, Ambulacrum, Gall. Allée. Censualis Codex Calmontis : Item tenet dictam archeriam sitam juxta dictam domum... una cum Allorio subtus dictam domum sub servitio 2. den. Viennensis. Vide Alatoria.

* Nostris olim Aloi, pro Xystum, Corridor. Lit. remiss. ann. 1369. in Reg. 100. Chartop. reg. ch. 89 : *Ledit Jehan fu pris en un Aloi de ladite maison, qui est bien oscur. Atque ita legendum videtur, pro Alons, in aliis Lit. remiss. ann. 1384. ex Reg. 126. ch. 78 : Pierrecon Fiordel avait fait plusieurs eschaffaux et Alons, pour faire et édifier sa maison plus haute, et tollir les veues de celle ou pere ludit exposant. Tabulata quippe porticus species sunt, quibus ire et redire liberum est. Aroi autem pro Loro vincutus, apud Philip. Mouskes :*

Et fu mis en un pellori,
Si qu'el virent si Aroi,
Et par les mains et par le col,
A guise de faus et de sol.

* **ALLOT,** Vox excitatoria Occitanis. Lit. remiss. ann. 1362. in Reg. 93. Chartop. reg. ch. 204 : *Prædicta Ermessendis....dictum vulneratum pluries cepit et pulsavit eidem dendo et vocando Allot, larron. Porro hic ex ictu attonus erat. Huic proxima est vox Ablo, apud Convenas, ejusdem significacionis. Lit. remiss. ann. 1457. in Reg. 187. ch. 282 : Icellui Vidal banda son arbaleste.... en criant à haulte voix : Ablo, Ablo, ribaux, car ne sont pour nous. Aboc Burgundiones, eodem sensu, usurparunt. Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 152. ch. 109 : Lequel Perreau et sa femme commencerent à crier, ou l'un d'eulz, Aboc, Aboc, qui est a dire ainsi comme, A la mort. Ahors idem sonat, in aliis Lit. ann. 1385. ex Reg. 127. ch. 16. Hahay, hahay; ou Ahors, Ahors, les murdeurs qui ont tué Jehan de la Vigne.*

¶ 1. **ALLOTA,** Suber, arbor, a Gallis dicta Liege. Onomast. ad calcem. t. 2. SS. Junii.

** 2. **ALLOTA,** ein üppre oder kobe. Vocab. lat. germ. ann. 1477. ADEL.

* **ALLOTHETA,** Variatio generis per alienationem vel permutationem, in vet. Glossar. ex Cod. Reg. 7913. a Gr. ἀλλη and θέτει.

¶ **ALLOTUS,** Impensus, a veteri Gallico, *Alloué*. Inventar. Ecclesie Noviom. ann. 1419 : Item tres alba paratae, quarum altera fuit Allota ad reparationem aliarum.

ALLOVERIUM, Marsupium. Gallis olim nostris, *Aloiere*. Fletib. 2. cap. 82. § 2 : *Trituratores ac ventrices nequicquam bladi furentur in suis sotularibus, cirotectis, Alloveris, bursis, seu pantoneris, vel sacculis. Le Roman du Dit du Chevalier MS. :*

Riche cheinture, et Aloiere,
Que chacun appellent Gibeciere.

* Varie effurerunt hanc vocem veteres nostri; nam præter *Aloiere* vel *Aloyere* dictum reperio *Alloiere*, *Alloyere* et *Alloyere*. Inventar. Guidonis de Kaours magistri monetar. ann. 1321. in Reg. A 2. Cam. Comput. Paris. fol. 12. v° : *Un coutelet et une Aloyere de cuir d'abaye, etc.* Lit. remiss. ann. 1425. in Reg. 173. Chartop. reg. ch. 265 : *Comme Casin Cordier eust pris furtivement en la gibeciere ou Alloyere de son oncle ung fleurin etc.* Aliæ ann. 1448. in Reg. 176. ch. 640 : *Lequel Simon tira de son Aloiere ou gipeciere unextract par lequel il lui demandoit 64. sols.* Aliæ ann. 1455. in reg. 183. ch. 49 : *Le supplicant tenant en sa main ung bourselot, ou quel y avoit plusieurs pieces, tant d'or que d'argent, ... et faisant signe de le mettre en son Aloiere.* Aliæ rursus ann. 1456. in Reg. 187. ch. 8 : *Le supplicant print la gibeciere ou Alloyere de petit Jehan, en laquelle n'avoit point d'argent.*

¶ **ALLOX.** Vide Allux.

* **ALLUBENTER,** ALLUBESCENTER. Vocabul. compend. Lubenter, libenti animo.

¶ **ALLUBERE,** Annuere, ratum habere. Testamentum Giraldi Matisconensis ann. 888. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 53 : *Indagantes cum consultu tutorum quo Allubuimus, peregimus, cessimus, secimus, et factum rata stabilitate firmavimus.*

¶ **ALLUBIO,** pro Alluvio. Gloss. Lat. Gr. *Allubio*. προσθήν ποταμῷ.

* **ALLUBESCERE,** Assentire, favere. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613 : *Allubesco, faveo, i. consentio. Allubescencia, Concentement, Prov.* in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Utitur Plautus non semel. *Si intrepidus, et more solito sumens, aquis Allubescerem, apud Apul. Metamorph. lib. 9.*

* **ALLUCERE,** Jactare, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613. *Alacher, eodem sensu, vel pro Intendente, ut videtur, in Lit. remiss. ann. 1473. ex Reg. 195. Chartop. reg. ch. 978 : Le supplicant dist à icellui Menguen que s'il frappoit Guillaume Loyer, qu'il le lui rendroit, en Alachant contre par icellui suppliant ung espieu qu'il avoit.*

* **ALLUCIDARE,** Illustrare, explicare, dilucidare. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. *Allucidare, Esclardir. Allucidare, Eclaircir, in Vocabul. compendioso.*

¶ **ALLUCINARIA,** Rana somniaria. Papias in MS. Bituricensi.

* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613 : *Allucinaria, vasa somniaria. Hinc utrumque facile emendatur; legendum enim est, visa somniaria. [** sive vana.]*

¶ **ALLUCITÆ,** Somniantes, in eodem MS. Bituric. ab *Allucinari*.

* **ALLUDA,** Aluta libraria, nostris *Alude*, basane. Charta ann. 1327. in Reg. 65. Chartop. reg. ch. 115 : *Dictus Daniel de pecunia fiscalis regia, per ipsum recepta, sibi furtive retinuit et applicavit ducentas libras Turon.... Hoc probabilitur per primum rotulum suorum compotorum;.... in quo non sunt ducentas libra prædictæ, si bene inspectatur liber primi anni, qui est quadratus et cooperatus de Alluda.* Vide infra *Aluda*.

* **ALLUDARIUS,** ADLUDARIUS, Unus ex opificibus, qui pannos parant; idem ut videtur, qui *Laineur* vel *Pareur*, dicitur; cuius

officium nuncupatur *Adludatura*. Statut. pro lanificio et pannificio ann. 1317. in Reg. A. Cam. Comput. Paris. fol. 204. r° : *Paratores, textores, fullones, tintores, Adludarii, et aliae cuiuscumque sexus et conditionis persona etc.* Ibid. fol. 202. v° : *Qua ratione texturae, tinturae, fullonie, purgaturæ seu pectinatura pannorum, Adludatura etiam, et alias ex quavis ratione.... quomodo agitari contigerit, etc.* Aliud ann. 1318. ibid. fol. 207. r° : *Dilectis suprapositis et paratoribus, textoribus, fullonibus, tractoribus, Alludariis, et omnibus.... in et sub arte pareriarum pannorum.... constitutis, etc.* Vide infra *Allutor*.

* **ALLUETA,** Aluta, Gall. Basane. Charta Theobaldi comit. Campan. ann. 1229. in Chartul. Campan. fol. 356. v° : *Cum donassem thelonium pomorum, et Alluetarum, et pellipariae de Pruvino etc.* Vide supra *Alluda* et *Alutarium*.

* **ALLUETUM,** Allodium, a vet. Gall. *Alluez, pro Aleu.* Charta Droconis dom. de Triangulo ann. 1251. in Chartul. Campan. Cam. Comput. Paris. fol. 345. v° : *Renaudus de Marpentaco miles recognovit quod tenet.... totum Alluetum et feodium de Bochat.* Vide infra *Alodus*.

ALLUGO. Gloss. Saxon. *Elfrici : Allugo, syn. Alluginosus syn. id est, mucidus, ubi Ulico, et Ulliginosus, restitutus Somnerus.*

¶ **ALLUS** apud Festum legitur, sed statut. Scaliger in antiquis libris esse *Allex*, ut mox legit *Cangius* noster in voce *Allux*. Gloss. apud Grævium ad Gloss. Isid. : *Hal-lux, παδὸς μέγας δάκτυλος, Pollex pedis.*

* **ALLUTARIUS,** Qui pelles et coria patrat. Glossar. Prov. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Conrayre, Prov. Allutarius. Lit. remiss. ann. 1362. in Reg. 93. Chartop. reg. ch. 67 : Johannes Allutarius in parochia de Oyeta.... causa lucrandi panem suum, cudebat sotulares.* Vide infra *Aluta*.

¶ **ALLUTES, ALLUTIA,** Loca cœnosa in Glossis Isid. et Excerptis Pith. Melius supra *Ablutes* : quod vide.

* **ALLUTOR,** Lotor, qui abluit, Gall. Laveur, qui nettoye. Formula MSS. ex Cod. reg. 7657. fol. 41. r° : *Pro locando et habendo unum Allutorem vasorum, sive unum hominem ad abluendum vasa sua pro suis vendemisis.*

* **ALLUVIO,** Ipsa ex alluvione accretio. Stat. Avenion. lib. 1. rubr. 5. art. 8 : *Adjicientes quod consules non possint dare in emphitheosim seu locationem perpetuam.... Alluviones, incrementa etc.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : *Alluvio, consummatio. Alluvium, ruina riparum ex aqua, vel consumptio riparum ex aqua.*

* **ALLUVIOSUS,** Alluvionibus frequens. Albertinus Mussatus de Gestis Henrici VII. Cæsaris lib. 3. apud Murat. tom. 10. col. 379 : *Anni hujus hyems pluviosa crebris imbribus nivibusque affluens, ver Alluviosus, aestas arida, grandinosa.*

¶ **ALLUVIUS,** Ager est, quem paulum fluvius in agrum reddit. Isid. Orig. lib. 15. cap. 13.

ALLUX. Gloss. Isid. *Allex, pollex in pede.* Festus : *Allex, pollex, scandens proximum digitum : quod velut insulæ in alium videatur. Ita quidem veteres : at po-*

steriores *Allux* dixerunt. Ebrard. Bethuniensis in Græcismo :

Ex munus pollex, sed dicatur pedum Allux.
Onomasticum : *Hallux, ávrtyt̄p. S. Althel-*
mus lib. 1. de Virg. cap. 42 : Dum linis
olei liquore delibutis digitorum articulos et
palmarum pollices obvolverent, simulque
pedum Alloces trriter adnecterent. Ascri-
ptum in MS. Alloces esse digitos in pe-
dibus crassiores. [Vox ducta videtur ab
Allocet, Salio, ac proinde scribenda cum
aspiratione.]

* **ALMA**, pro Agnes celeberrima martyris, alludendo ad vocem Græcam ἀγνή, quæ Alma redditur in Gloss. Gr. Lat. Inscript. quæ lapide inverso detecta est in ecclesia S. Agnetis Romanæ extra muros via Nomentana ann. circ. 1728 :

O veneranda nibi, sanctum decus, Alma pudoris;
Ut Damasi precibus faveas precor inclita martyr.

Quæ præferenda videntur editis, ubi legitur :

O Agnes, verum decus, Alma pudoris imago;
Ut Damasi precibus faveas precor inclita virgo.

Hæc quippe insciun amanuensem redolent.

* **ALMACIA**, *Amaticle*, in Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120.

ALMAFIL. Charta Rudesindi Episcopi Dumiensiæ æræ 930. apud Anton. de Yépez in Chronicæ Ordin. S. Benedicti tom. 5 : *Calices argenteos exaratos tres, ex quibus unum Franciscum, et eorum paterni, et quatuor auratos subminore, quintum de Almafili, cum sua patena.* [Apud Jos. de Aguirre tom. 3. Concil. Hispan. pag. 180. col. 2. pro sub minore, melius legitur subminores. Ad vocem Almafili quod attinet, an materia sit et quæ, an nomen urbis, ubi fabricatus sit calix de quo agitur, an fabricationis modus, dicat qui potest.]

* **ALMAGESTE**, Ars magna. Effecerunt vocem hanc Alchymistæ ex articulo Arabicæ al., et Græco μάγιστρον, cui juncutum sub-intelligebant πραγματίζειν. Librum scriptis Ptolomeus cui titulus *Almageste*. Scaliger ad Virgilii Culicem : *Arabes addito suo Al pleraque Græcu ad morem suum interpolauit, ut liber Ptolomæi est Almageste. Panciro. tit. VII. de recens inventis : Almegisti Ptolomeus, idem quod hic Megistus, vel maximus Ptolomeus.*

* Cave ne librum Ptolomæi inter chymicos reputes, cum ad astronomiam pertineat. Vide Bibl. Græc. Fabricii tom. 4. pag. 415. Ad cuius instar. J. B. Riccioli S. J. et Leonard. Plukanet Anglus suum quiske opus inscripserunt, ille *Almagestum novum astronomicum*, hic *Almagestum botanicum*. Unde vulgariter *Almagestum* dici, quam *Almagestus* colligitur.

* **ALMAMOR**, Vide *Almomor*.

ALMANACH, Ephemeris, seu Kalendarium. Id nominis ab Arabibus impositum censem Scaliger, ad Manilium et ad Propterium; confidatum autem ex al., articulo Arabicæ, et μήν, dictione Græca mensem denotante.

Alii ab Ægyptiis longe ante Arabas celeberrimis olim Astrologis profectum vocabulum censem, cum constet ex Porphyrio appellationem *Almenach*, et descriptionem *Almenachicam* (ἀλμηνάχικα) ipsius etiam stet passim usitatam fuisse apud Ægypti-

ptios, ex ipsis verbis, quæ citantur ab Eusebio lib. 3. de Præp. Evangel. cap. 4. Ita ut sic appellari prædictiones rerum maxime contingentium ex ordine serieque mensium dispositas atque descriptas. Vide Olaum Wormium in Fastis Danicis lib. 1. cap. 2. [Et Salmarium Prefat. ad Plinium.] ^[**] Copticæ al est Calculus. et men Memoria, unde effici potuit compositionem *almeneg*, Calculus ad Memoriam. Debemus hanc explanationem Carolo Lenormand, Bibliothecæ Regie Administratori. Videas etiam Ideleri Chronologiam Histor. vol. 1. pag. 73, ubi etymon Arabicum profertur secundum Go-lium ad Alfergasi etc. pag. 22.]

* **ALMANDINA**, pro *Alamandina*, Gemmæ species. Testamentum Everardi Comitis apud Miricum tom. 1. pag. 21. edit. 1723 : *Volumus ut habeat... de paramento capellæ nostræ busteam crystallinam cum reliquis, phylacterium de Almandinis et crystallo.* Vide *Alamandina*.

* **ALMANUS**, pro *Alemannus*, Germanus, in Compendio jurium et consuetud. Universit. Paris. per Rob. Goulet fol. 5. verso.

* **ALMARCHIA**, Armarium, Gall. *Armoiræ*. Comput. MS. fabricæ S. Petri Insul. ann. 1482 : *Yvoni Carlier scrinario, pro clausura Almarchia ad reponendum discum et potos capellæ de sanctis, 20. sol. Infra : Item Martino Monstruel etiam scrinario, pro tribus sedibus chori, cum una duplice Almarchia, 60. sol. Hinc Bois d'Almarche, lignum armarii conficiendis aptum, tabula sectilis. Lit. remiss. ann. 1421. in Reg. 171. Chartoph. reg. ch. 341 : Jehan Hachoïs de ses deux mains moult fort appoyé sur la table, qui estoit de bois d'Almarche, telenement qu'il faisoit ployer, desjoindre et ouvrir ladite table etc.* Vide *Almarchia*.

* **ALMARCIA**. Comput. ann. 1471. ex Tabul. S. Petri Insul. : *Item Johanni du Toit, pro uno stapello de Almarchia, positio robinetum in purpitro, etc. Panni species videtur.*

* **ALMAREGA**. Charta Ottonis imper. ann. 949. inter Probat. Hist. Lothar. tom. 1. col. 355 : *Terminus vel marchis aut confiniis hic inferius subnotatis, id est Petulum villare cum Almaregas, usque ad summas Campanias.* Vide infra *Almenda*; si tamen non est nomen loci.

ALMARIA, **ALMARIUM**, pro *Armarium*; Gall. olim *Aumaire*, *Armaire*, in Consuetud. Normannia. Chronicæ Moguntinum: *Purpuram optimam de Almaria tollens, sibi fecit vestes.* Gervasius Dorobern. in Ricard. I : *Omnia etiam Ecclesiae Almaria confregit, cartas et privilegia quedam igne creavit.* Tabularium Fossatense fol. 123 : *De consilio Abbatis vel Thesaurarii, quem ex nunc ibi instituimus.. qui thesaurum et Almarium cum ejus pertinentiis, videlicet libris Ecclesie custodiat.* Vide *Armarium*. [Miracula S. Berthae Abbatissæ Blangiacen. tom. 2. Julii pag. 60. D : *Audito vero quod in Almariorum vino vacuum esset, illuc properavit; vasque prius vacuum, vino plenum reperit.*] ^[**]

* *Aulmare*, eadem notio, in Lit. remiss. ann. 1405. ex Reg. 160. Chartoph. reg. ch. 21 : *Les Aulmares, dedens lesquelles estoient ledites tasses, estoient entrouvertes, et en*

icelles Aumaires print icelles quatre tasses d'argent. Aulmare pluries ibi.

* **ALMARIUM**, metaphorice. In *Almario cordis*, hoc est, in intimo corde. Chron. Joan. Vitodurani in Thesaur. Hist. Helvet. pag. 8 : *Hoc beneficium rex factus in Almario cordis sui repones etc.* Vide supra *Almaria*.

* **Alemoire**, Navigii species, inter Redit. comit. Hannion. ann. 1265. ex Cam. Comput. Insul. : *Li escarpoise ki mainne blet et autre grain, doit iij. s. Li Alemoire de lx. muis et de mains, doit ij. s. Li Alemoire de iij. muis, doit iij. s.* ^[**] Vide supra *Alemoiræ*. [**] *Vide supra Aleman.*

* **ALMATRACIUM**, Culcita lanæ, Gall. *Matelas*. Testamentum Mascalonæ Comitis Ruthenensis ann. 1291. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 55 : *Donamus ut supra hospitalibus pauperum de passu et de Altobraco de Ruthenæ cuilibet semel duos lectos completos Almatracis, pulvinaribus, et flectiatis, et linteaminibus, in quibus pauperes dictorum hospitalium jaceant et requiescant.* Hæc vox uti et sequens derivari videtur ex *matta*, Gall. *Natte*, cui adjectum sit al. *Arabicum*, ut non raro contingit.

* **ALMATRACUM**, Eadem notio, de B. Guillelmo Tulosano, tom. 4. Maii. pag. 199. B : *Lectum humilem tenebat, et sic nobiles vestes fugiebat, sicutque molle lectum respuebat. Nam pro culcitra Almatracum durum habebat, et pro linteaminibus lodos grossas.* Hoc in loco per *Almatracum* intelligenda est culcita durior ex stramine vel alia materia viliori confecta.

* **ALMATUS**. Vide infra *Decima almata*. * **ALMELINUS**. Bestia *Almelina*, nostris *Almeline*. Quæ ex iis est, quas *Aumailles* nuncupant. Vide infra *Animalia*. Charta Erardi dom. de Chascenni ann. 1206. in Chartul. Arremar. ch. 9 : *Si vero animalia vel pecora.... in dampno captu fuerint,... de equo reddentur pro percheva vij. denarii, de bestia Almelina iij. denarii. Alia ann. 1240. in Chartul. S. Joan. Laudun. : Et les bestes Aumelines de la maison l'abbé et le couvent.... iront en pasture en ce bos.*

* **ALMENDA**. Charta ann. 1396. in qua enumerantur bona universit. civit. Rosheim. : *Districtu, banno, silvis, aquis, pascuis, Almendis, molendinis, etc. f. Almetum.* Vide *Alnidus*. ^[**] Minime. Est enim vox Germanica, in Germania superiori adhuc obvia, *Almende*, universitas publica, ager communis, pascua communis alicujus loci, *gemeine Trift*. Appendix Antiquit. Lauresham. pag. 119 : *In areis, pascuis, agris, pratibus et communis quod Almende vocant.* Procul dubio ab *all*, *omnis et mein sive gemein*, communis. *Adzel*. Vide Grimmii Antiq. Juris pag. 497. n. 5.]

* **ALMETES**. Vide *Almities*.

* **ALMIACUM**, pro *Almutia*, Gall. *Aumusse*. De B. Stanislao Polono Canonico tom. 1. Maii pag. 779. E : *Hi Canonici veste alba et rochetto et Almiaco coloris violacei in Ecclesia utuntur cum bireto clericali.*

* **ALMICANTARATH**. Vide *Almucantarath*.

* **ALMIFICIUS**, pro *Almificus*, de quo mox. Vita B. Giraldi de Salis circa finem XIII. sec. exarata, apud Martenium tom. 6. Collect. Ampliss. col. 1002 : *Regulam*

Præceptoris Almifici B. Benedicti admonuit suscipere.

ALMIFICUS, Gloriosus, sanctitate celebris. Urbani V. Decretum in gratiam Monasterii Cassinensis ann. 1369. : *Juxta institutionem Almifici Patris* (Benedicti). Lobinel. tom. 3. Hist. Paris. in Glossario : *Almificus confessor B. Ludovicus*. Hoc honoris epithetum non semel tribuitur illustrioribus viris, et maxime Presulibus. Vide Murat. tom. 3. pag. 194. col. 1. et alibi. Item etiam Urbibus. *Almifica Massiliensis* in Charta ann. 1046. ex Archivo Monasterii S. Victoris ejusdem urbis.

ALMIGER, Simili notione. Anastasius in *Vitis Paparum* apud Murator. tom. 3. pag. 270. col. 1 : *Ut aperto judicio Deus ostenderet tanti Almigri viri meritis ac pre-cibus se velle propitiari populis, etc.*

ALMILUCERNA, in Brevioloquo dicitur *locus amarus, qui frequenter illustratur.*

ALMIRAGIUS, pro *Admirallus*, Gall. *Amiral*. Vide in *Amir*.

ALMIRALLUS, Eadem notione, apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 166. in Instrumento, anni circiter 1401. Vide in *Amir*.

ALMISSEMUS, pro *Almissimus*, superlativum factum ab *almus*. Inscriptio tabulae altaris Monasterii Hamensis a Mabilionio relata tom. 1. Annal. Bened. pag. 697 : *Maria Almissema (id est sanctissima) cum ips. vivant et exultent in aeterna secola.*

ALMITAS, Sanctitas. Vita S. Adhuardi : *Duces progenie, sed ditor Almitate*. Ermenicus in Vita S. Soli cap. 10 : *Hec idcirco tibi sic exposui, ut certior sis de Almitate hujus emeriti viri*. Est etiam titulus compellatorius apud Marculfum lib. 1. form. 6. Desiderium Episcop. Cadurensem in Epist. 1. 13. 15. etc. Joannem VIII. PP. Epist. 66. et alibi non semel. Sigefridum Moguntinum Episc. Epist. 5. Bedam in Vita S. Cuthberti Episc. n. 2. in Vita S. Cuthburgae in Procem. in Gestis Innocentii III. PP. pag. 70. etc.

ALFRICUS Ita honoris causa Sigericum Archiepiscopum appellat *Ælfricus* in variis præfationibus operum quæ ad ipsum dirigit. Apud Hunfridum Wanleium de Antiq. Litteratura Septent. pag. 153 : *Precor modo obnixe Almitatem tuam, mitissime Pater Sigerice*. Pag. 156 : *Fateor Almitati tuae, Domine venerabilis. Utitur ibidem passim *Ælfricus* titulis *Sanctitatis*, *Dignitatis*, *Benignitatis*, etc. Hinc patet pro *Sanctitate*, *Almitatem* non fuisse semper usurpatum. Illud inde magis patet quod etiam Regibus datus sit hic honoris titulus. Vita S. Mathildis jussu Henrici Regis scripta in Prologo Act. SS. Maii tom. 2. pag. 158. E : *Gratias agimus vestrae Almitati vobis placuisse hoc opus*. Reges hac usi sunt voce cum Optimatibus regni tum ecclesiasticis tum sacerularibus, uti videre est in Præcepto Karoli Magni pro quadam Joanne, qui Sarracenos debellarerat, apud Baluz. tom. 2. Capitularium Regum Franc. col. 1400 : *Notum sit omnibus Episcopis, Abbatibus, Dicibus, Comitibus, etc. Igitur cognoscat Almitas vestra, qualiter Johanne ad nos veniente et ostendit nobis epistolam, etc.**

ALMITAS, Paterna bonitas, ut videtur, benignitas charitasve. Epistola ad

S. Hildegardem Abbatissam de S. Roberto : *Omnis in commune petimus pietatis vestrae Almitatem. Hericus in Prologo ad Vitam metricam S. Germani Autissiod.* :

Non haec ob meritum beatitudinem Germani peto; sed per Almitatem.

* Eodem titulo donat abbatem S. Maximini Trevir. Agapitus PP. in Charta ann. 950. inter Probat. tom. 1. Hist. Lothar. col. 355 : *Nuntios vestrae Almitatis ad sacrorum Apostolorum limina, partimque nostram apostolicam dignitatem directos,.... cum magna benevolentia suscepimus*. Vide infra *Almus*.

ALMITIES, ἄραστρον, *Pulchritudo*, in Glossis Græc. Lat. Hinc emendandum Gloss. Lat. Gr. *Almetes*, κάλλος ἀνατροφῆς, legendum enim, *Almities*, κάλλος, ἀνατροφῆς. Vide Festum, et ibi Scaligerum.

ALMETES, ut arbitror, emendatur, *Almetes*, cum vocabulum hoc rarius non legatur in veteribus Glossis, quam *Almities*. Deinde ipsa vox *Almities* ab alendo ducta melius per κάλλος ἀνατροφῆν, id est, *Pulchritudo* alimentum, seu pulchritudo ex alimentis salubribus nata, quam per κάλλος ἀνατροφῆ, hoc est, diviso sensu, *Pulchritudo*, *Educentio*. Sosipater Charisius vocem *Almities* vertit ἀπτεπικα, Eximius decor, Reuchlinus autem in Brevioloquo ait, vocibus *Almitas*, *Almitudo*, *Almities*, ab *Almus* ductis significari sanctitatem. Addam legi *Almitus* in veteribus Glossis pro *Almitas*. Vulcanius quidem, Meursius et alii post ipsos habent *Almitas* : verum cum *Almitus* declinari potuerit ut *servitus*; nullam video mutationis necessitatem.

ALMITUS. Vide *Almities*.

ALMOÇABEL, Magistratus nescio quis Saracenicus apud Mauros Hispanos. Charta Alphonsi VIII. Regis Castellæ ærae 1119. apud Anton. de Yepez ton. 7 : *Et vestras tendas nullus Alvacil, neque Almuserifus, neque Almoçabel violenter intret, etc.*

ALMOCADENUS, Capitanus peditum, Hispanus. Vide *Leges Alfonsinas* part. 2. tit. 22. lege 5. [et supra *Adulides*.] [** Arab. **בְּקָדֵם** (inokadhem), Anterior pars rei; præpositus, dux. Lusitanis *Almocadem*.]

* **ALMODIUM**, Mensuræ genus apud Navarro. Reg. sign. *Noster* in Cam. Comput. Paris. sol. 33g. rº : *Quidam modus mensurorum in Navarra. In reuacio Pamplone sunt iiiij. rova. In rovo, iiii. quartalia. In quartale, iiii. Almodia. Occurrit ibid. non semel.*

ALMOGAVARES. Vide *Almugavari*.

ALMOMOR, Mensa Synagogæ Judaicæ. Joann. Matth. Tiberinus in Actis S. Simonis a Judæis necati n. 9 : *Cudaver super Almomor extenderunt : est enim Almomor mensa quedam ante altare, ubi Psalms, Antiphonas, Hymnosque decantant.*

* *Almomor* ibi edidit Murator. ex Annal. Placent. ad ann. 1474. tom. 20. Script. Ital. col. 948. [** Hebr. אַלְמִיר, suggestus in synagog. Judicorum, Arab. אל-מִנְבָּר].

[**ALMONARIA**, *ALMONARIUM*,] **ALMONERIA**. Vide *Eleemosynaria* [6. post *Eleemosyna* 3.]

ALMONARIUS, *Eleemosynarius* : quod vide.

ALMONETA, Auctio, Hispanis *Almoneda*, nostris *Encant*. Occurrit non semel in Foris et Obser. Regni Arag. lib. 4. tit. de Em-

ptione, etc. § 7. et alibi. [** *Lusitanis Almoeda*, Arab. **الْمَوَدَّةُ** (monada) præconium.]

ALMOQUEIRE. Charta Henrici Comitis Portugallæ, tom. 3. Monarch. Lusitan. pag. 282 : *Almoqueire facient mihi servitum manu, et inter vos non sit ulla manana.*

* Academ. Hispan. in Diction. *Almocrebe*, Asinarius, mulio; a quo differre non videtur *Almoqueire*. [** Arab. **الْمَقَارِي** (mocari), Mulio, conductor. Lusitanis *Almocrebe*.]

ALMORAVIDES, Vide *Almoravisi*.

ALMORIA, pro *Almaria*, de quo supra, Gall. *Armoire*, apud Rymerum tom. 6. pag. 173 : *Pro reparatione et emendatione cistarum ac factura novarum Almoriarum, pro rotulis... inibi custodiendis.*

* **ALMOSTALAF**, Magistratus Saracenus, apud Mauros Hispanos; cuius officium *Almostala* nuncupabatur. Academ. Hispan. in Diction. *Almotazen*, Publicarum mensurarum et ponderum curator, sedilis, cuius munus *Almotazen* ibidem dicitur. [** **مَهْتَسَاب** (mohtasab), Arab. *Præfectus annonaæ*.] Judic. curiæ Barcinon. ann. 1165. in Append. ad *marcam Hispan.* col. 1342 : *Judicavit curia quia Almostala officium quoddam est, quod in civitate utile satis habetur, ut comes de ea parte, quæ ad civitatem vel eius territoriorum pertinebat, partem ei procul dubio daret; ut sicut de ea pecunia, quæ ab ipsis captiis recipitur partem suam accipiat, ita similiter et de ea quam ipse Almostala pro *Almostala* donat, partem accipiat. Vide *Almoçabel* et *Almudacaf*.*

* **ALMOXARIFA**, ut *Almozarifus*, Portori exactor. Charta ann. 1294. tom. 1. Probat. Hist. geneal. domus reg. Portugal. pag. 108 : *Quæ quidam vinea fuit Petri Fernandi,... regis Alphonsi Almozarifa in civitate Ulixbonensi.*

* **ALMOXARIFUS**, *ALMOXARIPHUS*, et **ALMUSERIPUS**, Portori præfectus, exactor, portitor, Gall. *Douanier*, peager, Hispanis *Almozarife*. Rodericus Santius Histor. Hispan. part. 3. cap. 17. pag. 212 : *Rurus quendam ditissimum Judæum appellatum Samuelem Levi, sibi dilectum Almozarifum et Thesaurarium gladio feriri jussit*. Charta Alfonsi VIII. Regis Castellæ apud Antonium de Yepez in Chron. Benedictino tom. 7 : *Et vestras tendas nullus Alvacil, neque Almuserifus, neque Almoçabel violenter intret*. [** Arab. **بَشَرَفَ** (moscharraf), Nobilitatus, exaltatus, condecoratus.]

* **ALMUCABALA**, Algebra, Liber de rebus occultis. Lazarus Schonerau cap. 1. Arab. b. : *Insignis quidam Mathematicus fuisse fertur qui suum Algebraum Syriaca lingua perscriptam ad Alexandrum Magnum misserit, eamque nominaverit Almucabala, hoc est Librum de rebus occultis, cuius doctrinam Algebra aliud dicere maluerunt. Pseudo-Ovid. lib. 1. de Vetus :*

Quo divinatur numeri plerique per unum Ignoti notum, sicut ludunt apud Iudeos Ludum dicentes Algebrae, Almugabalaque.

Ubi legendum Almucabalaque.

Ceterum *Almucabala* oritur ab articulo Arabicō **ال**, et *mucabala*, quod a **כְּבָלָה** Accepit, audivit : a quo etiam et *Cabal*, occultior quamdam doctrina. [** Chaldaice קְבָלָה] Vide *Cabala*.

* **ALMUCANTABATH**, et **ALMICANTABATH**. Vox Astronomica, ubi de Sphaera

Circuli sunt horizonti paralleli, quos per omnes cujuscumque Meridiani gradus ire cogitamus. Almucantari omnes circa eosdem vertuntur polos, Zenith, scilicet et Nadir. De his plura vide apud Joannem de Sacrobosco de sphæra, et alios scriptores Astronomicos. Vox est plane Arabica ab Almocantarnth, [מַעֲקָנְטָרָתָה (mukantarat.)] ut loquitur D. Herbelot.

ALMUCIUM, ALMUCIA, AUMUCIA, Amiculum, seu amictus, quo Canonicici caput humerosque tegebant. Jo. de Janua in v. Flamen: Quicunque erat Sacerdos, in signum Sacerdotii deferebat Almucium. Gloss. Latin Gall.: Apex, Aumuce. In Statutis Massiliensibus MSS. Capucium et Almutia, idem sunt. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 66: Nec cucullas, id est, capparones, vel pileos, id est, Almutias habere debent. Radevicus lib. 2. de Gestis Friderici Imp. cap. 67: Cum pellibus nigro pallio cooperitis, et nigro Almutio. Wil. Thorn. in Chron. ann. 1330: Quæsivit Episcopus in quali habitu esset: responsum est, quod in tunica de burneto, et Almucia sine cuculla. Cuculla caput, reliqua almucia humeri tegebantur. Statuta Ecclesie Viennensis apud Joan. Le Lievre cap. 26. de Canonis: A festo S. Martini usque ad Pascha portabant capas nigras supra pellicium, et a Pascha usque ad festum omnium SS. portabant superpellicium sine capa, et in capite capellum de griso, quem vulgariter Almucia vocant, [Charta Ferrici de Cluniaco Tornacensis Episcopi pro Capitulo Canoniconum in Middelburgo apud Miræum Diplom. Belgic. tom. 2. pag. 1342. ed. 1723: Item deferent hi sex Canonici Almucia grisea per Canonicos Ecclesiæ nostræ diocesis deferri solita, una cum Curato; Capellani vero rubea et Habituali Presbyteri nigra de nigris pellibus. Vide Grisum.] Statuta Ecclesie Noviomensis apud Vassorum: Intrantes Chorum dictæ Ecclesie Canonici... si per majus ostium intraverint, deposita Almucia, cum reverenti caput inclinare debent versus altare. Vide Chronicum Montis-Sereni pag. 153. Monastic. Angl. tom. 2. pag. 464. Concil. Senon. ann. 1346. can. 2. tom. 2. Spicil. pag. 132. 133. Chron. Windes. lib. 1. cap. 43. lib. 2. cap. 16. Molanus lib. 3. de Canon. cap. 5. et 8. Haëstenum lib. 5. tract. 3. disq. 4. Sansovinum et Stringam in Venetia lib. 1. cap. 155. etc.

Fuit etiam Almucia, Monachorum propria. Clemens V. PP. in Concilio Viennensi statuit, ut Almutius de panno nigro, vel pellibus, caputiorum loco, uterentur. Vide Clementin. Ne in agro domin. et Regulam S. Benedicti cap. 55. [Historia Beccensis MS. pag. 7: Hiberno tempore caputum, ut aint, consuetum pellicatum, Chapron de couture, capiti operiendo abhibebant. At sacerdotibus mos erat deferendi Almutium nigri coloris, latum quatuor circiter digitos; more stole e collo pendentis cingulo tenus: ut hoc levi indicio de grege Monachorum esse proficerentur. Quod quidem in celebri Abbatia S. Bertini Cithiensis et aliis Monasteriis Belgicis etiamnam defertur, pari forma et longitudine: at in Vestastino sex pollicibus latum est, ex pellibus nigris, et e collo sese pendet ad pedes.]

Fuit et virorum laicorum. Statuta MSS.

urbis Massiliensis ann. 1293: Ordinamus, quod nullus sartor accipiat de vestimentis hominum musculorum ultra taxationes infra- scriptas, videlicet de Huca cum caputio, vel Almussa cum pennis 2. sol. et sine penna 18. den. Item de Huca cum sendata et caputio vel Almussa 2. sol. et 6. den. etc. Chron. Flandr. cap. 105: Or issirent-ils de Paris, et encontra le Roy l'Empereur son oncle assez près de la Chapelle, entre S. Denys et Paris. A leur assemblée l'Empereur osta l'Aumusse et chaperon tout jus: et le Roy osta son chapel tant seulement. Comput. Stephani de la Fontaine Argentarii Regii ann. 1351. cap. des pennes: Pour 24. dos de gris à fourrer Aumuces pour le Roy 36. sols. Cap. de l'orfèvrerie: 99. grosses perles rondes baillées à Guillaume de Vaudeschar pour mettre en l'Aumuce, qui soutint la Couronne du Roy à la feste de l'Estoile. Ita coronam supra almuciam Rex deferebat. Ceremoniale Romanum lib. 1. sect. 5: Ubi Imperator sedens, deposita Almucia, primo induit sandalia, etc. Sed et ipsæ feminæ almucias gestarunt. In Comptu ejusdem Stephani ann. 1350: Pour fourrer une braceroles, et une Aumuce pour ladite Madame Ysabel.

ALMUCELLA, Parvula almucia. Testamentum Ranimiri Regis Aragon, æræ 1099. apud Martinezum in Hist. Pinnatensi lib. 2. cap. 38: Et meos vestitos, et acitaras et collectras, et Almuccellas, et servitium de mea mensa, etc. Almopula, in Charta æræ 1016. apud Yepez tom. 5. pag. 444. Almuçalla græzisca, in alia æræ, 1011. tom. 6. pag. 451. Testamentum Arnaldi Archiepisc. Narbonensis ann. 1149. apud Catellum: Insuper lato illi omnem substantiam meum, quam ibi habeo, præter tapetia et Almuccellas, quæ lato Ecclesiæ S. Justi. Vetus Rotul. ann. 1234: Pro duabus Almuccellis ad juvenem Reginam, etc. Occurrit ibi pluries. Porro Almuciarum artifices Aumuciers dicebantur Parisiis, uti ex eorum Statutis, quæ servantur in Camera Computorum, discere est. Vide Aliphasis. [** Almuccellas non esse Almucias parvas, sed Lodices, lectorum experimenta, contendit S^a Rosa de Viterbo vol. 1 pag. 101, quippe quas sepiissime nosocomis et xenodochiis donatas legamus. Donatio æræ 1112: Do omnia mea rem movilem lectorum, cosodras et plumazos, tipedes et Almozalas, simul et alifases, manteles et savanas linulas etc. Testam. æræ 1246: Dominico Alfonsi cappam, pellemet Almucellam et pulvinar quod tenet. Aliud: Mandat quod Gualsalvus Joannis det pro anima sua Almuccellas et feltris quæ sunt in dominibus suis. Testam. æræ 1273: Unam calchiam et unam Almuzellam et unum plumacium. Vide infra in voce Aumucella.]

ARMUTIA. Concilium Ravennense ann. 1314. can. 10: Capita cooperiant pileo, vel bireto, vel Armutia oblonga ad aures. Ita in Concilio alio Ravennensi ann. 1317. can. 4.

AMICIA. Monasticum Anglic. tom. 3. part. 2. pag. 36: Penulas autem hujus Amiciarum caprinæ esse volumus, vel agminas, etc. Adde pag. 99. Jam vero ex preallatis satis patet, almucias primitus capita operuisse, ita ut a capite pellis pars retro penderet, quæ collum teget, pars vero ea, quæ caput operiebat, formæ esset quadratae, et quatuor veluti cornua effingeret: quod po-

tissimum licet inspicere in antiquis picturis Canoniconum, in Regesto Cameræ Computor. Paris. de Feodis Comitatus Claromonensis in Bellovacis, et apud virum doctissimum C. Molinetum de Vestib. Canoniconum Regularium pag. 97. Atque hinc jam licet haurire, unde ejusmodi pileorum, quos vulgo Bonnets quarrez appellamus, usus fluxerit, qui non alii sunt, quam almuciarum pars, quæ caput tegebat, resecta cauda, quod quidem pauci, opinor, hactenus adverterunt: iisque tum obtinueru, cum almuciae vel in brachiis, vel supra humeros gestari coepere. Atque ii pilei turriti gibellinorum, id est ex pellibus Sabellinis dicuntur Petro Damiano lib. 2. Epist. 1. Vide etiam Paschasiun lib. 4. Disquisit. Francic. c. 15. Quod ad vocis etymon spectat censem Bayfius lib. de Re vestiaria, ab amiciendo dicta almucia, quasi amicula, quæ, ut auctor est Festus, et ex eo Isidorus lib. 19. cap. 25. fuerunt mulierum vestimenta. Alii, ut Joan. Cognatus in Hist. Tornac. lib. 2. a Theotisco seu Flandrico deducunt, Hoft Mutse, hoc est capitis pileus, qua appellatione donantur almuciae in testamento Radulfi Corsbou, Decani S. Petri Lovaniensis ann. 1380. quo confert duo almutia dicta Bontemutsen, hoc est, pileos ex pellibus confectos. Eadem consona habet J. Banck in Taxam Cancelleriæ Romanæ. Almutes ita descripti Petrus Damian. lib. 5. Epist. 16. de Clerico nitidulo, uti vocat: Ita ut caput ejus nunquam nisi gibellinica pellis obtegeret.

* Antiq. Stat. canon. regul. S. Aug. apud Duell. tom. 1. Miscel. pag. 96: Almucium capite claustrali nolo geratur. Ubi Gloss. i. e. Mitra magistrali. [** Ihiarius, quem laudat Adelungius, hæc fere habet in Glossario Sueo-Gothic. vol. 2. col. 217: « Myssa, Tegumentum capitis, Fenn. myssy, Germ. mütze, Bel. mutz, unde Lat. Barb. almucia, almussia, Gall. aumusse et Ital. mozzetta, quæ tamen sensum ita immutarunt ut togam Sacerdotum breviorem hodie significant. Islandis muza usurpat pro indumento agresti vel thorace. Orta ea omnia facile dabis, a radice Alemannica muzen, tegere, quam habet Schilterus, Gloss. pag. 621, cui convenit Gall. ant. mussur. » Vide Raynouardi Gloss. Rom. vol. 1. pag. 57. Provincial. et Catalan. est Almussa, Lusit. Murza.]

ALMUDACAPI, Officiales civitatum in Hispania, quorum officium inter cætera est: panes ponderare et vinum mensurare, ut est in Observantiis Regni Aragon. lib. 7. tit. de Moderatione rerum venalium § 1. Adde lib. 9. tit. de Salva infastion. § 13. et Foros Aragon. lib. 9. tit. de Prohibita inquisit. [Est autem Almutazafe Hispanis ille qui dolii modum virga explorat, Gall. Jaugeur. Vide Almutazaphus.]

¶ **ALMUDADA**, et **ALMUDATA**, Mensura agraria quæ tantum terræ quantum Almud segmentis capit. Est etiamum Hispanis Almud mensuræ species quæ dimidiæ tenet Hanegum, capientem minutum Parisiensem, vel juxta quosdam sex Cœleminas quæ faciunt sex modiolos seu Picotinos. Vide Diction. Hispano-Gall. Francisci Sobrini. In voce Almud. [** Academ. Matrit. : Almudada, 25.

*sexta pars jugeri. El espacio de tierra en que
cae un Almude de sembradura.]*

* Eadem est mensura, quam *Almude* vel *Almonde* dicimus, qua utuntur Lusitani ad oleum mensurandum; quarum 26. pipam faciunt. Academ. Hisp. in Diction.: *Almud*, *Mediumus*. Vide vox *Almude*.

ALMUNDAYNA. Usatica Regni Majoricar. ann. 1248. MSS. : *De omni clamo, sive nego, sive dubitet reus, sive confiteatur, primum a Curia consilio proborum hominum sententia feratur, quae talis est : Per totam istam diem pausate cum vestro adversario, vel firmate directum, vel in sero ascendatis in Almudaynam : si non Almudaynam ascenderit, habetur pro firmato directo, et exhibe inde directum. In Editis apud Joan. Damatum in Histor. Regni Balearici pag. 268. pro firmamento directi habetur. Fit mentio Almundayna in civitate Majoricensi, et dormorum, quae in ea sunt, in aliis Chartis apud eundem Dametum pag. 315. et 333. et apud Petrum IV. regem Aragon. in Chron. lib. 3. cap. 21. et tom. 5. Monarch. Lusitan. pag. 303. Idem videtur, qui Hispanis et Aragonensibus calmedina.*

¶ Calmedina vero, ut exponit ipse D. Cangius in v. *Zavalmedina* ideam fere est, quod Prætor urbanus apud Latinos : malum ego per *Almudaynum* prætorium intelligere, quam ipsum Prætorem; et certe conjecturæ favet loci citati series.

ALMUDE, Modius, mediumnum. Fori Leirense æra 1195 : Mellitor det per annum *Almude de melle et unam librā de cera*. Vide tom. 3. Monarch. Lusitan. pag. 282. [* et Flucidarium vol. 1. pag. 102. Chart. æra 115 : *Unum Almude de pane et unum de vino*. Privil. æra 1196 : *Singulos Almudes de pane cuncto centeno et i Almude de cedvda*. Academicis Matri. est *Almud*, aridorum mensura minor, et in quibusdam provinciis terre spatium quod uno jugo boum in die exarari potest; tisdem *Almudi*, maxima aridorum mensura in Hispania Tarracensi.]

ALMUGAVARI, **ALMOGAVARES**, Milites Hispani, ob animi generositatem celebres: quis quidam ab Avaribus seu Hunis, qui primitus Hispanias et Gallias insederunt; alii, quod ex Arabibus et Sarracenis Hispanis genus duecunt, sic appellatos volunt.

¶ Ab Arabicō *Mghabbar*, quod Pulverulentum significat, et articulo *al dictos Amogaburos* Villanio Florent. docet Carolus Macer in Hierolexico fratris sui Dominici, o inter m et g addito euphoniae causa; sed fere crediderim ego sic Arabicē dictos fuisse propter arctissimam animorum in omnibus periculis vincionem et conjunctionem, incredibilemque omnium ad hostes superrandos conspirationem: alter quippe modus scribendi hujus nominis, scilicet *Muhavar* idem esse potest apud Arabes, quod apud Hebreos *Muhavar*, id est, socius, comes, adjunctus. Quam vero cognatæ sint Hebraica et Arabicæ linguae nemo est qui nesciat: deinde littera g in ore Hispanorum eumdem sonum edit, quem in gutture Hebreorum fortis aspiratio. Conjecturam confirmat Scaliger cum ait: *Almogavares, sunt Milites, quales Martolossi*. Haud quidem scio unde hauserit vocem *Martolossi*; sed eam ex Armorica *Martolots* factam esse nullus dubito: jam vero *Martolot* vel *Matelot* apud

Armoricos, non in nauticis solum ministriis, sed in bellis etiam gerendis, significat comitem, socium, adjutorem.] [** Cl. *Dubeux* nominis originem esse censem vocem Arabicam یار، *Pugnator*, bellicosus, qui multum excurrat in hostem τόντος. *Algara* ergo; idem monet de *Almogavaris* optime disse-ruisse in Ephemerid. Societ. Asiat. Paris. (tom. 9. pag. 65. tom. 10. pag. 33. 106. 172. primæ seriei) Georgium Fitz-Clarence, Munsteri Comitem.]

*Auoyáçpaztappellantur apud Pachymerem lib. 11. cap. 13. et Nicephorum Gregoram lib. 7. pag. 153. *Almogavares* in Legibus Alfonсинis parte 2. tit. 22. lege 2. ubi ita dicuntur *Equites*, respectu peditum: deinde *Armogaires* in veteri Charta Gallica in Camera Comput. Parisiensi. Josephus Scaliger lib. 1. Epist. pag. 245: *Almogavares, sunt milites, quales Martolossi*. Sebastianus Cobarruvias: *Amagavares*, dizen averse llamado antiquamente con lenguage Arabicō, los soldados viejos y platicos, que no pudiendo seguir los campos, estan entrendidos en algun presidio. *El Padre Guadix* dice significar el que tra nuevas, que en Arabicō se llama *Muhavir*. Estos de ordinario stan hablando de las cosas que han visto, y porque han passado en la guerra. *Tamarid*, *Addalides de Corsarios*. De *Amogavais* agunt Lucas Tudensis æra 1273. Rodericus Tolet. lib. 9. de Reb. Hispan. cap. 16. Raimundus Montanerius in Chron. Reg. Aragon. pas- sim et Moncada in Hist. Catalan. cap. 7. Adde præterea quæ de iis diximus in nostra Hist. Gallo-Bizant. lib. 6. cap. 24. Hos perperam Meursius, cum *Ampsiariis*, de quibus Notitia Imperii, confundit. *Almugavarorum* vero cohortes *Almugaveriam* appellat idem Montanerius cap. 170. et alibi non semel. [Vide Glossar. mediae Græ- citatis.]*

¶ Ut Cobarruvias supra, sic Mariana lib. 10. cap. 10. *ALMOGAVARES* ait veteranos fuisse milites, precipua dexteritate et multis bellis adversus *Mauros* exercitos. De horum animi fortitudine et vivendi ratione, et si multa in Hispanis scriptorib. supra laudatis, pauca addemus, 1º. ex Chron. S. Ferdinandi Regis Castellæ tom. 7. Maii pag. 346. 2º. ex Historia Catalauniae etc. Sic in Chronico S. Ferdinandi: *Endem tempore et obsidione durante, Almogavares, qui erant in castris Ferdinandi, pro sua quique virili parte fatigabant Mauros, nunc incursione aperta vastando agros, nunc ex insidiis rem agentes, ea que fieri solet in obsidionibus fortuna, etc.* Bernardus Desclos in Historia Catalauniae, quam circa 13. seculi finem de rebus suo tempore gestis scriptis, ac de iis præsertim quas egit Petrus Aragoniae Rex ab ann. 1276. ad 1285. lib. 2. cap. 3. et sequentibus sic de *Almugavaribus*: *Almugavarum professio est semper in armis vivere, extra habitationem communem, in montibus et silvis, continuo pugnando cum Mauris, in quorum terras excurrendo ad duas tres dietas, struunt illis insidias, indeque revertuntur ad terras Christianorum multa cum preda multisque captiis, unde illis tota victus ratio. Incredibile dictu est quam laboriosam et asperam vitam agant, saepe biduum triduumve impasti, aut solis campestribus herbis sese susten-*

tantes, citra fastidium aut molestiam. Totus eorum vestitus et apparatus, sagulum unicum est perquam breve, hieme non minus quam aestate, cum femoralibus coriaceis valde arcitis; gladius acutissimus et minime latus, ex corrigia robusta pendens; hasta seu minor lancea; jacula duo cum aspera in humeris in qua ferunt bidui triduue cibum, cum somite et silice ad ignem; admodum expediti ad incurrendum recurrendumque sunt; et omnes fere ex montanis Aragonie, Cantabria vel Castellæ, ac plerique nobiles qui facultatibus ad vitam in urbibus tolerandam destituti, ad Maurorum confinia recipiunt, rapto, ut dixi, viciuri; quoniam alia nisi nec res, nec spes est; tales nempe quales in Hungaria bellis identem nominatis audimus, Haydones vel Hussaros.

AMULGAVARAT, Eadem notione. Nicolaus Specialis de Rebus Siculis lib. 4. apud Murat. tom. 10. col. 990: *Martinus de Ollecta cum aliquibus electis militibus in modum cunei vexilla præcedit; Amulgaveris et Marinariis qui relicta classa convenerant, ab ea parte qua torrens eminentiores ripas fecerat acia, latera servanda commissa sunt.*

* Qui prædones sunt in Sclevonia proprie dicta, ut olim erant Isauri in Cilicia, Scotti in Anglia, nunc Uscocchi in Dalmatia. Sic Cimbri, Arabes, Cilices, pro prædonibus promiscue usurpantur. *Martolossi* vero Galli. dicuntur *Martolois*. Vide Notas Gallicas D. Besnier in Statum imper. Turcici a D. Ricaut pag. 700. Hæc ex adversariis D. Falconet.

ALMUCEA, *Locus planetæ cum suas personas gerit, seu videt facie ad faciem*. Argolus in Amalthea Laureutii. Vox a Philosophis Arabibus accepta, qua conjunctio nem planetæ cum sole designant.

ALMUNIA, *Prædiis rusticis species apud Hispanos*. Charta Sanctii Regis Aragonum æra 1132. apud Martineum in Hist. Pinatensi lib. 3. cap. 9: *Concedo prædicto Cænobio,... illam meam Almuniam, vocatam Daymus, que afrontat ex una parte cum Torredellas, etc. Alio Alfonso VI. Regis æra 1133. apud Anton. de Yezp. in Chronico Ord. S. Benedicti tom. 6: In quo loco incipit alia via, per quam descendunt usque in viam publicam super Almuniam Regis, etc. Observantiae Regni Aragon. lib. 5. tit. de Jure dotium, § 4: Tamen si Miles vel Infantus habent unam Almuniam vel turrim, censetur una hereditas cum toto hereditamento adjuncto illi Almunie, vel turri. Addo Colmenareium in Hist. Segobiensi cap. 16. § 4.*

¶ In his tribus exemplis, excepto forte postremo, per *Almunia* intelligi potest hortus, ut intelligendum est dubio procul in sequentibus; Testamentum I. Adephoni Regis Hispanie apud Marten. tom. 1. Collect. Ampliss. col. 546. C: *Et ut hi qui in eadem Ecclesia suprascripta permaneserint, supplementum aliquod victui habere possint, offero illis villam unam nomine Hukeka, et unam Almuniam, quam nos Latine vocamus Ortum, qui est prope illam Ecclesiam S. Servandi. Et in Archivo S. Victoris Massiliensis armari. Hispan. n. 115: Almunia Regis, quam nos Latine vocamus Ortum.* [** Lusitanis *Almuinha*. Conf. S. Rosa de Viterbo Elucidarii tom. 1. pag. 102 et Appendic. pag. 7. A verbo latino *Almonia* originem trahere hanc vocem scribit et exemplis mul-

is e documentis Lusitan. adductis firmare conatur, ea non tantum hortum, sed quodvis premium haud longe ab urbe situm, significari.]

* ALMUNICIUM, Kore hut oder Kappe. Vocab. Lat. Germ. ann. 1477. Vide *Almucium*. ADRL.

ALMUS, Sanctus. [Vita Joachini Servit tom. 2. Aprilis pag. 458. D : Sin alicui id parum videretur, hic qui Almus erat, pro semet agnationem delicti purgandi causa fugitare, virginemque interdum vehementer orare, etc.] Cognomentum Ludovici Imperator. Caroli Magni filii, qui vulgo Pius dicitur, in Chronico S. Vincentii de Vulturno pag. 694. Leo Ostiensis lib. 1. cap. 18 : *Ludovicus Imperator, qui cognominatus est Almus, vel Sanctus*. Vide Brissonium in Formulis, pag. 50.

* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : *Almus, datus, vel splendidus, excelsus sive sanctus*. Vide *Almatus*.

ALMUSERIFUS. Charta Alfonsi VIII. Regis Castellæ æra 1213. apud Anton. de Yez in Chronico Ordinis S. Benedicti tom. 7 : *Et vestras tendas nullus Alvacil, neque Almuserifus, neque Almoçabel violenter intret, etc.* [Vide *Almuzarifus*.]

* ALMUSOSAT, Brodiun, id est, jus carniū elixarum, nostris Brouet. Locum vide in *Brodiun*.

* ALMUSSA, Idem quod *Almucia*. Locum vide in *Capta Robert*.

* ALMUSSERIUS, *Almuciarum artifex*, nostris olim *Almulcier*. Lit. admortis. pro eccl. Tolos. ann. 1454. in Reg. 187. Chartoph. reg. ch. 111 : *Cum honore Joannis de vicaria sartoris sive Almusserii*. Vide *Almucium*.

* ALMUSSIA, Idem. quod *Almucia*.

ALMUTAZAPHUS, Magistratus apud Aragonenses, cuius munus est intrare domos, in iis res furatas perquirere, ponderare pantes, et mensurare vinum etc. Vide Repertorium Michaëlis del Molino, in hac voce. [et *Admudacasi*.]

* ALMUTIA, ALMUTIUM. Vide *Almucium*.

* ALMYRARCHUS, *Maris praefectus*. Laurent. in Amalthea ex Peridonio. Vide *Admiralitas in Amir*.

* ALNA, Ulna, certe longitudinis virga, qua telas pannosque metiuntur, Gall. *Aune*. Illius etymon accersit Hickesius a Saxonico *Eln*, vel *Elnæ* : at rectius deduxisset a Latino *Ulna*. Mensurae hujus nomen et usus non ita recentia, ut norunt qui vetera evolvere Tabularia et Diplomata. Statuta Eduardi Regis Angl. pro Bastida Valentia apud Rymer. tom. 2. pag. 262 : *Item quicunque tenuerit falsum pondus vel falsam mensuram, vel falsam Alnam..... in 60. solidis puniatur*. *Alnae* longitude varia pro locorum diversitate; quare hic *Alnarum* canonem ad pedem Regium collatum inserere non erit forsitan inutile. Pes Regius est 13. pollicum; pollex 12. linearum; linea 13. punctorum.

Alnae Amstelodami junta J. Savary in Diction.

Commercialis loqua est. 2 0 11
Jesta alna. 2 1 3
Alna Anglicæ. 3 7 8
Alna Asturæp. 2 1 51

<i>Alna Basileensis</i>	1	9	0
<i>Alna Bergensis</i> in Norvegia paulo brevior Amstelodamensi, ita ut 10. alnae Amstelod. faciant 11. Bergenses.	1	9	0
<i>Alna Britannie minoris</i>	4	2	11
<i>Alna Breslavensis</i>	1	9	0
<i>Alna Burdigalensis</i>	3	7	8
<i>Alna Colonensis</i>	1	9	0
<i>Alna Copenaguenia</i>	1	8	51
<i>Alna Dantiscana</i>	1	10	41
<i>Alna Dronthem. par Bergensi</i>	1	9	0
<i>Alna Flandrensis</i>	2	1	51
<i>Alna Francofurt. ad Menum</i>	1	9	0
<i>Alna Genevensis</i> 17. parte discrepat a Parisiensi.	1	9	0
<i>Alna Hamburensis</i>	1	9	0
<i>Alna Hallensis</i>	1	9	0
<i>Alna Kouisberg. paulo longior Dantiscana</i>	1	9	0
<i>Alna Lipavensis</i>	1	9	0
<i>Alna Londonensis</i>	3	7	8
<i>Alna Lubecensis</i> 16. parte brevior Hamburgensis.	1	9	0
<i>Alna Lugduo. paulo brevior Parisiensi</i>	1	9	0
<i>Alna Naumburg</i>	1	9	0
<i>Alna Nanuetensis</i>	3	7	8
<i>Alna Nureoberg.</i>	2	0	11
<i>Alna Oansburg</i>	3	7	8
<i>Alna Parisiensis</i>	3	7	8
<i>Alna Revaliensis</i> (paulo longiores	1	9	0
<i>Alna Rigenia</i> (Dantiscana.	1	9	0
<i>Alna Rupellenis</i>	3	7	8
<i>Alna S. Galli in Helvetiis duplex</i> : <i>Alna pro telis, que Amstelodamensi brevior decima ferc parte. Alna pro pannia, que eadem brevior paulo plus decima parte.</i>	1	9	0
<i>Alna S. Genou</i>	3	8	4
<i>Alna Stockholm. septima parte brevior alna Amstelod.</i>	1	9	0
<i>Alna Trecensis</i>	2	5	1

Cæteræ Galliarum urbes utuntur alna Parisiensi, etiam Occitanie et Provincie, ex quo Regis edictio anni 1687. *Cannus* mensurare prohibita sunt.

Has præter pannorum, telarum, filorumque mensuras quas *Alnas* vocant, aliæ multæ sunt quæ sub variis nominibus eisdem inserviunt usibus. Inter præcipuas numerantur, *Canna* Provincie, *Thebosæ* et *Neapoleos*, *Vurra* Arragonie, *Virga* Angliae et Hispanie, *Barra* Castellæ et Valenciæ, *Kasus* Pedemontium, *Brassa* Lucarum, *Venetiarum*, *Bononiae*, *Modenæ*, *Mantuæ*, *Bergam*, *Florentiæ* et *Mediolani*; *Yardus* Angliæ, *Palmus Januæ*, *Picus* Constantiopol. *Simirnæ*, et *Cairi*, *Gueza* Indorum et Persarum, etc. de quibus consule J. Savary in Diction. Commercii, Diction. Universale, Patrem Marseniū, Mathiam Dogen, et Casimirum Polonum.

* ALNA, Item dicitur de re mensurata ; Charta Abbatis Burgi-medii Blesensis anno 1354. ex Archivo ejusdem loci : *Recipient 14. panes conventionales qualibet ebdomada, tres Alnas panni pro vestimento quolibet anno*. Inquisitio pro Canonisatione S. Yvonis MS : *D. Yvo indeebatur epitogio et tunica longis sine botonibus in manicis, panni albi willissimi, vocati de Leonie, cuius Alna habebatur pro duobus solidis ad carius. Ibidem repetitur et eadem notione.*

* ALNAGIUM, Ad alnam mensio, nostris *Aunage*. Reg. A. 2. Cam. Comput. Paris. ad ann. 1321. fol. 45. r° : *A Jehan Bouriaut est conferme l'office Alnagi et ponderis nostri Abricensis*. Charta ann. 1328. in Reg. 65. a. Chartoph. reg. ch. 286 : *Manduvimus baillivo nostro Caleti, quatenus.... inquire-*

ret.... utrum antequam præfatus dom. rex Karolus dictum Alnagi concessisset, dicti habitatores de Archis habuissent dictum Alnagi,.. servabuntur dicti habitatores in sua possessione Alnandi dictus telas.

* ALNARE, Ad Alnam mensuare, Gall. Auner. Charta ann. 1318. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 441 : *Nundinantes.... emant, vendant, ponderent, mensurent et Alnent ad pondera, mensuras et Alnaria dictæ villaæ*.

* ALNARIUM, Idem quod *Alna*, ulna. Libert. villæ S. Romani ann. 1322. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 476. art. 2 : *Præfati consules.... corrigant.... mensuras bludi, vini, olei et salis, pondera et Alnaria, et alias mensuras rerum venditum*. Vide supra *Alnare*.

* ALNEIUM. Alnetum, locus ubi crescent alni, Gall. *Aulnaye*. Charta ann. 1310. in Reg. Philip. Pulcri ex Bibl. reg. Cod. 9607. 3. ch. 11 : *Cum quatuor arpentis, tam terræ arabilis, quam jardinarum et Alneiorum, ac uno arpentu prati*. Vide *Alnidus*.

* ALNETA. Tabular. Calense pag. 162 : *Tenemus et possudemus res infra scriptas, viz. Ortos cum fossatis, Alnetas, etc. id est, loca ubi crescent Alni, Gallis *Aulnae*, quibusdam *Aunette*. Vide *Alnidus*.*

ALNIDUS, Alnetum, locus ubi crescent alni, *Aulnaye*, in Consuet. Aurelian. art. 152. et Stampensi art. 187. Charta Caroli Reg. Franc. apud Hariulfum lib. 3. cap. 16 : *De silva bunnaria 20. de conciso bunnaria 5. et de marisco quadrellas 110. et de Alnidu bunnarium 1.* Isidor. lib. 17. cap. 7 : *Alnus vocatur, quod alutum anne : proxime enim aqua nascitur, nec facile extra undas vivit. Hic tenera et mollis, quia in humecto loco nutritur.* Will. Brito lib. 8. Philipp. : Difficiles ubi deosa vias Alnete tegebant. Firoissart. 2. vol. cap. 126 : *Et Bretons et Francois les chaçoient en fossez par Aunois et bruieres.*

ALMINI FUSTES, in Lege Salica tit. 63. § 1. Ex quo loco viri docti recte conjiciunt, veteres Francos nostros loca paludosina coluisse.

* ALNUM, *Lignum, i. vernum*, in Gloss. Isid. sed legendum videtur *vernus*, aut *veru*. [Papias MS. Bituric. : *Alnus, Scapularis summitus, vel lignum quod est verna*. Gloss. MS. San-Germ. *Alnum, lignum, id est, verna*. Laurent in Amalthea : *Alnum, id est, vernum. Forte legendum quernum, inquit Gravius in notis ad Gloss. Isidori. Sed neque quernum, neque vernum aut veru legendum est, sed vernum ut re ipsa legitur. Vern enim Gallis priscis et Britannis est Alnum : et scriberebatur *Wern*. In Borelli Lexico : *Vergne, un nulne, arbre dit ainsi : quod vere cito folia edat. Rabelais lib. 1. ch. 39 : L'enfermier de notre Abbaye n'a donc que la tête bien cuite. Car il a les yeux rouges comme un jadou de Vergne.*]*

* ALNUS CAVA, Navis sic dicta, quod ex *Alni* ligno sæpe conficiatur. Vita S. Wilfridi Episc. auctore Fridegodo, in Actis Ord. S. Benedicti sec. 3. part. 1. pag. 188 : *Nil metuens ergo pertransit gramina tuto, Securusque cavae intrat velociter Alios.*

[** Vide *Ainus*.]

* ALO. Charta ann. 1352. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 101 : *Item est de membris dicti pedagii (Marologii) allodium, quod*

*dominus noster rex et dominus de Petra recipere consueverunt super quibusdam vineis in territorio Murologii situatis; et illud quod inde recipitur, est consuetum nominari Alo, et vocatur territorium, pro quo dictum Alo recipitur, Jaian. Neque alia notione, pro quidam nimis rurum prestatione, Aloët occurrit in Charta Margaretae comit. Flandr. ann. 1274. ex Chartul. 1. Flandr. ch. 266. Cam. Comput. Insul. : *Nous avons donné à loyal cense.... no blaverie de Binch..... et del Aloët ke nous avons au Noel en avaine, en capons et en deniers.**

¶ **ALOA**, in India atque Arabia gignitur : Arbor odoris suuissimi ac summi. Denique lignum ipsius vice thymiamatum adoletur altaris, unde et nomen traxisse videtur. Sic Isid. Orig. lib. 17. cap. 8. Distinguenda est hæc arbor ab Aloë quæ juxta eum. Isid. ibid. cap. 9. est *Herba amarissimi succi, qua in purgationibus utuntur medici.*

¶ **ALOARIUS**. Vide in *Alodis*.

¶ **ALOD**, pro *Alodium*. Vide in *Cucucia* post vocem *Cugus*.

¶ **ALODARIUS**. Vide in *Alodis*.

ALODARIUS CENSUS. Vide *Census Alodarius* in voce *Census*.

¶ **ALODATGE**, Annus census, conductionis pretium, Gall. *Louage*. Codex Censualis Piperaci scriptus ante ann. 1078. fol. 24. et 25 : *Dalmatius Piperaci Miles dat pro sepultura sua medium molendini et uxor sua l'Alodatge unius mansi. Rotulus scc. xi. de Prioratu S. Pauli de Taras ex Archivo Monast. de Casa Dei : Et hanc terram dono ego et infantes mei sine omni retentione, et dono ad Bonam Fontem 1... eminam de segle Podiensem de Alodatge.*

¶ **ALODATICUM**, pro *Alodis*. Locum vide in *Primogenita*.

¶ **ALODES**, Eodem sensu quo *Alodis* sumitur sæpissime : at sequenti in loco accipitur pro eo qui possidet Alodem. Testamentum Matsfredi ann. 966. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 85 : *Cupiunt ut ipse Alodes de Montanigos remaneat ibidem sæpius.*

¶ **ALODIARIUS**, Idem quod supra *Alodarius*.

¶ **ALODIATIO**, Locatio, Gall. *Louage*. Constitutiones Ferrariae Episc. Barcinonensis tom. 4. Anecd. Marten. col. 622. B : *Libertas concedendi.... ut infra annum fiant Alodations rerum Ecclesiasticarum... cum infra annum ubi de dictorum Alodationum agitur tractatu, etc.*

ALODIS, *Alodus*, *Alodium*, *Alodum*, etc. voces unius ejusdem originis ac notionis, quæ varie in veteribus Tabulis et apud Scriptores exarantur; ac *Alodis* quidem fere semper in Legibus, Capitularibus et Formulis antiquis; *Alodus*, in Charta apud Beslium in Comitibus Pictav. pag. 239; *Alodum*, in Capitulari Carlomanni Regis apud Vernis Palatium cap. 6; *Alodium*, apud Goffridum Vindocinem lib. 1. Epist. 2. 3. 15. 18; *Alodum*, in Chartis Burgundicis Perardi pag. 25. 26. 27. 33. et in Tabulario S. Marie Santonensis; *Alodis*, apud Diago in Comitibus Barcinonensis lib. 2. cap. 13. 27. in Charta ann. 1030. apud Sammarthanos in Archiepisc. Aquensis num. 19. et in aliis apud V. Cl. Stephan. Baluzium editis post Capitul. num. 120.

127. Vernacule vero *Aleu*, *Aleu franc*, vel *Franc Aleu*, in Consuetudinibus municipaliibus, et alibi passim; *Franc-aloud*, in Consuetudinibus Ducatus Burgundiæ; *Franc-aloy*, in Meldensi; *Franc-deuf*, in Trecensi et Vitriacensi.

Est autem *Alodis* vel *Alodium*, quivis fundus. Ugutio : *Fundus pro agro, et proprie pro Alodio*. Ebrardus Bethuensis in Græcismo cap. 12 :

Alodium Fundum dicas, Fuodum maris inum.

Dudo lib. 2. de Actis Normani. pag. 38 : *Ut teneat ipse (Rollo) et successores ejus ipsum terram ab Eptæ fluvio ad mare; quasi fundum et Alodium in sempiternum. Infra : Dedit itaque filiam suam Gislum nomine uxorem illi Duci, terramque determinatum in Alodo et in fundo, a flumine Eptæ, etc. Ubi fundus, et Alodus, idem sonant quod proprium immobile, quomodo dicimus, Donner en fonds, en héritage, en propre. Unde*

Alodium, idein esse dicitur quod *Prædium*, id est, *Possessio*, *Hæreditas*. Ugutio, et ex eo Guillermus Brito in *Vocabular. MS.* : *Prædium dicitur possessio, villa, ager, seu perpetuum Allodium : et dicitur Allodium, hæreditas, quam vendere et donare possum, ita (al. ut) est mea propria. Addit Breviloquus : Et proprie vocatur fundus, sive curia rusticalis, ad quem agri vel mansus pertinent. Gloss. Lat. Gall. : Prædium, Possession ou héritage, Aleux. Alio loco : Allodium, Allorire, comme Héritage, Fons, Tresfons. [** Vocab. utriusq. Juris : Allodium, est curia vel predium urbanum. Alibi : Allodium, i. libellarium ut cap. ij. v. iiij. si de feud. contro. sue. in usi. feud. (lib. 2. tit. 26) et vide quod not. glo. in lib. pe. Cod. de inge. ma. (lib. 7. tit. 14. cap. 14). Ambobus locis feudo opponitur Allodium. Inter Allodium et Libellarium (est enim in Feud. Allodium sive libellarium) ita distinguendum puto, ut Allodium sit prædium rusticum, libellarium vero prædium allibratum sive urbanum. Vide in hac voce.] Lex Longobard. lib. 2. tit. 8. § 9 : Si predium, id est, Allodium habuerit. [** Carol. M. cap. 5. ex capit. ann. 779. ap. Pertium in leg. vol. 1. pag. 36, ubi legitur : Si Alodem habuerit ipso fisco regis recipient.] Charta Rorigonis Comitissano. 830. in Tabulario. S. Mauri ad Ligerim : *Mee prædium possessionis hæreditariae, hoc est, Alodum nostrum, qui est in pago Andegvensi, etc. Abbo Monachusserm. 5 : Res Christi transferuntur in predium et Allodium possessores sacrilegi. Lambertus Ardensis : Hec autem fuerunt ei, quæ... de Allodiis sive prædiis in feodium commutavit Adela, etc. Ditemarus lib. 7 : Quicquid in Salbezvilla in beneficio habuit, in prædium ab his acquisivit. Tabularium S. Andreæ Viennensis : Hoc est, decimas totius possessionis quam habemus in potestate castri.... sive per Alodium, sive per feudum, etc. Dissert enim Beneficium vel Feudum a Prædio, seu Alodo, quod idem sonat, id est, ab immobili proprio; quomodo Honor, seu Beneficium ab Alodo, in Capitulis Caroli C. tit. 19 [** ann. 856 ap. Pertz. leg. vol. 1. pag. 449.] Et concedit vobis, ut omnes in honoribus et Alodis vestris interim consistatis. Quippe beneficium erat ad vitam: Prædium, seu Alodus, hæreditas, proprietas. Adde Capitula Caroli Mag. lib. 1. cap. 132. [** rec. 156, est cap. 8. Capit. Nium. 2. ann. 806] lib. 3. cap. 20. [** capit. 2. ad Niumagin. ann. 806. cap. 7.] 81. [** capit. Aquisgr. ann. 812. cap. 6.] Ita passim usurpat Lex Salica cap. 62. Lex Bajavar. tit. 2. cap. 1. § 3. tit. 11. cap. 5. tit. 17. cap. 2. Lex Ripariorum tit. 55. et Lex Anglorum tit. 6. in quibus *alodis* semper in contextu per vocem, *hæreditas*, redditur. *Alodis parentum*, apud Marcullum lib. 1. form. 12. lib. 2. form. 4. 6. 9. in Formulis Lindenbrog. cap. 16. 30. 48. 51. 62. 67. Vetus Charta apud Columbum lib. 2. de Episc. Vivariens. n. 54: Concedimus ad ipsum sanctum locum aliquid de rebus nostris, quia nobis de Alode parentum nostrorum legibus obvenit. Tabular. Deiparæ Santonensis : *Alaudum meum sive hæreditatem, quam dedit mihi pater mens, et mater mea in die nuptiarum mearum. Hariulfus lib. 1. Chron. Centul. cap. 15 : Paternæ hæreditati, quam nostre Alodum vel patrimonium vocant, sese contulit. Charta Odonis Regis Franc. apud Beslium pag. 20 : Concedimus etiam.... Alodos nostros propriæ originis, id est, Crespiacum, qui a parentibus contigerant. Patrimonium et Alodium proprium, apud Goffridum Vindocin. lib. 1. Epist. 2. Pancharta Nigra Turonensis, apud Beslium pag. 209 : *Alodium meum proprium, quem hæreditavi, etc. Terra propria*, apud Gregor. Turonens. lib. 3. Hist. cap. 15. Ex jure proprio, in chron. Malleacensi; nam quæ hæreditario jure possidentur, sunt propria possessorum. In Capitulari Compendiensi Caroli Calvi ann. 868. cap. 2. *Alodis et proprietas* [** Pertio Capit. Missorum ann. 853. cap. 2.] ut in Pancharta Nigra Turon. apud Beslium pag. 138. 202. 209. *Alodium et proprium confunduntur. Joannes VIII. PP. Ep. 108. et 129 : Proprietates, quas vos Alodium dicitis. Tabularium Persiacense, apud Perardi pag. 29 : Qualiter ego.... Alodium meæ proprietatis Floriacensi Monasterio tradiderim, etc. Adde pag. 30. Charta Bertrandi Comitis Provincie ann. 1039 : *Dono, trado, cedo fideli meo Fulconi Vicecomiti Massilia, et uxori sua Odilæ aliquid de Alode meo, quæ est in Comitatu Tolonensi, hoc est totum hoc quod tenent ad seus in Sexfurnos, dono eis ad propriam Alodem. Sic dare ad Alodem, in Synodo Suession. II. cap. 3. in Capitular. Caroli C. pag. 87. 88. 116. 1. Edit. [** Capit. Missor. ann. 853. cap. 2. 5. Convent. Attin. ann. 854. cap. 10.] In Alodem relinqueri, in Chartis Parentalib. cap. 21. Ita etiam bona dicuntur transire in alodem, quæ in proprietatem dantur, apud Eadmerum lib. 1. Hist. pag. 18. Hinc *Alodium* interdum opponitur comparato, in Formulis veteribus apud Bignonum 1. Edit. pag. 250. 379. et Lindenbrog. cap. 17. 18. 49. 66. licet alias sepe etiam pro comparato promiscue usurpetur. Capitularia Caroli C. pag. 241 : *Et illorum Alodes de hæreditate, et de conquisitu, etc.* [** Adountiat. ann. 860. ap. Pertz. pag. 472, infim.] Adde pag. 108. 247. 318. 345. 389. 394. [** Cap. ann. 853. cap. 7. Admunt. post. reddit. a Confli. ann. 860. cap. 5. Edict. Pistens. ann. 864. cap. 22. Capit. Missis data in Burg. excep. ann. 865. cap. 5. Cap. Caris. ann. 873. cap. 1 et 4.] Hincmarus Remensis Opusc. 53 : *Ut in manis suis de Alode, vel naturali, vel comparato, feminas habeant, quæ illorum panas larvent,******

etc. Tabularium Lascariense apud Marcum in Hist. Beneharn. pag. 375: *Cum Alodio etiam, id est, terra, quam prescriptus Vicecomes et eius uxor acquisierant, etc.* Tabular. Brivatense cap. 277: *De ilorum Alode, quæ ex conquisito illis advenit, mansos a. etc.* Tabular. S. Andreæ Viennensis: *Terram illam, quam adquisivi in Alodium de potestate et jure S. Mauritii et S. Petri foras portam dimicato nepotis meo Stephano: hereditarium vero Alodium meum dono filio meo et Ecclesie S. Andreae unde ipse est Monachus.* Vita Baldvini Lotzenburg. Archiepisc. Trevir. lib. 1. cap. ult.: *Clericos suos variis beneficiis prouidens; Licos vero solemnissime uxorando, possessionibus, domibus, agris, vineis in perpetuum Alodium eis distributis, ditissimos faciebat.* Praeallatis addo, quæ observat Joannes Siernhookus lib. 2. de Jure Suecum vetusto cap. 5. et 6. apud Suecos alodium vocari *avutum prædium*, non vero quomodo Feudis, quatenus Feudo opponitur: quod quidem alda odul vocant, unde vocis originem accersit, quam in Jure Uplandico in sua propria et nativa significacione reperiiri ait. Addo Gaufridum Vindoc. lib. 1. Epist. a. 3. etc.

ALODIUM, nude positum, sæpe pro prædio immuni et quod nulli præstationi, aut oneri obnoxium est, usurpatur. Tabularium Vindocin. cap. 55: *Habebat vincea agripennum unum Alodinliter immunem, hoc est, ab omni census et vicaria redhibitione liberum.* Charta ann. 1078. in eodem Tabulario n. 291: *Est autem naturaliter Alodium, ab antiquo nullam omnino cuiquam reddens consuetudinem, eidemque a progenitoribus jure hereditario contingens.* Alia ejusdem anni 1078. num. 315: *Reddit ea terra 2. den. census, cum ante semper Alodium fuisse.* N. 237: *Dum priscis coleretur temporibus 12. den. census solvebat: quia vero modo rasta est, nihil census reddit, sed est Alodium.* N. 333: *Est tam parva, ut vix in ea seminari possit modius unus frumenti, sed tamen valde bona, et prorsus sicut Alodium libera.* Tabular. Majoris Monasterii cap. 17: *Cujus etiam manufirma census de meo iure in eorum transfero dominium, ut haec non manufirma, sed Alodus deinceps existat Majoris Monasterii Monachorum.* [Vide Catalogum in Hist. Occitan. pag. 788.]

Erat igitur Alodium, prædium non modo ab omni præstatione liberum, sed et a quolibet servitio reali et personali immune, licet illius possessori dominum agnosceret, a quo illud tenebat in feudum honoratum. Charta Bertrandi de Montelauro ann. 1274: *Vendo et ex causa renditionis trudo, cedo, pro libero et franco et absoluto et immuni Alodio, tamen cum consilio D. Petri Regis Aragonum ac domini Montispessuli, in qua infra scripte tenentur in feudo, et pro feudo honorato sine præstatione census, usatici, caronis, et alterius servitii, tam realis, quam personalis, et alterius cuiuslibet generis, scilicet omnes res, quas habeo vel habere vi- sus sum in dicmaria de Terminis, etc.* Vide Pendulum honoratum. Hinc tenere in Alodium, in Consuet. Pictav. art. 52. tenir en aleu. Charta Wilhelmi Ducis Normann. ann. 1042. in Monast. Anglic. tom. 2. pag. 959: *Dedi... terram, quam Wichotus Barbutus tenebat in Alodio liberum et absolutam ab*

omnibus consuetudinibus mihi pertinentibus. Domus dei: *Waroche selle tenet Rex. Gueda Comitissa tenet de Godvino Comite in Alodium. Tunc geldavit pro 5. hidis, modo pro 2. hidis et dimidia, terra est 10. carucarum. Aliibi: Cetingley Almar tenet de Rege Edwardo sicut Alodium, id est, nulli servitio vel præstationi obnoxium. Vetus Charta inedita: In nom. Dom. Ego Bernardus Guillelmus de Monbasen dono ad Alodium sine enganno cum hac carta tibi Guillelmo Montispessulani et insanctibus tuis,... et quantum Alodii homo vel feminæ ibi habet per me, et quantum Alodii nunc habeo, et mihi eventurum est in toto terminio ipsius castelli, etc. 7. Id. Aug. 1113. Alia: Ego Guillelmus Montispess. dono ad sevum cum hac carta tibi Bernardo-Guillelmo de Monbasen castellum et villam de Monbasen; et totum hoc, quod mihi dediti ad Alodium, totum dono tibi ad sevum, ut tu, Bernarde-Guillelme, et posteritas tua istum sevum mihi et posteritati meæ serviat et hominum faciat, etc. 1113. Tabularium Ecclesie Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo fol. 69: *Similiter et illud cortile habebamus ad feudum de praedicto Episcopo, et reddimus, sive vendimus, illud hortile Episcopo prænominato per Alodium et omnibus successoribus suis. Occurrunt ibi passim hec formula, per alodium dare, id est, pro alodo, vel in alodium.**

Quod vero hic nude Alodium, dicitur, interdum Alodium liberum appellatur, ut immunitas prædii denotetur. Charta anni 1125. apud Miræum in Donat. Belg. cap. 82 [** in Donat. Piis cap. 79. Oper. vol. 1. p. 89.]: *Una cum curtibibus... cum libero Alodio cultura nostræ.* Chronicon Besuense pag. 560: *Item dederunt mansum unum liberum Alodii per maximum, seu coloniam pergrandem in villa Besueta, etc. Alodium regale, liberum.* Charta Fulconis Comitis Andegav. ann. 1033: *Hæc omnia sine censu et sine decima, libera et quieta, ut regale Alodium.*

¶ Quamquam Alodium pro prædio immuni et libero, nullique præstationi aut oneri obnoxio usurpari solitum est, certum nihilominus videtur aliquando acceptum fuisse pro feudo seu prædio quod a reali sive personali servitio minime liberum esset. Et hinc forte esluitus usus ut Alodium liberum, Gall. Franc-deu diceretur, cum prædium immune ab eo quod alicui servitio vel oneri obnoxio esset, distinctum vellet. Frustra enim additum fuisse vox, liberum, si hac una, Alodium, idem significatum habuerint. Sed quid conjecturis opus est, ubi suppetunt argumenta; Charta Bernardi Comitis Bisuldunensis ann. 999. in Marca Hispan. col. 418. qua Comes concedit Monasterio Arulensi functionem vel census sive pascuum sibi debitum ab hominibus in valle Rivi-Ferrarii manentibus, aut qui in ea habebant Alodium Curiam, quem vulgo digimus sevalem. Tabularium SS. Trinit. Cadom. fol. 20. verso: *Sex homines ibi habemus quos Alors vulgo vocant. Quisque eorum tenet ortum suum, factiunque servitia ad propinquæ maneria, et redditum per annum 16. denar. et 4. minas avenæ.* [* Reg. homag. duci Aquit. præstorum ann. 1273. in Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rub. fol. 28. r°: *Omnis Alodiarius*

seu qui habebant Alodia in dicta diocesi (Vasatensi) debebant dicto domino regi Angliae, si mandet, campum, seu bellum campestre.... inter portus et flumen Garonæ, etc. * *Alodia libera, caduca seu forefacta per delictum, in fiscum referabantur, atque ad regem regni jure pertinebant, ut docet Charta Philippi VI. ann. 1341. ex Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 342. ubi controversia est de quadam terra, quam ex forefactura gentes comitis Barri ad ipsum comitem pertinere contendebant, ut pote in castellania sua sitam; procurator vero regius hanc pro rego repetebat, ex eo videlicet quod in franco alodio teneretur: Car forfatu de franc Alleu, ut habet ipsa Charta, quelque part que ce soit en nostre royaume, doit nous appartenir.*

* **ALAUDIUM LIBERALE**, Immune a quoque servitio reali et personali. Chartul. S. Joan. Angariac. fol. 68. v°: *Also Robellus dedit Deo sanctoque Joanni octavam partem Alodii, quod vocatur Alodium liberale; et est super tascas de parinaco.*

* *Allœuf*, in Ch. ann. 1131. inter Probat. tom. 2. Hist. Lothar. col. 295: *Ont aussi donné leurs pêcheurs avec toute la pêcherie de leurdit Allœuf, comme aussi l'Allœuf de Morunges.... Item l'Allœuf de Luringe. Alou, in Ch. ann. 1245. ex Tabul. S. Apri Tull. : Monsignor Gerart de Louvigney son sergore a donné et otroyé en aumogne à l'anglise monsignor S. Pierre de Castenay tou sen Alou quanque il avoit à Landeville. Aluef, in Ch. ann. 1252. ex Chartul. Campan. fol. 394. col. 2. *Aluel*, in Ch. Simonis dom. de Castrovillano ann. 1257. Quanquam multa hic congesserit Cangius, hæc tamen addenda duximus. Charta Pipini reg. ann. 763. inter Probat. tom. 1. Hist. Lothar. col. 276: *Similiter donamus in pago Ribourensi illam portionem in Reimbach, quam... genitor meus Carolus mihi in Alodemi dereliquit; et illam aliam portionem in ipsa villa, quam Heribertus uxori nostræ Bertradae in Alodem dimisit. Donatio ann. 1125. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 429: *Donamus tibi totum ipsum honorem, quem ipsi habuerunt et habere debuerunt in omnibus locis, sive per Alodium, sive per sevum, sive per tenuitatem.***

* **ALODIUM MAGNE REI**. Lit. pro habitator. Moutis-reg. ann. 1315. in Reg. 165. Chartoph. reg. ch. 207: *Item de Alodis liberis.... non dabitur financia; dum tamen non sit Alodium magnæ rei cum jurisdictione et districtu. Privil. civit. Nem. ann. 1483. inter Probat. tom. 4. Hist. ejusd. pag. 32. col. 2: Item de allodiis liberis in emphiteosim vel accipitum datis vel alias translati, non dabitur financia, dum tamen non sit Alodium magnæ rei cum jurisdictione et districtu, cuius alienationem de nobili in non nobilem fieri nolumus, nisi de licentia nostra et gratia speciali.*

¶ **ALODIS LEGALIS ET PROPRIUS**. Charta ann. 1055. ex Archivo S. Victoris Mass. : *Donamus omnia altari S. Mariae Massiliensis Crubii, ut supra dictum est ad legalem et proprium Alodium.* Et in alia ann. 1069. ex eodem Archivo iterum recurrit.

¶ **ALODIUM PURUM**. Vetus formula inter leges Ludovici Pii Augusti [** ad cap. 3.] apud Murat. tom. 1. part. 2. pag. 127:

Hoc sapio quod Petrus et Johannes et Andreas liberi homines sunt; et suum widrigild habent vel in puro Alodio, vel Alodio et aliis rebus. Et testimonium bene possunt dare. [** In puro Alodio est in Alodio tantum.]

Duplex autem alodium statuant Consuetudines municipales, alterum nobile, alterum villanum, Aleu noble, Aleu roturier. Alodium villanum, dicitur predium quod nullam habet jurisdictionem, seu *Justitiam*, cuius possessio nullam debet prestationem nec laudimia. Ita Trecensis art. 54. et Vitriacensis art. 20. 59. Ejusmodi sunt prædia, quæ alodia nude appellari in Tabulario Vindocinensi diximus. *Alodium nobile*, illud est, quod jurisdictionem seu superiori justitiam habet, et nulli homaggio, aut servitio feudalii, nullisque laudimis obnoxium est. Ita Consuetudines Parisiensis art. 302. Trecensis art. 53. Vitriacensis art. 19. 52. et Normannica art. 102. Ejusmodi autem alodia, nobilia scilicet et villa, etsi immunita et libera dicantur, a superioritate alterius non tamen eximuntur, ut est in lib. de Feud. tit de Alod. Unde alodium liberum aliquatenus feendum est, sed immune a servitiis feudalibus: tametsi diversum a feudo franco, quod licet liberum a servitiis, dominio tameo obnoxium est. Charta Raimundi Xarmar de Invicio Militis ex Comitatu Ruscinton. ann. 1318: *Quæ omnia vendidi et tradidi pro franco et libero alodio, credens, illa esse Alodium, et in veritate sunt, et esse debent feendum, et de feudo nostro, et tenentur ac teneri consueverunt in feendum pro vobis et nostris.*

Fatendum tamen, sepe *Alodia* nullos agnoscisse dominos, quod licet colligere ex aliquot veteribus tabulis. In Regesto Comitatus Tolosæ fol. 42. extat Homagium Bernardi V. Comitis Convenarum, praestitum Raymundo Comiti Tolosano mense Novembri ann. 1244. in quo agnoscit, quod feoda, quæ modo recepit a D. Comite Tolosæ, ipse, et antecessores ejus, non tenuerant in feodium ab aliquo seculari vel Ecclesiastica persona: imo erat *Alodium proprium*, et ita ipse et antecessores ejus tenuerant pro *Alodio a tempore*, cuius memoria non existebat. Charta alia B. Episc. Ruthenens. ann. 1239. ibid. fol. 6: *Quod siquidem Podium est Alodium nostrum et Ecclesiae Ruthenensis, de quo nunquam recognoscendo vel aliter respondimus, vel respondere debemus alicui domino temporali.* Tabularium Vindocinense ann. 1077: *Quod videlicet Alodium pater ejus et prædecessores ipsius absque ulla dominatione vel servitio longo tempore jure haereditario possederunt.* Charta Guichardi Episcopi Matiscon. in Regesto Feodor. Burgund. ann. 1169: *Guillelmus de Saliaco Domicellus, asserens per juramentum suum, res, iura, dominia, et usagia inferius annotata ab aliqua non tenere, sed eadem in frumentum, purum, et liberum *Alodium* se habere, pro suo commodo evidenter accepit in feodium ligium a nobili viro Hugone Duce Burgundia cum homagio manuili quingentas parvulas terrarum sitarum apud Chirincum, etc.* Charta Roberti Comitis Drocensis ann. 1206 in Tabul. Campania: *Comissa vero mihi concessit per istas conventiones, quod egi passum facere unam fortificiam in Alodia meo de Farn... ego vero posui in eorum feodo*

*ligio totum Alodium meum, quod est in domino Branæ et Fare, quod videlicet *Alodium* a domino non tenebam. Et est sciendum, quod de hoc *Alodio*, quod posui in ligio feodo Comitisse, et filii sui Theobaldi, et dominorum Campanie, totus ligius sum, etc. Alia Matthæi Ducis Lotharing. ann. 1220. ibid.: Notum.... quod Novum-Castrum in Lothringia, quod de *Alodio* meo erat, . . . recipi in feodium et homagium de Blanca Comitissa Trecensi, etc. Vide Hist. Episcopor. Lodenvensis pag. 131. 135. Probat. Hist. Drocensis pag. 271. Joan. Dametum in Hist. Regni Balearici pag. 315. 319. etc. Fridericum Sandeum in Consuetudines feudales Gelriæ tit. 1. cap. 1. § 17. 18. 19. 20. et seq. [* Paragiun inter Philip. Puler. et episc. Vivar. ann. 1307. in Reg. 105. Charthop. reg. ch. 351: *Dictus episcopus et successores sui Vivarienses episcopi, qui pro tempore fuerint, jurare debebunt se esse fidèles de personis et terris suis nobis et successoribus nostris regibus Francie; licet terram suam a nemine tenere, sed eam habere Alodialem noscantur.*]*

Jam vero quare *Alodiarii* prædia sua interdum in feodium ultra erigi curarent, servitiisque feudalibus sese adstringerent, præclare aperit Lambertus Ardensis: *Audierat saepius, et a patribus suis didicerat, quod antiqui nobiles multi, in Ghisenensi terra manentes, postquam reverendæ et digne memoria memorandæ Pontivi quondam, et S. Pauli atque Ghisharum Comes Wulbertus sacerulo vale dixit et terram Ghisenium non infirmis et imbecillis dereliquerit heredibus, a viris nobilibus, sive Episcopis, sive Abbatibus, sive Praepositis vel etiam quibuscumque Ecclesiæ Prælatis, aut personis, ut majoris militarent nominis auctoritate, et sub majorum protectione in secura pace viverent similiis conditionis dono, et sua in feodem suscepissent prædia. Hæc autem fuerunt ea, quæ per eundem et ad eundem Episcopum de *Alodio* sive prædiis in feodium commutavit Adela, etc.*

ALAUDIUM, Pro ipsis Laudimiis usurpatum, apud Bodinum de Republica lib. 1. cap. 9. pag. 107. edit. 1586: *Alodium autem ex justa servitute manumissus; inde Alodium et laudimia dicuntur honoraria munera, quæ domino fidem accipienti a vasallo tribui solet.*

ALODIUM FALSUM cuius mentio occurrit in aliquot Chartis Monspeliensibus ann. 1534. et 1535: *Et primo sub viatico in falso Alodio totum quoddam suum hospitium, in quo habitent. Ubi falsum *Alodium* dicitur, quod non sit feodium, nec etiam vera proprietatis, cum usufructuario jure possideatur.*

* *Alodium Falsum* quid sit, aperte declarat Charta ann. 1391. in Reg. 143. Charthop. reg. ch. 288: *Cum prato quod nuncupatur Del quart, quod est in Falso Alodio, et absque prestatione alicujus usucati ac servitatis annuer; sed solum et duxaxat dando landimum, dum contingit alienare.*

ALODIUM HABERE IN RE ALIQUA. Libertates concessæ ville Montis brusonis M. Nov. ann. 1223. a Guigone Comite Forensi, MSS.: *Si aliquis habetur *Alodium* in re aliqua, et obligaverit alodium alicui, te benefici-*

*sers (beneficiarius) non debet dare aliqua pro investitura illi, qui *Alodium* pignoricepit. Item si ille qui habet *Alodium* in re aliqua, vendiderit vel donaverit, vel alio modo alienaverit *Alodium* suum, le beneficiarii non tenetur dare aliquid pro investitura, nisi unum denarium de solidi, vasto pretio re estimata, si res fuit aliter quam vendendo alienata, etc.*

ALODII INFRACTIO, Violatio iurium et privilegiorum eorum, qui tenent alodia. Ex Chartul. Dunensi: *Tunc Monachus qui tunc Prior erat apud Chamarcium misit ad Gaufredium Vicecomitem (Dunensem) mandans ei, ut sibi rectitudinem de famulis suis faceret, qui archam illam in Alodio à Martini fregrant, et de archa scilicet fracta, et de Alodii Infractione. Et paulo post: Thebaudus Comes Gaufredium Vicecomitem pro Infractione Alodii submonuit. Die igitur constituta placitandi Gaufridus Vicecom. apud Carnotum in curiam Comitis venit, et auditis utriusque causis, judices qui affuerunt, judicaverunt, quod Gaufridus Vicecomes archam ipsum annona plena restituieret ac redderet, et pro Infractione Alodii l. bras Comiti atque Monacho emendaret.*

ALODIUM INFRACTIONE, Est servitia ab Alodariis exigere, quæ a solis Feudalibus debentur. In eod. Tabulario Dunensi Charta 94: *Tunc accidentes Monachi ad Comitem, fecerunt clamorem de Fromundo Celerario, qui equos ejusdam quendrigarii de domo Ingelrici majoris vi extraxerat ad cleias portandas ad castellum Pateoli, et hoc modo Alodium Infregerat. . . . ibique Fromundus emendavit Monachis. hoc, quod de domo Ingelrici equos vi extraxerat et Alodium infregerat.*

ALODIARIUS, ALODARIUS, ALOARIUS. Qui *Alodium*, seu prædiū, etiam domino obnoxium, possidet; tenens. Domesdei: *Quando moritur Alodiarius, Rex inde habe-relevacionem terræ, excepta terra S. Trinitatis. Willielmus Gemeticensis lib. 3. cap. 8: Abbatique locum cum tota villa tradidit, quam ab Alodiaris auro redemit. Thomas Wallingsham pag. 419. eadem verba habet: sed perperam editum, a lodariis, divisa voce. Vetus Charta apud Guesnatum in Annalibus Massiliensibus pag. 255: Idem homines (villæ) qui se dicebant Alodarii, etc. Goffridus Vindocinensis lib. 2. Epist. 7: Si pro consecratione professionem, pro professione ab Alodario B. Petri subjectio-nem vobis vindicatis, etc. De se loquitor Abbate Monasterii Vindocinensis, quod *Alodium* S. Petri esse dixit lib. 1. Epist. 2. 3. 15. 18. In inscriptione vero ejusdem Epistolæ 18. et 25: *Alodiarium Apostolica sedis se nominat. Neque alii sunt, quos Aleutiers vocat Consuetudo Hannoniæ cap. 61. 68. 69. 77. 78. 80. 81. 84. 95. Vide Historiam Monasterii S. Audoeni Rotomag. pag. 461. 462.**

ALOARI, et ALORII, Eadem notio. Domesdei: *Innsworth Godwinus tenet de Comite Ow, (Augi) et de eo septem Aloarii. Consuetudines Catalanie inter Dominos et Vassallos MSS. cap. 55: Si duo vel tres Masoverii vel Alorii, franchi erunt intra terminos alicujus castri, etc. Vide in Monas. Cap. 58: Si aliquis dominus Aloarius alicujus castri habens duos filios, dividat*

castrum in duas partes, etc. Cap. seq. : *Si duo pares Aloerii sint in eodem castro, etc.* Qui vero Aloerii hic nominantur, Aloërs appellantur in Consuetudinibus Catalaniæ vernaculis MSS. : *Si alcuns Aloers, Cavaliers ho vilains, etc.* Cap seq. : *Si alcuns Aloher esen alcun castel, el senior del castel te contentio ab ell del alou, e diu que no hes alou, loditt Aloher no es tengut de monstrar en poder dedit senior del castel, etc.* [** In impr. pag. 356.]

Hinc colligere licet quid sibi velit hæc vox, cuius notionem vir doctissimus ignorare non profitetur, in Formulis vett. cap. 29 : *Et tales colpus ei dedi, pro quibus ipse mortuus est, et quod feci, super me fecit, et ego hodie ipsum facio infra damnum et forbatum infra noctes 42. sicut lex est et nostra consuetudo, apud tres Aloarius, et 12. conlaudantes juraverunt, et linguis eorum legibus direxerunt.* Formulae eadem cap. 33 : *Insequenter vero post ipsum tres Aloariae et 12. conlaudantes juraverunt, et de linguis eorum legibus dixerunt. Ubi Aloarii sunt homines, qui alodos possidebant, quorum sacramenta exigebantur in actorum confirmationem. Nam apud tres aloarius, idem valet quod cum tribus aloariis. Vide Apud.*

ALODIALIS, idem quod *Alodarius*, seu tenens. Charta Willelmi Ducis Normann. ann. 1042. in Monastico Anglic. tom. 2. pag. 959 : *Dedi etiam Ecclesiam Radulphi villa, et unum Alodialem in ipsa villa. Infra : Dedi quoque unum Alodialem in Amundavilla, quietum ab omni consuetudine.*

* *ALODII RECOGNITIO*. Quod in professio-
nem rassallatus exsolvit, relevium. Charta ann. 1128. inter Probat. tom. 2. Hist. Oci-
c. col. 445 : *Habebit abbas unum denarium iusdem monetæ pro Recognitione Alodii S. Benedicti.*

* *ALODIASIS*, ut *Alodis*. Charta ann. 1068. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 483 : *Recognoscimus quia illam vocem aut ullum directum in jam dicto alode non habemus; sed est proprius Alodiasis monasterii jam dicti S. Genesii.* [** leg. *Alodialis*.]

* *ALODIATUS*, immunis, jure alodii do-
natus. Testam. Guilelmi milit. de castro Barco ann. 1319. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 1945 : *Ipsas possessiones eis relinquo li-
teras, et expeditas, et Allodiatis.*

* *ALODIATUS*, Idem qui *Alodarius*, cuius erat cum *paribus suis* de iis, quæ ad alodiu spectabant, cognoscere et judicare. Charta Petri Atrebati. episc. ann. 1201. ex Tabul. abbat. Laud. in Cod. reg. 1245 : *Acta sunt hec secundum traditionem Alodiatorum, qui de alodii judicare habent, qui et actionem docerunt sic factendum, et factam judiciali sententia approbarunt... Alodium.... reddidimus fratribus de Los in liberam et perpetuam possessionem. Vide Pares in Par et Feudarii in Feudum.*

* *ALODERIUS*, Liber a censu, Villano op-
ponitur, in Sentent. ann. 1183. apud Mu-
rator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 827 : *Ipse (Ferrectus) e contrario se liberum et Aloderium, et nequaquam eorum villanum esse, nec patrem suum vel avum fuisse pro-
stebatur et affirmabat, et inter Aloderius numerari conabatur. Aloderius, in Ch. ann. 1128. Ibid. col. 335.*

* *ALODIANUS*, Eadem notione. Reg. sign.
Probus ad ann. 1262. fol. 12 : *Interrogati si*

*omnes homines ipsius loci sunt taylliatiles. Respondit quod sic, exceptis Allodianis vel nobilibus, seu illis, quibus datum est inde li-
bertas.*

* *ALODIARI CAMPANARII, MILITES, Rus-
trici*, in Consuet. Catal. MSS. cap. 16 : *Si aliqui Alodiarii, tam milites quam rustici, quam etiam alii, fuerint in termino alicuius castri, habentes ibi mansos, vel domos, sive fortitudinem.... Alodiarii etiam omnes tenen-
tur ad omnia tempore guerræ, ad quæ tenen-
tur omnes alii habitatores castri, scilicet ad faciendum guaytam, ad opus et ad fossatum aplandum, et alia quæ sunt facienda pro de-
fensione castri tempore guerra, exceptis Alo-
diarii campanarii, qui alibi sunt habitantes.* Hoc est, ni fallor, foraneis, qui extra ca-
strum habitant. Hæc partim Cangius ex iisd. Consuet. vernaculis edidit.

* *ALODIALITER HABERE*, Jure alodii pos-
sidere. Charta Gaufridi comit. Andegav. ann. 1047 : *Habebat vineæ agripennum unum Alodialiter immunem, hoc est ab omni censu et vinariæ reddhibitione liberum.* Chartul. priorat. Neronivillæ sol. 2. v. : *Hoc donum fecit ipsa Belina, quod Alodialiter tenebat nullius juri subjectum vel potestatis.*

Jam vero de horum vocabulorum etymo variæ sunt auctorum sententiae. Cujacius alodium dictum vult, quasi sine *Lode*, quod ejus possessio sit sine *lode*, et nemini sit *Leodes*, id est, vasallus. Budæus a lauda-
tione auctoris effictum vocabulum fingit, *quo qui prædia eo jure habent, laudare, hoc est, nominare auctorem suum nemini tenen-
tur.* Rhenanus et Vadianus a voce Germanica *anlodt* deducunt, quod ea bona familiis velut coagmentata et conjuncta essent, ex *aen* et *lodi*, *adsortum*, sors, quæ ad aliquem pervenit familiæ herciscundæ judicio. Alii ab *ald*, voce, quæ *vetus anti-
quumque* significat, apud Aventinum in Gloss. quæ *notatio*, inquit Bignonius, ad hæreditatis et paternam terram proxime accedit. Dominicus de prærog. alodior. alodium dictam opinatur quasi *ohn leiden*, id est, sine subjectione : a voce *leiden*, quæ Germanis, pati, subire significat, sicut et subjectionem et servitium. Non desunt præ-
terea qui alodam a voce Theutonica *los* deducunt, quæ sortem sonat, quasi alodi-
um sit prædium, quod sine sorte obvenit. Spelmanus a *Leod*, *populare*, Saxonico : ita ut *aleod*, sit idem, quod *prædium popu-
lare*, oppositum feudo, quod est *prædium dominicale*. Quidam hanc vocem ejusdem originis esse volunt, cuius *Alaudo*, quæ vox est Gallica, ut mox innuimus : nam et *alaudum* pro *alodium*, elatum etiam constat. Vide Raguellum. Wendelinus ab *alder* etymon accersit, quod *alodis* sit legitima hæ-
reditas, quæ ab *alders*, id est, majoribus nostris, defertur, vel ab *ael*, quod sonat *ligitimum*, *ingenuum*, et *lod*, *onus*, vel *laden*, tollere, auferre etc. Denique plerique e doctoribus existimant, vocem esse primigeniam Gallicam vel Francicam, quæ prædium, ac rem propietario jure posses-
sam denotat : quos inter est Gallandus. Mitto hoc loco ridiculum etymon, quod habet auctor Breviloq.

Hickesius ad calcem Gram. Theotisca pag. 91. *Alodium oriri putat ab ad-
jectivo Theotisco *All*, quod in compositione*

*præfectionem plenitudinem et præstantiam denotat : et a Scando-Gotico *lod* vel *lood*, quod fundi proventum, et fructum territorii annum cum usufructu significat. Atque post allatos Islandicos et Gothicos contextus*

*colligit *lood* esse vocem forensem Gothicam, quæ fundi fructum vel usumfructum significat ; et cum adjetivo *all* denotari prædium magis vel minus liberum, cuius possessor dominium directum cum utili habet, absque ulla servitute ; et proprie dicitur *Alodium*, Gall. *Franc aleu* : vel non tenet perfecto et pleno dominio, solvitque superiori domino censem aliquem, et alii quod præstat servitium, quod est pars alodii, et proprie constituit feodum seu beneficium censui aut servitio obnoxium. Si tot conjecturis novam addere liceat, dicam, vocem *Alodis* Gallicam videri seu Britannicam, compositam scilicet ex articulo et vocabulo, *laud*, vel *lod*, quod Armoricanus nostris est idem ac pars, portio, hereditatis. [** De etymo conf. Ihrii Gloss. Sueo-Goth. col. 270. et Graffii Thesaur. Franc. vol. 1. col. 237. Grimmius. Ant. Jur. pag. 493. vocem compositam dicit ex al. Totus, integer et *ālō* Bonum, unde *alōdēi* significat *nere proprium*. Eichhorn. vero Hist. Jur. Germ. § 57. et Princip. Jur. Germ. § 157. vertere *mavult universa bona*, cui opinioni firmandas inserviunt tam tituli legum supra laudati, quam Childeberti R. Capitula legi salicæ addita, qua nuper edidit Pertzius vol. leg. 2. pag. 6. cap. 1 : *De rebus in Alode patris.* Si quis super alterum de rebus in Alode patris inventas intertiaverit, debet ille super quam intertiatur, tres testimonia mittere, quod in Alode patris hoc invenisset etc. Similia apud Eccardum cap. 68. Annales Laurissenses ad ann. 777 : *Multitudo Saxonum baptizati sunt et secundum morem illo-
rum omnem ingenuitatem et Alodem mani-
bus dulgitum fecerunt si amplius inmutassent
etc.* ubi pro *Alodem* legitur *Hereditatem* apud scriptorem Annal. Mettensium. Phillips. Instit. Jur. Germ. vol. 1. pag. 230. et Gaupio in tit. 6. legis. Thuring. origo vocabuli est *a-hloth* sive *a-lod* i. e. Sors, sive pars terræ, cuique homini libero assignata post occupationem provinciarum Imp. Rom. Libros quibus de Alodio agitur vide apud Mittermaierum Inst. Jur. Germ. § 144. not. 10. 11 et 12. Conferendus etiam Murat. Antiq. Ital. vol. 1. pag. 560. sqq.]*

* *ALOERII*. Vide in *Alodis*.

* *ALOGA*, *Equi*. Amalthea. Constant. ibid. *Alogum, Equus, quod ratione caret*. Scilicet a Graeco ἀλόγος, Rationis expers. Hinc S. Augustinus mox in *Alogia*, vocat *Aloga*, Animalia quævis ratione carentia.

* *ALOGAMENTUM*. Vide supra *Aloga-
mentum*.

* *ALOGATOR*, *Praefectus generalis equi-
tibus*. Laurentius in *Amalthea*.

* *ALOGI*, ut scribit Hofman. sive *Alogi* cum Isidoro Orig. lib. 8. cap. 5. Hæretici sunt, sic dicti, quod Verbi Divinitatem negant, responentes Johannis Evangelium et Apocalypsim. ἀλέγος, sine Verbo, διεύ λόγου.

* *ALOGANTI*, Eadem notione. Vide Hof-
manni Lexicon.

* *ALOGIA*, *Convivium sine sermone, quia*

antiqui silenter prandebant. Ita Breviloq. Gloss. Lat. MS. Regium cod. 1013 : *Alogia convivium, Græce. Aliud Glos. Græc. MS. Reg. cod. 1673. ἀλογία, Παραχών.* S. Augustin. Epist. 86 : *Quo possimus dominica Alogia refecti omnes aequali corde digne cantare: Satuasti, Domine, animam inanem, etc.* Et infra : *Quid est autem Alogia, quod verbum ex Græca lingua usurpatum est, nisi cum epulis indulgetur, ut a rationis tramite devietur. Unde animalia ratione carentia dicuntur Aloga, quibus similes sunt ventri dediti, propter quod immoderatum convivium, quo mens, in qua ratio dominatur, ingurgitatione vescendi ac bibendi quoddammodo obruitur, Alogia nuncupatur.* Vide Fragm. Petronii pag. 44. [** Abbo de Bellis Paris. lib. 3. v. 5 :

Non entec nec Alogia, verum absida tecum
Comaneat . . . . . ubi Gloss. *Alogia, convivium.*

* 2. **ALOGIA**, Pars anterior domus, ut videtur, Gall. Porche, vestibulum. Lit. officialis Ambian. ann. 1376. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 358 : *Item, an erant plures in vico, hora qua pulsatur ruyote? Dixit quod ignorabat, quia cenabat... Item, an iuit Alogium anteriorem? Dixit quod non. Leg. forte ad logiam.*

* **ALOGIAMENTUM**, Castrum, Hispan. *Alojamiento*, Gall. *Camp, logement.* Tract. MS. de re milit. et mach. bellicis cap. 8 : *Si ipsi hostes tunc discordant de loco victoriae et cum praedæ et expoliis accipiunt Alogiamentum distans a duce et suis comitibus, etc.* Vide supra *Allogiamento*.

* **ALOGIAMENTUM**, Hospitium, nostris Logement, olim etiam *Alogement*. Conc. Aquense ann. 1409. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 914 : *Item, est apunctuatum quod quilibet provinciæ mittant bona hora pro habendo Alogiamentum pro omnibus suis.* Charta ann. 1385. in Reg. 126. Chartoph. reg. ch. 142 : *En icellui prieure de Coincy genz d'armes ont ou temps passé fait, et de jour en jour font leurs Alogemens.* Vide supra *Allogiare* 2.

* **ALOGIARE**, Hospitari. Vide supra *Allogiare* 2.

* **ALOGISTA**, ἀλογιστής, Qui non tene-
tur rationem reddere, in D. l. 5. § 5. de Admin. tutel. [** lib. 26. tit. 7. fr. 5 § 7. Optimi Edd. habent *Aneclogistus*; Glossator lectionem *Alogista* interpretari conatur, allegando l. 3. cod. lib. 1. tit. 54. ubi *logista* est, Qui reditibus publicis administrandis, praeficitur.]

ALOGOS, Infans. Gloss. Sax. *Ælfrici : Infans, vel alogos, unspreconde cild.* Prima vox mutus [** vel qui nondum fari caput] sonat, altera *infans*.

* **ALOGUS**, ἀλογός, Rationis expers. Pluries occurrit apud Marianum Capellam. Vide *Aloga*, et *Allogus*. [** et Forc. Lex.]

ALOIGNA, Cepe Ascalonita, *Eschaloigne*, *Eschalote*. Fleta lib. 2. cap. 12. § 4 : *Centena ceræ, zucarii, piperis, cumini, amigdalarum, et Aloignæ, continet 13. petras et dimidiæ.*

* **ALOMBRADES**, Illuminati, Hispanice *Alumbroides*, Sectarii recentiores, de quibus ita Wolfius in Memor. Lection. tom. 2. pag. 912. ad an. 1579 : *Hi novæ eujusdam factionis sectarii in Hispania hoc anno sunt damnati, eo quod dicerent sibi integrum esse*

et licere coire cum feminis maritatis: de quo singularis extat liber. Vide Amoenit. liter. tom. 14. pag. 603.

ALONAZON. Ordericus Vitalis lib. 11. pag. 834 : *Guillelmus Ebroicensium Comes... decretiv Deo in proprio fundo domum ædificare, in qua electi Alonazontes cum vera religione Regi Regum congrue poscent militare.* Hinc emendandus idem Scriptor pag. 833 : *Super Rogerium Cluniacenses Alonazdi tale scripserunt epitaphium, etc.* Legendum enim, *alonazontes*. At unde haec vox orta, non omnino planum. ἀλωνάζων Græcis est area, unde ἀλωνάζων, in aries versari. Sed quid area cum Monachis commune habet? erunt forte qui *μοναχόντες*; legendum censeant.

* **ALONGARE**, Producere, extendere, Gall. *Allonger*. Guido de Vigevano de Modo acquirendi T. S. MS. : *Prudens ingeniosus poterit illas perticas Alongare.* Vide supra *Allongare* 1.

* **ALONGUARE**, Differre in aliud tempus, procrastinare, Gall. *Remeatre, retarder, differer.* Codex MS. rituum Monasterii B. M. Deauratae : *Non propter hoc consuetum amittitur jus... sed solutio istarum rerum Alonguatur in uno dierum sequentium.* Vox Occitanæ originis.

* **ALONIA**, Potus species ex vino et absinthio, nostris alias *Aloine*, *Aloisye* et *Alvine*, confecta. *Si doit en prendre (en Mai) puison d'Aloisye et de semence de fenouil,* in Cod. Ms. ann. 1268. laudato a D. *Le Beuf* tom. 1. Dissert. pag. 209. Consule Cotgrav. in *Aloine* et *Alvine*. Codex 68. S. Martial. Lemov. ubi de Rogationibus : *In his tribus diebus habemus caritatem de Alonia in cyphis.* Vide infra *Alvigna*.

* **ALONUS**. Chron. Parmense ad ann. 1266. apud Murat. tom. 9. col. 781 : *Et habebant dicti de parte Domini Uberti Pelavincini arma ad Alonus, qui dicta arma rasparerunt, qui non fuerant ad rumorem timore partis Ecclesie.* Alon Hispanis est ala; num arma quæ ad alas exercitus erant posita? [* Nomen loci esse videtur.]

* **ALOPECIOSA**, *Calva, ab Alopecia, morbo aream nudam capitis reddente.* Onomasticon vetus apud Turnebum 28. 5. *Alopecia, vox nota Plinio in plurali numero, Prodrium est capillorum, quod ex morbo solet accidere, Medicis nostris Alopecie, Græcis ἀλωπεκία, ab ἀλώπηκ, vulpes, quod vulpes crebro id morbi patiatur, vel quod arescant herbas ubi lotium vulpis fuerit effusum. Vocem Alopeciosus usurpavit Octav. Horatian. 1. 6. [** Gloss. cod. reg. 7644 : *Alopiciose, calva.* Gloss. Jæch : *Allopeciosa.*]*

ALOPEX, Vulpes, ex Gr. ἀλώπηξ. Versus inscripti cuidam ecclesiæ, apud Leonem Ost. lib. 1. cap. 12 :

Ore truces ululare lupi sub nocte silenti,
Alopecaque olidae dudum gannire solebant.

* **ALOPUS**, Qui propter mercedem alapas patitur. Gloss. Isid. Rectius Pithœus, Jo-
han. de Janua et supra Cangius habent *Ala-
pus*. Vetus Lexic. Monast. : *Alapus, Qui
alapas patiendo querit victimum.*

* *Glossar. Lat. Ital. MS. : Alopus, che pate guanzate.*

* 1. **ALOR**, κόττησμός, *Lusus aleæ*, In Supplemento Antiquarii.

* 2. **ALOR**, Idem quod *Alodis*, Gall. *Aleu*, Charta Chlodovei III. ann. 692. apud

Felibianum in Hist. Monast. S. Dionysii pag. xiiij : *Quidquid ipse Ingobertus vel memorata Agentrudistam de Alore parentum, quam de comparato vel de qualibet adtra- tum ibidem tenerint vel possiderint.* Vide *Alodis*. [** Apud Brequin. Dipl. chart. etc. num. 247. legitur: *Anguntrudis tam de Alore etc.*]

* **ALOSA**, Piscis marinus, f. ab ἀλός, mare, sic dictus, Gall. *Alose*. Lat. *Clupea*. In fluminibus exspatiatur vere et æstate. * Tract. MS. de Piscibus ex Cod. reg. 6838. C. cap. 14 : *Alosam, Gall. Alose, Burdegalenses vocant coulat, Massilienses halachia, Romani laccia, Hispani saboga.* [** Vide *Alosa* et Lappenb. not. 7. ad Docum. Hist. Hanseat. pag. 63.]

* **ALOSUS**, *Alatus*, Gall. *Ailé*. Missale Francor. apud Mabill. de Liturg. Gallicana pag. 316 : *Quemadmodum sanctificasti of-
ficia Tabernaculi testimonii olim cum Arca, Oracula, Cyrubin Alosis, velis, columnis, candelabro etc. Ita nunc, etc.*

* **ALOTGEARE**, *ALOTGIARE*, Vide supra *Allogare* 2.

* **ALOTUM**, pro *Alodum*, Legitur in voce Lunaticum post vocem *Lunaris*.

* **ALOXINIUM**, Idem forte ac Pigmentum, quod quidem recentioribus, teste Joanne de Janua, usurpatur pro potionem ex melle et vino diversis spectibus confecta, suavi et odorifera. Hujusmodi autem potionem quam aliqui *Nectar*, Galli *Hipocrate* vocitarunt, in majoribus festis Monachis et Clericis datam aliquando, atque etiam fundatoribus Ecclesiarum Chartis legatum fuisse, præter plurima Chartarum instrumenta, testantur Petrus Venerab. in Statutis Cluniac. cap. 11. Udalricus lib. 1. Consuet. Cluniac. cap. 52. Sugerius in Testamento, et alii multi de quibus in voce *Pigmentum*. Quibus omnino consentit Charta Baldini Decani Aniciensis, qui, ut refertur in nova Gallia Christ. tom. 1. col. 742. A : *Pro anniversario suo dimisit Clericis superpellicium portantibus in Ecclesiis, potationem vini per sex dies Pascha faciendam, et in prima die *Aloxinum*, etc.* Jam vero de vocis origine nihil ipsa hac significatione certius indagari potuimus. Alienum non videtur si ab ἀλός, sal et ἄλικος communis, promiscue deduxeris. Sed proprius accedit *vinum Alosanthum* quod Dioscor. 5. 41. est *vinum flore salis conditum*, id est ambari odore suffitum. *Alosanthus* enim Matthiolo in eundem Dioscor. 5. 83. est flos salis qui et *Ambra* a nonnullis appellatur. Ergo ex voce *Alosanthum* facile fieri potuit *Aloxinum*.

* *Aqua Mulsæ*; a voce Hispanica *Alosa*, eadem notione, quam ab Arabibus accepisse videntur. Vide *Diction. Academ. Hispan. v. Alosa*.

* **ALOZEI**, Divinitatis nomen, apud Arabes. Vide supra *Allat*.

* **ALPA**, pro *Alpis*. Vide in *Alpes*.

* **ALPAGIARE**, Pecora pasendi causa in montes seu *Alpes* abigere. Charta Joannis dalph. Vienn. ann. 1315. in Reg. 101. Chartoph. reg. ch. 100 : *Concedimus in emphiteosim perpetuam.... pascua pategia, pa-
queragia, herema, alpagia, et quod possint eisdem uti et frui, essartare et essarta tenere,*

pasqueyrare, depasi (depasci) et Alpagiare.
Vide *Alpes* et mox *Alpure*.

¶ **ALPAGIUM.** Vide in *Alpes*.

¶ **ALPAL,** f. Palam. Visitatio Monasterii S. Amantii Rutenensis ann. 1347. ex Archivo S. Victoris Massil. : *Presbyter curatus diebus Dominicis et aliis consuetis Alpal excommunicatos pronunciet.*

* **ALPARE, ALPEARE.** Eadem notio ne qua *Alpagiare*. Statuta Montis-regal. pag. 23 : *Et idem intelligatur de non Alpando, et nisi ipsas bestias ducerent ad vendendum in presenti civitate, etc.* Stat. Vercell. lib. 4. pag. 71. 1° : *Item quod nullus civitatis et districtus Vercellarum vadat sive Alpeet cum aliquibus bestiis in alpes illorum de Vallexia.*

ALPARGATES, Sparta, calcei ex funibus, Hispanis *Alparga*, in Constitut. Tere- si anarum cap. 8. Vide *Abarca*. [Synodus Limensis ann. 1594. tom. 4. Collect. Conc. Hisp. pag. 707 : *Caligis facient et cannabecens soleas, vulgo Alpargates.* *Alpargata* verit Sobrinus in Lex. Hisp. Gall. : *Une espece de souliers faits de chanvre : il s'en fait aussi de soie, et de jonce la plupart.*]

¶ **ALPATICUM.** Vide in *Alpes*.

1. **ALPES**, vocati non modo montes, qui Italian ab Gallia et Germania distinuant, sed etiam universim quivis montes altiores. Gloss. Lat. Gr. *Alpes*, ὄπη βύνθα. Isidor. lib. 4. cap. 8 : *Alpes proprie montes Galliarum sunt, de quibus Virgilius, Aeria Alpes et dicendo aërios Alpes, verbum expressit a verbo : nam Gallorum lingua Alpes alti montes vocantur. Quia quidem hausit a Servio ad illud Virgilii lib. 3. Georg. v. 474. aërios Alpes : ubi ait a Gallis aërios montes Alpes vocari.* [** Vide eundem ad *Eneid*. lib. 4. v. 442. et Raynouard. Gloss. Rom. pag. 58.] Hac igitur notione, *Alpes Pyrenæos montes appellavit Ausonius Epist. 24. ut et Fortunatus lib. 6. poëm. 2. et 7. lib. 10. poëm. 15. quo sensu *Alpinos Hispanos* dixit ex Catone Gellius. Ita Atho Monti, *Alpis* nomen non semel tribuit Sidonius carm. 2. et 9. *Alpes Arvernæ* dixit Fortunatus Pictav. Episcopus; *Alpes Astoricenses*, Osmundus Episcopus Astoricensis Epist. ad Idam Comitissam Bononiæ; *Alpes Dofrinas* in Dania Saxo Grammaticus lib. 8. pag. 134. Dudo lib. 1. de Actis Normann. : *Quarum Dacia... premagnis Alpibus emunita.* Adam. Bremen. cap. 229 : *Normannia, quæ suis Alpibus circumdat Sueoniam.* Occurrit iterum cap. 39 : *Alpes montis Zebriæ, Alpes Roscidæ nullis, apud Lucanum Tudensem cap. 86. 90. Alpi d'Appennine, apud Joann. Villaneum lib. 1. cap. 33. Alpes Romanæ, apud Albertum Aq. lib. 2. cap. 43. lib. 3. cap. 33. Alpes Bastarnicæ, in Tabula Itineraria : quæ Mons Carpates Ptolemaeo, nude Alpes, Jornandi. *Alpes ultra caput Danubii* statuit etiam Eustathius ad Dionysium. Addit. Ermeicum in Vita S. Soli cap. 4. [et Hist. Dolphin. tom. 2. pag. 72.]**

2. **ALPES**, Pasqua montana, quo æstate pecora aguntur et pascuntur, ea scilicet, quæ in montium convallibus sita sunt. Nam non desunt, qui genuina notio *Alpes*, montium seu collium angustias significare censem, atque in iis Procop. 1. de Bello Goth. pag. 186. Edit. 1607 : *Alpæ dæ xalutū tñv ët πτεργαία διόδον ει ταύτη μιντάσσαν θωρακέ.* Et Eustathius ad Dionysii πτεργή. pag. 42.

qui ταῦτα τὴν λέξιν ait ταῦτα δύνασθαι τῇ κλι- σύᾳ. A Procopio hausit Lexicon Gr. MS. Reg. Cod. 2062. ἄλπει, ai ἐν στρογγυλίᾳ διόδοι. Charta Notherii Veronensis Episcopi ann. 921. apud Ughellum : *Portionem etiam meam de silva, quæ dicitur Forojuliana : ibi dem addo et campum meum in Luxino ad Alpes faciendas.* Alia ann. 1168. apud Augustinum de la Chiesa in Hist. Pedem. cap. 26 : *A Carolo Episcopo Taurinensi quasdam Alpes, in valle Lancei sitas, acquisivit.* [Charta Guigonis Andreæ ann. 1222. tom. 2. Histor. Dolphin. pag. 505 : *Item confirmo et concedo predictæ domui Alpem illum, que dicitur Chalmencus ad aestivandas oves suas, ita quod nullus alias in eisdem pascuis ani- malia ad pascendum possit inducere, que scilicet Alpis terminata est, etc.*] Acta Mu- rensis Monasterii pag. 52 : *Provideat et ordinet qualiter ad Alpes pecora mittentur.* Adde pag. 53. 54. Annotatio Arnonis Episcopi, apud Canisium : *Una cum campus, silvis, Alpes, aquis, aquarum recursibus, etc.* Ibid. : *Tradidit supra dictus Dux in prescripto pago duos Alpes, qui vocantur Ganzo et Loduza, in quo sunt tantummodo pascua ovium.* Chartæ Alemanicae Goldasti n. 27 : *Hobas in Uzzin- villare et Alpem pascuam ad Monasterium contradidit.* Donations factæ Ecclesiae Salisburgensi cap. 1. tom. 6. Antiq. lect. Canisii : *Dedit idem Dux ad eandem sedem colonias, et silvam magnam cum pratis et pascuis ibidem pertinentibus, et Alpes duas ad pascua pecudum.* Cap. 3 : *Ad cucullas colonos sex, et prata et silvam et Alpes qua- tuor.* Cap. 8 : *Saltum ad venationem atque ad pascua pecorum Alpes, etc.* Conradus de Fabaria de Casib. S. Galli cap. 20 : *Donavit Ecclesia curtem ad Cresarum... cum familia multa, cum planis, Alpibus, et pascuis.* Bertaldus Zuifaltensis Abbas de origine sui Monasterii : ... *In montibus prope positis amplas Alpes, vel Salicæ terræ agros.* Charta Ludovici Pii ann. 838. pro Monasterio Anianæ : *Et inter confinia de pago Ruthenico seu Nemuscense Alpes ad pecora alenda, seu alios usus. Occurrit etiam eadem notio Alpa in Chartis Aleman. n. 86 : A Meggelit Alpa, a Portaris Alpa.* Ita usurpatam hanc vocem observare est in variis Tabulis apud Ughel- lum tom. 1. pag. 898. 915. tom. 2. pag. 107. 130. tom. 5. pag. 1115. Columb. lib. 1. de Episcopis Valentini. n. 342. Guichenonum in Bibliotheca Sebusiana cent. 1. cap. 32. 81. Acherium [tom. 5. Spicil. pag. 409. ubi Alpes a pascuis et montibus distingui- videtur : *Res quas obtulit Magelfredus... cum capellis, castris, casis... pascuis, ru- pibus, planitiebus, montibus, Alpibus, una cum servis, etc.* Item] tom. 10. pag. 637. et alios passim. Præterea a Rainardo Abbate Cisterciensi in Instit. cap. 57. etc. [Alpes pas- ciales apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 4. pag. 182.] Vide *Æstiva*. [** et Graffii Thes. Ling. Francic. vol. 1. col. 242.]

3. **ALPÆ**, Altitudo. Pascharius Radbertus in Epitaphio Walæ Abbatis Corbeiensis lib. 1. cap. 16. [inter Acta SS. Bened. sœc. 4. part. 1. pag. 479 :] *Ubi jubeat mihi no- strum sternere lectum, (in agri sulcis) quo- rum latera hinc inde pulcris nos ambiendo sovebant fulcris, dum equi sella in medio posita, quæ unam mihi Alpem ad caput præbebat, alteram illi.* [** Testam. sœc. 950. ap. S^a

Rosa de Viterbo pag. 104 : *Tonicas 10 su- perfectiles, inter paleas et tramisirgas; 12 ganapes; lineas 100; plumazos similiter 100; alii Alpes 5; almucellas 4, etc.*]

ALPAGIUM, Jus ipsum pascendi pecora in alpibus, vel pensatio pro facultate ea abigendi in alpes [Computum Castellani Grasivod. in Dolphinatu ann. 1333. inter adversaria Domini *Lancelot*. *Custæcæ, cera, sal, casei Alpæ, fenum, ligna, denarii, etc.*] Tabular. Ecclesiæ Tarentasiensis : *B. Comitissa Sabaudia mater Domini Comitis, Chartæ hujus auditoribus Sal. in Do. Notum facio universis, quod medietas pascuorum et Alpis in monte super Altam Curiam, ad Comitatum pertinens, quam medietatem in usus proprios converti injurose, cum commune esse vicinis habitatoribus certum esset, et eam ex antiquis temporibus pacifice posse- dissident : ad monitionem autem venerab. Pa- trias et Tarentasiensis Archiepiscopi, et ejusdem Ecclesiae Capituli, recognoscens, quod injuste hoc fecerimus, ad pristinum statum revocamus, sicut inveneramus.... retenta medietate Alpæ, sicut.... quatenus ha- buerat Comitatus. Testes Aimo de Aima Ca- nonicus Tarentas. Eccles. Rollandus Miles de Turnone, Willelmus Balb. et Aimo Milites de Aima. Petrus Gonterii Mistralis de Salino, Ebrendus Mistralis de Musterio, Blancaus de Salino, Anselmus de Corf. Actum anno grat. M. CC. XII. xvi. Kal. August. apud Salinum in domo mea. Chartam integram a nobilissimo viro Joanne Constantino Commeno nobis communicatam hic descripsimus, quod ex ea tandem eruatur, Beatricem Viennensem Humberto III. Sabaudiæ Co- miti marito superstitem vixisse, etsi secus tradatur ab eruditissimo Scriptore Sam. Guichenone, qui etiam hujus Chartæ me- minit. pag. 263.*

ALPATICUM, Eadem notio, in Tabula- rio Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugo Episcopo. fol. 42 : *Et medietas de Alpatico de montibus qui sunt super Vilarbonola.* Et fol. 18 : *Et Alpaticum de Chalveto usque ad Rivum bruguentem. Rursus fol. 50 : Et habeo quartum partem de Alpatico de aqua, quæ vacatur Vort, usque ad altiora loca montium, etc.*

¶ 1. **ALPESTRIS**, Montium incola, Gall. Montagnard. Guido Aretinus de suo itinere Romano ad Joannem XIX. Papam in An- nal. Bened. tom. 4. pag. 324 : *Quid plura? infirmitate cogente Romæ morari non poteram vel modicum, æstivo fervore in locis maritimis et nobis Alpestribus minante excidium.* Et videtur redundare.

* 2. **ALPESTRIS**, Idem quod *Pascuus*, ut supra ita et in Charta ann. 928. apud Mu- rator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 271 : *Sive solestres quamque publicis, Alpe- stribus seu pascualibus, etc.* Academicis Cru- scanis, *Alpestre, Asper, silvestris.*

¶ 1. **ALPHA.** Gesta Tancredi in expedi- tione Ierosolymitana auctore Radulpho Ca- domensi apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 168 :

Tunc oculus clausis Turcus, sed Francus apertis Dimicat, et subito versa vice prævalet ille, Qui prope victus erat; superatur qui supererat. Hic fugit, ille fugat, Baal ruit, obruit Alpha.

Per *Baal*, uti conjicio, Radulphus hic intelligit Mahomedem Turcarum Pseudo-

prophetam, et per Alpha Christum Dominum iuxta illud Apocalypsis 1. 8 : *Ego sum a et o, principium et finis.*

¶ 2. **ALPHA**, *Grecum*, inquit Isid. lib. 14. Orig. cap. 26 : *in dextero brachio superiori O littera conjuncta chænix est, id est mensura 6. Sextariorum.*

¶ 3. **ALPHA**, pro *Alba*, *Gemma*, *unio*. Vide *Alba* 1.

1. **ALPHABETUM**, in modum crucis bis in pavimento describit Pontifex, cum consecrat Ecclesiam. Bruno Signiensis de consecrat. Ecclesiæ, et alii rituum Ecclesiasticorum Scriptores passim, ubi de consecratione Eccles. Vide *Abeturium*, *Chirographum*.

¶ 2. **ALPHABETUM**. *Chartæ per Alphabetum divisæ eæ dicebantur*, quarum duo exempla prorsus eadem et inter utrumque litteræ majuscule describantur ea parte, qua secari et dividi debebant hujusmodi instrumenta, ut unum uni, alterum alteri contrahentium traderetur. Per medium igitur litterarum sic exaratarum membrana secabatur ad vitandam fraudem. Exorta enim lita componebantur exemplaria. Si cohærebat litteræ majores decisæ, nulla falsitas timenda, sin autem, statim retegebatur. *Charta Rainaudi Lugdunensis Archiepiscopi de villa S. Andeoli ann. 1215. tom. 2. Macer. insulæ Barbaræ pag. 528: Et ut hoc nostrum dictum.... ratum et firmum in posterum habeatur, presentem Chartam per Alphabetum divisam in signum testimonii et continue pacis inde fieri et sigillo nostro cum sigillo Ecclesie Lugdunensis et sigilli Arthaudii de Roussillon jussimus roborari.* *Chartarium MS. Ecclesia Auxitanæ cap. 155. de impignoratione Oddonis de Arbeissano : In cujus rei testimonium presens Carta per Alphabetum dividitur in duas partes.* Harumce *Chartarum specimen vide, si cupis, apud Mabillon. lib. 5. de Re Diplomatica pag. 425. Vide etiam infra Chartæ divisæ in voce Chirographum.*

* *Charta ann. 1202. in Chartul. Buxer. part. 8. ch. 5 : Hujus autem donationis et concessionis instrumentum, utriusque partis assensu, per Alphabetum debet esse incisum.* *Charta Humberti Valentin. episc. ex Chartul. Cluniac. ch. 39: Præsentem (Chartam) suis sigillis roboratam ecclesia Valentina transmiserunt, alia eamdem sententiam continentem et sigillo capituli nostri munita, cum testimonio Alphabetti incisi, ab ecclesia nostra recepta.*

* 3. **ALPHABETUM**, Schola seu Locus, in quo monachi vacabant studio psalmorum in memoriter addiscendorum, interprete D. De Vert. Regula Magistri cap. 50 : *In Alphabeto maiores, usque vel ad quinquageneriam ætatem, litteras meditari horuntur.*

¶ **ALPHACHINUS**, et *Alphaquinus*, sapiens, doctor, qui sacris præest, apud Turcas. *Chron. Terræ Sanctæ Radulphi Goggeshale Abb. apud Marten. tom. 5. Am-piss. Collect. col. 570 : Ego vero a sapientibus nostris Alphachinis frequenter audiui. Et col. 572 : Igitur Alphachini et Cassini, ministri scilicet nefandi erroris, Episcopi et Presbyteri. Conc. Valentini ann. 1565. tom. 4. Collect. Conc. Hispan. pag. 64 : Quoniam Machometanorum institutores, quos Alphaquinos vocamus, pessimi sunt, et*

*prava sua consuetudine alios facile inficere solent, prohibet illis Synodus, ne vel mulieres puerperas, vel ægratos mortis periculo laborantes.... invitant. Summus Mahometanus religionis pontifex etiamnum apud Mauros vocatur *Affaqui*, unde inferiores hujusce superstitionis ministri dicti sunt *Alphaquini.* [** Arab. *ألفاقي*, Hispan. et Lusit. *Alfaqui.*] * **ALPHANUS**, *Falsus mendicus. Vocabul. compend.**

¶ **ALPHARACES**, Equi Arabici. Vide in *Farius equus*.

* **ALPHETA**, la polenta de l'orzo. *Alphetera, la farina de orzo*, in Glossar. Lat. Ital. MS. *Alphitum*, apud Priscian. medic. lib. 1. cap. 12 : *Si calidum senserint rheumatismum, et caulinum foliis et Alphitis cum aqua cutaplasmandi sunt.* Vide *Alfita* 1.

¶ **ALPHI**, Papulæ, quibus aliquando facies turgescit. Gall. Bourgeons, Boutons. Medic. Salern. Edit. ann. 1622. pag. 204 : *Serum... lichenibus, vitiliginibus, Alphis, psoris, leprosique admodum convenient.* Laurentio in *Amalthea* *Alpi* sunt vitiliges ab ἄλφιον albus sic dicti; unde hujus vocis etymon ducent a candore, quod hujusmodi vitiliges speciem referant minutarum unionum, quæ passim ab albedine *Alba* dicuntur, interdum *Alphæ* et *Albulæ*. Vide *Alba* 1.

ALPHINUS, in ludo seacorum, persona, quam nostri *le Fol*, vocant, Itali *Alfino*. Alanus in *Parabolis* :

Sic inter schachos Alphinus inutilis extat,
Inter aves bubo, etc.

Pseudo-Ovidius lib. de *Vetula*, ubi de seacorum ludo :

Sex species saltus exercunt, sex quoque Scaci : Miles et Alpinus, Roccus, Rex, Virgo, Pedesque.

Infra :

Oblique saltit Alphinus, etc.

* **Alphitis** dicitur in *Gloss. MSS. Twingeri. Nostri vero Aufin vel Auphin nuncuparunt Le Roman d'Alexandre MS. part. 2 :*

Roy, fierce, chevalier, austro, roc et corou, Furent fet de aphir, et si ot or molu.

Miracula B. M. V. MSS. lib. 2 :

Ne ja n'ara peon, n'Aufin,
Roi, chevalier, fierce, ne roc, etc.

Poema Vetulæ Gall. :

Roi, roc, chevalier et Auphin,
Fierge et peou, etc.

Cujus vocis originem Sponius in notis ad *Hist. Genev.* pag. 406. recte prorsus arcessit a nomine *Al-Phil*, id est, elephas, quo hanc personam appellabant Orientales; unde nostri tandem fil et fil dixerunt.

¶ **ALPHITA**. Vide *Alfita*.

* **ALPHITEREA, ALPHITUM**. Vide supra *Alpheta*.

* **ALPHIUM**, *La nota*, in Glossar. Lat. Ital. MS.

* **ALPHONSIUS, ALFONSARIUS**, Moneta regum Hispaniæ, apud quos Alphonsi nomen familiare fuit, nostris etiam *Alphoncin*. *Charta ann. 1239. ex Tabul. eccl. Auxit. : Quod eadem Agnes daret xxv. aureos Alphonsinos boni auri et recti ponderis. In lx. Alfonsariis, quotlibet computato pro xxxiiij. grossis*, apud Sanleger. *Resol. civil. cap. 4. pag. 11. ex Charta vendit. ann. 1484. Lit. remiss. ann. 1478. in Reg. 205. Chartoph. reg. ch. 3 : Ung coing pour forger escus au soleil, et ung autre coing pour forger Alphoncins. Vide infra Anfusint.*

* **ALPHUR, ri, La lava**, in *Glossar. Lat. Ital. MS.*

¶ **ALPI**. Vide in voce *Alphi*.

¶ **ALPINAGIUM**, Idem quod *Alpagium*. Camera Comput. *Dalphin. Vienn. in Comptu ann. 1324. 23. Augusti. Cellerarius de Briordo computat de censibus et redditibus dicti loci, In nucleis, canabo, feno, cera, 33. lib. in gallinis, pollatis, vino et denarius, quorum aliqui sunt censuales de gardis, de tayllis generalibus, de laud. de *Alpinago*, de gardis vinearum.*

* **ALPISERMUS**. *Charta Reginperthi apud Meichelbec. tom. 1. Hist. Frising. pag. 31 : Et in earum (villarum) termino quæ quid nobis in portionem evererat, tam liberis quam colonis et servibus, casas, curtes, jumentis, pecodibus, *Alpisermis*, aquis, etc.* Ubi legendum est, *apsis, ermis, pro hermis.* [** Vel potius *Alpis* (pro Alpibus), *ermis*. ADEL.]

¶ **ALPOMEL**, Sedes Præpositi Ecclesiæ Cathedralis Aniciensis cum Episcopus in Pontificalibus non celebrabat. Notitia de dignitate Præpositi, in nova Gallia Christ. tom. 2. Instrum. col. 296. A : *Ipsæ (Aniciensis Præpositus) solebat habere locum ex adversa parte chori, quando Episcopus faciebat officium, aliis diebus sedebat ad locum qui dicitur *Alpomel*, sed illum locum habuit Decanus in pignore, pro decem marchis argenti. Hujus vocis origo, si bene hariolor, est al, quod in quibusdam Galliæ regionibus dicitur pro a, au, vel à la, Latine in, ad, et potmel, qui mihi videtur sedes ornata globis, quos vocamus pommes, vel boules; *Alpomel* ergo, si vera est conjectura, non est peculiaris sedes Decano erecta, sed sedes est navi proximior, quam occupare solet prima chori dignitas, ut loquuntur, et quæ *pomel* dicta sit ex iis pilis vel globis, quibus erat decorata.*

¶ **ALQUARIA, ALQUERIA**. Vide in *Achuria*.

ALQUITRANUM, Naphtha, bitumen Babylonicum, *Alquitran*, *Hispanis*, [Gallis vero, *Goudron*.] Secunda Curia Generalis Catalaniæ sub Jacobo Rege Arag. ann. 1299. MS. : *Nec etiam aliquis possit extrahere de terra nostras istas res prohibitas, scilicet pegunnam, cepum, Alquitranum, sustam, cannum, silva, etc.* [Epistola Bajuli Regis Majoric. ann. 1327. ad Massilienses ex Archivo S. Victoris : *Facit carricuri 62. giars Alquitran, et triu pondera de mostayla, etc.*

* Provinciis *Quitran*, nostris *Goudran*, *Goultran*, *Goudron* et *Guitran*. Vide Diction. Commer. [** Arab. *نَكْرَنْ* (kitran et katran). Provincial. olin *Alquitran*. Guillel. de Tudela :

Pres del foc Alquitran et la ola umpleg.

Ital. *Catrame*. Lusit. *Alcatrão*. Vide Carpenter. in voce *Gema*.]

¶ **ALRAUNÆ, ALRUNÆ, ALRUNNE, ALI-RUNNE et ALIORUMÆ**. Ita vocavere Gothi, veteresque Germani Magas suas, quæ apud eos eadem feruntur obiisse munia, quæ Druidæ apud Gallos, atque haud absimiles fuisse secutas leges. De his Janus Frey in lib. cui titulus *Admiranda Galliarum* 8^a. Paris. 1628. pag. 32 : *Scimus ex Histoire August. scriptoribus, aliisque, fuisse Druidas sacerdos endem, quam ipsi viri Druidæ professi sunt, professas locis in subterraneis*

sive hypogeis et concameratis, doctrinam et philosophiam. Simile quid Germani de suis Alraunis habent. Apud Murator. tom. 1. pag. 370. vocant Alrunas. Vide Alyrumna.

* De Alraunis ex professo egerunt Elias Schedius de Diis Germanor. et J. Georg. Keyslerus cum in notis ad Sched. tum in Antiquit. Septentr. Vide etiam Commentat. Historico-antiq. D. Roth de Imagunculus Germano-magicis, quas Alrunas vocant. Sed et Alruna nomen inditum fuisse mandragorae radicibus, quod praestantis usus in arte magica superstitionis esse viderentur, docet Joh. Loccenius in Antiquit. Sueo-Gothicar. cap. 14. pag. 71. [* Vide Grimmii Mythol. pag. 227. et 583.]

ALSACIA, ALSACCIA. Lex Ripuar. tit. 58. § 19: *Hoc etiam constitutus, ut hominem Regium Romanum, vel tabularium interpellatum in iudicio non tangaret, et nec Alsacia requirat.* Edit. Heroldi Alsaccia præfert.

¶ Sichard. ex Cod. Corbionensi Alsatu, Cod. Guelferbyt. *Alsacia.* Derivatur ex Germano *Als* vel *Hals*, Collum et *Sache*, Saxon. *Suke*, Causa, lis controversia. Est igitur *Alsacia* idem quod Germanis JC. *Hulssake* vel *Halsache*, nempe causa capitalis, aliis de collo sive capite accusati agitur. Haec Ecardus in locum citatum.

ALSARE, Rebellare, Hispanice *Levantar*, Gallice *Souslever*. Charta Jacobi Regis Aragon. ann. 1276. apud *Diugo* in Histor. Regni Valentiae lib. 7. cap. 66: *Posse Saracenorū crescit in regno Valentiae, et Alsaverunt se jam tria castra in ipso regno, et expectant quotidie auxilium, de quo sunus certi, quod debet eis venire, etc.*

¶ **ALSATIA.** Vide *Alsacia*.

ALSENSIS, PACUS, vulgo l'Azois, inter Trecas et Tullum circa Barrum ad Albam, ut scribit D. *Le Beuf* ad Annal. Bertin. ann. 841: *Inde Trecas adiens, per Alsensem pacum et Tullum civitatem, etc.* Vide Mercur. Franc. mense Maii anno 1737. fol. 841.

ALSBERGUM. Vide *Alberga*.

ALSIERINA, Vasa unguentaria. Gloss. Saxon. *Ælfrici: Fictilia, vel samia, etc.* *Alsiernas: ead de, la me ne fatu. i. unguentarium fictile vas* [*an sealife?] Sed legendum videtur *Maserina*. Vide *Mazer*.

¶ **ALSINE.** Vide *Ætilia*.

ALLOS. Charta Adelsoni VI. Imperatoris Hispanie ann. 1086. apud Anton. de Yépez in Chronico Ord. S. Benedicti tom. 6: *Quoniam quidem oportet vos de vestris artibus vivere, et ire per diversas terras: mando et detesto, quod nullus aliquis pignoret vos pro Alsoz, neque pro hereditate S. Facundi, nec illis pro iubis. Legendum forte Alodos.* [** sive *Alfoz*.]

¶ **ALLOSUS, pro Alsiosus.** Papias: *Alsosus, id est, frigorosus, ab Algeo.* Ita et Isidorus.

* **ALT,** Vetus, senex. Mirac. S. Helenæ tom. 3. Aug. p. 616. col. 1: *Nec transierim quod vulgo Altunwillare vocatur sedulo, et quam bene. Alt namque Teudisco, vetulus, more dicitur nostro.*

¶ **ALT ET BAS,** Summo jure, Souverainement. Bulla Gregorii Papæ de Pœnitentia Guidonis de Montesforti apud Rymer. tom. 2. pag. 17: *Memoratus Guido cum ejulatu non modico, profusis lacrimis instan-*

isti supplicationis verbis effusis, se Alt et bas sine tenore, modo, vel conditione aliqua, nostris mandatis expomens, petebat humiliter, etc. Eodem sensu Alta et Basse non semel occurrit in ejusdem ævi Instrumentis.

¶ **ALTA MARIS,** Gall. *Haute mer, Altum*, quod a terris longe distat. Charta ann. 1290. ex Chartul. Occitan. : *Jus locandi.... venationes et pescationes, quæ ibi sunt et fuerint in plaga maris et in Alta maris, et in aqua Rodani.*

¶ **ALTA MISSA, ECCLESIA ALTA, ALTA COMMEMORATIO.** Impropræ usurpantur in MS. Codice Rituum Ecclesiæ B. Marie Deaurata, et alibi non semel pro Missa aut oratione quæ cantando dicuntur, et pro Ecclesia superiori respectu inferioris et subterraneæ: *Et post sequitur Commemoratio de Beata Maria, et dicitur Alta ista Commemoratio, et propter hoc præcedit Commemoracionem S. Spiritus: quia nos habemus talem regulam, quod omnes Commemorations, quæ sunt Alta, cujuscumque sint, præcedunt Bassem etiam cujuscumque sint.* Ibid: *Dicitur Evangelium in matutinis in Ecclesia bassa, et aliis diebus per totum annum in Ecclesia Alta.*

¶ **ALTA PATRIA,** Regio superior, Gall. *Le haut País.* Rymer. tom. 7. pag. 471. col. a: *Similiterque concedendiet et permittendi, quod vina Altae patriæ ducatus nostri, etc.*

¶ **ALTA PRODITIO,** Crimen læse Majestatis. Anglis proditio duplex, *Alta et Bassa*. Quidquid in Regem, Regnumque admittitur *Alta proditio* est; Parentum, uxoris, filiorum, dominive cædes *Bassa* censetur proditio. Rymer. tom. 8. pag. 163: *Dedimus et concessimus..... omnia maneria, terras et tementia, quæ fuerunt Owini de Glyndardy.... quæ ratione Altae Prodictionis contra Regiam Majestatem nostram, per prefatum Owinium facta et perpetrata nobis forisfacta existunt, etc.*

¶ **ALTAGIUM,** Quidquid obvenit *Altari*, seu Ecclesiæ, tam ex agris, vineis, pratis, censibus, etc. quam ex quotidianis oblationibus. Hist. Beccensis MS. pag. 506: *Scilicet quod dictus Presbiter asseret se debere percipere omnes minutias decimas et Altagiun S. Martini.* Ibidem. pag. 510: *Quam Vicariam ei contulit, hoc est, tertiam garbam et totum Altagiun liberè possidendum.* Litteræ Abbatis S. Eligii Attribut. ex Chartulario ejusdem: *Hoc salvo quod duas partes Altagi et omnium minutiarum decimarum remaneant nobis.*

¶ **ALTAGIUM,** Eadem omnino notione. Obituarium Ecclesiæ Morinensis MS. fol. 36: *Magister Simon Piccart Canonicus Morin. ordinavit dictam antiphonam, Salve Regina... pro cuius intertenimento (concessit) decimas et Altagiun, quæ si quæ habet, etc.* Hist. Comitatus Ebroicensis, Instrum. pag. 9: *Totum Altagiun et cetera ad Altagiun spectantia.* Litteræ Hugonis Episcopi Constantiensis ann. 1221: *Concesserunt hospitali Constantiensi ad sustentationem pauperum Altagiun eisdem sine queribis in perpetuam elemosinam obtinendam, retentis eisdem Canonici et eorum successoribus decimis cardui varentia et aliorum fructuum. Non semel etiam occurrit in Chartularis Monasterii Fontanellensis, in primis pag. 1351. tom. 2: Totum Altagiun pro 15. sol. Andegavensis annue pensionis.* Charta Guillelmi de Mara de fundatione Capellæ de Mara in

Diœcesi Constantiensi ann. 1244: *Ego Guillelmus ut matricis Ecclesiæ servem indemnitatem, dedi et concessi Altalagio B. Nicolai decem buccellos frumenti.... modis omnibus acquitos.* Index MS. Beneficiorum Eccl. et Dicec. Constantiens. fol. 4. verso e museo D. Du Cangey: *Item Rector percipit tertiam partem decimæ garbarum, et Prior dicti loci duas partes et medietatem Altalagii.* Vetus Codex Ecclesiæ Carnotensis fol. 79: *Hæ sunt Ecclesiæ, super quas Capitulum habet redditus, qui vocantur Altalagia, et primo in Decanatu, Estubleum reddit 15. sol. Gastelle 15. sol. etc. Alibi: Apud Dovas habet Capitulum 22. sol. perpetui redditus super Ecclesiæ Presbyterum pro Altalagio ipsius Ecclesiæ, qui pertinet Matutinariis. Ita saepè Curiones, uti vocamus primarii, Gall. Curez primitifs, obventiones altaria aut earum partem sibi reservabant. Vide Altarignum.*

* Nostris olim Autelage et Autelaige. Quid hac voce significatum voluerint, fuse explicat Charta Petri Bajoc. episc. in Chartul. abbat. Regalis-loci ch. 54: *Dictus vicarius habent et percipiunt anno quolibet totum Altalagium, quod consistit in lanis, agnis, animalibus, anseribus, linis, canabis, et obligationibus, ac juribus funerum, et omnes minutias decimas, quocumque nomine censeantur.* Charta abbat. S. Amandi ann. 1318. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 98: *Vendons à Gilon, dit Bridoul, ... les terres ahanaules et les tierages de Brillon et les dîmes de la paroisse de Brillon et l'Autelaige.* Charta Jacobi abbat. S. Andreæ de Castello dioc. Camerac. ann. 1360. in Reg. 88. ch. 91: *En dîmes grosses et menues, en terrages, en Autelages, en cens, en rentes de blez, etc.* Lit. remiss. aun. 1380. in Reg. 139. ch. 35: *La tierce partie de l'autelage de l'église dudit Boolly. Ruit ergo illa auctoris Hist. Constant.* MS. opinio, qua *Altalagium, ad minutam decimam, quæ ex volatilibus, vel alitibus seu altilibus percipiuntur, restringit; quasi Altalagium inde fuerit efformatum; cum ab Altare, r in l mutato, nativo sensu arcessendum sit.* Vide mox *Altarignum et Decimæ minutæ.*

* **ALTALAYA.** Vide *Latalia*.

* **ALTAMOR,** pro *Atamor*, ut legendum putat Cangius ad Joinvillam pag. 61. apud Roderic. Tolet. cap. 37: *Et continuo Atamoribus propulsatis, civitum multitudinem convocavit. Rectius in voce Tabur ipsem et emendat, Al Tambor, vocemque Arabicam esse docet. Vide ibi et infra Athomora.*

¶ **ALTANA, ALTANA SEMIS, ALTANA SEMIS MAIOR, ALTANA SEMIS MINOR,** Variae antiquarum scripturarum species. Vide Scriptura.

* **ALTANATUS,** Recens plantatus. Testam. Guiel. milit. de Castro Barco ann. 1319. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 1941: *Item reliquæ ecclesiæ S. Thomasi de Roveredo.... unum vineale, seu peium terre Altanatum, jacentem in regula Roveredi, ... cui cohæret de duabus partibus via.* Vide infra *Altenum*.

¶ **ALTANUM.** Jus Vicentum lib. 1: *Lignum fructiferum, de cossa viride, vel Altanum, etc.*

1. **ALTANUS.** Gloss. Sax. *Ælfrici: Altanus, woden, quæ vox Saxonica Wodanum, seu Mercurium sonat.* Vide *Wodan*.

2. ALTANUS. Auster, Gall. *Autan*. *Papias* : *Ethesia, aura ab aquilone flans, Altanus dicitur*. [Aura flans ab aquilone non Auster, ut hic ait Cangius ex Papia, sed Boreas appellatur. Verum Papias MS. Biruric. : *Altanus, Flatus qui in alto est, id est in pelago*. Isidorus in Gloss. San-German. : *Altanus, Flatus qui in pelago est, per dirivationem ab alto, id est mari, vocatus; nam alter est flatus in ripis, quem dicimus auram*. Nam aura terra est. Huic sententiae minime faveat Plinius lib. 2. cap. 43 : *Ventos et e fluminibus ac nivibus et e mari videmus, et quidem tranquillo, et alios quos vocant Altanos e terra consurgere: qui quidem, quin e mare redeunt Tropaei vocantur; si pergunt, Apogaei*. Altanus autem proprie Eurus est seu Subsolanus, ut liquet ex Charta MS. relata inter Antiquitates Occitaniae Benedictinas a Stephanotio collectas part. 1. pag. 368. in qua sic legere est : *Ipsa terra... affrontat de Aquilone in terra S. Aniani... De Altano affrontat in terra de Odone Stephano: De Meridie in terra de Bernono Lundrico... de parte Circi (id est, Septentrionis) similiter. Hinc etiam Occitani Euronotum vocant Autan* : De quo ait du Bartas in sua secunda Septimana de Paradiso terrestri loquens :

Là le robuste Adam ne sentoit point son corps
Aggravé des Autans, ni roidi par les Nords.

¶ ALTAR. Altare. Isid. Gloss. et ante Isidorum Prudentius in Hymno, qui B. Vicentio dicatus est :

Altar quietem debitam
Presstat beatis ossibus.

Et Hymno de S. Eulalia :

Sic venerar ossa libet,
Ossibus Altar et impositum.

Item Alcuinus Poemate 241. f. 1735 :
Bartolomeus habet presens hoc Apostolus Altar.

ALTARAGIUM, ALTERAGIUM, ALTELAGIUM, Obvientio altaris. Charta Oliveri Episcopi Lincolnensi tom. 2. Monastici Anglic. pag. 881 : *Vicaria in Ecclesia S. Martini de Stamford... consistit in toto Alteragio dictae Ecclesie*. Alia Ricardi Dunelmensis Epis. pag. 152. ibid. : *Et medietatem decimæ bladi cum toto Alteragio ejusdem*. Monasticum Anglic. tom. 3. pag. 139 : *Similiter Vicarius de Colingham habeat totum Alteragium, exceptis decimis fæni et nutrimentorum animalium provenientium de Dominico domini Regis*. Occurrit ibi pluries, et pag. 227. et part. 2. pag. 45. Will. Thorne. cap. 30. § 4 : *Ita quod predictus Vicarius... predictis oblationibus et obventionibus, non bladis aut garbis, nisi plantatis, aut pede fossis, ad Alteragia communiter spectantibus, contenti, etc. Obventiones Alteragiorum in Vitis Abbatum S. Albani. Regestum Clementis V. PP. in Bibl. Regia : Cum itaque Alteragium de Ostade Cameracensis diaecesis, quod... in dicta Ecclesia obtinuit, per liberam resignationem... in manibus nostris faciam, et a nobis admissam, vacet ad presens, nullusque de illo præter nos disponere possit, etc.*

* Charta G. episc. Ebroic. ex Cod. reg. 5456 : *Ad presentationem A. Ebroicensis abbatissæ et conventus receperimus ad vicariam de Cauge, sicut ad Altaragium, cum minutis decimis et obventionibns. Hinc, et ex aliis, quæ ad hanc vocem supra laudantur, Altaragium id potissimum dictum suisce*.

videtur, quod vicario altare deservienti assignabatur, quodcumque illud fuerit; cum præcipui reditus iis, quos curiones pri-marios vocamus, reservarentur. Unde et *Altarius nuncupatur*. Vide in hac voce.

ALTELACIUM. Necrolog. Eccles. Ambian. : *Ob. Theobaldi Episc. qui dedit nobis Altelacia-gia de Chesso*, etc. quorum *Altelagiourum omnes proventus in anniversario suo debent in Ecclesia nostra tali modo distribui*.

* Acta MSS. capitul. S. Petri Insul. ann. 1437 : *Die Luna ix. Septembris, ad relationem dom. decani pro dom. Petro Melantois nuper missso apud Wervic super Altelagiæ ecclesiæ, fuit conclusum, ut matriculari seu Kerkenmans dictæ ecclesiæ de Wervic, habeant et levient Altelagiæ in eudem ecclesia dominis de capitulo spectantia pro anno 1436. præterito et 37. currente, pro 36. libris qualibet anno-rum eisdem dominis solvendis.*

ALTARIUS, idem quod *Altarista*, Vicarius Ecclesiæ, qui altari deservit, cui assi-gnari solent emolumenta, quæ Presbyteri et Curionibus proveniunt ratione altaris. Bulla Urbani V. ann. 1368 : *Te Altarium altaris Basilice Principis Apostolorum de Urbe usque nostrum placitum... constituimus et etiam deputamus, ibi recipiendi omnes et singulas oblationes, obventiones, ac fructus, redditus, et proventus ad dictum altare per-venientes, etc. et generaliter omnia, quæ ad dicti Altariatus spectant officium, etc. Exstat integræ apud Waddington ann. 1368. n. 9. Epistola MS. Innocentii VI. PP. : Paulus de Scrofuno Canonicus dictæ Basilicæ, qui fuerint in ea auctoritate nostra Altarius (sic) deputatus, videns, quod dictis Canoniciis et Capitulo, de oblationibus hujusmodi dispo-nentibus pro eorum libito et voluntate, ipse inaniter gereret Altarii nomen, hujusmodi Altariatus officium sponte et libere resignavit.*

1. ALTARE. Pars templi, in quo ere-ctum altare conspicitur, apud Gregor. Turon. lib. 2. Hist. cap. 14.

2. ALTARE. Ecclesia succursalis. Capitula Caroli C. tit. 5. cap. 7 : *Si necessitas populi exegerit, ut plures fiant ecclesiæ, aut sta-tuantur Altaria, cum ratione et auctoritate hoc faciant*. [** Synod. ap. Tolos. Civit. ann. 844.]

3. ALTARE inq. Isid. lib. 15. Orig. cap. 4. ab altitudine constat esse nominatum quasi Alta ara.

4. ALTARE ANIMARUM, In quo sacra fieri solent pro animabus defunctorum. Synodus Valentina ann. 1584. tom. 4. Collect. Conc. Hispan. pag. 290 : *In Beatae Mariae Virginis et Animarum Altaribus, in quibus Missæ frequentius celebrantur, duo justæ magnitudinis cerei apponantur, qui donec Missa finiatur, sint accensi*. [** Academici Matrit. est : *Altar de alma ó de áima, el que tiene concedida indulgencia plenaria para las misas que se celebran en él*. Gall. Autel priviliegii.]

5. ALTARE AUTHENTICUM, Altare majus, Gall. *Le grand Autel*. Breviarium Sarisber. anni 1556 : *Si vigilia Nativitatis Domini venerit in Dominicâ, Misga Dominicæ dicitur in Capitulo post Primam ante Tertiam et processionem, et Missa de Vigilia dicitur post Sextam in Choro ad Autenticum Altare*.

6. ALTARE CAPITANEUM, Eadem notione. Acta SS. Bened. sæc. 6. part. 2. pag. 100. in Miraculis S. Trudonis Confessoris : *Prosternitur igitur corpore summo a latere Capitanei Altaris in Sanctuario, ubi postquam se prosedit, potestatem sui penitus amisit, et ita ibidem paullulum quid soporis divina ordinatione percipit*.

[* Altare Capitaneum, sic nuncupatur, quod in capite absidæ, seu fronte ecclæsia primum est, sive illud majus sit sive minus : in pluribus namque ecclesiæ pone majus altare aliud exstat in capitali parte, quod dicitur Capitaneum. Mirac. S. Bertini sæc. 3. Bened. part. 1. pag. 152 : *Corpus beatissimi patris Bertini, quod biennio nondum expletio sub Capitaneo S. martini Altari fuerat repertum; levatum est. Vide Caput et Caput Ecclesiæ.]*

7. ALTARE CARDINALE, Eadem signifi-catione, in Actis SS. Bened. sæc. 3. part. 1. pag. 146.

8. ALTARE CHORI, Pluteus, Lectorium, Gall. Pupitre, Lutrin. Cæmoniarum vestustus Codex MS. Monasterii B. M. Deau-rata Tholos. : *Dicitur duodecima lectio, et duodecimum responsoriū super Altara Chori... Non dicitur responsoriū sed hymnus a duobus super Altari et respondetur a choro.. deinde dicitur responsoriū ab uno super Altari, etc. Ubi semper de analogio seu pluteo, non vero de Altari proprie dicto.*

9. ALTARE CONVENTUALE, Quod est intra chori septa. Charta ann. 1268. in vet. Ordinar. eccl. Camerac. MS. : *Nec sibi aliquid vendicabant (vicarii perpetui) in oblationibus quibuscumque provenientibus ad Altaria conventionalia vel existentia in choro.*

10. ALTARE DOMINICUM, Oblationes factæ ad altare majus, forte sic dictum quod in eo Corpus Dominicum asservaretur. Char-tularium S. Vandreg. tom. 2. pag. 2033 : *Abbas ei concessit tuntum in vita sua Eccle-siam S. Mariae de Redanna, ita ut ex omni re ex qua decima datur, duæ partes S. Vandregesili sint, et 3. Ricardi. Toto anno Altare Dominicum sit Ricardo, excepto festo omnia SS. et Natale Domini et Pascha, etc.*

* **ALTARE DOMINICALE,** Idem quod Dominicum, non quod in eo Corpus dominicum asservaretur, sed quia præcipuum, sic appellatum videtur. Occurrit non semel in Chron. S. Florent. Salmur.

11. ALTARE GESTATORIUM. Vide Altare Portatile et Altare Viaticum.

12. ALTARE ITINERARIUM, Idem quod Vim-ticum seu Portatile. Anonymus de Casib. infaust. monast. Farf. apud Murator. tom. 6. Antiq. Ital. med. ævi col. 285 : *In primis Altare Itinerarium, quod regina Agnes nobis obtulit valde optimum. Chron. Sublac. MS. : Fecit (Joannes abbas) alia minoria Altaria Itineraria duo ex auro et argento, et gemmis tornata.*

* **ALTARE LEVATICUM,** Idem quod Porta-tile. Stat. abbat. Cassin. pro reformat. cleric. ann. 144 : *Nullus... audeat celebrare... cum Altari Levatico*. [** Cf. Concil. Trident. Sess. 22. et van Espen J. E. U. lib. 2. tit. 5. cap. 8. § 11. sqq.]

13. ALTARE MAGISTRUM, Majus, præcipuum, nostris etiam *Multre Autel*, apud Acherto. tom. 4. Spicil. pag. 243. ad ann. 1104 : *Robertus primus loci istius abbas cum mona-*

chis suis honorifice exceptit; post orationem vero ad Magistrum Altare accedens, etc.

* **ALTARE MATUTINALE**, In quo prima missa diei celebratur, occurrit in Chron. S. Florent. Salmar. in Hist. abbat. S. Germ. Autiss. et alibi passim.

¶ **ALTARE PARATUM**, Idem quod *Altare viaticum*, sic dictum quod auro aliisque rebus pretiosis pararetur seu ornaretur; quale etiamnum in Thesauro Ecclesie SS. Trin. Fiscanni, asservatur, marmoreum uno pede latum et longum, auro, argento, gemmisticum distinctum. Hist. Beccensis MS. pag. 355: *In Altari Parato habentur istae (Reliquiae) de sancto Joan. Bapt. de S. Andrea, etc. Testamentum Everandi apud Miraeum tom. 1. Diplom. Belgic. pag. 21: De paramento capella nostræ, Altare argento Paratum unum, calicem aureum eburneum cum patena auro paratum unum.*

ALTARE PORTATILE ligatum auro, in Charta Philippi Bellovac. ann. 1217. in Probat. Hist. Drocensis pag. 244. *Altare gestatorium*, apud S. Anselmum lib. 3. Epist. 158. *Lapis portatilis*, in Synodo Bajocensi ann. 1300. cap. 20. Vide eruditum Joan. Mabillonum in Præfat. ad tom. 3. SS. Ord. S. Bened. n. 78. [Unde illud unum addam ex Hist. Bedæ lib. 5. cap. xi. ubi de duobus Ewaldi, qui *Cotidie sacrificium Deo nocturnæ salutaris offerabant, habentes secum rascula et tabulam Altaris vice dedicatam*. Duo autem Ewaldi martyrio coronati sunt 7. sec. desinente, ante quod tempus nullam patio mentionem fieri altarium viaticorum. His etiam usi sunt Græci, apud quos *avtria*, Mensarum vicaria dicebantur. Vide Balsamon. in Syn. VII. cap. 7. et lib. III. Jur. Oriental. qu. xi.] [*Vide Capella, 3.]

* Inventar. S. Capellæ Paris. ann. 1376. ex Bibl. reg.: *Altare marmoreum portatile. Un petit Autel portatif de marbre vert, in Inventar. Gallico. Chron. S. Dion. cap. 14. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 150: Si dona un riche Autel Porteiz de marbre pourfure, tout quarre, etc.*

ALTARE VIATICUM, quod per viam portetur, propter quod portabile vel viaticum appellatur, apud Durandum lib. 1. Ration. cap. 6. n. 34. [Hist. Dalphinatus tom. 2. pag. 326: *Item olim unum Altare Viaticum sacramum pro 14. denar. gross. Collect. Concil. Hispan. tom. 3. pag. 558. ann. 1322: Altare Viatica secum portari suavit, in quibus singulis diebus coram se honeste et devote Missam facient celebratur.*] *Tabula itineraria dicitur in Ordine Romano; Altare portatile, Altare gestatorium, apud Hugo-nem Flaviniacens. in Chron. pag. 166.*

* Inventar. S. Capellæ Paris. ann. 1363. ex Bibl. reg.: *Item unum Altare Viaticum portatile de jaspido viridi, in cuius circuitu sunt plures reliquæ.*

* **ALTARE BIARICUM**, pro Viaricum, idem quod *Viaticum*. Charta ann. 1065. tom. 1. Hist. Cassin. pag. 254. col. 1: *Altare piczolum de ebore unum, et Biaricum alium unum.*

* **ALTARE SACRAMENTORUM**, Ubi Eucharistia asservatur, vel sumitur. Chron. Sul-blac. MS.: *Fecit (Joannes abbas) paraturas ecclesiasticas, ... pallium de Altare Sacramentorum, coopertum argento et auro.*

** **ALTARE SACRATUM** et non *sacratum*,

in Bened. Capit. lib. 2. cap. 202. ex Bonif. Stat. cap. 3.

ALTARIA LAVARI solent, cum ab haereticis, aut schismaticis polluta creduntur, si super ea celebraverint. Vide Paulum Diac. lib. 3. Chr. Casin. cap. 68. (al. 69.) et Innocent. III. in Concil. Lateran. can. 4.

Nudantur etiam et lavantur altaria in Cœna Domini. Vide Joannem Abrinc. Episc. de Off. Eccl. pag. 42. 44. et lib. Sacrament. Greg. pag. 88. [et Hierurgiam Bernardi Bissi Cassinensis Monachi ad vocem *Altare*.]

* Apud Cistercienses nudabantur quoque altaria per triduum, si mulier monasterium intravisset. Stat. antiqua Cisterc. ordin. ex MS. Clareval. cap. 120: *De ingressu mulierum in domos ordinis nostri precipit, ut conventus et abbas, in quorum domos intraverit, eadem die sint in pane et aqua; ... et omnino Altaria discoperiantur, per triduum sic mansura, nec divina ibi celebra illo triduo, præter missam de S. Maria, et missam pro defunctis.*

* Altaria scopis et sustibus cædere solitos, cum aliquod damnum a quovis Sancto reparari exorabant, ut rem consuetam, refert Anonymus in Mirac. S. Audoeni tom. 4. Aug. pag. 838. col. 1: *Redde mihi, obsecro, reddere mihi filium meum.... His et hujusmodi questibus et femineo perstrepens ululatu, scopis et sustibus Altare cædebat, et totis nisiibus beati pontificis clementium exorabat.* Vide infra in *Reliquie* 1.

In **ALTARI OFFERERE**, apud Marculfum lib. 1. form. 1. de Donationibus, quæ fiebant Ecclesiis, earum instrumentis super altaria positis, quo solenniores essent, ac ipsi Deo factas constaret. Lex Alemannorum cap. 1. § 1. ubi de donationibus factis Ecclesiæ: *Et qui hoc facere voluerit, per chartam de rebus suis ad Ecclesiam, ubi dare voluerit, firmitatem faciat, et testes sex vel septem adhibeat, et nomina eorum ipsa charta contineat, et coram Sacerdote, qui ad eandem Ecclesiam deservit, super Altare ponat: et proprietas de ipsis rebus ad ipsum Ecclesiam in perpetuum permaneat.* Adde Leg. Bajuvar. cap. 1. § 1. Formula vero traditionis et offertoris super altare extat in Capit. Caroli M. lib. 6. cap. 285. [*rec. cap. 370. Benedicti commentum.] Tabular. Vindocinense Thuani ch. 8: *Quod dum ex more super Altare posuissent, hi de nostris interfuerunt testes. Ch. 15: Quia celebrata venditione, traditionem ipsorum alodiorum posuit idem Hugo super Altare S. Medardi, his, qui aderant, cernentibus cunctis, et reclamante nullo. Charta Adelfredi Episcopi Bononiensis ann. 1045. apud Ughellum tom. 2. pag. 16: Concedo... et quidquid in sancta Episcopali Ecclesia offertur, seu in Altari ponitur, vel in pavimento locatur, etc. Chronicon Mauriniacense lib 1: Donum, quod Rex pater suus nobis fecerat, concessit, et sumptas in manibus litteras super Altare posuit, et ita donum patris confirmavit. Chronicon Andreense: Et ita in nomine Domini imponendo manum super Altare, fecit donum, videntibus et audiensibus, etc. Ordericus Vitalis lib. 5: *Donationem super Altare adhuc sacrosancta consecratione madidum depositum.* Vide eundem pag. 575. 576. 584. 587. 590. 591. 594. 595. Chronicon. S.*

Vincentii de Vulturno pag. 675. etc. Extant alia hujus ritus exempla passim in veteribus Chartis, et apud Scriptores. [S. Benedictus Reg. cap. 58. vult, ut suscipiens Monachus, *Petitionem manu sua scribat, aut certe si non scit litteras alter ab eo rogatus scribat: et ille novitus signum faciat, et manu sua eam super Altare ponat.*]

CAPUT ALTARI IMPOSERE, in signum professæ subjectionis et servitutis. Arnolfus lib. 1. Miraculor. S. Emmeranni cap. 12: *Qui Capita cum manibus religiose Altari S. Emmeranni imponentes, professi sunt se Martyri perpetuos censuales.* Vita S. Virgilii Episc. Juvanensis cap. 7: *Ad Juvanense Monasterium specialiter Caput suum in servitum Dei declinavit, singulis annis, quoad vixit, in signum subjectionis sue aliquod obsequium illud persolvendo.*

ALTARE CONTRA ALTARE ERIGERE dicuntur haeretici, qui, posthabita unione Ecclesiastica, ab ea secedunt, et novam quodammodo religionem inducunt, apud Opatum Milevit. Cyprian. Aug. lib. 2. contra Crescon. cap. 2. Epist. 162. 171. etc.

ALTARIA PRINCIPUM: nam et ea sibis vel certe nomen asserebant. Impp. Honoriu-s et Theodos. : *Si quis rescriptum de nostris Altaribus meruerit, in lib. ult. Cod. Justin. de Locat. fund. Iidem Impp. : Nunquam ad unius litigatori querimonium nostris Altaribus suggestio offeratur.*

JURARE AD ALTARE. Vide *Jurare*.

ALTARE COMPLECTI ad fidem faciendam. Chronicom Montis-Sereni ann. 1126: *In Ecclesia B. Petri Altare complexus, quasi ad probandum quod Henricus pro scisma commutatus fuisse, ita se obligavit, ut si idem filius esset Henrici Marchionis, ipse sui corporis perderet sanitatem.*

4. **ALTARE**, Ecclesia, vel obventiones ac reditus altaris, seu Ecclesie: maxime decima Ecclesiastica. Concilium Claromontanum ann. 1095. can. 3: *Ecclesie, que vulgari vocabulo apud eos (Gallos) Altaria nuncupantur, et apud Goffridum Vindoc. lib. 3. Epist. 12. Idem Concilium ann. 1095. can. 6: Ut nullus sibi præbendum emat;.. hoc idem de Altari et omni Ecclesiastico beneficio fuerit. Addre can. 7. Gregorius VII. PP. lib. 4. Epist. 22: *Illiud vero commune malum pœnitentiis terræ, videlicet quod Altaria venduntur.* Concilium Illebonæ ann. 1080. cap. 4: *Nullus laicus in redditibus Altaris vel in terria parte decime aliquid habeat.* Charta Philippi Aug. ann. 1196. pro Abate S. Mellonis Pontisarensis: *Exceptis altari et decimis, que remanent Ecclesie S. Mellonis. Acta Murensis Monasterii pag. 35: Ergo quod istud Altare istius loci principale est Altare, quisquis isti Altari præponitur, sive Monachus, sive Clericus sit, ille etiam debet dotem et decimam, et omnia cætera jura Ecclesie in sua habere potestate, quod hoc nusquam audivimus, in uno loco esse duas principales Ecclesias et duo Altaria.**

Fulbertus Carnot. Epist. 20: *Ususfructum vero Altarium, quem tui antecessores Laicis tradiderunt, te alendis debilibus publica voce destinare suedo.* Item Epist. 34: *Decimas et oblationes Altarium, stipem videlicet pauperum, suo Episcopo inconsulto, sæculari militia tradit.* Traimundus Clarevallensi, Epist. 2. de Monachis: *Vilkas, molendina,*

Ecclesiæ, et altaria possident, fidelitates et hominia suscipiunt. Charta Gausredi Episcopi Parisiensis in Tabulario S. Mariæ Longipontis: Damus ei Altare, et quod ad Altare pertinet villæ, quæ dicitur Orceacus. Alia Warini Episcopi Bellovac. ann. 1023: Ipsæ Ecclesiæ, scilicet S. Vedasti, in Episcopio nostro villam Angicourt habere noscitur, nosque Altare ipsius Ecclesiæ possidemus. Ipsius ergo Altaris tertiam partem..... Ecclesiæ prædicti Sancti contribuimus, etc. Hist. Afflegemensis Monasterii cap. 20: Robertus Comes Junior S. Andree locum nobis in elemosynam tribuit: Altare vero ejusdem loci, licet sui foret juris, tamen quia spirituale donum est, ab Episcopo Noviomensi, in cuius diæcesi locus ipse situs est, nobis firma stabilitate donari fecit. Hermannus de Restaurat. S. Martini Tornacensis cap. 38: Quinque Altaria, quæ alteri filio suo nomine Adam Canonico acquisierat, nobis dari impetravit, quæ nobis singulis annis plusquam 30. librarum pecuniam reddunt. Cap. 45: Altaria villarum memoratarum, prata, nemora, terras arabiles, etc. Cap. 67: Sed quia proposuerat nec Altaria, nec Ecclesiæ, vel decimas recipere, sed solummodo de labore manuum suarum..... vivere, nihil de Ecclesiasticis redditibus.... voluit habere. Adde cap. 73. 95. Vide Chartam Philippi I. Reg. Franc. ann. 1066. apud Marlotum in Chron. S. Nicasii Remens. pag. 621.

5. ALTARIA, vel ALTARIA ET DECIMÆ, conjunctim, Decimæ Ecclesiæ, quæ ad ipsos Ecclesiæ, Præsules pertinent, et quæ saepe a Laicis usurpatæ ac possessæ sunt. Charta Philippi Reg. Franc. ann. 1076. in Chron. Monast. S. Joannis de Vineis pag. 50: Sed postmodum mors, quæ intravit in orbem terrarum, quamplurimos Laicos et pseudo-Christianos in tantum excavavit, ut quidam Altaria vel decimas in beneficia extorquent, quidam vero in abusum misere hæreditatis converterent. Alia Theobaldi Suessionensis Episcopi, ibidem pag. 40: Ut Altaria, quæ de beneficio nostro (sed quemadmodum alii Principes sæculi hujus sacrilego more tenebat) receperisset, etc. Concilium Pictavense ann. 1109. cap. 9: Ut neque Clerici, vel Monachi per pecuniam Altaria vel decimas a Laicis vel quibuslibet personis sibi acquirant, etc. Cap. 16: De decimis et Altaribus, quæ Laici injuste et contra sacros Canones detinent, etc. Charta Amaluii Abbatis Silvæ-Majoris ann. 1207. in Tabul. Campan. : Quod nos insimul faciemus ibi villam novam, in qua nos et Ecclesia Bellevallis habebit Altare et decimam liberam et quietam. Vide Lambertum Ardensem pag. 140. Urbanum II. PP. Epistola 12. in Appendice Epist. 20. etc.

 Quæ quidem omnia ut magis illustrantur nonnulla præstat observare. 1º. Altare aliquando usurpari pro Ecclesia seu titulo cui aliquis præficitur, ut in Actis Murensis Monasterii a D. Cangio supra laudatis, et in Chartis quæ sequuntur. Charta fundationis Monasterii S. Valentini ann. 1018: Ermengardus Veromanduorum Comitissa duarum Ecclesiæ Altaria quæ jure benefici a Lamberto Episcopo Eduensi data tenebat Fratribus prescripti loci danda concedit, quorum unum in villa quæ Fonsania dicitur situm est in honore S. Desiderii,

alterum in villa quæ vocatur Nicetum in honore S. Petri constructum esse videtur. Charta Petri Vasionensis Episc. ann. 1059: Donamus et redditus Altari quod est consecratum in honore S. Victoris Martyris et S. Mariae semper Virginis in Monasterio Massiliensi Abbatiam S. Victoris et S. Petri quorum Ecclesia sita est in Episcopatu Vasionensi. Charta Ludovici VII. ann. 1137. inter Probat. Hist. Paris. tom. 3. pag. 53: Quatuor villas istas dedit atavus meus Rex Henricus; cum Altaribus Hienvillæ et Novæ villæ. Tabularium Majoris Monasterii: Herveus de Martiniaco, in beneficii societatem susceptus, dedit S. Martino sextam partem decimæ, sepulturæ, oblationis utrorumque Altarium. Charta xii. seculi ex Tabul. S. Florentii: Moyses filius Alfredi Presbyteri guerpivit Deo atque S. Florentio meditatem omnium rerum pertinentium ad Altare quod est in Ecclesia de Trembleio, annuente Herweo Burchardi filio, de cuius casamento erat ipsa Ecclesia. 2º. Altare strictioris esse significationis quam Ecclesia in nonnullis Instrumentis. Charta ann. 1041. tom. 2. Gall. Christ. inter Instrum. pag. 341: Nobilis vir Gauterius terras S. Maxentii prædavit et vastavit. Sed penitentia ductus dedit Monasterio S. Maxentii Ecclesiam S. Aredie, ita ut in eadem Ecclesia Altare B. Maxentii construatur, omnisque consuetudo Monachis ibi degentibus sit relaxata, scilicet vicaria, vel decimæ; donatio autem istius Ecclesiæ talis est, baptisterium, confessiones, proforenzia, et tota sepultrura, et omne quod in Ecclesia venerit. 3º. Altare ad oblationes altaris designandas sèpius restrictum fuisse. Præter probations modo a D. Cangio allatas, bæ addi possunt. Charta xii. seculi ex Tabul. S. Florentii: Gislardus et frater eius Morinus dederunt Deo et S. Florentio Ecclesiam S. Germani quæ sita est apud Albiniacum super fluvium Jolam, cum omnibus ipsius Ecclesiæ appendiciis quæ libere possidebant, totum scilicet quidquid ad Altare pertinet cum fevo Presbyteri, totam sepultroram, et decimam, et cymiterium. Quod in eodem Tabul. sèpe occurrit. Charta xi. seculi ex Tabul. S. Michaëlis in periculo mari: Ego Rothbertus Comes filius magni Richardi G. D. Dux et Princeps Normanorum reddo S. Michaëli Altare suum cum toto Monasterio quod predecessoris nostri sibi haec tenus vindicaverant. Charta xii. seculi ex Tabul. S. Sulpiti: Alanus Comes et uxor illius Judith, S. Mariae et filie sue Hodirnae Abbatissæ dederunt decimam de Chelen et sepultraram, et quidquid ad Altare pertinet. Charta ejusdem ævi ex Tabul. S. Sergii: Gaufridus de Monasteriis dedit Monachis S. Sergii quidquid habebat in Altare S. Sulpiti de Gena in offerendis et primitiis, et suam tertiam de censu de cymeterio. Charta xi. seculi ex Tabul. Majoris Monasterii: Divina vocis inspiratus instinctu, ego Rualdus seculari militie deditus, dedi B. Martino Monachisque Majoris Monasterii quidquid Ecclesiæ, quidquid Altaris, quidquid decimæ videbar habere in domino. Eorum quoque rerum quas ego quidem in dominio non habebam, sed eas de me tam Presbyteri quam Laii tenebant, similiter ut propriarum eidem Sancto donum effeci, ita scilicet ut quisquis hominum nunc usque

de me, sive decime, sive Altaris, vel Ecclesiæ aliquid tenuisse dinoscitur idipsum, si penitus deserere noluerit, ab Abbat Monachisque Majoris Monasterii teneat. 4º. Altare sumi pro decimis, oblationibus aliisque redditibus Ecclesiæ, ut satis patet ex locis a D. Cangio supra laudatis. Unum addam ex Charta ann. 1133. e Tabul. Majoris Monasterii: Concessit Abbas ut tantum in vita sua haberet tertiam partem redditus Altaris Ecclesiæ illius, ita duntaxat quod Monachi cancellanum suum quem voluerint eligent. Plura adderemus, quibus varias hujuscemodi acceptiones illustrare licet, nisi lectori tedium parere nobis esset religio: quamobrem satius duximus ab iis abstinentem; audeat tamen studiosus lector diversa loca quæ protulit D. Cangius, quæ si attentius perpendatur, omissa quæ a nobis consulto sunt, abunde resarcientur.

[* 6. ALTARE, Minutæ oblationes, in Charta apud Cencium inter Cens. eccl. Rom.: In die Jovis sancti et die Veneris, si episcopus S. Rufina recipit jus quod consuevit habere, videlicet archam et Altare, ex quo pulsatur ad matutinum usque dum finitur officium, etc. Arest. parlam. Paris. ann. 1416. 8. Aug.: Dicti habitantes ad offertorium in festis annualibus ter vel quater in anno duntaxat venabant, et si alius diebus eos venire continebat, ... nec panem, vinum, ceram, aut Altare, ut in aliis partibus consuetum erat, offerebant. Nisi ibi legendum sit ad altare.]

ALTARIUM REDEMPTIONES, dicebantur certe quædam præstations, quæ dabantur Episcopis, quotiescumque Ecclesiæ, quæ Monachorum juris erant, Personæ, uti vocabantur, mutabantur. Nam cum Ecclesiæ omnes ad Episcopos pertineant, uti habent Concilii et Synodi, eas illi interdum Monasteriis aut Capitulis Canonorum donabant, aut a fundatoribus donari permittebant, retenta ea præstatione, quæ Redemptio altaris dicta est, veluti in signum dominii, quod Ecclesia matrix sibi reservabat, atque adeo reservatis ipsis Ecclesiæ decimis. Vide Persona. Nam si altaria Congregationibus Canonorum vel Monachorum per personas darentur, mortuis personis, in manus Episcoporum redibant, nisi essent per eorum scripta vel privilegia confirmata, ut est in Conciolio Claromont. ann. 1095. can. 7.

Hæc igitur altarium redemptio, venditionis nomine donata est, quod a Monachis post mortem vel in mutatione persona redimi dicerentur: quod prohibitum fuit, salvo Episcoporum censu annuo, in eodem Concilio Claromontano can. 3. et Nemausensi ann. 1096. Id etiam antea veterat Leo IX. PP. Wibertus in illius Vita pag. 86: Venditiones Altarium anathemate prohibuit; sed constituit, ut partes decimidarum ad Episcopum pertinentes, aut quisque Præsul sibi teneret, aut cuique vellet tribueret, partem autem ad Altare pertinentem proprio Pastori Ecclesiæ gratis concederet. Charta Rogerii III. Catalaunensis Episcopi: Altaria hæc habenda personas... en jure, ut quando persona obierit, persona alia a Monachis oblatâ restituatur sine muneris acceptione. Vide Gregor. VII. lib 4. Epist. 7. Hugonem Flavinac. pag. 198. Florentium Harzeum in Castellaniis Islensibus lib. 2. pag. 175. Buz-

linum lib. 3. Gallo-Flandr. cap. 13. pag. 36. et Locrium in Chron. Belg. ann. 1111.

Eas redemptions *Relevations* etiam appellas in Tabulario Vindocinensi observare est: in quo Theodoricus Carnotensis Episcopus dat eidem Monasterio tria altaria absque *relevatione*: cum ejusmodi Ecclesiarum redemptions inventae fuissent instar redemptions feudorum, qua *relevations* dicuntur. Quo nomine donatur *Consuetudo quedam inaudita*, qua Vicecomes Thoarcensium Haimericus exigebat ab Abbatte S. Albini, qui noviter onus suscepserat *Abbatis*, *equum unum centum solidorum, aut solidos centum pro mutatione et Relevatione Abbatis*. Dicebat enim... quod quicunque noviter crearetur *Abbas in Monasterio S. Albini, predictum pro sua ordinatione prejudicium solveret Vicecomiti*, ut est in veteri Notitia apud Charlonyum ad Historiam Iuculensem Corliae. Acta Episcoporum Cenomanensem in Segenfrido cap. 29: *Dominus vero Segenfridus apud eum diu commorans dedit LXIV. Altariorum revelationes, Synodos, et circuitions, insuper casamenta Ecclesiae, etc.* Vide quæ observarunt Sirmondus ad Goffridum Vindocinensem lib. 3. Epist. 12. et Marca ad canon. 7. Concilii Claramontani.

ALTARIA SUB CENSU ANNUO, remota redempzione, et a Conciliis interdicta, postmodum contulere Episcopi: sed in hunc abusum gravius invehitur Goffridus Vindocinensis lib. 3. Epist. 12. cum per annos singulos censum exigere ab Ecclesia, annua, seu plurimorum annorum simonia sit, inquit ille. Extant Chartæ istius abusus testes complures in Tabulario S. Dionysii, quas inter duas selegimus: *Cum Daimbertus Archiepiscopus in gremio S. Matris Ecclesie suorum celebraret Conventum, venit in praesentiam suam Abbas S. Dionysii Adam nomine, deprecans, ut Altare de Belna, quod esse solebat ad personam Vicarii, et in Censu mittere dignarentur. Cujus petitioni assensum Daimbertus concessit ei, salvis consuetudinibus suis, circadis et synodis. Dat. mense Septemb. in Ecclesia S. Stephani publice, regnante Ludovico Regi ann. 5. Alia: Adam Abbas S. Dionysii ad Daimbertum Archiepiscopum Senonensem accessit, rogans et deprecans ut Ecclesiam quandam, quæ est in pago Vastinensi, in honore B. Lupi consecratam, ei sub Annuo Censu, remota omni persona Vicarii, mittere dignaretur. Cujus petitioni Daimbertus annens, et prefatam Ecclesiam sub Annuo Censu posuit, ita ut linceps persona Vicarii remota in censu al. 6. publica moneta istius loci, in quo Ecclesia sita est, annuatim redderet, mense Mayo ann. 1120. Ind. 13. Chartas alias istius busus testes proferunt Hariulfus lib. 4. Chron. Centul. cap. 22. Hemereus in Augusta Viromand. in Regesto pag. 41. 42. 43. Iorentius Haraeus in Castellanis Islensis pag. 170. 171. et Gallandius lib. de Franco odio pag. 75. 76. Praeterea V. C. Jacobus titulus post Pœnitentiale Theodori pag. 56. 601. 625. 630. 631. 632. 633. 635. ide præterea Joannem Sarisberiensem pist. 69.*

Hunc quoque annui census abusum uschalis II. omnino proscribere volens aviter Ivonem Carnotensem et Ranulfum

Santonensem Episcopos increpat, quod ab exactione hac non abstinerent, ut ex ejus Epistola, quæ a Souchet refertur in suis observationibus ad duodeciman Ivonis Epistolam, planum est. Ibi enim prohibetur, ne quidquam pro eisdem Altaribus exigatur in omnibus Galliarum diocesis. Non propterea tamen ab hac exactione omnino cessatum est: qua de re Souchetum consule loco citato.

ALTARIUM, pro *Altare*, usurpant non semel inferioris statutis Scriptores. Gloss. Lat. Græc. Βωμοχώριον, Altarium, alibi, Θυσεῖον. Altarium, sacrarium. Gloss. Lat. Græc. Altarium, ἔπιθεμα. Sulpius Sever. lib. 1. Hist.: *Altarium ex duodecim lapidibus sub monte constituit.* Idem Dial. a. de S. Martino: *Cum jam Altarium, sicut est solenne, benedicet.* Ita passim Gregorius Turon. Ratbertus de Casib. S. Galli, et alii.

7. **ALTARE**, Basis Phylacteriorum, seu capsellarum, in quibus reconduntur reliquiae. Vetus Scheda apud Brouverum lib. 8. Annal. Trevirensium num. 114: *Capsum auream cum Altari suppositu, innuentem 4. columnis argenteis, et aliam item capsulam modicam altari superpositam, etc.* Ademarus Cabanensis tom. 2. Bibl. Labbei pag. 272: *Idem Josbertus iconem auream S. Martialis fecit, sedentem super Altare, et manu dextra populum benedicentem, etc.* Hist. Episcop. et Comitum Engolismensis cap. 35: *Duas tabulas eburneas cum argento, duplex argenteum Psalterium, duo Altaria argentea, et in fine suo thuribulum argenteum.*

* 8. **ALTARE**, Mensa usurariorum. Stat. Mantuae l. 2. c. 36. ex Cod. reg. 4620: *Et intelligantur quoad hoc publici et manifesti usurarii, qui tenent publice Altare paratum.*

¶ 9. **ALTARE**, Verbum. Gloss. Cyrilli: ώψ, Alto, amplio, exalto. Vide *Altare*.

* Charta ann. 1365. in Reg. 115. Charoph. reg. ch. 209: *Injunctum fuit villam seu locum de Aulacio deberi muris, vallatis ac fossatis, et palentis fortificari, de novoque Altari et construi bene et condecenter.*

ALTAREBRUNUM. Vetus Charta apud Joan. Schefferum ad Chronicum Upsalense pag. 152: *Item duas pallas bissinas cum Altarebruna aurea. Infra: Obtulit præterea dicta Domina Ducissa Ecclesiae Upsalensi duas bonas cappas de papavere, duas pallas, alterum cum Altarebruno, etc.*

* **ALTARIENSIS**, Sacellanus, ut *Altarista*. Bulla Innocentii VIII. PP. ann. 1484. in Continuat. magni bullar. pag. 290. col. 2: *Et qui contrarium fecerit pro qualibet vice solvat, si canonicus duos solidos, si habituatus sex denarios, si Alturiensis duodecim denarios, etc.*

* **ALTARIOLUM**, Parvum altare. Laur. in Amalthe. ex Cath.

ALTARISTA, Sacellanus, in Miraculis S. Catharinae Suecicæ. *Altariste*, in Statutis Metensib. tit. 1. art. 126. [Acta B. Guillelmi Herem. Xiclenensis tom. 1. Aprilis pag. 392. 1. Universi et singulis dominis Archiepiscopis, Episcopis Abbatis, Prioribus..... Vicariis perpetuis, Altaristis..... hoc præsens instrumentum inspecturis. Vide tom. 2. Aprilis pag. 713. D. et pag. 731. Leibnitz. Hist. Brunsv. tom. 2. pag. 817. Serrarium de rebus Mogunt. tom. 1. nov. Edit. pag. 76. Miræ opera Diplomat. Edit. 1723. tom.

a. pag. 1061. *Lucovicum Laguille Hist. Alsat. pag. 111. Instrum. col. 2.]*

ALTARISTER, Eadem notione, qua *Altariensis*. Charta ann. 1398. in Probat Hist. Autiss. p. 131. col. 2: *Quæ (candelæ) dictis diebus festorum erunt capellanorum et Altaristariorum dictorum capellarum et altarium.*

* **ALTARITAGIUM**, Obvcentio seu oblatio altaris. Vide *Altaragium*. Charta ann. 1232. in Chartul. S. Petri Carnot. : *Dedi in perpetuam elemosinam monasterio S. Petri Carnotensis tres gallos et unum pugillum sive unam havatam candelarum, quas percipere solebam annuatim in Altaritaggio S. Christophori.*

* 1. **ALTARIUM**, Eadem significatione, in Chartul. Celsinian. ch. 689: *Quicquid videor habere in ecclesia S. Florinæ in fevo presbiterali tam in decimis quam in sepulcris, et in Altario, vel in pœnitentiis etc.* Vide supra *Altalagium*.

* 2. **ALTARIUM**, *Altare*, *capella*. Charta Phil. Pulcr. ann. 1314. in Reg. 50. Charoph. reg. ch. 78: *Cum comes Joygniaci assignaverit ad perpetuitatem dictis decano et capitulo, et duobus capellani perpetuis Altarium SS. Philippi et Jacobi et SS. Eligii et Mauri in ecclesia Senonensi, etc.* Dautier, Altaris ornamentum, in Charta ann. 1366. inter Probat. Hist. Sabol. pag. 384: *Et à pourvoir une fois à ladite chappelle de calice, messel, touaille, Dautier, et vestemens pour ladite chappellenie deservir.* Vide in *Altare*.

¶ **ALTATUS**, Excelsus, Gall. Elevé. Vita MS. S. Wengaloëi fol. 60. verso: *In Altato Crucis signaculi vexillo, etc.* Sidon. lib. 2. Epist. 2: *Sol per lineas Altatus extremas, in azem Scythicum porrigitur.* [** Vide *Altare*, 9. Gloss. cod. Reg. 4778: *Altum, i. e. subline, Altatum, editum.*]

ALTE ET BASSE, Supremo jure, Souverainement. Charta Hugonis de Lezignan Comitis Marchie anno 1242. in Not. ad Joinvillam pag. 49: *Nos et terrum nostram Altæ et Basse ipsius Domini Regis supposuimus voluntati. Charta Gregorii X. PP. apud Petrum Mariam Campum in Regesto part. 2. Histor. Eccles. Placentinæ num. 156: Memoratus Guido cum ejulatu non modico.... se Altæ et Bas, sine tenore, modo vel conditione aliqua nostris mandatis expones, etc. Libertates villa de Villereys ann. 1253: Quæ quatuor forisfacta (furtum, homicidium, raptus et adulterium) Haut et Bas ad nostram remanent voluntatem. Charta S. Ludovici Regis ann. 1259: In ipsos Altæ et Basse compromiserunt. [Charta Roberti Comitis Arvernæ, apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 95: Tandem nos et dictus Guillelmus frater noster compromisimus ad invicem mera et spontanea voluntate ducti Altæ et Basse in dominum Guidonem fratrem nostrum præpositum Insulensem, interposito juramento. Et pag. 105. ex Registro Parlementi ann. 1270: Fuit a partibus... conpromissum ita quod idem dux rationibus partium auditis, Altæ et Basse suam possit omnino facere voluntatem.] Le Roman de Girard de Vienne:*

La li ont fait hommage et feauté
Cil dou pais volontiers et de gré,
Et Haut et Bas deviennent si juré.

Vide Probat. Hist. Monmoreniacæ pag. 96. 97.

T De ALTO ET BASSO, Eadem notionem. Charta Henrici Comitis Ruthenensis. ann. 1288. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 291: Possunt ordinare, declarare, addere, detruhere.... temperare, ac litteras et firmatas inde suetendas dictare de Alto et Basso, et pro sua omnimodo libito voluntatis. Vide Rymerum tom. 1. pag. 776. col. 3.

* Charta Romani Cardin. ann. 1228. in Chartul. Campan. fol. 88: Potestatem habemus Haut et bas disponere et ordinare de praemissis ad voluntatem nostram.

** Alta justitia, alta jurisdictio, altum et bassum dominium, seu ut sepius legitur, Alt et bas, Alte et basse, de alto et basso, non, ut Cangius vult, supremum jus denotant, sed potius omnimodam jurisdictionem, omnimodam potestatem. ADRL. [Alte et basse etc. est, Omnino, prorsus, libere, ad arbitrium; uti bene interpretatur Carpenterius. Plane aliud sonant Alta justitia et Alta jurisdictio.]

* ALTE ET BASSE, Libere, absque ullo impedimento. Inquisit. ann. 1268. ex schedis. Pr. de Mirzaugues: Et custodiebant oves suas in dicto territorio Alte et basse, sine prohibitione aliquibus, etc.

* ALTE ET BASSE, Omnino, prorsus, Gall. Entierement, quoi que ce soit. Vita S. Cathar. Senens. tom. 3. Apr. p. 957. col. 1: Promiserunt ei quod nuntios seu oratores suos post eam transmittenter, quibus expressum darent mandatum, quod Alte et basse nihil agerent, nisi prout et quantum ipsu dictaret et diceret eis. Nostris Haut et bas, eadem notionem, in Lit. ann. 1364. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 473: Nostre hostel dessusdit, tout ainsi comme il se comporte, extent en long, en ley, en toutes ses parties, Haut et bas, avec touz les jardins, etc. Vide infra Alta et basso.

* ALTEA, pro Althea, Planta medicinalis, Gall. Mauve, Guimauve. Locum vide in Bismalva. [** Ita omnia sere Gloss. MS. scribunt pro Althea.]

* ALTECOMUS, Procer, alte jubam gengers, dicitur de equo in Agnelli lib. Pontif. apud Murator. tom. 2. pag. 58. col. 2. D :

Hunc (Adamum) sator omnipotens rerum dulcissimus ipse

Multifluis opibus longum ditavit in evum.

Hujus oves nivea nitida per graminis voce,
Hujus et Altecomus somipes, fulvique leones,
Hujus erant passim ramosi in cornua cervi.

Vide Alticomus.

* ALTELAGIUM. Vide supra in Altarium.

* ALTENUM, Plantarium, sive vitium sive arborum, Gall. Plant; sed et de agro dicitur, in quo seminatum est frumentum. Stat. Saluciar. collat. 7. cap. 195: Operari non poterunt.... a vineis et Altenis, in quibus accesserint ad operandum, exportare bropas et propigionis aridos et virides. Stat. Tauriu. ann. 1360. cap. 164. ex Cod. reg. 4622. A: Nulla persona... apportet seu apportari fucias de vincis vel Altenis... aliquam uiam acerbi seu agresti. Stat. Avellae ann. 1496. cap. 46. ex Cod. reg. 4624: Quae coperit vel exportaverit altenas uvas, vel alienum agrestum in et de aliena vinea, Alteno vel plantato, vel topia seu arbore de die, solvant... solidos v. Et cap. 120: Nemini de Avilliana... liceat in pratis, vineis et Altenis, ... causa

venandi ingredi,... nisi sentis... ex dictis pratis, et bladis et dictis Altenis, et uis seu racemis ex dictis vineis prius... recollectis. Vide supra Allevamentum 2.

* ALTINUS, Eadem notionem. Stat. Vercell. lib. 4. pag. 72. r^o: Item quod quilibet habens vineam in curte Vercellarum vel Altinos, etc.

* ALTINETUM, diminut. ab Altinus, in iisd. Stat. lib. 5. pag. 126. v^o: Item quod si camparius per se vel per alium furatus fuerit acerbas uvas vel maturas, vel alios fructus seu fruges... in vinea, Altinetu seu plantato, etc.

ALTER, pro Alius, apud Tertullian. de Cultu femin. cap. 2. et in leg. 2. Cod. Theod. de Pistoribus. (14, 3, 19.)

* ALTER DIMIDIUS, Id est, Unus et dimidius, in Charta ann. 1398. ex Lib. Sal. eccl. S. Thom. Argentin. fol. 105: De quo Altero dimidio jugero non datur decima, quia decima de eodem Altero dimidio jugero cedenda etc. [** Germ. Anderhalb, melius Anderhalb. Vide Grimmii Gramm. vol. 2. pag. 950.]

ALTERARE, Mutare. Will. Neubrigensis lib. 2. de Gest. Pontific. Angl. pag. 245: Adolescens Alteravit habitum apud Diberst, tunc exiguum Cœnobium. Vita S. Neoli Abbat. n. 6: Nonnumquam vero peregrinorum Alteratus induvis in Ecclesia pernoctabat. Auxiliis de Formoso Pap. apud Mabilonium: Si itaque astipularis, quemlibet jure sacramento non posse uti, alterum jure sacrae, fatearis indubitanter, sacramentum Alteratum existere. Unde requireo abs te, utrum jure in sacramento Alteratum sit dicere. Alteratum sacramentum, inquam, appello, quicquid divinum per ministrorum celebratur manus, ut puta baptismum, impositio manum et cetera cœlestia. Occurrat ibi plures. [Diploma Ottonis Comitis Palatini Rheni ann. 1231. apud Tolnerum in Probat. Hist. Palatinæ pag. 148: Præterea volumus, ut tempore nostre refectionis propter presentiam aliorum Prælatorum, cuiuscumque professionis fuerint, locum quem assignamus in latere nostro, non Alterando transmutet.]

* ALTERATIO, pro Alteratio, in Stat. Cadubrii lib. 1. cap. 12: Cæterum quia super salariis scripturæ plerumque ortuntur Alterationes inter ipsos notarios et partes litigantes, etc.

* ALTERATIVUS, apud Chymicos, Vim habens immutandi, Gall. Alteratif. Medicina Alterativa, in Ordinat. ann. 1352. tom. 2. Ordinat. reg. Franc. pag. 609: Quod nullus, cujuscumque sexus vel condicionis existat..., aliquam medicinam Alterativam, medicinamque laxativam, sirupum, electuarium... de cetero faciat.

* ALTERATUS, Aliena specie seu ueste indutus, ita ut alias esse, videatur, Gall. Déguisé. Stat. Cone. Trevir. ann. 1310. cap. 10. apud Joan. Nic. ab Hontheim tom. 2. Hist. Trevir. pag. 45. col. 1: Presbyteri, canonici et clerici rugitas et scænatæ uestes gestantes, ... venerabile clericale signum.... deferre.... vilipendunt, ut sic Alterati in militiæ armata militia videantur. Nostris vero olim Alteræ, stupidus, hebes, Gall. Imbecille, hébété. Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 115. Chartoph. reg. ch. 75: Le suppliant entra en une maladie, telement que il devint

tout Alteré, et tout ainsi comme tout hors du sens. Aliae ann. 1408. in Reg. 163. ch. 229: Icelle Ysabeau. .... comme Alterie et hors de son bon sens et discréption naturelle, etc. Alteré d'entendement, apud Juvenal. de Ursin. in Hist. Caroli VI. ad. ann. 1388; Haultain vero, qui morbo comitiali laborat, vulgo Haut mal, dicitur, in Lit. remiss. ann. 1460. ex Reg. 189. ch. 59: Incontinent que le mary d'icelle Perrine fut couchié, chut auprès d'elle de maladie cardiaque; dont icelle print telle paour, qu'elle fut en voye d'en devenir Haultaine.

* ALTEBCARE, Conjurare, præscindere, lacerare. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646.

i. ALTERARI, Invicem confabulari, disserere, ratiocinari. Gloss. Lat. Græc. Altercatur, ἀνταποκρινεται, διαλέγεται. S. Cesarius Arel. in Ep. ad Oratorium Abbatis: Cum vero annuncandum verbum Dei te Fratribus affectaveris, seu pro utilitate animarum, tenoreque regulæ constitudo necessitas incubuerit Alterandi. Anastasius Bibl. in S. Agapeto: Et primum capit habere Altercationem cum piissimo Principe Iustiniano de religione, etc.

ALTERATIO, αλτεσθαι λόγοι, in Gloss. Lat. Gr. Dialogus, collatio; sed proprie invicem in sententia dissidentium. Laudatur a Genadio de Scriptoribus Ecclesiast. Liber Altercationis Juliani Episcopi Capuani et S. Augustini, amborum partes suas defendunt et Alterationes, quas Eugenius, Charthaginensis Episcopus, cum Arianorum Præsulibus per internuncios habuit, ab eo conscriptæ. Isidorus Hispalensis in S. Fulgentio: Est et liber Altercationis ejus, quo de fide cum Transamundo Rege idem Fulgentius disputavit. Qui denique nuper editi sunt a viro doctissimo D. Luca Acherio tom. 10. Spicil. Consultationum Zachei Christiani et Apollonii Philosophi libri tres, hocce titulo inscribuntur in Codice Lemovicensi: Alteratio Apollonti Philosophi cum Zacheo Christiano. [** P. Abælardi Dial. inter Philos. Jud. et Christian. fol. 1. v^o: Contulit dia cum utrisque, et nostræ collationis Alteratione nondum finem adepta etc.]

2. ALTERARI, Veilare, præliari, in Hist. Obsid. Jadrensis 1345. lib. 2. cap. 9.

* ALTERARE, Altercari, contendere molestare. Charta Conradi Tusciae march. ann. 1120. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Chron. imper. Leon. Urberet. pag. 179: Rogamus etiam atque rogando precipimus, ut nullus... eos audeat molestare vel Altergare etc. Nostris Alterquer, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1459. ex Reg. 188. Chartoph. reg. ch. 110: Ainsi comme lesdiz Arnaut et Raimond Bodas Alterquoient et débatoient ensemble, etc.

* ALTERIA, pro Arteria; nude hic usurpat pro Aspera arteria, Gall. Trachéarterie. Lit. remiss. ann. 1378. in Reg. 114. Chartoph. reg. ch. 88: Dictus exponus præfatum Hugonem subtus guttar seu per os Alterie percussit. Aliae ann. 1380. in Reg. 118. ch. 34: Baculus veniendo subtus dictum ensem præfatum Hugonum subtus guttar seu per os Alterie percussit, et pendo post mors in personam prædicti Hugonum... extitit.

* ALTERIBALANIS, dicitur lucernarum usibus aptum. Papias.

* **Glossar.** Ital. MS. : *Altimbalanus*, ni, Lo legno che tiene la lucerna.
1. ALTERITAS, *Vicissitudo*, Joanni de Juna. Ebrardus Bethun. cap. 12 : Corpus Alteritas affectio dicitur esse, Ac spectat mentis affectos ad interiora.

S. Augustin. de Musica lib. 6 : Cum adhuc-
bent ea, que nonnulla, ut ita dicam, Alteritate corpus afficiunt. Guigo in Vita S. Hugonis Episcopi Gratianopolitanus n. 13 : *Hujusmodi Alteritatum in eo ad finem usque non cessare vicissitudines*. Petrus de Vineis lib. 3. Epist. 32 : *Quem ad te semper habui-
mus dilectionis affectum nunquam variare posset Alteritas*. Adde Alanus de Insulis in Planctu naturae pag. 284. ult. Edit. [et Mar-
ten. Aeneid. tom. 3. col. 1870. B.]

* 2. **ALTERITAS**, Actio, qua quis alterius infamiam in se suscipit. Vita S. Emmer. tom. 6. Sept. pag. 491. col. 1 : *Ipse (Emmeramus) alto dilectionis consilio Alteritatis onera suscepturus, mandavit secre-
tius, ut maculam hanc in se transferrent.*

1 ALTERNAMENTUM, Eadem notione qua Alteritas 1. apud Claud. Mamert. de Statu animæ : *Sine Alternamento reciprocí
aëris*.

1. ALTERNARE, Disceptare, rem in utramque partem versare. Gloss. Græc. Lat. Excerpta, *Alterno*, cogito, consulto. Claudio Mamertus in Præf. ad libros de Statu animæ : *Primus liber... de anima statu varium cum adversario luctamen Alternat*. Vide Savaronem ad Sidon. lib. 4. Epist. 3. [Sed Virgilius ipse hoc verbo et eadem no-
tione usus est. 4. Æneid. 287 : *Bec Altersenti potior sententia visa est.*

Hoc est, consulenti, seu alia atque alia apud animum tractanti.]

2. **ALTERNARE**, Mutare, variare, in Leg. Hearici I. Reg. Angl. cap. 68. Item commutare. Tabul. Monast. Longipontis in diœcesi Paris. : *Ego Ludovicus Rex Fran-
corum quendam terram, que juxta portam Parisiensem est apud Monthlieri, que etiam erat Monachorum S. Mariae de Longaponte, ab eisdem Alternari, eo scilicet temore, quod tot jugera de mea propria cultura de Alba-
spina, que vicinior est eis, illi reddidi, etc.*

1 ALTERNATIO, Alterne vices, Gall. Alternative. Vox a Festa usurpata. Rymer. tom. 4. pag. 162. col. 6 : *Habet literas Regis de alternatu... sub Alternatione, duraturas et supra.*

1 ALTERNATIVA, Eadem notione, Alterna conditio, Gall. Alternative. Plures occurrit apud Rymer. tom. 14. pag. 207. et apud Vincentium Mariam Fontanam Con-
stit. FF. Predicat. pag. 38. 39. et seq.

1. **ALTERITAS**, Vicissitudo, alterna fortuna, alterne vices. Histor. Dalphin. tom. 2. pag. 150 : *Teneantur predictum prestare subsidium non expectata Alteritate armorum vel vicium, etc.*

2. **ALTERITAS**. Vetus Glossarium MS. Εαλλαγή, consequentia, Alteritus. Gerardus Abb. in Vita S. Adelardi Corbeiensis Abbatie cap. 6 : *Unicaservens in eum amoris caritate, gaudebat et dolebat, mutua animi Alternitate.*

ALTERPLEX. Vide *Altriplex*.

1 ALTERPLICITAS, Duplicitas. Vide in *Biplex*.

ALTERUTRARE. Mathieu Vindocinensis in *Thobia* : Dulcis amicorum redoleat congressus amicos, Expedit affectus Alterutrare suos. Ubi *Glossa exponit*, alternatim ostendere, in MS. Thuano cod. 525. Et alibi : Fedus aut morum per gratia, per studiorum Usus, in obsequiis Alterutrata fides. Henricus Aquilonipolensis in *Adolpheide* cap. 5 : ...Sors se Alterutrare solet.

* **ALTETA**, Una figura, in *Glossar.* Lat. Ital. MS. [* Vide *Allotheta*. Vocab. Juris utriusque : *Aloteta figura est quando singularis numeros ponitur pro plurimi. Cf. Glossam ad Dig. lib. 2. tit 15. § 3. voc. de qui. ubi legitur *Allotheta*.*]

1 ALTHEA SATURNI. Vide *Arma Sa-
turni*.

1 ALTIARE, Levare, extollere, in altum exigere, Gall. *Haussler.* Ital. *Alsare.* Histor. *Dalphin.* tom. 2. pag. 443 : Promiserunt, et super sancta Dei Evangelia Altando manus versus altare beatae crucis.... juraverunt, etc. Statuta Monasterii S. Claudi pag. 110 : *Et ferrabuntur ferro omnes fenestrae... et Altiantur murus tendens a dicta capella ad dictam domum. Actus motorietatis usuum stagnorum Villatici et Bressia apud Guichenonum in Probat. pag. 170. et in Usibus Bressia Bevelli pag. 266. et 267 : An licitum sit elongare, et Altiare calciatum sui stagni inferioris, et an possit propter Altiationem et elongationem calcatae, etc. Vide *Altare*.*

1 ALTOBARE, Clamare, in *Gloss. Arabicob.* Lat. [Tr. de Rit. pag. 244. A : *Stent in choro vestiti Cantores Altibondo decantantes Letanias.*]

1 ALTICOMUS, Alta ornatus coma. Tertul. de Judic. Dom. cap. 8 : *Alticoma umbra crispata cupressus.* Vide *Alticomus*.

* **ALTIGRADUS**, Alto gradiens. Laur. in Amalthe. ex Cath. *Altigradus*, haut montant, in *Vocabul.* compend.

1 ALTILE, dicitur, quod alendo saginatum et pinguefactum est. Unde *gallina altiles*, et *altiles aves*, que saginate sunt. Gloss. Lat. Græc. *Altiles*, αρισταί. Glossæ MSS. : *Altile est quicquid manu nutritur.* Gloss. Isidori : *Altiles, pasta, ab alendo.* Papias : *Altiles ab alendo dicitur, i. pinguis gallina, eo quod edatur.* Idem : *Altiles dicuntur volatilia saginata studio.* Ebrardus Betun. in Græciano :

Ornis silvorum solet Altiles esse dorsorum. Στρυχά τιμόνια, 22. Matth. v. 14. Volature, in Consuetud. Aquensi tit. 12. art. 9. S. Severi tit. 10. art. 9. *Volute*, in Aurelianensi art. 162. Regula S. Aureliani cap. 35 : *Pulli vel curvata Altilia in Congregatione non ministrantur, etc.* Utuntur Gellius, Macrobius, Apuleius, et alii.

* *Altiles*, Chapoa, in *Glossar.* Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Vide infra *Altilitas*.

** *ALSIK*, Cic aene mete, in *Gloss. Eſr.* i. e. Pullorum pastus.

1 ALTILIA APIUM, Alvearia, Examina. Testamentum S. Rudesindi Episc. ann. 978. tom. 3. Conc. Hispan. pag. 184 : *Jumenta quoque et armenta, pecora et Altilia Apium et gregibus suillorum.*

1 ALTILIARIUS, qui altilia, seu aves nutrit, pascit, saginat, ὀφειτερόφεις, in veteri *Glossario* pag. 275.

* **ALTILICUM**, Exquisitior textura. Gall. Haute lice, Necrolog. eccl. Paris. Ms. : *Anno Domini 1448... Theobaldus de Vitriaco con-
canonicus hujus ecclesie Paris. dedit nobis,
ad decorum cathedralrum chori, quinque pe-
cias tapetiorum ad opus Altilicium. In quibus
continetur quindecim historice de B. V. M.
Hauteliche, in Lit. remiss. ann. 1387. ex
Reg. 132. Chartoph. reg. ch. 166 : Willemet
le Blont ouvrier de Hauteliche demourant a
Arras.*

* **ALTILIS**. Vide *Altile*.

* **ALTILITAS**, Ab alendo, id est, ipsa res quæ alitur. *Glossar.* vet. ex Cod. reg. 7646. Vide *Altile*.

1 ALTILOQUUS, Qui alta loquitur. Johan de Janua. Vide *Ampliss. Collect. Mar-
ten.* tom. 2. col. 1435. C.

* **ALTIMETANUS**. Vide supra *Alteri-
banus*.

1 ALTIMETER, Quo metuntur altitudines : quoddam instrumentum est. *Papias.* [Vox Greco. Latina, ex altus et πάρπιο, Metior.]

* **ALTIMETUM**, **ALTIMA**. Vide supra in *Altum*.

* **ALTISSIMUS**, Titulus honorarius a duce Venetiaram usurpatus, in Lit. societ. initæ inter Venetos et Pisanos ann. 1257. apud *Murator.* tom. 4. Ital. med. ævi col. 403 : *Pateat omnibus evideenter, quod dominus Rainierius Zeno, Altissimus Dei gratia Venetiaram Dux, etc. Autime et Hautisme, eodem significatu, in Vita J. C. MS. :*

Dusqu'en infer, dusqu'en abime
Vint la clarté del ro Autime....
Desorenavaient avendra,
Que li feus Marie sera
A la drestre son pere Hautisme,
Qui don chiel vait jusqu'en abisme.

1 ALTISSIODERENSIS MONETA. Vide *Moneta Baronum*.

* **ALTITRONUM**, Pulpitum, suggestum, unde concio habetur ad populum, Gall. Chaire. *Glossar.* Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692 : *Altitronum, Pronel. Altithronum, sedes re-
gia*, in Amalthe. ex Cath.

1 ALTITHRONUS, Cujus thronus est in altis seu in cœlo. Notkerus Balbulus lib. sequentiarum cap. 36. apud Bernardum Pez tom. 1. Anecdot. part. 1. col. 41 : *Et nos voce præcelsa nunc omnes jubilemus Altithrono Domino laudes in excelsis.* Charta Coenwulf Regis Merciorum ann. 816. apud Hickesium Gram. Anglo-Saxon. pag. 173 : *Gubernante Altithrono Tonanti, cunctaque mundi monarchia moderanti. Juvencus in Procœmio Opusculi :*

Judex, Altithroni Genitoris gloria, Christus.

1 ALTITUDO, Titulus honorarius Regum, in veteribus Tabulis Regum Franc. apud Camusatum in Antiq. Trecensib. pag. 80. Besüm in Comit. Pict. pag. 171. 243. Acherium tom. 12. Spicileg. pag. 119. 125. etc. Ita Graci υψος, et κεραυνος usurpant. Vide Eustath. ad Dionysii Perieg. pag. 2. col. 2. [Josephum de Aguirre in sua Conciliiorum Hispan. Collect. tom. 3. pag. 383. Gallice dicimus *Altesse* : qui honoris titulus non Imperatoribus Regibusve jam tribuitur, sed solis Principibus.]

* Eodem honoris titulo donatum legimus Theobaldum regem Navarræ et Campaniæ comitem a Joanne comite Burgundiae, in Literis quæsic inscriptæ exstant in Chartul.

Campan. Cam. Comput. Paris. : *Au noble et au puissant baron, à son très cher signor, à Thiebaut par la grace de Dieu roi de Navarre, etc. Sire, sache la vostre Hautece que Rangecors est de notre sié. Hunc præterea sibi assumit Gelia uxor Willelmi comitis, in Chartul. S. Joan. Angeriac. fol. 65. r° : Ego in Dei nomine Gelia famula Christi. . . pro remedio anima meæ, seu patris mei, sive matris meæ, nec non domini Willelmi comitis præcellentissimi per præceptum nostræ regulitatis conferre dignaremur : unde nostræ Altitudinis decretum fieri... præcipimus.*

* A voce Latina *Altitudo*, nostri *Haus-sage* [** Hodie Galli dicunt *Gausser* et *Gaus-serie*.] et *Hautaineté* effinxerunt, pro Superbia, arrogantia, vulgo *Hauteur*, *arrogance*, *fieret*. Lit. remiss. ann. 1368. in Reg. 99. Chartoph. reg. ch. 589 : *Jehan de Lilliers dist au suppliant et audit Gillet son compai-gnon, que il paieroient tout l'escot, aussi que par maniere de Haussage, adevinement et arrogance. Aliae ann. 1387. in Reg. 132. ch. 13 : Icellut Coquart vint hurther à l'ys de la maison en disant par Haussage : Ma-huiote euvre l'ys; laquelle Mahuiote lui respondi que non seroit, et qu'il n'y entreroyt humaiz. Icellui Baudin dist par maniere de Haussaige et de felon couraige, in aliis ann. 1457. ex Reg. 189. ch. 171. Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 148. ch. 243 : Icellui Muthelin veant l'arrogance et *Hautaineté* dudit Rabaut, qui s'efforçoit de le injurier. Aliae ann. 1415. in Reg. 168. ch. 311 : *Jehann Prevost perseverant touzours en son mauvais propos et Haultaineté, etc. Hinc Haussaire, Superbus, arrogans, vulgo Hautain, arro-gant.* Lit. remiss. ann. 1482. in Reg. 207. ch. 175 : *Lequel Farou estoit ung homme Huussaire, basteur de gens et briguns. Haul-saire, apud Math. de Couciaco in Carolo VII. pag. 540.**

¶ **ALTIVIDUS**, Prudens, Providus. Vita B. Luchesii Tertiani tom. 3. Aprilis pag. 599. F : *Providus hic negotiator et felix, miro quodam modo mercationem mundanam in Evangelicam permutavit, Altivido sensu prænoscens, quod tali permutatione lucratus foret pro paucis magna.*

* **ALTO**, pro *Aldio*, apud Michelbec. tom. 2. Hist. Frising. pag. 55 : *Mancipia, co-loniis, famulos, Altones, prata, pascua, etc.* Vide *Aldius*.

¶ 1. **ALTO ET BASSO**, ut supra *Alte et Basse*. Charta Odonis Rotomag. Archiep. ann. 1260 : *De bonorum virorum consilio in Alto et Basso compromiserunt.* [* Charta ann. 1279. ex Tabul. Carnot. : *Quæ.... arbitrandum, di-cendum seu ordinandum duixerint, de Alto et basso inviolabilitate in perpetuum observabimur, et faciemus observari.*]

** 2. Formula in alto et basso eadem est ac, ut alibi habetur, in *humido et sicco, in arido et paludosso*, Germ. in *Geest und Marsch, auf Bergen und in Thälern*. Chart. Arch. Brem. ann. 1378. ap. *Mush. Nobil. Brem.* pag. 143 : *In Alto et Basso, quod dicitur in Geest und in Mersch.* Eundem hujus formulæ sensum esse, quin de venatione occurrat, probat Cl. Grupen. in *Observ. rerum et antiqui. Germ. et Roman.* pag. 352 contra *Pfeffingeri*, *Stisseri* et aliorum assertiones. De silvis et arboribus usurpata hæc formula *alto et basso* denotat, id quod Germanis audit *Ober holz*

und *Unterholz*, *Silva procera et cedua, Gallis Haut bois et bois taillis*. ADEL. [Vide *Haltausii Gloss.* Germ. col. 605.]

¶ **ALTREARE**. Regestum de Censibus Bi-gorræ ex Camera Comput. Paris. fol. 5 : *Lo casal de Putance Altreat se Comiti Petro, sicut alii Milites de Baregia.*

* **ALTRICARI**, pro *Altercari*, apud Thwroc-zium in Stephano Rege Hungar. cap. 26.

** **ALTAITARI**, Schelden, claffen unnutze. Vocab. Lat. Germ. ann. 1477. ADEL.

¶ **ALTRICATIONES**, sunt certamina ver-borum, [** secundum Johan. Andreæ in Proem. Clementin.] Ita in veteri Vocabu-lario Juris utriusque pro *Altercationes*.

¶ 1. **ALTRINSECUS**, Invicem, mutue. Litteræ Adalberti Archiep. ad Fulconem Abb. in Vita S. Anscharii apud Mabillonum Act. SS. Benedict. sec. 4. part. 2. pag. 121 : *Vetus nos concordia indissolubili modo Al-trinsecus ligat.*

¶ 2. **ALTRINSECUS**, Circumquaque, undique. Translatio S. Sindulphi, et S. Helenæ, apud eundem Mabill. ejusd. tom. pag. 156 : *Inter eundem agebat pompa tantæ Imperatricis ante et retro, et Altrinsecus milia populorum, qui digna oratione jubilos canerent in triumpho suæ exaltationis.* Vita S. Jacobi Heremitæ ibid. pag. 146 : *Clausum quinque navium ex conducto preparant... Conscensis igitur Altrinsecus navibus cum suis comitibus et sarcinis, Romam prius ex-petunt, benedictionem a summo Pontifice suscepturn.*

¶ **ALTRINSECUS corporaliter longe positi**, in Gestis Berarii Cenom. Episc. apud Mabill. tom. 3. Analect. pag. 168. dicuntur, Qui a se se invicem longo separantur locorum intervallo.

ALTRIPLEX, Aterplex, duplex. Ugutio : *Altriplex, animo duplex.* Papias : *Duplex, dolosus.* Gloss. Isidori : *Altriplicem, dupli-cem, dolosum.* Ita enim legendum pro arti-clem. Vide Festum. Gerardus Abbas Silvæ-Majoris in S. Adalardo cap. 5 : *Illi autem minimum erat in talibus consulere, utpote qui Alterplicem imperii curam solebat disponere, nisi fratrum diligentia evictus esset aut cari-tate.*

* **ALTRUNCARE**. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641 : *Altruncat, avertit, alienat.*

ALTULUS. Vide *Pradisterium*.

* 1. **ALTUM**, Quod præcipuum est, fundus, Gall. *Fonds de terre.* Charta Harvichi ann. 804. apud Marten. tom. 1. Ampl. Col-lect. col. 55 : *Hæc omni rem superiori comprehensa, tam de Altis, quam de præsidis, quam et de manentes, etc.*

** 2. **ALTUM**, Bucken-leder, in Vocab. Lat. Germ. ann. 1477. Vide *Aluta* et *Alu-tum*. ADEL.

¶ **ALTUM-BANNUM**, Tributi species quod persolvebant ii qui se a debitis operibus redimere volebant. Recepta computi ann. 1265. apud D. Brussel de Usu Feud. tom. 1. pag. 43 : *De stallagiis hallarum et Alto-banno pro ultimo tertio. IIII. xxxiii. lib. vi. sol. viii. den.* Vide *Halbanum*.

¶ **ALTUM ET BASSUM DOMINIUM**, id est, Supremum, absolutum, integrum, in Charta Guillelmi de Hala ann. 1289. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. col. 292. Vide *Al-te et Basse*.

¶ **ALTUM FILUM**, Profluens, Gall. *Le*

fil de l'eau. apud Rymerum tom. 13. pag. 484. Vide *Filum*.

* **ALTUS**, Fulgens, emicans, Gall. *Vif*, relatant. Charta ann. 1353. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 306 : *Simplices vero tunicas habeant et deferant consimilis coloris; in quod nulla premissorum sint de panno Altis coloris, ut pote coloris persici vel celestis, viridis, rubei, crocei seu citrini. Dicimus etiamnum Couleur haute.*

ALVA, Alvea, Pars sellæ equestris. Sil-vester Giraldus lib. 1. Itiner. Cambriae cap. 4 : *Eadem quoque sagitta per partem illam sellæ, quæ Alva vocatur, usque ad ipsum equum lethaliter transpenetrante. Alveam habet Rigordus ann. 1215 : Ibi percussus fuit in alia acie Michaël de Harmes a quodam Flandrensis lancea per scutum, loricam, et femur, et consutus fuit Alvea sellæ, et equo, et ita tam ipse quam equus corruerunt in ter-rum.* [** Vide *Alba*, 8.]

ALVABERÆ. Vide *Albavere*.

ALVACILUS, *Alvazilus*, Judex apud Sa-racenos Hispanos. Charta Alphonsi VIII. Regis Castellæ, æra 1213. apud Anton. de Yerez tom. 7 : *Et vestras tendas nullus Al-vacil, neque Almuserifus, neque Almocabel violenter intret.* Apud eundem, Chartam Alphonsi VII. Imperat. Hispan. æra 1156. subscrubunt Gomez Nuñiz, Alcaidus de Talavera, et Julianus Alvacil de Toledo. Adde tom. IV. Monarchia Lusitan. pag. 268. et vide supra *Alcaidus*. [Pro *Alvazilus* locum vide in *Gancare* et in *Malfarium*.]

* Leg. Lusit. sub Alph. reg. tom. 1. Pro-bat. Hist. geneal. domus reg. Portugal. pag. 11 : *Omnes de regno Portugaliæ obedient regi et Alvazilibus locorum, qui fuerint ibi per nomine regum; et isti judicabant per istas leges justitiae.*

** De hoc vocabulo S. Rosa de Viterbo vol. 1. pag. 106. haec habet : *Alvazil, Alva-zir, Alvasir, Alvasil, Alvacir, Alvacil, 1° Provincie preses, praefectus urbi. Chart. Don. æra 1070 : In Colimbra Sesnandus Al-vazir. Alia æra 1085 : Dux in Colimbra Sesnandus Alvazir. Alia æra 1101 : (Ecclesia de Mollelos erupta Mauris) In temporibus rex Alfonsi et Alvazir Domno Sesnandi, Im-peratore nostro (i. e. Comimbræ). Idem Sesnandus in charta æra 1085. dicitur Con-sul Colimbra, et in aliis ærarum 1074. et 1087. Alvacir, e Senhor de Coimbra e de toda a terra de Santa Maria. Alia æra 1091 : (Actio instituta) Ante Alvazir Domno Sesnando, qui Dominus erat de ipsa terra ipsi temporibus.... Jussit Alvazir per manus de suo vigario Cidi Fredariz, quod dedidisset ipsos fratres juramentum, sicut lex Gotorum docet.... deinde venit de Colimbra et de Monte Majore de illo Senore Alvazir cum isto recipito, etc. 2° Judex primus, a quo est provocatio, quem primæ instantiæ dicunt, sec. XII. XIII et XIV. Curia Lamec. æra 1142 : Quando aliquis gancare averre alienum, videt querelosus ad Alvazil, et ponat querelam et Alvazil restituat illi suum averre. Ibidem : Mulier, si fecerit malfacio viro suo cum ho-mine altero et vir ejus accusaverit eum apud Alvazil et ipsi sunt boni testes, crementur cum igne. 3° Senator, decurio, Lus. Fer-dor da Camera, inde a regno Sancti L. Chartam æra 1195 subscripterunt. Stephanus Alvazir, Rodricus Alvazir, Telle-*

Alvasir, testium nomine. Vide *Alguazilus*; vox ejusdem originis Arabici apud Hispanos et formam et significationem paullo diversam sortita est.

ALVARA. Charta Sanctii Regis qui ad Samorram obiit, apud Anton. de *Yepez* in Chronico Ord. S. Benedicti tom. 5. pag. 469: *Et damus illam decimam de Annanam, et tam de sale, quam etiam de argento, et de totis illas Alvaras, et de fossaderas, sive de ligno, et de quantis columnis inde acciderint, quae ad me pertinent, etc.* Chronicum Cidi Campitoris cap. 39: *Et saliendo el Alvara salieron todos de la Ciudad passa a passa. [Per Alvaram intelligo locum hujuscenodi arboribus consitum, quas vulgo vocamus Bois Blanc, lignum album. Alvar quippe apud Hispanos idem est quod apud nos Bois Blanc.]*

¶ **ALUBY**, pro *Alibi*, in Formulari Anglic. Thomae Madox. pag. 326.

ALUCARI, *Plaidier*, in Glossar. Lat. Gall. ann. 1352, ex Cod. reg. 4120. Num ab *Alucus*, hubo? Servius ad Virg. eclog. 8: *Ululares à tuō dōdōwēt nominatā, id est, a flēti, quos vulgo Alucos vocant. An ab Alucita?* Fulgentius in Expos. serm. antiq. *Alucita* sunt culices, Burmanno vero ad Petron. ii sunt officia lucis noctisque pervertunt. Vide Thes. Fabri. [** l. *Altercari*.]

* Aliud est *Aluchier*, apud Bellomaner. MS. cap. 56. et Christ. Pisan. part. 1. cap. 14: *les maladeries, qui sont establies as villes, pour rechevoir chaus et chellez, cui cheient en tele maladie, liquel sont de la nascion de le ville, ou qui sont mariez et Aluchiez sans esperance de départir leur ent.* [In impresso est aériés.] *Le sage Roy* (Charles V.) pourpensa comment et par quelle maniere pourroit actraire et Aluchier meurs virtueux par continuation de vie salutaire. Ubi *Aluchier* est sedem ponere, stabilire, Gall. *Etablir, fixer;* nisi secundo loco legendum sit *Alachier*, id est, *Alicere*, Gall. *Attirer*. Verum aliud sonat *Alucher*, in Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1. ubi de Cardinalibus, qui omnia pessundant, susquedeq̄ue agunt, adeo ut colenda eradicant, et eradicaunda colant, sermo est:

Les rosiers copent et essarent,
Et les cardons vont Aluchant.

Hoc est, ligone, Gall. *Louchet*, colentes.

* **ALUCINATIO**, *Lucis alienatio*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646.

* **ALUCITÆ**. Vide supra in *Alucari*.

* **ALUCUS**. Chron. Tarvis ad ann. 1830. apud Murator. Script. Ital. tom. 19. col. 777: *Caligas ferebat panni beretini vel bruni breves, cum longis Alucis, etc.* Vide supra in *Alucari*.

* **ALUDA**, *Aluta*, Occit. *Aludo*, *Pellis* mollior et tenuis ad chirothecas et alia id genus apta. Leudæ minut. *Carcass.* MSS.: *Item de duodena Aludarum, iij. obol. Pedagia civit. Saonæ ann. 1526: Item pro Aludis, sive pellibus, et agninis non affutatis, etc.* Vide supra *Alluda*.

¶ **ALUDERII**, *Sutores, Cordonniers*. Concil. Biterr. ann. 1299. apud Marten. tom. 5. Anecd. pag. 225: *Ad hoc eodem approbante Concilio per bonæ memoriae dominum P. immediatum predecessorem nostrum, in quodam suo provinciali concilio, de Clericis, qui carnifices, pelliparii, sutores, solutariorum curariorum, seu Aluderis, sive fabri communiter*

publici ac manifesti existunt, vel alia mechanica viliora communiter et publice exercere noscuntur, auctoritate presentis Concilii innovamus ac precipimus firmiter observari. Aluderrī sicut et infra Alutarī dicuntur ab Aluta: quod apud Cæsarem lib. 3. de Bel. Gal. cap. 13. mollior pellis est ad calceos et alias res concinnata.

* Rectius intelligitur de eo, qui pelles, *Aludæ dictas, parat.* Charta ann. 1335. in Reg. 70. Chartoph. reg. ch. 239: *Convocatis etiam suprapositis omnium ministeriorum Carrassonæ, scilicet.... lavasseriorum, aluderiorum, pellipariorum, sutorum, sartorum, etc.*

ALVEA. Vide *Alva*.

** **ALVEICI**, **ALVECI**, Sericum album et subtile, secundum S. Rosa de Viterbo vol. 1. pag. 108. Charta æræ 959: *Vestes ecclesiasticas tres, dealbas duos, duos saibis, et unum moreum, alara una de Alveci... tres aevos, unum de Alvect et alia tisaz.*

** **ALVENEDE**, *alvara*, Charta, in primis Regia, S. Rosa pag. 108. vol. 1. Dipl. æræ 870: *(Donamus hereditatem) quam habuimus de pressuria, quam preserunt nostros priores cum cornu et cum Albende de Rege. Fortasse idem quod Albende, ita ut sensus sit securiti exercitum et vexillum regis.*

* **ALVENIUM**, *Lo terrible sompro*, in Glossar. Lat. Ital. MS. [** Conf. *Allucinaria*.]

* **ALVENNUS**, f. pro *Alventus*. Charta Petri comit. Autiss. ann. 1213. inter Probat. Hist. Autiss. pag. 40. col. 1: *De omnibus querelis, de quibus eos traxi in causam, sicut de stallis, de Alvennis, de pertica qua mensurantur terræ... remaneant quiti. Ideum, ut videtur, quod infra *Autventus*.*

¶ **ALVEOLUM**, *Tabula aleatoria*, apud Festum. Vide *Alveolus* 2.

1. **ALVEOLUS**, **ALBEOLUS**, [An Alumnus, Gall. *Eleve*, Ital. *Allievo?*] Ordericus Vitalis lib. 1. pag. 371: *Edwardum vero et Edmundum filios Eadmundi, elegantes Alveolos, in Daciam relegavit.* Idem lib. 11. pag. 387: *de quadam puero nobili: Helias autem... amabilem Albeolum festinanter quæsivit, inventumque diligenter in exilio inter cæteros enutrivit.* Et lib. 12. pag. 868. de filio Regis Henrici I. Angliæ submerso ann. 1119: *Unde tener Albeolus post longam tolerantiam frigore vires amisit, ... relapsusque in pontum obiit.* Vide *Albiolus*.

2. **ALVEOLUS**, **ALVOLUM**, Vas, in quod lavatori aqua effunditur. Glossæ MSS. : *Capistrum, vas, quod dicitur Alveolum, Gallis Auge.* Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 12: *Subbato etiam, quando fieri debet Mandatum, post prandium, sive post Nonam, secundum tempus, afferet Alveolos, et aquam calidam in claustro in uno vase, etc.* Ibid. cap. 4: *Aquam calidam et bacinos, et manutergia et Alveolum pedibus et manibus eorum ablwendis providere, etc.* [Hæc vox eodem sensu legere est apud Livium.]

ALBIOLUM, Eadem notione, dixit vetus Instrumentum plenariæ securitatis, quod in Bibliotheca Regia in cortice descriptum servatur: *Mortaria marmorea duo, valente siliqua aurea una, Albiolo ligneo uno valente nummos aureos quadraginta.* [** col. 2. lin. 10. Charta saepius typis descripta exstat apud Marinum. Pap. Dipl. n. 80.] Auctor Chronicus Flandriæ, cap. 41. extremo vocem

Auge, pro feretro usurpavit: Et là les mist-on en trois Auges de plomb.

¶ 3. **ALVEOLUS**, Sella humilis hominis cruribus pedibusque capti, quacum repando per terram graditur. Lud. *Le Pelletier Epitome foundationis S. Nicolai Andegavensis* pag. 4: *Tum ille de terra consurgens, ad altare perrexit, deferens secum scabellos et Alveolos, cum quibus ante per terram repans gradiebatur, eosque ad altare depositus.* [** Gall. *Jatte*.]

¶ **ALVERNIA**, Charta Dominarum d'Alver ann. 1453. sign. *Morterii: Juxta vineam Francisci Tarditi ex traversia vel ex Alvernia.* Hoc est, ex Occidente. Sic in Provincia Lugdunensi, quæ Orientalis est respectu *Alvernæ*.

* **ALVERA**. Charta Ludov. VI. reg. Franc. ann. 1124. inter Instr. tom. 8. Gall. Christ. col. 324: *Et decimam Alveræ et aunona, etc.* Leg. *Alvers*, nomen loci, ex ead. Charta apud Marten. edita tom. 1. Ampl. Collect. col. 684.

* **ALUERE**, Splendere. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641: *Aluet, splendet.* [** pro *Albet*.]

1. **ALVETUM**. Matthæus Westmonast. pag. 169. edit. 1601: *Habet Alvetus insula per maximum, quod cervos et capras et illius generis bestias continet multas. Forte legendum *Alnetum*: nam loquitur de insula paludibus obsita, in quibus *Alni* vulgo crescunt. Vide *Alnidus*.*

¶ 2. **ALVETUM**, *pīpōv, Rivas*. Suppl. Antiquarii. Lubentius legerem *Alveum* vel *Alveus*.

¶ 3. **ALVEUM**, Vas ita dictum ab Isidoro lib. 20. Orig. cap. 6. *quod in ablationem fieri solitum sit.* Passio SS. Perpetuae et Felicitatis tom. 1. Maii pag. 638. E: *Et ostendit illis lactis Alvea puro corde spumantia per lucidam eleemosynam, et dicit, etc.* Eadem vox legitur in Gloss. et apud Innoc. agrimens. et ut pro vase, ita et pro canali quandoque sumi potest.

* **ALVEUS**, *Vas ubi fit panis*, Gall. *Mais*. Glossar Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120.

* **ALUHUMETA**, *id est, Variolæ, quæ nostro idiomate vocantur Coculae*, apud Matth. Silvaticum in Pandect. Medic.

¶ **ALVIA**. Vide in *Filiare*.

¶ **ALVIALE TEMPLI**, *pro Atrio Templi* legitur apud Grævium in notis ad Glossas Isid. in voce *Pastoforium*.

* **ALVIGNIA**, Idem quod supra *Alonia*. Vide in hac voce. Necrolog. eccl. Bitur. MS: *In festo S. Laurentii martyris fit processio ad S. Laurentium, et debet omnis processio potare in refectorio, et quilibet canonicus debet habere decem denarios Turonenses pro Alvignia. Rursum ibid.: Processio ad S. Hippolitum vallet xxx. sol. Paris. distribuendos inter canonicos, et habent potum et chenellos ibidem, et pro Alvigna cuilibet canonico praesenti vi. den. Paris.*

ALVINIANNUS. Vetus Charta in Vita Aldrichi Episc. Cenomam. num. 56: *De avena modii 444. axilos ad Alvinianum 450. et omni anno scindulas 1450.* Sed videtur legendum ad alium annum.

¶ **ALULA**, Pars auris ad tempora inclinata. *Auricula*, pars inferior. *Alvearium*, pars interior. *Astacus*, auris sinus; hujus

pars, hircus, Antitragus, pars opposita. Ita Pollux in Amalthea Laurentii.

¶ **ALUM**, pro *Alodium*, Gall. Aleu. Hist. Harcur. tom. 4. pag. 2170. in Descriptione Feodorum Normanniae : *Episcopus Sagien-sis tenet de domino Rege unum feodium in Alo.*

* **ALUMARE**, Accendere, Gall. Allumer. Comput. ann. 1482. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 21. col. 1 : *Item solverunt pro duobus intorticiis, cum bastonibus necessariis pro Alumando predicta intorticia, existencia in stagiis, etc. Vide infra Alume-nare.*

* **ALUMBRADOS**. Vide supra Alombrates.

¶ **ALUMECHIUM**, pro *Almucia*, Gall. Aumusse, in Spicil. Fontanell. MS. pag. 235 : *Duo paria culigaruui, unum blanche-tum, vel una gunella pro tercio, Alumechiu duo. Vide Almucia.*

* **ALUMELLA**, Lamina, Gall. Allumelle. Lit. remiss. ann. 1352. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 293 : *Prohibitum extiterat ne quis portare presumeret.... armaturas aliquas, vel cutellum, cuius Alumella sive gladius esset longior uno pede. Arest parlam. Paris. ann. 1368. in Lib. 1. artific. Paris. ex Cam. Com-put. fol. 306. r° : Consueverunt dicti merce-rii.... Alumellas a mercatoribus Lombardie.... emere. Vide supra Alemella.*

* **ALUMEN**, Color est, Alun, Gallice. Glossar. vet. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521. [** Vide Isid. Orig. lib. 16. cap. 2. § 2.]

* **ALUMENARE**, Illuminare, accendere, Ital. Allumare, Gall. Allumer. Charta ann. 777. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. avic. col. 1029 : *Et in festivitate ejusdem oracoli plenus omnibus quattuor candelis ejus Alumenentur pro dilectione ipsius almisci loci. Alumerie et Alumerie, Illuminatio. Reg. urbis Duac. sign. R. ad ann. 1439. fol. 26. v° : Item furent lesdites rues parées de rams-seaux, erbes et draps sans Allumerie. Et fol. 110. r° : Et y avoit Alumerie de quarante huit flambants alumes, que portoient les vetes de nuict et aultres. Alumer Dieu, In honorem Dei candelas accendere, in Mirac. MSS. B. M. V. lib. 2. :*

Méesment tout li plus rice,
D'Alumer Dieu sont li plus chiche.

* Sed et pro Lumen alicui præferre, Gall. Eclairer, usurpat. Lit. remiss. ann. 1391. in Reg. 142. Chartoph. reg. ch. 25 : *Un varlet, qui avoit porté une torche par la ville pour Alumer lesdiz exposant et Thiebaut etc. Aliæ ann. 1453. in Reg. 184. ch. 427 : Le suppliant print une chandelle alumée, et Alu-moit ausdiz Pierre Rose et Henry de Belval. Vide supra Alumare.*

¶ **ALUMIA**, Idem ut videtur, quod Alodium. Charta Richardi Regis Anglie ann. 1195. apud D. Brussel tract. de Usu Feud. tom. 2. pag. xiv : *Quitamus autem eidem Regi Philippo et heredibus suis in per-petuum, Alumniam, feodium, et dominium, et quod habemus ibi, et quod nos habituros expectabamus.*

[* Mendum est, quod duplice ratione emendari potest; aut legendo, Almnia, ut videre licet in hac voce; vel præponendo litteram c : ita ut sensus sit, *Quitamus calumniam*, id est, actionem, quam inten-deramus.] [* Nomen loci videtur, hodie Alonne. Eadem charta de pace Exolduni est

in Script. Histor. Normann. pag. 1053. ubi pro *Alumnium* legitur *Alverinum.*]

* **ALUMINUS**, Idem videtur qui Scutifer vel famulus honoratior, sic dictus, quod ex mensa domini aleretur. Testam. Esquivali comiti. Bigor. et dom. de Chabannes ann. 1283 : *Mando quod prædicti eleemosi-nari et executores testamenti mei satisficiant et dent de bonis meis militibus meis, qui me servierunt et Alumnis meis et aliis servientibus, secundum quod meruerunt.*

* In Glossia Isonis ad II Prud. contra Symmachum, voces *alumni, nutriti, ministe-riales, sumuli*, tanquam *synonymæ usur-pantur*. Vide etiam *Discipulus. ADEL.*

¶ **ALUMUM**, Alumen, Gall. Alun. Charta pro Communia Balneoli ann. 1208 : *De cera 3. denar de. Alumo 3. denar.*

* **ALUNCALDI**, Milites Soldani custodes. Germanus episc. Cabilon. in Vita Philippi III. ducis Burg. apud Ludewig. tom. II. Reliq. MSS. pag. 98 : *Paucusque iterum nostrorum exercitus ad Rodios applicans, Soldani Aluncaldos magno armorum con-stratu, cum jactura gravi hostium, depulit et devicit. Et pag. 99 : Turcum et Soldanum adeo exterruit, ut alter in Turquiam majorem, Soldanus ad Cayrum cum suis Aluncaldis, sese ad salutem suam confugere paravissent.*

* **ALUNS**, Eadem notione, qua Alumum. Charta. MS. de redditibus Episcopatus Autissiodor. ex Chartophylacio Episcopi ejusdem urbis circa ann. 1290 : *De paagio piperis... pelliaria merces, draperia, grain-gne, Aluns, cuminum, cuprum operatum debent paagium.*

¶ **ALVOROCHE**, pro *Alboroque*; quod Hispanis est Proxenicum, seu proxenete salarium, *Le salaire de l'entremetteur, du courtier*. Concil. Legion. ann. 1012. can. 25 : *Et si voluerit dominus solidare diffinitum pretium, det hoc et suum Alvoroch : et si no-luerit, vendat dominus laboris laborum suum cui voluerit.*

* **ALUPTARIUS**, ut *Alutarius*. Vide ia-fra in *Aluta*. Necrolog. MS. eccl. Meld. fol. 86. v° : *Petrus monetarius, qui dedit ecclesie beati Stephanii unum stallum in foro juxta Aluptarios.*

* **ALUSAR**, Manna. Laur. in Amalthea.

* **ALUSTROSUS**, Ordeum Alustrosum, Purgatum, arista exemptum, ut videtur, Gall. Ebarbe. Charta ann. 1271. in Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 328. col. 2 : *Item quando coppa debet relevari, debet re-fici hoc modo; debet inveniri ordeum Alusto-sum, et de ipso ordeo debet fieri jumella una, et pugillus unus.*

* **ALUTA**, Cordoan, Gallice, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521. Aliud ex Cod. 7679 : *Alutari dicuntur, qui operantur in aluta, Cordonnier : alio nomine dicuntur Cordularini. Vide mox Alutum.*

¶ **ALUTARIUM**, Idem fore quod *Aluta*, Pelliçia præparata. Cod. MS. de redditibus Episcopatus Autissiod. ex Chartophyl. Episcopi ejusdem urbis : *De ventâ Alutari, Duodena Alutari venditi debet 4. denarios. De alutis. Duodecim alutæ venditæ debent duos denarios. De aliis coriis, etc. Hinc vi-dere est Alutarium amplius quid esse, quam aluta. Illud pelles maiores aut saltæ majoris pretii, hæc minores minoris pre-tii videtur designare.*

* **ALUTES**, Si logi in mondi. Glossar. Lat. Ital. MS. [** Vide Allutes.]

* **ALUTUM**, Cortex arboris quercina, cum qua cerdones præparant coriua. Vocabul. compend.

* **ALUVIUM**, Canalis, rivus. Homag. co-mit. Armanico præstolidum ann. 1418 : *Item plus medietatem molendini in riparia Gertii facti et constituti, cum suis paxeris,rippa-riis, ... aquis, Aluvii, aquæductibus, et aliis juriibus.*

* **ALVUS CURIAZ**, Politicum scriptum, commentaria, codicilli, tabule, monimenta, analis historiæ libri. Sic Papias in MSS. Bi-tur. [** cod. reg. 4778 : *Politicum scriptum, comentaria, nuncupationes, codicilli, testa-menta, codices, tabule, monimenta, annales, historiæ, libri.*] Hispanica seu Vasconica scribendi ratio *Alvus curiae*, pro aliis curiæ. Ibidem : *Alvus prætoris, nomina curialium, ubi sunt scripti qui sunt rectundi. Tabula est aliis litteris scriptos judices et senatores, etc.* [** cod. 4778 : *Tabula est et aliis litteris habet etc.*] Quamvis *Albus* prædicto sensu on sit admodum nostri in stituti, ob barbarum tamen modum, quo scribitur, hic duximus esse inserendum.

* **ALUZ**. Testam. æræ 959 : *Frontales paleas quatuor; palas glissas; duas alias palas de Aluz; quinque casula; piscinam unam; grecicas tres de Aluz.* Vide Aluci. S. Rosa de Viterbo vol. 1. pag. 109 scribit vocem originem dicere a latino Aluta, indeque Pelles minutissimas significare.

* **ALYPTINUS**, Sculptus. Papias : *Alyptina sculpta, depicta. Alyptes, sculptor, vel, plagiarius.*

* **ALYRUMNAE**, ita dictæ Mage, apud Gothos. Vetus Gloss. : *Necromantia, Helliruna. Jornandes de Rebus Geticis cap. 24 : Reperit in populo suo quasdam magas mulieres, quas patrio sermone Alyrumnas iis ipse cognominat. Hinc emandauit Michael Scottus lib. 2. Mensæ Philosophicæ 21 : Pho-meter Rex Gothorum, quasdam mulieres Yriagas, quas Goths Alyrinas vocant, sus-pectas habens, etc. Legendum enim magas [** sive strigas] et Alyrumnas. Trithemius in Breviar. annal. ubi de Marcomiro : Fati-cinant a sagacitate vocarunt Alyrumnae. Hodie etiam a Germanis Alyrunen, Magis vocari constat. Olaus Wormius in Moni-mentis Danicis pag. 514. 523. in Literatura Runica cap. 3. et in Fastis Danicis lib. 1. cap. 1 et lib. 3. cap. 3. ait, Runas Danos literis suas, figurarum ductibus a ceteris aliis dis-crepantes, olim generatim vocasse; quarum quibusdam ad res gestas consignandas, et ad scribendum, aliis Magi in incantationibus et præstigiis suis uterentur. Addicte, literas istas inde *Ran runer* appellatae, seu Runas amaras et acerbæ, quod in perni-cie aliorum plerumque earum cederet abusus : eos vero qui *Runis* erant instruci-ti, quicke Astronomie et Magie operam da-bant, *Runer*, vel a muneri præstantia Ad-bruner dictos, quod in re literaria ceteros præcellerent : quod nomen ipsis etiam se-minis attributum, unde vocem *Alyra*, *Alyrumna*, et aliorum effinxerunt. Scriptores, seu potius depravarunt.*

* **RUXARUM** sane nomen literis omnibus Danicis attributum constat, quas quidem in oblongioribus baculis scribere solebant,

quod testatur, præter Fortunatum, Saxo Grammaticus lib. 4 : Proficiscuntur cum eō bini Fennoris satellites, literas ligno insculptas (nam id celebre quondam genus chartarum erat) secum gestantes, quibus Britanorum Regi transmissi sibi juvenis occiso mandabatur. Id etiam probant varia istiusmodi ligna inscripta, ab eodem Wormio allata lib. 2. Fastor. Danicor. Antiqui autem, ait Brynolphus in Notis in Saxonem MSS : Suas Runas, hoc est, literas tabellis ligneis, quas Spoldkesle nominarunt, commiserunt, non atramento, pigmento aut colore illatas, verum cultellis incisas, etc. Hinc forte Runen Germani dixerunt pro insusurrare, quod faciunt Magi : unde susurri magici, de quibus diximus ad Cinnamum. Hanc porro Runa vocabuli vim firmat imprimis Fortunatus-lib. 7. Poem. 18 :

Barbara fraxineis pingator Runeta bellis,
Quodque papyrus agit, virgula plana valet.

Ubi Runa, pro litera, seu Germanorum characteribus sumitur : quo loco Codex MS. S. Germani Paris. habet Rhuna. Runicorum characterum tabellam exaravit idem Wormius in Literatura Runica pag. 60. censemque, conjectura haud omnino improbanda, literas aut characteres, quos Chilpericum, Francorum Regem, Francicis addendos statuisse narrant Gregorius Turon. lib. 5. cap. 45. et Aimoinus lib. 3. Hist. Franc. cap. 41. non Graecos, sed Runicos, id est, Gothicos suisse. Hunc consulat velim, quisquis ejus argumenta volet expendere. Vide præterea Loccenium lib. 2. Antiq. Suecar. cap. 14. et Stephanum Stephanium in notis ad Saxonem Grammat. pag. 45. et seqq. His addit. Salmasium de Hellenistica pag. 382. [** De Runis, literis antiquorum Germanorum exstal liber Guil. Grimmii; de Alirunis, Magis, vide J. Grimmii Myth. Germ. pag. 227. 583.]

ALYTHARCHÆ, in leg. 2. Cod. Theod. de Equis curulib. (15, 9, 2 et 10, 1, 12) Qui ludis præerant, sic dicti, quod ludis, qui fiebant in honorem Deorum, τοις ἀλυτραῖς, id est, αὐτογόροις præsenterent, ut censem Varius Phavorinus, Cujacius, et Jacob. Gothofredus. Nam Rhabdoforos, seu mastigophoros ab Elæis ἀλυτραῖς vocatos scribit Auctor Etymologici : at Petrus Faber lib. 1. Semestr. cap. 18. ab ἀλύναις, quod est læstari, exultari, ac præ gaudio dissolvi, deducit, quod utique in ludis usuveniebat, ita ut Alytharchæ fuerint quasi publicæ voluptatis arbitri, seu Tribuni voluptatum, ut etiam appellabantur, qui ejusmodi ludorum curam habebant.

ALYTHINUS, ἀληθίνος, Verus, genuinus. Vide Filopares.

* 1. **ALZARE**, vox Italica, Tollere, elevere, Gall. Elever, exhauster. Stat. Taurin. ann. 1360. cap. 152. ex Cod. reg. 4622. A : Si quis habuerit in directo sue possessionis aliquam pravam viam occasione aquæ labentis, prædictam suam possessionem teneatur et debeat dictam viam Alzare et Alzari facere.

* 2. **ALZARE**, f. Chalybe, Gall. Acier. Pedagia Saonee ann. 1526 : Item pro lamiis seu tubulis ferri ac Alzaris generis cuiuscumque, exceptis clavaturis ferri, a civibus den. x. cum dimidio.

ALZENA, Subula, Gall. Alene. Limborch. lib. Sent. Inquis. Tholos. pag. 71 : Quod emeret unam Alzenam sutoris ad interficiendum dictam Guillielmam.... que rogravit, quod omnino perforaret eam cum dicta Alzena in latere in parte in qua erat cor.

1. **AMA**. Ugutio : Strix, gis, nocturna avis, de sono vocis dicta, quando enim clamat, stridet. Haec avis a vulgo dicitur Ama, ab amando parvulos : unde et luc præbere fertur lactentibus. [Sic etiam Isidorus fere ad verbum in Glossario MS. San-Germanensi.] [** Ex Isid. Orig. lib. 12. cap. 7. sect. 42.] * Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : Ama, vespertilio, Chauvesouris.

2. **AMA, AMULA**. Papias : Ama, vasa sunt, in quibus sacra oblatio continetur, ut vinum. Ordo Romanus : Tunc venit Subdiaconus, serens in brachio dextro patenam, et in sinistro calicem, in quo recipiuntur Amulæ populorum, etc. Infra : Pontifice oblationis populi suscipiente, Archidiaconus suscipit post eum Amulas, et refundit in calicem maiorem, tenente eum Subdiacono, quem sequitur cum scypho super planetam Acolytus, in quem calix impletus refundit. Ibidem : Ornato vero alturi, tunc Archidiaconus submit amulam Pontificis de Subdiacono Oblationario regionario, et refundit super colum in calicem, etc. Anastasius Bibl. in S. Silvestro PP. : Donavit Amas argenteas duas, pesantes singula libras denas. In Gregorio IV : Ipse Pontifex fecit Amas argenteas 6. quæ præcedunt per omnes stationes, pensantes lib. 13.

AMULA, Minor Ama. Papias : Amula, vas vinarium. Amulæ dicuntur, quibus offertur devotio, sive oblatio, simile orceolis. Glossæ MSS. : Amula, vas offertorium. Hamula oblatoria, in veteri Charta Cornutianensi, edita a Suaesio. Ordo Romanus : Amulæ argenteæ, ad vina fundenda parata. Anastasius Biblioth. in Gregorio III. PP. : Amulas superauratas parva duo. In Hadriano : Calicem unum, Hamulam offertorium unam. Ita cum aspiratione scribitur apud Ugutionem : Hamula, fiala in similitudinem urceoli. Chronicum Casinense lib. 1. cap. 28 : Tulit in coronis, basiis, et Halmulis, guralibus, et cochlearis argenti ibras 500. Vide Gregorium M. lib. 1. Epist. 42.

* Glossæ vett. : Amula, fialæ altiores.

† **AMAS**, pro Ama. Agnellus lib. Pontif. apud Murator. tom. 2. pag. 162. col. 2. C : Amas una, et ipsa bene sculpta, urceus ad aquam manu similis, et ipse aquimanile de supra ex argento investito talis.

3. **AMA**, est etiam mensura vinaria. Charta Anselmi Abbatis Laurisham. apud Hubertum Leodiensem de Palatinorum Comitum orig. : Persolvere autem debent Curtarii 4. Amas vini, et 20. malter siliginis. Anselmus Leod. cap. 88. Si pignoris loco vini poneret Amam. Liber Eccl. Leod. apud Chapeavillum : Commemoratio D. Notgeri Episc. nostri, pro quo habemus Amam vini de Frangeis, et 12. modios speltæ. Vide Joan. Hocsemium in Henrico Episcopo Leod. cap. 3. in Adolfo cap. 15. Probat. Hist. Limburg. pag. 29. etc.

HAMA, Majus dolium vinarium, in Hist. Trevirensi pag. 221 : Triginta Hamas preparat, in quibus singulis singulos milites electos.... collocat, etc.

* Charta ann. 1227. in Chartul. 2. Flandr.

ex Cam. Comput. Insul. : Duodecim caratas vini apud villam nostram Arnhem persolvemus; quælibet etiam carata sex Amas continebit. Gall. Ayme. Pax inter clerum et cives Leod. inita ann. 1287. tom. 2. Hist. Leod. pag. 398 : Ils pourront prendre huit deniers Liégeois à l'Ayme, et nient plus, dedans la cité de Liège. Amaige, Jus, quod pro qualibet Ama, seu dolio perforato exigebatur. Reditus comitat. Namurc. ann. 1289. ex Reg. sign. : Le papier aux aysselles, in Cam. Comput. Insul. fol. 79. v° : Encor à li cuens a Namur.... les Amaiges, c'est asavoir.... de chascune broke de chevise, iij. deniers.

Apud Latinos, Ama est vas aquarium restingendis incendiis, de quo Juvenalis Sat. 14. vers. 305. et Plin. lib. 10. Epist. 42. Contra Holstenius in Notis ad Passionem SS. Perpetuae et Felicitatis, ait, amas apud hos Scriptores fuisse falces grandiores, seu ferramenta recurva, longissimis contis suffixa, qualia incendi compescendi aut extinguendi causa passim apud nos conspi ciuntur : unde lex 12. D. de Instruct. leg. (lib. 33. tit. 7. fr. 12 § 18 et 21) amas et harpagones conjungit. [** Lib. 1. tit. 15. fr. 3. § 3 : Praefectum vigilum per totam noctem vigilare debere.... cum dolabris et Hamis, ubi vulgo legitur armis. Forcellino in voce Hamas est, uti Græcum ἄμην, vas quo aquam hauriebant, Dirksenius vero, Manual. Font. jur. Holstenii sententiam sequitur.]

AMABILLIMUS, pro Amabilissimus legitur in Actis SS. Maii tom. 2. pag. 651. B.

AMABREVITAS, f. pro Amabilitas, vel Amicabilitas. Somneri Glossar. ad calcem Hist. Scriptor. Anglic.

AMACHYR, Pretium virginitalis. Locus vide in Marcheta.

AMADERE. Charta 69. inter Alaman. Goldasti : Petivit, ut per precariam ei præstarre deberemus, quod... ita fecimus in ea ratione, ut per annis singulis censum exinde solvent 15. stellas de cervisia.... et in omni Zelga giornale unum arare, et 3. dies uscare, et 3. Amadere. Id est, tres dies ad secundam, et 3. dies ad colligendam messem dare tenet. Galli dicimus Amasser. [** Potius Demetere, falce desecare, a Germanico Abmähen, unde Mad, Maht, Quantum per diem sœniseca demetere potest. Abel.]

AMAGABARI, Iidem qui Almugwari. Chronicum Ferdinandi Regis Castellæ inter Acta SS. Maii tom. 1. pag. 347. D : Discimus autem ex Nicephoro Gregorio.... Ronzarium Regis Aragonum Petri genitorem habuisse in exercitu suo mille Amagabarios, quos Latinis pedites appellant.

AMAJORAMENTUM, Augmentum, Gall. Agrandissement. Archivum S. Victoris Massil. Frejus n. 10 : De Tribus ferruginis dant in Gonfanono cum Amajoramento, etc.

* Charta Matfredi Biter. episc. ann. 1092. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 132 : Et ipsum mansum... cum Amajoramento, quod factum est retro usque in ipso cemeterio.

AMAJORARE, Angere. Charta Guillelmi D. Montispess. ann. 1103 : Vicarius non Amajorabit, nec minorabit placita Montispessulanis.

* Charta ann. 1060. ex Tabul. S. Vict. Massil. : Si quis autem de nostris amicis hominibus atque feminis, de qualicunque loco

sit, qui hanc donationem Amajoraverit, etc.
Charta ann. 1103: *Vicarius non Amajorabit nec minorabit placita Montispessulani.*

* **AMAIAMENTUM**, Datio ad censem ei servitium, seu redditum annum et perpetuum, emphiteosis, nostris Amusement. Charta ann. 1283. in Chartul. eccl. Lingon. fol. 164. r^o: *Guido Lingonensis episcopus contulit in emphiteosim seu in perpetuum Amaisamentum Petro, dicto de Camera, sanguine uxori sua et eorum heredibus.... triga jornalia terrae arabilis. Vide infra Amoisonnamentum.*

* **AMAIARE**, ut infra *Amasare* 2. Obi- tuar. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5191. fol. 80. v^o: *Bertrandus, dictus Clergenoz, de Bordone dedit ecclesiae Lingonensi, pro anniversario suo anni singulis, quandam domum suam, sitam in resortu de Culleyo Cothone, cum cuppis et aliis vasis necessariis ad Amaisamentum virum.*

AMALI, Gens ita dicta apud Gothos nobilissima. Jornandes de Rebus Geticis: *Ordinant super se Regem Alaricum, cui erat post Amalos secunda nobilitas. Infra: Quis namque de Amalo dubitaret, si vacasset eligere? Sub finem: Huc usque Getarum origo, ac Amalorum nobilitas. Hanc non uno predictat loco idem Scriptor, ut et Senator. lib. 4. Epist. 39. lib. 5. Epist. 43. lib. 8. Epist. 9. lib. 9. Epist. 1. 25. lib. 10. Epist. 2. lib. 11. Epist. 1. 13. Ab gente ista nobilissima fluxere, opinor, *Amalusinta*, *Amalusredæ*, *Amalburgæ*, *Amularici*, et similia apud Jornandem nomina. [** Plura in Graffii Thes. ling. Franc. vol. 1. col. 252.]*

¶ **AMALLUS**, Advocatus illius, qui ad mallum citatus est. Vide *Hamallus*.

AMALUPUS, qui et canicula recenserat ab Isidoro lib. 20. cap. 15. inter rustica instrumenta. [Et est, inquit, ferreus harpax, quia si quid in puteum decidit, rapit et extrahit, unde et nomen accipit.]

AMAMEN, inquit Auctor Breviloqui, *Amamentum, amasurus, omnia idem, id est, amatio.*

* **AMANARE**, *Extra manare*. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613. Vide *Amanere*; quomodo etiam hic legendum est. [** Ita habet cod. reg. 7644. Sed fortasse legendum: *Amandare, extra mandare.*]

¶ **AMANDA**, pro *Emenda*, Gall. *Amande*, Multa, apud Lobinellum in Glossario ad calcem Hist. Britan: *Nulla alia Amanda pro tali forisfacto ab illis hominibus exigetur.*

AMANDALARIUS, *Amigdalus*, *Gall. Amandier*, in Capitulari de Villis cap. 70.

¶ **AMANDARE**, *Emendare, reficare*, Gall. *Amander*, *Raccomoder*. Chartul. SS. Trin. Cadomensis fol. 47. verso: *Radulfus tenet 2. virgatas terræ et unam mesuagiam... Goduinus pro 1. virgata 16. denar. et ferramenta 4. caruchis, et clavos duobus auris annuatim, et 8. falciculas, et 8. sarclores, et Amandare penturas hostiarum, etc.*

¶ **AMANDICA**. Ex Instrumentis Ecclesiæ Brivatensis ann. 1365: *Fuit deliberata quadam cocha de espaglio Amandica pretio 8. sol.*

* **AMANDOLA**, vox Italica, Amygdala, Gall. *Amande*. Stat. civit. Astæ ubi de Intrat. portar.: *Amundola fractæ solvant pro centenario lib. viij. Amandola cum groliu etc.*

* **AMANDRIARE**, Ital. *Ammandrare* est In unum colligere, coadunare. Statuta Mu-

tin. rubr. 381. pag. 79. v^o: *Iti, quorum terras Amandriant cum bestiis. Id est, coluntur, vel messes ex iis colligunt.*

* **AMANDUS**, Bercarius in Hist. episc. Virdun. tom. 2. Spicil. novæ edit. pag. 235. col. 2: *Childebertus.... dedit isti ecclesie duos Amandos super Mozzelam et Modinum. Ubi Acher. in margine, s. Mansos.*

AMANEGIA, Statuta Mediolanensis 2. part. cap. 366: *Si quis abstulerit scharlönium, sive Amanegias, sive palos, vel Cayrones de aliqua planta vitis.*

* **AMANERE**, Gloss. Græco-Lat. *Amaneo*, ἀποχωρῶ, quasi seorsim et sejunctum maneo. Gloss. Lat. MS. Regium: *Amanet, extra manet*. Gloss. Arabico-Lat. *Amaneo, extra maneo*. Gloss. Isid. *Amanit, exspectavit*. Vide Salmarium ad Capitolin. pag. 82.

¶ **AMANGANARE**, Lapiðes, ligna aut quidvis aliud in hostem vibrare e certis machinis bellicis, quas *Mangana* vocabant. Chron. Parmense ad. ann. 1309. apud Murat. tom. 9. col. 879: *Bononienses vero venerunt in auxilium Ferrarie, et custrametati sunt ab alio latere Padi, et Amanganabant Venetianos existentes cum suo exercitu in Pado cum navibus.*

¶ **AMANITES**, ἀκανθίτης, Fungi species. Vita S. Sampsonis Xenodochi tom. 5. Junii pag. 276. B: *Deinde conjugem hilariter allocutus: Mihi videor, inquam, nihil malum sentire; sed tu sensim solve vincula plague imposita. Ea autem sic fecit, non sine magna qua officiebatur molestia. Et hei mihi, dixit, Quis est hic Amanites, qui plague est impositus? Id vero erat caro putrefacta et separata, quia una cum pannis evulsa fuerat. Sic ergo sanatus, etc.*

* 1. **AMANNUS**, Rudens, Funis ancoralis, nostris *Amare*, vel funis scandorius, vulgo *Haubans*. Stat. Massil. lib. 3. cap. 16: *Statuimus quod corderii omnes de Massilia teneantur speciali sacramento se non facturos per se, vel per alios... Amannos... nisi de canabo semello et filo subtili. Vide infra Amarrare.*

* 2. **AMANNUS**, pro *Ammanus*; sic apud Germanos et Belgas etiamnum dicitur Praetor causarum civilium vel Consul, vulgo *Amptman*. Vide *Amman*. Charta ann. 1298. in Suppl. ad Opera Mirai pag. 148 col. 1: *Nos Johannes D. G. Lotharingie, Brabantiae, Limbourgensiæ dux, vobis baillis, Amannis, villicis, scultetus et justitiarius, etc. Ammanz, in Ch. Gall. ann. 1380. ibid. pag. 168. col. 1; Ammestre, in Stat. ann. 1482. apud. *Laguille* inter Probat. Hist. Alsat. pag. 74. col. 1: *Il doit y avoir trente et une personnes au sénat; desquelles dix du corps des nobles, et un Ammestre de l'un des corps des mestiers. Et pag. 80. col. 1: Six consuls ou Ammeisters.**

¶ **AMANS**, Adamus, Gall. *Diamant*, apud Rymerum tom. 1. pag. 879. col. 1: *Firmatum cum duobus Amantibus de eodem thesauro, etc.*

AMARA, *Cloaca, cubiculus, θυρόπος*, in Gloss. Gr. Lat. ubi videtur legendum *cubiculus*. Hinc nostrum *Mare*, pro palude. Vide *Mare*. [Loco *Tubiculus* mallem legere *Cuniculus*.]

¶ **AMARATUNTA**, Vox factitia que cum aliis pluribus occurrit in versibus sequentibus quos eruditissimus vir D. le Beuf

Canonicus Autissiodor. ad calcem veteris MS. 12. sec. scriptos reperit cum hoc titulo, *Versus maligni Angeli*, atque morali eorumdem explicazione. Sic autem se habent:

Oppositum montem condescendere cernis Orontem.
Arma tua dextra capies et fer caput extra,
Hinc gladio multos umbras mactabas incolos:
Sed prius hoc unus puerorum fert tibi manus,
Laos que cum carne tibi dumud servit Agarne,
Jana prælatura tibi constat munera plura,
Hinc et gallina dat vocem, pandite lina,
Papibus induitos piscesque videte minutos:
Trax caput Orontis jacet hoc in corpore montis,
Quem circumstabant acies, et vociferabant:
Amarantuta tibi codoxia noxia Nilii,
Pensa tibi dippus erit hoc in lumine lippus
Victus amore pio; sic cantat maxima Clio.

Ubi *Agurne* dictum puto pro *Agarene*, *Codoxia* pro *Cacodoxia*, *Dippus* pro *Œdippus*, unde arbitror ænigmaticos esse versus, qui bus ad aliquam historiæ illius, ævi partem alluditur. Certe hic versus

Prælatura tibi jam constat munera plura
prælatum aliquem simoniaca labo infectum
arguere videtur.

* **AMARE** s^r **AD INVICEM**, Phrasis Gallica, Se porter amitié l'un à l'autre, s'aimer réciprocement. Charta ann. 1314. in Reg. 50. Chartoph. reg. ch. 77: *Quod dictus Humbaudus, ante dictam joustam et tempore ipsius, erat cognatus et amicus bonus et legitimus dicti Guillelmii, et multum se inter se Amabant ad invicem.*

¶ 1. **AMARELLUS**, pro *Admirallus*. Praefectus maris apud Somnerum in Glossar. ad calcem Hist. Scriptor. Angl.

¶ 2. **AMARELLUS**, Avis aquatica, forma perinde ac anas, sed minor. Ab Aristotele lib. 8. cap. 3. de Histor. animalium *þραύς* appellatur. Ita in Medic. Salern. edita ann. 1622. pag. 178.

* **AMARENUS**, Species cerasi acris saporis, Ital. *Amarino*, cujus fructus *Amarina* dicuntur. Stat. Montis-reg. pag. 226: *Et idem intelligatur de Amarenis et cerasis intus villam et extra. Vide Amarina.*

¶ **AMARESCERE**, Amarum fieri. Libellus Episcoporum Italiæ contra Elipandum tom. 3. Collect. Conc. Hispan. pag. 96: *Sed in eodem poculo, in quo gutta veneni infusa turgescit, mellis nihilominus Amaresci dulcedo.*

¶ **AMARICA**, παρπατία, *Amaritudo*. Suppl. Antiquarii. Vide *Amaritia*.

AMARICARE, Exasperare, exacerbare, *Anarum facere, vel desatigare*, Joanni de Janua: *Italis, Amariccare*. Lucifer Calaritanus de Regib. apostat: *Quia Amari- verunt me ipsi*. Gregorius Magn. lib. 12. Epist. 50: *Eumque a me tristem Amari- tumque repuli. Adde lib. 5. Moral. cap. 2. et lib. 2. Miraculor. S. Bertini. cap. 5. Henric. de Knyghton lib. 1. cap. 14: Tostius.... Amaricatus indignanter recessit. Nec scio, an legendum amaricare, pro amarizare, apud Plinium Valerianum lib. 1. cap. 17.*

¶ **AMARICARI**, Amarum fieri. Vita S. Patricii Apostoli Hibernie tom. 2. Martii pag. 555. B: *Flumen namique secus villam præterfluen, ex accessu rheumatis maris penitus Amaricabatur. Vide Apocalypsin B. Joannis cap. 10. ȝȝ. 9. et 10.*

AMARICATIO, Dolor, nos dicimus *Amer- tume d'esprit*. Vetus Charta apud Ughellum

tom. 7. Ital. sacr. pag. 262 : *Insuper firmamus vobis, ut si exinde alia qualiscumque charta inventa dederit suptus vobis, illam mittamus sine vestra damnitate vel Amaricacione.*

A MARICATUS, Eadem notione. Miracula S. Bertini : *Luminum delectabilium visu privatus, ac bimatu, vel eo amplius in hujus cœcitatibus permansit Amaricatu.*

* **AMARICIUM**, Unguentum : unde optima unguenta Amaritana vocantur. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613. Glossar. Lat. Ital. MS. : *Amaricum, lo onguento amaro.* [** Gemma Gemmarum : *Amaricinum est quoddam unguentum pretiosum de amaraco factum. Vide Forcelli, in voce Amaracinus et Isid. Orig. lib. 4. cap. 12. sect. 8. In Glossar. cod. reg. 7644. Amaracinum, Amaricum et Amaritanum legitur.]*

* **AMARIFICARE**, *Amarum reddere, in Vocabul. compendioso.*

* **AMARINA**, Cerasi species aciduli saporis, Gall. *Griote*, Italis *Amurina*, *Amarina* et *Amarella*. Charta pro Communia de Balneolo, ann. 1300 : *Aliqua persona non sit ausa accipere brote vitium nec agrestiam nec Amarinus, nec malhos colligere in possessionibus alienis. Vide Amarenus.*

[* Genus virgulti amari, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7613. Pro vimine, Gall. *Ozier*, aut quovis alio virgulto vinculis apto, usurpari videtur in Stat. Avenion. MSS. cap. De banno arborum destructarum : *Intelligimus ligna, trabes, planctiones, latae redortas, Amarinus, et alia que nemoribus colliguntur.* Stat. Massil. lib. 5. cap. 19. § 16 : *Item quicunque de alieno honore seu possessione capiet Amarinus, vel cannas, solvat pro qualibet Amarinus ij. den. Neque alio sensu accipienda videtur Charta pro Communia de Balneolo laudata.]*

* **AMARITANUM**. Vide supra *Amaricum*.

* **AMARITARE**, pro *Amaricare*. Littere Martini Papæ Regi Angliae apud Rymer. tom. 2. pag. 235 : *Dictio petitionis oblationis nostrum..... Amaritavit animum.*

* **AMARITAS**, Amaritudo. Miracula S. Eutropii tom. 3. Aprilis pag. 741. E : *Sed quia predictus citharista non Deo, sed deo decantabat, quam plurimum attulit Amaritatis martyri Eutropio modulatio citharistica.*

AMARITIA, Amarities, Amaror. Gloss. Greco Lat. : *Iuxpia, Amaritia, Amaritudo, termitum.* [Vide *Amaricata*.]

* **AMARIUS**, pro *Armarius*, Custos literarum. Capitula general. MSS. S. Victoris Bassiliensis : *Unus liber in pergameno manus fiat, et in armario teneatur... hunc numerum per Amarium ejus fieri voluimus. Ide Armarius.*

* **AMARRARE**, a Gall. *Amarrer*, Rudente gare navim. Libert. Petras assisiæ ann. 341. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 647 : *Tenetur prompta dicta navis parata et Amarita, prout hactenus teneri consuevit. Amarita, pro Portum intrare et ad ancoras stare,* Lit. ann. 1362. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 579. art. 21 : *Pour ce que le habile de dite ville (de Harfleur) pourroit empirer, ne le conserveroit ledit marchanz et leurs us Amaser en la ville de Leure, etc.*

* **AMARTHA**, Miser, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613.

* **AMATHAT**, Gloss. MSS. San-German. : *Amarthat, Cappadocum lingua mensis Augustus dicitur. Papias MS. Bitur. habet : Amarthat Capp. lingua Agmen dicitur.*

* **AMARTIGENIA**, Græce, ἀμαρτίγεια, Peccati ortus. Vincentius Bellovac. : *Composuit et libellos quos Græca appellatione prestitulavit Apotheosis, Psychomachia, Amartigenia.*

* **Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613** : *Amarthigenia, Græce, De peccatorum origine.*

* **AMARUS**, *Locus amarus*, Aridus, ingratus, macer. Siculus Flaccus de Condit. agror. : *Si quid Amari et incerti soli est, id assignatione non datur. Columella lib. 2. cap. 2 : Solum limosæ paludis et uliginis Amaræ. Plinius lib. 17. cap. 5 : Terra Amara, sive macra.*

* **AMASAGIUM**, Reditus, qui ex vino obtinet. Vide mox *Amasare* 2. Charta ann. 1266. in Chartul. Buxer. part. 1. ch. 17 : *Quod pratum movebat de prioratu de Antul, ratione Amasagi. Amassages, eadem notione, in Charta convent. inter monast. Trenorch. et Petrum de Cabilone archidiac. Eduens. ann. 1320. in Reg. 60. Chartoph. reg. ch. 96 : De vino quod dicti religiosi debent eidem super dictam domum, ... de quadam redditu, . . . qui dicitur li Amassages.*

* 1. **AMASARE**, in Lugdunensi pago est, Dare ad censem et servitium seu redditum annum et perpetuum. Charta D. *Aubel civis Matiscon*, ann. 1453. in pago Belliogensi data : *Juxta quamdam terram quam nuper Amasavit dominus Humbertus de Challes sub servitio quatuor denariorum Vienensis.*

* 2. **AMASARE**, *AMASIARE*, Vindemiam colligere, et ex ea vinum confidere. Charta ann. 1238. in Chartul. Buxer. part. 9. ch. 1 : *Præcipio illi, qui pro tempore vinum dicti clausi Amasabit, seu custodiet, ut dictis fratribus Buxeris . . . dictos octo modios rectangulariter annuatim imperpetuum solvat. Alia ann. 1250. ibid. part. 7. ch. 16 : Cum ipsi (monachi) mihi concesserint, quod quandiu vixero possim Amasiare vina mea et ponere cupas meas et dolia, et alia utensilia in domo sua de Marre, etc. Vide supra Amasiare.*

* 3. **AMASARE**, *Ædificare, mansiones exstruere; vel etiam Attribuere et assignare, seu in mansionarios recipere, nostris olim Amaser.* Charta ann. 1239 in Chartul. eccl. Lingon. fol. 140. v° : *In dicta autem villa de Peigne, tam episcopus Lingonensis quam thesaurarius, jus habet recipiendi et amassandi (i. Amasandi) homines de foris venientes.* Charta ann. 1246. in Chartul. S. Juliani ch. 22 : *Quia dictæ terræ redactæ sunt ad curtillia, sive Amasatae sunt; et ita decimæ provenientes in talibus terris, quamdui sunt Amasatae, de consuetudine decanatus loci dicuntur minutæ et censentur jure minutarum et non magnarum et dictam consuetudinem dicta ecclesie et dictus presbiter obtulerunt se probaturos. Reg. Corb. 13. sign. Habacuc ad ann. 1512. fol. 127 : *A este accordé, baillié et livré.... une mesure, lieu et pourprins.... à la charge de le avoir fait Amaser bien et souffisamment de maison manable, couverte de telle, avec**

autres edifices, endedans xij. ans. Ibid. fol. 132. v° : Mesmement de Amaser icelles measures bien et souffisamment de maison manable et aultres edifices. Vide Admasare et Amasatus.

* **AMASATUS MANSUS**, in quo exstructa sunt ædificia, mansones, Gall. *Maisons*. Charta Willelmi D. de Montepessulano, ann. 1103 : *Dono tibi... et in uno quoque manso Amasato de terra unam saumadam de lignis in Nativitate D. per singulos annos. Amaser, heritages amasez, non amasez, amasemens, passim in Consuetudinibus municipalibus, Atrebatis. antiqua art. 62. 147. 160. Hesdin. art. 40. Tervanensi art. 1. Camerac. tit. 8. art. 12. etc. Contra, *Dismasatus. Castellarium Sparpalizæ dismasatum* in Charta anno 1255, apud Ughellum tom. 7. pag. 1140.*

* **AMASCERE**, Congerer, cogere, colligere. Charta ann. 1120. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 1134 : *De manso, quod Petrus Azali detinet cum omni sua obedientia, debetur curti scilicet obedientia operum, et terratici, et Amascere, cum vi. denariis. Vide mox Amassare 2.*

* **AMASCO**, *Amare cupio*, in Gloss. Isidor. [Ad quod Grævius ait fortassis scribendum, *Amare incipio*, quamvis et ferri possit edita lectio. Diomed. lib. 1. Grammat. : *Ab amo veteres inchoativo modo dixerunt Amasco.* (** Aliquot editiones addunt Nævii lucum : *Nunc Amasco primulum.*) Unde et]

* **AMASCUS**, Amator, apud Plautum in Truculento, mundulos Amascos, quod idem Grævius post Dousani dicit male a Putschio in Diomedie et ab editoribus Plauti in *Amasios* mutatum fuisse. Hæc obiter post Grævium ad emendationem Plauti, licet parum ad nos pertineant.

* **AMASIA**, Puella amata, concubina, Gall. *Maltresse*. Stat. Pallavic. lib. 2. cap. 41. pag. 107 : *Vir uxoratus qui Amasiam teneat, puniatur et condemnetur in libris xxv. Imper. et ipsa Amasia publice justigetur. Occurrat præterea in Stat. Versell. lib. 4. pag. 71. r°. Ameresse, amatrix, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. *Amiete* diminut. a Gall. *Amie*, amica, apud Anonym. laudatum in Glossar. ad calcem Poemat. reg. Navar. v. *Chainse* :*

Fouchier forment frestele
Pour s'Amiete Aeliz.

* **AMASIONES**, pro *Amasti* dixit Prudentius lib. Peristeph. hym. 14. v. 182.

* **AMASIRE**, In manso constituere. Charta ann. 1239. apud Rouverium in Reomao pag. 263 : *Locis sumis in hunc modum, quod borda jam dicta ita maneant, quod Abbas vel Prior de Asiaco non possunt aliquem Amasire.*

* 1. **AMASSARE**, Percutere massa, Gall. Assommer. Instrumentum anni 1320. ex Archivo Massil. : *Per inimicos percuti et Amassari.*

* 2. **AMASSARE**, ut *Amascere*, Ital. *Amassare*, nostris *Amasser*. Arest. senat. Chamber. ann. 1492 : *Illi de communitate bochiaverunt, et nemus in ipsis brotelli existens scinderunt, ceperunt, Amassaverunt, et secum apud Molineta importaverunt.... Brochiantes et nemus brotellorum capientes et Amassantes reperti fuerunt. Stat. civit. Astæ cap. 48. pag. 15. r° : Item quod*

aliqua persona non audeat vel presumat Amassare, habere seu tenere letamen, terram seu bruturam aliquam in tribus mercatis de sancto. Occurrit etiam in Stat. Montisregal. pag. 207. Alia notione, vide supra in Amasare 3.

* **AMASSARITIA**, [Supellex, instrumentum massa rusticum : vel etiam mansus ipse hac supellectili instructus. Diploma Ludovici Pii et Lotharii ann. 829. apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 383 : *Monasteriolum vero supradictum, cum omni integritate, cum Ecclesiis, cellulis, territoriis, aedificiis, familiis, juste pertinentibus, casis, Amassariciis, aldiariciis, bovillariciis vacariciis.*] Vide *Massaritia*. [** *Virgula post casis videtur tollenda. Vide Massaritiæ case et Murat. Antiqu. med. ævi. vol. 1. col. 878, ubi casæ massariciæ laudantur ex charta anni 778.*]

¶ **AMASSARIUS**. Vide *Admissarius*.

* **AMASSATOR**, Hispanis *Amassador*, Pistor, qui farinam subigit. Stat. Taurin. ann. 1360. cap. 69. ex Cod. reg. 4622. A : *De numero Amassatorum grani et fornariorum, qui debent et possunt esse in quolibet cassali. Item quod in quolibet casali possint esse duo Amassatores grani et unus fornariolus, et non plus.*

* *Nostris Amassouer dicebatur instrumentum, quo aliiquid colligi potest, a Gall. Amasser. Charta ann. 1411. ex Pancarta episc. Carnot. : C'est ce que je Jehan Dalonville aveue à tenir de R. P. en Dieu Mgr. l'evesque de Chartres... La terce de tous les monceaux bannes desdits champs, et doit estre cuillie o l'Amassouer ladite terce, sans pellir et sans balloer, et sans retrainer ledit Amassouer, par où il aura passé. Alia notione, Amasseres, qui multas scilicet collectas habet pecunias, in Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1 :*

*Se vous fuissez uns triboulerres,
Uns useriers, uns Amasseres,
Uns flatteries, uns serf à gré,
Encor fuissez en haut degré.*

* **AMASSUS**, *Acerbus, cumulus, Gall. Amas. Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 43. ex Cod. reg. 4624 : Campani.... non possint.... nec eis licent facere Amassum eorum camparia bladæ, seu ipsum bladum compariae congregare vel Amassare nisi in Avilliana.... Debeant ostendere.... dictum eorum Amassum bladi camparia dictis sindicis et consulibus, antequam illud tritulent vel tritulari faciant. Vide supra Amassare 2.*

* **AMATIO**, *Acerbus ex glebis terreis. Gall. Amas. Charta ann. 1342. in Reg. 74. Charthoph. reg. ch. 697 : In quibus quidem locis factæ fuerunt Amationes, ad reponendum dictos lapides pro limitando, et dividendo jurisdictions predictas.*

* **AMATIXUS**, pro *Amathistus*, Lapis pretiosus, in Charta Heccardi Comitis Augustodunensis apud Perard. in Tabulis Burundicis pag. 26. *Sigillus de Amatix, in Testamento Haimonis Dom. Burbonensis. [Mabillonius noster qui priorem locum ex Heccardi Charta ductum citat lib. 2. de re Diplom. cap. 18. n. 2. legit bis sigillum de Amatix, non Amatix, et pro Amathistus, habet Amethystus : et quidem recte, sic enim vox Græca ἀμθύνω reddenda.]*

* *Nostris olim Amatitre. Stat. aurifabr. Paris. ann. 1355. tom. 3. Ordinat. reg.*

Franc. pag. 11. art. 4 : *Nul orfevre ne peut mettre sous Amatitre, ne sous garnat feuille vermeille, ne d'autre couleur, fors seulement d'argent. Art. 5 : Item. Nul orfevre ne peut mettre Amatitre avec balais etc. Eadem repeatuntur in aliis Stat. ann. 1378. ibid. tom. 6. pag. 389. art. 11. et 12.*

* **AMATORIA**, *Philtra, apud Ammianum lib. 29. et Rufinum in vers. Eusebii lib. 4. cap. 7.*

* *Amatoria potion in insaniam versum Carolum VI. scribit Bonincontrius in Annal. apud Murator. tom. 21. Script. Ital. col. 62 : Carolus VI. vir omnibus præferendus, roboris magnitudine preclarus, una in pugna triginta millia hostium fudit. Deinde potionem Amatoria in tantam prorupit insaniam, ut amentissimus factus sit. Hujusmodi philtris aliis præstigiis, ut amorem inspirant, sæpe usi sunt majores nostri, quos idcirco poenis affectos non semel reprehimus. Lit. remiss. ann. 1354. in Reg. 82. Charthoph. reg. ch. 303 : Guillemetta, dicta la Tubée, confessa fuit quod ad suggestionem quarundam mulierum, quas consulta fuerat super hoc ut amor, quo ipsa et Reginaldus, dictus de Charronne, se ad invicem diligebant, cresceret et caleret inter eos, ipsa ad cimiterium SS. Innocentio Paris. accedens, unum os cuiusdam cadaveris seu mortui hominis ceperat et secum detulerat, et delatum in ignem posuerat et conjuraverat ex parte patris, matris, fratrum et sororum suorum, obsecrans ut, sicut illud os ardore ignis caleret ibidem et comburebat, arderet et caleret cor dicti Reginaldi mariti sui, ut cito ad ipsam accederet et reverteretur; et quod hoc quadragies vel ultra fecerat, quod tamen ad suum propositum dixerat sibi minime profuisse; quodque tot vicibus vel ultra, sal ceperas et in palma posuerat et sputo seu saliva sue commiscuerat, et commista simul in ignem, ut prius, posuerat, verba predicta vel similia et ad finem et intentionem prædictas, dicens et asserens quod sibi sentiat, prout tenet firmiter, profuisse. Item et quod a nundinis de Landico ultimo præteritis fuit annus elapsus circa, ipsa per suggestionem similem duos pedes talpa dextri lateris secum tulit, ut inde fortunum melius et prosperos eventus haberet; propter quæ dicta Guillemetta adhuc carceribus detinetur. Alia ann. 1355. in Reg. 84. ch. 205 : Johanna, dicta la Lorraine, concessit quod certam quantitatatem pulveris ligati infra modicum tele, ... ipsa suppuneret novem evangelii; et hoc facto deferret eisdem, ad finem.... quod dicti conjuges discordes, per hoc ad concordiam dicerentur. Similia occurunt in Lit. ann. 1352. ex Reg. 81. ch. 397. ann. 1383. Reg. 123. ch. 4. et ann. 1395. Reg. 149. ch. 50.*

* **AMATURIRE**, *Meditari, amare, apud Laur. in Amalth. ex Cathol.*

* *Amati vero nostris olim pro Abatu, acable, chagria, anxius, animo fractus. Monstrel. vol. 1. cap. 47 : Lesquels Liegeois generallement demourerent en leur pays tres dolens et Amatiz de la douleur, qui leur estoit advenie. Robert. Bourron in Merl. MS. : Si vous dîque, pour son partement furent Amati et courroucie li plus vaillant de la court. Le Lusidores :*

*Mult i ot riche baronne;
Mais ele estoit mult Amatie,*

Quant Jacob vint li senecaus,
Qui mult estoit Preu et vassaus.

* **AMATUS**, *Eadem notione qua Amatus. Excerpta vett. auctor. apud Leibnit. tom. 1. Script. Brunsvic. pag. 59 :*

*Flemmivolum vincens rutilans in curribus surum
Strato solo recubat, laticolor Amati.*

* **AMAYNAMENTUM**, Mansio, domus. Charta ann. 1340. in Reg. 73. Charthoph. reg. ch. 180 : *Attento quod inimici domini nostri Francorum regis plura domicilia et Amaynamenta eidem Petro destruxerunt.... in remunerationem præmissorum eidem quoddam hospitium.... concedimus. Vide Mainamentum.*

* **AMBACTALIS**, *Ab Ambacto statutus, vel qui in usu est per comitatum. Vide Ambactus. Præceptum Caroli IV. imperat. inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonstr. col. 132 : Novemdecim metatas et triginta quinque virgas seu decempedas Ambactales, in Domberch ducentas quadraginta novem metatas, et centum ac septendecim decempedas Ambactales. Non semel rursum infra.*

* **AMBACTUS**, Cliens, servus conductitus; vox Gallica. Festus : *Ambactus, Enno, Lingua Gallica servus dicitur. Glossar. Ambactus, ἀμβάτος μισθώτες, ὡς Ἐννός. Cæsar de Bello Gall. de Equitibus Gallia agens : Eorum, inquit, ut quisque est genere copiisque amplissimus, ita plurimos circum se ambactos, clientesque habet. [** Oberlinus ad hunc locum (lib. 6. cap. 14) monuit nummum Gallicum apud Pellerin, Recueil de Médailles, t. 1. pl. 3. habere parte antiqua caput bovis, cum inscriptione AMBACTUS.]*

Remanet etiamnum in Germania et Belgio vocabuli vestigium. Nam in civitatibus passim Flandricis, aliisque nonnullis Ambachten ejusmodi Corpora dicuntur, quæ unum sibi legunt, cuius auctoritatem perinde atque capitis sui venerantur. Unde et ii Ambachten heeren Belgico idiomatico, Ambactorum quasi Dynastæ intelliguntur, aut certe vires tales, penes quos sit rerum summa, et in coloniis territoriisque dominatus. Regiones ipsæ in Ambactias distibuantur : unde pro, in comitatu Engelberti, aliquando in diplomatis legerem est, in Engelbrechtes Ambachte, vel Ambachte, ut testatur Freherus lib. 1. Orig. Palat. Apud Keronom, Officina, Ambahti : Officium, Ambahti : Officia, Ambaht, exponuntur; Apud Kilianum, Ambacht, est officium, præfectura, jurisdictio civitatis. Lexicon Germanicum vetus apud Lipsium lib. 3. Epist. 44 : Ambachman, ministri. Quam vocem Somnerus a Saxonico embe ð man, minister, et embeahtian, ministrare deducit. Joani Stiernhookus lib. 2. de Jure Sueonum vetusto cap. 4. pag. 207. scribit, servos in jure Gothico, Sudermanico et Westmannico, Ambaht, nominari, idemque videri quod Ambacht, apud Cæsarem, nisi quod apud Suecos hodie tantum feminis tribuitur. At Salmasius lib. de usuris, nequaquam vocem esse Gallicam contendit, hæcque Festa addita esse ab illius Abbreviatio, et in Cod. MS. haberis post haec Festi verba : Aut [Am] præpositio loquularis significat circum ; unde supra servus Ambactus, id est, circumactus dicitur. Vide eundem ad Hist. August. Pithecum lib. 1. Advers. cap. 8. Pontanum

in Gloss. Turnebum in Advers. Cluverium
in Germ. antiq. lib. 1. cap. 8. 13. etc.

Domnus Ludovicus le Pelletier existimat *Ambactus* vocem originem ducere ex Britannia minori, ubi *Am* Circum, et *Bac* Naviculam et Comitatum significat. Quam autem facile *Ambactus* ex *Am* et *Bac* ductum sit, nemo non videt. Si tamen non placet hæc originatio, aliam suggestit idem Auctor. *An*, inquit, articulus apud Armonicos in *Am* ante *B* mutari solet; *Bagad* autem vel *Bagat* Turbam significat, ex qua componitur procerum familia vel comitatus. Hinc quasi sua sponte nascitur *Ambagatas*, quæ vox in Latinam versa produxit *Ambactus* quam facillime. [** Vide de hac voce quæ habent Schilter. in Gloss. voce *Ambacht*, Wachter. in Gloss. voc. *Ambacht* et Achter et Frisch. in Lex. voce *Amt*. ADEL.] [* Vide Grimmii Antiq. Juris pag. 304, n° 6. et ejusdem Grammat. tom. 2. pag. 211. Apud Ulfilam est *Andbahts*, quo vocabulo Gothice reddit Græcum ὄπητης in Evang. Joh. cap. 7. v. 32. 45 et 46. cap. 18. v. 3. 12. 18. 22. Matth. cap. 5. v. 26. Luc. cap. 1. v. 2; διάκονος in Epist. ad Rom. cap. 13. v. 4. cap. 15. v. 8. In libris Francice scriptis hac voce redduntur latina: *Villicus*, *conductor*, *minister*, *decurio*, *levita*, *procurator*, *satelles*, *major*, *exactor*. Locos vide apud Graffium in Thesauro Ling. Franc. vol. 3. col. 25. Anglosaxonibus est *Ambeht*. De etymo Graffium l. l. et Bosworthii Lex. Anglos. 6. z. Suecis *Ambud* erat Supellex, instrumentum. Quæ hodie prævaluit significatio *Ministerii*, *officii* etc., Francicis et Anglossaxonis scriptoribus jam erat usurpata. In legib. municipi. Hamburgensium et Lubecensium *Ambtliide* sunt Opifices, fabri. Vulgari autem significatione *Amt*, proprie *Amt*, olim *Ambacht* est Officium, magistratus, officium judicis, peculiariter ejus, qui rure auctoritatem exercet, *Advocatio*. Apud Haltasium in Gloss. Germ. col. 21 legitur ex Dipl. Theod. Comit. Hollandie ann. 1083: *Judicariam potestatem in Alcmere*, que *Ambacht* vocatur teutonice. Dipl. ann. 1291: *Justitia temporalis sive advocata*, quod est *Ambacht*. Diplom. ann. 1230: *Fidelibus nostris dedi in feodium jurisdictionem*, que *Ambacht* dicitur. Vide *Ambud* et *Ambaxia*; hæc enim vocabula ejusdem esse originis nullus dubito.]

* **AMBAGENA**, La pecora cum doy fiole immolata. Glossar. Lat. Ital. Ms. Vide infra *Ambigua*.

AMBAGES. Thwroczius in Maria Regina Hungar. cap. 4: Et *Ambages*, ut suasionibus regem femineum erga populum spretum reddenter, cunctas regni ad partes mittit. i. submissas personas, i. seu ministros fideles, quibus callida plenaque ambagibus consilia committi possunt. Hanc vocem vulgo ducant ex *am* et *ago*: sed mox laudatus D. Lud le Pelletier ex eodem Britannico fonte existimat promanare, ex quo *Ambactus*.]

* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521: *Ambages*, *Trufflez*, *Gallice*.

AMBAGIBALIS CHARTA. Charta vetus in Vita Aldrici Episcopi Cenoman. num. 69: *Chartam Ambagibalem ibidem presentabant*, quam Bertha ad ipsos infantes suos fecerat, ubi habebat incertum, dum adivebat, et in partes duas Leogisilo quondam conjugé suo,

quam et suam tertiam ad usum tenuerit. Vox luxata, ni fallor, forte legendum auditionalem, de qua Marculfus lib. 1.

Ambaginalem rectius cum Mabilonio lib. 1. de Re Diplomatica cap. 2. n. v. legendum velle. Chartam, inquit, *Ambagibalem* lego apud V. Cl. Stephanum Baluzium, Miscel. tom. 3. pag. 168. pro quo *Ambaginalem* præsert Codex Ecclesie Cenomanensis. Quo nomine Chartam, quæ adversario ambages facessit, significari puto. Præterea non *Auditionalem* posse legi ideo videtur, quod Charta *Audientialis*, seu *Auditionalis* de qua Marculfus lib. 1. cap. 28. ea sit, qua quis ad audientiam principis evocatur; illa autem Charta *Ambagibalis* sit nomine ipsius Berthæ, nihilque in ea agatur de Principe.

* Nescio utrum felicius Auctores Tract. novi de re diplom. tom. 5. pag. 672. intelligent de donatione mutua inter virum et uxorem; ab *ambo* et *Agina*, qua voce *uxor* significatur; vel de *Charita*, qua inter haeres dividuntur bona; aut tandem de bonorum inter duos liberos divisione a matre facta, quorum partem tertiam sibi ad usum-fructum retinet.

AMBAGINES, pro *Ambages*, Difficultates, calamities. Glossæ Gr. Lat. περίσσος, *Amsfractus*, *circuitus*, *ambago* [Supplem. Antiquari: *Ambago*, περισθέστως τόπος, *Amsfractus*.] Isidorus Pacensis Episcopus æra 772: *Abdimelech ex nobili familia super Hispaniam Dux mittitur ad principalia jussa; qui dum eam post tot tantaque prælia reperit omnibus bonis opimam*, et ita floride post tantos labores reppletam, ut dices augustalem esse malogramnatam, tantam in ea pene per 4. annos irrigat petulantiam, ut paulatim labefactuta a diversis *Ambaginibus* maneat executa. [* Edit. ann. 1729. habet: *Abdemelic... tantaque pericula... tantos dolores... angustale esse malogramnatum... Ambagibus maneat executa.*]

AMBAGIOSUS, *Circulosus*. Glossæ MSS. **AMBAGIUM**, Dubietas, dubium. Acta SS. Aprilis tom. 2. pag. 701. F. ubi de S. Wernero puero Martyre: *Unde iam recitata, vigore legitimæ prescriptionis etiam centenaria cum fide bona, non minimam habere auctoritatem absque Ambagio sunt credenda.*

AMBAISSARIA. Vide *Ambascia*.

* **AMBANARE**, Ambire, cingere, claudere, Gall. *Entourer*. Libert. Avinonetii ann. 1356. inter Ordinat. reg. Franc. tom. 3. pag. 77. art. 12: *Quod pro reparando et fortificando, Ambanando et compertenendo castro nostro regio dicti loci Avenioneti, . . . ipsi consules. . . possint gratis. . . de sustibus et lignis nostrarum dictæ patræ forestarum capere moderate*. Vide mox

* **AMBANNUS**, Repagulum, transversarium lignum inter duo alia arrectaria et extantia positum, Gall. *Barriere*, sic dictum quod ambit, circumdat. Libert. novæ bastidæ de Solemnaco ann. 1327. in Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 20: *Item quod totum emolumenum. . . de tabulis, . . . pro merceriis et aliis mercimonis existentibus in domo communis, seu subtus dictam domum communem, et circum circa in platea majori communis dictæ bastidae, intra Ambanos dicteam plateam circumvenientes, tabulis ipsorum*

*Ambannorum ad utilitatem illorum habentiu ipsos Ambanos et tabulas.... exclusis; si deinceps, et perpetuo remaneat consulibus et universitati prædictis. Eadem habent Libert. novæ bastidæ Vallis-regal. ann. 1329. in Reg. 66. ch. 1028. Vide supra *Ambanare* et mox *Ambarium*.*

AMBAR, AMBARE, MERA, vulgo Ambre: Stercus pisces. Lexicon ἱατρικὸν, Διπλῶ μητρικὸν, κύπρος ιγθνός. Joan. de Janua: *Ambra*, species valde cara, et dicitur ab ambrosia. Historia Translat. S. Sebastiani cap. 15. n. 74: *Revulsoque sarcophagi operculo, mirifice virtutis Ambre suaviter redolentis viri faciem demonstrant*. Jacobus de Vitriaco lib. 3. Hist. Orient. pag. 1143: *Magnam partem deliciarum Ægypti in auro et argento, perlis et pomis Ambrae, filis aureis, etc.* Vocem Mauris familiarem esse observat Philander ad Vitruvii lib. 8. cap. 3. Vide Serapionem lib. Aggregat. cap. 196.

* **AMBARIUM, AMBARRIUM, AMBARUM, AMBARRUM**, Ambitus seu septum ad munimentum oppidi vel castri ex barris seu repagulis constructum atque a liciis distinctum. Stat. Avenenion. ann. 1243. ex Cod. reg. 4659. cap. 80: *Nec etiam extra civitatem habeat vel faciat aliquis simoratum in Ambarratis, liciis, vallatis, etc.* Ibidem cap. 81: *Item. Statiuimus quod de liciis vel prope licias per cannam, vel de Ambariis, vel de staribus, lapides vel terra non accipiuntur, sine consensu curiae. Rursum cap. 100: Statiuimus quod auvallata, licia et majora fossata usque ad Ambarium, et de Ambarrio usque ad majus Ambarium, mensuretur totum tenementum communis undique circa ambitum civitatis, et in extremitatibus auvallatorum ponantur termini apparentes. Inventar. MS. ann. 1366: Vendit Bernardo de Borda hostiario dom. nostri Papæ quoddam hospitium suum, cum locas sibi contiguo, sicut extra Ambarria civitat Avinionensis in via crosa etc. Charta ann. 1340. in Reg. 73. Chartoph. reg. ch. 180: *Quoddam hospitium..... situatum in Ambaris Condomii. Quo ultimo loco idem videtur esse quod Barrium. Vide in hac voce, et infra Anambarum.**

* **AMBARURALIS. Processio Ambaruralis**, Quæ circa bona ruralia fit, apud Eveillon. cap. 29. pag. 293. et in Stat. synod. eccl. Andegav. pag. 74.

* **AMBASIA, Legatio, Gall. Ambassade**. Acta S. Sebald tom. 3. Aug. pag. 770. col. 1: *Post itaque prolizas inquisitiones, magnifica Ambasiata dirigitur.... regi Dacie filia cuiusdam comitis in regno Francie. Vide Ambascia.*

* **AMBASATOR**, Legatus, internuntius, Gall. *Ambassadeur*. Convent. inter Joan. le Meingre et Gabr. Mariam de Vicecomit. Pisarum ann. 1404. in Reg. 158. Chartoph. reg. ch. 460: *Spectabilis et strenuus miles dom. Johannes dom. Castrimorandi sindicus, Ambasator et procurator illustris et magnifici D. D. Johannis le Meingre, dicti Bouciquaut, etc.*

AMBASCIA, Legatio, injunctum munus, negotii peragendi ac conficiendi alicui demandatum munus. Lex Burgund. Addit. 1. tit. 17: *Quicumque asinum alienum extra domini voluntatem presumperit, aut per unum diem aut duos, in Ambascia sua,*

Pactus Legis Salicæ tit. 1. § 3: *Si in dominica Ambascia fuerit occupatus. Alia Editio habet Ambaxia. Pithœana: Si in iussione Regis fuerit occupatus. Ex quibus liquet, Ambasciam, idem sonare quod Jussio, munus scilicet alicui demandatum, nostris Commissione. Nec scio, an aliter accipi debeat in Poenitentiali S. Columbani: Qui presumit facere Ambasciam, non permittente eo, qui præest, libera et effrenata processione, absque necessitate, 50. plagi inhibetur. Id est, qui ex patria egredi, vel peregre proficiunt præsumit. Nam ita Ambascia sumitur in Lege Burgund. nempe pro itinere in Legatione obeunda. Vocem hanc inde retinuere Itali, quam pro anxietate ac fastidio usurpant; fortequod qui ambasciam suscipiunt obeundam, morosi sint et anxi ut plurimum: cujusmodi sunt, qui negotiis alienis impllicantur. Dantes:*

*Et pero lievo su, vinci P Ambascia,
Con l' animo, che vince ogni battaglia.*

Et alio loco:

Non ti mervigliar, ch' io n' abbia Ambascia.

[** Vocabuli etymon varie varii accersunt; plurimi a Gallica voce *Ambactus*, Germ. super. *Ambacht*, ita ut *Ambascia* propri sit officium et ministerium quodcumque, nobile et ignobile, et *Ambasciare*, *Ambachten*, ministrare. ADEL. Vides supra *Ambactus*, Diezii Grammat. vol. 1. pag. 24. et Raynoldi Lex. Rom. pag. 69. vol. 1.]

AMBASCIARE, Legationem obire, seu potius nomine alterius quidpiam efferre, nuntiare, referre. Hincmarus Epistola 13. ad Ludov. III. Regem: *Remitto autem illum ad vos, ut coram fidelibus vestris, aut profiteatur se ita dixisse, aut veraciter deneget, talia vobis ex mea parte Ambasciasse. Unde puto, ut sicut in nomine interprisum est, ita sit et in Ambasciato. Nam ipse frater noster a vobis ad me rediens Ambasciavit mihi ex vestra parte, ut pedem meum basaret. Idem in Visione Bertholdi Presbyteri: Et Ambasciavi ex illorum parte, quod mihi iussum fuerat. Ubi Ambasciatum, est sermo ipse legati seu nuntii. Sicque ea videtur vox accipienda in inscriptione Epistole Pauli PP. quæ extat in Codice Carolino, et tom. 3. Hist. Fr. pag. 378: Exemplar... Epistole, in qua continetur Ambasciatum (malum Ambasciatum) Remedium Episcopi et Andecarii Comitis, qualiter justitas B. Petri... apud Desiderium quondam Regem ex parte receperit, et reliquas justitas faciendum pollicitus est. Ubi Ambasciatum non est legatio ipsa, quod vult Gretzerus, sed legati rerum a se actarum narratio, vel relatio: tametsi id ipsum interdum sonet, ut in Capitulari de villis cap. 16: *Si iudex in exercitu, aut in wacta seu in Ambasciato, aut alicubi fuerit, etc.* [** ap. Pertzum: in ambasiato vel altibi.]*

AMBASCIARE præterea dicebantur Procesores, qui ab Episcopis aut Abbatibus interponerantur, ad donationem aliquam pro suis Ecclesiis ab Imperatoribus aut Regibus impetrandam. Has enim donations *Ambasciasse*, id est, suo interventu obtinuisse dicebantur ii, eoque nomine Chartas ipsas subscribebant, in quibus semper mentio fiebat, has donations ad illorum preces factas fuisse. Charta Caroli Calvi ann. 877.

apud Miræum in Donat. Belg. [** Operum vol. 1. pag. 502.] : *Signum Caroli glorioiss. Imp. Aug. Domina Richildis Imperatrix Ambasciavit. Alia Carlomanni Regis Franc.*

[** Apud Baluz. in Appendice ad Capitul. col. 1510. num. 117.] : *Pridie Nonas Martii ann. 5. regni, Indict. I. Actum apud Trupchiacum villam... Theodericus et Anscharius Comites Ambasciaverunt. Alia ejusdem Regis apud V. Cl. Steph. Baluzium in Notis ad Concilia Narbonensis pag. 71: Dat. prid. Non. Junii, ann. 3. Indict. 4. Norbertus Notarius ad vicem Archiepiscopi recognovi. Hugo venerabilis Abba hoc Ambasciavit. Ubi observandum, Chartam hanc rogatu ejusdem Abbatis concessam esse. Charta alia Caroli C. pro Ecclesia Narbonensi apud eundem V. Cl. Steph. Baluzium in Appendice ad Capitularia n. 78. sic clauditur: *Hudolricus inclitus Marchio hoc Ambasciavit. Ita apud Perardum in Burgund. pag. 155. aliud Diploma ejusdem Caroli C. sic pariter clauditur: Audacher Notarius ad vicem Gauselini recognovit et subscrispsit. Boso Comes Ambasciator. Data, etc. Ubi Boso Ambasciator dicitur, quod ad illius preces Carolus donationem fecerit, quod quidem ex contextu Diplomatici patet: id est, interventu, uti habetur in aliquot aliis Chartis Lamberti et Berengarii Regum Italiæ, Ottonis I. Imperat. et alii apud Ughellum tom. 2. pag. 124. 125. 129. 130. 194. 203. 208. 209. 518. Denique describitur Charta alia Caroli Simplicis pro Abbatia Auriliacensi a P. Dominico a Jesu Carmelita, in Vita S. Geraldii, [** ap. Mabill. in SS. Bened. sec. V. pag. 8.] quæ sic clauditur: *Willelmus Comes Ambaciavit. Nec scio, an vim vocis alio verborum contexto expresserit Ælfryth Regina, Eadgari Anglorum Regis uxor, in subscriptione, quæ extat apud Seldenum ad Eadmerum pag. 159. quæ sic se habet: Ego Ælfryth legitima præfati Regis conjux, mea legatione Monachos eodem loco, Rege annuente, constituens, crucem impressi. Nam legatio idem est quod ambascia.***

AMBASSIARE, Eadem notio. Charta Carolomanni Regis pro S. Nazario ann. 880. tom. 4. Gall. Christ. inter Instr. col. 64: *Actum apud Nerondam villam in Dei nomine feliciter, Amen. Theodoricus Comes Ambasciavit.*

AMBASTATA, Gallis, *Ambassade*. Mamotrectus: *Nuncium, Ambasinta. Breviloq.: Ambasiata est legatio Conciliorum vel Principum in causis suis. Carolus IV. de Vita sua pag. 105. Edit. Reineccii: Ludovicus Bavarus solemnem suam Ambasiatam ad Regem Joannem misit. [Epist. Juliani Cæsarini ad Eugenium IV: Utinam ubi nota essent pericula, quæ hic sunt forte et sine forte, non venisset cum tali Ambasiata, cuius fama magnum generat scandalum. Andreas Presbyter Ratisponensis in Chron. Bavariae ad ann. 1472: Misit etiam illuc Rex jam dictus Ambasiatam suam, quibus denegatus fuit salvis conductus, et sic absque audiencia abierunt.] Adde Thwroczium in Ludovico Rege Hungar. cap. 4. et Joannem Carmesum in Vita sancti Petri Thomasii cap. 5.*

AMBASSATA, Legatio. Rymer. tom. 5. pag. 188: *Nicholonus de Flisco Romanam curiam... in Ambassata nostra pridem adve-*

dens. Spicil. Acher. tom. 6. pag. 148: Requisierunt ut ad Ambassatam suam in consistorio publico explicandam audientiam præberet.

AMBASSIATA, Eadem notio. Nicolai Episc. Botrontinensis Relatio de Itinere Italico Henrici VII. Imper. ad Clementem V. PP. apud Murat. tom. 9. col. 88: *In Taurino venit Rex Romanorum mense Octobris. Tunc cum eo pauci erant. Illuc venerunt Romani ad eum, qui in Ambassiatam veniebant ad vestram sanctitudinem.*

AMBASSATIO, Eadem notio, apud Matthæum Paris pag. 381.

AMBASSARIA, Legatio, in Hist. Cortusorum lib. 4. cap. 3. [Bartholomeus Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1262. apud Murat. tom. 6. col. 530: *Et adduxerunt secum legatum unum Domini Papæ, scilicet Archiep. de Sassari, qui Januæ stetit per multos dies, et exposuit in consilio Ambassiarum suam et parte Domini Papæ.]*

AMBAXARIA, Eadem notio. Acta Capit. Gener. Ord. Predicat. ann. 1268. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1750: *Item, a recipiendis Ambaxariis et legationibus, fratres quantum poterunt se substrahant et excusent.*

AMBAISSARIA, Negotii peragendi ac conficiendi alicui demandatum munus. Pactum inter Carolum I. Andeg. et Provinc. comit. et cives Arelat. ann. 1251: *Item, si qui cives Arelatenses eligerent per dom. comitem vel ejus curiam ad eundum in Ambassiarum, dictus dom. comes vel ejus curia provideat eis de expensis. [** Provincialis Ambarachia et Embayssaria.]*

AMBAXIATA, in Vita Jacobi Celi Archiep. Turon. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1949: *Anno 1415. Penultima Maii sui missus ad Concilium generale Constantensem. Fui presidens Ambaxiata, etc.*

AMBASSATA, Eadem significatu, apud Vincentum Cigault de Bello Italico.

AMBASSARIA, Epistola. Acta SS. Maii tom. 7. pag. 832. ubi de S. Humilitate: *Nunc reminiscere doni continu et illarum pulchrarum rerum magnæ pulchritudinis, et Ambassiarum magnæ dulcedinis, quas mihi transmisisti ad plus diligendum.*

AMBASSIATA, Eadem notio. Chronicon Melicense pag. 341. col. 1: *Reus ob hoc carceri juxta Prælati arbitrio mancipetur, sicut is qui munuscula, eulogias, Ambassatas seu literas, aut quascumque alias res dat vel accipit absque licentia sui Superioris.*

AMBASCIATOR, **AMBASSIATOR**, **AMBASCIATOR**. Legatus, internuntius, qui iussa Regis, aut domini sui defert. [Gall. *Ambassadeur*, alias, *Ambaxeur*, Ital. *Ambasciatore*, Hispan. *Ambaxador*.] Auctor Breviloq.: *Ambasidor est Legatus Principis in arduis negotiis. Concil. Constantinop. sub Menna Act. 4. pag. 696. Edit. 1618: Heracius Diaconus Ambasidor Euphræmii Patriarchæ Theopolitani. Stephanus Diaconus et Ambasidor Episcopi Cesarcensis. Vide Thuvrocium in Attila cap. 13. in Ludovico cap. 4. etc. [Vitam S. Zenobii Episc. Florent. tom. 6. Maii pag. 54.]*

AMBASCIATOR, pro Ambasidor, tom. 3. Concil. Hisp. pag. 650. [** Ambasidor, eius Constabel, in Vocab. Lat. Germ. ann. 1477. ADEL. Ein Fürstenbot, in Gemm. Gemm.]

Ambassador, apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 457.

Ambassador, Mediator, arbiter, supra in Ambaciare secunda notione, Gall. Arbiter, Mediateur, Entremettur.

Ambassatrix, Mediatrix. Menoti Sermones fol. 170. : Media Ambassatrice penitentia.

Ambassador, ut *Ambassador*, in Charta anni 1284. ex Codice MS. Musei D. Brunel. fol. 74.

Imbassador, *Negotia Imbassadoria*, tom. 1. Monast. Anglic. pag. 154.

Istorum vocabulorum etymon varie variis accersunt : quidam enim, ut Scaliger, Salmasius ad Hist. Aug., Vulcanius, Spelmanus et alii, a voce Gallica *Ambactus*, Cuiens, deducunt, ut *ambascia* sit legatio, obita a cliente aut famulo ; *ambassador*, famulus ipse, cui legati onus imponitur, aut cui res quæpiam mandatur perferenda. Lindenbrogius a Germanico *ambacht*, opera, *ambachten*, operari, deducit, cui subscribunt Paulus Merula et Wendelinus : ita ut *ambassador* is sit, qui operas suas locat ad obeundam legationem, quod certe quidam per honorifica legatorum negotiatione indignum censent. Albertus Acharisius in Vocabulario Italico ab *ambulare* : alii denique ab Hebreo etymon accersunt. Vide Origines Francicas et Italicas V. Cl. Ægidii Menagii.

Ambasciata, **Ambassata**, Munus alicui demandatum, nostris *Commission*. Stat. Cadubrii lib. 1. cap. 51 : *Ambasciatas* sibi impositas a vicario vel alio officiali fideliter et veraciter facere etc. *Falsum Ambasciatam facere*, ibid. lib. 3. cap. 52. Stat. Pallavic. lib. 1. cap. 3 : *Currerius deputatus ad servendum officio teneatur et debeat fideliter et legaliter citationes, Ambasciatas, praecpta, et sibi alia quæcunque commissa... facere*. Vide *Ambasciata*, alia notione, in *Ambaciare*. [** Vide Raynouardi Gloss. pag. 69. vol. 1. n° 4.]

Ambassador, Cui aliquod negotium mandatur, in Stat. Vercell. lib. 3. pag. 61. v°. Vide alia notione in *Ambaciare*.

Ambassia, ut supra *Ambaciata*. Placit. ann. 845. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 973 : *Portabamus pastas ad Veronam, et alias Ambassias, quas nobis mandabant da parte sanctæ Mariæ*. Plures ibi.

Ambaciaria, Legatio, Gall. *Ambassade*. Elmham. in vita Henr. V. reg. Engl. edit. Hearn. cap. 14. pag. 28 : *Elegit.... dominos et magnates, quos solenni Ambaciaria ad adversarios suos Franciae destinavit*.

Ambatualis, Una hostia. Glossar. Lat. Ital. MS.

Ambatus. Gloss. in cod. reg. 7644 : *Amatum, ambitionem*.

Ambaxata, Legatio. Chron. Andr. Danduli apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 305 : *Ambaxatam solemnem pro pace et concordia reformandis imperatori militentes etc. Ambaxaria, et Ambaxiata*, Vide in *Ambaciare*.

Ambaxioqui, Circumeuntes catervam, apud Festum.

Amber. Vide *Ambra*.

Ambergamentum Regum, f. Locus ita dictus, eo quod Rex aut Dux aliquis

ibi fuerit hospitatus vel castra posuerit. Charta restaurationis Abbatiae S. Michaëlis in Eremo ann. 961. in nova Gall. Christ. tom. 2. Instr. col. 409. E : *Item ex membris et dependentiis dicit feudi sunt quinque aedes ab omni tributo immunes in dicta urbe; tres in parochia S. Michaëlis, quæ ab uno capite tangunt Ambergamentum Regum, etc.*

* **AMBESUS**, *Circumcisus*; ab edo componitur. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613. [** Gloss. cod. reg. 7644 : *Circumesas*.]

** **AMBI**, Servi, in Gloss. cod. reg. 7644. ex Placido. Apud Maium pag. 435 : *Amui.*

AMBIANENSIS MONETA. Vide *Moneta Baronum*.

* **AMBIBALLUS**, *Hircus villosus*, in eod. Glossar. Cod. reg. 7613.

1. **AMBIDEXTER**, Aptus ad gerendas res, tam spirituales quam temporales. Statuta Collegii de Monte-acuto apud Lobinellum tom. 3. Hist. Paris. : *Quod si eis nullum continget vere Ambilextrum reperiri, monemus predictos dominos, ut in spiritualibus magis idoneum præferant in temporalibus aptiori.*

2. **AMBIDEXTER**, Judex, qui ab utraque parte dona accipit. Galli dicent : *Qui prend à droite et à gauche*. Bracton. lib. 3. tit. de Corona cap. 1 : *De Vicecomitibus et aliis Ballivis Ambidextris, qui capiunt de utraque parte*. Adde Rastallum in hoc verbo.

1 **AMBIDEXTRIA**, Munera ab utraque parte accepta, apud Rymerum tom. 7. pag. 166. tom. 8. pag. 27. tom. 11. pag. 445.

1 **AMBIDOLE**, forte pro *Amigdala*. Computus Joannis de Ponciaco tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 284 : *Item pro 5. libris de piper, 5. de sinzibero... 11. libris et uno quart. de zuccaro, et 25. libris de Ambidolis, et 10. lib. de risis, etc.*

AMBIENTER, Sollicite, diligenter. Vita S. Nicetii Episc. Lugdun. tom. 1. Aprilis pag. 10. D : *Sic etiam indubitanter atque Ambienter consurgere jugiter ad Matutinos studuit, ut exordia ipsius officii semper ipse cœpisset*. De conventione inter Adalardum S. Victoris Abbatem et Willelmum Vicecomitem de Villa Cathedrae ann. 993. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 349. E : *Abbas vero missis bobus caput terram, quæ est ante Ecclesiam S. Damiani Ambienter excolare, et huc illuc rumpere terram ad facientes condaminas*.

AMBIENTISSIME, in Epist. 9. inter Francicas tom. 1. Hist. Franc.

AMBIFARIE, **AMBIFARIAM**, Bisarie. Ugutio : *Ambifuram, discretim, id est, ex ambabus partibus*. Utitur Apuleius in Apologia, pag. 276, 3. *Ambifarier dixit Claudianus Mamertus lib. 1. de Statu animæ cap. 2 :* *Quicquid afficitur contraria congruentibus pariter obnoxium Ambifarier subditur passioni*. Vide *Amfariam*. [** Vide Forcell. Gloss. in cod. reg. 7644 : *Ambifariam, pro duabus partibus posuit, sive pro ambabus*.]

** **AMBIGARIUM**, ex ambabus partibus, in Gloss. cod. reg. 7644.

AMBIGENA, Androgynus, hermaphroditus : utriusque generis, seu sexus. Petrus Blesensis Epist. 9 : *Ambigena non generant, teste Hippocrate, etc.* [Hic locus non reperitur in Epist. laudata, saltem in Edit. operum P. Blesii ann. 1667. Laurentius in Amalthe. nulla Hippocratis facta mentione habet :

Ambigena, hermaphrodita, androgyna, quæ non generant. Plinius autem lib. 8. de Semiferis animalibus : Ambigena, semifera, quæ ex sera et domestica bestia nascuntur.]

* **AMBIGIATUS**, Furtum jumentorum, pro *Abigeatus*. Vide in hac voce et *Abigetus*. Lit. remiss. ann. 1347. in Reg. 76. Chartoph. reg. ch. 296 : *Interfecerunt dictos duos nuncios, quos invenerunt dormientes, scindendo gurgatum, et deinde ceperunt dictos duos equos.... Item quod prædicta facinora negare non potest dictus denunciatus, ... mortem duorum nunciorum, et furtum, et rapinam et Ambigiatum.*

AMBIGINES, *Loca flexuosa, anfracta*, in Gloss. Lat. MS. Regio Cod. 1013. et apud Papiam. Vide *Ambago*.

AMBIGIOSUS, *Papiæ, Circulosus, ambibus plenus* : forte *Anbagiosus*. [Gloss. Sangerman. *Ambigiosus, Circulosus, aut per Ambages circuens*. Johan. de Janua : *Ambiguus ab ambages dicitur...* *Ambiguosus, dubitabilis vel ambagibus plenus*. Sic et in Glossis lubentius legerim *Ambiguosus*, quam *Ambigiosus* : quod tamen ferri potest.]

AMBIGONIUS, dicitur *ille triangulus, qui hebetem angulum habet*, Ugutioni; vox hibrida.

¶ *Apud Ugutionem scribitur male*. Legendum *Ambligonius* vel potius *Ambygonius*, ut in Papia MS. Bituric. Componitur ex ἀμβλὺς, obtusus, et γωνία, Angulus : adeoque est vox proprie Græca.

* **AMBIGUA** Ovis dicebatur, quæ cum geminos pareret, cum ipsis altrinsecus positis sacrificabatur : unde derivatur, quasi ab utraque parte habens agnos. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613. Vide Martinii Lex. v. *Ambeignus*, et supra *Ambagenia*.

† **AMBIGUOSUS**. Vide *Ambigiosus*.

AMBIGUUM, Indefinitum. Frontinus de limitib. agror. : *In Ambigo videtur hic ager, et velut indefinite remansisse*. Idem de Colonii : *Pro æstimo libertatis legem sunt securi, ubi termini Ambiguum nunquam reperantur*.

AMBILOQUUS, *Bilinguis, qui nunc hoc, nunc illud affirmsat, unde Ambiloquium, talis locutio*. Ugutio et Joan. de Janua.

* **AMBIO**, oxis, i. Leccator. Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120. leg. *Ambo*. Vide in hac voce.

* **AMBIOSUS**, *Quod ambiat honores, Desiros*, Prov. Glossar. Prov. Lat. ex Cod. reg. 7657.

¶ **AMBITA**, f. Chors, Gall. *Basse conr*, ab *Ambire* sic appellata. Charta Guillelmi Comitis Claramont. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 62 : *Et in Sayaco ubi est grangia et Ambita, comprehendendo fontes, qui sunt prope et supra Ecclesiam de S. Vincentio*.

AMBITIES, *Ambitio*, Ugutioni.

AMBITIO. 2. Paralip. cap. 16 : *Posueruntque cum super lectum suum, plenum aromatibus et unguentis meretriciis, que erant pigmentariorum arte confecta, et combusserunt super eum Ambitione magna*. Ubi Mamotrectus : *id est, apparatu magno, et Græc. Edit. : και ἐπονταν αὐτῷ ἔφοραν μεγάλην ἵση σφέδην*. [Spicil. Acher. tom. 7. pag. 537 : *Hoc itaque solenne tempus* (Translationis S. Eloquij) consilio suo B. Forannanus in melius reformare desiderans, quatenus majoris Am-

bitionis et venerationis dies et solemnitas recolenda ab omnibus magis amplectetur. S. August. Epist. 23. ad Maximinum : Transit Ambitio. S. Paulinus apud eundem Augustinum Epist. 94 : Senatoriae dignitatis Ambitio.]

AMBITIRE, pro Ambire, Blandiri, interpellare. Fulbertus Episc. Carnut. Epist. 21. ad Abbonem Floriac. Abb. apud Mabill. tom. 4, Annal. Benedict. pag. 167. ubi de Magenardo in Carnutense S. Petri Monasterium intruso : Sedet nunc ille Primas in Abbatie suggestu, seculari potentia fatus, de peracta Victoria glorirosus, sautores ejus Abbes, Episcopos atque ipsum Papam Ambitiendo, ne quid gravius statuatur in illum, modis omnibus elaborat.

AMBITOR, pro Ambitosus, in Ampliss. Collect. Marten. tom. 1. col. 22. Utitur Lampridius et alii inferioris avi.

AMBITUDO, pro Ambitus, dixit Apuleius in Asclepio.

A 1. **A**MBITUS, Peristylium, Claustrum, Gall. Clotre. Ambitus propriæ idem ac circuitus, Gall. Enceinte, circuit; quare sumitur aliquando pro ipso claustru, quod in obliquu subintelligitur. Gall. Christ. tom. 3. col. 750. ubi de Abbatia S. Martini Majoris : Jacer dicitur in sacculo quod est in Ambitu, (supple claustru.) Ibidem col. 751. D : Sepultus est in cæmiterio communis fratrum in Ambitu, prope gradum lapideum superiorum quo ex Ecclesia in Ambitum descenditur. Schramb. Chronicon Melicense pag. 425. col. 1. in Memoriali Visitatorum ejusdem Monasterii ann. 1451 : Pro debita clausura sint octo januae clausæ... scilicet tres januae Ambitus, et duæ de-Basilica et dormitorio, etc.

* 2. **A**MBITUS, Inter vicinorum aedificia, locus duorum pedum et semis, ad circumeundi facultatem relictus. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613. [** leg. semipedis, ex Isid. Orig. lib. 15. cap. 16. sect. 12.]

IN AMBITU, Circa, quomodo Galli dicunt, aux environs. Ethelwerdus lib. 4. cap. 3 : In eodem anno post Pascha, in Ambitu letanias, cometa apparuit.

AMBIVERTIBILIS, In utramque partem versatilis. Anonymus de Miracul. S. Servatii n. 56 : Ambivertibile vultu oculos convertit.

AMBIVIUS, Idem quod Bivius. Ambivium iter, apud Dudonem lib. 3. de Actis Normannorum.

AMBIX, Vas materiae testeæ, vel vitreae, Cælio Aureliano Siccensi lib. 4. Tardar. passion. cap. 7. Ἀμβιξ, Hesychio, Athenæo et aliis.

AMBLACIUM, Instrumentum rusticum. Adalardus in statutis antiquis S. Petri Corbeiensis. lib. 2. cap. 1 : Ipsi dent unusquisque ad hortum, cui deservit, in tertio anno aratum 1. cum Ambacio et conjunctis, quando necesse fuerit. [** In voce Conjunclum et apud. Guerardum post Polyptychum Irminonis legitur : jugum cum Ambacio. Unde doctissimus editor Irmin. in Glossario : Ambaci, annulus virgis flexibilibus contortisque efformatus, cui paxillus iugis inseritur; isque annulus aratri temonem extremum adunquamque, in ipsum introductum, retinet atque attrahit.]

* Idem prouersus quod Ambaci, in Libert. Jonvillæ ann. 1354. tom. 4. Ordinat. reg.

Franc. pag. 300. art. 38 : Voulons et octroyons que lidit habitant aient hernoix de cherries, puissent prendre et coillir hars, rortes et Amblaix, en toutz noz bois de Jonville, pour maintenir les charuaiges. Et Ambley, in Lit. remiss. ann. 1479. ex Reg. 200. Chartoph. reg. ch. 135 : Le suppliant print une des verges pour teurtre (tordre) et faire des Ambleyz à charrette. Ex quibus colligitur Amblacium proprie esse Cratis genus ex virginis flexibilibus et contortis efformatum, sic dictum, quod carrum ambit et cingit, ut in eo certæ merces vehi possint.

* **A**MBLATOR, f. Ambuciōrum artifex. Occurrat in Instr. ann. 1364. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 303. col. 2.

AMBLYGONIUS. Vide Ambigoniūs.

1. **A**MBO, Pulpitum, tribunal Ecclesiæ, ad quod gradibus ascenditur. [Gall. Jubé.] Papias : Ambonem dicendo, gradum significamus. Walafridus Strabo lib. de Reb. Eccl. cap. 6 : Ambo ab ambiendo dicitur, quia intrantem ambit et cingit. At constans est doctiorum sententia, a voce Græca ἀναβάσις, Latinam formamat. Hesychius ait, ἀνέσθεται esse τὰς καταβάσεις τῶν ὁρῶν. Lexicon Græc. MS. Reg. Cod. 930. Αὐδων, παρὰ τοῦ βώ, τὸ βαίνων, καὶ ὁ ὑψηλὸς τόπος. Aliud Cod. 2062. Αὐδων, ὁ ὑψηλὸς τόπος, παρὰ βώ, βών καὶ ἀνάσθετον, καὶ κατὰ συγκοπὴν αὔδων. Infra : αὔδων, δὲ τὸς πέρρης. Paulus Warnefridus in Episcopis Metropolit. in Chrodegango : Construxit etiam Ambonem auro argentoque decoratum, et arcus per gyrum throni ante ipsum altare. Historia Episcoporum Autisiendor. cap. 45 : Ambonem ibi vitem aspiciens, cryptis honestissime compositis desuper, honorifice constructum locavit. Anastasius in Sergio PP. : Hic fecit Ambonem et incyburium in Ecclesia, etc. Pulpitum Ecclesiæ semel ac iterum vocat Victor Tunonensis.

Ad condescendum ambonem duplex patet ascensus, ut ex Silentario probavimus in Descriptione S. Sophiæ n. 75. quod firmiter præterea ex iis, quæ habet Durandus lib. 4. Ration. cap. 24. n. 17 : Dicitur autem Ambo.... quia gradibus ambitur. Sunt enim in quibusdam Ecclesiis duo paria graduum, sive duo ascensus in illum per medium chori, unus a sinistris videlicet versus Orientem, quo fit ascensus : alter a dextris, videlicet versus Occidentem, quo fit descensus. Ugutio : Ambo, pulpitum ubi ex ambabus partibus sunt gradus. Anastasius in S. Silvestro PP. pag. 17 : Fecit Basilicam B. Laurentio Martyri... in qua fecit gradum ascensionis et descensionis, etc.

In ambone legebantur *Lectiones*, *Epistole* et *Evangelia* in sacris Liturgiis. Ceremoniale Episcopor. lib. 1. cap. 12 : Ambones, ubi Epistolæ et Evangelium decantari solent. Chronicus Casinense lib. 3. cap. 19 : Gradum etiam ligneum ejusdem operis extra chorom, Ambonis in morem pulcherrime stauit, in quo et nocte *Lectiones*, et *Epistole* ac *Evangelia* ad *Missas* precipuarum festivitatium legerentur. Ita Editio Angeli a Nuce: nam Broliana perperam *Umbonis* præfert. Benedictus III. PP. Epist. 12. ad Episcopos in Regno Caroli constitutos : Qualiter olim sacrorum fuit conjunctus numero Clericorum, adeo ut in divinis celebrandis mysteriis more Subdiaconorum sacras *Lectiones* condescendens Ambonem populo nuntiaret. Gregorius Na-

zianz. Orat. 1. in Julianum pag. 59. de eodem Juliano : Ή τῶν θείων ὑπαναγράψεις ποτέ μοι, καὶ τῆς τοῦ μεγάλου βίητος τέλειοτέρης τιμῆς. Nicéphor. Callist. lib. 14. cap. 10 : Ιπ̄ο τὸν ἀμβωνα, ἡ βῆμα τῶν ἀναγνούσων ἦτο. Vetus Inscriptio Romana apud Mabillonum tom. 4. Analect. pag. 486. In Ambone S. Petri : Scandite cantantes Domino, Dominiisque legentes : Ex alto populi verba superna sonant.

In ambonis parte superiore bini erant gradus, alter altior, in quo Evangelium legebatur, alter inferior, in quo Epistola. Ordo Romanus : Subdiaconus vero, qui lecturus est, ascendit in Ambonem, ut legat, non tamen in superiore gradum, quem solec accendere, qui Evangelium lecturus est.

Neque tantum *Lectiones* et *Evangelia*, sed etiam quæ ad populum recitata vel exhibenda erant, in ambonibus recitabantur aut exhibebantur. S. Martinus I. PP. in Synodo Lateranensi : Capitula numero novem in Ambone prædicunt, etc. Annales Francorum ann. 800 : Ipse Pontifex coram omni populo, in B. Petri Basilica Evangelium portans, Ambonem concendit, invocato Trinitatis nomine, de objectis se criminibus jure jurando purgavit. Vide Anastasium in Pelagio PP. Capitula Caroli Mag. lib. 1. cap. 88 [** rec. 82. ex Capit. ad Ecclesiast. ann. 817. (Baluz. 816) cap. 6.] : In Ambone ipsa auctoritas coram populo legatur. [Translatio S. Judoci inter Acta SS. Benedict. sec. 5. pag. 546 : Hoc (miraculum) eodem rogante in festivitate S. Johan. Baptistæ Wido Abbas Ambonem ascendens populo narravit.] In ambo Imperatores coronatos testatur Theophanes pag. 405. 418. 419. 426. et Auctor incertus post eundem Theophanem pagina 431.

In ambonibus etiam orationes, seu sermones, habebantur ad populum. Epiphanius lib. 10. Histor. Tripart. cap. 4 : Episcopus vero, Eutropio sub altare jacente, nimioque repercuesso timore, residens super Ambonem, ubi solebat prius suorem consuetum sermonem. Iso Magister de Miraculis S. Othmari Abbat. cap. 4 : Quendam Archipresbyterum Ambonem concendere, ac vice sui sermonem ad populum facere jussit. Prudentius Peristeph. Hym. 11. de S. Hippolyto :

Fronre sub adversa gradibus sublime tribunal
Tollitur, Antistes prædicat unde Deum.

S. Fulgentius Homil. 10 : Dum sanctæ prædicationis, jubente nunc sancto Patre, altissimum condescendimus thronum, vestri immolatru sensibus verbū Dominici sacrificium, Dei primitus expectamus eloquium, qui loquentem facit mutum, ut cum nos gradus condescendimus absidæ, ipse descendat de throno cælorum, qui inclinavit cælos, et descendit, etc. Socrates lib. 6. cap. 5 : Καθεῖται τοῦ ἀμβωνος, διὸν σιδηροῦ καὶ πρόσθιον ὅρνιον. Χάρον τοῦ ἔχαστοθεα. Ceterum erat adhuc Romæ veteris ambonis forma in Ecclesiis S. Clementis, S. Pancratii, et S. Laurentii et Sophianæ congregatus in ejusdem Descriptione n. 74. 75.

* **A**mbo figuram lapidis sancti monum designat, quem Angelus cum evoluisse ex ostio monumenti, proclamabat resurrectionem Domini. Ita German. II. patr. CP. Theor. eccl. ex interpr. G. Herveti.

* 2. **A**MBO. Ad Ambos ad ambos, Phras

Gallica, Deux à deux. Notitia ann. 851. ex Chartul. Lemovic. : *Tunc adstantes, qui illuc aderant, caterva non modica bonorum hominum, interrogarunt leges eorum ad ambos ad ambos : at illi uteque nunciaverunt se esse Romanos.*

AMBOLAGIUM. Vide *Anabolagium*.

* **AMBOSCA,** *Insidiæ, Gall. Embuscade.* Lit. remiss. ann. 1461. in Reg. 192. Chartoph. reg. ch. 19 : *Congregavit 25. balestros et duos homines eques (equites) armatos et illos posuit in Ambosca seu indicio (insidio) in quodam nemore.* Vide infra *Ambuschia*.

* **AMBOSTA,** *Ambota,* Quantum pugno vel manu ex acervo frumenti alteriusve rei capi et contineri potest, idem quod *Pugnata*. Stat. Taurin. ann. 1360. cap. 269. ex Cod. reg. 4622. A : *Venditores grani et leguminum de Taurino non teneant dare Ambostas.* Charta eccl. Lugdun. ann. 1345 : *Debet quinque bichetos et quinque Ambotas frumenti.* Ibid. : *Unitus Ambotæ et dimidiae.* Vide *Ambostis*.

AMBOSTIS, *Pugillus, pugnus*, in Gloss. Arabico-Lat.

¶ 1. **AMBRA,** *Ambarum, Gall. Ambre.* Relatio pro canonizatione B. Aloysii tom. 4. Junii pag. 1142. B : *Coadjutores sex societate et scrista deponunt, magnum Polonia Marescalcum B. Aloysio argenteam lampadem dono dedisse, et alium sex candelabrum ex Ambra.* Vide *Ambar*, et mox *Ambre*.

2. **AMBRA,** *AMBRUM, AMBER,* Anglo-Saxonibus, Vasis vinarii genus, vel mensura : ex Latino *amphora*, ut videtur, deducto vocabulo. Leges Inæ Regis West-sax. tit. 74. apud Brompton. : 12. *Ambra cervisia Waliscæ...* 10. plena *Ambra butyri*. [Ap. Wilk. tit. 70 : *t welf Ambra*. Nominativus est *A m b r a*, Germanis hodie *Eimer*. De origine vocis vide Grimmii Gramm. vol. 3. pag. 456 et Graffii Thesaur. Franc. vol. 3. col. 148.] Leges Adelstani Regis apud eundem tit. 3 : *De duabus meis firmis dent eis singulis mensibus Ambra plena farinæ.* [** Concil. Greatan. Praef. § 1.] Liber Evidentiarum Eccl. Christi Cantuariensis : *Et reddere debet 120. mensuras, quas Angli dicunt Ambres, de sale.* [Tabularium Parthenonis SS. Trinit. Cadom. fol. 23 : *In Eskeneville... III. villanos et dimidium, et redditum..... II. gallinas de pullagio... et XIII. bordarios, qui dant... I. modium salis et II. Ambros de salinis ejusdem villæ.*] Cujus vero quantitatibus fuerit amphora, pluribus tradunt Lambar-dus et Spelmannus. Nescio, an *amphora* apud Will. Thorn. pag. 1804. lin. penult. sit idem, quod *Ambra*. Vide *Ambar*.

¶ **AMBRE,** Idem quod *Ambar*, vel succinum et electrum, Gall. *Ambre*. In hoc autem distinguuntur *ambar* et *succinum*, quod *ambar bituminis genus sit in litus maris ejectum, quod aeri expositum dure-scit, odorem spirat suavem, et sit cinerei coloris : succinum vero succus sit arboris induratus, flavus et nullum diffundens odorem.* Bernardus Thesaurarius de acquisitione Terræ Sanctæ apud Murat. tom. 7. col. 838 : *Receptæ autem sunt ad utilitatem Reipublicæ pro majori parte Ægypti delicie in auro et argento, et pomis, perlis, Ambre, filiis auricis, et filacteris variis.* Rymer. tom. 8. pag. 428. col. 1 : *Unum par Pater noster de Ambre.* Id est, *sacrorum globulorum*

series quam Gallice vulgo dicimus *Chapelet*. Hujusmodi vero series sepiissime fiunt ex electro : quare per *Ambre* hic significari puto succinum vel electrum. Vide *Ambrum*.

* Hæc sic emendanda ex D. Falconet : In hoc autem distinguuntur *ambar* et *succinum*, quod *ambar bituminis genus sit oceani Orientalis proprium, cinerei aut nigri coloris, in litus maris ejectum, quod aeri exposu-um durescit, et odorem spirat suavem : succinum vero sit aliud bitumen lapidescens, flavum aut album, ex tritu vel ab igne fragrans, quod in sinu Codano reperitur, refoditur etiam in quibusdam locis Mediterraneis.*

AMBRO. Gloss. Isid. : *Ambro, devorator, consumptor, patrimoniorum decoctor, luxuriosus, profusus.* Joan. de Janua : *Ambro, leccator, lurco, manducus, ardello, ganeo.* Sed interest : *Ambro dicitur ille, qui bene scit judicare de sapore ciborum, et libenter gustat bene saporata : lurco dicitur ille, qui gulose et immunde omnia devorat, etc.* Gil-das de Excidio Brittan. : *Illi primores inimici ac si Ambrones lupi profundæ fame rabidi.* Galfridus Monemuthensis lib. 5. cap. 4 : *Prosternite viri obstantes Ambrones, prosternite. Adde lib. 5. cap. 6. lib. 6. cap. 3.* Althelmus de Octo principaliab. vitiis cap. 1 :

Dum vetitum ligni malum decerpit Ambro. Idem cap. 5. de Virg. : *Ambronibus et lurconibus vetitum degustans alimoniam.* Adde Epist. 1. Bonifac. Mogunt. Festum Pompeium, et Cluverium lib. 2. Germ. Antiq. cap. 4. etc. [** Vide Forcell. in voce *Am-brones*, ibique Festum, unde fluxerunt quæ habet Placidus apud Maium pag. 436.]

* **AMBROARE,** Lotio vel argilla, ut videtur, pannum purgare, detergere. Stat. pro pannificio Carcass. renovata ann. 1466. in Reg. 201. Chartoph. reg. ch. 121 : *Item quod casu, quo reperiatur aliquis pannus, cum capite de bombace seu cotono, in aliquo molendino seu in aliqua tintoria aut alibi in quacunque parte, qui esset vel sit escratus, Ambroutus, seu alias quovis modo paratus in toto vel in parte, et talis pannus non fuerit visus, etc.*

AMBRONINUS, inquit Joan. de Janua, ab ambro, quod est leccator, unde quidam, cum vellet alium redarguere, ait : *Tu habes lurconinam buccam, et Ambronica labia : volens significare, quod multum et turpiter comedebat, et libenter de bene saporatis.* Vide *Ambro*.

** **AMBROO,** S. Rosa de Viterbo effectum putat e Latino *Amplius*. Privil. æræ 1233 apud eundem vol. 1. pag. 111 : *Et vadit Ambro, per ipsa aqua, et inde per lombo aufusto.*

AMBROSIANUM. Vide *Hymni Ambrosiani*.

AMBROSINI, Nummi Dominorum et Ducum Mediolani, S. Ambrosii equo insidentis, et flagellum dextra tenentis imagine insignes, cuiusmodi passim videre est. Il autem cudi ceperit, ex quo Luchinus Vicecomes, Mediolanensem copiarum ductor ab Azone patruelis suo constitutus, victoriæ insignem de Leodrisio Vicecomite, Azonis patruo, reportavit ann. 1339. 21. Febr. quo in prælio ferunt S. Ambrosium ab omnibus conspectum, scutica hostes cœderent; ideoque Mediolanenses ei victo-

riam adscripsisse. Postmodum in rei memoriam sanctum Antistitem hac specie in nummis suis effigi curarunt Domini Mediolanenses. Historiam narrant Bosius, Cörius, Jovius, et alii. Sed vexilli Mediolanensis, S. Ambrosii nomine insigniti, longe antea mentio occurrit, nempe sub ann. 1160. in Hist. Archiepisc. Bremensem pag. 104. [* Vide in *Moneta*.]

* **AMBROSIO, oxis, Quia indicat, vel quia bene saporat,** *Glot, Prov. Glossar. Prov. Lat. ex Cod. reg. 7657.* Vide *Ambro*.

¶ 1. **AMBRUM,** *Electrum; succinum.* Gall. *Ambre.* Hist. Dolphin. tom. 2. pag. 275 : *Pro pectinibus sex et speculis. 6. et duobus filis de pater nostris de Ambro, et duobus filis de pater nostris de curallo etc.* Vocis originem accersendam vult Skinnerus in Lexico Etymol. ad vocem *Amber* non ab Arabicō *Aubar* quod idem sonat. sed a Belgico *Aen-Bernen, Adurere*, quasi dicetur lapis ustilis; licet enim soliditate sua lapis videatur, igni tamen admotum accenditur, etc. Quo nomine bitumen istud nobilis, inquit, teste Francisco Guicc. in Belg. hodie *Bern-steen* accolis maris Baltici appellatur. Hoc autem momento præcipue ducitur eruditus Vir, quod succina non in Arabicis, sed in Germanicis maribus inventantur, unde et in Asiam aliasque Orientales plagas per commercium distracthantur. Quidquid sit *Ambar, Ambra, etc.* non nisi post Latinitatem corrument usurpari cœperunt. Aedes ipsum Skinnerum in Lexico super laudato. Vide *Ambar, et Ambre*.

* Verosimilius tamen D. Falconet videtur succino, quod Arabicis vocatur *Karabé*, *Ambrum* nomen inditum fuisse ex similitudine bituminis illius cum altero, quod Arabicæ appellaverant *Ambar*.

¶ 2. **AMBRUM,** Species vasis. Vide *Ambra*. 2.

¶ **AMBUBIA,** *Intybum, Gall. Chicorée.* Gloss. Lat. Gr. : *Ambubia, ξινώπιτα.*

** **AMBUCIUS,** *Kurhut*, in Vocab. Lat. Germ. ann. 1477. ADEL. [Vide *Amucium*.]

AMBUDT. Andreas Suenonis lib. 13. Legum Scaniæ cap. 6. de oppressione ancillæ : *Ad sex orarum satisfactionem vel seni jura-menti defensionem interdum illicitus attingit concubitus cum ancilla, puta, quæ servilibus exempta operibus, societatis et honoris, et obsequiū dignioris intuitu, assidendi dominæ sue officium est adepta, unde quoque Ambudt lingua patria nominatur.* [** *Ambatt*, in codice Juris Islandorum dicto Gragas, sectione de fœdere conjugali cap. 43. Schlegelius in glossario ad hanc legem : *Ambatt, ancilla; thema mihi non innotescit, nisi idem sit, ac annbát, ita ut ab önn, labor assidius, de-rivandum sit.* Vide *Stiernhookum* supra in voce *Ambactus laudatum. Andbahts* apud Ulfilam et Francicos scriptores semper est servus honoratior, cui significationi bene congruit locus Sunouis.]

* **AMBUFILA,** *Lo ventre*, in Glossar. Lat. Ital. MS.

** **AMBULA**, *est instrumentum in quo equi discunt ambulare*, in Gemma Gemm.

AMBULACIUM, *Caducum mali Punici.* Cælius Aurelianus lib. 5. Chron. cap. 2. pag. 129. 1. edit. : *Aut mali Punici foliis viridibus, vel ejus caduco, quod Latini Ambulacium vocant.* At lib. 4. cap. 3. pag. 102. habet

Ampullagium : aut decoctione mali Punici, vel ejus caduci, quod Græci Cytino roas appellant, nos Ampullagium. Ita etiam editio posterior. Græci κύτως πάσα.

1. AMBULARE, ire, proficisci, equo vehi, peregre ire. Glossa MSS : *Bitit, Ambulat. Bitire, ire. Infra : It, ibit, Ambulavit. Ambula in jus, apud Plautum. Anonymus Vallesianus de Constantino M. : Ambula Constantinopolim ad Justinum Imperatorem. Messianus Presbyter in Vita S. Cesarii Arelat. lib. 2 : Efecit, ut vir Dei ad civitatem illam Ambularet, Gregorius Turon. lib. 9. Hist. cap. 20 : Non est optimum, ut neptis mea Ambulet, ubi soror sua est interficta. Italib. 6. cap. 11. de Vitis Patrum cap. 7. Regula 1. SS. Patrum cap. 8. Decretio Childeberti cap. 7. Præceptum Theodorici Reg. Fr. apud Mabillon. de Re Diplomat. pag. 471 [** Breq. 197. ann. 681.] *Ubi de ipso monastirio, vel de ejus villis, tam Ambulandum, quam revertendum pereixerint. Placitum Childeberti III. Reg. ibid pag. 477. [** Brequ. n. 232. 23 dec. 694.] : Quando Genitor noster Theudericus quondam Rex, partibus austri hostieler visus fuit Ambo-lasse, homo nomine Ibo quondam, nullatenus ibidem Ambolasset, etc. Ubi in mente venit nostrum, aller pro ire, ex ambulare, formatum, ut ex ambler, aller effictum fuerit. Conjecturam severioribus libenter exponimus. Hac notione utuntur Paulus in Vita S. Hilari Abbat. Galeat. n. 5. 7. Lex Alemann. tit. 23. § 4. Lex Longobard. lib. 1. tit. 14. § 6. 7. 8. [** Roth. 21, ibique formul. Liutpr. 82 (6, 29). Aistulph. 13 : in exercitu ambulare.] Capitula Caroli C. pag. 135. [** Capit. Caris. ann. 864. art. 14.] Marculfus lib. 1. form. 23. Hincmarus tom. 2. pag. 593. Concilium Wormatiense ann. 868. can. 18. Anastasius in Vitis PP. pag. 27. 32. 35. 37. 38. etc. Vetus Testamentum passim, etc. [* pro Exire, Gall. Sortir, in Char-tul. Celsiniam. ch. 378 : *Iste ostages in preison veniat ad Celsinianas, et de illa preison non Ambulet, sine absolitione de priore.*]**

DEAMBULATOR, Qui peregre proficiscitur. Eckehardus de Casibus S. Galli cap. ult. : *Deambulatoribus peregrinis, qui Romamibant, jungitur.*

AMBULARE SUPER ALIQUEM. Lex Longob. lib. 1. tit. 9. § 19 : *Qui super aliquem Ambulaverit, et sic eum pro quacunque causa occiderit, etc. Gall. dicerent : Courir sur quelqu'un.*

[** Liutpr. 20. (4, 2.) Walterus ex Lindenbergii var. lect. scripsit Adsalierit. Male, ni fallor, nam vox *Adsalire* proprius est Leg. Salic. et Capitol. Franc.; et in formula huic ipsi cap. Liutpr. 20. juncta, legitur : *Quod tu Ambulasti super etc.*]

2. AMBULARE dicitur de Episcopo qui lustrando peragratis diocesum suum. Index veterum Canonum inter Concil. Hisp. tom. 3. pag. 28 : *Ut Episcopus per diocesum suum Ambulans duos solidos tantum accipiat.*

* **AMBULARE ANTE SANCTUM**, Ad sedem ejus nomini sacram ire. Chartul. eccl. Vienn. : *Ego Artaldus et uxor mea nomine Petronilla cedimus ecclesie S. Andreæ.... vi-neam, quam acquisivimus in pago Vien-nensi,... quia mulier mea non habebat filium, sed tantum filias; et Ambulavit ante sanctum Maximum, et deprecata est Dominum, et*

exaudivit eam, et imposui ei nomen meum, et vocatus est Artaldus.

3. AMBULARE AD MARITUM, Nubere, in Legibus Luitprandi apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 51. col. 2. [** Liutpr. lib. 2. cap. 8. (14.), ubi *sorores qui ad maritum ambulaverint* opponuntur iis quæ in casa patris remanserint. Ibidem lib. 6. cap. 94 (114.), neque ibi *ad maritum ambulare* est nude nubere, sed *domum paternam deserere.*]

4. AMBULARE MENSURA, dicitur in iisdem Legibus apud eundem Murator. pag. 64. col. 2. [** Liutpr. lib. 6. cap. 16. (69.)] *Aliæ vero res quæ divisa fuerint inter fratres seu nepotes, vel ubi Mensura tracta est, sortes stantes adequatentur. Nam ubi per xl. annos Mensura minime Ambulaverit, et causa probata fuerit, quod jure quieto possidisset... per sacramentum finiatur, etc. Mensuram trahi et Mensuram ambulare, quæ idem sonant hocce in loco, aliud nihil significare videntur, quam hæreditatem dividere et in æquas partes distribuere : hac ergo lege statuitur, eum fore legitimum possessorem, qui rem quamcumque per quadraginta annos possederit, modo Mensura non ambula-terit, hoc est, modo rei illius per id tempus nulla fuerit facta partitio, istudque per sa-cramentum comprobetur.*

* Ad hujuscem legi sensum aptior mihi videtur interpretatio, qua *Ubi per quadra-ginta annos mensura minime Ambulaverit*, intelligitur, ubi per 40. annos nulla exorta est difficultas de portione, quæ aliquid ob-venit, quando res divise fuerunt inter fratres, per mensuram, hoc est, justam æsti-mationem; ad possessoris sacramentum quæstio debet referri, ut lis intentata finiatur; maxime cum causa possessionis probata fuerit.

5. AMBULARE pecunia dicitur, quæ, ut vulgo loquimur, currit, cursum habet, in usu est, a cours, in Pragmatica Sanctione Justiniani cap. 19. *Vadere*, in Concilio Francofor-diensi ann. 794. can. 5 : *Et in omni emporio Vadant isti novi denarii, et accipiuntur ab omnibus. Hinc*

6. AMBULATORIA MONETA, Quæ in usu est, apud Ludewig tom. 5. Reliq. MSS. pag. 328. Vide Moneta usunis.

7. AMBULARE, Pertinere. Charta Da-goberti Regis, apud Henschenium de Tribus Dagob. pag. 28 : *Qualiter omnes res juris nostri in pago Laudemburgensi, et quidquid ad nostram urbem Ambulare visum est, et omne, quod ad fiscum nostrum hactenus pertinebat, etc.*

[** ann. 627. Breq. n. 65. Ibidem infra : Et quidquid dici aut nominari potest, sicut prius ad nostrum usum Ambulare videbatur. Charta dubiæ fidei.]

8. AMBULARE, Nostris Aller l'amble : [Alterno crurum explicatu mollem gressum glomerare.] Vegetius lib. 1. de Arte veterin. cap. 56 : *Minutum autem equus Ambulans, commodius vehit, et pulcrius videtur incidere. Vita S. Willhelmi Abbat. Roschildensis num. 45 : Quodam die quum ad negotia domus exiret, equitavit quendam roncinum. Frater autem qui cum eo ibat, considerans pulcritudinem equi, et dispositionem membrorum eius, ait, Proh dolor ! quod talis equus non Ambulat. Cui Abbas : Credisne, quod poterit*

Ambulare ? At ille : Minime credo, quia sex est, et naturalem minime immutabit cursum,.... et hæc dicens ceperit eum urgere calcaribus. Ille vero soliti cursus oblitus, gressus faciebat planos, bene Ambulando, quandiu vir Dei dorso ejus insedit.

9. AMBULANS, idem qui *Ambulator*, Italis Ambiente. Constitutio Caroli Crassi Imp. de Feudis cap. 5 : *Et duo equi, unus currens, alter Ambulans, addantur. [** Apud Pertium inter Capit. Spuria Caroli M. pag. 3. extr.]*

* **AMBULATÆ**, Mulieres tibicines, Syriace. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613. [** pro Ambabajæ.]

10. AMBULATIO, Ambo, Pulpitum vel suggestum in Ecclesiis ad quod gradibus ascenditur. Translatio S. Adalberti Episc. et Mart. tom. 3. Aprilis pag. 201 : *Mor hilarati intrantes Ecclesiam S. Mariae, et ante sepulchrum S. Adalberti humili prostrati diu... surgit Dux et stans in Ambulatione hac rupit voce, etc. Plinio aliisque sequioris ævi Scriptoribus Ambulatio, locus est ad ambulandum, Gall. Promenade. Vide Am-bulatura.*

11. AMBULATOR, Equus, qui *Tolatarius* Senecæ, *Gradarius* Lucilio, *Asturco* Plinio dicitur, cui mollis alterno crurum explicatu glomeratio est : nostris *Haquenée*, cheval d'amble, [** Olim *Ambléour*. Provincial *Amblador*. Vide Raynouardi Gloss. Rom. vol. 1. pag. 72.] Hispanis, *Cavallo ambulador*. Papias MS. *Astructor*, (*Asturco*) *equus Ambulator*, editus habet *Asterco*. Joan. de Garlandia in *Synonymis*, ubi de equis variis : *Istis currant jungamus Ambulatorem. Igitur ab Ambulare, ita dictus, non a Græc. ἀμβλάνειν, uti vult Perionius. Vita S. Henrici Imperat. cap. 23 : Singulis annis album Ambulatorem cum Phaleris Romano Præsidiari constituit. Adelbertius Abbas Heideimhensis : Dum reliquias Richardi Regis ad Ecclesiam filii sui deferret, Ambulatorem abstulerat. Ekeardus junior de Casibus S. Galli, cap. 15 : Ambulator, cui ipse insederat, alacritatem equorum post se sentiens, caput concutiens, exultare cepit. Vide eundem cap. 10. et 11. S. Bernardus Epist. : Tu sedens super Ambulatorem tuum, indutus purpura et byssu, circuis plateas. Equus Ambulatorius, apud Fulbertum Epist. 111. Occurrit præterea in Speculo Saxon. lib. 3. art. 51. § 2. [** In Germ. Teldere, Germ. Superior. Zelter.]*

1. **AMBULATORIUM**, (vel *Ambulatorius*). Equus, seu, ut efferebant nostri, *Equitura*. Lambertus in Vita S. Heriberti Ar-chiepisc. Coloniensis n. 22 : *Clam mandat se.... data ei argenti libra, Ambulatorio Episcopi eum imponat. Quo loco Rupertus Abbas in Vita ejusdem Sancti n. 24. equum habet. Gaufredus Malaterra lib. 4. cap. 26 : Comes autem sciens, urbem juri Apostolici Urbani et S. R. Ecclesiae competere, susceptis mille quingentis aureis, et sex Ambulatoris, urbi et messibus suis parcendum indicet. [Charta ann. 1050. ex Archivo Montis S. Michaelis : Ego Marinus Redonensis Episco-pus concessi Monachis S. Michaelis duas Ecclesias per conventionem, quam a me Monachi redemerunt pretio xx. solidorum Cenomansium, atque unius equi badii bene Ambulatorii.]*

2. **AMBULATORIUM**, Locus apud ad

ambulandum, Johanni de Janua. Est etiam pedatura murorum, seu mœnium περίπατος, apud Constantinus Porph. de Admin. Imp. cap. 29. Διάστατα Harmenopulo; nostris, Rempart, Gloss. Lat. Græc. : *Ambulacrum, διάστατα, περίπατος.* Vita S. Aniani Episcopi Aurelian. apud V. C. Hubertum : *Pontifex Iesus in Domino, per muri Ambulatorium Sanctorum gestans pignora, etc.* Vide *Pedatura*.

* **AMBULATORIUS**, Non stabilis, qui amoveri potest, Gall. *Amovible*. Arest. ann. 1311. 12. Mart. in vol. II. arest. parlam. Paris. : *Ipsi capellani, qui intitulati in dicta capella non erant, ... immo Ambulatoriū ac revocabiles erant.*

AMBULATRIX, Equa tolutaris. Eckearthus junior de Casib. S. Galli cap. I [** ap. Peritz. vol. 2. pag. 90. lin. 12.] : *Sternatur utique Ambulatrix mea, ... ascensandus equum illam velocissimum, etc.* [Vide *Ambulator*.]

AMBULATURA, Incessus tolutaris, Gall. *Amble*, Ital. *Ambiadura*. Vegetius lib. 4. Artis veterin. cap. 6 : *Statuta et positione a ceteris equorum generibus non plurimum differunt : sed solius Ambulature quadam gratia discernuntur a ceteris. Gradus est minutus et creber, et qui sedentem delectet, etrigat, nec arte doceatur, sed natura veluti jure præstat. Vide eundem lib. 2. cap. 5.* Idem lib. 4. de Re militari cap. 6 : *Inter collatorios et eos, quos guttatorialis vulgus appellat, Ambulatura eorum media est. Ambulatio volubilissima, apud Monachum Sangal. de Rebus Caroli M. lib. 1. cap. 26. [** Pertizio cap. 24, Hahnio 22.] Le Roman de Gaydon MS. :*

Charles chevauche à la barbe florie,
Et li Dus Gaydes l'Ambleure serie.

Vetus Poëma de Vulpe Rege Coronato MS. :

Un autre i envoies le pas,
Ou les galos, ou l'Ambleure.

Joan. de Condato MS. :

M'en aloie grant aleure,
Si com palefroi l'Ambleure.

Bocadius : *Noi aviano perduto il trotto per l'Ambidura.*

* **AMBULATUS**, Actio ambulandi. Arnob. lib. I : *Christus scitur Ambulatum disse contractis.*

** **AMBULO**, onis, i. e. *Ambulator*. Gemma Gemin.

AMBULUS, Cursor qui causa festinationis legatur. Joann. de Janua.

1. **AMBUS**, *Malcus*, in Glossis Isidori. [Legebat Laurentius Lucensis ibidem et apud Papiam, quem nominat, *Malleus*. Grævius in notis ad Gloss. Isid. ex Cerdas sic emendat : *Ancus, Mancus*. Ita legit etiam Glossarium Philoxeni : *Ancus, Mancus, κνίδης, λορδός*.]

[2. **AMBUS**, Servus, pedissequus.] Ugueto : *Ambi, servi, ab ambiendo, id est circumiendo dicti.*

* **AMBUSCHIA**, Insidiæ, Gall. *Embuscade*. Processus Egidii de Rays ann. 1440. ex Bibl. reg. fol. 181. v° : *Dixit quod insidiae seu Ambuschia 50. vel 60. hominum erant ibi. Vide supra Ambosca.*

AMBUSILLA, *Venter*, in Gloss. Isid. Ugueto : *Ambutilla* (sic in MS.) *Venter*, qui *ambabus partibus culletur, id est, movetur*

per os et anum. [Grævius conjicit legendum : *Alvus, Ilia, venter.*]

* **AMELIORARI**, Melius valere. Vita B. Hugonis de Lacerta apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 1169 : *Recepta autem remeundi licentia, Ameliorari caput in via ipsa.*

* **AMELLUM**, μελόφυλλον, *Melissophyllum*, apud Janum Laurenberg. in Supplemento Antiquariorum.

* **AMELUM**, *Lo edificio publico*. Glossar. Lat. Ital. MS.

* **AMEMBRARE**, Jungere, conjugere. Charta ann. 924. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 44 : *In qua (curte) fuit casa sive terra et puto insimul Amembratas.... Casa ipsa, quod est solaris cum fundamento et edificio suo, seu fundamento in quo fuit casa et curte seu puto insimul Amembratas, qualiter cartulata est per designatas locas.* Alia ann. 1010. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Hist. Sicul. Laur. Bonincont. pag. 323 : *Quia de una parte est Amembratus ad terram Gariprandeo etc.*

AMEN. Breviloq. Amen, i. *Vere vel fideliter, sive externaliter. Item idem est quod Fiat. Item idem est quod Veritas.* Græcismus :

Verum, vere, fiat, Amen tria denotat ista,
Si verum, nomen, adverbium sit tibi vere,
Amen, Amen, vere, duo sunt adverbia vere,
Amen pro fiat, tibi verbum deficiens est.

Lexic. Græc. MS. Reg. cod. 2062 : Αὐτὸν, πεπονιώνοι, ἀληθῶς, ἢ ἀτί γένος. Vide præter Scriptores de Officiis divinis, Baron. ann. 57. n. 163. N. Fullerum lib. 1. Missal. sacr. cap. 2. et Card. Bona lib. 2. Rer. Liturgic. cap. 5. n. 6. Goarum ad Eu-chologium pag. 138. et Henric. Valesium ad Eusebii Hist. lib. 6. cap. 43. lib. 7. cap. 9.

* **AMENDA**, pro *Emenda*, Multcta, Gall. *Amende*. Charta ann. 1187. ex Archivo Majoris-Monasterii : *Si homo de Gahart male fecerit homini de Muceriis, vel contra, per legitimam considerationem legitimorum hominum emendabitur in marcha, et si Amenda venerit, quisque habebit de hominibus suis.*

* **AMENDAMENTUM**, Correctio, emendatio, reformatio, Gall. *Révision, correction*. Lit. remiss. ann. 1354. in Reg. 83. Chartoph. reg. ch. 20 : *Cum Laurentius Bargne argenterius villa Hisduni.... compotum suum dicta recepta argenteria per Amendamentum reddidisset, secundum quod est in villa fieri consuetum, etc. Amendement de deniers, qui in reparacione domus insumuntur, in Ch. ann. 1323. ex Chartul. S. Mart. Pontisar. fol. 37. v° : Et sont encore tenus ledz preneurs.... à mettre et employer ouidit hostel diz livres Parisis de Amendement de deniers.*

* **Amendement d'armes**, Armorum, quibus pugnandum est, examen aut reformatio. Bellom. MS. cap. 63 : *Et se presente par Amendement d'armes et de conseil d'estraindre et de lasquier, d'oindre et de roigner, de fil et d'aguille, et de remuement d'armes qu'il en puise oster, si trop en i a.* Lib. rub. fol. parvo domus publicæ Abbavil. fol. 29. v° : *Quant wage sont donné devant le visconde, ... il doivent venir dedens le fin des contremans devant le visconte, et se doivent*

pouroffrir armé de toutes armes, d'escu, de baston par Amendement d'oiture et de raougnure.

* **Amendement**, Damni emendatio, reparatio, in Testam. ann. 1317. inter Probat. Hist. Sabol. pag. 379 : *Nous voulons et commandons que nos Amendementz soient faiz par la main de nos exécuteurs. Rursum pag. 389.*

* **Amendement**, Stercoratio, nostris Engrais. Lit. remiss. ann. 1371. in Reg. 102. Chartoph. reg. ch. 323 : *Ledit Juhannin menast une chartée d'Amendement aux champs etc.* Reg. Corp. 13. sign. Habacuc ad ann. 1510. fol. 30 : *Sera tenu les (ablaïs) convertir en siens et Amendemens, et les mener chascun an ordinairement sur les terres de ladite cense.*

* **Huc**, ut vocem *Amendement*, sic et verbum *Amender* variis significacionibus usurparunt. *Amender*, pro *Reficere*, *Réparer*, in Lit. ann. 1373. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 682. art. 19 : *Que nul en droit soy Amende et tiennent en dert les passages, aux mieulx de son pouvoir. Pro Multcam solvere, in Stat. ann. 1372. ibid. pag. 578. art. 12 : Il sera contrainct à l'Amender selon le mesfit. Pactum inter Carolum comit. et capit. Carnot. ann. 1366 : Se li justiciers le conte prennent homes de cors de chapitre, ... et il ne veuillent respondre ou jurer; et il soient escomeniez pour ce, il ne seront pas assous, se il ne rendent quitemment et delivrement, et ne Amendent. Pro Saginare, *Engraisser*; unde *Amendeur*, qui saginat, in Lit. remiss. ann. 1385. in Reg. 127. ch. 146 : *Mahieu de Sorel et Jehan Platet, chatreux et Amendeurs de pourceaulx et truyes.**

* **AMENDARE**, *Abscondere, extra commendare*. Papias MS. Bitur. in Gloss. MS. S. Germani : *Amendat, iffugiat, aut longe mittit, vel extra commendat.* Aliud nihil est nisi Latinum *Amendare*, expellere, dimittere.

* **AMENDISIA**, Idem quod *Amenda*, Multcta, Gall. *Amende*. Charta Henrici Ducis Lotharing. ann. 1223. ex Tabul. Corbeiensi : *Sciendum est etiam quod dictus Advocatus et ejus hæredes debent habere tertium denarium de Amendisiis, de quibus Scabini de Molla sententiabant.... et Ecclesia tantummodo unum denarium de supradictis Amendisiis.*

* **Nostris etiam olim Amandise et Amendise**. Lit. remiss. ann. 1391. in Reg. 140. Chartoph. reg. ch. 307 : *Les supplians veans qu'ilz ne povoient avoir Amendise, ne offre aucune pour ledit mesfit, etc.* Lit. Joan. ducis Burgund. ann. 1410. in Reg. 165. ch. 270 : *Les deux principaulz et les complices, lesquelz et non autres feront l'Amandise du mesfit.*

* **AMENDOLERIUS**, Amygdalum, Gall. *Amandier*, ab Italico *Amendolu*, *Amande*. Donatio Landulfi de Vinea Juniaris in Tabulario Ecclesiæ Aptensis fol. 137. verso : *In Poio ubi sunt Amendoleri cum casaliciis et exuvis et curtis et campis, etc.*

* **AMENDULA**, Amygdala, *Amendola* Ital. nostris *Amende*, vel *Amande*. Anastasius in Benedicto III. pag. 206 : *Nec noui Amendulas aureas numero 11. et gemmas chrysoclavas pendentes 10. præcepit fieri. Id.*

est, ornamenta in amygdalæ speciem conlecta et formata.

* **AMENITAS.** Vide infra *Amanitas*.

* **AMENLARIUS,** Amygdalum; unde diminut. *Amedolarius*, Provincialibus *Amen-deiret*. Chartul. eccl. Aptensis fol. 72. v° : *Ferraginem juxta Amentarios*. Ita leg. pro *Amentarios*. Vide *Amentarii*.

¶ 1. AMENSURARE AMERICAMENTA, Multat pecuniarie modum decernere, multam aestimare, Gall. *Taxer une amande à merci*. Vox fori Anglici, idem significans quod *Amerciare*. Est etiam *Amensurare* idem quod *Commensurare*, ex aequo metiri seu parti pro rata portione : quod de iis intelligitur, in quos eadem multa decernitur : *Quodlibet Americamentorum praedictorum Amensuratur ad viginti libras. Vobis mandamus quod Americamenta predicta Amensurari faciat in forma praedicta*, apud Rymerum tom. 4. pag. 683. col. 2.

* **2. AMENSURARE CUSTODES**, Iis quod justum est assignare. Charta W. de Dam-petra ann. 1223. in Chartul. Campan. Cam. Comput. Paris. fol. 286. v°. col. 1 : *Posui in manu sua terram meam cum bulo de Dampetra, per custodes suos custodiendum in expensis meis, usque ad terminum vel terminos inferius assignatos; quos custodes Amensurabit fidelis meus Odardus marescallus Campanie, secundum quod viderit expedire*. Vide supra, *Admensurare 2. Amoisonner nostris olim, Mensuratum statutam rei alicui dare*. Stat. ann. 1403. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 173. art. 3 : *Pourveu que premièrement lesdiz draps.... aient este trouvez bons, loyaux et marchans, et bien Amoisonnez de longeur et de largeur, juzte l'ordonnance sur ce faict*.

1. AMENTARE, in Gloss. Græc. Latin. est ἀποτεῖν. Ugutio : *Salire est proprie, quod vulgo dicitur Amentare, et pertinet ad animalia irrationalia. Amenture et ammenture pro in mentem seu memoriam revocare, Itali dicunt.*

* *Amentervoir*, eodem sensu, in Bestiar. MS. :

La beste qui a non panthere,
En droit Roumans louve cervere,
Doit bien chi estre Amentee.

* *Hinc Amanteument*, Monitum, instigatio, in Testam. Adami de Irisula ann. 1295. ex Chartul. de Valle N. D. : *Je weil e otroie de ma boene volente et en mon boen sens, sans Amanteument d'autrui, que damoisele Aales de Lille ma niece ait à tes jors li et ses hairs, en recompensacion de ce que j'ai eu du soen, le quint de tote ma terre, et tes mes conqués, ou que il soient, e tes mes saintures, e tes mes fousiaus*.

* **2. AMENTARE**, Societatem ludi habere, cum aliquo ludi lucrum et damnum participare. Stat. Vallis Serianæ rubr. 19. ex Cod. reg. 4619. fol. 82. v° : *Non sit aliqua persona, que audeat nec præsumat tenere in domo sua.... aliquod ludum taxillorum vel bisclanzioe, nec ad aliquod ludum præstare nec Amentare, sub pena cuilibet tenentis ipsum ludum, præstanti vel Amentanti librarium decem*. Vide supra *Accessor 3*.

¶ 3. AMENTABII, forsitan pro *Amendarii*, Amygdalæ, Gall. *Amandiers*. Charta de honore Giraldi in Tabulario Aptensi fol. 72. v° : *Cellerium Geraldii, ferraginem Adu-*

quini, ferraginem juxta Amentarios Petri Aduldi et cuneum Crucis.

¶ 4. AMENTATUS CALIX, Vermiculatus, Gall. *Emaillé*. Vide *Caneta*, et *Esmantatus*.

¶ 5. AMENTIA, Virium et animæ defectio. Bernhardi de Breydenbach Iter Hierosol. pag. 49. etc. : *Item ante Templum ad decem passus est lapis quidam positus in signum, quod Christus ibi crucem bajulans pro Amentia et debilitate cecidit in terram sub cruce.*

[** Vide *Forcell. Lex.*]

¶ 6. AMERA, *Hora*, Ita Papias MS. Bitur. At Laurentio in *Amalthea Amera est semen ulmi*, ex *Columella*. Gloss. MS. San-German. habet, *Amera, ora*. [** Gloss. cod. Reg. 7644 : *Virgilius. Amera ora, Amerina urbs, ubi multum vimen nascitur. Amerina retinacula, vimen ab urbe Amerina ubi plurimum nascitur*. Vide *Virg. Georg. I. 265.*]

¶ 7. AMERALDUS, Gemme viridi colore, Latinis *Smaragdus*, Gall. *Emeraude*. Rymer. tom. 5. pag. 60 : *Unum scucheonem aureum... cum duobus Ameraldis... unum scucheonem auri cum Ameraldo magno, cum quatuor Ameraldis, etc.*

AMERCIARE, AMERICAMENTUM, voces fori Anglici et Scotici. Est autem *Amerciare*, multam seu poenam pecuniarium pro delicti modo et qualitate in reum decernere. Poena ipsa *Mercia* et *Americamentum* appellatur, *Enmercement* in Charta Gallica apud Knyghtonem pag. 273. eadem, quæ Saxonibus Anglicis *Wita*, multa scilicet, quæ levioribus delictis imponitur : nam quæ majoribus, *Wita major* : quæ gravissimis, *Compositio* dicitur. Apud veteres autem, certo boum, ovium, aut aliorum animalium numero estimabatur, ut auctor est A. Gellius lib. 1, cap. 2. quod in Scotia etiam obtinuisse docemus in v. *Vacca*. Deducta porro ejuscemodi vocabula a Gallico *Mercy*, id est *Misericordia*, quomodo etiam interdum multa ipsa nuncupatur ; seu quod soleat irrogari crimen confitenti et *misericordiam* petenti ; seu quod qui deliquit, sit in *misericordia* Regis vel Judicis, qui pro libito muletam imponit, [vel impositam, si gravior sit, moderatur decreto, quod vocant, *Moderata misericordia*.] Quoniam Attachamenti cap. 33 : *Quod si non fecerit, potest Amerciare*. Charta Libertatum Angliae Joannis : *Liber homo non Amercietur pro parvo delicto, nisi secundum modum ipsius delicti*. In Concilio Lambethen. ann. 1261. habetur cap. de Clericis *Amerciatis per Judicem secularem*. Matth. Paris ann. 1242 : *Civitates et burgi, et sere omnes villa graviter Amerciantur*. Vide eundem pag. 596. 597. 673. Synodus Exoniensis ann. 1287. can. 12. *Leges Scotticas*, et libros *Anglorum forenses*, Edw. Cokum ad Littletonem sect. 194. Rastallum, etc.

¶ 8. AMESSERA, AMESSURA, Gall. olim *Admessure* et *Amessure*. Vim vocis explicat Arest. parlam. Paris. ann. 1311. in Reg. Olim : *Major et jurati (Compendientes) cognoscere, judicare, et emendas taxare possunt in casibus Amesurarum, scilicet quando unus facit injuriam alteri conviciando, percutiendo, et faciendo sanguinem.... Cognoscent quidem de dictis debitibus et emendis in casibus supradictis Amessurarum*. Charta majoris et communiae *Compend.* ejusdem. ann. in Chartul. abbat. Regalis-loci part. 1. ch. 30 : *Mellées, injures, infrainfuries, Amessures, le larron, etc.* Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 155. Chartoph. reg. ch. 48 : *Augel nous en figure de jugement imposames les faits, supechons, accusations et Admessures dessusdites, ... ou eas que iceulz fais et Admessures vouldroit cougnoistre, etc.* Sed cuius sit originis, non satis video ; fortassis a Lat. *Admissum*, *delictum*, *crimen*, vel a Gall. *Mésuser*, male uti : quod innuere videntur Lit. remiss. ann. 1315. ex Reg. 66. ch. 354 : *Rivart de Prouve fust menes a Pa-*

minis, et a Ballivis suis percepta. *Ballivi Comitis Gloucesteriæ venient quolibet anno semel ad tenendum visum Franci Plegii in eodem manerio, et asportabunt omnia Americamenta inde provenientia, ex Charta anni 1292. quam idem scriptor exhibet pag. 318. et 319.* Praeterea illud etiam constat ex Charta in iisd. Antiquitatibus pag. 319. et 320. representata, plures hoc privilegio usos fuisse, ut *Americamentum* non multarentur nisi a Paribus suis : *Quoties contigerit aliquem praedictorum hominum pro aliquo delicto quoquomodo Amerciari in eadem curia, per Pares suos et non per alias Amercentur, et hoc secundum modum delicti.*

¶ 9. AMERICAMENTUM ILLEVABILE, Illud dicitur cuius percipiendi nulla spes est propter multatorum paupertatem vel famam ; ideoque illud deducitur, cum rationes suas reddit Ballivus aut *OEconomus* aut Collector redditum et debitorum. Sic Prior et Canonici de *Burcester* receptori suorum redditum de *Curtlyngton*, Antiq. Ambrosden. pag. 573 : *In allocatis eidem (Willelmo Newman Collectoris redditus nostri) pro Americamentis Illevabilibus hoc anno viij. denarios, etc.*

AMERICAMENTUM REGALE, est cum *Vicecomes*, *Coronator*, aut aliis Regis Officialeis, a *Justitiariis supremis*, qui in munere obeundo perperam egerunt, amercentur. Vide *Mercia, Misericordia*

AMERMUNNES. Vide *Amir*.

* **AMES, tis, La merola**, in *Glossar. Lat. Ital. MS.*

* **AMESIA**, pro *Amasia*, concubina, Gall. *Maltresse*. Lit. remiss. ann. 1417. in Reg. 170. Chartoph. reg. ch. 20 : *Katherina Noisette dicti rei Amesia et concubina*. Vide supra *Amasia*.

AMESSER, an ab Ital. *Ammezzare*, Dimidiare, dividere, adeo ut idem sit quod *Medietaria*, prædiuum scilicet, quod colitur a colono partiaro ? Charta Joan. Aquilej. patriarchæ ann. 1015. inter Monum. ejusdem. eccl. cap. 53. col. 494 : *Cum eorum (homini) massariciis, vineis, ... herbaricis atque publaticis, nec non gematicis, sive corum Amesser, etc.* Nisi idem sit quod supra *Amassus*. Vide ibi.

* **AMESSURA, AMESSURA**, Gall. olim *Admessure* et *Amessure*. Vim vocis explicat Arest. parlam. Paris. ann. 1311. in Reg. Olim : *Major et jurati (Compendientes) cognoscere, judicare, et emendas taxare possunt in casibus Amesurarum, scilicet quando unus facit injuriam alteri conviciando, percutiendo, et faciendo sanguinem.... Cognoscent quidem de dictis debitibus et emendis in casibus supradictis Amessurarum*. Charta majoris et communiae *Compend.* ejusdem. ann. in Chartul. abbat. Regalis-loci part. 1. ch. 30 : *Mellées, injures, infrainfuries, Amessures, le larron, etc.* Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 155. Chartoph. reg. ch. 48 : *Augel nous en figure de jugement imposames les faits, supechons, accusations et Admessures dessusdites, ... ou eas que iceulz fais et Admessures vouldroit cougnoistre, etc.* Sed cuius sit originis, non satis video ; fortassis a Lat. *Admissum*, *delictum*, *crimen*, vel a Gall. *Mésuser*, male uti : quod innuere videntur Lit. remiss. ann. 1315. ex Reg. 66. ch. 354 : *Rivart de Prouve fust menes a Pa-*

ris en prison, pour la suspecte et Amessure de fausse monnoie, et de avoir marchandé et mesuré en ladite fausse monnoie. Vide Amisur et infra Enmessura.

* AMESTORATUS sum, valde mestus, et *Ametus, valde tristis, in Gemma Gemm.*

¶ AMETARE, Recedere quasi a meta. Hist. Andaginensis Monast. scripta ineunte XII. seculo apud Marten. tom. 4. Ampliss. Collect. col. 939 : *Sensit abbas ducem frumentarii quod intendebat, cum intelligeret submurmantium columnas, presertim cum ex ipso filii ejus quadam aduersione, notaret erga patrem jam laesae pietatis imaginem, unde et Ametando longius absens, respondit, etc.*

* AMETUM. Comput. redit. et expens. eccl. Paris. ann. 1381. ex Bibl. S. Germ. Prat. : *Item Girardo Rotier carpentatori, pro viij. petiis, dictis radicibus, pro dicto presono, qualibet duarum tesiarum cum dimidia, tribus aessellis pro Ameto, qualibet duas resiarum longitudinis, etc. Amette, in Lit. remiss. ann. 1398. ex Reg. 153. Charthop. reg. ch. 298 : Un petit poussin qui vola d'avec autres, qui estoient sousb une cage ou Amette enmy l'ostel avec la geline, etc. Ubi alvei species, Gall. Auge, significari videtur; unde Ametum de canali seu aeve pressorii, quo expressus liquor efflit, potest intelligi.*

AMFARIAM. Gloss. Lat. MS. Regium cod. 1013 : *Amfariam, pro amborum partibus. Isid. Glossæ habent, per amborum partes. Occurrit apud Erchembertum. Vide Ambifarie.*

¶ AMFIBULUM, Birrum villosum. Isid. Gloss. Vide *Amphibalus*.

¶ AMFISCHI, Biumbres. Gloss. Isidori. Græcis ἀφίσιοι, qui utrinque umbras habent. Laurent. in Amalthea legit : *Amphisci. Qui habitant sub æquinoctiali in Zona torrida, utrinque umbras habent ad Meridiem et Septentrionem; nos vero Eterosci unicam habemus ad Septentrionem.*

* AMFITAPUM, Lo tapeto. Glossar. Lat. Ital. MS. [*] Gloss. cod. reg. 7644 : *Amphytaba, ex utraque parte villosa tappeta. Vide Isid. Orig. lib. 19. cap. 26. sect. 5, ubi Gothofr. edit. per b scribit; Nonium cap. 14. sect. 24, et Forc. Lexic. voce Amphitapa.]*

AMFRACTURA, ex Gall. *Enfrainre*, i. hanni fractura, infractione. Charta Thomæ de Roya ann. 1318. apud Hemereum in Augusta Viromanduorum : *Distructum quoque, Latronem, Bannum, et Amfracturam in predictis terris Abbatem et ministros ejus Ecclesie habere concessi.*

* AMFRACTUS, Wasserbroch in Vocab. Lat. Germ. ann. 1477. ADEL. [Ein unghlycher Umgangk oderein schlupfloch, in Gemma Gemm.]

* AMGUARE, Adaquare, quomodo etiam forte legendum est, vel *Ayguare*, in Charta ann. 1341. ex Reg. 72. Chartop. reg. ch. 368 : *Item et quod in singulis aquis et rivis, circum et circa dictas forestas et nemora defluentibus,.... valeant.... animalia sua grossa et minuta Amgauri seu abevrari et arrigari facere.*

¶ AMI, dicuntur Vigilæ, custodiae in Papia Glossario MS. Bitur. [*] Vide *Amus*.

* AMIABILIS, Amicabilis, Gall. à l'Amiable. Stat. Massil. lib. 2. cap. 15 : *Hoc præsens statutum locum habeat, nedum in futuri negotiis, sed etiam in presentibus et præteritis, nondum tamen per sententiam, vel transactionem, vel compositionem Amiable.... terminatis. Vide Amicalis.*

AMIANTUS, vel *AMIANTHUS*. Anastasius in S. Silvestro PP. : *Ubi candela est... nixum vero ex stippe amianti. Legendum : mixum vero ex stupa amianta, id est pura, ex Græc. άμιαντες, purus, immaculatus : σύν vero, σύνον, stupa. Scribit S. Hieronymus ad cap. 41. Ezechiel : άμιζυρον genus esse ligni, vel ligni habens similitudinem, quod quanto plus arserit, tanto mundius invenitur.*

AMICALIS, Amicabilis. Gloss. Gr. Lat. MS. Φιλικός, Amicalis, Editum, *Anamicabilis* habet. Isonis Glossæ : *Amico, amicabili. Joan. de Janua : Amicalis, ab Amicus, etc. Occurrit apud Petrum Cellensem lib. 1. Ep. 9. 15. lib. 8. Epist. 17. [Vide Amicare.]*

* Justinian. in 2^a. Præfat. Digest. *Nec eas judiculis vel Amicabis forma compescuit. Infra : Amicali pacto sopita. [*] Exstat etiam apud Apulej. Sidon. et inter Not. Tir. Vide Forcellini Lexic.]*

AMICALITER, Amice, apud Fortunatum in Epistola præfixa 1. libro Poem.

AMICABILIS, apud eundem Petrum Cellensem lib. 6. Ep. 10. lib. 7. Ep. 5. et in Vita S. Majoli cap. 6. Utitur etiam Plautus in Milite glor. Ulpianus, et Lex 3. c. de Episcop. et Cler.

AMICABILITER, pro Amice, in Genealogia Regum Daniæ a Steph. Stephanio vulgarata [et apud Doubletum Hist. Sandionys. pag. 829. Videm Goclenium in Lexico Philosophico pag. 288.]

AMICABILIS Compositor, qui alio nomine *Arbitrator* dicitur, in Regiam Majest. lib. 2. cap. 4. § 10.

* Sentent. arbitr. inter Joan. Bermundi et Petronam Bermundam : *Super omnibus et singulis supradictis compromisimus tanquam in arbitrium, arbitratorem seu Amicabilem compositorem. [*] In foro Gallico etiamnum dicitur Amiable compositeur.]*

* Nostris olim *Amiaulement* et *Amiaulement*. Lit. ann. 1293. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1257 : *En monstrant Amiaulement, comme sires, les raisons pourquoi et comment il le voleoit faire, ponit et devoit. Charta Joan. vicedom. Ambian. dom. Pinch. ann. 1300. in Chartul. 23. Corb. : Nous a prié et requis Amiaulement que nous vaussons montrer et faire scavoir tout ce que nous tenons de lui (Abbé de Corbie.)*

* AMICABILIS DIKS, Conventus pro amicabili concordia tentanda. Chart. circ. ann. 1185. in Grupen. orig. Pyrmont. pag. 23 : *Amicabi diœ constituta in loco qui dicitur Stapelhuthe ad placitandum super questione bonorum etc. Comprom. Archiep. Mogunt. et Duc. Brunsw. ann. 1287. in Cod. Dipl. Guden. vol. 1. pag. 83 : Die Amicabili apud Mulehusen ad hoc collecta spontanea voluntate in strenuos viros... compromisimus etc. Germ. Freundlicher Tag vel Gutlicher Tag. Plura videoes apud Haltaus. in Gloss. Germ. col. 491. sqq.*

¶ 1. AMICARE, pro Animare, ut videatur. Amelgardi Excerpta ex Gestis Ludo-

vici XI. apud Marten. tom. 4 Ampliss. Collect. col. 775 : *Ad quam rem etiam Colonenses eos plurimum Amicarant consilio, et juverunt auxilio.*

2. AMICARE, Amicum reddere, quempiam sibi conciliare. Papias : *Amicari, ab Amico dicitur, et amicitia et amicabilis, vel amicalis, id est, amicitia aptus. Wil. Brito. lib. 1. Philippid. :*

Sic Regem nostrum sibi Rex cœlestis Amicat.

Conradus Uspergensis in Henrico III : *Legimus.... quod fictis omnino beneficiis Alexius Imperator tantos sibimet heroas Amicaverit. Utitur præter Statuum et aliquot e veteribus, Baldricus in Chron. Camerac. lib. 3. cap. 7. Amicare alicui, apud Joan. de Janua, et in Historia Cortusiorum lib. 1. cap. 9. M. Justinus Lippiensis in Lipiflorio pag. 13 :*

Hic canit, auditum dulcedine vocis Amicans.

Et pag. 136 :

Egros, captivos, nudos, hostes, et egenos Visitat, absolvit, vestit, Amicat, alit.

* Stat. antiqu. Canon. regul. apud Duell. tom. 1. Miscell. pag. 91 :

Sed non jungaris, vel amicias te furioso.

Ubi Glossæ : *Amico, as, activum verbum est, et tamen Amicor, amicaris, etiam verbum deponens est in usu frequentissimo.*

¶ AMICARE, Eadem, ut videatur, notione. Epistola Conradi ad P. de Calabria apud Marten. tom. 2. Collect. Amplis. col. 1213. E : *Sed si sumta de perspicaciis hujus novæ tripudiis materia jocundandi plausus tuos, quos justo credimus exinde titulo possidere, vel quorum in te titulum redimunt bona fides, caute scribis Amnicuisse juvenibus, placuisti.*

* 3. **AMICARI**, Simul jungi, copulari; vox Chimica. Arnauldus in Rosario MS. lib. 1. cap. 3 : *Argento vivo magis adheret et eidem magis Amicatur.*

AMICARIUS, ἄμικην πάρεχος, ἄμικην πάρεχη, ἄμικην γοράστη, apud Diomedem lib. 1. amasiorum leno, vel qui amicas, seu meretrices alii porrigit.

AMICIA, Vide *almucia*.

¶ AMICICULUM FRALE, Indusium, ut videatur, cadaver proxime amiciens. Vide Onomasticon ad calcem tom. 2. Actorum SS. Julii.

AMICITER. Glossæ MSS. : *Amicabiliter, Amiciter.*

AMICITIA. *Tenere in amicitiam prædium quodvis dicebatur, qui ultro, et ex mera benevolentia sibi concessum, et ad libitum tradentis utendum profitebatur. Tabularium Vindocinense Thuani char. 73 : Illam, (manuscrītam) tenebit de D. Abbate, aut in fevum, aut in Amicitiam, ita ut recognoscat, se nihil juris in ea habere, nisi quantum ei a nobis concessum est ad tempus, etc. Occurrit etiam in Tabulario Majoris-Monasterii. Vetus Charta apud Hondium in Metropoli Salisburgensi part. 2. pag. 570 : Pretaxata tam itaque decimationem idem Ortolfus in manum D. Henrici Praepositi resignavit; quam ipse ad tempus vita sua, non jure beneficii, sed jure Amicitiae Praeposito accepit. Vide Drudaria.*

* Charta ann. 1122. ex. Chartul. Miciac. : *Beatrix, annuente filio suo Alberico nec non et filia sua Agnete,.... ad opus Miciacensium fratrum per candelabrum deauratum in manu*

29.

nostra (ecclesiam S. Sigismundi) primo de-reliquit; postea vero Constantia, cognomine Curtalupa, pro remedio animæ mariti sui Stephani filii Berardi, de quibus supradictus Herveus per conjugem suam, ad quam res ipsa pertinere videbatur, eamdem ecclesiam in Amicitia tenerat, ad opus supradictorum fratribus per custellum.... in manu nostra, de cuius feodo erat, perpetuo habendum dereliquit.

AMICITIA, Amica, seu amicabilis composicio. Leges Ethelredi Regis apud Venetynghum § 17: *Et ubi Thaynus habet duas optiones Amicitiae vel lagæ, (i. purgationis), et Amicitiam elegit, stet hoc ita firmum sicut et ipsum judicum.* [** In Anglos. cap. 30: Lufe oððe lage. Formula Borealis non incognita, *lof* eller *legho* in Lege Sudmann. lib. Construct. cap. 16. 17. 20. In codice antiqui. Islandorum *lög* ac *lof* sunt *leges* et *privilegia*. In legibus Henr. I. est *per justitiam Amicitiae vel lagæ*.] Adde Leges Henrici I. Reg. Angl. cap. 54. [Collect. Concil. Hispan. tom. 3. pag. 397.] [** Vide Haltausii Gloss. Germ. in voc. *Freundschaft et Gutlichkeit*.]

AMICITIA, Titulus compellatorius, in Epist. 71. ex Sugerianis.

AMICITIA, seu *communia Jurata*, cuius vi oppidi incolae amicitiae sibi invicem sacramento firmabant. Ita porro Communiam Ariensem in Atrebatibus appellabant, ut *Amicos*, quos alii *Juratos*. Ejus Chartam descripsit D. Lucas Acherius tom. 11. Spicilegii pag. 351. ubi hæc habentur art. 1: *Omnes ad Amicitiam pertinentes villæ, per fidem et sacramentum firmarunt, quod unus subveniret alteri tanquam fratri suo in utili et honesto.* § 14: *Prefectus Amicitiae, Amicus contumeliatuſ, etc. Respetor Amicitiae Insulensis, in Charta ann. 138. in Probat. Hist. Guinensis pag. 515. qui Reward, seu Major urbis.*

* *Amisté*, eadem notio, in Charta. ann. 1343. ex Chartul. sign. *Decanus S. Petri Insul. ch. 105: Nos B. rewards del Amiste de Lisle, eskevin et tous li communs etc. Nam pro Gall. Amitié, Amisté dixerunt, ut et Itali Amista, pro Amicitia. Vita J. C. MS. ubi de Joan. Bapt.:*

Quant ot xv. ans en son ange,
Si s'en entra en un bosage,
Iluec soufri mainte douleur,
Pour l'amisté nostre Seignour.

AMICLUS, *Fascia pectoralis*. Papias MS. Bituricensis.

* **AMICOSUS**, *Plenus amicitia*. Vocabul. compend.

AMICTATUS. Habentur apud Hieronymum Blancam in Comment. Rerum Aragon. binæ literæ Eximinii Petri de Salanova Justitiae Aragonum inscriptæ: *Jacobo D. G. Regi Aragonum, Sardiniae, et Comiti Barcinone, ac sanctæ Romanae Ecclesie Vexillario Amictato, et Capitaneo generali. Sed utrobius legendum puto, Ammirato.*

* Conjecturam Cangii probat Charta ann. 1299. ex Tabul. S. Vict. Massil. sigillata sigillo majori illust. *D. Jacobi regis Aragonum, Valentia et Murcie ac comitis Barcinon. et S. Romanae ecclesiae vexillarii, Amirati, et capitanei generalis.*

AMICTORIUM, *Amictus, operatorium, septemclavis*, in Glossis Græc. Lat. Lineæ, vel

*Amictoria, linteamen Amictorium, in Lege 48. Cod. Theod. de Cursu publico. S. Hieronym. in 3. Esaiæ: *Habent sindones, que vocantur Amictoria: et vittas, quibus crines ligantum, quas appellant ravigæ.* [** *Amictorum, ein Mieder* ap. Frischlin. in Nomencl. pag. 140. ADRL. *Deckel oder Umschlach*, in Gemma Gemm. Vide Forcell. Lexic.]*

* **AMICTUARE**, Amicire, operire. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692.: *Amictuare, Couvrir.* [** *Dick umschlagen*, in Gemm. Gemm.]

** **AMICTULUM**, ab amicire, ein kleidt, in Gemm. Gemm.

AMICTUS, Primum ex sex indumentis Episcopi et Presbyteris communibus. Sunt autem illa, Amictus, Alba, Cingulum, Stola, Manipulus, et Planeta, ut est apud Innoc. III. PP. lib. 1. de Myster. Missæ cap. 10. Idem cap. 50: *Lotis itaque manibus assumit Amictum, qui super humeros circumquaque diffunditur..... duo vasculi, quibus Amictus ante pectus ligatur, signant etc. Bruno Sigeniensis de Vestiment. Episcopi etc. : Et Amictus quidem, quo et collum stringitur, et pectus tegitur, interioris hominis castitatem designat; legit enim cor, ne vanitates cogitet; stringit etiam collum, ne inde ad linguum transeat mendacium. Amalarius lib. 2. de Eccles. Offic. cap. 17: Amictus est primum vestimentum nostrum, quo collum undique cingimus. Vide Rupertum lib. 1. de Divin. Offic. cap. 19. Joan. Episcop. Abrinc. de Offic. Ecclesiast. pag. 65. et Durandum lib. 3. Ration. cap. 2. Chron. Centulense Harulfi lib. 2. cap. 10: *Albas Romunas cum Amictis suis auro paratas sex.**

¶ **AMICULARIS BIRRUS**, pag. 501. Gall. Chr. tom. 2. Instrum.

¶ **AMICULUM**, Meretricum pallium. Vide *Aminiculum*.

* *Contra Glossar. Lat. Ital. MS. : Amiculum, la binda virginale.*

* Gemma Gemm. : *Amica, frundin oder buol. Inde Amiculum, diminutivum idem. Et infra : Amiculum, mitra virginale.*

AMICUS. Amicos appellabant Imperatores, quos et *Comites*, qui scilicet in eorum comitatu, et in deliciis erant, quorum etiam opera in rebus gerendis utebantur. Unde *Comites* et *Amicos* sere semper jungi adverte est, ut in leg. Cod. Theod. de Accusation., apud Spartianum in Hadriano, Capitolinum in Antonino Pio, Lampridium in Alexandre, et in hac Inscript. SENTIO. SEVERO. QUADRATO. C. V. COS. AMICO ET COM. AUG. N. Constantinus M. in Leg. 6. Cod. Theod. de Annona et tribut. Rufinum Præfectum Prætorio parentem *Amicumque suum* vocat: atque inde fluxit, ut Reges nostri, quando ad *Magnates* et primi ordinis proceres scribunt, Amicos et fideles, *Amez et seaux* appellant. In Vita Ludovici Imp. ann. 817: *Egidio dicitur Regium primus Amicorum, Eginhardo in Annal.* [** ap. Pertz. pag. 204], *Inter omnes Amicos Regis primus.*

* Sic, more regum nostrorum, domini superiores Amicos appellabant feudales suos, seu ab iis prædictis tenentes. Charta Archembaldi präpositi Vindoc. in Chartul. Major. monast. ch. 17: *Bannum quoque de omnibus in toto Cartirast commandentibus, tam de Amicis quam et de universis homini-*

bus meis; ut si forte Amicus ad molendinum alterum moluerit, quem inde non possim justicare, remaneat inimicus.

AMICI PROPINQUORES, in Foro Anglo. Prochein Amy, qui admittuntur ad prosecutionem jurium pupillorum et minorum, si ii absint. Statutum 2. Westmonasteriense cap. 17: *In omni casu, quo minores infra etatem implacitare possunt, concessum est, quod si ejusmodi minores elongant sint, quod minus personaliter sequi possint, Propinquiores Amici admittantur ad secundum pro eis. Adde 1. Statutum Westmon. cap. 48.*

* **AMICI**, nude, Propinquui, Gall. *Parents*. Ch. ann. 1219. in Chart. Campan. fol. 253. v: *Ego Remigius cancellarius Campanæ notum facio, ... quod karissima domina mea Amica Blanca, comitissa Trecensis palutina, et karissimus dominus et consanguineus meus Theobaldus comes Campanie et Brie palatinus, etc. Libert. villæ de Bure ann. 1371. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 476. art. 5: *Se ilz avaient aucuns biens en ladite ville de Burrey, les Amis dudit homme ou femme y succederent. Sæpius tamen cum addito: Amici carnales. In Gestis Ludov. VII. reg. Franc. cap. 14. Ami carnæ. Tom. 1. earum. Ordinat. pag. 57. Amis de char. In Lit. ann. 1360. ibid. tom. 4. pag. 360. Amis de ligne. In Lit. remiss. ann. 1442. ex Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 252: Savoir faison.... Nous avoir reçeu l'umble supplication des poures parents et Amis de ligne de Jehan de Compiegne etc.* [** Germ. *Freund* olim eodem sensu ussurpatum.]*

* **AMICI**, Arbitri a litigantibus electi. Vide infra in *Mittere* 6.

¶ **AMIDONUM**, Amylum, Gall. *Amidon*. Hist. Daiphon. tom. 2. pag. 284: *Item pro 5. libris de pipere..... 10. libris de risis et 5. libris de Amidono, etc.*

* **AMIDUM**, a Gall. *Amidon*, Ital. *Amido*, Amylum. Stat. synod. Corisopit. eccl. MSS.: *Sacerdos consecrans diligenter attendat, quod hostia consecranda sit integra, rotunda circulariter, tritica, non vestuta (vetusta), non de Amido, sed de farina frumenti, eo quod proprietates Amidi videntur omnino ipsum esse alterius speciei a farina frumenti. Vide *Amidonum*.*

* Hujusce vocis occasione liceat emendare Willel. Britonem. lib. 11. Philip. v. 171. edit. Chesnii tom. 5. pag. 230. ubi legitur *Amidum, pro Amisi dum, ut habeat Barthius edit. 1657. pag. 326:*

Immo, ait, Amisi dum me vectoris in hostem Dedeconisque mei memorem calor excitat ira.

AMIGÆ, Concubinæ, meretrices, *Amigæ*, Lenones. Fori Aragon. lib. 9. de Lenonib.: *Statutum... quod aliqua persona cuiuscumque status vel conditionis existat, non teneat, nec tenere audeat, aut possit publice vel occulte in lupanaribus, sive burdeles, nec alibi concubinas, vulgariter vocatas Amigas, ad quæstum sive lucrum illicitum. Mox: Lenones vel concubinarios vulgariter vocatos Amigos. Vid. Martial. lib. 7. Epigr. 69. et alios.*

AMIGDALA, Statuta Ecclesie Morinensis cap. 8. apud V. Cl. Jacob. Petitum: *Si ab Ecclesia Morinensi absque dispensatione Decani et Capituli absentaverint per majorem partem Quadragesimæ, valorem dictarum*

Amigdalarum Bursario, seu Receptori bursæ obtium restituere, seu reddere ad plenum tenentur.

A Est quidem Amygdala vox Græca originis; verum ab antiquis Scriptoribus Latinis, ut a Columella et Plinio sæpius usurpata. Non alia forte de causa hic inserta est a Cl. Cangio, nisi ut animadverteatur antiquus Ecclesiæ Morinensis usus in distribuendis Amygdalibus cuiilibet Canonorum. E fiebat autem illa distributio ante Quadragesimam, ut patet ex ejusdem Ecclesiæ Obituario MS. ad mensem Februario: *Item dies Cinerum pro duplice habetur et datur 3o. libræ Amygdalarum cuiilibet Canonico; dum tamen sint residentes per maiorem partem Quadragesimæ, et secerint totum stagium ad plenum.*

* **AMIGDOLA**, pro Amygdala, in Convent. civit. Saona ann. 1526.

* **AMIGNUS**, La scarpe, in Glossar. Lat. Ital. MS. *Calcens*, calceamentum.

AMILIARIUS lapis est vocatus, quia ubi positus est, Milarium ostendit viantibus, ab a, et miliarium, quia milario aptantur. Ita Ugitio et Joan. de Janua.

AMILICATUS. Octavius Horatianus lib. 4. Rer. medicar. pag. 106: *Octavo tamen mense non facile nutritiles sunt (partus), non est Amilicatus fetus pro ratione ponderis. [Amilicatus f. pro adminiculatus, uti conjicere est ex seq. vocabulo ponderis.]*

* **AMILIGARE**, Lenire, mitigare, Gall. *Adoucir, appaiser*. Proces. ann. 1488. ex Tabul. D. Vencie: *Dulcibus verum (f. verbis) eum Amiligando et etiam Amiligando dictum Johannello etc.*

* **AMILLI**, Ludi genus. Conc. Trevir. ann. 1310. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 249: *Ludos chorearum, scacorum, Amillorum et globorum Monachis interdicimus omnino.*

* Pro *Taxilli*, ut videtur, Lusorii testere. Vide in hac voce.

* **AMINA**, Mensura frumentaria, pro variis locis diversæ capacitatis, eadem que Hemina. Vide in hac voce. Charta ann. 1320. ex Chartul. Campan. fol. 207. v°. col. 1: *Assignamus etiam.... duas Aminas bladi, medietatem frumenti et medietatem avenæ;.... quæ si carucæ cum prædictis furnis adprehenditæ sunt ad sexaginta Aminas bladi, medietatem frumenti et medietatem avenæ. Occurrat rursum infra. Charta ann. 1295. in Chartul. eccl. Liugon. fol. 47. v°: Item civ. jurnalii terræ arabilis,.... quæ valent seculare possunt xxx. Aminas bladi per modum, si admodiarentur. Amené, eadem notione, in Testam. Hugonis V. ducis Burg. ann. 1314. inter Probat. tom. 2. Hist. Burg. pag. 154. col. 1: *Item donnons à L'escot, wallet de nostre chambre, trois Amenés de fronton à sa vie, a paure en nostre grenier de Roure. Hinc**

* **AMINAGIUM**, Nostris olim *Aminage*, Prestatio ex quacumque *amina* frumenti, aut alterius grani, idem quod *Eminagium*. Vide in *Hemina*. Charta Stephani comit. Burgund. ann. 1237. inter Probat. tom. 1. Hist. Burg. pag. 88. col. 2: *Habuerunt etiam prior et conventus S. Viventiū apud Auxonam tertiam partem legum et justitiarum, et Amnagium, et census pratorum. Charta Philippi de Vienna dom. Pagniaci ann. 1297.*

in Cod. reg. 9484. 2. fol. 130. r°: *Dictos octo bichetos frumenti assignamus similiter percipiendos annuatim in perpetuum in Amnagiō nostro de Sorrigio, a nobis et successoribus nostris in dicto Amnagiō persolvendos de bludo Aminagiō supradicti. Libert. Jonvillæ ann. 1354. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 296. art. 14: Retenons pour nous et pour nos hoirs, toutes nos rentes, censes, bans-vins, Aminages, etc.*

* **AMINEA LAINA**, *Quia plus omnibus lanescit lanagine. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. Vide Amineum. [** Ex Isid. Orig. lib. 17. cap. 5. sect. 18. ubi hodie legitur lanata.]*

* **AMINETÀ**, Eadem notione, qua *Amina* supra. Charta ann. 1314. in Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5188. fol. 194. r°: *Item plures personas de Cuseio teneri ipsis conjugibus quolibet anno, infra nativitatem beati Johannis Baptiste, in xvij. Aminetis bladi, per medium frumenti et avenæ.... Dictus Petrus habet quartam partem xxxij Aminetarum bladi, per medium frumenti et avenæ.*

* **AMINEUM**, *Vinum quasi sine minto candidum. Ita Laur. in Amalthea ex Isidoro. Sic et legitur in Glossis San-German. MSS. verum Martinio in Lexico Philol. Amminei Italæ sunt populi; unde Amminea seu Ammineæ vites. Salmasio: Amminia, Amnia, Fitis tam album, quam nigrum uvam uerens. Vide in Amalthea. Papias vero MS. Bitur.:*

* **AMINEA** genus uiræ quasi sine minio, id est, rubore, album vinum fert. At paulopost superioris etymologiæ immemor subdit, *Amineus, Rubeus*. [** Vide Isid. Orig. lib. 17. cap. 5. sect. 18. et lib. 20. cap. 3. sect. 5.]

* **AMINICULUM**, est Meretricum pallium lineum: hunc apud veteres Matronea in adulterium reprehense inducebantur, ut in tali Aminiculo, potius quam in stola polluerent pudicitiam. Erat enim apud veteres hoc signum meretriciae vestis. Nunc in Hispania honestatis. Ita Gloss. nostrum San-Germ. MS. Apud Papiam in Gloss. scilicet MS. Bituricensis Ecclesiæ legitur: *Amiculum, meretricum pallium lineum, etc.* [** Ex Isid. Orig. lib. 19. cap. 25. sect. 5. ubi omnes cod. *Amiculum*.]

* **AMINUERE**, Diminuere, labefactare, Gall. *Amoindrir, dégrader, olim Amenuiser, Amainrir, Amandir et Amanrir*. Charta ann. 1330. in Chartul. S. Mart. Pontisar. fol. 35. v°: *Amenuisunt les parties de le disme, que religieux hommes et honestes, l'abbé et le couvent de S. Martin emprès Pontoise.... ont, avoient, ou devoient avoir. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7648: Amandir, exinanire. Lit. ann. 1367. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 17. art. 9: Avons deuement Amendrir, et retranché du tout etc. Aliæ ann. 1370. ibid. pag. 379. art 37: Aucunes d'icelles (choses) ne puissent être forfaictes, perdues, ne Amainries. Rursum aliæ ann. 1394. tom. 7 earund. Ordinat. pag. 681: *Nostre demain en pourrait forment décheoir et Amenrir. Ita quoque legendum pro Amurir, in Stat. ann. 1371. tom. 5. jam laudato pag. 429. art. 6. Unde Amenrrissement de biens, in Stat. ann. 1390. tom. 7. pag. 357. art. 13. Vide**

consuet. Hannon. cap. 40. et 77. art. 20. *Adimendrissement*, in Stat. ann. 1399. tom. 8. earum. Ordinat. pag. 335. Charta Gau-celini abb. Anian. ann. 1202. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 192: *Ex maxima parte Aminuebatur nostrum monasterium, et multis incommoditatibus affligebatur. Vide Minorare.*

AMIR, Arabibus, Dominus. *Amir Gazis*, apud Ordericum lib. 10. extremo; *āwīr*, Annae Commenæ et aliis: a qua voce ortum ducunt *Amiræ* et *Amirilii* apud Saracenos et Turcos, Satrapæ nempe urbium vel Provinciarum Praefecti, atque adeo Sultani qui Caliphæ suberant. Martyrium S. Bacci ju-nioris pag. 106: *Ο ἄρχτης τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὁ ἄντρας ὃν μάλιστας οὐκείται. Αναστασιος Biblioth. ad VIII. Synod. act. 1: Hamiram Græci vocant Principem Saracenorum: interpretatur autem, ut ferunt, lingua eorum, Præpositus. Varie porro effertur apud Scriptores ejusmodi vocabula.*

ADMIRALIUS. Apud Matth. Paris ann. 1272: *Admiralius Joppensis natione Saracenus, quo dignitas apud nos Consulatus vocatur. Adde pag. 169. 170. et Ordericum Vitalem lib. 9. pag. 736.*

* **Amiral**, eadem notione, in continuat. Hist. Guillel. Tyrii apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 659: *Le Soudan manda à l'Amiral qu'il les rendist (ces hommes). L'Amiral dist qu'il n'en rendroit nul. Hinc Visadmiral appellatur is, cui castellani vices seu officium commissum est, in Lit. Phil. VI. ex Reg. B. 2. Cam. Comput. Paris. fol. 130. v°: Colin Helys nostre amé sergent d'armes et Visadmiral en l'office de chasteau Cornet.*

ADMIRALLUS. Fragm. de Statu Saracenor. tom. 5. Hist. Franc. : *Convenerunt 60. Admiralli, qui sunt quasi Comites et Capitanei exercituum.*

ALMIRACIUS. Francisci Carpesani Com-ment. suorum temporum apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 1358: *His compertis Bonivetus Almiragius (magister is erat regie classis, nunc terrestribus copiis imperabat) etc.*

AMIRALDUS. Epistola Stephani Comitis Carnotensis ann. 1098. tom. 4. Spicilegii Acheriani: *Cassianus Antiochiae Admiralus, id est princeps et dominus. Robertus Monach. lib. 4. Hist. Hierosol: In eo con-flicto occisus est Cassiani Magni Regis Antiochiae filius, et duodecim Admiraldi Regis Ba-bylonie, quos cum suis exercitibus miserat ad ferenda auxilia Regi Antiochiae, Et quos Admiraldi vocant, Reges sunt, qui provinciis regionum presunt. Le Roman d'Alexandre, MS. :*

Ains sembloit bien qu'il fut ou Amiraux ou Rois. Le Roman de Garin MS. :

Dit l'Amiraut, fetes me l'amener.

Alibi

*Dex, quel eschech l'Amiraut i conquist
De murs, de mules, et de chevaus de pris.*

Guill. Guiart MS. ann. 1248:

*Sont mors à cele deservrance,
Deus Amiraus de grant puissance.*

Le Roman d'Aubery MS. :

*Bien te porroie vanter en ton pais,
Que tel n'roit Amiraux ne Marchis.*

[** **Gerard de Vienne**:

Oncles plus bels n'ot quens ni Amiran.

Giraud de Borneil :

E s' ieu fos reis ni duex ni Amiratz

Lanfranc Cigala :

Dels Almans, s'ieu fos lur Amiratz.
Tost passera la lor cavillaria.

Vide Raynouardi Gloss. vol. 1. pag. 72.]

MERAL, pro *Amiralis*. Chronicon Montis-Sereni ann. 1190 : *Soldanum cum multis nobilibus, qui Meral dicuntur, in Iconium compulit.*

¶ AMIRARIUS. Memoriale Potestatum Regiensium ad ann. 1218. apud Murat. tom. 8. col. 1092 : *Et reduxerunt eos usque ad fossatum Damiatæ, et de xxx. lignis unum cum multis turgis, et uno Amirario ceperunt.*

AMIRATUS. Vita Caroli Mag. ann. 801 : *Legatus Amiri Abraham, qui in confinio Africæ in fossato præsidebat.* Adde Aimoinum lib. 4. Hist. cap. 9. et Annales Francor. Guillelmus Apuliensis lib. 3. Rerum Norm. man. pag. 28 :

Nomiois ejusdem quodam remanente Panormi Milite, qui Siculis datur Amiratus haberi.

Le Roman d'Aubery MS. :

Si s'en ira si riche Amiré,
Que il ne l'ait en mult grande cherté.

AMMIRATUS, apud Raymundum de Agiles, pag. 164.

AMURATI, apud Aitonum cap. 50.

ADMIRATUS, apud Fulcherium Carnotensem lib. 1. cap. 6. 7. etc. [Chronicon Engelhusii, apud Leibnitz. tom. 1. Script. Brunsvic. pag. 1137 : *Nam Rex Tartarorum Tamerlanus terram Turcorum dissipavit, et bello commisso triumphavit, et regnum Turcorum subegit; ubi occiderunt ultra D. millia hominum, et Bersetus Turcorum Admiratus, id est, Imperator, interfectus est.* In Vita S. Petri Thonassii, Jerosolymæ Prefectus pro Soldano Egypti vocatur Admiratus Jerusalem. Occurrat præterea apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 1178.]

¶ AMMIRANDUS. Sire Raul de gestis Friderici I. Imperat. apud Murat. tom. 6. col. 1195 : *Tunc quidam Amiranus nomine Tactus venit ad Imperatorem, et dixit ei, se ostendere bonam viam; et si hoc non esset, amputaret caput ei.*

AMMIREZ, in Epistola Ludovici II. Imp. ad Basilium Imp. Constantinop. apud Baron. : *Tres Ammiredas, qui totam Calabriam depopulabantur, et numerosam multitudinem Saracenorum prostraverunt.*

AMIRÆUS. Sigebertus in Chron. : *In regno Saracenorum quatuor Prætores statuit, qui Amiri vocabantur; ipse vero Amiras dicebatur vel Protosymbolus.*

ADMIRARIUS, apud Leonem Ostiensem lib. 3. cap. 43. (al. 45.) et Petrum Diacon. lib. 4. cap. 11.

ADMIRAVISUS, AMIRAVISUS. Guibertus lib. 4. cap. 14 : *Occubuerunt siquidem istic duodecim ex eorum primoribus viri, quos verbo Chaldaico Satrapas, secundum eorum barbarum Admiravisos dicunt.* Et lib. 5. cap. 8 : *Hierosolymorum Praefectus (quos barbarica illi lingua Admiravisos vocant) etc.* Adde Matth. Paris pag. 35. Presertim vero ita dictus Bagdatensis Sultanus. Robertus Monach. lib. 5. Hist. Hieros. : *Dominus noster Admiravissus Babyloniam mandat vobis Francorum Principibus, etc.*

ADMIRABILIS. Matth. Paris ann. 1236 : *Rex Africae, qui dicitur vulgariter, Admirabilis mundi.* Ann. 1251 : *Regi Marok, quem Admirabilem mundi appellare consuevimus Ita apud Ordericum pag. 735. 795. vox haec supremis Sultanis tribuitur.*

AMERADIZ, Admiriorum præfecture, districtus, àmpdzia, Constantino Porph. de Administrando Imperio cap. 25.

¶ AMIRAGIUS. Memoriale Potestatum Regiensium ad ann. 1218. apud Murat. tom. 8. col. 1085 : *In cujus turris defensione unus Amiragius pro ipsis turris munitione cum centum militibus.... existebant.*

AMIRALIUS, AMIRALLUS, AMIRALDO, ADMIRALLUS, etc. Voces etiam usurpatæ apud Christianos, qui cum viderent, Saracenos ita sios classium præfectorum appellare, id nominis postmodum suis itidem classium præfectorum indiderunt. Nam frustra agunt, qui aliunde vocis *Amiral*, seu *Admiral*, apud nos originem deducunt, ut Edwardus Cokus ad Littlet. sect. 439. qui a Saxonico aen mereal, id est præfectoris maris, seu classis, etymon accersit. Alfonsus IX. Castella Rex in Partidis, part. 2. tit. 24. lege 3 : *Almirante es dicho, el que es cabdillo de todos los que van en los navios para fazer guerra sobre mar, etc.* Primi autem ita summus classium suarum præfectorum appellassem videtur Siculi. Romualdus in Chronic. MS. ann. 1149 : *Georgium, virum utique maturum, sapientem, providum et discretum, ab Antiochia adductum, magnum constituit Ammiratum. Exinde Genuenses, ut colligerunt ex Mattheo Paris ann. 1244 : Eis (galieis) præfuerunt Potestas Januæ, quem Ammiratum vocant, et maiores civitatis, etc.* [Bartholomeus Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1241. apud Murat. tom. 6. col. 485 : *Idem Ansaldus, omnibus pretermis, quam secretius potuit ivit ad Imperatorem, et collatum admirangi officium suscepit.* Occurrat ibid. ad ann. 1263. col. 530. et lib. 10. Annal. Genuens. Jacobi Aurius ad ann. 1283. ibid. col. 581. *Admiranus apud Rymer. tom. 2. pag. 691 : Johannes Ducis Britannie filius, etc. Universis et singulis Senescallis, Marescallis, Admirantis, etc. Admirantus tom. 7. SS. Maii pag. 376. Guiart MS. ann. 1304 :*

L'Amiraut en un Galiot
Fait entrer à l'île sans attendre
Arbalestriers en tous quarante.]

¶ ADMIRALATUS, Officium Admiralli, maris præfectura, Gall. Amiraute. Charta ann. 1357. apud Lohinell. tom. 2. Hist. Britan. : *Edwardus III. Rex concedit Mattheo de Gournae Admiralatum costaræ Britanniae.*

¶ ADMIRALLITAS, Eadem notione, apud Rymer. tom. 10. pag. 668 : *Et quod eo casu nullus mercator vel nauta de Hansa judicium Admirallitatis subire teneatur.... et quod fieri prohibitions regiæ Admirallo et ejus Officiarii.*

¶ ADMIRATIA. Bulla Bonifacii VIII. PP. pro Jacobo II. Aragonum Rege tom. 3. Collect. Conc. Hispan. pag. 536 : *Quibus crisi bus ad exequendum hujusmodi vexillarie, capitaneæ et Admiratiæ officium modo predicto dictus Rex Aragonum se astringet, et in hoc se et sua dictæ Ecclesiæ obligabit.*

¶ ADMIRALUS, apud Rymer. tom. 5. pag. 720 : *Henrico Duci Lancastriae Admirallo flotæ navium versus partes Occidentales. Vobis mandamus quod treugas predictas in singulis portibus et locis infra Admiratum vestrum prædictum, ubi expedire videritis, publice proclaimari et teneri faciatis, inhabentes omnibus et singulis infra Admiratum vestrum prædictum, etc.*

¶ ADMIRACIA. Litteræ Patentes Regis Franc. ann. 1361 : *Lucianum de Grimaldis committimus Admiraciæ (Provincie.)*

* AMIRALDIA, Officium et jura Amiraldi, maris præfectura. Charta Philippi III. reg. Franc. ann. 1272. in Reg. 3o. Chartoph. reg. ch. 441 : *Item licebit nobis.... in tempore passagi generalis.... instituere amiralum, qui habeat jura Amiraldiae.*

* MAGNUS AMMIRATUS AMMIRATORUM, in Charta Guillelmi reg. Sicilie ann. 1156. apud Cencium inter Cens. eccl. Rom. : *Datum Beneventi per manum Maionis Magni Ammirati Ammiratorum.*

AMMIRAT, Ammirator dignitas, qua donati leguntur apud Siculos sub Rogerio Rege, Georgius, de quo supra, ann. 1142. apud Rocchum Pirrum tom. 1. pag. 276. tom. 2. pag. 392. qui *Magnus Ammiratus* dicitur Romualdo ann. 1152. et *Maio* sub Willermo Rege apud Baron. ann. 1156. Antonium Beatillum lib. 2. Hist. Barensis pag. 109. Ughellum tom. 7. pag. 120. et eudem Pirrum tom. 1. pag. 316. quia nempe plures Ammirati erant in hoc regno, ut ex Charta laudata ann. 1142. quam uero subscrivunt, colligitur. [Apud nos autem hac dignitate donati sunt viri clarissimi, quorum seriem hic contexere, Lectori haud ingratis fore confidimus. :]

¶ FRANCLE ARCHITHALASSII.

Florentius de Varennes regiæ classi præerat ann. 1270.

Enguerannus de Cociaco, anno 1285. juxta Guil. de Nangis.

Matthæus de Montmorency, ann. 1295. obiit sub finem anni 1304.

Joannes de Harcuria cum Mattheo de Montmorency, ann. 1295, obiit 21. Dec. 302.

Otho de Toicy, a 25. Decembbris anni 1296. ad diem Martis ante festum S. Luca anni 1297. qua decessit e vita.

* Otto de Touciaco miles et Admiratus galiarum domini regis, in Charta Roberti comit. Atrebatis. 17. Octobr. ann. 1296.

Benedictus Zacharias Januensis, anno 1297. Othoni successit.

* Benedictus Zacharias generalis navigi regiæ Admiratus, in Lit. Phil. Puler. mense Aug. ann. 1297. ex Lib. rub. Cam. Compil. Paris. fol. 9. v. 2.

Raynerius de Grimaud, ab anno 1301. ad annum 1307. obiit anno 1314.

* Renerius de Grimaudis, in Charta Phil. Puler. ann. 1304.

Theobaldus de Chepoy præfector maris officio functus est annis 1306. 1307. et 1308.

Berengarius Blanc, anno 1316. et sequentibus ad annum 1323.

* Charta Phil. V. ann. 1321. in Reg. 6o. Chartoph. reg. ch. 133 : *Berengarius Blanc, serviens armorum noster et Amiraldu maris, etc.*

Gentianus Tristan, ann. 1323. et 1324.
Petrus Miege, ann. 1326. 1327. 1328.
Joannes de Chepoy, ann. 1334.
Hugo Quieret, ann. 1336. obiit ann. 1340.

* Hugo Quieret *Admiratus* dicitur, in Charta ann. 1335. qui *Hugo Kærret* appellatur, in Ch. ann. 1353. ex Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 886. [** Vide *Jal*, *Archéologie navale*, tom. 2. pag. 218.]

Nicolaus Beuchet cum *Hugone Quieret*, ann. 1339. Captus ab Anglis suspendio peregit ann. 1340.

Ludovicus de Hispania, a 13. Martii ad 18. Decemb. anni 1341.

Petrus Flotte, alias Flotton de Revel, a 28. Martii ann. 1345. ad 19. Octob. anni 1347.

Frater Johannes de Nanteuil, Prior Aquitanus ab anno 1347. ad 1357.

Enguerrandus Quieret, ann. 1357.

Enguerrandus de Mentenay ex commis- sione D. Regentis, *Admiralli* officio fungitur ann. 1359.

Joannes de la Heuse: dictus Le Baudran, a 3 Junii anni 1359. ad ann. 1368.

Franciscus de Perilleux, 3. Julii. ann. 1368.

* Dominus de Fransu, in Charta Caroli V reg. Franc. ann. 1369. ex Reg. 100. Chartoph. reg. ch. 712: *Feu nostre amé et seal chevalier le seigneur de Fransu*, jadis noster *Amiral de la mer*.

* Franciscus de Perilleux, in Charta jam laudata: *Feu François de Perilleux, Admirauderriènement ulé de vie à trépassement*.

Aymericus Vicecomes Narbon. 28. Decemb. 1369. ad ann. 1373.

Joannes de Vienne, a 27. Decemb. 1373. post multa praeclare gesta in praefatio ad Nicopolim adversus Turcas 26. Septemb. 1396. occidit.

Renaldus de Trie, a 20. Octob. 1397. ad ann. 1405.

Petrus de Breban, dictus Clignet, a 1. Aprilis 1405. ad ann. 1428. quamvis Bur- gundionum Duce satagente fuisse dignitate spoliatus 23. April. 1408.

Jacobus de Chastillon in locum Petri de Breban, 23 Aprilis 1408. Burgundia Ducis cui favebat autoritate suspectus est. Cecidit in pugna ad Azincurtem 25. Octob. 1415.

Robertus de Braquemout, dictus Rob- ert, 23. Aprilis 1417. a maris præfectura motus factio Burgundica anno sequenti.

Joannetus de Poix, Franciæ *Admirallus*, officio tamen nunquam functus est. Peste obiit Parisiis ann. 1418.

Carolus de Recourt, dictus de Lens, præalentibus Burgundis in locum Roberti de Braquemout 6. Junii ann. 1418.

* Carolus de Recourt dictus de Lens. Memor. H. Cam. Comput. Paris. sol. 97. r^e: Dom. Karolus de Lens miles, *Admiralus Franciæ*, loco dom. Roberti de Braquemout militis, certis causis ad hoc regem præalentibus exonerati, per ejus litteras datas xx. Julii 1418.

Georgius de Beauvoir, Regiis classibus prærat. ann. 1420.

Ludovicus de Culant, paulo ante ann. 1422. Decessit e vita ann. 1444.

Guillelmus de la Pole, Anglus, admiralli Franciæ titulum usurpasse traditur ann.

1424. cum Angli Carolum VII. regno spoliare niterentur.

Eduardus de Courtenay, Anglus, Franciæ admirallus ab Anglorum Rege creatus ann. 1439.

Andreas de Laval, admiralli officio amo- tus ann. 1439. Eodem iterum donatus est ann. 1465.

Pregentus de Coetivy, 26. Decemb. ann. 1439. Cecidit ann. 1450.

Joannes de Bleuil, de Montresor, Pre- gente successit.

Joannes de Montauban, ann. 1461. post quem rursus Andreas de Laval ann. 1465.

Ludovicus Bastardus de Bourbon, ann. 1466.

Ludovicus Malet, de Graville, ann. 1486. Abdicavit ann. 1508.

Carolus d'Amboise, a 31. Januarii 1508. ad ann. 1511. quo ejus socero Domino de Graville *Admiralli* munus restituitur.

Guillelmus Gouffier, de Bonivet, 31. Decemb. 1517. Occidit 24. Februarii 1524. in praefatio ad Ticinum.

Philippus Chabot, Comes de Charny, 23. Martii 1525. obiit 1. Junii 1543.

Claudius d'Annebaut, 5. Febr. 1543.

Gaspardus de Coligny, 11. Nov. 1552. interfectus die S. Barthol. 1572.

Honoratus de Sabaudia, 24. Aprilis 1572. Cessit Carolo a Lotharingia Duci Meduanæ ann. 1578.

Carolus a Lotharingia Dux Meduanæ, a 28. Aprilis 1578. usque ad 1. Junii 1582.

Anna Dux Joyosæ, 1. Junii 1582.

Joannes Ludov. de Nogaret, Dux d'Es- pernon, 7. Novemb. 1587.

Antonius de Brichanteau, de Nangis, 25. Febr. 1589. Officio tamen nunquam fun- gitur, maris præfectura nondum dimissa a Duce Espernonis.

Bernardus de Nogaret, de la Valette, per cessionem Ducis Espernonis fratris ann. 1588.

Carolus de Gontault Dux Bironis, a 4. Octob. 1592. ad ann. 1594.

Andreas de Brancas, 23. Augusti 1594. Carolus de Montmorency Dux Damvillæ, 21. Januarii 1596.

Henricus Dux Montmorencii, cessione Caroli, 17. Januar. 1612. usque ad ann. 1626. quo id munus abdicavit.

Dehinc nullus Franciæ *Admirallus* usque ad ann. 1669.

Qui interea rei maritimæ præfuerere, Mi- gni Magistri, Dux, et Præfeti Generalis Navigationis, et Commercii nominibus donati sunt, inter quos primus:

Armandus Joannes du Plessis de Richelieu, Cardinalis, etc. ab anno 1626.

Armandus de Maille, Dux Fronsaci, Magnus Magister creatur ineunte Januario 1643. occidit 14. Junii 1646. Eodem anno Anna Austriana Regina mater et Regens hoc sibi munus assumxit 4. Julii, dimisit anno 1650.

Cæsar Dux Vindocini, etc. 12. Maii 1650. cum filio Franciso tum designato paterni munieris successore. Obiit an. 1665. 22. Oct.

Franciscus Cæsar Filius, ann. 1651. recipitur in Camera Computorum. Occupabit autem in Cretensi Insula fortiter pugnans adversus Turcas.

Ludovicus Borbonius Comes Viromand.

ex Ludovico XIV. et Ludovica de la Val- liere filius Admiralli officio donatus est 12. Novemb. 1669. obiit 18. Novemb. 1683.

Ludovicus Alexander Borbonius Tolosæ Comes, Archithalassius appellatur mense Novembri anno 1683. Diu vivat.

* Ludovicus Joannes Maria Borbonius Dux Pentheviæ, anno 1734. patri videnti successit.

[** Vide *Pardessus*, *Collection de lois maritimes* vol. 4. pag. 295. not. 2. De Jurisdictione Admiralli apud Anglos liber singularis Spelmanni existat in ejus Operibus anglice scriptis part. 2. pag. 215.]

ADMIRANTIA, Navis prætoria, Gall. *L'Amiral*. S. Ferdinandi Regis gloria post- huma tom. 7. Maii pag. 376 : *Cum autem Admirantia ad capitaneum Eugenium Del- gadum pertinens, in quo pro Admirantio, erat generalis Ferdinandus de Losa intrare vellet per ostium S. Lucari principio noctis super- venit tempestas.*

AMIRAMUNES, sic appellati Bagdatenses, atque adeo supremi Sultani, qui sub Chalifa universæ rerum administrationi præerant; Ἀμερικουματ Cedreno, Zonaræ, et Constan- tino Porphyrogenito; Ἀμερικοῦ Αννæ Com- menæ; *Amermuni* Fredegario Scolastico;

Amiralmumini, in Epist. 3. Leonis III. PP.; *Amiramomemini* Roderico Toletano lib. 6. de Rebus Hispan. cap. 32. lib. 7. cap. 34. in Hist. Arabum cap. 31; *Amormomini* Ber- nardo Monacho in *Itinerario Terræ-Sanctæ*; *Miramomelini* Lucæ Tudensi æra 1129; *Miramummeli* apud Rigordum ann. 1211. *Hemirmomelini* ann. 1195. *Mirnummi*, in Vita S. Wilibaldi, a *Sanctimoniali* edita cap. 15. 21. *Almamuni* et *Amir-Almumanini* in *Chronico Orientali*: quas quidem voces *Credentium Principem*, seu *Fidelium Domi- num* significare apud Arabas pluribus do- cuimus ad Alexiadem pag. 371. 372. At aliter de vocis notione scribit Isidorus Pa- oensis in *Chronico* æra 750: *Ulit Amir Al- muminum, quod idioma regni in Lingua eorum resonat, Omnia prospere gerens. Corrupte porro habet Molanus Historia Hierosolyni- tana*, pag. 1152: *Eo tempore gentilis quidam, Seuarius nomine, sub Molano, quem patria lingua Dominum dicunt, universam procura- bat Egyptum*.

* **AMIRALDI**. Vide supra *Admiraldi*.

AMIS, et *Amistris*, quibusdam dicitur *Furcula retis, vel hami*: Ugutioni vero est *Lignum bifurcatum, per quod venatores expandunt retia ad capiendas feras*. Alii de- nique est *Furcula*, quæ levat rete, quo ca- piuntur aves. [** Gemma Gemm. : *Amites sunt stipes quibus auepes utuntur*.]

* **AMISCERE**, *Amisere*, *Ammisere*, *Præstatio ex rebus escariis*, vel etiam idem quod *Procuratio*, pastus. *Charta ann. 957*. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. aevi col. 719: *Aliud nichil (facere debemus) nisi tantum Amiscere de piscibus bonis, qua- tuor vices in anno. Intra: Debemus.... qua- tuor vices in anno, secundum vestrum hono- rem, ut melius potuerimus, de piscibus walde bonis in vestrum servitum adducere*. *Charta ann. 1116*. ibid. tom. 4. col. 59: *Dent porcum, et multonem tercium et quar- tum, et spallam, et Amisere, et plastrum lignorum pro unoquoque jugere, pro alber- garia unum sextarium vini, etc. Alia ann.*

1186. col. 855 : *Cum omni honore et districtu, et conditionibus, comandasiri, Amisceribus, et ecclesiarum advocatiis, etc.* Charta Ottonis III. ann. 1210 : *De nostra benignitate concessimus alienationes sive invasions factus ab aliquo suorum parentum, contra formam seudi, de.... teloneis, pedagiis, curadiis, praeclaris, Amisceribus, etc.* Charta ann. 1221. tom. 1. Hist. Cassin. pag. 318. col. 1 : *Guillelmus de Venano debet.... unum Ammiserere de carne et sex panes; Accolino Marino in nativitate unum Ammiserere de carne et sex panes.* Lib. censual. 13. aut 14. seculi laudatus a Cl. V. Garlamp. in not. ad Hist. B. Chiarae pag. 213 : *Nota, quod ensenia dicuntur Ammiseria, et unumquidque Ammiserere debet esse de decem panibus et triginta ovis pro una casata.*

¶ AMISSA, pro *Admissa* : sic et *Ammister* pro *Administer*, suppresso d' *quod Scriptoribus medii aevi familiare est.*

AMISSARIUS, Vide *Emissarius* et *Admissarius*.

* AMISSARI. Vide supra in *Admissatio*.

¶ AMISSIONEM TENERE, Idem videtur quod *Causa cadere, seu jure actionis excludi, Gall. Ester debouté. Locum vide in Campones.*

* Quod Gallice vulgo dicebant, *Perdre la querelle.* Vide in *Campones*. Huc spectat vox *Amission*, in *Libert. Novi-castri* ann. 1256. tom. 7. *Ordinat. reg. Franc.* pag. 364. art. 9 : *Et se vo-je que chevaux à chevauchier et armeures.... ne soient pris por debtes, ne por pleges, ne por autres Amisions.* Id est, quacumque ex causa, seu mulcta in iudicio etiam dicta.

AMISSURA, Submonitio, admonitio, citatio. Charta ann. 1226. pro *Abbatissa S. Mariæ Suession.* : *Per hanc autem compositionem quicavit dictus Vicecomes omnes citationes et omnes Amissuras dictis hospitibus et hominibus in perpetuum.* Alia Radulfi Comitis Suession. ann. 1233. pro *Communia Nantoliensi* : *Ut tunc mihi, vel servienti meo, Amissuras emendabit.*

* Mihi vero, *Mulcta est pro vadimonio deserto, Gall. Desaut; vel pro casibus Amessurarum.* Vide supra *Amessura*.

¶ AMISSUS, *Perditus, a Deo reprobatus.* In *Processu de Vita S. Yonis* tom. 4. Maii pag. 558. A : *Ille inclusus erit Amissus amore pecuniae.* Id est, peribit aeternum.

AMISTERIUM. *Constitutiones Petri I. Regis Aragon.* apud *Podium Cerdanum MSS.* ann. 1225 : *Exceptis Militibus et filiis eorum, a 15. annis supra, qui inter se guerram habuerint, cum toto suo Amisterio.* Id est, cum ministris, et familia.

AMISTID, *Vas parvissimum, Papiae.*

¶ AMITA, pro *Amictus*, de quo supra. Cum albis, *Amita, stola et funoris*, apud *Rymerum* tom. 9. pag. 273. col. 1.

* Arrest. ann. 1321. 9. Maii in *Reg. parl. Paris.* Olim : *Tres albas, tres Amitas, et tres cingulos.* Vide mox *Amitus*.

AMITANES, pro *Amitæ*, [Gall. *Tantes*,] in *Legib. Luitprandi Regis Longob.* tit. 114. § 2.

¶ AMITERMINUS, διμέρος, *Finitimus, confinalis*, apud *Janum Laurenberg.* in *Suppl. Antiquarii*.

* AMITERZIA, *Finibria, Gall. Frange*, ut videtur. *Testament. Gard. Talayrandi de*

Petrator. ann. 1360. in *Cod. reg. 4223. fol. 112. 1º* : *Item vestimenta alba, quæ fecimus fieri de pannis pretiosis ultramarinis, cum Amiterziis de Anglia.*

* AMITINUS, Ad amitam pertinens; frater Amitinus, *Cousin-germain*, filius ex sorore patris. *Stat. ant. Florent. lib. 1. cap. 3. ex Cod. reg. 4621. fol. 13. 1º* : *Nec ducet aliquis officialis forensis, aut aliquo modo retinebit in palatio aut domo sua habitacionis.... fratrem patrealem vel Amitinum.*

* AMITTADARE, In societatem dare seu recipere. *Stat. Cadubrii cap. 2. pag. 54* : *De Amittadantibus seu tenentibus in soccidam animalia cum forensibus. Item... deliberatum fuit: quod nullus homo vel persona de Cadubrio possit nec valeat aliquo modo vel ingenio Amittadare, seu dare aut accipere, salvare seu tenere ad medietatem vel soccedam, cum aliquo forense, aliquas bestias aut animalia.*

Vide supra *Accomandisia et infra Socidu*. * AMITTENDA. Charta ann. 1256 : *Pro praedicto feudo... confessi fuerunt se debere praedicto Rodulpho pro indiviso decem solidos Viennenses de plucito et homagium ligium, salva certa Amittenda.* Vide supra *Amissere*. ¶ AMITUM, pro *Exametum*, *Pannus holosericus*, apud *Leibnit. tom. 1. Script. Brunsvic.* pag. 750. ex *Chronico Hildesheimensi* : *Duas dalmaticas, unam ex Amito rubeo, alteram de candido, album bonum ex Amito candido.* Vide *Exametum*. [** f. leg. exumito.]

¶ AMITUM, Species panni crassioris apud *Siculos.* Vide in *Dimitum*.

* AMITUS, pro *Amictus*, Ital. *Ammitto*. *Testam. ann. 1165. apud Murator. in Antiq. Estens. pag. 325* : *Hospitali de Rupta unum camisum, et unum Amitum (lego.) Duo Amiti lini, in *Annal. Mediol.* ad ann. 1389. apud eundem Murator. tom. 16. *Script. Ital. col. 809.* Vide supra *Amita*.*

¶ AMIXIA, *Commerciorum privatio, Impermiscentia.* *Amalthea.* Vox facta ex Graeco μίξις, mistio, et α priv. [** Vox Αμιξίζ bene Graeca est.]

¶ AMIXTUS, pro *Admixtus*, in *Vita S. Wingaloei MS.* fol. 83. v° : *Nucum uti corticibus consuevit pro plumis: pro peregrinis autem tapetibus, arenis cum lapillis delectabatur Amititus.*

¶ AMLEIT. Privilegium Caroli Regis Romanorum pro *Civitate Kaysersbergensi* ann. 1347. apud *Ludovicum Laguille in Instrum. Hist. Alsaciæ* pag. 50. col. 2 : *Si... aliquem vel aliquos ex urbis vel predictæ civitatis nostræ civibus ac incolis per Judices Comitum seu Landgraviorum... vel a quocunque alio Justice... proscriptio vel occupationem vi regio tollimus.* [** *Anleite* est petitoris, cui lis adjudicata est, in bona certa debitoris autoritatem judiciali facta inductio. Vide *Haltausii Gloss. Germ. col. 35. In Speculo Saxonico est Inwising, lib. 3. cap. 82. § 2.* Inde dicebatur *Anleiter, Inductor* in possessionem, a petitore electus, a judice datum. Vide eundem *Haltaus. col. 36.* Chart. Rudolphi R. G. ann. 1288 : *Qua sententia sic rationabiliter et legitime lata, et pro ipso episcopo obtenta, idem episcopus in posses-*

*sionem predictorum honorum remitti et induci postulavit, et strenuum virum burggravium de Starckenberg sibi a nobis pro Inductore petiti deputari.... Ipsi igitur burggravio praesenti dicto dumus firmiter in mandatis, quatenus pred. episcopum in dictorum bonorum possessionem auctoritate regia, vice et nomine nostro inducere nullatenus prætermittat. Anluit dicebatur etiam Inductio in bona publice damnati vel ab Imperio banniti. Vide in *Guden. cod. Dipl. tom. 2. pag. 1338.* chartam Germanicam anni. 1466.*

Alio sensu *Anleite* *Haltausio* col. 34. est *Inductio juratorum in rem presentem, præcipue in limitum controversiis, ut terminos visitent et certius distinguant.* Charta Ottonis Com. Pal. ann. 1228 : *Cum... Abbas et conventus in Schonaugia ex parte una, et homines in Waltorf, ex altera super terminis suis... Disceperunt, tandem partes ipsæ taliter inter se litem, per limitationem, que vulgariter Anleite dicitur, cupientes finire... electio itaque... ingressi terminos demonstrarunt, prout ipsis conscientia sua dictabantur, ubi fortasse legendum Lantleite. Vide Circuicio. Aliud sonat *Anleid.* Vide *Arra* 2.*

1. AMMA, Mater spiritualis. *Hesychius: Αμμά, μήτηρ, τρόφος.* Pelagius libello 18. num. 19 : *Vos estis fatuae, nam hec et vestra et mea est Amma.* Ex *Palladio* in *Hist. Lausiaca*, cap. 42 : *Ιατεῖς ἔσται σολαῖ, ἀντί γὰρ καὶ ὑπὸ καὶ ἐποῦ ἀμείνων εύση, ἀμπάτις ἕτην. εὐτῷ γὰρ καλεσθεὶ τὰ πνευματικά μητέρα.* Addit. cap. 37. 38. 137. 138. [Et vide *Gloss. mediæ Graciatilis*.]

¶ 2. AMMA, pro *Ama*, Vas. Locum vide in *Egitriæ*.

3. AMMA, Isidoro lib. 12. cap. 7. *Bubo strix nocturna.* *Hæc avis*, inquit ille, *vulgo Amma dicitur, ab amando parvulos, unde et lac præbere dicitur nascentibus.* [Anitem hanc fabulam non habet Papias MS. Ecclesiæ Bituricæ. Sic enim ille : *Amma avis nocturna ab amando dicta, hæc et strix dicitur a stri-dore.*]

AMMAN, apud *Germanos* et *Belgas*, etiamnam dicitur *Prætor, Præfectus, Prætor causarum civilium.* In *Charta Balduini Comitis Flandr.* ann. 1119. in *Tabul. S. Bertini*, subscrribunt: *Rodulphus Amman de S. Folquinii kerca, Alferus Amman de S. Georgio, Bernoldus Amman de Broburg, etc.* Vide *Chartam. ann. 1125. apud Miræum in Don. Belg. cap. 82.* [et *Consuetudines Bruxellenses* tit. 1. art. 1. et seqq. ubi quidam *Ammanum* hujus urbis spectat, fusius exponitur. Plura etiam de *Ammanno* in *Consuetud. Mechliniens.* tit. 1. art. 41. et tit. 4. art. 2.] Neque hæc vox incognita in media ipse *Francia*; quippe in *Consuetudinibus* Perusse in *Arvernus* ann. 1275. a Thomassero lib. 1. cap. 66. edit. hæc legimus : *Nequus hom, ne nequæ femme de la Paerose ne doet lo sire, ne so Amant, gager sans arazoner, etc.* Apud *Metenses*, ut auctor est *Meurisius* in *Præfat.* ad *Hist. Episc. Metens.* pag. 19. *Amans*, dicuntur regionarii Notarii, qui acta publica conficiunt et conservant, nomenque desumunt a Parochiis, in quibus habitant. [Vocis origo Germanicum *Ampt*, *Munus*, et *Mann*, Vir.] [** Vide *Ambactus* et *Laurierii Gloss. Jur. Gall. vol. 1. pag. 45.*

Vocis Gallicæ *Amans*, origo est Lat. *Amans*.
[*Amans*.]

AMMANIA, Districtus, Jurisdictione, Gall. Ressort. Diploma Joannæ Ducissæ Brabantæ ann. 1384. inter Instrum. tom. 5. novæ Gall. Christ. col. 426. D : *Et quod uniti manebunt Ammanie Antwerpæ sub ambachio de Herentals.*

* Fundatio Cartus. Bruxell. ann. 1456. in Suppl. ad opera Miræ pag. 198. col. 1 : *Item quod predicti religiosi... intra oppidum, libertatem aut Ammaniam Bruxellensem plures hæreditarios redditus emere non poterunt. Vide supra Ammannus 2.*

AMMANTARE, AMANTATIO. Vide *Mantum*.

AMMASSARE, Colligere, Gall. *Amasser*. Vetus Consuetudo Corbeiensis ex Tabul. ejusdem Monast. : *Nec debet fieri excluementum in Corbeia, quin portarii intersint; ipsi debent Ammassare fanum Abbatii, et capere culicinas, et submonere corveas.*

AMMASSATUS, In unam massam redactus. Memoriale Potestatum Regiensium ad ann. 1216. apud Murat. tom. 8. col. 1083 : *Et vinum remanebat Ammassatum et gelatum, ita quod incidebant eum cum secubibus.*

AMMATIA, Oculi. Gloss. f. *Ommata*, *Amalh.*

AMMAYLARE, [Encausto pingere], Gall. *Emailler.* Vide *Enamelatus*.

AMMENTARE, ut *Amentare*, apud Lucanum, Jacula vibrare, ab *Amentum*, lorum quo hasta longius jacitur. Carmen Gilonis Paris. de Expedit. Hierosol. inter Anecd. Marten. tom. 2. col. 242 :

*Comque super murum turrim Dux fortis haberet,
Quæ multa parum castro vicinus hæret,
Incumbebat ei sevissima turba, resutus
Viribus, Ammentant Arabes de culmine montia.*

AMMESSARIUS. Vide *Emissarius*.

AMMIATUS, pro *Amatus*, ut videtur D. Secousse. Charta commun. villa de Poix, ann. 1208. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 603. art. 6 : *Communia vero in vita mea michi debet tria auxilia, videlicet, pro Ammato filio meo milite faciendo, sexaginta libras; et pro Ammata filia mea maritanda, sexaginta libras. Quid si legeretur Ainsnudo et Ainsnata, a Gall. Ainsé, hoc est filio primogenito et filia primogenita, uti habetur in aliis Chartis hac eadem de re?* Vide supra *Ainescin*.

AMNICERE. Vide *Amicare*.

AMMINICULUM Viris, quasi *Administrum*, paxillus, pedamentum, palus, cui sitis innititur. Lex Longob. lib. 1. tit. 25. § 34 : [** Roth. 297.] *Si quis vitem exponuerit, id est, Amminicula tolerit.* Rufinus in Praefat. in lib. Jude ; Exixa vitem dicunt Greci, non tam palmitem, quam illos runculos vel cincinnulos palmitis, quibus succrescens palmes ipse, innectere et suspendere solet, vel palis, vel quibuscumque innititur Amminiculis, quos capreolos, ut arbitror, appellant agricolæ, cuius nexibus tutus, et sine lapsu periculo, vel gravatur fructibus palmes, vel vaga proceritate distenditur. [* Vide Forcell. Lexic. in voce *Adminiculum*.]

AMMIRANDUS. Vide in *Amir*.

AMMIRARI, AMMIRATIO, etc. pro *Admirari*, *Admiratio*, etc. non semel occurrit in mediis et infimis scriptoribus.

AMMIRATUS. Vide in *Amir*.

* **AMMIREODÆ**, apud D. Bouquet tom. 7. Collect. Hist. Franc. pag. 576. pro *Ammirede*; quod vide in *Amir*.

1. **AMMISCERE**, pro *Commiscere*, *Amissio*, pro *Commistio*, occurrit non semel apud S. Fulgentium Epist. 1. de conjugali debito, et apud veterem Interpretationem Alexandri Iatrosophistæ MS. in libris Passionum.

* 2. **AMMISCERE**, Alia notione. Vide supra *Amiscere*.

1. **AMMO**, pro *Ambo*, Suggestus, pulpitum, in Chron. Cassin. Charta ann. 1308. pag. 338. Item apud Murat. tom. 3. pag. 176. col. 2. Vide *Ambo*.

* 2. **AMMO**, Mensura vinaria, Germ. *Ohm*, Alsatis usitata, quæ 50. circiter *pintas* Paris. continet, ut me monuit V. Cl. Schæpflin. Necrolog. MS. abbat. Altior. : *Obit Adelheid luica vii. Id. Febr. quæ dedit prædium apud Wilre, et persolvit quatuor Ammones vini.* Subinde etiam *Ama* dicitur. Vide in hac voce, et *Amo*.

* **AMMODO**, Dehinc, deinceps, Gall. *Désormais*. Charta Ortonis comit. Palat. ann. 1245. apud Tolner. inter Instr. Hist. Palat. pag. 150 : *Declaramus quod.... gratiam fecimus speciale, videlicet ut in multis nostris vel thelonies Ammodo nulla thelonea solvant. Vide Amodo.*

* **AMMOLARE**, Procedere, excuere, Gall. *Emoudre*, olim *Amollier*. Annal. Estens. ad ann. 1399. apud Murator tom. 18. Script. Ital. col. 936 : *Quidam Gaspar de Perusio habitator Ferrarie, et quidam Angelinus de Carentano Totonicus stipendiarius equester, habita inter se conventione defaciendo ad invicem tres punctas ad lanceas Ammolatas, etc.* Lit. remiss. ann. 1334. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 1461 : *Comme Jehan Danay vigneron eust baillie un fessouer pour Amollier à l'esmouleur, etc.* Vide infra *Amolare*.

AMMONITIO, pro *Admonitio*, Gall. Avertissement, apud Ludewig. tom. 1. pag. 46.

* **AMMOTIO**, pro *Amotio*, ab Amovendo, apud Rymerum tom. 4. pag. 507. col. 2. et tom. 8. pag. 101. col. 1.

AMMULA, pro *Amula*, ab *Ama*, Vasis genus. Vide *Egilitrae*.

AMNENSIS, Quælibet villa circa amnem sita. Joan. de Janua. Veteres Glossæ : *Amnenses, περιποτάμια.*

* **AMNESCIA**, *Abolitio malorum, et Amnestia, Oblivio*. Papias MS. Bituric. [* *Glossar. Lat. Ital. MS. Amnesia, La oblivione de mali.*] Hinc Gallicum *Amnistie*; quæ lex est a Principe lata qua cavetur ne quis antecatarum rerum accusetur, neve mulctetur. Vox Græca est ab apriv. et μνησις, Memoria. Hinc et

AMNESTICACIA, quæ J. Laurentio in Amalh. est etiam *Injuriarum oblio*. Hinc etiam

AMNESTUM, *Olivione deletum*, apud eundem Laurentium.

AMNILIS THESAURUS. An thesaurus in amne vectus aut repertus? Locum vide in Suda.

AMNISTRARE. Charta Heccardi Comitis Augustod. ex Tabulario Prioratus Persiaci in Burgund. apud Perardum pag. 26 : *Uno sunono viridi, cum brusdo uno de gliso, uno*

estuno, cum sirico Amnistrare, turribulum minore, etc.

* **AMNISTRATRIX**, Administra. Testam. Petri Bermundi ann. 1352. ex Tabul. Flamar. : *Ordino ego prefatus testator, quod Geraldus Bermunda dilecta et carissima filia mea sit domina, Amnistratrix, gubernatrix et usufructuaria omnium bonorum et rerum mearum et istius hospitii mei, quandiu vixerit.*

AMNITES, Gemma similis vitro sed durior. Isid. Papias et Johau. de Janua.

AMO, vel *Amox*. Notitia fundationis et restauracionis Parthenonis de Hascowia circa annum 1060. inter Instrum. tom. 5. novæ Gall. Chr. col. 474. D : *In Mittelenwile vineum persolventem sexdecim Amones, in Stotesheim curtim unam et novem jugera in campo.... predictæ contulerunt Ecclesiæ.*

* Idem quod supra *Ammo*. Vide in hac voce.

* **AMOBRAGIUM**, Multæ species pro delicto exsoluta. Charta Edwardi II. Regis Angl. de Consuetudinibus observandis ann. 1316. apud Rymer. tom. 3. pag. 548 : *Quod illa consuetudo, quæ vocatur Amobragium, de cetero non exigatur, nisi infra annum a tempore cognitionis delicti, pro quo dicta consuetudo solvi debeat.* Charta anni 1501. apud eundem Rymer. tom. 12. pag. 781 : *Cumwarennis, hundredis, commotis, ragloriis et ringeldiis, senescalcis, Amobragiis, etc.*

* **AMOCRISIS**, Genus gemmæ arenis et auro intermixtus. Papias in MS. Bituric. Gloss. Sangerman. MSS. : *Amochrissus, Harenis auro intermixtus, nunc brattearum nunc pulveris habet quadrulas. Gignitur in Persida. Græca vox ex ἀμφε, Arena, et χρώς, Aurum.* [** Isid. lib. 16. cap. 15. 5.]

* **AMODIARE**, Ablocare, Gall. *Amodier*. Statuta Ordin. Cluniac. ann. 1301. ex Cod. MS. monasterii B. Mariae Deaurata Tolos. : *Item præcipinus ne aliquis amodo decimas, oblationes... Curato dicti loci... Amodiet, aut tradat, seu investiat quoquo modo.* Charta ann. 1299. apud Stephanotium tom. 3. Antiquit. Pictav. pag. 902 : *Amodiavimus, ascensavimus et affirmavimus, et ad Amodiationem, censam seu firmam, et ad emphitesim perpetuam tradidimus pro nobis et successoribus nostris Petro Sutoris de Clossayo quoddam censale seu censum, etc.* Vide *Admodiare* 2.

* **AMODIATIO**, Locatio, Gall. *Amodiation*. Charta Officialis Paris. ann. 1263. ex Tabulario San-German. 10 : *Sextarios et plenam minam bladi annuae Amodiationis, sive annui redditus.* Vide *Amodiare*.

* **AMODIUM**, Compositio, Gall. Accommodement. Chartul. Celsinian. ch. 378 : *Ut malas consuetudines... illas non teneat, et alias non mittat; et si fecerit, ut infra xiiij. dies emendatum aut per capitanea, aut per Amodium; et si non fecerit, ut iste ostages in preison veniat ad Celsinianus.* Unde *Admodiudier*, Pascisci, convenire, in Lit. remiss. ann. 1397. ex Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 91 : *Comme le suppliant eust voulu faire marchié et soy Admodiudier ou abourner du vin qu'il vendroit à détail pour certain temps en ladite ville (de Crouy) à Gilet Pietain, lors fermier du quatresme de ladite ville.* Et *Amoyenner*, Componere, apud Froissart. vol. 3. cap. 8 : *Le Pape envoia le cardinal*

d'Amiens en légation pour venir en Bearn et pour Amoyenner ces besongnes.

AMODO., ἀπὸ τοῦ νῦν, Deinceps. Onomatic. *Amodo*, ἀπὸ τούτου. Gregorius Turon. lib. 3. Hist. cap. 5 : *Plange Amodo, qui per consilium nequam, factus es paricida sanguinissimus.* Passim.

* **AMOEBOEUS**, a Gr. ἀμαιβαῖος, Alternus. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613 : *Amoenum carmen duos introducit : sed difficilior pars respondet, quia non pro suo arbitrio, sed aut natus aut contrarium respondet.*

AMENA, Xenium, in Glossis Arabic-Lat. forte *Xestium*, ἔνεσσι, ἔνεσσι, est enim in Gloss. Lat. Gr. *Amenus* : σύνεσσι τόπος, locus umbrosus. Alibi *Amenia*, al. ἄκρα. Joan. de Janua : *Amenium, locus pulcher et deletabilis*, vel *Amenitas*. Vide Angelum a Nuce ad cap. 17. Leonis Ostiensis lib. 1. Chronicus Casin. ubi de voce *Amenus*.

¶ **AMENARE**, apud Cyprianum, Sidonium et alios idem est quod *Recreare*, oblectare. Hinc

¶ **AMONARI**, in Vita S. Ragneberti tom. 2. Junii pag. 695. C : *Sed nunc illis deliciarum voluptatibus Amonatur, quae nullo posunt humanæ estimationis judicio definiri.*

* Vocabul. Compend. : *Amenatur, deletatur.*

* **AMENITAS**, Praestatio quedam, f. ex hortis vel viridariis. Charta ann. 1354. pro hominibus castellaniae de Paraletto Cature. diœc. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 822 : *Cum dominis, albergamentis, boriis, escuris, grangiis, ... venationibus, Amenitatis, decimis, pedagiis, ... et aliis iuribus qui buscumque.* Charta ann. 1391. ex Cod. reg. 9861. 2. 2. fol. 25. r^o : *Ego Henricus comes in Luczilstein notum facio, ... quod ego a... dom. Rudolpho de Cuyraco D. G. episcopo Metenst... altam jurisdictionem, seu altum judicium totale villæ Gosselmyngen cum districtibus, bannis, judiciis altis et bassis, hominibus, bonis, silvis, aquis, Amenitatibus, pascuis, in feodium recepi.*

* **AMENIUM, Locus amenus**, ex Cathol. apud Laur. in Amalthe. A Lat. *Amenus* accersenda videtur vox Gallica *Amaneniz* vel *Amanevis*. Chron. S. Dion. lib. 5. cap. 6 : *Li rois Dagouberz, qui estoit biaux jovenciaux, nobles et prouz et corageux, ... avenables et Amaneniz, etc.* Le Roman de Garin :

Pruet et courtois, et chevalier gentil,
Largen donnees, et bien Amanevis,
Humbles et douz à nos bons amis.

¶ **AMOGABARI, } Vide Almugavari.**
AMOGAVARI,

¶ **AMOISSONATA TALLIA, AMOISSONATUM SERVITIUM**, dicuntur Conventions de solvenda quotannis certa grani atque interdum pecuniae quantitate; ut patet ex Terragio S. Niceti Deserti in Bressia, ubi sic legere est : *Sub Tallia Amoissionata septem grossorum et duorum denariorum monetae Sabaudiae, una cum Tallis non Amoissionatis, corvatis, complaintis et aliis iuribus, etc.* Hæc autem tallia percipiebatur saepius in fundis ipsis, dum fiebat messis, et aliquando in area tantummodo, dum exterebatur. Segusiani necnon Dombenses rustici etiamnum utuntur verbo *Amoissioner*, seseque, ut aiunt, *Amoissionant* cum fabro ferrario, dum conventione facta promittunt ei certam frumenti vel siliginis quantitatem an-

AMOND. Vide *Amund*.

AMONITIO, Cibaria, unde Galli, *Pain d'amonition*. Chronicon Novalicense lib. I. cap. 31 : *Vir venerabilis Hugus, cum quadam die, secundum morem, Abbatis sue cellas enausa providentia et Amonitionis circumiret. Ubi providentia, est pourvoiance : nam nostris pourvoieurs dicuntur, qui cibariis coemendis in magnatum domibus adicti sunt.*

1. **AMOR.** *Amores canere*, Amatoria cantiones (uti vocantur a S. Hieronymo Epist. 17.) cantare. Commodianus Instr. 34 :

Bellatar ibi, dein cantatur pro Psalmis Amor.

Et Instr. 60 :

Saltaatis in domibus, pro Psalmis cantatis Amores.

2. **AMOR**, Consensus. Consuetudo Comitatus Bigorre : *Nemo Militum terra castellum sibi audeat facere sine Amore Comitis.* Id est, sine illius consensu et voluntate.

DIES AMORIS, in Fleta lib. 6. cap. 14. § 18 : *Si autem post defaltam capiatur Dies Amoris prece partium, vel transversatur locula ab uno judice ad alium, per hoc renunciatur defalte. Ubi Diem Amoris capere, est quod Galli dicunt, prendre jour pour l'accommodement d'une affaire, d'un procès.* [Vide in *Dies*.]

3. **AMOR.** Capitul. 3. ann. 813. cap. 25 : *Quicquid in Amore in alterum furuntur habent, in duos geldos componere faciat.* Cap. 26 : *Quicquid in Amore Fresones in justo tulerint, etc.*

¶ 4. **AMOR** Divus, pro *Spiritu Sancto* sumitur in Vita S. Petri Coelestini versibus scripta a Iacobo Cardinali S. Georgii tom. 4. Maii pag. 449. D :

... Carmelites Divum rogitemus Amorem.

* 5. **AMOR**, Officium, munus, obsequium, Gall. *Office, service, plaisir.* Charta Hugonis de Castell. ann. 1220. in Chartul. Campan. ex Cod. reg. 5993. fol. 52. r^o : *Blancha comitissa Trecensis volens domino Guidoni fratri meo et michi facere gratium et Amorem, concessit nobis ut in foresta sun de Maant.... capiamus singulis diebus de mortuo boscho duas bigatas ad comburendum in nostris domibus de Creci. Contract. matrim. inter Gast. de Fuxo et Beatr. de Arman. ann. 1379 : Ex causa dictæ pacis melius observanda plurimumque aliorum diversorum beneficiorum, Amorum, plaseriorum.... Dictaque bona et beneficia, Aniores, plaseria, etc. Comput. ann. 1363. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 255. col. 2 : Pro vj. brandonibus... presentatis cum duobus aliis dom. marescallo Franciæ, attento quod plura servita et plures Amores hostendit et seit dictis dominis consulibus, etc. nostris etiam Amor, eadem notione. Lit. remiss. ann. 1405. in Reg. 160. Chartoph. reg. ch. 122 : *Comme icellui Guiot et Poncete se feussent enamorez l'un de l'autre, ... et eussent faites plusieurs Amours et courtoisies l'un à l'autre en boire, en mengier, en esbatement, etc.**

¶ 1. **AMORATUS**, Amore captus, Gall. Amouraché. Rolandinus Patavinus de factis in Marchia Tarvisina apud Murat tom. 8. col. 173 : *Miles quidam nomine Bonius de Tarvisio dominam ipsam amavit, eandemque a patris curia separavit occulte, et ipsa nimium Amorata in eum, cum ipso mundi partes plurimas circuivit.*

* Nostri Amourer et Enamourer, eadem acceptione, dixerunt. Lit. remiss. ann. 1478. in Reg. 201. Chartoph. reg. ch. 213 : *Jehan Nepvre et Guillemete fille de Perrin Thomas se acointerent ensemble et Amourerent. Le Roman d'Alexandre* MS. part. 2 :

Lors dreça (la pacelle) contre mont son douz viaire cler Qu'ide ot bel et bien fet pour gent Enamourer.

Vide supra *Amor* 4. et infra *Inamorari*.

Hinc Amoureuse nude, pro Amasia, mere-trix, Fille ou femme débauchée. Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 155. ch. 334 : *Clemence la Dandeniére, dite la Chigalle, femme Amoureuse... Jehannette de Paris, fille Amoureuse.* Apud Calniacenses quotannis die Iovis ante Cineres inter adolescentes seligebatur unus, qui Princeps amantium le Prince des Amoureux, nuncupabatur. Lit. remiss. ann. 1478. in Reg. 206. Chartoph. reg. ch. 402 : *Le Jeudi devant le jour des Cendres plusieurs jeunes compagnons de la ville de Chauny s'assemblent, ainsi qu'ilz ont accoustumé chacun an d'eulz trouver et esbatre ensemble ledit jour, entre lesquelz estoit ung appellé le Prince des Amoureux, ... qui estoit esleu et fait par les autres compagnons Prince, et avoit une enseigne ou estendart, que l'en portoit devant lui, etc. Nostris denique Amoral, idem quod Lepidus, venustus, elegans, Gall. Beau, joli, mignon. Le Roman de Garin :*

Et l'ont vestu un Amoral porprins,
Par ses espalnes li gisoient ses crins.

Armeret, Perurbanus, qui placere amat, apud Froissart, vol. 2. cap. 146 : *Le gentil et joly duc Winclins de Boesme, duc de Luxembourg et de Brabant, qui en son temps noble, frisque, sage, amoureux et Armeret avoit esté, etc.*

* 2. **AMORATUS**, Amatus, in vet. Inscript. Romæ apud Spon. Intiner. tom. 3. pag. 39 : *Julius Balerianus. qui vixit annis 8. xx. natali sun D. sodalicarius bonus, Amoratus, filietus usque at fotsa.* Vide *Filiatus*.

AMORAVII, apud Ordericum Vitalem, lib. 13. pag. 891. 893. dicuntur Saraceni Africani; forte quod in Africa degret *Amirmumelinus*, seu Chaliphia, vel magnus Sultanus, quem *Amiravimus* vocabant, ut supra innivimus. Nec, opinor, diversi sunt ab iis, quos *Almoravides* nuncupant Scriptores Hispani, Mauri scilicet Africani, qui in Hispaniam transierunt a Rege Sibilia Mauro evocati, Alfonso VI. regnante. Pelagius Episcopus Ovetensis in Aldefonso Rege, æra 1123 (Chr. 1085.) : *Post hæc cum tantis prosperitatibus ad tantam elationem pervenit, ut Almoravides extraneas gentes, quæ ex Africa in Hispaniam per Regem Abenhamet misit, cum quibus prælia multa fecit, et multa contumelia, dum vixit, accepit ab eis. Alii sunt Amoravisti, apud Poetas nostrates, Slavi scil. Moraviam in Germania incolentes.* Le Roman d'Aubery MS. :

Anquetins oirre à ses Amoravis.
Le Roman de Garin MS. :

Combatu et as Senes et as Litis,
Et as Danois, et as Amoravis.

Alibi :

Tui les ot de la gent Apolin,
Hongres, Venares, Acopars, Beduins,
Des Esclavos, et des Amoravia.

* **Le Roman d'Alexandre**. MS. part. 1 : Festion sist armé sus un Amoravi, Onques n'en ot meilleur ne Turc ne Arabi. Et quidem in pretio habentur equi Mora-vicenses. Ad Mauros vero Africanos spectat Vita Gallico idiomate scripta S. Juliani in Cod. 28. S. Victoris Paris. fol. 47. 1° col. 2 : *Grant multitude des Diables vint devant lui en semblance des Amoravies.*

* **AMORBARI**, Morbo affici, ægrotare, ab Ital. *Amorbare*. Mirac. S. Rose tom. 2. Sept. pag. 456. col. 1 : *Johannes Grisostomus puer... Amorbatu eo morbo, qui anguinalia dicitur, etc. Amaladir, Ital. etiam Ammalare, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1408. ex Reg. 162. Chartoph. reg. ch. 368 : Une meschine Amaladi; pour laquelle maladie, etc. Angroter, eodem sensu, a Lat. Egrotare, in Serim. 30. ex Cod. MS. ejusd. S. Vict. 14. sæc. : Nostre Seigneur par la proiere do bon provoire este lo peichie de lui par quoy il est Angroter et tant (tend) à la mort perdurable. Vide Malatus.*

AMORENSES Catti, Martures, Martres, vel mures Pontici, qui apud Amoravios in Africa nascuntur, de quibus Alderius in Geographia Nubiensi pag. 9. Petrus Cluniac. Abbas in Statutis Congr. Clun. cap. 17 : *Nil se habere non parva piorum, eisque adhaerentium multitudo putabat, nisi ex pilosis illis et condensis.... Numantinorum, hoc est, juxta modernos, Amorensem Catrorum bellibus contexto multi pretii coopertoria lectus muniretur pariter et ornaretur.*

AMORETE, Amoxere. Charta Ferdinandi I. Regis Hisp. ærae 1101. apud Anton. de Yezpe in Chron. Ord. S. Benedicti tom. 7 : *Calicem et patenam ex auro cum olivetro, stolas aureas cum Amoxere argenteo, et opera ex auro, et aliud argenteum ad Amorete, habet opera olivetria, et capsam eburnea operata cum auro, et alias duas ebuneas, etc.*

* **AMORIFER**, Amorem concilians. Fortunatus Epithal. Sigiberti Regis 6. 2 : Torsit Amoriferas arcu stridente sagittas
Forte Cupido volans.

* **AMORIFICUS**, Eadem notione apud Apuleium.

* **AMOROSISSIME**, Summo amore. Epist. 2. Johannis de Monsterolio ann. 1395. apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 1321 : *Estne quæso anticipatum bene? est evocatum pulchrius? est Amorosissime dictum?*

* **AMOROSITAS**, Plante d'amour, in Vocabul. compendioso.

1. **AMOROSUS**, Plenus amore, Joanni de Janua, Italis Amoro, Gallis Amoureux. [Menoti Sermones Quadragesim. fol. 55. col. 1 : *Ad propositum Esaias ostendit nobis hodie quomodo Deus est curiosus et Amorus de salute nostra.*]

2. **AMOROSUS**, Amabilis, Gall. Amabile. Bartholomæus Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1227. apud Murat. tom. 6. col. 444 : *Fuit in regimine civitatis Januæ vir nobilis et egregius dominus Lazarus Gherardini Glandonis de civitate Lucana, miles formosus, largus, sapiens, Amorus, habens ætatem annorum triginta circiter.*

* **AMORTARE**. Vide supra *Admortare*.

* **AMORTICIARE**, Jure morticinii donare, item jus morticinii solvere, Gall.

Amortir, Hisp. *Amortizar*, Madox Formul. Anglic. pag. 428 : *De residuo bonorum meorum advocationis unius Ecclesie valoris 40. lib. per annum ematur et approprietur domui hospitalis de Welle et Amorticietur sumptibus meis.*

* **AMORTIFICARE**, **AMORTIFICATIO**, **AMORTIRE**, **AMORTISAMENTUM**, **AMORTISARE**, **AMORTISATIO**, **AMORTIZARE**, etc. Eadem notione passim occurunt in inferioris aëvi Tabulis, qua *Admortizatio* : quod vide.

* **AMORTIGATIO**, idem quod *Admortizatio*. Vide in hac voce. Arest. parlam. Tolos. ann. 1287. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 84 : *Quicunque questiones habentes cum D. rege, ... nec non qui de rebus acquisitis in feudis et retrofeudis D. regis.... Amortigationes et manumissiones.... voluerint obtinere.*

* **AMORTIMENTUM**, Eadem notione. Charta ann. 1302. ex Chartoph. reg. layet. Pictav. : *Promise... defendere ab omnibus impedimentis, ... Amortimentis, etc.*

* **AMORTISSARE**, Concedere in manu mortuam. Charta Renati reg. Sicil. ann. 1476 : *Amortissando et amortisatum esse voluntates.*

* **AMORTITUS**. Vide supra *Admortitus*.

* **AMORUSIA**, Jus carnium elixarum. Matth. Silvaticus : *Almusosat, id est, Brodium, quod Latine vocatur Amorusia.*

* **AMOSIO**, Annuo, apud Festum.

AMOTIBILIS, Qui amoveri potest, nec est perpetuus in aliqua dignitate, apud Bractonum lib. 2. cap. 5. § 5.

* **AMOVIBILIS**, Eadem notione, Gall. *Amovibile*, in Hist. Mediani Monasterii pag. 378. et alibi.

* **AMOVIBILITER**, Ea conditione, ut quis amoveri possit a beneficio, loco, dignitate, in Collectione Privilegiorum Equitum S. Joan. Hierosol. pag. 156.

* **AMOULERIUM**, Molendinum, ut videtur. Charta Caroli IV. ann. 1327. in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 492 : *Item Petrus Massoti domicellus unum hospitium, unam costam seu terram Amoulerii, etc. Id est, in qua est molendinum.* Vide supra *Amolnare*.

* **AMOUTA**, Præstationis vel tributi species. Charta Richardi de Lamberville in Tabulario Gemeticensi cap. 361 : *Varantzandum ab omni aida et reseantia et Amouta.*

* Legendum videtur divisis vocibus, a *mouta*; aut certe, eadem notione qua *Mouta*, accipendum. Vide *Molta*.

* **AMOXERE**. Vide *Amorete*.

* **AMPA**, Amphora. Glosse Biblicæ MSS. : *Seyphus, Ampa. Ampa dicitur quasi anopansa. [Vide Ambra 2.]*

* **AMPANA**. Lit. remiss. ann. 1461. in Reg. 192. Chartoph. reg. ch. 19 : *Nos duo vadamus ad locum qui prope erat, ... pro faciendo ordam seu tractum Ampanarum, ut congregaret gentes. Leg. Campanarum. Vide infra Orda, 3.*

* **AMPARA**. Ager, moles opposita fluctibus, Gall. *Digue*; ab *Ampara*, tutamen, quia agros ab aquis defendit. Charta ann. 1327. in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 633 : *Nisi fuisset quædam Ampara, quam præfatus magister Jacobus, ... fecerat fieri in flumine Adssis, jam dictum flumen dictum brolium*

in maxima parte devastasset. Hinc Aparet dixerunt id, quo pratum aliudve ab ingredientibus defenditur. Lit. remiss. ann. 1478. in Reg. 205. ch. 107 : Tu m'as tumbée et défaute l'Aparet de mon pré. Vide Amparare 1.

* 1. AMPARAMENTUM, Eadem notione, qua Ampara. Sentent. arbitr. ann. 1500 : *Quod dicti parerii martineti de Reveniers habeant et teneantur facere unam defensionem seu Amparamentum a parte archie dicti Gaudii Lamberti, alias Guillion, bonam et sufficientem, et talem quod aqua, per ibi sic conducta, non inferat dampnum in archa martineti dicti Gaudii Lamberti. At vero Amparament, munimentum, Gall. Fortification sonat, in Lit. ann. 1374. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 514 : Amparemens de nouveaux fors ou reparacions d'anciens. Vide infra Emperamentum 2.*

* 2. AMPARAMENTUM, AMPARMENTUS, Usuratio, quidquid injuste occupatur, etiam titulo protectionis. Charta ann. 1130. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 457 : *Quod quidem pignus habeatis atque possideatis jure pignoris in vita Guillelmæ comitissæ uxoris meæ, tamdiu donec Amparamentum vel omnia Amparamenta, quotiescumque facta fuerint, semper in integrum visi sunt restituti et emendati. Alia ann. 1146. ibid. col. 513 : Donec totum Amparamentum vel omnia Amparamenta, quotiescumque facta fuerint, in integrum vobis sint restituta. Vide in Amparare 1. et infra Amparator.*

* AMPARANTIA, Tuitio, seu Præstatio pro tutela et protectione. Charta ann. 1361. in Reg. 103. Chartoph. reg. ch. 78 : Petrus Gosini de Caramanno.... tenet facere quoque anno, pro Amparantia, unum morulum parvum cum sonnulis argenteis et lassis de círculo, pro quibusdam bonis, sitis prope villam Montis Galhardi, sine aliqua alia servitate. Vide Amparare 1.

1. AMPARARE, Tueri, protegere, Hispanis, Amparar; Occitanis, Empara. Guillelmus de Podio-Laurentii in Chr. cap. 27 : *Post Concilium autem generale Comes Raimundus secessit in Hispaniam, et filius ejus venit in Provinciam, ... sicut dictus filius Amparatus a civibus Avenionensis et receptus, et conversa est terra ad eum : similiter Venisi, etc. Cap. 42 : Adierunt Comitem Tolosanum, eumque suum fecerunt dominum, ut civitatem contra Comitem et Episcopum Amparatus. [Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 19 : Ipsos contra omnem semper defendant et Amparatus. Ibidem tom. 2. pag. 440 : In suo ubicumque salvo guidagio et conductu Amparabit et defendet.]*

EMPARARE. Veteres Consuetudines Jaccæ in Aragonia : *Si quis faciat comandas in Jaccæ, sit illa comanda salva et secura : si vero fuerit latro, vel raptor, qui non posset facere justitiam, vel stare directo et rationi, si aliquis de illo conqueritur, Emparet Merinus illam comandam. Id est, illius protectionem suscipiat. Vide Michaëlem del Molino in Repertorio in v. Emperamentum.*

AMPARARE, Invadere, auferre, occupare : quod faciunt, qui alicuius tutelam ac protectionem suscipiunt, dum eam suam faciunt, Gallis s'Emparare de quelque chose. Occurrit in Charta Erminengardis Vicecomitissæ Narbon. ann. 1155. apud V. Cl.

Steph. Baluzium ad lib. 8. P. Marcæ de Concord. Sacerdotii et Imper. cap. 18. et in Notis ad Concilia Narbonens. pag. 134. [Testamento Rogerii Comitis Biterri ann. 1150. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 410 : Canonis ejusdem loci relinquendo atque definitio ipsum honorem quem illis... Amparabam... et omnia alia que eis afferebam. Ibid. col. 1141. in Testamento Jacobi Arrag. Regis ann. 1272 : Et sic propter predicta Amparavimus eis hereditates quas dederamus eisdem.]

IMPARARE, Eadem notione in Charta Raimundi Comitis Barcinon. ann. 1137. apud eundem Baluzium.

AMPARARE, AMPARANTIA, AMPARAMENTUM, Protectio, tutamen, tutela, Hispanis Amparo.

EMPARA, Libertates Barcinon. ann. 1283. MSS. : *Si emphyteota non tenet Emparam sibi factam a domino, prestat domino 5. sol. per Emparam fractam : et si emphyteota offert domino firmam juris cum effectu, tenetur dominus desemperare illud quod emperavit, etc. Charta ann. 1308 : Si quod libello D. Regis (Majoricarum) respondere non tenetur, donec Empara facta per dictum D. Regem de rebus feudalibus et feudo predicto facta, sit absoluta, etc.*

AMPARANTIA, Tuitio, in Charta, quæ resertur in verbo Captenium. [Verum in Saisimento Comitatus Tolosæ ann. 1271. apud G. la Faille tom. 1. Annal. Tolos. Amparantia non tuitionem ipsam, sed censem quendam, ob tuitionem clientelam exsolvendum, videtur indicare. Sic ibi pag. 18 : *Communitas dicti loci debet dicto domino Regi duodecim solidos Tolosanos pro alberga annua in festo omnium Sanctorum, et tres solidos Tolosanos et unum quartorum avena annuatim, de Amparantia, et de quolibet foco habente par boum unam eminam frumenti. Et pag. sequenti : Dicta communitas dicti castri debet domino Regi predicto centum solidos Tolosanos pro alberga annuatim, et de quolibet labore habente aratrum boum unam eminam frumenti et unam eminam avenam pro herbagis et Amparantia et servitum exercitus. Et pag. 26 : Viginti tres solidos Tolos. pro Amparantia vel alberga. Ibidem paulo post : Pro Amparantia et alberga. Et pag. 34 : Centum solidos pro annua alberga in festo omnium Sanctorum, et bladadam pro Amparantia.]*

AMPARANTIA. Charta Petri Regis Aragon. ann. 1209, apud Sammarthanos in Archepiscopis Aquensisibus n. 30. et apud Marcam in Hist. Beneharn. pag. 311. 471. et 483.

EMPERAMENTUM. Usatici Barcinonenses MSS. cap. 59 : *Qui pacem, trugam, Emperamentum, vel monetam fregerit, aut violaverit, sive falsaverit, etc. Declaratio verbi, Emperamentum, per Petrum Regem Aragon. in Curia Generali Cataloniæ ann. 1351. MS. : Declaramus verbum, Emperamentum, in usatico positum, idem quod verbum, Quidatum, vel Protectio, significare.*

IMPARANTIA, in Charta Ildefonsi Regis Aragon. apud Marcam in Hist. Beneharn. pag. 471.

AMPARAZMUS, pro Amparasmus, in Charta Alboacensi Regis Mauri Conimbricensis ann. 734. apud Sandovalium in Rege Fa-vila : *Emant et vendant sine pecho, tali-*

pacto, quod non vadant foras sine nostro Aparazmo et bene velle.

IMPARARE, idem, quod Amparare. Usatici Barcinonenses MSS. cap. 27 : *Imparare ipsum secum poterit, quandocumque voluerit. Epistola 42. inter Sugerianas : Turris ipsa... omnino Imparata est, et de munitione et de virtuali etiam. Ibidem : Noveritis... Garvritanum Vicecomitem in praesentia omnium convenisse super Imparatione et infestatione terræ Domini Regis ab ipso et suis. Charta Vulgrini Comit. Engolismensis ann. 1147 : Quod nec ego nec aliquis ex hereditibus meis aliquid istorum Imparemus.*

DESEMPARARE, Hispanis, Desamparar, destituir y dejar de favorecer al que tenía necesidad de nuestra ayuda y amparo, apud Sebastianum Cobarruviam. Usatici Barcinonenses MSS. cap. 96 : *Si rusticus Desemparaverit hoc, quod recte ei Emparatum erit, pro sola presumptione det solid. 5. et si rem inde traxerit, restituat ei in duplo; salvo suo jure. Miles vero quod Desemparaverit, solvat, et quod abstulerit, restituat in simulum cum sacramento.*

DESEMPARARE, Remittere, Désquerir, desemparer, Charta Raimundi Berengari Marchionis Provincie apud Guesnaium in Annalib. Massiliensis ann. 1230 : *Remittimus et Desemparamus... vobis Hugo D. G. Arelatensi Archiepiscopo... omnia pedagia et exactiones, etc.*

DESEMPARATIO, Idem quod Gurpicio. Vetus Charta apud eundem Guesnaium pagina 329 : *De Desemparatione, quam fecerunt Hugo Gaufridi et Bertrandus Gaufridi... de choris omnibus infra ambitum Marsilia constructis, etc.*

DESEMPARATI. Sebastianus Cobarruvias: En Valentia ay una Confradia de los Desemparados : laqual entiera los que han sido muertos en el campo, y una ymagin devotissima, que llaman Nostra Sennora de los Desemparados, siempre que ay alguno, dizen, que le oyen dar tres golpes a las puertas del retablo a do la tienen con gran veneration cerrada, y a la parte donde hallan acostarse un rumo de acineas, que tiene en la mano derecha, van a buscar el Desemparado.

* 2. AMPARARE, Patronum seu protectorem agnoscere, Hispan. Ampararse, eadem notione. Charta ann. 1198. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 186 : *Ego Rogerius de Ganag, et ego Sancius de Ganag, etc. Amparatus me comitem Fuxi Ra. Rogerius de guerra comitis Comingia, omni tempore nunc et semper in perpetuum, et nunquam tibi deficiens.*

* 3. AMPARARE, Obvenire, iustum avertere, Gall. Parer. Lit. remiss. ann. 1365. in Reg. 98. Chartoph. reg. ch. 695 : *Nitendo de dicta barra cum interficere; quod et fecisset, nisi praefatus Guillelmus iustum dicta barra cum suo bloquerio Amparasset. Vide infra Empara.*

* 1. AMPARATIO, Tutela, protectio. Charta ann. 1266. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 159 : *Nos vero idem Philippus de Boissiaco miles, senescallos,... dicta feuda pro ipso domino comite sub ejus protectione speciali, Amparatione, custodia et tutela suscipimus. Vide supra Amparantia.*

* 2. AMPARATIO, Possessio etiam legitima. Charta Rogerii comit. Fuxi ann. 1221

inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 419 : *Et convenio... domino abbati Lezatensis monasterii, et omnibus monachis ejusdem loci.... facere bonam et firmam guarentiam de omnibus Amprationibus.*

AMPARATOR, Intercessor, Practicis nostris Oppositor, qui met empêchement; ab Hisp. Amprar. Impedire, obstare. Placitum ann. 1158. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 569 : *Et dominus comes debet garire supradictum usaticum affectatoribus predictis de omnibus Ampratoribus juste.* Charta ann. 1210. ex Chartul. Lezzat. : *Convenit facere bonam et firmam atque legitimam guarentiam de omniibus Ampratoribus ex parte dominationis predicto Bernardo et omni ejus progenie. Vide infra Emprator.*

AMARENTIA, Tutela, protectio, ut Amprantia. Charta Eduardi reg. Angl. in Reg. 52. Chartoph. reg. ch. 128 : *Promittimus firmam guarentiam et Amarentiam dicto Bertrando, haeredibus et successoribus suis. Vide in Amprare 1.*

AMPARLARII. Vox ducta a Gallico Amparliers, vel Empaliers, quo nomine olim appellabantur Advocati, quod alios defenderent dictis suis, Gall. Leurs paroles. Hæc prima est origo vocis Amparlier. Vide Cl. D. de Laurier tom. 1. Ordinat. Regum nostrorum pag. 261. et Glossar. juri Gallici in voce Empaliers.

* Petrus de Fontana cap. 11. art. 1 : *Je lô à l'Amprlier, ki eust des plus bres-paroles, et des plus cleres ki porra. Sed et eorum officium Amprarie appellatur, in Lib. rub. fol. parvo domus publ. Abbavill. ad ann. 1300. fol. 39. v° : Il fu ordéné... que Renaz de le Vakerie, li chavetiers, ne doit estre dore-en-avant rechus, ne oüs en Amprarie par devant le maieur et les eskevins, pour che qu'il dist vilaines paroles du maieur et des eskevins. Nisi forum Judiciale intelligas; quod haud improbabile est. Emparle, in malam partem accipitur, nimurum pro Garulus, loquax, vulgo Causeur, babillard, in Lit. remiss. ann. 1453. ex Reg. 182. Chartoph. reg. ch. 32 : Icellui Mace, qui estoit homme fort noyeux, Emparle et moqueux, etc. Hinc Emparleur vocant Crepitaculum molendinarium, vulgo Traquet. Lit. remiss. ann. 1419. in Reg. 172. ch. 23 : Huguenin de Genay, qui se tenoit sur les Emparleurs du moulin, etc.*

AMPASERIA, Passus simplex seu communis minor : scilicet tantum spatii quantum incidentis hominis distenta crura complectuntur, Gall. Ampassée, enjambée, démarche, quæ mensura est duorum pedum cum dimidio. Est passus communis major 3. pedum. Tabular. Monasterii Aquicinctensis vulgo Anchin, fol. 29 : *De eadem terra portione Ampasseia una extra fossatum versus domum suam Ecclesiae nostre remaneuit ita ut.... numquam licet in eadem Ampasseia fossatum facere.*

AMPEDULA, Uvedula, quæ comedit uvas, ut ficedula quæ comedit fucus. Laurentius Lucensis in Amalthea. Vox composita ab ἀμπελῷ; Vinea, et σῖδω, Edo.

AMPHIBALUS, AMPHIBALLUS, idem quod Amphimallus : neque enim ab ἀμφιβάλῳ vox deducitur, ut quidam censem. Gloss. S. Benigni : Amphibalus, byrrhus villosus. Papias : Amphiballus, birrus vil-

latus, vel planeta. Mox : *Amphiballu byrrus, lōdix villosus. Uguatio : Amphibalus i. selavina, quæ est vestis circumflosa vel villosa. Joann. de Janua : Anfibolus, vestis quæ est villosa, sicut est selavina, quæ circumcluditur. Gloss. Elfrici : Amphibalum, rūb-h-regel. i. vestis hispida. Sulpitius Severus de Vita S. Martini Dial. 2 : Amphibalum sibi tunicam latenter eduxit. Infra : Indutum Amphibalo ueste.... videbat. Fortunatus lib. 3. de Vita S. Mart. cap. 1 : Qui tunice interius non inspiciebat amictum. Amphibali exterior, dum membra obiecta laterent. Amphibalum caput etiam texisse docet Vita S. Boniti Episcopi Claromontani cap. 2 : *Amphibali summitas ipsa. Et cap. 7 : Ut partem Amphibali mei, qua caput tegitur, retineat. Vita S. Deicoli Abbatis Lutrensis n. 20 : Antequam sessum pergeret, birrum suum, quem Graci Amphiballum vocant, deponere voluit, refrigerandi gratia. Chronicon. Laurisham. in Henrico VI. pag. 86 : Et sunt immensis induit calceamentis, Amphibalis longis utentes, et spatiosis. Testamentum S. Remigii apud Hincmarum : Amphibalum album Paschalem relinquo, stragula columbina duo. Vide S. Audoenūm in Vita S. Eligii lib. 2. cap. 6. Gregor. Turonens. de Gloria Confess. cap. 59. Vitam S. Fructuosi Archiep. Bracarensis n. 8. Commencum Album in Vita S. Columbae Abbatis Hyensis cap. 27. etc. præterea Salmasium ad Hist. Aug. pag. 391. [Acta SS. Bened. sæc. 1. part. 1. pag. 366. sæc. 2. pag. 510. sæc. 3. part. 1. pag. 99. sæc. 5. pag. 45. Act. SS. Maii. tom. 1. pag. 284. E. Miræ Diplom. edit. 1723. tom. 1. pag. 2. etc.]**

* Pontificale MS. eccl. Elnensis, ubi de inauguratione regis : *Induit (rex) super vestes communes lineam sive amplam camisiam lineam ad similitudinem albe, Amphibalum novum, mundum et candidum; et est Amphibalus villosa vestis.*

2. AMPHIBALUS, Casula, indumentum sacerdotale, Gall. Chasuble. Expositio brevis antiq. Liturgiæ Gallic. apud Marten. tom. 5. Anecd. col. 99 : *Casula quam Amphibalum vocant, quod Sacerdos induetur, tota unita per Moysen legiferum instituta primitus demonstratur.*

3. AMPHIBOLETICUS, Ambiguus, Gall. Amphibologique. Vide locum in Ecclögium.

4. AMPHIBOLUS, ἀμφίβολος. Dubius, an-cepis. Hist. Liutprandi Presbyteri Ticinensis apud Murat. tom. 2. pag. 454 : *Verumtamen quæ abscondit, an qui eum inquirere jussit, stolidus egerit, mihi quidem videtur Amphibolum.*

5. AMPHICIRCUS, ab ἀμφὶ, Circus, et κύρος, Circus, Amphitheatrum. Helinandus lib. de Reparatione lapsi : *Dum non scena, non circus, non Amphitheatrum, non Amphicircus, non forum sine eo resonabat.*

6. AMPHIKYRTOS, Vox Græca ab ἀμφὶ, Circum, κυρῆ, Curvus. Gervasius Tilberiensis in suis Imperiali. Otiis apud Leibnitz. Scriptor. Brunsvic. tom. 1. pag. 889 : *Luna secundum sui augmentum nomina variat. In neomenia, hoc est, novilunio, dicitur Neonides, in majori incremento Diaconios, in circuli perfectione Amphikyrtos, in plenilunio Pansilenos.*

7. AMPHIMALLUS, ex Græc. ἀμφίμαλος,

utrinque villosus. Proprie autem tunica hispida, villosa. Gloss. Lat. MS. Reg. Cod. 1013 : *Canarus, Amphimallus. Gregorius Magn. lib. 10. Epist. 52 : Pro eo quod hie-malem uestem non habeat, et quia aliquid sibi a nobis petiti debere transmitti, fraternitatii tue ad hoc per latorem praesentium transmisimus Amphimalum, tunicam, vel pectoralem, etc. Vide veterem Interpretem Ju-venal. ad Satyr. 3. et S. Hieronymum Epist. 48. extrema, præter Grammaticos Graecos. [Plin. 8. 48. de hujusce vestitus origine ait : Patris mei memoria cæpere Amphimalla nostra. Vide Ferrar. de Re vest. 1. 18. et 2. 24.]*

8. AMPHIPENDULATUS, Quasi pendulus. Mirac. S. Emmer. tom. 6. Sept. pag. 500. col. 1 : *Adhuc lingua palpitan ex emissione verbi movebatur, et e pariete, cui Amphi pendulato dorso tenus innitus adhaesit, colaphum tam valide complosum accepit, ut e sessu projectus in medium palatii precepserueret.*

9. AMPHISCHI. Vide Amfiscii.

10. AMPHISEPIRE, pro Circumsepire, in Hymno quadam Ecclesiastico, laudato a Goldasto tom. 1. Rerum Aleman. pag. 216. vox hibrida.

11. AMPHITAPA, vel AMPHITAPES, Gr. ἀμφιτάπη, Tapes utrinque villosus. Amphitapa et Amphitapi leguntur in Glossar. San-Germ. MS. *Amphiatapa, Amphitapha, Amphitaba, apud Laurentium in Amalthea, Amphitapes apud Hofmannum, Amphitapa apud Martenium tom. 3. Anecdot. col. 341. Vocabula ubique synonyma, sed aliquibus in locis mendose scripta. [** Vide Amphitapa. Ulpianus in Dig. lib. 34. tit. 2. fr. 23. § 2 : Vestimenta... virilia sunt... Amphitapa.]*

12. AMPHITEOSIS, Idem quod Emphyteusis seu conductio tamdiu duratura, quamdiu solvetur pensio de qua conventum est. Chartul. S. Vandreg. tom. 2. pag. 1415 : *Quam (vineam) ipse cepit in Amphiteosim de domino Ogerio.*

13. AMPHITHEATER, pro Amphitheatrum. Occurrit. in Vita S. Potiti Martyr. ex MS. Velseri cap. 4 : *Et impletus est Amphitheater populo.*

14. AMPHITEATRUM, Cercle de tonnel, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Aliud ann. 1352. ex Cod. 4120 : *Amphiteatrum, Cercius à vin. Circulus, Gall. Cercle.*

15. AMPHIUM, Herba odorifera species. Rolandinus Patavinus de factis in Marchia Tarvisina lib. 1. cap. 13. apud Murat. tom. 8. col. 181 : *Similiter ampullis balsami, Amphiū, et aquæ rosæ; ambra, camphora, cardamo, cymino.*

16. AMPHORA, [Dicta quod hinc et inde levetur. Recipit enim liquoris pedem quadratum, frumenti vero modios Italicos tres. Sic Papias MS. Bituric. In Glossar. nostro San-German. ex Isidoro legitur: Amphora... recipit autem vini vel aquæ pedem quadratum, frumenti vero modios Italicos tres. Budæus lib. 5. de asse ait : Ego Amphoram unam ternos modios capere dico, et duodecimquaginta sextarios. Et aliquanto post : Tranquillus vini Amphoram, id est, octo congiis duodequinquaginta sextarios, uno convivio ab homine uno haustos dixit. Hæc ad amplitudinem amphoræ designandam dicta sint. Nomen enim ipsum quod spe-

stat, a Latinis usurpatum fuisse nemo necit: Græcum tamen esse volunt ex ἀπόι et φίρω derivatum, quod duabus ansi ornatum utrinque ferri posset.] Vide *Ambra*.

* Cadus, dolium, Gall. *Baril*. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679: *Amphora, Barilieulx*.

2. **AMPHORA**, apud Gromaticos quid sit, vide Gloss. Rigaltii ad eosdem Scriptores.

¶ **AMPHORARIUM VINUM**, quod e dolio in amphoras diffusum est, Leg. ult. § 1. D. De tritico, vino oleoque. (lib. 33. tit. 6. fr. 16. § 2.)

¶ **AMPHORELLA**, Bulla, Hispan. *Am-polla*, Gall. *Bouteille*. Vita B. Coletæ tom. 1. Martii pag. 567. E: Sic affligebatur in eisdem (oculis) incurabiliter, permittente Deo, quod ubicumque respiceret, ex utroque latere sibi pendere videbantur duas relucentes Amphorellæ vel duas parvæ stellæ, quæ quocumque se verteret, et illæ similiiter vertebantur, non tamen sine magna vexatione sui.

¶ **AMPHORUS**, Aquarius, Gall. le *Véreau*, unum e 12. signis Zodiaci. Regestum Inquis. Tholosanæ MS. ex Biblioth. D. de Chalvet Senescallii Tholos. : Item dixit, quod a duobus annis citra; vel etiam tempore Amphori, ut sibi videtur de tempore, vidit ipse dictos haereticos, (Albigenses) in domo Yzarni Colli quodam sero. Tempus Amphori Januarius est mensis, cuius signum Amphora vel Aquarius.

¶ **AMPHOTEROPLON**, Fœnus nauticum; cum foenerator et commeatus et remeatus periculum suscepit. L. 1. ff. de Nautic. fœn. sicut *Heteroplō* [** Vox e Græco efficta, apud Latinos nusquam obvia. Vide Stypmann. de Jure Maritim. part. 4. cap. 2. sect. 33. Fasciculi Heineciani pag. 380. et Gothofr. ad l. 122. § 1. de verb. oblig. De græca voce ἀμφοτερόπλος, vide Stephani Thes. Ling. Græc. in radice πλῶ.]

¶ **AMPICTUS** pro *Amphipictus*, id est, circumpictus. Carmen de varia fortuna Ernesti Bavariae Ducis lib. 5. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 344. E:

Albis conspicui plumis, fluxisque decori
Syndone, colobiis, tuicisque trilicibus auro.
Ampictus, etc.

¶ **AMPILES**, Tuscorum lingua *Madius mensis*. Ita Papias in MS. Bituric.

¶ **AMPLA PECTORTS**, Medium pectus. Chron. Trivetti, Spicil. Acher. tom. 8. pag. 507: Cum jaculo Saraceni cujusdam qui in armis militis Christiani nuper occisi gloribus in eminentiori loco muri ad invidiam Christianorum se ostenderat, Pectoris Amplata transfixit.

AMPLARE. Vide *Applare*.

* **AMPLASTRUM**, Locus vacuus indefinitely magnitudinis dominibus ædificandis vel reedificandis idoneus, Gall. *Emplacement*, *masure*, alias *Amplaistre*, *Amplastre*, *Emplaistre* et *Emplastre*. Homag. Galtheri Goroti in Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5188. fol. 69. r°: Gorotus de Montigney.... recognoscens acquisivisse.... quadam Amplastrum, situm infra domum fabri, et juxta domum Stephanii Berat. Ibid. fol. 112. v°: Item et usq; suum pro domificando et manuteneo dictum domum suam de Riveria, et Amplastrum ejusdem. Charta ann. 1259. ibid. fol. 169. r°: Vienetus

castellanus de Nogento.. recognovit quod ipse omnia ea, quæ emit et acquisivit apud Nulleum,... videlicet.... novem Amplastra et dimidium sita apud Nulleum. Estimatio terrarum de Soubainnes et de Beaufort ann. 1350. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 17: Item sur l'Emplastre qui fu Roulin, une grant mine d'avainne.... Item sur une Amplastre et pourpris, qui fu au chemin empres le pressouer. Charta ann. 1380. in Chartul. priorat. Bellevale.: Tenons... franchement la grange, maison ou Amplaistre. Recognitio feodi ann. 1392. in Inventar. Chart. castri de Jaucourt fol. 30. r°: Poinsot le Bonterrin pour son Emplastre, xij. den. Occurrit rursum fol. 34. r°: Charta ann. 1408. inter Probat. domus de Castelletto pag. xxvij: Tout icelui pourpris et Emplaistre d'araigne de toutes quarrures, ainsi comme celle place se contient. Vide *Emplastrum* et *Plastrum* 1.

* **AMPLATEATUM**, Idem quod *Amplastrum*; f. pro *Amplateatum*. Obituar. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5191. fol. 229. r°: Item super unum *Amplateatum* cum canabana retro, situm in superiori introitu dicta villa, iuxta *Amplateatum* Petri Didier. Item super unam domum, ... sitam... iuxta dictum *Amplateatum*.

* **AMPLECTIBILIS**, Amore amplectendus, complectendus. Sermo de tumulat. SS. Quint. Victorici, etc. apud Fontanin. in Antiq. Hortæ pag. 370: Pro eorum *Amplectibili memoria*, etc.

* **AMPLEGIA**, a Gall. *Emplage*, ut videtur, Complementum. Comput. MS. ann. 1239: Pro vectura et *Amplegia* vini S. Joannis Angelicensis, dati xxv. sol. Turon. Vide infra *Implagium* 2.

* **AMPLETATIO**, Amplificatio, additamentum. Lit. ann. 1361. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 84: Pro eo etiam, quod præfatus dom. noster rex *Dalpinus*... dignaretur nonnullas clarificationes et *Ampletationes* concedere. Paulo post: Certas declarationes et *Ampliations* dictis subditis dedit et concessit.

* **AMPLETHIA**, f. Plinthis, Gall. *Plinthe*. Charta ann. 1384. ex Tabul. Massil. : Nos Syndici sex de guerra mandamus thesaurario solvitus magistro operis turrium portalis Laureti, pro voutis et *Amplethiis* dictæ turris etc.

* **AMPLEXATUS**, Amplexus, Gall. *Embrasement*. Astronomus in Vita Ludov. Piæ ann. 804: Cui (Carolo imperatori) cum filius occurisset, multo eum *Amplexatu deosculans*, etc.

AMPLIANTER, Magnifice. Anastasius Bibl. in Paschali I. Pap. : Facit oratorium B. Zenonis Christi Martyris, ubi est sanctissimum ejus corpus ponens musino *Amplianter* ornavit.

* **AMPLIARE**, a Gall. *Employer*, Impendere. Obituar. MS. S. Nicolai Corbol. xviiij. Dec.: Tradiderunt marticulario (matriculario) ecclesie beati Nicolai tredecim scutarii, pro Ampliendo in viginti solidos redditus. nostris olim *Ampléer*, pro Augere. amplificare, Gall. *Accroître*, aggrandir. Charta ann. 1391. in Reg. 141. Chartoph. reg. ch. 97: Et aussi estoient advise de amender et *Ampléer* le marchié, qui est moult petit au regard de ladite ville (d'Amiens.)

* **AMPLIATIO**, Amplificatio, augmentatio, Gall. *Aggrandissement*. Inquisit. ann. 1268. ex schedis Pr. de Mazaugues: Interrogatus qui fuerunt illi, qui fuerunt condemnati propter Ampliationem predictam. Vide supra *Amplatio*.

¶ **AMPLIATOR**, Qui auget, ampliat, apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 16.

¶ **AMPLICARE**, Ampliare. Acta S. Reparate Martyris: Me autem *Amplicauit caritas Christi*. Vita B. Giraldi de Salis apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 99: *Amplicare... caput Del cultum et religiosum gentem et locum*.

* **AMPLICTUS**, Quidquid ad rem aliquam pertinet, appendices, Gall. *Dépendances*. Charta ann. 903. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 143: *Silva cum omni jure suo, et cum Amplicto suo, seu cum appendituis suis, terris, vineis, campis, pratis etc. Et col. 144: In Livenze sortes tres atque fundo, qui vocatur Soricini, similiter cum omni jure suo, et cum Amplicto suo in integrum*.

* **AMPLIOPIA**, *Caliginatio oculorum*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7613. Gloss. Gr. Lat. ἀμβλωπτία, *Cæculo*, *caligo*. [** Ibidem: ἀκλησία, *Allucinatio*.]

AMPLIORARE, Ampliare, ampliorem facere. Baldricus Noviomensis lib. 1. cap. 65: Qui res ejusdem sedis Ecclesiæ amplioravit. Utitur præterea cap. 113.

* **AMPLIORATIO**, ut supra *Amplatio*. Charta ann. 1368. in Reg. 3. Armor. gener. part. 2. pag. 9: Per constructionem capelle beatæ Maria Magdalena et per *Amphoratum* ipsius ecclesiæ, etc.

* **AMPLIUS VELLE**, Malle, Gall. Aimer mieux. Charta ann. 1219. ex Bibl. reg. col. 19: De segete vero dubitis nobis quartum in ipso campo, vel in grano in area, quod *Amplius voluerimus*.

* **AMPLIUS**, Ultra. *Absque amplius*, Nihil ultra, Gall. *Sans plus*. Sentent. arbitr. ann. 1500: *Absque amplius aliquid petendo*.

¶ 1. **AMPLUM**, Latitudo, *De amplo*, Gall. *De large*. Charta Petri de Roteys vicani Tholosani ad bajulos de conditione materia ann. 1272. in Cod. MS. consuetud. et privileg. urbis Tholos. fol. 27. et Biblioth. D. Abb. de Crozat: *Habent medium pedem de Amplo, et unum durnum de spiso... Columpnæ quæ appellantur de paella, habent unum palmum de Amplo et tres digitos de spiso*.

* *Amplum ensis*, qua parte latus est, Gall. *Le plat de l'épée*. Lit. remiss. ann. 1366. in Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 105: *Ipse Raoletus de Amplio ensis sui dictum Petrum desuper humeros percussit*.

* 2. **AMPLUM**, Idem videtur quod *Novale*, Ager, qui de novo in cultum redigatur, sicque ab usu publico sequestratur. Correct. stat. Cadubrii cap. 80: *Sancimus quod aliqua persona, cuiuscumque conditionis existat, non audent neque presumunt facere, nec fieri facere aliqua Amplia aut novallia, sine expressa licentia regule, in quam dicta Amplia aut novallia facienda posita essent. Et si aliqua novallia aut Amplia fuissent facia in damnum et prejudicium alicujus regule, et sine ejus expressa licentia, quod non intelligantur esse Amplia neque novallia, et*

quilibet de regula possit et valeat pascularē et pasculari facere in talibus locis licite et impune; quæ Amplia et novallia, ut supra, nullatenus fieri possint sub pena librarium vigilii quinque Pap. et Amplia ipsa et novallia sint in correctione officialium et maricorum. Vocis origo ab Ampliare, quia sic cultura ampliatur.

AMPLOSTRE, Navis gubernaculum. Epist. 18. Petri de Gualfredinis ann. 1401. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1647: *Abs te virtutissimo fauatore Amplustreque fidei ejusdem potentissimo ad salutis quietisque duceretur emporium. Schramb. Chronicum Mellicense pag. 79. col. 1. ubi agitur de particula S. Crucis: Quando venerabilis Crux a praefato Ruperto Clerico fuit a Vienna usque ad Nusdorff in nave sine nautis et Ampliustribus supernatavit. Festus: Amplustria, Navium ornamenta, quæ quia erant amplius, quam essent necessaria usu, etiam Ampliusta dicebantur.*

* Glossar. vet. ex Cod. reg. 764: *Ampliusta, ornamenta vel armamenta navis. Ampliusta, Gouvernal, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. 7692. Vide Martin. Lex. v. Ampliusta.*

AMPLIS, pro Amnis ut alias Damnum pro Damnum. Vita MS. S. Wingaloi: *Magnum pelagus, cui fluvius ingens proprio nomine Amplis jungitur.*

ANPOLA, pro Ampulla. Vincentius Cigault in Tractatu de Bello Italico: *Franci armati nascuntur, bellicos existunt, tenent gaudium nudum et Ampolam cum crismate. Vide Ampulla Rhemensis.*

* Comput. ann. 1383. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag 53. col. 2: *Pro una Ampolla banestoni vini etc.*

AMPOLLATA, Urceolus, Gall. Butte. Testamentum Beatrixis de Alboreya ann. 1367. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1523. A: *Legamus eidem capella... duas Ampollatas argenti ad tenendum vinum et aquam.*

* Emploe, eadem acceptio, in Lit. remiss. ann. 1387. ex Reg. 130. Chartoph. reg. ch. 212: *Une Emploe d'alebaste ou de cristal, quatre hanaps de madre, etc.*

AMPRISIA, a vet. Gall. *Emprise, nunc Entreprise, Quodvis opus, quod aggreditur. Epist. Calixti III. PP. ann. 1456. ad Carolum VII. reg. Franc. ex Bibl. reg. : Ab inde magis ac magis in ista sancta Amprisia die noctuque indefesse intendimus. Vide infra Empresia.*

AMPULLÆ, Vasis et Ministeriis Ecclesiasticis vulgo accensentur. Breviloq.: *Ampulla est vas amplum, sive olla ampla: vel dictur proprie vas amplum quod datur ad altare, in quo servatur vinum vel aqua. Gilbertus Lunicensis Episcopus, de Usu Ecclesiastico: Ampulla cum vino, et altera cum aqua. Anonymous Poëta de Episcopis Eboracensis:*

Jusit ut orbyzo non parvi ponderis auro Ampolla major fieret, qua vina Sacerdos Funderet in calicem, solennia sacra celebrans.

Sodex Vaticanus de Lucio Papa apud Baronium ann. 1145: *Dedit etiam Ampullas ad servitium altaris optimas et mirabiles. Chronicum Moguntinum pag. 384: De indumentis quotidianis, crucibus, ampullis attingentibus,.... cuilibet calici erant speciales*

Ampullæ argenteæ, et pixis argentea ad hostias deputata. Præter hos calices erant tres aurei; in uno horum poterat celebrari, qui etiam suas habuit Ampullas. Adde Anastasium in Joanne III. PP. Chartam Heccardi Comitis Augustodun. apud Perardum in Burgundicis pag. 26. Statuta Odonis Episcopi Parisiensis cap. 5. n. 4. Concilium Nimociense ann. 1298. et Synodus Bajocense ann. 1300. can. 20.

AMPULLARUM præterea usus fuit ad Oleum pro Catechumenis et infirmis, et Chrisma conservandum. Capitula Caroli Magni lib. 1. cap. 162: *Presbyter in Cœna Domini tres ampullas secum deferat, unam ad Chrisma, alteram ad Oleum ad Catechumenos inungendum, tertiam ad infirmos. [** rec. 156. Pertzius capit. anni 809. esse censem, Mon. Legal. vol. 1. pag. 161.]* Offerebantur autem ampullæ oleo repletæ a Fidelibus hac ipsa die ad Chrisma confidendum, et Oleum benedicendum pro Catechumenis et Energumenis, ut docent Alcuinus lib. de Divin. Offic. Walafridus Strabo lib. de Rebus Ecclesiast. cap. 24 et Honorius Augustodun. lib. 3. cap. 23. Liber Sacramentorum Gregorii Magni ex Bibliotheca Bellovacensi: *In ipso die conficitur chrisma in ultimo ad Missam. Antequam dicatur, Per quem hæc omnia, Domine, semper bona creas, levantur de Ampullis, quas offerunt populi, et benedic tum Dominus Papa, quam omnes Presbyteri. Huc forte spectant ista Optati Milevitani lib. 2: Ampullam quoque Chrismatis per fenestram ut frangerent, jactaverunt. Meminit denique Flodoardus lib. 1. Hist. Remensis cap. 12. Ampullæ olei ad infirmos. Vide Chrismal, Chrismarium, etc.*

AMPULLÆ IGNIS AGRESTIS, f. Vasa quæ colorem papularum referrent, quas in morbo qui ignis silvester, seu ignis sacer, nostris *Feu sauvage* dicitur, ebullire videamus. Chron. Sicardi Episc. Cremon. apud Murat. tom. 7. col. 614: *Quum igitur prope quinquaginta millia hominum præter mulieres et parvulos et aliorum multitudinem, quæ vix numerari poterat, et Ampullas Ignis Agrestis, et galeas cum salandris et galionibus septuaginta, et ceteras divitias, quarum non est numerus, Reges in suis manibus habuerint, inter se omnia divisorunt.*

AMPULLA REMENSIS, in qua sacram Chrisma, quo unguntur Reges Francorum, asservatur. Hincmarus Remensis tom. 1. pag. 744. et in Annalib. Francor. Bertinianis, ann. 868. de Chlodoveo: *Et cælitus sumpto chrismate, unde adhuc habemus, perunctus in Regem sacratus. Flodoardus lib. 1. Hist. Remensis. cap. 13. de ejusdem Chlodovei baptismo: Sanctificato denique fonte, sed divino Chrisma defuit. Sanctus autem Pontifex oculis ad cælum prorectis, tacite traditur orasse cum lacrymis; et ecce subito columba ceu nix advolat candida, rostro deferens Ampullam coelestis doni christi repletam, etc. Ade Ainoinum lib. 1. Hist. Franc. cap. 16. Nicolaus de Braia in Ludov. VIII. de S. Remigio:*

*. . . . . Cujus prece rorem
Misit in Ampullam celestem Rector olympi,
Corpus ut hoc lauero Regis deberet ioungi,
Deficeret liquor ibi corpore Regis inuncto.*

Vide Wil. Armor. lib. 1. Philipp. pag.

99. 101. Hubertum Morum lib. de Sacris unctionibus, Teneurium de Ampulla Remensi, et alios nostrates Scriptores.

AMPULLÆ, Convitia, Gall. Pouilles, ut cum dicimus, Chanter pouilles à quelqu'un, Alicui convitiari. Vita S. Godrici Heremitæ tom. 5. Maii pag. 81. E: *Antiquus hostis formosæ mulieris decorem induit, et sedenti viro religioso collaterans, in faciem ejus procaciter intendens, prorupit demum in Ampullas: O Godrice, quem te ipsum facis, nonen solitarii indigniter usurpans, et simplicium corda seducens!*

AMPULLAGIUM. Vide Ambulacium.

* **A**MPULLARI, Pompare, efferre, superbare, Ergulhosir, Prov. Ampullitas, superbia, Erguel, Prov. Ampullosus, superbus, Ergulhos, Prov. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

AMPULLATUS, inflatus, turgidus, Gall. Ampoulé. Ampullatus potestate, apud Ratherine Veron. de Contemptu Canorum, Spicil. Acher. tom. 2. pag. 137.

AMPULLOSA VERBA, hoc est, turgentia et inflata, ex Gallico, Ampoule, in Menoti Sermon. fol. 137. v°.

AMPULLOSE, superbe, ferociter. Vita S. Coni Monachi tom. 1. Junii pag. 361. A: *Tum cohors circumspecta Diani, receptis offensoriis armis, illud concite perrexerunt, in Padulanam gentem Ampullosum irruentes.*

AMPUTARE, pro Comprimere, in Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 132. i.

* **A**MPUTATORIUM, Falcula, Gall. Serpe. Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 115. Chartoph. reg. ch. 319: *Johannes Caquier subintravit et effrigit quoddam molendinum, vocatum de ventia, ubi subripuit... quandam cerpam seu Amputatorium. Aliæ ann. 1380. in Reg. 118. ch. 429: Dictum militem de quodam Amputatorio seu baculo ferreo percussit et vulneravit.*

* **A**MSIDULUS, pro Amphibalus, Vestis longior, sagi militaris instar. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Sclavina, Prov. Amisidulus. Vide Sclavina.*

AMTRUSTIO. Vide Antrustio.

AMUÀ, pro Ama vel potius Amula. Vini mensura, apud Rymer. tom. 7. pag. 378. col. 1: *Pro eo quod vasa nec Amuae vini de Rino non continent mensuram de certo, etc. Vide Ama.*

AVALLES, secreta loca, convalles, quasi circumvallare. Papias MS. Bituric.

AMULA. Vide Ama.

* **A**MULGARE, In molem struere, acripare, congerere, Gall. Mettre en meule. Stat. Taurin. ann. 1360. cap. 181. ex Cod. reg. 4622. A: *Item super partitis fenorum portandis,... postquam ipsa fena fuerint Amulata, etc. Nostris Amulonner, eadem notione. Lit. remiss. ann. 1387. in Reg. 131. Chartoph. reg. ch. 103: Le suppliant cueilloit et Amulonnoit foin.*

* Hinc Amoncheler, pro Elever, bâtit en hauteur, Extruer, in Charta Will. comit. Pontiv. ann. 1209. in Lib. albo domus publ. Abbavil. fol. 6. r°: *Comme li maires et li eskevin d'Abbeville de men conseil et de me volenté aient ordené remouvoir leur berfroi, qui estoit en costé le moustier S. Jore (George) en autre lieu d'en costé le maison del eskevigne à ramoncheler: je leur ai otrié que ne jou, ne autre de me juridiction el lieu, el quel*

li berfrois avoit esté Amonchelés, riens dore-en-avant ne edefier.

AMUND, **AAMUND**, Liber a tutela vel custodia; sui juris, a mundo, liber. Vide in *Mundius*. Lex Longobard. lib. 2. tit. 12. § 6 [** *Liuthpr.* 97. (6, 44.)]: *Si dominus ancillæ eam liberaverit, et Amond fecerit a se, aut si eam vendiderit.* Et tit. 32. § 3 [** *Roth.* 239.]: *Nuli licet aldio cuiuscumque, qui Amunt factus non est, sine voluntate patroni sui, terram aut mancipium vendere, neque liberum dimittere.* Tit. 35. § 1. de servo manumisso [** *Roth.* 225.]: *Siquis servum suum proprium aut ancillam suam liberos dimittere voluerit, sit illi licentia qualiter ei placuerit: nam qui fulsreal et a se extraneum, id est, *Amund*, facere voluerit, sic debet facere, etc.* [** *Gloss.* cod. Cavens. et cod. Vatic. 5001: *Aamund, a se extraneum.* Vide *Grimmii Antiq. Jur.* pag. 335.] *Aamond*, scribitur in Edicto Rotharis Regis tit. 91. § 1. 2. 3. etc. in Legib. *Liutprandi* tit. 36. § 1. *Astulphi* tit. 8. § 1. etc. [** cap. 2.]

AMUNT, Extraneus. Papias Bituric. MS. Vide *Amund*.

* **AMUR**, pro Amor, in sacramento Ludovici Germanici, tom. 17. Comment. Acad. Inscript. pag. 178: *Pro Don Amur, et pro Christiano populo etc.* Vide *Amus*.

* **AMURACORII**, Militia Turca in genere Janizerorum. Laonic. Chalcocon. lib. 5: *Extra tendunt reliqui Januae milites, Amuracorii et poccillatores, quos Saraptarios vocant.* Lexic. milit. Caroli de Aquino.

** **AMURATUS**. Vide *Amir*. **ADEL**.

* **AMURCOSUS**, Amurca plenus. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Amurcosus, Hubundant en lie.*

AMUS, *id est amor.* Idem Papias MS. Bituric.

AMUSÆTERUS, a Graeco μοῦσα et a privat. Rudis poeseos, vel qui non legit Poetas. Erménicus Monachus de Grammatica apud Mabill. tom. 4. *Analect.* pag. 336: *Quapropter, licet supranominatis Poetis sim abjectio, et ob ipsorum facetam urbanitatem satis spretus, quia nec poemat nec Amusæterum me esse profiteor.*

AMUSTIA, in Miraculis B. Coletæ n. 8. Tunicae Monialibus propriae species, quæ ad genua usque pertingebat: unde quidam putant, sic dictam, quod ad medium corporis partem tantum excurseret: ex Gallico, a moi. [** Vide *Amutia*.]

* **AMUSURARE**, Statuere, præfinire, Gall. Regler, fixer. Charta ann. 1258. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 959: *Item dictus Oliverius.... debet capere in omnibus domini vicecomitatus (de Rohan) unum crublum avenæ, Amusuratum ex voluntate nostra et etiam dicti Oliverii.* Vide supra *Admensura*. rare. 2.

AMUSUS, Tacitus, non mutiens. Papias MS. Bituric.

* Nostris olim *Amuir*, pro Mutum reddere. Sermo 11. ex Cod. 28. S. Vict. Paris: *Nostre Sires gita un deable do cors à un home, et si dit li Evangiles que cil deables estoit muz; porce qu'il avoit l'ome Amuir, an cui cors il estoit.* Vide infra *Emutire*.

* **AMUTIA**, ut *Almucia*, Gall. *Aumuce*. Acta capitul. eccl. Lugdun. ex Cun. Comput. Paris. ad ann. 1341. sol. 71. v. col. 2:

Concesserunt Martino de Balma de gratia speciali, ut extra chorūm ecclesiæ possit portare *Amutiam*, si placuerit dom. archidiacono et sacristæ. Vide *Almucium*.

T AMYGDALA. Vide *Amigdala*.

AN, pro *Vel*, *Aut*, usurpasse non semel Scriptores observarunt Juretus ad Symmachum lib. 9. Epist. 42. et Jacobus Gothefredus ad leg. 128. Cod. Theod. de Decur. Mamertynus in *Panegyrico*: *Duo An tria ferme et vetere memoria amicorum paria proferuntur.* Item pro *seu*, in libro Chirographo *Absiæ* pag. 58. locus habetur in *Oblati*.

ANA, apud Latinos Scriptores aliquot, ut apud Graecos ανά sequalem quamdam distributionem significat. Ebrardus Betuniensis in *Græcismo* cap. 8:

Quatuor *Ana* notat, *Sursum*, *Æqualeque*, *Retro*. Sic ut *Anadiplosis*, *Anatheosis*, *Anathema*.

Et iuxta *Physicos*, *Ana* duos scrupulos.

Philastrius in Catalogo hæreseon pag. 70: *David.... cum videret homines demonis immolare, in Hierusalem civitate, quatuor choros posuit secundum mundi aditus Ana septuaginta duo: quatuor etiam hominibus positis et psallentibus, atque arcam Dei custodiens, etc.* Ubi *Chori* 72. sunt *Chori singuli* 72. hominibus constantes. Leo Ostiensis lib. 3. cap. 31. (al. 43.): *Sex etiam candelabra magna, tres cubitos altitudinis habentia, de productis ac sculptis argento laminis fecit Ana sex vel quinque librarium. i. e. singula quæque ponderis 6. vel 5. librarium. Charta ann. 1091. apud Ughellum tom. 7. Italiae sacræ pag. 262: Id est, aureos solidos quingentos quinquaginta de Tari novi, Ana Tari quatuor per solidum.* Id est, singulis quatuor Tarenis solidum conficientibus. Similia ferme habentur in alio Diplomate ibidem pag. 397. Exstat aliud pag. 601. in quo hæc leguntur: *Petebat a predicto Abbatे prædictæ Ecclesiæ sibi dari per eum omni anno in festo Nativitatis Domini Iesu Christi, et in festo Paschæ Resurrectionis Dominicæ, Ana duodecim Par. de oblatis debitam sibi pro predicto jure Patronatus, etc.* Id est, 12. *Turenos* (nam hic *Tari* legendum constat) singulis istis festis; et tom. 8. pag. 211: *Pro prandio festi passionis S. Bartholomei, qualiter consueverat percipere Ana quatuor denariis de illis, qui tunc expendebantur per civitatem Beneventi.* Sic etiam, ut habet Ebrardus, hac voce uti solent *Physici*, seu *Medici*. Constantinus Africanus lib. de Morborum cognit. cap. 1: *Sinapis quoque vel nasturtii semen Ana drach. 1. temperatum cum acetō licet intingere.* Passim apud hunc Scriptorem et cæteros Medicos. ανά vero apud Graecos Scriptores hac notatione usurpatum vocabulum constat præsertim apud Dioscoridem lib. 2. cap. 91. Anonymum in Lacapeno num. 27. 44. et in Graeco textu novi Testamenti non semel, Matth. 20. Luc. 9. et Joan. 2. etc.

ANABALA. Gloss. Saxon. *Ælfrici: Anala, winpel, quæ vox Saxonica nostrum Wimpe, seu Guinple, videtur efferre. Somerus ibi restituendum *Anaboladium* censem.* [** *Vocem Saxon. quæ vulgo vexillum nauticum sonat, etiam vestem muliebrem significasse probat Reubenii *Glossarium*, ubi *winpel*, dicitur *Ricinum* et *Anaboladium*. Vide Bosworth. h. v. et infra *Anabata*.]*

ANABAPTISTÆ, Hæretici, sic dicti

quod infantibus baptismum negent, hosque cum jam adolevere rebaptizandos censeant. Anno Christi 1524. in Germania Thomas Muntzerus Anabaptistarum dux primus et magister, suis deliriis rusticorum mentes subvertit; verum iis adversus suos principes diu multumque suscitatis, ipse tandem captus capite plexus est. De Anabaptistarum variis sectis et erroribus vide *Praetor*. V. Anabapt. Meshor. et Sander. Hist. Anab. Genebrard. in *Clementem VII. Spond.* ad ann. 1522. 1523. etc. *Spanhemium Disput.* de origine et progressu Anabapt. Hornium Hist. Ecc. periodo III. art. 3. § 46.

ANABASII, Velocius nuntii, qui equis curribusque consensit velociter aliquid perferunt: ανάβας enim Graec *Ascensus* significat. S. Hieronymus adversus Russin. lib. 3. cap. 1: *Idcircone Cereales et Anabasi tui per diversas provincias cucurrerunt, ut laudes meas legerent!*

ANABASTRICUM, pro *Alabasticum*, Gall. d'Albâtre. Sallas Malaspinae, lib. 6. Rerum Sicularum apud Baluzium tom. 6. Miscell. pag. 220: *In Ecclesiæ tandem Panormitanæ, quam Regum Siciliae porphyrea et Anabastrica monumenta materia et arte pretiosa decorant, in Regem Siciliæ per quosdam Praesules inungitur et per regni Barones assidentes Praelatis regali diademate coronatur.*

ANABATA, Velum tegendis collo, pectori et humeris, Gall. *Echarpe*. [ad usum seminarum; vel potius, Epomis, humerale, Gall. *Camail*; cui faveat voces rubei say.] Hoc utuntur in divinis officiis interdum Sacerdotes, aliquique ministri sacri. Compotus D. Ricardi Parentyn et Ricardi Albon anno 1425. apud Kennetum in Antiquit. Ambrosden. pag. 574: *Et in Canbrey empt. London. per Ricardum Dymby ante festum S. Osithæ Virginis pro lintheaminibus faciendis III. sol. et in bolt rubei say apud Steresbrugge propter Anabatam faciendam IV. sol. VIII. den. etc. et summa civ. sol. ob.* Vide *Anaboladium*. [** et *Anabala*.]

ANABATRUM, Gradus, dignitas, ex Graeco ανάβασθρον. Pseudo-Ovidius de *Vetula* lib. 1:

Ille putas, qui sic adipiscitur hoc Anabatum, Cujus habet turpem promoto reproba causam, etc.

[Papias MS. Ecclesiæ Bituricensis: *Anabata, pulpita, gradus scena pro Anabathra, ut est apud Juvenalem Sat. 7. v. 46:*

Et quis conducto pendent Anabathra (igillo). * *Glossar.* Prov. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Anabatum, quod sursum graditur, Cortina, Prov. Ita et Glossar. Lat. Ital. MS.: Anabatum, la cortina.*

ANABOLADIUM, Isidoro lib. 19. cap. 25. est *Amictorium lineum seminarum*, quo hueneri operiuntur, quod Graci et Latini *Sindonem* vocant. Addit Ugutio: *circa renes alligatum stricte, latitudine diffusum, omne genus continens colorum.* Gloss. Sax. *Ælfrici: Anaboladium, vel sindo: lineum hea fodes w rigels.* i. lineum tegumentum, quod caput tegit. Ex Graeco ανάβαλασθρα, quod est *Indui*, amiciri. Apud Esaiam cap. 3. *Mutatoria et pallia*. Symmachus transluit ανάβολασθρα, id est, ornamenta vestium mulierium, quibus humeri et pectora proteguntur, ut est apud Hieronymum. [** Vide *Anabala* et *Anabata*.]

ANABOLAGIUM, idem quod *Anabolatum*, *Vestis Pontificalis* [ἀναβολὴ οὐρανοῦ] S. Athanasio in Orat. in Descrip. B. Mariæ pag. 651.] *Ordo Romanus*: *Tunc cæteri Subdiaconi Regionarii secundum ordinem suum accipiunt ad induendum Pontificem illa vestimenta, alius lineam, alius cingulum, alius Anabolagium, id est, amictum. Alio loco: Ambolagium, id est amictum, quod dicitur Humerale. Perperam alibi *Anabolagium* scribitur. Leo III. PP. in Bulla de *Advocatio sanctæ Crucis in Werdea*, apud Gretzera in horto S. Crucis part. 3: *Statuit idem Manegoldus pensionem ipsam esse Anabolagium, id est, fanonem, stolam cum auro, manipulum et cingulum.**

ANABOLARIUM, Eadem notione, in Lectinoario MS. Monasterii S. Columbae Senonensis in Vita ejusdem: *Anabolarium suum, quod sericum erat capitum velum, carnifici obiit.*

ANABS, *Dubium*. Papias in MS. Bituric. Puto legendum *Anceps* pro *Anceps*.

ANACALYPTERIUM, Græc. ἀνακαλυπτήριον, Dies festus post nuptias, quo sponsa velo deposito et facie reiecta prodibat. Munera sponsæ Philostrato dicuntur etiam *Anacalypteria*. Vide *Cæl.* Rhodig. lib. 21. cap. 26.

ANACARA. Vide *Nacara*.

ANACEMETIZARE. Vide in *Anathema*.

ANACHORETÆ, Monachi, qui in solitudines se recipiunt, et ἀναχωροῦσιν, cuiusmodi vita auctor fuit Paulus, illustrator Antonius, princeps Joannes Baptista, ut ait S. Hieronymus Epist. 22. ad Eustoch. : *Qui soli, inquit, habitant per deserta, et ab eo, quod procul ab hominibus recesserint, nuncupantur.* S. Benedictus in Regula cap. 1: *Secundum genus (Monachorum) est Anachoretarum, id est, Eremitarum, etc.* Epiphanius in Compendio Fidei: *Tivis διὰ τὸν μοναχόντων κατεύσθια τὰς πόλεις, τινες διὰ καὶ διὰ μοναχηρίστων καὶ ἀπὸ μίκρων ἀναχωροῦσιν.* Isidoro Pelusioto *Anachoretae* dicuntur εἰ δροσοὶ καὶ ὑπεράπειροι, εἰ τὰς ἀκρωτηρίας τῶν ὁρῶν κατεύσθιαν, εἰ πρὸς τὰς τῶν ὄρεων κερυκάς ἀναρραγοῦσιν, εἰ εἴ τοις δροσοὶ τὰς ἐντῶν πηδαὶ μοναχεῖς τοῦ μοναδικοῦ ἔνεκεν βίου. S. Gregorius Nazianzenus de Essæis: *Oi κόσμου γαπισταῖς ἴτυρτοι, καὶ τῷ θεῷ τὸν βίον κατερώσατε; ἀγαπήται.* De eorum vita ac conversatione, præclare auctor Consultationis Zachæi lib. 3. cap. 3: *Hi autem, quibus primus observantiae gradus est, soli eremum ac squalentia deserti loca habitant, verisque vocabulis nuncupati singularem transiungit vitam, aut cavatis in habitaculum saxis subterraneis specubus a sole et imbris temperantes, pane veteri et sine ciborum edictione vescuntur, sumentes purum e fontibus potum. Vestitus talibus aut pellicius, aut cilicinus est, et totius vite usus in agone mentis et corporis, etc.* Primitus porro Ecclesiæ seculis, imo ante Paulum, nullos fuisse Eremitas conjicit Scaliger in Elencho, ex hoc Tertulliani loco: *Non sumus, inquit, silvicolæ et exules nite.* Vide Cassianum, Isidorum lib. 2. de Eccles. Offic. 16. etc.

ANACHORESIS, *Secessio*, eidem Cassiano lib. 2. Collat. cap. 2. lib. 5. cap. 4. et Fulberto Carnot. Epist. 61.

ANACHORITA, *Cellula inclusorum. Inquisitiones Archidiacon. Lincolnensem ann.*

1233. cap. 48: *An aliqua Anachorita facta sit sine assensu Episcopi.*

ANANCHORITARI, Vitam in solitudine ducre. *Vetus Missale Monast. apud Severum pag. 213: Per visionem Deus ad eum locutus est dicens: Cur non transmittis fratres tuos Anselnum et Gaufridum cœnobitus meos Anachoritarise eremiti? surgant et vadant ad eremum.*

ANANCHORIZARE, Eadem notione. Acta S. Helerii tom. 4. Julii pag. 151: *Intrante vero mense quarto dedit B. Murelhus S. Helerio licentiam Anachorizandi.*

ANACLETA. *Testamentum Leodebodi Abbatis apud Helgaudum in Vita Roberti Regis Francorum: Pari modo vasa dono argentea Anacleta pensantia libras 8. [f. leg. Anaglypha, Cælata, Sculpta.]* Vide *Catalitus*.

ANACLEUS. Vide in *Anax*,

ANACLITERIUM, apud Spartanum, ex Græc. ἀνακλιτήριον, pars lecti, ad quam pulvinum ponebant sustinendo capitii. Vide *Salmatum*.

ANACOCLEA, Vox fictitia, ab *ana* et *cochlea*, sive limace, efficta. Chron. Joan. Whethamstedi pag. 358: *Sicque unus ibi vasis suis aureis privatus et argenteis, cogebatur cum Anacoclea principe, in vasis luteis cibum sunere.* [** Nonen propri. videtur; quid si pro *Agathocle*?].

ANACOS, Vox Hispanica, Panni vel tæle xilinæ species. Collect. Concil. Hispan. tota. 4. pag. 707 col. 1: *In conficiendis pannis, sagis, et quos vulgo Anacos, et quos tliquillos vocant, dando illis gossypium... et jubendo ut lanam in fila ducant, etc.*

* Vide *Anascote* et *Savary* in Diction. Commerc. v. *Anacoste*.

ANACTEUS. Vide *Anax*.

ANÆ, *Conspiraciones*, in Legibus Rachis [** cap. 6.] apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 87. col. 1. e Codice Ambros.: *Per singulas civitates mali homines Anas, id est, adunationes contra suum judicem agentes faciunt. Adnotatum eadem manu in laudato codice, Anas, id est, rixas. Cod. Estens. habet, Zavas et adunationes; Martin Zavas et adunationes; Edit. Boherian.: Ronas seu banna; Goldasti: Tanus, id est, adunationes.* [** Gloss. in cod. Cavensi: *Zabas, id est adunatio, et infra: Zabas, id est fabulas.*]

ANAFORA, *est repetitio ejusdem verbi per principia versuum plurimorum. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646.*

ANAFRAGARE. Fori Alcaçônes: *Et homine, a qui se Anafragaret suo adextrudo, quamvis habeat alium, sed eat excusatum usque ad capitulum anni, etc.* [** Apud S. Rosa de Viterbo vol. 1. pag. 117 haec ita scripta sunt: *Homo qui se Anafragaret suo adextrudo, quamvis habeat alium, sedeat excusato ad caput anni.* In For. Lusitanico sec. xiv: *E se a algum dos cavaleiros morrer o cavalo, e non poder aver onde compre outro etc.* Unde constat anafragare dictum esse de equo bellico, Gall. olim destrier, mortuo, aut certe ad arma inutili.]

ANAFUS, [Patera, crater.] Vide *Hanapus*,

ANAGLYP, pro *Anagryp*, Vide in *Anagryph*.

ANAGLYPHUS, Cælatus, sculptus, ex Græc. ἀναγλυφός. *Vetus Interpres Juvenalis*

Sat. 14: *Hic læve argentum. Anaglyfa sigillis. Virgilius, et aspera signis. Quod expressit Metellus in Quirinalibus:*

Qui bibitur scyphæ vivis signis Anaglypho. Eucherius Lugdun. in 3. Reg. cap. 17: *Anaglypha dicuntur Latine cælature, cælata. Sunt autem vasa aurea, vel argentea signis eminentioribus extra intusque expressa: hæc et alio nomine sculpta vocantur. Anaglypha vasa dicta, quod superius sint sculpta. Eadem habent Isidorus lib. 20. cap. 4. et Papias. Idem Papias: Anaglyphica, eminentia sculptura. Glossæ MSS.: Anaglyfa, vasa supersculpta. Uugilio et Will. Brito: Anaglypha dicuntur supereminentes picture, sicut fieri solet in frontibus quarumdam Ecclesiarum. Ebrardus Betuniensis in Græcismo:*

Die cælaturas, quas Græci Anaglypha dicit. Anastasius in S. Silvestro pag. 18: Calicem argenteum Anaglyphum. In S. Damaso pag. 131: Donavit scyphum Anaglyphum pens. libr. 10. In Leone III. pag. 131: Fecit supra Crucem Anaglyphum intersatilem. Leo Ostiensis lib. 1. cap. 28: Vasa argentea Anaglypha inaurata. Vita S. Odilonis Abbatis Cluniac. cap. 23: Vitreis quibusdam vasculis Anaglypha fusilitate cælatis. Chronicon Gemblacense: Anaglypho opere cælatus, decoratus. Vita S. Urbani Episcopi Lingon. cap. 1: Capsa opere Anaglypho decorata. Ita in Vita S. Joannis Eleemosyn. cap. 9. n. 52. apud Sugerium lib. de Administr. sua cap. 32. et alios non semel.

ANAGLYPHA, tem. gen. Opusanaglyphum. Ratbertus de Casib. S. Galli cap. 1: *Crucem etiam illum honorandam S. Marie, Tutilone nostro Anaglyphas parante ex eodem auro et gemmis mirificavit.* Idem: *Picturas et Anaglyphas carminibus et epigrammatis decorabit.* Et infra: *Rogatur ibi morari, usque dum thronum Dei in bracte altaris aurea cælaret, cui similem Anaglypham raro usque hodie videre est, alterum.*

ANAGLYPHATUS, Eadem notione, qua *Anaglyphus*. Anastasius in S. Innocentio PP.: *Scyphum argenteum Anaglyphatum.*

ANAGLYPTA in asperitatemque excisa, dixit Plinius lib. 33. cap. 11; *Anaglypticum metallum*, Sidonius lib. 9. Epist. 13. *Trullus argentea Anaglypta*, in veteri Inscriptione apud Galluterum in Tabulis Sicilis n. 358.

ANAGLYPHICUM OPUS. Chronicon Fontanellense cap. 16: *Calices argenteos deauratos Anaglyphico opere paratos.* [Act. SS. Bened. sæc. 4. part. 1. pag. 639: *Alterum calicem argenteum Anaglyphico opere factum.*]

ANAGLIPHARIUS, Idem quod *Anaglyphus*. Translatio corporis S. Hunegondis inter Acta SS. Bened. sæc. 5. pag. 223: *Sumpto siquidem vir ille negotio, componi fecit loculum opere Anaglyphario, in longum mensura duorum semicubitorum.*

ANAGLYPHARIUS, Cælator, sculptor. Papias: *Anaglypharius, Sculptor, Gloss. I. Lat. Gall: Anaglypharius, Peintre ou Entailleur.* Vet. Interpr. Juven. Sat. 9. v. 142: *Opifices, servi argenterii, laboriosi, Anaglypharii.*

ANAGLIPHTE, Sculpto opere, Agnellus lib. Pontif. apud Murat. tom. 2. pag. 183. col. 1: *Mensam argenteam unam absque ligno, habentem infra se Anaglyphite totam Romanam.*

ANAGLISUM, pro *Anaglyphum*, Cælatura.

Laudum, sive sententia ann. 1258. apud Maximilian. Henric. in Apologia Archiepiscopi Coloniensis pag. 33 : Item dicimus, quod exceptis campis D. Archiepiscopi nemo debeat emere argentum, nisi ad usus peregrinantium, vel ad Anaglisi speciem comparetur. Sed legend. Anaglysi.

ANAGRIPHUS, pro *Anaglyphus*, Cælatus, sculptus. Agnello lib. Pontif. apud Mur. tom. 2. pag. 108 : *Fecitque duo chrismataria vascula, quorum unus libras habuit quatuordecim mirifice Anagrypha* (Bach. *Anaglyphica* operatione).

ANAGNOSTICUM, ἀναγνωστὸν, Græcis id omne est, quod legitur, aut recitat : unde Ennodius lib. 1. Epist. 4. et lib. 8. Epist. 5. pro Epistola aut quovis scripto, vocem hanc usurpat, ut et Gregorius Magn. lib. 7. Indict. 2. Epist. 128 : Item *Anagnostico ante longum tempus, dulcissima mithi vestra Excellentia, Neapolitano quadam juvēne veniente, mandare curaverat, ut piissimo Imperatori scriberem*. Ita etiam Sulpitius Archiepisc. Bituricens. in Ep. ad Desiderium Episcopum Cadurensem, quæ est 64. inter Francicas tom. 1. Histor Franc.

* **ANAGOGUM**. Alex. Iatrosoph. Ms. lib. 1. Passion. cap. 141 : *Sic enim fiet magis Anagogum his, qui in thorace congregantur humoribus*. Ubi Glossæ : id est, jactatio sursum.

ANAGOLAGIUM. Vide *Anabolagium*. **ANAGONES** Equi, in veteri Inscript. apud Mabillonum tom. 4. Analect. pag. 498 qui cursui Circensi, et agonibus Amphitheatri aut non idonei, aut non destinati sunt. Occurrit ibi semel ac iterum.

* **ANAGRAMMA NOMINIS**. Nomen comprehendio descriptum, cuius usus erat in subscriptionibus Chartarum decimo sæculo, haud ita tamen frequenter, ex Auctoriis novi Tract. de re diplom. tom. 5. pag. 17. Vide infra *Annotatio nominis et Monogramma*.

* **ANAGRESS**, dici videtur de accretione bonorum pupilli. Contractus matrim. ann. 1248. apud Corbinel. inter Probat. domus de Gondi pag. 71 : *Quam siquidem Monacum dictus Ghondus pater ejus ipsi Jacopo dismundavit, et sub ejus mundo et potestate misit cum omni frea et Anagress, et omni jure mundii*. Vide infra *Frea* 1. [* F. male lectum pro omnibus rebus. Vide Liuthpr. Reg. Longob. Leg. lib. 6, cap. 46.]

ANAGRIPH, *Anagriph*. Lex Longob. lib. 1. tit. 31. § 1. de fornicatione [* Roth. 189.] : *Ut ille qui fornicatus fuerit, eam tollat uxorem, componat pro culpa, id est, Anagryph sol. 15. Lib. 2. tit. 2. § 1* [* Roth. 188.] : *Tunc maritus qui eam acciperit uxorem, componat pro Anagryph sol. 20. et propter faidam alios 20. Tit. 7. § 1 : Et ideo faidam et Anagryph nomine [minime apud Murator.] componere debet.* [* Liuthpr. 127. (6,74).] Quibus in locis vocem hanc barbarem varie interpretantur *Glossographi*. Boherius, qui primus has leges edidit, interdum pro culpa simpliciter, mox pro culpa, seu præsumptione ponit ait. Lindenbergius ex veteri *Glossario Anagryph*, culpan præsumptionis verit. Spelmanus a Saxonico, ut solet, etymon accersit, sententia, quantum ad vocis notionem spectat, minus probabili. Utut sit, Leges ipsæ vim

vocabuli clare explicant. Ecce enim : *Componat pro culpa, id est, Anagryph, etc.* Est igitur significatus *Anagryph*, pro culpa. Quod præterea docemus ex Papia : *Anaglyp.* (l. *Anagryp*) id est, propter culpam. Ugitio MS. Collegii Navarræ : *Anagrippa*, propter culpam, vel *Anagripa*, manu agripare carnem. Certe Germanis angreiff, vel *Aengrip*, est congressus, assultus, aggressio, *aengripen*, comprehendere, arripare : hinc etiamnum dicimus *Agripper*, voce obsoleta, pro arripare unguibus : et *Griffes*, unguis et falculas, quibus res prehenditur. Proinde *Anagrip*, erit culpa rei præsumpta acprehensa. In Legibus Luitprandi tit. 98. *Anegrip* scribitur. [* Wachtero *Anagrip* est turbatio patriæ potestatis per veneris anticipationem, Germani *Eingriff*. ADEL. Gloss. MS. cod. Vatic. 5001 : *Anagrip, Faidam, vel manum aliiquid apprehendere*. Cod. Cavens. : *Anagrip i. e. fida aut inimicitia, et infra : Anagrip i. e. secretum mulieris.*]

ANAGRIPHUS. Vide in *Anaglyphus*.

* **ANAGYRIS**, *Faba lupina, frutex silvestris, herba gravissimi odoris, Anagyron, fructicis genus*. Laur. in Amalthe.

ANALABUS, *Vestis monasticæ species, vulgo Scapulare*. Vita S. Juliani Monachi, tom. 2. Junii pag. 176. A : *Dæmon conspecto crucis signo, quo puer amictus ac consignatus erat, non est ausus ei nocere; nam cum Analabo adduxerat eum vir ille, quem patrem hic appellare piget pudeat*. Ubi editor : *Analabus quadam crucis formam habebat antiquitus, et etiamnum habet apud Minimos S. Francisci de Paula, humeros cum parte brachiorum tegens, atque ante pectus et ad dorsum defluens*. Et quidem ex antiquis Monachorum imaginibus constat scapulare tunice Subdiaconali non fuisse longe absimile, quæ quidem satis crucis præ se fert effigiem. Sed legenda Vita S. Philaretii Monachi in iisdem Actis SS. April. tom. 1. pag. 614. C : *Quid enim dicebat pallium est, nisi stetus? Quid Analabus, nisi crucis effigies? Quid cucullum, nisi cadaveris in sepulcro conditi formam præfert?* Vide *Anaboladium*.

* Consule Cassianum de Habitū monachorum cap. 9.

ANALENSIA, Id est, *Anathemæ*, hinc vicia epilepticorum creantur ex anathemæ stomachi in cerebri superiores partes. Ita Papias in MS. Bituric. *Analensia* Papiæ anathemæ nihil aliud est, quam *avæpiacis*, sive sapor ortus et ventis in stomacho inclusis propter alimentorum indigeriem, qui si in cerebri ascenderit, ea creat vitia quibus epileptici afficiuntur. [* In Gloss. Cod. Reg. 7644, hæc ut ex Galeno, additis sequentibus : *Analensia autem dicta ex eo quod ad sanas partes capitatis sensum privet. Fit vel nascitur ex negligencia stomachi.*]

ANALIS, Arbor quæ fert vermiculum. Vide locum in *Vermiculus*.

ANALOGIE, *Imagines, simulacra, Gall. Figures, Images, Représentations*. Miracula S. Udalrici Episc. in Actis SS. Ord. S. Benedicti sec. 5. pag. 462 : *Sustentacula eorum qui gratia Dei concedente per meritum S. Udalrici a diversis infirmitatibus ibi sunt liberati, plurima pendent; et aliorum Analogie secundum membra diversa infirmantium figuratae etiam plurimæ ibi videri possunt.*

ANALOGISTA, Liber a reddenda ratione. Testamentum Guigonis Episc. Casinensis ann. 1345. apud Marten. tom. 1. Ampfiss. Collect. col. 1464. B : *Item relovo dictos executores meos, et eorum quemlibet a redditione computi seu rationis, de eorum legalitate confusis, ipsos Analogistas faciendo. Johannes Berberius in Viatorio utriusque juris part. 1. Rubrica de Adulter. : Mulieres maxime juvenes, confidentes in dispositionibus maritellarum, qui ipsas Analogistas faciunt, ducunt in bonis dies suos, etiam cum inimicis capitalibus maritellarum defunctorum, etc. Vide Alogista.*

1. **ANALOGIUM**. Balbus in *Catholico* : *Analogium ab ἀνω, sursum, et Legium, pulpum : unde Analogium, quia ibi supra legitur. Idem : Pulpitum a publico dicitur, Analogium, Lectrum, Legitorum, quia ibi publice legunt, ut possint conspicere a populo. Est igitur Balbo Analogium idem, quod Ambo. Consentit Papias : Analogium dicitur, quod sermo inde predicitur. Et Ugitio : Analogium, ab λέγος, quod est sermo : quia ibi supra sermocinatur. Ita etiam usurpatur in veteri Expositione Missæ. Walafridus Strabo lib. de Reb. Eccles. cap. 6 : *Analogum dicitur, quod in eo verbum Dei legitur et annuntietur. Alcuinus lib. de Divin. Offic. et Remigius Autissiod. lib. de Celebrat. Missæ : Desertur Evangelium ad Analogium precedentibus cerebus. Reinerus in Hist. Translationis SS. Euticetis et Acutii Martyrum apud Caraciolum : Penes autem psallentium Deo agminum sedem, quibusdam lapideis cœleis Lector scandens, argenteo per gyrum Antistitis studio ambiri secernit Analogio. Ratpertus de Casib. S. Galli cap. 9 : Tumbam S. Galli cum reliquis altaris, et Analogio atque Confessione ita innovari... fecit. Eckeardus Jun. cap. 1 : Infantulis per ordinem lectitantibus, et Analogio descendebat. Addit. Vitam Caroli Abbat. Villariensis num. 4. Gilbertum in Miracul. S. Amandi num. 1. etc. Joan. de Janua habet Analogium, et Analogium. Willælmus Thorn. in Chron. sub. ann. 1240 : Analogium, a Græc. ἀνω, [* Analogium, ein predigste. Vocab. lat. germ. ann. 1477. ADEL.]**

2. **ANALOGIUM**, interdum etiam sumitur pro pluteo portatili, aut inferiore, cujusmodi in templis nostris utimur, ubi Evangelium et Epistolarum liber ponuntur et leguntur : unde *Pulpitum manuale* videtur appellari in veteribus Glossis : quod ad manum sit, et manu, quo opus est, feratur. Chronicum Francicum tom. 4. Hist. Franc. pag. 96 : *Analogium Hispanico metallo fieri fecit fusoria arte compactum, cui præminent deaurata Aquila sparsis alijs. Monachus Peagiensis ann. 1109 : Velamen optimum, quod Analogio summis in festis superponitur, in quo Evangelium recitari solet. Acta Murensis Monasterii pag. 29 : Linteum Analogio subter Evangelium ponendum in festis diebus. Gregor. Turonens. lib. 1. de Mirac. cap. 94 : *Analogius, in quo, libro supraposito, cantatur aut legitur. Udalricus lib. 1. Consuetud. Cluniac. cap. 12 : Intrat Diaconus alba et stola indutus, et textum Evangelii portans, quem præcedunt unus Ostiaria ecclesie cum Analogio, in quo legitur. Lanfrancus in Decretis pro Ord. S. Benedicti cap. 1 : Lector ante Analogium pariter**

cum execratione et maledicto decernitur. Nam non omnes qui a fidelium communione, et ab Ecclesiæ ingressu abstinere propter delictum jubentur, uti sunt, quos Paenitentes vocant, anathemate damnari dicuntur: sed ii, qui omni præterea precum consortio ac publica mentione, convictu, colloquio, salutatione fidelium privantur. Unde in Capitulis Caroli C. tit. 6. § 56. [** In villa Sparmaco, ann. 846.] præcipitur, ut non temere Anathema, imponatur, nisi unde canonica docet auctoritas quia Anathema aeternæ mortis est damnatio, et non nisi pro mortali debet imponi crimen et illi qui aliter non potuerit corrigi. Vide Hincmarum Opusc. 55.

¶ ANATHEMATIO, Proprie excommunicationis seu anathematis comminatio, Gall. *Excommunicatione comminatio*. Epist. Belegini Abb. Novaliciensis ad Joannem XIII. ann. 965. apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 759: *Deinde supplices exorbiatus munificientiam vestram ditionis, quatenus ex parte vestri et per vestros legatos talam illi transmittatis Comiti Anathematem, quod si amplius contra voluntatem Cœnobitarum tenuerit praedia ipsius loci, condemnatus et Anathematizatus permaneat.*

* ANATHEMATISATIO, Anathematis promulgatio. Processus ann. 1448. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 274. col. 2: *Incurrere non verendo penas et censuras dicti nostri processus, et alias censuras et Anathematisationes, quas singulis annis die Jovis sancta, Papa cum tota sua curia protulit et fulminavit, contra omnes et quascumque personas, impidentes litteras et processus apostolicos. Vide Anathema.*

ANATHEMATIZARE, Anathemate percutere. excommunicare, ἀναθεματίζειν. Nicolaus I. PP. Epist. 7: *Rodaldus dudum Episcopus, nunc autem depositus et excommunicatus de cetero cum Anathematizato Photio, etc. Utuntur Facundus Hermianensis, et alii Scriptores passim.*

¶ ANACEMATIZARE, Eadem notione Epist. Orig. Prioris S. Saturnini in Sardinia ad Richardum Abb. S. Victoris et Card.: *Scitis vos, carissime pater, quod D. Papa Anacematizavit iudicem Torquitorem (i.e. judicem Turris in Sardinia) et cunctam regionem suam. Et in fine Epist. : Archiepiscopus Pisanus Sardiniae Primus, omnes Archiepiscopi et episcopi in Synodo clamabant una voce: Anacematiza, Anacematiza.*

ANATHEMATIZARE CAPELLAM, in Charta ann. 894. quæ scilicet contra nutum Episcopi erecta fuerat. Locum habes in V. *No-larum.*

ANATHEMARE, ANATHEMATUS, Glossar. Lat. MS. Reg.: *Anathemo, Excommunico. Aliud: Abominatus, abjectus, dimissus, Anathematus. Ugutio: Anathema Maranatha, i.e. perditio in adventu Domini. Maranatha enim adventus dicitur. Observat Salmasius ad Tertull. de Pallio in MSS. Communitiori S. Augustini ad Faustum, Anathemare bis legi, pro Anathematizare. Utitur idem Faustus Regiensis pag. 18. 19. etc. edit. 1586. ut ei Concilium Toletan. I. adversus Priscillian., Epist. sub nomine Jesu Christi, scripta sub Carolo. M. edita a V. Cl. Steph. Baluzio, etc.*

ANATHEMABILIS, Anathemate feriendus,

vel dignus. Arnobius Sicciensis junior in Psalm. 110: *Ut Anathemabilis Manicheus somniatus est. Anathemabilis Arius, apud Auctorem Prædestinati pag. 167. Anathemabili liber, pag. 186.*

ANATHEMATICUS, Eadem notione. Synodus Beneventana ann. 1059: *Et quia crat Anathematicus, ab omni altaris ministerio depositus, etc.*

¶ ANATHEMATUS, Anathemate percussus, Gall. *Anathématisé, Excommunié*. Charta Traditionis Bertradæ pro Monastrio Prumiensi ann. 722. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 23: *Ad nihilum devenant tanquam Anathematus in radium solis.*

¶ ANATHIMATUS, Eadem notione. Testam. Ermentrudis, apud Mabill. Liturg. Gall. pag. 465: *A limenebus Ecclesiarum efficaciter extraneus, et insuperante tribunal Christi Anathimatus permaneat.*

¶ ANATHESARE, forte Anathematizare. Lemberti Hist. Comitum Ardens. apud Ludewig. tom. 8. pag. 570: *Quod cum homo laicus esset et litteras ignoraret, ecclesiastica administrare beneficia... contradicentibus et super hoc Anathesantibus autenticis scriptis et SS. Patrum decretis, ei nullatenus liceret.*

ANATICLA, ANATICULA, Cardo, qui in foribus circumvertitur. Gloss. S. Benedicti cap. de Habitatione: *Anaticla, ἀπιερόφητος. Ab ἀνατίλλω, dictam vocem opinantur quidam, i. orior, converto: inde ἀνατίλαι Cardinales cœli appellantur. Formulæ solennes Lindenb. n. 154 [** In Append. Marculf. 20.]: Per ostium et Anaticula (ipsius casæ) sicut in ipsa cessione est insertum, ad partem illius Ecclesiæ visus sui tradidisse. N. 156: Per cartulam renditionis ad filium suum affirmavit, per ostium et Anatilia (1. Anaticla) per herbam et vitem ei visus tradidisse et consignasse. Apud Plautum in Asinar. Anatricula est parvula anas. Vide Investitura per ostium.*

ANATINUS, penult. prod. *Pullus anatis*, Joan. de Janua.

* Glossar. Lat. Gall. ex Cod reg. 769a: *Anatinus, Anetel.*

¶ ANATOLE, Oriens. Vox Graeca apud Leibnit. Scriptor. Brunsvic. tom 1. pag. 308. Locum vide in *Disis*.

¶ ANATRII, Postomæi, hoc est sensum evertentes, cum quis vomit quod accipit. Papias MS. Bituric. Vide *Anatropæ*.

[* Hæc sic emenda ex vet. Glossar. Cod. reg. 7613: *Anatrupa stomachi, hoc est sensum evertens, cum quis vomit quod accipit.*]

¶ ANATROPE, Gall. *Faiblessæ d'estomacæ*. Graeca vox. Medicis affectio stomachi sumptum cibum non valentis retinere et ad vomitum proni. Vita S. Godrici Eremitæ tom. 5. Maii pag. 83. A: *Factoque mane stetit adhuc vulnerati pedis gutta recentior, quam quidam fratrum, dum sancta oscularetur vestigia, labiis contingens, de Anatrophe morbo quo diutissime laboraverat, convalluit.*

¶ ANATUS, Miser. Gloss. Bituric. MSS. Vide *Anatas*.

ANAVUS, Vox Wallica. Leges Hoëli Boni Regis Walliæ cap. 23: *Mendosus, idest, Anavus, etc.*

i. ANAX. Rex ex Græc. ἄναξ. Ethelwerdus lib. 4. Hist. Anglor. cap. 9:

Fungitur interea regno post Anax in arce.

Infra :

Nobilis ex stirpe frondens Saxonum
Edgarus Anax.

Addit. lib. 4. cap. 3. extremo.

2. ANAX, Vasis species, apud Gregorium Turonensem lib. de Gloria Confess. cap. 8: *Patenam et urecum, qui Anax dicitur, in patram deferunt. Sed hoc loco Anax, non vas quam materiam quamdam esse, ex qua vasa conficiebantur, colligere licet ex Historia Episcoporum Autissiodorensium, in qua Anacteus, ut adjективum, vasis aliis designatur. Cap. 20: Missorium Anacteum pensantem, lib. 30.... Bacchoniam aliam Anacteum pensantem etc..... Scutellam Anactem pensantem, etc. Et sic ibi non semel. Ubi vasa ista Anactea ejusdem forte materie vel operis, atque adeo nominis fuere, ac ea, quæ anactæ dicuntur Plato in Rudente: Credo hercle Anacteo datum quod biberet.*

Alli legunt anancæ: ubi sane idem esse anacteum, quod anacteum, prorsus existimo, ab anace scilicet anaceum efformatum, ut ab anacte, anacteum. Plautini vocabuli vestigium agnoscere in Glossis Lat. Græc. : *Απνιδες, θύραις, εἰσὶν αἱδος ἀγρυπόματα.* Legendum enim forte Anaces, Θύραις, etc. Sed et Altassera apud Gregorium M. anacem pro anatem legendum censem lib. 4. Epist. 40: *Unam vero Anatem cum duabus parvulis Atticis pro vestri amoris gratia transmittere presumpsi. Ubi Attica, vasa fictilia pariter interpretari, sic nuncupata ab Attica regione: et ab anace, vocem Anap, vel Hanap Gallicam, pro scypho grandiori inde deductam putat, non improbabili omnino conjectura; cum in Glossis laudata littera P. licet forte transposita in voce eadem reperiatur. Utcumque sit, videtur Anax fuisse materia quadam argentea, vel vas quoddam argenteum, τιθος ἀγρυπόματα, cum in Historia Episcoporum Autissiodorensium, pondus observetur, perinde aureum vel argenteorum vasculorum. Aut γύρα Hippocrati ἔχει appellari annotat Phavorinus, et Ατταῖς, ἀγρυπός esse eidem Hippocrati. Sed an id non enclatura Gregorii aeo adhuc persistiterit, aliorum esto iudicium.*

¶ Imo colligendum non materiam, sed vasorum formam aut usum designari. Dicuntur enim vasa anactea argentea in Vita S. Palladii Episcopi Autissiod. tom. 1. Aprilis, pag. 865: *Fecit enim duas crucis ex auro purissimo quas obtulit; sed et plurima vasa Anactea argentea quæ ad nostram usque ætatem in thesauris ejusdem Ecclesie servata permanserunt.* Hist. Episc. Autissiodorensium cap. 20: *Dedit et alium missorum similiter Anacteum gravellatum.* Cum in expoundeda voce obscura laboraremus, nos interim monuit V. eruditiss. D. Le Beau Altissiodor. Canonicus in MS. constanter legi Anacleus, ac proinde in omnibus locis citatis atque deinceps citandis in vocibus Bacchonica, Gabata, Hichinarius, Missorium, Scutella mendum esse. Verum nova vox perinde nobis est ignota, nisi forte vasa Anactea, sint quasi regia vasa, ab Anax Rex sic dicta. Galli dicunt, à la Roynle, de iis quæ ad instar eorum quibus Rex usus est primus, fieri solent. Hæc divinando.

¶ ANAXARE, Nominare. Suppl. Antiquarii Anaxant, ἀνακτειν. Anaxare, ut

mittetur, et erit Ancheria superposita de duobus solidis pro libra. Fol. 48. v° : Tradetur firma predicta Ancheriori seu firmario praecedenti immediate.... Item quod aliqui nobiles et gentes ecclesiastice talis status existentes, quod eorum timore aliqui firmarii Ancheriare in et super firmis dubitarent, dictas firmas.... non capient. Vide alia notione supra in *Anceria* 1.

* **ANCHILE**, Scutum breve et rotundum, pro *Ancale*. Vide in hac voce. Lit. remiss. ann. 1354. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 282 : *Armis munitus illico ense suo evaginato cum Anchili irruens, ex arrupto voluit percutere de dicto ense.*

ANCHOISA, ex Gallico *Anchois*. Pisciculus marinus est quem encrasicholum vel lycostomum appellant. Statuta S. Victoris per Cardinal. Trivul. Abb. 1531 : *Debet dare duas Anchoisas bonas et receptibiles pro uno Religioso, etc.*

ANCHIROMACUS, Navis species, sic dicta, quod celeritate sui anchoris et instrumentis reliquis navium vehendis sit apta, ut est apud Isidorum lib. 19. cap. 1. sect. 16. et Ugutionem. Glossæ. Isid. *Ancyromagus*, genus navigii. Gloss. Elfrici Saxon. : *Anchiromacus*, swiftsrip, i. celer navis. Ubi restituendum *Ancyromacus*. [** Arevallus : *Ancyromagus*. Vide infra h. v.]

ANGROMAGUS, eidem Ugutioni. Historia Obsidionis Jadrensis lib. 1. cap. 25 : *Quidam paro discurrens per mare, in qua erant sere viri Jadertini circa 30, quandam Angromagum Raguseorum alto pelago detezerunt, etc.*

ANGUIROMAGUS, in eadem Hist. Obsid. Jadren. lib. 1. cap. 36.

ANQUIROMAGUS, Papiæ, et Joanni de Janua : *Anquiromagus*, genus navigii celer dictus, quod anchoris et aliis instrumentis sit aptus.

1. **ANCHORA**, **ANCHORAGO**, Piscis species; *Salmo*, quibusdam. Chronicum Abbatiae S. Trudonis lib. 13 : *Inter duo, leguminum videlicet et olerum ferrula, piscem quotidie dabat; scilicet aut magnos lucios, aut Anchoram, sive salmonem, vel halec recentia. Mox : De Anchora tanta portio, quanta palmæ hominis latitudo pollice juxta eam complicato. Portiones vero lucii et salmonis minores erant, quia cariores sunt pisces et spissior. [In Spicil. Acher. tom. 7. pag. 507. loco, De Anchora legitur : De Anchora. Hunc pisces a salmone ideo distinguendum esse potu, quod major de Anchora portio, minor vero de salmone data dicantur in posteriori contextu.]*

ANCHORAGO. Senator lib. 12. Ep. 4 : *Destinet carpam Danubius, a Rhenô veniat Anchorage enormis, tonsicula quibuslibet horibus offeratur.*

* Salmo femina, nostris Beccard, olim Ancreul et Ancreul. Regist. Corb. 13. sign. Habacuc ad ann. 1511. fol. 97. v° : *Avec chacun un quatre bons oiseaux de rivière et la moitié des truites, salmons et Ancreux, que ledit Simon le Roulx prendra en ladite eque. Ibid. ad ann. 1512. fol. 130. v° : Salmons, Ancreux et truites.*

2. **ANCHORA**, est nota quadam, quæ apponitur in libriss. Est autem duplex, superior et inferior. Superior dicitur, cuius ferrum recurvum superne est, apponiturque ubi aliqua res magna omnino est. Anchora

inferior, cuius recurva pars inferne est, ubi aliquid vilissime aut inconvenientius denuntiatur. Et. Isidor. lib. 1. Orig. cap. 20.

ANCHORAGIA, **ANCHORAGUM**, Tributum, quod pro facultate figendi in portu anchorarum conceditur : quomodo ἀγχοράτιον, i. μέσον της λαμπτεων interpretatur Hesychius. *Droit d'ancrage* appellatur apud Guilleterium in Athenis hodiernis pag. 116. Charta Jacobi Regis Majoricarum ann. 1302 : *Pensum, mensuraticum, et Ancoragiūm*. Charta Guidonis Regis Hierosol. ann. 1190. apud Guesnaium in Annal. Massil. : *Per haec omnia loca liceat vobis libere intrare et exire, commorari, et negotiari cum magis navibus, et lignis parvis de riberia et sine ulla directura et tertaria, vel Anchorage, et absque omni exactione.* [Litteræ Patentes Joannæ Reginæ Siciliae ann. 1326. ex Archivo S. Victoris Massil. : *Non patiānini a gabelliotis quibuscumque pro galeis regiis aliquid exigi pro Ancoragio.*] Recensentur præterea Anchorage et Ankeragia, inter tributa alia, in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 718. 976. Vide Anchorage.

ANCHORAGUS PORTUS, Italis et Siculis *Ancoragio del porto*, sic dictus Officialis in Siciliæ aliquot oppidis maritimis, penes quem jus erat facultatem concedere appellentibus, in portu anchoras figendi. Vide Philadelphum *Mugnos* lib. 1. Theatri General. Sicil. pag. 50. 51.

* **ANCHORAGIO**, ut Anchorage. Charta Conradi II. reg. Sicil. pro Pisani ann. 1269. apud Lam. in Delic. Erudit. inter not. ad Chron. imper. Leon. Urbevet. pag. 273 : *Omnes naves et ligna Pisanorum,.... quæ applicuerint ad aliquam partem seu terram regni nostri, solvere debeant pro directu Anchorageis, videlicet etc.* [** Vide Bianchini, *Storia delle Finanze di Napoli*, vol. 1. pag. 108.]

1. **ANCHORARE**, **ANCHORIARE**, *Anchoras figere, ligare, firmare*, Joanni de Janua ; Galli ancorare dicunt. Henric. de Knaython : *Et Anchorageverunt in mari alto plus quam uno milia a terra. Idem : Et in crastino Anchorageverunt cum tota classe.* [Chron. Cornelii Zantflet, ad ann. 1249. apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 89 : *Prosperis velis venerunt juxta portum Damiate, quæ olim dicta est Memphis, et naves suas Anchorageverunt.*] Vide Anchorisare.

2. **ANCHORARE**, Sistere. Scriptor vita MSS. S. Gaugerici Episcopi Camerac. in Epist. ad Gerardum Episc. : *Has itaque sines ambiguositatis ductum tuis nutibus consilium Anchoro.*

ANCHORARI LAPIDES, apud Cæsarium lib. 8. cap. 63 : *Lapides Anchorage valde ponderosi sunt, emant ergo tales lapides ad futuram fabricam SS. Apostolorum.... non multo post cum extenderetur Ecclesia... in fundamento positis sunt. Ex quibus percipimus Anchorage dictos ejusmodi lapides, quod, sicut anchoræ in profundum mare missæ nave in continent, ita in imum fundamentorum dejecti universum sustentent aedificium. Nam anchora proprie navium fundatum est.* Virgilius :

.... Anchora fundabat naves.

Ita non semel Anchora pro fundamento, apud Plinium, Apuleium, et Solinum. Hesychius : ἀγχοράτιον μεταφρασθεῖσα αἱ ἀσφαλεῖσαι.

* **ANCHORATÆ CATENE**, quorum extrema pars instar anchorarum terminata est, ut ædificii contignationem fixam teneat et immo' em. Locum vide in *Pilosum*.

* **ANCHORATICUM**, Tributum, quod pro facultate figendi in portu anchorarum exsolvitur. Charta Henrici VI. imper. ann. 1195. in Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 280. col. 2 : *Ut non exigatur ab his, qui missi fuerint pro vestimentis et calcementis monachorum, et aliis rebus necessariis monasterio passagium,.... Anchoraticum de mercibus, quas emerint vel vendiderint ad opus monasterii. Vide Anchorage.*

* **ANCHORISARE**, ut Anchorage, Anchorage figere. Paschasius Ratbert. lib. 1. de Fide, spe et caritate cap. 1 : *Sic itaque spes nostra non in solo aequalis, sed in Christo, qui est petra firmissima, Anchorisatur. Anchorer, apud Villehard. cap. 66 : Cil des nés et des galies et des vissiers pristrent port, et Ancharent lor vuissils.*

* **ANCHRAE**, *Convalles*, vel arborum intervalla. Gloss. Bituric. MSS. Vide Anchera et Angra.

* **ANCHUSA**, *Planta quam Avicenna vocat lactucam asii et abugilise*. Glossar. medic. Sim. Januens. ex Cod. reg. 6959. vulgo *Orcanette*, Buglossum radice rubra.

ANCIA, f. ab *Ansa*, Gall. *Anse*. Sic dicuntur Annuli seu uncini ferrei, quibus pontem suum e naviculis factum illigant Arelatenses. Conventio inter Arelatenses et dominum Barralum ann. 1245. e MS. cod. Musæi D. Brunet, fol. 79 : *Retendo quod in solo Trencatalharium et muris possint esse Anca ad pontem ligandum et ad funes pontis ligandos. Vide Ancea et Antia.*

¶ 1. **ANCIANI**, ut infra *Antiani*, Primores quarumdam urbium, præsertim Italiae Patriæ, Nobiles. Occurrunt hic notio in Actis SS. Martii tom. 3. pag. 361. April. tom. 2. pag. 230. et 231. Maii tom. 7. pag. 830. Iunii tom. 5. pag. 488. apud Mirænum tom. 1. Diplom. Belg. pag. 232. edit. 1723. Rymerum tom. 6. pag. 680. etc. [** Confer Haltausii Gloss. German. in voce *Hansen* col. 823.]

¶ 2. **ANCIANI**. Sic Seniores suos, saeque sectæ Magistros et, ut ita dicam, Presbyteros appellabant Albigenses heretici. Limbroch. Hist. Inquisit. inter Acta et sentent. inquisit Tholos. pag. 37 : *Quam sectam asservit se tenere, prout Petrus Auteri hereticus tenebat, quem coram nobis et multis aliis suum esse Aciacianum in secta heresis recognovit. Et pag. 68 : Tunc suit ordinatum quod... iret in Lombardiam ad Bernardum Audomari hereticum Aciacianum, ut reconciliaret dictum Amelinum, qui peccaverant in secta.*

* **ANCIANUS**, Antiquus, vetus, Gall. *Ancien*. Charta ann. 1251. ex schedis Pr. de Mazaugues : *Et a Alpibus usque ad Aciacium Rhodanum. Id est, ad veterem Rhodani alveum. At me fugit vox *Anciens*, quæ inter militum armaturas recensetur in Ordinat. super Torneaments a Cangio edita in Dissert. 7. ad Joinvillam : Item uis *Aciens*, et uis *espaulieres*. An idem quod supra *Anchile*?*

* **ANCIDA**, Homicidium seu homicidii juridictio et cognitio, ab Ital. *Ancidere*, occidere, interficere. Lit. Caroli IV. imper. ann. 1354. tom. 1. Cod. Ital. diplom.

col. 1595 : *Omnia alia jura, jurisdictiones omnes, titulos, fasces, dignitates, fodia, regalia, rectigalia, pedagia, thelonea, Ancidas, etc.*

A NCILA, *Virga aurea*. Papias in MS. Bituric. [** Cod. Reg. 7644 : *Ancil*. Ita etiam in *Gloss. Jeckii*.]

A NCILE, *Scutum quadratum*, in *Glossario Aniciensi* MS. annorum circiter 700. *Ancile vel Ansile, scuti bucula intus, quæ ab intus tenetur*, in *Gloss. Isid. At lib. 18. Orig. cap. 12. Ancile vocal scutum breve et rotundum, illudque dictum ait ab Ancione*, quod sit ab omni parte veluti ancisum et rotundum; ac tandem illud resert ex Ovidio Fast. 3. 376 :

Idque *Ancile vocat*, quod ab omni parte recisum, Quaque notes oculis, angulus omnis abeat.

Vocem Latinis notam hinc amandassem, si Glossatorum nostrorum una suisset interpretatio. Non memorabo fabulam de anciliis e celo lapsis: hanc, si cupis, videre potes apud Dionysium Haliacarn. Ovidium, etc.

* **A NCILIS**. *Glossæ Cæsarii Heisterbac.* in *Regist. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 666. col. 1* : *Claudit perticas iv. duratuas v.... dicit Anciles c. Rectius infra : Axiles. Est autem Axilis, ase r.*

¶ 1. **A NCILLA**, *ab Ancilos, Graece, sustentaculum. Ancon enim Graece, Latine cubitus*. Papias MS. Bituric.

2. **A NCILLA**, *Mulier serva, apud Plautum et alios non semel. Aimoinus lib. 3. de Miracul. S. Benedicti cap. 20 : Siquidem tam sanaverit, habeat ipsam Ancillam in semipaternum. Vetus Charta apud Joan. Roberti in Vita S. Huberti pag. 292 : Me cum mea tota sobole tradidi per liberam manum beatæ Gertrudi in Ancillam... tradidi autem me sub hac lege indissolubili, ut tam ipsa, quam tota progenies mea et posteritas, 16. Kal. April. singulis annis pro capitali censu ad capitale Virginis altare unum denarium persolvamus, pro mortua manu tantumdem. Anele, in Charta vernacula ann. 1221. apud Duchesnium in Prob. Hist. Guinensis pag. 240. [In Cod. MS. Irminonis Abbatis San-German. fol. 6r. col. 2 (** ap. Guerard. pag. 221) : Iste sunt Ancille : Frotina, Alda, Ansegundis, Framberga. Iste pascunt pastas et faciunt drappos, si lanificium eis datur.]*

A NCILLA REGIA AUT ECCLESIASTICA, in *Lege Ripuar. tit. 58. § 9. 14. quæ ad Regem, aut ad Ecclesiam pertinet. Adde Leg. Wisig. lib. 3. tit. 2. § 3. et Legem Salic. tit. 27.*

A NCILLA PALATII, in *Legib. Luithprandi Regis Longob. tit. 19. § 1. tit. 21. § 3. et in Lege Longob. lib. 2. tit. 9. § 3. [** Liuthpr. 24. (4, 6), ubi respiciit edictum Rothar. cap. 222, qui in curtem regiam ducere et inter pensiles ancillas constituere jussit.]* *eadem quæ*

A NCILLA GENECIARIA, *vel de genecio*, id est. Ex genecio, et muliebri famulatu, in *Lege Alam. tit. 80. Vide Gynæcum.*

A NCILLA VESTIARIA, in *Lege Alaman. tit. 80. § 1. ea forte quæ libera est, sed stipendio famulatum impedit, præstet rei vestiaris, vel vestibus confidencidis.*

A NCILLA GENTILIS, *opponitur Ancilla Dei, in Legibus Luithprandi Regis Longob.*

tit. 69. § 3, [** Liuthpr. 94. (6, 41)] in *Lege vero Longobardorum lib. 1. tit. 31. § 2. [** Roth. 194.] Ancillæ Romanæ* "nde confitetur, gentilem ancillam eam esse, quæ origine barbara est. [** Huic opinioni savel editor Italus ad locum Rotharis supra laudatum ; mihi videtur ancilla gentilis, cuius dominus est gentilis i. e. gente Longobardorum; quod patet ex Liuthpr. cap. 94. : Si aliquis eam (qua vestem religiosam induit) adulteravit.... componat domino ejus sol. 40, quia anterius edictum (Roth. 194) de gentili ancilla adultera 20. sol. continet, ut componatur. De dei quidem ancilla justum est ut compositione duplicitur.]

A NCILLE PENSILES, quæ ad pensum et sum famulantur. Lex Longobard. lib. 2. tit. 9. § 2 [** Rothar. 222. Vide *Ancilla palati*.] : Si servus liberam mulierem aut puellam ausus fuerit sibi conjugio sociare... tunc licet Gastaldo Regis aut Actori, aut Sculdasio, ipsam in curtem Regis ducere, et intra Pensiles Ancillas constituere. Vide *Gynæcum*.

A NCILLE DEI, *Monachæ, Devotæ*: uti Monachi, *Servi Dei appellati. Concilium romanum ann. 721 : Si quis Monacham, quam Dei Ancillam appellamus, in conjugum duixerit, anathema sit. Zacharias PP. Epist. ad Pipinum cap. 5 : De Monachis, id est, Ancillis Dei, etc. Gregor. M. lib. 6. Epist. 23 : Ancillas Dei, quas vos Graeca lingua Monasterias dicitis. Vide lib. 3. Epist. 9. Possidium in Vita M. Augustini cap. 26. Concilium Lipontense can. 7. Suession. ann. 744. can. 3. Gennadium de Script. Eccl. in Eutropio, etc. Vetus Epitaphium in Monasterio S. Victoris. Massil descriptum a R. P. D. Joanne Mabillonio tom. 4. Vit. MS. Ordin. S. Benedicti pag. 539 : Per hic requiesceret in passe Eusebia religiosa magna Ancela Domini, etc. [** Vide quæ Schmidius notavit ad Petri Alphonsi Disciplinam Clericalem, pag. 137.]*

A NCILLE DEI, *Monasteriales*, in *Synodo a S. Bonifacio congregata can. 15.*

* **A NCILLA ANCILLARUM DEI**, Titulus, quem, cæteris omissis, Aldegardis sibi assent, in *Chartul. Celsinian. ch. 82 : Notum sit omnibus sanctæ Dei ecclesiæ curam administrantibus,.... necnon et terræ cunctis inclitis, quia ego Aldegardis Ancilla ancillarum Dei humillima, etc.*

A NCILLE, *Monetæ loco habite sunt et computatae, apud Hibernenses presertim : quibus in multeis 4. Ancilla v. g. idem est ac 4. ancillarum pretium. Fragmentum Canonum Synodus Hibernensis apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 6. B : Sanguis Episcopi vel excelsi Principis vel scribæ, quæ ad terram effunditur, si collirio indigerit, eum qui effuderit sapientes crucifixi judicant, vel vij. Ancillas reddat... Et pro ejus livoris vel vulneris admiratione in conventu, vel in qualibet multitudine usque ad tertium annum, aut eo amplius, si non indulget, pretium Ancillæ is qui commisit reddat. Si vero sanguis Episcopi ad terram non perveniat, nec collyrio indigeat, manus percussientis abscondatur, aut dimidium viij. Ancillarum reddat, si de industria : si autem non de industria, pretium Ancillæ tribuat. Qui vero Episcopum sine effusione sanguinis percusserit, vel commotaverit, dimidium vij. Ancillarum pretium reddit.... Sanguis Presbyteri qui ad terram ef-*

funditur donec collyrium suffert, manus intersectoris abscondatur, vel dimidium vij. Ancillarum reddat, si de industria ; si autem non de industria, Ancillæ pretio sanetur. Si ad terram non perveniat, percussor Ancillam reddat ; si in specie ejus, tertiam partem de argento retribuat. Percussio ejus Ancillæ pretio restituatur, motatio ejus, ut predictissimus, sanetur. Patricius dicit : Omnis qui ausus fuerit et quæ sunt Regis, vel Episcopi, aut Scribæ furari, aut rapere, aut aliquid in eos committere, parvipendens despicer, vij. Ancillarum pretium reddat, aut vij. annis peniteat cum Episcopo vel scriba. Et col. 13. D : Si quis in rixa manum vel oculum pedemque hominis maculaverit, Ancillam sive servum redditurum cognoscat.

A NCILLARE, *Subjicere, vectigalem facere, Gall. Soumettre, Rendre tributaire, reduire en servitude. Chron. Andrense in Spicilegio Acher. tom. 6. pag. 606 : Eodem anno (1213.) Rex Anglorum Joannes... ipsum regnum cum regno Hibernie Domino Papæ tributarum fecit.... unde multorum nobilium offensum incurrit, maxime quod suo tempore Ancillavit regnum quod inventit liberum. Occurrit eadem notione apud S. Bernardum Epist. 222. Edit. 1690. Baluzium. tom. 6. Miscell. pag. 324. Raimundum Duellum lib. 2. Miscell. pag. 5. Ludewig. Reliq. MSS. tom. 3. pag. 58. etc.*

* **A NCILLARI**, *Acquirere, comparare. Will. Malmesbur. lib. 2. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 244 : Unus erat codex totius artis conscientis, quem nullo modo elicer poterat. Ardebat contra Gerbertus librum quoquo modo Ancillari. Mendose, pro Anulari, legitur in Charta Thomæ abb. S. Germ. Prat. ann. 1255. ex Tabul. ejusd. monast : Quæ præfata assignatio dictarum decem librarum in primitiva dote monasterii fuerat ordinata; ne processu temporis malignorum astutia posset dicta assignatio conventui subtrahi aut penitus Ancillari.*

A NCILLATIO, *Ancillarum servitus, in Charta laudata in v. Bafeth.*

* **A NCILLATIUM**, *Servitus ; quod de injusta laicorum in ecclesiæ dominatione dicitur, in Charta Manassis episc. Aurel. ann. 1154. tom. 8. Gall. Christ. inter. Instr. col. 513 : Ex præcepto autem generali dom. Papa Eugenii, ut ecclesiæ, quæ diu in episcopatu meo in Ancillatio extiterant, a manu laicali retraherentur, Hugonem de Montebaren excommunicavi, qui ecclesiæ S. Martialis de Montraco jure hereditario tenebat, et sacerdotes annuos ibi ponebat.*

A NCILLATRUM, *pro Ancillatione. Arnobius lib. 7 : Tunc deinde salutet ad clinis, Ancillatum servulipavibundis trepidationibus imitatus. Sic locum restituunt viri docti ex Cod. Regio. [** Vide Forcell. Lexic. in Antclatus.]*

A NCILLATURA, *Servitium, apud Mabilonium in Onomastico ad calcem Actorum SS. Benedict. sæc. 4. part. 1.*

A NCILLATUS, *Ancillarum servitus. Charta Joannis Abbatis S. Bertio in Tabulario ejusdem Monasterii : Manasses Comes Gisnensis calunniatiss fuit de servili conditione et Ancillatu Riquaram, Hadwidem et Judittam, filias ejusdem Riquaræ, etc.*

A NCINGA, *Ancinia. Vide Andeinga.*

A NCINUS, *pro Uncinus, seu uncus, oc-*

currit non semel in Miracul. Simonis Tudericini n. 26.

* Stat. Mantua lib. 1. cap. 55. ex Cod. reg. 4620 : *Ad dictum incendium destruendum et extinguendum cum instrumentis aptis ad illud et armis, videlicet scuto,.... securi, Ancino ferreo,.... vadant.*

ANCIPIRE, dicitur, qui *Anceps* est, Gloss. Lat. Gr. *Ancipit*, ἀνθεῖλαι. *Ancipites*, ἀνθεῖοι. *Ancipi*, ἀνθεῖοντες.

¶ **ANCIPITER**, pro *Accipiter*, in Statutis Ordinis Cluniac. anni 1301. in Codice MS. B. Mariae Deaurata Tholos. : *Nullus Abbas, nullusque Prior aut Monachus Ancipitres, falcones aut alias aves, ad gibicendum habeat aut teneat, nec canes ad venandum. Leges Ludovici Imper. apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 129 : In compositione Guidrigildi volumus, ut ea dentur quae in lege continentur, excepto Ancipitre et spata. Reginina Padua ad ann. 1311. apud eumdem Murator. tom. 8. col. 428 : Similes fuerunt columbis, cum acceperunt Ancipitrem pulsurum earum bella.*

* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521 : *Ancipiter, Gall. Ostour. Charta ann. 1280. ex Tabul. Albiensi : Item.... debetis donare annis singulis in vigilia Assumptionis B. M. unum pulchrum Ancipitrem censualem, prius et bene sanum, in pugno ad portandum congruentem, cum cirotheca nova.*

ANCIRIANA LENA. Epistola Bonifacii PP. ad Edwinum Regem Angl. apud Bedam lib. 2. Hist. Engl. cap. 10 : *Id est, camisiam cum ornatura in auro una, et Lena Anciriana una, (direximus) quod petimus, ut eo benignitatis animo gloria vestra suscipiat, quo a nobis moscitur destinatum. Ita præfert eadem Epistola apud Bromptonum, pag. 781.*

* Ubi forte legendum est, *Aminiana lana*. Vide supra *Aminea lana*.

¶ **ANCIROMACUS**. Vide *Anchiromacus*.

** **ANCIROTTUM**, *Anchora fortiter tenens*. Gloss. Jeckii.

* **ANCIS**, *Ansa, Call. Anse*. Instr. ann. 1438. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 259. col. 1 : *Item xiiij. scudellus cum Ancibus brunitas.*

¶ **ANCITA**, ἐνδίττα, *Intima*, in Supplementum Antiquarii.

ANCLABEO. Vide *Andecabeo*.

¶ **ANCLADA**, Ager esse videtur, seu agri portio. Chartularium Ecclesiæ Auxitanæ MS. cap. 86 : *Apud Idrag vero dedi Ancladam quamdam quæ attingit a cruce usque ad baisam. Dedi etiam quemdam campum, qui est juxta furnum et juxta baisam. Vide An-decinga.*

¶ **ANCLATOR**, ὑπηρέτης, Minister, in Gloss. veter.

* **ANCLARE**, *Clepare, rapere, manticulare, furari, subripere, Emblar, Prov. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Unde Vocabul. compend. *Anclatio, Larrecin, An-clator, Anclatrix, Anclabiliter, Fur, latro, furtim*. Vide *Anclidia*.*

ANCLENA, *Instrumentum ferreum forte, in Glossis Isidori*.

* *Incus esse videtur, Gall. Enclume. Hisp. *Ancla*, anchora.*

ANGLIDIA, *Rota hauritoria, vel sentina, et dicitur ab anclo, as, inquit Joannes de Janua, cui *Anclare*, est furari, vel haurire. Ugutio MS. habet *Ancha*. [quod idem est cum *Antlia*, voce Graeca simul et Latina.*

Ad verbum *Anclo* quod attinet, Festo haurire est, et a Graeco ἄγκλω descendit. Hunc locum citat ex Livio : *Florem Anclabant liberi ex carcensis.*]

* Vide supra *Anclare*.

ANCLIONES, *Incantatores vel nonci*, Ugutioni MS. ubi forte legendum *Coeliones*. Vide *Cauclutores*.

* **ANCLUA**, Eperlanus, Gall. *Eperlan*, Ital. *Anclude*. Stat. Montis-regal. pag. 318 : *Item pro qualibet barile sardenarum vel Ancluarum solvatur octo denarios.*

¶ **ANCOLA**, f. pro *Anchora*. Informatio-nes Civitatis Massil. de passagio transmarino in MS. Sangerman. : *Item vult habere ipsa navis decem et octo Ancolas ferri, ponderis uniuscuiusque septem quinque Massilien.*

* **ANCONA**, Imago, a Graeco ἄγκων, idem quod *Icona*. Vide in hac voce. Testam. Joan. Franc. de Gonzaga Mantua march. ann. 1444. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 1780 : *Item volo et jubeo quod... de bonis meis fa-bricetur una capella... que capella fulciatur apparaentis, missali, Ancone et aliis necessariis. Infra : Unum missale, una Ancona, et unus calix. Haud dubie imago Crucifixi, quod necessarium est capellæ ornamentum. Ancone, eadem notione, apud Villeharduin. cap. 119 : Une Ancone, que l'empereor Morchussex faisoit porter devant lui,... en cele Ancone ere nostre Dame forme. Anssite, eodem sensu, in Testam. ann. 1401. tom. 2. Probat. Hist. Brit. col. 720 : Laissons... nos patenotres noires, queulz sont bien usé avec notre glandure d'or, ouquel il y a une Anssite de Notre Dame.*

¶ **ANCONES**, *Anconiscus*. Vide *Incastratura*.

¶ **ANCORAGIUM**. Vide *Anchoragium*.

ANCREA, *Ancrea, Vallis*. Gloss. Lat. Græc. *Ancre, ἄγκες, αὐλῶντες*. Gloss. Gr. Lat. αὐλῶν, ἄντες ἐπιμήκη τόπος, *Ancrea*. Ita MS. Codex duobus locis, ubi editus perperam habet *Averca*.

ANCRIMA. Ugutio : *Ancrima est funis navis, qui ad malum antennæ religatur. Unde Anianus :*

Atque Ancrima regat stabilem fortissima cursum.

* **ANCTUS**, *Cruciatus, a verbo Angere*, in Epist. Guid. Aret. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 502 : *Per anfractus multos dejectus et Anctus.*

ANCUBA, *Succuba*, in Glossis Isid. Joan. de Janua ex Papia : *Ancuba, succuba, sub-introducta, ab am, quod est, circum, et cubo, as.*

ANCULUS, *Ministerialis domus Regiae*, in Glossis Isidori. Salmasius in Hist. Aug. pag. 225. ex Gr. ἄγκλος deducit. [Haud immitre Gothsredus ad Cod. Theod. lib. 6. tit. 32. observat perperam ab Isidoro adjectas voces *domus regiae*, *Anculus enim*, inquit, veteri vocabulo in genere minister est seu ὑπηρέτης. Unde et *Ancilla* et *Ancillari*. *Anculus* vero diminutivum *Ancas* esse videtur, quemadmodum *Ancula* ab *Ancas*, quæ ultraque vox ab Armorico *Anc*, angustus, minor, inferior, haud improbabiliter deducta est.] Vide *Cauculus* in *Caucus*. [** Germanis, præsertim inferioribus, vox *Enke* denotat servum juniores et inferiores, qui agit equos arantes, quæ vox pervetusta, et ut videtur Celtica; radix est diminutivorum *Enkel*, *Anculi* et *Ancilla*. ADEL.]

¶ 1. **ANCUS**, Nota musicalis. Oratio cu-jusdam librarii apud Bernardum Pez, tom. 1. Anecd. in Prefat. pag. xv:

Scandicus et salicus, climacus, torulus, Anca, Et pressus, minor et major; non pluribus ator Neumarum signis : erras qui plura refugis.

Ancus dicitur hoc signum, forte quod in unci speciem suerit efformatum.

¶ 2. **ANCUS**, apud Festum, Qui ad unum brachium habet, ut exporrigi non possit. Hujus vocis origo ἄγκων, Cubitus. Gloss. Philoxeni : *Ancus, Mancus, κυλός, λαρδός, Sic et in Supplemento Antiquarii : Ancus, κυλός, λαρδός, Mancus, mutulus.*

¶ **ANCYBA** *Pyrasilum*. Anonymous in Vita B. Petri Urseoli Ducis Venetiæ inter Acta SS. Benedict. sec. 5. pag. 881 : Postquam autem habitat ibi facta est servorum Dei, vocatum est loci illius *Anciba Pyrasilum quod interpretatur, Arma celestis ignis, quia Spiritus Sancti ardore incensi illic commorantes, vincunt spurcida ac illecebrosa vitiorum incentiva. Ibidem pag. 883 : Ibique per tri-duum dans membra fessa quieti, denum ad-greditur optatum diutius predicti *Candii Ancyba Pyrasili* locum honore Beati Michaelis archangeli dicatum. Rursus pag. 888 : *Venientes ad locum semper dilectum, ad A-cyba Pyrasilum, revelatum sibi est, aliisque fratribus etc.**

¶ **ANCYROMAGUS**, Genus navigii. Gloss. Isidori. Graevius scribit, *Ancyromagus*: quod a Graeco ἄγκυα, Pugno, Martinus dicit in Lexico Philolog. Vide *Anchiromacus*.

¶ **ANDAMENTUM**. Vide in *Andare*.

ANDAMIO, Ambulacrum, Hispanis *An-damio*. Charta Beremundi II. Regis. æræ 1035. apud *Yezep* in Chron. Ord. S. Benedicti tom. 5. pag. 438 : *A meridie partibus, suo porto integro, et suis piscariis, et suis rennalis, et suis Andamios, et saltus et obeta, etc.*

ANDANICUM, et **AUDANICUM**. Occurrunt frequenter apud M. Paulum Venetum, semperque jungitur cum chalybe : *Effodiunt chalybem et Andanicum; forte, ferrum. Pa-piae : Andena, est instrumentum ferreum faci Gall. Landier.*

* M. Paulus laudatus lib. 1. cap. 21. et 47 : *Sunt minera chalybis et Andanici.*

¶ **ANDANLANGUS**. Vide *Andelangus*.

ANDARE, Vox Italica et Hispanica, ire, proficiisci, ambulare, pergere. Charta Adel-fonsi Imp. æræ 1160. apud Oyenartum in Notit. Vascon. : *Nimiliter dono tobis li-gnare, et tayllare, et pasuere in illis mo-tes... in circuitu de Sangossa, quantum potueritis in uno die Andare et tornare. Alber-tus Stadensis ann. 1179 : Data sententia, a summo Pontifice) volunti quoque depositum est data audiencia, sed hostiarum clamabant : Levate, Andate. Ubi perperam Editum edate. Vide Gloss. Ital. V. Cl. Egidii Meo-gii, qui multa de origine hujus vocis habet. [** *Andare* vox Francica est, ab obsoleto *Anden*, ire. *Undota*, ibat. Gloss. Pez. Hinc habemus frequentativa *Wandeln* et *Wanden*. ADEL.]*

ANDAMENTUM, Tributum pro transitu. Charta Raimundi Trencavelli filii B. Tre-cavelli Vicecomitis Biterrensis, ann. 1211. in Regesto 30. Chartophylaci Regis litt. 2 : *In castellis et villis, in forcis et bastidiis... in terris et vineis... in leudis et pedagiis,* 18

argentifodinis et ferrifodinis, in foriscapiis et Andamentis, in heremis locis et condrichtis, ex.

* **ANDASIUM**, Fulmentum focarium, Gall. *Chenet*, idem quod *Andena* 1. Vide in hac voce. Arest. ann. 1345. 6. Aug. in vol. 2. aрест. parlam. Paris. : *Fourrarii etiam tabulas, scamna, tretellos, Andasia et closturas, et pannos sergæ (habere conseruentur) Andanse, vel Andause, falcula est, Gall. Serpe, in Lit. reiniss. ann. 1457. ex Reg. 187. Chartoph. reg. ch. 297 : Une Andanse, ditte ou pris de Pierregourt tailleur. Vide infra *Andarius*.*

ANDATA, Italis *Andata*, Hispanis *Andadura*, Iter. Charta ann. 1320 : *Et francisiam eundam, venienti, et standi seu mittendi in aliquibus exercitibus, itineribus, cavalcati, succursibus, vel Andatis, qui et que fient, vel fieri contigerint, etc.*

[*Es aliis ejusdem vocis sensus; cum scilicet accipitur pro incursione vel expeditione militari, ut in Chron. Parmensi ad ann. 1296. apud Murat. tom. 9. col. 836: bononienses redeundo de quadam Andata, quam fecerant in districtu Mutina contra Marchionem, prædiati fuerunt castrum Savignani districtus Mutinæ et ipsum per fortiam habuerunt.]*

Andrus vel ANDITA, Italis *Andito*, Via, aditus, platea. Charta Alphani Archiep. Salernitanii apud Ughellum : *De plateis, et Anditis et viis suis*. Addre tom. 8. pag. 78. 659. Charta Roberti Siciliæ Regis ann. 1321. apud Waddingum tom. 3. in Regesto pag. 116 : *Domus seu apothecæ... sitæ in civitate Neapolis in platea portus, intus Anditus, sive transendam communem. Infra : Intus transendam et Anditum communem. Perpetram ibi scribitur Anditus. [Præceptum Papulphi IV. Præcipit Capuz apud Murat. tom. 2. pag. 309 : Cum montibus et collibus, territoriis cultis et incultis, biis (viis) et Anditis et semitis, etc.*

* Stat. Montis-regal. pag. 6 : *Item statutum est quod dom. vicarius, in virtute per eum præstiti sacramenti, non possit vel debet, etiamsi ad hoc esset electus, ire extra districtum civitatis Montis-regalis in aliqua Andata vel ambasciata etc. Stat. Vercel. lib. 1. pag. 2. v^o : Quæ emenda sunt, facta prius legitima probatione, dicti equi mortui vel mangnagnati in dicto exercitu vel Andata.*

ANDECABEO, ANCLABEO. Gloss. Isidori : *Anclabeo, vel Auriclabeo, i. Lex Longobardorum. Ugutio MS. Andecabeo et Auricabeo, i. Lex deorum, hæc Longobard.* [** Gloss. Longob. cod. Vatic. 5001 : *Andecauert, lex Langobardorum. Gloss. cod. Cavensis : Andegauert et aricauert, i. e. cui donavit, vel aliquid stabile dedit, secundum legem Longobardorum.*] Quærunt viri docti, quid sibi velint haec voces : Vulcanius et Lindenborgius censem ita appellari propria nomenclatura Legem Longobardorum, ut *Bellariges*, apud Jornandem, dicuntur Leges Gothorum. At Laurentius Pignorius et Vossius longe aliter sentiunt : quippe haec vocabula, i. *Lex Longabardorum* apposita ab Isidoro volunt, ut indicaret voces, *Andecabeo et Auricabeo*, reperiri in Lega Longobardorum, proinde eas esse, quæ lib. 2. tit. 14. § 17. [** Roth. 228.] leguntur, *Andigaverit et Arigaverit*. Nam in Edit.

Heroldi lib. 1. tit. 91. § 11. p. 186. pro his habentur ista : *Id est, Andegauero, et Andegauerit : proinde Andecabeo, pro Andegauero, et Auriclabeo, pro Arigavero, perperam scribi apud Isidorum et Ugutionem. Sed apud eundem Ugutionem, quid hæc vocabula sonent, i. Lexdeorum, hæc Longob. non promptum est assequi. Nam per Legem deorum nescio an Legem Deirorum, seu Northembrorum, intellexit, ita ut Andecabeo hæc appellari putaverit, Auriclabeo vero Legem Longobardorum : vel certe priorem vocem in Lege Deirorum, alteram in Lege Longobardorum haberet, innuere voluerit, quod minus videtur probabile, cum utraque in Lege Longobardica occurrat. In Codice Ugutionis Navarræ Collegii tantum hæc habentur : *Audicabeo et Auricabeo, i. Lex Longobardorum.* De horum porro vocalborum genuina significatio infra agemus. [Vide *Andigare*.]*

* Consule ad hanc vocem Schilterum in Lexic. Teuton. v. *Andigave*.

ANDECINGA, ANCINGA, ACCINGIA, etc. Modus agri. Lex Bajuvart. tit. 1. cap. 14 : *Andecingas legitimas, hoc est, perticas decem pedum habentem, 4. in transverso, 40. in longo, arare, seminare, claudere, colligere, trahere et recondere debent servi et coloni Ecclesiæ.*

ANCINGA, Eadem notione. Tabularium Eccles. Augustod. : *Mansum ingenuo i. qui solvit mense Martio sol. 2... facit corvadam et Ancingiam, facit quinzinas in opere, etc. Infra : Seminat de frumento indominicato in Ancingia mod. 1. trahit finum carr. 5. in Ancingia si est pull. 3. ipso termino. [Necrolog. antiquum Autissiod. : Obiit Gislandus Presbyter, qui cum fratre suo... dederunt.... de vineis arpennes viij. de terris Ancingas sex.] Charta Chrodegangi Episcopi Metensis ann. 765. apud Meuriss. in Hist. Episcop. Metensium pag. 168 : *Ad terram indominicatam pertinent quatuor mansi cum Ancingis suis. Alia apud Perardum pag. 161 : Invenimus ibi manso indominicato, aspiciunt ibi Ancingas 100.... est ibi pratus indominicatus, aspiciunt ibi Ancingas 600.... et solvent carra 5. de fenis, dominico, et facient Ancingas et corvadas, et sovineta, et airbanno solidos 2. et denarios 8. etc. Hinc Pertica Ancingalis, in Chronic. S. Benigni. pag. 422 : Dedit Episcopus juxta murum castelli aream, habentem in longo perticas Ancingales novem, et per latum perticas octo. Idem Chronicum ann. 919 : Emit pratum unum, habens in longum Perticas Ancingales 65. et in latum perticas 32. quo postremo loco monet. Editor, in aliis MSS. legi *Andecingales*, quod idem est.**

¶ **ANCINIA**. Precaria Bertfredi Abb. Melundensis apud Mabill. tom. 2. Annal. Benedict. pag. 722 : *Condonavimus ad Monasterium Melundense S. Petri Ancinias scilicet duas de vinea et quatuor arables.*

ANZINGA. Charta Benedicti seu Benonis Episcopi Metensis, apud Meurissum pag. 300 : *De terris arabilibus Anzingas septem et journala unum de vineis, etc. Infra : De silva minuta Anzingam unam. Charta Karlomanni Regis ann. 881. in Tabulario Benigniano apud Perardum pag. 158 : Quod dederit prædictus Episcopus Baldrico paginam terræ ex rebus S. Aniani cum fari-*

nario, continentem in se Anzingas duas, et quartam partem unius jornalis, etc. Et in alio loco, in Apsa villa, Anzingam unam et quartam partem alterius, etc. Alia ann. 907. apud eundem pag. 55 : Concessimus... de terra adjacente in longo perticas legitimas Anzingales 8. et in transverso 2.

ACCINGIA. Charta Adami Vicecomitis Meldunensis, in Tabul. S. Victoris Paris. Ch. 10 : *Simon Miles de Grangis dedit.. medietatem decima ejusdem villæ, et unam Accingiam prati, et unum arpentum terre.*

ACCENGIA, ENCENGIA. Charta ann. 1263. in M. Pastorali Ecclesiæ Paris. lib. 2. Ch. 119 : *De septem quarteris terræ, de quibus una Accengia sita est in censiva Petri Pavonis. In Charta praecedenti ann. 1255 : Nobis dedit et concessit... videlicet Encengiam unam in censiva Petri Pavonis ... et unum quartarium vineæ, etc. Tabular. S. Victoris Paris. Ch. 10 : Scilicet medietatem totius decimæ ejusdem villæ, et unam Accingiam prati, et unum arpentum terra.*

ASCINGIA, AUCENGA. Tabul. N. D. de Campis : *Duos arppenos pratorum, qui fuerant de feodo Hugonis de Badul, et ejusdem feodi duas terræ Ascingias etc. Alibi : Ita quod monachi pro notitia prædictæ terra unam Aucengam prædictæ terra laborarent.*

ANCEINGIA. Necrologium Eccl. Parisiensis 3. Non. Decemb. : *Dedit... 30. sol. annui census... super unam Anceingiam tam terræ, quam vineæ, etc. Vetus Scheda Luxoviensis edita in Operibus S. Columbani pag. 335 : Similiter et decimas.... fiscalia, marescasæ, brolii, Ancingiarum, et decimæ... Omnim animalium. Nicolaus le Maistre lib. 3. de Bonis Ecclesiæ cap. 6. ait, *Andecingas nihil esse aliud, quam certum aratorie opere pensum, quod viliani, seu coloni dominis persolvunt, Gallicis Corvée, nuncupatum. Sed ex allatis perspicue patet, Andecingam et Ancingam modum ac mensuram agri fuisse certo perticarum numero constantem : tametsi non distinctor, facere andecingam vel ancingiam, in Lege Bajuviorum, et in Tabulario Augustod. esse corvæ speciem, cuius ratione tenebantur servi ac coloni ad certum agri modum colendum, arandum, ac metendum.**

* Si allata in hac voce simul conserantur, facile erit expisci *Andecingam*, modum quidem esse agri certo perticarum numero constantem, sed sepibus alieno sepimento clausum, Gall. *Enceinte*; unde vocis fortasse origo. Delenda quæ ibi in v. *Accengia* ex Tabular. S. Victoris afferuntur, ut pote superius jam laudata. [** lin. 10. et 21.]

ANDEDUS. Vide *Andena*. 1.

* **ANDEGAMULUS**, vel *ANDECAMULUS*, Mars Victor; ab *Ande*, veteribus Gallis, Victor, et *Camulus*, quo nomine Martem appellabant, ut videtur D. *Le Beuf* ad vet. Inscriptionem, quam profert tom. 2. Collect. var. Script. pag. 272. ubi sic legendum nobis auctor est : *Andegamulo sancto Utisieno S. Ieuру.*

¶ **ANDEGARE**. Vide *Andecabeo*.

¶ **ANDEGAVENSIS DRARIUS, MALLIA**. Vide in *Moneta Baronum*.

¶ **ANDEINS, ANDELA**. Vide *Andena*. 1.

¶ **ANDELANC**, Modus alicujus rei tradendæ idem quod mox *Andelangus*. Acta

SS. Bened. s. c. 4. part. 2. pag. 270. de S. Adone Episc. Viennensi. : *Rodstagnus autem res suas in ea villa existentes tradidit Adoni ejusque clero, accipiens ostium et cæspitem et Andelanc, et post aliquantum temporis pergamenato scripturam exinde facere rogavit Adonem.* Idem

ANDELANGUS, ANDELAGO, ANDILAGO, ANDALAGUS, ANLAGUS, etc. Voces, quæ crebro occurrunt in veteribus traditionum Chartis, hac sermone semper formula : *Per festucam atque per Andelangum tradere, donare, præsentim in Formulis Lindenbri-gianis 18. 55. 57. 58. 75. 82. 127. 152. 183. Charta ann. 868. apud Malbrancum lib. 6. de Moriois cap. 29 : Doro igitur, donatumque in perpetuum esse volo legaliter per festucam et Andelaginem rem proprietatis meæ, etc.* Tabularium Persiense apud Pernardum in Burgundicis pag. 25 : *Ut sicut per instrumenta Kurtrum vobis tradi, et per quadrum et Andalagum, seu per istos breves commemoratum habeo. Et pag. 27: Seu per quadrum et Andelagum, vel per ipsos breves vobis tradi. Tabularium Casauriense ann. Ludov. II. Imp. 25 : Constat me Salago, qui fuit Gastaldo de Furcone.... ex natione Francorum, propria mea bona voluntate vendidimus, tradiimus, et secundum meam Saligam legem, per festucam et Andelaginem, et per ramos arborum, tradi tibi Ludovico Imp. Serenissimo Augusto curtem meam, etc. [In eod. Tabulario. pag. 6. post Festucam et Andelaginem additur, Et per guasonem et per Anlago : quæ vox Anlago rursus habetur pag. 125.] Vetus Charta apud Chiffletium, in Luminibus Salicis cap. 6 : *Hanc scriptiōnem per festucam, wasonem, et Andilaginem, et sponsionem supra scriptorum ramos de arboribus jure ipsius Monasterii tradedimus perpetuāliter habendum et possidendum etc.* Alia Matthidis Comitissæ ann. 1079. apud Franciscum Mariam : *Tradidit per wasonem terræ, et fistucum nodatum, seu ramo arborum, atque per cultellum et wantonem, seu Andilaginem, etc.* Rursum apud eundem : *Tradidi per wasonem terræ, et fistucum nodatu, seu ramo arborum, adque coltellum, et guantone, simulque Andilagine, etc.* Adde Gal-landum lib. de Franco alodio pag. 317. 318. [Mabill. tom. 3. Annal. Benedict. pag. 403. n°. 22. meminit Traditionis factæ per festucam et Andelaginem, per guasonem et Andilagon, per terram et cultellum et ramos arborum et per ostium domoram. Executio testamenti ann. 842. inter Probat. tom. 1. novæ Hist. Occitan. col. 76 : *Commendavit nobis eleemosinam suam per suum Andanlangum et per paginam testamenti sui. Tabularium Patriciæ : Nominatum relinquo, sicut jam per instrumentum chartarum, seu per quadrum et Andelagum, vel per ipsos breves vobis tradi ipsum videlicet Patriciæ cum locum, etc.**

VANDILAGO : Eadem notione. Donatio facta S. Sepulcro Hierosol. ann. 993. apud Marten. tom. 1. Collect. Ampliss. col. 347 : *Pargamena manibus meis de terra levavit Petrus Notarius et iudez Domini Imperatoris per wasonem testem et festucum nodatum, seu ramum arborum, atque per cultellum et wantonem seu Vandilagine.]*

Incertum hactenus manet quid propriæ

sit *Andelangus*, vel *Andelago*, in hisce formulis. Nam quod Malbrancus loco citato, crematram interpretatur, non video plane, unde id hauserit : *Soliti sunt, inquit, antiquitus in symbolum juris proprii tradere in manus possessori triticeam spicam, si quid arabile donaretur, vel Andelaginem, i. e. crematram, si domus vel habitaculum.* Quod vero crematram vocat, respexit forte ad *andelam*, seu sustentaculum focarium, quod vulgo *Landier*, dicimus : quod tamen aliud est a crematra. Utcumque sit, hæc annotatio Malbranci admodum incerta est. Spelmannus, ut solet, ad linguam Saxoniam recurrat, atque andlang, longitudinem significare : quod et firmat Sommerus in Gloss. Saxonico. Esto, sed nihil hæc notio ad rem facit ; nisi andlang idem valeat quod *fustis*, seu *baculus* longior : nam per *fustem* investitures olim fieri solitas doceamus. Quod si hæc sententia vera est, inde fortean hillis nostris, seu *Andouilles*, inditum nomen, quod longioris baculi speciem referant, existimare, fas erit. Wendelinus *Andelangum* idem sonare ait, quod *traditio* in manus, mancipatio, ex, in handen langhen, tradere in manus ; at in formulis hæc vox quidpiam corporale sonat.

* Nihil quoad genuinum hujusce vocis sensum originemve mihi addendum occurrit quamvis Auctorum novi Tractatus diplomatici supremum quasi ex tripode judicium non ignorem, qui ex suis observationibus pronunciant non videri jam posse ullum dubitandi locum superesse, quin *Andelangus*, Charta fuerit in manum illius, qui possessionem adibat, tradita ab ipso donatore. Verum quisquis minus prædicens sibi rem introspererit, quique noverit vocem *Seu* apud Scriptores hujus ætatis crebro pro conjunctiva et usurpari, (alioquin *wanto* idem esset atque *Andlago*, ut videre est in hac voce et a Cangio observatum ad vocem *Aurifex*) perspicet certe *Andelangum* a Charta prorsus distingui, etiam in locis, qui ipsiis Auctoriis fucum fecisse videntur. Quod autem ex Historia Occitana, uti peregritorum argumentum, depromunt, facile evanescit, cum ad Testamentum ex eadem Historia in Glossario laudatum confertur, ubi *Andanlangum* per Char-tam interpretari ex ipso contexto nemo potest. Quid ergo tandem *Andelangus*? Si quid proponere licet, mihi formula est verbis cum sacramento expressa, qua porrigitudo festucam, aut quid simile, quod *Andelangum* quoque interdum vocabant, alienum quis se profitetur ab ea re quam tradit. *Ander* eoim est alienus, et *Land*, terra; quæ formula deinde, servata nomine, ad res alterius naturæ etiam translata est. Sed hæc divinogenit. [* Rem explicant, verba sunt Schilteri, chartæ antiquæ scabinales productæ a Sandeo de Efestuc. c. 2. 4. ibi vendidit, obtulit ejusque coram nobis ore, Mabitus ac festuca, prout moris est ad utilitatem Fabi integralem hæreditariam resignationem fecit. Et in vernaculo : Ende heeft N. t' selve goet voor opgedragen, ende nae daer op met hand halm ende mond verhegen. Itaque *Andlago* est ex *Hand* et *lagen*, *legen* vel *langen*, quod hodie vocamus *Handsclag*. *Adal*. Plura hujus vocis exempla, cuius originem et significationem

ignorare profitetur vir summus, sunt in Grimmii Antiq. jur. Germ. pag. 196. et 558. Vide infra *Wandiluc*, et conser Rey-scherum de Symboli jur. Germ. pag. 61. not. Grafsii Thesaur. Franc. vol. 1. col. 369. Haltausii Gloss. Germ. col. 809.]

ANDELLUS. Vide mox in *Andena* 2.

* Lit. admort. ann. 1481. in Reg. 207. Chartoph. reg. ch. 281 : *Item un Andain de pré joignant au pré du curé de S. Espan (en Touraine.) Endan, Provincialibus, eadem notione. Enduillard, saltata prati, apud Pellas in Diction. Prov. a Daï, Falx, et Daïar, Falcare.*

1. ANDENA. Magister Cornutus in Distichis MSS :

Stipes ut Andena sustentet deperit ardea.

Ubi Glossa : *Andena est ferrum, quo appodiuntur ligna in foco, ut melius lucent, et melius comburantur, et est idem quod Repofocinium, et dicitur Andena, quasi ante vaporem, id est, calorem, etc.* Papias : *Andena, instrumentum ferreum soci. Auctor Breviloqui : Andela, vel Andena, est ferrum supra quod opponuntur ligna in igne, quod aliò nomine dicitur hyperpygium. Catholicon Armoricum : Landier, Gall. Landier, Lat. Verutentum, item hæc Andena. Gloss. Saxon. Elfrici : Andena, vel tripes, brandis en. Unde Teutonibus, Brand-is-er; Anglis, a Brandiron; nostris Landier, [olim Andien, uti legitur in Instrum. ann. 1405. apud Rymer. tom. 8. pag. 384 : *Unam craticulam, unum syrapanne, duo paria de Andens, unum syngpanne ferreum.*] Capitulare de Villis cap. 42. in Supellectili Villarum, recenset vasæ ærea, plumbæ, ferrea, lignæ, Andeos, Andenas, cramaculos, etc. Nescio an hoc pertineat, quod habent vett. Glosse : *Landica, toxapæd. Certe toxapæ est focus, cui apponuntur andena.**

ANDERIA, Idem videtur sonare, quod *Andena*, in Charta ann. 1308 : *De calderis, Anderis, patellis, aycharis, parrotis, cutellis, falcillis, sarpis, etc.* Ex Gall. Landier. Vide *Anderius*.

2. ANDENA, Galliæ *Andoin*, tantum spatii, quantum quis divaricatis cruribus dimetiat, ab *Andare*, Italico, ire. Liber Prioratus-Dunstapl. cap. 5 : *In qualibet pola habet 4. polas, sive 8. Andenas jacentes simul. Vocem Gallicam expressit Necrologium Ecclesiæ Carnotensis : Quidquid idem Major habebat in pratís Capituli, que sunt apud Mentenon, ... scilicet custodiā et marginē, qui vulgo dicuntur Andeins.*

3. ANDELLUS, ENDELLUS, ENDENS, Eadem notione, vel ut in schedis ad nos missis exponit D. Aubret, tantum spatii, quantum homo uno falcis ictu vel pulsu demetere valet et secare. Charta Thossiacensis in Dumbis recepta per Bonet notarium ann. 1448 : *Pratum continens plateam quindicim Endellorum vel Andellorum fuzi. Et in alia Charta ejusdem Archivi subsignata Roll. ann. 1401 : Pratum continens duodecim Endens pratæ. Rustici Dumbenses etiam nunc utuntur vocem Endent, quasi herba dente falcis seccaretur.*

4. ANDER, Alius, Alienus. Ut Ecardus doce exponit in Leg. Salic. Tit. X. etc.

* **ANDERIUS,** Fulmentum focarium, idem quod *Andena* 1. Gall. Chenet, olim *Andier*. Inventar. S. Capellæ Paris. ann.

1376. ex Bibl. reg: *Duo cheneti sive Anderii ferri. Deux chenez de fer, in Invent. Gallico ibidem. Chartul. archiep. Bitur. fol. 165. v°: Item duos Anderios de ferro. Pedagium de Cappi in Chartul. 21. Corb. fol. 345. v°: Une payelle, ung Andier, cheaune piece doit ung denier.*

* **ANDETUS, ANDITUS, VIA,** aditus, platea, quadrivium. *Charta ann. 1023. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. aevi col. 187: Concedimus in predictam sanctam sedem omnes plateas, Anditos, ut licentiam habent pars vestri archiepiscopii in ipsis plateis et Andetis scalas ibidem ponere. Haud scio unde Andoilles, Paries terreus appellatur, in Lit. remiss. ann. 1386. ex Reg. 129. Chartoph. reg. ch. 80: Lequel Richart rompy une partie d'une terrasse, appellée Andoilles, d'une chambre basse sur la rue.*

* **ANDICTUS,** Eadem notione, in Stat. Placent. lib. 4. fol. 37. v°: *Judex statutorum vel alius ad hoc deputatus teneatur in mense, eundo per civitatem, videre stratas civitatis et burgorum, et rivos, clavigas et Andicins, et facere aptari.*

ANDIGARE, ANDIGAVUM, ANDIGAVER, Arigare, Arigavum, Voces ejusdem originis, Longobardicæ scilicet, sed diversæ notiones. Nam

ANDIGARE dicitur is, qui adhuc sanus de rebus suis disponit, testatur; contra, *Arigare*, et *Arigare*, qui infirmus et æger. Papias: *Andigaver et Arigaver, id est, in sanitate et infirmitate. Eadem habet Glossarium venis, apud Lindenbrogiūm, præterquam quod Andivagum, et Arigavum præfert.* Idem Gloss.: *Arigare, in infirmitate res suas ordinare. Ugo in MS. Collegii Navarrei: Avolena mandigavir et Alligavir, i. in sanitate et infirmitate. Lex Longob. lib. 2. tit. 14. § 17 [** Rothar. 228.] Si casu faciente mortuus fuerit, et ante judicaverit res suas proprias, se vivente, id est Andigaverit, et Arigaverit secundum Legem Longobardorum habeat, cui donaverit. Editio Basil. habet hoc loco, id est, Andigaverit et Andegauverit. Et, Arigare secundum Legem. [Leges Rotharis apud Murat. tom. 1. part. 2. pag. 34. habent: Id est, Andingaverit et Arigaverit. Et ibidem B: Et antea judicaverit res suas proprias se vivente, id est Andicavere et Autigaverch.] Vide Andecabeo. [** Schiltero, Andigave compositum est ex particula ande, aut, bode, ent, et gabe, donum, quasi dicas Andedonum, cui opponitur Arigave, postdonum. Est itaque Andigaba et Andigabare, vel Andigauere, Donare et donatio, quæ sit inter vivos, et Arigibe, que mortis causa fit, ultraque tamen a vivente. ADEL.]*

ADITUS. Vide *Andata.*

ANDOCMITUS, ANDOCTEMITUS. Pacti Legis Salicæ titulus 54. inscribitur de Andocmito; ubi alii Codices habent Andocmito. Editionis vero Pithœi, de eo, qui graffianem ad res alienas tollendas injuste inviterit. Wendelius vocem ex tribus compositam ait, aende acht meter, seu vermeter, id est, apud actam clarigator: ita ut Andoctemitus sit is, qui Comitem vel summum Magistratum adit, eique suggesterit, se habere actam, i. e. meditari vindictam adversus aliquem, invitare illum, ut hunc vel apprehendat, vel captis pignoribus coercent. Est enim acht, collineatio seu mediatio

vindictæ. Similis est titulus 51. Legis Ripuar. de eo, qui graphionem ad res alienas invitati. [In hunc titulum Legis Salicæ adnotat Eccardus in Codice Guelferbytano haberi *Andometo*. Cum autem, ut alibi expponit ipse, *Mitan et Smitan* sit jactare, jacere, et *Ando* sit Alius, credit legendum, de *Andosmito* atque exponendum, *De alias projectione*, sive declaratione, quod causa cedicerit et desertæ actionis pœnam incurrit, terminis juridicis minime observatis.]

* Ut Wendelinus, ita et Schilterus in Glossar. Teuton. pag. 9. col. 1. hanc vocem ex tribus aliis accersendam docet, nempe ex *Ande*, in, ad; et *Ochte*, *Achte*, persecutio rei; et *Micie*, corruptio, conductio. Quis rectius, judicent alii.

* **ANDRA.** Vide in *Androna*.

¶ **ANDRENA,** Locus publicus et opertus, undequaque conclusus. Vide *Androna* 1. et *Volta* 2. *Charta ann. 1308. in Reg. 40. Chartoph. reg. ch. 135: Concedimus domum predictum, . . . confrontata de altano in tenetia heredium Bartholomei Caboreti, . . . de meridie in volta sive Androna. Hinc*

* **ANDRENNIA**, pro Auditorium, tribunal; quia in loco publico sedent judices. *Charta ann. 1330. ex Tabul. Flamar. : Et voluit et concessit expresse idem Helias, quod casu et eventu quo veniret, aut venire faceret contra præmissa, aut aliiquid de præmissis, omnem Andrennam in omni foro et curia denegari, et omni judicio repelli, tanquam perjurum et infamem. Nisi legendum putes Audientiam.*

ANDROCHIA, ANDROCHIARIUM. Fleta lib. 2. cap 87. de Caseatrice: *Androchia pudica esse debet, . . . et laboriosa daeria, . . . non enim permittat, quod aliquis vel aliqua in Androchiarium sibi ingrediatur aliquid ablaturus. Ejus autem officium est, vasa, officio suo competentia, per scriptum a Præposito recipere, . . . lac per talliam recipere, caseum, facereque butyrum, etc.*

* Ex his haud improbabiliter apparet mulierem servam fuisse, quæ rei lactariæ caseisque conficiendis famulatum impendebat; *Androchiarium* vero locum, ubi casei fiebant et asservabantur.

¶ **ANDRODAN,** vel *Androna*, Gemma argentea, Papias MS. Bituric.

* **ANDROMADES.** Chron. Tarvis. ad ann. 1380. apud Murator. tom. 19. Script. Ital. col. 778: *Advenient illi dux ridet et explorat de actis militum, ad quem ait comes: Si vestri quidem de cetero ad me diverterentur, pulvinar coopertum Andromade præparare faciam. Quo auditu, dux et milites applaudunt magno cum boato. Ludit auctor in verbo ἀνδρούματα, virile robur assumo.*

* **ANDROMATICA,** Vestis genus, f. sic dicta quod ex panno villoso. Inventar. ann. 1389. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 363: *Tunica una et Andromatica dicti drappi. Pluries ibi. Vide Andromeda.*

ANDROMEDA, Vestis de pellibus ovium, arietum, et dicitur ab andros Graece, quod est aries Latine. Ita interpr. Joan. de Gallandia in Synonymis:

Vestes que sunt de solis pellibus hec sunt, Pellicium, Rheo, quibus Andromeda sociatur.

¶ **ANDRONA,** Festo et aliquot Scriptoribus Latinis *Andron*, Compitum, locus publicus, ubi viri invicem confabulantur,

Galeries. Papias: *Andra, Androna, viarum concursus, angiportus.* Lexicon Gr. MS. Reg. Cod. 930: Ανδρόνα, εώς οι ἄνδρες τιθέσθαι ἀθροίσθωται. Gloss. S. Benedicti cap. de Navigatione: *Androna, ἀνθρώπων Joannes de Janua et Brevoiloq. : Androna, est spatium inter duas domos. Androneum est locus domiciliis, ubi multi viri habitant, sicut Gymnæcum dicitur locus, ubi multæ mulieres conveniunt. Joannes Diaconus in Vita S. Gregorii lib. 2. cap. 29: Dum quendam pauperem in angustis Andronarum recessibus inventum mortuum contigisset. Concilium Cartag. II. can. 47. et Atto Episc. in Capitul. cap. 44: Clericus per plateas et Andronas . . . non ambulet. Hincmarus Rem. in Opusc. 55. Capitulor. cap. 45: Pro montibus incomposito animi sui, undecunque et per Andronas de hora in horam appellas. Petrus Damiani lib. 3. Epist. 4: Pecunia per regiones, Andronas, vel angiportus erogatur. Utitur et lib. 8. Epist. 11. ut et Thomas Archid. in Historia Salonitana cap. 40. [Chron. Parmense ad ann. 1266. apud Murat. tom. 9. col. 781: El fugerunt predicti de parte Imperii per Andronas; et nullus eorum audebat apparere.]*

Græci, ut auctor est Vitruvius lib. 6. cap. 10. ἀνδρόνας appellant itinera, quæ inter duas aulas media sunt interposita, μεσαῖα. Vetus Inscriptio apud Gaulterum in Tabulis Siculism. 407: Ο ΔΑΜΟΣ ΑΝΔΡΩΝΑ ΣΠΑΣΙΟΤ Μ Β ΕΤΕΡΓΕΣΙΑΣ ΕΝΕΚΕΝ ΘΕΟΙΣ ΠΑΣΙ. Est etiam *Andron*, atrium, seu locus domiciliis longitudine angustior, in quo viri plurime morabantur, auctore Sexto Pompeio. Vide Nicetam in Manuele lib. 3. n. 4. in Alexio Man. F. n. 6. [Hac notione non semel occurrit in antiquis Recognitionibus et alius Instrumentis S. Spiritus inferioris Occitanie urbis. Etiamnum est in ore vulgi *l'Androune dou four*, id est, Angiportus seu arctior via qua ad furnum itur.]

ANDRONA, videtur sumi pro muro apud Scriptores Italos. Rollandinus in Summa Notariorum scripta ann. 1265: *Cujus tales dicuntur confines . . . ab aliis duobus interibus sunt via publica cum medietate Andronæ sive muri, positæ vel positi inter ipsam domum venditam, et ipsam medietatem ejusdem Andronæ, sive muri. Utuntur etiamnum Itali pro atrio. Academici Cruscani: Androne, andito o terreno donde dalla porta di fuore si va al cortile, od alla scala della casa.*

ANDRONA denique usurpatum pro ea parte currus operta, in qua, qui vehuntur, sedent, quod longiusculæ porticus speciem referat. Vita S. Hugonis Abbatis Eduensis n. 19: *Nam resolutis poplitibus, cruribusque extensis recipit corpus suum ex medio totum, pulsansque ostiolum Andronæ, quæ super carrucam erat, rogarbat sibi aperiri.*

* Pro angiporto, Gall. *Cul-de-sac*, Provinc. Androune, occurrit in Stat. Mutin. rubr. 25. pag. 4. v°: *Omnia capita Andronarum civitatis claudi debeant et murari de bono muro calcinæ. Ita et in Stat. ann. 1381. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 47. col. 2: Item ordinavit idem commissarius, quod quædam Androna, quæ est prope portale decaneria foras, muretur et impletatur lapidum. Hinc ab Antrum, non absurde deduci potest hujusce vocis origo.*

A 2. ANDRONA, sive *Ichis*, fortitudo dicitur. Papias in MS. Bitur. *Ichis* a Greco ιχης, Robur, vires; et *Androna* ab ἄνης αὐθης, Vir.

A 3. ANDRONEUM. Vide in *Androna* 1.

ANDROPOLIS. Durandus lib. 1. Ration. cap. 4. n. 3: *Cometerium, Polyandrum, sive Andropolis, quod idem est. N. 6: Similiter et Andropolis quod idem est, sepulcrum dicitur, quasi sine pulsu, etc.*

A 4. ANDRUM, ρόδος ἄπνι, Radix, rosa, in Suppl. Antiquarii.

ANDURA, Albigenium haereticorum abstinentia. Acta MSS. Inquisit. Carcass. ann. 1308. fol. 24. r°: *Vidit quandam hominem de Constanciano, ..., qui fuerat tunc receptus per haereticos, ..., et fuerat ibi en l' Andura longo tempore, ..., et quod illa nocte, qua viderat eum vivum, mortuus est. Vide Endura.*

A 5. ANEBOLADIUM. Vide *Anabolodium*.

A 6. ANECIA PARS, in foro Anglic. L'eigne part. Prima pars filii primogeniti in partitione paternae haereditatis. Dicitur etiam *Enecia*, vel *Eneia pars*. Marlebrig. cap. 10: *Qui habet Aneciam Partem haereditatis. Vide Aesnacia.*

A 7. ANECIUS, Primogenitus, Gall. *Alné*.

A 8. ANECLOGISTUS, Gr. ἀνεκλόγος, Liber a reddenda ratione. *Tutores Aneclogisti*, leg. 5. § 7. ff. de Admin. Tutor. Vide *Allogista*.

A 9. ANEDIOSUS, *Tediosus*. Papias in MS. Bitur. Mendum est, *Anediosus*, pro *Accediosus* ab *Acedia*, pigritia, tedium.

A 10. ANEDUS, Lignum quoddam. Stat. Placent. lib. 4. fol. 47. r°: *Nullus dimittat, postquam fuerit denunciatum, trabes, vel caverias, seu Anedos, vel aliquod lignamen desuper pontem Arbarole.*

ANEWARE, Ital. *Annegare*, Gallis *Noyer*, submergere, demergi. Lex Alamanica tit. 83. § 3: *Si quis clausuram in aqua fecerit, et ipsa aqua inflaverit, et ibi alicuius pecus Anegaverit, vel famulus, vel infans, etc. [Regimini Padua ad ann. 1320. apud Murat. tom. 8. col. 434: Centum de soldatis civitatis Padua iruerunt ad castrum pontis Baxanelli, et ceperunt circa xx. homines qui erant extra castrum, et multos alios occiderunt, et multi se Anegaverunt in aqua fiendo.]* Vide *Necare*.

ANEGRIP, Idem quod *Anagrip*, de quo superius dictum est.

A 11. ANEHLOT. Vide *Anhlot*.

ANELACIUS, Cultellus brevior, sica. Matth. Paris pag. 274: *Genus cultelli, quod vulgariter Anelacius dicitur. Pag. 277: Loricaria erat indutus, gestans Anelacium ad lumbare. Pag. 551: Gestabant autem gladios, bipennes, gosa, sicas, et Anelacios. Pag. 582: Et subito extrahens sicam, quam bajulavit, scil. Anelacium, ipsum continuo eviceravit. Et pag. 613: Et insuper a singulis, punctus cultellis, qui dicuntur Anelatii. Vox Chaucero familiaris. Walsius ait esse sicam Hibernicam, quam Stein vocant, qui cum iusta sedificant, pugnant, et cibos secant.*

* Ab annulo seu anello, quo ea sica vel ejusdem capulus insertus gestabatur, sic dictum suspicatur Carolus de Aquino in Lexic. milit. [** Germanis *Laz* olim *Latus* significabat; hinc *Anelacius* Schiltero est *telum ad laterale, Seitengewehr. AdXL.*]

A 12. ANELEERE, pro *Anhelare*, Gall. *Aspirer*. Rymer. tom. 4. pag. 506: *Et ad destructionem status nostri, et aliorum magnatum de genere nostro proditorialiter Anelebat.*

ANELIA, *Pugna et dicitur ab anelus*. Joannes de Janua, Papias [MS. Ecclesie Bitturicensis, *Anelia*, id est *Agonia.*]

A 13. ANEMALATUS. Vide *Anamelatus*.

A 14. ANERE, Senescere. Suppl. Antiquarii: *Anet, χνης, Senescit.*

A 15. ANERPENI, *Prestatio*, cuius mentio inter alias fit, in *Charta Henrici reg. Angl. ann. 1285. ex Reg. 92. Chartoph. reg. ch. 58*. Vide *Harthpenny*.

A 16. ANETA. Breviloq. *Aneta, avis quædam aquatica: Anetarius, masculus istius avis Aliud Gloss: Aneta, avis aquatica. Aneta. Ened. Nostris. Anete, Italis Anitra; Anas femina. Lex Salica tit. 7. § 6: Si quis anserem domesticum, aut Anetam furaverit. Editio Heroldi habet Anatam. [Eccardus Annatam. Vetus formula apud Pitheum in Gloss. Leg. Salicæ: Similiter et porcellos habent, et unam vaccam, et duas Anethas a ceteris separat, et dat illis quotidie abundantan.] Lex Alaman. tit 99. § 19: Aneta, gariola, ciconia. Monachus Sangall. lib. 2. de Reb. Caroli Magni cap. 21: Cum vero falconem suum de Aneta vellet extrahere. Eneta, pro Aneta, in Capitulari de Villis cap. 40. Vide Specul. Saxo. lib. 3. art. 51. § 1. et Albertum Stadensem pag. 1808.*

A 17. ANETE. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Anette, anas, et quanart. Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 345: Par esbatement acheterent une Anette, et empris à jouer à yelle pour la gaigner par celleui, qui d'un fauchet lui coperoit le col et l'abatroit d'un pel, là où il avoit pendue, au lieu et place commune de ladite ville d'Amiens la Hautoye, là où communement l'en fait jeux et esbatement. Hæc fusius, quia etiam nostræ stætis sunt.*

A 18. ANETAPICH, *Accipiter qui anates mordet, in Lege Bajuvar. tit. 20. cap. 1. ubi Editio Heroldi cap. 28. Anotapuch, prefert. Vide Acceptor.*

A 19. ANETER, *Anas, Ital. Anitra. Chron. Placent. ad ann. 1388. apud Murator. Script. Ital. tom. 16. col. 582: Post assatum pullorum, capredum, vitelli, vel paveri, vel Anetis, vel aliarum rerum, secundum quod tempora currunt.*

A 20. ANETUS, *Alnus, Gall. Aulne. Leudæ majores Carcass. MSS: Item pro cargua de astis de Aneto. Ubi versio Gall. ann. 1544. habet: Pour charge d'aste d'Avet. Sed leg. Anet.*

A 21. ANEVILLE, *Saxonibus, Jus expectativa, seu paterno muneri succedendi, Gallice Survivance. Diploma Wilhelmi Imp. Principibus Brandenburgicis expectativa, succedendi in Saxonæ Ducatus largientis, apud Ludewig. tom. 2. Reliq. MSS. pag. 247: Nos itaque memorati Ducis grato et benigno concurrente aspectu, omnia bona sua... cum omni jure quod Anevulle dicitur... confirmamus. Et pag. 248: Supplicante siquidem nostro culmini dilecto Princeps nostro Alberto Duce Saxonæ, ut in omnibus bonis suis phœdalibus, quæ idem Dux a nobis et Imperio tenet, illud jus quod vulgariter dicitur Anevelle, illustribus viris Johanni et Ottoni Marchionibus Brandenbur-*

gensibus concedere dignaremur, etc. [** Vide Haltausii Glossar. Germanicum in vocibus Anfall et Angefall.]

A 22. ANFELDTYHDE. Leges Adelstani Regis Angl. cap. 19. apud Brompt. de Purgatione per aquam calidam: *Et si Anfeldtyde sit, immagratur manus post lapidem, vel examen usque ad Wrile. Ubi loci emendat juxta Saxonicum Somnerus, Et si anfeal tihile, uti præfert Concilium Gratleanum ann. 928. can. 8. i. si simplex accusatio fuerit. Accusationum enim erant apud Saxones duo genera, simplex scilicet et triplex. Simplicem vocarunt cum reus adjunctis sibi duobus aliis interponeret juramentum, triplicem, quoties cum aliis quinque juraret una; nisi Presbyter foret, qui simplicem una, triplicem autem bina (ut vocant) manu absolvebant. Hæc idem Somnerus.*

A 23. ANFELL, f. pro Germanico *Anfall*, Aggressio, impetus, invasio. Littere Rudolphi Imp. pro Ordinibus Styrie ann. 1277. apud Ludewig. tom. 4. pag. 261: *In beneficis autem molestiam, que Anfell vulgo vocatur, tamquam bonis et honestis consuetudinibus adversantes penitus amores. [** Vide Anevelle.]*

A 24. ANFIBOLUS. Vide *Amphimallus*.

A 25. ANFORZINI. Vide mox *Anfusini*.

A 26. ANFOURS. Computus ann. 1265. apud D. Brussel Tract. de Usu Feud. tom. 1. pag. 55: *Pro VIII^m. VII^m. III^m. Anfours missis Domino Gaufrido de Sergnus per Templum in passagio S. Johannis, ann. LXII^m III^m. III^m. libras Turon. Et pro IV^m. Anfours missis eidem Gaufrido in passagio S. Johannis, ann. LXII^m.... II^m. libras.*

* Genus monetæ esse suspicor; idem quod mox *Anfuri*.

A 27. ANFRACTA, Efractura. Gall. Fracture. Miracula S. Eparchii, tom. 1. Juli pag. 117. B: *Claudius faber nocte per Anfractam vitream in basilicam introivit, argentum de ipso sepulcro furtim abstrahere voluit.*

* **A 28. ANFRACTIVUM**, Defectus in solvendo debitum. Charta ann. 1300. ex Tabul. Massil.: *In recolligendis debitis annuisque pensionibus varia sentiunt Anfractiva et dispendiorum incommoda. Quod ex iis series computi interrumpitur, fortasse sic dictum. Vide mox *Anfractus* 2.*

* **A 29. ANFRACTUS**, Alveus, ramus, Gall. Bras de rivière. Charta ann. 1188. inter Probat. Hist. Lothar. tom. 2. col. 401: *Specialiter autem eis damus Anfractum aquæ sub castro, qui brachium sancti Eucherii dicitur.*

* **A 30. ANFRACTUS**, Expensum, Gall. Frais, dépense. Computus ann. 1488. inter Probat. tom. 4. hist. Nem. pag. 47. col. 1: *Aliæ expensa facta per dictos dominos consules,.... ut in Anfractibus anni lxxxix. appareat. In alio ann. 1489. ibid. pag. 49. col. 1: Proui in Fractibus ponitur. Aliud ann. 1488. ibid. pag. 70. col. 2: Compota Anfractum ordinariorum et extraordinariorum, ac solutionum eorumdem, etc. Frais ordinaires et extraordinaires, etc. in Comput. ann. 1534. ibid. pag. 130. col. 2. Vide infra *Fractus* 1.*

* **A 31. ANFRACTUS**, Implicatio, Gall. Embarras. Catalog. MS. episc. Carnot. ex Tabul. ejusd. eccl.: *Philippus (filius Ludov. VI.)*

equitans per villam Parisiensem Anfractibus ejusdem porci infra quatuor pedes sui equi tumultuantis ad terram prosternitur, et fracto collo lamentabiliter expiravit.

* **ANFURI**, Monetae species, eadem qua^m Anfours. Comput. ann. 1250. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 483 : *Pro ij m. levij. Anfurus, qui faciunt xxxij. marchas xvij den. et unum tertium.... Item pro xx. marchis et uno tertio Anfurus, qualibet marcha xix. lib. iiiij. sol. Paris.* Neque Anfuri alii suot quam

* **ANFUSINI** seu **ALPHONSI**, Moneta regum Hispanie. Liber censuum eccl. Rom. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 889 : *Archiepiscopus Toletanus pro ecclesia sancti Cerni (in MS. Cervini) x. solidos Pipionum, vel duos Anfusinos.* Et col. 898 : *xv. solidos Pipionum, qui valent ij. Alphonsi. Invent. ann. 1240. apud Cl. V. Garamp. in Dissert. 7. ad Hist. B. Chiarae pag. 233 : item unum Anforzinum et solidos sex Provenientes. Anfusini aurei, ibid. in not. ex Istr. ann. 1269. Vide supra Alphonsinus.*

¶ **ANG.** Vide *Angra*.

¶ **ANGAGIARE**, Pignerari, pro pignore tradere, Gall. *Engager*. Locum vide in *Munerarium*.

* **ANGAJARECCIA OPERA**, Eadem notione qua *Angarie*, Onera personis imposita. Charta ann. 1120. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 1034 : *De manso de Sasso debet habere curia placitum, et guiam, et albergariam, et allogamentum, opera Angajareccia, terraticum.*

¶ **ANGANA**, *Muletaria*, in Glossario ad calcem Operum Nicolai de Clemaugis edit. 1613 : *Angana, mulctralia, M. Gold.; forte a Greco ἀγάνη, vas conceptaculum. Dicitur ab angendo, id est, stringendo, quia cum portatur jugo.... stringit humeros. Sic Pitheo in excerptis Anger est spatarius, qui angit id est, stringit spatham.*

* **ANGARALIS**, Qui *Angariis* seu *corvatis* est obnoxius. Anonymus de Casib. infast. monast. Farf. ad ann. 1119. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi tom. 6. col. 289 : *Villanas quoque et Angarales nostros totius abbatie constituimus in nostris manuariis operas et huic conventui xenia temporibus statutis et opportunis exercere. Infra col. 295 : Angariales homines.*

* **ANGARARIS**, Eadem notione, apud eund. Murator. ibid. tom. 5. col. 829. ex Lib. censum eccl. Rom. : *Servis et ancillis, aliis, aldonibus, Angaribus, etc. Vide Angariales et Angararius.*

ANGARATHUNGI, [ANGARGATHINGI, Longobardis, Juxta qualitatem personæ.] Vide *Garithingi*.

* **ANGAREA**, ut *Angaria*, Præstatio jumentorum vel plaustrorum. Paragi, inter regem et monast. Obasinæ ann. 1329. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 484 : *Item dom. noster rex seu ejus successores non poterunt, sine dictorum religiosorum consensu, in dicta terra paragi indicere aliquam questam seu talliam voluntariam, Angream, parangream, etc. Vide *Angaria* 2.*

* **ANGARGNACO**, Bajuvarus dicitur *equus* deterior, qui in hoste utilis non est, in Lege Bajuvar. tit. 13. cap. 10. § 3. cuiusmodi sunt equi *angaris* destinati : unde forte vo-

cis origo. [** Ab *Enger*, Germanis superioribus Carrus angariis destinatus, quasi dicas *Karrengaul*. Nack veteribus Teutonibus erat equus vilior. Vide *Noccus*. ADKL.]

¶ **ANGARI**, Astana, hodie *Chapars*, apud Persas, Cursores publici, unde Græcis ἄγγαροι. Etymon a Chaldaica vel Syriaca lingua deducit Hensius, Bochartus ab Arabicæ; alii vero, quod probabilitus est a Persica. Persæ enim ejusmodi cursorum inventores sunt. Diodorus Sicul. lib. 19. Xenoph. Cyropaed., lib. 8. Herodot. lib. 8. cap. 98.

* Hinc ignes, qui in signum accenduntur, quia cursorum vices agunt, *Angari* nuncupantur, apud Barcelœum tom. 1. Argent. pag. 16. edit. Lugd. Batav. : *Num tu vero in eujusque collis jugo arborem non vidisti in longitudinem mali defixam, cuius apex in cæve modum, ferro undique per radios præcincte laxatur? Annente Poliarcho : Hæ sunt, inquit, publicas arbores ad id ipsum constitutæ, ut ad regis imperium impositis in vertice facibus, negoti signum dent, quod illico oporteat per populum procurari. Et hos ignes *Angaros* vocant. Hispan. *Angaro*, Fumo datum signum.*

¶ 1. **ANGARIA**, ut habetur apud Paulum JC. vel *Angara* juxta Spelmannum, aliquando sumitur pro veredorum statione, in quam divertunt cursores publici, et ubi mutant equos, Græcis ἄγγαροι.

* 2. **ANGARIA**, ut *Angaria* 4. Onera agris aut personis imposita. Stat. ant. Florent. lib. 3. cap. 90. ex Cod. reg. 4621 : *Nullus presumat accipere ad feudum vel homagium seu jura, Angaria, realia et personalia, seu quilibet alia servitia perpetua.* [** Germanis olim *Nothwerke*, hodie *Frohne*. In Jure Argentor. l. 3. c. 389. apud Schilterum in Glossario pag. 48. occurrit etiam *veruacula vox Engern*, pro *Angariis*. ADKL.]

3. **ANGARIAE**, dicuntur jumentorum vel plaustrorum præstaciones, et quidem per viam directam, ut *parangarie* alienorum sum : in Lege 7. Cod. de Fabricensi. lib. 11. et in Lege 4. Cod. Theod. de Cursu publ. etc. quod pluribus docet Jacobus Gothofred. ad d. leg. 4. *Animalia in Angariam præstata*, in lege Wisigoth. lib. 5. tit. 5. § 3. Lex Bajuvar. tit. 1. cap. 14. § 4 : *Angarias cum carro faciant. Carrarum Angariæ, apud Marcusfum lib. 1. form. 1. [Concilium Trevir. ann. 1310. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 248 : Nobiles et domini terræ permittant homines suos dies festos observare, et non compellant eos evictiones seu alias Angarias prestare.] Vide *Parangaria*.*

4. **ANGARIAE**, præterea onera dicuntur, agris aut personis imposita. Gloss. Lat. Græc. *Angaria, περιπράσια, ἀκρυνία, λύρα*. Ugutio et Will. Brito in Vocal. MS. *Angaria dicitur compulsionis, vel injusta coactio, ab ango, is.* [Tabularium S. Florentii : *Cessit eis aream ad surnum faciendum, in quo per Angariam coquet dimidiat pars præsentis burgi. Galli diceremus, Un four banal, in quo scilicet panem suum coquere tenentur burgi vel urbis incolæ.*] Breviloq. : *Angaria sunt personalia servitia, quæ quis in persona sua implere cogitur, sive cum quis propriis sumptibus servit. Vel Angariae sunt opera possessionibus imposita, sive cum quis sumptibus servit alienis vel in re sua, vel in equo, vel in asino, vel hujusmodi. Indictio-*

nes, opera, vel Angariae, in Lege Wisigoth. lib. 12. tit. 1. § 2. Ita Capitula Caroli Magni lib. 1. cap. 81. [** 75, e Capit. ann. 789. c. 79.] lib. 7. cap. 367. [** 467], Capitul. Calvi tit. 23. cap. 14. [** Epist. Episc. ann. 858.] Chartæ Alemannicæ Goldasti cap. 42. etc. Occurrit hac notione passim apud Scriptores, et in veteribus Tabulis. [** Vide Capitul. Sicardi Princip. Benvent. ann. 836. ap. Cancian. vol. 1. pag. 266. cap. 14. ibique notata.] Hinc

5. **ANGARIA**, pro qualibet [coactione, vexatione, injuria, animi anxietate. [S. Bernardus Epist. 258. edit. 1690. col. 259 : *Immolavi de sinu meo cari pignoris hostiam; et non in Angaria, fateor, sed in voluntate mea parui voluntati, que quos vult Angariat.*] Guntherus lib. 2. Ligurini :

Hujus ab antiquo Comitatus in finibus urbis, Solus ab Angariis Italorum pene solitus, Præsidio Ligurum Guido Blandratensis habebat.

Goffridus Vindoc. lib. 3. Epist. 38 : *Melius vobis dicent Fratres nostri, qui Angarias portaverunt. Matth. Paris : Legentibus innotescit, quot Angariis et injuriis nos miseris Anglos exagitat Curia Romana.* [Miracula B. Stanislai Canon. Regul. Maii tom. 1. pag. 781. C : *Eadem Agnes cum in magna Angaria fuit a quodam creditore pro debito centum florinorum, fecit votum ad sepulcrum pii P. Stanislai.*] Vide Gregor. Mag. lib. 1. Epist. 59. 68. *Angaria mentis*, apud Burcharium de Casib. S. Galli cap. 13. [et Henricum Huntindonensem tom. 8. Spicil. Acher. pag. 183.] [** *Angaria*, Bedrunknisse, Ungelt, in Vocab. Lat. Germ. ann. 1477. ADKL. *Angaria* sem. prim. i. e. tristitia, etiam *angaria* dicitur compulsionis, injusta coactio, in Gemma Gemm. De voce *Ungelt* vide Haltausii Gloss. Germ. col. 1933. Veteres rythini memoriales :

Ungeld Angaria, post hec precaria Bede.]

ENGARIA, pro *Angaria*, occurrit apud Fulbertum Carnotensem Epist. 14. 110.

* **ANGURIA**, Idem. Privileg. Alfonsi I. Portug. Regis in Elucidar. vol. 1. pag. 116 : *Qui cavallo alieno cavalgar, pro uno die pectet 1. carneiro, et si magis, pectet las Angueiras, pro uno die VI. den. et pro una nocte 1. sol.*

¶ 6. **ANGARIAE**, Quatuor tempora, seu triduana illa jejunia, quæ singulis annis quater celebrantur. Cur ita dicta sint præclare docet Mabillonius pag. 79. Itiner. Germanici : Isdem quatuor temporibus, inquit, subditi quicunque in Germania per solvunt census suos, quos *Angarios* vocant. Hinc Quatuor tempora vulgari nomine *Angaria* appellantur. Hanc eamdem ob causam statu quatuor tempora nundinarum vocant *Angarias*. De B. Andrea puero a Judeis trucidato in Actis SS. Julii tom. 3. pag. 465 : *Quamvis enim singulis Angariis, id est, statis temporibus nundinarum, quibus merces aut vectura ibant, aut redibant, frequens hac esset transitus; hac tamen et non aliæ Andreae fuerunt fatales.* Hinc hi duo versus in Anecdotis Martenianis tom. 4. col. 766. ad designanda Quatuor anni tempora :

Dat Crux, Lucia, Cineres, Carismata Dia, Ut sit in Angaria quarta sequens feria.

* Charta ann. 1444. apud Bern. Pez. Anecd. part. 3. pag. 295. col. 1 : *Annuatim*

singulis quatuor temporibus, qualibet videlicet Angaria, quinque libras deniariorum praedictis praeposito, decano et canonicis tradere et assignare (judex) teneatur.

¶ 7. **ANGARIAT.** Equestris sella vel canis, quae graviorum criminum rei in ignominiae et dedecoris notam, ex veteri consuetudine seu etiam lege apud Germanos et Francos recepta, gestare cogebantur de Comitatu in proximum Comitatum. Nobiles canem, plebei sellam, humeris alias serebant: postmodum Magnates majoris confusionis causa etiam sellam portare compulsi sunt. Has infamias notas *Angarias* dixerunt, quod nonnoisi magna vi et animi dolore deferrentur. *Charta Frederici II.* Imp. pro Ecclesia Tullensi inter probatores Hist. Tull. pag. xxxiii: *Quærimonia prefati Episcopi compatentes... praefatos malefactores ad præsentiam nostram commoveri fecimus, qui venientes juxta Varkiarium per milia unum ab urbe Angarias ferentes, venium postulantes, usque ad pedes Arnaldi Episcopi Tullensis qui nobiscum aderat, ipsas Angarias deposuerunt et x. libras argenti pro capitalibus ablatis Arnaldo Episcopo restituerunt. Vide Sella 2. et Canis.*

[** De etymo vocis vide Wachter. in Glossar. in voce *Angariare*. ADEL.]

* **ANGARIABILIS**, Anxifer, perniciosus. Charta ann. 1267. apud Bern. Pez. tom. 6. Anecd. part. 2. pag. 114. col. 2: *A jugo temporalis vexationis et Angariabilis incommodi liberandum etc.*

¶ **ANGARIAGIA**, pro *Angaria* 2. apud Rymerum tom. 12. pag. 702. col. 2: *Vestigalia, pedagia, Angaringias, custumas, etc.*

ANGARIALES, qui *Angariis*, seu *corvatis*, obnoxii sunt. *Bulla Sergii PP. apud Ughellum tom. 1. pag. 707: Massaritius, tributarialisque Angariabilis. Angariales terræ, in Charta Arnulphi Imp. apud euendum Ughell. tom. 3. pag. 706. censui obnoxiae.*

ANGARIALIS, Tractoria ad cursum publicum, pro animalibus, quæ in *Angariam* præstabantur, uti habet Lex Wisigoth. loco laudato. Acta Concilii Arelatensis: *Quoniam Lucianum, Capitonem,... et Nasutum Episcopos... dignitas ejus (Constantini Imp.) ad lares proprios venire præcepit, Angarialem his cum annonaria competenti usque ad Arelatensem portum... dedimus. Angarialem copiam, habere dicitur in leg. 4. Cod. Theod. de Cursu publ. cui facultas datur angariis seu cursu publico uti, que facultas per tractoriam conceditur.*

1. **ANGARIARE**, ἀγγαρών, Compellere, vel injuste regere, Ugutioni. Glossæ Isidori: *Angario, cogo. Hac notione utitur Interpres Matth. cap. 5. S. Augustinus Epist. 158: Cum ab eorum hominum necessitatibus vaco, qui me sic Angariant, ut eos nullo modo liqueat evitare, nec contempnere oporteat. Auctor libri de Disciplina scholiarium, qui falso Boëtio adscribitur, cap. 6: Expeditis his, quæ ad scholiaris eruditioñem digesta sunt, dilucidandi moderatione observata, nec Angariare lectorem sermonis brevitatem curamus, nec dilectione confundere. Petrus Chrysolog. serm. 38: Angariare hominem suis actibus occupatum. Paulus Warnefrid. lib. 3. de Gestis Langob. cap. 6: Nemo aliquem Injuste Angariabat, nemo vexabat. Vita S. Fursei*

Confess. n. 16: Et ad eum inquirendum tres sibi sagaces viros Angariavit. Ingulphus pag. 895: Clericos Pegelandenses Angariabant et perangariabant. Forte scriptis parangariabant, spectavitque Parangarios, de quibus suo loco: utitur præterea Thwroczius in Petro Rege Hungar. cap. 35. et in Maria, in Præfat. [Retinendum perangariabant in citato Ingulphi loco, neque corrigendum parangariabant, ut suspicatus est D. Cangius; vox enim perangarii non minus in usu fuit, quam vox paingarii: cuius ne unum quidem exemplum referatur suo loco, ad quem hic remittit Vir Cl. sed nos ibi, Deo dante, perangariarum exempla referremus.]

2. **ANGARIARE**, Deserre, carro vel equo vehere [ex debitæ præstationis servitio.] *Charta Grodegangi Episcopi Metensis ann. 765. apud Meurisium pag. 168: Debent.... avenam de silva, quæ ad villam Istiburc pertinet, ad Paternivillam Angariare. Infra: Debent frenum secare, et in horreum ducere, torcular verere et æquare, Angariam usque ad flumen Saræ, aut pro redemptione 10. denarios.*

ANGARIARIUS, *Angariis et operis obnoxiosus. Lexicon Gr. Reg. Cod. 930: ἄγγαρος, ἄγγαρη, ἄγγαρην. Vetus Glos: Angariarius, qui agrum locat ut Angariam accipiat. In MS. scriptum est Angarianus. Hinc emendandæ Glossæ Isidori, in quibus perperam editum Angaria avianus, pro angarianus, vel angariarius. Hac notione vocem hanc usurpant Constitutiones Sicule lib. 2. tit. 32. lib. 3. tit. 20. 39. Angararii et Extaliati, in Charta Guillelmi Regis Siciliae ann. 1179. apud Ughellum tom. 7. pag. 704. in alia ann. 1296. pag. 714. 715. Angareni et Angararii dicuntur, quos diverso suisse ab extaliatis, docet. Ubi Statuta MSS. Caroli I. Reg. Sicil. cap. 63: Et tuit li home de la cité seront tes jors mais Engararie, c'est assaver qu'il laboureront continuellement, etc. Cap. 188: Qui soit de vile condition, vilain, ne Engareire.*

* **ANGARIATIO**, Difficultas, Negotium. Gall. *Peine, Travail. Acta ad Conc. Pisan. ann. 1409. apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 618: Ipse (archiep. Toletanus) in minoribus constitutus, semper laboravit indefesse Angariationibus jugibus diversas peragrando provincias, ut haberetur unio in ecclesia sancta Dei. Vide Angaria 4.* [** Melberi Vocabularius: *Angarationes, Zwingniss, ut dum nobiles subditis varia servitia imponunt, Frondienst. Charta Anne Ducisse Sles. ann. 1319. apud Gerck. Frgm. March. p. 3. pag. 42: Curiam cum tribus mansis.... absque precaria, equo pheoda iet simpliciter absque omni servitu Angariatione seu infestatione perenniter cum libertate perpetua obtinendo, etc.]*

ANGARIUM, definitur *Equicinium, et officina, ubi equi sufferrantur, in Wichbild. Magdeburg. art. 125. Breviloq.: Angarium est locus, ubi sufferrantur equi, ab angulo, vel angusto, vel anglo, is, unde*

Faber in Angaria annectit habata gumpa. Belgis nostris Angar, est locus, seu ædificium quodpiam desuper tectum, cætera per vim, cujusmodi sunt equicinia, in vicis et plateis: sic autem appellatum videtur, quod in ejusmodi ædificiis asservarentur

equi angariales, et ad cursus publicos destinati. Gall. *Hangar.*

ANGARIUS, Ugutioni, Joanni de Janua, et Willelmo Britoni, *Pedellus, compulus in justus, exactor. Vide Inhibitor.*

* Ex eod. Willelmo in Cod. reg. 521. et aliis Anonymi Gloss. Bibl. leg. *Pedellus pro Pedellus.*

ANGARI, in Constit. Neapolit. tit. 47. idem qui *Angariarii*. Raenfridus JC. qui scribebat anno 1215. ut ipsem testatur: *Angarii sunt qui servitum faciunt propriis expensis, puta tot operas in septimana: ei sic vulgariter dicuntur in multis partibus Angarii. Et tales villani, qui de personis faciunt operas, vocantur vulgariter Angarii.*

ANGARIZARE, Compellere, injuste exigere, vel *Angariam facere*. Will. Brito in Vocabular. Eddius Stephan. in Vita S. Wilfridi cap. 7: *Dona mihi maxima promittentes, si te subterfugientem Episcopum Angarizarem, et ad sedem Apostolicam tendentem retinerem.*

ANGARIZATOR, in Vita S. Castrensis Episc. cap. 2. Tortor.

¶ **ANGE**, Nomen montium cum corosis. Papias MS. Vide *Angræ*.

* **ANGEFEL**. Charta ann. 1285. apud Ludewig. tom. 12. Reliq. MSS. pag. 41b: *Nos Johannes Conradus et Johannes dicti de Plate, cum vera protestatione recognoscimus et fatemur, quod nos B. Maria V. et B. Nicolao in Jerichau ad usus dominorum ibidem Deo famulantum vendidimus quicquid juri hereditario, sive modo successorio, quod dicitur in Teutonico Angefel,.... contingere potuerit in futuro. Vide Anevelle.*

¶ **ANGELICA CARRUCA**. Vide *Carruca*, Vehiculum.

ANGELICA VESTIS, Habitus Monachicus. Florentius Wigorniensis de Gregorio VII. PP.: *Quia finem vitæ suæ aspiciebat, et hæc indeuebat se Angelicam Vestem, et Willemus Abbas Metensis Epist. 5: Multo etenim tales, sub Angelico Habitudo delitescant, quorum sic misera est conversatio, tantisque vitæ perversitas, etc. Anonymus in Vita sancti Pauli Virdunensis num. 5: Φάσι itaque omnium, cum benedictione Patris Monasterii, Angelicum Schema induitur. Ἀγγελὸν σχῆμα, in Euchologio Graecorum pag. 499. et in Vita S. Nili junior. pag. 113; ἀγγελοπτερίς καὶ πανάγιον σχῆμα, in Martyrio Bacchi junioris pag. 86. 119. Passim Scriptores Graeci. Hinc ἀγγελικὴν εἰδεῖσθαι, in eadem Vita S. Nili junioris, Ordo ad habitum angelicum induendum. Monachorum autem habitus, Angelicus appellatur, quod et ii dicuntur Angelii a SS. Patribus, coram que vita Angelica. Et quod vivant Angelii, et sint in carne sine carne, ut loquitur S. Hieronymus Epist. 7. Carmen de Laude vite monasticae:*

Comparo gyranter soleoniter omnia celo: Insuper Angelieis comparo Spiritibus, Qui semper sanctus triplicata voce resulant: In terra Moachi quod modulatur idem.

S. Eucherius de Laude eremii, sub fine de Monachis Lerinensibus: *Incessu modesti, obedientia cœti, occurso taciti, rati sereni, prouersus ipsa protinus contemplatione Angelice quietis agmen ostendunt. S. Eulogius in Epist. ad Willeindum Episcopum Pamplon.: Quid referre de Sanctorum in-*

*tubis lingua potest mortalis, qui in terris posuit Angelice vivunt, et qui licet inter homines canversentur, propositum vero gerunt celeste. Sanctimonialium Angelicum ordinem vocal Concilium Forojuiliense ann. 791. can. 11. S. Antiochus in Epist. ad Eustachium: Τέτοιον λέγει, διτιώς ἀληθῶς θανάτῳ φεύγει τίποτες αὐτοὺς καλεῖν, καὶ πάτεράς τους. Idem Homilia 14: Ἐξαρέτως δὲ τοις; εἰ τὸν κόσμον δύνανται ἀποταξάμενοι, καὶ τὸν οὐρανὸν δύνανται φέρειν. Hinc Monachorum *Cœlestis vita* dicitur S. Hieronymo Epist. 41. et in Vita S. Pauli Eremitæ. Adde Homil. 105. Charta Frederici Ducis Bohemicæ ann. 1186. apud Bohuslaum in Hist. Bohemicæ pag. 217: *Ego Fridericus cupiens assiduis in precaminibus in futuro connubari ejusdem loci fratribus qui die nocte laude Dei nec momento cessantes sanctis equales esse probantur Angelis*, etc. Vide Georg. Pachymerem lib. 11. cap. 22. et que ad Euchologium adnotavit vir doctissimus Goaruspag. 517; nos etiam ad Alexiadum de ea re egimus.*

Angelicum vero habitum sumere dicebantur morituri Laici, qui prius quam vita excederent, Monachicis indumentis indui postulabant, ut orationum Monachorum essent particeps; eorumque ad id nomina in Calendario, seu Necrologio, scriberentur, ut annotat S. Anselmus lib. 2. Epist. 21. Cujus moris exempla proferunt præter Graecos Scriptores seu Byzantinos, Luitprandus lib. 3. cap. 5. Leo Ost. lib. 1. cap. 44. lib. 2. cap. 91. lib. 3. cap. 38. (al. 40.) Petr. Diac. lib. 4. cap. 72. Aimoii. de Mirac. S. Benedicti lib. 4. cap. 3. Ordericus Vitalis, pag. 594. 627. 716. 787. 788. Cæsius lib. 2. Miracul. cap. 16. lib. 7. cap. 8. lib. 12. cap. 2. lib. 22. cap. 15. Fragmentum Hist. Andegav. cap. 5. tom. 10. Spicileg. Gesta Dominor. Ambasiensium cap. 4. n° 8. Historia Monasterii S. Nicolai Andegav. pag. 3. 32. Heremanus de Restaurat. S. Martini Tornacensis, etc. Vide *Monachus ad succurrentem*.

ANGELICI, Hæretici, qui Angelos ut Deos colebant: de his Epiphanius et Augustinus lib. de Hæresibus. [** Isid. Orig. lib. 8. cap. 5. sect. 18.]

* **ANGELIUM**, *Annuntiatio*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7613. Occurrerit præterea in Glossar. Lat. Ital. MS. Vocabul. compend: *Angelium, Annunciatione*.

ANGELOTTI, Moneta species. Hist. Monast. S. Laurentii Leodiensis apud Marten. tom. 4. Ampliss. Collect. col. 1160: *Ipse siquidem Abbas obtulerat domino nostro centum Angelotus aureos*. Vide in *Moneta sub Henrico VI. Angliae Rege*.

* **ANGELOTUS**, diminut. ab Angelus, nostris etiam *Angelot*. Inventar. S. Capella Paris. ann. 1363. ex Bibl. reg.: *Item, ymaginis Angeloti, portans quandam modicam particulam capitis S. Johannis Baptiste*. Aliud ann. 1376. ex ead Bibl.: *Caput B. Clementis in quodam vase argenti deauranti repositum, cum quatuor parvis Angelotis. Nostri Angele dixerunt pro Ange*. Vita J. C. MS.:

Angeles, Arcangeles plus de cent.

* **ANGELULUS**, ut *Angelotus*, Puer in habitu angelii. Ordinat. MS. eccl. Camerac. ad diem Paschæ fol. 43: *Qui (episcopus)*

interim paratus alba, stola, cappa, mitra, cyrothecis et cambuca, occurrit processio, precedentibus Angelulis.

1. **ANGELUS**, Legatus, Nuntius, etc. Græc. ἄγγελος. Gloss. MS. Regium: *Angelus, nuntius, gaudium*. Martianus Capella lib. 2. de Genio: *Et quoniam cogitationum arcana super et annuntiata potestuti, etiam Angelus poterit nuncupari*. Ekkehardus junior de Casib. S. Galli cap. ult.: *Angelus Imperii*.

2. **ANGELUS**, Vexillum præcipuum apud Imp. Occidentales, quod S. Michaelis effigie insigniretur. Wittikindus lib. 1. de Gest. Saxon. : *Imperatore in primis, mediis, et ultimis versantem videntes, coramque eo Angelum, (hoc enim vocabulo effigie que signum maximum erat insignitum) accepunt fiduciam magnamque constantiam*. Lib. 3: *In quinta (acie) quæ erat maxima, et dicebatur Regia, ipse Princeps vallatus legit ex multis militum milibus, alacrique juventute, coramque eo Angelus, penes quem victoria, denso agmine circumseptus, etc.* Eadem habet Conradus Urspergensis pag. mihi 222. Apud Graecos Imperatores sequioris ævi, inter varia quibus in cæremoniis Palatinis et Ecclesiasticis utebantur, vexilla, primum etiam fuit, quod τὸν Ἀρχιεπίσκοπον, seu S. Michaelis, appellabant, ut auctor est Codinus de Offic. cap. 6.

3. **ANGELUS**, Titulus, quo summi Pontifices, aliique Episcopi compellari solebant. Justinianus Comes, postea Imperator, in Epistola ad Hormisdam PP.: *Comperimus... ad Angelum vestrum hinc discedentes iter arripuisse. Infra: Quoniam etiam a viris reverendissimis Episcopis... ad Apostolatu vestro ad nos Angelus vester destinare dignetur. Relatio Archimanditarum Syriæ ad eundem Hormisdam post. 22. Epistolam ejusdem Pontificis: Quoniam Deus et doctorem, et medicum animalium constituit vos et vestrum Angelum, etc.* Ita in Synodo adversus Tragedias Irenæi cap. 173. 302. Libellus Porphyronis, Diaconi Alexandrini ad Leonem I. PP. in Concilio Calchedonensi Act. 3: *Δέομετε τῆς ἡμέτερας ἄγγελων σφραγίδας κατεπέσσι με. Angelica sedes vestra*, in Epistola Episcoporum Dardaniae ad Gelasium PP. Hinc Coangelici dicuntur summi Pontifices. Anastasius Biblioth. in Praefat. ad Synodum VII: *Domino Coangelico Joanni Pontifici summo et universalis Papæ, etc.* Idem in Vitis PP. pag. 216. et alibi non semel hocce epitheto donat summos Pontifices. Concilium Romanum anno 853. dicitur actum anno *Pontificalis sanctissimi ac Coangelici et universalis quarti Papæ Leonis septimi*: *ut Concilium aliud Romanum ann. 877. a Domino et Coangelico Papa*. Adde Annales Francor. Bertinianos ann. 868.

Sed id etiam epitheti datur interdum ipsis Episcopis. Vetus Charta apud Rubeum lib. 5. Histor. Ravennat.: *Dum resideret ibidem Honestus Coangelicus Archiepiscopus S. Ravennatis Ecclesiae, etc.* Adde pag. 257. Apud Lambecium lib. 5. de Cesarea Bibliotheca pag. 124. ιωαννίου epitheton tribuitur Joanni Tranensi in Apulia Episcopo:

quomodo apud Palladium in Historia Lau siaca cap. 43. Theodosius M. δι ιωαννίου εριθιμόνεος dicitur. Extatius Anastasii Sinaitæ Patr. Antioch. ἀπόδεξις, διτιών καὶ ἄγγελον τὸ ἀρχιερατὸν ἄξιομα. His porro titulis

insigniuntur summi Pontifices et Episcopi, quia in Apocalypsi Sacerdotes Angelii appellantur, et per Angelos intelliguntur: et, ut ait S. Remigius Remensis Episcopus in Epistola ad Falconem Tungensem, *sub vocabulo Angelii traditur actionis forma Pontificia*. Isidorus Hispalensis in Epist. ad Massenum Episc. : *In Angelo Ecclesia Præpositum utique, id est, Sacerdotem ostendit.... Joannes Evangel. etc. Joannes VIII. PP. Epist. 292: Sacra Scriptura Sacerdotes Domini aliquando Deos, aliquando Angelos nominantur. In VIII. Synodo can. II. Episcopi dicuntur ferre τόπου τῶν ἄγιων καὶ σύραντις ἵσταγμα. Denique Riculfus Suessionensis Episcopus in Constitut. ann. 889. ad Presbyteros: *Ad vos enim plebium pertinet cura et solicitude, et ex vobis pendet eorum salus, utilitas, atque animarum profectus. Scriptum namque est de vobis: (Malach. 2.) Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, et legem ex ore ejus [requirent], quia Angelus Domini exercitum est. Angelus namque Latino eloquio nuntius dicitur: et vos quidem Angelorum ministerium expletis, quando vestras plebes instruitis atque docetis.**

* Et abbates ita nuncupati, ut discimus ex Charta ann. 956. apud Murator. tom. I. Antiq. Ital. med. ævi col. 165: *Leone Christi famulo, religioso presbitero et monacho, et pro divina clementia Coangelico abbe ejusdem monasteri* (de Sublaco).

¶ 4. **ANGELUS**. Sic vulgo appellatur Salutatio Angelica que matutina luce, meridiana et serotina ad campanæ pulsum recitatur. Hujus institutionem, quæ primum ad pulsationem ignitæ caput, S. Bonaventura acceptam reserunt nonnulli, alii vero, quod verisimilius est, Joanni XXII. PP. Concilium Senonense ann. 1347. cap. 13: *Præcipimus, quod observetur inviolabiliter ordinatio facta per S. M. Joannem PP. XXII. de dicendo ter Ave Maria tempore seu hora ignitæ. Statuta D. Simonis Episc. Nannet. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 962: Præcipimus, ut ipsi faciant hora consueta pulsari campanas in Ecclesiis suis ad ignitægium, Gallice Couvreœu, et præcipiant parochianis ad pulsationem hujusmodi dicere genibus flexis verbum salutationis ab Angelo gloriose Virgi Maria Ave Maria: et ex hoc lucrantur decem dies indulgentia. Verum ubi crevit pia hujusmodi institutio, auctæ pariter et indulgentia. Synodus Biterr. ann. 1369. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 660: Item, simili modo ordinatur quod de cetero in aurora diei pulsetur tribus icibus cum battalo majoris campanæ, et quilibet audiens, cuiusque status fuerit, dicat ter Pater noster et Ave Maria, et cuilibet dicensi, de Omnipotenti Dei auctoritate et nobis attributa, damus et concedimus xx. dies indulgentia in remissionem suorum peccaminum. His tandem ex auctoritate summi Pontificis cœc. indulgentiarum dies accesserunt, cum a Ludovico XI. ann. 1472. ut ter in die Angelus diceretur, præceptum fuisset, quod hactenus pie et religiose est observatum.*

5. **ANGELUS**, Nummus aureus Francicus. Vetus Regestum: 7. Febr. 1340. siebant Angelii fini, ponderis 33. et 2. tert. 23. Aug. 134. Angelii ponderis 38. et 1. tert. Vide infra v. *Moneta*.

6. *Angelorum ignota nomina fingi vel no-*

minari vetat Concil. Laodic. can. 35. Sola enim Michaëlis, Gabrielis et Raphaëlis agnoscit Ecclesia. Capitulum Aquisgran. ann. 789. can. 16. lib. 1. Capit. cap. 16. Synodus Romana sub Zacharia PP. Quibus interdum Uriel adjungitur. Vide Rhenanum lib. 3. Rer. German. pag. 149. Altaserram ad Ferrandum Diac. pag. 124. Stephan. Baluzium ad lib. 1. Capitul. cap. 16. etc.

* 7. ANGELUS, Piscis genus, nostris etiam Ange. Tract. MS. de Piscibus ex cod. reg. 6838. C. cap. 40 : Squatinam nostri, Massilienses, Galli, Ligures Angelum vocant, a similitudine angelii picti, cum aliis expensis.

** ANGENA, glandule, Gloss. Jæckii et Gloss. cod. reg. 7644. Ibidem infra : Anguina, glandulae.

* ANGENINA, Moneta Lotharingica, cuius 8000. faciunt marcam. Vide Bodin. de Republ. lib. 6. cap. 3. pag. 661. edit. Paris. ann. 1577.

¶ ANGENS, Anxius. Translatio S. Athanasii Episcopi Neapol. apud Muratorium tom. 2. part. 2. col. 1074 : Intra paucos dies desideratum lumen restitutum puer, et patri Angenti reddidit consolationem.

* ANGETER, Astringenter. Cath. As- tricte, anguste.

ANGER, pro Armiger, Gloss. Isid. : Anger, spatharius, qui angit, i. strigit spatham. Joan. de Janua : Anger, spatarius, ab angore quod angenter, i. stricte spata teneat. Vel hic Anger, i. cruciator. Vel Anger, genus serpentis, quod angulose et tortuose incedat; unde versus :

Anger angit gladios, serpens est, et cruciator.

* ANGERIARI, Ominari, presagire, De- vinari, Prov. in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Verum leg. Augurari.

* 1. ANGERIUS, Vectigalium exactor; quia angit, sic dictus. Charta ann. 1315. de pedagio salis et lesdæ civit. Avenion. ex Bibl. reg. : Mandaverunt quod lingua illa, quæ precipiebatur ab Angeris in denariis, ab hora nona diei Veneris usque ad horam nonam diei Sabbati sequentis, et cibis et extra- neis sit in perpetuum remissa. Vide Angarius.

* 2. ANGERIUS, f. Uncus, Gall. Croc. Correct. stat. Cadub. cap. 43 : In omni regula Cadubrii sicut de bonis communis Cadubrii schallæ duas et quatuor Angerii, et in plebe quatuor schallæ et Angerii quatuor, ut occurrente casu ignis melior possit fieri defensio. Vide Angistrum.

* ANGETUM, Politiæ aut aggeris terrei species videtur, quo ager a transenitibus defenditur; sic dictum, quod viam coarctet. Stat. Genuens. lib. 6. cap. 14 : Si inter terras duorum aderit via publica, et ambo concenerint de faciendo, vel quod alter faciat Angetum super dictam viam, possint illud facere; dum tamen sit altum a plana via ad minus per palmos decem octo. Aliud sonat Anghet, in Lit. remiss. ann. 1443. in Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 285 : Le supplicant fut par eulz mis en ung Anghet, en tel point que il cuidait que iceulz compagnons le deussent tuer ou dit hostel. Ubi pro Angulo, loco secreto usurpari videtur. Vide infra Anglare.

¶ ANGHIO, Anthrax, bubo, Gall. Char- bon, Bubon. Miracula S. Humilianiæ tom. 4. Maii pag. 406 : Juvenis quidam.... patiebatur infirmitatem in semore, quæ vulgo dici-

tur Anghio, physice dicitur Bubo, tam periculosa quod oculis humanis aspicientibus apparebat nimis horribilis, et erat inflatum per. Vide Anguen.

ANGIA, Isidoro in Gloss. Ferrum bucular scuti. Papiae : Ferrum intra bucular scuti. [Grævius pro Angia, censem scribendum Ancile : quod vide]

ANGILDUM, Simplex gildum, aut Weregildum, seu simplex valor hominis vel rei alicuius, compensatio pro simplice rei vel hominis estimatione; ex Saxonico a n, una, et gild, solutio, pretium, compensatio; ut twigldum, compensatio duplex: trigldum, compensatio triplex, etc. Leges Inæ Regis cap. 24. apud Bromptonum [** in Saxon. 22.] : Si tuus Genereat, id est, colonus, vel villunus suratus fuerit et amittas eum, si habeas plegium, admoneas eum de Angido: si tu non habeas, reddre tu Angildum, et non sit ei in aliquo remissius. Adde leges Alverdi cap. 7. 11. [** in Saxon. 6. et 9. § 1.] Vide Gildum.

¶ ANGILLA, Serpentina, ab angue. Papias MS. Ecclesiæ Bituricensis.

* ANGILOPA, Alex. Iatrosoph. MS. lib. 1. Passion. cap. 103 : Hoc enin (remedio) solo utendo non solum egilopas, sed etiam Angilopas, diuturnas scio suisse curatas. Ubi Glossæ : i. e. duratas. Vide Egilopa.

ANGINA, Taberna, in Glossis Arabicob. Latinis, an Tubera? nam Anginæ, tubera pororum vocantur. [** Ita legitur in Gloss. cod. reg. 7644.]

ANGISTRUM, Hamus, Ugutioni; ex Græc. ἄγκυρα. Est etiam instrumentum chirurgorum, apud Isidorum lib. 4. cap. 11. apud quem ancistrum restituit Vossius.

¶ ANGITUDO, Anxietas, ab anglo, vel angulus, quia in diversa se torquet. Papias in MS. Bituric.

¶ ANGLA, ἄγλη, ἀγλή, Mensa triangularis, in Supplemento Antiquarii. [** Vulcanius ad Gloss. Lat. Græc. legere jubet Anglos.]

¶ ANGLARE, Aurire. Gloss. Bituric. Forte Antilare, ab Antlia, Haurire.

* ANGLARE, ANGLARIUM, Angulus sive exterior, sive interior, Gall. Angle, coin. Stat. ann. 1357. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 195. col. 2 : Murus iiiij. palmarum, procedens de directo a muro portalis de Arenis versus murum canalis, taliter quod a dicta parte canalis faciat Angarium ad modum turris. Ibid. pag. 196. col. 1 : Continuando usque ad edificium magnum P. Garini... usque Anglare, et a dicto Anglari usque ad edificium dicti magistri Petri perficiatur. Anglet, eadem notione, nostris. Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 147. Chartoph. reg. ch. 286 : Quant ilz furent comme pour passer un mur,... en un Anglet d'icellui mur, etc. Froissart. 3. vol. cap. 17 : Adonc l'escuyer me tira en un Anglet de la chape du chastel d'Ortais. Hinc s'Angler, iisdem, pro in angulo recedere, se se abdere, Gall. Se retirer, se cacher dans un coin. Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1 :

Un enfant ot en cor n'agaires,
Dedens sa chambre s'en Angla,
Se le mourdré et estrangla.

Unde et Anglée, pro Seceusus, locus abditus, Gall. Coin, lieu retiré, in Vitis Patrum MSS. :

En une profonde vallée,
De l'une part en une Anglée
Estoit une espinois crues.

Vide supra Angetum.

ANGLESCHERIA, [Nativitas Anglica.] Vide Englescheria.

ANGLIATA, Angulus. Testamentum Sianandi Comitis Conimbricensis apud Brandaon. tom. 5. Monarchia Lusitanæ pag. 276 : Et in illa Angliata sub Castello S. Eulalio duas villas ad integrum.

ANGLICUM opus. Liber anniversariorum Basilicæ Vaticanæ apud Joan. Rubeum in Vita Bonifaci VIII. PP. pag. 345 : Quinque aurisrigia, quorum tria sunt de opere Cyprensi, et unum est de Operæ Anglicano, et unum est ad Smaltos, etc. Leo Ost. lib. 2. cap. 33. (al. 34.) : Loculus ille mirificus... argento et auro gemmisque, Anglicæ Opere subtiliter ac pulcherrime decoratus. Ubi quidam peroram restituunt anaglypha. De Anglorum porro in artibus soletia, sic Gestæ Guillelmi Ducis Normann. et Regis Anglic. pag. 211 : Anglicæ nationis feminae multum aet et auri textura, egregie viri in omni valent artificio.

ANGLICUS, Anglicæ monete species in Vita S. Donatiani Episcopi : Filum argentum duos Anglicos valentem, pro munere ibi appertabat.

¶ ANGLOBES, ποτάμου εἶδος, Placenta. Suppl. Antiquarii.

¶ ANGLUM, Anglus, pro Angulus, Gall. Angle, Coin. Angulus terra, apud nostrates Coin de terre, Morceau de detere. Chartularia SS. Trinit. Cadom. ex Bibliotheca D. Abbatis de Rothelin, fol. 43. v° : Symon in tempore Henrici Regis sensis tenuit viij. acres... et ibi unum Anglum de defenso preoccupatur et clausum extra defensum.

¶ ANGOISSOLI, Publicorum usurariorum societas, damnata Edicto Johannis I. Regis Franc. ann. 1353. apud D. de Lauriere tom. 2. Ordinat. Reg. pag. 523.

ANGONES, dicuntur, lingua Francica, tela seu hastæ quibus Franci utebantur. Sic vero describuntur ab Agathia lib. 1 : Brevia, inquit, tela quæ ipsi Angones vocant; cuius pars major ferro obducta est, ita ut ex ligno aliquid preter membrum vix extet: in superiori ferro tanquam hami utrinque sunt, et deorsum vergunt. Similia ex Agathia habent Eustathius, auctor Etymologici et Suidas. Ex qua Angonum descriptione, Lipsia in Poliorceticis sententia quibusdam arridet, qui nostras securiculas descripsit, quas vocabulisi haud ab ludentibus, Belgæ Hacken, nos Galli Haches appellamus. Aichou, et Achou etiamque securiculas vocant Arverni, vocibus ab anglo vel ergo, deductis, existimat vir doctor. Angonum meminit etiam Pachymeres lib. 12. cap. 30 : Ἰταλικὲς τόξοις καθοπλισμένοι αὐτοὶ διέπεπτον, καὶ παλτῶν ἐπιχωρίους δοράτων, οἱ διὸ παλαιὸν ἄγγωνες ἐκαλοῦντο, τὸν πόλυπον ἀπέβοντο.

¶ ANGOVINI, pro Andegavensis Moneta. Charta Roberti de Osburville ex Archivo Monasterii B. M. de Bono Nuncio Rotomag.: Concessi et donavi in perpetuum elemosinam Deo et Ecclesie S. M. Becci et Monachis ibidem Deo famulantibus.... 17. libras Angovinorum, etc.

¶ ANGRA, Intervalla arborum, vel cor-

valles. Glossar. Isid. In Pithœanis, *Angæ.* Pestus habet: *Antras, Convalles vel arborum intervalla.* Papias: *Anchræ, etc.* Vide *Angra.* Haud scio an non idem significet *Angre* apud Murat. tom. 2. pag. 257. col. 1. A. in Capitulari Sicardi Principis Beneventi, ubi sic legitur: *xxxviii. de Angre. xxxix. de Staki. xl. de ponte lapideo et de plagia. lxi. de fluvio diu concello, etc.* [* Pratillus ad h. l. nomen proprium esse ait, hodie *Angri* prope Nuceriam.]

¶ **ANGRIP,** Legitur apud Spelmannum pro *Anagrip*, quod vide.

ANGROMAGUS. Vide *Anchiromacus.*

* **ANGUARA,** Idem quod supra *Angarea.* Charta Andreæ de Chauvingni dom. Castri Rodulfi ann. 1325. in Reg. 65. 2. Chartoph. reg. ch. 278: *Avons franchi.... Ameline same feu Grangier.... et touz leurs hoirs masles et semeaux.... de tuille, mortaille, leyde, bian, Anguara, paranguayra, et de toute exaction.* Hinc nostris olin *Anguengue*, pro *Angor*, molestia. Lit. remiss. ann. 1375. in Reg. 106. ch. 408: *Lequel suppliant esmeu de l'Anguengue, que lui faisait ledit charpentier, et des paroles qu'il lui disait, feri icellui charpentier. Angoine et Angoisme, eadem notatione, in Mirac. B. M. V. MSS. lib. 1:*

Theophilus est en Angoine,

Et effrées trop durement...

Or ai tant fait par moi meisme,

Que chiffrés sui en Angorisme.

¶ **ANGUEN,** Anthrax, Pestilens *inguinis* bubo, Gall. *Charbon, Bubon.* Acta. SS. April. tom. 2. pag. 954: *Dum de mense Octobris proxime præterito ex maxima febre et duabus Anguinibus in corpore ipsius, ex epidemia tunc concurrente in extremis laboraret, etc.*

* **ANGUERIUS,** Angulus, ut videtur, Gall. *Angle.* Charta ann. 1386. ex Tabul. Massil.: *Pro implendo dictam turrim, et pro vñtagiis crotæ; et pro Angueriis, etc.* Vide supra *Anglare.*

* **ANGUIFER,** Anguem ferens. Chron. Tarvis. apud Murator. tom. 19. Script. Ital. col. 863: *Verum maxima pugna terribilisque clamor circa Anguifera insignia erant. Vide Draco 1.*

ANGUILLA. Glossæ Isidori: *Anguilla, est qua coercentur in scholis pueri, qua vulgo scutica dicitur.* Gloss. Elfrici: *Anguilla, vel scutica, s. vipa.*

¶ **ANGUILLARUM** Positio, Jus ponendi in lumine quidquid ad capienda anguillas necessarium est. Charta Eustachii Flandrie Camerarii ann. 1224. apud Miræum tom. 1. Diplom. Belgic. pag. 681: *Inde est quod ego in parochia de Westende Anguillarum Positionem in Isara extra Slusam jacentem, et ad aquæ ductum mei officii pertinentem, dictæ Ecclesiæ S. Petri de Oudenburg in elemosynam contuli.* Ibidem in Charta alterius Eustachii ann. 1261: *Noverit universitas vestra, quod cum controversia orta esset inter me ex una parte, et Ecclesiæ S. Petri ejus loci ex altera, super positionibus Anguillarum sitis sive jacentibus in officio meo de Selipis, quas dicta Ecclesia dicebat nobilis virum Eustachium quondam Camerarum Flandrie patrum meum ipsi Ecclesiæ in elemosynam contulisse... Quo inspecto ego recognovi coram dicto Comite et recognosco me nihil juris habere in præfatis Positionibus Anguillarum.*

CANCI GLOSS. — 1.

ANGUILLARIS, ANGUILLARIUM, Locus fluminis, ubi capiuntur anguillæ: vel ut habet Ugutio, *locus ubi anguillæ habitant.* Charta Rohonis Episcopi Inculismensis in Tabul. Abbatiae S. Amantii: *Silvis, pratibus, aquis, farinariis, Anguillariis.* Alibi in eod. Tabul.: *Sed et ad Anguillarem faciendum, et ad molendinos construendos dederunt boscum, etc.* Observat porro Wendingus in Lega Salica, et aliis ejusmodi, non aliorum piscium fieri mentionem, quam *Anguillarum*, et quidem fluvialium, non item lacustrum: unde conjicit eas Leges non alibi latas quam circa prata Brabantæ versus Hercam, ubi inexhausta fere est anguillarum piscatio.

¶ **ANGUILLARIUM**, Præstatio anguillarum domino debitarum. Tabularium S. Petri de Cella-Fruini Engolismensis: *De derunt omne Anguillarum, scilicet quartam partem Anguillarum, etc.*

¶ **ANGUINA,** Funis, Gall. *Cable.* Hist. Norman. Scriptores apud Andr. Duchesnii pag. 40. col. 2. ex Abbone de Obsidione Lutetiae a Normannis:

Anguinique trahebant ripas secus (cimba) ipse. Ubi in margine: *Anguinis, funebus.* * **ANGUINALIA,** Pestis inguinaria, bubo, ab Ital. *Anguinaia, inguen,* Gall. *Aine, olim Enguinaille, Angonne et Anguenne.* Mirac. S. Rosæ tom. 2. Sept. pag. 456. col. 1: *Johannes Grisostomus puer.... amorphatus eo morbo, qui Anguinalia dicitur, jam in extremis erat constitutus.* Vitæ SS. MSS. ex Cod. S. Victoris Paris. sign. 28. fol. 119. r°. col. 1: *Laquelle pestilence i' apelent enguinaire, ce est apostume sanz enfeule en la Enguinalle.* Lit. remiss. ann. 1471. in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 605: *Le suppliant bailla d'icellui cousteau ung cop à Denis Dufour en la cuisse senestre, à l'endroit de la Angonne ou coilyon.* Aliæ ann. 1409. in Reg. 153. ch. 345: *Icellui Jehan fu blicié de son coustel en l'Anguenne, ou en la cuisse.*

¶ **ANGUROMAGUS.** Vide *Anchiromagus.*

¶ 1. **ANGUIS,** Draconis effigies in vexillis delineata. Vide *Draco 1.*

** 2. **ANGUIS, crudelis.** Gloss. in cod. reg. 7644.

1. **ANGULA,** Anguilla, in Glossis Arabico Lat.

2. * **ANGULA,** Territorium quoddam ballivie seu districtus Senonensis, nostris etiam Angle. Charta Ludov. X. reg. Franc. ann. 1315. in Reg. 52. Chartoph. reg. ch. 92: *Johanni de Claramonte militi concessimus de gratia speciali unum mercatum in villa sua de Sancto Justo in Angula.* Lit. remiss. ann. 1396. in Reg. 151. ch. 148: *Saint Just en l'Angle ou resort du baillage de Sens.*

¶ **ANGULA TERRÆ,** pro *Angulus terræ*, Gall. *Coin, portion de terre.* Madox Formulare Anglicanum pag. 197: *Huc presenti carta mea confirmavi Randulfo de la Lane illam Angulum terræ meæ qua jacet ex parte Occidentali aquæ de Waltecumbe, decurrentis in villam de Wella, illam Angulum scilicet quæ est juxta magnam viam, etc.*

* Suspicio esse Modum agri, quem et nostri *Anglæ* appellaverunt. Charta ann. 1256. in Chartul. Thenol. fol. 56. r°: *Connaissions encore que à cele église nous avons*

vendut une Anglée de nostre preit,... de la quelle Anglée de ce preit etc.

* **ANGULARIS,** Colatorium, quod vulgo Chausse vocamus, quia in angularem formam desinit. Apitius lib. 7. cap. 4: *Suffundes liquamen, fricabis, in Angularem refundes simul cum offellis, etc.* Utitur etiam alio loco. Occurrit quoque semel ac iterum in Tabulario S. Eparchii Inculismensis sol. 63.

* **ANGULATA,** ut *Angula, angulus, Gall. Angle, coin.* Charta ann. 1263. in Chartul. S. Cornel. Compênd. fol. 185. r°. col. 2: *Cum mota fuisset discordia... super quadam petia terræ, in qua nemus plantaveramus, sita videlicet in Angulatis nemorum de Lihis, etc.* Vide *Angliata.*

1. **ANGULOSUS,** παλυγόνος, in Gloss. Græc. Lat.

¶ 2. **ANGULOSUS,** Subdolus, tortuosi ingenii, vafer, Gall. *Fourbe, Trompeur.* Chron. Andrense tom. 9. Spicil. Acher. pag. 593: *Quare Angulosus Rex Anglorum Johannes exire de regno suo jubet totum conventum Ecclesiæ Christi Cantuarie. Sunt qui ab Angula, id est, Anguilla factum putent Angulosum; quia versipellis in anguillæ modum ad omnia sese flectit, ut elaborat, unde haec nostris loquendi formula: Il s'échappe comme une anguille. Sed et ab Angulo oriri potest. Angulosus Plinio idem est qui Multangulus: ubi autem anguli multi, quod queritur, ut in versipelle, vix inventur.*

¶ **ANGUL SAXNUS,** Anglo-Saxo. In duabus Chart. ann. 946. apud H. Wanleium de antiqua Litterat. Septentr. pag. 302: *Post obitum Edmundi Regis qui regimine regnum Angulsaxna et Northymbra paginorum Brettonumque.... gubernabat. Item An. D. Incarn. 946: Et 1°. temporali cicli laterculo quo sceptra diadematum Angul-saxna cum Northymbris, et...*

* **ANGULUM,** pro Cingulum, Ambitus, Gall. *Enceinte.* Charta Philippi comit. Flandr. ann. 1211. ex Can. Comput. Insul.: *Omnis qui ghildam habent et ad illam pertinent, et infra Angulum villa sue manent, liberos omnes facio.*

* **ANGULUS.** Libert. Pontis-Ursom. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 640. art. 32: *De multura, si aliquis moliat sexdecim boessellos, sextum decimum regis est. Molendinus tenet in Angulis dimidium boessellum et pastum.*

¶ **ANGURIA,** Spelmanno idem est cum *Angaria*, quod vide.

* **ANGURIUS,** Sarracenice *Bathich, Pepo,* Gall. *Melon.* Parvum Vocabularium Latino-Sarracenicum ad calcem Itinerarii Hierosol. auctore Bernardo de Breydenbach. pag. 250:

Pomum,	Doffaha.
Pirum,	Engassa.
Ficus,	Hyne.
Angurii,	Bathich.
Pulmentum,	Tabich.
Orum,	Beyde.

* **ANGUSTI,** pro Augusti; sic appellatur *Nummi Bracteati*, in quibus elicta imperatorum effigies: alii vero aliis nominibus designantur. Consule Jac. à Mellen in Epist. de quibusdam nummis Germ. ad D. Gasp. Sagitar. et Joan. Christoph. Olea-

rium in Isagoge ad Numophylacium Brateatorum. Vide in *Nummus*. [** Germanis olim *Angster*, quasi *Angesicht-Pfennig*, ab imagine non solum Imperatorum, sed etiam Episcoporum, praesertim Augustanorum, unde etiam *Antlitt-Pfennige*, *Antlitzer*, et ab Episcopis Augustanis *Angster* appellabantur. Vide *Stumpf*. *Chron.* pag. 358. *Hottin. Spec. Helvet.* pag. 24. ADEL.]

ANGUSTIARI, pro *Angi*; angore, modestia affici. Hildegardis in Vita S. Roberti Confessoris: *Mater præ timore Angustiata et gravata*. Occurrat non semel.

* *Angoisser*, eodem sensu, in Poem. MS. Rob. Diaboli:

Che fait, li pliae qui l'angoisse,
Qui l'apetice et qui le coisse.

Hinc

* **ANGUSTIATIO**, **ANGUSTIATOR**. Vocab. compend.: *Angustia*, qui angustat.

¶ **ANGUSTICUS**, *Angustus*. Translatio S. Benedicti in Galliam ante annos nongentos exarata, tom. 4. Analect. Mabill. pag. 452: *Quando vero in via silvatica et Angustica itinera ambularet, nec arborum offendicula, nec difficultas viarum obstaculum eis vel impedimentum esset itineris, etc.*

ANGUSTIOSE, Difficulter, cum angore, apud Matth. Paris.

¶ **ANGUSTIOSUS**, *Molestus*. Vita Lidwinae tom. 2. Aprilis pag. 353. D: *Concurrebant matronee devote ut relevarent mæstiam spiritus ejus; sed onerosus erat omnis consolator, Angustiosus erat omnis sermo creaturez.*

ANGUSTIOPORTUM. Gloss. Græc. Lat. στενωπός, *Angustiporium*, *Angustus*, *Angiportus*, *Angulus*.

** **ANGUSTRINA**, στενοχόρτα. Gloss. Græc. lat. An στενοχόρτα;

** **ANGUSTRUM**, ein top da man yn leset. Glossar. Lat. Germ. ann. 1477. Germanis superior. *Angster*, et Ital. *Anguistara*, est Vitrum collo angusto. ADEL.

ANGUTIO, Aviculae species, Petro de Crescentiis lib. 10. de Agricult. cap. 7.

ANHELA, *Halitus*, *anhelitus*, Gall. *Ha-leine*. Vita Aidani Episcopi Fernensis in Hibernia cap. 4. n. 26: *Viditque unam (bestiam) magnam et fortiorem ceteris . . . aperto ore, quæ erat parata se devorare; cuius Anhela Regem ad se traxit, et pæne devoravit.*

* Vita S. Corbiniani tom. 3. Sept. pag. 284. col. 1: *Nec tortarum obpresso Anhelam ejus suffocavit.*

¶ **ANHELABUNDUS**, *Anhelans*. Cursuque rapidissimo properans, *Anhelabundus illuc pervenit*, tom. 3. Concil. Hispan. pag. 646. col. 1.

¶ **ANHELERIUS**, *Annularum faber*, Gall. *Faiseurs d'anneaux*. In MS. cod. Confraternitatis B. Mariae Deauratae Tholos. inter sodalium nomina recensentur P. *Anhelerius*, J. *Pelliparius*, A. *Brotiator*, etc.

* **ANHELIA**, *Pugna*, in Vocab. comp. **ANHELITUS**. Gregorius Turon. lib. 3. Hist. cap. 28. et *Gesta Regum Francorum* cap. 25: *Sed neque Anhelitus venti in illo loco senserunt. Phrasis nostris familiaris: Ils n'ont pas senti en ce lieu-là une haleine de vent.*

¶ **ANHELIZARE**, *Anhelare*, *Spirare*, Gall. *Respirer*. Processus de S. Petro de

Luxemburgo, Julii tom. 1. pag. 569: *Febribus et aliis multis infirmitibus valde gravatus, hora quasi Complectorum expiravit; et mortuus ab illa hora, nec Anhelizans nec aspirans neque pulsum habens, stetit usque ad horam subsequentium Matutinarum.*

* **ANHELLUS**, *Agnellus*, *agnus*, *Occit.* et *Provinc.* *Anhel*, pro *Agneau*; quod de animali perinde ac de moneta, *Agnus dicta*, usurpatur. *Charta ann. 1366. in Reg. 137*. *Chartoph. reg. ch. 55*: *Item etiam probare intendit quod pelles Anhellarum dicuntur illæ, quæ excoriatae fuerunt sive exectæ ab anno (agno) nundum unlus anni completi. Tabul. Massil. ann. 1381*: *Quælibet capra, capretus, Anhellus solvat ij. pat. Apoqua ann. 1343*: *Raymundus de Prestiz.... et Johannes Ferrandus recognoverunt... se habuisse et numerando receperisse summas pecunias auri infra scriptas a discreto viro M. Petro de Fenolheto, thesaurario magnifice et egregiae DD. Heliensis D. G. Fuxi comitissæ, vice comitissæ Bearnii et Martiani, tutricis... D. Gastonis D. G. comitis Fuxi ejus filii.... iv. Anhellos auri etc. Anhel*, in Consuet. MSS. villa de Buzeto ann. 1273. art. 41: *Lesdiz senhors.... de crabe, crobot et Anhel no deben aber ny lhevar*. Hinc :

* **ANHINA**, *Pelles Agninae*, Gall. *Peaux d'agneaux*. *Charta ann. 1366*: *jamjam laudata: Pro octo viginti et sex balis pellium agnorum, vulgariter vocatarum Anhinas.... Item etiam probare intendit, quod a dictis tabulis pellibus non extitit lana; sed potius Anhinum dumtaxat*. Vide *Agnellini Panni*.

* **ANICELLUS**, *Annulus*, ut videtur, Gall. *Petit anneau*. *Comput. MS. ann. 1239*: *Pro affectus et Anicellis*, vj. lib. xij. sol.

ANHLETA. *Fridegodus* in Vita S. Wilfridi cap. 1. de Britannia :

Anglicus extruso colit hanc Anhleta Britanno. Ubi Editor, an Athleta? Videtur vox Anglo-saxonica, forte anhlotia, tributarius, a voce de qua mox.

ANHLOT, **ANLOT**, **ANLOTE**. *Leges Wilhelmi Nothi* cap. 4: *Omnis Francigena qui tempore Edwardi propinquæ nostri, fuit in Anglia particeps consuetudinum Anglorum, quod ipsi dicunt Anhlotæ et Anscole, persolvat secundum legem Anglorum*. *Lambardi Editio legit Anhlot, et an Scote, et in margine, vulgo Scot et Lot*. *Sensus est, ut unusquisque pro more patriæ sortem et partem suam persolvat. Hlot enim sors est, Scote pars, seu vestigial: an vero articuli vice præponitur, ut apud Gallos, un.* [** Wilkins: *an hlotæ et an scote, ita ut an, vulgo on, sit præpositio in.*]

1. **ANI**, [Unus, veteribus Francis.] Vide *Chunna*.

¶ 2. **ANI**, *Circuli*. *Papias MS. Ecclesiæ Bituric.*

¶ **ANIADOI**, est futurus paradisus, ver àternum, *Rocco le Bailli* in *Dictionariolo Spagyrico*.

¶ **ANIADUS**, *Eidem est rerum efficacia, spiritualis homo, caeleste et glorificatum corpus ex Christo habens.*

* **ANICIUS**, *Invictus*. Cathol.

* **ANICULUS**, pro *Anniculus*, *agnus aut ovis unius anni*. *Charta ann. 1355. in Reg. 84*. *Chartoph. reg. ch. 368*: *Cum certam lanorum, bidentum et Aniculorum quantitatem emisset, etc. Vide Anniculus.*

¶ **ANIE**, *Interpretatur quasi Ananonia, id est recognitio, vel quasi anna, id est, libertas*. *Papias MS. Ibidem*: *Anima dicta quasi . . . Anie id est, Ananonia quæ Graece recognitio dicitur . . . vel quasi Anie, id est vacua.*

¶ **ANILAF**, apud veteres Francos, Undicem. I. locum vide in *Chnna* sub finem.

¶ **ANILASINA**, *Aliena serva*, ut exponit Eccardus ad Leg. Salic. tit. 29. n. 1. [** Lectionem mendosam esse indicat Cod. MS. Paris. (4627), qui habet *Eualesina*. At eua est *Conjugium et lesin* est *Solvore*; h. e. adulterium, quod legem conjugii solvit, *Ehebruch*. Haec verba sunt Scholæ. ADEL.]

ANILIA, *Amentia*, *satuitus*, in *Glossa Isidori*. *Malim Anitia*, vel *Anitas*, ut sit anuum delirium. Vide *Anitas*. [Nihil hic erat corrigendum. *Anilia*, α, dicitur ab *Anilis* adjektivo: quo usi sunt Tullius 1. Tusc. 39. *Aniles ineptæ*; Apostolus et Quicil. *Aniles fabuleæ*. Deinde Papias eadem habet, quæ Isidorus: *Anile*, inquit, *vanum. Anilis etas, senectus fæminæ, Anilia, ametria, satuitas*.] Hinc

¶ **ANILITARE**, apud Apuleium de mundo, ubi terra dicitur nec occasibus fatigari, nec saculis *Anilitari*, id est senescere, vel senectute despere.

* **ANILLA**, *La materia*, in *Glossar. Lat. Ital. MS.* Vide *Anilia*.

1. **ANIMA**, *Homo*, *nostris etiam Am. Hist. S. Clementis I. PP.*: *Ita ut in die illa quingentæ Animæ et ea amplius baptizati in nomine Patris, et Filiæ, et Spiritus sancti, perfecti in fide Christi abscederent. Passio S. Sebastiani: Omnis familia quæ erat in domo Nicostrati Animæ 33. promiscui serus et etatis, etc. S. Audoenus in Vita S. Eliji lib. 2. cap. 40: Tanta fuit copia decima, et decima accoliarum pars centum Animæ ad partem B. Eliji sorte devenerant. Gregorius Turon. lib. 8. cap. 30: Animæ in captivitatem subdentes. Ordericus Vitalis lib. 2: In nave 276. Animæ fuerunt.* [** Act. Apost. c. 27. v. 37. Ep. 1. Petr. c. 3. v. 10.] *Addit. Translationem S. Sandalei n. 9. Theophanes ann. 18. Mauricij: Έγω δέ τοις αἰχμάλοτος; αρδίσου αὐτὸν κατὰ τὴν Φυχὴν νομίσας ἐν κακῷ πορεύεσθαι αὐτὸν, i. in singula cepita. Capitatio Anmarum, in leg. 6. Cod. Th. de Conlat. donat. est ea que pro servis, adscriptis, censitis prediiorum præstatur, quæ φυχὴν οὐρανού dicitur in Constit. Gr. Anastasii leg. ult. Cod. de Annona et trib. *Humana capitatio*, ead. leg. 6. Vide Genes. cap. 46. etc.*

2. **ANIMA**, pro *Vita*. *Regestum Petri Diacon. Casin. n. 409: Contro Animam nostram cogitaverunt et consilieraverunt. In Animam alicujus insidiari*, in Edictio Rotharis Regis Longob. tit. 75. § 1; *Contro Animam mut sanguinem patris insidiari*, tit. 61. § 2. [** 163.] *Animæ periculum incurvare*, tit. 86. § 2. in Leg. Longob. lib. 1. tit. 17. § 2. [** Rothar. 284.] et alibi non semel. *In Animam alterius conjurare*, apud Willelmum Neubrig. lib. 5. cap. 20. Vide Petrus Fabrum lib. 3. Semestr. cap. 4. pag. 63.

Pro Animæ judicare seudum, pro animæ redempzione aliquid Ecclæsiis concedere in Constitut. Friderici I. Imp. apud Radicium lib. 4. cap. 7.

In uniam alterius Jurare. Vide Jurare.

ANIMARUM domus. Vide in *Domus.*
¶ ANIMA SATURNI vel *ALTHRA*, Rocho le *Ballici* in Diction. Spagyrico, est suavissima plumbi dulcedo, qua per acetum extrahitur.

¶ ANIMÆ. Dies commemorationis defunctorum, secunda Novembbris, Gall. *Le jour des morts*, Picardis, *Le jour des ames*. Nicolaus Trivetus in Chronico ad ann. 1296: *Rex Angliae profectus in Angliam apud S. Edmundum parlamentum tenuit in crastino Animarum.* Rymer tom. 7. pag. 377: *Apud Westmonasterium in crastino Animarum.* *Animarum Commemoratio*, apud Lobiniensem in Glos. ad calcem tom. 3. Hist. Paris.

ANIMÆQUUS. Gloss. Lat. MS. Regium sig. 1013: *Animæquus, longanimes, sive patiens.* In Gloss. Isidor.: *Patiens animo.* Gloss. Lat. Gr. *Animæcum*, ισόγυχτος. Leg. *Animæcum.* Lucifer Calaritanus lib. 1. ad Constantium Imp. pag. 73: *Animæqui estote, etc.* Plautus in *Rudente* act. 2. sc. 3. v. 71:

Ergo *Animæquus optimum est ærumna condimentum.*

ANIMÆQUIA. Eadem notio. Concilium Rom. sub Gregorio II: *Animæquore mente.* Versus Salomonis Episc. ad Dodonem:

Illud cum recolens . . . Animæquier esto.

Occurrit apud Bedam in Vita S. Cuthberti Episc. n. 22. in Vita S. Popponis Abbat. cap. 2. 3. in Vita S. Hadelini Confess. n. 10. apud Helmodum lib. 1. cap. 71. In veteri Testamento, et alibi non semel.

ANIMAL, *Equus aut jumentum.* Lex 9. Cod Theod. de Re milit. : *Cum propriis Animalibus eo usque veniendum est, ubi obsequum cursuale succedit.* Paulus Diaconus in Heraclio: *Romani Animalia sua nocte et adaguerent et acceperunt.* Aimoinus de Mirac. S. Benedicti lib. 3. cap. 6: *Tum est invalidus, ut impetrare nequeat, quatenus proprio Animali suis reveratur Monachus.* [Transactio inter Abbatem et Monachos Crassense ann. 1351. ex lib. viridi fol. 53: Quando mittentur aliqui claustrales Camone, ut ibi residente pro sociis cum Priore, dominus Abbas dicti Monasteri habet (l. dabit) ris duo Animalia, videlicet unum pro persona sua, et aliud pro raubo lecti et aliis rebus dicti Monachi portandis ad dictum prioratum de Camone.] Adde Gausfredum lib. 1. de Vita S. Bernardi cap. 2. n. 4.

ANIMALIA, sæpe pro equis ad cursum publicum destinatis; quæ *Animalia publici cursus dicuntur* in leg. 8. Cod. Th. de Cursu publ. vel *Animalia publica*, in leg. 2. 10. 53. 60. Cod. eod. Symmachus lib. 2. Epist. 27: *Diligentia tua ratio digeratur, quæ possit ostendere, quo numero Animalia collocari, et quo apparatu instruxeris mansiones.* Capitolinus in Maximino: *Tanto impetu mutatis Animalibus excurrir, ut quarta die Romana veniret.* Animalium autem publici cursus nomine non modo *Equi intelliguntur*, quos *cursules* vocant lex 64. Cod. Th. de Cursu publ. et Senator. lib. 4. Epist. 44. lib. 5. Epist. 5. sed et *Asini, Boves et Muli*: de asinis l. 38. et 41. de bovis l. 1. 11. 55. et de mulis l. 8. 53. eod. tit. Cod. Th. Cameios addit Theophanes pag. 39. ubi et boum meminit. Vide Socratem lib. 3. cap. 1. et quæ notavit Juretus ad Symmachum lib. 2. Epist. 27.

¶ ANIMALIA, nude, Pecora majora,

Gall. *Aumailles*, ut exponit Eccardus in notis ad Legem Salicam tit. 3. Nude etiam posita *Animalia legius apud Mabillonum* tom. 3. Annal. Benedict. pag. 219. at pro qua specie animalium, haud ita proutum est dicere. Locum ipsum Lectori propono: *Habebat autem jam tum Protasius sub se 50. Monachos et 20. famulos, 500. oves, 100. Animalia, 50. jumenta, porcos 40. cuballas 2. asinos 5. boves 20. Nulla vacarum, capraruum atque mulorum mentio. Vaccas designari ex loco et numero verisimile est.*

* **Glossar.** Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Aumailles, majora animalia, ut sunt boves, vaccæ, asini, equi; sed pecudes sunt minora animalia, ut oves, porci, sues, capræ et similia.* Boves et vaccas eo nomine potissimum significari rursum colligitur ex sequentibus. Reg. visitat. Odonis archiep. Rotomag. ex Cod. reg. 1245: *Visitavimus hospitale de Novo-castro... Hubent oves iijf., xl. Aumailles, l. porci, xxv. equi, tam parvi quam magni.* Charta ann. 1358. in Reg. 86. Chartoph. reg. ch. 94: *Onze chefs d'Aumaille, que bœufs que taureaux, furent trouvez es boys et taillis.* Lit. rewiss. ann. 1382. in Reg. 121. ch. 107: *Il trouva oudit pré Guillot Mallet, qui gardoit oudit pré xvij. chefs d'Aumaille et plus, qui pasturaient l'herbe d'icellui pré.* Bestes ormailles, pro *Aumailles*, in Lit. ann. 1466. ex Reg. 202. ch. 51.

* **ANIMAL,** De bove tantum dici videatur, in Registr. episcopat. Nivern. ann. 1287: *Consuetudo carnificum Nivernensium.* Quando episcopus Nivernensis est presens, ipse percipit de quolibet Animali unum turillum pro tribus denariis.... Semper debet de quolibet Animali unum membrum. Item si aliquis carnifex vendat arietes in aliis diebus et aliud Animal, episcopus nichil percipit de arietibus, sed tantum de Animalibus.

* **ANIMALIA ARATORIA,** Quæ agriculturæ inserviunt. Transact. ann. 1490. ex schedis Pr. de Mazaugues: *Quod licet.... facere retentions pro eorum Animalibus aratoris et de basto, etc.* Charta ann. 1341. in Reg. 73. Chartoph. reg. ch. 339: *Semblablement porrunt pastorum tortes manieres de Bestes urabiles desdiz habitans.* Vide infra *Arabilis.*

* **ANIMALIA DE CARROIB,** Quæ carrum trahunt, in Charta ann. 1319. ex Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 159. Alia ejusd. ann. in Reg. 103. ch. 181: *Allegabatur ipsos homines dicti loci de sancto Juliano, habentes seu tenentes saumerios sive Animalia carroib, teneri et consueuisse certo modo portari seu condunare ad portandum fustes ac lapides, et alia cements necessaria ad construendum.*

* **ANIMALIA EQUERINA,** Equæ, Provincialibus *Eques*, quæ ab equinis et mulatinis distinguntur, in Charta ann. 1379. ex Cam. Comput. Aquensi: *Animalia equestria brava consueverunt dare pro banno, pro quolibet animali de die, denarios quatuor et de nocte denarios octo coronatorum.... Animalia vero equina et mulatina de stabulo, de die denarios duos et de nocte quatuor.*

* **ANIMAL DE BASTO,** Jumentum, *Bête de somme, Cheval de bâti*, in Archivo S. Victoris Massil.: *Ceperunt duos homines et unum Animal de Busto.*

* Transact. ann. 1490: *Quod nullum animal.... audeat intrare, ... excepto animali de basto, quibus facultas depascendi etc.*

* **ANIMAL BASTI,** Eadem notio. Reprat. factæ in senescal. Carcass. ann. 1435: *Jacobo Cathalu pro duobus diebus, quibus vaccavit cum suo Animali basti ad portandum arditham et terram.*

* **ANIMALIA DE LAVORE,** Eadem quæ Aratoria. Charta ann. 1379. ex schedis Pr. a S. Vincentio: *Animalia de labore possunt pascere in ipsis defensis tempore quo laborant.*

* **ANIMAL DE HOSTE,** Mulus: *Bête d'armée.* Charta Remundi de Canavellis Domicelli in Comitatu Ruscinonensi ann. 1298: *Pro dicta medietate decimæ medietatem cuiusdam Animalis mulini de hoste in adjutorium illius Animalis, quod vobis et successoribus vestris domus de Conaco teneor facere, quotiescumque vos vel successores vestri in dicto castro de Conaco ire contigerit ad partes Yspanię, pro bellando contra inimicos fidei, etc.* Alia Charta anni 1308. Berengeri de Canavelis filii Remundi: *Et pro dicta sexta parte fit et præstature et prestari debet dicto Regi, tanquam domino de Conaco, quotiescumque ipsum vel eius successores in dicto castro ire contigerit ad partes Yspanię, pro bellando contra inimicos fidei Catholicę, unum mulum vel mulam, quod dicitur Animal de hoste.* Anastasius in Hist. Eccl. ann. 9. Copronymi: *Animal mulnum ascendi... humana voce loquens.* Ubi Theophanes ἡγεμονίαν αποκλει. Agobardus lib. contra Legem Gundobaldi cap. 11: *Pro uno asino molino, qui idem est quod animal mulnum, id est, ex mulorum genere, nisi ita appellatum fuerit quod ad molas et mulina labore soleat.* Vetus Epigramma ex Pithecanis pag. 160:

Cum possis parvo sumptu conducere Asellum,
Qui soleat teretes volvere rite Molas.

Index Homeri Graecobarbari: ημίον, τὸ πουλάρι. Mulos Hispanicos non semel commendat *le Roman de Garin*:

Toute la terre raemplissent d'avoir
D'or et d'argent et de murs Espanois.

ANIMAL ad clausum pedem, quod non dividit ungulam, seu quod non habet divisam ungulam, Levit. cap. 11. et Deuteronom. cap. 24. Charta ann. 1300. in Regesto Philippi Pulcri Regis Franc. ann. 1299. n. 35. ex Tabul. Regio: *Cum chacia ad animal ad clausum pedem, et cum caeteris dicta Sergentie juribus, etc.*

* *Judic. an. 1263. in Reg. 1. Olim parlam. Paris. fol. 138: Cum dilectus et fidelis noster episcopus Paris. diceret se et prædecessores suos episcopos Paris. esse et fuisse in possessione, per longum tempus et per tantum temporis, quod sufficit ad omnem saisinam acquirendam, venandi, quoties sibi placuerit, in bosco suo de sancto Clodoaldo, ad cuniculos, lepores, vulpes et tessones, et ad omnia alia Animalia ad pedem clausum, etc.* Ex quibus illa animalia videntur designari, quæ, retractis ungulis, pedem clausum habere dici possunt. Permut. inter reg. Phil. Pulcr. et Ingeran. de Marign. ann. 1312. ex Chartoph. reg. Layet. Rouen 1. num. 16: *De la garenne de Marigni, et d'aucuns fiefs en la chastellenie de Gournai, avec la chasse à la beste au pied clos, et au chevreuil.* Reg. Cam. Comput. Paris. sign. Bel fol. 33. n°: *Le roy Philippe l'an 1316. donna audit Guillebrut la chasse de toutes bestes à piez clos, à fuirons, fil, reis et levriers, etc.* Charta ann.

1346. in Reg. 82. ch. 54 : *Il puisse chacier et prendre par toute ladite forest de Biere toutes manieres de bestes à pie cloux. Vide infra Furcatas.*

ANIMALIA MINUTA, Pecudes, in Leg. Luitprandi Reg. Longob. tit. 83. § 3. [** 109. (6, 56.)] *Averia, sive Animalia Minuta*, in Charta Ludovici Lavallii Gubern. Delphin. apud Dion. Salvaingum in Tract. de Jurib. dominicis pag. 309. 310. Verum quidam censem pro *Animalia Minuta*, legendum *Muta*, ut in Regiam Majestatem lib. 4. cap. 27 : *Propter averia, id est, Animalia Muta.* Ita apud Bractonum lib. 3. tract. 2. cap. 37. § 1. Gloss. vet. *Muta bestia*, ζωὴ ἀλγετοῦ. Vetus Scholiastes Juvenal. sat. 15. v. 143 : *Agreege Mutorum; Animalium, pecorum.* Senator lib. 2. Epist. 13. ubi de musica : *Hinc Orpheus Mutis Animalibus efficaciter imperavit, vagosque greges, contemptis paucis, ad audiendi ebulas potius invitavit.* Lex Longobard. lib. 1 tit. 21. § 3. [** Rothar. 331.] : *Si caballus cum pede, bos cum cornu dumnum fecerit, vel si porcus cum dente hominem intricaverit, aut si canis momordet, . . . componat damnum aut homicidium cuius Animal fuerit, cessante in hoc capitulo faida, quod est iniuricia, quod Muta res fecit, non studium.*

ANIMALIA, seu *Averia Otiosa*, que agriculturae non inserviunt, ut sunt oves, sues, volatilia, etc. Fleta lib. 4. cap. 17 § 15 : *Sifiat districtio per oves vel bestias carucarum, cum sint alia Averia Otiosa.* Charta Henrici III. Regis Angl. tom. 2. Monast. Anglic. pag. 209 : *Decem boves, 10. vaccas, et 20. porcos, et 300. oves, et 2. tauros, et 20. Animalia Otiosa, 40. capras. Animalia Ottiosa et pigra, apud Vegetium lib. 3. Artis veterin. cap. 12.*

ANIMAL ERRANS, Aberrans. Vide *Erratum*.

* **ANIMAL ROSSATINUM**, Equus minor vel Mulus. Vide *infra Rossatinum animal*.

ANIMALIA SEJORNI, Quae in equili morantur, eadem quae *Otiosa*. Charta ann. 1341. in Reg. 73. Chartoph. reg. ch. 339 : *Chascun desdz habitans avec deux bestes de sejour avec leur sequence de lait, et avec toute maniere d'autres bestes menues (porront pasturer).* Vide *Sejornum*.

* **ANIMALINA BESTIA**, Eadem notione, qua supra *Animalia*, Gall. *Aumailles*, Bos vel vacca. Chartul. Casalin. : *Petrus Niger concessit etiam quod nunquam amplius Animalinam bestiam in nemore propter pastionem caperet. Beste animaline vel aumaille, sic enim legendum puto pro *Armaliane*, in Lib. villæ de Auxona ann. 1229. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 395. art. 5 : Se beste est prise en dommage, . . . la pergie qui monte quatre deniers, se ce est chevaux : se ce est beste *Armaliane*, deux deniers.* Vide supra *Almelinus et Manualia* 3. *infra*.

* **ANIMALIOLUM**, dimin. ab *Animal*, Equus aut jumentum. Vita antiquior S. Floriani mart. apud Pez. tom. 1. Script. rer. Austr. col. 37 : *Mulier autem hac visione commonita, statim junxit *Animaliola* et ad fluvium perrexit, . . . et resciens *Animaliola* perduxit ad locum et sepelivit.*

* **1. ANIMALIS**, Spiritualis, sive animam spectans. Ratherius Veron. Spicil. tom. 2. pag. 165 : *Si ergo ad Episcopum nihil de rebus pertinet quibus Clerici vivere debent,*

aut ipse eis non debet, ut Animalem ita et corporalem dare in tempore tritici mensuram.

* **2. ANIMALIS**, sensu opposito, ut videtur. *Animalis archidiaconus*, quia ad ejus officium potissimum pertinet ea, quæ corporis sunt, procurare; nisi mendum sit pro *Annualis*. Charta Joffridi episc. Catalaun. ann. 1132. in Chartul. S. Vitoni Virdun. : *Si qua autem temerario ausu magna parva persona cujuscumque ordinis, aut potestatis vel dignitatis, sive episcopos futurus, sive *Animalis archidiaconus*, contra hanc nostram auctoritatem adire presumperit, etc. Quæ rursum ibid. occurunt in Charta Theodorei episc. Virdun.*

¶ **ANIMALIS** et **LUTER**, Origenistis dicti sunt reliqui omnes, qui sacris eorum initiati non erant. Hieron. Epist. ad Pamphach. et Ocean. de error. Orig. : *Nec mirum, putant enim me suum esse symmystem, et propter *Animales* et *Luteos* nolle palam dogmata profiteri.*

¶ **ANIMARE**, Incendere, hortari, concitare in aliquem, animos dare, Gall. *Animar.* Arnulfus Lexoviensis Episc. in Epist. ad Lucium Papam, tom. 2. Spicil. Acher. pag. 482 : *Audistis eos, et magis quam expedivit mihi etiam exauditis, quoniam absens et innocens, nulloque citatus editio punitus sum, et ex magna officiis Episcopalis mei parte suspensus, ipsosque ad dicendum et facienda quæ vellent remisistis amplius *Animatos*, ut et alii quilibet invitari possent et amplius *Animari*. Bartholomæus Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1227. apud Murat. tom. 6. col. 451 : *Dicebatur enim quod predictus Dominus Lazarus Januam non debebat reverti; quare populus adeo dictum Guilelmum de Marivirum nobilem *Animavit*, etc.* Eadem notione occurrit tom. 6. Reliq. MSS. Ludewigi pag. 40. et 161. [** Macrob. Saturn. lib. 7. cap. 3 : *Ut hortatu vestro Eustathius, quæ de scommate paullo ante dixerit, animetur aperire.* Vide Forcell. Lex. Gloss. Lat. Græc. : *Animo, καταθεσθαινων.*]*

¶ **ANIMASTICUM**, Animale, ad animam pertinens. Zabarel. Phys. lib. 8. super textum 32. pag. 183 : *Opponit Zabarella *Animasticum Physico*; ac strictum motum *Animasticum* vocat, qui ab anima proficiuntur : *Physicum* qui a natura.* Gocl. Lex. Phil.

* **ANIMASIOR**, Alacrior, promptior. Lit. ann. 1344. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 128. col. 1 : *Ut ad similia *Animasiores* existant, viginti septem libras Turonenses eis de moneta regia tradendas taxavimus.*

¶ **1. ANIMATOR**, f. Colonus vel Servus. Charta Boleslai Ducis Bohemie pro Monasterio Preunoviensi ann. 993. apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 49 : *Et in civitate quoque Pragensi donamus decimum forum, et decimum denarium de judicio, decimum hominem captivum, et triginta *Animatores* eorumque posteritatem.* Ibidem : *Et in villa Coronirtwitz tres *Animatores* cum terra sufficienti.*

* Idem mihi videtur quod *Animal*, sive de equis aut jumentis, sive de bobus et vacuis intelligas.

* **2. ANIMATOR**, Optimus pictor, in Glossis antiquis. Galli dicimus *Qui donne*

de l'ame. [** Martian. Capell. 1. pag. 13 : *Cum vivos etiam vultus, artis aut marmoris signifex *Animator* inspirat.*]

ANIMATORIA OLLA, χύτης τερψινή, in Gloss. Græc. Lat. quæ in summo spiramentum habet, pertusa. [** In Gloss. Lat. Græc. etiam *Animatorium*.]

* **ANIMELLA**, vox Italica, Valvula, Gall. *Soupape*. Tract. MS. de re milit. et mach. bell. cap. 87 : *Attiger (sic) aquam per rotellam de cisterna, oportet quod canna sit ita lunga, quod ipsam aquam tangat et in extremitate cannae sit *Animella* sugens aquam, et super eam sit alia *Animella* forro in canna adhibita, sugentes aquam cisternæ per cannam plumbeum.* Occurrat rursum cap. 83.

ANIMESCO, Irascor, θυμούματι. In Gloss. Gr. Lat.

¶ **ANIMETTA**, Palla quæ calicem tegit, quod quasi anima in corporali plicato includatur et conservetur. Joseph. Vicecomes lib. 7. cap. 5. in Hofmanni Lexico.

EX ANIMO, Memoriter, Gall. *Par caur.* Regula Magistrorum cap. 44 : *Lectionem vero, cui jussum fuerit, ut ex *Animo* recitet, non ex codice legat.* Grimlaicus in Regula Solitar. cap. 64 : *Lege Evangelica, ut memoriter retineas; sed et alias ex *Animo* meditare scripturas.* Αποχθίσιν, ex memoria recitare, dicunti Græci. Vide *Cor.*

* **ANIMOLA**, Anima. Charta apud Michelbec. tom. 2. Hist. Frising. pag. 196 : *Deinde ordinationem atque offensionem facere vius sum de rebus, quidler vel quomodo post meo decesso esse debeat, pro refrigerio *Animola* meæ.* *Animula*, apud Scriptores Latinos.

¶ **ANIMOSITAS**, Generosum animi positum. Guilelmi Gemmetic. Hist. Norman. lib. 3. c. 8. : *Willelmus Dux Norman.* Se inibi (in Monast. Gemmetic.) *Monachum fieri voto obligavit, votis quoque satisficeret, nisi isdem Abbas ejus *Animositas* obstatisset.* S. Bernard. de Conversione ad Clericos tom. 1. col. 495. A. edit. 1690 : *Non minus perniciosa *Animositas* talium, quam pusillanimitas mercenariorum.*

¶ **ANIMOSITAS**, Sensu nonnihil diverso pro animi vehementia, ira vel odio mixta, Gall. *Animosité*. Apud eundem Bernardum Ep. 253. edit. 1690. tom. 1. col. 252. D : *Novi siquidem, quod multis restrorum ipsis *Abbatis* *Animositas* dispiceat graviter, etc.* [** Utramque significacionem videoes in Forcell. Lexic.]

* **ANIRE**, Incumbere. Gloss. Bituric. MSS. : *Anit, Incumbit.* Ubi *Anit* videtur pro *Annititur*, nisi forte sit ab *Anus* : *que baculo solet anniti.* [** Gloss. cod. reg. 7644. : *Anit, intendit, incumbit.* Gloss. Jæckii : *Anire, incumbere, opitulari.*

* *An inde *Anicote*, Subalaris scipio, vulgo Bequille, potence?* Lit. remiss. ann. 1476. in Reg. 204. Chartoph. reg. ch. 178 : *Une *Anicote* ou potence, que le suppliant portoit pour soy apuyer à l'occasion de la blesoure de sa jambe.*

* **ANIS**, Instruct. pastor. Ghaerbaldi episc. Leod. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 24 : *Si omnes secundum legem Domini, sive nobiles, sive innobiles, uxores legitime sortitas habent, non uxores ab aliis dimissas, non Deo sacratas, non *Anes*.* [** leg.

non Deo sacras nonanes. Vide Nonnanes in Nonnus.

ANITAS, *Senectus*, in Glossis Arabico-Latinis; γέρων in Glossis Græc. Lat. et apud Joan. de Janna. [Gloss. Bituric. MSS. *Anitas, Adulta (ætas) interdum senectus*. Catulus Epig. 62.]

Usque tam tremulam movens
Cana tempus Anilitas.

Hinc vereor ne legendum sit anilitas pro *Anitas* in Glossis laudatis.]

ANITERGIUM, *Vox facta, ut facitergium, cuius notio satis patet. Petrus Damiani lib. 1. Epist. 9: Matrias congregabat quibus ad requisita naturæ necessaria Fratribus Anitergia ministraret. Vide Cloacarius.*

ANIXUM, pro *annexum*. Epistola Principis Auracæ ad Massilienses ex Archivo S. Victoris Massil. *Scriptum sub nostro Aniro (supple sigillo.)*

ANLAGO. Vide *Andelangus*.

ANLOT. Vide *Anhlot*.

ANNA. Vide *infra Anna 2.*

ANNALI, pro *Animal*. Libert. hominum de Valmy ann. 1202. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 486: *Quicumque terram colet proprio Annaali, duos solidos et unum sextarium avenæ annuatim michi reddet in festo S. Remigii. Qui vero propriis manibus, tantum duos solidos.*

ANNACIA, *ANNATIA*, ut et *Annacium infra*, Decima agnorum, vel præstatio ex agnis, aut minuta decima. *Chartula Odonis ducis Burg. ann. 1207. in Chartul. eccl. Lingon. fol. 16. rº: Lambertus vero tegebatur ex episcopo Lingonensi... decimam canabii et Annaciem et corveyas carrucaram de missis episcopi.* Ubi *Annuatiam* inscite edidit D. *Planchet*. inter Probat. tom. 1. Hist. Burg. pag. 95. col. 2. Alii ann. 1206. in Chartul. Buxer. part. 17. ch. 1: *Nobilis vir Robertus de Balleolis.... dedit Deo et ecclesie S. Mariae de Buxeria.... duas partes decimarum de Poillei et de tota parrochia ecclesie ipsius villæ, in omnibus proventibus, excepta Annatia. Vide supra Agnacia et infra Annale.*

ANNACIUM et **ANNICIUM**, Certi reditus seu proventus, ut opinor, quotannis percipiendi. *Descriptio censuum Monasterii de Crisenone ex Archivis ejusdem: Ecclesia de Liseio in decimis et oblationibus et Annaciis et medietatem decimæ Ersei, oblationis et Annicii; et medietatem decimæ Vermentonis et Annicii... Apud Lucheum habemus Ecclesiam et medietatem decimæ et totum Annacium.*

ANNADUA. *Charta Alfonsi III. Regis Portugallæ æra 1267. apud Brandaon. lib. 15. Monarch. Lusitan. cap. 24: Salvo hoc quod mihi et successoribus reservo in perpetuum, videlicet collectam, monetam, hostem, Annaduam, apellidum, fossatum, justitium, servitum, a judum. Annaduam per Allarde dedit idem Brandaon, quæ Hispanis lustrationem militum sonat. Vide Anubda.*

ANNAGLIPHUS, pro *Anaglyphus*, Cælatus, sculptus, habetur in Vitis PP. ab nastasio, apud Murator. tom. 3. pag. 114. col. 1.

ANNALE. *Gloss. Lat. Gr. Annale, tñvzvñ. Anniversarium, alias Annuale. Uguito: Annale, idem quod Anniversarium, scilicet*

dies qui pro mortuis celebratur singulis annis. Sumitur vero hæc vox ut plurimum pro Missis quee celebrantur per anni spatium pro defunctis, uti interpretatur Lindwodus ad Provinciale Eccl. Cantuar. lib. 3. tit. 23. pag. 329. et 345. 2. Edit. Qua notione occurrit apud Willelmum Thorn. in Chron. pag. 1894. in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 149. [et in Antiquit. Benedict. Pictav. apud Stephanotium tom. 3. pag. 753.] etc. Vide Annule.

ANNALE. *Chronicon S. Benigni pag. 426: Rex restituit . . . mercatum die Sabbati, quod est in burgo omnibus septimanis, et medietatem Annalis, quod est in festivitate sancti Benigni. [Id est, restituit jura quæ ex consuetudine percipiebantur ex mercato die Sabbati et medietatem jurum anni mercati quod est, etc.] Eadem habentur in *Charta Rodulphi Regis Francor. apud Perardum in Burgundicis pag. 126.**

ANNALE. *Charta Odonis Ducus Burgundia ann. 1206. apud eudem Perardum pagina 299: Nec eidem (alienigenæ) liberum villæ forum conceditur, donec per annum et diem in illa fecerit mansionem: et si tunc forum velit requirere, et Annalia villæ rite executus fuerit, sibi villa forum conceditur. Id est, si per annum rite quæ civium sunt, executus fuerit.*

ANNALE. *Reditus unius anni, scilicet primi a vacatione alicuius Ecclesiæ Parochialis, Gall. Annates, Deport. Annalia percipiuntur a pluribus Episcopis et Archidiaconis, præsertim Normanniæ, quasi caudi jure, usu ducto a feodis serventibus, quæ ubi serviens deficiebat, Domino feodali anni redditum solvebat juxta Consuetudines Andegavensem et Genonam. Annalia ut et Annates Concilium Basileense, cuius decreto Sanctioni Pragmaticæ insertum est, abrogaverat: verum pactione inita Leonem X. inter et Franciscum I. Annatae et Annalia seu deportus, restituta sunt, et confirmata in solemnibus omnium ordinum Comitiis Blesis habitis. Hæc annalium jura ipsi Francorum antea percipiebant Reges, saltem ex Beneficiis quæ erant Regii Domini, ut patet ex Edicto Philippi IV. pro Episcopis Normanniæ ann. 1299. tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 335: Concedimus insuper quod beneficia, in quibus per eorum vacationem, Annalia debemus percipere, etc. Inhibemus etiam ne quis ad ipsa levanda Annalia deputatus, de beneficiis ex causa puræ permutationis et non fraudulentæ vacantibus vel vacatūris, Annale exigunt sive levet. Annalia quæ et Annatas etiam dixerit ex Canonorum decadentium præbendis exigere solebant Capitula; at illa in pios usus impendebantur. Qua de re habentur Litteræ Cœlestini Papæ datæ Turonis ann. 1196. 5. Kal. Decemb. pag. 38. part. 2. Conciliorum Norman. D. Bessini: *Antiquam vestram Ecclesiam consuetudinem super Annalibus præbendarum decadentium Canoniconum . . . scilicet ut quolibet decadente Canonico fructus omnes præbenda illius anni in quo obterit in usus pios . . . secundum Capituli arbitrium erogarentur. Statuta Ecclesiae S. Audomari ann. 1432. condita et in Archivis ejusdem asservata: Qualitercumque præbenda ipsius Ecclesiæ vacaverit . . . dicta fabrica pro uno anno medium partem fructuum percipiat . . .**

quod si bis in anno vacaverit præbenda, voluntus fabricam una Annata contentari.

ANNALE, Quod pro defuncto singulari anni, aut salem per unum annum datur vel Conventui vel pauperibus. *Charta Geraldii Abbatis S. Johannis Angeriæ ann. 1383. ex Chartulario ejusdem Monasterii pag. 466: Item eleemosynarius, ubicumque voluerit determinare, potest dare Annale ejus mortui. Et dominus Abbas debet dare panem et vinum de conventu, et coquinaris generale.*

ANNALE FEUDUM, Id est perpetuum, seu Feudum gardæ: quod vide suo loco.

ANNALES, Acta publica, quæ per annos digeruntur in leg. 65. Cod. Theod. de Appellat.

ANNALES, Census anni species. *Charta ann. 1236. in Regesto Tolosano Cameræ Comput. Paris. fol. 51: Et questas, et tollas, et albergas, et mandatos, et Annales census et usus, oblias cum pertinentibus dominationibus, quartos et quintos, et agrarios, et decimas, etc.*

ANNALES BACULI seu *CALNDARII*, apud Olauum Magnum lib. 16. Hist. Sept. cap. 20. in quibus fastos suos inscribebant Dani, de quibus copiose Olaus Wormius lib. 1. de Fastis Danicis, cap. 2. et 3.

ANNAlia, Idem quod *Annales*, seu acta publica per annos digesta, Gall. *Annales*. Miracula S. Joannis Gualberti tom. 3. Julii pag. 388. E: *Nam Abbates nostri decreverunt, nos veteres observare mores et statuta, et Annalia, quæ a patribus nostris in concionibus et capitulis sancta sunt. Et pag. 436. F: Illud idem indicant Annalia, indicant et picturæ, quæ memoria et religione patrum hactenus in dextro cornu altaris conspicuntur.*

ANNALIUM JURA. *An munera annuatim donari solita, ut sunt v. g. Strenæ? Hist. Dolphin. tom. 2. pag. 310: Dominus noster Dulphinus mandavit et ordinavit, quod officiales hospitiū sui nulla jura recipiant pro officiis eorum, nisi tantum salario, quæ ipse dominus duxit ordinanda, et quod recipere possint Jura Annalium, et rerum quæ essent domino forsitan presentata seu donata.*

ANNALIS, Missæ quæ celebrantur per anni spatium pro defunctis. *Testam. Galeanni de Brueill ann. 1200. ex Chartul. B. M. de Josaphat: Item lego vj. libras ad duos Annales faciendo. Annæ, nostris olim, eadem notione. Lit. reniss. ann. 1394. in Reg. 146. Chartoph. reg. ch. 175: Lequel escuyer traitta avec les amis des supplians.... qu'il ferroient chanter un Anne pour l'ame dudit Colin.... lequel Anne ilz ont fait célébrer bien et deuement. Aliæ ann. 1402. in Reg. 157. ch. 304: Un chapellain, nommé Jehan, qui a chanté deux Annez pour le salut de l'ame de ladite femme. Rursum aliæ ann. 1403. in Reg. 158. ch. 23: Le suppliant ordonna à chanter et célébrer trois demis Annez. Vide Annale 1.*

ANALOGISTA, pro *Analogista*, Tutor qui administrationis rationem reddere non tenetur. *Greca vox, per se nota. Testamentum Joannis Dalphini Vienn. ann. 1318. tom. 2. Hist. Dolphin. pag. 172. col. 2: Tutorem dedit et constituit pro dictis liberis suis natis et nascituri, volens quod non teneatur in inventarium facere, nec aliquam rationem*

administrationis reddere, et sit Annalogista. J. Laurent. in Amalthea : *Analogistæ, Tutores qui non tenentur reddere rationem tutelæ. Vide Alogista.*

A ANNARE, Natare. Papias in MS. Bituric. [** Vide Virg. Æneid. lib. 6. v. 358.]

A ANNARII CANORIS, dicebantur ii quibus ab Episcopo permittebatur alicui ut ad dignitatem promoveretur, licet ætatem ad hanc obtinendam requisitam non haberet.

A ANNAS, Contrarcha. Papias MS. Bituric. An Contrarcha Papiæ idem esset quod Latinis *Anas*? Certe *Annas* pro *Anas*, Avis aquatica, Gallis, un *Canard*, une *Canne*, legitur in voce *Cercella*. [** Gloss. Lat. Græc. : *Annas*, γέρας. At Papia locus fortasse corruptum ex hibet glossema, quod ex Isidorio lib. II. cap. 12. sect. 1. derivatum, in omnibus fere Glossariis legitur : *Anasceue, contraria catastaceue.*]

A ANNATA, Reditus unius anni ab eo qui recens in demortui Episcopi, aut Abbatis, locum succedit exsolvii summo Pontifici solitus, de cuius origine, ac usu, consulendi Renatus Chopinus lib. 2. Monast. tit. 1. § 14. lib. 1. de Eccles. Polit. tit. ult. art. 18. 19. lib. 3. tit. 3. art. 4. 5. 6. 7. Petrus Matthæus in Constit. PP. 131. 142. 157. 206. 258. et alii.

A ANNATA, Dicuntur etiam de reditu unius anni vel dimidii præbendæ Canonici defuncti, fabricæ Ecclesiæ assignari solito in quibusdam Ecclesiis, in quibusdam aliis usibus. Collect. Concil. Hispan. tom. 4. pag. 193 : *In habendis mediis Annatis fructuum beneficiorum simplicium ad anniversaria spectantium, talis modus servetur, videlicet quod contra novos obtentores beneficiorum infra medium annum a die obitus beneficiari computandum minime procedatur, sed elapsu eiusni persolverint a distributionibus communibus . . . sint penitus privati. Vide Annale 4.*

A ANNATA, Sudsidium a Clemente VI. Papa recens creato bonis ecclesiasticis impositum et tribus annis exactum; hinc dictum *Annata* quod erat reditus unius anni. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 609. col. 2. in Bulla dicti Papæ ad Humbertum Dalphinum : *Nostri etiam nisi nosse dissimiles, quod cum in subsidium eisdem fidei, et favorem fidelium illarum partium certam Annatum tenendum per triennium fieri provida fuisset ordinatione statutum, eam tamen ad biennium tui præcipue consideratione duximus prorogandam, etc.*

Eodem nomine nostri appellabant minutæ quedam servitia, quæ, præter *Annatam* seu reditum unius anni, ab eodem succedente exsolvebantur. Bulla Sixti IV. PP. ann. 1472. in Continuat. mag. Bollar. Rom. pag. 282. col. 2 : *Quod gravatus in endem taxa prælatus promovendus, solvet communia et minutæ servitia, quæ plures ex Gallis Annatam vocant, etc.*

* **A ANNATA**, subsidium pecuniarium, quod singulis annis a confederato præstatur, apud Burcard. Arg. de Alex. VI. pag. 16.

A 2. ANNATA, Annus, Gall. *Année*. Charta Officialia Rotomag. ann. 1471. ex Archivo Monasterii de Bono-Nuncio ejusdem urbis : *De reddendo et solvendo ipsis Religiosis sommam septem librarum et solid. decem pro tibus Annatis dictæ pensionis.*

Baluz. Hist. Arvern. tom. 2. pag. 453. ex Registro Parlamenti ann. 1452 : *Et eisdem (bonis) per ultimas Annatas et expleta ultima pacifice et quiete usi et gavisi fuerant. Ibidem pag. 783. in charta Bernardi de Turre ann. 1308 : Drapparii, ferrarii, et coyruri, sutores sotularium, pelliparii (solvant) tres denarios quilibet pro *Annata*. Hist. Harcur. tom. 4. pag. 1127 : Quodque dicta Haricuria dictum annuum redditum ducentarum lib. Turon. per plures Annatas et usque ad ejus obitum vel circa solveret.*

* 3. **A ANNATA**, Aliius officii annua functio; dicitur etiam de tempore, quo quis in tirocinio est. Stat. sabbater. Carccas. ann. 1402. in Reg. 157. Chartoph. reg. ch. 320 : *Item quod suprepositi dictæ artis.... teneantur quilibet in fine sue Annata, sive in fine sui temporis suprapositione tradere.... totam quotam parvarum levatarum. Arest. parlam. Paris. ann. 1421. in Lib. 1. stat. super artif. Paris. ex Cam. Comput. fol. 89. r^o : Nullique apprenticii seu apprentices in dicto ministerio, et qui in eodem suas Annatas perseverant, predictum ministerium levare donec.... sufficietes et ydonei reperti etc. Hinc nostris *Anne*, pro Annua frugum perceptio. Charta ann. 1397. in Chartul. Corb. sign. Ezechiel fol. 53. r^o : Et ne porrors presser, ne faire presser leur *Anne*, que à no pressoirs de notre église chacun an.*

* 4. **A ANNATA**, Vas vinarium statuta capacitas, f. pro *Annata*. Vide supra *Ama*. 3. Lit. remiss. ann. 1381. in Reg. 119. Chartoph. reg. ch. 290 : *Quinque Annatas vini, quæ erant in suo celario in terram proiecserunt: deinde in eorum severitate permanentes, venerunt ad domicilium Johannis Parvi de Villaribus, et in eodem duo tonalia vini simil modo effuderunt. Vide infra *Annua* 3.*

A ANNATHES, Proxi, Papiae. [An hec vox a Britannico *An-nez*, *Proximus*, et pro quo scribi potest *An-neth*?] Vide *Anathes*.

* **A ANNATUTA**. Libert. Villa-novæ de Coynau ann. 1312. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 110. art. 21 : *Nec de suis Annatutis, nec eorum personæ capi vel arrastari, etc. Leg. Armaturis, quod monuit D. Secousse.*

1. **A ANNATUS**, Primogenitus, ante natus, ex Gallico *Ainsné*, vel *Aisné* in veteri Arresto ann. 1254. apud Pitheum in Consuet. Trecens. art. 14. Vide Jacob. Bourgoing de Origine et uso vulgarium vocum pag. 70. [Vita SS. Bovæ et Dodæ, tom. 3. Aprilis pag. 288. A : *Mediocribus vero non minora dispensans, persuadebat nequamquam sibi ceu prelatæ et matri solummodo honoris reverentiam exhibere; verum etiam suis Annatis in omnibus obtemperarent.*]

A ANNATE OVRA, i. unius anni, quæ annum unum etatis habent. Fleta lib. 2. cap. 79. § 4. Vide *Superannatus*.

2. **A ANNATUS**, δακτύλεφόρος, σωρποδιάσης, *Annulatus*, compeditus, apud Janum in Supplemento Antiquarii. [** Vide Forcell. Lexic. in voce *Annulatus*. *Anatus* effici potuit ex *anus*, quod antiquiores dicebant pro *anulus*. Plaut. Menæchm. act. 1. sc. 1. v. 9 :

Tum compediti *Anum* lima proterunt.

Ubi nihil mutandum esse evincit *Glossa* Lat. Græc. : *Anus, δακτύλιος, δ της ὁρας.*]

* **A ANNATIA**. Vide supra *Annacia*.

ANNEAGE. Charta Hugonis Abbatis S. Dionysii ann. 1189. ex Schedis Augusti Gallandii : *Debet quarta Advocato 3. denarios, quem recipit de frescengage, et recipit famulus ejus in die Jovis absoluti. Quarta debet Advocato unum denarium de Annelage, et recipit famulus ejus in crastino S. Marie. [Annelage a voce Agnus ductum, mihi est tributum pro agnis solvi solitum, ut multonagium pro multonibus, frescengage seu frescengagium pro frisingis.]*

A ANNELATUS, Anellis ornatus. Cappa argentea *Annelatu*, apud Rymerum tom. 4. pag. 657 : *Baculus (Marescalci) aureus circa utrumque finem de nigro *Annelatus*, apud eundem Rymer. tom. 8. pag. 45. Lubens legerem *Annelus*, ut supra, Encenso ornatus, Gall. *Émaille*, Angl. *Enamelled*.*

A ANNERE, Fulgere. Gloss. MSS. Ecclesie Bituric. *Annet*, *Fulget*, in Gloss. Isid. Pitheus legit, *Annitet*, pro quo Grævius censem legendum, *Ardet*, *Fulget*. Mallem, *Annidet*, *Fulget ab Annidere*, quod a Natura facile potuit efformari; sed forte nullum mendum est in *Glossis*.

* 1. **A NETUM**, Reditus seu Proventus unius anni. Codex Legum Norman. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. pag. 364 : *Notandum etiam est, quod si per jurandum dictum fuerit declaratum, terminum sine uno anno vel pluribus jam suisse claram, ipse tenens pretium *Annetorum* post claram detentorum, post reclamacionem partis ad verse tenebitur reddere requirenti.*

* Leg. *Annet*, ut in MS. et apud Ludewig.

* 2. **A NETUM**, pro *Annetum*. Monasticon Anglic. tom. 1. pag. 3. col. 1 : *Annetum cum spesiōsa simili et spatiōsa Annet.*

* Ita *Anoit*, pro *Anuite*, in Chartul. abbat. Montis S. Martini part. 5. fol. 96. r^o : *Jacob Wiel viij. capons sus j. Anoit, hi git à Erweteghem de j. journe et xxv. verges.*

* **ANNEXA**, Jus in tabulas publicas referendi, quo in Bullas aliquaque Romane curiae rescripta gaudet Parliamentum Provinciale, Gall. *Droit d'Annexe*. Vide Tract. quem hac de re edidit D. de Moissac ejusd. parlam. senator. Sed et pro Literis, quibus executio judicaria permittitur, non raro occurrit. Stat. ann. 1374. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 22 : *Littera, ... nostra que in eadem patria exequione indigent; cuiusque vel consiliario, inferiori judici aut officio nostro dirigantur, exequi non permittur, absque *Annexa* locum tenentis vel capitanei nostri, etc.*

A ANNEXA ECCLESIA, Ea dicitur que alteri adjungitur in subsidium, Gall. *Annet*. Constitutiones Pontii Conseranatus Episcopii ann. 1364. in MS. Sangerman. : *Item ordinamus, quod nullus Presbyter recipiat plures Ecclesiæ nomine alicujus Rectoris gubernandas, nisi illæ Ecclesiæ fuerint *Anneze*, vel ab invicem dependentes.*

* **ANNEXARE**, Adnectere, Adjungere, Gall. *Annexer*: quod presertim dicitur de Ecclesia alteri in subsidium data et annexa. Charta Audeberti Abb. Nobiliac. ann. 1310. apud Stephanotum tom. 3. Antiquit. Pictav. MSS. pag. 976 : *Unde advertentes utilitatem Monasterii nostri ac dictor domus de Bassio, de consilio et assensu Conventus nostri pro-*

dicti Prioratu nostro de Frontenac... dictam domum de Bossaio cum suis juribus et pertinentiis duximus uniadam et perpetuo Annexandam. Charta ann. 1322. in Macerii Insule Barbarae tom. 1. pag. 201 : Volebat ex certis causis et justis cum moventibus et injure expressis unire et Annexare Prioratum, etc. Occurrit iterum in Hist. Mediani Monasterii pag. 408. in nova Gall. Christ. tom. 4. Instrum. col. 108. apud Lobinellum in Glossario ad calcem tom. 3. Hist. Paris. etc.

ANNEXATIO, Eadem notione non semel.

* **ANNICILARE**, Ad nihilum redigere, Gall. Ancientir, olim Anichiller. Lit. Edwardi III. reg. Angl. ann. 1839. apud Gualt. Hemingsford. pag. 304 : Quibus non solum assentire non curavit, verum etiam in aliis terris nostris nobis guerram commovit, totaliter nos Annichilare non solum misus est, etc. Lit. ann. 1370. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 368 : De fait en ont usé contre la teneur desdés priviléges.... en les Anichillars ou tres grant prejudice desdés supplians. Adnichiler, exinanire, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7584. Anoienter et Anoientir, eodem sensu. Consil. Petri de Font. cap. 34. art. 17 : Les riqueces ton pere sont Anoientees toutes par dons k'il a fait. Anoienter, ibid. art. 13. ut et in Glossar. jamjam laudato : Anoienter, exinanire. Chron. S. Dion. cap. 3. ad ann. 869 : Ce que il feroit ne seroit pas tant seulement Anoienti par s'auctonité, etc. Adnullement, Rei aliquius abolitio. Lit. remiss. ann. 1447. in Reg. 178. Chartoph. reg. ch. 163 : Fuit icelle obligation mise au néant, depuis lequel temps et Adnullement de ladite obligation, etc. Anéantement, Destructio, in Ch. ann. 1300. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 133. r. col. 1 : Les convenances faites entre aus et ledit Pierre Bouchart et sa femme de l'abattement et de l'A-néantement de la garante.

* **ANNIMILARE**, Eadem notione. Chron. Namboet. ad ann. 907. tom. 8. Collect. Histor. Franc. pag. 276 : Reges enim Francie omnino annulati et Annihiliti erant.

** **ANNICIO** pro Agnito, Lusitanis olim Charta recognitionis. Vide Sr Ross in Elucidario, vol. 1. pag. 119.

* **ANNICITARE**, Palpebris annuere. Cathol.

ANNICIUM. Vide Annaciam.

ANNICULATUS, Etas unius anni. Alexander Ietrosophista MS. lib. 2. Passion. cap. 83 : Unus porcaster et hedus, et ipsi mediocres inter duros teneros, i. Anniculatum aut bimatum habentes. Lex Salica tit. 2. § 14 : Si quis tertussum porcellum furaverit, usque ad Anniculatum, etc. § 15 : Si quis vero porcum post Anniculatum furaverit. Ex quibus patet Anniculatus, non idem esse quod anniculus, uti vult Wendelinus.

ANNICULUS, Agnus, aut ovis, unius anni. Exod. 12 : Erit agnus sine macula, maculus, Anniculus. Levit. 14 : Ovis Annicula. Liber qui Aurora inscribitur :

Maculus Anniculus, qui foret ab aqua nota.

Gl. Lat. Gr. Anniculus, iuvaventis. Tabul. S. Remigii Remensis : Donat annis singulis de siglo mod. 1... Anniculum 1. pullos 3. ou 15. Infra : Donant de sigilo modios 7....

Anniculo. 17. sagnum pullos 22. ou 122. Rursum : Donat uno anno sætas 2. cum agnis 2. altero anno Anniculos 2. facit ad pratum dies 3. [Vox Plinio et aliis nota.]

* Hinc hodus unius anni Antenois dicitur, in Cod. Redit. comitat. Hannonicus ann. 1265. ex Cam. Comput. Insul. : Et s'il n'i avoit mouton, le castre Antenois; et s'il n'i avoit castre, le germe Antenoise, et s'il n'i avoit germe, le brebis, etc.

* **ANNILIS**, Annalis, annuus. Vita S. Guthlacii tom. 2. April. pag. 49. col. 2 : Priusquam sol bis sensi voluminibus Annilem circumvolverit orbem, etc. [** Gloss. Gr. Lat : Iloueris, annilis; ubi pro anilis scriptum videtur.]

* **ANNUMISSARIUS**, Presbyter qui per annum integrum quotidie Missam celebrat pro defunctis. Statuta Ecclesiae Argentinæ apud Marten. Tract. de Antiq. Eccel. Disciplina pag. 615 : Similiter Annimissarii pro tumulis visitandis, etc.

* **ANNIS**, pro Annis non semel legitur in Chartulario S. Vandregisili.

* **ANNITAS**, Vetusta senectus, apud Laur. in Amalh. ex Cathol. Vide Annitas.

* **ANNIVERSALIS**. Vide Anniversarium.

* **ANNIVERSARIA**, fem. gen. Idem quod mox Anniversarium in Vita S. Egilis Abb. Fulde, inter Acta SS. Benedict. sac. 4. part. 1. pag. 240 : Anniversarium Stirnis primi Abbatis et fundatoris Monasterii Fulde... in Missarum celebratione, psalmodiis et oratione sancta celebrare sancivit.

ANNIVERSARIUM, **ANNIVERSITAS**, Dies annuus, quo officium defunctorum pro aliquo defuncto peragitur, ipso obitus recente die. Liber Differentiarum : Annus, totius anni spatium est, ut annua merces. Anniversarium est, quum repetitibus annis idem dies colitur, ut est cena Anniversaria. Anniculum, cum annum habet, ut anniculus puer. Annutilus, prioris anni, ut annotoninum vinum. Annale, est res aliqua, quæ totius anni ordinem continet, ut Annalis liber. Alcuinus lib. de Divin. Offic : Anniversaria dies ideo repetit defunctis, quoniam nescimus qualiter eorum causa habeatur in alia vita. [Consule Constit. Apost. lib. 8. cap. 42.] Interdum pro annali, seu officio Missarum quod omni die per annum pro defunctis peragitur, ut notat Lindwodus ad Provinciale Cantuar. Eccl. pag. 329. 2. Edit. quomodo videtur intelligi deberi in Capitulisi Caroli M. addit. 1. cap. 73 : Ut pro Abbe defuncto Anniversarium fiat officium. [** Haec explicat inscriptio : De anniversaria Die pro Defuncto Abbe celebranda. Est Capit. Aquisgran. ann. 817.]

* Charta Petri Ven. abb. Cluniac. ann. 1140. tom. 11. Spicil. pag. 333 : Super hec omnia, quod raro cuilibet conceditur, datum ei (Rodulfo de Perrona) et Anniversarium solemne, sicut uni post imperatores et reges de majoribus amicis et benefactoribus nostris. Andevaisaire, in Ch. ann. 1418. ex Chartul. prior. Belleval. : Pour prier pour lui et faire ceis Andevaisaire. Universaire et Enversaire, in Testam. Helvid. uxoris Joan. dom. de Insula ann. 1274. ex Chartul. Vallis N. D.

* At vero quæ pie instituta primo fuerant, deinceps ebrietati sœpius occasionem præbuerunt; cum scilicet clericis peracto defun-

ctorum officio, apposita fuerunt cibaria; quod discimus ex Statutis MSS. S. Flori fol. 55. v. : Districtius inhibemus, ne clericis seu sacerdotibus ad Anniversaria convenientes in Sabbato, carnes comedere presumant, vinum quoque sibi temperent.... A principio prandii usque in finem lectio legatur.... In fine autem prandii sollempnis predicatione non fiat, quia tune, rubentibus buccis et furtis ventribus, non est hora predicandi, sed dicunt pro defuncto psalmum De profundis, cum collecta convenienti.

* **ANNIVERSARIUM**, Quodlibet officium pro defunctis quocumque tempore peragatur. Stat. MSS. eccl. Brioc. cap. 27 : Tenebuntur (canonici) post ejus (concanonici) mortem infra mensum unum, semel pro eo celebrare Anniversarium soleane.

* **ANNIVERSARIUM**, Liber, in quo officium defunctorum continetur. Cæmon. MS. S. M. Crassensis : Omnes canant viij. psalmos, si hora permiserit, cum letania retro in Anniversario scripta.

* **ANNIVERSARIUM**, Dies obitus anniversarius, quo festum alicujus sancti celebratur. Acta capit. eccl. Lugdun. ex Cam. Comput. Paris. ad ann. 1338. fol. 43. r. : Item voluerunt quod Anniversarium sancti Bernardi ponatur in calendarium.

ANNIVERSARIUM. Thuvroczius in Ludovic Rege Hungar. cap. 4. : Et pervenit dominum suam in Wisegrad in Anniversario sui recessus. i. anno post recessum elapsu.

* **ANNIVERSARIUM**, Annua præstatio, quotannis solvenda. Charta anni 1308. pro Monasterio Bituricensi : Ab omni feodo, retrofeodo, rachato, marciagio, Anniversario, angaria, parangaria.... garantiet et defendet.

* **ANNIVERSARIUM**, Distributio ex anniversarii fundatione Clericis facienda. Collect. Concil. Hispan. tom. 4. pag. 193 : In habendis mediis annatis fructuum beneficiorum simpliciū ad Anniversaria spectantium... ni persolverint, a distributionibus communibus del dinner menut et a duplis et Anniversariis ac aliis quibuscumque Ecclesiæ percaciis sint pentus privati. Ibidem pag. 194 : Procurator Anniversariorum et duplarii solvat percacia S. Petri, die illa qua fuerint acquista. Et paulo post : Anniversaria et duplæ sedis punctentur cum cedula illa die qua celebabantur, et eadem die solvantur.

* **ANNIVERSARIUM**, Mensa anniversariorum, Gall. Bureau. Martyrol. vet. eccl. S. Salvat. Aquensis : Anno Domini 1368. obiit D. Raymundus Nauloni archidiaconus Aquensis, qui reliquit Anniversaris dictæ ecclesie 1500. floreros, pro redditibus emendis.

* **ANNIVERSARIUM**, Episcopi, Abbatis, Praeleti, interdum sumitur pro die creationis et consecrationis singulis annis redeunte. Vide Constantium tom. 1. Epistolarum Romanorum Pontif. pag. 730. et 1255. ubi refertur quo pacto hunc diem celebrarent summi Pontifices, Hierolex. Macri in voce Abbas, et infra Natalis dies.

ANNIVERSITAS. Anastas. Bibl. in Leone II : Hic fecit constitutum.... sed et ne Mauri quondam Episcopi Anniversitas aut agenda celebretur.

* **ANNIVERSALIS**. Joannes VIII. Epist. 91 : Quia intimasti Pontificio nostro Anniversalem magnæ recordationis Domini Ludovici Im-

peratoris fieri, et ut pro eo proprias orationes celebraremus, rogasti, etc.

De Anniversariorū pro defunctis antiquitate, vide Gazæum ad Cassian. collat. 19. cap. 1. et Haestenum lib. 8. Disquisit. Monast. tract. 1. disq. 4.

* ANNOALE, Idem quod *Annuale*, officium ecclesiasticum, quod pro defuncto, die obitū recurrente, quotannis peragitur. Charta Baldæ ann. 1002. in Hist. MS. Montis-major. : *Omni anno in Annoali, etc.*

¶ ANNOALIS, pro *Novemdiuīs*, Gall. Neuvaīne, sumi videtur in Testamento Beatrixis de Alboreya ann. 1367. apud Marten. tom. 1. Aneclot. col. 1522. C : Item quatuor Capellani... et ibidem morari et manere quoque facta fuerit Annoalis nostra, die nona post obitum nostrum, prout in talibus exequiis est fieri consuetum : qui celebrent cotidie pro anima nostra, et habeant victimum super nos cotidie ; et in fine dictæ novenæ factæ et completae, dentur cibilibet quatuor floreni auri, etc. Vide *Annuale*.

** ANNOC, Θεοχλωσία, ἡ μῆνις, in Gloss. Gr. Lat.

¶ ANNODARE Excommunicationis VINCULO, Excommunicationis sententiam in aliquem ferre, in Chronico Monachi Pata-vini apud Murator. tom. 8. col. 672.

* ANNOGIUS, Annojis, a Provinciali idiomate *Anouge*, Agnus unius anni expleti. Inquisit. ann. 1268. ex schedis Pr. de Mazauges : Requisitus quis solvit, dixit quod Bertrandus major vacquerius dicti *Hugonis* levavit unum Annojem, et unum agnum de singulis pariis oviūm. Infra : Accipit de singulis societatibus oviūm Annogium et unum agnum. Rursum ibid. : Accipiebant de singulis bailliis oviūm, pascentibus in dicto territorio, unum Annoje de uno anno pro pa-scueiragio.

¶ ANNOLOGIA, Quod ætate alicujus contigit, ipsius actus seu historia. Vox Latino-Græca. Agnellus in lib. Pontif. apud Muratorium tom. 2. pag. 68. col. 1. D : Si vultis inquire Annologium Maximiani Archiepiscopi, Chronicam legite : ibi plura de ea et de multis Imperatoribus et Regibus inventietis.

ANNONA, Triticum, frumentum, bladum. Kero Monach. S. Galli in Vocab. *Annonam*, *Lybleita*. i. ut opinor, *Bladum*, nostris Blé. [Eccardusait, Cangium nostrum hic errasse. *Lybleita* enim, inquit, Germanicum est ex veteri *Lyb*, *Vita*, et *leiten*, Ducere compositam, atque ita proprie *vitam ducens*, sive *producens* : hoc est *victum*, *alimenta* denotans. Hæc ille in mox citandum legis Salica locum, ubi etiam *Annonam* paulo alter explicat. Hanc vult esse quasi *alimoniam anni*, deinde sumi pro *triticō frumento*, *secali* et *quibuscumque*, quæ in molendino ad vitam hominum sustentandam præparantur.] Lex Salica tit. 25. § 1 : Si quis ingenuus in alieno molino *Annonam* fraverit. Tabular. Dalonensis Abbat. f. 95 : *Retinet tantum quatuor sextarii Annonæ*, duobus videlicet frumenti, et duobus siliginis. Passim apud Scriptores. Vide Statuta antiqua Corbeiensis Abbatiae lib. 1. cap. 6. Gregor. Turon. lib. 3. de Mirac. S. Mart. cap. 3. de Gloria Confess. cap. 107. Capitula Car. M. lib. 1. cap. 118. 131. [** 112. et 125. Capitul. II. ann. 805. cap. 4. et

Capitul. V. ann. 806. cap. 18.] lib. 4. lit. 73. [** Capitul. V. ann. 819. cap. 29 : *Annona vel caballos modii quatuor*.] Instrumentum VIII. Forojuliens. pag. 84. col. 2. D. tom. 1. novæ Gall. Christ: Ut omni anno prædicti Monachii persolverent... duos modios Annonæ et unum de sigalis... unum modium Annonæ et alterum ordei. Quo in loco *Annona* sumitur pro tritico : in sequenti vero pro tritico simul et secali. Cod. MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 85. verso col. 1 : *Habet ibi farinarios ii. unde exēunt in censu de Annona mod. cxx. de frumento xl. de mistura lxx.* [** ap. Guerard. pag. 178. Vide V. Cl. Indicem generalem.]

* Charta ann. 1246. ex Tabul. S. Crispini in Caven : Possidebunt pensionem predictam xxij. assessorum ; duobus annis pro tribus persolverent ; anno quo erit *Annona*, totam annonam ; anno quo erit avena, totam avenam : tertio anno, quo terræ erunt vacuae, non tenebuntur ad aliquam pensionem. A frumento distinguitur *Annona*, in Charta ann. 1339. ex Tabul. Flammari. : *Etsalvis et retentis sibi et suis una eymina frumenti et sex molduris Annonæ rendualibus.*

ANNONA, Panis. Lex Longob. lib. 1. tit. 25. § 25 [** Roth. 281.] : *Si quis mancipium alienum sciens fugax esse, nesciente domino suscepit, aut Annam dederit, aut ostenderit viam, etc.* Ita in Regula Magistri cap. 26. et in leg. 1. Cod. de Frumento urbis CP. Hinc *Annonæ binæ, ternæ*, apud Scriptores Historie Augustæ, i. panes duo, tres.

¶ ANNONA, Census annuus frumento, secali aliō grano solvendus. Hist. Medianii Monasterii pag. 332. in Charta ann. 1274 : *Prefatos agris predictis colonis nomine conditionis (l. conductio) ad duodecim annos pro eadem Annona et gulta, sicut ante uniusquisque dare de suis agris consueverat, liberaliter de manu sua concessit.* [** Vide Haltausii Gloss. Germ. col. 2048. voce *Wegemiet*. Melberi Vocabul. : *Annona*, ierlich ynsz, ierlich frucht, capitul etiam in pecudibus.]

ANNONA, Præbenda. Notitia ann. 929. apud Joachinum Vadianum : *Post hæc eo in Conventum nostrum introducto, omnis Congregatio concessit ei Annonam untus Fratris, etc.*

¶ ANNONA, Frumentum hordeo admixtum [* quod minime colligitur ex loco al-lato, cuius sensus cæterum est apertus.] Sententia Odonis Abb. S. Columbae in Tabulario Sangerman. : *Unum modium Annonæ, videlicet dimidium modium hibernagii et dimidium modium tremesii.* [** Gemma Gemmar. : *Annona*, est seges unius anni, Winterkorn.]

ANNONÆ ÆRARIE. Vide ÆRARIE.

** ANNONA CANINA ET ANNONA CANUM, Germ. *Hundsfrucht*, *Hundskorn*, Census frugum a rusticis hominibus præstandus ad alimoniam canum venaticorum domini, secundum Haltausium in Gloss. Germ. col. 977. Diploma Nicolai de Werle ann. 1360 : *Judicium vero majus, Annonam Caninam et precarias quascunque in eisdem mansis fratribus nostro... reservamus.* Plura vide ap. Haltausium.

¶ ANNONÆ CIVICÆ, quæ civibus Constantiopoli domos ædificantibus; *Militares*, quæ militibus; *Palatinæ* quæ officialibus

palati seu domus augustæ; *Temporum*, quæ Ecclesie ministris, non in frumento solum, sed et in oleo, vino, carne ceterisque rebus ad victum necessariis consistebant, uti videre est in Cod. Theod. præser-tim Titulo : *De ergatione annone militaris.* Vide etiam Acta SS. XLV. Martyrum, tom. 3. Julii pag. 45.

** ANNONA MARCHIALIS, Collatio fodí seu pabuli, pertinet ad jus Albergariæ. Ita Haltaus. in Gloss. Germ. col. 1317, quem vi-deas. Charta ann. 1243. apud Ludewig. Rel. MS. t. 4. p. 228 : *Absolverit a redditione Marchialis Annonæ, quæ dicitur Marchfurt.*

¶ ANNONA GROSSA, Secale vel *Annona mixta*. Charta Agnetis Comitis Pictav. ann. circiter 1060. inter Anecl. Marten. tom. 1. col. 187. Ita ut dimidium (modium) sit ex frumento, et aliud dimidium ex Grossa *Annona*.

¶ ANNONA MISSALIS, Quæ quotannis messis tempore Rectoribus Ecclesiarum exsolvit, Gall. *Dlme*, Decima. Privilegium Witigoni Misnensis Episc. apud Ludewig. tom. 1. Reliq. MSS. pag. 287 : *Cui videlicet Plebano de agris suæ parochia decimam seu Annonam Missalem solventibus, dimidius modius siliginis præter minorem decimam seu Annonam Missalem per totum parochiam annuatim a quolibet persolveret.* [** Diplom. Convent. Molberg. ann. 1310. ap. Haltaus. col. 1341 : *Ordinavimus ut in villa Zekerti... ecclesia de novo fabricetur tali modo, ut singulis annis de qualibet munso eiusdem villa pro Missali Annona unus modius sibi detur. Haltausius vertit Messkorn.*]

ANNONA MIXTA, Gall. *Blé mestel*, frumentum *sigalæ admixtum*. Tabularium S. Remigii Remensis : *Hinc exēunt frumenti modii 16. Mixta Annonæ modii 60.*

¶ ANNONA MONACHI, Cibaria, obsonium Monacho ministratum, Gall. *Portion*, *Pittance*, in Annal. Benedict. tom. 3. pag. 178.

ANNONA PORCORUM, Esca, glans. Sug-eirus de Administratione sua cap. 11 : *Taliā, et Annonam porcorum, oviū, agnōrum, ab eadem terra more antecessorum suorum abripuerat.*

ANNONA TULTITIA. Tabular. Prioratus de Domina in Delphiinatu Ch. 211 : *In festivitate S. Joannis unum multonem optimum, per missiones tascham quals contigerit, 12. sextarios de Annona Tultitia, 6. de taverna, etc. Alibi : Et 18. sextarios Annonæ inter Toltitiam et tavernam. Rursum : Inter Toltitiam et tavernam.*

* Censualis, quæ in censum prestatur. Vide *Vinum Tolticum*.

¶ ANNONA VIRIDIS, Seges, Gall. *Blé en herbe*, apud Martenium de antiqua Ecclesie Disciplina pag. 396. Siue legendum est pro *Annona Viridis* ibid. pag. 341.

¶ ANNONA VIVA, Quæ needum molita est. [** Guerardo Quæ trita et ventilata est.] Codex MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 45. col. 1 : *Habet inter Villam et Alnidum farinarios xxij. qui redditum de multura inter totos mcccxc. de Viva Annona, de braciis mod. clxxvij.* [** Guerardo pag. 76. Ibidem Breve 13. sect. 99 : *Solvit de conjecto de viva Annona modios 99. ad forstarium.* Vide etiam pag. 131.]

ANNONAGIUM, Tributum ex annona. Charta Willelmi Comitis Cabillon. ann.

1180. in Bibl. Cluniac. pag. 1441 : *In universa terra ejus non habeo tallium, vel porcellagium, seu Annonagium, vel corredum. Habetur etiam apud Perardum pag. 244. Vide Annonatum, Mestiva, Frumentagium, Messio.*

ANNOARIOUS, dicitur erogator et dispensator annonarum, in Legibus Wisigot. lib. 9. tit. 2. § 6. apud quos per singulas civitates aliae castella erant ejusmodi officiales seu magistratus, qui militibus annonam sine fraude exhiberent. Interdum et Comes civitatis bujus rei curam gessit, ut ex lib. 9. tit. 2. § 7. colligitur. Gloss. Grac. ἀνὼνα, salariū. Hac notione Annonarii dicuntur in leg. 3. Cod. Theod. de Numberar. [** Gloss. Lat. Gr. Annonarius, a, um, Σιρηνίους.]

¶ **ANNONARIA**, Locus ubi venditur annona. Statuta Massil. MSS. ann. 1253 : *Quod bladum et farinam nemo audent vendere, nisi in Annonaria. Liber flavus Episcopatus Massil. pag. 25 : Usque in viam publicam, per quam itur ad Annonianum superiorem.*

ANNONARIA AREA, in qua frumentum exercitatur, in Lega Burgund. tit. 23. § 2.

ANNOARIO REGIONES, quae olim dictæ fuerint, pluribus disputant Salmasius, Gorisfridus, Sirmundus, et alii qui de Suburbicariis commentati sunt.

ANNOARIO PRAESES, in Monasteriis: huic praesectus erat Monachus, cui vel annona colligendæ, et in Monachorum victim erogandæ cura demandata erat, vel tece panis Monachis distribuendi, apud Innot. III. PP. lib. 13. Ep. 55.

ANNOARIO est aliquis habens multas annas. Breviloq.

ANNOARIUM, Granarium vel locus, ubi reparant annona. Breviloq.

ANNOARI, Annona cibari, ali, annona percipere. Paulus Diaconus Neapolit. in Vita S. Marie Egypt. cap. 6 : *Unusquisque avena se Annonabat, prout poterat, aut rilebat. Nam unus portabat corpori ad mensum sufficiens, etc. S. Ambrosius, seu alius auctor in Actis S. Sebastiani cap. 12. num. 43 : Si ergo non navigantibus, sed imperantibus, homines quod Annonantur, ascribunt etc. Baldricus Camer. lib. 3. cap. 52 : Radiibus agrorum Annonantur.*

¶ **ANNONATICUM**, Idem quod Annonagium, seu tributum ex venditione frumenti vel annona perceptum. Locum vide in Funicum.

* **ANOPSSII**, Nigri colores, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641.

** **ANOS**, Idem quod Anus, γραῦς, in veter. Gloss. Vide Forcell. Lex.

¶ **ANOSIOR**, Diurnior. Collect. Concl. Hisp. tom. 2. pag. 266 : *Tanquam Annoioris excommunicationis tempore a Christi corpore et fraternitatis consortio sequestretur, quanto fuerit propinquioris sanguinis contagione pollutus.*

ANOSITAS, Multorum annorum series. Joannes de Janua : *Annositas, antiquitas. Notitia ex Tabulario S. Victoris Massiliensis : Per Annotatem seu per legem tricenariam possidere. Petrus Gellensis lib. 9. Epist. 5 : Calamus noster Annotate et desuetudine quoniam, etc. Annotate se tueri, in leg. 113. Cod. Th. de Decurion. Annotatis cursus, in leg. ult. eod. Cod. de Praediis navicul. Priscorum Annotatas, apud Saxon. in Prefat. ad Hist. Danicam. [** Theod.*

Cod. lib. 1. tit. 15. c. 12 : *Nemo privilegiū alicuius pretextu aut Annotatis se defendat obstaculo. S. August. Epist. 251. (al. 269.) : Hieme iter tam prolixum non suffero cum Annotate algida quam mecum sero.]*

* **ANOSITA**, ut *Annotatis*, Multorum annorum series. Charta ann. 972. in Append. ad Marcum Hispan. col. 896 : *Post plerasque vero dierum Annotatis, Salomon.... condidit domum nomini Domini, etc.*

* **ANNOTA**, Praestatio annua. Charta ann. 1336. inter Probat. domus de Chaban. pag. 66 : *Et ibidem dictus domicellus solvit et quittavit ad dictas quinque Annotas ipsos homines de dictis redditibus ad finem, ut par est, ad dictos quinque annos, etc.*

¶ **ANNOTAMENTUM**, Idem quod Nota vel Annotatio in Miraculis B. Aloysii Gonzage tom. 4. Junii pag. 1065. Sed hac quoque voce usus est Gellius lib. 1. cap. 7 : *Veterum locutionum copiam his Annotamentis inspersimus. Adde lib. 17. cap. 2.*

* **ANNOTARE**, vox Practicis nostris nota, *Annoter*, Designare addicta mancipata domino superiori bona; quo etiam sensu accipi debet mox *Annotatio bonorum*. Charta ann. 1344. in Reg. 75. Chartoph. reg. ch. 417 : *Praedictus dominus abbas (Montisoli) et Petrus de Aragine utentes jurisdictione alta et basso in dicto loco (de Villardonello) bona dicti Petri Rogerii ad manum suam Annotaverunt et confiscaverunt.* Libert. S. Bernardi de Romanis ann. 1348. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 273. art. 2 : *Annotare bona praedictorum conseruerunt.*

ANNOTATIO. Cbr. Reicherbergense ann. 423 : *Sepima Annotatio Carthaginensis Synodi habita est sub Honorio Augusto, etc. Idem ann. 426 : Sub Theodosio Minore sicut octava Annotatio Africana Synodi, etc.* [* Idem videtur quod *Sessio*. Vide *Actiones synodorum in Actio 3.*]

* **ANNOTATIO NOMINIS**, Modus subscribendi Chartas, cum subscriptentis nomen compendio annotabatur, ex tomo 5. novi Tract. de re diplom. pag. 17. Vide supra *Anagramma nominis*.

¶ **ANNOTATIO REGULE**, Descriptio nominis defuncti, diei obitus, accepti etiam beneficii, in fine Regule, scilicet in Necrologio ei adjuncto. Hic mos in Monasteriis servabatur, ut post lecta in Capitulo Martyrologium et Regulam, nomina quoque benefactorum, propinquorum ea die defunctorum post Primam legerentur, et pro illis oraretur ab omnibus. Sic in pluribus MSS. Corbeiensibus habetur : *Promissimus anniversarium et Annotationem. Necrolog. S. Quintini de Monte : Persolvemus ei in conventu tricenarium et Verba Mea preter Annotationem. Bernardi Monachi Ordo Cluniac. part. 1. cap. 74 : Sic pro omnibus sit unum officium cum generali Missa et ceteris, quæ solent fieri pro nostris, excepta præbenda et brevium transmissione ac Regula Annotatione.*

* **ANNOTATIONES BONORUM**, f. Recensio bonorum alicui oneri vel multæ obnoxiorum. Johannis Armaniaci Diploma veniale tom. 1. Amplis. Collect. Marten. col. 1527. A. : *Processus, inquestas, banna, paena, multas, et bonorum confisctiones et Annotationes eorumdem, etc.* [* Quid sit, vide supra in *Annotare*.]

ANNOTATORES, qui inlatarum specie-

rum breves seu rationes conficiebant, Tabularii, in leg. 3. Cod. Th. de Susceptoribus. [** Alio sensu ap. Plin. in Paneg. cap. 49.]

ANNOTICUS, pro *Anniculus*. Capitulare Saxonum ann. 797. cap. II : *Illiud notandum est, quales debent solidi esse Saxonum, id est, bovem Annoticum, utriusque sexus autumnali tempore, sicut in stabulum mittitur, pro uno solidi.* [** Vide tit. 19. Leg. Saxon. ibique Gauppium.]

¶ **ANNOTINUS**, Annuus, Anniversarius, Gall. Annuel. Annal. Bened. tom. 3. pag. 148 : *Et in Annotino Translatione SS. Reliquiarum... fratibus ejus loci (Centulensis) congrua cibi ac potus refectio submittetur. Hac voce usus est Columella, sed notione nonnihil diversa : Ungues, inq. custodum Annotinos resecato.* [** Vide Forcell. Lexic.]

¶ **ANNOTINUM PASCHA**. Vide *Pascha Annotinum*.

* *Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641 : Annotinus, qui plures habet annos.*

* **ANNOXIARI**, Anxiō animo esse, Gall. Etre inquiet, embarrasé. Comment. Benzonis episc. Albens. lib. 7. cap. 2. apud Ludewig. tom. 9. Reliq. MSS. : *Interea dum expectatur Prandellus, non immemor sue artis, Annoxiatur, tergiversatur. Vide infra Anxiari.*

¶ 1. **ANNUA**, Idem quod mox *Annuale*. Codex obituum Ecclesie Aniciensis : *Annua D. Johannis de Borbonio iij. Februar. Annua D. Gausredi de Pompadorio 8. Maii.*

* 2. **ANNUA**, *Expletio anni*, in vet. Glos-

sar. ex Cod. reg. 7646.

* 3. **ANNUA**, Vas vinarium statutæ capacatis, f. pro *Ama*. Vide supra in hac voce. Charta Ludovici Brandenburg. ann. 1335. inter Probat. tom. 1. Annal. Praemonstr. col. 661 : *Appropriavimus monasterio in Jericho.... donationem.... trium Annuarum vini ex vinea Villegarditz.* Vide supra *Annata 4.*

* **ANNUALIUS**, vulgo *Annulier*, inter schadas Mabillonii ; Officium monasticum etiamnunc apud Menatenses monachos, cuius munia ignorantur. Monachus forte, cui *annualium* peragendorum cursus demandata erat, vel certe erogandorum in *annualibus* distribuendi facultas. Vide infra *Exequiarius*.

ANNUALE, *Annale*, Anniversarium, officium scilicet Ecclesiasticum, quod pro defuncto aliquo, die ejus obitus recurrente, in Ecclesia quotannis celebratur. [Tertullianus de Coron. cap. 3 : *Oblationes pro defunctis, pro natalitiis Annua die facimus.*] Brevil. *Annuale*, anniversarium ; Galli *Annuel* dicitur ; *Annale*, apud Joan. Villaneum lib. 1. cap. 22. Charta ann. 1078. apud Fr. Mariam in Mathildi Comitissa lib. 3 : *Hanc conditionem Episcopo imposuimus, ut Annuale, vel anniversarium matris meæ Beatri-ctis honorifice celebretur. Crebro occurrit.*

ANNUALIS. Charta Notkeri Episcopi Veronensis ann. 921 : *Ita ut in tribus diebus ante ejus Annuale... omnes generaliter Sacerdotes... Missam cantent.*

* Charta ann. 1319. in Chartul. S. Maglorii Paris. ch. 58 : *Quando celebrabitur in dicta ecclesia pro defunctis ibidem sepultis missa, anniversarium, Annualia, trentene, totum emolummentum... erit commune. Annieux, eadem notione, in Charta ann. 1332.*

ex Chartul. S. Martini Pontisar. : Pour chanter et faire solemnellement lesdiz Annuels etc.

ANNUALE, Missæ pro defuncto quotidie per annum a Sacerdote celebrandæ. Item quidquid illi earumdem occasione offertur. Regula S. Stephani Grandimont. cap. 5 : *Tricenarium, septenarium, Annuale vel quodlibet premium pro Missa nominatum vobis oblatum nullatenus accipiatis.*

ANNUALE, Quodlibet solemne festum quotannis recurrens. Hac voce utuntur in ordinibus celebrandi divini officii, Parisiensi scilicet et S. Capelle; item in Breviariorum novo Lexoviensi. Ibi non semel *Annuale majus, Annuale minus, semi-annuale.*

ANNUALE, Idem quod *Annata*, redditus annuus præbendæ Canonici defuncti. Necrologium S. Victoris Parisiensis. Kl. Augusti, de Ludovico VII. Rege Franc. : *Annualia quoque regalium Abbatiarum, aliisque multa nobis donavit, precibus scilicet D. Stephani de Garlanda Archid. Paris. ut est in eodem Necrolog. 2. Id. Januar. Charta Roberti Abbatis S. Victoris Parisiensis in M. Pastorali Ecles. Paris. lib. 20. cap. 85 : Super eo quod dicti Religiosi dicebant se debere percipere *Annuale in pane et vino, ubi cumque decederent socii D. Episcopi Parisiensis, etc.* Charta Joan. D. Castrivillani ann. 1260 : *Volo quod Prior de Marmissa... habeat Annualia Cunonicorum decedentium, etc.* Charta Henrici Abbatis, fratris Ludovici VII. Regis Franc. in Annalib. Monasterii S. Victoris 1. vol. : *Beneficium autem supradictorum Annualium Ecclesie B. Victoris hoc modo collatum est, ut per annum redditus præbendarum Cunonicorum decedentium Ecclesia S. Victoris ex integro habent, etc.**

Fe De hocce jure Canonorum S. Victoris plura concessit Instrumenta Martenius noster tom. 6. Ampliss. Collect. col. 224. et seq. e quibus hic panca subjiciemus. Diploma Bartholomaei Decani Ecles. Paris. saeculo XII : *Ex dono piae memoria domini Stephani Episc. et nostro in hac nostra B. Marie Ecclesia præbenda una, in Ecclesia S. Marcelli præbenda una, in Ecclesia S. Clodoaldi præbenda una, in Ecclesia S. Martini de Campellis præbenda una. Ita scilicet quod Canonici S. Victoris in singulis supradictis Ecclesiis ad servitium earumdem Ecclesiæ singulos viarios ponant. Item ex dono predicti Episcopi Annualia Canonorum omnium prædictarum Ecclesiæ, ita scilicet, ut quocumque modo quilibet Canonicus earumdem Ecclesiæ præbendum suam relinquat, vel quocumque modo præbenda de una persona in aliam transeat, Ecclesia S. Victoris ejusdem præbenda redditus per annum ex integro habeat, et nullum super hoc ex debito aut Ecclesia aut defuncto præter anniversarium exsolvat obsequium.* Diploma Odonis Prioris S. Martini a Campanis : *Ecclesia vero S. Victoris, quæ in prefata B. Mariae (Paris.) Ecclesia Annualia præbendarum habet, hujus ipsius præbenda, quæ nobis data fuit Annualia suum ex integro habuit. Sed quia de eadem præbenda, quæ Ecclesia S. Martini in perpetuum data erat, jam de cetero Ecclesia S. Victoris Annuale habitura non erat, sic, ne hoc dono nostro Ecclesia S. Victoris laderetur... statuimus, ut Ecclesia S. Victoris pro recompensatione*

Annualis supradictæ præbendæ, per singulos annos in festo S. Pasche decem solidos persolvamus. Plura etiam his consona leguntur in Tabulario S. Clodoaldi, ex quibus patet, non solum Canonici defuncti præbenda redditum annum, sed etiam cujusvis præbendæ quoquo modo vacantis aut de una persona in aliam transeuntis, ad Ecclesiam S. Victoris pertinuisse. Quod si præbenda data esset Conventui integro, qui neque moritur, neque mutatur, tum Ecclesia S. Victoris erat anno censu compensanda, ut liquet ex laudato Odonis Diplomate, et aliis duobus Instrumentis, quæ apud Martenium videre est col. 226. et 227.

ANNUALES REDITUS, idem qui *Annuns*, Gall. *Revenu Annuel*, apud Th. Madox. Formul. Anglic. pag. 108.

ANNUALITER, Singulis annis. Vita S. Gregorii Papæ lib. 2. tom. 2. Martii pag. 152. A : *Tribus millibus ancillis Dei, quas Graci Monastriæ vocant quindecim libras auri pro lectisterniis; eisque pro quotidianis stipendiis octoginta libras Annualiter conferebat.*

* Liber de Mirabil. Romæ apud D. de Montfaucon in Diar. Ital. pag. 297 : *Vicit omnes Persas et posuit eos Annualiter sub tributo Romani Senatus.*

ANNARIUM, Dies annuus, quo officium defunctorum pro aliquo defuncto per agitur, idem quod *Anniversarium*. Charta ann. 1483. ex Cod. reg. 4223. fol. 128. r° : *Ob quod prior et collegati dicti collegi, meores dicti doni ac beneficii, ... decreverunt pro ipsa domina Franciska de Lebreto fundare in dicto collegio unum Annarium sive anniversarium, annis singulis xvij. Decembribus celebrandum. Vide *Annuale*.*

ANNATA, Annus redditus, pensio annua, Gall. *Produit d'une année, redérence annuelle*. Stat. ann. 1370. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 365. art. 17 : *Commune precium quod possunt valere, habito respectu ad unam communem Annuatam, de septem annis precedentibus, deductis legitimis missis et expensis, debet exigi. Regest. episcopat. Nivern. : Ad dominum Nivernensem pertinet salicium Ligeris, quod est admodum vii. libr. Nevernensis; ... et incipit Annata in Annunciatione Dominicæ. Obulus pontis valet xij. lib. et incipit Annata in festo B. Joh. Bapt. Pluries ibid. recurrit. Vide *Annata* 2. et *Annuitas*.*

* **A**NNUATE. Acta S. Sebaldi tom. 3. Aug. pag. 772. col. 1 : *Annute dixit S. Sebaldus : Erige manus conjunctus. Id est, ut notant docti Hagiographi, affirmanter, vel quasi annuens.*

ANNUATIA, Census annuus. Locum vide in *Superprisa*. [* Vide supra *Annacia*. Sed hæc vox nusquam reperitur in *Superprisa* aut *Superprisia*, neque etiam in aliis vocibus, quæ ad hanc pertinent.]

* **A**NNUBDA, Vide *Anubda*.

ANNUCULA, γαῦς, Anus, apud Janum Laureberg. in Supplemento Antiquarii : Terentius dixit, *Anucula, eadem notio*.

[* *Vetula. Homil. Anonymi in Cod. 120. S. Martial. Lemov. : Cervulum sive Annucula aut alia qualibet portenta ante domum vestram venire non permittatis.*]

ANNUITAS, Annus redditus, pensio aliqui, vel in perpetuum, vel ad tempus

præstitutum, concessa, cuius solutione liberum tenementum non oneratur, inquit Joan. Cowellus Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 375. 376 : .... *Habenda et tenenda in feodo simplici de capitalibus dominis, per servitia consueta.... solvendo Annuitates predictas. Addit. tom. 3. pag. 22. Charta Thomæ Archiep. Eboracensis : Annuitatem sive pensionem annuam centum solidorum sterligrum, etc. Infra : Ac de Annuitate, sive de annua pensione hujusmodi, etc. Annuit, Angli dicunt. Brief de Annuit, apud Littleton. sect. 219. Breve Annuitatis, quo creditor debitorem convenit, cum pensionem annuam constitutæ pecunia recipere non potest. Vide Rastallum.*

ANNUITIO, Concessio, Licentia, in Chartario S. Vincentii Genoman. *De Annuitatione Ecclesiaz, etc.*

[** Gemm. Gemm. : *Annuitare, mit orangewinken.*]

ANNULARE, Pro nihilo habere, vel rem ita rescindere, ut nulla deinceps habeat, quo sensu vocem *Annuler* passim usurpamus. Optatus lib. 2 : *Sacerdotium in nobis Annulare visus. [Apud Bernardum Tr. de diligendo Deo col. 600. D. edit. 1690 : Timori permixta devotio, ipsum non Annulat, sed castigat. Chron. S. Bertini continuatum ad Johanne Iperie apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 619 : In quibus omnibus noster Johannes eum devit, et cessum huic Ecclesiæ litigii causa per ipsum impositum, appellatione interjecti, Annulavit.] Occurrit Ecclesiast. cap. 25. et alibi non semel. [** Vide Forcell. Lexic. in voce *Annihilare*.]*

ANNULARENTIS PRIMICERIUS. Vide *Principicius*.

ANNULARIUS, ANNULARIUM. Ugitio : *Annularius qui facit Annulos. Annularium, locus, ibi sunt annuli. [** Anularis, est digitus in quo portatur annulus, in Gemm. Gemm. et Melberi Vocabul. qui addit : Dicitur etiam medicinalis vel mediis digitis et est penultimo digitus in sinistra manu. Ibidem : Anulus animal, geringelt thier als nattern und schlangen; una pars est tortuosa in sursum, alibi deorsum.]*

ANNULUS arrarum nomine datus, seu sponsalitius vel pronubus, in lege Wisigoth. lib. 3. tit. 1. § 3. [* Conf. lib. 3. tit. 6 § 3.] *Annulo sponsam subarrare, in Lege Longob. lib. 2. tit. 37. § 1. [** Liutpr. 30. (5. 1.) Nicolaus PP. Epist. ad Bulgares : Postquam arrhis sponsam sibi sponsus per digitum fidei Annulo insignitum desponderit. [** Formul. Veron. apud Canciani vol. 2. pag. 477. col. 1 : Fabius eum subarrat annulo.] De annulo proubo, passim veteres scriptores. Vide Baron. ann. 58. num. 51. et seq. Gassendum in Vita Peirescii lib. 4. et Joannem Bapt. Laurum de Annulo proubo Deiparæ Virginis. [** Vide Grimmii Antiqu. Jur. German. pag. 177. 178. 940. et 432.]*

ANNULUS AURUS, quem tradere, et a servitute liberare idem erat. Qui enim annulis utebantur aureis, ii censebantur in genui. Charta Maximili. i. Romanorum Imperatoris pro Republica Lucensi, apud Ludewig. tom. 4. pag. 323 : *Item confirmare privilegia, creandi Tubelliones, legitimandi faciendi Milites, restituendi minores ac maiores ex iusta causa, adoptandi, emancipandi, manumittendi servos, restituendi ma-*

talibus, jusque Aureorum Annulorum concedendi. [** Annulo aureo non liberis sed nobilis insignes erant. De traditione per annum aureum vide infra in voce *Investitura.*]

ANNULLUS DE JUNCO. Constitutiones Riciardi Episcopi Sarisberiensis ann. 1217. cap. 55 : *Nec quisquam Annulum de Junco vel quacunque rili materia, vel pretiosa, jocando manibus innectat muliercularum, ut liberus cum eis fornicetur : ne dum jocari se putat, honoribus matrimonialibus se astringat.* Huc spectat quod scribit Brolius lib. 1. Antiquit. Parisiensium pag. 69. eos qui in foro Ecclesiastico, ob illicitam ante initiam copulam, *Officialis* judicio matrimonium invicem contrahere coguntur, in eadem S. Marinæ sacram deduci, ibique Curione *Annulo Junco*, seu ex palea confessio despontari.

ANNULLUS PISCATORIS. Sigillum quo Romanorum Pontificum Brevia obsignantur. Tribus uti solent Sigillis, *Annulo Piscatoris* quo Brevia Apostolica in cera rubra : *Bulla plumbæ, qua privilegia et Litteræ Cancellariæ et Signo quo Bullæ consistoriales mununtur.* *Annulus Piscatoris* dicitur, quod illo S. Petrus qui piscator erat, prius usus fuisse a vulgo existimet : at revera quod ejusdem divi piscatoris imaginem insculptam habeat. Vox ante 400. annos minime nota. Vide Hierolexicon Macri. Greg. Tolosani Syntagma juris lib. 15. cap. 3. Gerardum von Mastic. Hist. juris Eccles. § 402. Regestum Cancellariæ Imperii sub Ferdinando II.

ANNULLUS PALATII. Apud Leodienses sic vocatur Curia, seu Jurisdicō Episcopalis, adeo ut provocare ad *Annulum Palatii* idem sit atque appellare ad Episcopum. Chron. Cornelii *Zanfiest* ad ann. 1406. apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 369 : *Fabulant sacerdotis iniquitatis alumnis alti in populo præminentiores . . . qui sociata sibi multitudine furenti, in crastino jus Episcopale, quod provocatio ad Annulum Palatii dici solet, infregerunt; et ne quisquam propter qualescumque enormes excessus ad illum appellari posset ex oppidis et villagiis totius patriæ veterunt.* Ibid. ad ann. 1422. col. 34 : *Quibus contra juris regulam paratis centum et quadraginta duo principiatores opidi ad Annulum Palatii ab Episcopo legitime sunt citati.* [** Vide Haltausii Gloss. Germ. voce *Ring*, col. 1549. Grimmi Antiq. Jur. Germ. pag. 747.]

ANNULLUS PALATIT, idem qui *Regius*. Precept. Lothar. reg. in Chratul. S. Petri Gaud. ch. 2 : *Hoc ei præceptum fieri jussimus et Annulo nostri palatii subitis firmantes jussimus insigniri.*

ANNULLUS PONTIFICUM. Prælatorum : Quem scilicet deferunt in symbolum Ecclesiæ ab iis despontæ, cum, ut ait Joannes Citrius, τὸν ἀκριβότατον πρεσβύτατον vñp̄t̄c̄ appelleantur, carpens scilicet Michaëlem Cerularium Patr. Constantinopol. in Epist. ad Petrum Antiochenum, damnantem Latinos Episcopos, ὃς δῆθα γνῶντας τὰς ἀκριβοτάτας τὸν ἀρρεπεῖνα φίσεντας. Vide præterea Demetrium Chomatenum Bulgariae Archiepiscop. in Responsis pag. 318 et 321. Juris Graeco-Romani. Chronicum Mauriniacense, lib. 3 : *Ipsos quoque Annulos, in quibus ad ipsos (Episcopos) pertinens Ec-*

clesiae despontatio exprimitur, sine respectu misericordiæ abstulit. Charta Joannis Archiepisc. Capuani ann. 1301 : *Item Annulum unum Pontificalem de auro magnum. Item quemdam alium Annulum de auro.* De annulo Episcopali vide Honorium Augustod. lib. 1. cap. 206. Innocentium III. lib. 1. Epistol. pag. 329. Durandum lib. 3. Ration. cap. 14. [* et Dom. Georg. Rhodiginum, qui lib. 1. de solemnis missarum celebratione a Rom. Pontifice cap. 28. num. 2. edit. 1731. hæc paucis, sed dilucide petractat. Hoc unum cum viro eruditio observo, Annulum in dextram episcopi manum immitti, ad discrimen inter annulum episcopalem et annulum pronubum, uti notatur in Pontif. MS. Lyrensis monasterii ann. 600. apud Marten. de Ant. eccl. rit. part. 2. lib. 1. cap. 9. pag. 618.]

* **ANNULLUS PLUMBEUS.** Quo episcopi ad subsignandas Chartas interdum usi sunt, ut testatur Charta ann. 988. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 1014 : *Et in qua ipse archiepiscopus manu propria scriperat, sicut ibidem esse videtur, quæ legitur, Bene Valete, et ab Annulo ejus plumbœ sigillata est.* Ubi *Annulus nihil aliud forte est quam sigillum.* Liceat huc revocare, ut oblivioni subripiatur, ex eod. Murator. ibid. tom. 5. col. 507. celebrem ritum, qui proximi tandem, ipso teste, temporibus exolevit : *Ubi novus, inquit ille, Pistorii episcopus civitatem primum ingrediebatur, universo clero ac populo stipatus, solenni pompa deducebatur ad templum sanctimonialium S. Petri Majoris. Spectabatur ibi paratus dapsis lectus, quem sedis loco petebat antistes. Tum abbatissa, quæ effracto claustræ muro in sacrum ædem cum universis monialibus prodierat, ad sinistram episcopi et ipsa super lectum assidebat. Exinde a presule ejusdem abbatissæ digito Annulus pretiosus inferebatur, despontantis ad instar, et pastoralis etiam baculus dexteræ illius paulisper dimitebatur. Atque his peractis, procedebat ad cathedralē templum episcopus, abbatissa regrediente cum suis virginibus ad consueta penetralia cœnobii.*

* **ANNULLUS LIGNORUM.** Quo ligna scilicet mensurentur. Continuat. 2. Nangii pag. 121. col. 2 : *Annulus lignorum, qui antea pro duobus solidis dabatur, nunc pro unius störeni pretio venditur.*

* **ANNULLO FERREO** brachium debitoris, dummodo miles non esset, astringere licebat creditori, [* potius Annulum ferreum brachio ejus immittere] ex Assis. Hierosol. cap. 119 : *Se aucun autre que chevalier doit dete, . . . il doit estre livré à celui à qui il doit ladite dete, et il le peut tenir com son escluant que il, ou autre pour lui, ait paie ou fait son gré de ladite dete, et il le doit tenir sans ser, mais que un Anneau de fer au bras pour reconnaissance que il est à poir d'autrui pour dete.* [** De annulis vilioribus metalli qui a servis serebantur vide Grimmi Antiq. Jur. pag. 340. Conf. etiam Tacit. de morib. Germ. cap. 31. et Isid. Orig. lib. 19. cap. 32. sect. 3.]

* *Agneau, pro Anneau, annulus. Le Roman de Wace MS. :*

En Normandie erent chetis,
Mie en Agneaus et en goules.

ANNULLUS REGIUS, quo Reges utebantur ad subsignanda Diplomata. Agobardus lib. de Insolentia Judæorum : *Quos indiculos,*

lacet ex sacro nomine vestro recitarentur et vestro Annulo essent signati, nullatenus tamen credidimus ex judicio vestro tales prodiisse. Faustus in vita S. Mauri de Theodeberto Rege : *Vocans Ansebalduum qui scriptioribus regalium testamentorum præferat, præcepit ei, ut antequam de monasterio egrederetur testamentum de iisdem scriberet rebus, ac de Annulo Regis, regalij firmaret more.* Theganus de Ludovico Pio cap. 19. de villis regiis : *Fidelibus suis tradidit eas in possessiones semipternas, et præcepta construxit, et Annuli sui impressione cum subscriptione manu propria reboravit.* Hugo Flaviniac. in Chron. pag. 107 : *Aliaque quam plurimæ quo chartis manu propria inseruit, quas Regis Annulus reboravit.* Hinc formula vulgaris omnibus ferme Regum et Imperatorum Diplomatibus adscripta : *Et ut inviolabilem obtineat firmatum, manu propria subterfirmavimus, et Annuli nostri impressione signari jussimus.* Erant autem annuli regii Regum imaginibus et nominibus insigniti. Gesta Francor. cap. 12 : *Requirent invenerunt in thesauro Regis Annulum, Clodovei inscriptione vel imagine insculptum.* Ejusmodi est Childecrici Regis annulus, qui in ejus sepulcro juxta Tornacum inventus, in Gazophylacio Regis asservatur, cujusque ectypum exhibuit. Joan. Jacobus Chiffletius in Anastasi, cuius ea est inscriptio : *CHILDRICI REGIS.* Præterea alter Ludovici Pii apud Petrum Fr. Chiffletum in Hist. Tornutiensi pag. 195. cuius haec est epigraphe : *XPE. PROTEGE. HLUDOWICUM IMPERATOREM.*

Annuli Regii cura ac custodia penes Referendarium erat. Gregorius Turon. lib. 5. Hist. cap. 3 : *Sigillo quoque Referendarius, qui Annulum Sigeberi tenuerat.* Vita S. Boniti Avernorum Episc. tom. 1. Histor. Franc. : *Cum a Sigeberto Rege enixe diligenter, Annulo ex manu Regis accepto, Referendarii munus adeptus est.* Adde Fridebodus in Vita S. Audoeni, Aigradum in Vita S. Ansberti, Aimoinum lib. 4. Hist. cap. 41. et quæ notamus in voce *Referendarius.* Quod igitur annulo Regio signarentur Regum Diplomata, inter præcipua eorum ornamenta recensetur in Gestis Francor. cap. 11.

ANNULLUM TRANSMITTERE, seu annulo missò aliquem accersere. Lex Bajuvar. tit. 2. § 14 : *& quis jussionem Ducis sui temporiter, vel signum quale visus fuerit Dux Transmittere, aut Annulum, aut sigillum, si neglexerit venire, etc.* Vide Theophylactum Simocatt. lib. 8. cap. 11.

ANNULLUS, qui vulgo Collare, seu le Carcan, quo reorum colla astringuntur, Collistrigium. In Consuetud. Juliodunensi cap. 2. art. 8. *Avoir ceps, fer et Anneaux,* dicitur esse ejus qui medium Justitiam habet.

[** De Ecclesiast. Offic. investituris per annulum vide infra *Investiture Ecclesiærum.*]

* **ANNUNCIATA,** Annuntiationis imago. Inventar. ann. 1389. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 363 : *Officium unum beatæ Mariae Virginis cum Annunciatâ et S. Ludovicio super missis.* Paulo ante : *cum Annunciatione.* Vide mox *Annunciatorium.*

* **ANNUNCIATORIUM,** Ambo, pulpitum, tribunal ecclesiæ, sic dictum, quia inde populo, quæ annuntianda erant, promulgabatur; nisi fuerit imago, *Annuntiationis*

mysterium exhibens. Acta capit. eccl. Lugdun. ex Cam. Comput. Paris. ad ann. 1341. fol. 75. v°. col. 1 : Concesserunt Johanni Raymondi civi Lugdunensi, quod quodam altare possit fieri facere in ecclesia S. Crucis Lugdun. prope Annunciatorum, et ibidem valeat sepeliri.

* Nostris olim Announceur, Praeco, Gall. Crieur public. Lit. remiss. ann. 1459. in Reg. 189. Charloph. reg. ch. 406 : Jehan Salebrant, Announceur de vin, demourant en la ville d'Alors, ou pays de l'Empire. Sed et pro Delator, Gall. Denonciateur, occurrit in Lit. remiss. ann. 1408. ex Reg. 163. ch. 207 : Icellui Thomassin dist a l'exposant qu'il estoit mauvais garçon, ... bourdeur et Anounceur de gens sans cause aux prévots et sergents dudit Espernay.

* ANNUNTIATIO DOMINI, Nativitatis scilicet ejusdem, quæ in lectione martyrologii fit ritu solemnem. Stat. Præmonstr. MSS. dist. 3. cap. 2 : Si quis in Annuntiatione Domini et Nativitate ejus in principio capituli non assuerit per negligentiam, etc.

ANNUNTIUM, Nuntium, quod annunciat, Gall. Propheticæ, Menace, Annonce. Ambrosius super Egesyppum : Irridebant Prophetarum Annuntia, fas omne calcabant. Dantes in Purg. cant. 14.

Come a l'Anticu de futuri dauni.

ANNUS. Non quæ apud veteres, qui Christum præcesserunt, anni ratio, sed quam diversa etiam post Christum natum apud omnes fere gentes fuerit, hic disquirere videtur operæ pretium : cum absoque hacce notione in perlengendis mediae ætatis Scriptoribus plerisque tenebræ offundantur; dum suam quique annos numerandi, et eorum initia auspiciandi rationem servant : quod quidem breviter prosequemur, indicatis auctorum locis qui hac de re ex professo commentarios ediderunt, ut ex iis letitoribus haurire liceat quæ pluribus pertractare Glossarii institutum non patitur.

Græcorum computos, ærasque precipuas esse tres inter eruditos convenit. Nam aliam esse dicunt quæ ab initio rerum ad Christi in uterum adventum aut natalem annos computat 5943. aliam quæ annos numerat 5501. tertiam quæ 5509. constituit. Primam Antiochenam appellabant aliqui, secundam Æthiopicam, tertiam Alexandrinam; priorem vero Petavius Alexandrinam, tertiam Romanam. Secundam amplectitur Synodus VII. Act. 6. pag. 405. Edit. Labbe, ut et Cyrillus Scythopolitanus in Vita S. Euthymii num. 109. Georgius Syncellus, Theophanes, Auctor Miscellæ, et aliquot alii. Postrema vero utuntur Scriptores alii Byzantini. Vide Petavium in Auctario lib. 8. cap. 1.

Annos mundi, ut et indictiones, auspicantur Græci, seu Byzantini Scriptores a Kal. Septemb. uti passim observare est apud Cedrenum, Scylitzem, Pachymerem, Cantacuzenum, Phranzem, etc. unde ejusmodi Indictio Constantinopolitana dicitur apud Petavium, etc.

* MARTYRUM, seu Epochæ Diocletianæ, ab Ægyptiis Christianis Ecclesiæ Alexandrinæ haec tenus usurpatæ, initium desumitur a persecutione Diocletiani, quam in annum 303. vel 303. vulgo conjunctum Chronologi : qua de re extant virorum doctissimorum conjecturæ ex Concilio Cir-

thensi potissimum desumptæ, Baronii, Scaligeri, Petavii, et novissime V. Cl. Joannis Broei, in ea Disquisitione, quam de initio persecutionis Diocletianæ et Epochæ Concilii Cirthensis inscripta. Ab hac autem æra Martyrum, Alexandrini, Abyssini, et alii annos suos auspicantur. Vide Adonem Viennensem in Chron. initio Constantini, et ann. 527. Chroonicon Orientale pag. 85. 109. 124. 125. 127. 146. 202. et doctissimum Henschenium in Exgesi præliminari ad t. 5. Martii c. 2. n° 11.

* ANNUS SELUCIDARUM, quibus Judæi plurimi usi sunt, postquam sub dominatu Græcorum esse cooperant, a Seleuci Regis exordio initium sumunt, quod ab illo anno procedere, qui ante Christianam æram putatur 312. et est periodi Julianæ 4402. quo 117. Olympias init. Duplex est horum annorum initium; nam alias a verno tempore, et a Nisan Judaico, alias ab autumno et Tisri progrediuntur. Rursus interdum lunares anni, interdum Juliani usurpantur et fixi. Judæi in annis contractuum (ita annos Seleucidarum vocant) lunares adhibent. Syromacedones, sive Antiocheni post Julianam anni formam editam solares adsciverrunt, atque ab Hyperbereteo, sive Octobri Juliano duxerunt exordium. Hæc sere Petavius, quem consule.

Annos præterea Antiocheni peculiari ratione putabant, a mense Octobri ducto eorum initio, et ab anno mundi 3935. et Periodi Julianæ 4665. quæ quidem æra, quam ἔποικη τοῦ Βυζαντίου καλεῖται, vocat, utitur præ ceteris Euagrius lib. 3. cap. 12. lib. 4. cap. 9. Vide eumdem Petavium lib. 10. de Doctr. temp. cap. 62. et lib. 3. Ration. cap. 14.

* ANNUS GRATIA [quibus multi sæculo XII. usi sunt] dicti quod a Natali Christi initium sumunt, ut auctor est Josephus Scaliger in Canonibus isagog. pag. 275. ubi observat Æthiopes æram Martyrum dupliciter putare, aut ab annis expansis Diocletiani, aut a periodis Dionysianis : ab annis enim Diocletiani abjectis omnibus 532. reliquos esse annos gratiae. Vide eumdem de Emendat. tempor. pag. 693.

ANNOS AB CHRISTI INCARNATIONE numerandi primus auctor fuit Dionysius cognomento Exiguus, qui Justiniano imperante, et cum Cassiodoro familiarissime sæculo Christi sexto vixit. Scribit Petrus Gassendus in Kalendario Romano cap. 5. Dionysium, cum annorum series in Canone beati Cyrilli ab anno Diocletiani 153. incepta, nihil aliud foret quam eorumdem annorum Diocletianorum consecutio, indignum existimasse circulis sacris innectere impii Tyranni, persecutorisque memoriam, satiusque duxisse seriem annorum ab ipsa Christi Domini Incarnatione adhibere. Sed cum is cyclum suum ad Christi Incarnationem accommodasset, et primum ejus annum nominasset eum, in quo Christus conceptus et natus erat, qui Dionysium sequi sunt, cum viderent hominum vitam non ab eorum conceptione, sed ab ortu vulgo putari, animadverterentque præterea Nativitatem Christi non longe abesse a fine anni Juliani, et Circumcisionem ipsis Kl. Januarii celebrari, communis sere consensu constituere, ut prius Christi annus ab ejus Nativitate duceret exordium. Unde factum est deinde, ut æra communis in valuerit uno

anno inferior æra Dionysii, servato tamen toto cyclo Dionysiano in ceteris, id est, Luna, Litera Dominicali, et indictione, solo excepto capite, quod pridem observatum a Petavio lib. 12. de Doctrina tempor. cap. 2. 3. et in Appendix pag. 89. et lib. 4. part. 2 Ration. 2. cap. 1. et Jacobo Grandamico de die Natalis Christi pag. 84.

Scribit denique Ægidius Bucherius in Chronologia Regum Francorum sect. 1. supputationem annorum a Christo nato in antiquis historiis ante 750. circiter vii ususpatam : deinceps vero sub Pipino Rege ejusque filio Carolo M. paulatim invaluisse : quod ex Annalibus, quos edidit Duchesnius, plane colligere licet.

* ANNUS SECUNDUM EVANGELIUM. Gervasius Dorobernensis : Est alia inter Compositus et Chronicorum scriptores error, et dissensio. Nam inter suppurationem Dionysii, et illam que secundum Evangelium esse dicitur anni reperiuntur 22... si quis autem annos Domini qui secundum Evangelium dicuntur esse conscripti, nosse desiderat, suppuratione Dionysii, quem imitamus, 22. annos apponat : hæc est enim de annis Domini inter Evangelium, et præfatum Dionysium dissidentia, sicut in suis Chronicis testatur Marianus Scotus, spatium scilicet annorum viinti duorum. Utique suppuratione ultior Florentius Wigorniensis.

Francos annum olim auspicatos a Kl. Martiis videtur innuere Decretum Tassilonis cap. 2. § 12. et Lex Alemann. lit. 18. § 5 : Nec in mallo publico transactis tribus Kalendis Martiis post hec ancilla permaneat in perpetuum. Et Concil. Vernense ann. 755. cap. 4. ut bis in anno Synodus fuit. Prima Synodus mense primo, quod est Kalend. Martis, etc. Vide Notas Sirmiodi ad Concil. I. Aurelianense.

Observat Henschenius in Exgesi de Genealogia Regum Dagobertinorum cap. 1. n. 3. Gregorium Turonensem et Fredegarium annos a Natali Domini visos inchoasse, aut saltem Romano more Kalandis Januarii, necdum, inquit, recepta consuetudine, quæ deinde paulatim per omnes Francorum ditiones propagata est, a Paschatead Pascha annos computandi. [Sed Mabillonius lib. 2. de Re Diplomatica cap. 23. n. 4. ex Gregorio ipso, aliquis conficit Gallos sæculis VI. et VII. a Martio annum incipere solitos fuisse. Deinde sibi objicit unum ejusdem Gregorii locum ubi mensis Maius quintus dicitur, ex quo consequens est Januarium anni fuisse initiale. Ad hanc difficultatem solvendam duplè annuū distinguit vir eruditus, solarem unum a Januario incipientem, lunarem alterum a Martio. Unde inquit, etsi Gallis in usu erat annum incipere a Martio; non tamen desiebant anni initium a Januario repetrere, habita ratione cursus solaris. Sic apud Romanos, quibus annum a Jano ducere mos erat ex dicendi, Martius non raro dicebatur mensis primus, September septimus, December decimus. ut apud S. Leonem in Sermonibus, quos de jejuniis primi, septimi ac decimi mensis scripsit; cuiusmodi locutionis rationem vide apud eum. Mabill. loco citato.]

Idem tamen et alii e veteribus Scriptoribus annos a Passione Domini interdum numerasse videntur. Gregorius nempe Turonensis in Historia Francorum sub finem

librorum 1. 3. et 10. Fredegarius in Historia Epitoma cap. 73. Victor Tunnensis in fine Chronicæ, et auctor Historie Francorum jussu Childebrandi Comitis scriptæ cap. 109. Leguntur Chartæ tres in Tabulario Conchensis Abbat. in Ruthenis, quarum prima, quæ est 19. sic clauditur: *Actum est hoc anno ab Incarnatione Domini 1062. a Passione 1029.* Altera, quæ est 20: *Ista Ecclesia dedicata est, et donus iste firmatus est 15. Kalendas Decemb. die Jovis, Luna 22. anno ab Incarnat. Dom. 1060. a Passione 1028.* etc. Tertia est 64: *Anno ab Incarnat. Dom. 1093. a Passione 1059.* etc. Legit nuper Chartam originalem *Tibaldi Palati Comitis,* ex Tabulario Ecclesiæ Carnotensis, quæ sic clauditur: *Data 5. Idus Januarii, Indictione 6. anno a Passione Domini millesimo 83. Regni autem Philippi 23. scripta manu Ingeltrandi Carnotensis Ecclesia Decani et Cancellarii.* At hic evidenter Passio sumitur pro Incarnatione: nam ann. 1083. fuit 23. Philippi Regis, et Indict. 6. Adde Theofridum Epternacensem in Florib. lib. 1. cap. 6. Rabanum lib. de Computo cap. 63. etc.

* Charta Theoderici comit. Flandr. in Chartul. 5. Bertini fol. 51: *Hoc autem factum est Brugis in camera Haketti castellani anno a passione Domini 1133..*

[¶] Pro anno Passionis nonnumquam habetur annus *trabeationis*, id est, annus quo Christus trahi affixus est, ut apud Kaluz. tom. 2. Capitul. col. 630. et 633. et pro *Anno Nativitatis* seu Kal. Januarii *anno Circumcisionis*, ut in Italiæ sacra tomo 5. col. 914. et 1619. [* Hæc emendantur in voce *Trabatio*; ubi abunde probatur de Incarnatione seu Nativitate debere intelligi.]

Annos a *Transitu*, seu morte sancti Martini non semel putat Gregorius Turonensis, quem mortuum anno 401. vel 402. probat Petavius lib. 11. de Doctr. temp. cap. 4. et parte 2. Rationarii lib. 4. cap. 12; anno vero 400. Petr. Franciscus Chiffletius in erudita illa, quam nuper edidit Dissertatione, de S. Martini Turonensis temporum ratione.

Sub altera Regum Francorum stirpe annos a Christi Nativitate ordiuntur Scriptores omnes qui secundo et tertio Historiæ Francie volumine habentur: verbi gratia, Carolum M. Romanum Imperatorem dictum aucti die Christi Natalitio anno 801. qui more jam recepto adhuc erat 800. Poëta Saxonius lib. 4:

Festa dies calis, eadem celeberrima terris,
Virgine partus Christique resulerat ortus,
Post octingentos, ex quo processerat, annos.

Idem Carolus, in ejus Vita, obiisse dicitur 5. Kal. Febr. anno *Incarnationis Domini nostri Iesu Christi* 814. ubi annus Incarnationis intelligitur annus a Natali Domini incepitus, ut apud Nithardum anno 813. in Chronicæ Fontanellensis Fragmento, et alibi passim. Breve Adalardi epocham hanc prefert: *Anno Incarnationis 822. mense Januar. Indict. 15. Regni Ludovici 8.* Vetus Charta Zuentebaldi sic clauditur apud Doubletum pag. 809: *Data 11. Kal. Febr. anno Incarnat. Domini 896. Indict. 14. anno vero Domini Zuentebulchi primo. Concilium Valentini III. in Praetiale, dicitur celebratum fuisse anno 855. ab Incarnatione, Lothario imperante 15. Indict. 3. mense Ja-*

nuario 6. Idus ejusdem mensis, etc. Ita Concilium Ticinense, *Anno Incarnationis Dominicæ 855. Indict. 3. mense Februario, die mensis 4. Synodus Ticinensis, Anno Incarnationis 876. Indict. 9. mense Februar.* In quibus prælatis locis conveniunt anni Christi a Nativitate incepti cum indictionibus. Proinde evanescunt viri doctissimi conjecturæ in nupera Conciliorum Editione tom. 7. pag. 1848. et tom. 8. pag. 39. 160. et alibi, qui annos Incarnationis a 25. Martii vel a Paschate ea tempestate numeratos fuisse existimat: quo in errore versatur etiam Beslius in Regibus Aquitanicis pag. 40.

[¶] Hic iterum existimat Mabillonius noster Diplom. cap. 23. n. 5. duplex etiam tunc temporis suisse anni initium: unum vulgare, commune et ubique receptum, habita ratione anni solaris, quem observabant plerique Historici veteres: alius Gallicanum, ratione cursus lunaris, quem pauci sequebantur. Hujus calculi argumentum habebo, inquit, ex Historia translationis S. Huberti Episcopi Tungrensis, in qua Carolus M. decessisse dicitur *Anno Incarnationis octingentesimo tertio decimo*, cum constet eum decessisse more nostro anno 814.

* *Annus NATALICII*, id est, Qui a Nativitate Computatur. Charta ann. 1162. ex Bibl. reg. col. 19: *Tali conditione, ut habentis et possideatis præstatum pignus, donec duos fructus vendimiae inde recollectos habeat. Quibus recollectis deinde habentis et possideatis de anno in annum, scilicet Anna natalicio ad aliud, donec nos vel nostri universum prædictum debitum.... integræ persolvamus.*

* *ANNUS A PARTU VIRGINIS*, Eadem notio, inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 524: *Hoc autem factum est in ipso Castro de Seizac, ... Anno a partu Virginis M. C. L.*

At sub tertia Regum stirpe Franci nostri annorum exordium ab Domini Incarnatione, hoc est, a 25. Martii, putarunt, licet quando is mos ceperit, non plane liquet. Exstat Charta in Spicilegio Acheriano tom. 11. quæ sic clauditur: *Acta sunt autem hec anno jam pene finito decimo post millesimo, Indictione 9. Epacta 14. mense Februarii, feria 2. Luna 20. sub Imperio Roberti clarissimi Regis Francigeni sive Aquitaniani.* Ubi indictio incidit in annum 1011. anni exordio a Kl. Januarii desumpto.

Neque tamen obstitit, quin Kalendæ Januariæ primus anni dies semper habite sint. Exstat enim Charta Drononis Ambianensis Dom. de Vinacourt, in Tabulario Vicedomi Ambian. fol. 69. cum hoc temporis adscripto charactere: *Fait en l'an de l'Incarnation de Notre Seigneur Jesus-Christ 1183. el mois de Janvier lendemain du premier jour de l'an.* Petrus Comestor in Histor. Scholast. cap. 13. Numer.: *Tripli citter accipitur annus ab eis* (Hebreis) *præter naturalem. Annus usualis a Januario, quem habent communem nobiscum in contrabitus suis, et negotiis communibus agendis, etc.* Unde conficitur eo, quo Comestor vixit sevo, hoc est circa ann. 1160. annum putatum a Kl. Januarii. [* Lit. remiss. ann. 1455. in Reg. 189. Chartoph. reg. ch. 65: *Le premier jour de Janvier, que on appelle communément le Premier jour de l'an.*] committit.

Sed ut verum fatear, addubitari potest, an ea tempestate Franci nostri a 25. Martii, an vero Paschale annos numerare coepirint, quod postremum labentibus saeculis obtinuisse constat: adeo ut si Pascha post 25. Martii, vel in mensem Aprilem incidet, ante vel post Pascha apponenter, secundum diem in quem incidebat dies Paschatis dominicus, ita ut ante Pascha annum proxime elapsum; si post Pascha, apponenter, annum subsequente denotaret: verbi gratia, extat Charta data 4. Aprilis anno 1375. ante Pascha, quod extitit eo anno, secundum hodiernum annos putandi modum, 22. ejusdem mensis; ita perinde alia legitur data 20. Aprilis anno 1376. post Pascha, quod extitit 13. ejusdem mensis die, ipso anno, secundum hodiernum putandi annos morem. Vide Coquillium in Hist. Nivernensi pag. 262. [et Mahillonum Diplom. lib. 2. cap. 23. n. 6. et 7. ubi Cl. Gangii dicta novis confirmantur exemplis, observato tamen Aquitanos a 25. Martii annum constanter duxisse, nulla Paschatis habita ratione. Exstat in Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 540. Epistola Henrici de Villariis Archiepiscopi Lugdunensis quæ sic concluditur: *Datum Romanis die vigesima nona Decembbris 1347. a Nativitate, a qua duecebatur anni initium in Dalphinatu hoc ævo, ut observat et ibidem probat hujus Historia Scriptor Cl. D. de Valbonnay. In Statutis Synodal. Ecclesiarum Caduricensis, Ruthenensis et Tutelens. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 764. D. habetur haec observatio: Nota quod numerus Lunaris et littera Dominicinalis mutatur annuatim in festo Circumcisionis: anni vero Incarnationis Domini mutantur in terra ista in festo Annuntiationis Beatae Mariae, et in quibusdam regionibus in festo Nativitatis Domini. Hæc autem Statuta, ut ibidem legitur col. 766. E. publicata sunt anno Domini millesimo ducentesimo octuagesimo nono.]*

At cur Paschatis, primus anni dies fuerit apud nostros, vel certe initium anni, variae sunt sententiae. Josephus Scaliger. Epist. 226. ait, Gallos veteris Ecclesiæ secutos consuetudinem, qui Pascha et Paschalem hebdomadam, novum annum vocabant, quæ quidem probo vade indigent. Nec longe abest ab ea sententia Petrus Chiffletius in Dissert. de annis Dagoberti cap. 5. scribens, ævo Victorii obtinuisse, ut Paschalis primus fuerit anni dies: idque eruit ex ejusdem præfatione ad Canonem Paschalem, ubi sic loquitur: *Pascha quippe, sicut omnimoda traditione cognoscitur, anni principio, non fine celebratur, quæ tamen verba ita videntur intelligenda, non quod a Paschate initium annus duxerit; sed quod in primis anni mensibus, duntaxat celebretur. Ego vero, missis quæ in hanc rem conferri possunt, existimaverim, id inde manasse, quod, ut ait Joannes Hocsemius, cuius verba mox dabimus, ab ipsis Ecclesiæ fere primordiis, ea obtinuerit consuetudo, ut tabella Cereo Paschali appendetur, in qua annus currens describeretur, indeque ejus initium putarent Franci: iis enim fuit mos iste proprius. Unde in Tabulario Ligonensi legitur diploma cum hac temporia nota: 12. mensis Februario, Indict. 12. anno 1328. more Gallicano. Aliud: Anno Domini 1384. sumpto a Paschate more Gallicano, die*

6. *mensis Maii.* [¹ Imo in ipsomet cero annum suis in scriptum innuere videtur Cæmoniale vetus Ms. eccl. Carnot. : *Ante Horas (Sabbati S.) clericus succentoris scribat in cero, secundum tabulam Dionysii, annum incarnationis et cetera.*

* Hinc est quod a cerei benedictione, in quibusdam locis, novus annus computaretur, ut videtur est in Charta scripta apud Villam-novam prope Avenionem *le Samedi saint de Pasques, apres la benediction du cierge, le premier d'Avril de l'an 1363.* in Monito ad tom. 4. Hist. Occit. pag. viij. Quæ computandi ratio obtinuit etiam in Atrebatibus, uti docet Apocha Ant. de Waverans castel. Atrebat. apud Duchesn. inter Probat. Monmor. lib. 3. cap. 1. pag. 224 : *Le deux d'Avril nuit de Pasques communiaux, avant le Cierge beni l'an 1490.* Quod alibi a benedictione fontium fiebat, ut colligitur ex Charta data 5. Aprilis ann. 1539. *apres fonts benis,* apud Louverval. in Nobil. Picardiæ.]

Sed tandem Caroli IX. Regis Edicto anni 1564. cautum est, ut in Galliis, in publicis privatisque tabulis ab Kl. Januarii annorum repeteretur exordium.

 Gallorum exemplum secuti sunt Belgæ ann. 1575. quo Olivarius de Wræo, uti observat Mabillonius loco paulo superius citato, tradidit novum calculum mandato Philippi II. Prius a Paschate, ut Galli, annum exordiebantur. Hanc ante reformationem Historici nonnulli utrumque calculum non raro exprimebant, ut in Historia Episcoporum Autissiodor. ubi Audoinus in cap. 76. translatus dicitur ad sedem Magalonensem anno quinquagesimo tertio (nempe post 1300.) more curiae Romanae in Nativitate Domini, more autem Gallicano anno quinquagesimo secundo : quem duplicum modum idem auctor distinguit etiam in seqq. cap. ad 80. atque inde evidens fit, annos Incarnationis apud Gallos, etsi a Paschate incepitos, non prævertisse annos Nativitatis receptos a Romanis, sed trimestri spatio posteriores. fuisse, quod maxime notandum est : tametsi Incarnatio Nativitatem novem mensibus præcesserit. Quippe Galli annos Incarnationis et Nativitatis, quin imo et Passionis promiscue adhibebant seu confundebant : quod exemplis probat idem Mabillonius cap. 23. n. 8. et 16.

 Inveniuntur nihilominus quedam Pontificum Diplom. inquit idem Auctor cap. 24. n. 9. quorum calculus recentiorum nostrum prævertit. Ejus generis duo Callisti II. nobis suppeditat eruditus Chiffletius in Hist. Trenorchiensi. Primum est *Datum Alba per manum Grisogoni S. R. E. Diaconi Card. ac Bibliothecarii xv. Kal. Junii Ind. xiiij. Inc. Dominicæ ann. mcccxi. pontificatus domini Callixti Pape anno iij.* Alterum habet easdem notas. Atqui Indictio xiv. convenit, non anno 1122. secundum calculus nostrum, sed anno præcedenti. Unde idem Chiffletius in lemmae prioris privilegii notat, datum esse privilegium ann. 1122. a die 25. Martii deducto, scilicet quatenus Incarnatio novem mensibus præcedit : sed anno Dionysiano 1121. ut ostendit Indictio xiv. Alia ejus generis Pontificia Diplomata videntur. Verum quædem reperiuntur, quorum calculus uno anno Dionysianum præcedit, non solum mensibus

novem : quæ proinde non possunt ad calulum Pisaniū, de quo mox, accommodari. Exstat hujusmodi autographum non dubium in Archivo Dionysiano datum xy. Kal. April. Ind. x. *Incarnationis Dominicæ anno mcccii. pontificatus autem domini Paschalis secundi Papæ iij.* Quæ computandi ratio obtinuit etiam in Atrebatibus, uti docet Apocha Ant. de Waverans castel. Atrebat. apud Duchesn. inter Probat. Monmor. lib. 3. cap. 1. pag. 224 : *Le deux d'Avril nuit de Pasques communiaux, avant le Cierge beni l'an 1490.* Quod alibi a benedictione fontium fiebat, ut colligitur ex Charta data 5. Aprilis ann. 1539. *apres fonts benis,* apud Louverval. in Nobil. Picardiæ.]

* Ad solutionem propositi hic problematis circa notas chronologicas duarum Paschalium II. PP. bullarum, consule Auctores novi Tract. de re diplom. tom. 5. pag. 258.

* *Annos Reginarum nonnunquam inter notas Chartarum chronologicas suis annos, discimus ex Charta Ludovici VI. in Reg. 34. bis Chartoph. reg. part. 1. fol. 88. r°. col. 1 : Actum Parisius publice anno incarnationi Verbi M. C. XXIII. regni nostri XVIII. Adelaidis. X.*

De Trevirensibus, hæc habet Browerus lib. 18. Annal. Trevir. pag. 1052. 1. Edit. : *Cirolum IX. Gallorum Regem more veteri sublatu ad annum 1567. edizisse constat, ut Januariae Kalendæ annum deinceps uperirent, quod etsi hic et alibi passim obtineat, nescio tamen quid Notaris et Scribis Trevericis antiquitatis adhæreat, ut de stylo suo et jure non concedant, sed iis in publica scriptura 25. Martii sacratissimæ Virginis Annunciationis suæ dies primus in anno Treverico maneat. Gesta Balduini Lutemburg. Archiep. Trevirensis lib. 1. cap. 14. anno Domini 1307. sexto. Id. Martii More Treverico scribi consuetu, etc. Adde lib. 2. cap. 16. lib. 3. cap. ult. Vide Josephi Scaligeri Epistola in 226. pag. 484.*

Bedade Ratione temporum cap. 13. auctor est veteres Anglos menses suos juxta Lunæ cursum computasse, annunque auspicias ab 8. Kal. Januar. die, quo Natale Domini celebratur : quod testantur firmantque vetera Regum Anglosaxonum Diplomata apud Ingulfum, et in Monastico Anglicano, quæ annos Incarnationis præserunt, quos a Natali Christi orsus esse satis declarat Charta Edwardi Confessoris in eodem Monastico tom. 1. pag. 62. quæ sic clauditur : *Acta apud Westmonasterium v. Kalendas Januarii die sanctorum Innocentum, anno Domini Incarnationis LXVI. Indictione III.* Nam hic annus 1066. 28. Decembris, secundum nostram annos ineundi rationem, esset tantum 1065. qui quod annus a Natali initium apud Anglos duceret, fuit 1066.

Idem etiam annos Incarnationis compu-

tandi mos servatus est in Anglia a Normannis, saltem Guillelmo ipso Notho regante, ut ex aliquot Chartis colligitur in eodem Monastico tom. 1. pag. 43. 55. etc. Nam deinceps vix ulla in Anglicis diplomaticis annorum nota reperitur, cum Regia regni annos, cætera nullos fere præferant.

Atque hinc fluxit, ut hos annorum characterismos Historiis et Chronicis suis Scriptores Anglici adscriperint. Gervasius Dobroberensis : *Inter ipsos etiam Chronica scriptores nonnulla dissensio est. Nam cum omnium unica et præcipua sit intentio annos Domini corumque continentis supplicatione veraci enarrare, ipsos Domini annos diversi modis et terminis numerant; sieque in Ecclesiæ Dei multam mendaciorum confusione inducent. Quidam enim annos Domini incipiunt computare ab Annunciatione; ali a Nativitate, quidam a Circumcisione, quidam vero a Passione. Cui ergo istorum magis credendum est? Annus solarii secundum Romanorum traditionem, et Ecclesiæ Dei consuetudinem a Kal. Januarii sumit initium in diebus Natalis Domini, hoc est, in fine Decembris sortitur finem. Quomodo ergo utriusque vera poterit esse computatio, cui alter in principio, alter in fine anni solarii annos incipiat Incarnationis? Uterque etiam annis Domini unum eundemque titulum apponit, cum dicit anno ab Incarnatione tanto vel tanto facta sunt illa et illa. His aliisque similibus ex causis in Ecclesia Dei orta est non modica dissensio. Idem Gervasius Dobroberensis : *Huc, ut aestimo, ratione induci sunt omnes fere qui ante me hujusmodi Chronicas scripserunt, ut a Natali Domini subsequentis anni sumerent initium... Hoc ergo intentione postposita, prædecessores meos sequi cupi, et annos subscriptos a Natali Domini incipio.**

Apud Germanos periode Christi Nativitas annum aperuit. Wippode Vita Chunradi Salici : *Eodem anno, ut supra, id est, a Nativitate Salvatoris 1027. Indict. 10. etc. Descripsit Doubletus pag. 830. Chartam Henrici Imp. quæ sic clauditur : Data 7. Kal. Febr. anno Domini Incarn. 1036. Indict. 9. Ubi indictio convenit eidem anno. Bruno de Bello Saxonico : *Natalis Christi festivitatem, ubi 1076. annus ab Incarnatione Domini inchoatur, etc. Infra : Transacta vero Natali Domini proximo, qui 1081 ab Incarnatione Domini ceptus annus erat. Venericus Vercellensis in Apologetico Henrici IV. Imp. : Ubi tunc dimicatur est in ipsa Nativitatibus Domini vigilia, quæ tunc obuenient die Dominicæ, quando terminum accepit annus ab Incarnatione Domini 1088. Joannes Hosseinius in Gestis Pontificum Leodiensium cap. 1 : Et ne circa discretionem temporum, præcedentis videlicet et sequentis, error quicquam valeat perturbare, attendendum est, quod a tempore cuius memoriam non existit, annorum Nativitatis Domini cumulatio, sive cuiuslibet anni successentis initium in Cero consecrato Paschali hactenus appensa depingi tabula consuevit, et ab illa hora annus Dominicus inchoabat. Sed quia Romana, et Coloniensis Ecclesiæ Leodiensis Metropolitica sedes, in die Natalis Domini annorum ponebant principia singulorum, cuiusmodi diversitate plures occurrerant difficultates, et frequenter errors: ne diutius in hoc irrationaliter membrum a capite discrepare: statutum est, ut a Nati-**

vitate Domini nuper præterita, quæ 1333. usque ad Pascha sequens scribi juxta morem pristinum debuisse, anticipando tempus, anni deinceps initium capiatur. Addit cap. 7. 11. [et Bedam de Tempor. Ratione cap. 40.]

Non tamen id semper obtinuit: exstat enim apud Chiffletum in Beatrice Cabilensi pag. 113. Charta Henrici Imp. cum hac temporis nota: *Datum apud Beruum 5. Kal. Januarii, Indictione 13. anno Dominiæ Incarnationis 1324. anni regni nostri 5. Quippe anno 1324. sumpto a Kal. Januarii initio, currebat Indictio 12. anno vero 1325. Indictio 13. [Recte quidem, si Germanorum Indictio a Kl. Januarii incœpisset, sed cum ab VIII. Kl. Octobris incepit, nihil ex Indictione laudata potest effici.]*

* Apud Massilienses medio circiter. 13. scelulo notarii præscriptum legimus, ut Chartas notis chronologicis distinguenter: quod vix ante factum fuisse constat ex iis quæ supersunt. Stat. ann. 1253. ex Tabul. Massil.: *Ordinamus ut omnes notarii Massiliæ . . . debant scribere in omnibus cartis publicis vel instrumentis quæ facient, amodo scribant diligenter millesimum seu numerum annorum Domini ab incarnatione, et inductionis, et calendarum, et nonarum, et viuum, et horum prout melius poterunt.*

¶ Leodienses ad annum 1333. Gallorum, morem, uti testatur Mabillonius Diplom. cap. 23. n. 10. secuti sunt, deinceps vero Germanorum.

* Exstant in Hist. Lossensi part. 2. pag. 36. Literæ datæ *Sub anno a Nativitate Domini 1335. Indictione 3. secundum usum et consuetudinem civitatis diæcesis Leodiensis, que renovatur ibidem in Nativitate Christi; et juxta juris formam, Indictione 4. mensis Novembri die 25. Pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri D. Benedicti divina providentia Papæ XII. anno j.*

In Italia annos a Nativitate auspicanuntur, ut observat Covarruvias tom. 2. Resol. Variar. lib. 1. cap. 12. § 1. Concilium Colonense ann. 1310. can. 23: *Statutum eum ut ex nunc de cætero annus Domini obseretur, et in Nativitate Christi innovetur a quilibet anno, prout sacrosancta Romana Ecclesia id observat, quæ est omnium Ecclesiarum cupit et magistra: ut errores et difficultates, qui propter diversitatem incœpcionis anni Nativitatis ejusdem, multotiens gererent, de cætero evitentur.* Charta ann. 1377: *Anno a Nativitate Domini 1397. Ind. 1. secundum cursum et consuetudinem civitatis Mediolani, 2. Decemb. etc.* Ita nempe Statuta ejusdem urbis parte 1. cap. 109: *Mores Mediolanensi annus incipere consuevit, et de cætero incipiat in festo Nativitatis D. N. J. C. et hoc respectu instrumentorum publicorum, et actorum, judicialium tantum, et indicio in Kalendis Septembr. Joan. Hocsemus cap. 7: Anno Domini 1272. parum ante Nativitatem Domini, vel 1273. post Natale, prout data tunc mutatur in Curia Romana, etc.*

* Charta Godefridi dom. Asperimontis ex Chartul. ejusd. fol. 43. v°: *Donné l'an mil ccc. l. ledit au commensent à ceste Nativité de Rome, xxv. jours ou moix de Janvier.*

Pisan, inquit Covarruvias part. 2. Variar.

Resol. lib. 1. cap. 12. n. 2. initium anni Incarnationis adsumunt novem mensibus ante Nativitatem: qua ratione annus a Nativitate quinquagesimus, erit et ejusdem numeri ab Incarnatione usque 25. diem Martii; et ab eo die, qui est quinquagesimus annus a Nativitate, erit quinquagesimus primus ab Incarnatione: qui quidem usus potius placuit quibusdam, quam is quo Florentini utuntur, tribus mensibus post Nativitatem incipientes numerum annorum Incarnationis: unde juxta computationem hanc annus quinquagesimus a Nativitate usque ad 25. diem Martii erit quadragesimus nonus Incarnationis, et ab eo die erit quinquagesimus Incarnationis simul Nativitatis, qui tandem usus apud Romanam Curiam omnino servatur, etc. Quod de Florentinis scribit Covarruvias, firmatur duabus Chartis ex Camera Compti. Paris. in quarum priore Populus Florentinus et Franciscus Sforza Dux Mediolanensis, anno Incarnationis Christi 1451. Indictione 14. secundum cursum et morem Florentinorum, die vero 11. mensis Septembris, Angelum Acciolum ad Carolum Regem Franciac legant, ad ineundam cum illo societatem, qua inita in Castro Montiliorum in Turonibus 21. die mensis Febr. ann. 1451. eadem a Florentinis et Duce Mediolanensi comprobatur 22. mensis Martii anno 1451. Indict. 15. secundum cursum et morem Florentinorum. Unde patet Florentinos quemadmodum Gallos annum a 25. Martii putasse; nam in altera Charta, qui annus 1451. dicitur, fuit nostro more 1452. quo currebat indicio 15.

* Conventio inter Joan. le Meingre, dictum Bouicaut, et Gabr. Mar. de vicecom. Pisar. ann. 1404. in Reg. 158. Chartoph. reg. ch. 460: *Actum Pisis . . . anno Dominicæ Nativitatis 1404. anno vero ab Incarnatione Domini 1405. Indictione xj. secundum cursum Juniae et Indictione xij. secundum cursum Pisarum, die decima quinta Aprilis.*

Ex quibus interpretari licet Diploma Nicolai II. PP. quod profert Baronius ann. 1060. n. 4. ubi sic clauditur: *Datum Florentiae, 1. Idus Januarii anno ab Incarnatione Domini N. J. C. 1059. anno 1. Pontificatus ejusdem Nicolai, Indict. 13.* Ex quo concilii annum Christi 1059. adhuc fuisse: sexagesimum enim annum Incarnationis a die Annunciationis numerandum fuisse, fuisseque adhuc et annum 1. Nicolai: secundum enim hoc anno, eodem mense Januario, numerari incöpisse, Indictionem vero 13. utrique convenire tempori notato, tam Pontificis, quam Domini Incarnationis. Proinde qui annus 1059. dicitur in hac Charta, erit annus 1060. anni initio ducto vel a Nativitate, vel a Kalendis Januarii. Quam quidem annos Christi putandi rationem obtinuisse in diœcesi Remensi, docet Charta Guidonis Abbatis Monasterii S. Basoli, quæ sic clauditur: *Datum et actum in Monasterio nostro S. Basoli predicto, sub anno Domini secundum cursum Ecclesie Remensis 1390. 13. die mensis Junii, Indictione 12. Pontificatus sanctissimi in Christo Patris ac Domini nostri, Domini Clementis, divina providentia Papæ VII. anno 12.* Qui quidem annus secundum nostrum putandi morem erat adhuc 1389. quo 12. Indictio currebat, et Clementis VII. Antipapæ an-

nus 12. Electus quippe fuerat a Concilio Basileensi 20. Septembr. ann. 1378.

* Hic tripliciter errat Cangius, si siles Auctoribus novi Tract. de re dipl. tom. 5. pag. 597. 1°. ad ann. 1378. assignat Concilium Bassileense, quod 23. Julii tantum ann. 1431. incepit. 2°. Annus 12. Clementis VII. adhuc currebat ann. 1390. mense Junio. 3°. Supponendo putandi rationem, Florentinis vel Pisaniis usitatam, obtinuisse in diœcesi Remensi.

* Neque vero prætermitti debent notæ chronologicæ, quas exhibet Charta Raimundi vicecom. de Avorta ann. 1122. ex Tabul. Cagnotensi inter schedas Mabilioni: *Secundo Idus Maii, vj. regulari, luna v. epacta vj. anno Dominicæ Incarnationis m. c. xxij. indictione v. et Interstitio lunari xvij. termino paschali vij. Kal. Aprilis. Hæc ad computorum amatores.*

* Annus a festo S. Andreæ exordium dicens, in Stat. Taurin. ann. 1360. cap. 188. ex Cod. reg. 4622. A: *Item quod omnes campaniæ debeant et teneantur custodire, tam repas quam ravinellas et cetera bona et fructus, ad festum S. Andreæ, et ibi incipiat Annus. Id est, annum tempus, quo dominis terrarum fructus a colonis restituì debebantur.*

Exstat in MS. Codice Usaticorum Barcinonensium in Biblioth. Thuana fol. 234. 235. Charta Petri Regis Aragon. data Perpiniani 16. Decembr. ann 1350. qua statuit in posterum annorum initium computandum a die Nativitatis Christi, et ut omisssis Nonis, Idibus, atque Kalendis, numerus dierum describatur.

Cypri Regni incolæ annum pariter a Nativitate putabant. Charta, cujus initium sic concepit: *Anno a Nativitate 1378. Indict. 1. septimo Martii secundum cursum Regni Cypri.*

Icelandi annum a festo Natalitiorum Domini ordiuntur veteri consuetudine, quam jus patrium retinere coegit, inquit Olaus Wormius lib. 1. Fastor. Danic. cap. 7. 12. at apud Suenonem in Legibus Castrensis. cap. 7. *Circumcisionis dies dicitur novum annum inchoare.*

De annis Mahumetanorum, vide in verbo Hegira.

De annis Hispanorum, vide æra.

Atque hæc summatim de variis annos putandi rationibus ad mediae aetatis Scriptores intelligendos scripta sufficient: quæ quidem ut faciliori methodo percipiuntur, placuit primo tabellam a Christo nato ad annum 660. hocce loco inserere, Epochas, Christi vulgarem Dionysianam, Periodi Julianæ, Græcorum, Seleucidarum, æra Hispanicæ, Cyclos præterea solis et lunæ Julianos, Indictiones, Litteras Dominicales, et Paschatis dies, continentem: cui subjungimus aliam, continentem præterea Chatiorum, Arabum, Persarum, ac Chwarezmiorum Epochas, ex traditione Ulug Beigi, ad Periodum Julianam et Epocham Christi vulgarem Dionysianam in annis expansis, a Joanne Gravio redactas. Ex quibus quidem tabulis et laterculis, Lectori statim ac solo intuitu percipere licebit, ad quem Christi annum ejusmodi minime protulit Epochæ referenda sint.

Praetorius dico. A. April Item. M. Martium de- notat.		Ciculus Solis Julianus cum Litteris Dominicinalibus.		Anni Solares Scholida- rum a. i. die Octob.		Anni Mundi Iustia Gre- co.		Anni Periodi Juliani a. Kaledinis Januarii.		Ciculus Lunes Julianae a Kaledinis Januarii.	
1 4714 5509 313 10 B 2 4 M	27	1 4715 5510 314 11 A 3 5 E	26	1 4716 5511 315 12 A 4 6 D	25	1 4717 5512 316 13 FE 5	24	1 4718 5513 317 14 A 6	23	1 4719 5514 318 15 C 7	22
2 4715 5510 314 10 A 3 5 G	27	2 4716 5511 315 11 A 4 6 F	26	2 4717 5512 316 12 M 5	25	2 4718 5513 317 13 A 6	24	2 4720 5518 322 14 A 7	23	2 4721 5516 319 15 B 8	22
3 4716 5511 315 11 A 4 6 F	27	3 4717 5512 316 12 M 5	26	3 4718 5513 317 13 A 6	25	3 4722 5517 321 14 A 7	24	3 4723 5518 322 15 B 8	23	3 4724 5519 323 16 C 9	22
4 4717 5512 316 12 M 5	27	4 4718 5513 317 13 A 6	26	4 4720 5518 322 14 A 7	25	4 4721 5516 319 15 B 8	24	4 4722 5518 322 16 C 9	23	4 4723 5515 319 17 AG 10	22
5 4718 5513 317 13 A 6	27	5 4719 5514 318 14 A 7	26	5 4720 5518 322 15 B 8	25	5 4721 5516 319 16 C 9	24	5 4722 5518 322 17 AG 10	23	5 4723 5515 319 18 FE 11	22
6 4719 5514 318 14 A 7	27	6 4720 5518 322 15 B 8	26	6 4721 5516 319 16 C 9	25	6 4722 5518 322 17 AG 10	24	6 4723 5518 322 18 FE 11	23	6 4724 5519 323 19 D 12	22
7 4720 5518 322 15 B 8	27	7 4721 5516 319 16 C 9	26	7 4722 5518 322 17 AG 10	25	7 4723 5518 322 18 FE 11	24	7 4724 5519 323 19 D 12	23	7 4725 5520 324 20 B 13	22
8 4721 5516 319 16 C 9	27	8 4722 5518 322 17 AG 10	26	8 4723 5518 322 18 FE 11	25	8 4724 5519 323 19 D 12	24	8 4725 5521 325 21 B 13	23	8 4726 5522 326 22 B 14	22
9 4722 5518 322 17 AG 10	27	9 4723 5518 322 18 FE 11	26	9 4724 5519 323 19 D 12	25	9 4725 5521 325 21 B 13	24	9 4726 5522 326 22 B 14	23	9 4727 5523 327 23 B 15	22
10 4723 5518 322 18 FE 11	27	10 4724 5519 323 19 D 12	26	10 4725 5520 324 20 B 13	25	10 4726 5521 325 21 B 13	24	10 4727 5522 326 22 B 14	23	10 4728 5523 327 23 B 15	22
11 4724 5519 323 19 D 12	27	11 4725 5520 324 20 B 13	26	11 4726 5521 325 21 B 13	25	11 4727 5522 326 22 B 14	24	11 4728 5523 327 23 B 15	23	11 4729 5524 328 24 B 16	22
12 4725 5520 324 20 B 13	27	12 4726 5521 325 21 B 13	26	12 4727 5522 326 22 B 14	25	12 4728 5523 327 23 B 15	24	12 4729 5525 328 25 B 16	23	12 4730 5525 328 26 B 17	22
13 4726 5521 325 21 B 13	27	13 4727 5522 326 22 B 14	26	13 4728 5523 327 23 B 15	25	13 4729 5524 328 24 B 16	24	13 4730 5525 328 25 B 17	23	13 4731 5526 329 26 B 18	22
14 4727 5522 326 22 B 14	27	14 4728 5523 327 23 B 15	26	14 4729 5524 328 24 B 16	25	14 4730 5525 329 25 B 17	24	14 4731 5526 329 26 B 18	23	14 4732 5527 331 27 B 19	22
15 4728 5523 327 23 B 15	27	15 4729 5524 328 24 B 16	26	15 4730 5525 329 25 B 17	25	15 4731 5526 329 26 B 18	24	15 4732 5527 331 27 B 19	23	15 4733 5528 332 28 B 20	22
16 4729 5524 328 24 B 16	27	16 4730 5525 329 25 B 17	26	16 4731 5526 329 26 B 18	25	16 4732 5527 331 27 B 19	24	16 4733 5528 332 28 B 20	23	16 4734 5529 333 29 B 21	22
17 4730 5525 329 25 B 17	27	17 4731 5526 329 26 B 18	26	17 4732 5527 331 27 B 19	25	17 4733 5528 332 28 B 20	24	17 4734 5529 333 29 B 21	23	17 4735 5530 334 30 B 22	22
18 4731 5526 329 26 B 18	27	18 4732 5527 331 27 B 19	26	18 4733 5528 332 28 B 20	25	18 4734 5529 333 29 B 21	24	18 4735 5530 334 30 B 22	23	18 4736 5531 335 31 B 24	22
19 4732 5527 331 27 B 19	27	19 4733 5528 332 28 B 20	26	19 4734 5529 333 29 B 21	25	19 4735 5531 335 31 B 24	24	19 4736 5531 335 32 B 25	23	19 4737 5532 336 33 B 26	22
20 4733 5528 332 28 B 20	27	20 4734 5529 333 29 B 21	26	20 4735 5530 334 30 B 22	25	20 4736 5531 335 32 B 25	24	20 4737 5532 336 33 B 26	23	20 4738 5533 337 33 B 27	22
21 4734 5529 333 29 B 21	27	21 4735 5530 334 30 B 22	26	21 4736 5531 335 32 B 25	25	21 4737 5532 336 33 B 26	24	21 4738 5533 337 33 B 27	23	21 4739 5534 338 34 B 28	22
22 4735 5530 334 30 B 22	27	22 4736 5531 335 32 B 25	26	22 4737 5532 336 33 B 26	25	22 4738 5533 337 33 B 27	24	22 4739 5534 338 34 B 28	23	22 4740 5535 339 35 B 29	22
23 4736 5531 335 32 B 25	27	23 4737 5532 336 33 B 26	26	23 4738 5533 337 33 B 27	25	23 4739 5534 338 34 B 28	24	23 4740 5535 339 35 B 29	23	23 4741 5536 340 36 B 30	22
24 4737 5532 336 33 B 26	27	24 4738 5533 337 33 B 27	26	24 4739 5534 338 34 B 28	25	24 4740 5535 339 35 B 29	24	24 4741 5536 341 37 B 31	23	24 4742 5537 342 38 B 32	22
25 4738 5533 337 33 B 27	27	25 4739 5534 338 34 B 28	26	25 4740 5535 339 35 B 29	25	25 4741 5536 341 37 B 31	24	25 4742 5537 342 38 B 32	23	25 4743 5538 343 39 B 33	22
26 4739 5534 338 34 B 28	27	26 4740 5535 339 35 B 29	26	26 4741 5536 341 37 B 31	25	26 4742 5537 342 38 B 32	24	26 4743 5538 343 39 B 33	23	26 4744 5539 344 40 B 34	22
27 4740 5535 339 35 B 29	27	27 4741 5536 340 36 B 31	26	27 4742 5537 341 38 B 32	25	27 4743 5538 343 39 B 33	24	27 4744 5539 344 40 B 34	23	27 4745 5540 345 41 B 35	22
28 4741 5536 340 36 B 31	27	28 4742 5537 341 38 B 32	26	28 4743 5538 343 39 B 33	25	28 4744 5539 344 40 B 34	24	28 4745 5540 345 41 B 35	23	28 4746 5541 345 42 B 36	22
29 4742 5537 341 38 B 32	27	29 4743 5538 343 39 B 33	26	29 4744 5539 344 40 B 34	25	29 4745 5540 345 41 B 35	24	29 4746 5541 345 42 B 36	23	29 4747 5542 346 43 B 37	22
30 4743 5538 343 39 B 33	27	30 4744 5539 344 40 B 34	26	30 4745 5540 345 41 B 35	25	30 4746 5541 345 42 B 36	24	30 4747 5542 346 43 B 37	23	30 4748 5543 347 44 B 38	22
31 4744 5539 344 40 B 34	27	31 4745 5540 345 41 B 35	26	31 4746 5541 345 42 B 36	25	31 4747 5542 346 43 B 37	24	31 4748 5543 347 44 B 38	23	31 4749 5544 348 45 B 39	22
32 4745 5540 345 41 B 35	27	32 4746 5541 345 42 B 36	26	32 4747 5542 346 43 B 37	25	32 4748 5543 347 44 B 38	24	32 4749 5544 348 45 B 39	23	32 4750 5545 349 46 B 40	22
33 4746 5541 345 42 B 36	27	33 4747 5542 346 43 B 37	26	33 4748 5543 347 44 B 38	25	33 4749 5544 348 45 B 39	24	33 4750 5545 349 46 B 40	23	33 4751 5546 350 47 B 41	22
34 4747 5542 346 43 B 37	27	34 4748 5543 347 44 B 38	26	34 4749 5544 348 45 B 39	25	34 4750 5545 350 47 B 41	24	34 4747 5542 346 43 B 37	23	34 4748 5543 347 44 B 38	22
35 4748 5543 347 44 B 38	27	35 4749 5544 348 45 B 39	26	35 4750 5545 350 47 B 41	25	35 4751 5546 351 48 B 42	24	35 4752 5547 351 49 B 43	23	35 4753 5548 352 50 B 44	22
36 4749 5544 348 45 B 39	27	36 4750 5545 350 47 B 41	26	36 4751 5546 351 48 B 42	25	36 4752 5547 351 49 B 43	24	36 4753 5548 352 50 B 44	23	36 4754 5549 353 51 B 45	22
37 4750 5545 350 47 B 41	27	37 4751 5546 351 48 B 42	26	37 4752 5547 351 49 B 43	25	37 4753 5548 352 50 B 44	24	37 4754 5549 353 51 B 45	23	37 4755 5550 354 52 B 46	22
38 4751 5546 350 48 B 42	27	38 4752 5547 351 49 B 43	26	38 4753 5548 352 50 B 44	25	38 4754 5549 353 51 B 45	24	38 4755 5550 354 52 B 46	23	38 4756 5551 355 53 B 47	22
39 4752 5547 351 49 B 43	27	39 4753 5548 352 50 B 44	26	39 4754 5549 353 51 B 45	25	39 4755 5551 355 53 B 47	24	39 4756 5552 356 54 B 48	23	39 4757 5553 357 55 B 49	22
40 4753 5548 352 50 B 44	27	40 4754 5549 353 51 B 45	26	40 4755 5551 355 53 B 47	25	40 4756 5552 356 54 B 48	24	40 4757 5553 357 55 B 49	23	40 4758 5554 358 56 B 50	22
41 4754 5549 353 51 B 45	27	41 4755 5551 355 53 B 47	26	41 4756 5552 356 54 B 48	25	41 4757 5553 357 55 B 49	24	41 4758 5554 358 56 B 50	23	41 4759 5555 359 57 B 51	22
42 4755 5550 354 52 B 46	27	42 4756 5552 356 54 B 48	26	42 4757 5553 357 55 B 49	25	42 4758 5554 358 56 B 50	24	42 4759 5555 359 57 B 51	23	42 4760 5556 360 58 B 52	22
43 4756 5551 355 53 B 47	27	43 4757 5553 357 55 B 49	26	43 4758 5554 358 56 B 50	25	43 4759 5555 359 57 B 51	24	43 4760 5556 360 58 B 52	23	43 4761 5556 360 59 B 53	22
44 4757 5552 356 54 B 48	27	44 4758 5553 357 55 B 49	26	44 4759 5556 361 59 B 53	25	44 4760 5557 361 60 B 54	24	44 4761 5556 360 59 B 53	23	44 4762 5557 361 60 B 54	22
45 4758 5553 357 55 B 49	27	45 4759 5554 358 56 B 50	26	45 4760 5555 361 60 B 54	25	45 4761 5556 362 61 B 55	24	45 4762 5557 361 60 B 54	23	45 4763 5558 362 62 B 56	22
46 4759 5554 358 56 B 50	27	46 4760 5555 361 60 B 54	26	46 4761 5556 362 61 B 55	25	46 4762 5557 361 62 B 56	24	46 4763 5558 362 63 B 57	23	46 4764 5559 363 64 B 58	22
47 4760 5555 361 60 B 54	27	47 4761 5556 362 61 B 55	26	47 4762 5557 361 62 B 56	25	47 4763 5558 362 63 B 57	24	47 4764 5559 363 64 B 58	23	47 4765 5559 364 65 B 59	22
48 4761 5556 360 61 B 55	27	48 4762 5557 361 62 B 56	26	48 4763 5558 362 63 B 57	25	48 4764 5559 363 64 B 58	24	48 4765 5559 364 65 B 59	23	48 4766 5560 365 66 B 60	22
49 4762 5557 361 62 B 56	27	49 4763 5558 362 63 B 57	26	49 4764 5559 363 64 B 58	25	49 4765 5560 364 65 B 59	24	49 4766 5560 365 66 B 60	23	49 4767 5561 366 67 B 61	22
50 4763 5558 362 63 B 57	27	50 4764 5559 363 64 B 58	26	50 4765 5561 364 65 B 59	25	50 4766 5562 365 66 B 60	24	50 4767 5561 366 67 B 61	23	50 4768 5563 367 68 B 62	22
51 4764 5559 363 64 B 58	27	51 4765 5560 364 65 B 59	26	51 4766 5561 365 66 B 60	25	51 4767 5562 366 67 B 61	24	51 4768 5563 367 68 B 62	23	51 4769 5564 368 69 B 63	22
52 4765 5560 364 65 B 59	27	52 4766 5561 365 66 B 60	26	52 4767 5562 366 67 B 61	25	52 4768 5563 367 68 B 62	24	52 4769 5564 368 69 B 63	23	52 4770 5565 369 70 B 64	22
53 4766 5561 365 66 B 60	27	53 4767 5562 366 67 B 61	26	53 4768 5563 367 68 B 62	25	53 4769 5564 368 69 B 63	24	53 4770 5565 369 70 B 64	23	53 4771 5566 370 71 B 65	22
54 4767 5562 366 67 B 61	27	54 4768 5563 367 68 B 62	26	54 4769 5564 368 69 B 63	25	54 4770 5565 369 70 B 64	24	54 4771 5566 370 71 B 65	23	54 4772 5567 371 72 B 66	22
55 4768 5563 367 68 B 62	27	55 4769 5564 368 69 B 63	26	55 4770 5565 369 70 B 64	25	55 4771 5566 370 71 B 65	24	55 4772 5567 371 72 B 66	23	55 4773 5568 372 73 B 67	22
56 4769 5564 368 69 B 63	27	56 47									

ANN

ANN

ANN

273

SEQUITUR TABELLÆ CHRONOLOGICÆ PARS ALTERA,

Contine annos Christi, Periodi Julianæ, Græcorum, Seleucidarum, Aëræ Hispanicæ, Cyclos solis et lunæ Julianos, Indictiones, Litteras Dominicales et Paschatis dies; præterea Epochas Chataiorum, Arabum, ac Chowarezmiorum, ex traditione Ulug Beigi, ad Periodum Julianam et Epocham Christi vulgarem Dionysianam, in annis expansis a Joanne Gravio Anglo redactas.

An. Periodi Julianæ a Kalendaris Januarii.	Ann. Periodi Julianæ a Mundi Iuxta Gre- corum.	An. Periodi Julianæ a Mundi Iuxta Chro- nologiam Iheronimi.	An. F. Ann. Solares Epochæ Ru- mæ h. c. Græcorum, seu Seleucidarum, a primo die Octobris cum feru- litalibus.	Ann. D. Epochæ Chataiorum, Litteræ Dominicæ.	An. Mens. D. F.	An. Mens. D. F.											
						An. Mens. D. F.											
621	5334	6129	933 5	659	A. 19	18	78	.	1. Jul.	16	5						
622	5335	6130	934 6	660	C. 15	10	A. 4	19	79	2. Jul.	4	2					
623	6	1	935 7	1	B. 16	11	M. 27	20	80	3. Jun.	23	7					
624	7	2	936 2	2	AG. 17	17	A. 15	21	81	4. Jun.	12	4					
625	8	3	937 3	3	F. 18	13	M. 31	22	82								
626	9	4	938 4	4	E. 19	14	A. 20	9043	23	83	5. Jun.	I	1				
627	5340	6135	939 5	665	D. 20	1	A. 12	9044	24	84	6. Mai.	22	6				
628	1	6	940 7	6	CB. 21	2	M. 27	9045	25	85	7. Mai.	10	3				
629	2	7	941 1	7	A. 22	3	A. 16	9046	26	86	8. Apr.	30	1				
630	3	8	942 2	8	G. 23	4	A. 8	9047	27	87	9. Apr.	19	5				
631	4	9	943 3	9	F. 24	5	M. 24	9048	28	88	10. Apr.	8	2				
632	5345	6140	944 5	670	ED. 25	6	A. 12	9049	29	89	11. Mar.	28	7				
633	6	1	945 6	1	C. 26	7	A. 4	9050	30	90	12. Mar.	17	4				
634	7	2	946 7	2	B. 27	8	A. 24	9051	31	91	13. Mar.	6	1				
635	8	3	947 1	3	A. 28	9	A. 9	9052	32	92	14. Feb.	24	6				
636	9	4	948 3	4	GF. 10	9	M. 31	9063	33	93	15. Feb.	13	3				
637	5350	6145	949 4	675	D. 11	10	A. 20	9064	34	94	16. Feb.	2	1				
638	1	6	950 5	6	DC. 12	11	A. 5	9065	35	95	17. Jan.	22	5				
639	2	7	951 6	7	BA. 13	12	M. 28	9066	36	96	18. Jan.	11	2				
640	3	8	952 1	8		13	A. 16	9067	37	97	19. Dec.	20	4				
641	4	9	953 2	9	G. 14	14	A. 8	9068	38	98	21. Dec.	9	1				
642	5355	6150	954 3	680	F. 15	15	A. 24	9069	39	99	22. Nov.	29	6				
643	6	1	955 4	1	E. 16	1	A. 13	9070	40	100	23. Nov.	18	3				
644	7	2	956 5	2	DC. 17	2	A. 4	9071	41	101	24. Oct.	6	7				
645	8	3	957 7	3	B. 18	3	A. 24	9072	42	102	25. Oct.	27	5				
646	9	4	958 1	4	II. 19	1	A. 9	9073	43	103	26. Oct.	16	2				
647	5360	6155	959 2	685	G. 12	5	A. 1	9074	44	104	27. Oct.	6	7				
648	1	6	960 4	6	FE. 13	6	A. 20	9075	45	105	28. Sept.	24	4				
649	2	7	961 5	7	D. 14	7	A. 5	9076	46	106	29. Sept.	13	1				
650	3	8	962 6	8	C. 15	8	M. 28	9077	47	107	30. Sept.	3	6				
651	4	9	963 7	9	B. 16	9	A. 17	9078	48	108	31. Aug.	23	3				
652	5365	6160	964 2	690	AG. 17	10	A. 1	9079	49	109	32. Aug.	11	7				
653	6	1	965 3	1	E. 18	11	A. 21	9080	50	110	33. Aug.	1	5				
654	7	2	966 4	2	F. 19	12	A. 13	9081	51	111	34. Jul.	21	2				
655	8	3	967 5	3	D. 20	13	M. 29	9072	52	112	35. Jul.	10	6				
656	9	4	968 7	4	CB. 11	14	A. 17	9073	53	113	36. Jun.	29	4				
657	5370	6165	969 1	695	AB. 12	15	A. 9	9074	54	114	37. Jun.	18	1				
658	1	6	970 2	6	G. 13	1	M. 25	9075	55	115	38. Jun.	8	6				
659	2	7	971 3	7	F. 14	2	A. 14	9076	56	116	39. Mai.	28	3				
660	3	8	972 5	8	ED. 15	3	A. 5	9077	57	117	40. Mai.	16	7				
661	4	9	973 6	9	C. 16	16	M. 28	9078	58	118	41. Mai.	6	5				
662	5375	6170	974 7	700	B. 17	17	A. 10	9079	59	119	42. Apr.	25	2				
663	6	1	975 1	1	• 18	18	A. 2	9080	60	120	43. Apr.	14	6				
664	7	2	976 3	2	GF. 19	19	A. 21	9081	61	121	44. Apr.	3	4				
665	8	3	977 4	3	• 20	20	A. 6	9082	62	122	45. Mar.	23	1				
666	9	4	978 5	4	D. 21	2	M. 29	9083	63	123	46. Mar.	13	6				
667	5380	6175	979 6	705	DC. 3	10	A. 18	9084	64	124	47. Mar.	2	3				
668	I	6	980 1	6	BA. 4	11	A. 9	9085	65	125	48. Febr.	19	7				
669	2	7	981 3	7	G. 5	12	M. 25	9086	66	126	49. Febr.	8	5				
670	3	8	982 3	8	F. 6	13	A. 14	9087	67	127	50. Jan.	28	2				
671	4	9	983 5	4	D. 7	2	M. 29	9088	68	128	51. Jan.	17	6				
672	5385	6180	984 6	710	DC. 8	9	A. 10	9089	69	129	52. Jan.	7	4				
673	5	1	985 7	1	B. 10	10	A. 2	9090	70	130	53. Dec.	22	6				
674	7	2	986 1	2	II. 11	3	A. 22	9091	71	131	54. Dec.	15	5				
675	8	3	987 2	3	G. 12	4	A. 14	9092	72	132	55. Dec.	5	3				
676	9	4	988 4	4	E. 13	14	M. 25	9093	73	133	56. Nov.	13	5				
677	5390	6185	989 5	715	D. 14	13	A. 10	9094	74	134	57. Nov.	2	2				
678	1	6	990 6	6	C. 15	14	A. 18	9095	75	135	58. Oct.	22	6				
679	2	7	991 7	7	B. 16	15	A. 3	9096	76	136	59. Oct.	12	4				
680	3	8	992 2	8	AG. 16	7	M. 25	9097	77	137	60. Sept.	30	1				
681	4	9	993 3	9	F. 17	9	A. 14	9098	78	138	61. Sept.	19	5				
682	5395	6190	994 4	720	E. 18	10	M. 30	9099	79	139	62. Sept.	9	3				
683	6	1	995 5	1	D. 19	11	A. 19	9100	80	140	63. Sept.	29	7				
684	7	2	996 7	2	CB. 21	1	A. 10	9101	81	141	64. Aug.	29	4				
685	8	3	997 1	3	A. 2	13	M. 28	9102	82	142	65. Aug.	7	2				
686	9	4	998 2	4	G. 23	3	A. 15	9103	83	143	66. Jul.	27	6				
687	5400	6195	999 3	725	F. 4	15	A. 7	9104	84	144	67. Jul.	17	4				
688	1	6	1000 5	6	ED. 5	1	M. 29	9105	85	145	68. Jul.	5	1				
689	2	7	1001 6	7	C. 6	2	A. 11	9106	86	146	69. Jul.	24	5				
690	3	8	1002 7	8	B. 7	3	A. 3	9107	87	147	70. Jun.	14	3				

Anni Epochae Christianae		Persicae saecularium, ab ipso anno		D. F.	
Yesterdiedi deductis, cum diebus, quibus Ferrardus, et feris in aliis primis persicis mensis, incipit.		Anno Mens. Jun.	1	6	7
		60	1	1	2
		61	1	1	2
		62	1	1	2
		63	1	1	2
		64	1	1	2
		65	1	1	2
		66	1	1	2
		67	1	1	2
		68	1	1	2
		69	1	1	2
		70	2	3	4
		71	2	3	4
		72	3	3	4
		73	3	3	4
		74	3	3	4
		75	4	5	6
		76	4	5	6
		77	5	6	7
		78	5	6	7
		79	5	6	7
		80	6	7	8
		81	6	7	8
		82	6	7	8
		83	6	7	8
		84	6	7	8
		85	6	7	8
		86	6	7	8
		87	6	7	8
		88	7	8	9
		89	7	8	9
		90	7	8	9
		91	7	8	9
		92	7	8	9
		93	8	9	10
		94	8	9	10
		95	8	9	10
		96	8	9	10
		97	8	9	10
		98	9	10	11
		99	9	10	11
		100	9	10	11
		101	9	10	11
		102	9	10	11
		103	10	11	12
		104	10	11	12
		105	10	11	12
		106	10	11	12
		107	10	11	12
		108	10	11	12
		109	10	11	12
		110	10	11	12
		111	10	11	12
		112	10	11	12
		113	11	12	13
		114	11	12	13
		115	11	12	13
		116	11	12	13
		117	11	12	13
		118	11	12	13
		119	11	12	13
		120	11	12	13
		121	11	12	13
		122	11	12	13
		123	11	12	13
		124	11	12	13
		125	11	12	13
		126	11	12	13
		127	11	12	13
		128	11	12	13
		129	11	12	13
		130	11	12	13
		131	11	12	13
		132	11	12	13
		133	11	12	13
		134	11	12	13
		135	11	12	13
		136	11	12	13
		137	11	12	13
		138	11	12	13
		139	11	12	13
		140	11	12	13
		141	11	12	13
		142	11	12	13
		143	11	12	13
		144	11	12	13
		145	11	12	13
		146	11	12	13
		147	11	12	13
		148	11	12	13
		149	11	12	13
		150	11	12	13
		151	11	12	13
		152	11	12	13
		153	11	12	13
		154	11	12	13
		155	11	12	13
		156	11	12	13
		157	11	12	13
		158	11	12	13
		159	11	12	13
		160	11	12	13
		161	11	12	13
		162	11	12	13
		163	11	12	13
		164	11	12	13
		165	11	12	13
		166	11	12	13
		167	11	12	13
		168	11	12	13
		169	11	12	13
		170	11	12	13
		171	11	12	13
		172	11	12	13
		173	11	12	13
		174	11	12	13
		175	11	12	13
		176	11	12	13
		177	11	12	13
		178	11	12	13
		179	11	12	13
		180	11	12	13
		181	11	12	13
		182	11	12	13
		183	11	12	13
		184	11	12	13
		185	11	12	13
		186	11	12	13
		187	11	12	13
		188	11	12	13
		189	11	12	13
		190	11	12	13
		191	11	12	13
		192	11	12	13
		193	11	12	13
		194	11	12	13
		195	11	12	13
		196	11	12	13
		197	11	12	13
		198	11	12	13
		199	11	12	13
		200	11	12	13
		201	11	12	13
		202	11	12	13
		203	11	12	13
		204	11	12	13
		205	11	12	13
		206	11	12	13
		207	11	12	13
		208	11	12	13
		209	11	12	13
		210	11	12	13
		211	11	12	13
		212	11	12	13
		213	11	12	13
		214	11	12	13
		215	11	12	13
		216	11	12	13
		217	11	12	13
		218	11	12	13
		219	11	12	13
		220	11	12	13
		221	11	12	13
		222	11	12	13
		223	11	12	13
		224	11	12	13
		225	11	12	13
		226	11	12	13
		227	11	12	13
		228	11	12	13
		229	11	12	13
		230	11	12	13
		231	11	12	13
		232	11	12	13
		233	11	12	13
		234	11	12	13
		235	11	12	13
		236	11	12	13
		237	11	12	13
		238	11	12	13
		239	11	12	13
		240	11	12	13
		241	11	12	13
		242	11	12	13
		243	11	12	13
		244	11	12	13
		245	11	12	13
		246	11	12	13
		247	11	12	13
		248	11	12	13
		249	11	12	13
		250	11	12	13
		251	11	12	13
		252	11	12	13
		253	11	12	13
		254	11	12	13
		255	11	12	13
		256	11	12	13
		257	11	12	13
		258	11	12	13
		259	11	12	13
		260	11	12	13
		261	11	12	13
		262	11	12	13
		263	11	12	13
		264	11	12	13
		265	11	12	13
		266	11	12	13
		267	11	12	13
		268	11	12	13
		269	11	12	13
		270	11	12	13
		271	11	12	13
		272	11	12	13
		273	11	12	13
		274	11	12	13
		275	11	12	13
		276	11	12	13
		277	11	12	13
		278	11	12	13
		279	11	12	13
		280	11	12	13
		281	11	12	13
		282	11	12	13
		283	11	12	13
		284	11	12	13
		285	11	12	13
		286	11	12	13
		287	11	12	13
		288	11	12	13
		289	11	12	13
		290	11	12	13
		291	11	12	13
		292	11	12	13
		293	11	12	13
		294	11	12	13
		295	11	12	13
		296	11	12	13
		297	11	12	13
		298	11	12	13
		299	11	12	13
		300	11	12	13
		301	11	12	13
		302	11	12	13
		303	11	12	13
		304	11	12	13
		305	11	12	13
		306	11	12	13
		307	11	12	13
		308	11	12	13
		309	11	12	13
		310	11	12	13
		311	11	12	13
		312	11	12	13
		313	11	12	13
		314	11	12	13
		315	11	12	13
		316	11	12	13
		317	11	12	13
		318	11	12	13
		319	11	12	13
		320	11	12	13
		321	11	12	13
		322	11	12	13
		323	11	12	13
		324	11	12	13
		325	11	12	13
		326	11	12	13
		327	11	12	13
		328	11	12	13
		329	11	12	13
		330	11	12	13
		331	11	12	13
		332	11	12	13
		333	11	12	13
		334	11	12	13
		335	11	12	13
		336	11	12	13
		337	11	12	13
		338	11	12	13
		339	11	12	13
		340	11	12	13
		341	11	12	13
		342	11	12	13
		343	11	12	13
		344	11	12	13
		345	11	12	13
		346	11	12	13
		347	11	12	13
		348	11	12	13
		349	11	12	13
		350	11	12	13
		351	11	12	13
		352	11	12	13
		353	11	12	13
		354	11	12	13

Ann Epochae Peritice sex dierum, ab eis propinquuo Vestigiorum deductis, cum diebus et feriis inhalti- bus, quibus Feriarum sive primariae, sive mensis, iuxta indicum motum Lunae incipiunt.											
Ann Epochae Arbles In- partes, ab Regis Mo- numentis deductis, cum diebus et feriis inhalti- bus, quibus Monasteria sive primariae, sive mensis, iuxta indicum motum Lunae incipiunt.											
Ann. Mens. D. F.	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
135											
136	Mali	15									
137											
138											
139											
Ann. Mens. D. F.	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
140											
141	Mali	12	3								
142											
143											
144											
Ann. Cycles Chaldaeorum: ann. comp. e tribus Cycles ser. 1	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Ann. Cycles sexagenal sim- plices.											
Ann. Epochae Chataezi: solares sc. Ann. Venientes labentis, ab ingressu Solis in medium Annum deducti.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Ann. 1078 4	1079 5	1080 6	1081 7	1082 8	1083 9	1084 10	1085 11	1086 12	1087 13	1088 14	1089 15
An. 9	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
5640	6275	6276	6277	6278	6280	6281	6282	6283	6284	6285	6286
766	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
767	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
768	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
769	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
770	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
771	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
772	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
773	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
774	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
775	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
776	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
777	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
778	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
779	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
780	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
781	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
782	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
783	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
784	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29
785	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
786	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
787	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32
788	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33
789	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34
790	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35
791	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36
792	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37
793	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38
794	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39
795	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
796	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41
797	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42
798	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43
799	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44
800	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45
801	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46
802	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47
803	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48
804	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49
805	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
806	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51
807	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52
808	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53
809	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54
810	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55
811	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56
812	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57
813	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58
814	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59
815	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
816	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61
817	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62
818	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63
819	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64
820	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65
821	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66
822	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67
823	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68
824	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69
825	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
826	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71
827	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72
828	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73
829	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74
830	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75
831	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76
832	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77
833	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78
834	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79
835	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
836	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81
837	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82
838	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83
839	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84
840	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85
836	9	4	1148 1	4	5	BA	1	14	A 9	9253	53
837	5	6	1149 2	6	7	G	2	15	A 1	9254	54
838	1	6	1150 3	1	2	E	3	11	A 13	9255	55
839	2	7	1146 5	2	3	D	18	12	A 5	9256	56
840	3	8	1147 6	3	4	C	19	13	A 18	9257	57
836	9	4	1148 1	4	5	BA	1	14	A 9	9253	53
837	5	6	1149 2	6	7	G	2	15	A 1	9254	54
838	1	6	1150 3	1	2	F	3	11	A 14	9255	55
839	2	7	1151 4	7	8	E	4	12	A 6	9256	56
840	3	8	1152 5	8	9	DC	5	13	M 28	9257	57

Anni Epoche Persicae secundum dierum, ab evopovetia Yezdegerd deducti, cum diebus et feris initialibus, quibus Fervardin, sive primus Persarum menda, incipit.											
Anni Epoche Arabice luhannae, ab Hegira Monachorum deducti, cum diebus et feris initialibus, quibus Moharram sive primum Arابium motum, iuxta medie-											
Anni Cycl. Chaldaeorum, tribus Cyclis sexagulis.											
Ann. comp. e	Ann. setag.	Ann. F.	Ann. GF	Ann. D.	Ann. F.	Ann. Mens. D.					
916	9	4	1228	3	4	24	13	304	Jan.	4	5
917	5630	6425	1229	4	955	6	13	305	Feb.	23	2
918	1	6	1230	5	3	7	14	306	Mar.	13	1
919	2	7	1231	6	4	8	15	307	Apr.	2	2
920	3	8	1232	1	5	9	16	308	May.	22	2
921	4	9	1233	2	6	10	17	309	June	11	6
922	5635	6430	1234	3	960	7	18	310	July	30	3
923	6	1	1235	4	1	8	19	311	Aug.	20	1
924	7	2	1236	5	2	9	20	312	Sept.	8	5
925	8	3	1237	7	3	10	21	313	Oct.	28	2
926	9	4	1238	1	4	11	22	314	Nov.	18	7
927	5640	6435	1239	2	965	12	23	315	Dec.	7	4
928	1	6	1240	4	6	13	24	316	Jan.	25	2
929	2	7	1241	5	7	14	25	317	Feb.	13	6
930	3	8	1242	6	8	15	26	318	March	2	3
931	4	9	1243	7	9	16	27	319	April	23	1
932	5645	6440	1244	2	970	17	28	320	May	12	5
933	6	1	1245	3	1	18	29	321	June	31	1
934	7	2	1246	4	2	19	30	322	July	21	7
935	8	3	1247	5	3	20	31	323	August	10	4
936	9	4	1248	7	4	21	32	324	September	29	1
937	5650	6445	1249	1	975	22	33	325	October	18	6
938	1	6	1250	2	6	23	34	326	November	7	3
939	2	7	1251	3	7	24	35	327	December	28	1
940	3	8	1252	5	8	25	36	328	January	17	5
941	4	9	1253	6	9	26	37	329	February	5	2
942	5655	6450	1254	7	980	27	33	330	March	31	3
943	6	1	1255	1	1	28	34	331	April	1	6
944	7	2	1256	3	2	1	35	332	May	14	4
945	8	3	1257	4	3	2	36	333	June	3	1
946	9	4	1258	5	4	3	37	334	July	12	2
947	5660	6455	1259	6	985	4	38	335	August	25	7
948	1	6	1260	1	6	5	39	336	September	22	5
949	2	7	1261	2	7	6	40	337	October	10	2
950	3	8	1262	3	8	7	41	338	November	30	7
951	4	9	1263	4	9	8	42	339	December	19	4
952	5665	6460	1264	6	990	9	43	340	January	8	1
953	6	1	1265	7	1	10	44	341	February	22	6
954	7	2	1266	1	2	11	45	342	March	17	3
955	8	3	1267	2	3	12	46	343	April	6	7
956	9	4	1268	4	4	13	47	344	May	26	5
957	5670	6465	1269	5	995	14	48	345	June	14	2
958	1	6	1270	6	6	15	49	346	July	4	2
959	2	7	1271	7	7	16	50	347	August	24	4
960	3	8	1272	2	8	17	51	348	September	13	1
961	4	9	1273	3	9	18	52	349	October	2	6
962	5675	6470	1274	4	1000	19	53	350	November	19	3
963	6	1	1275	5	1	20	54	351	December	8	7
964	7	2	1276	7	2	21	55	352	January	29	5
965	8	3	1277	1	3	22	56	353	February	18	2
966	9	4	1278	2	4	23	57	354	March	6	6
967	5680	6475	1279	3	1005	24	58	355	April	27	4
968	1	6	1280	5	6	25	59	356	May	16	1
969	2	7	1281	6	7	26	60	357	June	5	6
970	3	8	1282	7	8	27	61	358	July	24	3
971	4	9	1283	1	9	28	62	359	August	13	7
972	5685	6480	1284	3	1010	1	63	360	September	3	5
973	6	1	1285	4	1	2	64	361	October	23	2
974	7	2	1286	5	2	3	65	362	November	11	6
975	8	3	1287	6	3	4	66	363	December	1	4
976	9	4	1288	1	4	5	67	364	January	4	2
977	5690	6485	1289	2	1015	6	68	365	February	20	1
978	1	6	1290	3	7	7	69	366	March	9	5
979	2	7	1291	4	7	8	70	367	April	26	2
980	3	8	1292	6	8	9	71	368	May	1	4
981	4	9	1293	7	9	10	72	369	June	28	2
982	5695	6490	1294	1	1020	11	73	370	July	16	6
983	6	1	1295	2	1	12	74	371	August	6	4
984	7	2	1296	4	2	13	75	372	September	25	1
985	8	3	1297	5	3	14	76	373	October	8	5
986	9	4	1298	6	4	15	77	374	November	3	3
987	5700	6495	1299	7	1025	16	78	375	December	23	7
988	1	6	1300	2	6	17	79	376	January	2	2
989	2	7	1301	3	7	18	80	377	February	25	1
990	3	8	1302	4	8	19	81	378	March	20	6
991	4	9	1303	5	9	20	82	379	April	10	4
992	5705	6500	1304	6	10	21	83	380	May	30	1
993	1	7	1305	7	10	22	84	381	June	13	6
994	2	8	1306	1	11	23	85	382	July	3	4
995	3	9	1307	2	12	24	86	383	August	23	7
996	4	10	1308	3	13	25	87	384	September	27	4
997	5710	6505	1309	4	14	26	88	385	October	13	5
998	1	11	1310	5	15	27	89	386	November	23	7
999	2	12	1311	6	16	28	90	387	December	19	2
999	3	13	1312	7	17	29	91	388	January	19	2
999	4	14	1313	1	18	30	92	389	February	3	4
999	5	15	1314	2	19	31	93	390	March	23	7
999	6	16	1315	3	20	32	94	391	April	13	6
999	7	17	1316	4	21	33	95	392	May	23	7
999	8	18	1317	5	22	34	96	393	June	13	5
999	9	19	1318	6	23	35	97	394	July	23	7
999	10	20	1319	7	24	36	98	395	August	13	5
999	11	21	1320	1	25	37	99	396	September	23	7
999	12	22	1321	2	26	38	100	397	October	13	5
999	13	23	1322	3	27	39	101	398	November	23	7
999	14	24	1323	4	28	40	102	399	December	13	5
999	15	25	1324	5	29	41	103	400	January	23	7
999	16	26	1325	6	30	42	104	401	February	13	5
999	17	27	1326	7	1	43	105	402	March	23	7
999	18	28	1327	1	2	44	106	403	April	13	5
999	19	29	1328	2	3	45	107	404	May	23	7
999	20	30	1329	3	4	46	108	405	June	13	5
999	21	31	1330	4	5	47	109	406	July	23	7
999	22	32	1331	5	6	48	110	407	August	13	5
999	23	33	1332	6	7	49	111	408	September	23	7
999	24	34	1333	7	8	50	112	409	October	13	5
999	25	35	1334	1	9	51	113	410	November	23	7
999	26	36	1335	2	10	52	114	411	December	13	5
999	27	37	1336	3	11	53	115	412	January	23	7
999	28	38	1337	4	12	54	116	413	February	13	5
999	29	39	1338	5	13	55	117	414	March	23	7
999	30	40	1339	6	14	56	118	415	April	13	5
999	31	41	1340	7	15	57	119	416	May	23	7
999	32	42	1341	1	16	58	120	417	June	13	5
999	33	43	1342	2	17	59	121	418	July	23	7
999	34	44	1343	3	18	60	122	419	August	13	5
999	35	45	1344	4	19	61	123	420	September	23	7
999	36	46	1345	5	20	62	124	421	October	13	5
999	37	47	1346	6	21	63	125	422	November	23	7
999	38	48	1347	7	22	64	126	423	December	13	5
999	39	49	1348	1	23	65	127	424	January	23	7
999	40	50	1349	2	24	66	128	425	February	13	5
999	41	51	1350	3	25	67	129	426	March	23	7
9											

Ann. Epochae Persicae usw.	dierum, ab Iopovero up Yerdierd deduct, cum diibus et feria multa- bus, quibus Perrandus sive primus Perrandum mensis, incipit.	Ann. Epochae Arabicae In- baris, ab Hegira Mo- numedus deduct, cum diibus et feria multa- bus, quibus Moharram sive primus Arabum mensis, iusta indecipit.	Ann. Mens. D. F.
An. 991	Am. 4	Ann. F. 9	Ann. Mens. D. F. 5
992	5705	1303 5	360 Mar. 18
993	6	1304 7	361 Mar. 6
994	7	1306 1	362
995	8	1306 2	363
		1307 3	364
996	9	1308 5	365 Mar. 17
997	5710	1309 6	366
998	1	1310 7	367
999	2	1311 1	368
1000	3	1312 3	369 Mar. 16
1001	4	1313 4	370
1002	5715	1314 5	371
1003	6	1315 6	372
1004	7	1316 1	373 Mar. 15
1005	8	1317 2	374
1006	9	1318 3	375
1007	5720	1319 4	376
1008	1	1320 6	377 Mar. 14
1009	2	1321 7	378
1010	3	1322 1	379
1011	4	1323 2	380
1012	5725	1324 3	381 Mar. 13
1013	6	1325 5	382
1014	7	1326 6	383
1015	8	1327 7	384
1016	9	1328 2	385 Mar. 12
1017	5730	1329 3	386
1018	1	1330 4	387
1019	2	1331 5	388
1020	3	1332 7	389 Mar. 11
1021	4	1333 1	390
1022	5735	1334 2	391
1023	6	1335 3	392
1024	7	1336 5	393 Mar. 10
1025	8	1337 6	394
1026	9	1338 7	395
1027	5740	1339 1	396
1028	1	1340 3	397 Mar. 9
1029	2	1341 4	398
1030	3	1342 5	399
1031	4	1343 6	400
1032	5745	1344 1	401 Mar. 8
1033	6	1345 2	402
1034	7	1346 3	403
1035	8	1347 4	404
1036	9	1348 6	405 Mar. 7
1037	5750	1349 7	406
1038	1	1350 1	407
1039	2	1351 2	408
1040	3	1352 4	409 Mar. 6
1041	4	1353 5	410
1042	5755	1354 6	411
1043	6	1355 7	412 Mar. 5
1044	7	1356 2	413
1045	8	1357 3	414
1046	9	1358 4	415
1047	5760	1359 5	416
1048	1	1360 7	417 Mar. 4
1049	2	1361 1	418
1050	3	1362 2	419
1051	4	1363 3	420
1052	5765	1364 5	421 Mar. 3
1053	6	1365 6	422
1054	7	1366 7	423
1055	8	1367 1	424
1056	9	1368 3	425 Mar. 2
1057	5770	1369 4	426
1058	1	1370 5	427
1059	2	1371 6	428
1060	3	1372 1	429 Mar. 1
1061	4	1373 2	430
1062	5775	1374 3	431
1063	6	1375 4	432
1064	7	1376 6	433 Feb. 29
1065	8	1377 7	434 Feb. 28

Ann Epochæ Gelata solar. ab æquin. verno, sive a meti- die pro. seq. ingressum Solis in Arietem in horizonte Chowartæ minorum.																																																																																																																																																																																																				
Ann Epochæ Persice sa- dierum, ab æquinoctio- tibus et deducti cum bus quibus feruntur. sive pinus Persicæ mens, Inclipt.																																																																																																																																																																																																				
An. 1666 5780 6575 1 3 1378 9 1106 4 11 A 3 4 16 163 435 436 437 438 439	Ann. 1667 5780 6575 1 3 1379 2 1106 6 13 FE 5 6 M 23 12 164 440 441 442 443 444	Ann. 1668 5780 6575 1 3 1380 4 1106 7 14 D 6 7 A 12 165 441 442 443 444	Ann. 1669 5780 6575 1 3 1381 7 1382 8 1106 8 15 C 7 8 A 4 166 442 443 444	Ann. 1670 5780 6575 1 3 1382 8 1106 16 B 8 9 167 167	Ann. 1671 5782 6585 4 9 1383 7 1110 17 AG 9 10 168 168	Ann. 1672 5782 6585 4 9 1384 7 1110 18 F 10 11 169 169	Ann. 1673 5782 6585 6 1 1385 3 1110 19 E 11 12 170 170	Ann. 1674 5782 6585 7 2 1386 2 1110 20 D 12 13 171 171	Ann. 1675 5782 6585 8 3 1387 5 1110 25 ED 17 3 172 172	Ann. 1676 5790 6585 9 4 1388 7 1115 21 CB 13 14 173 173	Ann. 1677 5790 6585 9 4 1389 1 1115 22 A 14 15 174 174	Ann. 1678 5790 6585 6 5 1390 2 1115 23 F 15 1 I 175 175	Ann. 1679 5790 6585 7 2 1391 3 1115 24 M 24 2 176 176	Ann. 1680 5790 6585 8 3 1392 5 1115 25 ED 17 3 177 177	Ann. 1681 5795 6590 4 9 1393 6 1120 26 C 18 4 178 178	Ann. 1682 5795 6590 6 1 1394 7 1120 27 B 19 5 179 179	Ann. 1683 5795 6590 1 1 1395 1 1120 28 A 1 6 180 180	Ann. 1684 5795 6590 2 1 1396 8 1120 29 GF 2 7 181 181	Ann. 1685 5795 6590 3 3 1397 4 1120 30 E 3 8 182 182	Ann. 1686 5800 6595 9 4 1398 5 1125 31 D 4 9 183 183	Ann. 1687 5800 6595 9 4 1399 6 1125 32 C 5 10 184 184	Ann. 1688 5800 6595 1 5 1400 1 1125 33 BA 6 11 185 185	Ann. 1689 5800 6595 2 7 1401 2 1125 34 F 7 12 186 186	Ann. 1690 5800 6595 3 8 1402 3 1125 35 G 8 13 187 187	Ann. 1691 5805 6600 4 9 1403 4 1130 36 E 9 14 188 188	Ann. 1692 5805 6600 6 1 1404 6 1130 37 DC 10 15 189 189	Ann. 1693 5805 6600 7 1 1405 7 1130 38 B 11 1 190 190	Ann. 1694 5805 6600 7 2 1406 1 1130 39 A 12 2 191 191	Ann. 1695 5805 6600 8 3 1407 2 1130 40 G 13 3 192 192	Ann. 1696 5810 6605 9 4 1408 4 1135 41 FE 14 4 193 193	Ann. 1697 5810 6605 10 4 1409 5 1135 42 D 15 5 194 194	Ann. 1698 5810 6605 11 6 1410 6 1135 43 C 16 6 195 195	Ann. 1699 5810 6605 12 7 1411 7 1135 44 B 17 7 196 196	Ann. 1700 5810 6605 13 8 1412 2 1135 45 AG 18 8 197 197	Ann. 1701 5815 6610 4 9 1413 3 1140 46 FE 19 9 198 198	Ann. 1702 5815 6610 6 1 1414 4 1140 47 E 1 10 199 199	Ann. 1703 5815 6610 1 1 1415 5 1140 48 D 2 11 200 200	Ann. 1704 5815 6610 2 7 1416 7 1140 49 CB 3 12 201 201	Ann. 1705 5815 6610 3 8 1417 1 1140 50 A 4 13 202 202	Ann. 1706 5820 6615 4 9 1418 2 1145 51 G 5 14 203 203	Ann. 1707 5820 6615 6 1 1419 3 1145 52 F 6 15 204 204	Ann. 1708 5820 6615 7 2 1420 5 1145 53 FD 7 1 205 205	Ann. 1709 5820 6615 8 3 1421 6 1145 54 C 8 2 206 206	Ann. 1710 5820 6615 9 3 1422 7 1145 55 B 9 3 207 207	Ann. 1711 5825 6620 4 9 1423 1 1150 56 A 10 4 208 208	Ann. 1712 5825 6620 5 1 1424 3 1150 57 GF 11 2 209 209	Ann. 1713 5825 6620 6 1 1425 4 1150 58 E 12 6 210 210	Ann. 1714 5825 6620 7 2 1426 5 1150 59 D 13 7 211 211	Ann. 1715 5825 6620 8 3 1427 6 1150 60 C 14 8 212 212	Ann. 1716 5830 6625 4 9 1428 1 1155 61 BA 15 9 213 213	Ann. 1717 5830 6625 6 1 1429 2 1155 62 G 16 10 214 214	Ann. 1718 5830 6625 7 2 1430 3 1155 63 F 17 11 215 215	Ann. 1719 5830 6625 8 3 1431 4 1155 64 D 18 12 216 216	Ann. 1720 5830 6625 9 3 1432 6 1155 65 DC 19 13 217 217	Ann. 1721 5835 6630 4 9 1433 7 1160 66 B 1 14 218 218	Ann. 1722 5835 6630 5 1 1434 1 1160 67 D 2 15 219 219	Ann. 1723 5835 6630 6 1 1435 2 1160 68 G 3 1 220 220	Ann. 1724 5835 6630 7 2 1436 4 1160 69 FE 4 2 221 221	Ann. 1725 5835 6630 8 3 1437 5 1160 70 D 5 3 222 222	Ann. 1726 5840 6635 0 4 1438 6 1165 71 C 6 4 223 223	Ann. 1727 5840 6635 4 6 1439 7 1165 72 B 7 5 224 224	Ann. 1728 5840 6635 6 6 1440 2 1165 73 AG 8 6 225 225	Ann. 1729 5840 6635 7 7 1441 3 1165 74 F 9 7 226 226	Ann. 1730 5840 6635 8 8 1442 4 1165 75 E 10 8 227 227	Ann. 1731 5845 6640 4 9 1443 5 1170 76 D 11 9 228 228	Ann. 1732 5845 6640 5 1 1444 7 1170 77 CB 12 10 229 229	Ann. 1733 5845 6640 6 1 1445 1 1170 78 A 13 11 230 230	Ann. 1734 5845 6640 7 2 1446 2 1170 79 G 14 12 231 231	Ann. 1735 5845 6640 8 3 1447 3 1170 80 F 15 13 232 232	Ann. 1736 5850 6645 9 4 1448 5 1175 81 ED 16 14 233 233	Ann. 1737 5850 6645 10 4 1449 6 1175 82 C 17 15 234 234	Ann. 1738 5850 6645 6 6 1450 7 1175 83 B 18 1 235 235	Ann. 1739 5850 6645 7 7 1451 1 1175 84 A 19 2 236 236	Ann. 1740 5850 6645 8 8 1452 3 1175 85 GF 1 3 237 237	Ann. 1741 5855 6650 9 4 1453 5 1170 86 D 11 9 238 238	Ann. 1742 5855 6650 10 4 1454 6 1170 87 CB 12 10 239 239	Ann. 1743 5855 6650 6 6 1455 1 1170 88 A 13 11 240 240	Ann. 1744 5855 6650 7 7 1456 2 1170 89 G 14 12 241 241	Ann. 1745 5855 6650 8 8 1457 3 1170 90 F 15 13 242 242	Ann. 1746 5855 6650 9 9 1458 4 1170 91 E 16 14 243 243	Ann. 1747 5855 6650 10 10 1459 5 1170 92 D 17 15 244 244	Ann. 1748 5855 6650 6 6 1460 7 1170 93 CB 18 1 245 245	Ann. 1749 5855 6650 7 7 1461 1 1170 94 A 19 2 246 246	Ann. 1750 5855 6650 8 8 1462 3 1170 95 G 20 13 247 247	Ann. 1751 5855 6650 9 9 1463 5 1170 96 D 21 14 248 248	Ann. 1752 5855 6650 10 10 1464 6 1170 97 CB 22 15 249 249	Ann. 1753 5855 6650 6 6 1465 1 1170 98 A 13 11 250 250	Ann. 1754 5855 6650 7 7 1466 2 1170 99 G 14 12 251 251	Ann. 1755 5855 6650 8 8 1467 3 1170 100 F 15 13 252 252	Ann. 1756 5855 6650 9 9 1468 4 1170 101 E 16 14 253 253	Ann. 1757 5855 6650 10 10 1469 5 1170 102 D 17 15 254 254	Ann. 1758 5855 6650 6 6 1470 7 1170 103 CB 18 1 255 255	Ann. 1759 5855 6650 7 7 1471 1 1170 104 A 19 2 256 256	Ann. 1760 5855 6650 8 8 1472 3 1170 105 G 20 13 257 257	Ann. 1761 5855 6650 9 9 1473 5 1170 106 F 21 14 258 258	Ann. 1762 5855 6650 10 10 1474 6 1170 107 E 22 15 259 259	Ann. 1763 5855 6650 6 6 1475 1 1170 108 D 23 16 260 260	Ann. 1764 5855 6650 7 7 1476 2 1170 109 CB 24 17 261 261	Ann. 1765 5855 6650 8 8 1477 3 1170 110 A 25 18 262 262	Ann. 1766 5855 6650 9 9 1478 4 1170 111 G 26 19 263 263	Ann. 1767 5855 6650 10 10 1479 5 1170 112 F 27 20 264 264	Ann. 1768 5855 6650 6 6 1480 1 1170 113 E 28 21 265 265	Ann. 1769 5855 6650 7 7 1481 2 1170 114 D 29 22 266 266	Ann. 1770 5855 6650 8 8 1482 3 1170 115 CB 30 23 267 267	Ann. 1771 5855 6650 9 9 1483 4 1170 116 A 31 24 268 268	Ann. 1772 5855 6650 10 10 1484 5 1170 117 G 32 25 269 269	Ann. 1773 5855 6650 6 6 1485 1 1170 118 F 33 26 270 270	Ann. 1774 5855 6650 7 7 1486 2 1170 119 D 34 27 271 271	Ann. 1775 5855 6650 8 8 1487 3 1170 120 CB 35 28 272 272	Ann. 1776 5855 6650 9 9 1488 4 1170 121 A 36 29 273 273	Ann. 1777 5855 6650 10 10 1489 5 1170 122 G 37 30 274 274	Ann. 1778 5855 6650 6 6 1490 1 1170 123 F 38 31 275 275	Ann. 1779 5855 6650 7 7 1491 2 1170 124 D 39 32 276 276	Ann. 1780 5855 6650 8 8 1492 3 1170 125 CB 40 33 277 277	Ann. 1781 5855 6650 9 9 1493 4 1170 126 A 41 34 278 278	Ann. 1782 5855 6650 10 10 1494 5 1170 127 G 42 35 279 279	Ann. 1783 5855 6650 6 6 1495 1 1170 128 F 43 36 280 280	Ann. 1784 5855 6650 7 7 1496 2 1170 129 D 44 37 281 281	Ann. 1785 5855 6650 8 8 1497 3 1170 130 CB 45 38 282 282	Ann. 1786 5855 6650 9 9 1498 4 1170 131 A 46 39 283 283	Ann. 1787 5855 6650 10 10 1499 5 1170 132 G 47 40 284 284	Ann. 1788 5855 6650 6 6 1500 1 1170 133 F 48 41 285 285	Ann. 1789 5855 6650 7 7 1501 2 1170 134 D 49 42 286 286	Ann. 1790 5855 6650 8 8 1502 3 1170 135 CB 50 43 287 287	Ann. 1791 5855 6650 9 9 1503 4 1170 136 A 51 44 288 288	Ann. 1792 5855 6650 10 10 1504 5 1170 137 G 52 45 289 289	Ann. 1793 5855 6650 6 6 1505 1 1170 138 F 53 46 290 290	Ann. 1794 5855 6650 7 7 1506 2 1170 139 D 54 47 291 291	Ann. 1795 5855 6650 8 8 1507 3 1170 140 CB 55 48 292 292	Ann. 1796 5855 6650 9 9 1508 4 1170 141 A 56 49 293 293	Ann. 1797 5855 6650 10 10 1509 5 1170 142 G 57 50 294 294	Ann. 1798 5855 6650 6 6 1510 1 1170 143 F 58 51 295 295	Ann. 1799 5855 6650 7 7 1511 2 1170 144 D 59 52 296 296	Ann. 1800 5855 6650 8 8 1512 3 1170 145 CB 60 53 297 297	Ann. 1801 5855 6650 9 9 1513 4 1170 146 A 61 54 298 298	Ann. 1802 5855 6650 10 10 1514 5 1170 147 G 62 55 299 299	Ann. 1803 5855 6650 6 6 1515 1 1170 148 F 63 56 300 300	Ann. 1804 5855 6650 7 7 1516 2 1170 149 D 64 57 301 301	Ann. 1805 5855 6650 8 8 1517 3 1170 150 CB 65 58 302 302	Ann. 1806 5855 6650 9 9 1518 4 1170 151 A 66 59 303 303	Ann. 1807 5855 6650 10 10 1519 5 1170 152 G 67 60 304 304	Ann. 1808 5855 6650 6 6 1520 1 1170 153 F 68 61 305 305	Ann. 1809 5855 6650 7 7 1521 2 1170 154 D 69 62 306 306	Ann. 1810 5855 6650 8 8 1522 3 1170 155 CB 70 63 307 307	Ann. 1811 5855 6650 9 9 1523 4 1170 156 A 71 64 308 308	Ann. 1812 5855 6650 10 10 1524 5 1170 157 G 72 65 309 309	Ann. 1813 5855 6650 6 6 1525 1 1170 158 F 73 66 310 310	Ann. 1814 5855 6650 7 7 1526 2 1170 159 D 74 67 311 311	Ann. 1815 5855 6650 8 8 1527 3 1170 160 CB 75 68 312 312	Ann. 1816 5855 6650 9 9 1528 4 1170 161 A 76 69 313 313	Ann. 1817 5855 6650 10 10 1529 5 1170 162 G 77 70 314 314	Ann. 1818 5855 6650 6 6 1530 1 1170 163 F 78 71 315 315	Ann. 1819 5855 6650 7 7 1531 2 1170 164 D 79 72 316 316	Ann. 1820 5855 6650 8 8 1532 3 1170 165 CB 80 73 317 317	Ann. 1821 5855 6650 9 9 1533 4 1170 166 A 81 74 318 318	Ann. 1822 5855 6650 10 10 1534 5 1170 167 G 82 75 319 319	Ann. 1823 5855 6650 6 6 1535 1 1170 168 F 83 76 320 320	Ann. 1824 5855 6650 7 7 1536 2 1170 169 D 84 77 321 321	Ann. 1825 5855 6650 8 8 1537 3 1170 170 CB 85 78 322 322	Ann. 1826 5855 6650 9 9 1538 4 1170 171 A 86 79 323 323	Ann. 1827 5855 6650 10 10 1539 5 1170 172 G 87 80 324 324	Ann. 1828 5855 6650 6 6 1540 1 1170 173 F 88 81 325 325	Ann. 1829 5855 6650 7 7 1541 2 1170 174 D 89 82 326 326	Ann. 1830 5855 6650 8 8 1542 3 1170 175 CB 90 83 327 327	Ann. 1831 5855 6650 9 9 1543 4 1170 176 A 91 84 328 328	Ann. 1832 5855 6650 10 10 1544 5 1170 177 G 92 85 329 329	Ann. 1833 5855 6650 6 6 1545 1 1170 178 F 93 86 330 330	Ann. 1834 5855 6650 7 7 1546 2 1170 179 D 94 87 331 331	Ann. 1835 5855 6650 8 8 1547 3 1170 180 CB 95 88 332 332	Ann. 1836 5855 6650 9 9 1548 4 1170 181 A 96 89 333 333	Ann. 1837 5855 6650 10 10 1549 5 1170 182 G 97 90 334 334	Ann. 1838 5855 6650 6 6 1550 1 1170 183 F 98 91 335 335	Ann. 1839 5855 6650 7 7 1551 2 1170 184 D 99 92 336 336	Ann. 1840 5855 6650 8 8 1552 3 1170 185 CB 100 93 337 337	Ann. 1841 5855 6650 9 9 1553 4 1170 186 A 101 94 338 338	Ann. 1842 5855 6650 10 10 1554 5 1170 187 G 102 95 339 339	Ann. 1843 5855 6650 6 6 1555 1 1170 188 F 103 96 340 340	Ann. 1844 5855 6650 7 7 1556 2 1170 189 D 104 97 341 341	Ann. 1845 5855 6650 8 8 1557 3 1170 190 CB 105 98 342 342	Ann. 1846 5855 6650 9 9 1558 4 1170 191 A 106 99 343 343	Ann. 1847 5855 6650 10 10 1559 5 1170 192 G 107 100 344 344	Ann. 1848 5855 6650 6 6 1560 1 1170 193 F 108 101 345 345	Ann. 1849 5855 6650 7 7 1561 2 1170 194 D 109 102 346 346	Ann. 1850 5855 6650 8 8 1562 3 1170 195 CB 110 103 347 347	Ann. 1851 5855 6650 9 9 1563 4 1170 196 A 111 104 348 348	Ann. 1852 5855 6650 10 10 1564 5 1170 197 G 112 105 349 349	Ann. 1853 5855 6650 6 6 1565 1 1170 198 F 113 106 350 350	Ann. 1854 5855 6650 7 7 1566 2 1170 199 D 114 107 351 351	Ann. 1855 5855 6650 8 8 1567 3 1170 200 CB 115 108 352 352	Ann. 1856 5855 6650 9 9 1568 4 1170 201 A 116 109 353 353	Ann. 1857 5855 6650 10 10 1569 5 1170 202 G 117 110 354 354	Ann. 1858 5855 6650 6 6 1570 1 1170 203 F 118 111 355 355	Ann. 1859 5855 6650 7 7 1571 2 1170 204 D 119 112 356 356	Ann. 1860 5855 6650 8 8 1572 3 1170 205 CB 120 113 357 357	Ann. 1861 5855 6650 9 9 1573 4 1170 206 A 121 114 358 358	Ann. 1862 5855 6650 10 10 1574 5 1170 207 G 122

Anni Epochæ Graecæ so- lariæ ab equin. verno.											
Anni Epochæ Periodæ sa- crae ab epochæ quo Yearliard deductæ, cum dibutæ et feria initiali- bus, quibus Ferrarum mensis, incepit.											
Anni Epochæ Arabice lu- baræ, ab Hegira Mo- hammedis deductæ, cum diebus et feris initiali- bus, quibus Moharram, mensis, iusta medium motum, Luna incipit.											
Anni Cycl. Chaldaeorum, comp. e tribus Cyclis sexag.	An.	An.	An.	An.	An.	D. F.	An. Mens.	An.	An.	An.	An.
Anni Cycl. sexagen. sim- plicis.	An.	An.	An.	An.	An.						
Ann. Epochæ Chaldaea, scilicet, Ann. Veneris, secundum, ann. Solis, invenientur Aquarii decussat.	1516	1520	1524	1528	1532	1536	1540	1544	1548	1552	1556
Ann. Periodi Julianæ a Kalendis Januarii.	An. 9	An. 4	An. 1	An. 5	An. 3	An. 8	An. 1	An. 6	An. 4	An. 9	An. 6
Ann. Mundi, Iusta Gre- corum.	An. 1535	An. 6730	An. 1535	An. 1532	An. 1537	An. 1542	An. 1543	An. 1544	An. 1548	An. 1552	An. 1556
Rata Hispanica.											
Cycles Solis Julianus, cum Littris Domini et alius.	1528	1529	1530	1531	1532	1533	1534	1535	1536	1537	1538
Ann. Solares Epochæ Ru- mæ h. c. Graecæ, seu Seleucidarum, a primo die Octobris, cum feriis initialibus.	1538	1539	1540	1541	1542	1543	1544	1545	1546	1547	1548
Ann. Periodi Julianæ a Kalendis Januarii.	An. 1539	An. 6735	An. 1541	An. 1542	An. 1543	An. 1544	An. 1545	An. 1546	An. 1547	An. 1548	An. 1549
Ann. Mundi, Iusta Gre- corum.	An. 6740	An. 6745	An. 6750	An. 6755	An. 6760	An. 6765	An. 6770	An. 6775	An. 6780	An. 6785	An. 6790
Rata Hispanica.											
Cycles Solis Julianus, cum Littris Domini et alius.	1549	1550	1551	1552	1553	1554	1555	1556	1557	1558	1559
Ann. Solares Epochæ Ru- mæ h. c. Graecæ, seu Seleucidarum, a primo die Octobris, cum feriis initialibus.	1559	1560	1561	1562	1563	1564	1565	1566	1567	1568	1569
Ann. Periodi Julianæ a Kalendis Januarii.	An. 1560	An. 6795	An. 1561	An. 1562	An. 1563	An. 1564	An. 1565	An. 1566	An. 1567	An. 1568	An. 1569
Ann. Mundi, Iusta Gre- corum.	An. 6800	An. 6796	An. 6797	An. 6798	An. 6799	An. 6800	An. 6801	An. 6802	An. 6803	An. 6804	An. 6805
Rata Hispanica.											
Cycles Solis Julianus, cum Littris Domini et alius.	1570	1571	1572	1573	1574	1575	1576	1577	1578	1579	1580
Ann. Solares Epochæ Ru- mæ h. c. Graecæ, seu Seleucidarum, a primo die Octobris, cum feriis initialibus.	1580	1581	1582	1583	1584	1585	1586	1587	1588	1589	1590
Ann. Periodi Julianæ a Kalendis Januarii.	An. 1581	An. 6805	An. 1582	An. 1583	An. 1584	An. 1585	An. 1586	An. 1587	An. 1588	An. 1589	An. 1590
Ann. Mundi, Iusta Gre- corum.	An. 6810	An. 6815	An. 6820	An. 6825	An. 6830	An. 6835	An. 6840	An. 6845	An. 6850	An. 6855	An. 6860
Rata Hispanica.											
Cycles Solis Julianus, cum Littris Domini et alius.	1591	1592	1593	1594	1595	1596	1597	1598	1599	1600	1601
Ann. Solares Epochæ Ru- mæ h. c. Graecæ, seu Seleucidarum, a primo die Octobris, cum feriis initialibus.	1592	1593	1594	1595	1596	1597	1598	1599	1600	1601	1602
Ann. Periodi Julianæ a Kalendis Januarii.	An. 1593	An. 6865	An. 1594	An. 1595	An. 1596	An. 1597	An. 1598	An. 1599	An. 1600	An. 1601	An. 1602

Annal Epochae Christianae												Annal Epochae Greco-Romanorum												Annal Epochae Graecorum et Romanorum ab Olympiis usque ad sequuntur annos.																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																											
Anni Periodi Juliani			Anni Kalendis Januarii			Anni Epochae Christianae			Anni Epochae Greco-Romanorum			Anni Epochae Graecorum et Romanorum ab Olympiis usque ad sequuntur annos.																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																							
1291	4	6005	1	1293	6	1294	7	1295	8	1296	9	1297	6010	1298	1	1299	2	1300	3	1301	4	1302	6015	1303	6	1304	7	1305	8	1306	9	1307	6020	1308	1	1309	2	1310	3	1311	4	1312	6025	1313	6	1314	7	1315	8	1316	9	1317	6030	1318	1	1319	2	1320	3	1321	4	1322	6035	1323	6	1324	7	1325	8	1326	9	1327	6040	1328	1	1329	2	1330	3	1331	4	1332	6045	1333	6	1334	7	1335	8	1336	9	1337	6050	1338	1	1339	2	1340	3	1341	4	1342	6055	1343	6	1344	7	1345	8	1346	9	1347	6060	1348	1	1349	2	1350	3	1351	4	1352	6065	1353	6	1354	7	1355	8	1356	9	1357	6070	1358	1	1359	2	1360	3	1361	4	1362	6075	1363	6	1364	7	1365	8	1366	9	1367	6080	1368	1	1369	2	1370	3	1371	4	1372	6085	1373	1	1374	2	1375	3	1376	4	1377	6090	1378	1	1379	2	1380	3	1381	4	1382	6095	1383	1	1384	2	1385	3	1386	4	1387	6100	1388	1	1389	2	1390	3	1391	4	1392	6105	1393	1	1394	2	1395	3	1396	4	1397	6110	1398	1	1399	2	1400	3	1401	4	1402	6115	1403	1	1404	2	1405	3	1406	4	1407	6120	1408	1	1409	2	1410	3	1411	4	1412	6125	1414	1	1415	2	1416	3	1417	4	1418	6130	1419	1	1420	2	1421	3	1422	4	1423	6135	1424	1	1425	2	1426	3	1427	4	1428	6140	1429	1	1430	2	1431	3	1432	4	1433	6145	1434	1	1435	2	1436	3	1437	4	1438	6150	1439	1	1440	2	1441	3	1442	4	1443	6155	1444	1	1445	2	1446	3	1447	4	1448	6160	1449	1	1450	2	1451	3	1452	4	1453	6165	1454	1	1455	2	1456	3	1457	4	1458	6170	1459	1	1460	2	1461	3	1462	4	1463	6175	1464	1	1465	2	1466	3	1467	4	1468	6180	1469	1	1470	2	1471	3	1472	4	1473	6185	1474	1	1475	2	1476	3	1477	4	1478	6190	1479	1	1480	2	1481	3	1482	4	1483	6195	1484	1	1485	2	1486	3	1487	4	1488	6200	1489	1	1490	2	1491	3	1492	4	1493	6205	1494	1	1495	2	1496	3	1497	4	1498	6210	1499	1	1500	2	1501	3	1502	4	1503	6215	1504	1	1505	2	1506	3	1507	4	1508	6220	1509	1	1510	2	1511	3	1512	4	1513	6225	1514	1	1515	2	1516	3	1517	4	1518	6230	1519	1	1520	2	1521	3	1522	4	1523	6235	1524	1	1525	2	1526	3	1527	4	1528	6240	1529	1	1530	2	1531	3	1532	4	1533	6245	1534	1	1535	2	1536	3	1537	4	1538	6250	1539	1	1540	2	1541	3	1542	4	1543	6255	1544	1	1545	2	1546	3	1547	4	1548	6260	1549	1	1550	2	1551	3	1552	4	1553	6265	1554	1	1555	2	1556	3	1557	4	1558	6270	1559	1	1560	2	1561	3	1562	4	1563	6275	1564	1	1565	2	1566	3	1567	4	1568	6280	1569	1	1570	2	1571	3	1572	4	1573	6285	1574	1	1575	2	1576	3	1577	4	1578	6290	1579	1	1580	2	1581	3	1582	4	1583	6295	1584	1	1585	2	1586	3	1587	4	1588	6300	1589	1	1590	2	1591	3	1592	4	1593	6305	1594	1	1595	2	1596	3	1597	4	1598	6310	1599	1	1600	2	1601	3	1602	4	1603	6315	1604	1	1605	2	1606	3	1607	4	1608	6320	1609	1	1610	2	1611	3	1612	4	1613	6325	1614	1	1615	2	1616	3	1617	4	1618	6330	1619	1	1620	2	1621	3	1622	4	1623	6335	1624	1	1625	2	1626	3	1627	4	1628	6340	1629	1	1630	2	1631	3	1632	4	1633	6345	1634	1	1635	2	1636	3	1637	4	1638	6350	1639	1	1640	2	1641	3	1642	4	1643	6355	1644	1	1645	2	1646	3	1647	4	1648	6360	1649	1	1650	2	1651	3	1652	4	1653	6365	1654	1	1655	2	1656	3	1657	4	1658	6370	1659	1	1660	2	1661	3	1662	4	1663	6375	1664	1	1665	2	1666	3	1667	4	1668	6380	1669	1	1670	2	1671	3	1672	4	1673	6385	1674	1	1675	2	1676	3	1677	4	1678	6390	1679	1	1680	2	1681	3	1682	4	1683	6395	1684	1	1685	2	1686	3	1687	4	1688	6400	1689	1	1690	2	1691	3	1692	4	1693	6405	1694	1	1695	2	1696	3	1697	4	1698	6410	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6415	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6420	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6425	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6430	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6435	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6440	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6445	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6450	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6455	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6460	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6465	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6470	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6475	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6480	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6485	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6490	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6495	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6500	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6505	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6510	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6515	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6520	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6525	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6530	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6535	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6540	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6545	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6550	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6555	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6560	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6565	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6570	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6575	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6580	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6585	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6590	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6595	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6600	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6605	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6610	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6615	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6620	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6625	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6630	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6635	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6640	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6645	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6650	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6655	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6660	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6665	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6670	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6675	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	6680	1699	1	1699	2	1699	3	1699	4	1699	668

Ann Epochæ Galææ so- lar. ab sequin. verno.												
Ann Epochæ Perihel. sa- dierum, ab Evoponopæ Yedieid deinde, cum diebus et feris initiali- bus, quibus Fervarid sive primus Persarum mensis, autopl.												
Ann Epochæ Arabice lu- nare, ab Regia Mo- numentis, indebet, cum dies et feris initiali- bus, quibus Monetarii sive primus Arakan mensis, Juxta medium motum Lunæ incipi.												
Ann	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
1366	An.	9	1678	4	1405	3	1415	4	1410	5	1416	6
1367	6080	6875	1070	6	1080	1	1081	2	1082	3	1083	4
1368	1	6	1083	7	1084	8	1085	9	1086	10	1087	11
1369	2	7	1087	12	1088	13	1089	14	1090	15	1091	16
1370	3	8	1089	17	1090	18	1091	19	1092	20	1093	21
1371	4	9	1092	22	1093	23	1094	24	1095	25	1096	26
1372	6085	6880	1095	27	1096	28	1097	29	1098	30	1099	31
1373	5	10	1099	32	1100	33	1101	34	1102	35	1103	36
1374	7	2	1102	37	1103	38	1104	39	1105	40	1106	41
1375	8	3	1106	42	1107	43	1108	44	1109	45	1110	46
1376	9	4	1109	47	1111	48	1112	49	1113	50	1114	51
1377	6090	6885	1111	52	1112	53	1113	54	1114	55	1115	56
1378	1	6	1115	57	1116	58	1117	59	1118	60	1119	61
1379	2	7	1119	62	1120	63	1121	64	1122	65	1123	66
1380	3	8	1123	67	1124	68	1125	69	1126	70	1127	71
1381	4	9	1127	72	1128	73	1129	74	1130	75	1131	76
1382	6095	6890	1129	77	1130	78	1131	79	1132	80	1133	81
1383	5	1	1132	82	1133	83	1134	84	1135	85	1136	86
1384	7	2	1135	87	1136	88	1137	89	1138	90	1139	91
1385	8	3	1139	92	1140	93	1141	94	1142	95	1143	96
1386	9	4	1143	97	1144	98	1145	99	1146	100	1147	101
1387	6100	6895	1145	102	1146	103	1147	104	1148	105	1149	106
1388	1	6	1149	107	1150	108	1151	109	1152	110	1153	111
1389	2	7	1151	112	1152	113	1153	114	1154	115	1155	116
1390	3	8	1154	117	1155	118	1156	119	1157	120	1158	121
1391	4	9	1158	122	1159	123	1160	124	1161	125	1162	126
1392	6105	6900	1160	127	1161	128	1162	129	1163	130	1164	131
1393	6	1	1163	132	1164	133	1165	134	1166	135	1167	136
1394	7	2	1165	137	1166	138	1167	139	1168	140	1169	141
1395	8	3	1169	142	1170	143	1171	144	1172	145	1173	146
1396	9	4	1173	147	1174	148	1175	149	1176	150	1177	151
1397	6110	6905	1174	152	1175	153	1176	154	1177	155	1178	156
1398	1	6	1178	157	1179	158	1180	159	1181	160	1182	161
1399	2	7	1181	162	1182	163	1183	164	1184	165	1185	166
1400	3	8	1185	167	1186	168	1187	169	1188	170	1189	171
1401	4	9	1189	172	1190	173	1191	174	1192	175	1193	176
1402	6115	6910	1191	177	1192	178	1193	179	1194	180	1195	181
1403	6	1	1195	182	1196	183	1197	184	1198	185	1199	186
1404	7	2	1196	187	1197	188	1198	189	1199	190	1200	191
1405	8	3	1199	192	1200	193	1201	194	1202	195	1203	196
1406	9	4	1203	197	1204	198	1205	199	1206	200	1207	201
1407	6120	6915	1204	202	1205	203	1206	204	1207	205	1208	206
1408	1	6	1208	207	1209	208	1210	209	1211	210	1212	211
1409	2	7	1211	212	1212	213	1213	214	1214	215	1215	216
1410	3	8	1215	217	1216	218	1217	219	1218	220	1219	221
1411	4	9	1219	222	1220	223	1221	224	1222	225	1223	226
1412	6125	6920	1221	227	1222	228	1223	229	1224	230	1225	231
1413	6	1	1225	232	1226	233	1227	234	1228	235	1229	236
1414	7	2	1227	237	1228	238	1229	239	1230	240	1231	241
1415	8	3	1231	242	1232	243	1233	244	1234	245	1235	246
1416	9	4	1235	247	1236	248	1237	249	1238	250	1239	251
1417	6130	6925	1236	252	1237	253	1238	254	1239	255	1240	256
1418	1	6	1239	257	1240	258	1241	259	1242	260	1243	261
1419	2	7	1241	262	1242	263	1243	264	1244	265	1245	266
1420	3	8	1245	267	1246	268	1247	269	1248	270	1249	271
1421	4	9	1249	272	1250	273	1251	274	1252	275	1253	276
1422	6135	6930	1250	277	1251	278	1252	279	1253	280	1254	281
1423	6	1	1254	282	1255	283	1256	284	1257	285	1258	286
1424	7	2	1256	287	1257	288	1258	289	1259	290	1260	291
1425	8	3	1259	292	1260	293	1261	294	1262	295	1263	296
1426	9	4	1263	297	1264	298	1265	299	1266	300	1267	301
1427	6140	6935	1264	302	1265	303	1266	304	1267	305	1268	306
1428	1	6	1268	307	1269	308	1270	309	1271	310	1272	311
1429	2	7	1271	312	1272	313	1273	314	1274	315	1275	316
1430	3	8	1275	317	1276	318	1277	319	1278	320	1279	321
1431	4	9	1279	322	1280	323	1281	324	1282	325	1283	326
1432	6145	6940	1280	327	1281	328	1282	329	1283	330	1284	331
1433	6	1	1284	332	1285	333	1286	334	1287	335	1288	336
1434	7	2	1286	337	1287	338	1288	339	1289	340	1290	341
1435	8	3	1289	342	1290	343	1291	344	1292	345	1293	346
1436	9	4	1293	347	1294	348	1295	349	1296	350	1297	351
1437	6150	6945	1294	352	1295	353	1296	354	1297	355	1298	356
1438	1	6	1298	357	1299	358	1300	359	1301	360	1302	361
1439	2	7	1301	362	1302	363	1303	364	1304	365	1305	366
1440	3	8	1305	367	1306	368	1307	369	1308	370	1309	371
Ann Epochæ Christianæ a Kalenda Januarii.												

Ann. Epochæ Galilææ so- laris, ab æquin. Veneri.											
Ann. Epochæ Perihel. sa- dierum, ab hydroponico											
Vestigia feris initiali- bus, quibus Ferardi- us, prima Pernambuc- ana, incipit.											
Ann.	Mens.	D. F.	Ann.	Mens.	D. F.	Ann.	Mens.	D. F.	Ann.	Mens.	D. F.
1441	811	1	1442	812	2	1443	813	3	1444	814	4
1445	815	5	1446	816	6	1447	817	7	1448	818	8
1449	819	9	1450	820	10	1451	821	11	1452	822	12
1453	823	13	1454	824	14	1455	825	15	1456	826	16
1457	827	17	1458	828	18	1459	829	19	1460	830	20
1461	831	21	1462	832	22	1463	833	23	1464	834	24
1465	835	25	1466	836	26	1467	837	27	1468	838	28
1469	839	29	1470	840	30	1471	841	31	1472	842	32
1473	843	33	1474	844	34	1475	845	35	1476	846	36
1477	847	37	1478	848	38	1479	849	39	1480	850	40
1481	851	41	1482	852	42	1483	853	43	1484	854	44
1485	855	45	1486	856	46	1487	857	47	1488	858	48
1489	859	49	1490	860	50	1491	861	51	1492	862	52
1493	863	53	1494	864	54	1495	865	55	1496	866	56
1497	867	57	1498	868	58	1499	869	59	1500	870	60
1501	871	61	1502	872	62	1503	873	63	1504	874	64
1505	875	65	1506	876	66	1507	877	67	1508	878	68
1509	879	69	1510	880	70	1511	881	71	1512	882	72
1513	883	73	1514	884	74	1515	885	75			

Ann Epochæ Gestæ so- lar. ab sequin. vero.											
Ann Epochæ Persica se- cundum, ab ētōpōwōqj Tenderd deduct. cum diesus et feria initiali- bus, quibus Ferrandin- sive primus Persarum mensis, incipit.											
Ann Epochæ Arabicæ t: nareæ, ab Hegira Mo- dum deduct. cum diesus et feria initiali- bus, quibus Moharram, sive primus Abramini mensis, juxta medium motum Lunæ incipit.											
Ann. Mens. Nov.	7	6	886	Feb.	4	2	D. F.	An. 438			
			887	Jan.	23	6		439			
			888		12	3		440			
			889	Jan.	2	1		441			
			890	Dec.	22	5		442			
			927	Dec.	11	3					
Ann. Mens. Nov.	5	4	891	Nov.	30	7	1	443			
			892	Oct.	26	5		444			
			893	Sept.	19	4		445			
			894	Sept.	14	2		446			
			895	Sept.	4	7		451			
			900	Aug.	24	4		452			
901	Nov.	3	1	453							
902			454								
903			455								
904			456								
905			457								
906	Nov.	2	5	458							
907			459								
908			460								
909			461								
910	Nov.	1	2	462							
911			3	463							
912			464								
913			465								
914	Oct.	31	6	466							
915			467								
916			1	468							
917			2	469							
918	Oct.	30	3	470							
919			4	471							
920			5	472							
921			6	473							
922	Oct.	29	7	474							
923			1	475							
924			2	476							
925			3	477							
926	Oct.	28	4	478							
927			5	479							
928			6	480							
929			7	481							
930	Oct.	27	1	482							
931			2	483							
932			3	484							
933			4	485							
934	Oct.	26	5	486							
935			6	487							
936			7	488							
937			1	489							
938	Oct.	25	2	490							
939			3	491							
940			4	492							
941	Oct.	24	6	493							
942			7	494							
943			2	495							
944			3	496							
945			4	497							
946			5	498							
947			6	499							
948			7	500							
949			8	501							
950			9	502							
951			10	503							
952			11	504							
953			12	505							
954	Oct.	21	4	506							
955			5	507							
956			6	508							
957			7	509							
958	Oct.	20	1	510							
959			2	511							
960			3	512							

Ann Epochae Christianae		Periodae seu		Ann Epochae Graecorum et Rom.		Ann Epochae Graecorum et Rom.	
Ann Periodi Juliani a Kalendas Januarii.	Anno Mundi Julae Greg.	Indictio Romana.	Cyclo Solis Juliani, cum Litteris Domini calibus.	Indictio Romana.	Cyclo Solis Juliani, cum Litteris Domini calibus.	Indictio Romana.	Cyclo Solis Juliani, cum Litteris Domini calibus.
1591	4	Ann 9	F. 6	Ann 15	A. 4	Ann 148	1591
1592	6306	7100	1903	1904	14	148	1592
1593	6	1	1905	1905	5	149	1593
1594	7	2	1906	1906	6	150	1594
1595	8	3	1907	1907	7	151	1595
1596	9	4	1908	1908	8	152	1596
1597	6310	7105	1909	1909	9	153	1597
1598	1	6	1910	1910	10	154	1598
1599	2	7	1911	1911	11	155	1599
1600	3	8	1912	1912	12	156	1600
1601	4	9	1913	1913	13	157	1601
1602	6315	7110	1914	1914	14	158	1602
1603	6	1	1915	1915	15	159	1603
1604	7	2	1916	1916	16	160	1604
1605	8	3	1917	1917	17	161	1605
1606	9	4	1918	1918	18	162	1606
1607	6320	7115	1919	1919	19	163	1607
1608	1	6	1920	1920	20	164	1608
1609	2	7	1921	1921	21	165	1609
1610	3	8	1922	1922	22	166	1610
1611	4	9	1923	1923	23	167	1611
1612	6325	7120	1924	1924	24	168	1612
1613	6	1	1925	1925	25	169	1613
1614	7	2	1926	1926	26	170	1614
1615	8	3	1927	1927	27	171	1615
1616	9	4	1928	1928	28	172	1616
1617	6330	7125	1929	1929	29	173	1617
1618	1	6	1930	1930	30	174	1618
1619	2	7	1931	1931	31	175	1619
1620	3	8	1932	1932	32	176	1620
1621	4	9	1933	1933	33	177	1621
1622	6335	7130	1934	1934	34	178	1622
1623	6	1	1935	1935	35	179	1623
1624	7	2	1936	1936	36	180	1624
1625	8	3	1937	1937	37	1	1625
1626	9	4	1938	1938	38	2	1626
1627	6340	7135	1939	1939	39	3	1627
1628	1	6	1940	1940	40	4	1628
1629	2	7	1941	1941	41	5	1629
1630	3	8	1942	1942	42	6	1630
1631	4	9	1943	1943	43	7	1631
1632	6345	7140	1944	1944	44	8	1632
1633	6	1	1945	1945	45	9	1633
1634	7	2	1946	1946	46	10	1634
1635	8	3	1947	1947	47	11	1635
1636	9	4	1948	1948	48	12	1636
1637	6350	7145	1949	1949	49	13	1637
1638	1	6	1950	1950	50	14	1638
1639	2	7	1951	1951	51	15	1639
1640	3	8	1952	1952	52	16	1640
1641	4	9	1953	1953	53	17	1641
1642	6355	7150	1954	1954	54	18	1642
1643	6	1	1955	1955	55	19	1643
1644	7	2	1956	1956	56	20	1644
1645	8	3	1957	1957	57	21	1645
1646	9	4	1958	1958	58	22	1646
1647	6360	7155	1959	1959	59	23	1647
1648	1	6	1960	1960	60	24	1648
1649	2	7	1961	1961	61	25	1649
1650	3	8	1962	1962	62	26	1650
1651	4	9	1963	1963	63	27	1651
1652	6365	7160	1964	1964	64	28	1652
1653	6	1	1965	1965	65	29	1653
1654	7	2	1966	1966	66	30	1654
1655	8	3	1967	1967	67	31	1655
1656	9	4	1968	1968	68	32	1656
1657	6370	7165	1969	1969	69	33	1657
1658	1	6	1970	1970	70	34	1658
1659	2	7	1971	1971	71	35	1659
1660	3	8	1972	1972	72	36	1660
1661	4	9	1973	1973	73	37	1661
1662	6375	7170	1974	1974	74	38	1662
1663	6	1	1975	1975	75	39	1663
1664	7	2	1976	1976	76	40	1664
1665	8	3	1977	1977	77	41	1665

Anni Epochæ Gestare so- lar. ab equin. verno.												Anni Epochæ Persece ses dierum ab Epochæ quæ vercelæ deductæ cum di bus et serie initia- lis, quibus Ferstantur. mensis, incipit.												Anni Epochæ Arabice in- scriptæ ab Hesira Mo- hammeda deductæ cum di bus et serie initia- lis, quibus Monstrantur. mensis, iunctæ, incep- tione Iulianæ incipiunt.																						
Anni Epochæ			Anni Epochæ			Anni Epochæ			Anni Epochæ			Anni Epochæ			Anni Epochæ			Anni Epochæ			Anni Epochæ			Anni Epochæ			Anni Epochæ			Anni Epochæ																
1666	9	4	1975	6	1979	5	1980	6	1981	7	1982	7	1983	1	1984	3	1985	4	1986	5	1987	6	1988	1	1989	2	1990	3	1991	4	1992	6	1993	7	1994	1	1995	2	1996	4	1997	5				
1667	1	6	1976	5	1977	6	1978	7	1979	8	1980	9	1981	10	1982	11	1983	12	1984	13	1985	14	1986	15	1987	16	1988	17	1989	18	1990	19	1991	20	1992	21	1993	22	1994	23	1995	24	1996	25	1997	26
1668	2	7	1977	6	1978	7	1979	8	1980	9	1981	10	1982	11	1983	12	1984	13	1985	14	1986	15	1987	16	1988	17	1989	18	1990	19	1991	20	1992	21	1993	22	1994	23	1995	24	1996	25	1997	26		
1669	3	8	1978	7	1979	8	1980	9	1981	10	1982	11	1983	12	1984	13	1985	14	1986	15	1987	16	1988	17	1989	18	1990	19	1991	20	1992	21	1993	22	1994	23	1995	24	1996	25	1997	26				
1670	4	9	1979	8	1980	9	1981	10	1982	11	1983	12	1984	13	1985	14	1986	15	1987	16	1988	17	1989	18	1990	19	1991	20	1992	21	1993	22	1994	23	1995	24	1996	25	1997	26						
1671	5	10	1980	9	1981	10	1982	11	1983	12	1984	13	1985	14	1986	15	1987	16	1988	17	1989	18	1990	19	1991	20	1992	21	1993	22	1994	23	1995	24	1996	25	1997	26								
1672	6	11	1981	10	1982	11	1983	12	1984	13	1985	14	1986	15	1987	16	1988	17	1989	18	1990	19	1991	20	1992	21	1993	22	1994	23	1995	24	1996	25	1997	26										
1673	7	12	1982	11	1983	12	1984	13	1985	14	1986	15	1987	16	1988	17	1989	18	1990	19	1991	20	1992	21	1993	22	1994	23	1995	24	1996	25	1997	26												
1674	8	13	1983	12	1984	13	1985	14	1986	15	1987	16	1988	17	1989	18	1990	19	1991	20	1992	21	1993	22	1994	23	1995	24	1996	25	1997	26														
1675	9	14	1984	13	1985	14	1986	15	1987	16	1988	17	1989	18	1990	19	1991	20	1992	21	1993	22	1994	23	1995	24	1996	25	1997	26																
1676	10	15	1985	14	1986	15	1987	16	1988	17	1989	18	1990	19	1991	20	1992	21	1993	22	1994	23	1995	24	1996	25	1997	26																		
1677	11	16	1986	15	1987	16	1988	17	1989	18	1990	19	1991	20	1992	21	1993	22	1994	23	1995	24	1996	25	1997	26																				
1678	12	17	1987	16	1988	17	1989	18	1990	19	1991	20	1992	21	1993	22	1994	23	1995	24	1996	25	1997	26																						
1679	13	18	1988	17	1989	18	1990	19	1991	20	1992	21	1993	22	1994	23	1995	24	1996	25	1997	26																								
1680	14	19	1989	18	1990	19	1991	20	1992	21	1993	22	1994	23	1995	24	1996	25	1997	26																										
1681	15	20	1990	19	1991	20	1992	21	1993	22	1994	23	1995	24	1996	25	1997	26																												
1682	16	21	1991	20	1992	21	1993	22	1994	23	1995	24	1996	25	1997	26																														
1683	17	22	1992	21	1993	22	1994	23	1995	24	1996	25	1997	26																																
1684	18	23	1993	22	1994	23	1995	24	1996	25	1997	26																																		
1685	19	24	1994	23	1995	24	1996	25	1997	26																																				
1686	20	25	1995	24	1996	25	1997	26																																						
1687	21	26	1996	25	1997	26																																								
1688	22	27	1997	26																																										
1689	23	28	1998	27																																										
1690	24	29	1999	28																																										
1691	25	30	2000	29																																										
1692	26	31	2001	30																																										
1693	27	32	2002	31																																										
1694	28	33	2003	32																																										
1695	29	34	2004	33																																										
1696	30	35	2005	34																																										
1697	31	36	2006	35																																										
1698	32	37	2007	36																																										
1699	33	38	2008	37																																										
1700	34	39	2009	38																																										
1701	35	40	2010	39																																										
1702	36	41	2011	40																																										
1703	37	42	2012	41																																										
1704	38	43	2013	42																																										
1705	39	44	2014	43																																										
1706	40	45	2015	44																																										
1707	41	46	2016	45																																										
1708	42	47	2017	46																																										
1709	43	48	2018	47																																										
1710	44	49	2019	48																																										
1711	45	50	2020	49																																										
1712	46	51	2021	50																																										
1713	47	52	2022	51																																										
1714	48	53	2023	52																																										
1715	49	54	2024	53																																										
1716	50	55	2025	54																																										
1717	51	56	2026	55																																										
1718	52	57	2027	56																																										
1719	53	58	2028	57																																										
1720	54	59	2029	58																																										
1721	55	60	2030	59																																										
1722	56	61	2031	60																																										
1723	57	62	2032	61																																										
1724	58	63	2033	62																																										
1725	59	64	2034	63																																										
1726	60	65	2035	64																																										
1727	61	66	2036	65																																										
1728	62	67	2037	66																																										
1729	63	68	2038	67																																										
1730	64	69	2039	68																																										
1731	65	70	2040	69																																										
1732	66	71	2041	70																																										
1733	67	72	2042	71																																										
1734	68	73	2043	72																																										
1735	69	74	2044	73																																										
1736	70	75	2045	74																																										
1737	71	76	2046	75																																										
1738	72	77	2047	76																																										
1739	73	78	2048	77																																										
1740	74	79	2049	78																																										
1741	75	80	2050	79																																										
1742	76	81	2051	80																																										
1743	77	82	2052	81																																										
1744	78	83	2053	82																																										
1745	79	84	2054	83																																										
1746	80	85	2055	84																																										
1747	81	86	2056	85																																										
1748	82	87	2057	86																																										
1749	83	88	2058	87																																										
1750	84	89	2059	88																																										
1751	85	90	2060	89																																										
1752	86	91	2061	90																																										
1753	87	92	2062	91																																										
1754	88	93	2063	92																																										
1755	89	94	2064	93																																										
1756	90	95	2065	94																																										
1757	91	96	2066	95																																										
1758	92	97	2067	96																																										
1759	93	98	2068	97																																										
1760	94	99	2069	98																																										
1761	95	100	2070	99																																										
1762	96	101	2071	100																																										
1763	97	102	2072	101																																										
1764	98	103	2073	102																																										
1765	99	104	2074	103																																										
1766	100	105	2075	104																																										
1767	101	106	2076	105																																										
1768	102	107	2077	106																																										
1769	103	108	2078	107																																										
1770	104	109	2079	108																																										
1771	105	110	2080	109																																										
1772	106	111	2081	110																																										
1773	107	112	2082	111																																										
1774	108	113	2083	112																																										
1775	109	114	2084	113																																										
1776	110	115	2085	114																																										
1777	111	116	2086	115																																										
1778	112	117	2087	116																																										
1779	113	118	2088	117																																										
1780	114	119	2089	118																																										
1781	115	120	2090	119																																										
1782	116	121	2091	120																																										
1783	117	122	2092	121																																										
1784	118	123	2093	122																																										
1785	119	124	2094	123																																										
1786	120	125	2095	124																																										
1787	121	126	2096	125																																										
1788	122	127	2097	126																																										
1789	123	128	2098	127																																										
1790	124	129	2099	128																																										
1791	125	130	2100	129																																										
1792	126	131	2101	130																																										
1793	127	132	2102	131																																										
1794	128	133	2103	132																																										
1795	129	134	2104	133																																										
1796	130	135	2105	134																																										
1797	131	136	2106	135																																										
1798	132	137	2107	136																																										
1799	133	138	2108	137																																										
1800	134	139	2109	138																																										
1801	135	140	2110	139																																										
1802	136	141	2111	140																																										
1803	137	142	2112	141																																										
1804	138	143	2113	142																																										
1805	139	144	2114	143																																										
1806	140	145	2115	144																																										
1807	141	146	2116	145																																										
1808	142	147	2117	146																																										
1809	143	148	2118	147																																										
1810	144	149	2119	148																																										
1811	145	150	2120	149																																										
1812	146	151</td																																												

[** Cum nobis Cangiani quicquam mutare religioni sit, hic subjicimus, quæ aliter se habent in tabulis quæ insertæ sunt libro inscripto : *L'Art de vérifier les dates*, in nostris asterisco ea notare satis habentes : —

Dies Pasch. :

Ann. 25. A 1. Ann. 156. M 29. Ann. 159. A 23. Ann. 256. M 26. Ann. 403. M 29. Ann. 439. A 16.
Afn. 440. A 7. Ann. 537. A 12. Ann. 587. M 30. Ann. 672. A 25. Afn. 1006. A 21. Ann. 1022. M 25.
Ann. 1296. M 25. Ann. 1309. M 30. Ann. 1336. M 31. Ann. 1337. A 20. Ann. 1339. M 28.
Ann. 1340. A 16. Ann. 1342. M 31. Ann. 1348. A 20. Ann. 1349. A 12. Ann. 1353. M 24. Ann. 1469. A 2.
Ann. 1470. A 22. Ann. 1473. A 18. Ann. 1474. A 10. Ann. 1475. M 26. Ann. 1506. A 12. Ann. 1515. A 8.
Ann. 1552. A 12. Ann. 1568. A 18. Ann. 1600. M 23. Ann. 1665. M 26. Ann. 1686. A 4. Ann. 1687. M 25.

Anno. 1772. A 19.—

Cangianæ Tabellæ quatuor alias subjicimus, quas speramus lectori gratas fore. Prima indicabit Epactas et Novilunia cujusvis anni ante correctionem Calendarii factam a Gregorio XIII. PP. ann. 1582. Altera Concurrentes cyclo solari respondentes. Tertia diem hebdomadis, quo contingit initium cujusvis mensis, tam ante quam post Gregorianam emendationem. Quarta denique diem quemlibet cujusvis mensis certo hebdomadis diei respondentem. Quantum utilitatis ex iis quatuor tabellis ad examen notarum chronologicarum in veteribus chartiis occurrentium percipi queat, usus declarabit.

Ac primo quidem Epactas quod spectat, an cohæreant necne, ex proxime subsequenti Tabella nullo negotio cognoscetur. Qui ex superiori Tabella noverit alicujus anni numerum aureum, in eundem numerum aureum oculos conjiciat in sequenti Tabella prænotatum, unico intuitu Epactas videbit ipsi numero aureo respondentes, non eas quidem quas exhibet Tabella Clavii, quæ in Breviariis cernitur quasi indicans *Epactas aureis numeris respondentes ante Calendarii correctionem*, sed eas quas antiqui Computistæ numerabant. Non eadem enim antiquorum sicut, quæ hodie nostra est, Epactarum numerandarum ratio. Nos tot dicimus alicujus anni Epactas esse, quot sunt lunæ dies ultima Decembri anni precedentis : v. g. juxta Calendarium Ecclesiæ ultima Decembri dies anni 1729. erat undecima lunaris; undecim igitur Epactas numeramus ann. 1730. Veteres vero Computistæ tot numerabant Epactas quovis anno, quot erant eodem anno lunæ dies xi. Cal. April. seu 22^a. Martii : *Omni anno, inquit Beda, quota luna in undecimo Calendarum Aprilis evenerit, tota eodem anno Epacta erit.* Hanc epactam in veteribus Instrumentis apponi solitam exhibet Tabella nostra, non Clavianam, quæ uno semper anno veterum computandi rationem antecedit : v. g. juxta Clavium epacta xi. respondet aureo numero 1. epacta xxxi. aureo numero 2. etc. juxta veteres epacta xi. respondet aureo numero 2. epacta xxxi. aureo numero 3. etc. Hunc autem veterum numerandi morem, saltem ut plurimum, sequebantur Notarii ab ipso mense Januario, quo mutabatur numerus aureus, licet epactæ solum mutari censerentur 22^a. Martii. Id in pluribus instrumentis observavimus. Atque hæc quidem de Epactis.

Haud difficultior est lunarium dierum inventio. Tabella sequens exhibet novilunia quæque cujusvis anni hoc vel illo numero aureo signati : ex novilunio quemlibet lunarem diem in chartis adjunctum inveniet quisquis potest digitis computare. Hæc autem novilunia veteri Calendario scrupulosius inhærentes indicavimus, easdem omnino lunationes 29. vel 30. dierum mensi cuiilibet illigando, quas veteres, neglectis diligentioris Astronomiæ regulis, illigabant; habita quoque ratione annorum lunæ *Communium*, quibus duodecim tantum lunationes dierum 354. et *embolimeorum*, quibus tredecim lunationes dierum 384. vel 383. terminabantur. Sed hæc ad Computistas. Nobis satis sit dixisse nihil in adornanda sequenti Tabella neglectum, ut in nullo prorsus à veteri Calendario dissentiret.

INDEX EPACTARUM ET NOVILUNIORUM PER CYCLUM DECENTNOVENNALEM.

Num. Aur. 2. Epacta XI.	Num. Aur. 2. Epacta XI.	Num. Aur. 3. Epacta XXII.	Num. Aur. 4. Epacta III.	Num. Aur. 5. Epacta XIV.	Num. Aur. 6. Epacta XXV.	Num. Aur. 7. Epacta VI.	Num. Aur. 8. Epacta XVII.	Num. Aur. 9. Epacta XXVIII.	Num. Aur. 10 Epacta IX.
Novilunia.	Novilunia.	Novilunia.	Novilunia.	Novilunia.	Novilunia.	Novilunia.	Novilunia.	Novilunia.	Novilunia.
Jan. 23	Jan. 12	Jan. { 1 31	Jan. 20	Jan. 9	Jan. 28	Jan. 17	Jan. 6	Jan. 25	Jan. 14
Febr. 21	Febr. 10	Febr.	Febr. 18	Febr. 7	Febr. 26	Febr. 16	Febr. 4	Febr. 23	Febr. 13
Mart. 23	Mart. 12	Mart. { 1 31	Mart. 20	Mart. 9	Mart. 28	Mart. 17	Mart. 6	Mart. 25	Mart. 14
April. 21	April. 10	April. 29	April. 18	April. 7	April. 26	April. 15	April. 5	April. 23	April. 12
Maius 21	Maius 10	Maius 29	Maius 18	Maius 7	Maius 26	Maius 15 ^a	Maius 4	Maius 23	Maius. 12
Jun. 19	Jun. 8	Jun. 27	Jun. 16	Jun. 5	Jun. 24	Jun. 13	Jun. 3	Jun. 21	Jun. 10
Jul. 19	Jul. 8	Jul. 27	Jul. 16	Jul. 5	Jul. 24	Jul. 13	Jul. 2	Jul. 21	Jul. 10
Aug. 17	Aug. 6	Aug. 25	Aug. 14	Aug. 3	Aug. 22	Aug. 11	Aug. { 1 30	Aug. 19	Aug. 8
Sept. 16	Sept. 5	Sept. 24	Sept. 13	Sept. 2	Sept. 21	Sept. 10	Sept. 29	Sept. 18	Sept. 7
Oct. 15	Oct. 4	Oct. 23	Oct. 12	Oct. { 2 31	Oct. 20	Oct. 9	Oct. 28	Oct. 17	Oct. 6
Nov. 14	Nov. 3	Nov. 22	Nov. 11	Nov. 30	Nov. 19	Nov. 8	Nov. 27	Nov. 16	Nov. 5
Dec. 13	Dec. 2	Dec. 21	Dec. 10	Dec. 29	Dec. 18	Dec. 7	Dec. 26	Dec. 15	Dec. 4
Annus Communis Dierum 354.	Annus Embolimetus Dierum 354.	Annus Communis Dierum 354.	Annus Communis Dierum 354.	Annus Embolimetus Dierum 354.	Annus Communis Dierum 354.	Annus Communis Dierum 354.	Annus Embolimetus Dierum 354.	Annus Communis Dierum 354.	Annus Communis Dierum 354.

Num. Aur. 11. Epacta XX.	Num. Aur. 12. Epacta I.	Num. Aur. 13. Epacta XII.	Num. Aur. 14. Epacta XXIII.	Num. Aur. 15. Epacta IV.	Num. Aur. 16. Epacta XV.	Num. Aur. 17. Epacta XXVI.	Num. Aur. 18. Epacta VII.	Num. Aur. 19. Epacta XVIII.	Num. Aur. 1. Epacta XXIX. vel nulla.
Novilunia.	Novilunia.	Novilunia.	Novilunia.	Novilunia.	Novilunia.	Novilunia.	Novilunia.	Novilunia.	Novilunia.
Jan. 3	Jan. 22	Jan. 11	Jan. 30	Jan. 19	Jan. 8	Jan. 27	Jan. 16	Jan. 5	Jan. 23
Febr. 2	Febr. 20	Febr. 9	Febr. 28	Febr. 17	Febr. 6	Febr. 25	Febr. 14	Febr. 3	Febr. 21
Mart. 3	Mart. 22	Mart. 11	Mart. 30	Mars. 19	Mart. 8	Mart. 27	Mart. 16	Mart. 5	Mart. 23
April. 2	April. 20	April. 9	April. 28	April. 17	April. 6	April. 26	April. 14	April. 4	April. 21
Maius ¹ 31	Maius 20	Maius 9	Maius 28	Maius 17	Maius 6	Maius 25	Maius 14	Maius 3	Maius 21
Jun. 29	Jun. 18	Jun. 7	Jun. 26	Jun. 15	Jun. 4	Jun. 23	Jun. 12	Jun. 2	Jun. 19
Jul. 29	Jul. 18	Jul. 7	Jul. 26	Jul. 15	Jul. 4	Jul. 23	Jul. 12	Jul. ¹ 30	Jul. 19
Aug. 27	Aug. 16	Aug. 5	Aug. 24	Aug. 13	Aug. 2	Aug. 21	Aug. 10	Aug. 28	Aug. 17
Sept. 26	Sept. 15	Sept. 4	Sept. 23	Sept. 12	Sept. 1	Sept. 20	Sept. 9	Sept. 27	Sept. 16
Oct. 25	Oct. 14	Oct. 3	Oct. 22	Oct. 11	Oct. ¹ 31	Oct. 19	Oct. 8	Oct. 26	Oct. 15
Nov. 24	Nov. 13	Nov. 2	Nov. 21	Nov. 10	Nov. 29	Nov. 18	Nov. 7	Nov. 25	Nov. 14
Dec. 23	Dec. 12	Dec. ¹ 31	Dec. 20	Dec. 9	Dec. 28	Dec. 17	Dec. 6	Dec. 24	Dec. 13
Annus Embol- meus Dierum 364.	Annus Communi- nis Dierum 364.	Annus Embol- meus Dierum 364.	Annus Communi- nis Dierum 364.	Annus Communi- nis Dierum 364.	Annus Embol- meus Dierum 364.	Annus Communi- nis Dierum 364.	Annus Communi- nis Dierum 364.	Annus Embol- meus Dierum 364.	Annus Communi- nis Dierum 364.

Communis annus solaris constat 52. hebdomadibus et uno die, bissextulis vero 52. hebdomadibus et duobus diebus. Hos dies 52. hebdomadibus superadditos vocabant antiqui *Concurrentes seu Epactas solis*, eosque ita numerabant. Primo cycli solaris anno Concurrentem unum, secundo duos, tertio tres, quarto quatuor, quinto utpote bisextili sex, sexto septem, septimo assignabant unum, et sic ad finem cycli solaris, i. e. ad annos 28. semper addendo Concurrentem unum annis communibus, duos vero bisextilibus, semperque recurrendo ad primum Concurrentem, cum ad septimum pervenissent; quot enim sunt hebdomadis dies, tot erant Concurrentes, qui ad id excoigitati fuerant ab antiquis, ut cum *Regularibus*, de quibus suo loco, compositi, septimanæ ferias indicarent. Jam vero qui ex Cangiana Tabella cyclum solarem noverint, oculos conjiciat in tabellam subsequentem, Concurrentem videbit cyclo solari respondentem.

INDEX CONCURRENTIUM ANNIS CYCLI SOLARIS RESPONDENTIUM.

Cyclus solis. Concurrentes.	Cyclus solis. Concurrentes.	Cyclus solis. Concurrentes.	Cyclus solis. Concurrentes.
1 Bisext. 1	8 2	15 4	22 6
2 2	9 Bisext. 4	16 5	23 7
3 3	10 6	17 Bisext. 7	24 1
4 4	11 6	18 1	25 Bisext. 3
5 Bisext. 6	12 7	19 2	26 4
6 7	13 Bisext. 2	20 3	27 5
7 1	14 3	21 Bisext. 6	28 6

Rarius occurunt in Chartis notæ numericæ, quas *Claves terminorum* appellabant. Harum usus ante Calendarii correctionem erat indicandi, quo die celebranda foret Dominica Septuagesimæ cum cæteris Festis mobilibus. Hi numeri respondebant Epactis hoc modo :

Epactæ Claves.	xxix vel * 26.	xI 15.	xxII 34.	III 23.	xxIV 12.	xxV 31.	VI 20.	xvII 39.	xxvIII 28.	vIII 17.	xx 36.	I 25.	xII 14.	xxIII 33.	IV 22.	xv 11.	xxVI 30.	vII 19.	xvIII 38.
-------------------	-------------------	-----------	-------------	------------	-------------	------------	-----------	-------------	---------------	-------------	-----------	----------	------------	--------------	-----------	-----------	-------------	------------	--------------

Si cuiusvis anni Epactam et Clavem ei respondentem noveris, numerato unum septima Januarii, pergitque numerans usque ad numerum Clavis ejus anni completum, dies Dominica proxime subsequens erit Dominica Septuagesimæ, qua una cognita ceteri

dies Festi mobiles cognoscuntur. v. g. Anno 1000. erant Aurei numeri 13. Epactae 12. Claves 14. Si 14. numeres a 7^a. Januarii et pergas usque dum compleatur, pervenies ad 20. Januarii, cui respondet Littera Dominicalis F. quæ est Littera Dominicalis anni 1000. hinc pergit ad diem proxime sequentem, cui eadem Littera F. respondeat, comperies Septuagesimam anni 1000. incidere 27. Januarii.

Tabella sequens indicat diem hebdomadis, in quem cadit prima dies cujusvis mensis anni propositi, tam ante quam post Gregorianam correctionem. Qui noverit alicujus anni litteram dominicalem in prima Cangii Tabella notatam, consulat tabellam sequentem, ubi prima dies cujusvis mensis respondet ipsi litteræ dominicali. Quero v. g. quo hebdomadis die incepit mensis Augustus ann. 1000. cujus littera dominicalis erat F. Per columnam ipsi litteræ F. suppositam descendit ad quadrangulum mensi Augusto correspondentem, in quo scriptum est *Feria quinta*: quæ prima dies fuit Augusti ann. 1000.

Menses.	A	B	C	D	E	F	G
Januarius	Dominica	Sabbatum	Feria sexta	Feria quinta	Feria quarta	Feria tercia	Feria secunda
Ebruarius	Feria quarta	Feria tercia	Feria secunda	Dominica	Sabbatum	Feria sexta	Feria quinta
Martius	Feria quarta	Feria tercia	Feria secunda	Dominica	Sabbatum	Feria sexta	Feria quinta
Aprilis.	Sabbatum	Feria sexta	Feria quinta	Feria quarta	Feria tercia	Feria secunda	Dominica
Maius	Feria secunda	Dominica	Sabbatum	Feria sexta	Feria quinta	Feria quarta	Feria tercia
Junius	Feria quinta	Feria quarta	Feria tertia	Feria secunda	Dominica	Sabbatum	Feria sexta
Julius	Sabbatum	Feria sexta	Feria quinta	Feria quarta	Feria tercia	Feria secunda	Dominica
Augustus	Feria tertia	Feria secunda	Dominica	Sabbatum	Feria sexta	Feria quinta	Feria quarta
September	Feria sexta	Feria quinta	Feria quarta	Feria tertia	Feria secunda	Dominica	Sabbatum
October	Dominica	Sabbatum	Feria sexta	Feria quinta	Feria quarta	Feria tertia	Feria secunda
November	Feria quarta	Feria tertia	Feria secunda	Dominica	Sabbatum	Feria sexta	Feria quinta
December	Feria sexta	Feria quinta	Feria quarta	Feria tertia	Feria secunda	Dominica	Sabbatum

Qui per Tabellam proxime præcedentem novit, qua hebdomadis die contingat prima dies cujusdam mensis, per sequentem facile cognoscet quemlibet ejus mensis diem cuius diei hebdomadis respondentem. Quæreris in quam feriam inciderit Nativitas Domini ann. 1000. quæ, ut omnes norunt, celebratur 25. Decembri. Tabella superior docet primam diem Decembri ann. 1000. contingisse die Dominica: ab hac die *Dominica*, quæ pingitur in sinistro latere tabellæ subsequentis, perge ad quadrangulum numeri 25 cui superioris respondet *feria quarta*, in quam incidit Nativitas Domini ann. 1000.

Dies							
Dom.	I	2	3	4	5	6	7
Feria II.	I	2	3	4	5	6	7
Fer. III.	I	2	3	4	5	6	7
Fer. IV.	I	2	3	4	5	6	7
Fer. V.	I	2	3	4	5	6	7
Fer. VI.	I	2	3	4	5	6	7
Sabbat.	I	2	3	4	5	6	7

* *ANNUUS BONI PUBLICI*. Lit. remiss. ann. 1474. in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 1289: *L'an mil cccc. lxv. qui fut l'an, que l'en disoit l'Année du bien publicque etc. Aliae ann. 1477. in Reg. 203. ch. 16: Comme l'année courant mil iiii. lxv. ou environ, qui fut l'année des premières guerres et divisions advenues en ce royaume du temps de nostre regne, qu'on a depuis appellé l'Année du bien public. Hæc sufficient in re cætero notissima.*

¶ *ANNUUS EMBOLISMALIS*, id est, superexcrescens, qui 380. dies excedit, habens tredecim lunaciones. Ita Gervasius Tilberiensis in suis Otii Imperialibus apud Leibnitium Scriptor. Brunsvic tom. 1. pag. 888. De anno Embolimeo supra dictum est.

¶ *ANNUUS EMERGENS*. Vide *Annuus usualis*.

* *ANNUUS FATALIS*, Intra cujus cursum causæ appellationum apud judices instruendæ et terminandæ sunt. Constitut. Petri

III. reg. Aragon. ann. 1369: *Ordinamus quod appellatio annum solum habeat ad appellationem suam prosequendam: ita quod Anno fatali contentus prorsus existat, nec quo (quod) ex causa ad altarem (alterum) fatale vel tempus alterius additum sibi facere extimat. Vide Fatalia.*

ANNUUS GRATIE. Concilium Coloniense ann. 1310. cap. 15: *Nullus item (Clericus) Annis Gratia abutens fructus annorum suo-*

*rum spuriis, vel concubinis suis leget, aut donet. Annus gratiae dicebatur in quibusdam Ecclesiis, ac præsertim in Trevirensi et Coloniensi, annus ab obitu alicuius Canonici, cuius fructus vel ab aliis Canonici retinebantur, vel ad utilitatem Ecclesiæ impendebantur in damnum successoris: quod confirmat Concilium Trevir. ann. 1310. apud Marten. tom. 4. Anecl. col. 247: Cum ex Trevirensi provinciali Concilio... propter multas abusiones Annus gratiae fuerit alias revocatus, nos considerantes, quod hujusmodi revocatio in quandam dissuetudinem est deducta, sicutque Cathedralium et Collegiarum Ecclesiarum quam plurimi Canonici propriis commodis inhiante in grave præjudicium successoris... fructus præbendarum suarum per annum unum et post eorum obitum sibi retinere et appropriare contendunt, annum talem qui juxta hoc pro successoribus et Ecclesiæ bissextulis dici debet, Annus Gratiae nuncupantes... statuimus... ut nulli Canonico talem annum talisque anni reditus liceat retinere... sed ad instituendos successores Canonicos transeant pleno jure. Hist. Comitut. Lossens. part. 2. pag. 33. in Charta Joannis Comitis Lossensis pro Capitulo Lossensi ann. 1274: *Fructus anni immediate sequentis Annum Gratiae cujuslibet Canonici Lossensis Ecclesiae decadentis perpetuo concedimus et confiramamus, ut dictos fructus liceat vobis integraller percepere, et in usus Ecclesiae vestrae Lossensis convertere, ut in eadem Ecclesia cultus divinus diligentius observetur.*]*

* Stat. Einbeccensis apud Ludewig. tom. 10. Reliq. MSS. pag. 117: *Dicimus quod Annus gratiae vocatur totus a die obitus sui usque adeandem diem anno revolutio, et comprehendit omnes fructus, qui dentur canonico residente et actu deserviente, in quibuscumque fructibus consistant.* Stat. eccl. Tullens. MSS. ann. 1497. fol. 103. r^o: *Annus autem gratiae, ut alii habeant (leprosi) pro debitibus solvendis vel in anniversariis constituendis, si in ecclesia sepeliantur.*

¶ **ANNUS LEGITIMUS.** Vide *Annus usualis*.

¶ **ANNUS LUNÆ.** Mensis. Dungalus epist. ad Carolum M. in Spicil. Acher. tom. 10. pag. 154: *Ergo sicut Annus Luna mensis est, et annus solis duodecim menses... ita mundanum annum quindecim millia annorum, quales nunc computamus, efficiunt. Mundanus autem dicitur, quia mundus proprio cœlum vocatur. Annus Lunaris civilis, si communis sit, continet modo dies 354. modo, quod raro evenit, 353. Vide Clavii explicacionem Calendarii Rom. pag. 102.*

¶ **ANNUS MAGNUS,** *Qui planetis omnibus ad sua loca creationis reversis completer: quod sit demum post quingentos et tringenta annos.* Gerv. Tilber. in Otis Imperial. apud Leibnitum Scriptor. Brunsvic. tom. 1 pag. 888.

** **ANNUS MALUS,** *Anno mdo, Lusit. annus 1124.* Chart. vendit. ap. S^a Rosa de Viterbo in Supplemento Elucidarii pag. 9: *Ista Carta fuit facta uno anno post annum malum.*

¶ **ANNI MINORIBUS,** *Infantia, ætas tenella.* Rymer. tom. 5. pag. 496: *Sed præfatus Philippus... dictum regnum Francie, dum sic eramus in Annis Minoribus constituti, sibi per potentiam contra justitiam usurpavit.*

¶ **ANNUS MUNDANUS,** *Annorum quin-*

decim millium revolutio, juxta eumdem Dungalum, qui addit ibid. pag. seq.: Mundani ergo anni finis est, cum stellæ omnes, omniaque sidera qua aplanes habet a certo loco ad eundem locum ita remeaverint, ut ne una quidem cœli stella in alio loco sit, quam in quo fuit... hoc autem, ut Phisici volunt, post annorum quindecim millia peracta contingit. Gervasius Tilberiensis in suis Otis Imperialibus apud Leibnit. Scriptor Brunsvic. tom. 1. pag. 889. ait post Josephum id contingere, non post quindecim, sed post quinque annorum millia: qua de re judices sint Astronomi.

¶ **ANNUS NOVIS.** S. Maximus Taurinensis Hom. de Kalendas Januarii: *Gravi utique eorum cor est, atque omni impietate depressum, qui per sacrilegos logos divinis monitis illudentes,vana diligit, et falsa sectantur, et post omnia ad offensionis plenitudinem dies ipsos Annum Novum vocant. Quamquam non inconvenienter secundum se, Novum appellant Annum: quoniam per nefandas serias de honestate falsa turpitude et perversitas innovatur. Novum vocant Annum, quasi novi aliquid aut cœlum tunc ostendat, aut terra. Novum Annum Januarias appellant Kalendas, cum vetusto semper errore et horrore sordescant.*

* **ANNUS NUBILIS.** *Quoquis nubere potest, vel a tutela liber est.* Charta ann. 1263. ex Tabul. Carnot. : *Quod dicta Margareta, ex quo ad Annos nubiles devenerit, et dictus Gerardus..... singula predicta volent, laudabunt, concedent et promittent.*

* **ANNUS PAR ET IMPAR.** *Qui numero par vel impar constat; quod Latine dicetur Alternis annis.* Codex reddit. episc. Autiss. ann. circ. 1290. inter Probat. Hist. Autiss. pag. 73. col. 1: *Denarii paratarum, Anno pari xxxvj. lib. Anno impar lx. sol. Consuet. Castellonis ad Sequanam ex Cod. reg. 9898. 2: Doit chacun messaige au terme de S. Martin d'yer quatre moitons aveine, une geline, cinq œufs en l'An non per, et en l'An per, deux gelines, dix œufs et trois courvées de bras.*

* **ANNUS PRAGENSIMUM seu PRAGUERIE,** *Annus scilicet 1440. quo Ludovicus Dalphinus, ex Ducum Alenconii et Borbonii impulsione, a patre rege defecit. Lit. remiss. ann. 1469. mense Octobr. in Reg. 196. Chartoph. reg. ch. 63: Trente ans a ou environ, et en l'Année, que on appelloit l'Année des Pragois ou de la Praguerie, etc. Quæ denominatio hinc ducta videtur, quod tunc fere temporis rebellaverunt Pragenses seu Bohemi, quorum rebellio haud felicem habuerat exitum. Vide Longueruana part. 1. fol. 102.*

¶ **ANNI SUBDITI.** *Concilium apud Theodonis villam ann. 821. cap. 1: Si quis Subdiaconum calumniatus fuerit, vulneraverit, vel debilitaverit, et convaluerit, 5. quadragesimas sine subditis Annis paeniteat, etc.* Ita can. 2. et 3. Canone vero 4: *Si quis Episcopo insidiatus posuerit, comprehendenter, vel dehonesta verit, 10. quadragesimas cum subditis Annis paenitit, etc.* Ubi *ANNI Subdit*, sunt subsequentes. Ibid. can. 1: *Si autem mortuus fuerit, singulas supradictas quadragesimas cum sequentibus Annis paeniteat.*

* **ANNUS VIDUITATIS.** *Quo vidua ad secundas convolare nuptias non licet. Scacar.*

apud Cadom. ann. 1234. in Reg. S. Justi ex Cam. Comput. Paris. fol. 27. v°. col. 1: Vidua super hereditate converta habet Annum viduitatis; similiter ille, quem vidua convertit super hereditate.

¶ **ANNUS USUALIS.** *Gervasius Tilber. in Otis Imperial. apud Leibnit. Scriptor. Brunsvic. tom. 1. pag. 889: Judæi tres annos distinguunt, Usualem qui a Januario incipit; et hunc nobis communem habent in contractibus et negotiis agendis. Habent et Annum legitimum, quo utuntur in legitimis, quæ agunt et distinguunt per lunationes, cuius est Aprilis lunatio prima. Habent et annum emergentem, quem in memoriam liberationis sue computant ab exitu Egypti.*

¶ **ANNUS ET DIES** in Chartis apponi solebant, ut vim haberent. Lex Alaman. tit. 43: *Scriptura non valeat, nisi in qua Annus et Dies evidenter ostenditur.* Adde Legem Bajuv. tit. 15. § 13. Capit. Caroli Magni lib. 6. cap. 147. [** rec. 149, exscriptum ex lege Wisigoth. lib. 2. tit. 5. cap. 2., unde etiam sua hausit auctor leg. Bajuv.] Leges Burgorum Scotior. cap. 9. et legem 34. § 1. D. de Pignoribus et hypoth.

¶ **ANNUS ET DIAS,** pro anno completo, *An et jour.* Lex Friderici I. Imperatoris, apud Usperg. ann. 1187: *Fines Imperii per Annum et Diem abjuret.* [** Vide Grimmii Antiq. Jur. Germ. pag. 222. n. 6.]

¶ **ANNUS ET DIAS,** Practicis nostris, *An et jour.* Prescriptionis species in variis casibus usurpata; verbi gratia, in Lege Longob. lib. 2. tit. 43. § 3. [** Ludov. Pii 20.], res in banum missa, si per Anni et unius Diei spatium illam esse in banno permiserit possessori, ad fiscum devolvitur. Similia habentur in Speculo Saxon. lib. 1. art. 38. § 2: *Qui per Annum et Diem in proscriptione Imperatoria majestatis steterit, ille iuri erit alienus, et ejus feudum domino liberum vacabit, necnon ejus proprietas esse Imperii majestatis prouniuetur. Ubi Glossa Germanica annum et diem esse sex hebdomadas et annum unum annotat, forte in favorem absentis aut delinquentis. In formula venditionis servi, venditor stipulatur eum sanum usque Annus et Die, Galli dicerent, garantir an et jour. In Libris feudorum, qui intra annum et diem, feudi investitura domino non petit, feudum amittit. Occurrunt similia multa in Consuetudinibus municipalibus.*

¶ **ANNUS ET VASTUM,** vel *Annus, Dies et Vastum*, pars est prærogative regis, qua proficia terrarum et tenementorum ad eos spectantium, qui feloniz, aut proditiōnis minoris condemnantur, contra dominum feudi, ad annum et diem vendicat, et præterea vastationem tam terrarum quam tenementorum bujusmodi, nisi dominus feudi eadem competenti pretio redemerit. Ita Cowellus, et Rastallus. Willelm. Thorn. pag. 2015: *Habet... catalla felonum et fugitivorum hominum et tenentium suorum, cum Anno et Vasto, in omnibus maneris suis existentibus ubicumque damnatorum. Infra: Hujusmodi catalla (fugitivorum) ... ad Regem pertinere debent cum Anno et Vasto.* Adde pag. 1898. Monastic. Anglic. tom. 1. pag. 977. et Fletam. libro 1. cap. 28.

¶ **ANNUS VIDUITATIS.** *Jam vero circa etymon hujus vocis ad Etymologicon Vossii remittendum satius duximus, ne actum agere videamus.*

Ne tamen studiosum Lectorem aliquid effugiat, exscribam quosdam versus qui in libello anno Romano, auctore Jacobo Pinone, pag. 5. leguntur :

Vox Am prisa sonat circum, quia volvitur annus
In se, itaque viam sua per vestigia semper,
Serpentis suam mordentis imagine caudam
Pinguit.

A N N Y M A, pro *Anima*, apud Th. Madox Formular. Anglic. pag. 424.

* **A N O B A R B A**, *Flava barba vel dura*. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613. pro *Enobarba*; unde nomen *Enobarbi*, qui barbam rutilam ærique assimilem habet.

A N O C A T U M, ab ἀνω, Sursum et κάτω, Deorum. Vide *Jusum*.

* **A N O C I C L O T I T O R I U M**. Vide infra *Cinoclotorum*.

* **A N O D I U S**. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : *Anodia medicamina, quæ dolores ad presens mitigant tantum, non sanant*. Idem quod mox *Anodynus*, quomodo etiam forte legendum est.

A N O D U S, *Nutrimentum quod separatur in renibus, Rocho le Baillif* in Diction. Spagyrico.

* **A N O D Y N U S**, a Gr. ἀνόδυνος, Leniens dolorem, unde et nostris *Anodin*. Vita S. Raymundi Nonnati tom. 6. Aug. pag. 740. col. 2 : *Eodem punitionis tempore ipsi met afflicti medicamentum Anodynum subministravit*.

* **A N O L O G I S T A**, Liber a reddenda ratione, pro *Analogista*. Vide in hac voce. Testam. Guidonis de Lizigniaco ann. 1309. in Reg. 13. Chartoph. reg. ch. 123 : *Eos (executores) et eorum quemlibet Analogistas esse volo, et ab omni ratione reddenda ipsos et eorum quemlibet quitto*.

A N O L O G I U M [et **A N O L E G I U M**, Johanni de Janua est *Pulpitum supra quod legitur*. Apud Mabillonum tom. 3. Operum posthum. pag. 430. dicitur de sepulcro, cui addita *tumba* est, quæ quatuor columnis sustinetur cum his tribus versibus :

Mille quater centum sexdeni tres simul anni,
Hujus Anologii renovantur tegmina sacri,
Tunc bene dudum Julii decurrunt tempora mensi.]

Vide *Analogium*.

A N O L U S, pro *Anulus*, apud Doubletum Hist. San-Dionys. pag. 709. et Mabillonum Liturg. Gallic. pag. 463.

* **A N O M A L U S**, vox Graecæ originis. Gloss. Gr. Lat. ἀνόμαλος, *inaequus, iniquus*. Glossar. Lat. Ital. MS. *Anomalus*, senza leze. At vero idem quod *Innominatus*, sine nomine, esse videtur, in Charta pro universit. Grammodiæ ann. 1442. ex schedis Pr. de *Mazauques* : *Omnesque actiones et rationes reales, personales, mixtas, utiles et directas, reique persecutorias, naturales, pretorias, civiles, possessorias et Anomalas*.

* **A N O M I A**, *Sine lege, iniquitas, Enequitas*, Prov. in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Gloss. Gr. Lat. ἀνοίκη, *scelus, sceleritas, iniquitas*. Vide supra *Anomalus*.

A N O M O N I A N I, Hæretici sic dicti a Greco ἀνοίκη, Lex et privat. Viventes sine lege. Hierolexicon Macri.

A N O N A, pro *Annona* in Cod. Irminonis Abb. San-German. fol. 12. recto. [** Guedrado pag. 24.]

A N O N A G I U M, Tributum ex *Annona*. Litteræ Officialis Andegav. [† ann. 1269. ex

Tabul. S. Albini Andegav.] : *Fulco de Torullo minor miles... vendidit et concessit... omnes fructus quos habere poterat... in censibus, supercensibus, hominibus... herbis, herbagiis, vineis, vinagiis, Anonagis, avenis, avenagiis. Vide Annonagium in Annona*.

A N O N A L I A, Eadem, ut videtur, notatione. Charta Henrici et Conradi Ducum Silesiae, apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 544 : *Proventibus, exactionibus, monetalibus et Anonalibus, iudiciis, iuribus patronatus Ecclesiarum*.

* **A N O R E X I A**, i. *Fastidium vel abstinentia*, in Gloss. Iatricis ex Cod. reg. 6881. ad Alex. Iatrosoph. lib. 1. Passion. cap. 19 : *De Anorexia, i. fastidio*. Ubi Gloss. i. sine desiderio.

* **A N O R M A L I S**, *A norma seu regula alienus*. Charta ann. 1420. apud Spon. tom. 2. Hist. Genev. pag. 156 : *Exceptiones, nullitates, præscriptiones dilatorias, declinatorias, fori peremptorias, Anormales, et alias quascunque.... positiones porrigiendi et admittendi, etc. Anormaliter*, in Vocabul. compend.

A N O R M A L U S, pro *Anomalus*, vel contra *normam*, id est, regulam. Alanus de Planetu naturæ : *Qui autem a Regula Venoris exceptionem facit Anormalem, Veneris privet sigillo*. Utitur alibi semel ac iterum.

* B. de Amoribus in Speculo sacerdotum MS. cap. 16. de Sententia excommunicationis :

Sed post officias huic victus Anormalus extas, Nunquam participes huius quos anathema coherceret... Si celebras certus stans clave minore ligatus, Hoc graviter peccas, sed Anormalus minime stas.

* **A N O R M A T U S**, pro *Anormis*, *Sine norma, sine lege, haud semel legitur apud Scriptores insimilæ Latinitatis*.

* **A N O T H A P U C H**, Avis venaticæ species, ut videtur, ad anates destinata. Lex Bajuvart. tit. 20. num 3 : *Illum quem Anothapuch dicimus, cum solido et simili componat*.

* Certa est hujus vocis significatio ex *Anetapich*, quod vide.

* **A N O V A R E**, A priore dominio absolute, liberum declarare. Charta Henrici imper. ann. 1310 : *Ipsas omnes terras atque provincias Anovamus, innovamus atque concedimus, quitamus libere et dimittimus, restituimus et renunciamus*.

* **A N O X I U M**, Innoxius, sine noxa. Chronicon Siciliæ apud Marten. tom. 3. Anecd. pag. 20 : *O severa patris aerbitas, qui filium sine fraude dolive, filium suis curis expositum sine cura postposuit, qui filium Anoxium, sed obnoxium potius, exhereditationis pœna perperam condemnavit*.

A N P I T S, Catalanis, est *Antemurale*, seu murus *antepectoralis*, nam *pis* et *pits*, ut Catalanis, ita et nostris Poetis et Scriptoribus vernacularis, est *Pectus*. Consuetudines Catalanae inter dominos et vassallos MSS. capite 55 : *Tenentur operari in muris, et vallis, et lisis, et antemuralibus, sive Anpits, et propugnaculis, sive Barbecanes*. Charta ann. 1284. in Regesto Feodorum Burgundiæ 1. parte fol. 93. in Camera Comput. Paris. : *Muro quoque permisi idem claustrum claudi, cuius altitudo a ripa interiore sit unius lanceæ, absque batallii, et muro Antepectorali*.

Ita autem appellatur, quod murus sit brevior, nec *pectus* alterius muri, quo castrum cingitur, altitudine sua excedat. Charta

Petri Regis Majoricar. ann. 1232 : *Cum Antemurali, qui dicitur Barbacana, qui est murus brevis ante murum nostri orti*. [** Germ. *Brustwehr*.]

* **A N Q U A**, *Anca, coxendix, Gall. Anchæ*. Comput. ann. 1400. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 153. col. 1 : *Item pro qua tuor Anquis edulum, viij. gross. Charta ann. 1516. ex schedis Pr. a S. Vinc. : Liceat exigere de bestia cervina et capriolis Anquam cuiuslibet bestie*.

* **A N Q U I N A**, *Funis navis, quo antennæ ad malum constringitur*. Papias in MS. Ecclesiæ Bitur. Est etiam *Anquina*, idem quod *Angina*, Gall. *Esquinacie*. Turnebo *Angina* idem sonat. Vide *Anguina*. [** Ex Isidor. Orig. lib. 19. cap. 4. Vide *Forcell.*]

A N Q U I R O M A G U S. Vide *Anchiromacus*.

* **A N Q U I S I T I O**, *Inquisitio judicaria*, et ea quidem, si verborum dispositionis, quæ hic servatur, habeatur ratio, quæ per tormenta exigitur. Vita B. Kingæ Virginis tom. 5. Juli pag. 711 : *Fiebat ergo jussu Ducus et procerum in homines et colonos Monasterio Sandecensi donatos et inscriptos, libertate eis concessa eos non revelante, pignorio, invasio, direptio, Anquisitio*. Livius dixit : *Pecunia et capitis Anquirere, pecunia, hoc est, ut reo multa irrogaretur pecuniaria; capitis, hoc est, ut reus capite plecteretur*.

* **A N - R A N S C I N G**, *Aggressio in via publica; pro quo corrupte in Legibus, Arascild*. Sic in Vocabulario Gothicæ Grotii apud Murat. tom. 1. part. 1. pag. 370.

A N S. Smaragdus in Grammatica MS. : *Feminini generis sunt hec, ars, arx, Ans, bas, calis, (calx) dos, faux, etc. Ubi Glossa interlinearis ad vocem Ans, habet, id est, Talar. Alibi : Ans, generis feminini*.

1. **A N S A**, in Breviloquo, dicuntur *vasa circumpicta, vel cælata, ab am, circum, et cudo*. Forte leg. *Cælo*.

* *Ansæ, circulus*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646. *Ansei*, vasis species, quo utuntur in vindemiis, ab ansis, quibus instructum erat, f. sic dictum. Lit. remiss. ann. 1471. in Reg. 194. Chartoph. reg. ch. 344 : *Le suppliant faisoit charroyer six Ansiz de vendange soulez à vin en ung charroy de beufz.... les beufz recullerent,.... et en reculant verserent et tumberent laditte charrette et lesdiz Ansiz. Infra : Enseiz*. Vide infra *Ansorium*.

2. **A N S A**, Joanni de Janua, *Auris per quam cortina, vel vestis suspenditur*. Vide Exodum cap. 26. et 36. Gregorius Magnus lib. 2. Moral : *Sed ecce quæstioni quæstionem jungimus, et quasi, dum Ansam solvere nitimus, nodum ligamus*. Interim emendandum Gloss. Lat. Græc. *Ansæ, ἄσπις, ὄσπις οὐσία*. [Apud Virgilium *Ansæ* est *Auris* per quam vas apprehenditur ac tenetur, Gall. *Anse*, sic Eclog. 6 :

Et gravis atrita pendebat cantharus Ansæ.]

A N S A, apud Vitruvium libro 2. capite 8. Fibula ferrea qua paries continetur : nostris Clef.

A N S A, *Genus tormenti*, In Glossis MSS.

** 3. **A N S A**, **A N Z A**, id quod *Hansa*, Societas mercatorum. Chart. Richardi II. Reg. Angl. ann. 1391. ap. Haerlin. in Anal. med. ævi pag. 61 : *Supplicaverunt nobis mercatores de Anza Almanie, regnum nostrum Anglie frequentantes, etc. Vide Hansa*.

ADEL. Conf. Haltausii Gloss. Germ. col. 818.

* **ANSAPRENU^S**, f. Capulus, Gall. *Pognée*. Charta ann. 1345. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 201 : *Ramundus Arquerii, athilator Tolosæ dom. nostri Francie regis, recognosco habuisse.... pro xij. baudreis unius pedis, xij. Ansaprenis, etc.*

** **ANSARE**, Anser, in Leg. Sal. art. 7. cod. Reg. 4404.

1. **ANSARIUM**, *Cultellus sutoris, cum quo purgat pelles*. Breviloq.

2. **ANSARIUM**, Vectigal. Vide Gujac. lib. 14. Observat. cap. 3.

ANSARIUS. Vetus Inscriptio apud Mabillonum tom. 4. Analect pag. 498 : *Imp. Caesar M. Aurelius Antoninus Aug. Germanicus Sarmat. et M. Aurelius Severus Alexander Pius Felix, Aug. hos lapides constitui jussérunt, maxime propter controversias, que inter mercatores et mancipes ortæ erant, ut fines demonstrarent vectigali foriculari et Ansarii promercatum secundum veterem legendum semel duntaxat exigundo. [Ansarius] videtur idem esse, qui exactor vectigalium.*

ANSCOTE. Vide Anhlot.

¶ **ANSERES PATELLÆ**. Idem opinor, quod Patellæ ansæ, Gall. *Vases avec des anses*. Chartular. S. Cornelii Compend. : *Quatuor patellæ et duæ patellæ Anseres, et quatuor mortaria etc.*

* **ANSERIA**, Anser, Gall. *Oye*; vel anserum grec. Charta Ludov. IX. reg. Franc. in Reg. 3o. Chartoph. reg. ch. 519 : *Cum Philippus Palmarius.... a qualibet habente Anseriam, unum anserem haberet, etc.*

* **ANSERNUS**, Cosa de cita, in Glossar. Lat. Ital. MS. [** Au *Anserinus*, cosa de oca?]

* **ANSERULORUM CORVATA**, Anserum præstatio. Charta Philippi V. ann. 1319. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 279 : *Item coustumas bladorum, corvatam Anserulorum, vide licet a qualibet habitantium dicta villæ anserulos nutriti, unum.*

1. **ANSES**, Semideus. Vox Gothica, qua Gothi Proceres suos appellabant. Jornandes de Reb. Goth. cap. 13 : *Magna potissimum loca Victoria, jam Proceres suos, quasi qui fortuna vincebant, non puros homines, sed Semideos, id est, Anses vocavere*. Vide Loccenium lib. 2. Antiq. Suecic. cap. 4.

2. **ANSES**. Charta Philippi Regis Franc. ann. 1312. pro mulieribus pœnitentibus Dullendii in Picardia, in 48. Regesto ejusdem Regis n°. 136 : *Renaudus Abesse Anses 12. den. super domum quæ fuit patris sui inter duas portas S. Sulpicii. Joannes Crinchone 6. den. Anses super grangiam suam, etc.... Michaudus Engelarde unam eminam bladi Anses de terra sua contigua fonti, etc.... Item ratione caritatis sancti Nicolai 18. den. Anses, videlicet 12. den. de domo Simonis Damplicis, etc.*

* Id est, ni fallor, Assignati, Gall. *Assis*, assignés.

¶ **ANSILE**, Scuti bucula intus, quæ ab intus tenetur. Gloss. Isid. Vide *Ancile*.

¶ **ANSINGHA**, pro *Ancinga*, Modus agri, in MS. Codice Irminonis Abb. Sangerman. fol. 24. col. 2 : *Alufus... habet de terra arabili bun. 1. et dimidiā Ansingham, de vinea arpennum 1. de prato arp. 1. et di-*

midium. [** Apud Guerardum pag. 47 *antisgam*.] Vide *Andecinga*.

* **ANSISIA**, pro *Assisia*, Tributum. Vide in hac voce. Charta Joan. Lothar. et Brab. ducis ann. 1295. in Cod. reg. 10197. 2. 2. fol. 47. r^o : *Ansisiā eisdem scabinis solvere debent (brassatores) prout iūdem scabinī duxerint ordinandum. Ansisia vero de Obbruxella remanet nobis.*

* **ANSISTARE**, in Charta ann. 926. apud Ughell. tom. 1. Ital. sacr. edit. 1717. col. 349. perperam pro *Antistare*, tueri, tutum prestatre. Vide in hac voce.

ANSLEHIN. Charta alaman. 80. apud Goldastum : *Cum jure patronatus Ecclesiæ, hominibus, feodis que vulgariter dicuntur Anslehin, vel Erbelechin, agris, pratis, etc.* Vide *Lehen*.

* **ANSO**, Annuli species, forte quo pessulus continetur. Reparat. factæ in senescal. Carcass. ann. 1435 : *Eidem (Bernardo serario) pro duobus Ansonibus et duobus verrosis, qui positi fuerunt in uno hostio dictæ domus thesaurariæ, v. sol. Vide *Ansa* 2.*

¶ **ANSOLIATI SOLIDI**, in annalibus Benedict. tom. 3. pag. 410. laudatur Charta donationis Feria 3. x. Kal. Aug. regnante Rodulfo Rege data, in qua Umbertus multatim imponit violatori centum solidos *Ansoliatos super alture S. Mariæ ponendos. Ansoliatos dictos fuisse ab Ansa villa, vulgo Anse, qui locus est ad Ararim quatuor leucis supra Lugdunum, suspicatur Mabilonius ibidem. Quid si ab *Ansol*, de quo infra, repetendum esset etymon?*

* **ANSORIUM**; *Cultrum sutoris, et dicitur ab ansa, quæ est manubrium ipsius cultri.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7679. Vide *Ansarium* 1.

* **ANSSADOUR**, vox Occitana, quæ idem videtur esse quod supra *Anso*. Reparat. factæ in senescal. Carcass. ann. 1435 : *Profaciendo et ponendo in dicto molendino...duos piquos seruos asseratos, unum Anssadour, unum baset asseratum.*

¶ **ANSTRUSIO**, Vide *Antrusio*.

ANSUL, Genus ponderis apud Anglos, idem forte quod etiamnum *Avuncell weight* dicunt, ut ait Somnerus. Willem. Thorn. in Chron. : *De pede, pollice, cubito et palma.... de Ansul, balancibus et mensuris, etc.*

ANSULA. S. Fulgentius Homil. 66 : *Tenet hujus medicinalis stationis Ansulas pater interpellans pro filia sua.... Mulier vero de causa pudica, de fide secura, sic tetigit Ansulam stationis, ut ante statuerat proflumum sanguinis, quam vox claresceret contenti. Aperitur statio, sentit agrota, et non intelligit turba. Non sonat Ansula, et procedit de odio medicina.*

¶ **ANTE**. Vide *Antes*.

¶ **ANTAPOCHA**, pro *Apocha*, leg. 19. Cod. de Fide Instrum. Lindebrog. in Codice legum Antiq. pag. 728. ex Constitutio-nibus Siculis lib. 1. tit. 49. *Et de receptis infra diem receptionis gratuitis facient apodizas, et ipsi recipient Antapocharum de solutis.*

* Non apocha proprie; sed arcana syngrapha alterius vim elevans, Gall. *Contre-lettre, contre-promesse*; bæc creditori est utilis, illa vero, debitori. Vide *Gothofr.* in hanc legem.

¶ **ANTARA**, **ANTARSA**, Idem quod mox

Antartes, **Rebellis**. Anastasius in Vitis PP. apud Murat. tom. 3. pag. 136 : *Eunuchus factus intarto assumpsit regnum. Alter Codex habet : Eleutherius patricius et exarchi factus Antarsa, etc. Rursus Alius : Eleutherius patricius et exarchus factus Antara assumpsit regnum.*

¶ **ANTARIUM**, ἀνταρπός, in Supplemento Antiquarii. Vide *Antartes*. [** Vulcanius explic. *Antepagmentum*; aliis legunt *Antarium*, *Rebellio*, ex ἀντάρπη.]

ANTARTES, **Rebellis**. Lexicon Gr. MS. Reg. Cod. 2062 : *Nτωτρίποντος, ἀντάρπη, τύπανος.* Gloss. Gr. Lat. *Ἀντάρπη, Rebello, perduellio.* Gloss. Lat. Gr. *Duelliones* (leg. *Dueliones*) *Ἀντάρπαι, καθοιται, τύπανον, τύπανίδες.* Ia emendandum. Acta S. Martinus Virg. cap. 1 : *O Alexander Antartia Christianorum. Concilium CP. sub Menna Act. 5. Απέβαντι Αμάρτινον ἐν ἀντάρπῃ τῷ τρίποδε.* [Vide Theophan. ann. 26. Constantius, et *Anonymum Combebis*. in Leone Philos. no. 26.]

¶ **ANTARTICUS**, Eadem notione in Vita S. Pauli novi Martyris tom. 2. SS. Julii. pag. 635. E : *Manu igitur *Antarctica insurexit in Theodosium Imperatorem*, etc.*

INTARTA, pro *Antarta*. Papias : *Intarta, perversus. Anatas. Bibl. in S. Deusdedit. pag. 45 : Venit Neapolim quæ tenebatur a Joanne Compisino Intarta. Chron. Fontanell. cap. 3 : Actum est bellum inter Carol. Exaratum et Ragenfridum Intartatum.*

INTARTIZARE, eidem Papiae, est perversere, disturbare, rebellare, insurgere. Anatas, in Theodoro PP. pag. 48 : *Macrinus cum ipsis quibus antea devastaverat Ecclesiam Dei Intartizavit adversus Isacium Patrium. Idem in Adeodato pag. 52 : Mezzinus qui erat in Sicilia, cum exercitu Orientali, Intartizavit, et arripuit Regnum.*

¶ **ANTAS**, γρυονία, Senatus, apud Janus Laurentberg. in Supplemento Antiquarii. Lege et vide *Antitas*. [** Alii legunt *Antata*. Vide Scaliger. ad Festum in *Antata*.

¶ **ANTE** nonnunquam legitur cum ablativo apud Scriptores sequioris ævi.

¶ **ANTE ET RETRO**, Forma corporis inclinandi apud Monachos usitata. Spicileg. MS. Fontanell. pag. 187 : *Ut novitus regulariter sciat inclinare; scilicet non dorso arcuato, ut quibusdam negligenter est militare, sed ita ut dorsum sit submissus quam lumbi, et caput submissius quam dorsum... quando intramus chorum... vel inde recedimus cum Ante et Retro similiiter inclinamus. Et pag. 189 : Circuitus Ante et Retro providentiam et sollicitudinem significat, etc. Ordo Cluniac. part. 1. cap. 16 : Quam inclinationem nos per ipsum Ante et Retro applicamus, quia incipit contra Orientem et finit contra Occidentem, etc.*

¶ **ANTEA**, Deinceps, in posterum. Vide *Inantea*.

* **ANTE-AMBULO**, Præcursor, Gall. *Avant-coureur*. Charta Ludov. IV. Imper. apud Goldast. Const. imper. part. 2. pag. 238 : *Ut Antichristus non sit, tamen ejus praecursorem atque Ante-ambulonem esse necessum est. Analecta de vi. Mart. tom. 3. Jul. pag. 26. col. 1 : Septem hos filios spiritumlerit parere, et tamquam Ante-ambulones iliacem præmittere, quo tantopere anhelamus.*

* *Adeyancer et Advancer*, nostris olim,

pro Antecedere, præcurrere, vulgo *Devancier*, prendre le devant. Lit. remiss. ann. 1456. in Reg. 183. Chartoph. reg. ch. 160 : *Le suppliant Adevançâ icellui Robinet par autre voye.* Monstrel. vol. 3. fol. 57. v° : Pour *Advancer* ceux qui s'ensuoyent par terre, monterent à cheval le comte de Pont-thievre, etc. *Adevancher*, Præoccupare, Gall. Prévenir. in Consil. P. de Fontan. cap. 22. art. 3 : *Ces ajornemens li furent li home de la cort, enprès che k'il est defaillis par trois quinsaines, pour Adevancher son malisse, ke il deissent par aventure ke il juassent tantost après les trois defautes premeraines, k'il eussent fait mauvais jugement contrelui.* Ante aliquem male multatum ire et redire, injuria reputabatur. Lit. remiss. ann. 1451. in Reg. 184. ch. 143 : *Philippot le scellier et ung autre son parent, armez et embastonnez, pour faire desplaisir à Jehan Cousin, se monstrerent et passerent plusieurs fois devant lui, qui est le plus grand desplaisir que on puisse faire au pais (Tournesie) à ung homme, quant il a été batu et injurié.*

ANTEBIBLIUM. Vide *Antibiblum*.

ANTEBRACHIA, Brachiale, armatura qua lacerti teguntur, Gall. *Avant-bras.* Vide *Lobinellum* in *Glossario ad calcem Hist. Britan.*

* Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 155. Chartoph. reg. ch. 298 : *Eulz garniz chascun d'une coste de fer à couvert et de leurs espées, senz autres armes, excepté Girault qui avoit uns Avantbras, avec sa coste de fer et son espée. Gardebras, in aliis ann. 1397. ex reg. 152. ch. 268.*

ANTEBULLATAE CHLANYDES, Quæ in anteriori parte bullis seu ornamentiis quibusdam orbiculatis erant instructæ. Vide locum in *Ruscia*.

ANTECANTAMEN, vel ut plures legunt, *Antecantamentum*, Carmen a choro præcentum. Apuleius lib. 11. Metamorph. pag. 261, 24 : *Inter majorum Antecantamenta votorum ibant et dicati magno Serapi tibiæcines.*

* **ANTECENIA.** Vide infra *Antecenium*.

* **ANTECESSUS,** De eo dici videtur quod antecedit, quod ante est. Charta ann. 952. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. xvi col. 147 : *Cum egresso et ingresso suo et exientem in via publica, et usque in fluvio Pado, cum Antecesso suo commune ad se pertinenterib.*

* *Nostris Autan, ab adv. Antea, vulgo Ci-devant, autrefois, olim, quandam. Le Roman du Chevalier au Barizel* MS. :

Avoit en son définement,
Que li chevalier proprement,
Qui Autan furent avocé lui, etc.

* Hinc emendandæ Literæ ann. 1406. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 128. ubi *Autan, pro Autan, perperam editum : Et incontinent après sont venuz gens d'armes, ... et passes par le pais par deux fois Autan, et de present y sont encors.*

ANTECAPITULUM, Ea pars Claustræ quæ est ante Capitulum in Monasteriis. Bernenii Chron. Marienrod. apud Leibnitium tom. 2. Scriptor. Brunsvic. pag. 45 : *Factaque est magna et solennis processio cum toto Conventu nostro aliisque Praelatis et Religiosis; et cum universa multitudine populi, quæ tunc amplius confluxerat, devotissime*

CANCI GLOSS. — I.

procedentes ab Ecclesia nova consecrata per Antecapitulum et januas auditoriū, per circuitum cæmeteriū, etc.

ANTECESSOR. Sic Spiritus Sanctus dicitur Tertulliano de Vel. Virg. : *Non enim ab se loquitur, sed quia mandatur a Christo. Hic solus Antecessor qui solus post Christum. Alludit ad Antecessores Romanos, qui juris doctores erant et Magistri. Idem Tertullianus alibi Apostolos vocat Antecessores. Gloss. Vett. : Antecessor, πρεπηγός.*

ANTECINERALES FERIE, Quæ præcedunt diem Cinerum seu initium Quadragesimæ, apud Raimundum Duellum lib. 1. Miscell. pag. 351.

ANTECLUSORIUM, f. Domus ubi degabant Inclusi. Buschius de Reformatione Monasteriorum cap. 34. apud Leibnitium tom. 2. Scriptor. Brunsvic. pag. 936 : *Puella quædam quindecim annorum multis visionibus, spiritu quodam sibi apparente dicebatur consolari... hoc ego audiens et reveritatem scire desiderans... rogavi... quatenus ad me in Anteclosoriū vocari procuraret: cui ibidem ad unum milliare advenienti dixi, etc.* Paulo post pro *Anteclosoriū* habetur *Inclusoriū*, quod vide in *Inclusi*.

ANTECENIUM, vel **ANTECOENIA**, Merenda, sive cibus qui ante cenam sumitur. Ugitio et Joan. de Janua, ex Isidoro lib. 20. cap. 2. [Utitur etiam Apuleius.] [** Ci-bus sumptus post meridianam et ante serotinum, in Gemma Gemm.]

* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Antecenium, Ration. Glossar. Provinc. Lat. ibid. ex Cod. 7657 : Antecenia, merenda, merendula, Costada, Prov. Antecenum, Antecenia, la merenda, in Gloss. Lat. Ital. MS.*

ANTECURRERE, cursu anteverttere, in Lega Longob. lib. 1. tit. 25. § 17. [* Rother. 273.]

ANTECURSOR, Präcursor, πρόδρομος, in Gloss. Gr. Lat.

ANTECUSTODIA. Vide *Antegarda*.

* **ANTEDIALIS.** Antelucanus, diem antevertens. Gesta MSS. Gaufridi episc. Const. in Gall. sæculo XI. ex schedis D. Le Beuf : *Quotidie in Antedialibus matutinis et vigiliis defunctorum auditis, ipse missam totumque psalterium cum orationibus multis decantabat.*

ANTE DIE, Pridie. Liber 1. Sacrament. Eccl. Rom. cap. 4 : *Procedunt cum corpore et sanguine Domini, quod Antedie remansit.*

* **ANTE-DIEM**, l. antequam legem statuant, in *Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.*

ANTE DIVINUS, Gentilis, profanus. Petrus Noviom. Canonicus ann. circiter 1120. Epist. ad Eustachium Abb. S. Eligii apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 667 : *Abbas timens notam cupiditatis, sciens que cupiditatem non solum a Divinis, verum etiam ab Antedivinis esse detestatam, et omnino malorum radicem esse nuncupatam, cohortationi eorum non acquievit. Minus barbare legeretur Antedivinus voce hibrida ab avri, et Divinus, Oppositus divino.*

* **ANTE-ESSE**, Tueri, tutum præstare: Gall. *Garantir, défendre.* Charta ann. 1198. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 186 : *Item dico vobis militibus de Ganag, quod si*

comes Comingæ noceret vestris personis vestrisque corporibus, ego Ante-essem, et bonus ero guiritor legitimus vobis. Vide Antistare 3.

* **ANTEFACTUM, ANTIFACTUM, ANTIPATIUM**, etc. Idem quod supra *Agentiamen-tum*. Vide ibi. *Antefactum* vero dici videtur, vel quod ex anteactis pactionibus statuitur, vel quia locum non habet, nisi uno ex contrahentibus præmortuo. *Lucrum donationis nuncupatur, in Actis MSS. notarii Senens. ad ann. 1285. ex Cod. reg. 4725. fol. 62.*

r° : *Omnis massaritas meas, ubicumque sunt, dictæ uxori meæ pro dotibus suis et Lucro donationis; et quicquid plus valent ultra dotes et Antifactum reliquo dictæ uxori meæ.* Charta ann. 1198. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Hodæpor. Charit. part. 3. pag. 1192 : *Manifestus sum ego Symon quandam Guinith quia per hanc cartulam Antefacti nomine et propter nuptias, dono et trado tibi Sobilia sponsæ meæ et filiæ Sardi, videlicet masium unum, etc. pro qua donatione ego Symon confiteor me recepisse meritum seu launelchid a supradicto patre tuo Sardo anulum aureum.* Stat. civit. Genue lib. 5. cap. 19 : *De Antefacto. Præmortua uxore, maritus ipso facto lucretur de dotibus, quantum ipse constituisse pro Antefacto uxoris : et pariter præmortuo marito, uxor lucretur ipsosfacto de bonis mariti Antefactum constitutum. Quod si Antefactum non fuerit constitutum, lucentur ad invicem quantum medietas dotum, si fuerint de libris ducentis, et ab inde infra ; si vero fuerit supra libras ducentas, Antefactum sit, et intelligatur de libris centum et non ultra. Antifactum, in Stat. Placent. lib. 3. fol. 29. r° : Non possit (mulier) vivente marito, petere solutionem Antifacti vel sponsalia largitatis. Occurrit præterea Antefactum vel Antiphatum in Consuet. Neapol. ut videtur est apud Matth. de Afflictis in Decis. 127. et 314. ubi Antefactum ad quartam partem bonorum mariti esti-matur. Antifactum vocatur in Leg. municipal. Pistor. lib. 2. rubr. 92 : Quod nulla mulier consequatur donationem propter nuptias, vel Antifactum, si etc. Vide etiam Augmentum dotti.*

* **ANTEFATUS**, Präfatus, passim in veteribus Instrumentis.

* **ANTEFENESTRA**, Prima fenestra, ubi venu exponuntur merces levioris momenti. Libert. concessæ habitatoribus Salveterre ab Edwardo reg. Angl. in Reg. Chartoph. reg. ch. 658 : *Volumus quod.... fenestrae et Antefenestræ, quæ sunt ante mercatum, sint libera burgensis quorum fuerint dictæ domus. Vide Fenestra.*

ANTEFERRI ALICUI, dicitur qui præcedit, in lib. ult. C. Theod. de Incorporat. ut *Anterlaia constitutiones orationibus, pre-cibus, etc. in l. 16. Cod. Th. de Navicul. quæ orationes et preces præcesserunt.*

ANTEFERRI præterea dicuntur *Rescripta Principiū*, quæ proposito programmata in locis celeberrimis proponuntur, in l. 37. C. Th. de Hæret.

ANTEGARDA, ex Gall. *Avant-garde*, Prima acies. *Ulterior custodia, quam War-dam vocant*, apud Thomam Walsinghamum, pag. 314. Gesta Ludov. VII. Reg. Franc. cap. 12 : *Mos erat in exercitu, quod unus de magnis Baronibus faciebat quotidie*

Antegardam, et aliis retrogardam cum sufficienti numero militum. Alibi : In illo confictu Christi militia tam damno, non fuit aliquis de Antegarda. In Charta Alfonsi Imp. ann. 1258. apud Hieron. Vignerum in Alsatica Hist. pag. 143 : Debes facere nobis Antecustodiam in eundo, et retrocustodiam in reduendo. Chevetain de l'Avant-garde, in Hist. Fr. MS. quæ extat in Bibl. Memmiana : Le Comte du Perche, qui estait Chevetain de l'Avant-garde, mit ses gens en bonne ordonnance.

ANTEGARDAM FACERE ET RETROGARDAM in exercitu Regis, Senescalli Franciæ officium suis tradit Hugo de Cleerii in tract. de Senescallia Franciæ, qui protulam, et retulam appellat. Id juris Marescalli Franciæ adscribit Willelmus Brito lib. 8. Philipp. :

Cajus erat primum gestare in prelia pilum, Quippe Marescalli claro fulgebat bovere.

Exiit olim controversia inter Theobaldum Campaniæ et Fernandum Flandriæ Comites, utri eorum primam in exercitu Regis Franciæ aciem regere competeteret : cum contendenter uterque id sibi ex jure et possessione competere. Re tandem in item deducta, bocce pacto, quod ex Tabulario Campaniæ, in Camera Comput. Paris. asservato, fol. 279. hic damus, ad tempus sopita est : Ego Theobaldus.... Notum, etc. quod cum esset controversia inter me ex una parte, et carissimum consanguineum meum Fernandum Comitem Flandriæ ex altera, de Antegarda et Retrogarda in exercitu domini Regis faciendis, ita ad processus carissimi domini nostri Ludovici Regis Francorum illustris ad concordiam sumus revocati : scilicet quod dictus Comes Flandriæ semel [Antegardam] faciet in exercitu domini Regis eundo in Britanniam, et bis retrogardam, quia ego feceram similiter in dicto exercitu domini Regis. Deinde in eodem exercitu in eundo in Britanniam simul faciemus Antegardam et retrogardam. Hæc autem omnia sicut salvo jure meo et salvo jure F. Comitis Flandriæ tam in saisia quam in haereditate. Ita scilicet quod illud quod jam feceram, non prejudicabit Comiti Flandriæ; nec illud quod facturus erit Comes Flandriæ, prejudicabit mihi. Datum ann. gr. 1230. sabbato ante festum S. Bartholomæi Apost.

* **ANTEGARDIA**, ut *Antegarda*, Prima acies. Joan. Germ. in Vita Phil. Boni cap. 66. apud Ludewig. tom. 11. Reliq. MSS. pag. 118 : Ad Antegardiam, quam primorem nominant cohortem, doctor (duktor) campi Sancti Pauli insidet comes. Nostris olim Angarde, Avant-Bataille, eadem notio. Le Roman de Robert le Diable MS. :

L'emperere forment l'esgarde,
Qui avaut estoit en l'Angarde,
Pour esgarder l'assamblement.

Le Roman de Cleomades MS. :

En l'Avant-bataille estoit chie
Cleomades, qui moult tardoit
Que l'estours assemblees n'estoit.

** **ANTEGERIO**, Πρόλημα, vien, ἀντίερπα, Gloss. Latin. Græc. ex correctione Vulg. canii.

* **ANTEHERBOMADARIUM**, Liber ad usum hebdomadarii, quem idcirco sate se habere debet. Stat. S. Capellæ Bituric. ann. 1407. ex Bibl. reg. : Ministrabunt insuper

matriculari ad angelum chori librum collectarum, nuncupatum *Anteherbomadarum*, pro orationibus et suffragiis cantandis atque dicendis.

ANTEJURAMENTUM, et **PRAEJURAMENTUM**, Angli olim appellabant *juramentum de calumnia*, quod ab accusatis et accusatoribus aequæ exigebatur, priusquam in item descendenter, quod præsentim cavitur in Legibus Æthelstani Regis cap. 23. apud Lombardum ; et ab accusatore quidem in hujusmodi antejuramento deficiente accusatus liber evadet. Leges Philippi Comitis Neopoortuensis ann. 1164 : Si fur vocatus accusatus fuerit, ferro candenti se excusabit : si culpabilis permanserit, suspendetur; et si accusans in Antejuramento defecerit, accusatus liber erit. Ab accusato etiam exactum docent Leges Henrici I. cap. 65 : Si qui furtum (l. furti) vel hujusmodi periculosa capitalium compellatione pulsetur, secundum Legem Wessex, Antejuramentum a compellante habeat, (s. habatur) etc. Vide præterea cap. 64. et 92. et Leges Kanuti cap. 42. et 43. apud Bromptonum. Tanto autem rigore usi sunt Angli in hocce antejuramento ab accusato exigendo, ut vel ad ordalium, seu purgationem canonicanam, nisi eo prius præstito, non admitteretur. Concilium Triburiense ann. 895. cap. 21 : Si quis Presbyter contra laicum, vel laicus contra Presbyterum aliquam habet querimoniam controversiam, Episcopo regente, sine personarum acceptione finiatur, et laicus Praejuramento, (al. per juramentum) si necesse sit, constringatur : Presbyter vero per sacram consecrationem interrogetur, etc. [** Vide Aasworen Eed.]

ANTELÀ, **ANTELLA**, Antilena, equi petitorale, nostris, Poitair. Glossæ Isidori : Antela, Antilena, sicut Postela, Postilena. Ugitio et Joan. de Janua : Antela ab ante et telon, quod est longum, componitur : cingulum illud quod ante pectus equi tenditur. [Papias MS. Bitur. : Antela, ornatum equi, dicta quasi ante sellam, et postella quasi post sellam.] Ebrardus Belthuniensis in Græcisimo cap. 10 :

Est Antela quod est in pectore quadrupedantis, Dicatur postela quod est a posteriori.

Adde Isidorum lib. 20. cap. 16. Gloss. Lat. Græc. Antelena, διαρηγή, δέξιν ύπακη πεποντή τοῦ στόος. Aimoinus lib. 3. de Miraculis sancti Bened. cap. 6. de equo : Hæc ita gesta esse compéri, a quibus et sella ostendebatur, que dilapsa cum equo fuerat; cuius scandilia, quamvis nova, et Antellam suis impatiens pedibus ipse disrupérat. Occurrit præterea in Bulla aurea Caroli IV. Imp. cap. 27.

ANTELABRUM. Gloss. Lat. Græc. : Antelabrum, χιλιον στύων, ὡς και βούτων : sic enim emendo.

* **ANTELAMUM**. Vim vocis explicit Stat. civit. Genuæ lib. 6. cap. 13. pag. 159 : Solvat illi primo dimidiā expensarum dicti muri..... declarandarum arbitrio duorum magistrorum Antelami, seu fabrorum murariorum eligendorum per magistratus ..... Solvat tantum quantum arbitrabuntur duo magistri Antelami eligendi ut supra.

ANTELATARE, Proponere, anteponere, reportare in Gloss. Græc. Lat. quod et anteferre dicebant. Nam præferre et anteferre

constitutionem, idem valeat quod promulgare; ut antelata et preleta constitutio, idem est quod promulgatio. Vide Brissolum in Formulis pag. 367.

* **ANTELATIO**, Prærogativa, Gall. Præminence, Prærogative, ab Anteferre. Privilegiis, immunitatis, exemptionibus, libertatis, prærogativis, Antelationibus, indulgis, favoribus, etc. in Bulla Pauli V. PP. inter Instrum. tom. 3. novæ Gall. Christ. col. 203.

* Alias Aprissance. Lit. ann. 1371. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 418 : Il appartient à hautesse royale que elle eslire de plus large honneur et Aprissance, etc. Ubi in Latino legitur : Favore et preminente. Vide infra Antilat.

* **ANTELIOS** Dæmones ostiorum presides legimus, inquit Tertull. de Idololat. cap. 15. Antilius, ab ætri et Ætuc contra Sollem, id est, soli obversus, expositus.

* **ANTELONGIOR**, Quadrangulus, cum unum latum non solum unitate, sed binario vel amplius alium præcellit, ut bis quatuor. Ita Papias in MS. Bituricensi. Idem est qui Geometris Trapesoides, figura nempe quadrilateralis, cuius duo latera sunt parallela, alia vero duo minime.

ANTELOQUIUM, πρωτολογία, de eo qui primas in loquendo partes obtinet. Utitur Macrob. Saturnal lib. 1. cap. ult.

ANTELUCANUM, Crepusculum, eruptio aurora ante lucem canens, i. albens, Joan. de Janua. Antelucanum tempus, Tullio. Historia fundationis Monasterii Mergentensis in Anglia : Accedit autem in Antelucano vigilantem in lecto suo sedere.

* **ANTELUCARE**, Ante lucem surgere. Papias MS. Bituric. Hinc eidem : Antelucanus, qui ante lucem surgit. Joan. de Janua : Anteluco, Ante lucem vigilo.

* Mirac. S. Germ. Autiss. tom. 7. Jul. pag. 273. col. 2 : Ut noctem sere totam insomnem exegret, Antelucandum creditid. **Q** **ANTELUCULUM**, Crepusculum, apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 4. pag. 473 : Rei divinae studiosissimus cediculam hanc operæ et cultu splendidio reparari curavit, quo in ea Deo Optimo Maximo summo Anteluculo perpetuo decantetar.

* **ANTEMA CARROCII**, Pars superior carroci seu currus in quo præcipuum exercitus vexillum imponebant Itali. Rolandinus Patavinus de factis in Marchia Tarvinia lib. 4. cap. 9. apud Murat. tom. 8. col. 225 : Tunc accessit unus de popularibus Paduæ, nomine Jacobinus Texta ad cendatum pendens de sublimi Antema Carrocii, et capiens ipsum cendatum seu vexillum ambibus manibus Domini Imperatoris, et ait : Hoc tibi, Domine potentissime, tuum Commune Paduæ representat. Codex Estensis Antenna ut et MS. Ambros. II. ut monet Murat. ibid.

ANTEMALUM, Præteritum malum, in Glossis Isidori.

ANTEMANE. Gloss. MS. Regium Cod. 1013 : Aurora, nubes roseæ, Antemane. Per nubes inseas expressit φωδόσφυρος nubes, apud Poetas Gr.

ANTEMANICA, **ANTEMANICIA**, Pars vestis quæ ante manicas induitur, Avant-manches. Glossæ Arabico Lat. : Antemanica, ornamentum brachii, quod ante manicas

apponitur. Vetus Scheda Thuana : *Calcias reuelas paria 1. pallas. 4. Antemaniacis paria 1. etc.*

¶ ANTEMENSALES, apud Græcos dicti qui ad sacram mensam recipiebantur et communionem Eucharistiae. Vide Christianum Lupum in Scholiis ad Synodorum Canones tom. 3. pag. 757.

ANTEMISSÆ ARBORES : apud Siculum Placcum libro de Condit. Agrorum, Fronitum, et Aggenum, dicuntur quas non nulli in ante possessionum suarum fines dimittere solent intactas, ex quibus neque frondem, neque lignum, neque crenium cedant, ut magnitudine cæteras antistent, et sic observationem finium prestant.

ANTEMURALE, Murus exterior, quo cætera urbis aut castelli moenia cinguntur, et muniuntur, ne ad illa statim hostibus accessus pateat; unde et *Promurale* appellatur ab Isidoro lib. 15. Orig. cap. 2. eo quod, inquit, sit pro munitione muri. Author Mamotrecti ad 9. Judic. : *Propugnaculum est Antemurale, sive pinna murorum, quia de eo pugnatur.* Jo. de Janua : *Antemurale dicitur defensio ante murum.* Occurrit passim apud Scriptores.

ANTEMURALE, in Ceremoniali Cardinalem Paris Crassi lib. 2. cap. 22. vestibulum altaris, Presbyterii, seu potius Bematis dicuntur, quod Græci *Soleam* appellantur : *Episcopo in vestibulo altaris, id est, Antemurale existenti, et nondum Presbyterium ingresso, etc.* Sed videtur disjungenda vox ante murale, id est, ante murum seu cancellum, qui Presbyterium dirimit a Choro. Vide *Murale*.

* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679 : *Antemurale, eschauffoule vel barbaquene.* Chron. Frodoaldi ad ann. 925 : *Quod (casum) circumdantes Franci, vallum, quo pro Antemurali cingebatur, irrumpt.* Vide infra *Antepectus*.

[* *Antemurale, ein zwingen vel furnure, in Melberi Vocab.*]

* **ANTENAGIUM**, primogeniti jus et prærogativa, Gall. *Droit d'ânesse.* Charta ann. 1239. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 913 : *Hoc autem pax sit, salvo Antenagio predicti Radulphi, loco et tempore opportunis.* Vide *Asinæ* et *Antenatus*.

¶ ANTENAL, pro *Antenna*, Gall. *Antenne*, Lignum transversum ad navis malum cui velum alligatur. *Informationes Civitatis Massil. de passagio transmarino in MS. Sanger man.* : *Tessayrolum vult habere XLV. goas pro Antenal, et aliud tessayrol vult habere XL. goas d' Antenal, et velonum modicum vult habere XXXV. goas d' Antenal; arbor vero de medio, etc.*

¶ ANTENATO, cuius vi secundo geniti, quatenus jure paragii, tenentur respondere pro levi injuria in curte primogeniti filii aduersus alterum, in vet. *Consuetud. Normannia.*

ANTENATUS, Privignus, in Glossis Iiid. ut et Hispanis, *Antenado, el hijo nacido antes del presente matrimonio.* Est etiam primogenitus, ex Gallico *Aisné* : formatur enim vox haec Gallica ex *aïns*, quod est ante, et *né*, id est, *natus*. *Glossæ antiquæ* : *Primogenitus, ante omnes natus.* *Antenatis* opponuntur *postnati*. Occurrunt haec vocabula passim apud Bractonum, Fle-

tam, et alios JC. Anglos. *Philipus Mouskes* in Hist. Franc. MS :

Willelmes ses fuis li Ainsnes
Fu d'Engletiere couronnés.

ANTENATI, Ital. sunt antecessores, prædecessores. Matth. Villaneus lib. 11. cap. 79 : *Il padre era gentile huomo mercante, et antico borgheze con li suoi Antenati.* Vide *Annulus*.

* *Nostris Avancer, pro Prædæcessor. Pact. inter Beatr. et Rob. ducem Burg. ann. 1273. inter Probat. tom. 2. Hist. Burg. pag. 38. col. 1 : Se li dix feiaul ou leur Avancer non avent fait autre fois dus homaiges de Devanchier, eodem sensu, in Charta ann. 1336. ex Chartul. 23. Corb. : Comme... my Devanchier desquelles je ai cause, etc.*

ANTENEORS, vox Gallica, Infundibulum, nostris *Entonnoir.* Regist. episcop. Nivern. ann. 1287 : *Duodecim cupæ. Unus Anteneors.*

* **ANTENOSTRA**, *Gloss. Isid. Pronostra, Antenostra.*

ANTEORTARE. Vide *Obstare*. [* *Protrudere.* Lex Salica tit. 26. § 20. (Herold. 27, 20.) : *Si quis de alieno campo aratrum anteortaverit. Gallis heurter, Saxon. infer. hurten est Trudere, impellere, pulsare.* Vide *Ortare. ADEL.*]

* **ANTEPAGMENTA**, vel *ANTIPAGMENTA*, Festo sunt valvarum ornamenta, quæ antis adpanguntur, id est, affiguntur. Linea erant, ut patet ex veteri inscriptione apud Salmasium ad Solinum pag. 1217 : *Facito Antepagmenta abiegnæ, etc.*

* **ANTEPARATIO**. Jos. Moret. *Antiquit. Navar.* pag. 643. in *Donatione D. Garcie Ramirez pro S. Maria de Pamplone* : *Hoc vero donativum propter magnum adjutorium ac plurimum servitum, quod Episcopus cum Canonis suis, in adquisitione atque Anteparatione regni parentum meorum, quod injuste perdidera, mihi exhibuit. Quæ verba, In adquisitione atque anteparatione, sic vertit: En la recuperacion y defensa; sed Anteparare melius comparare, preoccupare significat vi nominis, quam defendere.* [** *Vide Amparare.*]

* **ANTEPASSIO**. Vide *Propassio*.

ANTEPECTORALIS MURUS. Vide *Anpits*.

* **ANTEPECTUS**, Lorica lateritia, saxeæ, vel terra, Hispan. *Antepecho*, Gall. *Parapet. Avant-piech*, vulgari voce nuncupatur, in Stat. ann. 1357. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 194. col. 1 : *Et facere Avantpiech cum merletis.* Stat. Taurini ann. 1360. cap. 118. ex Cod. reg. 4622. A : *Item teneat judex sive rector cogere posterios Padi seu ministros ejusdem tenere ac manuteneri propriis expensis eorum barras Antepectus ipsius pontis bonas.* Vide supra *Antemurale*.

* **ANTEPEDES**, *Obsequia amicorum, vel ipsi amici obsequentes*, in *Glossis Isid.* et apud Joan. de Janua. *Agræcius* : *Circumpedes, sunt obsequia servorum : Antepedes (vel Antipedes) amicorum.* Utitur Juvenalis. Vide Salmasium ad Trebell. *Pollionem* pag. 336.

* **¶ ANTEPEDES**, Alia notione. Charta Monasterii S. Crucis de Talmundo ann. 1366 : *Item in vigilia qualibet festi Beati Martini hymalis tenebitur dictus aquarius vel ministrare dictis Religiosis dicti conuentus*

botas seu ocreas de aluta; et quando dictæ botæ fuerint vetustatae seu disruptæ, tunc dictus aquarius traderet dictis Religiosis Antepedes seu avant-pieds in dictis botis suis, vel si maluerint, sotulares, et si quando fuerit opportunum.

* *Videtur esse genus soleæ, quam Galoche appellamus.* *Glossar. Lat. Gall. anno 1352. ex Cod. reg. 4120 : Pedulus, Avantpiés. Academ. Hispan. in Diction. Avampies, Tibialium rusticorum ima extremitas, super calcei obstragulum decidens.* Vide infra *Antipedale*.

* **ANTEPEDIUS**. *Miracula B. Simonis de Lipnica* tom. 4. Juli pag. 545 : *Ex hydropisi, quam primo passus est in pedibus, necnon ex incisione venarum Antepediarum dolorem incurserat acerbissimum. Mallem venarum Antepedialium, per quas intelligendæ sunt venæ, quæ sunt in pedis parte superiori.*

ANTEPENDIUM, Velem quod ante pendet, ut *dorsale*, ad dorsum. *Vetus Charta apud Joan. Schefferum ad Chronicum Upsaliense* pag. 152 : *Item duas stukas de panno aureo... item unum Antependium de veluto blanco et glauco, totum factum clypeis argenteis deauratis.* *Infra : Item aliud par dorsalis et Antependii de papavere.* [Processus de B. Hermanno Josepho tom. 1. Aprilis pag. 716. E : *Quod ex causis premissis S. Joseph interpræciuos Monasteri patronos olim et hodie numeretur et colatur; prout ex antiquissimis picturis et altarium Antependiis et fenestræ vitreis viderilicet.* Vide Leibnitium tom. 2. Script. Brunsvic. pag. 453. et pag. 474.]

* *Eadem ratione Devantail et Devantel appellarent nostri Præpendens vestium tegmen, vulgo Tablier. Ordinar. Rotomag. Ms. ubi de lotione pedum in Coena Domini: Debet dominus archiepiscopus facere distribui cuilibet canonico presenti et custodi vestiarii unum lintheum, Gallice Devantel, etc.* Lit. remiss. ann. 1476. in Reg. 195. Charloph. reg. ch. 1649 : *Icelle Marguerite tira une pierre qu'elle avait cachée soulz son Devantail, in Stat. ann. 1359. tom. 7. Ordinat, reg. Franc. pag. 254. art. 17.*

* **ANTEPOMENTUM**, Bellaria, Gall. *Dessert*, sic dictum, ut opinor, quod Romani ab ovis incepta convivia pomis terminarent. Hinc Horatius Satyr. 3. lib. 1 : *Ab ovo usque ad mala citaret. Locum vide in Collibium.*

ANTEPONERE. *Edictum Rotharis Regis Longob. tit. 10* [** 26] : *Si quis mulieræ aut puella in via se Anteposuerit, aut aliquam injuriam intulerit, etc.* *Edictum Luitprandi Regis tit. 10. § 10 : Si pro quaunque causa homines rusticani se collegerint, id est, consilium et seditionem facere presumperint, et cucunque se Anteposuerint, aut mancipium aut peculium de manu tulerint, etc.* Adde § 11. et Legem Longobardor. lib. 1. tit. 17. § 3. [** *Hic paragr. et qui supra ex Heroldi editione ut Luitpr. tit. 110. § 10, etc. laudatur, sunt Rothar. cap. 285.*]

* **ANTEPORTA**, Prima porta, Gall. *Avant-porte.* *Stat. ann. 1358. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 125. col. 2 : Et primo Anteportam portalis de Camino, de prima decennia, de qua ponat in quolibet*

merleto unum hominem; .... residuum vero dictæ decennæ ad defensionem appeturæ, quæ est ante dictam Anteportam et turrim dicti portalis allocetur. Pluries ibi.

ANTEPORTALE. Vide *Portale*.

ANTEPOSITIO, Agger, qui ante domum fluvio vicinam exstruitur. *Charta ann. 1160. apud Ughellum tom. 7. pag. 575:* *Liceat... subitus in medio sedio et fovea unum molinum, vel duo, si voluerit, construere, et edificare in alveo prædicti fluminis, palos regere, et Antepositiones et elevatas facere et habere, et attacatas per dictam terram ipsius Monasterii S. Clementis construere, etc.* Vide *Attacatura*.

ANTEQUÆSTUS. Vide *Navium*.

ANTERION, September mensis lingua quorumdam. *Papias MS.*

* Haud dubie pro *Antesterion*, mensis apud Athenienses, qui Januario, nusquam Septembri, correspondet; si tamen fides habeatur Jo. Albert. Fabricio in Menologio pag. 51. qui post Scaligerum, Suida vade, octavum esse Atticorum mensem scribit. Verum non una est Scriptorum ea de re sententia: Novembrem esse putant Gaza et Petavius; at Macrobius lib. 1. *Saturnal*. cap. 12. mensis est Aprilis, qui Ἀνθετηρίων vocatur, inquit, ab eo quod hoc tempore cuncta florescant; contra vero quasi floribus privantem dictum esse vult Corbellan. de Sept. Græcor. pag. 258. Ut ut est allucinatur Papias aut ejus amanuensis, cum *Anterior*, pro *Antesterion*, scribunt.

ANTERIORARE, Quasi anterius ire, ulterius progredi, Gall. *Aller en avant, Avancer*. *Miscellan. Theodoscorum apud Bern. Pez tom. 1. Anecd. part. 1. col. 412: Anteriorare, fordaron.* De expugnatione urbis Aconis lib. 2. cap. 5: *Pedites Christiani se Anteriorantes equos perfidorum mucronibus gladioribus confodabant*. Etiamnum Germanis *Forder*, idem est, quod progredi, promovere, etc. *Forder*, primus, prior; quæ forsitan a *Fort* ultra, ulterius, ortum ducunt.

* **ANTERIORITAS, Antiquitas.** Vocabul. compend.

ANTERITAS PRIORUM, pro Majoribus sumitur in Vita B. Wolphemi n. 3. inter Acta SS. Aprilis pag. 78: *Clarissimum stemmatis ramum ab Anteritate dignoscitur traxisse priorum*.

1. * **ANTERIUM, XII, pugna ante urbem**, Batalha, Prov. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

2. * **ANTERIUM, el pectonile del cavalo**, in Glossar. Lat. Ital. MS. Vide *Antela*.

* **ANTERMINUS, Vicinus**, in Vocabul. compend. Festus in Amalch. : *Antermimi, qui circum terminos provinciae habitant*.

* **ANTEROTICUS**, Redamatorius, a verbo composito ἀντρόπων, vel ἀντριπών, redamo vel vicissim amo, ut notant docti Editores ad Vit. S. Rosæ tom. 5. Aug. pag. 947. col. 1.: *Multa de similibus amantis Rosæ vaporariis, de Anteroticis ad sponsum aspiriis, etc.*

ANTES, σίχαι δυπλῶν, in Gloss. Lat. Græc. Fortunatus lib. 5. Poem. :

Rebus apostolicis direxit vinitor Antes. Paulo alia notione vocem usurpat S. Columbanus instruct. 13: *Sic lumen tuum meæ largiaris, rogo Jesu mi, lucernæ, ut illius*

luce illa Sancta Sanctorum mihi appareat, quæ te æternum Pontificem æternorum in Antibus magni illius tui templi illic intrantem habeant, quo te jugiter tantummodo videam, aspiciam, desiderem, etc.

Vox Latinis Auctoribus non ignota. Virgil. Georgic. lib. 2. versu 417:

Jam casit extremos effatus vinitor Antes.

*Ubi Servius: Alii, inquit, extremos vinearum ordines accipiunt, aliæ macerias, quibus vinea clauduntur: quæ maceræ sunt de assis, id est, siccis lapidibus: unde assibæ dicuntur, quibus canitur sine chori voce. Dicuntur autem Antes a lapidibus eminentioribus, qui interponuntur ad maceriam sustinendam. Nam proprie Antes sunt eminentes lapides vel columnæ ultime quibus fabrica sustinetur: et appellantur Antes ætæ ratiæ ætæ. Verum male, inquit Basilius Faber in Thesauro Lat. confundit enim Antes et Antas. Antæ sunt columnæ quadræ, utrumque ostii latus munientes, vel latera ostiorum, ut loquitur Festus. Antes autem anteriores sunt ordines non vitium modo, sed cuiuscumque rei quæ frontem spectat, et maxime militum; hinc Cato de re militari apud Servium: *Primo pedites quatuor agminibus, equites duobus Antibus duces*. Utramque vocem Papias Servium sequutus, etiam confudit. Idem egit S. Columbanus in allato exemplo; verum diversa ratione: nam non accipit modo Antes pro Antis, sed per metaphoram pro ipsis templi foribus.*

* **Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: Antes, lapides, qui vineas claudunt, Provin. Claustra.** Aliud vero Lat. Gall. ann. 1353. ex Cod. 4120: *Antes sunt surchæ vineæ*.

ANTESIGNARIUS, pro *Antesignanus*, Qui prætit vexillo ad illius custodiam, apud Bourdot tom. 4. novi Custumarii Franc. part. 2. pag. 1061.

* **Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: Antesignarius, et ferentarius, qui fert vexillum, Bandayrier, a Bandiera Prov. vexillum.**

ANTESOLARIUM, Porticus species, seu Prominentes ædes columnis sultæ, et extra ceterarum ordinem prosilientes, Gall. *Porche, Avant-solier, ab ante et solarium*, quod videlicet suo loco. *Charter Hugo de Hussey ann. 1224. in Tabulario Corbeiensi: Ego vero dictum præposituram pro dicto excambio in manu Abbatis et Conventus... cum omni jure ad eamdem pertinente, videlicet justitiis, assenationis, vicecomitatu, exclusiamenti, Antesolaris, statichis sigendis cum omnibus censibus, etc.* Quæ quidem jura omnia describuntur et explificantur Gallice in veteribus ejusdem Ecclesiæ Corbeiensis Consuetudinibus: *Nus ne puet faire pucheoirs, ne ferir estoc es yauves du devant dit monseigneur l'Abbé en ladite ville sans congé, dont il en a sa droitire: ne faire huvelans, ne autre ouvrage sur froc de ville, quelqu'il soit, sans le congé monseigneur l'Abbé, et en a sa droitire. Nus ne puet faire en ladite ville bouke decheler ne estal seur ruë, ne saillie de maison sans le congé, etc.* Vide in *Antevanna*, ubi *Archa* idem est quod *Antesolarium*. [Vide *Avantsoliers*.]

ANTESPATIUM, Spatiū ante murum. Vide *Promuriū*.

ANTESSATUS. Hist. MS. Beccensis pag. 596: *Si forte contigerit quod leporarii dictorum procuratorum fuerint Antessati in dominicis suis, licent eis leporem, vulpem, et murilegum capere in quocumque loco per venerint in eodem cursu. Fortasse pro Antestati, id est, impediti: sed quid eo loci ad rectam interpretationem? Sic vero explicari posse videretur: Que si par hazard il arrive que les Levriers desdits Procureurs ayant été lachez sur leurs domaines, il leur sera permis de poursuivre et prendre le lievre, le renard et le chat sauvage en quelque endroit qu'ils soient pousses.*

ANTESTARE, Prohibere ne quis rem aliquam faciat, intercedere, se interpone, quod faciunt qui ante aliquem stant. Lex Aleman. tit. 23. § 2: *Si quis legitime tributum Antesterit, per iussionem judicis sui 6. sol. sit culpabilis.* Lex Longob. lib. 1. tit. 25. § 22 [** Rothar. 278.]: *Si... mancipium de manibus ejus tulerit, aut Antesteturit, id est, impedierit, quo minus sua elapsum servum recuperaverit.* Tit. 36. § 2. [** Rothar. 374.]: *Si ei in via Antesteturit, id est, si obstituerit, ne pertransiret, quod viam obstare appellabat Lex Salica. Adde Edictum Rotharis Regis Longob. tit. 10. [** 27] et 84. Leg. Longob. lib. 1. tit. 30. § 8. 9. 10. [** Rothar. 209. 210. 211.] et Ughellum tom. 1. Ital. sacr. pag. 392. 491. tom. 5. pag. 1507. tom. 6. pag. 269. 1245. etc. Vide *Obstare*.*

* **ANTETABULA**, Prima tabula, ubi venum exponuntur merces levioris momenti, idem quod supra *Antefenestra*. *Locum vide in Tabula 12.*

ANTETEMPPLUM, πρόποδας, in Gloss. Græc. Lat. Vide *Pronaus*.

* **ANTEVALLATUM**, Fossatum exterius, quo cætera urbis aut castelli fossata et munimenta cinguntur. *Libert. villæ de Florencia ann. 1358. tom. 8. Ordin. reg. Franc. pag. 89. art. 20: Et quod possint construere et reparare muros dictæ villaæ, barbacanas, pontes, plateas vacuas, et alias fortalicias, et vallata et Antevallata ejusdem.*

ANTEVANNA, Umbraculum ex assumentis, Gall. *Auvent.* *Charter Berengarii Abbatis S. Tiberii ann. 1209. in Historia MS. ejusdem loci: Vendo etiam tibi nunc et in perpetuum, operatorium ipsius Bocharie, cum tabula quæ est ante ipsum operatorum, cum omnibus juribus suis et pertinentiis... in quo possis facere solarium et Antevannam et archas in circuitu; ita tamen quod subtilis homines transire et redire possint.*

* *Avantvenz, eadem notione, in Charta ann. 1331. ex Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 518: Pourront aussi donner congé... de faire saillies, fenestres saillants pour estaux et Avantvenz sur les chemins, sans grant dommage.* Vide infra *Avanna*.

* **ANTEVENIRE**, Occurrere, Ital. *Antivenire*, Gall. *Aller au devant.* *Charter ann. 1108 tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 516: Vir prudens ab amicis, quos in curia habebat, sibi indicantibus, presensit quod comes ipsum equum sibi quærere solebat. Tunc... predictus abbas Antevenit comitem, etc.*

* *Nostrabit vox Avant, idem sonat, quod Latinum Age, vulgo Or ea, courage.* *Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: Avant, say, age, i. fac hoc. Unde Se mettre*

avant, Agere suo nomine, in Lit. remiss, ann. 1456. ex Reg. 191. Chartoph. reg. ch. 235: *Le suppliant print vouloir en lui de soy mettre Avant et duire au fait de marchandise.*

¶ ANTEVENTULI CRINES dicuntur Apuleio lib. 1. Florid. qui per genas et tempora sunt demissi.

ANTEVIARE, Præire. Fortunatus lib. 4. Poem. 26:

Hu venit Helias, illis in curribus Enoch;
Anteviendo suos, hinc Petrus, hic Stephanus.

¶ ANTEXENODOCHIUM, Pars anterior Xenodochii, a cæteris partibus separata. Miracula S. Viuentii Madelgarii, tom. 3. Iulii. pag. 685. D: *Non ita multo post quia cancri sedis ceteros infirmos lædebat, Monialis que infirmorum curæ commissa erat, urgetur illam asportare in Antexenodochium.*

* **ANTHA**, Pala annuli, Gall. Chaton. Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120: *Anthæ est fossa, ubi ponitur gemma annuli.*

¶ ANTHERA, est ex hyacinthis medicinae extractio. Rochus le Baillif in Diction. Spagyric. De Antheris quasi medicamentis aridis et siccis e floribus compositis agunt Plinius et Celsus.

ANTHEROPSITA. Anastasius Bibl. in Stephano II. PP: *Præcedens in Letania cum sacratissima imagine Domini Dei et Salvatoris nostri J. C. quæ Antherosita nuncupatur. Sed ibi legendum Acheropita, recte conjectat Editor, [vel Acheropoeta, ut in Hierolexico Macri.] intelligitur enim imago J. C. ἀχεροποτός, de qua copiose Gretzrus lib. de Imaginibus non manufactis; et Andreas Vitorellus de Capella Borghesia parte 6. cap. 1. et seqq. [Adnotat doctissimus Murator. torn. 3. pag. 166. col. 2. in uno Codice legi Acheroposita, quod favet Cangii conjecturæ, et in altero Antherosita.]*

¶ ANTHESTERIA, Bacchanalia quæ mense Novembri, postridie Kal. a Romanis celebrabantur. Hofman. in Lexico.

¶ ANTHONIARE, Præcinere, Gall. Entonner. Locum vide in Dulciana.

* **S. ANTHONIUS**. Vide S. Anton u

¶ ANTHROPOFORMITA, Statuarius qui humanas formas effingit. Rectius scripteris *Anthropomorpha*. Vita prior B. Lidwinæ virginis, tom. 2. Aprilis pag. 272. D: *Ante ius nativitatem contigit Anthropoformitam quendam civitatem Schiedamensem ingressum ferre secum ligneam imaginem quamdam B. Marie Virginis, quam navi impositam roblebat transference ad nundinas Antverpienses, ut illuc eam venderet.*

¶ ANTHROPOMORPHITÆ, ab ἄνθρωπος, homo, et μορφὴ forma, sic dicti heretici, quod formam Deo tribuerent humanam. Pascha cum Judæis celebrabant. De his gunt Epiph. et Aug. *Anthropomorphitarum nrus apud Stephanotium in Antiquit. Benedict. Aureliam*. pag. 253.

ANTHYPATUS, Gloss. Græc. Lat. ἄνθυπας, Proconsul. ἄνθυπατης, proconsularitas, proconsularitas. Sed hæc veterum Proconsulum dignitatem spectant, quæ sub Imperatoribus Constantinopolitanis nudus titulus fuit, quo non modo suos aulicos, sed tiam exterios Principes ac viros illustres iterum donabant. Chronicum Casin. lib.

2. cap. 2: *A Mariano quoque Anthypato, Imperiali Patricio, etc. Apud Ughellum tom. 7. Italiæ sacræ pag. 393. et 394. habetur Charta Joannis Imperialis Patricii, Anthypati, Vesti et Ducis Amalphitanorum. Et tom. 8. pag. 69. alia Landulphi Anthypati, Patricii et Principis Beneventani: ubi perperam Antipatri editum.*

ANTIA, Ferrum in scuto, in Glossis Isidor. [Vide Ancia.] Alias Antiae dicuntur crines capitis posteriores, Apuleius lib. 1. Florid. de Apolline: *Jam primum crines ejus præmulsis Antis, promissis capronis anteventuli et propenduli.*

(*) Potius anteriores intelligendi; sic enim Festus: *Antia, Muliebres capiti dimissi in frontem appellatæ ex Graeco videntur: quod enim nos contra, illi ἄντι dicunt. Isid. lib. 19. Orig. cap. 31: Ancia, cincinni dependentes prope auriculas, Graeco vocabulo ab auribus dictæ. Gloss. vett. Antie, κύρια διὰ τῶν χροτάρων χρεμάσσει τυνακεῖται. Aliæ Glossa Antia, τρίγει αἱ μεταὶ τῶν χρότων τὸν βῶν. Onomast. : Antia, πρεσέμεν. Neque his repugnat locus ex Apuleio allegatus, cuius vocem Antias etiam interpretantur de crinibus ex syncopite in frontem pendentibus. Hac etiam voce utitur Tertullianus de Pallio cap. 4. quem explicare tentat inter alios Hofmannus in Lexico: hunc consule.*

¶ ANTIANARIA, Dignitas Patriciorum et Nobilium apud Italos, ut mox in V. Antiani exponitur. Memoriale Potestatum Regiensium ad ann. 1277. apud Murat. tom. 8. col. 1142: *Dominus Neapulionus de la Turre perpetuus Antianus populi civitatis Mediolanii turpiter est remotus a dicta Antianaria.*

ANTIANI apud Genuenses, et in aliquot Italiæ oppidis, dicti Patricii, Nobiles, qui estate, auctoritate et honore cæteros incolas præcellunt, atque adeo ipsi magistratus. Αγριγένες, Primates ordinum, seu decuriae primi, in leg. 5. Cod. de Episcop. audent. Vide Probat. Hist. nostræ Gallo-Byzantinæ pag. 11. et Joann. Villaneum lib. 6. cap. 51. 84.

(*) Laurentius in Amalthea in voce *Antes* Antianos non ab antiquitate, sed a voce *Antes* vel ab *Antæ* dictos putat: sunt autem *Antes* Primi Ordines, et *Antæ* Columnæ quadratae utrumque ostii latus munientes; unde, inquit, *Antiani* dicti in Republica nostra Lucensi, quasi primi ordines et columnæ eam sustinentes.

* **ANTIANIA**, Domus publica, ubi conveniunt *Antiani*. Vide in hac voce. Stat. crimin. Saonæ cap. 40. pag. 90: *Si aliqua persona, cuiuscumque conditionis existat, faciet et dabit in futurum damnum vel detrimentum aliquod domibus sive palatiis communis Saoneæ, Antianæ, etc.*

¶ ANTIANUS, Antiquus, Vetus. Gall. Ancien. Bulla Pauli III. ann. 1539. in Collect. privileg. Equitum Melitensis Autore D. d'Escluseaux pag. 97: *Libri et monumenta seu documenta Antiana privilegiorum periissent.*

¶ ANTIANITAS, Jus antiquitatis, Gall. Droit d'ancienneté. Eadem Bulla Pauli III. pro Equitibus Melit. ibidem pag. 98: *Tam Magistro quam Conventui præfatis (jus et potestatem damus) de illis (beneficiis) disponendi, nec non Antianitates tam generales,*

quam speciales super iisdem beneficiis fratribus ejusdem Hospitalis concedendi, etc.

¶ ANZIANATUS, ut *Antianaria*, Dignitas Antiani apud Italos. Regimina Paduae ad ann. 1293. apud Murat. tom. 8. col. 387: *Si vero cassabantur (prædicti sapientes), quilibet Anzianus tunc temporis in Anzianatus officio existens, suum sapientem a credentia eligebat, et ipsis per Anzianos tali modo electis, singulariter approbabantur in majori consilio.*

¶ ANZIANI ut *Antiani*. Regimina Paduae apud Murat. tom. 8. col. 383: *Hoc anno (1285.) facta fuit domus, super qua manent Anziani, et factus fuit pons lapideus S. Joannis a navibus. Ibidem sæpius occurrit, ut et tom. 5. Maii de B. Humilitate pag. 218. et alibi.*

¶ ANTIBERLIUM, *Pignus codicis*. Onomasticon vetus apud Turnebum lib. 28. Adversariorum cap. 5. col. 989. edit. 1599. Sed melius, ut sequitur:

¶ ANTIBIBLIUM, *Pignus librorum, liber, codex*, in Gloss. MS. Regio Cod. 1013. in Gloss. Isid. : *Pignus librorum, codex pro codice. Joanni de Janua, Pignus pro codice mutato datum. [Papias MS. Ecclesiae Bituricensis habet: Antebiblum, codex datus pignus pro codice. Antibiblum, Idem est in Gloss. Isid.]*

* **ANTIBULLA**, Bulla ab antipapa, vel ab eo qui talis habetur, promulgata. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 98: *Eustace de Maudestour, pour lors curé de Oingneville, avait été deux fois à Rome, et estoit vray Bartholomiste, et avait apporté une Antibulle.*

¶ ANTICA, Propyleum, Græce πρέπατη, Gall. Portail. Antiquum Legendarium MS. ann. 1425: *Ad memoriam redico quod in devotissima capella B. Mariæ de miraculis in Antica anteriore Autissiodorensis Ecclesiæ, ubi altare et oratorium videoas in honorem sanctarum sororum. Vide Anticum.*

¶ ANTICASTELLUM, Turris lignea unde castella et urbium mœnia solent oppugnari, ut videtur Spelmanno: quem vide in voce Malvoisin.

¶ ANTICEPS, διεγμός, *Anceps*, in Supplemento Antiquarii. Gr. διεγμός, biceps est; item *anceps*, utrinque acutus.

* **ANTI - CHRISTALIS**, Anti-Christus-Benzo episc. Albens. in Comment. lib. 5. cap. 1. apud Ludwig. tom. 9. Reliq. MSS. pag. 345: *Omnes pene se junxerunt his Anti-Christalibus (de Patarenis hereticis locutis) et præsentim bajulares dant sinistras talibus.*

* **ANTICIMENON LIBER**, id est, Quæstionum de Libris veteris et novi Testamenti, Petro Diacono adscriptus, vel potius Juliano episcopo, teste Mabillonio, in Museo Ital. pag. 125.

1. **ANTICIPARE**, pro *Accipere*, haberi in Codice Palatino Capitolini monet Salmasius pag. 70.

* 2. **ANTICIPARE**, *Avancier. Anticipium, Avantage*, in Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120. *Anticipium, Avantage*, in Vocabul. compend.

¶ ANTICIPITER, pro *Accipiter*, in Foris Oscæ ann. 1247. f. 36: *Si quis furatus fuerit Anticipitrem vel falconem, etc.*

¶ ANTICIPUT, pro *Sinciput*, in Vita Bal-

duini Lutzem. Archiep. Trevir. lib. 1. cap. 7.

¶ ANTICLABEO. Vide *Andeclabeo*.

** ANTICON, est genus ligni incombustibilis, vel est lignum paradisi, in Gemma Gemmarum. Vide S. Hieronymum ad lib. Exodi cap. 27. ¶ 1.

ANTICULÆ, quæ *Scamella* alias dicuntur. Liber 2. Miraculorum S. Richarri n. 8 : *Cepit manibus pedibusque repere, ... et breves illi Anticulus facientes ut in illis iter velut reptando valueret habere, illico miserunt.*

¶ ANTICUM, Festo idem est quod *Janna*. Item Hofmann pars templi, quam Græci πρόσδεμον, πρόναον et πράξα dixerunt, cui oppositum posticum, seu posticum, pars ædis sacræ apud Græcos posterior, quam ὑπόσθδεμον appellavere. Erat enim, inquit, pronaus seu πρόδομος, vel parietibus antarum vel columnis ædificatus cum fastigio. Vide *Antica*.

¶ ANTICUS, pro *Antiquus*. Sic legitur in pluribus mediæ ætatis MSS. ac præsentim in Rituall codice B. M. Deaurata prope Tolosam : *Quilibet istorum habet... pro labore suo unum florenum auri, seu valorem ex Antica consuetudine.* In hoc MS. fere semper c pro quo occurrit, sic *relicus pro reliquo, oblica pro obliqua*, etc. Alias *Anticus* idem est quod *Anterior*.

* **ANTIDARIUM,** vel *Anterioritas, Avantage*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Vide supra *Anterioritas*.

¶ ANTIDATUM, Donum pro dono, Remuneratio. Epistola Philippi Electoris Archipalatini ad Carolum VIII. Gallia Regem, ann. 1497. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 100 : *Id enim ad dignitatem, gloriam et illsbatum fidem pertinet majestatis vestrae, ut in præfata pensionis obligatione singulare beneficentia nos affectos re ipsa sentiamus, nos id cum aliis susceptis beneficiis gratissimo Antidato cum regia serenitate vestra pro viribus compensare curabimus.* Vide *Antidoton*.

ANTIDICOMARITÆ, apud Facundum Hermianensem lib. 8. cap. 7. Ἀντιδικομαριται Epiphanius, haereticus Arabes, qui Mariam post Christum natum viro suo commixtam asserebant. [Erant Helvidii sectatores, quos *Antidicomarianitas* alii appellant. Vide Aug. hær. 84. Hieron. contra Helvidium, etc.] [* Vide Isidori Origines lib. 8. cap. 5. § 46.]

* **ANTIDONUM,** Donum pro dono, remuneratio. Charta Nicolai Camerac. episc. ann. 1249 : *Grata servicia nobis.... pie ac provide exhibita et impensa.... nos reddunt vobis ad Antidonam obligatos.* Charta Joannæ abbat. S. Joan. in bosco ann. 1317. ex Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 516 : *Attendentes et considerantes nos.... pro premissis jam diu impensis et impostero per Dei gratiam nobis et monasterio nostro impendendis ad Antidonam teneri, etc.* Vide *Antidotum*.

* **ANTIDORA,** Eadem notione qua *Antidoton*. Charta donat. Burgundionis vicecom. Massil. castri de Sex furnis monast. S. Vict. ann. 1213. ex schedis Peiresc. : *Post hanc donationem.... a me factam, consultisti in me temporalem tuam Antidoram, pro qua dedisti et munerasti mihi caritative ducentos milia solidorum regalium coronatorum.* Vide *Antidoralis*.

¶ ANTIDORALIS OBLIGATIO, Gratiae et beneficii vicem rependendi debito : Est enim ἀντίδοτον. Donum dono relatum, quod, ut patet, ex ἀντὶ et δῶτον coalescit. Instrumentum solemne cessionis Regni Cypri Carolo Sabaudia duci per Carlottam Hierusalem, Cypri, etc. Reginam anno 1485. die 25. Febr. apud Guichenon. in Chronographia Episcoporum Bellicensium pag. 79 : *Ipsa siquidem Carlotta Regina.... attendens humanitates, curialitates, benemerita et subventiones habitas et receptas a prefato Illustrissimo D. Carolo Sabaudio, etc. Duce ejus nepote carissimo, ex quibus non immerito orta est Obligatio Antidoralis... maxime ob dicta bene merita... donat, cedit... Regnum Cypri, etc.*

¶ ANTIDORALITER, vel *Antidotaliter*, Cum mutua accepti beneficii remuneratione. Historia Dalphin. tom. 2. pag. 138 : *Dominus Dalphinus attendens gratias et honores, beneficia... qua sibi incessanter impenduntur per ipsum Dominum de Villario,... attendens se dicto Domino de Villario ex instinctu naturæ Antidotaliter obligatum fore, cum beneficium remunerationem exigat, etc.*

¶ ANTIDORUM, apud Græcos panis est benedictus, qui ἀντὶ τῶν ἔχιων δῶτον, seu vice Eucharistie datur iis qui ad sacram Communionem accedunt, post sacram Liturgiam, ut est apud Balsamonem. Conficitur autem Antidorum ex eodem pane qui ad sacrificium offertur, ex quo desumit Sacerdos particulam Crucis signatam, reliquo quibusdam precibus benedicto, plebi que reservato. Non solent Antidorum Græci comedere nisi jejuni, aliquoquin in crastinum conservant. Vide Gloss. infima Græcitatibus, Hierolexicon Macri. Est et alia hujus vocis significatio de qua consule Cujacium ad Novellam 7. Justiniani.

¶ ANTIDOSIS, Vox Græca. Remuneratione, Retributio. *Antidosis*, hoc est, retributio, in Hist. Luitprandi apud Murator. tom. 2. pag. 444.

ANTIDOTARE, in Glossis veteribus, prævenire medicaminibus, avertere morbos iniminentes, corrigeres presentes. Wil. Brito lib. 12 :

..... Super afflictostam grande periculum
Antidotare volens, etc.

Vide *Antidotum*.

¶ ANTIDOTARIUS, Pharmacopola, qui componit, vel ab aliis componenda curat antidota. Statuta Arelat. art. 137. e MS. Musæi D. Brunet : *Spatores (Speciatorum) operentur secundum quod eis præcepit Antidotarius.*

* Liber eo nomine designatur, in quo continentur *antidota*, seu eorum compositione præscribitur; cuius meminit Stat. ann. 1353. inter Ordinat. reg. Franc. tom. 2. pag. 533 : *Jureront lesdits apothicaires que il feront loialement le mestier de l'apothicairerie, et que il auront leur livre, qu'on appelle *Antidotaire Nicolas*, corrigé par les maîtres du mestier.* [* Gemma Gem. : *Antidotarius est liber contra vitia et morbos.*]

ANTIDOTUM, Remedium medicum, Medicina, Antidotum eadem notione apud Nicetam in Andron. lib. 2. num. 13. Gloss. Lat. Gall. : *Antidotum, Remede ou avancement.* S. Hieronym. Epist. 151 : *Vidi ego nauseam et capitum vertiginem Antidotum, que*

appellatur τυρπά, sepe sanari. Vide eundem in cap. 51. Esaïe. Octav. Horatian. lib. 1. Rer. medicar. cap. 15 : Ut sunt apium, cicer, gramen, ... et reliqua quibus Antidotum vel decoctiones conficiuntur. Passim apud hunc Scriptorem, Alexandrum Latrosophistam, et Medicos. Petrus Damiani lib. 6. Epist. 30 : In omni vita sua nunquam sanguinem minuit, nunquam Antidotum sumpsit. Lib. 8. Epist. 6. de Medicis : Cuncta eis noxia delectationis edulia miniciter interdicunt, Antidota insuper et amara propinrant. Thomas Archidiac. in Hist. Saloniaca cap. 19 : Erat præcipue eruditus in scientia physicali, ita ut respiciendo in faciem sani hominis, prænosceret quo agredinies gener, et quo fore tempore invadendus, quove medelæ Antidoto posset languori evitare discrimen. Vide Fortunatum in vita Germanni Paris. Episc. cap. 20. [Vox nota Quintiliano, apud quem : Ille datum et venenum dixit, sed se Antidotum daturum, id est remedium contra venenum, Gall. Antidote.] [Paulus JC. in Dig. lib. 33. tit. 9. fr. 5. pr. *Antidotus* est apud Gaium in Dig. lib. 18. tit. 1. fr. 35. § 2. item apud A. Gellium lib. 17. cap. 16. Vide Forcell. Lexic. Spartiano in Hadriano cap. 13. vox eo sensu usurpatum quem Cangius medio ævo vulgarem suis ostendit : *Accepto largius Antidoto, ingravescente valeudine per somnum periit.* Gemma Gemm. : *Antidotum. .... vel dicitur venenum quod datur contra vitam, Gyft.*]*

* **ANTIFACTUM, ANTIPATIUM, ANTIPATUM.** Vide supra *Antefactum*.

* **ANTIFERNA.** Vide infra *Antipherna*.

* **ANTIFRAZIANUS.** Qui eloquentia abutitur, ut facilius seducere possit. Epist. ann. 1408. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 1854 : *O quales doctores! o quales ecclesiastici viri! o quales maligni seductores et Antifraziani. Vide Antiphrazius.*

* **ANTIFRISUM,** Fimbria, lacinia, que in parte anteriori ponitur. Constit. Feder. reg. Sicil. cap. 94 : *Non tamen prohibetur quod ex superiori parte capelli, sive orbis sui, possint ponи Antifrisa; et quod illa pars interior, qua revolutiv, possint esse laborata de auro, vel seta, sicut volverit. Vide Frisum.*

ANTIFRO, Genua figere. Ugitio.

¶ ANTIGALHA, Valde pinguis. Vox celtica originis, composita ex *Galha*, *Pinguis* et præpos. augmentativa *And.* Galli olim *Galba* idem erat quod pinguis teste Suetonio. Superest etiamnum apud Germanos *Gail* quæ vox pinguem sonat; unde *Gaille*, terra pinguis. Ita Leibnitius in Collect. etymologicis ad vocem *Galba* in Gloss. Celtic. pagina 120. Recensio bonorum Prioratus de Podio Cuberio ann. 1339. in Armario. S. Victoris Massil. : *Quidam recognoscit se possidere nomine cellararie S. Victoris... unam possessionem vineæ et terre plane et Antigalha.*

ANTIGARIÆ. Fori Oscæ ann. 1247. fol. 5 : *Si equus, equa, mulas... fuerit ab aliquo, cui fidejusserrit pignoratus, et qui cum posuit, noluerit subvenire, jurante fidejussore, qui cum posuit salvat de Antigariis pro qualibet noctium. 5. arrovias hordei, etc.* [Idem videtur quod *Angariae*.]

* Hac voce significari existimo id, quod ad bestiæ pignoratae nutrimentum submi-

nistrari debet. [** Vide *Angueira in Angaria*, 5.]

ANTIGENA, ἀπρογνωθής, in Gloss. Latin. Græc. [Janus in Supplemento Antiquarii habet προγνωτίς.]

¶ **ANTIGENUS**, *Antegenitus*, in Glossario Aniciensi MS.

¶ **ANTIGERIO**, *Valde*, in Glossis Isid. Festus : *Antigerio antiqui pro valde dixerunt.*

* *Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : Antigerio, vel quemadmodum, vel in primis.*

¶ **ANTIGERIUM**, *Quemadmodum*, In primis. Isid. Gloss. Pro *Quemadmodum*, Grævius legendum censem *Admodum*. Papias MS. habet, *Antigorio*, *Quemadmodum*, in primis.

ANTIGRAPHUS, **ANTIGRAPHUS**. Glossæ Isidori: *Antigraphus, Cancellarius*. Ugutio, et ex eo Joannes de Janua: *Antigraphus, scriptor, idem est et Cancellarius, qui et Archigraphus dicitur, quod rescribit litteris missis ad dominum suum. Unde Antigraphia, vel Archigraphia, id est ejus dignitas, scilicet Cancellaria*. Sunt igitur *Antigraphi* generatim scriptores. *Glossar. Elfrici: Antigraphus, writerem id est scriptor. Ordericus Vitalis lib. 1: A priscis doctoribus edita, et ab Antigraphis scripta considero. Nisi quis legendum malit Antigraphis. Proprie autem Antigraphi, seu Antigraphi, dicti Cancellarii, et Magistri scriniorum; Glossa MSS.: Antigraphus, antiquarum rerum scriptor, a commentariis, Cancellarius. Extat Gregorii Magni Epistola 28. lib. 1. scripta Aristobolo, Expressio et Antigrapho. Et in lib. 2. Ind. 11. Epist. 7: *Sebastianus glorusus Antigraphus nuncupatur*. Scholiastes Juliani Antecessoris: *Quatuor scrinia sunt: primum quod dicitur Libellorum: secundum Memoria: tertium Dispositionum: quartum Epistolaram; unde et quatuor Antigraphi sunt.* Gloss. Græc. Lat: ἀντιγράφης, *Dictator, Re-scriptor, ἀντιγράφης τῆς μητρὸς, apud Petrum Patricium in Eclog. Legat. Vide Sal-marium ad Hist. Aug. pag. 480. 481.**

ANTIGRAPHUS, apud Isidorum lib. 1. Orig. cap. 20. est una e notis sententiarum, que cum puncto apponitur, ubi in translationibus diversus sensus habetur. [Papias habet διάφορος pro diversus in MS. Bituric.]

* **ANTILAMMBA**, Signum in libris ad distinctionem appositum. Consule Brennan. lib. 2. Hist. Pandect. cap. 3. pag. 117.

* **ANTILATIO**, Antecessio, præstantia, Gall. *Præminence*. Composit. inter Joan. ducem Brit. et legatos Papæ ann. 1441. ex Bibl. reg.: *Procurabimus cum effectu nominationem concedi præfato illustri principi, ... cum Antilateralibus et prerogativis nominatis*. Vide supra *Antelatio*.

¶ **ANTILENA**, apud Sipont. et Isid. in Glossis, *Cingulum quo equi pectus cingitur*, Gal. *Pœnalis*. Vide *Antela*. [** Gloss. Lat. Gr. Antilena, ιαλένα, διριστήριον προστητόν οὔτε τραπ. Antelina, ἀμπροσθία ἵππου, στρατού. Dosithei Glos. in Cod. Montispess. Epi. cod. 1. antelena. Vide Forcell. Lexic. et Scheffler. de re vehic. 1, 11.]

¶ **ANTILLARE**, θλιασθεῖν, παλλασθεῖν, in Antiquarii Supplemento. [** pro *Ancillare*.]

ANTLOGIUM, Alteratio, ἀντίλογια. Fulgentius *Plancides de Virgiliana continen-*

cia: *Omissa ergo Antilogii circuitu, cæpti operis aggrediamur exordium.*

* Idem quod Præfatio, sermo antecedens, ut ex ipso textu facile colligitur. [** Gemma Gemmar. : *Antilogus, est sermo contrarius, ein widersynnige rede. Antilogia i. contradictio. .... Antiloquium, ein vorrede.*]

¶ **ANTILOPUM**, Frustum, ab Anglo Lop, Amputare: *Unum sharp auri garnisatum de sexaginta et uno grossi baleisius... totum integrum garnisatum, set deficit unum Antilopum et quinque perulas, etc. apud Rymerum tom. 9. pag. 908. Idem sonat vox Lopin, apud plebem in Gallia.*

ANTILOQUUS, **ANTILOQUITUM**. Ugutio: *Antiloquus, qui primo loquitur, Antiloquium, prima locutio. Eadem habet Joan. de Janua. Anteloquum dixit Macrobius lib. 2. Saturn. cap. ult. et lib. 7. cap. 4. Vide Juretum ad Symmach. lib. 1. Epist. 71.*

ANTILOQUIUM, Contradiccio, obloquatio. Nestorius Patr. Constant. in Epist. ad Celestinium PP: *Fraternas nobis invicem debemus collocationes, ... quorsum hoc Antilocum?*

* Hinc *Avantparliers*, Advocati, nostris dicti sunt; non quod ante judicium loquerentur, ut vult *De Lauriere* in Notis ad cap. 14. Stabil. S. Ludov. sed quod primas in loquendo partes obtinerent. Vide *Prelocutor*.

¶ **ANTIMENSIMUM**, Græcis dicitur quod Latinis, Altare portatile, Lapis sacratus, seu, ut in Ordine Romano, Tabula itineraria, vel Altare viaticum, ut loquitur Bonifacius VIII. cap. ult. de privilegiis. Manuel Charitopolus Patriarcha CP. lib. 3. Juris Orient. pag. 239: Ἐνδια σιδι γρύριαι καθηρωμέναι τραπέζαι, σύχριται ἀντιμετωπίαι. *Ubi scitur altaria consecrata esse, non opus est Antimensis. Latinorum Antimensia, seu altariola fuere semper lapidea, Græcorum non item. Conficiebantur quippe eorum Antimensia e segmentis mappæ illius, qua altare cooperiebatur in die consecrationis Ecclesiæ, quamque postea in partes dividebat Episcopus, distribuebatque Presbyteris, ut defectu altaris consecrati illis ute-rentur. At in Ordine Romano *palla ipsa corporalis*, interdum appellatur *Antimensa*, id est loco mensæ, inquit Dominicus Macer in Hierolexico. De *Antimensio* Græcorum plurima in Glossario infimæ Græcitatibus ad vocem ἀντιμίσθιον. Adde quod in Encomio S. Marciiani Episcopi tom. 2. Junii. pag. 793. E: Ἐπέκτησεν τὴν μακρὴν τράπεζαν, τῆς κατατοιταὶ ἀντιμίσθιον, κατ' ὅψιν τοῦ αὐτοῦ σπλάκαι τῆς ἀναβάθμας, καὶ ἐπειναὶ λειτουργίαν, id est, ut vertit Sirmondus, *Mysticam mappam quae Antimension dicitur, fixit e regione splendore, sacraque inibi Liturgia rite peracta, etc.* Ubi mappam pro mensa posuit ob præsumum Græcorum ritum. Jam vero unde ἀντιμίσθιο dictum sit, non consentiunt omnes: alii a Græco ἀντι et mensa, alii ab ἀντι et μίσθιο missus factum fuisse putant, quod Græcis fere omnibus magis arridet. Vide Christianum Lupum in Scholiis ad Canones Synodorum tom. 3. pag. 748.*

ANTIMONIUM, Stibium, Græcis σίμπιον, cuius quidem vocis originem incertam, ut et usum antimonii veteribus incognitum, satentur peritiores medici. Hac usus est voce Constantinum African. lib. de Gradib.

pag. 381. qui quidem ann. 1100. vivebat. [Vide Diction. Etymolog. Menagii et Diction. Universale Trivolt. In hoc multa de usu et variis speciebus *Antimonii*.]

¶ **ANTINOMI**, ἀντίνομοι, Legis hostes. Sic appellati sunt Johan. Agricolæ sectatores, qui legem divinam inutilem esse, atque Christianos ad ejus observantium non teneri docebant, ut narrat Rainaldus ad ann. 1529. Alii suere ejusdem nominis hæretici, quorum in Anglia primus auctor fuit Job. Eatonus, qui librum edidit de Justificatione libera per solum Christum, ubi maxime docet, *Deum nec velle nec posse videre ullum peccatum in justificatis*, etc. Vide Lexicon Hofmanni.

* **ANTINOMIA**, Legum contrarietas, ab ἀντι et νόμος. Praefat. Digest. : *Nulla itaque in omnibus prædicti codicis membris Antinomia aliquam sibi vindicet locum.*

¶ **ANTINZA**. Charta XII. seculi inter Awalonem de Seligniaco et Willelmum Abbatem S. Remigii Senonensis: *Antinza vero sicut in diebus Teudonis duos denarios solvant Ecclesia.*

* Leg. forte *Anzinga*. Vide *Andecinga*.

¶ **ANTIO**. Donatio S. Rudesindi Episcopi pro Monasterio S. Salvatoris tom. 3. Collect. Conc. Hispan. pag. 181: *Adjicimus etiam stramina lectulorum, gagnapes, paleas Antonium VII. subminores, VIII. plamatiros digniores, palcos x. alias subminores VIII. aliphases vulturinos v.*

* *Loco Antonium*, ex Ant. de *Yepez Can-gius Antiquum* edidit in voce *Galnabis*.

¶ **ANTIORATIO**, Orationis Exordium, initium, Praefatio. Charta Balduini Episcopi Noviom. pro Monasterio S. Eligii anno 1049. ex Tabulario ejusdem loci: *Summa Divinitatis nomine indiviseque Trinitatis miseratione exordium fiat in privilegiū hujus Antioratione.*

¶ **ANTIPAGMENTA**. Vide *Antepagmenta*.

ANTIPARIES, Paries alteri oppositus, idem quod *Antemurale*. Matthæus Westmonast. ann. 1304: *Immensa quidem tormenta ictu unius lapidis, duos Antiparietes de arce, in vertice rupis fundatos, quasi sagitta per filum advolans, perforarunt. Vide Antemurale, et Barbacana.*

* **ANTIPAS**, *Testis fidelis*. Vocabul. compend.

* **ANTIPASTUS** *dictus quod sit ex contrariis, ex brevi et longa, et longa et brevi, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646. Legendum Antipastus. Vide Lexic. Martin. in hac voce.*

ANTIPATIA, pro *Antipathia*, dissiden-tia, Gall. *Antipathie, Aversione naturelle*. Anastasius Bibliot. in Sicilia sacra Rocchi Pirri pag. 138: *Canon PP. ultra consuetudinem absque consensu cleri ex immissione maiorum hominum in Antipatia Ecclesiasticorum Constantinum Diaconum Ecclesiæ Syracusanæ rectorem in patrimonio Siciliae constituit, hominem perversum et tergiversatum.*

* **ANTIPATUS**, quasi Proconsul, ab ἀντι et πάτης, Fragm. Chron. Amalphit. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 210: *Anno vero Domini 979. dominus Manso imperialis patricius et Antipatus, etc. Vide Anthypatus.*

* **ANTIPEDALE**, *Avantpié*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7644. Vide supra *Antepedes* 2.

TANTIPELARGOSIN dicunt Greci *talionem*. Ita Glossar. Isid. Et quidem ἀντίτλαργων; Beneficii accepti remuneratio est quam voce talionis expressit Isidorus.

ANTIPEMTON. Anastasius in Leone III. PP. pag. 133 : *Fecit aquæ manus Antipemton deauratas paria duo. Reinerus de inventione Reliquiarum SS. Eutychetis et Acacii apud Ughellum : Crucem Domini ex auro purissimo fecit admirabili artificio compactam, quod splendoclastum et Antipemton vocabatur. Utrobiique legendum videtur Antipepton; ex Græco ἀντίπεπτον; id est, ἀντίπεπτος χρυσός, aurum rectum, quomodo obryzum vocabant. Vide Aurum coctum.*

T ANTIPENDIUM, Vulum ante pendens. tom. 4. Concil. Hisp. pag. 277. Vide *Antependium*.

* **ANTIPHATUM.** Vide supra *Antefactum*.

T ANTIPHERNA, Gr. ἀντίφερνα, Juris-consultis dicuntur mariti dona, que remunerandæ dotis causa largitur uxori. Vide leg. ult. Cod. de Donat. ante nupt.

* *Antipherna, vel Antiferna,* Dotis compensatio, quasi contraria dos ex parte mariti, uti docet Gothofredus ad leg. ult. Cod. de Donat. ante nupt. vel propter nupt. lib. 5. tit. 3 : *Quia quasi Antipherna hæc possunt intelligi, et non simplex donatio. A Gr. ἀντί τι πέρνη, dos. Vide Lex jurid. Calvini.*

T 1. ANTIPHONA, Femoralium species. Bernardinus de Busto in Opere Mariali, Sermone 8. de Conceptione B. Mariae circa finem quem inscripsit summo Pontifici Alexandro VI. narrat Magistri cuiusdam in Theologia, qui adversus immaculatam Conceptionem Beatæ Virginis publicam habuerat orationem, a quadam robusto *Cordigero* temeritatem fuisse hunc in modum publice repressam : *Aprehendens ipsum revolvit super genua sua, erat enim valde fortis; elevatis itaque pannis, quia ille magister contra sanctum Dei Tabernaculum locutus fuerat, cepit eum palmis percutere super quadrata Tabernaculu quæ erant nuda; non enim habebat femoralium vel Antiphonam; et quia ipse infamare voluerat Beatam Virginem, allegando forsitan Aristotelem in libro priorum, iste predictor confutavit legendo in libro suorum posteriorum. De hoc autem omnes qui aderant gaudebant. Tunc exclamavit quedam devota mulier dicens : Domine predictor detis ea alias quatuor palmatas pro me, et alia postmodum dixit; detis etiam ei quatuor, sicque multæ aliae rogabant, etc.* Hinc forte

T ANTIPHONETI, Christi imago dicta, quod his femoralibus tecta esset. Vita. S. Niconis apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 880 : *Visus est sibi in occiduo graduum, qui ad sacram ædem ducunt, ascensu stare, ubi præter divinam Domini imaginem, quam Antiphonetum appellant, ipsius etiam Niconis effigies expressa est.*

[* Rectius diceretur, Species πριβουάδων, succinctoria nempe, quibus se circumcingebant; et ut apertis dicam, braccarum pars anterior, unde jocose *Antiphona* nuncupata, quam nostri *Brayette* vocant. Quæ cum facete dicta sint, vix credam ad imaginem *Antiphonetum* referri posse : unde cum Martenio lubentius interpretor de imagine Christi pulpito apposita aut depicta, ubi

Antiphonæ præcinctuntur : nisi præferenda videatur originatio proposita a D. Chastellain in Martyr. univers. pag. 955. ita nimirum appellatam fuisse hanc imaginem, quod eam Judeo in pignus mercator quidam tradiderat. Cui sententiæ non parum favet vox *Antibilibum*, quam vide. Vide præterea *Manni de Sigil.* ant. tom. 6. sigil. 8.]

2. **ANTIPHONA,** est Cantus Ecclesiasticus alternum, cum scilicet a duobus choris alternanti Psalmi aut Hymni concinuntur. Ita Isidorus lib. 6. Orig. cap. 19. et lib. 1. de Eccl. off. cap. 7. Gloss. Lat. MS. Regium: *Antiphona, Vox reciproca. Τὰ ἀντίφερα, Germano Patriarch. Constantinop. in sacra Theoria. Concil. Ephesinum : Καὶ ἀναρτά πάντα τὰ μεντερίτια, ἀπε τοῖς Ἀρχιμανδρίταις αὐτῶν, ἐπλόθε ἐπὶ τῷ παλάτιον, φύλακτος ἀντίφερα.* Eddius Steph. in Vita S. Wilfridi cap. 44 : *Aut quomodo juxta ritum primitive Ecclesie consono modulamine, binis adstantibus choris, persultare responsoris Antiphonique reciprocis instruerem. Alcuin. Poem. 3 :*

Præsentem ergo diem cuncti celebremus ovantes, Et reciproca Deo modalem carmina Christo.

Concilium Toletanum I. can. 9 : Nulla Professa vel vidua absente Episcopo vel Presbytero, in domo sua Antiphonas cum Confessore, vel servo suo faciat.

Antiphonarum apud Græcos auctor creditur S. Ignatius, a quo formam illam alterna vice cantandi in Ecclesiam Antiochenam profluisse tradunt Georgius in Vita S. Joannis Chrysost. Socrates lib. 6. cap. 8. Nicephor. Calist. lib. 13. cap. 8. Amalarius de Eccl. off. lib. 3. cap. 7. Walafrid. Strabo cap. 28. etc. alii Flavianum et Diodorum *Antiphonarum* usum Antiochenæ tradidisse scribunt, ut Theodoreus, lib. 2. Hist. Eccl. cap. 24. et ex eo Sigebertus, et Radulphus Tungrensis.

Apud Latinos vero primus S. Ambrosius Antiphonas constituit, Græcorum exemplum imitatus; ex hinc in cunctis occiduis regionibus earum usus increbuit, inquit Isidorus lib. 1. de Eccl. offic. cap. 7. quod et testatur Paulinus in illius Vita : ne populus mœroris tædio contabesceret, ait S. Augustinus lib. 9. Confess. Adde Sidonium lib. 5. Epist. 17. Sigebert. ann. 338. Raban. lib. 2. de Instit. Cleric. cap. 50. Durandum lib. 5. Ration. cap. 2. n° 30. et seqq. et Durandum lib. 3. de Ritibus. Eccles. cap. 17.

[* *Anthaine, nostris, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1413. ex Reg. 167. Charthop. reg. ch. 98 : Une hymne ou Anthaine de saint Nicolas, qui se commence : Nicola solemnia. Antoine, in Testam. Joan. Lessillé ann. 1382. inter Probat. Hist. Sabol. pag. 390 : Pour avoir par chacun Dimanche au commencement de la grant messe dudit recteur et de ses successeurs une Antoine, verset et oraison ordinnaire des mors sur la sepulture de moy.*]

ANTIPHONÆ strictius loquendo, in Ecclesiasticis officiis, dicuntur meræ ex variis Psalmis diversorum versuum, qui magis solemnitatis mysterium exprimunt, eclogæ, quæ Psalmis ipsis concinendis præmittuntur, seu sententiæ quæ Psalmum antecedunt, quia, ut ait Amalarius lib. 4. de Eccl. offic. ad ejus symphoniam Psalmus cantatur per

duos choros, ipsaque Antiphona conjunguntur duo chori. Vide Concilium Turonense II. can. 18. Differt autem *Antiphona* a *Responsorio*, quod in *Responsoriis* unus dicat versum, in *Antiphonis* autem alterneant versibus chori.

ANTIPHONA AD INTROITUM, quæ in Introitu Missa canebatur. Walafrid. Strabo lib. de Reb. Eccles. cap. 22. et Micrologus cap. 1 : *Interim cantatur Antiphona ad Introitum, quæ ab introitu Sacerdotis ad altare hoc nomen meruit habere.* Ita etiam appellatur in libro Sacramentorum Gregorii Magni, statim initio. Fortunat. lib. 5. Poem. 3 : *In natalicio Gregorii Episcopi, cum Antiphona dicere rogetur, in Missa dictum.* Eadem quæ *Introitus* vocatur. Vide in hac voce, et Menardum ad Sacram. Gregor. pag. 3.

ANTIPHONE ALLELUYATICE. Vide *Alleluia*.

ANTIPHONE INVITATORIE, quæ inquit Alamarius lib. de Ord. Antiph. cap. 69, curunt per *Dominicas noctes*.

ANTIPHONAM LEVARE, Canendo præcine-re. Eckehardus junior de Casib. S. Galli cap. 1 : *Antiphonamque præoptatam ipse in Evangelium levavit, et clare percantavit.*

ANTIPHONÆ MAJORES DE OO. In Indice MS. Beneficiorum Ecclesie Constant. fol. 65. v. e Musæo D de Cangé dicuntur illæ solemniores Antiphonæ incipientes per interjectionem O, quæ septem diebus ante Nativitatem Domini decantantur.

ANTIPHONA DE PODIO, dicta oratio: *Salve Regina, quod facta fuerit ab Ademaro Episcopo Podiensi, ut auctor est Albericus in Chron. MS. ann. 1130 : [Dicerebatur autem Antiphona de Podio, eo quod Haimarus [** Leibuit. Ademarus] Episcopus Podiensis eam fecerit. . . . unde in quodam Capitulo generali Cisterciensi veniam suam accepit (Beatus Bernardus), qualiter hæc Antiphona ab omni Ordine recipetur; quod et factum est. Pluribus probat W'ion lib. 5. Ligni Vitæ cap. 105. hujus Antiphonæ auctorem fuisse Hermannum Contractum Ordinis S. Benedicti Monachum. At Guill. Durandum in Rationar. lib. 4. cap. 22. Petro Compostelano Episcopo illam adscribit: cui sufragatur Claudio a Rota in Notis ad Pseudo-Luitprandum.] Hanc alii S. Bernardo, qui sub ea tempora vixit ascribunt. [Johannes Eremita lib. 2. Vita S. Bernardi cælestem ei assignat originem, narratque, Bernar-dum vocè Angelica audiuisse decantari Antiphonam Salve Regina ex integro usque ad finem, quam corde tenus et postea scripsisse, atque B. Eugenio Papæ transmisso refertur, ut ex præcepto auctoritatis Apostolice per Ecclesiæ solemnis haberetur... quod est factum est. Hinc tom. 2. Operum S. Bernardi hæc Antiphona composita dicitur a Sanctis et a Sanctis instituta. Refert laudatum Albericus, quater in anno Ordinem suum (Cluniacensem) hanc Antiphonam concinere, quatuor nempe solemnitatibus præcipuis B. Virginis, Purificatione, Annunciatione, Assumptione et Nativitate.]*

ANTIPHONÆ PROCESSIONALES, quæ in processionibus canuntur, apud Joann. Episc. Abrinc. de Offic. Eccles. pag. 38.

ANTIPHONÆ ROTATIONALES, quæ dicuntur in Rogationibus, apud eundem Joan. Ep. Abrinc. de Offic. Eccles. pag. 55.

* **ANTIPHONAM INJUNGERE**, Praecinere, Gall. Entonner. Ordinar. MS. eccl. Camerac. fol. 1. r^o: *Sabbato in Adventu Domini,.... cantor major tenet chorum in capa serica rubra, injungens Antiphonam, etc.*

ANTIPHONARIUM, [** Gemma Gemmarum : *Antiphonarius vel Antiphonarium.*] Liber continens *Antiphonas* totius anni. Agobardus lib. de *Divina Psalmodia* : *Necesse fuit omnem sacram officiorum seriem, quae solito Cantorum ministerio per totum anni circulum in Ecclesiasticis conventibus exhibetur, . . . diligentius et plenius in libello quem usitato vocabulo *Antiphonarium* nuncupant, colligere atque digerere.* Hujus auctorem Gregorius Magnus suisse ait Joan. Diaconus in illius *Vita* lib. 2. cap. 6 : *Antiphonarium centonem Cantorum studiosissimus nimis utiliter compilavit. Ruptus lib. 2. de Divin. Offic. cap. 21 : Gregorius Antiphonarium regulariter centonizavit et compilavit. Adde eudem Agobardum lib. de Correctione Antiphonarii cap. 15. Scriptis Amalarius Fortunatus librum de Ordine Antiphonarii. Ideo liber dicitur etiam Responsonarium a *Responsoriis*, quae ibid. continentur; ut observat Durandus lib. 6. Ration. cap. 1. num. 24. Vide Monachum Engolismensem in *Vita Caroli Magni* ann. 877. [** Lusitan. dicebatur *Antifaal*, teste S. Rosa de Viterbo vol. 1. pag. 120. Charta sec. XIV : *Duas vestimentas perfectas, huum Antifaal.*]*

ANTIPHONARIUM, DIURNUM ET NOCTURNUM, quorum scilicet usus in diurnis et nocturnis officiis. *Chronicon Casin.* lib. 3. cap. 62 : *Antiphonaria de die duo in choro semper habenda, Antiphonarium de nocte.*

ANTIPHONARIUM, Liber in quo Introitus ceteraque antiphonæ in Missa dici solitè continebantur; nam, inquit Mabillonius, lib. 1. de Liturgia Gallic. pag. 36. in omnibus Lituriis Missa incipiebat ab antiphona quadam; unde liber qui ejusmodi versus continet *Antiphonarium* a Joanne Diacono vocatur in *Vita Gregorii Magni*. De his antiphonis, quas modo *Introitus* appellamus, intelligendum videtur Concilium Agathense anni 506 : *Studendum est ut, sicut ubique fit, et post Antiphonas Collectiones ab Episcopis vel Presbyteris dicantur.*

ANTIPHONATIM, Alternischoris. Florentinus Wigorn. : *Celestini PP. constituit ut Psalmi David 150. ante sacrificium Antiphonatim decantarentur.* Occurrit preterea apud Galterum Tervan. in *Vita Caroli Comit. Flandr. Epitaphium S. Nicetii Archiepiscopi Lugdun.* :

Pallere præcepit, normamque tenere cauendi
Primus, et alterutrum tendere voce chorum.

Vide ejusdem *Vitam ex Jurensi Cod.* n. 3.

Viget apud Græcos alia antiphonatim canendi ratio, quam παραχωτικον appellat Leo Imp. in *Tacticis*, cap. 7. § 12. ubi haec habet : *Συγνάσις εἰς τὸ ἐπέρχοθεν ἀλλήλους ἄνδρας β. καὶ ὑποχωρεῖν, καὶ πάλιν ἀπελάνειν, καὶ ἐξιστεῖν, κατὰ τὸν τύπον παραχωτακον.* In quem locum Philippus Pigafatta, quem non viderat Meursius : *Il moto militare che al numero 11. (al. 12.) racconta quel Imperatore, è tratto dal canto che usino i caloyer i loro divini Offici, nomata Paracontaci, concio sia che Paracontaci sono himni de Sancti, i quali sono alternatamente cantati*

GANGI GLOSS. — I.

in questa maniera. Sarà un choro de quatra caloyer, che canteranno le laudi di un Santo, due di loro prima cantano, et poi tacciono, et gli alteri due poi il canto ripigliano, et poi cessano, et ricominciano que gli alteri due, et in forma tale si vanno vicendevolmente cambiando, et dando luogo. Ita etiam describitur alternus et ἀντίφωνος; iste cantus a Jacobo ad Eucholog. Græc. pag. 123.

¶ **ANTIPHONETI**, Vide *Antiphona 1.*

** **ANTIPHORA**, est tacitæ questionis responsio, in Gemm. *Gemmarum.*

¶ **ANTIPHRASIUS**, Qui in sermonibus Antiphrasibus uti amat. *Epistola Elipandi Episc. Tolet. apud Mabill. tom. 2. Annal. Bened. pag. 273 : Non cum magistris optimis, sed cum ignarisi et schismaticis, videlicet Felice et Beato Antiphrasio, aequales in virtute, et pares in errore habuit collationem. Vide *Antifrasianus.**

* 1. **ANTIPIRGIUM**, *Escrin*, in *Glossar.* Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. et in alio ann. 1352. ex Cod. 4120. Magis forte arrideret vox Gall. *Ecran*, umbella, qua ante ignem utuntur; sive *Antipirgium* componeretur ex ἀντὶ et πῦρ, ignis; [** ita Gemma Gemm. : *Antepirgium, ein schirmbret vor dem fuer ab ante et pir, quod est ignis.*] alioquin vox est hybrida ex ἀντὶ et *pirgius*, via publica; porro itinerantes arcas secum deferre solent.

* 2. **ANTIPIRGIUM**, *Cramaille*. Vocabul. compend.

1. **ANTIPODIUM**, Anterior sellæ pars, cui equitantes manu innituntur. Albertinus Mussatus lib. 12. de Gest. Ital. post Henric. Rubrica 2 : *Ut in equis in curia Domini considentes, plerumque et super sellarum Antipodiis dormitantes descensum Domini exspectarent.* [Ænigmatice ad id quod aiunt *Appogiars* vernacula sermone, inquit Villanus in notis ad hunc locum apud Murat. tom. 10. col. 764. Podium enim tam apud Latinos quam apud Græcos hujusmodi significacionem respuere videtur. Est igitur hæc vox significatione barbara, compositione hybrida. *Antienim pro Ante apud Græcos in usu non est; sed et raro apud Latinos. Hæc ille.*] Vide *Appodiare.*

ANTIPODIUM, Subselliorum Monastorum, quæ nostris formæ dicuntur, pars posterior, quæ anteriori seu podio opponitur. Odo Cluniac. lib. de *Vita S. Geraldii* cap. 11 : *Ita suspensus in contemplatione stetit, ut nec sederet, nec vel paululum in Antipodium recubaret.*

* 2. **ANTIPODIUM**. Sic, haud scio quaque ratione, Actum solemnum Academicum appellabant in Academia Parisiensi. Robertus Goulet in *Compendio jurium Universit. Paris.* fol. 19. Edit. 1517 : *Tribus et his diebus (Dominica, Martis et Jovis) utantur carnibus assis portioniste, nunquam vero in prandio, nisi quidam fieret actus solennis et, ut aiunt, Antipodium : quod rarissime permitti debet.*

* **ANTIPODUS**. *Ara Antipoda*, Quæ ad sancti tumbam circa pedes ejus erecta est. Mirac. S. Emmer. tom. 6. Sept. pag. 504. col. 1 : *Valde pensandum tanti martyris meritum, qui mulierem absque ministerio suorum pedum venire voluit ad aram suæ requiesctionis Antipodam.* Ibid. pag. 503. col. 2 : *Confessio de pedibus appellatur.*

¶ **ANTIPOPHORA**, a Græco ἀνθεπόφερα, Responsum, Gall. *Replique*. De negotio

Formosi Papæ apud Mabill. tom. 4. *Analect.* pag. 612 : *Et hæc omnis res ex septem locis argumenta contrahit. Horum duo quis et quid, omnia continent. Litium autem duæ sunt voces, insimulantis et repulsantis, quæ sunt per ippophoram et Antiphoram.*

¶ **ANTIQUA**, FORMATA, MAJOR, POLITA, PRISCA, Variæ scripturarum veterum species, de quibus in voce *Scriptura*.

ANTIQUALIA. Thwrczus in *Chron. Hung.* part. 1. cap. 24 : *In quodam oppido.... cuius Antiqualia hunc usque in diem durant. Maceræ, ruinæ. Gallis Antiquailles, Italis Anticaglia. Joan. Villaneus lib. 1. cap. 38 : Ancor' oggi in Terma si vede dell' Anticaglia.*

* **ANTIQUALIAE**, Maceræ, ruinæ, ut *Antiqualia*. *Charta ann. circ. 1282. in Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 353. col. 1 : Homines S. Germani cum gente Manfredi.... opposuerunt se regi, et muniverunt omne Antiqualias, quæ sunt extra S. Germanum valde fortes, etc.*

¶ **ANTIQUANA CRASSANA**, Scripturæ veteris species. Vide *Scriptura*.

¶ **ANTIQUARE**, In antiquum statum restituere. Gerardus Abb. in *Vita S. Adalhardi* num. 21 : *Nec ante desistit, quam fædus inter eos usque ad oscula restituit : pacem partibus redintegrat, mores et fines certo limite Antiquat. His ergo et similibus fæderat regnum indefessus. Vereor ne legendum sit Adæquat. Alia notio occurrit mox in Antiquarius.*

* *Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : Antiquare, quæ ante int. in augeres sunt (sic). Alii, Antiquare, ad statum revocare. Aliud Lat. Gall. ex Cod. 7692 : Antiquari, essteller.*

ANTIQUARIUS, Isidorus lib. 6. Orig. cap. 14 : *Librarū uidem qui et Antiquarii vocantur; sed Librarū sunt, qui nova et vetera scribunt, Antiquarii qui tantummodo vetera, unde et nomen sumpserunt.* *Glossæ veteres : Antiquarius, ἀρχαιογράφος, καλλιγράφος.* Sunt igitur *Antiquarii*, qui vetustate obsoletos libros componunt, reparant, describunt, ut est in l. 2. C. Th. de *Studiis liber. urb. Rom. et l. 10. Cod. de Proximis sacrorum. scrin.* Vide Senator. de *Divin. lect. cap. 15. 30. Sidon. lib. 9. Epist. 16. S. Augustin. Serm. 44. Ausion. ad *Probum*, Odericum lib. 3. pag. 470. etc.*

ANTIQUARIA ARS, apud S. Hieron. Epist. ad *Florentium*. Vita S. Nili junioris pag. 137 : *Kai μαδὼν, παρ' αὐτῷ τὴν τῆς καλλιγραφίας διαδιστρώντων τίχην.*

ANTIQUARE, καλλιγραφησαι, in *Glossario veteri*. Eadem Vita S. Nili junioris pag. 29 : *Ἄπο πρωτὶ τῷ τρίτῃ δέκατῳ ἐκαλλιγράφει, λεπτῷ καὶ πυκνῷ χρώμανος ἰδούσιεν.* Infra pag. 33 : *Κῆρυς δὲ πέπης ἐπὶ τῷ ξύλῳ, διὰ αὐτοῦ τῶν τοιώντων βιβλίων τὸ πλῆθος ἐκαλλιγράφησε.* *Manu Antiquaria libros conscribere*, in *Chronico Novalicense* cap. 20.

ANTIQUARIORUM DOMUS, in *Monasteriis*, quod et *Scriptorum* dicitur. *Vita Abbatum S. Albani* pag. 41 : *Hic primitus Antiquariorum domum Abbatis sui jussione rexit, librorumque copiam huic Ecclesiae contulit.*

* **ANTIQUATUS**, Senex, a Gall. *Ancien*, vieillard. Regist. A 2. Cam. Comput. Paris. ad ann. 1321. fol. 47. v^o : *Johannes de Fonte, serviens eques institutus, in loco Philippi d'Iguebonde debilis et Antiquati, ha-*

deat vadium mediatum dicti officit. Vide *Antiquus*.

¶ **ANTIQUITAS**, Senectus. Gall. *Vieillesse*. Vita B. Coletæ, tom. 1. Martii pag. 557. C : Signanter autem interorationes vocales et mentales singularem gerebat devotionem ad *Psalterium* et ad septem *Psalmos paenitentiales* cum *Letanis*; et nunquam a juventute percurrent usque ad *Antiquitatem*, occupationibus quibuscumque non obstantibus, omisit illa dicere.

ANTIQUUS, Senex, ex vernaculo *Ancien*, *Ancestre*. Falco Beneventanus ann. 1136 : Quique *Antiquorum suorum sequebantur honestatem*. Occurrit in *Vita Mariæ de Mailiaco*; Joannes Villaneus non semel vocem *Antico* hac notione usurpat. Vide *Senex*.

** **ANTIQUUS ANGUIS**, **ANTIQUUS HO-STIS**, Diabolus, apud Gregor. M. Opp. vol. 1. pag. 111. et 1019. Postea sæpe usitatum. Vide Grimmii *Mythologiam* pag. 553 et 558.

** **ANTIQUUS EXERCITUS**. Vide infra in voce *Hellequinus* et *Grimmum Mythol.* pag. 528.

¶ **ANTIREX**, Tyrannus, qui legitimo Regi adversatur. *Chron. Siciliæ* inter Anekd. Marten. tom. 3. col. 221 : *Qui post eus felicem obitum iste successor ejus SS. Pater noster D. Pupa Clemens, non clementiam, sed inconstitutum operatus in nobis, exiret in regno predicto nequier nostrum temerarium Antirex; qui demum per omne regnum ipsum obtinuit, ut vobis incognitum non existit.*

¶ **ANTIS**, est anni ordo. *Gloss. Bituric.* MSS. Vide *Antes*.

ANTISCOPI, pro *Antiepiscopi*, pravi Episcopi non semel appellantur in *Vita S. Theodardi Archiepisc.* Narbon. apud Catellum.

ANTISECUS, *Ante*, *ταχρός*, in *Glossa Graeco-Lat.* Vide *Postsecus*.

ANTISIGMA, Una et notis sententiarum, quæ ponitur ad eos versus, quorum ordo permutandus est, sicut et in antiquis auctoribus positum invenitur. *Antisigma cum puncto*, ponitur in tis locis, ubi in eodem sensu duplices versus sunt, et dubitatur qui potius eligendus sit. Isidor. lib. 1. Orig. cap. 20. [Ubi pro *Antisigma* legitur in MS. Papiae Bituric. *Antissima*.]

* **ANTISIMA**, pro *Antisigma*, in *Glossar.* ex Bibl. reg. Cod. 7613. et 7646.

ANTISMICUS, *Urbanus, non amarus, non iracundus*, Joan. de Janua. Videtur legendum *Anticynicus*. [** Gemma Gemmarum : *Antismus est floridus vel urbanus responsio. Legendum Astysmus. Gloss. in cod. Reg. 764* : *Astysmos est thropus multiplex. . . namque Astysmos (sic) putatur dictum omne quod simplicitate rustica caret etc.* Vide Isidori *Origines* lib. 1. cap. 36. sect. 30.]

* **ANTISOLIUM**, Porticus species, vestibulum, vel etiam umbraculum ligneum projectum, compluvium, Gall. *Avant-tolt.* Liber niger eccl. S. Vulfran. *Abbayil*. fol. 32. v° : *Walterus Baumer xij. den. ad Natale de Antisolio domus et buceris cellariorum. Vide Antesolarium.*

ANTISPER, *πρὸ τοῦτον*, in *Gloss. Lat. Græc.* ut *Antisper*.

¶ **ANTISSIMA**, pro *Antisigma* : quod vide.

* **ANTISTA**, *Sacerdotissa*. Cathol. Pro *Antistitu*. Vide in hac voce.

¶ 1. **ANTISTARE**, Idem quod *Antistitare*. Episcopum vel Abbatem agere, Praesesse. Annal. Bened. tom. 4. pag. 374. num. cvi. : Cum electionis (ad sedem Moguntinam) causa festo die SS. Apostolorum Petri et Pauli convenientissim omnes, petito silentio, infit Imperator, virum se nosse existimæ sanctitatis ac doctrinæ ad id officiū omnino idoneum; huic se suffragari omnes dixerunt. Tum Imperator nutu accito Bardone : *Novimus, inquit, Fuldense privilegium, nec infringimus statutum predecessorum nostrorum, sed quia non desunt qui noverint, qua causa non proveamus Abbatem (Richardum) te, ait ad Bardonem conversus, ejus ovis Antistare statutus secundum prioram voluntatem. Gesta Abbatum Gemblac. Spicileg. Acher. tom. 6. pag. 518 : Notgerus tunc temporis Tungrensis Abbatustabat. Vide Acta SS. Maii tom. 6. pag. 412. F. Apud antiquos *Antestare*, vel ut sèpius scribabant *Antistiture*, idem erat quod *Præcellere*, prestare. *Lucretius* lib. 5. 22 : *Herculis Antistare autem si facta patibus.**

Cato de Re Rust. cap. 156 : *Brassica est, qua omnibus oleribus Antistat.*

¶ 2. **ANTISTARE**. Charta Willelmi Aquitanorum Ducis pro Angeriaco inter Institutum. tom. 2. novæ Gall. Christ col. 465 : *Willelmus Dux Aquitanorum... quandam Abbatiam in honore beatissimi præcursoris Christi Johannis aedificatam... pro redempitione atque salute animæ suæ cunctorumque parentum suorum Antistare cupiens, etc.* Verbum *Antistare* Dionysius Sammarthani vertit excitare, restaurare, quam certe notionem patitur habita textus ratione; vereor tamen ne idem sit quod sequens

¶ 3. **ANTISTARE**, Tueri, tutum præstare, Gall. *Garantir, Defendre*. Donatio Supponis Ducis de Paterno Pinnensis civitatis S. Clementi facta ann. 872, inter Ad-ditamenta ad *Chronicon Casuriense* apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 935 : *Et insuper dono ipsum chartulam vel confirmo infra istam vestram chartulam, ut vos cum ipsa chartula ipsas res ab omni homine Antistare et defendere debeatis.* Ibid. ad ann. 1046. col. 996 : *Unde reprobuisse et obligo me vel meos heredes in ipso Monasterio et tibi domino Abbat... ut ipsam meam concessionem Antistare et defendere debeamus vobis ab omni homine.*

¶ **ANTISTES**. Hoc honoris nomen non Episcopis solum et Abbatibus, sed quandoque etiam Prioribus et Parochis datum fuisse norunt, qui antiqua tenuerunt instrumenta.

ANTISTITA, *Abbatissa*, in veteri Charta quam laudat Hieron. Hemengius in General. Rhetor. Curiensis Principis; *Sacerdotissa*, Uglutioni. Occurrit hæc vox apud Plautum.

ANTISTITARE, Episcopum agere, in Excerptis ex veteribus lectionibus MSS. Ecclesiæ Vesontiensis nuper editis a viro doctissimo Petro Francisco Chiffletio, dissertat. 2. de Conversione Constantini M. : *Tunc temporis Hilarius Antistitatur Cripoli.*

ANTISTITIUM, *Præsulatus vel Primatus*, in Gloss. MSS. S. Germani Paris. Cod. 524. Joanni de Janua, *Sacerdotium, divinum* : *unde, Marcus venerabilis Antistitio præemi-*

nebat. [Gesta Abbatum Lobiessium Specil. Acher. tom. 6. pag. 565 : *Farabertum Pruniæ Abbatem Antistiti sui reliquit hæredem. De S. Leone PP. IX. tom. 2. Aprilis pag. 649 : Qui postea ad Antistitium Mediomatrici urbis votu cleri et plebis magis quam suo assumptus.*]

ANTISTITIUM, pro Monasterio occurrit non semel in lib. Miraculor. S. Thomæ Cantuar. Arch. edito a Stapletono.

* **ANTISTOMACHUS**, *Pars dorsi contra-rta stomacho*, in *Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646.*

ANTISTROPHIA, Reciproca conversio, quando totum *Responsorium* convertitur. *Papias*.

¶ **ANTITACTICI**, Hæretici ex Gnosti, corum portentosa sententia suppulantes, peccatum adeo non malum esse agnoverunt. ut etiam præmio dignum statuerent. Clem. Alex. Strom. lib. 3. Baron. ann. Chr. 120,

ANTITAS, *Antiquitas*, in *Breviloquo*. ex quo emendanda *Glosse Lat. Græc.* *Antas*, *τριψοία*, legendum enim *Antitas*. *Infra*, *Antites*, *τριψοίαι*. Forte pro *Antiquitas*. Alibi : *Antiquitas, ἀρχαῖς*.

¶ **ANTITHEI**, quinam fuerint docet Arnobius adversus *Gentes* lib. 4 : *Magi haruspicum fratres memorant suis in accientibus Antitheos sapientia obrepere pro accio; esse autem hos quosdam materiis ex crassioribus spiritus, qui Deos se fingant, nescios que mendacis et simulationibus ludant.*

ANTITHETARIUS. In *Legibus Canuti Regis Angl.* apud *Bromptonum*, lemma capituli 47. de *Antithetario*, inscribitur : sed in ipso capite vox ipsa deest. Legis autem sensa penitus inspecto, eum qui illam accusationem, recriminatione, id est, contraria intentata actione, atergerit, *Antithetarium vocari censem Somnerus*.

¶ **ANTITRINITABII** circa annum Christi 1570. exorti, tres Personas Divinas una in Personis subsistere, impie docere ceperunt. Hofman. in Lexico.

* **ANTIVAGIUM**, Tributum, quod pro apertura minæ ferri apud *Dolphinates* illi præstatur, qui fundi dominus est, vulgo *Antivage*. Inquisit. ann. 1284 : *Minatos in valle Alavardi requisiti coram suprascriptis ferre testimonium super usu et consuetudine minatorum minam ferri fodientium apud Vallemvaugii, qualiter se debeant habere minatores erga dominum, de cuius feudo mina ferri eruitur sive extrahitur, pro Antivagio solvendo.... Dixerunt jurati ad sanctam Dei evangelia, quondam mina, quæ extrahitur de qualibet focea, solvantur primo expensæ totius focea, videbunt mercedes operariorum, candelæ ad illuminandum, acumenta picorum, sacci ad extrahendum. Postea vero mina extracta, quæ superest, solutis expensis, dividitur in quatuor partes; quarum minator debet habere tres partes, et ille ad cuius dominium pertinet fundus ubi est focea, scilicet ingressus focea, debet habere quartam partem, et dicta quarta pars dicitur esse Antivagium, pro quo Antivagio dominus, qui illud accipit, debet eis minatoribus manutene nenus ad manendum foeam, ubi cumque nenus valeat reperire, salvis arboribus fructiferis. Transact. inter Joan. dalph. et Petr. Barralem ann. 1315 : Item de minis ferredi ordinamus et volumus, quod extrahantur,*

Digitized by Google

quarantur et deportentur,.... soluto Antivagio ab inventoribus dictarum minarum, prout usque ad haec tempora extitit usitatum et consuetum.

ANTONIANI AUREI, Moneta Romana cui ab Antonino Imperatore nomen. Vide Vopiscum in Probo cap. 3.

¶ **S. ANTONIUS**, Rostratus superne baculus, Gall. Bequille, sic dictus quod formam referret crucis S. Antonii quae ut littera T formari solet. Epistola MS. ann. 1320. ex Archivo S. Vict. Massill. : *Innixus super quadam ligno vocatus S. Anthonius.*

¶ **S. ANTONIUS**, Ordo a Gastone quadam nobili Delphinate ann. 1095. institutus in solarium eorum qui igne sacro afflitti erant. Insigne ejus littera T. est. Item Ordo militaris in Abyssinia, de quo liberum edidit Joh. Balthasar Abyssinus Eques. Hofman.

* **ANTOPHORA** vel **ANTHOPHORA**, Flores ferens, ab áθος flos et φερός ferens, ut notant docti Editores ad Vit. S. Rosæ tom. 5. Aug. pag. 592. col. 2 : *Semper in modico Rosæ viridario intacti vernalant pulluli, quos in proximum Sabbathum cœlesti Antophoræ consecrare; Deipara scilicet Virginis.*

ANTOPIUS. Anonymus Barenensis in Chron. ann. 1046 : *Et ceciderunt Greci et multi Antopii per gladio et in mare. Expressi, si nulli, vocem Græc. ἀνθρωποι, viri.*

ANTOR, pro *Auctor*, primus venditor. Occurrit passim in Foris Aragon. Vide lib. 6. de Furto.

¶ **ANTORCA**, Cereus intortus, tæda, Gall. Torche. Charta ann. 1332. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 155 : *Necnon et homines, qui querant officinæ ecclesiæ parochialis, ut pote candelæ B. Marie, operi, luminariis, Antoris, pauperibus verecundis, etc. Comput. ann. 1380. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 28. col. 1 : Pro una Antorca empta in Avinione, etc. Entorca, ibidem pag. 29. col. 2. Vide infra in hac voce.*

¶ **ANTORCHIA**, Fax sepulcralis, Gall. Torche pour les funerailles. Collect. Concil. Hisp. tom. 4. pag. 195 : *In quo anniversario seu Missa assistere habeant omnes Canonici... necnon et Scholares..... componere tumulum ac incendere sex Antorchias.*

¶ **ANTRAE**. Vide *Angræ*.

¶ **ANTRAS**, vel *Antrax*, Græc. ἄνθραξ, Carbunculus, genus ulceris. Albertus Magnus de Gestis Henrici VII. Cœsaris lib. 16. apud Murat. tom. 10. col. 568 : *Triplex illi interitus causa deprehensa est, una in nate sub genu lethalis ulceris, quod physici Autras vocant. Ubi Villanus adnotat : Legarem ego sic : Una in crure sub genu lethalis ulceris quod physici Anthrax vocant. Vita S. Edmundi Cantuar. Archiep. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1802 : Contigit aliquando eum in pede gravari apostemate quod Antracem solent medici nominare.*

¶ **ANTRELLUM**, Parvum Antrum. Vita S. Guillielmi Politensis Erem. tom. 2. Aprilis pag. 469. C : *Aliud quandoque ingressus Antrellum ita meditationi sedulus invigilavit, ut sequentem quoque diem orationi adjiceret.*

ANTRILLUS, Instrumentum lapicidarum. Breviloq.

* **ANTRITHENA**, Repaguli species. Contin. Chron. Andr. Danduli apud Murator. tom. 12. Script. Ital. : *Dominicalis custodia*

fit ad portam sancti Nicolai, clausum cum fortissima catena et Antrithena.

* **ANTROLIUM**, an Locus ubi stat molendinum, vel idem quod *Trolium*? Chartul. Med. monast. Bitur. fol. 222. v° : R. Troselli, canonicus beati Ursini Bituricensis, recognovit quod in Antroli dicti molendini erant debiti quatuor solidi Paris. de censu.

* **ANTRONISCUS**, Inastratura, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7613.

¶ **ANTROPOMORFEON**, vel **ANTROPO-MORPENS**, *Mandragora* Græc. dicta quod habeat formam hominis. Ita Papias MS. [** cod. reg. 7644 : *Antropomorfetis. Hæc omnia ex Isidor. Origin. lib. 17. cap. 9. sect. 30.*] Vide *Anthropomorphitæ*.

* **ANTRORIUM**, Lo vaso da tirar aqua, in Glossar. Lat. Ital. MS.

¶ **ANTROSUM**, Adverso cursu. Chron. parvum Ferraniense apud Murat. tom. 8. col. 476 : *Antrosum tendens (Padus) a quadrivio jam dicto, cum Gauro intrat in pelagus.*

¶ **ANTROSA**, ὄψηστα, Saltatrix, in Supplemento Antiquarii.

¶ **ANTRUM**, Templum. Papias in MS. Bituric. : *Corcium civitas fuit Piratorum ubi sumosissimum est Antrum, id est, templum.*

¶ **ANTRUM TUMBAL**, Sepulcrum. Carmen de Berengario Imp. apud Murat. tom. 2. pag. 411. col. 2 : *Luce Deus qua factus homo processit ab Antro Tumbali, etc. Id est, Die Resurrectionis Christi.*

* Acta S. Januar. tom. 6. Sept. pag. 885. col. 1 : *Omnia tecta Antraque beati martyris Januarii, tam virorum raucis vocibus, quam seminaria claris ululatibus, personabant. Paulo ante Cubiculum beati Januarii dicitur.*

¶ **ANTRUSSIO**, ut fere semper legit Eccardus in Lege Salica vel *Antrustio*, ut legunt alii. Idem est qui fidelis dominio, qui ei juramento fidelitatis obligatus est, vel in ejus ministerio occupatus. Vide *Trustis*.

ANTRUSTIO. Vide *trustis*.

¶ **ANTSINGA**, Modus agri. Codex MS. Irminonis Abbatis San-German. Paris. fol. 11. recto col. 1 : *De terra arabili Antsingas 11. de vinea duas partes arip. Ibidem fol. 23. col. 1 : De terra arabili bunnaria duo et Antsingam unam.* [** Sæpius ; vide Guerardi Indicem Generalem.] Vide *Andecingu*.

* **ANTVERPIENSIS MONETA** memoratur in Charta ann. 1124. inter Instr. tom. 4. Gall. Christ. col. 307 : *Aureum nummum Antverpiensis moneta et ponderis.*

* **ANTULENTUS**, *Clarus, lucidus*, Prov. Clar. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

¶ **ANTUS**, ἄντυξ, *Ora, Antes*, in Supplemento Antiquarii. Vide *Antes*.

¶ **ANTUSTRIO**, Apud Marculfum lib. 1. tit. 18. Idem ac *Antrussio* : quod vide.

¶ **ANTYPATUS**, *Dignitas Palatina*, apud Byzantinos. Locum Vide in *Vesti*. [** Vide *Anthypatus*.]

* **ANTYPIRA**, ε, Gall. *Escren*, in vet. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521. Vide supra *Antipirgium*.

ANVANNA. Vide *Auvanna*.

¶ **ANUATUS**, Annotinus, Gall. *D'un an*. Charta Libert. S. Palladii ex cod. MS. Coislin. : *De quolibet porco.... Anuato quem habebunt in dicto nemore communis tres denar. Parisienses.*

ANUBDA, **ANUPDA**, **ANUDA**, **Præstatio-**

nis vel **oneris species**. *Charta Hispanica* ann. 824. apud Sandovalium : *Et omnes qui venerint ad populandum ad illu Brancosaria, non dent Anupda, non vigilias de castellos, nisi dante tributum, et infurtione, quantum poterint ad Comite, etc. Alia æra 1010. apud Yezep tom. 5. pag. 456 : Ipsas las cum foro ex lecto quæ non pro homicidio non Anuguera, neque foratera, neque saione, de Comite non teneat. Alia æra 1016. tom.*

5. pag. 444 : *Ut non habeant istas villas et istos terminos super saionem, nec fossatum, nec Anuda, neque alicidio (scrib. homicidio) neque erbatico, nec portatico in terminis de Castella. Alia æra 1018. tom. 1 : Et ad populandum damus ibidem licentiam, ut qui ibi habitaverit, nulla habeat super se regulia, aut comititia imperia, neque respondeat aliquid ad ejus debita, non pro furtum, neque pro homicidium, neque pro fornito, non pro manneria, neque pro serina, neque pro fossare, neque pro Anubda, neque pro castellia, neque pro sucienda villa, etc. Alia Aldofonsi VI. Regis æra 1118. tom. 3 : Ut nullus minister meus vel heredium meorum, vel aliarum quarumlibet potestatum intra terminos Monasterii audeat intrare, vel pignus accipere, aut in omnibus villis vel Ecclesiis, seu hereditatibus quæ juris eorum sunt, per manus saionis sigillum panere, sive pro homicidio, sive pro fossatore, sive pro roxo, sive pro castellato, sive pro Abnuda, aut pro nuntio, aut pro pignore, aut pro furto, etc. Alia Ferdinandi I. Regis Castellæ æra 1100. tom. 1 : Ut non pariantur nullius modi aliquod detrimentum nostris sayonis, nec nullius hominis non pro fossato, non homicidio, non pro furco, non pro fornito, non pro Annubda, non pro castelleria, non pro annassia, non pro nulla calumni de hoc mundo, etc. Alia Sancti Reg. tom. 5. pag. 468. 469 : Ut sint liberae omnes hereditates vestre, et absque injuria cujuslibet personæ Regalis et Pontificalis et Luicallis, sine saione, sine homicidio, sine fosato, sine Anupta, etc. Adde pag. 742. tom. 6. pag. 486. 490. Videat Lector an ex hisce locis vocis notionem percipiatur.*

* Academ. Hispan. in Diction. *Anublar*, Obscurare, obscurum facere. Sed hæc quid ad hujus vocis interpretationem?

** Vide *Adubare*, *Adubum*. De hac voce optime disseruit S. Rosa de Viterbo Elucidarii tom. 1. pag. 56. unde sequentia exscribimus : *Vocabulum a IX usque ad XV seculum* — *sæpe obvium et mira diversitate scriptum, Adua, Annaduva, Anuduva, Anubda, Annaduva, Anuda, Aduba, Adnuba, Anubda, Anupda, Anuguera, Anudiva et Annadua, est Tributum irrigatum pro construendis aut reparandis castellis, munimentis, aliisque quæ ad terræ defensionem spectant operibus. Interdum tamen habitatores non pecuniam sed operas in hanc rem præstabant, ita ut Dominus materias et cetera adificant utilia comparet. Privileg. de Cea ann. 1136 : (Collapsu muro Dominus terræ dabit) Mozom, et luria, et murra, et malios, et duas lavancas, et nos nostros corpos, et illo muro sedeat factum.*

Pluribus documentis constat Lusitanorum reges Anubdam recipere solitos fuisse in terris et oppidis in beneficium concessis. Donatio Sancti II. Templar. Ordin. facta anno 1244 : Quod (habitatores) recipient

monetam meam et quod dent inde mihi collectas, et quod eant in exercitum meum et in mean Anuduvam; et alia jura secundum quod habeo, et illa habere debeo in aliis castellis et villis quae predictus ordo Templi in regno meo habet. Exstat Charta Alfonsi III. Portug. regis anni 1265, qua hoc tributum, quo se premi populus querebatur, denuo ordinatur et constituitur: Primo, Mando et statuo quod ego nec aliquis successorum meorum numquam levemus denarios nec aliam pecuniam pro Anudivis per nos, nec per alium, nec per alios. Item mando et statuo quod homines qui morantur in haereditatibus alienis, videlicet jugari et alii homines, qui morantur in haereditatibus alienis, de quibus dant certam portionem dominis suis, non vadant ad Anudivam. Item, mando quod infirmi, depositi, peregrini, solitarii (nisi fuerit talis filius qui contineat casam cum sua matre), et uxorati de ipso anno, et omnes homines excusati per cartas conciliorum, secundum consuetudinem et forum terre, et homines de creatione regum, et omnes homines qui morantur cum dominis suis, omnes isti tales nec aliquis eorum, non vadant ad Anudivam. Item, nichil demandetur mulieribus pro Anudiva. Item, mando et statuo quod serviciales, ortolani et molendarii, et fornarii, et amoucouares de ganatis, non vadant ad anudivam. Item, alii homines qui sunt in servitio dominorum suorum, de quibus habent soldadas aut gubernium, aut vestitum, aut aliquam partem animalium, rerum, vel fructuum, iu quibus serviant dominis suis, non vadant ad Anudivam. Item, omnes alii homines, qui morantur in locis, de quibus non iverunt ad Anudivam tempore patris mei, nec avi mei, non vadant ad Anudivam. Item, pauperes qui non habent de suo, per quod vadant, et in redditu per quod possint vivere; ita quod non oporteat eos vendere domum, aut vineam, aut haereditatem quam habent, propter hoc non vadant ad Anudivam. Item, Clerici et scutiferi fidalgos non vadant ad Anudivam. Item, homines de cautiis et de honris antiquis, et quas rex fecit, vel fecerit de novo, non vadant ad Anudivam. Item, mando et statuo quod omnes alii homines regni mei, quos ego, vel successores mei debuerimus vocare ad Anudivas, non vocemus eos ad Anudivas, nisi tempore guerræ, aut tempore magnæ necessitatis, et ad frontiarum regni, quod habeamus eos multum necessitate, et non compellantur ire, nisi per praetores, et alvaziles, et judices locorum; quia inveni pro in veritate, quia ita fuit usatum tempore patris mei et avi mei, etc. His addit Alfonsi X. Castiliæ regis Partidam II. tit. 18. leg. 15. et Guid. Papæ consil. I. Paullo aliam significationem sortita sunt vocabula Adhou et Adoha, quæ videoas suo loco, confer etiam Lud. Bianchini *Storia delle Finanze di Napoli*, vol. I. pag. 91. sqq. et 229.

* **ANUDARE**, pro *Annullare* vel *Annulare*, in Charta ann. 1067. ex Tabul. Massil. : Quod si quis contra hanc donationem venerit aut eam Anudare temptaverit.

ANUGUEBA. Vide *Anulda*.

* **ANULA**. Dialog. fr. Pauli Florent. de Orig. ordin. Servor. apud Lam. tom. 12. Delic. erud. pag. 20 : Quod et factum est, ut illum veneno necare statuerit, et vino in-

fusum ei per *Anulam* quandam tradidit sub elermosynæ specie. Dimin. ab *Anus*, Gall. Vieille; *Anicula*, apud Terent. in Andr. act. I. sc. 4.

ANULARE, Coloris species qua pictores utuntur. Isidor. lib. 19. Orig. cap. 17 : *Anulare* quod vocant, *candidum* est, quo muliebres pictura luminantur. *Fit et ipsum ex creta admixtis vitreis gemmeis*. Ab eo hausit *Papias*, [apud quem legitur, quo mulieres et picturae luminantur, etc.]

¶ **ANULUS**. Vide *Anulus*.

ANUPDA. Vide *Anubda*.

¶ **ANVOIRE**, Tributum 28. denar. quod olim Episcopo Bellovacensi a novis conjugatis pro primo anno persolvebatur; nec non et ab iis qui in civium adscribabantur catalogum; 14. vero denar. ab omnibus, sequentibus annis, exceptis clericis etiam conjugatis, quare plerique tonsuram clericalem una cum Confirmatione accipiebant.

ANUREPORESIS. Gloss. Saxon. *Ælfrici*: *Anureporesis*, id est homo utriusque generis: bæd dæl.

ANWEGUN. Reinerus contra Waldenses cap. 5. de iisdem haereticis: *Primo de Baptismo dicunt, quod Catechismus nihil sit...* Item quod oblatio illa quæ dicitur *Anwegun*, sit ad inventio. Ad marginem scripsit Gretzerus: Illyr. *Auwege*. Freher. *Alwegen*.

¶ **ANWILLA**, pro *Anguilla*, in MS. Irimonis Abbatis San-German. fol. 45. col. 1: *Si poterint in ipsa aqua prendre Anwilas, salvunt, etc.* [** Guer. IX, 2. pag. 76.]

* Ita et nostris *Anville*, pro *Anguille*. Codex redit. comit. Hannon. ann. 1265. in Cam. Comput. Insul: *Si a li cuehs et mesires Stievenes as Anvilles les ij. pars, et li monnier le quarte partie; et as Anwilos et au blanch pisoun, c'on prent a ces seuvieres as buirons et as nasses, li cuens et mesires Stievenes ont le moitiet et li monnier l'autre.*

¶ **ANXER**, pro *Anser*. Locum vide in *Leito*.

* Occurrit in Leg. Alph. III. reg. tom. I. Probat. Hist. geneal. domus reg. Portugal. pag. 53.

¶ **ANXESTATA**. Leges Luitprandi, apud Murat. tom. I. part. 2. pag. 60: [** Lib. 5. cap. 10. (39)] *De Anxestata et fidejussore. Si quis alii homini quadam dederit pro quacunque causa et fidejussorem posuerit, et postea ipsi fidejussori antesteterit, aut pignus de manu tulerit, et probatum fuerit, componat solidos xx. Anxestata videtur mendose dictum pro Antestata, qui Antestat, id est, impedit, obstat. Vide Antestare.* [Al. *Annexestata*.]

¶ **ANXIANI**. Vide *Antiani*.

* **ANXIARI**, Anxio animo esse; Gall. *Etre inquiet, embarrassé*. Fragm. Hist. Franc. tom. 8. Collect. Histor. Franc. pag. 301: *Noli Anxiari propter paucitatem militum, etc.*

¶ **ANXIATIO**, Anxietas, Gall. *Trouble, agitation. Anxiatio cordis*, in Vita S. Winwaloei MS.

¶ **ANXIETUDO**, Eadem notione. Supplem. Antiquarii: *Anxiétude, ξύδεια, ζήτησις, Sarcina, labor.*

ANXILLA, *Olla superius stricta*. Breviloqu.

ANXIMONIA, Anxietas. In Vita S. Guglielmi cap. 31.

ANXIFERIUS, *Mastificus*. *Papias*.

1. **ANXIONARIUS**. Auctor de Disciplina Scholarium cap. 4: *O quam proficiens est sanitatique consentanum secundum facultatem in unum componere, ne artocopi mucore Anxionarius anhelitum infimet, et vini insipidi acor cordis secreta confundat, ... et quod deterius est, ne assiduis incursibus ingrassetur Anxionarius.*

* 2. **ANXIONARIUS**. Joan. de Trokelowe Annal. Edwardi II. reg. Angl. pag. 32: *Hujus igitur provisione per omnes comitatus Angliae publicata, et gravi pena in puletariorum et alias Anxionarios, Londoniis et alibi provisionem non observantes, inflicta. Anserum venditor, vel volatilium saginator designari videtur. Vide supra *Anxer*.*

* **ANXULA**, Ligatura. *Comœdia sine nomine* act. 4. sc. 5. ex Cod. reg. 8163: *Nec timere quicquam te jubeo priusquam endavero *Anxulus*, aut explicavero enigmata somniati.*

* **ANZAUGIA**, pro *Anzingia*, in Bulla Eugenii III. PP. ann. 1147. inter Probat. tom. 2. Annal. Praemonstr. col. 544. Vide *Andecinga*.

* **ANZI**, vox Italica, *Ante*. Charta ann. 1100. apud Corbelin. inter Probat. domus de *Gondi* pag. 455: *Stipulatione promissa et dampnorum, et expensarum, et interesse litis *Anzi* refectione.*

¶ **ANZIANATUS**, *Anzianus*. Vide in *Anzianus*.

ANZINGA. Vide *Andecinga*.

* **ANZOPERTUS**. Charta ann. 1279. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 508: *Scribat statum cuiuslibet loci, scribendo solaria, assides, gradus, ostia, fenestras, Anzopertos, coperturas, etc.* Idem forte quod *Aventus*. Vide infra in hac voce.

¶ **AORASIA**, *Cæcitas*. Vox Graeca. Vita Trudperti Erem. Murt. tom. 3. Aprilis pag. 435. F: *Sed Dei ac Martyris sui manu, non clypeo protectus, aut galea, percussis cæcitate pariter et Aorasiacarnificibus, Abbas transiens per medium illorum ibat.*

* **AORS**. Redit. Bellæquerus in Reg. 34. bis Chartoph. reg. part. 1. fol. 91. r. col. 2: *De adovationibus x. modios, videlicet in Aors et thalamasio. Quod rursum occurrit part. 2. fol. 107 40. col. 2. Idem videtur quod Arro. Vide in hac voce.*

¶ **AOSTAGIUM**, pro *Hostagium*, Jus hospitiï, ut videtur. Charta ann. 1232. apud Stephanotium tom. 3. Antiquit. Bened. Pictav. MSS. pag. 822: *Similiter serviens percipiet per se consuetudines suas, videlicet terrageuriæ, Aostagia, mestivam, gallos, caseos, tortellos et corveiam suam et unum gellonem vini, etc. Vide Hostagium.*

* *Hostagium*, perperam de Jure hospitiï expositum; est enim *Præstatio*, quæ ad medium Augusti exigebatur, unde vocis origo: nostris *Aoustage* dicta. Charta Philippi Pule. ann. 1298. qua Ludovico comiti Ebroic. feoda aliaque assignata, in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 41: *Les rentes des eritages d'ilec (de Gien) et les Aostages, la penne et le seel.... La prévoste de la Ferté Aales, ..., huit solz de rente à la Mi-aoust, etc.*

* **AP**, Filius, Lingua Cambro-Britannica ex Johanne Davies. Rymer. tom. 3. pag. 156: *Rex dilectis et fidelibus suis... Griffino*

Ap Res, et Yerewardo Ap Griffyn, salutem.
Et pag. seq.: *Philipps Ap Howell, Morga-*
nus Ap Mereduk.

APACARE, Satisfacere, contentum redere, Ital., *Appagare, dar sodisfattione.* Pacta inita inter Francos et Venetos, in Gestis Innocentii III. PP. pag. 92: *Si autem aliquid residuum fuerit, debemus per medietatem inter nos et vos devidere, donec fuerimus Apaciti.* [Murator. tom. 3. pag. 537. col. 1. D. pro *Apacati legit Apagati.*]

* *Nostris, Apa et Apaiē, eadem acceptione. Charta ann. 1254. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 1326: Et si hont ustro li cuens (de Bretaigne) et la contesse sa fame que il se faisant, se tiendront Apaē, ne que rien plus ne demanderont.* Lit. ann. 1297. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 55. rō. col. 2: *Desquels douze vinz et dis livres de Paresiz il se tiennent asouls et Apaē. Apoier, ibid. in Ch. ejusd. ann. fol. 11. vō. col. 1. Le Roman de Cleomades MS.:*

Et chil li ont en convenant
Que il reverront à son mānt;
De lui se tirent Apaiē;
En larmoyant ont pris congé.

Sed et *Apaiē adhibuerunt nostri, pro Allicere, Gall. Attirer.* Bestiarius MS. :

Chest goupil qui tant set barat,
Que nous apelon chi renart....
A chascun qui vit charneument,
Se fait tout mort chertainement,
Pour chou que plus près les Apaie.

¶ **APACTIO**, Pacificatio in Tabulario S. Dionys. Lemov.

¶ **APAGARE.** Vide *Apacare.*

¶ **APALANGARE**, Palis munire, Ital. *Palancare.* Chron. Parmense ad ann. 1295. apud Murat. tom. 9. col. 831: *Castrum Curiachi per Commune Parmæ fuit custodiūm et Apalancatum per homines de ultra Hentiam a strata in sursum.*

¶ **APALAR, APALAR**, etc. Cochlear. Vide *Applare, Apalarea, Apalareus*, et contracte *Apale*, Cochlear, item.

* **APALATEA**, in Epist. Pauli I. PP. apud D. Bouquet tom. 5. Collect. Histor. Franc. pag. 505. ubi legit Cangius *Apallarea*; quod vide in *Applare*.

APALTUS, Ital. *appalto*, Locatio. Synodicum Raphaelis Archiep. Nicosiensis sub ann. 1252. cap. 18: *Denuntiamus excommunicatos omnes qui non restituunt, vel restituui faciunt integre et plenarie decimas Ecclesie Nicosiensi, de omnibus possessionibus, animalibus, Apaltibus, et redditibus suis, etc.* Eadem habentur in Concilio Nemosiensis ann. 1298. cap. 4. ubi pro *aplatibus* editum *appatis*. Unde forte vocis etymon. Adde aliud Concil. Nemosiense ann. 1340. cap. 1.

APALTOR, Manceps, Ital. *Appaltatore.* Idem Synodicum cap. 19: *Prohibemus Clericis et precipue Presbyteris et Diaconibus, ne commercia vel officia sacerdotalia exerceant, maxime in honestate: et ne sint casuum aut reddituum Apaltores, aut procuratores Militum, etc.* Vide *Apatisatio*.

* **APALUS**, Mollis, ex Gloss. ad Alex. Iatrosoph. MS. lib. 1. Pass. cap. 6: *Quibus etiam utilia sunt intubae et lactucæ, malvæ, ova mollia et Apala.* Et cap. 85: *Collirium facit ad fletinas, et ipsum satis Apalum.* Sed et nostri *Apalir* dixerunt, pro Debili-

tare, enervare, Gall. *Affoiblir, enerver, engourdir.* Le Roman du Riche homme et du Ladre MS. :

Un-peu de mal, ou fièvre ague,
Qui de legier te santé mue,
Et fait ton visage palir,
Et tes membres si Apalir,
Qu'a peines te peus tu aidier.

Græce Ἀπάλος. Vide infra *Appalus.*

* **APALUSTRIA**, Ornamenta navis, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646. Rectius infra: *Aplustria, armamenta navis.* Vide *Aplastrum.*

APANARE, Panem ac cibum porrigerere, pascere: panem enim pro quoconque alimento usurpari palam est. A. Gellius lib. 9. cap. 2: *Ad Herodem adiit nobis præsentibus pullius, ac petit aës sibi dari tūc ἀρτούς.* Et in Orat. Dominica: *Panem nostrum da nobis hodie.* Ita in Lege Salica tit. 57. § 5. et tit. 59. § 1: *Panem et hospitalitatem dare, idem est quod pascere, et hospitium dare, quod habetur in tit. 76. § 1. Edit. Heroldi.* *Panem et aquam dare*, in Capitulari Sicardi Princip. Benevent. cap. 1. *Panem et aquam natura desiderat*, inquit Seneca Ep. 25. nemo ad hæc pauper est: *intrâ quæ quisquis desiderium suum conclusit, cum ipso Jove de felicitate contendat, ut ait Epicurus.* Ade Epist. 110. Charta anni 1328. Dominorum Canneti in Provincia: *Omnis persona extranea vel privata caveat ne infra castrum Canneti, seu ejus territorium receptet et occultet, seu etiam Apanet aliquem latronem.* Et mox: *Quod intelligimus, si tales Apanatores, vel auxiliū præbentes, scirent esse latrones eos quos Apanarent.* *Apaner une fille, est dotem, seu legitimam portionem bonorum filiæ conferre, ita ut cæteris hæreditatis bonis renuntiet, in Consuetudine Nivernensi cap. 23. art. 24. Machiensi art. 220. 224. 292. Bourbon. art. 265. 305. et seq. et in Consuetud. loci de Thear in Biturig. art. 25. *Apanager in Silvanecensi art. 66. Bourbon. art. 265. Bituricensi tit. 5. art. 17. et Turonensi art. 284.* [Hinc *Appanare* apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 283. in defensionibus Roberti Delphini contra Guillelmum Comitoris: *Quando pater Appanavit filiam suam, quod facere potest virtute consuetudinis prædictæ, et filia hujusmodi Appanationem probat, nihil amplius petere potest ex successione bonorum paternorum.*]*

[* Charta Reginaldi comit. Forens. ann. 1265. ex Bibl. reg: *Primogenitus seu primogenita debet habere possessionem baroniae integraliter et perfecte, per consuetudinem terræ illius (Bellijoci), et alios fratres suos Appanare, per eamdem consuetudinem.* Nostris, *Appaner*, eodem intellectu. Charta Ludov. X. regis Franc. ann. 1314. in Reg. 50. Chartoph. reg. ch. 138: *Entre Loys de Clermont sires de Bourbon et Jehan son frère, fu meue questions sur ce que le devantdiz Jehan demandoit à avoir sa portion de la succession des biens de leur dame et mère.... et devantdiz le Loys disoit que il le devoit Appaner tant seulement, quar il estoit ainsnez, etc.*] Hinc

APPANAMENTUM, APANAGIUM, ab eodem fonte, pro eo quod ad victum et in alimento secundogenitis præstatur et conceditur a parentibus; *Soustenance* dicitur Pe-

tro de Fontanis in Concilio cap. 34. nam in pluribus Galliæ provinciis, ut ait Petrus de Vineis lib. 6. Epist. 25. *Major natu, exclusis minoribus fratribus et cohæredibus, solus in castro succedit, inter eos nullo tempore dividendo.* Quippe Baronie seu majora prædia ac feuda, divisionem non recipiunt, nec inter hæredes dividuntur, sed ad solum primogenitum pertinent: qui tamen tenetur assignare apanagium fratribus suis secundogenitis, seu certam quamdam provisionem, uti et vocatur, id est pensionem in alimentum pro dignitatibus ac natalium ratione. Aresta O. SS. ann. 1269. in 1. Reg. Parlam. fol. 60: *Alienora Comitissa Leicestriæ petebat a Comite Engolismensi portionem in Comitatu Engolismensi ratione frarugii spectantem ad ipsam ex parte... quondam matris ipsius Comitissæ Leicestr. et proaviae Comitis supradicti.* Sed idem Comes in contrarium respondebat, quod dicta Comitissa Leicestr. in tali petitione non debet audiri, cum dictus Comitatus esset impotabilis, nec unquam fuerit per quotas partitus, licet multi casus acciderint, in quibus si esset partibilis, debuissest partiri. Super quibusdam facta inquisitione diligentia, fuit per inquestam inventum, quod dictus Comitatus nunquam fuit per quotas partitus vel divisus: tamen per Comites seu Comitissas dominos Comitatus predicti inter filios et filias, fratres et sorores, factæ fuerunt quædam partes, quæ in partibus illis Appanamenta dicuntur. Et cum judicatum fuisset, quod dicta Comitissa pro dicta petitione non deberet audiri: tunc petit D. Comitem Engolismensem et D. Gaufridum de Lesiguen adjornari. Quibus adjornatis et præsentibus, tertia de eadem Comitissa petit a dictis Comite et Gaufrido sibi Appanamentum fieri secundum Consuetudinem terræ. Qua petitione facta, auditis responsionibus dictorum Comitis et Gaufridi, et visis inquestis super hoc factis et diligenter intellectis, absolutus fuit per judicium dictus Gaufridus a predicta impietitione ipsius Comitissæ, cum ipse Appanatus fuerit, et per Appanamentum teneat, nec per Consuetudinem terræ, qua liquido inventa est esse talis per istam inquestam, Appanamentum facere debeat Appanatus. Dictus autem Comes fuit per judicium condemnatus ad faciendum dicta Comitissæ annum perpetuum Appanamentum quadrangularium libratarum terre monetae currentis in Comitatu Engolismensi prædicto. Item, condemnatus fuit idem Comes in octingentis libris monetae Engolism. pro arreragis 2. annorum a tempore litis motæ. In hujus autem pronuntiatione sententia expresse fuit dictum, quod dicta Comitissa in terra hujusmodi sibi adjudicata non haberet domum seu fortitudinum per istam sententiam, quia omnia loco domus plus sibi dederat de terra. [Arrestum Parlamenti ann. 1341. apud Lobineulum tom. 2. Hist. Britan. col. 485: *Prædicto Carolo ex causa uxoris prædictæ ex adverso proponente, quod de usu et consuetudine notoritatis Britanniae in successoribus feudorum inter nobiles generaliter observabatur, quando sunt plures fratres, primogenitus in omnibus feudiis quantumcumque magnis et nobilibus, etiam si Comitatus, Baronie aut Vicecomitatus existant, ut hæres proprietarius succedit, et solus et in solidum recipitur ad fidem*]

et homagium feudorum praedictorum, et fratribus suis junioribus seu postnatis tenetur facere provisionem victus, seu Apanagium secundum eorum statum et quantitatem terre... Suntque usus et consuetudines antedictae conformes usibus et consuetudinibus vicinarum regionum, et tam in Andegavensem, Cenomanensem, Turonensem, Piclavensem, ac in magna parte Bituricensium, quam in pluribus aliis regni nostri partibus notiorae et communiter observatum; et quod de usu et consuetudine antedictis, que in hoc generali consuetudini Franciae sunt conformes (si filii non sint) filia (primogenita exclusis sororibus) succedit in feudis, sive sint Ducatus, Comitatus, Perriæ aut Baronie, quantumcumque magni et nobiles, et quod ita evenerat in Comitatu Artesii, Campanie, Tholose necnon et Britanice, in quo uxorem Petri Muli-Clerici non est dubium successisse, et consimiliter in pluribus aliis regni nostri. Hec omnia confirmantur sententia hujus Parlamenti.] Pactum ann. 1323. quod refertur in Probationibus Hist. Castileonensis pag. 100 : *Ledit Iehan son frère ne devoit, ne povet demander en ladite Comté de Blois, que Apanage tant seulement. Ledit Iehan disant et maintenant le contraire que il devoit avoir droit de partage en ladite Comté, etc.* Ubi *apanagium*, divisioni seu *partagio* opponitur : nam *apanagium* est certa pensio, seu annuus redditus ratione prædi quod divisionem non recipit, assignatus secundo genitis, quo sibi *panem* ad victimum comparent; *partagium* vero, divisio ipsa prædiorum.

Et sane ea Francorum nostrorum mens fuit, dum morem hunc induxere, ut major natu solus in majoribus prædiis, nusquam inter fratres erciscundis, succederet, ut nobilium familiarum dignitas integra, illibatusque splendor permaneret, dum ad unicum ex liberis universa majorum prædiorum perveniret successio. Quippe si ea divisionem reciperent, lapsu temporis, crebra ac frequenti partitione, ad nihilum reducerentur. Proinde satius duxerunt, etsi id quodammodo juri naturali aduersetur, ut secundogeniti sola, ut dixi *provisione* ad victimum contenti, vel clericalem aut cælibem vitam eligerent, vel bella sectarentur, nisi aliunde illos bonis ditari contingere.

Proferam in hujus recepti jampridem apud nostros moris bina exempla in sola familia Monspeliensi, ac primum quidem ex Testamento MS. Guillelmi D. Montispessulanii filii. Ermessenda. 3. Idus Dec. 1146 : *Bernardum Guillelmum filium meum dimitto Guillelmo filio meo majori, ita scilicet ut usque ad ætatem 18. annorum bene faciat eum docere, et in litteris studere : et si tunc voluerit Clericus fieri, et ad sacros ordines promoveri, Dominus Montispessulanus teneat illum honorifice secum, ita scilicet ut equos et armigeros, et victimum, et vestitum sibi honorifice administraret, et Bernardus nihil aliud in toto honore ipsius aliquo jure petere possit; vilis enim hereditas nobilem hominem non decet.* Aliud exemplum subministrat Testamentum Guillelmi D. Montispessulanii filii Mathildis Ducissæ pridie Non. Novemb. 1202 : *Volo quod filius meus major natu postquam Tortosa (filius secundogenitus)*

equitaverit, cum armis, det ei toto tempore vitæ suæ annuatim 1000. sol. et pro his sit contentus omnibus aliis bonis meis.

Ex quibus patet eam fuisse Dominorum Monspeliensium mentem, ut omnis nobilissimæ familie dignitas illæsa permaneret, dum ad unicum Montispessulanum Dominum perveniret hæreditas. Id ipsum de Comitibus Flandriæ traditum Lambertus Schaffnaburgensis ann. 1071 : *In Comitatu Balduini ejusque familia id multis jam saeculis servabatur, quasi sanctum lege perpetua, ut unus filiorum qui patri potissimum placuerit, nomen patris acciperet, et tolius Flandriæ principatum solus hereditaria successione obtineret. Cæteri vero fratres, aut huic subditæ, dicto obtemperantes, ingloriam vitam ducerent, aut peregre profecti, magis propriis rebus gestis flore contenderent, quam desideria ac sordidae dediti, egestatem suam vana majorum opinione consolarentur: hoc scilicet fiebat, ne in plures divisa provincia, claritus illius familiæ per inopiam rei familiaris obsoletar. Neque alia pariter fuit Principium quorundam mens, qui legum condendarum auctoritatem sibi arrogarunt, dum statuere, ut tota bonorum successio unicum spectaret primogenitum; secundogeniti certis ac statis pensionibus pro victu et vestitu ad vitam contenti essent: quod etiammum obtinet in Pontivensi Comitatu, et in aliquot aliis Franciae provinciis.*

Neque alio iure Reges nostri liberos suos secundogenitos certis pariter pensionibus contentos esse volvere. Nam cum Regnum Francia per se sit divisionis expers, ut pote suprema Baronia, secundogeniti in partem successionis pervenire non possunt; sed pro natum dignitate ac prærogativa tuenda, a Regibus donantur certis quibusdam pensionibus, quæ assignantur in statis ac designatis prædiis, vel etiam ipsis prædiis, quibus ii fruuntur, quandiu eorum masculina stirps superstes est: quia extincta *Apanamentum* ad Fiscum regium ipso jure reddit. Nam feminæ ex Lege Salica regiorum prædiorum successionis sunt incapaces. Prostat Diploma Ludovici Hutini Regis Franc. ann. 1315. pro Carolo Comite Marchiæ, in quo mentio fit des héritages et possessions qui li sont et seront assignées et délivrées, tant pour cause de Apanage et provision pour cause du Royaume de France, comme par la succession de notre très-chère Dame et mère, etc. ubi satis innuitur bona quæ Regum secundo genitis donantur, non hæredii, sed *Apanamentum* ac *provisionis* jure assignari: quorum ea est natura ac species, ut deficiente secundogenitorum linea directa, ad Regiam Coronam ipso jure revertantur: quod quidem ex antiqua Regni consuetudine obtinuisse evincit Arestum sequens, cuius meminit Tillius, quod ex schedis Peirescianis olim descripsimus: *Notum sit omnibus, quod cum dudum sanctæ memorie Ludovico quondam Francorum Rege defuncto, bona memoria Alfonsus quondam Comes Pictaviæ postmodum decesserit, illustrissimo Domino Rege Philippo possidente et tenente Comitatum Pictaviæ et terram Alvernæ, Procurator serenissimi Principis Caroli Regis Siciliæ fratris dicti Alfonsi quondam Comitis Pictaviæ, et patrui dicti Dom. Philippi Regis Francie, in Curia*

dicti domini Regie Francie dictum Comita tum Pictavia et terram Alvernæ petiti deli berari, et reddi a dicto Domino Philippo, Regi Siciliæ Carolo supra dicto: cum dictus Carolus frater dicti Alfonsi Comitis quondam esset proximior, quam dictus Dominus Rex Philippus, qui dicti Alfonsi tantummodo nepos erat: allegans insuper Procurator, et Consuetudinem Regni generalem et speciem locorum, ubi bona consistebant predicta, dicto Domino Carolo suffragari: premissa petens idem Procurator, cum idem Alfonsus Comes dictum Comitatum Pictaviæ, ut pars terræ ab aro dicti Domini Philippi Regis Francorum habuisset, ut dicebat Procurator præfatus. Verum parte dicti Dom. Regis Philippi in contrarium proponente, quod de generali Consuetudine hactenus a multis generationibus Regum plenus observari cum donatio quæcunque hæreditagii procedit a Domino Rege uni de fratribus suis, donatario ipso sine hærede proprii corporis viam universæ carnis ingresso, donationes ipsa ad ipsum donatorem, aut ejus hæredem succedentem in Regno, revertantur pleno jure. Et in hoc casu nepos patrum excludit, cum idem nepos suo jure, et generali Consuetudine in omnibus personam prioris donatoris representet. Adjiciens pars D. Regis Philippi, quo defuncto Rege, filio Regis Regis primogenito succedente in regno ejusdem Regis fratres portionem certam bonorum patris, tertiam, quartam vel quintam, seu quotam non possunt petere, sed nec petentes audiuntur: sed primogenitus quantum vult, et quando vult, eis confert. His autem non contenta, pars Regis proposuit Consuetudines speciales locorum, ubi bona petita sita sunt, tales esse quod in omnibus Baronii tales donationes decadentibus donatariis sine hærede proprii corporis, non ad fratrem donatarii, sed ad filium donatoris succedentem in Regno, mortuo donatore, revertuntur pleno jure. Itaque pluribus aliis rationibus et persuasionibus propositis hinc inde, ac negatis hinc inde factis, et Consuetudinibus, quatenus contrariabantur ad invicem, de Consuetudinibus hinc inde propositis, prout decuit, a testibus juratis diligentius inquisito, visis et attentis et testamento quodam, et litteris, et depositionibus testimoniis super dictis Consuetudinibus, auditore die certa assignato ad audiendum judicium, anno Dom. M. CCLXXXIII. seria IV. post Invocante me, dicta die, videlicet Dom. Rege Philippo ex una parte, et Dom. Rege Siciliæ ex altera presentibus: Per jus pronuntiatum fuit, dictum Dom. Regem Siciliæ non habuisse, nec habere jus petendi Comitatum Pictaviæ, et terram Alvernæ; ac ipsum Dom. Philippum Regem absolvit Curia ab impetritione Regis Caroli prenotati. Huic iudicio presentes adiuerunt, etc. Pronuntiatum in Parlamento incepto in crastino festi Omnim S. anno Dom. M. CCLXXXIII. [Addas illud ann. 1491, quod ex Registro Parlamenti refert Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 694: Quod si contingat ut nullis existentibus maribus hereditas cadat in filias, filiae bona inter se partiantur ex aequo præter eam portionem seu Appennagium quod provenerit ex corona et patrimonio Regum Francie, quod Appennagium quidem restituetur unde proiectum fuerat, secundum consuetudinem et legem Francorum.]

* *Apanement, in Contractu matrim. ann.*

1340. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1410 : Non contrariant l'Appanement dessus dit.

* APPANATIO, Eadem notione apud Balzum tom. 2. Hist. Arvern. col. 282 : Et sic illa bona ex Appanatione illa competitabat dicto Hugoni solum ad vitam suam. Alium locum vide in Apanare.

APPANTETERIUM. Gloss. Lat. Græc. ἀπαντητήριον, Appanteterium, diversorium.

* APANTITIUM, Ædificium domui additum, vulgo Appentis. Charta ann. 1336. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1377 : Item precipinus et ordinamus, quod Apunitium dicti hospitalis fiat et perficiatur, ut sit ibi camera congrua, cum regnabili et convenienti camino, focea privata seu latrina. Vide Apen-ticium et infra Atan.

* APPARAMENTA NAVIS, Apparatus, Gall. Agreis, apud Rymerum tom. 3. pag. 170. col. 2. et pag. 171. col. 1. et alibi.

* Nostris olim Apareillement, pro Apparail, Apparatus, pompa. Sermo 29. ex Cod. S. Vict. Paris. scripto saeculo 14 : Li Apareillement des noces, fu li Apareillement de nostre redempcion.

APARAZMUS. Vide Amparare.

* APARENCIA, a Gall. Apparence, Similitudo, species. Joan. de Cardalhacosem. in Circunc. Dom. : Dico tertio, quod est aliud nomen a quo multi intitulantur hodie in hoc mundo, quod est nomen Aparencie et factiositas, et tali nomine utuntur ypocrates, qui solum habent nomen factum et Apareciarum sanctitatis.

APARES. Vide Appares.

* APARIARE, a Provinc. Apariar, Gall. Apparer, Conjugare, copulare; unde Appario, conjugatio, copulatio. Charta ann. 1501. ex schedis Pr. de Mazangues : Quod cum lites et controversiae.... suscitarentur.... super facultatem calcandi, seu calcare faciendo hominum blada et grana quevis,.... ac adjunctionem seu Apariationem animalium ipsorum hominum ad calcandum.... que animalia ipsi homines pretendebant.... se posse Apariare seu adjungere, et se esse in possessione et consuetudine antiqua et recenti adjungendi et Apariandi pro calcando eorum bladis. Vulgaris est apud Provincialles usus, ut vassalli, cum jumentis domini sui, blada sua calcare seu triturar possint, modo eorum vigesimal partem solvant. Vide infra Appariare.

* APARIBILIS, Apparens, Practicis nostris Apparossant vel Apparissant, Apertus, manifestus. Vide Lex Apparens, et Paribilis. Charta ann. 1108. ex Bibl. reg. cot. 19 : Dono tibi Fratribus uxori mea in dote medietatem tocius mei honoris,.... tali pacto, ut quendiu viserimus, simul habeamus ac tecumus nos et infantes nostri in omni vita nostra, qui de nobis duobus Aparibiles fuerint; si vero de nobis duobus infants non apparuerint, etc. In Charta ann. 1196. ibid. Apparibilis, eodem sensu occurrit, ut et in Contractu matrim. ann. 1139. inter Probat. tom. 2. Hist. Oœc. col. 488 : Et si jam dictus vir tuus supervizerit te Bernardam uxorem suam, habeat ipse donationem istam in vita post obitum ejus, si esset infans de nobis duabus procreatus; si Apparibilis non fuerit, predicta donatio ad nos donatores vel ad propinquos nostros remaneat.

* APAS, pro Abbas. Locum vide in Fru-niscat.

* APASCAIRARE, a Provinc. Apascairar, Pascua ad depascendum locare. Apascairatio, eorumdem conductio. Bertrandus tom. 4. Consil. 231. pag. 259 : Nec ipse, nec quidem alii videtur ea (animalia) posse immittere, aut dictum territorium Apascairare extraneis. Infra : Cum in Apascairatione pascuorum seu pasturgiorum facienda extra-neis vertatur magnum interesse subditorum, etc. Plures ibi.

* APATISATIO, Pactum, conventio, [quæ cum hoste fit a regionis subactæ incolis, ut a cædibus et incendiis temperet sub certa tributorum solutione, Gall. Contributions. Olim dicebatur Appatis ut videtur est in voce Appatissamenta, et in præsentibus exemplis.] Litteræ Thomæ de Monte-Acuto Comitis Sarisberiensis apud Nic. Uptonum lib. 2. de Officio Militari cap. 12 : Concedimus per præsentes bonum et salutem conductum, ac salvam gardiam sive securitatem Apatisatio-nis. Epactio, vel pactio, in Tabul. S. Dionysii Lemovic. cap. 5. Apastis, apud Mon-strellum 2. vol. pag. 81. 83. B. Apaticer apud Juvenalem Ursinum in Epist. ad Status Blesenses : Esquelles choses le pauvre peuple de tous Estats cuidant mettre remedie, delibera de soy Apaticher à la Gar-nison plus prochaine; mais tantost tous les autres Garnisons commencerent à courir vil-lages, voulans avoir patis. Idem in Epist. ad Carol. VIII. Reg. ann. 1439 : Apatissoient les villages à huit ou dix places, et si on pa-roit, on aloit mettre le feu es villages. Alanus Charterius, au livre des 4. Dames :

Et desir tient tout Apastis
Mon vouloir, qui est amatis.

PASTIS, in Charta Caroli V. Reg. Franc. ann. 1372 : Les raenzons et Pastis, qui par les Barons estoient faits sur nos sujets. Ex predictis sat is liquet Apatisationem, Apa-stis, Pastis, et Apaticer, ab eodem fonte deri-vari, a pacto scilicet, non vero a pastu, ut perperam censuit Duchesnius, ita ut apati-satio nihil aliud sit quam pactum initium cum aliquo; apaticer vero, pacisci. Vide Apaltus, Appatimentum, Appatissamenta, Pactum, et mox Apatuare.

* APATOR, Gr. ἀπάτηρ, Sine patre. Apator et Amator dicuntur de Melchisedech a Tertulliano lib. de Præscript. cap. 5. Spurii quoque dicuntur ἀπάτηρ, quasi sine patre filii, § 12. Insti. de Nupt.

* APATUARE, APPATUARE, Pacisci, de exigendis tributis convenire. Instr. ann. 1384. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 66. col. 1 : Item ponunt quod, ut veri hostes regni, faciebant Apatuar loca, castra singularia cum eis, inde exigendo, extorquentio infinitas finencias. Et pag. 70. col. 1 : Item ponunt, ut supra, quod castra et plures singulares potentes plebeyos fecerunt finari, componi, Appatueri. Apactic, eadem no-tione, in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 56 : Les autres par oppresions, ne pouvant plus souffrir estre riençonne et Apactic auxditsennemis depuis six ou sept ans, et pour payer lesdits raençons et Appatiz ont reperié, conversé, frequenté et marchandé avec eux. Vide in Pactum et supra Apatatio.

* APEAMENTUS, Liber censualis, in præconisationes in ipsa civitate Albæ... ex-

quo census descripti sunt cum eorumdem literis authenticis, quas Recognitiones vo-cant, Gall. Terrier; ab Hispanico, ni fallor, Apeamiento, Agri mensura, finiumque li-mitatio, ex Diction. Academ. Hispan. quia prius mensurantur atque limitantur agri, quam conficiatur ejusmodi liber. Stat. Ord. S. Joan. Hieros. ann. 1584. tom. 2. Cod. Ital. diplom. col. 1850 : Sancimus ut de cætero nulla melioramenta pro validis ap-probentur, nisi prius commissarii, pro recon-gnoscendis talibus meliorationibus præpositi, juramento medio in acta publica redacto, profiteantur se vidisse integræ et diligenter confessos, pro regionis ubi sunt usu, censu-læ libellos, quos papyros terræ quidam vocant, alii recognoscuntas, nonnulli cabrevationes seu Apeamento. Atque adeo hoc referendæ videntur Assisiæ Hierosol. cap. 289 : Quant le seneschau vodra que elles (les rentes du roy) soient Apautées, il les doit commander.... Que il (le seneschal) sache lor value de tout le gaing que les Apeuteurs gagneront en chas-cun Apau. Ubi Apau est Datio ad censem, Apauter, Sub censu anno locare, et Apau-teor, Is qui ad censem tenet. Vide Apaltus.

* APELITE. Hæretici, angelum quem-dam Deo superiore, quem Deum Igneum appellabant, Israelitarum Legislatorem suisse asserentes, Christum verum Deum esse negarunt, etc. ab Apelle quodam dicti. Hofman. ex Macri Hierolexico. [** Scriben-dum Apellite cum Isidoro in Origin. lib. 8. cap. 5. sect. 12.]

* APELLA, Judæus circumcisus, quasi sine pelle, [In veteri Glossario : Apella, ἀπόδερμος.] Horat. lib. 1. Serm. Sat. 5 :

..... Credat Judæus Apella;
Non ego.

Aurora in Exodo :

Extinguit Domini factus Apella puer.

* APELLARE, APPELLARE, Repetere, redimere, Gall. Reclamer, racheter. Charta Gellonensis ann. 1097 : Ego Petrus Bonafos dono et concedo.... domino Deo et S. Crucis.... quidquid Apellabam in ecclesia S. Caprarii et medium mansum del Perer. Chartul. Cel-sinian. ch. 279 : Cedo... unum campum... in tali convenientia, ut filii mei.... ad Nativitatem Domini redemptum habeant campum ipsum c. solidis; et si c. solidos reditos non habent, jam non amplius Appellent. [** Vide Clamare, 2.]

* APELLABEA. Vide Applare.

* APELLERE, Depellere. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : Apellet, depellet.

* APELLIDUM, Hisp. Apellido, Submo-nitio, seu convocatio populorum ad vin-didicanda maleficacia. Charta ann. 1096. tom. 1. Probat. Hist. geneal. domus reg. Portu-gal. pag. 3 : Illos burgeses tam longe radant in Apellido, quomodo in ipso die possint revertere in domos suas. Alia Aldefonsi reg. Castel. ann. 1181. apud Baluz. in Hist. Tutel. col. 494 : Concedo etiam vobis ut habitatores de Fornellos et de Orbanella, si eam populaveritis, nunquam pergant in fos-sadum nec in Apellidum. Vide Appellatum.

* APELLUM, Appellatio, Provocatio, Gall. Appel. Ex Arresto Parlamenti Tolosani pro Episcopo Albiensi ann. 1498. die 2. Martii : Oficiuri fieri facient cridi-as et

cepto de literis relevamenti in casu Apelli.
Vide *Appellum*.

* **APELLUS**, Practicis nostris, *Relief d'apel*; ut videtur. Instr. ann. 1420. apud Spon. tom. 2. Hist. Genev. pag. 157 : *Provocationes et appellations prosequendi, intimandi, insinuandi et notificandi, Apellosque et literas dimissorias, etc.* [** f. Apostolos.]

APENARII. Trebellius in Gallienis : *Carpena cum mimitis et omni genere histrionum : pugiles sacculis non veritate pugnantes : Cyclopea etiam luserunt omnes Apenarii, ita ut miranda et stupenda quedam monstrarent. Casaubonus monet in quibusquam MSS. legi apinarii et apennarii. Meursius vocem formatam ex ἀπνῶν censem, quæ vox Græcis currum asinii aut mulis juncum sonat : ita ut ἀπνάζει aurigæ fuerint.* [Vide *Apinarum*.]

¶ **APENDARIA**, Appendix, Gall. *Dependance*. Charta Bernardi Arberti apud Baluz. tom. 1. Hist. Arvern. pag. 485 : *Convenientiam fecit Bernardus Arbertus cum domino Bladino priore . . . de medietate Ecclesie S. Pardulfi, quam dedit pro remedio animæ sue, videlicet offerenda et sepultura, et sevum presbyterii et unum Apendarium, unum pratum et unum hortum. Charta ann. 1062. ex Archivo S. Vict. Massill : Donamus IIII. mansos et unum Apendarium, IIII. pecias de vinea. Vide Appendaria.*

APENDICE CEDRI, ἐπὶ τῷ πῦρυτος, in Inscript. apud Gruter. 601. 10. Officium Domus Augustæ, cuiarularum aut aliarum rerum e cedro compactarum cura erat, inquit Salmasius; est enim pendix, idem quod pendix, apud Arnobium : *Pendigines statuarum, etc.*

APENDIMENTUM, Appendix, Gall. *Appendances*. In Charta ann. 1218. apud Guichen. in Probat. Hist. Sabaud. pag. 62.

* **APENNARIA**, pro *Apendaria*, Quod vice appendicis datur. Charta ann. 30. Lotharii reg. in Tabul. Gellon. : *Ego in Dei nomine Abbo.... dono.... S. Salvatori Gellenensis.... in terminum de Villare, quam vocant Montilius, Apennariam unam. Alia ibid. habet Apendaria. Vide Appendaria.*

APENNIS, Scriptum dicitur, confectum in gratiam eorum qui incendio, aut hostili depredatione, chartas, quibus possessionum suarum proprietatem et jura ostendere poterant, derperdiderant. Tunc enim coacta loci plebe, ipsoque coram Judice facta accurata inquisitione aliud conficiebatur instrumentum quo in posterum rerum suarum jura firmarentur : idque duplice facto exemplari, quorum unum in foro civitatis publico affigeretur, ut omnibus innotesceret, alterum penes possessorem remuneret, qui ad majorem rei cautelam, Regi ipsi, aut loci Principi, firmandum proferret. Unde *relatum* et *Chartula relationis* dicitur in formulis veteribus a Bignonio et Lindenbrogio editis, quia ex aliorum relatu conficiebatur. Incertus auctor in formulis post Marculfum cap. 45. quod inscribitur : *Relatum, quod dicitur Apennis. Mos nobilium Romanorum adsuevit, et ratio juris depositit, ut si cujuscunque domus igne crementur, is per speciem scripturarum Chartulam relationis, quæ dicitur Apennis, recipiat.* Formulæ vell. secundum Legem Rom. cap. 28 : *Consuetudine hujus loci, vel etiam legis terrenæ justitiae constat esse perfectum, ut*

*quicunque ab incendiis, vel hostibus, seu a latronibus fuerit perpresso dispendium, oportet hoc casu in foro publico, vel civitate, cum Curia publica et Defensore, vel reliquis civibus publicare. Reliqua prætermittimus, quæ ad firmando supra alata spectant, cum ea inspicere Lector possit. Sed notandum in MS. Regio Cod. 1097. *Ad pennem*, et *Apennem*, hoc loco haberi. Extant de ejusmodi *Apenni* formulæ 30. 31. 32. in Formul. Andegav. ubi *Apennis* et *Appennis* promiscue scribitur. [** Formulam apenni alias primo editam et commentario illustratam a V. D. Pardessus, vide in *Bibliothèque de l'école des chartes* vol. 1. pag. 217. Tres formulæ Apenni in cod. reg. 4405, inscripte sunt : *Incipiunt relati. Item alium relatum. Alium relatum.* Horum secunda quæ apud Sirmondum exstat num. 28. ita terminatur : *Factum relatum anno illo, sub mense illo, vel die illo, regnante rege illo. Tertia Sirmondo est num. 27; prima est petitio apenni.**

¶ **APENSATES**, pro *Appensatus*, seu *Appensus*, in Charta Comitis Chrodardi, anno 764. apud Felibianum in Hist. Monast. S. Dionysii pag. xxix : *Unde accepimus a te in precium, sicut inter nos placuit atque convinit, solidus probus Apensates numerum quinque milia.*

¶ **APENTAT**. Charta Henrici II. Angliae Regis et Duci Normannie ex Archivo Beccensi : *Solutas et liberas (habeant possessiones suas) et quietas de syre et hundret, et placitis, et querelis, et de murdro, et de Apen-tat, et scutagio, et geldis, et danegeldis. Haud scio an Apentat idem sit quod de Wapentac, Anglice armorum tactus, ita ut hi de Apen-tat liberi dicantur, qui militari servitio non essent obnoxii.* Hæc conjectura utcumque fulcit sequenti voce et scutagio : quod fere idem sonat. Vide *Wapentachium*.

¶ **APENTICUM**, Ædificii appendix humilior, Gall. *Appenis*, Angar. Liber Anniversariorum Monast. S. Germani Paris. B. fol. 18. v° : *De 40. solidis Paris. quos percipimus Parisiis super Apenticus juxta portam Regis. Apendaria eodem sensu ibidem fol. 54. Computus generalis redditum Regis Franc. ann. 1202. apud D. Brussel Tract. de Usu Feud. tom. 2. pag. 209 : Pro aulis Veronis cooperiendis, et pro uno Apentio faciendo, et pro muro reficiendo, lxxv. s. et dnn. Vide Appendaria.*

¶ **APEPESIA**, vel *APEPICIA*, *Velox ire-ginia, id est, indigestio.* Ita Papias MS. Biturie. J. Laurent. in Amalthea habet *apepesia*, quæ est stomachi vitium, nempe cum cibi tales egeruntur, quales ingeruntur, ut loquuntur Medici, Gall. *Indigestio, a Græco ἀπέψια.*

* *Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : Apetitia vel oxyregmia, hoc est, indigestio, vel acrosruptos, fit ex multa comedione, vel assidua drinifagia, vel flegma in stomacho diffusa, aut ex tumore stomachi. Ex Galieno. Sed hæc medica manu indigent.*

¶ **APER**, significat diabolum, educem serum. Papias MS. Bitur. Ex illo Scripturæ : *Singulairis Aper egressus est de silva, etc.*

* **APERCIARIUS**. Vide *Apertularius*.

* **APERFECHARE**, Utendo consumere. Lit. Caroli V. de forma vestium mulier. Montispess. ann. 1367. inter Probat. tom.

4. Hist. Occit. col. 294 : *Item quod nulla ipsarum ab inde in ante audeat facere vel ponere, aut fieri vel poni facere in suis mantellis aliquam soleraturam variorum; . . . antiquas tamen soleraturas, quas nunc habent, possint Aperfechare. Galli diceremus, Achever d' user.*

* **APERIBILIS**. Vide infra *Feudum Aperibile*.

¶ **APERILITER**, Aperte, Palam. Occurrit in Statutis MSS. Capitulorum General. S. Victoris Massiliensis.

¶ **APERIRE**. *Aperti honores, Aperta beneficia, Aperta feuda*, dicuntur, cum vacant, nec possessore habent. *Capitula Caroli Calvi tit. 43. cap. 8* [** apud Carisiacum ann. 877.] : *Si, antequam redeamus, aliqui honores Apertifuerint, considerandum est, quid exinde agatur. Eginhardus Epist. 50 : Ut aliquam consolationem ei faciatis de beneficiis, quæ hinc in nostra vicinia absoluta et Aperta esse noscuntur. Aperta feuda, in vet. Instrumento apud Pontanum lib. 7. Rer. Danicar. pag. 389. Fief wide et ouvert, in Consuetud. Blesensi art. 47. 76. 77. 78. Ouvert, décon-vert, ouverture de fief in alius passim. Contra Feudum operire, Couvrir le fief, in Consuet. Montfortensi art. 46. cum vassallus possessionem feudi, prestito hominio, inuit.*

¶ **APERIO FRUDI**, Gall. *Ouverture de fief*, Eadem notione qua *Aperire feudum*. Histor. Dolphin. tom. 2. pag. 589 : *De grātia speciali omnes et singulas Aperiones et commissions feudorum et retrofeudorum.... Aperta vel commissa eidem Domino... remisit quittavit omnibus et singulis suis subditis.*

APRATÆ LITERÆ, quæ vulgo patentes. Syndicalis Epistola Concilii Vieenensis ad Paschalem PP. : *Cujus confirmationis argumentum per Apertas nobis Literas significare dignemini.* Occurrit præterea in Chartis aliquot Danicis ann. 1321. et 1323. apud Pontanum lib. 7. Hist. Dan. pag. 430. 433. Eadem Charta *Aperita* dicuntur in Charta Caroli Imperat. in Chronico Laurisham. ann. 779 : *Ex nostra auctoritate habeant, et defensare valeant secundum legem, sicut per Apertam Chartam usque nunc auctoritas Regum defensavit et denuo confirmavit.*

APERTE TERRÆ, Aratro proscisse, in Charta Longobardica tom. 1. Italie sacra pag. 47. 48. *Aperire Terram*, tom. 9. pag. 277. Vide *Apristo*.

APERTI LIMITES, qui ex lege patent, et pervi sunt itineribus et mensuris agendis, apud Hygenum de Limitibus.

* **APERTURÆ feudum**, *Apertura feudi et Aperibile feudum*. Vide in *Feudum*. * **2. APERIRE**, *Annuntiare, monstrare, patescere*. Placidus. *Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646.*

APERIRE CURIAM, **LEGEM**, Aliquæ ad litigandum admittere. Charta ann. 1321. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 28 : *En ladre information n'avoit chose que lois et voies et droit ne deust estre audit Raoulin Aouverte, par la vertu duquel jugement nous lieutenant dessusdit li Aouvrismes loi, et feismes faites criées. Sentent. præpositi capit. Terv. ann. 1358. in Reg. 105. ch. 341 : Le sujet pliant nous requiert à grant instance que noi li voussiens assauler le court des frans ho-*

mes de nosdys seigneurs, pour entendre ad che qu'il vaurroit dire; lesquels nous li assaulmes et Adovrines court.

APERTA, *literæ, terre, Aperti limites.* Vide in *Aperire*, 1.

* **APERITIO TESTIUM**, Eorum testifica-
tio juridica. Statuta Mantua lib. 2. cap.
14. ex Cod. reg. 4620 : *Post testium autem
Aperitionem stat publicatio, et non repetantur
testes super eorum dictis ad petitionem partis.*

* **APERTILIS**, *ἀρντός, Apertus, apud
Janum Laurenberg, in Suppl. Antiquarii.*

* **APERTINENTES**, Appendices, ut *Ap-
pertinente*. Charta Bertha comit. pro
monast. Montis-major. ann. 6. Lotharii reg.
Franc. : *Mancipia cum suis Apertinentibus,
vel quidquid ad ipsam villam aspicit.*

* **APERTINENTIA**, apud Baluz. tom. 2.
Hist. Arvern. pag. 255. et alibi, Idem quod
Appertinentia, seu *Pertinentiae*, Appendices,
Gall. *Dependances*.

APERTIO, *Aperitionis mysterium; Cere-
monia, qua Sacerdos acceditis ad Bapti-
smum nares et aures tangit, dicens Epheta,
id est, Adaperire. S. Ambrosius lib. de In-
tiandi cap. 1 : Aperire igitur aures, et bo-
num odorem vitæ eterna inhalatum vobis
munere. Sacramentorum carpite, cum Aperio-
nis celebrantes mysterium dicemus, Epheta,
quodest Adaperire, etc. Idem lib. 1. de Sa-
crament. cap. 1 : Ergo quid egimus Sabbatho?
tempore Aperitionem. Quæ mysteria celebrata
sunt? Aperitionis.*

VERSUS APERTIONIS, in Regula Magistri
cap. 44. *Domine, labia mea aperies, quo
scilicet sacra Liturgia aperitur.*

* **APERTIO FEUDI**. Vide in *Aperire*.

* **APERTIO ORIS**, Gall. *Ouverture de
bouche, Vox juris Pontificii. Nova Constitu-
tio Clementis XI. adversus cæremoniais
Sinenses : Decernentes presentes Litteras...
nullo unquam tempore de subreptionis, vel
abreptionis, aut nullitatis vitio... retractari,
in controversiam vocari, aud ad terminos Ju-
ris reduci, seu adversus illas Aperitionis Oris,
restitutio in integrum, etc.... pretextu ve-
nire posse. Solemni ritu et apparatu in con-
sistorio summus Pontifex recentis Cardina-
lis os solet aperire.*

APERTORIUM, Officina; taberna aperta
in qua artifices palam opera sua conficiunt,
ex Gallico, *Ouvrour*, tametsi vox hæc Gallica
ab opere, vel opera, nostris œuvre, deducta
videatur, unde œuvre et ouvrour, pro offi-
cina: nam et *Ouvrier*, pro opifice dicimus.
[*Apertoriū* itaque dici videtur pro *operto-
rium*, vel potius *operatorium*, ab *operatore*,
Ouvrier.] Charta ann. 1194. apud Catellum
in Historia Occitana lib. 4. pag. 645 : *Si
terro ad tabulas numularius, vel ad Apertoria,
vel domos civium Biterris confugit, non debet
inde violenter extrahi, etc.*

* **APERTULARIUS**, seu *Apercularius*, *Ef-
fractor*, in Glossis Lat. MSS. Regiis Cod.
1013. et Isidori. [Janus Laurenberg. in
Supplemento Antiquarii : *Apertularius*,
ὤχας σύνποντος, *Equus contusione laborans*.
Idem : *Apertularius*, *ἀπερτούχης*, *Janitor*.
Melius Gloss. Lat. Gr. : *Apertularius*, *θυρω-
νήτης*. Aliæ Græc. Lat. : *θυρωνύκτης*; *Ef-
fractorius*, Qui vi effringit vel aperit fores.]

* **APERTURA**, *Expositio, Explicatio.*
Concil. Tolet. VIII. tom. 2. Conc. Hisp.
pag. 541 : *Hujus sanctæ fidei regula idcirco*

*nunc tractatus non recipit Aperturam, quia
et a sacris Doctoribus abinde constat exposita.*
Spicil. Acher. tom. 9. pag. 326 : *Legatis
et nuntiis per eamdem sedem missis saepè nu-
mero oblationes et varie Aperture factæ
sunt. Quo in posteriori loco Apertura idem
sunt ac via seu media quæ quis tentat vel
aperit, ut ad propositum possit pervenire.*

* **APERTURAM FACERE**, Aperire, apud
Lobinel. in Glossario ad calcem tom. 3.
Hist. Paris.

* *Propositum, oblata conditio, Gall.
Offre, ouverture. Joan. de Monstrol. apud
D. Le Beuf tom. 3. Dissert. pag. 470 : Qua-
tenus ignorantibus notum esset, quibus cir-
cumstantiis et conditionibus prefatus quon-
dam rex Karolus dictas oblationes, quæ
Aperture vocitantur, faciebat.*

APES, *Apis*, Alvéare apum. Lex Salica
Edit. Heroldi tit. 9. § 1 : *Si quis Apem de
intro clavem furaverit. Editio Pithœ habet :*
*Siquis unum vas Apium, etc. § 3 : Si quis
unum Apem, hoc est, uno vascello, furaver-
it, etc. Editio Pith. : Si quis unum vas cum
Apibus, etc. Interdum ipsum apum examen.*
Lex Bajuvar. tit. 21. cap. 18 : *Si Apes, id
est examen, alicujus ex apili elapsum fuer-
it, etc. Adde cap. 9. Vandelbertus de Mi-
raculis S. Goaris cap. 32 : Ego tibi pro mu-
nere unam Apim (sic enim vocare rustici
Examen Apum consueverunt) huc protinus
afferam.*

* **APESATOR**, Qui appendit, ponderat.
Concordia Venet. cum Ferrar. ann. 1230.
apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med.
ævi col. 365 : *Excepto, quod pro pondera-
tione staderet, debeant solvere Apesatori....
pro mercede sua decem imperiales, pro quo-
libet milliario, et non ultra. Nostris Appesart,*
Incubus, suppressio nocturna, vulgo *Cau-
chemar*, Ital. *Pesarvola*, Hispan. *Pesadilla*.
Radulph. de Presles in lib. 15. cap. 23. de
Civ. Dei : *Et aussi des Dyables, qu'ils ap-
pellent Epicalte ou Epicalte, que l'en appelle
l'Appesart.*

* **APETISSARE**, Imminuere, decrescere,
Gall. *Apetisser*, olim *Apeticier*. Instr. ann.
1359. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag.
222. col. 1 : *Quod ubi vadia officialium,
impositionis et gabelæ noviter indicatarum pro
subventione guerrarum, universaliter Apetis-
sentur. Lit. ann. 1367. tom. 5. Ordinat. reg.
Franc. pag. 12 : Nostre droit en ressort....
sanz estre aucunement Apeticie, etc. Charta
ann. 1406. ex Bibl. reg. : Si est le peuple
moult Apeticie de ceste dernière mortalité.*

* **APETITIVUS**, Appetens, appetitum
indicans, Gall. *Appetitif*. Acta dissolut.
matrim. Ludovici XII. ex Bibl. reg. fol. 47.
v° : *Ritus, oscula, amplexus, ac alia signa
Apetitiva experientia copulae conjugalis.*

* **APEUTISMENUS**. Alex. Iatrosoph.
MS. lib. 2. Passion. cap. 80 : *Therasmus
est passio intestini Apeutismeni. Ubi Glossæ
i. Recti.*

* **1. APEX**, Decretum Imperatorium.
Sæpe occurunt, *Apex, Apices*, pro In-
strumentis, Diplomatibus, Epistolis, etc.
Vita S. Innocentii Episc. Dertoniensis tom.
2. April. pag. 483. F : *Præcepit Constantinus
omnia restitui, quidquid occultum fuerat. Et
ordinavit eum Episcopum, deditique ei Apice-
m, qui ei omnia restitueret. Vide Apices.*

* **2. APEX**, *Est Pileum subtile, quo Sa-
cerdotes gentiles utebantur, appellatus ab
Apiendo, id est, a ligando. Isid. lib. 19. Orig.
cap. 30. Festus vero : Apex, qui est Sacer-
dotum insigne, dictus est ab eo, quod compre-
hendere antiqui vinculo, Apere dicebant, unde
aptus is, qui convenienter alicui junctus est.*
Hinc.

* **APICES FASTIGATI**, pro *Pileis cacumi-
natis*, quibus utebantur Alani, apud Isido-
rum [** lib. 19. cap. 23. sect. 6.] teste
Hofmanno. Hujus Lexicon consule.

* **3. APEX**, *Episcopos et Abbates Apices
vocabant, forte quod Flaminum dignitatis
nota erat pileum quem Apicem appellabant.
Annal. Benedict. tom. 5. pag. 664 :*
*Tempore sub cuius miracula magna peregit
Angilbertus Apex, quo Deus astra beat.*

* **APHETA**, Græce ἀφίτης, Prætor apud
Romanos dictus est, quod signum daret in
Circensibus emittendarum quadrigarum a
verbo ἀφίται mittere. Vide Lexicon Hof-
manni.

* **APHOLISTÆ**, ἀφολίσται, Exarmatores.
Julianus Antecessor constit. 15. § 10 :
*Cumque in provinciis Praesides justi militun-
tur, superfluum est latrunculatores mittere, et
eos, quos biacolytas, id est, qui violentias
prohibent, vel Apholistas vocant; id est,
eos, qui privatis hominibus arma habere non
concedunt, ne rapinas aut cedes faciant etc.*
[** Idem ibid. § 60.] Ugutioni vox nota; sed
perperam explicata: *Apholista, qui privatis
omnibus arma ænea habet, vel cædere fa-
cien.*

* **APHORISMUS**, A Græco, ἀφορισμός,
Liber in quo breves sententiae Physicis ne-
cessariae. Petrus Diaconus de Viris illustri-
bus Casinensis cap. 35. apud Murat.
tom. 6. col. 51 : *Johannes medicus, supradicti
Constantini Africani discipulus et Ca-
sinensis Monachus, vir in Physica arte diser-
tissimus ac eruditissimus : post Constantini
sui magistri transitum Aphorismum edidit
Physicis satis necessarium. Vide Aphorismus.*
[** Isidor. Origin. lib. 4. cap. 10 : *De libris
medicinalibus. Sect. 1. Aphorismus est sermo
brevis, integrum sensum rei proposita scri-
bens. Nonne dedit Hippocratis liber.*]

* **APHOTOCEPHALUS**, *Lo ambicioso*, in
Glossar. Lat. Ital. MS.

* **APHTHARTOCITÆ**, Hæretici ex Eu-
tychianorum secta pullulantes: Servatorem
nostrum corpus a conceptione immortale
habuisse commenti sunt. Sanderus hæres.
106. Baron. anno Christi 535.

* **APHUS**. Charta Alani Episcopi Autisio-
dorensis apud Sammarthanos : *Si Episcopus
venerit in villam,.... accipiet patellam, caca-
bum, scutellas, Aphos, culictras. Sed videtur
legendum cyphos, seu scyphos. [Mallem,
Anaphos Vide Hanapus.]*

* **APHYA**, Piscis, sardinæ species. Tract.
MS. de Piscibus cap. 128. ex Cod. reg.
6838. C : *Aphyæ species est qua Celerin a
Gallis appellatur, Agathopoli Calliques vel
Laschez, Massilia Harenguade.* [** Vox Ci-
ceroni non ignota. Vide Forcellin. Lexic.
Plin. Hist. Natur. lib. 31. cap. 8. sect. 44 :
Apuam nostri, Aphyen Græci vocant, Gr.
Lion.]

* **APHYTREARIA**, Testamentum Audonis
Episcopi Veronensis ann. 11. Ludovici Pii,
apud Ughellum : *Ut si Patriarcha, vel Ab-*

bas... ipsam curtem subtrahere voluerint, aut per qualemque ingenio alicui ea dede-
rint, sin (sive) per Aphytaria, aut in bene-
ficio, aut si Patriarcha ad manus suas tenuer-
it, etc. Sed legendum per emphyteosin, aut
præstariam, aut quid simile.

* APIA, inter gladios vetitos recensetur in Stat. civit. Astæ cap. 92. pag. 34. v° : Gladii retiti sunt isti... omnes falzoni, Apiae, piæ, jasarmæ, etc.

¶ APIAGO, Apiastrum seu Mellisophy-
lon, Gall. Melisse, quibusdam Citronelle, sic
dicta quod flores ejus apes maxime appetant.
Papias MS. Bituricensis.

* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692 : Apigo, Senechon.

APIARIUM. Ugutio : Apiarium, locus, ubi
sunt, vel mellificant apes. Gloss. S. Bene-
dicti : Apiarium, μλισταῖον, vox Columellæ
nota. Lex Wisigoth. lib. 8. tit. 6. § 3 : Si
quis apuria in civitate, aut in villa forsitan
construerit, etc. Vas Apum, in Lege Sa-
lica tit. 9. § 1. Vasculum Apum, in Leg.
Bajuv. tit. 21. cap. 9. Alvearium Apum cum
ipsis apibus projecta ab ob sessis in hostes,
in Hist. Australi ann. 1289. Apium decimæ,
apud Ordericum Vital. lib. 5. pag. 582.
Apium utilitates, in Charta Henrici V. Imp.
ann. 1112. apud Nicol. Zyllesium in S.
Maximino, pag. 49. Vide Capitul. de villis
ann. 800. cap. 17. [** Gemma Gemmar. :
Apiarium, ein bynenkorbe (alveus), quidam
dicitur Apiastrum.]

** APIASTELLUM, Peyenkraut, in Vo-
cabul. ann. 1482. Vide Apigo. ADEL.

* APIASTER, APIASTRA, Espèc, in Glos-
sar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Avicula,
que deglutit apes, quas Es nostri appella-
bant. Consuet. Calvimon. in Atreb. ann.
1229. ex Reg. 198. Chartoph. reg. ch. 41 :
Les trauuages de mes terres sont miens, ainsi
comme elles seuent, si comme de vaisseaux
de Es. [** Vide Leiseri Jus Georgic. lib. 2.
cap. 21. sect. 8. Stabilim. Ludov. IX. cap.
165. Boutillierii Summ. rural. tit. 35. In
charta S. Stephani Divisionens. apud Perar-
dum in Burgund. pag. 95 : Inventio vas-
orum apium, ubi Bouherius in Observ. ad
Consuet. Burgund. cap. 58. sect. 16. legere
jubet evasorum apium, quem erroris arguit
locus a Carpenterio allatus et alias in voce
Abollugum, quam videoas.] Aliud Glossar.
Lat. Ital. MS. : Apiaster, lo maistro delle ave.
[** Gemma Gemmar. : Apiaster est apum
magister. Vide Apifer.]

¶ APIASTRA, Merops, avis quæ inter
volandum apes deglutiit. Servius in 4. lib.
Georgic. : Meropes sunt aves virides, et vo-
cantur Apiastra, quia apes comedunt. Papias
MS. Ecclesia Bituricensis : Apiastra, avis
quæ apes comedunt, unde et dicuntur. Vide
Gaulus.

¶ APIASTRUM, Locus ubi sunt apum
alvearia. Papias in MS. Bituricensi : Apia-
strum ubi sunt apes, sic aviarium ubi sunt
aves, violarium ubi viole, rosarium ubi rose.

* APIASTRUM, ut Apiarium, Locus ubi
sunt apum alvearia. Vita B. Robert. de
Arbriss. tom. 3. Febr. pag. 611. col. 2 : Sicut
enim fertile Apiastrum examina sua circum-
quaque dispergit.... Ex hoc itaque venerabi-
lium apum mystico Apiastro, etc. Vide infra
Apistrium.

* APICARE, ab Ital. Impiccare, Ligare,

seu ad furcam suspendere. Bareleta serm.
in fer. 5. hebd. 1. Quadrag. : Suspedit
septem viros de domo Saul, et perdis aliquot
steterunt ibi Apicati. Vide Apicire.

APICELLEÆ. Charta Wilhelmi Regis Si-
ciliæ apud Ughellum tom. 7. Ital. Sacr.
409 : Insuper confirmamus eidem Minorensi
Ecclesiæ omnes homines de eadem terra, qui
dicuntur Apicellaæ, præfatae Ecclesiæ perti-
nentes, apothegarios 2. et furnarios 2. man-
dantes et firmiter præcipientes, ut tam homines
ipsi, qui dicuntur Apicellaæ, quam et ipsi
2. apothegari... ei respondeant.

¶ APICELLI, ut mox Apices. Vita S.
Dunstani Episc. Cantuar. tom. 4. Maii pag.
346 : Acceptes obsecro, sola septus con-
nexione caritatis, horum Apicellorum tenuem
congeriem, vix ebina titulatione styloque
fuscanti concretam.

APICES, pro scriptis, epistolis, passim
usurparunt ævi inferioris Scriptores. Glossæ
Græc. Latin. Apex, Divini Apices, γράμμα
βασιλίως. Vide Savaronem ad Sidonium, et
Juretam ad Symmachum. [Mabillon. Liturgiæ
Gall. pag. 266. col. 1 : Hoc itaque san-
ctum jejuniū in Leviticis Apicibus per sa-
mum tuum Moysen evidenter declarasti.]
[** Theod. cod. lib. 16. tit. 2. const. 7 :
Lectores divinorum Apicum, et hypodiaco-
niæ clericu.] Vide Dirksen. Forcellin.
et supra Apex, 1.]

** APICIO, i. q. Apiarium, in Vocabul.
ann. 1482. ADEL.

APICIOSUS, Calvus, Calvaster, in Gloss.
Isid. Festo Apica, dicitur ovis, quæ ventrem
glabrum habet. [Puto legendum Alopeciosus,
quam vocem pro Calvus usurpavit Octav.
Horatian. Vide Alopecia.]

APICIRE, Ligare. Apicus, Ligatus.
Gloss. Isid. [Gerhardus emendat Aptare,
ligare, Aptatus, ligatus. Cerdæ vero Allicere,
ligare, Allicitus; ligatus a Licio. Sed Gra-
vius credit ferendum esse vulgatum, et pos-
teriores scriptores id formasse ex Aperi,
quod est ligare. Cic. de Nat. Deorum : Baldus
multa dixit, etiam minus vera, tamen apta
inter se et coherentia.]

APICULARE, idem quod Apiarium, in
Lege Longob. lib. 1. tit. 25. § 37. [** Ro-
thar. 323. Vide Apicularium.]

APICULARII, Qui jure abollagii, de
quo supra, in silvis dominorum gaudent.
Regestum Castri Lidi in Andibus f. 27 :
Comes habet etiam summam mellis, et 4.
solidos de Apiculariis. Aurilleurs dicuntur
voce ex Apicularius formata, fol. 55. Ex
quo sequentia descriptissimus : Borel et Chres-
tien du Bureau ont l'Aurillerie par tote la For-
est de Burçai et de Cloipas : et ont chascun
doze Mansais ou premier pasnage et poent
prendre les ées en cette manière. Se les ées sont
en crous de chesne ou d'autre arbre, l'Aurilleur
poent escrouser l'arbre ou éles seront. Et
se il ne les poent avoir, pour escrouser, il
poent l'arbre estroissier à doze pied de haut,
si il ne les poent avoir autrement. Et se il tro-
vent aucun emblant ées en la Forest, cil qui i
seront trouvé, feront au Seignor 60. sols Cen.
d'amende, et li Aurilleur auront lor ées.
[** Alio sensu ex inscript. ap. Murat. 909.
11. vide apud Forcelli.]

¶ APICULARIUM, Alvear, Gall. Ruche
d'abeilles, apud Spelmannum in Lexico, sed
apud Muratorium tom. 1. part. 2. pag. 42.

col. E. Apicularium idem est quod Apiarium
seu locus in quo sunt pleraque apum alvea-
ria : Si quis ex Apiculario vasculum cum
apibus furaverit. [** Vide Apiculare]

* APICULI, ut Apicelli, diminut. ab
Apices, literæ. Vita S. Bartholom. tom. 1. Aug.
pag. 171. col. 2 : Quamquam lacrymæ operant
oculos meos, ne valeant notare Apiculis.

APICULUS, Ligamen, ex quo filacteria
dependent : et pro filis accipitur. Apicere, li-
gare. Ugutio. [** Vide Festum et Forcell.
in voce Apiculum.]

¶ APICUS, ἀππικιζης ἀς Ιουθερέως, Op-
icus, in Supplemento Antiquarii. [** Vide
Juvenalis locos apud Forcellinum in voce
Opicus, ita enim legendum.]

APIDISCUS. Gloss. Sax. Ælfrici : Apidi-
scus, web h o c, id est pecten, [** textorius
uncus.]

APIFER, Magister apum, Ugutoni. Vide
Apiaster.

* APIFERA, Funes nautici. Cathol. Vide
mox.

* APIFERION, Quo cornua antennæ ten-
dunt ante et retro, in Glossar. Provinc.
Lat. ex Cod. reg. 7657.

APIFERIUM et APISTERIUM, Alvearium
apum, Ugutoni. [Vide Apiarium.]

* APIGLUM, Pars plastrum, quod alteri
inhæreat, sic dicta, ut videtur, ab Ital. Ap-
pigliare, adhærente. Stat. Avellæ ann. 146.
cap. 146 ex Cod. reg. 4634 : Si aliqui bubalo
vel conductuent boves cum plastro... contingat
quod ruperit.... de aliquo Apiglo ejus plastrum
vel celoyræ possit.... capere.... ad dictum
suum plastrum, et dictum suum celoyram
seu Apiglum ejus, vel eorum, apertum
vel aptandum, licite et sine pæna.

* APILAGIUM, Jus erigendi seu con-
struendi porticus nundinarios, ubi merces
venum exponuntur. a pilis quibus susten-
tantur dictæ. Charta ann. 139 : Quantam
domum fortem, cum.... juribus, intraibis,
exitibus, Apilagiis, fenestrangis, et pertinen-
tiis universi. Vide infra Pila 2.

* 1. APILAMENTUM, Jus figendi pales
aggeris sustinendicausa. Charta ann. 139.
in Reg. 147. Chartoph. reg. ch. 10 : Abbas
monasterii S. Salvatoris Iodove facit pro
Apilamentio paxeria sui molendini... duos
denarios.

* 2. APILAMENTUM, Fulcrum, cultura,
Gall. Appui, arc-boutant. Charta ann. 1388.
inter Ordinat. reg. Franc. tom. 8. pag.
280 : Quod dicti carriariorum possunt cog-
noscere.... tam ex ruinis parietum, quam ex
occupacionibus et usurpcionibus trabum et
fustarum, Apilamentarum (I. Apilamento-
rum) ac alteri. Vide Apillagium.

APILE, Alvearium apum, in Leg. Baju-
var. tit. 21. § 8 : Si apes, id est examen, ali-
cujus ex Apili elapsum furaverit, etc. [Vide
Apiarium et Apicularium.]

¶ APINARI, pro Acinari vel Agnari,
hoc est, In parvo morari, legendum censem
Barthius et Casaubonus apud Grævium in
notis ad Glossas Isid. Vide Acinari. Emenda-
tionis facet vox sequens.

¶ APINARII, memorati Trebellio Pol-
lioni in Gallieni cap. 8 : Cyclopea etiam la-
serunt omnes Apenarii, ita ut miranda que-
dam et stupenda monstrarent. Non sunt rhin-
darii seu aurigæ, Græce ἄγριαι, ut qui-
dam vir doctus contendit; sed ab Apinis

dicti *Apinarii*, scurræ videlicet vel ludii, qui moribus et gestibus fabulas et historias desalabant in scena et varia miraque in illo genere ostendebant, ut hi *Apinarii* qui Cyclopes luserunt et totam illam Cyclopis fabulam expresserunt. Hofmannus in Lexico. Vide *Apenarii*.

* Haud scio an hoc referenda sit vox *Apinaulx* ex Chartul. Latinac. fol. 246. v. ubi inter emolumenta, quæ ex nundinis Campaniæ percipiebant monachi Latinianenses, recensetur præstatio exsoluta ab iis, qui *Apinaulx* vocabantur: nihil quippe mirum est a scurris vel ludii aliquod exactum fuisse tributum: *Ce sont quelques fermes qui estoient de prouffit à l'abbaye de Laigny ès foires de Champaigne et Brye.... Cil d'Apinaulx et autres menues trueues lxx. livres.*

APIO, *Ligo*, in Gloss. Arab. Lat. [Vide *Apex*, 2.]

** **APIPHORIUM**, i. 9. *Apiarium*, in Vocabul. ann. 1482. **ADREL.**

¶ **APIS** significat formam virginatis, sive sapientiam, in malo, invasorem. Papias MS. Bitur. ex illo forsitan officii Ecclesiast. in festo S. Ceciliae: *Cecilia famula tua, Domine, quasi Apis tibi argumentosa servit, etc.* [* Conf. Isidor. Orig. lib. 7. cap. 6. sect. 53.]

** **APISMA** est vitis quædam quæ vinum dulce facit, (f. *Apiana* sc. *uva*) in Gemma Gemmarum.

¶ **APISMERICIS**, *Loca calentia aparum*. Glossar. Isid. ad quod Grævius hæc addit: Spectant hæc locum Virgilii in 5. Æneid. :

Tranquillo silet immotaque attollitur unda Campus, et Apricis statio gratissima mergis, Vide ibi Servium. Videtur itaque legendum: *Apricis mergis, locu parum calentia, apta. Perit ultimum verbum apta. Sunt autem aprica loca, quæ non sunt nimis calida, ut notum est.*

¶ **APISSIMUM**, *Otium largissimum*, Pa-pie in MS. Eccl. Bituric.

* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Apis-sima, ocio largissima. Apissimo, diu largis-simo.*

¶ **APISTERIUM**. Vide *Apiferium*.

* **APISTRUM**, *Apisterium*, *Apiarium*, Ruche où les mouches font le miel, in Glossar. Lat. Gall. ex cod. reg. 7679. Vide *Apiarium*, et supra *Apiastrum*.

APITERNUS, qui rebus caret mundanis. Uigilio.

¶ **APLÆ**, Græcis ἄπλαι, Soleæ quas Græci etiam οὐρανὸν dixerunt. Hofman.

APLANARE, Planum reddere, colere, Gall. *Aplanir*. Charta Hispanica æra 818. apud Sandovalium in Sylone Rege, et Lepizium tom. 3: *Non est dubium, sed multis manet notissimum, quod istum locum, quod dicunt Oveto, tu jam dicta Maximus exsistit, et Aplanasti illum cum servos tuos, et scalido nemine possidente et populasti de monte etc. Ubi scalidus ponitur pro squallidus. Infra: Hunc locum squallidum a nemine havitante irrumpimus, etc.* [Extractum computi Raymundi Chaberti Castellani ann. 1336. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 325: *Primo videlicet, pro fractura rupis super qua dictum castrum est edificatum, et pro derocha-tura rupis ante turrim, licet modum sit Apla-*

nata, ut expedit, et pro faciendis terraylliis murorum, etc.]

* Hispan. *Aplanar*. Nostri *Ahonnier* et *Aonner*, eadem acceptione, usurparunt. Monstrel. 1. vol. cap. 18: *Plusieurs laboureurs et manouvriers, qui alloient devant ladicte lictiere à tout louchez et autres instru-mens, pour ressâtre et Ahonnier les chemins. Ch. ann. 1421. in Chartul. Corb. sign. Ezechiel fol. 109. v°: Et prendront terre pour tresser ledite vingne.... où il lui plaira, par si qu'il sera tenus de Aonner le place, où il aura pris ledite terre. Aplanar vero dixerunt, pro Polire, componere, Gall. *Polir*, rendre uni, arranger, ajuster. Guignevil. in Peregrin. hum. gen. MS. ubi de exquisito corporis cultu:*

Un jour tu li caufes le bain,
Puis si l'estuves lendemain,
Tu le pignes et le blondis,
Et Aplanies et polis.

Eodem sensu *Aplanoier*, vide in *Tintinnabulum*. Hinc forte *Aplaigner*, Felem delinire, in Vit. SS. MSS. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 67. v°. col. 2: *En cel tans fu uns hermitains, hons de grant vertu, qui avoit luisié toutes choses por Dieu, et n'avoit nule chose fors que une chate, laquelle il Aplaignoit souvent, et aussi come sa compaigne en ses genour la norrisoit.*

APLANES, Firmamentum: ex Græco ἀπλάνη, i. non erraticus. Macrobius lib. 1. de Somnio Scipionis: *Prima illa stellifera sphæra, quæ proprio nomine dicitur cælum, Aplanes apud Græcos vocatur, continens et arcens cæteras. Joan. de Janua: Aplanos, vel Aplane, vel Aplanes, id est, firmamentum, quasi sine errore, quia semper mouetur in eodem loco, et acuitur in fine. Dungalus Reclusus de Solis Eclipse ad Carolum Magnum: De novem circulis, qui Aplanem illum ambient, hoc est maximam sphæram, in qua 12. signa videntur infixa, et cui subjectæ 7. aliae sphærae, etc. Infra: Maxima sphæra 12. signa continent, quæ Aplanes vocatur. Rursum: Mundani ergo anni finis est, cum stelle omnes, omniaque sidera, quæ Aplanes habet, a certo loco ad eundem locum ita remeaverint, etc. Radbodus Episcop. Carm. in S. Suibertum Episcopum:*

Nonne tuas modulis oblectat dulcibus aures
Orbis Aplanes obviis empyreis?

Vide Joan. Sarisber. lib. 2. *Policrat.* cap. 16.

APLATA. In veteri Expositione verborum Juris MS. apud Spelmannum, hæc leguntur: *Aplata, hoc est, pro certo. Etiamnum dicimus, à plat, pro plane.*

APLAUSTRUM, pro *Aplustrum*, vel *Aplu-stre*, in Vita S. Appiani Monachi Ticinensis n. 10. Est porro *Aplustrum*, tabulatum ad decorandum superficiem navis adpositum. Ita Schol. Juvenal. Stat. 10. *Gloss. Lat. Gr. Aplustra*, πτερόν πλάτου, ως Ἐννοε. Alibi: τὸ Αὔρων τῆς πρώτας. [** Vide supra *Amplustria* et infra *Aplustre*, et confer *Jal*, *Archéologie navale* vol. 1. pag. 166, qui ex *Gloss. Anglos. Bruxell. sec. X laudat: Aplustra, Geredru. Geredor, plur. Geredru* idem est ac *robor*, *Remus*. Apud Somner. autem legitur *Geredu*, sing. *Gereda*, Germanis hodie *Gerath*, *Armamenta*.]

¶ **APLEGiare**, *Plegium seu vadere*. Charta Guillermi D. de Linieriis ann. 300. col. 1: *Ibi vero naua egressi, ut*

1268. apud Thomasseri Consuetud. Bituric. pag. 196: *Concedimus quod dicti Burgenses non possint capi, nec incarcernari, nec detineri, dum tamen possint se Aplegiare, excepto furto, homicidio et raptu. Vide Ple-gius.*

* *Aploier*, nostris olim, pro *Acquiescer*, Assentiri, acquiescere. Vita J. C. MS. ubi de petitione matris filiorum Zebedei:

Je vous requier, dist ele, Sire,
C'a ce vous voellies Aploier,
Que vous me voelliez otroier
Que mes deux fr̄s, que chi vées,
En paradis vous assées,
L'un, biast douz Sire, à vostre destre,
Et l'autre ausi à vos senestre.

* *Apploier vero*, Caput præ metu flectere sonat, apud Phil. *Mouskes* ad ann. 1214:

Et quant on escrie Monjoie,
N'i ot Flamen qui ne s'Apploie....
Cis molt eamaia les Flamens.

* **APLISTIA**, *Crapula, saturitas*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641. Gloss. Gr. Lat. ἀπλαγία, avaricia, nummaria cupiditas.

¶ **APLOBLATTEUS**, vel *Aplobattius*. Charta Cornutiana apud Mabilionum de re Diplomatica pag. 462: *Item vela Aplobattea, coccoprasina, cantharata. Ubi Aplobattea, idem mihi videtur, quod purpurea. Vide Blatteus in voce Blata. Aplo autem posset esse a Græco ἀπλός, simplex, nisi legere malueris, Asproblattia, quod esse ab asper et blattae.*

¶ **APLOIDUM**, Rete pectorum. Vox Græcæ originis ab ἀπλός, simplex, unde ἀπλοίς, Vestis simplex. Hinc rete dictum *Aploidum*, quod ejus textura rara sit et tenuis. Charta Curiæ Remensis anni 1250. in Chartulario S. Nicasii Remensis: *Ne navem mittere, pedes ire ad piscandum, vel Aploida sua mittere, ad piscandum ponere, vel levare presumant. Etiamnum pescatores ore maritimæ Normannia instrumenta sua pectoria vocant Aplets; hinc illa eorum vox frequens cum navem ad piscandum concen-suri sunt: As tu tous tes Apletz? id est, Omnia habes ad piscandum necessaria?*

* Vox generica, qua quidquid pectorationis necessarium est, imo et equi vel bovis in-structus significatur, nostris *Applait*, *Ap-plect*, et *Applois*. Stat. ann. 1376. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 228. art. 13: *Des forsfautes que les sergans prendront,.... de ce qui sera porté à somme, auront la somme et les bas et Aplait, autrement har-nois.* Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 116. Chartoph. reg. ch. 128: *Comme Jehan Mignot et Jehan Colin se fussent accompag-niez pour estre à un profit à pêcher:... advint que l'Apploit ou harnois dudit Colin fu plus grevé. Aliè ann. 1452. in Reg. 181. ch. 242: Icellui Messent donna d'un Applect à beufs, dont on ly ou attele les beufs, etc. Vide infra *Expletum*.*

* **APLUADA**, Fur furibus aliū pannicīque. Placidus. Glossar. vet. ex Cod. Reg. 7646. Leg. *Furfuramenti, miliū pannicīque*. Vide Lex. Martin. v. *Appluda*.

* **APLUSTRE**, Gouvernail de nef, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679. Rithm. in Cod. 12. S. Martial. Lemov. fol. ult.: *Orbis Aplustre frangitur. . . Lucerna verbi moritur. Vita S. Egidii tom. 1. Sept. pag. 300. col. 1: Ibi vero naua egressi, ut*

Aplustria colligerent, etc. Vide *Aplaustrum*.
[** Alio sensu in Isidor Origin. lib. 18. cap. 7. sect. 3.]

¶ **APNADES**, θρησκείον, *Vasis argentei genitus*, in Supplemento Antiquarii. [** Vide *Appares*. Vulcanius legit Θρησκείον, subaudiendo ποτίστες.]

¶ **APOCA**, Schedula qua quis fatetur se quippiam ab alio recepisse. *Apoca de receptionis*, apud Lobinellum tom. 3. Hist. Paris. in Glossario. Vide *Apocha*.

APOCALIGUS, Miles caligatus. Adrianus PP. Ep. ad Irenem et Constantium Imp. in Concilio Nicæno II. Act. 2. et ex eo Joannis VIII. PP. Epist. 200. de Tarasio Patriarcha Constantinop. : *Quia ex Laicorum ordine, et imperialibus obsequiis deputatus, repente Patriarchatus culmen adeptus est, et Apocaligus contra sanctorum Canonum censuram factus est Patriarcha.* Id est, qui adhuc gregarius miles, novitus in rebus Ecclesiasticis et tyro, statim factus est Patriarcha; quomodo a caliga ad Consulatum pervenisse Marium dixit Seneca lib. 5. de Benef. Caliga enim spectavit potissimum manipularios et gregarios: cum universim caligati dicerentur σπαθιῶται ἐνοπλοι, ὑπελάχεται καὶ ἀφανίζεται, ut est in Novella Justin. 74; unde ejusmodi tyronum et militum militiae, ἀποκλήγονται σπαθῖαι. *Caligata militie*, dicuntur Modestino lib. 3. Excus. in leg. 10. § 1. D. de Excus. In ea enim legendum arbitrator ἀποκλήγεται, pro ἀπὸ καλύγος, et si aliter videatur Salmasio ad Hist. Aug. pag. 290. quod suadet Adrianus PP. nisi hoc loco proverbium Castrense, a *Caliga*, intelleverit, uti usurpatum dixi a Seneca. Vetus Inscriptio apud Baron. ann. 285: *Honorati et Decuriones, et numerus militum Caligatorum*.

¶ **APOCALYPYSIS**, ἀποκλήψις, Revelatio. Nomen, ut omnes norunt, tributum libro visionum S. Joannis Evangelistæ; sed multis etiam libris apocryphis inditum suis observat Hofmannus in Lexico: hunc consule.

* Haud reverens in Apocalypsim mihi videtur dictum Adami de Cameraco parlamenti Paris. primi praesidis in Cod. reg. 4152. qui de *Apaganiorum* jure interrogatus, ait: *Qu'il a y alleguer et proposer moult de coutumes, usage et observances; et veu que gens coustumiers et non clerics en parloient comme S. Jehan de l'Apocalypse; mais il ne vit n'cques homme bon cleric, ne bien fondé en justice, qui de coutumes et usages n'en parlait sobrement et en grant double.*

** **APOCALYPSARI**, revelare, in Gemm. Gemmar.

¶ **APOCARTERESIS**, a Marcionitis dicta est mors violenta ex inedia vel laqueo accelerata, a verbo Graeco ἀποκαρτέτω. Tertul. lib. 1. contra Marcion.: *Hypocrita ut Apocarteresi probes te Marcionitanum.* Idem eamdem vocem adhibet adversus Gentes lib. 1. cap. 46: *Lycurgus Apocarteres in optavit, quod leges ejus Lacones emendassent.*

¶ **APOCATASTICUS**. Vox Astronomica a Greco ἀποκατάστατος, Anniversarius redditus planetæ in idem signum. Acta S. Sebastiani Martyris tom. 2. Januarii pag. 274. B: *Præcipe hodie ad te mathesis venire doctorem, cui dicas illo tempore te asperis ea-*

*sibus laborasse, et inquire per quas stellas hoc tibi eenerit mali; responsa ejus erunt procul dubio talia, quod tempus tuum a malitioso Marte susceptum est, aut Saturnus Apocatasticus fuit, aut annus tuus ex diametro susceptus est, aut climacterica tibi in centro sunt nata, aut syndetus fuit cum malo, aut invisibilis, aut in schemate, aut immobili circa te exitit cursus in stellis. Ad quod vocabulum sic Bollandus: Ita MSS. plerique. Tempus quo sol (*aliasve planetæ*) in eamdem partem signiferi per eosdem numeros redit, per quos cursus sui principium coepit, ἀποκατάστατο vocant studiosi rerum cælestium. Columella: *Potest ergo et revolutio Saturni planeta ad primum situm intelligi, aut turbatio rerum et κατάστασις maligno ejus sidere concitata.* At MS. Rip. habet *Apocaticus*, Brechtus *Apostaticus*, id est, retrogradus, aut potius, contrarius, maleficus. [** Vide *Forcell. Lexic.*]*

APOCHA, *Apoca*. Petrus Damiani in Vita S. Odilonis cap. 19: *Protinus idem Portuensis Episcopus.... Apostolicæ legationis Apocas dirigit.* Græcis ἀποχή, est acceptilatio, ut *apochæ Senatori* [et Ulpiano.] Gloss. Lat. Græc. *Acceptilatio*, ἀποχὴ γραμμάτiorum. Hic vero diploma quodvis significat.

* Quanquam *Apocha*, pro Chirographo interdum sumitur, ut in Stat. Avenion, lib. 2. rubr. 13. art. 1: *Statuimus quod si quis citatus non in domicilio, sed personaliter ad recognoscendum literam cambii, Apocham, vel aliam scripturam privatam, etc; in usu tam vulgatori, accipitur pro libello acceptæ vel solitæ pecuniae, quietationis apocha, uti legitur in Constit. Federici reg. Sicil. cap. 31. Gall. Quittance.* Vide *Apodia*.

* **APOCHAPA**, Una figura, in Glossar. Lat. Ital. MS. [** leg. *Apocese*. Versus memorialis:

Aufert Apocopa finem, quem dat paragoge.

APOCHARE, in Leg. 1. et 2. Cod. Theod. de Tribut. in ipsis specieb. infer. est pecuniam pro specie ipsa dare, species adærare. Nam cum Provinciales species in urbem comportare ro tributo tenerentur, ut ab itinerum gravamine sese liberarent, pretium speciei ipsis susceptoribus dabant, qui collatoribus apochas seu securitates, tantum re exsoluta, dabant: quod velant binæ istæ leges.

* **APOCHITIA**, in eo ab *Apocha* differre videtur, quod hæc in casu venditionis, illa vero emptionis concedebatur. Privil. concessa Pisanis ann. 1269. apud Lam. in Delic. Erudit. inter not. ad Chron. imper. Leon. Urbevet. pag. 275: *Item quod officiales et bajulivi nostri... Pisanis, qui prædictum directum solverint, rel solvi fecerint, vendendo et emendo, ut superius est expressum, Apocham vel Apochitiam patentem, eorum sigillo munitam, sine mercede vel prelio aut ex actione aliqua, illico tradere teneantur.*

¶ **APOCHRISARIUS**, *APOCHRYSAIUS*. Vide *Apocrisiarius*.

* **APOCIOSUS**, *Calvus*, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. Vide *Apiciosus*.

APOCOPE, Abscidere, ἀποκόπησις. Alanus in Planctu naturæ: *Aureus tamen crinis... qui nec forficiis Apocopatus industria, nec intricaturæ manipulis colligatus, etc. Infra: Hujus crinis tanta fuerat forficiis demor-*

sione succisus, ut Apocopationis figura fere in uitium transmigraret. [Chronicon Ricobaldi Ferrarieus Monachi inter Fragm. Hist. apud Stephanotium tom. 7: Anno 1286. *Carolus Rex mense Januario morbo perit. Aut quod maerore rerum adversarum sibi ingruentium Apocopata sit vita ejus; i. e. abbreviata.*] Lib. 3. Anticlaudiani cap. 1:

Tonsura mordet non Apocopa fiem.

APOCOPUS, Spado, abscissus. Julius Firmicus lib. 3. Mathes. cap. 14: *Si res pertinet ambo in diurna fuerit genitura, inefficaces et Apocopos reddent, et qui nihil agere possunt. Suidæ, ἄποκοπαι, sunt irruui, interdum et ἀστενεῖς, id est, debiles et imbecilles.* [Ita vocem hanc usurpat S. Athanasius in Epistola ad Solitarios.] Vide *Impotentia* et *Glossar. med.* Grecitat in *Ante-*

1. **APOCRISIARIUS**, *Nuntius, Legatus*. Gloss. Basilic. ἄγγελος, δομινιον, ἀπεκταντός, ἢ δὲ τὰς ἄγγελιας... διαγγέλων. Lexicon Gr. MS. Reg. Cod. 206 12. πρεσβ.; ἡ πρεσβ.; ἢ ἀποκρισάρες. Chronicum S. Vincentii de Vulturno: *Imperator... Apocrisiarium suum sibi admodum carissimum illuc dirigere curavit, etc.* Willelmus Tyrius lib. 2. cap. 19: *Ipse cum paucis Constantiopolim ingressus, . . . precedentibus eum Imperialibus Apocrisiariis, suam Imperatori presentiam exhibuit.* Idem lib. 18. cap. 24: *Insuper et de Imperiali latere mittitur illustris Apocrisiarius, etc.* Ita vocem, ἀπεκταντός, non semel usurpat Theophanes, Cedrenus, Nicetas, Constantinus Porphy. et alii.

Id porro nominis inditum Legatis, quod ἀπεκταντός, seu *responsa Principum deferent*. *Responsa* enim non modo Rescripta Principum ad supplicantium libellos, sed etiam quævis decreta et mandata appellabant. Sic Justinianus Nov. 25. τὰ βασικὰ παραγγελματα, a decessoribus suis ἀποτελοῦται, dicta suisse scribit. Atque inde Procopius lib. 3. de bello Vandal. veredarios scriptis esse, qui εἰς τὰ βασικὰ ἀπεκταντός mittuntur: quo loco, ἀπεκταντός appellat negotia: nam et *Responsorum apellatione negotia*, quæ inter personas invicem dissitas peragebantur, donarunt Scriptores inferioris ævi, ut suo loco dicetur.

APOCRISIARIUS, Cancellarius, qui sigillum Principis servat, et diplomata regia signat. Jo. de Janua: *Apocrisiarius, Secretarius, Consiliarius, vel etiam dicitur Cancellarius, quia ipse est Secretarius Regis, vel Imperatoris, et ejus secreta scit.* Penes eum cura erat annuli Regii, quo diplomatica et regia præcepta subsignabat. Honori Augustod. in Gemma animæ lib. 1. cap. 185: *Hiuc (Episcopo) dum regimen committitur Ecclesiæ, baculus quasi Pastori, et annulus velut Apocrisiario, id est, secretorum signillatori, traditur. Proinde idem fuit Apocrisiarius, qui Referendarius: nam et Referendarium servasse annulum regium supra ostendimus, in verbo *Annulus*. Id præterea firmat Frigebodus, scribens, S. Audioenū suisse *Apocrisiarium Regis*; quem Gestu Dagoberti cap. 39. et 43. et Almoinus lib. 4. cap. 41. *Referendarii munus obiisse narrant.* Ordericus Vitalis lib. 12.*

initio, Gelasium PP. quem Cancellarii munus antea gessisse ait, *Apocrisiarium Praesulum* mox vocat. [** Vide Eichhornii Hist. Jur German. § 25. B. sect. 2.]

At postea in aula Regum, *Apocrisiarii* munus fuit circa res Ecclesiasticas: unde et *Responsalis negotiorum Ecclesiasticorum* dicitur ab Hincmaro lib. de Ord. Palatii cap. 13. idque officii gerebat, quod Constantinoli *Apocrisiarius Romane Ecclesiae*, cuius instar erat: neque enim a Sede Apostolica delegabatur, sed deligebatur a Rege. Idem cap. 16: *Apocrisiarius, quem nos trates Capellum, vel Palati custodem appellant, omnem Clerum sub cura et dispositione sua regebat. Cui sociabatur summus Cancellarius, qui A secretis olim appellabatur; erantque illi subjecti prudentes et intelligentes ac fideles viri, qui praecepta Regia absque immoderata cupiditatis venditatem scriberent, et secreta illius custodiarent.* Adde cap. 19. et 20.

Apocrisiarius præterea dicti, præsentim qui a Pontifice Romano, vel etiam ab Archiepiscopis ad Comitatum mittebantur, quo res Ecclesiasticas suarum peragerent, et de iis ad Principe referrent. Si enim quæpiam ingrueret difficultas in rebus Ecclesiasticis, seu politicis, quæ a Principe definiri deberet, vel de qua consulendus ille esset, per Apocrisiarium, qui in Comitatu, seu Principiis curia agebat, actitabatur, qui et Pontificem, a quo missus erat, de Principiis, et vicissim Principem de Pontificis responsis, tanquam internuntius, admonebat, quoque res legitimo exitu donaretur. Justinianus Nov. 6. cap. 2: *Propterea sancimus, si quando propter Ecclesiasticam occasionem inciderit necessitas, hanc aut per eos, qui res agunt sanctissimum Ecclesiarum, quos Apocrisiarios vocant, aut per suos economos, notam Imperio facere aut nostris. adminini stratoribus, ut impetrant quod competens est.*

Neque tamen id juris Episcopos omnes spectavit, sed Patriarchas tantum, cum et Metropolitani et Episcopi cæteri, si Principe consulere, et ad eum referre necesse haberent, id per Patriarchæ, cui subjecti erant, *Responsalem* facere tenerentur: quod indicat eadem Justiniani Novella cap. 3. dum prohibetur ne Metropolitæ, vel Episcopi Imperatorem adeant, nisi a Referendario Ecclesiæ Constantinopolitanæ, vel ab *Apocrisiario* cuiusque diaecesis sanctissimum Patriarcharum exhibeantur.

¶ Suum nihilominus Apocrisiarium habuisse Ravennatis Archiepiscopum constat ex Bulla Paschalis PP. I. ad Petronium ejusdem sedis Archiep. apud Murat. tom. 2. pag. 220: *In quo confirmabit (confirmavit) privilegia Leonis quandam Imperatoris facta ab Epiphanio quandam religioso notario et scrinario et Apocrisiario sanctæ Ravennatis Ecclesiæ, qui directus est a veneranda memoria Damiano Archiepiscopo, ut confirmatae sacrae essent præcedentes formulas ab ipso Leone Imperatore. Non ergo id juris ita Patriarchas spectavit, ut non aliquando et Metropolitani suos habuerint Apocrisiarios, qui suæ Ecclesiæ negotia etiam apud Orientis Imperatores agerent. [** Concilium Lateranense anni 649, vol. 6. pag. 94. Martini Papiri Diplomat. pag. 219. not. 4. De*

Aprocrisiario Roma Ravennam missa, vide infra in fine hujus vocis.]

At Romani Pontifices Constantinopolim *Responsales* suos delegabant, ex ordine potissimum Diaconorum desumptos. *Diaconorum enim, ut ait Alcuinus lib. de Divin. Offic. cap. Quid Significant vestimenta, est ire ad Comitatum: unde in sandaliis suis ligaturam habent perinde ac Episcopi, quorum munus est *huc illuc discurrere per parochiam*, ut ait idem Alcuinus. Huc etiam for lassè spectant *Glossæ Isidori*, in quibus *Apocrisiarius* dicitur *Minister Ecclesie Romanae*: seu munus *Apocrisiarii* designare voluerint, seu per *Ministrum*, Diaconum intellexerint. *Gesta* sub nomine Acacii: *Tunc temporis Anatolius quidam Presbyter Alexandrinus apud Constantinopolim morabatur. Haec enim consuetudo prædictis est, ut ad Comitatum vicibus Clerici dirigantur, ne quid forte causa vel necessitas emergat. Qui quidem Anatolius, dum Apocrisiarii Alexandrinæ Ecclesiæ munere Constantinopolii fungeret, ad Patriarchicam in eadem Urbe Regia evectus est dignitatem: τῆς ἀλεξανδρέων ἱερᾶς ἀποκριτῶν, τοῖς κανονικαῖς, καὶ ἀπλῶς ἐκκλησιαῖς ἀπαρι πράγμαστο τῆς ὑμετέρας ἀγιωσύνης ἔξιστον πρόσωπον.* Exempla profert Anastasius Bibl. in Martino PP. 49. et 50. Ex quo præterea docemur, *Apocrisiariis* Apostolicis addictam fuisse *Domum Placidæ*, in qua Oratorium extructum erat, quod *Altare sanctæ Sedi Romanæ* appellat, quia in eo sacris Liturgiis, more Latinorum, vacabant: de qua quidem Dominis pluribus agimus in nostra Constantino polo Christiana.*

At quæ eorum fuerit dignitas, seu potius

qualis fuerit ejusce dignitatis gradus, video in dubium vocari. Certe in Synodo habita

Constantinopolib sub Menna Patriarcha post obitum Agapeti *Pelagius Diaconus Apostolicæ Sedi* post omnes Episcopos in Actis Concilii recensetur. Quandoque tamen, si extraordinaria a summo Pontifice ei delegaretur jurisdictione, in qua vices ipsius ageret, tunc cæters, non Episcopos duntaxat, sed etiam Patriarchas antebeat: cuius rei exemplum profert Liberatus cap. 23. Nullam enim habebant jurisdictionem ex officiis et inuneris ratione, nisi a Pontifice imponeretur: cuiusmodi est jurisdictione illa *Responsalibus* attributa apud Gregor. M. lib. 2. Epist. 46.

Desuit tandem mos ille mittendorum *Responsalium* in Urbem Regiam quodam temporum intervallo, occasione hæresis Monothelitarum, cuius acerrimi propugnatores

suerant Sergius, Pyrrhus, et Paulus, Patriarchæ Constantinopolitani, Imperantibus Heraclio et Constante. Postmodum Vitalianus PP. electus *Responsales* quidem *juxta consuetudinem* Constantinopolim misit, inquit Anastasius, qui Constanti electionem et ordinationem suam significarent: sed ii, Romanæ Ecclesiæ privilegiis denuo sanctitis, statim domum reversi sunt. Sopitis denique schismatum dissidiis per Sextam Synodum ecumenicam, Constantinus Imperator a Leone II. PP. Apocrisiarium ad se mitti postulavit, sed cum plenæ Legationis auctoritate, ut liquet ex act. 18. VI. Synodi, i. e. qui emergentes de fide quæstiones et Ecclesiastica omnia negotia, illius vice, dirimendi jus haberet. Imperatoris postulationi acquievit Pontifex, et Constantinopolim misit *Constantinum Subdiaconum*, nulla tamen concessa Legationis potestate. Tandem ineunte saeculo VIII. Iconoclastarum exorta in Oriente hæresis, Ecclesiæ Constantinopolitanæ cum Romana commercium abruptit omne, ita ut haud liberum fuerit summis Pontificibus mittere suos *Responsales* in Urbem Regiam.

Enimvero Apocrisiarii Sedi Romanæ ad

Imperatores CP. mittebantur, ut res Eccle-

sasticas procurarent. Gregorius M. lib. 3. Dial. cap. 36: *Dum jussione Pontificis mei in Constantinopolitanæ urbis Palatio Responsis Ecclesiasticis observirem: verbi gratia, si quædam de fide oborirentur quæstiones,*

aut componenda essent Ecclesiæ dissidia, aut alia ejusmodi negotia, personam illi summi Pontificis induerent, ac supremo jure dirimerent, vel certe de iis ad Pontificem referrent. Constantinus Imp. Epist. ad Leon. PP: Πρετρέπομεν τὴν ὑμετέραν πανίρεψαν χορυφὴν ἀνυπερθέτω τὴν ἐπέμψατο τὸν παρ' αὐτῆς ὄρθιον Ἀποκριτάριον, ἐφ' ὃ τούτον κατὰ τὴν βασιλίδα καὶ διεφύλακτον ὑπὸν διάγειν πόλιν, καὶ ἐτοῦ ἀναπτύπουν, εἴτε διερματικής, εἴτε κανονικαῖς, καὶ ἀπλῶς ἐκκλησιαῖς ἀπαρι πράγμαστο τῆς ὑμετέρας ἀγιωσύνης ἔξιστον πρόσωπον.

Exempla profert Anastasius Bibl. in Martino PP. 49. et 50. Ex quo præterea docemur,

Apocrisiariis Apostolicis addictam fuisse

Domum Placidæ, in qua Oratorium extruc-

tuum erat, quod *Altare sanctæ Sedi Romanæ*

appellant, quia in eo sacris Liturgiis, more

Latinorum, vacabant: de qua quidem Do-

mino pluribus agimus in nostra Constantino-

poli Christiana.

At quæ eorum fuerit dignitas, seu potius

qualis fuerit ejusce dignitatis gradus, video in dubium vocari. Certe in Synodo habita

Constantinopolib sub Menna Patriarcha post

obitum Agapeti *Pelagius Diaconus Apostolicæ Sedi* post omnes Episcopos in Actis Concilii recensetur. Quandoque tamen, si ex-

traordinaria a summo Pontifice ei delegaretur jurisdictione, in qua vices ipsius ageret, tunc cæters, non Episcopos duntaxat, sed

etiam Patriarchas antebeat: cuius rei exem-

plum profert Liberatus cap. 23. Nullam enim

habebant jurisdictionem ex officiis et inuneris ratione, nisi a Pontifice imponeretur:

cujuismodi est jurisdictione illa *Responsalibus* attributa apud Gregor. M. lib. 2. Epist. 46.

Desuit tandem mos ille mittendorum *Re-*

sponsalium in Urbem Regiam quodam tem-

porum intervallo, occasione hæresis Mono-

thelitarum, cuius acerrimi propugnatores

suerant Sergius, Pyrrhus, et Paulus, Patriarchæ Constantinopolitani, Imperantibus

Heraclio et Constante. Postmodum Vitalianus PP. electus *Responsales* quidem *juxta*

consuetudinem Constantinopolim misit, inquit Anastasius, qui Constanti electionem et

ordinationem suam significarent: sed ii, Romanæ Ecclesiæ privilegiis denuo sanctitis,

statim domum reversi sunt. Sopitis denique

schismatum dissidiis per Sextam Synodum

ecumenicam, Constantinus Imperator a

Leone II. PP. Apocrisiarium ad se mitti po-

stulavit, sed cum plenæ Legationis auctoritate,

ut liquet ex act. 18. VI. Synodi, i. e.

qui emergentes de fide quæstiones et Ecclesi-

astica omnia negotia, illius vice, dirimendi

jus haberet. Imperatoris postulationi acquie-

vit Pontifex, et Constantinopolim misit

Constantinum Subdiaconum, nulla tamen

concessa Legationis potestate. Tandem

ineunte saeculo VIII. Iconoclastarum exorta

in Oriente hæresis, Ecclesiæ Constantino-

politanæ cum Romana commercium abru-

pit omne, ita ut haud liberum fuerit sum-

mis Pontificibus mittere suos *Responsales*

in Urbem Regiam.

At capta a Francis Constantinopoli, rur-

sum summi Pontifices in urbem miserunt Cardinales, qui non Apocrisiariorum duntaxat, sed et *Legatorum a latere vicem agerent*, Patriarchis modum imponerent, facta curiosius indagarent, nutantes sublevarent, omnia denique exquerentur, quæ ad firmandas res Ecclesiæ idonea arbitrarentur. Vide Notas nostras ad Villehard. num. 194. et in verbo *Responsum*. Habant præterea summi Pontifices suos Apocrisiarios Ravennæ, ut eodem fungerentur munere erga Exarchos, quo Apocrisiarii Constantinopoli erga Imperatores: cum ii in Italia ministerium *Imperialis fastigii peragerent*, ut est in Diurno Romano cap. 2. tit. 5. ubi etiam tit. 7. mention fit *Apocrisiarii Ravennæ*. [** Vide *Ad responsum*, *Responsalis*, Glossar. med. Græc. cit. et Meursii Gloss. Græco-Barbar. hac voce.]

APOCRISIARIUS, Dignitas Apocrisiarii, seu Legati. Humbertus contra Græc. calumnias: *Apocrisiarius sui tempore*.

2. APOCRISIARIUS, Officium Monasticum, quod describitur ab Udalrico lib. 3. Consuetud. Cluniacens. cap. 12: *Apocrisiarius est, qui custodit Ecclesiæ thesaurum, et in cuius manu est, quidquid ad altaria offeratur, etc.* Fuit igitur Apocrisiarii officium idem, quod *Thesaurarii*, quod etiam firmat Papias: *Apocrisiarius, Thesaurarius, vel Legatus; vel potius Sacrista.* Bernardus Mon. in Constitut. Cluniac. MSS. cap. 53: *De principali Ecclesia custode, qui vulgo Sacrista, dignius vero et honorabilius Apocrisiarius vocatur.* Huic præterea portarum Ecclesiæ aperiendarum et claudendarum munus incumbebat, et semper in Ecclesiæ morabatur excubitis, *ibi dormiebat et legebat*, ut ait idem Udalricus: quod etiam observat Anonymus Floriacensis lib. 4. de Miraculis S. Benedicti cap. 44: *Porro Apocrisiarius ipsius sacri loci, . . . Laico cuidam, qui sub eo basilice excubis observare solebat, etc.* Tabularium S. Theofredi Velaviensis: *Cui officium Apocrisiarii prius in eo monasterio peragens, etc.*

* **APOCRISIS**, *Depulsio*, in cod. reg. Glossar. 7646.

* **APOCRUSTICUS**, *Repercussivus*, ex Gloss. in Alex. Ietrosoph. MS. lib. 1. Pass. cap. 19: *Quædam (medicamenta) diaforesin faciunt, et iterum Apocristica sunt.*

APOCYRPHA, *qua ab hereticis, sive schismaticis conscripta et prædicta sunt, et nullatenus recipit Catholica et Apostolica Ecclesia Romana.* Ita Concilium Romanum sub Gelasio, in quo ea recensentur. Jo. de Janua: *Apocrypha proprie dicuntur illa scripta, quorum origo ignoratur* [** Melber. Vocabular. cuius auctor ignoratur]: *et quamvis ibi sint multa vera, tamen non habentur in auctoritate propter plura falsa, quæ ibi continentur.* Bernardus Presbyter Constantiensis lib. de Reconciliatione lapsorum pag. 258: *Apocrypha autem dici Ecclesiastici Doctores tradunt, non quia omnia mentiantur, sed quia dubia et suspectæ auctoritatis esse videantur. Nam sepissime multa canonica suis næniis interserunt, quæ nequaquam Catholici cum eisdem næniis refutare debebunt.* Vide Leonem I. PP. Epist. 9. cap. 15. [** *Avocroiohi sunt libri secreta legendi*, in Gemma Gemmarum.]

* De duplice hujuscemodi vocis sensu, ejus-

que etymologia, nec non de decreto Gelasii de apocryphis, consule doctiss. Fontaninum lib. 2. Antiq. Hortæ cap. 3. pag. 211. et seq.

* **APOCRYPHARI**, *Apocryphus haberip, reputari.* Mirac. S. Dion. episc. Paris. in Praef. lib. 3. Sec. 3. Bened. part. 2. pag. 360: *Ergo nisi Clemens Romanæ ecclesiæ Apocryphetur pontifex, Dionysius totius declaratur Galliae apostolus.*

APOCULANIUS Orcus, in Fragn. Petronii, ubi Adrianus Valesius legendum putat *Abocularius*, tenebricosus, cædus.

APOCULARE, A poulis discedere, in Fragn. Petronii. [Forte melius, Ab oculis recedere: *Apoculo me, id est, Discedo, ab oculis me removeo.*]

APODANEA, dicta Ecclesia S. Michaelis, a pedis vestigio ibi impresso. Ita Papias; sed alia notione videtur accipi apud Jacobum Cardinalem de Anno jubilæo cap. 3: *Alteramque ipsi jam tacta* (Basilicæ S. Petri Lateran.) *principali formæ Apodaneam, quia illius inobedientes schismaticiæ, extorres sunt, suis utrisque infra complecti verbis extimamus.*

* **APODELON** *Græce, Latine serula dicitur*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646.

* **APODETERIUM**, *Ubi deponuntur vestes lavantium*, in alio Glossar. ex Cod. reg. 7613. ubi et *Apodisterium Græce, ubi ponuntur res in balneo.* Apoletterium, in Cod. 7646. et in Provinc. Lat. 7657. Gloss. Lat. Gr.: *Apodyterium, ἱδρυπίον.* [** Gemma Gemmarum: *Apolucum vel Apodisterium est locus ubi vestes exiuntur in balneo.* Vide Isidori Origin. lib. 17. cap. 2. sect. 41, ibique var. lect.]

1 APODEX, vel *APODIX*, Probatio, experimentum, Gall. *Preve, Expérience*. B. Richardus Abbas de Miraculis S. Vitoni Episc. inter Acta SS. Benedicti sec. 6. part. 1. pag. 566. ubi de cæco sanato: *Qui protinus intuens intuentes, illis reticentibus et hujus rei Apodicem curiosius explorabitibus, vultus eorum et personas, quos ante cæcitatem sui cognoverat, in hocce recognoscere evidenter indicavit, quod propriis vocabulis unumquemque eorum singulariter designavit, talisque medicamenta experimento detera est ab oculis eorum omnis super hac re dubitatio. Vide Apodix.*

1 APODIAMENTUM, Adminiculum, Res quævis cui innitimus, Gall. *Appuy*. Ital. *Appoggio*. Vita B. Edmundi Archiep. Cantuar. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1884: *Sequitur miraculum memoria dignum et multis testibus comprobatum. Raynaldus de Villa Franca tibias habuit per decem annos aresatas, quas nec baculo, nec alio Apodiumento valuit sustentare.* Chron. Cornelii Zantflet ad ann. 1403. apud eum. Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 365: *Cum Apodiamentis ligneis ad Ecclesium convenire solebat, potius reptans quam gradiens.* Vide *Podium*.

* Nostri olim *Apoidal*. Guignevil. in Peregr. hum. gen. MS. ubi de adulazione:

De orgue par especial
Sui Apoidal et soustenal;
Je le porte, je le soutien.

Contreapoidal, Obex, vulgo Barre de porte, in Chron. S. Dion. lib. 1. cap. 21. tom. 3. Collect. Histor. Franc. pag. 172: Il senti et s'aperçut que il portoit en sa main une verge

de fer en lieu de baston, d'autel quantité comme le Contreapoidal d'un huix.

APODIARE, [Inniti, Fulcire, sustinere. Inquisitio pro canonisatione S. Yonis MS. : *D. Yvo quando somno nimio gravabatur, tunc positis brachiis supra pectus, et involutas ad modum crucis, sedendo et se Apodiando de pectore super libros, et inclinato capite dormiebat.* Litteræ Philip. III. ann. 1280, apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1160: *Concessimus... quod possint facere pilarios lapideos vel ligneos in quibus possent... tectum dormorum suarum et edificiorum firmare, Apodiare et apponere, etc.*] Vide *Podium*.

* *Espuer et Espuer, nostris alias, eadem acceptio. Lit. remiss. ann. 1381. in Reg. 119. Chartoph. reg. ch. 417: Icellui Bourgoing... se assist emmi le chemin en soy Espuant du costé à terre. Aliz ann. 1391. in Reg. 142. ch. 119: Icellui suppliant s'Espua (sic) sur une fenestre, etc. Le suppliant cuida tumber à terre, et lui convint soy Espuyer d'un genoil et d'une main à terre, in aliis ann. 1480. ex Reg. 208. ch. 66.*

1 APODICTICUS, Demonstrativus, experimentalis. Fridegodus in Vita S. Wilfridi in Actis SS. Benedict. sec. 4. part. 1. pag. 723 :

Ex hinc convaluere nimis diorismata fortis Athlete perentque mali sophsismata civis; Germanis Hydrei penitus tenuata cicatrix; Additur atque bonis virtus Apodictus victrix.

* Launois tom. 2. Oper. ejusd. part. 1. pag. 212: *Commentarios Apodicticos inveneris apud And. Saussem in martyrologio Galliano. Vide Apodiz.*

* **APODIRE**, Apponere, Gall. *Appuier*. Vide *infra Appilare*.

* **APODISIA**, ut *Apodissa*, Acceptilatio, vel chirographum. Charta ann. 1295. ex Cod. reg. 8409. fol. 67. r°: *Secum portat signum Apodisia dictæ clavarie, (Aquanum mortuarum) quomodo ipse Raymundus est mercator Cataloniae.* Vide

APODISSA, ut mox *Apodixa*, Acceptilatio, apud Petrum de Vineis lib. 5. Epist. 105.

* Stat. MSS. eccl. S. Laurent. Rom.: *Secundum quod quilibet canonicorum lucratus fuerit, sibi solvatur, si pecunia fuerit; et si non, recipiat Apodissam de manu camariarii. Ubi in margine legitur: De Apodissa sive chirographo. Constit. Jacobi reg. Sicil. cap. 57: Quod justitiarii pro quaternis et titulis quaternorum, particularis taxationis et pecunie, promissionis, Apodissæ et jure siliilli certam quantitatem pecunie exigebant.*

* **APODISTERIUM**. Vide *supra Apoderum*.

APODIX, Meretrix. Hist. Rotonensis Monast. lib. 1. cap. 10: *Subito instigante diabolo, reperit eum una Apodix, id est meretrix.* (Papias MS. Ecclesiæ Bituricensis: *Apodix, socia, comes.* Vide *Apodex et Appendix.*)

APODIXA, *Ἀπόδιξις*, Harmenopulo lib. 2. tit. 2. § 7. 8. et JC. Græcis, quasi *ἀπόδιξις*, id est, cautio de suscepta pecunia, inquit Cujacius ad African. tract. 9. Apoche, Acceptilatio, Gall. *Quittance*. Constit. Sicile lib. 1. cap. 49. § 2. de Notariis: *Et de receptis. . . gratis faciant Apodizas, et ipsi recipiant antapocham de solutis.* Charta Joannæ Reginae Neapolit. ann. 1344. apud Waddingum in Regesto, tom. 3. pag. 308.

309 : *Concedens ipsa Regina... auctoritatem plenariam facient singulis officialibus de computis eorum... absolutions, quietationes, Apodizas, finales remissiones et pactum de ulterius non petendo.* Infra : *Prædicti Thesaurii et alii deputandi de solutis Apodizam facient plenam habeant potestatem.* Vide tom. 7. Ughelli pag. 899. 1081. et Jacob. Gothofred. ad leg. 23. Cod. de Susceptorib.

* Charta Occit. ann. 1326 : *De his quæ propter en solveris, Apodizam recipias singulari vicibus, quæ tibi sufficiat ad cautelum.*

¶ **APODIXIA,** Impensa, ad apodizias alicuius quidpiam facere, idem quod impensis, Gall. *Aux frais et dépens.* Jacobi Auriæ Annal. Genuens. lib. 10. ad ann. 1282. apud Murat. tom. 6. col. 579 : *Pisani igitur milites preparaverunt et pedites pro dicti judicis auxilio. Unde Commune Janus armavit galeas xxxii. et panfilos xii. ad Apodizias de civitate et potestatis.* Ibidem ad 1283. col. 583 : *Reliquæ L. (galeæ) armatae fuerunt per optimæ ad Apodizias tam de nobilibus et populariis civitatibus, quam de potestatis et tota tiperia.*

APODIXIS, Specimen, experimentum, ex Gr. ἀποδίξις. Gloss. Lat. MS. Reg. : *Apodixis, Ostensio. Symphosius in Hist. Apollonii Tyri pag. 20 : Magister, incipie discipuli tui Apodixim præclararam laudare.* Athanasius in Vita S. Antonii : Δι' ἀποδικέως λόγων. Vita S. Theophanis Confess. n. 14 : Διὰ φυσικῆς τραφικῶν καὶ δογματικῶν ἀποδεῖξεν τὰ... θεονομάχους ἀπέρχας.

APODIXIS. Papias : *Apodizes est ostensio.* Uuglio : *Apodizen, Ostensio, fantasia, probatio, experimentum, virtus, potestas.* ἀπόδιξις, Demonstratio, designatio, probatio, adprobatio. S. Ambrosius lib. 4. Ep. 34. ubi de S. Agneta : *Crudelissimum omnium seminarum, ad filium meum voluisti Apodizen tuæ artis magice demonstrare?* Vita MS. S. Arnulfi Episcopi Turonensis : *Tibi satis esse debuit, quod haec tuæ Apodizen artis tuæ exercuisti, et prevalueristi in veneficiorum tuorum ingenio.* Paulus Diac. in Vita Gregorii M. : *Duos magos pecuniis ex placito locati, ut in sanctum Apostolicum ad vindictam ejus Apodizen artis suæ exercerent. Ordericus Vital. lib. 11 : Et Apodizen medicinalis peritia super desperatum juvenem exercere cœpit.* Vide Henricum Valesium ad lib. 4. Hist. Theodorit. cap. 8. [** Gemm. Gemm. : *Apodixis, Probatio vel demonstratio, Apodosis et Apodixa idem.*]

¶ **APOPERETA, APOPERTUM,** Vide Apophoretum.

¶ **APOFFRAGISMA,** Signaculum annuli, quod cere infigitur. Gloss. Bituric. Vide Apoffragismus.

APOFLATIZARE, Caput afflare, purgare, in Glossis MSS. ad Alexandrum Iatrosoph.

APOFORETUM. Vide Apophoretum.

APOGÆUM, pro Hypogæum. Liber. 2. Miracul. S. Bertini cap. 18 : *Sub ipso altaris loco quoddam Apogæum duris lapidibus, tegulis, antiquoque cæmento operose conditum offenditur.* [Papias MS. Bituricensis : *Apogæum, edificium constructum sub terris.*]

* **APOGRIPUS,** pro Apocryphus. Absconditus, occultus, ab ἀποκρύπτω, Abscondo. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : *Apografa, secreta, recondita, vel occulta, sive remota.*

* **APOLEGIUM,** Liber commentarius,

in quo Chartæ donationum, emptionum et similes describantur, idem quod Polyptychus. Vide in hac voce. Translat. S. Gorponii tom. 3. Sept. pag. 343. col. 2 : *Monasterium construxit (Chrodegangus) in loco, qui vocatur Gorzia : prædisque quamplurimi non modici pretii ditavit,.... ut idem in Apolegiis suis scribit, quæ penes nos hactenus diligenter custodia servantur.* [** Vide Apologeticum.]

* **APOLETERIUM.** Vide supra Apodeterium.

¶ **APOLIDES,** dicuntur qui sunt sine civitate. Vocabul. utriusque juris. Vox composta ex à privat. et πόλις, Urbs, civitas. Eam usurparunt Martianus et Ulpianus.

* Quibus, Ulpiano scilicet in leg. 1. § 2. ff. de Legat. 3. et Martiano in leg. 17. ff. de Poenis, *Apolides*, ideo sine civitate dicuntur, quia ab ea extorres sunt et deportati, Gall. *Exiles.* [** Gloss. Græc. Lat. : Ἀπόλιτοι, extorris. Gemm. Gemm. : *Apollides, perditi.*] Charta Philippi VI. reg. Franc. ann. 1337. ex Bibl. reg. cot. 15 : *Quod multi Januenses... erant exicci, exules, Apolides civitatis sue prædictæ.*

¶ **APOLLIDÆ,** Servi qui in opus publicum perpetuo dantur. Sic in Adversariis MSS. D. Godefroy. [* Vide Calvini Lexic. jurid. in hac voce.]

¶ **APOLLINARIACI,** Idem qui *Apollinaristæ.* Epist. S. Paciani ad Sympronianum tom. 2. Collect. Concil. Hispan. pag. 81 : *Ego forte ingressus populosas urbem hodie, cum Marcionistas, cum Apollinariacos... et cæteros hujusmodi comperissem, qui se Christianos vocarent.*

¶ **APOLLINARISTÆ,** Hæretici sic dicti ab Apollinari Laodiceæ Episcopo, qui, teste Socrate, primum docuit hominem a Verbo susceptum fuisse sine anima, deinde animam quidem Christo dedisse, non vero mentem, cuius loco Deum Verbum fuisse autumabat. Plures alios errores Apollinariastis adscribunt cum Historici, tum Patres. Illos omnes tribus capitibus comprehendit Greg. Nyssenus. Ex hoc doctore professi sunt Apollinariastæ, Verbum carneum, filium hominis sæculorum conditorem, et mortale Divinitatem. [** Isidor. Origin. lib. 8. cap. 5. sect. 45.]

* **APOLLIRE,** Apportare. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : *Appollit, apportat.*

APOLOGETICUM, Papiæ, *Satisfactionis iudicium, verum testimonium.* Charta Caroli M. apud Ughellum tom. 5. pag. 1563 : *Et quia termini ejusdem Ecclesiæ in confiniis Mantuaniis,... et res ipsius Episcopi conjacent, Apologeticum idem Pontifex habebat, in quo omni remota dubitatione, res jam prefata Ecclesiæ per singula loca et vocabula, terminique et confinia insita erant, etc.* [** Vide Apologium. f. leg. *Apologium, ἀπολογία, enim, unde efformari potuit ἀπολόγιον, apud Hesychium exponitur ἀπολογισμός.*]

1. **APOLOGIA,** Excusatio, Ugutioni. Gloss. veteres : *Apologia, vel Apologesis, Excusatio : hinc Apologeticus sermo, Excusativus.* Eadem sere Papias et Joannes de Janua. Gloss. Gr. Lat. ἀπολογία, *Excusatio, purgatio, satisfactio, ἀπολογία, Excuso me.* Porro *Apologias* vocant excusationes et purgationes, quibus Sacerdotes, sacra fa-

caturi, excusant se, quod indigni ad tam veneranda et tremenda mysteria accedant, quarum formulæ complures habentur in libro Sacramentorum Gregorii M. pag. 242. edit. Menardi : harum loco *Confessio*, seu *Confiteor*, dicitur. In Missali Gothicō pag. 338. *Apologia Sacerdotis : Ante tuæ immensitatis conspectum, etc.* Missa Romana, edita abillyrico : *Quomodo Sacerdos Apologica celebrare debeat, antequam ad Missarum celebrationem accedere debeat, etc.* Vide Menardum ad Sacrament. Gregorianum pag. 242. et Cardin. Bona lib. 2. Rer. Liturg. cap. 1. n. 1.

¶ 2. **APOLOGIA,** Occasio. Bernerus Abb. in Translatione S. Hunegundis inter Acta SS. Benedict. sæc 5. pag. 223 : *Cæterum omnipotens Deus volens suæ sponsæ honorare membra, occulta dispositionis suæ prærogativa differri fecit mutationem ossium felicium diem usque in tertium, hujus *Apologiae*, id est, Occasionis eventu ; Episcopus quippe, etc.* * **APOLTATS,** Retis species, idem, ni fallor, quod *Apostadum*, apud Laurent. in Amalthe. : *Apostadum, rete pescatorum, plumbum et calamis hinc inde circumvestitum.* Unde *Apostats*, pro *Apoltats*, legendum existimo, in Inquisit. ann. 1268. ex schedis Pr. de Mazaugues : *Sed ipse a duodecim annis circa usus est in piscando, aboleiendo, dicendo Apoltats, et aves capiendo in stagnis seu paludibus usque ad ecclesiam B. Mariæ et ultra, quandiu poterant navigium ducere.*

* **APOLUS,** Divinus, *Apope, res. 8.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646.

APOLUTIUM, Vestibulum, seu locus, ubi vestes exienda abluiuntur. Brevioloq. Forte *Ablutum.* [** Vide Apodeterium.]

* **APOMEL,** Est aqua in qua favus mellis bis vel ter inimititur et extrahitur. Ita Glossæ ad Alex. Iatrosoph. MS. lib. 1. Pass. cap. 140 : *Quando et pro mulsa usus fuerit Apomelli, quemadmodum et mulsa paulatim.*

* **APONCHARE,** pro *Apunctare*, ab Hispan. *Apuntar, Collineare, Gall. Aguster.* Proces. ann. 1488. ex Tabul. D. Vencise : Petrus Serralherii quandam acham *Aponchavit contra quendam Mathaeum.* Infra : *Apunctavit.*

¶ **APONDECTA,** Qui veetigalibus præest. Sic in Adversariis D. Godefroy MSS.

* Pro *Apodecta*, Munus apud Athenienses. Vide Alex. ab Alexand. Genial. dier. lib. 3. cap. 13. et Calvin. Lexic. jurid. Glossar. Gr. Lat. ἀποδεκτά, Apparitores. Ubi leg. ἀποδεκτά.

¶ **APONSARE,** Aponsam facere, Immittere tigna, Mettre ou Appuier des poutres sur un mur voisin. Charta Thossiacensis in Dumbis ann. 1449 : *Item de novo abergatio pro licentia sibi data de Aponsando et Aponsam faciendo super corseris dictæ villa.* Ibidem : *Licentia datur faciendi Aponsam supra corserii villaæ Aponsatam muris tali modo quo dessubtus possit transire una charrata feni, et quod alatoria dictorum murorum maneat in statu in quo sunt de præsentí.*

* **APONTAMENTA,** Puncta seu capita ad deliberandum et statuendum proposita, Gall. *Articles.* Deliberat. consil. Nem. ann. 1359. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 221. col. 2 : *Cum certa Apontamenta nuper Biterris facta fuerint in consilio generali ibidem tenuto, per tres Status lingua Occitanæ,...*

quorum Apontamentorum tenores tales sunt : Premierement, etc. Infra. pag. 222. col. 1 : Apontamenta.

APOPEMPCEUS, Servator, liberator. Fridericus in Vita S. Wilfridi inter Acta SS. Benedict. sæc. 4. part. 1. pag. 725 :

Mox Apopempceo grates persolvere summo Accelerant, nomenque patris constanter honorant. Allusio est ad Averruncos Deos, qui Gentibus credebantur mala avertere : dicebantur Graecis ἀποπεμποῖς δάκρυοι, ab ἀποτίπω, Dimitto.

APOPHLEGMATIDIARE, apud Th. Priscianum lib. 2. de Dieta cap. 3. Idem quod Graecum ἀποφλεγματίαι, Pituita purgare. [** *Apostegere, caput purgare, in Gloss. Jæckii. Vide Apostatizare.*]

APOPHLEGMATISMUS, ἀποφλεγματισμός, Purgatio pituitæ, seu id quo utimur ad eam purgandam et eliciendam. *Apophlegmatismum adhibere*, dixit Cæl. Aurel. lib. 1. Tard. Morb.

APOPHORETUM, ἀποφόρητον, pro munere e convivio ferri solito, vel dono quovis in munerum editione et dignitatum votis, ut apud Symmachum, usurpasse veteres palam est, ex iis, quæ adnotarunt Raderus ad Martialem, Casaubon ad Suetonium, Beroaldus ad Apuleium, Rosweidus ad Paulinum, ceterique Critorium filii. [Spelmanus censet, *Apophoreta* proprie dicta fuisse munera, quæ in Saturnalibus mense olim Decembri summo cum fastu et lœtitia celebratis, xenia dantes ab accipientibus referebant, ἀποφέω enim, inquit, est referre.]

Postmodum pro ipso vase, in quo munera ipsa reponabantur, vox *Apophoreta*, usurpata, nam ita effertur ab Isidoro lib. 20. Orig. cap. 4. de vasis escariis : *Apophoreta, a Graecis, a serendo poma, vel aliquid, nominata; est enim plana. Quo loco Apoforetum et Apoforetum habet Joan. de Janua : aitque, Apoforeta esse vasa, sic dicta a serendo poma, etc. Qua notione videtur usurpasse Paulinus Epist. 1. ad Severum : Ac ne panis silagineus tibi modum nostræ humilitatis excedere videretur, misimus testimonialem divitiarum nostrarum scutellam buxeam, ut Apophoritum voti spiritalis accipies, etc. Sed et pro vase ad deferendum reliquias vocem hanc usurpari observat Mamotrectus ad Legendarum SS. Vitalis et Agricola : Apophoreta, vasa, a serendo poma, vel aliquid aliud dicta : vel vasa consecrata, in quibus beatus Ambrosius portabat reliquias. Quo sensu habetur apud Glabrum Rodulf. lib. 4. cap. 3 : Ossa evellens e cineribus nuperrime defunctorum hominum, sicut impositis in diversis Apophoreta, venditabat apud plurimos pro sanctorum Martyrum et Confessorum reliquiis. Id mox cassellam et sererum vocat. Et cap. 5 : Ad quos etiam multa delata sunt corpora Sanctorum, atque innumerabiles sanctarum Apophoreta reliquiarum. Eadem notione usurpat auctor Vitæ S. Hugonis Abbatis S. Martini Eduensis n. 28 : Multa Sanctorum pignora in diversis Apophoreta, ut solitum erat facere, illuc delata sunt a fidelibus.*

APOPLACIUS. Charta donationis facta Ecclesie Cornutiæ, edita a Suaresio : *Vela holoserica holoblattea 2. vela Apoplacia coccoprasina cancellata duo; ubi Suaresius*

ad oram libri : lego *Aplobattia* vel *Aplobatta*. [quod vide.]

* **APOPLECTICUS**, Morbo apoplexia obnoxius, nostris etiam *Apoplectique*. Alex. Iatrosoph. MS. lib. 1. Pass. cap. 9 : Propter quod utilissimum est aliqua, quæ subtiliant et paulatim calefaciunt, in hiis, quæ tingere possunt, admisceri : ... nam si per singulos dies adhibeantur multa, magis periculum incurunt, ita ut maxime catarient, et periaplemoniti, epileptici aut *Apoplectici* fiant. Nostri *Apopolisia* dixerunt, pro *Apoplexie*. Lit. remiss. ann. 1453. in Reg. 182. Charthop. reg. ch. 33 : *Icellui Recullet se refroidi tant, que une maladie, appellée Apopolisia,.... le print, etc.*

* **APOPULARE**, In regionem incolas inducere, propagare, Gall. *Peupler*. Instr. ann. 1384. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 63. col. 2 : *Eorum propriam terram Apopolando de subditis regis Nemausi. Vide Populare.*

* **APOREARI**, Inopem esse consilii, a Graeco ἀπόριον, Bulla Bonifacii VIII. PP. tom. 3. Collect. Conc. Hispan. pag. 535 : *In iis profecto dolemus et premimur, Aporemur assidue. Vide Aporiæ.*

* 1. **APORIA**, Ulceris species, sic dicta quod inde defluat pus ac sanies : pro ἀπόρᾳ, defluvium, humor defluens. Papia MS. Ecclesiæ Bituricensis est *Aporia.... vulnus, stimulus, abhominatio*. Vita B. Columba Reatinæ tom. 5. Maii pag. 348. *F. : *Demum suis manibus avellebant vesicas et apostemata, ulceratasque Aporias leniebant.*

* *Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : Aporia, Graecum nomen est. Est autem fluxio, vel dirivatio, vel feces, vel reliqua sordes elementorum, que in aere purgantur; unde gignuntur in terra diversa animalia, arbores, lapides et herba.*

2. **APORIA**, ἀπόρια, Paupertas. Gerardus Abbas Silvæ Majoris in Vita S. Adelardi Corbeiensis Abbatis cap. 3 : *Sed rerum mundi Aporium sponte sibi inferebat, quia in Christo pauper esse volebat. Flodoardus lib. 14. carm. 18 :*

Ejus ab Aporia se se compescere censem. [Papias in MS. Ecclesiæ Bituric : Aporia, Anxietas, tedium, vulnus, stimulus, abhominatio.]

APORIARE, Ad paupertatem, angustiam, ἀπόρια, reducere, ita ut qui in hoc statu fuerit, nesciat, quo se vertat. Laurentius Novariensis Episcop. homil. 1 : *Mens perdita obstupescit, spes depravata liquevit, omnisque futurorum intentio Aporiati torpescit, dum unusquisque perpendit, etc. Rigordus : De eadem medietate donabunt illis, qui per tallias Aporiati sunt. Chron. Reichenberg. ann. 1111 : Ad dehonestandum vel Aporiandam Ecclesiam. Tho. Walsinghamus in Ricardo II : Permisit suos spoliare patriam, Aporiare vulgus. Infra : De substantia rerum pretiosarum amissarum, sive pecunias, qua pauperes Aporiati sunt. Matth. Paris : Et ad Judæos Aporiandos destinabantur. Sed haec obvia. Vide Ordinem Vital. lib. 12. pag. 892. Vitam S. Gerhardi Abbatis n. 9. etc. Alia notione occurrit in Charta Edgari Reg. Angl. pro reformat. Monast. apud Seldenum ad Eadmerum : In civitate degentes, in reectorio pompaticas lascivasque sæcularium delicias, ut melanco-*

liam, Aporiantes, lictis caritativi utantur cibariis. Ubi Aporiare est vitare. Glossa MSS. : *Aporio, affligo, hinc Aporia, paupertas.*

APORIARY vero neutrum, Angl. bærere, dubitare, ex Graeco ἀπότιν. Papias : *Aporiari, tribulari, conviciari, vel quasi pauper abjici : nam Aporus Graece pauper. Activi verbi a neutro differentiam notat vetus Grammaticus apud Spelmanum :*

Aporio, si sit activum, tanta notabit, Indicat et aperit, depauperat atque revelat. Cum neutrum, signat tunc anxior atque laboro. In sensu et tali deponens vult reperi.

Ugutio : *Aporiare, Laborare, vel laborando sudare, anxiari, et tunc est neutrum. Interdum passive suntur pro depauperari et pauperem facere. Epist. Gelasi PP. ad Rusticum Episcop. Lugdun. tom. 5. Spicilegium Acherianum : Licet Aporiantes et angustiati, confidimus in eum, qui dabit cum tentatione preventum. Aporiamur, pro Hærentes sunsumus, et anxiandum, usurpavit etiam S. Pauli Interpres 2. ad Corinth. 4. 8. Vide Amalari Episcopi Epist. 6. tom. 7. Spicilegium Acherianum, et Laurentium Mellifluum in Orat. de Chananea pag. 35.*

* 1. **APORISMA**, Certa et summaria conclusio. Acta varia ad Conc. Basil. apud Marten. tom. 8. Ampl. Collect. col. 577 : *Ex prædictis omnibus inserunt una corollaria conclusio seu Aporisma, videlicet quod erronea, insana et perniciosa est illa doctrina, etc.*

* 2. **APORISMA**, Constantino est Collectio sanguinis in aliquo membro extra venas non putrefacti, maxime sanguinis arterialis. Gloss. medic. Sim. Januens. ex Cod. reg. 6659.

APORIUM. Charta Constantiae Imperatricis apud Rocchum Pyrrum in Notitia Eccl. Siciliæ tom. 1. pag. 131 : *Ipsi notario Rainaldo dedimus potestatum, ut ubicunque vel apud quemcumque prædictos villanas, seu filios, vel descendentes eorum, nec non excendentias, et ipsorum Aporia invenierit, liceat ei ex auctoritate magnitudinis nostre capere.... Barones vel Bajuli, qui villanos ipsos et eorum Aporia detinent, etc. Vide Apportion.*

* **APOSENNARIUM**, f. Redemptio agnatis permissa, modo pretium redditum emori, Practicis nostris, *Retrait Lignerat*. Charta Litolfi de villa Nennari, anni 999. ex Chartersario Casauriensi pag. 77 : *In tali autem tenore reprobmitto et obligo me ego supra scriptus Litolfus vel meos heredes vobis supra scriptis Sigeczomi et Actoni... ut si de hac mea conditione aliquo tempore Aposennarium facere voluerimus, vel si contra omnes homines antistare et defendere non potuerimus... de nostris propriis rebus nos vobis ad rem stram proprietatem in simili loco duplum et meliorata restaurare promittimus.*

APOSFRAGISMUS, Sigillum ἀποσφράγιζα. Regula Solitarius cap. 15 : *Post ingressiōem autem præcipiat Episcopus ostium retrusionis cellulæ Aposfragismo suo sigillare.*

* Note Tironis ex Cod. reg. 190 : *Aposfragisma, sigilli signum, quod cere infiguntur.*

* **APOSTADUM**. Vide supra *Apolatis*.

APOSTA. Vide *Apposta*.

1. **APOSTARE**, Postponere, violare. Leges Eduardi Confess. tit. de Heretochii 35 t. Qui leges *Apostabit..... weræ sua ren*

apud Regem. Quæ totidem pæne verbis habentur in Legibus Henr. I. cap. 12. nisi quod Apostatabit legitur. Unde Apostare et Apostatare leges, his locis nihil aliud sonat, quam leges postponere, violare, a legum observatione deficere, ἀποφέρει, quod alii verbis cap. 34. Legum Henrici sic concipiatur: Qui prævaricator vel evensor conscriptione legis extiterit, etc. Eadem etiam locutionis formula usus est Lambertus Ardensis: Tandem a Saracenis captus legem Christianam et fidem, et paternas Apostatavit traditiones. Vide Apostatare.

* Adosser et Adosser, eodem significatu, in Chron. S. Dion. lib. 3. cap. 10. ubi verba Amioini lib. 3. cap. 27: *Cumque in talibus versarentur, Deum post terga ponentes, ipsi quoque a Deo postpositi iram ejus incurserunt, sic Gallice redduntur: Tel vie menerent longueum, et Adosserent nostre Seigneur et ses commandemens; et nostre Sire les Adosa, si comme vous oirez ci-après. Rursum lib. 4. cap. 6: Ausi est-il des gens de religion, qui le monde ont Adosso et guerpi. Aderrierer vero, pro A tergo sequi, vulgo Demeurer derriere, in Lit. remiss. ann. 1473. ex Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 854: Icellui Didier, qui estoit monté sur ung cheval grison.... se Aderriera en chemin, ... auquel Didier le suppliant dist qu'il avoit beaucoup demouré derriere.*

* 2. APOSTARE, Italis *Appostare*, Insiidiari, vel observare. Stat. Mantua lib. 1. cap. 45. ex Cod. reg. 4620: *Si..... timorem eum fecerit, ... seu occisum, ut ab occisorum occideretur, Apostaverit, etc.*

¶ APOSTASIA, Desertio militum. Gasparius Barthii Glossar. ex Hist. palæst. Raimundi Agiliæ. *Apostasia, alia notione, vide infra verbum Apostatare.*

* APOSTASIALIS, APOSTATICUS, Fictus, commentitius, reapse non existens, quamvis existere videatur. Joan. de Cardalhaco serm. in Nativit. Dom.: *Desistamus affirmare carnes tuas Apostasiales, quia tu secundum veram carnem, non fictam, non Apostaticam, secundum quod dicunt hæretici, hodie natus es Verbum et caro factum est.*

¶ APOSTASII, pro Apostata scribit Guibertus lib. 1. de Vita sua cap. 18.

APOSTATA, Qui a vera, seu Christiana religione deficit, ἀποφέρει. *Prævaricator, S. Ambrosio in Epist. ad Theodosium Imp. ubi de Juliano Apostata. Jo. de Janua: Apostata, Perversus, Renuntiatus, Refusa, Retromisus. Avitus Viennensis Epist. 4: Quasi jam Apostatas, id est, ab standi firmitate deciduos, necesse est a Communione suspendi. Decretum Nicolai II. PP. in Syndo Romana ann. 1059. editum: De his autem Clericis qui tonsuram projiciunt, et a Clericatu recedunt, quos Apostatas Julianistas jure vocitamus, ut nisi ad professionem Clericatus redierint, omni Christiana communione priventur. Vide titulum Codic. de Apostatis lib. 1.*

APOSTATARE, A vera religione deficere; *Prævaricare, S. Ambrosio in Epistola ad Theodosium Imp.: Si Julianus non est ultus Ecclesiam, quia Prævaricaverat. Ibidem: Si aut Prævaricari cogatur, aut subire martyrium. Salvianus lib. 6. de Gubern.: In spectaculis quædam Apostatafidei est, et a symbolis ipsius et caelstibus sacramentis*

lethalis prævaricatio. Victor Utic. lib. 3. de Persecut. Vandal.: Hic dudum fuerat apud nos in Ecclesia Fausti baptizatus,... post vero dum Apostataret, tanta exstincti feritatis adversus Ecclesiam Dei, etc. Vide Concil. Arelat. I. can. 23. Arelat. II. can. 25. Joannem Diac. lib. 4. de Vita Gregor. M. cap. 86. Paulum Emerit. Diacon. de Gestis Episcop. Emeritensis in S. Masona cap. 4. Specul. Saxon. lib. 2. art. 13. § 6. etc. μαρτυρίων apud Theophanem, Apostatare vertit Anastasius Biblioth.

¶ APOSTATARE, active sumitur pro Abducere, a vera Religione ad falsam trahere. Vita Patrum Emeritensis tom. 1. Collect. Conc. Hisp. pag. 648: *Comperito hinc crudelissimus tyrannus, quod nec minis nec muneribus viri Dei animum a recta fide ad sui perfidiam Apostatare posset.*

APOSTATARUM præterea dicuntur Monachi, cum, voto obstricti, cucullam exunt, et ad vitam sæcularem redeunt. Auctor Breviiloqui ait, apostasiam in tribus consistere, primo quidem in demissione fidei Christianæ, secundo in demissione habitus religionis, tertio in demissione tonsuræ Clericalis. S. Cyprianus Epist. 54: *Qui vel Apostataverunt, et ad sæculum, cui renuntiaverunt, reversi gentiliter vivunt. Capitula Caroli M. lib. 6. cap. 139 [** 141.]: Quicunque post sanctæ religionis professionem Apostataant, et ad sæculum redeunt. Concilium Triburiense ann. 895. cap. 27: Si postmodum relicto Clericatus habitu, a castris dominicis, quibus adscriptus est, profugus et Apostata elabitur, et ad sæculum egreditur, etc. Concilium Remense ann. 1049. cap. 8: Ne quis Monachus vel Clericus a suo gradu Apostataret. Vide Cæsarium Eysterbach. lib. 2. de Mirac. cap. 2. lib. 12. cap. 29: A pristina virtute Apostatare, apud Fulbertum Carnot. Epist. 58.*

APOSTASIA, Eademi origine et notione apud Joannem Portarum Monachum Epist. 5. pag. 431.

APOSTATICUS, *Prosclytus, scilicet qui procul salit de una secta in aliam, in Breviloquo. At Joanni de Janua, Apostaticus est perversus. Italis, Apostatico idem qui Apostata. Hugo Flaviniacensis in Chron. pag. 226. de Wiberto antipapa: Invasit Sedem Apostolicam, a damnatis et excommunicatis siue similibus in Apostaticum, non Apostolicum electus. [** Ita Tertullian. aduersus Marcum 4, 5: Facilius Apostaticum invenias quam Apostolicum. Vide Forcellini.]*

* APOSTATICE dicitur de eo qui voto obstrictus, a monasterio, sine superiorum licentia, recedit. Chartul. Clarifont. ch. 27: *Omnes qui Apostata ab ecclesiis nostris recesserint, apostolica auctoritate excommunicatos esse, etc. Vide Apostatare. [** Justin. Cod. lib. 1. tit. 1. const. 4.]*

¶ APOSTATIO, APOSTATATIO, Ead. significacione qua apostatare. Vita MSS. S. Winvaloci: *Statimque ritu pene paganico Apostatione, et divina lugubriter insecura ultiōne, etc. Altera manus ad marginem addidit Apostatare.*

APOSTATIZARE, [ab Ecclesiæ communione separare, tanquam Apostatam habere.] *Charita Humberti Episcopi. .... ex Tabulario Ecclesiæ Gratianopolit. fol. 86: Hanc vero mancipiationis chartam de prelibatis rebus, quam vobis facimus, non tantum*

irritam fieri optamus; verum etiam hoc tangentem seu querentem anathematizamus, et in vice Petri Apostoli hos vel has Apostatizamus, eorum vitam suorumque corpora foras Ecclesiæ et orationes Christianorum dejicimus. Apostatizando ad Iacobem conversionem redire, in Lege Wisigoth. lib. 3. tit. 5. § 3.

¶ APOSTATORES, Monachi qui ab ordine spretis votis deficiunt. Statuta Ordinis Cisterc. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1515. B: *Apostatores de cætero ab ordine, etiam sola vice, omnino decernit generale Capitulum inhabiles ut elegantur in Abbatibus.*

* APOSTATURA, Commissura, Gall. Jointure, assemblage, maxime quæ ex additis segmentis fit. Stat. Massil. lib. 3. cap. 17: *Ordinamus.... quod omnes boterii Massiliæ, qui vendiderint botas, vendant et debeant vendere illas botas bonas et legales, quæ quidem careant, tam in dogis, quam in arbore et pennis, omni Apostatura sive juncta.*

¶ 1. APOSTEMA, &c. Eodem significatu, quo Apostematio, tom. 1. Maii pag. 539. B: *Ante cruciabatur ex Apostema tabo profluente maximis doloribus.*

* 2. APOSTEMA, Tumor, species carbunculi seu ulceris. Annal. Genuens. ad ann. 1394. apud Murator. tom. 17. Script. Ital. col. 1168: *Hoc anno aggritudo febris epidemialis et Apostematum, quæ regnavit in urbe. [** Vide Forcell. Lexic.]*

¶ APOSTEMARI, Apostemate corripi, Apostemate turgere. Gocl. Lex. Phil.

¶ APOSTEMATIA, Apostema, Gall. Apostume, Abcæs. Acta SS. Aprilis tom. 2. pag. 277. A: *Hujus Apostematio reliquias in interioribus corporis sui reservavit usque ad mortem.*

* APOSTEMATICUS, Qui apostemate laborat. Vita S. Dominici tom. 1. Aug. pag. 561. col. 2: *Allophitum et Apostematicum similiter eum curasse, probatum est.*

¶ APOSTEMATIO, Eadem ratione, ibidem pag. 356: *Videtis quod brachium dexterum. .... ob continuo pullulantes ulcerationes seu Apostemationes de loco suo movere non valuerim. Vita B. Kinga tom. 5. Julii pag. 74: Habet autem Apostemationem quamdam in ventre duram et compactam. APOSTILLI. Vide Apostoli 1.*

** APOSTIZA vox, Composita, efficta. Donatus Provinc. pag. 168: *Figura composta sicut in hac dictione, Vicecomes, quæ est pars composita id est Apostiza a Vice, Comes. Prov. item Apostiza.*

¶ APOSTOLA FRANCORUM. Sic, inquit Spelmanius in voce *Apostolici*, nuncupata est Clotildis Regis Clodovei uxori, quod prima apud eos Christiana, ceteros fecit ad Christum provehi: quemadmodum Gregorius M. a Beda *Anglorum Apostolus* dictus est, quod Anglos missis in Angliam predicatoribus ad fidem perduxisset.

* Sic et *Apostola a nonnullis nuncupata est S. Maria Magdalena. Bareleta serm. in Capite jejunii: Magdalena Apostolorum Apostola. Unde Augustæ in Pedemuntio, monente D. Le Beuf, prefatio Apostolorum die illius festo in Missa decantatur. Vide Santolium in hymnis ejusdem Sanctæ. Cujus appellationis ea ratio est, quod resur-*

rectionem Domini prima nunciaverit; est autem Apostolus idem atque nuncius, legatus, ut videre est in Apostoli 2. [** Vita S. Mariæ Magdal. provincial. lingua conscripta apud Raynouard. in Gloss. vol. I. pag. 106 : *La sancta Magdalena de tot ben adhumplicata, Apostola de Diu.... Quan son resuscitaz, premieramens lo vi, e li ses tan d'onor c'Apostola en ses, cant a sos ears amics cocha-damens la trames.*]

T A P O S T O L A R E , A P O S T O L A T U S . Vide in *Apostolus.* 1.

I. A P O S T O L I , Vox nota Livio et Juris-consultis, et in Jure Canonico frequens. Erant autem Apostoli, dimissoriæ litteræ, quas Episcopus Laico, vel Clerico, in alienam diocesin transiit, dabat, laico quidem ut ibi ordinaretur; Clerico vero, ut vel ordinaretur, vel ordinatus sacrificaret, vel in alienæ Ecclesiæ catalogum referretur. Dabantur etiam Apostoli ab Officialibus et Ecclesiaticis judicibus, [testandæ appellationis gratia] quoties Romam ad summum Pontificem provocabatur; in quas provocations invehitur Hildebertus Episcop. Cenomanensis Epist. 82. quod per eas Pontificalis censura pereat, et omnis conteratur Ecclesiæ disciplina. *Quis enim, inquit, raptor ad solam anathematis comminationem non statim appellavit?* etc. Arnulfus Lexov. in Epist. pag. 12 : *Appellatum est ergo a Monachis ad Oct. Pentecost. Apostoli postulati et tradi. Concilium Lugd. ann. 1245 : Si quis in iudicio . . . ad nos duxerit appellandum . . . petat Apostolos, quos ei præcipimus exhibere, in quibus appellationis causam judex exprimat.* Ejusmodi Apostolorum formulam accipebat Rollandino in Summa Notariæ : *Dimissoriæ litteræ, quæ appellantur Apostoli. Sanctissimo Patri Domino Alexandro sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Pontifici, Philippus Bononiensis Archidiaconus, seipsum ad pedum oscula beatorum. A Sanctitate vestra recepi litteras in hunc modum : Alexander, etc. Cum igitur ad executionem mandati vestri humiliiter et devote procedens partes easdem coram me legitime fecerim evocari, idem Antonius omnem causæ processum sub forma ad vestram audiendum appellavit : Coram vobis, Domine Philippe, etc. ponendo appellationis formam. Verumtamen, sanctissime Pater, communicato Concilio sapientum, ipsius appellatione non duxi aliquatenus differendum, tunc ipsum monitum ab examine mei iudicii evocavi : præcepi tamen eidem, ut usque ad 40. dies cum his litteris vestro se conspectui presentaretur. In cuius rei testimonium praesentes litteras proprii sigilli munimine roboravi. Ejusmodi formulas alias descripsit Jo. Sarisber. in Epist. Sed et interdum pro quibusvis litteris, uti vocant, appellationis, [etiam ad judices laicos] haec vox usurpata. Charta ann. 1038 : Ab endem interlocutoria, ut injusta, salva vestri gratia et reverentia appello in his scriptis ad D. Regem Majoricarum, et instanter Apostolos peto mihi concedi et tradi. [Appellatio interjecta ann. 1409. contra impositionem novi pedagi apud Rymer. tom. 8. pag. 578 : *Ad ipsum dominum nostrum Regem, sui loco et tempore congruis, per me, nomine quo supra, legitime et veraciter informandum et consulendum, et ad suam curiam regnalem seu**

*consistorium regnale reclamo, appello et provoco, infra juris terminum et in his scriptis, Apostolusque peto, semel, saepe, saepius et instanter, et cum ea reverentia, qua decet et convenit, mihi modo præmisso per vos dari et concedi. Et paulo post : Qua quidem appellationis cedula . . . eidem domino Episcopo supplicavit et requisivit, ut sibi . . . daret et concedere vellet super præmissis suis Apostolos, quos ibidem dictus dominus Episcopus, tanquam causa coram ipso facta et gesta, suos Apostolos testimoniales eidem procuratori et sindico concessit atque dedit, (sic) etc.] Vide Joan. Hocsemium ann. 1341. et Souchetum ad Epist. 219. et 220. Ionis Carnot. *Apostoles dicuntur in Statutis MSS. Caroli I. Regis Siciliæ cap. 143.* [** Vide Haltausii Gloss. Germ. col. 47. in voce Antwort, col. 719. in voce Gezug-Brief, et col. 2168. in voce Zug; idem col. 182. in voce Boten scribit, primo non per epistolam sed per nuntium delegatum, judicem inferiorem superiorum de appellatione non neganda certiore fecisse. Lusitanis *Apostolado* dictus Judex delegatus. Vide S. Rose Elucidar. vol. I. pag. 127.]*

Hæc autem erat consuetudo, ut judex superior, ad quem fuerat appellatum de causa ad se delata non dijudicaret, nisi prius sibi constaret ab appellatoribus postulatos fuisse et impetratos Apostolos; quæ consuetudo cum interdum negligenter, gravis ea de re exstat querela in Concilio Narbonensi ann. 1430. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 354 : *Primo namque quotiescumque a nobis seu officialibus nostris, inquit Episcopi congregati in cedula Archiepiscopo Narbonensi oblata, in quibuscumque causis tam criminalibus, quam ci-vilibus, sive a preparatoriis judiciorum, sive ab interlocutore ante definitivam ad curiam vestram metropolitanam appellari, judex vester appellationem indifferenter antequam sibi constet, an appellatio sit emissæ ex causa probabili vel non, antequam incepit cognoscere, an illa causa sit vera vel non, et sic antequam sit judex, antequam sibi constet de Apostolorum petitione et ditione, ad simpli- cem partis assertionem appellasse se asserent, litteras inhibitorias contra Officiale a quo appellatur, ordine juris totaliter pretermisso, concedit. Item esto quod sit appellatum et dicto Officiali vestro appellationum (f. appellantium) constiterit de appellatione, antequam dicta appellatio dictis Officialibus nostris, seu alteri a quo est appellatum, intimata fuerit, et antequam Apostoli fuerint petiti et dati vel denegati, dicti Officialis vestri appellationum litteras inhibitorias similiter concedunt; ex quibus sequuntur multa gravissima incommoda : quæ ibidem recensentur.*

Hæc Verum non solum cum ab Episcopis ad Romanum Pontificem aut ad Metropolitanum provocabatur, postulati sunt Apostoli, sed etiam cum ab ipso summo Pontifice ad Concilium generale fuit appellatum. Præter recentiora, quæ meminisse nolim, hujus petitionis exempla, antiquius nobis exhibetur tomo 6. Spicilegii Acherianii pag. 152. in Appellatione Universitatis Parisiensis pro facto Schismatis a domino PP. Benedicto XIII : *Et petit (Universitas Parisiensis) primo, secundo, tertio, ac instanter, instantius, instantissime Apostolos sal-*

*tem testimoniales super hoc sibi dari, pro testans de aliis Apostolis petendis ab illis a quibus de jure fuerint petendi. Hæc quidem appellatio ab illegitimo Papa : sed et in appellationibus a legitimis Pontificibus Romanis postulatos fuisse Apostolos probat inter cetera Instrumentum appellationis Decani et Capituli Ecclesie Parisiensis, Philippi Regis qui a Bonifacio VIII. ad Concilium generale provocaverat, appellationi adhaerentis, in qua sic legitur : *Et ne dictus dominus Bonifacius motus seu provocatus ex iis, prout timemus ex verisimilibus conjecturis et communicationibus multis, contra nos vel aliquem ex nobis quoquomodo procedat... excommunicando vel suspendendo. . . ad predictum Concilium generale congregandum . . . provocamus et appellamus in scriptis, et Apostolos testimoniales cum instantia petimus.**

A P O S T I L L I , Eadem notione apud Matth. Paris. pag. 458 : *Si quis ad Papam duzerit appellandum, causam appellationis in scriptis assignare deproperet, petat Apostolos, quos ei præcipimus exhiberi.*

I. A P O S T O L I , Legati, nuncii. Luitprandus in Legat. : *Consonantia scripta jumento firmata sunt, ut omnium gentium Apostolis, id est, Nuntiis, penes nos Bulgarum Apostoli preponantur.*

3. A P O S T O L I apud Judeos, qui ad exigendum aurum atque argentum a Patriarcha certo tempore diriguntur, in lib. 14. C. Th. de Judæis. Coronarium scilicet, cuiuscanon anniversarius erat, et a Judeis pensitari solebat. Vide Jacobum Gothofredum ad hanc leg. ubi multa de Apostolis Judeorum.

4. A P O S T O L I , Papæ dicuntur, *Hæretici quidam, hoc sibi nomen sumentes, quia nihil proprium possidentes, nequam recipiant aliquid in hoc mundo possidentes.* Idem, qui Apostolici appellantur a S. Augustino lib. de Hæres cap. 40. [** Ila etiam scribendum apud Papam, qui exscriptis Isidorum in Origin. lib. 8. cap. 5. sect. 19. Gloss. reg. 7644. addit : *Dicunt conjugatos vitam non habere æternam.*]

A P O S T O L I C I præterea exitere alii hæretici, tempore S. Bernardi, in quos gravius invehitur Serm. 66. in Cantic. qui ita se appellabant, quod sese successores Apostolorum jactitarent. V. Rainer. contra Vald. cap. 6.

A P O S T O L I in Concilio Herbipolensi ann. 1287. cap. 34 nescio an alii ab Apostolicis S. Bernardi : *Leccatores, seu reprobatores Apostolos, in eorum reprobata regula manere vetantes omnino : volumus, quod nullus Clericus, nulla sacerdotalis persona, iniusta religionis eorum, ac insolito habitu, eos de celero recipiat, aut eis alimenta ministret, etc.* De iis etiam agit Synodus Cicestrensis ann. 1289. cap. 39. quos falsos fratres vocal, et a Sede Apostolica titulum professionis non habentes.

* Conc. Trevir. ann. 1310. tom. 2. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 51. col. 1 : *Item inhibemus sub pena excommunicationis, ne aliquis in nostra civitate, diaecesi et provincia Treverensi aliquem vel aliquos de illis rusticis, qui se Apostolos appellant, in domum suam recipiat, aut eis elemosynas eroget.*

* 5. **A P O S T O L I** in diaecesi Ambianensi

occupantur presbyteri, qui parochiis, curione viduis, deserviendis mittuntur.

* 6. APOSTOLI appellati apud Italos, Viri pii ex eleemosynis, more Apostolorum, viventes. Poggiosi in lib. Facet. apud Cl. V. Garanc. in Dissert. 1. ad Hist. B. Chiarze pag. 111. in not. : *Beatus, unus ex eis, qui vulgo Apostoli vocantur, quorum est consuetudo sedere ad ostium domus nihil pertinet. Religiosi etiam societatis idem nomen inditum.* Stat. Perus. ann. 1391. ibid. pag. 497. col. 2 : *Fratribus paenitentiae, vocatis Apostolis, etc.* Breve Greg. XIII. ann. 1584. ibid. : *Congregationis seu societatis fratrum Apostolorum, pauperis vita nuncupatorum, etc.*

* APOSTOLICALIS ABBATIA. Vide supra in *Abbas*.

APOSTOLICAE ECCLESIAE, dictae olim Cathedrales omnes et si in confessio easet Apostolica Ecclesia principatum in Romana vigere, ut ait S. Augustinus Epist. 162. cuius etiam haec sunt : *De Collegis agebatur, qui possent aliorum Collegarum judicio, praesertim Apostolicarum Ecclesiarum, causam suam integrum reservare.*

¶ APOSTOLICA SEDES, Eadem ratione Episcopalibus Sedes Gall. Siège Éiscopal. Annal. Bened. tom. 5. pag. 361 : *Lemovici deinde adiut Pontifex (Urbanus II. ann. 105.) x. Kal. Januarii, ubi primam Dominicam Nativitatis Missam quam de Galli cantu vocant in Ecclesia puerarum sanctæ Mariæ de Regula . . . celebravit, Missam vero de Luce seu Aurora in Basilica regali apud S. Martialem; inde solemnis pompa coronatus ad Sedem Apostolicam seu Episcopalem rediit, ubi reliqua solemnitatis officia peregit. Patres autem Apostolicas appellabant sedes, quæ fundate fuerant ab Apostolis : de quibus intelligendum est S. Aug. cum ait lib. 2. de Doctr. Christ. cap. 8 : *In canonicis autem Scripturis Ecclesiarum Catholicarum quamplurimum auctoritatem sequatur, inter quas sine illa sint quae Apostolicas Sedes habere et Epistolas accipere meruerunt.* Hinc Leo M. Ep. 95. num. 3. suadet Anatolio, ut non digneatur regiam civitatem, quam Apostolicam non potest facere sedem; quod nimis ab Apostolis non fuisset instituta : qui tamen usus non adeo constans fuit, quin vox Apostolicæ omnibus Episcopalibus Sedibus tributa fuerit ab ejusdem ævi Scriptoribus, ut vide potes apud S. Paulinum Ep. 3. ad Alciprium n. 1. pag. 10. Ep. 18. ad Victoriensem n. 6. pag. 102. edit. 1685.*

¶ APOSTOLICALIS CATHEDRA, Pontificalis, Papalis, seu Romana. De SS. Emano et sociis Martyr. tom. 3. Maii pag. 596. D : Qui ibi tunc temporis Apostolicæ Cathedra presidebat, predictum adolescentem benignissime suscepit. Hic agitur de urbe Roma.

* APOSTOLICI, Qui a summis Pontificibus literas impetraverant ad vacantia beneficia, ita vocantur in Concil. Andegav. IV. Can. 5. et 6. Vide Maan. pag. 89.

¶ 1. APOSTOLICUM. Sic sœpius appellantur summorum Pontificum epistolæ, decreta, bullæ, etc. quod, ut mox dicetur, ipse summus Pontifex vocetur *Apostolicus*. Vide alia notionem in *Apostolium*

2. APOSTOLICUM, in Ordine Romano : *Subdiaconus autem qui lecturus est sub cura habebit Apostolicum, et Archidiaconus*

Evangelium : ἀποστολὸν βεβλίον, apud Cabasilam in Exposit. Liturg. cap. 22. Vide Apostolus, 1.

1. APOSTOLICUS. Olim, et nascente primum Ecclesia, universum Episcopi omnes, *Apostolici dicti, interdum adjuncta Episcopi, viri, aut alia voce, tanquam Apostolorum successores: seu potius, quod quisque in sua diocesi vices Apostolicas ageret.* S. Hieron. Epist. 54 : *Apud nos Apostolorum locum Episcopi tenent. Et Epist. 85. de Episcopis : Ubiunque fuerit Episcopus sive Roma, sive Eugubii, omnes Apostolorum successores sunt. Sic Fortunatus ad Gregorium Turon. Episcopum scribens, ipsum Dominum Apostolicum vocat, in Prologo ad S. Martini Vitam, et ad lib. 1. Poem. ut et Euphronium Episcopum Turon. lib. 3. et Nicetum Trevit. eodem lib. Poem. 10. Ita etiam apud Marculfum promiscue legimus : Ille Rex viris Apostolicis patribus nostris : Apostolico illi Episcopo. Et lib. 1. form. 6 : Domino sancto Apostolice Sedis dignitate contendo illi Episcopo. Form. 7 : Vir Apostolicus ille, illius urbis Episcopus, etc. In Epist. Clodovei Regis ad Synodus Aurelian. II : Dominis sanctis et Apostolica Sede dignissimis Episcopis, Clodoveus Rex. Et Fortunatus lib. 5. in Epist. ad Syagrium Augustodunensem : *Domino sancto et apostolica Sededignissimo Domino Syagrio Papæ, Fortunatus.* Epitaphium S. Trophimi Arelatensis Episcopi, apud V. Cl. Jacob. Sponium : *Trophimus hic colitur Arelatis Praesul accusit, Galia quem primum sensit Apostolicum.**

Sed hæc passim obvia. Inde Episcopalis Sedes Apostolica dicta Sidonio lib. 6. Epist. 1. ad Lupum Trecensem.

Verus sicut *Papa* appellatio, quæ Episcopis omnibus communis primo fuit, postmodum soli summo Pontifici adscripta legitur, ita et *Apostolici*, qua quidem Scriptores ævi medii sæpe, ne dicam semper, Papam indigitant; quia, ut ait Gregorius M. lib. 5. Epist. 37 : *Cum multi sint Apostoli, pro ipso tamen principatu, sola Apostolorum Principis sedes in auctoritate convaluit.* Rupertus Tuitiensis lib. 1. de Divin. Offic. cap. 27 : *Aliorum quidem Apostolorum successores Patriarchæ sunt dicti : Petri autem successor pro excellentia Principis Apostolorum, Apostolicus nominatur.* Idem Gregorius lib. 1. Dial. cap. 4 : *Quis est iste vir rusticus, qui auctoritatem sibi predicationis arripiuit, et officium Apostolici nostri Domini sibimet inductus usurpare presumit.* Capitula Caroli C. tit. 30. § 4 [** 3. Nov. 862.] : *Adportavit mihi... Bosco domini apostolici epistolæ.* [** Lothar. I. Leges Longob. 34.] Tandem in Concilio Remensi anno 1019 : *Lectis sententiis super hac re olim promulgatis aborthodoxis Patribus, declaratum est, quod solus Romanæ Sedis Pontifex universalis Ecclesiæ Primas esset, et Apostolicus.* In eodem Concilio excommunicatus est etiam sancti Jacobi Archiepiscopus Gallicensis, quia contra fas sibi vendicare culmen Apostolici nominis. Vita Aldrici Episcopi Cenomanensis n° 44 : *Dominus Gregorius Romana sedis Ecclesiæ venerabilis Apostolicus.* [Hinc Franci superioris ævi Romanos pontifices nominare conseruerunt Apostoles, seu *Apostole*. Guyot in Bibl. :

De notre pere l'apostole

Voulaisse qu'il semblaist l'Estoile
Qui ne se muet, moult bien le voyent
Les Maroniers qui s'y avoient.]

[* Charta Phil. Pulcri ann. 1305. in Reg. 38. Chartoph. reg. ch. 125 : *Clement par la divine pourvance Apostole de l'église de Rome. Aposteiat, eadem notione, apud Marten. tom. 1. Auecd. col. 1013 : Guillaume . . . patriarche de Jerusalem et legat de l'Aposteiat, etc. Espotoile, in Lit. ann. 1301. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 149. r°. col. 2 : Renunce . . . à toutes graces, indulgences et respiz données ou à donner de nostre pere l'Espotoile, ou dou roy de France.*]

[** Provincialibus *Apostolis*. Vide Raynouardi Glossar. Roman. vol. 1. pag. 106. ; ita semper in Historia helli contra Albigenenses, quam nuper publici juris fecit V. D. Fauriel. Catalani *Apostolic*. Castellani *Apostoligo*. Lusitanis *Apostoligo* et *Apostlico*, vide S. Rose Elucidarium vol. 1. pag. 127.

At cur Pontifex Maximus, non *Apostolus*, sed *Apostolicus* passim dicatur, omnino ridicula et insulsa videtur Claudiu Taurionensis Episcopi sententia, quam jure suggesta Dugalus, qui Ludovico Pio imperante vixit. Sic enim ille de Papa Paschali : *Apostolicus autem dicitur, quasi Apostoli custos, aut Apostoli fungens officium.* Parum certe feliciter, cum, ut ait Dugalus, *Apostolicus* simplex nomen sit, et derivativum ab *Apostolus*, non enim dicitur *Italicus*, Italiæ custos, etc. Imo *Apostolicus* dictus summus Pontifex adjective respectu vocis Papæ, ut Apostoli successor. (Simili etiam etymo *Amicum*, quasi *animi custodem* dictum scriptis Alcuinus Ep. 4.) Vide Leges Alfonsi IX. Regis Castellæ parte 1. tit. 5. leg. 2. et Casaubonum Exercit. 14. in Baron. § 4. an. 32. n° 5.

APOSTOLICARE, APOSTOLARE, 'sumnum Pontificatum obtainere. Charta ann. 1059. apud Jo. Lucium lib. 2. Hist. Dalmat. cap. 15 : *Beatissimo Papa Nicolao universaliter mundo Apostolicante.* Tabular. S. Severini Burdegal. : *Gocelinus ego Pontificatus mei temporibus, Papa Gregorio Apostolante, dum episcoparer, lis ingens orta est, etc.*

APOSTOLICATUS, Papatus, in Vita S. Euzebii Episcopi Vercellensis, initio, et apud Ottudem Morenam in Hist. Rerum Lauden-sium pag. 9.

¶ APOSTOLICATUS, Titulus apostolatus proximus. Gaspar Barthius in Glossario ex Hist. Palæst. Fulcherii Carnotensis.

APOSTOLATUS. Gloss. Lat. Græc. ἀποστόλη, *Apostolatus*. Ipsa Episcoporum dignitas, ac titulus honorarius. Epistola Vitalis et Constantii ad Capreolum Episcopum Cartagin. : *Ideoque pro volunti genibus exoramus humiles servi tui sanctum Apostolatum vestrum, ut in informetis parvitatem nostram, etc.* Sidonius lib. 6. Epist. 4. ad Lupum Episc. Trecensem : *Præter officium, quod... eminenti Apostolatus tuo sine fine debetur.* Et Epist. 7. ad Fontelum Vasion. Episc. : *Ego quoque ad Apostolatus tui notitiam... accedo.* Testamentum Bertichranni Episc. Cenoman. pag. 134. Edit. Mabillonii tom. 3. Analect. : *Ideo conjuro vos Domni, et Pontifices per sanctum Apostolatum, quem divina traditione accepistis, etc.* Ita passim apud Ha-

drianum PP. Epist. 92. Codicis Carolini, Ruricium lib. 1. Epist. 14. lib. 2. Epist. 8. 49. 50. 57. Ennod. lib. 5. Epist. 17. Avitum Epist. 10. 23. 37. 59. Fortunat. Epist. ad Euphron. Turon. Episc. lib. 3. Poemat. Epist. 44. et 45. tom. 1. Hist. Francor. pag. 874. etc.

Verum ut *Apostolici* appellatio penes summum Pontificem mansit, ita et *Apostolatus* vox pro supra Paparum dignitate usurpari cœpta. Paulus Warnefrid. de Gestis Longob. lib. 4. cap. 30 : *B. Gregorius migravit ad Christum... cuius in locum ad Apostolatus officium Sabinianus est ordinatus.* [Hist. Meld. tom. 2. Instrum. pag. 18 : *Fueta sunt autem hæc ab Incarnatione Domini ann. MCII. Paschasio Apostolatum obtinente.*] S. Bernardus Epist. 88 : *Eugenius Apostolatus excusat me. Inde pro titulo honorario usurpata vox. Honorus Imp. in Rescripto ad Bonifacium I. PP. : Petimus uti quotidianis orationibus Apostolatus tuus studium ac votum tuum... dignetur impendere.* Joannes Sarisber. Ep. 110. ad Alexandrum PP. : *Cum ergo Apostolatus vestri culmen nequeamus pro toto visitare. Epistola Nicolai PP. apud Loisellum : Sed quoniam Sanctitas tua detulit, ac suggestis Apostolatus tui nostro, quod, etc.* Ita passim apud Scriptores. Philippus Mouskes in Hist. Francor. MS. :

Adont l'Empereris Henris,
Ki n'estoit sols ne esmaris,
Desposa le Pape Grigoire,
Ce nos raconte li Estoire,
Par aquoison le mist en trape,
Par cou que Grigoire cil Pape
De son avoir ot acaté
Le don de l'Apostolité
Trois mil livres de deniers,
As Cardinaux fos et laniers.

¶ APOSTOLATUS, Fines Jurisdictionis Episcopi Romani, Gall. *Jurisdiction, District.* Bulla Sergii Papæ pro Monasterio S. Tiberii in Diccesi Agathensi in Historia MS. ejusdem loci : *Nullus judex publicus... in Ecclesiæ aut loca vel agros seu reliquas possessiones quas moderno tempore infra Apostolatum nostrum... ingredi audeat.*

¶ 2. APOSTOLICUS. Ridicule nimis Scriptor Anonymus lib. 4. Belli Palestini cap. 21. apud Ludewig. tom. 3. Reliq. MSS. pag. 4. *Apostolicum* vocat, qui tum apud Saracenos erat et religionis et imperii supremus arbiter : *Caliphæ nostro Apostolico et nostro Regi domino Soldano Militi fortissimo, salus et immensus honor.* Hoc modo inducit Curbaran scribentem ad Calipham. Et infra : *Curbaran cum habuisset jam maximum exercitum Turcorum ex longo collectum tempore, et licentiam Christianos occidendi accepisset a Calypha eorum Apostolico, illuc inconvit iter.*

* Non unius Anonymi est isthæc appellatio, ut ex Cangi observat. ad Joinvil. pag. 97. colligitur; neque enim ridiculous *Apostolicus*, quam *Papa* vocatur, ut a Raymondo d'Agiles et Jac. de Vitr. lib. 3. pag. 1125.

¶ APOSTOLICUS ORDO, Monasticus. Visio Wetini Monachi Augiensis inter Acta SS. Benedict. sœc. 4. part. 1. pag. 270. ubi de Monasteriis : *In hoc namque maxime ipsa vita Apostolici Ordinis confunditur, quod*

virtutes vitiis suffocantur. Infra Vitam Apostolicam appellat vitam monasticam.

* **APOSTOLIFICUS**, Apostolicus. Acta S. Florent. tom. 6. Sept. pag. 428. col. 1 : *Mirabilem Deum in suorum sanctificatorum glorificatione Sanctorum, non modo prouinde Apostolificus præconiorum laudibus efferre mortales concedet, etc.*

APOSTOLIUM. Epistola Clodovei I. Regis Fr. ad Episcopos : *De cæteris quidem captiuis laicis, qui extra pacem sunt captiati, Apostolia, cui vulneritis, arbitrii vestri non est negandum. Concil. Aurelian. II. cap. 13 : Abbates, Martyrarii, Reclusi, vel Presbyteri Apostolia dare non præsumant. Sed ibi perperam vox hæc effertur : nam legendum Epistolia, uti dicuntur in Concil. Turon. II. cap. 6 : Ut nullus Clericorum vel Laicorum, præter Episcopos, Epistolia facere præsumat. Et in Concilio Calchedonensi, act. 15. can. 11 : Πάντας τοὺς πνεύμας καὶ δουκίνους; ἐπικυρίους, μετὰ δοκιμασίας ἐπιστολίους, ήτον τηρητικές ἐκκλησιαστικούς μόνοις ὡρίουμεν ὁδίουν, καὶ μὴ συγχωτεῖς, διὰ τὸ τὰς συγχωτικὰς ἐπιστολὰς προστίκει τοῖς εὐθεῖς μόνοις ἐν ὑπολήψῃ περιτίθει πρασσόντος. Ex quibus percipimus, Epistolia, litteras fuisse, quas, Pacificas vocarunt veteres, quas pauperibus aut inique oppressis, et Ecclesiæ subsidium implorantibus, dabant Episcopi, cum Commendatoria spectarent viros honoratores.* [** Non honoratores, sed eos qui in aliquam suspicionem venerunt, secundum Justum, quem videbas in notis ad Codic. Canon. Eccles. Univers can. 189; at in Pithœi Codic. veter. Eccles. Roman. est honoratoribus. Conf. etiam Glossarium medie Gracitatis in voce Συζητώσαι.]

1. APOSTOLUS, Liber Epistolæ S. Pauli, qui in Ecclesia ad Missam legi solet. Liber Sacrament. Gregorii M. : *Deinde sequitur Apostolus, id est, lectio ex Apostolo. Hincmarus Rem. tom. 2. opusc. 7. pag. 149 : Usque ad Evangelium in Missa stare solent et recedunt, statim post Apostolum, id est, post Epistolam, hanc admonitionem nostram.... legit. Isidorus Hispal. apud Ivon. Carnot. Decret. part. 6. cap. 1 : Apostolum et Evangelium legit : quo loco Gratianus Epistolam, pro Apostolum, habet. Vide Concilium Toletan. I. cap. 2. et Toletanum IV. cap. 12. Regulam Magistri cap. 46. etc.*

Ita in Ecclesia Græca vocem, Απόστολος, pro libro Epistolæ S. Pauli usurpatum legimus. Cyrillus Scythopolitanus in Vita S. Sabæ : Άμα δὲ καὶ ἀκτέτητεν αὐτὸν τέτα φατίριον διδάξει με, καὶ τὸν Απόστολον. Codinus de Offic. cap. 6 : Αναγνωστα... τὴν προφητείαν καὶ τὸν Απόστολον ὁ Πρωταποστόλος. Erat præterea apud Græcos Liber alius quem πραξιστόλον nuncupant, quod præter Epistles Pauli, et alias Canonicas, Actus etiam Apostolorum contineret. De hoc agunt Typicum Sabæ, et Triodium. Vide *Apostolicum*. [** In Gloss. med. Gracitatis : Liber Græcorum Ecclesiasticus Actus Apostolorum a S. Luca conscriptos constinens, vulgo Lætionibus S. Pauli Apostoli et aliis canonicis adjunctus, unde pro ipso, quem Απόστολον vocant, interdum usurpatur sed et titulo Apostoli editus Venetiis ann. 1633..... Vide Lambecium de Bibl. Cæsarea lib. 5. pag. 287.]

¶ APOSTOLORUM SORTES. Concil. Trevir.

ann. 1310. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 257 : *Nullus etiam super sortes quas Sanctorum seu Apostolorum vel Psalterii vocant, aut cuiuscumque Scriptura inspectione divinationis scientiam profiteatur, aut futura promittat, etc.* Vide *Sortes Sanctorum*.

¶ 2. APOSTOLUS, pro *Amirallo*, seu Maris Praefecto interdum accipi testatur Spelmannus, quem consule.

¶ APOSTOMA, *Malum quod diversis collectionibus, id est, causis evenit.* Papias MS. Græce Ἀπόστολος, abscessum, suppurationem, Gall. *Apostume.* Addit Papias, *Apostomas* enim Græce collectionem vocant, [** Ex Isid. Orig. lib. 4. cap. 7. sect. 19.] sed perperam.

* **APOSTQUE**, Postequam, Gall. *Après que.* Instr. ann. 1451. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 279. col. 1 : *Petrus Quotini Apostque fuit consul circa, semper fuit consiliarius dictæ civitatis.*

¶ APOSTROPHΑ, Pars circuli dextra et ad summan litteram apposita. Papias MS. Est elisæ vocalis nota quam Græci ἀπόστροφοι appellant; unde Isid. Orig. lib. 1. cap. 19. [** 18, 8.] *Apostrophos* legit rectius, quam *Apostropha*, quæ Latinis figura Rhetorices est, qua sermonem ad aliquem sive presentem sive absentem, sive etiam res inanimatas convertimus. Hinc

APOSTROPHARE, Alloqui, Gall. *Apostropher.* Utitur Silvester Giraldus in Topogr. Hibern. dist. 1. cap. 22.

APOTACTITΑποτακτίται, Hæretici, ita appellati, quod bonis omnibus renuntiantur, quasi dicas *Renuntiantes*, ut *Enkratite*, id est *Abstinentes*. Horum mentio est in lib. 7. Cod. Theod. de Hæret. Idem videntur, qui *Apostoli*, seu *Apostolici*, de quibus supra. [** Vide *Gloss. med. Græc.* in hoc voce et in *Ἀποτακτίται*.]

* **APOTECA**, ut *Apotheca*, domuncula. Stat. MSS. eccl. S. Laurent. Rom. : *Concedant omnem utilitatem et summi fructum per ciendiordum ex certis Apotecis seu domi culis inchoatis et non perfectis.... Sit eisden canonici.... licitum illas Apotecas seu domunculas supra nominatas per eos perficere, seu per alium. Adde Constit. Federici reg. Sicil. cap. 116.*

¶ APOTELEMATA, Superstitiosa verba, qualia sunt illa quibus se rusticæ Kalendis Januarii, in Picardia præsertim, salutare solent *Augustus l'an neuf.* Respondetur, *Planter, Planter;* his vero sibi fertilem annum apprecentur. Quem morem rusticum vulgus, veterum rituum verborumque tenas a Druidis Gallorum acceptum servavit, ut omnes norunt. At nescio unde habent illam consuetudinem colligendi artemisiam, Gall. *Arnoise*, perviglio Nativitatis S. Joh. Baptistæ, quam inde vocant, *Herbe de la S. Jean*: cui bac die collectæ, prolatisque tum superstitionis quibusdam verbis, multas inesse sibi fingunt virtutes. Quare ex illa cingulos plectunt et coronas quas ubique in domibus, stabulis, olibilibus, etc. appendunt per annum integrum asservandas, [** Vide Grimmii Mythologiam, pag. 35.] Vita S. Hugonis tom. 2. April. pag. 267 : *Prestigiōrum quoque fascinationes et verborum illusoriorum Apotelemata, quæ in Calendis Januariis, quam in Nativitate S. Johannis Baptista insipientium multitudine commitebant, ita abhorrebat, ut sub anathemate*

hoc a nullo mortali fieri prohiberet. Vox omnino Graeca quæ Grecis proprie effectus stellarum sonat, et imagines sub certo sidere factas ad ejus vim detinendam, aut etiam genethliacorum responsa, quibus prænuntiatur, quæ fortuna illum maneat, qui sub hac vel illa constellatione natus est.

* Consule Diction. Trevolt. et Oeconom. voce. *Armoise*.

* **APOTESIA**, Afflatus divinus. Acta elect. Riculsi episc. Helen. apud Baluz. tom. 2. Capitul. col. 634 : *Cui affutum condolentes, en quod exiisset hominem, abunde consolatori Apotesia Spiritus repleti, etc.* Gloss. Gr. Lat. *ἀποθεώ, divino, Deum facio.*

APOTHECA, Officina, unde Itali *Botegha*, Galli *Boutique*; Locus ubi merces aliae res asservantur, et reconduuntur, horreum. Gloss. S. Benedicti, cap. de Habitatione : *Horreum, ἡδηγοντα πολιτειαν.* [** Vide Isidori Orig. lib. 5. cap. 5. sect. 8.] Hariulfus lib. 3. cap. 1 : *Ipsas partes intulerunt in Apothecam cuiusdam custodiendam.* Hugo Falcondus : *Multi Saracenorū, qui in Apothecis suis mercibus vendendis praeerant.* Vide Constitut. Sicul. lib. 3. tit. 24. § 3. *Apothecæ vini*, apud Evidonium lib. 2. de Miracul. S. Steph. cap. 3. [Apotheca Regia] tom. 2. Operum S. Bernardi col. 1346. B. edit. 1690. ubi de canonizatione ejusdem S. Doctoris. *Apotheca barberie*, pro Officina tonsoria, in Charta anni 1450. ex Archivo S. Victoris Massil. [** Vide Haltausii Glossar. German. col. 1128. voce *Kram*.]

POTHeca, et APOTHECA, in Chartis Italicis apud Ughellum tom. 7. Ital. sacr. pag. 400. 404. 410. 417.

APOTHECAS, pro APOTHECA. Fortunatus Epist. ad Syagrium Epis. Augustod. : *Unde lucius et merces, et unus rigans oculis, alter libens auribus, quod iste torcular et in fletu, ille Apothecar et in fructu.* [Non erat hic scribendum *Torcular et*, *Apothecar et*, divisis vocibus, sed *Torcular et* atque *Apothecare*. Est autem *Apothecare* Fortunato, in apotheca seu horreo recondere.]

BOTICA, ex Hispanico *Botica*, in Concilio Palentino ann. 1388. cap. 5.

HYPOTHECA, in Concilio Monspeliensi ann. 1358. cap. 9 : *Operationem scil. sive mensem, Hypothecam, vel similia pro vendendis mercibus tenentes.*

* *Apotheca notarii*, in Lit. remiss. ann. 1381. ex Reg. 119. Chartoph. reg. ch. 435 : *Propter quod idem expones (notarius publicus) dictum contractum receptum rediens ad Apothecam suam, ubi scribere et contractus recipere consuevit.*

† 1. **APOTHECARE**. Vide paulo superius, *Apothecar.*

2. **APOTHECARE**, pro *Hypothecare*, in pignus assignare. Charta Roberti milit. et Magnæ Bertrandæ ex Tabul. Flamar. : *Apothecavit ei expresse supra quamdam vineum, etc.*

¶ 1. **APOTHECARIA**, Res omnes quæ a pharmacopolis vendi solent, Gall. *Drogues*. Codex MS. censuum Episcopi Autissiod. ann. circiter. 1290. exaratus : *Figae, amigdala, risus, dutes, castaneæ, aliqua Apothecaria, caro salsa...* aliquis *piscis*, aliqua *caro parata...* omnia ista non debent ventas.

Hic aliquis et aliqua sumuntur pro quælibet.

¶ 2. **APOTHECARIA**, Officina pharmaco-pola, Gall. *Apothicairerie*, in Synodo Vallis-Oletana ann. 1322. inter Concil. Hispan. tom. 3. pag. 567.

1. **APOTHECARI**, Qui apothecas, seu *bothes* tenent. In Charta ann. 1178. apud Ughell. tom. 7. pag. 410. Tabular. Ecclesiæ Cadurcensis : *In tale vero conventum, dum ego vivo, Gausbertus teneam et possideam, et post obitum meum teneat Apothecarius et Cellerarius S. Stephani, qui arma non præsumant in stipendia Fratrum : et si arma præsumperint, teneant alii duo, qui non præsumant.* Vide *Hipothecarius*

* 2. Diploma Neapolit. pro *Amalphit*. ann. 1190 : *Ita et vos negotiatores, campsores seu Apothecarii, etc.* Ubi Brencman. in dissert. 1. de Rep. *Amalphit*. pag. 17. magniaræ mercis propolas, Gall. *Marchands en gros*, interpretatur. Vox frequens in Pandectis. Consule Calvin. Lexic. jurid. [* Vide *Haltausii* Gloss. German. cap. 1129. voce *Kram*.]

3. **APOTHECARI**, Apothecarum seu horreorum curatores. Glossar. Græco-Lat. *Ἀποθέκαιος, Horrearius, Ἀποθεῖν, Horreum*. Breviar. Canon. Fulg. Ferrandi cap. 133 : *Ut Clerici Apothecari vel ratiocinatores non ordinentur.* Concil. Carthag. I. sub Julio PP. cap. 9 : *Et ipsis non licent Clericos nostros eligere Apothecarios, vel ratiocinatores.* Ubi *Apothecari latiori significazione dicuntur, qui, curatiori, aut tutelariibus ratiociniorum erant obnoxii, ut quidam censem.*

¶ 4. **APOTHECARIUS**, Qui in domibus magnatum conficit bellaria, fructus coctos et saccharo conditos, et alia hujusmodi quæ ad secundam mensam pertinent; qui apothecarius Gallice dicitur, *Officier, Maistre de l'office*. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii tom. 3. pag. xxviii : *Major camerlengus.... species et conjectas et fructus et similia ad officium Apothecarii pertinencia, quæ extra mensam comedemus, facto gusto nobis ministrare (debeat.)* Eodem sensu occurrit ibid. pag. 37. nec non et tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 279. et apud Lobinell. tom. 1. Hist. Paris. pag. 427.

* **APOTHECARIUS**, Codicis MS. nomen, in Tabul. S. Petri Carnot. quasi sit *Apotheca* seu horreum, rebus quamplurimis referuntur.

* **APOTICARIUS**, a Gall. *Apothicaire*, Pharmacopola. Codicil. Carol. Andegav. Prov. ultimi comit. ann. 1481 : *Item legavit dom. noster rex nobili Joanni de Riciis ejus Apoticario, etc.* [* Vide *Apothecarii*, 3.]

¶ **APOTROPÆI** Dñi, ἀπότρωξοι, hoc est, averrunci sive malorum depulsores, quibus agnacula immolabatur. Hofmann. ex Amm. Marcel. lib. 25.

* **APOYSUS**. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : *Apopsis, compositus vel circumcisus.*

APOZIMARE, ἀποζημίωσις, *Apozema*, seu decoctum medicamentum infundere. Octavius Horatianus lib. 1. Rer. medicar. cap. 19 : *Sales triti, ac in linteolo ligati acetо infundantur, et ex hoc vulnus tandem Apozmandum est, vel infundendum, donec sanguinem eliciat.* *Apozima enim dicebant pro Apozema.* Macer de Herbis :

His Potus seminum, vel Apozima proderit huic.

APOSIA, Excoctio, in Querulo sub finem.

* Gloss. medic. Simonis Januens. ex Cod. reg. 6959 : *Apozima, decoctio diversarum medicinarum.* Provincialibus *Apousemo* est potio medica.

** **APPALIA**. Recessus Hansæ Theut. ann. 1363. apud Lappenbergium in Histor. Orig. Hansæ, Document. pag. 525 : *Excessis XXVI marci argenti puri pro captivitate trium amicorum suorum, expositis et exceptis eciam captivis eripiendis, armis, perditionibus vestimentorum et rerum aliatarum, et dominorum Appalibus et sumptibus captivorum, machinis, instrumentis, etc.*

¶ **APPAGARE**, Solvere, exsolvare. Vide *Pagare*, pro *Pacare*.

¶ **APPALCATOR**, pro *Appaltator*, Manceps, Gall. *Traitor, Fermier, Entrepreneur*, Intéressé. Italice, *Appaltore*. Rymer. tom. 13. pag. 159. col. 1 : *Licentiam damus dilectis nobis Augustino Chigi mercatori Senensi curiam Ronuanam in praesenti sequenti, Appalcatori aluminum sive minarum aluminum camere Apostolica sive sanctæ Cruciatæ, etc.* Vide *Apaltus et Appalatio*.

* **APPALLAREA**, in Actis SS. ex Anastasio tom. 3. Sept. pag. 442. col. 1. pro *Appallarea*, ut legit Cangius. Vide in *Appare*

¶ **APPALARIA**. Vide *Appare*.

* **APPALPARE**, Cum reverentia palpare, tangere. Chron. Mutin. ad ann. 1329. apud Murator. tom. 11. Script. Ital. col. 118 : *Eisdem Theotonicis obviam accesserunt, ne dum ipsis, sed eorum arma et vestes osculantes, et ut Sanctorum reliquias Appalpantes, etc.*

* **APPALTOR**, ab Ital. *Appaltatore*, Manceps, Gall. *Fermier public*. In Pet. Franc. Tonduti Quest. et Resol. civil. cap. 59. pag. 138. Rota Genuens. decis. 24. num. 53. et 55 : *Ubi dicit similes associatos.... non posse convenire tamquam liberatarios seu Appaltiores, quia camera seu communitas suum constituit Appaltorem, in quem jus Appaltus transfert, nec illi concedit hanc facultatem constituendi Appaltores seu conductores dictæ exactiois.* Quam vocem a Lat. Pactum accersit *La Monnoye* in Diction. Burg. pag. 32. unde Ital. *Appalto quasi appactum, et appactare*. Vide *Apaltus et Appalcatore*.

* **APPALUS**. Glossæ Iatricæ ex Cod. reg. 6881 : *Ova Appala, mollia, juscillata.* Vide supra *Apalus*.

* **APPANAGIUM**, Census, vel præstatio pro jure pascendi porcos in silva domini vulgo *Panage*. Vide *Pastio*. Assignatio dotatil. Joannæ regin. Franc. ann. 1319. in Reg. 60. Chartoph. reg. ch. 69 : *Item pro Appanagio dictæ forestæ, ad relationem dictorum juratorum, centum libras.* Unde nostri *Appanager dixerunt*, pro Porcos glandibus pascere. Lit. remiss. ann. 1472. in Reg. 195. ch. 774 : *Le suppliant pour nourrir et Appanager ses porceaulx, a pris du seigneur de Courtenay les hayes et bois d'icelle seigneurie. Appanager, vel potius Appanagger, Licentiam pascendi porcos, soluto ob id censu debito, concedere.* Charta Renati Alenconii ann. 1480. ex Tabul. Cartus. B. M. de Parco : *Ilz ont droits de franchises et libertez, tels que nous avons en nostredite*

forest de Charnie, et entr'autres sont en possession de prendre et à eux appartenir toutes les bestes porcines, aumailles et autres, qu'ilz trouvent au dedans de leurdit parc, non herbaiges et Appanaigées, comme a eux appartenans par confiscation.

¶ APPANAGIUM, APPANARE. Vide Appare.

APPAR, et APPAR, Papias : *Suppar, compar, Appar, composita. Appares porro vel Aparas vocant inferioris saeculi Scriptores Epistolas generales, quæ uno exemplo, paucis mutatis, ad diversos mittuntur. Anastasius in S. Hadriano PP. pag. 108 : Apparem istius donationis per eundem Etherium adscribi faciens. Ubi pro exemplo, seu uti dicimus copia, vox sumitur. [Apparum eadem notio occurrit in Chron. Farfensi apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 498 : Et fecit ei de predicta cella destructa libellum in tribus personis Monachorum, succedentibus uno duobus, sicut consuetudo scularium Monachorum tunc erat. Unde et Apparum ipse Abbas retinuit apud se, quo ingressus in columen locum restituit. Et col. 499 : Qua de causa egressus Johannes Abbas de hoc Monasterio abiit ad Azonem Abbatem de Aventino suum germanum, portans secum quædam precepta, et aliquantas chartas hujus Monasterii, inter quas erat præceptum de cella Minionis et Apparum jam dicti libelli.] Post Novellam Theodosii et Valentiniiani de Amota militibus fori præscript. ad Ario vindum Magistrum Militum : *Eodem exemplo Aspari viro illustri Comiti Exmagistro Militum et Exconsuli bis ordinario. Atque haec quidem Epistola Consimiles in Testamento Sancii I. Regis Portugaliæ æra 1217, Uniformes dicuntur apud S. Hilarius in fragmentis pag. 45 : Liberius, antequam ad exilium iret, hanc Uniformem Epistolam Confessoribus scripsit etc. Et apud Nicolaum PP. I. Epist. 8. in fine : Nec non et Epistolam Uniformem, quam quibusdam claris Urbis Constantinopolitanæ Senatoribus singillatim scribendam atque mitendam fore prævidimus. Epistole autem istius, quæ est 16. titulus sic concipitur : Nicolaus... singulis quibusdam Senatoribus Constantinopoleos, Aparibus. Ubi vox Aparibus, non ad vocem Senatoribus resertur, sed per receptam hac ætate formulam additur, ut innuatur uno exemplo dictatas et missas Epistolas ad diversos; quæ plures occurrit apud Gregorium Magn. interdum per apparibus, interdum per Aparibus cum unico P. descripta, lib. 1. Epist. 24. 25. lib. 2. Indict. 11. Epist. 49. lib. 5. Epist. 29. 52. 54. lib. 7. Indict. 1. Epist. 15. Ind. 2. Epist. 27. 39. 112. lib. 9. Epist. 52. lib. 10. Epist. 7. et apud Joannem VIII. PP. Epist. 99. 191. 227. Sed et apud Gregorium VII. PP. lib. 1. Epist. 4. quæ ad diversos inscribitur, hæc habentur : *Incepitis quidem Aparibus, sed circa finem singulis Epistolis juxta locorum et personarum competentiam discrepantibus. Data Romæ, etc. Adde lib. 2. Epist. 16. [Hugonis Abb. Farfensi relatio de Monasterio suo, apud Mabillon. tom. 4. Annal. Benedict. pag. 700. col. 2 : Et cum die sequenti Sabini venissimus manibus nostris firmavimus tertium genus, et nostros direximus ad eum legatos, ut acciperet illud præfatus Comes et Appare ab illo firmatum nobis mandaret, sed facere noluit.] Ita apud Radulfum de Diceto,***

*Epistola, quam Richardus Anglorum Rex non libibus, quibus Regni curam commiserat, dum sacram peregrinationem obiret, scripsit, hanc præsert inscriptionem : Richardus Rex Angl. Willmo Cancellario, G. Filio-Petri, W. Marescalli, et H. Bard. et W. Briwer, Aparibus. Salmasius in lib. de Jure Attico et Romano vocem distinguendam putat, a paribus, ut sit anno 1066 regis, anno 1067 iuratus, iuratus, epistola scilicet eodem, quo alia exemplo scripta. Palladius in Vita Chrysostomi pag. 22 : Ανταπίστελεύ δι μακάρως λυκόντρος δι Πάπας ἀμφοτέροις τοις μέροις τὰ ιουτῆς καινωνίας. Agatho Diacon. de VI. Synod. Ierouzhou : Ιωάννης γράφεις τομεῖς vocat. Sed loci supra allati videntur evincere, aparem, vel apparem similem denotare, vel potius exemplum alterius scripti, maxime locus Anastasi. At cur aparibus vulgo scriberetur in ablative, existimaverim indicari Epistolas patente vel certe aparibus, seu similibus, descriptas, singulisque (quibus alias generatim inscribuntur) licet eodem contextu inscriptas ac missas. Charta Ludovici Pii pro Monast. S. Dionysii in Tabulario ejusd. Ecclesie : *Duas super hoc jure pari tenore conscriptiones fecerunt, easque manibus firmaverunt propriis, ut altera eorum in archivio ipsius Monasterii... servaretur : alteram vero nostræ magnitudini direxerunt, ut illam Palatinis scrienis iuberemus recondi. Cæterum nescio an in Synodico adversus tragœdiam Irenei cap. 115. initio non legendum sit, Apparis pro Sparis. Judicet Lector. [Haec vero formula quæ in subsequentibus summorum Pontificum epistolis frequens est, primum occurrit in epist. 3. Zosimi PP. quæ apud Constantium tom. 1. Epist. Rom. Pontif. pag. 949. legitur.] Vide Paricla.**

APPARAGIUM, [Pars hereditatis quæ a primogenito datur secundogenit. Locus est in Paragium. [Vide Apanagium in Appare.]

¶ 1. APPARAMENTA, Apparatus, id omne quod bello inferendo necessarium est, Gall. Préparatiſ de guerre. Chron. Parmense ad ann. 1308. apud Murat. tom. 9. col. 872 : *Quum ordinatum esset per Commune Parmæ exercitum sacre generalem contra prædictos extrinsecos, et multa mangona et Apparenta fierent ad prædicta.*

¶ 2. APPARAMENTA, Instrumenta quævis rei alicue perficienda necessaria. Charta Phil. Aug. ann. 1315. in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 110. v. col. 2 : *Dicti monachi (de Bono portu) nobis conquesti sunt, quod molendinarii nostri, prædicta die Mercurii, utensilia ejusdem molendini et Apparenta eis denegabant, unde molta eorum impediabantur. Appareil, eadem notio, in Lit. remiss. ann. 1466. ex Reg. 200. Charthoph. reg. ch. 174 : Chacun des suppilians ayans son Appareil ou charrue de beufs pour labourer,.... et quant furent chacun en son Appareil pour illec labourer, etc. At vero Appareillié, iisdem est Præparatus, dispositus, expeditus, Gall. Tout prét, disposé.*

Charta ann. 1360. ex Chartul. 23. Corb. : Ils seront prest et Appareilliés, et offriront à faire amende condigne. Eiusdem originis est vox Appareil, Apparata ad vulneris curationem medicamenta; unde Désappareiller, pro Illa auferre, in Lit. remiss. ann. 1444. ex Reg. 176. ch. 356 : Icellat Huguet par

son yvresse se Desappareilla et asta ce que on avoit mis sur icelle playe.

* 3. APPARAMENTA, Pacis prolusiones, Gall. Præliminares. Acta varia ad Conc. Basil. apud Marten. tom. 8. Ampl. Collect. col. 92 : *Item ipsum Concilium pro pondere pace, pro qua inter cetera congregata me existit, tam inter quamplures reges, principes, civitates, et alios, plura Apparenta et initia fecit ad dandum modos pro pace.*

APPARMENTUM. Charta MS. Petri II. Regis Aragon. ann. 1283. pro Libertatis Catalaniæ : *Item quod animalia Militum, et arma sui corporis, nec Apparenta sue domus non pignorentrur pro aliquo debito corundem. Hispanis, Paramentos de sala, aula, et peristromata. [Concil. ann. 1591. inter Hispania tom. 4. pag. 622. col. 1 : Nec ipse Presbyter, vel alius calices, vestimenta, vel Apparenta alia divino cultui deputata Juðæo vendere... seu reficienda tradere quaque ratione presumat. In Tabulario. S. Martialis Lemovic. Apparenta recensentur inter dona S. Martiali facta.]*

¶ 1. APPARARE, Commentariis explicare et illustrare. Testam. Henrici Ostiensis Cardinalis inter instrum. tom. 3. novæ Gall. Christ. col. 180 : *Decretales meas novæ quarum quatuor libri sive sunt Apparat, relinquo summo Pontifici, qui et si voluerit, id quod deest faciat Apparari, sumbo exemplo e Vicecancelaria. Vide Apparatus.*

* APPARATA, f. pro Appendaria. Vide in hac voce. Charta ann. 975. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 267 : *Tres quoque Apparatas eidem canonice, cum omni integrata distribuit; mercatum vero medium omnigena caritate concedit.*

* APPARATOR. Stat. comit. Venia. cap. 55. ex Cod. reg. 4660. A : *Item qui stratores, Apparatores et servientes curiarum, vulgariter nuncupantur stipem pauperum et panem esurientium sientes.... solumento unum grossum.... exigant. Ubi leg. videtur Apparitoris.*

¶ 1. APPARATORIUM. Inscriptio velut apud Reinesium pag. 818 : *Hoc Adpartitorium pertinet ad monumentum A. Aquilii Dionysi. Interpretatur de loco, ubi rogus fuerit apparatus; verum Fabrettus Inscript. pag. 232. asserit Apparatorium edificium aliquod sepulcro annexum fuisse, ad lustrationem sepulcri et coenas sociales partum, etc. Vide Apparatorium. [“ Conf. Forcellini Lexic. in hac voce. Glossa Grac. Lat. : Ἐξαριστήριον, Apparatorium; ab ἐξαριστῶ, Apparo, instruo.]*

¶ 2. APPARATORIUM. Idem quod supra Apoteca, Domuncula, officina. Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 50. v. : *Dicitur rex (Aragonum) tradidit dicto archiepiscopo (Narbon.) in excambium.... insulam se tenentiam domorum, Apparatoriiorum et botigiarum, quæ est in Montepessulano cum pertinentiis, in ann. 1259. Vide Apparatorium.*

¶ APPARATURA, Ornamentum, Gall. Parure, Ornement. Agius in Vita S. Hathormodæ apud Bern. Pez, tom. 1. Anecd. part. 3. col. 291. A : *Aurum et Apparaturam pretiosam, quæ infantes utpote pulchre, quanquam innocentem concupiscant, neque concupivit, neque habere voluit. Apud Hymerum tom. 10. pag. 516. col. 2. Appar-*

nature recensentur vestes inter et domesticas suppellectilem. [** Germanis Gereth. Gothofridi Strasburg. carmen de Tristando et Isolda, v. 4600 :

Von wertlicher Zierheit,
Von richem Gerste.

Glossar. Aglos. apud Somner. : Gereda, Apparatus.]

* Nostris olim Appareillement, eadem acceptio. Le Roman de Robert le Diable :

Tous armés des blans garnimens,
Et de tels Appareillements,
Com li blans chevaliers avoit.

Appareure vero, pro Specimen, quo mercatores solent merces suas parare, in Lit. ann. 1415. ex Reg. 170. Chartoph. reg. ch. 1 : Ordonnons que aucun marchant.... ne mettra plus belle Appareure par dessus que pardessous. Unde Mauparans dicitur de eo, cuius forma seu corporis habitus non placet, in jam laudato Poemate :

Egardés, font-il, fu il donques
Si Mauparans, ne si mens?

APPARATURIUM, Ubi res quæcumque paratur, in Glossis MSS. Reg. Cod. 1019. Hinc emendandæ Glossæ Lat. Græc. Apparitorum, ἀπάρτημα. Ubi perperam Edit. Apparitorium. [** Vide in hac voce.] Ut et apud Papiam in V. Apparitor, cui dicitur : Ubicumque res parantur, vel adiutorium.

1. APPARATUS, ita appellata Glossa Accursii ad Digestum et Codicem; sed et quibus commentariis. Rollandinus in Summa Notarie cap. 3 : Vi pugnoris obligaverunt unum codicem, scriptum in cartis hedenis cum Apparatu domini Accursil. Hinc emendandus Willelm. Thorn. in Chron. ann. 1274 : Contulit huic Ecclesiæ Bibliam pulcrum, et totum corpus Juris operatu ordinario glossatum. Legendum enim apparatu. Tancredus JC. Bononiensis in præfat. ad Compilation Decretalium : Decretales dicuntur super quorū expositionibz plures Doctores Bononiæ Glossas plurimas varias et diversas posuerunt, et Apparatus plures super eis fecerunt atque scripsierunt. Vide Paratæ, [Apparare,] [** et Savinii Histor. Jur. Roman. Med. tempor. vol. 3. pag. 523. vol. 5. pag. 257. etc.]

2. APPARATUS, Reparatio, refection, Gall. Reparation, vel Sumptus, conservatio, nostris Entretien. Charia ann. 1202. ex Chartul. S. Joan. in Valle : Cum inter me et alios particeps molendini de Charuell diutius contentio verteretur, super Apparatus et emendationibus ejusdem molendini, contentionem istam volens pacifice terminare, conseruor quod tertium debo mittere portionem a plancherio molendini et subtus, etc.

* APPARELLAMENTUM, Receptio in fratrem apud Albigenenses hereticos. Acta Inquisit. Tolos. ad ann. 1238. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 387 : Imposuerunt librum et manus super caput ipsius, et legerunt evangelium et consequenter ipsi heretici fecerunt Apparellamentum, et fecerunt pacem ibi osculantem sese invicem ex traverso.

** APPARENS. Vide Lex apprens.

1. APPARENTER, Probabiliter, in specim. Gall. Apparement. Acta SS. Martii tom. 1. pag. 561 : Quod Apparenter nunquam mulier aliqua tantum laboravit partiendo, quantum condolendo.

* Nostris olim Apparement et Apparement, pro Manifeste, clare, nunc Visible, évidemment. Lit. ann. 1396. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 100 : Se ledit bois n'estoit Apparement marqué ou scellé, etc. Reg. sign. Pater in Cam. Comput. Paris. fol. 44. v° : Item que les baillis.... menans Apparement deshoneste vie, etc.

¶ 2. APPARENTER, per visum a Deo prospectum. Vita prior B. Lidwinæ Virg. tom. 2. Aprilis pag. 302. C : Contigit ergo post haec quod felix Lydwigis virga Apparenter visitavit virginem languentem, dundo ei remedium artis medicinae, et revicerit curata surrexit sana, ambulans, comedens, et opera sanarum virginum exercens.

¶ 1. APPARENTIA, Ostentatio. Boncompagni de obsidione Anconæ cap. 10. apud Murat. tom. 6. col. 933 : Non surrexi ad Apparentiam vel inanis gloriæ fastum, quia hujus sæculi pompa mihi sum emarcuit, cum vix lumen celi videam et servor spiritus ad sublimiora consendit.

¶ 2. APPARENTIA, Parvula causula, simulatio, Gall. Apparence, Couleur, Prætexte. Charta Wenceslai Ducis Brabantæ, quia varia privilegia concedit Lovaniensibus, apud Miræum Diplom. Belgic. tom. 2. pag. 1025 : Neque ullum querere permettemus ulla Apparentiam, occasionem aut prætextum, per quem haec puncta scindere possemus.

* 3. APPARENTIA. IN APPARENTIA, Subdio, palam, Gall. à découvert, en public, olim en Appart et en Appert. Stat. Avenion. ann. 1243. cap. 89 : Piscatores teneantur afferre et tenere simul omnes pisces in Apparentia in mercato macelli, et in nulla domo reponantur. Ordinat. ann. 1358. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 246 : Les deniers d'or fin au mouton.... n'auront cours et ne seront pris et mis en Appart ou en couvert, etc. Stat. ann. 1372. tom. 6. earund. Ordinat. pag. 120. art. 10 : Ne (pourront) faire fait de tannerie en Apert, ne en requoy. Ne en repost, ne en Appert, in Ch. ann. 1306. Appert vero, pro Industriis, peritus, in Lit. remiss. ann. 1380. ex Reg. 116. Chartoph. reg. ch. 209 : Guy, qui est poennes, fort Appert et tenuz de ceulz qui le coignoissent pour hardi homme et bon marinier. Froissart. vol. 1. cap. 1 : Aussi en France ont-ils trouvé bonne chevalerie, roide, forte et Apperte. Unde Appertese et Appertise, Dexteritas, industria, subtilitas. Chron. S. Dion. tom. 3. Collect. Histor. Franc. pag. 288 : En chaces de bois se deportoit (Dagobert) assiduelment, en Appertises et en legiereté de cors estoit moult austez. Lit. remiss. ann. 1411. in Reg. 166. ch. 152 : Le suppliant eust été meuhignié de ses membres, se par son Appertise ne leur feust eschappé. Aliae ann. 1470. ex Reg. 195. ch. 373 : Ung basteleur qui avoit parmi la ville (d'Alby) pour jouer d'Appertese. Christ. Pisana part. 3. cap. 20 : Un homme estoit à Paris,... qui tomboit et faisoit plusieurs Appertises sus cordes tendues hault en l'air. Occurrit sœpius apud Froissart. Appertise, Exercitatio. Le Roman du Chevalier Deliber MS. :

Les essayas et les Appertises,
Qui se font pour son adrecer;
Ce sont les devotes apprises,
Qui sont pour bataille requises.

Hinc Aperte, Praclare factum, apud Montstrel. vol. 1. cap. 31 : Les Hainuyes s'en retournerent en leur pays sans faire Aperte, qui soit à racompter, n'escrite.

¶ 1. APPARERE, Arbitrium, sensus, ab Italico Parere, quod idem significat. Gall. Fantaisie, caprice. Acta S. Francisci Romanæ tom. 2. Martii pag. * 114. C : Ego creavi hominem ut haberet vitam aeternam, sed ipse plus acquieciebat dæmoni quam mihi, voluit ascendere in superbiam et sequi suum Apparere.

* 2. APPARERE, Componere, disponere. Charta ann. 1331. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 527 : Ad quæ pondera dicti molinerii seu dicta molendina gubernantes blada molenda et farinam multam Apparere et ponderare haberent.

* 3. APPARERE, Juri stare, Gall. Comparolte. Scacarium Paschæ apud Falesiam ann. 1212. ex Bibl. reg. Cod. 4653. A : Judicatum est quod Hugo de Rotis sit sorbanitus, quia secutus de morte hominis, in quatuor assistiis noluit retro Apparere.

¶ APPARE CHARTÆ. Vide Appar et Paricla.

* APPARIARE, Conjugare, copulare, Gall. Apparier, faire alliance. Contract. matrim. ann. 1162. inter Probat. t. 2. Hist. Occit. col. 590 : Rogerius-Bernardi comes Fuxensis Rogerius-Bernardi convenit dare uxorem, et dedit filiam suam cum xx. casalibus et una milicia Guillelmo-Arnaldi filio Arnaldi-Bernardi de Marcafabia. Vide supra Appariare.

¶ APPARIATIO, Gall. Partage, cum quis alterum dominii participem facit. Vide Partagium in Par.

* APPARIATUS, Consentaneus, consiens, Gall. Conforme, vel Rei alicui proprius, destinatus. Stat. Massil. lib. 1. cap. 47 : Et quod notarius clavaræ teneatur speciali sacramento scribere dictas balistas in quodam Cartulario Appariato dictis balistis, ad monitionem dictorum proborum virorum, etc.

* APPARIBILIS. Vide supra Aparibilis.

* APPARISIS, Est cum id quod in animo, quasi judicium deposueramus, opportune repescimus. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613.

1. APPARITIO, pro Apparitoribus ipsis, non semel in Codice Theod. Glossæ Græc. Lat. τάξις ἀρχόντος, Officium, Apparitio. Male edit. Apparitio. Coronatus Notarius in Actis S. Zenonis Episcopi Veronensis : Ut hoc Rex Gallicenus audivit, missis Apparitionibus ad perquirendum sanctum virum cœpit sollicite demandare. Vide Collat. III. Carthagin. cap. 29. Maximum Taurin. in Homil. in Vigiliis Natalis Domini, et Ammianum Lib. 18. et 19. pag. 123. 144. 1. Edit.

¶ APPARITIONIS PRINCIPES, Princeps seu primus apparitorum. Vide Princeps officii, post vocem Princeps.

¶ 2. APPARITIO, Epiphania. Ordo Officij Gothicj tom. 3. Collect. Conc. Hispan. pag. 266 : Notandum est... Apparitionem... idem esse cum Epiphania.

* Stat. S. Capelle Bitur. ann. 1407. ex

Bibl. reg. : *Festa vero.... Circumcisionis et Apparitionis Domini. Nostris etiam Apparition, eadem acceptione. Homag. Joan. de Baleicourt milit. in Mem. E. Cam. Comput. Paris. fol. 167. v° : Ces lettres furent faites l'an de grace 1316. le Mercredi après l'Apparition. Infra : Le jeudi après l'Apparition au mois de Janvier. Vide intra Festum Apparitionis.*

¶ 3. APPARITIO, Quarta e novem partibus hostiæ divise in Missa Mazarabica. Vide Hostia.

¶ APPARSUS, Visus, qui apparuit. Vita S. Juvenalis Episc. Narniensis tom. I. Maii pag. 402 : *Ut dominatio sua illustrissima ad videndum accederet miraculum in sua Ecclesia denuo Apparsum, et repertum intus capsam lapideam, in qua repertum fuit corpus S. Juvenalis.*

* APPARTATUS, Sua parte seu portione donatus, Gall. *Qui a sa part. Chron. Andr. Danduli apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 326 :* *Quartum vero partem vobis retinere debetis, donec fuerimus ipsa solutione coequales; si autem aliquid residuum fuerit, per medietatem inter nos et vos dividere, usque dum fuerimus Appartati. Vide Appartimentum.*

* APPARENTIA, Tutela, protectio, qua quis rem aliquam, ut suam, tuerit. Charta Guill. de Beaux princ. Araus. ann. 1202. ex schedis Pr. de Mazagues : *Insuper recipimus in nostra salvatoria, et securitate, protectione, et Apparentia dictam domum S. Trinitatis Massiliae.*

APPARTIAMENTUM, Partitio, divisio bonorum inter liberos. Consuetudines Tolosanæ : *Si in ultima voluntate sua relinquat... vel jure institutionis, vel Appartimenti, etc.*

¶ APPARUM. Vide Appar.

¶ APPASSAMENTUM, Inducia, belli sedatio, a Gallico Appaser, Pacificare. Gregorius X. PP. in Epist. ad Abbatem Casin. apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 244 : *Affirmans te cum integro familiae numero redisse, treugis, quas Appassamentum in eisdem litteris nominabas, inter carissimum in Christo solni nostrum Imperatorem CP. et Regem Sicilia ex una parte, et Michaelem Palæologum Imperatorem Græcorum ex altera procuratis. Vide [** octo verba sequentia] Appesamentum, et Apatisatio.*

APPATIAMENTUM, [Tributa regioni subacta, durante bello a victore imposta, Gall. Contributions. Olim Appastis, vel Pactis, quod sub certis pactis et compositionibus, v. g. a cæde, incendio, agrorumque devastatione temperandi, exigantur solventurque.] Charta Amanevi de Lebreto Militis ann. 1400 : *Nunc vero fortius solito depauperati propter exactiones Appatiamenti factas per Nopar Cavmontis, et quia dicti Nopar et sui complices gentes armorum nituntur mercham exigere, pro quadam summa pecunia excessiva in causa Appatiamenti predicti, licet solverint dictum Appatiamentum. [** Vide Appassamentum.]* [Froissart. tom. 3. cap. 101. pag. 276. edit. 1560 : *Encore avez vous bien ouï conter Geoffroi Teste-noire Breton qui le tenoit à la garnison et fort chatel de Venthadour en Limosin. Ce Geoffroi ne s'en fut jamais parti pour nul avoir. Car il tenoit ledit chatel de Venta-*

dour comme sien et son propre heritage, et avait mis tout le pays à certains Pactis, et parmi toutes ces pactions toutes gens labouraient en paix dessous lui et demeuraient.]

¶ APPATICIAMENTUM, Eadem notio. *De et super extorsionibus, pilleris, roberiis, impositionibus, Appaticiamenti, et aliis actionibus indebitis, apud Rymerum tom. 10. pag. 12.*

* APPATICIRE, Tributa sub nomine Appatis exigere, Gall. Ranconner; olim Appatissier, nostris, pro Pacisci, Gall. Traiter, convenir des contributions. Memor. H. Cam. Comput. Paris. ad. ann. 1423. fol. 163. v° : *Sine capiendo, nec capi permittendo ab ipsis subditis aliqua virtualia, nec alia bona, nisi solvendo prompte et ad taxationem justitiae, pro eorum victu ea quæ habere vellet, nec alias ipsos Appaticiendo quoquo modo. Lit. remiss. ann. 1385. in Reg. 128. Chartoph. reg. ch. 89 : Les habitans avoient ranconnez ou Appatissiez aux Anglois à certaine somme d'argent. Vide Apatisatio, et Appaticiamentum.*

¶ APPATISSAMENTUM, Eodem intellectu, quo Appaticiamentum. *De et super Appatissamenta capidis et levantis in terris patriis et dominii inimicorum et rebellium prefatis domini Regis ultra flumen Ligeris : quod si possent Appatissamenta hujusmodi ad hoc sufficere, solvetur et stipendiabitur numerus gentium predictarum de reliquo, super et de redditibus et proventibus, etc., apud Rymer. tom. 10. pag. 558. Et tom. 11. pag. 135 : Per captivitates, Apatissamenta, Gallice dicta Appatis, cursus, fournia, etc.*

¶ APPATIZAMENTUM, Eadem significatio, in eodem tom. 11. pag. 406.

¶ APPATIZARE, Apatizamenta impone, ibidem. Vide Apatisatio.

* APPATUARE. Vide supra Apatuare.

* APPEISSAMENTUM, Inducia, pacificatio. Charta ann. 1269. in Hist. Lugdun. pag. 3. col. 2 : *Præterea predictæ partes dederunt sibi ad invicem, scilicet una pars alteri, Appesiamentum sive quietam pro eis et pro adjutoribus suis,.... et juravit super sancta Dei evangelia attendere bene et fideliter dictum Appesiamentum, et de hoc dederunt fidjessores. Vide Appesamentum.*

* APPELLARE, pro Appellere, ut colligitur ex voce Apulus infra. Charta ann. 1411. in Reg. 167. Chartoph. reg. ch. 340 : *Item quod nutritores dictorum animalium.... possint immittere libere... dicta animalia infra regnum Aragonum causa deponendi, Appelandi, vel abebrandi seu ad aquandijure ademprii vel servitutis. Vide alia notitia supra in Appellare.*

¶ APPELLARE. Vide in Appellum.

APPELAREA. Vide Appare.

¶ 1. APPELLATIO, Vox forensis nota.

¶ APPELLATIONEM APPICARE, Idem quod Jurisconsulti appellationem explicare, seu appellatio causam persequi. Arrestum Parlamenti ann. 1322. Hist. Harcur. tom. 3. pag. 240 : *Ex quibus dictus procurator ab ipsis a defectu juris ad Senescallum predictum appellavit, ac dictis articulis respondere recusat, et licet dictæ Appellationi tamquam frivola deferre minime debuisse commissarii predicti, ut dicebant; ipsi tamen lapsum decim dierum expectaverunt ad videndum, si dictus procurator Appellationem predictam*

Applicaret secundum patriæ consuetudinem.

¶ APPELLATIONES LAUDUNENSIS, nosris olim Practicis Appœaux volages. Sic dicebantur, quod plurimum haberent usum in agro Laudunensi. In pluribus locis hujus agri Rex gaudebat jure occupationis, vulgo pre-ventionis, in omnes vassalos et subditos, superiores, medios et inferiores Justitiarios, ubi causa criminalis agebatur; in aliis locis etiam ubi causa erat ordinaria. In aliis denique ejusdem territorii locis, jus Regis seu Judicium Regionum tale ac tantum erat, ut si cuiuspiam causa ad Judices ordinarios et inferiores esset delata, posset ipse ab illis Judicibus ad Baillivum Viromanduensem provocare appellationibus, de quibus hic agitur. Illas sic explicat Boutillerius in sua Rurali Summa lib. 2. tit. 14 : *Appel volage est communement usité en Laonois plus qu'ailleurs, et ceci se fait sitost qu'aucun est ad-journé devant le Juge à certain jour, il peut venir au Juge au jour ou devant, ou soit que la cause soit encommencée ou non, et dire : Sirr Juge vous m'avez faict adjourner par devant vous à la requeste de tel, si qu'on me dit que j'ai cause d'appeler de vous et de votre jurisdiction, et pour ce en appellé je d'Appel volage. Et le doit aussi nommer en l'appel faire. Et pour soutenir dés maintenant mon Appel volage, je vous adjourne par devant Monseigneur le Bailli de Vermandois, ou son Lieutenant au premier Siège de Luon, au jour de la prochaine assise contre moi à voir soutenir mondit mondit volage Appel, et si vous cuidez que bon soit, soyez. Dés maintenant intime ma partie averse qu'elle y soit, si bon lui semble, pour voir par moi soutenir mondit Appel volage, et n'y faut ad-journement. Ne puet aussi le Juge appeller, ny oserait proceder en outre sur peine de attemper. Et si le Juge ne compare au jour, l'appellant aurait comparu, et commission pour faire adjourner et interiner. Et si l'Appellant avait alors prouvé, que le Juge eust ainsi appelle et adjourné, lors seroit à l'appellant donner défaut en cas d'appel. Post hujusmodi appella-tiones supremus Viromanduorum Bailli-vus aut ejus locum tenens de causa ad se delata primus ipse cognoscet, si auditis partibus litigantibus, appellations judicaret esse legitimas; sin autem ad Judices ordinarios eam causam rejiciebat. Vide pre-scripta Acta Consuetudinum Viromanduo-rum.*

¶ Verum et aliud erat appellationum Laudunensium genus in iisdem actis explicatum his verbis : *Toutes les fois, qu'un soi disant et maintenant possesseur d'aucun heritage estoit trouble, ou empêché par trouble et empêchement de fait en sondit heritage par un autre, qu'il trouvait sur son heritage lui faisant le trouble et empêchement, en ce cas il estoit loisible au possesseur ainsi trouble sans commission ou ordonnance de Juge, d'appeler luy mesme promptement par Appel volage celui, ou ceux qui lui faisoient le trouble, à brief jour et heure, et les appellez estoient tenu de comparaître dans l'estat ou ils se trouvoient, c'est-à-dire, avec leur instrumes, leurs armes et leurs bastons, dont ils étoient garnis faisant ledit trouble, par devant le Prevost royal de la Prevosté fornire, où celu qui avoit esté trouble pouvoit conclure au possesseur en matière de nouvelleté, après quoy le Prevost renvoyoit et remettoit les parties en*

ses plaid ordinaires, à moins qu'il n'y eust lieu d'adjuder quelque provision, comme de séquestre, de fournissement de plainte ou autre.

¶ Cum autem ejusmodi appellations Laudunensibus essent gravamini, lites prorogarent, ordinariosque judices suis expoliarentur, Philippus IV. cognomento Pulcher, illas abrogavit ad tempus. *Ad tempus*, dico, nam conquerentibus procul dubio Judicibus regis, ab eodem Rege restitutæ sunt anno 1296. cuius restitutionis existat Praeceptum apud D. de Laurier tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 328. In Chartulario S. Vangredigis tom. 2. pag. 1856. habetur aliud ejusdem Regis Edictum anni 1302. ubi Appellations Laudunenses in praedictum subdorum introducta dicuntur; unde Proponimus, inquit, et ordinamus personas mittere ydoneas ad inquirendum de antiquis consuetudinibus Appellationum praedictarum. Quid iude factum sit, aliunde non liquet; sed appellations Laudunenses a Philippo VI. anno 1332. in villa seu urbe Launay Porcien abrogatas suisse nos docet jam laudatus D. de Laurier, Edicto ejus Regis tom. 2. Ordinat. pag. 81. relato. Aliud ibidem pag. 444. refertur Edictum Johannis I. Franc. Regis ann. 1351. quo easdem appellations facit irritas, ea tamen conditione, ut villarum exemptiarum incolæ, non Clerici et bigami, duorum solidorum Paris. Foagium solvant: quod ad hunc usque diem observatur.

* Lega præterea tom. 5. earum. Ordinat. pag. 29. et 93. Literas eadem hac de re ibi editas.

¶ APPIAUS AU VOIRRE, Quæ appellatio sic dicta fuerit olim a practicis nostris, explicat Bellomanerius MS. cap. 63 : *Se li appelleres disoit que on li eust tué Pierre son parent, et il estoit mis en voir que chil Pierres est encore vis. Car appiaus, qui n'est veritables, n'est pas à rechevoir; et celes manieres d'Appiaus si sont appelerés au voirre; autant vaut au voirre, come boudres proposées en jugement.*

* Rem notandum eo in casu exhibet Registrum parlam. Paris. Olim fol. 96. ad ann. 1259. ubi unus ex judicibus, a quorum sententia appellabatur, rectum esse judicium, deposito pignore, probaturum se pollicetur; appellantis quippe, non judicis, erat ad monomachiam provocare. Vide *Falsare judicium in Falsare 4. Cum prolato judicio in curia ipsius abbatis (S. Medardi) predicti burgenses (Suectionenses) appellast; quidam de judicatoribus portavit gagium suum, et obtulit se facere, quod illud judicium erat bonum.*

¶ 2. APPELLATIO, Evocatio, quæ ad sonum campanæ fit, Gall. *Appel. Stat. eccl. Tullens. MSS. ann. 1497. fol. 103. r°*: Post Primam venirent congregaciones et pulsaretur Appellatio; et postmodum a toto conventu tretur cum quæsitum ad suum hospitium cum cruce, etc.

APPELLATORES, Fures, Anglis. Articuli Cleri Anglicani, oblati Edwardo II. Regi ann. 1316. cap. 10 : *Placet etiam domino Regi, ut latrones et Appellatores, quandocumque voluerint, possint Sacerdotibus sua facinora confiteri. Thom. Walsing. in Richard. II. pag. 288 : Captas nempe mulieres in prona, quæ vocatur Dolium, incarcerarunt. Postre-*

mo perductas ad conspectum publicum de scissa cæsarie, ad modum surum, quos Appellatores dicimus, circumduci fecerunt. Generaliter autem Appellatores et Approbatores, Angli vocant eos, qui crimen aliquod, seu feloniam, commisere, eamque ultro confessi, criminis socios ad judicem appellant, vel approbant, id est, deserunt. Vide Probatores.

* **1. APPELLATUS**, pro Appellans. Lex Godefridi episc. Camerac. ann. 1227. art. 17 : *Civis civem ad duellum appellare non potest. Et si hoc fecerit, et ille qui fuerit appellatus inde querimoniam fecerit, Appellatus hoc emendabit per panam. c. sol. Ubi versio Gallica : Li Apelans l'amenderoit par la Painne de c. solz.*

* **2. APPELLATUS**. Lit. Innoc. III. PP. in Chartul. Campan. fol. 87. v° : *Ex parte dilectorum in Christo filia nobilis mulieris Blanchæ comitissæ Campanie.... nostro est Appellatus reservatum, etc. Sed leg. Apostolati.*

APPELLITUM, vel **APPELLITUS**, Submunitio, seu evocatio populum ad vindicanda maleficia. Quadruplicem porro *Appellitum* recensent Practici Aragonenses : *Appellitum de tolli fortiam, Appellitum apprehensionis, Appellitum criminale, et Appellitum manifestacionis.* De singulis agit Michael de Molino in Repertorio Foror. Aragon. quemquis consulere poterit, cum hisce non licet immorari. Vide *Juncta et Concursus*.

Submunitio quævis. Ch. Alfonsi III. Reg. Portug. æra 1267. apud Brandaonum lib. 15. Monarch. Lusitan. cap. 24 : *Solum hoc, quod mihi et successoribus reservo in perpetuum, videlicet collectam, monetam, hoste, annaduam, Appellidum, fossadum, etc. Alia Alphonsi Regis Portugalias apud euudem lib. 13. cap. 17 : Et vobis illam utique concedo liberam et exemptam ab omni regali onere : ita quod homines, qui ibidem morantur, de cætero non vadant ad Appellidum ad Castellum faciendum, etc. Fori Alcaconenses : Et qui non fuerit ad Appellido Cavaleiros et Pedones, exceptis his, qui sunt in Servitio alieno, Miles pactet 10. sol. pedones 5. sol. ad vicinos.* [** Vide *Appellidum*. Hanc submunitiōnem duplīcem suisse : generalē, cui ab omnibus obediendum erat, quando Mauri invasores terram infestabant, aliam a qua privilegiis plurimum exciebant oppida, docet S^a Rosa de Viterbo Elucidarii vol. 1. pag. 122. Chart. ann. 1188 : *Numquam de vestra villa faciatis carreja a senior cum vestros corpora, nec per vestros haberet, nec vadatis in Apelido, nisi ergo super vos venerint Mauros, vel gens alienas. Alia anni 1098 : Omnes scutarii vadant ad Apelido, cum opus fuerit, sed non transeant aquas Durii, nisi cum rege vel cum domino terræ a se missio. Alia ann. 1225. Et omem de S. Cruce qui non fuerit in Apelido cum suis vicinos pectet uno morabitino; et si dixer : non lo ovi, juret cum duos vicinos. Denique S. Rosa Apelidum etiam idem suisse ac Anaduam statuit, laudando chartam quam ex Brandaoni lib. 13. cap. 17. supra assert Cangius, sed ibi fortasse post *Appellidum* virgula locus est.]*

¶ APPELLIUM, ut mox *Appellum*. Charta Henrici II. Regis Angliae circa ann. 1155. apud D. Brussel Tract. de usu Feud. tom. 2. pag. 6 : *Nullus cavitatur vel imprisionetur*

propter Appellium seminæ, de morte alterius, quam viri sui.

* *Appellum* legitur in Reg. S. Justi fol. 36. r°. col. 2. unde perperam *Appellum* exscripsit Brussel.

APPELLO, In jus vocatio, accusatio : proprie enim in criminalibus actionibus vocem banc usurpant Angli, vulgo *Appeale*. Vide Bractonum lib. 3. de Corona cap. 11. § 2. 3. Fletam lib. 1. cap. 34. et Rastallum. [Marten. tom. 4. Anecd. col. 456. E. et 557. C. Ludewig. Reliq. MSS. tom. 5. pag. 475.] Articuli Cleri Anglicani ann. 9. Edw. II. cap. 16 : *Admittunt accusationem illorum, quam ipsi communiter vocant Appellum, etc.*

APPELLARE dicitur, qui *appellat*, aut accusat : vel qui *appellum*, seu accusationem suam prosequitur. Brompton : *Cum Rex cum intuitus esset, de proditione et morte Alfredi fratris sui Appellavit in hæc verba : Godwine, ego te Appello de morte fratris mei, quem proditorialiter occidisti.*

* **APPENAGIUM**, ut *Apanagium*. Vide in *Apanare*. Lit. Blanchæ Roberti, ducis Burg. filia ann. 1307. inter Probat. tom. 2. Hist. Burg. pag. 134. col. 1 : *Renuncians omni juri quod poteram habere in bonis paternis.... ratione successionis, vel Appenagi, vel alio quocumque jure. Occurrat præterea in Lit. ann. 1369. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 688.*

APPENDARIA. Appendix, appensum domui tectum, seu potius ædificium rusticum levioris pretii ac momenti respectu eorum, quæ *Capita mansuum* appellabantur, cujusmodi sunt ea quæ vulgo *Appentis* vocamus. Joan. de Janua : *Appendix, Mansiuncula, quæ magnæ domui adhæret, scilicet quod appendit pariety, non habens tectum divisum in duo latera. Brito in Vocab. MS. : Apheduo, est appendix, Gallice dicitur Appentis, Mansiuncula, quæ adhæret magna domui, et dicitur projectum, si de lignis, manianum, si de lapidibus constructum sit. Tabular. Celsinianense : Et una Appendaria, quam laborabunt in dominio, de qua non apprehendent decimam monachi. Tabular. Claromontense apud Justell. in Probat. Hist. Arvern. pag. 21 : Ego Balbus cedo Domino Deo unum mansum in villa de Carinaco, et unam Appendariæ et campus erant alodium Willhelmi Comitis. Testamentum S. Fulcranni Episc. Lodovensis n. 5. apud Boland. 13. Febr. : Et de villa, quam vocant Balmas, mansores, et unam Appendariam. Charta fundationis Eccles. S. Petri in urbe Aniciensi apud Labbeum tom. 2. Bibl. pag. 75 : Unam Appendarium ad Gallinas nutritandas ; ubi perperam editum Appendaciæ, rectius Appendariam, apud Sammarthanos in Episcopis Podiens. n. 42. Occurrit passim in Tabulariis Brivantesi, [Calmiacensi, Celsinianensi] et Conchensi in Ruthenis.*

APPENDICULA, Idem quod *Appendaria*. Tabular. Brevitense cap. 354 : *Cedimus... unum mansum cum farinariis, et unam Appendiculam, et pratum, etc.*

APPENDITIA, **APPENDRIA**. Tabularium Prioratus de Paredo fol. 66 : *Dederunt... Appenditiæ unam, quæ sita est iuxta villam, quæ dicitur Nauliacus, ipsaque Appenditia vocatur Vernerum Gundaldi. Fol. 69 : Et*

terram de Brunsils, et Appenderiam de ruederosda, etc.

APPENDICUM, Joanni de Janua, *appendix*, seu *appendaria*. Richardus Hagulstad. lib. de Eccles. Hagulstad. cap. 3 : *Ipsum quoque corpus Ecclesiae Appendicis et porticibus unum circumcinxit. Miracula S. Europi Episcopi Santonensis n. 15 : Erat enim locus, quo ipsi detinebantur captivi, quodam Appen-dicium extremae partis domus Praepositi*, etc. Vide *Appenditum*.

* Nostris etiam *Appendis*. Charta ann. 1295. in Chartul. Arremar. ch. 261 : *Item sur un Appendis, qui se fier en la rue S. Abraham,.... dix et huit deniers tournois petis. Infra : Appendis. [** Apentich in Comput. Hospital. S. Johannis ann. 1460. apud Roquescort. in Supplem. Gloss. Roman. pag. 22.]*

[**] Eadem voces omnes iisque similes non solum tectum domui appensum rusticumve ædificium levioris pretii; sed etiam quosvis agellos, quævis ædificia rustica ab aliquo majori prædio dependentia, et etiamquam appendices adjuncta, quæ vulgo *Dependances* appellamus. Id conficitur ex Tabulariis Celsiniacensi, Claronontensi apud Justellum, Brivatensi et Prioratus de Pareo jam laudatis. His addit Codicem censuum Piperaci fol. 19 : *Dedit Appendariam unam ad Runiacum. Th. Madox Formul. Anglic. pag. 42 : Scatis me dedisse et concessisse terram meam de Chiggewilla cum omnibus Apenticis suis Ricardo de Luci et haeredibus suis. Tabular. Monast. de Casa Dei, e rotulo sæculi XII. de Prioratu S. Pauli de Tartas. : Ebrardus pellicarius te filii ejus dederunt dimidium Appendarium de seu et alode. Codex MS. Celsiniacensis inter Fragn. Hist. apud Stephanotum tom. 4 : Willenus infirmitate gravi depresso cedit Domino Deo et ad locum Celsiniensem... Ecclesiam de Casa-Mejana cum mansis et Appendariis, et campis, et pratis, et silvis, et decimis. Ibidem : Stephanus de Brugelles Miles dedit medietatem Appendariae, quam tenebat Gausbertus de Montanno. Iterum ibidem : Stephanus Claronontensis Episcopus dedit S. Petro tres Ecclesias et sex Appendarias. Apud eundem eodem tom. 4, in Narratione de constructione Monasterii S. Flori : Robertus de S. Usizio donavit Monasterio S. Flori Ecclesiam S. Juliani cum prato et Appendario del Rion. Miræ opera Diplom. tom. 1. edit. 1723. pag. 421. col. 2 : *Nos eandem haereditatem cum omni comoditate et Appendicio.... contulimus, etc. Annales Bened. tom. 3. pag. 665. col. 2 : Hordigum cum Appendiciola sua. Et alibi passim.]**

APPENDITIA, APPENDITIA, pro eo, quod *Dependances* appellamus, cerebris occurrit, quam ut immoremur rei firmandæ.

APPENDERE, Dependere. Charta Widonis Comitis Matic. ann. 1078. apud Acherium tom. 6. Spicil. pag. 458 : *Præterea pro meis parentibus et pro meipso donavi ad memoriam et Ecclesiam SS. Apostolorum (Cluniaci)... Blandens et omnes clausos et clauarios, silvas et aquas, et pascuaria, et omnia Appenditæ; Dobdens et quidquid ibi Appendit, mansos et omnes consuetudines, quæ in aliis villis sunt huic Appendentes. Lobinellus Hist. Paris. tom. 3. in Glossa-*

rio : Una cum manentibus illis qui ibi Appendunt; hoc est, qui conditione sua sunt dependentes et servi, ut Addicti glebae.

* *Appendre*, nostris olim, eadem notione. Charta ann. 1285. in Chartul. S. Nigasii Mellet. : *Une maison avec le courtile, qui Apenit à ladite maison, qui est assise à Tessenecourt.*

* **APPENDEX**, Servus, qui ab aliquo dependet, addictus glebae. Charta Ottonis III. imper. ann. 990. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 327. col. 2 : *Nec alicui sedi aut ecclesiæ, excepto nostræ regalitati, successorumque nostrorum, famulum aut Appendix, vel beneficiarium sub-jacent.*

¶ **APPENDIA**, ut *Appenditæ*, Gall. Dépendances, apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MS. pag. 523 : *Incolis, sculteto, judice et rusticis, agriculturis, Appendix, Appendixiis et aliis pertinentiis universis et singulis.*

¶ **APPENDICIA JUSTITIE**. Fragmentum Hist. Monasterii-novi Pictav. apud Marten. tom. 3. Anecdot. col. 1217 : *In refectorio perpetuo Justitia cum Appendixiis suis pro eo exhibetur; scilicet pro Gaufrido Comite prædicti Monasterii fundatore defuncto. Quo in loco per Appendixia intelligo obso-nium; hinc dictum Appendixia Justitiae, quod Justitiae, id est, portioni vini Mona-chorum addi soleret ad integrum pauperis, cui haec eleemosyna dabatur, refectionem.*

* 1. **APPENDICUM**, Vectigal, aut tributum, quod dominio villa seu feudi penditur pro facultate habendi et extruendi appendix in villa. Vide infra *Appenditum*. Charta ann. 1256. ex Chartul. S. Joan. in Valle : *Quilibet dictorum burgensium vel eorum heredum, habens vel habiturus menagium apud Curvavillam in nostro dominio, teneat nobis et heredibus nostris solvere quotlibet anno, in crastino festi S. Egidi, pro quotlibet herbergamento 5. solidos pro festagio, et pro quotlibet herbergamento ad Appendix in dicta villa et nostro domino sito 2. solidos et dimidium monetæ cur-rentis. Ut enim ibi tributum pro festagio, de eo quod exsolvatur pro extruendi domo intelligentem est; haud dubie vectigal quod ad appendix dicitur, illud in-telligi debet, quod pro habendo appendix exigeatur. Vide alia notione mox in Appendix.*

** 2. **APPENDICUM**. Chart. Jacobi II. Arag. reg. ann. 1325 apud Capmany Historia commercii Barcellon. Docum. vol. 2. pag. 93 : *Præsenti carta nostræ bullæ nostræ plumbeæ Appendix jussimus apponen-dum. Ibidem sæpius. Idem quod Sigillum pendens. Vide Appensum. Alio sensu supra in Appendix.*

¶ **APPENDICUS**, Appensus, Gall. Pendu, Attaché. Vita posterior B. Lidwine tom. 2. April. pag. 318 : *Habebat enim Virgo ipsa virgulam quamdam de stipula conopi, aptum aestus tempore aut febrium ad trahendam vel pellantam cortinulam, quæ strati ejus Appendix fuit.*

* 1. **APPENDITÆ**. Albertinus Mussatus de Gestis Italicorum post Henricum VII. lib. 5. apud Murat. tom. 10. col. 626 : *Erat obsidio haec Friderico Siculisque perquam nocua, obstrusa quippe per ore hujus Appendix Siculis navigatio. Ubi Petrarcha :*

verbum Appendix usurpat alibi pro Sub-urbis; at hoc loco pro ora maritima, quæ appellatur vulgo Pendice. Vide Appendix.

¶ **APPENDITIUM**, Ædicula sacri pendens ab Ecclesia majori, Gall. Annex. Charta anni 1299. apud Mirzum, Operum Diplom. tom. 2. edit. 1733. pag. 880. col. 2 : *Prosternem nos et successores nostros nullum jus habere in Ecclesia seu Appendix de Etene predicto. Ibidem rursum occurrit.*

* Charta ann. 1220. in Chartul. abbat. Montis S. Mart. part. 6. fol. 103. v°. col. 2 : *Super personam, presbyteralem, monacham et wionagio, et alio quocumque jure ad appenditum de Grothenberge spectantibus, etc. Alii Godefridi Camerac. episc. ann. 1213. pro erectione ecclesiæ de Saucy in eccliam paroch. : Nec etiam de alius ad aliquid aliud præscripta ecclesia teneretur, quam eo tempore, quo ecclesia dicti loci erat Appendix vel capella. Vide Appendix in Appendix.*

1. **APPENDIUM**, Premium, vel pondus. Petrus Damian. lib. 7. Epist. 7 : *Si nullus era pretii, sicut dicitur, ergo mille talenta argenti, ne unius quidem poterant ori Appen-dio suppatori.*

* 2. **APPENDIUM**, Expensum, Gall. Frais, dépens, ut videtur. Assisia Abric. ann. 1236. in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 30. v°. col. 1 : *Juramentum se-giatum in assistia de Appendix placiti, potest fieri in placitis vicecomitalibus sit (sic) maxime quando leges debent in proximo clauder.*

¶ **APPENDIX**, Socia. Papias in MS. Ecclesiæ Bituric. Vide *Apodiz*.

* **APPENFLIT**, Socia, comes, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646. Vide *Apodiz et Appendix*; unde locum hunc emenda.

¶ **APPENITA**, Ad intima, id est, penitus. Ita Papias MS. Ecclesiæ Bituricensis.

APPENNAGIUM. Vide *Apanare*.

* **APPENNARIA**, ut *Appendaria*, Appendix. Vide in hac voce. Charta ann. 1075. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 187 : *Semiliter ego Ugo comtor dono post mortem meam ecclesiam S. Johannis cum villa, que vocant Balmas, cum mansibus quatuor, et cum Appennariis quatuor, in una que mea dono Appennariam et porcum de sex denariis.*

* **APPENNARIUS**. DONATIO APPENNARIA. Quæ rerum datarum facta inquisitione, scripto duplice firmatur. Chartul. magn. S. Vict. Massil. fol. 350 : *Et est ipsa donatio Appennaria, quam Durannus faisnat tenuit, quantum homo invenire potuerit. Vide Appenis et Appensa 1.*

* **APPENNATI**, Pensio, prestatio. Co-suet. MSS. monast. S. Crucis Burdegal ante ann. 1305 : *Rotularius cum suo clero semper debent esse parati ad scribendum, citandum et prosequendum, et procurandum cartas et instrumenta, citationes, monitiones et Appennatas usque ad ultimum fructus, redditus et proventus, tam abbatis quam celarii. Vide infra *Appensare*.*

¶ 1. **APPENNIS**, Chartæ species. Vide *Appenis*.

2. **APPENNIS**, Modus agri. Vide *Ar-pennis*.

1. **APPENSA**, Mensura frumenti ad alijus corporis pondus. Gonzo Abbas in Miracul. S. Gengulphi Mart. n. 28 : *Mirabilis etiam sanabis hic absentem, quam si*

tua Ecclesia presentem; ejus (puellæ) Appensam, tibi si placet devoveo, et ne differas amplius, ora, etc.

¶ 2. APPENSA, ut supra Appendix. Tectum domui appensum, humilior appendix sedifici, Gall. *Appensis*. Concil. Tolos. ann. 1238. apud Acherium tom. 2. Spicileg. pag. 621: *Solliciti etiam sint Domini terrarum circa inquisitionem hereticorum, in villis, domibus et remoribus faciendam, et circa hujusmodi Appensa, adjuncta seu subterranea latibula destruenda.*

* 3. APPENSA, Scriptum, quo asseritur possessio rerum, quarum authenticæ Chartæ incendio aut hostili deprædatione deperditæ sunt; qua ratione autem conficiebatur, vide in *Appensis*. Placitum ann. 927. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 19. col. 2: *Facta plancturia seu et Appensa ista, in mense Junio, die Veneris, anno xxx. regnante Carlo rege. Infra pag. 20. col. 1: Ubertus episcopus et Ictor in vestram præsentiam fecerunt plancturiam vel Adpensem, nos ipsam vidimus et audivimus legentem et regentem.*

* 4. APPENSA, Appensum domui tecum, seu umbraculum ligneum projectum, quod fenestræ vel officinæ appenditur, Gall. *Avent. Stat. Avenion*. ann. 1243. cap. 81. ex Cod. reg. 4659: *Removeantur Appensa vel pendentiæ super viis publicis, quæ obesse possent equitantibus, vel arma portantibus, sive alter transeuntibus.*

¶ APPENSAMENTUM, Dies Appensamenti concedi dicitur litigatori, quando cum eo disertur vadimonium. Locum vide in *Arramentum*.

* Appensem, eadem notione, in Lib. villæ de Chagny tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 381. art. 8: *Se... lidiz adjournez demandoit Appensem à la demande, et à celle journée, qui li est donnée de répondre comme Appansez, etc. Aliud sonat Apen-*

sement, in Poemate de Cleomades MS. :

*Car de tres grant vaillance estoit,
Et de tres grant Appensem,
Souvent avoir l'uel à sa gent.*

Ubi idem est quod Attentio, meditatio, Gall. *Réflexion, méditation.*

* APPENSARE, Locare, dare ad censum, Gall. *Louier, donner à cens*. Libert. villæ de Viridi-folio ann. 1369. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 278. art. 9: *Ut ipsi consules... construere et aedificare possint... domos et operaria; et eas seu ea vendere seu Appensare; et proprio domino seu patrimonio dicta universitatis dictæ villa convertere.*

* APPENSATE, Consulto, dedita opera, Italis *Appensato*, Nostris *De guet à pens*, vel ut alii scribunt, *De guet appens*, ab antiquo verbo *Appenser*, Deliberare. Chron. Parmense ad ann. 1271. apud Murator. tom. 9. col. 785: *Et quum propterea essent in Ecclesia civitatis ejusdem, Comes de Monte-forte, qui erat Vicarius in tota Thuscia pro domino Rego Carolo, armata manu et Appensate, tempore quo Christi corpus levabatur, interfecit filium Henrici quondam Regis. Apud Goclenium in Lexico Philos. Appensate exponitur per Accurate, justo etiamine, Gall. *Avec poids et mesure.**

* APPENSATUS. Facto APPENSATO, vulgo de fai appensé, Consulto. Lit. remiss. ann. 1396. in Reg. 151. Chartoph. reg. ch.

88: *Quemdam, dictum le Liegeois,... animo irato et facto Appensato invaserunt. Aliæ ann. 1389. in Reg. 138. ch. 100: Guillaume de le Vallee, qui l'attendoit de fait Appensé et de droit sanc etc. Apensé et contrepensé, eodem sensu, in aliis ann. 1416. ex Reg. 169. ch. 217: Pour aucunes conspirations, monopoles et conjuroisons longtemps Appensées et Contrepensées. Vide Appensate et infra Impensatus.*

1. APPENSIONARE, Ad pensionem dare, Donner à pension, in Libertatibus Burgi in Bressia ann. 1387. apud Guichenonum pag. 24. [Alium locum vide in *Albergare*, Dare ad Albergam.]

* 2. APPENSIONARE, Annuos redditus, nomine pensionis, assignare, Gall. Pensionner. Stal. sabater. Carcass. ann. 1402. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 559. art. 4: *In qua capella unus bonus et devotus presbiter conductus et Appensionatus per supraspositos, et expensis dicti ministerii, celebret et celebrare habeat missas, etc. Vide Pensione:*

* APPENSIONATOR, Qui sub annua pensione solvenda aliquid tenet. Charta ann. 1478. in Hist. Lugdun. pag. 29. inter Instr. col. 2: *Si ad aliquam ipsi dominus abbas et conventus de jure teneantur, ratione et ad causam rerum et possessionum, dictis capellæ et hospitali olim spectantium et pertinientium, et per ipsos dom. abbatem et conventum venditarum et appensionatarum erga empidores et Appensionatores earumdem, etc.*

* APPENSIS, Appendix, quidquid ab aliquo, quod precipuum est, dependet, Gall. Dépendance. Charta ann. 846. tom. 8. Collect. Histor. Franc. pag. 383: *In Bosenheim dominicam curtem, capellam, et decimam cum salica terra, et suis Appensibus. Vide Appendaria.*

¶ APPENSUM, Instrum. ann. 1327. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 159: *Nos frater Ely-nus Magister praefatus (Ord. S. Joan. Jerusal.) presentibus bullam nostram plombeam in Appenso apponi jussimus, etc. In veteribus aliquot Gallicis instrumentis dicitur, avec le scel en pendant; in aliis avec notre scel en queue cire jaune, etc. id est, cum sigillo Appenso. Vide Appendicium, 2.*

¶ APPENTITIA, Idem quod Appendix in Appendix supra. Item in *Lambruscare*.

¶ APPENTINUM, Appendix, idem quod Appendix, prima significazione, Gallice *Appensis*. Tabular. S. Vandreg. tom. 1. pag. 1026: *Poterimus Appentinum seu aliud aedificium facere, et aedificare supra prædictam pechiam terræ.*

* APPENTITIUM, Vectigal, aut tributum, quod domino villæ seu feudi penditur, pro facultate habendi et extrudiendi appentitum in villa. Libert. castri Theodor. ann. 1301. in Reg. 38. Chartoph. reg. ch. 77: *Concedimus quod omnes domus castri Theodorici, a quibus gentes nostræ levabant placita generalia, quæ sunt pro quolibet foco domus ad festagium duos solidos, et pro quolibet foco domus ad Appentitium duodecim denarios, sint liberæ a prædictis. Vide supra Appendicium. [** Vide chartam Roberti comit. Drocensis in voce Festagium. Gramaye in Antiq. Namurc. pag. 42: Capitulum D. Albani ann. 1213. ad petitionem villici et scabinorum Namurcensium concessit, ut super*

allodium suum, quod est juxta S. Remigium, Appentitium quoddam facerent, sub quo propter injuriæ aeris planta sua quietius agere possint. Ubi Haltausius Glossar. German. col. 1642. legere jubet placita pro planta, aliis enim exemplis probat scabinos in diversoriis seu tuguriis convenisse pro tractundis et expediendis negotiis judicilibus.]

* APPERANT, Dividentur, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613.

* APPERPETUUS, Perpetuus. Testam. Nic. de Pratocomit. ann. 1474. in Reg. 3. Armor. gener. part. 2. pag. xlj: *Item lego dicta ecclesiae sanctæ Crucis ..., Apperpetuis temporibus etc.*

APPERSORARE. Vide Persona.

APPERTINENTIA, idem quod Pertinentia, appendices, Appartenances et dépendances. Bitmarus lib. 5. pag. 55: *Hanc urbem . . . cum Appertinentiis, etc. [Tabular. Calense pag. 60: Cum domo predicta et cum ejus Appertinentiis, etc.]*

¶ APPERTINERE ALICUI, pro Pertinere ad aliquem, Gall. Appartenir à quelqu'un, apud Rymerum tom. 8. pag. 287.

¶ APPERTURA RERUM FEUDALIUM, Cum feudum vacat, Gall. Ouverture et vacance de fiefs. Charta ann. 1317. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 134: *Acto quod in commisionibus seu Apperturis Rerum Feudalium, census seu emphiteuseum, etc. Vide Apertio Feudi.*

APPETIATUS, Resartus. Ulpho in Vita S. Catharinæ Suecicæ n. 37: *Cum haberet manicas consumptas et Appetiatas. Vide Petia.*

¶ APPEYSAMENTUM, Belli sedatio, inducæ, pacificatio, a Gallico *Appaiser*, quod ab *Appatisare*, Gallis vett. *Appatiser*. Confœderationes inter Archiepiscopum Vieniæ, et Annam Dalphinam ann. 1291. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 43: *Et insuper D. Comitissu promittit, quod ipsa cum Comite Sabaudie, cum quo præfatus D. Dalphinus vir suis et ipsa præsentialiter guerram habent, pacem, truceum, vel guerram cassam, Appeyssamentum seu respetum, vel aliquod aliud remedium de jure vel de facto non facient, vel accipient seu habebunt, absque en quod dictus D. Archiepiscopus et Capitulum jura sua, etc. Vide Apatisatio, Appassamentum, et Appessamentum.*

1. APPIA, Æstiva, calens, temperata, in Glossis Isidori. Ita repono, pro *cadens*. [Pithœus in Excerptis habet *Cundens*, quod potest ferri. Gebhardus et Cerdæ emendant: *Aprica, Æstiva, calens, temperata*. Graevius putat scripsisse Isidorum: *Aprica, temperata, Æstiva, calens, et hæc duo loca fuisse confusa.*]

¶ 2. APPIA, αἰδος οὐρών, Vasculum, apud Janum in Supplemento Antiquarii. Vide *Applare*.

* APPIGLANTIA, Rixa, quæ non tantum verbis, sed et facto committitur; nulla tamen præeunte animi deliberatione, et sine præcogitate malitia; idem quod *Mesleia* Scriptoribus mediæ ævi. Academicis Cruscanis, *Pigliare* est alicui injuriari. Stal. Ver-cell. lib. 4. pag. 108. r^o: *Item statutum et ordinatum est, si aliqui inter se Appiglantias vel rixas fecerint in civitate vel districtu Ver-cellularum, feriendo se manu, vel pede, vel*

accipiendo per capillos, irato animo sine sanguine, solvat pro pena solidos 60. Pap. Nostris, Apicquoteur, Rixator, morosus, vulgo Querelleur, fantasque. Lit. remiss. ann. 1480. in Reg. 207. Chartoph. reg. ch. 367 : Et pour ce que Anthoine Malye . . . estoit Apicquoteur, le suppliant lui dist qu'il n'en feroit riens, sinon que jurassent sur les saints Evangiles. Vide infra Aravigliantia.

* **APPILARE**, Apponere, applicare, Gall. *Appuyer, mettre contre*. Charta ann. 1344. in Tabul. Gellon. : Concedit licentiam ipsum pontem firmandi, apodiendi sive Appilandis in utraque riparum dicti fluminis. Vide *Appillagium*.

* **APPILIARIUS**, Cumulatus, Gall. *Comble*, ab Hispan. *Apilado*, In acervum aggestus. Testam. Protasii abbat. Cuxan. ann. 878. in Append. ad Marcam Hispan. col. 803 : De vestimenta quoque usu monachorum pleniter ad sufficientiam illorum, et de victu tritici ccclxv. modios *Appiliarios*.

* **APPILLAGIUM**, Anteris, seu Fultura, qua domus caduca sustinetur, Gall. *Appui, Pilier boutant*. Recognitionum inventar. 18. cap. 41. de Vouta fol. 327 : Item plus pro quodam Appillagium cuiusdem domus sive fenerie sue sita infra castrum, etc.

* **APPIRE**, Ligare. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : *Appiendo, ligando*. Vide *Apeix*, a. et *Apicer*. Nostris, *Apicer*, Fragmenta vel assumpta colligare, simul assuere. Lit. remiss. ann. 1463. in Reg. 199. Chartoph. reg. ch. 65 : Ne fut trouvé en la maison du suppliant cousturier tant seulement que ung pourpoint taillé, encors à *Apicer* et à *quouldre*.

* **APPLANAMENTA**, Agri recens culti, Gall. *Fonds défrichés*. Chartul. Matiscon. fol. 195. verso, anno circiter 1100 : De mes-sionibus aliorum Applanamentorum, quas ipse vel aliquis pro eo habuerit decimas integre et medietatem nonarum Canonicis red-dut. [* Vide *Aplanare*.]

* **APPLANARE**, Adæquare, diruere, ad solum everttere, Gall. *Appalanir, raser*. Charta Composit. inter comit. Sabaudiae et delph. Vienn. ann. 1314. in Chartul. Sabaud. fol. 12. v° : Item convernunt, . . . quod dictus dom. comes destruet et *Applanet*, aut destruet vel *Applanari* faciat bastitum Montis Briconis. Instr. ann. 1409. inter. Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 200. col. 1 : Dictum vallatum et fossatum tolli, et arrasari, atque *Applanari* etc.

APPLARE, Cochlear, Isidoro in Glossis. Auson. Ep. 20 :

Jam patinas implebo meas, ut parcior ille Majorum mensis *Appalaria* succus inundet.

In Gloss. sancti Germani, *Appia, ἀπλεύεις, ὡς Παχούεις*. Videtur legendum, *Applar*: nam ut *cochlear* et *cochleare* dicitur, ita et *Applar* et *Applare*. Papias : *Amplare, ris, cloca, signum, campana, ubi leg. applare*, [MSS. codices habent *Amplare*.] quo vocabulo campanam vocat, quod *Applaris* formam referat. Salmarius ad Polli-onem vas suis existimat ovis *hapalis*, deinde alias quibuslibet obsoniis capiendis aptum, indeque dictum. *Ovorum hapalorum meminit Marcellus Empiricus*. [* Vide Forcell. Lexic. in voce *Apalare*.]

APPELLAREA, APPELLARIA, idem quod *Applare*. Paulus PP. Epist. 15. in Cod. Ca-

rolino : *Pro veræ benedictionis causa, dire-ximus vobis Appallaream unam, spatham ligatam in gemmis, cum baltheo suo. Anastasius in Sergio PP. pag. 61 : Hic posuit in absida Basilicæ suprascriptæ, super sedem Appallaream (al. appellariam) argenteam pens. sing. li-bras 120. Id est, operuit sedem operimento ex laminis argenteis, in figuram et formam applaris seu cochlearæ.*

* **APPLAUDA, APPLUADA, Sorbitiuncula ex paleis facta, cuj pueri applaudunt. Item furfur. Cathol.**

* **APPLAUDERE, Arridere, placere**. Gasp. Barthii Glossar. ex Roberti Monachi Hist. Palest. : *Sam vero quæ vobis Applaudunt, super his nobis aperite; quæ vero vo-bis displacent, in communi edicite.*

* **APPLAUSIVUS**, Propitius, favorabilis, Gall. Favorabile. Charta Rudolfi imper. ann. 1290. in Chartul. Romaric. ch. 16 : *An-celinus de Perroya, canonicus Virdunensis . . . supplicavit ut venerabilem Felicitatem, dictam Loretam, abbatissam Romarici montis, prin-cipem nostram, suam consanguineam ad Ap-plausivæ dulcedinis amplexus suscipientes dignaremur eam ad cœtum principum collo-care*. Vide *Applaudere*. Nostri vero *Applaudir* dixerunt, pro Tegere, velare, Gall. *Couvrir, cacher*. Lit. remiss. ann. 1394. in Reg. 146. Chartoph. reg. ch. 401 : *Icellui Thomas dist qu'il l'avoit frappé d'une fourche de bois, combien que en vérité il n'en feust riens : mais le dist pour Applaudir et coulourer son fait.*

APPLEGIARE, (Applegiamentum, etc.) Vide *Plegius*.

* **APPLICAMENTUM**, Appulsus navis ad littus, Gall. *Abord*. Charta ann. 1344. in Tabul. Gellon. : Cesserunt et dederunt remissionem xcij. sestariorum bladi... pro Applicamento navis, quam abbas et conventus Vallismagnæ Cisterciensis ordinis, . . . juxta molendina de Loris tenere solebant. Vide *Applicare* et *Applicatio*.

APPLICARE, Divertere, hospitari, applicare. Glossar. Lat. MSS. : *Appellens, Applicans*. Alibi : *Appulit, Adiexit, Adminuit, Adplicavit*. Gloss. Lat. Græc. *Applicata, καταλύντα*. *Applicatio, καταγώγων*. Alibi : προσκέψας, *Applicatio*. Ita non semel utitur Latinis Scriptores veteres. Lex Longobard. lib. 3. tit. 12. § 5 : *Neque per forciam suam in mansione arimanni se Applicet*. [* Guidon. cap. 3. In formula vet. huic capituli annexa : Petre Comes te appellat Martinus, tuus Erimannus quod tu Albergasti per virtutem in casam suam etc.] Charta Sisulphi Duciis Beneventani in Chronicq. S. Sophiæ pag. 612 : *Ut neque posteris, aut judicibus nostris per nullum quamvis rationem in ipsum Monasterium quamlibet personam ad habitandum, aut pro ora Adplicandum quisquam mittatur.*

Sed proprie nostri hac voce utebantur pro *in campo, in agro, sub tentoribus degere*, quod solenne fuit Wisigothis et Burgundionibus, atque adeo Franci nostri, cum iter agerent, uti observatum a nobis in Notis ad Alexiadem pag. 334. ex Lege Wi-sigoth. lib. 8. tit. 12. § 3. et tit. 4. § 25. et ex Leg. Burgundion. tit. 38. § 7. Edictio Rotharis Regis Longobard. tit. 108. [* 363.] etc. Id etiam firmat Gregorius Turonensis lib. de Vitis Patrum cap. 17 : *Cum propinquui*

*ad urbem, cadente sole, fixis tentoribus man-sionem pararent, etc. Et liber 1. de Miraculis S. Dionysii cap. 10 : Bertrandus quidam Co-mes iter faciens, tempore aestivo, divertit te-mere in pratum fonti, qui vulgariter vocabulo Tricina dicitur, contignum, ibique fagi iussit tentoria, etc. Sidon. lib. 4. Epist. 8 : Cete-rum, diluculo familiæ præcesserat ad duode-cinti milia passuum fixara tentorium, quo quidem loci sarcinulis relaxandis multa suc-cedunt conducibilia : sons gelidus in colle ne-moroso, subditus ager herbis abundans, etc. Adde Itinerarium S. Willibaldi n. 9. et Paschias Radbertum in Epitaphio Walæ Abb. Corbeiensis lib. 1. cap. 16. et Eddium Stephanum in. S. Wilfrido cap. 62. Hinc ἄπληκτον, Græci recentiores pro castris, seu loco, ad quem exercitus applicat, et ubi tentoria figit, usurparunt. Glossa MSS. ἄπληκτον, καταλύντα. *Applicatus*, apud Ethelwerdum lib. 4. cap. 3. ἄπληκτον, casta-pone in Chronico Alexandrino pag. 693. [* Vide Gloss. med. Græc in ἄπληκτον.]*

APPLICARI AD DEOS, Exodi cap. 22. § 8. et in Capit. [Caroli Mag. lib. 6. cap. 22. de fure : *Silatet, dominus dominus Applicatur ad Deos, et jurabit, quod non extenderit manum in rem proximi sui, etc.* Ubi Græci Interpres, προστίθεται ὁ κύριος οἰκιας τῶν θεῶν, καὶ ὑπῆσται, etc. Id est, in Templo. Si Deos pro Deorum templis dixit Lactantius lib. de Mortibus persecutor. num. 36 : *Novo more Sacerdotes maximos per singulas civitates singulos ex primoribus fecit, qui et sacrificia per omnes Deos suos facerent, etc. Utitur etiam alio loco.*

APPLICIUM, Diversorium, hospitium. Ethelwerdus lib. 4. cap. 3. ann. 878 : *Ap-PLICIUMQUE sumunt hiemale in loco Cippan-hamme.* [* ἄπληκτον in Assisiis Hierosol. Gr.]

APPLICARE SE ALICUI. Vide *Comme-datus*.

* **Libert. villa S. Juliani** ann. 1359. in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 561 : *Si autem aliquis, qui non sit de burgensis, emerit vina in predicta villa, et duxerit ea ad por-tum causa Applicandi, aut extra justitium nostram, ipse solvet duos denarios Parisienses de rotigio, pro qualibet quadriga. Sed haec vox, eo ipso sensu, non omnino incognita Scriptoribus Latinis.*

* **2. APPLICARE**, Sibi vindicare, asserere, Gall. *s'Appliquer, s'approprier*. Lit. ann. 1359. in Reg. 90. Chartoph. reg. ch. 444 : *Plura de bonis, victualibus... nostro-rum subditorum cuperunt, sibiique et suis usi-bus propriis Applicarunt, contra voluntatem personarum, quarum erant bona predicta. Nostris vero olim s'Appliquer de paroles, pro Rixari, Gall. Se prendre de paroles, quereller. Lit. remiss. ann. 1416. in Reg. 169. ch. 456 : Avecques lequel orfevre le suppliant s'Applica de paroles.*

3. APPLICATIO, Confirmatio. Charta Nicolai Ducis Silesiae pro Cenobio Grisoviensi ann. 1340. apud Ludewig. tom. 6. pag. 500 : *Nos vero diligenter attendentes, quod licet ea que per dictam Dominum acum nostrum gesta sunt provide, ultioris porro Applicationis firmitate non egant.*

4. APPLICATIO NAVIUM, Tributum quod exsolvit pro navibus ad litus applicandis. Madox Formul. Anglic. pag. 291 : *Honorifice teneat cum saca, et soca, et tol, et team,*

et infangenethoef, et flemene syrmthe, et miskenninge, et sceawinge, et pacis infractione, et domus invasione, et assultu in suo jure, et Navium Applicatione, et omnibus consuetudinibus, etc. Vide *Ripaticum*.

* **APPLUDA.** Vide supra *Applauda*.

APPLUMBARII PAPE, dicuntur Glossatori Gratiani, qui summorum Pontificum bullis plumbum aptant.

APPLUMBATIO, *Applumbatura*, diversum materialium consolidatio, ut auri, argenti, plumbi, stanni, etc. et earum materialium conjunctio dicitur *Applumbatura*. Ita Breviolo. Gloss. Græc. Lat. σύριπον θεωρίας ιχθύος, ηλίστευ, *Ferruminatio*, διά μελίσθευ, *plumbatura* dicitur. Vide *Bractonum lib. 2. cap. 2. § 3. Fletam, lib. 3. cap. 2. § 12.* et *Glossographos Juris civilis*.

* **APPLUTIS**, Locus ubi paleæ reconduntur, vel tugurium palea cooperunt. *Charta ann. 869. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 721 : Resedere et laborare debeam in terra vel Applute palliaticie, seo res sancte ecclesie Motine, etc.*

* **APPOCA**, Chirographum, quo quis debitorem se profitetur. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. : *Item plus unum aliud debitum de summa viginti sex scutorum auri, ... mediante Appoca... per eundem nobis Stephanum manu sua propria subscrita. Vide Apocha.*

* **APPODIAMENTUM**, Res quævis qua innititur, Gall. *Appui*. Vide *Apodiamentum* et *Podium*. [** Gemm. Gemm. : *Appodiamen*, ein anlenzung.]

1. **APPODIARE**, [APODIARE, Inniti, fulciri.] Vide [Apodiare et] *Podium*. [** Melber. Vocab. :

Appodiat lapidem qui vult projicere eundem.]

2. **APPODIARE SE AD JUS**, Gall. *S'en rapporter à Justice, à ce que de droit, Vocare ad jus, ou sensu quo Cicero ait : Cuncta vocare ad Senatum. S'en rapporter au Sénat, Judicatum ann. 1224. apud D. Brussel Tract. de usu feud. tom. 1. pag. 340 : Domnus Rex fecit Comitissum citari coram se per duos Milites. Comitissa ad diem comparsens, proposuit se non fuisse sufficienter citata per duos milites, quia per pares suos citari debebat. Partibus Appodianis se super hoc : judicatum est in Curia Domini Regis, quod Comitissa fuerat sufficienter et competenter citata per duos milites. Arrestum Parlementi ann. 1264. ex Tabulario S. Richar.ii : Quibus propositis dictæ partes se Appodiauerunt ad jus.*

3. **APPODIARE**, *Arbeiten, Laborare, Appodiare.* Vocab. Lat. Germ. ann. 1482. ADEL.

* **APPODIATIO**, Idem quod *Appodiamentum*. Haud semel occurrit.

* **APPODIATORIUM**, Cubiti fulmentum, Gall. *Accoudoir. Fieri etiam fecit Appodiatorium pulcrum ante stalla ministrorum altaris in presbyterio, apud Leibnitium tom. 2. Scriptor. Brunswic. pag. 453.*

* *Nostris olim Appoies. Executio arresti ann. 1394. ex Cod. reg. 9852. 3. 3. fol. 110. r^o : Deux pommeaux des Appoies dudit siège despiciens par moitié, et plusieurs tranches faites sur ycelles Appoies. Appoient, Appodiatio, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684.*

* **APPODISIA**, ut supra *Appoca*. Stat.

civit. Genuens. lib. 2. cap. 3. pag. 37 : *Quando de aliquo debito constiterit per Appodisiā scriptam, seu subscriptam per aliquem, post cuius Appodisiā confectionem non transiverint anni decem, possint dictæ Appodisiā privata per creditorem, vel legitimam personam pro eo, peti exequi contra debitorem, vel ejus successorem universalem, vel representantem personam ipsius obligati.*

2. **APPODISIA**, Scheda, in qua merces descriptæ sunt, Gall. *Lettre de voiture, in iisdem Stat. lib. 4. cap. 16. pag. 121 : Nullus patronus sive praefectus, secuto jactu, possit in itinere exonerare aliquid, nisi in locis ad quæ merces, seu alia onerata fuissent destinata, cum Appodisiā caricata.*

* **APPODISSA**, Scheda seu mandatum de pecunia exhibenda a Græco ἀπόδεξις, Declaratio. *Statuta Narniensia inter Acta SS. Maii tom. 1. pag. 397 : Teneantur etiam Camerarius Communis Narniensis et Notarius ejus, ad petitionem Camerarii dicti operis, eas in introitibus et expensis dicti Communis ponere et scribere sine aliqua Appodissa et deliberatione alicuius consilii, auctoritate presentis statuti, statuto aliquo non obstante, quod in contrarium loqueretur.*

* **APPODITIUM PILARIUM**, Anteris. Gall. *Arc-boutant. apud Leibnit. Script. Brunswic. tom. 1. pag. 452.*

* **APPODIUM**, inter arma recensetur, f. Baculi vel clavæ genus, in Lit. officialis Belvac. ann. 1391. ex Reg. 155. Chartoph. reg. ch. 392 : *Quendam hominem percuti fecit cum hachius, Appodius, badalarius et ensibus,.... et cum percussit de quodam Appadio.*

* **APPODIX**, Idem quod *Apodixa*, Cautio de suscepta pecunia, vel *Apocha*, acceptatio. *Stat. civit. Cumane cap. 208. ex Cod. reg. 4622. fol. 185. r^o : De Appodicibus non stendis.... Non fiat nec fieri debent vel possit aliqua Appodix, seu aliqua scriptura privata continens vim Appodicis.*

* **APPODIXIUS**, Aversus. *Stat. civit. Genue lib. 1. cap. 20. pag. 28. v^o : Reliquorum vero nomina scripta in partibus Appodixiis, ponantur in sacculo, et inde extrahatur unum nomen, ita quod ille sit et esse intelligatur scriba in dicta causa, cuius nomine ad sortes venerit.*

* **APPOINTAMENTUM**, Pactum, conventionum, a voce punctum, eo quod pacta seu conventa dividantur in articulos et puncta. *Protestatio Ducis Britanniæ facta Turonibus ann. 1382. apud Lobinellum, in Glossario Hist. Britan. : Ac de et super dissidentibus et controversiis... bona etiam Appointamenta. Charta Hugonis dicti Archiepiscopi Militis ex Tabulario Monasterii Burgoliensis ann. 1263 : Dominus Partinaci, Volventi et Mareventi existens de quodam Appointamento facto inter predictum Hugonem et homines virorum religiosorum Abbatis et Conventus de Burgolio. Ex integra hujus Chartæ serie patet Appointamentum intelligentum esse de pacto definito et confirmato, qua notione etiam infra sumitur Appunctuamentum, licet alias sœpe accipiatur pro decreto, quo statuuntur articuli controversia, non ipse definitur controversia. Vide Appunctare 3.*

* *Nostris Appoies. Executio arresti ann. 1394. ex Cod. reg. 9852. 3. 3. fol. 110. r^o : Deux pommeaux des Appoies dudit siège despiciens par moitié, et plusieurs tranches faites sur ycelles Appoies. Appoient, Appodiatio, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684.*

* **APPODISIA**, ut supra *Appoca*. Stat.

120 : *Qu'il (le Roy) fait mal quant il ne les (ses voisins) laissez guerroier, et que les Appointements s'en feraien tenuelz après. Transaction ann. 1501. ex schedis Pr. de Mazagues : Transactionem, conventionem, concordiam, Appointamentum, capitula, et pacta fecerunt. Ubi et Appointare, pro Pasci, pluries occurrit. Hinc Appointeur dicitur is cui res tractanda committitur. Froissart vol. 1. cap. 64 : Si se devoient assembler ces Appointeurs en une chapelle.... le jour ordonné après la messe et après boire, ces traiteurs vindrent ensemble, etc.*

1. **APPOINTARE**, Idem quod *Appunctare* 1. Gall. *Appointer. Charta Caroli Regis Franc. ann. 1446. apud Thomasserium Consuetud. Bituric. pag. 107 : Facere examinari per dictos consiliarios nostros, Appointatis partibus.*

1. **APPONDERE**, Tignum immittere ædifici augendi causa, Gall. *Appuyer des poutres sur un mur voisin. Charta Thossiac. ann. 1404 : Et potest Appondere ad muros villaæ de subtos . . . sed tenetur facere duo ostia ab utraque parte, unum juxta dictos muros ad transeundum, si sit necessarium. Vide Aponare.*

1. **APPONDIAMENTUM**, Idem quod *Appenduria*, Gall. *Appentis. Charta Cassanæ in Bressia signata Bouvet : Quoddam Appondiamentum . . . molendini sui.*

* **APPONENDUM**, Consensus scripto appositus, Gall. *Attache. Charta Simonis comit. Pontiv. ann. 1237. ex Lib. 1. nigro S. Vulfr. Abavil. fol. 6. r^o : Concedentes eisdem decano et capitulo garandiam et defensionem, ut dominus, contra omnes qui juri vel legi stare voluerint, sine nostro Appendo. Occurrit non semel in aliis Chartis ejusd. Libri. Vide supra Annexa.*

1. **APPONERE**, Pignori dare, penes aliquem deponere rem pro debiti securitate. *Gloss. Lat. Græc. MS. παρατίθημι, Appono, depono, commendo, mando. Gregorius M. lib. 1. Epist. 42 : Quis omnes res suas, quas in Sicilia habuit, vel venundedit, vel Apponit. Ibid. Suppositorum aliquod argenteum pro uno solido dicitur esse Appositum. Guillelm. Neubrigensis lib. 1. cap. 2. de Roberto Duce Normannia : Accepta a fratre Guillelmo summa non modica, Normanniam illi Apposuit. [** Hinc Germ. Versetzen.]*

* 2. **APPONERE**, Addicere, attribuere, Gall. *Attribuer. Charta pro monast. S. Stephani de Fontaneto in Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 371 : Statuerunt ut ipsi homines Apponenter ecclesiæ illi, cui placeret monachis.*

* **APPONTUAMENTUM**, Dedendæ urbis vel arcis conditiones pactionesve, Gall. *Capitulations. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 439. refertur Appontuamentum (ann. 1342.) factum in obsidione de Romanis cum Burgensis, pro redditione dictæ villaæ, ac receptione D. Dalphini intra muros ejusdem. Vide Appunctare.*

* **APPORIARE**, Ad paupertatem et angustiam reducere. *Chron. Angl. Th. Outerbourne pag. 188 : Unum certe scitur, quod ab illo tempore cœpit rex tyrannizare, populum Apporiare, etc. Vide Apporiare.*

* **APPORIATUS**, Ad inopiam et angustias redactus. *Charta Communis Compenni ann. 1186. apud Baluzium tom. 7.*

Miscell. pag. 309 : *Notum sit omnibus futuris et presentibus Ecclesiam Compendium magnae auctoritatis fuisse . . . ipsamque villam egregium et magni extitisse nominis palam est. Peccatis autem exigentibus Ecclesia pariter et villa attrita est et graviter Apporata. Vide Aporiare.*

A APPORTAGIUM, Asportagium, Census, proventus, quidquid Ecclesiae adfertur in sustentationem eidem deservientium; idem fere quod *Apportum*. Charta Galcheri de Radulphi-corte ann. 1247. e Tabulario S. Nicasii Remensis : *Omne jus quod habebam et habere poteram in Capella de Radulphi-corte, tam oblationibus, obventionibus, Apportagio, quam alii redditibus, Ecclesia B. Nicasii Rem. in perpetuum quivati, ita quod Apportagium applicabatur fabricae et in usus.* Charta Evrardi Decani de Balcham ann. 1248. ex eod. Tabulario : *Cum discordia verteretur . . . super oblationibus, Apportagio et jure Capellaniæ, etc. Apportagium autem quod fuit in dicta Capella, etc.*

A ASPORTAGIUM, Ibidem in Charta Ottoboni nepotis et Capellani Domini pape, Remensis Archidiaconi ann. 1251 : *Ecclesia S. Nicasii percipiet et habebit in perpetuum omnes oblationes et omne Asportagium et omnes eleemosynas, etc.*

A APPORTARE, Pati, ferre, admittere, Gall. *Comporter. Instrum. ann. 1193. apud D. Brussel Tract. de usu feud. tom. 2 pag. 12 : De predictis vero terris, ego Regi Francie et successoribus suis Regibus Francie faciam servitium et justicias in curia sua pro singulis feodis, sicut unusquisque feodus Apporat, et sicut antecessores mei antecessoribus suis fecerunt.* Litteræ Richardi Regis Angliae ann. 1195. ibidem pag. 16 : *Amodo non intromitteremus nos de hominibus Regis Francie, nec de feodis quæ ad eum pertinent, nec ipse de nostris : salvis Regi Francie servitis quæ ipsi debemus de feodis quos ab ipso tenemus, sicut feodi Apporant.*

A APPORTATURA, Apportatio, vectura. Gall. *Voiture. Concilium Terracon. ann. 1329. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 302 : Non permittunt per illas ad quos dicta decima et primaria bladi pertinent, portari libere dictum bladum suis propriis animalibus, vel etiam alienis, nisi pro Apportatris praefati bladi in duplo vel triplo quo alii portarent necessario eis detur.* Similia occurserunt apud eundem Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. in altero Concilio Terrac. ann. 1291. cap. 10.

APPORTIONAMENTUM, Vox fori Anglii, dicitur de tenemento alicui censui obnoxio, quo diviso inter hæredes dividitur etiam census respectu partium. Rastallus.

A APPORTIONARI, dicitur. Qui portione honorum hæreditariorum accipit ea lege, ut ab reliquo patrimonio excludatur, Gall. *Recevoir son appanage. Regestum Parliamenti ann. 1452. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 453 : In patria Borbonii . . . filia per patrem et matrem, aut alterum eorum, aut etiam per suum fratrem maritata et Apportionata . . . eisdem amplius non succedit, quin imo ipsa et etiam descendentes a successione . . . etiam collaterali, sunt exclusi et privati, quandiu extat ma-*

sculus descendens ab eo, qui eam maritavit. Pluries ibidem recurrunt.

* *Nostri etiam Apportioner, eadem acceptance. Lit. remiss. ann. 1419. in Reg. 171. Chartoph. reg. ch. 164 : Laquelle Katherine avoit été Apportionnée desdiz biens communs. Vide supra Appartatus.*

A APPORTIONATIO, Rata portio, Gall. *Part, portion, in Charta Eduardi III. Regis Anglie ann. 1342. apud Rymerum tom. 5. pag. 326.*

A 1. APPORTUM, Merces et sarcina quævis, quas quispiam secum portat vel advehit. Mandatum Eduardi III. Angl. Regis ann. 1337. apud Rymerum tom. 4. pag. 729 : *Et si forte aliqui ad dictum portum . . . declinaverint, tunc diligens scrutinium super ipsos et eorum quemlibet, tam de litteris quam de Apportis, quæ secum detulerint, secretori modo, quo poteritis, faciatiss. . . et Apporta hujusmodi arrestari . . . Nos de summis, quas de hujusmodi Apportis arrestaveritis, neconon de nominibus eorum qui hujusmodi Apporta ibidem deportaverint, etc.*

A 2. APPORTUM, Vectigal, tributum, census, qui dominis infertur, adfertur, vox forensis. Monasticum Anglic., tom. 1. pag. 603 : *Ita quod proficua manerii et Ecclesiæ predicta ultra sustentationem unius Prioris et socii sui Capellani, divina in prioratu predicto pro animabus predictis in perpetuum celebraturorum, nomine Apporti qualibet anno prefatis Abbatii et Conventui in subventionem sustentationis sue predicti solverentur ; qui quidem socius dicti Prioratus amovetur, etiam predictum Apportum præfato Abbatii et Conventui subtrahitur, a tempore captionis dicti manerii, etc. Et pag. 607. In Charta, cuius lemma est, *De Asportatis Religiosorum : Præterea inhibet Rex . . . ne de cetero tallagia, census, impositiones, Apporta, seu alia quæcumque onera aliquibus Monasteriis . . . imponant.* [Eduardii Regis Anglie Litteræ ann. 1369. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1509 : *Idem procurator firmas seu Apporta quæ de terris et possessionibus illis solvi debent ad terminos statutos solvet.*] Hac notione vox *Apport* usurpat in Consuetud. Arvernensi cap. 31. art. 31. 32. Sed aliud sonat in Consuetud. Remensi art. 240. 241. 246. 254. Est enim ibi *Apport*, quidquid bonorum uxori marito in dotem conferunt.*

A APPORTUS, Idem quod *Apportagium*, quidquid emolumenti adportatur ad sustentationem illius qui Ecclesiæ curam habet. Charta Joannis Episc. Abinam. ann. 1371. ex Tabul. Corbeiensi : *Insuper habebit ipse Curatus . . . omnes oblationes et obventiones vel Apportus ad capellam ipsam venientes, in quibuscumque rebus consistant.*

* Maxime vero eo nomine significari videntur oblationes, quæ ecclesiæ a fidelibus fiunt et apportantur. Vide infra *Asportatio*. Charta ann. 1140. inter Instr. tom. 1. Hist. Lothar. col. 568 : *Ea propter unicuique nostræ Ecclesiæ jus suum per omnia cupientes servare, omne munus sive collatum, quod etiam vulgo appellatur Apport, quod venit ad altare B. Rodualde, etc.* Alia ann. 1143. ibid. col. 569 : *Omnem quoque eleemosynam sive oblationem, quæ vulgo appellatur Apport,*

*etc. Comput. MS. fabricæ S. Petri Insul. ann. 1367. inter recepta : Item pro Apportu capellæ in die S. Michaelis, xxvij sol. Charta Henr. VI. reg. Angl. ann. 1441. in Chron. Joan. Whethamstedi pag. 312 : Habendum et tenendum prioratum predictum, una cum omnibus terris, oblationibus, ... Apporis, rebus, etc. Aliud autem sonat vox *Apport*, Populi scilicet concursum, nostris *Assuene*, in Lit. remiss. ann. 1477. ex Reg. 206. Chartoph. reg. ch. 1173 : *Au lieu et paroisse de Nostre Dame de Tendron, où il avoit Apport ledit jour de la nativité Nostre Dame. Apporcer vero dixerunt pro Apporter, présenter, Apponere. Le Roman de Robert le Diable MS. :**

Lors a commandé de recief
A celz à qui il n'est pas grief,
Que viande Apporcent assés,
Tant que li folz soit assés.

A APPPOSITA PERSONA, Interposita persona, Gall. Personne apostée, interposée. Formula in Chartarum conclusionibus frequentissima : *Sane si quis nos vel successores nostri, vel ulla Apposita Persona, qui hanc Chartam contraria voluerint, etc.*

A APPOSITIO, Ferculum, Missus, Mets Gallice. Charta ann. 1148. apud Puricellum in Basilica Ambrosiana pag. 704 : *Porcellos vero plenos quandoque in prima Appositione, et carnem porcinam frigidam in tercia Appositione habebant, etc.*

* **A APPOSITIO,** Assignatio Bulla Eugenii IV. PP. ann. 1432. apud Marten. tom. 8. Ampl. Collect. col. 155 : *Item quod omnes et singulæ requisitiones, exhortationes, monitiones, citationes, dierum Appositiones, et processus incepit, etc.*

A APPOSITUS, Episcopus intrusus, contra Canones electus. Concilium Moguntinum ann. 1071 : *Illud vero quod maxime in causa fuit de Constantiensi Apposito inter fratres studiose ventilatur, etc.*

* **A APPOSITUS,** Idem qui residens, tenens, vel vassalus qui aliunde venit, cui domicilium appositum est seu assignatum. Charta ann. 1175. inter Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 264. col. 2 : *Homines residentes in feudis ipsius ecclesiæ, qui dicuntur Appositi, in jure et potestate ecclesiæ peritus relaxamus.*

APOSTA, Fulcimentum, Appodiatio. Beda lib. 3. Histor. Angl. cap. 17. in titulo : *Ut Apposta Ecclesiæ, cui idem accumbens obierit, ardente cætera domo, flammis absuni nequiviter. In contextu Destina appellatur.*

* **APOSTAMENTUM,** Ambitus, pensatio, Gall. Brigue, caballe. Appostamento, insidiæ, Academicis Cruscanis. Stat. civit. Pistor. ann. 1107. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 545 : *Qualiter protestas et consules absque ambitione, vel Appostamento, aut simonia eligi possint.*

* **APOSTATOR,** Perfidus, perjurus, f. pro Apostatator. Annal. Estens. ad ann. 1396. apud eund. Murator. tom. 18. Script. Ital. col. 932 : *Quos, quamprimum fuerint egressi, comes Joannes, fidei sue Apostator egregius, omnibus rebus predari jussit. Vide Apostatores.*

* **APOSTOLI.** Vide supra *Apostoli* 6. **APOTIARE,** Potionem, seu venenum propinare, præbere, Empoisonner. Arnoldus Lubecensis lib. 2. cap. 3 : *Ipsa nocte*

Rex veneno interit, Appollatus, ut dicitur, a fratre suo, etc. Vide Potionare.

* **APRADARE, APRADARE.** In Pratum redigere, Provinc. Apradir, Gall. Mettre en pr. Charta ann. 1338. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 55 : Item acquisivit a dicto nobili quandam aliam peciam terrae, in parte Apradata et in parte cultam. Alia ann. 1391. in Reg. 143. ch. 288 : Ipse Guillielmus exposit dictas quarterias seu majorem partem ipsarum Appradaverit, seu in pratis conversus fuerit, etc. Instr. ann. 1459. in Reg. sign. Columba ex Cam. Comput. Aquens. : Ipsa prata.... a paucis diebus circa Apradata et adherbata. Esprahir, eodem sensu, in Ch. ann. 1365. ex Chartul. Lingon. Cod. reg. 5188. fol. 206. v° : Omnes seturæ, quæ sunt encenses, ille, cuius setura sunt, les puet Esprahir, et scindre minutum nemus. Vide Appratur et infra Apprayere.

* **APRADATUM.** Pratum, seu ager re-cens in pratum redactus. Reg. 24. Chartoph. reg. seu Terrear. castell. d'Iouis fol. 36. r° : Quatuor cuppas frumenti et tertium tertie partis unius galinæ, proquodum Apradata, sito.... juxta pratum Joh. Chazel. Am-prail, eadem significacione, in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. Bel ad ann. 1310. fol. 124. r° : Item une pièce de terre Amprail d'une part, etc. Vide Appratamentum.

* **APPRESENTARE.** Coram adesse, coram judice sistere, tradere, exhibere, Gall. Præsenter, Ital. etiam Appresentare et Hisp. Præsenter, eadem notione. Placit. ann. 1105. apud Murator. tom. I. Antiq. Ital. med. sevi col. 966 : Et si aliquis homo est, qui exinde agere aut causare vult, parato sum is vestris præsentis cum standum et legitime fintendum. Et quod ibi nemo se præsentasset, etc. Stat. Cadubrii lib. 1. cap. 11. Et quod quilibet officialis teneatur et debeat per unum mensem, ante completum officium dom. vicarii, Appresentare sibi dom. vicario dictum suum quaternum. Et lib. 3. cap. 62 : Teneant et debeant homines et commune ipsius villa seu contractor malefactorem seu malefactores capere et Appresentare domino vicario. Vide supra Adpræsentare.

* **APPRAVAMENTUM.** Ager in pratum redactus. Charta anni 1106. in Tabulario B. Mariæ de Charitate ad Ligerim : Seguinus Nivernensis dedit Monachis Charitatis partem suam Appratamenti, quod homines nostri et alii fecerunt; si autem Prior de Charitate placuerit, ut inde Appratamentum plus fiat, similiter dedit partem suam . . . Actum ann. 1106. Indict. xv. regnante Philippo, Willelmo Nivernensi Comite.

APPATARE, In pratum redigere. Tabular. S. Albini Andegav. : Quod cum Heudo contradicere probabiliter non posset, dixit iterum, se tantummodo fecisse, quia Monachi pastitia sua, quod Comes fieri intra sua veterat, Adpratasent : cui cum Comes adje-cisset, quare et ipse pastitia de Blazono de-prataset? respondit, etc. [Charta anni 1098. in Tabulario B. Mariæ de Charitate ad Ligerim : Quidquid inde Monachi sa-pe-sati et omnes quos ibidem hospitaverint vil-lani Appratare voluerint.]

* **APPAYERE,** In pratum redigere, nostris olim Appatr. Terrear. Bellijoc. fol. 69. v° : Super quodam prato noviter Ap-payero, olim vercheria, continente semen

trium bichonatarum vel circa. Charta ann. 1470. ex Chartul. Latiniac. fol. 232. v° : Seront tenus lesdits preneurs et chacun pour le tout de icelles terres labourables labourer, lesdits prez faucher, et Appratir deuement tout ce qui n'est pas en nature, nettoyer, defricher prez et terres fumer. Vide supra Apradrare.

* **APPREHENDARE.** Vide Apprehensa.

1. **APPREHENDERE.** Discere, ex Gallico, Apprendre. Fulbertus Carnot. in Hymno de S. Pantaleone : Unde pater more patrum, laetus ac sollicitus fecit eum liberales artes Apprehendere. Eckehardus minimus de Casib. S. Galli cap. 7. de Musica : Quæ cum cæteris artibus sit naturalior, et quamvis difficultius Apprehensa, usu quidem sit commodior ac suavior, etc. Willelmus Malmesburiensis in Vita S. Adhelmi Episc. cap. 4 : Haec, ut reor, et his similia brevi temporis interce-pdine Apprehendi nequaquam possunt. [Vide Adprehendere.]

* Nostri vero Aprendre quelqu'un dixerunt, pro Docere, erudire. Stat. pro hos-pitio Joanne reginæ ann. 1316. in Reg. sign. Croix Cam. Comput. Paris. fol. 88. v° : Item nous ordonnons qu'il ait un clerc, qui Aprendra nos filles.

* 2. **APPREHENDERE.** Possessionem rei alicuius adire, unde Apprehensio, pro ipsa possessione. Charta ann. 1235. apud Cen-cium inter Census eccl. Rom. : Nos Alatri-nus dom. Papæ subdiaconus et capellanus, du-catus Spoletanensis, rector, Apprehendimus villam de Suripa, cum omnibus pertinenciis suis, ad opus ecclesia Romane, pro pertinen-ciis vallis Tupina. Et quicumque venerit contra ipsam Apprehensionem, vel eam in-tringere præsumperit, etc. Vide Apprehensa.

* **APPREHENSIO.** Charta Annæ Dabsaco, dominæ de Monte Astruco pro Guillelmo Bertrand ann. 1488 : Seu etiam spectata possessione dictarum rerum et possessionum superius arrendatarum et confrontatarum in-trout et Apprehendatarum corporalem Apprehensam, que teneant pacifice et quiete donec, etc. Hic aliquid deest, unde lux posset ac-cedere : crediderim tamen Apprehendere, sumi pro Prehendere, Prendre possession, et Apprehensa pro Prehensione, Prise de pos-session. [** Vide Corporalis possessio. German. Körperlche Besitzergreifung. Edict. Theodor. Reg. Ostrog. cap. 142 : Liceat unicuique domino ex prædiis, que corporaliter et legitimo jure possidet. Theod. Cod. lib. 8. tit. 12. const. 1 : Corporalis traditio subsequetur. Paulus IC. in Dig. lib. 41. tit. 3. fr. 4. § 22 : Apprehenderis possessionem. Vide Vocabul. Juris.]

1. **APPREHENSIO.** [Comprehensio per-sonæ, Gall. Prise de corps. Idem etiam interdum quod manucaption, id est, injectio manus Regis, magistratus, aut domini feodalisi in alicuius rei et prædia, Gall. Saïs-telle.] Tabularium Conchensis Abbatia in Ruthenii ch. 26 : Dimitto malos usus et Apprehensiones, et tortos, quos pater meus ha-buit, vel aliquis homo per illum in villa de Pa-latio. Ch. 365 : Et in totam prædictam villam totum decimum de Apprehensionibus homi-num, et medietatem decimi de animalibus eorum. Et ch. 545 : Ut Geraldus de Rofacoqui juxta sub ditione mea assistit, per manum Abbatis et Monachorum sanctæ Fidis in una-

quaque Apprehensione unum solummodo de-narium habeat, quandiu in servitio et fide-litate eorum permanescit. Charta Henrici Imperatoris ann. 1014. apud Ughellum in Episcopis Savonensibus : Insuper etiam ju-bemus, ut in his prescriptis confinibus oa-stella non ædificantur, neque aliqua superim-posita a Marchionibus, vel a suis Comitibus vel Vicecomitibus prædictis hominibus fiat, scilicet de fodro, de Apprehensione hominum, vel saltu domorum, etc.

* **APPRISSIO.** Eadem, ut videtur, notione. Bulla Stephani VII. PP. apud Catellum lib. 5. Historia Occitan. pag. 774 : Statuentes... ut nulli unquam parvo aut magno homini liceat quamlibet forciam, vel Apprissonem in omnibus rebus ejus facere, aut potestatem aliquam habere, vel aliquem distingere, etc. Vide [Apprisio,] Apprissio et Captio.

* **Apprehensio.** Minus recte intelligi vi-detur a DD. Benedictinis; supra allatis magis convenit Usurpatio, injusta exactio, sive ex rebus fiat, sive ex hominibus, ut et in Chartul. S. Vict. Massil. pag. 164 : Facio donationem et gurptionem... eo tenore, ... ut nec nos, nec ulla persona faciamus ullam Apprehensionem nec in hominibus nec in auro. Vide supra Apprehendere 2. et infra Appressio 1.

* 2. **APPREHENSIO.** Ager ex inculto ad culturam redactus. Charta ann. 869. in Append. ad Marcam Hispan. col. 793 : Cum omnibus aut regali dono, aut quorumlibet Deum timentium largitionibus, aut compara-tionibus, aut commutationibus, aut omnibus Apprehensionibus, quas ipsi monachi pro-pris manibus de eremi vastitate traxerunt. Alia ann. 872. ibid. col. 795 : Præter Apprehensiones Hispanorum intra ipsos terminos sitas. Vide Aprisiones.

* **APPEHENSIUM.** Adjunctum, Appen-sum. Concil. Albienense c. 1. Spicil. Acher. tom. 2. pag. 630 : Et Apprehensa seu ad-juncta ipsis tectis edificia, seu quæcumque alia latibula, que omnia destrui præcipimus. Vide Appendaria.

* **APPREHEYSONARE.** In carcerem con-jicere, Gall. Emprisonner. Instr. ann. 1384. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 77. col. 2 : Morti tradendo genes regias Nemausi, nulla causa rationabili preheunte Appre-heysonando, etc. Vide Aprisionare.

* **APPREMIRE.** Præmiis donare, Mu-nerare, Gall. Recompenser. Jacobus Eluym. seu Auctor Commentarii super hymnos, edit. ann. 1499. fol. 1. in Expositione super hymnum, Primo dierum, sic loquitur : Reddat, inquam, nos polorum sedibus ut munaret, id est, Appremiat nos beatis donis.

* **APPRENTICIATUS.** Tirocinium, Gall. Apprentissage. Madox Formul. Anglicanum pag. 98 : Matrimonium cum aliqua muliere non contrahet, durante termino Apprenticiatus suæ, sine voluntate dicti magistri.

* **Nostris olim Aprinse et Aprise.** Lit. ann. 1402. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 513 : Pourveu qu'il ait servi trois ans en bonne Aprise, etc. Se il est filz de maistre et de ladictre Aprinse, il ne paiera que la moitié de ladictre hanse, in aliis Lit. ann. 1404. ibid. tom. 9. pag. 45.

* **APPRENTICIAS.** Eadem significa-tione in voce Apprentici.

APPRENTICII, ex Gallico, Apprenti-,

Tyrones, discipuli, qui^e ediscendi alicujus artificii ex pacto ad tempus constitutum serviant: a voce Gallica *Apprendre*, discere, quod qui discunt, animo scientiam, aut artem, apprehendant. Est, inquit Cowellius lib. 1. Institut. tit. 3. § 10. apud Anglos certa personarum conditio, servorum instar, libera tamen et ingenua, eorum nimurum, quos *Apprenticios* dicimus, qui ad artem aliquam mechanicam, sive alias mercenariam perdiscendam heris suis conventione sua, parentum vel gubernatorum astriguntur. Hi enim in herorum potestate sunt, durante tempore conventionis, et illis acquirunt non sibi vel parentibus suis, nisi alteri conventum fuerit. Hi dominis spondent haud pauca, et hæc præcipue, quod per tempus conventum bene et fideliter domino suo servant, secreta sua celabunt, precepta sua licita et honesta libenter ubique facient, etc. Vide *Fortescutum de Legib. Angl.* cap. 8. et *Thomam Smith lib. 3. de Republ.* cap. 10. [Madox Formul. Anglic. pag. 98.] Thomas Walsinghamus in *Richardo II.* pag. 301: *De Londoniis multi Apprentiti, plures servi, sumptis albis capucis, invitatis magistris et dominis sunt profecti.* Henric. de Knighton lib. 5. ann. 1381: *Apprentiti quoque relictis magistris suis illuc accurrerant.* Habetur porro indentura, seu formula *Apprenticietas* in *Charta feodi* pag. 163. seu in libro Anglo, inscripto *Justice of peace*.

APPRENTITII JURIS, vulgo *Scholares Juris*, qui ediscendarum legum civilium, vel etiam regni, scholas et Academias publicas frequentant. Idem Walsinghamus pag. 249: *Locum, qui vocatur Temple-Barre, in quo Apprentiti Juris morabantur nobiliores, diruerunt.* Alibi pag. 329: *Joannes Blake Juris Apprentitus.* Henric. de Knighton lib. 5: *Juratos quoque civitatis et juris regni Apprentitos... interfecerunt.* Dictos etiam *Apprentitos ad Legem* auctor est Spelmanus, qui alias *Apprentitos ad Barras* recenset, qui scilicet post exacta juris studia in scholis, cancellios fori (quos *Barras* vocant, unde *Barreau*, pro ipso foro) salutare, atque illic causas agere permetterentur. Andreas Horn. in *Speculo Justitiarum*, seu *Mirror aux Justices*:

Hanc Legum summam, si quis vult mira tueri,
Perlegat, et sapiens si vult orator haberi.
Hoc Apprentitis ad Barras Ebore munus,
Gratum Juridicus stile mitit opus.

Horn mihi cognomen, Andreas est mihi nomen.

Vide *Fletam lib. 2. cap. 37.*

* **APPRENTISSUS**, a Gall. *Apprenti*, Discipulus, tiro. Reg. arest. parlam. Paris. ex Cod. reg. 9822. 2. fol. 164. v. ad ann. 1391: *Facta quedam ordinatio.... quod poterant habere tot Apprentissos quot volebant, et de omni patria.* Vide *Apprenticii*.

* 1. **APPRESSIO**, Injusta et violenta rei alicujus invasio, usurpatio, Gall. *Prise de force*. Charta ann. 1097. ex Tabul. S. Petri Carnot: *Accepto a nobis quodam ambulatario equo, centum solidos appretiato, remota omni inquietudinis calumnia in perpetuum dimisit; quem equum mox ut primum ascendet corporali tactus incommodo, divina, ut credimus, ultione rentum praedictæ Appressio extortique equi a nobis.... in eomultante, cepit acrioris molestiae violencia urgeri....*

Tandem divinæ correptionis persuasus verbere de prænotata consuetudinis Appressione satiſfaciendo etc. Vide infra *Apprisatio*. *Appressor*, Urgere, persecuti, in Lit. remiss. ann. 1449. ex Reg. 184. Chartoph. reg. ch. 4: *celui Fourier fut tres fort Appressé et esmeu, et en grant aventure d'avoir la gorge coupée.*

* 2. **APPRESSIO**, *Æstimatio*, ab Ital. *Apprezzare*, estimare, pretium statuere. Con-suet. Neapol. MS: *Prædicta autem Appressio facienda auctoritate propria, ut dictum est, habet locum infra annum a tempore quo mulier ipsa dissecent (discessit) de domo mariti p̄mortui.* Nostris *Appressageme*, ea-dem notione. Lit. ann. 1334. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 109: *En faisant li un Appressagement des dommages, etc. Apprisagement, in Lit. remiss. ann. 1405. ex Reg. 160. ch. 121: Par vertu d'icelles lettres Guillaume le Couvreur eust fait aprisagier les arrerages à certaine somme de deniers, con-tenuen oudit Aprisagement.* Vide infra *Apprezzare*.

APPRESTAMENTUM, quod Latini *In-structum*, [seu *Instrumentum*] vocant. [Galli *Meubles, Attirail.*] Testamentum Sisnandi Comitis Conimbricensis, apud Brandaonum tom. 3. Monarchia Lusitan.: *Et medietatem de illa azenia de Colimbra, cum suis molinis, et Apprestationibus.* Infra: *Cum suis vineis et Apprestamentis.*

* **APPRESTUM**, Mutuum, mutuo datum, Gall. *Prêt, donné à prêt.* Charta precariae Deodati Clerici ad Odlandum Abbatem de Sithiu anno 32. Karoli Regis, 3. Augusti: *Juxta quod mea fuit petitio, ut suprascriptas res michi usualiter Appresto beneficio vestro præstare promisiſtis ad excolandum vel emeliorandum.* Charta Ricardi II. Regis Angl. ann. 1377. de pardonatione pro Episcopo Wintoniensi, apud Rymerum tom. 7. pag. 164: *Per quod ipsum avum nostrum oppor-tebat communitatem regni et cleri, per viam subsidii et Apprestorum, onerare, etc.*

* **APPRETIAMENTUM**, *Æstimatio*, pretii impositio rebus venalibus et maxime vino, Gall. *Appréciation*. Charta Phil. Pulcri in vet. Protocollo ex Cod. reg. 4184. fol. 60. v: *Ballivo Vitracii salutem. Ex parte habitatorum et communitatibus villa de sancta Manheulde nobis est conquerendo monstratum, quod cum ipsis sint.... in possessione et saistina pacifica vendendi vina sua, absque Apprestamento in eis ab aliquo apponendo.... tu nihilominus Apprentitores in dicta villa pro dictis vinis appretiandis.... ponere.... niteris.* Vide *Afforagium*.

1. **APPRETIARE** [vel APPRETTARI], Pre-tium imponere, Gall. *Apprecier*, Hispanis *Appreciar*, Italis *Appreciare*. Concil. anni 1012. inter Hispanica tom. 3. pag. 192: *Sed si voluerit ipse sua sponte vendere domum suam, duo Christiani et duo Judæi Appre-cientur labore illius.*] Vide *Adpretiare*.

* Nostri olim *Apprésagier*, et *Apprésagier*, eadem notione dixerunt. Lit. ann. 1334. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 109: *Nous vous mandons et commettons.... que.... vousfassiez Apresagier lesdiz dommages etc.* Lit. comit. Augi ann. 1376. in Reg. 109. ch. 70: *Lesquelz blés et brais aient été Apprésagiez valoir en somme en revenue de terre, la somme de xx. livres de terre par an.* *Apprésagier*, in

Memor. E. Cam. Comput. Paris. ad ann. 1389. fol. 209. Vide supra *Appressio* 2.

* 2. **APPRETIARE**, Emere, pretio com-parare. Charta pro monast. de Fontanelo in Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 371: *Qua-dranginta acres terre, quas Appretiaverint in hoc Fontanetensi territorio ab Osmundo, co-gnomento Labita.* (Ubi Ch. fundat. habet: emerat.) *Quaecumque autem ipse abbas Appretiavit de hominibus ejusdem Radulphi, sive dono recepit seu cuiuslibet rei gratia conquisivit, idem Radulphus concessit.*

* **APPRETIATOR**, Qui rei venali pre-tium imponit. Vide supra *Appretiamentum* et mox *Appretiatura*.

* **APPRETIATURA**, Officium appretia-toris. Petrus Cantor lib. 2. Summa MS. cap. 10: *Aliquis princeps habet officium in curia sua, quod vocant Appretiaturum; et dicitur Appretiator ille, qui potest imponere pretium quod voluerit rei emendæ im emploie ciborum prælati.*

* **APPREYSONARE**, Captivos abducere, Gall. *Prendre prisonniers.* Hist. Dalph. tom. 1. pag. 64: *Aciebus hinc inde ordinatis, dictus D. Gubernator Barones, Milites et Nobiles... benigne monuit et caritative, quod hodie curarent de honore, nec curarent ali-quos Appreysoneare, sed solum tenderent ad percutendum... aliis interficiens, aliis Appreysonatis, etc.*

* **APPRISSIA**, ut *Apprisia*, Inquisitionis species, Gall. *Enquête*. Regestum Magn. dier. Campaniæ fol. 93. verso apud D. Brussel Tract. de usu feud. tom. 2. pag. 227: *Visis registris curiae prædictæ, et quic-uid de eo negotio alias per dictam curiam extitit judicatum, nonobstantibus propositis dictæ Dominae, inuesta seu Apprisia, super dicto facto facta videbitur, nec annulabitur.* Occurrit rursus apud Lobinellum in In-strum. Hist. Paris. tom. 2. pag. 520. Vide *Apprisio* in voce *Apprehensio*; forte enim idein sonat quod hic *Apprisia*. Vox Apprise in Consuetudine Leodiensi, ut exponitur in Glossario ad calcem observationum Jo-hannis Meani in Jus Leodiense, est Man-datum quo *Judex superior* formam sententie exprimit, jubetque *inferiori*, juxta hanc for-mam pronuntiare.

* Lit. Phil. Pulcriann. 1295. in Lib. rub-Cam. Comput. Paris. fol. 6. r°. col. 2: *Quæ omnia, per Apprisiam de mandato no-stro factam, appretiata fuerint valere in anno redditu ducentas undecim libras no-vendecim solidos, cum undecim denariis.* Constit. MS. Ferdinandi reg. Aragon. ann. 1413: *Hoc nostro providimus editio ne inqui-sitione seu Apprisia ex officio vel ad procuratoris fiscalis instantiam inchoata vel recepta, per quemvis judicem publicetur.* Vide infra *Apprisia*.

* **APPRISSATIO**, inclusio in carcere, Gall. *Emprisonnement*. Charta Caroli Franc. Regis ann. 1383. apud Stephanotium tom. 10. Fragm. Hist. MSS. pag. 200: *Insulæ incendia, homicidia, Apprisationes, capio-nes, etc.* Vide *Apprehensio*.

* **APPRISSIO**. Vide *Apprehensio* et *Appri-siones*.

* **APPRISSONARE**, In carcere con-jicer, Gall. *Emprisonner*. Lit. remiss. ann. 1382. in Reg. 121. Chartoph. reg. ch. 92: *In dicta grangia grangerium seu custodem*

quidem violenter ceperunt et Apprisionaverunt. Vide Aprisionare et Priso.

* **APPROBARE**, Proponere, offerre, Gall. Proposer. Lit. Joan. ducis Bitur. ann. 1359. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 108 : *Et ultra hoc propter sinceræ dilectionis seruorem, quam gerit (Gadrardus dom. de Albaterra et de Ozilhaco) erga coronam Francie, suas audacias in facto armorum, per ipsam sepius Approbatas, ad effectum deduci cupendo, etc.*

1. **APPROBATOR**. Vide Probatores.

* 2. **APPROBATOR**, Probator, Gall. Es-sieur. *Approbator monetae argenti seu legatum, in Charta ann. 1317. apud Manni tom. 4. Observ. histor. in sigil. antiq. pag. 77.*

* **APPROBATUS**, Convictus, Gall. Proué, convaincu. *Charta Raim. vicecom. Turense ann. 1218. ex Cod. reg. 854a. 6. fol. 40. r° : Quicumque habitator villa Martelli cum aliqua uxorata in eadem villa caput eset et Approbatus per adulterium, trahetur per genitalia nudus et adultera nuda.*

* **APPROFIAMENTA**, Emolumenta, fructus, qui ex prædiis proveniunt, Gall. Profits. Chron. Angl. Th. Otterbourne pag. 88 : *Posuit ad custodiam ipsius regni (Scotie) certos viros de suis, qui medio tempore existit et Approfiamenta terre, ad opus illorum, quorum intererat, custodirent. Nostris, Approfiter, pro Quæstum facere, Profiter, tirer de profit. Lit. ann. 1400. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 425. art. 12 : Afin que chacun puisse Approfiter et vendre sa part. Vide Approfianta in Apprare.*

* **APPROFUNDARE**, a Gall. Approfondir, Altius fodere, cavare. Reg. 34. bis Chartoph. reg. part. 1. fol. 95. r° col. 2 : *Apud Archias fossata sunt dilatanda, ... et Approfundanda secundum mensuram aliorum. Appofondir, in Ch. ann. 1340. ex Chartul. 13. Corb. : Pour ce que nécessités est des fortresses de la ville de Corbie retenir et de plusiures rivieres, estans en ladite ville Appofondir, etc. Emprofondir, eodem sensu, in Chartul. sign. Ezechiel ejusd. monast. ad ann. 1418. fol. 30. r° : Et avec ce doit Emprofondir tous noefs graviers, qui lui seuent préjudiciables. Vide Profundare.*

* **APPRONARE SE**, Inclinare corpus, Gall. S'incliner. Apuleius lib. 1. Metamorph. : *Opertus palliolo in planiorem ripæ marginem complicitus in genu Appronat se, avidus affectans poculum.*

* **APPROPENDICIAE**, Manicarum mulierium ornamenti, que Germanis dicebantur Lussum. Statuta synodalia Ecclesiæ Argentiniensis ann. 1435. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 550. E : *Item Dominabus S. Stephani prohibemus... forraturas zendariorum non nigri coloris. Item ornatum extra decimas novalium seu aliorum locorum ad eos legitime non spectantes sibi Appropinquare seu usurpare præsumant.*

* **APPROPIARE**, Approximare, Appropinquare, Joanni de Janua, qui a proprius deducit, Gall. Approcher. Exod. cap. 4. 7. 4 : *Ne Appropies, inquit, huc. Lucæ 10 : Appropians alligavit vulnera ejus. Occurrit præterea aliis locis in veteri Testamento. Lucifer Calaritanus lib. 1. pro S. Athanasio pag. 82 : Custodite iudicium, facite justitiam,*

Appropiavit enim salutare meum advenire. Infra : Petunt a me iudicium, et Appropiare Deo desiderant. Simon Dunelmensis lib. de Eccles. Dunelm. cap. 6 : Quia dies mortis, vel vita magis illius, quæ sola vita dicenda est, jam Appropiaret introitus. Lambertus Ardensis : In abdito cordis sui cubiculo intendebat, ut si quomodo aliqua feudal sublimatione Ghisensis terra finibus Appropiare, et in ea pedem figere potuisset, etc. ubi videatur leg. Appropiare. Heremannus de Restaurat. S. Martini Tornac. cap. 1 : Jam vero si scholas Appropiares, cerneres Magistrum Odonem, etc. Vide Adpropiare.
[** Appropiatio. Vide Forcell. Lexic. in voce Appropiatio.]

* 1. **APPROPINQUARE**, In jus vocare, accusare, a Gall. Approcher, Approachier, et Approachier, eadem acceptio. Lit. remiss. ann. 1356. in Reg. 85. Chartoph. reg. ch. 188 : *Baillyus Ambianensis et procurator (regius) homines predictos et eorum complices coram se advocari et Appropinquare fecerunt. Alia ann. 1347. in Reg. 68. ch. 258 : Comme Jehan Vincent de Bares.... soit Approachiez en nostre cour ou bailliage d'Amiens d'avoir fait raire et fausser par un cleric et alongner une date de nos lettres, etc. Alia ann. 1389. in Reg. 137 : Le procureur du Roi l'a fait venir et Approachier. Aliae ejusd. ann. in Reg. 138. ch. 67 : Pour lequel recellement il a déjà été Approaché devant le prevost et les eschevins de la ville de Chaalons. Memor. D. Cam. Comput. Paris. ad ann. 1374. fol. 144. v° : Sur ce que Pierre de Vergny.... fist Aprocher et convenir messire Jaques de Montmor chevalier et gouverneur de la Rochelle pardevant M. le Chancellier et MM. des Comptes. Adde Ordinat. reg. Franc. tom. 5. pag. 495. 496. et 636. Aproismier idem sonat, in Charta Guidonis comit. Fland. ann. 1289. ex Chartul. Namurc. in Cam. Comput. Insul. fol. 6. r° : *Et autrement ne porons Aproismier bourgeois, ne fuis de bourgeois. Aliud sonat vox Approchemens, apud Froissart. vol. 1. cap. 261 : Si eut la grans Approchemens et grans recognoscances d'amour, quand ils se trouveront tous ensemble. Ubi Amicitiae testimonia, v. g. amplexus significantur, Gall. Marques d'amitié, embrassemens. Pro Contactus, Gall. Attouchement, occurrit in Bestiario MS. :**

Fui doivent la compagnie
Des femmes entièrement,
Et lor charnel Aprochement.

2. **APPROPINQUARE**, Idem quod Appropiare, Rem sibi propriam facere. Stat. synod. eccl. Castr. ann. 1358. part. 2. cap. 5. ex Cod. reg. 1592. A : *Ne aliqui religiosi decimas novalium seu aliorum locorum ad eos legitime non spectantes sibi Appropinquare seu usurpare præsumant.*

* **APPROPRIANTER**, In proprietatem, in proprios usus. *Charta ann. 1306. inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonstr. col. 375 : Appropianter ac liberaliter donantes jus patronatus ecclesie parochialis in Fridburg. Vide Appropiare 1.*

1. **APPROPRIARE**, Rem propriam sibi facere, in suos usus et sua commoda convertere. Glossar. Lat. Græc. Appropiare, vocati. Auctor Mamotrecti : *Vendico, Ap-*

proprio. Apud Aurelianum Siccensem lib. 2. de Tardis passion. cap. 13. ciborum Appropiatio dicitur, quorum succus per digestiōnem in propriam hominis substantiam convertitur. [** Vide Forcell. Lexic.] Vincentius Belvacensis lib. 32. cap. 92 : Et in primis locum, in quo erat Mahomeria, reconciliavit Legatus, qui dudum in altera ejusdem urbis (Damiatæ) captione B. Virginis Ecclesiæ deputatus fuerat, et Appropiatus. Chronicum Upsalensium Archiepiscoporum. n. 10 : Mansionem suam in Beremt et Grenly cum suis pertinentibus et attinentiis omnibus Appropiavit. [Charta Ludovici II. Regis Siciliæ et MS. D. Brunet fol. 116 : Possint... stratas publicas... sibi quomodolibet Appropiare.] Sed

APPROPRIARE, proprie usurpat in foro Ecclesiastico de Ecclesiis aut beneficiis Ecclesiasticis, quæ Ecclesiis principalibus aut Monasteriis, a quibus dependent, uniuertur, earum fructibus in proprios Ecclesiæ, quibus Appropiantur, usus redactis. Synodus Exoniensis ann. 1287. can. 84 : *Obventiones et oblationes, quas fieri contigerit in capellis, ubi matrix Ecclesia Religiosis est appropriata personis, non ipsis religiosis cedant, sed Vicarius duntaxat inibi canonice constitutis. Charta Regis Angl. tom. 1. Monastici Angl. pagina 237 : Concessimus et licentiam dedimus dictis Priori et Conventui, quod ipsis et successore sui Ecclesiam parochialium in regno Anglie a Sede Apostolica ex falsis causis hactenus obtinueri sibi concedi in eodem regno, usque adeo late patet, quod illud veneno hujusmodi totaliter fere in suis partibus jam inficit : quoniam ex hoc divinus in eis cultus perit, intermittitur hospitalitas, jura Episcopalia detrahuntur, pauperibus claudunt ostia pietatis, ac proficiuntibus Clericis, dum spes provisionis adimitur, proficiendi studium minoratur. Inter alia quoque scandala, quæ de hujusmodi Ecclesiarum Appropriationibus suborta proponitis, signanter exprimere curavistis, etc. Vide idem Monasticum Anglie. tom. 2. pag. 18. 57. 182. 433. Ingulfum pag. 860. Concil. Londinense ann. 1268. cap. 23. Inquisitionis Archidiaconor. Lincolniensem ann. 1233. cap. 35. Lindwodum pag. 88. 2. Edit. Rastallum, præterea Consuetudinem Britannie art. 269. 306. 319. 433. 444. [** Charta ann. 1294. in Avermanni Append. ad Histor. Burgg. Kirchberg. pag. 42 : Ipsam curiam cum bonis predictis.... Ecclesiæ in Suabehusen, tanquam dotem iure proprietario libere Appropiamus.]*

* *Nostris etiam Appropier, eadem notio, scilicet pro Rem alteri adjungere, Gall. Unir, incorporer. Lit ann. 1371. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 415 : Nous avons Appropié, unie et anexé, et de nostre auctorité.... Appropions, unions et anexions*

perpetuellement à nous, à nos successeurs et au domaine de la coronne de France, etc.

* 2. APPROPRIARE, Estimare, premium imponere, idem quod supra Appropriate 1. quomodo etiam f. leg. est. Charta ann. 1228. in Chartul. Campan. fol. 367. v. col. 2 : Hunc autem bladum de bonorum virorum consilio sic Appropriari decrevimus; decem frumenti sextarios judicivimus valere solidos lx. unicuique sextario sex solidis annuatim imperpetuum deputatis: decem sextarios sigill et speltae solidos xl. unicuique sextario imposito precio iv. solidorum.

* 3. APPROPRIARE, Occupare, vel adorare, preparare; quo sensu etiam dicimus Appropria. Ordinat. capellanorum eccl. Ambian. ex Chartul. ejusd. ch. 202 : Nec presumant aliquid altare Appropiare sibi, dum canonicus sacerdos velit ibidem celebrare. Vide infra Appunctare 1.

¶ APPROPRIATE, Singulariter. Compendium iurium et consuetud. Universitatis Paris. per Rob. Goulet fol. 10 : Et hec de his que specialiter singulis facultatibus nationibus seorsum et Appropriate conveniunt, dicta fuerunt: aliqua enim alia sunt toti corpori Universitatis communia . . . de quibus breviter pauca dicemus.

¶ 1. APPROPRIATIO. Constitutio Johannis Stratford Archiep. Cantuar. : Statuimus, quod si ipsi (Religiosi) beneficia hujusmodi, vel suas, quas virtute Appropriationum in eis decimarum aut preventuum percipiunt, portiones ad firmam tradiderint clericis, non obtenta diaecesani licentia... pena... percelantur. Quem in locum observat Lyndwood pag 159. Appropriationem duplice modo sumi posse, vel pro proprietate beneficii, vel pro proprietate fructuum ex beneficio provenientium. Hunc scriptorem, si vis, consule.

* Eo sensu intellige, quo exponitur in Appropriate a Cangio.

* 2. APPROPRIATIO, Proprium, peculium, Gall. Propre. Concil. Rem. ann. 1408. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 420. n. 53 : Amplius si in parochia sunt domus religiosorum vel hospitalia, fieri inquisito secundum status eorumdem, ut quomodo servant vota, specialiter continentia et paupertatis sine Appropriatione.

¶ APPROVAMENTA, APPROVARE, etc. Vide Approvare.

* APPROXIARE, Consulere, ab Ital. ut videtur, Approssicare, quod Accedere, appropinquare interpretantur Academicus Crusciani. Stat. crimin. Saonae cap. 38. pag. 80 : De sacramento medicorum .... Tottes quelles inde requisiti fuerint patientem visitare, cum aliis conferre de agitudine et cura ipsius, sibique remedia salubria Approssicare, eisque bona fide mederi, etc.

¶ APPROXIMARE, Appropinquare, Gall. Approcher. Vet. Interpres Psalm. 31. 6 : Ad eum non Approximabunt. Ibid. ¶. 9 : In camo et frano maxillas eorum constringe, qui non Approximant ad te. Tertull. adv. Judaeos cap. 11. Approximavit vindicta civitatis. Occurrerit apud Murator. tom. 3. pag. 327. tom. 8. col. 602. et alibi.

* Olim Aprosimier. Vitæ Patrum MSS. :

Pour que mes cors si fort puoit
Que aus Aprosimier n'i osoit.

Bestiarium MS. :

La femelle de l'éléphant
Aproisme à l'herbe maintenant.

¶ APPROXIMATIO, Appropinquatio, accessus, apud Bernardum Pez tom. 1. Anecd. part. 1. col. 635. etc.

APPRUARE, vel APPROVAR, sibi, vel se de re aliqua; hac frui et uti ad sua commoda et suas necessitates; quasi in provandam, seu præbendam sibi asserere, vel (forte) sibi appropriare. Fleta lib. 2. cap. 73. § 19 : Nulli Ballivo sit vile, si de rebus domini dominam possit Appruare, ut de suis ordeis braseum, de lanis pannum, de linis telas et hujusmodi sicut, vel si equum, pullum, vel palafredum de surfure, sabisque educi, sicutque nutriti, etc. ubi Appruare, est commodum domini facere de prædiorum exitibus, faire le profit du maître. [Hinc Appruare terram pro Accurare, Gall. la faire valoir, ut fructus domino ferat, cuius exemplum habetur in Faldare.]

APPROVAMENTA, APPROVIMENTA, Emolumenta et fructus, qui ex prædiis proveniunt, Galli Profits. [Olim Approvamento, ut legitur in Consuetud. Hannoniensi cap. 40.] Thomas Walsinghamus pag. 57 : Posueruntque custodes, qui medio tempore exitus et Approvamento terra ad opus illorum, quorum intererat, custodirent. Ita in Monastico Anglic. tom. 2. pag. 133. 607. 608. 632.

APPRUATOR, Qui domini commodis invigilat, et ejus redditus et commoda percipit et auget. Fleta lib. 2. cap. 76. § 1 : Præpositus autem tanquam Appruator et cultor optimus, per villatam electus, etc. Cap. 82. § 2 : Nullus Præpositus ultra unum annum remaneat irremotus, nisi pro fideli ac optimo Appruatore, etc.

APPRUARE, Propria significacione, uti est apud Rastallum, dicitur, cum qui Communiam habet in vasto terræ domini, et dominus partem vasti terræ includit ad suum commodum, relicta participibus sufficienti Communia ad egressum et regressum. Statutum Westmonasteriense 2. cap. 50 : Domini vastorum, boscorum, et pasturarum, Appruare se possunt de vastis et pasturis illis, non obstante contradictione tenentium suorum, dummodo tenentes ipsi haberent sufficientem pasturam ad tenementa sua, cum libero ingressu et egressu ad eadem. Infra : Ita quod domini hujusmodi vastorum, boscorum, et pasturarum, salva sufficienti pasture hominibus suis, Appruare sibi possint de residuo. Ubi Appruare, exponitur in Statuto Mertonensi cap. 4 : Commodum suum facere. Monasticum Angl. tom. 1. cap. 781 : Scilicet a terra de Hilton per viam Regiam; et sciendum, quod bene licet predicto Waltero Appruare sibi et suis infra dictas divisas, ita tamen quod idem Abbas et conventus habeant liberum et largum ingressum et regressum, et sufficientem pasturam ad 300. oves. Radulfus de Hengham in Parva cap. 7. ait, discessinam fieri, cum manuopas aliquujus impeditur per Superfluosam, et hoc in tenemento diu ante Appruato, vel de tenemento de novo Appruando, verbi gratia, si quis vastum suum non prius Appruatum redigat in culturam, etc. Vide Guillelm. Prynneum in Libertatibus. Eccl. Engl. tom. 3. pag. 174.

* APPRUVAMENTA, Emolumenta et

fructus, qui ex prædiis proveniant, Gall. Profits. Charta Joannis reg. Angl. inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonst. col. 412 : Et in omnibus aliis pertinentiis suis, aisia-mentis, libertatibus et Appravamentis. Vide in Appruare et supra Appravamento.

* APPUBLICATIO. Charta Roberti ducis Burgund. ann. 1284. in Chartul. S. Mart. Augustod. : Quid si per resortum vel Appublicationem aliqui ad nos veneriat, etc. Ubi legendum videtur Appellationem.

¶ APPUNCTAMENTUM. Vide in Appunctare. 3.

¶ APPULERE, pro Appellere. Suppl. Antiquarii : Appulo, επαπλέω.

APPULSARE. Wil. Brito in Vocab. : Accire, significat advocare, vel Appulsare.

* APPUNCTAMENTUM, Decretum judicis, arbitri sententia; nostris Appointement, eadem notione. Charta ann. 1395. ni Chartul. S. Germ. Prat. : Secundum ejusdem curie Appunctamentum et ordinatio. Sent. official. Camerac. ann. 1416 : Us premissa omnia et singula in praedicto Appunctamento seu ordinatione.... contenta et narrata teneant, faciant et adimplant. Charta ann. 1404. in Chartul. 21. Corb. fol. 202 : Se submirent et compromirent du tout ou dit, ordenance et Appointement de nous arbitres.

¶ 1. APPUNCTARE, Reficere, restaurare, Gall. Reparer, Raccommader, Remettre en bon point. Hinc apud veterantarios sutores de calcis recens refectis dicitur Souliers Rapoitez, et apud Borellum in Diction. Gall. Appointé, idem est quod Mis en bon point. Etymon vocis Gallicum A point, quod est Apt, convenienter. Testamentum Antonii de Claramonte Abb. S. Tiberii ann. 1499. in Hist. MS. ejus Monasterii pag. 96 : Item voluit quod chorus S. Tiberii, sen sedilia chorii per eum inculta, sumptibus haredium suorum perficeretur, et in bona et laudabili forma relevaretur et Appunctaretur, et in dicta Ecclesia S. Tiberii apparetur.

* Nostri Appointier dixerunt, pro Preparare. Lit. remies. ann. 1399. in Reg. 154. Chartoph. reg. ch. 458 : Icellui Doué.... prist le fromage, qui estoit Appointié pour faire ladite tarte, et le getta sur l'espagniere, la où icelle femmes faisaient les couvrechias d'icelle. Vide supra Appropriate 3.

¶ 2. APPUNCTARE, Canonicum alterum Clericorum ab officio canonicali absentem puncto notare, Nostris Piquer : quod fit in catalogo, ubi omnium, qui choro interesse debent, nomina describuntur. Concil. Hisp. tom. 4. pag. 187 : Predicti cantores et ministri Appunctentur per eum qui a populo designabitur.... Absentes pro qualibet punto, in quo defecerint, solvant unum solidum. Vide Appunctare.

3. APPUNCTARE, APPUNCTUARE, Item non tam pacto definire, quam eo partes adducere, ut de re controversa, tanquam certa, convenient, unde recte Appunctamenta forensibus dici censuit Budensis, acta et conventa controversia. Galli dicunt Appointer une affaire, Appunctatio, Appament. Charta ann. 1337, apud Guichenon in Hist. Sabaudica pag. 164 : Et convenit per pactum expressum Appunctuant, etc. Vita Gregor. XI. PP. pag. 223 : Fuitque pro Appunctuatione et perfectione tractatus

hujusmodi, etc. Formula frequens in Cariarum placitis, cum res omnino definiri non potest, quod ea non omnino constet, nec partes inter se convenient. Arestum ann. 1357. in Probat. Hist. Castil. pag. 108: *Tandem dictis partibus super præmissis et aliis ad plenum auditis, Appunctatioque per nos, quod castrum et villa prædictæ realiter et de facto in manu nostru ponerentur, etc.* Aliud Arestum ann. 1396. pag. 178: *Super quibus antedictis partibus per dictas gentes compotorum nostrorum ad irandum rationes suas per modum memoriae, una cum suis litteris et munimentis, ac in jure Appunctatis, etc.* id est, in iure receptus, ac de quibus partes convenient. Aliud. 5. Octob. 1394. pro Lugdunensib.: *Et partes in factis contrariis Appunctatis, etc.* [Id est, decretum est, ut partes facta de quibus controversabantur, vera probarent aut falsa. Instrum. anni 1415. inter Anecd. Marten. tom. 2. col. 1606: *Post quam quidem petitionem fuit in dicta natione Appunctatum quod ... legeretur prædicta responsio; hoc est ratus fuit et conventum. Appunctatum ad consilium, apud Lobinellum tom. 3. Hist. Paris. pag. 273. et alibi non semel tempus est a Judicibus concessum actori et reo, ut commodi litem elucidare possent, et ad majorem elucidationem Jusrisiorum consilium exquirere.* Vide Arestum. t.]

APPUNCTAMENTUM, pro Appunctatum. Charta Caroli Regis Francorum ann. 1446. apud Thomasseriū in Biturig. pag. 107: *Qui consiliarii nostri, partibus super hanc auditis, per suam sententiam interlocutoriam seu Appunctamentum quidem presatum examen ad judicandum reciperunt.*

APPUNCTARE, Notione nonnihil diversa pro Pacisci, Convenire, Pactum articulis seu punctis distinctum facere. Statuta Ordinis Cisterc. ann. 1450. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 1620: *Constituit et ordinat Procuratores generales et speciales ad promovendum, procurandum, tractandum, Appunctandum pro et nomine totius Ordinis. Concordia inter Capitulum S. Petri Ayuriensis et Rectorem parochialis Ecclesie S. Jacobi Lovaniens. apud Museum tom. 2. pag. 90t. edit. 1723: Qui præmissus omnia, dum sic... agerentur, ordinarentur, Appunctarentur, laudarentur et ratificarentur, una cum testibus prænominalis interfui, eaque sic fieri vidi et audiui.* [* *Appunctare in arresto, est in eo articulatum notare instrumenta, que rei controverse elucidande inserviunt.* Ordinat. ann. 1358. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 724: *Ac aliis quascumque scripturas, acta et munimenta in arresto Appunctatas et Appunctata, diligenter ac fideliter videatis.* Arest. parlam. Paris ann. 1417. in Memor. H. Cam. Comput. fol. 89. 1°: *Ad ponendum penes eandem curiam litteras, titulos, et alia munimenta, quibus se juvare volebant et in arresto Appunctata.*] Hinc pag. 900. col. 2. apud eundem Museum

APPUNCTAMENTUM, Pactum vel Conventum articulis sive capitulis distinctum. *Nos ad hujusmodi benevolum ab eodem obtinendum consensum... amicitiae et tranquillitatis productiva Appunctamenta*

sive capitula secimus. Oratio Legatorum Caroli Franc. Regis ann. 1459. in Conventu Mantuano apud Achierum tom. 9. Spicil. pag. 319: Quoties treuga aut Appunctuamenta habita fuerint inter Regem nostrum Christianissimum et Anglos, idem Rex in prefatis treugis et Appunctumentis illustrissimum Ducem (Burgundie) ... comprehendit. Rursum occurrit paulo post. Vide Appointamentum.

APPUNCTATUS, Appunctuamento seu pacto pertinentis ad aliquem. Litteræ Regis Angl. ann. 1559. apud Rymerum tom. 15. pag. 500: *Nobis per statuta aut consuetudines hujus regni nostri Angliae aut eorum aliquam sive aliquod in suo robore aut virtute modo existens, datorum, legatorum, unitorum, annexorum, Appunctuatorum, sive limitorum existentium, etc.*

* Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 116. v^o: *Continet etiam ulterus dicta littera Appunctuamentum sive tractatus pensionis, a rege dicto Andreæ promissæ, cum certis aliis in dicta littera declaratis... De anno 1230. Ibid. fol. 118: Littera... anno 1312. per quam ipse rex emolagat pacem vel Appunctuamentum inter Johannem ducem Britanniæ et Yolendem uxorem ducis Arturi, dicti Johannis patrem. Instr. ann. 1481. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 345. col. 1: *Iceulx pactes et Appunctemens.**

* APPUNCTUATIO, Conventio, pactum. Vide Pactuatio t.

APPUNCTAMENTUM, ut supra Appunctuamentum. Arestum parlam. Paris ann. 1499: *Super quo partes ipsæ in Appunctuamentum condescenderant. Italis, Appunctamento, eadem notio.*

1. **APPUNCTARE**, [pro Appunctare 3.] Vide Ughellum in Italia sacra tom. 3. pag. 294. [* Pro Statuere, pacisci, vide in Punctuare.]

* 2. **APPUNCTARE**, Puncto notare nomina eorum, qui officiis sibi injunctis, vel ex debito, adesse negligunt, vulgo Piquer. Vide Appunctare, 2. et Punctare. Stat. ant. Florent. lib. 1. cap. 37. ex Cod. reg. 4621. fol. 24. 1°: *Qui officiales conductæ, regulatores custodie, et alii ad hoc deputati teneantur.... Appunctare eos qui defecerint, et defectus ei Appunctaturas.... scribi facere in quadam libro.... Qui in monistris prædictis Appunctabuntur, intelligantur eo ipso quod Appunctati fuerint, capsæ et revocati ab officiis, servitii et stipendiis ipsorum.*

* **APPUNCTATURA**, Punctum, quo defectus ab officio notatur. Vide supra in Appunctare.

* **APRAARE**, In pratum redigere, idem quod supra Appradare. Stat. Vercell. lib. 5. pag. 128. 1°: *Item quod quælibet persona civitatis et districtus Vercellarum possit plantere, Aprare, adquare, seminare, ad cultum reducere... terras et possessiones, quæ appellantur segizæ.*

* **APRADARE, APRADATUM**. Vide supra Appradare.

APRALE. Charta Ruthenensis ann. 1307. ex Regesto 2. Philippi Pulcri Regis Francicæ, in Chartophylacio regio ch. 4: *Videlicet quasdam domus faciendas et construendas in quodam Aprali ipsius dominij Regis sito in dicto castro de Nalaco, juxta Portale voca-*

tum Del Pontet, etc. [Forte legendum Areali. Vide Area.]

* F. Ager incultus, ubi herbe crescent; unde quasi pratum habetur. Vide Apradatum supra in Appradare.

APRATARE, Agrum in pratum redigere. Charta Stephani Episcopi Eguensis ann. 1177. in Tabul. Abb. Reigniac. Ord. Cistere.: *Dederunt et concesserunt... in loco, qui dicitur Cesant, omnem terram planam, et pratu quæ ibi sunt, et quicquid adhuc poterit Apratari. Concesserunt etiam illis omne boletum, et quicquid ibidem poterunt extirpare vel essartare. Charta Gausfredi Comitis Andegav. ann. 1063. ex Tabul. S. Florentii veteris: De pratis vero eis abstulerunt, sive in terra sua Apprataverunt, avus noster et avunculus, etc. [Vide Appratare.]*

* **APRELLA**, à Gall. Apréle et Aspréle, vel Prèle, Equisetum. Charta Roberti comit. Alencon. in Reg. forest. comitat. Alenc. ex Cam. Comput. Paris. fol. 22. 1°: *Cedco (monachis de Persania) usagium suum ad omnia et singula loca prædicta; ... etiam medietatem de albaspinæ, de Aprella, de sa-chofago, et ad omnes alias domus ipsorum factas et faciendo.*

1 **APRENTICUS**, Tiro, Gall. Apprenti. **APRENTICIATUS**, Tirocinium, Gall. Ap-prentissage. Vide supra cum dupli p.

** **APRESTITUM, AD PRESTITUM**, Lusitanis Omnia quæ ad instruendas domus, prædia rustica, etc. pertinent, ait S^a Rosa Elucidarii tom. 1. pag. 127. Chart. ann. 870. apud eundem: *Contestamus (ipsam hereditatem) in ipso Ecclesia, cum quantum hominis hic Aprestitum est: signum, caballos, equas, boves et vacas, pecora promiscoa, cabrus, et cupos, lectos, et catedras, mensas, sautos et pumares, amezinores, vineules, terras ruptas, vel barbaras, casas, lacus, petras mobiles, vel imobiles.* Alia anni 989: *Vel omne quanto que in Ad Prestidum hominis est etc.* Alia ann. 1133: *Quantas hereditates in illorum voce potueris exquirere, casis, vineis, terris ruptis vel intrupis, exitus viarum, et serigis molinarum, et perfias, ingressus et regressus cum quantum Ad illis Prestitum fuit; dono tibi etc.* Hinc

** **APRESTATIO, APRESTAMENTUM**. Vide Apprestamentum.

* **APRETIATOR**, Qui rei, et maxime vino, venali pretium imponit. Arest. parlam. Paris. in Chartul S. Cornelii Compend. fol. 155. 1°: *Item dictos religiosos non habere jus impediendi dictos majorem et juratos ponendis affratores seu Apretiatores vini in terra ipsorum religiosorum, et si grandi dolla a pretiata.* Vide supra Apprestamentum et Appretiatura.

* **APRIFICATIO**. Vide Aprifcare.

* **APRILAX, Calor**, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646. Apricitas, eadem notio, apud Columell. lib. 7. cap. 4.

* **APRIOLUS**, Capreolus, Gall. Chevreuil. Charta ann. 1501. ex schedis. Pr. de Mazaugues: *Quod talis venator.... teneatur portare et tradere eidem domino.... carterium ejusdem talis animalis posteriore, scilicet dextram illius animalis, videlicet cervi, aut biche, seu Aprili.*

1. **APRISIA**, Vox forensis; Inquisitionis, in jure factæ, species, cuius mentio occurrit in Arestis aliquot: estque ea inquisitio,

que sit ad appretiandam rem aliquam, unde vocis origo. Regestum Parlamenti Paris. signatum B. fol. 53 : *Vita Aprisia seu ap- prehensione 200. librarum terræ, etc.* Adde fol. 78. Charta ann. 1314. in 50. Regesto Tabularii Regii n. 7 : *Inquestæ seu Aprisia super iisdem excessibus inchoatæ.* Vide Loiselium in Hist. Bellovac. pag. 289. 300. 301. Fuse autem de Aprisiis disserit Philipus de Beaumanoir cap. 40. quæve sit differentia inter Apriam, et inquestam docet. [Interdum nullam esse probare videntur Litteræ Philippi Regis Francorum ann. 1289. apud Rymer. tom. 2. pag. 464. per quas Peripinanum Commissarii mittuntur de excessibus commissis tempore treuge inter Reges Franciæ et Arragonie inquisituri : *Gentes nostræ et ipsius Regis Angliae insimul predictæ Aprisia seu informationi intererunt... testes insimul audient.*]

¶ APRIA. Eadem notio. Instrumentum concordiæ inter Abbatem, Sacristam et Monachos Crassenses ex Archivo ejusdem. Monasterii : *Facta ut assuerit prius plena informatione et summaria Aprisia cum fide dignis Monachis et officiariis et servitoribus dicti Monasterii.... et etiam facta summaria Aprisia cum familiaribus, etc.*

* Nostris etiam Aprise. Charta ann. 1336 : *Et depuis à nostre temps aient été faites certaines informations et Aprises par escript et autrement.* Reg. sign. Pater ex Cam. Comput. Paris. fol. 134. r. col. 1 : *Soit faite secrètement et saige Aprise devant toutes choses.* Vide supra Aprisia.

¶ 2. APRISIA, Epitome, Summarium, Gall. *Précis, Abrégé;* aut si mavis, Descrip-
tio, Exemplar, Gall. Copie. Collect. Conc. Hispan. tom. 4. pag. 507 : *Verum quia plures... dum ab aliqua parochia in qua tamquam Rectores, Vicarii aut Notarii fecerunt residentiam, recedunt, protocolla seu librum manuale nuncupatum, aut alias scripturas publicas secum asportant in grave partium prejudicium et facturam; alii vero dicta instrumenta, seu illorum Aprisiis in papyro volanti scribunt, nec illas in libro aliquo, sicut convenit, redigere curant, sicque de facile amittuntur.*

¶ 3. APRISIA, Facultas, ut videtur. Capitulum Generale MS. S. Victoris Massil. ann. 1322 : *Domino Priori Gardiæ pro con- struendis carceribus plenam facimus Aprisiam.*

* **APRISIATIO,** Injusta et violenta rei alicujus invasio, usurpatio, Gall. *Prise de force.* Lit. remiss. ann. 1404. in Reg. 158. Chartoph. reg. ch. 436 : *Captiones, spoliatio- nes, Aprisiones, hominum animaliumque et aliorum bonorum occupationes, etc.* Vide supra Appressio 1.

* **APRISIO,** ut Aprisintio. Charta ann. 832. in Append. ad Marcam Hispan. col. 769 : *Venabant pagenses loci illius et vole- bant Aprisionem facere in ipsa ejus termina.* Vide in Aprisiones. Aprison vero pro eo, quod ita per vim occupatur, apud Guill. Guiartum :

Qui ja ierent tous embarnis,
Et de telle Aprison garnis,
Que chacun d'eux homme oceist,
Tel con son mestre li deist.

Vide mox Aprisionare 2.

* **APRISIONACIA,** Incarceratio, inclu-

sio in carcere, Gall. *Emprisonnement.* Lit. remiss. ann. 1383. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 56. col. 2 : *Aprisionaciones, captiones et submersiones officiariorum, etc.* Vide Aprisionare 1.

APRISIONES, et APPRISES, in Char-
tis Caroli M. Ludovici Pii et Caroli Cal. pro
Hispanis, quæ dictæ fuerint, non adeo bene
constat. Anton. Dominic. lib. de prærogati-
via alodior. cap. 11. n. 1. 2. Jacobus Go-
thofredus ad Leg. un. Cod. Th. de Rei vin-
dicat. Casanova, et aliquot alii censuere, ita
appellata novalia, seu novales, rupturas,
arva primum proscissa, ac aperta, quasi
apertiones, quomodo vulgo dicimus ouvrir
la terre, pro agrum proscindere : nam et Itali
Aprire, pro aperire, etiamnum dicunt, ita
ut agri isti inculti et in solitudinem redacti
a Regiis ipsis Marchionibus, ut est in Con-
stitut. Ludovici Pii, Hispanis, qui se de
potestate Saracenorum subtraxerant, a Ca-
rolo M. excolendi dati fuerint. Sed longe,
ni fallor, absunt a vero cum Aprisiones dicti
ii fuerint agri, tanquam adportiones, hoc
est, in portionem, seu sortem dati, quos ii
postmodum ex eremis et incultis ad cul-
tum traduxerunt : quod sane imprimis evin-
cit Praeceptum laudatum Ludovici Pii pro
Hispanis descriptum in tom. 2. Hist. Franc.
pag. 321, in quo hæc habentur : *Et si quis
piam eorum in partem, quam ille ad habitan-
dum sibi occupaverat, alios homines unde-
cunque venientes, atraxerit et secum in
portione sua, quam Adportionem vocant,
habitate fecerit, etc.* Infra : *Et si aliquis ex
his hominibus, qui ab eorum aliquo attractus
est, et in sua Portione collocatus, locum reli-
querit, etc.* Ubi viri iidem doctissimi Apris-
tionem, pro adportionem legendum contendunt,
quod ita legi in aliquot aliis similis
tenoris diplomatis adverterint. Verum
nemo erit sani omnino ingenii, qui iis serio
inspectis ac perpensis, præsertim quæ pro-
nuper edidit vir doctissimus Steph. Baluzius
in Appendix ad Capitularia Regum Fran-
cor. non continuo pedibus eat in nostram
sententiam : quod quidem ut facilius de
hac controversia judicet eruditus lector,
locos hic proponere operæ pretium visum
est. Praeceptum Caroli M. pro Hispanis :
*Nullum censem superponere præsumatis,
neque ad proprium facere permittatis; sed
quoad usque illi fideles nobis aut filii nostris
fuerint, quod per triginta annos habuerunt
per Aprisionem, quieti possidente.* Prae-
ceptum aliud ejusdem Caroli M. ex Tabulario
Narbonensi : *Nos vero concedimus ei ipsum
villarem, et omnes suos terminos et pertinen-
tias suas ab integro, et quantum ille cum ho-
minibus suis in villa Fontejoncosa occupavit,
vel occupaverit, vel de heremo traxerit, vel
infra suos terminos, sive in aliis locis vel vil-
lis seu villare occupaverit, vel Aprisione
fecerit cum hominibus suis.* Aliud Diploma
Lud. Pii : *Postulans idem Ramo Comes Cle-
mentianum nostrum, ut cum cum prædicto
Monasterio et Monachis ibi degentibus, una
cum rebus, quæ tam ipsi ex heremo traxerunt,
vel ex Aprisionem accepérunt,.... sub mun-
deburdo et defensione atque immunitatis tui-
tione constitueremus.* Aliud Caroli Calvi :
*Quas siquidem Aprisiones prefatorum Hi-
spanorum progenitores per licentiam, seu con-
cessionem, avi nostri Karoli, ac post obitum*

*illius, genitoris nostri Augusti Ludovici, ex
deserti squalore habitabiles frugumque uberes
proprio labore fecerunt. Infra : Cum dictis
Aprisionibus, sive hæreditibus, id est, do-
mibus, vineis, etc. Aliud ejusdem Caroli :
Habuerunt per Aprisione cultum vel incul-
tum, etc. Aliud ejusdem Principis pro Bar-
cinonensis apud Diago in Historia Comi-
tatu Barcinonensis lib. 2. cap. 4 : *Placuit
etiam nobis illis concedere, ut quidquid de
eremi squalore in quolibet Comitatu ad cultum
frugum traxerint, aut deinceps infra eorum
Aprisiones excolare potuerint, integrerrime
teneant atque possideant. Alia denique
Charta ejusdem Caroli apud Catellum in
Historia Occitana pag. 559. et Casanova lib.
de Franco Alodio pag. 300. pro iisdem
Hispanis : *Quas siquidem Aprisiones prefatorum
Hispanorum progenitores per licentiam
seu concessionem Imperatoris avi nostri Ca-
roli, ac post obitum genitoris nostri Augusti
Ludovici, ex deserti squalore habitabiles
frugumque uberes proprio labore fecerunt,
etc. Vetus placitum ann. 876 : Et vos prefati
judices me interrogastis, si potuissent per
legitimos placitos habere scripturas, aut le-
gitimos testes, aut quodlibet verum docu-
mentum, per quod probare potuissent, ut
sepe dictus locus per beneficia, vel Adpriso-
nem comiti regalem servitum persolvi debat,
etc. Charta Ludovici Regis ann. 866 : Et
donum S. Cucuphatis et S. Felicis ad locum
Octavianum, cum Aprisionibus, adjacentis
et omnibus ibidem pertinentibus. Aliud Judi-
catum ann. 884 : Ad proprio iste Andreas
retinet ad Aprisione pro partibus de villa, quæ
dicitur, etc. Infra : Non eas teneo inuste; sed
per legis ordinem eos teneo per Aprisione, et
per praecemptum Regis, et pro partibus de supra
dicta villa. Stephanus VII. PP. in Epist.
ad Archiepisc. Narbon apud Catellum lib.
5. Rerum Occitan. pag. 773 : *Statuentes...
ut nulli unquam parvo aut magno homini
liceat quamlibet forciam vel Aprisionem in
omnibus rebus ejus facere, aut potestatem
aliquam habere, etc.* Ubi videtur accipi pro
usurpatione Ecclesia prædiorum incultorum,
quæ in Aprisionem tanquam derelicta
vulgo a Regibus concedebarunt. Charta
donationis factæ a Berengario Comite Bar-
cinonensi civitatis Tarragonensis Ecclesia
Romanæ ann. 1090. apud Baronium ann.
1091. num. 9 : *Et ut principes universi, vel
omnes alii, qui tecum insulaverunt ad præfata
urbis restauracionem, habeant in confino
hujus urbis, paralodium, suam Aprisionem,
vel quod accepérunt per manus nostras
largitionem, non inde persolventes aliquam
pensionem, nisi forte compuncti amore Dei
voluerint ipsi persolvere sua gratuita voluntate.* Ex quibus perspicue patet, Aprisiones
non fuisse duntaxat terras etemias, sed eos
potissimum agros, revera incultos, quos
Hispani ab Regibus nostris dono accepere,
et inter se in variis portiones divisere :
proindeque recte scribi in laudato Diploma-
te Ludovici Pii Adportionem. [** Wachtero,
qui alias Cangii interpretationi assentitur,
Aprisio est a voce Suecia bryta, Dividere,
Franc. bruttan, Anglos. brytan, Frangere,
Græc. πρίσιον, Scindere, qui antiquissimus
verbii sensus, postea ad generalem divi-
dendi rationem perductus est, ita ut Apris-
iones sint Distributiones agrorum, eo fine***

ex eremis factæ, ut quilibet portionem suam a principe concessam, ad cultum traduceret. Conf. etiam F. C. von Buri Erlæuter. des Lehnrechts, part. 4. pag. 18. sqq. ADEL.]

* 1. APRISIONARE, In carcere conjicare, Gall. *Emprisoner*. Charta Arnulphi Locum-tenentis Regis in Occitania ann. 1372. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 439 : *Ex quibus causis meritos subditos utriusque sexus dicti Vicecomitis et valitorum suorum Aprisionaverant, et Aprisionari fecerunt idem D. de Rola et Robertus Dalphini.*

* 2. APRISIONARE, Per vim occupare, tenere. Charta ann. 1390. in Reg. 141. Chartoph. reg. ch. 33 : *Animalia grossa et minuta capiendo, Aprisionando, interficiendo, etc.* Vide supra *Aprisio*.

* APRISONARE, Alicui manum injicere, Gall. *Arrêter*. Charta ann. 1372 : *Dictum dominum Aprisionarunt et captum duxerunt. Aprisionner vero olim nostris, idem quod Rançonner, mettre à prix, Pecuniam pro libertate extorquere.* Lit remiss. ann. 1385. in Reg. 146. Chartoph. reg. ch. 270 : *Les-diz supplians crurent que les quatre Alemanus estoient ennemis de nostre royaume, et pour ce les prirent, fiancerent et Aprisonnerent; et ainsi qu'ilz les amenaient etc.*

* APRISIA. Vide in *Aprisia* 1.

* APROBERIA, Approbatio. Stat. ant. Florent. lib. 1. cap. 68. ex Cod. reg. 4621. fol. 36. r^o : *Dicti aprobatores pro aliqua Aproberia quam facerent, non possint nec debent....petere....aliquid ab aliqua persona.*

APRONES, Avium species. Fridericus II. lib. 1. de Venat. cap. 18 : *Grues, Aprones, anseres, anates, et hujusmodi multo magis propter intemperiem aëris transeunt.*

APROPALARE, Publicare, palam facere, Gall. *Rendre public*. Stat. castri Redaldi lib. 1. pag. 5. r^o : *Et quod servabunt statuta super predictis edita, et non Apropalabunt nec manifestabunt ullo modo, directe vel indicente, etc.*

* APROPLEGIARE, alias mendose pro Applegiare, in Charta Durandi Episc. Caiblon. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 247. B. Vide in *Plegius*.

* APROSTILLA, sive rafanos agria, in Glossar. medic. Simonis Januens. ex Cod. reg. 6959. [** Hortus Sanitatis, tractat. de Herbis cap. 38 : *Aprostilla est herba, uncis duos sive tres spargit in terra rubentes; folia habet rute similia, radices ut cepe sed amphores, quam quidam rafanum agrestem vel silvestrem vocant....Operations. Plinius. Aprostilla purgat inferius et superius, excitat libido in viris et mulieribus et propter hanc causam prohibetur nutricibus. Hæc partim ex Plin. Hist. Nat. lib. 26. cap. 8. sect. 46. ubi hodie legitur Apios ischias.*

* APPROVARE, pro Approbare, Gall. Prouver, in Instrumento anni 782. novæ Hist. Occitanæ col. 25.

* APSELLA, quid sit docet Charta ann. 1434. apud Cl. V. Garamp. in Indice ad Hist. B. Chiaræ, pag. 496. col. 2 : *Povea molendini sive Apsella etc. Apsella molendi communis, in alia ann. 1452. ibid. pag. 498. col. 2. Sed legendum fortassis Capsella, quod ad modum arce constructa. Vide Capsa 1.*

APSIDA. Vide *Absida*.

* APSIS, πρόσφατον, νερόν, Recens, in Supplemento Antiquarii. Vide alia notione in *Absida*.

* APSONARE, Dissonare, Descordar, Prov. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

* APSUM, Vellus ovis, Senatori lib. de Orthograph. Vellus lana, in Glossis Isidori.

APSUS, APSITAS. Vide *Absus*.

APTABILIS, Aptus, S. Gaudentius Brixiensis Episcop. in Serm. in die ordinacionis sue dicto : *Suscepi hoc summi Sacerdotii manu, nec merito dignus, nec aetate Aptabilis, nec doctrina maturus.*

APTAMENTUM. Consuetudines MSS. Riomi in Arvernus ann. 1270 : *Nec ferramenta, nec utensilia Aptamenta, cum quibus panem suum lucratur... pignorentur. Charta Occitanica habet hoc loco : Ny ferramen, ny espletamen en los quas son pa hom gazanha.*

* Supellex quævis, quidquid ad rem aliquam conficiendum necessarium est. Charta ann. 1252 : *Qui Durantes dixit dom. Amalrico quod monachi dicti monasterii (Foutis frigidi) circa auroram hodie disfamaverant et ruperant cubanam quam fecerunt in dicto opere, et piconas, et palas, et expletam, et alia Aptamenta inde asportaverant. Libert. villæ de Lunacio diœce. Agen. ann. 1295. in Reg. 48. Chartoph. reg. ch. 124 : Item quod pro debitibus non pignorentur... ferramenta seu utensilia, vel Aptamenta, cum quibus panem suum lucrantur. Lit. ann. 1342. in Reg. 111. ch. 131 : Nullus homo seu semina hujus villa Tholosa... ausus sit tenere amodo bancas seu tabulas, seu quæcumque alia Aptamenta ad merces vendendas. Vide supra *Aisamenta*.*

* 1. APTARE FUSTIBUS, Egregie verbare; quomodo etiam Ajuster usurpamus, pro Mal-traiter. Acta S. Vamnis tom. 3. Aug. pag. 288. col. 1 : *Cumque non adquiscentem audiret, fustibus eum Aptavit, et projicit semivum in carcere.* Vide infra *Associare* 3.

* 2. APTARE VULNERATUM, Sauciato adhibere fomenta, curationem, Gall. *Panser*. Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 130. Chartoph. reg. ch. 57 : *Ipsum pastorem sic vulneratum per barbitonsorem Aptari et parari fecerunt, et in lecto responserunt. Apontier, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1402. ex Reg. 157. ch. 114 : Lequel Matias icellui Regnault leva et le porta en la maison de son maistre pour l'Apontier, et le su par eulz,... ensuite il fina vie par mort.*

* APTATIO, Refectio, reparatio. Correct. stat. Cadubrii cap. 48 : *Volumus quod quotienscumque occurrit pontes aptari sive refici debere, quod dominus vicarius præcipiat officiis centenariorum, ad quos spectat talis Aptatio, sive refection, quod dicti officiales procurent et faciant aptare seu reficere omnes pontes, qui indigent reparacione seu refectione.*

* APTECTANEUM, Appensum domiectum, seu rusticum ædificium levioris pretiæ ac momenti, idem quod *Appendaria*. Vide in hac voce. Charta Rorii episc. Patav. ann. 870. apud Pez. tom. 6. Anecd. part. 1. col. 80 : *Ut in senedochium cum omnibus*

adficitiis earum et casalibus, Aptectaneis, horis, areis, etc.

* APTEENTARE, pro Attentare, in Charta Reginaldi Episc. Carnotensis ann. 1198. tomo 2. Tabulari Fontanelensis pag. 1645 : *Et ne aliqua occasione aliquis dictos Monachos aptent inquietare, etc.*

* APTHEO. Mendose in Lege Salica editionis Heroldi § 11. pro Achteo. Vide *Chunna*.

* APTIARE, perperam, non attenta abbreviationis nota, pro *Appretiare*, *Æstimare*, statuere pretium, *Apprécier*. Charta Soldani pro Pisan. ann. 1174. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Hist. Sicul. Laur. Bonicont. part. 1. pag. 198 : *Et omnes eas (merces) quas camera nostra debet accipere, et antequam accipiat, debet esse Aptiatum, sic ut mercatores clamasse se non possent. Vide *Appretiare*.*

* APТИCARЕ, Aptum judicare : Galli dicunt Juger à propos. Marculfus lib. 2. form. 27 : *Igitur, juxta quod mihi Aptificavit, taliter, inter nos convenit. Form. incerti Auctor. cap. 26 : Sed dum solidos ipsos minime habui, unde transsolvere debebam, sic mihi Aptificavit, ut brachium in collum posui, etc. Form. vett. Bignonii cap. 25. de Mandato : Et quicquid exinde egeris, gesse-risive, apud me in omnibus, et ex omnibus ratum et Aptum atque transactum, in omnibus definitum esse cognoscat. Capitulare Caroli M. ann. 797. apud Holstenium [** Pertzio pag. 75.] : Omnes unanimiter consenserunt et Aptificaverunt, ut de illis Capitulis, etc. Ibidem cap. 2 : Omnes statuerunt et Aptificaverunt, etc. Charta ann. 841. in Tabul. Belliloci Lemovic. : Unde accipimus a te pretium, in quo nobis bene complacuit, vel Aptificatum fuit. Charta Theodorici Reg. Franc. : Ermenteus in presenti taliter fuit professus, quod ipsa villa... vindedit, et juxta sui Aptificatione pretio exinde recepit. [Perperam apud Doubletum in Hist. Sandionys. pag. 687. *Aprificatione.*] Adde Epistolam Caroli M. de Victoria Avarica, sub finem, et Notas Tyronis pag. 198. [Mabill. Analect. tom. 4. pag. 251.]*

* APTUM. Tabular. Brivatense cap. 210 : *Et componat, cui Aptum est, auri libram unam, etc. Id est, solvat ei, ad quem id spectat, vel cui convenit.*

* APТИСАРЕ, Idem, ut opinor, quod *Appreticare*. Locum vide in voce *Solidus. De solidio et denario sponsare*.

* APТИTUDO, Tempus aptum, opportunitas. Rolandinus Patavinus de factis in Marchia Tarvisina lib. 10. cap. 10. apud Murat. tom. 8. col. 319 : *Hinc sumta occasione multi de Vicentinis et de Paduanis, qui cum ipso venerant de Verona, cum Aptitudinem sibi viderunt, fugierunt Paduam, tamquam ad portum refugii et salutis. Occurrit iterum ibid. cap. 17. col. 323.*

* APТОТА, Id est incasualia, suntque indeclinabilia, proprie tamen sunt dicenda quæ nominativum solum habent, ut *Jupiter* qui et nominativus invenitur, et non accipitur etiam pro obliquis. Papias MS. Græca vox ab ἀπτώς, ὄπτως, Firmus, qui non cadit. Hoc utuntur Grammatici, ut nomina significant quæ declinari non possunt. [** Vid. Forcelli.] * APTRA, ἀπτελόψυλλα, ὃς τιτίνεις, Pam-pini. Suppl. Antiquarii. [** Vide Salmas.

ad Plin. pag. 101, qui legit: *Apiastra, rā*
μαλιπυλλά, ὡς Ττίνιος.

* **APTUARE**, Rem propriam sibi facere, vindicare, quasi sibi *apture*, Gall. *s'Approprier*. Inquisitio ann. 1156, tom. 1. Hist. episc. Massil. pag. 479: *Quod Raymundus de Vita eterna Massiliensis episcopus pro quærimonia, quam ab hominibus S. Cannati habuit de novis deffensis, quos castani fecerant, ipse episcopus eosdem deffensos Aptuavit, et quicunque de illis sive de aliis deffensis novis aliquid habere voluit, per episcopum cognovit, et in singulis deffensis duos cirogillos annuatim pro censu retinuit. Coacta nimis et longius repetita originatio, quæ Aptuare, ab Apaltus vel Appatiamentum accersit; neque felicior est interpretatio, qua Aptuare, per In seudum dare, exponiatur.*

* **APTARIUM**, pro Actuarium, Gall. *Brigantin.* Joan. Simoneta de gest. Fr. I. Sforzic ad ann. 1448. apud Murator. tom. 21. Script. Ital. col. 441: *Dimissis a Venerorum classe biremisbus et Aptuariis, praedatoriisque naviculis permultis, totum id Padi litus.... vexabatur.*

¶ **APTUM**. Vide in *Aptificare*.

* **APTUS**, *Habilis, idoneus, agilis sive gracilis, utilis sive necessarius*, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646.

* **APUA**, *Piscis minutus*, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613. Vide supra *Aphyta*.

APUD, pro *Cum vel Per*. Formulae veteres Bignonii cap. 2: *Et taliter ei fuit judicatum, ut hac causa Apud proximiores parentes suos, octo de parte genitoris sui et octo de parte genitricis sua. .... jurent. Ubi Apud parentes, idem valet quod cum parentibus. Et cap. 39: Ibique veniens homo aliquis nomine ille suggestit eo quod Apud nostrum signaculum hominem aliquem... mannitum habuisse. Id est, cum litteris annulo nostro signatis. Formulae secundum Legem Roman. cap. 30: Conjurare debeat Apud homines visores et cognitores, etc.*

¶ **APULIA**. Tertullianus de Spectac. cap. 20: *Deus etiam extracameras et gradus et Apulas oculos habet. In quem locum Latinus per Apulas intelligit locum obiectum et a plurima securum, Latinioque concinunt Macer et Hofmannus in Lexicis suis. Melius hic Rigaltius: hoc vocabulo significari videntur vela quæ in theatris et amphitheatris, ad ornatum, et ad excludendos ictus solis fervidos adhibentur. Ea vero quandoque purpurea, quo colore præstantissime, ut verisimile est, lana imbucentur, quales ex Apulia. Martialis *Velleribus primis Apulia*. Unde et velis nomen Apularium. Hec ille.*

* **APULSUS**, Jus appellendi animalia ad aquas. Charta ann. 1308. in Reg. 40. Chartoph. reg. ch. 137: *Dicebant... se.... habuisse usum et expectantiam... abeprandisi seu Apulsum habendi cum suis animalibus in aquis pertinentiarum et districtus castri memorati.*

¶ **APUNCTAMENTUM**, *Apunctare, Ap-punctatio*. Vide *Appunctare* 3.

* **APUNCTARE**, Erogare, dispendere, vel oppigerare, obligare, Gall. *Engager*. Lit. remiss. ann. 1351. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 108: *Rebus suis in ministerio suo necessariis per se ipsum et quemdam famulam suum Apunctatis, etc. Vide alia notione supra in Aponchare et Appuncture 3.*

* **APURARE**, a Gall. *Appurer*, Rationes decidere. Instr. ann. 1391. tom. 2. Probat. Hist. Brit. col. 589: *Pro faciendo et Apurando hujusmodi computum comparuissent.*

¶ 1. **AQUA**, Quodvis delictum in aquis commissum; item jus de illo cognoscendi, Gall. *Justicier de l'eau*. Charta Henrici I. Angl. Regis pro Monast. Beccensi ann. 1134. in Historia MS. ejusdem Monast. pag. 36: *Concedimus eisdem Monachis ut habeant in tota parochia Becci omnes regias libertates, murdrum, mortem hominis, plagam, mehaim, sanguinem, Aquam, et ignem: sed et latronem in Becci parochia captum undcumque fuerit. Charta Henrici II. ex Archivo ejusdem Monasterii: Hæc omnia concessi cum mordro, et morte hominis, et plaga, et mehaim, et sanguine, et Aqua, et igne, et cum omnibus regiis libertatibus et consuetudinibus ad me pertinentibus.*

* Ejusmodi est Præpositi Mercatorum Ediliumque Parisiensium jurisdictio; de qua consule Dissertationem D. le Roy, editam tom. 1. Hist. Paris. a Lobinello promulgata.

¶ 2. **AQUA**, Fluvius, flumen, apud Rymer. tom. 7. pag. 247: *Ultra Aquam de Severnda versus Walliani. Idem tom. 8. pag. 439: Constituimus ipsum Admirallum nostrum flotam navium ab ore Aquæ Thamisie versus partes Boreales, etc. Ibidem pag. 551: In partibus Pykardie, ab Aqua de Summe usque ad Aquam de Graveling, etc. Et pag. 271: Aquam Thamisie modo guerrino de cætero intrare magis timeant et evitent.*

* Charta ann. 862. apud Dunodum in Probat. Hist. S. Claudii pag. 65: *Sicut Aqua currit, quæ vocatur Serrona.*

3. **AQUA**, Alveus, rivus, Innocentius de Casis litterarum: *Locus.... duas Aquas, sive duos alveos habeat. Idem: Duas Aquas vivas.*

4. **AQUA**, inquit Matth. Silvaticus in Pand. *Aliquando summitur pro succo, ut Aqua absinthii, i. succus absinthii. Infra: Aqua casei vel lactis, serum. Adde Joannem de Garlandia in Synonymis Chymicis.*

5. **AQUA**, Baptismus, Aquæ salutaris lavacrum. Tertullianus de Pœnitentia: *Si ab Aquis peccare desistimus. Lib. de Baptismo: Deinde Dominus post Aquam segregatus in desertum. Eodem libro: Felix sacramentum Aquæ nostræ. S. Hieronym. Epist. 73. cap. 3: Aquarum laudes et baptismi prædicemus. Passio SS. Perpetuæ et Felicitatis: Et mihi Spiritus dictavit aliud petendum ab Aqua nisi sufficiat carnis. Id est, post perceptum baptismi. Sed in ipsis quoque Scripturis SS. quotiescumque Aqua sola nominatur, Baptismum innui prolixe docet Cyprianus Epist. 63. Vide Rhabanum in Allegor. MSS.*

* 6. **AQUA**. Charta ann. 1341. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 250: *De cervis dare consueverunt domino nostro regi.... de nodo Aquarum usque ad renes. Leg. prorsus Anquarum. Vide supra Anqua.*

* 7. **AQUA**, Jus utendi aqua seu in ea piscandi. Charta ann. 1059. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 15: *Similiter decimam do, et Aquam de Criolio octa diebus ante festivitatem S. Michaelis et ipsa nocte festivitatem ejusdem, Aquam de eo eidem abbatie do: similiter ante festum translatis S. Benedicti, Aquam de Criolio concedo*

eidem ecclesiæ quatuor diebus, et ipsa nocte festi Aquam de eo. Vide infra Aquaticum.

* * **AQUA**, pro spiritu sancto ponitur, quoniam mundat omnia. Et *Aqua sunt populi*. Melber. Vocabul. Versus memorial. in Gemm. Gemmarum:

*Est Aqua doctrina, populus, dolor, unda marina. **AQUA ANDRIS**, Potio abortiva. Lit. remiss. ann. 1447. in Reg. 178. Chartoph. reg. ch. 257: Lequel Frobert conseiloit à icelle femme qu'elle beust de la rue ou de l'Eau ardente, et que c'estoit la chose au monde qui plus n'est la feroit affouler d'enfant.... Aussi lui vouloit faire boire de l'eau d'escruse, ce qu'elle ne voulut consentir.*

AQUA BENEDICTA, *Aqua Aspersoria*. Anastasius in Alexandro: *Hic constituit Aquam Aspersorium cum sale benedici in habitaculis hominum. Micrologus cap. 46. et Honorus August. lib. 3. cap. 27: Alexander Papa quintus a B. Petro constituit, ut sal et Aqua Benedicentur, ad conspergendum populum, et habitacula eorum, quod et nos in omni Dominica iuxta Canones sequimur. Ex his facile est emendare Scriptum de Vitæ S. Guthlacii cap. 40: Illa etiam partem glutinam salis a sancto Guthlaco ante consecratam arripiens in Aquam apertoram levi rasura mittebat. Legendum enim aspersorium nemo non videt. [In Actis SS. Aprilis tom. 2. pag. 49. habetur, apertoram, Mabilionius dubitat qui legendum sit, sed retinendum esse Apertoram, hoc est, quæ aperiat oculos, ex sequentibus verbis manifestum est. Sic se habent: Ipsam denique Aquam cum intra palpebras cæci guttatum stillaret, mirabile dictu! ad primum tactum primæ guttæ, detrusis cæcitatis nubibus oculis infusum lumen redditum est.] Vide, quæ de Aqua benedicta et ejus apud Christianos usu ac virtutibus congesse Durandus lib. 4. Ration. cap. 5. Marsilius Columna in Hydroiologia, Baronius ann. 57. n. 106. et sqq. ann. 132. n. 4. Franciscus Turrianus lib. 3. pro Epistolis Pontific. cap. 9. lib. 5. cap. 4. Bosquetus Episcopus Mouspellensis ad Epist. Innocentii III. PP. et alii.*

BENEFICIA *Aqua Beneditæ*, dicuntur in Synodo Exoniensi ann. 1287. cap. 29: *Fuisse a majoribus ab initio instituta intuta caritatis, ut ex eorum proventibus pauperes Clerici exhibentur in Scholis, ibidem cultur proficerent, ut aptiores et magis idonei ferent ad Majora. Mox addit eadem Synodus: Statuimus, quod in Ecclesiis quoque a Scholis civitatis, vel Castrorum Diocesis ultra 10. non distantibus milia, Aqua Benedictæ beneficiæ solis Scholaribus assignentur. Deinde jubentur Presbyteri Parochiales Clericos magis idoneos ad ejusmodi beneficium preficere, qui sciant et valeant in divinis officiis sibi congrue deserire, et suis mandatis obtemperare: quibus si parochiani subtrahere velint eleemosynas consuetas, ad ipsas erogandas moveri vel compelli debent. Ex quibus colligitur, hic agi de Parochiarum, uti vocamus, Clericis, qui etiamnum in aliquot Galliae Provinciis statim post peractam majorem Missam, Aquam Benedictam in Parochianorum domos deserunt eaque familiam universam aspergunt, brevi facta ad id oratione. Agunt præterea de ejusmodi Aquæ benedictæ beneficiis Statuta Alexandri Episcopi Coventriensis ann. 1237: Sed*

*quia plerique Scholares carent necessariis, quorum scientia multi per gratiam Dei poterunt edificari, volumus, ut Scholares ferant Aquam Benedictam per villas rurales, si sint qui postulent et indigent. Statuta Egidii Episcopi Sarisberiensis anno. 1256: Personæ, vel Vicarii, dabunt Beneficium Aquæ Benedictæ Clerico pauperi scholari, ita quod veniat omniibus solennibus diebus ad Ecclesiam servendum, de qua habet dictum beneficium. Charta J. Cantuariensis Archiep. in Monastico Anglie. tom. 3. pag. 229: Volumus insuper ibidem esse duos Clericos Scholasticas per parochianorum, de quorum habeant vivere elemosynas, industrias eligendas, qui Aquam Benedictam circumferant in Parochia et Capella diebus dominicis et festivis, in divinis ministrantes officiis, et profectis diribus disciplinis scholasticis indulgentes. Huc etiam videat spectare Charta Leonardi Episcopi Cenensis anno. 1175. apud Ughellum tom. 2. pag. 460: *Id est, plebem integrum S. Victoris, qui vocatur in Valle, cum titulis et Capellis, nec non et oblationibus, et decimatiobibus et Aqua Sancta, et unctionibus vivorum et mortuorum, etc.* Occurrit rursum infra, et in alia Charta ibid. pag. 469. ubi per aquam sanciam nude, intelliguntur obventiones ex aqua benedicta, qua non modo populum, sed et dominus ipsas aspergi ab antiquo obtinuit, ut diximus. *Consecratio Fontis et Aqua per domos spargenda*, apud Ricalsum Suessionensem Episcopum in Constitut. cap. 5.*

* **Aqua BENEDICTA**, Ecclesie seu Capella benedictio. Chartul. S. Dionysii de Nogento: *Concessit prior Bernardus dari Aquam benedictam (pro capella) quam domina Eustachia faciebat in parochia S. Leobini, et divinum servitium fieri in ea, eo tenore ut nihil parochiale unquam ibi haberetur.* Charta Henr. reg. Angl. ann. circ. 1160. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 114: *Quare mando vobis (archiep. Rotomag.) quod si episcopus Abrincensis eis Aquam benedictam ad opus illarum ecclesiarum dare nollebit, vos ipsi eis illam dare: ne ecclesiae castelli mei, quod noviter firmavi, sine officio divino remaneant. Quod prestatit idem archiepiscopus, ut patet ex ejusdem Literis ibid.* : *Sciit dilectio tua (episcopum Abrinc. alloquitur) nos prece domini nostri regis Henrici et ex jure auctoritatis nostræ metropolitanæ, dedisse Aquam benedictam dilecto filio nostro Roberto abbatu S. Michaelis de periculo maris ad capellam de Ponte-Ursone, et licentiam divinas celebrandi in eadem capella, quoniam tu semel, et secundo et tertio requisitus, Aquam benedictam ei dare nolisti.*

* Populum aqua benedicta qualibet die post missam aspergere olim fuisse in uso, discimus ex Lit. remiss. ann. 1471. in Reg. 201. Chartoph. reg. ch. 167. ubi factum, quod die Jovis post Cineres accedit, narratur: *Incontinent que la messe fut dite, ainsi que le prestre donnoit de l'eau bénite au peuple à l'issue de la messe, etc. Quod apud Germanos etiam nunc viget.*

CIRCUITORUM CUM AQUA BENEDICTA inter jura Paroeciarum recensentur ab Innocentio III. PP. lib. 13. Epist. 31. Nam solis Presbyteris Ecclesiarum, seu Curionibus, ius erat die Dominico cum psallentio circumire Ecclesiam suam una cum populo, et

Aquam Benedictam secum ferre, uti praepicitur in Capit. Caroli M. lib. 5. cap. 220. [** 372, ex concil. Mogunt. ann. 813. cap. 4.] **Aqua CALIDA vel TEPIDA**, in sacrificio adhiberi solita a Graecis. Innocentius IV. PP. Epist. ad Ottonem Cardinalem Tusculanum § 8: *Porro in appositione Aquæ, sive frigidæ, sive Calidæ, sive Tepidæ, in altaris sacrificio suum, si velint consuetudinem Graeci sequantur, etc.* Consulendus omnino in hanc rem vir doctissimus Jacobus Goarus ad Euchologium Graecorum pag. 148. Vide præterea Nomocanonem seu Penitentialem Graec. tom. 1. Monumentor. Eccl. Graec. cap. 130. et 436.

Aqua CISTERNA. Cælius Aurelianus Siccensis lib. 5. Chron. cap. 10: *Aqua imbrialis offerenda, quam vulgo Cisterninum vocant.*

¶ **Aqua COLESTIS.** Rocho le Baillif in Dictionario Spagyrico, est *Vinum sublimatum.*

* **Aqua CRASSA.** Vide supra *Adipata*.

Aqua EXORCIZATA, Eadem, que Benedicta, quia in illius benedictione Exorcizantur diaboles, jubenturque, ut ab ea receendant. Sacramentarium Gregorii M. ex Bibl. Ecclesiæ Belvacensis: *Oratio Aquæ Exorcizata in domo. Exorcizo te creatura Aquæ in nomine Dei Patris omnipotens, et in nomine Jesu Christi Fili ejus Domini nostri, ut sis Aqua Exorcizata ad effugandam omnem potestatem inimici. Gordianus Monachus in Vita S. Placidi Mart. cap. 58: Rogavut... ut totius Monasterii ambitum Aqua Exorcizata respergeret. Brailio Cesaraugust. in Vita S. Eemiliani cap. 24: Salem Exorcizat, et Aqua commiscet more Ecclesiastico, ac domum ipsam aspergere caput. Marbodus Diac. in Vita S. Liciini Episcop. Andegav. Exorcizatis Aquis lavat infirmum, et ad sacrarum manuum tactum dicto citius lepra disparuit. Adde Capitul. Theodori Cantuariensis cap. 80. et Vitam S. Petri Caveonis n. 21. Odonem Cluniacensem lib. 2. de Vita S. Geraldii cap. 21. 26. Librum Miracul. S. Winoci cap. 22. etc.*

* **Aqua GREGORIANA**, Quæ ritu Gregoriano benedicitur. Pontif. MS. Senon. ad usum eccl. Paris: *Miniatur letania. Deinde surget episcopus, benedic aquam, cum sale, cinere et vino fiat Aqua Gregoriana.* Lit. Guillel. de Brocia archiep. Bituric. circa ann. 1325. ex schedis D. Le Beuf: *Vos autem unum quilibet in solidum reconciliare possitis cum Aqua Gregoriana vobis unum cuilibet* *genitum vices nostras.*

* **Aqua LEVATA**, Quæ fluit, pausatæ opponitur. Chartul. Casaur. fol. 51. v. 10: *Cum insula, et cum introitu et exitu suo, et cum Aqua levata et pausata, etc.*

* **Aqua LOSTRA**, f. Fetiida. Vide Lustramentum. Chartul. S. Ursini Bituric. ch. 39: *Ego Guarnerius Rusus et Joannes filius meus vendimus S. Ursino et canonice ejusdem ecclesie alodium nostrum; et habet has terminations ex una parte Aqua lostra et tres ulmos, etc.*

¶ **Aqua LUBRICATA** est *Aqua muscillaginosa ut strupi.* Rochus le Baillif in Dictionario Spagyrico.

¶ **Aqua MUSCATA.** Collect. Concil. Hispan. tom. 4. pag. 130. col. 2: *Solent nonnulli aquæ benedictæ, dum ea in festis populo*

aspergitur, odoriferam Aquam, et quam Muscatam dicimus, permiscere: quem usum tolli volumus.

* **Aqua NAVALIS**, Navale, statio navium, portus. Constat. Caroli III. imper. ann. 880. apud D. Bouquet inter Probat. tom. 1. Jur. publ. Franc. pag. 393: *Insuper somarium cum capistro concedant, quem, si domini voluerint, ipsi ad primam navalem Aquam usque perducant.*

¶ **Aqua OPERATORIA**, pro *Aqua Apertoria*. Vide *Aqua Benedicta*.

¶ **Aqua PRIMANENS** est solis et lunaæ *Aqua*, Rocho le Baillif in Dictionario Spagyrico.

* **Aqua PICA**, Gluten, quod ex pice aqua dilutum fit, Gall. Colle, ut videtur D. Seccusse. Lit. ann. 1358. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 92: *De una conglutinatur in duabus pellibus pergameni cum Aqua picis, una post aliam.*

¶ **Aqua PRIMA**, ex qua fit sapo. Vide in Capitellum.

Aqua ROSALIA, id est, *Rosacea*, Gall. Eau-rose. Hist. Dolphin. tom. 2. pag. 282: *Pro duabus flasconibus pro Aqua Rosalia ad opus dominae Dalphine... 9. gross.*

¶ **Aqua SANCTA**, apud Ardonem in Vita S. Benedicti Anianensis n. 39. Charta ann. 1176. apud Ughellum in Episcopis Veronesib.: *D. Jonathas Concordensis Episcopus et D. Aldemarius Xantonensis Episcopus fecerunt Aquam Sanctam cum aqua et sale, et iverunt per tres vices deforis Ecclesiam, etc. Mox: Fecerunt Aquam Benedictam cum sale, cinere, et vino, et sanctificaverunt altaria, etc.* Vide Puricellum in Basilica Ambrosiana pag. 1155.

Aqua SANCTIFICATA. Regula S. Benedicti; *Frates Aquis se Sanctificatis perfundant. Sanctificatum elementum, apud Petrum Cluniac. lib. 1. de Miracul. cap. 7.*

¶ **Aqua SATURNIA**, est generata ex tribus primis, (id est, caelesti, lubricata et permanenti, de quibus suo loco) in meatibus terra, quales sunt thermarum. Rochus le Baillif in Dictionario Spagyrico.

AQUAM SORDIDAM et stercoratum super sponsam jactare, in Lege Longob. lib. 1. tit. 16. § 8. [** Aistulph. 6. In formul. ibid.: *Aquam sordidam et stercora.*]

* **Aqua VITIS**, pro *Aqua vitæ*, Gall. Eau de vie; nisi ita vocetur quod sit vinum igne stillatum. Tract. MS. de Re milit. et mach. belllicis cap. 147: *Habentur muscipulae Aqua vitis balneata, et postea ligetur eis funiculus sulfure unctus, et accendatur fundulus, etc.* Occurrit præterea apud Barelet. Serm. 1. in Dom. 1. Quadrag.

Aqua VIVA, Perennis, jugis, nostris Eau vive, quæ semper fluit. Apud Innocentium Gromatic: *Sub se Aquam Vivam habens. Seneca lib. 3. Nat. quest: Non caelestem esse, nec collectitum humorem, sed, quod diei solet, Vivam Aquam.* Hoc sensu vero vivam aquam dici observat Cujacius, quo Virgilio vivum saxum, vivum flamen, vivus lacus et viva terra, id est, naturalis.

¶ **Aqua APPREHENSIO**, Fons seu caput fluminis vel aqueductus, Gall. Source. Annal. Bened. tom. 5. pag. 150: *Deo ac S. Maria Sanctoque Victori martyri... (donatio) nario faciunt aqueductus, qui vocatur Welna, cum omnibus fontibus in eamdem aquam descendentibus, omnemque terram)*

per quam itura est ex Apprehensione ipsius Aquæ, quæ est ad Ecclesiam Sancti Melne, et omnem pescationem ipsius aquæ, usque ad descensum ejus in mare.

* *Aqua Apprehensio, nequaquam fons est seu caput fluminis; sed Locus ubi hauritur aqua, qui Provincialibus Marteliero dicitur, aut saltem id quo derivatur aqua.*

Aqua Cursus, seu Cognitio de delictis, quæ in aqua cursu contingunt, in Chron. Hugonis Flaviniac. pag. 132.

AQUARUM DIMENSIONES, Quæ ut ait Durandus lib. 6. Ration. cap. 81. num. 20, tempore Paschali fieri solebant, ne quia homines vigilaverunt in Quadragesima, in his sanctis diebus dormire velint.

¶ *Aqua Formarum, Quæ, per tubos vel arcus desertur. Tubi vel arcus a Juris peritis formæ non raro dicuntur, ubi de aquæductibus.*

** *Aqua Foradiza, Idem. Charta Lusitan. ann. 1192 apud S^a Rosa pag. 63 : Qui mutaverit Aquam foradizam pecte LX solidos : et totum istum sit cum vozeiro.*

AQUA RECONCILIATIONIS, Aqua benedicta, quæ asperguntur Ecclesiæ, quæ reconciliantur. Vide Reconciliare. [Et mox Aqua sanctificationis.]

¶ *Aqua Refectionis, id est, Baptismatis apud S. Paulinum epist. 19. n. 4. novæ edit. ad S. Delphinum a quo fuerat baptizatus : Hunc tu Dominum ora donec exores, ut vellera nostra, quæ in Aqua Refectionis manibus tuis lavit, etc.*

¶ *Aqua Sanctificationis, Idem quod Aqua Sancta vel Benedicta. Charta Lamberti Atrebatenensis Episc. pro Monasterio Canonorum in Aroasia apud Miræum Diplom. Belgic. tom. 1. pag. 167 : Si autem aliquando, quod absit, antiquo hoste instigante in predicto loco vel parochia tale quid acciderit, pro quo reconciliatio necessaria fuerit, tibi legitimisque successoribus tuis, vice nostra, accepta Aqua Sanctificationis et reconciliationis ut ea reconciliies, religioni vestra annuimus et impertimus.*

* *AQUABELLA, Titulus libri, in Inventar. ann. 1218. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 67. col. 2 : Librum istoriæ ex Socrate, librum qui vocatur de Aquabella; librum quadragenarium.*

* *AQUACIUM, lo conducto del aqua, in Glossar. Lat. Ital. MS.*

*AQUÆ, vel Aqua Frigidæ JUDICIO, una ex purgationibus vulgaribus, quas *Judicia Dei* appellabant: quæ criminis alicuius suspectus, vel de gravi aliquo facinore delatus, in aquam demergebatur: ita ut si supernatares, nocens ac reus; contra si in imum delaberetur, innocens judicaretur. Annales Francorum Bertiniiani ann. 876 : *Hludovicus Hludovici Regis filius, decem homines. Aqua Calida, et decem ferro calido, et decem Aqua Frigida ad judicium misit coram eis, qui cum illo erant, potentibus omnibus, ut Deus in illo iudicio declararet, si plus per rectum illi habere deberet portionem de regno, quam Pater suus dimisit ex ea parte, quam cum fratre suo Carolo per consensum illius et per sacramentum accepit: qui omnes in laeti reperti sunt. Wibertus in Leone IX. PP. cap. 2 : Utrum integre redidissent rerum suarum decimationem sub iudicio Aqua Frigidæ perscrutabantur. Char-**

ta fundationis Abbatiae S. Severi apud Maram in Hist. Beneharn. lib. 3. cap. 8 : Tandem complacuit illis iudicium facere in Aqua Frigida, etc. Cum Aqua Frigida ad iudicium Dei exire, apud Hincmarum in Opusculo 55. Capitul. cap. 43. Usatici Barcinonenses MSS. cap. 101 : Vere iudex aliter noverit, nisi hoc quod judicaverit ad verum, traxerit per sacramentum, et per batayam, vel per iudicium Aqua Frigidae, vel Calidae. Charta Ildefonsi Regis Aragon. ann. 1187. pro libertatibus villæ Amiliani, in Regesto Ludovici Hutini Regis Franc. pag. 7 : Item ille, adversus quem maleficium factum fuerit, vel proditio, si aliam accusaverit, de quo aliqua suspicio sit Curie, accusans præstabit sacramentum de calunnia, quod credit illum accusatum fore factum, de quo eum accusat, fecisse, et exinde accusat recipiet iudicium Aqua Frigidae. Constitutio Jacobi I. Regis Aragon. : Si quis intra hanc prædictam pacem Domini, aliquod malum alicui fecerit, in duplum ei componat, et postea per iudicium Aqua Frigidae treugam Domini in Sede sancti Petri emendet. Charta Communiæ Tornacensis ann. 1187 : Si aliquis super alicuius morte fuerit accusatus, et per legitimos testes illum occidisse probari non poterit, iudicio Aqua Frigidae innocentiam suam probabit. Idem statutus de eo, qui de nocte aliquem armis molitus vulneraverit. Apud Gregor. lib. 5. Decret. cap. 8. Presbyter de homicidio infamatus, iudicio Aqua Frigidae suam innocentiam probasse dicitur. Adde Wibertum in Vita S. Leonis IX. PP. cap. 1.

*Eiusmodi porro probacionis vulgaris speciem Aqua Judicium nude crebro appellant veteres Tabule et Scriptores. Charta Philippi Augusti Regis Franc. ann. 1200. pro Universitate Parisiensi contra Præpositum Parisiensem : Nisi forte elegerit (idem Præpositus) Parisiis publice Aqua subire iudicium, in quo si ceciderit, damnatus erit; si liberatus, nunquam Parisiis, vel alibi, in terra nostra Præpositus noster, vel Bullivus erit. Ita usurpant Leges Forestarum Canuti Regis cap. 13. Statuta Willelmi Regis Scottiæ cap. 15. 16. Statuta Alexandri II. Regis Scottiæ cap. 7. Regiam Majestatem lib. 4. cap. 3. § 4. Decreta Ladislai Regis Hungariorum lib. 1. cap. 28. lib. 3. cap. 1. Chironicon Flaviniacense pag. 244. Gervasius Dorobernensis pag. 1590. Historia Vezeliensis lib. 4. Bracton. lib. 3. tract. 2. cap. 15. § 2. Adde Ughellum tom. 7. Ital. Sacr. pag. 864. *Aqua Judicialis* dicitur in Tabulario Angeriensi fol. 30 : *Judicium Aqua Exorcizatæ, apud Guibertum lib. 3. de Vita sua cap. 16. Interdum tamen aquæ nomine utramque, et frigidam, et calidam, intelligi posse non diffiteor, ut in Tabulario Prioratus S. Nicasii de Mellento ann. 1280. fol. 50 : Cum omni libertate et plena justitia, videlicet cum banno et sanguine, Aqua et duello, et aliis hujusmodi libertatibus. Hic enim tam *Judicium aquæ frigidæ* quam calidæ intelligi potest.**

Jam vero quo nixi fundamento veteres iudicium aquæ frigidæ adinvenerint, pluribus docet Hincmarus Remensis de Divortio Lotharii et Teutbergæ pag. 60 : Et quoniam... ostendimus divina auctoritate baptismum esse iudicium, unde et Jordanis baptisma designans interpretatur Ritus iudicij, quo Prin-

*ceps mundi mendax, et pater ejus, foras ejicitur, et baptismus Dei est consilium, divini viri ad ignota investiganda invenerunt iudicium Aqua Frigidæ. In quo aquæ frigidæ iudicium, ad invocationem veritatis, que Deus est, qui veritatem mendacio cupit obtegere, in aquis, super quas vox Domini Dei intonuit, non potest mergi, quia pura natura aquæ naturam humanam per aquam baptismati ab omni mendaciū figmento purgatum, iterum mendacio infectam, non recognoscit puram, et ideo eam non recipit, sed rejicit ut alienam, etc. Idem ad Hildegarium Episcop. Meldens. pag. 676 : *Soteria Christianitatis, inter acta et agenda iudicia consistentis, ex antiquo sanxit et frequentavit iudicium, quod fit per Aquam, quodque sub Noë factum fuerat in Arca fidei, liberans innocentias, et condemnans noxiros. His contentanea habent Orationes ipsæ, quæ a Sacerdotio pronunciabantur in exorcismo aquæ frigidæ, de quibus mox.**

In aquæ igitur frigidæ examine, nocens ac reus supernatares, innocens in imum delabuntur, ut ex Hincmario colligitur. Ita etiam Orationes in adjuratione aquæ a Sacerdote facta : *Ut si de hoc furto scisti, aut vidisti, aut bajulasti, aut in domum tuam recepisti, aut consentiens, aut consentaneus exinde suscisti, aut si habes cor incrassatum vel induratum, evanescat cor tuum, et non suscipiat te aqua, neque ullum maleficium contra hoc prævaleat, sed manifestetur. Iisdem infra ferme similia habentur. [* Pontificale antiquissimum MS. : Novum ac mirabile signum in eis ostendere digneris, ut innocentes de crimine furti, vel homicidii, vel adulterii, aut alterius nævi, cuius examinationem agimus, more aquæ in se recipient et in profundum pertrahant : conscientes autem hujus criminis a se repellant atque reponant, nec patiantur recipere corpus, quod ab onere bonitatis evacuatum ventus iniquitatis allevavit. Ibid. ex alia oratione : Ut nullummodo suscipias hos homines illos, si in aliquo sunt culpabiles de hoc, quod illis obicitur, scilicet aut per opera, aut per consensum, vel per conscientiam, seu per ullum ingenium; sed fac eos super te natare, et nulla præstigium inimici, quod illud possit occultare.] [** Formulæ integræ ex Ordine Dunstanii Dorobernensis Ecclesiæ Archiepisc. leguntur apud Pithœum in Glossar. Capitular. pag. 10. et 11.] Idem Hincmarus de Divortio Lotharii : Sed in Aqua Frigidæ iudicio, non constare videtur, quod innoxii submergentur, aqua, (f. aquam) culpabiles superstant. Historia Vezeliacensis lib. 4. extremo : *Sequenti die adducti sunt illi duo, qui videbantur revocati ad iudicium examinis Aqua, quorum unus omnium iudicio salvus per aquam factus est : alterporro remersus in aquam sere omniumore damnatus est. Et infra : Iterum ipso petente ad Aqua iudicium reductus, et secundo demersus, nec vel purum ab aqua receptus est. Guibertus lib. 3. de Vita sua cap. 14. de quodam fure : Ineffabili commento gazophylacium prorupit, et copiosus aurum gemmasque tulit. Quibus tulit, celebrato jam sacraliticis iudicio, in hunc cum aliis Matriculariis injectus est, superque natale convictus, cum quo et ali primi damni cognitores, quorum alii surcis illati, alii vero**

parsum. Idem Scriptor capite 26. de quibusdam hæreticis : *At quia talium est negare, et semper hebetum clam corda seducere, addicti sunt Judicio Aquæ Exorcizatæ... Dixi ad Episcopum : Quoniam testes absunt, cæpto eos addicite judicio... Missas itaque egit Episcopus, de cuius manu sub his verbis sacra sumperunt: Corpus et Sanguis Domini veniat vobis ad probationem hodie. Quo facto piissimus Episcopus et Petrus Archidiaconus, vir fide integerrimus, qui ut non subjecerentur iudicio, eorum promissa respuerat, ad aquas procedunt. Episcopus cum multis lacrymis letaniam præcinctuit, deinde exorcismum fecit : inde sacramenta dedere, se nunquam contra fidem nostram credidisse, aut docuisse. Clementius in dolium missus, ac si virga superaret. Quo visa infinitis gaudiis tota effertur Ecclesia, etc.* Hermannus Monachus de Miraclis S. Mariæ Laudun. cap. 28. de quodam sure : *Ubi dum servaretur, quadam nocte vas maximum aqua impleri, seque in eo ligatum fecit deponi, tentare scilicet volens, utrum in aqua intus mergeretur, an supernaturet? Cum vero se sine ulla dilatione vidisset ab aqua receptum fuisse, et ad vasum fundum pervenisse, exhilaratus dixit, se nihil ultra timere; sed sponte in aquam ingressum fore. Sed res, cum serio acta est, longe aliter successit, ut infra narratur. Statute MS. Caroli I. Reg. Sicil. cap. 114. ubi de lege paribili : Quant aucuns estoit accusez d'aucun crime, dont il deuest estre noyez, s'il n'estoit coupable, il ne pooit noyer: mais ce n'est mie voir, cur ce fesoit li banfices de l'air, qui le retient, non mie autre chose. Addit Loccenium lib. 2. Antiq. Suecicar. cap. 7. [** et Suhimii Histor. Daniæ. 9, 42.]*

Interdum pluries in aquam demergebantur, si plurimum criminum suspecti haberentur. Hincmarus tom. 1. pag. 608 : *Sic et inventus in iudicio noxijs, si fuerit forte super plura suspectus, iterato est iudicio examinandus, quousque inveniatur emendationis confessione probatus.*

Colligabantur vero immersendi. Idem Hincmarus de Divortio Lotharii pag. 607 : *Configatur autem fune, qui examinandus in aquam demittitur: . . . qui ob duas causas configari videtur, scilicet ne aut aliquam possit fraudem in iudicio facere, aut si aqua illum velut innoxium receperit, ne in aqua periclitetur, ad tempus valeat retrahiri. Infra : Et hoc examinandus iudicio, Configatus in aquam dimittitur, et Configatus retrahitur, et aut purgatus statim iudicio arbitrorum absolvitur, aut usque ad purgationem Configatus, iudicio examinatur. Fadem habet Opusculo 59. pag. 681. Denique Leges Æthelstani Saxonice cap. 23. Edit. Latinae 30 : Si aqua gelida faciunda est quæstio, ad sequulam funis in aquam mergitor. [** Æthelst. in concil. Greatanlag. cap. 26. hæc habet, sed abest vox gelida, neque Phillipsius Hist. Jur. Anglos. § 55. inter ordalia, Anglosaxonicis usitata aquam frigidam recenset Confer ejusdem Histor. Jur. Anglic. vol. 2. pag. 270.]*

Qui in ejusmodi iudicio cadebat, ut loquitur Charta allata Philippi Augusti, perire vulgo dicebatur. Assisæ Henrici II. Regis Anglie, apud Rog. Hoveden, de eo qui restatu fuerit de murtro vel latrocinio, etc. : Eat ad iudicium aquæ, et si Perierit, alterum.

pedem amittat. Et apud Northamtune additum est pro rigore justitiae, quod dextrum similiter pugnum cum pede amittat, et regnum abjuret. Idem Hovedenus pag. 566 : Sed quia iudicio aquæ Perierat, etc. Et pag. 804 : Donec iudicio aquæ vel ferri se munduverit, et si Perierit, suspendatur. Gervasius Dornborn. in Chron. ann. 1195 : Ibique per ministros Regis iudicio aquæ mundati sunt, vel Perierunt.

Jam vero quo pacto istud iudicium, et cum quibus ceremoniis perageretur, pluribus docemur, non modo ex loco allato Guiberti, sed et ex Ordine ad exorcismum aquæ frigidæ, quem habent Juretus ad Iovinus Carnotensis Epist. 74. Deltrius lib. 4. Disquisitionum magicarum quest. 4. sect. 4. Pithœus in Gloss. ad Capitul. Caroli M. Lindenbrogii post formulas solennes, Spelmanus, Goldastus tom. 2. Alemanno-corum pag. 178. denique vir doctissimus Joannes Mabillonius tom. 1. Analector. pag. 47. [** Cancianus Leges Barbar. vol. 1. pag. 282. ex Murator. tom. 2. Anecd. et Antiq. Med. xi diss. 38.] Ex quo quidem ordine extantum, quæ ad peragendi iudicii formam pertinent, depromere opera pretium videatur, cum orationes ipsas, quas Benedictiones aquæ iudicij indigit Gilbertus Lunicensis Episcopus, de usu Ecclesiastico, apud laudatos Scriptores legere cuivis promptum sit. Ita autem se habent : *Cum hominem vis mittere ad iudicium aquæ frigidæ ob comprobationem, ita facere debes : accipe illos homines, quos vis mittere in aquam; adduc eos in Ecclesiam, et coram omnibus illis cantet Presbyter Missam, et fac eos ad ipsam Missam offerre. Cum autem ad Communione venerint, ante quam communicent, interroget Sacerdos cum adjuratione ista, et dicat : adjuro vos homines per Patrem et Filium et Spiritum sanctum, et per Christianitatem, quam suscepistis, et per S. Trinitatem, quam docuistis, et per istas sanctas reliquias, vel sanctam venerationem, quæ in ista Ecclesia sunt, ut non præsumatis accedere ad hoc sanctum altare, nec istam sacram Communionem accipere ullo modo, si hanc causam vestræ reputationis (hoc est illa, vel illa) fecistis, aut scitis, quis hoc egit. Si autem tacuerint, aut nullam professionem inde dixerint, accedat Sacerdos ad altare, et more solito communicet : postea vero communicet illos, qui in aquam mittendi sunt. Cum autem communicat, dicat Sacerdos ad altare : Corpus hoc et Sanguis Domini nostri Jesu Christi sit vobis ad probationem hodie. Expleta Missa, accipiat Sacerdos Crucem et Evangelium, et incensum, et pergit ad locum destinatum cum aspersione aquæ benedictæ ubi probentur. Et cum veneri ad ipsum locum, det illis hominibus bibere de aqua benedicta. Cum autem dederit, unicuique dicat : Hanc aquam dedi vobis ad probationem hodie. Postea conjure aquam, ubi illos mittere debet, dicens ita : Adjuro te, aqua, etc. Post conjurationem autem aquæ, exuat eos vestimentis suis (et induat eos vestimentis de Exorcista, et alliget in eis singulariter sinus rectæ consuetudinis) faciatque eos osculari Evangelium et Crucem, et posthac aspergit super unumquemque ex ipsis de ista aqua benedicta, et dicat adjurationem sequentem, et projiciat eos statim*

*singulariter in ipsam aquam. Hæc autem omnia facere debet jejonus; et neque illi antea comedant, neque ipsi, qui eos mittant. Sequitur exorcismus, etc. Hactenus Ordo ad exorcismum aquæ frigidæ, cui consonant Leges Æthelstani Saxonice § 23. Codex vero MS. quem laudat Mabillonius, hæc subdit : *Hoc autem iudicium creavit omnipotens Deus, et verum est; et per dominum Eugenium Apostolicum inventum est, et omnes Episcopi, Abbates, Comites, seu omnes Christiani per universum orbem eum observare studeant, quia multis probatum est, et verum inventum est. Ideo enim ab illis inventum est et institutum, ut nulli licet super altare manum ponere, neque super reliquias vel Sanctorum corpora jurare.* [** Hæc ultima intelligenda de conjuratoribus.] Idem etiam Codex a Domino Apostolico in Franciam ejusmodi iudicium missum indicat. In Codice MS. S. Laurentii prope Leodium, in quo plures Hincmari tractatus descripti leguntur, habetur idem Ordo ad examen aquæ frigidæ, tametsi non iisdem plane verbis, cum hocce procoemio : *Examen aquæ frigidæ. Quando Romani propter invidium tulerunt Domino Leoni Papæ oculos et linguam propter thesaurum S. Petri, tunc venit ad Imperatorem Karolum, ut eum adjuvaret de suis inimicis. Tunc Imperator reduxit eum Romam, et restituit eum in locum suum, et thesaurum sue predictum non potuit invenire nisi per istud iudicium. Quod iudicium fecerunt beatus Eugenius et Leo et Imperator, ut Episcopi et abbates et Comites firmiter teneant et credant, quia probatum haberunt illi sancti virtus, quia illud invenerunt. Cum volueris hominem mittere ad examen aquæ frigidæ, apprehende illos, quos vis examinare, et duc eos ad Ecclesiam, etc.**

[¹ Quanquam Cangius multa circa hujusmodi examinis ceremonias congesserit, indicaveritque scriptores hac de re consulendos; attamen, cum ii nequaquam omnibus praestatio sint, nostrisque sit instituti obsoletos ejusmodi ritus ob oculos ponere, rem lectori haud ingratam facturum me existimavi, si ea omnia, quæ huc spectant, uno tenore sub uno aspectu exhibuerim ex Tabulario S. Ebrulphi, ubi nonnulla legere est, quæ alibi non reperias : *Incipit ordo ad iudicium faciendum. Si aliquis de furto reprehensus fuerit, ipseque hoc fecisse se negaverit; die Martis ad vespertas causa purgandi se se perdutatur ad ecclesiam laneis indutus vestibus et nudis incedens pedibus; ibique in ecclesia, videlicet usque ad diem Sabbati cum legalibus custodibus commoretur, triduanum faciens jejuniū, in pane videlicet azymo puri ordei, et aqua, et sale, et cressone aquatico: mensura autem ordei sit quotidianus talis, qualem apprehendero potuerint duas manus insimil junctæ, et quantum pulillus capere poterit de cressone, et quantum salis ad hoc sufficiat. In his autem tribus diebus matutinas et missam cum horis ad dies pertinentibus audiat, et exquiratur ne aliquod maleficium super se habeat. Die vero Sabbati missam sic sacerdos incipiat.*

MISSA.

* *Justus es, Domine, et rectum iudicium tuum: fac cum servo tuo secundum misericordiam tuam. Ps. Beati immaculati. Gloria.*

ORATIO.

* Absolve, quæsumus, Domine, delicta famuli tui, ut a peccatorum suorum nexibus, quæ pro sua fragilitate contraxit, tua benignitate liberetur, et in hoc iudicio, prout meruit, tua justitia præveniente, adversitatis censuram invenire [* ad veritatis censuram pervenire. Ordo Dunstani.] mereatur. Per Dominum, etc.

LECTIO LIBRI LEVITICI.

* In diebus illis locutus est Dominus ad Moysen dicens: Ego sum Dominus Deus vester: non facietis furtum, non mentiemi, etc. usque ad hæc verba: sed timebis Dominum Deum tuum, quia ego sum Dominus. Levit. 19. a §. 11. ad 15.

[** In ordin. Dunstani ante Graduale: Item alia lectio Epistol. beati Paul. Apost. ad Ephes. cap. 4. §. 23. ad 28.]

GRADUALE.

* Propitiatus es, Domine, peccatis nostris, ne quando dicant Gentes: Ubi est Deus eorum. §. Adjuva nos, Deus salutaris noster, et propter honorem nominis tui, Domine, libera nos.

* Alleluia. §. Deus iudex justus, fortis et patiens, numquid irascetur per singulos dies?

LECTIO S. EVANGELII SEC. MARCUM.

* In illo tempore: Cum egressus esset Jesus in via, procurrens quidam genuflexo ante eum dixit ei: Magister bone, quid faciam ut vitam eternam percipiam, etc. usque ad hæc verba: habebis thesaurum indeficientem in caelo, et veni, sequere me. Marci 10. a §. 17. ad 21.

OPPERTORIUM.

* Immittet angelum Dominus in circuitu mimentium eum, et eripiet eos. Gustate et videte quoniam suavis est Dominus.

SECRETA.

* Intercessio sanctorum tuorum, Domine, misericordie tue munera nostra commendet: ut quia merita nostra non valent, eorum deprecationibus indulgentiam valeat obtinere. Per etc.

PREFATIO.

* Æterne Deus, qui non solum peccata dimittis; sed ipsos etiūm justificas peccatores, et reis non tantum penas relaxas, sed dona largiris et præmio, cuius nos pietatem supplices exoramus ut famulum N. tuum non de præteritis iudicis reatibus; sed hujus culpe veritatem expectantibus instines; quatenus in hoc populus tuus præconia nominis tui efficer, et te vitez presentis et perpetuae auctorem agnoscat. Per Christum Dominum nostrum.

* Post orationem Dominicam, antequam dicatur: Pax Domini, dicat sacerdos hanc orationem super eum, qui aquæ iudicio probandus est: Deus, de quo scriptum est, quia justus es, et rectum iudicium tuum, sic cum servo tuo secundum misericordiam tuam, ut non de pristinis iudicetur reatibus, sed in hoc, prout meruit, tua benedictione præveniente, veritatem subsequatur iudicium. Amen. Et quia justus es et amator justitiae, et a cuius vultu videtur æquitas; sic in conspectu populi tui ut nullis malorum præstigiis veritatis tuae fuscentur examina. Amen. Petitiones nostras, Domine, placatus intende, et culpam omnium præteritarum huic veniam alementer tribue; et si culpabilis est de hoc

farto, tua larga benedictio non ei ad suffragum, sed hujus culpas nobis ad insinuandam veritatem proficiat. Amen. Quod ipse præstare dignetur qui cum Patre et Spiritu Sancto vivit et regnat per omnia sæcula saeculorum. Amen.

ADJURATIO ANTE PERCEPTIONEM CORPORIS DOMINI.

* Adjuro te N. per Patrem et Filium et Spiritum Sanctum, et per christianitatem, in baptismo suscipisti, et per sanctam Trinitatem, et per sanctum Evangelium, et per sanctas Reliquias, quæ in hac ecclesia, vel in toto mundo continentur, et per illum sanctum baptismum quo sacerdos te regeneravit, ut nullo modo presumas hoc sacro-sanctum Corpus Domini accipere, neque ausus sis ad hoc sanctum altare accedere, si hoc furtum fecisti, aut consensisti, aut scis qui hoc egerit.

* Si autem tacuerit et nulli hoc dixerit, vertat se sacerdos ad altare, et sumat sacrificium in semetipso. Postea vero communicet eum, qui aquæ iudicio probandus est, ita dicens: Corpus Domini nostri hoc et Sanguis Christi sit tibi ad probationem hodie.

COMMUNIO.

* Justus Dominus et justitiae dilexit; æquitatem vidit vultus ejus.

POST COMMUNIONEM.

* Percepisti, Domine Deus noster, munib[us] sacris, te suppliciter deprecari, ut hujus participatio sacramenti et a propriis reatibus nos indesinenter expiat, et in hoc famulo tuo veritatis sententiam declaret. Per etc.

* Ita missa expleta, homo predictus in ecclesia exiatur non solum laneis vestibus, verum etiam femoralibus, et accingatur circa renes novo panno lineo, ne pudenda ejus videantur, cooperiaturque ad horam, sive tempus, pallio vel cappa propter frigus; et sic ad lacum aquæ cum processione et letania ducatur, donec dicatur Agnus Dei, usque Misere nobis. Lacus autem aquæ duodecim pedes mensuratos habeat in profunditate, viginti vero circumunque in latitudine, et usque ad summum aqua impletatur: in tertia vero parte sovae festes fortissimi cum cleta fortissima ponantur desuper, ad sustinendum videlicet sacerdotem aquam benedicentem, et iudices desuper assistentes, et hominem intraturum in aquam, cum duobus vel tribus hominibus eum ibidem demittentibus.

INCIPIT BENEDICTIO AQUÆ.

Deus iudex justus, fortis, autor et amator pacis, patiens et multum misericors, qui judicas quod justum est, et rectum iudicium tuum, qui respicis terram et facis eam tremere, tu Dominus omnipotens, qui per adventum filii tui Domini nostri Iesu Christi mundum salvasti, per ejus passionem genus humanum redemisti; hanc aquam benedicere et sanctificare dignare, et praesta, clementissime Pater, dominator omnipotens, ut si quis innocens de hoc farto in hanc aquam corpus suum applicare voluerit, confessum ab ista aqua in tuo nomine atque virtute sanctificate suspiciatur et salvus, præstante Domino nostro, permaneat; et sicut filios Israel edoces de Egypto in transitu rubri maris salvasti, et Susannam de falso crimen liberasti: sic corpus innocentis, omnipotens Deus, ab omni læsione insanæ [f. infamie] [** Ordo

Dunstan. læsionis insanie.] salvare dignare. Quid si aliquis culpabilis vel noxius de hoc farto corde tumido induratoque pectore vel superba mente reus de hoc farto in hanc aquam corpus suum apponere voluerit; tu Deus omnipotens, tua pietate et recitissimo iudicio tuo declarare et manifestare digneris; et jube ut ab aqua hac non excipiatur; sed evidentibus famulis tuis rejiciatur, ut anima ejus per paenitentiam salverit: et si ille nocens vel reus per aliquod maleficium, vel per herbas, vel per causas diabolicas cor suum induraverit, et peccatum quod fecit confiteri noluerit, tua dextra, quæsumus, Domine, declarare dignetur. Per, etc.

ALIA ORATIO.

* Deus innocentie restitutor et amator, qui autor pacis es et judicas æquitatem, humilibus te rogamus precibus, ut hanc aquam ordinatam ad justitiam et examinationem cuiuscumque dubietatis benedicere, et sanctificare, atque superna virtute tua perlustrare digneris: ita ut si innocens de hoc farto, unde purgatio querenda est, in hanc aquam tua benedictione sanctificatam corpus suum immittere voluerit, tua benignissima miseratione confessum ab ista excipiatur aqua et postmodum illæsus appareat. Si autem culpabilis aut reus contempserit, et quasi temptator iudicium tuum adierit; aut per herbas, vel per quæcumque temptationa seu malimina maleficiosa peccata sua confiteri noluerit, sed defendere instans per afflictorem [** Ordo Dunstan. Afflatorem] malitiae contra examen veritatis tuæ: justissime et misericordissime Domine Deus, ad hoc virtus tua, quæ omnia superat cum veritate quæ permanet in seculum seculi, declarerit, ut reus de hoc farto ab ista aqua tua virtute rejiciatur: quatenus justitiae tua non dominetur iniquitas, sed veritati subdatur falsitas, et ut ceteri hoc rividentes ab incredulitate sua, te miserante, liberentur. Per, etc.

* Postea jurent sacramenta et accusans et defensor, quasi duellum ingressuri jurent; et connectantur insimil manus repressi sub flexis poplitibus ad modum hominis in campum artum intrantis. Deinde vero corda quadam, que eum tenere queat, circa lumbos alligetur; atque in corda ad largitudinem longioris capilli fiat nodus; et sic in aquam suaviter, ne aquam commoveat, demittatur. Si vero usque ad nodum demersus fuerit, extrahatur eum salvus; sin autem, quasi reus a videntibus aestimetur.]

Ex his planum fit, coram ipsis Sacerdotibus peracta ejusmodi aquæ frigidæ examina, quod testantur præterea Leges Edw. Confess. cap. 9. Verum id improbat Eckeardus junior de Casib. S. Galli cap. 14: Adsciscunt sibi Presbyteros, qui animas hominum carissime vendant, seminas nudatas aquis immergi impudicis oculis curiosi perspiciant, aut grandi se pretio redimere cogant. [** Apud Pertium pag. 137. infim. Vide ibi not.] Quin et in ipsa Ecclesia actitata legere est in Concilio Helenensi anno 1065: Et postea per iudicium aquæ frigidæ trevam Domini in Sede sanctæ Eulaliae emendet. Præterea in Statutis Calomanni Regis Hungariorum lib. 1: Judicium ferri et aquæ in aliqua Ecclesia fieri indicimus, nisi in Sede Episcopi et majoribus preposituris. Vide

Gailelm. Prynneum in Libertat. Angl. tom. 2. in Append. pag. 20.

Hanc porro aquarum exorcizationem seu benedictionem attigit præterea Hincmarus de Divortio Lotharii: *Quando qui putatur et qui est noxius, in aquam examinandum dimittitur a dimittentibus secundum quan-dam formam baptismatis Dominus invocatur, quatenus veritas unde requiritur, demonstretur, et tenebras ignorantiae nostræ inlumi-nare dignetur, ne aut innocens injuste a nobis damnetur, aut nocens sua negatione, aut diabolica fraude, aliquo modo impunitus eva-dat. Sed et ipse qui examinandus in aquam dimittitur, invocationem invocantia sua re-sponsione et denotione confirmat, juxta for-mam quodammodo ante baptismata, etc.* Idem opusc. 39: *Aquafrigida, sicut et in baptimate, sacrat. Guibertus lib. 3. de Vita sua cap. 14. Celebrato jam sacri latitidis judicio, in hunc enī alitis matriulariis injectus est. Et cap. 16: Addicti sunt iudicio exorcizatæ aquæ. Infra: Missas itaque egit Episcopus, de cuius manu sub his verbis sacra sumperunt: Corpus et sanguis Domini veniat vobis ad probacionem hodie. Quo factu piissimus Epis-copus et Petrus Archidionconus ... ad aquas procedunt. Episcopus cum multis lacrymis Letaniam praecinuit, deinde exorcismum fecit. Inde sacramenta dedere, se nunquam contra fidem nostram docuisse aut credidisse, etc.* De-nique Durandus lib. 4 Ration. cap. 4. n. 10. ait, quatuor esse genera aquæ benedicæ, at-que in iis primam recenset Aquam, in qua sit iudicium purgationis, quæ, inquit, in usu non est. Sed prohibitum tandem in Concio-lio Lateranensi sub Innocentio III. PP. cap. 18. ne ullus Clericus aut Sacerdos purga-tionis aquæ ferventis, vel frigidæ, seu ferri carent, ritum cuiuslibet benedictionis aut consecrationis impendat.

Judicium aquæ frigidæ rusticos ac infima-conditionis homines spectasse colligimus ex Legibus Scoticis, seu Regiam Majestatem, lib. 4. cap. 3. § 4. et Glanville lib. 14. cap. 1: Tenetur accusatus se purgare per Dei iudicium, scilicet per ferrum calidum, si fuerit liber homo, vel per aquam si fuerit Rusticus, secundum diversitatem conditionis hominum. His consentit Hincmarus Remensis tom. 2. pag. 543: Ut si præfati sui ho-mines, quia non libera conditionis sunt, aut cum aquæ frigidæ, aut cum aqua calida inde ad iudicium Dei exirent, quid inde Deus ostenderet mihi sufficeret. Conventus Alsati-cus anno 1051. § 6. apud Goldastum: Ple-beius autem et minoris testimonii Rusticus aquæ frigidæ se expurget iudicio.

Verum non semel viros nobiles ejusmodi aquæ iudicium subiisse legimus. Hovedenus pag. 566: *Inter quos quidam Nobilis et dives capti fuit, nomine Johannes Senex, qui cum per iudicium aquæ se mundare non posset, ob-tulit Domino Regi quingentas libras argenti pro vita habenda. Sed quia ipse iudicio aquæ perierat noluit Rex denarios illos recipere, sed præcepit eum suspendi in patibulo. Narrat præterea Conradus Abbas Urspergensis Welphonem quemdam Comitem sub Con-rado II. Imp. iudicio aquæ frigidæ inno-centiam suam probavisse. Id etiam firmat quod in Præpositum Parisiensem statutum supra observavimus. Vide Gervasium Do-roberni. ann. 1195. pag. 1590.*

[* Monet Cangius non semel viros nobiles ejusmodi aquæ judicium subiisse; quod interdum per filios suos præstissemus discimus ex Charta Sancii comitis Vascon. pro fundatione S. Severi apud Marcam in Hist. Beneharn. lib. 3. cap. 8: *Accersitis militi-bus qui præsidebant, illum sacram locum precabar ut sanctum cum prædio venderent mihi. Illi vero resistebant nolentes vendere locum francum et ab omni censu liberum. Super hac re iratus perhibebam locum in alo-dio castri mei esse. Tandem complacuit illis iudicium facere in aqua frigida. Ventum est ad horam diei: noles hujus rei virtus vi-deri, nisi meum uxorem cum meis filiis, cum episcopis et senioribus, atque cum prin-cipibus totius Vasconie et vicinorum comitatuum, qui in circuitu terræ istius sunt, ego remanens castro. Cum vero jam adesset hora, ut parvulus ab episcopo in aqua mer-geretur, etc.*]

Ejusmodi autem aquæ frigidæ judicium interdixit Ludovicus Pius Imp. in Lege Longob. lib. 2. tit. 55. § 31. [* Lothar. I, cap. 55.] in Capitul. Wormaldiensi ann. 829. cap. 12. et in Addit. 4. Capitul. Caroli M. cap. 80. al. 115. [* 113] Interdixit etiam Fridericus I. Imp. in Constit. Sicul. lib. 2. tit. 31. ut et Alexander II. Rex Scotie in Statut. cap. 7. § 3. quia, ut quidam existimau-ruunt, quasi rebaptizaretur, qui in nomine Domini aquis immergabatur. Sed hanc rationem improbat Hincmarus Remensis de Divortio Loth. et Opusc. 39. licet non modo aliam non afferat, sed et ipse fateatur, haud uno loco, hanc iudicium speciem baptismum repræsentare. Tandem ut cæteras vulgares purgations, hancce proscriptis Ecclesia, vel certe non admisit, ut constat ex libr. 5. Decretal. tit. 34. cap. 8.

Observat denique Delrius, examen per aquam hæsiisse postmodum in solo crime maleficii, seu magiæ, ita tamen ut sine ulla Dei invocatione, sine ullo rito pietatis ali-quiid præferente, quasi per ludum judices eo abutantur in quibusdam Germaniæ re-gionibus. Quas enim fama vel aliarum de-positione suspectas habent, eas statim absque ulteriore inquisitione capiunt, capitasque extra urbem deducunt, et in aquam frigidam ita conjiciunt, ut dextra manus sinistro pedi, sinistra vero dextro pedi sit alligata, et si supernatant, veneficas ve-hementius suspicantur, et idcirco duriori sub-jiciunt quæstiōni: sin submergantur, inno-centes esse putant: magicis præstigiis, ut par est credere, adscribentes, si supernatent. Ad ejusmodi veneficarum examen videtur spectare, quæ habet auctor Vitæ Ludovici Pii ann. 834: *Gerberga. . . tan-quam venefica, aquis præfocata est. Nithardus lib. 1. ann. 835. de eadem: Gerbergam more maleficorum in Ararim mergi præcepit. Adeo ut jam olim maleficæ immersione ex-minari solerent.*

[* Extant Tractatus duo singulares de Examine sagarum super aquam frigidam projectorum, editi Francofurti et Lipsiæ in 4°. ann. 1686. Primi auctor est Jac. Rickius JC. electoratus Colon. ann. 1590. cuius titulus est: *Compendiosa certisque modis astricta defensio Proba, ut loquuntur, aquæ frigidæ, qua in examinatione malefi-carum plerique judices hodie utuntur. Alte-*

rum vero adversus ejusdem examinis usum scripsit ann. 1585. Hermannus Neuvalds.]

Ad vulgare aquæ frigidæ examen non vi-detur referri posse, quod auctor libri de miraculis B. Mariæ Rupis Anatoris apud Cadurcos lib. 1. cap. 36. prodit de uxore Gastonis Vicecomitis Beneharnensis, quæ procurati abortus accusata, in fluvium de ponte præcipitata, innocentiam suam super-natando probavit, cum in vulgari aquæ examine supernatantes rei arguerentur: *Enim vero in modum subituræ judicium aquæ, ligata, ab altissimo ponte Castri Sal-vaterra nomine projecta est in profundum torrentem. . . Illa vero super undas profundissimi torrentis miseratione Domini, plus quam ter posset arcus jacere sine mersione delata, consedit arenis, unde sui cum gaudio reportaverunt ad propria. Hisce fere similia habet Gregorius Turomensis lib. 1. Mira-cular. cap. 69. et 70.*

* Quemadmodum vero factorum, sic et Reliquiarum veritas eodem examine non-nunquam asserta est et comprobata, ut colligitur ex Gloria post. S. Helena tom. 3. Aug. pag. 616. col. 2: *Ipsam Helenam Constantini imperatoris matrem (esse) omni-potens Trinitas Deus.... suis dignatus ostendere fumulis supplicatus, triduano jejunio, et consultus vulgari suo iudicio aquæ.*

[** Vide Grimmii Antiq. Jur. pag. 923.]

AQUÆ FERVENTIS JUDICUM, seu Exam-en, quo quis de crimine suspectus, quo se purgaret, manum in aquam ferventem nudato brachio inmittebat atque si ille-sam extraheret, innocens; si contra, reus pronuntiabatur. *Judicium ferventis Aquæ appellatur in Lege Frision. tit. 3. § 6. in Lege Longob. lib. 1 tit. 9. § 29. [* Lud. Pii cap. 9.] 35. [* Lothar. I. cap. 57. ex Capit. ann. 829. III, cap. I.] 39. [* Henrici II. cap. 2.] et in Capitul. 1. ann. 819. cap. 1. [* Pertz. pag. 210.] lib. 4. Capitul. cap. 13. etc. *Examinatio Aquæ Ferventis*, in Lege Wisigoth. lib. 6. tit. 1. § 3. et in Lege Fri-sion. tit. 3. § 4. [* 6.] *Ad Examinationem Ferventis Aquæ Dei iudicio probandus acce-dat*, Ibid. § 5. [* 8.] *Addit. tit. 14. § 3. Ad Aquam Ferventem se idoniare*, in lib. 4. Ca-pitul. Caroli M. Append. 2. cap. 33. [* 34. ex Capit. de Exercit. ann. 811. cap. 5. apud Pertz. pag. 169.] *Aqua Ferventis se expurgare, purificare*, in cap. 15. 20. Caus. 2. qu. 5. *Aqua Bulliente se expurgare*, apud Burchar-dum Episcop. Wormaciensem in Lege fa-miliae [** cap. 30.]. *Judicium Aquæ Ferventis*, apud Joannem Sarisberiensem Epist. 122. Agobardus lib. contra iudicium Dei cap. 1: *Jube ferrum vel Aquas Calesieri, quas inla-sis munibus attricem. Speculum Saxon lib. 1. art. 39: Vel ferrum candens manibus portent, vel in Aquam Bullientem brachium usque ad cubitum imponant. Aqua Calida*, in Charta Ferdinandi Regis Castellæ æræ 1081. apud Yepez tom. 6: *Quod si aliquis homo, qui sit de mandatione Regis, moratur in domo sancti Andreæ, sit absolutus ab imperio Regis, et propter aliquam calumniam non faciat aliud iudicium, nt det quinque ho-mines, qui sint digni Aqua Calida defendendi.* Le Roman du Renard MS. :*

Voir il n'ot oneques en moi part,
En tel maniere, n'en tel guerre,
Si que j'en seroie un juive, (judicium)

De Chaudre Yuae, et de fer chaud.

De istiusmodi examine multa præ cæteris habet Hincmarus Rem. de Divortio Lotharii et Tetbergæ : *Vicarius ipsius semina ad judicium Aqua Fervens exiit, et postquam incocutus fuerat ipse repertus, eadem semina maritali toro ac conjugio regio... est restituta. Infra : Constat nimurum, ut inquunt, quia in Aqua Ignita coquuntur culpabiles, et innoxii liberantur incociti, quia de igne Sodomitico Lot justus evasit inustus, et futurus ignis, qui praebit terribilem judicem, Sanctis erit innocuus, et scelestos aduret, ut olim Babylonica fornax, quæ pueros omnino non contigit, neque contristavit, vel quicquam molestiae eis intulit; sed vincula eorum comburens, incendit quos reperit de Chaldaëis ministros Regis, qui eam succedebant.*

Istis igitur exemplis hanc examinis et probacionis formam induxere veteres, quæ in orationes in Ordine exorcismi vel benedictionis aquæ calidæ retulere, ex qua sequentia excerpimus, quæ ad ritum hujusmodi examinis illustrandum spectant: *Cum homines vis mittere ad comprobationem. Judicium Aqua Calida, primum fac eos intrare cum omni humilitate in Ecclesia, et prostratis in oratione dicat Sacerdos has orationes (quas pretermittimus). His orationibus completis surgatur pariter, et coram hominibus illis cantet Presbyter Missam, et faciat ad ipsam Missam offerre. Cum autem ad Communionem venerint, ante quam communiciet, interroget Sacerdos cum adjuratione, et dicat : Adjuro vos, etc. (ut supra ubi de Aquæ frigidæ judicio). Deinde imponatur ignis subter caldaria, et dicat Sacerdos has orationes, quando ipsa aqua calefcere caperit, etc. et qui manum mittit in aquam ad ipsum examen, dicat Orationem Dominicam, et signet se signaculo Crucis, et festine deponatur ipsa aqua servens desuper juxta ignem, et iudex perpendat ipsam lapidem inligatam ad mensuram N. infra ipsam aquam more solito, et sic inde extrahat eam in nomine Domini ipse qui intrat ad examen judicium. Postea cum magna diligentia sic fuit involuta manus sub sigillo judicis signata, usque in die tertio, quo visa sit viris idoneis et aestimata. Quæ hic habentur de lapide inligato, distinctius explicitantur in Legibus Adelstani Regis : In aqua fervente accipiat homo lapidem, qui per funem suspendatur in simila probatione per mensuram palmæ, in tripla autem unius ulnae; manus vero sigilletur, et aperiatur, ut supra diximus in consecratione ferri. Nimurum lapis sive de super alligatus in cacabum demergebatur, quem reus extraheret, immissa in aquam ferventem manu, vel brachio.*

Ex ordine porro ad benedicendum aquam ferventem patet, in æno, vel æno, id est, cacabo, seu olla calefactam aquam igne supposito. Glossæ Græc. Lat. γάλλιον, Olla, æneum, miliarium. Hinc in Lege Salica tit. 55. § 1 : *Ad Æneum mallare : si quis ad Æneum mallatus fuerit, et forsitan convernit, ut ille qui admallatus est, manum suam redimatur, etc. Adde § 7 : Manum suam in Æneum mittere, in Pacto legis Salicæ tit. 76. § 2. Ad Æneum fidem facere, in eodem Pacto tit. 59. § 1. Pactum Childeberti et Chlotarii. § 4 : Si homo ingenuus in furto*

inculpatus, ad Æneum provocatus manum in-cenderit, quantum inculpetur, furtum componat. Gregorius Turonens. lib. 1. Miracul. cap. 81 : Fictis rei veritas approbatur : succendatur igni Æneus, et in ferventi aqua annulus cuiusdam projicitur : qui vero eum ex ferventi unda sustulerit, ille justitiam consequi comprobatur. Adde lib. de Gloria Confess. cap. 14. Leges Adelstani Regis apud Bromptonum pag. 856 [** Leg. Inæ Append.] : Si aquæ judicium fit, calefiet, donec excitetur ad bullitum, et sit alsetum (caldarium) ferreum vel æreum, vel plumbeum, vel de argilla; et si anfeldhythe sit, (id est simplex accusatio) immergit manus post lapidem vel examen usque ad Wriste, (id est carpum,) et si triplex accusatio sit, usque ad cubitum. [** conf. Adelst. concil. Greatanl. cap. 26.] Quod vero æneum veteres, alii caldarium appellantur. Lex Longobard. lib. 1. tit. 33. § 1 [** Luitphr. 50. (5, 21)] : Si quis servum alienum sine voluntate domini sui in sacramentum miserit, aut manum in Caldaria mittere fecerit, etc. ubi Editio Heroldi Calderiam. Examen Caldariae, in Usaticis Barcinonensis cap. 46 : Deinde quidquid jurent, per examen Caldariae demonstrent. Cap. 74 : Respondere debent Bajulis suis de eorum directis per Calderiam, etiam sine judicio. Cap. 10 : Uxores rusticorum manibus propriis per Calderiam... se expient. Caldaria judiciaria, in Charta Gastonis Vicecom. Beneharn. ann. 1282. in Hist. Beneharn. lib. 5. cap. 10. n. 2. cap. 28. n. 4 : Concessi quoque eidem Ecclesiae Caldarium Judiciarum cum marmore, ita quod in toto Archidiocenatu non habeatur, nisi ibi tantummodo : ubi marmoris voce intelligitur, ni fallor, vas marmoreum ad examen per aquam frigidam. [** Lapis potius in cacabum demersus. Vide Grimm. Ant. Jur. pag. 923.] Vide Epistol. Joannis II. Archiepisc. Lugdun. ad Glascuensem Episc. pag. 492. et Petrum de Dusburg. in Chron. Prussiæ cap. 332.

Cacabus, pro examine ferventis aquæ usurpatur in Charta ann. 1102. apud Ughellum tom. 7. pag. 864 : Ferrum, Cacavum, pugnam, aquam vobis non judicabit, vel judicari faciet. Joannes Tinnemuthensis in Vita S. Paterni Episcopi Venetensis n. 4 : Tunc in fervore spiritus jubet Pater-nus aquam in æno Cacabo, donec serveret, calefieri, et manum immittens, albam et frigidam post aliquantulum moræ spatium traxit.

Sed præstat veterem Notitiam ex adversariis Peirescianis a me dudum descriptam, ad istius examinis supra allatos firmandos ritus, vice corollarii hoc loco inserere : Arnulfus, Amara Farina cognominatus, S. Marie Monasterio vineas suas post mortem filiorum suorum Laurentii et Frogerii, si absque liberis migrarent a sæculo, in perpetuum concessit. Quibus nullo remanente hærede defunctis, Gaufridus Adelstani filius, Telbertusque Præpositus, Adilaus, atque Lambertus sese hæredes illius propinquitate sanguinis asserentes, donationem illam irrigatam fore debere proclamantes, prædictis vineis columniam imposuerunt, quod in Curia S. Marie ante Richildim Abbatissam veraces, sublimesque personæ, quorum nomina subter-

scribuntur, APERTA LEGE probandum fore judicaverunt : qui videlicet calumniatores hominem suum, Hermaldum nomine, sicut dijudicatum fuerat, in sanctiss. Trinitatis Ecclesiam, ubi calefiebat aqua, deduxerunt. Sed Deus omnipotens, iudex justus et rectus S. Matris suæ famularum, tanti non patiens injuriam detrimenti, nec viri fidelis volens eleemosynam remanere in manus iniquorum, aperto manifestavit judicio, illos prædicarum calumniatores injuste extitisse vinearum. Nam prædictus Hermaldus Missa celebrata, corporisque Christi ac sanguinis Communione percepta, necnon et jurejurando super Sanctorum reliquis pro more persoluto, ita oculorum reliquias pro more persoluto, ita oculorum lumine privatus erat, ut vix ad sartaginem, in quam manum missurus erat, sicut ipse postea omnibus, qui aderant, retulit, recordre potuisset. Immissam vero manum ita ex aqua lotum retraxit, ut ipse non solum in manu, verum etiam interius penitus ad intimam cordis se combustum confiteatur, et ille, et magistri sui, prædicti scilicet calumniatores, reatum suum signi virtute cognoscere cogerentur. Qui etiam dum in manu, sicut moris est, sigillare permetteret, rogaretur; aiebat se nullatenus posse præ dolore pati, ut aliquid manum illam contingat. Servatus in manu nuda usque ad diem tertium, inflatam admodum et excoicatam, saeque jam carne putrida effluentem dextram invitus ostendit. Ita divinitus ostensa veritate, et falsitate detecta, recte acquisitæ omnino remanserunt Cœnobio vinea. Nomina judicium sive testium Gaufridus de Mediana, Clarembaldus atque fratres ejus, Adelaldus, Gaufridus, etc. Habetur alia Charta in hanc rem in Hist. Monast. S. Nicolai Andegav. pag. 67. Quibus omnibus addenda, que habent Sibrandus a Sicama ad Legem Friesian. tit. 14. ex Jure Friesico vernaculo, et Kilianus in Waeter-orde.

* Pontif. antiquissimum MS. : Incipit adjuratio ferri vel Aquæ servidae. In simpli unum pondus, in triplo tria ferrum equiparet pondera. Et in illa adjurazione non adsinet, ut prædicimus, nisi jejuni. Et dictis letaniis sic sacerdos in loco ubi ferrum accenditur, vel Aqua inferescaatur adjurationem initiando inchoet. Sequuntur orationes. His peractis aqua benedicta cunctis adstantibus detur ad degustandum, et aspergatur per totam domum. Ubi notandum pondus e cacabo extrahendum, pro ratione criminis aut levius aut ponderiosus fuisset. Improbatum tandem atque interdictum fuit legum canoniuncle auctoritate ejusmodi aquæ ferventis judicium, ita tamen ut judices etiam inferiores illud revocare potuerint, cum judicarent necessarium. Id saltem colligitur ex Libertat. novæ bastidae de Avoy ann. 1308. in Reg. 40. Chartoph. reg. ch. 62 : Item duellum, vel judicium Aquæ ferventis, vel ferri candantis in dicta bastida non fiat, cum sit legibus et canonibus improbatum nisi alter dominus senescalus Carcassoniensis et abbas Candelliæ, vel ejus judex secundum criminis qualitatem cognoscerebant faciendum. [** Vide Grimmii Antiq. Jur. pag. 919. Phillipsii Histor. Jur. Anglos. § 55. a. et ejusdem Hist. Jur. Angl. vol. 2. pag. 270. Adelungius laudat C. Grupen. Observations rerum et antiquitat. German. et Romanor. pag. 45.]

AQUACULARE, *Lenocinari*. Vetus Onomasticon in *Adversariis Turnebi lib. 28. cap. 5.* [** f. *Aquariolare*. Vide infra in voce *Aquariolus*.]

AQUADELLUS. Fori Oscæ ann. 1257, fol. 5 : *Potest pignorare tabulam illam, quæ stat supra molendinum, in loco, qui dicitur Aquaduello, et refrenat aquam, quod non exut aliunde, sed quod vadat ad canales, et faciat molas molere, ut de cibaria faciat farinam. Hispanis, Aquedar, est sistere, continere.*

AQUÆDUCTOR, Qui adducit, advehit aut afferit aquam. Leges Palatine Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii tom. 3. pag. vii : *De botellariis pro nostris familiaribus deputatis. De servitoribus sive Aquæductoribus botellariæ.*

AQUÆDUCTULUS, Minor aquæductus, Gall. *Petit tuyau pour conduire les eaux*. Madox Formulare Anglic. pag. 128 : *Licebit quendam Aquæductulum parvum plumbeum... aqueductui ipsorum annexere.*

AQUÆDUCTUS, Fluvius. Acta S. Antonini tom. 1. Sept. pag. 354. col. 2 : *In plurimas partes frustra divisus, in Aquæductum, qui ad urbem Apamie defuebat, sacrilegis impiorum manibus jactaretur.... Postea fluentum quoque ipsius Aquæducti, ac si injuriam sancto corpori inferre metueret, se a cursu solito lapsuque suspendit.*

AQUÆMERITUM. Vide infra *Aquameritum*.

AQUÆMOLA, Moletrina, cuius molæ vi aquarum versantur, Gall. *Moulin à eau*. Anastasius in *Vitis PP. apud Murat. tom. 3. pag. 188. col. 2* : *Cum massis, fundis, casalibus, vineis, olivetis, Aquæmolis et omnibus ei pertinentibus*. Aunal. Bened. tom. 4. pag. 706. col. 2 : *Castrum Longonum cum omnibus pertinentiis supradictis et cunctis Aquæmolis*. Bulla Stephani IV. PP. pro Monast. Parfensi ann. 817. apud eundem Murat. tom. 2. part. 2. col. 369 : *Casas, vineas, prata, silvas, salicta, rivos, aquas, nec non Aquæmolas, oliveta cum vineis.*

AQUÆMOLINA, Mola aquaria. Charta ann. 968. in *Tabulario Casarensi* : *Silvis, ripis, ripinis, aquis, Aquæmolinis, seu decursibus vel usibus aquarum, etc.* [Janus Laurenberg. in *Supplemento Antiquarii legit* : *Aquamolina, ιδρυμαλην, Mola aquatica*. Rectius *Aquæmolina*, vel ut habetur in Glossis Greco-Lat. *Aquæmulina*. Vide *Aquimola*.]

AQUÆMOLUM, *Aquæmulus* et *Aquæmoltus*, Eadem notione. Chron. Farsens. apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 533 : *Ubi dicitur Caicla, in quo sunt Aquæmola*. Ibidem col. 544 : *Item pro solidis xx. concessit ad aquam calidam juxta Bobarium, et in Granica, excepto horto secus Aquæmolas*. Ibidem col. 563 : *In Pantanula et in Sangriano, et Casarina et super Albucianum cum Aquæmolis*. Vide *Aquimola*.

AQUÆVERSUS, Alveus, canalis, rivus; item, id omne per quod aqua foras inititur et elicetur, aquarium. Libert. de Stagello ann. 1331. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 174 : *Aquam fluminis de Aygino hactenus decurrentem et defluentem per Aquæversum de loco seu castro, vocato de Turre,.... averendo... fregit pazeriam*. Charta ann. 1326. in Reg. 64. ch. 420 : *Qui jurati potestatem ha-*

beant.... decidendi et declarandi contrastus (sic) quoscumque, qui inter privatos evenient ratione.... viarum et itinerum, stilicidiorum et Aquæversum. Libert. castri novi de Arrio ann. 1356. in Reg. 185. ch. 36 : Cognitio contractuum simplicium, Aquæversus, stilicidiorum, carriariorum, exituum, etc. Ita etiam leg. tom. 5. Ordinat. pag. 6.

* **AQUÆVERSUS**, Eadem notione. Lit. ann. 1398. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 284. art. 6 : *In ipsorum solis, soleris, parietibus, tectis, stiliciditis, Aquæversibus, aquarum discructibus, etc.*

* **AQUISVERASUS**, Eodem intellectu. Concordia inter monachos et habitatores Anianæ ann. 1332. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 175 : *Determinamus quod dicti tres proceres.... plenam potestatem habeant.... eligendi tres probos et sufficietes homines, qui videbunt et diligentiam habebunt de aedificiis, hospitiis, Aquisversibus, parietibus, viis, etc.*

* **AQUAGIA**, Præstatio, ut opinor, quæ propter aquæ usum pensitur. Terrear. Belliæ. fol. 417. r^o : *Pro et super medietate indivisa.... cuiusdam prisæ seu Aquagia capienda in itinere quo itur, etc. Vide infra Aquaticum.*

AQUAGIUM, *Aquagium*. Festus : *Aquagium, quasi Aque agum, id est, aquæ ductus appellatur. Breviloq. Aquagium, Aquæductus, scilicet canalis, in quo ducitur aqua*. Gloss. Elfrici : *Aquagium, vetero eote, id est, canalis.* [** leg. wæter-peote.] Catholicon Armoricum : *Aquagium, la voye, par lequel l'en mene l'eau de son propre chemin. Est igitur Aquagium, fossa, per quam aqua ducitur in locis palustribus, seu per quam elicetur. Gloss. Græco-Latin. οὐδραγίον, Aqueductum, Aquarium, Aquagium.* [** Forcell. censem differe aquagium ab aquæductu, quod illud natura factum sit, hic arte. Pompon. J. C. in Dig. lib. 8. tit. 3. fr. 15. tit. 6. fr. 9. et lib. 43. tit. 20. fr. 3.] Charta Hilsundis Comitissæ Striensis ann. 992. apud Miræum in Diplom. Belg. [** pag. 146. edit. ann. 1723. vol. 1.] : *Cum omni jure, Wancapio, teloneo, molendino, censu, pedagio et Aquagio in pratâ, silvis, agris, etc.* [Hist. Dolphin. tom. 2. pag. 29 : *Damus totum terram et prata de Tirola cum aquis et Aquagiis omnibus dictorum pratorum, et molendina nostra de Travers cum eorum Aquagio. Quibus in locis posterioribus Aquagium non solum pro aquæductu, sed et pro jure ducenti aquas per prata aliena sumi posset, ut interdum illud sumunt Jurisconsulti.*] Gerardus Abbas Silvæ Majoris in S. Adelardo cap. 4 : *Quippe quasi aliquod Aquagium manabat ex eis lacrimæ. Ordinatio marisci de Rameney facta tempore Henrici III. et Edw. I : Non licet alicui facere dammas vel fordanus, aut alia impedimenta in aliquibus landeis, watergangiis, fossatis, sive Aquagiis communibus in marisco prædicto.* [* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 764 : *Aquagium, Conduit de plon. Duo loci posteriores, de aquarum receptaculo intelligendi sunt.*] Scribitur ibidem et

AQUAGANGIUM, Eadem notione : *Eodem modo suæt et observetur in omnibus Aquagangiis infra præcinctum dicti marisci. Item mox : Et quod ipse (Baillivus) in propria persona*

sua omnes collectores et expeditores, tam generales scottas, quam speciales Aquagangius, assessas, ut predictum est, onerabit, per sacramentum fideliter legare, expendere et computare. Ubi Aquagangia assessæ, videntur esse taxationes impositæ. Occurrit vox auge, inter præstaciones in Reges o censum Carnotensis urbis fol. 12. et 18.

* 2. **AQUAGIUM**, Tributum quod pro mercibus per aquam transvehendis exigitur. Charta Henrici reg. Angl. in Reg. 46. Chartoph. reg. ch. 38 : *Dono eisdem (monachis de Belbeco) libram quietanciam vendendi, emendi et transportandi per terram et per aquam.... quæcumque voluerint absque passagio, pontagio, Aquagio, tholoneo, etc. Liberat. de Rotomago statuta, ad seacar. in Reg. 34. bis fol. 46. r^o : Pro Aquagio piscium Seccæ, xxxv. lib. Ubi idem omnino videtur quod infra Aquaria.*

* **AQUAIROLIUM**, *Aquaroliū*, Aquarrium, canalis per quem aqua currit. Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 144. ex Cod. reg. 4624 : *Quæcumque persona, ... quæ clausit vel occupaverit.... aquæductum, vel meatum, sive etiam aliquod Aquayrolium, etc.* Stat. Montis-reg. pag. 198 : *Quod aqua pluvialis discurrat et discurrere possit ad Aquairolia dicti muri communis; et taliter providere quod Aquairolia dicti muri stent aperta et apta ad recipiendum aquam. Aquarolia, ibid. pag. 209. et Aqueiroli pag. 247.*

* **AQUAROLIUS**, Eadem notione, in Statutis Vercell. lib. 3. pag. 91. r^o.

AQUALE, Canalis, rivus. Vetus Notitia ex Tabul. S. Benigni apud Perardum in Burgundicis pag. 16 : *Ibi Aquale ad farinarios*.

* *Charta senescalli Bigorræ ann. 1391 in Reg. 142. Chartoph. reg. ch. 80 : Cum ipse supplicans habeat.... quoddam molendinarium extra villam Tarnicæ... in alveo seu Aquali domini nostri regis. Yauette, Rivulus, in Lit. remiss. ann. 1387. ex Reg. 131. ch. 105. bis : Tant fu ledit Copin poursui par ledit suppliant, qu'il fu aconsuy au passage d'une Yauette.... Lequel Copin bien eust passé ladite yauve, etc.*

* **AQUALEGELLE**, Mendose dicitur in Glossario Græco-Lat. quod observat Canigius noster in voce *Gillo*.

* **AQUALENTUS**, Hydropicus, aqua turbidus, Gall. *Hydropique*. Secunda Vita sanctæ Wiboradæ Virg. et Mart. tom. 1. Maii pag. 294. B : *Ilico venit ei in animum, ut sibi postularer affiri Martyris cilicium, illudque super Aqualenta extenderet membra.* **AQUALICIUM**, *Locus, vel guttatorium, per quod aqua foras mittitur, et elicetur a proprio alveo.* Breviloq. [** Terra concava, vel fossa per quam ducitur aqua. Gemm. Gemmar.]

* **AQUALICULUS**, *Ventriculus, sed propriæ porcorum pinguedo super umbilicum.* Papias MS. Ecclesiæ Bituricensis. In Glossario MS. Montis S. Eligii Attrebat. : *Aqualiculus, Ventriculus, unde Persius [** i. 57.] Pinguis Aqualiculus penso sex qui pede extat.* Sumitur etiam pro canali presertim porcorum, Gall. Augr. [** Isidor. Orig. lib. 11. cap. 1. sect. 136. Vide Forcell. Lexic.]

* **AQUALIFERA CAPPA**, Vulgo *Pluviale*, Ornamentum Ecclesiasticum, Gall. *Chappe*, sic dictum quod illo primum usi

sint Clerici extra Ecclesiam procedentes, ut sibi a pluvia caverent. Index Onomastic. tomi 2. Actorum. SS. Julii.

¶ 1. AQUALIS, Aquaticus. Sidon. lib. 9. Epist. 6 : *Aqualis pena.* [** Vide Forcell. Lexic.]

2. AQUALIS, ut *Aquale*, Canalis. Charta Jacobi Regis Aragon. ann. 1313 : *Insper vobis dono omnes pasturales, aquas et Aquales, boscos et meneres, etc.*

* 3. AQUALIS, alicujus, *aqualicujus*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646.

* AQUALITASSUS, *Boutellier*, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692.

AQUALIUM, *summa pars capitatis*, in Glossis Isid.

AQUAMANILE, uti definitur a Lanfranco Archiepiscopo Cantuar. Epist. 13 : *Vas inferius, in quod manibus infusa aqua delubitur. Urceolus vero, vas superius, unde lavandis manibus aqua infunditur. Ordo Romanus : Aquamanile, hoc est, vas manuale, quo scilicet manus lavantur. Joan. de Janua : Aquimanile, dicitur res, super quod cadit aqua qui abluntur digiti Sacerdotum post sumptionem Corporis Christi. Catholicon Armoricum : Aquamanilla, Piscine en quoi le Prestre lave les mains. [Glossar. MS. Montis S. Eligii Attrib. : Aquamanile, Vas super quod cadit aqua, qua abluntur digiti Sacerdotum post sumptionem Corporis Christi, quod tenere et preparare debet Subdiaconus.] Chronicon Fontanellense cap. 14 : Urceos duos cum Aquamanilibus. Cap. 16. *Aquamanile, et urceum argenteum mirabili opere. Occurritib[us] rursum, tum etiam Aquimanile, inter ministeria et vasa Ecclesiae in Concilio Carthaginensi IV. can. 5. apud Fortunatum in Vita S. Radegundi cap. 26. Hauriendum in Chronicu Centulensi lib. 2. cap. 10. Anastasium Bibl. in Gregorio III. pag. 72. Hugonem Rotomagensem lib. 2. de Hæret. cap. 5. in Chronicu Casin. lib. 3. cap. 57. lib. 4. cap. 90. etc.**

AQUAMANILE. Idem Chronicu Casin. lib. 2. cap. 99 : *Aquemanilia argentea duo. Unde emendandus locus alter lib. 1. cap. 56. Edit. Brolianæ : Urceolum quoque cum Aqua et manili suo. Legendum enim Aquamanili. Traditiones Ful. cap. 35 : Cortinas et Aquamanilia, urcios, etc. Ita apud Anastasium in S. Innocentio et in Sixto III. pag. 23. 25. 26.*

AQUIMANILE, $\chi\pi\sigma\omega\beta\sigma\omega$, in Gloss. Lat. Græc.

AQUIMINILE, in l. 3. § 3. D. de Supell. legat. rectius

AQUIMINALE, in Gloss. Lat. Græc. *Truleum, et Guttum, et Aquiminale*, $\chi\pi\sigma\omega\beta\sigma\omega$, $\xi\sigma\tau\sigma\omega$.

AGMANILE. Historia Episcoporum. Autisidor. cap. 20 : *Agmanilia pens. lib. 2. et unc. 9.*

AQUAMANUS. Anastasius in Leone III. pag. 153 : *Enimvero ubi supra fecit Aquamanus antipemto deauratas paria 2. pensantes simul libr. 29.*

AQUAMANUS. Ordo Romanus : *Patenam quotidianam, calicem, scyphos, et pugillares, etc. Alibi : Sequuntur sellarem Pontificis cum Acolyto, qui Aquamanus portat.*

[¶] AQUAMANILE, Notione paulo diversa sumitur, scil. pro urceolo quo aqua calici infunditur in Sacrificio Missæ, in Epist.

Gilberti Episc. Pictav. ann. circiter 1156. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 428 : *De miscenda vino aqua eis (Ministris) non credimus nisi... vel ipsi pra oculis nostris aquam infundant, vel nobis Aquamanili tradita eam calici misceamus.*

Ex preallatis patet, *Aquimanile, etc.* fuisse trulleum, seu vas, quod vulgo *Bacnum* appellamus, in quod aqua ad manus lavandas infunditur, contra quam apud Latinos, apud quos *Aquamanale*, urceolus fuit, sic dictus, inquit Varro lib. 2. de Vita Populi Romani apud Nonium, quod eo aqua in trulleum effundenter, quasi a manando. Verum fallitur, ait Scaliger, nam a manibus dictum, estque id vas, quod postea *Aquimanile* appellatum. Sed, ut dixi, hanc vocem posteriores pro trullo usurparunt. [** Vide Forcell. in voce *Aquimanarium*.]

Illiū etymon attigere, qui per *Aqua manus*, vel *Aquamanus* extulere : nam innuer voluerunt eam loquendi formulam, qua nobis, aut convivis, aquam ad manus lavandas ministrari petimus. Unde in Gloss. Lat. Græc. *Aquamanus*, per $\nu\pi\alpha\tau\tau\alpha$ effertur, ubi legendum $\nu\pi\alpha\tau\tau\alpha$, *lavate*, vel, ut alii censent, $\nu\pi\alpha\tau\tau\alpha$. Et in excerptis veteris Gloss. *Aquam manibus*, $\bar{\delta}\delta\omega\pi\pi\omega\pi\pi\omega$; $\chi\pi\sigma\omega\beta\sigma\omega$, quod iisdem pæne verbis effert Auctor colloqui, i. *Affer aquam manibus*, $\bar{\delta}\delta\omega\pi\pi\omega\pi\pi\omega$; $\chi\pi\sigma\omega\beta\sigma\omega$. Loquendi formula vulgaris apud Plautum in Trucul. et in Persa. Vide Cujac. lib. 2. Observat. et lib. 10. cap. 13. 17. Perperam porro Lydius, Spelmannus, et vir doctissimus ad Epistolam Innoc. III. ita appellari apud recentiores Scriptores censerunt vas illud, quod in ingressu Ecclesiæ aqua lustrali plenum collocari solet.

* AQUAMERITUM, vel *Aquæmeritum*, Aquæ proventus. Chartul. magn. S. Vict. Massil. fol. 28 : *Donamus et guipimus supradictos molendinos, et Aquameritum, et vineas sine ullo retinente. Vide Meritum.*

¶ AQUAMILINA. Vide *Aquemolina*.

* AQUARE, Irrigare, Gall. *Arroser*.

Charta ann. 1322 : *Dicto Bernardo Petrus la Vernha dedit aquagium et egestum sive meatum per terras et prata ejusdem domiciliæ ad Aquandum. Stat. Vercelli. lib. 3. pag. 90. v. Item statutum est, quod licitum sit cui libet civi, nobili vel castellano districtus Ver cellularum, posse ducere vel duci facere aquam et aquas ad Aquandum eorum prata, dummodo non ducantur per possessiones proprias aliquorum.* [** Plin. Histor. nat. lib. 18. cap. 17. sect. 45 : *Solum crassum et pingue aquari gaudet, ut præpinguis et densa ubertas diluatur. Vide ibi Harduin.*] *Yauuer*, eadem acceptance, in Lit. remiss. ann. 1364. ex Reg. 98. Chartoph. reg. ch. 128 : *Icellui Chevalier dit auzdux escuiers par maniere de moquerie et porter de l'yaue en leurs champ derision, qu'il alussent et en leurs Yauuer leur prez et vignes.*

AQUARIA. Sugerius Abbas S. Dionysii de Reb. in administrat. sua gestis cap. 23 : *Consuetudinem autem, quam vulgo dicunt Aquariam, festivissimo Regis Dagoberti anniversario, refectioni Fratrum assignavimus. Bulla Innocentii II. PP. ann. 1172. in Hist. S. Martini de Campis pag. 172 : Apud Ruam, Vertumnum, et Waben, redditus sa- is, et Aquarias piscium. Tabular. Fisca-*

nense ann. 1216. fol. 48 : *Abjuravi Deo ei Ecclesia S. Trinitatis Fiscanensis omnes inventiones, et omnes escaetas portus de Ispor, cuiuscumque modi fuerint, et omnem consuetudinem allecium et makrellorum, et Aquarias eorumdem, et le flet, et porpei, et esturjon, et pisces, qui dicitur Crasus piscis. Idem videtur, quod Aquaria. Vide in hac voce.*

* Charta Guidonis comit. Pontivi ann. 1100. pro fundat. prioratus S. Petri Abbavill. in Lib. nig. ejusd. monast. fol. 297. v° : *Tredidi... sex Aquarias de plate in Sexagesima singulis annis in eadem villa. Et fol. 346. r° : Sex Aquarias meliores de platis. Porro idem esse Aquaria et Aquaria dubium vix esse potest: at non ita certa mibi videatur Josephi Ignatii interpretatio, ut pote quæ locis ad utramque vocem allatus, et maxime iis quæ addo, accommodari non valeat. Suspicio igitur his significari piscium sercula, quæ a piscatoribus domino feudi ex jure præstabantur, quæ ipse aliquando monasteriis concedebat. Vide supra Aquagium 2.*

¶ AQUARIATUS, Officium Aquarii, cui de bonis Monasterii S. Crucis de Talemundo tantum assignatur, ut patet ex Charta Petri Abbatis ejusdem Cenobii ann. 1366. quantum ipsi necessarium est, ut possit dicto Conventui in rictu et vestitu providere. Deinde longa series textitur bonorum *Aquario* creditorum, et eorum omnium quæ fratribus pro victu et vestitu debet ministrare, hincque liquet rerum omnium ac redditum hujusce Monasterii administratorem fuisse *Aquarium*. Vide *Aquarius*.

* **AQUARICIA**, Urceus, vas certæ capacitatis. Census eccl. Rom. ex Cencio apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. et col. 805 : *In die Jovis sancti tres denarios,... et unam Aquariciam olei.... In unaquaque statione, quando dom. Papa vadit ad S. Petrum, recipit xl. solidos Proveniens et iv. Aquaricias claret. Pluries ibi.*

AQUARICUM, Idem quod *Aquarium*. Vetus Charta Abbatis Agaun. in Probat. Hist. Sabaud. : *Cum exitibus et pervis, et Aquaricio, que ibi pertinet.*

AQUARII, Isidorio lib. 8. Orig. cap. 5. et Papia : *Haeretici, dicti, quia aquam solum offerunt in Calice sacramenti. Horum meminit. S. Augustin. haeresi 64. S. Joan. Chrysost. homil. 83. in Matth. Rhabanus, etc.*

* **AQUARIOLUS**, Serviens meretricis, qui crebro defert aquam ad eam mundandam et venustandam. Ita Glossarium MS. Montis S. Eligii Attributensis. Festus : *Aquarioli dicebantur mulierum impudicarum sororibus. Graci eos appellant παρηγόρων, aut παραγύρων.* [** Vide Forcellinum.]

I. AQUARIUM, Idem quod *Aquale*, Capalis. Gloss. Græco-Lat. $\bar{\delta}\delta\omega\pi\pi\omega\pi\pi\omega$, *Aquarium*. Charta Ludovici Pii Imp. pro Ecclesia Mutinensi apud Ughellum tom. 2. pag. 118 : *Similiter et donationem quam fecit de molendino prope stratam, cum accessione, sive Aquario, quod pertinebat ad curtem Regis civitatis novæ, etc. Adde pag. 137. Charta Friderici Imp. ann. 1178. apud eundem tom. 7. pag. 1434 : Cum... silvis, pratis, pascuis, capilo, *Aquario*, herbarico, etc. Charta Sicula ann. 1185. apud eundem*

tom. 9. pag. 67 : *Et Aquarium juxta eum (molendinum) qui ex parte mortiti ad nostras cecidit manus.* Chronicum Andrense pag. 63 : *Ita quod nec in aqua, nec in piscibus, nec in Aquario, junco, nec in terra, etc.*

AQUARIUM, Alveolus, Auge, ad quem adquuntur animalia. Ordericus Vital. lib. 6 : *Ingers saxum in domum suam devehit, unde Aquarium sibi suisque jumentis sacre voluit. Sic etiam Cato cap. 1. de Re rustica.*

* 2. **AQUARIUM,** Emissarium, Gall. Evier, olim Yauyer, Massil. Aiguier. Stat. Massil. lib. 3. cap. 3 : *Statuimus ut quilibet habens domum in civitate Massiliae, habeat infra eam Aquarium, ... per quod aquæ projiciantur.* Charta ann. 1366. jam laudata, unde hoc unum describemus, quod mensam spectat : *Item tenebitur dictus Aquarius facere et administrare omnibus et singulis Religiosis dicti Conventus, exceptis Abbatis, Capellano suo et Preposito, omnium ciborum administrationem sive carnium, sive piscium, videlicet ter in hebdomada carnium, die Dominicæ, die Martis et die Jovis : et si contingat (Abbatem) a Monasterio absentari, et dicti Prepositus et Capellanus ad Monasterium declinarent, tenebitur dictus Aquarius ipsorum singulis ministrare, sicut uni alii de Conventu. Et si occurreret jejunium die Martis et die Jovis, tenebitur dictus Aquarius die Lunæ precedenti pro duobus unum serculum castrati vel bovis secundum tempora.* Deinde statuitur quid unoquoque die, quid majoribus festis eorumque pervigiliis, quid tempore Adventus vel Quadragesimæ, etc. mensæ fratrum apponendum esset ab Aquario, cuius officium dicitur perpetuum : ex quibus omnibus liquet, Aquariatum suis officiis claustrale, ut erant officia Infirmitatis, Eleemosynarii, Sacristæ, etc. ipsiusque emolumenta et onera suis quammaxima.

1. **AQUARIUS.** Gloss. Lat. Græc. *Aquarius, ὑδροχόος.* Gloss. Lat. Græc. *ὑδροχόος, Aquarius, canalis.* Alibi : *ὑδροφόρος, Aquarius.* Joan. de Janua : *Aquarius, serviens, qui portat aquam.* [Gall. Porteur d'eau.] S. Hieronym. Epist. 27. cap. 4 : *Et Gabanitas ob dolos et insidiis fuderis impetrati, in Aquarios lignariosque damnavit.* Et Josue cap. 9. ubi *Aquarii sunt, qui aquas portant.* Jul. Firmicus lib. 4. cap. 6 : *Faciat bubulos, Armentarios, Aquarios, pastores, etc.* Lib. 8. cap. 25 : *Balneatores faciet, medastinos, et Aquarum ministros.* Lampridius in Commodo : *Aquam gessit ut lenonum minister, in balneis : ii νεραφέροι dicuntur in Passione sancti Patricii Episcopi n° 7. 28. April. quam vocem non intellexere viri doctissimi : ο δι δοξας Πατρίκιος τοιλόν το ζιζάτη, ως τις νεραφέρον ἐντόπερο, ubi legendum, ως τις νεραφέρον, tanquam unus ex aquariis.* [Hanc emendationem corrigit ipse Cangius in Glossario mediae Græcitatæ, ubi retinet νεραφέρον : quod interpretatur partem balnei, in qua lavari solent, qui co contendunt. Liber Niger Scacarii pag. 333 : *Aquarius duplice cibum et quando Rex iter agit i. d. ad pannos Regis exsiccandos, et quando Rex balneat IIII. d. exceptis tribus festis annuis. Legendum Aquarius.*] Vide Salmasium ad Vopiscum pag. 515. [et supra Aquariolus.]

2. **AQUARIUS,** Officium Monasticum, cui aquarum, seu punctionis, cura incumbebat. [Idem qui in Monasterio Vedastino Attreb. dicitur *Aquarum prepositus.*] Tabular. Abb. Ulterioris portus fol. 28 : Anno 1107. punctiones S. Michaelis tempore Paschali pescem, qui vocantur Sturio, ceperunt, quo capto punctiones ad Abbatem Odernum venerunt, de pesci capto dixerunt. Ipse annui pescem captum, in navi cepit, ad Ecclesiam antiquo more deferre præcepit. Sed Gisleberto Presbytero, qui ex tunc temporis Aquarius Comitis erat, resistente, et violenter pescem capiente, facere non potuit, etc.

Amplior fuit administratio Aquarii in Monasterio S. Crucis de Talemundo, ut iam observatum in voce *Aquariatus.* Omnes sere fructus agrorum, pratorum, vinea-

rum, et salinarum ad Monachos pertinentium, emolumenta altæ et mediæ justitiae, homagiorum Abbati debitorum census, redditus firmarum, saltem plurimarum, etc. percipiebat ipse et quasi jure proprio possidebat ea conditione, ut vestimenta fratribus necessaria cum cibariis omnibus ministraret. Haec singula constant ex Charta ann. 1366. jam laudata, unde hoc unum describemus, quod mensam spectat : *Item tenebitur dictus Aquarius facere et administrare omnibus et singulis Religiosis dicti Conventus, exceptis Abbatis, Capellano suo et Preposito, omnium ciborum administrationem sive carnium, sive piscium, videlicet ter in hebdomada carnium, die Dominicæ, die Martis et die Jovis : et si contingat (Abbatem) a Monasterio absentari, et dicti Prepositus et Capellanus ad Monasterium declinarent, tenebitur dictus Aquarius ipsorum singulis ministrare, sicut uni alii de Conventu. Et si occurreret jejunium die Martis et die Jovis, tenebitur dictus Aquarius die Lunæ precedenti pro duobus unum serculum castrati vel bovis secundum tempora.* Deinde statuitur quid unoquoque die, quid majoribus festis eorumque pervigiliis, quid tempore Adventus vel Quadragesimæ, etc. mensæ fratrum apponendum esset ab Aquario, cuius officium dicitur perpetuum : ex quibus omnibus liquet, Aquariatum suis officiis claustrale, ut erant officia Infirmitatis, Eleemosynarii, Sacristæ, etc. ipsiusque emolumenta et onera suis quammaxima.

* 3. **AQUARIUS,** Apud Spagyricos est *Sal nitreum.* Diction. Spagyri. Rochi le Baillif.

* **AQUAROLIUM, Aquarolius.** Vide supra *Aquinorium.*

* **AQUASSERIUM,** Canalis, rivus, idem quod *Aquarium,* ut videtur. Lit. Joan. comit. Arman. ann. 1353. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 324 : *In claudendo, muniendo et fortificando eandem (bastitam) fossatis, palaciis, portalis, Aquasseriis et aliis fortaliciis.*

* **AQUASTOR,** Est visio quædam rem aliquam representans quæ revera non est. Ita in eodem Diction. Spagyrico.

AQUATIA. Charta Guidonis Comitis Pontivii ann. 1100. in Tabulario Abbat. S. Judoci : *Notum fieri volo, quod dedi Ecclesie præfati Confessoris 7. Aquatin apud Waben, et i. apud Stapulas, etc.* Alia Joan. Comitis Pontivii ann. 1190. apud Joseph. Ignatium in Hist. Comitutum Pontivii : *Dedi etiam et concessi dictæ Ecclesie in perpetuum jus reditus et donationis de piscibus maris, quas habebant prius, de qualibet navi territori illius in mari pescante, ..., cum tribus Aquatiis in qualibet anno ad nutum dictorum Monachorum, ita tamen quod quilibet rector naves pro se et suis nautis habeat pro qualibet Aquatia in die S. Quintini. 6. panes valoris quilibet unius denarii monetae Pontivensis, sicut mos est.* Idem auctor in Hist. Eccles. Abbavil. cap. 84. *Aquatiam, ait esse jus piscandi tribus diebus in anno. Aliter tamen, ni fallor, Computum dominii Bononiensis Comitatus ann. 1478. in Camera Comp. Paris. : Recepte de eaves deus au Roy, c'est à sevoir, que chascun pescheur allant aux grosses et menues cordes depuis le Candelier, doivent au Seigneur en saison de*

caresme une marée, et sur ce on leur rabat leur acq.

AQUATURA, Idem sonat quod *Aquaria* apud eundem Ignatium pag. 301. Charta Philippi Reg. Francorum ann. 1075 : *Dimidiam piscutaram in duabus aquis, et anguillas de altera aqua, et 6. Aquaturas Ruæ.*

* Quo sensu accipienda videatur hæc vox, jam monui supra in *Aquaria;* at vero quid hic sonet vox Gallica *Acq,* ex Compte dominii Bonon. comitatus, non satis video, nisi contracte scripta sit pro *Acquitum.* Vide supra *Acquitum.*

AQUATICA, Idem quod supra *Aquaria.* Bulla Anast. IV. PP. ann. 1154. inter Instr. tom. 10. Gall. Christ. col. 315 : *Ad Staplas hospites quatuor, Aquaticas tres, saginas duas. Sed forte leg. Aquaturas. Vide in Aquatura.*

AQUATICUM, Jus utendi aqua. Charta Pandolfi et Landolfi Ducum Beneventanorum in Chron. S. Sophie Benevent. : *Cum cunctis punctionibus inde vel Aquatico.* Alia Friderici Imp. ann. 1175. pro Ecclesia Belllicensi : *Ad hec omnia civitatis regalia, videlicet monetam, telonium, pedaticum, ripaticum, Aquaticum... pascua,... concessimus.* Alia Romualdi Archiepisc. Salernitanus ann. 1180. apud Ughellum tom. 7. pag. 572 : *Et quoniam per terram vacuam ipsius... tempore irrigationis hortorum..., immittebatur de aqua fluvii Lirni ad irrigandum tam hortos Ecclesiæ Salernitanæ, quam aliorum : et proinde causa Aquatici, ipsi Lucae annuus census dabatur etc.* Adde eundem Ughellum tom. 4. pag. 483. [Charta Theodorici Flandrensis Comitis ann. 1136. ex Chartulario S. Nicalii Remensis : *Eva de Helemes dedi frustum terre ad Aquaticum.*]

AQUATICUM, in forestis. Charta Philippi Pulcri Regis Francor. ann. 1309. in Regesto ejusdem Regis cap. 16. ex Tabulario Regio : *Volumus tamen quod ipse et ejus heredes dictæ domus, seu castri custodes habeant in foresta nostra Aquatici usagium ad sagum et mortuum boscum pro calfagio ejus in eadem domo seu castro tantummodo expediendo.*

* Item et tributum, quod pro eo jure exsolubatur. Charta ann. 1215. ex Chartul. Fiscian : *Debent plenarie consuetudines Aquaticorum et locharum, sicuti alias ejusdem ville.* Inquisit. ann. 1270. inter Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 317. col. 2 : *Item de omnibus terris de quibus debetur terraticum, si contingat seminarie canape in eis, debetur Aquaticum curie Cassinensi, videlicet de triginta partibus unum.* Vide supra *Aqua 7. et Aquagia.*

* 2. **AQUATICUM,** Præstatio pro pecoriibus adaquandis. Vita S. Guilelmi Abbat. tom. 5. Junii pag. 129. F : *Concedimus etiam ut de animalibus quæ ad jus predictæ Ecclesie spectare videntur, nullus herbarium aut Aquaticum tollat vel exigat.*

AQUATICUS, *Hydrus,* in Gloss. Isid. Vide *Natrix.*

* **AQUATIUUS.** Codex reg. 5600. ann. circ. 800. fol. 101 : *Sunt aliqui rustici homines, qui credunt alias mulieres, quod vulgum dicitur strias, esse debeant, et ad infantes vel pecora nocere possint, vel duosiulus, vel Aquatiuus, vel geniscus esse*

debeat. Neptunus, vel aliquis genius, quia quis præest, designari videtur.

* **AQUATORIUM**, Aquarium, Gall. *Abreuvoir, égout.* Aquatorium platea S. Michaelis, in Chartul. prioratus S. Eligii Paris. fol. 59. v°.

¶ **AQUATUM VINUM**, hoc est, aqua dilutum. Aug. lib. 6. Confess. cap. 2 : *Vinum Aquatissimum.* Apud Baluz. tom. 5. Miscell. pag. 443 : *Vinum maxime Aquatum et vere vulum.* Vide *Villum suo loco.*

AQUATURA. Vide *Aquaria.*

* **AQUAVERSUS.** Vide supra *Aquaversus.*

AQUAVIRILE. Gloss. Arabico-Lat. *Luxus, Aquavirile, [forte melius, Fluxus Aquævirilis.]* Occurrit præterea sub lit. A. nulla explicatione addita.

* **AQUAYROLIUM.** Vide supra *Aquarolium.*

¶ **AQUEBIBRIS**, Qui sœpe bibit aquam. Glossarium Montis S. Eligii Attrebat. MS.

¶ **AQUEDUCTUS**, est jus ducendi aquam per fundum vel agrum alienum, etc. Vocabul. Juris utriusque.

¶ **AQUEHAUSTUS**, est jus hauriendi aquam vel portundi per agrum, fundum seu predium alterius, ratione servitutis. Vocabular. Juris utriusque.

* **AQUEDUCTUS** et **AQUEHAUSTUS** a Glossario prorsus amandari debent, si quidem ad puriore latinitatis sermonem pertineant: sed et *Aqua ductus* et *Aqua haustus* distinctis vocibus scribendum; non semel enim legitur *Haustus aquæ*, ut in leg. 2. ff. de servitutib. prædior. rusticor.

* **AQUEITATES**, Primigeniæ aquæ partes. Arnaldus in Rosario Ms. lib. 2. cap. 7 : *Et scitote quod distillatio aquæ habet fieri in balneo Mariae, eo quod subtiliores lapidis partes et sine calore ad naturam simplices Aqueitates totum approximantes per eum distillantur. Aqueitas, abstractio aquæ,* in Vocabul. compend.

¶ **AQUELUS**, Fons. Uffingi Monachi Carmen de S. Ludgero Episcopo tom. 3. Martii pag. 659. C :

Arida de vero, qui mox rigat ora docendo,
Eternam in vitam puto salientis Aqueli.

¶ **AQUEMOLUS**, ὑδραίτης, Molitor aquarius, in Supplemento Antiquarii. Vide *Aquimola* et *Aquemolum.*

AQUENSE SERVITIUM. Vide *Bos Aquensis.*

¶ **AQUERE**, Supplementum Antiquarii : *Aqueo, ὑδρευμα, aquor, haurio.*

* 1. **AQUERIA**, Idem quod *Aquarium*, *Canalis*, *rivus*, *vel emissarium*. Libert. villa de Florencia ann. 1358. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 89. art. 18 : *Concedimus quod dicti consules soli et in solidum possint creare et constitutere curatores seu gardatores operum, aedificiorum, parietum, Aquiarum, stillicidiorum, fossatorum dictæ villæ.*

* 2. **AQUERIA**, Aqualis, urceus aquarius, Gall. *Aiguiere, ad usum sacri ministerii.* Obituar. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5191. fol. 246. r° : *Johannes de Gilaucu puer nobilis, canonicus Lingonensis, qui dedit 200. libras.... una cum duabus Aquariis argenteis, servito majoris altaris deputatis.* Vide *Aquamanile.*

¶ **AQUERIUM MOLENDINUM**, pro *Aqua-*

rium, Gall. Moulin à eau. Charta Bermund. Abbatis S. Tiberii ann. 1257. in Histor. MS. ejusdem loci pag. 37 : Dedit dicto domino Abbati Molendinum Aquerium quod dicitur Opera.

* **AQUESTA**, Adepto, comparatio, emptio, Gall. *Acquest, acquisition.* Charta Erardi de Breda ann. 1221. in Chartul. Campan. Cam. Comput. Paris. : *Postquam essent in saisina et tenetura illius Aquestæ sive acquisitionis, etc.*

* **AQUESTUS**, Eadem notione. Charta ann. 1000. in Append. ad Marcam Hispan. col. 955 : *Ex Aquestibus parentum meorum digne mihi succedentibus dono vel concedo, etc.* Libert. Villefranche in Ruthenis ann. 1369. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 700. art. 9 : *Concedimus eisdem consulibus, ... quod pro Aquestibus suis factis ac etiam pro aliis, usque ad decem annos continuos et proxime sequentes.... financiam aliquam.... facere nullatenus teneantur.* Vide *Acquestus.*

* **AQUE-USUS**, pro *Aquaversus.* Vide supra in hac voce.

AQUI. Tabular. S. Cyrici Nivernensis cap. 65 : *Cum 4. colibertis et progenie illorum, que de illis in posterum ventura est, et Aquis. Infra : Et terra arabili, et masnibus et aliis colibertis, quos retinemus vivente uxore mea, et Aquis.*

(F) Lubens legerem *Arquis*; sunt enim Archi Ottoni Morenæ iidem qui Sagittarii seu *Arcatores*, ut dicetur in hac voce : jam vero suisse *Archos*, qui *Colibertis* inter homines alicuius domini adjungi potuerint, plane conficitur ex *Archeria* 2. quæ species est feudi servientis, ut a Cl. Cangio exponitur, quod qui possidet, arcum habere pro servitio domini, vel *Acheriam* castri illius servare tenetur; atque etiam ex *Archeria* 3. quæ *Dombensibus* rustica domus est a colono, qui *Archus* dici potuit, habitata. [** f. per compendium scriptum pro aquisitionibus.]

* **AQUATICUM**, Tributum, quod pro mercibus per aquam transvehendis exiguntur. Charta ann. 917 : apud Murator. tom. 3. Antiquit. Ital. med. xvi col. 198 : *Nulla denique magna parvaque publicæ actionis persona.... jam dictam ecclesium, vel suos homines teloneum, ripaticum, Aquaticum, vel aliquod, quod publicæ parti pertinere debet, aliquam occasionem dare compellat.* Vide supra *Aquagium* 2. et *Aquaticum.*

* 1. **AUQICINCTUM**, et *Auqicinum*, Monasteriorum Ord. S. Bened. in Belgio prope Duacum : sic dictm ab aquis quibus cingitur, vulgo *Anchin*, Hinc *Auqicinctenses*, *Acquicinenses*, etc... quæ occurunt passim in *Scriptoribus* et *Tabulariis Belgicis.*

AQUIDUCA *Medicamina*, quæ *Græci Hydragoga* vocaverunt. Cælius Aurelian. lib. 3. Chronion. cap. 8.

AQUIDUCTIUM, *Aquarium*, ὑδραγάνιον, in Gloss. Gr. Lat. MS. Editum habet ὑδραγάνιον, *Aquiductum*, *Aquarium*, *Aquagium.*

AQUILA, Lectrum, seu Analogium in modum aquilæ alas expansas habentis sectum, in quo libri Ecclesiastici, qui in Ecclesia leguntur, reponuntur : qua quidem aquilæ specie S. Joannes Evangelista designatur. Hugo Flaviac. in Chronico

pag. 165 : *Instrumentum vero illud, quo paratum est receptui textus Evangelii, Johannes Evangelista in similitudine Aquila volantis adornat.* Sugerius de Administr. sua cap. 32 : *Aquilam vero in medio chorū ammirantium tactu frequenti deauratam reverari fecimus.* Necrologium Ecclesie Ambianensis : *Id. Nov. obitus Milonis de Bonavilla et Adæ uxoris ejus, ac liberorum, et eorumdem, pro quorum anniversarii institutione, Jacobus dictorum conjugum filius loco distributionis dedit nobis Aquilam cu-pream in choro existentem, super quod legitur Evangelium, et sicut Aquilæ pretium series 20. libraram. Gesta Francor. usque ad Robertum MSS. ex Bibl. Loiselliana, ann. 1014 : Porro multis ipsam sacratissimam ædem honestavit ornamentiis: interque Analogium Hispanico metallo fieri soriæ arte compactum, cui imminet Aquila, alis expansis. Aiglier, vocat Charta vernacula Guillelmi Comitis Hannoniensis ann. 1409. apud Egid. Waldum in Hist. Lo-biensi lib. 9. pag. 441. Vide Durandum lib. Rational. cap. 24. n°. 20.*

¶ **AQUILA**, Vexillum in quo Aquilapinge-tatur. Albertinus Mussatus de Gestis Henrici VII. lib. 9. apud Murat. tom. 10. col. 470 : *Nec minus extemplo Aquilas Aureamque Flammam explicans, in Florentia fures processit.* Ubi Pignorius : « Aquilas signis regiis suis impressas quis dubitat? sicut autem biceps et bicorpor, ut ita dicam; vel aurea tota, uti gestarunt Imperatores Orientis, vel atra, uti Cæsares Occiden-tales. »

* Sed et *Aquilam deauratam* gestasse Cæsares Occidentales, docent Annal. Victor. MSS. ad ann. 1214. ubi de prælio Bo-vinensi : *Otto timens recessit de campo, nec postea reversus est: nam equus ejus citu-mortuus est in campo, sed alius statim ei redditus est, et statim veloci fuga recessit, dimisso vexillo suo in campo, scilicet Aquila deaurata cum curru.*

* **AQUILE ROMULEÆ.** Translat. SS. Ar-sacii et Quirini apud Mabill. sæc. 3. Bened. part. 1. pag. 665 :

Aquila Romuleas Noricus ensis

Regit, ac ducit in omnes penetratori hostes.

[** Aquilas pro legionibus dixit auctor Bell. Hisp. cap. 30, *Romuleas positum pro Romanas.*]

AQUILAM IN PAVIMENTO DESCRIBERE. Vide Gloss. med. Grærit. in *Æter.*

AQUILAM VERTERE. Ditmarus lib. 3. pag. 29 [** cap. 6.] : *Post hæc autem Imperator omni studio ordinauit expeditionem suam ad-versus Lothariam Regem Karolingorum, qui in Aquisgrani palatium et sedem regiam, nostrum semper respicentem dominium, valido exercitu præsumpsit invadere, sibiisque, Versa Aquila, designare. Hæc stat in Ori-entali parte domus, morisque fuit omnium, hunc locum possidentium, ad sua eam vertere regna.*

AQUILAM IN DORSO FIGURARE. Saxo Grammat. lib. 9 : *Interea Sivardus ac Biarnus cum 400. navium classe supervenientes, bellum Regi manifesta provocazione signi-ficant : idque statuto tempore executi, comprehensi ipsius Dorsum plaga Aquilam Fi-gurante affici jubent, sævissimum hostem atrocissimi alitis signo profligare gaudentes;*

*rec vulnus impressisse contenti, laceratam salvere carnem. Ubi Stephanus Stephanius, Saxonis Interpres, eum viguisse morem sribit apud Anglos, Danos aliasque nationes boreales, ut vix ignominia summa debellatum adversarium afflicturus, gladium circa scapulas ad spinam dorsi adigere, costasque, amplissimo per corporis longitudinem facto vulnere, utrumque a spina separaret, quae ad latera deductae alas repräsentarent aquilinas : ejusmodi vero vulnus in Glossario Islandico *Bloderne*, sive *Bladugle*, et *Blodrisil* appellari. In hanc rem Scriptores Islandicos laudat. [** Vide Grimm. Antiq. Jur pag. 691. num. 7.]*

* **AQUILA**, Monetae genus, aquila insinuita. Stat. Petri abbat. Cassin. tom. 2. Hist. ejusd. monast. pag. 542. col. 1 : *Qui contrarium fecerit, ... solvat qualibet vice Aquilam unam.*

¶ **AQUILA GALEÆ**, Contabulatio triremis. Acta S. Francisci de Paula tom. 1. Aprilis pag. 181. A : *In eo Sermone B. P. Franciscus protulit caput e camera et concendit Aquilam sive contabulationem galeæ, et interrogavit qui essent sermones eorum.*

¶ **AQUILA Philosophorum est Mercurius metallorum**, Rocho le Bailli in Dictionario Spagyrico.

¶ **AQUILA**, Spagyricorum est sal armaticum et aliquando mercurius precipitatus, eidem.

¶ **AQUILARIUS CANONICUS**, Canonicus hebdomadarius sic dictus in quibusdam Ecclesiis, quod ejus nomen in *Aquila* rostro appendatur. Jus habere consuevit nominandi seu præsentandi ad beneficia per suam hebdomadam vacantia.

¶ **AQUILATUS**, Decoratus figuris aquilam repræsentantibus. Exempla vide in *Basiliæ* et *Orthopolumus*.

* **AQUILEA**, Herba valens ad oculos, Gall. *Aquilea*, in Glossar. ex Cod. reg. 521.

* **AQUILETA**, diuinut. ab Aquila, Gall. *Aiglette*. Inventar. S. Capellæ Paris. ann. 1363. ex Bibl. reg. : *Item quoddam sanctuarium, ... in quo quidem a longo tempore deficiunt duæ Aquiletæ. Aliud Gallicum : Il dessaut deux Aiglettes d'argent.*

¶ **AQUILETARIUS**, Qui stylo munit ligamina, Gall. *Aiguilletier*. Locum vide in *Stigula*.

* **AQUILEUS**, Nigro, e fusco, in Glossar. Lat. Ital. Ms. Aliud ex Cod. reg. 7646 : *Aquileum, fuscum vel nigrum*. Vide *Aquilonius*. [** De colore Aquilo vide Forcellin. infra *Aquilonius*, et Festum in voce *Aquilonius*.]

AQUILI, *Dæmones, qui in similitudine aquilæ apparent, apud Papiam et Joan. de Janua. Martianus Capella lib. 2 : Diis, quos Aquilos dicunt.* [* Glossæ in hunc locum : Aquili, sunt dæmonum species, qui in forma aquilarum curvo rostro solent apparet. Vide mox *Aquilius*.] *Saxo Grammat. lib. 2. Hist. Dan. : Silvanis coeunt Aquili. Et lib. 8 : Quem Comitibus foris præstolari jussis, ingressus duos eximiae granditatis Aquilos conspicitur.* [** Arnobius 3. pag. 108 : *Diis Aquili, cæsi, ravi.*]

* **AQUILIANA STIPULATIO**, est promissio, que novæ omnem contractum. Vocabul. Jur. utriusque. Per acceptilationem et Aquilanam stipulationem, verbis solemnibus in-

trodutum, liberationem fecerunt, et promittentes, ipsis Domino Duci et Concilio stipulantibus, etc. apud Rymerum tom. 5. pag. 570. col. 2. Idem habetur col. seq. Vide *Stipulatio*. [** Bignon. ad Formul. pag. 359. et Murini, *I Papiri Diplomatici* pag. 347. not. 19. Hi de abusu, de recto usu hujus formulae vide JC.]

¶ **AQUILICES**, seu aquæ libratores, qui aquarum inventos ductus et modos docili libratione ostendunt. *Code Theodos. I. 2. et 3. de excusat. artificum.* [** et in dig. fr. 6. tit. 7. lib. 50. Vide Forcell. in voce *Aquilex*.]

¶ **AQUILICUM**. Festo Pompeio, *Aquilicum* dicitur, cum aquæ pluvialis remedii quibusdam elicitor. Sacrum pro imperiis imbris Tertulliano Apologet. cap. 40 : *Aquilicia Jovi immolatis, nudipedalia populo denuntiatis, cœlum apud Capitolium queritis.* [** Vide Forcell.]

AQUILINUS COLOR. Joannes Diac. de Vita Gregorii Magni lib. 4. cap. 84 : *Mento a confinia maxillarum decibiliter prominente, Colore Aquilino et livido, nondum, sicut postea ei contigit, cardiaco. Est igitur color Aquilinus idem, qui lividus nec forte alius ab Aquilo colore, qui Festo fuscus et subniger est, a quo, inquit, *Aquila dicta* videatur. Gloss. Lat. Græc. *Aquilum*, μιδ. xv. Plautus : *Aquilo est corpore, statura Haud magna*. Quod si ab aquila aquilinus color dictus est, fulvus intelligi potest : nam et Claudianus fulvum Jovis armigerum dixit. Le Roman d'Auberi MS. :*

Forques poi le destrier Aquilant.

Quidam Codd. MSS. Joannis Diaconi habent hoc loco : *Aquilino et vivido.*

¶ **HADRIANUS VALESIUS** ut resertur in libro cui titulus *Valesiana* putat, et merito quidem, ut nobis videtur, Cangium deceptum fuisse mala interpunctione loci ex Joanne Diac. laudati, sique censem hunc locum esse restituendum : *Colore aquilino, et (vel potius at) livido nondum, sicut et postea contigit cardiaco*, hoc est, Gregorius adhuc juvenis et integra valetudine fuscus erat et subniger ; (hæc est enim vera notio vocis *Aquilinus*) sed lividus demum evasit, postquam *Cardiacus* factus est, seu stomacho laborare cœpit. Vide notam Benedictinorum in hunc locum Vita S. Greg. inter ejusdem opera. [** Vide Forcellin. et Interpretis Festi in voce *Aquilonius*.]

¶ **AQUILIO**, κίντρον βοῶν καὶ σκεπτίου, *Stimulus, aculeus*, in Supplemento Antiquarii, Gall. *Aiguillon*.

* **AQUILISIMA**, Inculisma, Gall. *An-goulême*. Hericus mon. in Mirac. S. Germ. Autiss. tom. 7. Jul. pag. 257. col. 1 : *Illud sane, quod apud urbem Aquilisimam, sive, ut usus frequentior Egoismam cognominat, etc.*

AQUILIUM, summa pars capituli. Papias MS. Vide *Aquilium*.

¶ **AQUILONALIS**, pro *Aquilonaris*, in Formulari Anglicano pag. 177.

* **AQUILONIOR**, in Act. Gold. Alamani. tom. 2. pag. 49. i. e. magis septemtrionalis.

¶ **AQUILUM**, *Antiqui dicebant fuscum vel nigrum*. Papias MS. Vide *Aquilonius*.

* **AQUILUS**, *Aliquis habens longum na-*

sum ; Gall. Beccu. Inde Aquilini, Demones, habentes nasos longissimos. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521. Vide *Aquili*.

AQUIMANILE, [*AQUIMINALE*, *AQUIMINILE*.] Vide in *Aquamanile*.

AQUIMITI. Vide *Acæmeti*.

AQUIMOLA, Molendinum aquaticum, *Aquaria mola* : nostris, *Moulin à eau*. Gloss. Lat. Græc. ιδραλέτης, *Aquemolus*. ιδρεμόλην, *Aquamulina*. Sic in MS. unde forte *Molinum*, vox. [Bulla Paschalis PP. I. pro Monast. Farsensi ann. 817. apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 371 : *Campos et silvas, prata et aquas, vineta et oliveta, et aquimolas cum universis appendicibus.*]

Anastasius Bibl. in Leone IV. pag. 196 : *Aquarum copiam ad populum confortandum, et ceteras utilitates humanas, Aquimolasque molentes plenter subministrabant. Idem in S. Hadriano pag. 111 : Quam videlicet domocultam cum massis, fundis, casalibus, vi-*

neis, olivetis, Aquimolis, etc. Charta Bene-dicti de Prato Episcopi Portuensis, apud Ughellum in Ital. Sacra : Aquis perennibus, cum locis ad Aquimolam faciendam. Adde Petr. Damian. lib. 6. Ep. 21. Habetur pas-

sim in Chartis Italicis, cujusmodi molarum aquariarum nulla occurrit apud JC. mentio : unde conjectarunt quidam, recentius esse inventum. Verum Augusti tempestate, vel paulo ante Augustum, molas aquis actas,

Romæ in Tiberi primum factas, auctor est Pomponius Sabinus ad Virgilii Moretum : idque testatur Antipatri Thessalonicensis Epigramma, quod a Salmasio in Notis ad Lamprid. et Solinum refertur. Agunt etiam de iis Vitruvius lib. 20. cap. 10. Procopius lib. 3. Goth. Senator lib. 3. Var. Ep. 31. l. 10. C. de Aquæductu lib. 11. l. 4. de Canone frumentar. urb. Romæ C. Th. lib. 14. tit. 5.

* **AQUIMOLLIA**, ut *Aquimola*, Molen-dinum aquaticum. Charta Frider. II. imper. ann. 1221. apud Murator. in Antiq. Estens. pag. 427 : *Haec autem omnia de certa scientia et plenaria voluntate concedimus, ... cum pratis, silvis, ... aquis, Aquimollis, sale-*

citis, etc.

* **AQUIMOLUS**, *Aquismolus*, Eadem notio. Bulla Honorii PP. ann. 1217. apud Ughell. tom. 1. Ital. sacra edit. ann. 1717. col. 1193 : *Casale in integrum, quod vocatur Antisanum, cum Aquimolo suo, et Teru-niam cum Aquimolis suis. Charta ann. 1068. ibid. col. 535 : Vendidimus... incitam portionem nostram de ipso Aquimolo de episcopio S. Gajetanæ ecclesiae.*

* **AQUINA**, Quo ad malum antenna constringitur, in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Vide *Anquina* et supra *Apitanion*.

AQUINDAMENTUM, *Aquindare*. Vide *Acunydare*.

* **AQUISTARE**, Acquirere, comparare, emere, Hisp. *Aquistar*, Gall. *Aquérir*, olim *Acquester* et *Aquester*. Placit. ann. 971. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 123 : *Ex parte aliqua feminæ, nomine Hermegutis, per aquesta qua de ipsa Aquistavit, ipse habere vel tenere debet, et proprium habere cupiebat*. Ch. ann. 1338. ex Chartul. 21. Corb. : *Par l'us ou la coutume du pays ou eas ou home ou femme bastars Acques-toient aucun heritages, etc.* Lit. ann. 1371. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 474 : *Et*

nouss toutes personnes, qui Aquesteront heritages en ladite ville de Burrey, etc. Unde Acquesteresse dicitur mulier, quae acquirit, in Ch. ann. 1375. ex Reg. 107. Chartoph. reg. ch. 122 : Et après, ladite femme, qui estoit Acquesteresse, l'a depuis le trespassement dudit Guillaume son mari, pourfuz et tenu sa vie.

* **AQUISVERSUS.** Vide supra in *Aquaversus*.

¶ **AQUITANICA MONETA.** Vide *Moneta Baronum*.

¶ **AQUITANIGENUS,** pro *Aquitanus*, ut *Francigenus* pro *Francicus*, apud *Mabill.* Diplom. lib. 2. cap. 23. ex charta ann. 962 : *Sub imperio Clotharii clarissimi regis Francigeni seu Aquitanigeni.*

¶ 1. **AQUITARE,** Rationem acceptet et expensi reddere, Gall. *Rendre ses comptes.* Statuta Ordinis Cisterc. ann. 1189. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1265 : *Qui habuit in quisbuslibet mobilibus penes se repositum unde se testimonio officialium suorum et cognitione patris Abbatis vel Visitatoris Aquitare valeat, et sumtus sibi per annum nec ceteros providere, reus sub pena de non edificando nullatenus teneatur.*

¶ 2. **AQUITARE,** Quietum reddere, immunem facere. Interdum Solvere, dimittere. *Charter Willelmi Ducis Aquitan. pro Angeriaco inter Instrum. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 470 : Aquitavi enim ibidem burgum S. Johannis de Esnenda de exercitu et talliata, atque omni mala consuetudine.* *Charter ann. 1194. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 658 : Predictis fratribus penitus Aquitavit et donavit.* *Chartul. S. Crucis Keinperl. : Aquitaverunt in perpetuum : hanc Aquitationem, etc.* *Chartul. S. Vincentii Cenem. fol. 127 : Illi siquidem plegii post decessum predicti villani, dixerunt Maheut uxori suæ, quod eos erga Judæos Aquitaret.* Vide *quietus*,

¶ **AQUITIARE,** Eadem notione in *Charter anni 1404. ex Archivo S. Victoris Massil.*

AQUIVERGIUM, Aquarium divergium, diverticulum : vox Agrimensorum. *Innocentius : Habet sub se juncina, et foras aquivergia. Idem : Sub se cannicias et res palustres habet, et foris Aquivergia.* [** *Ges. pag. 225 et 234.*]

* *Charter ann. 1336. in Reg. 71. Chartoph. reg. ch. 119 : Ideoque dictam domum sic superius confrontatam et designatam, cum omnibus introitibus, exitibus, Aquivergiis, stillicidiis.... deinceps habentis.* Vide *Acqueversum*.

* **AQUOSARIUS,** Emissarium, Gall. *Evier.* *Charter ann. 1303. in parvo Chartul. episc. Paris. fol. 165 : Thomas de Autholio asseruit quod a bailliico episcopi Paris. tenebat, in domo sua in terra è domino dicti episcopi, ... unum Aquosarium currentem in viaria, ad unum denarium Paris. census.* Vide supra *Aquarium 2.*

¶ **AQUOSITAS,** Aquosum, palustre, *Ger-vasius Tilberiensis in Otis Imperial. apud Leibnitium tom. 1. Scriptor. Brunsie. pag. 986 : In terra Wulensium... montes excelsi fundamenta sua in axis durissimis statuerunt, et in cacumine tanta Aquositate terra crustatur, quod ubi vix pedem fixeris, terram ad jactum lapidis moveri senties.*

* **Vocabul. compend. :** *Aquositas, abundancia aquæ:*

* **AQUS,** pro *Acus*, Gall. *Aiguille.* Lit. officialis *Senon.* ann. 1336. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 22 : *Item duæ duodenæ diversarum bursarum operum de brodura, sex bursa de sircio factæ ad Aquum, Gall. à l'esguille.*

¶ 1. **ARA DIGNITATIS,** in qua nulli licet celebrare, præterquam Sacerdotibus in dignitate constitutis. *Hoc privilegio Leo IX. Pontifex Max. donavit majus altare S. Remigii Remensis anno 1049. statuto edito, inquit Mabillonius, Annal. Benedictin. tom. 4. pag. 503 : Ne quilibet præter Archiepiscopum Remensem et loci Abbatem, ac septem ab eodem Abbatem designatus Presbyteros Cardinales, in principe altari sacra ficeret etc.* In hujus autem altaris tabula marmorea hæc inscriptio legitur, anteriori ipsius margini eleganti charactere Romano incisa in hac verba : *DE SUMMA HAC DIGNITATIS ARA, FERRO BIPERTITA, SALUTIS MENSA GENTIBUS DIRECTA NORDAL-BINGORUM IN WELENA. FOLCO. ADALBERO.* Quibus lapidem hunc ex Nordalingia seu Saxonia Transalbina istuc allatum suisse probatur. [** dimidiam ejus partem Renis Welenam sive Neomonasterium perlata.]

¶ **ARA SACRATA,** Parvula tabula lapidea consecrata, que mensæ altaris non consecræ superponitur vel inseritur ad sacra scienda. *Collect. Concil. Hispan. tom. 4. pag. 762. col. 2 : Quod quando Sacerdos celebraturus est Missam videat an in altari sit Ara sacrata et adsintr tria tobala linea per Missale prescripta; et si Ara tabula inserta sit, an forte tabula sursum et Ara deorsum versa sit, ut ita reperiatur, vertat, ad Missam rite sciendam.*

¶ 2. **ARA pro Hara,** Gall. *Etable à cochons.* In veteri Glossario MS. Monasterii S. Andreæ Avinionensis : *Ara Dei et Ara suis, id est, Naut pororum.* [** Versus memorial. in Vocabul. utriusque Juris :

Est Ara pororum brevis et non ara deorum.]

* *Charter fundat. prioratus de Monte-Guid. ann. 1098. inter Probat. Hist. Sabol. pag. 310 : Et si non possint (porci) attin gere ad suam Aram, sicut in foresta banita, si voluerint.* *Alia ann. 1354. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 195 : Cum quadam came-rula seu Ara pororum a parte retro seu posteriori dicta domus. Gesta quarundam Soror. Ord. Predicat. ex Cod. reg. 5642. fol. 9. v° : Deinde jubet eam retrudi in Aram pororum, ut post cruciatus tantos in fetore pororum pernoctare.*

* 3. **ARA,** *Sepulchrum, rogus, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641.* [** *Gloss. cod. reg. 7644 : Aram sepulchri, pyram. Virg.* Vide *Servium ad Virgil. Æneid. lib. 6. vers. 177.*]

ARABAM. *Papias : Arabam interpretatur insidiæ.* Ita MS. Codex sed Editus habet *Araba* : vox forte Longobardica. [Hebraica a radice אַרְבָּא Insidiari.] [** *Idem glossema in cod. reg. 7644. ut ex Origene. Ibidem aliud : Arabes, humiles vel campestres.*]

* **ARABARCHUS.** *Vocabul. Biblicum ex Bibl. reg. ad vocem Ephot : Arabarchus dicitur ab ara et archos, quod est princeps,*

quasi princeps areæ. Sic principem sacerdotum vocabant.

ARABICCI, *Haeretici dicti ab Arabia, in qua sunt orti, dicentes, animam et corpus simul mori, simul resurgere. Papias.* [** *Ex Isidor. Origin. lib. 8. cap. 5. set. 59.*] *De Arabum circa animarum originem, mortalitatem, immortalitatem, transmigrationem, etc. consulendum omnino Abrahamus Echellensis in Historia Arabum cap. 12. 13. 14. 15. etc.*

1. **ARABILIS.** *Breviloq. Arabilis dicitur quod est aptum et bonum ad arandum, ultra est Arabilis.* *Charter ann. 964. ex Tabulariis. Petri Treverensis : Ego Sigefridus Comes..., dedi ad altare S. Petri... lineam in eadem Marcha, in Comitatu Bedensi Arabilem unum, et inter terram Arabilem et prata jugera 73. et quicquid ad eundem arabilem pertinere digneatur. Arabilis terra jugera 106.* in Traditione Fuldens. lib. 1. trad. 92. [Sed et apud Plinium *Campus Arabilis* legitur.]

* 2. **ARABILIS,** *Qui agricultura inservit, nostris etiam Arable, eadem acceptione, quod de bobus præcipue dicitur.* *Charter Henrici episc. Claromont. ann. 1392. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 169 : Dicebamus dictos habitantes dictæ ville (Laudozi) habentes boves Arabiles, nobis teneri bis in anno facere currum, sive appellatum lo charres.* *Reg. parlam. Tolos. ex Cod. reg. 9879. 6. ad ann. 1458. 10. Jun. : La cour condamne ledit André Mathieu à rendre et paier doresnavant audit abbé de la Chaize-Dieu, accuse du prieuré dudit lieu de Bouchet S. Nicolas, tant que ledit André sera habitant, et sera feu et lieu audit lieu et tendra deux bœufs ou plusieurs Arables, trois bovées ou corvées de bœufs chacun an. Vide infra *Aratares.**

¶ **ARABLA,** *Arbores teneræ, quas vulgo vocamus, Bois Blanc, quales sunt salices, ulmi, tiliæ, etc.* *Chartul. SS. Trinit. Cadomensis fol. 49 : Omnes operarii Aveniæ pro mortuo bosco et pro spina et pro Araldin Haselhot, quilibet denarium unum, etc. Gall. Erable eadem arbor est quæ Latinis Acer : qua notione vox *Arabla* in laudato loco non videtur accipienda.*

* **ARABELLIUS,** *Acer. Gall. Erable, olim Arable.* *Charter Thomæ comit. Pertic. ann. 1217. in Reg. forest. comit. Alencon. Pertic. ex Cam. Comput. Paris. fol. 50. v° : Confirmanus quod prior et monachi (de Bellismo) in predicta foresta nostra percipient pacifice et quiete quercum et fogum sitas, stantes, ... ulnam et Arablium.* *Charter Phil. V. reg. Franc. ann. 1319. ex Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 603 : Nomine busci mortui accipiuntur salices, marsulices, tremble, Arable, charme, tilium, bolum et alnæ. Unde efficiunt vocem *Arabla* supra non aliter esse intelligendam.*

* **ARABODICTA,** *quasi Arrabona, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7613.* [** *leg. ex cod. reg. 7644 : Arrabo, dicta quasi arra bona, etc.* Vide Isidori Origines lib. 9. cap. 7. sect. 5.]

* **ARACARE,** *Fodere interpretatur D. Calmetus : at cum ex sequentibus illud ad fenum spectare videatur, pro Secare, colligere, siccare, accipendum existimo.* *Charter ann. 1121. inter Probat. tom. 2. Hist. Lothar. col. 267 : Libera etiam familia*

ecclesia tres dies singulis annis debet Aracare, senunque ad horreum ducere.

* **ARACILD**, [Obsequium militare Principi debitum.] Vide *Heereschild*.

* **ARACIA**. Vide *infra Aratia*.

* **ARACIUM**, [Grex equorum, Gallice *Haras*.] Vide *Haracium*.

* **ARACIUNCULÆ**, *Fossæ parvæ ad instar sulci aratri. Papias MS. Ecclesiæ Bituricensis. Ciceroni Aratiuncula est arabilis terræ portio minima. Vide Aratiuncula.*

* **ARADA**, Aratio. Jacobus I. Rex Aragon. in Foris Oscæ ann. 1247 : *Debet etiam habere duas bestias de Arada cum suis appetitus, si facient laborare. Id est, aratorias.*

* **ARADATORIUS**, Ad arationem seu agriculturam pertinens. Libert. Lausertæ ann. 1370. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 402. art. 15 : *Unusquisque ipsorum possit acuere seu acutu facere ferru sua Aratoria, nuncupata vulgaliter rethas.*

* **ARADIA**, Gemma ex patria dicta. Eburæa est. Papias MS. Bituric. [** Ita etiam in gloss. 7644. sed leg. *Arabica* ex Isidor. Origio. lib. 16. cap. 15. sect. 14. Alius est Arabicus lapis, de quo idem Gloss. reg. : *Arabicus lapis similis est ebori, sine ulla macula. Hic defrictus ad cutem succum dimittit croco similem, ex ejusdem Isidori Originib. lib. 16. cap. 4. sect. 11.]*

* **ARADRAT**. Vide *Aratrab*.

* **ARADRIA**, *ARADRIA*, Vide *in Aratoria*.

* **ARAGADIA**, Supellex militaris. Vide *Harirada*.

* **ARAGAICUS**, Morbi equini species : *Cum in equi ventre flunt torsiones, et intestina rugitum faciunt, et indigesta et liquida emitte stercora, etc. apud Petrum de Crescentiis lib. Agricult. cap. 22. ubi vetus Interpres Gallicus habet Argatus.*

* **ARAGIUM**, Ager aratorius, simul et tributum, quod ex agris aratoris penditur; idem quod *Agrarium*, vulgo *Terrage*, *champart*, olim *Arage* et *Araige*. Charta Joan. Trevir. archiep. ann. 1210 : *Molendinum etiam de Sauz et Aragia, quæ idem Herardus habebat in Maunegæ. Ubi Chart. Frider. II. bujuscem confirmatoria habet Araria. Charta Renaudi episc. Tull. ann. 1211 : Quicquid possident apud Maunage in servis et ancillis, terris, pratis atque silvis, et Aragia, quæ dictus dominus de Sorocio, Gerardus nomine, habebat ibidem. Chartul. colleg. S. Gengulfi Tull. ad ann. 1257 : Ego Symon, dictus de Chamblez, quicquid habeo et possideo in villa et banno de Manil juxta Andeliers in Aragiis, censibus, annuis redditibus... ecclesiæ glorioissimi martyris Gengulphi Tullen sis do. Charta Ancelli dom. de Joinville ann. 1324. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 249 : *Derechief uns Arages seans en ban et ou finage de ladite ville, que on appelle les Arages saint Estienne. Lit. ann. 1357. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 631. art. 3 : Devront et paieront lessis habitans audit seigneur autant d'Araige comme de denré, de toutes labours de charrues qu'il feront é banns et finage de Boullagmont et de Frebe court. Vide notam ibi et Arativum.**

* **ARAHUM**. Lex Ripuar. tit. 10. § 1 : *Ad placitum veniens cum 3. testibus in Araho conjuret. Tit. 32. § 3 : Cum 7. Rachimburgis in Araho conjurare debet. Tit. 33. § 2 : Sibi septimus in Araho conjuret. Tit. 41. § 1 :*

Si quis ingenuus ingenuum ligaverit, et ejus culpam cum 6. testibus in Araho non approbaverit. Ade tit. 77. Basileensis Editio Legum Ripuar. ann. 1530. passim legit cum aspiratione haraum, quam vocem pro loco consecrato, vel honorato, a Saxonico a r, vel are, id est, honor, pietas, deductam putat Spelmannus : ut sit in araho conjurare, approbare, in Ecclesia et loco sacro sacramentum prestatore. Nam omne sacramentum in Ecclesia et super reliquias jurabatur, ut est in Capit. Caroli M. lib. 6. cap. 209. [** 214. ex Capit. quæ in lege Ribuariorum mittenda sunt ann. 803. cap. 12. Vide etiam leg. Rib. cap. 5.] At Guillimannus lib. 1. de Reb. Helvet. pag. 80. ait, vocem hanc a Germanico, arrachten, deduci, sonareque, coram judicium consilio. [** Schilttero Arahum significat locum quemque editioem, et in specie altare, a Germ. voce erhaehen. ADEL.]

* **Eccardus** [** ad tit. 30. cap. 2.] Basilicam intelligit : 1º. Quia notum est, inquit, Sacramentum apud Francos Christianos, quales Ripuarios fuisse satis appareat, in Ecclesia et super Reliquias juratum fuisse. 2º. Quia Basilica, Ecclesia, sanum in omni locus publicus, ubi jus sub auctoritate Principis exercebatur, *Haruc olim vocabatur, quod Latinizantes, omni dubio procul, in Haruum mutavere h. nempe pro c vel ch posito. Hæc Vir Cl.* [** Vide Grimm. Antiq. Jur. pag. 794. et 903. 3. ejusdem Grammat. vol. 2. pag. 297. et Roggum de Judic. German. pag. 175. not. 225.]

* **ARAIARE**, Instruere, Gall. *Equiper*. Item Ordinare, disponere suo quoque loco; Milites ad pugnam componere, Gall. *Mettre en ordre, Ranger en bataille, olim Arroyer, arrayer, mettre en array*. Hispani etiamnum dicunt *Arear la casa*, suppellectilem domesticam suo loco apte disponere. Charta ann. 1322. apud Rymer tom. 3. pag. 961 : *Vobis mandamus ut... congregari et Araiari facias ad resistendum dictis inimicis nostris, quanto potentius et robustius poteritis.*

* *Araiari, nostris olim, eadem notione. Le Roman de Robert le Diable Ms. :*

Quant l'empereur ot desrainié
Le camp, u surent Araianie
Li Sarasin, ai laidement, etc.

Ubi Desrainier, pro Hostes dispergere, dissipare, Gall. *Mettre en désordre*. Vide *Arraiae*.

* **ARAINAMENTUM**, Actio qua quis se coram judice rem quampliam facturum promittit, v. g. juraturum, testes adducturum et his similia. Apud Practicos *Arrement ab arrhis* quæ dabantur in promissionis cautionem. Charta ann. 1385. apud Rymer. tom. 7. pag. 463. col. 2 : *Non obstante aliquo Arainamento, processu, vel judicio contra ipsum Comitem etc. Vide Adhramire.*

* **ARAINUM**, Æs, a Gall. *Airain*. Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 156. ex Cod. reg. 4624 : *Si aliquis faber, vel payrolarius seu acierarius.... haberet in fusina sua aliquod ferrum, Arainum vel cuprum ad coquendum seu maserandum et coleundum, etc. Hinc Araine dicta tuba, buccina, Gall. Trompetta, quia ex ære conficitur. Philippus Mouskes in vita Phil. Aug. :*

Les Araines fit haut sonner.

Rursum :

Moult sonnerent bien les Araines.

* **Guillelmus Guiart. ad ann. 1214 :**

*Cors, encaires et Araines,
Doot tous poignis se renvoise,
Font deçà et delà tel noise,
Que toute la contrée estoacent.*

* **ARENE**, in Chron. S. Dion. tom. 3. Collect. Hist. Franc. pag. 311. Haud scio an hoc spectet vox *Araingier*, ita ut sit opifex in *Araino seu ære*, in Charta ann. 1310. ex Chartul. Pontiniac. pag. 229 : *Ce fu fait presenz Jaquin le coyfer, ... Jehan nin le fil à l'usurier boichier, Gilet Arainger, etc.*

* **ARAJointes**, Nundinarum, quæ apud Castrum Caninum habebantur, nomen. Lit. remiss. ann. 1425. in Reg. 173. Chartoph. reg. ch. 182 : *Comme icellui Arnault feust dé à une foire, nommée la foire de Artijointes, seant à Chasteau Chinon, etc.*

* **ABAIRIGA**, Agriculture instrumenta, vulgo *Araires*. Leudæ minut. Carcass. MSS. : *Ieron de saumata Arairigorū, 1. den. Vide infra Arar.*

* **ARAL**. Charta Lusit. ann. 1116 : *Unum medium de uno Aral, cum sua casa et cum vineu et cum sua aqua.*

* **ARALDUS**, pro *Haraldus vel Heraldus*, Fetiatis, Gall. *Héraut, Gesta Franc. I. Sforzib. lib. 24. ad ann. 1458. apud Murator. tom. 21. Script. Ital. col. 652 : Ea re permisa, bellum rex per caduceatorem, quem Galli Araldum dicunt, Venetis indixit.*

* **ARALIA**, **ARALE**, **ARALIS**. Domesdei tit. de Essexia : *Silva 20. porc. 10. acr. prati, 2. runcul. 4. Aralia, 23. porc. 50. oves, 24. capones, 2. vasæ apis. Ubi Aralia videntur esse agri ad arationem idonei, cui opponuntur runcalia, id est, agri sentibus obsiti. [Charta anni 926. apud Martenium tom. 1. Ampliss. Collect. col. 281 : De parte Franconis et Humberti mansos V. et jugera IIII. in villa quæ dicitur Brola, et arale unum in villa quæ dicitur Cardonis, cum suis appendicis. Et col. 282. B : Dederunt itaque praesati viri... mansos quinque et insuper IIII. jugera... et Arales IIII. cum eorum appendicis.] Vide Araturia terra et Aral.*

* *Araules, nostris olim, eadem acceptio. Charta ann. 1317. ex Chartul. 21. Corb. : Avons vendu.... toute la terre, que nous avions et poiesmes avoir à Belle, ... soit en cens, en rentes, en terres Araules.*

* **ARALITIUS DOMINUS**, Cui aragium seu agrarium pertinet, Gall. *Seigneur terragier*. Charta ann. 1033. inter Probat. tom. 1. Hist. Lothar. col. 545 : *Si quis autem de familia hac, vel advena in banno sanctæ Crucis haereditatum mortuus fuerit, siequum, vel bovem, vel quidquid melius in mobilibus reliquerit, indigena capitali, et advena Aralitius terra domino dare debet; quod in Nidensi pago et in toto dueatu Lotharingie servatur usque hodie.*

* **ARALOGIUM**, ex vitiosa dictione, pro Horologium. Invent. ann. 1218. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 67. col. 1 : *Item in armario Aralogii inveni novem cooperioria serica. Vide infra Arrelogium.*

* **ARAMEN**, Æs, Gall. *Airain*. Charta ex Archiv. Cassin. inter sohendas D. de Mon-

tesfalc. : *Quatuor concas de Aramen. Vide infra Aramum.*

* **ARAMENTUM**, ut mox *Araminum*, in Glossar. Lat. Ital. MS. : *Aramentum, Lo raso de ramo.*

* **ARAMINUM, ARAMINUS**, ab Ital. *Ramino*, Vas ex ære, quod *Rame* dicunt, Gall. *Airain*. Invent. ann. 1389. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 366 : *Araminum unum argenti album. Col. 368 : Araminus unus argenti albi, cum una ripera et aliis signis. Vide mox Aramum.*

* **ARAMIRE**. Vide supra *Adramire*.

** **ARAMIUM**. Hispan. Sacra tom. 35. fol. 173 : *Cum Aramia de uno jugo de bobes.*

* **ARAMUM**, ab Ital. *Rame*, *Æs. Stat. Montis-reg.* pag. 268 : *Teneantur dicti caudariorum vendere suum Aramum separatum ab Aramo, et pesure divisum. Stat. Vercell. lib. 4. pag. 57. r^o : Et pro qualibet mensura de ferro vel Aramo, etc. Stat. Saluciar. collat. 4. cap. 120 : Teneantur dicti revenditores garnire omnes mensuras eorum ferro vel Aramo. Vide supra Aramen.*

¶ **ARANCANES**, Vide *Arrancanes*.

* **ARANCARE**, Eradicare, evellere, Hispan. *Arrancar*, Gall. *Arracher*. Stat. civit. Astæ collat. 11. cap. 83 : *Si aliquis de Ast vel de posse Asten, terminum Arancaverit vel Arancari fecerit, . . . amittat pro pena libras centum. Araceum dixerunt nostri, pro ipsa actione eradicandi. Vita J. C. MS :*

Pour chou fist Diez l'arbre eragier.

Mil ans après l'Araccane, etc.

Vide infra *Arrancare*.

¶ **ARANCIUM**, Pomum aureum, idem quod mox *Arangia*. Vita B. Columbae Reatinæ Maii tom. 5. pag. 382 : *In ardore dire febris aliquando succasset frustulum acris Arancii, vel aliqua grana cerasomis; sed Sacramento altaris Christi virgo refecta prorsus confortabatur.*

* **ARANCIUS**, Aurantium, malus aurancia, Gall. *Oranger*. Stat. crimin. Riper cap. 150. fol. 22. r^o : *Si quis evulserit aliquam arborem, videlicet citrones, Arancios, etc.*

* **ARANCUM**, f. pro *Haracium*, Stabulum porcorum. Vide supra *Ara*, 2. Charta ann. 1382. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 1567 : *Cum domo solaria uno solario, et solarioribus cum claustro, puto, Arancis, horto, pergula, etc.*

* **ARANDATUM**, Charta seu instrumentum locationis, seu dationis ad censem. Charta ann. 1. Valentini. imper. in Hist. Lugd. pag. 21. col. 1 : *Ut præstati sumus vobis cedimus, præter quod in Arandato ad præsens servamus nobis. Vide Arrendatum.*

1. **ARANEA**, Retis subtilioris species, qua capiuntur aviculae : describitur a Petro de Crescentiis lib. 10. de Agricul. cap. 23.

¶ 2. **ARANEA**, Fibulae species, forte sic dicta quod in modum retis subtilioris sit efformata. [* Clathri potius, cuius forma ad reticulum proprius accedit.] Acta S. Germani Episc. tom. 7. Maii pag. 549 : *In uno brachio argenteo cum bordura, infra concavum clausum sive firmatum Aranea argentea, sicut repertus sacculus quidam.*

TARANGA, apud Spelmannum pro *Arena* : quod vide.

ARANGIA, Ital. *Arancio*, Kiliano *Aranje appel*, Gall. *Orange*, malum citrinum,

quod Scholiastæ Nicandri *veráviciæ*. Myrpresso, *veráviciæ*, arbor, quæ mala fert aurea. Matth. Silvaticus : *Pomum Arantia, id est, citrangulum, vel citromelum. Hugo Falcanus : Iudens ibi et lamias acetositate sua condidens cibis idoneas, et Arangias acetoso nihilominus humore plenas interius, quæ magis pulcritudine sua visum oblectant, quam ad illud utiles videantur. [Computus ann. 1333. et seqq. in Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 276 : Apud Sculum in primo jardeno ubi Dominus accepit fructus Arangiarum et limum cellorum, pro ipsis fructibus et uno pennario taren. 1.] Vide *Salmusium ad Solinum* pag. 95. [et *Acripomum*.]*

¶ 1. **ARANGIUM**, *Auræ malus*, Gall. *Oranger*. Computus ann. 1333. et seqq. in Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 279 : *Item pro arboribus viginti de plantis Arangiorum ad plantandum... taren. 10.*

* 2. **ARANGIUM**, f. *Stabulum pororum*. Inquisit. ann. 1371. in Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 433. col. 2 : *Item ferrugineum cum Arangiis, et cum adiunctio verlasciorum juxta moenia terre. Vide supra Arancum.*

ARANSCARTI. Lex. Bajuvar. tit. 12. cap. 8 : *Si quis messes alterius initaverit maleficis artibus, quod Aranscarti dicunt. Ubi Lindenbrogius : Aran spica est frumenti, sive arista, et cart, laesio, sive fissura, unde et *lidiscarti*, orscrati, etc. de quibus suis locis. Est igitur Aranscarti, maleficium sortilegorum, quo aristas sive spicas inanæ ac vacuas faciunt, non vero auris abscissia, uti vult Vossius.* [** Vide Grimm. Mythol. German. pag. 268.]

* **ARANTEA**, *Bambis*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641. [** *Gloss. cod. reg. 7644 : Bombiz, aranea.*]

ARANTINUS PAROPSIS. Cyprianus lib. 1. Vita S. Caesarii Arelat n. 17 : *Custodiens illud, quod Dominus [fecit cum] in Arantino Paropside tinxit panem, non in argenteo vase. [Et discipulis precepit non possidere aurum neque argentum. Derivatum videtur ab ἀράτοις, inquit Mabillonius in Actis SS. Ord. S. Benedicti sæculo 1. pag. 664. quod rem fragilis significat, quale est vas sigillatum vel vitreum.]*

* **ARANUNCULÆ**, in Glossar. ex Cod. reg. 7613. pro *Araciunculae*. Vide in hac voce.

* **ARANZADA**, vox Hispanica, *Jugerum, Academ. Hispan.* Tantum terræ, quantum par mularum uno die arare potest. Charta ann. 1215. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 249 : *Dono et concedo.... tibi Raymundo Segorio abbati domus Balbonæ... tres modios de blati, in uno quoque anno in messibus, scilicet duos modios de Araone, et unum modium frumenti. Alia ann. 1314. in Reg. 50. Chartoph. reg. ch. 74 : Item duos sextarios, sex punherias *Arraonis*, partitionibus compatis, valet pro sextario sex solidos.... sex punherias *Arraonis* et decem solidos. Admir-*

tatio pro eccl. Narbon. ann. 1406. in Reg. 161. chap. 137 : *Item partiones seu taschas Arraonis seu mixtura. Vide infra Rao.*

1. **ARAP**, *Raptus*. [Gall. *Rapt*, *Larin*.] Assisiæ Hierosolym. MSS. cap. 97 : *Qui veaut appeler homme d'Arap, ou de brisure de chemin, ou de force quelle qu'elle soit, etc. Cap. 98 : Et se feme qui ait Baron, veaut faire apeau du murtre, ou d'omeicide, ou d'Arap, ou de brisure de chemin, etc.*

* 2. **ARAP**, *PIS*, *Lo ancino de ferro*, in Glossar. Lat. Ital. MS.

ARAPAGARE, *Effodere, vel sculpere ab area, et ponitur simpliciter pro effodere, et componitur ab area, et pagus, quod est villa Arapagatus, ab area effosus. Unde Plautus in Aulularia : Aurum mihi intus Arapagatum est. (Editio habet harpagatum) Ita Joannes de Janua, cui ut assensum in omnibus det Lector, haud velim. Vide Harpagare.*

ARAPENNIS, AREPENNIS, ARIENNIS, ARIPENNUS, ARPENNIS, ARPENNIS, ARPERTUM, AGRIENNUS, etc. Voces unius ejusdemque significationis, quarum quædam veteribus Scriptoribus etiam notæ; mensura, quæ unitores et agrimensoris agros metiuntur, quam cum jugero vel *jurnali*, vulgo confundimus. [** Vide Forcellin. in voce *Areppenis* et Burmannum ad Antholog. lat. vol. 2. pag. 659.]

ARAPENNIS. Vetus auctor de Limitibus agrorum pag. 311 : *Arapennis, quem semi-jugera dicunt, id est, quod et *Actus major*, habens undique versum pedes 210. perticas vero 12. Alius pag. 297 : *Actus quadratus undique finitur pedibus 120. hunc Bettici Arapennem dicunt, etc.**

AREPENNIS, apud Columellam lib. 5. cap. 1.

ARIPENNIS. *Glossa MS. ad Caii Institut. in Cod. Bibl. Regiae. 1197 : Jugera in longitudine pedes 240. in latitudine 220. Aripennis est semijugera in longitudine pedum 120. in latitudine 170. duo Aripennes jugera sunt, qui est centuria. Occurrat apud Festum et in Notis Tyronis : præterea apud Gregor. Turonens. lib. 1. Hist. cap. 6. in Legib. Wisigoth. lib. 8. tit. 4. § 25. lib. 10. tit. 10. § 14. et apud alios, a nobis mot laudandos.*

ARIENNUS, apud Joannem VIII. pp. Ep. 122.

ARIPENDIUM VINEÆ, in Tabulario Conchensi in Ruthenis ch. 159. 161. et alibi non semel.

* **ARIPENDUS**. Testam. Hugon. episc. Tolos. ann. circ. 960. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 106 : *Ipse casalis... remaneat Bernardo filio Grimaldi, exceptos illos quatuor Aripendos, quos tenet Bernardus dispensator.*

ARIPENNIS, in Decretione Chlotarii Reg. § 13. et apud Reginon. in Chronic. pag. 19.

AGRIENNUS. Tabularium Vindocinense Thuan. ch. 20 : *Notum, etc. dominum Germandum fratrum nostrum 30. Agriennos emisse, etc. Ch. 66. Dat similiter alios duos Agriennos vinearum. Chart. 55. Habebat vineæ Agriennum unum alodialiter immobilem. Adde Chartam 343. Charta Gaufridi Comitis Mauritanie in Biblioth. Clun. pag. 542 : *Vicum Ecclesiæ etiam supramemoratae adjacentem cum decem prati Agriennis. Adde pag. 545.**

AGRIPENNIA. Ordericus Vitalis lib. 5 : *Et duas vinearum Agripennas.... dedit. Ad de pag. 587. 777.*

AGRIPENNIS, apud eundem Ordericum Vital. lib. 5. pag. 591.

AGRIPENNII AGRI apud Papiam, illi dicuntur, qui non in toto quadrati, sed in longo sunt.

AGRIPENNIALES et AGRIPEDALES PERTICE. in Chr. Besuensi, pag. 525. que alibi *Arpennales* dicuntur. Charta ann. 877. in Tabulario. S. Benigni apud Perardum pag. 155 : *De alio vero fronte strada publica pergit, et habet in longum perticas Agripedales 36. et per transversum perticam unam, etc.* Addit. pag. 156. 159. Vide *Pertica*.

ARPENTUM. Lex Bajuv. tit. 1. cap. 14. § 2 : *Pratum Arpento uno claudere, etc.* Charta Caroli Crassi Imp. tom. 7. Spicilegii Achevianii pag. 185 : *Coloniam unam... cum sex Arpentis ex vinea.*

* Charta ann. 1255. ex Tabul. commendariae Trecens. : *Duo mille et 500. arpenta nemoris.... mensurata ad Arpenta Trecensis, que continent sex percas de grosso et triginta de longo. Arpentum regale,* in Ch. ann. 1317. ex Reg. 53. Chartoph. reg. ch. 311.

Non una autem cademque est arpennis in Gallia nostra mensura : nam *Arpennis Parisiensis* constat 100. perticis, pertica vero 22. pedibus, que in quadratum redactae, dant 220. pedes, hoc est, 10. perticas pro latere jugeri quadrati, quod 48. 400. pedibus quadratis constat : quapropter nostrum arpentum Romano jugero majus est, quod pedes 28. 800. complebatur. [Pertica Parisiensis 18. pedibus solum constat. Mirum hac in re deceptum fuisse virum prudentissimum.]

Arpennis Nivernensis constat 4. quartu*tiis*, seu quartis, quarteriæ 10. testis, (toises) tesæ 6. pedibus, pes 12. pollicibus. Consuet. Nivernens. cap. 37. art. 23.

Arpennis Perticensis constat 100. perticis, pertica 24. pedibus, pes 13. pollicibus. Consuet. Pertic. art. 39.

Arpennis Dunensis constat 100. perticis, pertica 20. pedibus. Consuet. Dunens. art. 51.

Arpennis de Marchesnoir, 100. chordis, chorda 22. pedibus. Ibid.

Arpennis Pictavensis continet 80. passus in latera singula. Consuet. Pictav. art. 197.

Arpennis Comitatus Marchiz, idem continet quod sextera. Consuet. March. art. 426.

Arpennis Mortagensis, continet 100. chordas, chorda 20. pedes, pes 12. pollices. Consuet. Montarg. cap. 22. art. 22.

Arpennis Claramontensis in Bellovacis constat 100. virgis, virga 26. pedibus. In quibusdam locis constat tantum 72. virgis. Consuet. Claromont. art. 241.

Arpennis, seu Jornale apud Armoricos constat 20. chordis in longitudinem, et 4. in latitudinem extensis, chorda vero 24. pedibus regiis. Consuet. Brit. art. 263.

Arpennis silvae, in Ducatu Burgundiæ, constat 440. perticis; Jurnale terræ, vineæ aut prati 360. perticis.

* *Arpennis Pampilonensis*. Charta ann. 1341. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 643 : *Item quod dicta arpenta perticentur ad mensuram, ad quam dicta villa de Pampilona*

suit in fundatione dictæ villa perticata; que pertica continet decem palmos ad mensuram Ruthenensem, et arpenteum continet xxxij perticas in latitudine et in longitudine lxvij.

APRENNIS interdum pro territoriis finibus, districtu, seu banleua sumitur. Tabular. S. Germani Paris. : *Vicarii de Pirodia infra Arpenos villa nullam habent viariam, neque aliquid ibi accipiunt, etc.* Occurrit ibi plures.

Recte porro observat Spelmannus, posterioribus sæculis vocem *Aripennis* non alias fore usitatam reperiri, quam in vinearum aut pratorum mensurationibus, quod quidem verum esse firmabunt loci aliquot ex Scriptoribus et Chartis desumpti, quos hic describere operæ pretium videtur. Testamentum S. Cæsarii Arelatensis Episcopi :

Plus minus centum Aripennes vineæ, et trecentorum modiorum Campos reservarimus. Infra De vetere vinea vix 30. Aripennes contulimus. Gregor. Turon. lib. 5. Hist. cap. 29 : *Statutum enim fuerat, ut possessor de propria terra unam amphoram vini per Aripenne redaret.* Hariulfus lib. 3. cap. 7. pag. 495 : *De terra setici sex, et de vinea Aripennes octo.* Charta Caroli Crassi mox laudata : *Colonicum unam.... cum sex Arpentis ex vinea.* Ita etiam passim in Domesdei, quem laudatidem Spelmannus, in Tabulario Vindocinensi, uti constat ex Chartis, quas descripsimus, in Charta Odonis Regis apud Besilium in Ducibus Aquit. pag. 210. et Rangensredi Episcopi Carnotensis. apud Duchesnium in Histor. Monmorens. pag. 6. Addit. Probat. Hist. Castrovi. pag. 5.

Jam vero de vocis etymo, vetus auctor de Limitibus pag. 297. *Arapennem ab arando dictum scribit, a quo hauserunt Isidorus lib. 15. Origin. cap. 15. Papias, Ugitio et alii.*

Columella lib. 5. cap. 1. vocem Gallicam esse ait, Josephus Scaliger, et Salmasius ad Solinum volunt *Aripennem* dictum quasi *arvipendem*, quia *arvipendio*, id est, funiculo, agros olim metiebantur. Gloss. Lat. Græc. *Arvipendium, σχῖνος γεωμετρίας.* Nec obstat, inquit Salmasius, quod verbum, *pendere*, de ponderibus tantum accipiatur, cum et certum agri modum *libram* dixerint etiam veteres, ut auctor est Hygenus. Charta Gosleni Episcopi Carnotensis anni 1155. in Tabulario N. D. de Josaphat : *Arvi pennis ad hortum faciendum.*

* **ARAR** vel **ARARE**, Aratrum, Gall. Charrue, olim et maxime Occitanis, Araire, Arere, et Areyre; quibus est pertica absque rotis, octo circiter pedum longa, habens in quadrum semipedem; ad cuius anteriores partem junguntur animalia aratoria, ad alteram vero instrumenta arationis necessaria alligantur; Hispan. Arado. Consuet. Dumbenses MSS. ann. 1325. art. 25 : *Nullus homo dictorum nobilium non potest nec debet pignorare, alium hominem de boibus ligatis, nec de ligone neque de triente, nec de Arare, curru, etc.* Lit. remiss. ann. 1443. in Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 282 : *Icel-lui Dupont tenant en sa main une petite cognue, dont il appareilloit son Araire.* Aliæ ann. 1458. in Reg. 187. ch. 315 : *Jehan le Moine geta à icellui Laurens ladite estoynne de charrue ou Araire, etc.* Une piece de bois de l'Areyre, icelle piece de bois nommée

estene, in aliis ann. 1469. ex Reg. 196. ch. 93. **Arere**, in Mirac. MSS. B. M. V. lib. 2 : *Car qui sa main met à l'Areere, S'arriere lui regarde un pas, Du regne Dieu digna n'est pas.*

Neque alia notione *Areau*, in Lit. remiss. ann. 1459. ex Reg. 190. ch. 24 : *Quant les suppliant laisoient leur Areau et autres habimens de leur labourage.* Et *Ayreau*, in aliis ann. 1457. ex Reg. 189. ch. 186 : *Le suppliant print.... ung Ayreau fourni de coustre et de souef.* At vero *Aree* dixerunt, pro Sulcus, Gall. Sillon. Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 155. ch. 115 : *Jehan Vidal d'une aguillade, qui est la verge ou baston dont l'en poing et fait aler les bœufs en l'Areé.... Ledit Vidal arroit ou labouroit en une certaine piece de terre.*

* **ARARE.** Habitare, incolere, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7613. [* cod. 7644. ut ex Virgilio. f. respexit Æn. lib. 2. vers. 780.]

* **ARARIUM.** Vide supra *Aragium*.

¶ **ARAS**, id est, operis Atrebatici, Gall. d'Arras. Testament. Richardi II. Regis Angl. Apud Rymer tom. 8. pag. 76. col. 1 : *Omnis vestes de Aras nostro remaneant successori.* Vide *Arras*.

* **ARASARE**, Adæquare, ad solum diuovere, Gall. Basar. Charta ann. 1377. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 335. col. 2 : *Quod clausura fontis remaneat, et rivas sive fossatum acumuletur et Arasetur in totum.* Vide infra *Arrasar*.

ARASCILD, **ARSCILD**, **ARISCHILIT**. [Obsequium militare Principi debitum.] Vide Heereschild.

* **ARASSA.** Joan. Demussis in Chron. Placent. ad ann. 1388. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 583 : *Et primo communiter utuntur.... cortinis de tela circum circa dicta lecta, et etiam banderis de Arassa.* Id est, d'Arras, operis Atrebatici. Vide *Arras*, et *Atrebatica Vestes*.

* **ARASTARIUM**, perperam, ni fallor, pro *Avastarium*. Vide infra in hac voce.

* **ARAT**, impersonale, i. Convenire, ad ornatum pertinere. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. [* f. leg. aptat.]

ARATA. Charta Henrici Ducis Bavariæ ann. 1276. in Metropoli Salisburgensi tom. 2. pag. 339 : *Adjicimus etiam de gratia speciali, ut provisores dicti Cenobii de hominibus in suis prediis residentibus, quoad debita, Aratus, vituperia, tractus gladiorum, et violentias quascumque, perpetuam læsionem, quæ vulgo lem dicitur, non inferunt, judicare valeant. Ubi lem, vel leme, est mutilatio, vitium, Kiliano.*

* **ARATARAE**, pro *Arare*. Polyptych. Fiscanense anni 1235 : *Et debet dimidiam acram Aratare ad hiemalia et dimidiam acram ad tremeis.*

* **ARATAREUS**, pro *Aratorius*. Charta Ludov. comit. Andegav. ann. 1372. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 309 : *Volumus quod non siant executiones pro predictis, contra aliquem habitatorem dictarum senescalliarum, in animalibus Aratareis.* Vide supra *Arabitis* 2.

ARATEB, pro *Aratrum*, apud Hygenum de Limitibus, non uno loco : *Quo fulx et arater ierit.*

* **ARATIA**, vel **ARACIA**, pro *Haracium*,

ut videtur, Gall. *Huras.* Constit. MSS. Caroli reg. Sicil. : Item magistri passuum, magistri massariarum, magistri Aratiarum et magistri forestarum, etc.

ARATICUM, Agrarium. [Tributum ex agro pensum.] Tabular. S. Remigii Remensis : In Luperaco est mansus dominicatus, cum aedificiis et viridario. Sunt ibi avergariae III. ubi possunt seminarie de siglo modi XX. de terra forastica culturae IV. campi II. recipientes semine spelta modios CCCXX. ubi possunt colligi de feno carrucæ VIII. Pasq. map. Theutarius ser. ten. mans. seruili. I. arat, hibernat, sat, map. I. long. pertic. lat. III. facit, corrogat. II. aestivant, sant, simul donant Araticum de omni conlaboratu pulli. III. ova XXV. ligni car. I. aut den. IIII. clausuram car. tempore vindemiae dies XV. aut din. II. facit brasium, et vigil. caropr. et omne servitum sibi injunctum, etc. Ubi observandæ voces, arat, hibernat, sat, etc. quæ servitutis speciem denotant, ratione cuius tenentes, et qui operas debebant, arare tenebantur terras dominorum intra manerium suum : quod arare et herciare ad curiam domini, vocat non semel Domesdei : quod etiam habetur in Lege Bajuvare. tit. I. cap. 4. Idem Tabularium : Omnes mansi donant Araticum, in tertio anno decimam de vervecibus. Alibi : Facti in anno corrogat. 4. donat Araticum extra avergarium et pratum, fætam I. cum agno, et anniculum I. pullos 3. etc. Ibidem : Donant Araticum de hibernatica, de ordeo, etc. Ibidem : Omnia mansa donant Araticum et decimam de vervecibus. Vide Aratum.

* **ARATILLI** dicuntur porri vineæ, in Glossar. medic. Simonis Januens. ex Cod. reg. 6959. Aldui Lat. Ital. MS : *Aratili*, orum, *Lo seme del uva*. Vide infra Aristillum.

* **ARATIO**, Quantum terræ uno aratro arari potest, idem quod Aratum; nisi sit corvatae species, qua vassalli tenentur ad agros domini arando. Bulla Celest. III. PP ann. 1196. inter Probat. tom. I. Annal. Præmonstr. col. 696 : *Arationes terrarum, quas vobis dederunt Mainera Abbas villa et filii ejus.* Vide mox Aratura 2.

ARATIVA, Supellectilis seu ornamenti species, ut opinor, vermiculata, Gall. Marquetée, *faite de pieces de rapport*. Sic dicta, si conjiceremus fas est, quod hujusmodi opera lineis seu sulcis quasi arato factis distinguatur. Locum vide in *Maneficium*. Videsis etiam Aratiuncula.

ARATIUNCULA, Joanni de Janua est fossa parva quæ instar sulci aratur. Lib. 3. Regum 18. 32 : *Fecitque aqueductum, quasi per duas Aratiunculas in circuitu altaris.* Alium locum vide in *Vermiculatus*, ubi dicitur *Vermiculatus duci a vermis, qui rodendo ligna varias faciunt Aratiunculas*, quæ in modum vineæ conducuntur. Hinc, uti conjicio, Arativa de qua mox dictum est. Vide Araciuncula.

ARATIVUM. Lex Alemann. tit. 22 : *Qualiter servi Ecclesie tributa solvere debent : Ancillæ autem opera imposita sine neglecto faciant, serui dimidium sibi, et dimidium in dominico Arativum reddant.* Idem quod Agrarium in Lege Bajuvare. tit. I. cap. 14. § I. [Lindenbrogius in Glossario ad calcem Codicis Legum Antiquarum Arativum red-

dere vertit, *Opus ruri facere arando : quod si vera est interpretatio non unum sunt Arativum et Agrarium ; cum Agrarium sit tributum ex agro pensum : quod vulgo vocamus Champart.*

* **ARATIVUS**, *Arabilis*, arationi aptus. Unam petiam terræ Arativæ, in Charta ann. 1328. inter Probat. domus de Gondi pag. 87.

* I. **ARATOR**, *Rusticus*, in vet. Glossar.

ex Cod. reg. 7641.

* 2. **ARATOR**, pro Aratrum, in Inventar. ann. 1361. ex Tabul. D. Vencise : Item unum Aratorem garnitum. Vide supra Arar.

ARATORIA, Terra ex agro culta sumpta ad Investituram. Formulæ veteres : *Notitia traditionale*, ... illi delegavit... ipsas res de quantum in sue largitione loquuntur, vel insertum est, ante bonis hominibus per hostium et Aratoria visus fuit consignasse. Alia Notitia traditionis ibid. : Qualiter veniens ille die illo in villa illa ante bonis hominibus per hostium et Aratoria, seu terra, et herba, ab homine aliquo nomine illo rem illam visus fuit tradidisse. Alia formula habet : *Per terra, et per herba, et per hostium visus fuit tradidisse.* Alia denique : *Per terra et herba, per hostium et Aratura, etc.*

ARATORIA, Agri aratorii, in leg. 7. C. de Bonis proscriptor. : *Quid in vineis, olivis, Aratoriis, pascuis fuerit inventum. Terra Aratoria, in Capitul. 2. ann. 813. cap. 19. in Charta ann. 799. apud Bolland. 26. Mart. pag. 634. et in alia apud Ughellum tom. 5. pag. 656. 657. et alibi passim.*

ARATURIA. Tradit Fuldens. lib. I : *Absque 22. jugeribus inter prata et terram Aratram.* Alibi : *Tradit in loco, qui dicitur..... de terra Araturia 40. jugera.* Passim ibi. Vide pag. 462. 521. 526. Arduria lib. I. tradit. 25.

ARADRIA, Eadem notio in Tabulario Brivatensi ch. 188 : *Et terra Aradria una, que ad ipsam casam pertinet.*

ARATRIA. Ibidem ch. 214 : *Vineam unam cum Aratris, cum ortis et campus, etc.*

ARADURIA. Ibid. ch. 293.

ARATRAIB, ARITRAIB. Lex Longobard. lib. I. tit. 19. cap. 25 : *Si casam, ubi viri habitant disturbaverit, componat, sicut in hoc Edictu legitur, Aratraib, id est, sibi terram.* Ubi Edictum Rotharis, Regis Longobard. tit. 105. § 28. habet *havit rabid.* [** Murator. 382. ubi aratraib. Glossar. Longob. in cod. Cavensi legum Longob.: Aritraibus, id est solidos nungentos. An etymo ratione separandum arat sive arit et raib? Ita efficeretur *domus spoliatio; ard enim Saxonibus habitatio et robb, spoliatio.* Vide Schmelleri Glossarium.] Papias: Aritraib, id est, sibi terram in Lege. Ita in 2. MS. Editus vero : Aritraib, id est, 5. tertia in Lege. Ugitio : Aratrapap, id est, dominicum * sequitur. Aradradi, id est, cum justitia, i. consolidus. Sic in MSS. In Cod. Navarræ : Aradradi, cum justitia, i. solidus. [Vocabularium Gothicum a Grotio collectum apud Murat. tom. I. part. I. pag. 370 : Aratrit, Har-treit, Pars tertia, male Aratreib; [In MS. Hariraib; sed scribendum Harirrait.]** Aratraib vox nihili est, verba sunt Schilteri, et lectio plane corrupta, nec a Papia intellecta. Res ipsa, quam intendit Rotharis rex extat in principio hujus ipsius tituli, (Roth. 146.) ibi : *Si quis casam alienam hasto animo (voluntarie) incenderit, in triplum eam, quod*

est tertia estimatione preti... restauret, et hoc est quod adjecta interpretatio vult, i. e. sibi tertiam, puta estimationem. Legendum enim Warit trait, estimationem tertiam; nam Warit, Germ. Wærth, estimatione est, trait, Germ. dritt, tertia. ADAL.]

* **ARATRIA**, Ager aratorius. Charta ann. 864. ex Cod. reg. 9612. X. : *Dederunt.... eccliam in honore S. Mariae constructam Jussiaco villa, cum mansis, et hortis, et pratatis, et vineis, et Aratriis. Similiter et in villa Lubriaco mansum et hortum, cum Aratru una et pratello duos. Alium locum vide in Aratoria.*

I. **ARATRUM**, Idem quod Carrucata terra quantum terræ uno aratro arari potest. Helmodus lib. I. cap. 12 : *Dabatur autem Pontifici annum de omni W'agirorum... terra, tributum, quod scilicet pro decima imputabatur de quolibet Aratro mensura grani, et 4. resticuli lini, et 12. nummi puri argenti.... Slavicum vero Aratrum, par boum aut unus conficit equus. Addit cap. 14. Idem cap. 88 : Porro Slavicum Aratrum perfictrit duobus boibus et totidem equis. Vita B. Mariani Abbatis Ratisp. cap. 4. n. 20 : *Vineas 2. ac.... Aratra in Austria Deo et B. Jacobo destinavit. Occurrerit ibi non semel, et cap. 5. et 6. Will. Thorn. in Chron. ann. 616 : Hoc manerium est 30. Aratorum. Et ann. 687 : Idem Rex dedit eidem Abbatissæ terram duorum Aratorum, etc. Passim apud hunc Scriptorem. Vulgo dicimus : *Une ferme, ou une terr d'une ou de deux charrués, ou plus.* [Vide Miræ Opera Diplom. edit. 1723. tom. 2. pag. 1189. col. 1.]**

* Charta Phil. Pulcr. ann. 1307. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 197. v. col. 2 : *Concedimus quod.... habeant.... quindecim modios et octo sextaria avenæ.... super Aratrum seu sus la charrue de Triel.*

* Ad ARATRUM REDUCERE, Ad solam diruere, evtere, Gall. Passer à la charre. Arestum ann. 1390. 27. Aug. in vol. 8. arrest. parlam. Paris : *Petebat procurator nostre dictam villam Novi Castri ad Aratrum reduci.*

ARATRUM CIRCUMDUCERE, in Lege Bajuvare. tit. 17. § 2.

* 2. **ARATRUM**, Multitudo hominum, quæ communis quodam nexu et vinculo in unam societatem colligitur, sodalitatem, associæ, quo sensu vox *Ploeg*, in Germania in inferiori et *Ploeg*, in Belgio notissima. Chron. quoddam Frisiæ in Brem. Niederd. Wærterb. Part. 3. pag. 339 : *Snelgenari et eorum Aratra incæperunt campanas trahere.* ADEL.

I. **ARATUM**, ARATIO. Concil. Aurelian. cap. 28 : *De opere rurali, id est, Arato, vel vinea, vel sectione, messione, etc.*

J. 2. **ARATUM**, Ratis, Gall. Radeau. Privilégium Raimundi Berengarii Comitis Provincie pro Hospitalariis ann. 1114 : *Domus Deo et Hospitali Iherusalem tenitus Arati hospitalis, qui per alveum fluminis, qui vocatur Durentia, descendit.*

I. **ARATURA**, Aratio agri, quam Tenens Domino debet ex debito et stato servito. Capitulare 5. ann. 803. cap. 17 : *Ut liberi homines nullum obsequium Comitibus faciant, nec Vicariis, neque in prato, neque in marce, neque in Aratura, aut vinea, etc. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 303 : *Sacrista sic**

Prefectus occiperet liberum censem, videlicet de qualibet acra 2. denarios : Celularius habeat Araturas, et alia servitia, videlicet Aratura unius rodie qualibet acra sine cibo. [Tabul. SS. Trinit. Cadom. fol. 61 : Debent unam acram Aratura et herciare et precarias ... si dederit filiam suam extra vilanagium debet 3. sol. Abbatissas et precariam Aratura et herciatice.]

ARATURA, Quavis operæ, corveie, vel servitia. Tabularium S. Remigii Remensis : *Wandefridus tenet mansum servilem 1. pro omni Aratura et servitio providet silvam, et nutrit. Occurrit ibi non semel. Vide Arura.*

* **Nostris olim Areure et Areux, pro Laborage et Luboureur.** Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Areux de terres, arator. Areure, Aratura.*

* **2. ARATURA**, Idem quod Aratrum, Quantum terra uno aratro arari potest. Charta ann. 1379. tom. 6. Anecd. Pezii part. 3. pag. 63. col. 1 : *Nec non ad dotatio-rem ipsius fundationis nostræ usque ad centum sexagenas grossorum Pragensium, ... nec non quatuor Araturarum et sufficientiam remorum seu silvarum, etc. Vide supra Aratio.*

3. ARATURIA, Terra arabilis, in Tradit. Fuldens. Vide Aratoria.

4. ARAUCA, Ornamentum Ecclesiasticum. Vetus Catalogus vasorum et totius supplicium Ecclesiae S. Martialis Lemovic. anno 1227 : *Item duas Araucæ de cerico. Vide Arrancæs.*

5. ARAVIGLIANTIA, Rixa, jurgium, Gall. Contestation, querelle. Stat. Taurini ann. 1360. cap. 334. ex Cod. reg. 4622. A : *In rixis et Aravigliantiis et causis criminalibus, eorum (vicarii et judicis) arbitrio, inspecta negotiorum et personarum qualitate, possint et valeant imponere paenam.* Idem quod supra Appigiantia. Vide in hac voce.

6. ARAYRAGIUM. Sic scribitur in Paten-ibus Litteris Caroli Regis Siciliæ ann. 1270. et Archivo S. Victoris Massil. Vide Arera-gium.

7. ARBALESTANUS, Balistarius, idem qui Arbalista 2. Comput. MS. fabricæ S. Petri Insul. ann. 1400 : *Receptum de legatis et joculib. Item pro quadam pourpoint, dato per unum Arbalestananum, vendito 24. sol.*

8. ARBALESTARIUS, ARBALESTRIUS. Idem quod Arbalista 2. Arbalestariorum Francie magister, apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 468.

9. ARBALESTENA, Fenestrula oblonga et strictior in urbium et castrorum muris per quam in obsidentes emittebantur sagittæ. Gall. Creneau. Litteræ ann. 1213. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 903 : *Posunt facere murum... sine fossatis et tornellis, et de archeris et Arbalestenis sine aleo. Vide Archeria.*

10. ARBALISTA, Arcus Gall. Arbalétre. Menoti Serm. Quadragesim. fol. 25 : *Et aliquis habens Arbalistam ad trahendum contra avem, etc.*

* *Arbaeste à bersaux, in Lit. remiss. ann. 1381. ex Reg. 119. Chartoph. reg. ch. 53 : Arbalestée et Arbalestree, Jactus arba-liste, Gall. Portée d'arbalette. Estimation terrarum seu dominii de Soublaines et de Beaufort, ann. 1350. in Reg. 80. ch. 17 : Item la pêcherie de la ville environ deux*

Arbalestrees de long, puet valoir par an dix solz. Guillel. Guiartus ad ann. 1264 :

L'est au roi Charles tant s'approche
De hardement admonestee,
Qu'il n'a pas une Arbalestree,
Jusques ceus qui les contraterent.

Sic et Archéa dixerunt, pro Jactus arcus, Gall. Portée d'arc. Poema de Giron le Courtois : *Tantost s'esloigne messire Gauvain du Chevalier bien une Archée.* Lit. remiss. ann. 1396. in Reg. 150. Chartoph. reg. ch. 105 : *A deux ou à trois Archées loings de ladite ville de Vitry.*

11. ARBALISTA, Ballistarius, seu Arcu-balistarius, Gall. Arbalestrier. Petr. Tude-bodus lib. 2. de Hieros. Itinere : *Consiliati sunt in unum, qualiter fecissent fodere tur-tum, et Arbalistæ et sagittarii, qui eos defen-derent. Triumphus S. Lamberti de Castro Bullonio cap. 1 : Pane ab omni securis in-teria, nisi ab ipso vallis confino ei jaculum intentet, cum sui periculo cautus Arbalista.*

12. ARBALISTARIUS, Eadem notione non semel.

13. ARBALISTATOR, Eodem intellectu apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. pag. 853.

14. ARBALISTERIA, ut Arbalestena. Charta ann. 1239. apud D. Brussel de Usu Feudorum tom. 2. pag. 855 : *Domum no-stram de Cheeigneio asseguravimus domino Comiti Montisfortis.... tali modo, quod non possumus habere in eodem archeriam, nec Arbalisteriam, neque cernelium, neque scutum.*

* *Nostris olim Arbalestiere.* Lit. remiss. ann. 1363. in Reg. 101. Chartoph. reg. ch. 47 : *Une fenestre ou Arbalestiere par où la clarté leur venoit d'une tour, qui est dessus les fossés de la ville du Pont de l'Arche, où il estoient (en prison).* Vide Archeria 1.

15. ARBAN, ARBANAGIUM, Submonitio ad exercitum, et mulcta ei imposita, qui per gere detrectat post submonitionem. Vide Herebannum.

16. ARBANABILIS, Obnoxius arbano. Charta Caroli Regis Franc. ann. 1446. apud Thomasseriun in Biturig. pag. 106 : *Ar-bannabiles et explettibiles ad vetura(vecturas) et alia servitatis jura.*

17. ARBANNUM, Submonitio ad exercitum, vel etiam ad operas seu corveus, quas subditi dominis suis præstare ex lege vel usu tenentur. Vide Herebannum.

18. ARBARES, Sodales, Lib. de Offic. Proconsul. οι παρὶ τῶν ἡρώων διάγνωστοι δι-νάραι, Finidores, terminorum et finium arbitri, in Suppl. Antiquarii. [** leg. Arvales. Vide Brissonium in voce Arbiter.]

19. ARBASUS, Pannus crassus, ex rudi et nigra lana contextus. Processus informat. ad Canonizationem S. Francisci de Paula tom. 1. Aprilis pag. 121 : *Vestitum grossum et rudi panno lana nigra confecto, vulgari elo-quio in dictis partibus appellato Arbaso.* Hinc

20. ARBASEUS, Eadem notione, in Vita ejusdem S. Francisci de Paula ibidem pag. 182 : *Qui pauper expandit chlamidem suam Arbaseam, et desuper projectit panem unum grani Germani.*

21. ARBEGIATGII, Videnturesse habita-tores prædiorum seu pagorum, qui pendebant a dominis ut servi, vel saltem alia ratione dominis obnoxii. [* Idem qui apud

nos Hospites seu Mansionarii dicti sunt, ii scilicet qui domos incolunt sub annuo censu unde a voce Arberga vel Alberga ita appellatos censeo.] Tabularium S. Cypriani Pictav. fol. 116 : *Concesserunt Monachis S. Cypriani quidquid in terra de Convol illorum erat præter medietatem terrarum; sed Arbegiatgios haberent liberos et quietos ab omni consuetudine, et quidquid ex eorum casis potuerint adquirere.* In eodem Tabulario habetur Charta Arnaldi Abbatis S. Severini, qua tanquam dominus feudi predictam donationem confirmat his verbis : *Concessit... quidquid ad eos pertinebat in terra de Convol... habitationum et habitatorum libertatem et quiptanciam... habitatores ergo terre proprii illorum erunt, onnesque consuetudines et redditus extra medietatem terrarum, etc.*

* **ARBEGLUS**, FABA ARBEGLA, i. e. cum siliqua, Gall. Avec sa cosse, ut videtur. Stat. Montis-reg. pag. 321 : *Item, pro quo libet sestario fabarum non fractarum et Arbeglarum, den. viij.*

¶ **ARBELLUM**, Βρονιζόπιον, Tormentum, in Supplemento Antiquarii. Potius videtur locus ubi habetur quæstio, quam tormentum ipsum, juxta vim vocis Græcæ.

* **ARBEREGIUM** Κακοῦ, Servitium, quo subditi ad hospitium et pastum canum venaticorum domini tenentur. Vide Bren. Charta Guidonis vicecom. de Combornio. ann. 1284. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 424 : *Item volumus.... quod dicti homines.... convicti sint de cetero de journalibus, quæ debeat nobis, ... de coquina et de Arberegia canum.*

22. ARBERG, ARBERGA, Jus gisti, seu hospiti. Vide in Alberga.

¶ **23. ARBERGAMENTUM**, Eadem no-tione. Charta fundationis Abbatis S. Marie apud Santonas inter Instrum. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 480 : *Curtes igitur præ-nominatas et terras quascumque dedimus Deo et B. Mariæ, sic concedimus possidendus, ut nec nos ipsi, nec prepositi, nec famuli, nec forestarii nostri, nec ullus homo, nos in eo ibi Arbergamentum aut exercitum, quæstan, procurationem aliquam, aut cavangadam vi aut terrore aliquo ulterius habeamus.* Vide Alberga.

¶ **24. ARBERGAMENTUM**, Hospitium ipsum, seu domus rustica. Charta Johannis Morelli pro Monasterio S. Johannis Ange-riac. ann. 1309. ex Chartul. ejusdem Monast. pag. 243 : *Dicentes dictum Prioratum habere decimum in Arbergamentis suis. Spicil. Acher. tom. 6. pag. 681 : Ex nunc ce-dimus... hospitia, aedificia, Arbergamenta et alia quæcumque bona immobilia. Hoc intellectu passim occurrit in Antiquit. Bened. Pictav. a Stephanotio nostro collectis tom. 3. pag. 527. 657. 658. 696.*

25. ARBERGARIA, [pro Albergaria, vel Hereberga, id est, jure hospiti, ut Albergaria pro Hospitari haud raro occurrit. Charta Godesredi Lingonens. Episc. de Philippo Abbat. S. Benigni et de Vidone de Sum-bernone, ann. 1158. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 176 : *Recognitum fuit dominum de Sumbernone vel aliquem suorum in terra et in omnibus Sancti nullam justitiam, nullam actionem sive exactiōnem nullam Arbergariam habere, nisi forte comi-*

tatus ejus tantus fuerit, quod in mansis suis congrue Arbergari non possint: tunc demum suis mansis primitus Arbergatis, qui superfuerint in mansis Sancti sine violentia Arbergabuntur, nihil ab eis penitus accipientes nisi stramen tantum. Si plura cupis] vide *Arbergaria*.

A ARBERGERIA, Eadem significatione, in Tabulario S. Cypriani Pictav. fol. 122.

A ARBERJAMENTUM, Domus munita. Vide *Reparium*.

* **ARBERJARE**, Hospitium seu domum assignare, concedere sub annuo censu, vel statutis servitiis. Charta Hugonis IV. ducis Burgund. ann. 1252. inter. Probat. tom. 2. Hist. Burg. pag. 19. col. 1: *Dicebamus quod ipsi prior et canonici (de Sinemuro) per eleemosinas vel alio modo acquirebant mansos, terras et tenementa in dicta villa, in quibus homines suos similiter Arberjabant.* Vide in *Alberga*.

* **ARBERNANNIA**. Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 148. Chartoph. reg. ch. 135: *Comme Guillaume de Nelle eust ennoré le suppliant d'aler avec lui ou pais d'Arbernaige, ou voyage qui a été fait derreinement par nos genz, etc.* Ubi legendum videtur *Allemagne*.

A ARBETES, dīvdp̄, *Arbores*, apud Jānum in Supplemento Antiquarii.

A ARBILLA, *Arvilla*, id est, pinguedo corporis, apud Festum. [** Vide *Forcell. Lexic.*]

A ARBIPENDIUM, πλεθρα, *Mensura, agri, jugerum*, in Supplemento Antiquarii. Est pro *Arvipendium*, quod vide in *Arapennus sub finem lin. Columella*, etc.

ARBITERIUM, Gloss. Isid. *Arbiterium, collectio arbitrorum multorum, i. ipsa consensio*. Ita non semel scribi in Pandectis Florent. tit. de Receptis arbitr. monet Cuiccius l. 10. Observ. cap. 37. Vetus Inscript. 550. 1: *Arbiterio Larciæ Fortunatae uxoris.* [** Vide *Forcell. Lexic.*]

ARBITRAGIUM. Guillelmus de Guille villa in Paraphrasi Symboli Apostol. :

Ex Maria ergo pium pacis traxit commercium, Nova reparans fœdera, et reddens Arbitragium, Sed ad patris arbitriu obtulit propter sceleram Mundi beata viscera.

* **ARBITRALITER**, Ad arbitrium, Gall. A sa volonté. Paridis de Grassis Cæmon. capellar. Papal. MS: *Qui omnes (sermones) non nisi in capella et per regulares fiunt: sed alii decem, tam per regulares quam seculares, Arbitraliter fieri possunt.*

* **ARBITRAMENTALIS**, Arbitralis, arbitrarius, Gall. *Arbitral*. Sentent. ann. 1497. ex schedis Pr. de Mazaugues: *Decisionibus et mandamentis Arbitramentalibus. Infra: Sententiam Arbitramentalem. Transact. ann. 1515. ex iisd. schedis: Sententiam compromissariam seu Arbitramentalem fieri postulantibus, etc.*

* **ARBITRAMENTARE**, Arbitri nomine sententiam ferre. Charta ann. 1428. tom. 4. Cod. Ital. diplom. col. 1705: *Item declaramus, atque arbitrandeo et Arbitramentando sententiam, etc. Pluries ibi. Vide Arbitrari.*

* **ARBITRAMENTATOR**, Arbitr. Stat. Montis-reg. pag. 158: *Qui boni viri electi ut arbitri, arbitratores et Arbitramentatores teneantur causam decidere, infra tempus dicti capituli limitatum. Vide Arbitrator.*

A ARBITRAMENTUM. Sententia arbitrorum, Gall. *Arbitrage*. Lobinellus tom. 3. Hist. Paris. in Glossario: *Retentis dominibus que per hoc Arbitramentum debent ad ordinem S. Guillelmi redire.* Et alibi non semel.

A ARBITRARE, pro *Arbitrari*, in Epist. 69. inter Francicas.

A ARBITRARI, Sententiam ferre arbitri nomine. Tabularium Ecclesiæ Carnotensis ch. 5: *Idem arbitri partibus in sua præsentia constitutis plenum dare arbitrium noluerunt, asserentes, se non debere super earum consuetudinibus vel libertatibus Arbitrari. Alexander III. PP. ad Archiepisc. Eboracens.: Quoniam igitur non decet te aliquatenus sustinere, ut, quod perperam Arbitrati sunt, incorrectum debeat relinquiri, etc. Ita etiam apud Rollandinum in Summa Notariæ cap. 6.*

A ARBITRATIO, ut *Arbitramentum*, apud Rymer. tom. 2. pag. 809: *Eapropter SS. Pater, vestræ ordinationi, Arbitrationi dicto seu laudo... de alto et basso nos... submittimus.*

A ARBITRATOR, id est, amicabilis compositor, in Regiam Majest. lib. 2. cap. 4. § 10. Rollandinus in Summa Notariæ cap. 6: *Differentia est inter Arbitrum et Arbitratorem: nam Arbitratus, qui judicis partes sustinet, et qui cognoscit ordinario judicio, sicut judex, et ab ejus sententia appellari non potest, et sententiae ejus dicitur arbitrium. Arbitrator est, qui non servato juris ordine cognoscit et definit amicibiliter inter partes: et pronuntiatio ejus dicitur laudum; et ab hac potest appellari, et illud peti reduci ad arbitrium boni viri. Charta ann. 1284. apud Joan. Lucium lib. 4. de Regno Dalmat. pag. 183: *Judex, arbitr., Arbitrator, et amicabilis compositor, etc.* [Apud Lobinellum tom. 3. Hist. Paris. in Glossario: *In venerabilem fratrem nostrum Prenestinensem Episcopum tanquam in arbitrum Arbitratorem et amicabilem compositorem compromiserunt.*]*

* Hispan. *Arbitrador*, nostris etiam *Arbitrateur*, eadem acceptione. Charta Joan. dom. de Cramaillesann. 1339. ex Chartul. S. Vincent. Laudun: *Jehan de Saint-Germain-mont advocat, arbitreus, Arbitrateurs ou amiabiles apaisenteurs. Comme arbitres, Arbitrateurs ou amiabiles appaiseurs*, in Charta ann. 1404. in Chartul. 21. Corb. fol. 202. Tabular. S. Joan. Laudun. ann. 1489: *Monseigneur Jehan Aubinet abbé de S. Jehan de Laon arbitre, Arbitrateur et amyable appaisenteur, pris et esleu par noble homme Charles de Longueval.*

A ARBITRATUM, Sententia arbitri, Ital. *Arbitrato*. Gloss. Græc. Lat. MS. ἀριτράς; μέτρον, τὸ διαιτητῶν, *Arbitratum*. Editum Arbitrio habet.

A ARBITRATUS, μέτρια, in vet. Gloss. [Adjective sumitur apud Muratoriū tom. 3. pag. 116. col. 1. in *Vitis* PP. ab Anastasio: *Domum in clivo patricii Arbitratam, (id est, ut opinor, aestimatam arbitrorum judicio) domum juxta Basilicam in vico longo... prestantem solidos octuaginta duos.*]

* **A ARBITRIAMENTUM**, Hispan. *Arbitramento*, Sententia arbitri. Charta ann. 1290. apud Spon. tom. 2. Hist. Genev. pag. 62: *Si..... nollent observare..... sententias, con-*

cordias, arbitria seu Arbitriamenta dicta, vel pronunciations que fierent per amicos, arbitros, arbitratores, etc. Vide Arbitramentum.

A ARBITRIS, pro *Arbiter*, in Actis SS. Julii tom. 3. pag. 138.

A ARBITRIUM, Sententia arbitri. Festus: *Arbitrium dicitur sententia, quæ ab Arbitro statuitur: Arbitrium autem, cum adhuc res apud arbitrium geritur. Vox etiam aliis Scriptoribus Latinis nota. Alexander III. PP. : Vel si Arbitrium ipsum noveris, aquitate subnixum, ad observantiam ipsius ultram quæ partem appellatio remota compellas. Innocentius III. : Perpendimus Arbitrium, quod... dicebatur super eodem negotio promulgasse, contra formam juris et compromissum dictatum fuisse. Occurrit præterea apud Thom. Archid. in Hist. Salomonitana cap. 32. extremo, in Charta S. Ludovici ann. 1259. quæ extat tom. 9. Spicilegii Acher. in Chronico Montis-Sereni pag. 135. 136. etc.*

A ARBITRIUM, in Regiam Majest. lib. 1. cap. 2. definitur *Actus legitimus personarum, super civili quæstione et querela in quasi-judicio contendentium.*

A ARBITRIUM conditum, ultimum, morientis, testamentum, l. 17. C. de Testament. l. 107. 124. Cod. Th. de Decurion.

Per Arbitrium judicium, opponitur *judicio per legem*, in Legibus Luithprandi Regis Longob. tit. 21. § 2. 3. [** 28. (4, 10.)] cum scilicet ex animi sententia pronunciat. Idem Luithprandus pag. 232: *Quoniam alii volunt per usum, alii per Arbitrium judicare.* [** Præfat. ante cap. 83 (6, 30.) Vide Præfat. ante cap. 69. (6, 16), ubi alii per consuetudinem, alii per Arbitrium, etc.]

* **A ARBITRIUM LUMINIS**, Sol, luminis parentes et auctor. Vita S. Emmer. tom. 6. Sept. pag. 494. col. 1: *Truculentia furentis auræ quievit, redditque pax ætheris et Arbitrium luminis.*

A ARBITRIUM, f. Muliebre ornamentum. Sallas Malaspina lib. 4. Rerum Sicul. apud Baluzium tom. 6. Miscell. pag. 294: *Folentesque suarum pretiosarum rerum abundantiam... ostendere... suspensi ad chordas strophæs, futs, dextrocheris, Arbitris, etc.*

* **A RIBIUM**. Stat. civit. Astæ, ubi de introitu uarum: *Pro qualibet carrrata sive Arbio uarum, solidos tres Asten.*

1. **A RIBOR FINALIS, NOTATA, CLAVITATA.** Inter agrorum terminos recensentur passim Arbores a Gromaticis, a quibus ideo finiales, a Papiano tit. 39. lib. Resp. *Terminales, arbores quæ fines dirimunt, in § 6. Institut. de Offic. jud. dicuntur. Siculus Flaccus de Condition. agror. : Si Arbores Finales observabuntur, videndum erit, quæ sint Arborum genera. Nam quidam in finibus naturales qualescumque Arbores intactas finales observant, alii diversas: quidam de cunctis ex ipsis Arborum generibus unum tantum genus in finibus relinquent, quo manifestum jus appareat, finales loca munierunt, ut materiæ differentia arguento sit, etc. Lex Bajuvar. tit. 11. cap. 5: Quotiens de commarchanis contentio nascitur, ubi evidencia signa non apparent in Arboribus, aut in montibus, etc. Vide Fletam lib. 4. cap. 2. § 17. et Chartam 99. Allemannic. Goldasti, et Bracton. lib. 4. Tract. 1. cap. 8. § 5.*

Certis porro incisuris aut notis in truncis

cortice incisis notabantur; unde et *Notatae* dicuntur eidem Flacco. Aggenus Urbicus: *Finis multis documentis servabitur, terminis, et Arboribus Notatis, et fossis, etc.* Et *Incisæ*. Tabularium Vindocin. Charta 470. ann. 1091: *A parte silvæ quasdam Arborum Incisiones ad instar divisionum similiter fecerunt, quas Arbores Incisas ob divisionem silvæ sua, et huiarum instituerunt, et in suo dominio retinuerunt.* Tabularium Abbatiae de Rota fol. 9: *Quibus congregatis, idem Albinus fines nostræ terræ caput perambulare, ac Incisuras Arborum, que easdem terras terminabant, eisdem demonstrare, ostensioni cuius prefatus Hugo noluit credere.* Et fol. 11: *Qui cum illo peragrantes terram supradictum, ei indicaverunt, et Arbores in circuitu natus Inciderunt, easdemque Incisas ejusdem terre metas esse dixerunt.* Vetus Charta in Chronico Laurishamensi anno 764 [** ap. Ecard. Francia orient. vol. 1. pag. 610.]: *De illo rubero (robore, queru) qui est de Ecclesia S. Nazarii ad partem meridianam inter partem S. Petri per Agilofum et suos consortes signo incisa: ... et de ipsa rubero ad partem aquilonis, sicut illa Incisio Arborum in ipsa die facta fuit, quæ vulgo lachus appellatur, seva divisio, etc.* Infra: *Sicut illa Incisio Arborum seu lachus in ipsa die facta fuit.*

Has autem notas et incisuras, *Decurias* appellant Papianus loco citato, quod in decussem efficiæ essent, ut ex Lex Bajwar. tit. 11. cap. 3. § 2. Lex Wisigoth. lib. 8. tit. 6. § 1. lib. 10. tit. 3. § 3. *Theclaturas*, Lex Longob. lib. 1. tit. 26. § 1. [** Roth. 242. 243. 244. 245.] Cujus vocabuli vim esse eandem puto, quæ apud nos *Esclat*, *Esclature*, *Fragmentum*, *astula*. Charta Desiderii Regis Longob. in Bullario Casinensi tom. 2. pag. 14: *Et deinde per ipsa via percurrentes per Arbores Teclatos habentes litteras Omega, etc.* Vide *Teclatura*.

Interdum *Clavitate arbores* appellantur, quod in earum truncis clavi, notarum loco figentur. Gromaticus Arcerianus: *Arbores notatus scire debemus in idioma regionis, quas Clavitas vocant.* *Incisuram* porro in terminis meminit præterea incertus Agrimensor pag. 272: *Terminus si Incisuram habuerit, rivum aut fossatum significat, aut fluvium ostendit.* Infra: *Terminus si aliquam scissuram, hoc est, Taliaturam habuerit, montem scissum, id est, taliatum ostendit.*

[** Vide Grimmii Antiquit Jur. pag. 544. 553.]

ARBOR SIGNATA. Lex Salica tit. 29. § 29: *Si quis Arborem, post annum, quam fuerit Signata, capulare presumpserit, nullam exinde habeat culpam.* Lindenbrogius de Arboribus finalibus, notatis, de quibus supra, hæc intelligenda putat: *secus Bignoniis, cum de finibus nullum hic verbum, quinimo quod de anno additur, contrarium evincat.* [Ecardo, qui hunc locum alter refert tit. 27. n. 28. *Arbor Signata* est arbor ad cædendum alicui assignata, vel designata quod notum sit arboribus cædendis signum a Forestaris apponi. Probabilitate non caret Scriptoris acutissimi conjectura.] Neque certum etiam, an per arborem signata finalē intellexerit Lex Longob. lib. 1. tit. 25. § 37. [** Rothar. 323. 324. 325. 326]: *Si quis de Arbore Signata in silva alterius apes tulerit, etc.* § 38: *Si quis de Arbore Signata in*

silva alterius accipitrem de nodo tulerit, etc. Charta Mathildis Comitissæ ann. 1061. in Bullario Casinensi tom. 2. pag. 116: *Antiqui homines, qui bene sciebant veritatem, monstraverunt finem terre, et Signaverunt Arborem in circuitu, et ita firmiter juraverunt esse juris S. Benedicti, etc.* Sed hic *Arbor signata pro termino est.* Interdum arbores Crucis signabant. [** Vide Crux.] Tabular. Absiense fol. 17: *Quo monstrante, Cruces Arboribus impressæ sunt.* Vide *De curia.* [** Vide Haltaus. Gloss. Germ. col. 1299. 1300. German Malbaum, Arbor terminalis, signo aliquo, plerumque crucis, notata. Charta Ottonum, March. Brandenb. ann. 1285. ap. Ludew. Rel. Manusc. tom. 9. pag. 502: De lucu Tribusch usque ad Arborem, qui ein Malbom dicitur. Wicislai Rustigan. Princip. Chart. ann. 1225. in Westphal. Monument. Ined. vol. 2. col. 2063: Villa quoque terminos sic distinximus.... in nemore vero terminus erit supra dicti annis parva curvatura ubi manu nostra in Arbore quadam signum crucis secuimus, ab hac arbore terminus erit sagus quædam etiam manu nostra signata, etc.

ARBOR INSITA, in Lege Salica tit. 29. § 16: *Si quis in agro alieno Arborem Insitam exciderit, etc.* Arbor Insita, apud Servium 2. Georg.

ARBORE JUXTA VIAM EVERTERE. Vetus placitum sub Guillermo I. Rege Angliae, apud Selenenum ad Eadmerum pag. 199: *Demonstratum fuit, quod Rex Anglorum nullas Consuetudines habet in omnibus terris Cantuariensis Ecclesie, nisi solummodo tres. Una, etc.... altera si quis Arborem incidit juxta regalem Viam et eam super ipsam viam dejecterit.*

ARBORES JACENTIVAS et sine fructu, in cuiuslibet silva ad usus suos incidendi libera potestas datur, in Lege Burgund. tit. 2. § 1. 3. *Bois Chublis.* Eadem videntur, quæ *Vergisans* appellantur in Charta Caroli Regis ann. 147, apud Thomasseriun in Consuet. Bituicens. pag. 411: *Attendu, que le bois mort, et mort bois ne peut servir ausdits Supplians, sinon pour chauffer et ardoir, et que le Vergisant et assummette, est gros bois viel, qui ne peut servir en aucune partie des édifices, sinon seulement à faire poultres, pousteaux, et soleaux, etc.* [** Vide Grimmii Antiq. Jur. pag. 514.]

ARBORES SACRIVI, quas ut sacras colebant pagani. Concilium Autisiode. can. 3: *Non licet... inter sentes, aut ad Arbores Sacrivos, vel ad fontes vota exolvere.* S. Elianus Noviomensis Episc. in Homil. et apud S. Audioenum in illius Vita: *Nulli creature præter Deum et Sanctos ejus, venerationem exhibeat, vel Arbores, quos Sacrivos vocant, succidite.* Hinc emendant viri docti Legem Longob. lib. 2. tit. 38. § 1 [** Liutpr. 83. (6. 30.)]: *Qui ad Arborem, quam rustici Sanginium vocant, atque ad fontes adoraverit. Ubi sacrificium legunt. Sed editio Heroldi pag. 232. habet, quam rustici Sanctivum vocant, [Goldasti vero, quam rustici Sanctum vocant.]* [** Sanctivum in cod. Mutin. Sanctivam in cod. Estensi.] *Arbores Consecratae in Concilio Nannetensi cap. 20: Ut Arbores dæmonibus Consecratae, quas vulgus colit, et in tanta veneratione habet, ut nec ramum vel surculum inde audeat*

amputare, radicis excindantur. Sedulius Presbyter lib. 1. Paschalis operis cap. 20: *Alius Arboreis radicibus aras instituens, dapes apponens, ramos ac robora flebiliter orare non cessat, ut natos, domos, rura, conjugium, famulos, censemque custodian.* Paulinus Epist. 38. ad Jovium: *Unde enim putas tantum miseris mortalibus vel superbie vel ignavia perversitatem inolevisse, ut non coletes Deum, dæmoniis aut elementis subditis sibi serviant, aquas, ignem, sidera, Arbores, simulacra venerantes cum impiaissima divinae majestatis injuria? Votum in Arbore rovere, in veteri Pœnitentiali MS. Ejusmodi arborum cultores ξύλοστραζ vocat Nicetas Paphlago in Encomio S. Hyacinthi pag. 8.*

Quanta vero religione observarint veteres Galli arbores, querreas præsertim, docent Plinius lib. 16. cap. 34, et alii, ubi de Druyibus. Sed et sub arboribus vota olim reddita evincunt quæ habentur Genes. cap. 18. Oseea cap. 4. et lib. 4. Reg. cap. 16. et 18. Vide Cluverium in Germ. antiquil. 1. cap. 34.

Diu etiam post Christi inductam religio. nem arborum et lucorum cultum adeo invalusisse ac viguisse in Africa, Germania, Italia, Gallia aliisque Provinciis constat, ut in eo evellendo multum insudarin Pontifices Resgesque ipsi: quod testantur [Arnobius lib. 7.] S. Augustinus Serm. 215. et 261. de Tempore, Serm. 241. de Divers. Gregorius M. lib. 7. Indict. 1. Epist. 5. et 20. Gregor Turon. lib. 2. Hist. cap. 10. Concilium Arelat. II. can. 20. Carthaginense V. can. 15. Turense II. can. 22. Autisidor. can. 3. Tolitan. XVI. can. 2. Bracarensi can. 22. Francoford. can. 43. Halitgarius lib. 6. Pœnitent. cap. 6. 1. 12. Cod. Theod. de Paganor. sacrif. Lex Longob. lib. 2. tit. 38. § 1. Capitul. Caroli Mag. lib. 1. cap. 64. [** 62. ex Capit. ann. 789. cap. 64.] lib. 7. cap. 236. [** 316. ex Concil. II. Arelat.] Capitul. ejusdem de Partibus Saxoniarum cap. 20. [** 21. Pertzio ann. 785. pag. 49.] Capitul. 1. incerti anni cap. 41. [** Pertzio ann. 802. pag. 99.] Edgarus Rex Ang. in Canonib. Saxon. cap. 1. § 16. Ladislaus Rex Hungar. in Decret. cap. 22. Nicetas Paphlago in Vita S. Hyacinthi Amastriani pag. 7. Constantinus Porph. de Adm. Imp. cap. 29. quibus adjungenda, quæ habent de ejusmodi arborum cultu Procopius lib. 4. Goth. cap. 3. Heliodorus lib. 1. cap. 84. Adam Bremensis cap. 86. 234. Baldricus lib. 2. Chron. Camerac. cap. 4. Vita S. Severi Episc. Abrincat. num. 2. Vita S. Juliani Episcop. Cenoman. Vita S. Amandi Fundatoris Monasterii Nantuensis apud Guichenonum, etc. [** Vide Grimmii Mythol. German. pag. 69. 373. sqq. et in Append. pag. 33. sqq.]

ARBORES, Candelabra majora in Ecclesiis multis instructa luminibus, quæ a terra surgunt. S. Bernardus de Vita et morib. Relig. cap. 11: *Cernimus et pro candelabris Arbores quasdam erectas, multo œris pondere, miro artificis opere fabricatas, nec magis coruscantes superpositis lucernis, quam gemmis. Paulus Silentarius in Descrip. S. Sophiæ part. 2. de ejusmodi candelabris vers. 458:*

Κείνα γάρ η κώνοισιν δριτρέφεσσιν ὁμοῖα

Δένδρεα τις καλέστεον.

Et versu 473 :

Καὶ τις ἀνὴρ στεφάνου χοροστασίης τε δοκεύων
Δάνδρεα φεγγήνεται, λυταλγέα νύμφων ιαίνεται.

* ARBOR MOLENDINI. Reparat. factæ in
senescal. Carcass. ann. 1435 : Item pro uno
graffono ferri posito in fine unius Arboris
dictorum molendinorum.

* ARBOR AMBULATORIA, Machina bellica.
Tract. MS. de Re milit. et mach. bell. cap.
22 : Arbor ambulatoria cum verochio potest
altius elevari ac declinari ad beneplacitum
machinantis.

* ARBOR quæ Chargans et non Chargans
nuncupatur, in Lit. Bertr. Guesclini ex
Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 64 : Donnons..... terres, vignes, bois, haies, Arbres
chargans et non chargans, comme quelconques autres choses; quænam illa sit, an fru-
ctifera, aliave, non satis scio.

2. ARBOR, in duello. Speculum Saxon.
lib. 1. art. 63. § 6. et Wicbild. Magdeb.
art. 35. § 7 ubi duelli formam describunt :
Cuilibet eorum (duello contendentium) judec-
tum qui arborem sub Phalagam ejus (de-
sunt haec tria vocab. in Wicb.) ferat, ordi-
nabit, qui ferentes neminem eorum ullatenus
impedit. Sed si eorum quis occidetur, vel
vulneratus fuerit, Arborem petierit, et ju-
dex hoc licentiaverit, Arborem interponat.
Postquam circulo pax est nuntiata, etc. [** In
Germ. § 4.]

3. ARBOR, Malus navis, vulgo l'arbre
d'un navire, vox veteri Latio haud incon-
gnita; [quare potuisse omitti.] Gloss. vet.
Arbor navis, τέλος πλοίου. S. Gregorius M.
lib. 3. Dial. cap. 36 : Ex navi clavis perditis
Arbor absissa est, etc. [** Vide Jal, Ar-
chéologie Navale, vol. 2, pag. 395.]

¶ 4. ARBOR MARIS, id est, corallina,
Rocho le Baillif in Dictionario Spagyrico.

¶ 5. ARBOR PASCHALIS, Cereus Paschalis
Sabbato S. in Ecclesia Romana benedici soli-
litus. Statuta Ecclesia S. Audomari condita
anno Domini 1432. et in Archivis ejus-
dem asservata : Qualitercumque præbenda
ipsius Ecclesiæ vacaverit... dicta fabrica
pro uno anno medianam partem fructuum
percipiet.... quod si bis in anno vacaverit
præbenda, volumus fabricam una annata
contenturi... de cetero fabrica prefata tene-
bit singulis annis facere fieri Arborem Pa-
schalem, quam Præpositus antedictus facere
tenebatur, in qua quidem Arbore ponentur
arma Præpositi.

ARBORAGIUM. Charta Ecclesiæ Deiparae
Scardonensis in Dalmatia ann. 1307. apud
Joan. Lucium : Se obligaverunt solvere pro
Arboragio porti, et pro transitu barchanei libr.
600. Facultas forte erigendi malum navis in
portu.

* Nisi legendum putes Anchorageum,
vel Abordagium, tributum scilicet, quod
pro facultate figendi in portu anchoram,
vel pro appulso ad portum, solvitur.

ARBORATURA, δένδρου καρπία, in Gloss.
Græc. Lat. Arborata, eadem notione ibi-
dem legitur.

* ABBORATUS Locus, Arboribus con-
sus, ut Arbustatus Tract. MS. de Re milit.
et mach. bell. cap. 1 : Oportet quod locus,
in quo est exercitus, sit circumclusus a rīpis
aut flumine, ac sit Arboratus causa quoquendam
ac aquandi equos. Vide mox Arborea.

¶ ARBOREA, Idem quod mox Arboreum.
Charta Heriberti de Campagnia pro
Monasterio Sistriensi : Tradimus itaque...
mansum cum casa et aliis casticis et Arborea.

* ARBORETA, ut Arboretum, Hispan.
Arboleda, Locus arboribus consitus, nostris
olim Arboie et Arbriere. Charta Joan. ducis
Bituric. ann. 1402. in Reg. Chart. ejusd.
ex Cam. Comput. Paris. fol. 186. v° : Do-
namus... quoddam salicium seu Arboretam
et Arboriatum in dicta parrochia S. Privati
existentes. Haud facilis est distinctio Arbo-
retæ et Arboriatæ; nisi una sit series arbo-
rum ordinatim, altera vero sine ordine
dispositorum, qua ratione etiam distingui
posse videntur voces Gallicæ Arboie et Ar-
briere. Poemata reg. Navar. cant. 41. tom.
2. pag. 95 :

Parmi cele Arboie,
Cil oislon s'envoient,
Et mainent grant baudor.

Lit. remiss. ann. 1457. in Reg. 187. Chartoph.
reg. ch. 33 : Le suppliant trouva en
unes bûrlets quatre escus d'or, lesquelz il
enterra au pied d'un chesne en l'Arbriere ou
haye de bois de Pousintiere, près dudit lieu
de S. Michau. Vide infra Arbuta. Huc etiam
spectare existimo vocem Arbutys, in Ordinat.
ann. 1402. ex Cod. reg. 9849. 4. fol.
4. r° : Et aussi que l'en ne batte aux arches,
ne aux gors, ne aux Arbutys. Ubi significari
videntur dumeta, quæ ad ripam fluminis
ut plurimum extant. Neque vero me fugit
hæc aliter edita esse tom. 8. Ordinat. reg.
Franc. pag. 535. sed potior mihi visa est
lectio Codicis regi. Arbruissel diminut. pro
Arbrisseau, arbuscula, in Lit. remiss. ann.
1380. ex Reg. 116. ch. 235 : Ilz coparent
d'un coustel un Arbruissel.

* Aliud autem est Arbrier : sic enim no-
tri vocabant scapum balistæ seu arcus. Lit.
remiss. ann. 1402. in Reg. 157. ch. 20 :
Lequel Giral fery ledit seu Benoit en la teste
de l'Arbrier d'une arbaleste. Alia ann. 1464.
in Reg. 199. ch. 539 : Icellui Genesquet vint
par-derrière l'un desdiz compaignons et print
l'Arbrier de son arbaleste, et la fist desbender.
Arbrier, eodem sensu, in aliis Lit. ann. 1429.
ex Rex. 174. ch. 325 : Ainsi que le suppliant
ot tendue son arbalestre et couchée la vire
sur l'Arbrier en baissant pour desserrer, ne
sect se sadite vire estoit couchée sur le cours
de l'abret de sadite arbalestre, etc. Occurrat
rursum in Reg. 175. ch. 118.

ARBORETUM, Locus arboribus consi-
tus; δένδρων ε τεπες, in Gloss. Gr. Lat. Oc-
currit in Statutis antiq. Monasterii Cor-
beiensis cap. 1. tom. 4. Spicilegii Acheriani,
[et apud Miraeum tom. 1. Diplom. Belgic.
pag. 935. col. 1.] Utitur etiam Gellius.

¶ ARBOREUM, Idem quod Arboragium.
Charta Ludovici IX pro Equitibus S. Joan.
Hierosol. in Collect. privileg. eorumd. Equi-
tum pag. 32 : Sint liberi et quieti de exer-
citatu, et equitatatu, et de Arboreo, pagio, ponta-
gio et passaggio, et vinagio et stagio. Ubi Arbo-
reum est tributi species, quæ sicut et Arbo-
ragium, eadem videtur quæ Arbustaria.

* ARBOSTURA, perperam pro Arbostura,
Depastio. Vide in hac voce. Charta fundat.
Blancae-landæ ann. 1154. inter Instr. tom.
II. Gall. Christ. col. 242 : Arbosturam
boum et coria cervorum et omnium bissarum,
etc. Ubi legendum ex Reg. 154. Chartoph.

reg. ch. 146 : Arbosturam boum et coria
cervorum, etc. Unde etiam emendanda hac
Charta ex Columbo laudata in Abrastum.

* ARBUTA, Idem, ut videtur, quod Ar-
boreta. Charta Guill. dom. Salois ann.
1281. in Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg.
5188. fol. 18. r° : Sex jornalia Arbuta in
finaggio de Dianeto ubi dicuntur ad septem fo-
tes.

¶ ARBUSCULOSUS, oīvōvēdōcc, Ramo-
sus, in Supplemento Antiquarii. Vide Ar-
bustatus.

ARBUSTARITIA, Exactionis specia.
Charta Arnolfi Regis, ann. 894. apud Pa-
ricellum in Monument. Basilice Ambrosianæ
pag. 264 : Nec ullas publicas functio-
nes, aut redhibitions vel inlicitas occasiones,
aut illas, quas Arbustarias vocant, ex rebus
jam dicti Monasterii... exigere audeat. Alio
Ludovici Imp. ann. 901. apud Caeselinum et
Ughellum in Episcopis Bergomensis. Ne
ullas publicas Arbustarias, aut redhibi-
tiones, vel illicitas occasiones, sive angarias super-
imponere audent : et quia ipsi nostri dilecti
fideles nostræ innotuerunt mansuetudini, quæ
ab ipsis Ecclesiæ pertinentibus, quedam
renovationes, Arbustaritiaeque injustæ et contri-
omnes leges... exquirantur, etc. Nos di-
mus Arabuster, vel Tarabuster qdqu' in
pro vexare, metaphora dueta ab arbusto,
seu sentibus, quæ itinerantium pedes in-
tricant. Vide mox Arbusteria.

ARBUSTATUS, Arbusculis consitus. Idem
quod Arbustatus In Glossis Græc. Lat. οīvōvēdōcc, Arbusculosus, ramosus. Idem quod
Arbustatus in Bulla Joannis, XXII. ann.
1321. apud Waddington tom. 3 : Item alia
campus de terra Arbustatus... alia pera de
terra Arbustata. Italis Arbustoso. [** Vide
Forcell. in Arbusto. Marinii Papyr. num.
114. circa ann. 539 : Pundum quod Concor-
diacos nuncupator.... culti optimi Arbusti-
jugera viginti. Eadem num. 117. ann. 531 :
Vineis arboribus arbustis Arbustatistis,
etc. Apud Colum ellam Arbusticus.]

* ARBUSTERIA, Exactionis, vel cor-
vatae species, eadem quæ Arbustaria. Char-
ta Bereng. I. ann. 901. apud Murator. tom.
6. Antiq. Ital. med. ævi col. 324 : Teloneum
vel ripaticum, atque districtum, sen Ar-
steriam, aut quæcumque redhibitione p-
ublicum quoquo modo exigere.

* ARBUSTIFER, Arborum ferax. Charta
ann. 909. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit.
col. 52 : Terrenum, arenosum, nemorosum.
Arbustiferum, etc.

* ARBUSTUM VITATUM, Locus arbori-
bus consitus, ad quas applicantur vites.
Charta ann. 874. apud Murator. tom. 1.
Antiq. Ital. med. ævi col. 833 : Officium
ibi terram, quæ appellatur Pandula et
ipsas quericias, capientem seminationem re-
diorum quatuor, et est ibi Arbustum vitatum...
Et aliam terram, quæ fuit de Bon-
ninu, quæ est Arbustum vitatum modi unius.
[** Arbustum vitatum est quod Gallice
dicunt Bois en defens, olim Bois vete. Vide
Vetatum.]

* ARBUSTUS, Genus arboris floribus re-
ris. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. Pro
Arbutus, Gall. Arboisier, Provinc. Aqui-
cier, ut legitur in Glossar. Prov. Lat. ex
Cod. reg. 7657.

* ARBUTA, Eadem notione qua supra

Arboreta. Charta Guidonis episc. Lingon. ann. 1260. in Chartul. ejusd. eccl. ex Cod. reg. 518. fol. 238. r^o: *Octo jurnalia in Arbuta, sita sub grangia, que fuit defuncti Bernardi. Nisi locus sit ex Arbutis ita appellatus. Vide supra Arbutus.*

1. ARCA, ARCELLA, ACATURA, Voces Gromaticis et Agrimensoribus familiares, apud quos Arcæ dicuntur, signa finalia per possessionum extremitates constituta, sive constructa. Frontinus de Coloniis : *Adrianus ager... finitur per rationem Arcarum, riparum, etc.* Item : *Limutum delineatio est per rationem Arcarum.* Lex Wisigoth. lib. 10. tit. 3. § 3 : *Quotiescumque de terminis fuerit ortu contentio, signa, qua antiquitus constituta sunt, oportet inquiri : id est, ageres terre sive Arcas, quas propter fines suadorum antiquitus apparuerit fuisse constructas, congestas.* Ccharta Theodemiri Regis Gallæciae æra 610. apud Bivarium in Notis ad Pseudochronicon Maximi pag. 451 : *Unicuique civitati suam tribuinus difinitionem, seu portionem, ac per villarum encuminaque montium, seu antiquorum castrorum, vel Archarum confinia eis terminos ingessimus.* Est igitur *Arcæ* nomen genericum, quo termini omnes significantur. Gloss. Lat. Gr. *Arcæ, ἄρχα κτισμάτων.* leg. xxvii. Papias : *Arcæ, ab Arcendo dicta, fnesenim agri custodit, eosque adiri prohibet.*

At cum *Arcæ* a cæteris limitibus, forma et figura diversæ fuerint, censendum potius peculiarem et propriam fuisse appellationem certi cuiusdam termini, cuius cum usus creberet esset in finiendis agris, factum inde, ut cæteri limites *Arcarum* vocabulo inteligerentur. Nam Hygenus de Linitib. const. pag. 222. *Arcum* repræsentat forma quadrata, atque intus cava, quemadmodum sunt *arcæ*, sive *ciste*, unde et nomen inditum; cum cæteri limites, ut varia et diversa figura, ita et appellatione ab eodem donentur. Vide Salmasium ad Solin. pag. 1206. Velut Placitum ann. 17. Ludovici Pii, editum a V. Cl. Stephano Baluzio in Append. ad Capitul. num. 34 : *Et perquisierunt terminos de ipsa villa, Archas et fixorias et rudenates... et testificaverunt et juraverunt, et fuerunt per ipsas Archas et fixorias.* Alia ann. 881. n. 116 : *Cellam S. Clementis cum... terminis suis atque Archis.* Occurrit ibi rursum, et in aliis ibid. n. 118. 119. [** Vide S. Rosa de Viterbo Elucidar. tom. 2. pag. 109. voce *Mamoa*. Charta Alphonsi. III circa ann. 897 : (Confirmamus antiquos limites,) quos priores nostri interposuerunt et ageres terre sive *Archas*, prope quos fines fundarunt, apparuerunt antiquitus fuisse congestas, atque constructas : *lapides, quos per indicia terminorum notis evidenter sculptos vel constat fuisse fixos etc.* quae conferens cum lege Wisigothorum loco supra laudato, ubi monendum in Hispanico esse era, unde interpres videtur legisse *areas*.]

ARCELLA, ab *Arcæ*, diminutivum. Vitalis Gromatic. : *Invenies Arcellam in trifilio positum.* Frontinus : *Asculanus ager terminis Claudianis in modum Arcellæ est demeritus.* Apud Cassarium in Regula ad Virgines cap. 26. *Arcella, cistula est.* *Arcellula*, apud Gregorium Turon. lib. 10. Hist. cap. 16. Vide Theodericum in Hist. Translat. S. Celsi Episc. Trevir. n. 17.

ARCATURA, Eadem notione apud Senatorem lib. 3. Ep. 52 : *Miramur, tanta animositate fuisse litigatum, quod aut terminis, testibus, aut fluminum ripis, aut Arcaturis constructis, aliusque signis evidentibus constat esse definitum.*

¶ 2. ARCA, Carcer, Gall. Prison, et forte Carcer cœcus, seu locus carceris depressior, Gall. *Cachot*, sic dictus, quod sit sub fornice, quem appellamus *Arche*, Voute. Tabularium Monasterii S. Maxentii Pictav. : *Petrus filius Christiani de Pampro dudum pro malis, que dicebat et faciebat Monachis suis dominis, captus est et compeditus, et in Arca missus.* Ibidem : *Aymericus Calvet captus fuit et compeditus, et in eadem Arca missus; unde exiit per sigillum Comitis et Episcopi.* Etiamnum quasi ab *Arcæ*, Gall. *Coffre*, dicimus : *Coffre quelqu'un, pro Aliquem in custodiā tradere.*

¶ 3. ARCA, Arcula seu sacra pyxis in qua SS. Eucharistæ Sacramentum reconditur apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 201. Ubi tamen scribitur *Archa*, pro *Arcæ*. [Hinc

* *Arcæ vel Archa*, Feretrum, theca in qua reconduntur sacræ Reliquiæ. Ordinar. MS. eccl. S. Petri Insul. : *Archa B. M. visitata cum aliis Archis, videlicet SS. Euberti et rz. millium Virginum, defertur ad ipsam processionem candelis et tædis accensis.*]

4. ARCA, Fiscus, thesaurus publicus,

non semel in Inscriptionibus, *Arca Pop. Rom.* apud Grut. 1033. 8; *Arca, publica*, 386. 4. *Judex arca Galliarum*, 455. 10. *Arca vicarianæ sedis*, apud Senatorem lib. 2. Epist. 24. Vita Ludovici Pii ann. 814 : *Ut singulis annis septem millia solidorum auri Arcæ publicæ inferet. In Arca publicæ funtionem exsolvere*, in Lega Wisig. lib. 5. tit. 14. § 19.

Arcæ Ecclesiæ, quibus olim præ-

fecti erant Diaconi. Paulinus lib. 4. de Vita S. Martini :

Protinus astanti Diacono, quem more priorum Antistes sanctæ custodem legerat Arce.

Inde *Arcarii*, Arcarum Ecclesiæ custodes, de quibus infra. Vide *Aricula*, 1.

ARCA PECUNIA, apud Anastas. in S. Stephano. [Hinc

* *ARCA MONETÆ*, Juridictio, quæ de re monetaria judicat, Gall. *Cour des monnoies.* Charta Henr. I. reg. Angl. circ. 1108. inter Instr. tom. 11. Gall. Chist. col. 157 : *Omnia autem placita,.... exceptis solammodo placitis de expeditione mea, et bello, si ortum fuerit, de placito monetæ, quod guidem in abbatis curia judicabitur, sed apud Arcam monetæ terminabitur.*

* *Arona*, Oblationes, quæ in area, Gall. *Trone*, immittuntur. Charta apud Cencium inter Census eccl. Rom. : *In die Jovis sancti et die Veneris, si episcopus S. Rufinæ recipit jus, quod consuevit habere, videlicet Archam et altare, ex quo pulsatur ad matutinum usque dum finitur officium, etc.*

** *ARCA PIETATIS*, *Arca da piedade*, Lusitanis olim Arca in quam immitebantur oblationes, quibus redimendi erant captivi.

Vide S. Rosa Elucidarii Suppl. pag. 10.

* *ARCA* inter insignia ecclesiistarum collegialium, ut et communiarum jura, recensetur. Bulla Sixti PP. IV. ann. 1483. inter Instr. tom. 2. Hist. Meld. pag. 263 : In

collegiatam ecclesiam cum Archa, sigillo et aliis collegialibus insigniis.... erigimus. Libert. villa de Sarlato ann. 1370. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 339 : *Super jurisdictione, Archa, consulatu et domo communie de Sarlato, etc.* Occurrit passim. Vide in Campana 2.

5. ARCA. Statuta Synodalia Odonis Episcopi Paris. : *Non permittantur Prædicatores super Arcas celebrare, nec pulsare campana per vicos, nec loqui in Ecclesiis, nec præsentare reliquias; sed tantum deferant ferenda, et Sacerdotes pro illis loquantur. l. areas, cæmeteria [vel altaria portatilia.]*

6. ARCA GRANARIA, [in qua granum seu frumentum conditur.] Charta plenarie securitatis, scripta sub Justiniano, apud Brissonium lib. 6. Formul. : *Arca Granaria minore ferro legata, valente siliquas aureas duas.*

¶ *ARCA ANNONÆ*, Eadem notione. Charta ann. 1111. ex Archivo B. Mariæ de Charitate ad Ligerim : *Bartholomeus de muro donat Monasterio Charitatis... Arcas viginti Annonæ modios capientes.* Tabular. Dunnense : *Gaufredus Vicecomes... misit famulos suos ad domum ubi erat Archa cum Annona, et invenerunt ipsam Archam firmatam... cumque vidissent famuli quod Archa plena esset Annona, dimiserunt eam, et illa vice nihil de annona abstulerunt.*

7. ARCA, Pars corporis, quam thoracem appellamus, sic dicta, ut videtur, quod in ei intestina omnia recondantur, tanquam in arca. *Domus stomachi*, *Commodiano* instr. 76. Papias : *Thorax a Græcis dicitur pars anterior trunci a collo usque ad stomachum, quam nos Arcam dicimus, quod sit ibi arcum. Unde legendum videtur area, pro orca, apud Constantiū African. lib. 2. Commun. locor. Medic. cap. 6. cuius lemma est, de spatula, furcula, vel *Orea*. Nam, ut ait idem Auctor, furcula est, ubi spatirositas est pectoris. Sic Arcam pro pectori usurpat Fortunatus in *Præsat. ad libros de Vita S. Martini* :*

Nam celsum meritis Martinum ad sidera notum. Cum sint vota mibi, non valet Arca loqui.

Id est, pectus. Et lib. 1. de Vita ejusdem Sancti, ubi mortuum ab eodem resuscitatum describit :

Incubuit super examinis pallentia membra, Et premit Arca sacri, ne hunc deprimat arcas capulcri.

Et lib. 3 :

Quæ facies, oculi, gena, pes, Arca, figura.

*lib. 4. Poëm. 11. *Arca pectoris.* lib. 7. Poëm. 8. lib. 8. Poëm. 5. de Deipara :*

Infra Arcam abscondebas fulgida luna jubar.

*Nos etiam Galli usitato loquendi modo, han corporis sentinam, *Coffre*, vocamus. Catholicon Armoricum : *Coff*, Gall. *Ventre*, Lat. *Venter.* Ita Anglis *chest*, est non modo arca, cista, capsæ, sed etiam *pectus*. Vide *Capsum*. [** Lusitanis olim eodem sensu *Arca boio* et *Arca boico*. Vide S. Rosa de Viterbo Elucid. tom. 1. pag. 134.]*

* 8. ARCA, Modus agri, a forma quadrata forte sic dictus. Vide *Arca* 1. Charta ann. 1249. apud Schwart. in Hist. fin. principat. Rugiae col. 222 : *Propter quod et fratres prædicti monasterii (de Hylda) in saltu eorum censum de tribus Arcis, quas eligimus tantum ad vitam nostram, nobis concesserunt; ita tamen ut si Arcae ipsæ, quas*

elegimus, in tantum deteriorentur, ut censum solvere non possint, etc. Arca vineæ, in Chartul. eccl. Autiss. ad ann. 1286. fol. 523. Chartul. Celsinian. ch. 96 : Duos modios S. Petro dimitto, et alios duos ad quatuor presbiteros, . . . unum tonellum et duas Archas dimitto sorori meæ. Ch. 435 : Dono..., medium mansionem cum tres tonnas et vij. Arcus, et in alio unam vineam de medio planto. Ch. 458 : Dono ad eundem locum mansionem unam, . . . et in ipsa mansione x. modios de vino cum ipsa tonna, et unum modium de annona cum ipsa Arca. Et ch. 881 : Dimitto de annona sex modios cum ipsas Arcus. Vide in Archa 6. et infra Arcata 2.

* 9. ARCA, Officina, locus ubi res venales exponuntur. Charta ann. 1241. in Chartul. Campan. fol. 430. col. 1 : Cum.... dedisset idem rex (Navarræ) quod nulla Archa ante predictum donum de cetero ponetur, quamdiu idem Garsias viveret, nisi de voluntate ipsius; nos.... protestamur, quod post decessum ipsius Garsyæ, dictus rex aut hæres ejus, si voluerit, possit ponere de jure illam Archanam dictam domum in nundinis antedictis.

* 10. ARCA, pro Arcus, mendose ac ridicule apud Scriptores semibarbaros, quoties de Ponte arcus, Gall. Pont de l'arche, scripserunt, ut monet Valesius in Notit. Gall. pag. 453. col. 1.

ARCAGIUM. Vetus Charta apud Ordinum Vitalem lib. 5 : *Videlicet Ecclesiæ... et medietatem decimæ illius vilæ, cimiterium. . . nec non Monasteriæ Arcagium quantum Goselinus tenuit. Forte Areagium.*

¶ Puto recte scriptum esse Arcagium, quod fuerit præstationis species, qua quis tenebatur in domo sua arcæ reponendæ locum dare. Inter consuetudines debitas tertia pars loci unius archæ numeratur in Tabulario Calensi pag. 94 : *Predicta domus tempore Drogonis debebat xxviii. denarios de censi Arnulfo de Coueron, qui etiam in predicta domo has consuetudines querebat, tertiam partem unius Arche et unius dolii et vii. solidos ex creditione, et tertium hospitalitatis suæ quandocumque vellet. Vide Arcas.*

* Neque Areagium reponendum est, neque eo sensu, qui a DD. Benedict. prononit, accipienda est hæc vox : Tributum enim seu præstatio esse videtur ex agris, nomine Arca designatis, præstata. Vide supra Arca 8. Idem itaque quod Agrarium, Terragium alibi dicuntur.

* ARCHAGIUM, Eadem notione. Charta ann. 1157. ex Tabul. Miciac. : *Villam S. Albini, cum domibus, vineis, virgulis, terris, hospitibus, Archagio, et omnibus quæ ad eamdem villam pertinent. Chartul. S. Sigiranni : Ego Raminlus pro redemptione animæ et parentum meorum reddo loco S. Sigiranni et servientibus in eo decinam et beneficia, quæ ad illam ecclesiam pertinent cum sepultura, cum Archagio, cum censi, etc.*

* ARCAHUT. Vide infra Arthatum.

* ARCALECTUS, ARCHALETUS, Ligneus lecti instructus, quasi Arca lecti, Gall. Chalit, Vasconibus Arcoliet. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. : *Unum lectum incortinatum, . . . cum suo Arcalecto positum coralli et cum suo marchipe coralli, et cum prædicto Arcalecto claverato ad circuitum*

dicti Arcalecti. Occurrit rursum ibidem. Consuet. MSS. monast. S. Crucis Burdegal. ante ann. 1305 : Infirmarius habet tenere cameræ infirmorum, . . . bene garnitas Archæletis lignorum, tabulis, scannis et sedilibus, etc. Vide Archilectile.

* ARCANDIUM, in Hist. S. Mart. pag. 483. Idem videtur quod supra Arcagium.

* ARCANUM, Anima, Vita, ipsa etiam natura cujusque rei apud Philosophos Spagyricos. Rochus le Baillif in Diction. Spagyrico : *Arcanum est res secreta incorporalis atque immortalis qua cognosci non potest, nisi experientia. Est enim virtus cujusque rei que nullus plus operatur quam res ipsa.*

* ARCARAGIUM. Vide infra Feudum Arcagii.

* ARCARE, Arcum seu fornicem extrudere. Charta S. Ludov. ann. 1259. in Reg. 3o. Chartoph. reg. ch. 304 : *Senescallo Carcasonne salutem. Mandamus vobis quatenus infirmariam S. Nazarii Carcasonne ampliari permittatis; . . . permittatis etiam quod Arcent carrierias in burgo novo Carcasonne.*

1. ARCARIA, τραπέζιον, in Gloss. Lat. Græc. Ita enim lego, pro τραπέζιον, ut intelligatur ars mensaria, in qua qui pecuniam servat, Arcarius dicitur, nostris, celui qui garde la caisse.

ARCARIA, Dignitas Arcarii, apud Anastas. in S. Agathone pag. 53.

* 2. ARCABIA, Cambium publicum, Tabula nummularia, Gall. Change. Charta Phil. Pulcri ann. 1306. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 64 : *Nos Guillelmo de Nozeris servienti nostro armorum.... Arcariam, quam Vascones tenere solebant, cum omnibus iuriis et pertinentiis suis, prout per dictos Vascones seu gentes nostras alias exspectari solent, concedimus et donamus in hereditatem perpetuam tenendam a predicto Guillelmo et heredibus suis ex recta linea descendentiibus, faciendo servitum consuetum, volentes nichilominus quod predictus Guillelmus et heredes sui propter hoc teneantur, quamdiu et quotiens nobis placuerit, custodie castri nostri de Pacinchia, quam sibi commisimus, sine radiis deservire.*

ARCARII, Sagittarii, Archers, in Epistola Episcopi Asconensis ad Honorium III. PP. tom. 8. Spicilegii Acheriani, in Actis Innocentii III. PP. pag. 10. 143. 147. apud Silvestrum Girald. lib. 1. Itiner. Cambriæ cap. 5. etc. Arcarii Anglici olim multi testimoni. Chronicon Bertrandi Guesclini MS. :

Et sans les bons Archiers du bon pays Anglois. Ita Froissart. 1. vol. pag. 296. Tasso cant. 1. stanz. 44. Dux Clivensis in Tacticis pag. 81. etc. De Francis Arcarii, qui vulgo nostris, Frances-archers, consulendi Monstrelletus 3. vol. pag. 13. et Berrius in Carolo VII. pag. 165.

* ARCARIUM, Erarium. Bulla Stephani PP. ann. 896. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 30 : *Datum..... per manum Stephani episcopi sanctæ ecclesie Nephesiæ in Arcario sanctæ sedis Apostolice. Vide in Arcarius.*

ARCARIUS, Cui arcæ publicæ, sive thesauri cura demandata erat. Gloss. Gr. Lat. ὁ ἀρχαῖος τῆς ἀρχαῖος τραπέζης, Arcarius. Gloss. Latino-Græc. Arcarius, οἰκενόμος. Gloss. Isid. et Papias, Arcarius, actor, dispensator

Brito : *Arcarius, qui custodit, vel facit Arcam, vel custos thesaurorum. Vicarius Arcarii in Inscript. apud Grut. 58o. 10. Arkarius Rep. Amerinorum. 1091. 7. Arcarius praefectorum, apud Senatorum lib. 1. Epist. 10. [** Marin. Papyr. diplom. num. 139. lin. 10. et not. pag. 376. a.] Occurrit non semel in Cod. hac notione. Apud Alcuinum Epist. 105. Megenfridus regalis Palati Archarius inscribitur, et in ipso contextu, fidelissimus dispensator thesaurorum indigitatur. Charta Witlasii Regis Merciorum apud Ingulfum pag. 856 : Arcarius mens omnes expensus hujusmodi, cum dicti ministri mei annumeraverint, profico integre acceptabit. Vide Ordericum lib. 10. pag. 798. 799. [Marten. tom. 3. Aneid. col. 112.]*

ARCARIUS ECCLESIE ROMANE, recensetur inter officia Ecclesiastica apud Anastasium in Agathone, et in Constantino PP. pag. 53. et 65. et apud Luitprandum lib. 6. c. 6. extremo, apud Joannem VIII. Epist. 294. Ughellum tom. 1. Ital. sacr. pag. 1101. etc. Ecclesie Arcarius apud Odonem Abbatem lib. de Miracul. S. Mauri cap. 10. [Arcarius Apostolicæ Sedis apud Mabill. tom. 4. Annal. pag. 706.] [** Vide Marin. Papyr. Diplomat. pag. 224. not. 3. num. 25.] Vide Archidiaconus Ecclesie Romane.

* Numerorum Arcarius, in Actis SS. Getulii, etc. tom. 2. Jun. pag. 266. col. 1. Ordo Rom. MS. ex Cod. reg. 4188 : *Archarius, qui ab archano dicitur, debet scire secreta consilia imperatoris et colligere censum.*

* ARCASIA, Locus in pago Tornacensi, cuius meminuit Charta commun. Tornac. ann. 1187. in Reg. 34. bis Chartoph. reg. part. 1. fol. 10. v°. col. 2 : *Si vero versus Arcasiam cum exercitu venerimus nos vel successores nostri, communia tota Tornacensis usque ad eundem locum, vel usque ad æque remotum locum circa Tornacum, nobis occurrere debent.*

* ARCASIUM, f. Idem quod Arcagium. Rotulus seculi XII. de Prioratu S. Pauli de Tartas in Archivo Monasterii de Casadei : *Dalmacius Dentil Arcasium, quod habebat in Ecclesia S. Pauli, unam mulam et C. sol. dedit Monachis presentibus et futuris. [Vide supra Arcagium.]*

¶ 1. ARCATA, Arcus, fornix, Gall. Arche, Arcade. Processus de B. Petro de Luxemburgo tom. 1. Julii pag. 593. B : *Interrogatus quantum distabat ipse loquens a puero? Dixit, quod per spatium duarum Arciarum pontis. Sebast. Fantoni tom. 2. Hist. Avignon. pag. 119. ex inquisitione ann. 1291 : Dixit quod supra pontem de petra. . . videlicet in ultima Arcata quoddam portale. Alium locum vide in Caputfinis.*

* 2. ARCATA, Idem quod supra Arca 8. Modus agri. Charta ann. 1197. in Tabub. S. Vict. Massil. : *Dedit ad acutum duas Arcatas frenas remanentes magna curtis.*

¶ ARCA. Vide Prædisterium, ubi, ait

Cangius, nihil succurrit, nisi Arcata sit pro Arcu, quod Hispanis idem est cum Arca.

* ARCATIUM, Arca, Gall. Coffre. Stat. civit. Mutin. rubr. 400. pag. 88. r° : *Qui liber debeat gubernari in uno Arcatio communis ipsorum notariorium.*

ARCATORES et ARCHATORES, Sagittarii, Archers, apud Ottonem Morenam in Historia

Rerum Laudensium pag. 55. 69. 70. 110. [Obertus Cancellarius Annal. Genuens. lib. 2. apud Murat. tom. 6. col. 294 : *Eo (prælio) diutius durante Arcatores ferierunt Baldinum filium Henrici Guercii, et Gandulphum Ususmaris. Ogerius Panis Annal. Genuens. lib. 4. ad ann. 1215. apud Murat. tom. 6. col. 409 : Et guarnito illo de castellano, Archatoribus, et balistariis, ad propria sine laione aliqua feliciter redierunt.]*

ARCATURA. Vide *Arca*.

ARCATURIA. Falco Beneventanus : *Ad frangendam, ut ita dicam, Arcaturiam ivit. Palorum sepem in publicum privatumque commodum structam ad arcendum constrin-gendamque perennis fluminis aquam hic interpretatur Camillus Peregrinus, populari vocabulo plerisque etiamnum in Italia locis usurpatu, quo sensu forte dicuntur *Archaux*, in Consuetudine municipali de Menetou sur Cher, art. 23. ubi de servitutibus realibus : Les garennes et Archaux en ladiue riviere de Cher sont defendus. Vide Arca, Arcatura.*

* Muniti etiam genus, nostris *Aree*, quo scilicet arcentur aggressores. Charta Ludov. XII. reg Franc. ann. 1510. ex Char-tul. episc. Carnot. : *Donnons licence de fortifer et emparer ledit bourg et ville de Pontgoing à l'entour de icelles de murailles, tours, palys, barbacanes, boulevirs, escluses, portaulz, pontsleveys, Arees, barrières, et autres clostures et fortifications. Nisi sit pro Herse, cataracta.*

* **ARCAVUS**, f. Atramenti vasculum, Gall. *Ancier*. Locum vide in *Scarpellum*.

* **ARCAYRAGIUM**, Officium *arcarii*, seu sagittarii, Gall. *Archer*. Vide infra *Arque-ratus*.

1. **ARCE**, pro ἄρχην, Dignitas. Indiculus Dagoberti Regis ad Sulpitium Archiep. ex Vita S. Desiderii Episcopi Cardurensis MS. : *Proinde dum vos Arcem Metropolitani scimus tenere, etc.* Vita S. Theodardi Archiepiscopi Narbonensis apud Catellum pag. 766 : *Ut omnis, qui Pontificatus illius Arcem sortitus erit electione, etc.* Ubi *Arce* videtur vox formata, non ex *arx*, quod volunt viri docti, sed ex Graeco ἄρχην. [* Glossar. cod. reg. 7644 : *Arche, locis sublimitate.*] Eadem Vita pag. 759 : *Vel consensu omnium Episcoporum ejus Provin-cie, cui præponendus est, qui ἄρχην regiminis ejusdem curamque nihilominus pastorem suscepimus est, etc.* Et pag. 757 : *Expetitur ad suscipiendam Diaconatus ἄρχην. Infra : Ex tempore, quo Diaconatus ἄρχην suscepit. Nolim tamen omnino contendere voculam arcem hisce locis non posse deduci ab *arx*. Nam et arcem translate pro eo, quod sum-mum est, et eminent, frequenter usurpasse veteres Scriptores constat. Locos collegit Stephanius in Notis ad Saxonem Grammat. pag. 194. 223. Adde Foros Regni Aragon. fol. 128. v. a. Eadem Vita S. Theodardi, pag. 765 : *Regum Francorum, ad quos celsitudo principatus ejusdem terræ specialiter pertinet.* Vita S. Conwoionis Abbat. Rothoneensis num. 1 : *Ecclesia Venetensis Diaconi Arcem meruit concendere. Vetus Charta in Actis Episcop. Cenoman. pag. 204 : Unde Domno-rum Episcoporum et Metropolitanorum Arcium sedes tenentium suffragia poscimus, etc.* Ubi perperam artium præsert editio. [* Pri-*

vileg. Ageraldi Carnotensis Episcop. ann. 696. Brequinio num. 233 : *Unde dominis metropolitaniis arcium sedes divinitatis suffragia poscimus, etc.* Ita Basilius Seleucensis Homil. in Davidem, τῆς ἀσθίας ἀνθλόποιο dixit.

¶ 2. **ARCE**, pro *Archivum*. Legitur in Charta Childeberti III. ann. 994. apud Mabil. lib. 6. de Re Diplom. pag. 477. [* Charta Childeberti III. ann. 995. Brequinio num. 231.] : *Duas præceptiones uno tenure conscriptas exinde fieri jussimus, una in Arce Basilice sancti Dionisii resediat, et alia in tesoro nostra.* [* Vide *Archia*, 1.]

¶ 3. **ARCEDO**, Ligamen quo sanguis vene secte sistitur seu arctetur, a quo dictum *Arcedo*, ut exponit Marquardus Herrigott Vet. Discipl. Monast. pag. 112. Discipl. Farsensis cap. 41 : *Si quis frater voluerit sanguinem minuere, procuret indicare Abbati. . . Licentia denique accepta eat indicare cellariorum, ut habere faciat Arcedonem, vel si tempus fuerit hyemis, ignem accendere faciat in calefactorio. Ubi, si particularum dis-junctivam, vel attendas, nihil aliud Arcedo significare videtur quam cubiculum con-cameratum, quod in aestate alsum est; sic dictum ab *Arca*, Gall. *Voute*.*

1. **ARCELLA**. Guigo II. Prior Cartusiensis in Statutis ejusdem Ordinis cap 50. § 1 : *Domus, in qua sunt casei, quam vocamus *Arcellum*. Eadem verba habentur in antiquis Statutis ejusdem Ordinis part. 3. cap. 18. § 3.* Vide *Fromageria*.

Arcella pastoris, in iisdem Statutis part. 3. cap. 28 : *In Arcella pastoris, et in furno nullus ingreditur.*

¶ 2. **ARCELLA**, pro *Aracula*, Gall. Cas-sette. Hist. Monasterii Novientensis tom. 3. Anecdot. Martenii col. 1152 : *Arcella sive in dormitorio, seu in quocumque loco fuerunt inventæ, securibus effringantur, quia in loculis quorundam sperabatur argentum in-veniri.*

3. **ARCELLA**. Vide in *Arca*, 1.

ARCELLINA, inter ministeria vel vasa sacra, in Charta Ferdinandi M. Regis His-paniae æræ 1101. apud Anton. de Yezpe in Chronicu Ord. S. Benedicti tom. 6 : *Tertia vero (Corona) est diadema capitis mei aureum, et Arcellinam de cristallo auro cooptam, et crucem auream cum lapidibus, etc.* Ubi forte *Arcellina*, minor arca.

ARCELLUS, *Archellus*, Arcus, for-nix, Gall. *Arceau*. Hinc ita dictæ ipsæ ædi-ficiorum portas in arcum extructæ; ut in Monasterio Tyroniensi. Annal. Bened. tom. 4. pag. 219 : *Robertus Abbas Salmuriensis.... sepultus in claustro juxta Arcellum Capitu-li. . . ubi voces canentes eo moriente auditæ feruntur.* Charta Capituli Autissiod. ann. 1297 : *Noverint universi, quod nos portam claustræ Beati Stephani Autissiod. que porta Pendens appellatur, cum Archello super eam existente, reparatione indigentem, nondum est dudum, opere latomiae reparari fecimus.*

¶ 3. **ARCENTUM**. Vide *Arctum*.

ARCEPEILONES, Qui vulgo dicuntur ingeniarii, inquit Uguatio.

ARCEPS. Vide *Archivum*.

¶ 4. **ARCEPTA**, Genus navis, acatus, apud Grævium ad Gloss. Isid. in voce *Accepta*,

ex Pithœi Excerptis. Genus est vasis Ugu-tioni, cuius locum vide in *Pigella*.

* **ARCERA**, *Vehiculum in arce nondum confixum, non utique plastrum, id est, car-rum.* Glossar. vet ex Cod. reg. 7646. Quæ sic emendanda sunt : *Vehiculum in arce modum confictum.* Gellio lib. 20. cap. 1, *Arcera plostrum est tectum undique et mæ-nitum; quasi arca quædam magna vestimentis instrata, qua nimis ægri aut senes portari cubantes solebant.* Nostris vulgo *Litiere*.

* **ARCRE**, Occupare, ad manum po-nere, Gall. *Saisir*. Lit. Alfonsi comit. Pictav. ann. 1269. in Reg. 11. Chartoph. reg. fol. 153. v. : *Significavit nobis venerabilis pater episopus Mimatus, quod vos Arcelis seu justitiae vultus feudum Guidonis de Montonge, quod feudum tenere debet dictus Guido a domino castri, et dominus castri, ab ipso episcopo, et idem episcopus a nobis.*

¶ 5. **ARCRETUS**, *Conflictus*. Papias, ex MS. Bituricensi. Forsan est *Arceretus* pugna qua fit emissis sagittis ab *Arcerius* seu sagittariis.

ARCIERII, Sagittarii, Ital. *Arcieri*, nos-tris *Archers*. Acta Alexandri III. ann. 1175 : *Procedentes in multa fortitudine militum, peditum, armorum, et Arcerorum versus Alexandrium. Vide Arcarii.*

* Chron. Placent. ad ann. 1360. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 506 : *Cardinalis et legatus domini Papæ misit exercitum magnum equitum et peditum Arcerorum cum comite Simone. Arcerii de Candia, in Chron. Travis. apud eundem tom. 19. col. 749.*

¶ 6. **ARCERNUM**, *Thuribulum*. Vetus Pon-tificale Gemeticense MS. ubi de Consecra-tione Ecclesiæ : *Tunc imponas in Arcernum ignem. Forte legendum Arcerram.*

* **ARCES**, Tortiles ex virgultis laquei, nostris *Harts*. Charta Oliverii abbat. S. Remigii Senon. ann. 1311. in Reg. 47. Char-toph. reg. ch. 127 : *Poterunt dicti emptores facere collegii (l. colligi) Arces, Gallice Arz, in crescentiis dicti nemoris, pro li-gando opere dicti nemoris.* Vide infra *Areale in Areæ 1. et Hades*.

* **ARCESSIRE**, *Ad superos evocare. Arcessit, vocat, provocat.* Glossar. vet. ex Codd. reg. 7613. et 7646. Vide *Arcessitio*.

¶ 7. **ARCESSITIO**, Mors, qua scilicet ex hoc mundo ad Deum arcessimur, evocamur. Vox. S. Cypriano familiaris, Epist. 22 : *Si quis post Arcessitionem meam abs te pa-cem petierit : id est, postquam a Deo ex hac vita evocatus fuero. Utitur etiam in Exhortat. ad Martyres, ut et Ruricius Lemoviensis Episcopus lib. 2. Epist. 4.*

Accersio, in Libello precium Marcellini et Faustini pag. 65 : *Sed hic vir sanctus, licet sit sæpen numero afflictus, tamen propria Arcessitione vel Arcessitione, id est, morte.* [Gloss. Gr. Lat. MS. Κατάκλυσμα, Accitus, Accersitio.] Certe *Accersitio* etiam hac notione usurpat Julianus Toletanus Episcopus lib. 1. Pro-gnostic cap. 18.

¶ 8. **ARCESTARE**, Occultare. Supplem. Antiquarii : *Arcestat, κρύπτει, Occultat.* Forte ducta vox ab *Arca*.

ARCESTICA ÆGRITUDO. Thomas Wal-singhamus ann. 1286 : *Cui pedum ac ma-*

num fere ossa abstulerat Arcetica Egritudo.
Sed legendum arthetica.

AR CETUM, **ARGENTUM**, **AR C ETUM**. In Tabulario Lascariensis Ecclesie, *Arcut*, vel *Arcut*: vox Beneharnensibus nota, apud quos ita appellatur *Jus procurationis*, seu certa pensatio, quae Episcopo ab Abbatibus et Ecclesiis Præpositis exsolvatur, loco procurationis, aut *Recepti*, sive receptionis. *Arceber* enim apud illos est *recipere*, ut observare est apud Marcam lib. 1. Hist. Beneh. cap. 28. n. 18. lib. 3. cap. 8. n. 6. lib. 5. cap. 31. n. 2. Fit mentio *Arceuti* istius, seu *des Arciuti*, in Foris Beneharn. tit. 1. art. 30. tit. 20. art. 3. [Bulla Innocentii Papæ III. pro S. Severo anni 1213. inter Instrum. tom. 1. novæ Gall. Christ. pag. 184. col. 1: *Ad hæc adjicimus, ut alicui personæ magnæ vel parvæ facultas non sit milites vel pedites de villis eidem Cenobio pertinentibus in hostem vel expeditio nem ducere; nec de silvis, pratis, laudis, pescationibus, pinetis, vel vineis censem querere vel Arctum.* Charta Ricardi Regis Angliae ann. 1190. apud Marten. tom. 1. Aneod. col. 637: *Nec Arcentum inire per vim, nec aliquid censem querere.*] Vide *Receptus*.

T ARCHA, pro *Arca* in suis variis notationibus haud raro reperitur scriptum. [* Vide supra *Arca* 9.]

T ARCHABUSIUM, Ferrea fistula, Scelopetus, Gall. *Arquebuse*, Hisp. *Arcabuz*. Concil. ann. 1585. tom. 4. inter Hisp. pag. 341: *Archabuso etiam dum iter faciunt aut in venationibus... ne utantur Clerici.*

T ARCHADICUS, Stolidus, nullius vir industriae et ingenii, Gall. *Lourdaut*, stupide, dñe. Quare asinus dici solet *Avis Arcadica*: adagio ducto a procerissimis quos alit Arcadia asinis, et ab incolarum stupore, ob quem olim male audierunt. Hinc Juvenalis Satyra 7. versu 160:

*Læva in parte mamillæ
Nil salit Arcadicu juveni, etc.*

Carmen Anonymi apud Mabill. Annal. Bened. tom. 5. pag. 653. col. 1:

*Ilic tuus Archadicus super omnes regnat amicus
Frangatur collo, certe sic laudat Apollo.*

T ARCHAGIUM. Vide *Arcagium*.

* **ARCHALETUS**. Vide supra *Arcalectus*.

ARCHANUS, pro *Archangelus*, licentia plusquam Poëtica, ut solet, dixit Friderodus in sancto Willifrido cap. 48: *Archonus Michael nitido lampabilis ore.*

* **ARCHARAGIUM**. Vide infra *Feudum Arcaragi*.

T ARCHARISSIMUM, Archivum, Archarium. Acta Tullensium Episc. inter Aneod. Marten. tom. 3. col. 1009: *Cujusmodi au tem fuerit rerum ibidem ab eo destinatarum dispositio, continet Apostolicum privilegium Alexandri Papæ, quod in sancti protomartyris Stephani retinetur Archarissimo.*

ARCHARIUM, Archivum, tabularium, arca, ubi monumenta vetera reconduntur: ἀρχαῖον σενάρχειον. Vita S. Pauli Episc. Verdun. cap. 5. n. 11: *De quibus propria manu privilegium conscripsit, et in Archario ejusdem Ecclesiæ... condidit.*

* **ARCHARIUS**. Vide *Ararius*.

* **ARCHAS**, a Gr. ἄρχω, vel ἄρχων, Præ-

positus, præses, princeps, ut in Gloss. Gr. Lat. Acta S. Cassiani in Antiq. Horti ab illustr. Fontanino pag. 345:

Archas melius fama super ethera notus.

T ARCHATUS, Principatus a Græco ἄρχης, apud Leibnitium tom. 2. Scriptor. Brunsvic. pag. 981. ex Pantheone:

Sem tenet Archatus Asia, Cham continent Assros, Japhet in Europa fit pater ille patrum.

[** Provincial. *Archat*. Vide Raynouard. Lexic. Romanum vol. 1. pag. 113, nisi sit pro *Exarchat*.]

* **ARCHEARIUS**, ut *Archerarius*. Liber Niger Scaccarii pag. 359: *De Archeriis, qui portabunt arcum Regis, unusquisque v. den. in die, et alii Archerii tantundem.*

* **ARCHEGAYE**, **ARCHIGATE**, etc. Lanceæ seu hasta, imo et gladii species; vox Gallica. Lit. remiss. ann. 1358. in Reg. 90. Chartoph. reg. ch. 11: *Dictus exponens Robertum quendam gladium, vocatum Archigate, in manibus suis tenentem percepit. Aliæ ann. 1376. in Reg. 109. ch. 161: Idem miles, verbi certis injuriiosis precedentibus, dictum Bertrandum quadam lancea, secundum ydroma patriæ Archegayem nuncupata, perussit in femore, taliter quod præfatus Bertrandus circa xv. dies ultimum diem suum clausisse dicitur. Aliæ ann. 1396. in Reg. 150. ch. 294: Ladite concubine le cuida ferir et navrer d'une Archegaye à grant fer. Aliæ ann. 1401. in Reg. 156. ch. 300: *Le dit Fremin persa la cuisse senestre dudit Landry tout oultre, et tant que ladite Arcegaye entra en l'autre cuisse bien avant. Aliæ ann. 1455. in Reg. 189. ch. 67: Ung baston ferre, appellé Arsegaye. Le Roman d'Alexandre part. 2. MS. :**

Merveilleus fu li chepleis, pour ce qu'en cox ferir Ossiez Archegeayez tronconner et gueochir

*Harsegaye, in Lit. remiss. ann. 1414. ex Reg. 167. ch. 333: Le supplicant d'une Harsegaye, ou demi-lance frappa par la poitrine icellui cavalier. Vide *Hasta* 1. et *Lancea*.*

* **ARCHELHARIA**, **Arbalista**, arcus, vel *Balista*, machina jaculatoria. Charta pro consulibus villæ de Marciaco ann. 1345. in Reg. 75. Chartoph. reg. ch. 607: *Licentiam concedimus de novo construendi... in medio ipsius plateæ vel circa unam turrim altam et fortem, pro... conservandis infra.... Archelhariis et armis necessariis in loco prædicto.*

* **ARCHELLUS**. Vide *Aroellus*.

* **ARCHEMISTA**, Chymiae peritus, Qui exercet artem chymicam, Gall. *Chymiste*, Souffleur. Lobinellus tom. 3. Hist. Paris. in Glossario: *Nonnulli monetarum falsatores, Archemista et usurarii.* [* Vide *Chimia*.]

* **ARCHEPHALUS**, perperam pro *Acephalus*, sine capite, in Lit. Ludov. II. reg. Jerusal. et Sicil. ann. 1402. ex schedis D. Le Fournier: *Hanc igitur (Ecclesiam) as sensurus (J. C.) ad Patris dexteram, ne vidua in terris remaneret Archephala, beato Petro, et cuiilibet successori Papa catholico, et nulli alteri commisit. Vide *Acephali*.*

* **ARCHEERA**, Lignum quoddam, Gall. *Archure*. Guido de Vigev. MS. de Modo acquirendi et expugnandi T. S. cap. 13: *Et quilibet assis habeat unam Archeram et unum baculum pro podio ipsius panthere.*

ARCHERARIUS, Sagittarius, ex Gall. *Archer*, apud Ordericum Vitalem lib. 3. pag. 466. Vide *Arcarii*.

1. **ARCHERIA**, Fenestrata oblonga et strictior in urbium et castrorum muri, per quam sagittarii, vel balistarii sagittas aut tela in obsidentes emittant. Willem. Brito lib. 1. Philipp.:

... Mura

*Subtus fasciæ facit, aperteque fenestras,
Strictas et longas, ut strenuous arte latentes
Immittat lethi præmilia tela satelles.*

Gesta Lud. VII. Regis Francor. cap. 21: *In limitibus strictis murorum ambitu interclusis, erant Turci, qui per fenestriculas longas et strictas, quas Archerias vocant, nostras lanceas et sagittis infestabant. Charta ann. 1239. in Tabul. Comitat. Montisfortis: securavimus D. Comiti Montisfortis contra omnes gentes... tali modo, quod non possumus habere in eodem castro Archeriam, nec arbalisteriam, nec cernelium, (Creneau) neque scutum. Vetus Interpres MS. Willem Tyrii lib. 4. cap. 13: *Cil de la Ville reproduisent par les Archieres et par les hourelles la contenance de l'ost.* Et lib. 5. cap. 20: *Per cancellios murorum, sic vertit, par les Archieres. Le Roman du Renard. MS. :**

*Les Archieres sont à queriaux,
Par où traient les queriaux
A domager la gentele Roi.*

[** Provincial. *Arquiera*. Vide Raynouard. Lexic. Roman. vol. 1. pag. 112. in voce *Ar.* Tchœün, Harmenopulo lib. 2. tit. 4. § 47. 48. 49. 87. [Tchœün φαταρεύσις, Constantino de Adm. Imp. cap. 29.] Tchœün θύρις apud Hieronymum ex Symmacho Comm. in Ezech. 40. Ita enim hunc locum capiendum cesse Fullerus lib. 6. Miscell. sacr. cap. 13. Vide Thomasseri Consuetud. Bituric. pag. 431. [Cujacium lib. 13. Obvers. cap. 30. et Glossarium med. Græcit. in Tchœün.]

ARQUERA, in Consuetudinibus Catalani. Vide *Masoverius* et *Negriale*.

2. **ARCHERIA**, Species *Sergenterie*, seu feudi servientis, quod qui possidet, auctoritate habere pro servitio domini, vel *Archera* castri illius servare tenetur. Charta exarata ann. 18. Henrici III. Regis Angl. apud Edm. Cokum ad Littleton. sect. 157: *Joannes de Archer, qui tenet de domino Rege in capite per serjeantiam Archerie, etc.*

3. **ARCHEBIE**, in Comitatu Calonensis supremi Dumbarum Principatus dicuntur parvulae domus, ubi colonus uas residere potest cum labore duarum vaccares tantum. Ita Vir Cl. D. Aubret in Collectaneis ad nos missis. Charta Calonensis ann. 1397: *Juxta Archeriam seu domum Murgerii. Censualis Codex ejusdem urbis: Stephanus Berguerdi tenet a dicto domo quendam domum sitam in villa Calonensis... juxta Archeriam dicti Bergueri. Item tenet dictam Archeriam sitam iusta dictam domum ex una parte et iusta curte. etc. Rustici Lugdunenses etiamnum appellant Archie cellam prope bubble sitam.*

ARCHERUS, idem quod *Arerus*. Petrus de Vineis lib. 2. Epist. 9: *Magnam et bisquantitatem Archeriorum et gentis alienæ destinavit. Occurrit in Gestis Cosulorum Andegav. cap. 13. n. 3. 4. [in Specie] Acher. tom. 10. pag. 501. et apud Mart. tom. 8. col. 1094: Servitores et Archigarde Ducis Sabaudia, in Charta ann. 1480.*

* *Nostris Archer de craco, pro Sagittario ineptus, parum dexter. Gall. Maladroit,* in

Lit. remiss. ann. 1375. ex Reg. 108. Char-
toph. reg. ch. 156 : *Ledit Henry appella le-
dit Pierre Archier de erco,.... et dit que il
lui prait que il traist à lui et lui en donnait
cogié; et lors ledit Pierre, qui n'estait pas
bon archier, etc. Sed et Archier, pro Arcuum
opifex, occurrit in Lib. 2. Ordinat. super
artific. Paris. ex Cam. Comput. fol. 120
v° : *Quiconques doresenavant vouldra estre
artilleur,... c'est assavoir faiseurs d'arc, de
fleches, etc. Archier nuncupatur in vet. Or-
dinat. ibid. fol. 123. r°.**

1. ARCHETENS, ab Arcitenens, Sagittaria,
Gall. Archer, Hist. Harcur. tom. 3. pag.
65. ex rotulis Cancellariae Ducatus Norma-
nie: *Usque ad valorem duorum militum Sa-
gittariorum per annum per homagium, inven-
iendo quatuor homines ad equitandum cum
octo Archetentibus ad equitandum.*

* 2. **ARCHETENS**, Anteris, Gall. Arc-
boustant. Comput MS. fabricæ eccl. S. Pe-
tri Insul. ann. 1485 : *Item magistro Jacobo
du mortier lathomo, pro factura duarum ar-
charum et unius Archetendis, Gall. Arbo-
boustant, ad oppositum capellæ S. Adriani per
conventionem, 72. lib.*

¶ 1. **ARCHETUS**. Chron. Parmense ad
ann. 1291. apud Murat. tom. 9. col. 822 :
*Elevara est turris sanctæ Mariæ majoris Ecclesie
a cingulis lapidum sine Archetis, in sur-
sum per multu brachia. Est cæmentarii
nostris instrumentum quoddam, serra ni-
mirum aurichalci grandioribus lapidibus
cadendis apta, quod Archet dicunt; hic
tunus per Archetum tractoriam gruem, Gall.
Grue, intelligendam puto, qua scilicet lapi-
des in altum tolluntur.*

* 2. **ARCHETUS**, uncus aperiendis seris
aptus, vulgo *Rossignol*, sic dictus, quod
curvus est. Lit. remiss. ann. 1414. in Reg.
168. Chartoph. reg. ch. 183 : *Petrus de rivo
sex Archetos ferreos in cuspidi ab utraque
parte artificialiter turnatos, cum quibus dicti
latrones seras portarum et cufredorum ap-
priebant, posuerat. Archet, pro Theca,
Gall. Etui, ab Arche, arca, capsa, dimi-
nuit. occurrit in Lit. remiss. ann. 1398. ex
Reg. 153. ch. 458 : *Ledit Jehan des Ouches,
qui portoit un durt à faucher, appareillé et
coulu de nouvel et enveloppé dedens un Ar-
chet de bois.**

¶ **ARCHEURA MOLENDINI**, Lignum quod
ante molam ponunt, Gall. Archures. Com-
putus generalis reddituum Regis Franc. ann.
1202. apud D. Brussel Tract. de Usu Fend.
tom. 2. pag. CLIII : *Pro duobus bordellis et
pro chevez et pro Archeura Molendini de
Athies, IIII. lib. XII. d. minus.*

¶ **ARCHEUS**, e Graeco ἄρχος, Spagyricis
est vis rebus insita qua ipsæ producuntur
et vigent. Rochus le Baillif in Diction. Spa-
gyrico : *Archeus est vis producens res ex il-
lustra, et dispensator omnium rerum. Ibidem :*
*Archeus est oberrans invisibilis species et se-
a corporibus separans, medicinae vis atque na-
ture virtus.*

¶ 1. **ARCHIA**, pro Arca. Statuta Eccle-
sie Biterrensis ann. 1368. apud Marten. tom.
4. Anecd. col. 638 : *Res prophanas vel sacu-
lares... non in Ecclesiis prohibemus... Ar-
chias operis et luminaria et confratricæ dum-
tur exceptis.*

* Formula 72. inter Lindenberg. : *Testamen-
tum meum condidi, quod illi scribendum*

commisi, ut.... in Archiis basilicæ sancti illius conservetur. Arche, pro Arche, coffre, in Charta ann. 1255. ex Chartul. Monaster. fol. 1 : Cist escrit gisst en l'Arche Saint Jaïke.
[** Vide Arce, 2.]

¶ 2. **ARCHIA**, Fornix pontis, Gall. Ar-
che. Charta S. Ludovici Francorum Regis
pro Abbatia Joyenvallis, anni 1228. apud
Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1219 :
*Damus et concedimus in puram et perpetuam
eleemosynam Abbatis Joenvallis, et fratribus
ibidem Deo servientibus, unam de Archiis pon-
tis Pontisuræ cum piscaria; illam videlicet
qua sita est inter molendinum lepororum ad
faciendum molendinum unum in eadem Ar-
chia ad bladum molendum.*

* 3. **ARCHIA**, Principatus. Cathol. Vide
supra Archas.

ARCHIABAS. Vide Abbas.

ARCHIACOLA. Vide Archiscolus.

ARCHIACOLYTHUS. Cum in Ecclesiis
Cathedralibus olim quatuor essent Canoni-
corum ordines, Presbyterorum scilicet, Dia-
conorum, Subdiaconorum, et Acolythorum :
quilibet suis capitibus suberant, Presbyteri Archipresbyteris, Diaconi Archidiaco-
nis, Subdiaconi Archisubdiaconis, Acolythi denique Archiacolythis. *Archiacoly-
thorum nomen etiamnum in Ecclesia Ca-
puana durare observat Michael Monachus
in Sanctuario Capuano pag. 576. sed illos
cum Acolythis nullum neque in choro, ne-
que in Capitulo ordinem facere, omnesque
ex libito et solo, ut aiunt, nutu, posse amo-
veri. Meminit Benno Cardinalis Archiacoly-
thi Ecclesiae Romane.*

¶ **ARCHIACONUS**, Armorice *Archagon*,
Archidiaconus, in Collectaneis Domini le
Pelletier.

ARCHALITER, Primarie. Bonifacius in
Vita S. Livinii Episc. et Martyr. cap. 2 :
*Ipsius Regis optimatum princeps, et præ cun-
ctis aulicis suis primatibus Archialiter apicem
gerens.*

ARCHANTISTES, Archiepiscopus, vox
hybrida. Utuntur Ditmarus lib. 6. 7. pag.
77. 91 et alii. Epitaphium Brunonis Archie-
piscopi Coloniensis :

Archos Antistes, cui clara Colonia sedes.

* **ARCHIAPOSTOLUS**, eo nomine designa-
natur S. Petrus Apostolorum princeps, in
Actis S. Gauger. tom. 2. Aug. pag. 678.
col. 1 : *Suis sacris manibus nitentis capitî
comam attondens, solemniter clericavit; qua-
tenus in numero aggregaretur illorum, de
quibus per Archiapropostolum dicitur: Vos estis
genus electum, regale sacerdotium.*

ARCHARIUS. Vide Cinerarius 2.

ARCHIATE, Chirurgus, ut ex ipso con-
textu patet, quanquam vi hujuscemodo vocis
Primarius inter medicos denotetur, ab ἄρχος scilicet, princeps, et ἄρχως, Medicus.
Mirac. S. Remaclii tom. 1. Sept. pag. 714.
col. 2 : *Nam ictus ferientis vincitur et
compagem ejus divaricata penit disjunxerat,
ideoque solitum mentum vigoris a venis ob-
struxerat; quod dum Archiatri sollertia
non prosperit, errore desipuit.*

ARCHIATRI, Medici Principis, et qui in
sacro palatio militant: de quorum dignitate
multa concessere Cujacius ad L. un. de Co-
mitibus et Archiatrisacris Palatii, Joannes
Filescus lib. 1. Selector. pag. 321. Jacobus
Gothesfredus ad tit. de Medicis, Cod. Theod.

Altaserra ad lib. 2. Epist. Gregorii Magni,
etc.

ARCHIATRIE DIGNITAS, in leg. 8. Cod.
Theodos. de Archiatris.

Habuere etiam Reges nostri ab ipsis Re-
gni incunabulis Archiatros suos, quos ætas
nostra *Primos Regis Medicos* vocat. Horum
qualemcumque seriem a nobis digestam,
ne quid ad illustrandam medium æstatem
desit, hic damus.

Marceleus Archiater sub Childeberto
R. ege. Gregor. Turon. lib. 5. cap. 14

Petrus Archiater sub Theodorico Rege.
Fredegar. in Chron. cap. 27.

* Buhahylyba Bingezla, Arabs, Caroli
Magni medicus, in Specim. histor. ad Me-
dic. Gall. pag. 15.

* Farragus, Judeus, medicus ejusdem
imper. ibid.

Henricus Carnotensis cognomento *Surdus*, Archiater Henrici I. Reg. Fr. Orderic.
Vital. lib. 3. ann. 1059. Will. Gemetic. lib.
7. cap. 38.

Obizo sub Ludovico VI. cuius Epita-
phium, quod extat in Claustro S. Victoris
Paris. descripsit Gabriel Naudæus lib. de
Antiquitate Scholaris Parisiensis. Vide Joan.
de Tolosa in Annal. Victorianis.

Petrus Lombardus, Canonicus Carno-
tensis, Archiater Ludovici VII. ann. 1138.
obituar. Carnot.

Petrus Aegidius, Canonicus Parisiensis,
sub Philippo Aug. de eo Guill. Brito sub
finem Philippid. et Naudæus libro laudato
pag. 35. 36.

Magister Joannes de S. Albano, Deca-
nus S. Quintini, natione Anglus, Physicus
Regis Philippi Aug. circ. ann. 1215. Vide
Jacobia.

* Magister Rogerus de Furnivalle sub
Philippo Aug. ex Obit. eccl. Ambian. ad 12.
diem mensis Julii : *Obitus magistri Rogeri
de Furnivalle medici regis illustris Francie
Philippi fortunatissimi. Si et Ludovici VIII.
ut legitur in iam laudato Specimine pag.
15. anne tacuisse?*

* Rigordus, Philippi Aug. Physicus et
historicus, ex supradicto Specimine pag.
16.

Magister Ernaudus Pietavinus. Canoni-
cus S. Quintini, Domini Regis Physicus,
ann. 1235. Hemeræus in Aug. Virom. pag.
222.

Mag. Robertus de Duaco, Canonicus
Silvanectensis, Physicus Regis, seu, ut ha-
bet Naudæus, pag. 41. et 42. Margaritæ
S. Ludovici uxoris. Vide eundem Naudæum
in Disquisit. de Scholis Medie. Paris. pag.
92.

Mag. Rogerus de Pruvino, Physicus Re-
gis et Canonicus et Cancellarius S. Quin-
tini, sub. S. Ludovico, de quo idem He-
meræus pag. 234.

Mag. Dudo, Physicus et Clericus S. Lu-
dovici ann. 1270. de eo Guill. Carnot. de
Vita et Mirac. S. Lud. pag. 477.

Dudo, Physicus Regis sub Philippo
Pulcro ann. 1285. idem forte qui supra.
Vide Not. ad Joinvill. pag. 114.

Henricus de Hermonavilla, Philippi
Pulcri Archiat. Naudæus pag. 41. [* A Chi-
rurgieis inter suos recensemtr idem Henri-
cus; haud scio an injuria.]

* Mag. Joannes Helliquinus, Suessio-

nensis canonicus, Physicus regis, ex Charta Phil. Pule. ann. 1302. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 451. v° col. 2.

* Mag. Robertus Fabri, Clericus et Medicus regis fundator Abbatiae. B. M. de Thorigneyo, ex Charta Phil. Pule. ann. 1308. in Reg. 44. Chartoph. reg. ch. 175. Rursum in Lit. ejusd. reg. ann. 1309. ex Reg. 13. ch. 207.

* Mag. Arnulphus de Quiquempoit, Clericus et Physicus regis, ex Lit. Phil. Pule. ann. 1310. in Reg. 45. Chartoph. reg. ch. 141. ex aliis Lit. Phil. V. ann. 1320. in Reg. 59. ch. 451.

Petrus de Caspicaine Physicus regis, ann. 1319 in Reg. Noster.

Gaufridus de Courvot, Physicus Regis ann. 1321. ex vet. Rotulo Cameræ Comput. Paris.

Mag. Guillelmus Aymardi, Curatus parochialis ecclesie S. Mariae de monte, Constant. diecesis, Physicus regis, ex Lit. Caroli IV. ann. 1327. in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 498.

* Mag. Gillebertus Hamelinus, Physicus regis, in Lit. Philippi VI. ann. 1335. ex Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 121.

Girardus de saint Disier, Physicus Regis electus ann. 1351. in Comput. ann. 1351.

* Mag. Egidius de Semivilla, Physicus regis, in Lit. Joannis reg. Franc. ann. 1355. ex Cod. reg. 9822. 2. fol. 7. v°.

Everardus de Conty sub Carolo V. Naudæus pag. 44.

Gervasius Chrestien, Canonicus Parisiensis, Lexoviensis et Bajocensis, Archidiaconus Carnotensis, Physicus Regis, fundator Collegii, quod in Academia Pariensi illius nomen retinet, ann. 1367; obiit ann. 1382. et jacet in Ecclesia Bajocensi. Vide Brolium lib. 2. Antiq. Paris. pag. 543. 2. edit.

Joannes de Guisco, Canonicus Nannetenensis et Pariensis, Archiater ejusdem Caroli V. Naud. Disq. pag. 197.

* De Guistry, ut legitur in Lit. Caroli V. ann. 1366. ex Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 593. et in aliis ann. 1369. ex Reg. 100. ch. 554. ubi canonicus Paris. Nannet. et Corisopitensis dicitur. Rursum memoratur in Charta ejusd. reg. ann. 1374. ex Reg. 106. ch. 130.

* Plurimi iisdem annis sub eodem Carolo V. medici regii titulo illustres occurunt, quorum quis primarius fuerit, haud facile est expescari. Præter Gervasium Chrestien et Joan. de Guistry adiuntur

* Guibertus de Celesto, qui sub medici regii appellatione nobilitatur Lit. ann. 1374. ex Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 519: *Nostræ amæ et feal Fisicien maistre Guimbert de Celsoy*, in Lit. remiss. ann. 1369. ex Reg. 100. ch. 711. Rursum in Charta ann. 1378. ex Reg. 113. ch. 209.

* Thomas de Pisan, Christinæ de Pisan parens, Physicus regis dicitur, in Lit. Caroli V. ann. 1372. ex Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 318. et in aliis ann. 1380. ex Reg. 117. ch. 74. Qui teste ejusdem filia in Caroli V. hist. part. 3. cap. 70: *estat doctorisé à Boulogne la Grâce en la science de médecine*; licet astronomiæ potissimum operam dederit.

* Joannes Boutin, Physicus regis appell-

latur, in Lit. ann. 1380. ex Reg. 117. ch. 72.

* Mag. Joannes de Tournamira, Physicus regis nobilitatur Lit. ann. 1378. in Reg. 113. ch. 141.

* Mag. Jacobus de Burgo, Medicus regis, in Lit. ann. 1378. ex Reg. 113. ch. 225.

* Mag. Joannes Jacobi, Physicus regis, in artibus et medicina magister, ex Lit. ann. 1378. in Reg. 112. ch. 304.

Joannes Tabari, Canonicus Parisiensis, postmodum Episcopus Morinensis ann. 1384. Vide Gall. Christ.

Mag. Thomas a S. Petro, Physicus regis et Catharinae ejus sororis, in Lit. ann. 1385. ex Reg. 128. ch. 112. *Cancellarius eccl. Bajoc. et physicus regis*, in Charta ann. 1389. ex Reg. 138. ch. 28.

Mag. Reginaldus Freron, *Protophysicus regis*, in Ordinat. hospit. reg. Caroli VI. ann. 1386. ex Mein. E. Cam. Comput. Paris. fol. 100. v°. in Lit. ann. 1391. ex Reg. 124 Chartoph. reg. ch. 231 et in Lit. nobilit. pro eodem ann. 1393. ex Cam. Comput.

Guillelmus de Harsely, sub Carolo VI. hujus elogium perstringit Frossart. 4. vol. cap. 44. 45. et seqq. et cap. 50.

* Joannes Clement vel de Marle, Physicus regis Caroli VI. ex Specim. histor. ad Medic. Gall. pag. 17.

* Joannes Sanglar, Physicus regis, nobilitatur Lit. ann. 1433. in Reg. Cam. Comput. alias Bituric. nunc Paris. fol. 41. v°.

Jacobus de Partibus, Canonicus Tornac. et Pariensis Archiater. Caroli VII. perpetuus et familiaris, Avicennæ Commentator. Naud. pag. 48.

* Thomas Coronæus, qui et Thomas Francus dicitur, Caroli VII. Medicus, ex Epist. Philippi lib. 12. fol. 90. [** 14. 9. et pridie kal. Aug. 1455.] Lit. quibus civitate donatur ann. 1451. in Reg. 181. ch. 45: *Nostræ amæ seal phisicien maistre Thomas le Franc du pais de Grece, etc.*

Enguerrandus de Parenti, Decanus Facultat. Pariensis, Arch. Ludovicus XI.

* Gerardus Cochete, medicus Ludovicus XI. in Actis dissolut. matrim. Ludovicus XII. fol. 140. ex Bibl. reg.

Jacobus Coitier, Archiater Ludovicus XI. a quo Ballivus Palatii, ac deinde Praeses Clericus in Camera Computor. constituitur ann. 1482.

Adam Fumé, Turonensis, Doctor Monspel. Magister Requestarum, et Archiater Regum Caroli VII. Ludovicus XI. et Caroli VIII. demum Custos sigilli Regii, obiit Lugduni.

Angelus Cottus, Neapolitanus, Archiepiscopus Viennensis sub Carolo VIII.

Joannes Michael, Archiater. ejusd. Caroli VIII. ob. 12. Augusti ann. 1491. Vide Naudæus Disquis. pag. 192.

Joannes Martini, Gabalitanus, Doctor, Decanus Universitatis Monspeliensis, Magister Cameræ Comput. sub Carolo VIII. ejus meminit Bertrandus tom. 1. consil. 201. ut et Naudæus in Disquis. pag. 192.

* 22. Aug. ann. 1495. mortuum esse scribit Andr. de la Vigne in Diario Expedit. Neapolit. edit. Godefridi pag. 172.

* Joannes Garsins, Physicus regis, no-

bilitatur Lit. ann. 1495. in Reg. Cam. Com. Paris.

* Joannes Burgensis Archiater regis, in Charta 16. Nov. ann. 1498. inter authent. de Prægent notarii Blesens. fol. 410. Ubi error est, aut in Specim. histor. ad Medic. Gall. pag. 20. in quo mortuus assurit ann. 1480. Non aliud forte a Ludovicu Burgensi, de quo infra.

Joannes Trosseleri, Gabalitanus, Doctor et Cancellarius Academiæ Monspeliensis, Archiater. Caroli VIII. obiit Senis in expedit. Neapolitana ann. 1495.

Gabriel Miron, Perpinianensis, Archiater. Caroli VIII.

* Reginarum Annae et Claudiæ Archiater, patruis, ut suspicatur Auctor jam memorati Speciminis pag. 20. Franciscus Miron Caroli VIII. a Consiliis et medicamentis, cuius mentio fit infra subCarolo IX.

Jacobus Ponceau, Aurelianensis. Archiater. Caroli VIII. et Magister Cameræ Comput. Paris. Vide Naud. Disquis. pag. 170. 171.

Joannes Avis, Archiater. Ludovicus XII. Guil. Copus, Germanus, Archiater. Ludovicus XII. et Franciscus I.

* Salomon de Bombelle, Archiater Ludovicus XII. in Lit. ann. 1502. ex Reg. Cam. Comput. Paris.

Joannes Gouerot, Perticensis, Archiater. Franciscus I. Vide Egid. Bry in Hist. Pertic. lib. 5.

Ludovicus Burgensis, Archiater. [Ludovicus XII.] Franciscus I. et Henrici II. Vide Naudæ Disquis. pag. [194.] 197. et Historiam Blesensem Bernerii pag. 434. [Vide supra Joannes Burgensis.]

Joannes Fernelius, Ambianus, Archiater. Henrici II. vir scriptis suis commendatissimus, obiit Parisiis 26. April. ann. 1538 annos natus 52. Illius elogium descriptere Thuanus lib. 14. Hist. Sammarthani in Elog. viror. illust. Croeselius in Elog. Adr. Morlerius in Hist. Ambian. Hilario de Costa in Delphinis, Tiraquellus de Nobilit. cap. 31. et alii.

Joannes Chapelain, Arch. Henrici II. et Caroli IX. [Vide Naudæ Disquis. pag. 193.]

* Jacobus Sanmarthanus, Pictavensis, Physicus regum Henrici II. et Franciscus II ann. 1551. ex privatis Comment. in Specim. histor. ad Medic. Gall. pag. 22.

Guillelmus Milet, sub Francisco II.

Hieronymus Montuus sub eodem Francisco II ut ipse testatur in epistola præfata Practice.

Joannes Mazille, Bellovacensis, Archiater. Caroli IX. Vide Loisellum in Advers. Bellovac. pag. 226. [et Naudæ Disquis. pag. 195.]

Franciscus Miron, Archiater. Caroli IX.

Sub eod. Rege Archiatri dignitatem obiunre præterea Nicolaus Dörtomanus. N. de la Riviere, Basileensis, N. Petit, Doctor Aurelianensis, N. Milon, de quibus Naudæus in Disquis.

Marcus Miron. Dom. de l'Hermitage, Archiater. Henrici III. sub quo legationes obiuit pater Caroli Miron Archiepiscopi Lugdun.

* Primus qui Archiatarum comes inscriptus est, ex eodem Specimine pag. 23.

Andreas du Laurens, Arelatensis, Doctor et Professor in Universit. Monspel.

Archiat. Henrici IV. obiit Parisiis annos 55.

Nicolaus Dordomanus, Archiat. Henrici IV.

... d'Aliboux Basileensis, Archiat. Henr. IV.

N. de la Riviere Basileensis, Archiat. ejusd. Henrici.

N. Petit, Doctor Aurelianensis, Archiat. ejusdem Regis.

N. Milon, Doctor Pictav. Archiat. ejusdem Henrici IV. Vide Naudæ Disq. pag. 198.

* Michael Marescot, Lexoviensis, doctoress et professor Parisiensis, Archiater Henrici IV. obiit. 20. Oct. ann. 1606. in jam laudato Specimine pag. 25.

... Heroard, Archiat. Ludovici XIII.

... Bouvard, Archiat. Ludocici XIII.

... Vallot. Archiat. Ludovici XIV. obiit ann. 1671.

Antonius d'Aquin, Archiat. Ludovici XIV. [de loco dimotus est an. 1693.]

† G. Crescentius Fagon, Archiat. Ludovici XIV. obiit 11. Martii an. 1718.

* Jacobus Cousinot, Doctor et Professor Parisiensis, Archiater Ludovici XIV. Obiit 25. Jun. ann. 1646. ex memorato Specim. pag. 27.

* Franciscus Vautier ejusdem regis Archiater, mortuus ann. 1652. ibid.

... Dodart, Archiater Ludovici XV.

* Ludovicus Poirier, Doctor Paris. ann. 1676. Archiater Ludovici XV. ab ann. 1715. ad 1718. quo mortuus est.

* Claudio Joan. Bapt. Dodart, Doctor Paris. ann. 1688. Archiater Ludovici XV. obiit ann. 1730.

* Petrus Chirac, Doctor Monspeliensis, Archiater Ducus Aurelian. Regentis, dehinc Ludovici XV. obiit 1. Mart. ann. 1732.

* Franciscus Chicoyneau, Cancellarius Universitatis Monspel. Archiater Ludovici XV. obiit 14. Aprilis ann. 1752.

* Jeannes Senac, Doctor Monspeliensis, Archiater Ducus Aurelianensis, dehinc Ludovici XV.

† ARCHIATER, in sensu morali apud Ordinatum Vitalem fol. 656: *Ibi Gillebertus Luxoniensis Episcopus, Guntardus Gemmencensis Abbas cum quibusdam aliis Archiatis sedulo excavabant, et de spiritali ac corporali salute Regis* (Guillelmi Conqueroris) *solicite tractabant. Hymnus de sancto Mauro Annal. Bened. tom. 5. pag. 634:*

*Te dux eximus ac pater almus
Gallis Archiatrium dat animarum.
Hinc iam collacrymant oscula fratrum,
Absecunq[ue] taum hendo susurrant.*

* ARCHIBANCUM, Scamnum majus cum cubiti fulmentis ad utramque partem extremam. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar.: *Item plus unum scannum, vocatum Archibanc, coralli cum quatuor pedibus factum ex postibus et fustis coralli totum novum.* Ibidem: *Et uno Archibanco coralli cum quatuor pedibus.* Vide infra Ar-ciscanna.

* ARCHIBANCUS, Arca, Armarium, Gall. Coffre, Armoire, Chron. Parmense apud Murat. tom. 9. col. 870: *Fractis omnibus Archibancis universaliter abstulerunt,*

et fregerunt et dilacerarunt, et de fenestris in plateam projecerunt.

* ARCHIBUGIUS, Sclopetus, ut Archibusus, Ital. Archibuso. Stat. Crimin. Saona pag. 113: *De armis non portandis.... respectu prohibitorum (armorum) comprehensis etiam Archibugius, etc.*

ARCHIBUS. Vide Archivum.

* ARCHIBUSUS, Sclopetus, Gall. Arguebuse. Prosperi Sanctacrucii Comment. de civilibus Galliae dissentionibus, apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 1466: *Igitur jam omnibus ferme in locis Hugonotti armati conveniebant, tormenta etiam quæ Archibus vocamus portantes.* Vide Archibusus.

* ARCHICA PRUSSA, inter res, quæ a tinctoribus adhiberi non debent, recensetur in Stat. pro arte paratoria pannorum Carcass. ann. 1466. ex Reg. 201. Chartoph. reg. ch. 121: *Item quod nullus possit.... tingere seu tingi facere aliquos pannos.... cum Archica perussa neque sortello, qui sunt tintus pravi. Forte Planta, quæ Malherbe nostris dicitur.*

* ARCHICAMERARIUS, Praefectus camere seu thesauro imperiali. Libellus de electione Maximiliani II. ann. 1562: *Rursumque cum ad epulum imperiale Brandenburgicus malluvium tamquam Archicamerarius, Saxo avenam tamquam archimarschallicus, Palatinus cibos tamquam archidapifer attulissent. Vide Camerarius.* [** Mascovii librum De originibus Officiorum Aul. S. Rom. Imp. Specul. Suab. cap. 113. Aulem Bullam, cap. 1. etc sepius.]

* ARCHICANCELLARIUS, Qui cæteris aule vel Palatii Cancellarii seu Notarii prærerat; Summus Cancellarius dictus Hincmaro de Ordine Palatii cap. 16. qui, ut ait, *A secretis olim appellabatur, erantque illi subjecti prudentes et intelligentes ac fidèles viri, qui præcepta regia absque immoderata cupiditatis venialitate scriberent, et secreta illius fideliter custodirent.* Charta Lotharii Imperat. ann. 844. in Tabulario Ecclesiæ Viennensis fol. 3: *Agilmarus venerabilis sanctæ Viennensis Ecclesiæ vocatus Archiepiscopus, et sacri Palatii nostri Archicancellarius.* Hic porro Archicancellarii titulus sub 1. et 2. Regum nostrorum stirpe, et Imperatoribus Germanicis maxime obtinuit, ut colligere licet ex Chronicis S. Vincentii de Vulturno pag. 675. 676. 677. Chron. Farsensi pag. 858. Ratpero de Casib. S. Galli cap. 10. et ex veteribus Tabulis apud Scobingerum in Notis ad Vadianum pag. 145. Mirsum in Notitia Eccles. Belgii cap. 20. 59. Doubletum pag. 811. Labbeum in Cancellarii Franciæ non uno loco, ubi et summi Cancellarii interdum indigitantur.

Posterioribus vero sæculis apud Germanos Archicancellarii dignitas in tres divisa est partes ab Imperatoribus, quod ejusmodi officii munia nimium oneris haberent, ob idque Trevirensi Archiepiscopo Gallia universa attributa, seu potius ea Galliae pars, qua Regni Arelatensis nomine censebatur, Moguntino Germania, Coloniensi denique Italia: ita ut suam quisque Provinciam, prout Imperator sedes mutasset, negotiis gerundis, diplomatis annulo signandis, atque omnium questibus audiendis, et minuendis denique controversiis, administrata-

ret, quod ab Otonis Magni ævo repetit Browerus lib. 16. Annal. Trevir. Vide Vitam Balduini Lutzenburg. Archiepiscop. Trevir. lib. 3. cap. 9.

Ac primum quod ad Trevireensem attinet, sat constat, eam obtinuisse dignitatem, dum Lotharingæ regnum florebat, quod probat idem Browerus lib. 9. pag. 529. 542. 1. edit. indeque Regni Arelatensis, postquam in Imperatorum dominium transiit, Archicancellarii titulum sibi arrogasse, quem primus, ut observat idem Scriptor, summis Boemundus Archiepiscopus, qui obiit ann. 1199.

* ARCHICANCELLARIUS REGNI BURGUNDIE, Dignitas, qua præfulget Archiepiscopus Viennensis, quam Fridericus I. Imper. confirmavit in favorem Stephani Archiepiscopi, Diplomate ann. 1157. quod habetur in Vienna Joannis a Bosco et Levii cap. 42. hisce verbis: *Tibi vero Stephano dilectissimo nostro venerabili Archiepiscopo dignitatem, ab antecessoribus nostris collatam, indivisam conservantes, recognoscimus: videlicet ut in Regno Burgundie sacri palati nostri Archicancellarius, et summus Notariorum nostrorum semper existas, etc.* Totidem habentur in alio Diploma Friderici II. Imperatoris pro Humberto Archiepiscopo ann. 1214. quod descripserunt idem Joannes a Bosco et Sammarthani in Gallia Christiana. Extat aliud Diploma Lotharii Imp. ann. 842. apud Chifletum in Historia Tornutiensi pag. 269. in quo Agilmarum Archiepiscopum Viennensem Archicancellarium Palatii appellat. Ragnfredus Archiepiscopus Viennensis in Charta Ludovici Imperatoris in Tabulario Ecclesiæ Viennensis, dicitur *sacri Palatii Notariorum summus, et in subscriptione, Archicancellarius.* Prostant tandem Diplomata aliquot in eodem Tabulario Ecclesiæ Viennensis, Hugonia et Lotharii Regum Italiæ et Burgundie ab aliis quam ab Archiepiscopis Viennensis subscripta; ac primum quidem anni 945. sic clauditur: *Gisebrandus Episcopus et Cancellarius ad vicem Bosonis Episcopi et Archicancellarii recognovi.* Alterum anni 937: *Petrus Cancellarius ad vicem Gerlanni Abbatis et Archicancellarii recognovi.* Alia Cuonradi Regis ann. 25: *Etnicus ad vicem Keroldi Episcopi recognovi.* Alia ejusdem Reg. 972: *Datum est Viennæ preceptum istud publice per manum primi Cancellarii Eidoardi in sacro Palatio jussu Regis.* Alia denique Chonradi Regis ann. 992. in Tabulario Monasterii S. Andreae Viennensis: *Ego itaque Kerachis, indignus Sacerdos prescripti Regis ac Regina humillimus Capellanus, jussus ad vicem Huimonis Valentinenis Episcopi Archicancellarii scripti atque suscripti.*

* ARCHICANCELLARUS IMPERATIVS, seu Augustæ, Dignitas, qua in Germania Abbas Fuldensis, ante quadrages annos emicuit, ut auctor est Christophorus Browerus lib. 1. Antiq. Fuldens. cap. 15. hunc enim titulum cum prerogativa sedis, Berthous Abbas, Lothario Imperatore, seu a majoribus olime acceptum, sibi adscripsit: quem præterea Carolus IV in Diplom. ann. 1358. quod recitat Goldastus tom. 1. Constitut. Imperial. pag. 344. Henrico Abbatie et successoribus induxit; illud adjiciens, ut quoties Imperatricem vel Reginam Romanam coronari, aut in veste Imperiali, seu Regia, se-

dere vel stare contigerit, Abbatem tunc id habiturum maneris, utilius coronam, cum, more vel ordine poscente, a capite ipsius depoñi debuerit, deponat ac teneat, rursumque capiti inponat. [** Vide Olenschlager. in Aurea Bulla pag. 371.]

T ARCHICANCELLARI, haud raro dicti *Archicancellarii*, ut videre potes in hac voce post vocem *Capellanus*.

* Sed et suos *Archicancellarios* habuere summi Pontifices, inter quos Leo IX. bac in re Germania imperatores primus est imitatus, ut notat Gattula ad Privil. ejusdem Papæ pro eccl. Salernitana tom. 1. Hist. Cassin. pag. 117. col. 2 : *Data per manus Federici diaconi S. Romanae ecclesiae cancellarii et bibliothecarii, vice domini Herimanni Archicancellarii atque Coloniae archiepiscopi.* Mirum mihi, ut et Gattula, videtur, quod *Archicancellarius* papalem agat *Coloniensis* archiepiscopum, cui ex officio competebat *archicancellarius imperialis in Italia dignitas*. An ut proprius ad imperatores accederet pontifex, ipsummet, qui *imperialis erat archicancellarius, suum instituerat?* Ceterum in solo Leone hujus rei exempla occurrere monet Mabillonius in *Annal. Bened.* ad ann. 1051.

ARCHICANTOR *Ecclesiae Romanae*, Primicerius scholæ Cantorum. Beda lib. 1. de Monast. Wiremuthensi cap. 6 : *Adeo ut ipse Apostolicus ad profectum Monasterii hujus, quod illud nuper fundasse gaudebat, Joannem illi Abbatem, atque Archicantorem Romanae Ecclesiae, . . . in Britanniam Roma deducendum prastaret. Adde Florentium Wigornensem pag. 564.*

ARCHICANTOR *Ecclesiae S. Petri Romæ*, apud Henricum Huntundinensem lib. 4. Hist. pag. 335.

ARCHICAPELLANUS, Vide *Capellanus*.

ARCHICERARIUS, *Suminus Princeps*, Ugutioni. Idem forte qui *Primicerius*.

ARCHICHORUS, Praeceptor qui Choro, dum sacra Liturgia peragitur, praest, qui tient le *Cheur*. [Mabillonius Annal. Bened. tom. 4. pag. 311 : *Forte cum Epistolam ad majorem Missam legeret (Odolricus Monachus S. Martialis Lemovicensis) contigit eum adeo turpiter falli, ut etiam Conventus puderet. Quare Archichorus valde commotus, alapam ei publice in conspectu populi inflxit.*] Bernardus Mon. in Consuet. Cluniac. MSS. cap. 15. de Armario : *Eodem modo facit, cum tenet Chorum in Festis in Albis, quod non licet ei, qui in Dominicis et privatis solemnitatibus Archichorus extitit. Occurrit apud eundem eodem cap. et cap. 22. 37. et alibi non semel.*

* **ARCHICLAVIGERUS**, ut *Archiclavus*, thesaurarius. Chartamann. 939. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 17. suscribunt *Gualterius Archiclavigerus et Aigo archipresbyter*.

ARCHICLAVUS, **ARCHICLAVIS**, Dignitas Ecclesiastica, eadem quæ *Thesaurarii* in Ecclesiis Cathedralibus, et in Monasteriis : quæ quidem dignitatis appellatio maxime viguit in Ecclesia S. Martini Turonensis. Acta Episcoporum Cenomanens. : *Cunctaque ibi decimas pertinentes, cunctos census et suburbia, quæ Archiclav tenere solebant, excepta proferenda, quam Archicapellanus de manu Pontificis, Missam cantantis, rece-*

*pit. Monachus Altisiod. in Chronico : An. Henrici Imperat. 10. Herveus Archiclavus B. Martini Turonii obiit. Idem ann. 1040. Mainardum Senonensis Ecclesie Archiclavem, qui Gelduino Senonensi Archiepiscopo successit, appellat, qui Odoranno ann. 1032. ejusdem Ecclesie Thesaurarius dicitur. Ita Herveus, qui Monacho Altisiod. et Glabro Rodulpho lib. 3. cap. 4. praedicti S. Martini Turonensis Monasterii *Archiclavis* appellatur, ab auctore rerum gestarum Pontificum Turonensium *Thesaurarius* indigitatur : *Herveus, inquit, Thesaurarius ipsius S. Præsulis jecit fundamentum hujus Ecclesie, que hodie cernitur. Inscriptio sigilli Henrici fratris Ludovici VII. apud Duchesnium : Henricus filius Regis sancti Martini Archiclavus. [Charta Bernerii Decani et Firmanni Archiclavis S. Martini Turon. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 67 : Nos B. Ernerius scilicet Decanus atque Firmannus Editius. . . studiat reddere. . . in Missa S. Martini in usus luminum solidos decem. Ubi Editius idem est qui Thesaurarius. Ibid. pag. 89 : Walterus Diaconus et Archiclavus subscripti. Necrologium Ecclesie Autissiodor. asservatum in Biblioth. Colbert. cod. 1966. Die octava Septembribus Obiti Eribaldus Levita et Archiclavis qui insperate ab inimicis gladio interfactus est.]* Vide *Hericum Monachum de Miraculis S. Germani Autissiodor. cap. 50. Bestium in Comitibus Pictav. pag. 181. 202. 210. 253. et Doubletum in Hist. Sandionys. pag. 810. S. Petrus Apostolus Archiclavus totius Monarchia Ecclesiarum, appellatur in veteri Charta, quæ extat lib. 1. Bibl. Sebus. cap. 1.**

ARCHICOMES, Titulus Comiti Flandriæ ob summam potestatem datus a Willelm. Britone, lib. 4. Philipp. :

Flandriæ Archicomes, Francorum Rege relicto, Regis ad Anglorum partes jam transtulerat se.

Non solus Flandriæ Comes hoc titulo est decoratus, ut patet ex Meisterlini Hist. rerum Noribergensis apud Ludewig. tom. 8. Reliq. MSS. pag. 71 : *Inter quos erant præcipui et excellentiores, in curia Rudolphi potentiores Archicomites Comarchi ab Italisch dicti, de Nazoe, præclaris satis in rebus belli- cis.*

* **ARCHICOQUUS**, Princeps coquorum. Gloss. MS. Montis S. Elegii Attrabat. Gall. *Maltre Queux*.

ARCHICRIMINATOR, Princeps reus. Rythmi in obitu Henrici VII. Imp. : *Hæresiarcha pallide, insidiator callide, & Archicriminator*.

* **ARCHICUBERNIUS**, **ARCHICUNUS**. Vide infra *Archigubernus*.

ARCHICUSTOS, Dignitas in Monasteriis majoribus Ordinis S. Benedicti. Contin. Aimoini lib. 5. cap. 45 : *Anno 4. Lotharii Regis. . . Galtherius Archicustos extitit Decanus Cœnobii S. Germani. Charta Lotharii Regis apud Doubletum pag. 786 : Deodatus Monachus et Archicustos Ecclesie S. Dionysii. Ubi idem Doubletus Capicierum interpretatur. In lib. 3. Miraculor. S. Dionysii cap. 9. occurrit quidam Otrannus Archicustos scopi capitum, in eodem Monasterio : ubi eruditus Mabillonius monet ita legi in MSS. nescio an per scopi, intelligatur id quod Chevet, ibidem vocant, caput scilicet Ecclesie, et cuius cura Archicustodis*

erat, siquidem Archicustos idem fuerit, qui *Capicierius*, qui capitii custos fuit, quod hic scribi videtur. V. *Custos*.

T ARCHIDAPIFER, Primus Dapifer, cuius nomen munoris interpres. Unus est e præcipuis Officialibus in palatio Imperatorum Germaniæ, qui suos Dapiferos, Cancellarios, Capellanos, Camerarios, etc. ob Imperatoria dignitatem eminentiam, Archidapiferios, Archicancellarios, etc. appellarunt. Quod autem fuerit munus Dapiferi in aula Principum, ac proinde Archidapiferi in palatio imperiali, habes in voce *Nescalus*; quem cum Dapifero alias confundebant. Variavit olim Archidapiferi dignitas, neque uni familia ita erat annexa, ut alteri nunquam concederetur; verum hodie Archidapiferiam quasi hereditario jure possidet Comes Rheni Palatinus. *Inventio*, inquit Carolus IV. Imperator in Diplomatico Rupertu Seniori Rheni Palatino ann. 1356. induito et apud Tolnerum pag. 90. Codicis. Diplomatici Palatini relato, quod electio et vox super Principatum et terras Palatinas et super Archidapiferiam ita fundata sint, quod unum sine alio persistere non possit. Eamdem Archidapiferiam Comiti Palatino Rheni asserunt alia duo ejusdem Imperatoris Diplomatica Germanice scripta, quæ exhibet idem Tolnerus, ibid. pag. 92. et 93. In solemni Imperatoris inauguratione prima sercula Comes ille Palatinus imperatoria mente ferre consuevit. Vide *Libellum de Electione Maximiliani II. Imperatoris. Anno 1613*, hujus Comitis Electoratus et archidapifera, ob perduellionem, ad Bavarios Duces transierunt, ut dicitur in v. *Electores*. [** Vide Eichhornii Hist. Jur. Germ. § 395. not. m. et Olenschlager. Aurea Bulla pag. 116.]

ARCHIDIACONUS, Primus inter Diaconos, qui crateris *Diaconis* præst: dignitas Ecclesiastica, qua donatum S. Stephanum conjicit S. Augustinus Serm. 94. de Diversis, quod primus a S. Luca inter 7. Diaconos nominetur, unde ait : *Inter Diaconos nominatus primus, sicut inter Apostolos Petrus, et a Luciano in Epist. de ejus inventione, Primicerius Diaconorum, et Archidiacus dicitur. S. Hieronymus ad Evarium: Diaconi eligant de se, quem industrium moverint, et Archidiaconum vocent*

Cum igitur Archidiaconoru ordo et gradus alius non esset, quam Diaconorum, unde ut nemo ad eum promoveretur, nisi antea esset Diaconus, statuerunt passim Syndici, ut Claromont. sub Urbano II. can. 3. Romana ann. 1139. can. 10. Remensis ann. 1148. can. 9. Londinensis apud Continuat. Florentii Wigorn. pag. 661. 662. Si quis autem Archidiaconus Presbyter feret, priori dignitate defungebatur, ut satis testatur Sidonius lib. 4. Epist. 24. ubi de Joanne Archidiaco, in quo, seu gradu, seu ministerio, inquit ille, multum retentus propter industram, diu dignitate (id est, Presbyteri) non potuit augeri, ne potuisse posset absolv. Vide Vitam Lietberti Episcopi Cameracensis cap. 17. Laxata exinde disciplina usus obtinuit, ut Archidiaconatus etiam Presbyteris deserretur. Apud Hincmarum in Capitul. ann. 877. memorantur Guntharius et Oilardus Archidiaconi Presbyteri.

Tanta porro habita est dignitas Archidiaci, ut *Episcopi Vicarius* dicatur in

Ordine Romano, ut qui vices Episcopi in illius diocesi exequatur, et Ecclesiarum visitandarum ipsius loco curam suscipiat. Unde *Oculus Episcopi* appellatur in *Epistola B. Clementis*, apud Isidorum Pelusiotam *Epist. 29. Fulbertum Epist. 34.* et *Hugonem Flaviniac.* in *Chron.* pagina 200. [Constitut. Apost. lib. 2. cap. 44. et lib. 3. cap. 19. et 20 : *Ceterum sit Diaconus Episcopi auris, et oculis, et os, cor pariter et anima, ut Episcopus in pluribus quam per est ac minitoribus non occupetur, sed in solis gravioribus.*] *Chara Stephani Parisiensis Episcop.* in *Tabulario ejusdem Ecclesiae : Archidiaconi vero qui Oculi et A Secretis Episcopi dicuntur, et Ecclesia Dei provisores, et Episcopalis domus et mensae procuratores, ab Apostolis et eorum successoribus substituti inveniuntur, etc.* Apud *Anastasiam S. Lucius PP. potestatem dedit omnis Ecclesia Stephaniana, Archidiacono suo, dum ad passionem pergeret.* Et Ursinus in *Vita S. Leodegarii* cap. 2 : *Deinde... Archidiaconus effectus, cura sub Pontifice omnibus Ecclesiis ipsius diocesis est praelatus.* Quale autem potissimum fuerit Archidiaconorum munus, pluribus exequitur Isidorus junior *Epist. ad Leudred.* : *Archidiaconus imperat Subdiaconis et Levitis, ad quem pertinent ista ministeria, ordinatio vestiendi altaris a Levitis, cura incensi, et sacrificii necessaria sollicitudo, qui Levitarum Apostolum et Evangelium legat, etc. sollicitudo quoque parochiarum et ordinatio et iurgia ad ejus pertinent curam. . . ipse inquirit parochias cum jussione Episcopi, etc.* His addenda, quae habent *Chara Ebensis Archiepiscopi de ministris Remensis Ecclesiae*, post *Flodoardi Histor. Remensem ex Sirmondo et Marloto, et Hincmarus in Capitulis Archidiaconibus datis.*

Ad Archidiaconum spectabat Ecclesiastici thesauri custodia, illiusque dispensatio, ut et ceteros Ecclesiae Diaconos. Ita Isidorus junior *Epist. ad Leufred.* Prudentius *Hym. in S. Laurent.* Petr. *Chrysolog. serm. 133. Paulin. lib. 4. de Mirac. S. Martin.* Gregor. III. lib. 1. *Epist. 10. extra de Offic. Archid. Anastasius Bibl. in S. Cornelio PP. S. Lucio, S. Stephano pag. 8. 9. Thomas Archidiaconus in Hist. Salonitana cap. 5.* etc. De Archidiaconorum officio plura habet idem *Ebo Archiep. Remensis in Indiculo de Ministris.*

Habebant præterea Archidiaconi jurisdictionem suam, qua *Audientia Archidiaconi* dicitur lib. 5. *Capitul. cap. 171.* sed quasi *Officiales Episcopi*, uti appellantur a Radulpho de Diceto in *Imaginibus Histor.* pag. 581. Nam, ut ait Isidorus junior, *solicitude parochiarum, et ordinatio, et iurgia ad ejus pertinent curam.* Unde ab eorum sententiis appellatione procedebat ad Episcopum, ab Episcopo ad Archiepiscopum, etc. quapropter inter Ordinarios accensentur ab Innocentio III. PP. lib. 14. *Epist. 44.* ad quam consulendus Bosquetus. Adde Petrum Cellens. lib. 7. *Epist. 10. Joannes Sarisbeensis Epist. 156.* hisce verbis sui ævi Archidiaconorum in administranda justitia mores carpit : *Erat, ut memini, genus hominum, qui in Eccl. Dei Archidiaconorum censentur nomine, quibus vestra discretio omnem salutis viam querelatur esse proclusum; nam, ut dicere consuevit, diligunt munera, se-*

quuntur retributiones, ad injurias præmium faciunt, calumniis gaudent, peccata populi comedunt, quibus vivit ex rapto, ut non sit hospes ab hospite tutus. Vide *Joann. de Deo in Pœnitentiarib. lib. 5. cap. 10.* et *Altaserriani lib. 1. Dissertat. Juris Canonici cap. 15.* Sed longe antea *Archidiaconorum cupido notata*, ut ex *Capitulari ann. 744. cap. 12.* et *Addit. 4. Capitul. cap. 145* [[“]Concil. Paris. ann. 829. l. 25.] observare est.

Archidiaconi in Ecclesiæ Cathederalibus plures interdum instituti, iisque districtus attributi, in quibus visitationes suas quotannis exercerent, atque hi a districtuum eorumdem appellentibus, Archidiaconi sui districtus in Ecclesiæ Cathederali N. dicuntur, vel *majores*, aut *minores Archidiaconi*, secundum varias Ecclesiarum super hac re ordinaciones ac institutiones. Vide *Galliam Christian. Sammarthauorum in Episc. Autissiodor. n. 58.*

Archidiaconi in Ecclesiæ Anglicana post Episcopos et Abbates, primi et digniores habebantur, uti tradunt *Scriptores Vitæ S. Thomas Cantuar.* *Archiepisc.* cap. 5. et colligitur ex libro 3. *Provincialis Cantuar.* tit. 1. lib. 5. tit. 4. ubi ante Decanos nominantur. *Hostiensis* ait, revera Archidiaconum esse majorem ratione jurisdictionis, et extra Ecclesiæ, et in hoc *Decanum ei subesse debere*: sed intra Ecclesiæ et in celebratione divinorum, et quoad ordinem, subesse debere *Decano.* Sed in his omnibus, inquit Lindwodus, consideranda est Ecclesiarum consuetudo, secundum quam Decanus, simpliciter loquendo, major est Archidiacono. In Ecclesiæ Cadurcensi Archidiaconi primas sedes tenent post Episcopum, ut est in *Historia Episcoporum Cadurc.* n. 114.

ARCHIDIACONUS S. ECCLESIE ROMANE, *Dignitas, qua functus legitur Gelasius s II. PP. antequam Pontifex fieret, in illius Epiphaphio. Meminit præterea Anastasius in S. Cornelio S. Lucio, PP. in S. Stephano, S. Sixto II. Valentino II. etc. eorumdem Pontificum Archidiaconorum. Apud Gregorium Mag. lib. 2. Epist. in *Prælat. legimus, depositum suis Laurentium, qui primus fuerat in ordine Diaconii Sedis Apostolice, propter superbiam et mala sua.* In *diplomate Pauli PP. apud Baron.* ann. 761. num. 17. subscrribit post *Presbyteros S. R. E. Petrus Archidiaconus S. Sedis Apostolice.* Tradit Panvinius, abrogatam suisse hanc dignitatem a Gregorio VII. ipsiusque loco *Camerarium institutum, qui uream et ærarium Ecclesiæ Romanæ servaret: id enim Camerarii potissimum munus suisse, ut et Diaconorum et Archidiaconorum in Ecclesiæ, suo loco ostendimus. Occurrunt tamen post Gregorium VII. aliquot Archidiaconi Ecclesiæ Romanæ, sub Urbano II. apud Eadmerum lib. 2. pag. 52. et sub *Innocentio II.* apud W. Tyrium lib. 15. cap. 13. Meminit præterea Archidiaconi Ecclesiæ Romanæ Cencius Cardinalis in Ceremoniali, ubi agit de inauguratione summi Pontificis apud eundem Baronum ann. 1191. adeo ut in dubium veniat quod habet Panvinius.**

ARCHIDIACONUS CARDINALIS in Ecclesia Augustodunensi occurrit non semel in *Tabulario ejusdem Ecclesiae.* In veteri Notitia subscrribit *Murbolus Cardinalis Archidiaconus Ecclesiæ Andegavensis*, postmodum

Episcopus. [Item in Ecclesia Tullensi in qua Præpositus Ecclesiæ S. Gengulfi erat etiam Archidiaconus Cardinalis Ecclesiæ Tullensis. In *Charta Udonis Episcopi pro S. Gengulfo, inter Probationes Hist. Tull.* pag. lxxvi : *Constituimus etiam Cardinalem Archidiaconum hujus urbis ad eam pertinere (Ecclesiam S. Gengulfi) ut Præpositus hujus loci eum perpetuo in beneficio possideat.*] Vide *Cardinalis.*

ARCHIDIACONI in Monasteriis. *Ingulphus* in *Hist. Croylan.* pag. 886 : *Officio etiam Sacristæ tunc in augmentum portionis sue officium Archidiaconatus super totam Parochiam Croylanidæ assignavit. Hi Archidiaconi Abbatum dicuntur, in Articulis observandis inter Fratres professos Domus S. Juliani juxta S. Albanum, in Monastico Anglie. tom. 2. pag. 378.*

[[“] Chron. Joan. Whethamst. pag. 337 : *Succrescebat jamdudum in agro abbatis Johannis septimi illa paradella invidiæ, qua in suum causabatur Archidiaconum oblique oculos deflectere, excogitare que vias, modos et media, quibus posset eum depellere extra monasterium. Accediakre, pro Archidiacre, in Lit. ann. 1268. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 103. Archebrike, ridicule, in Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1 :*

*Nous enclions un Archebrike,
Ou meognor Quiquelikke.*

Si tamen non est, pro *Archiepiscopus.* Altera voce Galli gallinacei cantus exprimitur, Hispanis *Quiquiriqui.*]

Sed et Abbates ipsos Archidiaconi munere functos legere est apud Lupun Ferrar. Epist. 80. Exstat *Charta ann. 1061.* apud V. Cl. Jacobum Petitum post *Pœnitentiale Theodori* pag. 668. qua *Episcopus Abrincensis Abbatem S. Michaëlis in Monte Archidiaconum suum instituit in dicto Monte, sub certis conditionibus.*

ARCHIDIACONUS et **ARCHIDIACONATUS** *Mixns,* apud *Innocentium III. PP. lib. 14. Epist. 122.* in Ecclesia Pamphilensi, cuius curæ erant mensa et redditus. *Capituli ejusdem Ecclesiae : quod iis verbis satis designat idem Pontifex : Et conventus nihil de sua mensa recepit, a tempore, quo dictus Archidiaconatus fuit collatus eidem.*

ARCHIDIACONATUS, feudi jure possessus, a viris secularibus, etiam temporibus Caroli M. quippe in hujus *Capitulari 1. ann. 805. cap. 15. Capit. 4. ejusdem anni cap. 2. lib. 1. Capitul. cap. 110. lib. 6. cap. 266.* ut *Archidiaconi non sint laici, præcipit. Vetus Charta apud Catelum lib. 5. Rerum Occitan. pag. 872 : Ut tunc temporis erat mos Milites tenere Archidiaconatus. Ordericus Vitalis lib. 3. pag. 496. sub ann. 1066 : Fulcoius Radulphi de Caldredo filius. . . Archidiaconatum quoque, quem in feudo ab antecessoribus suis de Archiepiscopo Rotomagensi tenebat, Monachis dedit. Innocentius III. PP. lib. 14. Epist. 122 : *Archidiaconom S. Gemmæ, cui tunc temporis præsedit, ignorante Capitulo, pro magna pecunie quantitate pignori cuidam Militi obligavit, etc.* Archidiaconatus dati ad sirinam, quoad jura spiritualia, meminit *Provinciale Eccles. Cantuar.* lib. 5. tit. 4. Vide *Procuration.* [De Archidiaconis et eorum officio legendus in primis Johan. Morinus de sacris Ordin. part. 3. exercit. 16. cap. 3.]*

* *Nostri Archidiacré et Archidiacre*, olim, eadem notione. Homag. facta episc. Carnot. ad ann. 1358: *Mer. Guillaume Cressin, dit le Picart, chevècier de suinte Oportune de Paris, nous fist soy et hommage au nom de M. le Cardinal de Mugalonne archidiacre de Dunoys a cause de ladite Archidiacré.* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Archidiacré, Archidiaconatus.*

* **ARCHIDIACONARE.** Archidiacionum instituere. Petrus Cantor. lib. 1. Summa MS. cap. 99: *Hugo Rotomagensis archiepiscopus cum Archidiaconasset Berengarium, dixit ei: Dabo tibi centum libras ne in principio archidiaconatus facias exactiones per Archidiacionatum tuum.*

ARCHIDIACONTARE. Archidiaci munus obire. Charta Liziardi Episc. Suession. ann. 1121. ex Chartul. Nantholii pag. 21: *Data Suessione anno ab Incarnatione Domini. . . Ansculpho et Theobaldo, Petro, Ebalo Archidiaconzantibus.*

ARCHIDICTUS. Dudo lib. 3. de Moribus Norman. pag. 140: *

Archidictus rector verus si quislibet esset,
Posset veridica scribere quæ coparet.

* **ARCHIDICUS.** Quasi princeps dictionis, cloquens; quomodo etiam forte legendum est, pro *Archidictus*. Acta S. Cassiani in Antiq. Hortæ illustr. Fontanini pag. 359:

Rhetores Archidici depromant syrmate dulci.

ARCHIDIOCESIS. Archiepiscopi Diocesis. Concil. ann. 1512. tom. 4. Collect. Concil. Hispan. pag. 2: *Quod longum tempus effluxit absque eo quod fuerit celebratum Concilium Provinciale in hac nostra Archidiocesi.*

ARCHIDUX. Titulus tributus a Scriptoribus, Ducibus majoris auctoritatis et imperii. In Cronicis S. Trudonis lib. 1. Pipinus sub Dagoberto dicitur *Archidux Austriae, seu Austrasie inferioris*. Sigebertus ann. 959: *Bruno Archiepiscopus Colonensis, et Archidux Lotharingiae, secundus partes in regno fratris sui potenter et industrie administrabat.* Idem titulus eidem Brunoni tribuitur a Rogerio Abbe S. Pantaleonis Colon. in illius Vita cap. 17. et 27. propter plurimum Ducatum curam, ipsi a Cæsare commissam. *Lotharingia et Brabantia Archidux*, apud Dinterum lib. 1. Chron. cap. 17. Charta Friderici I. Imp. ann. 1156. pro erectione Austriae in Ducatum, apud Miraeum in Donat. Belg. lib. 2. cap. 52 [** vol. 1. pag. 540]: *Si quibusvis Imperii curis publicis Dux Austriae praesens fuerit, unus de Palatinis Archiducibus est consendus.* [** Pro curis ex autographo curitis apud Pertizium vol. leg. 2. pag. 101. Vide Olenchlag. in Aurea Bulla pag. 405. not. 4. et Eichhornii Histor. Jur. Germ. § 238. not. i.] Cur porro Austriae Duces, et quando, quoive jure titulum Archiducis primo usurparint, haud bene constat. Scribit Andreas de Vinea, Gilbertum Borbonum Comitem Monpenserii creatum a Carolo VIII. Rege Franciae Archiducem Cessie in Regno Neapolitano.

ARCHIELECTUS. Electus in Archiepiscopum. Cæsarius Monach. Heisterbachenius in Chron. MS. Archiepiscoporum Coloniensium, anno 1228: *His diebus Archielectus Henricus rediens a Romadomum Ducis*

de Lembo, quam ipse in presentia ejusdem electi edificaverat, deject.

ARCHEPERARE. Joannes Sariberiensis Epist. 159: *Quoniam hoc indicio census, et Ecclesiæ ræxatio in Cancellariu[m] ejus, qui nunc aut Archieperatur, ut erdo, aut Archieperari contendit, ut amuli mentiuntur, penitus retroquenda est.* Et Epist. 176: *Qui primus in Anglia scindi Ecclesiæ unitatem, quod omnes noverunt, et Archieperandi, quod plurimum suspicuntur, ambitione tractus, totius hujus discordie fomes in primis exitit et inventor.* Voces de pravitate: scriptum forte sicut in Cod. MS. *Archiereare, vel archirevere, ex Gr. ἀρχιπέπτειν, vel ἀρχιπατεῖν, Archiepiscopare, de qua voce infra. [** f. ἀρχιπέπομαι, Archicancellarii nomine af-*

fari.]

ARCHEPISCOPUS, Papie Summus Episcoporum, qui tam Metropolitanus quam Episcopis presidet. Rabanus lib. 1. de Instit. Cleric. cap. 5: *Ἄρχοντας οὐκεῖς Greco vocabulo dicitur, quod sit summus vel Princeps Episcoporum: tenet enim vicem Apostolicum, et presidet Episcopis ceteris: singulis enim provinciis præminent, quorum auctoritate et doctrina ceteri Sacerdotes subjecti sunt, sine quibus reliquis Episcopis nihil agere licet, nisi quod singulis in propria parochia commendatum est. Sollicitudo enim totius provinciæ ipsi commissa est, et omnes superius designati ordines uno eademque vocabulo Episcopi nominantur; sed privato nomine quidem utuntur propter distinctionem potestatum, quam singuluriter acerperunt. Quæ quidem hausit ex Isidoro lib. 7. Orig. cap. 12. ubi loquitur juxta disciplinam sæculi avi, ut pluribus observat Marca in Dissertat. de Primitu Lugdun. n° 47. Alias enim Archiepiscopus est qui Metropolitanus, et sub se Episcopos habet. Gillebertus Lunensis Episcopus de Usu Ecclesiastico: *Cui rursum duo Episcopi cum suis Ecclesiæ uniti Archiepiscopo subjunguntur, eni[m] Ecclesia subscrubitur diæcesis, et habet in propria sede septem gradus, et tres ordines Fidelium. Habet ergo extra Parochias et Monasterium, et ut plurimum viginti Episcopos regit, ut minimum vero tres.**

Archiepiscopi vocem Patriarchis Alexandrinis primum inventam quidam volunt, qui cum primo soli essent in Ægypto Episcopi, creatis subinde aliis, ut est in Eutychii Originibus, Archiepiscopos se nominarent. Primus autem videtur hoc usus vocabulo S. Athanasius Apol. 2. pag. 791. Alexandrum Patriarcham Alexandrinum ita indigitans. Dehinc in Concilio Ephesino ann. 431. Cyrius Hierosolymorum, et Cælestinus Romanorum Archiepiscopi appellantur. Sic etiam Leo I PP. non semel in Concilio Calchedonensi et Damasus PP. in Libello precum Marcellini et Faustini pag. 66. Anastasius de S. Felice: *Venerabilis Felix Archiepiscopus sedis Apostolice urbis Romæ.* Vide Cujacum ad Novellam 11. Leonem Allatium lib. 1. de Consensu utriusque Ecclesiæ cap. 18. Morinum lib. 1. Exerc. cap. 10. Meurissum in Episcopis Metensib. pag. 56. Joannem Marsham in Praefat. ad tom. 1. Monastici Anglic. etc.

Archiepiscopi etiam interdum dicti ipsi Episcopi. quibus ex quadam prærogativa jus pallii concessum est a summis Pontifi-

cibus. Idque in Occidente aliquoties observatum infra videre est in verbo *Pallium*. At in Oriente Metropolitanorum et Archiepiscoporum eamdem esse dignitatem sribat Balsamon in Medit. et in eo solummodo differre, quod Metropolitanus habet sub se Episcopos, in quos jus exerceat, Archiepiscopus nullos, videntur ii Archiepiscopi aliquid habuisse commune cum Episcopis, quibus jus pallii concessum est a summis Pontificibus quibus perinde in nullis Episcopos jus erat, sola pallii dignitate et Archiepiscopi titulo cæteris superiora.

ARCHEPISCOPUS SACRI PALATII. Idem qui *Archicancellarius*. Vide *Capellanus*.

* Vide *Tract. novum de re diplom. tom. 5. pag. 130.*

* **ARCHEPISCOPI** dicti præterea ii episcopi, qui primi in ecclesia sederunt; qua ratione Archiepiscopi titulo donatur S. Dionysius primus ecclesiæ Parisiensis episcopus. Vide Felibian. Hist. Sandion. pag. 531. et infra *Archipresul.* Quo vero tempore Archiepiscopi vox usurpari coepit in Gallis nostris, consule Mabill. tom. 2. Oper. posthum. pag. 452.

ARCHEPISCOPARE, in Archiepiscopum creare, [seu potius Ecclesiæ Archiepiscopali titulo donare, Gall. Erigeron Archéché.] Diploma Agapiti II. PP. ad calcem Chronicorum Reichersberg. : *Supradictam Lauriense Ecclesiæ... Archiepiscopamus, et in culmen Metropolitanum sublimamus.*

* **ARCHEPISCOPARI.** *Esse archiepiscopum. Vocabul. compend.*

* **ARCHEPISCOPIUM.** Archiepiscopatus. Vetustæ membranæ apud Ludewig. tom. 8. pag. 172: *Ottonem Magnum fundatorem Archiepiscopii Magdeb.*

* **ARCHEPISCOPOLOGIUM.** Historia Archiepiscoporum Tarraconeum hunc præ se fert titulum in Collectione Concil. Hispan. tom. 3. pag. 546. col. 1. in prologo ad Concilium Tarracensem anni 1312: *Nos autem eurundem actorum summan exhibemus ex libro manu exarato lingua Catalogica scripto, cui titulus: Archiepiscopologium sanctæ Metropolitanæ Ecclesiæ Turnensis.*

* **ARCHIERARCHUS.** Pontifex Maximus, totius hierarchie Princeps, unde vocis etymon. Frigidodus in Vita S. Wilfridi Episcopi inter Acta SS. Benedict. scc. 3. part. 1. pag. 187 :

Annuit, et scriptum legalibus Archierarcham Theodoro Regique jubet sancta notari.

* **ARCHIERATICA SERES.** id est, Archierarchi, seu summi Pontificis. Agnellus lib. Pontif. apud Murat. tom. 2. pag. 129. col. 2. B: *Iste qui non ex nostra sui ovi, videbat quomodo tenuit Archieraticam sedem monitus apostolico dogmate.*

* **ARCHIEREUS,** ἀρχιερεύς. Qui praest rebus sacris, Episcopus. Lamprid. de Alexander Severe cap. 28: *Syrum Archisynagogum cum vocantes et Archierea.* Acta S. Frederici Episcopi, tom. 4. Julii pag. 460: *Sanctus igitur Fredericus, Prisonice gentis Archiereus, nobilis ex genere, sed nobilio extitit sanctitate.*

* **ARCHIERGATUS,** ab ἀρχή et ἤγειρα, Operarius, Conductor operis. Gall. Entrepreneur, Architecte. Agnellus lib. Pontif. apud Murat. tom. 2. pag. 106. col. 2: *As-*

rum nonnulli, quod quadam die accessitum Archigatum ac principem operis Pontifex interrogavit, et cur ædificium predictæ Ecclesiæ non perficeret.

ARCHIEROSYNA, ἀρχιεροσύνη, Archiepiscopatus. Cod. Theod. lib. 12. tit. 1. c. 112: In consequenda Archierosyna ille sit potior, qui patria plura præstiterit. [** Vide Jac. Gothofred. Comment. in Cod. Theod. tom. 4 pag. 457. sqq. Apud Graecos Archiepiscopi saepe ἀρχιερεῖς appellantur.]

ARCHIEUNUCHUS, Princeps regiorum Cubiculariorum apud Joan. Calvin. in Lexic. Jurid. [** Vide Glossar. med. Græcic.]

ARCHIFERI, Idem qui arcarii, sagittarii, Gall. *Archers*. Castrarus Annal. Genvens. lib. 1. ad ann. 1158. apud Murat. tom. 6. col. 270: *Soldaderios, balisterios et archeros tot ad civitatem conduxerunt, ordinantes eos per castra montana et alias partes civitatis*. Obertus Cancellarius Annal. Genvens. ab ann. 1164. ibidem col. 348: *Scientibus hoc nostris Consulibus et civitate multis commota rumoribus, fecerunt parlamentum, et sine mora Rapallum mari et terra iverunt, convocantes amicos, milites et omnes affines marchiones, et Archiferos et ceteros multos*.

ARCHIFLAMEN, Archiepiscopus. Hist. Dolphin. tom. 2. pag. 46: *Fredericus II... Romanorum Rex semper Augustus.... Viennensis Ecclesia sicut inter cæteros Ecclesiæ et Metropolitanus.... resulget, ita peculariis gratia prærogativam apud imperialem celsitudinem meruit obtinere, ut Metropolitanus ejus inter cæteros Archiflamines principalem locum et dignitatem obtineat. Nominis originem attigere Patres Concilii Narbonensis anno 1430 celebrati, in Libello ad Archiep. Narbonensem dato apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 352. D: In civitatibus enim ubi apud Ethnicos erant Archiflamines, gratissimus Apostolorum Princeps Archiepiscopos institutus præcepit: in reliquis vero civitatibus singulos Episcopos, etc. Hanc ob causam, veram an falsam, Archiepiscopos interdum vocavere Archiflamines. Fuere autem flamines apud Romanos, Sacerdotes qui a nomine cui sacra faciebant, singuli cognominabantur. Tres primi a Numa instituti dicuntur, Jovi scilicet, Marti et Quirino. Unde *Dialis flamæ, Martialis et Quirinalis*, quibus postmodum 12. additi sunt. De quibus plura apud Hofmannum, Pitiscum in Lexicis, et alios qui de Antiquitatibus Romanis scripsere.*

ARCHIFRATER. Collatio S. Maximi Marly apud Anastasium in Collectaneis et Baron. ann. 656: *Nunquam disputavi tecum, nisi semel cum santissimo Presbytero domino Theocharisto et Archifratre, propter Primitum, jussus per litteras super hoc.*

ARCHIFULLA. Convent. Saonæ ann. 1526. De modo exigendi gabellam ponderis: Item pro... stupis factis straciis, Archifullis, et quibuscumque aliis rebus, pro quibus exigit consuet dicta gabella, den. sex.

* **ARCHIGAIE**. Vide supra *Archegaye*.

* **ARCHIGALLINA**, Gallina exquisitor, delicior. Chron. Watin. monast. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 816: *Nam si cut ante compone legumen, sercula non di-*

gniora, non archipsoes, non Archigallinae, etc.

ARCHIGALLUS, Praeses Cybeles Sacerdotum apud Gallos. Tertull. de Resurr. carnis cap. 16: *Culicem non dico venenarium, in quem mors aliqua ructarit, sed scitricis, vel Archigalli, vel gladiatoris, aut carnificis spiritu infectum.*

* Occurrit præterea apud eumdem Tertull. cap. 25. *Apolog.* Male Archigalus apud Hofman. [** Fragm. Vatican. § 148: *Is, qui in portu pro salute imperatoris sacram facit ex vaccinatione Archigalli, a tutelis excusatur. Vide Forcell. Lexic.*]

ARCHIGENES, Medicus, vel Chirurgus. Vita S. Joannis Abb. Parmen. tom. 5. Maii pag. 183. C: *Archigenis catalplasma quoque defecerut, cesserat etiam omnis medicamentum in cassum industria.*

* Qui sit Archigenes, vide Fabricii Bib. Græc. lib. 6. cap. 9. in Elencho medic. veterum.

ARCHIGERONTES, in c. 6. C. de Episc. audient. dicuntur primates plebis Alexandrinæ, seu qui quasi principes summoque honore et loco erant inter artifices. Ita Jac. Gothofredus ad leg. 1. Cod. Th. de Alexandrin. primatib. [** *Seniores curiae Alexandrinae*. Vide Heineccium in Brisson. Vocabul.]

ARCHIGILIT, Similiter novum, Ugutioni. Vox forte Longobardica.

ARCHIGRAPHUS, Præcipius inter Scriptores. Sic Livium vocat *Archigraphum Patavinum* Albertinus Muzzatus lib. 1. de Gest. Henrici VII. in Prolog. et in Poemata:

Plaudent Archigraphi at non mibi tibia Livi.

Est etiam eidem *Archigraphus Regis Magistatis*, Notarius, vel Cancellarius Regius, lib. 4. de Gestis Ital. post Henricum, Rubr. 2. Vide *Antigraphus*.

ARCHIGUBERNUS, ex Gr. ἀρχικαύπτης, navis seu classis præcipius gubernator, præfector, apud Jabolenum JC. Ir. 46. D. ad SC. Trebell.

* Vulgatus editum *Archicubernus; Archicunus*, apud Haloand. ubi *Archicubernus* habet Gothofredus.

ARCHIHEBDOMADARIUS. Vide in *Hebdomadarius*.

ARCHIJURARE, Qui primus chartæ seu fidejissor subscribit. Litteræ Johannis Carnot. Episc. ann. 1180. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 599. B: *Episcopus promisit et Archijuravit, et omnes isti juraverunt, quod teneant et teneri faciant testamentum.*

ARCHIJUSTITARIUS, Supremus Angliae Justitiarius. Radulf. de Diceto in Imag. Hist. ann. 1179: *Henricus Rex Anglorum instituit 3. Episcopos Regni totius Archijustitarios. Alibi: Wintoniensem, Eliensem, et Norwicensem Episcopos Archijustitarios Regni, et certis in locis... constituit. Vide Justitiarius.*

ARCHILECTILE, Lecti compages lignea, vulgo *Chalit, lit non garni*. Charta ann. 1480. ex Archivo Episcopi Corisopitensis: *R. in Christo Pater D. Guido permissione divina Episcopus Corisopitensis... ad principalem domum dicti Prioratus accedens, ibi a Priore commendatario susceptus est, qui unum Architectile cum straminibus dumtaxat pro lecto ad jacendum illa nocte ipsi præsentavit.*

ARCHILEGATUS. Epistola Gregorii VII.

PP. ad Hugon. Abbat. Cluniacens. in Bulario Cluniac. pag. 18: *Ut inde per singulos annos B. Petro, et ejus Apostolice sedi in presencia Romani Pontificis, aut ejus Archilegati Romæ, aut ubi ipse jusserrit, octo diebus ante vel post Kalendas Maii, una Romano uicia auri in pensionem reddatur.*

ARCHILEVITA, Archidiaconus, dignitas Ecclesiastica. Goffridus Vindoc. lib. 2. epist. 17: *De domino Archidiacono, etc. Et nōx: Gloriosus vester Archilevita. Petrus Pictaviensis in Epitaphio Gelasii II. PP. :*

Cum prius ex Monacho pro multa strenuitate Archilevita foret et Caucellarius urbis.

Vita S. Boniti Episc. Claromont. cap. 4: *Cantinus Archilevitæ minister. Prudentius lib. περὶ εἰρήνης, in S. Laurentio Archilevita :*

Hic primus e septem viris,
Qui stant ad aram proximi,
Levita sublimis gradu,
Et ceteris præstantior
Claustri sacrum præerat,
Cœlestis arcanum domus,
Fidis gubernans clavibus,
Votas dispensans opes.

Occurrit passim. Adde Innocent. Ciron. in Parat. Decret. pag. 70. Vide *Levita*.

ARCHILIUS, [Tribunus, ab ἄρχω, Mille] Fridegodus in sancto Wilfrido cap. 53. [apud Mabillon. in Actis SS. Benedict. sæc. 4. part. 1. pag. 724:]

Noviter increpitans pigrum decus Archiliorum.

* **ARCHILLEUS**, Idem qui *Archierius*, Sagittarius, Gall. *Archer*. Charta Hugonis ducis Burgund. ann. 1170. in parvo Reg. S. Germ. Prat. fol. 68. r. col. 1: *Et sciendum quod si clientes Archillei adversus aliquem de Vilebichel querelam haberint, majori ejusdem facient clamorem, et sic per justitiam prioris ad viam Salveretiam ad justitiam ventient. Vide *Cliens*.*

* **ARCHILOGIUM**, Exordium. Glossar. Lat. Ital. MS.: *Archilogium, Lo principio de sermone. Vide Archilogus.*

ARCHILOGOTHEA, Archicancellarius: ita indigitatur S. Heribertus Coloniensis Archiepiscopus apud Lambertum in ejus Vita n. 8. et Rupertum Tuitiensem cap. 7. qui cap. 5. dicitur *Primus Cancellarius*. Ita etiam Heribertus Archiep. Coloniensis in Charta Ottonis III Imp. apud Maximilianum Henricum in Apologia Archiepiscopi Colon. pag. 21. Notum porro Archiepiscopum Colon. Archicancellarii Italæ dignitate adornari. [Vide novam Gall. Christ. tom. 3. Nominis origo a magno Logotheta, qui in palatio Græcorum Imperatorum Archicancellarii munere fungebatur, id est, Aureas Bullas et Edicta Principium subscrivebat. Primum Logotheta dromi seu cursus publici Cancellarii munus obibat, ut diserte testatur Nicetas in Manuele lib. 7. num. 1: ὅτα δὲ μὲν τὸν αὐτὸν, ὃς ἡ Αατίνων φωνή, Καγκάλητος, ὃς δὲ Ἐλλῆς εἴπειται Λεγόθετος.... πέμψας μετὰ πλειστης δυνάμεως, cet. Verum id munus postmodum transiit ad Magnum Logothetam, de quo plura Codinus cap. 1. 4. et 5. Vide Glossarium med. Græcitat. V. *Archibitac.*]

ARCHILOGUS, Princeps, vel primus in sermone: *Archilogium sermonis principium*, Ugutioni.

* **ARCHIMACHERUS**, Magister coquince.

in Glossar. ex Cod. reg. 7679. **Archimagerus**, apud Juvenal. Sat. 9. et Sidon. Apollini. lib. 2. epist. 9. Vide *Archimagirus*.

¶ ARCHIMAGIRIA. Num a Graeco μάγιρος, coquus, adeo ut *Archimagirus*, nomen sit officii praefecti coquorum? Litteræ Johannis Bernardi Abbatis Fulden. pro collegio Jesuitarum Fuldae ann. 1626. apud Schannatum Dicēsis Fulden. pag. 388: *Nonnula tribui ipsos jussisse.... partim ex Archimagiria, partim ex vacantibus beneficiis. Joachimi ejusd. loci Abb. Litteræ ann. 1658. ibid. pag. 396: Ut centum et tricentum sex florenos cum dimidio quotanis... per Archimagiria in pecunia numerata capere possit. Juvenalis Satyra 9:*

Proximus ante diem capo sciet, audiet et quæ finixerunt pariter librarius, Archimagiri.

¶ ARCHIMANDRISIA. Videntur esse loca vel prædia quæcumque illa sint a Monasteriis vel Archimandritis pendentia. Anastasius Senior in Chron. Cassinen. apud Murat. tom. 2. pag. 352: *Aquinum cum Ecclesiis, villis, xenodochiis, castris, ptochophiis, cacosomiis, brefotrophiis, monasteriis, Archimandritis vel Archimandrisia habentibus.*

¶ ARCHIMANDRITA. Abbas generalis, seu Princeps Monachorum, uti appellatur in Regula S. Isidori cap. 6. ex Græc. ἀρχιμανδρίτης. Papias: *Archimandrita, pater Spirituum oviū, heremita agens annos fere 50. Memphiticet Palæstini Archimandrita, apud Sidonium lib. 8. Epist. 14. Avitus Viennensis. Epist. 2: Copiosa Monachorum multitudinis præpositus fuit, cuius officii personas Episcopi Orientales Archimandritas appellant. Regula S. Columbani cap. 7: Cum tanta pluralitas eorum sit, ita ut mille Abbates sub uno Archimandrita esse referantur. Addit. Concilium Forojuiliense ann. 791. cap. 7. Hist. translat. S. Sebastiani cap. 6. n. 24. Ughell. tom. 7. Ital. sacr. pag. 1298. etc. [** Vide Glossar. med Græcit. in voce Μάνδρα.]*

¶ ARCHIMANDRITA. Quivis Prælatus, etiam Archiepiscopus. Dagobertus Archiepiscopus Bituricensis in Charta ann. 990: *Prima sanctæ Bituricensis Ecclesie sedis Archimandritum se inscribit. In Tabulario Ecclesiae Gratianopolitanæ Ambardus Lugdunensis Archimandrita dicitur. Addit. Alcuinum Epist. 72. Vitam S. Gelbehardi Archiepisc. Salisburg. apud Canarium tom. 6. pag. 1251. Vitam S. Adalberti Episc. Praagens. n. 6. 9. et Vitam S. Theodardi apud Catellum pag. 757. Analecta Mabillonii tom. 1. pag. 98. etc. Ita etiam ab Justiniano usurpatum hanc vocem observarunt alii. Vide Mundra.*

¶ ARCHIMANDRITISSA. Abbatissa, in Nov. Justiniani 4. et 109. et in Capitul. Caroli M. lib. 2. cap. 29.

¶ ARCHIMARESCHALCUS, vel *Archimarschalcus* ut supra habetur in *Archicamerarius*, Princeps equisonum, cui cura incombuit equorum Imperatoris Germaniæ, Gall. *Grand Ecuyer*. Hujus munere fungitur in aula Germanorū Imperatorum Dux Saxonie, qui in offici symbolum avenam desert in convivium fieri solitum post solemnem Imperatoris inaugurationem, ut narratur in libello de electione Maximiliani II. ann. 1562. Vide *comes stabuli* et *Mare-*

scallus. [** Aûrea Bulla cap. 27: *Dux Saxonie officium suum agat hoc modo: Ponetur enim ante edificium Sessionis Imperialis vel regie acervus avenæ tanta altitudinis, quod pertingat usque ad pectus vel antelam equi super quo sedebit ipse dux, et habebit in manu baculum argenteum et mensuram argenteam, ... primo mensuram eandem de avena plenam accipiet, et famulo primitus venienti ministrabit eandem; quo facto figendo baculum in avenam recedet et Vicemarschal. ejus, puta N. de Pappenhein accedit, vel eo absente Marescallus curie ulterius avenam ipsam distribuet. Officia archiprincipicum ad Imperium spectabant quare si Gallice dicere velis, potius *Connétable* (comes stabuli) appellandus est Archimarschalcus.]*

¶ ARCHIMARINUS. Maris praefectus, Gal. *Grand Amiral*. Lobinellus in histor. Paris. Instrum. tom. 3. pag. 722. b: *Dominus Ludovicus de Graville Archimarinus regni, etc.*

¶ ARCHIMARTYR. Utitur Maximus Madaurens. Epist. ad S. August. 43.

¶ ARCHIMENTARIENSIS. Archimontarius. Formulæ veteres Legibus Salic. et Riuari. ab Eccardo subiecte num. 4. pag. 235: *Ego N. Notarius et exceptor ad vicem Archimentariensis recognosc. Feci. Ubi laudatus scriptor legendum monet Archimontariensis pro Archimentariensis. Vide Comentariensis, Notarius.*

¶ ARCHIMETATOR. Qui metata in castris et exercitibus ordinat, disponit, *Mansionarius*, recentioribus. Arnoldus Lubencensis lib. 3. cap. 28: *Qui ut sapiens Archimetator ipsam expeditionem prudeenter ordinavit. Vide Metator.*

¶ ARCHIMETROPOLITANUS, pro *Metropolitanus*, in Indiculo Dagoberti Regis, qui extat in Vita S. Desiderii Episcop. Caduccens. cap. 7. Sed mendum esse observavit Stephan. Baluzius ex Cod. MS. ubi legitur: *Proinde dum vos arcem Metropolitanani sciatis tenere, etc.*

¶ ARCHIMINISTER SACRI PALATII. Dignitas Palatina, qua donati leguntur *Boso Dux*, Richildis Augustæ frater, sub Carolo Calvo in Synodo Ticinensi ann. 876. et in Tabulario S. Benigni apud Perardum pag. 154. et *Suppo* Piceni Comes sub Ludovico juniori, apud Guillelmum Bibliothec. in Hadriano II. pag. 229. 230. 232. Idem autem sonat quod *Major domus*, qui ceteris domus Regiae *Ministris*, seu *Officialibus*, præferat, et *Magister officiorum* apud Romanos Imp. dicebatur. Vide *Minister*.

Neque alia, opinor, sicut dignitas *Ministri Imperatoris et Imperii*, quam Matfrido Proceri Palatii et Comiti Aurelianensi sub Ludovico Pio adscribit Agobardus Lugdun. ad quem scribens, haec subdit pag. 207: *Elegit vos ante mundi constitutionem futurum nostris periculis temporibus Ministrum Imperatoris et Imperii, et præ ceteris honorificavit, et ditavit, etc. . . constituitque vos in latere summan regentis, quatenus et in dispositione æquitatis illi essetis suffragator, et in remuneratione beatitudinis particeps.*

¶ ARCHIMONASTERIUM S. Remigii Remensis, in Epistola Joannis XIII. PP. ad Adalberonem Remensem Archiepiscopum

pro privilegiis ejusdem Monasterii, et in libro miraculor. S. Marculfii n. 2: *Archimonasterium Clunicense, et Archimonasterium Savinicense, in veteri Charla apud Joannem Mariam de la Mure, in Hist. Eccl. Lugdun. pag. 382. Archimonasterium Landavense, in Monasterio Anglic. tom. 3. pag. 190.*

¶ ARCHIMONIA. Vita S. Bernardi Archiep. Viennensis apud Mabillonum: *Defuncto nobilissimo Principe Carolo, et filio eius Ludovico Archimoniam obtinente. Ubi legendum videtur Archimondiam. Ita nempe vox contracta in MS.*

¶ ARCHIMYSTA, ab ἄρχει, Princeps et μύσης, Sacris initiatu. Sic Aventinus Archiepiscopum Lauriacensem appellat in Annal. Bojorum: *Sub id tempus (ann. 735) Hunni et Avares, gens hodie Hungaria, edita morte Ducus Bojorum, quæcumque Boj infra Anassum possedere, flamma, ferro instant, Laureacum delent, exscindunt. Ob hanc cladem Utilo Vivilum, qui et Filius dictus, Archimystam Laureacensem cum Symmisticis et Monachis, una cum sacris feminis, qui periculum evaserunt, Pathiam, commigrare jubet.*

¶ ARCHINALE, Locus ubi extruuntur naves, arma servantur, etc. Gall. Arcenal. Bern. de Breydenbach. Itiner. T. S. pag. 20: *Facile est Veneti et parum sexcentas armatas galeas ex suo producere Archinal. Semper mille ad minus habent in Archinali suo viros diversarum mechanicarum artum, et presertim faciendarum navium scios et gnaros.*

¶ ARCHINOTARIUS, Primicerius Notariorum, diversus a summo Cancellario. [Ne aquam; idem enim est mox *Ructemirus*, *Dructemirus* atque *Tractemirus*, qui *Archicancellarius* appellatur, ut observant Auctores novi Tract. de re diplom. tom. 5. pag. 51. Vide infra in *Cancellarius*.] In Diplomatico Ludovici Imp. filii Lotharii in Tabul. Casauriensi, subscrigit *Ructemirus* [apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 929. *Dructemirus*] *Archinotarius*, una cum *Tractemiro* *Archicancellario*. At in Chartis Hlotarii Imp. apud Doubletum pag. 744. 745: *Hildinus Archiepiscopus sacri Palatii Notarius summus, qui Archicancellarius in aliis, et in Charta ejusdem Hlotarii tom. 12. Spicilegii Acherjani pag. 109. aula Archinotarius indigitatur.*

¶ ARCHIECONOMUS, qui Ecclesiarum economis præst, in Capitulis Caroli M. lib. 2. cap. 29.

* **¶ ARCHIOPILIO,** Archiepiscopus, in Cone. Narbon. an. 947. tom. 9. Collect. Histor. Franc. pag. 326.

¶ ARCHIOTÆ, ἄρχιωται, Archivorum custodes. Digest. l. 50. tit. 4. de munib. et honoribus. [** leg. hodie *Archota*.]

¶ ARCHIPALATINUS PRESUL. Vide *Archicancellarius*, in *Capellanus*.

¶ ARCHIPAPA, Primus Presbyterorum apud Graecos. Vide *Protopapa*.

¶ ARCHIPARAPHONISTA. Vide *Paraphonista*.

¶ ARCHIPATER, dicitur Bruno Colonensis Archiepiscopus, apud Baldricum lib. 1. Chron. Camerac. cap. 84. Willelmus Brito lib. 12. Philip.: Nec minus Archipater Remorum cum Senonesi, etc.

Aleinus Poem. 176 :

Hinc pius Archipater Metensis gloria plebis,
Hrogandus Praesul magno sacravit honore.

ARCHIPATRAS vocat Dudo in Præfatione
ad Acta Normanorum priscos et famosos
duces :

Archipatres prisci pariter, proceresque moderni,
Scipio, Pompeiusque, Cato etc.

Addit. pag. 106.

¶ **ARCHIPHERECITÆ**, Dignitates apud

Judeos. Justiniani Novella 146 : Neque li-
centiam habebunt hi, qui ab eis (Judeis) Ma-
iores omnibus Archiphercitæ, aut Presby-
teri, forsitan vel Magistri appellantur, Peri-
neis aliquibus aut anathematismis hoc
probere. Quænam fuerit Archiphercita-
rum dignitas et unde dicta, nos docet
Morinus in suis Exercitationibus Biblicis
lib. 2. Exercit. 6. In eunte sexto Ecclesiæ
seculo ab Jehuda Hakados editus est liber
Misnajoth dictus, qui omnes Judæorum
traditiones complectitur. Hic liber in varia
capita scinditur, quæ appellant פָּרְכִּים : et antiqua pronunciatione quæ
lieram פָּרְכִּים, semper aspirabat Pherecim.
Postquam liber ille publice editus est, in
omnibus scholis legi copit, atque etiam in
plerisque Synagogis. Evenit non longo post
tempore, ut honorificentissimum esset,
lectionem illius Capitis primum in publicis
aggregi conventibus, deinde ut hoc excel-
lentissimi quibusque Rabbinis ut mu-
nus aliquod et excellens dignitas defer-
retur : ideo cum edita est illa Novella,
Judæorum primores Archiphercitæ ab
isto officio voce hybrida dicebantur, id
est, capitis seu sectionis Principes. Rem
exemplis probat laudatus scriptor loco ci-
tato, ubi illa potes, si lubet, consulere.

ARCHIPHONISTA, Archicantor, dignitas
Ecclesiastica. Chartam Altrici Episcopi
Astensis sub ann. 1020. subscibit Rozo
Archiphonista, apud Ughellum : sed legen-
dum Archiparaphonista. Vide Paraphonista.

¶ **ARCHIPHYLAX**, Graece ἀρχιφύλαξ,
Primarius custos. Sic appellabatur in monte
Carmelo Generalis totius Ordinis Carmeli-
tani olim usque ad ann. Ch. 1121. Tunc
enim Aymericus Patriarcha Antiochenus
in Terra sancta generale capitulum con-
gregavit, ubi ad generalatum Bertholdus
Latinus vocatus, relicto veteri titulo
ad imitationem Occidentalium Prior
nominatus est. Hofmannus post Macrum
in Hierolexico.

¶ **ARCHIPINCERNA**, Princeps pincerna-
rum in aula Imperatorum Germanorum,
Gall. Grand Echanson. Magister pincerna-
rum in Annal. Franc. ad ann. 781. Hac di-
gnitate decoratur Rex Bohemiæ. Diploma
Rudolphi. I. Imp. Wenceslao Regi Bohe-
miæ concessum ann. 1290. apud Tolnerum
in Codice Diplom. ad calcem Hist. Palatinæ
pag. 77 : Quo facto Principum, Baronum,
Nobilium et Procerum Imperii necnon veter-
anorum communi assertione et concordi
testimonia comperimus assonante, ipsum
Regem Bohemiæ Imperii debere Pincernam
existere, et jus ac officium Pincernatus apud
eum, necnon ejus haeredes jure haereditario
residere . . . Hec vero iura Pincernatus, et elec-
toratus nebul dicto Regi et suis haereditibus
didicimus, sed etiam suis Progenitoribus,
Abatis, Atavis, proavis Avis pure plenissime

competebant. Quod tamen non adeo constans
fuit, ut alii Pincernatus dignitate nunquam
fuerint adornati. Sed de his omnino con-
sulendi sunt Scriptores Germanici. Vide
Buticularius et Pincerna. [** OlschLAGER.
Aurea Bulla, pag. 116.]

¶ **ARCHIPIRATA**, Amiralius, classis pre-
fectus. Gloss. lat. MS. Regium Cod. 1013 :
Archipirata, Princeps. Glossar. Saxon. Elfrici : **Archipirata**, yldest vicing, i.e.
Pirata præcipius. [** In exemplar. Cotton.
9. 171. glossa pure Anglo-saxonica : He a h
sæ þe o f.] In Charta Edgari Regis Angl.
ann. 971. tom. 1. Monastici Anglic. pag.
17. subscibit **Mascusius Archipirata**. Ita
apud Ottensem de S. Blasio cap. 39. et 41.
Margaritus Sicilie Regum Guillelmi II.
et Tancredi Amiratus, Margarita Archipi-
rata potentissimus illius terræ Baro indigi-
natur. Item potentissimus piratarum, dicitur
Alberto Stadensi ann. 1195. Vide Pirata. [et
Forcell. Lexic.]

* **ARCHIPISCIS**, Piscis delicatior, exqui-
sitionis. Vide supra Archigallina.

ARCHIPOLITES, Ugutioni, Princeps
civium. Item Archiepiscopus, Metropolita-
nus. Fridegodus in S. Wilfrido cap. 26 :

Cursores sed jam premiserat Archipolites
Theodosius.

[Vita S. Somani Archiep. Rothomag. apud
Marten. tom. 3. Anecd. col. 1657 :
Inter ea doctor præclarus et Archipolites,
Moribus ut sanctis decus ornat pontificale, etc.]

ARCHIPONTIFEX, Summus Pontifex,
apud Galfridum Monemuthensem : Archie-
piscopus, in Vita S. Theodardi Episcopi
Tholosani pag. 759. in Decretis Synodalib.
Ænhambensibus, cap. 1. 3. etc. **Archiponti-
ficatus**, in Epistola S. Bonifacii Mogunt. ad
Cuthpertum Archiepiscopum Cantii.

¶ **ARCHIPOLITES**, Idem qui Archi-
polites, Gall. Chef du peuple. Sallas Malasinæ
lib. 2. Rerum Sicul. apud Baluzium tom.
6. Miscell. pag. 224 : Et dum Vicarius Regis
(Siciliæ) predictus quosdam Archipopolares
et protorusticos ad se vocari fecisset, qui
tam deformis populi ductores et capita dice-
bantur.

ARCHIPOTA, magnus Potator, Ugutioni.
[** Princeps in potu in Gemm. Gemmarum.]

¶ **ARCHIPPOCOMI**, Stabulo præfecti
apud Germanos, a Graeco άρχη, Principa-
tus τῆται; Equus, et καμπάνη, Curam gerere.
Vide Lexicon Hofmanni.

ARCHIPRESUL, apud Galfridum Mone-
muth. Hovedenum, Ditmarum, et alios;
Archiepiscopos.

* Episcopis quoque, iis scilicet qui se ar-
chiepiscopos ratione pallii inscribebant,
hunc titulum concessum suisse reperimus.
Charta fundat. S. Maglorii Paris. ex Chartul.
ejusd. ch. 1 : Vir pretaxatus honorabilis
(Hugo Franciæ dux) nostram petiit clemen-
tium præceptum firmitatis a nobis fieri ex re-
bus, quas idem pie monasterio SS. Bartholomei
apostoli et Maglorii Archipresulis Britanniae.
urbis scilicet Dolensis contulit, quod funda-
vit in urbe Parisiaca. Vide supra Archiepi-
scopos.

ARCHIPRESULATUS, in Gestis Guil-
lelmi Ducus Norman. et Regis Anglor. pag.
195. [Epistola Brunonis Archiep. Trevir.
ad Reinaldum Archiep. Remens. apud
Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 624 :
15]

Fama æquitatis vestra et pietatis in Deum,
nos jamdudum in Archipresulatu vestro
indignam admodum et intolerabilem injuriam
passos, invitat vestrum implorare auxilium.]

ARCHIPRESBYTERI dignitas alia fuit
prioribus sæculis, alia posterioribus. Olim
quippe Archipresbyteri dicti, qui in Ecclesie
cathedrali Episcopi quodammodo Vicarii erant. Isidorus in Epist. ad Leudem
Cordubensem Episcopum : Archipre-
sbyter se esse sub ArchidiacoNO, ejusque
præceptis, sicut Episcopi sui, obedire sciut,
et quod specialiter ad ejus ministerium perti-
net, super omnes Presbyteros in ordine pos-
tos curam gerere, et assidue in Ecclesia
stare; et quando Episcopi sui absentia con-
tingerit, ipse vice ejus Missarum solennia ce-
lebraret, et Collectas dicat, vel cui ipse injun-
xit. Walafridus Strabo lib. de Reb. Eccles.
cap. ult. : Sunt etiam Archipresbyteri in Epi-
scopis, (f. Episcopiis) Canonicarum curam
gerentes. Breviloquus : Archipresbyter, Princeps
Presbyterorum, vel qui supra Clericos
in aliqua Ecclesia habet aliquam jurisdictionem
Ecclesiasticam secundum consuetudinem
loci. De Archipresbyteris Ecclesiarum Ca-
thedralium intelligentius Liberatus Diaconus
cap. 14 : Novissime in Proterium uni-
versorum sententia declinavit, utique cui et
Discorus commendavit Ecclesium, qui et
eum Archipresbyterum fecerat. Ut et Con-
cilium Carthaginense IV. ann. 398. can.
17 : Ut Episcopus gubernationem viduarum,
et pupillorum ac peregrinorum non per se
ipsum, sed per Archipresbyterum, aut per
Archidiaconum agat. Concilium Emeritense
ann. 666. can. 10 : Communis deliberatione
sanctius, ut omnes nos Episcopi, infra no-
stram provinciam constituti, in cathedralibus
nostris Ecclesiis, singuli nostrum Archi-
presbyterum, Archidiaconum, et Primicerio-
num habere debeamus. Observat Ughellus in
Ecclesia Veronensi etiamum Archipre-
sbyteralem dignitatem primam esse a Pon-
tificali, ut in Perusina, Innocentius III.
PP. lib. 1. Epist. pag. 30. Edit. Venetæ.
Sixtus V. ann. 1586. apud eundem Ughel-
lum in Episcopis Tuscanis : Archipre-
sbyteratum, qui dignitas major post Ponti-
ficalem. Vide Gregor. Turon. lib. 1. de
Miracul. cap. 78. et Joan. de Deo in Po-
nitentiar. lib. 5. cap. 11. [** Ekkehardus
IV. Cas. S. Gall. cap. 10. Pertz. pag. 136. vol.
2. lin. 44 : Invidi monachis nunc temporis
episcopi... ministros odii et invidiæ injustæ
que potentia holophernicos asciscunt sibi Ar-
chipresbyteros, qui animas hominum Carissime
appretiata, vendant, feminas nudatas, etc.
Vide ibi notata.]

Archipresbyteri deinde dicti, qui hodie
Decani rurales, Archidiaconis subjecti. Ar-
chipresbyter, quod alicubi dicitur Decanus,
in Concilio Claromontano ann. 1095. can.
3. Archipresbyter vicarii in Concilio Turo-
nensi II. ann. 567. can. 19. Qui Presbytero-
rum, qui per minores titulos habitant, vitam
jugi circumspectione custodiunt, etc. in Capi-
tulis post Synodum Ravennatem ann. 904.
apud Baron. n. 26. De his aguni idem Conci-
lium Turonense II. ann. 567. can. 7. Autis-
siodor. ann. 578. can. 20. 43. 44. Synod.
Remensis ann. 630. can. 19. Ticinensis ann.
850. can. 13. 853. can. 5. 6. Capitula Caroli
Calvi tit. 5. cap. 3. Gregorius IX. lib. 1.

tit. 34. Joan. de Deo loco laudato, etc. De Archipresbyteris etiam multa concessit Morinus de sacris Ordinib. part. 3. Exercit. 15. cap. 2. [** Vide Murator. Antiquit. Ital. dissert. 74. tom. 6. col. 413.]

¶ Archipresbyteros etiam Archidiaconorum officio functos suis in quibusdam saltem Ecclesiis, ut Gratianopolitana, patet ex Decreto Alamandi Episcopi, qui totam distribuit diocesim in quatuor regiones, quarum una a Decano, aliae tres a totidem Canonicis, qui Archipresbyteri dicuntur, erant visitandae: quod munus est Archidiaconorum. Vide Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 135.

* *Archiprétre, Grand-prêtre, apud Ju-
dæos summus pontifex. Vita J. C. MS. ubi
de Zacharia :*

*Ser peres estoit Arceprestre,
De cele loy estoit lors mestre,*

ARCHIPRESBYTER FRANCIE dicitur Furaldus Abbas S. Dionysii in Epistola Adriani PP. apud Flodoardum lib. 2. Hist. Remens. cap. 17. qui cap. 12. *Summus Capellanus Regis Pipini* indigitatur.

ARCHIPRESBYTER CARDINALIUM, apud Bennonem in Gestis Hildebrandi pag. 40. tituli S. Mariæ Majoris nempe. Vide *Cardinalis*.

ARCHIPRESBYTER CAPELLANORUM, in Ecclesia Placentina, de quo et ejus electione extat Charta Jacobi Prænestini Episcopi ann. 1236. apud Petrum Mariam Campum in Histor. Eccles. Placentin. part. 1. pag. 392.

¶ ARCHIPRESBYTER CIVITATENSIS. Bulla Pii Papæ IV. pro Episcopatu Antverpiensi anno 1560. inter Instrum. tom. 4. nova Gall. Christ. col. 315. B : *Ac in eadem Ecclesia Antverpiensi unum Archipresbyteratum Civitatensem pro uno Archipresbytero Civitatis, qui curam Rectorum parochialium Ecclesiarum, Sacramentorum et verbi Dei per civitatem (habeat.)*

ARCHIPRESBYTERATUS, Districtus Archipresbyteri ruralis, apud Arnulphum Lexov. in Ep. pag. 49. [Concil. ann. 1591. inter Hisp. tom. 4. pag. 610. 1 : *Cum Archipresbyteratus spiritualem jurisdictionem habeat, districte prohibemus, ne Archipresbyteratus sub aliqua pensione ad terminum aliqui concedatur.*] Vide Altaserram lib. 1. Dissert. Juris Canon. cap. 16.

¶ ARCHIPRESTERATUS, Eadem notione apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 235 : *Habeat auctoritatem disponendi ac regendi sui Episcopatus in archidiaconibus vel Archipresbyteriibus.*

¶ ARCHIPRESTERATUS, Eodem significatu, a Gallico *Archiprétré*. Occurrit apud Stephanotium tom. 1. Antiq. Vascon. MSS. pag. 240.

¶ ARCHIPRIOR, Militia templi praefectus, apud Spelmannum. Quibusdam olim Archipriores dicti sunt, qui aliis *Archipresbyteri*.

¶ ARCHIPRIORATUS MILITIAE, in Bulla Pii IV. inter Privilegia Equitum S. Johannis Jerosol. pag. 169. In quibusdam Ecclesiis, ut in Santonensi, *Archiprioratus*. Idem est quod in aliis *Archidiaconatus*, ea scilicet diocesis pars, quæ ab uno pendet Archidiacono.

¶ ARCHIPROTHOPAPAS, ut Archipapa,

Primus inter Presbyteros. Epistola Joanni Presbytero seu Regi Abyssinorum falso adscripta ad calcem MS. Corbeiensis : *In mensa nostra comedunt omni die juxta latus nostrum in dextera parte Archiepiscopi xxi. in sinistra Episcopi xx. præter Patriarcham S. Thomæ et Prothopapatem Salmagantium et Archiprothopapitem de Sasis, ubi thronus et solium gloriae nostræ residet, et palatium imperiale. Vide Protopapa.*

ARCHIPROTOPAPATUS, [Dignitas Archiprotopape.] Vide *Presbyter Joannes*.

¶ ARCHIREGNUM, Hoc nomine illustratur Hungariæ Regnum in Joannis Troester Epistola ad Wolfgangum Forchtenauer Cæsaris scribam, apud Raimundum Duellum Miscellan. lib. 1. pag. 232 : *Aut (fugiam) sub humani doctique virti quadrante, qui quomodo, quibus armis Archiregnum Ungurorum a feris Turcis, animosorumque Bohemorum insimul collectum retineatur, stellus metitur, Ladislai Regis Astronomus?*

* **ARCHIROLUS**, Canalis arcuatus per quem fluunt aquæ, f. pro *Archivolum*. Statuta civit. Mutin. rubr. 296. pag. 58. v° : *Statutum est quod Archivolum, quod est sdu-
garium, cavarri et desgombri debat, ...
quod ad dictum opus conferre debeant omnes
et singulæ personæ habentes terras et posses-
siones, quarum aquæ scolentur et defluunt in
ipsum Archivolum. Vide mox Archivotum.*

ARCHIROMACHUS. Vide *Archiomacus*.

ARCHISACERDOTS, Archiepiscopus, apud Fortunatum lib. 3. Poëmat. 11. et in Vita S. Theodardi Episcopi Narbon. apud Calleum pag. 758. in Concilio Cloveshoensi ann. 800. etc. *Anonymus de Archiepiscopis Saltzburgensib. apud Mabillon. tom. 4. Analector :*

*Nam velut Archisacerdotes in sede manentes
Legitime functi nusine Apostolico, etc.*

ARCHISACRISTA. In Charta Riccardi Comitis Ayelli ann. 1193. mentio fit *Archisacristæ Archiepiscopi Salernitani*, apud Ughellum tom. 7. Ital. sacr. pag. 575. Vide *Sacrista*.

ARCHISCHOLARIS. Auctor de Disciplina Scholarum, cui talso Boetii nomen adscriptum, cap. 6 : *Si quis vero horum discipulorum sagacitate oblectaverit, Archischiolari conjungendus est, ut vel eis recordationis seriem fideliter imprimat, vel exgrandi diligentiam commendet: magnum siquidem ex his utilitatis somentum colligitur. Ubi Archischiolari idem videtur, qui Proscholus. Vide in hac voce.*

ARCHISCHOLUS, seu *Magister Scholarum*, id est, Scholasticus; Dignitas Ecclesiastica, in Vita Lietberti Episcopi Camerac. cap. 2. et 4. unde emendare licet Durandum lib. 2. Ration. cap. 1. n. 14. ubi perperam *Archincola*, pro *Archiscola* scribitur, uti appellatur, apud V. Cl. Catharinum in Dissert. de Consuetudinibus municipiis pag. 14.

¶ ARCHISCRIBA, Primus scribarum, Gall. *Premier Secrétaire*; ubi de Parlamenti, *Greffier en chef*. Joannis Troester Epistola ad Wolfgangum Forchtenauer Cæsaris scribam apud Raim. Duellum. lib. 1. Miscell. pag. 232 : *Aut sub toga amicissimi mei Archiscriba, amici inter saxos umbras recubantis (fugiam?)*. Vide *Archiscribus*.

ARCHISCRINUS, Thesaurarius Eccles-

sæ. Apud Beslium pag. 291. *Charta Gal-
leimi Ducis Aquitanorum sic subscribitur
Data mense Junii anno * 40. regnante ke
Lothario. Boso S. Petri Archisernius iudeo
domino Guillermo Duce hanc Chartam se-
bere jussit.*

¶ ARCHISCRIVIUS, Ideo quod Archi-
scriba, Primus inter scribas. Privilégio
Benedicti IX. PP. ann. 1037. inter Aned
Marten. tom. 1. col. 158 : *Scriptum pa-
manus Sergii Archiscrivii sacri nostri Palati*

ARCHISCRUTINARIUS, Officium No-
nasticum. Vide Ughellum tom. 4. pag. 131.

ARCHISELLIUM, Princeps sedes. Ora-

rit in Notis, quæ Tyroni aut Seneca ad-
scribuntur pag. 163.

¶ ARCHISENESCALLUS, Senescalorum primus. Hoc titulo insignes erant Dalphi Viennenses. Historia Dalphin. tom. 2. pag. 364 : *Humbertus Dalphinus Vienn. Com. Viennae Palatinus, Archisenescallus Regnorum Viennae et Arelatis, etc. Pag. 365: Li-
largitione Imperialis benevolentie Archi-
nescallus perpetuus Regnorum Viennae et Arelatis. Vide tom. 1. pag. 100. et Se-
callus.*

ARCHISENIOR. Vita S. Pharonis cap. 72. *Archiseniores principum, id est, pri-
pui inter magnates, qui Græcis ægri-
primates ordinum, seu clæcari pri-
leg. 5. Cod. de Episcop. audiencia.*

ARCHISOLIUM, Præcipua sedes. Wipp de Vita Conradi Salici pag. 429 : *Ad locum
qui dicitur Aquisgrani Palatum, pervenit
ubi publicus thronus regalis ab antiquis le-
gibus, et a Carolo principi locatus, totus
Regni Archisoliū habetur. Ita Ottoni S.
Blasio cap. 21. Archisoliū Arelatensis Are-
late dicitur, Regni Arelatensis sedes pre-
pua, ut cap. 34: *Iacobina, Soldani Archi-
solium, et Panormus, Sicilia Archisoliū*
cap. 20. Adde cap. 46.*

* **ARCHISTERIOLUM**, *Ancistriolum* diminut. ab *Archisterium*, monasterium Charta ann. 1007. inter Probat. tom. 1. Hist. Occit. col. 165 : *Raymundus p[re]f[ectus] (comes) dedit ad S. Maria canalis, qu[oniam] nuncupatur Grassa, ipsum Archisteriolum cum aliobus suis. Deinde filii eius fulcierunt ipsum supradatum Arcisteriolum simili-
Vide *Ascerterium*.*

ARCHISTERIUM, [Monasterium. His-
Translationis S. Marialis apud Stephanum
inter Fragm. MSS. tom. 2 : *Tum h[ab]et
Archisterii Monachalis multiplex congrega-
sums venerandum corpora S. Marialis gra-
mī auroque contexto mirifice relictum
etc.*] Vide *Ascerterium*.

* **ARCHISTERIUS**, ut *Archisterium*, in
Charta ann. 986. in Append. ad Marchi
Hispan. col. 933.

¶ ARCHISTRATEGUS, *Imago S. Mi-
chaelis Archangeli in vexillo picta. Vid-
mox *Archistratius*.*

¶ ARCHISTRATELIUS, Rex, Dux exerci-
tus. Vox Græca. Vita S. Wilfridi Episcop.
auctore Fridegodo inter Acta SS. Ordini
S. Bened. sec. 3. part. 1. pag. 188 :

Archistratios solo prospectat ab aliis.

Jus crudelis sacris ausus dictare loquax.

ARCHISTRATICUS. *Monasterium S. Mi-
chaelis Archangeli in vexillo picta. Vid-
mox *Archistratius*.* Charta anni 1077. apud Ughellum in tom. 7. Italie sacre pag. 120. Ita app-

kibant Monasterium S. Michaeli dicatum, quem Principem militiae celestis vocant Patres : ἀρχιεράτην et ἀρχιεράτην τῶν ἀλων ταχατῶν. Joanues Euchaitarum Episcopus pag. 52 :

Ἀρχιεράτηγε τῶν ἄνω στρατευμάτων.

Principem militiae celestis exercitus, Ignotus Casinensis cap. 3. Luitprandus lib. 1. cap. 2 : Fabricavit autem pretioso et mirabili opere iuxta palatium Orientem versus Ecclesiam, quam vix, id est, novam vocavit, in honore summi et celestis militiae Principis Archangelis Michaelis, qui Graece ἀρχιεράτης appellatur. Vide eudem lib. 3. cap. 8. Ita etiam Zonaras tom. 3. pag. 138. 196. Scylites, Nicetas in Man. lib. 7. Vita S. Nili junioris pag. 25. 126. 155. Gregoras, Codinus, et alii Monasteria S. Michaeli Archangelo dicatae vocant. Magno porro cultu veneratos Graecos S. Michaelem arguunt præ ceteris ipsius imagine insignitum vexillum, ἀρχιεράτης appellatum, quod in præcipuis ceremoniis delatum testatur Codinus de Offic. cap. 6. n. 20. atque adeo crebræ ei dicatae aedes sacræ. [Vita S. Theodori Martyris tom. 2. Februarii pag. 26. D : Gestant flammulam sive φλάμουλα; sunt autem ista, primum Archistrategus sive imago S. Michaelis. Alterum Octupodium habens multas divinasque sacrorum Pontificum imagines singulis octo, etc.] Neque minori apud nos reverentia colitur, quibus pro Regni Francici Angelo tutelari haberi constat, eisque festum solemniter seriatum ex Caroli M. forte instituto, quod sane colligere licet ex Cathwlphi ad eudem Epistola, descripta in tom. 2. Histor. Francor. pag. 667, qua Imperator suadet, ut Missam S. Michaelis et S. Petri passionem in publico celebrare Regno ejus constitueret. Ex qua saltem nondum hac tempestate seriatum S. Michaelis in Francia festum, docemur.

ARCHISUBDIACONUS, Primus inter Subdiaconos, quemadmodum *Archidiaconus* primus inter Diaconos. Ordo Romanus : *Archidiaconus levat calicem, et dat eum Archisubdiacono, quem tenet juxta cornu altaris. Memoratur ibi non semel, et in Concilio Autissiodor. can. 6. ubi Codices alii habent *Subarchidiaconus*. Chartam Adenulphi Episcopi Capuani subscripti inter ceteros Jacobus Archisubdiaconus, in Sanctuario Capuano pag. 575. Vide Molanum lib. 2. de Canonis cap. 32.*

ARCHITARIUS, pro *Archiate*. Gregorius Turonens. lib. 2. de Mirac. S. Martini cap. 1 : *Vocavi Armentarium Architarium, et dico ei : Omne ingenium artificii tui impendi, pigmentorum omnium vim probasti, etc.*

ARCHITECTA, Tecta, Aedificia. Spicileg. Acher. tom. 8. pag. 94. in Attonis libello de pressuris Eccles. : *Architecta reparari.*

ARCHITECTARE, Fabricare, extruere. Locum vide in *Flebilis vel Spingarda*.

ARCHITECTOR, vel **ARCHITECTUS**, *Faber*, qui facit tecta. Joan. de Janua. Occurrit in Vita B. Torelli Papiensis n. 11.

ARCHITENENS, pro *Arctenens*, Sagittarius, Gall. *Archer*, apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 463. et Rymen tom. 9. pag. 392.

ARCHITERIUM. Vide *Asceterium*.

GANGI GLOSS. — I.

* **ARCHITES**, pro *Ascetes*, a Gr. ἀσκήτης, Hydropisis species. Vita S. Waltheri tom. 1. Aug. 272. col. pag. 2 : *Reliquæ duæ (hydropisis species) videlicet tympanites et Archites, insunabiles. Vide ibi notam erudit. Editorum.*

ARCHITHEATER, Archimimus, aut qui primas in Theatro obtinebat, apud S. Augustin. Epist. 67. nisi hoc loco *Archiate* legendum sit, uti contendit Filescus lib. 1. Select.

ARCHITON. Epistola Apologetica Ludovici II. Imperat. ad Basilium Imperat. apud Baron. ann. 871. num. 61 : *Sed nec hoc admiratione caret, quod asseris, Principem Arabum Protosymbolum dici, cum in voluminibus nostris nihil tale reperiatur, et vestri Codices modo Architon, modo Regem, vel alio quilibet vocabulo nuncupent. Ubi legendum videtur Archonta, ἀρχοντα.*

ARCHITRICLINIUM, in Monasteriis. Bernardus Monach. in Consuetud. Cluniac. MSS. cap. 48 : *Quæ (benedictio) dum dicitur, interim prefatus Dapifer stat ultimus ante Architriclinium, et postea facit ante et retro. [S. Willielmi Constitut. Hirsau. cap. 97 : Dum benedictio a Sacerdote compleatur, prefatus Dapifer stat inclinis ante Architriclinium, et tunc facit ante et retro. Utroque Architriclinium sumitur pro mensa superiori, ad quam sedet Abbas, aut is qui fratribus praest in refectorio.]*

1. **ARCHITRICLINUS**, pro *Metropolitanus, Archiepiscopus*. Tidericus Langenius in Saxonia :

Architriclini sunt Metropoles ibi bini, Ut pote Bremensis, venerandus Magdeburgensis.

2. **ARCHITRICLINUS**, [Ἀρχιτρίκλινος, Isidoro. Major domui. In Evangelio S. Johannis 2. 9. Qui præest apparando convivio.] Vide *Festum Architriclini*.

* Nomen hominis proprium, non officii, quod varie efferunt nostri esse perperam arbitrati sunt. Test. Renati reg. Sicil. ann. 1474. tom. 2. Cod. Ital. diplom. col. 1279 : *L'une des ydries, esquelles nostre seigneur fist miracle en conversion d'eau en vin es nopecs d'Architriclini. Vita J. C. MS. :*

Archedelin i ot un prinche
En cele terre ou Dieux estoit,
Riches hom ert et moult avoit,....
A ses noches l'en a mené,
Archedelin l'a apelé.

* **ARCHITUS**, *Instructo, e' docto*, in Glossar. Lat. Ital. MS.

* **ARCHIVARE**, In acta publica, quæ in archivio seu scrinio asservantur, referre. Reg. Cam. Comput. Aquens. : *Anno nativitatis Domini 1490. et die 4. mensis Junii, infra scriptæ regiae litteræ, mandato magnificorum magni præsidentis et magistrorum rationalium magnæ regiae curiae registratae et Archivatæ fuerunt per me Petrum Alberti regium secretarium rationalemque et archivarium hujusmodi sub tenore : etc.*

* **ARCHIVILLANUS**, Primus inter Villanos, qui primas tenebat inter non nobiles. Chronicum Andrense tom. 9. Spicil. Acher. pag. 661 : *Proditionem detestabilem hujus Andrensis Ecclesiæ parochiant in die Paschæ circiter viginti duo, inter quos erant Archivillani quatuor, Guido scilicet et Willelmus vuvarrosses, Reinerus et Daniel ministeriales*

in enormem Ecclesiæ laesionem moliti sunt. Vide Villanus.

* **ARCHIUM**, seu *Archia*, Principatus, magistratus, a Græco ἀρχιον. Antiq. Eccles. Ritus, lib. 1. pag. 379. n. 4 : *Pontifex descendit in Senatorium... et suscepit oblationes principum per ordinem Archium, pro Archiorum. Vide Archivum.*

ARCHIVOLTUM. Jus Vicentinum lib. 4 : *Teneantur reparare et facere Archivoltum, seu receptaculum subtus terram, quod excipiatur omnem spurcitum etc. Ex Ital. arco, et volto. Vide Volta.*

* **ARCHIVOTUM**, Ejusdem originis et significationis atque *Archivoltum*, *Fornix*, concameratio. Stat. crimin. Saona cap. 17. pag. 23 : *Per sub hinc inde Archivotum pendens super viam, inter ecclesiam S. Petri et turrim brandalis, dictis Archivotis comprehensis, et usque ad Archivotum turris brandalis, etc.*

ARCHIVUM, *Archivium*, *Archibus*, *Arceps*, etc. Scrinium, locus, ubi asservantur Chartæ publicæ. Isidorus lib. 20. Orig. cap. 9 : *Archa dicta, quod arceat visum atque prohibeat. Hinc et Archivum, hinc et Arcanum, id est, secretum, unde ceteri arcantur. Ex eo Papias : Arca dicta, quod arceat visum, vel furem; hinc et Archivum, secretum. Alibi : Archiva, Armaria, tabularia dicta, quod arceant, id est, prohibeant visum : hinc Archivi, Librarii, vel Arnarii dicuntur. [Tertullianus Appolog. cap. 19 : Reseranda antiquissimarum gentium Archiva.] Lex Wisigothor. lib. 12. tit. 3. § 28 : Archiva Ecclesiæ. Gregor. Turonens. lib. 9. Histor. cap. 42 : Universalis Ecclesiæ Archivum. Annales Francor. ann. 813 : Et in Archivo Palatii exemplaria illarum habebantur. Archivum Palatii habetur etiam in Charta Ludovici Pii, ann. 19. Imperii in Tabulario S. Dionysii num. 26. quod et Imperialis aulae reconditorum ibidem appellatur. Flodoardus lib. 2. Hist. Remens. cap. 19 : Archivum Ecclesiæ tutissimis aedificiis... construxit. Adeo Baldricum in Chronicone Cameracensi lib. 1. cap. 76. Hac etiam usus est voce Ulpianus.*

* Charta ann. 1342. in Reg. 72. Charthop. reg. ch. 341 : *Cum judez major.... Archivum regium, in quo scripta patrimonialia regia et aliae scripturæ dom. regem tangentes sub quatuor clavium clausura in turri firmata, in castro regio civitatis Carcassonæ tenentur, intrasset, etc.*

ARCHIVUM, apud Anastasium Biblioth. in S. Siricio, et in S. Cælestino PP.

ARCIVUM. Will. Brito in Vocabul. : *Archivum, Librarium vel Armarium. Leo Ostiensis lib. 3. c. 30 : De Arcivo Lateranensis Palatii.*

ARCHIUM. *Archia Romana*, apud Tertullianum lib. 3. aduersus Marcionem. Utitur etiam Paulus lib. 4. Sentent. tit. 6. ubi Cujacius. Stuidas : *Ἀρχῖα, ἵβα οἱ δημόσιοι χάρται ἀπόκαιται. Glossæ MSS. ex Bibl. Regia Cod. 2062 : Ἀρχῖαν, χαρτοφυλάκιον, ἵβα οἱ δημόσιοι χάρται καίνται ἐπὶ Παλάτιον. Glossæ aliæ Codic. 930 : Ἀρχῖα, ἵβα οἱ δημόσιοι χάρται ἀπόκαιται, χαρτοφυλάκιον, ἐπὶ χωρίᾳ τῶν κατών. S. Ignatius in Epist. ad Philadelph. : οὐ γάρ πρόκαιται τὰ ἀρχῖα τοῦ Πνεύματος. Justinianus Nov. 74 : Εν τοῖς ἐκκλησίας ἀρχίσιοι. Vetus inscriptio inedita, reperta nuper ann.*

1670 Smyrnae in area Consulis Batavi : ΝΑΙΣ. ΕΡΜΟΥ. ΤΟΥ. ΔΙΟΚΑΕΟΤΣ. ἈΓΟΡΑΣΑΣΑ. ΤΟΠΟΝ. ΨΙΑΟΝ. ΚΑΤΕ. ΣΚΕΥΑΣΕ. ΤΟ. ΜΝΗΜΕΙΟΝ. ΤΟ. ΚΑΤΟΙ. ΧΟΜΕΝΟ. ΥΙΩ. ΣΟΣΙΜΟ. ΚΑΙ. ΕΑΥΤΗ. ΚΑΙ. ΤΟΙΣ. ΘΡΕΜΜΑΣΙ. ΚΑΙ. ΠΡΟΚΛΗ. ΤΗ. ΤΡΑ. ΦΕΙΣΗ. ΤΗ. ΑΥΤΗΣ. ΕΞΟΥΣΤΑΝ. ΕΧΟΤΕΣΗΣ. ΑΤΤΗΣ. ΕΠΙΘΕΤΕΙΜΑΙ. ΣΟΣΟΝ. ΕΙΣΙΝΚΗ. ΣΕΣΘΗΣΕ. ΤΑ. ΙΜΟΝ. ΜΙΔΕΝΟΣ. ΕΞΟΝΤΑ. ΕΞΟΥΣΙΑΝ. ΕΤΕΡΟΝ. ΒΑΛΕΙΝ. ΕΝΤΑΛΛΑΟΤ-ΡΟΣΑ.

ΤΑΥΤΗ. ΤΗΣ. ΕΠΙΓΡΑΦΗΣ. ΑΠΕΤΕ ΘΗ. ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΝ. ΕΙΣ. ΤΟ. ΑΡΧΕΙΟΝ.

* Hæc emendatoria reperies in Sponii Miscell. erudit. Antiquit. pag. 351. si tamē vocem κατοικόμενω, mortuo, excipias, pro qua is habet κατοικόμενω, condito substantus. [** Ibi post. quartum est hic versus : ΚΟΡΝΗΑΙΩ. ΕΤΤΥΧΙΑΝΩ. ΑΝΑΠΙ. ΚΑΙ.]

¶ ARCVS. Agnell. lib. Pont. ap. Murat. tom. 2. pag. 157. col. 2 : *Eo tempore Arcivus Ecclesiae istius ab igne concrematus est.*

ARCIBUS. Formulæ veteres, cap. 9 : *In Arcibio Ecclesiae Episcopi servantur.*

ARCHIBUS, in Conciliis Africanis sub Cælestino can. 53 : *De Archibio et matricula Numidie.* Ubi. Codex Graec. cap. 86 : Περὶ τοῦ γραφείου καὶ ματρικοῦ τῆς Νυμιδίας. Eadem Concilia sub Innocentio I : *Ut matricula et Arcibus Numidie, etc.* Glossæ MSS. ad eadem Concil. : *Arcibus, Armarius, Liberalius.* Eædem Glossæ : *Arcivas, Arcas.* Vetus Scheda scripta ann. 7. Tiberii Imperat. Constantinop. apud virum doctissimum Jo. Mabillonum tom. 2. Analector. pag. 12 : *De Archibio Ecclesiae, etc.*

ARCEPS. Marculfus lib. 2. for. 38 : *Dignum est, ut gesta ex hoc conscripta... tibi tradantur, ut in Arcipibus publicis memoria serventur.*

ARCHIZUPANUS, [Regionis Præpositus.] Vide Zupanus.

¶ ARCHON, vel ARCHOS, Archiepiscopus. Vita S. Dunstani Episc. Cantuar. tom. 4. Maii pag. 346 : *Perprudenti domino Archonti Africo, omnium extimus Sacerdotum B. vilesque Saxonum indigena, alta polorum gaudia. Te igitur, Pastor preceps, etc.* Erat hic Alfricus Cantuariensis Archiepiscopus. Vita S. Romani Rothom. Archiepiscopi apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1657 :

Hoc siquidem facto renitet sanctissimus Archos, Non impar Josue, cuius memoravimus ante, etc.

Vide Archontes.

* ARCHONIANI, Idem qui Archontici. Vide in hac voce.

ARCHONIUM, Joanni de Janua, dicitur acervus manipulorum, vel aliarum rerum. W. Brito in Vocab. MSS. et Mamotrectus : Archonium dicitur acervus manipulorum, vel gelinurarum, vel aliarum rerum. Gelina autem dicitur garba; et dicitur garba, quod genu et manibus ligata est. Dicitur Archonium ab arctus, etc. Lib. Ruth. cap. 3. v. 7 : *Iissetque ad dormiendum juxta Archonium manipulorum.* Codex MS. S. Germani Paris. : *Ad dormiendum juxta Archonium manipulorum venit.* Ubi Hugo Cardinalis : Archonium est acervus gelinurarum in imo latus, in summo acutus. Hoc vero loco acer- vum manipulorum præsert Editio vulgata.

ARCONIZARE, seu ARCHONIZARE, Manipulorum acervos congerere. Et

ARCONOMIA, Locus ubi Archonia re-

condantur. Synodus Sodoren. is in Mannia cap. 1 : *In antiquo statuto Iconomii grana decimalia, ac si propria Arconabant, et ad sua foenilia ducebant ac custodiebant, quoisque rector, vel ejus procurator, ob ea commodius venire posset... modernus vero diebus rectores grana decimalia in Arconomolis accipiunt ob majorem Iconomorum commoditatatem.*

ARCHONTES, Proceres. Fridegodus in S. Wilfrido cap. 11. ubi de consecratione Episcopi :

Gemma vehitur Archontum more curuli.

Addre cap. 47. extrem. Ita porro appellabantur Magnates Aule Constantinopolitanæ. W. Tyrius lib. 20. c. 18 : *Ex quo enim in Ægyptum descenderant ejus Archontes, etc.* Luithprandus lib. 3. cap. 9 : *Romanæ dignitatis ærborum; id est, Principes.* Addre Pachymerem lib. 9. cap. 16. Horum uxores ἀρχοντίσσαι dicuntur Nicetes Chron. in Isaac. lib. 3. cap. 11. Ordo ipse ἀρχόντων, seu Nobilium, ἀρχοντών Anna Comnenæ lib. 1. Alexiad ; ἀρχοντῶν τάξις Cantacuzeno in Procœmio Hist. qui nostris vulgo Baronagium, et Barnagium. Vide Not. ad Alexiad.

¶ ARCHONTICI, Valentini sectatores quidam sic appellant, quod mundum universum a Deo conditum opus esse ἀρχόντων seu Principum somniant. Negabant resurrectionem carnis, divinaque abjicabant sacramenta, dicentes incorporalia non posse per corporalia communicari. De his agunt Tertull. Epiphian. Theodoret. Augustin. Baron. ad ann. 175. et alii. [** Archontiaci apud Isidor. in Origin. lib. 8. cap. 5. sect. 13. Vide Archoniani.]

* ARCHOS, Archiepiscopus. Epitaph. Aimari archiep. Ebedrun. ann. 1245. tom. 3. Gall. Christ. col. 1078 :

Archos pontificum, lux cleri, dux populum Aymarus, subit hac funeris urbe thorum.

Vide Archon.

** ARCHOTICON. Petri d'Ebulo Carmen de Motib. Siculis vers. 396 :

Sic sit Archoticon veniens tua nobilis uxor.

Scribit Editor Archoticon esse pro Archoticon. Vide supra Archontes, ubi ἀρχοντών ex Anna Comnenæ.

¶ ARCHOTUS, Fornix, Italis Arco, Gall. Arc, Arcade. Chron. Parmense ad ann. 1290. apud Murat. tom. 9. col. 818 : *Facti fuerunt de mense Maii tres Archoti lapidum in turri majoris Eccl. Parmensis.*

1. ARCHUS, Princeps vel Magistratus. Passio S. Marcianæ Virg. MS. : *Ante Archos sedenti vocabantur, etc.*

¶ 2. ARCHUS, idem quod Archotus. Chron. Parmense ad ann. 1294. apud Murat. tom. 9. col. 827 : *Elevata fuit turris majoris Ecclesiae a fenestris campanarum in sursum. Et facti sunt ibi Archi peysi de lapidibus.*

¶ 3. ARCHUS, pro Arcus. Statuta Augerii Episc. Conseran. sæc. XIII. in MS. Sangerman. : *Facientes et vendentes Archus, sagittas, lanceas, gladios, toxicum, aurifrisia, picturas et similia, ex quorum officina lucro vivunt; si hoc faciunt, ut ex his aliquis abutatur, mortaliter peccant : nam qui occasionem damni etc.*

¶ ARCHUTOMAM, Antiquitatem vel prin-

cipatum. Papias MS. Ecclesie Bituricensi. Vox corrupta, pro qua forte restituentur Archatsmum a Greco ἀρχαῖος, Antiquitas.

¶ ARCHYMINUS. Hist. Pontificum Rom. apud Stephanotium tom. 7. Fragm. MSS. pag. 143. Alcuino Carolus Monasterium S. Domini Martini Turone regendum commisit.... Duo Angeli dormitorium intrante Monachos omnes (parum tunc temporis religiosos) extinxerunt, uno excepto qui Angelus videbat, qui ne occidetur, sed ad Primam agendam reservaretur, viz ab Angelis obtinuit. Post vitam laudabilem Archyminus qui Monasterii tumulatus est. Quis fuerit Archyminus haud facile est divinatu. An secundus ab Alcuino Abbate a Greco ἀρχής, Primus, primus, et Latino Minor?

* ARCLIA, Signum finale, limes, idem quod Arca 1. Vide in hac voce. Precept. Caroli Simpl. ann. 898. in Append. ad Marcum Hispan. col. 829 : In Gerundense callam S. Clementis cum Petra alta, cum rives et sylvis, et omnibus terminis suis atque arcu suis. Vide Arcfinius.

ARCIBUM. Vide Archivum.

ARCIFINIUS AGER, Qui nulla mensuræ, nec ullis limitibus claudebatur, sed montibus, aut viis, rivis, fluvii, arboribus, aut quadam culturæ discrimine terminabatur. Vide Agrimensores.

* ARCIGAYE. Vide supra Archege.

¶ ARCIGER, Sagittarius, Gall. Archer, apud Mart. in suo Itinerario Litter. tom. 2. pag. 379 : Qui latrones et Arcigeri occupantur.

* ARCIQUELFI, Guelforum factores præcipui, in Annal. Bonincontrii ad ann. 1390. apud Murator. tom. 21. Script. Ital. col. 54.

ARCLLAURUS. Glossæ Isonis Magistri : Rhododafnū : Arcilaurm, genus herbe, id est, Arcilauros, i. solis similis laurus: nam dafnīs Gr. laurus dicitur.

* ARCLE, Scrinium, arca, Gall. Coffe, Hist. belli Forojul. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 1099 : Arcas, scilicet, vasa, brentas, et alia suppellecia hinciam ducentes. etc.

¶ ARCELLA, pro Argilla. Suppl. antiquarii : Arcilla, πηλός λευκή, Argilla, terra alba.

ARCINA. Vide Arsinia.

¶ ARCIO. Vide Arctio.

* ARCISCRANNA, Scamnum majus cum cubiti fulmentis ad utramque partem extream, ab Ital. Scranna, Scamnum. Acta MSS. notarii Senens. ad ann. 1285. ex Cod. reg. 4725. fol. 40. ro : Cum dominis et can. v. vegetibus, et uno botticello et una arciscranna. Vide supra Archibancum.

ARCISTA, Arcistes, Sagittarius, in Gloss. Lat. MSS. et apud Papiam; Arcites, in Gloss. Isid. Gloss. Lat. Gr. : Arcutes, αρκτεῖται, Ubi alii legunt Argutes, vel Arcutes, ut apud Festum. Aldhelmus Abbas Malmedsbur. : Ut pote belliger in meditullo compi Arcistes. . . . nervosis tenso lacertorum relis arcu, spiculisque ex pharetra exempti, etc. Odo Cluniac. lib. 1. de Vita S. Geraldii cap. 4 : Scilicet ut mollossus ageret, Arcis fieret, cappos et accipites competenti jactem emittere consuesceret. Occurrerit etiam in Vita S. Fructuosi Episc. Bracar. cap. 4.

* **ARCISTERIOLUM.** Vide supra *Archisterium*.

ARCISTERIUM. Vide *Ascerterium*.

¶ **ARCITENENS,** Idem qui *Arcista*, in Archivo Castri Nannet. armari. K. n. 58.

¶ **ARCIVA ULVA,** ἀληνὴ, *Pannicula*. Supplem. Antiquarii. Græcis ἄνθη, Flos est evadens in lanuginem.

1. **ARCVUS,** στριπτός, κωλυτός, in Gloss. Græc. Lat. [Vide *Archivum*.]

1. **ARCLA,** pro *Arcula*, ξεστός, σωρός, κάπτεται, λέγεται, in veter. Glossis MSS. Editæ vero perperam *Arcula* præferunt. Vide *Gloss. med. Græcit.* in Ἀρχλα.

* 2. **ARCLA,** Instrumentum rusticum, ut videtur, in *Charta ex Tabul. Cassin.* descripta a D. de Montefalc. : *E x sardos, e vj. Arclas.*

* **ARCO.** Equestris sellæ arcus, Gall. *Arca*. Vide *Arctio*. *Charta ann. 1301.* in Reg. 38. *Chartoph. reg. ch. 71* : *Cum dilectus Adam de Vallemendensi, fructarius noster, teneret a nobis in feodium res subscriptas, solendo extinde quolibet anno nobis duos Arcos ad sellam vacuos, unum videlicet armis nostris Franciæ communibus, et alium armis Clodovei regis prædecessoris nostri depictos. Alia ergo erant Franciæ insignia, quibus sub Philippo Pulcro uti solebant reges Francorum, ab iis quibus usus fuisse Clodovei putabatur; quod notandum omnino est.* Vide *Arma*, 3.

ARCOBALISTA, in *Breviloquo*, *genus balista*, χεροβαλίστρα, Heroni in illius descriptione : *vulgo Arbaeste*. Vox nota.

* **ARCOLA.** Inventar. ann. 1342. ex Tabul. Massil. : *Unum lectum munitum de una culicula virgata, uno pulvinari, quatuor drapis pilis lini, quatuor linterminibus Arcolæ.... Item plus unam mappam cum uno manuterglo pilis lini, et aliam mappam Arcolæ. Italis Arcolo est Devolutorium, Gall. Devidoir. Vide an huc pertinet.*

* **ARCOMEGISTUS**, a Græco ἄρχων vel ἄρχεις, Princeps, et μάγιστρος, Maximus. Acta S. Frederici Episc. et Mart. tom. 4. Julii pag. 461 : *Tunc cunctis qui aderant accessit Arcomegistis et Magnatis Palati, Rex plebem interrogat.*

* **ARCONIUM**, Idem quod *Archonium*, Manipulorum congeries, in Cod. MS. B. M. Paris. sign. M. 9. fol. ult.

* **ARCONIUS**, Locus, ubi senum congeritur et asservatur, in *Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657* : *Fenier, Prov. Fenile, Arconius.*

ARCONIZARE. Vide *Archonium*.

* **ARCONNARE**, Plectro, quod *Arçon* sicutur, lanam præparare, Gall. *Arconnare*. Irest. ann. 1399. 19. April. in vol. 9. arrest. uram. Paris. : *Omnes lanerii villæ Belvacensis, qui proprium habebant artificium, lanas suas platebant (plectebant), Arconnabant, sc. Arçonneur, ejusmodi opifex dicitur, in lat. remiss. ann. 1399. ex Reg. 154. Chartoph. reg. ch. 443 : Ledit Guillaume decoppa et destroncera par grant despit à Jehan Cyrot Arçonneur la corde de son arçon. Vide Arçonneur.*

ARCONNARIUS, [Qui instrumento instar lectri confecto lanam disponit ad opera sua conficienda. Gall. *Arçonneur*. Vox nostris præsertim petasorum opificibus nota.] *Charta Theobaldi Blesensis et Cla-*

rimontis Comitis ann. 1214. pro Carnotensisibus : *Si aliquis Burgensem alicui de Arconnariis lanam suam sive aignelinos traxiderit, ipse Arconnarius lanam sive aignelinos reddere tenebitur ad justum pondus, quod pondus aleabitur per bonos homines juxta consilium meum. In titulo ejusdem chartæ, c'est le tencrist de la charte de l'Ordonnance aux Arçonneurs.*

ARCORA. *Papiæ dicuntur, quæ super columnas sunt. Arcus, numero multitudinis, sem. gen. Solent enim Longobardici Scriptores, veteres præsertim, nomina quædam masculini generis, per ora in plurali sem. effere, verbi gratia, *il corpo, le corpora, pro i corpori; pratora, pro prati; gradora, pro gradus; fundora, pro fundi*. Sic apud Anastasium Bibl. in *Vitis Pontific. passim Arcora*, pro arcus ponitur, uti docent variantes lectiones ad hunc Script. Edit. Regiæ pag. 285. 305. 306. 307. et 312. Atque hoc loco satis sit hæc semel mouisse, cum ejusmodi terminaciones, quæ fucum facere solent, crebro occurrant apud Latinos ex Italia Scriptores. Sed et Itali ipsi hodierni eandem terminationem in ejusmodi vocabulis retinuere : *borgora enim pro borgo; hortora, pro orto, dixit Joannes Villaneus lib. 4. cap. 7. Vide Arcus.* [** Plura vide apud *Diezium*, *Grammat. roman. vol. 2. pag. 26. et Marinum in Papyr. Diplom. num. 132. not. 6. pag. 364.*]*

ARCOVOLUS, *Arcovolitus*. *Charta Joannis Episc. Ticinensis ann. 922. apud Ughellum in Episcopis Veronensibus: Loco igitur dotis offero eidem oratorio inter Arcovolitos et Arcovolos numero 7. nec non et hortum in eodem castro positum. Infra: Seu et Arcovolos et Arcovolittos positos prope oratorium nostrum, etc. Italis Arcovolto, est fornix, camera: Arcovoltare, locum fornice tegere. Vide an ad hunc locum quadrat.*

* **ARCTAMENTUM**, Quicquid arctat et claudit, ut serra, pessulus, vectis, etc. Agnellus lib. Pontif. apud Murat. tom. 2. pag. 163 : *Et orans diutissime ante conspectum Salvatoris, in ardica Ecclesiæ ipsius Apostoli ingressus est, et patefactis omnibus claustris, pronus in terra oravit. Post orationem recessit, et januae clausæ sunt, omnia illorum Arctamenta discurrerunt, unaquaque in locum suum. Videns hæc omnia hilarus obmutuit amens. Pro Ardica s. legendum Adyta.*

ARCTIO, *Arcio*, *Franc. Arçon de la selle*, Hispan. *Arzon*, Ital. *Arcone*. *Arcus*, apud Fridericum II. Imperat. lib. 2. de Arte vendandi cap. 71. Joannes Monachus in Vita S. Odonis Abb. Cluniac. lib. 2 : *Prædictum namque sacculum nec tunc pauperi reddidit, sed Arcioni sellas appendit. Ubi sic emendo, pro arctori. Est enim Arcio, idem quod nostris Arçon de la selle, ephippii seu sellæ arculus. Salmasius ad Histor. Aug. : Arciones vocamus, ab arcu, quod in modum arcus sint incurvi. Græci recentiores xóρβιa vocant. Vide Arco.*

¶ **ARCTITAS TEMPORIS**, Temporis angustiæ. Littere Johannis Abb. S. Tiberii ad Carol. VII. Franc. Regem ann. 1427 : *Dominus Abbas non valuit neque valet propter longam itineris distantiam et Temporis Arctitatem, etc.*

ARCTITUDO NEGOTORUM, Moles onerum, Gall. *Accablement d'affaires*, apud Acherium Spicil. tom. 2. pag. 564 : *Vobis obmisi scribere per Negotiorum Arctitudinem, qua tenebar.*

¶ **ARCTOS**, Septemtrio, sic dictus ab Ἀρκτοῖς, Sidus coeleste, Gall. *Ourse*, quod hocce signum Septemtrionales mundi partes finiat. Locum vide in *Disis*.

ARCUARE, Arcum tendere. *Charta Henrici de Soliaci anno. 1240. apud Duchesnium in Probat. Hist. Drocensis pag. 274 : Et Aenor Comitissa uxor nostra poterit similiter venari in dictis forestis, et Arcuare, vel (ad) mandatum ejus, quandocunque voluerit. Infra: Poterimus ibi venari et Arcuare per nos et per nostros, quandocumque voluerimus.*

¶ *Præter venationem hanc, quæ sit arcu et sagittis, alia species est rusticis silvarum vicinis etiamnum in usu. Exercetur autem arcuando seu in arcum curvando arborum ramos aliquot, quorum extrempartes cum pedicis laqueisque junctis in foramen immittuntur retinenturque labili clavo, cui si avis illico adducta forsan insidieat, decidit statim, laxatur arcus ipsaque collo pedibus capitur. Hujusmodi arcusfiguram hichabes descriptam. [**Quam ut omnibus notam omisimus.]*

* **Arcu venari.** *Inquisitio forestæ de Reste in Reg. 34. bis Chartoph. reg. part. 2. 4 : fol. 94°. col. 26 : Comes Flandriæ Philippus tenebat in prisonia de turre de Vivers Rogerum Macrum militem, qui captus fuerat Arcuando ad opus comitis Suessionensis, sine licentia. Nostris Archœa et Arcoier, eadem acceptance. Charta ann. 1308. in Reg. 45. ch. 24 : Puent leur veneurs porter ars et saietes, ... et se ledit Colart ou ses gens trouvaient . . . autres qui cachassent ou Archeassent ou menassent quiens (chiens), . . . eus les puent prendre et randre à justice. Le Roman d'Alexandre part. 2. MS. :*

*Quant nous fumes au bois Arcoier et joier,
Nous ne savions mot de vostre behourder.*

* *Unde Archerie, Ipsa venatio, præda venatica, vulgo Gibier, in Terrear. Castel. ad Sequanam ex Cod. reg. 9898. 2 : Charbon, brese, boys pour ardoir, bles, curtillasses, fromages qui sont en paniers, poullaille, Archerie, bestes quelconques, ne doivent place ne estaul.*

* **ARCUARE REBECAM**, Barbitum plectro tangere, Gall. *Toucher le Rebec avec l'archet*. Est autem Rebeca imperfecta minorum fidium species. Aimericus de Peyrat Abbas Moisiacensis, in Vita Caroli Magni ex codice 1343. Biblioth. Regiae :

*Quidam liram et tibiam properabant,
Alios tactu præcedentes.
Quidam harpam sibi pulsabant,
Prolizas virgula sic gerentes.
Quidam Rebecam Arcuant.
Muliebrem vocem confingentes.*

* **ARCUARIUS**, Sagittarius, Gall. *Archer*. *Charta Phil. Pult. an. 1299. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 69. v^o. col. 2 : Confirmamus quod Richardus Fichons Arcuarius noster duodecim modios avenæ ad mensuram Compendiensem..., percipiat. Vide supra Archerius.*

* **ARCUBALISTARIUS**, Sagittarius, *Arbalétrier*, Qui mittit sagittas arcu, vel etiam

qui facit arcus. Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 178 : *Sicut viderunt testes subscripti, Herbertus ipse Arcubalistarius, Beingerius de Mammerto, etc.*

Arcubalistus, Sagitta. Rymer. tom. 4. pag. 361 : *Centum Arcubalistos ad pedem, et viginti Arcubalistos ad troll.*

Arcubala, Qui excubant in arce, apud Festum. Vide *Arcubius*. [** De etymo vide Forcell. Lexic. edit. German.]

Arcubius, [Miles arcis custos, Gall. *Garde d'un Château.*] Gloss. Isidori, Joan. de Janua : *Arcubius, qui cubat in Arce.* [Glossar. MS. Montis S. Eligii Atrebatis : *Arcubius, ille qui cubat in arce. Componitur ex arce et cubo.* Hist. Dalphin. tom. pag. 2. 561 : *Extitit ordinatum super custodia ipsius Dominae detentae apud Vallem, quod quatuor clientes, quorum est unus Americus Jatini nobilis custodian eam et jaceant duo a parte anteriori, et alii duo a parte posteriori aucte, in qua ipsa claudetur, cum duabus mulieribus que ipsi servient. Et erit unus Arcubius qui de die servire poterit in custodia.]*

Arcubusarii a Scopetariis distinguuntur in Comment. Francisci Carpezani apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect col. 1417 : *Ducebat primam aciem ipse cum sexcentis equitibus levis armaturae, totidemque scopetariis ac pari numero Arcubusariis, (nomen certe novum, nec hactenus quod sciam latinitate donatum.)*

1. Arcula, *ἀρκούς, λάρναξ*, in Gloss. Lat. Græc. Marcellus Presbyt. in Vita S. Felicis Presb. Nolani can. 3 : *Sed nec donante sibi sancta Arcula de praedio curavit accipere.* Id est, ærario Ecclesiastico, ex quo sportulæ Presbyteris distribuebantur, ut docemur ex S. Cypriano Epist. 34. 66. Vide Meursium in *Ἀρκατα*, [et Glossar. med. Græcit.]

2. Arcula, *Vehiculum hominis unius. Uugatio.* Vide *Arca*.

Arcularius, Arcarum opifex, nostris olim *Archier*. Vide supra *Archierius*. Glossar. Lat. Ital. MS. : *Arcularius, Che farache. Utitur Plautus.*

Arculus, *Circulis*, in Glossis. Isid. *Arculum, inquit Festus, appellabant Circulum, quem capitum imponebant ad sustinenda commodius vasa, que ad sacra publica capite portabantur.* Nostris dicitur *Bourlet*.

Arcura, Arcus, arculus; Gall. *Arceau. Comput.* MS. fabricæ S. Petri Insul. ann. 1469 : *Item.... pro fundatione, Arcuris et muro, ad que operati sunt lutomi, etc.*

1. Arcus Papias : *Arcus vel fornix curvatus, aut camera, ad similitudinem ejus plicitus.* [Chron. Parmense apud Murat. tom. 6. col. 803 : *Facti sunt omnes Arcus sive volvae pontis de Galeria, que fuerunt numero octo.*] Interdum idem quod *Apsis. Arcus Presbyterii*, apud Anastasium pag. 157. Paulus Warnefridus in *Episcopis Metensibus* : *Fabricare jussit.... altare ipsius atque cancellos, Presbyterium Arcusque per gyrum.*

Interdum, nec semel, vocein hanc usurpat idem Anastasius pro ornamento quodam, in aedibus sacris appendi solito, sic forte dicto, quod arcus formam haberet. In Leone I : *Obtulit aureum Arcum supra Confessionem S. Crucis pensantem libr. quatuor.* In Leone III. pag. 141 : *Fecit vero ubi supra Arcum majorem ex argento mundissimo*

deaurato supra in ingressu vestibuli pensant. lib. 131. In Paschal. : *Ubi desuper (altare) Arcum musivo exornatum decenter instruxit.* In Leone IV : *Obtulit in Basilica B. Petri.... Arcus de argento mundissimo numero 13. [Quibus in locis per Arcum nihil aliud significari existimo quam coronas que altaris offerri solent.]* Adde pag. 152. 153. 188. 205. etc.

Arcus, Aditus Basilicarum seu area rum, que olim ante Basilicas prostabant. S. Paulinus Epist. 32. num. 13 :

Alma domus triplici patet ingredientibus Arcu. Et ibidem num. 15.

Ter geminis geminæ patuerunt Arcubus aule.

Arcus Recitationis, Locus sic dictus Romæ. Vide tom. 4. *Analectorum Mabill.* pag. 503. et 512.

Arcus Toralis, Cancelli qui separant Sanctuarium vel chorūm a navi in Basilicis, sic dicti, ut opinor, quod pars januæ superior arcus speciem referret. Sed unde *Toralis?* f. mendum est pro *chordalis*. Concilium ann. 1582. inter Hisp. tom. 4. pag. 239 : *Sacerdotes inter Missarum solemnia, dum ad oblationes populi recipiendas ab altare procedunt, ... ne ultra Arcum Toralem egrediantur, sed illuc feminas que voluerunt offerre, decenter expectent.* [** Diction. Academ. Matri. : *Toral, Lo principal ó que tiene mas fuerza y vigor en cualquier especie; como arco toral, fundamento toral. Torus, toralis.*]

Honor Arcuum, Cencius Camerarius in Ceremoniali : *Missa autem celebrata, reveritur ad Palatium coronatus cum processione et Honore Arcuum, representatione legis a Judæis, etc. Infra : Universæ etiam scholæ Palatii, Clerici Romani pro thuribulo, Judæi pro representatione legis, structura Arcus tale Presbyterium accipiunt, etc.*

2. Arcus de Aubour, In Monastico Anglicano tom. 2. pag. 602. Arcus bellici species. Regestum Philippi Augusti fol. 159 : *Habet sagittam et Arcum de Aubour cum corda.* Le Roman de Garin MS. :

Arc d'Aubour porte, et sajetes d'acier.

Infra :

Il prend son Arc d'Aubor, si le tendié, Met en la corde un grand carrel d'acier, Le Comte avise de près, et si le fier, De sa sajete li met el cors plein pie.

* *Arc à galées*, in Lit. remiss. ann. 1378. in Reg. 113. Chartoph. reg. ch. 202 : *Comme nostre amé et feal cousin le conte de la Marche, qui pour son esbatement en traient de un Arc à galées, etc.*

Arcus Balearis, Balista, Arcubalista, Arbaileste, apud Albertum Aquens. lib. 1. cap. 35. lib. 3. cap. 41. lib. 6. cap. 9. 16. Vide *Arcio*.

3. Arcus Cuctonis. Chron. Richardi de S. Germano apud Murat. tom. 7. col. 1031 : *De Tunninis et Sardellis servabitur forma, de jure lini idem, de jure cannarum idem, de lana Syriæ idem, de bambace idem, et de Aicu Cuctonis idem.* Voce *Cuctonis* intelligo gossypium, Gall. *Coton*, sed cur *Arcus* addatur mihi incomptum.

* **4. Arcus**, apud *Paulum* dicitur anus, podex. Glossar. medic. Simouis Januens. ex Cod. reg. 6959.

Arcusbous, Scopetus, Gall. Arquebuse. Vita B. Amati Saludeciensis, tom. 2. Maii pag. 353. E : *Narravit nonnullis, me*

adhuc puero audiente, avunculus meus magnus, se vidisse quemdam qui tormenti bellici, quod vulgo Arcumbusum appellant, periculum facere tentaret, apposita prope murum Ecclesiae, ubi arca B. Amati sita est, satis temere tabula, ut in eam ictus dirigere tur, incensibus vero eum nonnullis, ne eo ubi corpus B. Amati esset jacularetur, respondisse ferunt nihil sibi cum B. Amato, admisso igne pilam ferream retro murum ad aream ubi nunc prætorium est abiisse, ibique inventam.

Arcutenens, Sagittarii, pro *Arcutens*, Gall. *Archer*. Vita S. Fructuosi Archiep. tom. 2. Aprilis pag. 432 : *Adveniens quidam Arcutens venationibus insidiatus, cum eum vidisset super unum rupis gradum in oratione prostratum, existimans in rupe esse venationem, tetendit arcum.*

Arcutes. Vide *Arcista*.

* **Arda**, Pascuum, Gall. *Paturage*. Lambert. Ardens. in Hist. comit. Gisnens. a Valles laudatus pag. 36. col. 2. Notit. Gall. : *Ille locus, eo quod pascuum erat, a pastura, ut aiunt incolæ, dicebatur Arda. Dicebant enim pastores ad invicem : Eamus et conveniamus in pasturam, hoc est, in Ardam. Aliud est Arde, in Lit. remiss. ann. 1408. ex Reg. 162. Chartoph. reg. ch. 243 : Icelui Julian esmeu du cop print une Arde ou baston d'une charrette à beufs, etc. Une Harde de charrete, in aliis ann. 1391. ex Reg. 141. ch. 157. Haud scio an hoc pertineat vox *Ardause*, in aliis Lit. ann. 1474. ex Reg. 195. ch. 1039 : *Gerauli Dusol s'efforce de frapper le suppliant d'une Ardause ; mais il lui rabat le cop d'une autre Ardause.* Nisi legendum sit *Ardause*, qua voce Falcula significatur. Vide supra *Andusium*.*

ARDALIO, Gloss. Isid. : *Ardalio, gluto, vorax, manducus.* Joan. de Janua : *Ardelio, leccator, qui ardens est in leccacitate, vel leccatione. Occurrit apud Martialem et alios.*

ARDAMO, Gloss. *Ælfri* : *Ardamo, i. gusto : i c fes mege.* [** gesinæge]

ARDARICANUS, Monetæ species. Additamentum 2. Legis Burgundionum § 6 : *De monetis solidorum præcepimus custodire, ut omne aurum quodecumque pensaverit, accipiat, præterquam istas 4. monetas, Valentianini, Genavensio, et Gothium, qui a tempore Alarici Regis adarati sunt, et Ardarianos. Ubi forte legendum Alarianos, Regis scilicet Alarici.*

* *Retinendum est Ardariani, ut probat. doctiss. Valesius in Valesianis. Ardariani autem nummi sic dicti sunt ab Ardario Gepidum Rege potentissimo, cuius nomine erant insigniti. Hic post mortem Attilæ devictis Hunnis Daciā universam suo subjugarat imperio. Eudem Valesium consule tom. 1. Hist. Franc. pag. 408.*

* *Feliciori conjectura. Armoricanos restituere videtur Vir Cl. Dubos : quem consule lib. 2. cap. 3. Hist. Crit. Monarch. Franc.*

ARDENTES, appellati a nostris, qui igneo quodam morbo correpti, toti quodammodo ardebant, et membris depastis, sensim consumebant : unde *ignis gehennæ* dicitur in Vita S. Eleutherii Episcopi Tornacensis n. 19. Hunc morbum veteres *sacrum ignem* vocabant, *hoc est crudelem et pessimum, quomodo Donatus ad 7. Æneid. Virgilii vocem sacer interpretatur ; unde, subdit ille, et ignis sacer dicitur morbus, qui hominem*

perniciose persequitur. Idem Virgilius 3.
Georg. vers 566 :

..... Nec longo deinde moranti
Tempore, contractos artus sacer ignis edebat.

*Eponas Græcis nuncupatur, ut est in
Gloss. Græc. Lat. MS. ubi ignis sacer, et ignis
sacer, redditur. Liber Miracularum S. Theodo-
torici Abbatis Remensis : Ea tempestate
sacer ignis, quem Græci heresipilum dicunt,
divina administrationis index, Flandria in-
cubuerat partibus. Et alio loco : Anno IIII.
tanta effebuit mortalitatis pestilentia, etc.*

Cur porro Ardentes dicti qui hoc morbo
laborabant, indicat Anonymus de Miraculis
S. Agili cap. 5 : Deus per ejus meritum ope-
ratur sanationes, et maxime Ardentium
restinguit ignes. Et Letaldus Monachus in
Miraculis S. Maximini Abbatis Miciacensis :
Medio sere Augusti ingens lues populum Au-
relianensem devastare cepit : divino etenim
igne membra Ardebat humana, cuius ardori
nulla poterat concurrere ars humana. Vita B.
Israels Canonici Doratensis MS. : Igitur
hoc de causa ex longinquis regionibus innu-
mera turba Ardentium ad Scotensem Ec-
clesiam confluxerat, etc. Atque inde ædicularia
sanctæ Genovæ sacra, Lutetia Parisiorum,
Ardentium nomen inditum, quod sub ann.
1130. Ludovico VI. regnante, D. Virginis
Genovæ intercessionibus, ad ejus feretrum,
quo ædificata deinceps sicut loco, complures
hac lue contacti, sanati fuerint, ut est apud
Brolium lib. 1. Historia Parisiensis. Liber
de Excellentia sanctæ Genovæ : Et mem-
bra... cepit morbus igneus consumere, quem
Physici Sacrum Ignem appellant, ea nominum
institutione, qua nomen unius contrarii, alte-
rius significationem sortitur, etc. ubi plura de
istius modi morbis sanationibus ejusdem san-
cta Virginis intercessionibus. Ad ædem
etiam Deiparae Parisiensis delatos et sanatos
igne sacro laborantes, auctor est Flodoardus
in Chronicō ann. 945. quod præterea firma-
tur ex Charta Decani et Capituli Parisiensis
ann. 1248. in M. Pastorali ejusdem Ecclesiæ
lib. 20. cap. 106 : Statuimus sex lampades ar-
dentis singulis noctibus perpetuo in Ecclesia
Parisiensi, ubi infirmi et morbo, qui Ignis Sa-
cer vocatur, in Ecclesia laborantes consueve-
runt reponi. Ut porro haec ignis sacri plaga,
in pestilentiae modum sæpius homines,
maxime in Gallia pervaserit, tradunt pas-
sim Scriptores, Vita S. Genulfi lib. 2. cap. 39.
Gleber Rodulfus lib. 1. Hist. cap. 1. Anony-
mus de Miracul. S. Benedicti cap. 8. 9. Acta
Translationis S. Martialis apud Beslum in
Comitibus Pictavensibus pag. 312. Tortarius
de Translat. S. Mauri pag. 352. Ordericus
Vitalis lib. 12. pag. 886. Hugo Flaviniacensis
in Chron. pag. 187. Liber Miracularum S.
Amandi cap. 4. Vita S. Lucæ junioris n.
77. Hugo Farsitus de Miracul. S. Mariæ
Suession. cap. 1. 7. Ivo Carnot. Epist. 204.
Albericus in Chronicō MS. ann. 1089. 1109.
et 1114. Odorannus eodem anno 1114. Hen-
ricus Huntindon. lib. 1. pag. 299. Chronicō
Malleacense ann. 1114. Chronicō An-
drense ann. 1129. et 1142. Conradus
Uspurgensis, et alii. Vide præterea Bollan-
dum ad Vitam S. Antonii 17. Januarii pag.
156.

¶ 1. ARDERE, Lignatio, Gall. Chauffage,
Tabularium Fontanellense vol. 1. pag. 32 :
Hoc autem taliter erit, quando Monachi ad

*suum Ardere, et ædificia Monasterii. . ligna
de his duabus forestibus accipient. Charta
Philippi Pulcri Regis Franc. in gratiam So-
rorum S. Claræ : Concedimus in perpetuum
Sororibus ante dictis qualibet anno ducentas
quadragesimas bosci pro suo Ardere capiendas.*

¶ 2. ARDERE, Comburere. Gasparis Bar-
thii Glossar. ex Hist. Palæst. Lib. IV. cap.
x : Adhuc quoque filias Christianorum secum
tollebat, et devastabant omnia convenientia-
sive utilia, fugientes et paventes valde ante fa-
ciem nostram. Ipsique Christiani nequiter de-
ducebant se, quia Palatia urbis sternebant
et Ardebat, et auferebant plumbeum quo Ec-
clesiae erant cooperta.

* Nostris olim Ardre, unde et Ardeur
dixerunt, pro Incendiarius, Gall. Incen-
diaire. Charta ann. 1355. tom. 2. Hist. Leod.
pag. 422 : Item que tous Ardeurs et forco-
mandeurs des terres ou d'autres biens.... soient
tantost de leur fait en la cache du seigneur.
Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 116. Char-
toph. reg. ch. 262 : Thibaut courroucé de
ce que ledit Chiviere l'appelait Ardeur, dist
à icellui Chiviere, se Dieu plaist, je ne te ar-
dray point.

* 3. ARDERE, Festinare, in vet. Glossar.
ex Cod. reg. 7646. [** Ex Nonio cap. 4.
num. 16.]

¶ ARDERIUNCULUM, Vestis species,
qua caput operiebant ardeliones. Vide Cu-
cullus.

ARDESIA, Lapidis cærulei species, ex
quo in tenues lanellas seu scandalus fisso,
ædium tecta operiuntur, Gallis Ardoise.
Martinus in Vita B. Mariae de Malliaco n.
32 : Tectum ligneum.... in lapidem commu-
tavit, quod Ardesias vocant. Mirum, Ar-
desias incognitas fuisse veteribus, quæ
hodie passim habentur. Refert enim Plinius
lib. 16. cap. 10. Romanos usos scandalus,
seu lignis assulis et sectilibus asserculis.
Nostræ, inquit Philander ad Vitruvii lib. 1.
cap. 1, utuntur cæruleis in nigro sectilibus
laminis crustis. Is lapis serra dentata, ut
lignum secat, assulatimque frangitur, non
ut cæteri in cæmenta, Ardesiam vocamus credo
ab ardendo, quod e tectis ad solis radios ve-
luti flammæ jaculetur. Vide Sclavia.

¶ ARDOSTA et ARDOSTACIA TECTA, Eadem
notione, Engelb. Maghe. Chron. Bonæ Spei
pag. 124 : Fenestræ vitriæ et Ardosiacæ
Tecta fuerint vastata.

* ARDESIIUS LAPIS, Idem quod Arde-
sia, Gall. Ardoise, alias Erdoice. Lit. remis.
ann. 1459. in Reg. 188. Chartoph. reg. ch.
51 : Ung cent d'Erdoice. Charta ann. 1494.
inter Probat. tom. 1. Annal. Praemonstr.
col. 37 : Comparavit insuper lapides Ardesios
ad cooperiendum ecclesiæ et dorm rii tecta.

¶ ARDIANUM, Mendum est Glossarii
Isid. in voce Mullitiones. Vide Munitio post
Munimen.

* ARDICA, Pars superior, ut videtur
Bollandistis, portæ ædifici primariae.
Agnellus lib. Pontif. tom. 7. Actor. SS. Jul.
pag. 183. col. 1 : Aspice super valvas ejus-
dem ecclesiæ infra Ardica, ibi me videbis de-
pictum in parietis calce, qualis ego fui in
mundo in carne.

¶ ARDICUM. Vide Arctamentum.

¶ ARDICUS, Aæreæ monetæ species 3.
denariorum apud Aquitanos quibus dicuntur
Hardis, Occitanis Ardios et Ardis, no-

stris Liards quasi Li ardis. Dictam putant
aliqui a Philippo III. cognomento le Hardy,
quod primus Ardicos cudi jusserit; Alii a
Richardo I. Anglia Rege ejusdem cognom-
inis. Scripsere aliqui de Ardicos et Liardis nullibi ante Ludovicum XI. occurrere
mentionem : verum apud Rymerum tom.
8. pag. 576. exstat Instrumentum appella-
tionis contra impositionem novi pedagii
ann. 1409. regnante scilicet Henrico IV.
Angl. Rege, in quo hæc leguntur : Levare
posset de omnibus personis transuentibus se-
pitem ardicos pro quocumque conello (lege
tonello) de gaudiæ duos Ardicos cum dimidio
pro quacumque pipa vini... quinque Ardicos
pro quacumque sarsina pannorum, quinque
albos pro quacumque tarqua coriorum, etc.
Item pag. 580. anno sequenti 1410 : Pro
qualibet summaglo panni.... quinque Ardicos
Guynnes (Gall. Guiennois) .... de qualibet
tracta corii quinque Ardicos. Quorum quidem
Ardicorum quilibet valet unum obulum ster-
lingorum. Hic autem et eosdem esse Ardicos
arbitror quos passim Arbos et Nigros appell-
ant; veteribus Francis Ards per oppositio-
nem ad Albos. Ubi interim adverte inendum
obrepississe in alterutro prædictorum instru-
mentorum, quæ de eadem re et ejusdem
Regis omnino sunt : in primo enim legitur
quinque Albos pro quacumque tarqua coriorum,
in altero, de qualibet tracta corii quinque
Ardicos. At certum est Albos ab Ardicis
longe differre. Vide Argentum album:

[** Confer Lappenberg. in Glossar. ad Doc-
um. Histor. Hanseat. voce Artich, et Ihrii
Glossar. Suio-Goth. in voce O'Ere et O'Erting,
vol. 2. col. 316 et 311.]

* Charta ann. 1469. 2. Nov. ex Tabul.
Flamar. : Computando scutum auri pro de-
cem et octo grossis auri et duobus Ardicos,
et pro qualibet grosso auri sex Ardicos. Alia
ann. 1472. 9. Febr. ibid. : Pro qualibet grosso
auri sex Ardicos. Quæ rursum occurunt in
Instr. ann. 1475. ex eod. Tabul. Charta
pro villa Baionæ ann. 1451. in Reg. 185.
Chartoph. reg. ch. 209 : Item avons ordon-
né que doresenavant sera levé pour nous en
la ville.... le droit de l'asize, qui y est acous-
tumé de lever, c'est assavoir de soixante Hard-
z, ung.

* ARDITUS, Eadem notione, Ardit enim
sicut Ardic dixerunt et etiamnunc dicunt
Vascones, Hisp. quoque Ardite. Instr. ann.
1434. ex Tabul. archiep. Auxit. : Pro con-
tumacia, etiam in causa minima, duorum
puta grossorum, exiguntar xxv. Arditi, va-
lentes quinque grossos auri seu fortis mone-
ta; quod paulatim de duobus Arditis jus
sigilli increvit ad xxv. Arditos. Charta ann.
1435. 22. Aug. ex Tabul. S. Petri de Re-
gula : Vendidit quandam vineam in decima-
ria S. Aniani pretio viginti quatuor florenorum,
computatis pro qualibet franco sexaginta Ar-
ditis. Pactum ann. 1524. ex Tabul. archiep.
Auxit. : Accipit summam 69. scutorum, 16.
grossorum et trium denariorum, computando
pro qualibet scuto centum et decem Arditos.
Ex his perspicuum est Arditi pretium.

* Ardito minor erat apud Bigerrones
moneta, quæ Arrite nuncupabatur. Lit.
remiss. ann. 1417. in Reg. 170. Chartoph.
reg. ch. 84 : Le suppliant fist bailler au ta-
vernier sept hardiz, ... et après ce ledit ta-
vernier cuidant qu'il se feust mesc onté dist..

que encores lui estoient deuz deux ou trois Arrites, dont les quatre et demie valent un denier Parisis ou environ.

* **ARDILLEA**, Argilla, a vet. Gallico *Ardille*, eadem significacione. Glossar. Lat. Gall. ann. 1348. ex Cod. reg. 4120 : *Argilla, est terra rubea, Gall. Ardille*. Ita etiam forte legendum, pro *Ardille*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Ardille, argilla, terra tenax, Ardilloux, argillosus, Arsille, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1397. ex Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 166 : Lesquelz rompirent la paray, qui estoit d'*Arsille*, d'entre deux coulombes, pour oster la cheville à quoy l'uis dudit hostel estoit fermé. Reparat. factæ in senescal. Carcass. an. 1435 : *Jacobo Cathala pro duobus diebus, quibus vaccavit cum suo animali basti, ad portandum Ardilham et terram pro faciendo dictas reparations, ... xiiij. sol. iij. den. Unde aperta est notio vocis Ardillariae, quam de loco vepribus, rubis sentibusque pleno intelligi posse, minus feliciter propositum est; est quippe locus ex quo argilla eruitur, vulgo Argilliere.**

* **ARDILLARIA**, f. Locus vepribus, rubis sentibusque plenus; hæc enim est notio vocis *Ardilliers* apud Normannos, a Celto *Aerdre*, Adhærere, capere, arripere: quod difficile sit per rubeta et senticeta permeare. Tabularium, Calense pag. 40. in Sententia contra Hugonem de Pompona : *Metæ rerum prædictarum... sunt... prædicta nos usque ad Ardillarium, et de ipsa Ardillaria usque ad cunagium S. Andreas, et de illo cunagio usque ad vineam Petri, etc. Vide Ardilha.*

ARDIMENTUM, [Stratagema, astus belli, Gall. *Stratagème*, ruse de guerre. Hispanis etiamnum *Ardid de guerra*, idem omnino sonat.] Nebrissensi *Ardimiento*, Flagratio deflagratio : Italis *Ardimento*, Audacia, Audentia; Catalans vero expeditio militaris. Usatici Barcinonenses MSS. cap. 113 : *Qui fecerint scire Saracenis cavalcatam, vel Ardimentum Potestatis, vel discooperuit eum de consilio suo vel de secretis, emendet, etc. Poëta Gallicus. MS. :*

Honnis sont Hardemens, ou il n'a gentillesse.

* Lit. remiss. ann. 1362. in Reg. 93. Chartoph. reg. ch. 203 : *Dictum Guillelmum adjuvando et ei majorem audaciam, Ardimentum, ac opem et auxilium dando, etc. Ubi pro Audacia, audentia, Gall. Audace, hardiesse. In Charta sequenti legitur, Hardimentum. Vide infra in hac voce.*

* **ARDINIENSIS PANIS**, id est sordidus. Vide in voce *Panis*.

* **ARDITUS**. Vide supra in *Ardicus*.

* **ARDITZ**, pro *Ardicus*, apud Rymer. tom. 9. pag. 30. octies legitur. Locus unus refertur ad vocem *Aumagium*. Vide *Ardicus*.

* **ARDUITAS**, Eminentia, Gall. *Importance*; dicitur de re gravi magnique momenti, aut de personis dignitate excellentibus. Acta dissolut. matrim. Ludovici XII. ex Bibl. reg. fol. 11. r^e : *Propter Arduitanum causæ et personarum, de patrocinio praestando bina aut terna vice se excusavit.*

* **ARDULIO**, *Actus cum malignitate*. Papias MS. Ecclesiæ Bituricensis. Vide *Ardulio*.

* Melius ex Codd. reg. 7613 et 7646 : *Ardulio, acutus cum malignitate.*

ARDURIA TERRA. Vide *Aratoria*.

* **ARDUS**. Informationes Civitatis Massil. de passagio transmarino in MS. Sangerm. ubi recentur arma galeis necessaria : *Item vj^m. cadrelli. Item ccc. lanceæ. Item vj^c. relasme d'ardos; puto legendum Dardos, Gall. Dards. Vide *Dardus*.*

* **ARE**, Vox vulgaris, quæ Massiliensibus aliisque idem sonat quod Jam, nunc, Gall. Præsentement. Mirac. MSS. Urbani V. PP. : *Retulit suo iuramento quod Are tres anni sunt lapsi, etc. Lit. remiss. ann. 1482. in Reg. 207. Chartoph. reg. ch. Icelui la Bas-tide criastau suppliant : Ribnult, traître,.... Ares parle le ventre de Dieu tu mourras. Ares-mety, pro Horamet ipsa, Gall. Tout à cette heure, apud Rabelais. in fine prol. ad lib. 1.*

1. **AREA, AREALIS**, etc. Gloss. Græc. Lat. οὐρανὸς τόπος, *Area*, ager, aut locus qui nec colitur nec aratur. Chronic. Laurisham. : *Quas huobas cum Area in Winenheim sitas, multa pecunia ab heredibus comparatas. Tradit. Fuldens. lib. 1. trad. 81 : Unam Aream habentem in longit. virgas 24. etc. cum omni ædificio. Lib. 3. trad. 34 : Tres Areas cum totidem domibus. Trad. 43 : Area, in qua Ecclesia stat.... 25. jugera Arearum, pratorum vero 10. Miracula S. Ludgeri Episc. Mimigardensis : Area quendam comparavit, et Ecclesiae a S. Ludgero construenda assignavit. [Chartularium Capituli Ambian. de Juribus Canonorum in villa de Camons : In eadem villa sunt sexaginta et una Area. De singulis Areis in Nativitate Domini persolvuntur decem denarii, Canonis septem, et tres duobus Majoribus. Areae autem non excedere debent mensuram viginti quinque virgarum.] Adde Vitam B. Mariani Abbat. Ratispon. n. 16. Relationem Adelberti Abbat. Heindenheimensis pag. 352. 356. Probationes Historiae Bencensis pag. 5. Castrivillanæ pag. 5. etc. [** Vide Forcellin. Lexic. et Marin. in Pap. Diplom. num. 123. not. 2. pag. 365.]*

* **AREA**, Modus agri. Vide supra *Arca* 8. Charta officialis Ambian. ann. 1272. in Lib. nig. 2. eccl. S. Vulfr. Abbavil. fol. 51. v. 5° : *Quinque solidi et sex denarii censuales.... supra quodam quartorio terra vel circiter tres Areas continentis. Alia ann. 1340. tom. 2. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 144. col. 1 : Castrum nostrum Saynense, cum suis.... pertinentiis, excepta duntaxat Area, que vulgariter pomerium dicitur. Arée, nostris olin, pro Aire, Area ubi frumentum exutitur. Lit. remiss. ann. 1394. in Reg. 146. Chartoph. reg. ch. 113 : Lequel Pierre avoit perdu deux solz ou environ en une Arée ou place, où l'en bat le blé.*

* **AREA DOMINICA**, in Charta Petri Abbat. de Talmundo ann. 1366 : *Item tradimus et assignamus (Aquario) quatuordecim sextaria frumenti anni et perpetui redditus, quæ habere consuevimus in Area Dominicæ de Olona ad antiquam et veterem mensuram.*

De **AREA IN ARKAM**, Voces Fori Aragon. quarum vis ita exponitur in Observantia Regni Aragon. lib. 6. tit. de generalib. privileg. § 35 : *In Aragonia, in omnibus villis contiguis, habitibus terminos, possunt alteri in altero termino de Area ad Aream parare bestias, et alios greges, excepto in loco, qui dicitur Ballaar, in quo etiam possunt pa-*

scere, quando illi de villa, cuius est, pascuntur. Mox § seq. : Quod dicitur de Area ad Aream, intellexerunt quidam, ut etiam Aream primam possent transcendere, villam totam et ex alia parte villæ pascere, quod non est rerum, nec usitat, quia alia pars villa remaneat hominibus villa contigua ex alia parte; et intelligitur de Area ad Aream, de sole ad solem : nam de nocte non possunt, ut predictur, quin fiat decollatio, imo debent redire sua ganata ad Aream villæ, vel prope quabet die, si volunt facere nocte sequenti, etc. Vide titul. de Pascuis § 2. 4. 8.

* **AREA MOLENDINI**, passim in Polyptycho Irminonis; locos vide in Indice gener. doctiss. editoris.

AREA SALINARUM ET PISCATIONUM, in Vita S. Landberti Episcopi Lugdun. n. 3. Testamentum Widradi Abbat. Flavin. : *Et colonica in pago Amavorum Frazino, et Areas in Salinis... similiter et Areas in Autostodonum civitate. Frotharius Epist. 27 : Contigit in nostra provincia presenti anno sal fore carissimum, eo quod propter pluvias in Areis Maritimis, ubi fieri solebat, non potuisset perfici. Charta vetus apud Bedium in Comitib. Pictav. : Ebolus Comes concessit Monachis S. Cypriani aliquid ex beneficio in re S. Nazarii, una cum Area ad salinas faciendas. [Charta Abbatis Constantini ann. 970. ex Tabulario S. Maxentii : Cessimus quinquaginta Areas in pago Aunisio in saline de Baden. Charta ann. 1366. Petri Abb. S. Crucis de Talmundo : Item tradimus et assignamus (Aquario) centum octuaginta Areas salinarum cum pertinentiis suis, quæ habemus in maresiis de Campo clauso in parochia Olone. Hinc patet, Area salinarum sumi pro certa paludosæ terræ mensura ubi sal conficitur.] Aire de marais salant, in Consuetud. Pictavensi art. 190. Sanctonensi art. 129. Aires où se font les lins, in Claromont. art. 240. Vide Cujac. lib. 9. Observat. cap. 8.*

AREÆ ET ARÆ VINEÆ, passim in Tabulario Prioratus de Paredo.

* **AREA NEMORIS**, Plantarium, seminarium, ut videtur. Charta admortisat. ann. 1412. in Reg. 166. Chartoph. reg. ch. 430 : *Item sur une Aire de bois... contenant entre demi arpent, etc.*

* **AREA NUNDINARUM**, Locus, ubi apothecæ seu officinæ extrahuntur ad exponendas res venales. Chartul. eccl. colleg. de Leproso in Biturig. : *Primus articulus est super his, quæ petimus pro nobis et ecclesia nostra, scilicet quod stalla seu logia Arrarum (I. Arearum) nundinarum festi capituli de Leproso, quorum emolumenta communia sunt inter dominum, et priorem, et capitulum, consueverunt tradi per servientes domini, et priori et capitulo communiter tradentur sine fraude. Nisi ibi legendum sit Area. Vide supra in hac voce num. 9.*

* **AREA**, Domus areæ seu in area exstructa. Glossa Cæsarii Heisterbac. in Reg. Prua. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 671. col. 1 : *Qui mansi appellantur ibidem, sed non sunt veraciter mansi : feoda enim sunt, quæ alii in locis appellantur vulgo ley : quæ videlicet ley habent singulas areas. Area appellamus Hovestat. Vide Hovestat in Huba.*

* **AREALE**, Modus agri, seu Locus

vacans et pascens. Charta ann. 1461 : Poterunt ipsi habitatores (Castrum novi) et licitum est eis pascere animalia sua in dicta prædaria seu prato domini, et in Areibus suis. Areae, in Charta Phil. V. ann. 1317. ex Cam. Comput. Paris. : Six muis et dix sexiers de froment, que les coustumiers de leur forest doivent chascun an, pour reson de leur usage aus Areaus et au bois mort. Sed legendum forte Areaus, vulgo Harts. Vide supra Arces.

AREOLA, AREALIS, ARIALIS, Ejusdem notio[n]is qua *Area*, locus et ager incultus, vacans. Tradit. Fuld. lib. 1. tradit. 3. 20 : *Motales, id est, jugeres, et unam Arialem.* Trad. 10 : *Totum et integrum; id est, Arialis, dominibus, ædificiis, terris, silvis, etc.* Alibi : *Donamus unam Arialem cum sua structura et ad illa pertinentem hobam. Rursum alibi : Unam hobam, et ad eam pertinentem Arialem cum integra ædificii structura. Occurrit præterea in Tradit. Fuld. pag. 467. a. 469. a. *Dimidia Areola legalis*, lib. 3. tradit. 103. Vide *Hovastat*, in *Huba*.*

ARALIS, in iisdem Tradit. Fuld. pag. 474.

ARALIS, in Testamento Joannis Episcopi Ticinensis ann. 922. apud Ughellum in Episcopis Veronensis : *Cum eo Ariale molendini exinde simul pertinente.*

AREOLA. Breviloq. Areola, parva *Area*, vel viridarium, vel hortulus, ubi nutritur arbores bonae et herbae virtuosæ.

AIRA, Area. Gallis *Aire*. Tabular. S. Amantii Inculsum. : *Ortos et Aires, atque mainamenta. Et alibi : Et terram, quæ est desors ad Aires ad ortos et viridaria. Vetus Poëta MS. :*

Néfus de Maxovie, et nourri de vostre Aire.

Charta ann. 1310. ex Tabul. Corb. : Desores navrant à toujours lidit religieus se souffrent de clore et de bailier à prez, à Aires ou à autre waingnage plus que clos et baillie en tout. Locusscilicet ad hortum aptus, vulgo Jardinage.

AYRALE, AYRALUS, Area, seu locus ædifici aptus, quasi *Areale*, mansura, Gall. Masure. Tabularium Abbatie Conchensis in Ruthenii ch. 91 : *Dedit Eustorgio Ayalum juxta mansionem Girberti de Arolas. Ch. 118 : Et istam Ecclesiam, et Ayalos, et vinaria, etc. Libertates MSS. Salvæ terræ in Ruthenii ann. 1284 : Præterea in domo qualibet, seu Ayral dicta villæ, longa de 10. canis, et lata de 4. ad mensuram Figiaci, debemus annuatim percipere in festo S. Andreas Apost. 6. denarios censuales. Charta Philosophi Regis Franc. ann. 1312. pro paragio castri de Venescio in Occitania ex 48. Regesto ejusdem Regis in Tabulario Regio n. 29 : Item offerunt medietatem omnium Ayralium deinceps ædificandorum in castro de Venescio... seu eorum terminalibus, etc. Infra : Ita tamen, quod si dicta Ayralia ædificanda post ædificia predicta ratione vetustatis, antiquitatissime, seu alias destruerentur, seu deterentur, quod dominus Rex ipsa Ayralia infra annum pro parte ipsum contingente haberet, etc.*

AREA, Cœmeterium. Acta Proconsularia in causa Felicia Episcopi, apud Baron. ann. 314. n. 24 : *Tollat de vestris aliquis in Area, ubi orationes facitis, etc. Gestu purgationis Cœciliani : Cives in Area martyrum*

fuerunt inclusi. Tertullianus ad Scapulam cap. 3 : Area non sint sub Hilariano nostro Praeside, cum de Areis sepulturum nostrorum acclamatur, Area ipsorum non fuerunt, messes enim suas non egerunt, id est, cœmeteria. Pontius Diaconus in Actis martyrii S. Cypriani : Sepultus est in Area Candidi procuratoris. Samson Abbas S. Zoili in Præstat. lib. 6. Apologetic : Corpora ut fuerint sub Areis Dei posita, e suis loculis vespillo traxit.

AREA. Annales Colmarienses ann. 1288 : *Dedicata fuit in Wissemburg Area Fratrum Prædicatorum. Ann. 1289 : In festo Catharinae primam Missam in Area propria decantaverunt iidem. An Area ibi summittur pro Ecclesia ut vox cœmeterium interdum usurpat?*

3. AREA, inter vasa Ecclesiastica recentur apud Hariulfum lib. 3. cap. 3. sed ibi videtur legendum *arcæ*.

4. AREA, Accipitrum nidus, Gall. *Aire*. Fridericus II. lib. 2. de Venat. cap. 3 : *Aves rapaces pullos suos a se abiciunt,.... et ideo raro possunt se invenire, nisi ad certum locum, exspectant se invicem aliquando prope nidum suum consuetum, qui a quibusdam Area dicuntur.* [Tabul. Savignierii : *Henricus Dei gratia dominus Filigeriarum concessi Monachis SS. Trinit. de Savigniero forestam de Marchis cum omnibus pertinentiis excepta Area accipitrum.*]

* Reg. A. Cam. Comput. Paris. fol. 10. v° : *In quibus (nemoribus) homines saltus habent usum, exceptis locis in quibus sunt les Aires austriuum.* Charta ann. 1308. in Reg. 40. Chartoph. reg. ch. 137 : *Quod si contingeret reperiri in dictis nemoribus nidos seu Ayres avium de rapina, quod illi nidi et Ayres, et aves pertineant.... ad dominum dicti castri.*

* 5. **AREA, Lectus morientium monachorum.** Robert. mon. S. Mariani in Chron. MS. ubi de Milone abb. qui obiit ann. 1203 : *Nocte sequenti lectulum de stramine et cinere, quem dicunt Area, jubet sterni, et in eo, ut moris est, se deponi.*

* 6. **AREA VENTI**, Vox nautica, venti regio, trames, vulgo *Air*, vel *Aire*, olim *Are*. Lit. remiss. ann. 1394. in Reg. 146. Chartoph. reg. chi. 70 : *Icellui Bustor dit qu'il estoit bon maronnier, et qu'il savoit bien en quel Are de vent la lune et soleil estoient*

AREATICUM, Agrarium. Tabularium S. Remigii Remensis : *Donant de vino mod. 1. de Areatico mod. 1. et decimam de vino. Vide Araticum.*

ARECA, Species arboris Indicæ. Vide Lexicon Hofmanni.

* **AREGIUS**, *a, ux, Sicho*, in Glossar. Lat. Ital. MS. Vide *Arenaria*.

* **AREFICUS**, *A* damone possessus, in Vocabul. compend. Pro *Arreptius*. Vide *Arreptus*.

AREGATA, et **AREGAZA**, Pica avis Italis et Petro de Crescentis lib. 10. de Agricult. cap. 4. 20. [Gall. *Agace*. Putat vir harum rerum haud imperitus *Aregata* proprium esse modum eam avem appellandi.]

* **AREGES**. Alex. Ietrosoph. MS. lib. 1. Passion. cap. 121 : *Quibuscumque autem (surditas) ex spissis et crudis continget humoribus Areges, etc. Ubi Glossæ : Scothomati, quasi sine regime.*

1. AREGHA, Oratio publica, Gall. *Ha-rangue*. Hispan. *Arenga*. Concil. ann. 1429. inter Hisp. tom. 3. pag. 654 : *Dominus legatus corde tenus solemnem Aregham proposit, per quam causas, propter quas venerat, intimavit. Vide Arenga.*

AREGNARE, Vide *Areniare*.

2. ARELIA, f. pro *Areola*, Scriptura Principis Adelgastræ inter Concilia Hisp. tom. 3. pag. 89 : *Et per petra et deinde per illa strata de guardia, et inde per illa Arelia de branas.*

ARELLÆ. Jus Vicentin. lib. 1 : *Nulla persona in dictis garbis debeat facere, seu ponere Arellas, pastas vel rostas, etc.* [Vide *Arrela*.]

* **AREMANNI**. Vide infra *Herimanni*.

* **AREMGALIS**. Vide infra *Arigalis*.

AREMIA, AREMIRE. Vide *Adramire*.

AREN, pro arena. Archithrenius lib. 8. cap. 12 :

Omnibus hoc sphæris : sed qua directus orizos Ustam cingit Aren, æqualis dirigit ortus, Zodiaci quartas tropicas ubi sicut habent Sol, noctique diem punctis finalibus æquat.

Et lib. 9. cap. 4 :

.... Sed ad austrum porrigit Indos, Et aitientis Aren seplit sub sole recessus.

* **ARENACIUM**, Arenaria, fossa arenosa. Charta ann. 1394. in Reg. 149. Chartoph. reg. ch. 78 : *Quoddam Arenacium magnum, in quo erat alveus antiquus fluminis predicti Eraudi.... Possint dicti consules.... in dicto Arnacio, in quo erat alveus antiquus fluminis predicti, conquavare, etc.* Vide *mox Arenæ et Arenaræ*.

ARENÆ, dicta Amphitheatra, ab arenis, in quibus pugnabant gladiatores. Salvianus lib. 6. de Gubern. Dei : *Colitur namque et honoratur Minerva in Gymnasiis, Venus in Theatris, Neptunus in Circis, Mars in Arenis, Mercurius in Palæstris.* Fredegarius Scholast. cap. 65. de Heraclio Imp. : *Fuit pugnator egregius : nam et sæpe leones in Arenis et inermis plures singulus interfecit. Aimoinus lib. 3. cap. 1 : Treveris in Arenis civitatis præsidio locato conatus ejus restiterunt. Ratherius Veronensis Episcopus in Qualit. conject. de Veronensi Amphitheatro : *Ipse in Circum, quod Arenæ dicitur, ob custodium mansaret. Testantur Panvinius, et Hieronymus d'alla Corte lib. 1. Hist. Veronensis, Amphitheatum Veronense etiamnum Arenas appellari. Historia Trevirensis pag. 208 : Civium pars aliquanta in Arena civitatis, id est, Amphitheatro, quam munierant, liberata est. Arenarum Nemausensium mentio fit in Historia Wambæ Regis : At ubi ferocestr nostrorum animos sustinere non possunt, intra Arenas (Nemausenses) quæ validiori muro antiquioribus ædificiis cingebantur, se munientes inclidunt.* Charta Aldefonsi Regis Aragonum et Bernardi Atonis Vicecomitis Nemausensis ann. 1179 : *Civitatem de Nemuso... et castrum et fortitudinem de Arenis, quæ prope eandem civitatem constituta est. Versus antiqui in Arnaldum Episcop. Nemausensem :**

Hic locus insignis fuit urbs habitat malignis Gentibus, unde ruit quod seclerata fuit. Carolus hanc frexit, postquam sibi marte subegit, Ob Saracenos, quod tueretur eos. Cum Nemausensis exuri justis Arenas, Aptas presidio perfidie populo.

Nomen etiamnum retinet, ut testatur Polidius Albenas, qui, ut hodie etiamnum visitur, ejus figuram exhibuit in Antiquitatis Neimausensibus. [* Earumdem figuram rursus, et quidem eleganter profert D. Mennard in Hist. Nem. tom. 7. quem consule.] Meminit præterea Chronicon Episcoporum Petracoricenium Arenarum Petracoricenium sub ann. 1157: *Sub hoc Boso Comes Petracoricensis super locum Arenarum Petracoricenium excelsum turrim exædificavit.* Occurrit etiam *castrum Arenarum Massiliae* in Charta ann. 1152. apud Guesnaium in Annalib. Massil. ann. 1288. num. 13. [* Legendum *castrum Arearum*, Gall. Hieres, pro Arenarum; cuius erroris auctor est Guesnaius.] Denique in Consuetud. Bituric. tit. 11. art. 20. fit mentio de la fosse des Arenes de Bourges. Unde conficitur, amphitheatrum olim ibi extitisse. *Arenas Remenses* cominemorat Marlotus in Metropoli Remensi lib. 1. cap. 5. *Parisienses ante S. Victorem* Charta ann. 1284. in Hist. Academæ Parisiensis tom. 3. pag. 238.

ARENA. Ipsi amphitheatrales ludi. Acta S. Euphemia Virg. et Mart. edita a Prospéro Martinengio: *Mox igitur Proconsul jussit Arenam parari, et eos ad ursos ferociissimos tradi.* Ubi Metaphrastes ab eodem editus: *āpīvā ītēlēsāv.*

ARENALIS. Idem quod *Arena*, Amphitheatum. Extat Charta Jacobi Regis Aragon. ann. 1299. in qua fit mentio novi Hospitalis pauperum, *quod situm est in Arenali de Gerunda.*

ARENA. Laurentius Leod. in Hist. Episcopor. Virdunens. : *Villam quoque sui juris Prisvillare, et Arenam cum portu et piscatura . . . contulit.*

* *Arena* ibi intelligi posse videtur de iis sabulosis et arenariis collibus, quas *Dunes* appellamus. Et sane eo sensu occurrit in Charta Theoderici comit. Flandr. ann. 1159. ex Chartul. S. Bertini pag. 63: *Per successiones itaque et intervalla temporum, ex nino flatu ventorum, quandam predictae terræ partem discurrentes Harenæ cooperuerunt. Praecipi igitur partem illam saxisiri, suggerentibus michi hominibus meis, quod transire debeat in jus meum quicquid discurrentibus harenis cooptum est. Convenient me saepius abbas et monachi, clamant, queruntur possessiones suas contra omnem juris æquitatem sibi auferri.... Tandem virtus precibus abbatis,.... recognovi abbatii jus suum, et Dunas, quas infra terminos fundi sui satisseram, ei reddidi. Hinc nostris olim *Arayne*, pro Glarea, Gall. *Sable*, gravier. Charta ann. 1520. in Chartul. Latiniac. fol. 247: *Et par ladite informatione avoir esté trouvé lesdits lieux estre en totalle ruine et décadence; et que par chacun jour les Araynes et gravois se accumulent au lieu où est le cours de l'eau. Sed et pro loco, unde Arena eruitur, Gall. Sabliere, accipi opinor in Charta ann. 1355. tom. 2. Hist. Leod. pag. 423: Item s'il est aucuns qui face ouvreir par devant Herrayne d'autrui par stampo, ou par encombrer de source d'eau pour telle Herrayne à empireir, etc. Ubi Arayne non semel legitur.**

ARENA CLAUSTRI, Xystus, porticus seu peristylium, Gall. Clotre. Statuta reformationis S. Claudii sub Nicolao V. ann.

1448: *Dum necessario cum secularibus pro Ecclesia aut Monasterii negotiis, aut alias fuerit loqui necessarium, in Capitulo vel in locis extra Arenas Claustris constitutis pertinenter accident.*

ARENA PUTEOLANA, Pulvis Puteolanus, de quo Vitruvius lib. 2. cap. 6. Plinius lib. 35. cap. II. Seneca lib. 1. Natur. quæst. cap. 20. et Anonymus de Re architecton. cap. 27. 30. Sidonius Carm. 2:

Namque Dicarchæ translatus pulvis Arenæ Intratis solidatur aquis, durataque massa Sustinet advectos peregrino in gurgite campos.

Bulla Clementis IV. PP. ann. 1265. tom. 9. Spicilegii Acheriani pag. 226: *Et omnem materiam ad ædificia opportunam, puta lapides, Arenam, quæ Puteolana vocatur, camentum, et similia. Vide Puteulanus.*

I. ARENARIA, Sicca, in Gloss. Isid. [in quibusdam editis *Arenacia*, sed melius *Arenaria*.]

T 2. ARENARIA, apud Barthium in Glossario ex Raimundi Agilæ Hist. Palæst. dicitur *Ager avena consitus*, sed procul dubio legendum est *Arenaria*.

ARENARIAE, Varro et Ciceroni Orat. pro Cluentio, *Arenaria* vero Vitruvio lib. 2. cap. 4. dicuntur *Arenæ sodinæ*, seu agri, qui arenas suppeditant. Nescio, an de iis intelligentiæ binæ Chartæ veteres apud Ughellum in Italia sacra tom. 1. part. 1. pag. 107: *Cum puteis, fontibus, risis, aquis perennibus, ædificiis, parietinis, Arenariis, adjunctis adjacentibusque, etc.* Et part. 2. pag. 198: *Cum cellis, et Arenariis, et parietinis antiquis, etc.* Nam ibi *Arenariae*, sive *Arenaria*, ædificiis ac parietinis videntur adjungi.

ARENARIÆ. Praefatio ad Libellum precum Marcellini et Faustini: *Cum omnibus perjuris et Arenariis, quos ingenti corrupit pretio, Lateranensem Basilicam tenuit, etc.* Infra: *Tunc Damasus cum perfidis invitat Arenarios, quadrigarias, et fossores, omnemque Clerum, cum securibus, gladiis et sustibus, et obsedit Basilicam, etc.* Concil. Calchedon. Act. 10. pag. 300. Edit. 1618: *Συναγγέλλω ὅλον ἄταχτον μετὰ ξιφῶν, καὶ ἀλλων τινῶν ἀρμάτων, ἐπεισῆλθε τῇ ἀγωγῷ ἕκκλησίᾳ μετὰ ξιφῶν, καὶ ἥραντον, καὶ δάδον τινῶν. Ubi vetus versio Arenarios habet id est, Gladiatores, qui in arena depugnant. Unde legendum ἀρναπίων conjiciunt viri docti; sed nihil mutantundum docuimus in Gloss. med. Graecit. in Ἀρεάποτος.*

T 1. ARENARIUM. Amphitheatum. [* seu ipsi amphitheatrales ludi. Vide in *Arena*.] Passio sanctorum Viti, Modesti et Crescenziæ, tom. 2. Junii pag. 1025. A: *Tunc Diocletianus furore successoris jussit Arenarium preparari dicens: Bestias ferociissimas tradam eos ut videam si Christus eorum possit liberare eos de manibus meis.*

2. ARENARIUM appellabant Christiani cœmeterium, seu cryptas arenas, quarum usus non modo inserviebat humanis defunctionis corporibus, ex quo nomen est inductum, sed et persecutionis tempore ad latebras Christianorum. Ita Baronius ann. 130. n. 2. ubi ejusmodi Arenaria graphiche describit. Anastasius in S. Silvestro: *Facit basilicam, . . . in agrum Veranum, supra Arenarium cryptæ.* Alii Cod. habent: *In agro Verano sub Arenario.* Idem in Theodoro: *Eodem tempore relevata*

sunt corpora SS. Martyrum. . . . quæ erant in Arenario sepulta, via Numentana, etc. Acta SS. Marii et Martha cap. 4: *In eodem loco decollati sunt sub Arenario.* Acta Hippolyti, Eusebii et sociorum Martyrum: *Corpora illorum . . . Hippolytus, qui et Diaconus, collegit, et sepelit via Appia, miliario ab urbe, in Arenario, ubi frequenter conveniebant. Prudentius πεπί σφρανεν, Hymn. 1:*

Inclitas cruore sancto nunc Arenas incœle Confrquent obsecrantes voce, votis, munere. Ubi Iso Magister, *Arenas, sepulcra interpretatur.*

* ARENARIUS, Arenæ effessor. Vita B. Claræ de Cruce tom. 3. Aug. pag. 686. col. 2: *Paganicus, quidam Arenarius, arenam fodens, ejus mole obrutus, mortem cum vita commutavit.*

T ARENATOR. Gloss. velt. MSS. Sangerman. : *Arenatores dicuntur qui in arenis dejecta et collapsa solent extrahere. Et dicuntur humiles persone.*

I. ARENCATA, Modus agri, vel vineæ. Fori Oscar ann. 1247. fol. 23: *Villana debet habere per suas doles unam domum cooper tam, in qua sint 12. bigæ, et unam Arenac tam vinearum, et unum campum, in quo possit seminare unam arrovam triticæ in voce linaris.* [* Idem quod supra *Aranzada*, Juge rum.]

T 2. ARENCATA, Certum pondus vel mensura anguillarum siccatarum; Hispanis enim *Anrençada* anguilla idem est quod Anguilla ad fumum exsiccatâ in modum harengi infumati. Collect. Concil. Hisp. tom. 3. pag. 178. col. 1: *Et Resa per omnes domus singulas Arencatas de anguilas (dati.)* [*** Academ. Matri. *Arenzata* est: *Vetus quotidiani ratio, mensura. Supra legendum Arencada anguila.*] **T ARENCHERIA, et HARENCHERIA,** Forum in quo harengi venales exponuntur. Passim occurrit in instrumentis XIV. sæculi quæ in Archivis Ecclesiæ Cathedr. Autissiod. asseruntur.

T ARENDA, Curatio, administratio, Hungarice *Wärung*. Goldast.

T 2. ARENDA, Præmium in censum seu rendum datum, ut explicant Bollandi continuatores in annotationis ad Passionem Alberti pueri inter Acta SS. Aprilis tom. 2. pag. 837.

T ARENDAMENTUM, Locatio, conductio, Gall. *Arrentement, Bail à rente.* Concil. Avenion. ann. 1457. inter Aneod. Marten. tom. 4. col. 381: *Prohibet, ne persona Ecclesiastica presumat jurisdictionem spirituale personis secularibus Arendare, quod Arendamentum jum facta non intendimus extendere, si terminus ipsorum Arendamentorum non fuerit jam effluxus, sed in Arendamentis in posterum fiendis id volumus observari.* Vide *Arrendamentum*.

T ARENDARE, Locare vel conducere, Gall. *Arrenter, Donner, vel Prendre à rente.* Concilium Avenion. ann. 1509. apud Marten. tom. 4. Aneod. col. 388: *Ne aliquis vestrum de cetero proventus integrus Ecclesiæ suorum presumat Arendare, nisi de speciali licentia a dicto reverendissimo Archiæscopo.* Occurrit in *Arrendamentum*, et in Actis SS. Aprilis tom. 2. pag. 837. Vide *Arrendare*.

ARENDATOR. Qui locat vel conductit.
Vide *Arrendator*.

ARENERIUM, Arenæ sodina, Gall. *Sablonniere*, in Codice censuali Calomontis. Vide *Arenariae*.

ARENGA, Oratio publica, declamatio, concio, Italis *Aringa*, Gallis *Harangue*, [Hispanis *Arenga*.] Breviloquus : *Arenga est apta et concors verborum sententia, quæ ponitur post salutationem in privilegiis arduorum negotiorum.* Chronicon Windesemense in Procemio : *Prolixis igitur Arengarum interlocutionibus postpositis, etc.* Utitur etiam Rollandinus in Chronico lib. 3. cap. 15. Nota sunt, quæ Accursius de Legibus et plebiscitis ridicule scripsit, ubi *populus (ita enim loquitur,) pulsabatur cum campana ter, Ad Harengam, Ad Harengum.*

* **ARENGALIS.** Vide infra *Arigalis*.

ARENGARE, Concionari, *Haranguer*, apud Rollandinum in Chronico lib. 4. cap. 14. et Galvaneum Flammam cap. 284.

ARENARIA, Ital. *et maxime Florentinis, Ringhiera, et Aringhiera*, Locus editor, ubi concionantur publice. Luogo dinanzi al Palazzo, dove, quando entrava la Signoria, il Podestà salito in bigoncia, che così si chiamava quel pulpito di Pergamo, d'entre quale *Arengava*, è faceva un'orazione, etc. Ita Il Varchio in Dialogo delle lingue. [Memoriale Potestatum Regiensium ad ann. 1260. apud Murat. tom. 8. col. 1122 : *In quo anno fuit incepcta turris de Razolo ultra Taltatam, et fuit facta Arengheria communis.* Et ad ann. 1290. ibid. col. 1174 : *Et fecit fari Arengheriam ad fenestras palatiū veteris, et destruxit illam quæ erat in platea communis juxta dictum palatiū.*] Charta anni 1322 : *Quæ statuta lecta et publicata fuerunt ad Arengariam, etc.* De vocis origine multa, tametsi incerta, scripsere Jacobus Pergaminus, et aliquot alii Scriptores Itali, quorum sententias expendit Egidius Menag. et Octavius Ferrarius, in Originib. Italic. Utcumque sit, videtur vox nostra *Arengerie* inde orta, pro loco, ubi viri tumultuantur ac verbis contendunt. [Hinc non inepte Hickesius Gramm. Theotisce pag. 92. vocem deducit a *Ring* vel *Aring*, quæ Gothicæ et Saxonice significat Gyrum, circulum specialiter hominum, seu auditorem et spectatorum coronam.]

* **ARENGERA,** **ARENGERA,** ut *Arengaria*, Locus editor, unde concionantur publice. Chron. Bergom. ad ann. 1398. apud Murator, tom. 16. Script. Ital. col. 914 : *Die Martis xxvj. Nov. ductus fuit quidam, nomine Retiquerius, vallis S. Martini ad Arengaram communis Bergomi, etc.* Stat. civit. Astæ ann. 1379. pag. 1. v° : *Unus ex consiliariis dicti generalis consilii ascendens ad Arengaram animo consulendi dixit, etc.* Vide *Arengua* et *Arengum*.

ARENGBARIA, Clamores. Chron. Parmensis ad ann. 1281. apud Murat. tom. 9. col. 796 : *Campanis omnibus civitatis pulsatis, exercebunt dictum cariocum de Ecclesia majori in plateam ipsius Ecclesiae cum magno gaudio et magnis Arengariis, causa eundi et ducendi ipsum Cremonam in subsidium Cremonensem.*

* **ARENGBERIA.** Vide *Arengaria*.

ARENGBIA, Malum aureum, Gall.

Orange. Hist. Sicula Hugonis Falcondi apud Murator. tom. 7. col. 258: *Videas ibi et lumiæ acetositate sua conditidis cibis idoneas, et Arengius acetoso nihilominus humore plenus interius.*

ARENGLA, pro *Arenga*, in Compendio jurium et consuetudinum Universitat. Paris. fol. 15. per R. Goulet edit. 1517 : *Paranymphus semper ibidem habet orationem prolixam, que Arengua vocatur apud Gallos, de laudibus ipsius scientie.*

* *Arengua reverentialis, Salutatio, Gall. Compliment. Stat. Universit. Tolos. ann. 1424. fol. 106. r° :* *Item hoc idem in Arenguis reverentialibus, quæ solitæ sunt fieri per Universitatem coram aliquibus personis ecclesiasticis, ac interdum secularibus, etc.*

1. **ARENGLUM,** pro *Arenga*, ex Italico *Aringo*, in Historia Cortusiorum lib. 2. cap. 11. Vide Galvaneum Flammam cap. 43.

2. *Est etiam Arengum, Conventus publicus, quia in hujusmodi conventibus haberi solent Arenga seu conciones. Regimina Paduae ad ann. 1328. apud Murat. tom. 8. col. 439 : Dom. Marsilius... electus et confirmatus fuit Capitanus populi Paduanii, in pleno Arengo majoris palatii. Acta SS. Junii tom. 1 pag. 779 : Actum Utini (ann. 1492.) sub logia Communis Utini in publico et pleno Arengo ad sonum campanæ more solito congregato... In dicto Arengo spiritualis dominus Cittadinus proposuit, etc.* Occurrit ibi multoties.

* 2. **ARENGLUM,** Forum publicum, Gall. Place. Stat. dataria Riper. cap. 15. fol. 16. r° : *Beccharius amittat carnes, quæ comburantur in platea sive in Arengo communis.*

* 3. **ARENGLUM,** Conductio, locatio, ut videtur, quæ sola voce fit. Charta ann. 878. in Append. ad Marcam Hisp. col. 80r : *Alia vinea, quam tenet Saurus in Arengo, habeatis ad omnem integratatem.* Vide infra *Arigalis*.

ARENIA, Vide *Adramire*.

ARENIRE, In jus vocare, ad rationem ponere, vocare, *Araisonner*, et per contractionem *Arainier*, [*Araisner*, et *Arraisner*.] Le Roman de Garin :

Voy le message s'il l'a Araisonné.

[Hist. Lossensis part. 3. pag. 9. in Statutis Lossensis. : *Et si l'Arraisné sur le deuxième jour de plaid confessera la dette, etc.*] Thomas Walsinghamus in Edwardo III. pag. 164 : *Item quod nullus Clericus sit Aerenatus coram Justitiarii suis.* Henr. Knighton. in Ed. II : *Hugo Spenser ductus coram domino Willermo Trussel Justiciario, Aerenatus est coram eo ad barrum in forma, quæ sequitur, etc.* Radulfus de Hengham in Magna, cap. 9. pag. 52 : *Exceptis placitis, unde magna assisa Arrainata fuit, vel duellum vadiatum, etc.* Spelmanus opinatur iis locis, quibus id vocabuli occurrit apud Scriptores rependum *arramare* : sed *Arenire*, non est fræno cohære, quia nostris resne frænum sit, ut censem idem Spelmanus. [* Non ita tamen a vero abest Spelmanus, siquidem vox *Arener*, saltem pro fræno seu loro alligare, occurrit in Vita J. C. MS. :

Deus decipes huic à soi,
Signour, ce dist Diex, alié moi
Laiens enni cele chité,

Illecc troverés Aregn
Uoe asseſſe, o tout son faon.

Imo et pro fræno cohære, dixit Perceval-lus ex Borello :

Si a son cheval Aresgné]

Arraignier dixit Littleton sect. 442 : & home soit disseisi, et il Arraigne un assise. Arraguare, eadem fere notione in Charta ann. 1292. apud Joannem Lucium de Regno Dalmatico pag. 187 : *Arregnando consultuit, id est, ratiocinando, vi rationum.*

* Nostris olim *Araignier*, eodem significatu. Vitæ SS. MSS. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 306. r°. col. 1. ubi de S. Cecilia : *Cecile le (sqn époux) commença à Araignier en tel guise, etc.*

ARENTEARE. Vide *Arrentare*.

ARENTRIA. Statuta Walteri de Grey Archiepiscopi Eboracensis ann. 1250 : *Statuimus autem, quod decimæ de artificibus, et mercatoribus, et lucro negotiationis, sive de Arentaria, fabris, textoribus, et omnibus aliis stipendiariis . . . dentur, etc.* [Ubi Arentaria nihil fortassis aliud est quam *Locatio*, Gall. *Bail à rente*, Vide *Arrentare*.]

* **ARENZADA,** Idem quod supra *Arenzada*, Jugerum. Charta ann. 1148. inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonstr. col. 47 : *Et adhuc insuper dono ad ipsam ecclesiam.... duas Arenzadas, et unam quartam de vinea, et unum solarem.* Vide *Arençata*.

* **AREOLA,** diminut. ab *Area*, Gall. Carrea. Pontif. MS. eccl. Elnens. ubi de Dedicat. eccl. : *Faciunt xxiiij. Areolas de cinere a sinistro angulo orientali usque in dextrum occidentalem seriatim, in quibus scribatur alphabetum Græce; et xxiiij. a dextro angulo orientali usque in sinistrum occidentalem, in quibus scribatur alphabetum Latine, scribendo singulas litteras in singulis Areolis.*

* **AREOLOGIUM,** pro *Analogium*, ni fallor Lectrum. Constit. ant. S. Petri-monitis tom. 2. Monum. sacr. antiq. pag. 429 : *Lecturus autem ad locum constitutum ibit; ubi altare ante se, et conventui post se inclinans, astricis sibi vestibus, sic denique ad Areologium accedit.* Vide *Analogium*.

ARERAGIUM, ARRERRAGIUM, ARRERA-CIUM, ex Gall. *Arrerage, Arrièrage, Debütum*, quod in Jure Reliquum dicitur. Quon. Attach. cap. 46 : *Non potest illud tenementum . . . saisire pro Arreragiis firmarum suarum.* Vide Statuta Roberti III. Regis Scotiæ cap. 14. et Raguellum. Occurrit passim.

* **ARERALE,** idem quod *Airale*, Locus edificio aptus. Vide in *Area* 1. Charta ann. 1255. in Reg. 73. Chartoph. reg. ch. 326 : *Ad tallandum carrieras, et platias, et terras, et Areralia, et loca domorum dividenda, et adjudicanda, et discernenda, et ordinandum omnia et singula, quæ ibidem ad utilitatem dictæ bastidae videatis facienda.*

* **ARERE.** Columnarium, seu Comœdia sine nomine, ex Cod. reg. 8163. act 1. sc. 2 : *Si ultra aderint (lacrymæ) clam callide que componite; aut fumus aut vigilia Arisse oculos indicent.* Sensus est, ex fumo aut vigilia oculos fatigatos esse indicent.

* **ABES** est peculiaris cuique speciei natura atque forma, ab aliis differens; ut est dispensator naturæ in tribus primis consistens, unde omnia constant. Rochus le Baillif in Dictio-

nario Spagyrico. Vox ducta a Greco ἄρπη, Mars.

A RES CERE, Errare. Supplement. Antiquarii : Arescit, πλανάται. Mallem Erras-cit.

A RESSONUS, Arcus equestris sellæ, a Gallico Arcon. Locum vide in Cambale.

AREST, Visitatio Thesaurariae S. Pauli Londinensis ann. 1295 : Sex panni de Arest, quorum duo fracti. Item 3. magni panni penduli consuti, in quorum quolibet continentur sex panni de Arest, parvi valoris, etc. . . Item unus pannus de Arest. [* Idem omnino videtur quod Aras, operis scilicet Atrebatici. Vide in hac voce.]

1. ARESTA, Arista. Fleta lib. 2. cap. 76. § 7. ubi de Bobus : Arestæ enim straminis ordeincei rugitus eorum impediret.

* 2. **ARESTA**, Jus in aliquem, vel ejus bona manum injiciendi, ejusmodique jurisdictioni spontanea submissio. Stat. synod. eccl. Castr. ann. 1358. part. 2. cap. 1. ex Cod. reg. 1592. A : Nec clerici fidejubant pro aliquo, nec se obligant ad sigillum, seu Arrestum in aliqua curia seculari. Vide mox Arrestare 2.

* 3. **ARESTA**, a Gall. Arête, Angulus ædificii exterior. Charta ann. 1285. in Chartul. Guill. abb. S. Germ. Prat. fol. 122. r°. col. 1 : Prout dictum jardinum se comportat et protenditur a tornella propinquiori dictæ portæ S. Germani, videlicet ab Arresta dictæ tornellæ a parte versus Secanam recte secundum murs Parisienses, . . . et ab Arresta ejusdem tornellæ directe usque ad vicum, qui separat dictum jardinum prædictum a manerio nostro. Alia ann. 1262. in Chartul. Thenol. ex Cod. reg. 5649. fol. 51. r° : Une partie de cel courti, si comme il se porte de l'Arreste dou mur jusques à une bonde, etc. Arrestier, Tegulæ species, qua tecti angulos cooperiunt. Chartul. 13. Corb. sign. Habacuc ad ann. 1514. fol. 219 : Sera tenu ledit fermier prendre bailler et livrer pour les maisons et edifices de ladite eglise.... Arrestiers et venneauxx, pour dix solz le cent. Vide Arrestum 2. et infra Arista 3.

A RESTARA et **ARRESTARA**, pro Harmiscara, Pena militaris ex veteri Francorum Suevorumque consuetudine adversus milites seu nobiles deprædationis, incendii aliorumve criminum reos decerni solita. Hæc poena canem, sellam equinam aut asinariam, vel quodvis aliud per certum itineris spatium, vulgo nudis pedibus, atque etiam aliquando seminudi gestare cogebantur. Hujus habes insigne exemplum in Chronico Wormatiensi apud Ludewigum Reliq. MSS. tom. 2. pag. 103 : Fridericus Imperator audiens multa mala, quæ Principes alii intulerunt sancto viro Arnoldo Archiep. Maguntino, . . . omnes coram se evocavit. . . in cincere et cilicio satisfacientes, parnas tanto facinori congruas dederunt, et vindictam, quæ vulgo dicitur Arrestara, in medio hemicorrendissimi temporis, quilibet in ordine suo, secundum suam dignitatem vel conditionem, nudipes ad terminum usque statum, pro gratia tanti Pontificis recuperanda, proprio collo congestans. Imprimis Palatinus Rheni Comes, sicut principalis tanti flagitiū auctor, canem per medium lutum portavit, alii autem sellam asinariam, alii subsellarii instrumentum, atque alii alia secundum suam convenien-

tiam rigidis plantis algentibusque totius in conspectu ferabant consili. Vide Harmiscara et Canem ferre in voce Canis. [** Vide Grimmi Antiqu. Juris pag. 716.]

1. AR ESTARE, Detinere, Gallis Arrester. Speculum Saxon. lib. 2. art. 10. § 1 : Proscriptus licite diebus feriatis vel ligatis Arrestatur, vel detineatur. Lib. 2. art. 27. § 10 : Si resisterent pignorationi, cum clamore violentia Arrestantur. Lib. 3. art. 78. § 5 : Ad Arrestandum eum secundum juris formam Concil. Tolosanum ann. 1225 : Per quorum terram transitus fecerit, damna restituant, nisi pro posse eum Arrestaverint, et prædam defendenterint, etc. Wil. Thorn. in Chron. : Alios. . . Arrestavit et imprisonavit. Thom. Walsinghamus pag. 248 : Peregrinos universos cujuscunque conditionis existentes Arrestantes, jurare compulerunt. Utitur etiam Albertus Argentin. pag. 144. Vide Lindanum in Tenermonda pag. 219. [Martenium tom. 1. Anecd. col. 651. et infra Arrestare.]

* 2. **AR ESTARE**, In bona debitoris manum injicere, Gall. Arrestar, saisir. Stat. Vercell. lib. 2. pag. 48. r° : Quod tunc sit licitum dictis creditoribus suis capere et Arrestare tot de bonis talium suorum debitorum impune, de quibus sit idem integre satisfactum auctoritate propria, sine alicuius judicis vel magistratus interventu. Vide Arrestare 1.

1. AR ESTUM. Arresta apud Gallos sunt Decreta, seu Judicia forensia, a superiori judice, a quo nulla intercedit appellatio lata, cujusmodi sunt Parlamentorum : quæ sic appellata videntur, quod post varias ab inferioribus et pedaneis judicibus de re quamplam latas sententias, item et controversiam supremo examine et judicio definit ac decidant; Arresta enim nostris, est decernere, statuere. In Regestis Parlamenti et magnorum Dierum Trecensium, suprema hæc decreta variis appellationibus subinde donantur : in his enim quadruplicis generis et appellationis judicia suprema, seu a superioribus judicibus lata, observare est, Arresta nempe, Judicia, Consilia, et Precepta seu Mandata, cum hac appendice : Facta in tali Parlamento, aut in Diebus Trecensibus talis anni, per Magistros tenentes Parlamentum, aut Dies Trecenses.

Arresta, dicebantur judicia, a judicibus post patronorum, seu advocatione hinc inde orationes auditæ publice recitata. Eorum pronuntiationis formula hæc erat : Quibus rationibus utriusque partis hinc inde auditus, dictum fuit per Arrestum Curiae, etc.

Judicia erant decreta post inspectas et diligenter examinatas judicarias inquisiciones et aprisas, a quopiam ex ipsis judicibus, qui de iis ad Curiam refererat, factas, in scriptis et secreto consessu relata, nec publice recitata : Jugemens rendus sur les procès par écrit, et sur les enquêtes. Judiciorum pronuntiationis formula erat : Visu inquesta et diligenter inspecta, etc. pronuntiatum fuit per Curiae Judicium, etc.

Consilia dicebantur dilations, quæ litigantibus a judice dabrantur, quo item nondum maturam aut instructam admissum ad vocatorum consilio instruerent, judicio in alium diem dilato. Pronuntiationis Consiliorum formula ejusmodi erat : Dies Consilii assignata est tali, super tali lite, ad aliud Parlamentum proximum, aut ad alios Dies

Trecenses. Unde hodierna pronuntiationis fluxit formula, in ejusmodi litibus, post peroratas patronorum causas, Apainté au Conseil, et à écrire et produire.

Denique Praecepta, seu Mandata appellabantur decreta, Baillivis, Senescalibus, aliis inferioribus judicibus missa aut delegata, quibus jubebantur præstituta a Parlamento generali decreta in suis judiciis, et assisiis observare; aut inquisitiones judicarias facere, interdicta publicare, et alia hujusmodi a Curia sibi demandata exequi. Eorum vero ista haec erat formula : Injunction est Bailivo tali, ut, etc. Hæc jam a me observata in Dissertat. 2. ad Joinvillam. Vide Arrestare, in voce Rectum.

¶ Voci originem accersit Georgius Hickesius Gram. Theotisca cap. 92. a voce Hrestan qua Saxonice quiescere significat; unde verbale Hrest, quies; Alii a Greco ἄρπη, Placitum, quos confutat Nicol in Dictionaryo, ubi contendit non aliunde accersiri, quam a Gallico Arrest. Les Parlement, inquit, et Cours Souveraines n'usent point de ces mots : Il nous plaît, Car ainsi plait... Et partant Arrest est pris de ce mot Arrester, qui en François signifie clôture et fermeture aux appellations et au cours d'un procès. A neutro verbo restare factum est sequioribus sæculis Adrestare vel Arrestare activum, unde Arrestum, quod arrestat, sit, terminat. Si plura cupis, adi Menagium in Diction. Etymolog. Gall.

* Iis appellationibus supremorum parlamenti decretorum subjici potest, quod et Literæ dicta quoque sint, ut monent Autores novi Tract. diplomat. tom. 1. pag. 327. ex Aresto parlamenti Paris. ann. 1372. quod legitur tom. 3. Hist. Paris. pag. 69.

2. **AR ESTUM**, a Leguleis Anglis usurpatum, cum quis reus capitur, et in carcere conjicitur seu vi Brevis seu a quovis homine: nam reos majestatis, tradidores, et infractores pacis quivis potest auctoritate propria capere, et in carcere compingere. Rastalus.

1. ARETALOGUS, Magniloquus, Thraso. Faux brave, Fansaron. Papias MS. Bituric. : Aretalogus, Falsidicus, mendax, artificiosus. Ares enim virtus, logos sermo Graece dicitur. Άρες Græcis Mars est, Άρετη, Virtus, præstissim bellica, a qua posteriori voce rectius deducitur Aretalogus; magna namque et virtutis plena jaetare solent thrasones et vaniloqui.

* Consule Martin. [** et Forcellin.] Lexic. in hac voce, ubi inter cætera habetur ex vet. Glossar. : Aretalogus, placita loquens. [** Glossar. in cod. Reg. 7644 : Aretalogus, Artificioso loquens vel rhetoricus. [Vide etiam Thesaurum Fabri, si plura cupis. Hinc Arethica Lingua.

ARETHECA. Charta Joannis Archiep. Capuan. ann. 1301. in Sanctuario Capuan. pag. 263 : Item tres acas de argento can lapidibus pro palleo : item par unum Arethecarum de seta alba cum smallis impennatis, quod donavimus ipsi Ecclesia Beneventana. Sed legendum videtur Chirothecarum.

* **ARETHICA LINGUA**, a Gr. ἀρέτη, pl. cens, gratus, quia in fabulis narrandis adhibetur. Bulla Innoc. IV. PP. pro Universit. Tolos. ann. 1245. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 454 : Magistri vero ei-

scholares theologiae, in facultate quam profertur, se studeant laudabiliter exercere, nec philosophos se ostendant, sed satagant fieri theodocti, nec loquantur in lingua populi, lingua Ebreorum eum Arethica confundentes. Ubi lingua Hebreorum, quam linguam sanctam vocant Rabini, Arethicae tanquam profanæ opponitur. Vide Aretalogus.

ARETICA. Matthæus Westmonast. ann. 1285. De Honorio IV. PP. : *Cui pedum ac manuum sere officium abstulerat Arethica agritudo, etc. Sic utraque Editio; sed legendum arethica vel arithrica, ἀρθρική, morbus articulare.*

ARETINA VASA. Vasa testacea Aretii Etrurie in urbe fangi solita, unde *Etrusca* etiam appellata. Isid. lib. 20. Orig. cap. 4: *Aretina, Vasa ex Aretio Italiam munici pio dicuntur, sunt enim rubra: de quibus Sedulius:*

Rubra quod appositum testa ministrat olus.

Similia habet Papias in MS. Bituric. Vita S. Cæsarii lib. 1: *Custodiens illud quod Dominus in Aretino paropside tinxit panem. De celebris hisce vasis agit D. Bern. de Montfaucon in Supplemento Antiquitatum.*

A RETRO. Reliquum residuum, Gall. Arrage. Occurrit passim in veteribus instrumentis solvere sua A retro. [** Vide in A, hujus vol. pag. 2. col. 1.]

A RETRO ESSERE. Reliquari, Gall. Etre en arriere. Madox Formularie Anglic. pag. 141: *Si contingat praedictum redditum 35. solidorum et 10. denariorum fore A retro in parte vel in toto. Et pag. 63: Ad solutionem doliorum vini que A retro fuerint.*

ARETUM. Charta ann. 1279. inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonstr. col. 640: *Volumus ut... de qualibet tali quantitate prati mansum continente, sive falcatum, sive Aretum, semper dimidium fertonem argenti, ab ipsorum pratorum possessoribus persolveret. Ubi legendum est fulcetur sive dretur.*

AREVATICUM. Lex Salica tit. 18. cap. 4. ex Codice Estensi apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 288: *Si quis concisum vel sepem (id est, Arevaticum) etc. Quæ vox corrupta, et nihil significans videtur eruditio viro; unde palenchatum sive palancatum, qua voce barbarica secula significarunt sepem e palis confectam, restituunt existimat. [** f. Arcativum vel Archatium. Vide Arca, 1.]*

AREYRATGIUM. Eadem notione, qua A retro, a Gall. Arrage apud Baluzium in Hist. Arvern. tom. 2. pag. 130. in Charta ann. 1295. Vide Areratum.

ARGA, vox Longobardica, quæ inertem et inutili sonat. Gloss. MSS. : *Arga, inutilis vel timidus.* Lex Langob. lib. 1. tit. 5. § 1 [** Rotbar. 384.]: *Si quis alium Argam perfurorem clamaverit. Paulus Warnefridus lib. 6. cap. 24: Memento, Dux Ferdulfe, quod esse inertem et inutili dixeris, et vulgari verbo Arga vocaveris. Proprie autem Arga id est, adulterio uxoris manus dat, vel certe de eo præ socordia nequaquam est sollicitus. Papias: Arga, cucurbita; addit Uguatio, vel simulacrum. Boherius ad Legem Longobard. : Si quis vocaverit alium Argam id est, cucurbitam, quod est nomen verbale secundum gl. 1. cap. 1. § Item si fidelis in verbo cucurbitaverit, etc. [Murator. tom. 1.*

part. 1. pag. 370. in vocabulario Gothicum collecto a Grotio: *Arga, Ignavus, nunc nullitiosum significat.]* A Græco ἄργος, ignavus, iners, vocem Arga, deducunt Cujacius et alii. Didymus de Demosthene: Αἰγαντος ὡς τῷ τὰς αὐγούσιας, διάτροφός. Neque diversa, opinor, videtur vox Sarga, apud Isidorum in Gloss. et Papiam, ubi exponitur, non idoneus cuiuslibet artis Professor. Apud Papiam est, sed professor. Vide Cucurbita, Cugus. [** Consule de hac voce Wachter. in Glossar. et Ithrum in Glossar. Suio-Gothico, voc. Arg. ADXL. Vide Graffii Thesaur. Ling. Franc. vol. 1. col. 412. In Bibl. Anglos. Matth. cap. 12. v. 39. cneo risse yflo a arg reddunt græcum γενναί τοντρά και Μυχαλίς, lat. generatio mala et adultera.]

ARGA. Vita S. Fructuosi Episcopi Bracarensis cap. 3: *Loca nemorosa, Argis densissima, aspera, et fragosa, An virgas? Cambrobritannis Argæ, est clausum, clausura, in Lexico Britannico veteri Buxhornii. [** Gloss. cod. reg. 7644: Argis, silva.]*

* Dumeta, vepres hac voce significari videntur; ducta origine ab Argæ 1. que inertem et inutili sonat; aut ab Argœt vel Argot, silva, ut habet Glossar. Britan. D. le Pelletier. Vide infra Argilax.

* **ARGALIA.** Instrumentum, quo liquores injiciunt in vesicam, quod siringa dicitur. Glossar. medic. Simonis Januensis. ex Cod. reg. 6959. Argalie, apud Cotgrav. Huic proxima est vox Argalh, olim apud Mimatenses in usu, pro Stillicidium vel puteus, Gall. Egout, puisard. Lit. remiss. ann. 1473. in Reg. 197. Chartoph. reg. ch. 371: *Ouquel pertuis, nommé Argalh, entrent et descendent les eaux pluviales de ladite maison.*

ARGANA. [Arganas Hispanice, ut exponit Sobrinus in Dictionario, est species corbis ex cannabe in modum retis contexti, apti ad portanda frumenta, quæ jumentis impunduntur. Locum] vide in Pradisterum. [** Lusitan. Argansolim erant Sacci, peræ, bisaccia. Vide Cod. Alphons. lib. 1. tit. 65. § 5.]

ARGANDUM. Tunica species. Statuta Clementis IV. papæ pro Ecclesia Aniciensi apud Marten. 2. tom. Anecd. col. 485: *Nullus Canonicus vel Clericus quilibet sine capa vel mantello, Argando seu tabardo. . . audeat equitare. Vide Argavum.*

* Eadem quæ Hispanis Argayo dicitur; vestis scilicet ampla ex grossiori panno, quæ aliis superimponitur. Vide infra Arganum 3.

* **ARGANELLA,** vox Italica, Machina bellica tubulis missilibus et ignitis projiciendis apta, Arganette, apud Cotgrav. Hist. belli Forojul. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 1197: *Venerunt super collem Grisellum cum balistris grossis de molinellis et Arganellis, rochetas in castro trahentes in tanta copia, quod aer videbatur accensus. Aqureau, eadem, ut videtur, notio, apud Froissart. vol. 1. cap. 158: Ordonnaient à porter canons en avant, et à traire en Aqureaux et à feu grégeois. Vide Arganum, 1.*

ARGANT, Affixum commune nominibus mulierum in Britannia; ut Argant-Phitar. Tabularium Rothonense: *Sedente Nominis in scanno et Argant-Hael secum.*

Ibidem: *Filiæ Oven filia Argant-Ken sororis Inisani Rubri.* Ibid. Argant-An.

¶ 1. **ARGANUM,** Gruis species, machina architectonica levantis oneribus, Hispanis Argano et Arganas. Argano Cobarruvia in Thes. linguae Castellanæ, manera de grua de que usaran quando se sitiava un lugar murado; id est, Gruis species qua utuntur in muniti loci obsidione. Eadem vero Cobarruvia Arganas sinifica cierta maquina, a modo de grua para subir piedra, y es vocablo Italiano. Lat. Geronium. Equidem in Vocabulario della Crusca est Argano da lever pesi que si muove in giro per forza di lieve. Vocis origo forsitan ab ingenium ut Gallicum Engin ejusdem significationis, aut potius ab ἔργον, Opus, quod in illud idem recedit. Acta SS. Junii tom. 1. pag. 405: *Cujus capsæ operculum elevatur Arganis cum sit quoque marmoreum.*

* 2. **ARGANUM,** Vox generica, quæ instrumenta quævis denotat, Gall. Engin. Chron. Andr. Danduli apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 452: *Alia (galea) de eodem numero, dum esset ad custodiam contra Brondulum, nocturnis insidiis fuit cum Arganis ab hostibus intercepta.*

* 3. **ARGANUM,** Tunica talaris, eadem quæ Housia. Vide in hac voce. Stat. capitul. Montis-major. ann. 1288. in Hist. MS. ejusdem monast. : *Statuentes ne quisquam indumentum vocatum flocca cum sagittis ad latera, Arganum nec balandranum portare deinceps presumat. Argant, eadem acceptio, in Lit. remiss. ann. 1382. ex Reg. 121. Chartoph. reg. ch. 234: Le suppliant s'en aloit paisiblement vers le chasteau de ladite ville, où il avoit son domicile, et tenoit ses mains ploies soubz son Argant. Aliæ ann. 1408. in Reg. 162. ch. 216: Le suppliant eust à sa part l'un desdiz gros, avecques l'Argant ou housse, que le defunct avoit vestue. Vide supra Argandum.*

* **ARGARGATHUNGI.** Leges Rotharis ex MS. Mutin. apud Murat. tom. 1. part. 2. pag. 22. col. 2. E: *Tunc ille qui plaguerit, cum componat, qualiter in Argargathungi, id est, secundum qualitatem personæ. Edit. habet Gargathangi. MS. Esten. Augargathungi. Vide Garathingi.*

1. **ARGASTERIUM,** Magisterium, unde Anianus: *Videlicet hujus artis Argasterium apparuit. Ugitio; forte, ex Græc. ἐργαστήριον. Vide Argasteria.*

* 2. **ARGASTERIUM,** Officina cuiuslibet artificis, Operatorium, Gall. Ouvroir. Acta S. Anastasii tom. 3. Sept. pag. 23. col. 1: *Relicto igitur Argasterio artis sue, mandatum Evangelicæ artis implevit. Vide Argasteria et Ergasterium.*

* **ARGATA,** Annulus crassior, nostris Arganeau. Charta ann. 1349. tom. 1. Hist. Cassin. pag. 545. col. 2: *Item dictus dominus abbas promisit eis dare omnia marramina in dicto monasterio, funes, calgiolas, ferros, Argatas, plumrum, seu alias tegulæ necessarias.*

* **ARGAVUM,** Tunica species, eadem quæ Argandum. Statuta Massil. MSS. ann. 1253. ubi de Sartoribus: *Item de tabardo vel Argavo cum penna vel sandato vel froire xx. denar.*

* **ARGEMA,** Morbus in equino oculo qui ex albugine fit, Hispanis Argema, nostris

vulgo *Dragon*. Vide *Medic. Salern.* edit. 1622. pag. 276.

ARGENSATA, Modus agri. In Glossario tom. 1. Novæ Gall. Christ. idem quod *Diurnale*, Gall. *Journal*. Ab argento, inquit, solvi solito pro mercede diurna laboris : quare significat illam vineæ quantitatem quam uno die fodere potest agricola. *Argensata*, forsitan pro *Argentata* ex Argentum, ut *Nummata* ex Nummus. Quaratione *Argensata* vineæ erit tantum terræ vineis consitit spatiū quantum pretio argentei nummi emi potest. Hoc enim sensu dicitur *Nummata ceræ, nummata vini, nummata terræ, etc.* quæ videtur in *Nummus, argentus autem et argyrus interdum idem quod nummus*. Hinc *Argentata* et *Nummata* ejusdem notionis. Charta Donationis Petri Sancii Aragon. Regis pro Monasterio S. Fidis ann. 1101. tom. 1. Nova Gall. Christianæ inter Instrum. pag. 54. col. 2 : *Addens etiam viginti Argennatas de vineis et almucia quæ fuit del Benziptello, sicuti melius ab illo et parentibus ejus possidebatur. Vide Argusata.* [* Legendum videtur *Arensata*; sicque evanescunt quæ circa fictæ vocis originem proponuntur. Vide *Arençata*, et supra *Arunzada*.]

ARGENTARIA, ARGENTERIA, Argenti fodina, Ital. *Argenteria*. Inter Regalia accessentur *Argenterie* in lib. 5. de Feud. [** lib. 2. tit. 56.] Charta Richardi Regis Roman. ann. 1263. in Probat. Histor. Sabauidæ: *Cum juribus, plateatis, molendinis, furnis, Argentariis, angariis, parangariis, etc.* [Hist. *Dalphin*. tom. 1. pag. 60. ex Testamento Guigonis *Dalphi*ni : *Item dedit et legavit ad perficiendum fabricam Ecclesie S. Andreæ Gratianopolis et perficienda aedificia... redditus Argenterie de Brandis trium annorum spatio... Et vel redditus ipsius Argenterie xxx. millia solidorum non vulerent per triennium, voluit, etc.*] [** Liv. lib. 34. cap. 21 : *Vectigalia magna instituit ex ferrariis Argenteriisque. Forcellinus, quem viideas, monet revera adjективum esse et intelligi tabernam, vel artem, vel sodinam.*]

ARGENTERIA. Vincentius Belvac. lib. 31. cap. 143 : *Soldanus autem habebat in terra sua 67 vel secundum quosdam, 10. millia Argenteriarum, quarum unica quotidie 10. millia Soldanos valebat. Argenteria de Lebena quotidie valet, ut dicitur, tres rotas argenti depurati, quæ valent tria milia Soldanos, soluti operariis.*

ARGENTERIA, Eadem notione. Vox satis frequens in Chartis Provincialibus apud Columbum in Episcopis Vivariensis pag. 213. 219. [et in Hist. *Dalphin*. tom. 1. pag. 41.] [** Provinc. *Argenteira*. Vide Raynouard. *Glossar.* tom. 1. pag. 119.]

ARGENTRA, in Charta Petri Ziani Ducis Venet. ann. 1211. in Hist. Bellunensi pag. 109.

Suas habuit Argenterias seu Argenti fodinas Gallia. Plures extitisse constat maxime in *Dalphinatus*, imo et aurarium metallum ibidem suis effossum produnt computa sub Humberto II. de quibus in *Historia Dalphinatus* tom. 1. pag. 131 : *Item pro expensis Magistri Petri de Rosoana et 4. someriorum portantium menas pro faciendo auro apud Gratianopolim. Ibidem : Item trudit decem solidos grossorum illis qui volebant*

*sacere aurum apud Balnam. De Argenteris Dalphinatus multa habes pag. 75. 76. 92. 93. et 94. tom. 1. ejusd. Hist. *Dalphin*.* [** *Omnium metallorum fodinas Argenterias vocari in cod. Alphons. lib. 2. tit. 24. § 26. monet S^a Rosa de Viterbo in Append. Elucidar. pag. 11.*]

ARGENTARIE, Argenteriorum seu monetariorum officinæ. Loca scilicet in quibus moneta fabricatur. Occurrit non semel.

2. ARGENTARIA, *Vicus*, seu platea ubi habitant Argenterii. Auctor Queroli : *Sacellum in parte Argentaria ex diverso. Vicum Argentarium dixit S. Augustinus lib. 7. de Civit. Dei cap. 4. Ἀργυροπόρατιν, apud Theophan. ann. 5. Justiniani.* [** Provincial. *Argentaria est Collegium, corpus Argenteriorum. Chartul. Monspel. fol. 175 : Per los dichs prohoms de l'Argentaria.*]

* **3. ARGENTARIA**, *Fiscus, thesaurus publicus, vel Tabula nummularia seu Cambium publicum, ut vocabant. Charta ann. 1287. in Reg. C. Chartoph. reg. ch. 17 : Quindecim libræ Carnotenses anni redditus quilibet anno super Argentariam Carnotensem, per manum argenterii Carnotensem solvenda. Vide Argentarius.*

ARGENTARIUM, *Arinarium, in quo vasa argentea reconduntur, apud Ulpianum leg. 19. D. de Auro arg. mundo leg. V. Basile. Eclog. 44.*

ARGENTARIUM OPUS, in *Chronico Figiacensi* pag. 298. *argenteum Opus, de quo supra.*

ARGENTARIUS, Will. Britoni dicitur *Is, qui custodit argentum. Glossæ Lat. Græc. ἀργυροπόρατος, Argentarius. Ejusmodi munus sicut Argenterii Regis in aula Regum nostrorum, penes quem Thesaurarii Regi ex fisco quotannis certam pecunia summam depositant ad domus Regiae impensas, de quaque ratione inibat in Camera Computorum : is autem ann. 1351. 400. libr. pro vadiis percipiebat, ut docemus ex Compte Stephani de la Fontaine, Argentier du Roy, quod in eadem Camera asservatur.*

ARGENTARIUS autem latinis *Scriptoribus, proprie sunt ἀργυροπόραται, sive ἀργυροποτέσι, quos vulgo Cambiatores, seu Changeurs dicimus, ut pluribus probat Salmusius lib. de Usuris pag. 490. Dicti etiam Coactores, unde emendare licet. Gloss. Lat. Græc. Κεράκτης, Argentarius : legendum enim Κεράκτης. Sed hoc jam observatum a Cujacio, Salmasio, et aliis. Vide Gregorium M. lib. 9. Epist. 23. [** Consulas Forcellini.]*

ARGENTARIUS, Iidem etiam qui monetarii, atque ita *Præpositos Argenteriorum, in Lege Wisigoth. lib. 2. tit. 4. § 4. intelligentes quidam volunt.*

ARGENTARIUS, in leg. 37. Cod. Theod. de Decur. qui argento vel auro armis militaria ornabant, unde iidem cum *Barbaricuriis* in Notitia Imperii videntur : ubi *Præpositi Barbaricorum sive Argenteriorum non semel occurunt. Vide Barbaricarii in Barbaricum.* [** *Argentarius absolute idem qui Argentarius faber. Vide Furnalett. in Forcell. Lexic. hac voce.*]

ARGENTARIUS FABRI, Qui argentea opera conficiunt, in *Lege Burgund.* tit. 10. § 4 : *Qui fabrum Argentarium occiderit, etc. Ubi editio Heroldi Argentarium nude habet. Ita vocem hanc usurpat Anastasius Bibliothec-*

car. in *Vita S. Demetrii Martyris* pag. 76. Edit. viri doctissimi Joan. Mabillonii tom. 1. Analect. pag. 76. [Codex Rituum Ecclesiæ B. M. Deauratus MS : *De mane est consuetum, quod bajuli Argentariorum ac etiam bajuli Menescallorum faciunt dicere unam Missam in altari B. Eligii.*]

ARGENTERIUS, non semel legitur in alio Codice MS. ejusdem loci in quo nomina sunt plurimorum e Confraternitate Nativitatis B. Mariæ.

ARGENTERIUS, Exactor et distributor bonorum Ecclesiæ. *Charta Bonifacii VIII. Papæ, qua institutum Capitulum Canonorum in oppido Ardemburgensi apud Miraeum tom. 2. pag. 879 : Similiter Decanus et Capitulum anno quolibet inter Pentecosten et Nativitatem B. Joannis Baptista unum Argentarium sive receptorem et distributorum bonorum Ecclesiæ predictæ eligent, et sibi salarum constituent.*

* *Argenterii præterea nuncupabantur ii, qui impendunt pecuniis, ad usum civitatum collectis, invigilant. Lit. Joan. reg. Fr. ann. 1362. tom. 3. Ordinat. pag. 598 : Verum quia cives et habitatores predicti (Suession.) gubernatores, Argentarios et collectores predictos absque nostri baillii Viromandensis præsencia vel auctoritate non possunt ordinare, etc. L'Argentier de ladite ville (de S. Omer) in Lit. Philippi ducis Burg. ann. 1447. [** Vide Marin. in Pap. Diplom. pag. 327. not. 3. et pag. 328. not. 4.]*

ARGENTERIUS MILES, in libro *Scacrii*, qui Gervasio Tilesber. adscribitur, dicitur, *qui ab inferiore scacario ad superioris defert loculum examinandi argenti. Ubi videtur Miles ponit pro gregario famulo.*

* **ARGENTEITAS**, Vox chimica, prima argenti essentia. Arnaldus in *Rosario MS. lib. 1. cap. 8 : Species vero argenti vivi, quæ est Argenteitas, non permutatur in species auri, quæ est aureitus, nec e contrario; quia species naturæ permutari non possunt, sed individua specierum.*

ARGENTENEUS, pro *Argenteus*. *Rituale MS. Eccles. Cathed. S. Steph. Tolos. : Et cum eo duo corarii usqueque portantes candela accensa, et aliis corariis qui sal et cabanum Argentenum plenum aqua defert.*

* **ARGENTEREUM**, *Vas argenteum. Hist. desponsat. Frid. III. imper. cum Eleon. Lusit. ann. 1451. tom. 1. Probat. hist. general. domus reg. Portugal. pag. 614 : In prima mensa et tabula coram multis et magnis celenodis et magnificis Argentereis regali modo positis, etc.*

ARGENTEUS, *Vetus apud Francos nummus. Octo Argentei uni solidi aureo respondebant, ut liquet ex Aimoini lib. 1. de Transl. S. Vincentii cap. 3 : Quadragesima Argenteos, solidos videlicet quinque postulavit. Cui in margine e regione solidos adjungitur : Intellige aureos. Ita Spelman. in Gloss.*

* **ARGENTIFRIGIUM**, *Fimbria argentea, limbus argenteus, Gall. Frange d'argent. Lit. remiss. ann. 1365. in Reg. 98. Chartoph. reg. ch. 318 : Pro redemptione dicti militis sex gobelotis argenteos, et unum Argentifrigium, Gallice Argentifrés, detulisset, etc. Vide *Aurifrigia*.*

ARGENTINENSIS MONETA. Vide *Moneta Argentinensis*.

ARGENTIOLA TERRÆ, Portio terræ. Lobinellus Hist. Britan. in Glossario : *Venerdon vendit ad Sulcomin sex Argentiolas Terræ cum monticulis et vallisbus. Vide Argensata.*

ARGENTOCLUSUS, apud Anastasium in S. Silvestro pag. 16. 28. Vide Inclusor.

ARGENTULUM, Es modicum, pauxilum argenti. *De reliquo Argentulo quodcumque inventum fuerit, in Gestis Episcoporum Cenoman.*

ARGENTUM, Pecunia, quomodo Argent vulgo dicimus. Utitur auctor Prædestinati lib. 3. pag. 184.

ARGENTUM ALBUM, Pecunia argentea, Gall. *Argent blanc*, ad discriimen æreæ monetae quæ dicitur Argentum nigrum, Argentum arsum. Hinc libras arse pensatae de quibus in veteribus Instrumentis non semel; hinc etiam Ardicorum seu arsorum, Gall. Ards nomen. Charta Edwardi Regis apud Kennettum Antiquit. Ambrosden. pag. 165 : *Silva 200. porcos inter totum reddit per annum 38. libras de Albo Argento, et pro foresta 12. libras ursas (arsus) et pensatas. Tempore Regis Edwardi reddit 18. libras ad numerum. Simile quid in Domesdei : Reddit nunc 30. libras Arsas et pensatas.* [** Hæc melius exponuntur in voce Arsura.] Apud Ludewig. tom. 1. Reliq. MSS. pag. 115 : *Et quia ipsum hereditatem molendini proviginti sex marcis Albi Argenti comparavit. Et pag. 165 : Vendidimus similiiter memoriatis fratribus pro quadraginta marcis Nigri Argentiet Luckowensis ponderis. Vide eumd. tom. 5. pag. 247. Apud Germanos etiamnum ærea moneta dicitur Argentum Nigrum. Vide Arducus.*

ARGENTUM REGIS, ARGENTUM FINUM, Gallicum Argent le Roy, Argent fin; prius in veteribus Regum nostrorum de Monetarum fabrica et fusione statutis, intelligitur de ea materia argentea, quæ est undecim denariorum, et 12. granorum puri argenti, hoc est, in qua est pars vicesima quarta ærea : nam argentum purum, seu finum illud est, quod constat. 12. denarii puræ seu finæ materiæ argenteæ, quamquam adeo purum vix reperitur. Hæc porro in hanc rem olim a nobis exscripta ex Regesto Noster, Cameræ Computorum Pariensis, fol. 205. hocce loco, ut minus trita, et si vernacula, inserenda censuimus : Argent le Roy est et doit estre à une maille d' Argent Fin. Car Argent Fin est à 12. den. d' aloy, et d' Argent le Roy à 11. den. obole. Et se l' endit tele monnoie est à 8. den. d' Argent le Roy, si prent l' en l' Argent le Roy à 12. den. et le Fin à 12. den. ob. et vaut chaceun den. 24. grains, et 12. grains maille, ainsi emporte en chaceun denier d' aloy d' Argent Fin un grain en argent le Roy, si comme qui diroit, Ceste monnoie est à 4. den. d' Argent Fin, c' est à dire que il est à 4. grains Argent le Roy; et ainsi des autres.

Es comptes des monnoies est dit, Cest le compte de la monnoie de tel lieu, de tele monnoie à tant d'argent le Roy fait par tel, et ne dit l' en pas, d' Argent Fin : car ancienement quant l' Emperiere faisoit monnoie, l' en disoit en ses monnoies d' Argent Fin, et ainsi faisoit l' en ès monnoies des Rois, Ducs, Princes, et Comtes, qui tenoient de luy. Et afin, que il ne semblast que le Roy de France fut homme de l' Emperiere, et que il enist de lui, il fu

ordené par le Conseil des Pers de France, que l' en dirait, Argent le Roy, qui est à une maille près d' Argent Fin.

Argent Fin est à 12. den. ob. d' Argent le Roy.

Gros Tournois de S. Loys et les autres

Argent signié en vesseles et mailles Tierces vieilles

Estatlins d' Angleterre et d' Escoce

Gambirobins de Philippe Chevaliers de Guillaume Passavants neufs

Fors de Nevers de Philippe

Mailles d'argent signées Vieilles de 3. den. T. de cours, sont à 11. den. 6. gr. Argent le Roy.

Se aucun voulloit ouvrir Argent le Roy, et achetoit Argent Fin, et fut l' achat et la délivrance tout à un marc, il le peut faire, més que le prix de la délivrance et de l' achat soient considérés estre d' une valeur, si comme qui acheteroit un marc d' Argent le Roy 58. gros, l' en n' en devroit donner que 56. gros, se l' en les délivrait à Argent le Roy, c' est toute une valeur, car Argent Fin en emporte bien plus que Argent le Roy; et coment que il semble que il donne plus grant pris, c' est assavoir 58. gros, si ne donne-il pas plus de 56. gros argent, car il achète argent, et délivre argent, et semble, que le seurcrois de l' Argent Fin que il achete, il doit rendre, puis que il délivre Argent le Roy, qui bien se pourroit monter à tel prez demi gros.

ARGENTUM FINUM RECTUM. Instrumen-tum ann. 1275. Spicileg. Acher. tom. 8. pag. 251 : *Damus atque constituius vobis in dotem tria milia marchas Argenti Fin Recti, pensi Perpintant.*

* **A**RGENTUM CURIZ, ab eo, quod finum nuncupabant, distinguitur, in Charta ann. 1390 : *Georgius de Marlio miles, regius comitatum Provinciae et Forcalquieri sene-cullus, confitemur habuisse et recepisse a magnifico viro Giraudo de Villanova domino de Vencia..... marchas argenti centum viginti novem cum dimidio, tam in vazella deaurata quam alba, quæ erat partim argenti fini et partim Argenti curia. Vide in Argentum.*

ARGENTUM STENDELIENSE, a Stendelio urbe Germaniae sic dictum apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 48 : *Borchardus D. G. Sancte Magdeburg. Ecclesie Archiep. discreto viro magistro Joanni Rectori Ecclesie in Glesyn salutem. Exposuisti nobis, quod comparaveris pro octoginta marcis Argenti Stendeliensis, decem marcarum argenti reditus, etc.*

ARGENTUM VIVUM, Hydrargirum, Gall. Vif-argent, apud Bern. de Breydenbach Itin. T. S. pag. 277.

ARGENTUS, Nummus argenteus. Con-cil. ann. 1012. inter Hisp. tom. 3. pag. 193 : *Monetaria deut singulos Argentos Sayoni Regis per unamquamque hebdomadam.*

* **ARGENZOLUM**. Codex MS. eccl. Camerac. ineunte XIII. seculo scriptus, ad cuius calcem existant quedam ceremoniæ eccl. Rom : *Exeunt pueri de scola ad novum et Argenzolum.*

* **ARGER**, Agger, Gall. Digue, Ital. Argine et Arginale. Chron. Estense ad ann.

1288. apud Murator. tom. 15. Script. Ital. col. 339 : *Flumen Padii crevit sic fortiter, quod in multis locis fregit Argeres in districtu Ferrariae. Vide mox Arginerius.*

* **ARGERIUM**, pro Areragum, in Reg. Olim parlam. Paris. ad ann. 1294. fol. 104. v° : *Dominus rex non reddet Argeria salis debiti monachis Clarevallensis.*

ARGERUS. Charta ann. 1153. apud Ughel-lum. tom. 5. Italia sacra pag. 418 : *Decimam terrarum vestrarum de villis, plebis et Arge-ris, etc.*

ARGESTES, Ventus, nautis Nordoest. Vide Mugister, Ventus.

ARGIARRA, ἀφιδρόματα, Simulacra, in Supplemento Antiquarii. [** Scaliger. ad Festum voce Argeo, Lindem. pag. 327. legere jubet Argei, ara.]

* **ARGILAX**, vox Gallica, qua Dumeta, vepres significari videntur. Charta ann. 1308. in Reg. 40. Chartoph. reg. ch. 29 : *Domini de Fontesio possint depascere anima-lia sua, et ibidem ligna, videlicet motzes, et boisses, et Argilax, et curatiers dumtaxat colligere ad voluntatem suam, ad opus furni sui. Vide supra Arga 2.*

* **ARGILLA vel ARGUILLA**, est Circulus, qui circumstat colla boum vel pecudum, ne intrent sepes, jous, Gallice. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679. Hispani Argolla dicunt, eadem notione.

ARGILLEUS, **ARCILLACEUS**, Gall. d' Ar-gille. Miracula B. Stanislai Canonici Regul. tom. 1. Maii pag. 784 : *Cecidit super eum macerias et paries Argilleus, qui eum ita concussit, et multipliciter vulneravit, etc.*

ARGINALIS, Agger, moles, Ital. Argi-nale, Gall. Chaussee, digue, levée de terre. Memoriale Potestatum Regiensium ad ann. 1218. apud Murat. tom. 8. col. 1091 : *Et illo die posuerunt districte absedium in circuitu Damiatæ, ita quod exire nec intrare poterant. Tunc remanserunt in Damianta LXXX. millia hominum et mulierum. Et fecerunt Arginali m contra exercitum de biscotto, de caseo, de lardo, et de aliis victualibus.*

* **ARGINERIUS**, Qui Arginalibus seu ageribus construendis præstet et invigilat. Stat. Mutin. rubr. 10. fol. 2. v° : *Edugaria districtus Mutinae et fossata Potestas fodit et deradi facere teneatur; hominibus laboranti-bus ibi terram... Arginerius, vel alia persona per curiam electa fieri faciat. Et rubr. 48. pag. 10. r° : Arginerius, seu judez laborerio-rum teneatur dictum opus facere fieri. Vide supra Arger.*

* **ARGIRASPIDÆ**, Milites Saraceni, sic dicti quod clypeum argenteum gestarent, ab ἄργυρος, argentum et ἄρνης, clypeus. Andreas Floriac. lib. 1. Mirac. S. Bened. ubi de irruptione Saracenorum : *Satrapæ vero in centuriis et milibus, cum innumerabili Argiraspidarum agmine minus subse-quentes, etc.*

ARGIS, Navis, sic dicta ab Argo, quæ prima navis fuisse dicitur, qua Jason in Colchidem navigavit. Gregorius Turon. in Vita MS. B. Maurili Episc. Andegav. cap. 10 : *Argis haud modica mercibus referta per Li-gerim vehebatur. Idem cap. 15 : Repente im-manis emersus e gurgite piscis prosluit in Argim.*

ARGISTERIA, Papiae : Stationes, nundinæ, popinæ. [** In Gloss. cod. reg. 7644. ut ex

Cicerone. Alibi: *Ypotetena*, (leg. hypothecæ) *Argisteria, domus. Rursum: Popinae, argistarize, nundinæ, plateæ. In Breviloq. Argisteria, stationes nundinarum. Ex Græco ἀργαστήριον, officina, taberna. Isidorus lib. 15. cap. 6: Ergasterium locus est, ubi aliquod opus sit, etc. Vide Arasterium.*

ARGOIDO. Rythmi in Veronam, tom. 1. Analector. Mabillonii: *Quorum corpora simul condidit Episcopus aromata et galbanum, stacten, et Argoido, mirra, gutta, et casia, etc.*

* **ARGOISILLI,** Mercatorum societas, cuius mentio fit in Aresto a.gn. 1339. 26. April. ex vol. 3. aрест. parlam. Paris. : *Cum societas Argoisillorum adjournari fecisset ad nostri curiam parlamenti presentis per baileum Vitraci Olardum de Ceron. An a Gall. Argozin vel Argousin, Satelles remigibus regendis ac custodiendis praepositus?*

* **AEGOLICA PHALANX,** id est Nobilior, validior. Sic ampullatis verbis utitur Auctor pæfæt. ad Chartul. *Aganon dictum, S. Petri Garnot. : Urbs (Carnutum) qua quondam a Julio Casare obsessa, decennio perstitit inex- pugnabilis, et a se Romanas acies, Argoli- casque pepulit indefensa phalanges.*

* **ARGUERE** Oculos, Caliginem oculis offundere, Gall. *Eblour, offusquer la vœ. Medic. Salern. pag. 21. edit. 1622: Ophthal- mia laborantes lux quidem offendit, eosque Arguit, fusca vero ac cærulea sine dolore in- tuerunt.*

* **ARGUITUS,** Probatus, convictus, Gr. ἀργυτός. Vetus Interpres Comment. Origen. tract. 30: *Virtutes calorum movebuntur, quando Argitus fuerit ille obscuratus sol. Quo sensu Argitus malorum facinorum dixit Plautus.*

* **ARGUMENTARI,** Probare, demon- strare. Vita S. Canuti tom. 3. Jul. pag. 148. col. 2: *Sane tam evidens poena, aliis fruge abundantibus, Danis privatum ingruens, et marricidarum noxam, et perempti innocentiam liquido Argumentata est.*

ARGUMENTATIO, ut mox Argumentum. 1. Aigradus Monach. in Vita S. Ansberti Archiepiscopi Rotomagensis cap. 4: *Erat etiam in seculari Argumentationis astutia prudens.* [Rabani Mauri Opusculum apud Mass. tom. 2. Annal. Bened. pag. 727. col. 1: *Ostendemus... vitam monasticam, non humana Argumentatione, sed divina auctoritate institutam esse; scil. adversus eos, qui Monasticam disciplinam secundum SS. Patrum regulas ordinatam, seu humana inventione, et non divina auctoritate institutam, despici- entes detestantur. Quo in loco id observare est Rabanum indiscriminatum uti vocibus Argumentatione et Inventione.]*

ARGUMENTOSE, Ingeniose, apud Orde- nacum Vitalem lib. 6. pag. 599.

1. **ARGUMENTOSUS,** Ingeniosus. Quinti- flanus lib. 5: *In picturis quoque Argumentosa opera vocamus. Idem: Vulgo paulo nu- merosius opus dicitur Argumentosum. Apes Argumentosæ, apud Willelmum Neubri- gensem lib. 1. cap. 14. [Sic in Officio S. Ceciliae canimus: Cæcilia famula tua, Do- mine, quasi apis tibi Argumentosa deseruit. Will. Tyrius lib. 19. cap. 11: Siraconus... vir in nostram Argumentosum perniciem. [S. Bernardus in Vita S. Malachiae Episcopi: Petet in medio luporum pastor intrepidus*

omnibus Argumentosus, quomodo sacer- oves de lupis: quo in loco Argumentosus non ingeniosus modo, sed et sollicitus potest intelligi.]

* **Formulare MS.** Instr. fol. 30. v°: *Porro dum Argumentosa gratique servicia, qua nobis hucusque diutius impendisti, digna memoria redolemus (l. recolimus). Argumentatif, eadem notione, in Charta ann. 1378. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1574: Persoito le roy de Navarre que le roy de France prit plaisir en lui (maistre Angel physicien) parce qu'il parlloit bel latin, et estoit fort moult Argumentatif. Id est, Argutus, Gall. Ingénieux, subtil.*

ARGUMENTOSUS, Joannes de Janua: *Ma- chinosus, Argumentosus, ingeniosus ad ma- chinas faciendas. Vide Argumentum 3.*

* 2. **ARGUMENTOSUS,** Callidus, astu- tus, Gall. *Arifacieux. Epist. 34. Nicolai I. PP. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 422: Si quidem eam prestigis falsitatis sua, vel Argumentosis ambigibus potuerit exhibere quasi non fuerit legitima sua uxor, vult eam u se penitus sequestrare. Vide Argu- mentum 1.*

1. **ARGUMENTUM.** Papiæ Argute inven- tum, proprie ars vel stropha, qua quis fallitur. Passio SS. Perpetuae et Felicitatis: *Est victimus Argumentis Diaboli.* Gregorius Magn. lib. 5. Epist. 3: *Sub quolibet inge- nio vel Argumento. Lex Burgundionum tit. 84. § 2: Nec extraneo per quodlibet Argu- mentum terram liceat comparare.* Vita S. Odonis Abbatis Cluniacensis: *Cum viderent suam nullo modo prævalere industram, ver- tebant se ad alia Argumenta.* Matth. Paris. ann. 1226: *Defensores urbis lapides pro lapidibus, tela pro telis... remittentes, et Argumenta pro Argumentis excitatantes, vulnera Calligenis latifera inferebant. Vide Salminus ad Tertulliani Pallium pag. 79.*

2. **ARGUMENTUM,** Machina bellica. Luitprandus lib. 5. cap. 6: *Argumentum, quo ignis projicitur.* Anastasius Bibliothec. in Historia Ecclesiastica pag. 73: *Repro- mittit Chagano se tradere civitatem, et exter- minatorio instrumento facto, quod Arietem nominant, civitatem adeptus est, dicentes, quod barbari Argumentosum ingenium et alias plures urbes in servitutem redegerunt.*

4. **ARGUMENTUM,** in examinatione aut supplicio reorum, [sunt vincula, compedes et alia id genus.] Vita S. Nicasii [in aliis edit. Niceti, melius] Episc. Lugdun. [tom. 1. April. pag. 101. B.]: *Argumenta, quibus constringebantur adstricti, cum suo baculo traxisset, statim vigor est ferri contractus.* Passio S. Euphemie apud Prosperum Martinengium: *Confestim descripta sunt omnia Argumenta roturum. Argumenta lapidum, ibidem: ubi Metaphrases habet ἀργυρον τὸν τροχῶν, μηνιαν τὸν ἀργανον.* Italis Argumen- tanti, sunt etiam ferramenta, instrumenta.

* **ARGUS, Tardus,** in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646. Græc. ἄργος.

¶ **ARGUSATA,** Modus agri idem quod Argensata. Charta Ortigurennæ pro Moua- sterio Artaxonensi, ex Tabulario S. Satur-

nini Tolos. inter Fragmenta MSS. Stephano- notii tom. 8. pag. 49: *Ego Ortigurenus fuius hanc cartam cum donativo de duos Argusatas de vinea et de duos amones sem- natura de terra illæ Casa de Artazona qua est de sancto Saturnino de Tholosa, etc. facta carta mense Junio in seria vi. Era 1175. regnante D. N. J. Ch. et sub ejus imperio Garsias Rex in Navarra, Episcopus Sancius in Pamplona, Arnaldus Abbas in Artazona qui donaticum accepit. Vide Argensata. [* Legendum videri Arensata, ibi jam dicatum est.]*

¶ **ARGUTARID, ARGUTARITUS, ARGU- TARIUS CANIS.** Vide in voce *Canis*.

¶ **ARGUTIO,** Correctio, reprehensio, Gall. *Reprimande. Chron. Trivetti apud Acherium tom. 8. Spicil. pag. 629: Unum de Comitibus suis arguit, et Argutioni mi- nus, ut videbatur, obedienti minas adject. Index veterum canonum tom. 3. Concil. Hispan. pag. 42. col. 2: Ubi admonetur Imperator, ut constitutis Apostolicæ Sedis obtemperet cum Argutione patenti.*

* **Nostris olim Argu,** pro Vituperatio, Gall. *Blâme, reproche; item pro Contentio, rixa quæ verbis fit, Gall. Dispute, querelle.* Lit. remiss. ann. 1404. in Reg. 159. Char- toph. reg. ch. 61: *Jehannin le Guiz dist au suppliant pourquoi il prenoit Argu à lui.... que s'il prenoit Argu à lui, il seroit que fol.* Aliæ ann. 1454. in Reg. 184. ch. 506: *Les- quelles raffardes et moqueries, avec les autres injures et violences devant dites, le suppliant print à grant Argu, vergongne et desplaisirs. Prendre noise et Argu, in aliis ann. 1479. ex Reg. 206. ch. 304. Unde Argueux, pro Contentiosus, vulgo Contentieux. Lit. remiss. ann. 1477. in eod. Reg. ch. 199: *Aquel Boulet Pierre Dubos print paroles Argueuses. Et Argouirer, Arguer, Cavillari, exprobare, Gall. Railler, blâmer. Lit. remiss. ann. 1404. in Reg. 159. ch. 76: Ledit Solennijsaisoit mal de encores le Arguer et menacer. Aliæ ann. 1480. in Reg. 207. ch. 7: Laquelle Alizon commença à se rejouir et à Argouirer par paroles à icellui estourmel, qui estoit sur la table en une cage de bois. Inde etiam Hargoter, Argutari, disceptare, vulgo Er- goter. Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 118. ch. 88: *Icellui Mahilet se leva de la table et print ledit Gilet par la poitrine, et ledit Gilet lui semblablement, et tenoient et Hargotoient l'un l'autre forment. Unde Hargoteur, in aliis ann. 1410. ex Reg. 164. ch. 223: Le suppliant dist à Bertran Ogier, tu n'es que un tricheur, et un plaideur, et un Hargoteur. Harigoter vero, alio sensu, obsceno scilicet, in Lit. remiss. ann. 1393. ex Reg. 165. ch. 240: *Lequel Durant dit que le suppliant menoit Harigoter sa femme aux compagnons de Paris. Aliæ ann. 1403. in Reg. 158. ch. 111: A laquelle femme icellui Barthelemy dist ces mots: avance toy, si te va faire joluer, qui est à entendre Harigoter.****

¶ **ARGUTOCANIS.** Vide *Argutarius Canis* in voce *Canis*.

* **ARGUZELLA,** Ital., Piscis marini ge- nus, nostris *Aiguille.* Locum vide supra in *Aguilla 2.*

¶ **ARGYRIUM,** Argentum, a Græco ἀργυρίῳ. Agnillus lib. Pontif. apud Murat. tom. 2. pag. 170. col. 1: *Non te pigate in palatiuum ad Exarchum ire et offerre illi ex*

Argyropalvitam (Murat. *palaream*) *magnam*. Ibidem pag. 160. col. 2 : *Jussit deferri scerulum magnum in* (Murat. addit falso) *et mundissimo Argyrio, et missus* (sic) *in integrum rogam post nimium calefactum, acutum acerimum super illud jussit fundi, et coactus Pontifex ibidem diutissime intueri, amisit amborum lumina oculorum.* Hoc in posteriori loco *Argyrum est species disci plenior ex argento.* Vide *Abacinarie*.

Argyrodamas, Genus lapidis pretiosi, ita dictus, ut videtur, quasi *Argenteus adamas*. Vide *Salmasium ad Solin.* pag. 564. et 1103.

Argyrus, Gr. ἄργυρος, Nummus argenteus. Papias: *Nummus prius dicitur Argyrus, quia ex Argento plurimum percutebatur.* [** Ex Isidor. Origin. lib. 16. cap. 18. sect. 9. ubi vox græcis literis exarata in impressio legitur.]

Arhamire. Vide *Adramire*.

1. ARIA, pro *Area*. Ager, aut locus qui nec colitur, nec aratur. Diploma Chiladerici Regis Franc. apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 9 : *Contradidit cum omnibus suis appenditiis, in qua sunt molendini duo sub uno tecto, cum Aria, super fluvium Suppia.* Chron. Monast. Novaliciensis apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 750: *Salines in Viu in pago Arelatense quem de Godane parente nostra ad nos pervenerunt, et illa portione siagiæ, quem de ipsa conquistivimus, una cum Arias et campos, vineis et olivetis, etc.* Chartul. Matiscon. fol. 220. v°: *Bernardus Blancus verpivit dictæ Ecclesiæ jus Ariæ, quod vulgo solagium vocant.* Vide *Area*.

2. ARIA, *Ala*, in Excerptis Pithecanis. **ARIAE**. Isidoro et Papiæ, *Mortuorum pulvinaria*; sed legendum arcæ censem Ludov. de la Cerdia. Certe *Aria* scriptum invenitur in MS. Papiæ codice. [Etiam in Bituric. qui est annorum circiter 500.]

* Nihil hic emendatione opus est; nisi quod *Aria* scriptum, pro *Area*, qua voce Lectus morientium monachorum significatur. Vide supra *Area* 5.

ARIALIS. Vide *Area*.

* **ARIAMENTA**, Litis acta, Gall. *Procedures*. Arest. parlam. Burdegal. ann. 1487. 21. Jul. : *Secundum ultima acta et Ariamenta partes ipsæ venient ad mensem processuæ.* Ubi forte leg. *Arramenta*. Vide in hac voce.

ARIANISTA, Arriani Sectator. Godefredi Viterbiensis Pantheon apud Murat. tom. 2. col. 363 :

Cum Constantino Constans tenet omnia frater, Catholicos qui persequitur tota feritate, Regibus Eusebius Ariamista placet.

ARIABNUM, [Submonitio ad exercitum, et multa imposita ei, qui pergere negligebat.] Vide *Herebanum*.

ARIERGARE, Hospitio excipere. Vide in *Alberga*.

ARIELATONES. Papiæ, *Negotiatores de loco ad locum transeuntes*. [** Vide *Arilator*, et Gothofr. ad hanc vocem apud Featum.]

* **ARICERIUM**. Vide infra *Arizerium*.

* **ARIDAGAMANTIA**, A silva ejusdem nominis sic dicta abbatia ord. S. August. vulgariter *Arroasias*, Gall. *Arouaise*. Charta ann. 1129. apud Miraeum tom. 1. Donat. Belgic. pag. 380. col. 2 : *Secundum regulam*

B. Augustini episcopi et instituta S. Nicolai de Aridagamantia. Vide tom. 3. Galliæ Christianæ col. 433. et *Arouasia*.

ARIABRIUS, Genus Gladiatoris ex Artemidoro, sed Lipsius censem legendum, *Esseedarius*.

* **ARIDIUM**, Terra arida vel sabulum. Tract. MS. de Re milit. et mach. bellicis cap. 58 : *Inter dictas perticas ponantur fasciæ lignaminum, aut sachi lana sive Aridio pleni, aut feno, aut fimo, ne bombardie offendant currum nec homines prælantes in curru stantes.*

ARIDURA, Ariditas, macies, humoris jejunitas, Gall. *Secheresse*, *Dessèchement*. Rochus le Baillif in Diction. Spagyrico ad calcem Demosterii pag. 126 : *Aridura est absoluta corporis vel membrorum consumptio, Syderatio vel Sphacelus vel Sphacelismus, et telia necrosis dicitur.*

ABIENCUS, **ARIENZUS**, [apud Hispanos monetæ species, quæ idem videtur quod denarius seu nummus argenteus, qui *argentus simpliciter appellatur* in Canone 44. Concilii Legion. anni 1012. tom. 3. Collectionis Conciliorum Hispan. pag. 193 : *Monetaria dent singulos Argentos Sayoni Regis per unquamque hebdomadam.* *Arienco* etiamnum vocant Hispani certum quoddam pondus triginta duo continens grana. Ariencis forsitan ejusdem fuit pondersis, ac proinde paulo fortior denariis nostris ejusdem ævi, qui saltem 26. granorum erant tunc temporis, cum qui supersunt sint 24. teste D. *Le Blanc* Tractatu de monetis ad Reges Hugonem Capetum, Robertum, etc.] *Charta Hispanica* Fernandi Comitis Castellæ, æræ 972. apud Anton. de Yez in Chron. Ord. S. Benedicti. tom. 1. pag. 31. appendic. : *Ista predicta cum omnibus suis villis ad Alfozes pertinentibus, per omnes domus singulos Ariencos.* Occurrunt hæc verba ibi pluries; sed fere semper scribitur *arienzos*. Fori Oscæ ann. 1247. sub Jacobo I. Rege Aragon. : *Pecuniam pro homicidio solitam Rex debet habere, tamen justitia habet nonam partem, et sa-giones los Ariencos.*

* **ARIENTUM**, Argentum, pecunia, ab Italico *Ariento*. *Charta* ann. 1017. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Hist. Sicul. Laur. Bonincont. part. 2. pag. 315 : *Petrus abbas inter Ariento et alia mobilia in valiente pro libras viginti, etc.* Hinc

* **ARIENTATUS**, Argenteus. Stat. Mutin. ann. 1327. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 316 : *Nec aliquem intre-zatorium platum, vel deauratum, vel Arien-tatum.* Vide *Ariencus*.

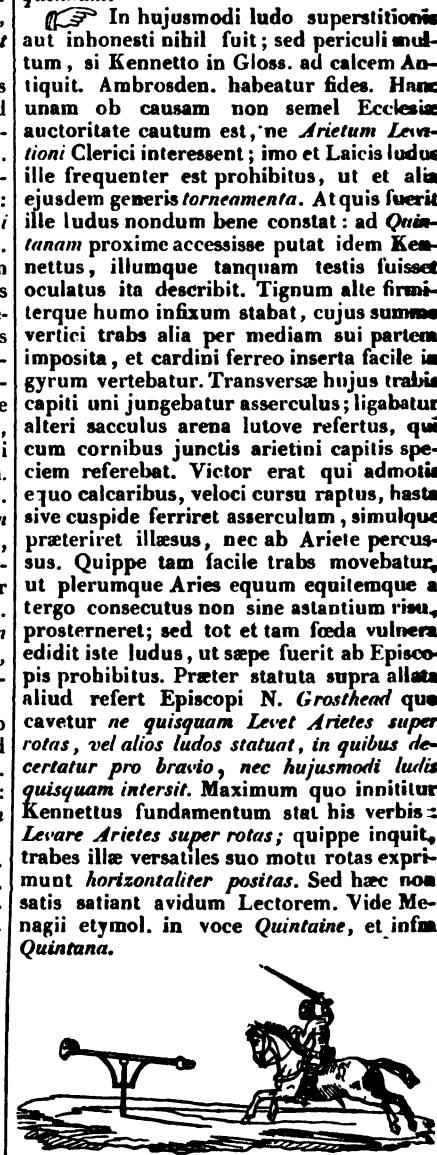
ARIEREFODUM, Retrofodium, Gall. *Arrierefief*. Vox semi-Gallica. Homagium Othonis apud Rymer. tom. 2. pag. 162 : *Item Castrum de Jou, cum suis appen-ditiis, prout dictus Johannes de Cabilone, avunculus noster, teneta nobis Arierefodium.* Vide *Retrifodium in Feodum*.

* **ARIETARE**, Arietibus percutere, et deinde in genere Destruere. Vox obvia in vers. lat. Specul. Saxon. lib. 3. art. 68. ubi German. habet *mit rammen*. **ADEL**. *Arge-tare, percutere*, in Gloss. Jæckii.

* **ARIETATIO**, Percussio, quæ fit ma-china bellica *Aries* dicta. Vita S. Bibiani Episc. Sancton. apud Marten. tom. 9. Col-

lect. Ampliss. col. 766 : *Dum portas robustissimas Arietatione concutere tenderent, etc.*

ARIETEM LEVARÆ, Superstitionis, aut in honesti ludici species apud Anglos. Inquisitions Archidiacorum Lincolniensis diœcesis ann. 1233. cap. 30 : *At alibi Leventur Arietes, vel fiant scotæ, vel decertetur in præundo cum vexillo matris Ecclesiae?* Synodus Wigorniensis ann. 1240. can. 38 : *Ne intersint ludis in honestia, nec sustineant ludos fieri de Rege et Regina, nec Arietes Levari, nec palæstras publice fieri, etc.* Statuta Provincialia Walteri Episcopi Dunelmensis. ann. 1255 : *Insuper interdicimus levationes Arietum super rotas, et ludos, quibus deceretur ob bravium exquendum.*

In hujusmodi ludo superstitionis aut in honesti nihil suit; sed periculi multum, si Kennetto in Gloss. ad calcem Antiquit. Ambrosiod. habeatur fides. Hanc unam ob causam non semel Ecclesie auctoritate cautum est, ne Arietum Levationi Clerici interessent; imo et Laicis ludus ille frequenter est prohibitus, ut et alia ejusdem generis torneamenta. Atquis fuerit ille ludus nondum bene constat: ad Quintanam proxime accessisse putat idem Kennettus, illumque tanquam testis suisset oculatus ita describit. Tignum alte firmiter humo infixum stabat, cuius summa vertici trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitum speciem referebat. Victor erat qui admotis e quo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspidi ferriret asserculum, simulque præteriret illæsus, nec ab Arie percussus. Quippe tam facile trabs alia per medium sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversa hujus trabis capiti uni jungebatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutove refertus, qui cum cornibus junctis arietini

naturis, de censalibus, de Arigalibus, de styrpalibus, etc.

* **ARENGALIS, ARENGALIS**, Eadem no-toine, ibid. col. 482. in Charta ann. 1085 : *Post longum vero temporis, ego Sophia co-mitissa capellulum amplificavi et readificavi, eamque S. Michaeli devovi et donavi, cum capella castri et decimis Aremgalium et styr-palibus indominicaturis, et omnium illorum, quae acquirerem ex illa die.* Charta ann. 1137, ibid. tom. 2. col. 313 : *De stirpalibus, de censalibus, de Arengalibus, et de omnibus dominicaturis, etc.*

* **ARIGARE, ARIGAVUM**. Vide *Andigare*.

¶ **ARIGARGATHUNGI**, Vox Longobardica, que significat secundum qualitatem personæ apud Murat. tom. 1. part. 2. pag. 22. col. 1. D. Vide *Garathingi*.

ARIGAVER. Vide *Andigare*.

* **ARILLATIO**, Coctione pannicularia. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613. [** In Glossar. cod. reg. 7644. ut ex Placido : *Arilla, coccinione panniculario. Apud Maium pag. 435 : Arilla, coactione, panniculario.*]

* **ARILLATOR, Mercator**, in Vocabul. Cassin. ann. circ. 700. [** Vide interpretes Festi ad vocem *Arillator*, Lindem. pag. 329. et Voss. Etymol.]

* **ARILLI**, sunt arida grana uvae, ab ariditate dicit. Glossar. medic. Simonis Januensis. ex Cod. reg. 6959.

ARIMANIA, ARIMANNI. Vide *Herimanni*.

* **ARIMANNI, ARIMANNIA**. Vide infra *Herimanni*.

ARINCHADA, Modus agri, Hispanis Arançada. Charta Philippi Regis Francie et Navarræ ann. 1319. apud Sandovalium in Episcopis Pampilon. pag. 100 : *Tres Arinchadas terræ nostræ juxta dictum palatiuum situatas, etc. Occurrit ibi pluries.* [* Vide supra *Aranzada*.]

¶ **ARINGHERIA**, Suggestus. Vita. S. Jacobi-Philippi Ord. Serv. B. M. tom. 6. Maii pag. 174. C : *Si quis vero vestrum, quibus liberum ad dicendum patet arbitrium, super hunc sententiam et consultationem aliquid addere vel detrahere velit... ascendat pergolam seu Aringheriam consuetam, suamque declaret de hac re sententiam.* Vide in *Arengaria*.

¶ **ARIO**, Ardea, Gall. Héron. Vita S. Guillelmi Abbatis, tom. 5. Junii pag. 125 : *Circa secundam vigilie noctis horam vidit idem Joannes quasi duas aves magnas, ad modum Ariorum albas et splendidias, cum magna luce per foramen illud ingredi.*

¶ **ARIOLA**, Parva Area. Traditione Poponis Comitis regnante Ludoviro Imp. apud Eccardum in Hist. Marchionum Misnensium col. 253 : *In campis et sylvis, Ariolis, edificis, pratis, pascuis, aquis, etc. Vide Area.*

ARIOLARI, Ariolandi peccatum. Stephanus Tornac. Epist. 120 : *Mandatis Apostolicis nolle acquiescere, peccatum Ariolandi est; et scelus idolatriæ, nolle obedire. Utitur præterea hac loquendi formula, que sumpta est ex 1. Regum cap. 15. v. 23. Epist. 121. ut et Joan. Sarisberiensis Epist. 198. 282.*

** *Ariolathesis, est fictio auriolandi vel sacrificandi, in Gemma Gemmarum.*

* **ARIOLUS**, Qui aras colit, vel divinus, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646. *Ariole,*

pro Hariolus, Gall. *Devin*, apud Froissart vol. 4. cap. 84 : *Aucuns de ces Arioles af-sermaient.... que le Roy estoit demené par sors et par charmes : et le savaient par le Diablos, qui leur reveloit cest affaire. Des-quels Arioles et devins il en y eut de destruis et ars à Paris et en Avignon.* [** *Gloss. Longob.* in cod. Cavensi : *Ariolus vel Ariolas, idem Incantatores. Vide Liuthpr. Leg. lib. 6. cap. 30. Gloss. in cod. reg. 7644 : Arioli, aruspices, sortilegi, divini, phanatici, malefici; post hæc exscribitur Isidor. Orig. lib. 8. cap. 9. sect. 16.*]

¶ **ARIOMANITÆ**, Arriani, sic dicti quod Arriui pœnia sive furore correpti essent. Vita S. Antonii tom. 2. Januari pag. 135 : *Nam cum venissent quidam Ariomanite, reperta eorum post examinationem infidelissima secta, effugivit eos de monte; dicens multo serpentibus deteriores horum esse sermones.*

* **ARIOPAGITA**, Ara paganorum, in eodem Glossar. Male pro *Areopagita*, Curialis seu judex in Areopaga. Vox nota.

* **ARIPENDUS**, Modus agri. Vide supra *Arapennis*.

¶ **ARIPENNIS**, [Modus agri, Gall. *Arpent*.] Vide *Arapennis*.

¶ **ARIPIENTUS**, Eadem notione. Passim occurrit in Tabulario S. Petri Vosiensis.

* **ARIPERGARE**. Charta Ottonis II. imperat. ann. 982. apud Murator. tom. 6. Antiq. Ital. med. ævi col. 314 : *Præcipientes insuper jubemus, ut nullus dux, marchio, comes.... prædictum abbatem suoque successores et monachos ibidem deservientes inquietare, . . . aut servos et colonos eorum Aripagare præsumat. Ubi aliae Chartæ habent, Distringere vel pignorare, id est, Compellere ad aliquid faciendum per multatum, pœnam, vel captio pignore : nisi sit idem quod Arbergare, Procurationem exigere. Vide in *Alberga*.*

¶ **ARIPIUS**, Gladius Falcatus, in Glossario Aniciensi MS.

ARIAGIDA. Vide *Harireda*.

¶ **ARISARE**, Gruis est, quoniam clamat. Sic Milvus vigit, canis baubat. Papias MS. Ecclesiæ Bituricensis.

* **ARISARE**, Idem Glossar. vet ex Cod. reg. 7613 : *Arissare, gruis est quando clamat, etc. Ita et in altero Cod. 7646. ubi Arissare.*

¶ **ARISCADA**, Multa gravior a Principe irrogata. Leges Lotharii apud Murat. tom. 1. part. 2. pag. 141. col. 2 : *De his qui sine consensu Episcopi, Presbyteros in Ecclesiis suis constituant, vel de Ecclesiis suis ejiciunt, et ab Episcopo vel a quolibet missio dominico ammoniti obedire noluerint, ut bannum nostrum guardare cogantur et per fidejussorem ad palatum venire cogantur. Et tunc nos decernemus, utrum nobis placuerit, aut illud bannum persolvat, aut aliam Ariscadam sustineat. Baluz. habet, Harmiscaram, quod vide suo loco.* [** Lothar. I. cap. 43. e Capitulo. Wormat. ann. 829. sect. 1. Pertatio pag. 350. ubi Ariscada in tribus cod. MS. legi scriptum est. Vide *Arestara*.]

¶ **ARISCHILIT**, Obsequium militare. Vide *Heereschild*.

* **ARISCLA**, Idem videtur quod *Assula*, tabula lignea. Vide in hac voce. Leudæ maiores Carcas. MSS : *Item pro somada de postibus, 6. den. Item pro cargua de Ari-*

sclis, 9. den. Ubi versio Gallica ann. 1544. D'une charge d'Arisclæ, etc.

* **ARISSARE**. Vide supra *Arisare*.

¶ 1. **ARISTA**, Annus. Dicitur poëtie apud Virgilium : *Post aliquot Aristas, et apud Claudianum : Decimasemensus Arista, ubi Arista pro messe, messis pro anno.* [** *Vide Heynium ad Virgil. Eclog. 1. vers. 70.*] At minus Latine apud autores aliquot ævi medii, qui soluta scripserunt oratione; sic apud Mabill. tom. 4. Annal. Bened. pag. 380 : *Abbas bis denis Aristis.* [† *Vita S. Solenn.* tom. 7. Sept. pag. 69. col. 2 : *Cum sex lustra et quatuor Aristarum vite volventur curricula, etc.*]

2. **ARISTA**, Piscium osciculum, ἄριστη, nostris *Areste*. Joannes de Janua ex Uglione : *Arista, ab areo, es, quia primo areat, id est, spica, vel spicula, spica et piscium. Unde dicimus Aristatos pisces, qui plures habent Aristas. Ausonius in Mosella, de Perca pisce :*

.... Solidoque in corpore partes Segmentis coeunt, sed dissociantur Arista.

Alibi :

Viscere præ tenero fastum congestus Arista.

Vita S. Philiberti lib. 2. cap. 85. apud Chiffletum in Tornutio : *Una Aristarum, quæ in ejus (lupi marini) eminent dorso, gutturi inhaesit vorantis. Occurrit præterea apud Stephanum Episc. Redonensem in Vita S. Guilielmi Firmati n. 33. et in Hist. Relationis S. Richarri n. 13.*

* 3. **ARISTA**, Angulus exterior domus, a Gall. *Arête*. Charta Ludov. Junior. ann. 1158. in Chartul. S. Joan. Laudun. : *Plures ipsam donavimus in eleemosinam ab extero pilorio sinistre crucis S. Petri, quod proximum est hostio ejusdem crucis, usque ad proximam Aristam domus, quæ fuit Wiltem de Orcio. Vide supra *Areste* 3.*

* **ARISTARE**, Spicas legere, Gall. *Glenar*. Glossar. Provinc. Lat. ex cod. reg. 7657 : *Aristare, conspicari, Glenar, Provinc.* [** *Gemma Gemmarum : Aristari et spicas colligere.*]

¶ **ARISTARI**, In aristam crescere. Folcuinus Abb. Laubiensis in Vita S. Folcuini Episc. Tarven. inter Acta SS. Benedict. saec. 4. part. 1. pag. 627 : *In mense Junio, quo Aristantur segetes crescente culmo.*

ARISTATO, Pallæ, pallia, seu stragula defunctorum tumbi, et monumentis imposita. [Sic et interpretes alii plerique : sed errant omnes, si credimus Eccardo. Quod enim, inquit, additur verbum capulaverit, hoc indicio est, Aristatonem ex ligno fabricatum, et structuram sepulcro impositam fuisse. Deinde staphum quod tanquam synonymum Aristatonis assertur, significat erectum, statutum, constitutum, statum, ut idem auctor exponit.] [† Eccardo assentitur Muratorius tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 334. cuius sententiam firmat ex Codice MS. legis Salice in Estensi bibliotheca adservato, ubi legitur : *Si quis Aristatonem (id est, Banculas) super hominem mortuum capulaverit, etc. Porro nomine bancularum a banco, designantur, inquit Vir doctissimus, cancelli lignei tumulis impositi. Sed et ad tit. 57. § 3. in eodem Cod. habetur explicationis causa post Staphum vel Scapulum : Mandualem, quod est astrictura, sive selave, qui est ponticulum, sicut mos er-*

tiquorum fuit faciendi. Quæ omnia, licet obscura, indicant tamen, structuram sive adiculam quampliam ligneam, et cancellos ad sepulcrum mortuorum olim veteres extrusisse.] [** Schilterus et Wachterus per Ehrenstette explicant. Sed ad vocem *stato* quod attinet, eadem esse videtur ac Suecorum *Stod*, *Statua*, *columna*, *Germ. Stütze*, aut *Studel* fabria ferrariis, ita ut *Aristato* proprie sit *Ehrensäule*, quod sequens vox *slave*, hodie *Säule* itidem denotat. Vernacula vox *Cheristaduna* in cod. Heroldi eadem est, licet aliis verbis. *Dun* enim *Collem*, tumulum significat, *Cherista* autem est vel pro *Herist*, *eris*, *Honoris*, vel idem ac *Geriste*, *Structura*, opus ex ligno præparatum. Ut ut sit *Aristato* et *Cherista* duna nibil aliud sunt nisi *Structura* lignea honoris causa tumulo imposita, quam violare nefas erat. ADEL. Vide Graffi Thesaur. Ling. Francic. vol. 1. col. 432.] Lex Salica tit. 17. § 5: *Si quis Aristatonem super hominem mortuum capulaverit, etc.* Tit. 57. § 3: *Si quis Aristatonem, id est, staplum, super mortuum capulaverit, etc.* Quo loco Codex Heroldi tit. 58. § 4. habet: *Si quis cheristaduna super hominem mortuum capulaverit, etc.* Ubi Wendelinus Aristatonem Germanicum *Ere-staet esse ait, quæ vox honorium decus sonat.* Porro pallis et tapetibus tegi et insterni solitos Sanctorum, atque adeo nobilium et honoriorum tumulos, testantur præterea Gregorius Turonensis lib. de Gloria Confess. cap. 20. 21. 30. 55. 79. de Mirac. lib. 1. cap. 72. lib. 2. cap. 33. de Mirac. S. Martini lib. 2. cap. 10. de Vit. Patr. cap. 8. 9. 15. 19. Evodius Uzalensis de Miracul. S. Stephani cap. 3. Baudovinia in Vita S. Radegundis cap. 29. Acta S. Agathæ n. 15. Vita S. Eucherii Episc. Aurelian. n. 12. Gotselinus lib. de miracul. S. Augustini Cantuar. cap. 1. Avitus Vienensis lib. 3. Poemat. vers. 253. Vita S. Eparchii pag. 523. tom. 2. Bibl. Labbe, Concilium Arvernense can. 3. Capitula S. Bonifacii Monguntini cap. 20. Helmod. lib. 1. cap. 79. etc. Vide *Palla*.

Hinc fluxit mos mortuorum feretra pallis Ecclesiasticis obvoluta in Ecclesiam defundi. Guilelmus Apuliensis lib. 2. de Gestis Norman. de Roberto Guiscardo:

Utile pigmentum versutus adiuvavit, atque Mandat defunctum, quod quemlibet esse suorum Genus sua testetur, qui cum quasi mortuis esset Impositus feretro, pannusque obducere cera Iltius hunc facie jussus latitante fuisse, Ut Normanorum velare cadavera mos est.

Vide Guil. Prynneum in Libertatib. Angl. tom. 1. pag. 1188.

* ARISTELLA, *Parva arista*. Cathol.

* ARISTIFER, *Ferens aristas*, in Vocabul. compend.

* ARISTILLUM, *Porrus vineæ*: interdum vocatur *Aratillum*. Glossar. med. Simonis Januens. ex Cod. reg. 6959. Vide supra *Aratilli*.

* ARISTO LAPIS, *Lapis tectus Aristatone*. Acta SS. Bened. sæc. 5. pag. 10. de S. Geraldo Comite Aurelian. : *Corpus illud sanctum quamplurimis comitantibus turbis ad Auriliacum, sicut ipse jussérat, sui detinunt, et in Aristonem Lapidem ad sinistram scilicet Basilicæ ipsius collocaverunt juxta*

aram sancti Petri. Pro Aristonem Mabillo-nius censem legendum Aristatonem.

¶ ARISTOLOGIA, Vox ab Hispanis etiamnum usitata pro *Aristolochia*, [* *Aristolochia*, in Diction. Academ. Hispan.] planta, nobis *Aristolochie*, *Sarrasine*. Bern. de Breydenbach Itiner. Hierosol. pag. 277: *Corpus ejus cataplasmetum cum argento vivo occiso, cum oleo, adjuncta Aristologia longa et defela.* [* *Aristologia* pluris in glossar. cod. reg. 7644. ubi exscribitur Isidor. Orig. lib. 17. cap. 9. sect. 52. et in Hort. Sanitat. Tractat. de Herbis cap. 40. et 41. Gemma Gemmarum: *Aristologia est herba mulieribus pregnantibus apta, Osterlucy.*

ARISTOPHORIUM, Ugutioni, *Vas ad potus et prandia deferenda rusticis in agro aptum, etc.* ex Græc. ἀριστόφορον.

¶ ARISTOSA CIBARIA, Panis hordeaceus, quod vide in *Panis*.

¶ ARISTOTELICI Dies, quibus vacant scholæ Philosophicæ. Lobinellus tom. 3. Hist. Paris. in Glossario: *Præter lectiones ordinarias bonum erit habere aliquem præceptorem pro diebus Dominicis, Festis et Aristotelicis, qui certis horis legit aliquid de Moralibus, vel de Grammatica, Rhetorica vel Poetis.*

* ARITHMETICUS, Numerarius, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646. Gloss. Gr. Lat. Αριθμητικός, numerarius.

* ARITHMUS, a Gr. ἀριθμός, Numerus. In Arithmis, hoc est, in Libro Numerorum, apud Tertull. adv. Marc. lib. 4. cap. 23.

ARITRAIB. Vide *Aratrab*.

* ARIUM, *Spolium* in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646. *Asylum*, ibid. infra. Vide *Asylum*.

* ARIVUS, Riparius, ad rivam seu ripam pertinens. Vide *Terra Ariva*. Nostris olim *Arivouer*, Ripa navium appulsui apta. Lit. remiss. ann. 1470. in Reg. 196. Chartoph. reg. ch. 293: *Icellui Hacquin et le suppliant prindrent assembléement le chemin droit à ung Arivouer, nommé l'Arivouer d'Avenières, pour passer,.... et quant ilz eurent passé la rivière trouverent à l'Arivouer d'autre cousté d'icelle, etc.*

* ARIZERIUM, ARICERIUM. Stat. Perusiae pag. 55: *Qui Arizerium fregerit, solvat pro banno solidos decem; et si in ipso Aricerio absque fractura aliquid ceperit, solvat pro banno solidos quinque.* Hortum seu portarium, vel locum, in quo fructus servantur, interpretor; cum eo loci cavitur ne nuces, castaneæ, pomæ subripiantur.

ARIZZUS. Glossæ Isonis Magistri ad Prudentium : *Ruderia; Arizzi, vel stecora.* [** Vox Germanica, hodie *Erz*. Vide Graffi Thesaur. Ling. Franc. vol. 1. col. 465.]

¶ ARKARIUS. Vide *Arcarius*.

¶ ARLES CRUDUM, *Rocho le Baillif*, in Diction. Spagyrico, *sunt guttulae in mense Junio cadentes, alias hydatis*.

* ARLOTUS, Italis *Arotto*, Helluo, ventri deditus; nostris *Arlot*, *Ganeo*, *nebulo*, homo nihil, Gall. *Fripo*, *coquin*. Lit. remiss. ann. 1375. in Reg. 107. Chartoph. reg. ch. 372: *Guillerma serviens aut pediseca uxoris Andreae Bossati dixit predicto Andreae: Ha! Andreae sociæ, qualiter de illo Arloto Johanne auriga seu carreratio fui associata.* Aliae ann. 1377. in Reg. 111. ch. 7: *Qui (Richardus) prænominatis exponentibus animo irato dixit: Unde venitis vos alii*

Arloti et ribaldi;.... vos mali Arloti in fide mea luetis de corpore, etc. Aliæ ann. 1401. in Reg. 156. ch. 34: *Cui Arnaldus dictus Raymondus repellavit, tu mentiris, Arlot grosso mal nez.* Aliæ ann. 1411. in Reg. 165. ch. 219: *Icellui Pierre Appellast le suppliant Arlot, tacain, boure; qui vault autant à dire en language du pays de par delà, garçon, truant, bastard. Arquabot idem sonat, in Lit. remiss. ann. 1461. ex Reg. 198. ch. 22: Jehan le Picart avait dit que Jehan de Deux Vierges esculer suppliant estoit ruffien et Arquabot.* Vide infra *Arnaldus*.

* ERLOTUS. Eadem notione. Lit. remiss. ann. 1370. in Reg. 101. ch. 136: *Ad dictum locum dictus exponus accessit.... dicendo: Ubi, ubi sunt isti Erloti, garsoni, qui ve-*

nnerunt in terra mea facere executionem. Ju-

dicium ann. 1370. in Reg. 109. ch. 192: Jaquemetus.... portando lanceum in manu ferreau, et de eadem ipsum Johannem com-

minando etiam clamando, veni, Erlote, veni.

Item quod clamavit etiam pluribus clamoribus dictus Jaquemetus post dictum Johannem, ad mortem, ad mortem tu morieris, Erlote. [** Hispan. *Arlote*. Vita S. Dominici de Silos, vers. 648. Inde *Arlotia*, Vita S. Emiliani, vers. 20.]

* ARLOXEIUS, Arboris species. Vide *Aclerosserius*.

1. ARMA, feminini gener. Dositheus Magister in Gloss. *Inermis, sine Arma*. Gesta Regum Francor. cap. 10: *Nullus tam sor-didam et incultam Arnam habet, quam tu.*

Lex Burgundion. tit. 18. § 3. Edit. Heroldi:

Ille, cuius Arma est, nihil pro hoc solvat.

Lex Longobardorum cap. 4. ejusdem Edit.

[** immo tit. 42. qui est Rothar. 101. recen-

*tioribus:] *Si quis cum sagitta vel qualibet**

Arma plagam intra capsam fecerit, etc. [Isti

portant armas in naves, ex vett. aulæis Ba-

joc. apud Bern. de Montfaucon, tom. 2.

Antiq. Monument. Mon. Franciæ. Vide

Brandaon. tom. 3. Mon. Lusit. pag. 77.]

* Epist. Ghaerbaldi episc. Leod. apud

Marten. tom. 7. A. G. col. 21: *Heic est*

Arma spiritualis, in qua vincitur Diabolus, et

gaudent de victoria illi, qui cum ista Arma

pugnant.

ARMA CLAMARE, Conclamare: *Crier aux armes.* Capitulare 3. ann. 813. cap. 36.

[** Jus pagi Xantensis:] *Quisquis audit*

Arma clamare et ibi non venerit, etc.

[** Germ. *Wäfen ruofen.* Vide Grimmii

Antiq. Juris pag. 876. ejusdem Grammat.

Germ. vol. 3. pag. 297. et Haltaus. Glossar.

German. col. 2015. apud quem hæc legun-

tur: Inclamatio populi ad arma, sive (ut

est in Chron. Montis Ser. apud Menck.

tom. 2. pag. 254. B) vox qua populus ad

arma evocari solet, scil. in incursione ho-

ustum et prædonum. Diplomi. Waldecc. ann.

1306. in Lunigii R. Arch. Spic. Sec. tom.

1. pag. 1422: Donamus domum in Corbice

civitate absolutam et exemptam ab omni onere

quarumlibet arrestationum, exactionum, vi-

giliarum, insecuritionum ad pulsum campanæ

vel ad Invocationem Armorum, vel subsidiæ,

etc.... Sæpe tollebatur ejusmodi clamor

in violatione pacis publicæ, et usitallissime

caede hominis facta ad reum persequendum.

Chart. Henrici Imp. ann. 1003. in Scheidii

Orig. Guelf. tom. 4. pag. 453: *Et idem*

Advocatus non in civitate Abbatissæ Assinda,

sed foris extra civitatem judicio praevidebit, cum ipsum per manuum truncationem vel Armorum Proclamationem judicium habere contingit. Statut. oppid. Bodenwerder. ann. 1287. ibid. pag. 495: Qui Armisone Clamore cives provocaverit sine causa, judici solidos vadit.

ARMA, Scutum et lancea, dicuntur in Capitulari 3. ann. 806. cap. 1. et in Capitulis Caroli Magni. lib. 3. cap. 22. Concilium Karrofense ann. 986. cap. 3: *Si quis Sacerdotem aut Diaconum, vel alium quemlibet ex Clero Arma non ferentem, quod est scutum, gladium, loricam, galeam, invaserit, etc. Vide Tabellam Caroli Calvi, descriptam a V. Cl. Stephano Baluzio tom. 2. Capitular. pag. 276. ubi Regius Armiger et lanceam et scutum Principis tenet.*

ARMORUM BENEDICTIO, Eorum nempe, qui in sacras expeditiones proficiscerantur. Honorus Augustod. lib. 1. cap. 181: *Horum (Sacerdotum) officium est, Missas celebrare, ... populum ad Missam, vel nuptias, vel Arma, vel peras, vel baculos, vel judicia ferri, et aquas, ... benedicere. Vide Vexillum.*

ARMORUM CUSTOS, dictus videtur non tam is, cui armamentarii, quod ἀπλοφυλάχιον appellat Joannes Cananus pag. 191. quam is, cui armorum in castris servandorum cura incumbebat, in vett. Inscript. apud Gruter. 518. 5. 546. 9. 569. 7. Habant autem singulae Legiones suos armorum custodes, 568. 11.

ARMORUM OSTENSIO, Monstre d'armes. Aresta O. SS. 1293. in Regest. Parl. f. 99: Cum Dom. de Piccio compellere vellet burgenses suos de Piccio, ut ad mandatum ipsius facerent Ostensionem Armorum, Majore et Scabinis de Piccio se opponentibus, et dicentibus, quod ad mandatum ipsius non tenebantur facere dictum ostensionem, sed ad mandatum nostrum liberter facerent: visus chartis dictae Communiae, et partium rationibus intellectis, pronuntiatum fuit, quod dicti burgenses ad mandatum dicti domini sui Ostensionem Armorum facere tenebantur. Vide Monstrum.

ARMORUM PRÆPARATIO, Militia, cinguli Militiae accinctio. Tabular. B. Mariae Columbensis diœces. Carnotens: *Et pro supradicta villa sibi in tribus auxiliis impenderet, scilicet in corporis sui redemptione, aut in filii sui Armorum Præparatione, aut in filiis sua matrimonii conventione.*

ARMORUM PROCLAMATIO. Charta Ottonis M. Imperat. ann. 977. apud Hermannum Stangefolium in Annalib. Westphalic. lib. 2. pag. 151: *Constituimus etiam, ut nullus hominum, vel Advocatus alienam jurisdictionem in civitate prænominate habeat, excepta Abbatissa Assendensi, præter intrunctionem manuum, vel Armorum Proclamationem. Vide Heereschild. [** Vide Arma clamare.]*

ARMA CAPERE, Eques creari. Concessio Henrici III. Regis Anglie pro Henrico de Lacy apud Kennettum Antiquit. Ambrosden. pag. 289: *A die quo dictus Comes Arma militaria a domino Henrico Rege patre nostro Cepit et cinctus fuit gladio Comitatus illius.*

ARMIS CONTENDERE, Monomachia, judi-

cio duelli se purgare, in Consuet. Sicul. lib. 3. § 47.

ARMA DARE, ARMIS CINGERE, HONORARE, Militem, seu Equitem creare, armis Militaribus induere; *Arma accipere*, Militari cingulo accingi. Tacitus de Germanis: *Arma sumere non ante cuiquam moris, quam civitas suffectorum probaverit: tum in ipso Concilio, vel Principum aliquis, vel pater, vel propinquus scuto frameaque juvenem ornant. Haec apud illos togæ, hic primus juventus honos. Vita Ludovici Pii ann. 791: Patri Regi Rex Ludovicus Ingelheim occurrat, indeque Renesburg cum eo abiit, ibique Ense, jam appetens adolescentia tempora, Accinctus est. Et ann. 837: Dominus Imperator filium suum Carolum Armis virilibus, id est, Ense Cinxit, corona regali caput insignivit, etc. [Chron. Salernit. cap. 80. apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 233: Sed dum adolescentis factus fuisset, ex more ipsi jam dictus Rex Arma Donavit, atque cum honore Salernum misit.] Willelmus Malmesb. lib. 2. de Gest. Engl. cap. 2. de Æthelstano Rege: Num et avus Alfredus prosperum ei regnum imprecatus fuerat, videns et gratiose complexus speciei spectante puerum, et gestuum elegantiam: quem etiam premature Militem fecerat, Donatum chlamyde coccinea, gemmato balteo, Ense Saxonico, cum vagina aurea. Henricus Huntind. lib. 8. Hist.: An. 14. Henrico nepoti suo David Rex Scotorum virilia Tradidit Arma. Hovedenus part. 1: Post hæc in hebdomada Pentecostes filium suum Henricum apud Westmonasterium, ubi curiam suam tenuit, Armis Militaribus Honoravit. Thomas Walsinghamus pag. 507: Kl. Febr. die Dominicæ in vigilia Purificationis, Edwardus (Rex) juvenis suspectus Arma militaria cum multis aliis, etc. Galbertus in Vita Caroli Comitis Flandr. n. 111: Nondum enim juvenis ille Arma accepérat, sed Militia virtutem arripiuerat. Robertus Bourron in Merlino MS.: Et si vous pri qu'en guerdon de mon service, me doignez Armes, et me fetes Chevalier. Philippus Mouskes in Philippo Aug. :*

Tant qu'Artus li biaus et li biers,
Devint à Gournai Chevaliers,
Armes et cevans li donna
Rois Felipes ki l'adouba.

Le Roman d'Aubery MS. :

Armes li donne, et un riche destrier,
Et de sa paume li donne un coup plenier,
Que Dex li doint i este bona Chevaliers.

Ubi per arma, his locis, ut plurimum, solus ensis intelligitur, quo accingebatur novus Miles.

Sed et interdum armis omnibus is instruebatur. Ordericus Vitalis lib. 8. de Henrico postmodum Rege Anglor. hujus nominis primo: *Hunc Lanfrancus Dorobernensis Episcopus dum juvenile robur attingere vidit, ad arma pro defensione Regni sustulit, eunque lorica induit, et galeam*

capiti ejus imposuit, eique ut Regis filio, et in regali stemmate nato Militiae cingulum in nomine Domini cinxit. Id ipsum prodit Joannes Monachus Majoris Monast. de Gaufrido Andegavensi Duce Normanniae Milite facto: Induitur lorica incomparabili, ... calciatus est caligis ferreis, ... clypeus leunculos aureos imaginarios habens collo

*ejus suspenditur, etc. Locum integrum dedimus in Dissertat. 22. ad Joinvillam, eoque spectare diximus ista Senatoris ex lib. 4. Epist. 2. ubi de adoptione per arma, ex qua *Militaris dignitas et ordo profluxit: Damus quidem tibi enses, clypeos et reliqua instrumenta bellorum, etc.* Otto de S. Blasio cap. 26: *Fridericum Suevorum Ducem gladio accingi Armisque insigni dispositi. Adde eundem Ordericum Vitali lib. 3. pag. 489. lib. 6. pag. 623. lib. 11. pag. 811. 825. 831. lib. 12. pag. 875.**

ARMA DEPONERE et relinquere jubebantur, quibus ob crimen aliquod imponeretur penitentia publica. Vetus penitentiale: *Qui occiderit Monachum aut Clericum, Arma deponat. Adde Pénitentiale Romæ. cap. 2. 34. Concilium Wormaciense can. 26. 30. Moguntiac. ann. 888. can. 16. Triburiense ann. 895. can. 5. Romanum ann. 1078. can. 5. Synodicum Concilii Tricassini ann. 867. Capitula Caroli Magni lib. 6. cap. 90. 97. [** 98.] Legem Longobard. lib. 1. tit. 13. § 5. [** Carol. M. cap. 133.] Additionem 2. Ludovici Pii cap. 1. Addit. 4. cap. 117. novæ Edit. [** An cap. 114? ibi vero *Armorum depositio* plane alia est; de qua in voce *Scastlegi*.] Canones sub Edgaro Rege datos cap. de Satisfactione § 10. Leges Henrici I. Regis Engl. cap. 68. § 8. Burchardum lib. 6. cap. 9. Ivonem lib. 10. cap. 37. et Epist. 60. Vitam Ludovici Pii ann. 833. 834. Vitam B. Simonis Comitis Crispiniensis cap. 3. etc. Vide *Scastlegi*. [** et Grimmii Antiq. Juris pag. 712.]*

ARMA ET EQUOS SUIS SENIORIBUS DARE. Vide *Heriotum*.

ARMIS ET HONORIBUS EXKUDARE, in Legibus Henrici I. Regis Engl. cap. 36.

PRA ARMA JURARE. Vide *Jurare*.

¶ ARMA SACRATA ante juramentum, ut probat Spelmannus in *Glossario ex Legibus Boior. tit. 18. lib. 5: Tunc solus cum sua manu, postea donet Arma sua ad sacramendum et per ea juret ipsum verbum cum uno sacramentali.*

ARMA MUTARE, vel *Commutare in signum foderis*, seu fraternitatis. Ethelredus: *Quid plura? annuit Edinundus et Knutho de Regni divisione consentit... dispositis itaque armis, in oscula riunt, ... deinde in signum foderis vestem Mutant et Arma, reversique ad suos, modum amicitiae pacisque prescribunt, et sic cum gaudio ad sua quisque revertitur. Florentius Wigorniensis hocceriu contractam fraternitatem innuit, dum rem eamdem enarrat: Ubi pace, amicitia, fraternitate, pacto et sacramento firmata, Regnum dividitur. Ita apud Homerum Glacius et Diomedes arma invicem mutarunt, D. C. v. 235:*

Ὦ τρὸς Τυθίδην Διεμῆδε τένυι δαστι.
Hoc porro ritu adoptionem fraternam per arma contractam ex Gaufrido Malaterra lib. 2. cap. 46. pluribus ostendimus in Dissert. 21. ad Joinvillam.

¶ ARMA ad tuitionem corporis necessaria pro debito Pignorari prohibit Consuetudo Brageriaci art. 28. Charta Caroli Comitis Provincie ann. 1290. e MS. D. Brunet: Nullus exactor... Pignoret pro condempnatione... de Arms necessariis ad opes ipsius sueque familie, nec de equis armorum aut bobus.

* Id moris erat apud Francos milites ut armati incederent, quod Frisonibus militia donatis, ratione quidem thrasonica, prohibet Carolus Rom. rex diplomate [** subditio] ann. 802. in Cod. reg. 10197. 2. 2. fol. 1. v° ubi multa sunt notatae digna: *Statutus ut si quis ex ipsis (Frisonibus).... militare voluit, dictus Potestas sibi gladium suum circumcingeret, et dato eidem, sicut consuetudinis est, manu sua colpho, sic militem faciat; et eidem firmiter injungendo precipiat, ne deinceps more militum regni Franciae armatus incedat, eo quod consideramus, si predicti Prisiones militaverint secundum statutum corporum et formam praepucie a Deo et natura ipsis datum, cunctos in orbe terrarum milites sua fortitudine et audacia præcelerent.... Qui scutum suæ militie a dicto Potestate recipere debent, in quo corona imperialis in signum libertatis a nobis concessæ, debet esse depicta.* Vide in *Arma 3.*

* Arma mercatoribus in itinere ad defensionem suam concessa, modo ea in aperto non deferant. Constit. Friderici de pace tenenda in cod. Cod. reg. 8. r°: *Mercator negotiandi causa per provinciam transiens, gladium suum sub sella alliget, vel sub vehiculum suum ponat.* [** ann. 1156. cap. 13. Pertzius vol. leg. 2. pag. 103. hæc ita scribit: .... gladium suum sue sellæ alliget et super vehiculum suum ponat, ne umquam lœdat innocentem, set ut se a prædone defendat. In lib. Feud. 2. tit. 27 est non ut quem lœdat.]

Arma Presumere. Vide *Apothecarii.*

Arma Libera. Quæ liberum, id est, vi-
rum ingenuum et nobilem solum spectant. Leges Guillelmi Nothi Regis Angl. cap. 65. de Manumissione servorum: *Et tradat illi Libera Arma, scilicet lanceam et gladium. Arma Liberorum dicuntur etiam lancea et gladius, in Legibus Henrici I. cap. 78.*

Arma Molita, vel Moluta, Samiata, polita, acuta. Leges Siculæ lib. 1. tit. 8. § 1: *Si Armis Molitis impugnatus fuerit, licet se Armis molitis defendere.* Tit. seq.: *Arma Molita et prohibita. Arma Moluta, apud Bractonum lib. 2. Tr. 2. cap. 19. § 2. In Libertatibus Teneremundæ art. 4. Charta Communiaæ Peronensis ann. 1207: Si aliquis de nocte vel de die Armis Molotis aliquem vulneraverit, etc. Arma Emolita, apud Fletam lib. 1. cap. 33. § 6. Gladius Emolitus, in Libertatibus ville de Villereys. Armes Esmoulues, in Stabilimentis S. Ludov. lib. 2. cap. 11. et in Consuetud. Montensi cap. 50. Espée ou autre harnois Emolu, in Consuet. Bayonensi tit. 26. art. 11. Fer Emolu, in Consuet. S. Severi tit. 18. art. 5. Chronicon Besuense pag. 697: *Quadam die cum in fabrica fabri cultellum Emoleret.**

Arma Multitoria, Eadem notione in *Charta Philippi Augusti Regis Franc.* ann. 1194: *Quicumque cultellum cum cuspide, vel curtam spatulam, vel misericordiam, vel huiusmodi Arma Multitoria portaverit, sexaginta libras perdet.*

* *Arma quæ ad molas accununt, in Charta ann. 1211. ex Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 426: Si quis de Armis, quæ ad molas accununt, aliquem percusserit, etc. Lit. remiss. ann. 1375. ex Reg. 108. ch. 44:*

Armé d'armes Molues, c'est assavoir d'un demy glaive, d'une espée et d'un grant coustel. Armeures esmoulues, ibid. ch. 39. ejusd. anni.

T Arma Offensibilia, Arma ad nocendum, Gall. *Armes Offensives. Arma Offensibilia et defensibilia, in Litteris Bonifacii IX. PP. apud Fontaninum in Appendix ad calcem Antiq. Hortæ Coloniæ Etruscorum pag. 438.*

T Arma Picta. Vide *Arma 3.*

Arma Plena, Quæ Militem spectant, *Armes de Chevalier, seu omnimoda arma. Chronic. Aulæ Regie cap. 13: Dicunt, quod tunc in exercitu Regis Bohemicæ fuerunt 7000. virorum in equis pugnantium, in Plenis Armis, et sub galeis. Rogerus Hovedenus ann. 1181: Ut unusquisque homo habens centum libras Andegavensis monetæ in catallo, haberet equum, et Arma militaria Plenaria: omnis autem homo habens im catallo 40. vel 30. vel 25. libras Andegavensis monetæ ad minus, haberet albergillum, et capellum ferreum, et lanceam et gladium: caeteri autem omnes haberent wanbasium, capellum ferreum, et lanceam, et gladium. Regestum Feudorum et Servitorum in Camera Computerum, fol. 3: Ces 4. fiz servent au Chasteau de Torigny en pleines Armes par 15. jours. Fol. 6: Guillaume le Moine tient fief à Plenes Armes. Et alibi saepe. Chronicum Flandriæ cap. 34: Et fut le Comte d'Artois armé en ses Plenes Armes. Cap. 49: Et allerent tous ses machiers, (massiers) armez entour lui en Plenes Armes. Cap. 67: Et estoit le Roi armé de ses plenes Armes. Joannes Bas Las Laudunensis in Speculo Historiali MS. lib. 11. cap. 6: Et estoit le Roi armé de ses Plenieres Armes. At quæ proprie fuerint plena arma, pluribus docet vetus Consuetudo Normanniaæ MS. 2. parte cap. 25: Se aucun est attaint de telles querelles contre Chevalier, il leur doit amender par Plaines Armes, et ce est par le cheval et par le haubere, par l'escu et par l'espée et par le heaume. Se cil à qui le messet fut fet, n'est pas Chevalier ne il n'a point de feu de haubere, mes il dessent son feu par Plaines Armes, l'amende l'y doit estre fete par un roncin, par un gambiez, par un chapel, et par une lame; et par ces choses doit-il faire satisfaction de l'amende. Vide Probationes Historiae Sabaudicæ pag. 248.*

[* *Arma Plena* eadem esse vult Cangius, quæ omnimoda arma: aliquid tamen interfuisse discriminis, etiam ubi de militibus agitur, docet nos *Charta Baldrici* sub Willemo Normannorum duce pro monialibus S. Amandi Rotomag. in Reg. 4. 9. Chartoph. reg. ch. 46: *Prædicti milites sic erant in servitio parati; unus horum totis armis, alter vero ad plaines armas. Quodnam vero fuerit illud discrimin, non satis capio, nec magis aperta est distinctio statuenda garnitos inter et armatos, qua milites a scutiferis secerunt Willer. de Tudela in Hist. Albig. metrice idiomatica Occitanæ scripta fol. 36. v°.]*

Arma Tormentalia. hw roczius in Chron. Hungar. in arolo Rege cap. 99. ubi describit pompa funebrem ejusdem Regis: *Tres solennes dextrarum ipsius domini Regis Karoli suis phalerati purpureis ornamenti, super quos Milites strenui armis ejus-*

dem domini Regis induiti sedebant, ante fores Ecclesie steterunt, quorum quidem Militum unus Armis Tormentalibus regiae excellentiae convenientibus erat ornatus, et alter ad hastiludium aptus, tertius vero armis bellicis Regiae majestati competentibus erat circumseptus. Ubi legendum Tornamentalibus. Nam alia erant tornementorum arma, alia hastiludiorum, seu justarum, ut probavimus ad Joinvillam dissert. 6. et 7. sed et Tornementum, pro Tornementum habet Epitaphium Rogeri de Mortuo-mari tom. 2. Monastici Anglic. pag. 229:

Militias scivit, semper Tornenta subivit.

* **Arma Violenta,** Quibus violentia inferri potest. *Charta Henrici ducis Brabant. pro communia Bruxel. ann. 1229. ex Cod. reg. 10197. 2. 2. fol. 24. r°: Si quis cutellum præacutum, vel Arma bellica, sive violenta occule super se portaverit infra opidum, solvet quinque librus.*

2. ARMA, pro Viris armatis, seu *Gens d'Armes.* Thwroczius in Prologo ad 2. partem Chr. Hungar. : *Qui redeuntium fuerint capitanei, ac quantus numerus Armorum in exercitu illorum fuerit, etc.* Ibid. cap. 2: *Universum cætum Armorum, quem ducebant, in 7. exercitus divisorunt. Vide Armatus.*

* **Constit.** Friderici jamjam laudata: *Ad palatum comitis, nullus miles Arma ducat, nisi rogatus a comite.* [** Cap. 15. in vulgatis est ferat, neque ducat alio sensu accipiendo.] *Nostris Armures, eodem significatu. Pactum inter Phil. Pulcr. et Joan. co. mit. Hannon. ann. 1297. in Lib. rub. Cam-Comput. Paris. fol. 123. r°. col. 2: Li cuens nous doit aider en la tierre de Haynau et en la contée de Flandres à mil Armures de fer, et cuink cens Armures de fer jusques au fleuve de Saine, us gages accoustumes en France. C'est à savoir por le banerech vint sols, pourle bacerel diz solz, et pour l'escuuer cuink solz Tournois.*

3. ARMA, Gentilitia insignia, nostris vulgo *Armes*, vel *Armoires; Arme, Ital.* Usurpata hæc vox videtur ex eo, quod insignia gentilitia in clipeis ac scutis depingantur, quæ Latini proprie *Arma* appellabant. Ac primum quidem *Arma* dixerunt, quibus ipsi tuemur, ut tela, quæ emitimus, ut ait Isidorus. Nec dissentit Varro lib. 4. de Lingua Lat. qui *Arma* dicta esse ab arcendo, quod his arceumus hostem, scribit. Præsertim vero scutis ipsis id nominis tributum: nam *Arcilia, Arma* appellata, auctor est Nonius Marcellus: *Ancile, scutum grande, unde etiam Arma et Ancile appellatur.* Quo loco forte legendum *Arma Ancilia, ut in hac Inscriptione: Mansiones saliorum palatinorum a veteribus ab Armo-rum Ancilia custodia constitutas longa estate neglectas pecun. sua reparaverunt, etc.* Neque aliter Poëta intelligendi, dum *Picta Arma* habent, quod in scutis militum ac ducum insignia depingerentur. *Virgilius En. lib. 12. vers. 28:*

... Et pictis Arcades Armis.

Idem lib. 10. vers. 181:

Astur equo fidens, et Versicoloribus Armis.

Lucanus lib. 1. vers. 398:

Pugnaces Pictis cobibabant Lingones Armis.

Virgil. Æn. lib. 8. vers. 588:

... Et pictis conspectus in Armis.

Valerius Flaccus lib. 1. vers. 398:

Insequeris casusque tuos expressa Phalere,
Arma geris.

Ita etiam Græci ὄπλον pro scuto non semel usurpant. Gloss. Lat. Græc. : *Scutum, ὄπλον.* *Scutum, θυρός, ἀσπίς, καὶ ὄπλον.* In Psalm. 5. 75. 90. ὄπλον per *scutum* redditur. Annotat præterea Leo Imp. in *Tacticis*, quos ἔπλιτρα Græci vocant, sua ætate excurvatae appellatos.

Neque tamen desunt, qui existimant, *Arma* non semper pro scutis, sed interdum pro ipsis, quæ in scutis depingebantur insignibus, usurpari, apud Virg. lib. 1. v. 183 :

Aut Capyn aut celsis in puppibus Arma Cayci.

Ibidem, vers. 16 :

. . . Ilic illius Arma,
Ilic currus fuit.

Et lib. 10. vers. 80 :

Pacem orare manu, præfigere puppibus Arma.

Denique lib. 1. vers. 247 :

Hic tamen ille urbem Patavi, sedesque locavit
Teucrorum, et genti nomen dedit, Armaque fixit
Troia.

Quæ quidem imitatus videtur Silius Ital.
lib. 13. vers. 64 :

Jam Phryz condebat Lavinia Pergama victor,
Armaque Laurenti figebat Troi luco.

Virgilium porro hoc loco sic accipendum prodit Messala Corvinus lib. de Progenie Augusti : *In templis arma et Insigne Armorum suspendit : nam post exactam militiam, laboresque militie, mos fuit suspendere arma.* Ideo arma fixit Troi, Troia fuit inter arma templis affixa, armorum insigne, id est sus. Livius lib. 9. cap. 40 : *Sannites præter cateros apparatus, ut acies sua fulgeret novis morum Insignibus fecerunt. Duo exercitus erant, scuta alterius auro, alterius argento cælaverunt, etc.* ubi *Insignia Armorum*, sunt scutorum et clypeorum picture. Rod. Tolet. lib. 9. de Reb. Hisp. cap. 13 : *Armorum suorum Insignia fecit nigra, quæ alibi et in bellis præferebat.*

* Charta Friderici comit. Terret. ann. 1225. apud Steyer. in Comment. ad Hist. Alberti II. col. 207 : *Largiendi Arma gentilitia cum scutis retortis et erecitis juxta Romanii imperii consuetudines laudabiles, etc.*

ARMA AMITTERE, vel *Armis Carere* dicebantur, quorum clypei in hostium potestatem venerant, vel qui in prælio victi fuerant: tunc enim ii, aut eorum liberi, si rursum uti armis vellent, tenebantur de hostibus acceptum dedecus præliando eluere et vindicare; alioquin nec pro Militibus habebantur, nec ad mensam Militum sedere fas iis erat. Nam is mos invalueraut, ut tradit Salanova apud Hieronymum Blancam, *ut nemo nisi Miles ad mensam Militis sederet*: si contra agerent, facialium partes erant, eorum mantle lacerare. Hujuscem Ritus præclarum habetur exemplum apud Willelmum Hedam, in Friderico Episcopo Ultrajectensi, sub ann. 1395. quippe narrat, *Comiti Ostrevandæ Willelmo mensæ Regis Francorum assidenti cum aliis Principibus, facialem, quem Heraldum vocant, lacerasse mantle sibi antepositum, objicierent indignum fore, quod aliquis interesset mensæ Regiae carens Insignis Armorum, innuentem insignia ipsius Willelmi, apud Friesios Orientales Amissa.* Rem ipsam pluribus exequitur Joannes a Leydis in Chron. lib. 31. cap. 50. Porro de ejusmodi clypeis perditis intelligendus Dudo lib. 3. de Morib. Norman. ubi de

Richardo Duce, cujus parens ab Arnulpho Flandriæ Comite per insidias cæsus fuerat:

Iste puer constitutur istius Regni Princeps, Scutumque Perditum patris scuto reformantes restaurantesque ejus soboli, obsternus repugnando volentibus dominari nobis.

* **ARMA INCARTELATA**, Scutum quadripartitum, Gall. *Ecartelé*. Instrum. ann. 1374. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arver. pag. 369 : *Ubi vero non essent nisi unicus filius ex dictis dominis Dalphino et Margarita, ipse solus esset heres arborum dominorum Comitum predictorum, et portabit, si sibi placuerit, Arma Incartelata eorumdem.*

ARMA REVERSATA, in degradationibus nobilium, qui felonie damnati erant: si quis enim præditionis reus damnatus esset, continuo ad majorem ignominiam, nobilitate non modo excidebat, sed et ipsis liberis nobilium prærogativa privabantur, atque in hujuscem rei signum, arma præditoris publice invertabantur, seu reversabantur. Thomas Walsinghamus, pag. 192 : *Inter probra vero quæ Duci intulerat, Arma ejus in foro sunt publice Reversata.* Chronicón MS. Bertrandii Guesclini :

Oy, dist l'Escuier, regardés la douleur,
Les Armes de Bertrand, ou taute a de vigneur,
Ont pendue saidelement, ainsi come trahiteur,
Et traînée aussi au long d'un quarrefort,
Et les ont Enversée, en monstrant par frenour,
Que Bertrand de Glaicquin a cuer de boiseour.

Habetur in Chartophylacio Regio, in Scriptio Navarræ, sacco 4. Charta Joannis de Greilly Capitalis de Buch, ann. 1364. quæ est 6. qua is captus in prælio Cocherevensi, et in libera Regis custodia detenus, ab ea non recessurum se profitetur: consensum suum præbens, ut si secus ageret, pro falso, malo, ac perfido Milite haberetur, atque in perfidia signum arma sua inverterentur, Ses Armes furent mises et tournées dessus et dessous. Henricus de Knighton lib. 3. pag. 2546. de Hugone Spenser : *Et primo vestierunt eum uno vestimento cum Armis suis Reversatis, etc.* Joannes de Badio aureo in Tract. de Armis pag. 44 : *Item nota, quando portans arma debet dishonorari propter præditionem, fugam, vel fidem ruptam, tunc Arma sunt pingenda per Transversum.* V. Seldenum de Tit. hon. pag. 789. 2. ed.

* **ARMORUM REX**, Fecialis, vulgo Heraut, Roi d'armes. Codicil. 2. a. Caroli Andegav. ultimi comit. Prov. ann. 1481 : *In primis namque dictus dom. noster rex codicilliando legavit ejus Regi armorum, vulgariter dicto Provence, pro servitio eidem dom. nostro regi per eundem suum Regem armorum, utroque tempore bellorum et pacis, laboriose præstis.* Vide *Heraldus*.

* **ARMABILIS**, Facilis ad armandum. Cathol.

ARMACALCI, Papiæ, Navis armamenta, vel qui in puppibus arma portant.

* *Arma cauci*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646, hoc est, navis ejus armamenta; vel certe quia frequenter in pupibus nautæ arma comportant. Vide mox *Armanum*. [* Virgil. En. lib. 1. vers. 183.]

* **ARMACHIO**, Apparatus belli, belli comparatio, Gall. *Armement*. Lit. remiss. ann. 1383. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 65. col. 2 : *Aliorum dicto domino meo (regi)*

et nobis rebellium ordinationes, *Armaciones*, *associaciones*.

* **ARMACUDIUM**, Armorum species, apud Rymer. tom. 15. pag. 360 : *Vi et armis, videlicet gladiis, *Armacudius*, lanceis, arcubus et sagittis, loricis, deploïdibus, galeis ferreis, tormentis, sive vibrellis vulgariter vocatis Canons, etc.* Ead. habentur pag. 544.

* **ARMADILLUS**, Pisciculi marini genus. Gloria posth. S. Rosa tom. 5. Aug. pag. 999. col. 2 : *Fecit, jecit, ac subito bocarum et Armadillorum tantam vim traxit, ut pondus impletæ retis vix potuerit sustinere.* Academ. Hispan. in Diction. *Armadillo*, Animal testudinis speciem referens et squamis armatum apud Indos.

* **ARMAMEN**, nis, *Lo logo delle arme e nave*. Glossar. Lat. Ital. MS. Vide supra *Armacalci*. [* Gloss. in cod. reg. 7644 : *Armamentarium, locus ubi arma ponantur, aut armatura navium.* Vide *Armanum*, 1.]

ARMAMENTA, Utensilia, supellec. Bernardus Monach. in Consuetud. Cluniac. MSS : *Si evenerit, ut signum audiat ad horam ullam regularem, et adhuc sit positus intra septa murorum, Armamentis viæ depositis revertitur ad horam, etc.*

* 1. **ARMAMENTUM**, i. *Armatura*, dicitur ab armendo. Glossar. vet. ex Cod. reg. 521. Aliud Glossar. Gall. Lat. ex Cod. 7684 : *Armamentum, aumaire, locus ubi arma reponuntur.*

* 2. **ARMAMENTUM**, Armentorum stabulum. Acta SS. tom. 5. Sept. pag. 260. col. 1 : *Iste quidem communis ecclesiærum hostis, cede illa sacra profanata, Armamentum fecerat, et stercoribus excipiendis male dicaverit.*

* **ARMANDA**, Gentilitia insignia. Charta ann. 1343. ex Tabul. Lessatensi inter scholas Mabil. : *Transmisrat Guillermus cardinalis S. Stephani in Cadio monte... duns canetes argenti superdeauratas, cum Armandis et signis dicti dom. cardinalis signatus.* Vide *Arma* 3. Hinc

* **ARMANDATUS**, Insignibus gentilitiis signatus, Gall. *Armorie*. Inventar. ann. 1419. ex Tabul. monast. Montisoli : *Unam crucem parvam argenti cum pede rotundo, Armandatum de burdo cum armis de Barra abbatis. Pluries ibi. Vide Armandatus.*

ARMANDIA. Vide *Arimannia in Herimanni*.

* **ARMANDIES**, Armarium, Gall. *Armoire*. Necrolog. Parthenonis S. Petri de Casis Ord. S. Benedicti : *Torreta Monialis de Casis dedit pro anima sua Armandies per las ananhas ad servitum Monasterii.*

* **ARMANIA**, Praestatio, qua ab iis quos Armanios vel *Herimanos* vocant, pensitatur. Charta Friderici II. Rom. reg. ann. 1219. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 876 : *Hæc igitur supradicta, et cetera omnia, quæ in aliquo regni nostri loco præfata possidet ecclesia, cum.... paludiis, pescationibus, Armaniis, tansis, bannis, ac olivetis, etc.*

* **ARMANIUS**, Idem qui *Herimannus*. Cenius Camerar. apud eundem. Murator. ibid. tom. 5. col. 831 : *Simil territorium integrum, quod est castri Conchæ, cum suis publicaliis, et Armaniis suis, infra civitatem ipsam vel foris positis, etc.* Vide *Herimanni*.

* **ARMANICUM**, Id omne quod armante seu instruendae navi necessarium est. Charta Caroli IV. reg. Franc. ann. 1323. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 168 : *Quod necessarium fuerit eidem ad emendum navigium memoratum, pontaticum et Armanicum galeraum.... sibi tradi faciemus.*

* **ARMANIUS**. Vide supra in *Armania*.

¶ **ARMANNIA**. Vide *Arimannia* in *Herimanni*.

¶ **ARMARARIUM**, **ARMARIUM**, Bibliothea. Lib. Talinut pensionum S. Victoris ann. 1337 : *De quatuor viginti Turonum argenti de proventibus officii Armarii teatrali Armariarium librorum. Vide Armarium in Armaria 3.*

¶ 1. **ARMARARIUS**, Bibliothecarius, Custos librorum. Capitula Generalia S. Victoris Massil. MSS. : *Sub excommunicatione prohibemus, ut nullus Monachus sine licentia Armarii libros de armario vel extra Monasterium ferat. Et paulo inferius : De omnibus libris fieri debeant duo inventaria... et unum inventarium habeant et tenet Armariarius. Vide Armarius 2.*

* Comput. anu. 1326. ex Cod. reg. 9434. fol. 2. r^o : *Item ab Armario monasterii Silve majoris archipresbyteratus de inter duo maria, xviiij. sol. Burdegal.*

¶ 2. **ARMABRIUS**, **ARMURARIUS**, Armorum faber, Gall. *Armurier*. Apud Rymerum tom. 5. pag. 817. col. 1 : *Quia Armarii et alii qui armaturi in civitate predicta habent vendendas, etc. Mox infra legitur Armurarii, haecque lectio præferenda est.*

¶ **ARMARE**, Armarium, Gall. *Armoire*, in quibusdam provinciis *Armari*. Litteræ anni 1564. ex Archivo S. Victoris Massil. : *Litteras patentes... conditas scilicet in Armari signato per litteram P. n°. lxxx.*

1. **ARMARE**, Arma dare, Militem facere, Militare cingulum cingere. Orderic. Vital. lib. 12 : *Ibi Guillelmus Clito Roberti Ducis Normannorum filius Armatus est. Charta Alphonsi Imperatoris Hispaniae apud Doubletum pag. 891 : Hæc charta facta fuit eo anno, quo dictus Imperator Armavit filium suum Regem Fernandum Militem in Palentia in festo Natalis Domini. Vide supra Arma dare.*

* 2. **ARMARE**. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : *Arnanti, frementi, murmuranti. Placidus. Arnantur, arantur.* [** In cod. 7644. prior glossa Placido adscribitur, itemque apud Maium pag. 434 : *Arnanti, prementi, murmuranti. Conf. Virgil. Aen. lib. 10. vers. 398. Altera glossa spectare videtur ad originem vocis *Armentum*, de quo vide Isidor. lib. 12. cap. 1. sect. 8.]*

* 3. **ARMARE**, Apparare, Gall. *Appréter* quo sensu etiam *Armer* dicimus. Charta ann. 1341. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 250 : *Cum contra sindicos universitatis et singulares castri et bajuliae de Angulis.... de-nuntiatum fuisset.... animalia sua.... grossa et minuta, per plures et diversos annos,.... in his baugis et nemoribus regiis ipsius bajuliæ... immisissæ, Armasse causa depascendi. Ubi leg. forte Amenasse, pro duxisse.*

* 4. **ARMARE**, Navem piraticam instruere; unde pirata nostris *Armateur*, Hispan. *Armador*. Charta Alfonsi reg. Aragon. ann. 1288 : *Si aliquis pirata seu cursarius voluerit Armare contra inimicos, quod asse-*

curet et caveat sufficienter in posse vestro, antequam de loco, ubi Armaverit, recedat; quod non faciat malum in locis seu rebus amicorum vel treugarum. Vide infra Armata 3.

* 1. **ARMARIA**. Diploma Friderici Imp. ann. 1220. pro Ecclesia Bononiensi, apud Ughellum tom. 2. pag. 23 : *Specialiter regalias et Armarias, quæ et quas in castellis et locis suis et in eorum pertinentiis habet, etc. Videtur legendum Arimania. Vide Herimanni.*

¶ 2. **ARMARIA**, Armarium, Gallice *Armoire*. Translatio S. Medardi tom. 2. Junii pag. 101 : *Sacratum pignus singulis e clero ad oscula porrectum est, deinde reconditum; et post Vesperas etiam solenni pompa decantatas, in Armaria, quæ est in sinistra parte altaris depositum.*

3. **ARMARIA**, Biblioteca. Vetus Interpretis Juvenalis Sat. 3. v. 219 : *Armarium sive Bibliothecam.* [S. Wilhelmi Constitut. Hirsang. lib. 2. cap. 16 : *Prior noviter electus post dominum Abbatem de omnibus rebus et causis, quæ ad Monasterium pertinent se intromittit, nisi de thesauro Ecclesie et de Armaria, quæ in potestate Abbatis consistunt.]*

ARMARIUM, Eadem notione Latini Scriptores usurpant. Gloss. Saxon. *Ælfrici : Bibliotheca, vel Armarium vel Archivum, booc hord; id est, librorum thesaurus. Tertullianus de Cultu femin. : Scio, Scripturam Enoch... non recipi a quibusdam, quia nec in Armarium Judaicum admittitur. Armarium librorum, apud Julium Paul. lib. 3. Sentent. Anastasius Bibl. in S. Zacharia : Hic in Ecclesia predicti principis Apostol. omnes codices domus suæ propriæ, qui in circulo anni leguntur ad matutinos, in Armarii opere ordinavit. Armarium Palati, in Epistola Ludovici Pii ad Magnum Archiepisc. Senonensem, et in altera ad Sicharium Arch. Burdegalens. quod Archivum Palati dicitur in ejusdem Imp. Praecepto pro Hispania ann. 816. Adde Udalricum lib. 3. Consuet. Cluniac. cap. 10. Vide Britannicum ad Juvenal. Sat. 7. et Savaronem ad Sidon. lib. 2. Epist. 9. Ita *Amaire nostri usuparunt*. Le Roman d'Alexandre MS. :*

Cele estoire trouvons escripte,
Que vous vueil raconter et ratraire,
En un des livres de l'Amaire,
Monseigneur S. Pere à Blaués,
De la fu cist livres retrai.

[** Vide Marin. Pap. Diplom. pag. 312. num. 95. not. 17.]

* Quidam Joannes Andreas, *Armarium juris* dicitur, apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 998. Qua etiam notione vocem *Bibliothèque* usurpamus. [** De Joanne Andreæ vide Savinii Hist. Jur. rom. med. temp. vol. 6. pag. 88. sqq.]

ARMARIA ITALICA. Visio Guetini cap. 2 : *Edificium quoddam facturi, in modum Armariorum Italicorum præfiguratum, ad inclusionem ejus. Ubi Codex alias : Armarioli vel aliarum figurarum præfig.*

¶ **ARMARIATUS**, Officium armarii, seu custodis Bibliothecæ. Post finem X. Cod. MS. S. Martialis Lemor. hæc leguntur : *Hunc codicem comparavit Bernardus Iterii Armarius, ann. 1223. mense Novembri in*

festo S. Odonis et sui Armariatus 20. pretio 30. sol. cum 6. denariis.

¶ **ARMARIEBIUS**, Cantor seu præcentor in Ecclesiis et Monasteriis. Concil. Hisp. tom. 4. pag. 194 : *Missa defunctorum... celebrant ad arbitrium et prout distribuerit Armariarius. Ibid. pag. 199 : In omnibus funerariis generalibus, vulgo Cors general nuncupatis, Armariarius sedis accipit sex cæreter magnos de melioribus, qui reperiuntur in dictis funerariis. Vide Armarius 2.*

* *Armairier et Armariier, eadem acceptio, in Charta ann. 1348. ex Chartul. Bonaval. : Roul Potet chevallier pardevant Fr. Nicolas de Mounier souprieur et Armariier de l'abbaye de Boneval, lequel fina audit Armariier pour demoiselle same feu Aubert Potet à cause de la garde de ses enfans,.... vij. lib. pour son droit.*

¶ **ARMARIOLOM**, Tabernaculum in quo Christi corpus asservatur. Statuta Ecclesie Leodiensis ann. 1287. apud Martenium tom. 4. Anecdotorum col. 841 : *Corpus Domini in honesto loco sub altari vel in Armario sub clave sollicite custodiatur. Haec vox occurrat apud Plautum pro Parvo Armario.*

[** Alphons. Discipl. Clerical. cap. 16. sect. 12 : *Si aliquos philosophorum habitus reposuisti hujusmodi in cordis Armario sub largi mihi, et ego fidei memoria commendabo.]*

¶ **ARMARIOLUS**, Parvum armarium. Bern. Ordo Cluniac. part. 1. cap. 25 : *Factus est quidam Armariolus ante faciem majoris altaris... in quo nihil aliud reconditur praeter illa utensilia, quæ necessaria sunt ad solemnia dumtaxat in conventu agendarum, id est, duo calices aurei, etc.*

¶ **ARMARIUM**, Bibliotheca. Vide *Armaria 3.*

¶ 1. **ARMARIUS**, Armorum faber, Gall. *Armurier*. Apud Rymerum tom. 8. pag. 193. col. 2 : *Ne aliquos de partibus illis armatis vel Armarios cum Comite Hollandiae, seu complicibus suis, aut alias in perniciem nostræ patriæ, exire permittat. Vide Armarius 2.*

2. **ARMARIUS**, Custos Bibliothecæ. Idem etiam qui in Ecclesiis et Monasteriis *Cantor*, vel *Præcentor* dicitur, cui librorum, præsertim Ecclesiasticorum, cura incumbit. Herimannus de Restaurat. S. Martini Torncensis cap. 38 : *Monachus factus in Cenobio nostro Armarii seu Cantoris officium 47. annis tenuit. Udalricus lib. 3. Consuet. Cluniac. cap. 10 : Præcentor et Armarius : Armarii nomen obtinuit, eo quod in ejus manu solet esse Bibliotheca, quæ et in alio nomine Armarium appellatur. Haec est obedientia, quam ex more nullus meretur, nisi nutritus. Bernoldus Archidiaconus Bracarensis in Vita B. Geraldii Archiep. Bracarensis n. 1 : Armarii, in quo libri divini reponelbantur, custos factus est. Ejus speciale munus describitur ibi pluribus, et lib. 1. cap. 35. 45. lib. 2. cap. 30. 31. in veteri Consuetud. Floriac. Cœnobii pag. 392. 394. 395. in lib. MS. Ordinis S. Victoris Parisiensis cap. 19. et in Chronic. Abbat. S. Trudonis lib. 1. pag. 352. [Item apud Bernardum in Ordine Cluniaci pag. 161. et seq. Veteris Discipl. Monast. Vide ibid. pag. 39. 56. 97. 98. etc. ubi *Armarius pro Cantore et Magistro cæremoniarum constanter accipitur.*] Monasteriis *Armarius*, in Vita S. Petri Abbat.*

Cavensis n. 27. Vetus Martyrolog. S. Martini de Campis : *Armarius capa pretiosa induitus Chorum tenebit. Ex quibus refellitur Card. Bona lib. 2. Rerum Liturg. cap. 14. n. 5. qui apud Udalricum *Armarium*, Gelarii curatorem interpretatur.*

¶ 3. **ARMARIUS**, Idem quod *Secretarius Capituli* in Monasterio S. Petri Vosiensis, ut patet ex ejusdem loci Tabulario fol. 61. v° : *Accipit a Geraldo Armario... xv. solidos. Ibidem : Hujus rei auditores fuerunt dominus Abbas Rainaldus, Geraldus Monachus Secretarius, etc. Et paulo inferius : Audientibus Geraldo Monacho Armario, a quo solvuntur 6. solidi; quod et in fine chartarum sacerpius observatur. Forte hic Geraldus duplaci fungebatur officio *Armarii* et *Secretarii*.*

* **ARMARUERIUS**, Armorum faber, Gall. *Armurier*. Instr. ann. 1412. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 210. col. 2 : *Richardus de Camidone Armaruerio, habitatore Nemausi. Vide *Armarius* 2. et infra *Armeurarius*.*

1. **ARMATA**, Exercitus, Gall. *Armée*, Itali ac Florentini præsertim *Armata* vocant classem, seu exercitum navalem. Ita Joan. Villaneus lib. 4. cap. 30. lib. 7. cap. 83. lib. 8. cap. 14. et alii passim, quamquam et interdum pro exercitu terrestri usurpant. Charta Rogerii Regis Sicil. pro Messanensibus, apud Bonifilium Constantium : *Fucere teneatur *Armata* per mare, vel per terram. Infra : Nullus civis Messanensis ad stolum et *Armata* quamcumque regalem, etiam per mare, seu per terram ire cogatur invitus. Occurrit in Charta Conventionis Imperatoris Græcorum et Communis Januensium ann. 1261. post Historiam nostram Gallo-Byzant. pag. 10. 11. Vide Meursium in Ἀρμάτᾳ. [Marten. tom. 1. Anecd. col. 1502. tom. 3. col. 1950. etc.]*

* *Pro navalib[us] exercitu, in Charta Philippi reg. Franc. ex Bibl. reg. : Ut *Armata* gallearum per vos et alios vestros propinquos et amicos sit apud Januam, ... cito acceleretur et veniat ad has partes, ... rogantes quatinus ut predicta *Armata* apparatu celeriter fiant, et quod ipsa *Armata* cito inchoet navigare.*

* 2. **ARMATA**, Armorum suppellex, idem quod *Armatura* 2. Vide in hac voce. Testam. Galeranni de Breuill ann. 1200. ex Chartul. B. M. de Josaphat : *Item lego domui S. Laurentii equum meum et omnes *Armatas* meas ad unam casulam faciendam.*

* 3 **ARMATA**, Navis piraticæ instructio, vulgo *Armata*. Charta Alfonsi reg. Aragon. ann. 1288 : *Si aliquis pirata seu cursarius voluerit armare contra inimicos etc. Volumus quod officialis noster non possit habere nec habeat partem in hujusmodi *Armatis*. Vide supra *Armare* 4. [⁹ et *Armata*, 1, cur enim hic locus de una navi intelligatur non video. Classis piratica sæpius *armada* dicitur in Alphonsi reg. Cast. Partidis, in secunda tit. 26. leg. 29. et alibi. Item in Regum Aragon. præceptis de bellis piraticis, quæ videsis apud Pardessus. Collect. Leg. Marit. vol. 5. pag. 393. sqq. *Pragmatica* ann. 1288. ibid. pag. 349.]*

¶ 4. **ARMATÆ DIRÆ** (*Supplendum stellæ*) pro Die Martis sumitur in Relatione Miraculorum S. Etheldredæ inter Acta SS. Junii tom. 4. pag. 538.

ARMATI, Milites cataphracti, armis

omnibus instructi ; nostris *Gens d' Armes*. Chronicon Colmariense 2. part. ann. 1298 : *Habuit secum Australes, qui armis ferreis utebantur. Igitur Rex Adolphus contra Ducem Austriæ cum magna multitudine venientem, in occursum currit cum hominum armata multitudine copiosa. Armati reputabantur, qui galeas ferreas in capitibus habebant, et qui wambasia, id est, tunicam spissam ex lino et stuppa, vel veteribus pannis consutam, et desuper camisiam ferream, id est, vestem ex circulis ferreis contextam, per que nulla sagitta arcus poterat hominem vulnerare. Ex his *Armatis* centum inermes milie ladi potuerunt : habebat et multis, qui habebant dextrarios; id est, equos magnos, qui inter equos communes, quasi Bucephalus Alexandri, inter alios eminebant. Hi equi cooperiti fuerunt coopertoris ferreis, id est, veste ex circulis ferreis contexta. Assessores dextrariorum habebant loricas ferreas, habebant et caligas, manipulos ferreos, et in capitibus galeas ferreas splendidas et ornatas, et alia multa, quæ me tedium enarrare. Hæc, et si prolixiora, describere placuit, ut vel inde percipiat, cur Alemannorum gentem ferream in equis ferreis advenire dixerit Anonymus de Expeditione Asiatica Friderici I. et Theophylactus Bulgaria Archiep. Epist. 16. ex Meursianis, τὸν Φραγκὸν τὸν τράχηλον τεῖος συδύσσον fuisse : et Anna Comneni lib. 11. Alexiad. eosdem Francos διὰ τὸν δπλῶν βάρος fuisse αὐχειράτες. Vide *Arma* 1.*

* **ARMATIZATUS**, Insignibus gentilitiis signatus, Gall. *Armorié*. Testam. Guill. de Meleduno archiep. Senon. ann. 1376. in in Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 338 : *Et sunt *Armatizati* circumquaque ad arma nostra. Vide supra *Armandatus*.*

¶ 5. **ARMATOR**, Custos armorum. Jacobi II. Regis Majoric. Leges Palatinae inter Acta SS. Junii tom. 3. pag. xxxv : *Ne vide licet corrodantur rubigine vel alio eventu forinseco consumantur; ordinamus ad armorum nostrorum custodiam unum deputarum hominem idoneum et fidelem, qui *Armator* ab officiis convenientiis nuncupetur.*

ARMATORIUM, Locus, ubi arma inductant Factiones, vel earum armamentarium. Ἀρματωρίῳ τὸν πρασίνῳ meminit Cedrenus pag. 448. Vide nostram Constantinopolim Christianam.

¶ 6. **ARMATORIUS**, *Armatus*. Arrestum Parlamenti Paris. ann. 1335. apud la Faule Annal. Tolos. tom. 1. inter Probat. pag. 86 : *Cum magna multitudine *Armatoria* de nocte domum dictorum Fratrum fregerunt.*

1. **ARMATURA**, Armorum exercitatio, exercitium militare, quo milites a Campidoctoribus instituuntur in campo. Glossarium laudatum a Rigaltio : ἀρμάτωρ πρίμα, μετέντη πρώτη. *Multiplex *Armatura* scientia*, apud Ammianum lib. 14. *Militares armaturas exercere*, apud Jul. Firmicu. Cujusmodi vero ex fuerint docet Henricus Valesius ad eundem Ammianum pag. 51. et 105.

2. **ARMATURÆ** postmodum singulariter dicti Milites, qui in principiis legionum erant, qui scilicet ea exercitatione imbuti fuerant, ut auctor est Vegetius; quo spectat hæc Inscriptio : *CANDIDIÆ. URBANÆ.*

MATERNINUS. PARDUS. ARMATURÆ. XXII. MARIT. F. C.

ARMATURÆ præterea Milites fuere in Comitatu Imperatoris, quorum due schola recensentur in Notitia Imperii sub dispositione Magistri officiorum, *Armature* scilicet seniores, et *Armature* juniores. Horum dux *Tribunus* *Armaturarum* dicebatur. Apud Ammianum lib. 14. 15. et 27. occurunt *Mellobaudes* et *Balcobaudes* *Armaturarum Tribuni*. Sic porro appellatos existimat Pancirollus, quod gravissimis armis, seu potius omni armorum genere instructi essent, vel certe quod eorum schola confusa esset ex iis, qui sub Campidoctore armis instituti erant. Ita Joan. Villaneus lib. 11. cap. 45. 84. vocem, *Armadure*, pro Militibus armatis usurpat.

* **ARMATURE DUPLACES. SIMPLACES**, apud Veget. lib. 3. cap. 7. *Quæ binas vel singulæ consequuntur annonas.*

3. **ARMATURA**. In Gloss. Græc. Lat. *πάνορτια*, Arma, quæ quis induit; *Armeni* nostri : quæ quidem vox et si Latinis Scriptoribus haud ignota, occasionem mihi præbebit hoc loco describendī varia armorum genera, quibus utebantur *Franci* nostri extremis sæculis, et antequam eorum exolevisset usus, ex Inventario Ludovici Magni Regis Francie ann. 1316. quod asservatur in Rotulo pergamenō in Camera Computerum Parisiensi, hocce titulo :

C'est l'Inventoire des Armeures, et principier de celles, que Doublet a rendues aux Executeurs.

Premierement 33. *Hantes Gorgieres doubles de chambli*. Item uns pans et uns bras de jaseran d'acier. Item uns pans et uns bras de roondes mailles de haute cloûture. Item uns pans et uns bras d'acier plus fors de mailles rondes de haute cloûture. Item uns pans et uns bras d'acier, et le camail de mesme. Item 3. coleretes Pizaines de jaseran d'acier. Item une barbiere de haute cloûture de chambli. Item un jaseran d'acier. Item un haubergon d'acier à manicles. Item une couverture de jaseran de fer. Item une couverture de mailles rondes demy cloées. Item une testiere de haute cloûture de maille ronde. Item un haubert entier de Lombardie. Item 2. autres haubergons de Lombardie. Item 3. paires de chauches de fer. Item 8. paires de chauches, et un chauçon par dessus. Item unes plates neuves couvertes de samit vermeil. Item deux paires de plates autres couvertes de samit vermeil. Item un couetour à manche de fust et de fer, qui fu S. Louys, si comme l'en dit. Item 3. paires de greves, et 3. paires de pouloins d'acier. Item 6. autres paires de greves d'acier, et 2. paires de pouloins. Item 2. heaumes d'acier. Item 5. autres heaumes, dont li uns est dorez, et 5. chapeaux roons, dont les 2. sont dorez. Item 2. cors d'acier. Item 2. bacinez roons. Item 4. espées garnies d'argens, dont les 2. sont garnies de samit, et les deux de cuir. Item une espée garnie d'or et de cuir. Item une espée à parer garnie d'argent, le pommel et le poing esmaille. Item 8. espées de Toulose, et deux Misericordes. Item 17. espées de Bray. Item une espée de Jean d'Orgeret, et 2. espées et une Misericorde de Verzi. Item 15. espées de commun. Item 15. couloins de commun, et 7. fers de glaives de Toulouse. Item 2. de

commun, et le bon fer de glaive de le Roy. Item 2. chanfrains dorez, et un de cuir. Item une fleur de lys d'argent doré de mauvese preure à mettre sus le haume le Roy. Item uns ganteles couvers de veline vermeil. Item 16. bannieres cousues des armes le Roy. Item 13. bannieres batues des Armes le Roy. Item 18. pennonciaux batus des Armes le Roy. Item unes couvertures, une flanchieres, unes piciere, et une tunicle de veline, les fleurs de lys d'or de Chypre. Item une cote gumboisee de cendal blanc. Item 2. houces et 2. tunicles des Armes de France, et le chapiau de meimes. Item 2. tunicles et un gamboison de bordure des armes de France. Item 2. tunicles batues des armes de France. Item 2. manches broudees. Item 3. paires de bracières en cuir des armes de France. Item 2. paires de resnes de fer. Item 4. paires d'esperons garnis de soye, et 2. paires garnis de cuir. Item une testiere, et une croupiere garnie des armes de France. Item un estuaus de plates garny de samit. Item 2. chapiaus de fer couvers. Item 3. escus pains des armes le Roy, et un d'acier. Item 16. paires de couvertures batues et une non per des armes le Roy. Item 5. cotes batues des armes le Roy fourrees, et une desfourrees. Item 3. cottes batues des armes le Roy. Item 22. pennonciaux batus des armes le Roy. Item une couverture de gamboisons, broudees des armes le Roy. Item 3. paires de couvertures gamboisees des armes le Roy, et unes Indes jazguenes. [Item. 2. paires de couvertures batues, et une coliere des armes le Roy. Item une quantité d'aiguillettes et las à armer. Item 6. bacinets. Item une paire d'estamine à couvrir chevaux. Item un cuissiaux gamboise, et uns esquivelans de cuir. Item une tunique et une houce de drap des armes de France et de Navarre, d'or de Chypre, les fleurs broudees de pelles. Item une houce et une tunique de drap simple des armes de France et de Navarre. Item un vieil jupel des armes de France à fleurs broudees. Item cole, bracières, houce d'escu, et chapel de Veluyau, et couvertures à cheval des armes du Roy, les fleurs de lys d'or de Chypre, broudees de pelles. Item Picieres et Flanchieres de samit des armes le Roy, les fleurs de lys d'or de Chypre. Item uns cuissiaux sans pouloins des armes de France. Item une cote gamboisee à arboisiaus d'or, broudee à charonereus. Item 18. bannieres batues des armes de France et de Navarre, et 4. de couture. Item 51. pennonciaux batus de France et de Navarre. Item unes couvertures à cheval batues de France et de Navarre. Item unes couvertures gamboisees de France et de Navarre. Item Flancieres et Picieres de France et de Navarre. Item un escu et 2. targes de France et de Navarre; et un escu Ynde à lettres d'or, et un chappiau de drap de France et de Navarre. Item unes couvertures d'estamines.

 ¶ *Integral militis armaturam habes in Testamento Odonis de Rossilione ann. 1298. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1305. et 1306: Item do et lego domino Petro de Monte Ancelini predicto centum libras Turonenses, et unam Integralm Armaturam de Armaturis meis, videlicet meum haume a vissere, meum bassignetum, meum porpoitum de cendallo, meum godbertum, meam*

gorgretam, meas buculas, meum gaudichetum, meas trumulieras d'acier, meos cuissellos, meos chantones, meum magnum cutelum, et meum parvam ensim. In Hist. Dolphin. tom. 1. p. 48: Medietas cum balistis et alia medietas cum lanceis pennonis mutitus sufficienter, et omnes de dicto numero cum propointis, gorgeriis, chiroteciis ferreis seu platis, alberjonatis maliæ competentibus, ense, cultello et aliis necessariis. Hæc ex libertatibus Brianç ann. 1343.

* *Machinae quævis bellicæ Armaturæ nomine designantur, in Lit. Caroli VI. ann. 1418. tom. 10. Ordinat. reg. Franc. pag. 495: Ordinamus quod servientes et cives ipsius civitatis (Nemausi) ad quos ejus et castri prælibati pertinet custodia, possint et valeant de cætero de facto propria auctoritate, de artillaria seu Armaturis nostris prædictis, accipere artillarium eis necessarium pro custodia et defensione dictorum civitatis et castri, nec non turres et mœnia munire seu muniri facere de dicta artillaria, quantum eis opus erit, pro resistendo hostiis et inimicis nostris. Vide Artillaria 2.*

¶ 4. **ARMATURA**, Exercitus. Tractatus inter Eduardum Angliae Regem et Franciscum Ducem Britanniaæ ann. 1468. et Archivo Nannet. *: Quod si durante tempore quo idem tres mille sagittarii erunt in servitio seu Armatura Ducis Britanniae, per eundem Ducem obtineantur patriæ, loca, villæ, etc. de domanio coronæ Franciæ etc.*

¶ 5. **ARMATURA**, Scuta gentilitia, Gall. Armoires, apud Rymerum to. 3. pag. 264. col. 1. ubi agitur de supellecite Episcopi: *Tam videlicet de jocalibus, vasis aureis et argenteis, ornamenti capellæ, Armaturis, etc.*

* 6. **ARMATURA**. Charta ann. 1338. inter Monum. eccl. Aquilei. cap. 89. col. 886: *Qui dominus patriarcha.... eundem dominum comitem per quendam annulum, ac etiam per banderiam Armature comitatus Goritiæ, videlicet rubei et albi coloris, manu propria investit. Id est, per vexillum armis comitatus Goritiæ insignitum.*

* 7. **ARMATURA**, Servitium, quo vasallus domino suo militem præstare, aut ipsem in exercitu domini sui ire tenetur. Charta Iovonis Carnot. episc. ann. 1114. ex Tabul. ejusd. episcop. : *Ipsi monachi Tironenses.... acquisitum sive dono, sive emptione, vel alias in manu mortua libere in perpetuum teneant et possideant a rachato quocunque, Armatura, venditionibus, jure dominii.... liberum et quittum.*

* **ARMATURARIUS**, Armorum faber. Gall. Armoier. Charta ann. 1300. in Reg. 38. Chartoph. reg. ch. 52: *Nicolaus de Turonibus Armaturarius. Vide supra Armaturius.*

* **ARMATUS** Equus, Idem qui *Equus vestitus*, in nobilium funeribus offerri solitus. Testam. ann. 1350. ex schedis D. Le Fournier: *Et ipsum (corpus meum) seperili faciat (hæres meus) prout decens est, cum banderia nostra, scuto,.... et equus meus sit Armatus, etc. Vide in Equus.*

* **ARMAZIUM**, a vulgari *Armazi*, Armarium, Gall. Armoire, alias Ermoise. Lit. remiss. ann. 1455. in Reg. 191. Chartoph. reg. ch. 124: *Le suppliant et Perrin Pompet prirent ung sachet et une bourse qui estoient*

en une Ermoise ou senestre. Inventar. ann. 1362. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 266. col. 2: Qui quidem domini sacristæ... recognoverunt... praedita omnia et singula habuisse et habere, et in dicto Armazio posuisse, cuius quidem Armazi ipsi sacristæ clavem habent. Sed et pro Loculamentum, Gall. Niche, occurrit ibid.: Item unum baculum, cum Armazio argenti, in quo est Crucifixus.

* **ARMEATOR**, Armorum faber, Gall. Armoier, olim Armoier. Charta ann. 1317. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 495: *Bisunetus de Septem-fontibus Armeator, civis Lugdunensis, super brocello suo de Vernaisons, etc. Liber. 1. ordinat. super. artif. Paris. ex Cam. Comput. sol. 191. r°: Ordonnance des Armoiers de Paris.... Que nul ne puisse faire cote, ne gamboison, etc. Lit. remiss. ann. 1370. in Reg. 102. ch. 78: Guillaume Genien ouvrier du mestier de haubergerie, et Jehan de Bruges Armoier, etc. Charta ann. 1412. in Reg. 166. ch. 206: Les brodeurs, Armoiers et forbisseurs de nostre bonne ville de Paris des armeures qu'ilz ont faites, etc. Ubi pluries Armoiers; ter vero legitus Armoeurs. Vide supra Armaturarius. [** Confer Statuta collegior. artific. Paris. ed. Depping. pag. 370.]*

¶ **ARMELANSA**, Idem quod *Almutium Canoniconum*: sic dicta quod tanquam *Armillusa*, seu sagum militare cæteris induimentis superadderetur. Præceptum Caroli Calvi pro Ecclesia S. Martini Turon. ann. 849. apud Marten. tom. 1. Collect. Ampliss. col. 118: *Dedisse fratribus Sancti Martini Antoniacum villam ad eorum Armelansas, etc. Vide Armillausa.*

¶ **ARMELARUS**, **ARMELAUS**, **ARMELAUSIA**. Vide *Armillausa*.

¶ **ARMELINUS**, Mus Ponticus, *Armellina*, *Pellis muris Pontici*, Gall. *Peau d'Hermine*, in Translatione S. Prosperi, tom. 5. SS. Junii pag. 71. Vide *Hermellina*.

* **ARMELLA**, *Annulus ferreus, Hispania Armella, nostris Armille. Reparat. factæ in senescal. Carcass. ann. 1435: Eadem (Berno serrulherio) pro preparando Armellas herissonis portæ Narbonesiæ.... xj. sol. iiij-den.*

* **ARMILLA**, Eadem notio, apud Hericum mon. lib. 1. Mirac. S. Germ. Autiss. cap. 4. tom. 7. Jul. Act. SS. pag. 265. col. 1: *Si quis aut cupiditatis illectu, aut animi pertinacis impulsu, mendacio patrocinari definiens, saltem in Armilla januæ jurandum explore presumpserit, etc. Hoc est, ut notant docti Editores, si quis, occluso etiam templo vel sacello S. Germani, ad januam foris consistens, et vel annulum januæ contingens, pejerare ac falsi testem invocare ausit sanctum præsulem, etc. Vide Armillum 1.*

¶ **ARMELLAUSA**. Vide *Armillausa*.

* **ARMELLINA**, *Pellis muris Pontici. Testam. Guislæ comit. Ceritan. ann. 1020. in Append. ad Marcum Hispan. col. 1020: Meas pellicias, unam martrinam et aliam Armellinam vendite, ut melius potueritis. Vide Hermellina.*

ARMELLUM, *Vas Sanctorum, vel vinarium, Papie. Infra Armillum scribitur eadem notio.*

¶ **ARMELUS**, ab armis secundum Raba-

num, Vestis humeros tantum tegens sicut scapulare Monachorum. Item ab armis hoc Armelum, Vas sanctorum vel victimarum. Ita Glossar. MS. Montis S. Eligii Atreb. [* pro Armelaus. Vide in Armilausa.]

* ARMENIACENSES, nostris *Armignagois*, pro *Armagnacs*. Eo nomine appellabant Fautores partium ducis Aurelianensis, generi comitis Armeniacensis, contra dum Burgundiæ. Lit remiss. ann. 1410. in Reg. 165. Chartoph. reg. ch. 47 : *Pour lors que plusieurs Bretons, Armignagois et autres gens d'armes ont été près de nostre ville de Paris.*

¶ ARMENNAT, Quidam census apud Britannos. Chartul. S. Crucis Quemperleg. : *De censu autem qui vulgo Armnennat dicitur, Prepositi quidem est illud distingere et reddere sancto Armando; nam septima pars hujus census ipsius est. Ex antiquo Armorico Menna, carrum, inquit Lobiellus in Glos- sar. Histor. Britan. Quid si a Mennat, cogitare, ut census a censere?*

* 1. ARMENTARIUM, *Locus ubi arma reponuntur. Armentariolum, diminut. ab Armentario.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 521.

* 2. ARMENTARIUM, Armentum. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Armen- tarium, un monceau de grousse bestes, comme bœufs.*

ARMENTATUS, [Scutis gentilitiis orna- tus, Gall. *Armoirie.*] Charta anni 1343. apud Sammarthanos in Abbatibus Lesaten- sis Monasterii num. 27 : *Donamus... Mo- nasterio... quandam Crucem argenteam deauratam et Armentataam,... Calicem argen- teum cum Patena deauratum, et etiam Ar- mentatum, etc.* [Vide Ermantatus.]

¶ ARMENTIA, *Apes, essentia, extantia, Papias MS. Ecclesiæ Bituricensis.*

Rectius Codex reg. 7613 : *Armentia, apex, eminentia, extantia.*

¶ ARMENTUM, Stabulum, Gall. *Etable.* Vita S. Salvii tom. 5. Junii pag. 201. D : *Et jussit servis suis sancta corpora latenter asportare ad Armentum gregis sui, et precepit ea ibi in medio fossæ humo operiri.*

¶ ARMER. Computus generalis reddituum Regis Franc. ann. 1202. apud D. Brussel de Feudorum usu tom. 2. pag. clvi : *Pro una tunica Armer quam Rex habuit octo dies post S. Johannem xv. s. Scriptum Armer pro Ar- mel. Germani etiamnum Arni, vel Arnel eam vestium partem, qua lacerti brachiaque teguntur, vocant. Vide Armillum.* [* Scri- bendum f. armor. i. e. armorum. Vide etiam Tunica ad armare in Tunica, 2.]

* ARMERCIA. Codex reg. 4188. ad cal- cem Ordin. Rom. : *In muro S. Basiliæ fuit magna tabula erea infixa, ubi fuit Armericia scripta in loco bono et notabili.*

ARMERII, *Armororum fabricatores, facto- res*, uti vocantur a Senatore lib. 7. for. 18. 19. Gall. *Armuriers.* Occurrit hæc vox in const. Neapol. lib. 3. tit. 36, §. 1. [et in Codice MS. Confraternitatis B. Mariae in Ecclesia ejusd. B. M. Deauratæ Tolosanae.]

¶ ARMERINÆ PELLÆ, *Pelles muris Pontici, Peaux d'Hermine.* Rolandinus Pa- tavinus de factis in Marchia Tarvisina lib. 1. c. 13. apud Murat. tom. 8. col. 181 : *Purpuris, samitis, et ricellis, scarletis, bal- duchinis, et Armerinis.* Vide Hermellina.

¶ ARMESSARIUS, *Admissarius equus.*

Pactus Legis Salicæ ex MS. tit. 37. edit. Eccardi pag. 128 : *Si quis Armessario fu- raverit, cui fuerit adprobatum.... Si quis Ar- messarius cum gregem suum hoc est equas...*

¶ ARMEURARIUS, *Armororum faber,* Gall. *Armurier.* Lobiellus Hist. Britan. in Glossario : *Venire fecerunt Armeurarium D. Ducus Bituriae, qui scidit tunicam ser- ream.*

* Charta Caroli IV. reg. Franc. ann. 1324. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 112 : *Cutellariorum, Armeuriarorum, et quorum- cumque artificum villæ Tholos. qui dicuntur vulgariter ministeriales, curam, ordinacionem et regimen dictis capitulariis.... concedimus. Vide supra Armeator et mox Armifex.*

¶ ARMICIA, θυσία, *Hostia, victimæ, in Supplemento Antiquarii.* [* Vulcanius legit Almitia.]

ARMICOLA, [Miles. Tabula fundationis Monasterii S. Severi in Vasconia apud Mar- cam in Hist. Beneharn. lib. 3. cap. 8 : *Ad ultimum trado castrum Palæstrion cum omnibus appenditiis suis, et omni pertinentia, in silvis, in pratæ, et in villis, in landis, in aquis, in pinetis, et in vineis, cum omnibus Miltibus, seu Armicolis.*

¶ ARMICUSTOS, ὀπλοφύλαξ, *Armorum custos,* in Supplemento Antiquarii.

ARMIDOCTOR. Gloss. Græc. Lat. ἄρμιδι- δόκτορας, *Armidocitor : perperam Armiduc- tor, apud H. Stephanum in vet. Gloss. cap. de Militia. Idem qui Campidocitor, de quo Steweclius ad Vegetumlib. 1. c. 13. et Sal- masius ad Lampridium pag. 23.*

ARMIDUCTOR, *Cpitaneus in tractatu de Passione Domini, facta in urbe Ati- nensi.* [* Gemma Gemmarum : *Armiger, item Armiductor.*]

ARMIFACTOR, *Armorum fabricator.* Victor Vitens. lib. 1 : *Et quia Martinianus Armifactor erat. Vide Armerii.*

* ARMIFEX, *Armorum fabricator. Lit. remiss. ann. 1414. in Reg. 168. Chartoph. reg. ch. 183 : Notum facimus..... nos hu- milem supplicationem Johannis Maurelli Ar- misficiis.... recepisse. Vide Armifactor.*

ARMIGAISA. Vide Armilausa.

1. ARMIGATUS. 2. Regum cap. 6. vers. 4 : *Et David percutiebat in organis Armigatis et saltabat totis viribus ante Dominum. Ita quædam Editiones ex LXX. ἀνεψόντο ἐργάζοντο τῷ μερῷ, quod aliæ vertunt, pul- sabat in organis modularis. Ad quem locum sic Hugo Cardinalis in Postillis : Gloss. id est, ad armum ligatis, dum manibus ferentis tanguntur. Aliud genus organi est, quod cum aqua fit, sicut quoddam etiam horologium, quod dicitur hydraulum.* Gloss. Biblio- MSS. *Armigatis, adunatis, ab eo quod est ἕρπητος, id est, ad uno Joannes de Janua, Willel. Brito in Vocabulario. MS. Auctor Breviloqui [et Glossarium MS. Montis S. Eligii Atreb.] : Dicuntur organa Armigata, ad armum, id est, humerum ligata : unde in organis armigatis, id est, ad humerum positis, vel, ut quidam dicunt, est genus or- gani, quod cum aqua fit. Papias legit ormiza- tus, ferro alligatus.*

¶ 2. ARMIGATUS, Insignibus Gentilitiis ornatus. Charta ann. 1392. ex Archivo S. Victoris Massil. : *Primo apparabunt duos pannos de lana, quorum unum erit altitudi- nis quatuor cannarum et longitudinis qua-*

tuordecim palmorum, Armigati armis dominis Abbatis. In quolibet dictorum pannorum erit unum magnum compasum, quod tenebunt duo leones.

* ARMIGERATUS, Signatus, sculptus, Gall. *Armorié.* Inventar. ann. 1377. ex Ta- bul. S. Vict. Massil. : *Item unum missale bonum, notatum, et sufficiens, completum et bene illuminatum cum serratoriis argenti, Armigeratis lupi et leonis.*

¶ ARMIGERENS, Idem quod Armiger. De excidio urbis Aconis apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 766 : *Iterum qua- tuor primi rectores a quinta noctis hora usque ad solis ortum, et sic deinceps de suis, ut dictum est, subditis Armigerentibus muros et turres et portas civitatis.... providerunt cu- stodi.*

ARMIGERI, Scholarii, qui pro palatio excubabant, sic forte dicti, quod instruci essent scuto, quod arma peculiari vocabulo appellasse Latinos observavimus. Unde Plautus in Casina, quem prius *Armigerum* mox *Scutigerum* vocat; ut Ammianus lib. 13. Scutarium, quem antea *Armigerum* dixerat. Sed et apud Anastasium in S. Martino PP. *Armiger* promiscue *Spatharius* dicitur. Gloss. Græc. Lat. ἡπαρστική, Protector, *Armiger.*

¶ Præsertim vero evidentur appellati *Armi- geri*, qui Principum ensem et scutum defe- rebant, quibus ii uterentur, si necessitas incumberet. Unde in Glossis ἡπαρστική, est. *Insignarius, Armiger :* qua quidem dignitate donatus Nares apud Corippum lib. 3 :

Armiger interea domini vestigia lustrans, Eminet excelsa super omnia vertice Nares Agmina.

Et lib. 4.ensem Regium detulisse iudicat : *Nec non ensipotens membrorum robore co- stas Astabat Nares.*

Armigerorum porro summa olim fuit dignitas, ut qui primas tenerent in Regum aulis, et nonnunquam ad regalem ipsum apicem evenerentur. Jornandes de Rebus Goticis cap. 58 : *Nam et Thiodum suum Armigerum, post mortem Alarici generi, tu- torem in Hispania Regno Amalarii nepotis constituit. Et c. 60 : Quod Gothorum exer- citus sentiens suspectum Theodatū clamitat Regno pellendum, et sibi ductorem suum Witigem, qui Armiger ejus fuerit, in Regem levandum, quod et factum est. Vide Spatharius. Atque ii perpetuo Principis lateri adhærebant. Sidonius lib. 2. Epist. 2 : Circum- sistit sellam (Theoderici Regis) Comes Armiger. Ita effinguntur Armigeri Lotharii Imp. in ea tabella, quæ habetur in Codice Evangeliorum Bibliotheca Regiæ, quam delineari curavit vir clarissimus Steph. Baluzius in Notis ad Capitularia Regum Fran- cie pag. 1280. et Caroli Calvi, in altera ta- bella prefixa Codici Bibliorum, quem eidem Regi obtulerunt Canonici S. Martini Turo- nensis, ab eodem descripta : quæ quidem cum multa notatu digna contineat, ejusque sit omissa explicatio a viro doctissimo, cui saltem delineationis habebitur a posteris gratia, opere pretium facturum me arbitror, si quæ in ea sunt observanda potissimum ad Historiæ nostratis illustrationem vel cognitionem, attingam breviter, et quasi digito demonstrem : inde enim colligent viri*

eruditæ, ac cæteri, qui regni Gallici famæ ac gloria student, quantum ex ejusmodi quæ in veteribus Codicibus passim reperiuntur, figuris, et quæ in ædium sacrarum vestibulis, aut alibi prostant, statuis, Historia nostræ commodi ac luminis accessurum sit, si eas studiœ æri incidi carent: cum ob oculos nobis persæpe proponant, quæ legendæ apud Scriptores vix percipiuntur. In ea igitur tabella sedet Carolus in throno regio, aurea corona, quatuor exornata flosculis, caput cinctus, cuius qui frontem ambit circulus margaritis ac lapillis exornatur: ex quo quidem exsurgunt ramuli duo ad auriculas, qui in flosculos quodammodo reflexos evadentes, capitum cingunt apicem, adeo ut ex earum specie sit, quas ēnvozūt; vocat Anastasius. Atque qua parte supra emergunt ramuli, ad auriculas paululum infra propendent vittarum instar. Neque multum absimilis corona illa, qua Lotharii Imperatoris caput redimitur apud eundem Cl. Virum. Ita coronam auream gemmis exornatam Carolo M. tribuit Eginhardus: *Diademate quoque auro et gemmis ornatus incedebat; quæ quidem liliatis flosculis insignitur in ea tabella, quam Ingobertus Caroli scriba, Bibliorum, quæ jussu ejusdem, regio plane apparatu, sua ipse manu exaravit, quamque descripsit Alemannus in Parietinis lateranensis pag. 123. nullo cæterum circulo aureo capitum apicem ambiente.* Attensi Regis capilli: neque enim (ut in Lotharii imagine, vel Caroli M. apud Alemannum, cæterorumque alterius stemmatis Regum signillis ac monetis) prominent crinum flagella, quæ prioris Principum suæ propria: ex quo quæ in ædis sacrae Monasterii S. Germani Paris. vestibulo conspicuntur, Regum status prioris esse stirpis saltem docemur, quandoquidem s' emmatis alterius detonsi fuere Regum capilli. Tunica longiori vestitur, qualis forte fuerit illa: Carolo M. in solennioribus festivitatibus aut occasionibus, de qua sic Eginhardus: *Peregrina vero indumenta, quamvis pulcherrima, respuebat, nec unquam eis indui patiebatur, excepto quod Romæ semel, Adriano Pontifice petente, et iterum Leone eius successore supplicante, longa tunica et clamyde accinctus, calcis quoque Romano more formatis indebatur.* Tunica pallium profundissimum insternitur quadrangulum, (sagum vocat Eginhardus) Phrygio opere in limbo exornatum, astricatum fibula aurea versus dextrum humerum: sinistra denique baculum oblongiorem tenet, spissiorem parte superiori, ac in acutum sensim desinentem. Supra caput, e celo, triplici stella, sacrosanctam forte Trinitatem designante, distincto, manus inter radios prominet, quæ scilicet denotatur donatum a Deo quam gestat, corona: quæ quidem manus ejusmodi non semel effingitur in nummis posteriorum Imperatorum Constantinopolitanorum, maxime Romanum Diogenis, Alexii, Joannis, et Manuëlis Comnenorum, Isaacii Angeli, et aliquot aliorum, quos ex Gazophylacio Regio æri incidi curavimus, ut se ligent; indigitarent: quæ de re quedam observamus in Dissertatione de Imperatorum Constantino. numismatibus. Caroli throno proxime utrumque adstant Principes duo, capillis pariter detonsi, diadematæ:

CANGII GLOSS. — I.

caput cincti, quibus ab utraque parte Deipara e nubibus prodientis circulum aureum porrigit, cui grandiores quatuor insistunt magaritæ: unde evidenter patet, Caroli filios effingi, Ludovicum Balbum in regno successorem, et Carolum, quem parens Ratiasti Lemovicum Aquitaniam Regem dixit ann. 855. ut est in Annalibus Francorum Metenibus. Extant nunquam aliquot aurei Diogenis Romani, et Joannis Comneni, in quibus coronam Augustis iisdem Deipara imponit. Uterque breviori tunica, quam limbis sericus, vel aureus ambit, ad genua fere usque pertingente, et ad ilia succincta induitus est, pallio quadrangulo breviori ad sinistrum humerum fibula pariter aurea revincto. Braccis seu feminalibus coxæ vestiuntur, fasciolis crura, et pedes calceamentis constringuntur, ut Eginhardi verbius ut: ubi præsentim calceatura species observanda, de qua sic Monachus Sangallensis lib. 1. c. 36: *Erat antiquorum ornatus vel puratura Francorum, calceamenta forinsecus aurata, corrigiis tricubitalibus insignita: fasciolæ crurales vermiculatae, et subtus eas tibialia vel coxalia linea, quamvis ex eodem colore, tamen opere pretiosissimo variatas, super quæ et fasciolas in crucis modum intrinsecus, ante et retro longissimæ illæ corrigiæ tendebant. Quo spectant ista ex Fortunato in Vita S. Germani Parisiensis Episcopi: Cum die Dominico, ut loquimur, ex consuetudine caligas circinasset, debilitatem manuum vel pedum incurrit. Id est, cum fasciolas caligis aptasset. Cum eadem calceamenta specie Caroli Magni apud Alamannum, et Lotharii Imperatoris effigies conspiquuntur apud laudatum Baluzium: contra quam Carolus Calvus in ea imagine quam idem Scriptor delineari curavit pag. 1278. ubi cum calcis Romano more formatis ni fallor, effingitur. De utraque calceatura specie sic idem Eginhardus: *Excepto, quod Romæ semel... longa tunica et clamyde amictus, calcis quoque Romano more formatis indebatur. In festivitatibus veste auro texta, et calceamentis gemmatis..... ornatus incedebat.* Priore enim loquendi formula, calcis Romanos, qui in Carolo Calvo gemmati exhibentur: altera Francicos expressit, corrigiis tricubitalibus insignitos, ac reliquatos. In eadem qua bini isti Principes serie ac linea, stant Regii duo Armigeri, uterque virgatis sagulis, quæ Franci nostri a Gallis accepérant, ut est apud Sangallensem lib. 1. cap. 36. induiti: alter, qui ad dextram est, hastam ferream in alium surrectam, uti Carolo M. ab eodem adscribitur lib. 2. cap. 26. dextra tenet, lœva rotundo clypeo innixa: alter ad sinistram Regiumensem in vaginam reconditum utraque manu in transversum tenet, quomodo in Regum nostrorum soleinnioribus occasionibus præferri solet a Magno Scutifero, en écharpe, uti habet Ceremoniale Francicum. In tabella ab Ingoberto Scriba exarata, ad Caroli sinistram duo perinde stant Armigeri, quorum alter hastam et clypeum, alter nescio quid gestat: neque enim ensis aut spathæ in vaginam reconditæ speciem præ se fert. Sed utrumque esse Caroli Armigerum indicat his versibus idem Ingobertus:*

Ad dextram Armigeri pretendunt arma ministri,

Ecclesiam Christi invictus defensor in ærum, Armpotens magnis quæ ornat æspe triumphis. Caput ferrea galea cristatus uterque est, in Lotharii et Caroli Calvi iconibus, contra quam in ea, quam delineavit idem Ingobertus, ubi nudis ac detonsis stant capitibus. In tabellæ parte inferiori undecim effinguntur Canonici (nam tum erant Canonici in Ecclesia S. Martini Turon. ut pluribus probat vir eruditissimus Joann. Mabillonius in Elogio Alcuini) casulis veteri ritu formati, subitusque stolis, seu tunicis induiti, manipulos manibus prætententes vel potius stolas, seu oraria, uti Diaconi apud Græcos in sacris Liturgiis deferunt, ut est in Euchologio Goari pag. 4. 5. 6. 7. 11. 61. ita ut Diaconi hic effinguntur Canonici. Horum tres primi, quorum nomina retenguntur in versibus, qui ad tabellæ explicationem adduntur in MS. Codice, sacrum Bibliorum librum pretiosiori involutum panno Regi porrigit. Mos quippe is apud Monachos observabatur, ut Codices, quos ad legendum accipiebant, manutergio involverent, ut est in Epistolâ Theodemari ad Carolum M.; quæ quidem manutergia Camisia librorum vocant Statuta antiqua Cartusiensiū 1. part. cap. 41. § 36. Qui vero tribus his subest Monachus, ipse est auctor versuum, qui tabellæ subduntur, quos hic descriptissime, haud absurdum fortasse fuerit:

Hæc etiam pictura recludit qualiter Heros Offert Vivianus cuæ grege nunc hoc opus. Ante ubi post Patrem primi Tesmundus amandus, Sigwaldus justus, summus Aregarius. Quies tribus est probitas, pietas, verumque, fidesque, Cætera honesta quoque conassociata simul. Quartus his heret junctus, Sanctissime David, Qui te vi tota mentis amore colit, etc.

Qui porro Heros Vivianus nominatur in his carminibus, ille idem est, qui habitu sæculari vel militari ad sinistram stans in tabella conspicitur, dexteram protendens, tanquam qui sancti Martini Monasterii Canonicos, cuius erat Abbas Beneficiarius, in Regis conspectum admittit: id enim Heros vox satis indicat, que Monacho minime tribueretur. Ejusce ævi Scriptoribus inter Proceres aulicos recensetur, Comesque exerte dicitur in Fragmento Chronicæ Fontanellensis ann. 849. quo is cepisse dicitur Carolum fratrem Pipini, qui ad auxilium fratri serendum Aquitaniam destinabat, aliosque complices ejus. Nam etsi Abbas S. Martini non indigitetur, constat tamen eundem esse, qui hoc titulo donatur, virque inluster vocitatur in Chartis aliquot ann. 849. 850. et 851. apud Sammarthanos, ex eoque Comitem Turonensem fuisse plane licet conjicere. Verum de Viviano haud contemnendam movet difficultatem Audradus Modicus in Revelationibus, quas scripsisse aiunt ann. 853. Ille enim sic Deum inducit Carol. Calvum alloquenter: *Verum tamen quia Ecclesiæ de suo statu submoveare non timuisti, et propter te tantum malum affligit Ecclestam meam, scias te sequenti anno, in hoc mense, qui nunc est, Britanniam venturum, ibique ita ab inimicis tuis deshonestandum, ut vivus evadas, ibique morietur perfidus et nefandus Vivianus, qui non extimuit conculcare nobilitatem Ecclesiæ, Abbatem se glorians beati Martini,*

et cæterorum. Et infra : Venit quoque anniversarius dies, et sermo Domini completus est in Karolum et exercitum ejus : namque Vivianum et ab hostibus interfactum dèraverunt feræ silvarum, et multæ Ecclesie ab oppressoribus suis, ut Dominus prædixerat, eo bello sunt deliberatæ. Accidit autem hæc clades, in qua cæsus est in Armorica Vivianus, anno 837. cum scil. Ludovicus Pius Odonem Comitem aliosque proceres contra Malfredum et Lambertum Comites, qui, Lotharii partes amplexi, in eam provinciam cesserant, misit, a quibus illi, dum incautius prælium aggrediuntur, deleti ac cæsi sunt, quos inter Vivianum recenset Nithardus. At Annales Francorum Bertiniani cladem hanc referunt ad annum 834. (quibus consentiunt auctor Vitæ Ludovici Pii et Annales Francorum Fulenses) traduntque non Vivianum, sed Theotonem Abbatem S. Martini eo in prælio cecidisse. [** Vide Pertizii Monument. German. Histor. tom. 1. pag. 570. not. 17.] Proinde cum certum sit Vivianum Abbatem S. Martini Turonensis superstitem fuisse Carolo Calvo regnante, noui alias quærendus est Vivianus, qui Canonicos Turonenses ad eundem Regem introduxerit. Nam in Historia Translationis S. Gorgonii in Majus Monasterium, in dioecesi Turonensi anno 846. scripta a Monacho, qui intersuit, n. 8. apud Bollandum 11. Martii, *Illustris Vivianus Comes et Monasterii S. Martini Rector* intersuisse pariter dicitur, cum Landranno Turonensis civitatis Archiepiscopo, et Rainaldo ejusdem loci Abbate. Canonicos vero S. Martini Turonensis, hic delineari satis produnt præterea, ut opinor, versus, in quibus Perpetui et Briccio, qui sedi Turonensi præfueru, fit mentio, ubi de villis, quas eidem Monasterio restitui Carolus præceperat :

Reddis eas, Cæsar, Martini pro veneratu
Domini, seu precibus acuper amabilibus
Perpetui, nec non Briccio tutamine sancti,
Proque alias reliquis, ò Paradise, tuis.

Notum denique ex Sulpitio Severo in Vita S. Martini, in ejusdem Sancti Monasterio Turonensi, nullum aliam artem habitam, exceptis Scriptoribus, cui operi minor artus potissimum deputabatur : quam quidem antiquarum et librariam artem a Monachis et Canonicis subinde cultam argumento est præclarus ille Bibliorum Codex Carolo Calvo oblatus. Hæc strictim annotasse sufficiat in tam præclaro Historia nostræ monumento : quæ enim cætera spectant, et pallium quadrangulum, fascias, sagum militare, spatham Regiam, baculum Regium, casulam, manipulum, etc. in hisce verbis enucleata paulo susius reperiit Lector, cui præterea Liliorum Francorum vestigia in hisce tabellis non semel efficta licebit animadvertere.

ARMIGEROS REGUM, in Chartis Regum Hispanicorum crebro subscripsisse, observare est apud Antonium de Yerez in Chro-nico Ordinis S. Benedicti tom. 1. pag. 23. 39. appendix. tom. 7. 4. pag. 456. tom. 5. pag. 433. tom. 6. pag. 449. tom. 7. pag. 26. appendix, etc.

ARMIGERI, posterioribus sæculis appellati sunt potissimum nobiles inferioris ordinis, quod in bellis Militum seu Equi-

tum arma gererent, quo ii in præliis in-duerentur. Nam cum graviora essent Militum arma habebant illi Armigeros suos, qui ea deferebant, donec opus haberent. Unde ἀπλοπάρχαι, interdum et ἀπλωφόραι vocantur in veterib. Gloss. Gr. Lat. Aliud Gloss. MS. *Armiger, Armiportator*. Observat Britannicus ad Juvenalem Sat. 1. Armigeros etiam olim dictos servos, qui dominos suos sequentes, scutum, reliquaque arma geregant. Hinc Plautus in Casina : *Potius quam illic serve des Armigero nihil atque improbo, etc.* Nostrorum vero Armigerorum munus siccæ describitauctor Vitæ sancti Gamelberti n. 5 : *Pater autem cum eum nutritret, et ut moris est, ad usum Militiae instrueret, Armigerum sibi aliquoties fecit, armaque Militaria aut suspendit puer, aut præcinxit.*

[Nempe nobiles licet essent ex militari genere, donec ætatem attigissent, qua militari ordine donari possent, *Armigeri* dumtaxat indigitabantur, ut apud Romanos quamvis senatoria quis origine esset, usque ad legitimos annos *Eques Romanus* erat, deinde accipiebat honorem senatoriae dignitatis, ut est apud Isid. lib. 9. Orig. cap. 4. Hinc in veteribus Tabulis non semel viri natalium splendore insignes, qui ad militarem dignitatem nondum erant solemniter electi, nude vocantur *Armigeri*. Charta anni 1260. ex Archivo Veteris villæ : *Johannes Botyer tunc temporis Armiger. Altera anni 1305. ex eodem archivo : Johannes de Dolo dominus Comburi, tunc temporis Miles, et Guillelmus de Machua, filius et heres principalis defuncti Philippi de Machua, Armiger, etc.*]

Præsertim autem scuta Militum deferebant et hastas : unde *Scutarii* et *Scutigeri*, vulgo *Escuiers*, [* Græc. Ξευέπιοι. Vide Gloss. med. Græc. col. 1399.] appellabantur. Willelmus, Brito lib. 2. Phillip. de Guillelmo des Barres, egregio Milite :

Is se clam medio furatus ab agmine Regis,
Armigeri spoliat clypeo latus, et rapit hastam.

Willelmus Guiart :

Trois Escuiers qui portent lor escus,
Et en lor poins les trois espies molus,
Devant eux woient les auferans querous.

Ex quibus patet, Armigerorum præterea munus fuisse equos dextrarios Militum manu deducere, donec in præliis iis indi-gerent. Idem Poëta :

Ces Chevaliers à lor ostez venir,
Ces blanc haubers endosser et vestir
Les Escuiers ces bons chevaux tenir.

Le Roman de Merlin, seu Robertus de Bourron, de quadam Armiger : *Et li valés saut avant sur son ronchin, et maine le destrier en destre, et Baudemagus monte seur son palefroi tous armés, fors de son escu, et de son glaive, que li valés li porte. Ubi Kalés idem est ac Escuier, ut infra doceimus. Ar-migerorum denique officium erat Militibus deservire, corumque mandatis omnino obsequi. Le Roman de Garin.*

Li Escuier se pointent de servir.

Incertus Auctor in Historia Archiepiscoporum Bremens. ann. 1337 :

Respoedit humiliter se non eminere
Sanguine, divitis, nec tamen egere,
Sed de mediocribus genitum siucere,
Qui sponte nobilibus multum serviere.

Vide Albertum Aquensem lib. 3. cap. 29. lib. 9. cap. 5.

ARMIGER igitur vox seu appellatio tributa inde quibusvis servientibus, ut *Valletorum*, ut infra probamus. Leges Edwardi cap. 21 : *Archiepiscopi, Episcopi, Comites, Barones, et omnes, qui habent sacham... milites suos et proprios servientes, scilicet dapiferos, pincernas, camerarios, pistores et coquos sub suo Friburgo habeant, et item isti suos Armigeros, vel alios sibi servientes. Ingulfus pag. 886 : Quinquagenarius (estate Monachus)... habet Clericum seu garci-nem servitio suo specialiter attendentem, qui exhibitionem victualium recipiet de parte Ab-batis, modo et mensura, quibus ministratur gurgitione unius Armigeri in Abbat's aula. Vide Escudierius.*

ARMIGERI HONORABILIS, *Escuiers d'honneur*. Froissart. 4. vol. cap. 62 : *Mais leur fut à ce Parlement ordonné que... jusque à vingt Chevaliers, et quarante Escuiers d'honneurs, iront en France devers le Roy, etc.* Hodie in Regum nostrorum Palatio, *Es- cuier d'honneur* appellant, qui *Regina* est a manibus.

Tonus instar armigeri, apud Ordericum Vitalem lib. 12. pag. 880 : Guillelmus vero Luppellus a quodum rustico captius arma sua illi pro redemptione sui dedit, et ab eo Tonus instar Armigeri, manu palum gestans, ad Sequanam confugit. An quod solis Militibus, non vero Armigeris fas esset caesariem nutrire? Certe non memini me id legisse : nisi forte Ordericus spectaverit famulos domesticos, quos, Armigeros vocabat. Vide Scutarius.

* **ARMIGERIA**, Officium, partes armigeri. *Armigeriam exercere, gerere se prout armigerum decet. Charta ann. 1314. in Reg. 49. Chartoph. reg. ch. 77 : Qui Humbaudus, juramento præstito de veritate dicenda, dirit quod in predictis stilecidiiis seu joustes, joustaverat cum dicto Guillermo legitime, amicabiliter et fideliter, et exercendo gentilium et Armigeriam, et jus suum servando, et non falso, nec malitiæ.*

† **ARMIGERIUM**, idem, opinor, quod *Scutagium*, seu servitium militare, vel potius præstatio, quæ fit a militibus ratione feodi militaris. Ut enim *Scutiferi* pro Armigeri, ita *Armigerium* loco *Scutagium* dici facile potest. Charta Garcendis Comitis pro Basilica de Tomeris apud Stephano-rium in Antiquit. Occitan. MSS. : *Dono similiter Ecclesiam S. Petri de Fideris cum omni suo Ecclesiastico, cum decimis, primis et oblationibus, Armigeris et rebus aliis, quas predicta Ecclesia possidere videtur. Vide Scutagum.*

* *Haud scio an non rectius intelligeretur de oblationibus armorum in nobilium sueribus offeri solitorum. Vide supra Arme-tus equus.*

ARMILAUSA, ARMELAUSA, ARMILASIA, AR-MELAISIA, ARMIGALISIA, *Armilausa*, etc. Sagum Militare, quod thoraci superinduitur. Isidorus lib. 19. Orig. cap. 22 : *Armelausa vulgo vocata, quod ante et retro divisa, atque aperta est; in armis tam clausa, quasi armilausa, C. litera oblat.* Vet. Interpr. Juven. Sat. 5 : *Viridem thora-cu, apud eundem Poëtam, Armilausa prasinam interpretatur. Curtas Militum ur-*

nicas, ad genua usque pertingentes, ἄρματαν appellat etiam Mauricius in Strategis; quod ιτάνω τὸν ὅπλων induantur, dicta, vult præterea Suidas. *Sclavinam* interpetatur Uguio: *Armelamus* (leg. *Armelaus*) *vestis tantum humeris clausa, et ante et retro divisa, vel vestis tantum humeros tegens, sicut scapulare Monachorum.* Gloss. Isid. : *Armelaus, scapulare Monachorum.* Joannis de Janua *Armelus* habet. Idem Uguio: *Armellausa sic dicta, quod ante et retro aperta sit, in armis tantum clausa, et est Sclavina.* Scrivenerius ab *Armilausis populis*, quorum mentio fit in Tabula Itiner. Peutingeri, ejusmodi vestem dictam opinatur.

Vestem militarem facit etiam Paulinus Epist. 3: *Cum præterea facie non minus quam Armilausa ruberet.* Et Epist. 7: *Sibi ergo ille habeat Armilausam suam, et suas diligas et suis buccas.* Passio S. Bonifacii Martyris, edita ab Holstenio: *Vir est quadratus... coccinea Armelausia indutus.* Anastasius Biblio. in Gregor. II. pag. 70. de Luitprando Rege Longobard: *Atque sic ad tantam compunctionem plus monitis flexus est, ut, que fuerat indutus, exueret, et ante corpus Apostoli poneret mantum, Armilaisiam, balteum, spatam, atque ensem deauratum.* Ex iis emendandum Diploma Athelberti Regis Anglor: *Misurum etiam argenteum, scapton aureum, item sellam cum freno auro, et graminis exornatam, speculum argenteum, Armilausia oloserica, camisiam ornata manica predicto Monasterio gratanter obtulit.* Ita repono pro *Armlaista* ut est in Monastico Anglicano tom. 1. pag. 24. Perparam etiam *Armigalisa* apud Willelmum Thorn. pag. 1762. v. 54. editum legitur.

Almucis Canonicorum *Armilausiorum* nomen inditum a quibusdam, quod reliquæ vesti superadderentur. Tabularium Laudense apud D. Lucam Acherium in Notis ad Guibertum: *Capitulum ann. 1398. ea conditione investiendum (Decanum) censuit, ut dum installaretur, et fidem juramento prestaret, almutum, sive *Armilausam* ipse non haberet, (quia nondum sacris erat initiatus) sed in manus Buticularii, sive Syndicis Ecclesie deponeret. Infra: A Capitulo impetravit, ut sibi dehinc liceret uti hujusmodi *Armilausa*, sic tamen, ut illam in brachio deferret, non vero illum gestaret in capite.*

[* Schiltero *Armilausa* idem est ac *Armlaiz*, hodie *Ärmellatz*, ein *Latz mit Ärmeln*, Wachtero idem ac *Ärmellos*, Non manica, absque manicis, a los destitutus. Knilla Saga, in Glossar. Suio-Goth. Ibirii Voc. *Arm* loquitur de *silk trojo Ermalausa* i. e. tunica serica sine manicis. ADRL. Diezius Grammat. roman. vol. 1. pag. 51. ad hanc vocem confert Islandicum *Erma-lausi*. Apud Biornonem Haldorsonii scriptum est *Ermalaust sat*, Colobium, exomis. *Armi-laus* significare potuit *sine brachis*, German. antiqu. item ac Island. Confer Graffii Thesaur. Ling. Franc. vol. 1. col. 426. et vol. 2. col. 267. Sed fortasse vocis origo petenda cum Scrivero a populo *Armalau-sorum*. Vide Zeussii librum De populis Germanicis, etc. pag. 308.]

ARMILLUM. Vide *Armillum* 2.

ARMILLA Vide [* supra *Armella* et mox] *Armillum*. 1.

ARMILLINUS, Mustella Alpina seu

Pontica, Gall. *Hermine*. Vita S. Guillelmi Politiensis Erem. tom. 2. Aprilis pag. 468: *Pudicum Joseph nostrum æque ac Egyptia domina invadit, blanditur, ad nefarium la-cessit concubitum; sedna nititur purum temerare, hyena unicornum, sus *Armillinum*.* Vide *Hermellina*.

1. ARMILLUM, ARMILLA, ARCELLUM, Ornamentum brachiorum. Gloss. Lat. Gr. *Armilla, Arsellum, φύλλον, κλάνειν.* *Armillarius, φέλλος πεπούς.* Atque illud *Gallis nostris proprium fuisse docet Strabo lib. 4. (5.):* Χρυσοφερεῖαι δέ, περὶ μὲν τοῖς τραχύλοις σφεττά ξύνοντες, περὶ δὲ τοῖς βραχίονις καὶ τοῖς καρποῖς φύλλοι. Et Polyb. lib. 2: (29, 8.) Πάντας δὲ τὰς πρώτας κατέχετες πείρας, γρυσοῖς μακράζεις καὶ περιγείρεις; Τόσην κατακεκουμένην τοῦτο δέ τοι χρυσοῦν φέλλοιν, διφοροῦσι περὶ τὰς γυναῖκας, καὶ τὸν τράχυλον οἱ Γαλάζαι. Erant autem ejusmodi *Armilla Gallice* latioris segmenti instar, lapillis ac margaritis intextæ, quæ si non totum brachium, certe inferiorem brachii partem tegebant, unde et *Brachialia* dicuntur, interdum et *Manicae*. Glossæ Biblicæ MSS.: *Armilla propria virorum sunt, collutea victoriae causa militibus, ob armorum virtutem: unde et quandam Virilia dicebantur.* Ab intellectu autem circuli *Armilla* non discrepat, quia ipsa quoque hoc, ubi ponitur, ambiendo constringit: sed *Armilla latius extenditur, circulus rotundus fit.* Sed et hodie superiores Germani *Arml*, sive *Armel*, eam vestium partem, qua lacerti brachia-que teguntur, vocant, uti monet Cluverius lib. 1. Germ. antiqu. cap. 8. Vide Gregor. Turonens. lib. 2. Hist. cap. 42. et Gesta Reg. Franc. cap. 18.

Has etiam *Armillas* Danis militibus tribuunt Dudo de Act. Norman. lib. 1. pag. 64. 65. Will. Malmesburiensis lib. 2. de Gest. Angl. cap. 12. Saxo Grammaticus lib. 2. pag. 28. 33. Florentius Wigorn. et Hovedenus; ad quas jurare solitos scribit Ethelwerdus lib. 4. Histor. Anglic. cap. 3: *Eique statuant jusjurandum in eorum Armilla sa-cra.* Nisi hoc loco *Armilla* genus armorum fuerit: quod conjici potest ex Capitulis Caroli M. lib. 6. cap. 23: *Ut Armilla et brunia non dentur negotiatoribus: hac enim lege vetantur arma distrahi mercatoribus.* Has denique *armillas*, quas et *Baugas* vocabant, ut præcipua Regiæ dignitatis orna-menta habuisse Francos nostros, pluribus docuimus ad Alexiadem pag. 261. 262. quod etiam de Danis ac Anglis testatur Simeon Dunelmensis lib. 2. de Dunelmensi Ecclesiæ cap. 13. et Thom. Walsinghamus pag. 196. Vide Luitprandum lib. 1. cap. 7. et infra in *Baugas*. [Vide Grimmii Antiq. Jur. pag. 895, 896 et 50.]

* *Armille*, eadem acceptione, in Chron. S. Dion. tom. 8. Collect. Histor. Franc. pag. 350: *Au départir (le duc Richart) dona à l'un une Armille de fin or, quatre livres pe-sant; à l'autre dona une moult riche espée.* Quod vero in hastiliudiis *armilla*, ut plurimum, donabantur victores, *Armilla* nomine hastiludum designatur in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692: *Armilla, be-houdour.*

ARMILLA PRASONIS, apud Apicium lib. 7. cap. 9. *pellis est, seu cutis, quæ armis tanquam armilla inhæret, illosque obtegit, et quod armis, id est, humero deportetur*

ceu *armillum.* Ita Gabriel Humelbergius.

2. ARMILLUM, Vas vinarium, aptum ad portandum in humeris. Ita Uguio. Gloss. Isid. : *Armillum, crater, vas vinarium.* Gloss. Lat. Græc. : *Armillum, οξεῖον.*

* Neque aliud sonat vox *Armiole*, in Lit. remiss. ann. 1381. ex Reg. 119. Chartoph. reg. ch. 440: *Henriet saicha une dague... et la getu à ladite femme par tele manière, que se icelle dague n'eust encontré une Armiole plaine de vin, tenant trois quartes ou aviron, etc.*

* **ARMILISTRARE**, Arms pro ludere. Chron. Estense ad ann. 1350. apud Murator. tom. 15. Script. Ital. col. 462: *Hasti-ludentes et Armilistrantes ad frenum equi sui antecedebant dom. Zico de Caldinazio, marescalcus etiam dom. marchionis de Brandiburgo. Occurrit præterea ibid. col. 473. et 477.*

* **ARMILISTRIUS**, 'Quod armis locus lustretur, in vet. Glossar. ex Cod. res. 7641. Vide Thes. Fabri in *Armilistrium*.

1 ARMINEA, ARMINIA, Pellis muris Pontici, Gall. *Peau d'hermine.* Computus ann. 1333. Hist. Dolphin. tom. 2. pag. 257: *Pro infoderando mantello Dom. Comitissæ et corsetto de varyo minuto et pro quinque Ar-mineis unc. x.* Ibidem pag 28: *Pro Ar-mineis tribus, etc.* Alibi legitur *Arminia*. Vide *Hermellina*.

* **ARMINIUM**, f. pro *Arnesium*, Apparatus, quidquid ad alicuius rei ornamen-tum additur. Charta ex Tabul. Cassin. inter schedas D. de Montefalc. : *E v. paramentos de pannos de mixa cum omnia Arminium ipsorum.* Verum *Armoie* dixerunt nostri id omne, quod ad rem aliquam pertinet. Charta ann. 1331. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 608: *En la ville de Vineus un pressouer et quatre cuves. Item une granche et les mesons, si comme elles se comportent, avecques toute l'Armoie dudit pressouer et l'Armoie qui fu mons. Jehan de Milly.* Vide *Arnesium* 2.

1 ARMIRAGIA, Maris præfectura, Gall. *Amirauté.* Bartholomeus Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1264: *Et quia idem Simon Grillus propter officium *Armiragie* insolemnis procederet, et homines et popula-res ad ipsum confluenter, etc.*

1 ARMIRAGIUS, Maris præfectorus, Gall. *Amiral.* Bartholom. Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1264: *Sunt armatae aliae Galeæ xxiv. quarum fuerunt *Armiragi* Si-mon Gueretus et Nicola Cigala.* Rursum occurrat ibidem ad ann. 1263. Vide *Amir*.

ARMISCARA, [Mulcta gravior, quæ magnatibus ut plurimum solet irrogari.] Vide *Harmiscara*.

ARMISPATHA. Papias: *Armilla proprie-riorum sunt... eadem et circuli, et brachia-les, rotundæ, id est, bogæ, *Armispatae*.* Vide *Baugna*.

* **ARMITAGA** dicuntur *Organa ad armum ligata, vel secundum quosdam, genus est or-gani, quod fit cum aqua.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 521. [* Vide *Armigatus*.]

1 ARMITES, ARMITIES, Armpotens, apud Papiam MS. Janus Laurenberg. in Supplemento Antiquarii: *Armites, ὄπιται εἰς τογάρη ταξι, Milites in ultimo agminis ordine.* Idem: *Armites, περάταξις λεπτος, Ariesarmata.* [* Glossar. in cod. reg. 7644: 51.

Armitenens, Armpotens. De Armitibus, triariis, vide Forcellin.]

ARMIZATUS, Paratus, Ital. *Armeggiato*. Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 24 : *Galeæ vero Januensis... quæ prope terram morantes tenebant proras paratas, vel Armizatas in contrarium dicti venti.*

* **ARMO**, Pugio, sica, ut videtur. Statuta MSS. eccl. Aquisensis : *Statutum suit quod nullus canonicus, nullus clericus portare nudent cibellum, Armonem, falchionem penatum, clavem, ensem, aut alia arma.*

* **ARMOLLIS**, an idem quod mox *Armariorum*? Constit. pro abbat. S. Pauli Narbon. ann. 1127. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 33 : *A pascha usque ad ascensionem Domini in tertii et in quintis feriis aliquando, nec semper, liceat illis dare carnem sale conditam cum Arnolibus, vel cum aliis bonis et sanis herbis.* [** Apud Roquefortum in Glossar. Roman. est : *Armol, Arroche, plante potagere émolliente; en Prov. Armoué, en Esp. Armuellas.*]

* **ARMOMANTIA**, Johanni de Janua, *Divinatio qua sit in armis, id est, in scapulis bestiarum, ab armis et mantia. Mavrica Græcis est divinatio, vaticinatio.*

* **ARMONIA**, pro *Harmonia*. Johan. de Janua : *Armonia, Dulcoratio et consonantia plurimorum cantuum: Dulcis cantus cœli. Aquovia, Compages, et apud Musicos Concentus. Expositio antiqua Liturgiæ Gall. inter Anecd. Marten. tom. 5. col. 93 : Egreditur processio... cum prædictis Armoniis et cum septem candelabris, etc.*

* **ARMORACIA**, *ῥάφανιδος, Raphani. Supplem. Antiquarii. Radices sunt, quas Gallice vocamus Raiforts.* [**Vide Forcellin. in voce *Armoracea*. Glossar. in cod. regio 7644 : *Armoracea, id est lapsena*. Vide Isidor. Orig. lib. 17. cap. 10. num. 20.]

* Glossar. medic. Simonis Januens. ex Cod. reg. 6959 : *Armoraria, rapistrum, rufanum agrestis: aliquando mammorea et lacena vocatur.* Gall. *Grosse rave ronde.*

* **ARMORICA**, Juxta mare. Prosper Sanctacrucius lib. 2. de civil. Galliae dissensionibus apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 1446 : *Hoc a plerisque sagaciibus previso, in Nannetensi civitate, in qua hæc nunc scribimus, mense Octobri MDLXIII, quam antiqui Armoricam (hæc vox illorum lingua Juxta mare sonat) dicebant. Armoricis Ar, juxta, ad, super significat, et More, Mare. Cæsar lib. 7. de Bello Galli : Gallorum civitates, que Oceanum attingunt, veterum consuetudine Armoricae appellantur.* Vide Menagii Dictionarium Etymol. Gallic.

* Verum eodem nomine, prævalente usu, provincias, etiam longe a mari dissipatas, appellatas fuisse monet et probat Vir Cl. Dubos lib. 1. Hist. crit. monarch. Franc. cap. 8. quem consule.

* **ARMUM vel ARMUS**, Gall. *Arme, Quidquid ad percutiendum aptum est.* Charta Theobaldi reg. Navar. et Campan. comit. pro villa de Andeloto ann. 1268. in Reg. 151. Chartoph. reg. ch. 167 : *Si quis percussus fuerit de Armo moluto irruende, percutiens erit in voluntate nostra.* Vide supra in *Arma* 1.

* **ARMURARIUS**, Fabricator armorum, Gall. *Armurier, apud Rymerm tom. 10. pag. 648 : Armurarii armaturas suas... ca-*

riori pretio vendere proponunt, etc. Vide Armarius.

* **ARMURATUS**, Scutis gentilitiis, quæ vocant *Arma*, distinctus, ornatus, Gall. *Armoiré, Inventar.* MS. Ecclesiæ Noviom. ann. 1419 : *Duo coffreti... Armurati armis de la Bossiere... Item una cortina magna se-rica roiala et Armurata armis de Courtenay.*

ARMUS. [Johanni de Janua, *Scapula, humerus; sed humerus proprie hominum, Armus vero bestiarum. Vox nota Latinis Scriptoribus.*] Vide *Spatula*.

* **ARMUSERIUS**, pro *Armurerius*, ubi s pro r, *Armorum faber, Gall. Armurier.* Comput. ann. 1488. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 47. col. 1 : *Item pariter solverunt dicti domini consules magistro Johanni Codenencie Armuserio civitatis Avignonensis, pro reparando sive resuscitando undecim bergantinas veteres, etc.* Vide supra *Armeator*.

ARMUTIA, [Villosum amiculum, quo utuntur Canonici, Gall. *Aumusse.*] Vide *Almucium*.

* **ARMUZIUM**, Eadem notione. Translatio S. Prosperi, tom. 5. Junii pag. 71 : *Cui (Cathedrali) alias consultum satis videbatur per differentiam Armuzii, qua alteri ab alteris notabiliter discernuntur.*

1. **ARNA**, [Italis *Arnia*, Alvus apum, Gall. *Ruche d'abeilles.*] Fori Oscæ ann. 1247. fol. 16 : *Et si apes fecerint dumnum, parer eis in horto aut in vinea Arnam cum melle, et unam cantaram: et cum apes ibi fuerint congregatae, cooperiat eas panno, et sic teneat eas pignoratas, etc.*

* 2 **ARNA**, *Agna, apud Festum, a Gr. ἄρνης, agnus.* Glossar. Lat. Ital. MS. : *Arna, la pecora agniela.*

* **ARNAGLOSSA**, *Plantago, Plantayse, Prog. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. nostris Pluntain.* [**Vide Forcell. in voce *Arnoglossa*. Provinciales scribabant *Arnaglossa*, cuius vocis exempla videoas apud Raynouard. in Glossar. vol. 1. pag. 124. In Glossar. cod. regii 7644. *Armaglossa, Armoglossus et Arnoglossa* scribitur. Vide Isidor. Orig. lib. 17. cap. 9. num. 50, ibique var. lect.]

ARNALDENSIS, Moneta species, Vicecomitum forte Leomania, quibus familiare fuit Arnaldi nomen. Charta Joan. de Greilly Senescalli Vasconia ann. 1283. in Regesto Constabulariæ Burdigalensis fol. 221 : *Ha- buisse et recepisse... a Joanne Episcopo Aginensi 3000. librarum bonorum Arnaldensium.* In alio Reg. sub ann. 1303 : *In Agenno cur- runt Arnald. Chapot. et Petragor. Regestum Comitum Tolosa* fol. 30 : *Mille libræ Arnaldensis monete,* in Litteris Arnaldi Odonis Vicecomitis Leomania ann. 1248.

* Vel etiam comitum Carcassonensem aut Convenarum. Charta Phil. Pulcri ann. 1301. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 163. r°. col. 1 : *Castrum Altivillaris, deduc- tis 60. libris et 12. den. Arnaldensis, quos solvere annuatim debemus, pro legatis et ele- mosinis prædecessorum suorum, personis quibus debentur, pro 1220. lib. et 19. sol. Arnaldensis, valentibus sexcentis decem libras, novem solidos et sex denarios Morlano- rum.* Reg. ejusd. Cam. sign. Croix fol. 122 : *In Agenno currunt Arnaldenses, Cha- potenses et Petragoricenses.... Quinque Ar-*

naldi et Chipotois valent iij. den. Turon. Consuet. villæ de Buzet ann. 1273. art. 12 : Das sols et demey Arnauedenz. Art. 22 : Item tota persona que sera trobat en adulterio per homes dignes de fè,... en cent sols Arnaudens per justicia sua punit.

ARNALDIA, Morbi species, sed incerta, nisi forte alopecia fuerit. Rogerus Hovedenus in Ricardo I. pag. 693 : *Deinde eterque Rex incidit in ægritudinem, quam Arnaldiam vocant, in qua ipsi usque ad mortem labo- rantes, capillos suos deposuerunt. Eadem habet Bromptonus pag. 1201. Nicolaus Triveltus ann. 1191 : Gravissimum incurrit ægritudinem, quæ vulgo Arnaldia vocatur. Codex editus habet Arnoldia, sed perperam.*

ARNALDISTÆ, Hæretici, ab Arnoldo Brixiano Clerico appellationem nacti. De iis agunt Otho Frising. lib. 2. de Gestis Frid. cap. 20. S. Bernard. Epist. ad Guodon. Legat. et Gerhous Reichersberg. lib. 1. de Investig. Antichristi.

* **ARNALDUS, ARNOLDUS**, Ganeo, nebulo, homo nihil, scortator, Gall. *Delnu- ché, coquin, homme sans aveu.* Stat. Ver- cell. lib. 5. pag. 126. r° : *Non debeant emere vel reducere aliquos fructus, nec aliqua ligna ab aliqua persona ignota, soldato, meretrice, Arnaldo vel ribaldo, sub pena sol. ix. Pap. pro quolibet et qualibet vice.* Stat. crimin. Cumanæ cap. 187. ex Cod. reg. 4622. fol. 105. v° : *Non fiat, nec teneatur aliqua bar- taria ludi taxillorum... in aliquibus contratis nec parochiis, nec dominibus civitatis et con- siniorum Cumarum per aliquos stipendiarios, baraterios, Arnoldos, etc.* Hinc nostris Arnau- der, Arnaldorum more agere, molestiam inferre, vexare. Lit. remiss. ann. 1410. in Reg. 165. Chartoph. reg. ch. 72 : *Jehan des Roches dist à Jehan Courtois, tu me vas Ar- nauant, comme tu fiz hier mon pere, que tu assolas.* Vide supra *Arlotus* et *Filiū Hernaudi in Filiis*.

* Haud scio an inde *Hernoux* sit appella- tus vir, cuius uxor meechatur, ipso latente; an ab Arnulfi nomine; ejusmodi quippe hominum S. Arnulfus patronus dicitur, in Poem. de la Rose. Joan. Venettens. Carmelit. ann. circ. 1357. in Hist. trium Mariar. sic S. Josephum loquentem inducit :

*Holas dolent, et que seray,
Pour ly de tous gabbé seray,
Et sire Hernoux aussi clamé.*

* **ARNALYUS**, Qui consilia dat, Gall. Conseiller; a Celtaico *Arna, honor, et Ly,* palatium, curia, senatus, ut ex Viro in antiquis versato docet D. *Le Beuf* tom. 2. Collect. var. script. pag. 274. ubi vet. hanc Inscriptiōem refert : *MERCURIO et Mi- nerva Arnalyæ numinibus AUGUSTORUM SACRUM.* Cn. *PUBLIUS LUCELIUS MARCEL- LINUS DECURIO V. S. L. M.* [**Vide For- cellini, voce *Arnalia*.]

* **ARNARIUM**. Charta ann. 1157. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 676 : *Una cum omnibus suis ædificiis.... pra- tis et Arnariis, fontibus, rivis, aqua aqua- rumque discursibus. f. pro Alnariis, alnetis. Vide Alnidus et Arnus.*

* **ARNATUS PANNUS**, Tinea consumptus, exesus, forte ab Italico *Tarmoto* : quod idem significat. Statuta Massil. MSS. ann. 1253. ubi de Mercatoribus : *Si seiverint aliquam sarcituram vel malefacturam in ali-*

quo panno, ea non vendant, nec etiam Panum Arnatum vel vetustate consumptum. [** Provincial. Arna sive Arda, Gall. tene, et Arnos, teignous. Vide Raynouard. Glossar.]

¶ ARNEA, pro Arena, legitur infra in Bamber.

¶ ARNELAUS, Scapulare Monachorum. Gloss. Isid. In Excerptis Pith. Arnalaus. Vide Arnalausa, ubi Cangius legit Arnelaus.

¶ ARNENSE, Armatura, Gall. Harnois. Computus anni 1333. Hist. Dolphin. tom. 2. pag. 278 : Item pro paribus duobus de Arnense de malla, unc. iii. taren. vi. Item pro Arnense uno de malla de aczario, etc. Gall. diceremus, Pour un Harnois de mailles d'acier. Ibid. pag. 279 : Item pro portatura Arnensem Domini de portu Olibani usque Nizam, taren. iv. Vide Harnascha.

* ARNESUM, Arma, quæ quis induit, idem quod Armatura 2. Stat. Avellæ cap. 114. ex Cod. reg. 4624 : Quandocumque tempore alicuius guerræ cornabitur, quilibet homo Avilliane et ibi habitans atatis xxv. annorum.... debeat exire incontinenti cum suo arnicio seu Arnesco sibi injuncto. Vide Arnescum 1.

¶ ARNESE, Vox Italica, Proprie apparatus omnis bellicus; item quævis supellex. Ottobonus Scriba lib. 3. Annal. Genuens. ad ann. 1194. apud Murator. tom. 6. col. 369 : Loricas vero et armamenta varia, vasa etiam argentea, et aurum, et monetas, et alias innumerabiles divitias et multum Arnesi, sibi, prætermisisse juramentis, quæfecerant, retinuerunt. Chronicum Parmense ad ann. 1301. apud euudem Murator. tom. 9. col. 843 : Dominus Carolus frater Domini Regis Francie... transivit per Parmam cum certis et non multis militibus, et cum magno Arnesi equorum et somariorū. [** Ita etiam vox Arnes usurpabatur Provincial. et Harnois Gallis. Vide Raynouard. Glossar. et mox Arnesium, 2.]

¶ 1. ARNESIUM, ut Arnense, Gall. Harnois, Armatura. Codicillus Henrici Comitis Ruthenensis ann. 1222. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1170 : Præterea volo et mando, quod filius meus faciat ipsum Militem, et det ei Arnesium. Computa Dolphin. tit. Grasivodan. ann. 1334 : xxv. Juli pro una pelle viridi missa ad Dominum per Cotarellum ad faciendum corrigias in Arnesio suo. Occurrit eadem notione ibid. in Computis anni 1333. et in Instrumento anni 1409. tom. 1. novæ Gall. Christ. pag. 128. col. 1. Vide Harnascha.

* Arest. parlam. Paris. ann. 1454. 20. Mart. : Et ulterius curia declaravit Arnesia seu arma, quæ dicti canonici deferabant excessus committendo, esse regi confiscata. Pro ense, seu alio armorum genere, quo quis percutere potest, in Lit. remiss. ann. 1404. ex Reg. 158. Chartoph. reg. ch. 307 : Dictam domum Arnesio evaginato intravit dictus Poncius. Vide supra Arnum.

¶ ARNEIA ARMORUM, Apparatus, Gall. Provision d'armes. Charta anni, circiter 1423 : Cum proper guerras que actenus vigerunt et adhuc vident, causantibus adversariis et hostibus regni Aragonum, civitas Massilia causa suæ defensionis plurimas expensas fecerit tam in fortificatione murorum quam in

Arnesiis armorum et in artilleria et bombardis et similibus, etc.

¶ ARNESIUM SAUMERII, Instructus equitellarii, Gall. Harnois de bête de somme. Capitulu Gener. S. Victoris Massil. MSS : Equi seu equitatura, quos Prior ille solitus erat ducere, dum vivebat... et omne Arnesium Saumerii, etc. [** Vide in Arnesi locum Chron. Parmensis, et infra Arnexium.]

¶ 2. ARNESIUM, ARNEYSIUM, ARNEZIUM, Quævis supellex Ecclesiastica et domestica, etiam muliebris. Testamentum Beatrixis de Alboreya ann. 1367. inter Aneid. Marten. tom. 1. col. 1524 : Quæ omnia volumus vendi per quadriores nostros, et de eorum pretio legamus et dari volumus Abbatissæ dicti loci quatuor florenos auri, et cuilibet moniali duos florenos auri, et residuum pretii dictarum rerum convertantur in focalibus et aliis Arnesiis factis in altari dicti monasterii.

Charta Raymondi Episcopi Penestrini apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 348 : Cum eorum iuribus, jurisdictionibus et pertinencias universis, Arnesiisque, utensilibus, pannis, lectis, superlectilibus, ac aliis rebus et bonis mobilibus et immobilibus. Charta anni 1369. ibid. pag. 350 : Item dictus dominus Dalphinus promisit et donavit dicto Murquesio nominibus quibus supra, Arnezi eidem Cathariæ competentia secundum statutum sui generis. Acta pontificatus Joannis XXII. ad ann. 10 : Ecclesia quoque dicti castri de ejus mandato campanis, libriss, Arnesiis et rebus sacris omnino extitit spoliata. Computa Dolphin. Grasivod. ann. 1334. fol. 125 : Pro præmio sigilli litterarum compositionis... super facto cavalcatarum debite non sequatarum, et etiam Arneysiorum non portatorum, etc. Ibid. fol. 74 : Item ponit se solvisse pro capella Domini et Arnesium Dalphiniæ, etc.

* Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 630 : Iterum dictus capitanius.... dixit famulis suis statim : Parate equos, et Arnesia onerate confestim. Pro instrumentis ad venationem aptis, in Transact. ann. 1501. ex schedis Præs. de Mazaugues : Sub pena.... omissionis furonorum, panelorum et aliorum ingeniiorum et Arnesiorum, cum quibus venaretur. Vide Arnese.

¶ 3. ARNESIUM, Tunicæ species, sagum, paludamentum, Gall. Hoqueton, Cotte d'armes. Litteræ Joannis I. Regis Franc. ann. 1351. apud D. de Laurier tom. 2. Ordinat. Reg. pag. 481 : Item, quod unicus (f. unius) dicti Consulatus possit et valeat deferre baculum pictum floribus liliæ, et Arnesium suum, sicut servientibus in tulibus deferri consuetum.

¶ 4. ARNESIUM, Ferramentum, Gall. Outil. Litteræ anni 1340. Hist. Dolphin. tom. 1. pag. 53 : Clientes nostros muniri faciatis, et provideri Arnesiis pro cala et destructione arborum, vinearum et bladorum opportunis; ut pote de guys, falcibus, destruax, seu securibus, fauciis et fundis, ac aliis debitibus Arnesiis.

¶ ARNEXIUM, Ornatus equi, Gall. Harnois, et forte quævis impedimenta et sarcinæ, Gall. Bagage, Equipage. Chronicum Veronense ad ann. 1301. apud Murator. tom. 8. col. 641 : Dominus Canis Grandis de la Scala posuit in conflictum Paduanos in

burgis Vincentiæ, qui venerant causa accipendi eidem civitate Vincentiæ, eos morti tradendo, et eorum equis et Arnexiis spoliando. Vide Arnesium 1. et Arnixium.

¶ ARNEYSIUM, ARNEZIUM. Vide Arnesium 2.

¶ ARNILAUS. Vide Arnelaus.

¶ ARNISIUM, ARNIXIUM, Ogerius Panis Annal. Genuens. lib. 4. ad ann. 1213. apud Murator. tom. 6. col. 405 : Exercitum totum fugaverunt, tendus quoque, papiniones et Arnisiū habuerunt. Ibidein: Boves, carros, carrocios, tendas, papiniones, mulas et Arnixiū totum retinuerunt, et habuerunt valorem ultra librarium quadraginta millia Papiniorum. Quibus in locis non solum equorum ornatus, Gall. Harnois, sed impedimenta quævis et sarcinæ debent intelligi. Vide Arnexium.

* Supellex quævis cum ecclesiastica, tum domestica. Stat. Placent. fol. 117. r^o : Ab inde supra possit facere pignorari vel derobari aliquem ejus debitorum in predictis vestibus, lectis et Arnisiis et supellectilibus necessariis et oportuniis. Chron. Placent. ad ann. 1387. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 548 : Et erat mirabiliter fulcitus in domo sua Arnisiorum, et habebat in dicta domo sua unam capellam cum altare mirabiliter ornata, et parata.

¶ 1. ARNITUS. Fredegarius Schol. cap. 64 : Totamque Persidam suæ ditioni rededit, captiæ exinde multis thesauris, et 7. Arnitus, tribus annis circiter Persida vastata, ejus ditioni subiicitur. Ad oram annotatur in aliis Codd. legi, Aeltis, Aeltarnitis, et Welharnetis. Sed obscurum per obscurius.

* 2. ARNITUS, Quævis impedimenta, sarcinæ, Gall. Bagage. Salvagardia ann. 1326. inter Ordinat. reg. Franc. tom. 4. pag. 452 : Cum olim Theobaldus. . . . inhibuisset ne quis equos, boves, asinos eorumdem Pruliæcum ad Arnitus, ad quadrigam, ad traham sive ad hercam capere presumant, etc. Si tamen legendum non est, quod vehementer suspicor, ad aratrum; ut ex ipso contextu satis patet. Arnoix vero, pro Femora, Gall. Cuisses, obscene accipiuntur, in Lit. remiss. ann. 1399. ex Reg. 154. Chartoph. reg. ch. 590 : Icellui exposant ouï que ledit Pierrat l'avoit appelle filz de putain, et aussi s'estoit-il vantez qu'il estoit entrez entre les Arnoix de la femme dudit exposant.

¶ ARNIXIUM. Vide Arnisiū.

¶ ARNO, Belgis olim idem quod Aquila. Hinc Arno seu Arnoldus Elnonensis Abbas, deinde Saltzburgensis Archiepiscopus apud Alcuinum Epist. 34. et 104. Aquila vocatur. Prior ita inscribitur : Aquile Antistiti Albinus; posterior vero : Dulcissimo fratri et sanctissimo Præsuli Aquile. Hinc factum, inquit Mabill. in Actis SS. Benedict. sæc. 4. part. 1. pag. 64, ut ad annum 717. scripsit Aquilum hunc distinguendum esse ab Arnone. Quem locum cum legisset vir doctus dominus Landoldus de Kinpen, Monachus Elnonensis, amicus meus, monuit me sibi videri Aquilam non alium esse ab Arnone. Germanicum seu Flandricum nomen esse Arnout; ex quo ducta synonyma Arnulphus, Arnoldus et Arno seu Arnonus; addita aspiratione Germanis et Flandris familiari, fieri Harent : quæ vox Aquilum significat. Similia

habet Molanus ad diem 16. Augusti, ubi de S. Arnulpho. His aliisque consideratis ad ductus sum, ut credam Arnonem et Aquilum unius et ejusdem esse nomen duplex, alterum Germanicum, alterum Latino redditum pro more illius etatis. Rem firmat Ælfricus in Glossario, et Somnerus in Dictionario Anglo-Saxonico, quibus Earn Aquilam significat.

* **ARNOGLOSSUS**, Piscis genus. Tract. MS. de Pisc. cap. 96. ex Cod. reg. 6838. C: *Arnoglossus, cui ab agnina lingue nomen positum est, a nostris perpeire nominatur. An idem qui Anoncelle, appellatur, in Ordinat. ann. 1415. ex Reg. 170. Chartoph. reg. ch. 1. et Arnoncelle, in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. Puter fol. 247. r^o. Ut ut est emendandæ Literæ ann. 1315. tom. 1. Ordinat. reg. Franc. pag. 600. ubi editum Avonselle.*

* **ARNOLDUS**. Vide supra *Arnaldus*.

* **ARNOSIUM**, Armatura, Gall. *Harnois*. Testamentum Guigonis Episc. Casinensis ann. 1345. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1460 : *XIX. Item de donatione inter vivos, seu donatione causa mortis, et ut melius valere poterit, Ademario de Bardis domicello meo equum, quem equitat, et Arnosium, seu armaturam quas habet, pro gratis et acceptis servitiis, que mihi impedit.* Vide *Arnesium*. 1.

ARNULPHINUS, Moneta species, quæ currebat in Provincia Comitatu sub ann. 1465. valebatque ducato cum dimidio.

* **ARNUS**, pro *Anus*, Arboris species, Gall. *Aune*. Statuta Arelat. tit. 127 : *Arni de condamina Abbatisse et de quolibet alio loco exeuntes in viam publicam putentur quolibet anno... ne dicti Arni faciant impedimentum transeuntibus per viam.*

AROAGIUM, Facultas, ni fallor, linum vel cannabini in aqua macerandi et eluendi, a voce Gallica, *Rouir*. Charta Guidonis Episcopi Ambian. ann. 1226. ex Tabulario Ecclesie Ambian. : *In alia autem aqua tam superioris quam inferius habent homines Ecclesie Ambianensis liberum Aroagium, et communes usus, hoc excepto, quod ibi non possunt piscari, vel aquam ad alia loca divertere, vel illud impedimentum, quod dicitur castigare, de novo facere.*

* *Aroer*, eadem notio, dixerunt : unde certa est Cangii interpretatio. Charta ann. 1340. ex Chartul. 23. Corb. : *Pour avoir leur usage commun pour Aroer lins et canvres. Essegner, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1451. ex Reg. 185. Chartoph. reg. ch. 99 : Ou temps que on met les chanvres en l'eau pour Essegner.*

* **ARODANDRUM**, Arbor; quod corrupte dicitur *Lorandrum*, et quod sit similis foliis Lauri. Papias MS. Bituric. [** In glossar. cod. reg. 7644 : *Arodandrum, arbor quæ corrupte vulgo Lorandrum vocatur, quod sit foliis lauri similibus*. Vide Isidor. Orig. lib. 17. cap. 7. sect. 64. ibique var. lect.]

* Vox manifeste corrupta ex *Rhododendron*, Botan. aliter *Nerion*, Gall. *Laurier rose*.

* **ARODINA VESTIS**, Rosei coloris a Graeco Ρόδινη, *Rosa*. Anastasius in Vitis PP. apud Murat. tom. 3. pag. 251. col. 1 : *Fecit in Basilica... vestem rubeam de Arodina (al. diarodina) inquit Murator, quod retinendum dicerem, si casus adjectivi cohæreret cum*

substantivo. Diarhodinus vox est nota, ut videre potes in voce Rhodinus.

* **ARODONGNATURA**. Vide infra *Rognatura*.

* **AROLIUS**. Vide *Arrolius*.

AROLUS, Genus retis, quo aves capiuntur. Describitur a Petro de Crescentiis lib. 10. de Agricult. cap. 22.

* **AROMATARIIUS**, Pharmacopola qui componit utilia medicamenta, Gall. *Drogist*. Item Unguentarius, Gall. *Parfumeur*. Concil. ann. 1585. inter Hisp. tom. 4. pag. 324 : *Non tamen interdicitur Chirurgis et Aromatariius, ne his diebus (festis) officia sua exerceant, quantum ægrotorum saluti convenient. Et pag. 342 : Ne ludant (Clerici) in locis publicis, aut in domibus, quo ad id multitudo hominum convenient, veluti in domibus Aromatariorum aut tonsorum. Idem forte in Hispania tunc erant Pharmacopola, Chirurgi simul et Unguentarii, unaque Aromatarii voce designantur.*

* **AROMATICITAS**, Odor vel sapor aromaticus. Bartholomæus Anglicus lib. 19. de Proprietatibus rerum cap. 56 : *Vino autem optimo species profunduntur et reperfunduntur, donec virtus specierum vino incorporetur, et optime clarificetur; unde a vino (claretum) contrahit fortitudinem et acumen, a speciebus autem retinet Aromaticitatem et odorem, sed a melle dulcedinem mutuantur. Bern. de Breydenbach Itin. Hierosol. pag. 98 : Libanus igitur est mons redolentia et summa Aromaticitatis. Nam ibi herbe odoriferæ crescent... In Libano quiescentes tui sunt a venenosis serpentibus, quos sua Aromaticitate et virtute fugant tam herbe quam arbores.*

1. **AROMATIZARE**, Odorem spargere, redolere, Joanni de Janua. *Catholicon Armoricanum*: *Flaerayffmut, G. flaerier bon et souef, Aromatizare. Jocelinus in Vita S. Patricii n. 3 : Velut ex promptuario pleno spiritualium unguentorum divinum odorem intrinsecus manante, foras Aromatizabat multiplicium miraculorum copia. N. 9 : Consuevit... multarum orationum odoramenta Aromatizare. [Balsamum Aromatizans, Eccles. 24. 20.]*

2. **AROMATIZARE**, Aromatibus condire, Gall. *Embaumer*. Chron. S. Petri Vivi Spicileg. Acher. tom. 2. pag. 745 : *Reperta sunt in ipsis Ecclesie fundamentis sepulcra... quæ omnia erant plena corporibus honestissime palliatis, Aromatizatis, etc. Vita S. Pecinnæ Virginis tom. 5. Junii pag. 87 : Colleguntque corpus venerabile Aromatizantes illud Christicolarum more, prout dignum erat tantæ virgini. Vita S. Salvii Episcopi, ibid. pag. 202 : Translata sunt autem sancta corpora die illa, et Aromatizaverunt ea induentes linteaminibus ac vestibus honorificis.*

* *Aromatiser*, eodem sensu, in Vita J. C. MS. :

... . Laissiez ester Marie;
Ele a tant fait qu'ele est ma mie....
Ou que je soie ensepelis
Mon cors Aromatisera.

3. **AROMATIZARE**, Thus adulere. Guidonis Disciplina Farsensis lib. 1. cap. 4 : *Duo Sacerdotes cappis adornant se, ut altaria Aromatizent. Ibidem pag. 66 : Sacerdos... sit preparatus in secretario, mittat*

incensum in thuribulum et tunc veniat, Aromatizet altare majus, etc.

* **AROMATIZATIO**, Eadem notio ibidem non semel.

* **AROMATORIUS**, Pharmacopola, Gall. *Apothicaire, Drogiste*. Statuta MSS. Cardinalis Trivultii Abb. S. Victoris Massil. ann. 1531 : *Tenetur Infirmarius solvere Aromatior quæcumque Medicus impedit pro sanitate egrotantium Monachorum.*

* **AROMATUM**, Aroma, Gall. *Baume, parfum*. Sermo S. Humilitatis Abbatissæ tom. 7. Maii pag. 834 : *Exprimamus oleum de speciosa oliva quod unum illumina et prebeat saporem bonum et conditum, et de ipso faciamus Aromatum simul cum balsamo quod manet speciosum in aeternum.*

* **ARONCALE SOLUM**, Ager incultus. Vide *Runcalis*.

* **AROTHEUS**, interpretatur *Scotomatus*. Papias MS. Utrumque mihi perinde incognitum, nisi forte *Scotomatus* idem sit ac te-nebrosum a Graeco οχτος, tenebrae; sed hoc divi nare est. [** Glossar. cod. reg. 7644 : *Arotheus, etc. ut ex Origene. De altera voce vide Forcellini Lexic.*]

* **AROVASIA**, sive *Arida Gamantia*. Certa Viromanduorum regio circa Peronam, Cameracum et Bapalmam. *Abbatia S. Nicolai in Arovasia* quæ caput est Congregationis Ordinis Canonicorum Regul. S. Augustini. [* Vide supra *Aridagamantia*.]

1. **ARPA**. Gloss. *Ælfrici : Arpa, Æren geat*, id est, *Porta area*, juxta Sommeri Glossar. Saxon. sed forte idem fuerit quod *Haspa*. Vide in hac voce, et in *Harpa*. [** Bosworth. Glossar. Anglos. in Suppl. 4, e : *Æren-geat ab earn, aquila et gæt, capra, Angl. the geat-eagle*. Scribitur *Earn-geat* in Glossar. Anglosax. Hist. nat. apud Monium; unde patet idem esse quod sequens. Conf. Gloss. med. Graec. in *Ἀρπα*.]

2. **ARPA**. Matth. *Silvaticus* in Pand. : *Alharbe est quædam avis, quæ in nostra lingua vocatur Arpa, quæ est facta ut milvus.* * *Nostris Arpe*; pro *Harpie*, avis poetica *Arpie*, apud Dant. in Infer. cant. 13. Consolat. Boetii MS. lib. 4 :

*Arpes sont oysiaus de corsage,
Et sont pucelles de visage.*

3. **ARPA**, Cithara, species instrumenti musici. *Fridegodus* in Vita S. Wilfridi Episc. inter Acta SS. Benedict. sæc. 4. part. 1. pag. 724 :

*Tunc oculos pulceris vanos illudit idæis,
Aures et blandis demulget sepius Arpis.*

Vide *Harpa*.

* 4. **ARPA**, Harpago vel forceps focaria, Gall. *Pincettes*. Inventar. ann. 1218. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 67. col. 2 : *Tria verica, unam astellam, quandam Arpan, etc.* [** Provinc. *Arpa* est *Unguis avium*. Vide Raynouard.]

* **ARPACARE**, Harpagone trahere, Gall. *Tirer avec une main de fer, Harponner*. Columnarium seu Comœdia sine nomine in argum. ex Cod. reg. 8163 : *Rem omnem aperit, et quo sato puerum (in viminea fiscella aquis expositum) auro gemmisque cum multis... Arpacaverit.*

* **ARPAGA**. *Ugutio : Succinus, gemma quædam, quam Graeci vocant electrum, fulvi et cerulei coloris, fertur arboris succus esse et ob id dicitur succinus. Vocatur et a quibus-*

dam Arpaga, ab arpe, (ἀρπάζω) quod est rapere, quia attractu digitorum accepta, vel coloris omnia folia et vestium fimbrias rapiat, et paleas, sicut magnes ferrum.

* **ARPAGARE**, Arripere, apprehendere. Vita S. Amalbergæ ex Cod. reg. 5506: *Lupus latronem ne evaderet tenuit, atque, quem facile Arpagare potuit, non licuit. Apoignier et Apoignier nostris, eodem sensu. Lit. remiss. ann. 1374. in Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 608: Icellui Bourdon Apoigna ledit coustel; mais, ledit Pierre tira si fort, que il lui trancha les mains.* Aliae ann. 1389. in Reg. 138. ch. 49: *Lequel Joudon Appoigna dudit poules en l'escuele.* Vide infra *Arrapare et Harpagare.*

ARPAGO, Genus vasis. Unde Josephus: *Facit vas aurea, ollas, caldarias, et Arpagones. Ugutio.* [Arpago scriptum est pro Harpago: quod instrumentum est ferreum Latinis Scriptoribus notum, uicos habens et a Graeco ἀρπάζω derivatum.]

* Pro Ligonis specie, instrumento scilicet recurvo versandæ terræ apto. Andr. Billii Hist. apud Murator. tom. 19. Script. Ital. col. 128: *Post tertium demum diem egressi portis, alii ad hostes profiscuntur eosque in pugna detinent; alii Arpogonibus, ligonibusque ac dolabris inferioris viæ aggredi effringunt, etc.*

ARPAGUS, Immatura morte raptus, ab ἀρπάζω, Rapiro. Claudius Menestrier Hist. Lugd. pag. 56. ex antiqua inscriptione: *Et sub ascia dedicaverunt, multis annis vivat qui dixerit Arpagi tibi terram levem.* Vide ibi notam ejusdem Menestrier. [** et Forcelli, in voce *Arpagius*.]

* Vel Ipsa mors immatura. Consule præterea P. Colon. tom. 1. Hist. lit. Lugdun. pag. 211. D. Martin. lib. 5. Relig. Gallor. cap. 9. et lib. ult. Comment. ejusd. ad Script. sacr. pag. 332.

ARPATA, Mensuræ species. Tabularium S. Petri Generensis apud Marciam in Hist. Béarn. lib. 5. cap. 25. n. 8: *Odo Cisteñensis... dedit B. Petro, in eodem mercato Arpatam salis in perpetuum possidendum.*

* **ARPAUDA**, Quantum pugno continetur, pugillus, Gall. Poignée. Leudæ major. Carcas. MSS.: *Item pro cargua de centonica seu herba lou brigeria, i. Arpaudam.* Ubi versio Gall. ann. 1544: *D'une charge de l'herbe, appellée la sainttonica sive la breguiere, une Arpade.* Qua etiam notione accipienda videtur supra vox *Arpatu*.

* **ARPAX**, Harpago, Gall. Harpon. Annal. Etens. ad ann. 1397. apud Murator. tom. 18. Script. Ital. col. 928: *Validissima armata dom. ducis Mediolani.... cum grandi numero pugnatorum, bombardis, ballistris et saxis manubialibus, necnon Arpacibus ferreis, et apparatus ad uerendum.* Vide *Arrapax*.

ARPAXARE, [Rapere, ab ἀρπάζω.] Vide *Harpagare*.

* **ARPENNA**, Agri modus, idem qui supra Arapennis, Gall. Arpent. Acta Ezonis et Mathildæ tom. 5. Maii pag. 59: *Domino Nicolao prefati Cœnobii patrono Arpennas xxi. in Clotteno perpetua traditione adjeci.*

* **ARPENDIUM**, Modus agri, Gall. Arpent, idem qui Arapennis. Tabular. S. Sulpit. Bituric. fol. 125: *Datur Arpendium vineæ apud Acherium, pro quo dici debet anniversarium.* Apud Arelatenses Arpent

dicitur, Major circinus ligneus, quo agricultores utuntur in metiendis agris.

* **ARPENNIS**, Eadem notione apud Doublum Hist. Sandionys. pag. 829. 836.

* **ARPENNUM**, Eodem intellectu, apud Stephanotium tom. 2. Antiq. Occitan. MSS. pag. 413.

* **ARPENNUS**, Idem, apud Martenium tom. 1. Ampliss. Collect. col. 197. Vide *Arapennis*.

* **ARPENTARIUS**, Agrimensor, Gall. Arpenteur. Charta Blanchæ comit. Trencens. ann. 1217. in Chartul. Campan. Cam. Comput. Paris. : *Si autem ibi fuerit aliqua plateau sine arboribus ad extimationem Arpentarii et considerationem mercatorum, qui emere nemora consueverunt, ad usus et consuetudines eorum erit emptoribus emendatum.*

* **ARPENTATOR**, Agrimensor, Gall. Arpenteur, apud Spelmannum in Glossario, quod vidz. [* Memor. D. Cam. Comput. Paris. fol. 54. v^o: Die 11. mensis Sept. 1373. Johannes, dictus le Pere, fecit solitum jura mentum de exercendo officium Arpentatoris boscorum baillivice Meldensis. Occurrit præterea in Charta ann. 1258. ex Chartul. Campan. fol. 479. et alibi.]

* **ARPENTINUS**, Modus agri, idem qui Arapennis. Charta Phil. Aug. inter schedas Mabill. : *Elydornis comitissa S. Quintini et domina Valesiae.... dedit leprosis de Firmitate tres Arpentinos prati.* Vide *Arpentium*.

* **ARPENTUM**, **ARPENTUM**, Idem quod Arpenni, Modus agri, Gall. Arpent. Charta ann. 1181. ex Archivo Ecclesiæ Dolensiæ: *In tota terra Carcou non stant nisi tria Arpentia.* Liber anniversariorum et pitanciarum Monasterii S. Germani Paris. fol. 5. v^o: *Anniversarium Gilberti Begant 110. sol. Paris. super quinque Arpentia vinearum et dimidia sita apud Fontanetum.* Arbitrium Abbatem Gimontis inter et cives Gimontanos in Aquitania: *Dixerunt et pronuntiaverunt, quod perticis cum quo mensurantur Arpente et terræ et vineæ, ... habeat in perpetuum et habere debeat decem palmos bonos et largos de longo, ut hactenus habere consuevit, et Arpentum computatur de centum duobus libris et octo scacquis, et conquada terra computetur de septuaginta quatuor libris et decem scacquis ad perticum superius memoratum.*

* **ARPETA**, corrupte pro Erpetæ, seu Herpetæ, Ignis sacer, ἵπνος, Græcis; tumor exulceratus, a flava bile sincera proveniens. Chronicum S. Maxentii, seu Malleacense ann. 1014: *Obiit Petrus Abbas... morbo Arpetæ, id est, igni inextinguibili, sive se consumens. Iufra: Fuit homo.... qui pedem morbo Arpetæ perdidit.* Scribonius Largus cap. 63: *Facit hoc medicamentum ad carbunculos, et ad ignem sacrum, et ad zonam, quam Graci ἵπνη dicunt.* Est autem zona species ignis sacri. Adde eundem cap. 146. Marcellum Empir. cap. 11. Celsum lib. 5. cap. 27. et Conradum Usperg. in Henrico V. Vide *Arpentæ*.

* **ARPINUM**, ut Arapennis, Gall. Arpent. Locum vide in *Mansionale*.

* **ARPO**, Spicula ferrea, quibus balæna in mari configuntur apud Rymer. tom. 2. pag. 527. Vide *Harpones*.

ARQUATURÆ, Forfices, Papiæ. Notæ Tyronis: *Arquat. Arquatura.* Vide *Arca-*

tura.

[* Rectius *Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613: Aquatûre, fornices.*]

* **ARQUAYRAGIUM**. Vide infra *Arqueriatu*.

* **ARQUEIARE**, Arcum tendere et sagittas emittere, Gall. *Tirer de l'arc.* Stat. ann. 1358. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 232. col. 2: *Et ordinetur quod balistæ possint ibi Arqueiare.* Vide supra *Arquare*.

ARQUEMIA, pro Alchymia, seu Chymia, in Novellis Definitionibus Ordinis Cisterciensis distinct. 7. cap. 7.

* Sic et nostri Arquemie et Arquemien dixerunt, pro Alchymie et Alchimiste. Lit. remiss. ann. 1447. in Reg. 178. Chartoph. reg. ch. 168: *Et lors lui dist ledit maistre Jehan.... qu'il avoit acoaintance à ung des habilles hommes du monde, nommé Barater, qui estoit le meilleur Arquemien que on peult trouver, et avecques faisoit escuz d'Arquemie les plus beaux que on pourroit dire.*

ARQUERIA. Vide *Archeria*.

* **ARQUERIAGIUM**. Vide mox *Arqueriatu*.

* **ARQUERIATUS**, Officium arquerii seu sagittarii, Gall. Archer. Charta ann. 1341. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 408: *Omnia jura et deveria.... ad dictum Petrum de Montelauro arquerium regium, et ad ipsius Arqueriatus officium pertinentia, ... summa de redditu pro rege, ... præter illa quæ sunt de arqueriatio, xv. lib. ij. sol. iiij. den. Tur. Infra: Aquayragium et Arcayragum. Vide Arcaria.*

* **ARQUESIA**, pro Arqueria, r^e mutato in s, ut saep fit, Fenestræ oblongior et strictior in urbium et castrorum muris, per quam sagittas in obsidentes emittebant, Gall. Creneau, olim Archiere. Stat. ann. 1357. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 194. col. 1: *Item est faciendum alatum supra murum barbaccæ, ... et ejus Arquesia, quæ nunc sunt, reparentur; et stat murus fortis qui claudat, a janua barbaccæ usque ad turrim, apperturum, cum Arquesius.* Vide *Archeria* 1.

* **ARQUETUS**, diminut. ab Arcus, Arcellus, Gall. Arceau. Comput. MS. fabricæ S. Petri Insul. ann. 1495: *Item Johanni Maldenner liquefactori Tornacensi, pro omnibus columnis et Arquetis de electro servientibus ad clausuram capellæ B. M. de trillia, ponderantibus insinul ij. mil. ix. c. iiiijz. xij. lib. pretio v. sol. pro qualibet libra. Arquiet vero vel Arquiere, Pars molendini, lignum quod ante molam ponitur, vulgo Archure, ut videtur. Chartul. Corb. sign. Ezechiel ad ann. 1415. fol. 25. v^o: Pour l'Arquiere, tremuise, l'angelet et le mait, etc. Idem ad ann. 1422. fol. 177. 1°: Item l'Arquiet, le tremuise, etc.*

* **ARQUILLÆ**, Cavillæ de ferro in biga, Gall. Huitres. Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120.

* **ARQUINETTA**. Litteræ Richardi II. Regis Angl. ann. 1380. pro Mercatoribus de Janua, apud Rymer. tom. 7. pag. 233: *Duas magnas ollas zinziberis viridis, unum vergentam zinziberis facti cum aqua limonis, unam balam de Arquinetta, tredecim pipas uarum siccarum, novem pipas sulfuris.* Haud scio an Arquinetta derivetur ab articulo Arabicō Al, pro quo non semel Ar; et China,

Hispanis lignum Indicum, quod decoctum aqua sudorem movet.

ARQUINTALE, [Pondus centum libra- rum ad quod merces exigebantur. Hinc in his locis dicitur : Charger un vaisseau au Quintal.] Charta Willelmi D. Montispessu- lani ann. 1103 : *Dono etiam ego Willelmus Bailicum Arquintalis, et tertium denarium in Arquintali et metallius, quas donant homines Montispessulani et Longobardi pro Ar- quintali. Vide Quintale.*

* **ARQUINTARS**. Charta ann. circ. 1080. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 311 : *Manifestum est quia Petrus comes interpellavit.... de aliis hominibus de Guillelmo de Montepessulano, de ipsas cogocias, et de ipsis raptus, et de ipsis homicidiis, et de ipsis Arquintars, et de ipsa moneta. Quod de jurisdictione vel emolumento ponderis in- telligo. Vide Arquintale.*

* **ARQUITENENS**, Epithetum Diana et Apollinis, apud Arnobium lib. 1. Macrobi. lib. 6. Saturn. cap. 5. et Nævium lib. 2. Belli Punici. Vide animadversiones Elmen- horstii in Arnobium.

ARQUITES, Arcubus instructi, sagittarii. Acta S. Marcelli PP. lib. 2. cap. 4. n. 12 : *Funduntur populi, procedunt Arquites pueri ex omni parte, videntur properare itinera ad gloriam Sancti. Vide Nonium et Gloss. Græc. Lat.*

* **ARRA**, *Lara o capra*, in Glossar. Lat. Ital. MS.

ARRA NUPITALIS. Petrus Chrysolog. serm. 140 : *Ad Virginem Deus aligerum portitorem mittit: nam dat Arram, dotem suscipit, qui fert gratiam. Annulus Arrarum nomine datum, in Legib. Wisigoth. lib. 3. tit. 1. § 13. [** Donatio Roderici Diaz de Bivar ann. 1074. apud Risco in ejus historia : Et sunt quidem istas Arras tibi uxori mea Scemena factas in foro de Legione.] Gregorius Turon. lib. 4. Hist. cap. 41 : Preceptionem ad Judicem loci exposuit, ut pueram hanc suo matrimonio sociare dicens : Quia dedi Arram in dispensatione ejus. Infra : Et ideo gloria vestra preceptionem deposco, ut filiam suam mihi tradat in matrimonio; alioquin res mihi liceat ejus possidere, donec sexdecim solidorum millibus acceptis, me ab hac causa removeam. Vide JC. et Salmasium ad Capitolum pag. 254. [Concil. Hisp. tom. 4. pag. 365 : Precipit quoque haec Synodus (Mexicana ann. 1585.)... Curatis, ut in benedictionibus nuptialibus Indorum naturallium Arras benedicant, cum reliquis ceremoniis, quibus in benedictionibus nuptialibus Hispanorum uti solent.] [** Vide Grimmii Antiq. Jur. pag. 423. et infra Arrae.]*

* **ARRABARE**, Avellere, Gall. Arracher, Provincialibus Derrabar, Occit. Darriaga et Derriga. [** Catalanis Arrapar est Capillum radere, ad vivum attondere.] Transact. inter S. Elzear. et homines de Podio Michael. ann. 1316: *Item convenerunt.... quod quicunque tuillaverit, Arrabaverit seu fregerit, vel alias distinxerit arbores fructiferas, teneatur pro qualibet emendare tres solidos.... Item convenerunt.... quod nemo audeat.... soccas Arrabare. Unde manifestum fit, quod mox Arrabata terra, quæ fuit vinea, intelligi debeat de terra, unde vites evulsæ fuerunt; quod apertius iterum patet ex Inquisit. ann. 1268 : Dixit, quod juxta vineam, quæ est Arrabata, etc. Stat. ann. 1352. inter Probat.*

tom. 2. Hist. Nem. pag. 152. col. 2 : *Item quod nulla persona extranæ seu privata sit ausa Arrabare ligna in patinis Nemuuus.*

* **ARRABATA TERRA**, Terra, ut opinor, culta, exarata, ubi frumentum servitur. Charta ann. 1138 apud Baluzum Hist. Av- vern. tom. 2. pag. 489 : *Ego Bernardus At- tonis Vicecomes Nemausensis reddo et dono et laudo in feendum tibi Rainundo Cantarello... terram quæ est Arrabbata modo, quæ fuit vi- nea, etc.*

* **ARRABILIS**, Qui arat. Charta Odonis ann. 1239. apud Thomassarium Consuetud. Bituric. pag. 85 : *Qui boves habebit Arrabi- les... dabit unum sextarium frumenti.*

* **ARRABO**, pro Arrhabo, in Lit. Ludov. reg. Franc. ann. 879. tom. 1. Corp. diplom. pag. 20. col. 2.

* **ARRABONI**, *Id est, Fadimonium*. In Gloss. MSS.

* **ARRACEF**, Scopulus, cautes, Lusit. Arrecife et Recife, Gall. Recif. In Aquilone hereditas de Maria Godinis, et illud Arracef... Ab Africa parte per illum Arracef; e chartis ann. 1164. et 1166. apud S^a Rosa de Viterbo in Suppl. pag. 11.

* **ARRADAMENTUM**, Locatio, datio ad Arendum seu firmam. Inventar. MS. ann. 1366 : *Quod revocaret ex causa Arradamenta reddituum dicti comitatus quibusdam in dictis literis nominatis. Charta ann. 1404. in Reg. 159. Chartoph. reg. ch. 297 : Item quod Arradamenta bajularium, notariarum, ordinariarum, jauliarum.... sicut in thesauraria regia Tholosæ; .... de quibus Arradamentis dictus abbas et conventus (Bonæcumbæ) recipient medietatem.*

* **ARRADONGATURA**. Vide infra Rognatura.

* **ARRÆ SPONSALITIE**, de quibus titulus est in Cod. lib. 5. tit. 1 : *De sponsalibus et Arris sponsalitie, a muneribus sponsalitie omnino secerendæ; haec quippe a marito tantum, illæ vero simul et a sponsa, quasi contractus arrhabones, sèpius douabantur. Vids Cujas. ad tit. 2. lib. laudati. Vid. Arra.*

* **ARRAHENES**, ARREHENES, ARREHENATI, Obsides, ut puto, Gall. Otages, forte sic dicti quod sint veluti arrha rei aliquibus faciendo. Oratio Petri l'Ferdinandi Vacecapitis, Regis Castellæ legati ad Ludovicum Ducem Andegavensem ann. 1378. apud Marten. tom. 1. Collect. Ampliss. col. 1503 : *Propter quod fratre vester dominus Rex Castellæ volens locum pandere bono pacis, misit dominus Infanti predicto certa capitula contineantia modos rationabiles non incertos de Arrhenibus aliquibus certorum castrorum, eidem domino Infanti nepoti vistro per Regem Navarre celeriter conferendis, ut Francie et Castellæ Reges illustrissimi fratres vestri, ac vos de ipso et ejus sagacitatibus essetis inducere securati. Post que nepos vester et dominus noster Infans iuxta civitatem Pamplonensem longo tempore morum traxit, guerram inde sinenter exercens, et praedictos Arrhenes castrum sibi dari... si dominus Infans guerram dimitteret... incæptam, daret ei integraliter Arrhenes. Et col. seq. : In certitudinem rei cuius Arrhenatos ejusdem villa omnes meliores et notabiliores homines jam tenebat.*

* **ARRAIARE**, Instruere, [disponere, ar- mare, Gallis veteribus Arrayer, modernis Arranger, mettre en ordre, Equiper. Litteræ

Edwardi III. Regis Angl. ann. 1338. apud Rymer. tom. 5. pag. 7 : *Centum homines Wallenses... eligatis, trietiis et Arraietis, vel eligi, triari et Arraiari faciat... ipsosque sic electos, triatos, Arraiatos ac bene munitos liberari faciat dilectis et fidelibus, etc. Mandatum Henrici IV. Regis Angl. ann. 1406. apud eundem. Rymer. tom. 8. pag. 449 : Cam- pum illum de sorde et luto mundari et cum arena et sabulo ac alio modo parari et Ar- raiari faciat. Rursus occurrit tom. 6. pag. 663. et pag. 726.] Charta Richardi Regis Angl. apud Willelm. Thorn. : *Gentes suffi- cientes munitas et Arraiatas. Henr. Knyghton lib. 3. ann. 1313 : Adeo quod non occur- rit quempiam retroactis temporibus vidisse aliquem Comitem duxisse pulcram multitudi- nem hominum in equis, sic bene Arraiatorum. Alio loco : Rediit tota fortitudo Scotorum, in 3. aciebus distincta et bene Arraiata. Et mox : 26. mille hominum bene Arraiatorum. [For- mulare Anglic. pag. 429. in Testamento Joh. de Nevill ann. 1386 : Volo quod unus equus sit Arraiatus pro guerra, cum uno ho- mine armato de armis meis.] Arredare et Cor- redare, pro instruere, ornare, usurparunt etiam veteres Scriptores Itali. Auctor Novelliarum antiquarum, Nov. 82 : *Comandò, che quando sua anima fosse partita del corpo, che fosse Arredata una ricca na- vicella coperta d'uno vermiglio sciamito, etc. Joan. Villaneus lib. 6. cap. 45 : Fece fare alla lor galera, le vele nere, et tutti gli Arreda- neri. [** Gall. Agrès.] Idem lib. 7. cap. 120 : Vestimenti et Arredi et apparecchiamenti di ricca festa. Galli Arroy dicunt.***

* Charta ann. 1346. apud Robert. Ave- sbur. in Hist. Edwardi III. reg. Angl. pag. 125 : *Le Roy fist Arraier ses batailles beals et grosses. Lit. ann. 1348. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 161. art. 7 : Li communs sera tenuz à nous seugire un jour tant seulement à leur despent, Arées souffisamment chascuns selon son estat. Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 129. Chartoph. reg. ch. 140 : Lequel suppliant alu apparailler et Arrer son cheval en une estable, etc. Reg. A. Cam. Comput. Paris. fol. 73. r° : Ces instructions ne moustrezz à nullui; mes tenez les secrez, et seur toutes les besoignez que vous avez à faire soiez si avisez, si Arreez et si attrempez que vous le faciez sans escandle dou peuple; car se est l'intention dou roy et de son conseil. Atque ita legendum suspicor, pro Acoré, in Lit. Roberti ducis Burg. ann. 1294. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 135. col. 1 : Commandement de par le roi leur en faites que il soient Acoré dedans Pasques flories prochainement venanz, pour venir esdites parties. Le Roman de Cleoma- des MS. :*

Moult furent les nopeçs très grans;
Car Arrées tellement
Furent, qu'il affert à tel gent.

* **ARRAYAMENTUM**, Ordo, ornatus, in- structio, Gallis olim Arrayement, Arroy, [nunc Arrangement.] Knyghtonus : *Rex Edwardus misit D. Reginaldum.... ad explo- randum et videndum de Arrayamento dicti navigii. Occurrunt apud eundem iterum. Chronic. Flandr. cap. 49 : Puis feit le Roy de France son Arroy, et prit avec lui tous ses hauts hommes. [Patelin apud Borellum :*

Car quoy qui vous aurunt craché

Tous deux encontre la paroy,
D'une maniere, et d'un Arroy
Estes-voos, et sans difference.]

Vide Edward. Cokum ad Littlet. sec. 234.
ARRIARE, Eadem notione. Vide Monstrum.

ARRAIATIO, Ordo, dispositio, Apparatus bellicus. Litteræ Edwardi III. Regis Angliae ann. 1338. de boninibus ad lanceas eligendis, apud Rymer. tom. 5. pag.

7 : Pro defectu electionis et Arraiationis hujusmodi, passagium nostrum quomodolibet nullatenus differatur. Occurrit ibid. pag. 8. Aliæ Regis ejusdem littera ann. 1330. apud Rymer. tom. 4. pag. 442 : Qui in comitiva versus partes] Ducatus Aquitanie sunt prefecturi, et proffas et Arraiationem passagi illius, etc. Aliæ anni 1370. tom. 6. pag. 663. Super invasione Francorum et Arratione facienda : Mandamus... omnibus aliis pretermis, omnes homines defensabiles partium vestrum, cum omni celeritate qui fieri poterit, Arraiari et in Arraiatione teneri faciatis.

Nostris olim Arreanche, eodem sensu. De homine dissoluto in re familiari, Bellomanerius MS. cap. 21. dixit, qui n'a en lue ne conseil, ne Arreanche, Hoc est, ni ordre ni arrangement.

ARRAIATOR, Qui disponit, ordinat, instruit, Gall. *Mureschal de camp*, alias *Arniour*, Castrorum Praefectus, Litteræ Edwardi II. Angl. Regis ann. 1322. apud Rymer. tom. 3. pag. 973 : Assignavimus ipsum Comitem capitalem custodem Comitatum... et superiori Arraiatore et ducem tam hominum ad arma, quam peditum. Et paulo post: Mandamus superiori Arraiatori et duci hominum hujusmodi, etc. Et tom. 4. pag. 231 in Litteris ejusd. Regis ann. 1326 : Le ruy as tous Arraiours et Mesnours des gents d'armes et de pic, etc.

ARRAIZUS, **ARRAIATOR**, Aciei ordinator, Gall. *Sergent de bataille*. Item Centuriæ instructor, Gall. *Sergent d'une Compagnie*. Angl. *Arrayer*. Litteræ Richardi II. Regis Angliae ann. 1386. apud. Rymer. tom. 7. pag. 521 : Inveniet et mittet Domino Regi Anglie praedicto decem galeas, ipsius Domini nostri Domini Regis Portugalie sumptibus et expensis, bene armatas, videlicet de uno Patrone, tribus Alcaldibus, sex Arraizis, duobus carpentariis, octo vel decem marinariis, triginta Balastariis centum et quaterviginti regibus, et duobus sutaneis, in qualibet gallerum praedictarum.

ARRAINARE, Ad Tribunal sistere, in jus vocare; Item Lites seu causas in Regesto eo ordine disponere, quo citandæ sunt et agenda, Gall. *Mettre au Rôle*, Angl. *Arraign*; a Francio *Arranger*, oriuntur putant Skinnerus Etymol. Angl. et Thomas Blount in Nomolexico, quod cause et rei ordine vocentur ad rostra seu cancellos, quos Angli *Barram* nominant. Alii ab *Arraisonare* per contradictionem factum putant *Arrainare* et *Arraire*. Mandatum Eduardi III. Regis Angliae ann. 1337. apud Rymerum tom. 4. pagina 797 : Quod assise novæ disseisina et attinctæ contra fideles nostros, in obsequio nostro in dictis terris Scoticæ et Hiberniæ, aut alibi, extra regnum nostrum, pro defensione et salvatione ejusdem regni, et terrarum nostrarum prædictarum commorantes, *Arrainatae* seu *Arrai-*

nanda (ipsiis in obsequio nostro inibi sic existentibus) de die in diem continuerunt, ita quod eis, dum in obsequiis nostris in hujusmodi moram, ut premittitur, fecerint, exhaeredatio vel præjudicium nequaquam fiat. Et ideo vobis mandamus quod omnes assisas nove disseisinae, et attinctæ, coram vobis per brevia nostra jam Arrainatas, vel ex nunc Arrainandas, versus dilectum et fidelem nostrum .... continentes, etc. Vide *Areniare*.

* **Arrainier**, pro Cogere, compellere, Gall. *Contraïndre*, exiger avec autorité, in Chron. S. Dion. lib. 1. cap. 3 : Onques puis ne fu nus qui les (François) osast contraindre, ne *Arrainier* de rendre treu.

* **ARRAIZONARE**, Eadem notione atque *Arrainare*. Charta ann. 1463. ex schedis Præs. de Mazaugues : Quod sit licitum.... tali avere.... pignorare, et pignus seu pignora capere, portando, et *Arraizonando* inde, tale pignus.... dicto domino seu suo bajulo.

* **ARRAIZUS**. Vide in *Arraiator*.

* **ARRAMAIRE**, **ARRAMARE**. Vide *Adramire*.

* **ARRAMARE**, Ex ramis arborum tecta concinnare, ubi animalia, quæ ex jure in silvis depascuntur, quiescere possint. Charta ann. 1341. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 250 : Cum contra sindicos universitatis et singulares castri et bajulia de Angelis.... denuntiatum fuisset.... animalia sua.... grossa et minuta per plures et diversos annos.... in his baugis et nemoribus regis ipsius bajulia.... immissose, armasse causa depascendi, abevrandi, *Arramandi*, et aliter de die et nocte exspectandi. Alia ejusd. ann. ibid. ch. 368 : Praedicti consules et tota universitas (S. Amanci) in herbagiis, nemoribus et aquis regis animalia sua immiserant.... de die et de nocte causa depascendi, *Arramandi*, etc. Aliæ ejusd. ann. in Reg. 74. ch. 580 : Abbas et conventus Vallis-magnæ habent jus in dictis nemoribus et herbagiis.... animalia sua grossa et minuta immittendi, tenendi, *Arramandi*, noturnandi, lignandi, et aliter exspectandi in eisdem. Alia tandem ejusd. ann. in Reg. 80. ch. 466 : Quod homines castri sive loci de Cabrayolis.... animalia sua grossa et minuta.... causa depascendi, abevrandi, *Arramandi*, et aliter exspectandi.... tenuerant in herbagiis.... cambanas etiam et cortalia pro pastoribus et animalibus suis inde fecerant et construerant. Vide *Ramagium*. *Arramare*, alia notione, exstat in *Adramire*.

* **ARRAMATIO**. Vide supra in *Adramire*.

* **ARRAMENTUM**, Locatio, datio ad *Arrandam* seu firmam. Stat. Guillel. episc. Montalb. ann. 1337. apud Marten. tom. 8. Ampl. Collect. col. 1560 : Dum in ecclesiis orationi deberent insistere, missa non auditia, blada censuum et acapitorum, aut *Arramentorum*, et multas alias res asportant seu asportari faciunt. f. pro *Arramentorum*. Vide supra *Arramentum*.

* **ARRAMENTA RESUMERE**, Ad calculos reverti, Gall. *Reprendre les derniers errements d'une cause*. Id est, eo litis reverti, ubi desitus est. Hist. Harcur. tom. 4. pag. 1647. ex Regesto Parlamenti : Qui ratione uxoris filie sue dicti *Droconis* Resumpserat *Arramenta* pendentia in Curia nostra inter dictos *Droconem* et *Joannem*. Charta Caroli

Regis Franc. ann. 1404. apud Baluzum tom. 2. Hist. Arvern. pag. 470 : *Karolus, etc. primo Parlamenti nostri Hostiario aut Servienti nostro super hoc requirendo salutem. Cum pendente certa causa inter... Johannem de Bethune... et Guichardum Daphini Militem... dictus Guichardus vium universæ carnis ingressus... mandamus quatenus... Guichardum Daphini liberum et heredem ac executores testamenti... dicti defuncti, ad certum et competentem diem... adjornes ad Resumendum vel defendendum processus et Arramenta dictæ cause et ulterius procedendum*. Ibidem pag. 425. ex Regesto Parlamenti anni 1340 : *Cum Arnaldus Vicecomes Poloniacci tanquam heres defuncti Ponci de Poloniaco, quondam Decani Ecclesiae Brivatensis ad instantiam Beraldii Daphini fuisset in nostra Curia adjornatus ad Resumendum Arramenta in dicta Curia pendentia, etc. Rursum occurrit infra. Vide Erramentum*.

* 1. **ARRAMENTUM**, Documentum, quidquid rei illustrandæ inservit. Charta ann. 1329. in Reg. donorum Caroli IV. et Phil. VI. ex Cam. Comput. Paris. fol. 60. r^o : Nos obtulissimus nos fore paratos contenta in dictis litteris regis facere et complere, et videre ac despicer informationes, et apriſias, et Arramenta alia facientia ad hanc partem ad finem expeditionis mandati regi supradicti. Neque alio sensu intelligenda mihi videtur vox *Arrie*, in Charta Godefridi dom. Asperimonit ann. 1348. ex Chartul. ejusd. fol. 25. v^o : Assavoir est que nous sur se heut certaine information, tant par les anciens Arries et registres desdis hommages, comme en autre maniere, avons retenu et retenos par uo saremment que li siés est et doit estre liges.

* 2. **ARRAMENTUM**, Æs, Gall. *Airain*. Regist. episcopat. Niver. ann. 1287 : Quilibet mercator deferens merces, *Arramento* excepto, debet quolibet anno ij. den. Vide supra *Arramentum*.

* 3. **ARRAMENTUM**, Ordo, ornatus, instructio. Vide in *Arraiator*.

* **ARRAMIARE**, **ARRAMIATIO**. Vide supra in *Adramire*.

* **ARRAMINA**, **ARRAMINATIO**, **ARRAMIBRE**. Vide *Adramire*.

* **ARRAMPANTUM**, Harpago, Gall. *Croc*. Th. Fazellus de Reb. Sicul. lib. 9. pag. 519 : Ferreum et muris aduncum instrumentum, *Arrampantium* a Francis vocatum, quod telo impositum in *Galeacium* incautum, turba sub membris propellendæ intendenter, injecere, quo ille implicitus demum in hostium manus venit.

ARRANCANES. Testamentum Sancii I. Regis Portugaliae ære 1217. apud Brandaoenum tom. 4. Monarchiæ Lusitan. pag. 260 : *Habeat et meas cintas, et mens scarlatas, et penas varias, Arrancanes et lencios. [In Actis SS. Junii tom. 3. habetur Aruncanes et lencios. Porro Cintas Hispanis sunt fasciæ sericeæ, Gall. Rubans de soye, Scarlata, Pannus coco tinctus, Gall. Ecarlate; Penna pro Penna, Arrancanes pro Hispanico Arracadas, Inaures, Gall. Boucles d'oreilles; Lencios vel Lencios, Hispanis Lienços, Gall. Linge; unde lecti Lintea, Linceuls appellantur.]*

* **ARRANCARE**, **ABRENCARE**, ab Hispano *Arrancar*, *Evellere*, Gall. *Arracher*. Stat.

Massil. lib. 5. cap. 19. § 10. Item quicunque furabitur, vel Arrancabit aliquam arborē in aliquo honore alieno, etc. Charta Alphoni VIII. reg. Castel. ann. 1168. inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonstr. col. 697 : *Si quis ausu temerario aliquem ex majoribus (metis) supradicatis.... Arrancaverit vel transmutare temptaverit, etc.* Stat. Taurini ann. 1360. cap. 162. ex Cod. reg. 4622. A : *Si aliquis incidenterit in tota vel in parte, vel Arrencauerit alienam arborem, etc.* Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 63. ex Cod. reg. 4624 : *Si aliqua persona aperuerit, sciderit, fregerit, vel Arrancaverit.... alienam clausuram, etc.* Arresgier, eodem sensu, dixerunt nostri. Lit. remiss. ann. 1357. in Reg. 86. Chartoph. reg. ch. 95 : *Lidiz Adam avoit Arresgier une bonne en terruo de Tours sur Marne ou de Vouisi.* Vide supra *Arancare*.

T ARRANCATA, Expedito militaris, vel raptus, direptio, qualis fieri solet in expeditionibus militaribus, ab Hispano *Arrancar*, Gall. *Arracher*, Evellere, rapere, auferre. Morettus Antiquit. Navarræ pag. 563. e Tabulario S. Salvatoris de *Leyre* pag. 10 : *Ego Garsea Dei gratia Rex tibi senior Sanctio Fortunionis, mea spontanea voluntate propter tuam fidelitatem atque servitum, et accepi de te equum colore nigro... et illo equo fuit de Rege domino Ranimiro, qui fuit captum in illa Arrancata de Tafalla... et ideo concedo tibi villam quæ vocitant Oterbia.*

* Haud scio tamen an non rectius deduceretur ab *Arraiare*, Instruere, disponere, armare, Gall. *Arranger*. Vide in hac voce. [*] In antiquissimis Castellanorum poematis verbum *Arrancar*, sensu Prosfugandi, vincendi non minus sœpe obvium quam substantivum *Arrancada* sive *Arrancata*. Poema del Cid, vers. 822 :

Embar vos quiero à Castilla con mandado
Desta batalla que avemos Arrancado,
Al rey Alfonso que me ha syrado.

Ibid. vers. 1234 :

Apres de la verta ovieron la batalla;
Arrancolos Mio Cid el de la luenga barba,
Fata dentro en Xativa duro el Arrancada.

Poema de Alejandro Magno, vers. 93 :

Ovo el rey Filipo este manto ganado
' Otro tiempo quando ovo à Suis Arrancado.

Ibid. vers. 1621 :

Non te cae en onta maguer faste Arrancado,
Ca yo soe Alexandre el del nombre pesado.

Poema Archipresbyt. de *Hita*, vers. 1168 :

..... suemos desafado
De la falsa Quaresma, è del mar airado,
Estando nos seguro suemos della Arrancado.

Poema del Cid vers. 591 :

De guisa va Mio Cid como si escapase de Arrancada.

Ibid. vers. 1166 :

Alegre era el Cid è todas sus compañias
Que Dios le ayudara è siciera esta Arrancada.

T ARRANCURA, Rixa, lis, querimonia.

Morrettus in Antiquit. Navarræ ex Archivo S. Joannis de la Pena. n. 28 : *Donas mihi illum castellum quod dicitur Sanguessa... et illa villa, quæ dicitur Lerda et Undues. Donas et confirmas ut in omni vita tua non facias mihi Arrancura de illas villas, neque non eas inquiras neque castellum.* Vide *Rancura*.

* **ARRANDUAMENTUM**, Datio ad censum annum. Vide infra in *Arrenduare*.

* **ARRANNARE**, Interposito sacramento

interrogare. Chron. Henrici Blanesford. pag. 78 : *Venerabilis pater episcopus Herefordensis, coram rege et cunctis regni proceribus constitutus, Arrannatus extitit et examinatus de proditione, quasi de crimen læsa majestatis.* Quod Spelmanus conjecturæ utcumque favet. Vide *Arraniare*.

T ARRANIARE, *ARRANIATUS*, a recentioribus Leguleiis dici annotat Spelmanus in Glossario ad vocem *Adramire*, putataque eas voces mendose scriptas pro *Arramare*, *Arramatus*, de quibus dictum est in *Adramire*. Cum nullum vir doctus proferat locum, unde liceat veram vocis significacionem expiscari, ejus conjecturam, nec probo, nec rejicio, id unum observaturus, non minorem esse cognationem vocis *Arraniare* cum *Arrainare*, quam cum *Arramare*; ac *Arreniare* fortean dici pro *Arrainare*, non pro *Arramare*.

T ARRAO. Vide *Arro*.

* **ARRAPARE**, Arripere, apprehendere, Hisp. *Arrapar*, Gall. *Prendre, saisir quelque chose avec force*, olim *Araper* et *Arraper*. Judicium ann. 1370. in Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 192 : *Jaquemetus inseguetus fuit ipsum Johannem, et eum Arrapavit, et ad terram violenter prostravit.* Lit. remiss. ann. 1382. in Reg. 121. ch. 231 : *Ledit Guillaume les attendait en tapinage au bout des pons de Monco, qui s'arrapa à l'un des bras de ladite femme en tirant à soy, etc.* Aliæ ann. 1456. in Reg. 189. ch. 114 : *De chaulde colle ou meslée le supplicant Arapa ledit Pierre au col, et lui donna de la canurette ou coustel qu'il tenoit en sa main.* Eodem sensu *Agrapper* et *Agresser* usurparunt. Lit. remiss. ann. 1408. in Reg. 162. ch. 308 : *Le charretton s'avanza et ala prendre et Aggraper le cordel ordéne pour retenir les chevaux.* Aliæ ann. 1410. in Reg. 164. ch. 223 : *Le supplicant tendi sa pique audevant de Bertrand Oger, laquelle ledit Bertrand Agrappa aux mains.* Rursum aliæ ann. 1403. in Reg. 158. ch. 87 : *Ledit Cousin moult esmeu, comme il semblait, de felon courage Agrefé et emprins, etc.* Sed *Agrapper* et dixerunt Picardi, pro Verberare, percutere, *Frapper, battre*. Lit. remiss. ann. 1396. in Reg. 149. ch. 275 : *Aquel Pelliclanc aucunz de sa compaignie dist, si l'Agrappons; qui veult dire selon le language du pais, si le batons.* Vide supra *Appagare* et *Arrabare*.

T ARRAPAX, Harpago, Gall. *Croc, Main de fer*. Gloss. S. Andreæ Avenion. : *Arrapax, Arrapatis, id est, Sercapos, quia arripiat illud quod cadit in puteum.*

T ARRARE, Spondere. Erchempertus in Ducib. Benevent. cap. 22 : *Contrarius illi semper et ingratu exiit, adeo ut etiam filio illius natum suam necessitate ductus Arraret.* Gregorius Turon. de Vitis Patr. cap. 20 : *Cum ad legitimam pervenisset etatem, ... ut Arram puellæ quasi uxorem accepturus daret, impellitur.*

T ARRABBE BELLUM, Bellum denuntiare. Spelman. in Glossario. ad Vocem *Adramire* : *Pro his rebus acquirendis Arravimus Bellum in Curia Vindocensi.*

* *Enerrer, Arrham dare, vulgo Arrher*, in Stat. ann. 1399. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 324. art. 1.

* **2. ARRARE**, Fatigare, exagitare, vexare; quo sensu *Travailler dicimus, alias Harrier*.

Charta ann. 1256. ex *Chartul. Campanol.* fol. 226. v°. col. 1 : *In tantum jam dictus Glasto cum sua potentia nos Arravit, quod non audemus bonam villam vel forte castrum, si quod ingredimur, egredi, nisi occulte forsitan vel latenter.* Lit. remiss. ann. 1405. in Reg. 160. *Chartoph. reg. ch. 68 : Le supplicant dist que ce estoit mal fait de ainsi vouloir Harrier et traueiller les marchans forains.*

* **ARRAS**. Testamentum Radulfi de Nevill apud Th. Madox Formul. Anglic. pag. 432 : *Item do et lego Johanne uxori meæ tertiam partem bonorum meorum, . . . cum uno Lecto de Arras operato cum auro . . . Item unum Lectum de Arras cum costeris paled de colore rubeo, viridi et albo.* Lectus accipitus *Lectus de Arras* dicitur, quod Attrebatum urbs Belgii, Gall. *Arras*, olim celebris esset tapetibus, aliisque similibus operibus acu pictis. Quin et Attrebaticas vestes sub Imperatoribus Romanis jam fuisse commendatas observat Salmasius ad Vopiscum in Carino Augusto. Vide *Attrebatica Veste*.

* Poema du Cuer d'amour espris : *Dix grands tapiz de soye tous baptus à orde l'ouvrage d'Arras.*

* **ARRASARE**, Complanare, funditus evertere, Hisp. *Arrasar*, Gall. *Raser*, olim *Abraser* et *Arraser*. Instr. ann. 1409. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 199. col. 2 : *Quod clausura fontis remaneret, et rivus sive fausatum accumularet et Arrasaretur in totum.* Ch. ann. 1364. in Reg. 96. Chartoph. reg. ch. 152 : *Desqueuz molins il en y a partie descheuz, et y en a deux tout entierement Abrasez et abatus.* Unde *Abrasements ipsa actio funditus evertendi*, in Lit. ann. 1450. tom. 2. Probat. Hist. Brit. col. 1516 : *Abrasemens et demolitions des maisons, etc.* Ubi in Glossar. ad calçem tom. 3. minus bene de incendio explicatur. Lit. remiss. ann. 1364. in Reg. 98. ch. 238 : *Comme le bailli de Meleun eust mandé à tous nos sergents que lesdiz moustiers de Praeles et maison seissent desemparer, abatre et Arraser,.... et meissent en tel estat que jamais n'y peult avoir fort.* Aliæ ann. 1370. in Reg. 103. ch. 214 : *L'exposant fist Arraser et abatre lesdites maisons.* Vide supra *Applanare et Arasare*.

* **ARRASTLE**, Ligonis species, vox vulgaris. Inventar. ann. 1361. ex Tabul. Massil. : *Item unum crusolum, unum copelum fustuum, unum Arrastle, etc.*

* **ARRATIONARE**, Gallis olim *Arraisonner*, Aliquem alloqui, admonere, tractare cum aliquo. Epist. Lamberti Attreb. Episc. apud Baluzium tom. 5. Miscell. pag. 307 : *Domnus Manasses Remensis Archiepiscopus nuper mihi misit litteras pro Morinensi Ecclesia, quibus injunxit, ut vos Arrationarem per nos vel per litteras nostras de Roberto et de munitione ejus, per quam non desistit predictam Ecclesiam et bona Clericorum diripere et devastare, etc.*

* Lit. remiss. ann. 1416. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 396 : *Le supplicant soy merveillant que icellui Estienne ne l'avoit aussi bien salué ou Arraisonné, comme il avoit fait sa femme, vu qu'ilz estoient voisins, etc.* Nostris præterea *Aparoler, Aparler et Apparer*, eadem acceptance. Lit. ro-

miss. ann. 1407. in Reg. 162. ch. 122 : Quant icellui Hemery ot un pou advise Jehan Paine, il le Apparla moult rudement, disant : Je croys que tu viens ici pour moi cuillier batte. Allez ann. 1451. in Reg. 183. ch. 267 : Auel Mareschal le suppliant s'Apparla, et lui dist telles parolles, etc. Lib. rub. fol. parvo domus publ. Abbavil. fol. 105. r^o : Et fu li acors tes que.... chi acors kaitoit trois jours apres che que il aroient esté Aparlé. Raparler vero, pro Objugare, in Lit. remiss. ann. 1468. ex Reg. 195. ch. 82 : Tu as dit que tu devoyes si bien Raparler mon pere. Raparlele maintenant, se tu es hardy. Le Roman de Robert le Diable MS. ubi de militie, quem imperator alloquitur :

Lors va l'Empereur avant si l'Araisonne
Devant toute la baronie.

Alibi :

L'emperere par grant noblesse
En plourant sa fille Aparole,
Et entre ses deux bras l'acole,

Sed et Araisonner usurparunt, pro Rationem exigere, vulgo Faire rendre compte. Bestiarius MS. ubi de servis, a quibus dominus rationem exigit :

Et quant li sires retorna
Ses trois serjans Araisonna.

T ARRATIONATUS, In jus vocatus. Chartul. Matiscon. fol. 110 : Si circa decimam male aliquid ageret, in curia Decani Arrationatus respondeat.

* **ARRATORIUS**, pro Aratorius, arabilis. Stat. Cadubrii lib. 3. cap. 65 : Nullus terram Arrotoriam.... post probationem et ultra consuetudines regularum intrare presumat. Arrer, pro Labourer, arare, apud Bellomanner. MS. cap. 32.

* **ARRATRELEFF**. Chron. Danic. apud Ludwig. Reliq. MSS. tom. 9. pag. 30 : Anno Domini 1249... rex Ericus contulit totam Daniam ad denuos rhedarios sive Arratreleff. Vide infra Denarii rhedarii in Denarius.

AARRAUS, f. mendum pro Averius i. e. animalibus agriculturæ inservientibus. Archivum Abbatiae Villæ novæ : Ego Constantia... Ducissa Britanniae... dedi eidem Abbatiae omnia que pertinent ad Comitatum inter Loine et Beloigne, exceptis hominagiis, que retinui in manu mea ad servitium meum cum equis et Arraus faciendum. [** f. leg. Arnesus, aut nihil mutandum, ita ut vox Gallica Arroy latina forma qualicumque donata intelligatur.]

T ARRAYAMENTUM, ABBAYARE. Vide Arriare.

T ARRAYERGAM, pro Areragium, Gall. Arerage. Charta Johannaæ Reginæ ann. 1364. ex Schedis D. le Fournier : A dicto tempore usque nunc pro Arrayragis certam non modicam quantitatem pecunia percepturi.

* Formulae MSS. ex Cod. reg. 765. fol. 20. v^o : Salvis etiam et retentis ipsi domino Petro constitutis omnibus Arrayragis sibi debitis de juribus et proventibus ipsius capellania. Occurrat etiam inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 143. col. 2.

ARREATOR. Tabularium S. Juliani Bri-vatensis ann. 1282 : Consules, Procuratores, Arreatores et Administratores, etc. Vox ejusdem originis, qua Arraintus : est enim Arreator, qui res curat, instruit. [Vide Arraiare.]

ARRECTATUS, [Accusatus, in jus vocatus. Officium Coronatoris apud Spelmannum : Si autem aliquis Arrectatus fuerit de morte alicujus periclitantis, capietur et imprisonetur.] Vide Recutum.

* **ARREDAMENTUM**, ut Arrendamentum, Locatio, datio ad censem. Necrolog. MS. eccl. Bituric. : Obiit reverendus dominus Papa Gregorius XI. qui dedit ecclesie locum de Grimelings pro quatuor anniversariis solemnibus, et in quolibet distribuetur quarta pars Arredamenti dicti loci.

* **ARREDIA**, Apparatus bellicus, quævis supellex, Ital. Arredo, nostris Arroy. Chron. Mutin. ad ann. 1325. apud Murator. tom. 11. Script. Ital. col. 109 : Depopulatis etiam ibidem tentoriis, balistis, loricis, clypeis, curtiis, vestibus equorum, Arredibus, pannis aliis, et arnensis, tam a dorsis, quam a lectis, et aliis Arredibus ad premium et exercitum opportunis. Mettre en Arroy, disponere, ordinare, Gall. Mettre en état, in Lit. remiss. ann. 1365. ex Reg. 98. Chartoph. reg. ch. 411. Vide Arnese.

T ARREBGIUM, pro Areragium, Gall. Arerage. Extat inter Instrum. tom. 3. Hist. Harcur. Littera Joannis Comitis Haricuriaæ, per quam transfert Godefrido de Haricuria patruo suo 400. libras annuas et perpetuas redditus supra thesaurum cum XII. centum libras Arregiorum occasione dicti redditus de anno 1352.

T ARREHENATUS, ARREHENES. Vide Arrahenes.

* **ARREIRAGIUM**, ut Areragium, Debitorum, quod in jure reliquum dicitur. Lit. Caroli V. ann. 1372. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 484 : Una cum Arreiragis debitis occasione præmissorum. Charta ann. 1380. ex Tabul. Vabrens. : Procurator dom. abbatis Massiliensis petebat ab abbate de Nanto Arreyragia sibi debita. Occurrat præterea in Charta ann. 1438. ex schedis Præs. de Mazauges et in Stat. Avenion. lib. 1. cap. 68. Vide supra Arrayragium.

T ARBELA. Concil. anni 1012. inter Hispanica, tom. 3. pag. 193 : Omnes macellarii de Legione per unumquemque annum in tempore vindemias dent Savoni singulos utres bonos et singulas Arrelas de suo. An mensura, an vasis species? [** Lusitan. olim Arrelde pondus quatuor librarum. Hinc S. Rosa de Viterbo in loco concilii Legion. ann. 1012. quatuor libras carnis porcinæ (de sue) exigi suspicatur.]

** **ARREMEDILLUM**, Fabula Attellana, exodium. Chart. Sancti I. Portug. Reg. ann. 1193. apud S. Rosa de Viterbo vol. 1. pag. 139 : Nos mini suprannominati debemus domino nostro regi pro roboratione unum Arremedillum.]

* **ARRELLUS**, f. dimin. ab. Area, Ager vel locus, qui nec aratur nec colitur. Charta ann. 1267. ex Chartul. prioratus S. Oricoli Sindun. fol. 16. v^o : Ab illo lacu recta linea usque ad Arrellum, ... et ab illo Arrello lineatim usque ad locum de Arguenibois. Vide supra Area 1.

* **ARRELOGIUM**, ARROLOGIUM, ex vitiosa dictione, pro Horologium. Comput. ann. 1399. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 151. col. 1 : Pro obtinendo a domino nostro rege quasdam litteras regias, unam de restabiliendo consules de Arrelogio villa-

in ecclesia Nemausi situato. Arrologium non semel ibid. pag. 152. col. 1. et 182. col. 2. Vide supra Aralogium.

* **ARRENCARE**, Vide supra Arrancare.

T ARRENCURA, Querimonia, Gall. Rancune. Chartarium Ecclesiæ Auxitanæ : Venit Leberons et misit in Arrencura ad dominum Archiepiscopum. Vide Arrancura.

T ARRENDA, Census annuus, Gall. Rente, Instrum. anni 1480. apud Miraeum tom. 2. pag. 1346. col. 1 : Item habebunt alias octo lineas terrarum juxta Ecclesiam de Heyle a parte Aquilonis, vulgariter appellatas de Biest, valentes annue in Arrendam 70. grossos Flandrice. [** Gloss. Lat. German. MS. apud Haltausium col. 1455 : Arrenda, Impensionacio.]

T ARRENDAMENTUM, Locatio, datio, ad censem seu Arrendum, Gall. Arrentement, Buil a rente. Hisp. Arrendamiento. Facultas conduceendi, quam jus Arrendamenti appellamus, tom. 4. Concil. Hispan. pag. 127. col. 2. Testamentum Isabellis de Lebreto Arma-niaci Comitissæ ann. 1294. apud Marten. tom. 1. Amplias. Collect. col. 1592 : Item volo et concedo ac mando, quod omnis venditio, obligatio, alienatio, vel Arrendamentum factum, vel facta de predictis redditibus, exhibitus et proventibus dictorum castrorum et locorum per dictos executores meos tantum valeat . . . ac si per me in vita mea facta esset. Capitulum generale MS. S. Victoris Massil. ann. 1426 : Statuerunt quod Arrendamenta omnium Prioratum et redditum sunt ad extinctum candela, et plus et ultra offerten adjudicentur . . . Precia Arrendamentorum tempore quo renderii illa exolvunt, etc. Notanda sunt Arrendamenta ad extinctum candela facta; quæ etiamnum vigent pluribus in locis.

ARRENDARE, ARENDARE, ut Arentare, Ad Arrendam seu censem dare, in Statutis Ordinis Hospitalar. S. Joan. Hieros. tit. 17. § 1. [Arendare seu locare fructus beneficiorum, in Concilio Avenion. ann. 1509. apud Marten. tom. 4. Anec. col. 396. Arrendandum et concedendum ad firmam seu certam annuam pensionem, in Instrumento anni 1350. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 152. Litteræ Philippi VI. Franc. Regis ann. 1335. apud D. de Lauriere tom. 2. Ordinat. pag. 113 : Item volumus et ordinamus, quod sigillum parva Curiae custodiatur uno anno in civitate, et alio anno in burgo. Et hoc cum non contingit emolumenatum dicti parvi sigilli Arrendari.] [** Gloss. lat. germ. MS. apud Haltaus. col. 1455 : Arrendare, pechten.]

* Vel ad Arrendam accipere; quo ultimo sensu occurrit Arrender, in Lit. remiss. ann. 1406. ex Reg. 161. Chartoph. reg. ch. 130 : Le suppliant avoit Arrendé ou assensé de Pons de Donnesac escuier certaine disse.

T ARRENDATARIUS, Conductor, qui ad Arrendam seu annuam pensionem agrum aliud recipit. Ne (Clerici) proventuum etiam ecclesiasticorum conductores, qui Arrendatarii dicuntur, existant, neve emendi et vendendi commercia tractent, tom. 4. Concil. Hisp. pag. 75. col. 2. Terrarum, quas per se ipsos, vel alios eorum nominibus, etiam colono-s, Arrendatarios, empheotiasque excolabant, etc. in Privilegiis Ordinis S. Joannis Hierosol. pag. 100. Vide Arrendator.

T 1. ARRENDATIO, Datio ad Arrendam seu censum annum, Gall. *Bail à rente*. Statuta Capituli Tullensis ann. 1497. cap. 9 : *De capitulis tenendis Secretarius vel Scriba, cui incumbit universa mandata . . . scripere, etiam Arrendationes, locationes domorum, etc.*

* *Arrendatio gabellæ vini Avenionensis facta per dom. Guillelmum Alberti, clericum camere Apostolicæ et thesaurarium gabellarium Avenionensem, anno 1367. ex Cod. reg. 5956. A.*

2. ARRENDATIO. Taxa Cancellariae Apostolicae tit. 19 : *Et si clausula Arrendationis non sit in litteris, tunc demandantur, etc.* Ubi Joannes Bank ridicule dixit, *Arrendationem esse virium alicujus subjectionem*. Nam preterquam quod non omnino promptum est divinare, quid hisce verbis velit, probabile est tamen *Arrendationem esse*, quod vulgo *pensionem* in beneficiis Ecclesiasticis appellamus. Nam

ARRENDITIA, Idem valet, ac *reditus*, seu *census* annuum. Charta Ludovici II Imp. apud Ughellum tom. 6. Italiæ sacre pag. 130g : *Cum . . . massaritiis, Arrenditiis, etc.* Id est, possessionibus, quæ censui obnoxiae sunt. Ita Galli *Arrentement* appellant dationem ad census. *Adcenses et Arrentements de maisons in Consuetudine Namurensi art. 19. et Vastanensi art. 6. Arrentissement, in Bononiensi art. 127.*

ARRENDATOR, ut *Arrendatarius*, Conductor, qui recipit ad *Arrendam*, seu censum annum, Hispan. *Arrendador*, Gall. *Fermier*, Qui prend a rente. *Arrendatores seu recipientes ad accensam*, in Tabulario S. Crucis Burdigal. Charta anni 1389. ex Archivo S. Victoris Massil. : *Maria Regina Jerusalem et Sicilia, etc. Officialibus regis, nec non Gabellotis, Arrendatoribus et Credensoriis regie Gabellæ, etc.* Altera Ludovici X. Regis Franc. apud D. de Lauriere tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 571 : *Arrendatores etiam castellaniarum, prepositurarum et aliorum officiorum nostrorum per se, vel judices eorum, emendas ad ipsos ratione dictorum Arrendatorum pertinentes, etc.* Charta anni 1402. tom. 2. Rer. Mogunt. pag. 886. edit. 1722 : *Nostris et dicto nostre Prepositione reddituaris, censuariis, pensionariis, Arrendatoribus, decimatoribus, colonis, etc.*

* *Nostris olim Arrendadeur, et Arrendeur*. Lit. remiss. ann. 1462. in Reg. 198. Chartoph. reg. ch. 210 : *Estienne de Casses, qui estoit fermier ou Arrendeur pour celle année de noz viguerie et baillie de Miremont.* Aliæ ann. 1470. in Reg. 196. ch. 147 : *Icel-lui suppliant ent la charge pour le seigneur de Monsoreau de la réception de la marque de Gennes, lequel en rendit compte aux Arrendadeurs.*

ARRENDATORES JURIUM REGALIUM, in Foris Aragonensis seu conductores. Vide Michaëlem del Molino in Repertorio in hac voce.

ARRENDATORES DE LA SISA, tom. 4. Concil. Hispan. pag. 188. Conductores sunt impositionum, quas Hispani *Sisas* appellant.

* **ARRENDATOR ECCLESIE**, Vicarius seu presbyter, cui ecclesia deservienda committitur, item et *firmarius* dictus. Vide in hac

voce. Lit. remiss. ann. 1396. in Reg. 150. Chartoph. reg. ch. 231 : *Bernardus Vitalis presbyter quondam Arrendator ecclesie parochialis dicti loci (de Fonte coperte), etc.* Quod redditus ecclesie, cui per tempus de-serviebat, a patrono sub certa pensione eidem exsolvenda acciperet, ita appellatus videtur.

ARRENDATOR INCANTUS, Qui auctiones ad arrendam seu firmam tenet. Stat. comitat. Venaiss. sub Clemente VII. PP. cap. 66. ex Cod. reg. 4660. A : *Incantatorem vero, praconem et Arrendatorem incantus per se seu per altos predicta pignora, et aliu quæ ad incantum vendentur, emere distictius prohibemus.*

T ARRENDATORIUS, Idem qui *Arrendator*. Firmariis seu *Arrendatoriis*, in Charta anni 1362. ex Archivo S. Victoris Massil.

* **ARRENDUARE**, ut supra *Arrendare*. Lit. Ludov. ducus Andegav. ann. 1374. in Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 62 : *Nos dicta bona sic Arrenduata, etiam si Arrenduamentum non duret, . . . admortisamus, . . . absque eo quod . . . alii gubernatores et Arrendatores qui sunt, vel erunt, etc.*

ARRENDATOR, ut *Arrendator*. Statuta Ecclesiæ Cadurcensis inter Aneid. Marten. tom. 4. col. 732 : *Declaramus quoslibet saeculares bajulos, nuntios, Arrendatores et similes levantes pedagia seu quidagia a Clericis seu personis Ecclesiasticis de rebus eorum propriis, quas pro suis beneficiis non causa mercimonii seu lucri deferunt, seu deferrit faciunt, esse excommunicatos.*

* **ARRENGA**, Oratio ad proponendum consilium in conventu. Stat. Cadubrii lib. 1. cap. 71 : *Non licet alicui ex consiliariis vel officialibus, postquam in consilio sederit, movere se de loco ad locum, vel aliquid dicere illi, qui surgit ad Arrengam ad consulendum.* Vide *Arenga*. Hinc

* 1. **ARRENGARE**, Loqui, disputare, disserere, Gall. Proposer, discuter. Eadem Stat. lib. 1. cap. 28 : *Et si aliquis de consilio de predictis incapere loqui vel Arrenge gratiam facer talibus, puniatur eodem modo.* Et cap. 67 : *Postquam autem proposita facta fuerit, et petitum fuerit consilium per dom. vicarium super ea, liceat cucumque de dicto consilio surgere et Arrenge et consulere illud, quod sibi utilius videbitur super dicta proposita.* Hist. Cortus. lib. 2. apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 794 : *Hoc etiam verbum Arrenavit Ugutio baronibus suis, et ceteris sui exercitus proposuit.*

* 2. **ARRENGARE**, Ordinare, disponere, Gall. *Arranger*. Instr. ann. 1369. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 224. col. 2 : *Quod dom. Joh. Rebuffelli miles sciat aliqua intra semetipsum propter quæ ubi bellum fuerit Arrenatum, et inimici sint in majori quantitate quam Franci, quod omnino lucrabit Franci semper cum bellabunt.*

* **ARRENGUM**, Conventus publicus, Gall. *Assemblée*. Hist. Cortus. lib. 2. apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 819 : *Et sic die quinto Januarii in pleno Arrengio, etc. Adde Statuta Cadubrii lib. 1. cap. 42.*

ARRENIATUS, Coactus se sistere iudicio, apud Somnerum in Glossario ad calcem Hist. Scriptor. Anglic. Vide *Arrature*.

* **ARRENTAMENTUM**, Datio ad censem

annuum, Gallis olim *Arrentement*, nunc *Bail à rente*, Charta Ludovici Abb. S. Joannis Angeriac. ann. 1420. ex Chartulario ejusdem. Monast. pag. 528 : *Et ad plenum informati de traditione predicta (terrarum) dictam traditionem seu bailletam, ac etiam omnia et singula contenta et declarata in litteris dicta traditionis dicti Arrentamenti approbamus. Vide Arrendamentum.*

ARRENTARE, *ABRENTARE*, *AD censem ponere*, ad canonem annum, vel ad emphyteusim prædium locare. *Arrenter*, in Consuet. Montensi cap. 12. 28. Turon. art. 303. Lodunensi cap. 15. art. 11. et 12 : *Mettre à rente*. Charta Edwardi I. Regis Angl. : *Nec terræ, vel tenementa eorum ea occasione Arentur.* Willelmus Thorn. : *Predictæ secta tenentum predictorum de predictis borghis Arentata fuerunt ad 10. s. per annum.* Charta Edw. II. Regis Angl. tom. 2. Monast. Angl. pag. 273 : *Dedimus et concessimus... 122. acras.... reddendo nobis per annum... 56. s. ad quos predictæ 122. acras... ad vasta et assarta sua in diversis forestis Arrentanda assignatos Arrentabantur.* Fleta lib. 4. cap. 5. § 17 : *Si quis Arentaverit in curia sua finem pro pulcre placitando, etc.* Vide *Arrendare*.

* *Arranté*, qui ad ejusmodi censem tenet in Charta ann. 1387. ex Inventar. Chart. castri de Jaucourt fol. 16. r° : *Et les Arrentez ou abosnez doivent chascun au deux moitons frument. Arrentissement, ipsa concessio ad censem, in Lit. ann. 1399. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 483.*

ARREPTUS, *ARREPTICUS*, *Dæmoniacus*, Italis, *Arretizio*; κατεχέμενος ὑπὸ δαιμόνων, apud Straboneum, δαιμονιῶν ποτε, apud Chrysost. Ugutio : *Arreptitus, qui arripit, vel arripitur, sicut Dæmoniacus, et Arreptitia dicitur Dæmoniacæ. Ebrardus de Betunia in Graecismo :*

Sunt Arreptiti vexati dæmone multo.

Esi Energumenus, quem dæmon possidet unus. Gloss. Lat. MS. Regium : *Ariolus, Arreptitus, quasi divinus.* [Isid. in Glossis : *Arreptitus, Ariolus, furiosus.* Dicitur *Furiosus*, quia qui futura prædicebant, vel edebant oracula, extra se rapi et surere videbantur.] Walafrid. Strabo de Vita S. Galli cap. 18 : *Jussit eos Dux venire in cubiculum, in quo Arreptius servabatur.* Vide S. Augustinum lib. 2. de Civit. Dei cap. 4. Cassian. Collat. 7. Vitam S. Mariani abbatis Ratispon. cap. 5. Baron. ann. 713. n. 15. etc. [** Melberi Vocabularius : *Arrepticus, qui a diabolo possidetur, ut sacrilegos qui monacham aut moniale cognoscit.*]

ARREPTI, Idem, qui *Arreptitus*. Concilium Arausican. I. can. 16. et Arelat. 2. can. 41 : *Qui palam aliquando Arrepti sunt . . . non assumendi ad ullum ordinem Clericatus. Arrepti a dæmons homines*, apud Gregor. Turonens. lib. 1. Miracul. cap. 69. Aigranus Mon. in Vita S. Ansberti Archiepisc. Rotomag. cap. 11 : *Mulier quædam a dæmons Arrepta.* Rudolphus in Vita Rabani Mauri n. 40 : *Puella . . . subitaneo impetu spiritus maligni Arrepta.* Theodorum quemdam Præsidein, dinoblicaintentio Arreptum, dixit Honorius PP. Epist. ad Sergium Subdiac. apud Holstenum in Collect. Rom.

ABREPTITIUS, *Furiosus*, in Breviloquo. Petrus Damiani lib. 1. Epist. 9 : *Abreptitus*

1359. in Reg. Joan. comit. Pictav. fol. 168. r^o: Cum e carcere exisset, et Arrestum in quo erat fregisset, seque extra fines regni in fugam constitueret.

* 2. ARRESTUM. Idem videtur, quod Appunctamentum, Consilium nempe, quo partes Appunctantur, vel ut de re controversa inter se convenient, vel ut rem controversam magis eludent. Arest. parlam. Paris. ann. 1347. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 542: Et erant partes super hūs in Arrestum, quibus litibus pendebat et in earum prejudicium, nichil per nos debebat attemptari vel innovari, ut dicebant. Quæ Gallice occurruunt in Lit. 1356. tom 3. earum. Ordinat. pag. 129: Tous les procès vielz et nouveaux, dont les parties sont et seront en Arrest. Vide Appunctare 3.

* 3. ARRESTUM, Interdictum, Gall. Dēfense. Charta ann. 1442. ex schedis Praes. de Mazaugues: Quod.... vendere possint.... ad sue voluntatis arbitrium, ipso domino,.... et bajulo aut aliis suis officiis irrevocatis, et quod vetitum seu Arrestum, vel inhibitus aliqua de præmissis fieri non possit seu valeat.

* 4. ARRESTUM, Mora, dilatio, Gall. Délai. Charta Roberti comit. Drocaram ann. 1206. in Chartul. Campan. ex Cam. Comput. Paris. fol. 186. r^o. col. 2: Quotienscumque voluerint et petierint pro negotio suo forteriam illam, ego tradam eam eis sine Arresto.

* 5. ARRESTUM, Amentum, quo hasta media religatur, retinaculum, vulgo Arrêt. Comput. ann. 1383. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 54. col. 1: Anthonio, gaita, pro uno Arresto positio in hasta glanni pennonis, vj. patacos. Vide supra Arrestabile.

¶ 1. ARRETARF, Accusare, in jus vocare. Vide in voce Rectum.

* 2. ARRETARE, Statuere, definire, Charta Gerardi de Vanco ann. 1491. in invent. Chart. ad baron. de Mercorio spectantium fol. 133. v^o. ex Bibl. reg: Fondo, instituto, dono, ordinio, constituo et instaro sive Arreto imperpetuum, etc.

¶ ARREUM, Remissio poenæ, permutatio, imminutio, Gall. Remise, Chngement, Diminution. Vox Hibernica a Saxonico Arian, Parcere, condonare, unde Arung, Condonatio, remissio. Dicitur de poenitentiis, quæ multis variisque modis remitti, imminui, permutari vel condonari poterant a Sacerdotibus pro delictorum qualitate. De his habentur octo Canones Synodi Hiberniae apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 20. quos hic ex ordine integros referre non abs fuerit.

Arreum anni, Tridui dies et noctes sine sede et somno, nisi paulisper; vel cl. Psalmi cum decem canticis, stando et orando omni hora, duodecim quoque flectiones genuum flectuntur in omni hora orandi; et palmæ supernæ ad orationem.

Arreum anni, Triduum cum mortuo sancto in uno sepulcro, sine cibo potuque ac sine dormitione praecinctus vestimento suo et cum canto Psalmorum, et cum adoratione horarum, post confessionem Sacerdoti et post votum.

Arreum anni, Triduum in Ecclesia sine dormitione cum vestimento circa se, sine sede, et canticum Psalmorum cum Cantics sine intermissione, et missa uniuscujusque

hora per confessionem peccatorum coram Sacerdote et plebe et post votum.

Arreum anni, xii. triduanas. Arreum anni, xii. dies et noctes super xii. bucellas mensurae de tribus panibus.

Arreum anni, Mensis in dolore magno, sed de quo non moritur quis iterata postmodum vita ad judicium Sacerdotis.

Arreum anni, xl. dies et noctes in pane et aqua, et duas superpositiones unicuique hebdomadæ xl. Psalmi et xl. inflectiones in unaquaque hora orandi.

Arreum anni, l. dies et noctes in pane et aqua in mensura lx. Psalmi et lx. inflectiones, in unaquaque hora orandi.

Arreum anni, Dies c. pane et aqua missa in omni hora orandi penitentia illorum per longum, quorum Arreum in his prædictis emittitur sine carne et vino et butyro et lacte dulci agatur.

¶ TARREVM, pro Arrerum, Retro, Gall. Arriere, Hispanis Arrero et Arredro. [** Potius Arriba, supra, super.] For. Oscaæ Jacobi I. Regis Aragon. anno 1247. fol. 10: Si aliquis homo in aliquo Casali veteri aperuerit fundamenta, super quibus tantum postea construxerit in gyrum, donec opus illud sit de tribus tapialibus in altum, et miserit ipsum Casal in Arrevo, et fecerit ibi portal, supra firmaverit postal, etc.

¶ TARREYRAGIUM, pro Areragium, Gall. Arrerages. In Obituario MS. S. Geraldii Lemovic. fol. 18. et 40.

¶ 1. ARRHEÆ, Munera in sponsalibus dari solita. Concil. anni 1594. inter Hispan. tom. 4. pag. 703. col. 1: Omnes Indorum hujus Archiepiscopatus Parochi habebunt Arrhas et amictus, quibus omnes suæ Parochia sponsi copulandi sint, ne Indi ad nuptias venientes novis semper sumptibus illa conferre cogantur. Vide Arra Nuptialis [** et Haltausii Glossar. German. col. 1806. voce Treuschatz.]

* 2. ARRHEÆ, in regno Castellæ idem quod alibi Augmentum dotis nuncupatur, uti docet Fontanella de Pact. nuptial. tom. 2. claus. 7. num. 8. in L. Taur. 50. et 51: La ley del suero que dispone que non pueda el marido dar mas en Arras a su mujer de la decima parte de sus bienes, no se pueda renunciar. Consule præterea Ant. Gomes. ad hanc legem. Vide supra Arræ sponsalitiae. [** Vide Marinæ Historiam Juris Castil. et Legion. lib. VI. cap. 51. sqq. vol. 1. pag. 300.]

¶ ARRHARE, Arrhis sponsam donare. Vetus formula matrimonii apud Dom. de Vert Tract. de Ceremoniis pag. 231: Cum his petitis argenti te Arrho, in nomine SS. Trinitatis et duodecim Apostolorum in communicationem bonorum spiritualium et temporalium.

¶ ARRIA, pro Area, Gall. Aire. Charta Willermi de Aigneville ann. 1237. ex Tabul. Corbeiensi: Ego Willermus de Aigneville Miles legavi Ecclesie S. Petri de Corbeia. . et unam Arriam straminis in grangia de Meneris capiendam, quotiescumque ibi bladum triturabitur, et unum sextarium avenæ annuatim in festo S. Remigii. Ubi Arria straminis est stramen omne quod una vice remanet in area frumento excusso.

¶ ARRIANI, Hæretici notissimi ab Arrio sic dicti. Negabant tres SS. Triuitatis per-

sonas ejusdem esse naturæ; dicebant Verbum esse creaturam, etc. Vide Epiph. Hæres. 68. et 69. Augustin. Hæres. 49. Athan. Gregor. Nazianz. et alios. Alii fuere hujus nominis Hæretici temporibus divi Bernardi, ut patet ex ejusdem S. Doctoris Vita inter ipsius opera tom. 2. col. 1193. edit. 1690: Paucos quidem habebat civitas illa (Tolosa) qui Heretico faverent: de textoribus quos Arrianos ipsi nominant, nonnullos. Ex his vero qui favebant hæresi illi plurimi erant et maximi civitatis illius. Rejiciebant vetus Testamensum, plurimumque errorum auctores habebant, circa Baptismum, Eucharistiam, Penitentiam, Matrimonium, etc. de quibus fuse Baronius ad ann. 1176.

¶ ARRIRE, Idem quod Arraire, instruere. Locus est in Monstrum 1. [¶ Harriver, eadem acceptance, in Ch. Odon. ducus Burg. ann. 1332. inter Probat. tom. 2. Hist. Burg. p. 196. col. 2: Prometant.... toutes ycelles églises, celliers et autres offices Harriver et garnir souffisamment de livres, de ornements et de ustencilles et garnisons.] [** Hispanis Arriar. Poema del Cid, vers. 1785:]

Non pudieron ellos saber la cuenta de todos los caballos, Que andan Arrados è non ha qui tomalos. Inde Arriaz, Ensia capulus, vectes. Ibid. vers. 3188:

Sac las espadas è relumbra toda la cort; Las manzanas è los Arrices todos d'oro son.]

¶ ARRIBA, Supra, Gall. En haut, Au dessus. Vox mere Hispanica. Vita SS. Voti et Felicis Eremit. tom. 7. Maii pag. 64: Dedit eis unam speluncam, quæ est sub Orolis facie, cui nomen est spelunca Gallionis, et inde devallat contra illa serra de Trasillos Arriba de fonte frigido.

* ARRIBAMENTUM, Collocatio, Gall. Etablissement, ab Hispan. Arribar, Consequi, obtinere. Testam. Ferrandi de Prato comit. ann. 1516. in Reg. 3. Armor. gener. part. 2. pag. xlviij: Legavit.... Anthonio de Pratocomitali.... quinque centum florenos.... solvendos... quando erit aetatis viginti quinque annorum, vel quando repererit partitum seu Arribamentum in matrimonio.... Item legit.... Nicolas de Pratocomitali ejus filio.... quando reperiet partitum seu Arribamentum et collocationem in matrimonio.... Quando reperiet collocationem sive Arribamentum in matrimonio.

¶ ARRIBANNUM, Submonitio ad exercitum, etc. Vide Herebannum.

¶ ARRIBATICUM, Ripa facilis appulsi navium, portus species. Item tributum pro ipso navium appulsi, a Vasconico Ariba, Gall. Arriver. Chartularium Anianense: Vendo tibi pro 4. libris Malgariensis quodam Arribaticum honoris mei quod est in flumine Erauris... ad applicandam paxiem molendinorum vestrorum, ut possitis partiam vestram levare et demittere, atque mutare quotiescumque vobis placuerit. Vide Adripare.

* ARRIBATORIUM, Ripa facilis appulsi navium, idem quod Arribaticum. Vide in hac voce. Charta ann. 1340. in Reg. 71. Chartoph. reg. ch. 419: Molendinum vocatum de Sabatier cum suis Arribatoriis, pratensis, ortis, albaretis, etc. Nostris olim Arriover. Vide supra Arivus.

¶ ARRIERARGIUM, Reliqua, Gall. Ar-

terges. Chartular. Vedastinum: *Unusquisque eorum solvet 10. libras Paris. pro Arriergario thelonii ante item motam non soluti.* Vide *Areragium*.

* **ARRIETAGIUM**, Præstatio, quæ ut videtur, ex arietibus fit. Charta Hervei de Rotis milit. ann. 1239. in Chartul. S. Ymerii fol. 38: *Relaxavi pro salute animæ meæ et antecessorum hominibus meis de Rotis.... axilum (i. auxilium) porcängiet Arrietagii, quod mihi faciebat in mense Septembri.*

¶ **ARRIERIBAN**, Evocatio in militiam. Vide *Hericbannum*.

¶ 1. **ARREGARE**, dicitur qui de rebus suis morbo laborans disponit, Gall. *Faire son testament en maladie.* Lex Longobard. lib. 2. tit. 14: *Arrigare secundum legem.* Plura vide in voce *Andigare*.

* 2. **ARRIGARE**, Lavare, Gall. *Baigner.* Charta ann. 1341. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 368: *Item et quod in singulis aquis et rivi circum et circa dictas forestas et nemora desinentibus.... valeant.... animalia sua grossa et minuta.... amguari seu abevrari et Arrigari facere.*

¶ **ARRIMANARIA**. Vide in *Herimanni*.

ARRINA, in Libert. novæ bastide de Monchabrier Caturc. diœc. ann. 1297. ex Reg. 44. Chartoph. reg. ch. 95. Sed perpe-ram pro *Arsina*. Vide in hac voce.

* **ARRINGERIA**, Locus editior, unde concionantur publice. Chron. Estense ad ann. 1350. apud Murator. tom. 15. Script. Ital. col. 458: *Tunc dominus Potestas ad Arringeriam palatii fecit eos decipitari, et projici corpora super plateam.* Vide supra *Adripare*.

* **ARRIONISTÆ**, Hæretici Valdenses, de quibus mentio fit in Constitut. Friderici contra hæreticos ex Cod. reg. 10197. 2. 2. fol. 19. r°. [** Apud Pertizum vol. Leg. 2. p. 327. et in Const. Sic. l. i. t. 1. est *Arriani*.]

¶ **ARRIPAGIUM, ARRIVAGIUM, ARRIPATICUM**. Vide *Adripare*.

* **ARRIRAGIUM**, ut *Areragium*, Debütum, quod in jure reliquum dicitur. Charta ann. 1298. in Chartul. montis S. Mart. 1: *Quitatis et remissis dictis abbati et conventui quibuscumque dampnis seu Arriragiis temporis retroacti.*

** **ARRIPARE**. Vide *Arripere*.

¶ **ARRIPATORIUM**, Ripa ad quam appellatur. Vide *Ripatorium*.

* **ARRIPERE**, Pertinere. Archivum S. Victoris Paris. in Praecepto Hlotarii Imperat. in Francia an. 1. in Italia XII. Indict. XIII: *Nonon teloneum de navibus ad stacia venientibus, que ad eamdem Ecclesiam Arripere videntur.* [** Collect. Histor. Franc. tom. 8. pag. 372, Charta pro Eccles. Massiliensi (vide *Stacium*) S. Victoris ann. 841: *Nec non et thelonium de navibus ab Italia venientibus, que ad eamdem ecclesiam Arripere videntur.* Vide *Adripare*.]

* **ARRISSARE**. Vide supra *Arisare*.

ARRIVA, Maleficia species. Charta Philippi Regis Francor. ann. 1310. pro Liber-tatibus oppidi Bastidae in Petragoricis, ex Regesto 47. Tab. Regii n. 38: *Item si Arriva, vel alia maleficia occultænormia facta fuerint in Bastida vel honore, seu partium dictæ Bastidae, fiet... emenda super its secundum bona statuta et bonos usus approbatos in Comitatu Tolosæ.*

* Perperam prorsus pro *Arsina*. Vide *Arcina* in hac voce.

* **ARRIVAGIUM**, Ripa appulsui navium facilis, portus species nostris *Arrivage*. Acta MSS. capitul. eccl. Lugdun. ad ann. 1342. fol. 79. r°. col. 2: *Hoc salvo et excepto, quod idem Lancelotus non possit per se vel per alium in dictis terra et brotello facere aliquod Arrivagium.* Stat. ann. 1376. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. p. 228. art. 11: *Les vicomes ou receveurs feront rabat sur ce que il devront pour leurs marchies desdis cent molles.... sur les lieux de l'Arrivage.* Hinc *Desarriver*. A ripa recedere, in Memor. E. Cam. Comput. Paris. fol. 40. r°: *Item ne doivent laisser passer ne Desarriver aucune barge ou autre vaissel pour turverer l'eau du royaume.* Alia notione *Arrivaige* adhibetur in Charta ann. 1501. ex Chartul. Latinac. fol. 163. v°: *Item sera tenu ledit preneur de faire à ses dépens sans aucun prouffit tous les Arrivaiges et charriages qu'il esconviendra faire pour les réparations dudit hostel et ferme.* Ubi pro *Vectio*, quæ per aquam fit, accipi videtur. *Arrivagium* præterea Tributum est, quod pro appulso navium exsolvitur. Vide in *Adripare*.

¶ **ARRIVARE**, Ad ripam trahere, in ripa navem exonerare, ripam tangere, a Gallico Rive. Inde et apud nautas *Derivera* ripa navem subducere. Arrestum Parlamenti sub Philippo Franc. Rege pro Ecclesia S. Cornelii Compedit. contra Majorem et Juratos: *Nituntur.... acustumare paugium injuste et de novo mercaturam villæ Compedit. quas duci faciant per aquam Ysare, licet non Arriventur seu exhonorentur in terra ipsorum.* Gaspari Barthii Glossarium: *Arrivare, Accedere*, Gall. *Arriver*, quod verbum dicit originem a *Rivus*. Charta Johanna Regine Castellæ pro Ferrando primogenito suo, tom. 4. Hist. Harcur. pag. 1654: *Placuit facere portum in sua terra pro Arrivando seu recipiendo aut recolligendo omnimodas nices.* Legendum opinor *naves*, aut *merces* pro *nices*. *Merces* per abbreviationem sic scribitur *m'ces*, unde quam facile legi potuerit *nices* nemo est qui non videat. Vid. *Adripare*.

* **ARRIUM**, Arrha, Gall. *Arrhes*. Char-

tar. notarii Albanensis ex schedis Præs. a S. Vincentio: *Pro Arrio et caparris dicta-*

rum 25. saumatarum avenæ, etc.

* **ARRO**, vel *Arrao*, Oryza, species leguminis satis noti, ad Hispano *Arroz*, Gall. *Ris*, Transactio inter Abbatem et Monachos Crassenses ann. 1351. ex libro viridi fol. 53: *Tenetur dare dictus dominus Abbas illi Monacho qui est ortolanus dicti Monasterii duas libras panis frumenti... et etiam quoti-
bus anno octo sextaria Arronis tressenqui et tres emynas fabarum, etc.* Ibidem: *Lavan-dario quoilibet anno octo sextaria Arroonis tressenqui.* Qui sibi velit tressenquis mihi incompetum, nisi forte sit locus, unde oryza afferebatur.

* *Arro*, perperam de Oryza; Gall. *Ris*, supra explicatum; est enim idem quod *Mixtura*, miscellum frumentum, ut supra in *Arro* diximus. Sed neque feliciori conjectura *Tressenquis*, de loco unde oryza afferebatur, intelligitur; *arrons* qualitas si-gnificatur hac voce: atque adeo de frumento trimestri, vel ex trecensu proveniente accipi potest. Vide *Trecensus* et *Tremesum*.

* **ARROBA**, Hispanis, Mensura Frumentaria, et liquidorum, hodie *Arroba*, *Arrova*. *Glei Arrova* in Charta Hispanica apud Colmenarezium in Histor. Segobiensi cap. 16. num. 7.

* Academicis Hisp. in Diction. *Arroba*, Pondus viginti quinque librarum Hispaniarum. Item, *Amphora*.

** **ARROCOVA**, Civis evocatus qui intra munitiones excubias agit, Lusit. olim *Arricaveiro*. Privileg. oppidi de Soure ann. 1111. apud S. Rosa de Viterbo vol. 1. pag. 139: *Sculcas omnes ponamus nos integras per totum annum et vos omnes Arrocovas.* (al. *Arrotovas*). *Sculcæ* sunt excubitores in statione agraria.]

¶ **ARRODOMA**, Vasis species, tom. 3. Concil. Hisp. pag. 181. col. 1. Locum vide in *Lito*.

* **ARRODONGNARE**, Circumcidere, Gall. *Rogner*. Vide infra *Roignatura*.

* **ARROGANSES**, pro *Arragonenses*; apud Bened. abbat. Petroburg. de Gest. Henr. II. tom. 1. p. 299. ex Conc. Lateran. sub Alex. PP. III. ann. 1179.

* **ARROGANTIA**, Magnanimitas, ut interpretantur docti Editores ad vit. S. Luciae tom. 7. Sept. p. 370. col. 2: *Virgineam patitatem cum Arrogantia, necnon fastuosa præsumptione aggrediens, per operum excellentiam fragilem exaltabat ætatem.*

* 1. **ARROGARE**, Arroganter aliquem alloqui, verbis lacessere, nostris etiam olim *Arroger* et *Arroguer*, eadem acceptione. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 136. Chartoph. reg. ch. 95: *Postquam idem serviens.... dictum supplicantem pro dicto ejus famulo verbis Arrogasset, etc.* Alia ejusd. ann. in Reg. 135. ch. 281: *Lequel maistre d'escole, qui estoit au lez devers l'uis, qui s'en povoit bien alez hors dudit hostel senz plus faire de noise, retorna Arroguer ledit exposant, et le cuida ferir d'un billart qu'il tenoit.* Alia ann. 1397. in Reg. 152. ch. 179: *Lequel Pierot Arrogoit le suppliant de paroles injurieuses.* Alia ann. 1406. in Reg. 160. ch. 307: *Lequel Pierre disoit à icellui Colas que pour Dieu le laissast en paix, dont il ne vouloit rien faire; mais toujours le Arroguoit de ses dres et arrogans paroles.* Rursum alia ann. 1411. in Reg. 165. ch. 114: *Lequel Bernage Arroguoit toujours de injurieuses paroles icellui Houleau; pour lesquelles arrogances et injures, etc.* Vide *Abrogans*, 1.

* 2. **ARROGARE**, Adesse. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Arrogant, adsunt.* [* Glossar. in cod. reg. 7644: *Adrogant, Addunt.*]

* **ARROGIUM**, Rivulus, Hispanis *Arroyo*. Vetus Notitia Hispanica æræ 829. apud Anton. de Yepez tom. 4. Chronic. Ord. S. Benedict. pag. 448: *Et descendit, ubi intrat Arrogio, quæ dicunt Rubisco, in Syle, et conclude per illum Arrogum di Rubiscum*, etc. Charta Garciae Fernandi Comitis æræ 1010. apud eundem tom. 1: *Et de illa serra in directo usque ad illo vadiello de illo Arrogio, quæ exiit de valde (valle) Pecuggo, et de alia pars de illo Arrogio de illo senax per directo, etc.* Vide Historiam Segoviensem cap. 19. num. 7. § 9.

* **ARROLIUS**, Arolius, f. Pannus vel tela in se convoluta, Gall. *Rouleau*, ab Hispano *Arrolar*, *Volvere*. Processus an. 1470.

super querimonia magistrorum navium de Hispania, apud Rymer. tom. 11. pag. 675 : *Cum ipse veniret... cum sua caravalla... onerata de lanis quatuor centas et quadraginta saccas valoris quatuor librarum cum dimidia pro qualibet tonello, et triginta sex Arrollos sive pecias de mufaca valoris unius librae cum dimidia pro qualibet pecia, et etiam unam pipam de insenso valoris decem librarum. Et infra : Caricaverunt triginta et sex Arrollos sive pecias de mufaca, de quo sunt succi, valoris unius librae cum dimidia pro qualibet Arrolo sive pecia.*

* **ARROLOGIUM**, pro Horologium. Vide supra *Arrelogium*.

* **ARRONCHARE**, Academicis Cruscanis, Runcare, exherbare. Stat. Vercell. lib. 3. pag. 82. r^o : *Item statutum est quod nulla persona.... possit vel debent.... nec laborare, nec Arronchare, nec edificare communia locorum in toto vel in parte.* Vide *Runcare* 1.

ARROTA. Meminit Sandovalius in Episcopis Pampilonensis. pag. 81. Charta a^æra 1173. qua Rex Navarræ Ramiresius Monachus cuidam Ecclesiae concedit illa sua Arrota que vocatur de Fontevera : cuius vocis notionem ignorare se profitetur idem Scriptor. [Occurrit in Charta ann. 1395. ex Archivo S. Victoris Massil. qua Pontius Labiere Praepositus Tolonensis dat et concedit ad faschieram sive rentam jura, domos, terras, percepciones, census, servitia, trezena, tascas et Arrota que habet in castro de Soleii. Italis Arrota et Arrioto idem est ac incrementum, accessio; unde Arrota videtur significare certam prestationem quæ pro incremento v. g. domus persolverebatur.] ^[**] Hispan. Arrotura est Novalis ager. Hujus vocis etymon Adelungius a Germanico riutant petit, quod idem sonat. Vide *Abrutta*.]

ARROVA, Hispanis mensuræ frumentariae species, Amphora, Nebrissensi. Fori Osca ann. 1247. fol. 5 : *Solvat de antigariis pro qualibet noctium 5. Arrovas ordei. Occurrit alibi. [Vide Arroba.]*

¶ **ARRUDES**, Edentes, circumsedentes. Papias MSS. Ecclesiae Bituric. [** Placidus in Glossar. cod. reg. 7644 : *Arudesedentes, circumsedentes. Apud Maium pag. 433. Arusedentes. f. pro Arsedentes.* Vide Scaliger. ad Festum voce *Arferia*, Lindem. pag. 315. et Priscian. lib. 1. cap. 45.]

¶ **ARRUMARE**, Rumorem Afferre. Papias MS. Ecclesiae Bituric. Vide *Adrumare*.

ARRUMPERE. Vide *Rumpere*.

** **ARRUNIADO**, Collapsus, dilapsus. Charta ann. 1121. apud S. Rosa de Viterbo, pag. 141 : *Subtus mons Kastro Arruniado, discurrente rivulo Teixeira, territorio Kolumbriæ, etc.*

¶ **ARRUPPTUM**, pro Abruptum. Supplatio civitatis Agenii ann. 1317. apud Rymer. tom. 3. p. 655 : *Duos fucinorosos idem Bernardus, qui justitiam diligit, debite ultimo supplicio fecit tradi, ex Arrupto et sine causa; id est, Abrupte, subito, et neglectis judiciorum formulis.*

¶ **ARRURA**. Vide *Arura* 2.

¶ **ARRYATE**, Horti regii Maurorum. *Arrates* Hispanis Hortorum sunt sepimenta cannis confecta. Dicuntur etiam *Encañados*.

Vita B. Ferdinandi Principis Lusitani tom. 1. Junii pag. 574. C : *Cujus interim socios duxerunt ad hortos regios, quos vocant Ar-ryate, ubi est balneum.*

1. **ARS**, Machina, unde Gallis, *Artillerie*. Albertus Aq. lib. 2. Hist. Hierosol. c. 35 : *Quidam Longobardus genere magister inventor magnarum Artium et operum. Vide Artificium, Artillator.*

2. **ARS**, ARTES, Grammatica. Diomedes lib. 2 : *Artium genera sunt plura, quarum Grammatice sola literalis est, ex qua Rhetorice et Poëtice consistunt; idcirco literalis dicta, quod a literis incipiat.* Q. Rhemnius Palænius in Arte Grammatica : *Abunde dictum sit de prepositionibus: nam catena habemus in Artibus plenissime dicta.* Cledonius : *Quodam tempore dum Ars in Capitlio tractaretur, Priscianus in Prologo ad lib. 1. Quid enim Herodiani Artibus certius?* Valerius Probus lib. 2. Grammaticorum institut. : *Artium instituta quoniam sufficienter tractavimus, nunc de catholicis nominum verborumque rationibus doceamus. Libri Artium, seu de Grammatica, apud Marium Plotium lib. de Metris in Praefat. Habetur Phocæ Grammatici Ars de nomine et verbo, ubi sic præloquitur :*

*Ars mea multorum es, quo sœcula prisca tulerunt:
Sed nova tæ brevitas asserit esse meam.*

Arnobius junior in *Conflictu* cum Serapione : *Dicitur autem creasse librum Artis Rheticæ Orator, et Grammaticus librum Artum condidisse.* Smaragdus in *Praefat. ad Commentarii in Donatum* : *Aliud est de Arte tractare, et aliud de Deo loqui.* Guithmundus lib. 1. de Verit. Eucharist. : *Is ergo cum juveniles adhuc annos in scholis ageret, elatus ingenii levitate, ipsius magistri sensum non adeo curabat, ... libros insuper Artium continebat.* Infra : *Doctorem se Artium profebatur.* Arnoldus Lubencens. lib. 3. c. 3 : *Quia in Artibus bene proficerat, Scholas ibidem regendas accepérat.* Adde cap. 5. et Provinciale Cantuariensis Eccl. lib. 5. tit. 4. *Artis Grammatica periti, apud Orderum Vitalem lib. 3. pag. 462.* Anonymus Poëta de Episcopis Eboracensibus :

*Artis Grammaticæ vel quid scripsere magistri,
Quid Probus atque Focas, Donatus, Priscianusque,
Servius, Euticius, Pompeius, Cominiusque.*

Ebrardus Betuniensis in *Græcismo* cap. 20 : *Sunt adjactiva verborum adverbia semper
Sicut testatur Artis doctissimus actor.*

Ita *Artem* nude non semel vocat Rheticam Quintilianus lib. 3. cap. 1. et alibi. Vide *Artes*, 2. et *Artista*.

* Nihilominus tamen a Grammaticis ii, quos *Artiens* vocabant, distinguuntur, in Test. Joannæ regine ann. 1304. ex Reg. sign. *Noster Cam. Comput. Paris. fol. 220. r^o : Si seront 20. escoliers enfeut en gramaire et 30. en logique et en philosophie, et 20. en théologie ou en divinité.* Si aura chascun gramarien par semaine de sept jours iij. s. Par. *Li Artien vj. s. Par. et li théologien viij. s. Par.* In Statutis vero legitur : *Logici sex solidos Par.* Eo igitur nomine designatur qui Logicæ seu Philosophie studebant; uti etiam nunc vocantur in Collegio Navaræ. Neque alii sunt qui *Arciens* nuncupantur a Christ. Pisana part. 3. cap. 42. Hist. Caroli V. [* Vide de hac re ample disserentem Valent. Schmidtum ad Petri

Alphonsi Disciplinam Clericalem pag. 109. et infra *Quadrigium et Trivium.*]

FACULTAS ARTIUM, in Academiis ea dicuntur, in quibus artibus liberalibus Grammaticæ, Rhetorice, ac Philosophiae studium impenditur: cujus elogium ita perstringunt Statuta ejusdem Facultatis in Academia Viennensi Austriae : *Inclita Facultas Artium liberalium cæterarum Facultatum utique pia nutrita, quia suos alumnos ipsis imparitur, tanquam fortis agonistas; et si qui forsitan aliunde ipsis advenerint, revera tanquam abortivi sunt respectu laeti Artium liberalium et facundæ matris Philosophiae nutritorum. Filii namque Facultatis Artium aptiores sunt ad quævis studia altiora, dummodo tamen non duxerint se emancipando ante tempora a prævia mate sua, Facultate scilicet Artium ipsis rite constituta, volantes sine pennis, sed variis plurimi Artium liberalium habitualiter decorati, apicem utique cujuscumque etiam facultatis scientifice facilis adipiscuntur, interiores ejus subtilitates, etiam si difficiles sint, medium nullus penetrando.*

ARTIDOCTOR, Doctor seu *Mugister in Artibus*, in Testamento Geraudi Archidiaconi Ambian. an. 1271. descripto in Historia Majorum Abbatisvillæ pag. 203.

ATIGRAPHUS, Grammaticus, seu Artis Grammaticæ Scriptor, τεγγράφες, Carolus Magn. lib. 2. de Cultu Imag. c. 30 : *Ad secundam definitionis speciem, quæ ab Artigraphis ἀναγνωρίζεται, id est, notio, dicitur, convaluit.* Apud Senatorem lib. de Orthographia, Donatus, Phocas, Nisus, et Gratus Grammatici, *Artigraphi* dicuntur, ut et Sacerdos Grammaticus hoc nomine, apud Alcuinum lib. 7. de Artibus cap. 1; apud Sosipatrum lib. 2. de Instit. Grammat. Romanus, *disertissimus Artis scriptor*, Cledonius nempe Constantinopol. Grammaticus, cuius liber de Grammatica *Ars* inscribitur. In lib. 3. Miracul. S. Dionysii, in Prologo, *Methodius optimus Grecorum Artigraphus* indigatur. Anonymous in Vita S. Hieronymi : *Huc vix in literarum studiis plerique cathegetæ, id est, præceptores fuerunt, Donatus nempe Artigraphus, Romanis eum imbuens elementis, liberaliumque artium sapore sufficienter replens, Magister exstitit illi, etc.*

ARTISTA, in Vita Jordani Generalis Praedicatorum, qui *Artibus* studium et operam suam impendit. [* Vide Glossar. med. Græcit., in Texuot, et infra *Artista*, suo loco.]

ARS SANCTA. Vide *Sortes Sanctorum*, in Sors 2.

ARS DIVINA, Quæ circa metallorum transmutationem versatur. Vide Glossar. med. Græcit. *Praefat.* pag. 15.

* 3. **ARS**, Vox generica, qua instrumentum quodvis arte confectum significatur. Stat. ann. 1352. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 154. col. 2 : *Item quod nulla persona, cuiuscumque conditionis existat, sit ausa venire in memoribus consulum, ... sub pena perdendi venationem, que ibidem caperetur, et perdendi Artes seu instrumenta, cum quibus fieret venatio prædicta.* Vide infra *Artificium* 7.

* 4. **ARS MARI**, Navalis scientia, experientia: Stat. Massil. lib. 1. cap. 33 : *Sicutum quod in singulis passagis eligantur et eligi debeant tres probi viri de Arte mari-*

sive habentes notitiam et experimentum *Artis maris*, etc. [** Vide *Artes*, 1. Consuetudo maris edita per consules civitatis Trani ann. 1063. apud Pardessus. Collect. Leg. Nautic. vol. 4. pag. 237 : *Quisti infrascripti ordinamenti et ratione fo facti... per li nobili et discreti homini, misser Angelo de Bramo, misser Sinone de Brado, et conte Nicola de Roggiero, dela citta de Trani, electi consuli in Arte de Mare.* Ars maris est tam schola et societas, quam negotium et officium eorum qui naves exercunt.]

* 5. **ARS PORTA SANCTE MARIE**, inter septem maiores artes recensetur, in Stat. ant. Florent. lib. 5. cap. 19. ex Cod. reg. 461. Quæ sit, non explicatur.

ARSACIDE. Vide *Arsacini*.

* **ARSALIUM**, Incendium, Ital. *Arsione*, nostris *Incendie*. Charta ann. 1336. tom. 1. Cod. Ital. diplom. col. 403 : *Item quod omnis actio guerrarum, homicidiorum, Arsaliorum, praedarum.... penitus de cetero cesseret; et de omnibus et singulis guerris, homicidiis, Arsaliis, praedis.... remissio et pacificatio integraliter fuit.*

* **ARSANOQUITA.** Vide *Arsenoquita*.

* **ARSCHEL**, *Arsclid*, Obsequium militare. Vide *Heereschild*.

ARSEDA, *Stella valde splendens*, secundum Ugutionem.

* **ARSEGAYE.** Vide supra *Archegnye*.

* **ARSEIA**, Combustæ silvæ, in Consuetud. Bitur. *Arsins vel Arseiz* : de quo consule Glossar. Juris Gallici D. de Lauriere. Charta Libert. S. Palladii ex codice MS. Coislin : *Solvent... quinque solidos Parisienses pro omnibus animalibus... in dictis coupeis sive Arseis inventis.* Vide *Arsina* 1.

* **ARSELLUM**, Parvus fornix, seu lapis sepulcralis instar fornici parieti affixus. Necrologium S. Martialis Lemovic. : *Monaachi S. Martialis concesserunt Willermo Ricardi unum anniversarium annuatim, et in die anniversarii venirent juxta Arsellum suum, quod est situm in pariete capituli. Scribendum Arcellus ab Arcus*, Gall. *Arceau*.

* **ARSELLUS**, ut *Arcellus*, Gall. *Arceau*, Arcus, fornix. Charta ann. 1374. in Reg. 205. Chartoph. reg. ch. 113 : *Quadranginta solidos rendueles... super quadam domo lapidea, in qua sunt duo Arselli ipsius Johannis Pascalis senturii castri Lemovicensis.* Vide *Arsellum*.

* **Arson**, diminut. a Gall. *Arc*, arcus. Lit. remiss. ann. 1394. in Reg. 146. ch. 442 : *Lesquelz compagnons frapperent ludite Mairion d'un Arson à traire.*

ARSENA, Armamentarium, vulgo *Arsenal*, Italis *Arsenale*. Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 12 : *Oportet ad illius (navigii) conservationem in posterum in locum pertrahi cooptum... qui locus ubi dictum conservatur navigium, Arsena vulgariter appellatur.* Daten in Infern. Cant. 21 :

Quale ne l'Arzena de' Vinitiani,
Bolle l'inverno la tenace Pece,
A rimpalmar di legui lor non sani.

De vocis etymo ita nugatur Sansovinus in Venetia lib. 8 : *La casa dell' Arsenale, che s'interpreta, Arx Senatus, cioè fortezza, bastione, antemurale, et sostegno del Senato contra l'armi de gli infideli. Alii vocem Turcicam putant, seu Arabicam, ex voce, ut aiunt, Darcenaa, quæ idem sonat, ablata*

prima litera : quod minus probabile videtur, cum ἀρσηνάντιον armamentarium Constantinopolitanum diceretur longe antequam Turci Constantinopolim pervenissent, Theophilo Michaëlis filio imperante, ut ex Inscriptione, quæ a Gruterio et aliis refertur, constat. [** Vide Glossar. med. Græc. voce ἀρσηνάντιον, col. 125. et ἀρσανάντιον, Append. col. 27.] Ego vero ab *ars* deductam existimo, quæ sequoribus Latinis, perinde ac *ingenium*, machinam denotavit, ut supra ex Alberto Aquensi observatum est, ita ut locus fuerit, in quo *artes*, id est, machinæ bellicæ, quas etiamnum *Artilleries* dicimus, reponebantur : nam quod *Artilleriam* ab arcubus dictam scribit Vossius, vix est vero simile. Vide Jacob. *Bourgoing* lib. de Orig. et usu vulgarium vocum pag. 12. *Egid. Menagium* et *Octav. Ferrarium* in *Orig. Ital.* [D. Ludovicus le Pelletier ab Armorico *Arsanail* deducit, quod est Apotheca instrumentorum agriculturæ.]

* Paruin feliciter id dictum esse scribit Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 525. ubi *Arsena*, Navale, locum scilicet, in quo fabricari aut servari solent naves, nostris *Bassin*, melius, ut et ego opinor, interpretatur ; quo etiam sensu, eodem Muratorio teste, *Darsena* dicunt Itali. De vocis autem ety়no aliter prorsus censeo ; placet enim origo a *Cangio* proposita ; quidquid obliquatur ibidem vir doctissimus.

* **ARSENATUS**, ut *Arsena*. Chron. Andr. Danduli apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 459 : *Dux autem noster ultra quamplures victorias superius enarratas, quinque millia civium Januensium integrum numero præmisit, subsequenter Arsenatum nostro galles xxxij. puppibus in proras mutatis, etc.*

ARSENOQUITA, ex Græc. ἀρσενοκύττα, *Musculorum concubitor. Ratherine Veronensis* : *Quam perdita tonsuratorum universitas tota, si nemo in eis, qui non aut adulter, aut sit Arsenoquista. Vetus Scheda de Ordinatione Episcoporum* edita a V. Cl. Stephan.

Baluzio post Capitul. : *Inquirat illum de quatuor Capitulis, id est, de Arsanoquita, quod est cubans cum musculo, etc. De ejusmodi pædiconum penoris vide Petrum Fabrum lib. 3. Semest. cap. 13. pag. 295.* [** Vide Glossar. med. Græcit.]

* **ARSERIA**, Uno vaso de vino. Glossar. Lat. Ital. MSS.

* **ARSEVERSE**, Proverbium. Papias MS. Ecclesiæ Bituric. *Arse Verse* scribabant veteres in ædium foribus ad avertendum incendium. Festus : *Arse verse, averte ignem significat. Tuscorum enim lingua Arse, averte, Verse, ignem constat appellari : unde Afranius ait : Inscrifat aliquis Arse verse in ostio. In hoc versiculo ostenditur superstitione veterum, qui ad deprecandum incendium inscribabant in ostio nescio quid, quod ad eam rem faceret, ut est apud Plinium : Etiam parietes incendiiorum depreciationibus conscribuntur.*

* **ARSEVEUM**, *Vestis muliebris rubei coloris*. Cath. pro *Arsineum*. Vide in hac voce.

* **ARSIA**, f. pro *Archia*, Fornix pontis. Chartul. Floriac. fol. 199 : *Tandem probatum est quod jus est nobis acquisitum capienda et sciendi facienda in nostro nemore pro nostro*

chausaggio, et etiam merranum pro nobis et dominibus nostris de Loriaeo, aliis stallis, molendinis, et Arsiis et pontibus dicti loci.

* **ARSIBILIS**, χαύσης, *Cremabilis*. Suppl. Antiquarii.

* **ARSICUM**, Parisiorum regio, unde ecclesia S. Petri des *Aris*, nomen habet. Vide *Arsina* 1. Charta ann. 1254. in Chartul. AD. S. Germ. Prat. fol. 62. v° : *Quædam platea sita Parisius in Arsicis, in terra eorum abbatis et conventus, ut dicebant, contiguam a parte posteriori muris civitatis Paris. infra eosdem muros etiam contiguam ex uno latere jardino Philippi de Lorreto, et ex alio latere jardino Philippi de Risu juxta tegulariam.* Vide *Arsina*, 1.

* **ARSILE**, *Bibliotheca in fornici modum exstructa. Chron. Sublac. Ms.* : *fecit (Joannes abbas) Arsile ad recondendum libros, sculptum mira pulchritudine.*

1. **ARSINA**, **ARCINA**. Charta Hugonis de *Belpia* Militis ann. 1218. qua vendit villam de *Pi* in Ceritania : *Et ostem, et calcatus, et seguis, et cucicias, et exorquias, et homicidia, et intestationes, et Arsinas. Ita non semel in Chartis aliis, quos in verbo Cugucia descripsimus. Charta ann. 1312. in 48. Regesto Philippi Pulcri Reg. Franc. ex Tabul. Regio n. 134 : Si Arsina, vel incendia vel alia maleficia facta fuerint in dicta villa, etc. Ubi Arsina est incendium, vel crimen incendi, seu potius cognitio de crimine incendi, quod nostri Arsines vocabant, ut colligitur ex his, quæ habent Hemeræus in Augusta Viromand. pag. 944. et Vassorius in Noviomensi Historia pag. 294. *Arsis* etiam dicebant : nam Ecclesia S. Petri, quæ des *Aris* dicitur Parisiis, de *Arsionibus* nuncupatur in Tabulario Monasterii S. Petri Fossatensis fol. 1. Vide *Hareum* in Castellanis Islenibus pag. 142. 143. *Faire arsons, incendia excitare*, in Charta vernacula Joannis Regis Anglie apud Willel. Thorn. pag. 241.*

ARCINA, Eadem notione, in Charta R. Abbatis Carofoensis ann. 1308. ex 2. Regesto Philippi Pulcri Regis Franc. in Tabulario Regio n. 11 : *Item si Arcinæ, vel alia maleficia occulte facta fuerint in dictu bastida, vel honore, etc.*

2. **ARSINA**, Supellex quævis, Occitanis. Synodus Nemausensis ann. 1284. cap. de *Veneratione Ecclesie* : *Quia quidam Clerici Ecclesias sic exponunt supellectilibus, et Arsines ipsius, et etiam alienis ut potius domus Laicorum, quam Drei basilica videantur : idcirco firmiter prohibemus, ne ejusmodi supellectilia seu Arsines in Ecclesiis admittantur, nisi proper bellum, aut incendia repentina, seu alias necessitates urgentes, etc.*

ARSINEUM, *Vestis mulieris rubei coloris et ardantis. Ugutio. [Cato in Orig. : Mulieres operta auro purpuraque, Arsinea rete, diadema, coronas aureas, russeas fascias, calbeos, lineas pelles redimicula. Festus : Arsineum, ornamentum capitis mukebris.]*

* **ARSINICUM**, ci, Uno colore e tosco. Glossar. Lat. Ital. MSS. Vide *Arsineum*.

1. **ARSINUM**, *Pondus 35. (granorum)* Saladino de Ponderibus.

2. **ARSINUM**, in Gloss. Lat. Græc. διάχρωμα, redditur : *(quo nomine Græci proprie vocant eum capitum ornatum, quo ca-*

pillus in duas partes æqualiter discriminatus duas sertas facit. Non arridet, quod sequitur :] Sed idem videtur, quod *Arsura*, de qua voce mox.

¶ 3. **ARSINUM**, Idem quod *Arsina*, seu jus cognoscendi de crimine incendii. Charta Girardi Hamens. domini ann. 1145. ex Tabul. Corbeiensi : *Habebunt totale domanium, omnem libertatem, jurisdictionem, districtum, bannum, latronem, sanguinem et justitiam, excepta alia justitia, quæ mihi in tribus solummodo ab eisdem Abbate et Conventu in perpetuum est concessa, videlicet in ruptu, multro et Arsino, extra ambitum curtis sua.*

* Charta ann. 1071. in Append. ad Marcam. Hispan. col. 1162 : *Per hanc scripturam donationis dono ad praefato cœnobio, (Cuxanense)..... homicidia, sive escogacias, sive Arsina, et omnia placita.*

¶ **ARSIPIPO**, Arcius. Papias MS.

¶ **ARSI**, Elevatio, Gr. ἀρσ. Locum vide in *Rythmici versus*.

* **ARSISIA**, pro *Assisia*, quomodo mox *Arsultus* pro *Assultus*, ex frequenti mutatione s in r, et vicissim, *Pensio annualis*, vel annuus redditus ex designatis prædictis percipiendus. Charta ann. 1189. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 914 : *Et quia quidam Pisani in obsequio Christianitatis decesserunt, quidam autem sunt superstites, concedimus ut Pisani et eorum hærides, et qui Pisanorum nomine censentur, fenda et Arsisias suas recuperent, et per totum regnum (Hierosolymorum) seudis et Arsisias suis restituantur. Vide in Assisa.*

¶ **ARSITIUM**, f. Edificium in modum arcis munitum, in quo annonae et supellex quævis tempore belli recondebat. Locus haud ita absimilis *Arsenæ*, quæ armamentarium sonat, Gall. *Arsenal*, ut supra dictum est. Aut fortassis *Arsitium* ab *Ardere* vel *Arsura*, quæ est auri conflatio, ut mox dicetur : quia ratione *Arsitium* posset esse locus seu officina, ubi moneta conflatur. Charta Theobaldi Comitis Blesensis ann. 1218. pro Monasterio de Burgo Medio ex Tabulario ejusdem loci fol. 100 : *Ædificabunt igitur Canonicæ murum iuxta Arsitium meum ante Ecclesiam, quantum se extendit Arsitium in longum, ut eidem muro apothecas suas faciant adherere.*

¶ **ARSIVUS CONSULUM**, f. Primus Consulm seu Comitum, ab ἄρχων Princeps. Quam facile c mutetur in s nemo est qui nesciat. Chartar. Ecclesia Auxitanæ MS. cap. 58 : *Quam terram olim possidebat hereditario jure Consulum Arsivus senex de Montesquiu.*

* **ARSULTARE**, *Arsultus*, pro *Assultare* et *Assultus*. Stat. Cadubrii lib. 3. cap. 16 : *De Arsultantibus cum armis, vel sine. Ordinamus quod si aliquis Arsultum fecerit contra aliquem sine armis Arsultans, etc.*

ARSURA, in Domesdei, dicitur auri vel argenti conflatio, purgationis ergo vel examinis. Modum rei exhibit Niger liber Scacarii Gervasio Tilleberiensi ascriptus cap. de Officio Militis Argentarii. Nam magno tunc usui illuc fuit ad examinandas pecunias Regi solutas, propterea quod in multis locis et diverse admodum culebantur. *Arsura* etiam dicta ipsa metalli inter conflandum

diminutio : et libram aiunt tot ardere denarios, quot per ignem purgatorum amiserit. Praedictus vero liber Scacarii, seu Auctor Dialogi Fiscalis, Salisburensem Episcopum, (Rogerum Cadomensem) sub Henrico I. *Arsuram instituisse refert : cum idem Rex frumentarios et esculentos redditus in pecuniarios commutasset, numero atque pondere persolvendo. Hic, inquit, postmodum ex mandato Principis accessit ad Scaccarium ubicum per aliquot annos præsedisset, compedit hoc solutionis genere non plene fisco satisfieri. Licet enim in numero et pondere videbatur satisfactum, non tam in materia. Consequens enim non erat, ut si pro libra una, numeratos 20. solidos etiam libra ponderis respondentes, solvisset, consequenter libram solvisset argenteam. Poterat enim cupro, vel quo quis aere mixtum solvisse, cum non fuerit examinatio. Ut igitur Regia simulet publicæ prævideretur utilitati, habito super hoc Regis consilio, constitutum est, ut fieret ordine prædicto firmæ (id est, anni census) combustio, vel examinatio. Capite vero præcedenti combustionis seriem pluribus describit, atque, non esse legitimam Regni hujus monetam, si examinata libra decidat plus quam 6. denar. a pondere quam numerata respondet. Sed restituit non institutum combustionis hunc morem Sarisberiensis Episcopus, cum jam inde ab Guillermo Notho, Henrico I. parente, nota fuerit, ut ex variis locis Domesdei constat. Titt. Chent. Archipisc. Cantuariensis. civitas Cantuar. Item reddit nunc 30. libras *Arsas* et pensatas, et 24. lib. ad numerum. Alibi tit. Lencolescire, Rex Chircheby : tempore Regis Edwardi valebat 40. lib. modo 60. sol. pondere et *Arsura*. Alibi non semel occurrit, ad pensum et *Arsuram*, ad pensum solidum, ad pondus et *Arsuram*, ad pondus solidum. Hæc ferme ex Spelmano.*

Arsuras etiam vocabant monetariorum et argenteriorum scopaturas et reliquias rursum igni excocatas. Gotselinus Monachus lib. de Miracul. S. Augustini Cantuar. Episc. cap. 15 : *Indagabant curiose aurifices, argenterios, trapezetas, cæterosque metallorum fusores pro illorum fusilibus cineribus et purgamentis, pro spumis et scoris, vel testuarum fragmentis, in quibus massas suas liqueficerant, estimata pretia offerentes : has reliquias emptas corradebant et conscopabant, unde hujusmodi collectas scopaturas vocant, quas illi torridis fluentis abluebant, constatamque duritatem duro lapide communiebant, his minutis suo igni confitatis pretiosam massam extorquebant. In tali negotio venientes ad oppidum Bathau, emptasque ex more copiosas *Arsuras*, quas dicunt scopaturas, ad proximum flumen cerebant diluentes, etc.*

2. **ARSURA**, Erpetia. Meierius lib. 3. Annal. Flandr. ann. 1088 : *Subsecutus est pestilens ille morbus, qui ignis sacer vocatur, quam tum *Arsuram* vocabant quidam. Vide Ardentes.*

¶ 3. **ARSURA**, Vestigium adustionis carentis ferrari. Vita S. Swithuni tom. 1. Julii pag. 336 : *Quem dum vir ille coactus a præside, manu gestaret timide, protinus ingens *Arsura* replevit ejus volam tergere adustam. Ibidem : Enimvero mirum fuit ultra modum, quod sautores *Arsuram* et inflatum conspiciebant; criminatores ita sanam*

ejus videbant palmam, quasi penitus fulvum non tetigisset serrum.

* **ARSURE**, eadem notione, in Lit. remissa. ann. 1379. in Reg. 116. Chartoph. reg. ch. 85 : *L'expasant si bouta ledit Guillemin qu'il chey ou feu, sens avoir pour ce aucune Arsure ne bleceure.*

¶ 4. **ARSURA**, Incendum. Historia Medianæ Monast. pag. 274. in Excerptis Joannis a Bayono de Abbatibus bujus Monast. : *Iste Henricus multas exercuit *Arsuras* et depredationes in ducatu Lotharingia. Apud Rymer. tom. 7. pag. 666 : Consideratione destructionis et *Arsuram*. Synodus Provincialis Pergami ann. 1311. apud Murat. tom. 9. col. 560 : Aut malitiose in damnum cuiusquam ignem opponere per se vel per alium in alterius messes, Ecclesiæ seu domum, seu dolose incendium committere vel *Arsuram*.*

¶ **ARTA**, ætrivæ, Angustiae, angiportus. Suppl. Antiquarii. [** Vide *Artare*, 2, *Artatio*, *Artator*, *Artus*.]

¶ **ARTABA**, Mensura annonaria Persarum, Syrorum, Ægyptiorum aliorumque Orientalium. De hujus mole variae sententiae. Juxta septuaginta Interpretes in illud Isaiae : *Triginta modii facient modios tres; quinque modios apud Palestinos Artaba capiebat. Quippe pro illo Isaiae reposuerunt : Qui seminat Artubas sex, recipet mensuras tres. Ubi pro triginta modiis, Artubas sex, et pro tribus modiis, mensuras tres reddiderunt. Ergo decem modios dux Artabe, et Artaba queque quinque modios continebat. Quod si verum est, inquit Samuel Pitiscus in Lexico, ex modii capacitate constat Artabam unam quartarios Parisinos quindecim, sextarium bilibrem, uncias sex et scriptulum cum tertia scriptulii recipere : quod facile cognoscitur, si ad demensum unum adjecteris modium : est enim Artaba ad ipsum sesquiquarta. At Hieronymus ad Isaiae cap. 5. scribit apud Ægyptios Artaban facere modios viginti; Herodotus vero lib. 1. asserit apud Persas tribus Chœnibibus Atticis Artaban esse capaciorem, quam Atticus Medimnus. Est autem Chœnix idem quod sesquextarius, utpote medimni pars quadragesima octava, que sextarium valet Atticum et semissem. His adde Papam in MS. Ecclesie Bituricensis : Artaba genus mensura Syriaca quæ tres modios facit et triens; sextarium autem septuaginta quinque apud Ægyptios. Hinc collige Artaban, non ejusdem suis capacitatis apud Syros, Persas, Ægyptios, finitimosque populos. De Artaba occurrit mentione Danielis cap. 14. vers. 2 : *Erat idolum apud Babylonios nomine Bel, et impendebatur in eo per dies singulos similes Artabe duodecim. Cujus si rationem quis iniire velit juxta Papam sententiam, duodecim Artabe quadraginta modiis pares sunt : si vero juxta LXX. Interpretes Artabæ 12. complentur 194. quartariis, uncias 5. drachmis duabus. De Artaba Ægyptica in Paralipomenis SS. Pachomii et Theodori tom. 3. Maii pag. 341 : Facta sponsione, cum maxime implevisset frumento estimatione unius holcotini in tredecim Artabas, quo pretio non inveniebantur vel quinque Artabe in Ægypto universa venales, magno cum gaudio ad suum Monasterium frater navigationem instituit.**

Expressus Chronicorum Romualdi II. Ar-
chiep. Salern. apud Murat. tom. 7. col.
37 : *Ita ut de Ægypto per singulos annos
quatuordecim millia octingenta talenti auri,
et frumenti Artabas, quæ mensura tres mo-
dios et tertiam modii partem habet, quinque
et decies centena millia. Unde colligi datur
Artaba Ægyptiacam eamdem fuisse cum
Syriaca de qua mox Papias. Vociis Etymon
accersit Fr. Macer in Hierolexico ab Arta-
bazo Partherorum Duce et Pharadis filio,
aut ab Artabano Hystaspis filio. De hujus
mensura mole pluri apud Cenal. de Pos-
deribus et Mensuris in Thes. Antiq. Rom.
Gravii tom. xi. pag. 166.*

* **ARTABATITÆ**, *Genus monstri in
Æthiopia. Cath. ex Isid. Origin. lib. 2.
cap. 11. Artabatitæ, Papiae.*

* **ARTABIS**, *Eadem notio in voce
Campana.*

ARTABULARIUS, *Criticus, in Glossis
Arabico-Latinis.*

* **ARTERIA**, *pro Petaria, Ἀρθρός,
mendoso in Vita S. Joannis Episc. Tragur.
pag. 5. Vide Petaria.*

** **ARTAGAMIS**, *cyn Falk oder cyn blaufuse.
Vocabul. Lat. Germ. ann. 1477. impresse.
ADEL In Gemma Gemmar. Artogonus, ein
falk, blowfusz; i. e. Falco.*

* **ARTAGINES**, *i. Cercella, in Gloss.
Iatricis ex Cod. reg. 688r.*

ARTAGIUM. *Charta Goffredi Comitis
Cannarum ann. 1105. apud Ughellum tom.
7. Ital. sacr. pag. 1072 : Concedimus iterum,
ut eadem matrix Ecclesia Cannarum possi-
deat omnium rerum suarum, et suorum homi-
nium videntium et ementium tam in Can-
nis, quam deforis, et in casubis ubicunque :
possideat etiam omnium suorum hominum
Artagium sutrum (f. suarum) terrarum,
carnatum (f. et aliarum) venientium ad la-
borandum cum sua ad fidaturam.*

* **ARTAHUT**, *Feretrum, Gall. Cercueil :
si tamen bene scriptum sit; nam amanuens-
sis basisse videtur; f. Arcahut, ab Arca.
[** Hispan. Atoud, Arca, loculus.] Testam.
Ludovici comit. Valent. ann. 1345. in Cod.
reg. 6008. fol. 75. v° : Volumus quod
dicto corpori nostro fiat sepultura per mo-
dum qui sequitur: videlicet quod nostrum
Artahut sit cooptatum uno banno de buyrello
tantum, et quod nostrum dictum corpus por-
tent duodecim pauperes homines terre no-
stre, induti eodem et simili panno, quo
dictum Artahut cooperierit. Occurrunt rur-
sum in alio Testam. ann. 1419. ibid. fol.
143. re.*

* **ARTANUS**, *Lo temperatore, in Glossar.
Lat. Ital. MSS.*

* 1. **ARTARE**, *pro Aptare neutra signifi-
catione, Quadrare, coavenire. Janus in
Supplemento Antiquarii : Aptare, ēpūtēw,
Coagro. Pro ēpūtēw legendum ēpūtēw.*

* 2. **ARTARE**, *Obligare, cogere, astrin-
gere. Dominus Rex Artaret se ad facien-
dum ex, quæ facere non tenetur, apud Ry-
merum tom. 2. pag. 60. Passim occurrit;
verum non ita dissimilis est notio verbi
Artare, ut locis referendis immoremur.
[** Vide Lappenbergianum in Glossar. Orig.
Haaseat. hac voce.]*

* 3. **ARTARE**, *Docere. Glossar. Lat. Gall.
ex Cod. reg. 769a : Artare, ! Enseigner.
** Vide Artatas et Artitus]*

* **ARTARIA**, *pro Arteria, Guttur, gur-
gilio, uti monent docti Editores ad Mirac.
B. Rose tom. 2. Sept. pag. 450. col. 2 :
Franciscus quidam . . . ob quamdam,
quam passus est, infirmitatem, loquela
perdidit... Demum quodam cingulo seu cor-
done B. Rose suscepto, . . . illo instanti aperie-
sunt Artarie dicti Francisci.*

* **ARTARIACUM**, *La medicina dal pol-
mone, in Glossar. Lat. Ital. MSS. Vide Arte-
ritas.*

* **ARTATIO**, *pro Arctatio, apud Ryme-
num tom. 3. pag. 761. col. 1.*

ARTATOR. *Sanutus lib. 2. part. 4. cap.
8: Quilibet dicte gentis, quorum Artatores,
ex prerogativa ferreto baculo potiatur.*

* **ARTATUS**, f. *Magister artium libera-
lium, Gall. Mâtre ès Arts. Concil. ann.
1591. inter Hispan. tom. 4. pag. 493 : Ca-
pitula Ecclesiastica, sede vacante, elapsa
anno, præter Artatos, iis tantum qui bene-
ficium in ea diocesi obtineant, quod ad com-
mode vivendum sufficiat, sit, quique... ha-
biles scientia, estate et moribus reperti fuerint,
literas dimissorias concedant.*

ARTAVUS, *[Cultellus acuendis calamis
scriptorii, Gall. Canif. Joan. de Janua in
Catholico : Artavus, Cultellus Scriptorum
ab arto, artas, etc. Glossarium MS. Lat.
Gall. S. Germani a Pratis, Artavus, Ar-
tavi, Couteaux ou Canivet. Videtur tamen
distingui a scalpelio Artavus in libro Re-
gule Ordinis S. Victoris Parisiensis MS.
Cap. 19. ubi de Scriptoribus Monachis : Sed
nec Scriptoria, nec Artavos, (sic) nec cultel-
los, nec scarpelli, nec membranas... susci-
piat. [Ubi forsitan Artavos idem quod forci-
pes. Translatio SS. Saviniani et Potentiani
inter Acta SS. Benedict. sicc. 6. part. 1.
pag. 261: Pestifero invidio zelo succensus, abs-
trahit pallium, quo sanctissimi et Apostolici
patroni Saviniani tegebatur tumba, arrepto-
que Artavo in frusta medium secans ait, etc.]*

* *Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod.
reg. 4120: Artavus, parvus cultellus, Gallice
cannivet. Lit. remiss. ann. 1400. in Reg.
155. Chartoph. reg. ch. 288 : Idem Jacobus
habet unum parvum Artavum, Gallice
canivet, et volebat percutere dictum Matheum
per ventrem.*

* **ARTECOPUS**, *pro Artocopus, in Glos-
sar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Vide
infra in Ceragius.*

* **ARTECOOS**. *Concil. Armenor. ann. 1342.
apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col.
330 : Aliqui vero eorum (Armenorum) di-
cunt quod sexta die, quando Adam creatus
est, demones peccaverunt, et de calo ceci-
derunt per illam partem celi, quæ apud eos
vocabatur Artecos, apud nos vero dicitur Ga-
luthia.*

ARTELABO. *Papiae, Artificium laborate
vestis. Forte quasi arte laboratus. Fortuna-
tus lib. 2. de Vita S. Martini :*

*Hinc abscum picto bombycina flore decorant
Artelaborata, et vel qualia pensat aranea.
Nicolaus de Braia in Ludovico VIII :*

*.... Fracturaque machina muros
Artelaborata.*

* **ARTELARIA**, *Artellarria, Machinae
bellicæ, Gall. Artillerie. Primum occurrit
apud Rymerum tom. 8. pag. 28. Alterum
tom. 7. pag. 166. Vide Glossar. Lobinelli*

ad calcem tom. 2. Hist. Britan. et infra Ar-
illaria.

* **ARTEM**, *Instrumentum arietis in
Glossis Isid. ubi artis quidam legendum
putant. [Melius, teste Grævio, Gebhardus
et Cerdæ scribunt : Artemo, Instrumentum
ratæ. Fuit nimorium, uti auctor est Papias,
Velum navis breve, quod quia melius levari
potest in summo periculo extenditur malus
et antennæ. Lege, ad malum et antennam.
Rolandinus Patavinus de Factis in Marchia
Tarvisina lib. 12. cap. 8. apud Murat. tom.
8. col. 351 : Sic ratæ in pelago quandoque
deperit inconsulta. . . arbor rumpitur et an-
tenna, spes est remorum inutilis, fractaque
remigio quilibet, scit nauta venisse naufragium,
et deserit Artemonem. Plura si cupis,
Grævium consule in laudatum locum Isi-
dori.] [** Neque tamen omnino absonta lectio
instrumentum artis, Artemon enim etiam
dicitur Trochlea pluribus orbiculis instru-
cta et in ima parte tractoræ machinæ collo-
cata, cui respondit altera in summo machi-
ne posita, per quas trajiciuntur ductarii
funes, a Græco Ἀρτάο, Tollo, suspendo,
uti scribit Forcellini. in hac voce, quem
videas. In Glossar. cod. reg. 6744. ut ex
Placido Artemo, temo, quod fortasse intel-
ligendum de pertica cui velum alligabatur.
Mediis temporibus Artimonium erat Ma-
lus anterior, Gall. mât de prowe. Conf. Jol,
Archéologie maritime, vol. 2. pag. 395. et
435. Conventio nautica Ludovici IX. pro-
curatores et quosdam Genuenses inter, num.
20 : Item Artimonium grossitudinis palmor-
um septem et longitudinis cubitorum trinaria
quinque, et arbore de medio grossitudinis
palmorum sex et longitudinis cubitorum tri-
ginta duorum.]*

* 2. **ARTEM**, *Anchora ferro gravissima.
Gasparis Barthii Gloss. ex Hist. Palest.
Fulcherii Carnot.*

* **ARTEPTA**, *Genus vasis, ut pugilla. Pa-
piae.*

* **ARTERIASIS**, *Raucedo, in Vocabul.
compend. Vide mox*

ARTERIATUS, *Cujus sauces rheuma-
titant. Arteriatum, medicina, que prodest
mentui gutturis. Ugutio. Vide Rheumati-
diare.*

* *Glossar. medic. Simonis Janueas. ex
Cod. reg. 6959 : Arteriata passio dicitur,
quando reuma ad traceum et lutrigam descer-
dit; et inde raucedo sit vocis.*

* **ARTERIBUS**. *Collect. Concil. Hispan.
tom. 3. pag. 81. in Appendice Juliani ad
libellum S. Isidori de Viris Illustribus :
Cujus fugam rubido furore insequens pater,
unum tantum macerare impeditus est obice
quo et furentis est delusa quæstio, et fugientis
salvata devotio. Nempe parentis furor dum
percitus in interiora pretenderet, latibulum,
quo hic vir occultabatur, reliquit, sicque
præterita incuratum pertransit et in Arteribus
qua præterierat inquisivit. Quem textum sic
vellem restituiri : Cujus fugam rubido furore
insequens pater, unus tantum macerare im-
peditus est obice, quo et furentis est delusa
quæstio, et fugientis salvata devotio. Nempe
parentis furor dum percitus in interiora pre-
tenderet, latibulum, quo hic vir occultabatur,
reliquit, sicque præteriens incuratum per-
transit, et in Anterioribus quem præterierat
inquisivit.*

ARTERIUS, pro *Archerius*, Sagittarius, Gall. *Archer*. Quinque occurrit in duobus Epistolis Regis Angliae apud Martenium tom. 1. Anecd. col. 1700.

ARTES, Societas artificum, Gall. *Les corps de métiers*. Memoriale Potestatum Regiens. ad ann. 1272. apud Murat. tom. 8. col. 1235 : *Dominus Stoldus... de civitate Florentiae, factus fuit Potestas per Artes civitatis Reginorum, sive per Societas mestiorum.* [** Vide Ars, 4.]

ARTES, Tabulatum, Gall. *Echafauts*. Chronicum Comodoliac. inter Fragmenta Hist. Stephanotii tom. 1 : *Cumque ipse Yterius Artes supra quas erant latomi et artifices ascendisset... subito dæmon sub specie venti irruit in ipsum Yterium et eum cum flatu maximo proiecit inferius inter ruderu. Ipse tamen meritis S. Janiani in nullo læsus est, sed statim Artes ipsas rigidius solito reascendit.* Vide Ars 1.

ARTESANUS, Hisp. *Artesano*, Gall. *Artisan*, Artifex. Bareta serm. in Domin. 1. Quadriga : *Non cognosco plus uxorem unius Artesani et doctoris.*

ARTESIANI, Atrebensis moneta. Vide infra in *Moneta Baronum*.

ARTETICA GUTTA, Arthritis, Gall. *Goute*. Vita S. Bertrandii tom. 1. Junii pag. 789 : *Arteicas Guttas, podagræ ac cholicas passiones totaliter ignorabat. Nihil hac voce familiarius Medicis 12. saeculi. Prudentius dixit Arthesis et in quibusdam editionibus mendose legitur Arthesis vel Artesis : quod incuria correctorum Calepini vitium retentum est in ejus dictionario. Arteica corrupte derivatur a Græco ἄρθριτος suppleντός, quamvis Græci pro ἄρθριτος νόος utantur voce ἄρθριτς et per ἄρθριτος et ἄρθριτος eum vel eam intelligent qui vel quæ doloribus articulorum laborat. Antonius Nebrissensis Grammaticus inter Hispanos notus in suo Dictionnaire ait : Arteica non Arthetica pro morbo articulari : Sed non animadvertis vir eruditus a Gracis nunquam dictum fuisse ἄρθριτος aut ἄρθριτος ; quos sequens scribere debuisset Arthetica, ut ex dictis plus satis liquet.*

ARTETICUS, Qui *Arteica* gutta laborat. Vita S. Johannis Episc. Valentinen-sis inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 1701 : *Sed quid agendo de paucis infinitati derogo ? Si de surdis, de cæcis, de sciaticis, et mutis, epilepticis, et febricitantibus, suspiciosis ac sollicitis, debilibus et Arteticis, verecundis pauperibus, etc.*

ARTETICUS, *Artibus instructus*, in Vocabul. compend. Vide infra *Articus*.

ARTETIRA, pro *Arteica*. Epistola Johannis Archiep. Vienn. ann. 1221. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 889 : *Willelmus... dixit, quod cum ipse laboraret Arte-tira.... nec incedere, nec a lecto surgere potuisset, etc.*

ARTILLIA, Machinae quevis bellicæ, earumque omnium apparatus. Lit. ann. 1383. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 44. art. 39 : *Quod injungatur castellaniis, quod ad proximos compotos suos afferant inventaria mobilium, Artilliarum, armis-rum, et aliorum repertorum in castris suis. Vide Artillaria 2.*

ARTHOCREA, *Roysole*, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. pro *Artocreas*,

cibus pane et carne constans. Vide in hac voce.

ARTIBASALUS, *Artibusolus*. Chron. Bergom. ad ann. 1386. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 855 : *Fecerunt fieri pro faciendo honorem cuique plusquam c. tortas ac talieros Artibusolorum seu gazon-zellorum.* Et ad ann. 1393. col. 861 : *Tonolus habitator de Stezano una cum uxore sua dederunt venenum in Artibusolis sive casoncellis cuidam rustico. f. Panis dulciarius ex ovis et caseo compactus, nostris Tul-mouse.*

ARTICACTUS, *Articoctrus*, Carduus sativus, cinarae fructus, Gallis *Artichaut*, apud Hofmannum in Lexico. De hujus vocis origine plura habet Menagius : quem potes consulere. [** Confer etiam Salmissum de Homonym. Hyles Jatri. cap. 49. in fine, et eundem in Exercit. Plinian. pag. 159. 160. Dicitur ibidem *Articoccus* et *Articocculus*.]

ARTICULA, Ars. *Passio S. Mammarii*: *Analinus dixit : O maleficiorum Articula, ut talia in conspectu meo faciat. Occurrit rursum semel ac iterum. [Johannes de Janua : Articula, Ars parva.]*

ARTICULA, pro *Articulus*, Juncta, compages ossium. Acta S. Arcadii Mart. tom. 1. Januarii pag. 722 : *Nam post tot martyria, quot divulgæ compagum Articulae, quot resecta sunt membrorum fragmenta !*

ARTICULARE, Articulatum seu nominativum exprimere. Origo Monasterii Montis S. Mariæ, apud Leibnitium tom. 2. Scriptor. Brunsric. pag. 427 : *Quorum nomine humilitatem causa scriptis me non piguit Articulare. Instrumentum ann. 1481. ex Archivo Monasterii de Bono-Nuntio Rotomag. : Pecia terræ Articulata, id est, scriptis superius expressa et nominata.*

ARTICULARE, Distincte voces efferre, Gall. *Articuler*. [** Lucret. lib. 4. vers. 548 :

Mobilis Articulat verborum dæda lingua.] Apuleius lib. 2. Floridorum : *Eo facilius verba hominis Articulantur potentiore plectro et palato. Arnob. lib. 3. adv. Gentes : Labia habere cum dentibus, quorum inflicti et mobilitate lingua sonos Articulet. Hinc apud Isid. lib. 1. Orig. cap. 14 : Omnis vox aut est Articulata aut confusa. Articulata est hominum, confusa animalium. Articulata quæ scribi potest, confusa, quæ scribi non potest. Articulata verba, apud Solinum cap. 65. [** Priscian. lib. 1. cap. 1 : Articulata est, quæ coarctata, hoc est, copulata cum aliquo sensu mentis ejus qui loquitur proferuntur. Inarticulata est contraria, quæ a nullo proficiuntur affectu mentis. Literata est, quæ, scribi potest; illiterata, quæ scribi non potest. Hæc paullo diversa sunt ab eis quæ habet Isidorus, qui secutus esse videtur Max. Victorinum in Art. Gramm. cap. 7 : Vox vero species sunt duæ, Articulata, et confusa. Articulata quæ hominum tantum est, unde Articulata dicta est, quod Articulo scribentis comprehendit possit. Confusa, quæ scribi non potest etc. Similia habet Grammaticus Vaticanus Maii cap. 1.]*

ARTICULARE, Distincte seu articulatum proponere, Practicis nostris *Articuler*, eadem notione. Procurat. ann. 1340.

ex Tabul. Flamar. : *Dans.... speciale mandatum.... Articulandi propositiones et articulis respondendi.*

ARTICULARE, Dedicare, consecrare, Gall. *Dédier*; quod nomen inscribendo fit. Richardus mon. Cluniac. de Orig. monast. Carit. apud D' *Le Beuf* tom. 1. Collect. var. script. pag. 414 : *Altaria vero cetera, tam majoris ecclesie quam etiam capellæ, quibus Articulentur cœli senatoribus, quas insertas habeant margaritas, et usus ipse, et singulorum palam facit superscriptio. Sed haud scio an non legendum sit Atticulare.*

ARTICULARIS ECCLESIA, Quæ alterius quasi membrum est, ab alia dependens. Vide infra in *Ecclesia*.

ARTICULARITER, Articulatum, Gall. Par articles, distinctement, olim *Articulare*. Inventar. MS. ann. 1366 : *In eisdem litteris Apostolicis contenta singulariter et Articulariter infra terminum eis præfixum promiserunt, jurarunt ac solemniter tenere et complere se obligarunt. Lit. remiss. ann. 1372. in Reg. 103. Chartoph. reg. ch. 158 : Ledit gouverneur commande audit exposant qu'il feist ladite information plus Articulare, pour ce qu'elle estoit pou esclarerice.*

ARTICULARIUS. Gloss. Græc. Lat. MS. καρπεδίους, *Lemniscus*, *Articularius*, *Fasciola*. Editum habet *Lemnisceus*, *Articularia fasciola*. Idem : *Καρπεδίους περιελημένος*, *Lemniscatus*. Perperam in MS. *Lemnis castus*.

ARTICULATOR, μελκόπος, in Gloss. Lat. Gr.

ARTICULUM, Dolus, techna, artibrium. Vita S. Mammarii tom. 2. Junii pag. 270 : *Proconsul hæc videns dixit : O male artes (O malorum articula in MS. Sangall.) quis vos docuit, ut tanta faciat? Vide Articula, i.*

ARTICULUM, Ingenium, argumentum, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7613. Charta Alvaris Diaz ann. 1107. inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonstr. col. 391 : *Voluntate nostra spontanea, nullius cogentis imperio, nec suadentis Articulo, etc. Ubi leg. forte Articilio.*

ARTICULUM, gen. neutr. Pseudo-Virgilius de octo partibus orationis apud Maium, Classicoru[m] auctorū tom. 5. pag. 31 : *Tradunt enim quidam ob id Articula judicari, quia cum ipsis nominibus una fluctuantur. Ibidem sep̄tius.*

ARTICULUS, Libellus supplex expostulationis ad judicem, Gall. Requie plaintive, *Plainte*. Vox fori Ecclesiastici apud Anglos. W. Kennet. Antiqu. Am-brosian. pag. 344 : *Passint eos et eorum successores per omnem censuram Ecclesiasticam ad omnium et singulorum præmissorum observationem absque Articuli seu libelli petitione, et quocunque strepitū judiciali compellere.*

* Articule dici videtur, qui ejusmodi libellos componebat, in Charta ann. 1403. tom. 2. Hist. Leod. pag. 437 : *Item que semblablement (la taxe pour leurs salaires) soit observeit, tant aux sentenchiens, comme aux Articuleurs, notaires, auditeurs et apparteurs desdites courts.*

ARTICULI CORONÆ, Conclusiones, definitiones Curie seu Camere Coronatoris.

Litteræ Henrici IV. ann. 1409. apud Rymer. tom. 8. pag. 573 : *Et totius Comitatus simili recordatur quod omnes Episcopi Dunelmenses, a tempore quo non exstat memoria, continue venire solebant, per Ballivos suos, obiam præfatis Justiciariis itineribus hic, in primo ingressu suo in istum Comitatum ad aliquem prædictorum trium locorum, et ibi petere Articulos Coronæ in forma prædicta. Vide Coronator et Placita Coronæ.*

¶ **ARTICULI CLERCI**, apud Anglos, certa sunt statuta de causis personisque Clericorum condita, anno Edwardi II. nono, et Edwardi III. decimo quarto, juxta Th. Blount in Nomolexico ad vocem *Articles of Clergy*.

2. ARTICULUS. Super Articulos manus prosterni, Leviorum culparum satisfactio apud Monachos. Usus antiqui Ordinis Cisterciensis cap. 68. de Lectore, qui versum dicit pro alio : *Festivis quidem diebus super Articulos manus, privatis vero super genua prosternuntur, ponens cucullam sub manibus, se sic inclinans revertatur ad sedem. Similiter super Articulos manuum satisfaciant omnes in loco, in quo sunt, quoties fallaciam in oratorio incurrerint, non divertentes dextrorum vel sinistrorum. Pro nota cantus tantum non solemus satisfacere. Humiliare se super genua, vel Articulos, cap. 70. et paulo ante cap. 75. Vide Institutiones Capituli ejusdem Ordinis ann. 1256. cap. 6. et Hugo nem Flaviniacensem pag. 160.*

* **3. ARTICULUS.** Circulus, in quo scilicet inscriptio monetarum ponitur. Charta pro institutione monetarii ann. 1368. ex Cod. reg. 5187. fol. 74. r° : *Dicto magistro (monetarum) concedimus, quod ipse dictas monetas... possit facere fieri... cum omnibus signis, signaculis seu characteribus quæ sibi placuerint,... dum tamen in dictis monetis sit scriptum in Articulo : Prima sedes Gallicarum.*

** **4. ARTICULUS.** Gemma Gemm.... color rhetorica, .. species numeri, unde Grecista :

Articulus color est, breve membrum, dictio greca, Articulus, numerus per denos multiplicatus, Momentum Articulus, pressura dicunt esse.

* **ARTICUS,** Artibus instructus. Artice, ingeniose. Cath. Vide supra *Arteticus*.

ARTIDOCTOR. Vide *Ars.* 2.

¶ **ARTIFEX,** Duplex, Dulosus, in Glossis Isidori. Gall. *Artificie*. Vide *Artificium* 1.

** **ARTIFICARE,** Modulari. Carmina ævi Carolini apud Maium Collect. form. octon. vol. 5. pag. 422. Epigr. 23. inscript. Musica. vers. 3 :

Hie nam reperies quo constant cuncta tenore, Organæ vel valeant Artificare melos.

* **ARTIFICIALE,** Machina bellica. Hist. belli Forojul. in Append. ad monum. eccl. Aquilei. pag. 46. col. 1 : *Venerunt dictæ gentes cum magno furore contra patriam, cum magnis bombardis, et pluribus diversis Artificialibus. Vide Artificium 4.*

1. **ARTIFICIARIUS,** Artifex. Gallis *Artisan*, Anglis *Artificer*, in Chronicis Henrici de Knyghton pag. 2600 : *Similiter siebat de aliis Artificiariis in burgis et villis.*

¶ 2. **ARTIFICIARIUS,** Armorum belliarumque machinarum inventor aut fabri-

cator. *Soldarii, Artificiarii et Officiarii*, apud Rymerum tom. 8. pag. 489.

* **ARTIFICIATUS,** Idem qui artifcialis. Vocabul. compendiosum. [** Melberi Vocabul. : *Artificiatum, ein werck der kunst. Artificiata mechanicorum, hanftierung.*]

ARTIFICINA, In qua artes exercentur, in Gloss. Isid. et apud Ugutionem.

¶ **ARTIFICIOLUM.** Vide *Artificium* 3.

1. **ARTIFICIUM,** Papie, *Præstigium, fallacie, magisterium*. [Galli dicimus *Artifice* eadem notione. Vide *Artifex*.]

2. **ARTIFICIUM,** Supellex, quidquid arte confectum est. Capitula Caroli Mag. lib. 6. cap. 305. [** 407.] : *Quæcumque ei (Ecclesiæ) offeruntur in . . . pratis, aquis, aquarumve decursibus, Artificis, librī, utensilibus, etc.* [** Lusit. *Artificio* eodem sensu. Charta ann. 1356. apud S. Rosa de Viterbo pag. 141 : *E deixamos dinheiro para se fucar a igreja, e hospital, com todos os curraes, e Artificios necessarios.*]

3. **ARTIFICIUM,** Ars, *Mestier*. Regula S. Macarrii cap. 30 : *Ut intra Monasterium Artificium non faciat ullus, nisi ille, cuius fidis probata fuerit, etc.* Concil. Carthag. IV. can. 5 : *Clericus... Artificio victimum querat.* Can. 52 : *Clericus victimum et vestimentum sibi Artificio vel agricultura . . . paret.* [Index vett. Canonum inter Concilia Hisp. pag. 6. col. 2 : *Clerici qui operari non possunt, Artificiola et literas discant.*]

* Lit. remiss. ann. 1355. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 470 : *Cum Robinus pauperystrio sive menestrellus, pro ludendo de suo Artificio, cum corneto ivisset, . . . qui de suoludebat ministerio. Nostris Artifice, eadem notione.* Charta ann. 1443. in Reg. 179. ch. 147 : *Les maistres du mestier et Artifice de boulangerie et taillemellerie de nostre ville de Bourges, etc.*

4. **ARTIFICIUM,** Machina bellica. Historia Cortusorum lib. 7. cap. 7 : *Fiunt vineæ, sive gatti, pontes, et scalæ, machinæ, et alia Articia ad oppugnandum.* Quæ quidem vox pro *adūctiōne* scripta videtur apud eosdem lib. 1. cap. 9. et lib. 2. cap. 19. Vide *Ars* 1. [** In codic. Alphonsino Lusit. lib. 1. tit. 51. § 35. et 37. dicuntur *Artificios*, quæ alibi *Artillarias*.]

5. **ARTIFICIUM,** Corpus artificum, *Corps de mestier*, apud Henricum Knyghton. Locos vide in *Secta 4*.

* 6. **ARTIFICIUM,** Machina arte adiuncta et confecta, Gall. *Machine*. Charta Pauli de Nogareto ann. 1376. in Reg. 148. Chartoph. reg. ch. 52 : *Concedimus licentiam construendi molendinum ressegregatorum, sive Artificium vocatum sarrae.* Vide mox

* 7. **ARTIFICIUM,** Quodvis instrumentum rei aliquic perficienda necessarium, nostris etiam olim *Artifice*. Charta senescalli Bigorræ ann. 1391. in Reg. 142. Chartoph. reg. ch. 80 : *In quo quidem molendinario idem supplicans vult et intendit facere et construere unam ressegam, . . . cum omnibus suis munimentis et Artificiis ad sarrandum necessariis.* Lit. remiss. ann. 1394. in Reg. 146. ch. 185 : *Et aussi certaine quantité de . . . moreaux de cuivre à sourme de gettons non signez, et autres ferremens et Artifices à faire monnoye.* Vide supra *Ars* 3.

¶ **ARTIFICIUM BISANTRUM**, in Actis SS. Benedict. sicc. 6. part. 2. pag. 606. ubi de

B. Victore III. Papa : *Et lapideis pavimenti Bisantei Artificii stravit; idem est, opinor, quod pavimentum sectile et tessellis structum, Bisanteum ideo dictum quod Bysantii seu Constantinopoli frequentia essent hujusmodi pavimenta.*

¶ **ARTIFICIUM DE LIGNIS**, Materiaria structura, Gall. *Charpente*. Chron. Par-mense ad ann. 1287. apud Murat. tom. 9. col. 812 : *Factum fuit in summitate turris Communis unum Artificium de lignis pro campana magna nova ponenda, quæ quum ibi fuisset posita, in tercia pulsatione fracta fuit.*

* **ARTIFICUS,** Bonis artibus instructus. Cathol. Vide supra *Articus*.

¶ **ARTIGA,** Modus agri, ut videtur, ac fortassis montuosus, a Saxonico, astigan, Ascendere, scandere. Donatio Monasterii S. Genii facta Moisiacensi Cenobio ann. 1059. inter Instrum. tom. 1. novæ Gall. Christ. pag. 137. col. 1 : *Finis autem hujus honoris ex altera parte de illa Artiga de orbo usque in illa gutta de vulpe.*

* Academ. Hisp. in Diction. *Artica*, vel *Artiga*, Inculcus ager ad culturam redactus, recens proscissus, idem quod *Exartus*. Charta ann. 1150. ex Cod. reg. 5132. fol. 106. v° : *Et tenent bajuli ipsius honoris Artigas in ipsa Calm. ad fevum pro comite (Barchinonensi).* Vide infra *Artigare* et *Artiquis*. Hinc eadem notione

¶ **ARTIGALIA,** Earumdem, opinor, originis et notionis, quarum *Artiga*. Fundatio Boni-fontis ann. 1136. inter Instrum tom. 1. novæ Gall. Christ. pag. 179. col. 1 : *Homines vero ruricolas universi, qui infra hos eosdem terminos possessiunculas, atque Artigalia possidebant, fuerunt Calveth et frater ejus Forto, Martinus Raimunath, etc. qui omnes non solum a fratribus, verum ab Episcopo requisiti donaverunt per manum ipsius quidquid suum fuit infra universos terminos istos supradictos, tam in silvis, quam in agris, nihil penitus retinentes.* Ibid. paulo post : *Infra istos vero terminos Raimundus Volen de Castello, et filii ejus et fratres, corrigiam unam possidebat, Martinus de Mezons duo Artigalia, Willermus quoque de Mezons unum Artigale.*

1. **ARTIGARE.** Vide *Andigare*.

* 2. **ARTIGARE,** Interlucare silvas, dumeta succidere, in culturam redigere. Vide supra *Artiga*. Charta Philippi VI. ann. 1328. in Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 217 : *Item quod ipsi homines et eorum singuli habent usum Artigandi in praeditis nemoribus, in locis ubi sunt rara nemora et arbores modici valoris. Ita quod de bladis quæ crescent in eis, nos vel gentes nostræ percipere debemus illam partem, quæ in illis partibus pro agrario percipi consuevit.* Vide *Exartare* in *Exartus*.

¶ **ARTIGARUM.** Vide *Arigavum*, in *Andigare*.

* **ARTIGIA,** ut supra *Artiga*. Ager recens in culturam redactus. Reg. Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rub. ad ann. 1273. fol. 7. v° : *Galhardus de Rupe domicellus . . . tenet a dicto domino regi quicquid habet in parrochia de Quinssac, exceptio prato et Artigia.*

ARTIGRAPHUS. Vide *Ars* 2.

ARTILHERIA, ut *Artillaria* 2. Vide in hac voce.

* 1. ARTILLARIA, Officina, ubi ars exercetur, nostris Atelier. Stat. Taurini ann. 1360. cap. 326. ex Cod. reg. 4622. A : Quod eligantur duo legales homines, qui vadant cum officiali ad visitandum omnes Artillarias exercentes artem pannorum.

* 2. ARTILLARIA, Machinæ quævis bellicæ, ut Artillaria 2. Stephanus de Infestura de bello inter Sextum IV. PP. et Reg. Ferdinand. ann. 1482. ex Cod. MS. S. Germ. Prat. : *Tres bombardæ grossæ cum infinitis cerobatanis et cum aliis Artillariis et instrumentis, de quibus erant onerati innumerabiles carri.*

¶ 1. ARTILLARIA, Quævis supplex domestica, Gall. Meubles, Utensiles, Attirail. Testamentum Johannis de Talaru in Macerii Insulae Barbaræ tom. 2. pag. 672 : Item, sed et omnia vasu vinaria et Artillarias, ubicumque fuerint in domibus et castris dictæ sedis existentes semel dat et legat. Apud Rymerum tom. 10. pag. 600 : *Decem et octo discos argenti, duas duodenas coelarium argenteorum, unum calicem argenteum, unum parvum tintinnabulum pro Missa, et duas folas argenti; et omnes alias Artillarias sibi competentes, etc.*

2. ARTILLARIA, [ARTILLERIA, ARTILLARIA], Machinæ quævis bellicæ earumque omnium apparatus, plaustra que omni armorum genere onusta, que castra sequentur, Gall. Artillerie.] Quid Artillerie vocabulo intellectum olim docemur ex Guill. Guiart ann. 1304. ubi de prælio ad Montem Pueriarum :

Nul ne pense ore à lecherie,
Plusieurs vont à l'Artillerie,
Qui sus sans que ce traſle nœ.
Pres des tentes le Roy assise.
Artillerie est le charroi,
Qui par Duc, par Comte, ou par Roy,
Ou par aucun Seigneur de terre,
Est chargé de quarriais en guerre,
D'arbalettes, de dars, de lances,
Et de targe d'unes semblances,
De tiss harnois là prendre seulement,
Li desgarni qui preadre en veulent,
Cil qui les delivrent, en baillent
A ceus à qui tiez choses faillent.

[Charta ann. circiter 1423 : Plurimas expensas fecerit (Massilia civitas) tam in fortificatione murorum quam... in Artilleria et bombardis et similibus. Instrum. ann. 1430. tom. 1. Hist. Dalph. pag. 64 : Nullo in castro Anthonis dimisso... magna quantitate virtutium, Artilleria et tractus ibidem dimissa. Apud Rymerum tom. 5. pag. 323. col. 2 : Et si ipse Dominus de Teubone ponebat virtutia et Artillariam suam propria in dicto castro, etc. Paulo post ibidem recurredit. Machine bellica seu Artilleria, in Actis SS. April. tom. 1. pag. 156.] Le Roman du Chevalier au Barisel MS. :

Aveit fait son Chastel fermer,
Qui moult estoit bien batillies,
Si fort est et si bien Artillies,
K'il se cromoit ne Roi ne Comte.

Martialis de Paris, in Vigiliis Caroli VII :

S'il les monte et Artilla
Ce fou Roy selon son désir,
Et grandement les rabilla,
Car à cela prenait plaisir.

Vide Froissartem 2. vol. pag. 28. 30. etc. Monstreletum 1. vol. cap. 29. et Gloss. Meursii in ἀρτιλλαρίᾳ. [** In cod. Alphons. Lusit. lib. 4. tit. 63. referuntur in numerum

terram, quas in terram Saracenorum exportare Christianis non licet Artillarias, e saber, engenhos, bombardas, escallas, e outras quæsquer coisas necessarias, ou præteinas pera feito de guerra.]

* Artillerie præterea nostri vocabant quicquid machiniæ bellicis in hostem projiciebatur. Lit. remiss. ann. 1358. in Reg. 86. Chartoph. reg. ch. 612 : *Lesdiz complaignans... getterent pierres, garroz et Artelleries contre yceuls nos ennemis. Item Arma, que quis induit, Gall. Armeure. Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 152. ch. 268 : Le suppliant... comme leur ami et complice en icellui cas se feust armé comme eulx de haubergon, chappeline, gardebras, arc, Artillerie et autres armeures invasibles.*

¶ Voci etymon arcessit Vossius lib. 3. de Vitiis sermonis cap. 1. a Latino Arcundia, quod olim arcus maximo essent in usu; verum probabilius deducit Menagius a Gallico Artiller; quod pro Munire usurparunt nostri : Artiller autem ab Arte derivatum.

* Voci etymon, aliis originationibus repudiatis, deducit Carolus de Aquino in Lexico militari ab Italico Artiglio, quod est intorta et aspera avium rapacium et belatricium ungula. [** Vide Murator. Antiq. Ital. med. ævi, vol. 2. pag. 1135. voce Artiglio.] Et quidem omnium, inquit, fere machinarum nomina ab animalium genere, cuiusmodi sunt apud Veteres, aries, equus, etc. et apud nos colubrina, serpentina, sunt accersita. Certe longum est iter a voce Ars ad vocem Artillaria, brevius et explicatus ab Artiglio. [** Acta Sanctorum mensis April. tom. 1. fol. 159.]

ARTILLATOR, Machinarum, quas Artilleries dicimus, fabricator. Statutum Edwardi II. Regis Angl. de officio Senescalli Aquitanie, et Conestabili Burdegalensis, in Regesto Aquitan. fol. 80 : Item ordinatum est, quod si unus Artillator, qui faciat ballistas, carellos, arcos, sagittas, lanceas, spiculas, et alia arma necessaria pro garnitionibus castrorum.

* Unde nostris Artilleur. Liber 2. ordinatus super artif. Paris. ex Cam. Comput. fol. 120. v° : *Quiconque dorese navant vouldra estre Artilleur et user du mestier d'artillerie en la ville et banlieue de Paris; c'est assavoir faiseur d'arcs, de fleches, d'arbalettes, etc.*

¶ ARTILLERUS. Vide Felgaria.

* ARTILLATOR, Qui et Artillerie magister nuncupatur, vulgo Artilleur, Hisp. Artillero. Reg. sign. Noster Cam. Comput. Paris fol. 411. v° : *Artilliator Lupare, per diem ij. sol. Memor. D. ejusd. Cam. fol. 64. v° : Jehan de Lyons, Artilleur du chastel du Louvre institué par le Roy, par lettres données xxvj. jour d'Avril 1364. Infra fol. 66. r° : Magister ingeniorum et Artilleria Lupare, etc. Rorsum fol. 182. r° : Miletus de Lageduno, serviens armorum dom. regis, institutus magister Artillerie ipsius domini in castro Lupare, loco patris sui. Memor. H. ad anno. 1415. fol. 58. r° : Fremin de Monceaux, dit Antoin, Artilleur de la bastide S. Antoine.*

* ARTILLIATURA, Officina, ubi artillaria conduntur. Reg. sign. Noster Cam. Comput. Paris. fol. 403. v° : *Duo operarii in Ar-*

tidatura Meloduni, unus per diem ij. sol. alter per diem xij. den.

¶ ARTILUS Itineras, Iter facientibus parate insidiaz, Gall. Embuches. Vox ejusdem originis ac Artillaria et Artilleria. Galli dixerat Artilleux et Artillos de insidiis artificiosisque hominibus. Hinc Le Roman de la Rose :

Elle est hardie et Artilleuse
Et trop en ire studieuse.

Ibidem :

Je suis avec les orgueilleux,
Les usuriers, les Artilleux.

Rymer. tom. 11. pag. 322 : *Vasta, impeditio-nes, ac ornamenti Artilos Itinerie, destruc-tiones, et transgressiones de viridi et venatione. Vide Artillaria. 2.*

* Artilleux, Callidus, versutus. Bestiarius MS. :

Li goupils est moult Artilleux,
Quant il est auques fameilleux

** ARTIMONIUM. Vide Artemo, 1.

ARTINUM. Will. Armoricus in Philippo Aug. ann. 1219 : *Racemi demum collecti adeo usci erant, quod nihil aliud esse videbatur, quam Artinum torculari jam pressum. Legendum puto tartinum, a tartæ. Vide in hac voce.*

¶ ARTIO, Equestris sellæ arcus, seu pars anterior, Gall. Arçon. Vita S. Odonis Abb. in Actis SS. Benedictinorum sec. v. pag. 168 : *Predictum namque sacculum nec tunc pauperi reddidit, sed Artionis sellæ appendit.* [Vide Artio.]

* ARTIPHISIUM, pro Artificium. Vide supra in hac voce num. 7. Libert. S. Marcellini ann. 1343. tom. 9. Ordinal. reg. Franc. pag. 381. art. 11 : *Quod dicti burgen-s... valeant apud dictam villam S. Marcel-lini, undecimque voluerint, aducere, vehi... cum animalibus et sine quadrigis et aliis Ar-tiphisiis sal et vina quæcumque, etc.*

* ARTIQUUS, Ager in culturam redac-tus, idea quod Exartus. Charta ann. 1341. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 466 : *Homi-nes castri sive loci de Cabrayrolis. . . ys-sarta quamplurima sive Articos inde fece-rant, et terras ad culturas redegerant. Vide supra Artiga; unde leg. forte Artigus.*

¶ ARTIPLICES humidam et frigidam virutem habent, in cibo sumpti ventrem sol-vunt. Papias MS. et Glossarium MS. San-german. n. 501. [** Ita etiam in cod. reg. 7644, sed legendum Atriplices.]

* ARTIRE, Constringere, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641.

ARTISELLIUM. Fragmentum Petronii : *Decem partes dicit, librum ab oculo legit, threcium sibi de diariis fecit, Artiselli-um de suo paravit, et duas trullas. Forte Antisellum.* [** Alii leg. Arcisellum. Vide Forcellin. in hac voce.]

* ARTISIENSES, Atrebatis moneta. Vide in Moneta Baronum.

* ARTISIS, Artuum morbus. Cath. pro Arthrosis.

** ARTISLATOR. Grammaticæ artis auctores appellantur hoc nomine, ad analogiam vocis Legislator, ut videtur, efficto, a Grammatico Vaticano apud Maium. collect. forma octon. vol. 5. pag. 157. col. 1 : *Nam cum omnes Artislatores precipueque Cesar, proper rationem metricam, etc. Ibid. pag. 163 : Sane etiam hoc monemus, quod sint*

aliqui *Artislaores*. Pag. 255 : *Hoc discretio a Plinio Secundo cunctis Artislatoribus supervacue visa est scribi*. Vid. pag. 260. Cl. Editor in textu distinete scribit *Artis lator*, in Praefatione conjunctim, neque magis constat de scribenda voce *Legislator*.

A. ARTISTA, Liberalium artium peritus. Vita S. Yvouis presb. tom. 4. Maii pag. 586. A : *Spoliis enim Aegyptiorum ditatur Hebrei, cum ea quæ apud Artistas inveniunt fideles, asportare student ad fidei defensionem, errorum destructionem, Scripturarum expositionem, eruditioinem morum.*

A. ARTISTA, *Magister Artista*. Idem qui magister in artibus, Gall. *Maitre ès arts*. Acta S. Stanislai Episc. Cracov. et Martyris lib. 3. tom. 2. Maii pag. 268 : *Petrus procurator Magistrorum Artistarum collegii de Igolomia, graviter et usque ad mortem infirmatus, postquam ad sanctum Stanislaus in Rupellam ire, Missamque de eo legi ordinare devovisset, continuo pristine redditus est sanitati. Apud Lobinellum tom. 3. Hist. Paris. *Artistas* est Auditor Philosophia. Vide in Ars. 2. [** Confer Savinius in Histor. jur. rom. med. temp. Locos vide apud eum in indice rerum.]*

* 2. **ARTISTA**, Idem qui supra *Artilliator*. Memor. G. Cam. Comput. Paris. ad ann. 1409. fol. 126. v° : *Johannes Peschier, varletus cameræ et Artistu domini ducis Bituricensis, institutus in officio Artistas magistri garnisonum artilleriae regis in castro Lappa-*

* **ARTITE**. Ingeniose. Vide in *Artitus*.

ARTITUS, *τάρτυχος, δαίδαλος*, in Glossar. Latin. Grec. [Festus habet : *Artitus, Bonis instructus artibus*. Hinc Papias in MS. Bituric. : *Artitus, Artibus eductus*, et in MS. Montis S. Eligii Atrebat. : *Artitus, Bonis artibus instructus, ab Ars, artis, hinc Arte, ingeniose.*]

ARTIVUS, *Grecorum ensis vel gladius*. Papias in MS. Bituric. Gloss. Sangerman. num. 501. tamquam ex Virgilio : *Arctium, Ensem Graecorum, gladium*. Vide *Arcaurus*. [** Glossar. in cod. reg. 6744 : *Artivum ensim, Graecorum gladium, ut ex Virgilio. Est apud eum Aeneid. lib. 2. vers. 393 :*

... Laterique Argivum accommodat ensim.]

ARTOCASEUS. Joan. de Gallandia in Synonymis :

Panis, Artocopus, pastillaque, liba, placenta, Jonguit artocrea, simul Artocaseus istis.

Ubi Interpres : *Artocaseus, dicuntur panis decoctus cum caseo et ovis.*

* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692 : *Artocaseus, flaon.*

ARTOCOPA, *Artocopus*, [Quævis placenta, Gall. *Gateau*. Gloss. Lat. Gal. Sangerman. MS. : *Artocopus, pi, Eschaudez ou autre pain fait par labour*. Est ergo quis dulciarius panis et arte laboratus. Hinc et ille azymus panis qui in Ecclesia Romana ad hostias Domino consecrandas conficitur, etiam *Artocopus* appellatur] apud Ugutionem : *Artocopus panis elaboratus ad opus Domini*. [Chartularium. S. Vincentii Cenoman. fol. 1 : *Hec sunt caritates Artocoparum quæ redundunt in Nutale Domini, in Pascha Domini, in festo B. Vincentii cum pane et vino, Episcopo quatuor, Cantori 1. Garino de Dusages 1. Humelino de Marce 2. etc.... Quæ quidem aliquibus mu-*

lati nominibus ibidem decies repetuntur.] [** *Artocopus, Panis pistas in oleo, Cressel. Vocabul. Lat. Germ. ann. 1477. impress. ADEL.*]

ARTOCOPUS, Dulciarius Pistor, qui conficit *artocopas*, Gall. *Patisser*, Papias MS. Bituric. : *Artocopus, panis operator, id est, pistor, nam ἄρτος panis, χόντος labor* Graece dicitur. Charta Reginaldi Episc. Carnot ann. 1198. p. 1645. tom. 2. Tabularii Fontanellensis : *Testes hujus rei sunt hi, Magister Paganus Canonicus S. Andreæ, Hubertus Episcopi scriptor hujus Cartæ, Rudolfus Artocopus Episcopi.*

ARTOCREAS, [et *Artocrea*.] Papiæ, *Panis carnem continens; vulgo tortella*, inquit Joannes de Janua. [Gloss. MS. Montis S. Eligii Atrebat. : *Artocrea. Quilibet cibus artificiosus compositus... ex pane et pasta cum carne... vulgo tortella.*] Est præterea portio, ut vocant, *Monachica*, quæ jure antiquo continere debet quinque ova et caseum, ut est in Chronico Trudonensi lib. 13. pag. 508. [tom. 2. Spicil. Acher. Charta Eberhardi pro Monasterio sancti Petri de Silva nigra, inter Viudemias Literarias Frederici Schannut, pag. 164 : *Ad tertiam vero positionem habere debebunt placantas, hoc est, fladones, qualiscumque occurrerit dies : si autem feria sexta non fuerit inordinata causa impedimenti (quia in ipsa die abstinendum ab adipe) Artocrea aut fladones in usus comedendum dentur honeste et abundanter. Ubi Artocrea et fladones ejusdem videntur notio nis. Vide Fladones. Chartularium S. Vincentii Cenomanensis fol. 1. et seq. : Hæc sunt Caritates Artocream in Nutali Domini, in festo S. Vincentii et in Pascha quas debemus, Cantori 1. Hugoni de Rivelon apud Ardentem 1. etc. Transactio inter Abbatem et Monachos Crassenses ann. 1351. ex libro viridi fol. 35 : *Tenetur dare dictus Abbas pro Artocreas sive pastillis faciendis pastum necessariam de frumento, etc.*]*

** **ARTOGONUS**. Vide *Artagamus*.

ARTOICHUM vel *Pannonium*, est oleum rubrum ex radicibus herbarum cum pane in simo equino digestus expressum. Rochus le Baillif in Diction. Spagyrico.

ARTONA. Vita S. Severi Abbatis Agath. c. 11. de pane *paximato*, in modum eulogiae transmissio, et cruce signato : *Hujus plane crucis Artona comedens non puto vacare mysterio. Ubi Editor Artonam, [panicium interpretatur, ab ἄρτῳ, panis.*

ARTOTYRA, id est, *Formajada dicta ab artos quod est panis, et tyrus, caseus*. Ita Glossar. saeculi XIII. S. Andreæ Andonaensis.

ARTOTYRITÆ, Heretici in Galatia, sic dicti, quod panem et caseum offerant in sacrificiis. Philastr. et Papias.

ARTOX. Papiae, *malus reus*. Forte *atrox*, *malus, reus*. [*Artox* etiam legitur in cod. MS. Bituric.]

ARTRACTATIO, pro *Alteratio*, *Contentio*, *Lis*, Gall. *Contestation*, *Altercation*, Controversia Archiepiscopum Turonensem inter et Dolensem Episcopum, apud Martin. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 79 : *Nemigiter Turonensis Ecclesia et Dolensis hujusmodi Artractationibus amplius fatigentur, per presentia tibi scripta mandamus, etc.*

* **ARTRIGA**, in Charta ann. 1114. Ap-

pend. ad *Marcam Hispan. col. 1242*, pro *Artiga*. Vide supra in hac voce.

* **ARTUARE**, Membratim lacerare, dividere. Gloss. Lat. Gr. *Artuo, ἀπόρπειον*. *Artuare, Desmembrer*, in *Glossar*. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Utitur Jul. Firm. lib 6. cap. 30.

ARTUATIM, Membratim, in *Gloss. Isid.* *Artuatim concisus*, apud Jul. Firmicum lib. 8. cap. 8. *Artuatim obtritus*, apud *Saxonem Grammat. lib. 13.*

* **ARTUIT**, Vox vulgaris, ab ἄρτῳ, Panis, convivium, prandium. *Charta ann. 1346. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 530 : Item pro quodam deverio,... vocato Artuit, seu comedione, quam anno quilibet tenetur facere domino senescallo, nomine domini nostri regis, pro octuaginta arpenta (sic) terrarum in culturam situatarum in dicto loco de Cossano. Vide Comestiones.*

* **ARTUM**. *Codex Colbert. sign. 2573. ubi de Romana computat. quæ digitorum flexibus fit : Prima digitorum trium in lœva ab extremito inflexio in medio palmæ, Artum dicitur.*

ARTURIA TERRA. Vide *Araturia*.

ARTURUM EXSPECTARE, Proverbium apud Anglos, quorum credula adeo suit olim fides, ut *Arturum Regem denuo regnaturum persuasum haberent. Guillelmus Neubrigensis in Proœmio ad Historiam : Sive etiam gratia placendi Britonibus, quorum plurimi tam bruti esse feruntur, ut adhuc Arturum, tanquam ventururum exspectare dicuntur, eumque mortuum nec audire patiantur. Petrus Blesensis Epistola 57 :*

*Quibus si credideris,
Exspectare poteris
Arturum cum Britonibus.*

Nicolaus de Braia in Ludovice VIII :

Hic Brito præsumens Arturum vivere Regem, etc. Josephus Iscanus de Excidio Trojano :

*Sic Britous ridenda fides et credulus error,
Arturum Exspectant Exspectabantque perenne.*

Vide *Harmannum Monachum de Miraculis S. Marie Laudun. lib. 2. cap. 16.*

[** *Hearic. Septimell. in Poet. med. sevi Leyseri pag. 460 :*

Et prius Arturus veniet vetus ille Britannus.

Ibid. pag. 477 :

Cuius in Arturi tempore fructus erit.

Vide *Grimmii Mythol. German. pag. 540.*]

* **ARTUS**, pro *Arctus*, uti *Artare* etc.

Ruodlieb, fragm. 1. vers. 27 :

*Pendet et a niveo sibimet grisis ungula collo,
Ungula non tota, medii cubiti modo longa,
Quæ post ad latum vel predecoratur ad Artum
Obrys mundo, cervino ciocataque lero,
Non ut nix alba, tamen ut translucida gemma,
Quam dum perflabat, tuba quam melius rebobat.*

Ibid. fragm. 3. vers. 439 :

Unde potes facile me verbum tale docere....

Nemo mihi rapit id, iniamicaturve nec odit,

Propter id et istro me non occidet in Arto.

Ubi doctissimus editor interpretatur *Angustia*, fauces. Vide *Arta*.

Melberi Vocabul. : *Artus, eng. Arta est via ad patriam. Versus memor. in Gemma Gemmar. :*

Hic locus est Artus, per quem nullus meat artus.

* **ARTZIBURIUM**. Armeniorum jejenum. Vide *Gloss. med. Græcit. col. 126.*

1. **ARVA**, femin. gen. Ager, interdum regio, provincia. *Gloss. Gr. Lat. : Xέπα, Arvam, regio. Chronicum Novalicense lib. 1. cap. 30 : Erat præterea in Arva Francorum Monda-*

sterium quoddam ditissimum in honore S. Mardii Confessoris fundatum, etc. Vetus Charta anno 7. Rodulphi Regis Burgundiae exarata, ex Tabulario Ecclesiæ Gratianopolitanæ : Prædicta cespis sita est in pago Gratianopolis, in agro Salmoiacense, in villa Cotonaco, et cingitur undique ex eadem Arva infra hanc definitionem, etc. [**]Vita antiquiss. S. Galli apud Pertz. Monum. Histor. vol. 2. pag. 18. lin. 11 : *Virtutes etenim Christi ibi factae, quamvis non possint humana lingua comprehendi, tamen per multa spatia Arvam ad laudem Christi resonant. Nævius et Pacuvius haec voce sem. gen. usi sunt. Vide Forcellin. in Arvum.*]

* 2. ARVA, Ager, seu locus incultus et ædificatio aptus, idem quod Area 1. Charta Hugonis comit. Trec. ann. 1114. ex Tabul. Dervensi : *Ibi etiam apud Barrum partem terre, quæ vulgo Arva dicitur, causa ædificanda domus eisdem fratribus donavi. Arve, eodem significatu, in Charta ann. 1326. in Hist. Sabol. pag. 249 : La ruisellee, qui est entre nos vignes de Rousées et l'Arve Thomassin Geelin. At vero unde sit vox Arvale, quæ malum propositum sonare videtur, haud satis scio.* Vitæ Patrum MSS. :

Et si s'en vient moult liement,
Sans maltein et sans Arvale.

ARVAS, Papiæ, Demens. [**]Glossar. cod. reg. 7644 : Arvas, Demones.]

* ARUCARE, Elimine, in Glossar. Lat. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120.

ARVERIUM. Charta Joannis Comitis Augi pro Abb. Ulterioris portus anno 1149. ex Tabulario ejusdem Mönasterii : *Famuli vero Abbatis et Monachorum, qui sunt de pane et cibo eorum in Curia S. Michaëlis simili modo, sola manu se purgabunt, et justitia erit Abbatis, nec unquam pro Arverio vel sine testimonio alicui famulorum meorum respondebunt. In Fontibus autem in Verleio,.... si quis aliquem percusserit, sanguinem et justitiam omnem Abbat et Monachis concedo, Arverium, et omnem occasionem condono, libertatemque omnibus hominibus. Occurrunt eadem verba in Charta alia 1170. Henrici Augensis Comitis. [Ar-wir Britannis est verum æquum et justum, unde forte dictum fuit Arverium.]*

† 1. ARUGO, Color quidam sicut pedes accipitris. Papias MS. Ecclesiæ Bituric. Vide Aurugo.

* 2. ARUGO, Buhen. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692.

* ARVICOLA, Agricola, qui arva colit. Charta Sancii comit. pro fundat. S. Severi in Vasconia : *Ad ultimum trado castrum Palestripon, cum omnibus appenditiis suis,.... cum omnibus militibus seu Arvicolis.*

** ARVINA, Adeps. Charta Margarite et Guidon, comit. Flandr. ann. 1252. apud Lappenb. in Orig. Hanseat. Document. pag. 58 : *Pisa Arvine unum denarium. Alia ann. 1357. ibid. pag. 440 : De tonello Arvine, quod dicitur Schmolt.*

ARVINARE, Gloss. Lat. Gall. Arumatus, Encraissié. Leg. Arvinatus, impinguatus, ut apud Joan. de Janua ab Arvina, pinguedo. Græcismus :

lotos adeps, Arvina foris, pinguedo que quævis.

** ARVINATUS, impinguatus, Arvinosus, pinguis, in Gemma Gemmar.

* ARVINOSITAS, Planté de graisse, in Vocabul. compend.

¶ ARVINULA, Parva Arvina, Johannii de Janua. Gloss. Isid. Arvinulis, Adipibus; est autem Arvina Suetonio libro de Vitis corporalibus, *Pingue durum inter cutem et viscum.*

¶ ARVIPENDIUM, ARVIPENNİUM. Vide Aripenni.

1. ARULA, Craticula in Gloss. Isid. Pa-piæ, est patella carbonum, craticula, vel vas æneum quadrangulum, in quo ignis ardet, vel in quo pruna, vel carbones asportantur. Gloss. Elfrici : *Arula, vel Batilla, syrpanne. Scholiastes Aristoph. ad Acharn. ἀχάρνας, τὸν νῦν κλασμένην αρύλαν.* Ita Arulam vertit Interpres Græcus Exodi cap. 27. et 38. et Hierem. cap. 38. Ordericus Vitalis lib. 6. pag. 622 : *Librum quoque (S. Ebrulfi) et Arulan argento cooperatum, et cambutum, atque cinctorum, etc.*

¶ 2. ARULA, Parva Ara, Altaris mensa, apud Mabill. tom. 3. Annal. Benedict. pag. 651. ubi de S. Hilario Carcassensi Episcopo : *Levata B. Pontificis membra e loculo reposita sunt post altaris Arulam in saxe arca.* [**]Glossar. Lat. Græc. Arula, Αρύλαν. Vide Forcellin.]

** ARULLA, ein kern gestel im Apfel oder grüns. Vocabul. Lat. Germ. ann. 1477. impressum. ADEL. (Volva pomorum. Gall. Trognon de pomme.) Apud Martinium Granum mali, ex Gemma Gemmarum.

¶ ARULATOR, idem atque Arilator seu Ariolator, quæ vidēsis in voce Cociones.

ARUM, apud Occitanos, Territorium, forte pro Arvum. Tabular. Ecclesiæ Cadurcensis : *Breve divisionale, in ipso Aro, de ipsa villa quæ dicitur Roca. Infra : Cedo vobis vinea mea, quæ est in Aro de Cassanoles. Tabularium Conchense in Ruthenis Ch. 9 : Et alia condamina, quæ est in Aro Sagni : similiter in ipso aice, in villa Planiolas, casa dominicaria. Ch. 11 : Vel quantumcumque in ipso Aro visus sum habere. Infra : Similiter in pago Arvernico, in Aro quæ vocatur Rocolas. Sic non semel feminini generis ibidem vox effertur. Ch. 35 : Et ipsa res in pago Rotinico, in ministerio condadense, in Aro de Garzagras, etc. Ch. 127 : In Vicaria Sernia-cense, in Aro, quæ vocatur, etc. Vide Arva.*

ARUMARE, Rumorem asserre, Papiæ. Perperam Arvinare Editum. [Vide Adru-mare.]

* ARUMATUS, pro Arvinatus, Pinguis, ob nimiam pinguedinem deformis. Opuscul. Gualvanei de la Flamma apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 1009 : *Ille Papa Johannes fuit corpore parvus et siccus; iste (Benedictus XII) fuit magnus, et collo et omnibus membris Arumatus, ita quod horribilis fuit ejus aspectus. Vide Arvinare.*

ARUMPERE, [pro Abrumpere, in Scriptoribus inferioris ævi et Diplomatibus pas-sim occurrit.] Vide Rumpere.

ARUNCALIS, [Ager incultus.] Vide Runcalis.

¶ ARUNCARE, Evertere, eradicare. Papias MS. Ecclesiæ Bituric.

* ARUNCETORIUM, Ager incultus. Charta Alex. III. PP. pro monast. S. Laurent. de Valle-Alneti ann. 1164 : *Assignavit. . . . apud Manantoran unum Aruncetorium. . . . ad pasturam bestiarum.*

¶ ARUNDINETUM, Arundo. Acta SS. April. tom. 2 pag. 491. de S. Landrico Episc. Metensi : *Ecce Angelus Domini apparet ei in visu, jussitque ei ut pergeret in municipium quod vocatur Altusmons, supra fluvium Sambra, construeretque ibi Ecclesiam in honore S. Petri apostolorum Principis, demonstravitque ei locum in ipsa visione, exposuitque modum basilicæ Arundinetum, quod manugestare videbatur. Alias Arundinetum est locus ubi crescunt Arundines.*

ARUNDO, Canalis, aqualicus. Marcwardus Abbas Fuldensis : *Videns etiam, quia fons aquæductus antiquitate et vetustate defecisset, ... habiles canales adaptavi, et per plumbe Arundines meatum fontis constantis simile reparari feci.*

* Arundinetum ea ratione vocabant tubum, quo sanguinem Christi sumere solebant. Charta Reginberti episc. Brixin. ann. 1140. inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonstr. col. 688 : *Duas ampullas argenteas et Arundinem, vasa sacri chrismati, etc.*

* 2. ARUNDO, Scripturam significat, quæ eadem sic scribitur; sicut sonus vocis, lingua. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613.

¶ ARVOLDIA. Vide Arnaldia.

¶ ARVOUTUS, Erisma, Anteris, Gall. Arc-boutant. Liber MS. anniversariorum Monasterii Solemniacensis : *Anniversarium Petri de Saunac Militis, qui est sepultus inter Arvoutum qui est ad portam cimeterii B. Mariæ, et altare B. Elegii in prima tuma juxta parietem Monasterii a parte dicti Arvouti, etc. Hic autem Arvoutus pro Arbouts, Lemovicibus Arvout et Arbout : nostris Arc-boutant.*

* Charta Dalphinalis ann. 1390 : *Quæ bialeria dictorum molendinorum incipit et durat recipiendo aquam molendinorum domini Francisci de Altovilaris militis de Arvout vinteni villæ Allavardi; quod Arvout est de subtilis molendina dicti domini Francisci de Altovilaris, etc. Alia rursus ann. 1445 : Quæ bialeria dictorum molendinorum oritur et recipit aquam molendinorum nobilis Francisci de Altovilaris in Arvoto vinteni villa Allavardi, foris posterlam alborum. Hinc Arvau, pro Arvan, fornix, Gall. Arcade, voute, legendum existimo in Lit. remiss. ann. 1451. ex Reg. 185. Chartoph. reg. ch. 136 : Lequel Augustin se mussa soubz ung arc et Arnan, qui est entre ledit hostel et l'église de l'abbaye.*

1. ARURA, Ager satus, segetes ipsæ. Gloss. Lat. Gr. Arva, ἄρυφα, γῆ, χῶρα. Beda de Orthographia : ἄρυφα, Arva. Glossæ aliae : Segetes, σεπτοί. Rursum : Seges, ἄρυφα καὶ λινό. Hesychius : ἄρυφα, ἡ γῆ, ἀπὸ τοῦ ἥρωντος. Επὶ τῷ πολὺ δὲ, οὐστοί. Glossæ aliae MSS. ἄρυφα, ἡ πρὸς τοποῖς ἐπιτηδεια γῆ. Heliodor. lib. 2. Ἀθiopic. de Nilo : τῇ παράδοσῃ τοιούτῃ τὰς ἄρυφας. Menologium Græcor. 11. Januar. ἄργατο μαρχαὶ ἄρυφας ἐν τῇ γῆ. Marcellus Empiricus cap. 8 : *Lacertas pessimas, quæ in segetibus morantur, quas Greeci Aruras vocant, comburito. Porro auctor est Strabo lib. 18. Egyptum olim divisam in Praefecturas, quæ rursum in Toparchias : easque in portiones alias, quarum minimæ ἄρούραι erant, distributas : quod etiam attigit Orus Appollo lib. 1. cap. 5. qui ἄρουρας, μέτρον γῆς, seu modum agri suis ait. Atque de his Aruris intelligendum*

Evagrius interpres Vita S. Antonii c. 1 : *Aruræ autem erant ei 300. uberes et valde opimæ. Ubi Græcum retinuit, quod sic se habet : ἄρεψατ διὰ τοῦ τριπόστατού σύφερον καὶ τέλον καλαί. Aruram pedibus 50. constitisse, auctor est Suidas. Vide Glossar. med. Graecitatem.*

Hujus vocis etymon videtur Hebraicum **אָרֶן**, *Ararmaledixit*: **אָרָרָם**, *Arara*, Maledicta : sic autem dicta terra est, quia post peccatum Protoparentis fuit a Deo maledicta.

ARURA, Aratio. Velius Longus de Orthographia : *Filix, quam ita credo dictam, quod sit minus felix Aruræ. Fleta lib. 2. cap. 73. § 1. de officio Baillivi Manerii : Deinde campos, boscos, prata, pasturasque ambiat, et aspiciat, ne inde damna fiant in Aruris. § 2. In initio igitur temporis seminandi et rebindandi conjunctum sint cum carueis Ballistris, Prepositus et Messor per totam dietam, donec Aruras suas legitime compleverint, etc. Cap. 82. § 2 : Una acrapro frumento trinam exigit Aruram. Adde Bractonum lib. 2. c. 16. Charta Ricardi Regis Angliae in Monastic. Anglic. tom. 1. pag. 855 : Ex domo Joannis de Ponton 20. acres terre. et 2. toftos . . . cum pastura ad 100. oves, et ad tot Aruras, quibus eadem terra coli posset. [Chartular. SS. Trinitatis Cadomensis fol. 50. ex Bibliotheca D. Abbatis de Rotelin : Hernaldus pro una cotyleda, sicut aliis cotyledis, et Aruras et messuagium sicut alii. Thomas Blount in Nomolexico : *Hoc scriptum factum apud Sutton Courtenay 20. die Dec. 4. Edw. III. inter dominum Hugonem de Courtenay ex parte una et Ric. de Stanlake et Johannam uxorem ejus ex altera, testatur, quod idem dominus Hugo in excambium. remisit... eidem Ricardo et Johanne omnimoda opera viz. Arruras, messionos, et cariagia, et alia quæcumque opera.*] Ita *Airure*, in Consuetud. Normanniae art. 119 : *Il doit payer les Airures, laburs, et semence, à celui, etc. Adde art. 483. Bœufs d'Arée, Boves aratores, in Consuetud. Santonensi art. 16.**

ARWERNUS, Aper. Lex Salica tit. 36. n. 6 : *Si quis aprum, quem alieni canes moverunt et alassaverunt, occiderit vel furaverit, Malb. Arvernorum dc. den. qui faciunt solidos xv. culpabilis judicetur. Composita vox ex Germano, uti videre potes apud Eccardum in hanc legem.*

ARVUS, pro *Arvum*, in Statutis Arelat. MSS. art. 134 : *Arvi de condoma Abbatissæ et de quolibet alio loco existentes in viam publicam putentur quolibet anno.*

ARVUS CAMPUS, quomodo *Arvus ager*, apud Plautum Trucul. Aratus. L. Rothar. Reg. Longobard. tit. 108 [**363.] : *In octoginta ipsum caballum componat, pro eo quod ipsos (caballos) de Arvo campo, quod est fonsaccare, movere præsumperit.* [** *Hic vero Pascuus.*]

I. ARX, [vel **Arcæ**, pro *Archivum*.] Vide *Arce*. 2.

I. 2. ARX, Copiæ, vires, exercitus. Vide *Attemptorum*.

ARZELLA, Ital. *Arsella*, est Conchæ marinæ species. Testam. Matth. Calbani ann. 1197. apud Hier. Zanettum in Dissert. de Orig. et antiquit. moneta Venet. : *Lego Stane ancillæ meæ culcitram unam, . . . unam catenam et unam Arzellam.*

* **A**RZENARE, Aggerem construere. An-

nal. vett. Mutin. ad ann. 1264. apud Murator. tom. 11. Script. Ital. col. 66 : *Eodem anno cavata et Arzenata fuit Grisuga.*

T 1. **ARZER**, Agger, moles, Hispanis *Arzan*, Gall. *Chaussée*, *Levée*. Rolandinus Patavinus de factis in Marchia Tarvisina lib. 3. cap. 7. apud Murat. tom. 8. col. 204 : *In his temporibus, non multum ante, dum D. Marinus Dandulus de Venetiis esset Potestas Tarvisii, equitando die quadam per Arzern, eundo de Tarvisio ad Mestre, lunccea fixus a quodam cecidit mortuus.*

* 2. **ARZER**, f. Iguis, focus, lignatio, ab Ital. *Arzere*, comburere. Charta ann. 1200. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 373 : *Item commune Ferrarie debet habere plenam jurisdictionem. . . . in omnibus illis personis, . . . in fodro et Arzere ac hoste et collecta, et omnibus scrivitis, sicut ceteri.*

* **ARZO**, Arculus, Gall. *Arceau*. Constit. Federici reg. Sicil. cap. 92 : *Item quod nulla domina sive mulier, cuiuscumque conditionis existat, audeat portare in equitatura, quam equitaverit, sambucam in qua sit aurum, . . . excepto quod in Arzonibus sambucarum ipsorum posset ponni aurum, etc.*

* **ARZONUS**, Equestris sellæ arcus, Hispan. *Arzon*, Gall. *Arçon*. Guido de Vigev. MS. de modo acquirendi T. S. cap 9 : *Et in Arzono sellæ anteriori sit unum foramen, ut homo possit se tenere manibus. Occurrat præterea in Stat. civit. Astæ, ubi de intrat. portar. cap. 13.*

* 1. **AS**, *aūrāc*, *Eas*. Suppl. Antiquarii. [** In Gloss. Lat. Græc. est *aūrāc*, et in Græc. Lat. *Aūrāp*, *Ast*. Fortasse tamen legendum *Has*, *aūrāc*, cum ibidem precedat *aūrā*, *Hæ*, et nihil frequentius sit in Gloss. omissione elementi *H*.]

* 2. **AS**, *Fortitudo vel firmitas*. Papias MS. Ecclesiæ Bituricensis. Ubi *As* videtur pro *Ars*, quod iterum pro *Arx*, Gall. *Forteresse*.

* 1. **ASA**, An idem quod supra *Arva* 2. Ager incultus vel locus ædificio aptus, vel quod *Asia* 2. infra? Charta ann. 1184. in Acces. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 266. col. 2 : *Convenimus præterea quod nullos ex hominibus terræ S. Petri cogemus accipere contra voluntatem eorum Asas de terra nostra, . . . et nihil amplius exigemus ab eis, qui accipiunt ipsas Asas, nisi tres operas per tres dies, duas ad arandum et unam ad metendum. Vide *Assa* 1.*

* 2. **ASA**, Cinis, Gall. *Cendre*, a Flandr. *As*, *Asse*, eadem notione. Teloneum S. Bertini : *Omnis tonellus sive vini, sive cervisæ, sive *Asæ*, sive cineris. . . . dabitij. den.*

ASACIUM, [Indiculus pretiorum rebus venalibus statutorum.] Contract. Datiorum Bergom. lib. 8. c. 14 : *Item quod *Asacium*, seu *Calmodrium* fiat secundum formam Statutorum, etc...* [Ubi *Asacium*, Idem est quod *Calmedrium*, seu *Calmerium*, quod vide suo loco.] [** *Idem quod*

* **ASAGIUM**, Degustatio, Gall. *Essai*, Ital. *Assaggio*. Inventar. MS. thesauri Sedis Apost. sub Bonif. VIII. PP. ann. 1295 : *Item unum napum de auro ad faciendum *Asagium*. Vide in *Assa* 1. et *Assaia*.*

* **ASALESAZ**, Major *Præpositus in lege*.

Papias MS.] [* *Asaselaz* habet Codex reg. 7613.] [* Vide *Stolizaz*.]

* **ASAMMUM**. Vide *Bismum*.

* **ASAPHARUM** est impetigo et serpigo, apud Rochum le Bailli in Dictionario Spagyrico. [* Leg. *Asaphatum*, ut monuit D. Falconet. Vide de hac voce aliisque ejusdem generis Lex. medic. Castelli a J. P. Brunone auctum.]

* **ASAQUERIUS**, Aquarius, ut mihi auctor est vir idiomaticus Prov. peritus. Invent. ann. 1320. ex Tabul. Massil. : *Item duos dollares, quorum unus est *Asaquareius*, alter *vinagareius*. Ubi forte leg. *Adaqarius*.*

* **ASASELAZ**. Vide supra *Asalesaz*. * **ASAXONARE**, Formare, Gall. *Faconner*. Stat. Vercell. lib. 4. pag. 72. v°. : *Tenantur (fornarius) panem bona fide coquere et *Asaxonare*. Vide infra *Assaxonare*.*

* **ASBERGUS**, *Gistum*, procuratio, obligatio hospitandi milites; vel pecunia, quæ ea de causa exigitur, idem quod *Albergus*. Stat. Pistor. ann. 1107. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 544. § 52 : *Statutimus, ut potestas et consules de cetero non imponant datum in civitate, nec in districtu Pistoriensi, nec præstantiam, nec *Asbergum*, nec *ronthinum* (l. *ronchinum*) nec equos. Et § 153. col. 564 : Item non tollam nec tolli faciam, nec imponam, nec imponi faciam *Asbergum* vel *panthieram*, nec aliquid loco eorum, ad dandum militibus alicui personæ de civitate Pistoria et burgis, qui non videantur nihili, ut bene possit dare.* [** Vide *Forcellin*. voce *Asbestos*.]

* **ASBESTON**, Arcadiæ lapis, qui semel accensus nunquam extinguitur. Gloss. Anicienses MSS. Græcis *ἀστεῖος*, inextinctus, [** Vide *Forcellin*. voce *Asbestos*.]

* Ad vocis etymon intenti Glossatores rem ipsam neglexerunt; male ergo, accensus numquam extinguitur, cum ardeat quidem, sed igne nequaquam absumatur.

* **ASBOTARE**, *Asboutare*, non semel occurunt pro *Abutare*, *Terminari*, Gall. *Aboutir*, in Chartulario S. Vandregesili, præsertim tom. 1. pag. 1019. 1020. etc.

* **ASBUTARE**, Eadem notione in Charta anni 1276. ex Archivo B. Mariæ de Bono Nuncio Rotomagensi.

* **ASCALARE**, Scalæ admotis invadere, Ital. *Scalare*, Gall. *Escalader*. Annal. Placent. apud Murator. tom. 20. Script. Ital. col. 876 : *Anno Domini 1439. die 16. Novembri.... Veronam civitatem munitissimam *Ascalaverunt per cittadellum*. Nostris *Acheler*, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1363. ex Reg. 95. Chartoph. reg. ch. 115 : *Lequel chevalier eust Acheler de nuit et pris le chastel, ville et forteresse de Wignory*. Vide infra *Eschalare*.*

* **ASCALONIE**, quæ *cæpsa Ascalonia* Plinio lib. 19. cap. 6. et Apicio lib. 4. cap. 2. nostris inde *Eschalottes*. Adalardus in Statutis Corbeiensis Monasterii lib. 2. cap. 1 : *Ascalonie quoque, allia, cepe, etc. Eschaloinenes*, in Regesto peagiorum Parisiensium. Will. *Gutart*. MS. ann. 1213 :

*Jacoit ce que ge vous esloigne,
N'aurez perte d'une Eschalougne.*

ASCALONIE, in Capitulari de Villis cap. 70.

* **SCALONGIA**, Eadem notione. Matth. Silvaticus : *Cepitia*, id est, *Scalongia*, *cepitia*.

1. ASCELLA, ASCELLA, ASCELLIA, AXILLA.
Axilla, [Tullio,] nostris *Aisselle*.

ASCELLA. Isidorus lib. 11. et ex eo Papias: *Ascella locus sub brachio; dicta quia ab eis Ascellis brachia cillentur, id est, moventur.* Gloss. Alfrici: *Ascella vel subhircus.* Alexander Iatrosophist. lib. 1. Passion. ubi de Melancholicis: *Aliqui suspicantur, se esse vas fictile, quoque alii gallum, ut et intentur eum ad cantandum, et etiam Ascellas percutiunt.* [Charta Communiae Rotomag. apud D. de Lauriere tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 308: *Si feminis convincatur esse litigiosa et maledica, alligabitur fune subitus Ascellas et ter in aquam projicietur.*] Utuntur passim Scriptores, Interpres Biblior. non semel, Marcellus Empiricus cap. 18. Gregorius Turon. lib. 5. Hist. cap. 31. lib. 7. cap. 29. Odo Cluniacens. lib. 2. de Miracul. S. Martini c. 9. Theodericus de Miraculis S. Celsi Episc. Trevirensis cap. 1. Baldricus lib. 1. Chron. Camerac. cap. 11. Goscelinus lib. de Miracul. S. Augustini Cantuar. cap. 1. Auctor Vitæ S. Lupicini Abbat. Jurensis n. 2. Cæsarius lib. 5. Miracul. cap. 8. Petrus Cellensis lib. 5. Epist. 25. Sugerius in Ludovico VI. cap. 18. Guibertus lib. 1. de Vita sua cap. 22. Constantinus African. lib. 3. de Morbor. curation. cap. 16. lib. 7. cap. 1. lib. 2. de Communib. locis Medic. cap. 12. Gesta consulum Andegavensium cap. 3. n. 23. Durandus lib. 3. Rational. cap. 11. etc.

ASCELLIZ, apud Michaëlem Scotum lib. de Physiognomia cap. 2: *Nascuntur (pili) in naribus nasi, in maxillis masculis, sub Asselliis. Assellæ, cap. 4.*

AXELLZ, Papiæ, Alæ, pilosu membra sub brachiis dicuntur, ... quas quidam Axellas dicunt.

ASCELLATA VERA, quæ et *Basilica*: nam vena, quæ in *Ascellas* vadit, se in quatuor venas dividit, quarum tertia in manum per armum secedit, eaque vocatur *Ascellata* et *Basilica*. Ita Constantinus African. lib. 2. Commun. loc. Med. cap. 12.

ASCELLARE, Furcula alaris, qua contracti innituntur ad *ascellas*, vulgo *Potence*. Aimoinus lib. 2. Miraculor. S. Germani Episc. Parisiensis cap. 2. de quadam contracto: *Cum ascellaribus venit ante sancti Patris sepulchrum.* Iso de Miraculis S. Othmari lib. 1. cap. 10: *Duobus sustentaculis inter Ascellas suffultus.*

ASCILLA, μαρσηλη, *Ala, Axilla, in Suplemento Antiquarii.*

2. ASCELLA, pro *Assella*, *Asserculus*, nostris *Aisselle*. Tabul. S. Remigii Remensis: *Donant de spelta modios 324.... de banno 27. den. de Ascellis 710. de scindulis 350. scalam uno anno, etc.* Occurrit ibi pluries. Sugerius in Ludovico VI: *Accerrime dimicantes, scutis contractis, Ascellas, ostia, et quæque lignea sibi preponentes, portæ insistunt, etc.* Infra: *Vilissimam Ascellam sibi preferens, fronte nudo ascendens, ad sepem usque pervenit.*

* Olim etiam *Asseille* Lit. remiss. ann. 1370 in Reg. 100. Chartoph. reg. ch. 915: *Unes heures couverte à Asseilles d'argent, etc.*

AXILLA, idem quod *Ascella*. Census Eccl. Augustod. in Tabulario ejusdem. Ecclesiæ: *Summa... perticularum circulorum 157. Scin-*

dularum 995. Axilium 987. Occurrit ibi sem ac iterum.

AXILA. Capitulare de Villis cap. 62: *Quid de Axilis et alio materiamine, etc.* Occurrit etiam in veteri Charta in Vita Aldrici Episcopi Cenoman. num. 56.

3. ASCELLA, pro *Ala*, Gall. *Alle*. Gregorius Turonensis. lib. 2. Hist. cap. 16: *In ante absidem rotundam habens, ab utroque latere Ascellas eleganti constructas operæ, etc.* Frustra hoc loco *astellas* reponit Meursius: *Ascellæ enim apud Gregorium sunt ædis sacrae latera interiora, quæ alii alas vocant.* Vide in hac voce.

4. ASCELLA, Britanis *Askell*, Avis ala. Vet. Interpres Levit. 1. 17: *Confringetque Ascellas ejus, avis scilicet offerendæ.* Vide locum Alexandri Iatrosophiste laudatum in *Ascella* 1.

5. ASCELLÆ, Diminutivum *Ascellæ*, apud Papiam MS.

ASCEMARE. Contract. Dati. Bergom. lib. 8. cap. 14: *Item quod non possit Ascemari, extrahi, vel diminui vinum de aliqua vegete.* Ital. *Scemare*, est diminuere. Vide *Semus*.

6. ASCENDENS, Dicitur de signo Zodiaci cum supra horizontem evehitur. Rolandinus Patavinus de factis in Marchia Tarvisina lib. 5. cap. 21. apud Murat: tom. 8. col. 249: *Et quia scivit quod antiqui magnates respiciebant Ascendens, cum volentib. condere civitates, et faciebant ipsimet arcum cum aratro, quo circumdabant civitates, unde dictæ sunt urbes; incepit et ipse designare hanc suam novam civitatem signo arietis Ascendente: tum quia signum est Martis qui dicitur Deus belli; tum quia erat Libra Ascendentis contrarium in occasum quod est signum Veneris, qui planeta Parma dicitur, et esse fortuna ejus. Quasi per hoc forsitan cogitaret, quod Parmensis fortuna, quia oppositi erant ei, tenderet in occasum: in Astrologis namque et iis quæ subtilitatem Astrologicam imitantur, primum operanti, et septimum adversario datur. Sed puto quod non notavit quartum ab Ascendente fuisse Cancrum: quartum enim ædificia, domos et civitates designat, et sic civitas sub tali Ascendente incepta cancrizare debebat.*

* Vide Lexicon mathemat. Hier. Vitalis.

7. ASCENDERE, Dicitur de animalium admissione. Stephanus Tornacensis Epist. 95: *Imminent tempus Ascendi, et balantes ovum voces rude matrimonium in proximo sibi coaptare festinant.*

8. ASCENDERE, Crescere, apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MS. pag. 74.

9. ASCENDERE EX ADVERSO, Contradicere. S. Anselmus lib. 3. Epist. 10: *Dicunt mihi, quia prohibeo Regem dare investituras, nec Ascendo eis ex adverso. Infra: Non enim quod objicunt de Clericis fieret, nisi investituras, quibus ex adverso Ascendo, non fierent. Ibidem: Et in tantum ex adverso Ascendo.*

10. ASCENDERE AD PLENUM, id est, Ad superiores sedes chorii. Acta capit. eccl. Lugdun. ex Cam. Comput. Paris. ad ann. 1344. fol. 98. r°. col. 2: *Dederunt licentiam et potestatem Regnando de Thureyo, canonico Lugdunensi subdiacono, quod possit in choro dictæ ecclesiae Ascendere ad plenum et sedere; et committunt cantoribus, magistro et*

vicemagistro cuilibet ipsum ut ipsum Ascendat.

11. ASCENDERE, Ascendentem esse. Auctor Brachylogi lib. 2. tit. 34. cap. 2: *Dimidiam partem habeant hi, qui per patrem Ascendent, alteram dimidiam hi, qui per matrem Ascendent, habeant.*

12. ASCENSA, festum Ascensionis Domini. *Ascensa Domini*, in libro Sacramentorum S. Gregorii, in Regula Magistri cap. 28. in veteri Kalendario apud Allatium de Dominicis et Hebdom. Graecor. pag. 1490. etc. Vetus Penitentiale: *A Pascha usque in Albas, et in Ascensa Domini, et Pentecostem, etc.* Exstat in Pontificali MS. Ecclesiæ Senonensis *Benedictio in Ascensa Domini*. Versus antiqui apud Sansovinum et Stringam in Venetia lib. 1. cap. 151:

Si quis in Ascensa Domini cum venerit, illuc, etc. Occurrit præterea in Hist. Translationis S. Launomari pag. 247. apud V. C. Joannem Mabillonum tom. 6. Vitar. SS. Ord. S. Benedicti. [et apud Guidonem lib. 1. Discipl. Farfensis cap. 8.]

13. ASCENSA, ut *Accensa*, de quo supra, Locatio, conductio, Gall. *Accensem* ment. Rymer. tom. 3. pag. 266. col. 1: *Constantia nos requisierit, ut loco assignationis prædictæ, custumam salina nostre... pro tanto pretio quanto eadem custuma unquam aliquo tempore ad plus Ascensata fuit per annum; et id quod ultra Ascensam hujusmodi sibi desuerit de dictis trecentis libris sterlingorum, etc.*

14. ASCENSA, Conventio, pactum, Gall. *Abonnement*. Transact. inter episc. Claromont. et habitat. Laudosi ann. 1392. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 205. art. 44: *Racione et ex causa Ascensa furnorum nostrorum dictæ villæ, qui nunc sunt et in futurum poterunt ædificari, solvent amplius et satisfacent singulis annis ex nunc perpetuis temporibus, in duabus terminis et solvacionibus, summanam triginta durarum librarum dictæ moneta.*

15. ASCENSAMENTUM, Locatio, conductio, apud Rymer. tom. 3. pag. 677: *Omnibus qui... tenent aliquid per donum, per escambium, vel per venditionem, vel per emptionem, vel per Ascensamentum, vel alio simili modo, etc.* Charta Guigonis Comitis Forensis pro fundatione Eccl. Montis Brisonis anno 1223. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 28: *Domavimus insuper dictis Canonicis sexaginta libras forenses in foro Montis Brisonis... et nos ad removendam omnem difficultatem nostram Lesdaricum in Ascensamento fori ad hæc distractimus, ut nisi dicta pecunia suis statutis diebus ab comedie solveretur, ipse dictis Canonicis... quinque solidos nomine paene solvere tenentur.*

16. ASCENSARE, Locare, ad *Ascensandum* dare. Charta Guillelmi de Tociaco Episc. Autissiod. ann. 1175. quæ testatur Milonem de Nanvignis B. Marie de Rupibus in elemosinam dedisse et vendidisse pro septuaginta libris Autissiodorensis monetæ, et *Ascensasse* pro 6. sol. . . quicquid habebant in Chaneo dominium et casamentum, etc. Charta ann. 1299. apud Stephanotium tom. 3. Antiq. Pictav. MSS. pag. 902: *Amodianimus, Ascensavimus et affirmavimus, et ad amodiationem, censam seu firmam et ad emphite-*

sim perpetuum tradidimus... censale seu censum cum pertinentiis, etc. Vide *Ascensione*.

* **ASCENSATIO.** Datio ad censum annuum, Gall. *Accensemētum*. Charta ann. 1235. in magno Pastor. Paris. fol. 404 : *Et dictus Robertus de me illam Ascensionem (tenebat). Vide supra Adcensire.*

* **ASCENSIO.** Vide infra *Festum Ascensionis*.

* **ASCENSIRE**, ut *Ascensare*. [* Vel potius ad censum dare, seu sub annua prestatione alienare. Videsupra *Adcensire*.] Charta Henrici Comitis Trecensium ann. 1190. apud D. Brusset de Feudorum usum tom. 1. pag. 191 : *Ego Henricus Trecensium Comes Palatinus notum facio presentibus et futuris, quod tailliam Pruvini et totius castellarie perpetuo Ascensiū sub annua pensione sexcentarum librarum.*

* **ASCENSIVA**, Prestatio annua ex *Ascensione* persolvenda. Charta communie Nivern. concessa a Petro comit. Nivern. ann. 1194. in Reg. 34. bis. Chartoph. reg. fol. 46. v°. col. 2 : *Ascensiva autem ista singulis annis ad octabas Natalis Domini persolveret. Vide supra *Adcensivare*.*

* **ASCENSIVUS**, Qui ad censum tenet, Gall. *Censier*. Charta ann. 1316. ex schedis *Pras. de Masaugues* : *Si Ascensivi voluerint ex censu, etc.*

* **ASCENSOR**, *Ascensor*, Qui ascendit generatim, peculatorius Eques. Hieronymus extremo lib. 1. contra Rufinum : *Ascensor montis Dominici*. Theodolphus lib. 2. Carm. 331. ad Christum :

*Tu plus Ascensor, tuus et nos simus ascellus,
Tecum nos capiat urbs veneranda Dei.*

Agnel. lib. Pontif. apud Murat. tom. 2 pag. 186. col. 1. E : *Et qui antea Ascensor erant, postea pedestres effecti sunt.*

* **ASCENSORES**, Antecessores, Majores, Gall. *Les Ascendans*. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 81 : *Notum facimus, quod amore Dei... dedimus Ecclesiae Beatae Mariae... cum omnibus pertinentiis suis, in ea integritate et plenitudine in qua Ascensores Presbyteri eam habuerunt.*

* **ASCENSORIUM**, Gradus quo ascenditur. Gloss. Saxon. Elfrici : *Ascensorium, stægen, id est, gradus, scala, a stigan, scandere*. Wippo de Vita Chunradi Regis, de eodem Chunrado : *In brevitantum proficiens, ut nemo dubitaret, post Caroli Magni tempora, aliquem sede digniorem non vixisse : unde extat proverbium : Sella Chunradi habet Ascensoria Caroli. De hoc proverbio quidam de nostris, etc.*

Chunradus Caroli premit *Ascensoria Regis*.

Petrus Blesensis serm. 24 : *Brevis est scala, non laboriosa, tribus tantum distincta Ascensoris, etiam quodlibet Ascensorium trium est palmarum*. Richardus Hagulstad. : *In ipsis vero cochleis, et super ipsas Ascensoria ex lapide, etc. Addit Galbertum in Vita Caroli Comitis Flandr. n. 102. [* Chron. Balduin. diac. apud Hugon. tom. 2. Monum. sacr. antiq. pag. 205 : Attonitus (puer) currit ad aquam benedictam aspersoriam; sed res haec inter puerum et aquam se interponit, ut non licent pueru habere quod exoptat; fugit puer ad campanile; insequitur res effera, tandem angustat undique Ascensorium, Gall. Escapierre.]*

ASCENSORIUM, quod alias *Monteia*. Vide in hac voce. Charta Henrici Regis Francor. in Tabulario S. Maglorii Paris. : *Unum iterum molendinum et unum Ascensorium piscium sitem juxta Ecclesiam Karenonae ville.*

* **ASCENSORIUM** *Vitez*, Titulus libri, de quo mentio fit in Testam. Joan. Gasqui episc. Massil. ann. 1344 : *Item lego domino meo Prenestensi, a quo tot bona et honores me reputo habuisse, unum librum, quem pro me ipso composui, et Ascensorium vitæ vocavi.*

* **ASCENSORIUM**, quo quis in equum ascendit, tollitur, Gall. *Etrier*. Hist. Novientensis Monast. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1127 : *Cumque puer non valens residere, ad terram decidisset, pes ejus steriose sive Ascensorio sellæ inhæsit, ac sic per devia et abrupta tractus, calcibus equi et objectu arborum miserabiliter est prostritus.*

* **ASCENSUATIO**, Datio ad censum. Vide supra *Adcensuatio*.

ASCENSUS. Anastasius Biblioth. in S. Hadriano PP. pag. 116 : *Ecclesiam. S. Stephanus... similiter renovavit, una cum cœmeterio B. Cyriacæ, seu Ascensum ejus. Ascensum pro gradu, dixit lex 45. Cod. Th. de Operib. public. sed hic forte *Ascensus* pro Ambo sumitur.*

* 1. **ASCEB**, Chalybs, Gall. *Acier*, apud Rymerum tom. 3. pag. 16 : *Nec non et pro munitione castrorum et villarum, in partibus illis, balistis et altis armaturis, ac etiam ferro, Ascer, canabo, et aliis ad arma inde facienda plurimum indigemus... Et paulo inferius : Vobis precipimus, firmiter injungentes, quod in bolla nostra viginti dolia melis: centum dolia vini : duodecim millia ferri : centum garbas Asceris, etc.*

* 2. **ASCRER**, *Sanguis, crux, in Glossario Aniciensi MS.*

* **ASCIROLIUS**, Sciurus, Gall. *Ecoreuil*. Gervasii Tilberiensis Oria Imperialia apud Leibnitium tom. 2. Scriptor. Brunsvic. pag. 981 : *Ecce miranda Ascerioli sagacitas, qui cum aquam transfretare propter sui modicitatem non sufficiat, frustulo ligni se supponit, et erecta cauda velum facit, quo duce a subventente statu possit transcurrere.*

ASCETÆ, Monachi qui virtutem, continentiam, ac vitam angelicam excolunt. [* Non tam monachi, præsentim in primis Christianismi seculis, quam quibus Christiani strictioris vitæ, ac sacris pietatis officiis vacantes, quique in iis sedulo se exercabant, ut olim Athletæ in arena, quos et ἀσκητας Attici vocabant, ut est apud Eritianum in Lexico Hippocrat. Hæc noster in Glossar. med. Græcit. quem consulas, voce ἀσκητας.] Gloss. Lat. Græc. *Cælibes*, ἄγονοι, ἀσκηται. Aliud Glossar. MSS. Reg. Cod. 930. ἀσκητας, ἐγράπται, continens. Tertulliano de Prescript. cap. 14. *Exercitati dicuntur : ἀσκηται και της ἀρετης φροντιζαι*, Basilio. M. τὸν ἀσκητεύοντα αἱρόμενον (et ἀσκητας) βίον, lib. Synod. Eorum vita ἀσκητας appellatur S. Athanasio in Vita S. Antonii, ρυματια μοναχων Isidoro Pelusiota lib. 1. Epist. 92. Sub hac autem exercitatione comprehendit Philo lib. 3. Allegoriar. Legis, τας ἀναργαντιας, μελατας, θεραπειας, των καλων μύημα, ἐγράπται, των καθηκόντων ἐνέργειας, etc. Christophorus Angelus lib. de Statu hodierno Græcorum Græce edito Londini

anno. 1619. cap. 26. et seqq. triplicem esse ait apud Græcos Monachorum ordinem, μοναχων, ἀναργαντιας, vel καλων, et ἀσκητων, additique ἀσκητας eosdem esse cum Eremitis.

* **ASCETERIUM**, ex Græc. ἀσκητήριον, Monasterium, locus exercitio et discipline virtutum destinatus : ἀσκητῶν καταγωγή, Theodoreto lib. 6. et 10. Therapeut. Lexicon Græc. MS. πρόβαντες, τὰ μοναστήρια, τὰ δακτηρία. Vide Novellam Justin. 59. Baron. ad ann. 301. n. 22. 31. Casaubonum exercit. 2. ad eundem Baron. cap. 13. Nebridium a Mundelhein Antiquit. Monastic. Epist. 7. etc. Mire autem hanc vocem depravarunt Scriptores inferioris ævi, ut ex sequentibus patet. Nam

ARCHISTERIUM interdum scribitur. *Intervi Archisterium*, apud Evagrium in Vita S. Antonii cap. 52. S. Audoinus Episcopus Rotomag. in Vita S. Eligii lib. 1. cap. 10 : *Vestimenta etiam et quæcumque erant necessaria, illico Archisteriis cum exultatione destinans. Alibi : Dignum tandem sanctarum Virginum construxit Archisterium. Diedericus Monachus lib. de Illatione S. Benedicti in Prefat. ex Monachorum Archisterio. Archisterium Anianense, in Annalibus Anianensis MSS. et in Vita MS. Caroli Mag. jussu Friderici Imperat. scripta lib. 2. Occurrit alibi non semel, in Passione S. Vitalis Mart. n. 8. apud Berengosium Abbat. lib. 1. de Inventione S. Crucis cap. 16. lib. 3. cap. 4. Fridegodum in Vita S. Wilfridi cap. 46. Abbonem Floriacens. Abbat. in Canonib. cap. 14. Petrum Diacon. de Viris illustrib. Monasterii Casinensis in Prologo, et c. 30. Theofridum lib. 1. cap. 7. lib. 2. cap. 5. lib. 4. cap. 2. 7. Langum in Chronicō Citiensi ann. 1469. in Charta Pontii Arelatensis Archiepisc. apud Acherium in Spicilegi tom. 6. pag. 430. etc. Vide Viruni doctissimum Joan. Mabillonum ad Vitam S. Theofredi pag. 47.*

Interdum hanc vocem pro principatu seu Episcopali dignitate usurpat Scriptores. *Archisteria Episcopalia*, in Vita S. Deicoli cap. 1. Vita S. Severi Episcopi Ravenn. n. 3 : *Quod uxoratus ad Archisterium Ravennæ accaserit. Theodericus in Hist. Invent. S. Celsi cap. 1 : Quod Treverica Metropolis... merito totius Gallæ Archisterium sit haec tuus vocitata. Porro vocabuli etymon ab Ugutione et aliis allatum jure exploditur : Archisterium, Monasterium, ab archo et sterio, quasi dicas statio principalis, id est, spiritualis statio; vel Archisterium, eo quod regulis et disciplinis acetur.*

ARCHITERIUM, dixit auctor Hist. Translat. Reliq. S. Faustæ tom. 2. Hist. Franc. et apud Labbeum tom. 2. Bibl. et Bollandum.

ARCHITRIVM, Vita S. Euphrasiæ cap. 6. in Vitis Patrum.

ARCISTERIUM, habent Aimoini Continuator lib. 5. cap. 41. [** Pertz. Monum. Histor. vol. 1. pag. 514.] Simeon Dunelm. pag. 89. Edgarus Rex in Legibus Hydensis Monasterii cap. 9. et veteres aliquot Chartæ Regum Angl. in Monastico Angl. tom. 1. pag. 101. 218. et 235. et apud Selenenum ad Eadmerum pag. 155. Vita S. Walburgis n. 17. Vita S. Willibaldi. Vett. Chartæ Hispanicæ apud Ypex in Chron. Ord. S. Be-

et ladite oche de saint Père, etc. Vide supra
Accincta.

T ASCIOLA, Minor ascia, parva securis. Vita S. Wiboradæ Virg. et Mart. tom. 1. Maii p. 290. D : *Libratis Asciosis tria capitæ vulnæ sanctæ Virginis et Martyri infiungunt, et seminecem relinquentes discesserunt.* Hinc corrigendum Actorum SS. Benedict. sæc. 5. pag. 55. locus, ubi *Ascibolis pro Asciosis male scriptum legitur.* Vide *Asciculus* 1.

T ASCIOS, (vox Græca) *Exumbres*, in Glossis Isid.

T ASCISOLUM, *Malleolus structorius*, in Onomastico vet. apud Turneb. Adversar. lib. 28. c. 5. Forte melius legeretur *Ascios*, ut iam observatum fuit in *Asciculus*. 1.

T ASCISIA, Statuta quæ in Assisi seu Comitiis publicis de rebus ad rem publicam spectantibus consciuntur. Chron. Richardi de S. Germano apud Murat. tom. 7. col. 992 : *Et regens ibi curiam generalem pro bono statu regni suas Ascisia promulgavit. que sub viginti capitulis continentur.*

T ASCISINI, apud Rymer. tom. 2. pag. 514. Idem qui infra *Assasini*.

T ASCITÆ, Heretici ab ἄσκει, Uter, dicti. Hi bacchantes utrem inflatum et opertum solebant circumferre, tanquam ipsi essent Evangelici utres novi vino novo repleti. S. Augustinus Hæres. 62. Vide mox *Ascodro-giae*.

ASCITERIUM. Vide *Asceterium*.

* **ASCLA**, *Assola*, ab Occit. *Ascle*, Asserculus, idem quod *Ascella* 2. Charta ann. 1252 : *Invenit in terra quandam partem postis, cuius latitudo erat fere duorum digitorum, et dixit minando.... cum dicta Ascla versus monachos, quod si venirent super eum de cætero, mala fortuna eveniret eis : et dixit dictus testis, quod dominus Amalricus accepit dictam Assolum ad defensionem sui et sociorum suorum.* Hinc

* **ASCLARE**, Rescindere, vox lignario-rum, Gall. *Refendre*. Comput. ann. 1412. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 204. col. 2 : *Item solverunt Petro Egidi, pro tribus postibus de albenacio.... Asclatis, et demum in reparatione portalis Prædicatorum expeditis et conversis, viij. sol. vij. den. Tur.*

* **ASCLEPIUM**, *La statua*, in Glossar. Lat. Ital. MS.

* **ASCLEPIUS**, Esculapius, qui Ἀσκληπιος Græce dicitur, in Actis S. Emygdii tom. 2. Aug. pag. 31. col. 1.

ASCO, Piscis species. [** Vox Germanica, olim *Asco*, hodie *Asch*, Timallus, Gall. *Ombre*. Vide Graffii Thesaur. ling. Franc. vol. 1. col. 492.] Walafridus Strabo ad Grimaldum Capellum de morte Wetini :

*Interea dulcis fertur mihi normula piscis
Asconia calidi, sequitur vas denique musti, etc.*

* **ASCOBATHUM**, Quævis sordes, purgamenta, Gall. *Ordures*; *Ahaux*, in Stat. ann. 1333. pro civit. Tornac. ex Reg. 66. Char-toph. reg. ch. 1288 : *Item les rewardeurs aux Ahaux et aux fiens, etc.* Consuet. Auxit. ann. 1301. art. 89 : *Item consuetudo est ibidem, quod nullus projiciat sanguinem vel aquam putridam, seu aliud quodcumque putridum vel Ascobatum domus in carreria.* Vide *Scoba*.

* **ASCODROGILI**, *Ascli*, apud Hofmannum, Heretici iidem, qui mox *Ascodro-gitæ*.

ASCODROGITÆ, Heretici in Galatia, qui utrem inflatum ponunt, et cooperiunt in sua Ecclesia, et circumeunt eum insinantes potibus, non intelligentes, quod ait Salvator, utres novos sumendos, inque eos vinum novum mitendum, non in veteres. Vide Philastrium, et alios, qui de hæresibus scripserunt. [*] Joan. Damascenus Hæresi 48. Nicetas in Thesauro Catholicæ fidei lib. 4. pag. 165. etc. Ex Glossar. med. Graecit.

* Ubiique *Tascodrogi* et *Tascodrogitæ* seu *Tascodrugitæ*, Gr. Τασκόδρυγιται et Τασκόδρυγιται, de quibus S. Epiph. Hær. 48. num. 14. pro *Ascodrogitæ* et *Ascodrugi*, legendum putat. Cotelerius in Observat. sacris MSS. quas mecum communicavit Vir illust. mem. Præses de *Mazaugues*, ubi Vir dictissimus sic dictos vult a τασκόδρυγιται, paxillum, et δρυγίται, nasus sive rostrum, juxta corum linguam, quod inter orandum indicem digitum naso imponenter, quasi paxillo nasos; eruditete quo inore probat auctores omnes emendandos. Unde Philastrum, cuius au-

toritas propositæ conjecturæ refragatur, existimat deceptum nomivm affinitate, *Ascus* cum *Tascodrugitis* confundisse, aut saltem in ejus textum mendum irreprosse. Eadem conjectura in Procœm. S. Hieron. in 2. libr. Comment. ad Galat. *Ascodrobos* mutat in *Tascodrogos*, et Theodoreti locum in Τασκόδρυγιται et Τασκόδρυγιται; et quidem Timotheus CP. presbyter in Tract. de his, qui accidunt ad presbyteriam, eadem, quæ illic Theodoreetus ac Epiphanius, *Tascodrugis* tribuit. In Cod. Theod. extat lib. 16. tit. 5. lex Theodosii M. lata contra *Tascodrocitas* ann. 383. in leg. 65. eod. tit. de Hæret. *Ascodrogitæ* legitur; sed ex notis ibid. emendandum *Tascodrogitæ*, ut et in Nov. Theodosii de Judæis, Samaritanis, Hæreticis et Paganis, ubi perperam *Ascodrogos*, pro *Tascodrogos*. [*] Vide infra *Tascodrogitæ* et Gloss. med. Græc. voce Τασκόδρυγιται.]

* **ASCO DRUGI**, Idem qui *Ascodrogitæ*, de quibus in Collect. Constit. Eccl. tit. 3. lib. 1. ad 18 : *Quæ de Samaris promulgata sunt ad Synagogas et successiones eorum spectantia, rata sunt etiam in Montanistis et Ascodrugis.* De his etiam Theodoreetus Hæret. Fabul. lib. 1. cap. 10. sub. nomine *Ascodrutorum* et *Ascodrupitorum*: *Dicebant, inquit, non debere divina mysteria quæ invisibilia sunt signa per res visibles perfici.... propterea non baptizant eos qui accidunt, nec apud eos celebrant Baptismatis mysterium.* Vocantur a Balzamone ad Photii Nomenclaturam tom. 9. cap. 2. *Tascodrogitæ*; in Agilei tamen Codice legitur ἄσκοδρυγῖται.

ASCOGEFRUS, ἄσκογεφρος, Pons ex utribus confessus, qui describitur ab Anonymo de Rebus bellicis subiecto Notitiae Imperii. Veteres porro ejusmodi pontibus usos auctor est Plinius lib. 6. cap. 29 : *Arabes Ascitæ appellati, quoniam bubulos utres binos sternentes ponte, piraticam exercent sagittis venenatis.* Solinus de iisdem : *Bubulis utribus contabulatas crates superponunt. Ascitæ vero usos σχεδίας δημοποιῶνται εἰς ἄσκων, scribit præterea autor Peripli. Mauricius lib. 11. Strategic. cap. 5. de Scelavis : Εγένετο ξι κάτοικος βασιλεὺς, οὐ αἰγάλευς, οὐδὲ δι κατῶν*

σχεδίας γίνεται. Vide Lucanum lib. 4. ubi de ponte a Basilo confecto.

ASCOMANNI, Pirati, forte dicti ad instar Arabum *Ascitarum*, quibus id nominis inditum, quod utribus, seu naviculis, ex utribus confessis, piraticam exercenter: voce hybrida ab ἄσκοδρυγῖται, utris, et man, homo, nam et *ascum* pro navicula usurpat Lex Salica. Aliter tamen censem Jacobus Eyndius in Chronicô Zeland. lib. 1. quem consule pag. 164. Adam Bremensis cap. 73 : *Classis Piratarum, quos nostri Ascomannos vocant.* Cap. 212 : *Ipsi enim Piratae, quos illi Wicingos [** leg. Wicingos] appellant, nostri Ascomannos, Regi Danico tributum solvent.* Horum præterea meminit cap. 111. Albertus Stadenus ann. 788. et Historia Archiep. Brem. in Bezelino. Vide *Ascus*. [*] Glossat. Poetæ Saxon. ad ann. 800. v. 11. *Northmanni, pyrate, Ashmen*, apud Peritz. vol. 1. Mon. Hist. pag. 257.]

ASCPA. Joan. de Janua : *Ascpa, Vas est aquaticum utripense.* [An non melius in Gloss. MS. Montis S. Eligii Atrebatis. *Ascpa, Vas aquaticum utri persimile?*] Judith. cap. 10 : *Imposuit itaque abræ sue Ascpam vini*: alii Codd. habent *Ascopam*. Sueton. in Claudio c. 46 : *Alterius collo et Ascpa diligata.* Sic enim Casaubonus in MSS. Cod. legi testatur : cuius vocis vim cum non perciperet, *Ascoparam* restituit. Gloss. Saxon. Ælfrici : *Ascpa flaxe oððe cylle*, id est, lagena, sive cadus, ute. Sic etiam legendum potem in Gloss. Lat. Gr. *Ascpa, ἄσκοπιθιν*. Perperam enim editum, *Ascora, ἄσκοπιθιν*. Sic Gloss. Gr. Lat. perinde emendandum : *ἄσκοπιθιν*, *Ascura* : legendum enim *Ascupa*.

ASCOPERA, Idem quod *Ascpa*, marsupium. Lexic. Græc. MSS. Reg. Cod. 2062 : *Ἄσκοπηρα, τὸ μαρπίτιν, τὸ τοιούτων.* Chronicón Gemblacense : *Cum sciret tantum ad usus suos et suorum non nisi in Ascorpera modice quantitatibus vinum haberet.* [** Vide Vossii Etymolog.]

* **ASCORRAMENTUM**, Idem quod *Incurritum*, Mulcta, quam quis incurrit. Composit. inter eccl. Rom. et episc. Tri-castr. ex Cod. reg. 5956. A. fol. 74. v° : *Item sibi retinuit (episcopus) venationes, molerias et omnes alios redditus, ... molendina, furna, comissiones et Ascorraenta omnium prædictorum, ... nisi fierent comissiones, seu Ascorrumenta, seu incursus, occasione delicti.*

* **ASCRIPARI**, Idem qui *Ascriptitum*. Vide in hac voce. Diploma Frider. I. imper. ann. 1191. apud Lam. in Delic. erudit. internot. ad Chron. imper. Leon. Urbevet. pag. 201 : *Omnes ipsius coloni in dicto loco, vel manentes, seu Ascriptarii nullam umquam injustam exactionem.... patiantur.*

ASCRITITII, dicti Coloni, Agricolæ, Villani, qui aliunde orti, in aliorum Domitorum villas et prædia pergunt, ibique eorumdem licentia, sedes suas figunt, et sub-annui census conditione in cæterorum sub-ditorum transeunt statum, et in album ascribuntur; ita ut perinde et ii distrahi et transferri queant una cum ipsis prædiis, quæ excolunt, unde et pro servis glebae habentur. Papias : *Ascriptitii, qui capitis dant aliquod pretium. Ascriptitii bonorum, hoc est, homines, seu rustici ad bona pertinentes, in Spec-*

culo Saxon. lib. 1. art. 21. §. 2. Εὐαπτίγραφοι, in Concilio Calchedon. Act. 6. cap. 1. Bracton. lib. 1. cap. 11. §. 1: Qui quidem dicuntur glebae Ascriptitii et nihilominus liberi, quia licet faciant opera servilia, cum non faciant caratione personarum, sed ratione tenementorum. Ex mox: Et ideo dicuntur glebae Ascriptitii, quia tali gaudent privilegio, quod a gleba amoveri non poterunt, quandiu solvere possunt debitas pensiones. Idem lib. 1. cap. 6. § 1. ait Ascriptitium vere liberum esse, licet quibusdam servitiis sit astrictus. Liber Niger Scaccarii, cap. de Danegeldo: Ascriptitium Regni jure non solum ab its, que modo possident, ad alia loca a dominis suis transferri possunt: verum etiam ipsi quoque licite venduntur, vel quomodolibet distrahuntur, merito tum ipsi, quam terra, quas excollunt, ut dominis suis servant, dominia repantur. Regiam Majest. lib. 2. cap. 12. § 3: Si eum (villanum) ad se liberandum alicui donaverit, vel vendiderit cum gleba, id est, cum terra; et tales nativi Ascriptitii lege Imperatoria nuncupantur. Vitae Abbatum S. Albani: Qui Ascriptitorum et aliorum servilis conditionis testamenta impediunt. Constit. Neap. sive Sicul. lib. 3. tit. 2: Ascriptitios sine voluntate et assensu eorum, quorum iuri subditi sunt et potestati, nullus Episcoporum ordinare presumat. tit. 3. Adscriptitii cum servis glebae junguntur. Adde Statuta Caroli I. Reg. Sicil. MSS. cap. 121. ubi dicuntur Ascritices. Et cap. 149: Les Ascripitices, c'est assaveir ceux, qui sont tenus labourer les terres de leurs Signors, et ne se peuvent partir de ceans sans lor commandement. Ascriptitia condito, in Capitul. Car. Magn. lib. 6. cap. 118. [** ex Julian. Nov. 115, 6.] Consule præterea quæ habent JC. de Adscriptitiis, et Salmasius lib. de Modo usurpari.

¶ **ASCRITITIATUS**, Eadem notione. Locum vide in *Casalagium* post vocem *Casalaticum*.

* **ASCULA**, *Buccellarius*, in vet. Glossar. ex. Cod. reg. 7641.

** **ASCULARE**. Gloss. in cod. reg. 7644: *Aculat, avertit.*

¶ 1. **ASCULTARE**, pro *Auscultare*, passim occurrit.

* 2. **ASCULTARE**, Conferre, comparare, exscriptum ad rationem archetypi expendere, Gall. *Collationner*. Stat. comitat. Venissini sub Clem. VII. PP. cap. 20. ex Cod. reg. 4660. A: Causarum notarii, antequam regestrum curiae inhibeant et copias in publicam formam... redigant, ... cum eodem registro diligenter debeant *Ascultare*, et alias sic videant et perfecte corrigant, quod... nihil de substantialibus omittatur. Vide supra *Ascultare*.

¶ **ASCULTUS**, pro *Exsculptus*. Hist. Monast. S. Florentii Salmuriensis apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 1093: Hunc vero (Bernardum Pannatum) nescientibus, utpote pedestris qui non ibat, sed quibusdam instrumentis cervint in modum pedis *Ascultis calciatus erat*.

¶ **ASCUPA**, *Ascura*. Vide *Ascopa*.

* **ASCURTARE**, Contrahere, minuere, Gall. *Raccourcir*. Guido de Vigevano MS. de Modo acquirendi et expugnandi T. S. cap. 13: Et de retro panthera ponantur duæ pertice taliter positæ, quod teneant panthe-

ram erectam, et possint alongari et *Ascurtari* cum ipsa panthera.

* **ASCURZARE**, f. Perficere, Gall. *Acherer*. Chron. Placent. ad ann. 1206. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 458: Eodem anno ecclesia S. Johannis de domo fuit *Ascurzata*.

ASCUS, *Navicula, scapha, Anglo-Saxonibus Asc*. Vox forte orta ex Graeca ἀσκός, utris; σχάδια δημιουργίας ἀσκόν, auctori Peripli; cuiusmodi sunt scaphulæ, quibus in paludibus et stagnis piscautores utuntur, quas etiamnum *Nascon* et *Ascon* vocari auctor est Bignonius. Lex Salica tit. 23. § 3: Si quis navem vel *Ascum* de intro clavem suraverit, etc. § 4: Si quis *Ascum* de intro clavem repositum, et in suspenso pro studio suraverit.

Wendelinus ab aseco, vocem Flandricam schus, sive schuet, id est, scapha parvula, ortam putat, quæ catena jacta circum arborem aliquam in ripa stantem alligatur, ac sera etiam clauditur, magna ejus parte, interim dum illic hæret, demersa, ita ut de arbore dependeat: unde *Ascus* in suspeso esse dicitur in Lege Salica. Neque forte absurdum videbitur, si dicamus, loca aliquot in Hollandia et provinciis vicinis inde appellata: verbi gratia, *Ascloa*, portus ascorum, *Ascodif*, fossa ascorum, *Ascoburg*, burgum ascorum, etc. tametsi aliter videatur Jacobo Eyndio. Vide *Ascofetus* et *Ascomannus*.

** Vide etiam *Glossar. Wachteri* voce Asche et *Glossar. Suiogoth. Ihrui*, voce *Asc. ADKL*. Uti Latinis *Abies* et alius arborem et navem sonant, ita Anglosax. *Asc* et *Scandie*. *A skr* est *Navicula* et *Franxinus*. In lego Salica *Gloss. Malberg. l. l. : Chanz-ascho*. Vide *Graffii Thesaur. Ling. Francic.* vol. 1. pag. 492. ubi plurima nomina propria cum hac voce composita, dubium tamen an non notionis potius fraxini ratione habita.]

¶ **ASCYSTERIUM**, Monasterium. Vide *Ascerterium*.

ASECARE. Vide *Amadere*.

ASECRETIS, indeclinabile, seu *a secretis*, *Secretarius*, qui Procopio lib. 2. de Bello Persico cap. 7. τὸν ἀπορθίτων γραμματίου dicitur, seu qui τὰ τοῦ βασιλίως ἀπόφοτα γράψει, ut ait idem Scriptor in Historia arcanæ. Epistola S. Nicephori Patriarchæ Constantinop. ad Leonem III. PP: Καὶ γὰρ τὸν βασιλικῶν ὑπογραφῶν ἔτυχαν εἴς ἀπορήτις δὲ τούτους καλεῖ εἰσιθεῖς τῆς Λατινίδος γλώττης ἵσμα ἐφόνημα. Menes 8. Mart. in S. Theophylacto Episcopo Nicomediensi: Καὶ τὸν ἀφηγουμένον ἐντυχὼν τὸν εἰ ταῖς βασιλικαῖς στάχαις ὑπτρετουμένων, ἀποκῆτας αὐτοὺς καλεῖσθαι Αγίων φωνῇ. Apud Agathonem Diacon. Ecclesiæ Constantinop. in Epilogi. Artemius, seu Anastasius Imp. τῆς τῶν ἀπορητῶν σχολῆς πρότερον γνώμανος ἴναριθμος fuisse dicitur. Carolus Magn. lib. 4. de Cultu Imag. cap. 9: Mox ut Leontius *Asecretis conspexit*, magnum se sui erroris emolumenatum invenisse putavit. Petrus Diacon. lib. 4. Chron. Casin. cap. 68: Postquam *Asecretis efficitur*, Logothetam illum... Imperii statuit. Corippus lib. 1:

Hinc secreta sacra tractans Demetrius aula. Vide Anastasium in S. Agathone PP. pag. 53. in Nicolao I. pag. 214. et supra in Ar-

chidaconas. A Latinis Graeci vocabulum ἀπορῆται hauserunt, uti pluribus observamus in Cinnamom pag. 492. 493.

Est etiam *Asecretis* interdum idem, qui *Consiliartus*. *Glossar. Saxonum Elfrici: Asecretis vel Principis Consiliartus*; gerunt Saxonibus gerine est mysterium: mysticus enim ac secretis Principum consilii inter sunt Consiliarii. Michael Psellus in Vita Simeonis Metaphrastæ: Πρότοι μὲν τοις αποτελέσταις ἄριστοι τῶν πράξεων, ταῖς τοις επιτελέσταις βουλάμασι κατατελέσταις επιτελέσταις. Joannes VIII. Epist. 87. ad Ludovicum Balbum: Τε quoque, fili carissime, auctoritate sancti Spiritus Dei nostri, ad ricem genitoris vestri domini Cardi perpetui Imp. Augusti Asecretis constituo meum Consiliartum, qui, ut dici solet, pars anima mea sunt. Charta Roberti Regis Francorum apud Duchesnum in Probat. Hist. Monmoroniæ pag. 16: Ad Majestatis nostre mansuetudinem supplex accessit noster Asecretus Manasses Comes, postulans, etc. Annales Francor. Bertiniani. ann. 866: Per Waltherium suum Asecretis domesticum, Papa Nicolaio, quæ sibi visa sunt, secretius mandauit. Regino ann. 901: Luidwardus Episcopus Ferrensensis Ecclesiæ, quondam Imperatoris familiarissimus, et Consiliarius A secreto. Vide eundem ann. 887. Apud Hincmarum de Ordine Palatii cap. 16: Summus Cancellarius, qui Asecretis olim appellabatur. Chronicum Moriniacense lib. 2: Ad auxilium Domini Stephani Cancellarii Regis et Asecretis coniunguntur. Gervasius Tilleberensis MS. lib. 2. de Otis Imper.: Consilio Asecretum suorum postposito. Addre Anonymus de Miraculis S. Hugonis Abbat. Cluniac. in Biblioth. Cluniac. pag. 451. Ingulphum in Hist. Croyland. pag. 8-8. Chron. Muriaciæ pag. 372. etc. [** Vide *Glossar. med. Græcit. Gretserum ad Codium et Marin. Pap. Diplom. num. 91. not. 6. pag. 300.*] *

Nostris Dire à secret, pro Secreto dicere, vulgo En secret. Lit. remiss. ann. 1452. in Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 163: Chappo nay tira à part le supplicant, et lui dist à secret.

* **ASETAS**, vox scholasticorum, Proprietas substantiæ quatenus est per se, et opponitur *Abalitati*. Vide Diar. Trevol. tom. 2. Dec. ann. 1737. pag. 2831.

* **ASELGA**, Rivuli nomen, vulgo *Azergue*. Vide infra *Selga*.

¶ **ASELLA**, Axilla, Gall. *Aisselle*. Status Synodalia Ecclesiæ Leodiensis apud Martin. tom. 4. Anecd. col. 838: Clerics item et Sacerdos non faciant aperturas sub *Asellis* in tunica linea vel superpellicem. [** *Gloss. Elfric.* Exemplar. Cotton. Ohsta, *Asella*; fortasse Ohsta legendum. Vide Schmelleri *Glossar. Saxon. voce Ahsla*. Apud Bosworthum *Gloss. Anglosax. 53, p. O* n. eadem significacione.]

¶ **ASELLA**, Alæ minio, aliō colore in Codd. MSS. pictæ, ad aliquas observationes, additiones, etc. indicandas concludentes. Chronic. S. Trudonis tom. 7. Spicil. Acher. pag. 442: *Scriptis igitur (Rodulphi) in posteriori parte voluminis inter duas artas ita: Graduale, non tam regulare quam usuale, postea neque usuale neque regular, ut ostenderet, etc.*

ASELLARE, Est opus naturæ facere, ut dicitur: *Dum Asellaret emitis intestina.* Vocab. Juris utr. Est pro *Adsellare*, ad sellam ire, ut apud Gallos: *Aller à la selle.*

ASELLATA et Hamata, Factionum in Belgio nomina, que ultra 200. annos sæviere; excitatae a Margareta sorore Guillelmi Hollandiae Comitis, Ludovici Bavari Imperatoris uxore, quæ cum fratri successisset, atque in domum Bavricam Comitatum Hannonie, Zelandie, Hollandieque intulisset anno Christi 1324. filium Wilhelnum a Comitatu Hollandie amovendo, Ludovico substituto, turbarum causa exstitit. Asellata Wilhelmo favit, propugnante Ludovicum Hamata ann. 1350. sed frustra. Mater enim Wilhelmo cedere coacta, et Hannonia sibi habere jussa est. Lexicon Hofmanni. [* Vide infra *Asselli*.]

* **ASELLUS**, Lusoriae tesserae, taxillorum species. Stat. ant. Cumanæ ex Cod. reg. 4622. cap. 114. fol. 89. r°: *Item statutum est quod taxilli etiam appellantur magre-grassi, Asseli, punctati, et quælibet alia instrumenta punctata, cum quibus qui ludent, intelligantur ludere ad taxillos.*

ASELLIONUS, pro *Asellus*. Bernardus Thesaurius de Acquisitione Terræ Sanctæ apud Murat. tom. 7. col. 690: *Vacca quæ tuor marchis argenti, quæ a principio dabatur pro solidis quinque. Assellionus vendebatur octo puratis, qui valent denar. cxx. solidorum.*

1. **ASELLUS**, Machina bellica. Henricus Rosla in Herlingsberga:

Non hic unigena fabricatur machina: nomen
Hæc Librilla tenet, quasi sexæ pondera libra:is:
Obinet illa suis: sed hirundinis hæc: stat Asseli
Illa vocata nota, etc.

[Vide Glossar. mediae Græcit. in Ὀντος.]

¶ 2. **ASELLUS**, Species vasis, quæ binas habet aures seu ansas. Petron. Arbiter Satyr. pag. 77: *Cæterum in promulsidari Asellus erat Corinthius cum bisaccio positus, qui habebat olivas in altera parte albas; in altera zigras. Tegebant Assellum duæ lances.* [** Est ère Assellus ex ère Corinthio factus.]

¶ 3. **ASELLUS**, Corpus humanum suopte impetu prourum ad libidinem. Hieronymus in Vita S. Hilarionis: *Ego, inquit, Aselle, faciam ut non calcitres, nec te hordeo alam, ed paleis; fame te conficiam et sitis gravi morabo pondere; per aestus indagabo et frigora, ut cibum potius, quam lasciviam coites. Simili modo Greg. Nazian. Karà oap-icis:*

Θηρὶς ἀδάμαστ' ὅλης ἐχεινε μαρναμένης.

Bellus pugnaci prodita materia.
ide *Asinus*.

¶ 4. **ASEMOLA**. Vide *Azemila*.

* **ASEMPRE**, Quævis præstatio. Charta ann. 1257. ad calcem Stat. Massil. MSS. l. 100. r°. col. 2: *Item quistam, toutam, illiam, collectam, exactionem vel Asempte... cere non poterunt, etc. Vide supra Ademum.*

* 1. **ASEMPRIVUM**, Jus utendi aliquare, ius cuius v. g. et forestis, quomodo *Ademum* nonnunquam usurpari monuimus pra in hac voce. Charta ann. 1306. pro cecomit. Lautric. in Reg. 61. Chartoph. g. ch. 168: *Usatica, bladatas, bicocarias,.....*

devesa, *Asempriva, aquas, fargas, nemora, herbas, hermecaces, taschas, etc.*

* 2. **ASEMPRIVUM**, Idem videtur quod *Planum*, Ager cultus, vel domus appenditæ. Charta ann. 1385. in Reg. 145. Chartoph. reg. ch. 345: *Item omnia illa hospitiæ, ... cum plano seu Asemprivo dictorum hospitiiorum quæ sunt situate in juridictione loci de Sancto Paulo de Cadarone.*

ASEMUS, ex Græc. ἀσμος. Tunicæ *Asemæ*, apud Lampridium, sine clavo: στριψεῖν clavus vestis. Vide Casaubonum et Salmasium ad Hist. August. et infra in *Episemus*. In Synonymis Chymicis Joannis a Garlandia, pro *Asnum*, id est, *pondus*, legendum *Asemum*. In Gloss. MSS. Regis Cod. 2062: ἀσμα, ὁ ἀστυρός, argentum infectum.

* **ASENCIA**, Gall. *Aisance*, Facultas utendi rebus alienis tamquam suis. Vide *Aisantia*.

* **ASENIA**, ut *Azenia*, ab Hispan. *Azena*, Moletrina; cuius molæ aquarum vi versantur. Bulla Lucii III. PP. ann. 1184. inter Probat. tom. 2. Annal. Praemonstr. col. 97: *Asenius, quas habetis in rivo de Agada, et domos, quas habetis in civitate Roderici, etc.*

* **ASENSARE**, Ad censum dare, idem quod *Adcensare*. Charta Petri de Natalibus ann. 1350. ex Tabul. Flamar.: *Terras Ase-satas sub sensu dicto cartonum frumenti et avenæ, etc. Vide Assensare.*

* **ASEPDUM**, Obsidio, Gall. *Siege d'une ville*. Memoriale Potestatum Regiens. ad ann. 1208. apud Murator. tom. 8. col. 1081: *Consules civitatis et communis Regii de menœ Octobris fuerunt cum carrociis de Parma et de Bononiâ in servitio Regii ad Suzarium pro Asepdiu Suzariae, quod fecerunt Mantoani.... cum mangani et predierunt. Melius legeretur Assedium ab Assedio: quod idem est apud Italos.*

* **ASERAIRIA**, pro *Asinaria*, ni fallor. Servitium, quod cum asinis domino debetur. Pactum inter Aymer. de Narb. et abbat. de Quadrag. ann. 1317. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 433: *Super omnibus universis et singulis censibus, usuticis, agreris et terræ meritis, Aserairiis, boayriis, et servitibus ac redditibus quibuscumque. Vide infra Asinaria.*

* **ASERRIO**, Animalium morbi genus, apud Hispanos. Gloria posth. S. Nicol. Tolent. tom. 3. Sept. pag. 703. col. 2: *Cum cuiusdam villici Cordubensis plurimi boves morbo, qui (Hispanice) Aserrio dicitur, periissent, etc.*

* **ASERTIUM**, An desertum? De constructione castri Saphet, apud Baluz. tom. 6. Miscel. pag. 358: *Et cum venisset ad Saphet inventi ibi Asertium sine adificatione, ubi quondam fuerat castrum nobile ac famosum.*

* **ASETUM**, f. Nomen loci, nisi idem sit quod *Asimentum*, Pertinentiæ scilicet, ubi libere percipi possunt *Alsentia*. Vide supra in hac voce. Charta ann. 1149. in Append. ad tom. 6. Annal. Bened. pag. 724. col. 1: *Et quod habent apud Villers in Aseto et villa subtus Firmatatem, et terragia terrarum, quæ per ministros eorum ruptæ fuerunt. Vide mox Asia.*

* 1. **ASIA**, pro *Asia*, Filum. Suppl. Antiquarii: *Asia, βάπτια, Filum, Asia.*

* 2. **ASIA**, Idem quod *Aisia*, Pertinen-

tia, ubi libere percipi possint *Asimenta*. Gall. *Communes*. Permut. inter dom. de Brolio et præcept. de Carboner. in Arvern. ex Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 388: *Item et de quodam orto sito in Asiis de Solinhac.... Quatuor copas avenæ de et super quodam curtili, et quodam orto cum suis Asiis, quæ contigua sunt et sita in villa de Solinhac. Vide *Aisantia*.*

* 1. **ASIAMENTA**, Commoditates, necessaria variis vitæ usibus; ac præsertim Jus utendi rebus alienis, Gall. *Aisances*, *Aisemens*. Concordia Capituli Eduensis cum Domino de Perreria ann. 1257: *Habent autem homines dictarum villarum usagium suum in dictis nemoribus pro omnibus suis Asimenti faciendis. Litteræ de Custodia Regni Scotiæ apud Rymerum tom. 2. pag. 726: *Sciat quod constituimus... custodem nostrum regni et terra Scotiæ; ita quod omnia castra et fortulicia nostra in eodem regno existentia, quotienscumque voluerit ingredi et in eis morari, et Asimenta sua habere possit pro sua libito voluntatis. Lamberti Hist. Comitut Ardensem apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 8. pag. 547: *A superiori parte vivarii usque in Fulberti boscum vel nemus extendit communia populi sui Asimenta. Vide *Aisantia*.***

* 2. **ASIAMENTA**, Instrumenta, Chartæ. Stat. civit. Astæ cap. 25. pag. 13. v°: *Teneatur ipse potestas.... reddere seu consignari et reddi facere in consilio et in credentia novi potestatis officialibus, qui custodiunt scripturas, et cartularios, et Asimenta communis, omnes et singulos libros et scripturas communis.*

* **ASIAMENTUM**, Quidquid rei alicui perficiendæ commodum est. Stat. Vercel. lib. 3. pag. 77. r°: *Item quod si alicui carcerato dicti communis, vel carceratis fuerit inventa lima, limæ vel ferramenta, ... sive Asimenta apta ad carcere rumpendos, compedes, limandas, etc. Vide supra *Aisamenta*.*

* **ASIANZIA**, Commoditas, usus, Gall. *Aisance*. Charta Hugonis episc. Autiss. in Chartul. Pontiniac. ch. 148: *Concesserunt memorata ecclesiæ quicquid ipsa possessionis atque consuetudinis ad Asianzias suas acquirere poterit. Vide supra *Aisientia*.*

ASIATIM. Concilium Basiliense sess. 21: *Laudes divinas per singulas horas, non cursum ac festinanter, sed Asiatim, ac tractim, ac cum pausa dicenti, etc. Sed legendum videtur Asciatim, id est, divisim. Joan. de Janua: Asciatim, adverbium, id est, dolicum, cesim, carptim, divisim, et dicitur ab asciare, vel asciæ. [Vide infra *Asiatim*.]*

* **ASIDA**, *Avis, strutio (struthio, Gall. Autruche) vel stella, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7613. Aliud ex Cod. 7646: Asida, strucio. Asida, animal est quod Græci structucamelon, Latini strucionem dicunt. Gr. στρυφωκάμπλος, struthiocamelus. Vide infra *Asida*.*

* **ASIDERATUS**, Paralysi percussus, Ital. *Assiderato*. Charta ann. 1167. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 261: *Et jurare faciam omnes homines musculos mecum habitantes, ... exceptis clericis, commissis, Asideratis, mutis, cæcis. Vide *Sideratus*.*

* **ASIFONIATUS**, Ablatus, sublatuſ, Gall.

Elevé, bte. Epist. 9. Hadriani I. PP. ann. 776. tom. 4. Collect. Histor. Franc. pag. 553 : *Itaque valde tristes effecti sumus quoniam Asifonias bullas ejusdem epistole reperimus.*

* **ASIGA**, Piscis e mugilum fluvialium generere, leuciscus; Gall. *Vendoise*. Charta ann. 138. in Lib. rub. Cam. Comput. fol. 536. v° : *Concessit redditum sexaginta piscium, vocorum Asigas, Gallice Vandises, qui eidem domino regi debebatur in dictis locis, et hoc sine pretio. Vide infra Assiera.*

¶ **ASIGE**, *xpia usp̄c̄eua, Viscerata, carnes in populum distributæ*. Suppl. Antiquarii. Forte legendum *Assignatae*, supplendo *Cernes*; quia distributio fit iis, quibus assignatur.

¶ **ASIGNARIUS**, [* perperam pro *Asinarius*.] Vide infra *Poignia*. [Ita et]

* **ASINATA**, pro *Asinata*, in Charta ann. 1346. ex Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 278 : *Aquisiverunt tertiam partem unius Assignatae vini, dicti de moitié. Vide infra Asinata.*

¶ **ASILE**, Assula seu lignea tabula tectis cooperiendis apta apud Marten. tom. 5. Anecd. in Onomastico : *Adalardus Abbas noster hanc Ecclesiam Asilico perturbat plumbō cooperiri fecit.*

* **ASILLUS**, pro *Asylus*. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641 : *Asillus, quem non licet exceptare venerationem.*

* **ASINA CURTA**, Onus asiniæ mutilæ seu cui cauda decisa est. [** Quid cauda ad onera ferenda?] Chartul. S. Germ. Prat. sign. tribus crucibus fol. 75. r°. col. 2 : *Idem Johannes reclamabat in toto nembre Antoniaci... cotidie duos asinos et unam Asinam curtam, et usuarium domino de Molnelli. Asinata de lignis*, in Hist. MS. Montis maj. fol. 195. Vide mox *Asinata et Curtare*.

¶ **ASINADA**, Onus asini, Gall. *Asnée*. Tabularium Camalariense : *Domino Aniciensi una vini Asinada. Vide Asinata.*

ASINARE, Asino vehi, apud Luitprandum in Legatione [* Pertzio pag. 360. lin. 41.] : *Asinando, ambulando, equitando. Olim asino vehebantur humiliores. Lampridius in Heliogabalo : Qua pilento, qua equo sagmario, que Asino veheretur. Chrysostomus in Epist. ad Titum observat, Patriarcham Constantinop. asino vehi solitum : am̄t̄ évoū ðȳt̄rāt̄.*

¶ **ASINARIA**, Servitium Domino exhibendum cum asino. Charta anni 1174. inter Instrum. tom. 3. novæ Gall. Christ. col. 237 : *Ego Guillelmus Feraldi indebitus exactiones, quas Ecclesia B. Marie de Toramina faciebam... scilicet carriatas, Asinarias, clausuram castelli, excubias ad custodiam castelli, omnes exactiones injustas relinquo.* Charta Ludovici Franc. Regis ann. 1173. apud Stephanotium tom. 1. Antiquit. Occitan. MSS. pag. 455 : *Nullus Comes aut Vicecomes... in alio loco præfatus Ecclesia S. Stephani in toto episcopatu Agathensi.... audeat exigere albergam vel petitionem domorum, neque bovariam, neque Asinariam, neque in pontibus navalibus seu aliis usaticum, etc.*

* **ASINARIUM**, Onus asini. Charta Henr. reg. Angl. pro monast. Montisburgi in Reg. 119. Chartoph. reg. ch. 42 : *Recipient... decimam totius evançii de aqua de Vernum*

integre et plenarie, cum decima Asiniorum. Vide mox Asinata.

1. **ASINARIUS**, ἀνιάριος, in Gloss. Græc. Lat. Bernardus Mon. in Consuet. MSS. Cluniac. cap. 8 : *Asinarios, qui ligna de silvis deferunt. [Vox nota Catoni, Suetonio et Varroni.] Vide Vigiles.*

¶ **ASINARI** per convitum olim dicti sunt Christiani non minus ac Judæi. Vide Baronium ad ann. 42. n° 33 et ad ann. 201. n° 21. 22. etc.

¶ 2. **ASINARIUS SANCTI PETRI**, Vox injuriosa. Inventar. ann. 1271. in Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 328. col. 2 : *Item homo qui dixit, Asinarius S. Petri, tenetur solvere augustalem unum.*

ASINATA, Onus asini. Tabularium Ecclesiæ Viennensis : *Et in decimis, quas ibidem habeo singulis annis, duas Asinatas vini, et unum sextarium avenæ. Alio loco : Easdem decimas ita concedit, ut inde singulis annis investituram, eminam frumenti et Asinatum vini sibi vel successoribus ejus persolvat.* Charta ann. 133. in Bibl. Sebus. : *Volut ut a debitoribus vinearum decimam recipiat, quamquam noluerint, antequam perveniat ad decimum Asinatam.* [Histor. Medianii Monast. pag. 309. in Charta Pontii Abbatis ann. 1186 : *Et debebamus illis duodecim solidos et vas vini continens duodecim Asinatas.*] Charta anni 1283. in Regesto Feodorum Burgundiae fol. 73 : *Sur laquelle terre nous avons 18. livres de sols Viennois de servise, et 4. Asnées de frement, etc.* Charta Matthæi Comitis Bellimontis : *Debet... usuariam consuetudinem in nemoribus suis, quantum quidem Asinus ad usum eorum asserre poterit, etc.* [Duo Asini onrati de vino, in Chartulario Saviniacensi fol. 128. ubi etiam fit mentio quatuor Asinatarum seni. Hujuscemodi Asinatus seni alibi vix reperias.] [** Conf. *Assinus*.]

[* *Asinata, onus equi aut jumenti, ut colligunt ex Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 110. Chartoph. reg. ch. 349 : Cuidam homini cui obstataverunt, unam Asinatam seu chargiam vini, quam desuper equum vel jumentum, ducebatur, abstulerunt. Aliae ejusd. in Reg. 111. ch. 41 : Guillaume sire de Saint-Amour et de Vincelles... avait constraint ledit Renel de composer à lui à xx. Asnées, et ledit Gauvain à viij. Asnées de vin.*]

¶ *Quamvis Asinata pro onere quod ferre possit asinus, sumatur, non tamem semper ejusdem est ponderis. Lugduni duæ sunt Asinatarum species : vulgaris una et civium, quæ constat sex bichetis; altera mercatorum et granataria septem est bichetorum : bichetus autem Lugdunensis est 60. librarum. Asinata Dombensis octo bichetos Tossiacensis antiqua octo, hodierna novem bichetos seu decem et octo cupas continent. Sed bicheti quoque non unum est pondus omnibus in locis. Qua de re vide Colletum pag. 74. et seqq. ubi refert quasdam mensuram differentias in Bressia.*

¶ *In iisdem locis Asinatam et Sextarium, interdum saltem, promiscue sumta fuisse docent nos duæ Chartæ ex Chartulario Cluniacensi. In priori anni 1132. charactere Gothico exarata : Definitum est, ut septem Asinatas segulæ Ecclesia Ambroniæ censi pro omnibus propriis decimis per singulos annos fratres (Cluniacenses) de Prins*

persolvant; in posteriori vero, quæ est anni circiter 1140. legitur : Abbas et Monachus Ambroniacenses cedunt ex causa permutationis Abbatii Cluniacensi septem Sextaria annonæ, quæ solebant accipere in arena da Prins. Dubium non est, quin septem Asinatae segulae prioris Chartæ sint eadem ipsa septem Sextaria annonæ in posteriori memorata.

¶ **ASINDULUM**, Lampas, pro Cicendulum vel Cicendela, quæ pro Lampade et candela usurpantur interdum; quamvis cicendela proprie sit vermis species noctu lucens, Gall. *Ver luisant*. Vita S. Willibaldi Episc. tom. 2. Julii pag. 507. F : *Et in medio Ecclesie stat de ære factum sculptum ac speciosum et est quadrans. Illud stat in medio Ecclesie, ubi Dominus ascendit in cælum. Et in medio æreo est factum quadrangulum; et ibi est in vitro parvum Asindulum, et circa Asindulum est illud vitreum undique clausum. Et ideo est clausum, ut semper ardore possit in pluvia et in sole.*

* **ASINEUS**, Mensura frumentariæ species, idem quod supra *Assinus*. Charta ann. 1241. in Chartul. Cluniac : *Pro lixiij. solidis fortium Lugdunensis moneta et quinque Asineis siliqinis, et novem bichetis milii. Vide infra Asinus 5.*

* **ASINAIRIA**, Servitium, quod cum asinis domino debetur. Charta ann. 1251. ex Tabul. capit. Carcass. : *Usaticos, boairias, Asinairius, adempramenta, fortscupia, dominationes et dominium. . . eidem capitulo constituimus.* Vide *Asinaria*.

* **ASINITAS**, Asinus stupor. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 764 : *Asnerie, Asinitas.* Aliud vero est *Asnerie*, in Charta ann. 1308. ex Reg. 40. Chartoph. reg. ch. 109 : *Les devant dix fermiers, muniers ou Asners desdiz moulins. . . paieront chacun an. . . aus rentiers ou aus fermiers, qui tenront les rentes ou fermes de ladite ville de Meleun, quatre livres de Parisis, . . . et pour tant seront quite, franc et livrerie de tous autres servitudes paier quant pour raison d'Asnerie.* Qua voce significatur præstatio, quæ pro farina asino vehenda solvatur. Vide infra *Asnagium 2.*

* **ASINTURA**, an pro Accinctura, ambitus, Gall. *Enceinte*? Reg. Philippi Aug. ex Cod. reg. 4653. A. : *Habet octavam partem criagii de foresta de Celes et quadrans Asintura, villam et pratu. Rasinatura, in alio Cod. 4651. non magis dilucide. Vide supra Accincta et Ascinus.*

¶ **ASINULUS**, pro *Asellus*, in Vita S. Evermari Mart. tom. 1. M. pag. 133 : *Hæc dicens baculo pro scabellis subnixus pedentem domo egreditur, et vectore Asinulo suo ad Episcopum revertitur.*

1. **ASINUS**. Aimoinus Floriac. lib. 3. de Miraculis S. Benedicti cap. 4 : *Gaufredus propter vires, non propter pigritiam, Asinus cognominatus.*

¶ 2. **ASINUS**, Metaphorice, Corpus humanum prouum ad libidinem. S. Paulin. Poëmat. 21. pag. 115. edit. 1685 :

Sicut fortis anima mortificans Asinum suum.

Vide *Asellus 3.*

¶ **ASINORUM FESTUM**. Vide in *Festum*.

ASINORUM ORDO, ita dictus Ordo S. Trinitatis, seu *Mathurinorum*, quod, cum iter agerent, asinis tantum vehi iis licet, non

equis, ut habet Albericus, et ex eo Magnum Chronicum Belgicum ann. 1199. Vetus Chronicum tom. 2. Spicilegii : *Anno Domini 1198. Pontificatus Innocentii PP. III. ann. 1. cœpit et institutus est Ordo S. Trinitatis, quem solebant appellare Ordinem Asinorum, eo quod asinos equitabant, non equos. Eorumdem Regula, quæ habetur lib. 1. Epist. Innocentii III. pag. 306. Edit. Venetæ : Equos non ascendant, nec etiam habeant; sed Asinos tantum liceat ascendere datos, vel accommodatos, vel de propriis nutrituris suscepitos. Sed id immutatum in Regula iis tradita a Clemente PP. ann. 1267. cap. 2. ubi hæc habentur : *Licent Fratribus equos ascendere, et equitaturas tales habere, quales potuerint, et sibi viderint expedire, dum nimis notabiles non existant.* Computum Hospitii Regis ann. 1330 : *Les Freres des Asnes de Fontainebleau, où Madame fut épousee.**

ASINORUM SEPULTURA. Vide *Imbllocatus.*

* 3. **ASINUS**, pro *Onus asini*. Necrol. MS. abbat. Heder. ad xviii. Kal. Febr.: *Obiit Hugo et Harvidis uxor ejus, qui dederunt nobis unum modium frumenti in molendino de Bruncio et duos Asinos de nemore suo. Vide supra Asina Curta.*

* **ASINI CAUDAM IN MANU TENERE**, Poena seu multa, quæ reis primum in confusione sua ignominiam irrogari solebat, ut colligitur ex decreto Nepesini populiann. 1131. quod refert Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 332 : *Non ejus sit memoria, set in Asella retrorsum sedeat, et caudam in manu teneat.* Iis deinde imposita, quos ignavia arguebant, et maxime maritis, qui a suis vapulabant mulieribus : quod eo usque insaniam deuentum erat, ut, si maritus a fugisset, proximior vicinus eam ipse poenam luere teneretur; quem morem non omnino periisse audiri. Lit. remiss. ann. 1375. in Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 59 : *Comme yceulx conjoins eussent eu n'a gueres debat et riote l'un à l'autre, et tant eussent procedé en paroles, que ladite femme fery, batti et villena sondit mary. Pour cause et occasion duquel fait et bateure, lesdiz Juf et Juive se doutent que par la rigueur et coutume du pais de nostre dite ville de Senlis, ilz ne soient contrains et condempnez à chevauchier un asne, le visage pardevers la queue dudit asne, ou en autres villes et détestable amende, etc.* Aliæ ann. 1404. in Reg. 159. ch. 259 : *Comme le suppliant et un appelé Perrenet André, qui estoient demourans à Cocherel en la conte de Dreux, . . . pour ce que en ladite ville de Cocherel avoit une femme, qui avoit batu son mary, feussent alez. . . querir un Asne pour icellui asne chevaucher et faire un esbatement que l'en disoit, et a acoustumé de faire au pais, quant les femmes batent leurs maris.* Aliæ ann. 1417. in Reg. 170. ch. 10 : *Lequel Girault a dit publiquement à la cohue de Merempire (en Saintonge) que ma femme m'a batu, et qu'il convient chevaucher l'asne.* Aliæ ann. 1383. in Reg. 122. ch. 267 : *Icelui Martin commence à dire que Jehanne femme de Guillaume du Jardin de la paroisse de sainte Marie des Champs, près Vernon sur Saine, avoit batu sondit mary, et qu'il convenait que ledit Vincent, qui estoit le plus prouchain voisin d'icelluy mary batu, chevauchast un Asne par la ville et feist pénitence en lieu*

*dudit batu. . . . Ledit Martin. . . . de fait prist un asne, qui estoit en la maison dudit Vincent, et ledit asne chevauchast parmi la ville, tourné le visage pardevers le cul dudit asne, en disant et criant à haute voix, que c'estait pour ledit mary, que sa femme avoit batu. Vide infra in *Captivare* 2. Aliud vero sonat eadem vox in Lit. remiss. ann. 1447. in Reg. 176. ch. 561 : *Pour payer leur escot, les supplians promisdront payer par forme d'Asne, iijc. tourteaux de guesde. . . Pour payer leur leur part de ladite Asnée et autres despens, etc. Pour leur part dudit Asne, etc.* Ubi videtur esse spontanea impositio, quæ in æquas portiones partitur. Vide mox *Asidea*. [** Confer Grimmi Antiquit. Juris Germ. pag. 722. num. 6. Videbis ibi in Germania non maritis qui ab uxoriis vapulabant, sed iis ipsis mulieribus poenam hanc irrogatam fuisse. Alibi perjuri istam contumeliam subibant. Barletæ Sermon. fer. 5. hebdom. 3 : *Præterea antiquæ leges puniunt sacramentum falso, ut ponantur super Asinum cum cauda in manu, et quod a parvulis cum ovis lapidentur et cum tympanis associent per civitatem.*]*

* 4. **ASINUS**, *Panibus plenus, i. sufficienter ornatus; vel forte sicut ex bove et hirco utres sunt, ita de asinis siebant sacci ad aliqua ferenda.* Glossæ Biblicæ anonymi ex Bibl. reg. [** 1. Reg. 16, 20.]

* 5. **ASINUS**, Modus agri, a mensura frumentaria ejusdem nominis sic dictus, idem quod *Assinus*. Vide in hac voce, et supra *Asineus*. Charta ann. circ. 1200. in Chartul. S. Joan. in Valle : *Herebertus Rainoldi de Osainville filius et Girardus frater ejus vendiderunt nobis terram unius Asini, quam, in Osainville hereditario jure possidebant.* Nisi Terra unius asini ea sit, cui collenda asinus satis est, eadem acceptance que *Bovata terra*. Vide ibi.

* **ASISIDA**, Partitio, distributio, ut videtur, venationis. Charta ann. 1227. ex Archivo S. Victoris Massil. : *Recognoscó quod ego non debo aliquid habere in territorio de Salernis in Asisidis de quarteriis cervorum vel aperum, vel aliarum venationum.*

* **ASISINUS**, Sicarius, Gall. *Assassin.* Littera Martini Papæ Regi Anglie apud Rymer. tom. 2. pag. 236 : *Lætiferas inimici hominis Asisini... insidias, quamvis gravibus confessus vulneribus evasisti.* Vide *Assasini*.

* **ASISTRIA**, pro *Ascetria*. Vide in hac voce. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Monega, Prov. Asistria, monialis, monacha.*

* 1. **ASIUM**, Ager, vel terræ inculta, sed alicui adjacens, Arvernus etiam nunc *Aize*. Terrear. castell. d'Ibois ex Reg. 24. Chartoph. reg. fol. 81. r° : *Unam cartam frumenti pro quibusdam curtili, grangia et Asio contiguis.* Vide *Aiacis* 2. et infra *Aizum*.

* 2. **ASIUM**, Vox generica, qua ustrina vel officina quævis ad aquas extracta, significatur. Stat. Montis-reg. pag. 248 : *Item statutum est quod nulla persona audeat vel presumat facere vel tenere in dicta bealeria seu bealeriis aliquod molendinum seu tornagium, vel aliquod aliud Asium, sub pena librarium decem Asten.* Vide infra *Usina*.

* **ASLEVA**. Charta Sigiberti reg. Franc. ann. circ. 640. in Suppl. ad Miræum pag. 2.

col. 2 : *Similiter (concessimus) de suo ipso castro ex alia sylva dominica alias tres leuvas, et in directum item tres Aslevas.* Ubi leg. forte *Tres alias leuvas.* [** Ita est apud Brequinum num. 120.]

* **ASLUM**, Spoliun. Papias MS. Ecclesiæ Bituricensis. [** Græce Αλλον.]

* **ASMA**, pro *Asthma*, Gall. *Asthme*. Miracula S. Francisci Solani tom. 5. Julii pag. 893. B : *Decrescente quotidie Asma, se ad finem impleti promissi penitus incolorem vidit.*

* **ASMERCIAMENTUM**, Multa pecunaria delinquenti imposta. Charta Ballivi Rotomag. ann. 1285. ubi hæc referuntur ex alia Charta Henrici II. pro Monachis Beccensisibus : *Volo et firmiter præcipio quod sint quieti in perpetuum de omnibus placitis et Asmerciamentis undecumque sint et de omni thelonio per totam terram meam.* Vide *Amceriare*.

* **ASMORIA**, pro *Armoria*, Armarium, Gall. *Armoire.* Lit remiss. ann. 1357. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 317 : *In eadem domo violenter intrarunt, . . . verrarias, scamna, Asmoriis et archas fregerunt.*

* 1. **ASNAGIUM**, Idem quod *Asinaria* seu servitium exhibendum cum asino. Tabular. S. Vandregesili tom. 1. pag. 50 : *Quod quidem tenementum dicti Religiosi mihi tradiderunt ex excambio... exceptis tantummodo Asnagio et senagio et custodia et ductu latronum.* Actum ann. 1259. Ibid. pag. 958 : *Exceptis Asnagio, senagio et ductione latronum.* Chartular. S. Vedasti Attribut. pag. 265 : *In Blangi molendinis quatuor, qui farinas tenent, emunt asinos... asinarii Cellerario fidelitatem faciunt : Asnagium habent qui et farinas.*

* 2. **ASNAGIUM**, Præstatio, quæ pro farina asino vehenda, vel loco servitii asinini, solvitur. Reg. S. Justi ex Cam. Comput. Paris. fol. 206. v° : *Asnagium villaæ valet xx sol. Quo etiam sensu accipendum Asnagium ex Chartul. S. Vedasti supra laudatum. Vide *Asinaria**

* **ASNEE**, est lanugo vetustarum arborum : apud Avicennam scribitur *Usnee*, sed ipsum est in littera *Alif.* *Asnen*, etiam apud Avicennam scribitur *Usnen*, et est pulvis abstersivus, quo Saraceni mundificanti manus. Glossar. medic. Simonis Januens. ex Cod. reg. 6959. Nostris etiam *Usnée*, muscus querincus.

* **ASNERIUS**, Asinarius, Mulio, Gall. *Asnier*, Muletier. Hist. Dolphin. tom. 2. pag. 309 : *Duo Asnerii qui ducant sex mulos hospitiū prædicti.*

* **ASO**. Vett. Formulæ Andegav. art. 20 : *In Dei nomen ille, delectissimo nostro illo. Noverit iste pro Divinitatis intuitu et anima meæ remedium, vel eterna retributione tua, eutenus a die præsente ingenuum esse præcipimus, tanquam ab ingenuis parentibus suis procreatus, et nullius tibi heredum ac proheredum meorum nec servicium nec ultum obsequium ultra debere cognoscas, sed potius Aso defensione sanctum illius in integra valeas residire ingenuitas.* Forte legendum. Sub pro *Aso*. Et quidem in alia ingenuitatis formula 23. inter easdem Andegavenses habetur : *Quicquam redebere cognoscas, nisi sub defensione sancti Basileci, etc.* Nec ab ea discrepat quæ lib. 2. Formulæ.

Marculfi cap. 34. legitur : *Nisi sub integra ingenuitate defensione, etc.*

ASOLA. Matth. Silvatic. in Pandect. Medic. : *Anse, est modus ligationis, et nodationis, qui vulgo dicitur Asola, quasi nodus, qui immediate, cum quis vult, solvit. Vox Italica.*

T ASOLETUM, Allsum, Assolentes, Assilentes, apud Papiam in MS. Bituric.

T ASOLIA, f. pro *Asotia*; Græcis enim est ἀσοτία, luxus, vita dissoluta et ἀσοτία, luxuriosus, perditus : quæ maxime conveniunt Ribaldis, quos omnibus vitiis deditos fuisse constat. Concil. Rotomag. ann. 1231. can. 10. apud Marten. pag. 245. Collect. Vett. Script. in 4° : *Statutus quod Clerici Ribaudi, qui dicuntur de familia Asolæ... tondere præcipiantur, vel etiam radi, ita quod eis non remaneat tonsura clericalis.*

* **ASONGIA,** Axungia, in Stat. Placent. lib. 6. fol. 68. r° : *Nullus ducat, vel exportari faciat extra districtum Placentiae Asongium, ligna, carnes, etc. Vide Asungia.*

* **ASORTIRE,** Ital. *Assortire*, Seligere, secernere Modus exigendi gabellam Saonæ ann. 1526 : *Item pro coreis Sordeschis Asortitis, a civibus, denarium unum cum dimidio; nisi sit pro Præparare, subigere.*

* **ASOZARE,** In societatem seu *Socidam*, hoc est, ad medietatem fructuum dare. Stat. Vallis-seriana cap. 17. ex Cod. reg. 4619. fol. 110. v° : *De qualibet bestia vivo, quam nendet, donabit, vel emit seu Asozabit, etc. Vide infra Sozidum.*

* 1. **ASPA,** Uncinus, fibula, Gall. *Crochet, Agraffe*, Anglis *Hasp*, eadem notione. Stat. Mutina rubr. 294. pag. 58. r° : *Quod ad hauriendum aquam (de puteo) sit volgulus habens catenam lungam cum duabus fibulis. . . Et quod ad ipsum volgulum sint Aspe opportuna ad hauriendum aquam. Vide Haspa. Unde*

* 2. **ASPA,** Impedimentum, laqueus, quo cujusvis animalis pedes illigantur, ne evadere possit. Inquisitio ann. 1273. in Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 337. col. 2 : *Item si contingat aliquem invenire et deprehendre porcum seu scrofam non portantes Aspam. . . in damno, . . . licet sibi occidere. Vide Aspidica.*

ASPAGIUM, ASPATIUM, Juris dominici species. *Aspagium*, apud Columbum in Historia Episcoporum Valentin. pag. 199.

ASTPAGIUM, in Charta de assario de *Loderes* in Arvernus ann. 1468. qua nescio quis dimittit jus investiendi, devestiendo clamores, sanguinem, banna, emendas, *Astpagia, incisionem, etc.* Vide *Haspagium*.

* Illud ipsum jusest, quo animalia vagantia et errantia, quæ, cuius juris sint agnosciri non potest, domino prædi in quo reperta sunt, addicuntur; idem proinde quod *Spavæ*. Vide in hac voce. Pariag. inter reg. et monast. Obasinæ ann. 1329. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 484 : *Item Aspagium quorūcumque animalium se immiscerentum greibus vel armentis dictorum religiosorum, vel quorumcumque aliorum in tota terra paragi ad dominum regem et dictos religiosos communiter pertinebit.* Charta ann. 1343. in Reg. 74. ch. 514 : *Cum. . . vectigalibus, barcagius, Aspagis, costumis, etc. Vendit. vicecomit. Turenne ann. 1350. in Reg. 80. ch. 156 : Cum pedagiis, baragiis, leudis, Aspa-*

*glis, dralhis et guidagiis, etc. Infra : Aspatgiis. Charta Joan. comit. Armaniæ ann. 1357. in Reg. 159. ch. 25 : Concedimus Guillermo Rolando militi... Aspatgia seu pagnia animalium equinorum, bovinorum, et aliorum quorumcumque, quæ in terris, pratis, rameriis, et aliis possessionibus dicti militis errantes pervenerint, et non poteris imperiū cujus sunt. Ita etiam leg. mox pro *Aspargia*.*

ASPALDARE, [Lorica locum munire, ab Italico *Spaldo*, quod Loricam significat, Gall. *Epaulement*. Hispanis, *Espaldar*, est ferreum humerale, nostris *Epauliere*. Est ergo *Aspalda*, idem quod *Epaular*, Loricis vallare.] Charta Papiensis ann. 1179 : *Ad preparandum ipsos duos locos... videlicet ad fossidandum et Aspalandum, et faciendum baltreschus.* Italis *spaldo* est menianæ speciea.

* **ASPALDUM, ASPALDUS,** Lorica, ab Ital. *Spaldo*, Gall. *Epaulement*, propugnaculi species sive ex lapidibus, sive ex tabulis. Guido de Vigevano de Modo acquirendi T.S. MS. : *Et pro faciendo Aspaldum pontis, ponantur in capite assidum longe a ripis uno semisse duæ aræ ferri, cum duobus capitibus sic factis. . . Et ex ipsis fiat Aspaldum pontis taliter, quod subito et sine briga possit ponni et amoveri.* Charta ann. 1199. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 368 : *Mediolanenses destruunt betfredos, bretreccas, Aspaldos. . . castrorum, que Modiolanenses habent seu tenent in episcopatu Lau-densi.* Vide *Spaldum*.

* **ASPALTUM,** Eadem notione, in Chron. Modoet. apud eundem. Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 1156 : *Pinella jussit fieri fossum et de assidibus Aspaltum.*

* 1. **ASPAR,** Asparis, ubi lanceæ tenentur. Ita in Gloss. MS. Monasterii S. Andreæ Avenion.

* 2. **ASPAR** dicitur ex asseribus paries paratus. Unde in *Doctrinali* : *Asparis usus habet et bostaris.* Conradi Fabularius ex Cod. reg. 8169. A.

ASPIRGIA, ASPERGIA, Præstationis species. Charta Ceciliæ Comitis Convenarum ann. 1301. apud Justellum in Hist. Turenensi pag. 103. 104. 105 : *Cum jure percipiendi et exigendi pontonagia, pedagia, botagia, dralhas, guidagia, Aspergia, leudas, etc. Occurrunt ibi plures, et in Chartis sequentibus, ubi Aspargis scribitur.* [* Per-ram pro *Aspatgia*. Vide supra *Aspagium*.]

* **ASPARGUS.** Tract. MS. de Piscibus ex Cod. reg. 6838. C. cap. 58 : *Piscis, qui dicitur Plinio sparus, aliis spargus, Alano ad ditis literis Aspargus, . . . Italis sparlio nuncupatur, aliquibus carlino et carlineto, nobis sparallon, Hispanis spargoil.* Vide infra *Aspergas*.

* **ASPATA,** Eubuchus, spado, apud Dion. Carthasiensem.

* **ASPATGIUM.** Vide supra *Aspagium*.

* **ASPECTAMEN,** Aspectus. Claud. Mamer. 2. 12. ex emendatione Barthii : *Sunt ne hoc omnia genti mortuorum vel convenientia vel jucunda Aspectamini?*

* **ASPECTIO,** pro *Aspectus*, apud Guibertum Abbatem de Novigento in Epist. de Buccella Jude cap. 3. [** Festus in Fragment. Lindemann pag. 257 : *Spectio in auguralibus ponitur pro Aspectione.*]

* **ASPECTURARE,** Voluptuose intendere. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641.

* **ASPECULATIO, Assensio.** Papias MS. Forte legendum *Astipulatio*. [* *Aspiculatione, adassensio*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646.]

* **ASPEN,** Glosse Cæsar. Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. J. Nic. ab Hontheim pag. 668. col. 1 : *Faculæ sunt ligna arida, quæ vulgariter appellantur Aspen.*

* **ASPERAGUS,** Idem qui supra *Aspar-gus*. Glossar. Prov. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Asperagus, spargium, Remiaconih, Provin.*

* **ASPERELLUS,** Accipiter, Gall. *Eperi-vier.* Acta SS. Bened. sacer. 5. pag. 275. in Vita S. Geraldii Abb. : *Illis vero sermocinantibus, pieque alternante contendentibus, ecce ales cognomine Asperellus in eadem arborescens confervens fastus pisces non modicum projectit ad pedes ejus. . . Pullis tamen Asperelli, de reliquis mandans superferri, etc.*

* **ASPEREMUS,** f. pro *Aspitemus*. Fredericus Imperator ad Conradum filium apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 13 : *Benedic itaque dexteræ nostra tibi, et tuorum incrementis bonorum ac felici tuo paternazelo sollicitudinis Asperemus, orantes ut de virtute proficias in virtutem, etc.*

* **ASPERGERE MONETAM,** Gall. *Répan-dre de la monnoye, lui donner cours.* Histor. Affligen. tom. 10. Spicil. Acher. pag. 622 : *Anno 1209, fuit Aspersa Moneta de Bossa-naya quo duravit tres annos.* Vide Chronicon Barcinon. tom. 3. Concil. Hisp. pag. 544. ubi *Aspersa Moneta pluries repetitur.*

* **ASPERGERIUM, Aspergillum,** Gall. *Gouillon.* Cod. MS. Ecclesie Noviomensis, in quo ejusdem vasa et ornamenta reconsentur : *Item unus situlus cum Aspergerio argenteo pro aqua benedicita.*

* **ASPERGES,** Aspergillum, quomodo etiam Galli dicunt, vulgo *Gouillon*. Inventar. ann. 1389 tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 366 : *Asperges unum argenti aureati, cum manico longo.* Vide *Aspergerum*.

* **ASPERGITORIUM,** Idem quod *Asperges*. *Aspergitorium, Guipillon,* in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Ordo eccl. Ambros. Mediol. ann. circ. 1130. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 912 : *Presbyter porrigit Aspergitorium in manum archiepiscopi, etc. Pontif. Ebrio. MS : Debet (sacerdos) osculuri Aspergitorium, seu illud instrumentum de quo aspergatur aqua, et tradere episcopo.*

* **ASPERGO,** *Vestis seminarum, vel vestium superfluitas, quod et Firma dicitur, unde Aspergneus.* Úgito. [Idem quod *Aspersio*, quæ est amyllum aqua dilutum, quo tela subtilior firma redditur. Gloss. MSS. Montis S. Eligii Attribut. : *Aspergo, ginis, Aspersio, ab Asperge. Vide Aspersio.*] [** *Gloss. in cod. reg. 6743 : Aspergine, in oratione.*]

* **ASPERGOTUM,** Loricula annularis, Gall. *Haubergeon.* Vide *Aspergotum*.

* **ASPERGUS,** Boulet, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692.

* **ASPERI, ASPRI, ASPRATURA.** Latini *Asperos nummos vocabant, recenter cudos, necdum usu tritos et leves.* Sueton. in Neroni cap. 44 : *Aurum obryzum et nummus Asperum ingenti fastidio exigit.* Persius Sat. 3. Quid Asper utile nummus habet. Sed aliam originem habent monetæ, quas *Asperorum nomine donavere, præsertim Græci recent-*

tiores, qui *Aspros*, vel *Aspm*, appellant monetam minutiorem *albam*, seu argenteam, cum qua Monetarii majorem, tam argenteam, quam auream commutare solent: Græcis enim ἀσπρός; album significat, ut liquet ex Chronico Alexandrino pag. 724. 766. 781. 876. Theophane pag. 144. Constantino Porphyrogenito de Adm. Imp. pag. 117. et aliis in Glossographia passim laudatis. Glossæ Græco-Lat. Δινάριον, λαχών, *Aspm*. Hinc in iisdem Glossis, *Aspratura*, καλλιθή, id est, moneta minor; ἀσπρότη, *Asprita*, *Candor*; λαχών, *Aspm*. Vide Leunclavium in Pandecte Turcico cap. 18. et Meursium in Gloss. et supra verbo *Abus*. Vincentius Bellovac. lib. 3o cap. 75: *Cham suum habet tributum ad minus 15. drachmas, seu Asperos, qui bene valent 30. sterlings: nempe super tributarios terra Anag.* [** Vide Glossar. med. Græcit. col. 143. sqq.]

ASPERIOLUS, [Sciurus, Gall. Ecureuil.] Miechovius in Hist. Polon. lib. 4. cap. 4. ad ann. 1298: *Sub regnante hujus Regis Bohemiae (Wenceslai) grossi Bohemici et denarii argentei in Polonium inducti sunt. Prius siquidem argento nigro, et pelliculis capitum aut extrematum Asperiolorum finierabantur Poloni et mercantus faciebant.* [** Vide Mapa.] [Georg. Christianus tom. 1. Rerum Mogunt. pag. 737. col. 2. de Conrado III: *Edito voluit edictio, ut Pastor et Plebanus mitras sive almucia de Asperiolis, Altarista vero et Beneficiati temporibus divinorum missas de pelibus agnini nigris gestent.*] Vide infra *Aspm* [et *Aspriol.*]

** **ASPERITARE**. Ecbasis vers. 230: *Dicte consocii, quo tendat visio somni? Bruchi cum vespa, cynizes, conomia multa Me circumvolitabat, dente sed Asperitabant.*

Ubi clar. editor interpretatur *Acuere, asperare*. In Gloss. Melber. *Asper est das da nagi, verzeret, einen hin nymp et Asperitas, die scharffe pinigung. Unde Asperitare eodem sensu dictum significare videtur Vexare, cruciare, angere, aut Dilaniare, scindere, ut est ibid. vers. 243.*

* 1. **ASPERITAS CONSTITUDINUM**, Duxitia, inhumanitas in exigendis tributis. Charta Ludov. Junior. pro habitatoribus Seneciann. 1165. in Reg. 179. Chartoph. reg. ch. 26: *Ad utilitatem et incrementum terre nostrae propter utinam temperamento, ubique indebitas abolemus exactiones, et prævarum Asperitatem (i. Asperites) consuetudinum mitigamus.* [** Gaius comm. 3. cap. 18g: *Postea improbata est Asperitas paucæ. Similia apud omnes bona latinitatis auctores, neque sequentes significations ab usu Romano multum discedunt. Conf. Lexica.*] Nostris olim *Aspretæ*, pro qualibet exactione. Libert. villes de Tannay ann. 1352. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 53. art. 14: *Ne pourront demander lidit seigneur et dames esdrz habitanz, ne avoir fizeluz nulle chose pour cause de ost, de chevauchée, . . . et de toute autre Aspreta maniere de servitude. Asprese et vero Aspreur dixerunt, pro Apretæ, nigrum, severitatem. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: Asprese, austeritas, asperitus, severitas, duritas. Lit. remiss. ann. 1312. in Reg. 103. ch. 95: Icellui escuier doutant ignorant et Asprese de justice, s'est trait par*

devers nous, etc. Aliæ ann. 1456. in Reg. 183. ch. 102: *Pour la grant Aspreur et chault courrage qu'ilz avoient l'un l'autre, etc.*

* 2. **ASPERITAS**, Insecunditas, sterilitas. Charta ann. 1266. in Reg. S. Ludov. Chartoph. reg. fol. 14. r^o: *Sextariata terræ, computata ad tria quarteria frumenti per annum propter Asperitatem, licet in aliis locis computetur sextariata ad unum sextarium frumenti per annum.*

* 3. **ASPERITAS**, Impetus. Charta ann. 1329. in Reg. 67. Chartoph. reg. ch. 15: *& dictus canis fuerit occulus per aliquem, hoc fuerat propter Asperitatem ipsius canis egredientis et mordentis alios canes burdientes extra in campis.* [** Ulpian. in Dig. lib. 9. tit. 1. fr. 1. § 5: *Sed et si canis cum duceatur ab alio quo Asperitate sua evaserit, etc.*]

ASPERNABILIS, Contemtor. [Melius, Comtemendum, quam Contemtor.] Capitolinus de Maximo: *Moribus Aspernabilis.* Vide Salmasium [** et Forcell. Lexic.]

ASPERNAMENTUM. Collatio legis Moysæ tit. 5. cap. 1: *Moyses dicit: Qui manserit cum masculo mansione muliebri, Aspernamentum est, ambo mortantur. In Levit. cap. 20. pro Aspernamentum est, habetur, uterque operatus est nefas.* [** Ibid. cap. 18. vers. 22: *Abominatio est. Tertull. adv. Marc. 4. 14. et Padic. 8: Aspernamento habere aliquid.*]

¶ **ASPIERSIO**, Amylum dilutum, Gall. Empois. Spicil. Fontanellense MS. pag. 396: *Qua (corporalia) postquam bene lota fuerint et aliquantulum siccata, rursus intingantur Aspersione quæ sit clara et liquida, de optima farina, et ita siccantur ad perfectum.*

¶ **ASPERSONOL**, Aspergillum, Gall. Asperso, Gouillon. Inventarium MS. Ecclesie Aniciensis ann. 1444: *Item unum Aspersol cum hyssopo argenti.*

ASPERSONIUM, Vas, in quo aqua est benedicta, quo plebs in Ecclesia aspergitur, in Statutis antiq. Ord. Cartusiensi t. part. cap. 8. § 3: *Et interim Procurator portat aquam in Aspersorio. [Sæpius Aspersorium, pro Aspergillo, Gall. Gouillon. Hisp. Hispido legitur, quam pro ipso vase. Collect. Concil. Hispan. tom. 4. pag. 469: Accipit celebrans Aspersorium de manu diaconi. . . Aspergit circumiens locum paratum. Ibidem et alibi non semel occurrit.]* [* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679: *Aspersorium, yna benoiste.*]

¶ **ASPERCUS**, Genus piscis variii stellati. Glossa Lat. Gr. *Aspersus*, οὐρανός γύρος, κατάγετο. [* Vide supra *Asparagus.*]

1. **ASPICERE**, Pertinere, spectare. Vetera Notitia apud Gneichenonum in Probat. Hist. Bressensis pag. 225: *Et quidquid ad dictum locum Aspiciebat, aut Aspicere videbatur, totum ad integrum. . . devote obtulit. Occurrit passim. Observat tamen Littletonus sect. 184 res ad Maneria proprie pertinere et appendere, ut advocationem, communiam pasturæ, etc. solos vero villanos, seu adscriptios glebae, ad eadem maneria Aspicere dici: Et est à savoir, que nul chose est nosmè Regardant à un manor, etc. fors que villeine: més certaine autres choses, comme adwouson et common de pasture, etc. sont nosmès Appendant al manor, ou as terres, et tenemens, etc.*

¶ 2. **ASPICERE**, Concordare, arbitrari, seu cause arbitrium agere, Gall. Arbitrer, Juger par arbitrage. Chartularium Monasterii SS. Trinitatis Cadomensis fol. 33. verso: *Pro hoc pacto tenendo dedit Abbessissa Roberto 500. libras, scutus fuit Aspicum inter eos, et insuper, etc.* Hujus translatae significationis ratio a veteri Gallico *Esguard*, quod aspectum perinde sonat, atque Arbitratum judicis, parumve sententiam. Unde hæ formula: *La Cour Esgarde. Se mettre en l'escart de la Cour, etc.* Quæ videsis in voce *Esgardum.*

¶ **ASPICENTIA**, Quæcumque ad aliquid domum vel prædium pertinent. Charta Ludovici Pii ann. 822. inter Instrum. tom. 1. novæ Hist. Occitan. col. 59: *Fiscum nostrum... cum Ecclesia et villaribus et pistortis et omnibus Aspicientiis vel adjacencis suis.* Vide *Aspicer* 1.

* **ASPICUM**, Eur, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Sed leg. *Auspicum.*

* **ASPICULATIO**. Vide supra *Aspecu-latio.*

ASPICUUS, Conspicuus. Asonius Epist.

¶ 4: *Semper in Aspicio prodent scripta favillæ.* [** *Aspicialis*, ἀσπάτω, in Gloss. Græc. Lat.]

ASPIDICÆ, Uncini, incastrature, fibræ, catenula, Papias. [Aspidiscæ scribit S. Augustinus lib. 2. Quæst. in Exodum quæst. 115: *Aspidiscæ in ueste sacerdotali quæ dicat, utram scutulus, quæ a scuto Latine appellantur, quia et Græce scutum ἄσπιδα appellant?* an vero *Aspidiscæ* propter diligenter colligendum dicit ab aspide serpente, sicut etiam murænæ appellantur.] [** Glossar. in cod. reg. 6744, ut ex Eucherio: *Aspidiscæ, uncinos; hoc physici dicunt, si tamē redendum est.*]

* **ASPINARE**, Spina vinum venale indicare, ab Ital. *Spinare*, spinis coronare. Stat. civit. Astæ, ubi de reva vini, quod venditur ad minutum: *Quod unusquisque qui vendere voluerit vinum ad minutum, non debet Aspinare, seu vendere, vel vendi facere vinum, quod vendere voluerit, etc.*

¶ **ASPIRARE**, Conspirare, Gasp. Barthii Glossar. ex Bartolphi Hist. Palæst.

** **ASPIRATIVA**, Littera H. Psuedo-Virgilius de octo partibus orationis apud Maium in Collect. formæ octonarie vol. 5. pag. 86: *Errant etiam qui in copulativa Ac et Aspirativam H scribunt, quæ in solo habenda pronomine est.*

¶ **ASPIRIUM**, Affectus, ab Aspirare, ut a susprire, suspirare. Epist. Rupertii Romanorum Regis ann. 1401. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1655: *Cujus causa humilitate devotionis affectu Sanctitatem vestram confidenter supplicamus, quatenus.... dignetur Sanctitas vestra spiritu fortitudinis assumto... paterno Asprio, sublati more dispendis festinare.*

ASPITA, Raina, in Gloss. Isid. et apud Papiam. [Pithœus in Excerptis emendat: *Secespita, Raina.* Ad hæc Grævius: *Si Secespita legitur, legendum forte Runcina pro Raina.* Hunc Scriptorem, si tanti est, consulte.] [** *An Absita? Confer Absus.*]

ASPITARE. Vita S. Joannis Eleemosynarii cap. 51: *Uno hinc et altero hinc Aspitabitibus. Ita in MSS. legi pro Assistantibus monet Rosweidus.*

* **ASPORTAGIUM**, Tributum, quod domino penditur pro mercibus evehendis. Venditio vicecom. Turennae ann. 1350. in Reg. 8o. Chartoph. reg. ch. 156 : Cum jure percipiendi et exigendi pontanagia et pedagia, batagia, drallus, quiddagia, Asportagia, leudas, etc. Vide *Apportagium*.

1. **ASPORTARE**, Auserre, *Asportus*, Ablatio, Leodiensibus *Asporter*, *Asport*, ut docet Nomenclator idiotismi Leodiensis apud Carolum Meanum ad calcem Observatorium in Jus civile Leodiensem.

Vox eo sensu purioris Latinitatis, atque adeo a Glossario amandaria.

2. **ASPORTARE** Jus Curiae. Ad aliam curiam jure appellationis causam deferre, a judice tanquam non legitimo ad alium provocare. [** Non de litigantibus dictum videtur, sed de judice sua curiae causam vindicante.] Lit. ann. 1220. in Reg. A. Chartoph. reg. ch. 5 : Post oblationem recordationis obtulit dominus rex episcopo judicium curiae sue, utrum episcopus deberet super hoc audire recordationem curiae domini regis : episcopus respondit quod placitum istud pertinebat ad christianitatem, et quod inde amplius non responderet. Dominus autem rex inhibuit epicopo ne jus curiae sue Asportaret, et super hoc sine plus dicere, episcopus a curia domini regis recessit. Vide *Falsare curiam* 4.

* **ASPORTATIO**, Dici videtur de pannis aliisque similibus, quae ad ecclesiam, oblationis causa, apportantur. Bulla Innoc. III. PP. ann. 1199, inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 169 : Omnes oblationes, quae ad manus sacerdotum in Sagensi ecclesia offeruntur, et medietatem Pentecostes, et medietatem omnium legatorum et confratricie, et medietatem omnium Asportationum, quae ad ecclesiam ipsum proveniunt vel provenire debent, his exceptis auro, serico et candelis, ... quae integre ad episcopum loci pertinente noscuntur. Vide supra *Asportus*.

ASPRATILES Piscis, *Pisces saxosi*, *Papiz*; ὄψαρος. Occurrit ii non semel apud Alexandrum Ietrosophistam in libris Passionum; qui conchas habent: sic nominati ab asperitate squamarum, vel a locis, in quibus degunt. Ita Matthaeus Silvaticus. His opponuntur *Leiostreni*, apud Lampridium in Heliogabalo, ostrea λιτζ et levia. Plinius Medic. lib. 5. cap. 43 : *Omnem Aspratilem Piscem*, videlicet, ut sunt lupi, cervi, pisces de flumine, qui petram habent, etc. [** Vide Forcell. Lexic.]

ASPRATILIS TERMINUS. Incertus auctor de Limitib. [Goes. pag. 305] : *Terminus... Aspratilis, qui velut signinum coagulatus tapis naturalis fuerit*. Occurrit plures. *Aspratilis Petra*, apud Innocent. de Casis litterarum. [** Goes. pag. 228.]

ASPRATURA, καλλυνθεῖς, in Gloss. Negotiatio argenteriorum, sive ipsa permutatio. Vide *Salmasium de Usuris* pag. 454. 492. et supra *Asperi*.

* *Ospratura* habet Lex 18. SS. Patrimoniorum. Ubi quidam intelligunt minutiarum frugum publice coemendarum curam, ex greco δοτρία, quod varias fruges minutias et leguminas significat. Vide *Pithœi Opusc.* apud Loisel. pag. 357.

ASPREDO, pro *Asperitas*. Usurpant auctor de Montibus Sina et Sion, et Celsus

lib. 5. cap. 27. [et alii recentiores.] [** Vide Forcell. Lexic.]

1. **ASPRETUO**, τράχωμα τοῦ ὄφθαλμοῦ, τὸ ἄγριον, *Palpebrarum Scabies*, in Supplemento Antiquarii. [** Vide Forcell. in voce *Asperitudo*. *Aspritudo*, Oculorum morbus, vox frequens apud Celsum.]

ASPRO, Moneta species. Vetus Charta plenariae securitatis exarata Ravennæ sub Justiniano, apud Brisson. lib. 6. Formul. [** Marin. num. 8o. col. 2. lin. 10.] : *Albiolo ligneo valente nummos aureos 40. : saepta valentes Asprione aureo, uno scannile cum agnos valente siliquas aureas duas. Infra* [** lin. 11.] : *Arca clavis clausa ferro legata valente siliquas aureas duas : alia arcella minore rupta valente siliqua una semis Aspironis, tina clusa valente siliqua una Aspironis cocumella, etc.... sacrorum valente siliqua una Aspironis. . . , rapo valente Aspione, modio valente Aspione, etc.* Vide *Asperi*.

2. **ASPRIOLUS**, *Sciurus*, Gall. *Ecureuil*. Privilegium Vigilei Episcopi Pataviensis, apud Raimundum Duellum Miscellan. lib. 1. pag. 631 : *Volentes alia almuthia comparare, didicerunt almuthia de bellibus Aspiorum minori et leviori pretio emere posse. Vide Asperiolus.*

ASPRITUDO. Vide *Asperi* et *Aspretudo*.

3. **ASPROBITURA**. ἀσπρός, *Candor*, in Supplemento Antiquarii. Vide *Asperi*.

ASPRUM. Vita Beati Berardi Episcopi Marsorum in Prologo, apud Ughellum tom. 1. pag. 966 : *Puellam, in cuius gutture Asprum fixum fuerit, de mortis periculo signo crucis liberavit.* [Supplementum Antiquarii : *Asprum, δηνάριον λαυχίν, Numus albus. Vide Asperi.*]

4. **ASQUITES**, Græcis ἄσκιτης ὑδρωφ, Hydrops; cuius abdomen ad instar λοκοῦ seu utris aqua pleni inflatum est. Vita S. Bertrandi Convenarum Episc. apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 1040 : *Miles erat diæcesanus et longa detentus ægritudine, tantum passus est in ventre tumorem, ut Asquites vel tympanites incurrisse crederetur.* Vide *Clocire* [** et Forcell. voce *Ascites*.]

* **ASRENGI**, Minium, quod ex cerusa fit per decoctionem, et vocatur sirengi, ut apud Avicennam. Glossar. medic. Simonis Januensis ex Cod. reg. 6959.

1. **ASSA**. Meminit Rocchus Pirrus in Notitia Ecclesiarum Cephalitanarum sub ann. 1304. Diplomatica Regis Siciliæ, quo jura antiqua Cephalenedians Ecclesiæ, quæ *Assas super gabellis Cephaludii* appellat, revocantur. Forte pro *assisas*, nisi ita legendum sit. Alias, *Assagium*, in Statutis Mediolan. part. 2. cap. 47. est examinatio auri vel argenti ut *Assagiator*, *examinerat*, ex Ital. Galli *Essai* et *Essaieur* dicunt.

2. **ASSA**, *Lignum latum et dolatum*. Glossar. MS. Montis S. Eligii Atrebatis. *Assas* MS. addit : *Ab ascia qua siebat, vel ab astulis*. Gallice *Ais*, *planche*, *Assis tabula*. Scribendum suisset ab *assulis*. Plinio *Assamenta* idem sonant.

* 3. **ASSA**, *Nutrix*, apud Nonium. Inscript. vet. apud Murator. tom. 3. Collect. Inscript. pag. 1512 : *VOLUMNIA NUTRICI Assz.* Vide *Asseres* 1. [** Forcell. voce *Assus*, et Juven. sat. 14. vers. 208.]

* **ASSACOMANARE**, *Depopulari*, va-

stare, Gall. *Mettre à sac*, ab Ital. *Saccommanno*, *Depopulatio*, *Saccagement*. Chron. Astense ad ann. 1431. apud Murator. tom. 11. Script. Ital. col. 271 : *Totam ipsam terram Assacomannerunt, quæ repleta erat bonis multis, et dicitur spoliaverunt.*

1. **ASSACELLA**, ἀσφρωτήριον, *Sudatorium*, in Suppl. Antiquarii. Vox composita ex *assus* et *cella*.

2. **ASSAGHARE**, Tentare, experiri, Ital. *Assaggiare*, Gall. *Essaier*. Occurrit in Archivo Ecclesiæ Brivatensis ad ann. 1365.

* **ASSACIDÆ**, ut *Assasini*. Charta ann. 1213. in Chartul. Campan. fol. 86 : *Multis milites et alii homines capti sunt a Saracenis et occisi in modo tempore succidente, ipse Marchio ab Assacidis interfectus est.*

1. **ASSAGIUM**. Bulla Alexandri IV. PP. ann. 1255. apud Ughellum tom. 1. pag. 68 : *Ecclesiam S. Mariae de Fuleno in Quartu urcam, et unum Assagium, et dimidium salinis fundi Furani*, etc. Vide *Assa* 1.

* **Assagium generale**, sæpius legitur in numismatibus Rom. Pontificum, quod toties repeti, quoties nova cutitur moneta, docet Moulinetus, qui vocem hanc ab *asse* accessit pag. 154. Hist. Summor. Pontif.

* 2. **ASSAGIUM**, Examinatio, probatio Gall. *Essai*, olim *Assay*, Ital. *Assaggio*. Charta Caroli IV. imper. ann. 1363. tom. 1. Cod. Ital. diplom. col. 2445 : *Concedentes dicto Rudolpho plenariam auctoritatem.... billanos et metallu prædictis monetis proximandi, et ad ipsas portari faciendi, probatioenes et Assagia de dictis monetis,... quoties necessarium fuerit, faciendi.* Charta ann. 1356. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 236 : *Quod capitulariis Tolosæ.... habent tradere patronum dicta monete, et quod dicti capitulari, vocatis gentibus regiis... possint facere Assay. Alia ann. 1355. tom. 2. Hist. Leod. pag. 422 : Item que à faire ledit Assay (des poids et mesures) ly menstrualx doivent avoir de chascune aymé un denir. Vide Assa 1.*

1. **ASSAIA**, Examen, probatio; Gall. *Essai*. Rymer. tom. 5. pag. 66. col. 6 : *Et mandatum est Senescallo Regis Vasconie.... quod ipsum Comitem et hæredes suos cognitionem Assaiæ monetæ predicte, ac punitionem omnium et singulorum, tam criminally, quam civiliter, in cussione ejusdem monetæ delinqüentium, habere permittat iuxta tenorem litterarum Regis predictarum.* Idem tom. 6. pag. 308 : *Assignavimus vos justitiarios nostros ad Assaiam de monetis nostris, de auro et argento, in turri nostra Londonie, et alibi infra regnum et potestatem nostram, cassis tam per ignem, tactum, et pondus, quam per examinationem operariorum monetarum hujusmodi, et ad balantias et pondera, pro monetis nostris de auro et argento ordinata... et Assaiam, examinationem, et punitionem, etc.* Philippus VI. Francorum Rex apud D. de Lauriere tom. 1. Ordinat. pag. 754 : *Ad certam diem precepimus nobis offiri pissides (pyxides) Assaiarum monetarum ipsarum, ut per hoc defectus cuilibet possit plene cognosci. Vocis etymon videsis in Assa 1. Vide Assaisant.*

2. **ASSAIA Panis et Cervisiae**, simili notione, apud Rymer. tom. 4. pag. 693 : *Major et Ballivi, in temptatione, seu Assaia, hujusmodi panis et cervisiae negligentes ante hæc*

tempora fuerint... qui pro tempore fuerint hujusmodi temptationem, vel Assiam panis et cerevisie... facere teneantur. Vide *Assaisia-*
tor.

* **ASSAIARE**, Examinare, probare, Gall. *Faire essai*, vox monetariorum. Lit. Eduardi III. reg. Angl. ann. 1369. apud Rymer. tom. 6. pag. 611: *Per touchum nostrum, et alias vias et modos, quibus rationabiliter sciuritatis, Assuari faciat.*

* **ASSAILLIRE**, Adoriri, invadere, Gall. *Assaillir*, apud Somnerum in Glossario ad calcem Scriptor. Anglic.

* **ASSAILLIRE**, Eadem notione, in Actis SS. Maii tom. 2. pag. 697.

* **ASSAISIATOR**, Monetae inquisitor et probator, Gall. *Essayeur*, Angl. *Assayer*. *Mandatum est Will. Hardel Clerico* (ann. 38. Edwardi I. Regis Angl.) *quod convocatis in presentia sua omnibus monetariis, Assaisiatoibus, custodibus, operariis et aliis ministris de cambiis Regis London. et Cantuar. per visum et testimonium illorum provideat, quod tot et tales operarii sint in predictis cambiis, qui sufficiant ad operationes regias facientes, ne Rex pro defectu hujusmodi ministrorum dummum incurrit*, apud Thomam Blount in Nomolexico. Vide *Essayator*.

* **ASSALDARE**, Italis idem quod *Assaltare*, Irruere, aggredi, nostris olim *Assaudre* et *assaudre*. Opuscul. Petri Azarii apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 436: *Et tunc multis recentibus tunc praecedentibus fulcitis Papiensibus Assaldatis tumultuose intraverunt, etc.* Lit. remiss. ann. 1364. in Reg. 96. Chartoph. reg. ch. 396: *Icellui Jehan de Bussi meu de mauvais courage, et senz ce que ledit Jehan Hemart l'Asaustis, etc.* Alias ann. 150. in Reg. 155. ch. 50: *Ledit Fauvel tous- jours lui respondeoit que point ne l'Assaudrait premier: mais tantost que ledit Barat le frapperoit ou Assaudroit, il le courouernoit du corps.* Le Roman d'Alexandre MS. part. I.

E se il nous Assaut, très-bien nous defendrons. Hinc *Accut*, a verbo *Accudre* vel *Acaudre*, eodem sensu, in Consuet. Aurel. ad calcem Assis. Hieros: *Qui Accut à sergent ou à joutice, doit 60. sols. Ita etiam legendum ibidem pro *Accut*: Qui acut son gage à celui à qui il est pleges, doit 60. sols. à la joutice.* Id est, qui per vim pignus abstulerit, etc.

* **ASSALE**, Aser, Gall. *Soliveau*, chevron. Guido de Vigevano de Modo acqui- rendi T. S. MS.: *Ponatur de subtus unum Assale, quod supererit ab utraque parte pon- tis uno semisse, et super illo Assali compli- centur due perticæ.* Stat. Vercell. lib. 5. pag. 122. r^o: *Item si quis nemus alienum intraverit et ibi nemus inciderit et exportaverit, solvat.... pro scarili et Assali, vel simili planta solidos v. nec intelligatur planta, nisi grossa ad modum manubrii unius tridentis vel grossior, nec appelletur planta aliquis ramus scalvatus.* Vide *Assa*, 1.

* **ASSATH**. Vide *Assath*.

* **ASSAITUM**, Bitumen, Ugotioni. Ita MS.

sed legendum videtur *Asphaltum*, vel *Asfaltum*, ex Ital. *Aspalto* et *Asfalto*, et ex

Græco, *ἀσφαλτος*.

* **ASSALIARE**, Gall. *Assaillir*, Adoriri,

invadere, oppugnare. *Fortulita obessa*, *As-*

saliata, debellata, escalata, etc. apud Rymer.

tom. 8. pag. 618. Vide *Assailiare*, *Assail- lire*, *Assaldare*, *Assalire* et *Assaltare*.

* **ASSALIA**, ex *Assa* seu *assis*, Gall. *Ais.* Rochus le Bailli in Diction. Spagyrico: *As- salia est Vermis intra asseres crescentis; cos- sus, teredo, termes, tirpes et xylophagi dicti.* Vide *Assa*.

* **ASSALIARE**, Ad instar impugnantium circumdare, Gall. *Envirroner*, *Entourer*. Locum vide in *Hainesuckin post vocem Ham- soca*.

* **ASSALIRE**, Adoriri, irruere, invadere in *Charta* ann. 1205. in *Hist. Aquisextana* per Pittonem pag. 11: *Hæc sunt maleficia quæ Comes Forcalquerii fecit in Provincia quando Assaluit Guardanam cum meinatis.* [* *Synodus Hellenens. ann. 1027: Ut nemo supradictio comitatu vel episcopatu habitans, Assaliret aliquem suum inimicum ab hora Sabbathi nona.*] Vide *Adsalire*. Hinc *Assalt*.

* **ASSALLERE**, ut *Assallire*. Formulae MSS. ad calcem Cod. reg. 7657. fol. 35. r^o: *Munitus armorum generibus, ... accessit ad molendinum, ... animo et intentione ipsum Assallendi ac etiam offendendi gravi- ter.*

* **ASSALT**, ejusdem significationis, vide in *Aliscara* post *Harmiscara*.

* **ASSALTARE**, Idem quod *Assalire*. Utroque verbo utuntur Itali. Instrum. ann. 1291. apud Marten. tom. 1. Anecd. pag. 1241: *Castrum domini sui terribiliter Assaltendo, cum impetu et tumultu bona domini invadendo.* Codex Legum Norman. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. pag. 284: *Assaltavit in feloniam et verberavit me, et michi plagam fecit.*

* **ASSALTATIO**, [* *Aggressio, oppugna- tionis, spoliationes, ... devastationes ac Assaltationes castrorum, etc.*] Codex Legum Norman. Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. pag. 257: *Habet etiam curiam de omni placito spade, et de robertis et multriciis, homicidiis, treugis fractis, inquis Assaltationibus.*

* **ASSALTURA**, Eadem notione. Exempla vide in *Testeia*.

* **ASSALTUS**, Idem, Italis *Assalto*. Chron. Sicilæ ad ann. 1316. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 81: *Obsiderunt ipsam terram prælantes et dantes Assaltum terræ prædictæ.* Et col. 81: *Dantes ipsi civitati per mare et per terram Assaltum.* Gall. Donner l'assaut. Eadem vox legitur in *Chartulariis S. Victoris* et *S. Florentiui*.

* **ASSALUCE**, Aggressio hominis cum caruca laborantis. Consuet. Norman. part. 2. cap. 1. ex Cod. reg. 4651: *Quædam (querela) de roberia et assaltu, quædam de Assaltu carucae.* Ibid. cap. 8: *Ego queror de tali, qui ad carrucam meam cum agario præ- cogitato in pace Dei et ducis me nequierit us- saltavit.*

* **ASSALTUS**, Velitatio, procuratio. Gall. *Escarnouche*. Chron. Bergom. ad ann. 7391. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 858: *Et die Lunæ tunc proxime se- quenti similiter fecerunt certos Assaltos inter se, etc.*

* **ASSALTUS**, Usurpatio, injusta et violenta occupatio. *Charta* ann. 1038. ex schedis Praes. de Mazaugues: *Et omnes maledictiones veteris et novi Testamenti super eum veniant*

qui istum alodem dirumpere voluerit, et Assaltum ibi fecerit, et cimeterium non custodierit sive eum fregerit.

* **ASSALTUS**, Auctio, Gall. *Enchère*. *Charta* ann. 1325. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 494: *Retinuit partem feudi de Broc- della venditam.... Guillermo de Appiono militi per Assaltum.* Vide supra *Accrescentia*.

* **ASSANA**, Panni species; haud scio an ab Ital. *Azzannato*, perforatus, quomodo apud nos *Pannus incisus*, Gall. *Découpé*. Testam. Philipp. episc. Sabin. ann. 1372. ex Cod. reg. 9682. A. F: *Item mantellum de Assana de Memba, etc.*

* **ASSANTA**, Preces pro mortuis, forte sic nuncupatae, quod stando funderentur, unde et *Astare* appellatae. Testam. Nic. de Pratocomit. ann. 1474. in Reg. 3. Armor. gener. part. 2. pag. xij: *Item lego dicta ecclesiae sanctæ Crucis pro uno astari sive Assanta siendo quilibet Veneris per totum annum ap- perpetuus temporisbus, in capella S. Bartholomei, pro redemptione anime nobilis Agnæ Pressia consortis mee condam et anime meæ et parentum meorum, quadraginta flo- nos monete currentis semel.*

* **ASSAONADUS**. Vide *Garbellare*.

* **ASSAPPARE**, Instrumento rustico, quod *sappa* dicitur, laborare, pastinare, Gall. *Houer*. Acta notarii Senensis ad ann. 1283. ex Cod. reg. 4725. fol. 10. v^o: *Promit- imus.... dictam vineam putare, palare, li- gare, Assappare et ricalcare ad modum et consuetudinem boni laboratoris.*

* **ASSARDIA**. Stat. synod. eccl. Coriso- pit. MSS: *Cujus (avaritiae) rami sunt latro- cinia, rapina, fraus mercatorum, deceptio advocatorum, usura, Assardia, simonia, tailia tyrannorum et similia.*

* **ASSARIUM**, Assis vel nummus. Gloss. *Assarium, ἀσάριον, μονομάχιον, δεκάριον, τυρπα- πιον.* Gloss. Græc. Lat. *ἀσσάριον, hic As.* Lexic. Græc. MS. Reg. Codic. 930: *Ἀσσά- πιον, πεντανόμιον ή δεκανόμιον.* Papias et Ugutio: *Assarium, nummus, assis vel fi- gura denarii.* Vide Cujac. lib. 7. Obs. cap. 33. et Salmasium ad Solinum pag. 954. et ad Capitonium pag. 251.

Est etiam Græcis recentioribus ἀσταρίον instrumentum quoddam, ex duobus laterculis æneis compactum, κλιδίον appellatum, (*δεκάριον*, in Glossis laudatis) quod instar habet claustrum ferrei, non quod claviculae simile esset. Hero in Mechanicis, qui illud describit, nominis originem a Romanis ac- cersit. [** Vide Gloss. med. Græcit. *Assar- ium, ein bratsyen oder bratspysz, (veru) in Gemma Gennarum.*]

* **ASSARTA**, Silva succisa et in agrum cultum redacta. Vide *Exartus*.

* **ASSARTARE**, Silvas interlucare, ra- diques avellere, et in culturam redigere, Gall. *Essarter*. Tabular. S. Martini Pontisar. : *Decimam de Assartis de Gerofai... et de omni Assarto quod Assartabitur.* Vide *Exartus*.

* **ASSARTUM**, [ut *Assarta*.] Vide *Exartus*.

* **ASSARTUS**, Ager recens ad culturam redactus. Bulla Greg. IX. PP. ann. 1234. inter Instr. tom. Gall. Christ. col. 146: *Duo- decim denarios de Roberto de la Herwiche de uno Assarto, et partem decimam de Salinis, etc.* Vide *Assartare* et *Exartus*.

* **ASSARUM**, Lo denario. Glossar. Lat. Ital. MS. Vide *Assarium*.

* **ASSASSINAMENTUM**, ab Ital. *Assassinamento*, Homicidium. Chron. Placent. ad ann. 1482, apud Murator. tom. 20. Scrip. Ital. col. 970 : *His temporibus multa facta fuerunt latrociniia, occisiones et Assassinamenta*. Vide *Assassinatus*.

* 1. **ASSASSINARE**, Ex insidiis interficere, Ital. *Assassinare*, Gall. *Assassiner*. Stat. Palavic. lib. 2. cap. 28. pag. 96 : *Si quis Assassinaverit, vel Assassinare fecerit aliquem, ad caudam equi vel asini trahatur ad jurchas, et ibi per gulam suspendatur.... Assassinus sit et intelligatur quicumque, pretio dato vel promiso, aliquem interfici fecerit vel procuraverit et tractaverit ut interficeretur.*

* 2. **ASSASSINABE**, pro *Assaxonare*, Confidere, perfidere. Stat. Taurini ann. 1360. cap. 70. ex Cod. reg. 4622. A : *Pro xipis denariis tenentur (fornarii) panem bene coquere et Assassinare*. Vide supra *Asaxonare*.

* **ASSASSINATUS**, Cædes ex improviso, ex insidiis, Gall. *Assassinat*, Ital. *Assassinamento*. Chron. Parmense ad ann. 1287, apud Murat. tom. 9. col. 813 : *Duo assassini venerunt Parma, causa occidendi unum Reginum et unum Bononiensem qui stabant Parma, qui capti fuerunt, et torti confessi sunt de dicto Assassinatu, quem facere debebant.*

* **ASSASSINERIA**, ut *Assassinamentum*, Homicidium. Contin. Chron. Andr. Danduli apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 435 : *Res Hungarie Paduanæ execrabilis Assassineria excessu, infamia tarpi notata, auxiliari nititur, et ejus perfidium publice confovere.*

ASSASINI, Populi, qui habitabant in montibus Phoenicie in terminis Damasci, Antiochia et Halapie, munitissimaque habebant castra. Varie autem id nominis effebant a Scriptoribus : quippe

Assasini, Jacobo de Vitriaco in Hist. Hieros. cap. 14. dicuntur, Nangio ann. 1336. Matthæo Paris et alii non semel.

Assessini, seu *Elisæi* eidem Jacobo de Vitriaco apud Marten. tom. 3. Anecdot. col. 281. [* Procul dubio *Assesi*.]

Assisini, Will. Tyrio lib. 14. cap. 19. lib. 20. cap. 1. Matthæo Paris pag. 67. 644. 678.

Assideri, Monacho S. Mariani 'Autisiode. pag. 93. [Et in Charon. Turon. ad ann. 1192. apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 1035.]

Assassi, et *Accini*, Rogero Hoved. pag. 716. 751.

Assicidæ, Rigordo pag. 35. Matthæo Paris pag. 121. in Gest. S. Ludovici ann. 1236.

Hansesini, Guill. Neubrig. lib. 4. cap. 24. lib. 5. cap. 16.

Hanskins, Philippo Mouskes.

Haussasis, veteri Scriptori vernacula MS. et apud Radulfum Coggeshalensem in Chron. MS.

Hassatuti, Matthæo Paris pag. 678.

Heissesini, Arnoldo Lubec. lib. 7. cap. 10.

Chasii, χάσι, Anne Comænse lib. 6. Alexiad. pag. 176. et Nicetæ in Isaac. lib. 1. n. 1. in Alex. lib. 3. n. 6. *Xactiæ*, Phocæ in Descript. Terræ Sanctæ cap. 3.

Agunt de eorum moribus prædicti Scri-

ptores, ut de eorum Principe, quem vulgo *Senem*, vel *Vetulum de Montanis* appellant, quod in montibus Phœnicia habitat : (de quo in verbo *Senex agimus*;) præterea Joinville in Vita S. Ludov. Vide quæ ad hunc Scriptorem observamus pag. 87. [Consule etiam, si vacat, Chronicon Francisci Pippini lib. 3. cap. 38. et 39. apud Murat. tom. 9. col. 705. et seqq. ubi quæ ad *Assasinos* spectant fusius explicantur.]

Assasinorum appellatio translatæ postea ad sicarios, homicidas, grassatores : sed eos præsertim, ut auctor est Skeneus ad Leges Scoticas, qui ab alio pecuniam vel mercedem accipiunt, alterius interficiendi causa, et qui hujusmodi scelus, data mercede, fieri procurant, aut mandant. Nicolaus de Cusa lib. 3. de Concord. Cathol. cap. 34 : *Si quis illos Assasinos acceptaverit, debet taliter ut publicus hostis capi, etc. Charta Sigismundi Imp. ann. 1412. apud Guichenonum in Hist. Sabaud. : Punient. maleficos, Assassinos, robatores, Utuntur Cortusii lib. 1. Hist. Joan. Villan. lib. 9. cap. 231. 290. lib. 12. cap. 8. et alii Scriptores passim.*

* At vero cum vox *Assassini* significet trucidatores, occisores, ut scribit Th. Hyde de Relig. Persarum pag. 493. facile cum doctissimo viro D. Falconet in Disquis. de Assas. quæ extat tom. 17. Comment. Acad. Inscript. pag. 163. vocis etymon deducendum crediderim a verbo Arabicō *Hasaa*, *Chassa*, *Chasasa*, quod Trucidare, occidere, sonat; unde participium activum *Châsis*, et in plurali *Hasisin*, *Châstain*, occidentes. Quanquam non contempnenda videatur origo desumpta a voce *Sikkin*, *Sica*, pugio, cultellus; præsertim cum montem *Assikkîn* dictum, id est, siccæ, pugionis, habuisse *Assassinos* certum sit, eorumque præfectum *Dominum cultellorum* nominet Jacobus de Vitriaco. Huic non absimilis est Casenovæ opinio, quæ vocem hanc a Teutonico *Saks*, *Sachs*, *Sæks*, grandis culter et brevis gladius, derivandam censem. Vide præterea *Assassino* in Origin. Ital. Menagii.

[* De vocis etymo vide quæ disputat Falconetus in Disquis. de Assass. quæ extat tom. 17. Comment. Acad. Inscript. pag. 163. ADEL.]

ASSASSI, Vide *Assasini*.

* **ASSASSINUM**, ab Ital. *Assassinio*, Homicidium, Gall. *Assassinat*; sed et pro jurisdictione et cognitione ejusdem criminis, usurpatur in Diplomate Ludov. Pii ann. 814. si tamen genuinum sit, apud Murator. tom. 3. Antiquit. Ital. med. sevi col. 32 : *Frodoinus abbas et ejus successores teneant atque possideant in æternum libere, omnia scilicet regalia ex iis omnibus, quæ ad presens possident, et quæ in ante adquirere poterint, forum, omicidium, Assassinum in nostro imperio perpetratum media civitate. Stat. Mantua lib. 1. cap. 29. ex Cod. reg. 4620 : Crimina gravissima infra scripta, videlicet.... fulsates, *Assassinia*, *veneficia*, etc. Vide supra *Assassinamentum*.*

* **ASSATA**, *Charbonée*, vel *haté*, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Vide infra *Assatura*.

ASSATE, *Purgationis species* apud Wallos seu Cambro-Britannos, qua 300. Sacramentis, id est, compurgatoribus, reus se liberebat. Hanc in posterum fieri

prohibuit Henricus V. Vide Spelmanus. * **ASSATIO**, vox chimica. Torrefactio. Arnaldus in Rosario MS. lib. 1. cap. 3 : *Impastatio fit tam in una contritione et insertione et Assatione : nam proper contractionem et Assationem ad ignem, dissoluta partes ligatae a viscositate, quæ est in corporibus.*

* **ASSATOR**, ἀπτανεῖος, ἀπτανάποιος, in Glos- sis vett. Qui torret, assat. Vide *Caper*.

* *An nomine *Essent* ejusmodi coquine minister intelligendus sit, haud sat scio, in Ordinat. hospit. reg. ann. 1285. ex Reg. sign. Noster. Cam. Comput. Paris. fol. 53. v° : Item soufleur deus.... Item *Essent* quatre pour tout l'ostel, qui vivront dela court.... Item les saussers, etc. Vide *Hastator*.*

* **ASSATURA**, *Caro assa*, Gall. *Rodi*. Vopiscus in Aurelian. cap. ult. : *Concivum de Assaturs maxime fuit. Occurrat apud Hemereum in Hist. Augusta Viromandorum pag. 115. [** et in Gemma Gemmarum] Vide *Panis Calidatus* [** Conf. Forellia.]*

* *Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : Assatura, Charbonnée. Vide supra *Assata* [Feudum *Assaturo*. Vide *Feudum*.]*

* **ASSATURES**, Craticulæ ad assandas carnes, Gall. *Grils*. Statuta Edwardi Regis Angl. apud Rymerum tom. 1. pag. 261 : *De calcis, de anderiis, de patellis, de Assatibus, de cauderiis, de entellis.... debet renditor extraneus in die fori proleuda et utrago 2. denar. de Salma.*

* **ASSAULTUS**, Oppugnatio, Gall. *Assaut*. Chron. Engl. Th. Otterbourne pag. 157 : *Episcopus Norwicensis profectus est in Flandriam..... ubi capit villam de Granning per Assaultum.*

* **ASSAUTUS**, Aggressio in via regia. Scacar. S. Michael. apud Fales. ann. 1207. ex Cod. reg. 4653. A : *Judicatum est quod Caletot Judæus poterat sequi Abramam Iudæum per duellum de Assauto de templa. Vide supra *Assaltus*.*

* **ASSAXINUS**, Sicarius, Gall. *Assus*, Ital. *Assassino*, Rolandinus Patavius de factis in Marchia Tarvisina lib. 7. cap. 9. apud Murat. tom. 8. col. 278 : *Inventus est ille ignotus homo gladium ferre occultum.... unde quidam illic dixerunt, quod suus Assaxinus pro certo, missus a quodam principe de partibus transmarinis. Vide *Assasini*.*

* **ASSAXONARE**, Formare, debita formam donare, Gall. *Façonner*. Stat. Verroll. lib. 4. pag. 82. v° : *Item quod fornassarius facit et fieri faciat lapides, enpos, lambros, et cugios, cuiuscumque modo sint, bene cocti, maseratos et Assaxontos, latos, grossos, et longos ad mensuram communis l'ercellara. Sic et nostri Assassinatione dixerunt de eo, quod maturum est, Gall. Mâr, de miza Lit. remiss. ann. 1407. in reg. 162. Charoph. reg. ch. 185 : Comme ilz se frasset assemblez pour cueillir et amasser le blé, qu'etoit au dedens d'icellui champ, combien que icellui blé ne feust mie pour lors attemprez ne Assassonné, etc. Vide supra *Assassino*.*

* **ASSAZARE**, Mensurare. *Assazare*, mensurator. *Assazatura*, quod pro mensura exigitur; quæ voces ortuæ habent ab ill. *Assaggiare*, Probare, experiri. Charta ann. 1230. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. sevi col. 365 : *Quum venderent ipsi saltem, sit licitum eis accipere de *Assassino*.*

ribus communis Ferrarie, qualescumque voluerint, pro sale mensurando seu Assazando. Alia ann. 1199. ibid. col. 709: Qui concorditer laudaverunt, ut Assazatores Ferrarie habeant pro Assazatura salis, pro unaquaque navi de sale, sive sit parva, sive sit magna, pro unaquaque volta, septem imperiales et non plus, sive pro Assazatura sive pro denunciatione. Occurrit etiam tom. 2. earund. Antiq. col. 873.

* *Asser vero nostris, pro Saturare, saliare, Gall. Rossasier, Ital. Assaziare. Le Roman. de Robert le Diable. MS. :*

Lors a commandé de recies,
A celz à qui il n'est pas grief,
Que viande s'porcheut assz,
Tant que li folz soit Assez.

Vita J. C. MS. :

Et a veu un changeour,
Qui Malibus estoit apelés,
Riches hom ert et Assés
D'or et d'argent et de deniers.

* **ASSAZATOR**, ab Ital. *Assagiatore*, Examinator, Gall. *Essieur*. *Assazum*, Examinatio, probatio, Gall. *Essai*, Ital. *Assaggio*. Stat. civit. Astur collat. 7. cap. 12. pag. 24. v°: *Teneatur idem potestus... eligi facere in consilio communis Astensis duos inquisidores sive Assazatores, similiter de sex mensibus commutandos, qui jurent legaliter inquirere opera aurea et argentea, et de his Assazum facere ad minus somel quolibet mense.* Vide supra *Assazare*.

* **ASSECSCERE**, Coumencer, asceoir, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684.

* **ASSECARE**, f. pro *Aestimare*. Statuta Nicolai Episc. Andegav. ann. 1266. apud Acherion tom. 11. Spicil. pag. 211: *Nos Assecantes quod timor paenae ad obediendum vos inducat, significamus vobis omnibus, quod si quis vestrum haec de cetero neglexerit adimplere, etc. A lias Assecare, idem est quod Adsecare, Deartuare, membratim concidere.*

* Vox abbreviata pro *Assecurare*. Vide in hac voce.

* **ASSECiare**, Assignare, constituere, a Gall. *Asseoir*, eadem notione. Pactum inter priorem de Fontibus et consules ejusd. villa ann. 1310. in Reg. 46. Chartoph. reg. ch. 33: *Praeterea fuit actum quod consules... acquirere et assignare et Asseciare dicto priori... teneant pro liberatione, quittatione et franquistione decimarum... quadriginta libras Catuenses renduades.*

* **ASSEGLATUS**, Clientela, Contubernium. Gasp. Barthii Glossear. ex Guiberti Hist. Palest.

* **ASSECRETA**, Consocius secreti vel a secretis, idem est. Papias MS. Ecclesiæ Bituricensis. Vide *Asecretis*.

* Consiliarius. Charta ann. circ. 1110. tom. 2. Hist. eccl. Paris. pag. 32: *Archidiaconi, qui oculi et Assecrates episcopi dicuntur, etc. Ubi A secreto: ex Tabul. ejusd. eccl. habet Cangius in voce Archidiaconus.*

* **ASSECTARE**, ASSECTAMENTUM, pro Assetare, Assignare, et *Assetamentum*, Assignatio, constitutio, ut videre est infra. Charta ann. 1308. ex Chartul. Sabaud. fol. 49. v°: *Et quod dictas summas pecuniae usulæat et Assecet, etc. fol. 50. v°: Quidquingentæ Gebennenses anni redditus prædicti cadant et diminuantur de Assecamento*

prædicto. Quæ ultima omittuntur in Hist. Dalph. tom. 2. pag. 142. col. 2. ubi ead. Charta edita est. Vide *Assetare* 1.

ASSECULA, pro *Assecla*. Glossæ Isidori: *Assecla, Buccellatus homo. S. Isidorus de S. Torquato:*

Mittunt Asseculas tesqua querere,
Ut fessa dapiibus membra reficerent.

Vide *Susceptus*.

* *Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641: Asseculis, pedissequis, cursoribus. [** Gemma Gemmarum: Assecla, ein dienstknacht oder ein magt. Vel ascla per syncopam idem.]*

ASSECULARE, Comitari, *Assecula*, Comes, a *Sequo*. Guibertus lib. 2. de Vita sua cap. 1: *Largissimo jam discipulorum Asseculante conventu, etc.*

1. **ASSECURARE**, ADSECURARE, Pignore vel fidejussione interposita securum facere, Gallis *Asseurer*, donner seureté. [Charta Casimiri Regis Poloniae apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MS. pag. 597: *Ipsas treugas firmare, Assecurare et approbare debent per suas litteras.* Litteræ Patentes Ludovici II. Comitis Provinciæ ann. 1414: *Nuvis Venotorum in portu Massilie gratiōe tractaretur, a mari chius et represaliis et aliis debite Assecuratur.*] Charta Pacis inter Regem Angliae Henricum II. et filios, apud Rogerum Hoved. ann. 1174: *Adsecuravit in manu D. Regis patris sui, quod illis, qui servierunt ei, nec damnum, nec malum aliquod hac de causa faciet. Sed proprie Assecurementum spectabat dominos et vassallos.* Constitutiones Siculæ lib. 3. tit. 16: *Domini a vassallis suis Assecurari debent, videlicet de vita, membris et captione corporis sui, et terreno honore.* Ricardus Hagulstadiensis: *Se ad invicem sacramentorum obligatione Assecurant.* Epistola 58. ex iis, quæ habentur tom. 4. Histor. Francor.: *Ego Henricus Assecurabo Regi Francorum sicut domino vitam suam et membra sua, et terrenum honorum suum: si ipse mihi Assecuraverit sicut hominiet fidelis suo vitam meam et membra mea, et terras meas, quas mihi conventionavit, de quibus homo suus sum.* Epist. 62. ibid.: *Comes de Mellento honorem totum de Gornaco Assecuravit Regi contra omnes homines ad magnam vim et parvam, etc.* Tabular. Campaniæ: *Ego Matthæus Dux Lotharingiæ et Marchio notum facio... quod ego Agnetem de Novocastro et Petrum filium ejus Assecuravi, nunquam in personas eorum manus violentias missurus, sed eadem libertate, qua ante fruebantur, gaudere permittam; super quo obides ei constitui, etc.* Dat. 1221. Adde Fulbertum Epist. 6. Ericum Upsalensem lib. 3. Hist. Suecæ pag. 95. etc. [Vide *Deassecurare*.]

* *Essegurer, eodem intellectu, in Lit. remiss. ann. 1369. ex Reg. 100. Chartoph. reg. ch. 427: Icellui Montfaucon dist audit Grisart, qu'il avoit bien besoing de charroier droit; à quoy ledit Grisart li respondit que c'estoient menaces, et qu'il se ferroit Essegurer de lui.* Hinc *Esseurement*, pro *Asseurement*, assecurementum, in Lit. ann. 1354. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 295. art. 10. Nostris *Ascur*, pro *Securus*, si tamen legendum non sit *Ascur*, in Contin. Histor. Belli sacri apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 626: *Noveles vindrent à Salahadin que le roi de France et le roi d'Angleterre estoient croisés, et tuit li autres barons*

*de Crestienté por aler sus lui. Il n'en fut mie liés ni Ascur. Nisi malis interpretari Animosum, cordatum. Vide infra *Asterneare*.*

Monendum tamen *Assecuramentum* non semper clientelæ argumentum extitisse. Sæpe enim qui viribus impares se noverant quam ut a vicinorum incursionibus tutos se præstarent, potentioris alicujus vicini opem implorabant, atque illi dominum suum *Assecurabant*, eo scilicet pacto ut castrum illud hostibus illius adjutorio numquam esset, modo in ipsius tutela et protectione maneret. Hujusmodi sunt *Assecuramenta* quæ Johanni Drocensi Comiti facta leguntur in *Chartulario Montis fortis* fol. 66. et seqq. : *Major de Hernovilla Assecuravit domino Comiti donum suum de Ulmeio.* Porro horum assecuramentorum non eadem sunt omnium conditio; varia enim pro variis stipulationibus, quorum exempla videsis apud D. Brussel Tract. de usu feudorum tom. 2. pag. 853. et seqq.

ASSECUREMENTUM præterea apud Leguleios dicitur securitas, qua coram judice vel domino feudal, qui inter se inimicities ob crimen aliquod perpetratum exercent, sibi invicem de nihil faciendo cavant. Est autem *Assecurementum* una e quatuor viis aut rationibus, quibus inter propinquos contentio ob cardem, aut aliud facinus oborta, quam *Belli nomine* indigitabant, finiebatur. Philippus de Bellomanerio MS. cap. 59: *Le quartre maniere comment guerre fait, si est par Asseurement: si come quant li Sires commandent les parties ci certain à Asseurer l'un l'autre.* Id est: *Quarto denique bellum finit Assecuremento: cum videlicet dominus feudi litigantibus imperat, ut sibi invicem de securitate fidem præsent. Id autem hocce pacto fiebat: alter litigantium, qui bellum iniire verebatur, aut qui jam bello indicto, ab eo recedere solebat, quia forte non adherant vires æquales, quibus se adversus hostem tueretur, adibat dominum feudi, citatoque hoste, ab eodem domino petebat, ut sibi et suis ab hoste fides sacramenta de vita et bonorum suorum securitate præstaretur, totius interim litis et contentionis judicio in domini aut judicis sni arbitrium relato. Quo facto, dominus vasallo suo imperabat, ut securitatem istam præstaret, quam non ipse modo observare, sed etiam agnati, cognative, qui una cum illo bellum amplexi erant, tenerentur. Ita ut si assecurementum a quoquam ex agnatis violatum esset, licet *belli*, ut vocant, *Capitaneus*, seu Dux, non adfuisse, tanquam reus assecurationis violatae, in judicium citaretur. Atque in eo differebat *Assecurementum* a *Trevia*, quod *Trevia* securitatem daret, quamdiu bellum durabat; *Assecurementum* vero ut et *Pax*, vim perpetuo haberet. [Cujus assecurationis violatae pœna describitur in *Stabilimentis Sancti Ludovici* cap. 28: *Se ainsi estoit que uns hons eust guerre à un autre, et il venist à la justice pour li faire Asseurer, puisque il le requiert, il doit faire fiance, ou jurer à celui de cui il se plaint, ou fiancer que il ne li fera dommage ne il, ne li sien, et se il dedans ce li fet domage, et il en puet estre prouvé, il en sera pendus.*] Formula autem assecurementorum, quæ coram judice dabantur habetur in veteribus Reg. Parl. Paris. in hæc verba: *Dominus N. non habet gardam de**

me, nec de meis, nec ipse, nec sui. Quod verbis Gallicis ita conceptum puto : *Mon-sieur tel n'a pas garde de moy, (id est, ne se gardera pas) ni lui ni les siens.* In 1. Reg. fol. 101. in 2. Reg. sign. B. fol. 40. 42. 43. Salanova apud Blancam : *Item quod dicitur : Caveat sibi ab inimicis suis, et consanguineos interficti; sic intelligatis, quando manifestum est homicidium : alias si negaretur ante probationem, esset Assecurandus per consanguineos et amicos interficti.* [Regestum Magnorum Dierum Trecens. fol. 39 : *Dominus Theobaldus de Broyes præsens in curia, Assecuravit Abbatem et Conventum de Oye, familiam et bona eorum, de se et suis, ad usus et consuetudines Campanie. Et dictus Abbas similiter Assecuravit dictum Theobaldum de se et suis.*] Vide præterea Concil. Bituricense ann. 1336. cap. 12. Oyhentartum in Notit. Vasconi. pag. 334. 335. 1. Edit. Magnum Recordum Leodiense pag. 56. etc. Universam materiam Assecuramentorum prosequuntur Consuetudines municipales nostra, Perticensis art. 9. Marchensis art. 157. Averensis cap. 10. art. 1. 3. 4. 5. Melodunensis art. 4. Senonensis art. 8. 169. Trecensis art. 124. 125. Calvimonensis art. 100. Pontivensis art. ult. Camerensis tit. 22. art. 8. Juliodun. cap. 39. art. 3. Pictavens. art. 419. Rupell. art. 9. Præterea Michael del Molino in Repertorio Foror. Aragonens. in v. *Assecuramentum : nos etiam pluribus de Assecuramentis scripsimus in Dissert. 29. ad Joinvillam.* Vide *Assecurare, Assequarare Assecurare et Assicurare.*

¶ ASSECURANTIA, Gall. *Assurance.* Idem quod *Assecuramentum*, apud Rymerum tom. 7. pag. 403 : *Contra speciem Assecurantiam factam et concordatam inter ipsos.*

¶ ASSECURATIO, Eadem notio. Concil. Trevir. ann. 1238. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 186 : *Si quis laicus ecclesiastice persona minus intulerit de corpore proprio, et ammonitus a judice ordinario Assecurare noluerit, nec de ipso accipere rationem, per excommunicationis et interdicti sententias ad Assecurationem de ipsa recipienda compellatur.* Chron. Trivetti ad ann. 1277. apud Acherium tom. 8. Spicil. pag. 640 : *Pro Assecuratione ejus et rationem istorum tradidit Princeps decem obsides de melioribus Walliae absque incarceratione.* Apud Rymerum tom. 13. pag. 426. col. 1 : *Litteras patentes et Assecurationem in debita et sufficienti forma factas, etc.*

¶ 2. ASSECURARE, Comitari. Acta SS. April. tom. 1. pag. 54. ubi de quinque Franciscanis Martyribus in India : *Vir etiam ille, qui eos Assecuraverat, quatuor lictoribus illis viriliter respondit, eos de infidelitate acriter arguendo.* Puto legendum *Assecularerat.*

¶ 1. ASSECURATUS, Certo convictus. Vita B. Lidwinæ Virg. tom. 2. April. pag. 289 : *Nec multo post accusantibus quibusdam, quasi prodictionis civitatis rei Assecurati es-sent, ita quod timerent a Duce Capitali sen-tentia se plectendos, dixerunt, etc.*

* 2. ASSECURATUS, Tranquillatus, pacificatus. Charta ann. 1376. ex Tabul. S. Vict. Massil. : *Reliquaria sacri monasterii S. Victoris cum debita reverentia valeant custo-dire sub salvaguardia civitatis prædictæ Mas-silia, ut tranquillato et Assecurato tempore restitui possint.* Hinc forte nostris *Assegriser*,

pro *Adoucir, appaiser, tranquiliser, mitigare, placare.* Lit. remiss. ann. 1414. in Reg. 167. Chartoph. reg. ch. 382 : *Le supplicant ne se pouoit appaiser ne Assegriser du mes-chief.* *Asserisier*, eodem significatu, in Vita S. Ludov. edit. reg. pag. 292 : *Les ondes d'assaus de toutes pars furent Asserisées.*

¶ 1. ASSEDARE, Sedare, pacare. Charta Ecclesiæ Lugdun. ann. 1298 : *Dantes urbi-tris facultatem terminandi et finaliter Asse-dandi.*

2. ASSEDARE, [Censum describere, Gall. *Asseoir la taille.*] Vide *Assidere 1.*

¶ ASSEDERE, Eadem notio, apud Rymer. tom. 5. pag. 694 : *De Assedendo hujusmodi operarios, artifices et servitores ad summas ultra id, quod quilibet eorum pro labore, operatione et servitio suo... ceperunt.* Et paulo post : *In auxilium solutionis summarum... sunt Assessi, id est, rata pecuniæ portio eis imposita est exsolvenda.* Vide *Assidere 1.*

ASSEDIARE, Vox Italica, Obsidere, oppugnare, Gall. *Assieger.* Vita SS. Emerii et Candidæn. 6 : *Venerunt in civitatem vocatam Querquens, et Rex tenuit eam Asse-diata per 7. annos.*

* Chron. Bergom. ad ann. 1403. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 934 : *Homines partis Guelphæ.... Assediaverunt ipsos homines super ipsa ecclesia, etc. As-seoir, eadem notio, in Contin. Hist. Belli sacri apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 596 : Cis li conseilla qu'il semonist ses os, et ala Asseoir Tabarie.* Vide *Assidiare.*

* ASSESTITIO, Taxatio, peræquatio, Gall. *Assiete.* Charta ann. 1258. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 909 : *Qui assedebunt nostraras talias, debent mandare dicto Oliverio vel ejus allocato, quod veniant ad firmas et talias assedendas, ... et quando quindecim dies transiti fuerint post hujusmodi affirmationem et Asseditioem, etc.* Vide in *Assidere 1.*

¶ ASSEDIUM, Italis *Assedio*, Obsidio Memoriale Potestatum Regiens. ad ann. 1245. apud Marten. tom. 8. col. 1114 : *Et ceperunt Gorgonzolam, ad cuius Assedium fuit captus Rex, et recuperatus per populum Reginum.* Ibidem in Regimin. Padua ad ann. 1324. col. 437 : *Relicto dicto As-sedio, et facto pacto et concordio.* Vide *As-sidere.*

¶ ASSEDUM, ab *Assideo*, pro *Essendum.* Locum vide in *Sabuta.*

* ASSEFALLIA, Pertinacia, obstinatio. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Testardaria, Prov. Assefallia.* [** Ἀσφάλτια.]

ASSEGIA, Piscis species, Occitanis forte nota, in Charta Raimundi Comitis Tolosani ann. 1181. apud Catellum in Hist. Comitum Tolosæ pag. 216. [* Vide supra *Asiga*.]

¶ ASSECURAMENTUM, Idem quod *Assecuramentum*. Regestum Magnorum Dierum Campaniæ fol. 17 : *Super Assecu-ramento, quod petit sibi concedi Johannes Domini-nus de Noeroie Miles a Duce Lotharingie qui diffidavit eum.*

* Charta ann. 1143. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 500 : *Si de aliis placitis et Assecuramentis et convenientiis, quæ hic scripta sunt, aut scripta non sunt, aliquid minus fuerit, etc.* *Asseguranche*, eadem notio, in Charta ann. 1424. tom. 2. Hist. Leod. pag. 446.

¶ ASSEGURARE, ab Hispano *Assegurar*, Gall. *Assurer*, Aliquem rei alicuius posse-sorem securum præstare. Jos. Moret. Antiq. Navarræ pag. 651. ex Archivo de Calahorra num. 7 : *Ego Didacus Lupi, cum sim Canonicus Calagurritana Ecclesie, rogavi Curie Regi Navarre, et ipse pro amore meo Asse-guravit Priori et Canonici Calagurritana Ecclesie octo juga boum, cum octo homini-bus, quatuor in Calahorra et quatuor in Mu-relo.* Vide *Assecurare 2.*

* ASSEIATOR, Examinator, probator, Gall. *Essaieuor.* Memor. D. Cam. Comput. Paris. fol. 66. 10 : *Philippus d'Orgemont, generalis Asseiator monetarum per literas regis datas xiiij. Octobr. 1364.* Vide supra *Assazator.*

* ASSELLA, Axilla, Gall. *Aisselle*, ut *As-sella.* Constit. coenobii S. Petri-mont. apud Hugon. tom. 2. Monum. sacr. antiqu. pag. 435 : *Post Completorium fratres ad lectus venientes, cum gravitate in lectis suis as-sideant, et extractis posteante lectum solitaribus, crura sua cum honestate ad se contrahant, deinde oportimento, quo se debent tegere, usque ad *Assellas* adducto, etc.*

¶ ASSELLA, Axilla, Gall. *Aisselle.* Pro-cessus de Vita et Miraculis S. Yonis cap. xiv. tom. 4. Maii pag. 569 : *Et brachia ha-bebat unum super aliud involuta et juncta, et manus clausa subtus spatulas sive *Assellas*.* Vide *Ascella 1.*

ASSELLARE, [Ventrem exonerare, Gallis, *Aller à la selle.*] Conradus de Geilenhusen apud Marten. tom. 2. Anecd. col. 1209 : *Anastasius Papa II. qui inciderat in heresi, jam damnatam, dum Assellaret misit intestina. Petrus Albianus Tretius legit Assellaret cum unico s. j.* Vide *Sella.*

¶ ASSELLATIO, Eadem notio. Vide *Sella.*

* ASSELLI ET HAMATI, Factiones binæ, quarum dissidiis Hollandia olim conflagra-vit : prior ab *Assellus*, piscis genus; altera ab *Hamus*, quia jactabant se *Assellis* futuros, quod hamus pisci, nomina mutuatae. Harum meminit Joan. Arkelius episc. Ultraject. circa ann. 1350. in Batav. sacr. pag. 186. col. 1 : *Sub ipso impium bellum inter Wilhelmum, et matrem ejus Margare-tam Augustam saevit, foton duobus Assel-lorum et Hamatorum execrandis apud Hol-landos factionibus, non minus quam Guibelinorū et Welforum in Italia.* Vide notas ibi et supra *Assellata*

ASSEMBLATA ILLICITA, est trium aut plurium in unum locum conventus, ad illi-citatem aliquod violenter perpetrandu[m]. Co-well. ex Gallico *Assemblée illicite.*

¶ ASSEMBLATA nude sumitur etiam pro legitimo cœtu, apud Baluz. tom. 2. Hist. Avrern. pag. 781. in Charta ann. 1308 : *Concedimus hominibus prædictæ villa S. Amandi nunc habitantibus, et aiuande re-nientibus ad dictum locum, Consules, Com-munitatem et Assemblatam, usus, consuetu-dines, franchises et libertates sub modis et formis infra scriptis.*

* ASSEMBLARE, a Gall. *Assembler*, Con-venire. Charta Matthæi dom. Montismor. ann. 1200. in Chartul. S. Dion. pag. 304. col. 1 : *Ego et heredes mei Assemblabimus cum abbate S. Dionysii vel successoribus ejus ad ultimum, quæ est inter Spineolum et viam,*

quæ ducit de Argentolio ad Montemmorenciam... Hæc autem Assemblatio, postquam ab alterutra parte submonita fuerit, ultra tres justas demandationes, nisi de consensu parvum, differi aut prorogari non poterit. Vide Assemblatio. Nostri vero Assembler à quelqu'un dixerunt, pro Cum aliquo congregati. Lit. remiss. ann. 1391. in Reg. 141. Chartoph. reg. ch. 293 : L'exposant veant leur grant rigueur se priest à crier aux villains, aux villains; et en ce faisant l'un d'eux vint Assambler audit exposant d'une lance : pour quoy icellui exposant lui couru sus et le mist à terre. Entreassambler, eodem sensu in aliis lit. ann. 1364. ex Reg. 94. ch. 55 : Le suppliant et ledit bastard seentreassamblerent et batillerent ensamble, telement que ledit bastard demoura mort. Unde Dessambler et Dessembler, Sejungere, vulgo Séparer. Lit. remiss. ann. 1370. in Reg. 100. ch. 660 : Icellui Jaquin eust pris ledit Motu et geté par terre; lesquelz ledit Jaucon Dessambla. Aliæ ann. 1380. in Reg. 118. ch. 412 : Lesquels Guiot et Mulart s'entreprendrent et combien qu' l'exposant feist tout son pouvoir pour les Dessembler, etc. Nostris præterea Assamble, Acervus, vulgo Monceau, tas. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : Assamble, exageratum vel exagératum.

ASSEMBLATIO, Conventus initus ad item componendam. Charta Matthæi Comitis Bellimontis ann. 1207. apud Doubletum in Hist. Sandion. pag. 896 : Notum facio... quod cum peterem ab Abbatte B. Dionysii domino meo Assembilationem apud Spinam de Maffers, super omnibus querelis, qua inter me et ipsum emergerent, et ipse Abbas mihi em non mihi recognosceret : tandem sapienti usus consilio, in præsentia domini mei Abbatis B. Dionysii in Curia ipsius apud B. Dionysium ipsi Assembilationem in perpetuum renuntiavi, et ipsum quitavi, et recognovi, quod debet venire in Curiam ipsius pro recto faciendo et debendo super omnibus querelis, etc.

ASSEMBLEA, in Statutis Ord. Hospital. S. Joannis Hieros. tit. 1. § 4. tit. 8. § 4. quid sit, sic exponitur tit. 19. de verbor. significat. §. 12 : Assembleas Galli Congregations vocant, quo utimur, quando Fratres nostri pro aliquibus rebus, ad Ordinem nostrum spectantibus, una conveniunt. Jacobus Pergaminus in memoriali lingua italicæ : Assembrare, Asembrarsi, voci Provenzali usata da scriptori antichi, significano ragunarsi, congregarsi, abbocarsi insieme a publico parlamento : quindi vienne Assembrea, o Assemblea, che vale ragunanza et abbocamento. [Rymer. tom. 7. pag. 746. col. 2 : Congregations, conventicula, Assemblies, etc.]

ASSEMBLEIA, Conventus, congregatio, a Gall. Assemblée. Lit. ann. 1351. in vol. 2. arest. parlam. Paris. : Philippus de Juiliaco miles et Petrus de Chinitaco scutifer nuper Assembleias sive congregations amicorum suorum et gentium armorum fecerant. Desassemblee, eadem acceptione, in Lit. remiss. ann. 1416. ex Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 413 : Lesquelz furent par aucuns de leurs amis et voisins illecques desassembler; et la Désassemblee faite, etc. Assemblée, Congres-sus, Gall. Choc, apud Villehard. cap. 71 : Li Grieu lor tornent les dos, si furent desconsiz à la premiere Assemblée. Pro Congressio,

Gall. Commerce, in Charta ann. 1331. in Reg. 66. ch. 513 : Disoit que seu Guillaume Alement fut engendré et nez de Assemblée dampnée, c'est assavoir de homme marié en same mariée.... Guillaume de Tannay nians... que ledit seu fust engendré de cohit ou assemblée comme dessus, etc. A assemblée, pro Catervatim, Gall. Ex corps. Charta Joanna reginæ pro piscatoribus Nogentis supra Sequanam ann. 1367. in Reg. 116. ch. 221 : Ne pevent lesdiz supplians pescier à Assemblée, ne autrement à autres engins que dessus est dit. Sed et Assemblément dixerunt pro Simul, una, Gall. Ensemble. Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 115. ch. 64 : Comme ledit Jehan et icelle Juste eussent loué Assemblément une certaine chambre secrete, où ils avoient leur repaire, quant bon leur sembloit. Aliæ ann. 1470. in Reg. 196. ch. 293 : Icelui Hacquin et le suppliant prindrent Assambleement le chemin droit à ung arivouer, etc. Assamblement dicitur de Militibus ordinatis dispositis. Le Roman de Robert le Diable MS. :

L'emperre forment l'esgarde
Qui avant estoit en l'angarde,

Pour esgarder l'Assamblement.

* Unde Desassamblement, Clades, dissipation, vulgo Déroute, apud Guill. Guiart. ad ann. 1267. :

Ne denoura pas longuelement

Après le Desassamblement

Des desusdites ataines.

¶ ASSEMPER, pro Ad semper, Gall. A jamais, pour toujours. Rymer. tom. 8. pag. 275 : Quitti permaneant Assemper et immunes, etc.

* ASSEMPERARE, In Perpetuum assignare. Assemperatio, ejusdem conditionis assignatio. Charta ann. 1394. tom. 6. Anecd. Pezii part. 3. pag. 106. col. 1 : Assignatis, Assemperatis perpetue, et unitis, atque possessione, qua præfati abbas, conventus et monasterium pro tempore existentes incorporationem, et annexionem, et census assignationem, Assemperationem, et unitiōnem..... hactenus possederunt. V. Assemper. [** Conf. Haltaußi Glossar. German voc. Ewigen et Ewigkeiten col. 418. Chart. ann. 1301. ibid. col. 1792 : Hæc omnia et singula post obitum nostrum ad manus mortuas seu Perpetuas prædicti Monasteri perveniant.]

¶ ASSENAMENTUM, Dominice manus injectio in res aut prædia. Practicis veteribus Assenement, Suisse seconde, Main mise. Est etiam Assenamentum idem ac assignatio, practicis Assene, Assignation. Charta Hugonis de Husseia ann. 1224. ex Tabulario Corbeiensi : Ego vero dictam præposituram... quitavi in perpetuum cum omni jure ad eandem pertinente, videlicet justitiis, relevaminibus, mortuis manibus, invadiamentis, Assenamentis, etc.

* Nostris Assenement, eadem notione. Charta ann. 1320. ex Chartul. S. Martini Pontisar. fol. 33. v° : Ledit Jehan en a oblige ausdis religieus et à leur successeurs en ladite église et delessié par especiale obligation desorendroit, ès nom de pur Assenement et de guge, toutes les choses ci-dessous contenues. Assainenement, ibi fol. 28. ex Charta ann. 1332. Vide Assennatio.

¶ ASSENARE, In res aut prædia jure dominii manum mittere, Assener in Consuetud. Arvern. cap. 21. art. 6. cap. 22. art.

a. Arrestum Parlamenti Paris. anni 1331. pro Monasterio Bonæ-Vallis, ex Archivis ipsius Monast. : Ipse Comes absque requesta ipsorum Religiosorum infra annum debet posse dicta bona extra manum suam, alioquin dicti Religiosi Assenaverunt et Assenare consueverunt et potuerunt ne possunt ad dicta bona et tenere tanquam sua.

* ASSENCEIA, Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : Assentatio, id est, consensio, ut si quis tibi de aliqua re dicat, et tu illi assentias, ipsæ res Assenciea nuncupantur. Acence, eodem sensu, in Stat. ann. 1369. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. p. 223 : Se eulz ou autres ne le faisoient par nostre congé et Acence. Acence, Remissio, abolitio, in Vita J. C. MS. :

La Mazelaine a ponrpensé
Con le porra servir à gré;
Par coi peult avoir l'Ascence
De ses pechies, dont a peasance.

Vide Assentie.

* ASSENNARE, In res aut prædia manum mittere, occupare, nostris Assener. Charta ann. 1246. in Chartul. eccl. Lingon. fol. 32. v°. ex Cod. reg. 5188 : Ad bona nostra ubicumque sint mobilia et immobilia, quæ propter specialiter eidem obligamus, possit Assennare, et recursum habere, et auctoritate propria vadire. Charta Guillel. de Veteri-ponte ann. 1289. ex Chartul. S. Joan. in valle : Nous pourrions prendre tant seulement leur bien dessus l'estal, ou Assener à l'estal, et mettre en nostre main. Vide Assenare.

* ASSENATIO, Assignatio, addictio. Gall. Assignation. Charta ann. 1228 : Ego autem assignationem et Assennationem istam... laudavi, in Probat. Hist. Castil. pag. 48. Assene conventionel, in Consuetud. Lilleensi art. 23. 28. Douaire et Assene, in Hannoniensi cap. 53. 72. 80. Montensi cap. 21. Valentianensi art. 84. Assenement, in Bubonensi art. 409. etc.

¶ Boutellerius in sua Summa lib. 1. tit. 97. pag. 555 : Item peus et dois seavoir que la dame ou la demoiselle n'a droit de douaire, si le mari l'avoit au mariage avancée d'aucune chose, ou Assenée sur son heritage; car deux douaires ne peut-elles avoir ensemble, mais il convient qu'elle se tienne, au quel qui mieux lui plaira, ou à l'Assene ou au douaire contumier; et ainsi en est-il usé. Quo in loco vox Assene intelligenda est de parte bonorum mariti statuta et fixa, quam uxori sue, dum eam ducit, assignat.

¶ ASSENSA, idem quod Accensa, Datio ad censem, census. Testamentum Roberti I. Comitis Claromontis ann. 1262. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 262 : Volo quod solvatur... viginti sex libras Claromontenses, quas percipiat in talia seu Accensa, quam debent homines de Vodbla. Ibidem pag. 277. in Testamento Roberti II. Comitis Claromontis ann. 1281 : In redditibus et juribus que habemus et consuevimus habere in Assensa de Nivernis. Vide Accensa.

* ASSENSAMENTUM, Eadem notione. Consuetud. Lemovic. art. 61 : Si aliquis concedit et tradit terram suam ad censem et acceptamentum nihilominus pretio sibi dato, is censem valeat plus quam ipsum pretium, hujusmodi contractus habetur pro Assensamento, nec in isto casu ille cui traditur, taliter de dicta terra debet solvere vendas.... si vero censem secundi vel ultimi Assensatoris

*ultra censum vel census prioris vel priorum Assensatoris, vel Assensatorum, non valet amplius, quam pretium in Assensatione humi-
mo pro venditione habetur.*

A S S E N S A R E , Dare vel accipere ad censem, Fall. Donner, vel Prendre à cens. Consuetudines Lemovic. loco mox laudato: *Nec in isto casu ille cui traditur taliter de dicta terra debet solvere vendas, ille etiam cui terra taliter est Assensata potest ipsam terram alii Assensator sine requisitione domini a quo ipse Assensaverat ipsam terram. As- sensare seu ad firmam dare, in Statutis MSS. Augerii II. Episc. Conseran. Vide Accen- sare.*

* *Assensir, eadem notione, in Charta ann. 1509. ex Reg. 13. Corb. sign. Habacuc fol. 6. v° : A este accordé de Assensir et mettre à usa ge de prez les terres qui s'ensuivent. Hinc*

*; **A S S E N S A T A R I U S ,** Qui sub anno cenu tenet. Charta ann. 1457: *Recognoscentes dicti Assensatarii se fuisse etesse causa et ratione premissorum assensatorum justi- ciabiles.... ejusdem domini.... et castellania de Droiz. Vide Advensatarius 2. et mox As- sensator, 2.*

A S S E N S A T I O , ut Assensamentum, in Consuetud Lemovic.: *Et si census valeat plus quam pretium hujusmodi ultima Assen- sationis, habetur hujusmodi contractus pro Assensamento, nec vendas sunt persolvenda.*

A S S E N S A T O R , Conductor ad cen- sum annum. Vide Assensamentum.

* 2. **A S S E N S A T O R ,** Qui ad censem dat. Assensatorius, qui sub anno censu accipit. Charta ann. 1406: *Pro qua quidem assensa dicti conjuges Assensatores habuerunt..... xx. libras moneta regie nunc currentis a dicto Joanne Dubois Assensatorio, pro intragis premissorum assensatorum. Pluries occurrit ibidem.*

* **A S S E N S I A ,** Facultas utendi rebus alienis tanquam suis, idem quod Aisantia. Vide in hac voce. Charta Gualteri episc. Laudun. ann. 1153. in Chartul. S. Vincent. Laudun. ch. 59: *Ad usus etiam ecclesie ejusdem, tam in pasturis quam nemoribus, Guiardus et Hugo de Montecabilonis Assen- sias in elemosynam concesserunt.*

* 1. **A S S E N S I O ,** Adulatio, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646.

* 2. **A S S E N S I O ,** Datio ad censem, seu ad firmam, vel Praestationis alicujus in cen- sum annum commutatio. Stat. eccl. Lug- dun. MSS.: *Thesaurarius non potest nec debet assensare alicui archipresbyterorum ceram in perpetuum, quam debent capitulo, ... et si aliquando factum fuerit de jure non debet nec potest stare illu Assensio. Privil. Philippi II. Rom. reg. ann. 1208. tom. 2. Hist. Leod. pag. 389: In Leodio de venditione vini debet bis in anno instituto et Assensio ex consilio ecclesiae et civium fieri. Vide Assensa.*

A S S E N S O R , Eadem notione, qua Assensator, 1. apud Labbeum tom 11. Con- cil. col. 741.

A S S E N S U A R E , Idem quod Assensare Charta Henrici Episc. Eduensis ann. 1153: *Ivo de Avalone et uxoris ejus Assensuarunt fratribus Regniacensis Ecclesie... totam ter- ram, etc.*

A S S E N T A N E U S , Consentiens, in Gloss. Isidori: *Consentaneus. Statuta Ordinis S.*

Gilberti: *Qui conscius sit et Assentaneus in iis, quæ ipse vendiderit, etc. Occurrerit etiam apud Albertum Argentin.*

A S S E N T A R E , Consentire, assen- tiri, concedere. De S. Hugone Archiep. Rotomag. tom. 1. Aprilis pag. 844: *Ego Hugo Metensis primicerius Sacerdos humilis et germanus meus vir illustre Arnulphus Dux... Assentaverunt in hunc modum et se- cundum tenorem istius litteræ.*

A S S E N T A R E , Tenere ad censem. Gall. *Tenir à cens.* Charta Agnetis Comitissæ Pietav. ann. circ. 1060. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 186: *Assentunt autem ipsum molendinum Clerici S. Nicolai per sin- gulos annos de Clericis S. Radegundis uno modio, etc.*

A S S E N T A T O R , Conductor, qui tenet ad censem, in Conc. Burdigal. ann. 1255. apud Labbeum tom. 11. Concil. col. 741. ann. 1255: *Assentatores autem deciminarum, etc. Sed Cangius putat legendum, Accen- tatores. Si tamen mendum non sit in voce superiori, tam dici potest Assentator quam Assentare.*

A S S E N T E S , pro Absentes, in Constitutionibus MSS. Cluniac. non semel occurrerit: *Priores hujusmodi sic Assentes ad prioratus suos revocent.*

A S S E N T I A , Idem quod Firma, Domus rustica, Gall. Cense, Ferme. Diploma Ada abbatis de Novo Castello apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 915: *Quod si Comes domum vel firmitatem edificaverit quantum terra ad hoc opus cepirit, tantumdem et nos ad domos nostras et As- sentias componendas occupabimus.*

* Est potius, idem quod Aisantia, Com- moditas, usus. Vide supra Assensia.

A S S E N T I A , f. pro Essentia, Na- tura, indoles. Guibert. lib. 1. de Vita sua cap. 14: *Et cum juvenis illius statum As- sentiamque requires, reperit ejus animum enixius ad aggrediendum sanctiora proclivem.*

A S S E N T I A , ab assentio, tis, id est, assentationes, adulaciones. Papias. [* Vide supra Assensia et Assensio. 1.]

A S S E N T I M E N T U M , Assensus, con- sensus, nostris olim Assenz. Charta ann. 1124. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 427: *Et de ista hora inantea ego non te guerrejabo, nec homo nec femina per meum consilium, neque per meum Assentimentum, etc. Alia ann. 1151. ibid. col. 535: Egopredicta Her- mgardis de his omnibus supradictis non tibi totum neque aliquam partem tollam, nec homo vel homines, femina vel feminæ, per meum in- genium, nec per meum consilium, nec per meum Assentimentum. Lit. pro restitu. commun. Tornac. ann. 1370. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 376. art. 8: Les ordonnances touchans le commun prouft de la ville soient faites... par l'Assenz des trois concistoires.*

Paulo ante: Et ce qui par l'accord des trois concistoires sera ordonné pour le prouft et utilité de la ville, vaudra et tendra.

* **A S S E Q U U R A R E ,** Aliquem, rei alicuius possessorum, securum facere. Charta ann. 1179. inter Probat. tom. 2. Hist. Lothar. col. 383: *Si forte ipsum sine legitimo hærede propriæ carnis suæ decedere contig- rit, et ipsum per homines suos Assequurari fecit, et pro libitu suo de his eleemosynam facere poterit. Vide Assegurare.*

* **A S S E R A T U M ,** Tabulatum, Gall. Plan- cher, quia ex asseribus fit. Charta am. 1416: *Ad causam emende per propositum Cameracensem in eodem furno, quia pistor porcos in loco seu Asserato, Gallice se planequier, tenebat, levata, etc. Vide infra Assericum.*

A S S E R A T U S , a Gall. Acérè, Chalybe duratus. Reparat. factæ in senescal. Car- cass. ann. 1435: *Duos piques ferros As- seratos, etc. Vide infra Assire.*

* **A S S E R C I R E ,** pro Accersire, Gall. Ap- peller. Bened. abbas Petroburg. de Gest. Henr. II. reg. Angl. tom. 1. pag. 346: *Alexander Papa mandavit predicto Alexio subdiacono, Apostolicæ sedis legato, et di- stricte præcepil ut Assercire Rogerium Eb- racensem archiepiscopum, ... et cum eo mandatum exequeretur.*

* **A S S E R E R E ,** Promere, perire, dispo- nere, terminare, Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. [** Glossar. in Cod. reg. 7644: Asser- ere, causam agere.... promerere, (leg. pro- mere), aperire, disponere, terminare. Gemma Gemmarum: Asserere, affirmare vel plan- tare, bevestigen, vel liberare.]

A S S E R E S , Papias MS.: *Asseri apud veteres dictæ sunt faeminae non que ubera dabant, sed sub quarum cura nutre- bantur infantes. Vide Nonium in Assi, Nutrices.*

A S S E R E S , Tegmen libri ex asseri- bus. Chronicum MS. Regum Francie et Musæo D. de Cangé: *In uno parvorum li- brorum Cumere Compotorum ad Asseres, & corio viridi, etc.*

* **A S S E R E U S ,** Ligneus, ex asseribus compactus. Vita B. Goberti tom. 4. Aug. pag. 383. col. 1: *Ascendit et in equum, qui adeo erat maceratus, ut potius videbatur As- sereus, quam carneus. Vide Asserus.*

* **A S S E R I A ,** Charta ann. 1305. pro mo- nast. Bonazumbæ in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 345: *Triginta duo sextaria aliq[ue]ntes ad mensuram Albæ, valentes novem quar- tones cum dimidio ad mensuram Tholæ, pro Asseria redditus. Sic pluries ibi, sed pro Assisia, quomodo ubique legendum es, aut saltem eadem notione intelligendum, scilicet pro assignatione redditum ex des- gnatis prædiis annuatim percipiendorum. Vide in Assisa.*

* **A S S E R I A T G I U M ,** Districtus, juris- dictio, Gall. Ressort; si tamen legendum es est Asseriatgum, eodem sensu accipendum. Pactum inter regem, episc. et consules Ca- ture. ann. 1351. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 487: *Item nullus civilis... extra Asseriatgum suum de Caturco debet conveneri, nisi extra dictum Asseriatgum constaret ipsa delictum... commisisse. Vide supra Asseriat- gum.*

* **A S S E R I C I U M ,** Tabulatum, Ital. duc- rello, asserulus. Chron. Domin. de Gra- vina apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 672: *Moti igitur pietate capitani ipsi, et totus exercitus ignem cessare jaserent; et viri illi per appositorum per eos Asserici descendere incepérunt. Vide supra Asser- icum.*

* **A S S E R I N U S ,** Factus ex asseribus. Vita Ven. Idæ Virg. tom. 2. Aprilis pag. 165: *Illa vero nunc hos nunc illos in per-*

tem Asserium super quem stabat, ante se posuit.

* **ASSENIUM**, a Gall. *Acier*, Chalybs. Charta ann. 1327. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 304 : *Exposuerunt nobis.... eorum predecessores in accipitum accepisse a gentibus tunc regis meneria ferri, ex quo fit calix seu Asserium*. Leudæ min. Carcass. MSS : *Item de cartairo de Asserio, 1. den. Pedagium ann. 1404. ex Tabul. Massil. : De quodlibet quintale ferri, sive aeris, vel Asseri, etc.*

* **ASSERNIZAMENTUM**, Metarum fixio, ut videtur. *Assernizare*, Limites defigere, Gall. *Borner*. Terrear. Bellijoc. fol. 37. v° : *Item de novo Assernizamento per eosdem nobiles Stephaneto Michon et dicto Guillelmo ejus filio facto, debere confitentur duos denarios Viennensis monetae*. Fol. 38. r° : *Item etiam de novo Assernizamento per eosdem dominos dicto Stephaneto Michon facto, debita aquantia prius facta cum Hugonino Humbert, Claudio Burestier, etc. Fol. 39. r° : Juxta nemora dictorum consortum Assernizata ex Oriente, etc. Et fol 368. v° : Juxta formam et tenorem eorum Assernizamenti facti in camera computorum Villefranche. Vide infra Assetamentum 1.*

* **ASSERTAMENTUM**, Assertio, affirmatio. Testam. Jacobi de Sabaudia ann. 1360. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 1045 : *De quibus constare asserrit instrumento publico recepto,.... et casu quo de ipso Assertamento non appararet, etc. Vide Assertion 1.*

* **ASSERTARE**, Affirmare. Opusculum Gurhedini Monachi ex Chartario S. Crucis Kemperleg. : *Hæc est possessio Ecclesie Crucis... Assertantibus totius Cornubia primatis.*

* 1. **ASSERTATIO**, assertio, affirmatio. Processus contra Petrum Regem Arragonum ann. 1282. apud. Acher. tom. 2. Spicil. pag. 661 : *Argumenta verisimilia defensuri; vox præterea publica et communis quasi Assertionis incessat.* [** Charta Guillelmi Com. Holland. ann. 1357. ap. Lapponb. in Docum. Histor. Hanseat. pag. 442 : *Emptor infra prædictum diem certam Assertionem super emptorum solucione bonorum faciet venditori.*]

* 2. **ASSERTATIO**, Defensio, tuitio, Gall. *Assurance, defense, ab asserer, Soutenir, Defendre*. Acta Concilii celebrati apud Lomberum diœcesis Albiensis tom. 10. Fragment. MSS. Stephanotii pag. 37 : *Anno ab Incarnatione Domini 1165. taliter definitiva sententia lata est super altercatione et Assertione atque impugnatione fidei quam expugnare nitebantur quidam qui faciebant se appellari Boni homines, etc.*

* **ASSERTATOR**, Præs, sponsor, Gall. Caution, Garand. Chartæ huic multi testes et Assertatores subscripti, in Annal. Benedict. tom. 5. pag. 33.

* **ASSERTIONALITER**, Certo, sine erroris metu. Vita S. Aviti tom. 3. Junii pag. 357 : *Eleganter quippe et Assertionaliter de eo dicitur : Amavit eum Dominus et ornavit eum, stola gloria induit eum.*

* **ASSERTIVE**, Affirmate, Gall. Affirmatively, olim *Assertivement*. Au-certain, certitudinaliter, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Inquisit. ann. 1340. ex Cod. reg. 5190. fol. 72. v° : *Sed tamen hoc non*

*deponit Assertive, quia non recordatur ad plenum. Lit. remiss. ann. 1409. in Reg. 164. Chartoph. reg. ch. 26 : En oultre dist et confessa vrayement et Assertivement, etc. Acertené, Certior factus, in Lit. Caroli V. ann. 1358. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 21 : *Nous Acertené des choses dessus dites, etc. Vide Assertionaliter.**

* **ASSERTOR**, Advocatus, causidicus. *Vetus Judicatum sub Carolo M. apud Catel-lum lib. 5. Rerum Occitan. pag. 742. et Steph. Baluzium : Ibiique in supradicto nunc judicio veniens homo nomine Arluinus, qui est Assertor, vel causidicus et mandatarius Danielo Archiepiscopo, etc. Habentur eadem verba ibidem pluries. Aliud Judicatum ann. 1021. apud Diagam lib. 2. Hist. Comit. Barcinon. cap. 31. ubi Comes controversiam ad judges Ecclesiasticos remittit : Volo, ut justitia non deperire; sed ut me aut meo Assertore præsente cito compleatur. Infra : Assidente quodam procere Guillermo et agente per imperium Comitis vocem querentium una cum ipsis justitiam petit.*

ASSERTOR PACIS. Vide *Pax*.

* **ASSERVATORIUM**, Arca seu locus rebus asservandis, apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 345.

* **ASSERVARE**, Servituti addicere, Gall. *Asservir, assujettir*. Charta terrierii Chassagnies ann. 1399 : *Et de novo terra Asservata fuit ad servitium duodecim denariorum. Charta Thossiacensis ann. 1404 : Debet sex denarios Viennenses pro pedo sibi Asservata, id est ad servitium data, cum obligatione cuiusdam clientelæ.*

* Hoc est, sub anno servitio seu præstatione concedere, nostris olim *Asserviser*, eadem notione. Charta official. Matiscon. ann. 1455 : *Dictus dominus (Petrus le Par-dessus) de voluntate cuius supra (Franciscæ de Chintriaco ejus uxoris) abberget et Asservatis dicto Daniel acceptanti quamdam suam ipsius domicelli domum, cum curia, curtili, columberio.... cum pertinentiis, sub anno et perpetuo servitio laudimia, remuagia et alia iura ad dominum directum, ratione dominii directi, spectantia, juxta loci consuetudinem solvendo. Charta admortisat. ann. 1412. in Reg. 166. Chartoph. reg. ch. 272 : Lesquelles terres lui ont été Asservées au service annuel de douse deniers Viennois.*

* **ASSERVICIALE**, Eadem significazione, qua *Asserviare*. Charta ann. 1284. ex Chartul. Cluniac. ch. 343 : *Johannes Morini (debet) quatuor solidos servitii pro xij. bichenis terræ et iij. charretas seni, Item terræ de Valtresoul, quæ non sunt Asserviciatae,.... debent valere xij. solidos.*

* **ASSESSIA RETIS**, Positio, vel jactus retis in fluvio. Charta fundationis Abbatiae Blanckelandæ ann. 1154. apud Columbum : *In Chetevilla terram Hugonis Tauri et pisces excusle quoconque modo capiantur, et Assessiam Retis in novio molendini ad capienda anguillas, et si voluerint in eo facere pescaturam.*

* **ASSEMINI**. Vide *Assasini*.

* **ASSEMINUS**, f. Ad sicarios pertinens. Bonif. de Morano in Chron. Mutin. ad ann. 1329. apud Murator. tom. 11. Script. Ital. col. 120 : *Aliqui etiam metu clericalem habitudem deponendo, secularum habitum suscepserunt, negantes se de cleri genere sive se-*

cta, portando insuper habitum Assesimum, ne nosci valerent per ipsos Theotonicos esse clericos forma aliqua.

* **ASSESSARE**, Ad censem dare, Donner à cens. Tabularium S. Petri Vosensis fol. 56 : *Ademarus Abbas Assessavit Stephanu bajulo stabulum cum fenestris quæ conjunctæ sunt domui ejus; ut omni anno... 1. sextarium de vino reddat, etc. Vide Accensare.*

* 1. **ASSESSIO**, Judicium consessus, Gall. *Seance, Assise*. Litteræ Gilonis de Versailles, et Rainaldi de Bestisiaco Ballivi regii circa initium 13. sæculi in Tabular. S. Vandreg. tom. 2. pag. 1375 : *Priorem de Riverescort traxerunt in causam coram nobis et multis aliis in plena Assessione. Vide Assisia.*

* 2. **ASSESSIO**, Assignatio redditus ex fundo percipiendi. Charta Odoardi domini Montis-acuti de fundatione Ecclesie S. Georgii Cabilonensis anno 1322. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 258. D : *Et omnes res et singulas super quas dictæ octies viginti libratae terræ sunt, ut supra dicuntur, assignatae, et Assessæ, mortificare et mortificatas in posterum tenere, et dictas Assessiones et assignationes ac traditionem, ut predicetur factus, dignetur ratificare ac etiam approbare. Vide Assidere 1.*

* **ASSESSOR**, Qui tributa peræquat vel imponit. Vide *Assidere 1.*

* **ASSESSOR FERCULORUM**, Qui sercula in mensa ponit, qui assidit les plats. *Assour*, in libro Gallico de Ministris Regis Angliae a Cowello laudato. Occurrit in Fleta lib. 2. cap. 14. § 2. cap. 16. § 1.

* **ASSESSORES**, pro *Ascensores*, vel *Sessores* equorum, in Chronicis Colmariensi semel ac iterum ann. 1297.

* 2. **ASSESSORES**, Idem qui *Adjutores*. Vide supra *Adsessores*.

* **ASSESSORIA**, Assessoris, seu judicis munus, in Concilio Albiensi sub Zeno Legato Sed. Apost. cap. 14. [Rolandinus Patavinus de factis in Marchia Tarvisina cap. 12. lib. 5. apud Murat. tom. 8. col. 243 : *Hujus potestatis judices fuerunt hoc tempore dominus Monasterius, D. Riccius, et D. Bonaventura de Pergamo, cujus Assessoria venit ad malum finem.*]

* **ASSESSORIUS**, Idem qui *Assessor*, Gall. *Assesseur*. Concilium Avenion. anni 1326. can. 16. apud P. Gassendum ad calcem Notitiae Ecclesiae Diniensis : *Item statutimus, quod excommunicati in judices, consules, rectores, bajulos, potestates, Assessores, vel notarios, aut alia quævis publica officia nullatenus assumantur. Vide Assidere 1.*

* **ASSESTARE**, vox Italica, Exæquare, ad legitimam mensuram revocare. Stat. civit. Astæ, ubi de gabella salis : *Quod omnes volentes vendere salem in civitate Astæ vel burgis, debeant ipsum salem vendere ad mensuram salis civitatis Astæ, et ipsas mensuras facere Assestari, aptari et allegalari per illos, qui emerit revam signi mensurarum.*

* **ASSESTRIX**, Comes. Vita S. Amalberga ex Cod. reg. 5506 : *Promittendo se virginis animum suo cupidini reconciliari ipsamque Assestrice sui thalami futuram fore. Vide Assistrix.*

* 1. **ASSETAMENTUM**, Metarum fixio

seu *Assisia*, Gall. *Bornage*. *Charta ann. 1315. tom. 2. Cod. Ital. diplom. col. 1665*: *Conventum est quod sicut Assetamentum, limitatioque et terminorum impositio apud Vulpilleriam, etc.* Vide supra *Assernizatum*.

* 2. **ASSETAMENTUM**, *Assignatio*, oppigneratio. *Testam. Ludovici de Sabaudia ann. 1340. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 998*: *Item carissimæ consorti nostræ D. Isabellæ de Cabilone.... omnes assignationes seu Assetamenta dotis et dotalicij ipsius... confirmamus.* *Charta ann. 1360. confirmata ann. 1419. in Stat. Delphin. pag. 33. v°: De litteris confirmationis Assetamenti donatio- nis gratiose, duos florenos: vel si maluerit impetrans, pro libra qualibet rei Assetatæ, quartam partem unius grossi.* Melius in authentico: *Assetamenti et Assetatæ.* Vide supra *Assetare* et mox *Assetare* 1.

1. **ASSETARE**, Collocare dotem in fundo, fundum oppignerare. Idem fere quod *Assignare* et *Assidere*, Gall. *Asseoir*, *Hypothequer*. Hist. Delphin. tom. 1. pag. 58: *Juravit eidem Domino Joanni dare, trare, assignare et Assetare ex causa permutationis domum suam de inter aquis.* Ibidem. tom. 2. pag. 142: *Dictas summas pecuniae Assideat et Assetet dicta filia, qua uxor sua fuerit, super castrum Castillionis.* Pag. 146: *Pro summa pecuniae supra scripta reddimus, atradimus et assignamus ac etiam Assetamus septem sestaria frumenti census, et 6. gallinas, etc.*

* Item nude, pro *Assignare*. *Charta ann. 1305. in Chartul. Sabaudiae fol. 113. v°: Nos dictus comes (Sabaudiae) debemus et tenemus assignare et Assetare dicto domino Claromontis.... centum libras.* Instr. ann. 1377. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 335. col. 1: *Item quod si.... dicti consules dederint, assignaverint et Assetauerint dictis abbatissæ et monialibus.... tantos redditus sic extimatost, in sufficientibus et bene assatis feudis, etc.* Vide infra *Assetare*.

2. **ASSETARE**, [Gall. *Asseoir*, Tributum singulis viritum imponere.] Lib. Dati. Bergom. lib. 1. cap. 88: *Dictam quantitatem immediate Assetare ad partitum, etc.* *Assetatura*, ibid. Ex *Assidere*.

* Lit. ann. 1389. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 373: *Summu quadraginta libra- rum bonæ monetæ censualis.... Assetandum, assidendarum et proequadurum per probos dicti mandamenti, seu alios quoquamque, etc.* Vide infra *Assidator*.

* 3. **ASSETARE**, *Assidere*, sedere. Joan. Demussis Chron. Placent. ad ann. 1388. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 582: *Et antequam dicti domini sint Assetati ad tabulum, dant eis aquam cum bacino et bronzino; et post prandium et post cenam, iterum antequam tabula levetur, dant eis aquam, et iterum lavant manus eorum.* Nostris *Asseoir*, Domicilium eligere, ponere, habere. *Charta ann. 1293. in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 73: Nous Thiebaud escuier, sire de Nantueul en Portiens, et damoiselle Aalis de Brueul sa fame... avons franchi Hersant,.... et avons encore quitté et quittons au seigneur, à qui elle se donra ou dessouz qui elle se Assera ou mariera, tout le droit.... que nous avons.*

ASSETATIO, Tributorum descriptio,

Gall. *Assiette des tailles*. Hist. Delphin. tom. 2. pag. 471: *Si infra ejusdem parrochiae limites eidem domino Dalphino jura competentia valent vel valeant ultra 50. libras bonæ monetae anni redditus secundum assisiam et Assetationem fieri consuetam in talibus, etc.* Ibidem iterum occurrit eodem significatu.

¶ 1. **ASSETATURA**, Eadem significatio. Lib. Dati. Bergom. lib. 1. cap. 88. Vide *Assisa*.

* **ASSETIARE**, *Assetire*, *Assignare*, oppignerare, Gall. *Asseoir*. *Testam. Bern. de Guiscardo milit. ann. 1323. in Reg. 4. Armorial. gener. pag. ix: Teneatur dicto Bernardo triginta libras Caturcenses in feodis bonis franquis.... Assetari.* *Charta Raym. de Thoanaco ann. 1340. ex Tabul. Flamar.: Assigno et Assetio eidem emptori super pe- titionem terræ, etc.* Vide infra *Assitare*.

* **ASSETAMENTUM**, *ASSETARE*. Vide supra in *Assetamentum* 2.

* **ASSEVERATE**, *Asseveranter*, Gall. *Avec assurance*. A. Gell. lib. 7. cap. 5. ubi de Polo histrione: *Tragedias poetarum nobilium scite atque Asseverate actitavit.* Quod de vultu gravi et austero interpretatur Tho- masius in Epist. [** Vide Forcellin.]

* **ASSEURACIO**, a Gall. *Assurance*, Cautio, pignus. Vita Edwardi II. reg. Angl. pag. 248: *Uxorem suam cum liberis in ea parte progenitis apud Andwarziam in Selun- diam dimisit, quasi in Assuracionem redi- tus sui.* *Assurement juratoire, Securitas juramento firmata, in Lit. remiss. ann. 1375. ex Reg. 107. Chartoph. reg. ch. 302: Ledit Cuarnel fist convenir ledit esquier in la court de l'eglise à Tournay en cas d'Assure- ment juratoire, pour lui donner plus de peine et de fatigation.*

* **ASSEURARE**, Pignore vel fidejussione interposita securum facere, nostris olim *Asseurenter* et *Donner asseuré*. *Charta Othonis comit. Burgund. ann. 1295. inter Probat. tom. 2. Hist. Burg. p. 88. col. 2: Idem dominus rex (Franciae)... tenetur nos bene Asseurare et assecurare de ipsis (quique millibus).* Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 107: *Symon- net et aucuns autres desdiz adjournez... alle- rent Asseurenter le curé devant nostre pré- vest de Meleun ou son lieutenant, avant ce que le jour escheit, auquel ils estoient ad- journez pour donner le dit asseurement.* Aliæ ann. 1415. in Reg. 168. ch. 354: *Le sup- pliant s'estoit mis au chemin à aler querir un sergent pour faire adjourner icelui Tourin et ses complices, qui l'avoient ainsi menacé, pour lui donner Asseuré. Vide Assecu- rare 1.*

ASSEWIARE, ex Gall. *Asseicher*, Siccare, desiccare. *Charta Edwardi III. Regis Angl. tom. 2. Monast. Angl. pag. 334: Quod ipsi mariscum predictum cum pertinentiis Asse- wiare, et secundum legem marisci vallis in- cludere, et in culturam redigere,.... et ma- riscum sic Asseviatum, etc.* Hinc reponenda vox *Assevier*, pro *Assouver*, in Consuetu- dine Nivernensi cap. 37. art. 22. ubi de stagno agitur, quod ex sui natura non sic- catur.

* *Consuet. maris tom. 1. Probat. Hist. Bri- tan. col. 790. art. 17: Et si Asseiche l'ancre d'une nef, le maistre de cette nef doit dire*

au maistre de l'autre nef et aux marinies: Maistre, levez vostre ancre. [** Pardessus. Collect. leg. nautic. vol. 1. pag. 335. art. 16. ubi videnda variet. lect.]

¶ 1. **ASSIA TALLIE**, Tributorum descriptio, Gall. *Assiette des Tailles*, apud Ach- erium tom. 2. Spicil. pag. 168.

* 2. **ASSIA**, pro *Ascia*. *Magistri assia*, in Constit. MSS. Caroli reg. Siciliæ, nostris *Moltes de hache*, qui naves construant. Vide supra *Assia*, et infra *Assiata*. [** Confer Pardessus. in Collect. Leg. naut. vol. 4. pag. 448.]

* **ASSIAGIUM**, Districtus, jurisdictio, Gall. *Ressort*; quod ad *Assisiæ* certi loci pertinet. Pariaq. inter regem et priorem de Fontibus ann. 1323. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 419: *Item quod senescallus seu alius officialis noster de causis dicti paraggi seu dicti monasterii cognoscere in aliquo loco dumtaxat in (infra) assisiæ de Figiaco seu infra bailliviam regiam de Fontibus, cum sit de Assiagio dicti loci de Figiaco, se nullatenus intromittat.* *Assiette*, eodem significatu, in Lit. ann. 1361. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 490: *Comme nostredite ville et chaste- lenie (de S. Jame de Beuvron) soient de l'ordonnance et Assiettes d'icelles assises, etc.* Vide infra *Assisiagium*.

* **ASSIATA**, a Gall. *Assette*, *Ascia* mi- nor, idem quod *Asciola*. Lit. remiss. ann. 1409. in Reg. 163. Chartoph. reg. ch. 281: *Cum manubrio Assiatæ, aliter d'ayssada, in manu sua, etc.* Vide supra *Assia* 2.

* **ASSIATIM**, Divisim, distinctim, Gall. *Distinctement*. Ordinar. MS. 1. Petri Aure- vallis: *Singuli fratres convenient in cho- ad laudes Deo dignas persolvendas, non cur- sim ac festinanter, sed Assiatim et tractim, et cum pausa decenti.* Vide *Asiatim*.

¶ **ASSIATUS**. Vide *Assis* 2.

* **ASSICCATIO**, Stagni solum exsicca- tum. *Codex census Calomontis: Nullas Assiccationes habet in dicto stagno, id est, nihil habet in solo dicti stagni assiccati, quod possit excolare, vel unde possit quid- quam utilitatis percipere.*

* **ASSICURARE**, vox Italica, Pignore vel fidejussione interposita securum facere, tutum reddere. *Chron. Bergom. ad ann. 1402. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 897: Fecerunt unam taleam hominibus partis Gibellinae clxxx. quibus Assicuraverunt ad solvendum libras iij. imperialium pro quilibet eorum.* Vide supra *Asse- rare*.

ASSIDA, Bestiarius MS. cap. 62: *Est animal quod dicitur Assida, quod Greco strutecamelon vocant, Latini strution; habet quidem pellas, sel non volat, pedes autem cameli similes.* Vide supra *Asida*.

* **ASSIDARE**, *Assignare*, oppignerare Gall. *Asseoir. Inventar.* Chart. reg. ann. 1482. fol. 67: *Quicquid dicti ducis Aurelianensis sub ejus sigillo facta regi, ratione xvij. librarum terræ sibi Assidatarum super loca de Feritate et Porcifonte.* *Infra fol. 68. v°: Promittit etiam dux praedictus Assidare vel assignare, etc.*

* **ASSIDARIUS**, pro *Essedarius*, Qui pugnat e curru. Vide *Essendum* et *Diaria Trevolitiona* mensis Maii ann. 1715. pag. 739. et 740. ubi sequens epitaphium referatur et explicatur:

D. ET. MEMORIÆ. M.
AETERNAE. HYLATIS
DYMACHERO. SIVE
ASSIDARIO. P. VII. RU. I
ERMAIS. CONIUX.
CONIUGI. KARISIMO
P. C. ET — S. AS D.

Ascia quæ in ultima linea media exarata est cum quatuor postremis litteris significat : Sub *ascia dedicatum*. Quid autem sit *sub ascia dedicare* jam diximus in *Asciata lex*.

* Linea ult. inscript. sic legenda : *Poni curavit et sub ascia dedicavit*; non vero *dedicatum*. Vide supra *Asciata Lex*. [** Eadem inscriptio est apud Murator. Inscript. col. 2. Class. ix. pag. 613. Confer Artemidor. lib. 2. cap. 32. et Hasium V. Cl. in Steph. Thes. L. Gr. edit. Didot. voce Διμάχαιος. Quarta linea legenda : *Pugnarum septem rufario invicto*.]

¶ 1. ASSIDATIO, ASSIDEARE. Vide in *Assidere* 1.

* 2. ASSIDATIO, Annua pensionis assidatio. Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 118. v° : *Tres litteræ Karoli Pulcri regis Franciæ datae Parisiæ XVII. Maii 1323... pro Assidatione viij^m. lib. redditus, quas dux (Britanniæ) ipse Johannes sua matri debebat assignare. Assiette, eadem notio, in Lit. ann. 1361. tom. 3. Ordinat. reg. Franc pag. 491. At vero *Lettre d'Attainte*, Chirographaria assignatio, dicitur, in Lit. remiss. ann. 1474. ex Reg. 195. chartoph. reg. ch. 1371 : *Une Lettre d'Attainte contenant cent solz Tournois, laquelle portoit icellui le Prince sur ung nommé Guillaume le Valleys bourgeois de Lisieux, et la bailla le suppliant audit le Valleys et recent lesdiz cent solz Tournois. Vide in Assidere 1.**

ASSIDATOR Scotorum, Symbolarum peræqualis, Gall. *Assieur d'écots*, vox vituperii. Lit remiss. ann. 1357. in Reg. 89. Chartoph. ch. 34 : *Predictus Fromage dixit et reprobavit prefato des Poulies, quod ipse non erat, nisi quidam Assidator scotorum, etc.* Quia Gallice sic redundunt in Reg. 90. ch. 119 : *Ledit Fromagere reprocha et dist audit des Poulies, que il n'estoit que un Assieur d'escosz. Assuerres de culz, Alia vox opprobrii, in Lit. remiss. ann. 1385. ex Reg. 127. ch. 50 : Comme Jehan Foullot eust dit au suppliant pluseurs injures et villenies, et appellé couppeau chaounez de Assuerres de culz. Assuerres des souages ou collecteurs, qui soagia viritim peræquant et colligunt in Lit. ann. 1379. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 444. art. 5. Vide supra *Assetare* 2. et infra *Assieta* 3.*

1. ASSIDEI. Vide *Assasini*.

* 2. ASSIDEI dicebantur Judæi, qui semper divino cultui assistebant; dicti *Assidei*, quasi assidui. Glossar. vet. ex Cod. reg. 521. [** et Vocabul. utr. jur.]

ASSIDELA, Mensa, juxta quam sedemus. Ugutio. Vide *Cillaba*.

¶ ASSIDENTIA, Assignatio redditus ex certis prædiis percipiendi. Charta Philippi Regis Franc. ann. 1320. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 153 : *Trecentas vero libratis terræ debitas... dominus de Credonio promisit bona fide, sub hypotheca et obligatione omnium bonorum suorum. . . eidem Comiti presenti et recipienti tradere, assignare et assidere cum effectu, non secundum*

Assidentiam patriæ consuetam, sed ad valorem terræ. Vide Assidere 1.

* Occurrit præterea in Lit. ann. 1350. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 40. et 62.

ASSIDERATUS, Paralyticus. V. *Sideratus*.

1. ASSIDERE, est censum describere, taxare, imponere, peræquare : *talliam*, sive impositum vectigal vel tributum cum æquitate singulis viritim taxare. Galli dicunt *Assoir la taille*. Matth. Paris ann. 1232 : *Provisum est generaliter. . . quod prædicta Quadragesima hoc modo Assideatur et colligatur. Wil. Thorn. in Chron. : Tailliagium Assessum. Et mox : Et fuit quoddlibet feodium Militare Assessum tunc ad 40. sol. Occurrit passim apud ejus ævi Scriptores.*

(F) *Forma vero, in qua Dominus Rex (S. Ludovicus) vult ut tallia Assideatur in villis suis, sic describitur apud Acherium tom. 12. Spicil. pag. 168 : Eligantur per consilium Sacerdotum parochialium, et aliorum virorum religiosorum, necnon et burgenium, et aliorum proborum virorum usque ad XL. vel XXX. bonos viros et fideles, vel plures aut pauciores secundum quantitatem ipsarum villarum, et illi qui sic electi fuerint, jurabunt super Sancta, quod de ipsis, vel aliis probis viris earum villarum eligent usque ad duodecim de illis qui meliores erunt ad illam talliam Assidendam. Et illi duodecim nominati jurabunt super Sancta, quod bene et fideliter Assidebunt dictam talliam ad libram æqualiter : et valor immobilium appre- ciabitur ad medietatem mobilium in Assia prædictæ tallæ. Eligantur etiam simul modo cum prædictis duodecim, alii quatuor boni vii, et scribantur nomina eorum, secreta tamen, ita quod electio eorum non publicetur aliquibus, sed sub secreto habeatur, quoque illi duodecim Assederint, sicut prædictum est, talliam predictam. Quo facto antequam publicetur tallia, vel aperiatur scriptura facta super talliam prædictam, illi quatuor sic electi juramento ab illis prestito de illis duodecim fideliter talliandis sub forma prædicta Assidebunt talliam competentem.*

ASSIDERÆ, Assignare annuos redditus ex prædiis designatis percipiendos. Charta Henrici Reg. Angl. in Bibl. Clun. pag. 1399 : *Manerium Rex Stephanus dedit, et Assedit eis pro 100. marcis. Alia ann. 1272. apud Guichenon. in Hist. Bressensi : Cum 40. libratis terræ. . . quas Assidere debet super suis redditibus, etc. Vide Loiselum in Bellavaco pag. 295. [Charta anni 1290. tom. 2. Hist. Meld. inter Instr. pag. 186 : Je luis et ai laissié pour Dieu . . . vingt et cinq sous de tournois de rente chacun an à tousjours; et les ai Assenez et Assene à penre à mes moulins de ladite Ferté au jour de la Purification N. D.]*

¶ ASSIDEARE, Eadem notio. Assideavit libras trecentum in terra sua, in Fragmentis Chronicorum apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 1158.

ASSEDARE, Idem quod *Assidere*, peræquare, assignare. Iter Camerarii Scotici cap. 39. § 45 : *Si de communibus prefectibus Burgi legalis fuit Assedatio et levatio. Adde Statuta Willelmi Regis Scotiæ, Statuta Davidis II. c. 23. 42. et Rastallum in verbo Assed.*

ASSSES, Gall. *Assis à la taille*, quibus rata pecunia imposita exsolvenda taxata est, apud Matth. Paris.

ASSIDI quibusdam dicti, ab *Assidere*. Papias, *Assidi, capite censi*.

ASSISUS REDITUS, inquit Spelmanus, in maneriis dicitur certus ille et immobilis census, qui domino solvit ex prædiis liberi, unde et liber appellatur : estque mobilis et nativo contrarius. Assisæ de Clarendon apud Hoveden in Henr. II : *Bailli Domini Regis respondeant ad Scaccarium tam de Assiso Reditu, quam de omnibus perquisitionibus suis.*

ASSIDATIO. Vide Argentreum in Hist. Britann. pag. 325.

ASSESSIO, Ipsa tributi impositi taxatio, peræquatio. Will. Thorn : *In tailliagiis et Assessmentibus quomodo debeant respondere.* [** Vide *Assisia*, pag. 449. col. 1.]

ASSESSORES, Peræquatores, censuum de scriptores, qui censum per capita aut pro modo facultatum tributariis imponunt, Gallis *Assesseurs*. Vita S. Sulpitii Episc. Bituric. cap. 6. n. 27 : *Urget, ut Bituricam plebem cum Ecclesiæ Sacerdotibus nefundo censu conscribat. . . indicto jejunio Assessorem alloquitur blonde. Infra, Sevissimus Assessor dicitur. Adde Matth. Paris ann. 1215. et 1232.*

¶ 2. ASSIDERE, Obsidere, Galb. *Assieger*. Consuetudines Furnenses ann. 1240. ex Archiv. Ecclesiæ S. Audomari : *Qui si grum levaverit vel levari fecerit, nisi per necessitatem vel de nocte cum clamor auditur, vel de die cum quis Assidetur in domo sua, vel pro aqua, si super hoc convictus fuerit, emendabit Comiti 6o. libr. [** Vide Forcell. Lexic. voce *Assidere*.]*

* Olim *Assessir*. Charta ann. 1292. in Chartul. Namur. ex Cam. Comput. Insul. fol. 17. v° : *Et ce su ke on li (Henri comte de Luxembourg) Assessist chastel ou vile, etc. Vide supra *Assidare*.*

¶ 3. ASSIDERE, Definito numero quosdam eligere. Litteræ Henrici VIII. Regis Angliae ann. 1511. apud Rymer. tom. 13. pag. 100. col. 1 : *Et ad monstrum sive monstrationem diligenter faciendum et supervidendum, ita quod iudem homines ad arma, ac homines armati, et sagittarii, et alii prædicti homines defensibiles, sic arraiati et muniti, prompti sint et parati ad deservendum nobis quotiens et quando necesse fuerit, assignavimus quoscumque duos aut tres vestrum ad omnes alios et singulos vestrum similiiter mutuo et se in vicem triandum, Assidendum, et arraiandum, ac in armis ac in equis apparatos . . . ita quod . . . triati, Asses, arraiati, armati et preparati, etc.*

¶ ASSIDES, pro *Asseres*, ab *Assis*, id. In Actis. SS. Aprilis tom. 1. pag. 190 : *Terra sepultura prædictæ vallata fuit circumquaque, ita quod nullus inde poterat commode transire; nisi quod plures Assides fuerunt suppositæ, ne pergentes inde ad majus altare prepedirent. Vide *Assis* 2.*

* ASSIDI. Vide in *Assidere* 1.

¶ ASSIDIARE, Obsidere, Ital. *Assidiare*, Gall. *Assieger*. Regimina Padua ad ann. 1320. apud Murat. tom. 8. col. 434 : *Et captum fuit per forciam castrum pontis Baxelli eu die. Et die Veneris tertio exeunte Augusto, Assidiaverunt castrum Montis silicis.*

¶ ASSIDIOS, Herba fugans dæmones. Epist. Joanni Presbytero seu Regi Abissi-

norum falso abscripta ad calcem MS. Corbeiensis: *Ibidem nascitur herba quae vocatur Assidios, cuius radicem si quis super se portaverit, spiritum effugat, et cogit eum dicere quis sit et unde veniat et nomen ejus; quare immundi spiritus in terra illa neminem audient invadere.*

* **ASSIDRE.** Vide infra *Exedra*.

** **ASSIDUA**, *Ausidua*, Pars interior ædis sacræ ubi altare collocatum est, Ecclesiæ pars extrema. Vide *Absida*, 2 et 3, quæ vox idem sonat. Charta apud S. Rosa de Viterbo vol. 1. pag. 162: *Fecerunt domum prope Assiduam ipsius ecclesiæ*. Testament. episcop. Gardiens. ann. 1311. apud eumd. pag. 150: *Mandamus corpus nostrum, imo verius cadaver, sepeliri in Ecclesia cathedrali Agitanensi, intus in Ausidua coram altari majori, etc.*

* **ASSIDUALIS**, *Assiduus*, quotidianus. Precept. Dagoberti reg. ann. 636. tom. 4. Collect. Histor. Franc. pag. 629 [** Breq. 87.]: *Per magnum abbatis eorum, in quo est ipsorum pauperum virtus Assidualis, exinde in Dei nomine ministretur.*

1. **ASSIDUARE**, de eo, qui assiduus est in realia, apud vet. Interpretem Eccles. cap. 30. v. 1. et Petrum Blesensem Epist. 31. Vita S. Emani n. 8: *Post hæc cum in ipsa civitate orationibus et vigiliis Assiduaretur, etc.* [Vita S. Augustini Cantuar. n. 19. Maii tom. 6: *Jejunia, vigilias, orationes, eleemosynas, cum castimonia et omni sanctimonia Assiduabant.*]

* Chron. Ademari ad ann. 892. tom. 8. Collect. Histor. Franc. pag. 232: *Dum regalem aulam Assiduaret, veneno necatus, etc.* Hoc est, assidue frequentaret. [** Gemma Geminar.: *Assiduare, frequenter aliquid facere.* Melberi Vocabul.: *Assiduat ei flagellum etc.* Vide vulgat. Ecclesiast. interpret. loco supra laudato.]

* 2. **ASSIDUARE**, pro *Assidare*, *Assignare*. Charta ann. 1299. in Reg. 38. Chartoph. reg. ch. 25: *Assignamus et Assiduamus redditus infrascriptos, etc.* Sic etiam

* **ASSIDUATIO**, pro *Assidatio*. Vide supra in hac voce. Charta ann. 1320. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 575: *Accipere possit et valeat (Vivianus de la Ramata) in et super juribus regis fueræ pontis Xantoniensis, supplementum assignationis et Assiduationis prædictæ, quæ quidem jura regia dictæ fueræ usque ad dictum supplementum, is indigebit aliquo supplemento, veniunt et deveniunt in dicta assignatione et Assiduatione.*

* **ASSIDUATUM**, *Assiduo usurpatum*, seu adhibitum. S. Aug. Serm. ad Neophytes, in quo exponit orationem Dominicam: *Hoc antidotum ita omnibus morbis occurrit, ut Assiduatum omnes morbos depellat.* [** Vide *Assiduare* 1.]

* **ASSIDUI**, Vicarii eorum presbyterorum, qui in ecclesia S. Thomæ Argentinensis nuncupabantur summissarii. Vide infra in hac voce.

1. **ASSIDUITAS**, *Residentia*, quæ debetur a Canonici, seu alii Beneficiatis, in suis Ecclesiis. Tabularium S. Aniani Aurelian.: *Ego Philippus D. G. S. Aniani Decanus, et universum ejusdem Ecclesiæ Capitulum, ex consilio Dom. Regis Ludovici fratri nostri et beneplacito firmiter statuimus, ut tantum Canonici in claustro manentes, aut si extra*

claustrum manserint, huic Ecclesiæ Assiduitatem redentes, integras suarum præbendarum redditus habeant. Assiduitatem vero vocamus, et juxta consilium Do. Alexandri III. PP. determinavimus, ut ille tantum dicatur Assiduus, qui huic Ecclesiæ soli Canonicum servitium exhibet. Qui autem extra claustrum manserint, aut huic Ecclesiæ Assiduitatem servitii non reddiderint, singulis annis tantum 20. solidos habeant, etc. Charta Odonis Episc. Parisiensis ann. 1304: *Si vero major Matricularius latius circa servitium Ecclesiæ Assiduitatem non fecerit, etc.* Vide *Residentia*.

* 2. **ASSIDUITAS**, *Assiduus et quotidianus usus*. Necrol. eccl. Paris. MS: x. Kl. Jan. obiit magister Symon de Pissinco, qui... do- navit... altari B. M. bacinos quinque marcharum et dimidiæ, de quibus excommunicatum est ne de altaris Assiduitate removeantur, ni peste famis impellente. Vide *Assiduus*.

* **ASSIEIGA**, *Piscis et mugilum fluvialium generis, leuciscus, Gall. Vendose*. Lit. ann. 1296. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 8. v. col. 1: *Invenimus quod captennia. de quibus in litteris regis fit mentio, valent in hunc modum: .... captennium de Flaviaco duas libras ceræ; captennium d'Airan quinquaginta pisces (pisces) Assieigas, que estimantur septuaginta solidos Caturcenses.* Vide supra *Asige* et *Assegia*.

¶ 1. **ASSIES**, pro *Acies*, pedestres copiæ. Apud autores inferioris ævi acies et exercitus erant pedestres vassallorum copiæ, cavalcatae vero equestres. Arrestum Parlementi Paris. anni 1331. pro Monasterio Bonæ-vallis, ex Archivis ipsius Monast.: *Necnon in possessione et saisis habendi Assiem et calvacatam, talliam et subventiones ab hominibus Bonæ-vallis.*

¶ 1. **ASSIETA**, *Assignatio*, *Assidatio*, colloquio dotis in fundo, Gall. *Assignmente de dot*, *Assene de douaire*, in veteribus Consuetudinibus. Appunctuamenta de matrimonio ann. 1475. apud Rymer. tom. 12. pag. 20: *Illustrissimus Princeps Ludovicus Francie ipsam dominam Elizabetham a regno Anglie, pro solemnisatione ejusdem matrimonii in partibus Francie, sumptibus et expensis ejusdem Principis Francie honoriſce conduceat, conduceat faciet; ipsamque ad sexaginta millia librarum redditus annui in Assieta secundum consuetudinem regni Francie, annuatim dotabit. Lobiellus tom. 2. Hist. Britan. col. 1553: Rex faciat ei tradere in Assieta super domanio corone in Francia vi. mille libr. Turon. annui redditus. Baluzius tom. 2. Hist. Arvern. pag. 642. e Regesto Parlamenti ann. 1491: *Prædicto quingentiarum librarum Turonensium annuo redditu ad Assieta dictæ patriæ Nivernie super dictis castro, terra et dominio.**

2. **ASSIETA**, Proventuum alicuius terræ estimatio et assignatio, quæ certis limitibus eam circumscribendo fit. Lit. ann. 1361. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 550: *Inhibendo commissariis deputatis aut deputatis super Assieta de predictis terris per nos, ut præfertur, donatis facienda, ne in hujusmodi Assieta ressortum et superioritatem vililarum, terrarum et possessionum dictorum decani et capituli predictarum, ponant. Boerius in Decis. 50. num. 5: Et videtur dicendum Assieta illorum redditum esse in lo-*

*cis magis propinquis et vicinis rei vendita perficiendam. Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 177. v.º: Carta dom. regis Karoli V. continens prisiam seu Assietam comitatus de Virtutibus, factam ad utilitatem Johannis Galens. Nostris, *Assigne*, pro *Estimatio*, pretium, Gall. *Evaluation*. Lit. remiss. ann. 1369. in Reg. 100. Chartoph. reg. ch. 449: *L'Assigne desdites bestes, c'est assavoir ce que povoïs monter le prouſit d'icelles... povoit valoir à la part d'icelle fille la somme de cinquante quatre sols Tournois. Assiegne, pro Scopus, meta, Gall. Bat, in Lit. ann. 1383. ex Reg. 124. ch. 126: Ledit Ningot dit que cellui qui mettroï la bille plus loing que l'assegne ou borne, il gagneroit pinte. Assenete, eodem sensu, apud Guill. Guiart. ad ann. 1241. :**

*Plus vistement qu'sus Assenetes
Fichent les feus par les villettes.*

* 3. **ASSIETA**, *Impositio*, *exactio*, nostris etiam *Assiette*. Charta Joan. reg. Franc. ann. 1356: *Unam aliam taliam seu Assietam fecerunt, et inde certam pecunia sumam... receperunt. Assiectes des souages*, in Stat. ann. 1373. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 649. art. 18. Vide supra in *Assidator*. Sed et *Assiete* dixerunt nostri, pro Cella tabernaria, ubi ad mensam potionis causa sedent. Lit. remiss. ann. 1460. in Reg. 189. Chartoph. reg. ch. 485: *Les quels compaignons alerent boire en une taverne,.... et comme ils furent assis en une Assiete en bas,.... et icellui Pierrequin en une Assiete en haut, etc.* Aliae ann. 1465. in Reg. 194. ch. 82: *Le suppliant trouva deux compaignons en une Assiete audit cabaret,... et passa parmi ladite Assiete, etc.* Assiete de coulons, Columbarium pensile, vulgo *Vole*, in Lit. ann. 1368. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 497: *Nous avons entendu que en nostre bonne ville de Paris et en plusieurs lieux de la banlieue d'icelle, a plusieurs Assietes de coulons, où se retrouvent et assiètent plusieurs des coulons, qui s'esvoient avcures fois de plusieurs des coulombiers de nos subges, etc.*

* **ASSIETARE**, *Assignare*, seu in possessionem mittere. Arest. ann. 1355. 20. Febr. in vol. 4. arest. parlam. Paris: *Quod feudum dicti castri de Popiano fuerat specialiter et nominativi assignatum, Assietum et traditum, causis supradictis, dicto militi.* Vide supra *Assetare* 1.

* **ASSIGNTIA**, *Assignatio*, idem quod *Assisia*, Gall. *Assiette*. Charta ann. 1318. in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 597: *In his nostris litteris super assignatione et Assigntia ipsarum terrarum et reddituum.*

¶ **ASSIGIA**, *Palus, assis, tabula seculis lignea*. Leges Rotharis apud Murat. tom. 1. part. 1. pag. 40. col. 1: *Si quis Assigias de sepe vel assigato unam aut plures tulerit, componat solidos 2.* [** Rothar. 291. Vide ibid. var. lect. et mox *Assis*, 2.]

* **Assiche**, pro *Contextus* et series palorum, Gall. *Pilotis*, pieu, in Charta ann. 1520. ex Chartul. Latinac. fol. 248: *Pourra ledit preneur faire faire, construire et edifier, si bon lui semble, telz pons, Assiches, et chaussée sur terre et en l'eau, que bon lui semblera.*

* **ASSIGIATUM**, *Sepes e palis vel ase-*

ribus. Vide *Assigia*.

* **ASSIGILLATIO.** Charta Ludov. Junior. ann. 1147. in Chartul. episc. Paris. fol. 21 : *Ac ne etiam taillie illius summa ad gravamen ecclesie ultra et supra modum ullis occasiōnibus augeatur, certa sub Assigillatione statuimus ac modis omnibus inhibemus, ne numerus lx. librarum excedat. Rectius in Ch. Phil. Aug. ann. 1190. ibid. fol. 22. qua hæc confirmantur, legitur *Assignmente*, ut et in sequentibus Chartis.*

* **ASSIGNALE.** Fundus ad dotem assignatus, oppigneratus. Charta ann. 1411. ex Cod. reg. 9484. 2. fol. 461. v° : *Prout Assignale dotis teneri et possideri debet.*

¶ 1. **ASSIGNAMENTUM.** Assignatio, addictio, oppigneratio, constitutio cuiusdam redditus vel census ex fundo percipiendi, Gall. veteribus, *Assenement*, *Assene*, numeris, *Assignment*, *Engagement*. Charta Officialis domini Hugonis de Sarquez Archidac. Remensis ann. 1241. in Tabulario S. Nicasii Remensis : *Pratum suum quod appellatur pratum Reton in Assignmentum et contravadium dictæ Ecclesie posuerunt. Ibidem in Charta ann. 1256 : Dicti venditores dederunt Ecclesie supradictæ in contravodium et Assignmentam quandam pe- tiam vineæ. Ibidem in Charta Capituli S. Timothei Remensis ann. 1255 : Et ad faciendum Assignmentum nobis et Ecclesie nostra. In alia ejusdem Capituli ann. 1254 : Et promiserunt se... legitimam portatores garandiam super reassignmentem et etiam Assignmentem quæ ordinabunt. Decretum Philippi Aug. de Judæis Spicil. Acher. tom. 6. pag. 247 : Si aliquis Judæus... mutuo pecuniam tradiderit, pro debito suo accipiet Assignmentum a debitor hereditatis, tene- menti, vel redditus... Et si debitor violentiam fecerit de Assignmente usura curret quandiu durabit violentia post clamorem Ju- dae... et ex quo factum fuerit Assignmentum, non curret debitum nisi facta fuerit vi- olentia. Charta Danielis Bethunie Domini ann. 1219. pro Ecclesia S. Bartholomæi Bethun. in Tabulario ejusdem : *Excambium equevalens redditus in decima vel in alio Assignmente libere potero rehahere. Tabu- larium S. Medardi in Charta Curiæ Sues- sion. ann. 1260 : Ita quod cum dictis abbotti et Assignmentis erit vinea supradicta. In alia Charta ejusdem Curiæ ann. 1270 : Quod nec poterunt nec debebunt dictas domos sic oneratas dictis abboti et Assignmente rendere nec alienare sine licentia et consensu. Charta Hugonis Castellani Gandensis apud Miræum tom. 1. Diplom. Belgic. pag. 423. col. 1 : Et omni juri quod in dicto castro, villa, et eorum appenditiis quibuscumque, ut superioris dictum est, habet et habere poterat ratione dotis sue, seu Assignmenti sibi facti nomine dotis. Charta Philippi Augusti Regis de venditione Braii a Castellano Pe- ronze anni 1210. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1097. C : Præterea dedimus eidem propter hoc Bodiacum cum pertinentiis, et quicquid in eadem villa habe- mus in Assignmentum cxx. librarum dictæ monetae annui redditus, tenendum de nobis et heredibus nostris ab ipso et heredibus suis in perpetuum in feodum et hominagium li- giunum. Vide tom. 3. novæ Gall. Christ. col.**

123. B. inter Instrum. Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 99. Lobiellum tom 3. Hist. Paris. in Glossario, etc.

* *Assignmente*, eadem notione, in Charta ann. 1310. tom. 1. Probat. Hist. Britan. col. 978 : *Et cette baillée que nous avons faite, et Assignmente . . . . de ccccxxx. li- vres, etc.*

** *Assinamento Lusitanis.* Charta Ferdinandi Reg. ann. 1372 : *Mundo que nom valha o Assinamento do prestamo dessas herdades, o possisoens.*

* 2. **ASSIGNAMENTUM.** Decretum, edictum. Stat. Pistor. ann. 1107. apud Murrator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 539. art. 27 : *Et statim, ut quidquid dictum est in sacramento potestatis, et omnibus statutis et Assignmentem de pœnis tollendis, de dannis dandis, etc.*

¶ 1. **ASSIGNARE** aliquem ad aliquid, In pignus dare, addicere, Gall. *Assigner*, *hipotéquer*. Charta Officialis Remensis ann. 1321 : *Assignantes propter hoc dictos Religiosos ad omnia bona supradicta. In alia ejusdem Curiæ ann. 1274 : Pro qua legitima garanda ferenda dicti venditores Assignarunt dictam Ecclesiam ad omnia bona sua. In alia anni 1287 : Et pro dicta garanda ferenda dictus armiger Assignavit dictos Abbatem et Ecclesiam ad omnia bona sua. . . Et ea bona prædicta propter hoc constituit obligata, ipsos ad eadem bona Assignando. Charta Philippi Regis Franc. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 99 : R. Comes Boloniæ Philippi filio nostro propter conventiones. . . . super matrimonio ejusdem Philippi et Matildis filiae suæ dedit et Assignavit totam terram suam quam habebat in Caleto tenendam et possi- dendam.*

ASSIGNARE se ad aliquid, id est, manum in aliquid injicere. Lobiellus tom. 3. His- tor. Paris. in Glossario : *Poterunt Assignare se ad dictam domum et ad dictam peciam terre pro redditu et pena predictis.*

* 2. **ASSIGNARE**, nude, pro Manum apponere, occupare, Gall. *Saisir*. Charta ann. 1246. in Chartul. Campan. fol. 303. col. 2 : *Si forsitan dictus Theobaldus de Meriaco infra dictum terminum non assignaverit dicto domino regi dictas xl. libratas terræ, ut dictum est, dictus dom. rex Assignabit ad totum hereditagium, quod dictus Theobaldus habet in castellaria de Meriaco. Arest. parlam. Paris. ann. 1271. in Reg. Olim fol. 72. v° : *Mortuo Alfonso comite Augi et ejus liberis existentibus infra annos, Maria comitissa Drocensis propter defectum hominis, sicut dicebat, Assignavit ad terram quam ipsi liberi habent apud Lisiacum, et suam tanquam in suo feodo posuit ibi saisi- nam. Charta ann. 1273. ex Chartul. episc. Paris. fol. 139 : Quod si ipse dominus Lan- celotus deficeret in traditione dictorum novem fidejussorum, sicut superioris est expressum, dictus dominus episcopus posset Assignare ad feodium et levare et explectare et fructus suos facere, sicut ante finationem racheti et homagium receptum faciebat, vel facere po- terat.**

* 3. **ASSIGNARE**, Imitari, similari, ex- primere. [** Hæc ad *Adsimilari* pertinent et in hac voce repetita leguntur in glossar. cod. reg. 7644.] *Assignat*, restituit aut apro- bat. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646.

* 4. **ASSIGNARE**, Signare, Gall. *Mar- quer*. Leg. Portugal. sub Alph. reg. tom. 1. Probat. Hist. geneal. domus reg. Portug. pag. 11 : *Homo, qui fecerit injuriam alva- zille, ... si percosserit, Assignetur cum ferro caldo.*

** **ASSIGNATICIUS.** Vocabularius utriusque juris : *Libertus Assignaticius est quem patronus ejus ex liberis esse velit ipsum assi- gnavit. confer Tit. Dig. de verb. sign. 107.*

¶ 1. **ASSIGNATIO**, Chirographum, Gall. Signature. Item *Inscriptio Epistolæ*, Gall. Adressa. Acta SS. Aprilis tom. 3. pag. 620. ex Flodoardo : *Unde conventiale quoque scriptum. . . adhuc reservatur, utriusque partis Assignmente roboratum. Acta SS. Be- nedit. sœc. 4. part. 2. pag. 49. in libro 1. Translationis SS. Georgii et Aurelii : Ita divino suffragante auxilio opus secretum ho- neste perficitur, et ne illorum integritas a quolibet petente, quaecunque occasione usque ad destinatum locum violaretur, Epi- scopum rogant ea sub Assignmente Regis Ca- roli proprio claudere sigillo.*

* 2. **ASSIGNATIO**, Indictio. Ordinat. ann. 1358. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 724 : *Verum cum dictum parlamen- tum... per certas Assignmentes soltas teneri consuevit, etc.*

¶ **ASSIGNATIONES**, apud Fratres Prædicatores vocantur fratrum mutationes de Conventu in Conventum, et superiorum licentiae propter easdem scripto concessæ, Gall. *Obediences*. Constitutiones Ordinis Prædicatorum pag. 48. et sequentibus : *Provinciales ante tres menses novæ electionis provincialis non faciant fratrum Assignmentes. . . fratibus per Assignmentem de uno in alterum Conventum translati, tenentur Conventuum Presidentes de expensis pro iti- ere providere.*

* **ASSIGNATOR**, Officium eurie Romæ, Designator hospitiorum, metator, idem qui nostris *Fourrier*. Charta ann. 1316. ex Bibl. reg : *Infrascripta assignatio hospitiorum facta et ordinata fuit in civitate Avinionis per venerabiles viros dom. Hugo- nem de Mirabello canonicum Ebrudunensem et Ludowycum de Petra grossa juris peritum, Assignatores sedis Apostolice.*

ASSIGNATURÆ. Acta Martyrii S. Vasii Santonensis n. 4. ubi idem Sanctus cuidara Naumancio, qui agrum, cuius se hæredem dicebat, ab eo repebat : *In hoc namque tempore pauca est possessio mea, non enim habeo, unde tibi reddere possim tuas Assi- gnaturas. Occurrit ibi semel ac iterum. [Vide Assignmentum, quod forte idem si- gnificat.]*

¶ 1. **ASSIGNATUS**, in Constit. Ord. Prædicat. dicitur Frater qui ab uno Con- ventu in aliun migrat Superiorum licentia vel præcepto : *Assignati tenentur infra octo dies, nisi tam in litteris Assignmentis aliud tempus præfigatur, ad illos (conventus) recto trame accedere. Vide Assignmentes.*

¶ 2. **ASSIGNATUS**, Qui habet jus ad aliquid, Practicis nostris, *Aiant cause. Ma- dox Formul. Auglicanum* pag. 62 : *Omnia predicta cum suis pertinentiis habeat et teneat sibi et Assignatis suis. Ibidem : Prædicto Edmundo hæredibus et Assignatis suis con- cedunt, etc. Renunciatio ann. 1274. apud Rymer. tom. 2. pag. 35 : Ita quod nobis de-*

cedentibus nullus hæres aut alias *Assignatus* noster quicquam in dicta senescalicia clamare possit in perpetuum.

* Charta ann. 1258. ex Bibl. reg. : *Dimeserunt praesato domino Johanni et heredibus, vel Assignatis suis, totam terram suam et tenementum de la Valle. Hinc*

* *ASSIGNATUS*, Qui procuratorio nomine res alterius gerit. Charta Roberti de Line in Chartul. eccl. Glasguens. ex Cod. reg. 5540. fol. 68. r° : *Præterea episcopus, vel ejus Assignatus habebit aisiamenta totius feudi mei.*

* *ASSIM*, *Ex Assim*, Omnino, penitus. Sic Latine dicitur *hæres ex asse*, universorum honorum hæres. Testam. Giraldi Matic. ann. 888. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 53 : *Et ne ex Assim expertes hujuscemodi munii videremur, sed pro posse tentantes, etc.*

ASSIMETRA, Nomen generale omnium mansorum adjacentium villa, vel civitati, ab assideo, et metros, mensura. Ita Breviloq. Alia videtur notione usurpasse Archithrenius lib. 3. cap. 8 :

.... Nunc climasse laborat
Pressius Euclidis numeros, cogitque quod esse
Linea non possit numeri divisa secundum
Extrema et medium, quodque est Assimetra coste
In duo quadratum, partita diametros aut est
Par impar numeris, etc.

* *ASSIMILABILIS*, Qui fieri potest consimilis. Engelbertus de longevitate ante diluvium cap. 3. apud Bernard. Pez tom. 1. Anecd. part. 1. col. 445 : *Nutrimentum autem cum in fine debeat assimilari corpori nutriendo, quanto est propinquius naturæ corporis humani, tanto magis est connaturale et magis Assimilabile.*

* *ASSIMILATIO*, Figura, forma, Italis *Assimilatione*. Chron. Farsense apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 539 : *A tertio latere rigus et fossatus montis Cæsæ venientes in petram Casarium. . . et inde in pedem montis Salisani usque in pedem cum Assimilatione finis Campilongi.*

* *ASSIMILATIVUS*, Qui reddit similem. Collatio. 1. Matthæi de Cracovia coram Papa apud Raimundum Duellum Miscellan. lib. 1. pag. 145 : *Etenim pater non solum est principium filii productivum. . . sed et conservativum seu Assimilativum.*

ASSIMULARE, Gall. *Assembler*, mettre ensemble, simul cogere, colligere. Claudia-nus lib. 2. in Rufinum :

Frenaque et immanes pharetras arcusque sonoros Assimulat.

Saxo Grammatic. lib. 2 : *Æra savillis Assimulans, etc. Leges Henrici I. Reg. Angl. cap. 80. § 1. de via regia : Tanta vero debet esse, ut inibi duo carri sibi possint obviari, et bulbo de longo stumbli sui possint Assimulare.* Hildebertus Cenoman. de Mysterio Missæ :

His ita præmissis, secreto Presbyter orat,
Secretas memorans, Assimulangue preces.

Perperam editum *assimilans*. Vide Gronovium ad Statum cap. 5. et V. Cl. Nicolaum Catharinum lib. 2. Observat. pag. 18. et supra in *Adsimulare*.

* *ASSINAMENTUM*, pro *Aisiamentum*, ut videtur, Commoditas, usus. Vide *Aisantia*. Charta Guid. de Castill. ann. 1251. in Annal. comit. S. Pauli pag. 135 : *Dedi et concessi canonicas praefatae ecclesiae pla-*

team unam apud S. Paulum, . . . pro ecclesia S. Salvatoris ibidem construenda, et pro Assinamentis eorumdem quiete, libere et pacifice in perpetuum possidendum.

* *ASSINSIUM*, Herba amara. Yetus Gloss. Lat. Gall. MS. ex Bibl. Thuana : *Hoc Assinsium, gloigne. Occurrit semel ac iterum apud Matthæum Vindocinens. in Tobia. [Vox corrupta vocis Absinthium; unum ergo et idem est.]*

* Lege *Aloigne*, pro *Aluine*. Vide supra *Alonia*.

ASSINUS, Mensure frumentariæ species, vulgo *Aissin*. Charta Philippi Regis Franc. ann. 1308. ex 2. Regesto ejusdem Regis n. 9. in Tabulario Regio. 84 : *Assinos avenænni redditus, etc. Alius Garini Episcopi Suessionensis ann. 1313 : Vendent premièrement au lieu que on dit Grand Champ, vingt-huit Ayssins demy setiers moins. Item aux Chavens six Ayssins et demy, quatre verges, moins, etc. Duo Assini avenas, in Lege Vervinensi ann. 1233. art. 1. Quatuor Assini terræ, art. 2. quomodo modii terræ dicuntur. [Charta ann. 1233. apud Thomasseriū Consuetud. Bituric. pag. 232 : Quod unicuique hominum, qui ibi mansuri venirent per mansuram duos Assinos terræ ad mensuram Trachiacensem ad domum faciendam et aysantias suas habendas deliberabo. Vide Es-sinus.]*

* *ASSIRE*, Ferrum chalybe durare, Gall. Acérer. Reparat. factæ in senescal. Carcass. ann. 1435 : *Eidem (manuoperario) pro Assiendo piquos dicti molendini. . . viij. sol. iiiij. den. Vide supra Afferatus.*

* *ASSIRIUM*, Navigii species. Translatio corporis S. Pauli novi Matyris tom. 2. Julii pag. 640 : *Postea rogavit Prior memoratum Principem, ut rogaret Petrum Ingousum de Constantinopoli, ut in suo Assirio capsam cum corpore susciperet. Ibid. pag. 640 : Tanta facta est tranquillitas mariæ et venti, quantam nemo mortuum melius cogitare posset. . . . Leti itaque nautæ pervenerunt Oretum; et ibi accipientes sibi et Assirio, quæ deerant, necessaria, flanteque aura se-cunda, pervenerunt usque Venetas.*

ASSIRTUS. Anastasius in S. Hilario PP. pag. 28 : *Et in medio lacum porphyreiticum cum concha Assirta in medio aquam fundentem. Ubi alii Codd. habent raita. Forte striata, ut et infra : Lacus et conchas trian-tas; seu, ut alii Codd. præferunt, costriatas. Leg. striatas. [* f. pro Adsitus, Gall. Placé.]*

1. *ASSIS*, Pecunia quævis. *Assis publicus*, Pecunia publica, quæ in Fiscum inferatur apud Senatorem lib. 12. Epist. 15. Publica functio, illatio. *Assis tributarius*, apud eumdem. lib. 12. Epist. 16. Pecunia, quæ in vectigal penditur : ita in leg. 12. Cod. Theod. de Indulg. tributor. [** lib. 11. tit. 28, ubi Gothofredus interpretatur integrum quantitatatem debitatarum functionum.]

2. *ASSIS*, *ASSIATUS*. Lex Longobard. lib. 1. tit. 25. § 30 [** Rothar. 291.] : *Siquis Assem de sepe Assiata, unam aut plures tulerit, componat sol. 1. Si quis de sepe stantaria sueta vimen tulerit, comp. sol. 1. Si autem perticas transversarias tulerit, solvat sol. 2. Ubi sepes Assiata, videtur esse illa quæ ex asseribus, seu tabulis sectilibus conficitur, quas nos etiamnum Aisses vocamus : stantaria quæ e palis aut perticis in rectum positis com-*

pacta est. Porro *Assis* Plauto et aliis, est tabula sectilis.

* 3. *ASSIS*, Conglobatio, Gall. Peloton, ut videtur. Stat. Taurini ann. 1360. cap. 325. ex Cod. reg. 4622. A : *Nulla persona de Taurino vel aliunde audeat... filari facere per aliquam personam seu ad filandum traham seu statutum in una vel eadem bala-se in uno Asse excedens ultra predictum pondus, videlicet v. libraram, etc.*

Assis, *Assidis*, in genit. Eadem notione, usurpat Juncta in Vita B. Margarete de Cortona cap. 1. ut et Petrus de Crescentio lib. 2. de Agricult. cap. 87. lib. 5. pag. 279. et alibi non semel : unde eidem *Assidicula*, lib. 10. cap. 33. 36.

ASSISA, et *Assista*. Littletoni sect. 234. est nomen æquivocum : varias enim et diversas significations, apud Leguleios nuperas habet, quas singulas persequi operæ pretium videtur. Ac primum :

*Assisæ et Assisæ dicuntur Comitia publica, conventus et consessus proborum hominum, a Principe, vel Domino feudi electorum, qui pro tribunali jus dicunt, lites dirimunt, de rebus ad rem publicam spectantibus statuta conficiunt : Malia publica, placita, quomodo èdgar beatus dicuntur apud Hesychium. Apud Anglos vero *Assisa*, definitur sessio Justitiariorum duorum itinerantium cum Justitiariis Pacis, ut vocantur, in urbe capitali uniuscunque Comitatus, his in anno, ut audient placita, lites componant, et pro tribunali jus dicant. Ita Watsius. Vetus Jus Municipale Normann. 1. part. distinct. 5. cap. 6 : *Assise est une assemblée de plusieurs sages hommes en la Court del Prince, en laquelle cen qui y sera jugié, doit avoir perdurable fermeté. Car se l'en n'e n'en cen, qui aura été fait es plés de la Viscomté, l'en le puet escuser par une desrene; més cen qui est fet en l'Assise, ne rechent nul desrene; ains est ferme à toujours par le recort de l'Assise, et entre deux Assises doit avoir 40. jours. Charta Philippi Augusti apud Rigordum ann. 1190 : Ballivis nostros posuimus, qui in ballivis suis singulis mensibus ponent unum diem, qui dicitur *Assisia*, in quo omnes illi qui clamorem facient, recipient jus suum per eos, etc.**

* *Cise contracte*, eadem notione, in Charta ann. 1327. ex Cod. reg. 1016. 2. 2. fol. 87. v° : *Toutes les coses dessusdites lidis maiores misten le warde des hommes de le Cise Dieu (de Liege) là présens, assavoir sont lidis mesires Jehan dou Lardier, qui le jugement rapporta, etc. [** nisi legendum est devant dire.]*

Ejusmodi vero *Assisæ*, in locis publicis et patentibus, ut alia olim placita, veluti autem januas Ecclesiæ, aut in cœmeteriis peragebantur. Regestum Constabularia Burdegal. fol. 137 : *Assisæ suas tenebant Lemovicenses ante januas Monasterii S. Mar-tini, et in cœmeterio Ecclesiæ S. Michaelis. Deligebanturque ad id majores villæ, et quæ populo abundarent, intra Regis, aut domini feudi, jurisdictionem, ad majus hinc gantium commodum. Edictum Philippi Plercia Pithœu editum, art. 16. de Bailliis: Nec teneant eas in locis, in quibus non est villa, aut habitatio gentium populosa. Cogebantur vero *Assisæ* in Francia ex eodem Decreto Regio, de duobus mensibus ad duos*

menses, atque indicebantur a Baillivis et Senescallis in fine cuiuslibet Assisiæ : *Præcipitus, quod Senecalli et Bailli nostri teneant Assisas suas in circuitu Senecalliarum et bailliliarum suarum de duobus mensibus ad duos menses ad minus.* Interdum per singulas quindenas.

Formula autem cogendorum apud nosdos a Baillivo proborum hominum, seu vasallorum feudi, qui Assisis interesse tenebantur, ejusmodi fuit, quam ex veteri Regesto damus : *Michel de Paris, Bailly de Vermandois, au Prevost de Mondidier, Salut. Nous vous mandons, que vous faciez crier nos Assises de Mondidier solemnipuellement aus lieus acustumés au Dimanche devant la Chandeleur prochain à venir, et faites adjorner les hommes le Roy jugeans en la Chastellerie de Mondidier par Serjans le Roy, qu'il soient ausdittes Assises si souffisamment quelles causes desdites Assises puissent estre délivrées; et nous certefez des noms des hommes, que vous aurez fait adjorner. Et le faites si diligemment, que defaut n'y ait. Donné à Chauny le Venredi apres Noel l'an 1318. Si quis ex iis decesset, pecuniaria mulcta puniebatur. Compotus Baillivæ Turon. ann. 1337 : De legibus (muletis) Assisiarum, videlicet de defectibus hominum nobilium, qui consueverant solvere pro qualibet defectu 5. sol. Assisiarum, seu comitiorum juridicorum mentio est passim in Consuetudinibus municipalibus, locis a Raguello indicatis : quarum alia magna alia minores dicuntur, ut in Consuetudo Pictav. art. 19. 74.*

GRANDIS ASSISA, seu *Grande Assise*, occurrat etiam in Consuetud. Inculismensi art. 4. 7. et Rupellensi art. 1. in quibus *Magna Assisa*, dicitur conventus juridicus, qui Comiti, Vicecomiti, Baroni et Castellano competit ratione majoris justitiae, et quater indicitur quotannis, in quo appellations minorum Assisiarum dijudicantur ab eorum Ballivis. *Minores vero Assisa* ex sunt, que a Comitum, Vicecomitum, Baronum et Castellanorum Præpositis, seu Judicibus pedaneis, quinto decimo quovis die tenentur. *Minores istas Assisas* intelligit Chronicum Andreense pag. 552 : *Ex consuetudine quoque patriæ nostræ in Curia nostra per singulas quindenas humanas leges et judicia mundana constat exerceri.*

Assisa præterea appellatione donabatur quidquid in *Assisia* definiebatur inter litigantes, quod pro supremo judicio erat. Regiam Majestatem lib. 1. cap. 13. § 3 : *Sciendum est, quod lites decisæ legitime per magnam Assisam Domini Regis, postmodum nulla occasione resuscitantur.* Addit Quoniam Attach. cap. 82. § 1. Atque id Juri Normannico supra laudato consentaneum est. Maxime vero id, quod statuebatur ad publicum Regni, aut vassallorum omnium commodum, pro lege erat, ut pote in *Assisia*, communii proborum et *Legaliū* hominum cōsensu decretum. Regiam Majestatem lib. 3. cap. 27. § 2 : *Ex beneficio constitutionis Regni, que Assisa nominatur.* Hoved. *Assisa Henrici Regis facta apud Clarendonum.* Fridericus II. Imp. in Constit. Sic. lib. 1. tit. 41 : *Quæ igitur ad ipsorum cognitionem pertinent, predecessorum nostrorum Assisis comprehensa apertius diffiniens.* Addit lib. 3. tit. 36. Glanvillam lib. 9.

cap. 10. Bractonum lib. 3. tract. 2. cap. 3. § 6. etc. Prædictis addo, qua habent Assisia Hierosol. MSS. cap. 105 : *Les Assises doivent estre tenuës et maintenues fermement en toutes choses : et de ce que hom ne sera certain, qui soit Assise, doit tenir selon l'usage et la longue coutumance, et de ce que Court aura fait esgard, ou connoissance, ou recort, qui soit Assise, doit estre tenu et maintenu come Assise. Car les Assises ne peuvent en plusiers choses estre provées, que par lone usage, ou pour ce que l'on a venu user et faire come Assise, et ce est maniere de Loy, et doit estre, et est tenue au Royaume de Hierusalem et de Chypre meaus que Leis, Decrés, ne Decretales, que le Seignor dou Royaume doit jurer et jure, ains que il soit retenu à Seignor, de garder et maintenir les Assises, et les bons usages, et les bons coutumes du Royaume de Hierusalem. Hinc*

ASSISIA RENALUM, pro Decreto Regio, seu eo quod in Assisiis, vel Comitis et Placitis generalibus a Baillivis et Justiliariis definitum est super rerum venalium qualitate, quantitate, pondere, mensura et pretio, in Constitut. Neapolitanis lib. 1. tit. 57. § 2. tit. 63. lib. 3. tit. 36. § 5. Matthæus Paris ann. 1201 : *Eodem anno Rex fecit generaliter acclamari, ut legalis Assisa panis inviolabiliter sub pœna calligrinali observaretur. . . . ita quod pistores poterunt sic vendere, et in qualibet quartario lucrari tres denarios, etc.* Monastic. Angl. ton. 2 : *De americamentis suorum tenentium provenientibus pro Assisa Regis non servata, ut de pane, cervisia, et mensuris falsis.* Fleta lib. 1. cap. 17 : *Habet Rex in potestate sua, ut Leges et Consuetudines et Assisas in Regno suo provisias, approbatas et juratas.* Vide Littletonem sect. 234. Le Roman d'Aubrey MS :

A tant mangient aux dens la miche aliſe,
Tant que chascune a sa force reprise,
Et beurent eue qui venoit de Tamise,
Dist Senehaut, mult vaut niex ceste Assise,
Que ceut mil livres ou pan de ma chemise.

[** Vide *Assisia*, 1.]

Assisa Rerum Venalium non solum pro decreto in *Assisia* lato de rebus venalibus et earum qualitate, sed etiam aliquando sumitur pro jure seu privilegio statuendi et determinandi res venales, earumdem pondera, mensuras, pretium, etc. necnon percipiendi emolumenta inde redditura : hoc autem ius seu privilegium abs Rege, cui volebat, tradebatur. Hujus rei exemplum refert Kennet. in Antiquit. Ambrosden. pag. 393. ubi narrat, Richardum d'Amory obtinuisse ab Eduardo II. Anglorum Rege *Assisam panis et cervisiae intra urbem et suburbia Oxfordi, ea conditione, ut daret Regi quotannis centum Schillingos : at postmodum propter conquestus Universitatis ac Civitatis hoc privilegium a Rege concessum fuisse Majori et Vicecancellario.* Vide Gloss. ejusd. Kennetti ad calcem earumd. Antiquitatum.

Assisa FORESTÆ, leges in Curia seu in *Assisia* de silvis ac nemoribus latæ, quas servant ii magistratus, quibus silvarum cura commissa est. Inquisitio facta apud Brehull de statu silvæ de Shottore, anni 1363. apud Kennettum Antiquit. Ambrosden. pag. 498 : *Item dicunt quod Priorissa de Littlemore devastavit boscum suum de Shottore contra Assisam Forestæ.*

Inquisitio de silva de Bernwood, ann. 1266. ibid. pag. 265 : *Et dicunt etiam quod predictus Johannes filius Nigelli et antecessores sui a tempore quo non extat memoria solebant habere in bosco domini Regis Housbote et Heybote cum omnibus feodis forestario pertinentibus secundum Assisam Forestæ.*

* *ASSISIA GALICA*, Quæ pro parte Veliocianum, qui regum Francorum erant, peragebatur. Judic. ann. 1263. in Reg. Olim parlam. Paris. fol. 137 : *Determinatum est quod Assisia Galica, quæ tenebatur apud Gisortium citra aquam, proprie commune bonum et communem aisantiam patriæ, teneatur apud Culvummontem, usque ad voluntatem domini regis, ubi ab antiquo consuevit teneri.*

** *ASSISIA*, Consensus eorum qui tributa describabant et peræquabant. Registr. Parlam. Paris. dict. Olim. in edit. pag. 374. ann. 1271. cap. 1 : *Facta Assisia pro soluione gisti domini Regis apud Corbeniacum, homines dicti loci, qui Assisiam huiusmodi fecerant partem hujus gasti assederunt super etc.* Vide *Assidere* 1.

Assisia, interdum sumitur pro ipso tributo quod ex consensu optimatum et populum in *Assisia* coactorum imponi decernitur. Joan. Hocsemius in Henrico Episc. Leod. cap. 5 : *Cum Leodienses Electo proximam solvere pecuniam non valerent, et Electo connivente Assisiam, seu malatoltam, super venalibus posuissent.* Egid. de Roya ann. 1299 : *Et inhibuerunt vulgo, ne acclamarent Assisiam deponi.* Magnum Chronicon Belgicum ann. 1288 : *Levabant in præjudicium Canonicorum in urbe exactionem, seu Assisiam rerum venalium.* Charta Galteri Regitæ. Comitis pro Burgensibus de Raucourt et Heraucourt, April. 1255 : *Ultra duos solidos, quos debet solvere de Assisia, nec majorem emendam Præpositus poterit extorquere.* Apud Joan. Villaneum lib. 8. cap. 32 : *Comincio à radoppiare al populo Assise, gribble, et malintolte.* Idem lib. 8. cap. 54 : *Assisi importabili. [** Constit. Feder. reg. Sicil. cap. 40 : *Statuimus quod, absque speciali mandato nostro, aliquæ Assisæ in terris et locis Siciliae, quæ sunt nostri demanii, sive ecclesiistarum, comitum et baronum, de cætero non imponantur; et si impositæ fuerint, amoveantur omnino.* Assis, eodem sensu, in Charta ann. 1447. pro Audomar. : *Plusieurs grandes fautes, excès et abus, qui s'estoient fait et faisoient, tant au fait et gouvernement de la justice et de la police d'icelle (ville de S. Omer) comme au bail des Assis, fermes et autres droits, etc.]* Hinc formata ac contracta vox

Sissa, pro tributo, in Foris Aragonensis : *Sisa*, Hispanis ; *Sissarii*, Sissarum exactores. Vide Foros Aragon. lib. 4. tit. *Quod Sisa*, etc. et Michaelem del Molino in Repertorio in vocibus *Alburanum*, et *Sissa*.

Accisia, pro *Assisa*, et tributo, non semel in Chartis Imperatorum, apud Joannem Voppium in Historia Aquisgranensi lib. 3. n. 2. pag. 19. 20 : *Telonium sive Accisia de vino, etc.*

Cisa etiam reperitur. *Libertates Aquarum mortuarum* ann. 1246 : *Consules... possunt in villa collectas vel Cisas facere.*

Assisa, interdum pro multa, seu emenda. Vetus Consuetudo municipalis Britanniae tit. 18 : *Des Assises, unaines et des dommages deus par cause de bestail.* Et art. 395 : *Le Seigneur pour le bestail, qui seroit trouvé en son domaine, peut demander l'Assise, ou desdommage à son choix.* Adde art. 420.

* *Assisa* opponitur *valori*, in Testam. Cardin. Ambian. apud Godefr. in Addit. ad Carol. VI. pag. 756 : *Fundatis 160. lib. Paris. anni redditus in valore, et non in Assisia, pro distributionibus quinque mensium et duabus missis dicendis.* Hoc est, in numerata pecunia, non in assignato redditu ex aliqua re percipiendo.

Assisa, sumitur etiam pro brevi quodam Regio, quo quis ob certa delicta, vel criminis, literes alias, quorum probatio incerta est ex instrumentis, in jus vocatur. *Assisa* autem nomine donatur, quia ab *Assisa* praecepitur Vicecomiti, ut 12. juratores submoneat, qui de rei veritate testimonium ferant : ut est in Regiam Majest. lib. 1. cap. 12. 13. 14. et in Fleta lib. 4. cap. 1. § 7. et apud Littletonem sect. 234. Appellationis rationem allatam firmat, recensetque aliquot ejusmodi assisas, veluti *Nova dissaisinae, de Morte antecessoris, Ultimae presentationis, de Communi pastura, et hujusmodi*, quas duelli tollendi gratia ab Henrico II. Rege Angliae institutas ferunt.

Sed et alia multa per *Assisam* probari docent Leges Scotiae, nempe quæstio ætatis majoris vel minoris, in Regiam Majest. lib. 2. cap. 31. quæstio dominii inter Dominum et Vassalum, lib. 1. cap. 12. lib. 1. cap. 63. limites terrarum, inter vicinos, lib. 2. cap. 74. occultatio thesauri inventi, lib. 4. cap. 4. quæstio status, in Quon. Attach. cap. 56. deforciamentum factum Ministris Regis, in Statut. Will. II. Regis Scotiæ cap. 4. et alia quæ tædet enumerare.

Assisa non tantum usurpatur pro brevi, quo quis ad probandum per assisam citatur, sed etiam pro ipsa *jurata*, seu pro ipsorum juratorum testimonio. Duplex autem hac notio fuit assisa, *Magna*, seu *Grandis*, et *Minor* seu *Ordinaria*.

Assisa MAGNA fuit solennior illa *jurata*, quæ in brevi de recto (quod omnium solennius est et maximum, utpote quo de mera proprietate agitur,) e Militibus omnino constat numero 12. gladio cinctis, non vulgari modo per Vicecomites electis, ad hoc juratos, et 12. deinde electis, ut quidam asserunt, adjunctos. Apud Cowellum *Grandis Assisa* definitur actio petitoria, sic dicta, quod cum possessoria, quam *Parvam assisam* vocant, et ordinariam, 12. hominum veredicto decidatur, in ista 24. Milites gladio cincti esse solent. Glanvilla lib. 2. cap. 7 : *Est autem Magna Assisa regale quoddam beneficium, clementia Principis, de consilio procerorum populus indulsum, a quo vita hominum et status integritati tam salubriter consulitur, ut in jure, quod quis in libero soli tenemento possidet, retinendo, duelli casum declinare possunt homines ambiguum, ac per hoc contingat insperata et pœnitentia mortis ultimum evadere supplicium, vel saltum perennis infamiae opprobrium, et invetercundi verbi, quod in ore recte turpiter sonat, consequitum.* Ex æquitate autem maxime prodita est legalis ista institutio; jus enim quod

post multas et longas dilationes, vix evincitur per duellum, per beneficium istius constitutio- nis commodius et acceleratus expeditur. *Assisa* enim ipsa tot non exspectat essonia, quot duellum, ut ex sequentibus liquebit. Ac per hoc et laboribus hominum pareatur, et sumptibus pauperum. Præterea quanto magis pondere rat in iudicis plurium idoneorum testium fides, quam unius tantum; tanto majore æquitate nititur ista constitutio, quam duellum. Cum enim ex unius jurati testimonio procedat duellum, duodecim ad minus legulum hominum exigit ista constitutio juramento. Matth. Paris ann. 1240. pag. 364. de Magna Assisa : 12. *Milites accincti gladius fuerunt electi in Assisa, de consensu partium : et consenserunt partes in 10. quia duo non comparuerunt.* Vide Statutum 2. Westmonasterense cap. 41. et Fletam lib. 4. cap. 5. § 6.

Assisa MINOR, seu *ORDINARIA* est jurata in assisis predictis, que non e Militibus, sed 12. liberis et legalibus hominibus patrie per Vicecomitem conscribitur. Et haec quidem jurata, non de proprietatibus cognoscit, sed de possessore. Vide Fletam lib. 4. cap. 1. § 7. cap. 5. § 4. 5. 6. ubi forma cogendi ejusmodi assisas prescribuntur, et de his agitur, qui in ea consistere possunt.

Assisa dicitur *capi in modum Assisa*, vel *in modum juratae*. In modum *Assisa*, sic, ut si fundata intentione querentis, tenens se statim ponat in assisam sine aliqua exceptione, et respondeat intentioni querentis, etc.

Assisa cadit in juratam, cum non constat de re quale est, ita ut necessitatem in modum juratae terminetur negotium, quia hinc inde erit probatio, et non *Assisa*, etc. Vide Bractonum lib. 4. Tract. 1. cap. 34. § 3. 4. Fletam lib. 4. cap. 15. et 16. cap. 10. § 12. lib. 5. cap. 6. § 53. 54. cap. 22. § 11. Littletonem sect. 234. etc.

Assisa CADERE dicitur, cum nullitas, ut Practici loquuntur, legitima opponitur. In quibus vero casibus, pluribus recitat Fleta lib. 4. cap. 15. lib. 5. cap. 6.

Assisa, est præterea idem quod *Actio possessoria*. Vide Cowellum.

Assisa, interdum sumitur pro tempore, quod conceditur alicui, infra quod licet in judicio agere, et alium in jus vocare, qui vim aliquam, aut aliquid injuste fecit, quod certum aliquod tempus præscriptionis esse videtur, infra quod agere licet, et extra, vel post quod agere non licet in judicio ut observat Skeneus ad lib. 2. Regiam Majestat. cap. 74. § 13.

Assisa AQUARUM. Charta Friderici II. Imper. pro Ecclesia Panormitana ann. 1211. apud Rocchum Pirrum pag. 145 : *Perpetuo confirmamus omnes villanos et possessiones, vineas, jardina, et prædia urbana, et rustica, aquas et assisas Aquarum, etc.*

Denique prædictis addere placet vocem *Assise*, Italij vel certe Joanni Villaneo, idem valere quod priscis nostris Scriptoribus *Devis*, seu *Livree*. Idem Scriptor lib. 8. cap. 13 : *Tutti giovani vessiti col Re d'una partita di scarlato verdebruno, tutti con selle d'una Assisa a palafrano rilevato ad urjento et ad oro, con l'armée a quartieri, etc.* Ita usurpat lib. 10. cap. 226. lib. 12. cap. 107.

ASSISARE, Decernere, statuere in *Assisa*.

Prima Statuta Roberti I. Regis Scottie cap. 2 : Item ordinatum est et *Assisatum*, quod, etc. *Assisa, Assista*, Pensio annualis. Constitutio Joannis Archiepisc. Nicosiensis ann. 1321. cap. 7 : *Nec eorum alteri (Patrono vel Defensori) possent perpetuum Assisam seu pensionem annualem constituere in futurum, etc.* Mox : *Revocantes... omnes Assisas seu pensiones... Advocatis a Monasteriis datas.*

Assisti, in Ecclesiis Cathedralibus Beneficiati, minores tamen ordine Canonici, in Ecclesiis Cypriis, qui videntur functi officio Canoniconum, quos *Vicarios* dicimus : vel quibus assignata est *Assisa*, seu pensio annualis, quasi *Pensionariae*. Ejusmodi *Assistorum* mentio est passim in Conciliis Nicosiensibus super editis, in Constit. Nicosiensib. cap. 9. 30. 31. in Constitut. Odonis Legati ann. 1248. cap. 11. 14. 21. in Concilio Nimocieusi ann. 1298. cap. 12. 17. in Constit. Joannis Archiepisc. Nicosiensis ann. 1320. cap. 1. 3. alia ann. 1321. cap. 3. 5. et apud Joannem Carmessonam in Vita S. Petri Thomasii Patr. Constantiop. num. 53.

Si laudatas a Cangio Nicosiensis Ecclesiæ Constitutiones penitus intuearis, perspicies facile Assisos non esse cum Canonici vicariis confundendas. Hi, ut dicitur, in Concilio Coloniensi ann. 1536. can. 11. gerunt vices Canoniconum, qui adversa valetudine detinent, vel negotiis necessariis avocati (Choro) interesse non possunt; illi vero ita proprium in Choro perageant officium, ut in locum Canoniconum absentium non potuerint substitui; *Mandamus*, inquit Odo Legatus in citata Constitutione anni 1248. cap. 14. *Ut Persona duos Clericos non Assisos, et Canonicus unum, in domo secum teneant : qui et eos associent, et ex quibus numerus servientium in Ecclesia augmentetur.* Ii Clerici Socii Canoniconum absentem vices obitant, non *Assisi*, ut manifeste patet ex Constitutione Johannis Archiep. Nicos. ann. 1320. cap. 2 : *Item ordinamus et mandamus, quod omnes Canonici percipientes præbendam, debeant interesse divino officio diebus singulis, nisi justa de causa excusarentur... et tunc Clericos suos, quos tenent et debent tenere, mittent teneantur.* Ut autem Assisi Canoniconum vices non poterant obire, ita Assisorum in locum nullus alter poterat suffici. Constitutio anni 1323. cap. 5 : *Ut Assisius per seipsum serviat in Divinis : Statuimus et ordinamus hac constitutione inviolabiliter valitura, quod omnes et singuli Assisi nostre Ecclesiæ, in eo ordine cuius beneficium obtinent seu præbendam, servant in Divinis per seipsum, et non per alium substitutum..., nisi infirmitate aut justæ absentiae causa, a nobis etiam obtenta licentia, valeat excusari.* Ibidem dicitur *ipsorum officium ac nome requirere continuum assistentium.* Sed quinam proprie fuerint Assisi in Ecclesiis Cypriis, quemve gradum obtinuerint, si fieri potest, etiam dicendum. Quatuor erant in illis Ecclesiis ordines Clericorum, Canoniconum scilicet, Assisorum, Beneficiatorum seu Capellanorum, et Servientium. Servientes appello quos dixi Canoniconum absentium vices obiisse. Hi omnium infimi. Assisi secundum a Canonicis locum tenebant erantque ceteris Beneficiatis superioribus. Id colligere

est ex jam laudata Constitutione ann. 1320. cap. 1. ubi sic habetur : *Ordinamus, statuimus et mandamus, quod omnes Assisi et alii Beneficiati in dicta Ecclesia, continue debeant horis consuetis ad dictam Ecclesiam accedere, ad officium celebrandum per se tantum, et non per hebdomadas, et ad servendum in ordine suo.* Haec de Assisis Cypris. Extat Statutum Ecclesiae Aquensis ann. 1484. in quo hujus Ecclesiae Beneficiati dicuntur *tantum creati ad exhibendum Deo famulatum pro DD. Canonicis, aliis ipsius Ecclesiae emergentibus negotiis occupatis, et alias Assisi quasi Assidui ad divinum Officium de jure nuncupantur.* Quod si vera haec est Beneficiorum Aquensis institutio, non eadem fuisse videtur quae Assisiorum Cypriorum. His addit Bullam Pauli III. PP. ann. 1549. pro saecularisatione Monasterii insulae Barbaræ tom. 1. Maceriarum ejusdem Monast. pag. 256. in qua loco Canonorum instituuntur decem et septem Capellani Assisi nuncupandi. [** Apud Lusitanos Assisi erant ecclesiis cathedralibus adscripti, qui in divinis, vulgo dicunt in cho, iisdem officiis fungentur quibus canonici, ita tamen ut in superiori cho parte non considerent, neque in capitulo cum canonici in sententiam irent. Huic ordini anno demum 1778. a Pio VI. PP. finem impositum esse scribit S. Rosa de Viterbo pag. 142. vol. 1. quem consulas.]

* **ASSISIUS OFFICIIUM**, in ecclesia Camerensi. Obituar. MS. ejusd. eccl. fol. 1. v° : *Acceptavimus institutionem cuiusdam commemorationis B. V. Mariae fiend singularis diebus Sabbati.... per magistrum cum sex pueris altaris,.... quibus fiet distributio singularis ebdomadis per officium Assisiæ.* Vide infra *Assisia* 2.

ASSISA, Munus ipsum Assisi. Statuta Philippi Archiepiscop. Nicosiensis ann. 1450 : *Statuimus... ut nullus in Ecclesia nostra Nicosensi existens in ordine Sacerdotali de cetero promoveatur ad Assisas Diaconales et Subdiaconales.* Vide *Vicarii in Ecclesiis Cathedralibus*.

ASSISA, videtur sumi pro adscripta temporis nota actis Notariorum, in Foris Aragon. lib. 4. tit. de Depositis : *Scribantur in dicto libro omnia deposita... et hoc cum Assisia, sive Calendario, quo predicta fient.* Nam hic *Calendarium* idem valet quod data.

Assisa, **Assisia**, Quorundam redditum ex designatis prædiis annualium percipientium assignatio. Hist. Comitatus Ebroiens. inter Instrum. pag. 29 : *Predicta sibi assidentur pro 1779. libris..... summa valoris omnium particularium summarum Assisia predicta 16427. libras etc. Donatio xx. solidorum annui redditus ann. 1276. in Chartruario minori S. Benigni Divion. : Promittimus et tenemur cedere et solvere singularis annis in perpetuum dictis Abbatii et Conventu... xx. solidos Turon. bonorum et legatum, ac dictam Assisiæ seu assignationem tenere, et super premissis omnibus et singulari garantiam portare.* Charta ann. 1320. apud Baluz. Hist. Arvern. tom. 2. pag. 581 : *Juxta consuetudinem locorum in quibus fiet Assisa seu Assignatio reddituum predictorum. Occurrunt præterea pag. 370. 423. et 281. quo in postremo loco scribitur Assisia. Hinc liquet quid sit*

¶ **ASSISTE LITTERA**, apud D. de Lauriere tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 64 : *Nec constet ex Littera Assisiæ, quod vel bona ipsorum nominative dedimus in Assisiæ, vel, etc.* Ubi idem est ac *Littera assignationis*. Vide *Assidere*. 1.

¶ **ASSISA MAXIMA, ASSISA MEDIA**, Dicitur de quarundam mercium quantitate, qualitate, pondere, etc. Instrum. ann. 1428. apud Rymer. tom. 10. pag. 392 : *Duos lectos cum curtinis de Maxima Assisa prompte consutos. 4. lectos de Media Assisa colorum rubei, albi et viridis. Quod ibidem semel et iterum recurrit.*

* **ASSISATGIUM**, Conventus, consessus ad lites dirimendas, idem quod *Assisa*. Charta ann. 1333. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 1317 : *In dicto loco de Montogio consuevit ressortizare major pars castrorum et villarum, ... et venire ad Assisatgium dicti loci per modum ressorti.* Vide mox in *Assisiagium*.

¶ 1. **ASSISIA**, Sessio ad mensam. Gesta Guillelmi Episc. Andegav. cap. 23. pag. 300. Spicilegii Acher. tom. 10 : *Dicta die officium Panistarum subire tenebatur... ratione cuius officii finito prandio, omnes mappas... habuit quia jus suum erat; in secunda autem et tertia Assisia et cena ens cum magna difficultate commodavit.* Diceremus à la deuxième et troisième table. Vide aliis notionibus in *Assisia*.

* 2. **ASSISIA**, ut mox *Assisiagium*. Vide supra in *Assisiagium*.

* 3. **ASSISIA**, Cibus quotidiani unusquisque assignatus. Bulla Bonif. VIII. ann. 1300. apud Cl. V. Garamp. in Dissert. 9. ad Hist. B. Chiara pag. 286. in not. : *Ocasione Assisiæ seu vivanda a te, episcope, diebus singulis, vobis, capitulum, debite, etc.*

* 4. **ASSISIA RETIS**, Jus ponendi rete ad capiendos pisces. Charta fundat. Blancklandæ ann. 1154. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 24 : *Pisces exclusæ, quocumque modo capiantur, et Assisiæ retis in novo molendini ad capiendas unguillas, etc.*

* **ASSISIAGIUM, ASSISATGIUM**, Districtus, jurisdictio *assisiae*, Gall. Ressort, olim *Assisiage*. Libert. villæ de Sarlato ann. 1370. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 341. art. 5 : *Non possit nec debet citare, nec evocare extra Assisiagium de Sarlato; nisi sint vel essent personæ ad hoc obligatae, vel quæ contraxerint aut deliquerint alibi quam in dicto loco de Sarlato.* Libert. civit. Cature. ann. 1344. in Reg. 68. Chartoph. reg. ch. 312 : *Item quod nullus civis seu habitator dictæ civitatis Caturci, ad instantiam procuratoris regii aut alterius privati, possit ex delicto seu contractu.... extra Assisiagium suam de Caturco conveniri, nisi extra dictum Assisiagium constaret ipsos delictum aut contractum hujusmodi commisisse.* Charta ann. 1337. in Reg. 72. ch. 212 : *Item que ledit lieu de Syurat, ou le signeur et habitans dudit lieu et des appartenances, seront et demeureront du ressort de la seneschauée d'Agennois et de l'Assisiage de Sainte Foy, et seront exempes d'aler en autres Assisiage.* Vide supra *Assisiagium* et *Assisiagium*.

* **ASSISIAGIUM, ASSISATGIUM**, Eadem notio. Charta ann. 1358. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 246 : *Inhibemus Assisiæ, venit... gerens mappam super collum quum ante nos supra mensum posuit.* Vide *Assisia*.

quod nullus extra forum et Assisiagium suum extrahatur. Libert. villæ de Gordonio ann. 1370. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 575. art. 2 : *Concessimus.... quod nullus habitator de Gordonio, ad instantiam procuratoris fiscalis, nec alterius cuiuscumque personæ, pro factu criminali vel civili, extra dictum Assisiagium de Gordonio extrahi possit; sed in dicto Assisiagio, super hiis quilibet conquerenti respondere habeat et teneatur, et de eodem in dicto Assisiagio jus tribuatur, quamdiu ibi voluerit jura (juri) parere.*

* **ASSISIARII**, Qui a principe vel a domino feudi delegati assisiæ tenent. Charta capit. S. Crucis Aurelian. ann. 1209. in Reg. 31. Chartoph. reg. fol. 31. r° : *De magna vero illius vici justitia sic est compositum, quod domino regi et nobis communiter et æquiter remunebit: ita quod ab Assisiariis, qui pro tempore Aurelianenses tenebunt assistas, et a nobis pariter serviens quidam annis singulis eligetur, qui domino regi et nobis eamdem fidelitatem faciet.* Vide infra *Assisiores*.

* **ASSISIATGIUM**. Vide supra *Assisiagium*.

* **ASSISIATUS**, Districtus, jurisdictio *assisiae*, et ipsa *Assisia*, seu conventus et consessus ad lites dirimendas. Charta ann. 1335. in Reg. 70. Chartoph. reg. ch. 8 : *Dixit quod dictæ partes, pro quibus comparuit, sunt de Assisiatu Marmandæ, ad quem praesens negotium petiūt remitti.* Charta Joan. episc. Belvac. locumten. reg. in Occit. ann. 1339. in Reg. 72. ch. 86 : *Cum Hugo de Tranchaleo et Gileus de Ras delati esse dicantur coram nobis in Assisiatu de Briva, etc.* Libert. villæ Condomii ann. 1369. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 17. art. 3 : *Locumtenens senescallij.... creabitur et instituetur ibidem, et de omnibus causis, tam civilibus quam criminalibus,.... tocius judicatura et Assisiatus Condomiti, cognoscet ad plenum et judicabit, potissimum cum ipsi consulest et habitatores, sicut dicunt, habeant proprium Assisiatum in civitate Condomii.* Adde Libert. villæ de Lauserta ann. 1370. tom. 6. earumq. Ordinat. pag. 401. art. 13. ubi pro *Assisiacum*, lege *Assisiatum*. Vide *Assisia* et supra *Assisiagium*.

* **ASSISICIO**, Assignatio, additio, *assisia*. Charta ann. 1299. in Chartul. eccl. Lingon. fol. 183. v°, ex Cod. reg. 5188 : *Volens et concedens idem Johannes, quod si esset in mora vel deficeret in perficiendo Assisiacionem dictarum quindecim libratarum terra, quod idem dominus episcopus tamdiu teneat, donec idem Johannes perfecte asserderit dictas xv. libratas terræ.* Vide *Assisia*. **ASSISINI.** Vide *Assasini*.

* **ASSISIO**, Idem quod *Assisia*, Assignatio, etc. apud Baluz. Hist. Arvern. tom. 2. pag. 116 : *Si jam dicta castra non sufficiunt ad Assisiacionem ducentarum et quinguentarum libratarum, tenebo ego, etc.*

* 1. **ASSISITUS**, Sedens, Gall. *Assis*, quasi ab *Assisiare*. Gesta Guillelmi Majoris Episc. Andegav. cap. 23 : *Nobis autem Assisiæ, venit... gerens mappam super collum quum ante nos supra mensum posuit.* Vide *Assisia*.

* 2. **ASSISITUS**, Assignatus. Charta Joan. comit. Matiscom. et Aalidis ejus uxoris

ann. 1238. D. in Reg. Chartoph. reg. ch. 2 : *Propter istam quittationem nobis donat (Rex Franc.) decem milles librarum Turonis in denariis, et mille libras Turon. In de redditu in Normania Assisitas. Vide infra Assitatus.*

* **ASSIUM**, Lex seu Consuetudo municipalis. Charta communiae Ferreriarum ann. 1205. in Reg. 34. bis Chartoph. reg. part. 1. fol. 47. r^o. col. 2 : *Concedimus communium apud Ferrerias habendam ad puncta Hesdinii et ad Assium Peronae. Nisi forte malis interpretari, ad jurisdictionem Assisiarum, quæ Perona habentur.*

¶ **ASSISOR**, Qui Assisas seu taxatiōnes imponit, perquāt. Vide *Assidere* 1.

¶ **ASSISSINII**, Sicarii, Gall. *Assassins*. Synodalia Ecclesiasticarum Cadure, etc. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 743 : *Item Assissinii, et qui per eos faciunt interficere aliquem. Vide *Assasini*.*

* Stat. S. Flori MSS. fol. 47. v^o : *Tertius casus est contra illos, qui quempiam per Acassinios (sic) interfici fecerint . . . Quintus est contra illos, qui Assissinios recipiunt, defendunt et occultant.*

* **ASSISORES**, Idem qui supra *Assisiorum*. Charta Ludovici dom. reg. Franc. primogen. ann. 1212. ex Tabul. Curiae Dei : *Ni forte eorumdem animalia pascere inveneritis, ubi non sit eis concessum, . . . volumus quod emendatio et justitia, quæ nunc deberet fieri, fiat per Assisores nostros, non per forestarios.*

* **ASSISTA**. Charta Joan. ducis Britan. ann. 1239. ex Bibl. S. Germ. Prat. : *De vallius (i. e. balliis) autem et rachatis concessit idem comes, quod terræ ipsius Radulphi et heredum suorum quitta sunt et immunes, salva Assista Gaufridi condam comitis Britanniae. Sed legendum videtur *Assisia*, vel *Assita*, assignatio scilicet quorumdam redditum ex designatis prædiis annuatim percipiendorum, sub certis conditionibus.*

* **ASSISTARE**, a Gall. *Assister*, *Adjuvare*, auxiliari. Charta Rodulphi Constant. episc. ann. 1291. tom. 1. Cod. Ital. diplom. col. 611 : *Assistabimus et ipsum (comitem) juvabimus nostris sumptibus contra omnes. Vide *Assistor*.*

¶ **ASSISTATOR**, Adjutor, qui fert opem. Gall. *Aide*, apud Rymer. tom. 14. pag. 596 : *Auxiliatores, Assistatores, etc.*

¶ 1. **ASSISTENTIA**, Auxilium, Gall. Assistance, secours. Cancellaria Ferdinandi II. Imperatoris : *Serenissima Infanta et Wilhelmus de Baden admoniti sunt Electori Trevirensi Assistentiam præstare. Chron. Cornelii Zamflet: Rex Navarræ rursum confederatus Anglicis manifeste, qui prius eisdem faverat et Assistentiam integraliter præbuerat occulite. Eadem vox et eodem sensu reperitur apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 315. Miræum tom. 1. Diplom. Belgic. pag. 209.*

¶ 2. **ASSISTENTIA**, Præsentia, Gall. Assistance, presence. Statuta Eccles. Pictavensis apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1075 : *Nisi prius tales Missas vel alta officia fundare et assignare decreverint cum totius Collegii Assistentia, nostroque assensu prius super hoc requisito.*

* 3. **ASSISTENTIA**, Officium et munus eorum, qui celebranti pontifici assistunt,

ut illi adjumento sint. Paridis de Grassis Cæremont. capellar. papal. MS : *Quia crux ante pontificem non defertur, properea cardinales euntem et redeuent sequuntur; et non fit Assistentia nec reverentia solemnis. In die commemorationis defunctorum, . . . in fine missæ non datur benedictio, et Papa absolve solet, cui nulla reverentia nec circuli, sed Assistentia et genuflexiones intra missam sunt. In die Nativitatis Domini nostri J. C. celebraturus pontifex ad basilicam procedit, cum thiara et sub baldachino; . . . ubi per cardinales ac prælatos omnes paratos præstatur reverentia eidem in cornu epistolæ sedenti. Assistentia per priorem episcoporum et per solitos diaconos fit; sed circuli non sunt. Vide infra *Observator*.*

* **ASSISTERE**, Est in medio adesse. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646.

ASSISTERIUM. Vide *Ascerterium*.

* **ASSISTIVA**, Assistere solita. Vita S. Raynerii Pisani tom. 3. Junii pag. 447 : *Predicta Jolitta dixit matri: Postquam intrare non possumus, ite et vos et state cum mulieribus Assistivis, quæ hic sunt. Assistive hic videntur dici quasi mansionarie, quia vel juxta Ecclesiam morabantur vel assistebant ad ministeria ei necessaria. Ita Continuatores Bollandi in notis suis. Eadem sunt quæ *Ascertræ*, feminæ, continentes quidem, sed a monialibus distinctæ. Vide *Ascertræ*.*

* **ASSISTRIA**, Eadem notione, apud Spelmannum in voce *Monastria*.

ASSISTRIX, Comes, [Adjutrix.] Henricus Rosla in Herlingsberga :

Gloria constantis Assistræ, multæ fugati.

[Bullarium Carmelitarum pag. 108. col. 2 : *Promisit sue virtutis præsentiam Assistræ. Sapient. 9. 4: Da mihi medium tuarum Assistræ sapientiam.*] * * Vocabul. Juris utriusque : *Assistræ, id est ancilla assistens domino ad serviendum.*]

* Elmham. in vita Henr. V. reg. Angl. cap. 75. pag. 213 : *Assistræ et coadjutrices in rebus tam arduis assignavit. Vide supra *Assestræ*.*

* **ASSISUS**, Sub censu annuo locatus et concessus. Inquisitio possessionum ann. 1185. apud Kennettum Antiquit. Ambroden. pag. 141 : *Apud Coveli de dono Matildis Reginae habent quatuor hidæ, quarum duæ sunt in dominio, et due Assise ab hominibus. Et infra: Apud Meritune ex dono Simonis Comitis sunt viij. hidæ terre, quarum duæ sunt in dominio, et v. Assise de hominibus. Terra vassala opposita est terra dominiæ: illa a vassallis, hæc a domino teneatur. Vide *Assidere* 1.*

* **ASSITA**, Quorumdam redditum ex designatis prædiis annuatim percipiendorum assignatio, Gall. *Assiette*. Charta ann. 1343. in Reg. 68. Chartoph. reg. ch. 70 : *Item dixerunt quod præfutus miles pro se et nomine quo supra, Assitam et assignationem dictorum reddituum fecerat, etc. Vide supra *Assista*.*

* **ASSITARE**, Addicere, oppignerare. Charta Joan. delph. Vien. ann. 1315. in Reg. 101. Chartoph. reg. ch. 100 : *Concedimus in amphiteosin perpetuam et albergamus ac Assitamus... pascua, pategia, etc. Vide supra *Assetiare*.*

* **ASSITIATUS**, Assignatus. Charta ann. 1401. ex Tabul. Flamar. : *Sex sextarios*

*bladi.... assignatos et Assitiatos in parochia de Grangius, etc. Vide supra *Assitatus* 1.*

¶ **ASSITUARE**, Idem ac *Assidere*, Assignare, Gall. *Asseoir*, Assigner, apud Baluz. Histor. Arvern. tom. 2. pag. 735 : *Cum crescentis libris Assituandas eidem Annetæ de Beaufort in Castellania dicti castri de Grangius.*

* Contract. matrim. inter Margar. Bermunde et Fulc. de Fortia douniel. ann. 1400. ex Tabul. Flamar. : *Octo libras.... Assituandas . . . in bonis et competentibus locis, etc.*

¶ 1. **ASSITUATIO**, Eadem notione, in Charta MS. anni 1339. apud Stephanotium tom. 3. Antiquit. Pictav. pag. 1009 : *Nos vero Conventus (Nobilacensis) et cellararius dictum Assituationem et assignationem grantam et acceptam habentes ipsamque approbamus, etc.*

* 2. **ASSITUATIO**, Estimatio, perquatio. Instr. ann. 1405. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 186. col. 2 : *Item quod illi, quorum facultates valorem decem librum Turon. non ascendunt, non consueverunt in Assituatione redditum extimari, nec etiam pro foco computari. Vide supra *Assieta* 2.*

* **ASSITUS**, a Gall. *Assis*, Situs, positus. Lit. ann. 1376. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 66 : *Quia locus de Competo est eis propinquior et melius Assitus pro suis negotiis peragendis et operibus, quam nullus aliis locus.*

* **ASSIUM**, ab *Assare*, Gall. Rotir. Idem quod veru. Vide *Spitum*.

* **ASSIZAGIUM**. Vide supra in *Assigium*.

¶ 1. **ASSIZIA**, Conventus, consessus, Gall. Seance. Edictum Philippi VI. Regis Franc. ann. 1338. tom. 2. Ordinat. Reg. pag. 125 : *Præcipiendo statuimus, ut cum... fuerint in statu judicandi judges infra tertium Assizium immediate sequentem, ad turdus proficerent in eisdem. Occurrat iterum art. 32. ejusdem Edicti. Vide in *Assisa*.*

* 2. **ASSIZIA**, Dici videtur, cum aulorum serie locus aliquis vestitur; nisi intelligatur de cereis accendendis. Obituar. Camerac. MS. fol. 3. v^o : *Obitus prouidi viri Johannis Brillet, cum pulsatione et Assizia totali de xiij. lib. Turon. Ibid. fol. 9. v^o : *Obitus magistri Oudardi Divitis, canonici subdiaconi, de xij. lib. Turon. cum Assizia circa chorum super trabem crucifixi, etc. Pluries occurrit.**

* **ASSIZIACUS**, pro *Assiziatus*. Vide supra *Assisiatus*.

* **ASSIZIAGIUM**. Vide supra *Assigium*.

ASSNASARE, **ASSUASARE**. Leges Alverdi Regis Westsaxie cap. 39 : *Si quis habet lanceam super humerum suum, et homo Assinasetur, vel impungatur, solvat verram ejus sine vita. Si autem oculas Assinaset, reddit verram ejus, etc. Sic emendat Sonnerus, ubi Edictio præfert. *Assnasare*, aitque esse vocem efficiam ex Saxonico Onsnas eð et Asnæse, uti legitur in Edit. saxonica Lambardi cap. 32. ubi Legem hanc sic verit: Si quis hastam humero gerstarit, inquam alias forte fortunam impegerit, aequum esse videtur capitii estimationem sine omni mulctu ei imperare. Est igitur *Assnasare*, hastam sic*

deserere, ut occidatur impingens. Ita enim eadem Lex denuo recensita et Latine versa in Legibus Henrici I. cap. 54 : *Si quis lan- ceam ferat super humerum, et inde quis occidatur, etc.* [** S' nas est Hasta, inde As næsan et Onas næsan, Hastæ impingere.]

1. **ASSOCIARE**, Comitari, Accompagnner. Acta Alexandri III. PP. : *Et alias magnates cum ipso destinavit, qui eum gloriose conducerent, splendide Associerent, atque ad Romanam urbem gloriose deserrent.* Ita Andreas a S. Cruce in Collat. Concilii Florentini pag. 904. Edit. Labbei. [Regestum Inquisitionis Tolosanæ MS. ex Biblioth. D. de Chalvet Tolosæ Senescallii : *Cum ipse Associeret dictos hereticos euntes in Caturcium.* Eadem vox ibidem passim occurrit, ut et in Chartis pluribus et Statutis Aquensis Ecclesie. Vide Acta SS. Aprilis tom. 3. pag. 987. D. et Chron. Parmense ad ann. 1287. apud Murat. tom. 9. col. 811.]

2. **ASSOCIARE**, Gall. *Faire parage, vel pareage avec quelqu'un, i. e. aliquem in partem dominii suorum prædiorum adsciscere :* quod solebant Monasteria et Ecclasiæ personæ facilitare, ut a potentum et vicinorum invasionibus bona sua tutarentur, potentiorum protectione et tutela hac ratione suscepta : quo spectant, quæ a Senatore dicuntur lib. 2. Epist. 16. de Tertii Gothiæ : *Factum novum et omnino laudabile : gratia dominorum de cespitis divisione conjuncta est : amicitiae populis per damna crevere, et ex parte agri defensor acquisitus est, ut substantia securitas integræ servetur.* Vide *Tertia*. Aresta Pentecost. ann. 1287. in Regesto Parlamenti sign. B. fol. 76 : *Priori B. Maria ratione Associationis de Dimonte, deliberata fuit per judicium dimidia pars denariorum, quos D. Rex de Lambardo bastardo, qui burgensi de Dimonte, qui decessit Trecis, etc. Occurrit ibi non semel. Accompanier, hac notione nostri dicebant. Charta Hugonis de Neblans, anni 1265. in Regesto Feodorum Burgundie 2. part. fol. 150 : Ay Accompanié et Accompanions Monseignor le Duc et ses hoirs à toutes les choses, que ge ay, et puis et dois avoir en més, en terres, en bois, en prez, etc. en Justices, et Seignuries, etc. et voil et entant que li Accompanement desusdiz, soit tel que ge ay la moitié en toutes les choses desusdites, etc. doing et octroi à don fet entrevis à Mons. le Duc la moitié de toutes ces choses, etc. Vide Vignierum in Originibus Alsaticis pag. 81.*

* *Accompanier, nostris, codem sensu.* Charta ann. 1267. in Chartul. Campan. fol. 326 : *Li nobles sires Thiebaut... nos ait Accompanier au toute la moitié de ce qu'il a et puet avoir au sa vile de Mont Charnot, et an la moitié de flunge et des apartenances de la vile avandite.* Tabul. capit. Carnot. ann. 1331 : *Et nous Dean et chapitre en récompensation desdits biens, nous l'Accompagnons des-ores-en-avant en tous les biens fais en nostre église.* Ch. Caroli comit. Vales. ex Cod. reg. 9607. 3. ch. 117 : *Nous et nos hoirs ou successeurs ne poon, ne ne porron ou temps avenir Accompanier les églises devant dites avec nous; ne lesdites églises ne porront Accompanier nous ou nos hoirs.* Alia ann. 1408. in Reg. 163. Chartoph. reg. ch. 24 : *Item feu Thomas Belle.... a donné aux ditz religieux, afin qu'il soit Accompanié en*

leurs aumônes et oroissons, vint sols Tournois. Vide supra *Accolligere*.

* 3. **ASSOCIARE**, Male habere, Gall. Maltrater, quo sensu *Accommoder* etiam dicimus. Vide supra *Aptare* 1. Lit. remiss. ann. 137. in Reg. 107. Chartoph. reg. ch. 372 : *Guillemera serviens aut pediseca uxoris Andreae Bossati, dixit prædictio Andreæ : Ha! Andrea socie, qualiter de illo arto Johanne aurige seu carriero sui Associanta. Nostris Associer interdum, pro Componere, ordinare, Gall. Arranger. Charta ann. 1263. in Chartul. sign. *Decanus ex Tabul. S. Petri Insul. fol. 112. v° :* *Et si est asuvoir ke li forniera doit Associer loialement les fournees, soulouc çou ke mestiers est à le ville, et selonc çou k'il en seru requis des femmes de la ville et sommonré quant poins est de pestrir.**

1. **ASSOCIATIO**, Eadem notione qua *Associer*, 2, in Edicto Philippi IV. ann. 1301. tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 339 : *Novas Associationes de cetero pro nobis non recipient absque nostro speciali mandato... non proponatur bona huiusmodi ad nos pertinere vel ratione Associationis antiquæ, etc.*

* Occurrit etiam in Lit. ann. 1361. tom. 3. Ordinat. reg. Frane. pag. 501. Vide *Paragium in Par. Acompagnement*, ead. acceptione, in Lit. Theobaldi comit. Campan. ann. 1264. tom. 5. earund. Ordinat. pag. 390 : *Nous accompagnerent et accompagnient en toutes les bourgoisies... par ce myme Acompagnement nous devons avoir la moitié par leur octroy, et il l'autre. Nostris præterea quamlibet societatem, *Associété* vocabant. Lit. remiss. ann. 1413. in Reg. 168. Chartoph. reg. ch. 203 : *Comme le suppliant se feust associé avec Estiennot Bremont, ... après icelle *Associété*, etc.**

ASSOCIOS, Consocius, consors, contributus, confredustus. Ita Ugutio. Vide *Associer* 1.

* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Associus, socius, Companion, Prov.*

* **ASSOLA**. Vide supra *Ascla*.

1. **ASSOLARE**, [Ad solum deprimere.] Vide *Adsolare*. [** Gemma Gemmarium : *Assolutus, ad solum i. e. ad terram reductus, sive de solio positus ad solitudinem.*] *

2. **ASSOLARE**, De solo seu fundo et possessione securum præstare, cavere ab evictione, fundum assignare, nostris etiam *Assoleir*, eadem notione. Charta ann. 1228. inter Probat. tom. 2. Hist. Lothar. col. 440 : *Et si feodium istud non possem sibi Assolure, ego ita valens aliud feodium ad dictum domini Abici de Rozieres, etc. Alia ann. 1284. in Chartul. S. Petri de Monte : Et, doient li hoir.... descombreir, warantir et Assoleir à tousjors à l'ublé et à covant devantdis lou boiz et l'éritaige desour nomeit.*

* **ASSOLARIUM**, idem quod *Solarium* 1. Tabulatum. Charta ann. 1263. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 265 : *Item, ordinando pronuntiamus, quod Assolarium ad usum fabricæ ecclesiæ Constantiensis gratis et libere, sine reclamacione capituli ipsiusque contradictione, perpetuo debeat remanere.* Vide supra *Adsolayrare*.

* **ASSOLAYRARE**. Vide supra *Adsolayrare*.

1. **ASSOLDARE**, Milites conscribere, Gall. Enrôler, lever des soldats; vel milites

suis habere stipendiis, Gall. *Avoir à sa solde.* Chron. Sicardi Episc. Cremon. apud Murat. tom. 7. col. 615 : *Post hæc Rex Francie Assoldatis pro se quingentis militibus, et armis que sibi obvenierant, Templo et Hospitali et Marchioni distributis, repatriavit.*

* Chron. Mutin. apud eund. Murator. tom. 15. col. 602 : Dom. *Gibertus de Foliano et fratres ejus.... inciperunt guerram contra commune Regiæ et dom. de Gonzaga, cum D. militibus, et magno numero peditum, Assoldatis per dom. Mastinum de la Scala.* Annal. Mediol. ad ann. 1373. tom. 16. col. 752 : Dom. *Galeaz credendo se posse recuperare dictam civitatem, fecit maximus expensas in Assoldando de novo stipendiarios.* Vide in *Solidata*.

1. **ASSOLENTES**, Assilientes. Papias.

1. **ASSOLIDARE**, Idem ac *Assoldare*, Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 213 : *Quinquaginta armigeros condescender armatos, quos dictus Dominus Episcopus duixerit Assolidandos cuiilibet eorum pro suo soldo sive stipendio cuiuslibet mensis decem florinos auri duntaxat assignando.*

* **ASSONA**, Scindula, Gall. *Late*. Charta official. Autiss. ann. 1338. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 40 : *Johannes Droyni de Estanno habebat quandam quantitatatem cindulæ sive Assona, de qua... in usus suos convertit quatuor milleuria.* Vide *Assula*.

* **ASSONERE**, Desoner, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. *Assonanter, concordanter.* Vocabul. compendiosum.

* **ASSONGIA**, Axungia. Modus exigendi gabellam grascie apud Saonam ann. 1526 : *Pro oleo, grascia, Assongia, lardo, ceppo, etc.* Vide infra *Assungia*.

* **ASSOPIRE**, Differre, suspendere, tardare, Gall. *Suspendre, surseoir; olim Assouper, eadem notione, ut et pro Retinere, Arrêter.* Arest. ann. 1401. in vol. 9. arest. parlam. Paris. : *Defensor videns quod per medium dictæ appellationis suum principale Assopituerat, etc.* Lit. remiss. ann. 1361. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 640 : *Guillaume de Dreux, lors garde de ladite monnoie de Montdidier, avoit Assoupé et empesché la délivrance desdites huit vins livres de gros.* Alia ann. 1362. in Reg. 92. ch. 125 : *Lors iceux blans furent pris et Assoupez en la main dudit Guiart comme faux et mauvais.* Alia ann. 1415. in Reg. 169. ch. 180 : *Parquoy le bien et avancement de mariage d'icelle Marson.... en ont esté Assouppes et empeschéz Achoper, eadem acceptione, in Lit. remiss. ann. 1376. ex Reg. 109. ch. 350 : *Comme Gerardin de Roncourt escuier eust plevia par mariage une jeune demoiselle, appellée Muriette, de l'âge de dix ans ou environ; et sur ce pour Achoper ledit mariage... eust empêtré une commission,... par vertu de laquelle main fu mise par deux sergents à icelle demoiselle.* Sed et *Assoper, Assouper, ut et simplex Sopper vel Souper dixerunt nostri, pro Offendere, Gall. Clapper, heurter.* Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 153. ch. 104 : *Comme le cheval dudit Perval eust Soppé, etc.* Alia ann. 1454. in Reg. 187. ch. 220 : *Je suppliant en soy retournant Soupa et lui coula le pié, et en Soupant desserra son arbaleste.* Alia ann. 1383. in Reg. 123. ch. 201 : *Ledit Jehan qui portoit ledit faiz, ... en alant à son**

hostel,... il se Assopa à aucune chose en la rue et chut en un fangaz. Aliae ann. 1363. in Reg. 95. ch. 136 : Comme icellui suppliant se fust Assoupé ou aheurté à un jocene homme;.... courroucié du delay et empeschement qu'il avoit eu pour cause dudit Assouplement, etc. Aliae ann. 1434. in Reg. 175. ch. 317 : Le suppliant rencontra une pierre ou mole, où il se Asouppa et cutta cheoir. Acauter, Acoper, Acouper, et Eschoper, eodem sensu. Lit. remiss. ann. 1474. in Reg. 204. ch. 119 : Le suppliant poussa ou repulsa icellui Gabriel d'une besche, tant qu'il le fist Acauter ou cheoir sur la haye. Aliae ann. 1348. in Reg. 79. ch. 25 : Alain comme tout esbahi bouta arriere de li ledit Gieffroy, et en cest boutement Acopa ledit Gieffroy, s'il qu'il cheia en une cuvee de bochet. Rursum aliae ann. 1399. in Reg. 154. ch. 616 : Pour l'eschoison d'un treffouel qu'il trouva, où il Eschopa, il chey à terre. Mirac. B. M. V. MSS. lib. 1 :

Si nous aloit si Acoûtant,
Et destourbant de nostre affaire,
Ne li poions nul mal faire.

* Hinc Donner vel Faire le Choppet, pro Aliquem pede offendere, ut ad terram prosternetur. Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 152. ch. 278 : Lequel Jehan print ledit Symon par la potrine et lui fist le Choppet du pied, tant que ledit Symon cheust envers à terre. Aliae ann. 1454. ex Reg. 189. ch. 27 : Lequel Jacotin, ainsi que icellui Morel dansoit, lui bailla le Choppet de la jambe, en soy cuidant jouer à lui, et tant que dudit Choppet il chey à terre. Vide infra in Gamba 1.

* ASSORTARE, Distribuere, partiri, suam quique sortem assignare, Ital. Assortire, Gall. Partager. Stat. Vercell. lib. 3. pag. 82. 10 : Item statutum est, quod nulla persona, communitas sive universitas civitatis, vel districtus Vercellarum aliquo modo vel titulo, seu sub aliquo colore possit vel debeat alienare, vel pignori obligare, nec in aliquem transference, nec inter se dividere, nec Assortare, nec alicui donare... communia locorum in toto vel in parte. Stat. Saluciari. collat. 3. cap. 110 : Qui tres habeant plenum posse Assortandi aquam quarumcumque bealeriarum, pratorum, existentium in finibus Saluciariis inter personas habentes ipsa prata et possessiones, secundum quod illis videbitur fore justum,... et possint dicti Assortatores imponere paenas et bannam contra ipsum Assortationem venientes. Ubi Assortator, is est, qui hujusmodi distributioni praestet, et Assortatio, ipsa distributio. At vero Munire, reficere, Gall. Munir, réparer, sonat vox Assorter, apud Joinvillam pag. 97. edit. Cang. ubi editio regia pag. 108. habet : Il Atira son chastel, eodem intellectu : Et quant le conte de Japhe vit que le roy venoit, il Assorta et mist son chastel de Japhe en tel point, qu'il ressemblloit bien une bonne ville defensable. Assortir autem est Socium sibi adjungere, Gall. S'Associer, in Lit. remiss. ann. 1457. ex Reg. 189. ch. 171 : Icellui Baudin.... se accompagne et Assorti de trois compagnons bien embastonnez.

* ASSOTARE, Virgis cædere, flagellare; poena, loco mulctæ, in treugarum violatores statuta. Vide supra Aço et Açoate. Instrumentum. pacis inter cives et burgen-nes Narbon. ann. 1236. inter Probat. tom.

3. Hist. Occit. col. 380 : Si vero ab hujusmodi treugarum fractore, causa paupertatis, extorquerit non potuerit ipsa pena (c. sol.) violator ille, si fuerit de civitate, Assotetur in continenti in dicto burgo per consules ejusdem burgi, vel per eorumdem mandatum, uno ictu pro unoquoque solido dictæ pena; similiter si fuerit de burgo, Assotetur in continenti, etc. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : Assoter, infatuare. Assotement, infatuare. Assotir, satuare. Le Roman d'Alexandre MS. part. 1 :

Honnis soit le prodome, qui pour un jour s'Asote.

* ASSUETÆ, Siculis, in venatu semper agentes. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646.

1. ASSULA, pro Astula, Fragmentum; Joanni de Janua, id quod cadit de ligno, cum dolatur. [Glossar. MS. Montis S. Eligi Atrebat. addit: Dicitur ab Assa, scilicet cum pro ligno doluto vel assere accipitur. Assula, quasi parva Assa.] Henricus de Miraculus S. Germani Autissiodor. Episcopici cap. 30 : Namque illustri cuidam viro B. Germani reliquias postulanti, Assulam ex cupresso, qua quondam sacrum tegebatur corpus, ab Archiclavio Ecclesiae meninimus esse concessam. [Acta SS. Maii tom. 7. pag. 543. B : In libro magno Chartæ pergamentæ manuscriptæ Assulis cooperio.] Canonicus Cisoniensis in Vita S. Arnulphi Martyris :

Vestis Sancti scinditur,
Situs plenus Assulis
Patet coram famulis
Ad Arnulfi gloriam.

Infra :

Ipse sibi conscientius,
Recedens quantocius,
Secum defert Assulas,
Quas dum distribueret,
Videt quod resumeret
Primas esca formulas.

* 2. ASSULA, Dolabra. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692 : Assula, Dolore.

* ASSULTARE, Adoriri, Gall. Assallir. Gasparis Barthii Glossar. ex Hist. Palæst. Raimundi Agilæi. Sed hæc vox Latinis haud prorsus ignota. Tacitus, Assultare tergis pugnantium. Statius jungit cum accusativo.

ASSULTUS, [Aggressio, impugnatio, Gall. Assaut. Charta Philippi Aug. ann. 1194 : Qui per Scabinos protractus fuerit de Assultu domus, sexaginta libras perdet. Sed vocem hanc usurpavit Virgilius. Assultus in suo jure, inter iura majoris dominii reconsentur in Charta Henrici I. Angl. Regis apud Th. Madox Formul. Anglic. pag. 291.] Vide Adsaltire.

* ASSUMENTUM, Ab assumendo dicitur; idem quod ab aliquo accipitur ad quid faciem vel reparandum. Glossæ biblicæ anonymi ex Bibl. reg. [** Evang. sec. Marcum cap. 2. ¶ 21.]

* ASSUMERE, Delere, interficere, apud Barthium in Glossario ex Fulcherii Carnot. Hist. Palæst. Eadem notione Galli dicimus, Assommer.

* Assommer, nostris, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1450. ex Reg. 184. Chartist. reg. ch. 89 : Après que les comptes du suppliant furent tous Assommez et rendus, etc. Fabul. tom. 1. pag. 67 :

Nus ne pot dire, n'Assommer

L'avoir qu'il mist en dix charettes.

Hinc

* ASSUMMATIO, Summa. Bulla Joan. PP. XXII. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Hist. Sicul. Laur. Bonincont. part. 3. pag. 284 : Recognoverunt... predictas computationes et Assummationes inde securas, bene et legaliter factas suis, et esse et contineare plenissimam veritatem. Vide infra Summare 5.

ASSUMMARE, Gall. Sommer, In sum-
mam totalem redigere. Vitæ Abbatum S. Albani : Summa debitorum ad 600. marcas est Assummatu.

* ASSUMPTI, Senatores. Vita Cœlestini V. Papæ apud Murat. tom. 3. pag. 621 : ... Assumpti populi Capitolia jussu Ascendunt, etc.

Senatores autem, inquit Muratorius, hic dicuntur, ut olim Consules, duo scilicet totius Senatus Præsides.

1. ASSUMPTIO, Dies mortis Sancti aliqui-
cujus, quo scilicet ejus anima in cœlum assumitur : Assumptio S. Joannis Apostoli et Evangelistæ, apud Ordericum Vitale lib. 5. pag. 593. et in Vita Godefridi Comitis Campebergensis cap. 54. Proprie vero di-
citur Transitus B. Marie, ut ait Durandus lib. 7. Ration. cap. 1. num. 19. Frodoardus in Leone IV. PP. :

Tandem clara dies Reginæ Adsumptio cœlia
Regiparentis adest.

Addit Serm. S. Autherti Beneventani tom. 4. SS. Ord. S. Benedicti pag. 266. Vide Dormitio.

2. ASSUMPTIO, Idem videtur apud An-
glicos Practicos, quod Constitutum in Jure
Romano. Cowell. lib. 4. Instit. Jur. Anglie.
tit. 6. § 2.

* ASSUMPTOR. Papias : Gulosus a gula, deavorator, Assumptor, gluto, eluo.

* ASSUMPTIO, Coronatio, Electio in Regem. Charta Episcoporum et Baronum Regni Daciæ, qua eligunt Regem, Fredericum Holsatiæ Ducem apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 317 : Qui semper atque omni tempore ab initio primeve Assumptionis, conuentuque proxime subinde celebrando semper obligatus fuit : sese consuetis debitisque juramentis predicto regno obstringere.

* Eodem nomine designata Ascensio Domini, in Consuet. Castell. ad Sequanam ex Cod. reg. 9898. 2 : Peult l'en vendre vin sans ban le jour de l'Assumption nostre Seigneur, le jour de Penthecoste et les trois festes. Ita et in Lit. remiss. ann. 1461. ex Reg. 192. Chartist. reg. ch. 35 : Le dimanche devant l'Assomption nostre Seigneur.

ASSUNATA, Expeditiō militaris. Charta Alphonsi III. Regis Portugallie ann. 1289. apud Brandaonum. tom. 4. Monarch. Lusitan. pag. 179. v° : Quicunque in Assunata accepit bovinum aut vaccam, pelet pro unoquoque D. Regi 6. Morabotinos. Vox Hispan. Assonada, ex assonar, convocare.

* ASSUNGIA, Axungia. Glossar. Lat. Gall. ann. 1351. ex cod. reg. 4120 : Assun-
gia, Oins. Chron. Placent. ad ann. 1361.
apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 507 : Tum febre deficiente per emplastra malvavischii, cum modica Assungia superpo-
situm, etc. Vide Asungia.

* ASSURRECTIO, Honor, reverentia, qualis exhibetur ei cui ingredienti assur-
gunt omnes. Hinc Virgil. Ecloga 6. v. 66 :

Utque viro Phœbi chorus Assurerit omnis.

Heinrichus Huntindonensis de contemtu mundi cap. 6. Spicil. Acher. tom. 8. pag. 191 : *Testis est hac Epistola quam pro non-minibus potentissimorum, et omnium Assur-rectione dignissimorum, nemo tamen vel vix aliquis potest legere.*

* **ASSUTUS**, Carnale, lascivo, in Glossar. Lat. Ital. MS.

¶ 1. **ASTA**, Veru, Gall. Broche, olim Haste. Liber cui titulus, *Livre de la Dia-bléie*:

Rostissent tout dedans beau Haste.

Apud Nivernenses etiamnum et Lotharin-gos vox familiaris; unde et *Hastator*, Gall. Hâteur, officialis nomen in domo Regia, ejus scilicet qui veru transfigit carnes. Tolosatibus *Ast* est veru; *mena l'ast*, ad focum transfixas veru carnes versare; nobis, *Tourner la broche*. Histor. Dalphin. tom. 2. pag. 273 : *Magistri coquinæ pro incisoriis, parascidibus, salteriis, Astis, palis et aliis rebus*. etc. Vide *Hastator*.

* Pedagium castri de *Les ann. 1263*. ex Bibl. reg.: *In centum Astis, iij. Astas*. Vide infra *Asterius*.

¶ 2. **ASTA FEUDALIS**, Subjectio feuda-lis, Gall. Vassalité. Histor. Dalphin. tom. 2. pag. 212 : *Dedit in beneficium atque feu-dum predicto Domino Hugoni de Turre Do-mino de Vinay, et de eisdem per investitu-ram feudalem, in signum Astæ Feudalis, per traditionem unius anni aurei investivit tan-quam vassallum suum fidelem*, etc.

3. **ASTA**, Modus agri. Vetus Notitia, apud Perardum in Tabulis Burgundicis pag. 108 : *Ad censaverunt eidem domui unum Astam prati ad Rosarias positi sub censu 3. nummorum*. [* Vide *Hasta* 5.] Ubi *Asta* scribi pro *hasta*, idemque esse videtur, quod *lancea*. Italis enim *asta* est, quod La-tios *hasta*. Vide *Lancea*. [** *Charta Tetbaldi Comit. Palat. ann. 1140*. apud Guerardum post Polyp. Irminonis pag. 382 : *De Astis vij. quas Godardus tenuit, dimidium mo-dium quoisque vinea crescat*. *Asta* sive *Hasta*, sunt verba viri doctissimi in Glossar. pecul., est mensura agri, qua hodie apud Burgundiones vocatur *Hâte*, efficitque par-tem octavam ipsorum *jornalis*. Conferendum etiam *S^a Rosa de Viterbo* vol. 1. pag. 143, qui olim *Astil* et *Astim*, sive *Estil* et *Estim*, Lusitanis mensuram agri fuisse scri-bit, in latitudinem patentem 25 palmis le-galibus, in longitudinem vero toto prædi-um latere. Ipse vero ex duabus seculo XIII conscriptis chartis haec affert : *Quinque Astiles in amplio et L in longo*. Altera : *In Sesmo de Feria secunda et est hereditas ista vij. Astis in amplio*, unde *Astilem longi-tudinis mensuram fuisse*, patet.]

* 5. **ASTA**, pro *Hasta*, Lancea. Charta Petri Candianii ducis Venet. ann. 971. tom. 4. Cod. Ital. diplom. col. 1525 : *De ligna-mine autem promittimus ut portare non de-beamus ulmos, asseres, spatulas, remoras, Astas, nec aliud lignamen, quæ ad nocumen-tum sint Christianis*. Leudæ major. Carcass. MSS : *Item pro cargua de Astis de fraische, ij. sol. Turon.* Ubi versio Gall. ann. 1544 : *Pour charge de piques, javelines et autres Hastes de bois fraisé, ij. s. Tour. Occitanis Astone, eodem significatu*. Lit. remiss. ann. 1457. in Reg. 189. Chartoph. reg. ch. 163 : *Une lance, que l'en appelle ou pais*

(Languedoc) communément *Astone*, ferri-à l'un des bouts, etc.

* **ASTABULA**, Vulum, ut videtur, tensum, quo solis ardor arceatur. Lit. remiss. ann. 1416. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 450 : *Unus ipsorum studentium ludentium ascen-dens Astabulam in muro dictorum viridario-rum commune tensam, etc.*

* **ASTACHANTUM**, Locus, ut videtur, palis seu paxillis munitus; s. pro *Attachan-tum*. Vide infra *Attachare*. Stat. civit. Asta cap. 7 : *Si aliqui persona in prædictis molendinis seu Astachantis damnum daret, quod ipso facto incurrat in pena de unoquaque denario damni dati denarios xij.* Vide *Sta-care*.

* **ASTACIA**, Idem forte quod *Asta* 3. Modus agri; nisi legendum sit *Aracia*, pro *Haracium*. Vide supra *Aracia*. Charta Henr. IV. imper. ann. 1070. ex Chartul. Romaric. ch. 14 : *Accipiuntur de porcaturis porci, bouchons et verres, et medo et sal de Astaciis et providentia*. Vide mox *Astalaria*.

ASTADIA, Idem quod *Asta*, 3. Charta Li-beratum Montis-Albani ann. 1231. in Re-gesto Comitatus Tolosæ Cameræ Comput. Paris. fol. 27 : *Census et usus tales sunt, de unoquaque casali quod habeat 6. Astadias in latitudine, et 12. in longitudine, habeat domi-nus 12. den. a capite, etc.* Vide *Hasta*, 5.

ASTADIUS, Eadem notione. Charta Ilde-fonsi Comitis Tolosani ann. 1144. ex Reg. 19. Tabularii Regii Ch. 97 : *De unoquaque casale qui habeat 6. Astadias in latitudine, et 12. in longitudine, habeat dominus 12. den. accipite, et omni anno ad Mart. servitium 12. den. et recachte, quando evenerit.*

ASTAGIUM. Charta Ludovici VI. Reg. Franc. ann. 1108. ex Tabulario S. Samsonis Aurelian. : *Quatenus consuetudinem quandam, quam Astagium vulgo nominant, ... ipsi Canonis liberam et ab omni jure regio quietam donantes concederemus. Ubi forte legendum Estagium, nostris Estage. Vide Stagium, et infra, Astaticum.*

¶ Retinendum *Astagium* persuadet Statutum Capituli Lingonensis ann. 1257. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 209. ubi legitur : *Si qui autem huic ordinationi vel statuto inobedientes vel rebelles extiterint, Astagium non facient, et quotidianis distributionibus, monitione præmissa, privabuntur. Astagium forte ab Astare di-vinis officiis dictum, idem est quod Præ-sentia, Assistance, cui certa merces vulgo assignatur in Cathedralibus et Collegialibus Ecclesiis.*

¶ 1. **ASTALAGIUM**, idem quod *Estallag-iun* vel *Stullgium*, Præstatio pro mercibus exponendis, Gall. *Droit d'étalage*. Charta Hugonis Duciis Burgund. de fundatione Ca-pellæ Ducum Divionensis ann. 1172. inter Instrum. tom. 4. nove Gall. Christ. col. 187. C : *Assignavi videlicet quidquid habe-bum de ventis, et Astalagium, quod mihi debebant panifici et calcamentorum construc-tores, et plucitum generale*. Vide *Stullum*.

* 2. **ASTALAGIUM**, Ager unius *Astæ*. Charta ann. 1261. in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 366 : *Concessimus quod quicumque domum in terra dictarum vinearum aedifica-ret, unum Astalagium haberet*. Vide mox *Astalaria*.

* **ASTALARIA**, Modus agri, idem quod

Asta 3. *Charta vet. inter Monum. eccl. Aquilej. cap. 39. col. 338 : Cum casis, cur-tis, campis, pratis, vineis, silvis, Astalarie, montibus, rivis, etc. Vide *Hasta* 5. et *Lan-cea*.*

¶ **ASTALIA**, Silva unde hasta seu ha-stilia cædebantur. Leges Luitprandi [** lib. 5. cap. 16.] apud Murat. tom. 1. part. 2. pag. 60. col. 2 : *Si quis Astalia alterius ca-pellaverit, componat ei cuius Astalia fuerit, solidos vj. Ubi Goldastus pro Astalia legit Stalaria.* [* Glossar Longob. in Cod. Cavensi Leg. Long. : *Stalaria, id est Salicem.*]

ASTALIUS. Lex Longob. lib. 1. tit. 1. § 6. [** Roth. 7.] : *Si quis contra inimicum pu-gnando collegum suum dimiserit, aut Astalium fecerit, id est, si eum deceperit, et cum eo non laboraverit, etc. Ubi Boherius : Astalius, descendit ab astu, id est, dolo vel malitia. Cujacius : Astalium facere, frustrari, deci-pere. [Murator. tom. 1. part. 2. pag. 18. col. 2. pro Astalium fecerit, legit etiam Astalin fecerit ex Codice Matinensi.]* [** Confirmant hanc lectionem Glossar. Longobardica Cod. Vaticani 5001. et Cod. Cavensis Legum Longobard. : *Astalin, decepcion aut fraus.*] Vide infra, *Asto animo*. Angli decipulum, *Astale* vocant.

¶ **ASTALLAMENTUM**, Prolatio, ad in-dictum terminum debiti solvendi inducīæ, Gall. Repit. Litteræ Eduardi III. Regis An-gliæ ann. 1339. apud Rymer. tom. 5. pag. 109 : *Atermiñationes, seu Astallamenta et respectus debitorum nostrorum revocamus omnino... volentes quod debita nostra sic attermiñata vel respectuata... leventur et nobis celeriter transmittantur.* Pag. 110 : *Ad faciendum et concedendum... atermiñationes et Astallamenta, seu respectus debito-rum usque ad redditum nostrum.*

* **ASTALLARE**, Differre, tempus proro-gare. *Astellatio*, Dilatio, mora, inducīæ. Stat. Cisterc. incerti anni ex Cod. MS. Hardenhousano cap. 9 : *Item cum propter guer-rarum disturbia et malitia temporis, comp-lures abbates ordinis nostri ad solvendum cotas contributionum sibi impositas sint plurimum impotentes, domino Cisterciæ et quatuor primis cuiilibet in generatione sua committet capitulum generale, ut inspectis necessitatibus singulorum, possint et valeant abbates sic ad solvendum impotentes de hu-jusmodi contributionum cotis auctoritate ordinis Astallare, et si quos invenerint debito-tempore non solvisse, a sententia excommu-nicationis, quam propter hoc incurserunt, absolvere.* Stat. ann. 1373. cap. 3. ex Cod. MS. Clareval. : *Omnis illi, qui in praesenti capitulo solvere tenebantur contributiones, Astallationes seu redditus alios, etc. Vide Astallamentum.*

* **HASTALLARE**, **HASTALLATIO**, Eadem notione. Stat. ann. 1365. cap. 10. ex Cod. MS. Harden. : *Capitulum generale... Ha-stallationes contributionum a retroactis tem-poribus usque ad annum lv. inclusive imposi-torum per patres abbates eorumdem, seu per commissarios capituli generalis eis factas, ratas habet idem capitulum et acceptas, diffiniens quod prædictæ Hastallationes ad terminos constitutos conserventur. Si vero aliquæ summe dictarum contributionum usque ad annum lv. impositarum restaverint*

Hastallanda, domino Cisterciensi et quatuor primis cuilibet in generatione sua concedit capitulum generale potestatem **Hastallandi**; dum tamen dicta **Hastallatio terminum sex annorum non excedat.**

* **ASTALONUS**, Ornamentum capitatis mulierum, idem, ut videtur, quod nostris Bourrelet. Chron. Placent. ad ann. 1388. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 580 : *Dictæ dominæ.... nunc portant bugulos, qui sic nominantur, quos cooperiunt capillis capitatis earum ligatis super dictos bugulos, cum Astalonis sive chordibus sericis vel deauratis, vel cum Astalonis sericis cooperatis perlarum.*

ASTANEA. In suppellectile Casinensis Ecclesiæ vendita pro redēptione captivorum, recenset Leo Ost. in Chronic. Casin. lib. 1. cap. 58. (al. 55.) hostiales 3. pro Byzantii 12. Astaneas 2. pro Byzantii 8. pulvinaria serica tria, etc. Alii Codd. habent castaneas.

* **ASTANTIA**, Auxilium, Gall. Assistance, secours. Vita Catharinæ Senensis, tom. 3. Aprilis pag. 892 : *Verum quia clarissime noverat, nullius præterquam ejus, se posse habere servitium neque Astantiam euscumque, odium quod mentale latebat, per modum cuiusdam inordinate zelotypie de foris ostendebat.*

* **ASTARE**, Idem quod supra **Assanta**. Vide in hac voce.

ASTARIA, Maritima, campus planus mari adjacens. Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 25 : *Infra terrum sunt montes alti per Astariam gradiendo. Et mox : Hæc est maritima, seu Astaria, quæ a Joppœ usque ad Damiam protenduntur. Eodem cap. : Ista est Astaria, quæ a Damia usque in Alexandriam computatur. [Vox forte corrupta ab Asturia, vulgo apud Venetenses Armoricanos Estiers, de quorum regione maritima Cæsar lib. 3. de Bello Gallico dicit, pedestria esse itinera concisa Asturiæ, etc. id est calnibus, qui nounisi tempore aestus mari aquis implentur. Armoricanæ Ster, flumen.]*

* **ASTARIUM**, ubi vendunt bona proscriptorum. Gloss. Isid. Scribendum esset **Hastarium**, quod hasta esset auctionis index. Vide Grevium in hunc locum.

* **ASTARUM**, pro **Affarum**. Sunt autem **Affare** et **Affarum**, Provincialibus Jus, proprietas quævis, etiam bona et facultates. Tabular. minus S. Victoris Massil. fol. 106. ad ann. 1227 : *Recognoscimus tibi P. de S. Jacobo, quod accepisti in pignore a domino Roncelino quondam Vicecomite et Domino Massilia totum jus et dominium et Astarum quod ipse habebat in curia Massiliæ. Vide Af-*

fare.

* **ASTASE**, Astacus, cancer, Gall. Crabe. Tract. MS. de piscibus cap. 133. ex Cod. reg. 6838. C : *Gammarrum Galli et Normanni appellant homar, Veneti Astase,.... Græci hujus temporis ἀσταῖς,.... nostri langrout et escrevise de mer.*

* **ASTATI**, Hæretici Sergii cuiusdam, qui sub initium sæculi IX. imposturas Manichæorum instaurabat, sectatores, a Michaeli Europolate severissimis edictis coerciti, cum prius sub Nicephoro immensum crevissent. A Græco ἀσταῖς, instabilis, dicti sunt **Astati**. De his agunt Theophanes,

Petrus Siculus, Baronius ad ann. 812. etc.

* **ASTATICUM**, Idem quod **Stagium**, Mansio, residencia. Charta Rogerii Vicecomitis Biterrensis ann. 1194. apud Catellum lib. 4. Rerum Occitan. : *Sed ipse homo vel semina debet tenere Astaticum infra ambitum civitatis.*

* **ASTATUS**, pro **Assatus**, Assus, Gall. Roti. Sermo apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1683 : *Christi testes purpurei et Levitas gloriæ Laurentius et Vincentius, quorum suffragiis gloriamur, fidei certamen aggressi, alter cruce ferrea Astatus, alter tormentis atrociter examinatus, etc.*

* **ASTEARIUS**, inter officiales ecclesiæ Autiss. recensetur, in Obituar. MS. ejusd. eccl. ann. 1247 : *Sciendum est quod major villæ accipit in quolibet festo duos denarios, duos panes et duas candelas. Astearius unum denarium, unum panem et unam candelam; forestarius similiter, etc. Vide Asteria.*

ASTEDUM. Vide **Hastedum**.

1. **ASTELLA**, [* **Hastile**, seu baculus longior, cui vexillum adfigitur. Charta ann. 1333. ex Bibl. reg. cot. 2 : *Ad alium locum ejusdem insulæ, ubi sunt dentilla gressi in pariete, in quo erat etiam baculus seu Astella dicti dom. archiepiscopi appositus.... Inveniens baculum seu Astellam dicti dom. archiepiscopi appositum seu appositum in cantono dicti operatori. Pluries ibid. occurrit. Astelle, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1384. ex Reg. 124. Chartoph. reg. ch. 274 : *Lui donna un coup d'une Astelle qu'il tenoit, dont il le porta à terre. Unde diminutivum Astelle, asserculus collaris equini, in Ordinat. ann. 1350. tom. 2. Ordinat. reg. Franc. pag. 371. art. 193 : Du collier de limons garni de brassées, d'Astelles, douze sols.]* Vide **Astula**.*

* 2. **ASTELLA**, Veru, Gall. Broche. Inventar. ann. 1218. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 67. col. 2 : *Quasdam molles, tria verica, unam Astellam, etc. Vide Asta I.*

* **ASTELLARE**, a Gall. Atteler, Equos ad currum jungere. Lit. remiss. ann. 1361. in Reg. 91. Chartoph. reg. ch. 40 : *Dictus Nicolaus suum custellum evaginavit et tractus equorum cedit, quos tractus predictus quadrigarius statim renodavit, et iterum equos suos Astellavit.*

* **ASTELLUS**, Scaide, in Gloss. Lat. Germ. Sangall. sec. VII. apud Graffium in præf. Thesaur. Francic. pag. LXV.

* **ASTENANCIA**, Ad tempus indictum inducæ, Gall. Atenanche, Suspension d'armes. Regestum Magnorum Dierum Trecens. fol. 106. verso : *Injunctum est baillivo de Calvomonte, ut ad Comitem de Barro accedat, ipsum requirendo, quod dominum Hugonem dictum Bekait, Militem, (conquerentem) curia Campanie, eundem militem in Astenancia usque ad quindecim dies Nativitatis B. Mariae erga dictum (Bekait) super dicta assecuratione præbenda ad istos dies Trecenses adjornatum fuisse, nec venisse. [* Pro Attentante. Vide infra in hac voce.]*

ASTERIA. Acta Capitul. Ecclesie Lundun. ann. 1343 : *Concesserunt D. Hugoni de Gregorio officium Asteria, cum omnibus juriis et franchises. [* Officium Asteariæ Vide supra in hac voce.]*

* **ASTERIAS**, Piscis genus, Remora. Vide infra **Plota**.

¶ 1. **ASTERISCUS**, Gall. Astérique, Nota instar stellulæ qua utuntur Librarii. Acta SS. Ordinis S. Bened. sæc. 3. part. 1. pag. 154 : *Ejus superflua Apostolice auctoritatis confondiantur obelis, minus (clare) dicta dilucidentur Asteriscis. Etymon ἀστρο, Stella. [** Vide Isidori Orig. lib. 1. cap. 20. sect. 2. et Forcellin. Lexicon.]*

¶ 2. **ASTERISCUS**, Græce ἀστροπόλις, ex auro vel ex alio metallo stellula quæ in Ecclesia Græca ponitur super patenam, ad sacra dona tegenda, cum pusilla cruce in vertice, ut velum, quo patena cooperitur, sustentetur, ne Eucharisticum panem in patena positum tangat. Denotari autem hac cæmeronia volunt stellam felicis omnis quæ Magos ad Dominum nostrum deduxit, superstetitque ubi ille erat; unde Sacerdos hanc stellam patena imponens, ait : *Et reniens stella astit super ubi erat positus. Dominic. Macer in Hierolex. et Hofmann. in Lexico. [** Vide Glossar. med. Græcit. voce ἀστρο. Asterisci formam exhibet Goarus ad Euchologium, pag. 117.]*

ASTERIUM. Tabularium Majoris Monasterii : *Total mariscum eorum de Angulis, sicut Astero Chionis fluminis, atque Astero Sanctæ Mariæ clauditur. [Vide Astaria.]*

* **ASTERIUS**, Assarius capreolus. Gall. Hater. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. : *Item plus duos Asterios sive asta ferri, ponderis unius quintalidis ferri, in quibus verua sive asta devolvantur ad decoquendum carnes. Nostris vero Asteur, Is cui assa curæ sunt. Ordinat. hospit. reg. ann. 1285. in Reg. sign. Noster Cam. Comput. Paris. fol. 53. r° : Item Asteurs iij. qui prandont leur droit en la cuisine. Vide infra **Hastarius**.*

* **ASTERNERE**. Stat. Taurini ann. 1360. cap. 16. ex Cod. reg. 4622. A : *De non assecurando in causis aliquibus aliquem ad vocatum ultra unum. Item statutum est quod aliqua persona non possit nec debeat in causis aliquibus, litibus vel controversiis habere vel A sternere aliquem ad vocatum ultra unum. Ubi, ut in capituli lemmate, legendum videtur Assecurare; quod idem est atque Constituere.*

* **ASTERS**, f. idem quod **Asta**, Veru, Gall. Broche; vel Craticula, Gall. Cril, ab Asso, Rotir. Memoriale bonorum mobilium prioratorum S. Micharlis de Tallio diæcesis Barcinon. ann. 1297 : *Duos tripodes, duos Asters, et duas lossas, et unum camasele, unum mortariolum, etc. [** Idem videtur quod supra **Asterius**.]*

ASTHELBLINE. Charta Grodegangi Episc. Metensis ann. 765. apud Meurissium : *In secundo semper anno debent ad molendinum Patersheim tredecim denarins, quod vulgo dicitur Astheblinc.*

ASTILE, seu **Hastile**, baculus longior, cui crux, quæ defertur in Processionibus, infigitur. Leo Ost. lib. 2. cap. ult. : *Crucem auream... cum tripode argenteo deaurato, et Astili onychino argento et auro ornato. Hastile, apud Adamnanum lib. 1. de Locis SS. cap. 8 : In cruce lignea, cuius hastile in duas intercisia est partes. Occurrit non semel Exodi cap. 25. etc. Vide **Asta** 1. [** Alia significatio vide in **Asta**, 3.]*

ASTILLA. Anastasius in Leone III. pag. 127 : *Super altare majus fecit tetravela holosserica althina 4. cum Astillis et rosis chrysoclabis.* Hesychius astelas, vitis speciem esse ait : φέλια, & ἐνὶ Αἴστῃ, τοῖς σχήμασι πλεκτίας. Sed an astela ad astillas Anastasi referendae sint, alli judicent. Hispani astillas, Occitani estelles vocant, quae Graeci κάρη, Latini Assulas. [** Vide Glossar. med. Graecit. in Αἴστῃ.]

¶ **ASTILUDERE**, pro *Hastiludere*, Lanceis ludicris concurrende, Gall. *Courir la lance*. Histor. Dalphin. tom. 2. pag. 347 : Nullus audent in eodem vel alibi in terra nostra Astiludere vel jostare sub pena amissio eiusorum, etc. Vide *Hastilidum*.

* Hinc in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Justar*, Prov. *Astiludor*. *Justas*, Prov. *Astiludiae*.

¶ **ASTIPULARE** actuum, Idem videtur quod Concedere, dare. De primordiis Calmosiac. Monast. lib. 2. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1192 : *Fundum ipsum ex toto Ecclesiae nostrae reddidit, virginitatem et Astipulavit*. Vide *Astipulare*.

* **ASTIPULARI**, *Atiser*, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692.

ASTIPULATOR, in Ordine Romano dicitur is, cuius licentia et consensu virgo religiosus habitum sumit.

* **ASTIS**, Astois, Lumbus, nostris *Longe*. Consuet. MSS. monast. S. Crucis Burdegal. ante ann. 1305 : *Infirmarius habet dare semel in anno.... abbati et suis servitoribus tres libras sallatas porci, et tres palmas vivas, et quosdam Astes unius porci integri*. Charta ann. 1313. in Reg. 52. Chartoph. reg. ch. 207 : *Trudiderunt.... pro franco alludio honorem in Parahone,.... absque omni retencione, preter Astois et scapulas venatorum*. Chartul. abb. Guillel. S. Germ. Prat. fol. 25. v° : *Un mug de vin à la barre de S. Germain Desprez, qui est deu au roy le jour de la feste S. Vincent, et xij. eschauades et ij. sols Parisis, et une Longe de porc, et doit valoir xx. sols le porc*. Vide infra *Astus*.

ASTO ANIMO, sape occurrit in Leg. Longobard. pro voluntarie, doloso et male animo. Lib. 1. tit. 9. § 13. tit. 16. § 7. tit. 19. § 1. tit. 23. § 4. tit. 24. § 4. tit. 25. § 44. lib. 2. tit. 21. § 5. tit. 55. § 12. [** Roth. 202. Liutpr. 107. (6, 93.) Roth. 146. 349. 282. 347. 252. Grimoald. 7.] Et in Charta Lusitanica apud Brandaonum in Monarchia Lusitan. tom. 3. pag. 277. Uguatio : *Asto, Voluntarie. Has voces usurpatas, a Plauto in Poenulo, Accio apud Nonium, et aliquot JC. in lege 4. de Furtis, leg. 15. Qual, quis defend. se deb. leg. 3. de Hominib. leg. 1. de Dam. injur. pâne obsoletas in usum revocarunt non modo Longobardi, sed et Itali, apud quos Astio, est invidia, odium, Astiso, invidus, Adastiare, Adastarsi, invidia corredi. Dantes in Purgat. Cant. 6 :*

Vidi 'l Conte Orso, et l'anima divisa

Dal suo corpo per Astio, è per inveggia.

Vocis etymon a Latina *Astus*, nec aliunde accersendum, quidquid dicant viri docti, qui a *fastidium*, vel *fascinus*, deducunt. Nam et Plautus *Astum* adjective usurpavit in *Trucul.* ubi *Astis fallacius confertum dixit. Vide Atia.* [** In Glossar. Longobard. Cod. Vaticani 5001. et Cavensis Leg. Lon-

gob. hæc habentur : *Asto, voluntarie. Asto*, (Cav. *Aistan*) irato animo. Rothar. 146. et 149. in textu legis est : *asto animo, quod est voluntarie*; ibid. 252 : *quod per errorem fecit nam non astro animo*. Altera glossa spectare videtur ad ejusd. regis cap. 282, ubi pro vulgata *Si quis in curte aliena astro animo intraverit* codex Cathedral. Mutinens. habet *aistan*, *id est per furorem*; cum quo loco conferendum cap. 34 : *Si quis in curte aliena irato animo sagittaverit*. Saxonibus antiqui *hét-mód et hét muot erat Furor, ira*. Confer Schmelleri Glossar. pag. 55. in voce *Hét*. Constitut. Friderici I de pace tenenda ap. Pertzium vol. Leg. 2. pag. 102. cap. 3 : *Quod vulgo dicitur asteros hét, calida manu*. Adelungius verbum dicit a Germanica *Hast*, Impetus. Vide etiam Grimmii Antiq. Jur. pag. 4.]

Juramentum de Asto, in Lombarda, quod idem est *quod juramentum de columna in iudiciocontentioso fori civilis vel Ecclesiastici*. Nicol. Upton de Oſſicio milit. lib. 2. c. 4. [Chron. Farsense apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 505 : *Iterum pars Presbyterorum dicebat, ut advocatus domini Abbatis de possessione supradicta juraret cum Sacramentalibus suis. De quo interrogatus Hubertus respondit : non est lex, sed si judicibus placet, faciat advocatus domini Abbatis sacramentum. Ad hoc omnes judices Romani concorditer dixerunt, non debere Longobardum sine Asto jurare. Tunc affirmaverunt omnes, ut aut unus Presbyterorum aut advocatus juraret eorum, ut hoc quod quæsierant, rectum quæsivissent, et post hoc advocatus domini Abbatis juraret cum Sacramentalibus suis. Sed neque Presbyteri neque eorum advocatus jurare voluit. Inventi enim sunt fallaces. Post hæc judicantibus judicibus apprehenderunt baculum, et in manus Domini Hugonis Abbatis et Huberti ejus advocati prefatas Ecclesias refutaverunt cum charta per quam litigaverunt. Hæc, licet longiora, studioso lectori non displicebunt.*]

* * S^a Rosa de Viterbo Elucidarii tom. 1. pag. 144. scribit in diplomatisbus Lusitan. anno XII. seculum confectis, formulam *Asto animo* usurpatam esse pro Sana mente, integro animo. Charta ex hacredationis anni 1062 : *Placuit mici Asto Animo et propria voluntate, nullum quoque gentis imperio, nec suadentis articulo; sed accessit mea propria voluntas, ut faceremus scripturæ firmididis de hæreditate nostra propria etc.*

ASTOLIGIT, *Quod in animo iniquo queritur*, Ugutioni MS. In Cod. Navarræo : *Astor, voluntarie. Astogilt, quod in animo iniquo queritur*. Ex eodem fonte, ac *Asto animo*. [** In Gloss. Longob. cod. Cavensis Leg. Longob. : *Astogild, id est quod iniquo animo querit*, in Gloss. Cod. Vatic. 5001 : *Astogild, qui iniquo queritur*, quæ spectare videntur ad legem Liutpr. 6, 93.]

¶ **ASTOLISAZO**, mendose pro *Abato-rizat* : *quod vide in Abutorizare*.

* **ASTOLIUM**, ut *Stolium*, *Classis*. Charta ann. 1366 : *Et si Romanus pontifex vel Ecclesia ipsa voluerit dictum servitum equitum commutare totaliter cum Astolio vel certo numero galeraum seu vasorum marinorum armatorum infra maritimum Italie, possint hoc facere*. Vide *Stolus* 2.

* **ASTONUS**, *Veru*, Gall. *Broche*. Stat.

Vercell. lib. 3. pag. 101. v° : *Item licitum sit cuilibet de districtu Vercellarum trahere de civitate, ducere vel ducifacere.... furchas, rastellos, Astonos, clavos, etc. Vide supra Asta 4.*

ASTOPATUS, seu potius *Estopatus*, ex Gallico *Estouppé*, quasi dicas *stuppa obstructus*. [** Anglis *To stop*, est *Obstruere*.] Regiam Majestatem lib. 2. c. 72. § 1 : *In viis publicis Astopatis... in aquis distornatis a recto cursu*. [Apud Kennetum Antiq. Ambrosden. pag. 250 : *Item alta via et generalis inter Breuil et Pindinton maneria domini Regis omnino esset Astopata.*]

¶ **ASTOR**, pro *Astur*, Equus, si bene coniocio. Littera Patentes Caroli Jerusalem et Siciliæ Regis ann. 1307. ex Archivo S. Victoria Massil. *Petebant dicti parerii quartam partem mutoinorum, Astorium et cabastragiorum. Vide Astur.*

* Aut hic, aut in voce *Cabnstragius* minus feliciter coniicitur. Ut ut est, vereor ne pro *Astorium*, legendum sit *Agnorum*.

* **ASTORERIUS**, Qui *astures nutrit*, curat. Stat. Vercell. lib. 5. pag. 127. v° : *Et non intelligatur de falconerius, sparavetoribus vel Astorerius, dummodo non intrent aliqua planta, nec terras seminatas, etc. Vide Astur.*

ASTRABA, Tabella, ubi pedes requiescent, in Glossis Isidori et apud Papiam. Ita Glossæ Lat. Græc. *Astraba*, οὐποτίδιον. Sic enim recte emendant viri docti, pro *Astrama*. [ἀστράν ab α and σπίθαι, quia non vertitur, sed stabile est.] Suidæ vero ἀστράν, est τὸ ἕπτὸν ἵππων έύλον, δικρατοῦντος τοι καθεύδαντο. Phavorino et Glossis MSS. τὸ οὐποτίδιον. Ex quibus conficitur, *Astrabas* fuisse stapedes secundum Isidorum : secundum Suidam sellæ Arcum, quem Argon vulgo dicimus, vel sellam ipsam, ut est in Anonymi loco allato a Suida, aut instratum sellæ, juxta Phavorinum. Denique in Glossar. Anglo-Sax. *Ælfrici : Astraba* for bret exponitur. Somnero vero for bret, *conftractus*, id est, forte curvatus, quomodo est sellæ arcus. [** f. for-bred, tabella prior.] Vide *Arctio*, et Joannem Tzetzem Chil. 9. v. 850. Nicetam in Man. lib. 2. n. 7. etc. [** Confer Forcellin.]

* **ASTRACUM** vel *ASTROCUM*, est pavimentum domus : Alexander vero pro paramento, alias pro pavimento; melior littera ipsius laris (sic) accipit capitulo de disinteria : detur, inquit, stropina piscis assata in Astroco. Glossar. medic. Simonis Januens. ex Cod. reg. 6959. Constitut. Neapolit. MSS. : *Si dominus habeat plura solaria, quæ sit hominum diversorum, et tectum vel Astracum.... reparazione indigeat, debet expensis communium omnium predictorum tectum vel Astracum reparari. Quid si aliquis ex aliis Astracis reparazione indigeat, debet expensis propriis suspendicatis Astracum ipsum reparari.*

ASTRAGUS. Alexander Iatrosophista MS. lib. 2. Pass. cap. 66 : *Aut de creta Astrago calcacto supersedeat, aut de cimolea terra calente et extincta in vino, aut in Astrago balneorum, similiter cum vino perfuso. Ubi Gloss. MSS. : Astrago, i. pavimenti, de creta enim fit pavimentum.*

* **ASTRAHERE**, pro *Abstrahere*, Ital. *Astrare*, eadem notione. Instr. ann. 1217. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 55.

col. 2 : *Ponit P. Altranx quod ipse petebat a Petro Bonito j. sestarium frumenti, et aliud ordei, et quoddam cultrum; et ipse Petrus Bonitus Astraxit cultellum, et requisivit eum.* Occurrit præterea tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 54. art. 17.

¶ **ASTRALABIUM**, pro *Astrolabium*. Instrumentum Mathematicum. Concil. Trevir. ann. 1310. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 257 : *Nullus etiam super sortes, quas Sanctorum seu Apostolorum vel Psalterii vocant, aut cuiuscumque scripture inscriptione divinationis scientiam profiteatur, aut futura promittat, aut quælibet maleficia in tabulis vel codicibus in Astralabo requirat.*

* **ASTRALE**, Ad astrum spectans. Cath. unde *Astrologien*, pro *Astrologue*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Astrologien, Astrologus.* [** S. August. de civit. Dei lib. 5. cap. 7 : *Falsæ et noxiæ opinions de Astralibus fatis.*]

¶ **ASTRAMA**. Vide *Astraba*.

¶ **ASTRANTIA**, Caulis species, de qua vide Lexicon Hofmanni.

ASTRARIUS. Vide *Astrum*.

* **ASTRASCINARE**, ab Ital. *Strascinare*, Trahere, raptare, Gall. *Tralner*. Chron. Bergom. ad ann. 1399. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 916 : *Die Martis viii. dicti Astrascinati fuerunt et suspensi Johannes dictus Niger de Seriate, Guelphus, etc.* Vide *Strascinare*.

* **ASTREA**, idem quod mox *Astrum*, domus. Bulla Innoc. III. PP. ann. 1199. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 170 : *Astreas quandum canonorum sæcularium, cum omnibus pertinentiis, consuetudinibus et libertatibus suis.*

* **ASTRECA**, Idem videtur quod *Astrum*. Charta Landenulfi Langobard. princ. in Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 87. col. 1 : *Et super arcora ipsos ponere deveant strabes (f. pro trabes) et plantas sternere et Astreas facere.*

* **ASTREPERE**, Estroteir, in Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120. Haud scio an eodem sensu *Estrontoier*, in Lit. remiss. ann. 1392. ex Reg. 144. Chartoph. reg. ch. 74 : *Icellui Robin respondit à icellui de Lesclat villainement, ... auquel icellui de Lesclat eust respondu, he ribaut, me Estrontoiez-vous?*

¶ **ASTRICTIO**, Coactio, adactio, Gall. *Contraire*, apud Rymerum tom. 12. pag. 524. col. 2.

** **ASTRICUS**. Vide *Astrum*.

¶ **ASTRIFICUS** Coetus, Idem ac *Senidocum* in Glossis antiquis MSS. Vide *Sinodicum*.

ASTRIHILTHET. Leges Edwardi Confessoris. c. 30 : *Hi, qui pacem Regis habent, vel manu, vel brevi ei fideli existant.... qui si nimis confidens in pace, quam habet, per superbiam aliqui forisfecerit, damnum restauret, et iterum tantumdem, quod Angli vocant Astrihilthet.* In marg. ascriptum, alias *Atrihilthet*. [** Apud Roger. Hoveden. : et iterum emendet, quod Angli vocant murdre, forisfacturum Astridethot. Manningius interpretatur Compensatio facta a domino mansionis, *Astre Domus*, Hold Dominus et þeowet Compensatio.]

ASTRINGA. Charta fundationis Monasterii Salvensis diecesis Nemausensis ann.

1029. apud Catellum in Comitibus Tolosan. lib. 1. c. 17 : *Seu etiam timentes congeronis antiqui timorem atque terrorem, et ut eruat nos Dominus ab ejus machinamentis multimodis, et connectet cum suis Astrigis in cubilibus regni caelstis, etc. i. e. vinculis astrigentibus.*

* Rectius editum, *Astrigeris* inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 173. et tom. 2. Hist. Occit. col. 182.

¶ **ASTRIPOTENS**, Epithetum Deo tributum apud Murat. tom. 2. pag. 455. col. 2. in Historia Luitprandi Presbyteri :

.... quia sceptra movebat

Astripotens, bonus ipse, Deus pius, etc.

Acta SS. Juli tom. 4. pag. 559. f. in Miraculis. B. Simonis de Lipnica : *Consueta pietas Astripotentis non desistit beneficia elargiri in suos.*

* **ASTROCUM**. Vide supra *Astracum*.

¶ **ASTROLABIUM**, Dioptra, Instrumentum Mathematicum planum, 360. gradibus distinctum, cuius ope, poli altitudo, et Astrorum motus capiuntur seu colliguntur. Astrolabii usus varios et fabricam descripsere Stœlerus, Henrion, Clavius, Bion, etc. Componitur ex ἄστροι, astrum; et λαβόντω, capio. Rolandinus Patavinus de factis in Marchia Tarvisina lib. 4. cap. 12. apud Murat. tom. 8. col. 228 : *Et horam motionis elegit per consilium magistri Theodori sui Astrologi, qui stetit cum Astrolabio sursum in turri Communis, expectans, ut dicebatur, quod ascenderet prima facies, vel horoscoparet Leonis, cum diceret Jovem esse in illo. Sed cum per Astrolabium hoc videre non posset tempore nubibus obumbrato, etc.* [* Vide Lexic. mathemat. Hier. Vitalis.]

** **ASTROLAPSUS**, Idem. Vide Cousinum V. S. in Append. ad Opera Inedita Abæ-lardi pag. 645.

* **ASTROPHUS**, Lunatigo. Glossar. Lat. Ital. MS. Vide *Astrosus*.

* **ASTROSIA**, La tenuita del corpo, in eod. Glossar.

ASTROSUS, Malo sidere natus. *Astrosus*, *Lunaticus*. Isidor. in Glos. et in Orig. lib. 10. et ex eo Uugitio. [** Vide Raynouardi Glossar. Ling. Rom. vol. 1. pag. 138.]

ASTRUO. Vide *Astur*. [* *Astruco*, *Haqueenæ*. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. *Asturco*, *Destriés*, in alio Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. 4120.]

¶ **ASTRUCTOR**, *Equus, ambulator*. Papias MS. Ecclesiæ Bituric. Vide in *Astur*.

* **ASTRUERRE**, Adinvenire, fingere, Gall. Inventor. Columnar. seu *Comœdia sine nomine* act. 3. sc. 2. ex Cod. reg. 8163 : *Erminoides : Temniculas, nutrix. Nutrix : Haud pol, sic est, non Astruxi. Ubi Glossæ : i. e. non adinveni.*

ASTRUM. Bractonus lib. 4. Tract. 3. c. 11 : *Unde videndum, si nepos et avunculus sub eadem potestate antecessoris simul fuerint astrarii tempore mortis, eo quod ambo reperiuntur in atrio, sive in Astro, etc.* Adde lib. 2. cap. 36. § 6. Fleta lib. 4. c. 2. § 8. de Nativis : *Qui a magno tempore extra Astrum suum villanum ad loca remotiora se transulerunt. Infra : Villanis autem in veteribus Astris suis commorantibus non competit hujusmodi remedium.* § 9 : *Si in Astris suis fuerint commorantes. Radulfus de Hengham*

in *Parva*, cap. 8 : *Cum a magno tempore fugerint, et ad remota loca extra Astrum se transtulerint, etc. Infra : Villanis quidem in Astro commorantibus non competit hujusmodi remedium, etc. Laudabilis homo Astrarius, in eod. Fleta lib. 1. c. 47. § 10.*

Vox deducta a Saxonico e o r ð, focus, sculare, fornacula: unde postea toti domui nomen inditum. Hinc e o r ð-c niht, famulus domesticus; e o r ð-fæst, pater-familias. Ex e o r ð vero Anglo-Normanni *Astre* formarunt, idque appellationis dominibus applicarunt, quas Franci nostri *Feus*, seu focos, etiamnum vocant. Sed et nostris vox *Astre* non omnino incognita : nam et focos et caminos *Atres*, seu *Astres*, appellamus. *Le reclus de Moliens in Miserere :*

Qui n'a ses enfants dont repaire,
Dont il a sept ou huit a l'Aist

Unde proverbialis manavit formula : *Scavoir les Atres du logis*, de eo, qui cubacula, caminos, et omnia penetralia recte novit, seu, ut vulgo dicimus *les Estres*. Le Roman du Renard MS :

Lors s'en vient droit à la fenestre,
Com cil qui bien savoit l'Estre.

Præterea ex præallatis ex Bractono observare est, *Astrum* et *atrium* promiscue dictum : nam hoc loco *atrium* non est nostrum *Court*, sed domus ipsa : proinde *Astrarii* iidem sunt, qui *Astro addicti* seu *Mansinarii*, de quibus suo loco, qui Anglo-Saxonib. He o r ð fæst dicebantur. Gloss. Saxon. circa tempora Edwardi III. exaratum : He o r ð fæst, *Astro addictus*. Sed et admodum videtur vero simile Occitanos suum *Estare* et *Stare*, pro quavis domo inde deduxisse, cum Galli, seu Gallo-Normanni domos *Estres*, et *Atres* vocarent. Consuetud. Cantii : *Le Aste demurra al puné*, id est, *Astrum seu domus remanebit secundo genito*. Vide *Stare*. [** *Astrum* Germ. est *Æstrich*, vel *Æsterreich*, a voce Germanorum inferiorum *Aster*, *Asters*, lapides quadrata figura tessellati. Vide *Astrea* et *Astracum*. *ADEL* *Astricus*, *Plastar*, in Gloss. Lat. Germ. Sangall. sec. VII. Confer Diezii Grammat. Ling. Romanear. vol. 1. pag. 25.]

* Nostris *Astre*, eadem notio. Lit. remiss. ann. 1455. in Reg. 187. Chartoph. reg. ch. 90 : *Le suppliant trouva en ung vel Aistre, où il y avoit ung'four, du seigle nouveau. Vide supra *Astrea*.*

¶ **ASTRUM SINISTRUM**, Infortunium. Acta S. Francisci de Paula tom. 1. Aprilis. pag. 166 : *Subito maximus imber seu tempestas est exorta; et cum vellet discedere causa remeandi domum, dictus B. Franciscus rexit eum discedere, quando aliquod sinistrum Astrum ei continget.*

* **ASTUI**, Potavi : dicitur enim esui et *Astui*, id est, manducandi et bibendi. *Placidus*. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. [** Vide Forcellin. in *Æstuo*. *Placidus* ap. Maium pag. 435 : *Anus Æstuosa, quod in modum Æstuantis maris hauserit, id est biberit.*]

¶ **ASTULA**, Segmentum. Servius Danielis, et ex eo Isidorus lib. 17. Orig. c. 6 : *Astula, a tollendo nuncupata quasi abstula. Fomes, est Astula que ab arboribus excutitur recisione, etc.* Alii censem vocem formatam ex *Astula*, tabula sectilis. Nostris *Esclat*. *Nurcellus Empiricus* c. 29 : *Lupi sterlus, dum*

modo non in terra inventum, sed supra fulistem, aut supra Astulas, aut supra juncum, colliges. Beda lib. 3. Hist. Engl. c. 2 : *Multi de ipso ligno sancta Crucis Astulas excidere solent.* Adde lib. 3. cap. 13. Paulinum Epist. 11. 12. et Natali 10. etc.

ASTELLA, apud Adamnanum lib. 2. de de Loci SS. c. 1. [Hinc ligni segmenta quibus focus exstruitur, in nonnullis Francie regionibus, etiamnum dicuntur *Astelles*, Occitanis *Esteles*. Sic etiam vocabant Galli lancearum fragmenta teste Percevallo apud Borellum in Diction. Gallico ad vocem *Astelles*.]

HASTULA, in Vita S. Erkenwaldi Episcopi London. : *Verum etiam Hastula ab eo (fere tro) absissa, et ad aegrotos allata, citam eis salutem parabant.*

* Olim *Atele* et *Atelle*. Lit. remiss. ann. 1366. in Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 161 : *Le suppliant print une Atele ou coipel à terre devant lui, et le geta vers sa femme.* Aliæ ann. 1374. in Reg. 105. ch. 272 : *Le dit Filleau pris une Atelle, autrement appelle bueche de moule, de laquelle il fera très oultrageusement et villainement ledit Lucas.* Unde *Ateler* dixerunt, pro *Astulis* seu segmentis ossium fracturam consolidare. Lit. remiss. ann. 1378. in Reg. 113. ch. 363 : *Lequel Colin pour ce qu'il estoit haiz de tout le peuple, aucuns mire ne cirurgien ne le voulut aler remuer, et n'y ot que une femme, qui Atela ses jambes.*

* 2. **ASTULA REGINA**, vel *regia*, quidam offidillum sic nominaverunt; sed alia videtur apud Plinium. Glossar. medic. Simonis Januens. ex Cod. reg. 6959. Vide Salmas. in Solin. pag. 356. [**] et Forcellin. voce *Hastula*. Glossar. in cod. regio 7644 : *Astula regia, genus herbe, que a Grecis dicitur molocinagria; an μολόχη ἄγρια;*]

¶ **ASTUM**, pro *Castrum* in exemplo sequenti mendoso scriptum puto, nisi forsitan Papiae, Joannis de Janua, aliorumque Glossographorum exemplo usus Chartæ Scriptor ex ἄρχοντε, urbs, *Astum* fecerit. Charta foundationis Collegii Ardacensis ab Henrico Romanor. Imp. apud Raimund. Duellum Miscellan. lib. 1. pag. 106 : *Ad altare S. Mariae semper Virginis sanctique Corbiniani Confessoris in Monasterio Frisingatale primum quale del Reich, id est, Astum in Ardacker in Comitatu Marchionis Adalbert trans fluvium Ensam habuerunt, jure genitum nostrae potestati dicatum tradidimus.*

* **ASTUNICUS**, Costumato. Glossar. Lat. Ital. MS.

ASTUR, **ASTURCO**, **ASTURCUS**, etc. Accipiter major, qui *Astur* Julio Firmico dicitur, *Astor*, Italis; *Autour*, Gallis, *Astou* Occitanis. [**] Confer Diezii Grammat. Ling. Roman. vol. 1. pag. 4.]

ASTUR. Charta Bertrandi Episcopi Agathensis ann. 1249. in 30. Regesto Archivi Regii, ch. 101 : *Et in recognitionem totius foedi antedictus Episcopus ipse debet annuatim Comiti et hæredibus suis unum saurum Asturem et unam marcam argentum, si fuerit requisitus.*

ASTURCO, Papiae, Accipiter major. Ebrardus Betuniensis in Grecismo cap. 9 :

Asturco Dextrarius est, Astur caput ejus,
Nam prius Astur equum dextrandi repperit usum.

Infra:

Asturco, Quadrupes; Asturco dicitur ales.
Joan. de Jonua : *Asturco Dextrarius, ab Astur, pro gente : quia apud illam gentem hujusmodi equi abundant. Est etiam idem quod Accipiter.* Idem Papias : *Asturco, equus et ambulator.*

AUSTURCO, apud Radulphum Hengham in Summa Magna, cap. 1. pag. 6.

AUSTURACUS SORUS, apud Bractonum lib. 5. tract. 1. cap. 2. § 1.

ASTURCUS, in Chronico Cambriæ : *Fee-savit Odoardum de Clerke de quarta parte... pro custodia Asturcorum suorum.*

AUSTURCUS, in Fleta lib. 2. cap. 41. § 7.

* **ASTURCUS**. Charta Philippi VI. reg. Franc. ann. 1328. in Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 217 : *Et sua pecora in predictis nemoribus immittendi et depascendi, locis votatis los ayres Asturcorum exceptis, licentiam habeant. Asturcier, pro Autoursier, accipitrum institutor, apud Rabelais. lib. 1. cap. 55. Autrucier, eadem notione, in Proscript. Petri de Craon ann. 1392. ex Memor. E. Cam. Comput. Paris. fol. 277. r^o : Henequin queux de Messire Pierre de Craon, Jehan son Autrucier, etc. Otruchers et fauconniers, in Comput. hospitii ducis Normannorum ann. 1348. Vide infra Hostoriarius. [**] Gemma Gemmarum : *Asturcarius, idem falconarius.*]*

AUSTUR, apud Fridericum II. lib. 2. de Venat. cap. 2 : *Sunt et de avibus rapacibus Austures, Sperverii: et ista comprehenduntur sub Accipitre. Omnes autem aves rapaces, tam istæ, quibus homines utuntur, quam aliae, quibus non utuntur, sub ipsis duobus generibus comprehenduntur, scilicet in Falcone et Accipitre. Et quamvis hoc nomen Accipitris plures attribuant soli Austuri, nos tamen dicimus, ipsum esse genus omnium avium rapacium, quæ capiendo et non feriendo, ut Falco, venantur, sicut prædicti Austur et Sperverius, utpote hoc nomen ab Accipio Accipitis, derivatum.*

AUSTORIUS, in 1. Regesto Constabulariæ Burdegal. fol. 131 : *Unum Austorium saurum vel mutatum. Austor, in Foris Beneharnensis. tit. 1. art. 27. Austor et Esparbers, in Consuetud. Solensi tit. 13. art. 9. 10. Usatigi Barcinonenses MSS. cap. 106 : Rusticus si invenerit... Accipitrem, i. Austor, statim denunciat domino suo, et accipiat ab eo quem mercedem inde ei senior dare voluerit.*

OSTORIUS. Charta Communia Rotomag. ann. 1207 : *Vicecomes Rothomagensis de qualibet navi habebit 20. solidos et Cambellanus de Tanquarilla unum Ostrom, vel 16. solidos, si nullum Ostrom habuerint.*

Le Roman de la Prise de Hierusalem par Titus, MS. :

Cent Oustor, cent griesaut, et cent paile roé.

Le Roman de Gaydon MS. :

Et voit venir o lui un Escuier,

Qui sor son point portoit un Ostor gruier.

Le Roman de Vacce MS. :

Bien sout espreuvier duire, et Ostor, et faucon.

* **Nostris Othou**, unde *Othouer*, locus ubi nutriuntur accipitres. Lit. remiss. ann. 1345. in Reg. 68. Chartoph. reg. ch. 174 : *Un varlet fauconnier, qui lors estoit audit Martin, et li gardoit un Othouer, li rapporta que un autre vallet,... là où il estoient alez voler ensemble, avoit voulu battre ledit vallet dudit Martin et li tuer ledit Othou.*

Asturco, Quadrupes; Asturco dicitur ales.

* **ASTURGIUS**, Accipiter major, Gall. Autour. Regist. Phil. Aug. ex Cod. reg. 4623. A. fol. 125 : *Abbas Gemmeticensis tenet duo feuda militis de ducatu, et debet centum solidos Paris. pro uno sommerio, et unum Asturgium, si hubere potest. Ubi altes codex 4651. habet Esturgium; si benemer Acipenser, Gall. Esturgeon, intelligendu, est.*

¶ **ASTUS**, f. Assatura, seu frustum carnis ad assandum, Gall. *Grillade*. Charta anni 1182. in majori Chartulario S. Victoris Massil. fol. 36 : *Quisquis habuerit porcum debet dare duos Astos et duo crura de porco, quem nutriversit, et milites unum Astum. . . de ubiis debent habere dimidiam partem Monachi et dimidiam milites.*

* Vel potius Lunbus porcinus, Gall. *Longe*, idem quod supra *Astis*. Charta ann. 1097. in Append. ad Marcum Hispan. col. 1197 : *Dono deinceps unicuique clericorum.... unam peciam carnis, et unum panem, et mitigationem unam vini, et unum Astum.*

¶ **ASTUS ANIMUS**. Vide *Asto animo*.

* **ASTUTUS**, Astutia, Gall. *Tromperie*. Charta Williel. comit. Nivern. ann. 1121. inter Probat. Hist. Autiss. pag. 10. col. 2 : *Ita fieri de earum (mensurarum) falsificatore, de infracturis, de Astutibus et seditionibus, etc.*

¶ **ASULHARE PICE**, sic quippe legendum, non vice ut in exemplo sequenti. Notum Veteres dolia, lagenas pice adstrinxisse. Hinc Horatius Ode 8. lib. 3 :

*Hic dies, anno redeunte, festus
Corticem adstrictum Pice dimovebit
Amphora fumum bibere institutæ
Consule Tullo.*

Et Ovidius Fast. lib. 2 :

Quodque Pice adstrinxit, etc.

Hinc etiam *Picata vina* apud Martialem Epigr. 107. lib. 13 :

Hæc de vitifera venisse Picata Vienna

Ne dubites : misit Romulus ipse mihi.

Asulhare ergo pice, est dolia picare, Gall. Poisser les tonneaux. Charta Guillelmi Abb. Floriac. ann. 1296. ex Tabulario eiusdem Cœnobii : *Item dare promisimus annis singulis in vendemis vinum, quod capi poterit in 32. dolia. . . et illis impletis illa Vice non tenebimur Asulhare, etc.*

* Nimis docte, ni fallor; nihil enim aliud est eo loco *Asulhare*, quam Completere, expiere, Gall. *Remplir*; ita ut sensus sit, ubi semel impleta fuerint illa 32. dolia, tunc non tenebimur eadem iterum expiere. Nequaquam ergo legendum illa pice, sed alia vice.

¶ **ASUNGIA**, pro *Axungia*, Gall. *Sain-doux, Vieux-Oingt*. Hispan. *Axundia*. Jacobi Auriæ Annal. Genuenses lib. 10. ad ann. 1283. apud Murat. tom. 6, col. 581 : *Auditivit de quadam barca Pisanorum quod in Calaro parato erant naves v. et v. Galeæ ad veniendum Pisas, oneratae grano, carne et Asungia, eratque in eis magna quantitas argenti, et multæ mercationes.*

* **ASUOLI**, est *Attramentum*; et in antiquis synonymis invenio quod est *fuligo*. Glossar. medic. Simonis Januens. ex Cod. reg. 6959.

* **ASUR**, Cæruleus, Gall. *Azur*. Lit. Caroli VI. ann. 1386. in Reg. 135. Chartoph. reg. ch. 91 : *Cum carissimus dominus ac*

genitor noster.... concedisset dilecto et fidelitudo nostro armorum servienti Bernardo Chini et suæ posteritati perenniter armorum insignia sive arma, scilicet scutum coloris serent cœli sive Asuris, cum benda ejusdem coloris liorū flosculis auri rutilantis seminata, etc. Lit. reiniss. ann. 1391. in Reg. 142. ch. 189: *Un mantel de frise, un mantel d'Asure, etc.* Vide *Asuratus*.

T ASURATUS, Cæruleus, Gall. *Azuré*. Recensio MS. ornamentorum Ecclesiæ Noviomensis ann. 1419: *Item quædam insula cum stola et manipulo de sandalo rubeo et Asurato*.

T ASUREUS, Eadem notione, ibidem: *Item duæ aliae curtinae de stamine, rigatæ de rubeo, croceo et Asureo. Ibid. : Item duæ cappæ duplicitæ de sindalo Azureo. Ibid. : Item unus alijs pannus aureus ad campum Asureum.*

* **ASUTATUS**, Agressio, Gall. *Assaut*. Charta ann. 1214. in Chartul. S. Cornelii Compend. fol. 176. v°. col. 2: *Si ego vel aliquis ex parte mea alicui corum (hosiput) imponat aliquod delictum, ille, qui Asutatus fecerit, vel emendam reddet mihi, vel purgabit innocentiam suam omnino per suum tantummodo sacramentum. Vide Assultus. Sed suspicor legendum esse, ille, qui accusatus fuerit.*

T ASYLE, pro *Asylum*, Gall. *Asyle*, in Actis SS. Februarii tom. 3. pag. 558.

1. **AT**, pro *Ad*, in præcepto Radulfi ann. 1034. apud Muratorium tom. 2. pag. 308. col. 2: *Quæ At rem publicam pertineant.*

2. **AT**, Actio, Lis, apud Arvernos. Vide *Fortia magna in Fortia* 2.

T AT, **AT**. Interjectiones dolentium et in certamine superatorum. Radulfus Cadomensis de Gestis Tancredi apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 167: *Ad crucis aspectum perdit gens Persica visum, Fit tremebunda, gemens, quæ venerat acris et horrens. Non est amentum, non est qui exerceat arcum. Eux ab ah be vertuntur in At At et heu heu. Vide ibidem col. 170.*

** **ATA**, Avia. Lex Romana Uticens, lib. 5. tit. 1: *Si Ata sine divisione mortua fuerit, ubi Interpr. const. 5. cod. Theod.: Si vero mulier, id est paterna sive materna Avia. Ibid. lib. VIII. tit. 10: Quicquid attus vel avus et Ata, aut amita materna ad nepotes, etc. Confer. cod. Theod. ejusd. libri tit. 19. Vide *Ato*.*

T ATACHEIA, **ATACHIA**, f. Portorium, Gall. *Peage*. Lobinellus Hist. Britan. in Glossario ex Archivo Savignii: *Ego Andres dominus Vitreii dedi Abbatia Savignii Atacheiam calcice molendini de Campo Flrido et moltam omnium hominum. Chartularium Monasterii SS. Trinitatis Cadomensis fol. 23. verso: Domina Abbatis debet habere pisces ad meliorem mercatum quam ullus homo... debet habere salmones, et turgones et alosas, et lampreas, et porpedes, et omnes francos pisces, et omne verecum, quod occiderit apud Oistrehan, aurum, velvairum, vel mantellum sine Atachia nisi habeat sequentem. Archivum Majoris Monasterii in charta ann. 1284: Prior et Conventus de Lehovio emerunt a Roberto de Appigneio armigero portionem, quam habebat in molendino de Broschesac, et in situ, Atachia, piscariis, etc.*

* Nihil hic, si bene video, ad portorium pertinet; potest autem, ni fallor, de mole seu palorum serie haud absurde intelligi; si tamen excipias quod ex Tabulario Cadomensi profertur, ubi mantellum sine pelliatio aliove ornatu significari opinor. Priorem conjecturam firmare licet ex voce Gallica *Atache*, quæ passum seu pedamentum, cui vitis innititur, sonat. Lit. remiss. ann. 1392. in Reg. 142. Chartoph. reg. ch. 313: *Le suppliant prist un baston, ou Atache de vigne, duquel il frappa icellui prestre. Aliae ann. 1413. in Reg. 167. ch. 275: Une Atache ou eschalas de vigne, etc. Vide infra Attacatura.*

* **ATACHIA**, **ATTACHIA**, Clavulus, Gall. Petit clou. Comput. MS. ann. 1245: *De sex Attachiis ij. sol. vij. den. De sex Attachiis monicciis ad pallium, iij. sol. De duabus Attachiis monicciis ad aurum, xxix. sol. Hinc nostris Atacheur, ejusmodi clavorum faber. Lib. 1. ordinat. super artif. Paris. ex Cam. Comput. fol. 111. 1°: Qui-conques veult estre Atacheur à Paris, c'est assavoir faiseur de clouz pour clover boucles, mordans et membres sur courroies, estre le peut, etc. Aperta est vocis origo, a Gallico scilicet *Attacher*. Vide infra *Attachare*.*

* **ATACHIARE**, Ad manum regis seu domini ponere, Gall. *Arrêter, saisir, quasi alligare, nostris Attacher*. Charta Henr. II. reg. Angl. pro Libert. Norman. ann. 1155. ex Cod. reg. 4651: *Liceat vicecomiti vel bailliivo nostro Attachiare et abreviare catalla defuncti.... Et si tales inventiantur in terra nostra in principio guerra, Attachient sine dampno corporum vel rerum. Attachiare et Athachientur, in Reg. S. Justi. ex Cam. Comput. Paris. unde perperam editum Achachiare, et Achachientur apud Brussel in Tract. de Usu feud. tom. 2. pag. 4. jam supra monuimus in voce *Achachiare*. Vide *Attachare*.*

* **ATACOUSTA**, Malus auscultator, explorator, Gall. *Mauvais espion*: qui audita refert, ut noceat. Historia Fontanellensis tom. 1. pag. 445: *Princeps ille (Pippinus) malas habebat aures, seu malos Atacoustas. Etymon ἄτασις, Noceo, et ἀκούεις, Auscultator, auditor.*

* Legendum profecto est, ut discimus ex Martinii Lexico, præmonente D. Falconet, *Otaconsta vel Otacusta*, a Gr. nimirum ὄτακυτης, quod in Gloss. Gr. Lat. exponitur *Auricularius, explorator, ab εὐ, auris, et ἀκούω, audio*. Laur. Amalth.: *Otacustæ, corycae, seu delatores principis alicujus*. Vide *Otacusta*.

T ALALAIA, Specula, vox Hispanica. Fori Leirens: *Atalauam in hoc primo anno totam teneant Rex, et aliam medietatem moratores. [De Atalayis sic Gregorius Lopez ex Lege 4. ubi de Adalidum munero: Adalides... jussu imponunt Amogaberibus et peditibus, ponunt etiam die de speculas seu Atalayas et noctu auscultatores, etc.]*

** Cod. Alfons. Lusit. Part. 2. tit. 26. leg. 10: *Atalayas são chamados os homens, que são postos para guardar os exercitos de dia, vendo os inimigos de longe, se vierem, de modo, que possam fazer sinal aos seus, que se guardem, de modo, que não pereçam: e por isto são chamados Escusados etc. in Hispan. vero ita hæc se habent: Atalaye-*

ros son llamados aquellas homes que son puestos para guardar las huestes de dia veyendo los enemigos de lueña quando vierieren, de guisa que puedan apercebir a los suyos que se guarden de maneira que no resciban daño: et estos han lo de hacer paladinamente, mas otros hi ha que han de atalayar en excuso de manera que no parezcan; et por ende son llamados excusadores, etc.

ATALLIA. Vide *Tallia*.

* **ATALUCABE**, **ATALUSSARE**, a Gall. *Taluter*, In declivitatem construere, nostris Mettre en talut, en glucis. Stat. ann. 1358. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 23. col. 2: *Item avisarunt quod fossatum existens in ipso medio curetur; et quod mota Atalucetur de curata proveniente ex dicto fossato.... Item fossatum in ipso medio existens curetur; et mota Atalussetur, ubi necesse fuerit.*

* **ATANS**, **Ädicula**, appensum muro tectum, Gall. *Appensio*, idem quod *Altaga*. Vide in hac voce. *Libert.* MSS. concessæ Barcin. ann. 1283. a Petro II. reg. Aragon.: *Item quod nemo potest habere Atans in muris civitatis, nisi cum pariete burcega, nisi faciat cum voluntate illius, cuius murus est. Rursum: Quis potest habere Atans per lach e per traves. Confer etiam consuetud. antiqui. de servitu. ap. Barcel. art. 1. 39. 40. et 60. in Pragmat. Catal. vol. 2. pag. 71.] Adant, eodem sensu, vide supra in *Apantitum*.*

ATANULUM, Genus vasis, Isidoro in Glossis. [Festus habet: *Atanuvium est populi fictilius genus, quo in sacrificiis Romani utebantur Sacerdotes Potitii*. Vide Scaligerum in hunc locum. Supplem. Antiquari: *Atanuvius, ἄτανος ἵππος οὐαῖς, Vas pontificale.*] [** Vide *Forcell. Lexic. Vossii Elymolog. et Salmas. ad Solin. pag. 83o.*]

* **ATARA**, Corona, vox Hebraica. Testam. Isaac medici Carcass. Judæi ann. 1305. ex Chartoph. reg. Montispessul: *Item volo et mando Vitali filio et heredi meo infrascripto, quod ipse faciat fieri nomine meo unam coronam, qua alias utatur, in Ebraicho Atara, ad opus rotuli, quod ego feci fieri ad opus esculei Judeorum Cercassonne.*

* **ATARACANÆ**, Armamentarium, Gall. *Arensal*, ab Hispanico *Ataracana*, ejusdem notione. Chronicon S. Ferdinandi Regis Castellæ tom. 7. Maii pag. 350: *Latisima tamen est arenaria in spatio quod inter turrim prædictam et pontem procurrit, ubi inter portam Trianensem et postica Ataracanarum, id est armamentarii, hodie postica Carbonaria dicta, media est speciosissima nunc porta del Arenal.*

* Hæc inter annotata, non vero in Chronico Ferdinandi, leguntur.

ATAREÇA. Vetus Charta donationis Hispanica apud Sandovalium: *Mea divisa et meos atondos, id est, mea sella Morzerel cum suo freno, et mea espata, et mea cinta, et meas espulas, et mea Atareça cum sua hasta, et alias meas espatas labradas, et meas loricas, et meos elmos, et alias espatas*

quæ non sunt labratas, et meas Atarecas, et meos cavallos, et meos mulos, et meos vestitos, et alias meas espolas, et alio freno argenteo, quantum potueritis inventire. [** S^a Rosa de Viterbo vol. 1. pag. 147. conjicit hanc vocem eandem esse quam Anglosaxoniam Alegar, de qua mox, in Suppl. deinde pag. 14. eam ad Hispanicum Ataraçanæ accedere et Pharetram significare scribit; sed origo ejus omnino petenda a voce Targa, Clypeus.]

* Amentum, ut videtur; ab Hispanico Atar, ligare.

* ATAUMARE, Gallice, Asorer vin, in Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120. s. pro Autumare, aestimare. Vide Asorer.

* ATAVUS, Proavus, Gall. Bisateul, in Charta Ludov. VI. ann. 1112. ubi de Roberto rege, apud Feilib. inter Probat. Hist. S. Dion. pag. 92.

* ATEFUEGUM ARBORUM, in Charta ann. 1214. ex schedis Præs. de Mazaugues. Forte sic dicuntur rami, quos autumnum ex arboribus cædunt, ut per hiemem eorum folia animalibus pabulo sint, quibus deinde exsiccatis ignem accendunt; nisi idem sit quod Atefuctum. Vide in hac voce.

ATEGAR, Telum Saxonum, cuius meminit Florentius Wigorn. pag. 211. 2. Edit. sub ann. 1040: *In manu sinistra clypeum cum umbonibus aureis et clavis deauratis, in dextera lanceam auream, quæ lingua Anglorum Hategar nuncupatur. Quo loco hastile ferreum habet Willelmus Malmesb. lib. 2. de Gestis Angl. cap. 12. Hovedenus vero pag. 439. Ategar, sine aspiratione. In Glossario Anglo-Saxonico Somneri, Ategar seu Etgare exponitur framea, falarica, eidem Aeon, est mittere, et gar, telum: unde forte Ategar, missilis species fuerit.*

ATELABUS. S. Hieronymus in illud Esaiæ cap. 33: *Sicut colligitur brucus, etc. Ex locusta brucus nascitur, et quoque habeat alas, sic vocatur. Cum autem alas crescere cæperint, Atelabus dicitur; cum uice plene volare cæperit, est locusta, etc.* Vide Joan. Sarisher. lib. 6. cap. 1.

* Vel potius Atelabus. a Gr. ἄτελαβος, τ. ἄτελεστος, species locusta. Vide Thesaur. ing. Gr. Henr. Steph. in Append.

* ATEMPLARE, pro Italico Assemplare el Assemprare, Ad typum assingere, nostris Italonner. Charta ann. 1208. apud Murator. sm. 2. Antiq. Ital. med. xvi col. 873: *tem facient Ferrarienses unum starium laidis nostris expensis, et ipsum ponant in eo Ferrarie, in quo nobis placebit, ad quem beamus templare et Atemplare cum mense ensuram, quam nobis debent. Sic nostris ussample, pro Exemple, Exemplar. Bestiatus MS.:*

Demonstrer Assamples rainables,
Et veraias et délitables.

* ATEMPTORIUM, Susceptio, molitus ilitaris, ut puto, Gall. Enterprise. Informationes Civitatis Massiliæ de passagio ansmarino e MS. Sangerman. : *Incipit dinare cavalcatas suas sic quod nullus sens sciére valeat... quo... dirigere voluerat Atemptoria sive arcem, excepto seculo consilio suo; quin imo alibi dissimulet tursum. Quæ sic Gallice reddo: Que perne ne scache, de quel côté il voudra tour-*

ner ses entreprises et ses forces. Haud ita absimili ratione verbo Attenture usus est Tullius, cum dixit in Verrem: Inimicos diligenter cognoscere, colloqui, Attentare. Et alibi pro Sextio: Capuam ab illa impia et scelerata manu Attentari suspicabatur.

* ATENERE, Durare, perseverare, Gall. Tenir. Bened. abb. Petroburg. de vita Henr. II. reg. Engl. tom. 1. pag. 132. ad ann. 1176: *Hæc autem assisa Atenerit a tempore, quo assisa facta fuit apud Clarendone, continue usque ad hoc tempus.*

* ATENGIA, pro Acengia, Modus agri. Literæ Oficialis Paris. ann. 1262. ex Tabulario S. Germani a Pratis: *Item unam Atengiam vinear ad Groas in censu S. Germani, et dimidium arpentum prati. Vide Andecinga.*

ATENIA, pro Antilena, apud Thwroczium in Carolo Rege Hungar. cap. 99.

ATERGUS, Retro xætikv, ætò vòtou, in Glossar. Lat. Græc.

* 1. ATERMINARE, Solvendæ pecuniae certum tempus debitori præfinire, Gall. Atermoyer. Edictum Ludovici VIII. Regis Franc. ann. 1223: *Debita universa, quæ debentur Judæis, sunt Aterminata ad novem pagus, infra tres annos, ad reddendum dominis quibus Judæi subsunt.*

* Unde nostris Aterminement, pro Atermoyement, Dilatio diei pecuniae. Lit. remiss. ann. 1414. in Reg. 167. Chartoph. reg. ch. 417. bis: *Attendu la courtoisie, amitié et Aterminement, que le supliant avoit fait à icellui Alard d'avoir presté si longueuent son argent, etc. Sed et Atermier dixerunt, pro Diem assignare, præstituere, vulgo Ajourner. Stabilim. S. Ludov. cap. 66. tom. 1. Ordinat. reg. Franc. pag. 159: Se aucuns se plaint d'un autre à la justice d'héritage, la justice li doit mettre jour, et se cil qui sera Atermés, deffault, etc. Vide Aterminare 2.*

* 2. ATERMINARE, Terminis seu limitibus circumscribere, Gall. Borner. Charta ann. 1473. ex schedis Præs. de Mazaugues: *Quæ quidem draya fuit et est Aterminata, etc. Vide Aterminare 1. Hinc*

* ATERMINATOR, Agrimensor, qui terminos seu limites ex jure statuit, Gall. Arpenteur, olim Atermen. Stat. Montis-reg. pag. 34: *Item duo Aterminatores pro qualibet tertiero. Charta ann. 1351. ex Tabul. Massil.: Placuit dicto consilio, quod itinera reparentur provisione proborum Aterminatorum. Lit. remiss. ann. 1375. in Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 395: Colin de Bolarre Atermen de Crespy, etc. Vide Terminator 2.*

* ATERRARE, Terra implere, nostris olim Aterrir, eadem acceptio. Lit. Ludovici regent. regn. Franc. ann. 1380: *Cum per cursum aquarum per ipsa, tempore hymali, fluentium, dictu fossata sint in parte repleta et Aterrata, etc. Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 129. Chartoph. reg. ch. 106: Se inundation d'eau et de ravaois survenoient, lesdiz terrains porroient descendre ouït vivier et icellui emplir et Aterrir. Charta ann. 1406. ex Bibl. reg.: *Ladite siefferme est toute en un lieu, où il souloit avoir un vivier, qui piega Aterry et vint en prez. Aterrir vero, pro Terra munire, instruere, Gall. Terrassier in Chartul. Corb. sign. Caesar fol. 94. v°: A esté donné congé... pour prendre cran,... pour Aterrir ses vingnes.**

* ATERRISSAMENTUM. Vide infra Attentare et Atterrissamentum.

* ATESTAR, vox vulgaris, Sine testiculis, porcus castratus. Charta Thomæ comit. Pertic. ann. 1214. in Reg. forest. ejusdem. comitat. ex Cam. Comput. Paris. fol. 55. v°: *Dictus Gervasius et dicti ejus heredes habent pasnagium unius porci vel duorum, qui vocantur Atestars.*

ATHA, ATHA, ATHE, Voces Anglo-Saxonice: Juramentum, Anglis Oath. Praesertim vero ita appellatur purgatio per sacramentum. Leges Ethelredi Regis cap. 1: *Si est accusationibus infamatus, ad triplex ordalium vadat. Si dominus ejus dicat, quod neutrum ei fregit vel Atha, vel ordel, etc. Charta Edmundi Regis apud Malmesburiensem de Gestis Angl. lib. 2: Concedo Ecclesie S. Mariae Glastonæ... libertatem, iura, consuetudines, et omnes forefacturas omnium terrarum suarum; i. Burgherita, et Hundred, Setona, Athas, et ordelas, etc. Feedus Edwardi et Guthurni Regum cap. 9: Ordel et Athes sint interdicta diebus festivis et legitimis jejuniis.*

* ATHA, Lo lito, in Glossar. Lat. Ital. MS. Vide Asturia.

ATHABIA, [Forte ornamenta, monilia, Gall. Joyaux, et per extentionem quævis bona mobilia. Dicatum puto Athabia pro Ataria quod Hispania est ornamentum.] Charta Lusitana apud Brandaonum in Monarch. Lusitan. tom. 3. pag. 294. v°: *Sed diffugerunt illuc cum suas Athabias, isti non diffabant portaticum D. Pelagio, etc.*

* ATHACHIARE. Vide supra Atachiare.

ATHAGIL, Græcis φαραοια, seu imaginatio. Constantinus African. de Vita et spiritu pag. 312: *Et cum his operatur Athagil, quem Græci φαραοια vocant, etc. Vox, ni fallor, Arabica.*

ATHARGRATI. Lex Bajwar. tit. 3. cap. 1. § 4: *Si quis in eo venam percusserit, ut sine igne sanguinem stagnare non possit, quod Athargrati dicunt, etc. Germanis Ader, est vena; Anglis To grate, rodere, vel terrire. Atargier, vel Atarger, Franco-Belgis est sistere, remorari. Egidius de Viezmessons, cantu 2:*

Si li dis sans Atargier.

Le Roman d'Aubery MS. :

A tant s'en va, n'y volt plus Atargier.

Li Lusidaies MS. :

Ne li vaury plus Atargier,

Saint Michiel i envoiera

Qui d'un effsoule l'ocira.

Hemricurtius de Bellis Leodiensibus cap. 55: *Dont li bons Chastelains de Varenne, qui estoit leur ouzien german, fut piés à treant affoleis, e Atargiez de leur mort, comme illi avoit esteit de ses dois freres. Ita forte Athargrati, erit sanguinem fluentem sistere, Arrester le sang, qui coule de la veine. Vide Targa. [** Vocis Atarger etymon est latinum Tardus; Athargrati vero compositum ex Germanicis Atar hodie Ader, Vena et Grati, de qua voce videndus Graffii Thesaur. Ling. Franc. vol. 4. col. 211. Adelungio grata est Germanicum Kratzen, Gallicum grater.]*

* Lit. remiss. ann. 1391. in Reg. 140. Chartoph. reg. ch. 308: *Lesquelz exposans Atargerent pour ledit poutrain burguignier et adviser. Aliæ ann. 1409. in Reg. 163. ch.*

279 : Oudart Targny avoit mandé au suppliant qu'il le alast veoir et un compaignon avec lui, et se Attagerent pour y estre à la nuit, affin que on ne les racusast pas, etc. Attargeassion, Mora, dilatio : vulgo Retardement, délai. Monstrel. vol. 1. cap. 25 : Nonobstant lesquelles paroles, Attargeassions et plusieurs autres paroles, etc. Attargeations, ibid. cap. 64.

* ATHAT, Clamor vim aliquam patientis; pro interjectione *At*, *At*. Lit. remiss. ann. 1357. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 155 : Cum idem Johannes, qui sic erat aggravatus, clamasset, quantum poterat, Athat, Gallice Haro, etc. Unde perspicuum est vocem Haro, pro quo visus clamore, qui in tumultibus excitari solet fuisse usurpatam.

ATHAUDREGIL. Vide *Taudregil*.

ATHE. Vide *Ath*.

ATHENASI, qui aliis *Athanati*, apud Tudebodus lib. 2. Quemadmodum olim apud Persas erat Legio militaris, quam τὸν ἀθανάτων appellabant, ut docemur ex Procopio lib. 1. de Bello Persico, Theophane in Theodosio Jun. A. 18. Freculpho tom. 2. lib. 5. cap. 10. et alius Scriptoribus, quos laudat Brissonius de Regno Persarum : ita habebant Byzantini Imperatores, Persicorum Principum simiae, suos Immortales, quos a Niciphoro Logotheta, qui sub Michaelie Duca rerum potitus est, tunc demum institutos refert Bryennius lib. 4. n. 4. Quibus id nominis videtur inditum, quod pacis æque ac belli tempore militarent, essetque eorum cohors schola vacationis semper ignara : quod de peculiari quadam Caroli M. Imp. caterva militari dixit Monachus Sangallensis lib. 2. cap. 26. Unde Anna Commena lib. 2. Alexiad. de Athanatis agens, ait fuisse, ἔργα της Ρωμαϊκῆς δυνατεῖς θεάτρων, quia videlicet pacis perinde ac belli tempore Imperatoribus meabant. Consule præterea Glossaria Rigaltii et Meursii.

ATHERA, Cassianus Collat. 15. cap. 10 : Pulmentum quod illi (Ægyptii Monachi) Atheram nominant. Hesychio ἄθηρα seu ἄθαρα, est edulium quoddam, quod Ægyptii ex tritico et lacte conficiunt. Plinio lib. 22. c. 25. medicamentum fuisse dicitur, et Dioscordi lib. 2. cap. 114. palticula, nempe liquidior et sorbilis ex tritico zeaque molitis, inque tenuissimum pollinem redactis confecta, infantibus conveniens. S. Hieronym. in Genesim. : Porro ὅπα, venationem magis potest sonare, quam fruges : tametsi moris sit Ægyptorum, ὅπα, etiam Far vocare, quod nunc corrupte Atheram nuncupant, [Vide Apophegmata Patrum in Antonio n. 19.] [¹* Conf. Forcell. Lexic.]

* **ATHERIA**, Vox mendose scripta aut lecta; f. pro *Asteria*, lumbus. Charta Henr. I. reg. Angl. ann. 130. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 128 : De silva, quæ appellatur Campania Ranulphi, in portis, (f. portis) in denariis, in Atherius, in annonae, in carne, et de omnibus aliis silvis meis. Vide supra *Astis*.

* **ATHESIS**, ἀθεσία, Inconstantia, infidelitas, nisi forte malueris *Athesi* in sequenti loco idem esse quod pertesi, Gall. Ennuyez, Dégouitez. Angeli Rumpleri Hist. Monasterii Formbacensis lib. 1. apud Bern. Pez tom. 1. Anecd. part. 3. col. 433. D :

Murenas, accipenseris et alios delicatores *Athesi* dimitimus.

* Aliam conjecturam proponit vir eruditus D. Falconet, cui *Athesis*, idem esse videtur, quod Aspernatio, contemptus, a Græco ἀθέτιν, Aspernari. Inter utramque judicent peritores.

* **ATHILATOR**, ATILIATOR, Machinarum, quas Artilleries dicimus, fabricator, ut supra *Artillator*. Vide in hac voce. Charta ann. 1345. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 201 : Ramundus Arquerū, Athilator Tolose dom. nostri Francæ regis, recognoscere habuisse... pro xij. bauderis unius pedis.... xij. pavesis : c. fundis ac baculis, etc. Garniciones castrorum Carcass. ibid. tom. 3. col. 542. ad ann. 1260 : Garnistio castri Carcassona magister Droco Atiliator, xij. den. per diem. Vide *Attiliator*.

ATHISCAE, lib. 3. Esdræ, cap. 2 : Libatoria argentea duo millia quadraginta, Athiscæ argenteæ 30. phialæ aureæ 30. Ubi Mamotrectus, Athiscas, vasa potoria et pateras interpretatur. Græca Editio θύεια; habet.

* Confer locum hic laudatum cum ejusdem Esdræ lib. 1. cap. 1. v. 9. ubi *Scyphi*, loco *Athiscæ* legi videtur. Sed et hic legendum quadriginta, pro quadriginta.

ATHLANA. Fragmentum Petronii : Athlanam in ingenuum nasci tam facile est, quam accedere isthoc. Legendum forte *Sthlavum*, id est servum : nam οὐλάρος dixisse Græcos nuperos, pro οὐλάρος, alibi a me observatum. Neque enim Petronio Fragmentum istud temere adscriendum, longeque inferioris esse atatis, jure censem viri docti.

* **ATHLETIUM**, Idem videtur quod *Attileum*, Instructio, apparatus. Consuet. S. Dion. Exoldun. ex Chartul. ejusdem. eccl : Item sicut superius diximus de quadriga portante pannos, ita dicimus de quadriga portante.... *Athletia*. Nisi forte legendum sit *Attilia*; et volatile pecus significetur.

* **ATHMO-SPHÆRICI EFFECTUS**, Terræ motus. Ita Christopher. Muller. in Introduct. in Hist. Canonie Sand-Hippolyt. apud Raimund. Duellium Miscellan. lib. 1. pag. 335 : Superessent adhuc alia quamplurima de urbe hec memoranda, ut sunt variæ fortunæ casus, bella, eodi terræque disturbia, aquarum inundationes.... Effectus Athmosphærici sive terræ motus. Vox conficta ab ἀτρούς, Flatus, vapor, et σφαιρώδες, Glohosus.

* **ATHOICI**, Hæretici qui dicunt omnia peccata equalia, animamque perire. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613. [¹* Glossar. in Cod. reg. 7644. scribit *Atoi* et addit : Amant virtutem et continentiam et affectant eternam gloriam cum se non eternos esse fateantur, unde legendum Stoici. Vide Isidor. Origin. lib. 8. cap. 6. sect. 9. et 10.]

* **ATHOMORA**, vox Arabica, Vasis cuprini species. Andreas Floriac. MS. lib. 1. Mirac. S. Bened. ubi de irrupt. Saracenor. : Satrapæ vero... subsequentes, æreis haduddis, nervis et manibus personabant, complosisque cuprinis Athomoris, fragor celos ad usque mittebatur. Vide supra *Altamor*.

* **ATHOMUS**, pro *Atomus*. Græca vox genuino sensu haud ignota. Ad temporis mensuram et divisionem atomos adhibitos fuisse refert Papias : *Athomi*, inquit, 376. faciunt unum ostentum. Ostentum unum et dimidium facit unum momentum : momenta

duo et duæ partes unius faciunt partem unam. Una pars et 1. facit minutum unum. Duo minuta faciunt punctum unum. Quinque vero puncti faciunt horam unam. Hora igitur habet Athomos 22560. Ostenta 60. momenta 40. partes 15. punctos 5. etc... Rabanus in Computo cap. 12 : Ostentum est 60. pars unius hora, Atomos in se continens 376.

* **ATHOMUS TERREZ**, Portio terra. Lobinellus in Glossario ad calcem Hist. Brittan. : Raginaldus de Blesia dedit iv. Athomus terræ, quos Richerius, qui dominus erat, quitavit, etc.

* **ATHON**. Tract. MS. de Piscibus ex Cod. reg. 6838. C. cap. 26 : Magnus thunnus, is scilicet qui a nostris ton vocatur, Santibus dicitur *Athon*, et *Italis* *tarentella*, a *Tarento* unde advehitur sinu.

ATIA, ATYA, AATIA, ODIUM : ex Anglo-Saxonico forte batung, Odium, invidia : unde Anglis *Hate*, malitia, et Germanis, *Haet*, odium, et Italies, *Astio*, Invidia : vel potius a Græco ἄτη, Nocumentum. Unde proverbium, cuius meminit Ausonius in Ludo septem Sapientum, ἄττα τέταρτη ἀττα. Bracton. lib. 3. tit. 2. cap. 5. § 3 : Utrum appellati sint odio vel *Atya*, vel per verum appellum. Cap. 8. § 7 : Inquiras... unde rectatus sit vel appellatus de morte illa, odio et *Atya*, vel eo quod inde culpabilis sit : et si odio et *Atya*, quo odio, vel qua *Atya*, etc. Vide Statutum 1. Westmonasteriene cap. 11. *Atie* etiam eodem significatu dixerunt nostri. Philippus *Mouskes* MS. in Lethario :

Et li manda que boinenement
Presist, et manda Parlement
Al Duc Ricard de Normendie,
Pour défaire celle Aatie
De son neveu, et de son pere,
Et de la mort Carlon son frere,
Ki mort estoit en sa prison
A Ruen pour la sole tençon.

Guilelmus Guiart MS. ann. 1248 :

Sont li frere au Roi en estant,
Qui ne vont mie constreant
Cele Ahatie, aiçois la loent.

Chronicum Bertrandi du Guesclin MS. : Dix Anglois vont sur luy, luy font mort flastic,

Lancent, ferent, et ruent pour li tolir la vie.

Atine etiam usurpatum pro documento, et *Atiner*, nocere, eadem vocis origine, [nisi sit Armorica. Armoricis quippe Britonibus *Atayna*, est Molestare ; *Atahin*, Odium, et *Atahina*, Odio habere, licet rarius] Assisisse Hieroslymitana MSS. cap. 87 : Il lor doit dire que il s'en offrent de celle Atine, que il ne veant ores que la bataille soit gagné en sa Court. Guill. Guiart anno 1204 :

Cele Isletue qui s'en esseeve,
Est si haute au-dessus de l'eve,
Que Saine par nule cretine
N'a pouvoir d'i faire Atine.

Et anno 1205 :

Qui pour Anglois Aainer,
Comencent le mur à miner.

Le Doctrinal. MS :

Qui font graus Aatines, outrages, et desvrs.

Aliud porro sonat *Aatir*, in Chronicum Bertrandi Guesclini :

Sire Bernard, vos m' avés Aati.

Rursum :

Seignors Barons, ge me suis Aati,
Contre Fromond, et envers ses amis.

Ibidem

Les glaives en leur main se sont fort Aasti.
Est enim *Aatir* his locis *exacerbare*, vel
animum exacerbare, ex documento, vel
damno, quod quis accepit. Sed et *Græci*
Attiv pro nocere, dixerunt, voce per pleo-
nasmum ab *attu* ducta. *Hesychius* : *attat*,
et tu flatterai.

Acta pro Atia, in *Fleta lib. 1. cap. 25. § 5. cap. 26. § 3.*

* Varie efferuntur voces Gallicæ, quæ ab *Atio* originem habent, diversaque notione usurpan tur, ut ex prolatis a *Cangio*, et ex sequentibus manifestum est. *Attine*, pro rixa, quæ verbis potius quam facto committitur. *Philippus Mouskes* :

Puis avint que par *Atine*,
Par leur outrage, et par corine,
S'eu ala d'Audenarde *Erouas*.

* Pro cura, diligentia, Gall. *Hâte empres-*
sement, in *Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1 :*
Daler as messes, n'as matines,
Ne font il mais grans *Ataines*.

* *Atine*, Irritatio, nostris *L'action d'an-*
mer, d'exciter. Lit. remiss. ann. 1374. in
Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 275 : *Ledit Si-*
monnet réitéra pluseurs fois par maniere d'A-
tine et pour esmouvoir ledit Jehan, etc. Attie,
in aliis ann. 1396. ex Reg. 151. ch. 73 : *En*
faisant Attie et semblant de vouloir férir le
suppliant d'un espie qu'il tenoit en sa main.
Ataingne, Atayne, Attaine et Hattayne,
Molestia, contentio, rixa. Lit. remiss. ann.
1378. in Reg. 113. ch. 298 : *Ledit Jehan dist*
mout arrogamment et par pluseurs fois par
maniere d'Ataingne, etc. Aliæ ann. 1381. in
Reg. 120. ch. 142 : Lors recommencèrent
lesdites paroles et Ataynes entre ledit Prevost
d'une part et lesdiz Hue de Hagicourt et
Achilles,.... auxquelles derrenieres Ataynes
survint Jehan d'Alery. Aliæ ann. 1446. in
Reg. 178. ch. 69 : Le suppliant pour aidier
à venger.... son oncle de certaines villenies,
Attaines, desmentissemens, et autres injures,
etc. Icellui Thevenin querant à son pouvoi
Hattaynes et rioté, in aliis ann. 1379. ex
Reg. 115. ch. 321. Attaynement, eodem
sensi, in Lit. remiss. ann. 1375. ex Reg.
108. ch. 56 : Le suppliant... eschauffé des pa-
roles et Attaynemens, que lui disoit ledit Her-
belot, etc. Aliæ ann. 1381. in Reg. 120. ch.

77 : *Les quelles paroles il ne dist pas pour ir-*
réverence de Dieu ; mais pour l'Attaynement
des compaignons, qui le vouloient presser de
payer plus qu'il ne devoit. Astainerie, in Lit.
ann. 1413. ex Reg. 167. ch. 134 : *Icellui*
Simon... dist par maniere de Astainerie qui
en voulra avoir, il en aura. Aastir, Attainer
et Attainer, Ad iracundiam provocare,
exasperare. Lit. remiss. ann. 1401. in Reg.
156. ch. 126 : Aucuns desdis de Mons As-
tairent de paroles ceux de Villers. Aliæ ann.
1380. in Reg. 118. ch. 18 : Ledit Jehan... s'Attaya et entra en chaleur et fureur. Aliæ
ann. 1389. in Reg. 138. ch. 4 : Cela la cour-
roua et Attaina tellelement, que elle frappa
Garin plusieurs fois. Aliæ ann. 1397. in Reg.
152. ch. 177 : Icelle amoureuse ainsi Attain-
née et esmeue par ledit Picart l'appella ribau
touchin. Haster, Hater et Hatir, eodem si-
gnificatu. Lit. remiss. ann. 1375. in Reg.
107. ch. 374 : Icellui Raoulin plain de mau-
vais esprit respondi au suppliant, se tu me
Hastes, je te batray très bien. Aliæ ann. 1404.

in Reg. 159. ch. 4 : *Lequel Berart dist à icel-*
lui Chauvet, que s'il le Hatoit, que il lui don-
roit un bouffea ou busse. Pour cette cause
en eux Hatisant l'un l'autre de leur pouvoi
et en desmentant l'un l'autre, in aliis ann.
1376. ex Reg. 109. ch. 431. Sed et *Huser*
idein sonat, si mendum non est, in aliis
Lit. ann. 1450. ex Reg. 185. ch. 34 : *Le*
suppliant dist à icellui Bordier, tu as affolé
mon filz, lequel lui respondi, que si le Ha-
seroit, que si feroit il à lui mesme.

* Ejusdem originis est vox *Aagner*, pro *Pugnacius* loqui, contendere, in Lit. re-
miss. ann. 1385. ex Reg. 126. ch. 278 : *Martin-*
*court disoit avoir gaigné ledit gros à *Jehan**
*le mareschal; ledit *Jehan* disant au contraire,*
*et en *Aagnant* l'un contre l'autre pour ledit*
gros, se feussent eschaufé.

* Hinc *Attaineux*, pro *Querelleur*, rixa-
tor. Lit. remiss. ann. 1360. in Reg. 90. ch.
638 : *Lequel Colin a esté tout le temps de sa*
vie homme plaideur et Attaineux. Aliæ ann.
1370. in Reg. 100. ch. 585 : *Jaquet du*
Viller cordier, homme hautain et Attaineux,
etc.

* **ATILIATOR.** Vide supra *Athilator*.

ATILLIA, Utensilia, instrumenta ru-
stica, Gall. Outils. *Charta Edw. I. Regis*
Angl. apud *Guiliel. Prynneum in Libertat.*
Angl. tom. 3. pag. 312 : *Reinaneant.... duo*
equi characterii cum carecta, et 36. boves
cum 4. carrucis et Atilliis. Passim ibi.

ATILLUS, *Astutus, expeditus, Ugutioni.*
Forte *Artitus*.

ATINA. *Charta Constantiae Boemundi*
Antiocheni Principis viduæ ann. 1117. apud
Ughellum tom. 7. Ital. Sacr. pag. 668 : De
omnibus rebus, quæ venduntur ab illis . . .
videlicet de auro et argento, et cujuslibet
equitationis, et Atinis, [f. Satinis, Gall.
Satin,] et pannis sericis et lineis, pellibus
griseis, berariis, et arminiis, et cujuscunque
modi, etc.

* **ATINCTUS**, *Compertus flagitiis. Pra-*
cticis nostris Attaint et convaincu. Vide
Attaintus.

* 1. **ATINGERE, ATTINGERE**, in præter-
ito *Atinx*, pro attigi, Assequi, Gall. *At-*
teindre. Vide infra *Attendre* 4. Lit. remiss.
ann. 1356. in Reg. 85. Chartoph. reg. ch.
58 : *Quia equus dicti presbyteri velocius cur-*
rebat, quam equus sive jumentum Petri Or-
tige, cito Atinxit eudem dictus presbyter.
Aliæ ann. 1396. in Reg. 149. ch. 294 : *Di-*
ctus invadens eum inseccutus fuit, sic quod
eum Atinxit, et de dicto gladio magno icu
in capite percussit. Aliæ ann. 1459. in Reg.
188. ch. 190 : *Quem fugientem dictus Rai-*
mundus Atinxit. Faire Attaint d'une cause,
Item obtinere, nostri olim dixerunt. Lit.
remiss. ann. 1397. in Reg. 151. ch. 330 :
Comme Pierre Berrier eust eu certain procès
à l'encontre de Richart Hudebourt;.... et tant
y eust été procédé, que ledit Berrier eust
fait gaigne et Attainte de ladite cause en l'en-
contre dudit Richart.

* 2. **ATINGERE**, Convincere, Gall. *Con-*
vaincre. *Charta ann. 1313. inter Probat.*
tom. 2. Hist. Nem. pag. 14. col. 1 : *Item*
quod magistri, qui faciant monetas prelati-
rum et baronum, teneantur jurare ad sancta
Dei Evangelia, quod ipsi non fundi facient
aliquas de monetis supradictis : et si facerent
contrarium, et super hoc Atingerentur, ipsi

essent in voluntate et misericordia regis de
corpore et aero. Occurrat rursum ibid. pag.
19. col. 1. *Ateinz*, convictus, in Ch. com-
mun. de Roia ex Reg. 34. bis Chartoph.
reg. fol. 22. r°. col. 2 : *Si burgensis fuerit*
Ateinz de catallo vel forfacto, quod nos su-
per eum dissratio cinaverimus, nec uxor ejus,
nec vestes quibus inducter super hoc capi po-
terunt. Actaindre le meffait, Crimen probare,
asserere, in Lit. Caroli VI. ann. 1382. tom.
7. Ordinat. reg. Franc. pag. 744. art. 9 : *Il*
sera scuu par le serement d'iceulx gardes, et
d'aucuns des maistres dudit mestier, ou au-
tres en ce reconnoissans, pour Actaindre le
meffait. Vide Attaintus.

* **ATIRIMENTUM**, Armatura, Gall.
Armure, *Equipage, de guerre, Attirail.*
Historia Dalphin. tom. 2. pag. 146 : Cum
nos teneamur erga dilectum scutiferum no-
strum Lancelotum de Avalone in 60. libris
Gebennensibus, occasione sui Attirimenti seu
munitionis sui corporis, quod fecit sequendo
personam nostram, etc.

* Sic *Atierer* nostri dixerunt, pro *Armis*
instruere, Gall. *Equipper*. *Charta Roberti*
ducis Burgund. ann. 1294. inter Probat.
tom. 4. Hist. Occit. col. 103 : *Combien de*
gens d'armes gentilhomme bien Atieré porroit
venir de vostre séneschaucie au mandement
du roi monseigneur, ès parties de Vermentois, ... et combien de remenant d'autres
gentilhomme du pays, qui ne pourroient être
si bien Atieré pour venir là, et qui mieux se
porront Atierer pour la deffense de la terre de
vostre séneschauchie. Acieré et Acire minus
recte editum inter Probat. tom. 1. Hist.
Nem. pag. 135. col. 1. Non dissimili no-
tione, Atirer, nimurum pro Instruere, or-
nare, disponere, préparare, In Assis. Hie-
rosol. cap. 290 : Le constable doit aler sur
le cheval le roy tout enci com il sera Atiré,
quant il l'aura heu. Et cap. 292 : Le jour du
coronnement le chamberlain doit venir le
matin en la chambre dou roy, et Atirer les
vestemens royaus en la chambre dou roy. Sed
et pro Sancire, statuere, Gall. Ordonner,
régler, usurparunt. Contin. Guillel. Tyrii
apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col.
616 : *Saladin dist que por Dieu avant et por*
lui apres i mettroit il raancón resnable, qui i
porroientavenir. Lors Atirera la raancón à ceux, qui racheter se por-
roient.... Après dist Beleem à Saladin :
Sire vous avez Atirer la raancón à riche, or
deûs Atirer la raancón à poures. Occurrat
præterea col. 617. 633. et 650. Liber rub.
fol. parvo domus publ. Abbavil. ad ann.
1268. fol. 29. r° : *Il fu Atiré par l'assente-*
ment de viés eskevins et de nouviaus, que li
boulangiers, etc. Unde Atirement, pro Or-
dinatio, statutum, Gall. Ordonnance, ré-
glement. Contin. Guillel. Tyrii jam laudata
col. 617 : *Le patriarche manda les Tem-*
pliers, les Hospitaliers et les borgois de la
cité por oir l'Atirement, que Beleem avoit fait
vers Saladin. Charta scabin. Camerac.
MS. ann. 1360 : *Parmi l'Atirement et le*
moisennement des pseudommes, ki s'en entre-
misent, nous sommes accordet enviers le ca-
pitle devandit, et en avons fait pais des des-
cors devandit. Ordinat. ann. 1265. tom. 1.
Ordinat. reg. Franc. pag. 94 : Li attirement
que le roy a fait des monoyes, est tiex, etc.

Statut. ann. 1390. ibid. tom. 7. pag. 397 : *Il ne pouet aler ne pardenant evesque, ne pardenant arcediacre, tant comme à leur Atirement appartient. Id est, in iis causis, quæ ad eorum statuta pertinent.*

* **ATLANTES**, Columnæ. Fridegodus in Vita S. Wilfridi sæc. 3. Bened. part. 1. pag. 180 :

Pondus et informes Atlantes ferre priores
Jussit et expletum.

* **ATLANTHA**, Una verzene che fo felocissima. Glossar. Lat. Ital. MS. [** Atalanta, virgo quæ fuit velocissima.]

** **ATO**, onis, et **ATTRUS**, Avus, in Leg. Roman. Utinensi lib. 5. tit. 1 : *Nam in Atonis de patris hereditate, nepotes vel neptis nihil perdunt, ubi Interpret. const. 4. cod. Theod. : Nam in Avi paterni haereditate nepotes vel neptis... nihil perdunt. Ibidem mox : Post mortem Atonis intestati, ubi Interpr. const. 5. cod. Theod. Avi intestati. Lib. 8. tit. 10 : Quicquid Attus vel avus etc. Vide Ata.*

ATOLA, Instrumenti musici species. Beda in Musica practica, tom. 1. pag. 353 : *Artificiale instrumentum est organum, viola, et cithara, Atola, psalterium, etc. Forte legendum Citola. Vide in hac voce.*

¶ **ATOMALIA CORPORA**, Id est, atomi, individua corpuscula, quæ quidam Philosophi finixerunt esse prima rerum principia. Gocl. Lex Philos.

¶ 1. **ATOMUS**, Minima pars horæ. Vide Athomus.

* 2. **ATOMUS**, Lo nigro de petre, in Glossar. Lat. Ital. MS.

¶ **ATONDUS**. Concilium Legion. ann. 1012. can. 11. tom. 3. Collect. Concil. Hispan. pag. 191 : *Vadat liber ubi voluerit cum cavallo et Atondo suo. Forte pro servo suo.*

* Secundum S^a Rosa de Viterbo in Suppl. Eluc. pag. 14. est Praestatio prædio imposta, indeque Prædium ipsum. Charta Donationis anni 1088 : *Exceptis illa mea creatione (vernæ), quos ingenuo pro remedio animæ meæ, et meas ibitiones (jumenta), cum suis Atundos et mea stramenta; scribit ibi cum positum pro et, atque suos pro meis; sed non animadvertisit de bonis mobilibus testatorem disponere, neque respergit locum a Cangio allatum, quem si cum hoc compares facile videbis atundos hic esse Heclia quibus equi et jumenta instruuntur. Movit virum doctum Charta anni 1095, in qua proprietario jure conceduntur Godino Zalemæ plura prædia quæ omnia usque in hodiernum diem in Atondo et prestamo tenuit, ubi certe alia significacione accipiendum, fortasse pro prædiis e quorum fructibus comparanda erant instrumenta ad equos aptandos necessaria, simili enim sensu Pre-stamo legitur apud eundem S^a Rosa vol. 2. pag. 240. infima. Nostram sententiam omnino firmat locus supra allatus in voce Atareças.*

¶ **ATONIA**, Nænia, in Vett. Glossis. Græcis ἀτονία est nervi remissi languor, infirmitas. [Vide infra Attonia.] [** et Forcellin. edit. German.]

* **ATOPINARE**, Ad iustar murium cavaræ, ab Ital. *Topo*, mus. Joan. Demussi Chron. Placent. ad ann. 1316. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 491 : *Magnam*

obsidionem fecerunt contra civitatem Januae, et per cuniculos seu vias subterraneas Atopinaverunt certas tress et portas dictæ civitatis.

* **ATORGARE**, ab Hispanico Atorgar vel Otorgar. Consentire, concedere. Constit. MSS. Mariæ regina Aragon. ann. 1422 : *De monetariis non expertis. Quod non concedent nec Atorgabunt provisionem, ut admittantur in matricula seu officio monetario-rum. Vide Otorgare.*

¶ **ATORNA**, Mundus muliebris, Gallice Atours. Contractus matrimonii inter Agnem de Turre et Beatricein filiam Guill. domini de Chalanconio anni 1372. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 717 : *Dominus de Chalanconio.... constitut.... pro dote ac nomine seu causa dotis ipsius Beatricis.... tria millia et quingentos francos auri.... et amplius arnesia, raubas sive Atona competentia.*

* Hinc Atourner, pro Toilette, in Hist. Joan. de Saintré cap. 24 : *Lendemain au matin, à l'Atourner de la royne, etc.*

¶ **ATORNAMENTUM**. Vide Attornatus.

ATORNARE, Instruere, adornare, nostris olim Atourner. Bernardus Monach. in Consuetud. Cluniac. MSS. cap. 53 : *Oratorium, quoties oportuerit cortinis lineis sive luneis palliis, tapetibus quoque et bancalibus Atornare. Vide [Atornare et] Attornatus.*

* Hinc Faire tout son Ator, pro Rem omnem disponere, preparare, in Epist. quæ legitur fol. 79. Chartul. Campan. : *Mais sachiez, sire, que li noble homme, mon sire Hugue conte de Brienne.... just nés à vos, et fist tout son Ator d'aler. Atourner vero, pro Serere, Gall. Ensemencer, apud Bellomaner. MS. cap. 32 : Pierres si estoit entrés en une terre ou mois de Mars, et le fit Atourner et arrêter de che qu'il li convenoit.*

* **ATOURE**, vox vulgaris, Scyphi genus. Lit. remiss. ann. 1352. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 646 : *Duos chiphos (scyphos) argenteos, dictos Atour de lampe,... deputavit. At vero Atour, ornamentum est capitilis mulierum, in Lit. remiss. ann. 1398. ex Reg. 152. ch. 397 : Icellui Michau feri laditie demoiselle, lui osta ses cueuvrech'ez et son Atour de sa teste. Unde Désatourner, pro Ornamenta, vestem aliave exuere, spoliare, apud Guill. Guiart. ad ann. 1267 : Chaceun d'eus pensent qu'il aviene, Qu'encor combatte les conviengne, Parquoi pas ne se Désatourner.*

* **ATOURNARE**, Rem in alterius dominium transferre. Chron. Britan. ad ann. 1236. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 111 : *Eodem tempore data et Atournata fuit Penthevria, excepto Jugonio, Hugoni filio comitis de Marchia, cum filia Petri comitis totius Britanniae. Atourner autem Vertere, Gall. Tourner, sonat, in Charta Aubert abb. Castricci ann. 1247. ex Chartul. Campan. fol. 343. col. 1 : Et cele disoit autre vilonne, qui Atour à honte de cors, elle paieroit iij. solz. Vide in Attornatus.*

* **ATOURONDARE**, Permutando in alterius dominium et potestatem transferre. Charta ann. 1341. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 368 : *Animalia grossa et minuta, tam propria quam pastorum suorum, et quæ ad parceriam tenebunt.... dandi, Atourondandi, vendendi et arrendandi..... licentiam concedimus. Vide supra Atournare.*

ATRABATICÆ VESTES, Atrabatica sagæ, birri Atrabatici, ab Atrebatis in Gallia dicuntur, ut censem Salmasius ad Politionem, licet Suidas, vetus Lexicon Regium Cod. 2062. et Codinus in Originib. C. P. ab atro colore ejusmodi vestes dictas velint, itaque appellari τὸ ἔργα πεπλῶν χρόμα, quem tam colorē inter coccinum et muriceum suisce scribit vetus Scholiastes Juvenalis. Eadem videntur, quas Itali Arazzo vocant. Academic Cruscani : Arazzo, panno tessuto a figure, per uso di parare e addobare, datto cost dal fatto nella citta d'Arazzo.

* **ATRABILARIUS**, Melancholicus, temperamentu frigidus, et sicca, abundans atra bile, Gall. Atrabilaire. Gocl. Lex. Philos. pag. 290.

¶ **ATRACTUS**. Vide Attractus.

ATRAMENTALE, in Gloss. Lat. Gr. μελανεδόγιον. Atramentarium, κλαδάριτην.

* Pro Atramentum, Gall. Encr. occurrit in vet. edit. Decreti Gratiani, teste Baluzio in Praefat. ad Dialog. Ant. August.

* **ATRAMENTARIUM**, Vns in quo repotitur atramentum, cornu scriptoriæ, in Gloss. bibl. MSS. anonymi ex bibl. reg. [** Ezechiel cap. 9. § 2. Vide Atramentale. Gemma Gemmarium addit : Atramentarium idem.] Charta ann. 890. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 367 : Bergmusa cum Atramentario de terra levavi. Aliz ann. 1029. ibid. col. 345 : Bergamena cum Tramentario de terra elevavimus. Bergamela cum Arementario de terra levavimus, in Ch. ann. 1091. ibid. col. 420. Cujus moris, quo ad maiorem donationum confirmationem utebantur, rursus meminit Charta Mathildæ ann. 1079. pro epis. S. Mart. Lucens. apud Lam. tom. 3. Delic. erudit. inter not. ad Chron. imper. Leon. Urbevet. pag. 161 : Mathilda marchionissa ac ducatrix, secundum legem meam saligam, cum Atramentario, penna et pergamenam manibus meis de terra levavit, et Cunradi notarii domini imperatoris ad scribendum tradidit.

* **ATRAMENTARIUS**. Diploma Gregorii Papæ V. apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 53 : *Scriptum per manum Johannis Notarii regionarii Atramentarii & Romanæ Ecclesiae anno Dominicæ Incarnationis 996. Indictione 9. mense Junio die secunda. Error videtur Amanuensis pro quo legendum, ut in aliis ejusdem xvi Rom. Pontificum Bullis : Per manum N. Notarii Regionarii ac Scrinarii, etc. [** leg. f. Regionarii ac Arcarii.]*

* **ATRAMENTUM**, Punctum, nota quæ vulgo periodi sensum claudit, alias ad alium usum destinata. Collect. Grammat. ex Cod. reg. 7530. fol. 6. laudata tom. 3. novi Trad. diplom. pag. 188 : *De Atramento novi lector in versibus cunctos, non causa sensus, sed scansioni esse positos :*

Arma vi. rumque ca. no Tro. je qui. primas ab ora Ital. MS. Vide Atratus.

* **ATRASARE**, an idem quod Hispan. Atrasar, Arcere, prohibere? Stat. Vallis Serian. cap. 67. ex Cod. reg. 4619. fol. 117 v° : *Possint ire per totum montem.... cum suo bestiamine ad pascullandum.... Et si quis Atrasaret ipsa prata vel Aliquod erum, si sibi pœna solidorum xl. Hoc est, si quis impedimento esset, ne animalia pascerentur, etc.*

A TRATUS, *Lugubris. Papias MS. Isid. lib. 10. Orig. : Atratus et Albatus, ille a veste nigra, iste ab alba.*

A TREBATENSIS MONETA. Vide *Moneta Barorum.*

A T R E M E N T A R I U M. Vide supra *Atramentarium.*

A TRIA BENEDICTA, *sem. gen. An cemeterium?* Ita videtur sumi in *Charta Manassis Cameracensis Episcopi apud Mirum tom. 1. Diplom. Belgic. pag. 165 : Idem Comes Robertus de alodo suo totam terram quæ circa Ecclesiam in Atria Benedicta est et divisu libere et legitime eidem Ecclesia tradimus, quatuorque jugera terra arubilis. Vide mox Atrium.* [** i. e. quæ benedicta est et divisa in Atria, vide *Atrium, Cemeterium*; duo enim sæpe circa Ecclesias erant, majus et minus, unde pluralis numerus.]

A TRIAMENTUM, *Incinctus, terræ continentia, Gallis, Pourpris, Etendue de terre. Formulae veteres Bignonii n. 43 : Habet ipsa casa in Atriamenta membra in gyro tanta, de lateribus vel frontibus casæ vel terræ illorum, et illorum. Ita Atrium videtur etiam sumi in Decretione Chlotarii Regis § 13.*

A TRILE, *ab Hispano Atri, Pluteus, Gall. Pupitre. Conc. ann. 1590. tom. 4. Collect. Concil. Hispan. pag. 466 : Licet in rubricis librum Missale super cussino aperiri debere dicatur, non prohibemus tamen illud super Atrili collovari.*

A TRITUDO, *Nigredo, μιλανία, in Gloss. Græc. Lat. [Hac voce utitur Albanus Legatus apud Ludewig. tom. 2. Reliq. MSS. pag. 417.]*

A TRIUM. Latinis Scriptoribus est area ante ædemi portibus et columnis cincta, unde et *Peristylium* et *Impluvium* dicebatur: αἴροντες Græci etiam vocarunt, quod sub die esset. Utramque Atrii formam expressit Gloss. Lat. Gr. *Atrium, Μεράλιον, Περιστών. Nam et κύλινδρον atrii, Aream Græci vocant, porticus vero Atrium cingentes, Περιστών et τετράποδον, quadriporticum, interdum et triporticum, pro ratione numeri porticum.* Will. Brito in *Vocab. MS. : Atrium, magna ædes, ampla et spatiose domus, et dictum Atrium, quod addantur ei tres porticus.* Præsertim vero ita appellabant ea impluvia porticibus cincta, quæ ædibus sacris obversabantur, in quorum meditullio erat fons perennis aquæ. Anastasius in *S. Symmacho : Ante fores Basilicæ gradus fecit in Atrio et Cantharum.* Idem in *S. Dono : Hic Atrium B. Petri Apostoli, quod est ante Ecclesiam in quadriporticum magnis marmoribus stravit.* Leo Ost. lib. 3. cap. 26 : *Atrium ante Ecclesiam, quod nos Romana consuetudine Paradisum dicimus. Illud autem asylum, et immunitatis jure donatum erat, perinde ac ipsa ædes sacra.* Decretio Chlotarii Regis post Legem Salicam § 13 : *Nullus latronem vel quemlibet culpabilem... de Atrio Ecclesiae trahere præsumat. Quod si sunt Ecclesiae, quibus Atria clausa non sint, ab utraque parte parietum terræ spatium arpennum pro Atrio observetur.* Capitula Caroli M. [** Capit. II. ann. 803.] ad Legem Salicam § 3 : *Si quis ad Ecclesiam confugium fecerit, in Atrio ipsius Ecclesiae pacem habeat, etc.* Leges Edwardi Confess. cap. 6 : *Qui cumque reus... causa præsidii ad Ecclesiam*

confugerit; ex quo Atrium Ecclesiae tenuerit, a nemine insequente nullatenus apprehendatur. Idem statuitur in *Lege Longobardorum lib. 2. tit. 40. [** 39.] § 5. [** Carol. M. 103. e capit. supra laud.] et in *Capitularibus Caroli Mag. lib. 1. cap. 140. [** 134. ex eodem fonte.] lib. 7. cap. 125. [** 174. ex Interpret. Cod. Theod. lib. 9. tit. 45. const. 4.] Porro Atrium portis, iisque consecratis, clausum erat. Capitulare 1. ann. 819. cap. 1. Lex Longobardorum lib. 1. tit. 9. § 30. 36. [** Lud. Pii 10. et Loth. 58.] et *Capitularia Caroli Mag. lib. 4. cap. 13 : Atrium Ecclesiae, cuius portæ reliquiæ fuerunt consecratae.* [** Ecclesie Porticus, in Leg. Wisogoth. lib. 9. tit. 3. c. 2.]**

* Latiiori acceptione sumitur in *Charta Henr. imper. ann. 1012. pro monast. Florin. : De avena advocationis et corveia sint illi liberii, qui manent super Atria, et dotalia, et indominicata, et servientes et ministri ecclesiæ... Foragia Atriorum et indominicato rum, et omnium locorum, in quibus bannum et justitiam habent, sint ecclesiæ. Ubi tria possessionum genera distinguntur; adeo ut Atrii, proprie appellari videantur, etæ posses siones, quæ, propter sepulturam in ecclesiarium atrium seu cemeteriis, concedebantur. [** sive hæ domus quæ in circuitu cemeterii posite erant.]*

A TRIO PRIVATI, seu Ecclesiæ communione, et ingressu, [** sepultura in cemeterio sive terra benedicta] in *Chronico Trudonis Spicil. Acher. tom. 7. pag. 476 : Excommunicatus obierat Henricus Imperator, filius Henrici filii Conradi Imperatoris, regnoque et Atrio privatus erat propter dissensionem inter ipsum et Apostolicos Romanos de investituris.*

A TRIUM, *Cæmeterium : quia in Ecclesiarium Atrium fidelium sepulturæ erant, ut supra indicatum. Ebrardus in Græcismo cap. 11 :*

Atria dic aulas, eadem et cimiteria dicas, Et loca sacrorum, etc.

Leges Adelstani Regis Angl. § 33 : *Nunquam juramento postea dignus sit, nec in sanctificato Atrio aliquo jaceat, si moriatur.* Pœnitentiale Rom. tit. 7. cap. 25 : *In Atrium Ecclesie, ubi sepulta sunt corpora fidelium.* Concilium Nannetense cap 6 : *Ut in Ecclesia nullatenus sepellantur, sed in Atrio, aut in portico, aut extra Ecclesiam.* Baldricus in Chr. Camerac. lib. 3. cap. 21 : *In Atrio subterratus.* Hincmarus in Capit. de Reb. Magistri cap. 15 : *Si (Ecclesia) Atrium habeat munitum. Atrium cadaverum, apud Ditmarum lib. 1. pag. 10. [** cap. 7. sect. 48. ibi paulo supra Atrium defunctorum.]* [Charta anni 1097. tom. 2. Hist. Meld. Instrum. pag. 15 : *Cum domina Maitildis, Kahlenis Ecclesiae Abbatisa, B. Samsonis Ecclesiae terram ad Atrium constituum dedisset... ab omni consuetudine et forisfactura, quantum ambitus Atrii clauderet, terram illam solutam et quietam ad clamavit.*] [** Fragment. Polypt. S. Remig. Remens. apud Guerard. post Irminonem pag. 291. cap. 13 : *In Atrio S. Remigii est Ecclesia in honore SS. martyrum Cosme et Damiani sacrata.*]

* *Nostris Atre, eadem notione.* Lit. remiss. ann. 1382. in Reg. 122. Chartoph. reg. ch. 15 : *L'Atre ou cimetière de la Magdeleine de Tournay, etc. L'Atre et cimetière de*

S. Jaques, ibid. ch. 31. in Lit. ejusd. ann. Atrie, in Ch. anu. 1267. ex Chartul. sign. Decanus S. Petri Insul. : Foufaut ne entraînure ke on face el moustier S. Pierre, ne dedens l'Atrie benoit, ne devens leur enclostre.

A TRIUM ET ALTARE. *Charta Guarini Episcopi Ambianensis ex Tabulario Abbat. S. Fusciani : Ibertus Clericus, qui dimidium Altaris et Atrii in villa, qua Sanctis dicitur, tam Ecclesiasticum quam hereditario jure tenebat, etc. Instr. : Totum videlicet Altare et Atrium cum appenditiis praesenti privilegio confirmamus.* Bulla Innocentii PP. anno 1142. in Hist. S. Martini de Campis pag. 171 : *Altare et Ecclesiam, Atrium de Campiaco.* Occurrat ibi plures. Alia Theobaldi Episcopi, pag. 186 : *Ecclesiam de Lupera, cum Atrio et tertia parte decima.* [Historia Beccensis MS. pag. 132 : *Anno Domini 1080. Galo de Flavacourt dedit Ecclesiæ quod habebat apud Laïencourt, scilicet Altare et Atrium, et quadrantem ejusdem villæ, et duas partes Vicecomitatus et viationis.] Charta Adalberonis Episcopi Virdunensis ann. 1135. ex Tabulario S. Vitoni : *Iisdem autem Presbyter, sialiqua rationabili ex causa eodem in Atrio habere voluerit mansionem secundum sancta Canonum, cellam tantummodo Ecclesiæ adhaerentem habebit, in qua solus cum domestico sibi Clerico vel famulo habitabit, ne mulierum aliquarum frequenter, vel ullius rei familiaris confluentia, Ecclesiæ injuriam, et Fratribus ingerat molestiam.* Vide Concilium Islebonense cap. 12. 13.*

A TRIUM, in Vita S. Theodardi Archepiscopi Narbon. Apud Catellum lib. 4. Re rum Occitan. pag. 751. videtur sumi pro atrio Ecclesiæ : *Cumque Concilium istud strenue ageretur in Atrio Pontificalis Ecclesiæ, esset que inibi grandis multitudo fidelium, etc.*

A TRIOLUM. Hincmarus : *Excepto Atriolo ad sepulturam.* Charta Caroli Simplicis : *Ad capellam construendam in honorem S. Clementis P. et ejus Atriola.* Vide in *Quadri.*

A TRIUM SAUCIOLUM, *Prætorium, forum judiciale, seu potius locus publicus, in quo rei et damnati morte multantur.* Acta Passionis B. Cypriani Mart. : *Idem Galerius Maximus Proconsul eadem die Cyprianum sibi offerri præcepit, in Atrio Sauciolo sedenti.* Edictio ann. 1560. habet *Sautio.* Concilium Matisconense II. cap. 19 : *Ut ad locum examinationis reorum nullus Clericorum accedat, neque intersit Atrio Sauciolo, ubi pro reatus sui qualitate quispiam interficiendus est.* Gloss. Gr. Lat. *τερψωέος, Sauciūs, truculentus.*

ꝝ Valesius in *Valesianispag. 213.* et seq. ait *Cangium nostrum Concilii Matiscon. textu deceptum male addidisse in sua Atrii Saucioli expositione : seu potius locus publicus, in quo rei et damnati morte multantur.* Neque enim unquam mos fuit apud Romanos, ut rei morte plecterentur in urbe, sed extra urbem in aperto campo, ut ex ipsis S. Cypriani Actis patet. Qui ergo locus Concilii Matiscon. intelligendus est ? *Ubi non est adverbium loci, sed temporis, hic est igitur Concilii sensus : Nullus Clericorum intersit Atrio Sauciolo, cum reus aliquis ibi capit is damnandus est.*

** Melberi Vocab. Prædicantium : *Atrium, hoff, ein vorhoff, ein wonung; vorhoff ubi olim judicia siebant; vorhoff ubi homines stant de variis loquentes.* Eliam est cimite-

rium, id est curia ecclesiae. Gemma Gemmarum : Atrium, ein vorhoff oder kirchhoff, freyhoff etc. Atriolum, idem.

2. ATRIUM, Mensura agrariae species. Pelagius Episcopus Ovetensis in Addit. ad Historiam Sebastiani Episcopi Salmanticensis, æra 827 : Edificavit insuper Ecclesiam Rex Adelphus a circio, quæ est Atrium unum distans a suo Palatio, in memoriam sancti Juliani Martyris. [** i.e. uno atrio.]

3. ATRIUM, Culina, Gall. Cuisine. Papias MS. : Atrium proprie Culina dicitur, quod sit nigra. Et paulo inferius : Atrum nigrum, inde Atrium proprie Culina. Hinc Gallicum Atre, Focus, caminus, Foyer.

* ATRIUM, pro Atrium, Area ante ædem sacram. Charta ann. 1183. apud Ughell. tom. 1. Ital. sacr. edit. 1717. col. 1121 : De capella vero S. Johannis in Casanello, quæ est in Atro veteri, habeat episcopum quartam decimaram et mortuariorum. Occurrit rursum infra.

* ATTÀ, Pater, a Gr. ἄττα. Mirac. S. Philastrii tom. 4. Jul. pag. 390. col. 2 : Puella patri gaudens innuens, vulgari voce aiebat : Attà, da mihi fustem, ut ambulem. Vox ergo vulgaris apud Gothos, ut notant ibi docti Hagiographi; qua etiam acceptance Hungari Attia, Cantabri Attia, et Friones Hasta utuntur. Vide Aba 2. et Attam. [** Confer Ithrii Gloss. Suio-Goth. voce Attia. ADEL. Vide Forcellini.]

* ATTABERNALIS, Socius in taberna. Laur. Amalthe. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : Attabernalis, compaignon de servire.

* ATTABI, Panni species. Inventar. MS. thes. Sedis Apost. sub Bonif. VIII. ann. 1295 : Item unam planetam de Attabi rubeo, cum aurifrizio Anglicano.... Item unam planetam de Attabi viridi. Acad. Crusc. Tabi, panni species.

ATTACATURA, Vox Italica. [Compactio, ab Attacare, Conjugere, vincere, compingere.] Charta ann. 1160. apud Ughellum tom. 7. Ital. Sacr. p. 575 : Adficare in alveo predicti fluminis, palos regere, et antepositiones et elevatas facere et habere, et Attacaturas per dictam terram... construere, per quas ab ipso alven, et usque ipsum molinum vel molendini aqua ducatur, etc.

* Proprie est Agger ex palis teraque compactus, quo aqua ex alveo in canalem fluere cogitur, Gall. Ecluse. Vide supra Atacheia.

* ATTACHARE, Alligare, aptare, jungere, Ital. Attacare, Gall. Attacher; Attaquer et Attaquier, prouniatione Picardica. Lit. ann. 1409. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 438 : Faisoient mettre et Attaquer plusieurs bouffetts de soye, etc. Attaquier, in Stat. ann. 1390. tom. 7. earumq. Ordinat. pag. 565. art. 12. Annal. Mediol. ad ann. 1389. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 808 : Fermalium unum auri, pro Attachando mantellum, cum sapphirono grossissimo.... Item stacha una auri, pro Attachando mantellum, etc.

* ATTACHIA. Vide supra Atachia.

1. ATTACHIARE, ATTACHIATOR, ATTACHIAMENTUM, Voces forenses, apud Anglos et Scotos Leguleios frequentes, a Gallico Attacher deducte. Est enim Attachare, Reum vincere, ligare. Unde in Legib. Ba-

ronum Scoticorum, seu Quoniam Attachia- menta cap. 1. § 2. Attachiamentum dicitur esse quoddam vinculum legitimum, per quod pars defendens invita astringitur ad standum juri, et respondentum parti de se querenti juridice. Variis autem modis, ut ibidem subnectitur, fit Attachiamentum : Ali quando enim sit per bona partis defendantis, utpote in placitis de debitis, et conventione, et quando implacatur de rebus mobilibus. Quid primo debent res et bona partis defendantis Attachiar et teneri, quoique securitatem fecerit per plegios ad respondentum et standum juri parti conquerenti, et tunc relaxatur Attachiamentum. Aliquando etiam Attachiamentum sit per corpus hominis, utpote in placitis de transgressione, ut cum aliquis vulneraverit aliquem, per corpus debet Attachiar, et non per bona sua : vel si noluerit pati Attachiamentum per corpus, vel si se retraxerit a Baillivis, bona sua Attachabuntur per Baillivum, donec dederit Baillive securitatem de stando juri, etc. Debet autem Attachiamentum fieri per Baillivos, vel eorum servientes presentatos in Curia et juratos. Atque hi Attachatores dicuntur, capiuntque rebelles et fugientes seu fugitivos, qui non sunt juris patientes. Statutum Edw. Regis Angl. in Regesto Constabularie Burdegal. fol. 79. de Senescalli Vasconia officio : Habeat 8. Servientes juratos, qui faciant Attachiamenta, et exequantur alia mandata Senescalli Vasconia. Concil. Lambethense ann. 1261 : Tunc Vicecomites et ali quicumque Baillivi Attachiantes et distringentes, etc. Atque haec ad Attachiamentorum materiam explicandam ex predictis Legibus delibessae sufficiat. Tantum moneo, horum vocabulorum manere etiamnum in Gallia vestigium : Attaches enim appellamus facultatem, quam dat Jux loci cuivis Apparitori, aliorum Judicium sententias exequendi intra suæ jurisdictionis limites. Addo Rastallum. Sed et Attaquer dicimus, quempiam aggredi, adoriri, invadere, in aliquem manus immittere, quod faciunt Attachatores. Jam vero unde haec voces etymon ducant, vide in Tasca 2. [** Anglosax. Et significat Ad, tæcan vero Capere. Hinc Anglorum to take et Suecorum take, Capere. ADEL.]

1. ATTACHIMENTUM de Spinis et Bosco, Jus concessum silvarum magistris utendis spinis, minuto ligno et arboribus vento fractis aut prostratis in districtu suo. Inquisitio apud Breihull de Foresta de Bernwood, ann. 1230. apud Kennetum Antiquit. Ambrosden. pag. 209 : Et dicunt etiam quod idem Joannes debet habere feodium in bosco domini Regis, videlicet Attachiamentum de spinis de bosco suo et de bosco qui vento prostituitur, et pannagium et clamaciones et indictmentes, si que fuerint, videlicet de viridi et de venatione.

* 2. ATTACHIARE, Proscribere, Gall. Afficher. Arest. parlam. Paris. ann. 1455. inter Probat. Libert. eccl. Gall. cap. 9. num. 6. Concludit procurator generalis quod episcopos Nannetensis teneat ad revocationes (appellationum suarum) in qualibet porta ecclesiastica, ut omnibus notæ sint, ... affigi seu Attachari faciendum.

* ATTACHIATIO, ut Attachiamentum. Vide supra in Attachare. Conc. Lambethense ann. 1261 : Clerici vero, qui brevia

hujusmodi Attachiationum seu districtuum dictaverint, scriperint, signaverint, ... con nonice puniantur.... Contra hujusmodi Attachiationes vel districtiones utantur remedium antedictis.

ATTÆDIARE, Tedio afftere, apod Joan. Majorem de Gestis Scotorum lib. 2 cap. 1. et Ericum Upsalensem lib. 3. Hist. Suecorum ann. 1299. [Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1506.] Etiamnam dicimus eodem sensu : Attedier quelcu. ms. Albertus Argentin. ann. 1345 : Nutri autem ejus. . . de mora reversionis Andre Attediata, egressa cameram, etc.

* Nostris Attainer, eadem notio. Vide supra in Attia. Lit. remiss. anno. 1381. in Reg. 119. Chartoph. reg. ch. 37 : Predicis exponens ex hoc Attædiatus, cornutum predictum.... arripiuit.

1. ATTAGENA, Crepusculum. Papis MS. Bituric. Attagena, gallina rustic. genus avis, crepusculum. [** Latinus Altagen et Attagena. Gall. Gélinotte des bois. In Glos. cod. reg. 7644 Adtacen.]

* ATTAGINA, Gallinae species. Alex. Iatrosoph. MS. lib. 2. Passion. cap. 12. Cémedant et perdices et de Attaginus pector. Vide Attagena.

ATTAINCUS, ATTINCTUS, Vox fori Anglii et Scotti, Criminis convictus; Galli dicunt, Atteint et convaincu. Leger Barum Scotie. cap. 83 : Nullus defensatu, tanquam receptator latrocini, debet puni, antequam malefactor fuerit convexus, id Attayntus de latrocini illo. Statuta Aledri IV. Scotia Regis cap. 25. § 3 : Et quæ aliter quam sic facit, et de hoc connectu fuerit et Attaintus, ponatur in carcere, et Rogerus Hovedenus : Si dominus fodi regi hæredibus defuncti saisianam ejusmodi fedi, et inde Attaintus fuerit, remaneat in memoria Regis. Charta ann. 1212. apod Florentium Haræcum in Castellani Insulæ sib. pag. 206 : Videl quendam hominem et hominibus S. Petri, qui erat convictus, id est, Attains, in Castello liberari per Ecclesiam S. Petri.

1. ATTINCTUS, ATINCUS, Eadem notio, in Legibus et Consuetud. Furnessibus et Archivo Audomarensi : Quicunque aperatus fuerit, et prima die non veneri, non jornari debet ad secundum diem; et si tecum non venerit, Atinctus est : et si venerit et legitimum impedimentum ostenderit premit sacrosancta et divisores juramenta, hæc est, staverat, stabit implacito suo; et si ita fecerit, Attinctus est. Ibidem iterum repetitur.

ATTINCTA, ATTINCTA, Convicio in actione criminali, aut manifestus cuiuslibet criminis reatus : Anglis, Attains. Seu factum in Attant et in bataille, apud Littleton sect. 294. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 187 : Habetat etiam idem Nigellus de concessione dicti Comitis Attincas de 21. Curia sua Juratas, et multa alia, que non in Curia non permittitur de Heulton. In Bractonum lib. 4. Tract. 5. cap. 4. Fleb. lib. 2. cap. 2. § 9. lib. 5. cap. 22. § 8. in Brittonem cap. 97. 98. And. Horn. cap. Sect. 19. cap. 5. Sect. 1. 77. et Sect. pag. 324. et Rastallum.

Duplex autem est Attincta, seu comitata altera ex verisimilitudine, altera pe-

fectum, seu eremodictium, cum accusatus scilicet judicium fugit. Prior confessione, duello, aut veredicto probatur; altera lite intentata, quandiu reus exultat.

T ATTINCTIONE, Eadem notione, apud Rymer. tom. 8. pag. 166: *Ac etiam convictiones, Attinctiones, judicia, etc.*

T ATTINCTURA, Eadem significatione, apud eundem Rymerum tom. 14. pag. 703. col. B: *Aut que ratione ejusdem officii a dicto tempore Attincture et condemnationis.*

T ATTAM, inquit Festus, pro reverentia seni cuilibet dicimus: quasi eum a*vi nomine appellemus*. *Atta* etiam sumitur pro eo, qui primis dumtaxat plantis ambulat ab *attu*, *Salo*: quod is qui sic incedit, quasi salire videatur. Sed vocabulum est hoc intellectu notum Horatio. Vide Vossium in Etymol. et supra *Atta* et *Aba* 2. [** Conf. Ato.]

T ATTAMEN, Inquinatum, labes, Gall. Souillar, tache, Vita S. Vincentii Madelgarii tom. 3. Julii pag. 676: *Omni vitiorum Attamine mansit incontaminatum.*

* **T ATTAMEN**, Setaceum seu cibrum, apud Laur. in Amalith. ex Cath. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Attamen, saas.* Vide *Attaminare*.

* **T ATTAMEN**, pro *Aptamen*, Reparatio, restauratio. Form. MSS. Senens. ex Cod. reg. 4726. fol. 31. v°: *Dicitus Paulus et socii pro reparacione et Attamine dictorum bonorum et rerum fecerunt expensas.* Vide mox *Attare*.

T ATTAMINARE, *Attaminare*, pro *Contaminare*. Gloss. Isid. *Attaminat, inquinat.* Occurrit apud S. Ambrosium non semel, Cassianum Collat. 21. cap. 26. S. Augustinum lib. 12. de Civit. Dei, Capitolinum, Victorem in Pio, in leg. 5. Cod. Theod. de Contrah. empt. in fragmento Tertulliani de Exercandis Gentium diis, etc. At apud eundem S. Augustinum Epist. 59. pro *attingere*, videtur usurpari: qua ferme notione in Glossis Isidori *Attaminare* est usurpare: [ubi Pithœus habet *Attaminare*, pro *Attaminare*.] Apud Joannem de Jauua: *Attaminari, Adversari, Ugutioni, Attaminare, est purgare farinam cum setatis. Gallis, Passer par le tamis.* Gloss. Lat. Gr. *Attaminatus, χριπόθεις, μετοθεῖς.* [** Vide Forcellin. in hac voce et in *Taminare*. Conf. etiam Diezii Gramm. Ling. Roman. vol. 1. pag. 39.]

* **GEMMA GEMMARUM**: *Noppen, Attaminare; ein Nopper, Attaminator; eine Nopperin, Attaminatrix.* Noppen est texturam a nodis filorum purgare. **ADEL**.

T ATTANALIARE, Candenti forcipe lacerare, Ital. *Tanagliare*, Gall. *Tenailleur*. Stat. ant. Florent. lib 3. cap. 61. ex Cod. reg. 4621: *Quicumque præsumperit in civitate, comitatu vel districtu Florentie.... facere aliquam invitatam seu congregationem gentium,... pro violatione vel subversione pacifici status populi, ... debeat ultirobus ferris seu tanaliis in ejus corpore lacerari seu Attanaliari, vulgariter intellecto vocabulo.* Vide *Tanagliare*.

* **T ATTENALIARE**, Eadem notione. Chron. Bergom. ad ann. 1399. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 915: *Johannes de Melolaco malefactor ductus fuit super uno plaustru et Attenalitus fuit ad furchas.* Vide infra *Attenajare*.

T ATTANUBA, *Genus rasis, Papiz.* [Isidorus habet: *Attanabo*. Vide *Atanulum*, quod idem est.]

T ATTARE, pro *Aptare*, Gall. *Accommoder, ajuster.* Computus anni 1348. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 583. col. 1: *Amblardus de Briordo Miles Ball. Graysivaud. et Castell. Alavardi, fortificari et Attari fecit de mandato Domini et Dominorum de consilio monnia et clausura Ville-Alavardi, et solvit pro Attandis duobus foraminibus, etc.*

* *Alias, haud dissimili notione Attiner et Attinteler.* Lit. remiss. ann. 1446. in Reg. 178. Chartoph. reg. ch. 141: *Le suppliant dist par esbatement à ung nommé Charlot de la Roche archier, qui Atintoit une fleiche, pourquoy il Atintoit ladite fleiche, et qu'il ne securrait frapper une charrette de soin.* Addit. ad Monstrel. fol. 25. r°: *Et audit hostel le roy.... trouva trois beaux baings honneste et richement Attintelez.*

T ATTASSARE, [Acervare, congerere, Gall. Entasser.] Vide *Tassare*.

T ATTEDIATUS, Tædio affectus, apud Lobinellum in Glossario ad calcem Historia Britan. Vide *Attediare*.

T ATTEFFECTUM, ATTEPITUM, Arbor novella jam insita aut brevi inserenda, Gallis *Ante*, Rusticis Dumbensis *Attefit*. Consuetud. Marchiæ Dumbarum ann. 1325. art. 24. ex Archivo Trevoltico: *Si quis scindit vel trahit aliquam arborum de die seu nocte, pirum, pomerium, vel Atteffectum, tenetur domino, de cuius dominio dicta arbor seu Attefitum moveret, de 60. solidis Viennensisibus.*

* Latus patet hujus vocis notio apud Dumbenses, quibus *Attefit* dicitur, quævis arbor ad propagationem relicta, populus, salix aliudve plantarium. Lit. remiss. ann. 1413. in Reg. 667. Chartoph. ch. 217: *Lequel Berly disoit que icellui Fournier avoit pris plus d'un sien bois, qu'il ne devoit prendre, et par especie de ses Attefis.*

T ATTEGIA, *Ædicula, ab Adlegendo*, quod est παραχλύπτειν, inquit Salmasius, τὸν κτίνον, καλέσθη. Papias: *Attegia, Maurorum casulae dicuntur, quia ad tempus tegulam Attegia Maurorum*, apud Juvenal. Sat. 14: *Dirue Maurorum Attegias. Vetus Inscriptio: Deo Mercurio Attegiæ tegulitiam compositam Severinus Satullinus C. F. ex voto posuit LL. M. Joan. Diac. lib. 4. Vitæ S. Gregor. PP. cap. 96: Ut Attegias et fenestræ et vicini dormitorij tabulas agressus diriperet.* Bulla Leonis IX. PP. apud Ughellum in Episc. Portuens.: *Pergente recto itinere per solarium, et usque ad Attegiæ piscatoriam.* Ethelwerdus lib. 4. Hist. Angl. cap. 3. *Pellunt ingenuos passim, Attegias figunt in oppido, etc. Attegias, eadem notione apud Leon. in Tact. cap. 5. § 2. Nostris, Hutes de soldats. Rufinus apud Josephum, exnovotuicibus, Attegias componi, transtulit. Poenorum vocabulum.* [** Vide Forcellin.]

T ATTEGIA, Eadem notione, in Chron. Farsensi apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 559: *Et alia domus quam contendebat Gregorius filius Ursi Presbyteri de Malepassia cum scala marmorea, et curte ante eam, et medietate putei aquæ viva, et porta introitus, et cripta et duabus Attegias.*

T ATTEGIA, in Bulla Benedicti IX. PP. ann.

1033. apud Ughellum tom. 1. pag. 119. Adde pag. 136.

* **ATTELABUS**. Vide supra *Atelabus*.

ATTELATUS Equus, et *Distelatus*, in Charta Henrici Abbatis Fiscanensis; id est, ad carrum aptatus, et ex carro sublatus: Gallis, *Cheval Attellé et destellé*. Vide *Namium*.

* *Desatteler, pro Dételler, in Lit. remiss. ann. 1407. ex Reg. 162. Chartoph. reg. ch. 118: Le suppliant print a Desatteler les beufs de laditte charrette et coppa les survieres du jou desdiz beufs.*

* **ATTELLA**, *Advena, Prov. Ciutadan. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.*

* **ATTEMENCIA**, *La divinacione del ayere*, in Glossar. Lat. Ital. MS.

ATTEMERARE, pro *Temerare*. Frodoardus de Pontifice. Romanis in Calisto:

... Summi capituli clarissima membra

Attemerare ausos.

* **ATTEMPTAMENTUM**, Tentamentum, Gall. *Entreprise*. Charta ann. 1280. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1050: *Et si inveniant per dictum Henricum contra formam praeditam aliquid in dicto castro attemptatum, illud Attemptamentum destrui faciet, et ad antiquum statum reduci.* Vide infra *Attemptatus*.

* **ATTEMPTARE**, pro *Attentare*, in Arresto parlam. Paris. ann. 1394. pag. 74. Hist. Lugdun. col. 1. et alibi passim.

* **ATTEMPTATIO**, *Nefaria molitio, scelus*, Gall. *Attentat*, apud Rymerum tom. 1. pag. 364.

* **ATTEMPTATUS**, ut supra *Attemptamentum*. Comput. MS. ann. 1357. eccl. S. Vulfr. Abbavil. fol. 13. r°: *Dicto servant et testibus per eum secrete examinatis super Attemptatus, pro suis expensis, viij. sol. j. den. Vide Attemptatio.*

* **ATTEMPTUS**, Comprehensus, captus, Gall. *Arrété*; quasi pro *Attentus*, retentus. Concilium Remense ann. 1148. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 141: *Locus vero in quo Clericus vel Ecclesiastica persona Attempto fuerit, et omnia castella, et jura civitatis et villa, qua capientis vel retinentis fuerint; a divino officio cessent, et cum lugente lugeant.*

* **ATTEMPTUS**. Charta Phil. V. reg. Franc. ann. 1320. in Reg. 58. Chartoph. reg. fol. 57. v°: *Nos exinde militacionem hujusmodi Attemptam habentes et gratam, concedimus ei de gratia speciali, quod honore et statu militari lætetur omnino. Sed Acceptam legendum opinor.*

* **ATTEMPTUS**. Gloss. Cæsarii Heisterbac. in Regist. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. J. Nic. ab Hontheim col. 2: *Præterea etiam inventur in libro de mansis indomiticatis, qui sunt agri curia quos vulgariter appellamus seltunt, sive Atten, vel cunden. Germanica vox.*

* **ATTENAJARE**, Candenti forcipe laceare, idem quod supra *Attanaliare*. Chron. Bergom. ad ann. 1406. tom. 16. Script. Ital. col. 984: *Propter hoc idem dom. Potestas eos condemnavit, scilicet quod ipsi ducantur super una carretta ad locum justitiae, et cum tenacio ardente deberent Attenajari. Vide Tanajare.*

* **ATTENALIARE**. Vide supra *Tanajare*.

* **ATTENANTIA**. Ad tempus indictum inducæ, nostris olim *Attenance*, nunc *Sus-*

pension d'armes. Lit. Phil. V. ann. 1318. in Reg. 55. Chartoph. reg. fol. 40. v° : *Cum per gentes nostras.... Attentantæ guerræ captae sint cum dictis Flamingis, usque ad festum Paschæ Domini proximum duraturæ. Quæ Gallice sic redduntur ibid. : Comme nos genz.... aient pris trives avec les Flamenç jusques à la feste de Pasques prochainement venant. Aliae ann. 1316. ibid. fol. 31. r° : Item fut accordé que Attendance fut prise entre la contesse d'Artois et Robert son fils pour eux et pour Guillaume de Vienne, et pour tous les leurs d'une part, et ledit Robert d'Artois et tous les siens d'autre,... et durront les Attendances jusques à Pasques prochaines venanz. Triesves et Abstenance de toute guerre, in aliis Lit. ibid. fol. 50. v°. Attendance, eodem sensu, apud Belloman. MS. cap. 60 : A che respondi Pierres que il ne voloit pas les trives donner : car pour le fait que il proposoit, il estoit en Attendance envers lui par amis. Vide Abstinentia.*

* ATTENDANTUM, ATTENDATOR, perperam pro Arrendamentum et Arrendator, in Stat. Ludov. X. reg. Franc. ann. 1315. ex Reg. 52. Chartoph. reg. ch. 110 : *Attendantores etiam castellaniarum, præposituram et aliorum officiorum nostrorum per se vel judices eorum emendas ad ipsos ratione dictorum Attendantorum pertinentes, etc.* Vide infra Attensor.

* ATTENDARE se, Locum occupare, Gall. Se camper, Italis Attendare. Bartholomæus Scriba Annal. Genuens. lib. 6. ad ann. 1237. apud Murat. tom. 6. col. 475 : *Et quando magna pars exercitus fuit apud Vultabium, Potestas celebravit consilium, et de voluntate consilii ivit versus Terdonenses, et se Attendavit Potestas prope exercitum inimicorum per unum milliare, ita quod ambo exercitus se videbant. Vide Tenda.*

* ATTENDERTER, Attente, sollicite. Parag. inter reg. et condom. villæ de Cuquo ann. 1319. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 343 : *Item fuit actum, quod bajulia et nota-ria, ... quoad emolumenta quacumque ea-rumdem, Attenderter de cetero annuatim no-mine regio et dictorum condominorum per.... arrendatores eorum teneant.*

* ATTENDENTIA, Attentio, sollicitudo, cura, apud Rymer. tom. 11. pag. 847 : *Pro Attendentia suis super personam Regis in servitu suo guerræ ultra mare prefecturo. Ita passim in seqq. paginis.*

* 1. ATTENDERE, Custodire, obser-vare. Greg. Turon. lib. 1. Miraculorum cap. 45 : *Hec autem comminati miserunt eum in exilium apud urbem Mediolanensem. Factum est autem ut adveniente festivitate S. Victoris, convenientibus populis et hic vi-giliis interesset, sub libera enim custodia ab-solutus Attendebaratur, etc. Contractus ma-trimonii ann. 1299. apud Acherium tom. 8. Spicil. pag. 262 : Omnes subiecti nostri dictorum locorum de Bargano et ejus vallis, et de Garraveto pro Attendantis et comple-nidis omnibus et singulis supradictis facient ho-magium ore et manibus commendatum, et ju-ramento vallatum. Confœderationes ann. 1314. tom. 2. Hist. Dauphin. pag. 158 : Si sibi placuerit, sit in et de confœderationibus et unionibus prædictis, et eas promittat At-tendere. Legitur rursus in Charta Aymari de Pictavia ann. 1268. apud Baluzium tom.*

2. Hist. Arvern. pag. 287. Vide Attendere. * Nostri a Latino Attendere, Attendre dixerunt pro Faire attention. Lit. Phil. Aug. ann. 1306. in Lib. rub. Cam. Comput. Pa-ris. fol. 487. v°. col. 1 : *Considerans et Attendans diligenter les bons et agreeables services, etc.*

* 2. ATTENDERE, Expectare. Gall. Attendre. Miracula S. Majoli Abb. Cluniac. tom. 2. Maii pag. 692 : *Hic parentum suo-rum adjutorio ad sanctum Majolum adductus est, et in Ecclesie positus Attendebat illumina-tionis sue horam. Miracula S. Benedicti n. 25. tom. 3. Martii p. 345 : Destitutus itaque omni auxilio et Attenta medicine frau-datus spe, etc.*

* 3. ATTENDERE, Tendere ad, Pergere. Charta Witig. apud Ludewig. tom. 1. Re-liq. MSS. pag. 287 : *Et si pro defuncto se-pe-liendo, sponsa intronizanda vel puer bapti-zando ipse Plebanus requisitus fuerit, atten-dere debebit cum custode.*

* 4. ATTENDERE, a Gall. Atteindre, Asse-quiri. Comput. ann. 1479. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 338. col. 1 : *Miserunt eidem conductori processum electionis dictorum quinque mechanicorum per Anthonium Goyeti, qui eodem conductorem et mechanicos Attendit in loco de Teing. Nostri alias Acon-cevoir et Aconsuivre, eodem sensu, dixerunt. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 137. Chartoph. reg. ch. 87 : Guillaume de Vaux averti de l'enlevement fait par les chartiers des har-nois, ... les Aconceut au dehors de leur ju-risdiction. Aconcevoir, apud Rabelais. lib. 1. cap. 23. et 25. Aliae Lit. ejusd. ann. ibid. ch. 111 : *Ils Aconsuirent (redit Morice) et l'atteignirent près de la conciergerie et boys de Vincennes. Rursum aliae ann. 1390, in Reg. 138. ch. 251 : Jean le Beletel.... su at-taint et Aconsuy, etc. Hinc emendandus Martenius tom. 5. Anecd. col. 597. ubi Acouseroit, pro Aconsevoir vel Aconsuiroit, legitur. Neque aliud significare videtur Abailler, in Lit. remiss. ann. 1479. ex Reg. 205. ch. 400 : *Icellui pionnier dist : Je m'en-voiz doncques devant; car vous m'Abaillerez bien. In aliis ibid. Il l'aconceut et Abailla. Vide supra Atingere 1.***

* ATTENDITIO, Observantia, executio. Charta ann. 1346 : *Ad observantiam et Attendi-ctionem omnium et universorum contento-rum, etc. Vide Attendere 1. et Attensor.*

* ATTENERE, pro Tenere, Observare, custodire. Liber niger Scaccarii pag. 13. ex Conventione inter Henricum Regem Angl. et Robertum Comitem Flandriæ : *Et de istis convectionibus Attendens dedit Comes Ro-bertus Regi Henrico istas obsides. Vereor ne legendum sit Attendantis. Vide Attendere 1.*

* ATTENSATICUM, idem quod Tensem-en-tum, [seu Pensatio, quæ a vasallis aut subditis domino pro protectione exsolve-batur.] Jus Vicentin. lib. 1. pag. 121 : *Nec presumat aliqui forensi præstare aliquid ratione Attensatici, sive protectionis, etc.*

* ATTENSOR, perperam pro Accen-sator, Firmarius. Lit. ann. 1270. inter Ordinat. reg. Franc. tom. 5. pag. 412 : *Cum minores bailliæ nostri empotoris (emptores) redditum nostrorum in Arvernia, seu At-tendentes, multipliciter injuriosi actenus exti-rint eisdem, etc. Semel et iterum occurrit infra. Vide in Accensa.*

* ATTENSOR, Observator, custos, ab Attendere 1. Custodire, Observare. Charta Guillelmi de Hala tenentis sigillum Regis in Arvernia ann. 1298. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 544 : *Pro prædictis uni-versis et singulis... promissis, actis et conven-tis se constituer insimul, et quilibet eorum in solidum, deytas, plegios, ac principales expromissores, Attensores, completores et fid-ejussores et observatores. Ibidem pag. 107. in Charta Karoli Regis Franc. : Et inde se fidejussorem, et principalem pagaturem, et At-tensores constituit penes nos Notarias pu-blicas.*

* ATTENTA; Vadimonium desertum, practicis nostris olim Attendue, nunc Dé-faut. Arest. ann. 1403. 3o. Jun. in vol. 9. arest. parlam. Paris. : *Dicebant quod Came-raci non erat questio præterquam de una Attenta, et ex consequenti archiepiscopus At-tentum dare vel denegare, ac partes extra suam curiam ponere debuisset. Lit. remiss. ann. 1398. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 214 : Au jour assigné ledit Guillaume com-parut à l'encontre dudit Naudin, qui ne vint, ne comparut; et obtint ledit Guillaume At-tendue contre ledit Naudin, et condempnation de despens.*

* ATTENTABILIS, Attendendus, specta-bilis, Gall. Considerable. Lit. ann. 1354. in Reg. 83. Chartoph. reg. ch. 8 : *Attentabilibus serviciis et laboribus, etc.*

* ATTENTATUM, a Gall. Attentat, Sce-lus, facinus. Arest. ann. 1351. 16. Dec. in vol. 2. arest. parlam. Paris. : *Processu su-per dictis Attentatis in scriptis redacto.... Oc-casio duorum Attentatorum, etc. Vide su-pra Attemptus.*

* ATTERARE. Terram vel arenam alienum in locum deportare, a Gall. Atterre. Charta Petri dom. Marleti ann. 1234. in Chartul. S. Dion. pag. 267. col. 1 : *Reco-gnosco quod nec ego nec heredes mei.... debe-mus Atterare vel augmentare, sive de novo facere in aqua Secane insulas aliquas vel cistellos ullo hominum facto, violencia vel artificio. Vide supra Atterrare.*

* ATTERRITUS, pro Attritus. Charta Eustachii de Grinville ex Tabulario Fon-tanell. tom. 2. pag. 1363 : *Nisi per pan-tentia fructum Atteritus corrigitur.*

1. ATTERMINARE, Intra terminos et fines alicujus regionis ponere. Epistola Tra-jectensis Ecclesiæ edita a Tengnaglio : *Qui quartam partem Episcopatus nostri Ter-wanensi Episcopio Regni Franciæ, auctoritate domini Papæ, atterminare conatus est, id est, adscribere.*

* Limites assignare. Stat. Saluc. collat. 2. cap. 51 : *Statutum est quod si aliqua per-sona requisiverit a potestate Saluciarii, quod mittat Attermidores ad Atterminandum ali-qua possessione seu prædia rustica vel ur-bana, ... quod potestas antiquum mittat, fa-ciat citari personaliter habentes prædia juxta locum, in quo termini plantari requirentur. Vide supra Aterminare 2.*

* 2. ATTERMINARE, Ad certum ter-minum debiti solutionem prorogare; At-terminatio, Hujuscemodi prorogatio, apud Rymer. tom. 5. pag. 109 : *Atterminatores, seu astallamenta, et respectus debitorum no-strorum revocamus omnino..... volentes quod-debita nostra sic Atterminata, vel respectu-*

sa... leventur et nobis celeriter transmittantur.

* **Inventar.** Chart. reg. ann. 1482. fol. 147. v° : *Littera Philippi regis, per quam vult quod Johanna comitissa Alenconii et Blesensis soluat.... sex mile libras Turonenses supra et in deductionem summae xxij. milium v. c. lxiv. lib. ix. sol. et ij. den. Turon. quam summam dom. rex quondam sibi Atterminaverat. De anno 1288. Vide supra Aterminare 1.*

* **ATTERMINATOR,** Qui limites ex jure statuit. Locus est supra in *Atterminare 1.* Vide etiam *Aterminator.*

ATTERMAMENTUM, Gall. *Atterissement*, in Edicto Henrici II. ann. 1554. art. 6. Alluvio. In Tabul. Abb. S. Dionysii ann. 1294. Matthæus de Mountmorency, et Joanna ejus uxor, a molestatione desistunt, quam faciebant Abbatii et Conventui S. Dionysii super Attermamentis quarundam insularum Sequance.

* Vide supra *Atterare* et infra *Attermamentum.*

¶ 1. **ATTERARE,** Ad terram adhærere, trahere, appellere, Gallicis nautis, *Atterrir.* [Hærrere in sabulo, vulgo *Engraver.*] Computus anni 1321. Hist. *Dolphin.* tom. 2. pag. 160 : *Libraverunt pro charreugio dicti razelli, et ipso adducendo per aquam usque apud Lugdunum, ubi fuerunt 21. homines, et steterunt per aquam per 13. dies, quia plures Atterravit et distrinxit dictus razellus... et pro tota dicta fusta, quando fuit ante dominum Domini de Lugduno in Sagona de razellanda, Atterranda, et in domo domini reponenda, etc.*

* 2. **ATTERARE,** a Gall. *Atterrere.* Ad terram dejicere, prosternere. Arest. ann. 1310. in Reg. Olim parlam. Paris : *Cum dicti religiosi de Vauella chaciarent in propriis terris porcum et Atterrassent, etc. Eadem acceptione Atterrare dicunt Itali. Vide infra Perterrare.*

* **ATTERRATURA,** Agger terraceus, pulvinus, Gall. *Batardeau.* Stat. Mutin. rubr. 45. pag. 8. r° : *Quod nulla persona possit facere vel tenere aliqua ratione vel causa aliquam clusam, obstaculum, vel Atterraturam in aliquo sdugario, sovea vel flumen.*

¶ **ATTERRATUS.** Charta ann. 1223. in Probat. Hist. Cabilon. pag. 62 : *Atterratus autem sive abergatum dictæ villa est Monachorum, et Dominus de Paluel non habet Atterratum sive abergatum in dicta villa, nec dictus Dominus habet in predicta villa, corveus, etc. Haud scio an idem sint Atterratus et Albergatum. Hoc jus gisti et procurationis posset esse; illud vero idem quod Terragium, Gall. *Champart.**

* Potest et quidem forte melius, *Atterratus* intelligi de ipso terræ fundo seu solo : *Abergatum vero, de jure dandi ad Albergam, id est, ad censem. Vide in Alberga et Terrenum.*

* **ATERRISSAMENTUM,** a Gall. *Atterrissement*, Alluvio, limi, terræ, arenarium alienum in locum deportatio. Arest. ann. 1277. in Reg. 2. Olim parlam. Paris. fol. 34. r° : *Quod dictos homines non deserviant pasturagio, quod sibi deliberatum fuerat; sed solummodo de pasturagio Atterrissamentum cuiusdam vivaru sui. Charta ann. 1322. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 1102 :*

Combien un nouvel Atterrissement, avenu en la riviere de Sayne audessous du pont de Poissy,... peut valoir par an. Chartæ vero inscriptio : Approbatio cuiusdam Atterrissamentum hinc descripti, traditi ad firmam nomine dom. regis. Charta ann. 1342. in Reg. 74. ch. 578 : Gautier de Bonnelle... recevant une mœte, appellée Atterrissement, en l'yeue de Saine, etc. Vide Attermogramum.

* **ATERTIUM.** Necrologium S. Vict. Paris. tom. 7. Gall. Christ. col. 90. laudatum : *Habuit de ipsius (Petri episc.) beneficio eleemosyna nostra ducentas libras ad emendos redditus, de quibus in die anniversarii ejus mille pauperibus distribuuntur mille panes, qui fieri possunt de octo sextariis bladi, et mille Atteria. Nec rectius Attestia ex eod. Necrol. apud *De Bois* tom. 2. Hist. eccl. Paris. pag. 266. Legendum enim omnino est *Attestia.* Vide *Allectum.**

* **ATTESAAL,** Triens seu tertia pars solidi. Constit. Erici reg. Daniæ ann. 1269. apud Ludewig. tom. 12. Reliq. MSS. pag. 204 : *Item, quicumque aliquem interficerit, satisfaciat consanguineis interficti cum ceteris, . . . nec cognati compellantur per dominum regem contribuere cum homicidis, nisi forte pace privati fugerint, tunc propinquiores solvant duo Attesaal. Vide Gorusum et Saal.*

¶ 1. **ATTESTATIO,** Testimonium, testificatio, Gall. *Attestation.* Th. Madox Formulare Anglicanum pag. 11 : *Quibus testibus juratis et diligenter examinatis, ipsorumque Attestacionibus publicatis, etc. Macrobi. in Somn. Scip. 2. 9 : Describi hoc nostra Attestatione non debuit. [** Vide Forcellin. Lexic. Vocabul. utr. jur. : Attestationes sunt dicta testimoni, vel testimonia ordine juris in scriptis redacta.]*

* Stat. crimin. Saonæ pag. 123 : *Visis hinc inde exhibitis per utramque partem respective, et maxime quibusdam Attestacionibus per modum fidei summariae, etc. Nostri Attestatione dixerunt, pro Juramentum, maxime cum quis Deum vel Sanctos in testes invocat. Lit. remiss. ann. 1463. in Reg. 199. Chartoph. reg. ch. 177 : Lequel Meslon fut très fort blasme... de grandes Attestations et injures qu'il avoit fait.*

** Litter. Reversal. ann. incert. in Thuring. Sacra pag. 338. num. 25. : *Nos Conradus de Yserstet sub Attestacione juramento ac si ore deponeremus, volumus etc. Confer Haltausii Gloss. Germ. col. 279.*

¶ 2. **ATTESTATIO,** Idem quod *Testatio*, sive Jus quod Episcopi habebant disponendi in pios usus de certa parte relictorum testamentis. Privilegium Ordonii II. Regis pro Monast. S. Martini Compostellani tom. 3. Concil. Hisp. pag. 171 : *Damus vobis ipsum locum qui vocatur Pignario ab omni integritate cum omnibus suis adjunctiōibus et hereditatibus et Attestacionibus et ingressibus et regressibus, . . . Et cum S. Sebastiano et S. Laurentio de Monte sacro, cum omnibus suis rebus et hereditatibus et Attestacionibus et familia quæ debet servire ad ipsum Monasterium S. Sebastiani. Vide Testatio.*

* Nihil mihi aliud hac voce eo loco significari videtur quam *Adjectio*, acquisitum, ab Hispanico *Atestar*, Implere, ingerere, quod rei propriæ acquisitum ingeratur.

* **ATTESTATIVUS,** Attestans, Gall. *Attestant.* Inventar. Charta reg. ann. 1482. fol. 263. v° : *Cum qua (compositione) est annexa littera episcopi Parisiensis, Attestativa dictæ compositionis.*

¶ **ATTIBERNALIS,** Vicinus, in Glossis Isidori. Melius scriberetur, *Attibernalis*, ut dicitur *Contibernalis*, non *Contibernalis.* [** Gloss. Lat. Græc. : *Attibernalis, καπνογένετος.*] [* Vide supra *Attibernalis.*]

* **ATTESTIUM,** pro *Allectum.* Vide supra in *Attermum.*

ATTICA. Vide *Anax.*

ATTICINARI, *Ad ignem titiones advicinare*, Joanni de Janua. *Attiser le feu.*

* *Glossar.* Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Atticinari, Atiser feu. Hinc Atiser et Atiseur, Instrumentum ferreum, quo lignum ad focum vel in furno componitur, Hisp. Atizador, Forceps focarius. Lit. remiss. ann. 1470. in Reg. 201. Chartoph. reg. ch. 160 : Jehannet le Maistre frappu icellui Raveilly d'un fourgon ou Atiseur de four qu'il tenoit. Aliæ ann. 1480. in Reg. 208. ch. 140 : Une paalle de fer ou Atiseur. Unde metaphorice Atiser, pro Instigare, in aliis Lit. ann. 1398. ex Reg. 153. ch. 185 : *Icellui Jehan Doreul dist. . . que se ledit Jehan Rousseau ysoit hors dudit hostel, il seroit batu en le Atisanant d'issir.**

¶ **ATTICUS,** Burdonus. *Papias MS.*

* **ATTIDERE,** Premere, constringere, Gall. *Presser, serrer.* Charta ann. 1338. in Reg. 71. Chartoph. reg. ch. 388 : *Testiculos et veretrum cum ferro culido Attidisse, et solas pedum eorumdem cum oleo et igne comburisse dicebatur. Appreingner, eadem, ut videtur, notione, in Lit. remiss. ann. 1421. ex Reg. 171. ch. 452 : Pour ce que le supplicant ne se povoit mettre à si grant et grosse rançon, lui chaufferent si fort et Appreingnirent les plantes des pieds que les soles d'iceulz lui en sont cheutes.*

ATTIFICIUM. Libertates Castellinovi in Biturigib. ann. 1258. apud Thomasserium in Consuetud. Bituric. cap. 83 : *Et quod existentes in dicta libertate non possint emere vel acquirere a dictis hominibus nostris de tallia vel mortalia, Attifacia, vel immobilia, quæ ad ipsos homines jure hæreditario deveñerunt, vel deventent in futurum : verutamen liceat eis emere, vel acquirere a predictis hominibus attifacia sive immobilia acquisita. Ubi Attificiorum voce videntur intelligi res mobiles, prouindeque Artifacia, ni fallor, legendum.*

ATTIGUUS, Adjacens, proximus. Anastasius in S. Innocentio : *Possessionem Fundamensem cum adjacentibus Attiguis. Ita in Sexto III. Utitur etiam Apuleius.*

* **ATTILERIA,** ut *Artilleria*, Machinæ quævis bellicæ. Charta ann. 1365. ex Cod. reg. 5187. fol. 17. v° : *Item (thesaurarius) retineat, et emat, et provideat de Attilleria remanenda in Petrasissa. Vide Artillaria 2. et Attilliator.*

¶ **ATTILEUM,** *ATTILIUM*, ut mox *Attimentum*, apud Rymer. tom. 3. pag. 120 : *Tibi præcipimus, quod omnes carrucas in temporalibus illis existentes, cum bobus, afbris et toto Attilio carucarum earundem sine dilatatione aliqua liberes. Et toni. 5. pag. 384 : Navem illam cum Attilio ejusdem, etc. Charta anno tertio regni Edwardi Regis*

Angliae apud Madox Formul. Angl. pag. 384 : *Ad capiendum necessaria mea de merito ad carucatas, carras, carectas, hercias, Attilia et alia minuta.*

ATTILLAMENTUM, Instructio, instrutus, apparatus : Italis, *Attillatura*. [Gall. *Agres*, *Equipage*, *Attirail*, *Harnois*, *Atte-lage*.] Fleta lib. 1. cap. 25. § 9 : *Batellus cum onere omni, et Attillamento*. Lib. 2. cap. 85. de correctario : *Ejus est scire phalera, Attillamenta.... carectis appendentia.*

¶ **ATTILLATOR**, Idem qui *Artillator*, Artilleriarum fabricator aut praefectus. Litera Edwardi III. Angliae Regis pro officio *Attillatoris*, apud Rymer. tom. 4. pag. 510 : *Quia datum est nobis intelligi, quod in dominibus nostris, pro Officio Attillatoris deputatis, in diversis castris nostris, in Ducatu nostro Aquitanie plures defectus existant hiis diebus, ita quod ingenia nostra... deteriorantur, etc.* Vide *Artillator*.

* **ATTILLUS**, Astuto, in Glossar. Lat. Ital. MS. Vide *Attillus*.

¶ **ATTIN**, Neptunus apud Suones, quem Othinum seu Odinum ipsum fuisse existimant aliqui; Odinus autem, ut aiunt, Troja in Sueoniā adveniens, ibi sedem fixit, condiditque civitatem, quam de suo nomine Sigi Sigtunam appellavit : hunc ut Deum post mortem sui coluere. Carolus Lundius in Zamolxi.

* Consule Jonam Ramum in libro quem inscripsit, *Ulysses et Outinus unus et idem*.

ATTINCTA, **ATTINCTIO**, **ATTINCTURA**, etc. Vide in *Attinctus*.

¶ **ATTINENTER**, Appartenanment, Cou-sinanment, in Catholico Lat. Gall.

¶ 1. **ATTINENTES**, Cousangueini, affines, propinqui, apud Murat. tom. 2. pag. 214. col. 2. in Appendix ad Agnelli librum Pontif. : *Tandem hortatu Attinentium suorum... contra formam voti, promissionis et jura-menti Cardinales creat.* Vide acta SS. Martii tom. 1. pag. 569.

* 2. **ATTINENTES**, Homines proprii, servitutis nexus devincti. Charta Comit. Sol-mens. ann. 1325 in Gudenii Cod. Diplom. vol. 3. pag. 227 : *Dantes jam dicto mona-sterio has litteras munimine sigillorum no-strorum, atque prefato Iwanno nobis antea Attinenti firmiter communitas etc.*

* Atains eadem notione, apud Belloman. MS. cap. 14 : *Se il n'a ne freres, ne sereurs, ou à ses Atains, etc. Unde Attenir, in Lit. ann. 1404, tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 11 : Nous considerans la prouchaineté de li-gnage en quoy nous Attient nostre très chier et tres amé cousin germain Charles roy de Navarre.*

¶ 1. **ATTINENTIA**, Consanguinitas, co-nagnatio, affinitas, Gall. Parenté, affinité, a veteri Gallico, *Attenir*. In Catholico Lat. Gall. *Appartenance*, *Cousinage*, *Occitanis Attagné*, affinis. Apud Rymer. tom. 3. pag. 793. col. 2 : *Quatinus cum eisdem, ut non obstante dicta Attinentia, possint ad invicem copulari, dispensare.* Et tom. 4. pag. 149 : *Ob causas alligationum et Attinentiarum, inter ipsum Regem et nos existentes, idem Rex, etc. Rursum pag. 157 : Ob connexitatem Attinentia quae est inter vestram et no-stram domus regias, etc.* Vide Acta SS. Martii tom. 1. pag. 557.

2. **ATTINENTIAE**, Appendices. Ericus

Upsalensis lib. 4. Hist. Suecice pag. 134 : *Terras et Attinentias regni, etc.* Utitur etiam alibi. Thwroczius : *Tandem antedicti trini dextrarii solennes cum armis et experimentis omnibus ipsorum gloriosissimis, seu Attinentis, etc.* [Vita B. Herluce n°. 42. tom. 6. Maii pag. 143 : *Udalricus Cluniacensis Attinentia apud Suevos praeposuit. Vide Ludewig. tom. 1. Reliq. MSS. pag. 56.*] [* Chart. Carol. IV. Imper. ann. 1376. ap. Lunig. in Corp. Jur. feudal. tom. 1. pag. 388 : *Merum et mixtum imperium cum Attinentis in jurisdictionibus diocesis, que Freigereide vocantur, Archiepiscopo confirmamus. Conf. Haltausii Gloss. Germ. col. 539.*]

ATTINERE. Cæsarius Heisterb. lib. 6. cap. 5 : *In Parœcia S. Pauli, quæ Attinet Ecclesia S. Andreæ, etc.* id est, quæ proxima est; quomodo *Attenir usurpamus.* [** Q. Curtius lib. 6. cap. 2 : *Seytha, qui in Europa sunt.... ad Tanaim... Attinent.*]

* Atoucher, eod. sensu, dixerunt olim nostri. Chartul. episc. Paris. fol. 120 : *Veci l'escrit dou fief mons. l'eesvesque de Paris, de ce que mons. Johan Baudoin chevalier tient en hommage. C'est asavoir son hebergement, qui est Atouchant au monstier S. Pere de Breteigni.*

¶ **ATTINERE**, etc. Pertinet ad propinquos, ut iste mihi Attinet tali gradu, Balbus in Catholico. Vide *Attinentes et Attinentia*. [** Johannis Andreæ Declar. Arbor. Consang. § 4 : *Si vis scire quo gradu affinitatis Attinet tibi illa mulier etc.*]

* **ATTINGERE**, Advenire, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646. Hinc *Advenir*, pro *At-teindre*, *Attingere*, in Lit. remiss. ann. 1401. ex Reg. 156. Chartoph. reg. ch. 82 : *Lequel Jehan estant sur ycelles sellettes pour Advenir plus hault à forer un harsel, pour clore sa court, etc.* Vide alia notione supra in *Attingere* 1.

* **ATTINUARE**, Adscribere. Charta Frier. Colon. archiep. ann. 1117. inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonstr. col. 539 : *Præfatus comes Adolphus eusdem sylva jam dictas decimas, cum a me in beneficio teneret, ut eidem ecclesia Attinuerent, sua voluntate coram omnibus mihi reddidit. Sed legendum videtur Attinuerentur. Vide Attitu-lari 1.*

* **ATTIQUETA**, a Gall. ni fallor, *Etiquette*, Hominis statusque alicuius inscriptio. Stat. Avenion. lib. 2. art. 17 : *Nullus testis posthac examinetur, nisi prius data, ut vulgo dicitur, Attiqueta subscripta per par-tem, seu ejus procuratorem, eaque inseratur in principio examinis cuiuslibet testis. Attiquet vero, pro Schedula, syngrapha, Gall. Billes, bulletin, in Ordinat. milit. Caroloducis Burg. ann. 1473 : Chascun conductier, chief d'escadre et de chambre, sera tenuz de chevauchier avec ceux de sa charge, ... pour les contraindre de logier par Attiquetz et non autrement.*

* **ATTITIDARE**, pro *Attitulare*, Adscribere. Vide in hac voce. Charta ann. 1185. apud Ludewig. tom. 11. Reliq. MSS. pag. 562 : *Ipsa bona in dotis suppurationem illi ecclesia Attitidentur, stratribus tantum om-nem fructum exinde obvenientem, libere, et integraliter percipientibus.*

1. **ATTITULARE**, Adscribere. Charta Conradi Episcopi Pataviensis ann. 1156 :

Ecclesia Richerspergensis... licet jure fundi ad Archiepiscopum Salzburgensem respiciat, tamen ex Ecclesiastico regime Attitulata est Ecclesia nostræ, utpote sita in diocesi Pata-viensi : id est, pertinet ad Ecclesiam nostram. Albertus Aquensis lib. 7. cap. 6 : Centum equites cum 200. peditibus Ramæ Attitulavit, qui assidue cives Assur impugnarent : id est, imposuit, mit en garnison.

2. **ATTITULARE**, Dedicare, consecrare. Rupertus in Praefat. ad libros de Divinis officiis : *Multa eorumdem operum tuo nomine Attitulati, nonnulla nomine Domini Colonien-sis Archiepiscopi : id est, tibi dedicavi, consecravi* [Tabularium Reinhartsborn. ad ann. 1109. inter Vindem. Litter Schannatti pag. 111 : *Contestor per Deum ejusque püs-simam Genitricem, cujus honori et nomini isdem locus Attitulatur. Vide Titulus.*]

¶ 3. **ATTITULARE**, Referre titulos vel summaria rei tractandæ. Acta SS. Aprilis tom. 2. pag. 680 : *Hoc ad presens sufficer puto, si genera infirmitatum et modos curationum summatum Attitulare potero.*

¶ 4. **ATTITULARE**, Inscribere matriculae seu catalogo Clericorum cujusdam Ecclesia, apud Ludewig. tom. 2. Reliq. MSS. pag. 399 : *Norbertus Dei gratia Magdeburgen-sis Episcopus... Repperi Ecclesiam B. Mariae adeo extenuatam, quod duodecim Cle-ricis non sufficerent alimenta... Nos itaque de eadem Ecclesia exeuntes... aliis Ecclesiis in civitate eos Attitulavimus, quosdam in Ecclesia B. Nicolai collocaevimus, etc.* Vide mox *Attitulari*.

5. **ATTITULARE**, Titulum libro appo-nere, dare. Rufinus de Origene : *Ex his precipue libris, quas nepti ἀπόκριντι Attitulavit. Galli dicunt Inituler.* [** Thietmar. Chron. lib. 8. cap. 8. ap. Pertz. Monument. vol. 5. pag. 866 : *Iste annus quo hunc Attitulati librum, nativitatis meæ quadragesimus est primus.*]

ATTITULATI dicuntur Presbyteri Ecclesiarum, in Charta ann. 1220, in Tabular. Drocensi fol. 44. v. Vide *Titulus*. Nos Ha-bituez vulgo appellamus.

¶ **ATTITULATIO**, in Collegio Sanctorum. Adscriptio in Sanctorum numerum. De Translatione B. Edmundi Cantuar. Archiep. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1861 : *Ecce enim facta est ejus canonizatio et in sanctorum Collegio Attitulatio in Dominica, qua Gaudentia in Domino, decantatur.*

¶ **ATTEDIARI**, Tædio affici. Nicolai Episcopi Botrontin. Relatio de itinere Italico Henrici VII. Imper. apud Murat. tom. 9. col. 908 : *Nuntius noster de tanta mora Attædiatus, qui etiam pro se ipso hospitium non habebat, recessit. Vide Attædiare.*

ATTOGATIO. Glossæ veteres : *Attagatio, Paradisis*: παριδωτος emendat Casaubonus : id est, toga, quæ tunics superinduitur.

¶ **ATTOLLENTIA** Corporis, Elevatio corporis e tumulo, quod ultiunum erat canonizationis argumentum, apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 708 : *Cujus (Gerardi) ego Alexander Dei gratia Leodiensis Episcopus licet indignus, divina recla-tione et præceptis salutaribus monitus, nec non et mandatis domini Pape Innocentii... delegatus, hac die recolo sancti corporis Attollentiam.*

¶ **ATTOLLITUS**, Media brevis, est elem-

tus, vel quasi quodam pavore concussus. Ita in veteri vocabulario Juris utriusque. [** In edit. ann. 1517. est Attonitus.] Ubi Attolius pro Attonitus simul et Elevatus.

* **ATTONARE**, Estonner, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Abaubir, eadem notione, apud Phil. Mouskes, ubi de prælio Bovin. :

Maintefois oissiez le jour
Crier Montjoie sans sejour ;
Cis mos esmis les Flamens,
Cis mos leur fu pain et tormens,
Cis mos les a tous Abauhis.

Mirac. MSS. B. M. V. lib. 2 :

Un miracle voel raconter
Por Abaubir chaus et donter,

Qui sains et saintes ne redoutent.

Le Roman de la Male-marastre : Quant li autres ot ce ol, si furent moult Abaubi. Ital. lis, Ababar, eodem significatu.

* **ATTOXIA**. Alex. Iatrosoph. MS. lib. 2. Passion. cap. 34 : *Hoc igitur medicamen, si sine dyagridio est, eis facit qui Attoniam ventris patiuntur.* Ubi Glossæ : *Attonia, defectus vel imbecilias.* Vide *Atonia*.

¶ **ATTONSURA**, pro Tonsura. Locum vide in *Chiripatio*.

* **ATTORALLA**, an ab Ital. Attorcere, Torquere, contorquere, Inquisit. ann. 1196 apud Cencium inter Cens. eccl. Rom. : Item si in buinino Attoralla usque ad campum Anselmi aliquis dirioaret, perderet rodium, et tres solidos dabit curiae. f. Nomen loci.

ATTORNAMENTUM, **ATTORNARE**, etc. Vide in *Attornatus* et *Atornare*.

* **ATTORNABARE**, pro *Attornare*, Procuratore constituere. Vide in *Attornatus*. Scacar. S. Mich. apud Rotomag. ann. 1233. in Reg. S. Justi ex Cam. Comput. Paris. fol. 24. r°. col. 2 : *Judicatum est quod mari- tuis potest Attornarare uxorem suam ad peten- dum terram suam et ad sequendum querelam.*

* **ATTORNIARE**, Negotium alicui committere, curam demandare, Chartar. Norman. ex Cod. reg. 4653. A. fol. 69 : *Attorniati fuerunt quatuor homines de unaquaque com- munia ad unumquemque carnellum custo- diendum et hurtandum.* Vide in *Attornatus*.

1. **ATTRACTARE**, Attrahere, persuadere, Gall. Attirer. Leges Luithprandi Regis Longobard. tit. 94. § 2 : *De illa muliere, qua se turpiter Attractare permittit, etc.* [Pro Attractare, Manier, toucher, dictum puto.] [** Luithpr. 122.(6, 69.); respicit ibi cap. 121. quod non est apud Heroldum, unde Gangi error. Muratorius habet *Attractare*.]

* 2. **ATTRACTARE**, pro Tractare, Gall. Traiter. Conc. Rem. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 527 : *Ad hæc Arnulphus, teneri se ab hostibus conquererabatur, nec ali- quando se vidisse episcopum sic Attractatum, etc.*

* **ATTRACTIUS**, Lentius. Spicil. MS. Fontanellense pag. 239 : *Istoria legitur ro- tundius, omelia Attractius.*

1. **ATTRACTUS**, idem qui Contractus, mancus, membris captus, Italis Attratto, ritratto, storpiato, impedito dalle membre. Vita S. Nicetii Episcopi Lugdun. n° 8 : *Dæmoniacis remedium, Attractis vigorem integrum... confert.* Vide *Contractus*.

2. **ATTRACTUS**, Facultas, quam habet dominus feudi, retinendi homines alterius dominii, ita ut a propriis dominis repeti

non possint. Charta Hugonis Ducis Bur- gund. ann. 1172. pro fundatione S. Capellæ Divisionensis, apud Perardum : *Concessi ... ut videlicet Clerici ei deservientes liberum habeant Attractum in villa Divisionensi, eodem modo, quo habeo, id est, libertatem retinendi homines, eandem quam habeo in villa Di- visionensi.* Eadem habentur in Chartis Odo- nis Ducis ann. 1201. et 1202. pro Communia Belensi. Occurrunt præterea in alia ejusd. Odonis. ann. 1196. pag. 341. et alia Milonis D. Noeriorum ann. 1239. pag. 245. 272. 275. et 444. Charta Goffredi Comitis Andegavor. de Consuetudinibus terræ S. Sergii, apud Sammarthanos : *Birbiagium etiam de toto Attractu in omnia ovilia illorum dominica per universas terras suas, excepto Attractu extraneorum hominum, de quibus ipsam consuetudinem habere dinoscet.*

¶ Ubi de bonis immobilibus seu agris sermo est, *Attractus Gallice dicitur Attrahere, Attraire, Extraire, Estreire, et interdum Escheance.* v. g. *Terres vacantes par Attrahere dicuntur reorum damnatorum, albanorum, nothorum aut servorum agri, quos dominus ad se attrahit quovis modo, quamvis sint ex alterius justitia vel dominio.* Vide *Glossarium D. de Lauriere* in hac voce, et infra 5. et 6.

3. **ATTRACTUS**, in Jure Hungarico, Reus, cui lis intenditur, in jus tractus, *Elo- idez tetot.*

¶ 4. **ATTRACTUS**, **ATTRACTUM**, Acqui- sitio, illa præsertim, ut arbitror, quæ la- bore fit vel industria, in quo distinguitur a *Comparato*, quod fit dato pretio, vel etiam gratuito. Hinc in Testamento Wi- dradi Abbatis Flaviaci. : *Et si aliquid com- paravero vel Adraxero.* Diploma Ludovici Pii ann. 824. inter Acta SS. Aprilis tom. 2. pag. 73. f. : *Ut, quantumcumque memorata Ecclesia S. Zenonis per donationem nostram vel dicti germani nostri, et Rotaldi prædicti Episcopi vel cæterorum fidelium traditione, vel ipsorum comparatu, seu quolibet Attractu justa et legaliter habere dignoscitur.* Charta Theoderici II. Regis Franc. pro Monasterio Bertinianio apud Miræum tom. 1. Diplom. Belgic. pag. 128. col. 1 : *Quidquid eo tem- pore possidebant aut adhuc in antea ex munere Regum vel de collato populi seu de comparato aut de comparando, aut de quo- libet Attracto.* [Vide in *Attrahere*.]

* 5. **ATTRACTUS**, Locus in quo dominus, qui jure Attractus gaudet, retinere potest homines alterius dominii. Libert. castri S. Joan. ann. 1227. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 387. art. 7 : *Volo autem ut illi quos in Attractu castri mei sancti Jo- hannis retinui vel retenuero, liberi sint cum omnibus rebus suis.* Vide supra 2.

* 6. **ATTRACTUS**, idem videtur quod *Espana*, *Jus nempe in animalia aberrantia; vel animalium que in damno sunt, captio et emenda ob id exsolventa.* Charta ann. 1060. inter Probat. Hist. Sabol. pag. 353 : *De omni quoque Attractu extraneorum por- corum, quem monachi facient in boscho de Jarziaco, habebunt monachi medietatem, et dominus de Jarziaco aliam medietatem.*

* 7. **ATTRACTUS**, Canalis, in quem aqua attrahitur. Reg. Philip. Aug. 34. bis in Chartoph. reg. part. 1. fol. 96. v°. col. 1 : *Si inpejoraret fossatum pro suo Attractu*

faciendo, ipse reficiet tam bonum, vel melius, vel quocunque modo inpejoraret.

¶ * **ATTRAHERE**, Tueri, defendere. Charta Philippi Aug. ann. 1195. ex Chartul. S. Nigasii Mellet. : *Præcepit etiam idem Ga- leranus... omnibus baronibus, servientibus atque fidelibus suis, ut mercatum sancti Nigasii custodiant et Attrahant melius, quam si thelonium esset suum proprium.* Non multum dissimili notione, nimurum pro Alere, sustentare, *Attrahitier*, in Lit. remiss. ann. 1392. ex Reg. 144. Chartoph. reg. ch. 174 : *Lequel Mahieu avoit tenue et Attrahitée avecques lui par long temps la mere dudit Estiennot. Attrairesse vero, quæ inescat, decipit, in aliis ann. 1389. ex Reg. 138. ch. 3 : La femme et lui se facherent, ... elle l'appella sanglant sourt; et lui l'appella sanglante ordure, tu n'es qu'une Attrairesse de ton mary.*

* **ATTRAMENTARIUM**. Vide supra *Attra- mentarium*.

¶ **ATTRAYTUM**, Rudera, Gall. *Demoli- tions*, illa maxime, quæ e parietinis *Attrahi* possunt ad ædificandum utilia; hinc vocis etymon. Computum Fratris Chaberti pre- positi a Delphino ad ædificationem Mona- sterii Montisfluriti tom. 1. Hist. Dolphin. pag. 85 : *Pro quibus ædificiis faciendis no- ster Delphinus... eisdem assignavit et conces- sit Attraytum ædificiorum infra scriptorum pro 200. florenis auri.* 10. *Attraytum medi- tatis magnæ turris a parte interiori, sicut protenditur murus de versus bucurionem.* Item et *Attraytum duarum cannarum et coquinæ sequentium.* Item *Attraytum muri, qui est ante eandem supra portam.* Item *Attraytum parietis existentis inter capellam et magnam aulam.* Item *Attraytum alterius muri, etc.*

* **ATTRIBUERE**, Tribuere, Dare. Annales Benedict. tom. 5. pag. 620 : *Novas nuces collegi et ei Attribui.*

* *Atrosser*, pro *Adjuger*, Rem auctione alicui addicere. Lit. remiss. ann. 1472. in Reg. 197. Chartoph. reg. ch. 342 : *Les dis- mes des blez de la paroisse de Marmeignes.... furent baillées et Attrossées .... aux plus of- frans, etc.*

* **ATTRIBUTA**, Desponsata, Gall. *Accor- dée, fiancée.* Charta ann. 1307. in Chartul. S. Mart. Augustodun. : *Nos Guido quondam filius Hugueti, dicti Poille de stabulis, et Alaisonna quondam filia Regnaudi, dicti Costier, ejus Attributa causa matrimonii, etc.*

* **ATTRIBUTARIUS**, Tributarus, qui tributum solvit. Concil. Jaccense ann. 1063. inter Hispan. tom. 3. pag. 229 : *Donamus... Deo et beato Piscatori omnem decimam nostri juris, auri, argenti, frumenti, seu vini, sive de ceteris rebus quas nobis Attributariū sponte aut coacte exsolvent.*

* **ATTRINNISIT**, pro *Attingere*, loco At- tingit, a verbo *Attingere*, Gall. *Atteindre.* Vide supra *Attingere* 1. Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 152. Chartoph. reg. ch. 213 : *Dictus Guillelmus accepit quendam lapidem grossum, quem projexit contra dictum Jo- hannem, quem Attrinssit et percussit uno iuctu in capite.*

* **ATTRITUS**, Exercitatus, versatus : nostris, *Rompu*, eadem notione. Comment. Jac. Picinini lib. 6. apud Murator tom. 20. Scrip. Ital. col. 113 : *Duo patritii viri, sa-*

tis in conficiendis rebus Attriti, Briziam a senatu demissi sunt, Ursatus Justinianus et Paschalis Mari Petro.

ATTRONCARE, [Truncos lustrare et recensere, Gall. *Soucheter*. Hujusmodi truncorum examen fit ab iis qui aquis forestisque preficiuntur, ut si fieri possit eos, qui arbores sutilim succiderint, deprehendant. Hinc *Attroncatus* dicitur qui facta truncorum lustratione apud se habere arbores succisas deprehenditur ejusdem modi, qualitas, etc. quorum sunt trunci lustrati.] *Libertates MSS. villa S. Desiderii in Campania ann. 1228 : Si aliquis servientum domini... aliquem invenerit in nemoribus suis abbatantem, pro forefacto illo equi, boves, et biga, qui ibi inventi fuerint, erunt in voluntate Domini. Si vero ita esset, quod ipsum, qui abbavat in dictis nemoribus, infra leucam bannatam invenerit, ipsum per Scabios, si posset, Attroncaret; et si Attroncare posset, equus, boves, et biga, qui ibi deprehensi essent, erunt in voluntate domini. Ille vero qui collo portabit, si in dictis nemoribus deprehensus fuerit et Attroncatus, sicut supra diximus, forefactum illum per 60. solidos emendabit.*

ATTRACIO, *λαβαροτής*, Sacrificium ex thure, in Supplemento Antiquarii.

ATTRNATUS, **ATTRNANE**, **ATTRNAMENTUM**, **ATTRNATUS**, etc. Voces forenses. *Attrnati et Attnati dicuntur in Jure Anglo et Normanico, Procuratores, qui aliena negotia, ex speciali mandato, in foro agunt, et dominorum suorum jura tuerunt ac proponent. Breviloq. : Attnati dicuntur Procuratores apud acta constituti, in C. un. de Stat. Monach. lib. 6. § Porro. Vetus Ius municipale Norman. MS. 1. part. distinc. 2. cap. 16 : Li Atorné, est cil qui par devant Justice est Atorné pour aucun en Eschequier, ou en assise, ou il aet recort, pour poursuivre et pour defendre sa droiture. Et si doit estre receu en autre tel estat de la querelle, comme celluy en est a li Atorné. Et quant il l'a Atorné, li Atornez ne doit estre de rien ois, fors de la querelle, de quo il est Atorné, etc. Charta Henrici Regis Norvagiæ apud Walsing. pag. 58 : Constituimus et ordinavimus... nostros veros et legitimos Attnatos et Procuratores. Ingulfus : Et praedictas villas in suam possessionem, tanquam Attrnatus dictorum senum, eorum nomine titulique recepit. [Madox Formul. : Anglie. pag. 127 : Reddendo inde annuatim nobis predictis Priori et Conventui, et successoribus nostris, seu nostris Attnatis sex denarios sterligrum, etc. Vide Marten. tom. 4. Anecdot. col. 805. et D. de Lauriere tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 254.]*

* *Hinc Atornez nuncupantur, qui alibi Adjutores vel Adscensores, ii scilicet qui magistris seu urbium praefectis ad consilium adjungebantur, in Ordinat. ann. 1358. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 232. art. 27 : Que les esleuz facent l'inquisition et compte du nombre des feux ès bonnes villes et citez, appellez les maires desdites villes ou Atornez, là où il aura maires ou Atornez.*

Quemadmodum vero Romanis olim non licebat per procuratores causas suas agere, sic Francis nostris circa Principis rescriptum per Attnatos experiri aliquando

non licuit. Consule notas Cl. V. Bignonii in cap. 21. lib. 1. Formul. Marculfii. Idem usus apud Anglos quoque invaluit ut ex Brevi a D. de Lauriere, in hanc vocem relato in Glossario juris Gallici manifestum est.

ATTORNARE, Procuratorem constituere ad rem quamplam. *Bracton. lib. 2 : Item videndum est, si dominus Attornare possit aliqui homagium et servitium tenentis sui contra voluntatem ipsius tenentis, et videtur quod non. [Eadem notio est, quæ sequentis]*

ATTORNARE, **ATORNARE**, Rem, censem, praedium, aut vassallum in alterius dominium transferre. *Fleta lib. 3. cap. 6. in princip. : Dare autem poterit quis juste omnino quod suum est... ut fidelitas et servitium tali donatori Attornentur, etc. Chartular. Fontanellense tom. 2. pag. 1387 : Ego Guillelmus de Busco Attornavi et Attornationem feci Abbatem et Conventui S. Wandregesili unam peciam vineæ sitæ apud vicum Lutosum, etc. Datum ann. 1279. Concessio Henrici Vicarii de Weston pro Ecclesia S. Mariae de Oseney, ann. 1275. apud Kennettum Antiquit. Ambrosden. pag. 283 : Quos quidem quatuor solidos et duo solidos de tenementis predictorum Adæ et Thomæ Attornavi ad unam pie-tantiam faciendam in Conventu Osneiensi annuatim in perpetuum in die anniversarii mei obitus pro anima mea. Chartularium S. Fro-mondi in Charta Henrici de Val : Quem Raduljum porcarum eisdem Religiosis cum homagio Attornavi et penitus dimisi... pro hac autem renditione et Attornatione predicti Religiosi dederunt mihi 15. solidos Turon. Ter quaterve occurrit ibidem et eodem intellectu. Lobinellus Hist. Britan. in Glossario : Scitote quod homagium, quid nobis debetis, Attornavimus Andreae de Vitreio, unde vobis mandamus, ut illud eidem Atornetis. Eadem vox plures occurrit eodem intellectu in variis Chartis Archivi B. Mariae de Bono Nuncio Rotomag. Seinel etiam aut iterum pro Constituere procuratorem. Vide liberum Nigrum Scaccarii pag. 65. et 112.*

ATTORNARE aliquem ad aliquid solvendum, Delegare alicui debitorem, Gall. Transporter une dette. *Conventio anni 1212. apud Madox Formul. Anglic. pag. 82 : Osbernus Persona Ecclesie de Doudelebere... fide corporaliter praestita Attornavit nobis ad solutionem faciendam terminis statutis Alexandrum Capellum suum; qui Alexander, sacramento corporaliter praestito, promisit se fideliter et absque omni contradictione et fraude, nobis de redditu nostro, videlicet de quadraginta et quinque solidis, terminis statutis satisfacere; dictus vero Osbernus, fide corporaliter praestita, promisit se non compulsurum Alexandrum Capellum suum de solvendo sibi redditum, quem nobis Attornavit, quo minus Alexander redditum nostrum; prout nobis Attornatus est, terminis statutis reddat. Plegios postulat Alexandrum decanum, etc. Factum est hoc anno quarto generalis Interdicti tacius Ecclesiae in Anglia. Interdictum hic memoratum ab Innocentio III. PP. latum incepit ann. 1208. septemque annos duravit. Vide Spondanum ad ann. 1208. Tabularium Fontanellense tom. 2. pag. 1275 : Salvo tamen 3. denariis anni redditus Rogero Ventru capitali domino predicto masure, cui Attornavi dictos Religiosos dictos denarios ad natale Domini soluturos.*

ATTURNIARE, Eadem notio. *Madox Formulare Anglican. pag. 158 : Sciant pre-sentes et futuri, quod ego Henricus de Lega dedi et quietum clauavi Willielmo de Hadelo, totum jus et dominium, quod ad me et ad haeredes meos pertinet, in illo tenemento, quod Willielmus filius Hosmundi de Sarpeham de me tenuit; pro xii denariis annuatim red-dendis mihi et haeredibus meis, et predictos xii. denarios predicto Willielmo de Hadelo Attorniavi, tenendos sibi et haeredibus suis, vel cui assignare voluerit, libere et quiete in perpetuum in escambium quatuor aeriorum et unius auræ, etc.*

ATTORNATIO, **ATORNATIO**, Eadem notio. *Tabularium Fontanellense tom. 2. pag. 1607 : Noverint universi, quod ego Johannes le Paumier de Lebecort..., assignavi et Attornavi viros Religiosos dominum Abbatem et Conventum S. Wandregesili super masuram mean de Liebecort de novem sol. Paris.... ad festum S. Remigii annuatim per solvendis... quos novem sol. Paris... tenebam reddere dictis Religiosis super campum de la Conarde annuatim... Et ut assignatio et Attornatio rata sit et stabilit, etc. Alios locos videsis in Attornare.*

ATTOURNARE, Procuratorem constituere. *Charta ann. 1314. ex archivo Veteris villæ : Ita quod aliquem hominem ex uno dictorum feodorum mihi et haeredi meo Atournabat, qui homagium pro eis faciet inde nobis.*

ATTORNAMENTUM, Ipsa procuratio. Apud Littletonem sectio 551. inscribitur de Attornement.

ATTORNATIO, Idem, in Legibus Norman. cap. 67. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. pag. 272 : Cum enim Attornatio in curia fieri habeat, que recordationem valeat reportare, si in absentia partis adverse facta fuerit, ejus condicio affirmabitur minus justa.

 Observandum autem in Britannia minori neminem olim in saisina cuiuslibet jurisdictionis recens acquisitæ suis constitutum nisi per Attornationem. *Hæc eo labentius dico, inquit d' Argentré in articulum 265. Antiquarum Consuetud. Britan. cap. 10. num. 3r quoniam ad nostram memoriā, atque etiam non aliter tribunalia nostra tales possessiones in jurisdictionibus apprehendi posse censebant, quam per Attournances et Avirances, ut loqui solent. Ha vero delegationes erant subjectorum ab auctore acquirenti factæ, quas alibi dimissiones fidei vocant, cum vassallus ejurato prioris domini obsequio et fide, novo se sacramento novo item domino acquirenti obstringebat, idque jussu auctoris.*

ATTORNATUS, Ad aliquid constitutus, destinatus. *Recognitio de firmitate villa Ebroicensis apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. pag. 1062. B : Et viderunt quod timorem habuerunt de obsidione, et Attornati fuerunt quatuor homines de communia ad unumquemque quernellum custodiendum et hurandum eum.*

ATTORNAMENTUM, [Gall. *Attournement*.] Spelmanno, [sed strictiori significacione] est transitus vassalli, seu tenentis, ab obsequio domini videntis, in obsequium emen-tis, quod fit vel traditione denarii, vel præstatione fidelitatis, vel nudo ipso in venditionem assensu. [Skinnero etiam in Etymol. vocum forensium, Attornamentum dicitur

de colono vel inquilino ubi dominum mutat, id est, ubi dominum novum agnoscit, ab antiquo Fr.-G. Attourner, s'Attourner, se convertere, id est, ad novum dominum seu patronum se conferre. Verum Attornamentum latiori significacione interdum usurpari potuit, qua scilicet Attornatio; de quo mox dictum fuit.] Vide Rastallum.

Prædictis addere lubet quasdam regulas, et axioma de Attornatis seu Procuratoribus, quæ habentur in Regestis primo Joannis de S. Justo in Camera Computorum Paris. in Scacariis Normannie: Attornari non potest alius, etiam in scacariis, ante terminum 1. currentem assignatum, sicut vidi in scacario de Domino de Veteriponte, qui fecit citari Joannem de Bruecourt in scacario, et statim voluit facere attornare, quod facere non potuit. Attornatus non potuit facere attornatum. Attornatus non potest fieri per litteras nisi volens et consentiens. Attornatus non potest mutari nisi volens et consentiens. Attornatus non fit ab aliquo nisi post causam motam, etc. In Scacario Paschæ ann. 1217: Judicatum est, quod sustinuit placitum, et non est Attornatus, in misericordiam debet esse. Aresta ann. 1294. in Reg. Parl. B. f. 105: Ordinatum fuit in isto Parlamento, quod in Normannia absens possit institui Attornatus. Attornatus non potest fieri sine brevi Cancellarie. Miror cap. 5: Abusion est à reteiner Attornys sans breve de la Chancerie. Idem de his, qui Attornati esse possunt, cap. 2. sect. 11: Attornés poient estre tous ceux aux queux le y veuille suffrir: fens ne poient estre Attorneys, ne enfans, ne serfe, ne nul, qui est en garde ou auerment faut de joy, ne nul criminous, ne nul essoigne, ne nul que n'est à la foy le Roy, ne nul que ne poestre counter, etc. Adde Radulf. de Hengham in Magna cap. 7. de Attornatis faciens.

ATTORNATUS REGIS, Regius Procurator vel Advocatus.

ATTORNATUS GENERALIS D. Regis, apud Madox Formul. Anglic. pag. 236.

ATTORNATOR, ut Attornatus, Procurator. Liber Niger Scacarii pag. 528: Fecit Reginaldum Huddam, confratrem suum, Attornatorem ad recipiendum seisinam de bosco de Gresnet.

Horum vocabulorum etymon a Gallico, Tourner, accersunt plerique, id est, vertere, commutare, rem unam in vicem alterius dare. Alii Attornatos, dictos censem, quasi ad Turnum, id est, ad vicem alterius constitutos: ego vero potius censuram a Turnis Vicecomitum, id est placitis et assisis, vocem effictam, quia ad turnum seu ad placitum citabantur rei, et in ius vocabantur.

ATUBUS, μολύσως, [** μεγαλώσεις,] μόγ-της, Blæsus, in Supplemento Antiquariorum.

** ATUNUS. Vide Autunus.

ATZEMBLARIUS. Vide Azembalaria.

AU vel **Ou** Pagum olim lingua Germanica significasse, auctor est Valesius in Notit. Gall. pag. 361. col. 2. quem consule. [** Confer Graffii Thesaur. Ling. Franc. vol. 1. col. 504.]

AVA. Avia, Gall. Aieulle. Necrolog. S. Mariae Novellæ tom. 2. Junii pag. 402: Domina Tetsa uxoris Vitalis et Ava fr. Joannis Dominicæ cum habitu ordinis 1381.

AVAGANT. Usatici Barcinonenses MSS.

cap. 101: Mariti uxores suas reptare possunt de adulterio, etiam per suspicionem et illæ debent se expiare inde per illorum Avagant per sacramentum, et per batayam, si ibi fuerint manifesta indicia, vel competentia signa. [** Pragmat. Catal. lib. 9. tit. 8. cap. 2.] Ubi forte per Avagant, Advocati, sive Campiones intelliguntur, per quos duellum iniiri statutum.

AVAL, Ducere Aval, Idem quod Avalare. Computus gener. redditum Regis Franc. ann. 1202. apud D. Brussel Tract. de Usu Feud. tom. 2. pag. 193: De quatuor servatis faciendis et pro vino ducento Aval, xvij. l.

* AVALAGIUM, Præstatio ex anguillis et piscibus, qui in gurgitem vel nassam descendunt, vel ipsa eorumdem captio, Gall. Avalage et Avalison: unde vocis etymon a Gall. Aval, Deorsum, rectius deducas, quam ab Avaloire, Guttur, fauces, ut in Avalorie videre est. Charta Phil. Pulcri ann. 1302. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 450. r. col. 2: Herbagium et Avalagium anguillarum vivarri nostri de Andeliaco. . . . tenuerunt et haberunt. Volumus et concedimus eidem Andreæ, quod dicta herbagia et Avalagium, una cum dicta custodia, teneat. Alia ejusd. reg. ann. 1313. in Reg. B. ejusd. Cam. fol. 152. v°: Donamus vigenti octo libras Paris. anni redditus. . . . super custumam Avalagiorum archa magni pontis Paris. Charta ann. 1339. in Reg. donor. Caroli IV. et Phil. VI. ex ead. Cam. fol. 163. r°: Nos dites gens. . . . ont assigné. . . . au roi de Boeme. . . . à Filayns le chargeage et barrage, la chaucié, l'Avalage et couples. Alia ann. 1353. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 256: Item la pescerie, les herbagies du vivier de Gamaches, et l'Avalison d'icellus pour xl. livres Parisis de rente par un. Vide Advaleia et in Avalare.

* AVALANTIA, Clivus, declivitas, Gall. Descente. Charta ann. 1347. in Reg. 76. Chartoph. reg. 15: Item medietas totius illius orti dicti Bertrandi, siti subtus Avalantium sive leprosarium. Hinc Pierre avaloere appellatur Lapis devexe positus, in Charta ann. 1331. ex Reg. 66. ch. 518: Pourront aussi donner congé de mettre pierres Avaloeres, au moins de dommage que l'en pourra, et de faire saillies, fenestres saillans pour estaux. Præterea Avalouere dicitur pars quædam instructu sequi jugatori quæ nostris ephippiorum artificiis Culeron nuncupatur, in Stat. ann. 1350. tom. Ordinat. reg. Franc. pag. 371. art. 193: Une Avalouere garnie de merliers de cuir, la meilleure huit sols. Avaluire, eodem sensu, in Comput. MS. Clareval. ann. 1364. fol. 3. v°.

AVALARE, In mari, aut fluvio, deorsum navigare, vel e montibus aut collibus descendere. Aval enim nostris est locus inferior, depressus. Charta Philippi Aug. Reg. Francor. ann. 1207. apud Duchesn. in Normannicis pag. 1063: Nullus mercator cum mercatura sua poterit transire Rotomagum per Sequanam ascendendo, vel Avalando. Et infra: Naves quoque... poterunt ascendere et Avalare per aquam Sequanæ. Aresta ann. 1293. in Regest. Parl. B. fol. 100: Quod quicunque mercatores undecunque sint, cum mercibus suis ascendendo et Avalando possint transire pontem Rotomagi, etc. Charta

Philippi Reg. Franc. ann. 1219. in Tabul. S. Genofevæ Paris. : Tres partes illius redditus, quem pater eorum habuit in Avalago Sequanæ versus S. Dionysium, etc. Historia Bellorum sacrorum MS. : Et tant attendirent, kil virent ke Sarazins Avallient les montagnes d'autre part. Froissart. 3. vol. cap. 102: Ils passerent outre le plus tout qu'ils peurent, et s'Avalerent devers Brabant. [Concordata inter Ecclesias S. Quintini et S. Praejecti, ex altero Chartulario Monasterii S. Quintini in Insula pag. 96: Et le trou tenant à ladite en Avallant aura 7. pieds, et les deux alles de montée chaune aura 50. pieds.] Cantipratanus lib. 1. cap. 11: Descensus notularum in ipso cantu, quos Galli Avallées dicimus. [* Idem quod vulgo Roulemens, vocis inter canendum inflexiones, voluntationes.] Ita Avallure usurpat Ital. Dantes in Purgat. cant. 8:

Or Arvalliamo hormai
Tra le grandi ombre.

AVALISON. In Computis Domanii Comitatus Pontivi ann. 1369. 1409. etc. mentio fit des Avalisons du Vivier de Haut les Rue, etc. de l'Avalison du noc volant dudit Vivier, id est, de evacuationibus aquarum vivariorum. [An non melius in Diplomate Walterii de Nisella ann. 1235: In illo feodo, quod de dicto Vicecomite teneo super aquam meam apud Nisellam in quibus de eorum proventibus, et in descensu anguillarum, sive quorumcumque piscium in nasses rayarum dictorum molendinorum descendenter, quod vulgariter dicitur Avalesons, etc.]

AVALARE, Demittere, deponere, Gall. Avaler, Descendre aval. Hinc Gall. Avalage, Doliorum vini in cellam demissio. Chartul. S. Cornelii Compend. : Quædam corda ad vinum Avalandum.

* Lit. remiss. ann. 1355. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 476: Detecto culo suo, brachis suppositis seu Avalatis clamabat, etc.

AVALATIO, Idem quod mox Avalozie. Index MS. Beneficiorum Eccl. et Diœc. Constantini. fol. 41. v°. e Musæo D. de Cangé: Rector habet duas virgatas terra et unum quarterum frumenti annuatim supra molendinum Renaut et medietatem anguillarum venientium ad Avallationem dicti molendi. Vide supra Avalison in Avalare.

AVALORIE, Fauces piscaria circa Ligerim dictæ Avaloirs, alibi Gords, Montoirs, Pescheries. E cratibus palisque in clathrorum modum dispositis in alveis fluminum construuntur, ad salmones et maxime anguillas, cancosque capiendos, quos aquarum lapsu raptos sorbent et deglutiunt. Hinc vocis etymon, Gallis enim Avaloire est cultur, fauces, et Avaler, Deglutire. Charta Rainaldi de Nivernis pro Fonte-Morigniaco inter Instrum. tom. 2. Galliæ Christ. pag. 69: Concessi totum censem de isla Berta in jure perpetuo possidendum et pescationes in Ligerim justa eam islam habere et Avalorias ad pisces capiendos facere, etc. Vide supra Avalison in Avalare.

* Rectius a Gall. Aval, Deorsum, quam ab Avaloire, Fauces, deduci videtur, ut iam monuius supra in Avalagium.

AVALTERRE. Matth. Paris ann. 1249. pag. 516: Hic quoque Comes Hugo navem mirabiliter paraverat in Regno Scotie, ... in qua transfretari cum Boloniensibus et Flandren-

sibus, et cum illis qui vulgariter de Avalteris dicuntur, posset audacter. Additamenta ad eundem Paris pag. 146 : *Orta est contentio lamentabilis inter Flandrenses, qui dicuntur de Avalterre, et Francos illis partibus conterminos. Ubi indubie Avalterra, sunt et provinciae, quas continet Germania inferior, le Pays-Bas etiamnum dicta : Aval enim idem valet quod inferior, quasi ad vallem, vel in valle. Ut porro Germaniae inferioris Metropolis fuit olim Colonia Agripina, ut est in Libello provinciarum civitatumque Gallia, et ab Ammiano Marcelino lib. 15. secundae Germaniae, id est inferioris, urbs magni nominis appellatur; ita posterioribus saeculis, quae ei adjacent provinciae, pagus inferior dictae sunt, Terre d'Aval, vel Avalterre, quod idem sonat, popularique ipsi Avalenses, seu Avalois nuncupati.* Le Roman de Garin MS. :

Normant, Breton vindrent voirement,
Et Avalois, Flamenc, et Loheranc.

Alibi :

Et Avalois, et cil d'outre le Rhin,
Et Brebançons qui sont Chevaliers fin.

Philippus Mouskes MS. in Philippo Angusto :

Li Avalois crient Coulogue.

Chronicon Flandriæ cap. 10 : *Le Roy d'Angleterre étoit si riche homme, qu'il avoit tous les Avalois et les Bouchiers avec lui par son grant avoir et par ceci endommageoit moult le Royaume de France. Le Reclus de Moliens en son Miserere MS :*

Ainsi font tout Estrelinois,
Et li Escot et li Danois,
Thyois, Brabant, et Avalois,
Tienent des Estrelins les lois.

Guillelmus Guiart MS. ann. 1297 :

Ou le Roy Edouart trouveront,
Qui lors ot les Avalois,
Bien soissante mil Galois.

* *Avalterre*, in Chron. S. Dion. cap. 5. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 136 : *Li mandoit que il venist à lui à parlement en Avauterre en la cité d'Utrecht. Rursum infra cap. 6. pag. 137.*

* **AVALUACIO**, *Aëstimatio*, a Gall. *Evaluatione*. Chronicon MS. Regum Franciæ e Musæo D. de Cangé : *Avaluacio monetæ debilis Normanie, in qua est decadencia de XIIº denario ad fortè monetam Turonensem. dicta Avaluacio facta in anno millesimo CCCCLXI.*

* Lit. remiss. ann. 1354. in Reg. 83. Chartoph. reg. ch. 20 : *Dicti commissarii reportarunt. . . . supplicantem prælibatum, tam pro ignorantia mali jactus dictorum compotorum suorum, quam indebita Avaluatione seu apretiatione monetarum, etc. Avaluement vero, diminutionem sonat, in Stat. ann. 1372. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. 555. art. 9 : Et est assavoir que pour mendre crûe ou Avaluement de deux solz pour sextier, le pain ne croistra, ne appetissera.*

* **AVANANTATIO**, Quidquid ratione hæreditatis alicui advenit, seu ejusdem portionis assignatio, facta prius honorum æstimatione. Vide supra *Avenantare* et mox *Avanantare*. Charta ann. 1282. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1064 : *Salvo insuper ex nunc dictis Herveo de Castello et Sibilla, quandocunque sibi placuerit, si voluerint habere Avanantationem ipsius Sibilla in hæreditate paterna et materna, deducendo in eadem dictum escambium et alias posses-*

siones et sesmas suas, quas habuit et tenuit ratione ipsius Sibilla de dicta hæreditate, et salvo dictis Herveo domino de Pencoet et Amæ, infra duos annos post decessum dicti dom. Bernardi et dom. Constantiæ ejus uxoris, si voluerint habere Avanantationem ipsius Amæ in hæreditate ipsorum militis et ejus uxoris, deducendo in eadem prædictum escambium apud Ploresgat et Cleder; et si prædicta partes vel eorum altera infra dictos duos annos non petierit Avanantationem suas, ut dictum est, elapsis duobus illis annis, non potest aliqua dictarum partium petere ab alia aliquid de saxis suis ratione dictarum Avanantationum.

* **AVANANTIZARE**, Idem quod supra *Advenantare*. Vide in hac voce. Charta ann. 1270. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1022 : *Coram nobis humiliiter petierit valorem summarum pecunie prædictarum sibi Avanantizari in terris supradictis; nos vero auditis et intellectis rationibus dicti vicecomitis, mediante judicio curiae dom. ducis Britanniae et per proborum virorum consilium ac prudentum, Avanantizavimus dicto vicecomiti pro suminis pecunie ante dictis et pro earum vendis villam, que vocatur Coelbras, etc.*

* **AVANDROYS**, vox vulgaris, Census species. Charta Phil. Pulcri ann. 1310. ex Reg. ejusd. reg. ch. 10. in Cod. reg. 9607. 3 : *Sex libras Turonenses annui census, dicti Avandroys, super terris arabilibus.*

* **AVANGARDA**, Prima acies exercitus, Gallice *Avantgarde*. Fragm. processus, etc. contra Ludov. Principem Auroraicæ ann. 1430. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 50 : *Bellum suum ordinaverunt, et Avangardam dicto Nobili Rodrigue ipsam humiliiter postulanti... concessit dictus Gubernator. Vide Antegarda.*

* **AVANNA**, pro *Auvanna*. Vide in hac voce. Charta S. Ludov. ann. 1254. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 508 : *Ad dirimendas quæstiones, . . . quæ incident infra castrum de stilicidiis et parietum oneribus, fenestris et Avannis, etc. Vide supra Antevanna.*

* **AVANSAMENTUM HÆREDITATIS**, Representatio hæreditatis, quidquid per anticipationem liberis a parentibus datur antequam sit successioni locus, Gall. *Avancementus* d'hoirie. Regestum Parlamenti ann. 1450. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 390 : *Etiamsi a matre filio tali donatio facta extiterit, maxime cum dicta donatio seu cession a matre filio suo ad finem ut erga ipsum de aliquibus questionibus ac demandis quitta remaneat, aut etiam ut dictus filius suus aliquam pecunie summam sibi vel alteri pro ea solvat, siebat, acquestus et non anticipatio seu Avansamentum Hæreditatis dici et reputari deberet.*

1. **AVANTAGIUM**, Facilitas, opportunitas, ex Gallico, *Avantage*. Fridericus II. Imp. lib. 2. de Arte venandi cap. 5 : *Prædictæ vero species falconum generaliter nidiſſicant in rupibus altis et in locis prædictis, ut aves, quas capere volunt pro pastu suo et pullorum suorum, quas et per violentiam longi volatus, quem habent, acquirunt, facilius videant, et Avantagium habeant capiendi eas, etc. Vide Aventagium.*

2. **AVANTAGIUM**, Jus præcipuum, quidquid a parentibus alicui et liberis, vel a

conjugalibus sibi invicem datur prærogative jure, Gall. *Avantage*. In Foris Aragon. lib. 5. habetur titulus, *De Avantagiis*, quas uxore pre mortua vel ipsa superstite, vir aut ejus successores habere debent. Testamentum Guidonis Cardinalis ann. 1372. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 180 : *Ille qui supervivit omnia præmissa habeat in quantum de jure vel consuetudine dare et Avantagium facere possum. Charta de Divisione hæreditatis paterna inter Gaufridum de Calviniaco, Radulphum fratrem ejus et Mariam utriusque sororem ann. 1324 : De tribus homagiis quæ petebat dictus Gaufridas habere in Avantagiis... nihil partis, partagi, franchises, portionis, appennati et communatis... reclamabat. Consuetudines Lemovicenses art. 64 : Quando ipsi fratres per eorum alterum fuerunt requisiti, et terras hujusmodi debent aequaliter et bona fide dividere, sine ullo Avantagio eorum aliquid faciendo.*

¶ 3. **AVANTAGIUM**, Quidquid emolumenti conceditur operariis præter constitutam mercedem, Gall. *Avantage*, utilitas, profit. Consilia Communia Massil. MSS. : *Sunt contenti laboratores, nec nil petant ultra 5. solidos taxatos per curiam, nec nil petant pro lingonibus, nec pro vino companionio, nec de alto Avantagio.* [¶] Henrici VII Imper. Edict. de Monet. Ital. ann. 1311. ap. Pert. Monum. vol. 4. pag. 518 : *Item non debent dicti operarii et moretarii petere... aliud donum sive Avantagium aliqua causa præterquam suum justum salarium.*

* 4. **AVANTAGIUM**, Vox generica, quæ quilibet jus significatur. Charta Milonis dom. Noeriorum ann. 1218. in Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5188. fol. 235. v° : *Cum controversia verteretur inter me ex una parte et venerabilem patrem Willielmum Lingonensem episcopum ex altera, super familiam Petri de Moiseio; ita composuimus, quod nullum Avantagium haberem in dicta familia, nec episcopus similiter.*

* 5. **AVANTAGIUM**, Jus præcipuum seu prærogativa, quo quis inter partes primus beneficium accipit. Charta ann. 1257. in eod. Chartul. Lingon. fol. 216. v° : *Recognoverunt se vendidisse... duas aminas bladi de motura... de Avantagio percipiendas, antequam dicta motura cum dictis aliis dictorum molendinorum participibus dividatur. Alia Guillel. dom. Saloniens ann. 1281. ibid. fol. 19. r° : Item feedam xx. solidatarum terra, que sunt de Avantagio pro terris tradendis. Cujus ultimi loci vereor ne minus certa videatur interpretatio.*

* 6. **AVANTAGIUM**, Quod preter pretium, corollarii nomine, in empionibus pactionibus aliis conceditur; quo etiam sensu *Avantage* dixerunt nostri. Charta ann. 1276. in Lib. 2. nigro S. Vulfr. Abbavil. fol. 66. v° : *Recepit Bernardus Bordaxix. jornalia et dimidium, . . . et habuit xl. solidos Turon. de Avantagio, et debet refere dictam terram ad quatuor royes. Invent. Chart. reg. ann. 1482. fol. 202. v° : Litera Eustachii de Proiast et ejus uxoris, per quam fatentur recepisse a rege iij. lib. Paris. pro Avantagio escambii, per ipsos cum dicto dom. rege facti, de molendino de Capi, dicto d'Anrondel. In anno 1273. Chron. Bergom. ad ann. 1402. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 898 : Incantatae fuerant de me-*

dato dom. Johannis de Castilione bestiae bovine exxij. pro florenis ccc. cum Avantagio florenorum xx. Lit. remiss. ann. 1374. in Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 182 : Comme Hennequin de Tournay eust achate deux roz de draps pour certain pris et un lot de vin à boire;.... et le suppliant certaine quantité de saing, dont il y ot un autre lot de vin d'Avantage etc. Vide infra Aventagium 3.

* 7. AVANTAGIUM, Quod sponte et ex usu tantum exsolvitur, nostris quoque Avantage. Lit. remiss. ann. 1355. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 52 : Cum dicti expontentes pro Avantagio, quod habuerunt ad funus Johannis de Fontanis pellipariū, sicut ibidem est inter gentes operantes fieri consuetum, causa potandi insimul intrassent amicabiliter unam tabernam, etc. Alia ann. 1382. in Reg. 120. ch. 271 : Comme Burtheleme et Jehan Broissart son frere .... seussent alez boire en l'udite ville de Chimay, en l'oste ou taverne de Jehan le boulanger, en entention de boire l'Avantage, que les compagnons attendaient d'unes noces, qui estoient lors en icelle ville; en laquelle taverne ou hostel lesdix freres trouverent un appellé Thomas de Bar, chanoine de Molchain, accompagnez de pluseurs autres compagnons, qui buvaient ledit Avantage, si comme l'en disoit; en la compagnie desquelz icelz freres vouldrent boire dudit Avantage, dont ledit chanoine ot despit, etc. Ubi Avantage, idem prorsus sonat quod Courtoisie, in aliis Lit. ejusd. ann. ibid. ch. 279 : Lambelot entra en l'ostel d'un sien voisin, nommé Pierrot Billar, demourant audit Chanvre, lequel icelui jour avoit fiancée ou donnée par mariage sa fille à un homme de Farges, et demanda sa partie de la Courtoisie desdites fiançailles, ainsi comme au pais est de coutume. Vide infra in Cochetus 3.

* 8. AVANTAGIUM, Projectura, prominentia, Gall. Sallie, avance, olim Avantage. Liber niger 1. S. Vulfr. Abbavil. fol. 32. v° : Renerus Barbasust vj. denarios ad Natale de Avantagio domus sue, super bucam cellarii sui. Charta ann. 1391. in Reg. 141. Chartoph. reg. ch. 97 : Dessous les Avantages ou planches et combles d'icelles maisons. Hinc Avantagier, pro eo quod citra est positum, Gall. En deçà. Lit. remiss. ann. 1447. in Reg. 179. ch. 78 : A l'occasion de ce que auouons nos officiers... ont pris certains des habitans en la marche de Bretagne et Poictou, Avantugiere de Bretagne, et commune de Bretagne et de Poictou, etc. Vide supra Advantagium 2.

* AVANTATOR, Circulator, ostentator scilicet arcanorum et mirabilium, Muratorio ad cap. 433. Stat. Medioli. part. a. tom. 2. Antiq. Ital. med. sevi col. 845 : Avantatores corrigiale, pulvereæ, dantes gratiam S. Pauli, aut S. Apolloniae, aut predicatorum brevia pro fabribus, etc. Vide infra Avertator.

* AVANTARIUM, Species munitionis exterioris, qua sepius murus urbis a Gall. Avant, Ante, et Barrium, Domus muris inclusa in Provincia. Valatum, sive fossatum cum barbacana sive Avantariis cavatis, in Instrumento Massil. ann. 1494.

* Idem omnino esse videtur quod supra Anterrellatum. Vide in hac voce et Barrium.

* AVANTIA, Sanamus dagario filata, idem

et quibusdam pes leporis : sed alia est. Glossar. medic. Simonis Jauens. ex Cod. reg. 6959.

* AVANTSOLIERS, Vox ex Gallico Avant, Ante, et Solier, Solarium : est ergo quasi menianum excelsum et soli expositum. Index redditum Monasterii Corbeiensis e Cod. MS. ejusdem loci : In rectis vicis, qui de porta ad portam transeunt, si sunt fenestra, vel berthesca, vel Avant-soliers de novo partem suam habet; in aliis vicis qui orbis dicuntur, nichil habet, sed totum est Abbat. [* Vide Antesolarium.]

* AVANTURARE, Audere, Gall. s'Avanturer, oser, Edictum Philippi Regis Franc. de Duello ann. 1314. in Cod. MS. Consuetud. Tolos. fol. 3a : Pro bono communis Regni nostri suisset defensum generaliter... omnis modus guerrarum et gagiorum duelli, et ad hoc malefactores se Avanturaverint de faciendis homicidiis... ea propter quod, cum commiserint occulite et clam, ipsi non possunt convinci per testes.

* AVARAMENTUM, Consensus. Usatici Barcin. MSS. cap. 68 : Propterea sapienti principes ad tale donum omni tempore dede- runt Avaramentum.

* AVARCA, Calceamenti genus. Vide Abarca.

* AVARE, Vacare. Papias MS. Ecclesie Bituric. : Avans, Vacans.

* AVARIA, Facultates, bona. Pro Avariis colligere, hoc est, secundum uniuscun- jusque facultates et bona. Jacobi Auriæ Annal. Genuen. lib. 10. ad ann. 1285. apud Murat. tom. 6. col. 589 : Eodem etiam anno armata sunt in Janua pro Communis de pecunia pro Avariis collecta galeæ v. et unus gaionus. Occurrit iterum col. 592. Vide Averium.

* Avaria, apud Genuenses, non facultates seu bona appellantur, ut dictum est supra, quasi ab Averium deducenda sit haec vox; sed tributa seu contributiones, quæ Avariis seu dannis reparandis extraordinariis sumptibus providendis exiguntur, ut perspicuum est ex sequentibus. Pactum inter Reg. et Genuenses ann. 1396. in Reg. 151. Chartoph. reg. ch. 35 : Non imponet (rex) nec imponi faciet, per se vel per alios, aliquam collectam, datam seu Avariam realem, vel personalem seu mixtam. Annal. Genuens. ad ann. 1413. apud eundem. Murator. tom. 17. Script. Ital. col. 125 : Dicitur etiam quod honoribus et beneficiis ejus urbis gaudere Guelphi habent, secundum ipsarum personarum numerum, et illud quod in publicis solutionibus, quæ Avariæ dicuntur, expendunt. Stat. Genuens. lib. 4. cap. 93. pag. 144. v° : Statuimus et ordinamus, quod nemo possit esse sensarius,.... qui cum familia non habitaverit, et Avarias non supportaverit in civitate Januae annis decem ad minus.

* AVARIA, Jactas mercium qui navis levante causa fit simulque jactura computatio. Ital. Avaria, Gall. Avarie; a Gr. ἀφερεῖ, exoneratio, ut vult Brencman. in Hist. Pandect. Dissert. 1. de Rep. Amalph. pag. 19. [* Vox Avaria seu Havaria, Germ. Haferey, non a Greco deducenda est, ut vult Brencmannus, sed a Germ. Hafsen, Gall. Havre, Portus. ADEL.] Stat. Genuens. lib. 1. cap. 11 : Quotiescumque patronus, magister

seu prefectus navigi, aut alias ad quem de jures pectet, petierit fieri calculum de jactu seu Avaria contra mercatores seu dominos bonorum in navi oneratorum, seu contra assecutores (l. assecutores), magistratus calculatorum intelligent partes, examinari faciat testes, etc. Adde lib. 2. cap. 4. pag. 78. Sed et pro quovis damno extraordinariove sumptu interdum usurpat, ut in Stat. Massil. lib. 1. cap. 47. Consule Diction. Commer. voce Avaries.

* AVARITIA, Tributa seu contributio- nes quæ sub titulo Avarie exiguntur. Vide in hac voce. Pactum inter reg. Tunetan. et Pisanos ann. 1398. tom. 1. Cod. Ital. dipl. col. 1322 : Item quod mercatores Pisani non teneant nec debeant solvere pro eorum roba seu mercibus, ... tam pro senariis, quam pro quibuscumque aliis Avariis, etc.

* AVASTARIUM. Charta Frider. III. imper. ann. 1466. tom. 1. Cod. Ital. diplom. col. 1382 : Cum omnibus redditibus et intro- tibus... rivis, rugeriis, Avastariis, poleriis, molendinis, piscariis, etc. Ita quoque legendum videtur, pro Arastarium, in Charta ejusdem. imper. ann. 1451. ibid. tom. 3. col. 1815. Forte pro Abassarium, ab Ital. Abas- sare, Locus inferior, depreclusa. Sed hæc divinando.

* AUBANA, Ius dominorum in Aubanos seu advenas. Charta ann. 1266. ex Tabul. Auxit. : Teneant omnes Aubanas ad illam mensuram, in qua modo tenent. Aubanie, in Charta ann. 1270. ex Chartul. Latiniac. fol. 124 : Erant in possessione, cum aliquis extraneus veniebat ad commorandum in dicta villa, quod vulgariter appellatur Aubanie vel essonie, ipse efficiebatur de dominio ipsorum. Charta Guilel. comit. Hannon. ann. 1328. ex Cod. reg. 10196. 2. 2. fol. 64. v° : Comme on nous eust donne à entendre que nos eussions droit en le tierce partie des biens des canoines et des capellains perpétuels de l'église de Songnies, qui estoient et sont neit dou royaume de France, pour cause d'Aubanai, etc. Vide infra Aubena 2.

AUBANI, [Extranei, Alienigenæ. Privilegium Philippi Franc. Regis pro Monast. S. Quintini in Insula, in Tabulario ejusdem loci pag. 60 : Bona mobilia et immobilia in districtu praedicto bastardorum, expavorum, extraneorum seu Aubanorum quæ ad casum extraherent pertinent.] Vide Albani.

* AUBANNUS pro Auvannus, Umbra- culum ligneum projectum, quod fenestra vel officina appenditur, Gall. Auvent. Consuet. Perpin. MSS. cap. 42 : Item quilibet potest projicere Aubannum suum sive porticum supra vias, usque tantum ad tertiam partem viarum. Vide Auvanna.

* AURELLUS, f. Alnus, Gall. Aune. Charta Joannæ comit. Fland. et Hannon. ann. 1234. ex Tabul. abb. de Laude : Praedicta scilicet ab Aubello de Basinghen, usque ad molendinum de Chaisnoit. Vide Albellus.

* 1. AUBENA, Extraneus, advena, Gall. Aubain. Edictum Philippi IV. Franc. Regis apud D. De Lauriere tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 338. et 339 : Quod nos simus in bona sainsa percipiendi et habendi bona talium ba- stardorum et Aubenarum decedentium in

terris predictis. Ibidem non semel occurrit. Vide Albani.

* 2. **AUBENA**, Quidquid ex caduco aliqui obvenit, maxime ex alienigenis et extraneis, Gall. *Aubaine*. Charta Phil. Pulcri ann. 1312. in Reg. 48. Chartoph. reg. ch. 49 : *Omnis estraeria extranea sicut de esturijono, de thesauro invento,.... ad jus et superioritatem regalem spectantibus, nobis perpetuo remanebunt, alia quacumque estraeria, espava et Aubena dictae communiae (Pissiaci) remansuris.*

* **AUBENAGIUM**, Idem quod *Albanagium*, Jus in bona decedentium peregrinorum, sive ut loquitur Cassiodorus lib. 9. variarum Epist. 14 : *Jus est fisci, vel domini cui obveniunt bona peregrinorum et advenarum, Jus peregrinitatis. Peregrinorum substantia fisci nomine aduci titulo vindicatur*. Gall. *Aubaine et Aubenage*. Arestum Parlementi Paris. ann. 1331. pro Monasterio Bonæ-Vallis ex ipsius Monast. Archivo : *Licet essent et fuissent per tempus sufficiens in possessione... habend Aubenagia et bona bastardorum. Vide Albani.*

* Compt. MS. ann. 1325 : *De Jehan Tupin de la paroisse de Cangi, qui devoit à Mons. le conte de Blois, pour cause des arrérages de trois années d'un arpent de vigne,... avenu à Mons. pour cause d'Aubenage des meseaux, qui jà pieça furent arz, lx. solz.*

* **AUBENIA**, Locus alnis vel populis consitus, Gall. *Aunaie*. Charta Joan. ducis Bitur. pro. fundat. S. Capel. Bitur. ann. 1405. ex Bibl. reg : *Una cum hoc medietatem pressorii, cubarum, platearum, reddituum,... Aubeniarum, etc. Alia Phil. V. ann. 1377. pro monast. Pissiaci in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 92 : Item super unam peciam terre juxta Aubenyas,... duodecim denarios. Vide Albania et supra Alberia.*

* **AUBERGARIUS**, *Halsbergarum seu locarum faber*. Tit. cap. 37. lib. 2. stat. Massil. : *De pictoribus armorum et Aubergariis et aurifabris. Vide Halsberga.*

AUBERGOTUM, [Minor lorica] Vide *Halsberga*.

* **AUBERJIA**, Ita legendum pro *Auberium*, quod mox sequitur. Idem videtur quod *Aubenia*. Locus est in *Herbarium*, ubi non placet conjectura *Cangii*.

* **AUBERIUM**, Locus ubi crescent herbe. Vide *Herbarium*.

* **AUBIGEI**, a Gall. *Aubigeois, Albigenes*. Vide in hac voce. Scacar. Paschæ apud Fales. ann. 1210. ex Cod. reg. 4651 : *Episcopus non potest tenere placitum de desessina,... quando aliquis est in peregrinatione de Aubigeis, cum super hoc recognitio fuerit in curia regis.*

* **AUBOR**, a Gall. *Aubour, Alburnum*. Chartar. Norman. ex Cod. reg. 4653. A. fol. 82 : *Julianus arcarius.... habet pro 10. sagittis et Arcum de Aubore cum chorda, etc. Hinc Auboraige dici videtur præstatio, quæ propter alburnum capiendum exsolvatur. Tabul. capituli Cabilou. pag. 269 : Item vicedorinus les Auboraiges habebit. Vide Arclus 2.*

* **AUBRA**, Mensuræ species. Charta Henr. reg. Angl. ann. 1063. ex Tabul. S. Juliani Turon. : *Redentes ei xv. Aubras salis, et de duabus asinis, de teloneo unum denarium.*

* **AUBREMA**, Morbus capitis. Translatio S. Athanasii Episcopi tom. 4. Julii pag. 87 : *Alius quidam juvenis Leo nomine, gravi infirmitate capitis affiebat, que Aubrema dicitur; nam solutus ab omni vigore salutis, ut amens incedebat.*

* Vox procul dubio corrupta, ut monet vir erudit. D. Falconet, a Graeco βρέμα, Latinis etiam medicis *Bregma*, sinciput.

1. **AUCA**, *Anser, Occitanus Auc, Auco, Aqueto, Italus, Occa, nostris, Oye*. Gloss. Sax. *Ælfri* : *Auca : g o s*. Gloss. Arabico-Lat. *Auca, Anser*. Ita etiam Ugutio. Gloss. Graeco-Lat. χν, *Auca, Anser*. Ex χν vero formatum *Auca*, vel *Oca*, quidam putant. [* Confer Diezii Grammat. Ling. Roman. vol. 1. pag. 25.] Capitulare de Villis cap. 6a : *Quid de pullis et ovis, vel unseries, id est, Aucis, etc. Adde cap. 18. Lex Alaman. tit. 99. § 20 : Accipiter, qui Aucam mordet. Marculfus lib. 1. form. II : Aucas tantas, sasianos tantos, etc. Willelm. Malmesb. lib. 5. Hist. pag. 159 : *Causam ferunt morbi augmentati, quod ea die allium cum Aucca presumpserit. Infra : Similes pennis Aucarum.* [* Vox pluries obvia in Polypt. Irminonis. Vide doctiss. Edit. Indicem.]*

AUCAM, pro ave femina usurpat Speculum Saxon. lib. 3. art. 51. § 1 : *Auca ova ponens et gallina tribus nummis persolventur*. Burchard. lib. 19 : *Pullos auncarum, pavonum, pullos gallinarum*. Occurrit præterea apud Bedam in Vita S. Cuthberti Episcopi n. 54, apud Felicem Gyrensem in Vita S. Guthlacii n. 25. Edit. Bolland. Leonem Ostiensem lib. 1. cap. 30. Ignotum Casinensem. cap. 12. [* ap. Pertz. Monum. vol. 5. pag. 226.] Silvestrum Giraldum in Topograph. Hibernæ dist. 1. cap. 11. 18. in Traditionibus Fuldensibus lib. 2. trad. 236. in Legibus Burgorum Scoticor. cap. 50. in Regula S. Gilberti de Sempringham. pag. 768. in Vitis Abbat. S. Albani pag. 84. in Chronico Andrensi pag. 628. [* Thietmar. Chron. lib. 4. cap. 17 : *Natus est infans, dimidius homo, posterioribus Auce similius, etc.*] Idem lib. 6. cap. 49 : *Nati autem sunt in hiis diebus duo fratres cum dentibus in ore similes Auce, quorum alter dextri dimidium brachii, sicut alia Auce habebat, etc.*

AUCARIUS, in Glossario *Ælfri*, g o s. ha s u c, id est, accipiter, Falco, nempe is, qui *aucas* venatur. Nostri *Aucarios*, seu *Oyers*, vocabant, quos hodie *Cuisiniers*, vel *Traiteurs*, ut constat ex Statutis MSS. Artificum Parisiensium tom. 1. fol. 190.

AUCIPASTA, *Auca domi pasta*. Pasta enim generatim vocabant aves domesticas, seu quæ domi pascebantur. Glossæ Isidori : *Atilis, Pasta, ab aliendo. Vetus Scholiastes Juvenalis ad Sat. 5 : Atilis et Flavi : Pasta vel aperula. Volentia nutrita, apud Cælum Aurelianum Siccensem lib. 4. Tardarum passionum cap. 3. Anser atilis, in Fragmento Petroniano de Cœna Trimalcionis. Capitulare de villis cap. 28 : Ut Aucas pastas et pullos pastos ad opus nostrum... sufficienter habeant. Charta Caroli Calvi ann. 862. pro Monasterio S. Dionysii apud Doubletum : *Una cum censi, qui in volatilibus, de molendinis, et cambis debet exire, cum pullis pastis et Aupastis, (aucipastiis) sicut a longo tempore mos fuit. Chronicum Fontanelense cap. 16 : Ad Nativitatem Domini Aucipastas**

4. *pullipastas* 12. *pullos* 9. etc. Occurrit ibi pluries. Vide *Pullipasta*. [* Irminon. Polypt. Breve 1. cap. 40. pag. 5.]

* **AUCCA**, Proventus Monasterii Centu-lensis inter Acta S. Benedict. sec. 4. part. 1. pag. 104 : *Molendino quatuor unde redditur annona permixta sexcenti modii, porcos octo, Auccas duodecim.*

AUGA, non semel in Tabulario S. Remigii Reniensis. Vide in *Augtiones*.

OCA, in Vita S. Winwaloei Abbat. no 6. *Anser*, in alia Vita ejusdem Sancti dicitur n° 13.

OCCA, Joan. de Janua : *Anser est quadam avis, quæ dicitur Occa.*

OCHA, Notitia S. Albini Andegavens. apud Gallandum lib. de Franco alodio pag. 296 : *Frisingam, porcellos, et Ochas, et gallinas, et ova, etc.*

AUCA, interdom pro qualibet avi sumitur. Gloss. Lat. Graec. : *Auca, πτερον*.

AUCELLUS, perinde qualibet avis dicitur in eodem Gloss. Lat. Gr. *Aucellus, πτερον*. Nam recte observant viri docti πτερον appellare Graecos Scriptores πτερον τὰ πτερῶν, quasvis aviculas : quomodo Itali quamlibet avem *Uccello* vocant, et *Uccellare*, pro *aucupari* usurpant, quasi hoc esset *Aucas* capere. Neque aliunde petendum vocis nostratis *Oyseau* etymon constat. Lex Salica tit. 7. § 7 : *Si quis Aucellum de trappa furaverit. Ita quidam Codic. MSS. uti monet Lindenbrogius, ubi Editi præseruat : Si quis turtarem, etc. [Hinc*

AUCELLO, dictus quivis ex avium volatu, vel inspectione ariolus. *Anonymous de Gestis Mansfredi et Conradi Regum apud Murat. tom. 8. col. 597 : Venient augures, adstant astrologi, adsunt Aucelli, currunt asrupices, divina festinant, ac veluti qui sua dicta, ut voluntibus applaudant dominis, et dissimulatibus adulentur, soliti sunt subnare mendaciis, certam spem Regi de prosperis successibus pollicantur.*

AUCELLATORIS, iidem, qui *Accipitarii*, in Capitulari de Villis cap. 42.

AUCELLATIO, *Aucupium*, Gall. *Oisellerie*. Concilium Parisiense ann. 1312. part. 4. cap. 4 : *Prohibemus etiam ne venatione silvatica, sive aucupio, vel Aucellatione in propriis personis utantur.*

AUCELLA, Gloss. Lat. MS. Regium sign. 1013. et Isidori : *Aucella, ortigometra, matrix coturnicuum. Apuleius lib. 9. Metamorph. : O bona Aucella, et satis facunda, que multo jam tempore quotidianis nos pastibus saginasti. Apicius lib. 5. cap. 3 : Estia minuta facies quadrata, et coques simul turdos, vel Aucellas, vel de pullo conciso, etc. Infra : Pisum coquæ et cerebellæ, vel Aucelles vel turdos a pectore exossatas, etc. Adde lib. 4. cap. 5. lib. 8. cap. 7. Perperam Humelbergius *Avicellas* reponit.*

AUCULA, ein klein genslin, in Gemma Gemmarum.

Porro nostri non modo suum Oye, inde hauserunt pro ansere, sed et olim Oe dicebant Le Roman de Garin :

Grues et Gentes, et Oes, et Poucins. Atque inde nomen mansit plateæ Parisiis. quam vulgo la rue aux Ours dicunt, pro la rue aux Oues, uti appellari in veteri Charta S. Martini de Campis observatum a Duche-nio in Adversariis MSS.

* **Aoue**, in Charta ann. 1308. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 552. col. 2 : Derechef une Aoue prisée douze deniers. Ita etiam legendum paulo supra pro *Aoire*. Huē, in Lit. ann. 1330. tom. 2. Ordinat. reg. Franc. pag. 50. Ludi ad *Aucam* meminit Bareleta serm. in Domin. 4. Adventus : Si voluerit ludere.... ad *Aucam*, habeo taxilos.

* 2. **AUCA**, Terræ portio arabilis, fossis vel sèpibus undique clausa, idem quod *Oca*. 1. Vide in hac voce. Charta Guidonis episc. Catal. in Chartul. Monast. in Argona fol. 7. r° : Dedit Monasteriensi ecclesiæ (mediatatem totius tenementi de Buleimunt) in elemosinam et perpetuam possessionem,... præter *Aucam* unam juxta Nigrum locum. Unde diminut. *Gall. *Aucquette*, in Reg. Corb. 13. sign. *Habacuc* ad ann. 1512 fol. 135. v° : A esté baillié et livré à Colin Cappart laboureur, demeurant à *Cherisy*, les terres présentement en riés et non valeur cy après déclarées. C'est assavoir une petite *Aucquette*, séant audit *Cherisy*. Rursus ad ann. 1515. fol. 263 : A esté baillié à Jehan Coppin, demeurant à *Vers*, une *Aucquette* ou couture, séant audit lieu de *Vers*. Vide mox *Aucencia*.

* **AUCARIUM**, Lacus, sic dictus, quod aucte lacu delectentur. Suppl. ad Vitam S. Bonifacii Mart. tom. 1. Junii pag. 376. et 477 : Tunc supradictus frater *Ritanc* sciens locum propter ædificium, quod nominatur vulgarice *Aucarium domus*, ubi sibi numquam pisces derant, illuc propere præcepto obediens, ad lacum accurrit.

* 1. **AUCARIUS**, *Aucarum* seu anserum custos. Charta ann. 1288. in Tabul. archiep. Auxit. : Quod dominus abbas et canonici, pro se ipsi et successoribus, a predictis hominibus habeant suum *Aucarium* et porcinerum communes ad custodiendum oves, porcos et aucas. *Haucarius*, in alio ejusdem Chartæ exscripto.

* 2. **AUCARIUS**, in Legibus Hungaricis, Perjurus, Hungar. *Ludas*.

* **AUCATA**, Anser femina junior. Comput. ann. 1399. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 152. col. 2 : Pro viij. *Aucatis* emptis pro cana dominorum, facta in domo Johannis Audeberti, xxv. grossos, v. denariis Turonenses. Vide *Auca* 1.

* 1. **AUCENTIA**, Modus agri. Lib. p. tent. S. Germ. Prat. vii : *Idus Julii. Anniversarium Petri Picardi de xl. sol. sitis super una Auentia prati, jucta molendinum de Villanova*. Vide supra *Auca* 2.

* 2. **AUCENTIA**. Charta ann. 1281. ex Tabul. Carnot. : Renunciantes per dictam fidelitationem exceptioni doli mali,.... et constitutione di duobus reis et *Auentiae* præsenti,

* **AUCERE**, Acuere, Gall. *Aiguiser*, quomo^d etiam forte legendum est. Vide supra *Aumentare* et *Agusare*. Charta ann. 1288. ex Tabul. archiepisc. Auxit. : Quilibet habitator loci de *Sassano* possit adire quemcumque fabrum voluerit ad *Aucendum* vomerem suum, et alia opera ferrea facienda.

* **AUCERIA**. Vide supra *Anceria* 2.

* **AUCES**, cum, Gallice, *Velle*, in Glossar. Lat. Gall. ann. 1348. ex Cod. reg. 4120.

* **AUCHESUS**, Situs, positus. Charta

ann. 1276. ex Tabul. archiep. Auxit. : Dedit pro se et suis dicto ordini pro una conchata terra, *Auchesa apud bastidam Valentia*.

* **AUCIARE**, Elevare, extollere, Gall. Exhausser. Charta ann. 1328. ex Tabul. Massil. : Item quod turris juxta portale portæ *Gallicæ* dupletur,.... et *Aucietur de tribus canis*. *Auxir*, pro Augmenter, augere, in Lit. ann. 1350. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 585. art. 1 : Pour garder nostre honneur, nostre profit, et *Auxir* leur honneur et profit, etc. Vide supra *Auciare*.

* **AUCINGA**, Modis agri. Charta Chrodegangii Metensis Episcopi apud Meurissium Hist. Episc. Metensium pag. 168 : Unusquisque (mansus) xii. *Aucingas* habet inter arabilem terram et vineas. Vide *Andecinga*.

* **AUCIPES**, pro *Aucupes*, in Charta ann. 1321. ex schedis Præs. de *Mazaugues* : Quod piscatores, vel *Aucipes*, seu illi qui capiunt aves, possint et debeant intrare et exire per *robinam de Fornello*. Sic et

* **AUCIPITIUM**, pro *Aucupium*, in Stat. Georg. Nevill archiep. Eborac. ann. 1466. apud Labb. : Persolvant decimam.... warennarum, *Aucipiti*,.... *curtilagiorum*, etc. Vide *Acupitium*.

* **AUCIRE**, Occidere, unde vetus Gall. *Occire*. Charta Alboyni Anglor. Regis pro reparatione Ecclesiæ S. Petri in Comitatu Ruthenensi, ann. 1028. inter Instrum. tom. 1. Gall. Christ. pag. 49. col. 2 : De ista hora in antea, nos in illa Ecclesia, qui supra scriptum est, de *Sancto Petro Apostolo*; nec in cimiterio, nec in illas mansiones, que per manu *Alboyno*, nec per *Monachos de illo loco factas* erunt, vel acaptadas fuerint, nec in marcado homines nec feminas non *Aucirent*, nec membra illorum nolunt tollere; nec pro redemptione non distingrent sine gradu *Aboyno*, aut *Monachos de isto loco nostro* scientie. Coniicit eruditissimus vir *Domnus Dion. Sammarthanus* in Gloss. ad calcem hujus voluminis ed to, pro auctionarentur, *Aucirent* dictum fuisse; verum ex sequentibus patet *Jus sibi gladii fundatorem reservare*, prohibereque ne quis homo vel femina pro quovis delicto in mercato occidatur, mutiletur, etc. Confirmatur ex ejusdem operis Glossario ad calcem tom. 2. in quo hæc leguntur : *Aveirent pro occiderent*. In pago *Fuzensis* vulgo dicitur *Aucire pro occidere*. Ubi scriptum, sed perperam aveire.

* **AUCULATOR**, ὑπάρχων, Accensus, Mistris publicis, in Supplemento Antiquarii. * Ita et in Gloss. Lat. Gr. Philox. sed legendum prorsus est *Anculator* vel *Anculator*, a veteri verbo *Anculare*, Ministrare. Vide *Anculas*, Lexic. Martin. in *Anclo*, et eruditus Præs. Bouhier disquisitionem in marmora Græca D. Le Bret pag. 43.

* **AUCMENTARE**, pro *Augmentare*, Augere, amplificare. Inquisit. ann. 1268. ex schedis Præs. de *Mazaugues* : Item dixit quod dominus Bermonodus de *Lauda* fuit condemnatus per curiam *Arelatensem*, qui *Aumentaverat* seu *Aumentari* fecerat corsorium de *Ginaurac*.

* **AUCO**, Anser. Comput ann. 1364. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 245. col. 1 : Solvi pro pullis et *Aconibus missis et præsentatis ex parte dominorum magistro Raymondo de Remolinis consuli*. Occurrit rursum ibid. pag. 254. col. 2 : Pro quatuor

Aucous, xij. grossos, in alio Comput. ann. 1383. ibid. tom. 3. pag. 53. col. 1. Vide *Auca* 1.

* **AUCONES**, Incantatores vel vicini, in Glossis Isidori, ubi legendum divini. *Aucones* enim intelligit, qui per *aucurum* seu avium volatum divinant, et ariolantur. [* *Ancones* minus recte in Lexic. Martinii.]

* **AUCTARE**, Constringere, in Glossis Isid. ubi videtur leg. *anctare*, ab angere. [Melius in excerptis *Arctare*.]

* **AUCTENTICARE**, Confirmare, authenticum declarare, autoritate roborare. Charta Henrici I. Lothar. ducis ann. 1205. in Suppl. ad Miræum pag. 76. col. 2 : *Præsens scriptum sigillorum nostrorum appositione confirmavimus et Auctenticavimus*. Stat. civit. Astæ cap. 58. pag. 52 : *Quare dictum instrumentum Auctenticari, vel in formam publicam redigi non debeat*. Vide in *Authenticus*.

* **AUCTENTUM**. Vita S. Adalberti Episcopi Pragensis cap. 34. apud Canisium tom. 5. Antiq. lœt. ubi de visione quadam lecti, sericis ornamenti amicti : *Sursum vero in capite (lecti) erat aureis litteris scriptum : Munus hoc Auctentum filia sponsatur. Cujus visionis ordinem cum aliquibus narrando exponeret : Vide, inquit illi, quia Christo secundante, Martyr eris futurus. Surius habet hoc loco : Munus hoc donat tibi filia Regis*.

** **AUCTINARE**, weinen, schreien, in Vocab. Lat. Germ. ann. 1477. ADEL.

1. **ACTIONARII**. Gloss. Lat. MS. Regium Cod. 1013 : *Auctio, publica venditio. Auctionarius, qui emit. Gloss. Isid. : Auctionarius, qui pluris emit. Ugutio et Joannes de Janua : Auctionarius, mercator, qui res suas auget, et proprie dicitur ille, qui hic vel illie res parvas et veteres, et tritæ, et ruptas emit, ut postea carius vendat. Gloss. Lat. MS. Thuanum : Auctionarius, Regratiens. Gloss. Græc. Lat. πράτη, venditor, auctor. Britannicus ad Sat. 7. Juvenalis observat, auctionem dici ipsam venditionem, que publice fit, ab augendo, quod rerum pretia augeantur ab emptoribus, seu venditoribus. Auctionarii publici. Gregorius Magn. lib. 1. Epist. 42 : *Priusquam labores suos venundare valeant compelluntur tributa persolvere, que dum de suo unde dare non habent, ab Auctionariis publicis mutuo accipiunt, et gravia commodi pro eodem beneficio accipiunt. Charta Ludovici Pii Imperat. in Tabulario Monast. S. Mauri Fossat. pag. 8. inscribitur, omnibus Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus, Vicariis, Centenariis, Telonartis, Auctionariis, vel omnibus rem publicam administrantibus*.*

* 2. **ACTIONARII**, Diversa notione apud Guillelmum Gemmetic. cap. 7. fol. 236 : *Immissis ergo Auctionariis eum (locum Gemmeticensem) a ramis et sentibus purgavit*.

* Agentes, procuratores interpretatur. D. Bouquet in Glossar. ad calcem tom. 8. Collect. Histor. Franc. Mallem ego operarios, homines conductitiae operæ intelligere.

* **AUCTIONATOR**, [Mercator, Gall. Marchand.] In Gloss. Lat. MS. Regio : Qui auctionem facit. S. Hilarius Arelat. in Orat. de S. Honorato : *Diripitur itaque vario misericordiarum opere vexata, adhuc tamen larga*

substantia, et aequaliter ad patrimonium propinquus atque extraneus Auctiorator admittitur. S. Ambrosius lib. de Nabuthe Jesraelita pag. 571 : *Hoc solum dives facunditas ad aerumnam. Quem offeram? quem fragmenti Auctiorator adspiciet? Primogenitum offeram? sed primus me patrem vocavit.*

¶ **AUCTIR.** pro *Auctor*, Sponsor. Charta Chlodovei III. Regis Franc. anno. 692. apud Felibian. in Hist. S. Dionysii par. xiiij : *Et Auctir contra quilibet exinde aderat, et in antea adesse disponebat.* Vide *Autre*.

¶ **AUCTOR.** apud Latinos Scriptores et JC. dicitur dominus rei, vel venditor, qui rem vendit, dominiumque illius habere se profitet, probatque. Unde apud Ciceronem *malus auctor audiebat*, qui *Auctoritatem*, quam in re habere se contendebat, probare non poterat. Et *auctoritatem defugere* dicebatur is, qui nollebat se auctorem profiteri, ut contra, qui auctorem se promiserat, auctoritati obnoxius erat. Denique *auctorem suum laudare* dicebatur emptor, qui nominabat dominum suum, a quo emisset, si res empta in eo esset, ut evinceretur. Hæc præmittenda fuerunt, ut eamdem vim ac notio nem habuisse id vocabuli posterioribus ac infimis seculis tandem constaret. Marcus lib. 1. form. 36 : *Si aliquis per quolibet ingeniunum eam inquietare voluerit, licentiam habet in vice Auctorum suorum ipse vel ad vocatus suus eorum causas adsumere.* Charta Austindi Burdigalensis Archiepiscopi apud Marcam in Hist. Bemebarn. lib. 4. cap. 7 : *Post hæc Bernardus Comes, ut solet fieri in talibus, et ut mos regionis illius, illius fundi empti Auctorem a me expetere caput, quem preste habens sibi obtuli, qui nihil habens quod diceret, tacuit.* Charta Gaufridi Comitis Ruscinonensis ann. 1167 : *Si aliquis homo sive sit Miles, sive rusticus... praedictam aquam tibi vellet auferre, ... nos promittimus per stipulationem, quod erimus Auctores tui atque fideles adjutores, etc.* Ita accipitur in Edicto Theoderici Regis cap. 12. in Lege Wisigoth. lib. 2. tit. 2. § 1. in Lege Ripuar. tit. 57. § 2. 6. 7. tit. 65. § 2. in Capit. Caroli {Mag. lib. 3. cap. 43. [** Capit. II ann. 803. ult.] in Charta Theoderici Regis apud Doubletum in Hist. Sandionysiana pag. 687. in Leg. Rotharis Regis Longob. tit. 93. § 2. [** 234.] etc. [** Conf. Haltausii Glossar. German. col. 707. voce *Geware*.]

¶ *Quin genuinam vocis *Auctor* rationem assignet hic Camgius, nullus dubito; verum debitarum an ascribendum *Auctor*, an potius *Autor* vel *Author*. Ratio est, quod *Auctor* ab Augere melius emtori conveniat, quam venditori; *Autor* vero vel *Author* ab antiqua voce Gallicana, qua *Dominus* significaretur posset derivari. Vox *Dominus* venditori belle congruit, et Britomes-Anglici, quorum lingue antiquitas omnibus nota est, pro domino, hero vel magistro dicunt *Athaw*, alii *Aremorici Austrou*.*

Autoris dicti præterea qui vel generis vel opum, et honorum parentes alii fuero. Vide Sirmond. ad Sidon. in Paneg. Majoriani vers. 354.

¶ **SECUNDUS AUCTOR.** Fidejussor, sponsor. θεωρώτης in Gloss. Græc. Lat. Alibi : πρόπτερος, *Secundus Auctor*; quia nimurum ipse qui vendit, primus auctor est, fidejus-

sor vero *Secundus Auctor*, qui suo periculo affirmat, illum bonum esse auctorem: nam *Auctor* propriè est venditor. Vide leg. 4. D. de Eviction. et Casaubonum ad Theophrasti Characteres pag. 252. et ad Hist. Aug. pag. 236.

Auctor DOMINICUS, in Lege Longob. lib. 2. tit. 52. § 17. [** Ludov. P. 38.] *Auctor Ecclesiæ*, in forma. 16. [i] *Auctor villa* apud Murat. tom. 1. part. 2. pag. 133. col. 2. C. in legibus Ludovici Imperator. Sed in locis locum *actor*. [** Ita est ap. Murat.]

Auctoris, Magistri, professores in lege un. C. de Studiis liber. urbis Romæ.

* 2. **AUCTOR**, Christus Dominus nude dicitur, in Charta ann. 1038. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. xvi col. 177 : *Quisquis in sanctis ac venerabilibus locis ex suis aliiquid contulerit rebus, juxta Auctoris vocem, in hoc seculo centuplum accipiet, insuper, quod nichil est, vitam possidebit aeternam.* Eadem rursum occurunt in Ch. ann. 1061. ibid. col. 1089. Verum antiquiore esse hanc formulam observat ideam Muratorius, ex Charta nempe ann. 872. tom. 5. earumq. Antiq. col. 628. ubi quod de elemosyna in pauperes dictum fuerat, ad donationes ecclesiæ factas detorsum fuisse monet.

* 3. **AUCTOR.** Judex, magistratus publicus. Placit. ann. 927. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 19. col. 2 : *Ut Auctor vel defensator Fredeloni de castro Andusieense in ejus presentia facinus plancturam.... Sed precamur vos, domine Fredelo, actor vel defensator, cum judices vestros vel ceteraque personas possessio nostra per hanc occasionem non rumpat.... Unde laudamus te, vir laudabilis, defensor Fredelo, nec non et vos honorati, que curas publicas agitis assidue, ut istam plancturam firmore faciatis.*

¶ 1. **AUCTORABILIS.** Fide digua, Miracula S. Godehardi Episc. tom. 1. Maii pag. 526 : *Nam fuere in civitate nostra tunc temporis quidam viri Auctorabiles de Corbeia, ipsius melioris comprovinciales, qui eum cognoverunt, et verissime eam mutam filiumque ejus lumine privatum longo tempore suisque munitaverunt. Eadem vox pluries repetitur ibidem. Monachai Patavini Chron. lib. 3. ad ann. 1260. apud Murat. tom. 8. col. 713 : Maxime cum iste modus parentitiae inauditus non fuisset a Summo Pontifice institutus.... nec alicuius predicatoris vel Auctorabiliti personæ industria vel facundia persuaserunt.*

* 2. **AUCTORABILIS.** Approbat, approbativus, auctoritate legitimam munitus. Capital. Caroli Calvi ann. 869. cap. 13 : *Epi scopi privilegia Romane sedis et regum precepta ecclesis suis confirmata vigili solertia custodian, ut exinde Auctorabili furnitate tueantur. Auctorisi, nostris olim, pro Probatibus, nunc dicimus, Qui a l'approbation. Lit. remiss. ann. 1455. in Reg. 183. Charoph. reg. ch. 49 : Comme le supplicant a été sergeant de masse de la ville d'Arras.... par l'espace de 1. ans, durant lequel temps a été homme bien Auctorisé des gouverneurs et gons de la justice d'Arras, etc. Aliud vero sonat Auctorisi, rebus nimurum sibi necessariis instructus, in Lit. remiss. ann. 1411. ex Reg. 166. ch. 48 : *Le supplicant demourant ainsi audit lieu bien Auctorisé et amesnagie**

de chevaux, bestiaux, etc. Vide infra Auctorabilis.

¶ 1. **AUCTORABILITER**, ut *Auctoriliter*, perite. Vita S. Wiboradæ Virg. et Mart. tom. 1. Maii pag. 296. E : *Cum quo statim ita Auctorabiliter ipsa psallere caput, ut in scientia eorum qua inibi cantabantur, nequam inferior esse videretur Sacerdote.*

* 2. **AUCTORABILITER**, Cum auctoritate. Adventii episc. Mett. epist. ad Nicol. L PP. ann. 867. tom. 7. Collect. Hist. Franc. pag. 594 : *Eadem vestra Sanctitatis epistolam et excommunicationis tenorem, ut ostendere et manifestare studeremus, Auctorabiliter præcepistis.* Vide infra Auctoritatice.

¶ **AUCTORALIS**, Auctoritate prædictus. Translatio S. Augustini tom. 6. Maii pag. 413 : *Adest venerabilis Pontifex Ecclesie Rossensis Gundulfus, qui tunc Archipresulus defuncti Auctorati vice pollebat.*

¶ **AUCTORALIS**, Excommunicatio, in Chron. Farfensi apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 628 : *Tandem vix quasi compunctus, et hominum clamoribus coactus, hanc fecit constitutionem cum anathemate Auctoratique Excommunicatione pro novi in monte hoc Monasteri constructione.*

AUCTORALITER, Perite. Hartmannus in Vita S. Wiboradæ : *Decantare caput tam efficaciter et Auctoriliter, ut non in ordine versuum vel in proprietate sermonum... Scientia inferior videretur. Ubi Hepidanius Auctorabiliter habet, [ut mox relatum est.]*

¶ 1. **AUCTORAMENTUM**, *αὐθεντία*, in Glossis, consensus Domini, vel uxoris, aut liberorum in verdictinibus. Tabular. Vindocinense Charta 283. que est Burcharidi III. Comitis Vindocinensis ann. 1075 : *Quas (nundinas) Guido Comes ejus predecessor auctorizaverat. Radulfus quoque Vicecomes, ad quem maxime hac licentia pertinebat, acceptis 60. sol. perpetuo eas fieri et haberri concessit, qua de re proprio manu posuit jam dictus Comes Auctoramentum super altare.* Charta 290 : *Data Agneti uxori uncia auri pro Auctoramento.* Charta 314 : *Uxor ejus Helvisa habuit 4. sol. pro Auctoramento, eo quod terra eadem de ipsiusmet dederetur esse patrimonio. ann. 1079.* Vide in voce *Casamentum*, et *Auctorizare*.

¶ 2. **AUCTORAMENTUM**, Auctoritus, Eralndus in Vita S. Bernardi lib. 2. cap. 7 : *Et prius instruто Petro et multarum permissionum Auctoramenti accesso, de cause sue rationibus eloqui jubet.*

¶ 3. **AUCTORAMENTUM**, *διάβασις*, in Glossis Lat. Græc. Quod *obsonium* scilicet precepit, qui se suamque alicui vendit operam, ut erant gladiatores, quorum merces auctoramenti vocabulo solebat designari. Vide Lipsium Saturnal. 5. et Diarium Trevolitanum annis Maii ann. 1715. pag. 750. Hanc, si bene coniecto, gladiatores alicrumve servorum mercedem indicare voluit Glossator Isidorianus, cum dixit licet impetrare prorsus : *Auctoramentum, ipsa res vocans venditionis.*

¶ 4. **AUCTORARE**, Se in servum acceptio pretio dare, vel se ad hadrum gladiatores pretio addicere. Gloss. Lat. Gr. *Auctoratus*, αὐθεντητος si δύλων ἀντων βαλλων, και προφέχον. Posteriori significacione usurpatur hoc vox in Leg. a. Cod. Th. de Gladiat. (15. 1.)

[** *Gloss. Lat. Gr.* : *Aucturo, παράστω τις πονηράς τον.*]

¶ 2. AUCTORARE, Ratum habere, authenticum declarare. Praeceptum Choldovei I. Regis Franc. ann. 496. inter Instrum. tom. 3. novæ Gall. Christ. col. 126. [** Brequin. num. 2. ann. 497.] : *Et ut hoc præceptum firmius habeatur... manus nostræ signaculo subter illud decreverimus roborare, ac signo crucis quo sacramen Autoravimus.*

* 3. **AUCTORARE**, Dicitur de eo, qui rei alicujus suasor et auctor est. Acta ad Conc. Pisan. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 429 : *Anno 1378. papa Urbano apud Neapolim residente,... octo de cardinalibus, quos ipse creaverat conspiraverunt contra eum, Auctorante cardinale Aretino.*

* * **AUCTORATICUM**, αὐτοτύπων, in Gloss. Lat. Gr.

¶ 1. AUCTORATIO, Venditio. Nam sub auctoratione sunt gladiatores qui se vendunt. Sic *Glossar. Isid. ad quod Grævius* : *Auctoratio videtur proprie dici venditio hominum, ut auctio rerum. Hinc Horatio lib. 11. Sat. 7. Auctoratus Gladiator, ubi vide veterem interpretationem. Vide Auctorare, 1.*

¶ 2. AUCTORATUS, Clericus, id est, publicus Notarius. Hierat. Juris. Pontif. pag. 181 : *Resignatio facta ab infirmo in manibus Auctorati seu qualificati.*

* **AUCTORIA**, Additamentum; dici videatur de instrumentis, quæ jam prolatis, lite inchoata, adduntur, in Stat. ann. 1519. tom. 11. Ordinat. reg. Franc. pag. 43. art. 12 : *Pro sigillo Auctorie ad lites et pro vidimus, unus grossus.*

* **AUCTORIARE**, Tueri, auctoritate sua defendere. Charta ann. 1054. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 646 : *Confirmo vobis eas res abendas, tenendas,... vestrisque successoribus stare et Auctorarie seu defensare promitto. Vide Auctor, et Auctoricius.*

¶ 3. AUCTORICUM, Auctoritas, vel possessio libera et auctoritate donata. [** *Obligatio auctoris circa præstandam evictionem. Conf. Dirksen. voce Auctoritas, § 4.*] Charta Theodorici Regis Franc. apud Doubtlem pag. 687. [** Brequin. num. 322. ann. 726.] : *Et se necessitas ipsius Godobaldo Abbatii, vel Basileci sui domini Dionysii, aut successoribus suis in antea fuerit, memoratus Ermenteus vel heredis sui eos in Auctoricio contra quemlibet studeant definisci.*

* **AUCTORISABILIS**, Authenticus, ratus, firmus. Charta Car. Crassi imper. ann. 886. tom. 9. Collect. Histor. Franc. pag. 356 : *Et ut hoc Auctorisabilem obtineat effectum, etc. Vide supra Auctorabilis 2.*

* **AUCTORISATUM**, Charta auctoritatis seu subscriptionibus roborata. Tabul. Majoris monast. in Hist. Sabol. pag. 134 : *Ipse Simon misit hujusmodi Auctorisatum super altare sancti Martini.*

¶ 1. AUCTORISARE, Confirmare. Testamentum Rogerii Vicecom. Biterr. ann. 150. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 111 : *Totum illum honorem... absque omnium agnatio eius dono et Auctoriso. Vide Auctorare 2.*

¶ 2. AUCTORISARE, Probare, convincere. Chron. Wormat. apud Ludewig. tom. Reliq. MSS. pag. 84 : *Wolfranus custos Ecclesiæ S. Pauli eum obtestari fecit, quod*

filios quos generat, legitimos facere festinaret, alioquin eum frustra laborasse Auctorisabat.

¶ 1. AUCTORITABILIS LARGITIO, Quæ de suo fit. Charta ann. 1054 : *Ut vero ista Auctoritabilis largitio mea firma et stabilis maneat per succendentia sibi tempora, chartam hujus decreti propria manu firmavi et corroboravi.*

¶ 2. AUCTORITABILIS, Solemnis, ratus, firmus. Charta anni 1107. apud Lobinet. tom. 2. Hist. Britan. col. 266 : *Et ut hoc Auctoritabile esset, predictus filius meus et ego... ego Alanus Britannia Comes... super altare manu propria confirmavimus.*

¶ 3. AUCTORITARE, Confirmare, robore, Gall. *Autoriser.* Præceptum Ludovici Imperat. de subjectione Cœnobii S. Mauri tom. 2. Capitul. col. 1437 : *Precipientes ergo Auctoritamus utque confirmamus ut nullus iudex, non Imperator, non Rex, ... nostra excellentia præceptum audeat violare. Vide Auctorizare 2.*

AUCTORITAS, Diploma Regis, Imperatoris, summi Pontificis. *Gloss. Lat. Græc.* : *Auctoritas, αὐτοτύπων, βεβαιῶσα, πρόταγμα. Hinc frequens illa in Chartis Regiis formula : Et ut hæc Auctoritas perpetuum obtineat vigorem, manu propria firmavimus, etc. apud Marculf. lib. 1. form. 3. 4. Beslium in Comit. Pict. pag. 165. 172. in Regib. Aquitan. pag. 18. et alios passim. Gregorius Turon. lib. 9. Hist. cap. 41 : Quod cum Childeberto Regi nunciatum esset, statim directa Auctoritate, præcepit Maceoni Comiti, ut hæc reprimere omni contentione deberet. Adde cap. 30. et 44. ejusdem libr. Chronic. Fontanellense cap. 1 : Clodoveum adiit, uti... patris sui confirmaret Auctoritatem. Et mox : *Edita est jussu ejusdem Regis... Auctoritas confirmationis. Hugo de S. Victore lib. 2. de Claustro animæ, de Monacho Curiali et Causidico : Oneratur chartulis, Auctoritatibus fultus (Roma) revertitur, ponit diem causa, personas inducit, etc. Ferrandus Diac. in Breviario Canon. cap. 68 : Ut Episcopus, qui secunda vel tertia Auctoritate conventus fuerit, et venire contempserset, etc. Anastasius in S. Liborio : Tunc missa Auctoritate per Catulinum Agentem in rebus, simul Ursatius et Valens venerunt ad Liberium. In S. Bonifacio : Ambò Augusti missa Auctoritate hoc præceperant. In S. Hormisdida : Sumpsit itaque Imperium Justinus, et dixit Auctoritatem suam ad Papam Hormisdam. Et mox : *Hic papa Hormisda perrexit ad Regem Theodoricum Ravennam, et cum ejus consilio misit Auctoritatem ad Justinum Imp. Patriarchum Bituricense cap. 30 : Ostendit ei falsam Auctoritatem, seu præceptionem. Addit. Constitut. Chlotri Regis ann. 560. cap. 5. 7. 9. [** Pertz. vol. Leg. 1. pag. 2.] Synod. Valent. ann. 589. cap. 3. Capit. Carol. Mag. lib. 1. cap. cap. 88. [** 82. e Capit. eccles. ann. 817. cap. 6.] Flooardum lib. 2. Hist. Rem. cap. 4. Bedam lib. 2. Hist. cap. 40. Capitul. Caroli Calvi pag. 97. 346. 397. [** Syuod. ap. Vermeriam ann. 853. cap. 2. Pertz. vol. leg. 1. pag. 421. lin. 38. Capitul. missis data ann. 865. cap. 8. ibid. pag. 502. lin. 31. Capitul. Carisiac. ann. 873. cap. 8. ibid. pag. 521. lin. 8.] Vitam S. Boniti Episc. Claromont. cap. 2. n. 5. Concil. Palæst. sub Victore I. PP. Baldricum lib. 1. Chron. Camerac.***

cap. 37. 76. Vitam seu Obitum S. Abbatis Nuncti apud Bivarum ad Chron. Maximi, Paulum Diacon. Emerit. in Vita S. Masonæ Episc. Emerit. cap. 15. apud eundem Bivarum, Sammarbanos in Archiepisc. Aquens. n. 22. etc. Porro *Auctoritates Principiæ rescripta in Codice Theodosiano appellari etiam constat, l. un. de Centurion.* (12. 15.) leg. 31. de Petitionib. (10. ro.) leg. 3. de Re militari (7. 1.); sed et titulo ejusdem Cod. de diversis rescriptis additum a Gothis : *Item de Auctoritatibus, uti præfert Editio Tiliiana, quidam censem. [** Conf. Gothofr. Proleg. ad C. Th. cap. 5. pag. cxxxi. a. ed. Ritter.] Interdum etiam pro Edicto Judicis hanc vocem usurpatam, evinct lex un. Cod. Si certum petatur de Chiogr. (lib. 2. tit. 27. conat. 1. § 6.) Constitutio Chlotri II. in Concilio Parisiensi V. ann. 615. § 24. Auctoritas vel edictum appellatur.*

AUTORITAS, in veteribus aliquot Inscriptionibus apud Gruter. 356. 1. 387. 3. reperitur, ubi Scaliger *Senatus consultum nondum receptum interpretatur.* [** Vide quos laudat Forcellin. in hac voce.] **AUTORITAS**, Titulus bocorarius summis Pontificibus tributus, ab Hincmaro Remensi apud Flooardum lib. 3. cap. 12. [** Conf. Dirksen. in hac voce, § 6.]

* **AUCTORITAS EFFIGIATA**, Sigillum, subscriptio, monogramma. Charta ex Tabul. Major. monast. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 426 : *Et ut hoc scriptum vigorem perpetuitatis obtineret, Conanus comes, excepto hoc quod Auctoritate sua effigiata in hoc scripto crucis caractere confirmavit.* [** Vide Auctorare, 2.]

AUCTORITATIVE, ut Potestative in Concilio Meldensi ann. 845. cap. 58. *Glossæ MSS. in Prudentium ex Bib. S. Germani Paris. Cod. 615 : Dicunt carere animas nocte Dominica paenit., hoc pie, non Auctoritative.*

* **AUCTORITATIVE**, Cum auctoritate. Præcept. Car. Simpl. ann. 903. tom. 9. Collect. Histor. Franc. pag. 496 : *Deprecati sunt ut nostram munificentiam denuo Auctoritative eis reconcessissemus. Charta Alex. III. PP. ann. 1177. inter Privil. Ord. Præmonstr. MSS. : Mediane Præmonstratense abbate et ceteris quos evocaverit, Auctoritative inter eas (partes) componatur. Vide supra Auctorabiliter 2. et Auctoritas.*

* **AUCTORITATIVUS**, Auctoritate ac potestate prædictus. Synod. Vermer. cap. 2. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 612 : *Unde vestram, paterna et caritativa seu Auctoritative cum interpositione divini nominis et episcopalis auctoritatis, nobilitatem hortamus, etc. [** Ottonis II. Imp. Chart. ann. 974. in Gudenii Cod. Diplom. vol. 1. pag. 7 : Cum nostræ condignum serenitati videatur... maxime rebus ecclesiasticis commoditates quaslibet Auctoritative stabilitate impendere etc.]*

AUCTORIUM, Joan. de Janua : *Illud quo... additur rei mensuræ, cum venditur : est etiam cibus, qui mensæ vacuæ superadditur. Ita etiam Breviloq. sed legendum Auctorium. Plautus [** Merc. act. 2. scen. 4. vers. 22.] Auctorium adjicere dixit. [** Vide Festum voce Auctorium, ibique Dacier. pag. 320. Lindem. Gloss. Lat. Gr. : Auctuarium, ἀπίσταρψ.]*

AUCTORIZABILIS, Receptus. Chronicon

Mauriniacense lib. 3 : *Electionem, quam irritam apud nos esse per litteras innotimus, nobis quasi Auctorizabilem praesentatis?* [Statuta Ecclesia Eduensis ann. 1468. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 514 : *Prohibemus sub pena excommunicationis, ne quis laicus in quocumque beneficio sub titulo et nomine beneficii creato... institutionem Auctorizabilem de quacumque persona usurpare vel attentare audeat.* Vide etiam Labbeum tom. 1. Biblioth. pag. 508.]

AUTORIZABILIOR, Majoria auctoritate fultus. Nova Gallia Christiana tom. 2. inter Instrum. col. 21. E : *Ut autem haec Auctorizabiliora habeantur.*

AUTORIZABILITER, Cum auctoritate. Monachi Patavini Chron. ad ann. 1233. apud Murat. tom. 8. col. 674 : *Et ibidem in die S. Augustini sententias coram omnibus populis super quasdam quæstiones Auctorizabiliter promulgavit.*

AUTORIZALITER, Eadem notione. Translatio B. Audoeni apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1673 : *Ut immune et absolutum maneat ab omni judicaria exactione Auctorizaliter constituo.*

AUTORIZAMENTUM, Idem quod Auctorizatum, 1. Tabular. S. Albini Andegavensis : *De quaemptione habuit filius suus pro Auctorizamento sex denarios et duos calcearios, etc. Alia loca vide in Biberugium et Casamentum post Casare.*

1. **AUTORIZARE**, In veteri Vocabulario utriusque Juris, est cingulo militem aut ordinibus Clericum decorare et ordinare.

2. **AUTORIZARE**, Joanni de Janua, est affirmare, seu potius confirmare. Siegbertus Gemblac. in vita S. Siegberti Regis Austras. cap. 3 : *Hoc totum editio regali et procerum attestacione Auctorizavit.*

AUTORIZARE, dicebantur domini, aut vendoris liberi, vel uxores, qui vel quæ venditiones et distractiones ab iis factas approbabant, iisque consensum suum præstabant. Interdum vero, quo rata esset et firmior venditio, emptores, ultra constitutum vendoris pretium, liberis aut uxori vendoris certam etiam summam persolvabant, veluti indemnitas gratia. Tabularium Vindocinense Thuani charta 175 : *Auctorizaverunt etiam hoc capitales domini ejusdem terræ, scilicet Fulco Comes Vindocinensis, Andreas Barba, qui habuit inde 5. solidos, Lebertus, qui habuit inde 8. solidi, de istorum Auctoramentis testes fuere, etc.* Idem Tabularium ann. 1078 : *Post Natale Domini comparaverunt unum arpentum vinearum de Gausredo, faveente Radulfo Presbytero filio suo, de pueris autem, qui necdum valebant loqui, permisit, quod eos Auctorizare saceret, cum venirent ad aetatem loquendi.* [Charta Monasterii Nobiliacensis apud Stephanotium, tom. 3. Antiquit. Pictav. MSS. pag. 550 : *Si vero monachicalem habitum accipi sibi visum fuerit, similiter relinqueret Sancto vel seniorum loci sine ulla contradicente, et hoc Auctorizantibus omnibus suis parentibus.*] Vide Auctoramentum, 1.

** 3. **AUTORIZARE**, Evictionem præstare. Charta Burchardi de Quersurt ann. 1335. in Ludew. Reliq. Manuscrit. tom. 1. pag. 329 : *Promittimus etiam... prætaxata bona disbrigare et Auctorizare ab omnibus*

hominibus, qui ecclesiam impeterent de eisdem et ipsam penitus indempnem reddere.

AUCTUACIO, ἀδρούσις, [** ἀδρεῖος,] *Auctus, Congregatio, in Supplemento Antiquarii.*

AUCTURA, *Incrementatura, in Gloss. cod. reg. 7644.*

AUCULA, in Gemm. Gemm. Vide *Auca.*

AUCUPABILIS, Joanni de Janua, *Res apta ad Aucupandum.*

AUCUPACIO, Aucupandi jus, vel quidquid ad Aucupium pertinet. Testam. comit. Fundani ann. 1211. apud Cencium inter Cens. eccl. Rom. : *Nos presentibus literis..... Romanam ecclesiam..... de civitate nostra Fundana, cum omnibus tenimentis suis,.... cum piscariis, Aucupacionibus, montanis, maritimis.... haeredem instituimus.* Vide supra *Aucipitum.*

AUCUPALIS, Ad aucupium idoneus, aptus. Inquisit. ann. 1217. apud Spon. tom. 2. Hist. Genev. pag. 411 : *Aliquando vidit episcopum cum aucupibus,... non tam avenas portantem Aucupales.* [** Festus pag. 18. Lindem. : *Amites, perticæ Aucupales.*] Vide *Aucupabilis.*

AUCUPIO, *Lacus, vel qui avium cantus auscultat, in Gloss. cod. reg. 7644.*

AUCUPITIUM, pro *Aucupium*, apud Lindwoodum lib. 3. Constit. Anglic. pag. 200. edit. 1679.

AUDACIA, Consilium, molitio, expeditio militaris. Lit. Joan. ducis Bitur. ann. 1359. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 108 : *Et ultra hoc propter sincera dilectionis fervorem, quam gerit (Gadrardus dom. de Albarra et de Ozilhaco) erga coronam Francie, suas Audacias in facto armorum, per ipsum sepius approbatas, ad effectum deduci cupiendo, etc.*

AUDACITER, pro *Audacter*. Glossæ MSS. ad Canones Concilior. *Audacter, Audaciter.* Velius Longus : *Audacter Latinum est, sed Audaciter melius, etc.* Contra Quintilianus lib. 1. cap. 10 : *Inherent tamen quidam molestissima diligentiae perversitate, ut Audaciter potius dicant, quam Audacter, licet omnes Oratores aliud sequantur.* Augustinus in Grammatica : *Quæ in i desinunt, in ter syllabam mittunt adverbia, ut agili, nobili, audaci, diffici; agiliter, nobiliter, Audaciter, difficiliter.* Occurrit in Codice Epistolar. S. Bonifacii Archiepisc. Mogunt. Epist. 97. Utetur etiam aliqui e Latinis. [** Conf. Forcellin. Lexic.]

* *Audessement*, eadem notione, in Ordinat. ann. 1330. tom. 2. Ordinat. reg. Franc. pag. 57 : *Et pour ce que aucuns de celles et malicieuses gens, pour leur malvaise cautele, en tout se sont efforcés à priver et corrompre nosdites ordonnances.... si Audessement, au dommage de nous et de nostre peuple, etc.*

** **AUDATUM**, *Audacia, Vergilii Grammat. Epitom. 1. cap. 1. apud Maium Classic. Auctor. vol. 5. pag. 98 : In cassum omne suum expendunt Audatum.*

* **AUDAX**, *TUNICA AUDAX*, a Gall. Cotte hardie. Vide infra in *Tunica 2.*

AUDECH, *Qui fæderatum aut nuptiale factum suscepit.* Papias MS. Bitur. [** Cod. reg. 7644 : *Infederati enim aut, etc.*]

AUDENTIA, Histor. Scholast. Petri Comestoris cap. 52 : *Acrisia quam Latine Audentiam dicere possumus.* Ubi perperam

scriptum *Acrisia pro Aorasia, Cæcitas, et Audentiam pro Avidentiam.*

AUDENTICUM, pro *Authenticum*. Testamentum in cortice scriptum anno circiter 690. apud Felibianum in Hist. S. Dionysii pag. xj [** Brequin. num. 212.] : *Bodolenus Audentico vidi exemplar et subscripsi.*

AUDIBILIS, Qui facile audiri potest, Gall. *Intelligible.* Madox Formul. Anglic. pag. 339 : *Psalmum De profundis alta et Audibili voce dicet.* Galli dicenter, *A haute et intelligible voix.*

* *Nostris alias Entendible.* Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 129. Chartoph. reg. ch. 96 : *Lequel Jehan dist à haute voix et Entendible, si que ledit Colart et autres dessus nommez le pueurent oyrr. Unde Entendible, Intelligenter, vel ita ut audiatur. Charta ann. 1389. in Reg. 138. ch. 28 : Lesquelz rooles.... furent leuz par bon loisir et bien Entendiblement. Lit. remiss. ann. 1450. ex Reg. 185. ch. 39 : *Icelle basse ou chamberiere dudit prestre dist Entendible, veer là cy venir. Escoutément, eodem sensu, in aliis ann. 1374. ex Reg. 105. ch. 416 : Pluseurs petis enfans environ ledit tumberel se jouoient, auxquelz il dirent bien Escoutément que il se partisent et souissent d'lec.* Vide mox *Audientia 3.**

AUDIBILIS LIBER, Quem docentur Discipuli in Academiis seu Universitatibus. Lobinellus Hist. Paris. tom. 3. in Glossario : *Studentes in domo nostra, Libros Audibiles audiant ordinante, utpote dispositi ad Logisticam audiendam, quæ est modus sciendi ad omnium artium et scientiarum principia viam habens.*

AUDICA, Prestonis genus. Charta ann. 1094. ex Archivo S. Victoris Massil. : *Confirmo in hujus conclave sancti propter remedium animæ meæ taliter ut non in istus haereditates merino, neque saione, neque pro rosse, neque pro omecedio, neque pro... Audica, neque fossara, etc.* Vide *Audientia 7.*

* **AUDIDUS**, Dolze come organi, Glossar. Lat. Ital. MS.

** **AUDICIALIS**, Qui audit, in Gloss. cod. reg. 7644.

AUDIENTES, dicti Scriptoribus Latinis Ecclesiasticis, qui Græcis κατηγόρουν, vel quod antequam ad Baptismum admitterentur, fidei Christianæ erudirentur mysteriis : vel, quod priusquam sacra fieret Liturgia, Scripturas audirent, ut est in Canone 21. Concilii Nicæni Arabici ἀχροώμενοι, in Concilio Nicæno can. 11. ὡρισμένος τοις ἀρχαῖς χρόνοις, cap. 12. Theodulfus Aurelianensis de Baptismo cap. 2 : *Catecumens, Audiens, sive Instructus interpretatur. S. Cyprianus Epist. 13 : Audientibus, etiam si qui fuerint periculo præventi, et in exitu constituti, vigilantia vestra non desit. Epist. 14 : Optatum inter Lectores Doctorem Audientum constitutum.* Tertullianus de Pœnitentia : *Audientes optare intinctionem, non presumere oportet.* Anonymous de Baptismo haereticorum Rigaltio editus : *Licet negator ille antea vel haereticus fuerit vel Audiens, vel audire incipiens, qui nondum baptizatus sit, etc.* Collatio Carthaginensis cum Donatistis cap. 197 : *Ipse est Episcopus, qui rebaptizatus est, et factus est Audiens.* Concilium Wormatiense sub Adriano II. PP. cap. 27 : *Post ex-*

pletum vero quinquennii tempus ingreditur Ecclesiam, sed inter Audientes tantummodo sit, vel, dum facultas conceditur, se-deat. Ita etiam vocem κατηγορίαν, per Audientes reddunt Isidorus Mercator et Diony-sius Exiguus in Concilio Laodiceno cap. 4. 5. 8. Adde cap. 30. Capitul. Caroli Mag. lib. 5. cap. 69. 71. [* 134. 136.] Addit. 3. cap. 69. [* 104.] Concil. Triburienne ann. 895. can. 5. Capitula Theodoric. cap. 37. etc. Vide Auditor. 5.

AUDIENTES, pari ratione dicti sunt Pœnitentes publici secundæ classis, quod audi-ta, quæ ante sacram Liturgiam fieri solebat, oratione, simulcum Catechumenis ejec-terent, utpote qui indigni censerentur sacro-rum Mysteriorum præsentia et participatio-ne. Greg. Thaumaturgus in Epist. Canonica cap. 11: *Auditio est intra portam in porticu, ubi oportet, eum qui peccavit, stare usque ad Catechumenos, et illinc egredi. Audiens enim, inquit, Scripturas et doctrinam ejiciatur, et pre-catione indignus censeatur.* Vide Pœnitentes, [* et Glossar. med. Græcit. voc. Αρπάσις et λαρπάσιον.]

AUDIENTES. Capitulare 4. ann. 805. cap. 3: *De justitiis Ecclesiærum Dei, viduarum, orphanorum, pupillorum, ut in publicis ju-dicis non dispiciantur Audientes, sed dili-genter audiatur.*

AUDIENTES, Auditores, Discipuli, qui Literas, Philosophiam aliasve artes discunt. Spicil. Acher. tom. 6. pag. 144: *In facultate artium... Doctorum, Magistrorum, Lici-tutorum, Baccalaureorum.... studentium et Audientium dictæ Universitatis Parisien-sis, etc.*

I. AUDIENTIA, Judicium. S. Hilarius in Fragn. pag. 6: *Quia quanto nos im-pen-siore cura Audientiam quereremus tanto illi per-niciatore studio Audientia contrarent.* Sulpitius Severus lib. 2. Hist.: *Episcopis Audientiam reservare. Lex Wisigoth. lib. 2. § 2: Audientia non tumultu aut clamore tur-betur; sed in parte positis, qui causas non habent, illi soli judicium ingrediantur, quos constat interesse debere.* Lex Burgund. tit. 19. § 1: *Qui ante Audientiam cujuscumque pi-gnora abstulerit.* Flodoardus 2. lib. Hist. Rem.: *Siquis Episcopus res, quæ ab alia Ec-clesia possidentur, quocumque ingenio, aut callida cupiditate perverserit, aut sine Audien-tia præsumperit usurpare.* Gregorius Tu-ron. lib. 10. cap. 19: *Increditus cur hominem obsec-Audientia ab urbe rapi, et in custodiæ retrudi præcepisset.* Ratherius Veronensis Epist. 3: *Cepit me, retrusit in custodiæ... ita hæc egit, et sine Audientia.* [S. Bern. Epist. ad Episcopos Aquitanæ: *Quicquid, inquit, factum sit, modo querimus Audientiam; judicium sumus subire parati.*] Vide Concil. Remense ann. 630. cap. 16. Cabilonense cap. 6. Conventum apud An-delau ann. 587. Edictum Chlotarii II. in Concilio Parisiensi V. can. 3. etc. Passim in Codice Just. et Theodos.

AUDIENTIA REGIA. In Collect. Conc. Hispan. tom. 4. pag. 448: *Precipimus ut nostri Vicarii et judices ecclesiastici sedulam curam gerant Regiam Audientiam monendi intra id tempus quadraginta dierum. Ubi per Audientiam Regiam, aut Rex ipse intelli-gendus videtur, aut ejus consilium, a quo res, de quibus litigatur, judicari solent.*

CANGII GLOSS. — I.

AUDIENTIAM ALICUJUS APPELLARE, Ad ju-dicium provocare. apud Petr. Cellens. lib. 1. Epist. 16. *Audientiam Principis Appel-lare, in Legib. Wisig. lib. 2 tit. 1. § 23.* Vide JC.

AUDIENTIAM TENERE. Capitulare de Vil-lis cap. 56: *Ut unusquisque judex in eorum ministerio frequentius Audientias teneat, et justitiam faciat.*

2. AUDIENTIA, controversia, lis. Charta. ann. 1021. apud Diagum lib. 2. de Comit. Barcinonens. cap. 31: *Anno Dominicæ tra-beationis post millesimum vigesimo primo, orta est Audientia in conspectu Domini Berengari Marchionis Comitis, etc.* Alia ann. 1024. ex Tabulario Urgellensi apud Cl. V. Stephanum Baluzium in Append. ad Capitu-lum. num. 145: *Juste debent reverti omnes res, quas Episcopus requirit, unde modo Au-dientia est, in jus atque dominium Orgellita-nae ecclesie, etc.* Infra: *Et cum decimis et primis de Castellono suprascripto, unde Audientia nuper a me acta est.*

* Charta ann. 1142. inter Privil. Ord. Præmonst. MSS.: *Si forte in aliquibus locis inter aliquos utriusque ordinis (Præmonst. et Cisterc.) aliquid querinorū intererit, et inter eos familiariter per aliquos religiosos mediatores componi non poterit, sine majori Audientia differretur, ut ad audientiam alterius utriusque generalis capituli referatur. Ubi altera vox Audientia, auditum vel conven-tum sonat.*

AUDIENTIALIS CHARTA, qua quis ad Prin-cipis judicium evocatur, citatur, apud Mar-culum lib. 1. form. 28.

AUDIENTIALE OPUS, in Concilio Meldensi can. 77.

3. AUDIENTIA, pro auditu. Prudentius. lib. Peristeph. :

Surdis fruendam reddere Audientiam. [Breviarium Sarisberiense anni 1556: *Tri-duo ante Pascha finitis Lectionibus non re-spondeat Chorus Deo gratias in Audientia, sed statim absque intervallo Responsoriū incipiatur. Ibidem: Dicat Sacerdos in Audien-tia, sed sine nota, Orationem, Respic que-sumus. Ubi in Audientia idem est quod clara voce, quæ possit audiri.]*

* Charta ann. 1314. ex schedis Præs. de Mazuugues: *Dicens quod ad ejusdem bajuli et procuratori pervenit Audientiam, quod nos, etc.* Ordinar. S. Petri Aureæ-val. MS.: *In magnis vero duplicitibus, non dicuntur prædicti psalmi (graduales) in Audientia; sed sub silentio.* Add. Hist. Occit. tom. 2. inter Probat. col. 361. et 511. Cærem. vet. MS. eccl. Carnot: *Ad Primam.... unusquisque stans, secum finiat cetera, non in Au-dientia.* Id est, ea voce ut non possit audiri. Vide supra *Audibilis*.

4. AUDIENTIA, Conventus, consessus, Gall. Assemblée, Auditio. Henricus Hun-tindonensis in Epistola de contemptu mundi ann. 1153. Spicil. Acher. tom. 8. pag. 179: *Vir tamen effectus narrationem audi vi de turpissimis omnino conviciis ad eum dictis, quæ si mihi nihil habenti in tanta Audientia dicta fuissent, semimortuum me ducerem.*

* Charta ann. 1311. ex Tabul. Massil. : *Facta relatione in Audientia plana consiliū dictæ civitatis, etc.* Pluries occurrit ibidem.

* In AUDIENTIA, pro Publice, in Charta communis Abbavil. ann. 1184. tom. 4.

Ordinat. reg. Franc. pag. 56. art. 11: *Qui vero in honestum de communia dixerit in Audiencia, et convinci poterit testibus, judicio scabinorum emendabit. Infra vero pag. 58. Audientia, idem est quod Conventus.*

¶ 5. AUDIENTIA, *Licet aliter captiatur, proprie tamen magis dicitur esse facultas et potestas loquendi coram superiore alicui con-cessa.* Itavet. Vocabularium Juris utriusque. Hac notione dicimus, *Avoir une audience du Roi, ad Regem admitti.*

¶ 6. AUDIENTIA, Obdientia. Electio Hugonis in Abbatem S. Rigaldi apud Mabill. tom. 5. Annal. Benedict. pag. 629. col. 2: *Optantes nobis cum præesse et prodesse; simulque promittentes ei Audientiam juxta B. Benedicti patris nostri institutionem.*

7. AUDIENTIA. Tributum, vel tributi species. Charta Petri Episcopi Salernitani, apud Ughellum tom. 1. Italiae Sacre pag. 501: *Et si nos aut nostris successoribus quam-cumque conditionem, aut Audientiam, aut quemcumque censem vel servitium imponere voluerimus, etc.* Alia anni 1208. in Tabula-rio Fossatensi fol. 23: *Telonium, foragium, toragium, Audientias, haivas, saccum, van-num, etc.* Alia Petri Episcopi Parisiensis ann. 1212. ibid. fol. 30: *Super pastu et Au-dientias, etc.* Alia ann. 1238. ex eod. Tabul. fol. 111: *Quittamus eisdem hospitibus... duos denarios de Audientiis, quos in festo B. Mauri nobis debebant, etc.* Rursum: *Audientiae de Varennis ibidem recipienda in festo B. Andreæ Apostoli 26. sol. 6. den. et recipiuntur istæ Audientiae ratione domorum ibi existen-tium, videlicet pro qualibet domo 4. den. Par-is, etc.* Id porro nominis præsertim apud Aurelianenses obtinuit. Charta Ludov. VII. Reg. Franc. ann. 1178. pro Aurelianensi-bus, in Regesto Philippi Aug. fol. 72. et apud Franc. le Maire in Hist. Aurelianensi pag. 323: *Nullus homo societatem habens cum homine de Audientiis totam reddit consuetudinem, sed eam tantum partem, quæ ipsum contigerit.* Ubi Audientia redditur a prædicto Scriptore Oyance, qui addit id vocabuli bannitiones et proclamationes de-notare, quæ siebant pro iure consuetudinum seu pensitationum, in Hallis publicis, ubi ministri audientiales, quos Sergrans Audi-enciers appellabant, quoslibet banno pu-blico invitabant ad solutionem ejusmodi præstationum, quod in hunc modum con-cipiebatur :

Entre vous Bourgeois Marchans,
Qui voulez jouir des Ouances,

Venez suivant les Ordonnances

Pair le droit des Ouances. Aux Halles.

Quo in Hallarum loco iis, qui ejusmodi consuetudines seu præstations quotannis exsolvabant, a Domani Exactore vel Recep-tore dabatur carnis porcinæ fragmentum: erat autem jus audientiarum unius trezeni. Occurrit etiam vox Oyance, Charta ann. 1286. in Tabulario Abbatæ S. Dionysii: *Vente d'heritages charges entre autres cho-ses d'une geline, 4. deniers d'Oyance, une maille de Hayes à Noël.* Charta alia ann. 1295. ibid.: *Vente par Marguerite la Gaianne de Champigny aux Religieux, d'une mazure chargée de diverses prestations, d'une corvée aux fenaisons aux Seigneurs de Champigny, et en 2. deniers d'Oyances, payable chacun à la Saint-Denys.*

Ex predictis vocabuli vis non omnino percipitur: nec scio, an *Audientia* voce olim intellectæ sint præstations illæ, quæ ab iis, qui ad placitum convenire tenebantur, fiebant, quas *Eulogiarum* nomenclatura donat *Polyptycus Floriacensis*: *Si ibi sunt Cavaticarii, debent Kalend. Octob. den. 4. et unam diem in banno, et ad 3. Audientias venire cum suis Eulogis.*

*Audientiam aliquando saltem usurpatam suisse pro *Tallia ad placitum* invicte probat *Charta Thomæ Abbatis S. Germani a Pratis* ann. 1250. ex ejusdem Monast. *Tabulario*: *Notum facimus, quod cum Ecclesia nostra fuisset in possessione... levandi et capiendi Talliam nomine *Audientiarum* annis singulis ad placitum ab Ermardi, Avelina, etc. Nos vero eorum precibus inclinati predictas talliam annum et *Audientias dictis hominibus quittavimus... salvo nobis et Ecclesiae nostræ, quod eo anno, quo dominus Rex a nobis solidos suos levabit, tallium a dictis hominibus levare poterimus.***

Jam vero Ministri isti *Audientiales*, *Abscultatores* videntur appellari in *Charter Philippi Augusti* ann. 1187, pro *Aurelianensibus*, in ejus *Regesto Heroualliano* fol. 103: *Idem tenendum esse præcipimus, ut Prepositus noster per aliquem de Servientibus suis de domo et mensa sua, qui Bedelli et Abscultatores appellantur, circa burgensem aliquem nihil omnino disractione possint.*

* 8. **AUDIENTIA**, Locus ubi de rebus suis tractatur congregantur. Lit. ann. 1365. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 554. art. 3: *Anno quolibet, fieri una missa solemnis in ecclesia Celestinorum Parisiis,.... et quolibet mense percipiunt in *Audientia* unum bursam. Sic et *Audience de France* appellatur locus, ubi diplomatica regia seu literæ, quæ sigillo regio communiri debent, obsignantur. Lit. ann. 1400. tom. 8. earumd. Ordinat. pag. 396: *L'en paie six solz Parisis pour nous, pour le droit de notre Audience.**

* 9. **AUDIENTIA**, Domus, vel cubiculum in monasteriis, ubi excipiuntur advenientes, vulgo *Parloir*. Stat. S. Vict. Paris. MSS. part. 2. cap. 2: *Sciendum est quod novitius usque ad annum fortis cum nullo, nisi in *Audientia* loqui debet. Vide Auditorium 3.*

AUDIENTIARIUS, Scriba, Notarius forensis, Gall. *Audencier*. Inter apparitores forenses primas tenet *Audientiarius*, sique appellatur, quod in *audientia* causas ordine suo appellare, atque *audientiam* populo facere ex officio teneat. Acta SS. Julii tom. 3. pag. 56: *Nos igitur Robertus Episcopus venerabilem Dominum magistrum Gabrielem Caillé Officialem nostrum, qui una cum provido viro Adriano Loir Notario publico et *Audientiario* nostræ curie spiritualis Cameracensis, huiusmodi informationem nobis postea reportandum debite facere habent, viva voce deputandos duximus et deputavimus. Ibid. infra: In quorum omnium et singulorum fidem et testimonium premissorum presentes litteras manu nostra propria subscriptas, processum nostrum in se continentem fieri, et per eundem Adrianum Loir Notarium et *Audientiarium* nostrum supra et inscriptum nostrum subscribi et publicari manduvimus, sigilli nostri fecimus et justissimis appensione communiri. Et apud Ry-*

mer. tom. 13. pag. 448: *Et ego Joannes Cartier Presbyter Ecclesiae Carnotensis in Decretis Bacularius... venerabilisque Curie Episcopalis Paris. Notarius, ac ipsius Curie *Audientiarum* juratus, etc.*

¶ 1. **AUDIRE**, Intelligere, capere, Gall. Entendre, comprendre. Epistola J. Episcopi Acconensis ad Honorium III. PP. apud Acherium tom. 8. Spicil. pag. 381: *Quoniam autem qui talia dixit, Saracenus extitit, inulti ex nostris fidem verbius ejus adhibere noluerunt, non *Audientes* qualiter ariolus et gentilis de Christo et filius Israël prophetavit, et Nabuchodonosor de futuris regnis et lapide sine manibus de monte exciso somniavit, et Pharaon, etc.*

2. **AUDIRE**, Judicare. Appendix Codicis Theodos. a Sirmondo edita Constit. 18: *Episcopale judicium ratum sit omnibus, qui se *Audiri* a Sacerdotibus adquieverint. Cum enim possent privati inter consentientes, etiam judice nesciente, *Audire*, his licere id patimur, quos necessario veneramur. Ita JC. passim. Vide Senator. lib. 1. form. 37.*

3. **AUDIRE**, pro *Velle*. Capitula Ludovici Pii ann. 814. cap. 9. apud Holstenium, de testibus: *Quod si disserint, et quedam pars testium uni præbuerit testimonium, et alia alteri: tunc interrogatur si *Audierit* per pugnam illorum testimonium approbare. Phrasis Gallica: S'il entendo prouver son témoignage par le duel. [Jeremias cap. 42. rogatus a principibus Judæorum, ut pro iis oraret ad Dominum Deum suum, respondebat #. 4. *Audivi*, id est, Volo, assentior, consentio. Hinc procedit nostrum *Oui*, quo significamus nos dictis assentiri, etc.]*

¶ 1. **AUDITIO**, Tœtus, Consensus, Gall. Assemblée. Vita Jacobi Gelu Archiep. Turon. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1947: *Ego Jacobus Gelu, Clericus oriundus ex Ynadio Treverensis diocesis sui Magister in artibus anno Domini M. CCCLXXXI. in Universitate Parisiensi, effectus secundus in Auditione prima in sancta Genovefa, præstante eo qui linguis infantium disertas facit, cui sit laus et gloria in secula.*

1. **AUDITOR**, Judex: *audire enim judex*, Præfectus urbi, Præses dicitur, qui cognoscit, judicat, in leg. 6. D. de Dote leg. I. 12. D. de Instrum. *Auditor vice sacra*, I. 3. C. Ubi Senat.

2. **AUDITORES**, Inquisitores, qui de rebus controversis a judicibus delegabuntur ad earum veritatem detegendam, adhibitis auditibus testibus, (unde *Auditores* dicti) et de iis ad ipsos judices, quorum judiciis intererant, refrebant. [Auditores vero primi recensentur inter officiales Præposituras Parie. in Edicto Caroli pulcri ann. 1325. tom. 2. Ordinat. Reg. pag. 3.] *Vetus Placitum apud Ughellum*: in Comensis Episcopas pag. 278: *Cum in judicio residetur Adalgerius missus et Cancelarius D. Regis Henrici... et cum eo judices Papienses, Joannes, etc. Judices sacri Palati, Adam, Andreas, etc reliqui plures Auditores, etc. Baldricus lib. 3. Chron. Camerac. cap. 61: Faciens illum semper consistere in presentia sua, et in judiciis suis tam publicis quam privatis Auditorem in primis, et mox judicem insistere. Petrus Diaconus lib. 4. Chron. Casio. cap. 66: *Elogothetam, Exceptorem et Auditorem Imperii illum constituit. Vid. cap.**

109. Historia Archiepiscoporum Bremens. ann. 1114: *Præpositus et Palatinus consti- runt ad negotiū ventilationem: Auditores ad- erant Thietmarus Verdensis Episcopus, Al- bertus Marchio, Comes Hermannus. In veteri Regesto Parlamenti Paris. ann. 1301: Die Jovis post Lætare Hierusalem, Magister Cle- mens reddidit in Curia processum inchoatum per ipsum inter Comitem Claromontensem et Monachos de Jardo. Ego P. Bituris tradidum in tribus pecuis Cantori Aurelian. et Mag. Andreæ Potheron, datis Auditoribus ad per- ficiendum dictum processum. Auditores a latere Regis destinati, in Fleta lib. 2. cap. 2. § 4. [* Placit. ann. 920. inter Probat. tom. I. Hist. Nem. pag. 18. col. 2: *Giberto archi- diacono, qui est missus vel Auditor domino Uberto episcopo, etc.*]*

¶ 2. Similem ob causam Auditores etiam dicuntur ii, qui in Fisci Curia vel in Monasteriis rationibus cognoscendis excipiendisque præficiuntur. Computus anni 1277. apud Kennettum Antiquit. Ambrosden. pag. 287: *Computavit Joannes Cunus Præpositus de Clifton de manerio de Clifton de omnibus receptis et expensis per ipsum factis.... coram dominis.... Supprie, Wilielmo de Thornberg, Waltero de Oxon. Steph. de Oxon. Auditoribus deputatis. Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 79: Coram eisdem Auditoribus computavat apud Gratianopolin. Hinc nostri Auditores computorum, seu rationum, *Auditeurs des Comptes*.*

3. **AUDITORES** denique appellati, qui postmodum *Notarii*, *Auditeurs*, in Consuetudinibus municipiis. Ambianensi antiqua art. 65. Pontivensi art. 69. S. Pauli art. 42. Claromontensi art. 698. urbis Insulensis art. 64. 95. Ubi venditionum aut alienationum contractus fieri debere coram *Auditorebus*, vel judicibus statuitur. At in Claromontensi, loco citato, *Notarii* videntur appellari, qui scilicet contrahentium voluntates audiunt, easque scriptis mandant. Vide Roverium in Hist. Reomaensis Monasterii pag. 599.

4. **AUDITOR**, Qui instrumenti confectioni, aut charta lectioni testis adest. Charta Almodis Comitissæ Marchie, in Tabulario Hospital. Montismorillonis in Pictonibus: *Hoc donum concederunt filii eius... Auditores hujus concessionis sunt Petrus, etc. Charta Theobaldi Chabot eodem Tabul.: Quando Comitissa et Boso hoc conces- serunt, Auditivit Aubertus de Choec; et quando concescerunt Adelbertus Comes, Auditivit Willemus Bernart. Alia apud Hier. Blancam in Comment. Rer. Aragon. pag. 791: Testes sunt hujus rei visores et Auditores, etc. Alia apud Doubletum pag. 492: *Hoc viderunt et Auditorunt isti, etc.**

AUDITOR ROMANI IMPERII, apud Petrum Diac. lib. 4. Chron. Casin. cap. 68.

AUDITOR IN CURIA PAPÆ vocatur, qui vice judicis alicuius causam vel causas audi. Breviloq.

AUDITOR CAMERÆ PAPÆ, qui audit negotia super thesauro Papæ, et super his, que ad Cameram Papæ pertinent, in eodem Brevioloq.

AUDITOR CONTRADICTORIARUM, in Curia Papæ, qui audit impetrantes rescripta ad libes, vel aliter ad jus commune pertinentes gratias. Ita idem Breviloq. Vide Ceremo-

niale Rom. lib. 3. pag. 318. 319. 322. 327. Octavianum Vestrum de Romanæ aule iudicis. lib. 1. pag. 8. lib. 2. pag. 15. et 26. ubi plura de Auditoribus Curiae Romanae.

AUDITROR RORZ, *Judex in Curia Romana, Gall. Auditore de Rote. Est autem Rota Tribunal ex duodecim insignioribus Prælatis, 3. scilicet Romanis, 1. Tusco, 1. Mediolanensi, 1. Bononiensi, 1. Ferrarensi, 1. Veneto, 1. Germano, 1. Gallo et 2. Hispanis compositum. Quisque eorum quatuor habet Notarios. De singulis ditionis Ecclesie Romanæ causis sive beneficiis sive civilibus cognoscunt, si ad eos per appellationem deferantur, atque etiam ante appellationem de iis, que summae excedunt 500. nummorum. Altero nomine dicuntur Capellani Papæ, quod iis sacri Palatii judicibus successerint, qui jus dicebant in Capella Pontificia. Alexander VII. vestes et cingulum in pileo coloris violacei concessit, eosque Subdiaconos Apostolicos declaravit. *Auditores rotae appellari censerent plerique, quod alternis vicibus quasi rotatim suo fungantur munere, vel quod præcipua Christiani orbis negotia apud illos versarentur et agitarentur. A Rota Porphyretica dictos patet Cangius noster. Vide in Rota.**

AUDITOR SACRI PALATII, apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 126. in Diario bellum Hussiticum.

AUDITORES, Iidem, qui *Audientes*, seu Catechumeni. Isidorus lib. 7. Orig. cap. 4. *Karneoussos Graecæ, Auditor dicitur. Tertullianus lib. de Punitentia: Nemo ergo sibi aduletur, quia inter Auditorum tyrocinia deputetur. Nicolaus PP. Epist. ad Rivoladrum Episc. in Append. 18: Ut triennio ante foras ecclesia pro peccatis suis oraturus consistat, et deinde inter Auditores permaneat quadriennio: ut septem annorum curricula absque Communione dominici Corporis et Sanguinis ducat.*

AUDITOR, apud Manichæos, secundus fuit gradus ejusmodi hereticorum: cum primus *Electorum* esset. Atque ii, inquit S. Augustinus Epist. 74. *carnibus vescuntur, et agros colunt, et si voluerint, uxores habent: quorum nihil faciunt, qui vocantur Electi.* Vide eundem lib. 2. de Morib. Manichæor. cap. 18. lib. de Hæresib. cap. 46. lib. contra Fortunat. lib. 20. contra Faustum Manich. lib. de Utilit. credendi cap. 1. etc. De ejusmodi Manichæis videtur intelligendus Everinus Steinfeldensis de Hæreticis sui temporis: *Prius enim per manus impositionem de numero eorum, quos Auditores vocant, recipiunt eos inter credentes, et sic licebit interesse orationibus eorum.*

* **AUDITOR**, Qui de delictis anquirit, et ut ea reprimantur vel puniantur, promovet, Gall. Promoteur. Arest. ann. 1309. in Reg. parlam. Paris. Olim: *Item petebant (episcopus et capitulum) emolumenum sigillorum judicis, nec non generalis Auditoris episcopatus Claramontensis, qui sola spirituali jurisdictione in montanis utebantur.*

* **AUDITOR CASTELLETI**, *Judex inferior, vulgo Jugo-Auditore [** au Châtellet.] Lit. Ludov. X. ann. 1315. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 525. v^o: Cum benedictus de sancto Gervasio propter nonnullos excessus, praestitu officium Auditoris*

castelleti Parisiensis quod gesserat, ab ipso factos, etc.

* **AUDITOR CONTRADICTORUM**, Idem qui *Auditor Contradictriarum. Vide in Auditor 4. Chartul. Campan. fol. 43. r^o: Johannes de Camerenen. domini Papæ (Innocentii IV.) capellanus et ejusdem Contradictrorum Auditor, salutem in Domino.*

AUDITORIALIS SCHOLASTICUS, Patronus, Advocatus, qui in Auditoriis, seu iudicis publicis pro clientibus perorat: (qui *Scolasticus Forensis in Concilio Sardicensi, Scolasticus jurisperitus, Augustino Tract. 7.*) in Joan. Marius Mercator in Commonitorio: *Huic Pelagio adhæsit Celestius, nobilis natu quidem, et illius temporis Auditorialis Scolasticus.*

1. **AUDITORIUM SACRUM** habere, qui iudices dicerentur, docet Scholiastes Juliani Antecess. in Constit. 17. cap. 63: *Auditorium Sacrum dicebatur, ubi formalibus verbis cause allegabantur; et vestem in duebat, quam in Palatio, et veluti Campacis, et sic ingrediebant omnes ad eos.* [** Confer Glossar. med. Gracit. in voce ἄκρωτης.]

* *Auditoire vero, pro Tribunal, iuridictione, in Aresto ann. 1332. 3. Jul. ex Reg. parlam. Paris. Olim: Item les prevoys et jurez de la ville de Tournay avoient fait estatut.... en leur hale, qu'ils arroient trois Auditiores, desquels on appellait des uns aux autres; c'est assavoir l'Auditoire des eschevins, des esgardeurs, des prevost et jurez. Consuet. Castellionis ad Sequanam ex Cod. reg. 989. 2: Se aucun surain fait délit aucun en la ville de Chastillon de quelque part qu'il soit, l'Auditoire et l'amende seroit commune, soit de ley ou arbitraire.*

2. **AUDITORIUM**, κατηχουμένοι, locus in Ecclesia, in quo consistebant *Audientes*, seu Catechumeni; vel locus, ubi fideles verba Concionatorum excipiebant, quomodo vox haec usurpari videtur in Concilio Carthagin. IV. can. 24: *Sacerdote verbum faciente in Ecclesia, qui egressus de Auditorio fuerit, excommunicetur. Charta Radulfi Delicati ex familia Comitum Vilcassini, in Tabul. S. Martini de Campis: Eodem die, quo uxor sua Hæzcha honore debito sepulta est apud S. Martinum in Auditorio ante Crucifixum. Certe constat in ea Ecclesiæ parte, quam hodie navim appellant, olim ναῦθη, ut quidam censem, homilia suas Episcopos egisse. Hanc etiam ἄκρωτον, Audientium stationem in Ecclesia vocat Gregor. Thaumaturgus. Nec scio, an per ἄκρωτην, in Concilio Calchedon. Act. 14. ea pars templi intelligatur: κλῆθεις δὲ τῇ ἀγίᾳ συνόδῳ τῷ κατὰ Ἀριζηλανούσιον ἐπὶ τῷ ἄκρωτην, an vero porticus superiores, quas et *Catæchumenia* appellarent veteres: quomodo etiam vox ἄκρωτην forte capienda apud Eustathium in Vita Eutychii Patr. CP. n. 37.*

3. **AUDITORIUM**, Domus, vel cubiculum in Monasteriis, ubi excipiebantur advenientes hospites, et salutaturi: *Salutatorium, [Gall. Parloir.] Gloss. Saxonum Elfrici: Auditorium, spræ-hus, i. domus colloqui. Concilium Cabilonense II. cap. 61: Cum nullo masculo (Sanctimonialibus) colloquium habere licet, nisi in Auditorio, et ibi coram testibus. Additio 2. Capitol. Caroli Mag. cap. 16. [** 19. Pertz. vol.*

1. leg. pag. 343.] et Concilium Parisiense VI. cap. 46: *Si colloquendum cum aliqua Sanctimonialium ratio expostulat, id non aliubi, nisi in constituto loco, id est, in Auditorio, etc. Eckeardus Junior de Casibus S. Galli cap. 16: Abbas autem post Laudes egressus, in Auditorio eum salutat. Idem cap. 10. ad introitum Ecclesiæ Auditorium statuit: Et cum ad introitum Ecclesiæ, ubi locus Auditorii est, venissent. Et cap. seq.: Abbas in Auditorio debilis residens. Infra: Postea vero in Auditorio convenientes. Vita S. Aicadri cap. 11: Suscepis Monachis ad domum Auditorii eos perduxit, eorumque pedes lavit.*

4. **AUDITORIUM** præterea appellabant Cluniacenses et Cistercienses Monachi, et alii, Locum, in quo conveniebant Monachi, quod in eo essent Monachicæ Scholæ, ibique Praeceptores docerent, discipuli audirent Magistros docentes. Gloss. Gr. Lat. ἄκρωτην, Auditorium. Statuta S. Dunstan: *A primo pulsu vespertinalis synaxis silentium teneatur in Claustro, usquequo Capitulum finiatur alterius diei, excepto Auditorii loco: qui et ad hoc maxime eo censemur nomine, quod ibi audendum sit, quid a Praeceptore jubeatur, non vero fabulis, aut otiosis ibi aut alicubi vacare loquelas oportet. Liber Usuum Cisterciensium cap. 72: In Auditorio non loquantur plures, quam duo simul cum Priore tempore lectionis, nisi forte Prior pro aliqua necessitate plures sibi convocandos judicaverit. Adde cap. 15. 55. 75. et Rainardum Abbatem Cisterc. in Instit. cap. 80. Præterea Statuta Ord. Præmonstrat. dist. 1. cap. 14. Vita MS. S. Gaugerici Episc. Camerac. lib. 1. cap. 3: Signo etenim, quoad laudes Dei canonice ammonentur, accepto, ille statim.... ad Ecclesiam primus accedit.... in Auditorio autem inter lascivos continens, inter buccones et garrulos tacitus. Juxta Capitulum statuit in eodem libro Usuum cap. 113. Tabular. Dalonensis Abbatiae in Lemovicib. pag. 12: Factum est hoc anno Incarnat. Dom. 1209. in Auditorio juxta Capitulum, etc. Scholas publicas Auditorii appellatione donasse veteres notum est. Vide Vitam Willelmi Ducis n° 22. Edit. Mabillonii, Vitam S. Roberti Abbatis Molismensis n° 6. Hugonem Archidiac. Turenensem de Miraculo in Translat. S. Martini pag. 359. Regulam Ordinis de Sempringham tom. 2. Monastici Anglic. pag. 717. 768. etc. [Vide Marten. tom. 4. Anecd. col. 1224. et vet. Discipl. Monast. pag. 87. 95. 116. etc. S. Bernardum tom. 1. col. 431. E. edit. 1690.]*

5. **AUDITORIUM**, *Auditus, Auditio, actio audiendi. Chron. S. Trudonis apud Acher. tom. 7. Spicil. pag. 438: Neque hoc faciebat adhuc studio tantum edificandi, quantum audiendi miracula vitae simplicium virorum, de quibus ibi legebatur, et novo Auditorio stili simplicioris.*

6. **AUDITORIUM**, *Admissio ad Principem, Gall. Audience. Angeli Pechinolii Ortani Episc. Litteræ ad Innocentium VIII. PP. apud Illust. Fontanini in Appendice Antiquit. Hortæ pag. 474: Cum Budam applicuisse Orator Venetus, velletque dominus Rex de more solemní pompa illum audire, voluit me quoque Auditorio adesse, in quo tal-*

men orator preter communem congratulationem nihil retulit.

* **AUDITUM**, Edictum, promulgatio, Gall. *Publication*. Ordinat. Caroli daph. ann. 1356. in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. *Vienne* fol. 3. r^o: *Volumus quod per locumtenentem nostrum fiat Auditum generale, quod omnes et singuli subditi nostri... veniant recognituri homagia, feuda, etc.*

¶ 1. **AUDITUS**, ut Auditorium 6. apud Rymer. tom. 9. pag. 790: *Ambassiatoribus... non concedebatur Auditus.*

* 2. **AUDITUS**, Auris, Gall. *Oreille*. Lex Ripuar. tit. 68. art. 5: *Quod si quis absque effusione sanguinis alium brachio, pede, oculo, Auditu, muccatu vel quoconque libet membro mancaverit, etc. Aroille, eodem sensu, in Lit. immunit. de Perusses ann. 1347. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 33. art. 12: Se aucuns desdiz bourgeois est trouvez de jour ou de nyte ou dommaige d'autrui,... il rendra le dommaige à cellui cui il aura dommaigé, ou on li copera une Aroille.*

* **AUDYNÆUS**, Mensis Macedonici nomen. Vetus Chron. tom. 3. Junii pag. 306: *Hoc eodem anno magnam labem accepit Constantinopolis ex terra motu, mense Audynæo. In qua Bollandi Continuatores: J. Baptista Ricciolus noster in sua Chronologia resormata lib. 1. cap. 20. demonstrat Audynæum Macedonicum inchoare a die 24. Decembris, etc.*

* Vel potius *Andynæus*, a Græco ἄδυνατος, emergens aut emersiorum; quod mensi Januario apte convenit.

* **AVE**, **AVETE**, *Dieu vous sauve*. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684.

* **AVEDALTUM**, f. idem quod mox *Avelaneta*. Charta ann. 1313. in Reg. 52. Char. reg. ch. 207: *Prædictus honor... pro-tenditur.. de collo de Falgaris, sicut aqua vergit, usque ad cudes, et cudibus usque ad rivum frigidum, et de rivo frigido usque ad Avedalt, et de Avedalto usque ad orzarios. Infra: Avedant.*

¶ **AVEIRE**. Vide *Aucire*.

AVELLANARIUS, Nux avellana arbor, Gallice *Avelinier*, in Capitulari de Villis cap. 70.

* **AVELLANETA**, **AVELLENATA**, Hisp. *Avellaneda*, Locus *avellani* arboribus con-situs. Charta ann. 1518. ex Chart. Viviani notar. Massil.: *Dat terram, pratum et Avel-lanetam simul se tenentes*. Charta ann. 1399. ex schedis Præs. de Mazaugues: *Exceptis locis cultivatis, ut sunt terræ, vineæ, orti, prati et Avellenatae. Pro quadam possessione vineæ, terræ et Avellenatae, in alia Ch. ann. 1460.*

* **AVELLANETUM**, Eadem notione. Charta ann. 874 apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 833: *Aliam ter-ram, quæ nominatur de Rosala modiorum duodecim, et arbustum, et castanetum, et queriectum, sive Avellanetum.*

* **AVELLATORIUM**, *Avelot*, in Vocabul. compend.

* **AVELLUM**, *La cortina de le sale*. Glossar. Lat. Ital. MS.

* **AVE-MARIA**, Reditus quidam; cuius appellationis ratio exponitur in Stat. MSS. eccl. Tull. ann. 1497. fol. 53. r^o: *Est et aliis redditus in Trouceyo, dictus Ave-Maria,.... succedit loco salarii dicendi Ave Maria in*

principio cujusvis horæ canonicae.

* **AEMBRATUS**, Adjectus, adjunctus. Charta ann. 810. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 671: *Tradinus in ipsa sancta Dei ecclesia in primis fundamen-tum illut, ubi ipsa ecclesia sita est, una cum porticale ante se, et ipsa aedificia, quæ ad eum ex utraque parte Aembrata sunt. Vide supra Aembrare.*

¶ **AVENA DE FIMO, DE MOLTA**, id est, Avena quæ colligitur ex agris fino impi-gatis, et avena quæ exigitur ab iis qui ad molendinum molendi causa accidunt. Est enim *Molta*, Gallice *Mouture*. Polyptycus Monasterii Fiscannensis MS.: *Guillelmus le Gros tenet dimidium villanagi et reddit... unum boisselum Avenæ de Molta, et tres boissellos Avenæ de Fimo...* *Emmelina la Mordante reddit 2. boissellos Avenæ de Molta et 6. boissellos Avenæ de Fimo.* [* Vide *Avenagium*, 1.]

¶ **AVENA DE GAULE**, Præstatio agraria, seu census annuus ex agris avena solvendus. Enumeratio seudi venditi a Girardo de Ham Milite, domino de Douchy ann. 1293. ex Tabul. Corbeiensi: *Martinus li Grand et ejus filie et les Monioties debent tres quarteros Avenæ de Gaule, et Johannes li Grand unum quartarium de Gaule, ubi Gaule idem est ac Gaulum, quod vide in voce *Gabrum*.* [* Vide *Avenagium*, 1.]

* **AVENABLATUS, AVENEBLATUS**. Vide supra *Avenablatus*.

* **AVENACHIUM**, pro *Avenagium*, Vecti-gal seu pensitatio ex avenis. Necrol. MS. Silvanect.: *xii Kal. Oct. obiit Albericus co-mes Domini-Martini, qui concessit huic ecclie jux Avenachiorum, quod habebat in ru-sticis de Orri.*

1. **AVENAGIUM**, in veteri Charta apud Argentreum in Hist. Brittan. pag. 307. et in Pacto inito inter Gaufredum Dom. Vau-venti, et abbatem Malleacensem ann. 1232. vectigal, seu pensitatio ex avenis, dominis pensitari solita; *Avenage, Costuma avenæ, in Libertatib. S. Paladii in Biturig. ann. 1279. in Consuet. Andegav. art. 128. Du-nensi art. 27. 28. Blesensi art. 40. Ceno-manensi art. 138. Marchensi art. 125. 173. etc. Regestum Feodorum Andegavensis Co-mitatus ann. 1387. et 1388: Jean Sire de Sermaises homme lige de ses Feuries et Avenages et de la Gamberaye, à 15. journs de garde à Baugé. Tabular. Montismorionis in Pictonibus fol. 59: De toto nostro Ave-natge, id est, de tota illa terra, quam excolu-lunt agricultæ, qui redditus nobis avenam. Chronicon Laubiene pag. 602: Precaturas, tino rapinas, quas nullas omnino habere de-bent, de Avena, de multacibus,... non pre-cando, sel tollendo faciant. In Consuetudine locali Castelli-Novi in Biturigib. tit. 2. art. 25. Serfs ou Bourgeois d'Avenage, dicuntur eidem præstatione obnoxii. Vide Thomasse-rium lib. 2. Consuet. Bituric. cap. 90. pag. 196. [Marten. tom. 1. Anecdot. col. 596. Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 34. D. etc.]*

* *Advenage, in Charta ann. 1401. ex Reg. 162. Char. reg. ch. 34: Pour ce ledit prevost est tenu faire venir ens les Advenages de ladite prevosté. Avenagium lanarum et arietum, in Bulla Innoc. III. PP. ann. 1198. tom 1. Probat. Hist. Brit. col. 733.*

Unde pro quavis præstatione hanc vocem usurpatam fuisse manifestum est: sic et *Avena de fimo, de molta*, vectigal est, quod pro fimo, molta exsolvebatur, sive avena sive pecunia. Vide *Avena*.

¶ 2. **AVENAGIUM**, aliquando scribi pro *Aubenagium*, Gall. *Droit d'aubaine*, testatur Spelmannus in Glossario.

¶ **AVENANCIA**. Vide *Advenancia*.

* **AVENANTARE**. Vide supra *Adven- tare*.

AVENARIAE, Arva, in quibus sole excre-scent avenæ: *Avenaries*, in Consuetud. de Soesmes art. 2. [In Bressia et Dumbis arva stagnorum aquis superfusa dicuntur *Avenarie*: sed in iis non avena solum, verum etiam frumentum vel siligo interdum ser-tur et crescit.]

* *Nostris Avenienniere, Ager avena refertus. Lit. remiss. ann. 1452. in Reg. 184. Char-toph. reg. ch. 244: Les chevaux de Jehan Coquet... furent pris en une Avenniere, etc. Ejusdem originis est vox *Avenir*, pro Stabuli inspector. Gall. *Controlleur de l'écurie*, Angl. *Aenor*. Charta ann. 1427. in Reg. 173. ch. 648: *Thomas Giffart esquier naif du royaume d'Angleterre, maistre Avenir du Due de Bedford*. Vide infra *Avesna*.*

¶ **AVENANTIZA** *Frodi*, Gall. *Advenant de fief*, de quo supra dictum est in *Adven- mentum*. *Chartular. S. Vandregesili* tom. 2. pag. 1703: *Jure hereditario possidendum pechiam masagii supradictam predicto Radulfo... absque reclamatione mei... et tenen-dam de domino Priore de Tygeville per Avenantizam feodi, erga quem dominum Priorum ipsum Radulsum prædictum attornavi, et de domigerio me penitus... acquitavit. Pag. 1481: Teneor contra omnes garantire et defendere per Avenantisiam feodi.*

* **AVENANTUM**, Portio unius summe in partes æquales distributæ. *Charta reg. reg. Angl. in Reg. 72. Char. reg. ch. 422: Volo et sic constituo ut unoquoque sab-bato reddat præpositus Avenantum de illis centum libris per manum servientis canonicorum et si uno sabbato minus fuerit, altero sabbato suppleatur, ita ut habita ratione per sabbata infra annum, centum libras eis persolvantur.*

¶ **AVENCARE**. Vide *Aventare*.

¶ **AVENDERE AD FIRMAM**, ad censem seu firmam dare, Gall. *Donner à ferme*. Litteræ Johannis Episcopi Lincoln. in Formul. Angl. Th. *Madox*. pag. 334: *Ut fructus, redditus... personis idoneis etiam Laicis ad firmam Avendere, locare sive di-mittere licite et libere valeatis.*

* **AVENEANTITIUM**. Vide *Advenamen-tum*.

* **AVENIATUS**, Ager vineis consitus. Instrum. anni 19. Conradi Regis: *Ut ipsi laboratores cum bono studio terram plantare valeant, ut cum bene Aveniati fuerint, ipsi laboratores ad proprium atudem mediocrem recipient. Ubi observare est agros incultos ea lege a domino rusticis concessos fuisse, ut eorum media pars esset, si illos vitibus concerrent.*

* **AVENIGA**, f. pro *Avena*. Litteræ In-nocentii II. PP. ann. 1140. Hist. Mediani Monast. pag. 286: *Apud Manierias decimas de Avenigis et croidis, quod sicut de beneficio ipsius Medianii Monasterii.*

¶ **AVENIMENTUM**, Gall. *Advenant. A-*

nimenti, multiplex significatio pro locorum et consuetudinum varietate in Turonensi, Juliodun. Andegav. Cenoman. et Britannia Minoris est legitima bonorum portio quæ filiam contingit in parentum successione. Plura vide in Glossario Juris Gallici D. de Lauriere et alibi. Charta Stephani Comitis ann. 1319. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 310 : Quæ etiam ipsi competit. . . . ratione partis, partagii, frayreschiae, Avenimenti et futurae successionis.

A VENIRE, pro Advenire, in Donatione anni 837. tom. 1. novæ Hist. Occitan. col. 70.

* Avenir nostri dixerunt, pro Convenir, Decere. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : Avenir, decere. Pro Bannire, ab urbe ejicere, occurrit in Arest. ann. 1332. ex Reg. Olim parlam. Paris. : Leur defendoient sur tout qu'ils pooient meffaire vers la ville (de Tournay) et sur estre Avenir d'icelle, etc.

A VENIUS. RES AVENIE, Practicis nostris Biens Aveniers, Caducum, seu quidquid ex confiscationibus et escavis domino feudi aut prædii quasi fortuito obvenit. Parag. inter reg. et abbat. monast. Camporum bonor. ann. 1323. in Reg. 62. Charthoph. reg. ch. 139 : Item voluerunt et convernerunt partes præfatae, quod.... fortunæ et quæcumque etiam res Avenie evenerint, sint communes inter dictum dominum nostrum regem et monasterium supradictum. Avenement, pro Quovis caduco, in Ch. ann. 1314. ex Reg. 50. ch. 110 : Hugues l'Archevêque sires de Montfort otrois à Ysabeau notre dame et nostre espouse nostre chaste, que l'an appelle Semblençay,... o toute seignourie,... emolumens, Avenemanz, Aventures, et toutes autres choses. Aliud vero eadem vox sonat, exactionem nempe, injussum occupationem, in Lit. ann. 1372. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 534 : Qui aus dis gardiens ou l'un d'eulz, feront injures ou violences ou Avenement, en faisant leur ofice, etc. Vide Aventura 3.

A VENNA. Vide Avesna.

A VENNATUM, Idem quod Avenantia, Rata portio, etc. Tabular. Fontanellense tom. 1. pag. 1206 : Relaxaverunt mihi dicti Religiosi et hæredibus meis medietatem vassoriae, que fuit Wilhelmi filii Eustachii, reddendo inde eisdem Religiosis Avennatum meum de auxilio domini Regis cum acciderit. Vide Avenancia.

A VENNUS, pro Auvannus, Umbraculum ligneum projectum, vulgo Avent. Charta ann. 1243. in Chartul. S. Dion. pag. 206. col. 2 : Super Avennum domus Nicholai clerici, ij. denarii. Vide supra Avanna.

A VENSARE, a Gallico, Avancer : Pretendere, appropinquare. Chartul. monast. S. Barthol. de Benevento in Lemovic. fol. 115 : Exceptis pleduris de burgo, et exceptis ortis Avensatis ad ipsas pleduras.

1. A VENTAGIUM, Jus præcipuum, prærogativa, Gall. Avantage. Testam. Roberti Militis domini de Bera ann. 1289. ex Chartulario minori S. Benigni Divion. : Ego vero in recompensationem omnium prædictorum do, lego et volo, et concedo, quod prædicti dominus Odo et ejus uxori percipiunt et habent sexaginta libras Viennenses de Avantage in pecunia numerata. Vide Avantagium.

2. A VENTAGIUM, Annuæ pensionis assignatio cum prærogativa. Stat. dataria

Riper. cap. 5. fol. 14. r^o : Quilibet incantator, emptor seu conductor teneatur et debeat solvere quilibet Aventagisa ablata et habita in ipsis datis cuilibet personæ habere debent ipsa Aventagia infra duos menses.

* 3. **A VENTAGIUM**, Quod alicui, ut jus suum cedat, exsolvitur. Charta ann. 1328. in Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 261 : Cum dictus Johannes Fabri quoddam pratum vendidisset Petro Rouselli,..... idem Raimundus de voluntate dicti Petri, cui dedit in Aventagium unam vel dimidium marcham argenti, dimisit ipsi Raimundo dictum pratum. Vide supra Avantagium 6.

* 4. **A VENTAGIUM**, Quod præter conventam mercedem operariis conceditur. Lit. remiss. ann. 1358. in Reg. 86. Chartoph. reg. ch. 321 : Supplicantes memorati..... vocati ad querendum et effodendum vaissellam argenteam, jocalia atque bona supradicta,.... ipsi maligno spiritu temptati, credentes bona talia.... quasi de Aventagio et dedita existere, quædam de dicta vaissella.... clam cuperant. Nisi quasi de Aventagio interpretari, quasi fortuito et ex casu reperta.

* 5. **A VENTAGIUM**, Lucrum, quæstus. Gall. Avantage profit. Lit. remiss. ann. 1354. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 417 : Qui Clemens consuetus erat talia sequi festa, in eis que Aventagia querere, ac dissensiones et nellyas facere. Avantage, pro Exactio, injusta occupatio, in Lit. remiss. ann. 1407. ex Reg. 161. ch. 245 : Lequel Simonnet disait avoir esté desmonté en Bretaigne par Bretons du plat pays, pour ce qu'il vivait d'Avantage avec autres de son estat. Pro Avantageux, Arrogans, in aliis ann. 1401. ex Reg. 156. ch. 280 : Ledit Estienne respondi qu'il ne s'en daignerait aler pour un tel Avantage, comme estoit ledit Regnault,.... mais ledit Regnault, combien que ledit Estienne l'eust appellé Avantage, ne lui dist nul desplaisir. Se Avantager, Arroganter, superbe loqui. Lit. remiss. ann. 1776. in Reg. 201. ch. 100 : Voyant icellui Boislevé les autres venir à lui pour le secourir, se Avantaga en disant grosses paroles. Avantageux etiam dixerunt id, quod fraudulenter utile est, puta cum quis tessera adulterinis ludit. Lit. remiss. ann. 1449. in Reg. 176. ch. 742 : Le suppliant a aucuneffois joué de faulx et Avantageux dez.

A VENTAILLES, apud Rymer. tom. 8. pag. 384 : Tredecim loricas, quinque Aventailles, quadraginta arcus, etc. Skinnerus in Etymologico vocum obsoletarum ad vocem Aventail suspicatur a Gallico jam obsoleto Avantail, trahere originem. Est autem ipsi Avantail, Prætentura ferrea, præceptivum, ab adverbio Avant, Ante, quasi dicetur Anterior armaturæ pars.

AVENTARE, Ugution [et Johanni de Janua] Avenas eradicare, Papiæ, truncare, et eradicare. [Eidem Papiæ in MS. Bituric. Avencare.] Leg. forte Avenare.

* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613 : Aventare, eructare, eradicare.

A VENTATA, AVENANTA, et AVENANTATA TERRA, Terra caduca, quæ domino feudi per Aventuram obvenit. Archivum Castri Nannet. : Anno 1273. computavit magister monetae. .... de Johanne Joion Milite pro terra. . . . Aventata domino Comiti. Terra domini Gaudini est Avenanta domino Comiti

ad valorem cxx. librarium. Persolvit Petrus Fessart pro quadam terra Aventata domino Comiti in feodo suo. Ibidem : Pro Gaufrido de Tuorambo pro terra sua, quæ fuerat Avenantata. Charta Johannis Britan. Dicis. ann. 1385, apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 639 : Item la Terre qui just Jan Besdane en la paroisse de Plemel, qui nous just Avenantée, etc. Vide Aventura 3.

* Quæ sensu isthæ sint accipienda, vide supra in Avenantare.

* **AVENTICUS**, Advena, albanus. Pactum inter Robert. I. ducem Burg. et capit. eccl. Cabilon. ann. 1290. inter Probat. tom. 2. Hist. Burg. pag. 78. col. 2 : Concedimus quod supra furto, adulterio et homicidio in terra de Chonnois, cognitio et exercitium jurisdictionis ad dictos decanum et capitulum.... de hominibus justiciabilibus suis et Aventicis pertineat. Vide Adventicus.

1. **AVENTURA**, Eventus, Gall. Aventure. Wilbrandus ab Oldenborg in Itiner. Terræ Sanctæ : Juxta illud situs est quidam mons satis amoenus, quem Montem de Aventuris appellant. Sicut enim ex veridica relatione avdivimus, quicunque sex septimanis jejunaverit, et pænitentialibus illis diebus peractis communicaverit, et sic jejonus dictum montem intraverit; procul dubio boni eventus et fortunata sibi occurruunt.

2. **AVENTURA**, AVENTURÆ, Hastiludia, torneamenta, equestres decursiones. Charta Henrici Regis Anglie apud Guillielm. Prynneum in Libertatibus Eccles. Engl. tom. 3. pag. 466 : Concessimus eis de gratia nostra speciali, quod torneamenta aliqua, Aventuræ, justæ, seu ejusmodi hastiludia non siant de cætero in villa predicta, seu per 5. millaria circumquaque. Adde pag. 110. Mandatum super Juratis ad arma, in Additam. ad Matth. Paris pag. 149 : Quod nulli convenient ad turniandum, vel burdandum, nec ad alias quascunque Aventuras. Fori Hispanici : Quien castra cavallo ayeno, o otra animalia, que por ventura ten su Señor en garda, etc. Ubi Lex Wisigoth. habet lib. 8. lit. 4, § 4 : Quadrupedem, qui forte ad stadium servatur. Vim vocis ventura non intellexit Lindenbrogius. Vide Fortunum [** Por ventura ibi reddit latinum fortasse, quod est in lege Wisigoth. Confer varias lectiones For. Hispan.] Besoldus de Linguarum immutat. nostrum Aventure, fors, fortuna, a Germanico abentheur deducit : sed a Latino eventus, ventura, videtur potius vocis etymon arcessendum.

3. **AVENTURA**, Caducum, seu quidquid ex confiscationibus et Escaëtis domino feudi aut prædii quasi fortuito obvenit. Charta Jacobi Reg. Aragon. ann. 1254 : Damus et concedimus (D. Petro Infanti Portugallie) omnibus diebus vitæ vestra tantum dominium et jurisdictionem Majoricarum et Regni ejusdem per terram et mare, et Aventuras terre et maris, et etiam justicias, colonias, etc. [Charta Stephani Comitis sacri Cæsaris ann. 1280 : Super eo quod nos dicebamus gruerias et alias Aventuras in Ligerim contingentes prope terram, quam tenet prædictus Odo, ad nos pertinere, etc. Infra : Aventuræ Ligeris, etc. Statuta Massil. pag. 2 : Itemque omnes redditus, et obventiones, et intratas, et res, et processia, et Aventuras ad dictam civitatem.... pertinentes, etc. Similia locus est in-

fra pag. 15. nisi quod ibi habetur *Adventura.*] Guillelmus *Guart* in *Philippo Aug.* :

Lors iert receveur des rentes,

Des Aventures et des ventes,

Par Paris, par Senlis, par Rains.

Declaratio terræ de Courcillon in Andibus : Vente des terres et Aventures, neant icy, parce qu' l'on ne scet se aucune chosse i escherra. Adde Statutum *Philippi Magni Regis Franc. ann. 1319.* pro Camera Computer. Necrologium Ecclesiæ Parisiensis Non. April. : *Dixhuit hosties seans en ladite ville chargées de 20. s. de paris de menu cens, et Aventures dessusdites. Aventures et emolumens, in Magno Recordo Leodiensi pag. 66.* [Vide *Aventata Terra.*]

AVENTURÆ, Gallis *Espaves*, Normannis *Choses gayes*. De iis dicitur quæ in terra domini feodal is casu reperiuntur nec ab aliquo repetuntur. Charta Roberti Daphni Comitis Claromontis et Daphnæ Abbatissæ Medii-montis, ann. 1283. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 299 : *Item nos Comes Aventuras percipiemus, quæ reperiuntur in terradicti Monasterii, thesauros auri et argenti, lapidum pretiosorum, et an nulorum, et venationes caprarum, ursorum, capreolorum : et alia Aventuræ et venationes quæ reperiuntur in dicta terra dicti Monasterii erunt Monasterii supradicti.*

* **AVENTURERIUS**, Charta ann. 1362, in Reg. 93. Chartoph. reg. ch. 214 : *Super quodam hospitio Johannis Amorosii Aventurierii, continente octo portalerias, sito ante domum caritatis in jurisdictione domini vicecomitis (Narbonensis) iij. lib. v. sol. Turen.* Sed legendum opinor *Armeurarius*. Vide supra *Armeurarius*. Nequaquam enim eo, quo supra *Adventurearius*, sensu accipi potest. At vero *Aventureux* nostris dicti sunt velites, milites scilicet qui prima prælia tentabant, Ital. *Avanturieri*, iidem qui *Ribaldi*. Lit. remiss. ann. 1375. in Reg. 107. ch. 326 : *Le suppliant bailla toutes ces choses à Aventureux, qui voulaient suivoient les guerres, tout pour le pris de quatre frans. Aventureusement, Casu, fortuito, in aliis Lit. ann. 1360. ex Reg. 88. ch. 78 : En ladite mellee, qui estoit meue chaloureusement et sans aguet, Aventureusement se hurta ledit Bonvallet à la pointe du coustel du suppliant. Aventurer denique dixerunt nostri, pro Nausfragium pati.* Lit. ann. 1351. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 579. art. 20 : *Nous voulons et leur octroyons pour ce qu'il avient ou peut avenir souventefois que lesdiz marchans.... Aventurent en nostredit royaume, etc.* Vide supra in *Adventure*, et *Adventurearius*.

* **AVENTUS**, pro *Adventure*, Tempus ante Natale Domini in Charta Geraldii Abb. S. Joannis Angeriac. ann. 1385. ex Char tulario ejusd. Monast. ubi bis legitur. [* Vide *Adventure* 2.]

* **AVENTUS**, Alia notione. Vide infra *Aventus*.

** **AVEO**, pro *Aueho*, in Ekkeh. IV. Cas. S. Gall. cap. 3. Pertz. pag. 106. lin. 43.

** **AVEOLUS**, *Moltra*, in Glossar. Mon seensi ap. Pez. pro *Alveolus*. *ADEL*.

AVE, *AVERA*, *AVERIUM* etc. Vide *Aver um*.

* **AVERA**, pro *Avia*. Præfat. in Vit. S. Ludmil. tom. 5. Sept. pag. 354. col. 1 : *Pas-*

sionem B. Wenceslai, simul cum Avera sua beata memorie Ludmilla, etc. Vide alia notione mox in Averium.

AVERAMENTUM, apud JC. Anglos est, cum quis ad rescidendum Breve, quod alius impetravit, item intendit, vel exceptionem contra actionem sibi intentatam proponit : tunc enim quod in excipiendo protulit, probare, prout judex decreverit, offert, diciturque hæc oblatæ conditio *Ap pel* en *Averementum*. Vide *Rastallum*.

1. **AVERARE**, Probare verum esse, *Averer*, *Verifier*. Italis *Auverare*, *Confirmare*, et pro vero affirmare. Usatice Barcinonenses MSS. cap. 49 : *Averent illos per sa ramentum, etc.* Charta Jacobi Reg. Aragon. ann. 1228 : *Reficiemus vobis omnes missiones, quas inde feceritis, vobis eas Averantibus ad Consuetudinem Barcinonensem.* [Charta ann. 1432. ex Schedis D. *Le Fournier* : *Cedulum suam recognosci datum in lingua vulgari, et pro ipsius quemlibet Averari et recognitiones et Averationes describi.*] Vide *Inveritare*.

* Dicitur præterea de iis, quæ ad pondus regium probantur. Charta ann. 1326. in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 420 : *Pastus seu panes flequierorum, pancerosseriorum seu pistorum.... possint cum recto ponderare regio, Caturci consueto, Averare et ponderare.*

* Aliud est Gallicum *Averer*, a Lat. *nimirum Avera*, Gall. *Desirer avec ardeur*, in Charta ann. 1262. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 984 : *Et veille et Avere que lesdits anseors anquerent si je, ho mon peir, avons rens sorpris ho boes de Bosc. Unde Avel, pro Voluntas, desiderium, cupiditas. Lit. rem iss. ann. 1368. in Reg. 99. Chartoph. reg. ch. 545 : En l'ostel de ladite Gillon, qui estoit belle et jeune femme, se herbergerent et y demourerent par l'espac de deux jours, faisant avec elle leurs jeux et leurs Aveaux.*

Fabul. tom. 1. pag. 56 : *Rutebeuf dit en son fabel Quant à fol, s'a son Avel.*

Ibid. pag. 130 :

Frere Symons fist vers li tant,
Qu'il fist de li tous ces Aviaux.

1. **AVERARE**, Res avertiis vehere. Vide in *Averum*.

* 3. **AVERARE**, Alia notione. Vide supra in *Adverare* 2.

AVERATIO, Exploratio, estimatio, a Gall. *Averer*. Epist. Jacobi Aragoniae Regis ad Carolum Franc. Regem tom. 8. Spicil. Acher. pag. 279 : *Averationem seu estimationem omnium mercium et rerum caputum fieri et recipi jussimus.* [* Vide supra *Adveratio*.]

AVERCORNE, Frumentum quoddam censuale, tenentium sive vasallorum opera, jumentis scilicet ac plaustris, ad granarium vel horreum Domini deferendum, in Charta ann. 1263. quæ extat apud Willemum Torn. in Chron. pag. 1912. Vox formata, ex *Aver*, jumentum, et *Corne*, *Granum*, frumentum, *annona*, apud Anglos. [Vide Kennet. in Glossar. ad calcem Antiquit. Ambrosden.] [* Vide *Averpeny* in *Averum*.]

* **AVERE**. Vide *Averum*.

AVERGARIA, Modus agri, apud Campanos nostrates. Polyptychus monasterii S. Remigii Remens. [* apud Guerard. post Irminon. pag. 291.] In *Luperciaco est man-*

sus dominicatus, cum adficiis [**, porto], et viridario, sunt ibi Avergaria 3. ubi possunt seminari de sigilo modū 20.

* Idem forte quod *Vercheria* alibi dicitur. Vide supra *Advergeria*.

* **AVERITATOR**, Circulator, ostentator scilicet arcyanorum et mirabilium, Gall. *Charlatan*; ab Ital. *Auveritare*, Asseveranter dicere; quod confidenter fabulas loquuntur. Stat. Vercell. lib. 3. pag. 84. r^o : *Neque scienter hospitentur glotonas, Averitatores, basclacerios, meretrios, galatores vel bannitos.* Stat. crimin. Riper. cap. 168. fol. 23. v^o : *Si quis Averitator repertus fuerit ludere ad corrisolam, vel pulvrentiam, vel alium ludum de partito, ex quo homo possit capi vel decipi, condemnetur in libris de cem parvorum.* Atque ita legendum, pro Averitator, ex Stat. Cremou. rubr. 181. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. evi col. 845 : *Si quis Averitator repertus fuerit ludere ad corezolam, vel polverellam, condemnetur in solidis viginti Imperialium.* Nisi malis legere *Avantator*. Vide supra in hac voce.

AVERIUM, **AVRUM**, **AVRE**, **AVERA**, et **AVERTA**, etc. dicuntur facultates, et omnia, quæ sunt in bonis, res præsentim mobiles, veluti pecunia, ex Gall. *Avoir*, habere, possidere. [Hinc cognomen illud *Sine Avero*, Gall. *Sans avoir*, aliquando tribulum. Fragm. Hist. Andegav. tom. 10. Spicil. Acher. pag. 367 : *Quorum (euntium in Terram S.) duces fuerunt Heremita quidam Petrus Achiriensis et Galterius sine Avero.*] Testamentum Philippi Aug. Regis Franc. [ann. 1190.] apud Rigordum : *Omnes homines nostri adjuvent eum de corporibus suis et Averis. Et infra : In receptionibus Averi nostri Adam Clericus noster præsens erit, et eas scribet, [et singuli habeant singulas claves de singulis archis in quibus reponetur Averum nostrum in Templo, et Templum unam.* De isto Avero tantum nobis mittitur, quantum litteris nostris mandubimus. Ubi certum est Averum pro pecunia sumi.] Idem Rigord. ann. 1196 : *Taxata pactione, quod salvis corporibus suis, Averis, et equis, et armis cum pace recederent.* Charta ejusdem Philippi Regis ann. 1207 : *Naves quaque et homines ipsorum cum Averis et pecunis suis poterunt ascendere, et navare per aquam Sequana.* [* Charta Philippi Puler. ann. 1293. apud Lappenberg. in Document. Orig. Hanseat. pag. 168 : *Mercatores de Lubecca.... si afferrent vel ducerent aliquas mercaturas seu Averia de Flandria ad nudinas predictas.. cheminum debent apud Bapalin.* In exemplo hujus chartæ confirmato ann. 1302. pro *Averia* legitur *Annona*.] [Leges et Consuetud. Furnenses ex archivio Audomar. : *Si abses fugitus fuerit, erit in gratia Comitis de corpore et Averio, relicta parte bonorum uxori et filii.* Transactio ann. 1219. in libro flavo Episcopatus Massil. pag. 25 : *Intrare et exire cum suis Averbis et rebus et mercibus.* Et infra : *Merces apportandi vel Averum. Conventions inter Ludovicum Regem Siciliæ et urbem Arelat. ann. 1385. in MS. D. Brunet fol. 4. v^o : Omnes cives... sint liberi et immunes ab omnibus pedagiis... una cum rebus suis, bonis et patrimonii omnibus, Averes, mercionis, etc.* Statuta MSS. Massil. ann. 1253 : *Constituimus, ut omnes*

corraterii rerum mobilium et immobilium... teneantur facere sacramentum... quod Avera civium non vilificabunt... ut preferant Avera extraneorum, et quod Avera venalia tenebuntur primo offerre et expondere venalia ciibus Massiliæ quam extraneis. Ibid.: Statutus quod omnes scriptores navium scribent omnia Avera mercatorum in suis cartulariis; quod signa illa, quæ facient mercatores in Averis suis dicti scriptores faciant similiter in cartulariis suis. Hic quasvis merces intellegendas esse manifestum est.

* Tam mobilia quam immobilia. Testam. Petri Bernardi de Corneliano ann. 1087, in Append. ad Marcum Hisp. col. 1183: *Propter hoc jubeo advocatos meos manumissores ut distribuatis ipsum meum Avera, tam mobile quam immobile, in sanctis Dei ecclesiis, etc.*

¶ **AVERIUM PONDERIS**, Merces omnes quæ venduntur ad pondus seu libram. Extenta iurum Comitis Sabaudiae aøn. 1309. Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 97. col. 2: *Item a quolibet vendente Averiū Ponderis ad libram, levantur semel in anno... duodecim denarii. Apud Rymer. tom. 4. pag. 363: Cumque de prefatis mercatoribus nonnulli eorum alias exerceant mercandas, ut de Averio Ponderis et de aliis rebus subtilibus, sicut de paranis, etc.*

* Arrest. ann. 1401. in vol. 9. arrest. parl. Paris: *Pro qualibet specie rerum hujusmodi ad pondus venalium, seu Averii ponderis, vj. sol.*

* **AVER DE PES**, Eadem notione. Lit. Be-
reg. archiep. Auxit. ann. 1413: *Item pro
qualibet mercatore in dicta civitate mercatu-
ras, vocatas Aver de pes, pro qualibet libra
iv. den. Turon.*

¶ **AVER**, Eadem notione. Testamentum Rogerii Vicecom. Biterr. ann. 1150. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 411: *Si autem Comes de Fuxo de pignora predicta male conquesus fuerit, et sine contentione et placio prefatum Aver reddere noluerit, etc. Vide tom. 1. novæ Gall. Christ. in Probationibus col. 128.*

AVER, ut *Averiū*, in Stat. ann. 1165. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 604: *Tantum si debitor vel fidejussor ipsum Aver non poterit reddere, consilio proborum hominum Carcassonæ per honorem et per Aver redditum, si fieri potest.*

AVENNE, in Chartis Hispanicis. Vetus Charta Hispanica æra 819. apud Ambrosium Moralem lib. 13. cap. 18. et Sandovalium in Sylone Rege: *In istum sanctum locum venimus cum Averos nostros, etc. Pactum inter Alphonsum Regem Castellæ et Sanctum Regem Navarræ, apud Hovedenum: Et in toto quantum Rex Adelfonsus tenet de Rege Navarræ, meliorum cum suo proprio Aver, quantum valuerit et poterit. Testamentum Guifredi Comitis Ceritanie ann. 1035: Excepto ipsum Aver, quod Bernardus tenet in villa Fornols. Vetus Poeta Hispanus de Alexandro M. apud Bivarum:*

*Una cosa que dixo, debedes bien creer,
Que a muy rica tierra, è sobre grand Aver, etc.*

Guill. Guitart. ann. 1297:

*Qu'an Roy de France se rendrent,
Tuit communément sans desours,
Souves les Avoir et les cors.
Vide Gloss. ad Villarduignum, voce Avoir.*

[** Idem poeta de Alex. M. vers. 220. *Aver monedado, pro Pecunia:*

Cleor fino su caeca, el rey fue pagado,
Donoge quant el quiso de Aver Monedado.

Lusitanis *Aver eodem sensu usurpatur.* Vide S. Rosa de Viterbo vol. 1. pag. 151.]

¶ **AVERIA**, ex Hispanico *Averias*, quod idem sonat ac *Avera*, bona, pecunia etc. Curia Generalis Catalaniæ, habita Cervariz sub Petro III. Rege Aragon. ann. 1359. MS.: *Statutus, quod Officiale nostri, qui sunt assueti de causis criminalibus recipere Averias, nequeant easdem accipere, nisi delatus de crimine pecuniariter fuerit condemnatus, vel remissionem per pecuniam receperit de eodem; pro quibus Averis nequeant recipere ultra quatuor, ac etiam Algoriziri, et Curia ejusdem, et ipsum taxationem faciat cum consilio duorum Consiliariorum civitatis Barcinonensis.*

* Multas pecuniarias hic intelligo; atque adeo potius ab *Avaria*, quam ab *Averiū*, arcessenda est hujus vocis origo. Vide supra *Avaria*. [** Firmatur Carpenterii opinio Constit. Cataloniæ vernacule scriptis ubi statutum a Cangio allatum legitur lib. 9. tit. 27. conat. 1: *Encara statutum e sancçim que los officials nostres qui son acostumats dels sets criminals rebre Haverias, etc. Titulus inscriptus De compositions y Haverias.*]

¶ **AVERIA**, Eadem notione. Histor. Dalphin. tom. 2. pag. 574: *Prohibemus terram vel subditos Comitis offendere... sub pena corporis et Averis, etc.*

AVERIA, **AVERII**, Equi, boves, jumenta, oves, cæteraque animalia, quæ agriculturae inserviunt, aut in agricultoribus et facultatibus, seu, ut vocant, *Instrumento*, computantur, Regiam Majestatem lib. 4. cap. 27: *Hoc placitum dilationem non recipit, propter Averia, id est, animalia muta, ac diu detineantur inclusa. Animalia simpliciter dicuntur, supra cap. 22: Ad capiendum aliquam summam magnam Averiorum, seu animalium in namum. Leges Baronum Scottic. cap. 23: Dominus meliorem Averiam, sive animal de suis catallis habebit. [Vita Edmundi Cantuar. Archiepisc. inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 1806: Est alia ejusdem terræ consuetudo, quod mortuo parentefamilias, dominus ejus accipiat melius animal, quod habuit, cuiuscunque sit generis. Et col. seq. ubi de-eadem lege: Hæc est lex terræ... quod dominus tuus melius habeat Averium, quod ille habebat dum vivebat. Apposite Willelmus Wast in Glossario: Sane per Averium in Legibus Scotticis intelligitur melius animal rusticum seu coloni defuncti, quod domino suo debetur sub nomine Herigilda, sive Herioti. Vide Heriotum.] Littleton. sect. 71: Si come jeo bayle à un homme brebits à campester, ou mes boefs à arer la terre, et il ocist mes Avers, etc. Monasticum. Angl. tom. 2. pag. 23: Concessi eis habere omnia Averia sua in parco meo. Pag. 142: *Habent singulis annis in perpetuum 20. Averia intrantia in pratis de, etc.* Addit. pag. 191. 256. 281. 309. 425. [Charta S. Victoris Massil. ann. 1339: *Fiant duo inventaria in dicto Prioratu de Tortorio, quot extent vel deficient animalia Averia.*]*

* Stat. Massil. lib. 6. cap. 14: *Quæ Avera, scilicet boves, equæ, et alia pecora*

campi dant damnum in vineis et agris, et aliis possessionibus ciuium Massiliæ, etc. Avers Normannis et Anglis; Provincialibus vero Avé, qua voce ovium, vervecum et caprarum greges tantum designant. Vide Glossar. de Lauriere voce Avers.

¶ **AVERA**, **AVERE**, Eadem notione. Bularium Fontanell. fol. 115. verso: *Denique concedo quod Avera et porci Monachorum libero et quiete pergant in eamdem totum pasturam, in quam Avera mea et porci mei perreixerunt. Chartularium minus S. Victoris Massiliensis fol. 150. in Charta ann. 1227: Item quod pasquerium habeat dominus de Castellana in territorio de Villa Crosa, sicut habuit usque nunc, Avere tamen alicuius domus religiosæ non poterit mittere in territo-rio de Villa Crosa.*

Præsertim vero voces istæ usurpatæ leguntur pro iumentis, aut equis, qui aratro junguntur, vulgo *Chevaux de charrue*. Domesdei, in Monastico Anglic. tom. 3. pag. 305: *Pastura 100. ovis, unus Averius, unus porcus, 7. oves, etc. Ibid pag. 306: Quinquaginta acre prati, et una piscaria, 9. Averi, 2. runcini, 27. porci, 100. oves. Idem Monasticum tom. 1. pag. 112: Cum instauramento 8. boum, unius Averii, et 122. ovium. Capitula Placitorum Corona apud Hovedenum in Richardo I. pag. 745: Inquiratur autem de quo bobus et Averius singulari carruce valeant instaurari, et quo et quantum instauramentum singula maneria possit sustinere. Et mox: Erit autem pretium bovis 4. solidi, et vaccæ similiter, et ovis crispæ 10. denarii, etc. Vitæ Abbatum S. Albani pag. 76: *Centum equos, quorum alii erunt manni, alii vero runcini, alii summarii, alii veredari, alii vero Averi. Vide Fletam lib. 1. cap. 20. § 118. 119. Somnerus perperam ab Ouvrer, laborare, agrum colere, vocem hanç deducit.**

¶ **AVERA**, in Domesdei. et apud Spelmanum idem quod *Averagium* infra.

¶ **AVERA GROSSUM ET MINUTUM**, Gall. *Gros et Menu bétail*, in duabus Chartis ex Archivo S. Victoris Massil.

¶ **AVERA LACHALIS**, Vacca vel capra, ex qua lac sugitur vel exprimitur, in Charta anni 1330. ex eodem Archivo.

* **AVERA LANUTUM**, Verveces, oves. Libert. Brianc. ann. 1343. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 732. art. 36: *Gabella Averis lanuti, de quo Averi lanuti gabellam solvere teneantur.*

* **AVERA PORCINUM**, Grex porcorum. Charta ann. 1463: *Quod non sit licitum aliquibus hominibus.... recipere aliquod Avere porcinum.... ad mejarium.*

¶ **AVERA**, **AVERIA**, Vectigal, portorum, vel etiam ædes in quibus fiscales ii reditus excipiuntur, Gall. *Douanne*. Chron. Par-mense apud Murat. tom. 9. col. 870: *Insuper rustici qui venerant cum dicto Rolandino Scorsa, et ab aliis partibus, et ribaldi et aliae viles personæ, ascenderunt palatia Communis vetus et novum, et domos Potestatis et Capitanei et gubella Judicis exactoris Averis Communis. S. Ferdinandi Gloria posthumam tom. 7. Maii pag. 376: Dixit quod cum anno proxime præterito MDCCXVI. advenissent ga-leones Indicæ, ipse cum aliis pluribus ac nominatim cum Capitaneo Joanne Nuñez de Je-roci... die xxviii. Novembris condescenderint*

lembum Averie ad excipiendos praedictos galloes.

AVERAGIUM, Rastallo et Spelmanno, est *Carropere*, seu *vectura onus*, quod tenens domino exsolvit cum *averis*, seu equis, *bus*, *plaustris*, *curribus*. Hinc crebro *quietum esse de Averagiis*, in veteribus Chartis. Vetus Charta apud eumdem Spelmannum: *Sciendum est quod unumquodque Averagium aestivale fieri debet inter Hokday et gulam Augusti*. Alia apud Sommerum in Tractatu de *Gavelkind* pag. 189: *Item pro Averagiis 13. sol. et 4. denar.* Vide pag. 187. Addit præterea idem Spelmannus, *Averagiam interdum esse detrimentum, quod in vectura, mercibus accidit: verbi gratia, si frumentum corrumpatur, vinum fluat, merces in tempestatibus ejiciantur. His adduntur vectura sumptus et necessariae aliae impensæ. Meminitque idem Statuti inediti de Averagiis mercium e navibus projectarum. Nescio an ad ejusmodi Averagia pertineat, quod habetur in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 230: *Solebant etiam homines villa ire apud Langinhet, et reportare Averagium de angillis de Southraye.**

* Idem forte quod supra *Avaria*. Comput. reddituum comit. Pontivi ann. 1554: *Des profficts et revenus des Averages.... des nefs, etc.* Nisi sit pro *Arivage*, Tributum quod pro navium appulsi penditur. Vide supra *Arrivagium*. *Averagium vero hic ex Monast. Angl. idem videtur esse quod supra Averagium, quomodo fortean legendum est, Praestatio ex anguillis.*]

AVERARE, Eadem notione, scilicet cum *averis* res vehere. Custumar. de *Hechampi*. Lew. pag. 18: *Omnis Lanceta Averabit ter in anno ad acram vel linnam.* Chartularium Glaston. Abbatiae fol. 40: *Omnis homines (de Kyngston) debent ter Averare ad Bristoliam.*

AVERPENY, Tributum, quod præstatur pro immunitate *carroperæ*, seu *vectura*. Rastallus in Expositione antiquorum vocabulorum: *Averpeny, hoc est, quietum esse de diversis denariis pro averagio Domini Regis, id est a vecturis regiis, quæ a tenentibus Regi præstantur.* [Chartularium Beccense, ubi *Vocabula Anglicana quæ continentur in cartis nostris exponuntur: Averpeny, Estre quite d'Average.*] Monasticum Angl. tom. 1. pag. 302: *Habent et Averpeny, scilicet pro singulis 30. acris 2. denarios.* Occurrit passim in Chartis Anglicis cum aliis ejusdem terminacionis vocabulis, tom. 2. pag. 134. 286. 558. 625. 653. etc. Vide *Avercorne*.

AVERSALICANA MEDIA, Antiquæ scripturæ genus. Vide *Scriptura*.

AVERSIATA. Examen pœnitentis ex Cod. MS. x. seculi ad usum alicujus Ecclesiæ circa Alpes: *Presbyter fornicasti? accepsi uxorem? ab ordine deponatur, aut xv. annos pœnitent; aut concubinam? vii. ann. pœnitent; aut Aversiatam et non fuit virum? iii. ann.; aut cum virgine? unum.* Quod sit *Aversiatam et non fuit virum* non est; forte idem ac meretrix. [*Aversa venus*.]

* **AVERSIO**. *Res aversione empta*, in L. 62. § ult. ff de Contr. empt. Hoc est, in universo empta, re omni neque perspecta, neque explorata bene, quasi *Averso vultu quodammodo negotium contrahatur*, uti

docet Cujac. Observ. 15. Vide Lexic. Brissonii [** et Forcell.]

AVERTA, in lege 12. Cod. de Cursu publ. l. 47. 48. Cod. Th. eod. tit. est *Pera*, seu *mantica*: ita enim hanc vocem interpretatur vetus interpres Horatii in lib. 1. Sat. 6: *Averta est pera seu mantica ad vestes viatorias, aliisque necessaria condenda.* [** Conser. Gloss. med. Græcit. in voce *Ἄσπρα*.] Hinc

AVERTARIUS *Equus*, in leg. 22. Cod. Theod. eod. tit. qui scilicet *averte ferendæ adsumitur*, *equus sagmarius*, *Mallier*.

* **AVERTATOR**. Vide supra in *Averitaror*.

AVESIUM. *Gesta Trevir. Archiep. apud Marten. tom. 4. Ampliss. Collect. col. 421: Et post hæc Elbershusen quasi inexpugnabile vallavit, et patibulo erecto obcessis taliter tantum metum incussit, quod Avesi deportato, castrum tradiderunt.* Ubi Baluzius tom. 1. Miscell. pag. 160. legit *Anesio*; verum utrobique mendum esse videtur, et legendum *Averio* hoc est, bonis mobilibus. Vide *Averium*.

AVESNA, Solum in quo avenæ tantum crescunt. Charta ann. 1222. in Tabul. Corbeiensi: *Composuimus in hunc modum nos videlicet et liberti nostri omnia, que supra dicta sunt cum traditione Avesnarum, quas ad excolendum dare solebamus, et omnia etiam que ad majoriam pertinent. .... quatinus... juxta terram Aubrée, unum journalæ et dimidium, in Avesna de ponte undicim jurnalæ.*

* Charta ann. 1280. in Lib. nig. 2. S. Vulfran. Abbavil. fol. 107. v°: *Vendiderunt duo jurnalæ et unam Avesnam, vel circiter terra suæ sitæ in territorio de Rainviler in una pechia. Avesnes, eadem notione, in Ch. Guillel. de Cugneriis ann. 1311. ex Reg. 48. Chartoph. reg. ch. 18: Item nœfines d'autre terre, que on appelle Avesnes, peu plus, peu mains.* Vide supra *Avenarie*.

AVESTITALUM. Littera Ludovici Regis Franc. apud Rymer. tom. 3. pag. 522: *Quidquid post et contra remissiones hujusmodi factum fuerit per vos et vestrum quemlibet praetextu Avestitali, aut alio quoquomodo, ad statum debitum revocantes, etc.* Legerem, Aresti lati.

* **AVETIA**, Recognitio feudalis, a Gall. Aveu. Charta Claremaldi dom. Capar. ann. 1225. ex Cod. reg. 9612. U.: *His quinquaginta solidos recipiet prior ejusdem ecclesie singulis annis in panibus, vino, et humeris porcorum, anseribus, gallinis, ovis et nummis, salva Avetia jam dicti redditus domino de Capis.* Vide supra *Adventum*.

* **AVEZARE**, *Avezatio*. Vide supra in *Adverare*.

AUFANÆ, vel **AUFANIE MATRONE** Claudio Menestrier. Hist. Lugdun. pag. 130. Matronæ sunt aulicea Germanico off et offen, Aula sic dictæ: atque, inquit, ex hoc antiquo vocabulo Hungarico vel Pannonicu Tiberius Pompeianus efformavit vocem *Aufanæ* in Inscriptione voti pro Severo. Verum ann. 1628. altera Noviomagi repert. est Inscriptio, in qua vocantur *Aufanæ*. **MATRONIS AUFANIABUS T. ALBINIUS JANUARIUS S. L. M.** id est, solvit libens merito.

* Vide Keysler. in Antiq. Septentr. et

P. Coloniam in Hist. Liter. Lugdun pag. 245. [** Conf. Forcell.]

AUFERIBILITAS. Gersonius Tractatum scripsit, *De Auferibilitate Papa*.

** **AUFESTO**, Sursum versus, acclivis. Charta ann. 1233. S. Rosa de Viterbo vol. 1. pag. 149: *Et vadit ambro per ipsa aqua, et inde pelo lombo Aufesto.*

* **AUFFARIUM**, ut *Affarium*, Prædium rusticum. Venditio vicecomit. Turenna ann. 1350. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 156: *Cum pedagis, baragiis, ... tenemtis, fazionibus et Auffariis, etc.* Vide *Affare*.

AUFUGARE, Idem quod *Fugare*. Vide in hac voce.

AUFUGUS, Profugus. Vita Caroli Boni tom. 1. Martii pag. 189: *Homines qui se reddiderant in obsidione... Aufugi nocte usque ad nos fugerunt.*

** **AUPUGA**, Idem, Continuat. Regin. ad ann. 963. ap. Pertz. vol. 1. Monum. pag. 625. lin. 40: *Canonica auctoritate Aufugam apostolicum ad sedem pontificalem et apostolicam revocavit.*

AUGA, Anser. Vide *Auca*.

AUGEA VENTOSA, Spiramentum, Gall. Ventouse. Dicitur de canalibus fontium, quibus parvum additur foramen, quo interclusi venti elabuntur, a Gallico *Auge*, Alveus, canalis: *Augea Ventosæ, suspirales fistulas, pipe et alia machine, per quas tota aqua, veniens et discendens a capitulo et fontibus prædictis, recipitur et currat... dictas Augeas Ventosas, suspirales fistulas, pipas et alias machinas... perscrutari, mundari et reparari*, apud Rymer. tom. II. pag. 29.

* **AUGERE**. Libert. villæ S. Marcell. ann. 1343. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 387. art. 18: *Concessit eisdem quod piscare possint in omnibus piscaturis et aismensis,... ubique in omnibus ripperiis; exceptis Augeribus suis et fossatis, quia in eisdem fossatis piscaciones sibi et suis retrinuit.* Ubi vivarium piscium significari videtur. Haud scio an hoc pertineat, anne ad vocem *Augia* spectet vox *Auwiere*; unde *Auwier* dicta præstatio quedam pro ejusmodi *Auwieres*, in Comput. MS. fabricæ S. Petri Insul. ann. 1338: *Ce sont li exploit, relief et Auwiers rechus par le baillié d'Alloès..... Item pour l'Auwier Hapart, vj. lib. iij. s. iij. den..... Item pour l'Auwiere Robert de la Haye, iij. solz.*

AUGEREA, Cloaca, Gall. Cloaque, Egout. Vox ut arbitror, ejusdem originis, cuius superior *Augea*. Consuetud. Lenovic. art. 39: *Item consuetudo est, quia nemo supra terram et carieras coram dominibus suis debet habere Augeream seu cloacam.* Sic se habet Gallica versio: *C'est la coutume que personne ne doit tenir en rue ou charrière, et devant sa maison, ni cloaque ni fumier.*

AUGIA, Campus pascuus amni adjacens, vel amne circumfusus, ex Germ. *Au*, vel *Aw*. Erchinfridus in Vita S. Colomanni: *Est autem prope Danubium quedam speciosa et delectabilis Augia, in qua noviter constructa fuit Basilica.* [Pancharita titulorum Abbatiæ S. Stephani de Vallibus apud Xantonæ Charta 2: *Videlicet in decimis, terris, vineis, hominibus, et burgo de vallibus, et furto cum saltibus et Augiis totius parochie, etc.* Hinc Etymon *Algæ*, seu *Augia*, Gall. *Le pays d'Auge*, quæ Normannia pars est, pa-

cuas et palustris; quamvis Marliano et Massone ab Aulercis deducatur. Vide Valesium Notitiae Gall. pag. 12. ad vocem *Algia*.]

* **AUGIFICARE**, Augere, producere. Georg. Simler. : *Augificare syllabam. Vox antiquata. Dixit Ennius in Andromacha: Quid sit sedition? tabesue, an numeros Augif- eat suos?*

* **AUGIMENTUM**, pro *Augmentum*. Charta Childeberti III. ann. 694. apud Fe- libianum In Hist. S. Dionysii pag. xv. [* Brequin. num. 231. ann. 695.] : *Et taliter precipemus ut pro mercidis nostra Augimentum vel stabilitate circa ipsa Basilica domini Dionisi vel nostro palatio pertenenti duas preceptiones uno tenure conscriptas exinde fieri jussimus.*

* **AUGINA**, ab augeo, *Augmentum*. Unde *Auginasticus*, species sinochi, que semper augeri videtur. *Auginastica etas*, i. Adolescentia. Glossar. medic. Simonis Januens. ex Cod. reg. 6959.

* **AUGIVA**, a Gall. *Ogive* vel *Augive*, vox architectonica, Arcus decussatus. Comput. MS. fabricæ S. Petri Insul. ann. 1507 : *Datum primo Johanni Nollart carpentario, pro omnibus partibus lignorum pertinentium, tam ad tectum librariae, quam ad planquarium, et courbis, ... et Augivis ecc. xxvij. lib. viij. sol.*

AUGMENTABE. Glossæ veteres MSS. ad Canones Conciliorum ex Bibl. Reg. ad can. 13. Concilii Nicenæ : *Convaluerit, Augmen- taverit, fortiam acceperit, sanaverit. Contentus apud Andelaum ann. 587 : Cum ci- citibus, agris, ... tam quod præsenti viden- tur tempore possidere, quam quod adhuc Christo Presule juste potuerint Augmentare, tc.* [Julius Firmicus hoc usus est vocabulo.]

* **AUGMENTARE** Se, Possessiones au- ere, amplificare. Gall. *S' Aggrandir*. Charta defonsi comit. et march. Prov. ann. 1201 : *reterea dono atque concedo tibi prænomi- ato Girauldo de Villanova et tuis, ut possis Augmentare in terris et in honoribus et rritorio, donatione et modis omnibus, qui- quis potueris, in comitatu nostro Provincie ensauchier, pro Accroltre, augmenter, crescere, in Ch. ann. 1282. apud Mar- n. tom. 1. Anecd. col. 1189 : Pour l'ou- ur de Diu et son service Aensauchier, unons, etc. Et col. 1190 : Pour l'église et maison Aensauchier, etc. Ubi minus bene visis vocibus editum, à ensauchier.*

* **AUGMENTARIUS**, in Glossario Græc. t. ækñtrwɔs.

* *Augmenteur*, pro Bonorum amplifica- , Gall. *Bienfaiteur*, in Lit. ann. 1468. ex part. Latinac. fol. 33. v°.

* **AUGMENTATIO**, **AUGMENTUM**, Addi- nentum, Gall. *Augmentation*, *Accrois- ent*, *Addition*. Passim legerest apud Scriptores mediæ et infimæ Latinitatis. Vide, si, Prudentium in Vincentio vers. 550. Rainer. *Duellium Miscell.* lib. 1. pag. 154. ta SS. Martii tom. 1. pag. 487. Symma- im epist. 112. et 123. *Madox Formul.* glican. pag. 8. et alios.

* **AUGMENTATUM**, Eadem notione. Do- io Guillelmi de Baux, facta Bertrando nbaud ann. 1215 : *Damus vobis in Aug- mentatum staris vestri totam illam placiam, totum illud spatium, quod est inter mu- novum et barrium vetus.*

* **AUGMENTATUS CENSUS**. Vide infra in *Census*.

* **AUGMENTUM DOTIS**, Gall. *Augment de Dot*, Incrementum dotis quod mortuo marito uxori superstite redditur supra do- tem propter nuptias. Consuetudines Tolosa- nae a Philippo Pulcro confirmatæ ann. 1289. part. 3. *De Dotibus* tit. 3. art. 2 : *Item est usus seu consuetudo Tolosæ, quod uxores mortuis maritis debent habere necessaria sua, vicius et vestitus de bonis prædictorum ma- ritorum, pro Augmento seu pro donatione propter nuptias, quod vel quam dicti mariti concesserunt prædictis uxoribus in matrimo- niis eorumdem, donec de prædicto Augmento seu donatione fuerit eidem satis factum, quemadmodum debent habere pro dotibus donec eis sunt soluta.* Litteræ Eduardi I. Regis Angliæ ann. 1281. apud Rymer. tom. 2. pag. 173. de matrimonio filiæ suæ : *Arras autem non Augmentum eligimus, et per vos eligi præ- picimus.* Duplex est autem hujusmodi Aug- mentum, aliud ex pacto seu convento pen- det, aliud ex consuetudine : *Augment con- ventionel, Augment coutumier.* Hoc usu vel legibus fixum, non idem est in omnibus Gal- liae provinciis : *qua de re consulendus do- cissimus vir D. De Lauriere in Glossario, ubi præter haec a nobis relata, docet in quo differat Augmentum a Dote : quæ duo non nulli perperam confundunt.* Vide Cujacium ad Novel. 22. Justinian. Cambolas lib. 2. Decis. cap. 4. et lib. 5. cap. 37. Cangii Gloss. Græc. in voce ὄντροβολον et alios ab ipso D. *De Lauriere laudatos.*

* **AUGMENTUOSUS**, Sagax, industrius, qui summa sedulitate rem suam auget. Charta Rodulphi Imper. ann. 1276. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 13 : *Praælata tuorum præstantia meritorum, qua etiam Romani imperii cultum ut Apis Augmentuosa deser- viens, fructuosus et sedulus dignosceris, nos inducit ut te, etc.* Alludit ad haec verba officii S. Cæcilia virg. et martyris : *Quasi apis Argumentosa deservit. Utraque lectio vitiosa : sed ista magis; quid enim Argu- mentosa ad apis naturam?* [* Vide supra *Argumentosus* 1.]

* **AUGMENTUS**, Nutritus. Malleum Aug- mentatus. Vita B. Oldegarii Episc. tom. 1. Martii pag. 495. E. : *Mater Ecclesia suis pastum et Augmentum uberibus alumnum gratissimum... gloriatur.*

* **AUGRIALES**. Charta Harvichi viri il- lustris pro Monasterio Prumiensi apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 56 : *Praesente vero donatione nequaquam Augria- lium vilitati gestis municipalibus alegarie cu- ravi, et omnino decrevi. Conjicio Augrialium esse pro a Curialium vilitati pro vilitate, id est, totius villa communia.*

* **AUGTIONES**, Minores aucæ, anaticulæ, [Gall Oisons.] Polyptychus S. Remigii Re- mensis : *Summa volatilium, augarum 87. Auction. 48. pullorum 156. pulliculorum 182. vascula apum 21.*

* **AUGULTA**. Codex reg. 4188. ad calcem Ord. Rom. auctore Cencio : *Quando fiebant ludus, in medio (circi) erant duæ Augultæ : minor habebat octoginta septem pedes; sed major centum viginti duos. An obeliscus? erectos quippe obeliscos suis in medio circorum, testes sunt quotquot hac de re*

scriperunt. Consule Pitisci Lexic. v. *Circus* Vide supra *Aguilla* 1.

* **AUGUMENTARE**, pro *Augmentare*, Augere. Charta Henrici Comitis Trecen- sium de Fundatione Ecclesiæ S. Machutii Barri super Albam ann. 1159. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ col. 176 : *Ego Henricus Trecensium Comes Palatinus volens Majestatis divinæ cultum in terra mea dilata- re et ei servientium numerum Augumen- tare.*

* **AUGUMENTUM**, *Projectus*. Gloss. Isi- dori. [* Pro *Augmentum*. Stat. crimin. Saona cap. 40. pag. 83 : *Ad ipsam condemnationem solvendum, una cum quarto pluri predicto, compellatur opportunitus remedii per magistrum Saona, perinde ac si tantum fuissest a principio condemnatus, ut occasio tribuat unicusque, propter hujusmodi beneficium et Augmentum, præveniendi terminum sol- vendi condemnationes predictas.*]

* **AUGURATORIUM**, Auguraculum, locus ubi captabantur auguria. Anonymus de Mirabilibus Romæ apud D. Montefalc. Diar. Ital. pag. 294 : *Ubi est S. Cæsarius fuit Auguratorium Cæsaris.*

* **AUGURIARE**, f. pro *Angariare*, Co- gere, Gall. *Contraindre*. Bernardus Thesau- rarius de Acquisitione Terræ Sanctæ cap. 9. apud Murat. tom 7. col. 670 : *Episcopi, Clerici, Monachi, senes et juvenes... omnes uno animo, nullum ullo Auguriante, undique concurrent... et signo sanctæ Crucis supra dextrum humerum tunc primo signati et armati.*

* **AUGURIOSUS**, Augur. Perminius Abbas in Excerptis de sacris Scripturis : *Omnis phylacteria diabolica, praecantatores, sortile- gas, karagios, aruspices, divinos, ariolos, magos, maleficos, Auguriosos, tempestarios, et cuncta alia mala cum supradicta ingenia diabolica nolite credere.*

* **AUGUSTA**, apud Tacitum aliasque dicitur de Imperatoris uxore; at minus proprie de Regina in Vita S. Tetrici Episc. Autissiodor. inter Acta SS. Ordinis S. Be- nedicti sæculi 3. part. 1. pag. 102 : *Hac ipsa tempestate cum præfata Augusta (Chrote- childe Chlodovei uxore) S. Lupus Episc. venit de superioribus Burgundia partibus.* [** Confer. Glossar. med. Græcit. in Au- gūtora.]

* **AUGUSTAGIUM**, Merces, pretium, Gall. *Salaire*. Chartul. S. Joan. Angeriac. fol. 74. v° : *Indulsit Augustagium suum fossoris (l. fossoris) uno denario, et la- borantibus cum bobus duobus denariis.* Vide infra *Augustare* et *Augustaticum*, 2.

* **AUGUSTALIS**, qui et *Præfectus Augu- stalnis*, cui Ægypti ad similitudinem Pro- consulis, lege sub Augusto lata, imperium datum est. Nec enim fasces consulares ingredi Alexandriam licuit : cuius rei Cicero contra Gabiniuum meminit. Fertur enim apud Memphim in aurea columna Ægyptiis literis scriptum, tunc demum Ægyptum liberam fore, cum in eam venissent Romani fasces et prætexta Romanorum. Huic Ale- xandria sedes fuit, ut colligitur ex sub- scriptione l. 1. C. Theod. de Alexandrinæ plebis Primat. et l. 1. Dig. de Offic. Præf. August. Atque inde non semel *Augustalis Præfectus* τῆς ἀλεξανδρείας ὑπαρχός, Αὔγουστάς dicitur, ut Socrati lib. 4. cap. 16. lib. 5.

cap. 16. lib. 7. cap. 13. Sozomeno lib. 7. cap. 15. Palladio in Hist. Laus. cap. 17. Jo. Moscho cap. 71. 207. Liberato Diac. cap. 23. etc. [* Plura vid. in Gloss. med. Græcit. voce Αὐγούστας.] Primus autem Magistratum hoc nomine iniit

Artemius, Dux et Augustalis Alexandriæ sub Constantino M. si qua fides Synaxariis 20. Octob. nam primus huncce magistratum obisse dicitur in Excerptis Chronologicis Scaligeri; cui successere alii, nempe

Tatianus, Valentianio et Valente Augg. III. Coss.

Publius, Modesto et Arintheo Coss.

Tatianus II. Gratiano Aug. IV. et Merobaudo Coss.

Palladius, Valentianio V. et Merobaudo Coss.

Tatianus III. Valente VI. et Valentianio Coss.

Adrianus, Eusebio et Olybrio Coss.

Paulinus, ann. 385. et 386. l. 10. Cod. Th. de Fide test. l. 112. de Susceptorib.

Hypatius, Gratiano V. et Theodosio I. Coss.

Pentadius, apud Synesium Epist. 29.

Euthalius Leodicensis, apud eumnd. Ep. 127.

Antoninus, Syagrio et Eucherio Coss. in Excerpt. Scaliger.

Florentius, ann. 384. 385. 386. l. 1. Cod. Theod. de his qui pleb. aud. l. 9. de Fide testium, l. 112. de Decurionib.

Erythrius, ann. 388.

Alexander, ann. 390.

Evagrius, ann. 391:

Hypatius, ann. 392.

Potamius, ann. 392.

Remigius, ann. 396. Hujus mentio apud Claudianum et Synesium, et Isidor. Pelusiota Epist. 50.

Charmosynus, sub eodem Theodosio apud Theophanem ann. 35.

Archelaus, ann. 397.

Callistus, ann. 422. Theophan. pag. 72.

Cleopater, ann. 435.

Theodorus sub Theodosio juniore. Liberat. cap. 14.

Anthenius sub Zenone. Id. cap. 19.

Apollonius sub eodem Zenone. Id. cap. 17. 18.

Theodosius filius Calliopi sub Anastasio. Id. cap. 18.

Dioscorus. Id. cap. 20.

Rhodo. Id. cap. 23.

Liberius. Ibid.

Calliopus, ann. 26. Anastasii. Theoph.

N. nepos ex sorore Justini Thracis, sub eodem Justin II. Theoph. ann. 16.

Manuel Armenus ann. 25. Heraclii. Theoph. [Vide Excerpta Chronologica Eusebii edita a Scaligerio sub finem.]

Augustalem Thuscia habet Passio S. Savini quem alibi Praesidem vocat [* Vide Marini Papin. Diplom. pag. 391. not. 19.]

AUGUSTALITAS, Dignitas et munus Augustalis Praefecti, in lege 11. Cod. Theod. de Censoribus.

2. AUGUSTALIS, Nummus aureus Imperatorum Occidentis, dictus quasi moneta Augusti, a Friderico II primum cucus. Chronicum Richardi de S. Germano ann. 1231: *Nummi aurei, qui Augustales vocantur, de mandato Imperatoris in utraque Scici-*

lia, Brundusii et Messinae eunduntur. Et infra: Mense Junio quidam Thomas de Pandolovam monetamauri, quæ Augustalis dicitur, ad S. Germanum detulit distribuendam per totam Abbatiam, ... us ipsa moneta utantur homines in emptionibus et venditionibus suis, juxta valorem ei ab Imperiali providentia constitutum, ut quilibet nummus aureus recipiat et expendatur pro quarta uncie... annata figura Augustalis erit, habens ab uno latere caput hominis cum media facie, et in alio aquilam. Hujus fit mentio in Constitutionibus Siculis lib. 1. tit. 21. 22. 28. 32. 41. 89. § 4. tit. 96. § 6. tit. 100. lib. 2. tit. 3. 13. 15. 16. lib. 3. tit. 35. et apud Odoricum Rainaldum ann. 1285. n. 35. [* Laur. Bonincont. in Hist. Sicul. part. 1. apud Lan. in Delic. erudit. pag. 305: Post tandem pax Ananias cum pontifice firmata fuit, quam magister equitum Richardus Folagarius Siculus Augusto mense anno eodem servavit, persolutis centum viginti Augustibus; sic enim id genus moneta Turca appellabant.] Idem et

AUGUSTARIA, dictus, Agostaro, Joanni Villaneo lib. 6. cap. 22. de quo sic Academici Cruciani: Agostaro, nome di moneta d'oro antica, di valuta d'un florino è un quarto d'oro; da una banda della quale era improntata la testa dello imperador Federigo: dall' altro un'aquila, al modo degli antichi Cesari Augusti, dal quale ebbe forse tal nome. Ricordanus Malaspinus cap. 130. de Augustaliis a Friderico cisis: Et era dall' uno lato della stampa impronto il volto dello Imperadore a modo de Cesari antichi, et dall' altro lato una aquila, ed era grossa di charati venti. Quo loco, cur hanc monetam cuderit, pluribus enarrat. Statuta MSS. Caroli I. Regis Sicilie cap. 97: Nos les condannons en cent Augustaires, laquelle poine vient en succession ou leu de cinq livres d'or par nostre jugement. Sic centum Augustaria quinque libras auri conferint. Diarium Computi Thesauri, incipiens a 1. Januar. 1297: 6. Febr. cepimus super Regem pro denariis Regi traditis pro negotiis secretis suis 865. Floren. aur. de Florentia, et 140. Regales auroes grossos, et 180. Duplices auri, et 3. grossos Augustarios auri. Occurrit ibi iterum.

Eiusmodi Augustarios aureos videre nuper licuit ex Gazophylacio V. Cl. D. Bigoti in Curia Auxiliorum Rotomagensi Senatoris, aurei Hispanici magnitudinis et ponderis, in cuius parte altera efficta ipsius Imperatoris imberbis lusca protome, laureata et paludamento instructa, quomodo effinguntur vulgo in nummis priores Imperatores Constantinopolitanii, cum hac Inscriptione, CESAR AUGUSTUS. In altera conspicitur aquila pedibus insistens, obtorto collo, alisque expansis, cum hisce characteribus, FRIDERICUS.

[** Exhibemus hunc nummum ex Gazophylacio Regio, summa cura delineatum.

Inscriptio a Bigotiano exemplari, si modo bene lectum fuit, differt; circa effigiem eius Imperatoris in Regio est: IMP. ROM. CESAR. AUG. i. e. Imperator Romanorum Caesar Augustus. Plura de hoc nummo video in Encyclopédie du 19me siècle, vol. 4. pag. 249. voce Augustale.]

Ex hac descriptione alii videntur ab Augustaliis nummi illi, de quibus Joachimus Vadianus lib. 1. de Monast. Germ. pag. 41: Ergo et Franci Augustorum nomine non in nummis solum, sed etiam in sigillis suis ostentarentur: ac nummi quidem per Alemanniam excusi altera parte tantum monetam preferabant, altera vacui, id quod hodie in illis sit, quæ vulgo denarii, Helvetica alicubi Augustos [* Leg. Augustos], littere inversa cognominant, etc. [* Augusti vel Augustarii dicti in Helvetia, quia imaginem episcoporum Augustanorum pre se rebant; iidem ac Angusti, quod vide. Anz.]

AUGUSTALITER, Charta Caroli Calvi apud Puricellum in Monumentis Basilice Ambrosiana pag. 223: Eadem Pontifici et intimo fidieli nostro Augustaliter donamus, etc. [* Id est, ut imperatorem decet.]

* **AUGUSTARE**, Metere, meases colligere, quod mense Augusto fit; nostri, Auster et Ouster, eadem notione et origine. Lit. remiss. ann. 1357. in Reg. 89. Charoph. reg. ch. 99: Dominus de Yrico quendam suum capellarium, cum duobus suis famulis, in quodam suo manerio apud Lovrays misit, pro suis bladis ibidem existentibus colligendis et Augustandis. Alio ann. 1380. in Reg. 118. ch. 10: Estienne Fustet... saïchant que lodis Perret, en l'aoust derre passé, s'en estoit ale Auster pour gaigner parme son labour du ble pour lui, sa femme et enfans, etc. Rursum alio ann. 1394. in Reg. 146. ch. 270: Comme ledit Estienne, sa femme et un jeune valet.... soient et Aoustassent en une piece de blé, etc. Mire. MSS. B. M. V. lib. 2:

Quand il vendent et Oustent,

Por ce lor pain rongent et broient.

* Hinc Auster, Messor, Gall. Moissonneur, in Lit. remiss. ann. 1478 ex Reg. 26. ch. 38: Los autres Aoustens, qui estoient empres, alerent au cri, et trouverent lodis enfant mort. Vide Augustus 1. et 2.

† **AUGUSTARIUS**. Vide Augustalis 2.

AUGUSTAS, Amplitudo, in Gloss. Arabico-Lat.

1. **AUGUSTATICUM**, Donativum Augusti, largitio publica ab Imperatore populo aut militibus facta. Δωρεά Καισαρίας, Congarium, in Gloss. Greec. Lat. Suidas: Πέτρι, i τὸν βρυτέαν σύνθετο, και ἡ φύσις. Marcellinus Comes: Augustatico suo dudum Anastasius militibus prestis, donativum quoque hoc fratre Consule tribuit.

Plura hic carpit Valesius in Valesianis pag. 214. 1°. Cangius Augustatici nomine largitionem intelligit quamcumque publicam ab Imperatore populo aut militibus factam, cum illam solam intelligere debuisse ex Valesio, quam Imperatores recens creati militibus facere solebant a temporibus Claudi Imperatoris. Cum autem in Imperatorum electione vulgo clamarent Augustus, hinc domum novi Imperatoris dictum est Augustaticum. 2°. Male confundit Cangius Augustaticum cum Rega-

et Congiario. Roga quotidiam erat militis stipendium; Congiarium solum spectabat populum, cui certis lētitiae diebus v. g. post partam victoriam, munera largiebantur Imperatores. Hoc ultimum probat Valesius ex Suetonio lib. 2. cap. 41. ubi ait: *Congiaria populo frequenter dedit (Augustus), sed diversa fere summae, modo quadragenos, modo trecentos nummos, etc.* Lib. 4. cap. 17: *Congiarium populo bis dedit trecentos sestertios (Caligula.)* Lib. 5. cap. 20: *Claudius Congiaria populo saepius distribuit.* Lib. 6. cap. 7: *Nero post adoptionem deductus in forum tiro, populo Congiarium, militi donatum propositum.* Et de Domitiano loquens: *Congiaria populo nummorum trecentorum ter dedit.* 3°. Denique contra Cangium sentit Valesius, *Augustaticum solis datum fuisse militibus, quibus suam Imperatores debent promotionem, non populo, cujus nullæ erant partes in hac promotione.* Ita Valesius loco citato, ubi nihil est, quod a veritate credam alienum.

* 2. **AUGUSTATICUM**, Mēsis sic dicta, quod Augusto mense fieri solet, Gall. l. Aout. Cod. MS. Irminonis Abb. San-German. fol. 57. verso, col. 1 [** Breve 9. cap. 286. Guer. pag. 112.] : *Gisledrudis... habens de terra arabilis bun. 1. solvit pullos 11. cum ovis; sicut diem 1. in unquamque ebdomada, et in Augustatico dies 11.* Ibidem pag. 45. verso col. 1 [** Breve 9. cap. 6. ibid. pag. 77.] : *Solvunt inter tolos ad hostem den. xvi. de capatico sol. 11. de Augustatico den. 11. de spelta sest. xx.*

* Non messis ipsa, sed servitium, quod measis tempore seu mense Augusto exigebatur, hic intelligi debet. [** Messio, sive tributum pro missione, est Guerardo in Glossar. pecul post Irminon. Videas etiam eisdem Glossar. generale.]

AUGUSTEA, *Charta, quæ ab Augusto mittitur, vel genus chartæ, sic dictum in honorem illius.* Jo. de Janua. [** Gloss. cod. reg. 7644: *Augustea, est genus carte preceps regia et majoris forme, in honore Octaviani Augusti appellata.* Ex Isidoro lib. 6. cap. 10. sect. 2.]

AUGUSTEUM, *Genus marmoris album, tempore Augusti primo inventum.* Uugatio. [** Gloss. cod. reg. 7644: *Augusteum et Tyberium genus marmoris in Egypto, Augusti et Tiberti primum principatu repertos; differentia eorum est ab esite, (leg. Ophite) cum illud serpentium maculis sit similis, hæc maculas diverso modo colligunt etc.* Conf. Isidori Origin. lib. 16. cap. 5. sect. 4.]

* **AUGUSTINALITER,** *Ex S. Augustino, auctoritate S. Augustini probare. Epist. 26. inter Gaufridi epist. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 518: *Grata nostris auribus inseris, dum ea quæ de videndo Deo diserte disseris, Augustinaliter asseris.**

* **AUGUSTINENSES,** Vulgo *S. Augustini Eremita.* Meisterlin Hist. Rerum Noribergensium apud Ludewig. tom. 8. Reliq. MSS. pag. 69: *Augustinenses qui Heremitani dicuntur, a D. Augustino instituti in heremo, post in civitatem translati ab Alexandro IV. Adde Compendium Jurium et Consuetud. Univers. Paris. per Rob. Goulet. fol. 12. verso.*

* **AUGUSTINICUM Edictum**, Regula S.

Augustini. Vita S. Petri de Chavanon. tom. 2. Spicilegii Acher. pag. 698: *Deus autem suorum fidelium messem augmentare volens... in unum plures adunavit ei Regularium, qui sequantur victimam Apostolicum secundum Edictum Augustinicum, nihil habentes in hoc mundo proprium.*

* **AUGUSTINUS, Magnificus**, in Glossar. cod. reg. 7644.

1. **AUGUSTUS.** Charta Communæ Incrensis ann. 1158. ex Tabulario Incrensi pag. 71: *Concessum est etiam, ut omnes homines de Communia suum habeant Murium apud villam a Purificatione S. Mariae Candel. usque ad medium Apriliem, et a festivitate S. Joannis Baptiste suum similem habeat Augustum usque ad festivitatem omnium Sanctorum. Etsi in Communia redire voluerint, ipsi et sua salva erunt. Id est, facultatem habeant urbe excedendi autumni tempore, ad metendas et colligendas messes suas. Nos dicimus, Faire l'Aoust.*

* **Aoust,** ut nunc, ita et olim nostris, pro tempore messis, et pro ipsa messe colligenda, vel collecta. Charta ann. 1393. ex Chartul. 21. Corb. fol. 111. v°: *Je avote emporté ou fait emporter en l'Aoust et messon l'an mil ccc. iiiij**. et xij. derrain passé le droit du terrage ou campart. Aust, in Ch. ann. 1450. ex Chartul. 23. ejusd. abbat. Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 155. Charthoph. reg. ch. 454: *Cinq gerbes de blé par lui prises à diverses fois ès champs et Aoust, quant il venoit de labourer et auoster. Aliae ann. 1414. in Reg. 167. ch. 447: Le suppliant aloit au lieu Du chemin, en esperance de bailler son Aoust à compagnons demourans illec.**

* 2. **AUGUSTUS, Quidquid frumenti, etc.** rusticæ lucrantur in colligendis messibus eorum, quibus serviant, aut a quibus conducuntur. Vox nota agricolis nostris. Tabularium Fontanellense tom. 1. pag. 10: *Ego Ricardus Anglicus famulus Domini Abbatis et Conventus S. Vandregesili vendidi et concessi Rothaisie nepoti mea et Elize Amiot sponso suo... totam servitutem meam quam habebam et tenebam a Domino Abate... tali vero conditione quod ego dictus Ricardus habeo et tenebo dictam servitutem usque ad obitum meum, reddendo inde annuatim dictæ Rothaisie et dictæ Elize sponso ejus vel haeredibus suis duo quarteria bladi de redditu Augusti mei... pro saistica venditionis dictæ servitutis.* Ibid. pag. 834: *Vendidi totum jus et omne illud quod habebam... et reclamare poteram in Abbatis eorumdem, ratione cuiusdam servitii quod habebam in Infirmeria eorumdem, videlicet in blado, tauritis, Augusto, pane, carnis, vino, oblationibus, etc...* ann. 1282. Charta anni 1481. ex Tabulario B. Marie de Bono Nuntio Rotomag.: *In Augusto et spolio. Eadem repetuntur in alia Charta ejusd. Archivi ann. 1492.*

* 3. **AUGUSTUS, Monetæ species apud Gallos ex Joachimo Vadiano, cuius testimonium videsis in Augustarius.**

* 4. **AUGUSTUS, Præstatio ex messibus.** Charta Iovonis episc. Carnot. ann. 1114. ex Tabul. ejusd. episcopat.: *Confirmamus etiam eis (monachis Tiron.) annuale medium avenæ, in festo S. Joannis Evangelistæ, eis per majorem de Garzeia super vaaria et ter-*

ritorio, nomine 'de Vastina, de bastagio et parte Augusti annuatim exsolvendum.

* 5. **AUGUSTUS**, pro Auctus. Gall. Augment. Liber censuum eccl. Rom.: *Abbas de Kaello unum aureum, vel duos solidos sterlingorum. Sed sciendum est quod census xij. anno pontificatus dom. Innocentii PP. III. Augustus est et mutatus in unam marcham sterlingorum, ecclesie Romane annis singulis persolvendam. Contra vero nostri Acroissans, pro Auguste, quo titulo inscribuntur imperatores, dixerunt. Lit. ann. 1053. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1053: *Willaumes par la grasse de Dieu rois des Romains et toulis Acroissans, etc.* Aliae ann. 1265. in Reg. 49. Chartoph. reg. ch. 246: *Philippe par la grace de Dieu empereur de Romanie à touz temps Acroissans, etc.**

* 6. **AUGUSTUS, us, Una divinacione, in Glossar. Lat. Ital. MS.**

* **AUHA.** Pacta inter reg. Tunetan. et Pisano ann. 1398. tom. 1. Cod. Ital. diplom. col. 1120: *Item, quod si aliquis Pisanus vendiderit aliquas merces per manus Torcimannorum, et habuerit Auham seu caparam; et ille, qui ipsas merces emere voluerit, viderit, forum non possit strangi aliquo modo. Sed legendum est Arrha, cui respondet vox Ital. Caparra.*

AVIA. Charta Alemannica Goldasti cap. 17: *Ego igitur Toto ad Monasterium S. Galli dedi in praefato loco 4. in juchos, et vienam in Avia, unius homini, labore procurandam. [An non Avia hic idem est qui locus a via remotus, vel in quo nulla via est? Hoc sensu haud rato usurpat vox Avius a Scriptoribus Latinis.]*

* **AVIAMENTUM, Ital. Aviamento, Hisp. Aviamiento, Itio, aditus.** Stat. Montis-regal. pag. 25: *Item quia, prout experientia docet, damna quamplurima reipublica contingunt, et etiam civibus presentis civitatis propter arrestationes et detentions extra-nearum personarum, quæ fiunt in die fori, ... propter quod tollitur Aviamentum et concursus, etc.* Charta ann. 1363. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 287. col. 2: *Asserendo dictas mercaturas eorum non posse ad dictum villam (Montempessulanum) adducere presenti, propter latrunculos nunc discurrentes patriam dicta lingue Occitanæ, sic quod fere viagia mercaturarum amittuntur, et Aviamentum dictorum mercatorum, et res ac mercatura sunt et deveniunt curios etc.*

AVIARIUM, ὄρνιθορπεῖον, in Gloss. Lat. Græc. et in Regula S. Isidori cap. 19. Locus aptus nutriendis avibus villaticis, uti apud Varromen lib. 3. de Re rust. cap. 3. Columellam lib. 5. cap. 8. Palladium lib. 1. de Re rust. cap. 23. et alias. Græci ὄρνιθῶν appellabant. Anastasius in Hist. Eccles. : *Invenerunt et in his palatiis Aviaria et dormades et asinos agrestes, et pavones et fasianos infinita multitudinis : nec non in vivario ejus leones ac tigrides, etc. Ubi σφυρῶνται habet Theophanes.* [** Confer Isidor. Orig. lib. 14. cap. 8. sect. 3a. lib. 17. cap. 6. sect. 9. et Forecellin. Lexic.]

AVIATICUS. Vide *Avius* 1.

* **AVICA TERRA.** Vide *Aviaticus* in *Avius* 1.

* **AVICECA, f. mendum pro Avicella vel**

Aucella; qua voce Coturnicem intelligentiam arbitror in Charta Petri Abb. S. Crucis de Talmundo pro Aquariatu ann. 1366 : *Item debet et debebit dictus Aquarius facere et ministrare dictis Religiosis festis de quartis duplicitibus... tres precios in quolibet ferculo... de minutis volatilibus, videlicet pullis, colonis de jardo, Avicencis, pedricibus, etc.*

AVICINARE, Accedere. Praefatio Aelfredi Regis ad versionem Orosii : *Post Burgenlandiam Avicinavimus ad terram dictam, etc.*

* **AVICLAUDIUM,** Caviola, in Vocabul. compend. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Aviclaudiun, Cage ad ponendum aves. Vide Avicladium.*

¶ **AVICLUDIUM,** Cavea, Gall. Cage d'oiseaux. Menoti Serm. Quadragesim. fol. 193. recto col. 2 : *Habentes avem nocturnam in Avicludio.*

* **AVICULARE,** Aucupari. Charta Philosophi V. ann. 1320. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 500 : *Ipsi possunt ubique, ut voluerint, Aviculare seu oisellare cum quibuscumque, de quibus maluerint, ingenis et filiis. Eadem rursum occurront ibid. ch. 613. Vide Avicularius.*

AVICULARIUS, Officium in Coquina Regia, [in Computo gener. redditum Regis Franc. ann. 1302. et] in Ordinat. Hospitiis S. Ludov. Regis. ann. 1261. In alia ann. 1285. *Oiseller* dicitur, qui Latinis forte *Aviarius*, ὄψιθενός, Procopio lib. 1. Vand. cap. 2. [** Gemma Gemmarum : *Avicularius, est ille qui vendit aves vel capit.*]

* **AVIDATUS,** Institutus, Gall. Enté. Stat. civit. Mutin. rubr. 374. pag. 77. v° : *Quicumque intraverit, seu freretur clausuram, sive hortum alicujus, vel damnum dederit incidente arbores fructiferas, vel non fructiferas, Avidatas vel non Avidatas, vites ipsas, vel quid aliud, solvat pro banno, etc.*

¶ **AVIDENTIA,** Cæcitas. Angelomus in Genesim cap. 19. apud Bern. Pez. tom. 1. Anecd. part. 1. col. 115 : *Græci habent, aorasia, quod magis dici potest Avidentia. Vide Audentia.*

1. **AVIDERE,** Avidum esse, ἀπλησίωσθαι, in Gloss. Græc. Lat.

* 2. **AVIDERE,** Singulatum et penitus videare, expendere. Querim. consul. Nem. ann. 1401. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 158. col. 1 : *Item explicare alia gravamina, quæ populo inferuntur per officarios et diversos commissarios, propter brevitatem temporis, Avidere non potuimus, sed vestrae dominaciones, quæ in justitia clarescent, indaginare facient et informationes, etc. Adviser, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1407. ex Reg. 162. Chartoph. reg. ch. 122 : Quant icelui Hemeryt ou un pou Advisé Jehan Paine, ille appara moult rudement. Agarder et Arregarder, eodem sensu. Vita S. Isabel. soror. S. Ludov. pag. 175 : *Sœur Clémence.... Arregardoit l'air, qui estoit très bel et très se- rain. Lit. remiss. ann. 1398. in Reg. 153. ch. 298 : Quant la femme du suppliant vit ce poussin sur son bras, elle dist en riant, Agardez quel oysel, vesey grant jolivet. Hinc Agar, in aliis Lit. ann. 1384. ex Reg. 125. ch. 147 : La femme de Richart dit moult hautement de mauvais courage audit exposant : Agar de ce larren murtrier prouvé, comment il parle. Hinc in Glossar. Gall. Lat.**

ex Cod. reg. 7684 : *Avoy, papæ! Interjection admirantis. Avision vero, idem quod Apparition, vision, in Chron. S. Dion. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 138 : Il a tel différence entre l'Avision de l'ange Dieu et du déable, quant il fait semblance et clarité du bon ange, que cil qui a veue l'Avision de l'ange Dieu, demore en joie et en bonne espérance; et cil qui a veue l'Avision du mauvais ange, demore en paix et en tristesse.*

* **AVIES,** pro Abies, Gall. Sapin. Locum vide infra in *Aychagaterium*.

* **AVIGERULUS,** Qui aves gerit ad vendendum, apud Laur. in Amalthe. ex Cathol.

* **AVIGERUS,** Augurator, Papiae. Glossar. vet. ex. Cod. reg. 7646 : *Avigerus, augurator, qui aves aspicit.*

¶ **AVIGO,** pro Avenio, Gall. Avignon, urbs notissima, apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 430. Vide *Avionum*.

* **AVILLA,** quasi ovilla, Agna recentata, apud Laur. in Amalthe. ex Festo.

* **AVILLARE,** Vilem reddere, deprimere, Ital. *Avilare*, nostris *Avilir*, olim *Adviller* et *Aviller*. Reg. visitat. Odonis archiep. Rotomag. ex Cod. reg. 1245. fol. 193. r° : *Quod non nocebunt alicui mercatori, sive ipsis emere vel vendere volenti, aut vendenti vel ementi; nec hac de causa merces illius Avillabunt. Lit. remiss. ann. 1402. in Reg. 157. Chartoph. reg. ch. 250 : Me Adville-ge bien, quant je te doigne tenir ne appeller à mon escot. Le Roman de Robert le Diable MS. :*

Tant a porquis de saudoyers,
Que la terre gaste et essaile,
Son signour quan qu'il puet Aville,...
Chiau de Rome a si Avilliés,
De fain les a affoibloyés.

Vide infra *Invilare*.

* **AVILLARIUM.** Charta Ludovici Franc. Regis de præpositura Compend. in Tabul. Compendiensis Monasterii ann. 1179 : *Retinuimus etiam avenas de marescalcia veneta, et avenas de nemore, et calcitras et lignarium et charetum veneta, et Avillarium et furnos vitreiorum. Vide Aviarium, Idem fortassis.*

* Idem mihi videtur quod *Abollagium*, Jus nempe quod habet dominus feudi in apum examina; ut enim *Abollagium* a voce *abeilles*, ita *Avillarium* ab *Avilles*, quod pro *abeilles* dixerunt, esfinxerunt. Vitæ SS. MSS. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 91. v°. col. 2 : *Une multitude d'Avilles, ce sont mouches qui font la cire et le miel. Passim ibi occurrit.*

¶ **AVINCULA.** Vide *Aunicula*.

AVINENTIA, Conventio, conniventia. Fori Aragon. lib. 8. tit. de Donation. : *Non possit... nec pactum, compositionem, vel Avinentiam facere nobiscum, aut cum aliquo alio, etc.*

AVINUM, quasi extra vinum, id est, aqua mixtum. Joan. de Janua.

AVIONES, Avi, progenitores. Chronicum Novicense cap. 18 : *Nas, neque nostri pertinentes, non fuimus de vestro Monasterio, pro eo quia Aviones nostri vobis pertinentes non fuerunt. Charta Adelchisi Regis Longobard. in Bullario Casinensi tom. 2. pag. 10 : Omnes res illas, quæ domino et genitori vel genitrici nostræ advenere de Verissimo Avione nostro, etc.*

* **Nostris Avias**, eadem notione. Le Despirement du corps MS. :

Pense c'as ver es nourretare,
Si priseras mains tes Avias.

Quo etiam sensu accipienda haec vox videtur, in Poemate du Chastie Musar, quam minus feliciter, ut opinor, in vocem *Aniau* communat vir in veteri Gallico idiomatice versatissimus D. de Ste. Palmy, inter notas ad 4. disquisitionem de Militia veteri, quæ extat tom. 20. Commentar. Acad. Inscript. pag. 201 :

Cil est bons, cil est biaus,
Cil porta l'escu point (peint)
Et cil porte à l'Avias.

Hoc est, avorum more. *Æl*, *Avus*, vulgo *Ateul*, in Scacar. ann. 1266. ex Cod. reg. 4651 : *Les navassours répondirent que il ne l'avoient onques fait; et si avait été la moie autrefois hébergé, passé avait cent anz; et si avoient letre que l'Æl audit Rooul les avoit quitez de service de cheval et de pommes piler, etc. Unde *Æcole* vel *Aide*, pro *Acole*, *Avia*, leg. videtur in Testam. Petri comit. Alencon. ann. 1282 : *Requerons messes et oraisons pour nous, esquelles nous aqueullons nostre *Æcole* la Raine Blanche. Heul, *Avus*, in Ch. ann. 1262. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 984.**

¶ **AVIONIUM,** Avenio, Gall. Avignon. Urbs Metropolis Comitatus Venetini, apud Lobinell. Hist. Britan. tom. 2. ex Chron. Britan. ad ann. 1226. Vide *Avigo*. * Hæc quidem minus accurate : Avenio quippe Avenionensis comitatus caput est, Carpenteracte vero, Vindauscens. Consule Vales. Notit. Gall. v. Avenio et Vindausca. [** *Aviana civitas in Gallia*, *Avion*, in Gemma Gemmarum.]

¶ **AVIORUM MATER,** Rex apum, seu mater apis, Gall. *Le roy des abeilles, la mere abeille*. Baluz. Capitular. tom. 2. pag. 663. in oratione ad revocandum examen apum dispersum ex Cod. MS. S. Galli : *Adjuro te Mater Aviorum, per Deum regem calorum et per illum Redemptorem Filium Dei te adjuro, ut non te ultum levare, nec longe volare, sed quam plus cito potest ad arborem venire; ita te allocas cum omni tua genera, vel cum sociâ tua, ibi habeo bono vaso parato, ut ros ibi in Dei nomine laboreti, etc. Ubi Aviorum videtur pro *Avium* vel *Apium*.*

AVIRUNATUS, Remus, quo navis impellitur, quem *Airon* dicimus. Charta Simonis Comit. Northampton. in Monastico Angl. tom. 1. pag. 850 : *Hæc divisa extitit terra mea temporibus antecessorum meorum a terra aliorum dominorum. Ita sicco et marisco... a Swerord... debet homo ad hoc electus super pedes suos, quo profundius potuerit, intrare; et, dum ultra ire nequiviter, Avirunatus unum octo pedibus longum introitus de deverso lanceando propellere, et a loco, quo Avirunatus ille transnatare desierit, spacium 40. pedum per cordam debet mensurari, ibique signum in aquam infigi.* [** Conf. Grimmii Antiqui. Juris, pag. 55. num. 5. pag. 58. num. 21. pag. 62. num. 52.]

¶ Crediderim *Avirunatum* potius esse remi impulsionem, qua navis ad spatiū octo pedum propelleretur, quam remum ipsum.

* *Cangii interpretationi standum esse videtur. Hinc *Avironner*, nostris, Remo na-*

vem impellere. Lit. remiss. ann. 1470. in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 517 : *Après Avironne le suppliant et mena la flotte à terre du costé du port.* Le Roman de Rou MS. :

Par la mer tant Avironnerent

En Saône viendront, etc.

Avironneur, remex, vulgo Rameur. Charta ann. 1338. ex Reg. B. Cam. Comput. Paris. querir vers Narbonne et Bediers 400. marins Avironneurs, et les amerra ès parties par déca, pour les mettre en deux galées.

* Sed et Avironner varie dixerunt. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Aironnement, ambitus. Avironner, ambire.* Rursum : *Avironner, tournoyer, girare.* Lit. remiss. ann. 1410. in Reg. 164. ch. 340 : fol. 135. v. : *Pierres Daviaz Chevaliers ira Le suppliant et son varlet les emmenèrent en Aironnant et parmi bois, tant de nuit comme de jour.* Pro Circumire, Gall. Parcourir. Vitæ SS. MSS. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 43. v. col. 2 : *Par grant ardoir et par grant estude ele (Ste. Paule) Aironnoit toz es lieus de Jesus-Christ.*

1. AVIS, [Instrumentum seu vas aptum portando mortario, structoribus nostris etiamnum Oiseau.] Chron. Virdunense Hugonis Abbatis Flaviniac. part. 2. cap. 7 : *Facit et hinc simile opus in turrium destructione : cum enim jam in altum structura porrigeretur, et instrumentum illud, quod Avis nomine, subvectione cæmenti aptatum perpauci essent qui ferrent, ... ut sumeret illud instrumentum, et cæmentum collo, ut moris est, subvehheret, ammonuit.*

2. AVES FRANCÆ, nostris Oiseaux frances, quorum scilicet est usus in venatione. Aresta O. SS. ann. 1392. in Regesto Parlamenti B. sol. 95 : *Super petitione, quam Abbas et conventus S. Wilmari in Bosco ediderat contra Comitem Bolonie super proprietate capienda Francas Aves in terra Ecclesie, etc.*

AVES NOBILES dicuntur in alia apud V. C. Dion. Salvagnium Boissium lib. de Placito Dominico pag. 62.

* AVIS NOBILIS, Eadem quæ mox Gentilis. Libert. Bellivisus concessæ a Joan. dalph. Vienn. ann. 1313. in Reg. 152. Chartoph. reg. ch. 307 : *Item retinemus nobis.... omnes nidos Avium nobilium.*

AVIS S. MARTINI, Cornix, sic dicta quod circa festum S. Martini hiemalis videri demum incipiat. Petrus Blesensis Epist. 65 : *Si a sinistra in dexteram Avis S. Martini volaverit.* Le Roman du Renard MS. :

La riens qui plus le desconforte,
Ce fut quant il vint à la porte,
Entre un frane et un sapin,
A veu l'Oisel saint Martin,
Assés bucha, à destre, à destre,
Mais li Oisias vint à senestre.

Vide Venta. Alias Normannis nostris Avis S. Martini appellatur vulgo Aleçon, avis in mari notissima, quam alii Drappier, et Martinet pescheur vocant. Vide Robertum Constantin. in Supplém. Linguae Lat. verbo Alcion.

* AVIS GENTILIS, Eadem quæ Francæ, Nobiliti, cuius scilicet est usus in venatione. Charta ann. 1341. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 580 : *Cum venationibus leporum et cuniculorum, et non aliorum animalium grossorum, nec Avium gentilium.*

* AVIS MUTATA, Quæ mutam evasit, penitus nempe mutavit, Gall. Qui a passé la mue. Stat. crimin. Cumanæ cap. 144. ex Cod. reg. 4622 : *Si aliquis homo.... capere vel habere reperiatur Aves mutatas de buscho, videlicet astarem, vel falconem, vel terziolum, vel sparaverium, etc.* Vide Muta 3.

* AVIS VENALIS, Venatica. Charta ann. 1464. inter Probat. Histor. Autiss. pag. 172. col. 1 : *Deferendo supra pugnum suum accipitrem, sive Avenem venalem.*

¶ AVISAMENTUM, Consilium, deliberatio, a Gallico Avis, in Epist. ann. 1418. apud Marten. tom. 2. Anecd. col. 1695.

* Stat. MSS. eccl. S. Laurent. Rom. : *Et talis canonicus non possit recipere librum, nisi prius fiat Avisamentum capituli, et ab ipso capitulo licentiam habeat sub pena excommunicationis.* Conc. Constant. ann. 1415. sess. 5. apud Labb. : *Andreas.... per simile Avisamentum verbale proposuit, etc.* Vide in Advisare.

1. AVISARE, [Consulere, deliberare, apud Miraeum tom. 1. Diplom. Belgic. pag. 894. col. 2.] Vide Advisare.

¶ 2. AVISARE, Monere, Gall. Avertir, Donner avis. Instrumentum anni 1426. ex Archivo S. Victoris Massil. : *Principimus Avisantes, ne horum transgressor aliquis inventiatur.* Utuntur Bonifacius Ferrerius apud Marten. tom. 2. Anecd. col. 1509. 1510. et Menotus Serm. Quadrages. fol. 153. v.

1. AVISATIO, Avisor. Vide in Advisare.

* AVISATUS, a Gall. Avisé, Prudens, consideratus, bene consultus. Prosa pro festo Concept. B. M. in Lib. precum ann. circ. 1400. ex museo D. Le Beuf.

Erubescant insensati,
Qui repunt celebrare
Mystera tam sacra
Diei ac festivæ,
Qua fuerunt copulati
Vir cum sua muliere.
Pessime sunt Avisati
Sic noientes.

Vide in Advisare et mox Avisum.

¶ AVISPATIUM, i. Qui vidit avem contra eum volantem et divinat propter eam. Ita Index ad calcem veteris collect. canonum MS. ex Bibliotheca Illust. DD. de Chauvelin.

* AVISSA, Virga est sarmentosa, folia habens rotunda, in qua virga semen profert in modum capituli aspidis et lata. Glossar. medic. Simonis Januens. ex Cod. reg. 6959.

* AVISTARDA, Otis, Hisp. Avutarda, Gall. Outarde. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : *Avistarda apud nos vocatur, eo quod gravi volatu detenta, nequam ut ceteræ volucres attollitur velocitate pinnarus (l. pennarum); ipsa dicitur et gradipes.* Vide infra Buitarda.

¶ AVISTUPOR, Terriculum avium in hortis, Priapus. Vitruvius lib. 7 : *Non enim statuas ponemus, quales in hortis ridiculus illius Avistuporis Dei.*

* AVISUM, Consilium, sententia, Gall. Avis, Pactum inter dom. de Lisigniac et de Pedenacio ann. 1331. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 180 : *Facta relatione de prædictis dicto domino senescallo commissario prædicto, ut de eorum Aviso seu consilio*

constat per scripturam inde factam per manum mei Michaelis de paribibus notarii, etc. Infra : *De eorum Aviso.* Charta ann. 1351. in Reg. 81. ch. 912 : *Commisimus bailliio Rothomagensi... quatenus, vocato dicto procuratore nostro, se diligenter super hoc informaret, informationemque, una cum Aviso suo, nobis super hoc... remitteret.*

* Aliud sonat vox Gallica Avis, in Charta ann. 1303. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 314. v. col. 1 : *Je ai donné et doins, après mon décès, à François mon fils, pour partie de terre pour le Avis et pour l'assignement de son mariage, toute la terre, closement de Werdereke.* Ubi idem est quod Assene et Advis, apud Buteller. in Sum. rurali lib. 1. tit. 25. Assignatio nempe ad vitam et ad dictio bonorum filii postgenitis a patre facta. Vide Assennatio.

* AVITAILLARE, a Gall. Avitailler, Hisp. Avitallar. Urbem, castrum rebus cibariis aliis munire. Lit. remiss. ann. 1363. in Reg. 91. Chartoph. reg. ch. 494 : *Idem supplicans castrum suum Petre-fortis munivit et Avitaillari fecit de granis et aliis victualibus.* Avictuailler, qui annonam subministrat, apud Froissart. vol. 1. cap. 245 : *Je ne say si ce seroient point Avictuaillers, qui viennent refreschir ce chastel de vivres.*

* AVITAS, Avita origo. Stat. Mantua lib. 2. cap. 26. ex Cod. reg. 4620 : *Exceptionem vero proponens cavillosam et maxime per quam negetur paternitas, vel maternitas, Avitas et proavitas, filiatio seu consanguinitas, etc.*

¶ AVITINUM, Avitus. Hinc Biens Avitins in Consuetudine Aquensi tit. 1. art. 11. Processus de B. Petro de Luxemburgo, tom. 1. Julii pag. 608 : *Item constituo et ordino in omni jure et naturali successione mihi competenti, tam in bonis mobilibus quam immobilibus, et aliis quibuscumque ex hereditate paterna, materna, Avitina.... ad me de jure naturali pertinentibus, heredes meos dilectos fratres meos Joannem et Andream de Luxemburgo.* Vide Avius.

¶ AVITIUM, Volatile pecus, Gall. Volaille. Leges Municipales civium Mechliniensium tit. 11. art. 17 : *Qui alienos gallinaceos, anseres, columbas, anates et alia id genus Avitum aut telo percusserit aut intercepit... quinque drachmis punietur.*

* AVIVARE, Roborare, firmare, vires augere, Italis Avivare, Gall. Aviver, fortifier. Chron. Parmense ad ann. 1385. apud Murat. tom. 9. col. 808 : *Et hoc scito a Parmenisibus, pietate moti cœperunt viriditer Avivare illam partem de Savignano.* Ibidem col. 830 : *Item eodem anno (1295.) et tempore magni timores fuerunt in civitate Parma a parte in partem. Nam Marchio Estensis Avivabat quantum poterat dominum Episcopum et suam partem.*

* Bestiarium MS. :
Voiés les malaises dou mont,
Comment toujours croist et Avive.

1. AVIUS, vel ABIUS, [pro Avis. Charta ann. circiter 780. ex Archivis S. Victoris Massil. : *Ut condum pro malo ingenio et forta quando Provincia revellavit (rebellavit) contra bis Avio vestro Pipino.* Occurrit bis apud Madox in Formulari Anglic. pag. 55. apud Marten. tom. 1. Collect. Ampliss. col. 41.] in Charta Amalphitana apud Ughellum

tom. 7. Ital. sacræ pag. 394. et in Pacto Gregorii Duci Neapolit. ann. 911. apud Camillum Peregrinum.

AVIATICA HÆRESTITAS, Alodis, prædium avitum. Lex Ripuar. tit. 56. § 3 : *Sed dum virilis sexus extiterit, semina in hæreditatem Aviatricam non succedit. Donationes Aviatricæ, apud Papianum lib. Resp. tit. 24. Aviatricæ res, in Decreto Childeberti Regis cap. 1 : Nepotes ex filio, vel filia, ad Aviatricas Res cum avunculis vel amitis sic venirent in hæreditatem, etc. Avita terra, Avita, in Lege Salica tit. 72. Edit. Heroldi. Vide *Alodis*. Gloss. Lat. Græc. : *Avitus, παππώς. Biens, Abitina vulgare dits Pappoux, in Consuet. Aquensi tit. 1. art. 1. Papoage in Consuet. Baionensi tit. 5. art. 1. tit. 11. art. 7. tit. 19. art. 27. 42 : Biens obtenus de lignée vulgairement dits de Papoage. Adde Consuetud. Laburensem. tit. 9. 10. etc.**

AVIATICUS. Ex filio nepos, ab avo oriundus. Lex Longobard. lib. 3. tit. 8. § 4. [** Conrad. I. cap. 1.] et lib. 3. Feudor. tit. 1. § 3 : *Si vero filios non habuerit, et Aviaticum ex masculo filio reliquias, pari modo beneficium habent.* [Chron. Farfense apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 451 : *D. Johannes cum uxore et tribus filiis, cum filia et cum tribus nuris, et quinque Aviaticis suis.*]

ABIATICUS, Eadem notione, in Charta Adeleidis Imperatricis, Ottonis III. Imp. uxoris, (siquidem genuina est) in Bullario Casinensi tom. 2. pag. 48 : *Pro anima tertii Ottonis mei Abiatici, etc.* Alia ann. 1385 : *Quia ipse Georgius habet in ejus potestate liberus 13. inter filios et filias, Abiaticos, et Abiaticas, seu nepotes procreatos ex filiis Occurrerit etiam apud Bertramum in Vita S. Francæ Abbatissæ n° 70. et in veteri Charta apud Puricellum in Basilica Ambros. pag. 429. Hinc forte nostris Avelets dicuntur ex filio nepotes.*

¶ 2. **AVIUS**, unendosæ, ut arbitror, pro Apis. Vide supra *Aviorum Mater*.

¶ 3. **AVIZARE**, pro Avisare, Admonere, Gall. *Donner avis*. Schramb. Chronicum Melicense pag. 425. col. 2. in Memoriali Visitatorum ejusdem. Monasterii ann. 1451 : *Habent dominus Abbas septem consiliarios ex discretioribus de conventu electos, quorum unus habeat eum de rebus agendis opportune et reverenter Avizare, et Abbas quoties a consiliariis Avizata et mature conclusa... manuteneat.* Vide *Advisare*.

¶ 4. **AULA**, Curia Baronis, in veteri Rotulo apud Spelmannum : *Aula ibidem tenta tali die, etc.*

¶ 5. **AULA**, Ecclesia, Basilica, Templum, interdum sola Ecclesiæ navis, Gall. *La nef*. Historia Episcop. Autissiod. de qua Diarium Trevoltianum mensis Novembr. ann. 1714. pag. 1976 : *Hanc in sua statuisse Ecclesiæ saluberrinam consuetudinem (Episcopum Gualdericum) ut omnes sui Episcopatus Diaecesis Sacerdotes, cum suis parroquinis, per dies Pentecostes festivos cum crucibus atque vexillis ad principalem sancti Stephani convenient Aulam, lustratis in gyro cunctis Abbatii. Ibidem pag. seq. ex Ceremoniali Ecclesiæ Girundensis : Istud festum recesserat ab Aula propter introductionem sanctæ Teclæ. Vita S. Medardi Episc. Noviom. Spicil. Acher. tom. 8. pag. 405. et 409 : *Erigitur super sancti tumbam pro temporis opportuni-**

*tate parvum tugurium exili vimine construtum, quousque, ut Regia decreverant dignitas, coacervatis in opus expensis Aula famosissima perito fabricaret studio. Annal. Bened. tom. 3. pag. 15. ubi Epitaphium Imperatricis Irmgardæ : *Fœmina hic pausat augusta et nobilis ortu, Irmgarda cui nomen erat deditum; quæ hoc opus incipiens, hic Aulam condere jussit, ad Christi laudem, atque sui regum.**

AULA ECCLESIA, Navis Ecclesiæ. Gervasius Dorobernensis in Descript. Cantuar. Ecclesiæ : *Ab hac versus Occidentem Navis vel Aula est Ecclesiæ, subnixa utrinque pilariis octo. Utitur non semel. Eadmerus lib. 6. Hist. pag. 141 : In medio Aula majoris Ecclesiæ decenter se pultus est.* [** Græcis vero Aulæ est, quod Latin. *Atrium, Compluvium ante ædes sacras portibus circumdatum. Confer Gloss. med. Græcit. in hac voce.*]

¶ 6. **AULA**, Area. Charta Caroli Calvi apud Doubletum pag. 791 : *Duos mansos, et 2. alterius mansi partes, nec non Aulas duas, atque molendinum 1. cum piscatorio 1. juxta pontem.*

¶ 7. **AULA**, pro *Hala*, Forum tectum, Gall. *Hale*. Chartular. S. Vandreg. tom. 1. pag. 1046 : *Sitam in dicta parrochia intra terram supra quam aula bladi de Calido Becco sedet.*

* **Charta Milonis dom. de Noeriis. ann. 1500. ex Cod. reg. 9484. 2. fol. 136 r° : Assigno... xx. libras Turon. anni redditus, percipiendas super stallagio Aularum de Noyeris, ad quemcumque locum ipsas contingat transferri. Aule, eadem notione, in Libert. villa de Grancey ann. 1348. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 160. art. 3 : Et parmi ce, nostredit hommes et fammes, et habitans seront tenuz de maintenir au leur, les Aules dudit Grancey.**

¶ 8. **AULA**, pro Nido avium et Receptaculis animalium, apud Servium ad lib. IX. *Æneidos.*

¶ 9. **AULA**, Familia, seu famuli omnes. Chartul. S. Vandregesili tom. 1. pag. 1004 : *Solvere tenebunt ratione cuiusdam plateæ et quarundam masurarum, quæ sunt in villa de Calido Becco juxta pechiam quamdam eorumdem Religiosorum, in qua Aula sua permanere solebat.*

¶ 10. **AULA**, Multitudo, frequentia, Gall. *Multitude, Troupe*. Acta Translationis SS. Saviani et Pontiani Mart. apud Mabill. Annal. Bened. tom. 2. pag. 751. col. 1 : *Ad horum tumbas popularis Aula, preces et vota expositioni frequenter confluit.*

¶ 11. **AULA**, seu *Aulica*, Gall. *Aulique*. Thesis publica quæ propugnatur ab aliquo e junioribus Theologis cum Laurea Doctoris donandus est aliquis. Sic dicitur Parisiis ab *Aula Archepiscopi*, in qua hæc habetur disputatio cui præsidet novus Doctor. Statuta Universit. Paris. tom. 6. pag. 381. Spicil. Acher. : *Item nota quod quando unus Magister in Theologia habet Aulam suam, illa die non legitur in Sententiis nec in Biblia.*

¶ 12. **AULA**, pro *Aulaeum*, Gall. *Tapisserie*. Th. Madox Formul. Anglicanum pag. 427 : *Unam Aulam viridem cum armis meis, et unam Aulam bleu cum torellis cum lecto ejusdem settæ.*

¶ 13. **AULA**, Domus præcipua. Arest. parlam. Paris. ann. 1323. in Reg. 61. Char-

toph. reg. ch. 305 : *Uxore et familia dicti Gombaudi mirantibus (morantibus) et remanentibus in domo seu Aula castri de Basaco.*

¶ 14. **AULÆUM**, Palatium. Vita S. Guthlacii Anachoretæ, auctore Felice coævo, tom. 2. Aprilis pag. 39 : *Infans mira indolenta nobilibus antiquorum disciplinis, Aulus in paternis imbuiebat.*

AULAICUS, pro *Aulicus*. Tabularium Brivatense ch. 437 : *Si autem Abbas, aut Comes, Aulicus, aut Clericos, etc. [Legendum, aut Laius.]*

¶ 15. **AULANERIUM**, Coryletum, Locus corylis constitutus ab Arverno *Aulanie*, Nix avellana, coryli fructus. Chartularium Camalariensis Monasterii dicec. Anicien. : *Donavit unum campum à l'Estrada et alterum ad Aulanerium et juxta istos duos dedit duas sainas.*

* Pro *Avellanerium*, Hisp. *Avellanar*. Vide supra *Avellaneta*.

* **AULARIS**, *Aulicus*. Glossar. Lat. Ital. MS. : *Aularis, de corte regale.*

AULARIUS, *Aulicus*, *Palatinus*, in Glos- sis Isidori. [Hinc emendanda Pithei Excerpta, ubi perperam *Auleius*.] *Aulæus* vero apud Hesychium, αὐλαῖος, κίρκοις, idem qui *Ostiuarius*, vel *Atriensis*. [** Gloss. in Cod. reg. 7644 : *Auleti, Palatini*; in Glossar. Jaëckii *Aulacieta*, Gemma *Gemm. Aulanus, Aulæ custos, ut palatinus.*]

¶ 16. **AULATES**, Optinantes, aulici. Vita S. Willibaldi Episc. tom. 2. Julii pag. 511 : *En ille Sanctus Willibaldus, qui cum pacis ad primus satellitum subsidius, sancte conversationis inchoaverat exercitum, tandem cum innumeris Aulatibus magistris nullatenus militando, Domino dignum acquisivit populum.*

AULATICUM, *Aulaeum*, *Tapisserie*. Testamentum Arnaldi Archiepisc. Narbonensis ann. 1149. apud Catellum : *Lato Canonis... omnem supellectilem meam domus mea Narbone, in lectis videbatur, pannis vel Aulaticis.*

* **AULCUS**, Examen apum, Gall. *Esaim. Stat. Vallis Sert. rubr. 129. ex Cod. reg. 4619 : De quolibet Aulco seu examine, seu bugazalo apium, etc.*

** **AULEDUS**, *Dulcis sonus fistularum*. *Auledus, tibicen; organista vel suffator organi*, in Gemma Gemmar. Conf. *Auledus* in Forcell. Lexic.

** **AULEGENOSUS**, dicitur ille qui ex crassus, pinguis et tumidus. Ibidem.

¶ 17. **AULEIUS**. Vide *Aularius*.

¶ 18. **AULEOLUM**, Sacellum, ab *Aula*, Ecclesiæ, de qua suo loco. Miracula S. Urbani Mart. tom. 6. Maii pag. 18 : *In qua benedictione dum carpentarii vellent optare analogium ad sermocinandum, de Aulelo S. Urbani quod situm erat super maternam, ubi solebat ponere corpus Urbani pretiosi martyris, exigente ratione temporis membrum disjunctum, nullatenus redintegrare valerunt.*

* **AULETA**, Parva aula. Sentent. arbitr. ann. 1497 : *Supra quemdam bancum iure steum sedens in parva Auleta domus sue claustralibus, etc.*

¶ 19. **AULEUM**, *Diadema Regis*, sive Coronæ Papias in MS. Bituric.

* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613 : *A-*

loum, diadema regis, vel velum, sive corona, vel profundum. [** Cod. reg. 7644 : Profundum velum.]

AULICIA sunt vasa vinaria, Gemm. Gemmarum.

AULIONES, αὐλίται, Tibicines, apud Jenum Laurenberg. in Suppl. Antiquarii.

* Laur. in Amalthe. : *Auliones, autones, aulici, tibicines. Suppl. auletes.*

AULITA, Petri Alfonsi Discipl. Cleric. cap. 22. § 1 : *Qui prius venerat joculator capiti invidere supervenienti, quem rex sibi jam preferebat, et omnes Aulitae. Utrum Aulici an Auletae?*

AULOGIE, pro Eulogie, Munera quævis, præsentiū vero quæ sanctis ex voto offeruntur. Charta authentica Joan. comit. Droc. ann. 1330. ex Tabul. capit. Carnot. : *Quoddam altare in ecclesia Carnotensi situatum prope liturum ante illum, iuxta Aulogias a dextris dictæ ecclesie, in honore ipsius Genitricis Dei, etc. Ubi recens transcriptum ejusdem Chartæ habet Allogius et Lictorius. Quæ interpretatio probatur ex ecclesiæ Carnotensi topographia, quam mihi amice exhibuit ejusdem ecclesiæ canonicus et archidiaconus D. Courbon du Terney.*

AULULA, Sodomitto, in Glossar. Lat. Ital. MS.

AULUS, Piscis minutus species. Stat. dataria Riperiar. cap. 12. fol. 5. r° : *De quolibet pense piscium minutorum, salvo quod de Aulis nihil solvatur, pro introitu dearii sex.*

AUMACIUM, Secretum publicum, in Glossar. ad. Grammat. Calcid. ex Cod. Colbert. 3616. fol. 3. [** Vide Aumarium et Aumatium.]

AUMAGIUM, apud Rymer. tom. 9. pag. 30 : *Pro quolibet Aumagio panni vel alterius rei mercatoria quinque arditz Guiaynes. Sed legendum est Summagium, uti colligere potes ex simili loco ad vocem Ardicus relato. Utrobius vero Summagium idem est, quod Onus Sagmarii, Gall. Bête de somme. Vide Summagium.*

AUMARIUM, Armarium, Gallis, Aumaire, Gloss. Ælfri: *Aumarium, vel Armarium, scilicet cynnes cæpe h. us.* Fulgentius Placiades : *Aumarium dicitur locus secretus publicus, sicut in theatris aut circa : unde et Petronius Arbitor ait : In Aumarium met ipsum conjeci.* [** Burm. pag. 868.] Vacues au Roman de Rou MS. :

Ne laisse crois, ne chasse, ne calice en Aumaire. Vide Scaligerum ad Festum [** Forcellin. Lexic. et supra Aumatium.]

AUMATIO, Vergil. Grammat. Epit. 4. cap. 3. in Maii Classic. Auctor. tom. 5. pag. 122 : *Aumantus dicitur de Aumatione fructuum qui colliguntur.*

AUMATIUM, Aumata. Idem quod Aumacium. Oratio S. Benedict. archiep. Mediol. apud Murator. Script. Rer. Ital. tom. 4. pag. 77. A : *Palatiū imperiale, theatrum, Aumatium, thermas, viridarium anemum, etc.* Idem Murator. in Anecdota Latin. tom. 1. pag. 233. sine distinctione virgula scribit *Theatrum aumatium.* Attonis Junioris Polypitrum cap. 3. in Nova Collectione Maii pag. 46 : *Aumatia in qua statuunt et tristega conponant, ubi Glossa : Aumatia loca sunt secreta in theatro.*

AUMENTARE, pro Augmentare, occurrit in veteri Codice Victorino, [et in Historia Medianæ Monasterii pag. 322. in Charta Henrici Comitis Vadani-montis ann. 1252.]

AUMENTUM Cultus Divini, in epistola Joannis Episc. Massiliensis ad Petrum de Columna ann. 1564. e Tabulario Ecclesie Massiliensis.

AUMUCELLA, pro Almucela, ut videtur, parva alinucia. Computus ann. 1255 : *Pro... equis palefridis, carro, Bong, Aumucell, libris, tapetis, mappis, etc.*

* Nostris Aumussette, eadem notione, Capitio tegmen. Lit. remiss. ann. 1376. in Reg. 110. Chartoph. reg. ch. 66 : *Puisqu'il ne l'avoit daigné sauver, ne oster s'Aumussette ; que une autre fois, quant il l'encontreroit, il lui osteroit de la teste sa diste Aumussette.* Aliæ ann. 1380. in Reg. 118. ch. 108 : *Des cort fust meu entre le suppliant d'une part et Jehan Dupont d'autre, pour cause d'une Aumussette ou barrette. Vide in Almucium.*

AUMUCIA. Vide Almucium.

AUNA, Ulna, Gall. Aune, Mensura telarum, pannorum, etc. Libertates Moirensi tom. 1. Hist. Dolphin. pag. 17. col. 1 : *Donaverunt... in Lesdam de singulis telis quæ sex Aunas vel amplius habent 1. obolum; de 6. Aunis draporum Rusticorum unum obolum; de duodena unum denar.* Vide Auna.

AUNA, perperam, ut videtur, pro Ansia, seu Hansa Societas. Charta Henrici II. Regis Angl. ann. circiter 1155. apud D. Brussel tom. 2. Tract. de usu feud. pag. vi : *Omnes mercatores, nisi publice Auna prohibiti, habeant salvum exito et securum de Anglia, et venire in Angliam et morari. Vide Hansa.*

* Ubi Anna lego ex Cod. reg. 4651. sensu non minus mihi incogito.

AUNCIATUS, Antiquus, ex Anglico Auncien, Galli Ancien dicunt. Brompton. lib. 2. cap. 24. § 6 : *Sicut charta eorum Aunciatæ est, et libertas anterior. Non : Quod si illi, de quibus quæritur chartam habuerit Aunciatam, nunquam tamen usi fuerint ipsi.*

AUNCICULA, Auctio minor supra funderum, in Glossis Isidori. Foote Auctiancula.

AUNIERUM, f. pro Alnetum, locus ubi crescent alni. Vide Alnidus. Charta ann. 1189. ex Tabul. S. Mariani Autiss. : *Dedi etiam.... oscham Aunieri de præsta, et aliuni particulam terræ juxta bergeriam eorum.*

AVOARE, Fateri, agnoscere, clientelam profiteri, Gall. Avoier, rendre aveu. Hominium præstum Archæpiscopo Burdigalensi a Priore S. Cypriani, inter Instrumentum novæ Gallicæ Christ. tom. 2. col. 297 : *Coram eodem domino Archæpiscopo... Avoavit et recognovit se tenore in feudum a dicto Domino Archæpiscopo... quidquid juris habet in parochiis de Moxens et Daltos.* [** Constit. Henrici VII. Imper. ann. 1310. ap. Pertz. vol. Leg. 2. pag. 502. lim. 56.] Vide Advocare.

* Charta anno. 1434. ex Tabul. archiep. Auxet. : *Dominus comes Asturaci non Avoat, nec approbat. Ubi Avoare est rem in se suscipere. Avoasse vero, pro vassalus, qui alicui clientelari professione subjectus est, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : Avoasse, vassatus.*

AVOCATUS, pro Advocatus, Gall. Avoué. Charta Roberti Comitis Arvernæ ann. 1288. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 120 : *Et sustinebimus similiter ad expensas nostras tam in Avocatis quam aliis necessariis. Vide Advocatus.*

AVOCULATIO, Cæcitas, quasi Aboculatio, Gall. Aveuglement. Miracula S. Zite Virg. Lucensis tom. 3. Aprilis pag. 520 : *Et capit versus Lucam venire ad ipsam beatam virginem in oratione, et pro precando et precies ipsi virginis faciendo, ut ipsum Joannem sunaret et liberaret a supradicto malo et Avocatione supradicti oculi.*

* Nostris olim Avougleté, Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : Avougleté, cæcitas.

AVOCULATUS, Cæcus, oculis captus, Gall. Aveugle. Ibid. : *Gratianus ejus nepos.... stetit et fuit continue Avoculatus de ambobus oculis, ita quod infra ipsum tempus nihil inde vidit nec videbat usque hodie.*

* Aveule et Avule dixerunt etiam nostri. Vita J. C. MS. :

Longis qui de Gresse fu nés,
Aveules fu, bien le savez.

Ibidem :

Li mort eo sont resuscité,
Li Avule realuminé.

AVOCULUS, idem quod Abocellus, de qua voce supra, Cæcus, in Miraculis B. Gregorii X. PP. semel ac iterum, editis a Petro Maria Campo in Hist. Eccl. Placentina.

AVODIARE, Fateri, Agnoscere, Gall. Avouer. Charta Cassanæ anni 1399 : *Et in casu quo esset homo alterius domini, vel quod alius dominus ipsum pro homine Avodiaret. Vide Advocare et Avoare.*

AVOERIA, Tutela, protectio pupilli rerumque ipsius administratio, Gallis olim Avoerie et Voerie, nunc vero Tutele. Oritur a voce Advocatia, quæ ab Advocato, Avoué. Ita in Charta ann. 1222. apud D. De Laurière in Glos. Juris Gall. ad vocem Avoerie : Th. illustris Comes Campanie in praedictæ matris suæ Advocatia tenebatur, et cum de matris suæ Advocatia exsit, etc. De Avoeris in Charta Philippi Franc. Regis apud Pernardum de rebus Burgund. pag. 347 : *Si autem liberi, fratres, sorores, nepotes, neptiques et cæteri descendentes, in Avoeria fuerint, ille qui ipsorum Avoeriam habuerit, de duabus marchiis argenti et pecunia prædictis pro se et existentibus in Avoeria solvet, secundum existimationem bonorum suorum et bonorum illorum qui fuerint in ejus Avoeria... dum tanen ultra duas marchas argenti pro se et existentibus in Avoeria non solvet. Vide Advocatia.*

* Charta Guid. episc. Lingon. ann. 1255. in Chartul. Campan. fol. 207. col. 1 : *Cum illustris domina Margareta, Dei gratia regina Navarra et Brize comitissa palatina, ratione filii sui Theobaldi regis Navarræ, quem habet in sua Avoeria, nobis homagium et fidelitatem loco determinato in episcopatu Lingonensi sacre teneretur, etc.*

AVOERIA, Custodia, Tuitio, Gall. Garde, Protection. Locum vide in Wardæ Ecclesiærum.

* **AVOERIA**, Defensio, que armis fit. Charta ann. 1256. inter Probat. tom. 1.

Jur. publ. Franc. pag. 437 : *Et si Avoeriam pro ipsis (paribus communia Belvac.) erga aliquem seu aliquos pro ipsis me accipere contingerit, et etiam pro ipsis armatus compa- ruerim, mihi tenentur pro servitio meo in viginti libris Turonensis.*

* **AVOGADRUS**, Advocatus, ab Ital. *Avogado*, eodem sensu. Chron. Jac. Mal- vecii apud Murator. tom. 14. Scrip. Ital. col. 821 : *Memoranda etiam progenies ege- giorum civium de Advocatis seu Avogadris.*
[** Est nomen proprium familie.]

¶ **AVOHARE**, Fateri, consisteri, Gall. *Avouer*, apud Rymer. tom. 1. pag. 875 : *Quodque ipsi fatentur et Avohant debere no- bis, et se, et prædecessores suos, a tempo- ribus, quorum non superest memoria. Vide Advocate.*

* **AVOIRE**, Actionem intendere, mo- vere, repeter. Charta ann. 1281. tom 1. Probat. Hist. Brit. col. 1059 : *Volumus et recognoscimus, quod prædicta abbatis (de Gaudio) non possit aliquid juris, dominii vel possessionis in prædicta costuma Avoire vel reclamare, nisi percipere quolibet anno, ad terminos supradictos, prædicta pecunia quantitatatem. Vide infra Avouare 2.*

* Aliud est *Avoirement*, Impulsio nempe, instigatio, vulgo *Insinuation*, *suggestion*, in Ordinat. ann. 1368. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 131. art. 3 : *Lesquelz esleuz.... jureront, main levée contre les Sainz, qu'ils ne recevront parole, escripture, Avoirement d'autrui pour aucun faire eschevin. At vero Avoirement primas litis actiones seu ejusdem progressus, vel inquisitionem significat in Assisis Hieros. cap. 290 : Le constable puet comander à retraire l'escart, ou la connois- sance, ou le recort, ou l'Avoirement. Etre Avoé, in procinctu esse, in Lit. remiss. ann. 1398. ex Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 453 : Lequel Pierre, qui veoit que ladite femme estoit meue et Avoée de dire et faire encores pis, etc.*

* **AVOLATIO**, In cœlum statim post mortem ascensio. Chron. Angl. Th. Otter- bourne pag. 114 : *Nec etiam oblationum fre- quentia aut miraculorum simulacra... quen- quam sanctum probant.... Bene namque cum unoquoque agitur, si talia cum contritione culpam in eo diluant, aut penam debitam imminuant, quamvis immediatam *Avolatio-* nem non efficiant.*

* A Latino *Avolare*, Gall. *S'envoler*, nostri *Avoler* dixerunt. Lit. remiss. ann. 1398. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 298 : *Un petit poussin, qui Avoa d'avec autres, qui estoient soubz une cage.*

AVOLORII BONA, in Foris Aragonensi- bus dicuntur illa, quæ sunt acquisita ex suc- cessione parentum vel consanguineorum. Et ideo si pater acquisivit aliqua bona titulo lu- crativo vel oneroso, alias quam ex successio- ne parentum vel consanguineorum, non dice- rentur *Bona Avolorii*, et sic non possent extrahi per consanguineum vigore beneficij de la Saca, etc. Ita Michael. del Molino in Repertorio, ubi plura de hac materia. Sic *Bona Avolorii*, sunt ea, quæ Longobardi *Aviation* appellabant, ex Hispanico *Abuelo*, avus. Vide Foros Aragon. lib. 3. tit. Familiæ heriscundæ, et tit. de Communi divi- dundo [** Lusitanis hæc bona *Avenga* et *Avolenga* dicebantur. Confer S. Rosa de

Viterbo col. 1. pag. 152. et Supplem. pag. 15.]

AVOLTA, Gall. *Voute*, Concameratio, tholus. Matth. Paris in Vitis Abbatum S. Albani : *Eadem quoque Capella in arduum surgens super eam crepidinem, quæ vulgari- ter Avolta dicitur, dormitorii diminutionem supplet et defectum. Quo loco auctor male uitur voce crepidinis, pro concamera- tione.*

¶ **AVOLUS**, Atavus, Gall. *Ayeul*. Hispan. *Abuelo*. Charla Sancii Abbatis de Ortuolo ex Archivo Pinnatensi apud Jos. Moretum Antiquit. Navarræ pag. 406 : *Si quidem de nostros Avolos et de nostra radice adlescoron nobis illa Abbatia... posuit in præcepto pro suo mandato et de nostros Avolos et de nostros parentes. Ubi Moretus vertit, y sus Abuelos y ascendientes, etc. Gall. de nos Aieux, de nos Ancêtres.*

AVORTARE, Abortare, Abortum ede- re, Gall. *Avorter*. Lex Wisigoth. lib. 6. tit. 3. § 2 : *Si quis per aliquam occasionem mu- lierem ingenuam Avortare fecerit. Et § 6 : Si ancillam servus avortare fecerit.*

AVORSUS, Aborsus, abortus, in iisdem Legibus lib. 6. tit. 3. § 1. 4. 7. in Legibus Bajuvar. tit. 7. § 18. 19. et apud Halitgarium in Pœnitentiali cap. 7. apud Menardum.

AVORTUS, pro *Abortus*, apud Egbert. Eborac. in Pœnitent. pag. 18.

¶ **AVORTIRE**, Devovere, Gall. *Vouer*. Processus de Vita et Miraculis S. Yvonis, tom. 4. Maii. pag. 574 : *Quod Gleoguenia soror Yonis de Trevol, Leonensis diaecesis, furi- bunda per quinque septimanas.... Avotita et redditia Yoni, et exinde per Danielem et Yonem eosdem adducta ad sepulcrum D. Yonis.*

* **AVOTRONI**, Pelles animalium aborti- vorum, f. pro *Avortoni*, nostris etiam *Avor- tons*, Stat. Montis-reg. pag. 316 : *Item pro qualibet somata grossa agninarum Avotro- num, solvat, xx. den. Stat. civit. Astæ, ubi de intratis portar. ; Avotroni Ciciliani et de Surdegna affitati, solvant pro qualibet cente- nario lib. xij. Avotroni de Andrezia affitati, solvant pro qualibet centenario lib. I. Co- stumæ Paris. ex Reg. sign. Pater Cam. Compt. fol. 254. v° : Pour le millier d'Avortons d'Arragon, vij. s. Pour le millier d'autres Avortons, iiij. s. Reg. sign. Noster fol. 35. v° : Item le cent d'Avortons à chaperons, vj. den.*

* **AVOTUS**, pro *Havotus*, Mensura fru- mentaria apud Belgas. Charta. Margar. co- mit. Fland. ann. 1245. ex Tabul. Flintens. : *Reditum viginti duorum raseriorum avenæ, minus Avoto, ad mensuram Duacensem... legitime vendidit. Neque aliter intelligenda videtur vox *Auve*, in Chartul. Montis S. Mart. part. 5. fol. 96. r° : Daniel de le Beke v. *Auves sus j. journet*. Vide infra *Havotus*.*

¶ 1. **AVOUARE**, Agnoscere, clientelam profiteri, Gall. *Avouer, rendre aveu*. Littera Caroli Franc. Regis ann. 1326. in Tabula- rio Calensi pag. 196 : *Fuiscent per spacium 60. annorum et amplius in possessione 9. ar- pentorum prati sitorum in prateria de Kala, quæ quidem prata non Avouant tenere in ali- quo a dictis Monialibus. Vide Advocate.*

* 2. **AVOUARE**, Actionem intendere, moovere, repeter. Gall. *Prétendre*. Tabul.

castri de Blein in Brit. : *Concedimus quod nullum sesinam contra prædictum vicecomitem de Rohan, nos vel heredes nostri prætendere sive opponere, vel allegare sive et Avouare valeamus. Rursum : Nec poterimus nos dicere sive Avouare, quod ex parte dicti vicecomitis vel suorum heredum sit tenori istarum litterarum renunciatum. Vide supra Adveutum et Aviare.*

* **AVOYACIO**, Vassallorum clientelaris professio, Gall. *Aveu*. Privil. Phil. Pulcri pro Cisterc. ann. 1304. in Reg. B. Cam. Camput. Paris. fol. 91. v° : *Item quod recognitiones et Avoyations novæ, quæ ab ipsis religiosorum (sic) nostri teneantur jurare, etc. Vide supra Advocate in Advo- care.*

¶ **AVOYARE**, Eadem notione et origine ut *Avouare*. Charta Roberti Comitis Arverniæ ann. 1284. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 134 : *Recognoscimus nos et nos- tratos successores tenere præmissa de censiva dicti domini Roberti ad annum censum superius nominatum, et nos debere Avoyare et tenerre per dictum dominum Comitem et suos ubicumque de præmissis. Ibidem : Et de præmissis se tenebunt et Avoyabunt per nos et nos tratos ubicumque; et recognoscere tenebuntur prædicta fore de nostro domino et censiva.*

* **AVOYERIUS**, Advocatus, Gall. *Avoué*. Histor. Dolphin. tom. 2. pag. 45 : *In Abba- tia villa seu mandamento sancti Theudevi nullum guardatorem vel Avoyerium, seu etiam defensorem sub quocumque nomine apponemus.*

AUPASTA. Vide *Aucipasta*, in voce *Auca*.

* **AUPELANDA**, pro *Hopelanda*, Pa- riæ seu tunicae species, nostris *Houplande*. Charta ann. 1516. in Reg. 4. Armor. gener. pag. xvij. : *Mediante una gonelu panni de Da- mas, una Aupelanda panni de camelot.*

* **AUPINCON**, vox vulgaris, Minutior moneta, ut videtur. Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 191. v° : *Item quodlibet rete ad widecos (debit) iiij. denarios et totidem Aupincons.*

* **AUPTONNUS**, pro *Autumnus*. Charta ann. 1252. in Chartul. S. Maglorii Paris. ch. 223 : *Sesiri fecit et sequestrari per qua- tuor Aptonnos proxime præteritos proventus dictarum novalium.... In Aptonno proxime præterito, etc.*

¶ **AUQUA**, Anser, Gall. *Oye*. Tabularium Monasterii SS. Trinitatis Cadomensis fol. 21. ex Biblioth. Domini Abbatis de Rothe- lin : *Facit dimidiā acram prati, et ad Na- tale 3. gallinas, et unam Auquam, 20. ova ad Pascha, etc. Vide *Auca*.*

* **AUQUETONNUS**, *Auquetonus*, a Gall. *Auqueton*, Sagum militare, quod alias *Gambesonem* vocabant. Vide *Aketon*. Com- put. MS. ann. 1239 : *Pro quatuor Auqueton- nis domini regis, lxvij. sol. ... Pro duobus Auquetonis ad dom. Joannem de Bellomo- nte, xxxv. sol. Proces. Crimin. ann. 1488. ex Tabul. D. Vencie. : Nobilis Johannellus de Grimaldis.. sine armis in Auquetono, quasi destrangat et debaturant, etc. Auction, apud Matth. de Couciaco in Carolo VII. pag. 593 : *Portoient Auctions rouges, recoupe dessous, sans croix. Auketon, in Vita J. C. MS. :**

Dieux li envoia un coulon,
Assez plus blanc d'un Auketon,
Qui sour l'espoule li assist.

1. AURA, Tempestas, ventus vehementis. Gloss. Latino-Gr. *Aura, αὔρα, πνεύ.* Nonius Marcellus : *Aura, ventorum vis.* Glossae Isonis Magistri : *Tempestas, Aura.* Vita S. Venantii fratris S. Honorati Arelat. : *Contra tantas aquarum et Aurarum varietates, etc.* Monachus Wertenensis in Poematis rhythmico *Litanie dicto, de Miraculis S. Ludgeri Episcopi Mimigardensis :*

Grando, nix, pluviae illo erant tempore;
Quibus verbis istis stultus maledixit:
Auram hoc tempore fecisti, Diabole,
Sit tempestas ista tecum maledicta.

Albertus Stadensis ann. 1249 : *Pons in civitate Misna impetu tempestatis totus confractus corruit, et infinitum populum, qui ibidem propter horrorem Aurae confugerat, obtruncavit.* Henricus de Knyghton ann. 1326 : *Accidit, quod Aura flante (ignis) attigit quandam cellulam, et excrevit in flummam, etc.* Thomas Walsingham. pag. 226 : *Cum naves nostræ, quæ jam portum tenebant, reverti non poterant, ... quia videbile et Aura erat eis contraria, et malitia loci suspecta. Magna Aura, apud Ott. de Morena.*

AURA LEVATITIA, Tempestas excitata in aere a *Tempestarius* vi incantationis. Agobardus Lugd. arch. lib. contra *Tempestarios* : *Dicunt enim mox ut audierint tonitrua, et vident fulgura, Aura Levatitia est. Interroganti vero quid sit Aura Levatitia, ... confirmant incantationibus hominum, qui dicuntur *Tempestarii*, esse levatam, et ideo dici Levatitiam Auram. Galli vulgo dicunt, Il s'est élevé un Air tempesueux, pro excitata est tempestas.*

* **AURA LEVATA**, Tempestas excitata in aere, vi incantationis, idem quod *Aura levatitia*. Pontif. MS. eccl. Elnensis : *Ordo contra Auram levatam. Contra aeras tempestates, cum primo videtur aura immoderate levare, projiciat sacerdos contra illam aquam benedictam.*

PROCELLAM AD AURAM CONVERTERE, Proverbium, Rem mitigare, ad lenitatem se convertere. Livo Rex Armeniae in Gestis Innocentii III. pag. 27 : *Quia ad audiendum vestram appellabamus, Procellam ad Auram consilio domini P. Cardinalis convertere studuerunt.*

2. AURA. Vetus Custumarium de Ickam manerii in Canticis apud Somuerum in libro de Gavelkind pag. 74 : *Et isti Cotarii nusquam capient Auram, nisi apud Ickam, vel Erembling.*

* **3. AURA**, f. pro *Avera*, Jumentum. Madox Formulare Anglican. pag. 158 : *Ego Henricus de Lega... duodecim denarios praefato Willelmo de Haddele attunivai... in escambium pasturæ quatuor aeriorum et unus Auræ, quæ habere solebat in mea dominica pastura de Lega.* Vide *Avera in Averium*.

* **AURACULUM**, Ornamentum sepulcri. Ludewig. tom. 4. Reliq. MSS. pag. 459 : *Signa ejus ac progenitorum suorum nedum in pariete, ubi ejus imago coram SS. Trinitate oranti simillima, splendido auro mira arte deaurata arma, pariterque post altare Elizabeth super sepulchro in Auraculo, ut poste-*

ris sint monumenta fusa, affixa cernuntur.
[* *Pro Aurichalcum, Metalli species.*
Vide *Auriacum*.]

AURARIA Ars, in Vita B. Tiemonis apud Tengnagelium. Proc. *Aurariarum*, in veteri Inscript. *Collegium Aurariarum*, in alia 12. 6. [** leg. *Aurariorum. Conf. Forcell. in Aurarius. Quid in Isidor. Orig. lib. 16. cap. 18. sect. 6 : Auraria nomen habet ab auro?*]

AURARIA FUNCTIO, PENSIO, PRESTATIO, in Codice Theod. et Justin. tributum quod in auro præstatur. Σωτήλαις τὸ χρυσόν, lib. 56. Basilic. tit. 9. Vide *Senatorem* lib. 2. Epist. 20. 30. Ejus susceptor χρυσουποδέκτης dicitur in Gloss. Lat. *Susceptor Aurarius.* [* *Confer Glossar. med. Græcit. in Χρυσάργυρῳ. et Χρυσοτελίᾳ.*]

AURARII, in Glossis MSS. *Laudatores, vel fautores, vel adulatores* : qui auram captant, id est, favorem; vox Latinis hac notione sat frequens. Vide *Salmarium ad Vopiscum* pag. 409. [* *Servium ad Virgil. Æneid. lib. 6. vers 817.*] Papias ad vocem *Aurora* : *Aurarii quia favoribus splendidos faciunt et claros... Aura dicitur splendor... inde etiam Aurarii, id est, fautores qui quasi favore inaurant homines.*]

* **AURATA**. Tract. MS. de Piscibus cap. 57. ex Cod. reg. 6838. C. : *Aurata vel orata, ab auri colore dicitur. Hanc Provinciales et Hispani Dorade vocant, servata ab omnibus eadem fere nominis ratione...* In *Gallia Narbonensi pro ætatis differentia, quæ magnitudine definitur, diversa nomina habet: nam quæ palmi magnitudinem nondum attigit sanqueue dicitur; quæ cubiti est magnitudine, Daurade; quæ inter illas est, Meiane, quasi dicas medianam. Nostri pescatores maximam Auratam subdraudare vocant, id est, supra Auratam, quod communem magnitudinem supereret. Galli fabrum pisces Auratam appellant, ne quis nominis affinitate decipiat, et nostram Auratam brame de mer nuncupant.*

AURATOR, χρυσωτής, in Gloss. Græc. Lat.

1. **AUREA**, [Modus Musicus.] Vide *Frigdora*.

2. **AUREA**, Frenum. *Areas dicebant frenos, quibus equorum aures rediguntur.* Ita Festus. Et in *Glossario* MS. Montis S. Eligii Atrebat. : *Aurea, frenum, quod circa aures ponatur... unde versus:*

Aurea frenat equos, est Aurea mobile nomen.

[** *Confer Forcell. in hac voce, ibique Furnal.*]

* **AUREA URBS**. Roma sic dicta apud Murat. tom. 2. pag. 353. col. 2. D. in *Chronicus Casinensis* ab Anastasio Seniore : *Hic Belissarius ex Sicilia in Italiam veniens, ad Auream Urbem pervenit; quo ingresso Gothi qui in urbe morabantur, nocte egressi, relictis præ timore patentibus portis, Ravennam confugiunt. Mabillonius de Re Diplomat. lib. 2. cap. 16. n. 16. memorat bullam auream Friderici II. pro Cœnobio S. Apri Tullensi, in cuius bullæ postica urbs Roma exhibetur cum his verbis : Aurea Roma, et in circulo : + Roma caput mundi regit orbis frena rotundi.*

* **AUREA BULLÆ**. Vide *Bullæ Aureæ*.

* **AUREA FLAMMA**. Vide *Auriflamma*.

AUREALE, Ugutioni Oreler, quod ad

aurem ponitur, et Aureale quidam vermis oreler, quia libenter intrat aurem. Ebrardus Betun. cap. 11 :

Dicitur *Aureale*, quoniam supponitur auri : Cervical, cervici : pulvinar, quia pluma est.

* **AUREAMENTUM**, vel **ARREAMENTUM**, s. a Gallico *Arramie*, quod olim nostri pro *Bello indicto* sumsere : hic autem videtur idem esse, quod animi horror vel rebellio. Humbertus Card. lib. 2. adv. *Simoniacos* cap. 12. apud Marten. tom. 5. Anecdoot. col. 704. ubi de cavendis Haereticis : *Quæ lingua quantum incauto prævaleat B. Job manifestat dicens : Occidit eum lingua viperæ, cuius natura tam abominabilis est hominibus, ut cum nullo ab eis experimento sciatur, vix sine Aureamento animi audiatur, cum forte refertur.* Vide *Adramire*. [** f. *Horreamento* pro Horrore. Locus est Job, 20. 16.]

AUREARII. Charta Ottonis M. Imp. ann. 950. pro Ecclesia Ratisponensi : *Cum... mansionaris, burschalkis, Aureariis, bruneariis, cidelariis, molendinis, viis, etc.* Vide *Aurarin*.

* *Aurigæ*. Alia ejusd. Ottonis ann. 940. inter Probat. Hist. S. Emmer. Ratispon. pag. 106 : *Cum omnibus ad eudem loca... pertinentibus, mancipiis utriusque sexus et Aureariis, etc.* Vide *Aurea* 2. et mox

* **AUREAS**, τις, Chi guida lo caro. Glossar. Latino-Ital. MS.

* **AUREATUS**, Aureus, ex auro contextus. Guidonis Disciplina Farsensis, cap. 11 : *Diaconus induat stolas argentatas, atque dalmaticam Aureatam, etc.*

* **AUREAX**, Equus solitarius. Papias cum Isidori Glossario : ad quod Grævius ait, legendum cum Scaligero, *Equus solitarius*. Festus : *Aureax, Auriga.* [* *Gloss. Lat. Gr. : Aura exsolitarius, ἄτταρις, ubi Scalig. ad Festum legit Aureax, solitarius.*]

* **AUREILLARIUS**, Pulvinar, Gall. Oreiller. Invent. eccl. Nem. ann. 1218. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 67. col. 2 : *Quatuor flaciatas, tres Aureillarios, etc.* Vide *Aurellerius* et *Aureale*.

* **AUREITAS**, vox chimica, Prima auri essentia. Locus est supra in *Argenteitas*.

* **AURELHA**, Ansa, Gall. Oreille. Instrum. ann. 1438. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. p. 259. col. 1 : *Item xiij. scudellorios, cum Aurelha, non brunitos.*

* **AURELIANENSIS MONETA**. Vide *Monaeta Baronum*.

* **AURELIERUM**, Pulvinar, Gall. Oreiller. Inventar. bonor. Raymundi de Villanova ann. 1449. ex Tabul. D. Vencie : *In camera paramenti unum lectum, ..., tria Aurellera alba.* Vide supra *Aureillarius*.

* **AURELLERIUS**, Pulvinar, Gall. Oreiller. Index MS. ann. 1329. in Archivo S. Victoris Massil. : *Item unam cayblam, item duos Aurellarios, quatuor crucis de cupro, et aliam de fusto.* Vide *Aureillarius*.

AUREOLA, Joanni de Janua, est præmium quoddam merito redditum. Vide eumd. in verbo *Virgo*. Matthæus Westmon. anno 1284 : *Alfonsus Regis primogenitus veniens ad Westmonasterium, quandam Aureolam, que fuerat quondam Principis Walliae Leonini, cum aliis joculibus offerebat, quibus beati Regis Edwardi sererum ornabatur.* Alanus in Anticlaudiano lib. 4. cap. 8 :

*Vel quos Aureole munus non excipit, omnes
Laurea communi fretos mercede coronat.*

De variis *Aureolis*, quibus pro merito Beati donabuntur in cœlis Josephus Angles in 4. Sent. dist. 49. art. 6. conclus. ult. ait, *quod in corporibus Virginum, Martyrum atque Doctorum erunt insignia quædam, quibus hujusmodi Aureolas in anima habere præ se ferent; quodque Virgines in capite aliquam coronulam albam, Martyres rubram, et Doctores viridem gestabant.*

* **AURERIA**, Ora, limbus, Gall. *Lisiere*. Stat. pro arte parat, pannor. *Carcass*. renovata ann. 1466. in Reg. 201. Chartoph. reg. ch. 121 : *Item quod quilibet pannus... habebit Aurerias sive listones de blavo colore vel burello notino. Oreille d'un bois, Ora silvæ, vulgo Orée*, in Lit. remiss. ann. 1375. ex Reg. 107. ch. 214 : *Il vit issir feu Jehan de Noyers... de l'Oreille d'un bois, etc.* Vide infra *Oreria*.

* **AURESCERE**, Illucescere; dicitur de aurora, qua cœlum inauratur. Mirac. S. Martial. tom. 5. Jun. pag. 554. col. 2 : *Sic paululum Aurescente calo obdormivit. Utitur Varro.*

† 1. **AUREUS** nude, Nummus aureus. [** Germ. *Gülden*, *Gold-gülden*. ADEL.] Vita S. Sulpitii Pii Episc. Bituric. inter Acta SS. Benedict. sec. 2. pag. 181 : *Ecce inter marmororum fragmenta reperiunt Aureum probum, in quo Cœsaris antiquissimi manebat expressa figura.*

* Charta ann. 1336. in Chartul. eccl. Lingon. fol. 103. v°. ex Cod. reg. 5188 : *Mutuo receperunt... a dom. episcopo Lingonensi septies centum libras Turon. parvorum,.... computato.... Parisiensi Aureo pro xxvij. solidis.*

* **AUREUS ALPHONSIVS**. Vide supra *Alphonsinus*.

** **AUREUS RHENANUS**. Vide Schilteri Glossar. pag. 411. ADEL.

** **AUREI LUBECENSIS**, iidem Floreni Lubecenses. Vide Dreyeri *Vermischte Abhandlungen*. tom. 2. pag. 987. ADEL.]

** **AUREA MASSA**. Vide *Aurum*.

* 2. **AUREUS**, Princeps, præcipiuus. *Corbeia Aurea*, quia alterius abbatia ejusdem nominis mater et origo, apud Eckhart. in Comment. de Reb. Franc. Orient. tom. 2. pag. 847.

† **AURIACUM**, pro *Aurichalcum*, Gall. *Auriéau*, Species metalli factitii sat noti. Statuta Augerii II. Episc. Conseran. in MS. Sangerman. : *Omnibus Sacerdotibus nostra civitatis et diaecesis interdicimus, ne quisquam eorum cum calice ligneo, vel vitro, vel stanno, vel plumbeo, vel de peltre, vel de Auriaco, vel de electro, infra diaecesis nostre fines ulterius celebrare præsumat. Habeat igitur unaqueque Ecclesia calicem argenteum cum patena.*

* **AURIBRITUM**, Obryzum. Bulla Pauschalis Papæ I. ad Petronacium Ravennæ Archiep. in edit. Rubei apud Murat. tom. 2. pag. 220 : *Componat Auribriti libras quinque : sed legendum cum Muratorio Auriobriti, id est, obrizi seu optimi.*

AURICABEO. Vide *Andecaben*.

* * **AURICE**, Gall. *Transcheresse*, ex *aurum et seco*. Glossar. Lat. Gall. ann. 1448. ex Cod. reg. 4120. Vide infra *Auricida*.

* **AURICALE**, Pulvinar, Gall. *Oreiller*.

Vocabul. compend. : *Aurical*, *Auricale*. *Oreiller*. *Officiar*. curat. dicec. Claromont, et S. Flori, ubi de leprosis : *Antequam (leprosus) intret domum suam, debet habere... Auricale,... unam sedem*, etc. Vide supra *Aurelierum* et *Auriculare* 2.

† **AURICELLA**. Vide *Celendra*.

* **AURICIDA**, *Auricidium*, Trenchement d'oreilles, in Vocabul. compend. *Aurillade* dixerunt nostri, pro Ictus iu aures. Lit. remiss. ann. 1390. in Reg. 139. Chartoph. reg. ch. 148 : *Icellui Simon dist au suppliant qu'il lui donroit telle joie ou Aurilude, qu'il leferoit cheoir à terre.*

* **AURICINDUS**, *Artifex*, qui scindit auru. Ugutio.

† **AURICLABEO**. Vide *Andecabeo*.

† **AURICLAVUS**. Vide *Chrysoclavus*.

* **AURICOMUS**, *Aureum comum habens*, apud Laur. in Amalth. : *Ut Auricomum decus illi crescat in œcum*, in Mus. Ital. Mabill. pag. 72. Vide *Aureola*, [** et *Forcell. Lexic.*]

** **AURICULA**, *Auriga*, in *Glossar. cod. reg. 7644*.

† **AURICULAM DEBRE**, in *Charta Archembaldi domini Borbonensis ann. 1217*. apud Thomasserium Consuetud. Bituric. pag. 229 : *Quicunque intrat de die in horto vel in vinea alterius, causa malefaciendi, si probare possit, debet tres solidos vel Auriculam*. Ea enim poena, aurium scilicet abscissione vel incisione, multabantur fures omnes. Vide *Auris*.

1. **AURICULARE**, *Auribus aliquid insusurrare*, Thomas Walsinghamus pag. 262 : *Capita, modo velut ad Auriculandum, jam quasi ad osculandum invicem, ... conjunxerunt. Gall. Parler à l'oreille,*

2. **AURICULARE**, Gall. *Oreiller*, *Pulvinar*, *pulvinus*. *Anonymous de Morimondensis Cœnobii in agro Mediolanensi desolatione* : *Perscrutantes itaque Dormitorium totum, strata, coopertoriæ, *Auricularia*, cucullas, tunicas asportaverunt. [Computus gener. redditum Regis Franc. ann. 1202. apud D. Brussel Tract. de usu feud. tom. 2. pag. 156 : Pro subtularibus, et pro Auricularibus, xxiij. s.] Chron. Andrense ann. 1214 : Abbate vero equitante, si invitatus fuerit, duo linteamina cum Auriculari ad ejus lectum tenetur providere. Fragmentum Historicum editum a viro doctissimo Joanne Mabillonio tom. 1. *Analectorum* pag. 53 : *In illo tempore Monachis Gallicanis est indulutum, ut femoralis, laneis camisis, pelliciis, botis, caperonis de pelliis, almuciis, coopertoriis, *Auricularibus*, et pro infirmis, culictris uti possent. Ubi legendum Auricularibus, tametsi sic preferat Codex MS. [Recensio MS. vasorum et ornamentorum Ecclesiæ Noviom. : Item unum Auriculare ad ponendum subtus Missale.]**

AURICULARIUM, Eadem notione, apud Innocent. III. lib. 13. Epist. 61.

** **AURICULA**, Idem significare scribit doct. Editor ad versum 142. Unibovis :

Equam procurat presbiter

Dans bordeum celeriter,

Per nocturnas vigilias

Equæ præbet *Auriculas*.

Ibi vero nihil aliud esse videtur quam *Auren præbet*. Confer vers. 145.]

* 3. **AURICULARE**, *Aurem abscindere* :

poena in fures statuta. *Oreiller*, eadem acceptione, in *Charta ann. 1343. ex Reg. 79. Chartoph. reg. ch. 59* : *Item nous, Giffroy (de Charni) et nos successeurs ne pourrons faire aucune exécution de corps de homme, de femme ou autre, ne aussi bannir, ou Oreiller, ou mutiler, etc. Vide mox in *Auris*. Arest. ann. 1328. 23. Dec. in Reg. Paris. parlam. Olim : *Hominem accusatum de furto durci fecit in dicto loco de Montabour, et ibidem Auriculari et etiam justigari*. Vide supra *Auricula*.*

1. **AURICULARES**. *Blandinus Monach.* in *Miraculis S. Agathæ* cap. 1. de quadam surda curata a S. Agatha : *Nocte itaque orationi vacans, paululum dormire cepit, afflit intervixit muliebri habitu admodum ornata, ... infelicibus auribus Auriculares mittens, protinus disparuit. Digitos forte Auriculares, vix enim credam intellexisse Blandinum id, quod *Oreillette* vocat Pi-bracius :*

*Mieux nous voudroit des Oreillettes prendre, etc. Quibus nempe aures occiduntur. Forte etiam per *Auriculares* intellexit auriscalpia, quibus aurium sordes, quæ auditum impediunt, eruuntur. Glossar. Lat. Græc. *Auricularium*, ἀτρητοφίς. Ita corrigo, pro *Auriculare*. Meursius *Auriscalpium* emendat; sed priori emendatione favent vestigia literarum. Vox formata ex *Auricula*, ἀτρητοφίς, in eodem Gloss.*

2. **AURICULARES**, *Auscultatores*, *Espians*. *Chronicon Novalicense* lib. 5. cap. 3 : *Hic denique mittens Auriculares et precones, qui lustrant civitates et castellas, ne homines inconsulte loquerentur de eo. Huc spectant ista ex Apuleio lib. de Mundo : Erant divisa officia in Comitatu Regio : Sed et inter eos *Aures Regiae*, et Imperatoris oculi quidam homines vocabantur.*

1. **AURICULARIS**, *Secretorum conscius*, *Consiliarius*, *Galli dicimus*, *Qui a l'oreille du prince*. [** Germ. antiq. *Or-run*, *Or-kiran*. ADEL.] Ugutio : *Auricularis, Amicus, id est, secretus, consiliator*. *Willemus Tyrus* lib. 19. cap. 18 : *Prima facie visi sunt, qui ei (Regi) familiarii astabant, Auriculares et cubicularii, penes quos consiliorum regiom erat auctoritas. Ekkehardus junior de Casibus S. Galli cap. 3 : In *Auriculare* et intimum *Episcopi manus misisti*. Cap. 16 : *Auricularis patris tui fuit ille hominum tristissimus*. Henr. de *Knyghton* lib. 5. Hist. : *Rez Ricardus renit Londonias cum ingenti honore, comitantibus eum *Auricularibus suis*. Petrus Diac. lib. 4. Chron. Casin. cap. 68 : Postquam *Asecretis* efficitur, *Logotheum illum*... constituit : et cum *Imperatoris in Aue versaretur*, scripsit altercationem inter se et adversarium *Casinensis Cœnobii Abbatem*. Will. Neubrigensis lib. 5. cap. 27 : *Eliensis Episcopus ad Auriculam Principis pro officio positus, nam *Cancellarias erat Regius*. Chronicon Gemblacense : *Albertum religiosius cæteris vivere libenti Abbatem accipiebat animo, et eum dignatus suo latere et Auricula, eam contendere sua prouocbat gratia*. Vide Arnoldum Lubecensem lib. 3. cap. 8. [et Chron. Novalicense apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 764.]***

** **AURICULARIS** *Digitus*. Vide *Digitus*.

1. **AURICULARIS** *Confessio*, *Peccatorum declaratio secreta submissa voce ad*

aurem Sacerdotis. Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 188. et apud Scholasticos passim.

AURICULARIUS, ὥτακονίς, in Gloss. S. Benedicti. Gloss. Lat. MS. Regium et Isidor.: *Auricularius*, *Auscultator*. Sæpius vero pro fido Consiliario. Brito: *Auricularius*, id est, *Secretarius*, ab *Auricularius*, quia secreta solent dici in auro. *Auricularius*, *Secretus*, *Consiliator*. Lib. 2. Regum cap. 23: *Fecitque eum sibi David Auricularium a secreto*, id est, *Secretarium*, *Consiliarium*. Lambertus Schafnburg. ann. 1076: *Ex his sibi Auricularios a secretis, ex his tam familiarium, quam publicorum negotiorum Procuratores instituebat*. Lambertus Ardensis: *Sciens Reinaldum esse... Regis Francie Auricularium et consanguineum, et in omnibus ei assidentem et obsequentem*. Passio Sanctorum Vulfadi et Rufini tom. 2. Monast. Anglie. pag. 120: *Quem sibi Auricularium et Consiliarium... ac rectorem a se secundarium in toto regno suo... constituerat*. Charta Simonis II. Ducis Lotharingie ann. 1176. in Antiquitatibus. Vosegi, de Drogone de Monciaco: *Qui patris nostri Senescallus extiterat, et fidelis Auricularius secretorum*. Adde Ordericum Vitale lib. 10. pag. 776. 788. Librum de fundat. Goezensis Monast. pag. 229. Lambertus Schafnburg. ann. 1063. etc. Andream Monachum in Vita S. Ottonis Bamberg. lib. 1. cap. 3. 4. [Acta SS. Benedict. scc. 4. part. 1. pag. 99. n. 17. Hist. Harcur. tom. 4. pag. 1333.]

AURICULARIUS, interdum pro Secretario, seu amanuensi usurpat. Vita S. Audoeni Episcopi Rotomagensis cap. 5: *Sanctus Audenus, cognomento Dado, Auricularius locum et munus in aula Regis obtinuit, itemque ad obsignanda scripta vel edicta Regia, quæ ab ipso conscribabantur, sigillum vel annulum Regis custodiebat*. Ita Angilbertum Abbatem Centulensem Caroli M. Secretarium, ab Alcuino joculari nomine Homecum dictum, idem Alcuinus Epist. 83. et Carm. 116. et 177. appellat, quem Epist. 84. *Manualem*, id est, amanuensem vocat.

* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Auricularius, Conseiller secret*. Vide mox *Auriculator*.

* 2. **AURICULARIUS REGIS**, Qui regi est a confessionibus. Necrolog. B. M. de Josaphat MS. v. Nonas Martii dominus Johannes Nepve abbas hujuscem monasterii, eleemosynarius et sacer Oricularius christianissimi regni trito vocabulo appellare solemus. Obiit ann. 1498. Ubi Oricularius, pro *Auricularius*.

* **AURICULATOR**, ut supra *Auricularius* 1. Fidus consiliarius. Chron. Joan. Whethamsted. edit. Hearn. pag. 356: *Lætamini adhuc ulterius, quia illius projecio, vestra erit eruccio ad culmen honoris alcius, quam unquam antea habebatis, dum ipse stabat Auriculator in auribus vestris*.

AURICULATUM, pro *Aurichalcum*. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679: *Auriculum, métal semblant à orchal. Fil d'Aquare, pro Fil d'archal, in Comput. ann. 1499. ex Tabul. S. Petri Insul. Vide *Auriacum**.

* **AURIFABRIA**, Ars aurifabri, aurifacum, Gall. *Orfèvrerie*. Charta Phil. V. ann.

1317. in Reg. 16. et 54. Chartoph. reg. fol. 43. v°: *Non impeditias quoniam esmerum auri et argenti in operibus tamen Aurifabriae habere, tenere et exercere possit*. Ordinat. Joan. reg. Franc. ann. 1355. in lib. 1. Ordinat. super artif. Paris. ex Cam. Comput. fol. 58. v°: *Et ut aurifabri Parisienses de cetero et (ad) hujusmodi Aurifabriae opus libentius et ferventius sint intenti, etc. Vide Aurificina*.

AURIFEX, in Pacto Legis Salicæ tit. 11. § 6. si Wendelinum audimus, non est *Aurifaber*, sed *Carpentarius*, quod in ea scribatur, *Aurifex* sive *Carpentarium*, ita ut voces synonymæ sint. Sed constat, crebro vocem, sive, pro conjunctiva, et, usupari. Neque enim quis dicat eodem tit. Editionis Pithei § 5. fabrum eundem esse cum vinitore, vel carpentarium eundem ac venatorem, quod illa præferat hæc verba: *Aut fabrum sive vinitorem, aut carpentarium sive venatorem*.

** **AURIFICEPS**, Avis genus, alias *Ispis*, Germ. *Eisvogel*; Gall. *Alcyon*. Vet. Vocabul. ann. 1482: *Isenpart, Aurificeps. ADRL.*

** **AURIFICANS**, Ruodlieb. fragm. 3. vers 314:

Quorum vasorum rex unum deoariorum
Replet, byzantes quos dicunt Aurificantes.

AURIFICINA, Fabrica *Aurificum*. *Aurificum, ipsum opus et exercitium, quod fit in auro, Ugutioni*. Glossar. Lat. Græc. *Aurificina, χρυσοχοΐς*. Ebrardus in Græcismo :

Aurificina, locus in quo faber excoquit aurum.

† **AURIFICIUM**, Ex auro confectum, *Aurifrigium*, Gall. *Orfroy*. Testamentum Cardinalis Talairandi Episc. Albanensis ann. 1360. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1472: *Vestimenta alba quæ fecimus fieri de pannis pretiosis ultramarinis cum Aurificiis de Anglia*. Vide *Aurifrigium*.

AURIFILUM, Filum aureum, *Fil d'or*. Visitatio Thesaurarie S. Pauli Londinensis. ann. 1295: *Cum arboribus et avibus desperatis, quarum capita, pectora, et pedes, et flores in medio arborum, sunt de Aurifilo contexta. Alibi: Duo amictus de filo Aureo, aliquantulum lati et plani*.

AURIFLAMMA, *Olfamma*, *Oloflamma*, *Aurea flamma*. Vexillum fuit proprium Monasterii Sancti Dionysii in Francia; quod Monachi in bellis, quæ pro bonorum suorum aut privilegiorum tuitione suscipere cogebantur, suo deferendum Advocato porrigebant, qui illud ex Abbatis manibus, certis precibus ad id ab eo recitatis, ex Sancti monumento, cui appensum erat, acceptum, in præliis, tanquam Ecclesiae et Monasterii signifer præferebat: hic enim primus fuit *Auriflamma* usus.

Vocis etymon censem plerique a materia et colore sumi debere. Cum enim Labari, seu gonsfanonis formam præferret, cuiusmodi ædes sacrae habere etiamnum solent, atque iis uti in publicis processibus, ejus materiam fuisse aiunt ex rubeo serico ignei et coruscantis coloris, atque ab igne auri et fulgere sandaracæ, cui flammeus color tribuitur a Plinio lib. 35. cap. 6. *Auriflamma* nomen inditum. Sane de hujus sacri vexilli colore et materia consentiunt Scriptores. Willelmus Brito lib. 2. Philipp.

Ast Regi satis est tenuis crispare per auras
Vexillum simplex, cendato simplice textum,
Splendoris rubri, Letania qualiter uti
Ecclesiæ solet, certis ex more diebus.
Quod cum flamma baheat vulgariter Aurea nomen,
Omnibus in bellis habet omnia signa praetere.

Et ex eo Guillelmus Guiart :

Oriflamme est une Baniere
Aucun poi plus forte que guimple,
De cendal roujoiant et simple,
Sans pourtriture d'autre affaire.

Prætere Chiron. vernac. Flandr. cap. 67: *Et tenoit en sa main une lance, à quoy l'Oriflamme estoit attachie, d'un vermeil satin, à guise de gonfanon à 3. queues, et avoit entour houppe de soye verte. Eadem verba habet Joannes abb. Laudunensis in Speculo Historiali MS. lib. 11. cap. 8. Radulphus de Presles apud Doubletum in Hist. Sandionysiana lib. 1. cap. 41: Et si portez seul d'entre les Roys, ó Roy, l'Oriflambe en bataille, c'est asçavoir, un glaive (une lance) tout doré, où est attachée une bannière vermeille. Ex quibus licet non modo quæ fuerit Auriflammæ materia, quisve materiae color, sed et cujus forme et figuræ extiterit, abunde satis percipiatur, non tamen plane videtur evinci, ab ipso colore nomen Auriflammæ manasse, cum etsi flammeum rubeum quoquemmodo repræsentet, nihil auri in ejusmodi vexilli descriptione occurrat, præterquam in ipsa lancea, cui hærebant, quam Preslius auratum fuisse scribit. Neque enim aurea fuit prætextum fimbria, ut Chiffletius finxit, sed viridi, quod expressim notat Chronicone Flandriæ.*

Malim igitur *Auriflammam* appellatam a voce Scriptoribus mediæ sæculi passim recepta, nempe a *Flammulam*, vel *Flammula*, quæ quodvis vexillum significat, uti in hoc verbo dicemus: cui adjuncta fuerit vox *Aurea*, quod hasta, cui erat infixa, auro obducta fuerit: quod præter *Preslium* testatur Inventarium vetus Thesauri Sandionysiani apud Doubletum: *Estendard d'un cendal fort espais, fendu par le milieu en forme d'un gonfanon, fort caduque, enveloppé autour d'un baston couvert d'un cuivre doré, et un fer longuet, aigu au bout*. Sed et Scriptor Historiæ Caroli VI. ex Thuana Biblioth. enarrans ut Domino d'Aumont *Auriflammæ* gestandæ præfectura a Rege demandata sit, hæc adjungit: *Sic vexillum ferre dignum duxit, donec ingruente belli necessitate hæste aureæ applicasset*.

Jam vero *Auriflammam* peculiare fuisse Monachorum vexillum, quod eorum Advocati deferent iis in bellis, quæ suscipere cogerentur contra bonorum suorum invasores, firmatur ex usu passim recepto: cum id muneris præsertim Advocatos spectaret, ut in ejusmodi bellis Ecclesiarum, quarum *Defensores* erant, vexilla præferrent: unde et sœpe *Signiferi Ecclesiarum* dicuntur, ut supra observavimus, cum de Advocatis egimus.

Eo igitur nomine Vilcassini, seu Pontes Comites, qui Sandionysiani Monasterii protectores et *Advocati* erant, forte quod plurima ex illius bonis intra eorum ditio nunc sita essent, *Auriflammam*, quæ præcipuum fuit ejusdem Monasterii vexillum, detulere in expeditionibus bellicis, quas suscepere pro eorum tutatione: quæ est

viri doctissimi Andreæ Duchesnii sententia in Hist. Bethuniensi lib. 1. cap. 3. Atque inde fortassis manavit, ut *Auriflamma* crebro, et fere semper, vexillum S. Dionysii vocitetur a Scriptoribus, non quod duntaxat in Ecclesia S. Dionysii asservaretur, sed quod peculiare esset monasterii in militari bus expeditionibus vexillum. Gesta Ludov. VII. cap. 4 : *Vexillum B. Dionysii, quod Gallice Oriflambe dicitur.* Rigordus ann. 1215 : *Revocata vexillum B. Dionysii, quod omnes præcedere in bella debebat.* Infra : *Adventunt legiones Communiarum, que fere usque ad hospitium processerant, et vexillum B. Dionysi.* Gesta S. Ludovicus ann. 1249 : *Præcedente quoque iuxta ipsos in alio nassello B. Dionysii Martyris vexillo.* Apud Joinvillam, la Banniere de S. Denys dicitur. Ita etiam passim in Hist. Garini MS. :

Je vos comant l'Enseigne S. Denys.

Infra :

Et Garin porte l'Enseigne S. Denys.

Alio loco :

Devant en vient l'Enseigne S. Denys,
Blanche et vermeille, nus plus bele ne vit.

Aliibi denique *Auriflammam S. Dionysii* appellat :

Les gens Girbert vit venir los rengiés,
Et l'Oriflambe S. Denys baloier.

[* Annal. Victor. MSS. ad ann. 1214. ubi de prelio Bovin. : *Per exercitum Francorum clamatum est Ad arma, buccinæ clangebant, et revocatae sunt primæ cohortes, quæ jam pontem transierant, ut redirent : vexillum etiam S. Dionysii* (ubi ad marginem eadem manu scriptum legitur, *Vexillum S. Dionysii i. Oriflambe*) *quod ex antiqua consuetudine debet semper præire, non potuit ita cito redire, quin esset bellum inceptum.* Idem Annal. ad ann. 1304 : *Dominus Anselmus de Caprosia, miles probatus et matusrus, strenuus et fidelis, qui serebat tunc, et alias plures tulerat, de præcepto regis ob fidelitatem integratatem et eximiam probitatem vexillum S. Dionysii, quod wgaliter dicitur Auriflamma, etc.*] Unde vix mihi persuadet, Reges nostros *Auriflammam* prætulisse in bellis suis ante Ludovicum VI. a quo Vilcassensis Comitatus comparatus fuit. [* Sententia huic apprime convenient, quæ leguntur in Charta ejusdem regis Ludovicus VI. ann. 1124. ex Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 272 : *Præsentे itaque venerabili abbate prefatae ecclesiæ (S. Dionysii) Sugerio, quem fidem et familiarem in consiliis habebamus, in praesentia Optimatum nostrorum, vexillum de altario beatorum martyrum, ad quod comitatus Vilcassini, quem nos ab ipsis in feodium habemus, spectre dinoscitur, morem antiquum antecessorum nostrorum servantes et imitantes, signiferi jure, sicut comites Vilcassini soliti erant, suscepimus.*] Sed qui plura volet de *Auriflamma*, consulat, quæ de ea congesimus in Dissertat. 18. ad Joinvillam, ex qua etiam prædicta excerpimus. His additum Raymundum Montanerium in Chron. Regum Aragon. cap. 119. 123. 138. 139. et Joannem Goulin Carmelitam in versione Gallica Rationalis Durandi, exarata ann. 1372. jussu Caroli V. Regis Franc. fol. 41. 42. [Henricum Suval tom. 2. Antiquit. Paris. pag. 746. Gallandum des anciennes Enseignes de France pag. 40. et seqq. Histo-

riam Harcurianam tom. 2. pag. 1132. tom. 3. pag. 919. tom. 4. pag. 1823. 1824. 1828. 2107. et seqq.]

AURIPLAMMA, interdum dictum præcipuum acie vxillum. Albertinus Mussatus de Gest. Henrici VII. cap. 2. de eodem Cæsare : *Nec minus extemplo Aquilas, Aureamque flammat explicans, in Florentiæ fines processit.* Le Roman de Guesclin MS. :

Mainte enseigne y baloie tainte en grene,
L'Oriflambe Karlin est devant premeraine.

Et Alibi :

Les Enseignes de soie vont avant haloient
L'Oriflamme Karlin au premier chef devant.

Alius Poeta MS. :

Requerouent cele part ou virent l'Oriflour.

* **AURIPLAMMA**, Dictum etiam quodvis vexillum. Martyrol. MS. eccl. Laudun. : *De la fondation de Marc de Foras archidiacre de Tierache ont été donné deux guidons on Oriflames, qui se portent à la passion, qui ont couté 80. écus d'or.*

¶ **AURIFRASIUM**, **AURIFRASUS** etc. pro *Aurifrisum*. Vide in *Aurifrigia*.

¶ **AURIFRES**, Eadem notione. *Dalmatica cum safræ sive Aurifres ante et retro, in Inventario ornamentorum sacristie S. Victoris Massil. ex Archivo ejusdem Monasterii.*

AURIFRIGIA, **AURIFRISIA**, **AURIFRISUM**, Fimbria aurea, limbus aureus, Gall. *Frangé d'or*: neque enim hisce vocabulis intelligitur opus Phrygium auratis filis intextum, quod volunt viri docti. Chronicum Laurishamense pag. 95 : *Cappæ tres cum Aurifrigis, palla altaris cum Aurifrigio, etc.* Chronic. Mognutum Conradi Episcopi : *Casula violacea latis et magnis Aurifrigis.* Matth. Paris ann. 1246 : *In capis choraliis et insulis Aurifrisia concupisibilibus.* Charta ann. 1213. apud Ughellum tom. 7. pag. 289 : *Cappam unam de examito rubeo cum lista de Aurofriso.* Occurrit passim.

Quod vero Latini sequioris ævi Scriptores *Aurifrisium* vocant, nostri et Angli *Orfroy* dixerunt. Vetus Vocabularium Anglicum, *Orfrey of a vestiment, Aurifrigium.* Historia Prioratus Wigmorensis in Anglia : *Donna à Moines l'Église une Chape de queor pourpre, assés honnête, et richement aourné des Orfrees.* Le Roman de Garin :

Bien fu vestue d'un paille de Biterne,

• Et un Orfroi a mis dessus sa teste.

Alio loco :

Vestus moult noblement de sendans et d'Orfrois.

Alius Poeta MS. :

Le ban de Macdoine qui fut listé d'Orfroi.

Philippus Mouskes MS. :

D'autre part li Quens Josrois,

Viesus de samis et d'Orfrois.

Aurifrasium dixit Ordericus Vitalis lib. 6. pag. 603. quo voce Gallicam *Orfrais* expressit: *Adelina quoque uxor Rogerii de Bellomonte Albam Aurifrasio comite ornatam Uticensibus contulit.*

¶ **Aurifrigium** fere semper accipendum pro Limbo acupicto, auro plerumque argento distincto, qui ad vestes sacras assuitur, atque, ut supra, a nostris *Orfroy* appellari solet. Cappas fere omnes latum ambit *Auriphrygium*, casulis in crucis modum aptatur, ab humeris ante et retro demittitur in tunicis; at in albis consultur tantum ante et retro inferiore oram, et in extrema manicarum parte, in amictu vero

qua parte capití imponitur. Qui usus etiamnum obtinet in plerisque Ecclesiis. Spicil. Acher. tom. 7. pag. 403. in Instrumento anni 1099 : *Ad Missæ suæ ornamenti repandum scrinioala duo tali opere convenientia fecit, suoque studio amictum magno Aurifrigio et longo ornatum, albumque.... acquisivit. Miracula S. Dunstani tom. 7. Maii pag. 815 : In quo illud quoque admirationi nonnullis fuit, quoniam idem Aurifrigium planetae appositum nec maius nec minus inventum est, quam vestis ipsius mensura petebat.* Et tom. 1. Julii pag. 402 : *Et easdem camisiae Aurifrigiae more capiti, et sutura humerali atque brachiali ornari eis fecit.* Neque tantum *Aurifrigis* ad sacræ trabeæ ornamenta, usi sunt, quin et in pileis, colligamine, aliis Clericorum et Laicorum indumentis. Hinc illud statutum Frederici Episcopi Argentiniensis apud Marten. tom. 4. Anecl. col. 538 : *Singulos Clericos... qui de cætero tales caligas gestare presumperint, vel qui clamydes aut alias suas vestes geminis Aurifrigis que vulgariter bortum dicuntur.... ornaverint, etc.... statuimus propter hoc excommunicationis sententia puniendos.* Le Roman de la Rose :

Et un chapeau d'Orfrays eut neuf,

Le plus beau fut de dix-neuf,

Jamais nul jour vu je n'avoye

Chapeau si bien ouvré de soye.

Ibidem :

Pourtraitez y fureut d'Orfroys

Histoire d'Empereurs et Roy.

Ergo acceptum fuit *Aurifrigium non pro fimbria tantum, ut limbo aureo, sed pro omni genere operis acu picti, Gall. Broderie.* Unde nimius videtur Cangius noster in his verbis, neque enim hisce vocabulis, etc.

* **AURIFRASUS**, *tit Aurifrigia*, Limbus aureus, ut plurimum acu pictus, Gall. *Orfroy*. Inventar. S. Capella Paris. ann. 1335. in Reg. I. Chartoph. reg. ch. 7 : *Item duo coleria et sex poigneti novi de Aurifraso.* Aliud ann. 1363. ex Bibl. reg. : *Item una infula alba ad flores lili, cuius Aurifrasus solebat habere multas perlulas.* Idem Gall. : *Item un chasuble blanc à fleurs de liz, dont l'Orfroy est semé de perles.*

* **AURIFRAZIUS**, Eadem notione. Invent. ejusd. S. Capella ann. 1376. ex Bibl. reg. : *Item una casula fusca sive cinerea, habens Aurifrazium lozangiatum ad arma Francie et Navarræ.*

* **AURIFRESIA**, Eodem intellectu, in Testam. Joan. Gasqui episc. Massil. ann. 1345 : *Lego ecclesiæ Massiliensi totam capellam meam album cum Aurifresiis Anglicanis.* Charta ann. 1382. ex Tabul. Montismaj. : *Pontius donavit... casulam panni rubei.... munitam Aurifresiis de Anglia,... cappam panni consimilis, munitam Aurifresiis de Luca,... et duas tunicas pro subdiacano ejusdem panni, munitas pannis aureis dissimilis coloris et retis seu Aurifresiis Romanis.*

* **AURIFRESUS**, in Charta ann. 1352. ex Tabul. Massil. : *Item tres lapides conformes in Aurifreso casulae, quæ vocatur figura.*

* **AURIFRIXIUM**. Invent. MS. thes. Sedis Apost. sub Bonifacio VIII. ann. 1295 : *Item unum pluviale de caneo rubo, cum Aurifrixio de opere Ciprensi. Cencius in Lib. censum eccl. Rom. : Monasterium SS. Anastasi et Innocentii, situm in Guardeseim,*

tenetur ecclesiae Romanae singulis annis in duabus stolis precioso serico et Aurifrizio contestis, in quibus 30. bisancii Aurofrixio contexti debent esse inserti.

* **AURIFRIZIUM.** Necrolog. eccl. Paris. MS. : In thesauro Parisiensis ecclesiarum reponi voluit (Guillel. Chartier episc.) duas cappas pulcherrimas, quas fecerat fieri de panno aureo valde precioso in veluto rubeo, cum speciosissimis Aurifrizatis. Vide *Aurifrigia*.

* Nostris olim *Orfrasé*. Ch. ann. circ. 1181. inter Probat. tom. 1. Hist. Lothar. col. 243 : Thomas abbas Maurimontis . . . . . cappam nigrum Aurifrigiatum comparavit. Comput. Roberti de Seris ab ann. 1332. ad ann. 1344. in Reg. 5. Chartoph. reg. fol. 3. r^o : L'autre (angelot) à torches *Orfrasé d'orfras*, viij. liv. Paris.

¶ **AURIPRYGIUM**, Eadem notione. Vide *Cyprense opus*.

¶ **AURIPHRIJUM**, Idem. Recensio ornamentorum Ecclesiae Mogunt. Rer. Mogunt. tom. 1. pag. 96 : Habeant etiam calices alii suas peras ad corporalia ex purpura et Auriphrijis adornatas. Vide Antiq. Eccles. ritus D. Edm. Marten. lib. 1. pag. 240. lin. 1.

¶ **AURIPHRIJATUS**, Aurifrisio ornatus. Rerum Mogunt. tom. 1. pag. 94 : Item due casulae de rubeo sammito, et tot dalmaticae, et subtilia Auriphrygina valde bona. Et apud Spelmannum : Casulae due nigrae Auriphrijatae et infulæ vel thiaræ 18. Auriphri-

giatae.

¶ **AURIFRISIATUS**. Statuta Augerii II. Episc. Conseran. e MS. Sangerman. : Of- ficiis Ecclesiasticis et aliis bonis studiis cum diligentia vacate. Caputis brevibus aut aliis in honestis vel laicalibus diversorumque colorum, aut Aurifrisiatis vestibus... uti nolite.

¶ **AURIFRICKATA** Mitra cum lapidibus pretiosis coeperta margaritis sive perlis, in Testamento Petri Gerandi Gardin. apud Stephanium tom. 10. Fragn. MSS. pag. 418.

¶ **AURIGARE**, Curru vel plastro vehere, Gall. Charroyer, voviturer. Tabularium S. Medardi Suession. in Summario Chartæ Ingerani Abbatis ejusdem Monasterii ann. 1167 : Fratres Ursicampi tenentur Aurigare terragia ad grangium nostram. In chartæ vero contextu legitur *Currigabunt*.

* **AURIGENES**, Uno morbo, in Glossar. Lat. Ital. MS. Vide mox *Aurigo*.

¶ **AURIGINOSINUS**, Arcuatus, Papiae in Cod. MS. Bituric. id est, Ictericus, qui auragine laborat, Gall. Qui a la jaunisse.

* **AURIGO** dicebatur ab antiquis icteritis, a colore aureo. Glossar. medic. Simon. Januens. ex Cod. reg. 6959 : *Aurigo*, ἄκρις, ἄκρις, in Gloss. Lat. Gr.

AURIGRAFUS, Ugutioni et Joanni de Janua, Qui auream scripturam facit. *Auri-graphia*, *Aurea scriptura*. Χρυσογράφος, Seylitza pag. 450. et Joeli in Chron. pag. 177. Liber Translationis. S. Sebastiani : Textum deinceps sacrorum Evangeliorum aureis characteribus exaratum... obtulit. Ordericus Vitalis lib. 5 : *Luitprandus Longobardorum Rex donationem patrimonii Alpium Cottiarum, quam Aripertus aureis scriptam literis Romanam direxerat*, ... confirmavit. Adde Puricellum in Ambrosiana Basilica pag. 383. Ex qua vero materia constarent ejusmodi aureus, ut et cæteri colores in exarandis et

ornandis libris adhiberi soliti, docet impri- mis Papias, in verbo *Libri* : Scribebantur autem (libri) diversis coloribus, quos facere poteris hujusmodi factis confectionibus. Argenteas literas facies, si eris florem et alumnen æquis ponderibus in argento contriveris. Aureas facies, si alumen et eris florem æquo pondere aceto infusum de auro in aurum, usque ad mellis Attici grassitudinem triti perduxeris. Æreum colorem facies, si sal et alumen rotundum æqui ponderis in aero va- sculo aceto infuso in æramento teras, usque ad mellis Attici grassitudinem. Hoc etiam ferreum facit. [* In Glossar. med. Græcit. voc. Χρυσογράφος et Χρυσογραφία Cangius his, præter plurima Graeca, addit Latinæ quæ ha- bet vetus scriptor de architectura sub no- mine Palladii Burdegale editus ex recensione Petri Pithœi : Quomodo scribatur ex auro et cupro. Aurum vel cuprum cum cote teritur, et tritum sciso, id est bacino, excipitur, quod caute lavatur, quia melius cum aqua inter- dum projicitur; et idcirco ipsa aqua frequen- tius in diversis vasculis recipitur. Postea pa- rato lucidissimo ex pergammensi glutine in hy- pogæis aut calidis locis convenit scribere. Deinde limpidissima petra, id est onychino aut simili re, convenit scripta detergere, quia sic et soliditatem accipient et colorem.

* Nostris *Aurografe*, pro Charta, etiam aureis characteribus minime exarata. Ita enim legitur in Ch. ann. 1293. ex Chartul. 21. Corb. : Sachent tous caus qui cest Au- rografe verront et orront, que Jaques le Vaas- sers de Forcheville.... a vendu bien et loia- ment, etc. [* pro *Autografe*.]

¶ **AURIGRAPHIA**, *Aurea scriptura*, unde *Aurigraphus* qui auream scripturam facit. Gloss. MSS. Montis S. Elegii Atrebat.

AURILEGUM, *Locus*, ubi reponitur au- rum, scilicet thesaurus : ubi legitur, id est, colligitur aurum. Uglutio et Joan. de Janua.

AURILEGULUS, Qui aurum e fodinis eruit; in leg. 5. C. de Metallis et Metallari. et leg. 9. Cod. Theod. eod. tit. Gloss. Gr. Lat. χρυσολύτης, *Aurilegulus*. Gloss. Lat. Gr. *Aurilegulus*, χρυσολύτης. Paulinus Poem. 30 :

Callido Aurilegulos in aurum
Vertis, et versos imitaris ipsa,
E quibus vivum fodiente verbo
Eruis aurum.

AURILEGI AMBRONES, in Epistola 1. S. Bonifacii Archiep. Mogunt. Manilius lib. 5 : Quærrere sub terra Aurum, sutorque latenter Naturam eruere omnem, orbemque inverttere præda Imperat, etc.

Vide Jacob. Gothofred. ad Cod. Th. d. tit. de Metallis et Metallarii. [* Gloss. Gr. Lat. Χρυσολύτης, *Aurilegus*.]

* **AURILOGIUM**, pro Horologium. Invent. S. Capellæ Paris. incerti anni ex Bibl. reg. : Due chauderæ, una banna tellæ..... Item quædam *Aurilogia*. Vide infra *Horilogium*.

* **AURIOCLARE**, pro *Auriculare*, Pul- vinar. Vide in hac voce.

¶ **AURIOLENSIS**, pro *Aurelianensis*, Gall. d'Orleans. Sic apud Rymerum non semel *Dux Auriolensis* scribitur pro *Dux Aurelianensis*.

* **AVRIOLUS**. Tract. MS. de Piscibus ex Cod. reg. 6838. C. cap. 31 : *Scombrus dictus a nostris veirat*, quod vitri instar splen- deat, vel pes Avriol, id est, piscis Aprilis,

quod eo potissimum mense capiatur, a Gallis maquereau, a Massilenibus Avrial, ab Italib. Incerto, a Venetis sombro, ab Hispanis ca- vallo. Stat. pro pescat. ex Tabul. Massil. : Et ideo piscium caritudo in civitate predicta inducitur et habetur, propter fugationem pi- scium, unde par Avriolorum, quod haberi solet pro duobus denariis, modo venditur quatuor vel quinque denarios. Occurrunt præ- terea in Stat. Massil. lib. 6. cap. 7.

* **AURIPELLUM**, a Gall. *Auripeau*, Au- richalem, lamina aurichalcea. Curia 2. gener. Terracon. sub Jacobo. I. reg. : Stati- tuimus quod nos nec aliquis nobis subditus non portet in vestibus aurum vel argentum, nec aurifrigium, nec *Auripellum*, etc. Pro- cessus Egid. de Rays ann. 1440. ex Bibl. reg. fol. 151. r^o : Dicebat ipse reus, quod non viderat diabolum neque lingotum jam dictum, sed sollemmodo quamdam manieran seu modum *Auripelli* in folio seu folii auri forma. Vide supra *Auriculatum*.

AURIPERCUSOR, Aurifaber, in Tabulario S. Genovesæ. Paris. ann. 1285.

AURIPETIA, Fragmentum ex auro, Piece d'or, vox composita ex petia, Gall. Piece. Anastasius Biblioth. in Benedicto III. pag. 206 : Isdem Praesul (fecit) pulcher- rimi decoris rete factum mira opere ex gemmis alvareis, et bullis aureis, conclusas etiam *Auripetias* in se habens smalitas.

¶ **AURIPETRUM**, Aurum petre indu- ctum, Musivi operis species, Gall. Ouvra- ges à la Mosaïque : cuius habes specimen in tumulo Reginæ Fredegundis in Historia S. Germani a Pratis delineato, atque etiam in sacellis pluribus Monasterii S. Dionysii. Vita S. Irenei Episc. Lugdun. tom. 5. Junii pag. 347 : *Hic Christi athleta, flos omnium Christi athletarum*, in crypta quæ in colle superposito civitatu, pulcro et antiquo mu- sivi et *Auripetri* opere exstructa est, a B. Zacharia Presbytero noctu honorifice est tu- mulatus. forte leg. *Auripetii*. Vide *Auripetia*.

¶ **AURIPHRIJIA**, **AURIPHRIJATUS**. Vide *Aurifrigium*.

AURIPICTUS, Auro pictus. Monasticum Anglic. tom. 3. pag. 333 : *Caput S. Gamalielis Auripictum*, cum lapidibus circa hume- ros insertis.

* **AURIPIMENTUM**, pro *Auripigmen- tum*, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679 : *Auripimentum*, *Orpiment*. Gloss. Lat. Gr. : *Auripigmentum*, ἀραινόν χρώματες, φί- λωθρος. Ubi Vulcanius emendat, χρωμάτιον. [* Conf. Forcell. in *Auripigmentum*.]

1. **AURIS**. *Aurium Abscissio*, et *Incisio*, sicut olim inter poenas a Legibus receptas : nam temporum et rerum sacrarum spo- liatoribus aures findebantur, Legibus Saxonum. Additio ad easdem Leges tit. 12 : *Qui sanum effregerit*, etc. *Finduntur aures ejus*, et *castratur*, etc. Ea etiam poena mulctabantur servi fugitivi. Gregorius Tu- ron. lib. 5. Hist. cap. 48. de Leudaste servo facto : *Cumque bis aut tertio reductus a fugie lapsu teneri non posset, Auris Incisione mulctabatur*. Vide eudem lib. 9. cap. 38. et Aimoinum lib. 3. cap. 43. [* Ejusdem supplicii a Vercingetorige adhibiti meminit Cæsar lib. 7. de Bello Gall. cap. 4 : *Majore commisso delicto, igni atque omnibus tormentis necat* (Vercingetorix); leviore de causa,

Auribus desectis, aut singulis effossis oculis, domum remittit.]

Sed et fures omnes. Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. cap. 29 : *Et qui emble soc de charrue, et qui emble autres choses, robes, ou deniers, ou autres menuës choses, il doit perdre l'Oreille al premier meffet, et d'autre larrecin il pert le pié, et au tiers larrecin, il est pendable.* Computum terra Campaniae ann. 1348 : *A Jean l'Espicier Garde de la Prevosté de Grans, por justicier a Grans 2. femmes, ausquelles on couppa les Oreilles par soupçon de larrecin.* In Computo Domani Peronæ ann. 1520. fol. 101. de fure : *Lequel depuis a esté condamné... a estre Exorillé, battu de verges, et banni.* Eadem pena statutur in Charta Communiae Bituric. ann. 1181. et in Consuetudine municipal. Bellaci MS. ab Adelberto III. Comite Marchiae edita in eos, qui in vineis damna faciunt; Edicto Cazimiri Regis Poloniæ ann. 1368. in eum qui in curia Miltis minutus quascumque res subtraxerit. Additum Fletam lib. 1. cap. 38. § 10. 11. Decreta S. Stephani Regis Hungar. lib. 2. cap. 40. et Thomasseri in Consuetud. Bituric. pag. 65. 69. 229. [** Conf. Grimmii Antiquit. Juris pag. 708. num. 7. ubi videbis pœnam hanc etiam apud Anglo-saxonis et Scandicos populos receptam fuisse.]

* Lit. Phil. VI. ann. 1335. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 264 : *Item quod Guillelmus Taverno, occasione præmissorum (furorum) per magistrum Johannem Ratisbaudi judicem communem curiæ dicti loci sententialiter condemnatus fuisset ad fustigandum cum verberibus et ad amissionem Auris sinistre.* Libert. Calesii renovata a Mathilde comit. Atrebatis. ann. 1304. ibid. ch. 365 : *Se aucun est pris o larrecin moins de deux soulz vaillant, on li copera l'oreille, et se il plus est pris o larrecin et en treuve s'oreille copée, et il en soit attuins par loy, il sera pendu.* Esooreiller, eadem notio, dicebant nostri. Charta ann. 1903. in Antiqu. Pictav. MSS. part. 3. pag. 946 : *Item la bayerie quant au depiés de membre, esmutiler, especier, essorillier, seigner, estonpacier, etc. Esozillier, in Lit. remiss. ann. 1381. ex Reg. 119. ch. 190 : Pour occasion desquelz faitz et larrecins Simon Barate a esté condamné à estre Esozilliez et banniz du bailliage d'Orliens. Essorillier nude, pro Præcidere, in Stat. ann. 1407. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 305. art. 4. quonodo etiam leg. tom. 7. pag. 626. ubi minus accurate bis editum Esozillier, pro Essorillier, ut legitur in Reg. 146. ch. 98. Vide supra Auriculare 3.*

Statutam eamdem pœnam non modo in furtis, sed etiam aliis delictis, observare est ex Statutis Henrici V. Regis Angl. tempore guerræ, quod extat apud Nic. Uptonum lib. 4. de Militari officio pag. 140. ex Edicto Philippi Pulcri de duellis art. 6. apud Cowellum lib. 4. tit. 18. § 47. 49. ex Foris Aragon. lib. 9. tit. de Lenonib. Additum Theophanem pag. 415. Porro aurium abscissionem pertinere ad majores Justitiarios, adnotant Consuetudines, Silvanectensis art. 106. Andegav. art. 148. et Juliodun. cap. 39. art. 12.

* Hinc est quod aliquis aure privatus, a clericatu arcebatur. Lit. remiss. ann. 1445. in Reg. 177. Chartoph. reg. ch. 135 : *Les-*

quelz malfuiteurs couperent ou près une oreille au supplicant, par quoi lui, qui estat délibéré estre homme d'église, est inhabile à jumais l'estre. Quapropter, cum id ex morbo aut aliquo ex casu hebat, ne in re civili criminis infamiam quis incurret, literas poscebat rege aut judice, quibus id fortuito accidisse asserebatur. Lit. ann. 1354. in Lib. 1. Chart. Cam. Comput. fol. 70 : *Guillelmus Roquet, aliter de la Plancha, de testimonio amissionis Auris suæ sinistre, quam quedam sus seu porca in cunis avulsit et comedit, non ex culpa vel delicto; sed viventer et fortuito casu.* Extat ejusmodi testificatio ann. 1521. inter Remem. Sabol. fol. 172. v°.

AURUM APERTIO. Lib. 3. Sacrament. Eccles. Roman. cap. 16 : *Post haec commendu p. plebs pro jejuniti 4. 7. et 10. mensis temporibus suis, sive pro scrutinis, vel Aurum Apertione, sive orandum pro infirmis, vel ad nuntiandum Natalitia Sanctorum.* In Missali Gallicano veteri pag. 449 : *Expositio Evangeliorum in Apertione Aurum ad Electos, id est, ad baptizandos.* Vide Epheta.

TESTES PER AUREM] ATTRACTI. Lex Bajuviorum. tit. 15. cap. 2 : *Ille testis per Aurem debet esse Tractus, quia sic habet Lex vestra.* Tit. 16. cap. 2 : *Si quis testem habuerit per Aurem Tractum.* Cap. 6 : *Adprehendat manum proximi sui, et dicat : Sic me Deus adjuvet, et illum, cuius manum teneo, quod ego ad testem illum inter vos per Aurem Tractus sui de ista causa ad veritatem dicendum.* Charta exarata ann. 35. Caroli M. in Metropoli Salisburgens. tom. 3. pag. 322 : *Coram residentibus et adstantibus multis et testes usu Bajoariorum per Aures ex utriusque partibus Tracti, etc.* Charta Arnolfi Duci Bajoariorum ann. 808. ibidem tom. 1. pag. 131 : *Coram Clero et omni populo et multis testibus, sicut mos est, per Aurem Attractis firmata.* Alia Honori II. PP. ann. 1125. ibid. tom. 2. pag. 51 : *Haurum rerum omnium testes per Aurem Attracti sunt Fridericus Advocatus, duo filii Adelberti Conitis, etc.* Charta Henrici Ratisponensis Episcopi ann. 1137. ibidem tom. 3. pag. 286 : *Hujus autem traditionis et institutionis testes sunt more Bavorum Auribus Tracti, Albertus Decanus, etc.* Similes formulae habentur ibid. pag. 460. 463. in Chronic. Reichersbergensi pag. 175. 177. 178. 193. 212. et apud Gretzerum in Episcopis Eystetensibus pag. 462. Hinc ea forte apud nos recepta loquendi formula, *Se faire tirer l'oreille pour dire quelque chose.* [** Conf. Grimmii Antiquit. Jur. pag. 143. sqq. et 857. et Roggium de Judic. German. pag. 114. sqq.]

AURUS TORQUEB et alapas dare testibus. Lex Ripuariorum tit. 60. § 1 : *Ad locum traditionis cum eodem numero pueris accedit, ... et sic eis presentibus pretium tradat, et possessionem accipiat, et unicuique de parvulis alapas donet, et Torqueat Auriculus, ut ei postea testimonium præbeant.* Testes Tracti, in Legib. Alainan. tit. 94. Charta Widonis de Montefalcone ann. 1112. in Tabul. Eccl. Augustod. : *Hujus dimissionis testes, ... Poncius Canonicus de Rebello, qui insens tunc ibi colafsum accepit, ne quandoque traderet oblivioni.*

Ex his docemur olim testibus vellicatas et tractas aures, et alapas inflictas, quo testimonii a se editi vel edendi memoriam servarent : quod apud priscos Romanos in usu fuit. Qui enim in jus vocabat, ei, cui litem intendebat, denuntiabat, ut ad Praetorem veniret : si parebat, Praetor adibatur; sin minus, qui vocabat, testem adducebat, eique auriculam velletabat, atque ita adversario manum injiciebat. Alioqui nisi antestatus esset, manum injicere, et ad Praetorem, judicemque rapere non licebat, eratque injuriarum actio adversus eum, qui secus fecerat, comparata. Plautus in Persa :

Nonne antestaris?
Tuan' ego causa, carnuler cuiquam
Mortali libero Aures Alteram?

Virgil. Ecl. 6 :

... Cynthus Aurem
Vellit et admouuit.

Et Horatius lib. 1. Sat. 9 :

... Casu venit obvius illi
Adversarius : Et quo tu turpissem? magna
Exclamat voce, et, Licet antestari? ego vero
Oppono Auriculam, rapit in jus, clamor utrinque,
Undique concursus.

Ubi Acron : *Olim, qui antestabantur, Auriculam contingebant... Tangens autem Auriculam, his verbis loquebatur : Licet antestari? Si ille respondisset : Licet; injectione manus adversarium suum in jus trahebat, etc.* Meminit hujus ritus Clemens Alexandr. Stromat. lib. 5 : *τὰ διὰ τὸ αὐτοῦ οὐχὶ καὶ ἀσύρια, πάνοποι τε καὶ αἱ τοῦ ἐπιθύμους.* Huc præterea spectat Guidonis Laurini Lapillus antiquus, cuius Rævardus meminit ad Leges XII. Tabul. cap. 5. cui insculpta erat manus atterens auriculam, cum hac inscriptione MNHMONEYE, i. Memor esto.

* AUREM DARE, nostris Donner oreille, vulgo Prêter l'oreille, écouter, Aurem commodore, Ital. Aurizzare. Lit. remiss. ann. 1447. in Reg. 178. Chartoph. reg. ch. 168 : *Auel maistre Jean le supplicant donna Oreille et fut content de l'ouyr.* Oreillier, pro Attendere, in Usat. appellat. duelli ex Tabul. Camerac. : *Doivent li eskeirien warden, et Oreillier et entendre soigneusement ke nus ne mesface, ne mesdie souz le ban k'on en a fait.* Asoreiller vero et Assoreiller, pro Aures purgare, tom. 1. Fabul. pag. 240. et 241 :

Et voit une vieille truande,
Qui s'Assoreille à un buisson....
Là s'Asoreille et esgoele.

* AURES MUNICIALES dici videntur testimonia, quæ rei munidiæ seu firmandæ inserviunt, in Placito ann. 929. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 19. col. 1 : *Prisearum legum et jure constituuntur, aut omnis homo in causis generalibus per Aures municipales remedia consecuntur.* Ubi de restauratione Charta amissa agitur; quod inquisitione testiumque auditione fieri solitum erat.

* AURIS. Charta capit. Vienn. sub Teubaldo archiep. in Chartul. ejusd. eccl. fol. 50. r°. col. 2 : *Quod si de ipso censu negligens exiterit, Aures ipsas amittat, aut cersum secundum legem persolvat.* Sed leg. ut infra fol. 62. v°. col. 2 : *Aut res ipsas amittat.*

** 2. AURIS. Ansa. Charta Margaretæ Comit. Flandriæ ann. 1252. apud Lappenberg. in Docum. Init. Hanseat. pag. 65 : *De sporta cum pectinibus, vel buttis, vel merlengis. debet quelibet Auris sporte obolum; i. e. de corbi quæ ansas habet pro qualibet ansa obolus penditur.*

AURISAMITUM, [Pannus holosericus.] Vide Examitum.

AURISCALPIUS. Auctor Præfationis in Marcellini et Faustini libellum precum : *Quem in tantum matronæ diligebant, ut matronarum Auriscalpius diceretur.*

AURISCIDUS. Qui scindit aurum. Jo. de Janua.

AURISIA, ex Græc. ἄραια, Cæcitas, tenebrae. Alanus de Insulis contra Valdenses cap. 58 : *Sunt multæ species fallacie visus, una est, quando non videmus, quod oculis presentatur, que dicitur Aurisia, id est evidentia, qua percussi fuerunt, qui Eliæ zæum quærebant. Jacobus de Vitriaco lib. 3. pag. 1140 : Ex angustia famis diversa morborum genera vexabant eos, et inter cætera incommoda, que sustinuerunt, noctibus quasi Aurisia percussi, nihil videri poterant.* [Gloss. MSS. Montis S. Eligii Atrebatis : *Aurisia, Cæcitas, qualis fuit ea, qua percussi sunt Sodomitæ, et ita quærebant Elyseum. Melius diceretur Aorasia. Vide Aorasia.]*

AURITORIUM, pro Hauritorum, in Glossar. Prov. Lat. ex Cod. reg. 7657. Vide in hac voce.

AURIVELLERIUS, a Provinc. Aureveller, Aurifaber, Gall. Orfevre. Glossar. Prov. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Aurifaber, Aureveller, Prov. Stat. Avenion. MSS. cap. 148 : Statiuimus quod omnes Aurivelleri, qui in civitate ista de auro et argento operantur, jurent operari ad illam formam et modum in pretio, quo apud Montempessulanum; ... et si quis Aurivellerius accipiendo majus premium contrafecerit, pro singulis vicibus in xx. sol. puniat.*

AURIVOLUS. Aurivolum signum, idem quod Auriflamma, apud Willel. Brit. lib. 2. Philipp.

AURIZUM, pro Obryzum. Chronicon Novalic. lib. 5 : *Pocula erant auro Aurizo plena balsami.*

AUROBRUSTUS, [Auro pictus, Gall. Brode d'or.] Vide Brusdus.

AUROCHALCUS, pro Aurichalcus. Anastasius in S. Silvestro PP. : *Facit autem candelabra Aurochalca in pedibus 10.*

AUROCLAVUS, pro Auroclavatus, apud veterem interpretem Juvenalis Sat. 6. Charta donationis Ecclesiæ Cornutianæ edita a Joanne Suaresio : *Pallium holosericum Auroclavum. Ibidem : Vela tramosericæ Auroclava, vela blatea Auroclava paragnata. Rursum : Vela linea Auroclava clavatura quadra. Occurrit ibi pluries.*

AUROCLUSUS, [Clausus anno, Gall. : Enchassé dans de l'or.] Vide Inclusor.

* **AUROFRISUM.** Vide in Auriſrigia.

* **AUROFRIXIUM.** Vide supra Auriſfrizium in Auriſfrasus.

AUROGRAPHIA, Immensum pondus auri habentia. Papias, perperam pro Auro gravis.

AUROLENTUS, Auro plenus, Isoni Magistro ad Prudent. lib. Peristeph. Hym. 6. v. 49. Ita rosulentum, a rosa, sicut roru-

lenta, a rore, dixit idem Prudentius ibidem Hym. 9. [Occurrit etiam in Vita S. Germani Episc. Paris. tom. 6. Maii pag. 780 : *Erat ergo spectanda contentio inter Sacerdotem et Principem : faciebat apud se de misericordia pugnam et de pietate certamen, thesauros ut spargerent, et de suis talentis egeni ditescerent; festini ad futura lucra, ut bracteum semen sererent, et post messores accederent Auroalentum per segetem; ut Sacerdos locupletaretur regalibus thesauris, et in Rege florerer gratia Sacerdotis, qui suum solum hoc credidit, quod nudus aut egenus accepit.]*

AUROR, Aureus fulgor. Henricus Rosla in Herlingsberga :

Erupunt portis acies Aurore decore.

¶ 1. **AURORA,** Certa officii Muz-Arabici pars, ad Aurora dicenda, ut Vespera ad Vesperam. Ordo officii Gothicæ tom. 3. Collect. Concil. Hispan. pag. 293 : *Officium istud Muz-Arabicum superat Romanum una precum specie que dicitur Aurora.*

* 2. **AURORA.** Sic librum inscripsit Petrus de Riga, magister Anglicus, ecclesiæ Remensis clericus, qui florebat ann. 1170. de quo ipse in proœmio ita loquitur : *Sicut enim aurora terminum nocti imponit, principiumque diei adesse testatur, sic et bellus iste tenebras umbrarum et veteris Legis obscuritates discutens, veritatis fulgore et allegiarum scintillis micantibus totus resulet, etc. Ejusdem libri mentio fit in Ch. fundat. Vallis-bona ord. Cisterc. ann. 1242. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 488.*

AURORARE, Illuminare, ab aurore dicitur. Gloss. Isid. Joan. de Jœnua. [Et Gloss. MSS. S. Andreæ Avenion.] [* Ruodlieb, fragm. 6. vers. II :

Aurorante die populus convenit ubique.]

¶ **AURORE,** Cum inauratione, in Onomastico ad calcem tom. 6. Act. SS. Maii.

* **AURORESCERE,** Illucescere, dicitur de prima aurora. Adelhelm. de Virg. cap. 30 : *Cum Evangelii splendor Auroresceret. Vide supra Aurescere.*

* **AUROSA,** pro Aurora. Comput. ann. 1362. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 248. col. 2 : *Spani debent venire in Aurosa ante Nemasum, pro damnificando villam et perpresias.*

¶ **AUROSUM,** Gilbum. Papias. Forte Gilbum, aut Gibbum, sed quid inde? mallem fulvum.

AUROSUM, Opimus, πολύχρως, in Gloss. Græc. Lat. [Inauratus, in Onomastico ad calcem tom. 6. Actorum SS. Maii. Lamprid. in Heliogabalo cap. 3 : *Scobe auri porticum stravit et argenti, ut sit hodie de Aurosa arena, id est, Aurea. Epistola MS. Hungonis Suescenensis ad Helvidem sororem : Lumen Aurosum, Dies Aurissima, Festum celebre.*]

AUROTEXTILIS, Pannus auro textus, Gall. : *Drap d'or, tissu d'or. Anastasius in S. Vitaliano : Obtulit super altare illius pallium Aurotextile. Apud eundem pag. 36. 37. Auro textus.*

* **AURUGA,** Malum aureum, Gall. Orange. Leudæ maj. Carcass. MSS. : *Item de Aurugis pro centenario, iij. Aurugas. Ubi versio Gall. ann. 1544 : Item pour cent oranges, quatre oranges.*

¶ **AURUGINARE,** Tertulliano lib. de anima cap. 17 : *Qui redundatia fellis Auruginant, id est, ictero laborant. Vide Aurugo 1.*

¶ **AURUGINOSUS,** Arcuatus. Glossar. Isid. ad. quod Grævius : Celso lib. 3. 24. Arquatus, id est, ἀκριπός. Glossæ : *Aurugo, ἀκριπή. Auruginosus, ἀκριπεῖς. Vide Arquatus.*

¶ 1. **AURUGO,** pro Aurigo, Gall. : *Jau-nisse. Aurugo, Morbus regius, apud Papiam MS. Paschasius in Vita S. Adalhardi inter Acta SS. Benedict. sæc. 4. part. 1. pag. 336 : Videgit igitur quam subito vindemiat nos Dominus, et facti sumus squalidi renestate sublata. Aurugo possedit nos, quia de-
cūs roseum versum est in favillam.*

¶ 2. **AURUGO,** Robigo, Segetum morsibus, quo spicæ fiunt marcidae, et in sotidum pulverem grana convertuntur, Gall. Niele. Compositam hanc vocem arbitror ex aura et ærugo : nam auræ seu aeris vitio contrahunt segetes æruginem. Festa quotannis agebant veteres, que Robigalia vel Rubigalia vocabant ad avertendam robiginem vel rubiginem. Robigum etiam colebant agricolæ non ut prodesset, sed ne segetibus noceret rubigine. Vide Ovidium Fast. IV. Non segetes tantum corrumpit aurugo, sed etiam arbores. Amos 4. 9 : *Percussi vos in vento urente, et in Auragine multitudinem hortorum vestrorum et vinearum vestrarum. Rubiginem caeleste frugum vinearumque malum vocat Plinius 18. 17. Varro de Re rustica n. 1 : Robigo, propitio Robigo, frumenta atque arbores non corrumpit.*

AURUM. Aurum ad Responsum, quod destinatum est ad perferenda in provincias per veredos Responsa, seu mandata Principum, vel quod Responsalibus dabatur. Scrinio auri istius præerat Primicerius scri-
nii auri ad Responsum, seu, ut quidam Co-
dices præferunt, aureæ, nempe massæ; eratque sub dispositione Comitis sacrarum largitionum, ut et Primicerius scripin atri-
tute massæ. Vide Notitiam Imperii.

AURUM ARABICUM. Otto Frising. lib. 1. de Gestis Friderici c. 22 : *Accipe nunc, Roma, pro Auro Arabico Theutonicum ferum. Henric. Knyghton. pag. 2321 : Hic ensis fuit de nobilissimo Auro Arabico, etc. Thwroczius in Hist. Hungar. part. 2. cap. 3 : Ei equum album magnum cum sella deu-
rata Auro Arabæ... miserunt. Le Roman d'Alexandre MS. :*

*Et ota quatre clous d'Or fin Arabiant
Sur le fer attaché un coquafon pendant.*

¶ **AURUM CATACLISTUM.** Græc. Καταχλε-
ψον : quo nomine quidam intelligent Splen-
dens; Salmasius vero quidquid conclusum ac conditum tuto loco servatur, sic appellari tradit ad Tertullianum de Pallio. Hofmannus in Lexico.

AURUM COCCINUM. Charta Ottonis imp. ann. 873. pro fundatione Monasterii Gandersheimensis apud Henricum Meibomium ad Witikindum pag. 103 : *Nec non omnibus rebus cuiuslibet professionis, excepto Auro Coccino, etc. nisi divelli verba debeant.* [* Vide infra Iafarinus.]

AURUM COCRUM, quod alias obryzum, in leg. 1. Cod. Th. de Ponderator (12, 7.) *Aurum Coquere*, in leg. un. eod. Cod. de Auri publici prosecutoribus (12, 8.) S.

Audoēnus in Vita S. Eligii: *Cum . . . vellet domesticus simul ac monetarius Aurum ipsum fornacis Coctione purgare, ut juxta ritum, purissimum ac rutilum aulae Regis praesentetur metallum etc.* Fortunatus 5. Poēm. lib. 5 :

O quoties Coctum zone nictat aura per Aurum! Capitula Caroli Calvi tit. 31. cap. 24. [** Edictum Pistense, Pertzio vol. Leg. 1. pag. 494.] : *Utin omni Regno nostro non amplius vendatur libra Auri purissime Cocti, nisi 12. libras argenti de novis et meris denariis. Illud vero Aurum, quod Coctum quidem fuerit, sed non tantum ut ex eo deauratura fieri possit, libra una de auro vendatur decem libris argenti de novis et meris denariis.* Historia Translat. S. Gorgonii cap. 12 : *Et quidquid perdidere, ego Cocto Auro restaurabo.* Charta Henrici Imp. ann. 1012. apud Ughell. tom. 2. pag. 514 : *Sciat, se compositionum ducentas libras Auri Cocti.* Alia ann. 1265. apud eundem pag. 653 : *Sub pena Cocti Auri librarum quatuor. ἀπεφθὲς χρωσὶς apud Themistiorum orat. 13. et Scholiastem Thucydid. 1. ἐξάπεφθὲς χρωσὶς, apud Simocattam lib. 5. Hist. Mauric. cap. 13. ubi forte ἐξάπεφθὲς quis legerit, ut intelligatur aurum sexies coctum.* Gloss. Lat. Graec. *Auricocitor, χρωστήν.* Statuta MSS. pro Aurisicibus Parisiens. ann. 1355 : *Nul' orfevre ne peut ouvrir d'or à Paris, qui ne soit à la touche de Paris, o meilleur, laquelle touche passe tous les ors dont l'on euvre en nulles terres, lequel a 19. karats et 7. quints.*

* Chartul. Major. monast. pro bonis Castridun. ch. 2 : *Dedit michi dominus Albertus abbas.... quatuor libras cocti Auri, centum librarum denariorum pretiū. Or bouli, in Poemate Alex. MS. part. 2 :*

Ne vous en mentiro pour un mui d'or bouli. [** Marinii Papyr. Diplomat. num. 102. Donat. ann. 961 : *Componat Auri Coctas unitas decem.* Vide Edit. not. 3. pag. 322.]

* AURUM AD PURUM EXCOCTUM. Praeceptum Ludovici Pii Imperatoris ann. 816. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 64 : *Si quis autem in tantam prorumpere audaciam ausus fuerit.. non solum in offensam nostram lapsurum, verum etiam sexcentorum solidorum Auri ad Purum Excocti se noverit pœna multandum.*

AURUM COMPARATITIUM, Quod pro veste militari et canonica comparanda a tributariis præstabatur in I. 3. Cod. Th. de Re militari (7, 6.).

AURUM CORONARIUM, quod Imperatoriis Romanis ultro conferebatur in auro vel in coronis aureis, signisque diversis, ob partas victorias, aut lætitiam aliquam, a Senatoribus et aliis Magistratibus: interdum necessitate aliqua postulante indicabatur. A Satrapis etiam pro devotione, quam debebant Imperio Romano, solenniter offerebatur. Vide Monumentum Aeyranum Augusti, et titul. Cod. Th. de Auro Coronario, et ibi Jacobum Gothofredum, Petavium ad Synesium pag. 7. et Valesium ad Ammiani lib. 25. pag. 301. [** Σταφανίτικη κονών dicitur Photio in Nomocanone tit. 12.]

* De tributo; quod in regum coronatione exigebatur a subditis, intelligitur in Charta ann. 1334. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 91. col. 2 : *Et magis videretur, quod*

quis magis deberet contribuere in Auro coronario principis, quam in milicia filii, quia magis expendit pro coronatione quam pro milicia; et magis providetur reipublice per coronationem quam per miliciam; et plures tangit coronatio quam milicia.

* AURUM CUBLISMONARIUM. Testam. Adelaidis ann. 978. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 97 : *Raimundo remaneat catinum unum argenteum, et candelabra duo de argento, unum cum rotis et succinctum, unum cum Auro Cublisonario*

* AURUM CYPRIAVM. Comput. Rob. de Seris ab ann. 1332. ad ann. 1344. in Reg. 5. Chartoph. reg. fol. 3. r^o : *Deux corse兹 d'escorpions semez, enlevez, bordez d'or de Chypre.*

* AURUM DUCTILE. Vide Glossar. med. Graecit. voce Σύρια, et infra Aurum Tractitium.

* AURUM ELUTUM, Probe purgatum, apud Jul. Capitol. in Pertinace cap. 8.

* AURUM FILATUM, Gall. *Or filé*, idem quod infra Tractitium. Inventar. MS. thes. Sedis Apost. sub Bonif. VIII. ann. 1295 : *Item unum frizium laboratum super xanmito rubeo ad imagines integras de Auro filato, cum tobalea de Alamania.*

* AURUM GLEBALE, Quod pro possessionibus penditur. L. 2. Cod. de Prator. et hon. præt. lib. 12. [** tit. 2. ibi est Gleba. Cod. Th. lib. VI. tit. 2. const. 17 : *A collatione Glebalis auri, etc.*]

* AURI INVESTIGATIO. Hist. Novientensis Monasterii apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1132. ubi recensentur villæ, prædia cum juribus ad ipsum Monasterium pertinentibus : *In Utswilre, quæ est in pago Prisiaciensi curtis dominica cum omni mundiburge sua, Ecclesia videlicet cum decimis suis, salica terra, mansus serviles et censuales, mancipia utriusque sexus, molendina cum piscationibus ac forestis, jus naulæ cum Investigatione Auri, bannus totaliter cum omni libera utilitate.* Ubi per Auri Investigationem haud scio an intelligenda sint Aurisodonæ, in quibus investigabatur et effodiebatur aurum, quod ad Monachos Novientenses tanquam superiores dominos pertinuerit. Vide Argentaria. 1.

AURUM MASSA, vel Auri Massa, vel Auri Illatio, quod scilicet a tributariis penitabatur, vel a susceptoriis vectigalium publicorum in massam conflatum ad sacras largitiones transmittebatur, ut est in leg. 13. Cod. Th. de Suscept. (12, 6.) nam hac lege sanxit Valentinianus Aug. ut tributariis facultas esset, vel solidos solvere, vel materiam auri, quam exsolvere tenerentur susceptoriis, in massam redigere: utique iidem susceptores solidos ipsos, si receperint, in massam pariter redactos ad sacras largitiones transmitterent, sub quarum Comite militabat Primicerius aureæ masse, ut est in Notitia Imperii.

AURUM MERUM. Vide Merus.

AURUM ARGENTO MISTUM vocatur in Edicto Pistensi Caroli Calvi cap. 33. [** 23 : *Fabricinum ex auro vel argento mixtum.*] cui opponitur Aurum merum. Vide in Merus.

AURUM OBLATITIUM, Quod ultro, et non ex necessitate, vel ordinaria collatione Senatores Principi offerebant, veluti Principatus initio, vel quinquennalibus, aut

decennalibus, vel post victoriam a Principe adeptam; speciem tamen necessitatibus quamdam habuit, ubi de eo offerendo decretum Senatus intervenisset. Vide Jacobum Gothofredum ad l. 5. Cod. Th. de Senatoribus (6, 2.).

AURUM PAGENSE, Tributum, quod ex pagis cogebatur. Vide Inferenda.

AURUM PORNOSUM, Auri lustralis collatio, a qua pauperes non immunes erant, unde Pornosum dictum, ut habeat vetus Author questionum veteris ac novi Testamenti, quest. 75 : *Didracha, Capitulum, vel tributi exactio intelligitur, non prædiorum : quod nunc Pornosum Aurum appellatur, quia et pauperes exiguntur. χρυσάργυρος posteriores Graeci appellarunt, a qua ne ρυρόφρων, seu sutor quidem immuni erat, ut est apud Libanium Orat. contra Florentium pag. 427. De Chrysargyro, vide Meursii Glossarium, [** et Cangii Gloss. med. Graecit. col. 764.]*

* AURUM POTABILE est auri oleum vel in liquorem redactum. Rochus le Baillif in Direction. Spagyrico. De Auro Potabili Tractatum edidit Faber Medicus Regis Angliae.

AURUM PRIMUM, Obryzum, purum, apud Matth. Westmon. ann. 1251. Vide Dissertat. 20. ad Joinvillam pag. 258.

* AURUM REGIS, Eodem sensu, quo Argentum regis. Vide in hac voce. Charta ann. 1232. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 813 : *Centum et octo uncias Auri regis et dimidiam ad pondus Romanum.*

* AURUM TRACTITIUM, TRACTITIUM, Aurum textile, Gall. *Or trait.* Invent. MS. thes. Sedis Apost. sub Bonif. VIII. ann. 1295 : *Item unam mitram contextam per totum de Auro traccito ad imagines. Item tres mitras ad circumulum cum frizio ad Aurum tractitium.... In duobus capitibus est laborerium ad Aurum tractitium.*

* AURUNCULUS, δεδιν, Furunculus, in Supplemento Antiquarii. Legendum δεδιν, quod est Tumor ex crassis humoribus in carnosum plerumque partibus consistens, ut exponitur apud Scapulam.

* AURUS, Aratri auris, Gall. : *Oreille de charrue.* Chartular. Monasterii. SS. Trinit. Cadom. fol. 47. v^o : *Goduinus pro 1. virgata (redit) 16. denar. et ferramenta 4. carachis et clavos duobus Auris annuatim.*

AUSARE, Nominare, Ugitioni.

* AUSARIA, Fascis Vimineus. Vide Osaria.

AUSBERGOTUM, [Loricæ species, Gall. Hautbergeon.] Vide Halsberga.

* AUSCIONARIUS, pro Auctionarius. Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120 : *Aucionarius, Regretier, obaugeo.* Vide Auctionarii 1.

* AUSCOLINUM, Annales Bened. tom. 1. pag. 690. col. 2. ex diplomate Henrici IV. Imperat. ann. 1070. in quo Romaricus Habedensis Monasterium perhibetur... *Romanæ libertati et regali defensioni subjicisse, eo pacto ut Presuli sancte Romanæ sedis in quarto anno Auscolinum cum albo equo representaretur.* Haud scio an Auscolinus idem sit qui Austorius seu accipiter. Certe accipitres a subditis in subjectionis signum aut clientelæ dominis sæpe datos fuisse notum est.

* Legendum Austolinum, ut habet Char-

tul. eccl. Romaric. Ch. 14. Vide in *Astur.*
AUSCULTARE. Animadverte, examina, Gall. Remarquer, Examiner. S. Bonifacius Episc. et Primas Bizacenæ, Spicil. Acher. tom. 6. pag. 12 : *Vestrae sanctimoniae libellum recipiens dum intente percurserem, attentius Auscultavi quid in se contineret.*

AUSCULTARE, et *Auscultare* dicuntur Monachi, qui priusquam in Ecclesia quod sibi injunctum est, legant, recitent, vel canant, coram eo, cui id curæ incumbit, Lectiones suas recitant, et ab ipso non modo seriem Lectionis accipiunt, sed etiam, quo illa vocis tono recitanda sit, docentur. Lib. Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 34 : *Fratres, qui in Ecclesia sive ad Missam, sive ad Matutinas, aliquid legere habent, debent ab Armario Asculture. Abbas autem et Prior Asculture non coguntur : quod ad Missam legendum est, Auscultetur in spacio, quod est inter Capitulum et Tertiam... Fratres, qui officiis deputati sunt, si id, quod habent legere, horis constituti Auscultare non possunt : postmodum cum eis vacat, Auscultent...* Frater vero qui primam Lectionem habet legere, debet hora Auscultandi Lectionem, librum in quo legendum est, in Claustrum referre, et, postquam omnes Auscultaverint, in locum suum referre. Lanfrancus in Decretis pro Ordine S. Benedicti cap. 5 : *Quicunque lectorus vel cantaturus est aliquid in Monasterio, si necesse habeat, ab eo (Cantore) priusquam incipiat, debet Auscultare.*

* Qui usus non in monasteriis tantum, sed et in aliis ecclesiis obtinuit, ut discimus ex Charta ann. 1221. in Chartul. sign. De-canu S. Petri Insul. fol. 59 r° : *De officio vero suo tenetur scholasticus legendas in ecclesiis signare, et impone re lectiones, et ipsas lectoribus, si necesse fuerit, subdiacono quoque et diacono epistolam et evangelium Asculture. Rursum occurrit in Ch. ann. 1228. ibid.*

AUSCULTATUS, Auditio, in Onomast. ad calcem tom. 2. Actorum SS. Aprilis.

AUSE, AUSEN, Societas mercatorum, de quibus in voce *Hansa*.

* **AUSEA**, Alsatiæ seu Austriae obsoletum nomen. *Terricus de Auseis* appellatur a Guillel. Gemm et lib. 7. Hist. Norm. cap. 16. *Theodoricus Alsatiæ, comes Flaudriæ, qui Tierry d'Aussay dicitur*, in Chron. Fland. cap. 3. 6. 7. Guillel. de Nangiaco in Hist. Franc. : *Icelle terre d'Austrasie est maintenant appellée Auçois. Le Roman de Garin :*

L'en soloit dire que ge fui fiz Hervi
Li Loberens, qui le mont d'Auçai tiot.

Vide *Austria* 1.

* **AUSELLUS**, Avis. Stat. Cadubrii lib. 3. cap. 82 : *Si quis amiserit aliquam de dictis avibus, postea capta et inventa fuerit ejus erat, statim dari et restitui debeant sine placito et querela; ita tamen quod ille, ejus fuerat, ... expensas, si quas fecerint in dictis Ausellis, sibi solvat. Vide *Aucellus* in *Auca*.*

* **AUSERIA**, pro *Oseria*, Viminatum, Gall. *Oserie*. Acta S. Memorii tom. 3. Sept. pag. 70. col. 2 : *Ad Sequanam fluvium abscondit se sub foliis Auseria. Vide *Oseraria*.*

AUSES, Viri insignes, Semidei. Vide *Anses*.

** **AUESIS**, Augmentum dictionis, in Glossar. cod. reg. 7644. *Αὐξησις*.

* **AUSIDICUM**, *Lo consilio*, in Glossar. Lat. Ital. MS. f. pro *Auridicum*. Vide supra *Auricularius* 1.

AUSILIUM, pro *Auxilium*, in Formulari Anglicano Thomæ Madox pag. 91.

* **AUSISMUS**. Stat. Synod. eccl. Burdegal. ann. 1359. ex Cod. reg. 1590 : *Decimus septimus (casus) est, qui Ausismos, quamquam Christianum, interfici procuraverunt. An legendum Assasinos, quamquam Christianos, etc. Vide *Assasini*.*

AUSPERGOTUM, *ASPERGOTUM*, Loria annularis, Gal. *Hautbergeon*. Statuta Forojul. MSS. ann. 1235. in Archivo S. Vict. Massil. : *Militem sine equo armato intelligimus armatum Auspergote et propuncto et scuto; peditem armatum intelligimus armatum scuto et propuncto, seu Aspergote, et cosa, seu capello ferreo, et cargau vel stine cargin, vel scutum inter duos pedites. Vide *Halsberga*.*

AUSPICABILITER, Auspicato, feliciter, apud Leibnitium tom. 2. Scriptor. Brunswic. pag. 223. Quo tempore Gloriosus et inclitus Oswinus . . . sceptra regni Angliae Auspicabiliter gubernaret.

AUSPICARI, Conjectare, sibi spondere. Gasparis Barthii Glossar. ex Baldrici Hist. Palæst.

* **AUSPORTARE**, Asportare, Gall. Emporter. Charta ann. 1187. in Chartul. S. Joan. Laudun. ch. 95 : *Quod si ipse aut quis successorum ejus alibi ad habitandum voluerint transmigrare, domos suas licebit eis Ausportare.*

AUSSA TERRA, f. pro *Absa Terra*. Charta Deodati Abbatis S. Tiberii, xvii. Kal. Julii regnante Philippo Rege. tom. 1. Antiquit. Occitan. D. Stephanotii MSS. pag. 389 : *Dono tibi guardium de molinis et decimam et medium remolunt et duas pugnaderias in septimana de ipsis molinis qui modo ibi sunt, et in antea erunt, et de Terris Aussis de Sejuraco habeas tu Petrus prescriptus dare et auferre per menestraliam, et per ipsam menestraliam habeas tu Petrus unum modium avenae.*

AUSSORINGHE, Consuetudines Arken-ses ann. 1231. in Tabulario S. Bertini : *Quod si armis molitis fuerit (Iesus) tres libras, et arma duo, et 10. solidos lesu, et impensis in medicum : Wapeldrinc, tres libras domino, et 20. solidos lesu : Aussorin-ghe, tres libras domino, et 10. solidos injuri-riam passo.*

AUSSUS, AUSUS. Tabularium Abbatia Conchensis in Ruthenis ch. 362 : *Et habet censum unum sestarium de sigile, et 18. denarios, et multonem cum Ausso, et agnum, et receptum cum 4. Militibus, etc. Ch. 384 : Et in mense Madio unum multonem cum Ausso, et unum agnum, etc. Ch. 451 : Habet censum unum sestarium de sigile, et 18. denarios et cum Auso multonem, et agnum, etc. [An cibus ut infra Ausus?]*

* A vulgari Occitanico *Ause*, Vellus, Gall. *Toison*. Leudæ Nemaus. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 77. col. 2 : *Item pro qualibet loco, ubi vendentur lanceæ en Auses, dicta die unus denarius Turon.*

* **AUSTERARE**, Humectare, Gall. *Rendre humide*. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Amoistir, Austerare. Pro Austrare*. Vide ibi.

* **AUSTERITAS**, Furor, Gall. *Empo-tement*, olim *Austérité*, eadem acceptione. Hist. Inventionis reliq. S. Baudelii ann. 878. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 3. col. 2 : *Quo postquam ventum est, dici nequit, qua Austeritate plebs totius diocesis se dispositus armare, ne præsules aut ipse comes molirentur sibi suum martyrem auferre. Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 78 : Thevenon doubtanz la mort et la grant Austérité dudit Pionnier, qui estoit homme estrange, picart et de mauvaise vie, etc. Hinc nostris *Austers* et *Austereux*, Furibundus, furore amens. Lit. remiss. ann. 1375. in Reg. 108. ch. 151 : *Comme Robert Briseteste feust très *Austers*, merveilleux et merancolieux, pour complaire à sa volonté, se assirent et mengerent avec lui. Aliæ ann. 1377. in Reg. 111. ch. 71 : Jasoit ce que ledit Blondelet soit grand, hault, fort et puissant de corps, et feust tout *Austereux* et *forsenez*, pour double de la mort qu'il espéroit supporter pour ledit délit, etc. Rursum aliæ ann. 1378. in Reg. 114. ch. 80 : *Ladite Colete comme femme de legiere volonté, et furibonde ou Austereuse, etc.***

* **AUSTERICUS**, Duritas, inhumanitas, Gall. *Dureté, rigueur*. Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 194 : *Johannes de orto donatus hospitalis S. Johannis Iherusalem, qui homo elutus erat, et pauperes plebeios propriæ suæ voluntati non acquiescentes quamplurimum sui potentia et asteritate opprimebat. Hinc*

* **AUSTERUS**, Immanis, inhumanus, Gall. *Cruel*. Instr. ann. 1384. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 72. col. 1 : *Obtulerunt tredecim grossos pro foco, pro expul-sione gentium armorum quos etiam ex causa prædicta solverunt, ... sed expost habitis pecuniis Austeram guerram fecerunt. Galli dicimus, Une guerre sanguinante.*

* **AUSTOLINUS**, Accipiter. Vide supra *Auscolinum*.

AUSTORIUS, [Accipiter major. Gall. Autour.] Vide *Astur*.

AUSTOZIUS, pro *Austorius*. Nova Gall. Christ. tom. 2. col. 1257 : *Gislebertus de Lobelle Miles die Martis ante festum B. Lucæ ann. 1248. eidem Petro Abbati recognovit se debere de placito feodi de Villene, unam unciam auri, quingentos solidos currentis monete, unum *Austozium*, unum palefredum et unum leporarium.*

AUSTRA, Rota, instrumentum ab hau-riendo aqua. Papias MS. Idem quod *Hau-strum*, Gall. *Puisoir*.

* **AUSTRALIA DOMINIA**. Eo nomine designatur Austria, vulgo *l'Autriche*, in Charta divisionis factæ inter Carolum V. et Ferdinandum 7. Febr. ann. 1522.

AUSTRANS, ωτίζων, υγραίνων, Hume-ctans apud Janum in Supplemento Anti-quarii.

AUSTREARE, Humefacere, ab *Astro*. Papias.

* **AUSTRIASIA**, Vide in *Austria* 1.

* **AUSTREGÆ**, Arbitri. Exotico hoc no-mine vocatur apud Ludewig. tom. 1. Reliq. MSS. pag. 212. in Titulo Diplom. Al-

berti Magdeburg. Archiep. et aliorum arbitrorum : *Laudum in finibus regundis inter Marchionem Misnensem et Abbatem Pegaviensem, praesertim in telonius, viis, pontibus, etc. Arbitri, (Austregae) hujus cause perpetui Magdeburgensis, Merseburgensis Naumburgensis Episcopi. ann. 1218.* Et pag. 237. Arbitros utriusque partis *Austregas* appellat. [** Conf. Eichhornii. Hist. Jur. Germ. in indice, voce *Austrage*.]

* **AUSTRELEUDI**, Idem quod *Osterlandi*, Orientales. Annal. Franc. Loisell. ad ann. 775 : *Ibi omnes Austreleudi Saxoniam (Saxones) venientes cum Hassione, etc.* [** Peritzio vol. 1. pag. 154. lin. 5. qui *Saxones* et codicibus restituit.] Vide *Austria* 1.

1. **AUSTRIA**, *Austrasia* dicta ea pars Galliae quæ cis Rhenum sita est; quod ad Orientem sit respectu *Neustriae*, quæ est ad Occidentem. [Vide novum Tract. diplom. tom. 3. pag. 661.] Prioribus enim Imperii Gallici sæculis, tota Gallia in *Austria*, *Neustria*, *Burgundiam*, *Aquitaniam*, et *Franciam* dividebatur. Charta Caroli Simplicis Regis Franc. pro Monasterio S. Martini Turon. ex 47. Regesto Tabularii Regii n. 137 : *Et frui rebus, quæ habentur in Austria, Neustria, Burgundia, Aquitania, et Francia, etc. Austria* igitur ea pars dicta, quæ ad Orientem erat, unde *Orientalis Francia* non semel appellatur, in qua et Metensis civitas statuitur, in Literis Ludovici III. Regis Lotharingiæ in Tabulario Gorziensi pag. 95. 100 : *Actum anno ab Incarnatione Domini 876. Indict. 9. Epacta 22. Conc. 7. anno. 8. regni Hludovici serenissimi Regis in Occidentali parte Francie regnantis. Actum Metis civitate in Dei nomine feliciter. Charta alia Ludovici ejus filii : Data 6. Idus Muii anno Dom. Incarn. 878. Ind. 11. Ep. 14. Conc. 2. ann. 3. Ludovici in Orientali Francia regnantis. Actum Metis civitate. Osterland dicitur in Annalibus Francor. Metensib. ann. 688 : Pipinus Orientalium Francorum, quos illi propria lingua Osterlandos vocant, suscepit principatum. Aimoinius lib. 1. Hist. Franc. cap. 4 : *Has omnes provincias dum Franci occupavissent, illam regionem, quæ Septentrionem versus tenditur, et inter Mosam et Rhenum est, Austria : illam autem, quæ a Mosa ad Ligerim usque pertinet, Neustria vocaverunt. Gesta Dagoberti Regis. cap. 31 : Dagobert Rex Metas urbem veniens, Sigebertum filium suum in Regno Austriae sublimavit, sedemque Metis habere permisit. Isidorus Pacensis Episcopus in Chron. æra 769 : Tunc Abdiramam suprasatum Eudonem Ducem inequens, cum..... Consule Francie interioris Austriae nomine Carolum, virum ab ineunte ætate belligerum... sese in frontat, etc. Obiter porro hic monendum, Eudonis Ducis Francie, seu potius Aquitaniæ, filie hoc loco mentionem fieri, quam ille Munuzæ ex Maurorum gente, qui in Asturicensi Hispaniæ provincia regnum obtinebat, in uxorem dedit : de quo etiam Munuza egit Sebastianus Salmanticensis Episcopus pag. 47. De *Austria* agunt passim Scriptores nostri. [** Conf. Zeuss, die Deutschen und die Nachbarstämme, pag. 349.]**

AUSTRIAS, Eadem notione. Vita Sigeberti Regis filii Dagoberti : *Eam partem Francie, quæ vergit ad Meridiem et Orientem, vocabant Austrasiam : eam quæ vergit*

ad Aquilonem et Occidentem, vocabant Neustria. Passim apud Scriptores nostros. Hinc Austrasiæ, Austrasiani, et Austrasiæ Franci, dicti iisdem Franci, qui ex Austria regno erant.

¶ 2. **AUSTRIA**, Pars Orientalis regni Italici seu Langobardici, praesertim Ducatus Fori-Julii, inquit Muratorius tom. 1. part. 2. pag. 72. col. 1. B. ex Legibus Luitprandi [** lib. 6. cap. 55.] : *Si in Neustria et in Austria fuerit, amittat ipsa pignora. Ubi per Nestriam intelligit idem Murator, partem Occidentalem ipsius regni Langobardici. [** Al. in Istria. Conf. Praefat. ad Leg. ejus. Regis Luitprandi lib. 1. et 2. Rachis, Praefat. et Pippin. cap. 10. ann. 782. Peritzio cap. 9. vol. 1. Leg. pag. 43.]*

AUSTRINATUS, *Macer, i. vento austro corruptus. Papias.*

¶ **ASTRUM**, *Purpura, ornamentum, sellæ regales. Papias MS. Scribendum suis-set Ostrum.*

* **AUSTURGO**, Accipiter major, Gall. Autour. Charta ann. 1341. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 250 : *Item habent usum venandi et capiendo.... aves quascumque, non vetitas tanen ut sunt sparverii, falcones et Austurgones. Vide Astur.*

¶ **AUSTUOSUS**, pro *Estuosus*, ut puto : *Sallas Malaspina de Rebus Siculis apud Baluzium tom. 6. Miscell. pag. 295 : Ecce venalis gens Gebellinica non sine impressione fastuosa et Austuoso compulsa ad lora dextrarum Corradini festinat.*

¶ **AUSTUR**, *Austurcius*, etc. Vide in *Astur.*

* **AUSTUS**, *Nobile*, in Glossar. Lat. Ital. MS. Vide infra *Autentus* 2.

¶ **AUSTUTIA**, pro *Astutia*, apud Rymerum tom. 2. pag. 700.

¶ 1. **AUSUS**, pro *Esus*, Cibus. Sermo Abbonis Monachi apud Acher. tom. 9. Spicil. pag. 79 : *Me revera Abbonem, scilicet Monachum et miserabilitatem cunctis mortaliibus coegerunt Episcopi, Fraterius videlicet Pictavi sedis, et maxime Fulradus Parisiacæ, illud tenui stylo cudere negotium, ad utilitatem simplicium Clericorum; quatenus hinc omni tempore sumant Asum et hauriant potum prædicandi subjectis.* [Vide supra *Ausus*.]

¶ 2. **AUSUS**, *Audax, temerarius, Gall. Temeraire, osé; unde illud, Qui vous rend si osé? id est qua id fiducia audes facere?* Chron. Andrense tom. 9. Spicil. Acher. pag. 649. ubi de quodam qui se fingebat esse Balduinum quondam Flandriæ Comitem et Imperatorem Constantiopol. ann. 1225 : *Quod cum Rex Ludovicus ex Johannæ Comitissæ jam a Comitatu fere destituta... querimonia didiscisset, citavit hunc Asum talia mandans, ut ei apud Peronam die certa occurreret, volens quisnam esset certius edoceri.*

* **AUTALOPS**, Animal quoddam, de quo Bestiarius MS. cap. 5 : *Est animal, quod dicitur Autalops, accerrimum nimis... Habet autem longa cornua serræ figuram habentia. Appihalos dicitur in Best. metrice scripto :*

*Or vos dirois d'un autre beste,
Qui a deux cornes à la teste,
Si tresschans comme une alemele...
Appihalos este beste à non.*

* **AUTAMENTUM**, Consuet. Carcass. in

Reg. L. Chartoph. reg. ch. 3 : *Dimittant debitores abire cum vestibus suis, et cum letis, et cum armis, et cum Autamenta suorum officiorum. Sed legendum prorsus est, cum Aisamentis. Vide supra Aisamenta.*

¶ **AUTAPOCA**, Acceptatio. Vide Apo-dixa. [Vide supra *Aisamenta*. Vide *Antapocha*.]

* **AUTARCHIUM**, Judicium, ut *Audientia*

1. Placit. Childeberti III. ann. 711. tom. 8. Collect. Histor. Franc. pag. 676 [** Brequin. 273.] : *Siclandus aut predicta cojore sua Dinane vel heritis suos, sicut per easdem declarata sunt, eos in Autarcio contra quemlibet studiant defensare. Vide Autericum et infra Autoricum.*

* **AUTARE**, Luto aspergere. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Autare, ellutare, collutare, Prov. Ensangar.*

¶ **AUTEMPTICUM**, pro *Authenticum* quandoque occurrit in Tabular. Fontanell. ac praesertim tom. 2. pag. 1645.

* **AUTENCIA**, orum, *Uno libro. Glos-sar. Lat. Ital. MS. Vide in Authenticus.*

¶ **AUTENTICA**, in Missali Ambrosianum feria 2^a, 3^a, et 4^a, post dominicam Palmorum dicuntur feria 2^a in *Autentica*, feria 3^a in *Autentica*, feria 4^a in *Autentica*. Vide *Authentica hebdomada*.

¶ **AUTENTICARE**, ut *Authenticare*, Confirmare. Bartholomæus Scriba Annal. Genuens. lib. 6. ad ann. 1227. apud Mural. tom. 6. col. 453 : *Et Potestas ipsam sententiam approbavit et roboravit et Autentici præcepit. Vide Authenticus.*

** **AUTENTICARE**, Corroboratione, firmare. Charta ann. 1250. in Scheidii Nachrichten vom Adel, pag. 546 : *Præsens testimonium sigillo domini nostri comitis Ludolfi de Baenmunt, cum proprium non habeamus, datus mus Autenticandum.*

¶ 1. **AUTENTUS**, *Princeps, vel auctor; inde Autenticus. Ita Papias MS. Ecclesie Bituricensis. Vide Authenticus.*

¶ 2. **AUTENTUS**, [Pro *Autentico*, quomodo etiam habetur in Legibus Nor-man. mox laudandis ex Cod. reg. 651. ubi in versione Gallica legitur *Autentiques*; qua voce Nobilis, qui feudum francum tenet, significatur, idem itaque quod *Authenticus*. Vide in hac voce.] *Munere publico donatus. Codex Legum Norman. apud Lude-wig. tom. 7. Reliq. MSS. pag. 303 : De per-sonis autem Autentis, videlicet qui tenent francas serjanterias, vel qui per armorum servitio feoda sua deserviunt, etc. Vide Authenticus 1.*

¶ 3. **AUTENTUS TONI**, Modus toni Musici decantandi lentius vel celerius. Epist. ann. 851. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collet. col. 123. 1 : *De lande disciplina.... VIII. De tonis octo.... X. De Autentus proti. XI. De plagis proti, XII. De Autentus deuteri. XIII. De plagis deuteri.* [Pro le-tiis vel celerius scribendum Altius; monente D. Le Beuf. Appellationis ratio sequitur in *Authenticus Toni*.] *Hinc*

¶ **AUTENTI SONI** apud Marten. Tract. de antiqu. Ecclesiæ discipl. pag. 683. et Pontif. Pictav. annorum circiter 800 : *et neque melos musicum terminata antiphona in ultima syllaba protelatur juxta ratione Autenticorum sonorum, etc.*

* **AUTHENTICI TONI**, apud Bernoden

abb. Augiens. tom. 6. Anecd. Pezii part. 1. col. 200 : *Quorum (tonorum) apud nos nomina a primo usque octavum ex ordinis sui auctoritate sumpserunt primordia. Ex quibus quatuor, id est, I. III. V. VII. Græco eloquio Authentici vocantur, eo quod ceteris, vide dicet II. IV. VI. VIII. quasi quadam magisteri auctoritate præses videantur. Authenticum namque auctorem sive magistrum sonat.*

* 4. AUTENTUS, pro Obtentus, Gall. Præteste. Inquisit. ann. 1210. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 48. col. 2 : *P. de Vaqueris juratus dixit, quod ultima die Sabati mense Aprilis P. de Areolis et W. Paleridus venerunt ad dominum suum, qui sub Autentu quod vellerint emere roncinum ejus, ad ultimum locuti sunt et (ei) in hunc modum, etc.*

* 5. AUTERCLOTHIS, Pannus altaris. Vox ex obsoleto apud Anglos Auter, Altare et Cloth, pannus. Th. Madox Formul. Anglican. pag. 427 : *Duo vestimenta pro Capella, videlicet I. nigrum cum armis meis et I. album et rubeum et quatuor Auterclothes meiores.*

* 6. AUTERICIUM, An pro Auditorium? [Vide supra Autarcum.] Designari hic videtur locus, ubi Abbas excipiebat, quos audire debebat. Veteres formulæ Andegav. apud Mabillon. tom. 4. Analectorum pag. 262. formula LXVI : *Incipit notitia quem hominem in causa sua repellavit. Notitia qualiter veniens illi Andecavis civitate ante venerabile vir illo Abbatu vel reliquis quam plures boni hominibus, qui cum ipso aderant, cuius nomina vel scriptiones atque signaculum subter tenentur inserta, interpellavit aliquis homines his nominibus illus et illus, dum dicerit quasi vinia sua in loco nuncupante illo, malo ordine persassisset : quia ipse illi et illi taliter in responso (dederunt) quod autori habebant legitimo nomen illo majore quia ipsa vinia ad eos dedisset. Sic ab ipsis viris illi fuit denunciatum, ut die illo Andecavis civitate ipso illo in Autericio presentare deberet : se hoc non faciebat, cum legis beneficio ipso illo de ipsa vinia revestire deberet.*

* 7. AUTERITAS, Antiquitas, in Gloss. Isid. legendum Anteritas.

AUTERIUM. Historia de Exordio Monasterii S. Johannis de Tarouça, tom. 3. Monarch. Lusitan. Bredaonis. pag. 285 : *Et inde ubi intrat ipsum fontanum in Barosa, et inde per illum Auterium, de Armata, et inde per illum montem de Pineio, etc.*

* 8. F. Locus editus, Gall. Hauteur : vel quod ad formam ferreae soleæ esset, sic dictus : nam Auterium, ea notione, occurrit in Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 420 : *Auterium, Fer à cheval.*

* 9. AUTHENTICA HEBDOMADA, Sancta, quæ et Major dicitur. Ordo eccl. Ambros. Mediol. ann. circ. 1130. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. avi col. 864 : *Majster autem scholarum facit semper puerum suum legere primam, quisque in sua ebdomada, excepto in Authenticæ, et in Resurrectione.... Et lector semper legit secundam, excepto in Authenticæ et in Resurrectione. Vide in Authenticæ et Hebdomada.*

* 10. AUTHENTICA, Originale instrumentum. Vide Authenticus.

1. AUTHENTICUS. Gloss. MS. Reg. Cod. 179 : *Authenticum, auctoritate receptum.*

Jo. de Janua : *Authenticus, auctoritate plenus, vel fide dignus, cui primo credebatur ex sua dignitate. Item Authenticus dicitur etiam nobilis.* [* Conf. Gloss. med. Græcit. vocé Αὐθέντης.] Hinc

AUTHENTICÆ PERSONÆ, Proceres, magnates, apud Sugerium lib. de Administr. sua cap. 32. [* Chart. ann. 1205. in Hundii Metrop. Salisb. tom. 1. fol. 232 : *Damnum restituat confirmatione trium Authenticarum Personarum. Vide Autentus, 2.*]

* Auctentique, pro in Authenticis versatis, legum peritus, apud Froissart. vol. 2. cap. 130 : *Maistre Jehan des Morets, qui... avoit toujours esté l'un des greigneurs Auctentiques en parlement sur tous autres.*

AUTHENTICUM, Originale Instrumentum. Hesychius : *ἴδιος, αὐθεντικός γραμμάτων.* Greg. M. lib. 1. Epist. 42 : *Vel Authenticæ, vel exemplaria. Authenticæ chartula, apud eumdem lib. 2. Indict. 11. Epist. 3. lib. 8. Epist. 55. Nicolaus I. PP. Epist. 8 :* Cum autem Legati vestri venerint, mittite, quæsumus, et epistolæ Authenticas, quas per Rhadoaldum et Zachariam dudum Episcopos misimus dudum vestrae Eminentiae, etc. Idem Epist. 27 : *Quarum (literarum) exemplaria, ne Authenticæ istarum, aut interceptæ aut a quibusdam sortas de honestate, aut perditæ.... fuissent, Magnitudini tue per hunc gerulum transmittimus.*

* Observant Auctores novi Tract. diplom. tom. 1. pag. 412. passim occurrere hanc vocem in instrumentis xxi. circiter seculi, ac præcipue in bullis Rom. Pontificum, ubi præsertim de Charta, ab episcopo in gratiam alicujus ecclesiæ seu diœcesis concessa, sermo est. Autentique vero, pro Diplomate regio seu Charta exactionis, auctoritate regia roborata, in Chron. S. Dion. lib. 3. cap. 11 : *Chilperic geta et ardi ou feu les Auctentiques, en quoi la loi estoit escripte pour le peuple grever.*

AUTHENTICA, Eadem notione. Carolus Magnus in Epist. ad Magnum Achiepisc. Senonensem : *Et hanc Authenticam, ut præmisimus, diligenter... transcribi percens.*

AUTHENTICÆ, Novellæ Constitutiones Justiniani appellari coepæ, ex quo rejecta Julianæ Antecessoris versione seu editione, earumdem barbara Bulgari tempore facta translatio, quod uberior videretur, ab Accursio recepta est, qui Authenticam appellavit, quoniam ex ipso Græco originali ad literam traducta esset. Ita Alciatus lib. 2. Parerg. cap. 46. et Antonius Augustinus in Præf. ad Julianum. [Huc forte spectat illud quod in Vocabulario juris utriusque perpetuato : *Authenticum, est liber Juris Civilis excerptus quasi quedam summula ex aliis legalibus libris continens novem collationes ut novem partes principales, etc.*] [* Conf. Savinii Histor. Jur. Rom. med. tempor. § 182. Joannis Bassiani Summa Novell. initio proemii : *Liber iste, quem domino donante lecturi sumus, dudum liber Novellarum dicebatur.... Veruntamen quia etiam aliis liber est hoc nomine vocatus... postea placuit, ut ad ejus differentium hujus libri nomen mutaretur, et Authenticum seu liber Authenticorum nominaretur; eo quod præ ceteris legum libris Authorabilis habeatur.*]

AUTHENTICARE, Confirmare, quam vo-

cem etiam usurpant Itali. [Hispanis Authenticar.] Hesychius : *αὐθεντίς, ἐξουσίας. Εὐαθεντίς, apud Annam Comnen. lib. 5. Alex. pag. 132. de quarum vocum notionibus, consule Glossaria Meursii et Fabroti, [* Cangii, col. 153.] et Allatium lib. 1. de Utr. Eccl. consensu cap. 21. n. 4. Ekkeh. Minimus de Vita B. Notkeri Balbuli cap. 16 : *Omnia canonizavit..., et disciplinas quas docuerunt, totum Authenticavit. Petrus de Vineis lib. 3. Epist. 14 : Mandata quoque generalia, que communiter hactenus receperitis, ut particularis ex eis et integra nobis habilitas offeratur, Authenticari per manum publicam faciat. [Concilium Avenion. ann. 1509. apud Marten. tom 4. Anecd. col. 598 : Supradictæ vero.... reformationes publicabunt et Authenticabuntur in plena congregatione Cleri.]**

AUTHENTICATUS, Canonizatus. Stephanus Episcopus Tornacensis Epist. 231. de Canonizatione S. Geraldii Fundat. Silvae majoris : *Hoc anno a Domino Papa Romæ debita Missarum solennitate Authenticatus, et in Catalogo Sanctorum meruit adscribi.*

AUTHENTICUM. Liber ecclesiasticus, qui antiphonas et responsoria eo ordine quo canenda erant, continebat. Guidonis Discipl. Farsensis cap. 27 : *Item Alleluia, Adulit Herodes, et cæteru sicuti capitulata sunt in Authentico. Ibid. cap. 40 : Dicant unam antiphonam per ordinem, sicut insertæ sunt in Authentico. Et cap. 41 : Responsoria decantent eo ordine, sicuti in festivitate ejus ex Authentico decantatae sunt.*

AUTHENTICUM ALTARE. Vide Altare.

* 2. AUTHENTICUS. Alia notione. Vide supra in Autentus 3.

* AUTHONOMATICE, Suo nomine. Adverb. formatum ex αὐτῷ et δύναμι, sumptu nimirum αὐτῷ pro ταῦτῃ. Littera Generalis Carmelitarum apud Rymer. tom. 2. pag. 221 : *Illustrissime Domine Rex solus.... regnans Authonomatice et imperans quiete.*

* Male, Suo nomine: est enim adverbium Græcum αὐτὸν, Suo jure, suo arbitrio, libere, ut me monuit vir erud. D. Falconet.

* AUTHORABILIS, Authenticus, auctoritate legitima munitus. Charta ann. 856. tom. 8. Collect. Histor. Franc. pag. 420 : *Abbatissa Basilla S. Stephani.... presentavit obtutibus nostris Authorabiles emunitatis firmatæ prædecessorum nostrorum regum et imperatorum, etc.* Vide supra Auctorabilis 2.

* AUTHORGADOR, Fidejussor, sponsor qui auctorizat. Charta Bernardi Jatgerii ann. 1225. ex Tabulario Moyssiacensi : *De isto dono debemus esse garridor et Authorgud, etc.* Vide Autorgare.

* AUTHORICARE, pro Autorizare, Confirmare, apud Moretum Antiquit. Navarræ pag. 406. e Tabulario Pinnatensi.

* AUTHORISABILIS, ut Authorabilis. Tabul. Major. monast. : *Unde si quis eis (monachis) in futuro, quod absit, injuria quidpius seu violentia super hoc, adeo canonico et Authorisabili dono, quoquo modo inferre tentaverit, etc.* Conc. Tolet. ann. 1324. can. 4 : *Donec in eo per diœcesanum episcopum institutione Authorisabili fuerit institutus. Vide Authorizabilis.*

* AUTHORISARE, Confirmare, auctoritate legitima concedere. Test. Roger. vi cocom. Carcass. ann. 1150. inter Probat.

tom. 2. Hist. Occit. col. 530 : *Totum illum honorem, quem Guillelmus Mancipi de Cassona dedit hospitali beatae Marie S. Salvatoris, ... absque omni inganno, dono, et laudo et Authoriso eis.* Charta ann. 1152. ibid. col. 541 : *Militias meas neque vilanias, quas in castello prae nominato habeo, vobis non Authoriso.* Vide Auctorare 1.

AUTICAX, Equini morbi species, cum ex dicta aegritudine capitidis humores descendunt ad oculos, facientes eos lacrymare, vel in eis planum vel turbulentiam ac ruborem vel caliginem, propter quae non valet equus, ut decet, respicere, vel videre. Petrus de Crescentiis lib. 9. de Agricult. cap. 26.

¶ **AUTIRE** Se, Spondere, Auctorem se profiteri, Gall. *Garantir.* Charta Chlodovei III ann. 692. apud Felibianum in Hist. S. Dionysii pag. xiiij : *Interrogatum ei fuit, se ipsa villa Nocito memorato Chainone Abbatii vel ad partes basilicae sui sancti Dionysii firmassit, aut Se Autire exinde adesse volbat.* [** Apud Brequin. num. 227. ex autographo legitur : aut se Autur exinde adesse volbat.]

¶ **AUTLINGUA SAXONICA**, Pagus Neu-striæ, ubi considerunt Saxones Olingi. Vide Otingua.

AUTOCEPHALIA. Græci αὐτοκεφάλου Episcopos appellarunt, qui a Patriarchis non dependebant ratione jurisdictionis; sed eodem ac illi αὐτοκεφάλαι jure gaudebant, nulli alii subjecti. Unde in sexta Synodo can. 39. qui etiam refertur a Constantino Porphyrogenito lib. de Adm. Imp. cap. 48. Nova Justinianopolis τὸ δίκαιον ἔχει τό; Κωνσταντινοπόλεως, jus Constantinopolios habere dicitur. Id autem juris in Ecclesia Orientali habuere præterea Archiepiscopus Bulgariae, et alii nonnulli Metropolitanani, ἀπό φιλοτείας έχουσκι, inquit Balsamon de Privilegiis Patriarcharum. In Ecclesia Occidentalibz idem privilegium sibi arrogasse Archiepiscopos Ravennates, auctor est Anastasius in Dono PP. : *Hujus temporibus Ecclesia Ravennatum, que se ab Ecclesia Romana segregaverat, causa Autocephaliam, denuo se pristine sedi Apostolicae subjugavit.* Idem in Leone II : *Sed et typum Autocephaliam, quem sibi elicuerant (Archiepiscopi Ravennates) ad amputanda scandalum sedi Apostolicae restituerunt.* Unde patet, id privilegium consecutos Archiepiscopos Ravennates, vel a suminis Pontificibus, vel ab Imperatoribus Constantinopolitanis, vel denique per usurpationem, maxime cum Roma ab eorum imperio avulsa, solus fere in Italia Græcis Augustis remansit Ravennensis Exarchatus; ita ut nec Patriarchis Constantinopolitanis parerent, quibus nunquam paruerant, nec Pontificibus Romanis, qui ab Imperatoribus Orientis desercent. Sed ab Italia demum omnino expulsi Græcis, hanc Ravennatis Ecclesiæ Autocephaliam abrogavere summi Pontifices, et statuere, ut Ecclesia Ravennas sub ordinatione sedis Apostolicae esset, et ut juxta antiquam consuetudinem in civitatem Romanam veniret Archiepiscopus ordinandus, ut ibidem narrat Anastasius. Vide Hieronymum Rubeum lib. 4. Hist. Ravennat. pag. 209. [** et Glos- sar. med. Græc. voce Αὐτοκέφαλοι]

¶ **AUTOCHEANI**, Haereticici qui Christum

esse Deum per se, haud a Patre procedentem asserebant. Macer in Hiero-lexico.

¶ **AUTOLTAS.** Caroli M. Praeceptum pro Monasterio Caunensi tom. 1. novæ Hist. Occitan. col. 28 : *Et si aliqua cause adversus eos surrexerint, vel homines eorum Autoltæ fuerint, quas in promptu absque gravi illorum dispendio definire non potueritis usque in nostram præsentiam reserventur, quatenus ante nos secundum legis ordinem accipiant finitivam sententiam.* Haud scio an melius legeretur : *Et si aliqua adversus eos surrexerint, vel homines eorum, aut toltae fuerint;* hoc est, injustæ exactiones, quas, etc. Accidit non raro in veteribus Tabulis, ut unius vocis ultima littera prætermittatur, cum vox sequens per eamdem literam incipit. Hinc ex hisce duabus vocibus, *aut tolta* facile fieri potuit *Autolta.* Quod si unica vox esset, crederem *Autolta* scriptum esse pro *Autarta*, Rebellis. Vide Autartes. * Facilis prorsus emendatio; legendum enim est, *aut orta fuerint*, ut in Charta 35. nostri Alphabeti Tironiani pag. 65. aliisque huic similibus; et sic sensus apertus est.

AUTOMATA. Vita S. Hilarii Arelatensis Episcopi : *Jam quemadmodum salinas expertis, Automata propriis manibus, et sudore conficerit. Ubi Automata videntur esse instrumenta mechanica, sponte moventia, quibus aqua ex salinis eruitur. Aquarum expressiones, αὐτομάτου, dixit Vitruvius lib. 9. cap. 9.*

¶ **AUTOPHORI**, Gr. αὐτόφωροι. L. 3. de furt. Institut. de obl. quæ ex delicto nasc. § Furtorum 3. non solum sunt fures manifesti, sed etiam omnes, qui in quoquaque alio crimen deprehenduntur, ut scribit Hofmannus in Lexico post Phavorinum et Budæum. [** Instit. lib. 4. tit. 1. § 3 : *Manifestus fur est, quem Græci in αὐτοφόρῳ appellant*, etc. Vide Lexica Græca.]

AUTOPRACTI, [** *AUTOPRACTORES*] dicebantur ii, quibus id privilegii indultuinerat, ut ad tributa solvenda a compulsoribus, ut cæteri, non admonerentur, aut compellerentur : sed ulti et spontaneæ voluntatis studio, ut loquitur lex 34. Cod. Th. de Annona et trib. (11, 1.) ea inferrent. Eiusmodi erant dignitate præcellentis viri, et vitæ honestate eminentes possessores. Vide l. 4. eodem Cod. Ne Conlat. translat. postul. (11, 22.)

¶ **AUTOPYRUS PANIS**, ex quo nihil neque pollinis neque surfuris excretum est. Vide Panis Autopyrus.

* **AUTOR**, Accipiter major, Gall. Autour. Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 174. v. col. 2 : *Item unum Autorem censualem, valere extimatum duos solidos Ruthenenses.* Vide Astur.

¶ **AUTORAMENTUM**, pro Auctoramentum, Consensus. Vide Favere et Auctoramentum.

¶ **AUTORARE.** Gloss. MSS. S. Andreæ Avenion. : *Autoro, Autorare, Autoritatē dare.* Vide Auctorare.

* **AUTORGAMENTUM**, Consensus, approbatio, Gall. Agrément. Charta Raymundi Rogerii comit. Fuxi ann. 1188. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 162 : *Cum consilio et Autorgamento proborum hominum Appamiae, dono.... beatae Mariae Bolbonæ.... libertatem et affrancamentum illius domus,*

quam habent Appamiae. Vide Auctoramentum 1.

¶ **AUTORGARE**, Eadem notio. Donatio Abbatiæ Juncherie ab Ildefonso Aragonum Rege pro Humberto Abbatem Gemundi, ann. 1177. inter Instrum. tom. 1. novæ Gall. Christ. pag. 172. col. 2 : *Hoc supra dictum donum et concessionem laudavit et Autorgavit Willelmus Abbs de Juncheria et Priore rebus loci, Arnaldus et frater Deodatus cellararius major, etc.* Vide Auctorare.

¶ **AUTORICARE**, Eodem significatu. Placitum anni 862. inter Instrum. tom. 1. novæ Hist. Occitan. col. 114 : *Ipsius res et legibus Autoricaret, sicut ille, et filiuxorem datum habebat.*

¶ **AUTORICUM**, Auctoritas, tutio. Charta Childeberti III. Regis Franc. ann. 694. apud Felibianum Hist. S. Dionysii pag. xv [** Brequin. 232.] : *Et se necessetas ipsius Hainonis Abbatis aut hereditis suis fuerit, ipso Botharius Clircus aut hereditis sua in Autoricio eius estodiante defensare.*

* Vel potius, Judicium, ut supra Auctorium, quod vide.

¶ **AUTORIGARE**, ut Autorgare, Confirmare. Vide locum in Inderenzure.

* **AUTORISABILIS.** Vide supra Autorisabilis.

* **AUTORISTA**, Che usa e sa autori. Glossar. Lat. Ital. MS.

* **AUTORIUM**, Constitutio, statutum, definitio, Gall. Définition, règlement. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692 : *Autorum, Abocage.* Vide supra Abocatio.

AUTORIZARE. Vide Auctorare.

¶ **AUTRIX**, Quæ est auctor. [† Vel potius, Incantatrix, maga.] Gervasius Tilberiensis in Imperialibus otiosis apud Leibnitium tom. 1. Scriptor. Brunsvic. pag. 895 : *Crebellimum quoque apud mulieres Græcas et Hierosolymitanas extitit, ut aiunt, quod contemtores sue libidinis in asinos transformant, miro incantationis genere; ita quod faciem asini, laborem et onus sustinet, quousque ipsarum Autricum miseratione panem relivet.* [** Vide Forcell. Lexic. Tertull. anim. 57 : *Auctrix opinionum istarum magica.*]

¶ **AUTTORIZABILIS**, Auctoritate præditus, vel qui potest legitime confirmari; Gall. : *Qui peut être autorisé.* Charta Conradi Archiep. Mogunt. tom. 2. Rer. Mogunt. pag. 482 : *Collacionem itaque nostram, rurum Autorizabile non habentem, jam dictum Prepositum, quidque a nobis receperat, operuit resignare, et Ecclesia electionis sue libertatem obtinuit illibatam.*

¶ **AUTUM**, Secretum, aut semotum. Papias. [** Leg. Avium. Vide Auraria et Aviarium.]

AUTUMA, æ, Existimatio, Ugutioni.

AUTUMNALIA; Fructus terre, qui iustum tempore maturescant, Messes. Radulfus de Hengham, in Magna cap. 5 : *Ita autem ultima lex potest vidiuri ad salvandas Autumnalia, aut redditum assimilum.*

* **AUTUMNALIS EXACTIO**, Que ex fratribus terræ autumni tempore persolvitur. Charta ann. 1368. tom. 2. Hist. Trev. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 248. col. 1 : *De quo quidem teolonio.... obventiones rotit, ac de et ex exactioribus Autumnalibus, etc.*

1. AUTUMNARE, Rapere, decerpere, ut faciunt ii, qui autumnii tempestate fructus ex arboribus avellunt. *Autumnos fructus decerpere*, in leg. 2. Cod. Th. de Ferriis. Vita S. Deicoli Abb. Lutrensis cap. 9: *Ut res, quas fidelium largitas... loco concessit,...* studio rupaci penitus sibi Autumnarent. Constituto do Andegavensis art. 499. ubi de operis seu corvatis: *En esté pour faucher, fener, Aouster, vendanger, etc.* Gall. *Faire l'aoust.* [Hinc Papias: *Autumnare, Colligere dicitur.*]

2. AUTUMNARE, Maturescere. in Glossis MSS. S. Germani Paris. Cod. 524.

AUTUMNUS, Bajuvarii annos suos per *Autumnos numerabant*, (ut Anglo-Saxonis per *Hienes*, in Legib. Canuti Regis cap. 19. et Dani, apud Wormium in Fastis Danicis cap. 7.) Lex Bajuvar. tit. 7. cap. 19. § 4: *Per singulos annos, id est, Autumnos singulos.* Olim Germani, ut auctor est Tacitus, quid esset *Autumnus*, non norant. Sic ille lib. de Morib. German. : *Annum quoque ipsum non in totidem digerunt species, hiems et ver et aestas intellectum ac vocabula habent: Autumni perinde nomen ac bona ignorantur.* Quando vero *Autumnus* apud nos, ut et ceterae anni tempestates incipiunt, docent versus isti apud Lindwodium:

Da Clemens Hiemem, dat Petrus Ver Cathedratus, Eduat Urbanus, Autumnal Bartholomaeus.

AUTUMNUS, pro *Autumnalis*. Occurrit apud Ovidium, Manilium, Gellium, Tertullian. Ausonium, etc. Vide Jac. Gothofred. ad l. 2. Ch. Th. de Ferriis. (2, 8)

T AUTUMPNIA, Quidquid vanno excutitur triticum ventilando. Picardis Hauton, alias *Vannures*. Charta R. Abbatis S. Salvii de Monstre. in Tabulario Compendiensi ann. 1228: *Mattheus prepositus de Atin recognovit Arnulphum fratrem suum in perpetuam elemosynam contulisse Ecclesia Compendiensi farraginem, paleam, Autumpniam et omnia alia jura quecumque in grangia dicta Ecclesiae apud Atign poterat reclamare.* Vide Hauto.

* In Ch. ann. 1206. ex eod. Chartul. fol. 143. v°. de eadem re legitur *Hautonem*, et in alia fol. 143. v°. *Hautumnium*.

* **AUTUMSERIS**, f. Spicarum manipulus. Gall. *Gerbe*. Charta Caroli C. ann. 23. regni ejusd. in Chartul. S. Dion. fol. 65. col. 2: *De Simpliciaco etiam in Cinnomanica sita, solvenda sunt illis Autumseres centum, aut pro eis de argento libra una.* Vide *Autumnae*.

** **AUTUNO**, ATUNO, Fructus terrae autumni tempore collecti. Charta Sancii I. Portug. Regis ann. 1190. apud S^a Rosa de Viterbo vol. 1. pag. 149: *Et tres sunt quarteiri de meliori Atuno, quem laboraverit. Et hoc est Autunus, triticum, ordeum et centenum. Et de secunda, scilicet milium et panicum, det alios tres quarteiros, si laboraverit.*

T AUTURETAS, Auctoritas, Charta, Diploma. Praeceptum Clotharri III. Regis Franciae ann. circiter 657. apud Felibianum in Hist. S. Dionysii pag. viij [** Brequin. 139.] : *Et eius manus dicuntur tripedare illi calamus: idio ipse Auturetatis mano propria non podibat subscribere.* [** Ibidem infra: *Auturetatis predictis principebus, etc.*]

¶ **AUVA**, pro *Augia*, Augiense Monas-

terium, quod aliquot leucis distat a civitate Constantiensi. Apud Baluzium tom. 2. Capitularium exstat *Epistola cum duodecim Capitulis quorundam Fratrum ad Auvam directis.*

* **AUVALLATUM**, Alterum *vallatum* seu fossatum, quo primum cingitur. Vide *Vallatum*. Charta ann. 1223. inter Privil. civit. Avenion. ex Cod. reg. 4659: *Consules.... emerunt de pecunia Communis hujus civitatis, pro communi utilitate reipublice civitatis Avinionis, ... honores illos, in quibus vallata et Auvallata facta sunt et consignata.* Rursum occurrit in Stat. MSS. ejusd. civit. cap. 100. Locum vide supra in *Ambrum*.

AUVANNA. [AUVANNUS,] Umbraculum ligneum projectum, quod fenestræ vel officinæ appenditur, Gallis *Auvant*: forte quod vanni alti instar suspenderatur, aut quod ventum arecat, quasi *Ostevent*: vel quod in plateam progrederiatur, ex Gallico *Avancer*, quasi *Avance*. Charta Communia Hamensis: *Si quis aedificaverit, novum ponet aedificium, ubi vetus fuit, in anteriori autem parte domus, supra viam, duos Avannos; unum scilicet super aliud, singulosque duorum pedum facere poterit, etc.* Eadem Charta Gallica, *deux Avantvens*. Charta ann. 1205. apud Duchesnium in Probat. Hist. Monmorenciac pag. 75. et 100: *Salvis Auvannis dormorū, ita quod non noceant hominibus ad pedem, neque equitantibus.* Libertates concessæ Barcinonensis a Petro Rege Aragonum ann. 1283: *Si de lucernis, clavicis, de parietibus et Auvannis... fuerit quaestio, etc.* Sic in MS.

AUWARDUM, [vel AWARDUM, al. Awarda, inquit Spelmanus in Glossario, proprie est judicium ejus, qui nec a lege nec a judice datur ad dirimendam item, sed ab ipsis ligantibus eligitur. Dictum, quod ad observandum seu custodiendum, partibus imponitur: ab Anglo-Normannico Agard, Gall. *Agarder*, id est, ad custodiendum, observandum, tenendum, g, ut crebro solet in w. transeunte. Hoc sensu notissimum. Prosequitur idem scriptor:

T AWARDUM, occurrit alias pro responso vel sententia juratorum. Ordinatio Marisci Romeneiensis pag. 69: *Quilibet praedictorum 24. juratorum jurabit quod cum sociis suis juratis vere judicia et Awarda faciat, non parcendo alicui diviti vel pauperi, tam in distinctionibus (l. destructionibus) facientis, quam in wallis, etc. Et post pag. 72: Et quod liberabit successori suo tam chartas Regum... quam rotulos judiciorum, considerationum et Awardarum per praedictos 24. juratores, cum omni processu... tempore suo habito.*] Vide *Esgardum*.

* **AUVENTUS**, Umbraculum ligneum projectum, quod fenestræ vel officinæ appenditur, Gall. *Auvent*, idem quod *Auvanna*. Charta Henr. comit. Trec. ann. 1160. in Chartul. Arremar. ch. 241: *Domus Mastelinæ cum Avento, quod ante est, quæ est in foro Trecensi, etc. Rectius infra semel et iterum legitur, Auventum.* Alia ann. 1388. ex Tabul. S. Germ. Prat. : *Quod absque dictorum religiosorum licentia nulli super dictam vairiam Auventum erigere et sailliam construere licebat.* Neque aliud sonat *Contre-avent*, in Lit. remiss. ann. 1444. ex Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 344: *Warlain vint*

demander à icellui Sohier pour combien il lui vouldroit quitter une Contre-avent, qui est à dire une ague.

¶ **AVUNCULA**, Amita, vel Materlara, Gall. : *Tunte. Avuncula Ludovici de Rupe*, in Necrologio Abbatiae S. Petri de Casis ad 23. Maii.

* Lit. remiss. ann. 1351. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 188: *Quidam varletus de curia carissima et fidelis Avuncula nostre comitis Alenconis, etc.* Occurrit præterea in Ch. ann. 1087. inter Probat. ult. Hist. Trenorch. pag. 134. Nostri *Ante*, *Antain* et *Antein*, eadem acceptio usurparunt. Charta ann. 1465. ex Chartul. S. Joan. Laudun. : *Nous Enjoirans, sires de Couci, ... faisons savoir.... que come nostres chiers cousins et feables messires Thoumas de Couci, sires de Vervin, ait doné.... à sa mere nostre chiere Antain, madame Mehaut, dame de Vervin, vint et trois livrées à Parisis de rente par an, etc.* Ch. Radul. comit. Aug. ann. 1325. in Reg. 62. ch. 485: *Nostre très chiere et amie Antain, madame Johane d'Eu, vidamesse d'Amiens, etc.* Nos chiers et amez neveu mons. Raouls, conte d'Eu, etc. in alia ejusd. Joannæ ibid. ch. 487. Lit. remiss. ann. 1375. ex Reg. 108. ch. 137: *De la partie de Guy de Houdetot chevalier nous a été exposé que comme Thomas de Moucy chevalier ait espousée Aude de S. Martin, Ante d'icellui exposant, etc.* Aliæ ann. 1377. in Reg. 110. ch. 291: *L'appella ribaut, sorcier et maquerel de sa belle Ante, la femme de son oncle.* Ita quoque legendum opinor, pro *Anne*, in alius Lit. ann. 1400. ex Reg. 155. ch. 39. *Auntein*, in Ch. ann. 1248. inter Probat. Hist. Villehard. pag. 6. Le Roman de Garin:

Car envoyez à belle Heillois,

Cest vestre Antein, si ne vos doit failrir.

* Hinc *Antin* dicitur, Pars seu portio hæreditatis, quæ ex amita provenit, in Lib. parvo rub. domus publ. Abbavil. ad ann. 1305. fol. 42. v°: *D'autre part vint une nieche dame Jehane, si clama la partie l'Antin.* Vide Bellomaner. MS. cap. 13. *Cangii Observat.* ad S. Ludov. pag. 64. et Marten. tom. 5. *Ampl. Collect. col. 626.*

AVUNCULUS, pro *Patrio* promiscue usurpatum legere est apud Scriptores mediae ætatis. Vide Decretionem Childeberti Regis cap. 1. et Capitularia Caroli C. pag. 161. 296. Editionis Sirmondi. [** Carol. II. et Hlothar. II. Conventus apud S. Quintinum. cap. 4. Pertzio. vol. 1. Leg. pag. 456. Caroli Adiunct. post Conventum ad Sablonarias ib. pag. 487.]

AVUNCULUS, uti post Pithœum observat Beslius in Hist. Comit. Pictav. cap. 10. interdum etiam dicitur, *le cousin qui a le germain sur l'autre*, quod in Britannia Armorica maxime usurpatur. Unde ejusmodi cognatos dicimus *Oncles à la mode de Bretagne*.

AVURSA. Lex Bajuvar. tit. 13. cap. 4: *Dicit ad reum, qui animal compellebat ad mortem: Recipe animal, quod lastisti, quod nos avursam vocamus.* In Edit. Heroldi habetur *Avorsam*, in Cod. Regio *Avursum*, in Metensi *Aborsum*. Spelmannus, Saxon. a-virse, id est, pejus, deterius Angl. hodie *Worse*.

¶ **AVUS**, [Piscationis species, illa for-

san quæ fit cum Ave, seu corvo aquatico, Gall. Cormoran; nisi forsitan ea sit, quæ fit cum rete, quod Accipitrem vocant, Gall. Epervier. Charta Occitan. ann. 1311. ex Regesto. 47. Tabularii Regii num. 130 : *Quicunque de cætero piscabitur in aquis stagnorum Lunelli et Melgorii cum artibus piscandi, videlicet batuda, vel fischora, vel Avus, vel seze, vel retibus subtilibus, vel rezailh, etc.*] Vide Batuda.

¶ 2. AVUS, Chronicon Iperii cap. 7. apud Marten. tom. 3. Aneid. col. 488 : *Si Gengulus miracula facit, Avus meus cantet; mox ejus imprecatio in ignominiam adimpletur: nam semper cum loquebatur, Avus ejus cantabat. An pro Avis vel Albus? [* Neutrum; mendum est pro Anus.]*

¶ AUXANGIA, pro Axungia, Gall. Vieux-oingt. Mandatum Philippi Puleri ann. 1304. tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 423 : *Ceram, sepum, auxangiam porcinam, vel aliam adipem sive oint, etc.*

¶ AUXARIA Secreta nemoris dicta sunt; eo quod ibi frequentant aves, secundum Ysidorū. Vocabul. Jur. utriusque peretusum ex Biblioth. Cl. D. Baronis de Cras-sier. Legendum Aviaria. Vide Aviarium.

* AUXELLUM, f. Aucupium. Stat. Cadubrii lib. 3. cap. 83 : *Si quis furatus fuerit alterius levrierum, brachum, mastinum, vel alium quemvis canem alterius, ab Auxello, caza, vel a guarda peccatum, vel bestiarum, etc. Vide supra Ausellus.*

* AUXILA, *La olla, o pignata, e la misura più grande del debito.* Glossar. Lat. Ital. MS. : *Auxilla, purva olla, ollula, apud Laur. in Amalthe. ex Festo.* Vide Auxilla 1.

AUXILIA Romani appellarent copias militares, qua a sociis vel federatis mittebantur; differebantque ea a Legionibus, quæ ex Romanis constabant. Ita Vegetius lib. 2. cap. et 1. 2. Victor Schotti in Maximiano : *Huic postea cultu numinis Herculei cognomentum accessit, uti Valerio Jovium: unde etiam miliaribus Auxiliis longe in exercitum præstantibus nomen impositum. Auxilium, inquit Varro, appellatur ab auctu, cum necessitant, qui adiumento essent, alienigenæ.*

* AUXILIABILITAS, Aidabilité. Auxiliariter, auxilior, opitalanter, Aidablement. Vocabul. compend.

* AUXILIAMEN, Aide. Auxiliabiliter, Aidablement, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684.

¶ AUXILIAMENTUM, Auxilium, apud Rymerum tom. 15. pag. 205. col. 2. bis.

* AUXILIATIVUS, Auxiliarius, Gall. Auxiliaire. Elmham. in vita Henr. V. reg. Angl. cap. 17. fol. 33 : *Ad ejus onera conserenda Auxiliatius humeros supponere non veretur.*

* AUXILILA, *La picola pignata.* Glossar. Lat. Ital. MS. Vide supra Auxila.

AUXILIUM, Vox forensis, Gall. Ayde, droit d'Ayde. Sic autem appellatur quædam tributi et vectigalis species, quam tenens seu vassallus Domino capitali, pro ingrante aliqua necessitate, præstat, et ob sumptuum necessariorum onera. Suidas αὐξίλια, οἱ Ρωμαῖοι τὰ τελῶντα τὴν προσαγόπαιον. Matth. Paris ann. 1232 : *Quibus (Magnaribus) Rex proposuit, quod magnis esset debitis implicatus, ... unde necessitate compulsa ab omnibus generaliter Auxilium postu-*

lavit. Rogerus Hoveden. pag. 778 : Eodem anno Richardus Rex accepit de unaquaque carucata terra, sive hida totius Angliae, quinque solidos de Auxilio. Aujutoriorum dicitur in Constit. Siculis lib. 3. tit. 18. et 19.

Duplicis vero generis est Auxilium, legitimum scilicet et liberum seu gratiosum. Legitimum vocant, quod a Lege vel a consuetudine inductum est cuiusmodi sunt tria illa Auxilia, quæ in omnibus pæne Consuetudinibus municipalibus domino feudi asseruntur, cum videlicet primogenitum filium Militem facit; cum filiam primogenitam primum nuptui collocat, ac tertio, si ipse e captivitate redimendus sit. Ea igitur Auxilia, quod a Legibus firmata sint, legitimæ talliæ dicuntur in Charta Guillelmi de Plesseio, in Tabulario Abbatis de Rota : *Et propter legitimas tallias, videlicet de Militia primogeniti filii, etc. Leaux Aydes, in Tabulario Feodorum Pictav. et in Charta Herberti de Marçay Militis anni 1272, quæ extat in Tabulario S. Hilarii Magni Pictav. et in consuetudine Lodunensi cap. 8. § 1. 7.*

Quod vero a Consuetudine manare videantur, Auxilia Consuetudinaria, Aydes Coutumieres appellantur in Consuet. Norm. cap. 31. Eadem etiam Auxilia Communia dicuntur, in Aresis Candelosæ ann. 1257. in 1. Reg. Parl. pag. 90. Ejusmodi autem Auxilia nihil detrahunt feudi dignitati, cum ad personas pertineant, quæ libere tenent, et non ad tenementum, quod libere tenetur, ut ait Bracton. lib. 2. cap. 16. § 8. et ex eo Fleta lib. 4. cap. 14. § 9 : *Quæ quidem Auxilia fiunt de gratia, et non de jure, pro necessitate et indigentia domini capitalis, et non sunt prædialia, sed personalia; et ut hujusmodi Auxilia citius vel gravius quam justum sit, leventur, provisum est, quod de feodo unius Militis integræ 20. solidi tantum tribuantur et leventur, de 20. libratis terræ, quam quis tenuerit in socagio, 20. sol. et de majori plus, et de minori minus, secundum terræ quantitatem: nec pro filio levetur, priusquam 15. fuerit annorum, nec pro filia ante ætatem 7. annorum, etc.* Ita Bracton.

* Auxilia directa, Eadem quæ Legitima, a lege nimis, vel consuetudine inducta, Gall. Droites Aydes. Reg. sign. Pater Cam. Comput. Paris. fol. 152. v° : *En la châtelainie de Poitiers et ou ressort, les hommes flevés sont par la coutume du pays à leur seigneur cinq droites Aydes; c'est assuvoir à sa nouvelle chevalerie, à sa fille ainsnée marier, à son sié racheter, à la crois d'outre-mer, à sa raençon de mains de Sarrazins; et se l'Aide n'est abonné, il paient le tiers dou devoir; et se il n'i a devoir, il paient le tiers de la levée d'une année dou sié: et les hommes coustumiers doutrent à leur seigneur leur coutumes, et les censiviers sond de un denier, douze.*

* Quanquam vero ejusmodi Auxilia, a lege vel consuetudine inducta dicantur, interdum tamē ad illa præstanda, nequam a domino cogi poterant subditi et vassalli, ut efficitur ex Charta Odonis dom. Montis-acuti ann. 1224. in Reg. 84. Char-toph. reg. ch. 77 : *Possumus in dicta villa de Chaigne super quatuor quæstum facere; de*

itineri Sherosolimitano peragendo, decaptione nostri corporis, quod absit Domino protegente, de terra acquirendi ad baroniū pertinenti, et de filia maritanda; super quibus nobis debent Auxilium; quod si noluerint, ipsos non possimus cogere nec debemus.

Dicitur præterea Auxilium Capitale, Ayde-Chevel, in veteri Consuetud. Normandie MS. 1. part. Sect. 3. cap. 15. quod Domino capitali præstatur. Aydes-Chevels de Normandie sont dits Chevels, por icue que l'en les doit rendre as Seigneurs-Chevels. Adceres trois Aydes-Chevels sont accountées à payer en Normandie,... pour Chevalier du fils ainé, le second pour le mariage de sa fille ainée, et le troisième pour le renon du Seigneur. Addre novam Consuetud. art. 166. 168. In Delphinatu Taille Seigneuriale vocatur, ut auctor est Dion. Salvaingus Tract. de Jurib. dom. cap. 49. Aide de Noblesse, in Consuetudine Britannæ art. 91. quod iis auxiliis etiam nobiles perinde ac reliqui tenentes obtinunt.

* Charta ann. 1247. ex Bibl. reg. cot. 19: Ego Bernardus de Broquinne sculifer notum facio.... quod cum contentio moveretur inter me ex una parte et monachos de Noa ex altera, super eo videlicet quod ego magna relevia et majora Auxilia Capitalia ab ipsis petebam de quodam tenemento, quod tenebant de me, etc.

Quandoque, et crebro Rationabilia Auxilia appellantur, non quod ipsa ratio dicit ea præstanta domino a vasallo, sed quia moderatius sint a vassallis exigenda, et secundum eorum facultates, ne nimio onere prægraventur. Quo sensu accipitur Rationabile Auxilium, in Charta libertatum Angliae a Rege Joanne concessarum apud Matth. Paris ann. 1215 : Nullum scutagium, vel Auxilium ponam in regno nostro,... nisi ad corpus nostrum redimendum, et ad primogenitum filium nostrum Militem faciendum, et ad primogenitam filiam nostram semel maritandam, et ad hoc non sit nisi Rationabile Auxilium. Aydes Raisonables, in Statuto 1. Westmonasteriensi cap. 36. et in Regiam Majestatem lib. 2. cap. 73. § 1 : Poterit idem haeres Rationabilia Auxilia ab hominibus suis exigere: ita tamen moderate, quod secundum facultates et quantitatem feudorum suorum, non videantur nimis gravari. Ita passim Auxilium Rationabile capiendum apud Bractonum lib. 2. cap. 7. § 4. cap. 16. § 8. cap. 56. § 9. in Fleta lib. 3. cap. 14. § 9. et in Monastico Angl. tom. 1. pag. 374. et tom. 2. pag. 663. ut et Leaux Aydes, in Charta Edwardi I. Regis Anglie apud Seldenum de Titul. honorar. 2. part. cap. 5. § 36 : *Forspris fuit real et Reasonable Ayde pour lui rendre hors de prison, ou ses heires, quel heure qu'ils fussent emprisonnez. Præterea in Consuetudine Turonensi art. 90. et seq. Juliodunensi cap. 8. art. 2. 3. 6. 8. 10. cap. 14. art. 17. Pictaviensi art. 188. 189. et Insulensi art. 70.*

In eo autem differebat Tallia ab Auxilio, quod Tallia ab libitum domini pro qualibet necessitate exigeretur a subditis, qui isti pensitationi obnoxii erant, nempe a servilis conditionis hominibus: Auxilium vero exigi non poterat, nisi in his casibus, qui a lege aut Consuetudine inducti erant. Charta ann. 1310. in Regesto Rerum An-

degav. in Camera Computor. Paris. fol. 60 :
Tailles ne sont mie Aydes, ne de nom ne leur semblent : car tailles sont levées par cas de nécessité, et de volénté de Prince. Mais celles Aydes nul ne puet lever, si ce n'est à cas pour quoy elles sont deuës.

Alterius generis fuere Auxilia, quae *Liber* et *Gratiosa* appellabant, quod dominis pro ingruente aliqua necessitate imprævisa, a vassallis et subditis pensitarentur gratuito et ex mero eorum arbitrio, cum nulla lex existent, aut statutum municipale, quo ad id exsolendum cogerentur. Matth. Paris ann. 1241: *Cives Ladinenses contra consuetudinem et libertatem civitatis, quasi servi ultimæ conditionis sub nomine aut titulo Liberi Adjutorii seu Tallagii, quod multum eos angebat, Regi, licet inviti et renitentes, numerare sunt coacti.*

Gratiosa vero, et *Aydes Gratieuſes* vocabant noſtrates Galli, quia ex mera vaſſallorum *gratia* domino exſolvebantur, quomo-
dum *Gratiola munuſcula* dixit Marciſlus lib. 2. for. 1. Extat in Regeſto Memorabilium Camera Computor. Pariſiensi notato C. fol. 64. Diploma Philippi Reg. Franc. 7. Febr. ann. 1349. quo certum tributum urbis Parisiensis incolis ad annum impoſi-
tum, ex mera eorum gratia concesſum agnoscit, qu'il les tient à ſubſide *Gratioux*. Ejusdem præterea tenoris ibidem extant Chartæ Johannis Regis ann. 1350. sed et Rex idem in alio Diplomatico, quod habetur in Regeſto rerum Andegaventium fol. 72. in eadem Camera Comput. Paris. ann 1353. ſubſidia a Nobilibus, Clero et Plebeiiſ Comitatuum Andegavensis et Cenomanen-
sis, propter ingruentia bella ſibi concesſa, *Aydes Gratieuſes* vocat. Verum quod ex mera gratia, et libero ſubditorum et vaſſallorum arbitrio dominis aut Principibus priuum penſitabatur, id poſtea in legem et neceſſitatem tranſiit: cujusmodi ſunt tri-
buta varia et vtegilalium Regum noſtrorum, que nomine *Auxiliū*, vel *Subſidii* exiguntur.

AUXILIUM pro *Militia primogeniti filii*, primum vulgo ponitur inter tria legalia *Auxilia*, quæ dominus a vassallis suis exigere potest. Exstat in Regesto ejusdem Camera Comput. incip. ab anno 1309. Mandatum Philippi Pulcri ann. 1313. quo Senescallo Santonensi præcipit, ut exigat a subditis suis *l'Ayde accoustumée deue pour la Chevaillerie de son fils ainé*. In eadem Camera Comput. habetur aliud Regestum, cui titulus est : *La queuillete de 10000. Paris. que la Ville de Paris paye pour la Chevaillerie du Roy Loys, fils le Roy Philippe le Bel l'an 1313.* Exstat præterea ibidem *Comptopum subsidii impositi pro Militia Regis Ludovici.* Cum vero statim ac natus esset filius domini, a vassallis ejusmodi auxilium pro ejus *Militia* deposcerent, tandem ab Edwardo I. Reg. Angl. Statuto Westm. cast. cap. 35. n. 3. cautum est in beneficium vassallorum, ut *Auxilium non peteretur ad filium Militem faciendum*, ante statutum 15. annorum. At Statuto Roberti lib. Scotia regis cap. 18. potest quis levare istud subsidium ad faciendum filium suum Militem, antequam sit de cæta 15. annor. Vide Con- tit. Sicut lib. 3. tit. 18.

*Auxilium pro primogenita filia semel
maritanda, alterum e tribus Auxiliis, quæ*

a Legē et Consuetudine inducta sunt, iam
inde a Guiscardi temporibus, hoc est, circa
ann. 1080. obtinuisse deprehendimus, vel
potius circa ea tempora inductum. Traditione
enim Guillelmus Apuliensis lib. 3. Rerum
Normannicarum, Guiscardum Mathilde se-
cundogenita filia Raymundo Berengario
Comiti Barcinonensi nuptui collocata,
Auxilium a vassallis suis exegisse, qui, cum
in Helenæ primogenitæ cum Constantino
Duca nuptiis, nihil ejusmodi præsumisset
deponere, id ægre sunt passi, tanquam
rem novam faceret, insuetamque hactenus
sibi pensitationem imponeret :

Cunctis conjugiis, que postulat ordo, peractis,
Solicitat Comites Dux et quoscumque potentes,
Dona petens, ileti quibus et vir et uxor abire
Donati valeant : nec enim prins Imperiales
Altera cum proles thalamos Michaelis adisset,
Quodlibet Auxilium dederant; communiter illi
Omnes tristantur, quasi vestigalia posci
A Duce mirantes, sed non obstare valentes.

Liber Rubeus Scacarii Anglici, laudatus a Seldeno libro de Tit. honorariis, 2. part. cap. 5. § 17: *Cum Rex Henricus filius Imperatricis Duci Saxonie filiam suam Mathildam nuptiam traduceret, a quolibet sui regni Milite marcam unam in subsidium nuptiarum exegit. In Camera Computor. Parisiens. extat Comptus subsidii impositi pro maritatio Reginae Anglie Dominae Isabellis anno 1309. Extat et alter Comptus subsidii pro maritatio Ducissae Burgundiae filiae Regis Philippi Magni. Vide Petrum de Vineis lib. 5. Epist. 16. Habetur denique in 1. vol. Memorialium ejusdem Camerae Comput. Paris. signato A. fol. 4. Arestum Curiæ Parlamenti, *Sabbati post Reminiscere*, anno 1309. quod etiam refertur a Chopino lib. 2. Monastici tit. 2. § 15. quo Clerum Normannicum a subsidio Regi præstanto pro maritatio Catharina Regis Francie primogenita et Angliae Reginæ, immunem non esse decretum est. Præterea Statuto Edwardi I. Regis Angl. Westmonast. cap. 35. cau-*

1. Reg. Ang. 1. 1. 1. cap. 1. art. 1. tum fuit in beneficium vassalli, ut *Auxilium* non peteretur ad maritandam filiam, antequam septimum etatis attigisset annum, nec tunc quidem plus quam 20. sol. de singulo feodo Militari, tantumdem et singulis 20. libratis terræ colonicæ, quam socagium vocant. Primogenita autem filia interdum ea intelligitur prima ex filiabus, quam dominus nuptum dat. Libertates Castellinovis in Biturigib. ann. 1258: ... *Quando filiam suam primogenitam maritaverit: licet antem dicatur de primogenita, nihilominus intelligitur de illa filia, quam primo duxerit maritandam.* Adde Consuet. localem ejusdem oppidi tit. 2. art. 11.

⁴ Charta ann. 1197. ex Tabul. S. Petri Carnot. : Prior S. Romani per se poterit tradiliare homines suos pro justis Auxiliis meis, ita quod iudicem homines non graventur, vide-licet pro novitate milicie meæ, pro prima filia mea viro tradenda, pro prima prisione mea in tirocinio, pro captione corporis mei de guerra, si tamen a vassoribus meis ta-lem subventionem habuero, et pro uno tan-tum filio meo milite faciendo. Inter ea vero, quæ hic notanda sunt, illud præcipuum est, quod ejusmodi *Auxilia ex pactionibus*, ut plurimum, dominum inter et subditos pensitabantur.

Quæsitus etiam, an ejusmodi auxilium extenderetur ad filiam primogenitam filii primogeniti defuncti, hoc est, ad neptem ex primogenito. Nam cum Carol. II. Sicil. Rex **Auxilium** pro Beatrice, ex Caroli-Martellii filii primogeniti Hungarie Regis neptis, nuptiis, a Provinciæ Comitatus incolis extorquere decrevisset, Aptenses contra intercesserunt, tanquam rem novam tentaret. Expositulationis acta edita ann. 1297. hæcce verba præferunt: *Et Communie dictæ civitatis injunxit, ut pro maritatione illustris Domine Beatrice filia excellentis viri D. Karoli Reg. Ungar. bonæ memorie quondam, sacremus talliam in dicta civitate, seu grossum fognum, sicut et pro filia Domini nostri Regis, qua tamen rem novam inducit indebitam, et jugum servitutis indebitum. Vide Michaelm del Molino in Repertorio Forum Aragon. in voce **Dos** pag. 114. et pag. 140. V. Cl. Dion. Salvagnium in Tract. de Jurib. dom. pag. 522. et Auctores ab eo laudatos.*

AUXILIUM pro Redemptione Corporis Domini, si ab hostibus capi contingat, quæ Talleo de prisone secundum morem patriæ appellatur in Tabulario Absensi fol. 32.
52. 53. tertium e legitimis Auxiliis vulgo ab omnibus admissis recensetur, omnium indubie justissimum. Tradit Rogerus Hovedenus pro Redempione Ricardi Regis Angliae Auxilium ab Anglis exactum, et de unoquoque feodo Militis 20. solidos exsolutos. Id etiam protensum videtur ad liberationem uxoris domini, aut primogeniti filii, apud Walsingham. in Edw. II. cum Rex idem in Parlamento subsidium pro redempione nobilis viri Joannis de Britannia Comitis Richmundiae nuper capti per Scotos experteret : *hac petitio penitus est negata, sub ista replicatione, quod tantum pro Rege, Regina et filiorum Regis primogenito, si in captivitate tenerentur, foret contributio facienda.* In Consuetudine Ludunensi cap. 8. art. 2 : *Quand il est prisonnier des ennemis de la Foi, ou de ce Royaume. Vide Constitut. Sicul. lib. 3. tit. 18. Consuetud. Normannia art. 168. 169. 170. et Salvagnium pag. 529.*

AUXILIUM pro relevio, seu racheto, ut
legitimum agnoscit Regiam Majest. lib. 2.
cap. 37. § 1 : Postquam vero conventum
fuerit inter dominum et haereditem tenentis
sui, de rationabili Relievo dando et recipiendo,
poterit idem haeres rationabilita auxilia ab
hominibus suis exigere. Et § 6 : Si igitur ad
hujusmodi auxilia reddenda possit dominus
suis distingere tenentes, multo fortius pro
Relievo suo, et servito de frudo sibi debito,
distinctionem eo modo licite poterit facere.
Vetus Consuetudo Normannia cap. 34 :
Ayde de Relief est deue quant le Seigneur
meurt, et son hoir releve vers celui de qui il
tenoit son sief, et celle ayde doit estre faite
per demy Relief. Et pour ce doit l'en scavoir
que generalement tous les siefs qui doivent
Relief, doivent Ayde de Relief de la mort au
Seigneur, et cette Ayde est deue aux hoirs
des Seigneurs, etc. In eo Pacto, quod inter
Philippum Pulcrum Reg. et Carolum Co-
mitem Vadensem fratrem ex una parte, et
Carolum II. Regem Siciliae ex altera, pro
Comitatu Andegavensis et Cenomanen-
sis cessione in gratiam matrimonii ineund

inter eumdem Carolum et Margaretam Regis Siculi filiam, mens. Decemb. ann. 1289. hæc leguntur: *Pro hujusmodi exonerazione procuranda habebimus et percipiemus totum emolumenatum quatuor Auxiliorum terrarum, scilicet Auxilium pro Redemptions nostra, pro Militia filii nostri, pro Racheto terre nostræ, et pro Maritaggio filiæ nostræ prædictæ.* Istius Auxilii, ut a lege inducti, meminit præterea Consuetudo Normannia art. 165. et Augensis Comitatus apud Gallandum lib. de Alodio pag. 78.

AUXILIUM pro subsidio Terræ Sanctæ, induxit videtur a Ludov. VII. Rege Franciæ. Nam cum a Papa Eugenio sacris interdictus esset, quod Petrum Archiepiscopum Bituricensem sede sua dejectum nunquam deinceps se admissurum jurasset, tandem S. Bernardo persuadente, *ad hoc est cor Regis inclinatum, ut Archiepiscopum susciperet, et pro transgressione perjurii, Hierosolymam se promitteret profecturum.* Tunc enim per totam Galliam facta est exactio generalis, nec sexus, vel ordo, vel dignitas quempiam excusavit, quin Auxilium Regi conferret. Unde factum est, ut ejus peregrinatio multis imprecationibus persequeretur. Hæc Matthæus Paris ad ann. 1146. qui iis consona alia habet ann. 1250. pag. 518. Exemplo igitur Ludovici, Ricardus I. Angliae Rex Auxilium pariter extorsit a subditis, cum ad iter Hierosol. se accinxit ann. 1190. uti testatur Hovedenus pag. 665. Cæteri deinceps Franciæ proceres, quanto longinquæ peregrinationis, vel potius expeditionis, quam inire seu pietas, seu gloriae amor cogebat, impensis facerent satis, hanc legem indixere vassallis et subditis suis, ut quoties in Terram Sanctam bellandi contra fidei hostes gratia proficiscentur ipsi, in partem sumptuum, quos facere tenebantur, certum vectigal, Auxiliu nomine, pensitarent. Charta ann. 1171. in Tabulario S. Stephani Nivernensis: *Contra præstatam libertatem novam exactionem et impositionem facere cœpit..., videlicet quod pro tribus tantummodo casibus, si captus se redimeret, si Filiam suam nuptiū tradiceret, si Hierosolymam pergeret, tria millia solidorum per manus Prioris a Burgensibus haberet.* Consuetudines municipales urbis Martelli in Vicecomitatu Turenensi: *Vicecomes vero habitantibus in villa Martelli, nihil penitus auferre, sed ipsi debent eum adjuvare, præter ceteras consuetudines, tribus causis, scilicet si Hierosolymas ire, aut filiam maritare voluerit, aut Captus fuerit et redemptus.* Charta Alfonsi Comitis Tolosani ann. 1269: *Usitatum esse in Picavia, quod nobiles Comitatus Pictavensis dominis suis Crucisignalis congruum debent præstare Auxilium pro subsidio Terræ Sanctæ.* Idem etiam obtinuit in Vicecomitatu Lemovicensi. Chronic. S. Martialis ann. 1274: *Inter cetera condemnavit eosdem (Lemovicenses) ad exsolendum Vicecomiti Lemovicensi, qui pro tempore fuerit, ad voluntatem ejusdem Comitis, pro qualibet quatuor necessitatibus, scilicet novæ Militiæ, filie Maritandæ, Redemptions ab hostibus, et Subsidii Terræ Sanctæ.* Sed et in Baugiacensi territorio, ut constat ex Charta Libertatum Baugiacensis oppidi a Guidone Dom. Baugiaci concessarum ann. 1250.

quæ extat apud Guichenonum in Hist. Bressiensi pag. 64. Sed missis, quæ in eamdem rem conferri possunt, addo tantum in litteris anni 1272. Dominum Montisferrandi in Arvernus quatuor Auxilia percipiendi jus habere, annotari, scilicet, *l'Aide de Chevallerie, l'Aide de sa Fille mariée, de la Rançon de son corps pris en guerre, et de l'Allée d'outremer.* Ejusmodi Auxilium inductum præterea legitur Legibus municipalibus Burgundicis art. 4. Burbonensis art. 344. Arvernenibus cap. 15. Pictaviens. art. 188. Marchensib. art. 130. in Libertatibus Villæ Franc. ann. 1256. MSS. in Libertatibus MSS. Villæ S. Desiderii in Campania ann. 1228. Salvæterræ in Ruthenis ann. 1284. Villæ Sagiaci ann. 1347. pag. 511. apud Perardum pag. 509. in Charta Hugonis Duci Burgundiæ ann. 1182. apud eumdem Perardum pag. 300. in Charta ann. 1306. pro Vicecomitatu Laustricensi in Regesto Philippi Pulcri Regis Francor. ann. 1299. Tabularii Regii n. 165. etc.

* **AUXILIUM pro Cruce transmarina.** Charta Guidonis vicecomit. de Combornio ann. 1284. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 424: *Retinemus in quolibet quatuor casuum, si evenerint, scilicet pro nova militia, pro filia maritanda, pro Cruce transmarina, si contingat transfretare, et pro captione proprii corporis, si redemptio subsequatur, sexaginta libras tantum.* Arest. ann. 1332. inter comit. et monach. Vindoc. in Reg. 81. ch. 741: *Avec ce doivent festage une fois durant la vie du conte; mais ceux de Vendosme si doivent ledit festage en quatre cas: c'est assavoir, quant li conte va premiers outre mer, et quant il marie sa fille ainsnée, et quant il est pris en guerre pour son propre fait et en la guerre de son seigneur lige.*

AUXILIUM pro Emptione terræ in vita domini seneti facienda, occurrit in Pacto, quod initum est ann. 1310. inter Carolum Vadensium et Andium Comitem, et Barones Andegavenses et Cenomanenses, in Regesto Andegavensi Cameræ Comput. Paris. fol. 56. Tabularium Burguliensis Monasterii fol. 131: *Ista due mesuræ debent 5. sol. de tallia, pro Redemptione carceris et pro una Emptione in vita sua et pro matrimonio primogenitæ.* Charta Sibyllæ viduæ Guichardi Dom. Bellijoci ann. 1203. in Tabul. Cluniacensi Thuano: *Et quittavit omnes tallias et collectas in tota terra S. Petri Cluniacensis, nisi pro diuibus rebus tantum, videlicet pro maritanda filia Bellijoci, aut pro Acquirenda terra.* Alia Guillelmi Episcopi Carnotens. ann. 1161: *Dicebat enim Vicecomes (Castriduni) quod ad filium, vel filiam, vel sororem maritandum, ad redemtionem quoque corporis sui, ad terram Acquirendam, vel recuperandam, si quis etiam dominorum suorum exhæredet, ad hac omnia si pecuniam impendere oporteret, competens Auxilium ei exigere liceret.* Denique Carolus II. Siciliae Rex Bulla sua aurea 9. Nov. ann. 1290. Forcalquerii incolas ab omni focagio eximit, præterquam in his sex casibus: *Si nos vel nostros in comitatu Forcalquerii successores ad Regem, vel Imperatorem Romanum, seu ad Romanorum Regem, vel Imperatorem electum accedere, vel in Terræ Sanctæ subsidiū transfretare aut, quempiam ex filiis no-*

stris, vel nostrorum in Comitatu Forecaquerii Militiam recipere, aut nos vel successorum ipsorum aliquos filium maritare, Terram Emerere, aut personali redemptioni subjaceremus. In ejusmodi præstando Auxilio conditionem apponit Charta Hugonis Duci Burgund. ann. 1182. in Regesto Feodorum Burgund. fol. 124: *Quod si Dux Jerusalæm adeat, vel filium suum maritet, vel captus sit et redemptus, vel terram emat, unde universa terra sua gravetur, ipse ab Abbe Ecclesia B. Maria Auxilium debet petere, ietc.* Sed et obtinuit ejusmodi Auxilium in ps. Siciliæ Regno, uti constat ex Decreto Willelmi Regis, quod habetur lib. 3. Const. Sic. tit. 18. In Consuetudine Britannie art. 86. exigitur, ut dominus emat terram sue proximam. Adde Libertates Sagaci in Burgundia apud Perardum pag. 511. Charta Hugonis Vicecomitis Castriduni ann. 1166 in Hist. Perticensi pag. 193. et Specularem lib. 4. part 3. de Feudis pag. 306.

* Ut terra ad baroniam pertineat, notatur supra pag. 5 to. col. 2. in Ch. Odonis de Monteacuto. Aliquando pretium terra vel subsidium erogandum assignatur. Test. Heliziarii dom. Ucetiæ ann. 1254. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 505. Item universis hominibus terra mea remitto et quito.... omnes tallias, ... præterquam in quatuor casibus; scilicet si ego, vel heredes mei transfretaremus, vel heres meus esset novus miles, vel maritaret filiam vel sororem suam, vel faceret Empionem, que excedat summam v. m. sol. Turon. Pactum inter Arn. de Villanova et homines de Transio ann. 1283: *Item fuit actum, quod si cotigerit dictum dominum vel successorem meum Emerere Terram prelio quinquaginta libras, vel etiam ultra, quod ipsi homines tenetur dare ipsi domino pro subsidio decem libras tantum.* Libert. villæ de Jonville ann. 1354. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 105. art. 7: *En cas que nous ou nostre hou, seigneur ou chieps dudit lieu, acheteriens loyaulment et sanz fraude, quatre cenz livres de terre ou plus, à une foiz conjointement, ludit habtant nous denroient six vins livres de la dictie monnoye: ne de plus ne les porrons contraindre.*

AUXILIUM pro Militia Domini. Charta Thomæ Comitis Perticensi ann. 1114. in Tabular. Major. Monasterii: *Militia nostra de Castellario Bellisianensi tallium de feodi suis et hominibus suis nobis debent tantummodo feudaliter pro his 4. rebus, que requuntur, pro prima Militia nostra, pro prima Captione nostra de guerra, et pro Milita filiæ nostri primogeniti viventis, et pro prima Filia nostra maritanda.*

In Cameræ Comput. volumine signato B. fol. 46. est Arestum Parlamenti ann. 1285. quo incolæ oppidorum Wasinensis provinciæ ad præstandum pro Regis Militia auxilium damnati sunt, licet privilegi speciali ab eo præstando se se assertere immunes: *Visis chartis pronunciantur jura per jus, quod dictæ Chartæ non liberant cuiusquin ad solvendum Auxilium Militia Domini Regis teneantur.*

AUXILIUM pro Militia fratræ, Occam in Constitut. Frider. Imp. lib. 3. Const. Sicul. tit. 19.

AUXILIUM pro Militia cuiuslibet Viri nobilis, habetur in Consuetudinibus Andegavens. et Cenoman. in Regesto Rerum Andegavens. fol. 60 : *Quand noble homme ou Gentilhomme estoit fait chevalier.*

AUXILIUM pro Filio Primogenito Maritando, apud Cognatum lib. 4. Hist. Tornacensis cap. 15.

* **AUXILIUM MARITALE**, in Charta Thomæ de S. Joanne ann. 1180. ex Bibl. reg. cot. 19 : *Dedi.... terram absolutam ab omnibus, a multa, a relevamentis, ab omni tallia, ... excepto tantum Auxilio militari et Maritali priorum filii mei et filia meæ, etc. Don de nosces*, in Ch. ann. 1300. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 132. r^o. col. 2.

AUXILIUM de Maritanda Filia postgenita, in Scotia locum habuit, ut patet ex Statutis secundis Roberti I. Regis Scotiæ cap. 18. § 1. et in Sicilia ex Constitutionibus Neapolitanis lib. 3. tit. 19. Pro filio uxorando, ait Speculator in tit. de Feudis § Quon. num. 67. non confert vassallus : quia tunc dominus recipit dotem cum nuru sua, idemque ditatur. Sed quando filiam nuptui tradit, dotem cum ea dat, et sic fit pauperior, ideoque a vassallo juvari debet. Et hac de causa manifestum est, quod vassallus tenetur dare subsidium domino, pro filia post nata nuptui collocanda. Quod Zasius de Feudis part. 7. num. 50. etiam ad filiam spuriam extendit.

* **AUXILIUM pro Maritandis Filiabus**, in Libert. hominum de Boussac ann. 1427. ex Reg. 179. Chartoph. reg. ch. 42 : *Item.... pourrons quester et sur. eulz faire queste en quatre cas : c'est assavoir, à la nouvelle chevalerie du seigneur de nostre chastellenie et seigneurie de Boussac ; par nostre prinse, s'il advient que nous, les nostres.... feussent pris des ennemis, ... ou par le voyage d'oultre mer et pour le mariage des filles de nous, des nostres et ayans de nous cause. Vide infra Auxilium pro defensione regni.*

* **AUXILIUM pro Maritandis Filiabus et Sororibus**. Libert. villæ de Jonville ann. 1354. ibid. art. 6 : *Se nous ou nostre hoir, sires et chieps dudit lieu mariens l'une de noz filles, ou l'une de noz Seurs, pour le premier mariage, ou pour les premiers noces d'une chascune, lidit habitant pateroient six vins livres de ladite monnoye.*

* **AUXILIUM pro velanda filia**, seu in monasterium collocanda. Pactum inter Arn. de Villanova et homines de Transio ann. 1283 : *Item fuit actum, quod si dictus dominus, vel aliquis successor suus filiam suam legitimam maritaret, vel in monasterium collocaret, etc. Charta Guillelmi dom. de Mau-gicourt ann. 1280. ex Reg. 75. Chartoph. reg. ch. 424 : Voulons de nostre bon gré que les hostes dessusdiz et leurs hoirs soient quittes de toutes corvées.... et les clamons quittes de touz revouaus, se n'est pour nostre filz faire chevalier, ou pour notre fille marier, ou faire nonain.*

AUXILIUM pro Maritanda Sorore, in Regno Siciliæ obtinuit, ut colligitur ex lib. 2. Constit. Sicul. tit. 18. Statutus MSS. Caroli I. Reg. Sicil. cap. 153. et ex Charta ann. 1211. apud Ughellum tom. 1. pag. 784. Præterea in Regno Angliæ. Matth. Paris in Henrico III. ann. 1235 : *Eodem tempore cepit Rex carucagium, scilicet 2. marcas de caruca,*

ad maritagium Sororis suæ Isabellæ. Idem ann. 1242 : *Dederunt... unum magnum scutagium ad Sororem suam Imperatricem maritandum. [Vide Muritgium]* Sed et in Gallia. Charta permutationis Vicecomitus Lautricensis ann. 1106. in Regesto ann. 1299. Philippi Pulcri Regis Franc. Tabularii Regii num. 165 : *Nec non et subsidium seu subventionem, et jus eorundem quod seu quam homines seu gentes Lautreguesii scilicet totius Vicecomitatus et Baronie de Lautrico eidem D. Bertrando et ejus successoribus facere debent, et tenentur in quatuor casibus infrascriptis, scilicet si eum contingat ad statum Militiae promoveri; item si eum contingenter transfraret; item si contingenter ejus filiam vel filios, aut Sorores matrimonio copulari; item si oportet vel contingenter ipsum a captione, vel carceris detentione redimi, vel etiam liberari. Vide Chartam Hugonis Vicecomitis Castriduni ann. 1166. apud Egidium Bry in Hist. Perticensi pag. 193.*

AUXILIUM pro Edificatione, aut munitione Castri, non semel itidem memoratur. Charta Gaufredi Comitis Andegav. qua villanos S. Dionysii et Spineti absolvit ab omni tributo, excepta submonitione pro prælio in adversarios, vel Castello faciendo in marchia. Et mox : *Submonitio pro prælio publico, vel Castello in marchia sui honoris faciendo. Vide Sammarthanos in Abbatia Omnium SS. Andegav. Libertates concessæ villæ Montisbrunonis a Guigone Comite Forensi ann. 1223. MSS. : In alodiis, quæ habebant homines Montisbrunonis, quando villa facta est libera, habebit Comes omnia usagia sua, preter talliam et tolram, nisi fieret collecta communiter pro firmando castro, per mandatum ipsius Castri. Charta Henrici D. Solliaci ann. 1301. pro libertatibus Aia in Biturigibus : Si autem in guerra captus fuero, vel aliquod Castrum meorum disruptum fuerit, vel filiam meam maritavero, vel Cruce signatus fuero, unumquodque dictorum quatuor ab ipsis burgensis Auxilium impen-trabo et requiram, et mihi secundum facultates suas sponte sua tenebuntur auxiliari. Tabularium Vindocinense ch. 109 : Hus consuetudines perdonat G. Comes in perpetuum Deo et S. Mauricio, et Canonicis, ... excepta submonitione pro prælio in adversarios, vel Castello faciendo in marchia, ita ut non submoneantur post hac nisi a Majore vel Canonicis S. Mauricii : et de submonitione illa si Major vel Canonicus deliquerit, ipsi emendent Comiti. Et Infra : Excepta submonitione pro prælio publico, vel Castello in marchia sui honoris faciendo. Charta Philippi Aug. ann. 1214. in Tabulario Abbatiae Burguliensi : Et debent Auxilium ad ad-dendum ramentum ad faciendum capitale Edificium domini de Nonancourt rationabiliter, quando opus erit, et erunt submoniti. Charta Rogeri de Toëny D. Novigenti Eremberti ann. 1190 : *Ab omnibus angariis, malis consuetudinibus et omnibus corveis sint liberi, nec submonitione mea, vel alicuius hominis mei, si fieri contingat, ad girum, vel aliquem equitatum, vel expeditionem, nec ad fossata, seu clausuram Castri mei Novigeniti, quod nunc extat, vel alterius, si construi contingat, cogantur proficisci, nisi ad defensionem, ita duntaxat, si aliquis exhaere-dare cupiens vellet obsidere. Alia Primihli Marchionis Moraviae ann. 1235 : Nullus autem inquietet eam villam pro Castrorum Edificatione, vel imminentie expeditione. Hist. Archiepisc. Bremensis ann. 1142 : Concessit etiam omnes colonos Ecclesie ab omni censi, expeditione, villæ vel urbis Munimine, et petitione precaria, liberos et immunes. Henricus Huntindensis lib. 6. Hist. de Guillelmo Notho Rege Angliæ : Ad Castella solus omnes fatigabut construenda. Tabularium S. Crucis Talemondensis fol. 3 : *Neque moneantur, ut eant homines occidere, vel terras Christianorum preadare, neque Castellum, neque vallum facere, neque in quoquam sint angariati, sed ab omni perturbatione bellorum laborent in pace quieti. Vide Chartam Guillelmi Duci Aquitanie ann. 1010. pro fundatione Abbatiae Malleacensis apud Sammarthanos, et aliam ann. 1241. in Probat. Hist. Castilionensis pag. 55. et aliam Alfonsi Regis Lusitanie æra 1257. apud Brandaonum lib. 3. Monarch. Lusitan. cap. 17. Domum regalium Edificatio, in Monast. Anglic. tom. 2. pag. 16. Hujus exactio occurrit crebro præterea mentio in Chartis Anglicis, a qua ne Monachi quidem ipsi immunes erant, ut est in Ep. S. Bonifacii Mogunt. ad Cutberthum Archiepisc. Cantii sub finem, præfixa Concilio Cloveshovensi. Charta Wiglasii Regis Merciorum ann. 833 : tom. 1. Monastici Angl. pag. 123 : *Hoc modo per ævum libera-ro a pastu Regis et Principum, et ab omni constructione Regalis villa. Alia Eadgari Regis Engl. pag. 141. 200. 203 : Liberis dono ab omni servitio, exactiōibus fiscalibus... exceptis pontis et arcis constructione, et expeditione contra hostem. Alia Ælfredi Regis pag. 203 : Ut ab omnium regalium tributorum, et exactione operum, atque pauculum causarum, absque expeditione sola, arcis et pontium structura immunis et libera permaneat. Alia ejusd. Regis pag. 216 : Tribus tantummodo exceptis communium laborum utilitatibus, si contingat expeditiōne promoveri, arcum pontemque construi. Adde Vitam S. Attractæ Virg. n° 13. Seldenum ad Eadmerum pag. 159. Monasticum Engl. tom. 1. pag. 503. 669. 850. 922. 939. et alibi passim. Ad καρποτοίχων operas suassas consuluisse Principum subditos, colligitur etiam ex Leone in Tacticis cap. 20. § 71. quo præterea videtur pertinere Novella Theodosii et Valentini. de Postulando : Nulla eis inspectio, nulla ingerratur persequatio, nulla operis extractio, nulla discussio, nullum ratiocinium imponatur. De Auxiliis variis vide Jacobinum de S. Georgio in Tractatu de Feudis cap. 25. § 22. pag. mihi 71. [** Vide Castellorum opus in Castellum, et Glossar. med. Græcit. in Καρποτοίχων col. 604.]****

AUXILIUM ad Guerram domini manutenendam, quod pro expeditione vulgo appellant Diplomata veterum Regum Angliæ proxime a nobis allata. Regiam Majest. lib. 2. cap. 73. § 3 : *Utrum vero ad Guerram suam manutenendam, vel ut maritet filiam suam primogenitam, possint hujusmodi Auxilia petere, quero? Obtinet autem apud quosdam, quod non possunt tenentes suos distingere de jure, nisi, quatenus illi tenentes velint facere. Regestum Philippi Aug. Herouallianum fol. 131 : Dominus Vernonis habet Auxilium pro*

filio suo primogenito faciendo Milite, et de prima filia sua maritanda, et de prima redēptione corporis sui capti, de Guerra Domini sui: et quando dominus Veronis ibat in exercitum cum Duce Normanniae, Dux ei dabant tale Auxilium, quale Dux volebat, etc. Aide de l'Ost, dicitur in Regesto Feodorum et servitorum fol. 254: *Et tient demy sié de haubert, pour lequel il doit, si comme est dit, Aide de l'Ost et de la chevauchée, quant elle est levée en Normandie. Vetus Consuetudo Normanniae cap. 44: Il y a aucuns fiefs de haubert, qui doivent à leur Seigneur le service de l'Ost, qui doit estre fait au Prince: les autres doivent l'Aide de l'Ost. Ceux qui doivent le service, sont tenus à le faire en l'Ost, ou envoyer personne pour eux, qui le fasse avenaument: Ceux qui doivent l'Aide, ne la doivent payer ne rendre devant que le Prince leur ait ottoiro la quantité de l'Aide du fief. Mais quant l'Aide sera déterminée et ottoirée par le Prince, chacun sera tenu la rendre à la semonce de quinze jours, si comme il tient du fief sans nul delay, etc.*

* **AUXILIUM EXERCITUS**, Aide d'ost, in Ch. ann. 1319. ex Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 243. Assis. Falesiae ann. 1236. in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 29. v^e. col. 2: *Tria auxilia, scilicet de filio faciendo milite, de filia maritanda, de Exercitu regis, non possunt quittari per cartam regis. Reg. sign. Pater ejusd. Cam. fol. 93. v^e. col. 1: Philippus Bochart armiger comparuit pro se (dicens se) non debere exercitum, nisi Auxilium exercitus, et octo solidos redditus pro feodo de Melierent. Ansellus de Gavinti armiger comparuit pro se dicens se non debere exercitum, sed Auxilium et viginti solidos annui redditus. Pluries ibi. Est ergo ea præstatio, quam tenentes ac vassalli domino exsolvebant in belli sumtus, quæ sèpe fiebat pro ipsa exercitus exemptione. Vide in Hostis.*

AUXILIUM pro defensione terræ. Statuta Honorii IV. PP. pro Regno Neapolitano ann. 1285. quibus exactiones omnes tolluntur, præterquam in 4. casibus: *Primus est pro Defensione terræ, si contingat invadī regnum invasione notabili, sive gravi, non procurata, non simulata, non momentanea, sive facile transitura, sed manenti. Secundus est pro Regis persona redimenda, etc. Tertiū pro Militia sua seu fratrī sui, consanguinei et uterini, sive alioquin ex liberis suis, etc. Quartus est pro Maritanda sorore simili conjunctione sibi conjuncta, vel aliqua ex filiis suis aut neptibus suis, etc. De ejusmodi auxiliis ab Episcopis exactis ab Ecclesiasticis sua diecēsos in supradictis casibus, agunt multis Bartholomaeus Bellencinus in Tractatu de Caritativis subsidiis et Augustinus Barbosa de officio et potestate Episcopi part. 3. allegat. 87. etc.*

* **AUXILIUM pro Defensione regni et regis Franciae.** Charta ann. 1354. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 822: *Homines (castri et castellani) de Palareto Cature. diceb.) sunt talliabilis in quinque casibus, et pro qualibet casu debent viginti quinque libras Caturcenses. Primus casus est, ut dixit, si dominus dicti castri fiat miles. Secundus est, si capiatur ab hostibus. Tertiū est, si vadat ultra mare visitare sepulcrum Domini. Et quartus est, si opporteat ipsum dominum militare seu*

equitare pro Defensione regni et regis Franciae, a quo tenetur castrum prædictum, ut asseruit. Et quintus casus est, in casu, quo maritabit aliquam de filiabus suis naturalibus et legitimis; et eo casu, quo maritabit filiam suam primogenitam, dicti homines debent solvere quinquaginta libras Caturcenses.

AUXILIUM pro eundo ad Imperatorem. Charta Caroli II. Regis Sicilie ann. 1290. supra laudata: *Si nos vel nostros in Comitatu Forealquerii successores ad Regem vel Imperatorem Romanorum, seu ad Romanorum Regem vel Imperatorum electum accedere.... contingeret. Adde Chartamaliam ann. 1238. quæ describitur apud Joffridum in Hist. Niciensi pag. 182.*

* **AUXILIUM pro accessu ad Imperatorem.** Charta Guigonis dalph. ann. 1253: *Item de voluntate et consensu prædictorum hominum dicti castri (Upasiensis) retinuimus nobis... nembras seu complaintias in his casibus: scilicet pro nostra militia, et pro dotanda filia vel filiabus nostris, et pro filio nostro vel filiis nostris seu successorum nostrorum militibus faciendis, et pro Accessu ad Imperatorem cum armis, vel pro fidelitate facienda, et pro peregrinationibus faciendis ultra mare, vel citra longe, et pro emptionibus castri vel castrorum, vel aliis magnis acquisitionibus faciendis.*

AUXILIUM Consuetudinarium Vavassorum et aliorum hominum tenentium de domino et de feodis, in Regesto Philippi Aug. fol. 92.

AUXILIA VICECOMITUM, quæ Vicecomitibus seu Ballivis præstabantur, in Anglia præsertim. Fleta lib. 3. cap. 14. § 9: *Sunt etiam aliae præstationes, ut Auxilia in Comitatu Vicecomitum, etc. Charta Henrici II. Regis Angl. tom. 2. Monast. Anglicani pag. 184: Salvo scutagio unius Militis, de Assisis veteribus et novis, de Auxiliis Vicecomitum, et Præpositorum de Hundredo. Pag. 245: Et tenet eas per servitium 40. denariorum per annum ad Auxilium Vicecomitis. Adde Ingulphum. pag. 875.*

* **AUXILIUM ARRIETAGIT.** Vide supra Arrietagum.

AUXILIA BURGI. Chronologia Augustinensis. Cantuar. ann. 1104: *Carta ne servientes, qui nec emunt, nec vendunt, nec mercatum ducunt, tallientur ad Auxilia Burgi Cantuar.*

* **AUXILIUM COMITIS**, Idem quod infra Tertiū anni. Vide Auxilium Triennarium.

* **AUXILIUM CONSILII**, Quo quis dominum feudalem consilii juvare tenetur. Charta ann. 1262. in Chartul. sign. Decanus S. Petri Insul. ch. 156: *Et le m'aït donné frankement, sans les quatre cœses, c'on a piele justice haute, ensi ke j'ou sui tenus de l'église Aïdier et conseiller, et de venir et d'aler à ses consaus et à ses estevoirs, soulonc cou ke j'ou serai requis de par li.*

* **AUXILIUM CURIE**, Curiae jussio, qua quis ad ipsam citatur. Placitum Prioris Ecclesiae S. Frideswide Oxon. ann. 1352. apud Kennettum Antiquit. Ambrosden. pag. 477: *Et Johannes per Richardum de Sheldon attornatum suum venit, et vocal inde ad Warrantiam Johannem Sutton de Dudley Chevalier et Isabellam uxorem ejus ut habeant eos hic in octab. S. Michaëlis per Auxilium Curie.*

AUXILIUM Episcopi. Ita appellabant pecunias et procurations, quas Episcopi a personis Ecclesiarum subinde exigebant, quas et Consuetudines Episcopales, quandoque Synodales, quandoque denarios Pecciales vocabant, ut est apud Alexandrum III. PP. in Appendix ad Concilium Lateranense III. part. 2. cap. 9.

* **AUXILIUM pro Consecratione sua**, exigendi ab hominibus suis Episcopo concessit Guillermo Rex Sicilie, in Constitut. Sicul. lib. 3. tit. 18. Vide Adventus.

AUXILIUM etiam ab hominibus suis exigendi facultatem Episcopis idem Rex indulxit pro corredo suo, scilicet cum in terris eorum Regem hospitari, vel corredum ab eis recipere contingeret, ibidem; cujus quidem Auxiliū meminit Hincmarus Remensis ad Clerum Laudum: *Ne etiam quasi ad receptionem Regis vel Legatorum, aut ad ornatus sue Ecclesiæ faciendo adiutoria quisi petendo, potius autem exigendo... accipiat.*

* **AUXILIUM præterea** iisdem Episcopis exigendi a subditis facultatem indulxit idem Rex, cum a Domino Papa ad Concilium evocantur, ibid. Charta Ludovici VII. ann. 1171. pro Abbe Trenorechiensi, in Regesto Philipp. Aug. Heroualliano folio 136: *Abbas deinceps nullam super Burgenses faciet taliam, nisi pro Auxilio aut procuratore nostra, aut procuratione D. Papæ, aut Cardinalem, aut si Abbas submonitus fuerit ad Concilium, vel ad Curiam D. Papæ, etc. Tabularium Prioratus de Paredo fol. 98: Rentum est, quod ad Curiam Apostolici, vel ad Curiam Regis iturus Episcopus (Nivernensis) a Presbyteris Cluniacensium Ecclesiarum quatum si fecerit, non tam violentum. Vide Joffridum in Historia Episcoporum Niceniensis pag. 182. et V. Cl. Jacobum Petium post Pœnitentiale Theodori pag. 666. 717.*

AUXILIUM a Presbyteris sui Archidiaconatus, ex licentia Episcopi, interdum exigebant Archidiaconi. Chartam descriptis idem Petius post Pœnitentiale Theodori pag. 482.

SECUNDA AUXILIA. Joan. Sarisber. Epist. 49: *Unde cum in extremis ageremus, domino vocimus inter cetera, quod consuetudina de Secundis Auxiliis, quam frater noster Archidiaconis imposuit, destrueremus, etc.*

AUXILIUM denique Episcopis exigendi facultatem concessit idem Guil. Rex Sicil. cum ab Rege ad exercitus sui servitium evocantur, dummodo in exercitu fuerint, in Constit. Sicul. lib. 3. tit. 18.

* **AUXILIUM PALLI**, quod scilicet Archepiscopo a Presbyteris diocesis penitentiatur pro eundo Romam ad Pallium Archiepiscopale sumendum. Descripsit Scheffers ad Chronicon Upsalense Chartam cum hoc lemmate: *Tenues Subsidii Pallii, secundum quod siebat contributio Cleri anno Dom. 1343 ante Natale Domini Domino Hemmingo, prius Preposito Arosiensi, facta Archepiscopo Upsaliensi, etc.*

* **AUXILIUM EQUI**, Cum subditus equum præstare debet, in obsequium domini, vel pro equo certam pecuniam. Hist. Harcourt. tom. 4. pag. 1352. ex Regestis Camerae Computorum Paris.: *Item idem Rodulphus percipiet apud Berniem quinque solidos annui census, profabrica duos solidos, pro Auxilio et servitio Equi undecim libras.*

AUXILIUM FEDALE. Tabularium Fontanel. tom. 2. pag. 1457 : *Concessi tres pecunias terrenas et habendas... jure hereditugio... salvo tamen jure Capitalium dominorum et tribus Auxiliis feodibus in Normannia constitutis. Quænam illa tria sint auxilia a tenentibus feodum dominis exhibenda superius dictum est, ubi de Auxilio legitimo.*

* **Auxilium feodale** est quod ratione feodi debetur. Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 194. v° : *Item sex Auxilia feodalia, etc. Ibid. fol. 207. v° : Item Auxilium feodale, valens centum duodecim solidos.*

* **AUXILIUM FIDELE.** Quod a vassallo, qui fidem suam domino obstrinxit, penditur. Charta ann. 1329. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 272 : *Ad duodecim denarios solvendos et reddendos ad fidem Auxilia. Aides feaus, in Ch. Joan. dom. Musiaci ann. 1292 ex Tabul. S. Petri Carnot.*

* **AUXILIUM JURIS** est suffragium et beneficium juris, prout dicitur : *Contra hoc perdita sunt juris auxilia. Vocabular. utriusque Juris.*

* **AUXILIUM Sancti Michaelis**, valens cxxij. solidos, in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 247. r° : *Quod ad festum hujus sancti solvit.*

* **AUXILIUM DE MILITA.** Idem quod supra Auxilium exercitus. Assis. apud Cadomum ann. 1234. ex Cod. reg. 4653. A. : *Judicatum fuit quod Auxilium de militia non debet alicui, nisi teneat per seundum loricas. Ubi perperam de Miley, in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 31. v°. col. 1. Auxilium militare dicitur supra in Auxilium maritale.*

* **AUXILIUM MILITIS.** Subsidium a subsiditis solvi solitum cum dominus aut filius eius primogenitus miles creatur. Supradictum explicatum est. Locum vide in *Adveniencia*.

* **AUXILIUM PORCAGII.** Quod ex porcis fit. Vide supra *Arrietagium*.

* **AUXILIUM PRATI.** Servitium quod tenuentes domino suo debent in falcandis pratibus, vel ejusdem servitii redemptio pecunaria. Chartul. Norman. in Bibl. reg. ex Ch. ann. 1222 : *Quas (libras) fecimus eidem assignari apud Romellinum in rebus subscriptis, videlicet. . . novem acras prati et Auxilia prati pro e. solidis. Vide Pratagium.*

* **AUXILIUM pro redemptione a Sarracenis.** Vide supra *Auxilia directa*.

* **AUXILIUM S. REMIGII.** Quod in capite Octobris penditur. Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 244. v° : *Item census et Auxilia S. Remigii, iij. lib. et iij. den.*

* **AUXILIUM DE SAPPO.** Quod ex sapone fit. Vide in *Sapo*. Reg. S. Justi fol. 196. r° : *Thomas de clauso (debet) quoddam Auxilium, quod vocatur Auxilium de sappo, valens xxiiij. solidos.*

* **AUXILIUM SEPTEMBRIS**, in eod. Reg. S. Justi fol. 242. v°. Quodnam vero illud sit, explicatur supra in *Arrietagium*.

* **AUXILIUM TERTII ANNI**, vel *Tertia-*riū, Idem quod *Fongium*, quia tertio anno percipiebatur, sic dictum. Reg. Phil. Aug. de feudis Norman. ex Bibl. reg. Cod. 4653. A. fol. 116 : *Reddit inde domino Carentonis decem libras, duos solidos minus, pro Auxilio tertii anni. Consuet. Norman. cap. 29.*

part. 2. ex Cod. reg. 4651 : *Quædam vero (sesinæ) sunt tardiores, ut de Auxiliis tertiori, que de tertio anno in tertium colliguntur.*

* **AUXILIUM TRIENNARIUM**, seu **COMITIS**, in Normannia Ducatu. Charta Reginaldi Badou Junioris Ballivi Rotomag. ann. 1294. ex Regesto Philippi Pulcri Regis Franc. incipiente ab ann. 1299. in Chartophylacio Regio : *Videlicet septem solidos annui redditus, et quinque solidos Auxiliū Triennarii, quod dicitur Auxilium Comitis, et levatur anno, quo colligitur Foagium super 60. acris terre, quas Guillelmus de Monasterio tenet per vassoriam non liberam, etc. [¶] Legi Auxilium tertii anni ut supra.]*

* **AUXILIUM UNITUS DIERI**, Diurna operarum præbitio, Gall. *Aide* vel potius *Corvée d'un jour*. Litteræ Officialis Cenoman. pro Monasterio S. Vincenti ann. 1209. ex Archivis ejusd. loci : *Præterea ipse Galerius habebit de quolibet mansionario villæ annuatim per manum Prioris Auxilium unius Diei ad byzia molendinorum ad bladum reparanda, etc.*

* **AUXILIUM PETRI**, Petere fortioris argumentum in lite, scilicet cum vassallus inferior causa laborat, et jus ægre tuerit suum, tum superiorem dominum orat, ut sibi patrocinetur. Placitum anni 1330. apud Kennetum Antiquit. Ambrosden. pag. 414 : *Unde dicit quod ipse (Johannes de Handlo) non potest predicto Priori sine ipso domino Rege inde respondere et Petit Auxilium de ipso domino Rege, et tum dies datus est eis a die S. Trinitatis in xv. dies, et interim loquendum est cum domino Rege.*

* **AUXILIUS**, Auxiliator. B. de Amoribus in Speculo sacerdot. MS. cap. 6. de Officiis sacerdotis curati :

*Cantic proficere, nulli quoque velle nocere,
Hoc custodire debes, ac Auxilius ire,
Reddere quod laudem rectam valeas rationem.*

1. **AUXILLA, AUXILLULA.** *Olla vel Urna, vel mensura, Ugutioni. Joan. de Janua : Auxilla, ab augeo, olla, vel mensura parum major quam Justa, unde Auxillula, parva olla, vel parva talis mensura. At Festo est Oliva parvula. Vide Justa 2.*

2. **AUXILLA, AVICULA.** Janus Laurenberg. in Supplemento Antiquarii : *μαρόπτερα, οὐς (ώς) βάρην, Aviculae. Lege μαρόπτερα et supple πτυνά, aut quid simile. Vide Aeca et Auxilla.*

* **AUXIMUM, Romanum, Latinum.** Gloss. Isid. *Lege Ausonium.*

* **AUXONENSIS MONETA.** Vide *Moneta Baronum*.

** **AUXUS** pro Ausus. Annales Laurisenses ann. 787. Pert. vol. 1. Scriptor. pag. 168. lin. 30. et pag. 170. lin. 12.

* **AUZANNA,** Chartul. S. Joan. Angeriac. fol. 96. r° : *Isti sunt redditus, quos de massis et terris suis omnibus annis reddunt rustici. . . xij. denarios et agnum ad Auzannam. Id est, ad Dominicam palmarum, quæ Osanna nuncupatur.*

* **AUZEDA.** Charta scripta sub Philippo I. Francorum Rege in Tabulario Conchensi in Ruthenus n. 25 : *Similiter dimitto mediaticem de Auzedas, et medietatem de placitis et justitiis, etc.*

A. X. Browerus lib. 2. Antiquit. Ful.

cap. 10. in vetustis Fuldensis Monasterii Martyrologiis, seu potius Necrologiis, A. et X. litteræ *Ancillam Christi* denotare ait.

* **AXA,** [Idem quod *Asser*, ut opinor, Linnum dolatum. Gall. *Ais*,] Charta Philippi I. Regis Franc. pro Monasterio S. Audioeni Rotomag. tom. 13. Spicileg. Acheriani pag. 289 : *Ad ultimum vero decimationem silvarum, Axarum, molendinorum, denariorum, equorum, etc.*

* **Alias Acis.** Lit. remiss. ann. 1385. in Reg. 128. Chartoph. reg. ch. 173 : *Comme la fille de Thomas de l'aage de douze ans ou environ eust rescouz à une autre fille. . . une recoupe d'une Acis, que elle emportait, etc.*

* **AXADORIUM,** Idem quod *Axidoria*, Axis ostii, seu cardo, quo fores vertuntur. Notitia ann. 846. inter Probat. ult. Hist. Trenorch. pag. 84 : *Quibus præfatus Rainaldus abba, in advocatione præfati Viviani comitis easdem res per terram et herbam, per hostium et Axadorium, vel signum ecclesiæ ejusdem loci sitæ partibus eorumdem fratum ad ordinandum, etc. Ubi aliae investiturarum Chartæ habent Anatolia vel Haspa. Vide in his vocibus.*

* **AXAMIT,** [Pannus holosericus.] Vide *Examatum*.

* **AXAMPLARE,** Amplificare, augere, Gall. *Agrandir.* Memoriale Potestatum Regiens. ad. ann. 1245. apud Murat. tom. 8. col. 1114 : *Et fecit fieri murum civitatis in quadra castelli, et pallancatum circa civitatem, et Axamplari vias circa murum civitatis extra foveas. Vide Adampolare.*

* **AXATIO CARECTA,** Junctio axis cum rotis et carro. Computus anni 1425. apud Kennettum Antiquit. Ambrosden. pag. 574 : *Et in solutis pro frytting. v. rotarum hoc anno VII. den. et in uno axe empto cum Axatione unius Carectæ VIII. den.*

* **AXATUS,** Cervorum clamor, vel vox, apud Felicem Gyrwensem Monachum in Vita S. Guthlacii n. 22.

* **AXEODO,** ἄξεσθεν, τὸ εἰς τὸ αἴσθωτον λέγεται ξύλον, *Lignum quod axi immittitur, in Supplementum Antiquariorum.*

* **AXEGIA,** Tabula sectilis lignea. Leges Rhotaris apud Murat. tom. 1. part. 2. pag. 40. col. 1 : *Si quis Axegia de sepe, id est, Aregatio, una aut duas tulerit, componat solidum unum. Vide Aesis 2.*

* **AXEGIATUM,** Sepis *Axegetis* seu asserculis intertexta.

* **AXEL,** Leges Danicæ apud Ludewig. tom. 12. Reliq. MSS. pag. 175 : *Item quicunque in villis forensibus, quæ dicuntur Axel, etc.*

* **AXELLA.** Vide *Ascella 1.*

* **AXENIA,** *Inhospitalitas*, a Græco ξένοις Hospes et à privat. Richardi Bartholinii Hodoeporicon Matthæi Garensis Episcopi pag. 619 : *Axenia illuc tunc celebrari arbitrabur, algebant omnia, etc.*

** **AXICULUS.** Idem quod *Ascidulus*, 2. in Polypt. Irminon. Breve 9. sect. 4. pag. 76. Plura vide in indice generali Doctissimi Editoris.

* **AXIDORIA,** Axis ostii, ut arbitror, ab Axis Lat. et Saxon. *Dora Ostium.* Charta anni circiter 1000. in libro incatenato Matiscon. fol. 38. verso : *Androeldus Presbyter tradidit Hildebaldo Episcopo Matisconensi et Canonicis tres quartas partes Ecclesiæ B.*

Mariæ de Cantriaco, et tradidit eis per hostium et Axidoria. Vide Axendorium.

A X I L A , A X I L I A . Vide *Ascella* 2.

A X I L I S , A s s e r . Locum vide in *Circulus versus finem*.

A X I L L A E , Aves minores, apud Papiam.

A X I M A . Charta ann. 1287. in Miraculis S. Ambrosii Senensis : *Vovit, quod ad ejus sepulturam portaret unam Axinam, et omni anno iret ad ejus altare, etc.* [Ubi Axina ponit videtur pro figura cerea, inquit Continuator Bollandi tom. 3. SS. Martii pag. 202. Unde Italis inter verba ornatus muliebris Azzimare, Cerrussare, polire : neque enim nunc littera X. utuntur.]

* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692 : *Axima, feste.*

A X I O M A , Dignitas. Papias. Vide *Axiomatici*.

A X I O M A T I C I , Magistratus, Magnates, Proceres. Glossar. Graeco-Lat. ἀξιωματικός, Honorarius, qui honorem gerit. Aliud Glossar. Dignitus, ἀξιωματικός. Brevoiloquus : *Axioma, Dignitas; inde Axiomaticus, dignitatem habens.* Glossæ Nomicæ MSS. πλῆρες ἔτην εἰ λοιποὶ πολῖται χωρὶς τῶν ἀξιωματικῶν. Guillelmus Biblioth. in Hadriano II. PP. pag. 223 : *Eum cum Pontificiū pellit impo-* situm præcedentibus *Axiomaticis*, et subsequentibus reliquis turbis in urbem redire .. conspererant. Anastasius in Hist. Ecclesiastica : *Cum aliis quinque, tribus quidem Comitibus, duobus vero Axiomaticis.* Vide Joan. Diaconum in Vita Gregorii M. PP. lib. 1. cap. 25. Sed et in Diurno Romano cap. 2. tit. 4. pro *Axiomati*, leg. *Axiomatici*, uti legitur tit. 7. ἀξιωματικός apud Modestum lib. 6. Excusat. et lib. 6. Basilic. ἀξιωματικός τοῦ λαοῦ, apud Palladium in Vita Chrysostomi pag. 85. editionis V. Cl. Emerici Bigoti. Hinc ἀξιωματικόν, *Salarium*, quod *Axiomaticis* a Rege pensitatur, in Glossis Basilic. et apud Photium in Nomencl. tit. 8. cap. 7. [* Glossar. med. Graecit. voce ἀξιωματικός.]

* **A X I O N A R I U S , pro Auxionarius vel Auctionarius, in Glossar. Lat Gall. ex cod Reg. 7692 : Auxionarius, regratir. Auxionaria, regratire. Vide Auctionarius 1.**

A X I O T O M A . Vide *Servitium mense*.

* **A X I S .** Vita S. Samsonis tom. 6. Jul. pag. 581. col. 1 : *Ille vero (Samson) Axim festinanter tenens, vidit a longe serpentem flammivomam crista erecta per vasta deserta serpitanter. Ubi docti Editores Axim tenere intelligent, Recta via progredi, seu a proposito non dimoveri.*

A X I S T E S T A M E N T I , Series testamenti, seu potius rotulus testamenti. Testamentum S. Rudesindii Episc. ann. 978. tom. 3. Collect. Concil. Hispan. pag. 235. col. 1 : *Munus Gutierrez omnem Axem Testimenti confirmat. Froyla Gutierrez ex toto corde optans, et fieri confirmat.*

A X I T E S , Axitiosi. Gloss. vett. *Axites, ἀποτελεσματικοί.* Festus habet : *Axitiosi, Factiosi dicebantur, cum plures una quid agerent sacerentque. Axit autem antiquos dixisse pro egerit manifestum est; unde Axites Mulieres, sive Dii dicebantur una agentes. Plautus apud Varrorem : *Axiōs annorum caram e vilī concinuant viris.* Vide Salmasium ad Vopiscum in Carino.*

A X I U S . Chron. Novalicense apud

Murat. tom. 2. part. 2. col. 748 : *Ista omnia superius comprehensa una cum adjunctis adjacenterisque suis, campatis, pascuis, silvis, alpibus, montibus, rivis, aquarumque decursibus, Axisque omnibus cum omnem (sic) jure vel terminum earum. Puto legendum Exiis, Proventibus. Vide Exiis et Exius.*

* **A X I O N Z I A , pro Axungia. Pactum inter Januens. et marchionem de Carreto ann. 1292, tom. 4. Cod. Ital. Diplom. col. 1921 : Per mare non deferent nec abducent carnes, caseum seu Axoniam in aliquem locum.**

* **A X O R A R E , f. Litem movere, ab Ital. Azione, actio. Stat. Vercell. lib. 6. pag. 137. v° : Item quod dominus Ubertus Coarasa et filii et nepotes, . . . pro se et consortibus eorum, pro duabus terciis habeant praecipuum modios quadriginta eos boschi meoleti, videlicet de illo nemore, quod Axoratum fuerat inter predictos comites, versus territorium S. Agathæ.**

A X O V A R , ex Hispanico Axuar, Supplex, utensilia. Usatici Barcinonenses MSS. cap. 97 : Si quis virginem violenter corrumperit, aut ducat eam in uxorem, si illa et parentes ejus voluerint, et dederint ei suum Axovar, aut donet illi maritum de suo valore. Fori Oscæ ann. 1247. fol. 23 : Vir et uxor non possunt vendere hereditatem, quam parentes uxor in Axovario dederunt filiae quando nupsit, ante susceptionem prolis. Vide Observantias Regni Aragon. lib. 5. de Jure dotum § 1. 15. et tit. de Secundis nuptiis § 5.

* Simul et dos ipsa, quæ mulieri sive in mobilibus sive in immobilebus assignatur.

* **A X U N G A R I U S , Ad axungiam pertinens. Vocabul. compend.**

* **A X U N G I A R E , Axungia ungere, apud Laur. in Amalthe.**

* **A X U S , pro Assus, Gall. Roti. Tract. MS. de Re milit. et mach. hellicis cap. 9 : Fingat (dux) aliquem casum habere propter quem est sibi necesse accipere fugam, et dimittat in dicto loco euldarias et ollas, cum brodo et carnibus coctis, lexis et Axis, etc.**

* **A Y B R E D A , Idem videtur quod Aiacis 2. et supra Aicium, Prædium, domus cum horto, nisi malis de prato interpretari. Charta pro hominibus de Stagello ann. 1331. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 174 : Pro qua quidem aqua, sive usu ejusdem, ducenta per ulveum, alveos, rechum seu rechos usque ad castrum de Stagello. . . . ad rigandum suas possessiones, terras, Aybendas, et alia ejus utilia seu necessaria, etc.**

* **A Y C H A G A T E R I U M , vel AYCHAGATERIUM, Canalis ligneus, quo aqua ducitur ad rotam molendini. Reparat. factæ in senescal. Carrass. ann. 1435 : Item pro faciendo in dicto Aychagaterio tres trabes et tres estauts avietis sufficietes et necessarios. Vide supra Aiguerium.**

A Y C H A T A , Vide in Andena 1.

* 1. **A Y D A , Auxilium, tributum, vectigal, a Gall. Aide. Arest. parlam. Tolos. pro consul. de Miranda ann. 1400 : Et quod dicti consules eorum consilia, absque presentia officiorum dicti comitis (Asturiaci) facere non deberent, certumque Aydam seu concessionem, nuncupatam sognetum, in dicta villa existentem, etc. Impositiones seu Aydas, in Ch. aun. 1404. ex Tabul. archiep. Auxit. Adde**

Lit. Caroli VI. ann. 1397. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 138. art. 1. Vide *Aide*.

* 2. **A Y D A , In aliquo officio secundus nostris Aide, eadem notio. Memor. H. Cam. Comput. Paris. ad ann. 1415. fol. 46. v° : Johannes de Franconville, dictus Corinal, confirmatus in officio Ayde veneria regi, loco Guillermo le Provencel. Aydeur, nostris olim, idem qui socius, qui adjutorum prebet. Poenæ ducat. Aurel. apud Thaumas. pag. 469 : *Li receleur, et l'Aydeur, et li conseiteur sont punis comme li seigneur.***

* **A Y E C , Ayec. Michaël del Molino in Reperitorio Fororum Aragon. : Bestiam currentem si aliquis portaverit, debet dicere, Ayec, Ayec, quod est vulgare antiquum Aragonum : alias si hoc non dixerit, tenetur emendare damnum datum per bestiam. Fori Oscenses ann. 1247. fol. 15 : De nomine qui vadit per mercatum aut villam cum sua bestia, et non dixerit Ayech, vel simile verbum, et facit damnum, ille, vel sua bestia, etc.**

* **A Y E S , f. pro Haie, Gall. Haies. Homagium præstitum Amedeo Duci Sabaudie ann. 1272. apud Guichenon. in Probationibus Hist. Bressæ pag. 21 : Hugo de Vernalio. . . . confitetur tenere a domino Baugie in feodium ligum domum suam de Vernal, in parochia de Confrancion cum fossatis et fortalitia tota et curtibibus et les Ayes.**

* **A Y G A D E R I A , Aqualis, urceus aquarius, Gall. Aiguere. Proces. verbal. ann. 1438. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 259. col. 1 : Item quatuor Aygaderias. Vide infra *Aygareta*.**

* **A Y G A R E L L A , Rivulus. Composit. inter episc. Magel. et gentes reg. ann. 1331. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 948 : Descendendo usque ad Aygarella seu rivulum dictum Liouda, alias Negraeos. Lit. admortis. bonorum a Cardinale Albau. emptorum ann. 1375. in Reg. 109. ch. 401 : Quodam petia terra, que confrontat cum itinere, quo iterum de Aygarella ad molendinum de Septemcanibus, et cum manso, dicto den. Beiseth, Aygarella in medio.**

* **A Y G A R E T A , ut supra Aygaderia, Urceus aquarius. Charta ann. 1328. in Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 261 : Item tres pitafos et unum Aygarelam de stangno.**

* **A Y G A S S E R I A , Eodem significatu. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. : Item plus duas Aygasserias stagni rotundas absque copertorio, factas ad modum operis argenti. Pluries occurrit ibidem. Vide infra *Aygaria* 2.**

* **A Y G O N I vocabantur Ghibellinorum adversarii. Chron. Parmense ad ann. 1307. apud Murat. tom. 9. col. 860 : Quidam vero de Guidonis et quidam de Boschetis et de Rangonibus cum certis suis sequacibus, dientes se esse partis Guelfæ seu Ecclesie sive Argonorum antiquitas dictæ et vocalæ, spondam fecerunt contra illos qui dicebantur ab antiquo partiis de Grisulfio seu Imperi, sive Ghibellini.**

* **A Y G R A C I U M , Uva acerba, omphacina. Ital. Agresto. Stat. Avella ann. 1496. cap. 183. ex Cod. reg. 4624 : Persona, que emitit Aygracium, uvas, nuces, castanæ, etc. Aygrun, nostris olim, pro Acredo, acrimonia. Lit. remiss. ann. 1394. in Reg. 147. Chartoph. reg. ch. 180 : Lesquelles pouues**

et poureaux, qui pourroit grant Aggrin, etc.
Vide *Acrumen* et infra *Ayramum*.

¶ **AYGRÆ**, Acerbitas, a Gall. *Aigre*, *Aigreleur*. Locum vide in *Acerba*.

¶ **AYGUERIA**, Cloaca, Emissarium, Gall. *Evier*. Litteræ ann. 1429. apud Marten. tom. 2. Anecd. col. 1735 : *Qui tandem promissionibus devicti ipsam sibi restituerunt, quam igne combussit et in Aygueria sive cloaca proicit.* Visitatio Monasterii S. Amantii Ruten. ann. 1371. ex Archivo S. Victoris Massil. : *Ordinamus quod canalis sive Aygueria, quæ est supra dictam capellam etc.*

* Pactum inter reg. episc. et consul. Caturc. ann. 1351. in Reg. 8o. Chartoph. reg. ch. 487 : *Dicti consules poterunt creare curatores seu gardatores operum et ædificiorum, parietum et vanellarum, Aygueriarum, stillicidiorum, etc.* Infra : *Cloacis, sive Ayguerias.* Stat. ann. 1352. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 152. col. 2 : *Item quod nulla persona audeat prohicere aquas in carriera, ..., nisi esset Aygueria talis, quæ dictam aquam seu aquas recipere bene posset.* Occurrit præterea in Lit. ann. 1388. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 284. art. 6.

* 2. **AYGUERIA**, Aqualis, urceus aquarius, Gall. *Aiguiere*. Reg. actor. capit. eccl. Lugdun. ex Cam. Comput. Paris. ad ann. 1340. fol. 64. r^o. col. 1 : *Item duas Ayguerias argenti denuratas.* Vide supra *Aygueria*.

¶ **AYMA**, pro *Ama*, Mensura vinaria. Est etiam mensura siccorum. Charta Geraldii Abbatis S. Joannis Angeriensis anni 1385. ex Chartulario ejusdem. Monast. pag. 573 : *De Lazaro unum sextarium frumenti et unum sextarium de fabis, de Charentenago tres Aymas frumenti et unum sextarium de fabis, de Perers duo sextaria frumenti.* Vide *Ama* 3.

¶ **AYMELLUM**, Encaustum, Latino-barbare *smaltum*, Gall. *Email*. Angl. *Amell*, et *Amel*. *Unum ciphum argenteum... cum diversis scutonibus et Aymellis*, apud Rym. tom. 5. pag. 49.

* *Nostris olim Aymeterie*, Ars conficiendi encaustum. Ordinat. ann. 1416. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 432 : *Nous avons reçu l'umble supplition des maistres, ouvriers et jurez du mestier de Aymeterie et fil de haubert, etc.*

¶ **AYMELLATUS**, Encausto pictus, Gall. *Emaille*, apud eundem Rymer. tom. 5. pag. 48. et 59.

* **AYMINA**, Mensura frumentaria. Vide *Hemina*. Charta ann. 1316. in Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 210 : *Una Aymina bladi consegalii, computata duos solidos. Una Aymina siliginis*, in Ch. ann. 1328. ibid. ch. 261.

* **AYMOLATOR**, pro *Aymelator*, ut videtur, Gall. *Emailleur*. Vide supra *Aymellum*. Lit. remiss. ann. 1355. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 477 : *Cum Johannes Arronden invenisset Johannem Gerry Aymolatorem, etc.*

* **AYNALE**, perperam pro *Ayrale*. Vide mox in hac voce.

* **AYRACIUM**, Vide infra *Ayrazium*.

AYRALE, [Area. Archivum Prioratus S. Joannis Tolos. Ord. Malt.] : *De omnibus ortis, ortalibus, cazelibus et Ayrabibus, etc.*] Vide *Area*.

* *Locus vacuus et ædificio aptus.* Libert.

novæ bastidæ de Trya ann. 1325. in Reg. 64. Chartoph. reg. chap. 54 : *In domo qualibet, placia seu Ayrali dictæ villæ, longa de sexaginta tribus rasis et ampla de viginti una rasa, habebit dominus rex et dicti parierii annuatim... sex denarios Turon. censuales.* Quod passion occurrit in Chartis eadem de re. Hinc emendanda Libertat. Florentiæ ann. 1339. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 96. art. 28 : *Quod plateas (plateæ) et Aynalia sint in dicto loco, prout hactenus esse conseruerunt et sub pensionibus consueti.* Ubi legendum *Ayralia*. *Ayraut*, eadem notatione, in Lit. remiss. ann. 1448. ex Reg. 179. ch. 297 : *Une place gaste, appellée Ayraut;... ouquel Ayraut ou place, etc.* Vide infra *Ayraule*.

* **AYRAMERES**, Agri, ut videtur, urbæ vel castello proximi, quorun cultura facilior et uberior est. Charta ann. 1405. inter Recognit. feud. comit. Pictav. in Reg. sign. *Le grand Gauthier de Poitou ex Cam. Comput. Paris fol. 65. v^o* : *Item les Ayrameres et ortos vadorum Brangerii, sitos subter turrim Pictavinae de Lesignaco; que quidem Ayrameres et orti valent michi quolibet anno quadraginta solidos redditus vel circa.... Item decimam in dictis Ayrameres, que michi potest valere quolibet anno sex boicellos bladi redditus vel circa.*

* **AYRAZIUM**, **AYRACIUM**, Uva acerba, omphacina. Ital. *Agresto*. Stat. Astæ collat. 11. cap. 96. pag. 35. r^o : *Ordinatum est quod aliqua persona non utatur Ayrazio pro causa facienda, vel aliqua alia re, nisi hoc fecerit de suis uis.... Si quis tabernarius vel tabernaria inventus vel inventa fuerit habere in domo, in qua stat, Ayracium, a festo S. Joannis de Junio usque ad festum S. Crucis, amittat pro pena sol. xx.... nisi ille tabernarius vel tabernaria probaverit quis ei Ayracium vel uvas vendiderit.* Vide supra *Ayrazium*.

* **AYRE**, Accipitrum nidus. Vide supra *Area* 4.

* **AYRETA**, Idem videtur quod *Area*, *Areola*. Charta ann. 1361. in Reg. 101. Chartoph. reg. ch. 96 : *A dicto loco recte protendendo versus Ayretam de Laisser, et a dicta Ayreta, etc.* Vide in *Area* 1.

* **AYRIALE**, **AYRIALIS**, Locus vacuus et ædificio aptus. Charta ann. 1321 : *Quoddam Ayriale situm inter domum dicti Raimundi ex parte una, et domum Arnaldi Bernardi ex alia.... Ayriale predictum et domum, si quam in eodem ædificare seu construere contigerit, etc.* Libert. Petras assisiæ anno 1341. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 647 : *Ayrialia, quæ dabuntur in dicta basita venientibus ad eamdem causa habendi (habitandi) erunt amplitudinis quinque brachiatarum, et longitudinis xij. brachiatarum, et pro quolibet Ayriale solvetur pro censu anno quolibet quatuor denarii Tolos.* Charta ann. 1273. in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rub. fol. 52. r^o : *Petrus et Amaneus retinuerunt sibi et suis heredibus in dicto podio duos Ayriales vel solos,... francos et ab omni servitio quietos.* Item donatores supradicti recuperunt in feodium a ballivo dom. regis unum Ayriale sive solum in dicto podio ad faciendum furnum. Vide supra *Ayrale*.

¶ **AYRO**, Ardea, Genus Avis, Gall. *Herion*. Locum vide in *Truhina*.

* **AYS**, vel *Aysis*, *Asser*, tabula sectilis, ut videtur, Gall. *Aisse*. Pedag. castri de Les ann. 1263. ex Cod. reg. 4659 : *In singulis radellis hominum de Avinione vel de Bellicadro, in quo sunt vij. Aysæ vel plures, percipiuntur v. sol. Melgorienses, ... Si vero sunt radelli aliorum hominum, percipiuntur pro quolibet Aysæ xij. den. Melgor.* Vide *Assis* 2.

* **AYSADA**, Ligo, Gall. *Houe*. Libert. novæ bastide S. Ludovici ann. 1325. in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 127 : *De sotularibus, de calderis, anderis, putellis, Aysadis, payrollis.... dabit venditor extraneus in die fortis.... duos denarios.* Vide supra *Aissada* et infra *Ayssada*.

* **AYSALE**, Axis, ut videtur, Gall. *Esieu*. Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 146. ex Cod. reg. 4624 : *Si alicui bubulco vel conductenti boves cum plastru, vel laboranti terram alicubi, contingat quod ruperit Aysale vel tortam, seu Aysalia vel tortas, ... possit.... capere ubicumque ipsum Aysale, vel ipsa et Aysalia et tortas.... licite et sine pena.*

¶ **AYSAMENTUM**, Jus utendi rebus alienis. Charta anni 1206. inter Instrum. Hist. Meld. tom. 2. pag. 97 : *Concessi quod dilectus et fideli Camerarius meus Garnerus de Latiniaco faceret omnia Aysamenta sua in muris et fossatis meis de Trya.*

* Id quo omnibus uti licet, quod omnibus est commodum, v. g. via publica. Arest. ann. 1346. 28. Mart. ex vol. 3. arest. parl. Paris. : *Super quadam tabula, sede seu stallo stante Rhemis.... a parte seu versus viam seu Aysamentum publicum.* Vide *Aisanta*.

* **AYSATUS**. Vide supra in *Aisatus*.

¶ **AYSIA**, Magister *Aysie*, Massiliensibus *Maitre d'Ache*, Artifex navium. Occurrit in Charta Massil. anni 1329. Vide *Assia*, *Aissa* et *Assiatu*.

* 2. **AYSIA**, Id omne, quod usui et commodo est, ustrina, Gall. *Usine*. Charta Dalphinalis ann. 1390 : *Item ductum et decursum aquæ seu bialeriam molendinorum, trolley et battitorū, et aliarum Aysiarum ipsius Joannis, etc.* Vide supra *Aisamenta*.

¶ **AYSIMENTUM**, **AYSIENTIA**, **AYSIMENTUM**, ut *Aysamentum*. Vide in *Aisanta*.

* **AYSINA**, Supellequævis, Gall. *Meubles*; præsertim vero apud Massilienses *Aysines* sunt utensilia quælibet ad cellam vinariam pertinentia, ut dolia, cupæ, ceteraque vasa vinaria. Vox, ut puto, ducta a Gallico *Aises*, facultates, commoditates. Statuta Forojul. MSS. ann. 1235. ex Rotulo Archivi S. Victoris Massil. : *Non intelligimus vasa vinaria, neque archas, neque Aysina.* Charta anni 1312. ex eodem Archivo : *Extra Monasterium vero in Prioratibus, sive eorum grangiis, seu Aysinis. Hic ipsa cella vinaria videtur intelligenda. Statuta Ecclesiæ Cadure. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 729 : Quia quidam Clerici Ecclesiæ sic exponunt supellectibus et Aysinis propriis et etiam alienis... ne hujusmodi supellectilia et Aysina in Ecclesiæ admittantur.* Ibid. col. 1043 : *Res mobiles aut Aysinas, etc.* Donatio ann. 1317. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 167 : *Item fuit actum... quod ipse D. Dalphinus teneatur et debeat emere froyre et Aysinas domorum et fortalitionum locorum præ-*

dictorum, quod et que nunc sunt in ipsis domibus et fortalitius, seu essent tempore mortis dicti Raymundi, ad cognitionem i. e. estimationem: qua cognitione facta et soluto ipsius froyre, seu ipsarum Aysinamarum pretio, nihilominus idem D. Raymundus quantum fuerit in humanis ipsis omnium usumfructum habeat, sicut habet nunc, etc. Vide *Aisanta*.

* *Vas omne; idem etiam quod supra Aysamentum. Terrear. Aphonii MS.: Cum eorum iuribus, servitibus, passagis, Aysinis, appendentiis et dependentiis, etc. Stat. ann. 1352. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 152. col. 2: Cum larabitus tabula pisum, quod in uno grasali vel broco, vel alia Aysina recipiet aqua illa, sub pena decem sol. Turon. Vide supra Aisamenta.*

* **AYSIS.** Vide supra *Aysa*.

* **AYSTITUS.** Vide supra *Aisatus*.

¶ **AYSIUM.** Vide *Aisanta*.

* **AYSSADA,** Ligo, Gallice *Houe*. Lit. remiss. ann. 1409. in Reg. 163. Chartoph. reg. ch. 281: *Cum manubrio assiata, aliter d'Ayssada, in manu sua, etc. Aliae ann. 1412 in Reg. 166. ch. 185: Le supplicant se lança sur ledit Grith, et d'une hoë, appellée Ayssada ou pais (Languedoc) le frappa. Vide supra Aysada.*

¶ **AYSSARTARE,** pro *Essartare*, Gall. *Essarter*, Silvas, vepreta, etc. evellere et in agrum cultum redigere. Chartular. Acincti pag. 40: *Theodoricus Bisunt. Archiep. concessit Fratribus de Accyo quicquid ipsi applanaverant, vel Ayssartaverant in terra de Valedon; insuper et tria jugera ad applanandum, ita tamen quod in reliquo fundi terra illius; nec homines sui nec aliqui per se deinceps Ayssertarent.*

¶ **AYTOGIUM,** pro *Epitogium*, Pallii genus, Gall. *Surtout*. Statuta Cisterc. ann. 1432. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 158: *Ab omnibus cucullis albis, diplodibus seu Aytogiis, vel habitibus nigris manicas non habentibus, quos loco capparum quidam Abbates de Italia gestare presumunt, penitus abstineant.*

* **AYVERIUM,** Emissarium, aquarium, Gall. *Évier*. Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 144. ex Cod. reg. 4624: *Quæcumque persona, ... quæ clauserit vel occupaverit... Ayverium alienum, sive aquæductum, vel meatum.... tempore pluviarum, etc.*

AZA recensentur inter arma vetita in Legibus Italicis. Jus Vincent. lib. 3. de Armis vetitis, et Statuta Veronensis lib. 3. cap. 3: *Vel rangeno, vel Aza, vel plumbato, etc. [Itali. Aza etiamnum dicunt pro Accia, securis, Gall. Hache.]*

* Chron. Tarvis. apud Murator. tom. 19. Script. Ital. col. 815: *Ipsa Galeaz ad illum oculum habens, agilitate levatus a parte prosiluit, et ille Aza illa terram percussit. Vide infra Aza.*

* **AZACATORIUM,** Aquarium, Gall. *Abreuvoir*. Charta ann. 1276. in Reg. A. Chartoph. reg. ch. 20: *Item in latere, per deversus Azacatori comitis Matisconensis, ... sex solidos pro domo, quæ contigua est ruella Girardi de tabulis. Idem porsus est quod supra ibidem in Ch. ann. 1272. dicitur Ad aquatorium comitis Matisconensis. Neque aliud est*

¶ **AZACHATORIUM.** Chartularium Ec-

clesiae Autissiod. fol. 91: *Vinea sita ad Azachatorium S. Gervasti. S. Gervasius parrochia est in suburbio Autissiod. vineis undique circumsepta; sed quid hinc elici queat, non satis video. Vide Azacatorium.*

AZADIUM, AZIDUM. Charta Caroli Crassi anni 880. apud Ughellum tom. 2. pag. 187: *Arenam, carnarium, Azidum, publica pascua, vias, ingressus, etc. Azadum scribitur in pag. 263.*

AZAGA. Charta Lusitanica apud Anton. Brandaonum tom. 3. Monarch. Lusitanicæ pag. 282: *Et de preda de fossato non detis nobis plus quam quintam partem, et Azaga, et vobis remaneant duo, etc. [** S^a Rosa de Viterbo Elucidarii tom. 1. pag. 155 ultima ita habet: et Azaga duas partes; vobis remaneant duas. Idem scribit pro Azaga legendum esse ad Zugam, quod omnino probatur Privileg. Thomar. ubi haec sunt: Da preza do fossado, isto he, do pão, ou forragem, que vos trouxerdes da terra dos inimigos, cujas searas colherdes, ou talardes, dareis ao Senhorio da terra a v. parte; ao Zaga, ou adalit dareis duas partes; e para vós ficarád outras duas.]*

AZAGAMENTUM, AZDIFICII GENUS in modum vestibuli, Hisp. *Azaguian*. Chron. Parmense ad ann. 1304. apud Murat. tom. 9. col. 851: *Quadam vero die in dicto exercitu ad quoddam Azagamentum, quod soldati hinc inde faciebant, dominus Cazanus frater bastardus dicti domini Vescontis interfectus fuit.*

* Legendum sponte crederem *Azzuffamentum*, Italis, Rixa, certamen: nihil quippe eo loci ad vestibulum pertinere videtur.

* **AZALE.** Vid infra *Azzale*.

* **AZAPIDES,** Militia excursioria in imperio Bysantio, quam Hussaronibus comparem facit Laonicus Chalcond. lib. 8: *Azapides, quos Hussarones nostri vocant, diripuerunt forum. Idem lib. 5: Amurates quam celerrime ad hostium castra transiit, et Azapides omnes occidit. Ita Carol. de Aquino in Lexic. mi. it. [** Vide Glossar. med. Græcit. voce Αζαπίδες.]*

AZQUIA. Vide *Alfechna*.

¶ **AZARCUM.** Vide in *Azarum*.

AZARDUM, Sors, ex Gallico *Azard*, vel *Hazard*. Synodicum Raphaelis Archiepiscopi Nicosiensis pro Græcis, editum cum Constitut. Nicosiensibus, cap. 15: *Item denuntiamus excommunicatos... omnes illos, qui publice in dominibus suis manutenerent et sustinenter ludum Azardi. Ita ludus Azardi, in Constitut. Joannis Archiep. Nicosiensis ann. 1320. cap. 16. In Constitutione ann. 1251. ibid. habetur ludum hazardi [Miracula B. Simonis Episc. August. tom. 2. Aprilis pag. 825: Dixit quod die xxvii. dicti mensis lusit ad Azardum et amisit; et pro dolore ludi et amissionis pecunia blasphemavit Deum et matrem ejus.]* In Concil. Nemosiensi ann. 1298. cap. 4: *Qui publice tenent ludum taxillorum in dominibus suis. Charta ann. 1288. apud. Cherubinum Ghirardaccum in Hist. Bononiensi lib. 9. pag. 279: Sæpe contingit, quod illi, qui ludunt ad Azarum in scalis, et in platea communis Bononiae, et etiam qui caseum incidunt, iracundiae calore succensi, contra Deum et matrem ejus ignominiosa verba*

proferunt, etc. Infra, lusores *Azard* et *bercázaria*, etc. De vocis etymo vide conjecturas Anton. Marnacii ad leg. ult. Cod. de Religios. et sumptib. funer. Cobarruvie in *Azar*, Octav. Ferrarium in *Originis*. Ital. in verbo *Zara*, [et Menagium in Etymol. Gall. ubi a *Tessera* dictum *Azardum* docet haud sine fiducia]. [** Cont. Gloss. med. Græcit. voce Αζάρη.]

¶ **AZARDUS,** Tessera, Gall. *Des. Hisi. jurgii Bonifacium VIII. Papam inter et Philippum Pulcrum Regem Franc. pag. 540: Item, dixit quod eodem anno et loco, vidi dictum Bonifacium ludentem ad Azardos cum domina sola predicta: et vidi quod dicti Azardi erant punctati de auro.*

AZARIA. Fori Alcaçônenses: *De Azarias et guardias: quintam partem nobis date sine ulla offretione.* [** Plurima similia vide apud S^a Rosa de Viterbo vol. 1. pag. 155. qui *Azarias* scribit esse prædam capitam de Saracenis ab hominibus, non prædatum exeuntibus sed ligna in montibus cæsaris, *Aza* enim Lusitanis ut Italies olim secarim significasse, unde vocis origo.]

* **AZARRUM, AZARUM,** ut *Azardum*, Sors, Gall. *Hazard*. Stat. Vallis-seriana rubr. 17. fol. 82. r^o. ex Cod. reg. 4619: *Non sit aliqua persona, quæ... præsumat ludere ad Azarrum, nec ad aliquem ludum taxillorum. Stat. civit. Mantuae lib. 1. cap. 113. ex Cod. reg. 4620: Nulla persona erudit vel præsumat in civitate Mantuae, comitatu et districtu ejus ludere ad ludum Azari, neque ad taxillos. Occurrit præterea in Stat. Pallavic. lib. 2. cap. 47. pag. 112. Montis-reg. pag. 311. Castri Redaldi lib. 2. pag. 39 r° et alibi.*

AZARUM, chalybs, Gallis *Acier*. Diodorus Euchyon lib. 1. Polychemiæ cap. 2: *Limatura argenti puri, æris rubri, ferri, Azari, plumbi, stanni. Statuta Mediolanensia part. 2. cap. 67: Ferrum et Azarium, carbones, bladum, vinum, etc. Hispanis Azarcum, est plumbum combustum.*

AZCONA, Genus teli. Fori Oscae ann. 1247. ubi de hastilio: *Ita tamen, quod non ponat in bofido ferrum Azconeæ, dardi, vel lanceæ, etc.*

* **AZEBIT,** Prunum aridum, exsiccatum seu passum, ab Hispanis *Azebibe*, eadem notatione. Leudæ major. Carcass. MSS.: *Item pro cargua de Azebites seu racemis, xviiiij. den. Ubi versio Gall. ann. 1544: D' une charge de pances, Auzibet, figues, raisins, etc.*

AZEMBLARIUS, AZEMBLARIUS, Mulio, Hispanis *Azemilar*. Curia Generalis Catalana in villa Perpiniani ann. 1351. MS.: *Sancimus, quod si quis Azemblarius, et sui coadjutores, et Portarii nostri, in capiendo animalia nobis et Curia nostræ necessaria denuntiati fuerint deliquesse, etc. Alia Curia Generalis Catalana in villa Montissoni ann. 1363: Portarii, vel Azemularii, aut Superazemularii, seu eorum loca tenentes, qui non servaverint constitutionem editam per nos in villa Cervarie, etc. Lemma capituli sic concipiatur, de Azemblariis salariis. Vide Raimundum Montanerium in Chron. Aragon. cap. 136. 139.*

* **AZEMELA,** ut *Azemila*, Hispanis, Mulus sagmarius. Testam. regin. Malalde ann. 1256. tom. 1. Probat. Hist. geneal. dominus reg. Portugal. pag. 31: *Item mando ibi*

omnes meas Azemelas et omnes meas vaccas, etc. Vide mox *Azemula*.

AZEMILA, Hispani, Mulus sagmarius. Charta Saectii Ramirezi Regis Aragonum apud Martinezum in Hist. Pinnatensi cap.

27 : Adhuc stabilio, ut nullus sit ausus pro ulla querela pignorare Azemilas S. Joannis, neque jumentum Monachi, in quo ipse resedit quotidie, neque manu levare super eum, vel ferire. [Testamentum Sancii II. Regis Portugall. tom. 4. Monarchæ Lusitan. pag. 278 : Aliam medietatem de meis Asemolis, etc.] Petrus Salanova Justitia Aragonum in Observantiis: In solutionibus, caloniis, et Azemilis, etc. Observantiae Regni Aragon. lib. 6 tit. Interpretationes, etc. § 5 : Et de Azemilis est sciendum, quod nullus, nisi illi, qui tenet terram pro honore, habet Azemilas, a loco, scilicet pro qualibet cavaletaria unam Azemilam, vel 60. sol. pro qualibet Azemila : et est in voluntate hominum tradere Azemilas, vel 60. sol. pro qualibet. Sed si tradent Azemilas, tenetur Richus homo providerit Azemilis et nunciis, et restituere facto servitio, nisi mortua fuerint. Si vero denarios pro Azemilis dederint, non returnetur quidquam reddere. Et titulo de privilegio generali, § 21. eodem libro : Azemilas autem nobilis, et non alius debet habere. Agitur autem hic de Azemilis, quas prestare nobiles debebant Regi, hostem facienti. Ade lib. 6. tit. de Condition. Infantion. § 6. Adzemple, apud Raimundum Montaner. in Chron. Reg. Arag. cap. 136. 139. 233. et alibi, et in Chron. Petri IV. Regis Arag. lib. 3. cap. 18. 19. 20. 21. etc. Ubi vox ista pro impedimentis militariibus sumi videtur. [Vide Hist. Segoviensem pag. 247.] [* et S^a Rosa de Viterbo Elucidarii tom. 1. pag. 138.]

INNEMILUS, Idem quod *Azemila*, vel *Azemilus*, Mulus. Charta Rudesindi Episcopi Dumensis aræ 930. apud Anton. de Yerez, in Chron. Ord. S. Benedicti tom. 5 : Adicimus et inter mulos et cavalos, E. M. equos majores sic. C. secundo greges vaccarum, et Celticos 5. Innemilos, id est, zumalzistii in nave fracta, id est in Barosa, etc.

AZEMPIUM, Jus domini certas præstationes a subditis exigendi. Charta venditionis Ricardi de Nova-Villa pro Comendatore de Bolbona ann. 1231 : Vendidit et donavit Azempium de talho et patillo super omni jure suo, quæ habebat et decimario sancti Bausili d'Anhas. Vide *Ademprum*.

* **AZEMPRARE**, Vocare, invitare, monere. Stat. sabater. Carcass. ann. 1402, tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 562. art. 12 : Quod si contingebat quod aliquis dicti burgi et ministerii antedicti infirmaretur, et vellet recipere, velut verus Christianus, corpus Iesu Christi, omnes dicti ministerii et burgi predicti, ad hoc tamen invitati seu Azemprati, teneantur ire et associare bene et honeste,.... et quid invitans seu Azemprans, tam pro sancta communione quam pro sepultura talis infirmi, et subsequenter mortui, refferre et relevare (revelare) habeat suprpositis dicti ministerii, quos et quales invitavit seu Azempravit, etc. Vide supra in *Ademprum*.

* **AZEMULA**, ut supra *Azemela*, Mulus saganarius, Hispani. Charta Jacobi reg. Aragon. ann. 1232. in Chartul. Campan. fol.

549. col. 2 : Nullus audeat vel præsumat pignorare vel detinere Azemulas, sive bestias, quæ deferunt elemosinas seu necessaria ad præfatum hospitale, ad usus infirmorum et pauperum.

* **AZENARIA**, AZENAYRIA, Præstatio, quæ propter Azenias seu moletrinas domino a subditis penditur. Charta Aymerici de Narbona ann. 1320. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 539 : Concedo... monasterio Fontisfrigidi.... totum jus, quod habeo in castro Mallinco.... in servitutibus quibuscumque, in boariis, in Azenariis, in justitiis, etc. Lit. ann. 1343. in Reg. 74. ch. 84 : Vendidit... castrum de Perinhano, cum omnimoda alta et bassa jurisdictione .... cum censibus seu usaticis, Adhenayris, boayriis. Rectius infra ubi eadem repetuntur : Cum censibus seu usaticis, Azenayris, boayriis, etc. Vide et mox *Azenia*.

AZENIA, HAZENIA. Diploma Regis Verremundi II. Regis Hispaniæ apud Hieron. Blancam : Do et concedo curtem in civitate nova,... et Azeniam integrum in vado, quem dicunt domini Garzia,... et ibi in Tellares quartam portionem in alia Azenia. Aliud Ranimiri Regis, apud Anton. de Yerez in Chronico Ord. S. Benedicti tom. 3 : Et dedidist nobis pro ipsa villa tres Azenias in Zamora ad Olivares juxta Padulum nostrum. Adde Anton. Bradaonum tom. 3. Monarch. Lusitan. pag. 276. 282. tom. 4. pag. 271. v. 272. Colmenaresium in Hist. Segobiensi cap. 14. § 4 cap. 16. § 4. [Azenia Hispaniæ est Moletrina, cuius molæ vi aquarum versantur, Gall. *Moulin à eau*.] [** Confer S^a Rosa de Viterbo Elucidarii tom. 1. pag. 156. voce *Azena*.]

* Hispan. *Azena*. Charta pro eccl. S. Vincentii in Hispan. ex Chartul. Cluniac. : Exceptis his habet supradicta ecclesia x. iugatas bene cultas, duas Azeniarum rocas, duos molendinos, etc. Charta Fernandi reg. Hispan. ann. 1210. apud Cencium inter Census eccl. Rom. : Prefatum castrum habeat cum pratibus, pascuis, ... villis et Azeniis, piscariis, et cum omnibus directis et pertinentiis suis. Haud scio an hoc spectet vox Gallica *Hazeteur*, in Lit. remiss. ann. 1392. ex Reg. 144. Chartoph. reg. ch. 169 : Lequel Gilet respondi au suppliant qu'il mentoit comme souls Hazeteur; an vero idem sit quod Hispaniæ *Azeiro*, Olearius.

* **AZERUM**, Chalybs, Gall. *Acier*. Priviliegium Ferdinandi Gonzales Principis Castellæ pro Monasterio S. Azemiliani tom. 3. Collect. Conc. Hispan. pag. 178 : Borga, Tarazona, Cascanto,... istæ predictæ per omnes domus de ferro Azero singulus libras, medium ferro, medium pimenta. Vide *Azarium*.

* **AZERUS**, Species arboris, cuius usum vide in *Incisorium*.

* **AZIA**, Pondus quoddam. Locum vide in *Zaponum*.

AZIDIUM. Vide *Azadium*.

* **AZILARE**, Asylum habere. Bestia azilans, quæ derelictæ opponitur. Stat. Saluciæ. collat. 7. cap. 196 : Exceptis bestiis Azilantibus et pupantibus, pro quibus solvatur tantum damnum domino.

* **AZILE**, vel *Azilis*. Usque ad summam viginti *Azilium*, in Annalibus Tolos. tom. 1. inter instrum. pag. 94. videtur

mendose dictum pro *Usque ad summam viginti millium*, ut legitur paulo post in phrasí huic non multum absimili.

* Legendum esse ibi *millium*, pro *Azilium*, rursus firmatur ex altero ejusdem instrumenti exemplari MS.

* **AZILES** BALESTERII. Vide in *Balista*.

* **AZIMA**, Placentæ species ex massa farinacea sine fermento. Charta ann. 1249. inter Monum. eccl. Aquilej. col. 746 : Debentur dari canonici hæ Azimæ : videlicet xv. in festo omnium sanctorum, xv. in festo S. Martini, xv. in Adventu Domini.... Debent autem tales esse Azimæ : duæ scilicet de uno pisonali de sextario... Debentur servitoribus sive familiæ duæ Azimæ similes superioribus.

* **AZIMI**, AZIMITE. Vide *Azymite*.

* **AZIMIATURA**, pro *Azimatura*, Tonsura pannorum, Gall. *Tonture des draps*. Extractum computi Joannis de Ponciac. tom. 2. Hist. Dolphin. pag. 276 : Item pro Azimatura robarum familiae Domini emptarum apud Barolum taren. xxi. Vide *Azima*.

* **AZINA**, pro *Azinata*, Onus asini. Litteræ Philippi Franc. Regis. ann. 1277. in Bullario Fontanell. fol. 38 : Item duodecim *Azina* avenæ (avenæ) anni redditus. Ibidem fol. 47 : Et pour cause de ce ont veu pater aux Fermiers d'iceuls Religieux par plusieurs fois 4. *Azines de blé*.

* **AZINGA**, Modus agri. Locus est in voce *Pagina*. Vide *Andecinga*.

* **AZIUM**, Ager vel terra inculta ædi alieni adjacens, Arvernus etiam nunc *Aize*. Terrear. MS. villæ de Bussel fol. 8. v^o : Item quinque cippas avenæ pro quadam *Azio*, sito in territorio de la Sauzedas. Et fol. 9. r^o : Item sex denarios pro quadam domo, sita in dicta villa juxta viam communem a duabus partibus, et domum et *Azium* Astorgii Bonafons. Occurrit ibi pluries. Vide *Aiacis* 2. et supra *Azium* 1.

* **AZOCHE**, vel *Azoth*, Rocho le *Bailif*, in Diction. Spagyrico, est universalis medicina paucis cognita, unica medela, lapis physicus : ali putant Mercurium corporis metallici.

* **AZOLUM**, Cæruleum, Hisp. *Azul*, *Azulo*, Academicus Cruscanis, *Colore turchino buio*. Bulla Honorii III. PP. tom. 1. Hist. Cassin. pag. 441. col. 1 : Nec abbas, vel monachus aves aut canes venaticos habeat, nec *Azolum* sive aurum in sellis habere præsumat.

* **AZONUS**, Qui sine zona. Cathol. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Azonus*, sans sainture.

* **AZOTICA LINGUA**, in Bulla Innoc. IV. PP. pro Universit. Tolos. ex Cod. reg. 4222. pro *Areticha*. Vide supra in hac voce.

* **AZUA**, Genus potionis Hispanis et Indis cognitum. Collect. Conc. Hispan. tom. 4. pag. 426 : Ne fuit potus vulgo *Azua*. Post hac nemo Hispanus vel Indus... faciat *Azua* ex sora cum mistura yucæ; quoniam non solum sanitati nociva est; sed... etiam perniciosa; quæ nimurum Indis ebrietatem et mortem aliquando efferre solet.

* **AZUDE**, Rota molaris. Charta ann. 1259. apud S^a Rosa de Viterbo, vol. 1. pag. 163 : Vendimus vobis ipsum molinum, cum sua sessega et cum suo *Azude*, et cum sua aqua, et oum sua levada, etc.

* **AZUNTA**, Res quædam tinturæ inser-

viens, f. Cæruleum. Leudæ major. Carcass. MSS. : Item pro cærgua de Azuntis, iij. sol. Turon. Quæ omittuntur in versione Gallica carumdein Leudarum ann. 1544.

¶ AZURA, Color cæruleus, Gall. Azur. Arma de Azura cum una banda de auro, apud Rymerum, tom. 7. pag. 611.

* AZURRUM, Cæruleum, ab Ital. Azurro, eadem notione. Gualvan. de la Flamma apud Murator. tom. 10. Script. Ital. col. 1011 : Ibi sunt picture mirabiles ex auro et Azurro opero mirifico. Annal. Mediol. apud eum. tom. 16. col. 807. ad ann. 1389 : Capellatus sive girlanda una auri et esmulcto viridi et Azurro, etc.

¶ AZURUM, Eadem notione, in nova Gall. Christ. tom. 3. inter Instrum. col. 180.

¶ AZURINUS, Coloris cærulei, Gall. d'Azur, in Vita B. Columbae Reatinæ, tom. 5. Maii pag. 376. Vide Lazur.

AZYMITE, a Græcis Catholicis Romani per ludibrium appellati, quod in sacrosancto sacrificio azymis panibus uterentur, non fermentatis. Αζυμιταις, Latini Sacerdotes, Joanni Episcopo Citri in Responsis ad Cabasilam, Leo IX. PP. ad Mihaëlem Patr. Constantinop. : Latinos vere Catholicos, atque maximi Petri familiares discipulos.... cessate subsannando Azymitas vocare. Legatio Humberti Cardinalis Sylvæ Candidæ : Et colloquium denegavit, et Ecclesiæ ad Missas agendas interdixit, sicut et prius Latinorum Ecclesiæ clauserat, et eos Azymitas vocans, verbis et factis ubique persecutus fuerat. Siebertus ann. 1054 : Latinos vocabant Azymitas, et eos nimis persequentes, eorum Ecclesiæ claudabant, de fermentato sacrificabant. Ita Chronic. Nangii ann. 1055. Chronicon Reicher-

sperg. ann. 957. Vide S. Anselmum Cantuariensem Episc. de tribus Waleranni quæstionibus cap. 2. et Anselmum Episcopum Havelbergensem lib. 3. Dialogor. cap. 14. pag. 228. [** Plura in Glossar. med. Græcit. voce Αζυμιται.]

Præterea ita appellati populi quidam, qui Sultanis ac Saracenis parebant, cum Franci Syriam invaserunt, quanquam nomine gentis, an sectæ, incertum. Nam Publicanis vulgo adjunguntur, quos eosdem suisse cum Manichæis constat. Robertus Monachus lib. 6. Hist. Hieros. : Persæ et Medi, Arabes et Turci, Azymitæ et Saraceni, Curti et Publicani, et diversarum nationum alii multi. Simeon Dunelensis in Hist. Angl. : Turcos, Arabas, Saracenos, Publicanos, Azymitas, Persas, Agulanos, et alias multas gentes in ore gladii fugantes. Sic Baldricus lib. 2. pag. 109. Guibertus lib. 5. cap. 8. et ali Scriptores Rerum Hierosolymitanarum. Ita etiam sua aetate Azimorum, seu Azymitarum dominum Soldanum inscribit Sanutus pag. 8 : Soldano Arborum, Azimorum et Turcorum.

¶ AZYMUS, Sanctus, absque malitia, apud Ecclesiasticos Scriptores ex illo D. Pauli in Epist. 1. ad Corinth. cap. 5 : Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut estis Azymi, etc. Ad quæ alludens Paschalias Radbertus Abbas Corbeiensis in lib. de Corpore et Sanguine Domini cap. 20 : Si tamen sumus Azymi, id est, absque fermento malitiae et nequitiae. In Cod. Pontificali MS. Bibliothecæ Gemmeticensis ex Anglia allato annorum fere 800. ante unctionem infirmorum exhibetur imprecatio contra raptiores et prædones Ecclesiærum, ab ore sancti Petri Apostoli Principis

Apostolorum et omnium Azimorum Episcoporum sui subsequentium. Vide Annal. Benedict. tom. 4. pag. 462.

* AZZA, vox Italica, Securis, armorum genus Gall. Hache. Stat. Mantua lib. 1. cap. 112. ex Cod. reg. 4620 : Arma autem ob offensione sint et intelligentur Azza, azzonus, spata et spontonus sive stoccus, etc. Stat. castri Redaldi lib. 2. pag. 39. vñ : Declaramus quod arma vetita sint infrascripta, videlicet lancea, spata, ... massa ferrata, Azza, etc. Vide supra Azza.

* AZZAIUM, Chalybs, Gall. Acier, Ital. Acciaio. Tract. MS. de re milit. et mach. bellic. fol. 1 : Castella sive oppida... de istis sint fulcita... ferro, Azzao, carbonibus, etc. Vide supra Azzum et supra Acciarium.

* AZZALE, Eadem notione. Stat. Placent. lib. 6. fol. 80. vñ : Item de massa cum Azzali ad eam opportuno, pro lib. xj. den. Stat. Montis-reg. pag. 269 : Item statutum est quod ferrarii teneantur et debeant reconstruere sapam pro solidis novem, ponendo quatuor verghas Azali.

* AZZARIUM, Eodem significatu. Charta ann. 1230. apud Cl. V. Garamp. in Dissert. 7. ad Hist. B. Chiaræ pag. 231 : Elmus Azzarii, capelli corii, scuta, etc.

* AZZETA, Ital. Acceta, Bipennis, Gall. Hache d'armes. Tract. MS. de Re milit. et mach. bellic. fol. 1 : Castella sive oppida... de istis sint fulcita... zapps et vanghis, secubibus, Azzetis, etc. Vide supra Accetta.

* AZZONUS, Securis major, ab Italico Azza. Vide supra in hac voce.

¶ AZZURINI. Sic a veste cœrulea, seu violacea dicuntur Canonici Congregationis S. Georgii in Alga, Gall. les Azurins. Vide Acta SS. Aprilis tom. 3. pag. 618.

LITERA est numeralis, quæ 300. designat, ut est in Notis numerorum antiquo Cod. et apud Ugotionem; unde versus :

Scit B. tercentum sibi cognatum retinere.

Alii sic legunt :

Et B. trecentum per se retinere videtur.

Eidem litteræ si recta linea superaddatur, tria millia significat.

B. In superscriptione cantilenæ, secundum literas, quibus adjungitur, ut bene, id est, multum extollatur, vel gravetur, sive tenetur, belgitat. Ita Notkerus in Opsuc. Quid singula literæ in superscriptione significant cantilenæ.

B. pro V. crebro occurrit in veteribus tabulis et inscriptionibus. Vetus Epitaph. in Ecclesiæ S. Matronæ atrio : Hic requiescit in somno pacis Renobatus, qui vixit annos 23. depositus Kalend. Julias quater P. C. Basilisci V. C. Versus, qui leguntur in Ecclesiæ S. Marcelli Capuæ :

Et dat Christo balvas abbas Alpherius albas,

Ut cœli regnum valeat penetrare supernum.

Ita in veteri Insc. abe, pro ave. In alia apud Scalig. de Emendat. temp. pag. 514. die Beñneris, pro Veneris, abius pro avus, abiaticus pro aviaticus. Inscriptio tumuli apud Ughellum tom. 3. pag. 674 : Christe, fabe votis Gregorio, etc. Sic pariter passim veteres Scriptores Hispanici. Macarius Monachus in Vita S. Viti apud Martinezum in Hist. Pinnatensi lib. 1 : Venatui cerborum

aprorumque... deditus. Infra : Solito more ad fontem deribatur, etc.

¶ B. interdum etiam legitur pro P. ut in Testamento anni circiter 690. apud Felibian. in Hist. Monasterii S. Dionysii pag. x : Tantum superscripta villa Chinnacario possedeat.

* B et P, seu Ph vel F inter se quamdam habent cognitionem : nam pro se ponuntur, ut Ambo pro ἀμφω, Buxus pro βύξω, Triumphus pro θρυψίσσει, Puniceus pro πονικός, Purpureus pro πορφύρω, pro Birropirum, pro πώπλικος publicus. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613. Proportetas, in Ch. ann. 840. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. evi col. 503. Bergamena, pro Pergamena, ibid. col. 345. ex Ch. ann. 1029 : Batibulum, pro Πατιβολον. Vide infra in hac voce.

* B pro V, non semel occurrit. *Bedatum* pro *Vedatum*; *Bia* pro *Via*, etc. quod *Vasconibus* præsertim familiare est, ut norunt omnes.

* B pro C, non semel occurrit in *Charta ex Tabular. Cenoman. Subcessores*, pro successores, etc.

¶ B *Rotundum* et B *Quadratum* S. Bernardo in Epistola seu prologo super Antiphonarium Ordinis Cisterciensis pag. 696. tom. 1. Edit. 1690. eadem sunt, quæ nobis in cantu vel musica B molle, B mol, et B quadratum, B quarre : Unde in qualibet maneria, ubi molliore expedit fieri sonum, loco B quadrati B rotundum quandoque ponitur.

¶ BAAS, a Gallico *Bas*, Tibialia. Statuta Alberti Abb. Casæ Dei pro reformatione Parthenonis S. Andreæ de Cumbis vulgo *la Vaudieu* ann. 1272. inter Fragmenta Hist. MSS. Stephanotii tom. 4. pag. 640 : Et pro vestibus dentur singulis annis unas stamineas, scilicet duodecim ulnas stamineæ pro eis, et singulis duobus annis botas et soletos, et Baas bis in anno si fuerit necesse.

* BAASA, *Pinguedo*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646.

* BAAT, vox vulgaris *Bast*, Clitella, sagma. Consuet. S. Dion. Exoldun. ex Tabul. ejusd. eccl. : De qualibet equo portante utensilium, quod vocatur Baat, pannos, mercieriam, etc.

¶ BABÆCULA, BABECULA, Stultus. Vide Baburus.

BABATUM, *Ferrum*, quod annexit faber equo cum gumpfo. Breviloq.

** Babatum, *Huyffyzen*, in vet. vocabul. lat. germ. ann. 1477. ADEL.

¶ BABEIA. Vide *Felgaria*.

* BABELLUS, pro *Barbellus*, Barbus minor, Gall. *Barbillon*. Statut. pro piscatoribus ann. 1289. in Consuet. Genovæ. MSS. fol. 35. v° : Nec poterunt Babelli capi, nisi duo valeant unum denarium.

* BABENBERGENSIS. Vide infra *Bambergensis Moneta*.

BABEWYNUS, Simiæ species, nostris Babouin, Ital. *Babbino*. Visitatio Thesaurariæ S. Pauli Londinensis ann. 1295 : *Imago quædam pulca beatæ Virginis...* cum pede quadrato stante super quatuor parvæ Babewynos. Joann. de Mandevilla in Itiner. : Et plusiers austres bestes, si communes Babuins, taracles, quenelinæ et singes, etc. Hinc puerulos nebulones vulgo Babouins appellamus. In Catholico Armorico legimus Babouinaff au visag, Gallice, Conchier [id est, Barboüiller] le visage, Gersare, ingerans. Vide Babynus et Babugnia.

¶ BABOUINUS, Idem in sermonibus Menni fol. 28. verso col. 2 : Et sunt sicut isti Babouini, qui ponuntur in turribus et pilariis.

¶ BABICTA. Vide *Biblicta* in *Biblia* 1.

BABIGER, Stultus. Babigera, stulta.

Gloss. Isid.

BABBILIO. Vide Babugus.

¶ BABILONIA ÆGIPTI. Bernhardi de Breydenbach Itiner. Hierosol. pag. 218 : Tandem per quasdam vetustissimas et spissas valde horribilesque portas intravimus Babyloniam. Sed haec Babilonia non est illa quæ fuit secus fluvium Chobar, sed dicitur Baby-

lonia Ægypti, que parvo dividitur intervallo a Chayro. Itaque non duas faciunt civitates, sed unam, cuius pars altera dicitur Chayrum, altera Babilonia. Et ipsa tota nomine composito Chayrum-Babilonia appellatur. Et creditur quod olim fuerit nuncupata Memphis, deinde Babilonia, et tandem Chayrum, quod interpretatum idem est quod Confusio sive Babilonia.

¶ BABILONICUM, Flamineum, Babilonicum, in Gloss. Isid. Vide Flamineum.

¶ BABIT, γαυρια : Gloriatur. Suppl. Antiquari.

¶ BABOSUS, Idem est quod stultus vel ebæ. Vocabul. utriusque Juris. Vide Baburus.

BABUGUS, Stultus, ineptus, Babillio, Ugutioni : ubi *babillio*, idem videtur qui *garrulus*, nostris *Babillard*; sed legendum Baburus.

* BABOTA, Vermis species. Mirac. MSS. Urbani PP. V. : *Habebat febrem epidimiam cum bossa, et vermes vivos et mortuos, sive Babotas, projiciebat per os suum*. Vide Bacus 1.

* BABOYNUS, BABUYNUS, Simiæ species, idem atque Babewynus, Ital. *Babbino*, nostris Babouin. Gualvan. de la Flamina apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 1011 : *Habet etiam in diversis caveis diversa genera animalium, scilicet leonem, ursos, symias, Baboynos, et multa talia. Babuynus*, ibid. col. 1017. et in Chron. Estensi ad ann. 1302. apud eund. tom. 15. col. 348. Guillet. Guiartus :

Li quena de Flandres Baudouin
Ne semble mie Babouin,
Ne becjaune, ne fous naïs,
Au départ de son pais.

* BABUGNIA, ut Baboynus. Inventar. MS. thesauri Sedis Apost. sub. Bonif. VIII. aun. 1295 : Item unum calicem de auro.... cum vj. rotulis de esmaltis azurinis in pomo, ad imaginem Babugniarum.

¶ BABULEUS, pro Babulcus, Qui ducit boves et aratum. Saisimentum Comitatus Tolosæ ann. 1271. tom. 1. Annal. Tolos. inter Instrum. pag. 16 : *Recognoverunt quod dominus Rex habet ex consuetudine in dicta villa de qualibet foro habente par boum aratorum duo jornalia, salvo victu Babulei ad ipsas dietas, etc. Hic jornale est opera unius diei*, Gall. journée.

¶ BABULUS. Vide Baburus.

BABURUS. Guillelmus de Baldensel in Hodæporico : *Vidi plures Baburnos, coctos, mammones, psittacos mirabiliter instructos, gestibus suis homines mirabiliter ad deductionem provocantes. Sed videtur legendum Baburnos. Vide Babwynus.*

BABURUS, Stultus, ineptus, in Gloss. Isid. et lib. 10. Orig. Gualdo in Vita S. Anschærii Hamb. Archiep. cap. 95 :

Ac quidam de plebe truces, hominesque Baburri. Vita MS. Caroli magni jussu Friderici Imp. exarata lib. 2. cap. 22 : *Unde Baburus et insanus ab omnibus reputabatur. [Babulus est apud Apul. 4. Metam. : Tunc e re nata subtile consilium ego et iste Babulus palam communiscimur, hoc est, iste fatuus. Græcis Βάρος est Vanus. Inde Babecula in Fragmento Traguriano. Sic enim legendum : Sic nos Babacula dispoliamur, nos fatuos sic spoliant mulieres. In editis est : Sic nos Barca-*

labæ spolianur. Non laudo cum emendant verveculis. Idem superius, *Quemvis ex istis Babeculis in ruta folium conjicet, ex istis ineptis et nullius pretii servis. Hæc Grævius in notis ad Glossas Isid.*]

* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : Baburus, Badoc, Prov. Rursus : Baburus, bardus, storio, fol, Prov. Barbournaire, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1451. ex Reg. 185. Chartoph. reg. ch. 152 : *Le suppliant respondit audit Grasset : Je ne suis point Barbournaire : mais tu es Barbournaire, puisque tu ne veuls entendre à raison, ne à la vérité. Hinc Esbaboynier, quod vulgatus Embabouiner dicitur, pro Illudere, ludificari. Lit. remiss. ann. 1403.*

in Reg. 158. ch. 224 : Icellui Perrin dist au suppliant que il n'estoit que un fatrouleur, et le cuidoit ainsi Esbaboynier, et que tout ce qu'il disoit estoit mensonge. Italis Barbu-giare est turbata mente loqui.

** Babucus, stultus, bubigus, in Vocab. Lat. Germ. ann. 1477. Germanis *babbeln* est Garrire more infantum, nugari, inepta verba proferre, Belgis *baben*, Gallis *babbler*, Anglis *babble*, Græcis βαβύων. Inde Babbeler, Belgis Babeler, Gallis Babillard et cadenti Latio *Babeculus*, *babiger*, *baburus*, etc., Blatero, stultus. ADEL. Lingua Occitan dicebant Babau. Vide Diezii Grammat. Roman. vol. 1. pag. 25.

BABURRA, Stultitia, vel ineptia, Ugutioni. Vetus Gloss. : Baburra, ἀρρών, ἀνότης, μάταιος, ex Græc. βαβύρρα, ὁ παράμερος, apud Hesychium, uti emendat Salmasius, pro βαβύρτας, et in Gloss. pro *Barburra*.

¶ BABURTUS, pro Baburus, in Vocabulario Juris utriusque.

* BABUTZICARIUS, Incubus, nocturna corporis oppressio et suffocatio, apud Coel. Rhodig. lib. 27. cap. 14. Vide Glossar. med. et inf. Græcit. in βαβούτζις, et in Append. col. 33.

¶ BABYLONICUM, Acu pictum etiam alibi quam Babylone. Vide *Baldicum* post vocem *Baldakinus*.

BACA, Vacca; vox Hispanica. Charta Sanctii Ramirez Regis Aragon. apud Martineum in Hist. Pinnatensi lib. 3. cap. 27 : *Vineæ vero habeant dignitatem ut meæ propriae, ubicunque fuerint, si ibi inveniantur oves, vel Bacæ, seu porci, occidentur, me teste.*

1. BACÆ, BACCÆ, Annuli catenarum. Fortunatus in Vita S. Germani Episc. Paris. [tom. 6. Maii pag. 782. C.] : *Eo discidente, mox catenarum Baccæ franguntur, vincæ ja-nuæ reserantur. Gregorius Turon. lib. 1. Miracul. S. Martini cap. 2 : Omnes Baccæ catenarum contractæ ceciderunt. Vide Boja. [** Gallis Bague et Germanis veteribus Bage, annulus quivis, procul dubio a Germanico Biegen, Flectere. ADEL.]*

2. BACÆ, Uniones. Prudentius contra Marcionitas :

Colla vel iugitis sincera iocingere sertis,
Aribus aut gravidis virides suspendere Bacas.
Iso Magister : *Bacas, gemmas rotundas, qui uniones vocantur, etc.* [** Germanicum Bagge Schottelio eliam Gemma est. ADEL. Vide Forcellin. Lexic. in *Bacca*, ubi in fine de scriptura per unicum c.]

BACALARII, BACALARIA, BACALIA, etc. Vide *Baccalarii*.

BACALE, pro *Bacile*, *Pelvis*. Antiquit. Benedict. Occitan. part. 2. pag. 325. A Stephanotio nostro collectæ : *VI. Marchas argenti, unum pulcherrimum calicem, duo Bacalia, unum pannum lanæ historiatum.* Hic agitur de anniversariis in Monasterio Gellouensi faciendis. Inde legitur in veteri Onomastico San-German. n. 501 : *Baccale, Gellone, ubi infusio sit, puta aqua vel alterius liquoris; quod pelvi maxime convenit.*

* **BACALLATOR**, *Bubulus*, vaccarum custos, Gall. *Vacher*; a *Baca*, Hispanis, vacca. Consuet. MSS. Perpin. cap. 20 : *De vilibus personis vel Bacallatoribus. Item si vilis persona vel Bacallator injuriam fecerit vel dixerit alicui probo homini de Perpiniano, alias circumstans potest eum corripere in ipsa rixa.* Vide *Baca*.

¶ **BACALUSIA**. Fragm. Petronii [** cap. 41.] : *Postquam itaque omnes Bacalusias consumpsi, etc.* [M. Nodot p. m. 200. legit *Batologias*, ut dicitur in Fabri Thesauro, ubi de insolita et inexplicabili voce *Bacalusia*.] [** Vide *Furnalett.* in *Forcellin. Lexic.* Burmann. legit : *Babazusias.*]

* **BACANA**. Ejusdem, ut videtur, originis atque *Bacallator*, Ager vel prædium vaccarum gregi alendo idoneum, idem quod *Vaccaria*. Testam. Petrone comit. Bigor. ann. 1251. ex Chartul. Auxit. : *Præcipit quod donatio, quam facit monasterio Scalæ Dei, scilicet de domo, que dicitur vicaria in Bagnerias, et molendinis, et Bacanis, et casalibus de S. Martino, etc.*

¶ **BACANA**. Vide post vocem *Bacca*. **BACAPULUS**, *BACCAPULUS*. Gloss. Isidori : *Baccapulus, in quo mortui deferuntur.* Infra : *Baccal, in quo mortui deferuntur.* Gautridus Grossus in vita S. Bernardi Abbat. de Tironio pag. 62 : *Exinde Pastor extinctus indumentis sacris... accurate exornatus, atque Bacapulo decentissime pallinto superpositus, sacerdotalibus humeris in Ecclesiam translatus est. Capulum, Festo id est quo mortui efferruntur. Unde patet perpetram Vulcanium vocem *Bacapulus*, dividere, legendumque scripsisse, *Bacca*, *Capulus*.*

BACAUULUS, scripsere Papias et Joannes de Janua, quibus perinde est *fererum in quo mortui efferruntur*.

¶ **BACAR**. Vide in *Bacca* 2.

BAKAUDA. Vide *Bagauda*.

BACBEREND, *BACBERYNDE*, Latro manifestus, latrociniūm deferens a tergo; *Back*, Anglis *tergum*, *berend*, ferens, seu bajulans; vel jus quod Baroni competit de hoc crimen in Curia sua cognoscendi ac judicandi. Vide *Bracton* lib. 3. tract. 2. cap. 32. num. 2. cap. 35. § 1. *Fletam*, lib. 1. cap. 38. § 1. cap. 47. § 2. et *Rastallum*.

¶ 1. **BACCA**, Navis species. Hist. Beccensis Monasterii MS. pag. 592. n. 5. ex Archivo ejusdem loci : *Almaricus Vicecomes de Mescio palagium.... Baccarum... remisit Beccensis. Vide Baccus.*

2. **BACCA**, *BACCHARIUM*, *BACCHONICA*, *BACCHOICHA*, *BACHIA*, *BACHOICA*, Voces unius ejusdemque originis et notionis quæ vas vel urceum significant.

BACCA. Gloss. Isid. *Bacca, vas aquarium.*

BACCALE, in Ceremoniali Romano lib. 1. sect. 2.

BACAR, ἀγγεῖον σίδος, in *Gloss. Lat. Greec.* hinc *Bacar*, in iisdem *Glossis πρωτότιχον*, qui ejusmodi vas meretriculū lavantibus ministrabat, qui Festo *Aquariolus* dicitur.

** **Bacar**, *vas vinarium simile Bacrioni*, apud Festum. *Baccarium, vas aquarium*, in *Gloss. Isidori*. Vide *Scaligerum ad Festum Lindemann* pag. 3/4.

BACCHARIUM, Joanni de Janua, *Vas vinarium, et dicitur a Bacchus, et idem dicitur haec BACANNA.*

BACCHONICA. Hist. Episc. Autioid. cap. 20. dedit... *Bacchonicam auratum pensantem libr. xii. Mox : Aliam Bacchonicam aratream pensantem libr. x.* Occurrit ibi pulries, ubi inter vasa et cimelia Ecclesiastica recensetur. Atque inde emendanda videtur vox

BACCHOICHA, in *Testamento Leodebodi Abbatis Floriac.* apud *Helgaudum in Roberto Rege* : *Hoc est Bacchoiccha pura sigillata transmarina pensantia pondo libr. x. quorum unus habet in medio crucem auream.* Reponendum enim indubie *Bacchonica*, faciliter emendatione, mutata lit. a in n. Quidam perperam legunt *Bacchraica*.

BACHIA, Papias : *Bachia, primo a Bacco, quod est vinum, dicta, modo in usum aquae transiti.*

BATHOICA, eidem Papiae, *patena argenti ad sacrificandum. Forte patera*, [ut reipsa legitur apud *Grævium* in *Notis ad Glossarium Isidori* in voce *Bathoica*. Sed ibidem *Bathiocu* habetur, non *Bathoica*, idque ex *Papia*.] Ita Isidor. in *Gloss. : Bathoica, patera.* Sed his locis *Bacchonica*, perinde legendum censuerim. [Non ita *Grævius* loco mox citato, ubi censem potius legendum esse *Batiola* vel *Batioca*; quod alterutra vox legatur apud *Plautum* in *Stich. v. 4* : *Quibus diviū domi sunt, Scaphio et cantharis Batioliæ (vel Batiocia) bibunt, at nos nostro Samiō poterio.*

Batiola eodem sensu legitur apud *Arnobium* lib. 2. *adversus Gentes*, teste eodem *Grævio*: *quem, si tanti est, consule.*]

BACCHINUS. Liber Miraculor. S. Austreberta Virg. cap. 6. n. 43 : *In signum donationis duos ex ære urceos, quos vulgo Bachinos vocamus, ejus Ecclesia ministris transmitit.* [Hist. *Dolphin*. tom. 2. pag. 556 : *Item duos magnos Bachinos aliquantulum concavos, argenteos, deauratos in fundo, et in parte superiori circum circa signatos. Spicil. Fontanell. MS. pag. 391 : In festo dupliciti omnes cerei de magno candelabro et de Bachinis et de Cherubinis... debent ardere.*]

BACCHINON. Gregorius *Turon*. lib. 9. *Hist. cap. 28* : *Cum duabus pateris lignis, quas vulgo Bacchinon vocant.*

BACINUS, Ital. *Bacino*, Galli, *Bacin*, ab eodem fonte, licet non urceum aut paternam, sed pelvum, polubrum, et mallūvium sœpe denotet. Palladius de *Architectura* : *Aurum vel cuprum cum cote teritur, et tritum scifo, id est, Bacino, excipitur. Ubi Codex MS. : Scifo, id est, Bacino. Concilium Romanum ann. 1099. cap. 18 Pictavense ann. 1109. cap. 13. et Londinense ann. 1138. cap. 3. etc. : Ut nullus Primatum, Archiepiscoporum et Episcoporum in ordinatione et consecratione Episcoporum vel Abbatum, cappas, tapetia, Bacinos, et manutergia, qualibet exactione requirant, vel*

*suscipiant. S. Bernardus de Vita et Morib. Relig. cap. 10 : Gestari jubentur mappale, scyphæ, Bacini, candelabra, etc. Charta Heccardi Comitis Augustod. apud *Perendum* pag. 26 : *Bacino ad luminaria; ubi perperam editum batrino.* Liber Ordinis S. Victoris Parisiens. MS. cap. 4 : *Nec in tribulis, nec in Bacinis, etc.* Herbertus de Miracul. lib. 2. cap. 29 : *Videlicet in spiritu se transpositum in Claravalle, idque gerant officia, ut cum duobus Bacinis, ... frumentis manibus ablwendis aquam infunderet.* Vide *Historiam Occitanicam Catelli* pag. 901. [Mabil. *Analect.* tom. 3. pag. 354. *Vet. Discipl. Monast.* pag. 394.]*

BACCINUM, *Baccino*, Senensibus, vel *Bacino*, quasi *vacinum*, seu *vasculum*, ut vuli *Acharisius*. *Chroa*. *Laurishamense* : *Calicum deauratum, Baccina 2. Argenteum, thuribulum argenteum.* [Acta SS. Maii tom. 4. pag. 623 : *Recipientes quoddam caput in Baccino, etc.*]

BACINUM. *Glossæ MSS. : Baccinum, vas aquarium vel baccos.* Simeon Dunelm. de *Gest. Angl.* et *Ricardus Hagulstad*. ann. 1126 : *Non tapetæ, non manutergia, non Baccinia, et nil omnino per violentiam exiguntur.* Adde *Monast. Anglic.* tom. 3. pag. 191. [et Joan. Abrincensem Episc. lib. de *Obligis Eccles.* pag. 293. Edit. 1679.]

BACILE, pariter ab eadem origine deducitur pro pelvi vel polubro, Ital. : *Bacile*, *Bacino*. *Ceremonial. Episcoporum*. cap. 11 : *Quas argentinas lanceas seu fontes... quos Bacilia vocant.* Leo Ostiens. lib. 3. cap. 57 : *Bazili de argento parium unum.* Cap. 73 : *Calices onychini 2. Bacilia argentea 4.* *Chron. Fossenovæ* ann. 1196 : *Unum per Bacilium, due tuallæ.* [Bernardi Mon. *Ordo Cluniac.* cap. 5. in edito habet *Bacile*, locum vide in *Bacile*.] Occurrit praeterea in *Historia Translationis S. Landoaldi* n. 19. in *Ceremoniali Romano* lib. 2. sect. 2. pag. 258. Vide *Abacinarē*.

¶ **BACILLE**, in *Epist. Odonis Cardin.* apud *Marten*. tom. 6. *Ampliss. Collect. col. 245* : *Volumus enim ut duo Bacilia, calice, thuribulum et reliqua ad capellam, si opportunum invenerit, acquirat et cambiū faciat.*

BACILLA. *Bernardus Mon. in Council. Cluniac.* MSS. cap. 77 : *Introducuntur famuli a Camerario per auditorium in coquinam regularem cum Bacilibus, et manutergiis, ut facient optimum ignem.* *Lafrancus*, in *Decretis pro Ordine S. Bened.* cap. 1. sect. 2 : *Tunc Fratres qui ad Missam indenni sunt, vadant ad locum constitutum, ubi sit optimus ignis a famulis Camerarii preparatus. Bacilia quoque et aqua calida ad abluerandas manus.* Sect. 4 : *Postea accipiant Abbas Bacilia et manutergium.* Occurrit ibi praeterea cap. 8. sect. 2. et in *Synodo Londinensi* ann. 1125. cap. 3. apud *Florentium Wigorn.* pag. 661. [apud *Madoc* quaque in *Formul. Angl.* pag. 177.]

¶ **BACIUM**, apud *Brandaon.* in *Monarch. Lusitan.* tom. 5. pag. 304.

BACINE SALINARIE, seu *Bacini*, in quibus sal conficitur. *Charta Friderici II. Imp.* ann. 1235. in *Regesto Comitum Tolosæ* fol. 124 : *Videlicet civitates, castra, villas, cum plena jurisdictione, omnibus feudis, et solitis pedagiis, usaticis, et saunariis, in idio-*

mate ipso quomodo *Bacinae salinae dicuntur*, etc.

BACINAGUM, Tributum salinarium; ex bacinis salinariis, vel quantum salis bacinus continere potest. Tabularium Abbatiae Corbeiensis : Item du Bassinage du sel que lesdits Religieux voloient prendre de ceux qui le admenoient à cheval ou à brouette, aussi bien que de ceux qui l'admenoient à nef ou à navel, sont accoustumé de prendre et lever, et en sont en possession et saisine. Obtinebat etiam id nominis in frumento. Tabular. Episcopat. Ambian. ann. 1365. fol. 100 : Et si dictus Capellanus emat granum aliquod aut bladum pro victu suo; aut res alias pro hospitio, quitus erit de Bachinage et de allis consuetudinibus.

Aliud est jus bacnt, in Charta Vicedomi Catalaunensis ann. 1581 : Nous avons un droit appellé le droit de Bassin, qui est sel que le Sieur et Dame VIdame peuvent par chacun ne prendre un Bassin d'environ un sestier plain de raisins, en quelque vigne qu'il voudroit des environs de S. Michel, etc.

* Bachinage du sel etiam in Charta ann. 1360. ex Reg. 88. Chartoph. reg. ch. 120.

** Ad etymon vocis quod attinet, *bacea* deducenda est a verbo German. *Biegen*, unde populus septentrionalibus et occidentalibus *Bak* omne denotabat, quod superficie præditum erat inflexa, tam convexa quam concava. Inde voce *Bak* tam pro tergo, dolio, pharo, colli, bulla, quam pro pelvi, navi, poculo, etc. usi sunt veteres. Vide Glossar. German. voc. *Bug*, *Bübel*, *Becher*, *Buckel*, *Becken*, *Bach*, *Bake*, etc. **ADVL.** Confer Raynouardi Gloss. Rom. vol. 1. pag. 165. voce *Bacin*. *Bucar* et similia originem e Latio trahere probat Festi locus, quem supra atulimus. Walachi etiam poculum dicunt *péhdar*. Vide Diezii Grammat. vol. 1. pag. 8.

* 3. **BACCA**, pro Vacca, in Reg. censuum eccl. Reatinæ MS.

¶ **BACCÆ**, Annuli catenarum. Vide *Bacæ*.

BACCAL, *Baccapulus*, *Baccaulus*. Vide *Bacapulus*.

BACCALARIA, Prædi rustici species, [eadem forte quæ *Vasseleria*, seu feudum *Vassalli* inferioris, ut *Cangius* ipse explicat in *Vasseleria* post vocem *Vassus*.] Tabular. Celsinianense : *Dono etiam Baccalariam quæ est in ipsa villa cum campis et vineis et pratis, et omnibus, quæ ad ipsum alodium pertinent*. Tabularium Bellilocense in Lemovicibus Charta 13. quæ est anni 882 : *Ecclesiam nostram... quæ constructa est in honorem S. Martialis, cum curte et orto, et exitu, et viridario, et cum ipsa Baccalaria integra, quæ ibidem pertinet*. Charta 34 : *Cedimus etiam casam nostram dominicarianam, cum ipsa Baccalaria, cum pratis, silvis, etc.* Charta 89 : *Baccalariam meam de Camayrac dimitto Deo et S. Petro post mortem meam ad integrum, etc. Occurrit passim nude in hoc Tabulario Ch. 103. 132. 143. 162. etc. et in Tabulario Conchensis Abbatiae in Ruthenis Ch. 409. 500.*

BACCALARIA DOMINICARIA, INDOMINICATA, Prædi rusticum quod ad dominum ipsum spectabat, et ab ipso excolebatur. Idem tabular. Bellilocense Charta 58 : In eodem loco *Baccalaria Indominicaria*. Testam. S.

Geraldi Auriliacensis Comitis apud Duchesn. in Notis ad ejusd. Sancti Vitam : *Et medietatem de ipsa curte, et ipsum castellum cum Baccalaria Dominicaria, et duos mansos, etc.* Donatio Godefridi Comitis Cadurcensis circa tempora Caroli Calvi : *Hoc est curtem meam indominicatam, quæ vocatur Igeracus, cum Ecclesia in honore S. Martini constructa, et Baccalaris Indominicatus*. Ita Dominicus. At Tabularium Bellilocense Ch. 3. habet tantum, et *Bacchalaria et mansis servilibus*. Idem Tabular. Ch. 34 : *Hoc est capella nostra indominicata, quæ est fundata in honore S. Petri, cum ipsa Baccalaria Indominicata, cum ipso prato, et cum ipso brolo indominicato, etc.*

BACCALARIE pluribus constabant mansis, mansus autem erat 12. jugerum, ut auctor est Papias. Idem Tabular. Belliloc. Ch. 34 : *Et aliud mansum ubi Ainardus visus est manere, ipsa Capella, cum ipsa Baccalaria et cum ipsis mansis*. Charta 47 : *Ecclesiam nostram in honore S. Juliani Martyris, cum ipsa Baccalaria et mansis ad ipsam pertinentibus*. Interdum decem mansos continuunt *Baccalaria*. Bernardus Guido de Ordine Grandimontensi : *Turpio* (Episcopus Lemovicensis) *dedit ei Baccalariam, quæ decem mansos tunc continebat*. Turpionis ipsius verba recitat Dominicus : *Do illis villam quæ vocatur Baccalaria, quæ decem in se Mansos continere videbatur*. [* Hac voce Lusitanæ etiam usi sunt. Vide S^a Rosa de Viterbo vol. 1. pag. 165.]

BACCALARIA FÄCRÆ, Baccaliorum opus exercere. Tabularium Bellilocense Charta 95. cui titulus est, *Breve de exemptis* : *In illis rusticis, ubi quærere solent opera, habent unum dictum cum bovibus, de illis hominibus qui boves habuerint, quādū Baccalaria Fererint, et non sti bacalia, aut judictum firmaverint cum aliquo, si propter hoc redēptionem dederint, non habent partem Vicarius, nec iudex : si sacramentum firmauerint cum lege, et redēptionem dederint, tertiam partem illis reddant*.

1. **BACCALARII**, dicti ipsi qui *Baccalias* tenebant, possidebant, excolebant. Usatici Barcinonenses cap. 46 : *Sacramenta rusticæ qui tenent mansum, et laboret cum pareboum, sunt credenda usque ad 7. solidos platæ. De aliis namque rusticis, qui dicuntur Bacalarii, creditur sacramenta usque ad 4. Mancusos, auri valentia, deinde quidquid jurent, per examen caldariorum demonstrant. Ex quibus primum eruitur Baccalrium dici rusticum qui mansum excolit : deinde mansum recte a quibusdam definiri fundum qui duobus bobus ad arandum sufficit : denique Baccalarios rusticis ipsi accenseri, licet rusticis mansorum cultoribus longe honoratiiores. Rusticis porro annumerari videntur Bacalarii, quod perinde ac rusticis mansarii, si non operibus servilibus, certe alii oneribus, verbi, gratia censui, essent obnoxii*. Tabular. Belliloc. Charta 3 : *Hoc est curtem meam indominicatam, quæ vocatur Igeracus, cum Ecclesia S. Martini constructa, et Baccalaria et mansis servilibus*. Et Charta 57 : *Dimitto... medietatem de Baccalaria de Monte Galfredo, in tali ratione, ut quādū vixero teneam, et per singulos annos 4. sestarios de tritico persolvam ad Missam SS. Primi et Feliciani*.

BACCALARIORUM ECCLESIA preterea mentionem fieri lego in Catalogo Abbatum Lerinensis, apud Vincentum Barrallium tom. 2. pag. 151. ubi narratur Gaucelinum Foro Juliensem Episcopum sub ann. 1038. una cum consilio et Consensu omnium Canonorum suorum et Baccaliorum, et aliorum quamplurium utriusque sexus donationem quamdam fecisse Monasterio Lerinensi. Preterea in Tabulario S. Hilarii Majoris Pictav. extat Charta Hugonis de Surges ann. 1211. quæ horum meminit, hocce verborum tenore : *Confirmo eleemosynam B. Hilarii Decani, quam fecit pro suo anniversario B. Hilario 15. sol. et Baccalartis ejusdem Ecclesiae 6. sol... Canonis B. Martæ de Castro Airaudi 13. sol. et Baccalarii ejusdem Ecclesiae 4. sol. etc. Baccaliorum preterea mentio fit in Consuetud. locali Castellinovi in Biturigib. tit. 3. art. 24. ubi Burgenses dicuntur habere omnem justitiam, hancque exercendam a Baccalariis ejusdem urbis committere posse, par les Bacheliers de ladite ville et bourgeoisie*, etc.

¶ Haud importune fortassis monebimus *Baccalarios* de quibus ultimo hoc articulo, maxime distinguendos esse ab iis quorum paulo supra mentio fit. Ii quippe rustici erant qui *Baccalarii Ecclesiae* vocabantur quod *Ecclesiae Baccalarias* tenebant atque excolebant; isti vero viri erant Ecclesiastici, inferioris quidem gradus, inter Canonicos tamen non raro recensiti. Sic in Lugdunensi Ecclesia Canonici recentiores *Baccalarii* dicuntur, uti testatur Severius de Episc. Lugdun. pag. 377. Eodem nomine monachos juniores donatos suspicor ex Ordinario Abbatiae S. Laurentii Diœc. Autiss. ann. 1286. exarato in quo legitur : *Finita Missa in exitu Ecclesie incipitur Antiphona, O Martine; sequitur Litania Salvator mundi, et debet dici a duobus Baccalariis. Sæpius attamen per Baccalarios intelliguntur Ecclesiastici inferioris subsellii, ut etiamnum in Ecclesia Maclovieni usus obtinet*.

* Ordinar. MS. S. Petri Aureævallis : *Si vero fuerit festum illud mutatum aliqua de causa et celebratum alia die, quam illa qua invenerit (evenerit) et ille dies fuerit feria 2^a. tunc duo Bachalarti descendunt ad predictum invitatorium dicendum sine almuñciis, ut prius. In aliis feriis duo religiosi presbyteri, ut supra. Si vero fuerit festum duplex, tunc duo religiosi antiqui et officiari, si sint, descendunt ad invitatorium predictum dicendum cum cappis circis... Et si fuerit festum trium lectionum, tunc non descendunt ad invitatorium predictum; sed unus Bachalarius solus in suo stallo habebit dicere predictum invitatorium cum cantu consueto. Infra : Pueri claustrales habent dicere tres primas lectiones. Cætera vero lectiones dicuntur per Bachalarios et per religiosos presbyteros et antiquos secundum dies et solemnitates. Ubi Bachalarii dici videntur juniores canonici professi, nondum presbyterio donati. Charta admortis. ann. 1408. in Reg. 162. Chartoph. reg. ch. 272 : Les chappelains et les Bacheliers de l'église collégial de Nostre Dame de Mirebeau.*

* **BAQUELARII**, Eadem notione. Necrolog. eccl. B. M. de Medunta MS. fol. 10. r° :

Percipiunt canonici et vicarii ix. sol. capellani xvij. den. diaconus et subdiaconus quilibet iij. den. Baquelarii xij. den. Pueri chori ejusdem ecclesiae vj. den. Ubi clerici designantur. [** Bachaler et Bacharel eodem sensu Lusitanis usurpati. Vide S^a Rose de Viterbo Elucidarii Supplemento pag. 16.]

a. BACCALARII Alii porro sunt recentioribus Scriptoribus, quibus ita dicuntur qui Militarem ordinem consecuti, non erant satis divites, vel quibus idoneus haud erat vassallorum numerus, ut vexillum in præliis educere possent: vel si ejusce essent ordinis, qui Bannereturum dicitur, nondum tam prætate illud eduxerant, et ut nostro more loquar, qui n'avoient pas encore levé Banniere. Atque ii vulgo Bacheliers nostris appellantur, quos ut adolescentes ideo Scriptores nostri representant. Albertus Aquensis lib. 3. cap. 26: *Castrum adolescentium, quod dicitur de Bakelers.* Glaber Rudolphus lib. 5. Hist. cap. 1. de se adhuc adolescentem, dum in Monasterio educaretur: *Incipiente diei aurora, currens exiit a domo latrinarum, taliter inclamando, ubi meus Baccalaureus est?* Neque fere aliter Scriptores nostri Baccalariorum describunt.

Le Roman de Garin. MS. :

Trestuit meschin, et Jane Bachelier.

Et alibi :

Janes hom estes, et encor Bachelier.

Le Roman de la Rose :

Un Bachelers jeune c'estoit,

Pris à franchise lés à lés.

Le Roman de la Malemarastre MS. : Et li joënes Bachelers li dit tout ensi qu'il avoit fait. Le Roman de Fouques de Candie MS. :

Bachelier fut, et de joene jouent.

Ita passim cæteri Scriptores vernaculi, Froissartes 1. vol. cap. 29. 2. vol. cap. 43. 92. 4. vol. cap. 51. Chronicon. Flandr. cap. 30. 33. Alanus Charterius pag. 263. etc. Baccalariorum istos Militares adolescentes indigitant ac representant. Atque inde etiamnum in Picardia nostra adolescentes ac adolescentulæ sive juvenculæ Bacheliers et Bacheletes appellari observavit Fauchetus. *Le Roman de Garin :*

Or avant Baisselettes, ce leur disoit Bertrand, La plus pauvre de vous arés assés vaillant.

* Adolescentes non conjugati, et juvenculæ nondum nuptæ, Bacheliers et Bacheletes vulgo nuncupabantur, quod de Picardia tantum observavit Cangius: inter quos quilibet anno eligebat unus, quem Baccalariorum regem appellabant. Libert. Autiss. concessæ a Mathide comit. Nivern. ann. 1223. in Reg. I. Chartoph. reg. ch. 10: *Homo, qui non habuerit uxorem et est Bachelarius, quandiu in illo statu erit et hospitium tenebit, reddit annuatim quinque solidos de censa,.... et ad negotia communilitatis mittet sicut et uxorati.* Charta reddituum prioratus S. Vincentii de Naintré in diœc. Pictav. ex Tabul. S. Germ. Prat.: *Est à noter que les Bacheliers de la paroisse dudit Naintré, qui sont les jeunes à marier, sont tenus par chacun an apporter audit prieur ès octaves de Noël en foyn et hommage, comme souverain en ladite église, ung oyselet, nommé le roy Berault, et le doivent prendre à la course, et celluy qui le prent, est nommé toute l'année le Roy des Bacheliers.* Lit. remiss. ann. 1478. in Reg. 205. ch. 27:

Par les paroisses du bas pays de Poictou les jeunes compagnons, que on appelle Bacheliers, à marier, ont accoustumé tous les ans à chacune feste de Pentecostes eulx assembler joyeusement et faire entre eux par élection, en chacune paroisse et assemblée, un Roy des Bacheliers, qui a la charge, gouvernement et administration du clergé et luminaire desdits Bacheliers. Aliae ann. 1480. ex Reg. 207. ch. 5: *Les jeunes enfans à marier, autrement appellez les Bacheliers ou varletz à marier, etc.* Charta ann. 1343. in Chartul. S. Vincent. Laudun. : *Les gens desdits religieus avoient pris certaines Baisselettes de nostre dite ville de Crespy, cueillans herbe ès avaines de Bucy. Horum vero societas, Bachelerie dicitur, in Lit. remiss. ann. 1392. ex Reg. 142. ch. 284: Icelle Heliette avoit oy dire que les compagnons de la Bachelerie de la Leu près de la Rochelle, etc.*

Porro a Baccalariorum istis seu subnobilibus adolescentulis, qui juveniliter insultare, ac de se sublatius sentire solent, deducta videtur apud Italos vox *Baccalare*, quæ idem sonat: vel potius forte a Baccalariorum Academicis: dicitur enim *bacalare*, il quale monstrava dover essere un gran *Bacalare*, cioè gran dottore.

Baccalarios præterea ut minime divites, ne dicam pauperes, indigitant passim Scriptores: quod scilicet, non adeo amplè essent eorum facultates, nec tantum vassallorum numerum haberent, ut vexilla in acie possent educere, ac proinde Militum Bannereturum ordini accenserit. Phillipus Mouskes in Hist. Francor. MS. :

A un Chevalier Bachelier,

Ki par pauvreté vot aller

Droit en Pulle à Robert Wiscart, etc.

Itinerarium ultramarinum Guillelmi Comitis Pontivensis MS. ubi de Theobaldo de Domno Medardo: Hoirs fu de la Conté de S. Paul, mais povres Bachelers estoit, tant con ses oncles vesqui. Chron. Flandriæ cap. 18: *Ils remarierent cele Marguerite à un vaillant Bachelier des Marches de Bourgogne, qui fut appellez Guillaume de Dampierre, et n'estoit mie riche.* Ita non semel Froissartes 1. vol. cap. 270. 290. 3. vol. cap. 3. 4. vol. cap. 86.

In Regesto Cœruleo Castelleti Paris. f. 58. sub ann. 1493. *Bacheliers* dicuntur apud Tentiorum artifices, qui vulgo Ju- rati, Jurez et Esgards.

* *Bacheliers* in societatibus artificum, appellantur, qui sub iis, qui rebus artificiis præfecti sunt, minora negotia curant, su quoque ordine ad ejusdem præfecturam eliguntur; iidem qui alibi Juniores nuncupantur. Vide infra in Junior. Lit. ann. 1366. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 709: *Pierre Triel, Pierre la Postole jurez en la ville de Paris oudit mestier de boulangerie; Girat de Breban et Jehan le Conte Bacheliers oudit mestier, etc.* Aliae ann. 1404. tom. 9. earund. Ordinat. pag. 56: *Toutes et quantefois... il a été nécessité de pourvoir à l'office vacant d'aucun jurez, . . . les autres jurez desdiz mestiers superestans, à grant et meure délibération nomment et eslisent entre eux sans favour, l'un des Bacheliers, etc.*

BACCALARII. Historia Prioratus de Wigmore in Anglia, in Monast. Anglic.

tom. 2. pag. 224: *Cingulum Militiae accepit, una cum Edmundo de Arundel, et aliis trecentis Baccalariorum.*

¶ **BACCALARII.** Charta ann. 1229. ex parvo Chartul. S. Victoris Massil. : *Petebat dominus Abbas sibi restituì xx. solidos regalium coronatorum, quos Baccalariorum communis de Couzia Prostestatis Massiliæ extorsit a Priore S. Zacharie.*

BACCALARII. Thomas Walsingham. pag. 94: *Post decepsum Comitis quemdam Baccalariorum, nomine Dominum Radulphum de Montthermer, accepit in maritum.*

BACHELARIUS. Matth. Paris: *In hastilio multi Milites regni, qui se volunt Bachelarios appellari, sunt contriti. Infra: Militem strenuum, qui Bachelarii anumerabatur.*

BACULARIS. Idem qui Baccalarius. Rathearius Veronensis Episcop. in Qualitate conjectur. pag. 201: *Forsitan in patria sua fuerat Bacularis, ideo illi tam honor omnis est vilis.* Ordericus Vitalis lib. 10. pag. 785: *Helice candidam jusserrunt tunicam indui, pro quo Candidus Bacularis solitus est ab illis nuncupari.*

BACCELLERIA, Ordo ipse Baccellariorum. *Le Roman de Garin :*

La flor de France, et la Bachelerie.

Chronicon Bertrandi Guesclini :

Et puis manda se gent et sa Bachelerie.

Jo. Villaneus lib. 8. cap. 55: *Dov'era il fiore della Baronia e Buccelleria di Francia.*

BACCALARIORUM vero Ordinem, licet hos Comitibus, Vicecomitibus, Baronibus, et Castellani postponat, satis commendat Consuetudo Andegavensis art. 63. et Commanensis art. 72: *Outre les Seigneurs dessusdits y a audit pays aucun autre Seigneurs, qui ne sont Comtes, Vicomtes, Barons, ne Chastellains, qui ont châteaux, forteresses, grosses maisons, places, qui sont parties de Comtes, Vicomtes, Baronies, ou Chastellenies desdits pays: et tels s'appellent Bacheliers, et ont bien telle et semblable Justice, comme ont ceux, dont ils sont partis, etc.*

3. **BACCALARII**, seu **BACCALAUREI** in Academiis, apud Nicolaum de Clemensis lib. de Studio Theolog. et aliis, qui Baccalarii, Nic. Trivetto in Chr. ann. 1282. *Baccalarii* Walsinghamo pag. 51. et *Bacularii*, pag. 309. qui in eo gradu sunt, ut ad Doctoratum aspirare possint, quemadmodum Baccalariorum Militares adolescentes, qui ad Bannereturum gradum perinde aspirant. Nam inde Baccalaureos Academicos dicitos sere constat. Sacra autem Theologiae Parisiensis Facultas, ut observat alicubi Filescus, in quatuor velut ordines distributa est, *Magistrorum, Licentiatorum, Baccalariorum Formatorum, et Baccalariorum Curorum.* Magistri iidem sunt, qui Doctoris lauream consecuti sunt: de *Licentiatis* dicetur suo loco, [*Baccalaurei Formati* dicuntur illi qui expleto Theologiae cursu possunt ad superiores gradus provehi, atque inde alio nomine vocantur *Dispositi*.] Baccalariorum Cursores, sunt Theologiae Candidati primi generis, qui ad *Cursum Theologicum explicandum admittuntur*, Bibliorum nempe, postea libri Sententiarium Petri Lombardi: unde nata illa distinctio apud maiores, Baccalariorum, ut alii *Biblici*, alii *Sententiarii* nuncupentur. *Vetus*

Statutum Academiae Parisiensis : Quilibet Cursor (Baccalarius) in Theologia inter primum Cursus et Sententias tenebitur respondere in Theologia, ad minus semel de Disputatione Tentativa sub Magistro. Alio loco : *Nisi talis volens admitti, tempus suum probaverit per schedulas Sententiariorum, ac etiam Bibliorum, etc. Vide Hist. Academiarum Paris. tom. 4. pag. 391. et Lambecium lib. 2. Comment. de Bibl. Cæsar. pag. 128. 129. 131. 134. Baccalariatus vero, vel Doctoratus, in Academias Anglicis gradus non obtinent, ut observat Jo. Fortescutus de Laudibus Legum Angliae cap. 50.*

¶ BACCALARIIUS, Eadem notione. Vita S. Thomæ Aquinatis tom. 1. Martii pag. 663 : *Ut Parisiensi Studio de sufficienti Baccalario provideret.*

BACHALARIATE, Bachalarii gradum impertiri, in Bulla Joannis XXII. PP. pro Academia Cadurcensi ann. 1332. apud Guill. de la Croix, in Hist. Episcop. Cadure. n. 231. in Statutis Academiarum Viennensis Austriae in Facultate Artium tit. 9. 10. etc.

¶ BACCALARIAUTUS, Dignitas Baccalarii, in Compendio juriū et consuetudinum Universitatis Paris. fol. 8. per Rob. Goulet. **¶ BACCALARIAUTUS,** Gradus inferior in Choro Canonicorum. Archivum Ecclesie Macloviensis : *Anno 1424. die 5. Maii. De cetero nullus recipiatur ad capellaniam, Baccalariatum, etc. nisi sciat cantare.*

Jam vero unde Baccalariorum cum Militarium, tum Academicorum orta vox, non una est doctiorum sententia. Cujacius ad lib. 2. de Feud. tit. 17. a Bucellariis veterum, de quibus mox agemus, appellatos putat. *Baccarios Academicos a Baccalaurea dictos contendit Alciatus ad lib. 57. de verbor. significat. Rhenanus a Bacillis, quibus donantur, dum Baccalariatus gradum consequuntur. Nec abudit Wasius, qui perinde Baccarios militares a baculo vocatos opinatur, quod, ut ait, juvenes Milites postquam in equestribus decursionibus hastas fregissent, linea tantum armati, non gladiis, sed sudibus baculisque sese mutuo non surdis ictibus in torneamentis robustissime batuerent. Verum nobiles viros vel adolescentes baculis in arena decertasse nemo, opinor, nisi harum rerum prorsus ignarus, fatebitur : unde miror, virum eruditum huic sententiae subscrispsisse lib. 2. de Comitib. Provinciāl. cap. 8. Neque forte eorum, qui a Baculis, quibus investiebantur feudatarii, probabilior fuerit opinio, aut Gregorii Tolosani in Syntag. et Antonii Gosselini in Hist. veterum Gallor. cap. 62. qui a vassis deducunt, ut Baccellarii dicti sint, quasi Vassallarii, id est, minores Vassi.*

Loiseus lib. de Ordinib. cap. 6. n. 49. et 50 : *Baccellarios a vocibus Gallicis, bas eschelon appellatos scripsit, quod Militaris ejusmodi ordo insimus esset.*

Tametsi etymon hujusmodi neminem probaturum certo sciām : fatendum tamen hactenus sere receptam suis Claudii Falcati, viri in Antiquitatibus nostris versatissimi, sententiam, Baccellarios nempe, seu les Bacheliers, appellatos quasi bas Chevaliers, quod Militibus Banneretis dignitate inferiores essent, iisque prærogativam ultra cederent, adeo ut in concessibus pu-

blicis, vel etiam in conviviorum accubitis post eos sederent. Nam Baccalarii cum Banneretis sedere jus erat, quod non licet Scutiferis, quantum libet natalium splendore conspicuis, quod eximie docet Continuator Nangii Gallicus MS. ad ann. 1378. cum narrat, ut Carolus V. Rex Franciæ Carolum IV. Imperatorem et Regem Romanorum in aula sua convivio exceperit : *Et fut l'assiette telle, qu'il s'ensuit : L'Evesque de Paris premier, le Roy, le Roy des Romains, le Duc de Berry, le Duc de Brabant, le Duc de Bourgogne, le Duc de Bar : et pour ce que deux autres Ducs n'estoient pas Chevaliers, ils mangerent en un autre table.* Ita apud Longobardos consuetudinem suisse scribit Paulus Warnefridus lib. 1. cap. 23. ut Regis cum patre filius non pranderet, nisi prius a Rege gentis extera arma suscepisset. Quod etiam in more suisse apud Aragonios testatur Eximinus Petri Salanova Justitia Aragonum, lib. de Privilegiis Baronum et Ricorum hominum : *In Aragonia, inquit, nullus filius Militis in mensa Militis sedet, donec fuerit factus Miles.* Hujuscem porro receptæ apud avos nostros consuetudinis rationem sic prosequitur vetus Poeta in Poemate MS. cui titulus : *Le Roman du dit du Chevalier, ubi Scutiferum sic loquenter inducit :*

Li dit : Dame, fetes me sage,
Pourquoi c'est que li Escuiers
Ne s'osent pas coindrier
De droit que li Chevaliers font,
Et la cause pourquoi ils sont
Mis arriere et plus bas assis,
Jacoit-il que de moult haut prix
Soient aucuns en leur Estat.
La Dame n'y mit pas débat,
Ains dit, Je vous respondray
Tout chou que j'en espoire et qçay :
Ils sont bas et arriere mis,
Et trop plus l'estoient jadis,
Pour eux donner plus grand desir
De tout Chevalier devenir.

Falcati de Baccalariorum nomenclatura opinionem amplexus est præ ceteris Andreas Favinus : omnes vero pluribus expedit eruditus Seldenus in Tract. de Titulis honorariis 2. part. cap. 3. §. 24. Sed nescio, an non potius Baccellarii originem suam debeant priscis illis Baccellariorum, de quibus egimus, qui scilicet Baccellarius, prædia sic nuncupata, tenebant et excolebant, adeo ut cum liberæ et ingenuæ essent conditio- nis, Baronibus tamen longe inferiores essent; tametsi quæ fuerit eorum omnino conditio, ex præallatis locis via planum et perspicuum sit. De Baccellariis Militaribus, quos Baccieri d'arme, ad Academicorum discrimen vocat Joannes Villaneus lib. 6. cap. 91. lib. 7. cap. 85. 102. alia quædam attigimus in Dissert. ad Joinvillam, in qua de Banneretis egimus. De Bacculariis vero Academicis et eorum nomenclatura disputat pariter Cæsar Egassius Bulæus tom. 2. de Academia Parisiensi pag. 679. [Menagijs in Dictionario etymol. linguae Gall. ubi post Dominum de Caseneuve et alios contendit vocem Baccularii a baculo suisse derivatam.]

¶ 1. BACCALE, pro Bancale, Tapes quo Bancus seu scamnum tegitur. Historia Mediani Monasterii pag. 242 : *V. dorsalia de*

lana... Baccalia IV. grandiuscula et minuscula tapetia XI.

¶ 2. BACCALE, pro Bacile, Pelvis. Vide Bacale 2.

¶ BACCANATUS, Fusor. Vetus Gloss. MS. San-German. n. 501. [** leg. Furor.]

** BACCANIA, Furor. Fragmentum de expeditione Caroli M. Hispanica, apud Pertz. vol. 3. Scriptor. pag. 709. lin. 35 : *Ecce inestuat indomiteque tumet Baccania regum per immensos orbes Mavartis, etc.* Vide Baccania.

¶ BACCAPULUS, in quo mortui effunduntur. Idem Gloss. San-German. n. 501. Vide Bacapulus.

BACCARI, Vaccarii. Charta Longobardica ann. 774. apud Ughellum in Archiep. Beneventi. : *Item et in eodem Gastaldato concessimus Baccarios : hi sunt Grauso cum uxore et filiis, etc.* Vide Baca.

¶ BACCAULUM, Feretrum in quo mortui effunduntur, et dicitur a Baccia. Sic Glossar. MS. Montis S. Eligii Atrebatis. Miracula S. Withuni tom. 1. Julii pag. 331 : *Baccaulo imponerent atque ad sancti præsulis corpusculum deferrent.* Vide Bacapulus.

* BACCALUS, in quo mortui feruntur. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613. Vide Bacapulus.

* BACCARIS, Quæ fascinum tollit, quæ galgago dicitur, in eod. Glossar. Baccar, herba est, quæ fascinum depellit, apud Servium. Vide Lexic. Martin. in hac voce.

* BACCARIUM, Vas aquarum. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641. Vide Baccarium in Baccia 2.

¶ BACCEA, Vas aquarium. Vide Baccarium in Baccia 2.

¶ BACCELARIA, BACCELARIUS, BACCELLERIA. Vide in Baccalarii, et paulo ante Baccarii.

¶ BACCEUS, Idem opinor, quod Baccia 2. Hist. Mediani Monasterii pag. 243 : *Alba quinqunginta, succentæ de serico quæ, tertia que de auro. Bacei quatuor, cingula serica duodecim.* [* Nisi sit leg. Balthei, quod puto.]

BACCHA, Belgis Bâke ; Specula, pharus, signum, vel vas littorale, pro nocturno navium accessu. Gualterus in Vita S. Caroli Com. Flandr. n. 20 : *Signa quoque, quibus in sublime levatis in id confederatos accersirent, quæque ob insaniam nimium bellundi furentium Bacchas lingua illa vocare solebant, prorsus erigi vertuit.* Vide Beccangium.

¶ BACCHALARIA. Vide Baccalaria dominicaria.

¶ BACCHALARIATI, Baccalaurei ordine donari in Academias, apud Robertum Goulet in Compendio juriū et consuetudinum Universitatis Paris. fol. 4.

¶ BACCHALRIUS. Vide Baccalarii 3.

BACCHANIA, Furor, Papiae. Vide Baccania.

BACCHARIUM, BACCHIA, BACCHINON. Vide Baccia 2.

* BACCHATUS, Amens, ultra modum accensus. Lit. remiss. ann. 1351. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 421 : *Ejus (mulieris) amoris flamma Bacchatus,... veneris novitus extraneus.* Ubi de quodam canonico deperdite amante agitur.

* BACCHATUS GERMIS, Unionibus ordinatus. Nicolaus Specialis de Rebus Siculis

lib. 6. cap. 14. apud Murator. tom. 10. col. 1045 : *Itaque signo dato, alti lavandis manibus ex radiantibus vasis aureis lymphas fundunt, alii quidem aquas in pelvis suscipiunt, alii mensas dapibus onerant, alii latae Bacci munera sumministrant, iū crateres magnos Bacchatos gemmis statuunt, etc.*

** **BACCATUM**, Margaritatum, in Gloss. Isid. **Baccatum**, casteinum (hodie griseum) in Gloss. Rhabani. Vide **Baca**, 2. **ABEL.** utuntur Virgilii et Sil. Italicus. Vide **Forcell. Lexic.**

** **BACCHARA**, i. *Asarum*, Matthæo Silvatico. **Bákx** idem Gallis quod Græcis ἄσαρος, apud Interpol. Dioscorid. cap. 9. Gloss. med. Græcit.

¶ **BACCHO**. Vide **Baco**.

¶ **BACCHOICHA**, **BACCHONICA**, **BACCILE**, etc. Vide **Baca**, 2.

* **BACCILATER**, *Vinum*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646.

* **BACCILOTUS**, *Pelvis*, Gall. *Bassin*. Inventar. MS. thes. Sedis Apost. sub Bonif. VIII. ann. 1295 : *Item unum Baccilotum parvum in modum patenæ, deauratum inter. Vide Bacinus in Baca 2.*

BACCINÆ PELLES, apud Chrodegangum in Regula Canonorum Metensium cap. 29. ubi Editio Acheriana habet *vaccinas* : *Calciam vero omnis Clerus annis singulis pelles Vaccinas accipiant, solas parta quatuor*. Vide **Baca** et **Baca** 2.

* 1. **BACCINUS**, **BACILIS**, Mensuræ sordorum seu granorum species. Charta ann. 1270. inter not. in Dissert. 6. Cl. V. Gar ramp. ad Hist. B. Chiaræ pag. 199 : *Bac cinos currentes ad Baccinum episcopatus, qui dicitur Strozaprete, etc.* Alia ann. 1276. ibid. : *Ad tres quartengos grani ad antiquum, et ad unum Bacilem et dimidium*. Vide **Concha** 3.

2. **BACCINUS**, Urceus vel pelvis. Charta ann. 972. in Append. ad Marcam Hispan. col. 901 : *Propter premium appreciati 70. uncias auri in rem valentem, id est, cava lo, Baccino, et optima mula*. Vide in **Baca** 2. Nisi forte legendum sit *Bastino*, intelligatur de animali sagmario. Vide mox **Bacillus** 2.

BACCO. Vide **Baco**.

BACCONES. Gloss. Lat. MS. Reg. : *Rustici, Baccones, Agricolæ, Coloni. Papias : Baccunus, Rusticus, Stultus*. [Sic etiam in Vet. Gloss. Sangerman.]

¶ **BACCUE**, *Clamore*. Papias.

¶ **BACCUNNUS**. Vide **Baccones**.

BACCUS, *Bacus*, [Gall. *Bac*,] *Navigii latioris species in fluviis, quorum etiam usus est ad transvehendos equos et currus*. Charta Roberti Comitis Mellenti in Tabul. Fisanensi fol. 10 : *Confirmavi ... liberum transitum navibus suis et Baccis, quidquid ferant de suo proprio*. Alia Galeranni Comitis Mellenti in Tabulario Leprosariæ Pontis Audomari : *De toto vino meo, quod veniet mihi de Francia, sive in Bacco, sive etiam in navibus*. Charta Philippi Aug. ann. 1216 : *De quolibet Baco lignis onerato 20. denar. et pro gubernaculo 2. den.* Aresta ann. 1260. 1. Reg. Parlam. fol. 22 : *Et habebit boscum ad faciendum Baccum, et ad reparandum in forestis meis*. Charta Philippi Regis Franc. ann. 1308. ex 2. Regesto ejusdem Regis n° 9. in Tabulario Regio : *Item Baccum nostrum*

de Janzicum blado et altis redditibus, ... et domo baquerli, etc. id est, ejus, qui bacum curat et regit. [Hist. Becc. Monast. MS. pag. 254. n° 8 : *Et nominatim Baccum et navim qui in unoquoque anno adducuntur et one rantur in vindemias accepte in castodia et tenamento... quocirca precipimus ut Boccus S. Mariæ Becci sit quietus*. Et pag. 344 : *Dedit Monachis Beccensis ut in transitu Medantæ naves illorum et Bacci, etc.*] Vide **Baca**.

¶ **BACELLUS**, *Scaphula*, in Hist. MS. Beccensis Monast. pag. 520.

BACULA, *Scaphula*, Gall. *Bacquet*. Encionium Emmae Reginae Anglor. lib. 2. pag. 168 : *Sandwich sunt appulsi, ejectisque anchoris, Baculis exploratores se deduci littori, et citissime finitima tellure explorata, ad nota recurrunt navigia, Regique edicunt, adesse resistentium parata milia*.

1. **BACCELLUS**, *Baculus*, *Bacillus*. Gloss. Lat. Græc. *Baculus*, *bacillum*; *Bacnūpīdōs*, *bacillum*. Vide S. Hieron. in Regula S. Pachomii cap. 81. et Gregorium Turon. lib. 2. de Mirac. cap. 22.

* 2. **BACELLUS**, diminut. a *Bastum*, ut videtur, Gall. *Bast*, *Clitella*, *sagma* vel *jumentum sagmarium*. Reg. S. Justi ex Cam. Comput. Paris. fol. 191. v° : *Item quilibet Bacellus ad clavos, qui frequentat forestam, debet ij. sol. per annum. Alia significazione vide in Bacus*.

* **BACENI**. Vide *Infra Bactones*.

¶ **BACERUS**, *Barefactus*. Gloss. Isid. Excerpta scribunt, *Arefactus*. Gaspar. Barthius scribendum censem, deleto *Bacerus* : *Baro, fatuus*.

BACETA, Mensura olei, apud Italos. Statuta Veronensis lib. 3. cap. 83 : *Ubi dicit unum minule, intelligentur, quod idem juris sit in una Baceta olei*. Vide **Bacus**.

* *Stat. dataria Riper. cap. 3. fol. 8. r°* : *Quilibet persona valeat portare... pro usu suo unam Bacetam olei*.

¶ 1. **BACHA**, *Navigii pars. Informationes civitatis Massil. de passagio transmarino ex Cod. MS. Sangerm.* : *Item aperient pro Bacha xxvi. palmos. Cymbam esse quam nostri Bachot vocant ultro credidissem, nisi de mensuris lignorum quæ ad navem pertinent hic ageretur.* [* Germanis inferioribus et Belgis *Back* est *Prora* pars interior, forte ab Angl. *Beak* et Gall. *Bec*, *Rostra*. Vide etiam **Baca**, ADRL.]

** 2. **BACHA**. Matth. Silvaticus : *Baca, vel bacco, vel Bacha, vel Bachag, fructus olivæ, vel lauri, vel hederæ, et sunt fructus vel grana rotunda*. Lexic. Botanic. MS. : *Bákz*, τὰ δαφνόχοκκα. Gloss. med. Græcit. Append. col. 34.

¶ **BACHALARIARE**. Vide **Baccalarii** 3.

* **BACHANALITER**, *Furiose*, in *Vocabul. compend.*

BACHANIA, *Furor*, Joanni de Janua : *Debacchatio, insanus*. Baldricus lib. 2. Chron. Camerac. cap. 5. de Energumeno : *Vix tamen teneri poterat, quin ex totis virtibus, omni Bachanæ, imperterritus, diabolo violentiam suggestum, vacaret*. Idem cap. 11 : *Videntes Canonici Nordmannorum Bachaniam circa istam provinciam ubique deservire*. Rectius Papias *Bachaniam* habet.

BACHARDI, Bachardorum secta, circa ann. 1204. Hermannus de Lerbeke, in

Chron. Comit. Schawenburg. pag. 26 : *Hujus Brunonis tempore, quidam fuit de secta Bachardorum, Deo et hominibus detestabilis, Bachardus nomine, speciem gerens magna sanctitatis, sed plenus malitia homo, etc.* Vide **Beghardi**.

BACHARDUS. Petrus de Dusburg in Chronico Prussie cap. 277 : *Hic quodam tempore dum in infirmitate gravi laboraret, vidit unum Judæum et aliū Chistianum in habitu Bachardorum, unum a dextris suis, aliū a sinistris, stantes et disputantes de articulis fidei, etc.* Qua voce **Baccalaureos**, seu **Militares**, seu **Academicos** intelligi putat editor.

BACHARUS. Gloss. Anglo-Sax. *Ælfri* : *Bacharus, mere swyn*, id est, maximus porcus. Somnerus vocem *Saxoniam*, *ba lenam*, porcum marinum, a whale, verit.

BACHELARII. Vide **Baccalarii** 2.

* **BACHASSIUM**, *Aquarium*, aque receptaculum. Processus verbal. super juri. Dalph. in mandamento S. Nazar. ann. 1502 : *Abbas de Leoncello et frater Rolfe, ejus procurator, alte se jactando dixerunt, quod facerent alia abverracione et Bachassia, pro potu et abverracione ipsorum animalium, in dictis pascuis. Vide *Bacta**.

* **BACHE**. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 4120 : *Femoralia, propriæ Bachæ mulierum, quia tegunt femora mulierum, femurale, Biche viri. Bachæ nihilominus appellata haec vestis ad usum virorum, in Comput. MS. Clareval. ann. 1364. fol. 6. r°* : *Pro 50 ulnis tela pro Bachis faciendis, emptis diversis pretiis, etc.* Vide **Bache**.

¶ **BACHIA**. Vide **Baca** 2.

* 1. **BACHILE**, *Pelvis*, in vet. Glossar. Argent.

* 2. **BACHILE**, *Arabice, Faba*. Glossar, medic. Simon. Januens. ex Cod. reg. 6959.

¶ **BACHINAGIUM**. Vide *Bacinagium* in **Baca** 2.

BACHINAL, *Torcular, pressorium, et dicatur a Bacchus*. Joan. de Janna.

BACHINATOR. Statutum Edwardi Regis Angl. pro officio Senescalli Vasconie, in Regesto Constabulariæ Burdigal. fol. 80 : *Item ordinatum est quod sit unus Bachinator ad supervidenda omnia castra et fortalia Regis in toto Ducatu, et ad ea emendare facienda, quando necesse fuerit. Vocis notio nem prodit Chronicum MS. Bertrandi Gascionis :*

Y aivoit une Gaite toute jour sjournee,

Qui sonnoit un bacio, quant la pierre est levee.

* Vigil, speculator, sic dictus quod pelvi, quam *Bachinam* vocabant percussa, sanguinum dat : unde *Bachiner*, pelvum percuteare. Stat. barbit. art. 4. in Lib. rub. fol. magno Abbavilli : *Item ne doivent Bachiner aucuns barbiers en alant par les rues. Car autem Barban dicatur ejusmodi pelvis, in Legenda D. Cl. de Guyse cap. 28 : Saint Niquaise fait chacun Dimanche célébrer (sa messe) au son du Baraban, haud satis scio. Bachine, sartago, nostris Poek, vel vas ex calfactorium, Gall. Bassinoire, in Pedag. Peronæ ex Chartul. 21. Corb. fol. 333 : Item unz Bachines doit vij. den.*

BACHINUS. Vide **Baca** 2.

BACHIO, nis, *Quoddam genus suppelli cito*, Ugutioni.

* **BACHIRECHUS**, f. *Inuptus*; nisi sit

nomen religionis vel loci. Acta MSS. notarii Senens. ann. 1283. ex Cod. reg. 4725. fol. 8. v^o : Item (relinquo) centum solidos dominabus Bachirechis. Vide supra in *Baccarii* 1.

* **BACHIUM**, Navigii latioris species, transvehendis equis et curribus apti, Gall. Sac. Charta Nivelon. episc. Suess. ann. 1284. ex Tabul. S. Crisp. in cavae : Petrus tiām filius prasatae Hudeburgis adjectū parte sua huic elemosinæ quidquid habet in Bachio de Ponvert.... Hugo domellus de Ambley et Gerbertus Matifars, ui cum Petro partem habebant in Bachio, n alia ann. 1210. ibid. legitur, *Baccum de Ponvert*. *Bacage*, portorium, id quod pro transvectione solvitur. Lit. remiss. ann. 481. in Reg. 206. Chartoph. reg. ch. 33 : *Les fermiers du droit de Bacage et assaige de la rivière*, etc. Vide *Boccus*.

* **BACHOLATA**, Quantum vase, *Bache* vel *Bachōe* dicio, contineri potest, porta pice illita. Charta ann. 1305. in Reg. 7. Chartoph. reg. ch. 67 : Item unum *Bacholatam racemorum non pressorum censuam*, cum vendis et mutagiis. Lit. remiss. in 1415. ex Reg. 168. ch. 405 : Et après ist les raisins en ses *Bacholes*. *Bachōe*, in it. ann. 1372. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. 511. quomodo etiam legendum, pro iochoc, in aliis ann. 1366. tom. 4. earumd. Ordinat. pag. 709. art. 1. Costumæ Paris. Reg. sign. *Noster Cam. Comput. fol. v^o* : Item la charreté de pain, iij. den. *Bachōe de pain*, iij. ob. le *Sac de pain*, den. *Baioe*, eodem sensu, in Consuet. novel. MSS. fol. 8. v^o : *Li talemelier ent au Diemanche, es lieus dessusd, ter leur pain en leur corbeillons et en leur oies. Bachouer vero, qui jumenta hujusdi sportis onusta dicit; officium in parria regia. Ordinat. hospitii reg. ann. 7. in Reg. sign. Croix ejusd. Cam. fol. v^o* : Item il y aura un *Bachouer à deux aus*, qui mangera en salle et aura xl. de gaiges par jours pour ses deux chev. *Baschouier*, in alia Ordinat. ann. 1386. femor. E. ejusd. Cam. fol. 104. v^o. Vide ta 2.

1. **BACHUS**. Gloss. Cesarii Heisterbac. egist. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. ab Hontheim pag. 663. col. 1 : In qua curia potest dom. abbas cambam suam, et molendinum habere. Cambam vulga- appellamus *Bachus* et *Brusus*. Ubi or : *Backhaus*, domus, ubi panis coir. *Brauhaus*, domus, ubi cerevisia tur seu braxatur.

BACHUS, Cupa, labrum, Gall. *Bac-* Sentent. arbitr. inter Aymar. de P. et abbat. monast. de Lioncellis ann.

: Statuerunt dicti arbitratores, quid zilia hominum castri duplicitis supradicti et quiete possint et debeant abberare in agio, vulgariter appellata la *Vacharia*, nere debeat predicta domus de Lioncello tam *Bachos* ad abberandum dicta ani- expensis propriis. Vide *Bacum*.

BACI, Vermes intestinorum. Vita B. massii tom. 3. Martii pag. 602 : *Passus brevis crudelissimam cum Bacis, id est, bus intestinorum*. Vide *Bacus*, 1.

CIA, *Bassia*, *Latrina*, *Gallis*, *Bassebre*, Camera inferior. Hispanis *baza*,

est imus, infimus. Libertates concesse Barcinonibus a Petro Rege Aragonum ann. 1283. MSS : Quod vicinus non possit facere *Baciam* juxta parietem vicini proprium vel communem, nisi faciat ibi juxta parietem vicini bonum parietem de bono lapide et cemento de uno palmo et dimidio, et de altitudine in quantum finus et aquæ ascendunt. In lem-mate capitii scribitur *Bassia*. Vide *Bazia*. * Nostris olim quoque *Bassie*. Lit. remiss. ann. 1478. in Reg. 205. Chartoph. reg. ch. 182 : *Le suppliane et Jehan Blanchard chercherent icelle femme par la maison, et la trouverent cachée auprès de la Bassye. Quantquam hic *Baciam*, fini et aquæ receptaculum, fmetum nempe, malim interpretari. Vide supra *Bachassium*.*

BACIBALLUM. Fragmentum Petronii de Coena Trimalcionis [** cap. 61.] : *Noveratis Melissam Tarentinam, pulcherrimum Baciballum. Galli dicerent, un beau bijoux. Vide Baubella. [** et Furnal. in Forcellin. Lexic.]*

BACIFOLLUM. Tabular. S. Flori in Arvernus : *Medietatem molendinorum, Bactfollorum, granierarum, pritorum, alveorum, etc. Occurrit ibi pluries. Forte molendinum ventarium, sic dictum quod extructum sit in modum Batifollorum, seu turrium lignearum. Vide Batifolum.*

* Rectius intelligi videtur de eo, quo tun-duntur panni, idem proinde quod *Batit-* rium. Vide in hac voce et infra *Batifolum* 2.

¶ **BACIGNA**, Pelvis, Gall. *Bassin*. Memorabilia Humberti Pilati ann. 1343. ex Adversarii Cl. D. Lancelot : *fecit fieri unam Bacignam de auro purissimo in quo haec omnia posuit, qui ponderabat 18. marchas auri fini.*

¶ 1. **BACINETUS**, Idem quod infra *Bacinetum*. Hist. Dolphin. tom. 2. pag. 326 : *Item duos Bacignetos cum viseriis II. sol. vi. den. gr.*

* 2. **BACINETUS**, diminut. a *Bacinus*, *Pelvis*, Gall. *Bassin*. Vide in *Bacea* 2. Acta capit. eccl. Lugdun. ex Cam. Comput. Paris. ad ann. 1343. fol. 95. v^o. col. 1 : *Item duos Bacignetos argenti, cam armis dom. Henrici de Ruppesforti, quondam decani ecclesias Lugdunensis. Bacinet, eodem sensu, in Lit. Guill. Lingon. episc. ann. 1358. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 659. art. II.*

* **BACII**. Vide infra *Bactones*.

BACILE, [Pelvis, in Hist. Dolphin. tom. 2. pag. 277. B. in veteri Discipl. Monast. pag. 102. 115. 249. 394. et] superius post *Bacca* 2.

* **BACILETA**, ut *Bacinetus* 2. Ital. *Bacinella*. Annal. Mediol. ad ann. 1389. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 811 : *Bacileta una ab altari argenti deaurata, cum rosa et orlo intaliata ad animalia et litteras cum aliis operagis.*

* **BACILIS**. Vide supra *Baccinus* 1.

¶ 1. **BACILLA**, *BACILLE*, Idem, in Actis SS. Aprilis tom. 1. pag. 774 : *Et Bacilla cum urceolo magno, etc. Vide *Bacca* 2.*

2. **BACILLA**, *Eglise*. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679. f. pro *Basilica*. Vide in hac voce.

* **BACILLETOUM**, Eadem notione quam *Bacinetum*, in Hist. Dolphin. tom. 2.

pag. 275 : *Pro emendo uno Bacilleto pro domino... taren. XIII.*

¶ **BACILLUM**, vel *Bacillus*, Lampas in modum *bacini* apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. in Glossario : *Tres cerei nocte et die in Bacillis argenteis continue ardentes.*

BACINAE SALINARIE, *BACINUS*, *BACI-* *NAEUM*, etc. Vide *Bacca* 2.

BACINETUM, *BASINETUM*, *Cassis*, *galea* in modum *bacini* (de qua voce supra egimus in *Bacca*) confecta, levior *helmo*; Gallis *Bacinet*. Statuta secunda Roberti I. Scotiæ Regis cap. 27 : *Habeat pro corpore suo in defensione regni unum sufficientem actionem, unum Basinetum, et chirothecas de guerra. Guillel. Guiart. ann. 1214 :*

Pandonces et banières braire,
Li yaumes, et Bacines reluire.

Idem ann. 1270 :

Et Clers Bacines à visieres.

An 1304 :

Hauberjons et tacles entières,
Ecas, Bacines à visieres.

Infra :

Bacines brunes à visieres.

Chron. Franc. MS. in Bibl. Memmiana, in Carolo V : *En ce temps, la coutume des hommes estoit, qu'ils s'armoient à Bacinez à camail, à une pointe aguée, à un gros orfroy sur les espaulles et chascun avoit sa hache attachée à sa ceinture. Computum Stephani de la Fontaine Argentarii Regis incip. a 1. Jul. 1352. cap. d'Orfeverie : Pour faire et forger la garnison d'un Bacinet, c'est assavoir 35. vrelles, 12. bocettes pour le fronteau tout d'or de touche, et une couronne d'or pour mettre sur icelui Bacinet, dont les fleurons sont de feuilles d'espine, et le cercle diapré de fleurs de lys. Et pour faire forger la courroie à fermer ledit Bacinet, dont les clous sont de bousseaux et de croisettes esmaillées de France. Et infra : Pour un Bacinet à visiere, etc. Ade de Froiss. 3. vol. pag. 119. 136. Chron. Flandr. cap. 51. 67. et 75. et Chronicone Petri IV. Reg. Arag. apud Carbonellum pag. 202. *Bacin dixit le Roman de Kanor MS. : Ne puet le cop tenir, qu'il ne soit entrés en coiffe, et li Bacins faussés.* Et Chronicone Bertrandi Guesclini MS. :*

Et Charles est trebachié et avvre laidelement, Et tirez par le Bacis, et pris moult fierement.

* **BACINETUS**, ut *Bacinetum*, *Cassis*, *galea* in modum *bacini*. Inventar. MS. castri *Carcass.* ann. 1294 : *vij. Bacineti ferri. Mirac. MSS. Urbani PP. V. ad ann. 1374 :* *Erat armatus de jupone, de tunica ferrea et jaque de veluto, et cum Bacineto ligato. Hinc Embacine, Bacineto seu casside cooperitus, in Lit. remiss. ann. 1378. ex Reg. 113. Char-top. reg. ch. 331 : Jehan de Verryes, qui estoit Embacines, et Pierre Claveau prindrent leur lances, etc. Hinc leg. *Bacinet*, pro *Bachnet*, in Lit. ann. 1294. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 136. col. 2.*

* **BACINUS**, *Pelvis*. Comput. MS. ann. 1237. ex Bibl. reg. : *Pro buretis argenteis, et Bacinis argenteis, et incensario argenteo, etc. Vide in *Bacca* 2.*

* **BACINUM**, *Campana*, qua monachi ciuentur ad reectorium, quæque appenditur in claustro. Acta capitul. eccl. Castel. ann. 1288. apud Cl. V. Garamp. in Dissert. 6. ad Hist. B. Chiare pag. 198 : *Notum sit*

omnibus.... quod pulsato Bacino claustrali per dom. Jacobum de Valle Sovare canonum Castellani, more solito, ut fratres ad discubendum et resciendum accederent, etc.
Vide *Cymbalum*.

* **BACIONES**, *BACENT*, *BACII*, Ursati, nummi Bernenses et inde in Helvetia et Germania, reliqua cusi; a voce *Bæz*, *Bær*, ursus. Ita Schilter. in Glossar. Teuton. At Wachter *Batz*, moneta minor superioris Germaniae, a *Batten*, cudere. Cambriæ vero *Bath* omnem monetam significat. Gesner. Partit. univers. lib. 13. pag. 165. solidi 30. florenum Germanicum constituant sive *Buzios* 15. Gerotino autem Lexic. Germ. pag. 80. *Batz* 5. solid. Vide *Bacius*. [** Etymon vocis quidam deducunt ab Ital. voce *Pezzo*, Gall. *Piece*. ADEL.]

¶ **BACIUS**, Monetæ genus. Res Moguntiacæ a Georgio Christiano edit. 1722. pag. 19. col. 2. de destructionibus Moguntiæ : *cccc circiter domos in urbe tum dirutas fuisse atque eversas, docet notoria quedam ad electorem : alia vero, tantum rerum omnium ad victimum necessariarum fuisse caritatem, ut chaenix butyri tribus nummis imperialibus, pondus libræ lardi philippiæ, casei vero viginti *Bacis*, ovum denique secundum, octodecim, quin viginti steterit cruciferis.* [* Vide supra *Baciones*.]

¶ **BACKBERYNDE**. Vide *Bacerend*.

¶ **BACLE**, *βασιλίκα τυπωτεῖα στυχεῖα*, i.e.: *Calcei quibus mulieres utebantur in scena*. Vetus Gloss. Lat. Græc. [* Vide supra *Bache*.]

* **BACLOIS**, Populi, Gallis extranei, non men, in Poem. Alex. MS. part. 1 :
Sor l'escu vet ferir Amaudrus li courtois,
Sires iert des barons et sires des Bacois.
Cil ne ressemble mie Provencel, ne Bacois :
Ains semble que il soit un naturel Francois.

BACO, *Bacco*, *Bacho*, etc. ex Gallico et Anglico *Bacon*, qua voce promiscue donantur porcus saginatus, ustulatus et salitus, et petaso aut perna. Will. Brito in Vocabul. MS. : *Petaso dicitur perna porcina, Bacon, Gallice, Capitulare 2. ann. 813. cap. 10 : Farinam, vinum, Baccones, etc.* Vetus MS. Corbeiense, cui titul. de Mensa Abbatis : *Habet idem famulus de porco ustulato, qui dicitur Bacons, tres juncturas versus testam, similiiter tres versus caudam. De porco qui dicitur Escaudeis, habet totum mamillarium a gutture per ventrem usque ad caudam. Chrodegangus in Regula Canonicon. Metensium cap. ult. : De lardo Baccones accipiat sexaginta, etc.* Guibertus Abbas Novigenti lib. 3. de Vita sua cap. 17 : *Annonam meam, et aliquos pariter petasones, quos vulgo Bacons vocant, diripuerat. Chron. S. Bavonis ann. 941 : Oppidanus conciso in particulas dimidio Bachone, quem solum, nec quidquam amplius in cibo habebant, sedabant scuta pugnantium. Tradit. Ful. 1. 2. ch. 181 : Acceptit unum caballum, et unum pallium et unum gladium, et unum Baconem.* Vetus Charta apud Malbrancum lib. 2. de Morinis cap. 46. *Ut quicunque advocatus fuerit ad regalem expeditionem iturus, unum Baconem, et unam pensam caseorum... accipiat.* Ubi Malbrancus *Baconem nummum esse argenteum perperam putavit, ut eodem lib. cap. 16. Pain de Munitio vertit. Decimæ piscium, porcorum, Baconum, in Mona-*

stico Engl. tom. 1. pag. 588. [Computus ann. 1202. apud D. Brussel de Usu feud. tom. 2. pag. clxi : *Pro xxxvi. Bacconibus venditis xviii. l. et xii. den. Instrum. ann. 1342. ex Archivis S. Victoris Massil. : Unum Baconem et quartam partem alterius.*] Occurrit hæc vox non semel apud Scriptores, Udalricum lib. 3. Consuet. Cluniac. cap. 11. Galbertum in Vita S. Caroli Comitis Flandriæ num. 117. Silvestrum Giraldum lib. 1. Itiner. Cambriæ cap. 12. Will. Thor in Chron. pag. 2585. Fortescutum de Laudib. Legum Angliae cap. 35. [Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 511. in Act. SS. Apr. tom. 2. pag. 261. C.] in Actis Episcopor. Eboraicensium pag. 1724. etc. [** in Adalhardi Statut. S. Petri Corbeiensis, lib. 2. cap. 11. et 12. apud Guerard. post Irminonem pag. 326.] Utuntur etiam Poëtae nostantes non semel. *Le Roman de Garin :*

Parmi les plaques meint bon tonnel de vin,
Meint bon Bacon i veissiez gesir.

Alibi :

Truevent as chans meint bon tonnel de vin,
Meint bon Bacon, meint fromage à rostir.

Chronicon Bert. Guesclin :

Et vitaille charger, pain et Bacons salés.

Alio loco :

Les mariens furent oins de craisse et de Bacon. Vide præterea Glossar. Somneri ad Histor. Angl. et Glossar. nostrum ad Wilhardiunum.

BACONALES Porci in Tabulario Prioratus de Domina in Delphinatu fol. 81.

* Hinc *Morue Baconne*, salita et excisata, in Lit. ann. 1350. tom. 2. Ordinat. reg. Franc. pag. 358. art. 93. [** Plerique vocem hanc deducunt a Germ. *Bach*, *Porcus silvestris*, aut ab obsoleto *Bach*, *Tergum*. Sed potius ad familiam vocis *Backen*, *Torrere*, *frigere*, pertinere videtur. Thuringis *Gænsebake* est. Anser sumo torrefactus, ut supra *Morue Baconne*. ADEL. Confer Raynouardi Glossar. Roman. vol. 1. pag. 165. voce *Bacon*.]

¶ **BACONA**, Eadem notione, in Charturio Camalarensi dicitur. Anicien. : *Ad vereinas est unus masus qui reddit pro meyssos quartum et recetum, et in Kal. dimidium Bacone.*

¶ **BACONUS**, Idem, in Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 98. col. 1. et infra in voce *Bassa*.

BACTEA, inter pocula recensetur a Patria in voce *Vasa*. Legendum forte *bachia*, quæ vox alibi apud eundem occurrit. Locum vide in *Bacca* 2.

* **BACTENDERIUM**, Molendinum, ubi panni tunduntur, idem quod *Batatorium*. Vide in hac voce. Enumeratio MS. jurium castri Auseti ann. 1394 : *Cum fluminibus, ripagis, domibus, Bactenderiis, grangis, etc.*

¶ **BACTERIS**, *Baculus*. Papias MS.

** Glossar. in cod. reg. 7644 : *Bacterini, bastractem i. baculum*.

BACTERIUS, *Βακτηρίς*, *βακτήριον*, *βάκτηρον*, *Baculus*, *scipio*. S. Audoenus in Vita S. Eligii lib. 2. pag. 23 : *Posuitque super eum, quem manu gestabat, Bacterium. Cap. 61 : Alius vir claudus... repens Bacterio, corpore curvo. Cap. 67 : Catena... et compedes illic monstrantur dissipati, cippi etiam fracti, et claudorum Bacterii in argumento ostenduntur.*

duntur. Vita SS. Julii et Juliani apud Mombrition cap. 3 : *Arreptoque Bacterio, quo solebat sustentari. Perperam bapterio editum. Alii Codd. habent baculo. Liber Miraculorum S. Desiderii Episcopi Cadurensis cap. 6 : Cum ejus repente incidit in mente, Desiderii suffragia expetere, enque ex medicina loti Bacterii postulare. Concilium Lemovicense ann. 1031. sess. 1. de S. Martiale : Discipulum virtute resurrectionis de morte post sex dies Petri Bacterio tactum resurgere fecit.*

* **BACTISTERIUM**, Flagellatio, verberatio. Stat. ann. 1337. apud Cl. V. Garramp. in Ind. ad Hist. B. Chiarae pag. 500. col. 1 : *Quod potestas, nocte Veneris sanctæ, ad ecclesiam S. Fortunati mittere debeat et teneatur de sua familia, ad reprimendum illos, qui facerent Bacterium. Vide Intra Battimentum.*

¶ **BACTITOR AURI**, Malleator, bractearius, Gall. *Batteur d'or*, in Actis SS. Aprilis tom. 3. pag. 514. C.

¶ **BACTRACITE**, *Lapis scissibilis*. Papias MS.

* Non rectius *Bactricite*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7613. Legendum enim est, monente D. *Falconet*, *Batrachites*, βατράχην, lapis ranæ, βατράχου, similis colore, ut ait Plinius lib. 37. cap. 10. Sic etiam vocatur nuperis physicis lapis, qui a busone eructari vulgo creditur, Gallice *Crapaudine*.

BACTROPERATÆ, **VACTROPERIT** : ita Philosophi appellant, quod baculum et peram deferent, ex Græc. βάκτρον, *baculus*, et τίρα, *pera*, *soccus*. S. Hieronymus in cap. 19. Matthæi : *Ex hoc precepto arguit Philosophos, qui vulgo appellantur Bactropatæ, quod contemptores sæculi, et omnia pro nihil ducentes, cellarium suum vekebant, ubi leg. bactropatæ. Sed per peram videtur intellexisse Hieronymus utres viniarios, quos secum deferebant peregrini : cuius locum resipit indubie Papias, dum dixit, Bactropatæ esse qui portant vinum in utribus ; sic enim habet MS. Codex, ubi Editus vinum utris. Canones S. Patricii Hibern. cap. 17 : Monachi sunt, qui solitarii sine terrenis opibus habitant sub potestate Episcopi vel Abbatis : non sunt autem Monachi, sed Vactropatæ, hoc est, contemptores solliciti ad vitam perfectam in aetate perfecta. Scribit Brocardus in Edit. Veneta 1519. part. 2. cap. 2. Armenios sua tempestate Monachos appellasse Vatropatas : voce, ut videtur, contracta ex Bactropatæ. Martialis lib. 4. Epigr. 53 :*

Hunc quem sepe video inter penetralia nostra Pallados, et templi limina, Cosme, novi, Cum baculo peraque senem, cui casa patrue Stat coma, et in pectus sordida barba cadit.

Mox :

Esse putas Cynicum deceptus imagine falsa etc. Herodianus lib. 1 : Άντρο φλεσσόφου φέρει σχῆμα, βάκτρον γὰρ ἣ μετὰ γιραῖς ἡμέραν διέκριμης πῆρα. De baculo vel clava Philosophorum, [quos inde ψευθησόμενος vocat Plato in Theæteto] egere Savaro et Sirmondus ad Sidonii Epist. 11. lib. 4. Epist. 9. lib. 9. Adde Laërtium in Proœmio. Ita porro Monachos Ægyptios, Philosophos nempe Christianos, depingit Cassianus lib. 1. Instit. cap. 8. 9. et Collat. 11. cap. 3.

S. Hieronymus Epist. 1. initio : *Non per tibi sumenda, non virga : affutum dives est, qui cum Christo pauper est.* Vide S. Basiliūm in Gordium Mart. et virum eruditissimum Joan. Baptistarum Cotelierum, Professorem Regium, in Notis ad Hermæ Pastorem pag. 50. [** Conf. Glossar. med. Græcit. voce Βακτροπεπτηται et in Append. col. 34.]

¶ BACTULUM, Κόπανον. Vetus Glossar. Lat. Græc. id est, Pistillum seu mortarium, id in quo aliquid contunditur. Supplē. vero Antiquarii : *Bactulum*, χυταλόν, *Baculus*.

BACUCEI, Homines certo quodam dæmonum genere correpti, vel potius dæmones ipsi, dicuntur Cassiano Collat. 7. cap. 3a.

BACULA, Vide *Baccus*.

BACULARE, Baculo cædere. Speculum Saxon. lib. 1. art. 68. § 1 : *Qui alium Baculaverit, ita quod loca tumescant lesa, etc.* Lib. 3. art. 37 : *Qui alium sine vulnere percussere rit, aut Baculaverit, etc.* Matth. Paris ann. 1251 : *Et quia noluit eorum commentis obsecundare, Baculatus est gravissime.* Utitur præterea ann. 1188. et 1253. pag. 108. et 573. Græci recentiores βαχλίτων dixerunt. Glossæ. Lat. Græc. *Fustigatus, βαχλισθείς, a βάχλῳ, quæ vox occurrit in Concilio Calchedon. Act. I : Στρατιώται κατὰ βάχλων καὶ ἔργων ἐπίσχουν, καὶ τὰ βάχλα καὶ τὰ ἔργα ἐφέρουσιν.* Infra : *Στρατιώτας ἡλύτην ἀνήγαγε μετὰ βάχλων καὶ ἔργων.* Habetur præterea in Actis SS. Abramii et Mariae cap. 9. Saxo Grammat. lib. 10. pag. 180. de Canuto Rege Danie : *Postmodum vero severitati ejus... pecuniarie multa temperamentum accessit : quo tamen sola ligni percussio caruit, quod eo canes quis abigere soleat : adeo majorum vercundia summam in ictu probroso contumeliam reponebat.*

Præsertim vero baculari dicebantur tirones, qui in torneamentis aut hastiliudis non probe se gesserant. Idem Matth. Paris ann. 1248 : *Die vero Cinerum cæptum est Torneamentum magnum apud Neubiriam... ibique projecto Willelmus frater domini Regis uterinus, cognomen de Valentia, tyro novellus, ut titulos Militia sibi famosos adquireret, se animosa præsumptione.... ingessit; sed aetate tener et viribus imperfectus, impetus Militum durorum et Militiorum sustinere non prevalens, multa mansit prostratus, et egregie, ut introductiones Militiae initialies addisceret, Baculatus. Eudem morem præterea asserit sub ann. 1226. ut et Matth. Westmonaster. pag. 352 : *Ibi multi nobiles, dum conarentur laudem Militiae promereri, prostrati, verberati, et contriti concubabantur.**

* Nostris vero Baculer, est pala colum verberare, vel clunes alicuius in saxum vel in terram illidere, nimirum a butuendo culo. Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 112. Chartoph. reg. ch. 106 : *Jehan Pastor exposant, par esbattement avec plusieurs autres de la ville (de la Terrasse) pristrent icellui Lambert en disant : Vous devez estre vannez ou Baculez ; car vous avez roulé la feuille du til, et est la coutume telle que ceux, qui prennent riens du til, doivent estre vannez.* Aliæ ann. 1447. in Reg. 176. ch. 508 : *Les aucuns desdiz voisins dirent qu'icellui Berxart avoit fait oster ung sagot et qu'il seroit Baculé.*

BACULARIS. Vide *Baccalarii* 2.

1. BACULARIUS, Apparitor Ecclesiasticus, bedellus, qui *baculum* manu gestat in signum suæ functionis. Constitutiones Petri Episcopi Ruthenensis Legati Apostolici in Regno Cypri ann. 1312. cap. 42 : *Item quod Bacularii nostri, et etiam Ecclesiæ, omnes illos, qui contra dictus Constitutiones facerent, vel aliquam prædictarum, extunc aperte potestatem habeant citandi eos personaliter coram nobis, etc.* Vide *Virgarius*.

* *Serviens, nostris Sergent. Arest. ann. 1277. in Reg. 2. parlam. Paris. Olim. fol. 34. v° : Item suit præceptum, quod institutio et destitutio servientium, qui dicuntur Baculari,.... sint communes regi et ecclesiae Cluniacensi.* Reg. M. Chartoph. reg. ex Ch. ann. 1286. num. 6 : *Canaco Bacularius et praecox serenissimi dom. Henrici D. G. illustris regis Jerusalem et Cyprī, etc.*

¶ 2. **BACULARIUS**, Sæpe pro *Baccalarius Academicus* legitur apud Rymer. tom. 12. Sic pag. 708. : *Magistrum Johannem Prange in Decretis Bacularium, commissarium, oratorem, procuratorem et nuncium speciale, etc.* Idem repetitur de eod. Prange pag. seq. Sic alibi passim. Vide *Baccalarii* 3.

* 3. **BACULARIUS**, Qui episcopo vel abbatii est a *baculo* seu *pedo*, Gall. Porte-crosse. Acta S. Gauger. tom. 2. Aug. pag. 688. col. 1 : *Cum ad B. Fronti ecclesiam oraturus (pontifex) accederet, ac ministris sequentibus baculum retro tenendum porrigeret, divina contigit voluntate, presto neminem suorum affuisse, quorum intererat ipsum sacram baculum de manu S. Patris excipere. Ejus autem animus fide non fallitur; quia caelestis Bacularius ei subito per Dei providentiam subornatur, qui nimurum dum is ante Dominum in oratione prostreretur, suscepto ipso baculo, humanae servitutis officio fungebatur.*

BACULOSUS ECCLESIASTICUS, in Praefatione Legum Hoëli Boni Regis Walliæ, dicitur Episcopus aut Abbas, qui baculo pastorali insignitur : *Omnis Ecclesiasticus dignitate Baculosos, vel Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, etc.*

BACULOTENTIM, Baculo innitido. Gonzo Abbas in Miracul. S. Gengulphi num. 4 : *E stratu sese corripuit, Baculotentim asinum ascensurus adiit, super quem se levari petuit.*

1. **BACULUS PASTORALIS**. Pedum, Cambuta Episcoporum et Abbatum. Carolus Calv. ad Nicolaum PP. de causa Ebonis : *Omnisque Suffraganei, qui eo absente ordinandi fuerant, annulos et Baculos, et sua confirmationis scripta, more Gallicarum Ecclesiæ, ab eo (Archiepiscopo) accepérunt.* Gervasius Dorobernensis ann. 1183 : *Protestatum est etiam... quod Baculus Pastoralis Episcopi Rosensis defuncti non in occulto; sed manifeste Cantuariam statim debeat afferriri sepulcro Episcopo, et in Cantuariensi Ecclesia reservari, donec novus Electus consecretur, et eodem Baculo instituatur. Baculus Episcopalil, apud Lambert. Schaffnab. ann. 1071. Petr. Damian. lib. 2. Epist. 2 : Nunquam certe vidisse me memini Pontificales Baculos tam continuo radiantis metalli nitore contectos, sicut erant, qui ab Esculano atque Tra-*

nensi gestabantur Episcopis... nec eis profuit, quod Pontifices lignei auratis usi sunt baculis, dum Sacerdotii meritum non nitor officiat vestrum, sed spiritualium norma virtutum.

Vita S. Burchardi Episcopi Wirtziburgensis cap. 1 : *De tanti viri humilitate scribere quippam omnino superfluum fuerit, cum necedum nomen et officium Episcopale valueret pompticum, nisi quod ipsa quæ in loco sepulturæ ejus servatur virga sambacea, semper nobis ad memoriam reducit humilitatis ejus exempla. Unde constat, quanto pretiosior sit coram illo, qui humilia respicit, et alta a longe cognoscit, pastor Burchardus cum sua pastorali virga modernis pastoribus, qui pascentes semetipsos, vix in ipsis Baculis suis aliqua carent pompa.* Hinc apud nostros vulgati versus, qui a Coquillio in Hist. Nivernensi habentur :

Au temps passé du siècle d'or,
Crosse de bois, Evêque d'or.
Maintenant changent les loix,
Crosse d'or, Evêque de bois.

Vide Concil. Tribur. ann. 895. cap. 18. et Stephanum Tornac. Epist. 233. 234.

Formam baculorum pastoralium sic describit Hugo a S. Victore in Speculo Eccles. cap. 6 : *Baculus Pastoralis rectitudine sui rectum regimen significat : quod autem una pars curva est, et altera acuta, monstrat præcessus subjectis, et debellare superbos. Unde dictum est :*

Curva trahit mites, pars pungit acuta rebellies.

Et iterum :

Curva trahit, quos recta regit, pars ultima pungit.

Et item :

Attrah per curvum, medio rege, punge per inum. Virga emendationis index, apud W. Malmebur. lib. 1. de Gest. Pontif. Liber 1. Mirac. S. Dionysii cap. 3 : *Videt introire senem Clericum, Pontificalibus vestibus ornatum, ferentemque in manu Baculum a capite arcuatum, in imo reflexum, qualibus antiquiores Pontifices usos fuisse ad Memorias eorum suspensi declarant. Silvester Giraldus in Topogr. Hibernæ cap. 33 : Baculos Sanctorum in superiori parte recurvos, auro, argento vel ære contectos... in magna reverentia habere... solent Hiberni.* Vide Honorius August. in Gemma animæ lib. 1. cap. 217. 218. 219. Durandum lib. 3. Ration. cap. 15. et Haëstenum lib. 3. Disquisit. Monast. Disquisit. 5.

Græci perinde βαχτηρίζω pro pedo Patriarchali usurparunt. Synodus VIII. act. 7. ubi de exauctoratione Photii : *Ἄπαντα, εἴτε τὸν βαχτηρίζων ἐχειρός αὐτοῦ, σημεῖον γάρ ἐστιν ποιητικῶν, ἢ αὐτὸς ἡ νόος, etc.* Adde Pachimerem lib. 2. cap. 15.

Baculo pastorali non ultur Pontifex Romanus, tum propter historiam, tum etiam propter mysticam rationem, inquit Innocentius III. PP. in Actis ejusdem. pag. 64. et lib. 1. Decret. cap. de Sacros. unct. § fin. pro eo, quod B. Petrus Apostolus baculum suum misit Euchario primo Episcopo Trevirensi, quem una cum Valeria et Materno ad prædicandum Evangelium genti Theutonica destinavit : cui successit in Episcopatu Maternus, qui per baculum sancti Petri de morte fuerat suscitatus. Quem baculum usque hodie cum magna veneratione Treverensis servat Ecclesia, ait idem Pontifex. lib. 1. Myster. Missæ cap. 62. Ferulam tamen ei adscribunt Scriptores. Vide Ferula.

Baculos Pastorales habere Abbates, iisque investiri solitos, palam est. Ordericus Vital. lib. 8 : Per Baculum Pastoralem, ut eo tempore moris erat, Cenobii curam... commisit. At in libro Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 1. securus esse in eo Monasterio dicitur : Scendum quoque est, quod nostra consuetudo Abbatibus nostris Baculum nullo modo concedit. Mox : Nec aliqua eum persona praeter Priorem claustrum post benedictionem Episcopi in sede sua ponere debet, maxime cum Baculo careat; unde nec ad eum pertinet Concilia sive Curias Regum vel Principum frequentare.

* Charta Fulconis comit. in Hist. S. Nicolai Andegav. pag. 49 : *Baculum justitiae et misericordiae, qui crocia dicitur, in manu Natalis S. Nicolai abbatis, pro confirmatione doni, pono.*

* Sed et nonnumquam baculum abbates auctoritatis suae insigne, ut reges sceptrum ab altari sumebant. Fundat. monast. Segus. ann. 1029. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. aevi col. 343 : *Et ita constitutum a nobis sit, ut unus ex monachis ejusdem monasterii ponat Baculum super idem altare ipsius basilicæ principale; qui electus est, illud accipiat, etc.* Chartul. Molism. : *Dux Theodosius.... locum Castenensem.... cupiens pio affectu amplificare terrenis simul et spiritualibus incrementis, præsente et favente Tullensium pontifice Pibone et clero ejus, impetravit a supradicto abate (Roberto Molism.) dari sibi tot monachos, qui secundum possibiliter loci ordinem tenerent, et inter eos unum, qui ceteris pastor et abbas ordinaretur. Statutum est etiam ab eisdem, ut electus Baculum pastoralem in eodem loco S. Petri ab altari, nemine dante, recipret.*

* *Baculos abbatissis quoque fuisse concessos, et quidem ante complura sæcula, discimus ex Charta ann. 915. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. aevi col. 525 : Nos omnes congregatio ancillarum Dei ex ipso monasterio pari consensu et bona voluntas ordinum adque elegimus nobis, et praesesse abbatissa Atrulda... Itaque regulam et Ferulam de manibus nostris in manum tuam, quæ supra Atrulda, dedimus adque tradimus. Eadem habentur in Ch. ann. 960. ibid. col. 535. Vide Ferula 3.*

Baculi et annuli controversia, inter Regnum et Sacerdotium, seu de investituris Ecclesiarum, apud Will. Tyrium lib. 12. cap. 25.

BACULUS CHORALIS, quem desert Abbas in Choro, seu cambuta, in Vitis Abbatum S. Albani pag. 92. et tom. 2. Concilior. Angliae, de modo constituendi Abbatis exempli, sub ann. 1235. cap. ult.

BACULUS NOTITIE. Vide in *Budlaſta*.

BACULI PORTRITENTIUM, quibus, inquit Honori Augustod. lib. 3. cap. 77. eorum peregrinatio innuitur; quia se a regno Dei alienano : unde cum Ecclesiæ reconciliabantur, eos deponebant. Ordo Romanus : *Cum Sacerdos suscepit penitentem, si Latus est dimisso Baculo, quisquis vero ille est, sive Latus, seu Monachus suppliciter se inclinet ante Sacerdotem.*

BACULI CANTORUM, quos ii in Ecclesia deferebant. Honori Augustod. lib. 1. cap. 24 : *Ex legis precepto Baculos manibus tenebant, qui Paschalem agnum edentes ad*

patriam tendebant. Secundum hunc morem Cantores in officio Missæ Baculos tenere noscuntur, dum verus Paschalis agnus benedicitur. Adde cap. 74. Hinc forte manavit, ut Cantores et Precentores in Ecclesiis, dum sacram peragitur officium, baculos argenteos teneant.

Cum Baculis ædem sacram ingredi Sacerdotes, cum ad sacras Liturgias celebrandas accederent, sanxit Zacharias. Micrologus cap. 2 : *Zacharias vir Apostolicus... constituit, ut Sacerdotes ad celebranda Missarum solemnia cum Baculo intrarent, nec velato capite altari astarent. Sed eos deponebant, dum Evangelium recitabantur. Ordo quippe Romanus ait, cum Evangelium a Diacono in Missa recitabatur, Baculos omnium deponi de manibus, et in ipsa hora neque coronam, neque aliud operimentum super capita eorum haberet. Amalarius lib. 3. de Eccles. Offic. cap. 18. de Lectione Evangelii : Usque ad istud officium Baculis sustentabamur, modo ut oportet servos ante dominum stare, humiliiter stamus, deponeentes Baculos e manibus. Adde ejusdem Eclogas de Officio Missæ. Hildebertus Genoman. de celebratione Missæ, ubi de Evangelio :*

Inde sinistrorum Domini sacra verba leguntur, Plebs Baculos ponit, stat, retegitque caput.

Infra :

Ut sis attenus, patiens, erectus in hostem,

Et caput et Baculus, et status ipse docent.

Quippe caput retegens attente audire moneris;

Parcer, cum baculum projicias, instrueris.

Adde veterem Exposit. Missæ, Honorium Augustod. lib. 1. cap. 34. Hugonem a S. Victore in Spec. Eccl. cap. 7. etc. Neque tamen usquequaque id semper obtinuisse observare est ex Chrodegango in Regula Canonicorum Metensium cap. 7 : *Illi in timore curavimus, secundum quod Romana Ecclesia tenet, et nostra Synodus judicavit, ut Clerus noster in Ecclesia, quando ad opus diuinum adsistit, nisi infirmitate cogente, Baculos in Ecclesia manibus non teneant.*

BACULUS PEREGRINATIONIS. Vide *Bactropereæ, et Burdo.*

BACULI EPISCOPALES frangebantur in eorum degradationibus. Chronicum Novalicense lib. 6. de Abbe exauctorato : *Detestabilem Sarabaitam cepit, Baculum fregit, atque superbum de sede depositum. Vita sancti Theodardi Episcopi Narbonensis apud Castellum : Truncatis in conspectu omnium, ac penitus scisis Episcopaliibus indumentis, Baculisque eorum super eorum capita confractis, ... ab omni Clericatus honore dejecti* atque Henricus Huntindon. lib. 6. pag. 365 : *Leo PP. tenuit Synodum apud Verzolei, ubi Wulf Episcopus Dorsestriæ interfuit, et pæne fractus est Baculus ejus Episcopalis, nisi maior pretium dedisset : nesciebat enim officium suum, sicut Episcopum deceret. Florentius Wigorn. pag. 656 : Plurimos Abates Baculis privatos depositus de sedibus. Vide Degradatio.*

BACULUS FRACTUS. Bracton. lib. 3. Tract. 2. cap. 33. § 1. de Utlagatis et felonibus : *Qui sic convicti secum portant judicium, sicut finaliter condemnati nullum habent appellum versus aliquem fidelem nec infidelem : quia omnino frangitur eorum Baculus. Adde Fletam lib. 1. cap. 38. § 16.*

BACULUS JESU, summæ apud Hibernos venerationis, per quem vulgari opinione sanctus Patricius venenosos ab insula vermes ejecit. Vide Silvestrum Giraldum in Topog. Hibern. dist. 3. cap. 34. et lib. 2. de Hibern. expugn. cap. 18.

BACULUS REGII in signum salve gardæ appositi, in Aresto Parl. Paris. 2. Jan. ann. 1321. [et in Praecepto Philippi V. Franc. Regis tom. 1. Ordinat. Regum Franc. pag. 670. et seq.] Vide *Brandones*.

* *Baculorum erexit et appositio, supremi dominii et jurisdictionis, vel protectio- nis et tutelæ symbolum* suit. Charta ann. 1333. ex Bibl. reg. : *Invenit quandam Baculum sive pal, signis regio et dicti dom. archiepiscopi signatum. Pactum inter Aymer. de Narbona et abbat. de Quadrangula ann. 1317. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 433 : Item quod pro dicta compulsione dictus abbas et sui, per se seu gentes suas, possit.... Baculos, signatos signi dicti dom. abbatis et ejus monasterii, appendere liminibus hostiorum predictorum. Stat. Massil. lib. 1. cap. 33 : Stituimus quod Baculi, signati signo communis Massilie, teneantur in curiis Massilie, et quod quilibet cui a suo adversario vel alio ostensus fuerit Baculus ille, statim incontinenti teneatur venire ad curiam. Adde Statuta Avenion. ann. 1243. cap. 28. Lit. salvagardie ann. 1371. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 447 : In signum ejusdem (salvagardie) pennuncellas seu Baculos nostros regios in locis, domibus et bonis eorum communibus apponi faciant, ne aliquis possit se de ignorantia excusare. Vide *Pennones* et *Vexillum*.*

BACULUS PREPOSITIONE, Prepositi officium et ejusdem officii emolumenatum. Charta ann. 1320. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 404 : *Sequitur valor et aestimatio terræ de Charniaco.... Item Baculus prepositiona et emenda, xxv. lib. Turon.... Item alta justitia dicta villa, bassa justitia in Baculo prepositiona superius computata, xj. lib. viij. sol. viij. den. cum obolo.*

* **BACULUS CONTRATRIZ**, Vexillum, in quo patronus piaz alicujus societatis depictus est, vel fustis quo illius imago deter- tur. Lit. remiss. ann. 1353. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 857 : *In die festivitatis SS. Sacramenti Charlottus Berengarius et Joannius le Page in villa Paris. quia festivitas Baculi parochiae SS. Sacramenti celebra- tur, tripudiare ierunt. Vide Mercur. Franc. mensis Aug. ann. 1733. pag. 1770. et infra Baderius 2.*

* **BACULUS PASTORIS**, Virga, seu jus exscindendi virgas, quæ pastori vel bubulco necessarie sunt. Charta ann. 1205. ex Lib. albo episc. Carnot : *Dictus Nevelo concessit hominibus de Deconfectura.... Baculum pastoris de omni arbore, excepta queru.*

* **BACULUS CORNUCUS**, in furculas di- sus. Consuet. Norman. part. 2. cap. 2. ex Cod. reg. 4651. : *Ad diem autem duelli es- signatam debent esse pugiles in curia et ju- stitario se offerre..... cum scutis et Baculis cornutis. Ejusmodi vero baculi prohibeuntur in Constit. Sicul. lib. 2. tit. 37. § 1. Vide in Campiones.*

* **BACULUS INVASIBILIS**, Quo quis alterum invadere potest, in Stat. synod. Claromont. ann. 1537.

2. BACULUS. Non tam sceptrum, quam *virga Regum*, regiminis insigne: quomodo Graci *flaxtrix* quando usurpant, quam *τικάρη*; fuisse symbolum, extrema Græcia, tradit Pachymeres lib. 4. cap. 29. et *IXXVII* appellatione, in Magistratibus, non semel donat Codinus de Offic. aula Constantino-politana. [** De baculo plurima apud Grimmium Antiq. Jur. pag. 133. sqq.]

Apud Francos vero nostros *Baculus* imperii nota fuit præcipua, adeo ut ejus traditione regia dignitas designaretur. Ita enim Guntrannus Childebertum nepotem sibi successorem declaravit, ut auctor est Gregorius Turonens. lib. 7. cap. 73. et ex eo Aimoinus lib. 3. cap. 69: *Rex Guntrannus data in manu Regis Childeberti Hasta, ait, Hoc est indicium, quod tibi omne regnum meum tradidi.* Ita hastam et sceptrum confundit Claudioianus lib. 2. in *Rufinum*:

Deserat Illyricos fines, Eoa remittat
Agnina, fraternal ex æquo dividat hastas.
Nec sceptri tantum fueris, sed militis hæres.

Annales Francor. Bertiniani ann. 849: *Hludovicus et Carolus germana caritate convenientes, tanto amoris vinculo devincti paruerunt, ut alter alteri Baculos publice tribuendo, Regum uxores et liberos superstitione commendaret.* Hac quippe *Baculi* mutua traditione fœdus invicem saniebant, ac firmabant, quomodo Ditemarus lib. 7. pag. 99: *Concambum mutuis Baculis firmatum ait.* Baculi quippe traditio symbolum fuit investituræ, quod a prisco illo Regum Francicorum ritu fortasse prosluit: nam per illam mutuam a Hludovico et Carolo baculi factam traditionem, uterque Regna sua sibi invicem commendabant. [** Annal. Gueferyt. Contin. ad ann. 787. apud Pertz vol. 1. Scriptorum. pag. 43: *Illic venit dux Tassilo, et reddit ei ipsam patram cum Baculo, in cuius capite similitudo hominis erat scultum, et dedit ei filium suum Deodonem obidem.*]

Baculus autem iste Regius aureus fuit, ut est apud *Theganum de Gestis Ludovici Pii* cap. 19. et in iisdem Annalibus Bertinianis ann. 876: *Præsentata sunt Imperatori ab Apostolico transmissadona, inter qua fuerunt præcipua, sceptrum et Baculus Aureus.* Annales Francor. Metenses ann. 837. de Ludovico Pio: *Coronam auream in capite gestans, et Baculum Aureum in manu tenens.* *Baculus flaventis auri* dicunt apud Anonymum de Translat. S. Sebastiani num. 88. ubi de eodem Ludovico Pio: *Baculo flaventis auri innixus.* Neque forte aliud fuit sceptrum Regale, quod in lib. 1. de fundatione Monasterii S. Clementis in Piscaria dicitur datum ab eodem Imperatore, eidem Monasterio, quod gestabat in dextra, ut illud Abbas portaret in solennibus festis in loco Baculi Pastoralis.

Eiusmodi enim *Baculi* regia forma fuit, ut baculi pastoralis formam quodammodo referret, atque adeo bastæ, cum longior esset. Monachus Sangallensis lib. 1. de Gest. Caroli M. cap. 19. de quodam Episcopo: *In tantam progressus est proterviam, ut virgam auream incomparabilis Caroli, quam ad statum fieri jussit, seriatim diebus vice Baculi ferendam pro Episcopali serula improvidus ambiret.* Quo loco Carolus sceptrum virginem audebat vocat: *Quidam, inquit ille, ex*

Episcopis non contentus Episcopatu, quem in prime Germaniae sede obtinet, sceptrum nostrum, quod pro regiminis nostri significacione aureum ferre solemus, pro pastorali Baculo, nobis ignorantibus sibi vindicare voluit. Ex quibus patet, promiscue virginam et sceptrum appellari, quod *Baculus* longior fuit, et staturæ Principis par; quomodo non ab Antoninus duntaxat Cæsaribus, et Ottone III. Imp. gestatos baculos observat Marquardus Freherus, sed et a Regibus nostris tertiaristis prælatos testantur præter Scriptores, eorum nummi aurei, in quibus et sceptrum et virginam gestant. Rursus idem Sangallensis lib. 1. cap. 36: *Tunc Baculus de arbore malo, nodis paribus admirabilis, rigidus et terribilis, cuspide manuali ex auro vel argento, cum cælaturis insignibus prefoco, portabatur in dextera.* Sugerius in Vita Ludovici VI. cap. 13. et Continuator Aimoini lib. 5. cap. 5. de Ludovici filii inauguratione: *Diadema regni gratanter coronavit, nec non et sceptrum et virginam, et per hac Ecclesiarium et pauperum defensionem, et quæcumque Regni insignia, approbante Clero et populo, devotissime contulit.*

Aliud tamen fuit sceptrum a baculo: quippe in Ordine ad coronandum Regem edito a Menardo, non modo sceptrum Regi porrigitur, sed et virga, quæ quidem *Baculus* appellatur in Cod. MS. Senonensis Ecclesiæ, in quo idem Ordo describitur, non iisdem licet omnino verbis: *Ad Baculum dandum: Accipe Baculum, sacri regiminis signum, ut imbeciles consolides, titubantes confimes, pravos corrigas, rectos dirigas in viam salutis æternæ.* Sceptrum vero virginem appellat: *Accipe sceptrum Regie potestatis insigne, virginem scilicet rectum regi, virginem virtutis, qua te ipsum bene regas, etc.* In Ordine ad consecrandum Regem edito a Renato Benedicto, virga appellatur, quæ nostris manus justitiae vocatur: *Positis super altare corona regia, gladio in vagina inclusa, calcariis aureis, sceptro deaurato, et virga ad mensuram unius cubiti vel amplius habente desuper manum eburneum, etc.* quæ quidem dicitur *virga virtutis atque æquitatis, in oratione, quam dicit Archiepiscopus, cum Regi porrigitur sinistra manu gestanda, ut est apud Menardum pag. 28a.* Habetur in eodem Codice Senonensis Ecclesiæ, *Benedictio ad ordinandum Regem, ubi, quando sceptrum datur, Regem sic alloquitur Pontifex: Accipe sceptrum insigne regnantis, quo significatur regula divinae æquitatis, quo bonos regit, et malos conterit.* In hac virga regni disce amare justitiam, et odiisse iniquitatem. At vero quando baculus: *Sub hoc Baculo commendamus tibi gubernaculum regni Francorum in nomine Patris, et Fili, et Spiritus Sancti, ut populum juste regas et Ecclesiæ Sanctorum bene disponas.* Baculi, cuiusmodi a Regibus alterius stirpis delatus est, forma describitur in iis *Tabellis*, quas delineari curavit V. Cl. Stephanus Baluzius in Not. ad *Capitularia Regum Francor.* tom. 2. pag. 1279. ubi Lotharius Imperator, et pag. 1276. ubi Carolus Calvus Rex effinguntur: sceptrum vero pag. 1278. in ejusdem Caroli imagine, quod quidem desinere in liliis figuram, uti representari solet in Regii armorum insignibus, licet observare. At baculo,

seu *virgæ Regiæ manus*, quam *Justitiae* vocant, addi tum primum cœpta, post annum 1300. quantum colligi datur ex Regum nostrorum sigillis, apud Tillium, apud quem primus Ludovicus Hutinus ejusmodi virga, et exinde ceteri, qui subsecuti sunt Reges, insigniti conspiuntur.

Sed et Imperatores et Reges Anglicos sceptro ac virga simul donatos in eorum coronationibus tradunt Scriptores: ac de Germanicis quidem Augustis, Wiliikindus lib. 2. de Coronatione Ottonis M.: *Proinde procedit Pontifex cum Rege, tunica stricta more Francorum induito, pone altare, super quod insignia regalia posita erant, gladius cum baltheo, chlamys cum armillis, Baculus cum sceptro ac diademate.* Infra: *Exinde sumpto sceptro Baculoque: His signis, inquit, monitus, paterna castigatione subjectos corporis, etc.*

De Anglicis Regibus audiendus in primis Brompton. ubi de coronatione Ricardi I. Regis Angl. pag. 1159: *Willelmus Marescalcus portans sceptrum regale, in cuius summitate signum aureum Crucis erat: et alter, scilicet Willelmus Comes Sarisberiensis, portans virginem regalem, habentem columbam in summitate.* Ex mox: *Deinde tradidit ei Archiepiscopus Cantuariensis in manu dextra sceptrum, et virginem regalem in sinistra.* Gervasius Dorobernensis pag. 1587. de eodem Ricardo: *Cum pervenissent ad gradum altaris, inclinavit Rex super genua, habens Baculum aureum in sinistra, et sceptrum in dextra.* Matth. Paris de eadem coronatione: *Post quos veniebant duo Comites, quorum primus portabat sceptrum regale, in cuius summitate signum erat aureum: et alter portabat virginem regalem habentem in summitate columbam.* Denique Thomas Walsinghamus de Coronatione Ricardi II. pag. 196: *Statim post hac accessit Dominus de Furnevel ex officio offerens ei rubram chirothecam, quam Archiepiscopus benedixit, et imposuit manu Regiæ, dans ei sceptrum, his verbis, ... tunc dedit ei Archiepiscopus virginem in alia manu habentem in summitate columbam: nam sceptrum, quod suscepserat, consurrexit de rotundo globo aureo, quem tenebat in manu chirothecata, et habebat in summitate signum Crucis, et accepit virginem praedictam cum verbis his, etc.* Virginem Alphonsi Regis Aragonum sic describit Raimundus Montanerius cap. 297. ubi de ejus Coronatione: *E la verga era d'or, è havia tota hora be tres pachs de lloch, è al cap de la verga hi havia un robis lo plus bell que hanch fos vist, è be tant gros com un ou de gallina.* Scribit Ruellius in *Pompa funebri Caroli III.* Ducas Lotharingæ pag. 161. Duces Lotharingæ manum justitiae gestare perinde ac Reges Francorum.

¶ **BACULUS MARESCALCI ANGLIE.** Vide *Annellatus.*

* **BACULOS DARE**, quibus in duello decertabant, ad supremos dominos pertinebat. Charta ann. 1164. in *Chartul. S. Joan.* Laudun. : *Si in eadem villa placitum oriatur, in quo gagia dantur, placitum illud sive in camera sua, sive in praedicta villa abbas deducet; et si procedat usque ad dandos Baculos, præpositus advocati eos dabit, et de unoquoque quinque solidos bonæ monetæ habebit.*

Charta ann. 1240. ex Tabul. Major. monast. : Item quando bellum gagatum fuerit in curia monachorum, ducendum est apud Broet emendandum, et donec monachi Baculos trididerint, possint pacificare totum ad libitum. Vide in *Campiones et Duellum*.

T BACULUS PLUMMATUS, An scopula plumea, Gall. *Balay de plumes*. Chartularium S. Cornelii Compendiensis : *Hæc sunt nomina utensilia de Ruminaco... Et 19. Culictræ bone et 14. pulvinaria tam bona quam prava, duo Baculi Plummati.*

* An non potius pulvinaris species, quod vulgo *Rondin* dicimus, a forma rotunda et longiore sic dictum?

* **BACULUS**, Aspergillum, Gall. *Goupillon*. Testam. Guillel. de Chanaco card. ann. circ. 1370. ex Tabul. S. Florent. Salmur. : Item (lego) urceolum argenti cum Baculo suo, cum quo spargitur et datur aqua benedicta. *Bacul*, Lignum quoddam ad occam pertinens, in Lit. remiss. ann. 1425. ex Reg. 173. Chartoph. reg. ch. 345 : *Le suppliant print un baston, appellé Bacul à erse, etc.*

** Conf. Glossar. med. Græcit. voce *Auxvixicov*.

BACUNNUS. Vide *Baccones*.

1. **BACUS**, Vermis, Ital. *Baco*, vel *Bago*. Occurrit in Actis B. Thomassi Camaldul. num. 44. [Locum Vide in *Baci*.]

2. **BACUS**, Mensuræ frumentariae species. Tabular. Montismorilionis in Pictonibus fol. 64 : *Baci frumenti, quos vulgo boistello vocamus.*

* 3. **BACUS**, Navigii species. Charta Phil. Aug. ann. 1216. in Reg. 34. bis Chartoph. reg. part. 2. fol. 59. v. col. 2 : *Si autem contingat quod Bacus oneratus sit de merenno, etc. Vide Bacus.*

* **BACUT** vel *Batut*, f. Molendinum, ubi tunduntur panni, idem quod *Batatorium*. Charta Phil. Puls. ann. 1309. in Reg. 45. Chartoph. reg. ch. 36 : *Cum orto, platea et curtili, et cum Bacut dictis hospitio et aedificiis contiguis.... Item et quoddam pratum et territorium, et Bacut, vocatum del Cauce. Vide supra *Bactenderium*.*

T BACUUM, Cadus minor, Gall. *Baquet*. Capitulum Gener. S. Victoris Massil. ann. 1531 : *Eleemosinarius tenetur providere de mappis, salvietis et vasibus seu Bacuis ad lavandum pedes pauperum.*

T BACYNIS, Pelvis, Gall. *Bassin*. Formulare Anglicanum pag. 427. in Testamento Johannis de Nevill ann. 1386 : *Thomæ filio meo lego xxiv. discos argenteos, xij. saucers, iiij. Bacynes, etc.*

1. **BADA**. Charta Amelii Episcopi Tolosani anno 1111. in Tabul. Abbat. Conchensis in Ruthenis num. 1 : *Omnis census, et omnis fiducia, et omnis redditus, et Badæ macellorum et salis, et omnes donationes sicut Monachis, etc.*

* F. Tributum, vectigal. Vide *Vada*. [** Praestatio publica, annuus census ex frumento et aliis, *precaria*, a Germ. *Bete*, *Beede*, eadem notione, quia hæ præstaciones olim blande et per rogationes et suasiones exigebantur. ADEL.]

* Aliud certe sonat vox *Bade*, in Lit. ann. 1356. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 94 : *Et fait commandement.... aux gardes et maistres de la monnoye d'argent de Paris, que il feissent tailler et ouvrir à Bade sans*

recours,... duquel ouvrage ainsi fait à Bade et sans recours, etc. Consule ibi notam docti Editoris. At mihi à Bade, idem videtur quod infra ad balanzetam. Vide in hac voce. Quod librarii errore factum esse opinor, qui ex voce abbreviata à bal exscripsit à bade. Alio rursum significatu usurpat Le Caton en Roman :

Chis mos ne fu pas dia en Bades.

Hoc est, ni fallor, nugatorie, jocose. [** Provinciales dicebant *De Bada*, de *badas*, *Fustra*. Exempla vide in Raynouardi Glos-sar. Rom. pag. 165. voce *Bada*.]

T 2. BADA. Baile vocant Arelatenses eum qui primus est inter domesticos servientes. Statuta Arelat. MSS. art. 146 : *Commune habeat in dicto castro tres guachas, et unum fornarium, et unum fornelerium, et unum porterium, et unum Badam, et septem alios servientes cives Arelatis et non extra-neos.*

* **BADA**, Vigiliæ, excubiae : item et ipse vigil, speculator. Vide *Wactæ*. Charta Raimundi ducis Narbon. ann. 1203. in Reg. 151. Chartoph. reg. ch. 370 : *Non tenebamini ad gachas, vel ad Badas, vel ad tailliæ, vel ad opera communia aliquid prestare vel facere*, Lit. remiss. ann. 1362. in Reg. 93. ch. 164 : *Custos sive Bada stans in pignaculo ecclesiæ dicti loci, credens ipsos fore inimicos nostros et patriæ antedictæ, campanam trahendo, etc. Comput. ann. 1363. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 159. col. 1 : Dicto Martel et nominato Pege, qui per duas noctes fuerunt supra cloquerium faciendo la Bada, etc. Et pag. 163. col. 2 : Pontio et Petro Badis electis ad morandum nocte qualibet supra cloquerium, etc. Pluries ibi. [** Provinciales Bada eodem sensu usurabant. Vide Ray-nouard. hoc voce.]*

BADALATIUS, ex Ital. *Badalucco, giostra, scaramuccia, velitatio, certamen*, qua voce utitur Joannes Villaneus hac notione lib. 7. cap. 6. 12. 68. lib. 8. cap. 18. 55. Historia Obsidionis Jadrensis lib. 1. cap. 24 : *Scaramutias seu Badalatios (melius Badalucios) conficiebant. Hinc Badaluccare, eidem Villaneo lib. 8. cap. 76. lib. 9. cap. 51. 322. pro Veltare, Escarnoucher.*

* **BADALLUM**, Lignum in os insertum, Hisp. *Badal*, Gall. *Baillon*. Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 117. Chartoph. reg. ch. 37 : *Unum lignum sive Badallum in ore, ne clamare possent, apponi fecerunt, ipsos sic usque dictas furcas ducendo. Vide infra Bada.*

* **BADALOL**, Eadem notione. Charta Phil. Puls. ann. 1313. in Reg. 49. Chartoph. reg. ch. 90 : *Cum Arnaldus Caltuli, locut-enens senescalii Vasconia, Petrum dictum Cat,.... post et contra appellationem.... interjectam, eundem detentum questionibus supposuerit, et in ore dicti Petri quoddam lignum, vocatum Badalol, ne post dictum appellationem posset reclamare, posuerit, etc. Utrumque originem habet a voce sequenti.*

* **BADALS**, Oscitatio, Gall. *Baillement*, unde *Badare*, Oscitare, *Bailler*, Massil : *Badailler*, ab Italico *Badigliare*, Mirac. MSS. Urbani PP. V : *Quedam filia erat in mortis articulo, oculos habens subversos, et tractus sive Badals fecit. Vide infra Balau-stium.*

* **BADALUCCUS**, **BADILUCUS**, ab Ital. *Badalucco*, *Velitatio*, *levis pugna*, *Gall. Escarmouche*. Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 719 : *Infestantibus itaque viris exercitus circa murum cum balistis et arcubus sepius committitur, ad Badaluccum personaliter ibat quasi ad festum. Ibid. col. 593 : Et sic alternativ feriendo unus contra alterum, cessit victoria Hungaros : et percussus in Badiluco fuit equus magnus comitis praefati. Vide Badalatus.*

* **BADALUCHUS**, Eadem notione. Chron. Tarvis. apud eund. Murator. tom. 19. col. 765 : *Qua quidem armata sic consistente, diebus singulis plurimi siebant Badaluchi.*

BADALUCHUM, Instrumentum, quo coturnices capiuntur. Stat. ant. Florentia lib. 3. cap. 177. ex Cod. reg. 4621 : *Nullus capiat qualeus ad qualgetorem, vel ad scudicivolum, vel ad Badaluchum, sub pena solidorum centum.*

** **BADANTERIUM**, Balneum publicum, teste Schiltero in Glossar. **ADEL**

T BADARE, Oscitare, in Gloss. Isid. ad vocem *Hippitare*, quam vide.

* **BADARELLUS**, Ensis species, nostris *Badelare*; cuius forma fuerit, vide infra in *Badelare*. Lit. remiss. ann. 1382. in Reg. 122. Chartoph. reg. ch. 213 : *Cum armis, videlicet ensibus, Badarellis, et magnis castellis atrociere verberari, etc.*

* **BADARENSES**, pro *Bandarenses*, in Annal. Bonincont. ad ann. 1399. apud Murator. tom. 21. Script. Ital. col. 79. Vide in *Bandum* 1.

* **BADARNA**, Caldaria, in qua sal con-ficitur, ex Charta ann. 1260. inter Probat. ult. Hist. Trenorch. pag. 215 ubi pluries occurrit, pro *Baderna*, ut legitur in alia Ch. ann. 1274. ibid. pag. 216. et apud Chiflet. Vide infra *Baderna*.

* **BADATGIUM**, Tributum, quod ratione boum pendebatur, seu pro pari boum aratorum, vel pro aratro, idem quod *Bo-vagium*. Vide in hac voce. Charta Henrici episc. Claromont. ann. 1392. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 169 : *Petebamus nobis solvi.... quoddam tributum, appellatum Badatge, videlicet per quemlibet habitantium predictorum tenentium boves arabiles in dicta villa (Laudozi) unum quartonem bladi.... In dicta villa jus commune in omnibus et per omnia observabitur, salvis tamen... nostris omnibus aliis iuribus, tam pedatgiis, mudat-giis, Badatgiis et aliorum reddituum. Ubi litera additur ex dictione Avernica. Badarge et Badacgi edidit D. Secousse tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 199. et 206. art. 47. [** Vide *Bada*, 1. **ADEL**.]*

* **BADELARE**, **BADELARIS**, Ensis brevis species, Gall. *Coutelas*, olim *Badelaire*, *Baudelaire*, et *Bazelaire*. Lit. remiss. ann. 1354. in Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 134 : *Quæ quidem Margareta.... quendam gladium seu Badelare, cum quadam clipeo cepit, etc. Aliae ann. 1355. in Reg. 84. ch. 66a : Cau-tellos suos seu Badelares super dictis expen-tibus evaginaverunt. Aliae ann. 1348. in Reg. 77. ch. 387 : Guillaume de Cravant chevalier avoit seru ledit feu Guillaume sur la teste d'un coutel, appellé Badelare. Cavetier tira un grant panart ou Badelire, in Lit. remiss. ann. 1390. ex Reg. 138. ch. 149.*

Aliæ ann. 1377. in Reg. 111. ch. 3 : Et lors il sacha un Bazelaire, et en fery si grant cop sur la teste de ladite femme, qu'il le rompi en deux pieces. Aliæ rursum ann. 1415. in Reg. 168 ch. 339 : Un petit coustel portatif, appelle Baudelaire. Vide supra Badarellus et infra Basalardus et Bazalardus.

¶ **BADELLARIA**, Officium apparitoris, Gall. Bedeau. Hoc officium ut et alia non magis illustris in emphyteusim interdum data fuisse dicturi sumus in voce *Bannerii*, idque satis probant loca sequentia. Hist. Dolphin. tom. 1. pag. 98. col. 2 : Item habet Dominus (comes Sabaudie) apud S. Symphorianum Badellarium pro tercia parte, cuius Joannes Dandalo Clericus debet Domino per annum, dum Dominus voluerit, et dum officium Badellariae fideliter exercebit, 40. solidos solvendos in festo Nativitatis Domini annuatim. Item dicens Coys pro alia tercia parte Badellariae debet 40. solidos eodem termino qualibet anno. Item Joannes Fiardi debet pro alia tercia parte 40. solidos, et sic valet dicta Badellaria sex libras per annum. Ibidem pag. 151 : De officiis Badellariae castri et castellaniae Visiliæ ac banneriae Heresi.... ratificamus et confirmamus (donationem olim factam) ipsi Mermeto pro censu consuetu, etc.

* **BADELLUS**, Apparitor, serviens, Gall. Sergent, olim *Badel*. Vide *Bedelli*. Charta ann. 1372. inter Instr. Hist. Lugdun. pag. 17. col. 2 : Quod.... a civitate Lugdunensi removeret gentes domini regis, videlicet iudicem, vegetum, Badellos et alios exercentes jurisdictionem nomine dicti dom. regis in civitate Lugduni. Occurrerunt rursum ibid. pag. 89. et 120. col. 2. Acta capit. eccl. Lugdun. in Cam. Comput. Paris. ad ann. 1338. fol. 37. v°. col. 2 : Item quod nos habebimus probos et fideles Badellos seu servientes. Libert. S. Marcellini ann. 1343. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 387. art. 21 : Statuit et ordinavit, quod Badellus sive malignius curie dicti loci, etc. Charta Frider. ducis Lothar. ann. 1295. in Chartul. Romaric. ch. 34 : Et saul ce que de nos ballis, de nos prévos, de nos Badelz avons nous promis et promettons que nous leur ferons rendre.

* **BADERIA**, Districtus et officium *Baderii*, seu apparitoris, vel fructuum custodis. Vide mox *Baderius* 1. Charta ann. 1192. in Chartul. Cluniac. : Ego Willermus comes Viennæ et Matisconis concessi.... ecclesiæ Cluniacensi apud Ledonem salis in Baderia Carterii, sive eorum, qui post eum Baderiam illam tenebunt, tres solidos et dimidium.

* 1. **BADERIUS**, Apparitor, idem qui supra *Badellus*: item, Fructuum et messium custos, Gal. Sergent messier. Libert. villa novæ de *Coyneau* ann. 1312. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 110. art. 27 : Statuimus et ordinamus, quod Baderius seu malignius curie dicti loci.... non levet nec levare debeat de labore suo, de aliquo gngiamento,... nisi duntazat duos denarios Viennenses. Libert. villa bastidae de *Avo* ann. 1308. in Reg. 40. Chartoph. reg. ch. 62 : Item dicti consules habebunt potestatem eligendi annis singulis Baderios sive messengerios, homines bonae famæ, ad custodienda blada, vineas, etc. Baderius vero in facto banni creditur suo juramento, quantum ad panam levandum. Vide supra *Baderia* et *Messegaria*.

* 2. **BADERIUS FESTIVALIS**, Vexillum, in quo patronus piæ allicujus societatis depictus est, vel fustis quo illius imago defertur. Vide supra *Baculus Confratricæ*. Charta Mauricii episc. *Cenoman.* ann. 1223. ex Tabul. Major. monast. : In festo B. Nicolai, in quo solent parochiani festivare, et, ut vulgariter loquamur, accipere Baderium festivale.... Si autem non fuerit qui in ea gerat Baderium festivale in ipsa die, non tenebitur venire processionalem.

BADERNA. Vide *Bagerna*.

* **BADERNA**, Caldaria, in qua conficitur sal. Charta G. comit. *Matiscon.* ann. 1177. ex Cod. reg. 9612. A. B. C : Aimo Desideratus in perpetuum dedit et concessit ecclesiæ Clarevallis elemosinam medietatem Badiernæ, quæ quinta dicitur; alteram medietatem Badiernæ prædictæ, et totam moriam, quæ ei in puto contingebat, locavit prædictæ ecclesiæ fratribus. Vide *Bugerna*.

BADILE, Ligo, Vox Italica. In *Statutis Mediolan.* 1. part. cap. 251. part. 2. cap. 291.

* Acta B. Amadei tom. 2. pag. 596. col. 2 : Ad dictum locum silvestrem, cum sappis et Badilibus, et aliis instrumentis, in similibus necessariis, pro conventu ibi construendo convenerunt. Vide *Zapa* 2.

* **BADILLUS**, ut *Badile*. Stat. crimin. *Cumanæ* cap. 138. ex Cod. reg. 4622. fol. 93. r° : Secureta, falsonus,.... zapa, Badilli, et similia instrumenta rusticana. Neque aliud est, ut videtur, Gallicum Bedoil, quod ab instrumento rusticano ad armorum genus non dissimile, translatum est. Lit. remiss. ann. 1444. in Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 351 : Le supplicant d'un Bedoil ou serpe, emmenchée en ung baston qu'il portoit, donna ung seul coup sur la jambe à icellui Rousseau. Aliæ ann. 1451. in Reg. 185. ch. 198 : Ung baston ferré, appellé Bedoil, tirant sur la façon d'un vouge.

* **BADILUCUS**. Vide supra *Badaluccus*.

¶ **BADINEUS**, Lanceæ genus, ut videtur; ubi enim arma, de quibus hic, enumerantur, lanceæ, loco *Badinei* occurrit mentio. Charta ann. 1377. ex Archivo S. Victoris Massil. : Stephanus Abbas dedit Monasterio pro arnesio, pro defensione et tuitione, videbet balistas, viratones, pavesia, Badineos, etc.

BADITIS, Gallis veteribus, herba, quæ Græcis νυφαία, Latinis Clava Herculis. Marcell. Empir. cap. 33.

BADIVOLA. Vide *Bajulona*.

BADIUS. Vide *Bagus*.

¶ **BADILIA**, Consensus, laudamentum. Charta pro Monast. *Gellonensi* apud Stephanot. part. 2. Antiquit. Benedict. Occitan. pag. 334 : Est autem ipse alodes in Comitatu Rutenico in Parrochia S. Martini de Mauriaci villam quæ vocant Solatico, quam emi de Vicecomitis Richardi quam villam cum omnibus adjacentias dedi altario S. Salvatoris de Saracho et altario S. Salvatoris de Gellone et ligno Sancte Crucis et S. Willelmo ad proprium aludem dono sine Ballia de ullo homine aut comanda, sive blandimentum.

* **BADUS**, Murator. tom. 2. Scriptor. Ital. pag. 369. col. 1. in *Chronicis Casinensis* ab Anastasio Seniore : Scutellam ar-

genteam, et scuttones tres, garales duos, Badum aureum unum, equos tres, etc.

* Amphoræ species, vel pelvis, ut videtur; si tamen mendum non sit. Vide *Batus*. 1.

¶ **BAELMONDEN**. Vide *Ballomer*.

BAEN, vel *BAHEN*, Est lamina auri ab aure ad aurem, qua familiares Regum utebantur. Ornamentum collis ex auro et gemmis, quod alio nomine torque potest dici. Ita Glossæ Isid. Joannes de Janua, et Mamotrectus : *Bahen*, ornamentum est collis, ex annulis aureis confectum : *Bahen* enim Græce, coronu Latine secundum *Rabanum*. Lib. 1. Macchab. cap. 13. v. 31 : Coronam auream et *Bainem*, quam misistis, suscepimus. Aliæ Edit. habent *Bahen*. Græca vero *Batvry*.

BAEOL, Vasis species, vox Cambrica, in Legibus Hoeli Boni Regis Walliae cap. 15. [Apud Armoricos *Beol* vel *Bæn* cum æ dipthongo est vas quod Latini *Labrum*, vel *Labellum*, Galli *Cuve*, *Cuvier*, *Cuvette* dicunt. Davies Cambro-Britannus scribit *Paeol*, *Amula*, quod idem omnino est ac *Beol*. Dicatum videtur a *Balneolum*.]

BAERNA. Vide *Bagerna*.

BAFER, Grossus, agrestis, in *Breviloquo*. [Papias addit. *Ferinus*.]

BAFFA, *Bapo*, Idem quod *Baco*. Papias : *Perna*, vulgo *Baffa* dicitur. Alio loco : *Petaso*, *Bafso*. Rursum : *Petasunculus*, *perna lardi*, id est, dimidium *Bafonis*. Joan. de Janua : *Perna*, *baconus*, vel *Baffa porci*. Idem : *Petaso*, *perna porci*, *baconus*, sive *Baffa*. Occurrit in *Statut. Veronens.lib. 1. cap. 35*.

* *Perna*, *petaso*, Gall. *Jambon*. Ordo eccl. Ambros. Mediol. ann. circ. 1130. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 920 : In ordinatione S. Ambrosii ad ejusdem ecclesiam pauperibus dat archiepiscopus pro eleemosyna... *Baffam* unam.... Si vero in sextaferia festum prædictum venerit, archiepiscopus tantum tribuit casei, quantum *Baffa* sub aestimatione valeret. Quæ quidem vox partem cuiusvis rei significare videtur : unde nostris *Baffe*, pro *Fasciculus*, Gall. : *Faisceau*, *Jagot*, *paquet*. Lit. remiss. ann. 1454. in Reg. 182. Chartoph. reg. ch. 118 : *Lesquelz compagnons portoient chacun une Baffe de jon pour pescher*. Vide infra *Baffo*.

* **BAFFICUS** vel *BAFFITUS*, Spurius, illegitimus, Gall. *Bâtarde*. Testam. Joan. Chati ann. 1482. in Reg. 3. Armor. gener. part. 1 : Item do et leguo *Helioto*, *Baffico* sive *bastardo de Agiachati*, pro gratuitis serviciis per ipsum michi impensis, viginti libras *Tornenses* semel solvendas. Comput. ann. 1495. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 61. col. 1 : *Contra exponentes infantes Baffitos in portis hospitalis et ecclesia Nostræ Dominiæ præsentis civitatis*. Vide infra *Bastardus*.

* **BAFFO**, ut *Baffa*, in Charta ann. 1249. inter Monum. eccl. Aquilej. cap. 74. col. 747. : Item quando interficiuntur porci per narum, et oves *Baffonum*, debet gastaldo præpositi providerere coquinaris in victu ea die.

BAFFOR, pro *Bosphorus*, vel *Bosphorus*. Nicol. Trivettus in Chron. ann. 1190 : *Transito Baffore*, seu brachio S. Georgii, transiit in *Armeniam*.

* **BAFICIUM**, Mensura frumentaria idem quod *Bafcius*; nisi etiam ita legen-

dum est. Charta ann. 1277. ex Chartoph. reg. : *Nos Eustachius de Bello-marchesio, miles regni Navarre,.... recognoscimus.... nos recepisse.... a vobis fratre Jacobo monacho Bellæ-perticæ Cisterc. ordinis diocesis Tholosæ, a Raymundo de Seruno burgensi castri Sarraceni dictæ diocesis, duo milia et ducenta et quinquaginta Baficia tritici, et octingenta et octoginta Baficia inter ordeum et arenam, totum ad mensuram Cæsarau-gstanam.*

¶ **BAFIUM.** Vide *Baphium*.

¶ **BAFO.** Vide *Baffa*.

BAFUMARIA, Templum Mahumeto dicatum, quod alias *Muchumaria* dicitur. Raimundus de Agiles : *In Ecclesiæ autem magnis Bafumariæ faciebant. Alibi : Hubebat et monticulum... ubi duæ erant Bafumariæ, et quædam sepulcrorum casalia. Charta Bertrandi Comitis S. Egidii ann. 1109. apud Ughellum in Archiep. Genuensib. : Tertiæ partem Tripolis ab uno mari usque ad aliud, prout Regis Busumaria determinat. Sed leg. Busumaria. Qui porro aliis Mahumet eidem Raimundo Bahumet appellatur : Nuntiatum est nobis, quod Papa Turcorum veniret contra nos in prælium : et quia erat de genere Bahumet, etc. Et mox : Anathematizantes Bahumet, et omnem progeniem ejus. Vide Mahum. [** et Raynouardi Glossar. Rom. vol. 1. pag. 167. voce *Bafomet*.]*

1. **BAGA**, Arca, *Coffre*: unde vox *Bague*, et *Bagage*. Charta Decani Ecclesiæ Leichfeldensis in Monastico Anglic. tom. 3. pag. 237 : *Ducentas marcas pecuniaæ in quadam Baga de Walhey, in quadam cista nominata Cista gratiae... duximus reponendas. Infra : Mutuum hujusmodi de bonis Ecclesiæ communibus Bagæ prædictæ realiter restituat.* [** Longe aliud quid, verba sunt Schilteri in Glossario pag. 72, fuit cista gratiae aliud Baga quædam de Walhey, in qua illa cista fuit. Walhey autem sine dubio nomen est dynastiæ alicujus, divisa in *Bagas* sive *Pagos*. ADRL.] [Nostris vero olim *Bague* pro *Bagage* in usu fuisse testis est Chronicus dictum *Scandaleuse* Edit. 1620. pag. 251 : *Et après que ledit de Bourgogne s'en fut ainsi honteusement fuy, que dit est, et qu'il eut perdu toute son artillerie, sa vaisselle, et toutes ses Bagues, lesdits Suisses reprirent lesdits deux chasteaux, et firent pendre tous les Bourguignons qui dedecis étoient.*]

¶ **BAGA**, Saccus, ab Anglo *Bag*. Skinner. in Etymol. Angl. ad vocem *Baggage* oriri putat a *Bag*, saccus : *Quia, inquit, pleraque exercitus necessariæ saccis condita circumferuntur. Certe de saccis, non de thecis intelligendum, quod refert Rymer. tom. 5. pag. 217. cum dicatur *Bagas* ex canevace, id est, ex tela cannabina factas fuisse, quod arcæ seu thecæ nullo modo competit : Omnia dicta, rotuli, bundellæ et memoranda... remanserunt, videlicet in decem et octo *Bagis* de canevace, etc.* [** Vide Raynouardi Glossar. Rom. vol. 1. pag. 168. voce *Bagua*.]

* Hinc *Baguer*, Convasare, in sarcinas compingere, vulgo *Plier bagage*. Ordinat. Caroli ducis Burgund. ann. 1473 : *A la premiere fois (que la trompette sonnera) chascun troussera, Baguera, et se armara de menues pieces. Ejusdem est originis vox Bagué, pro Instructus, munitus, vulgo*

Equippé, garni. Lit. remiss. ann. 1459. in Reg. 189. Chartoph. reg. ch. 393 : Nous gaignerons nostre escot; car icelle femme est bien baguée, et crées qu'elle a desrobé qui que soit. Unde et Débaguer, pro Expoliare, vulgo Dévaliser, in Hist. abbrev. Caroli VII. reg. Franc. ad ann. 1463. pag. 358 : La reyne d'Angleterre fut en adventure de perdre sa vie et son fils en une forest du pays, où ils furent pris et Debagues de brigans.

* 2. **BAGA**, Gemmeus, aureus ornatus, annulus, Gall. *Bague*. Testam. Caroli comit. Prov. ann. 1481 : *Reliquas vero Baga legavit sive reliquit Ludovico domino de Antonno et Michaeli de Grammont, valletis cameræ prædicti dom. nostri regis testatoris. Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 220 : Transcriptum factum sub sigillo prepositura Paris. anno 1400. litterarum regis Anglie declaratoriarum joculum, Bagarum, utensiliu et ornamentorum traditorum dominae Ysabellæ Francie, favore sponsionalium contractorum inter ipsam et regem Anglie. Occurrit præterea inter Instr. tom. 3. Hist. Lother. col. 331.*

BAGA, idem quod *Boia*. Vide in hac voce.

¶ **BAGAGIUM**, *BAGGACIUM*, Impedimenta, sarcinæ, Gall. *Bagage*. Hist. *Dolphin*. tom. 1. pag. 63 : *Bagagio præmisso, associato, quam plurimis balistariis et sagittariis, etc. Tractatus inter Eduardum Anglie Regem et Franciscum Duceum Britanniæ in Archivo Castri Nannetens. : Isistem sagittariis redire volentibus, dominus Dux tenebitur tradere passagium seu naves ad transeundum mare, pro personis, rebus, armaturis, harresiis, Bagagiis et aliis necessariis.* Rymer. tom. 10. pag. 266. col. 2 : *Cum armaturis, bogeis, Bagagiis, etc.*

* **BAGARDI**. Hæretici, iidem qui *Beghardi*. Vide in hac voce. Stat. Freder. episc. Traject. ann. 1318. in Batav. sacra pag. 180. col. 1 : *Tertia vero eodem libro de hæreticis, contra hæreticos Bagardos et beghinas,.... penes se et ecclesiæ suas habeant et observent.*

BAGARIO, *Urceoligenus*, in Gloss. *Isid. forte Baccarium*. Vide *Bacca*. 2.

* **BAGAROTINUS**, Frivulus, futilis, vanus, Gall. *Fivole*. Instr. ann. 1379. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 39. col. 2 : *Hæc sunt occasionses invalide et inhantes, et evasions Bagarotinae, quæ proponi et assignari per vos et dictos consules non habuerunt, præsertim in hoc casu, in quo recusatio locum non habet. Nostris olim Baguenaudes, pro nugæ, fadaises, sornettes. Lit. remiss. ann. 1416. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 282 : *Jehan Le Loup respondi à icelle femme, Ce sont toutes Baguenaudes que tu me baillies.**

¶ **BAGASEA**, Prostibulum, scortum, Ital. *Bagascia*, Hispanis *Bagassa*, [** Province. *Baguassa*, Gallis olim *Bagasse*.] Charta pro Communia Balneoli ann. 1208. ex schedis D. *Lancelot* : *Si quæ vilis persona ut sunt publicæ meretrices vel Bagaseæ, etc.*

* **BAGATINUS**, Moneta species apud Italos. Regimina Paduæ ad ann. 1274. apud Murator. tom. 8. col. 424 : *Dominius Gotifredus de la Turre de Mediolano Potestas Paduæ. Hoc anno de mense Februario fuit inventum in clausura Domus Dei per fratrem Rolandum tantum aurum in meaglis quod*

valuit circa xvii. millia librarum Bagatino-rum. Eadem Italice scripta leguntur ibid. col. 380 : Messer Gufredo della Torre di Milano Podestà de Padova; in quest'anno del mese di Febraro fù ritrovato nella chiesa della Ca de Dio per frate Orlando tanta quantità d'oro in medaglie che valse circa diciassette millia libre de Bagattini. Glossarium vero Italicum ad hanc vocem : Bagattino, moneta immaginaria che vale il quarto d'un quat-trino, et si chiama anco un denaio, e picciolo.

* Comput. decimæ in Italia collectæ ann. 1278. ex Cod. reg. 5376. fol. 228. v° : *Li-bras xxv. sol. vij. et den. vij. Aguilinorum de Tirolo, Agilino quilibet mihi computata pro collectores pro xx. Bagatinis. Quilibet teneatur recipere quatuor Bagatinos pro tribus Ferrarinis, apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 821. Chron. Estens. ad ann. 1310. tom. 15. Script. Ital. col. 369 : De mense Madii dabantur duo pa-nes pro uno Bagattino in Ferraria.*

¶ **BAGATTABE**, Nugari, Tricari, apud Muratorium tom. 2. pag. 214. col. 2 : *Co-gnomine vocatus el Bagatella, propter ejus cavillationes umbratiles et pueriles, vel quod illam artem noverit Bagattuandi.*

* **BAGAU**, vox vernacula, *Retis species*. Libert. loci de Portello ann. 1405. in Reg. 184. Chartoph. reg. ch. 586 : *Quando cre-niunt inundationes aquarum in flumine Garona vel Arigia, habitatores de Portello pos-sunt piscari cum retibus, vocatis *Bagau*.*

BAGAUDÆ, **BACAUDE**, Factiosorum et rebellium hominum cohors, qui solitudines et castra inhabitabant, loci situ munita, atque inde in obvios latrociniis et cædibus grassabantur. Horum nomen primum in Gallia auditum Diocletiano et Maximiano imperantibus, ut auctor est Paulus Orosius lib. 7. cap. 25. et Eutropius lib. 9. ex quibus Hieronymus in Chronicô Euseb. : *Diocletianus consortem Regni Hercu-lum Maximianum assumit, qui rusticorum multitudine oppressa, quæ factioni sue Ba-caudarum nomen indiderat, pacem Gallis reddit.* Victor Schott : *Per Galliam excita manu agrestium ac latronum, quos Bagaudas incolæ vocant, etc.* Pænitus Eutropii Interpres Gr. : *Σταυρίσας δὲ ἐν Γόλλοις τε τοῖς ξύλοις καλύπτει τὰς τούς συγκρατημένας, όπου δὲ εἰς τοῦ τυράννου δηλῶν εἴτε περίτε. Horum etiam, ut latronum sæpe meminit Salvianus, qui sub Honorio et Theodosio vixit. Sic ille lib. 5. de Vero jud. et provi-dent. : De Bagaudis nunc mihi sermo est, qui per malos judices et cruentes spoliati, afficti, necati, postquam jus Romanæ libertatis amiserant, etiam honorem Romani no-minis perdidérunt : et imputatur his infelicitas sua, imputamus his nomen calamitatis sua, imputamus nomen, quod ipsi fecimus. Quibus enim rebus aliis Bagaudæ facti sunt, nisi iniquitatibus nostris, nisi improbatibus judicium, nisi eorum proscriptionibus et rapinis, qui exactionis publicæ nomen, in ques-tus proprii emolumenta verterant, et in dictio-nes tributarias prædas suas esse fecerunt. Ex quibus perspicuum fit, Bagaudarum defectioni et rebellioni occasione dedisse judicium et præfectorum avaritiam et rapi-nam, stetisseque et durasse in Galliis per-niciosas hanc factionem longe post Diocle-tiani ævum; unde postea, si non ipsa*

Bagaudarum factio, saltem nomen in Hispaniam transiit. Meminit enim non semel Idacius in Chronico Bacaudarum Tarragonensis, et Aracelitanorum, sub Rechila et Theodorico Gothorum in Hispania Regibus. Bacaudarum etiam meminit Eumenius in Paneg. de Schol. instaur. ut et Vita S. Mauricii Mart. ex qua Christianos fuisse docemur. A Bagaudis deinde

BAGAUDE, dicta Regio quam inhabitabant. Prosper. Aquit. in Chron.: *Omnia pene Gallicarum servitia in Bagaudam conspiravere.* Ex mox: *Eudoxius arte medicus... in Bagauda id temporis mota delatus, ad Chunno confugit.* Sed ubinam gentium, haud plane certum. Tradit auctor Vitæ S. Baboleni Abbatis, Fossatensi Monasterio, 4. milliaribus a Lutetia dissito, nomen fuisse *castrum Bagaudorum*. Charta Caroli Calvi Regis ann. 28. ex Tabulario ejusdem Monasterii fol. 13: *In Cenobio Fossatensi quod vocatum olim fuit castrum Bagaudorum, etc.* At cum Bagaudæ nullib[us] fere pedem figerent, et ubique latrocinarentur, agerentque prædas, probabile est, *Bagaudam tunc fuisse, ubi morabantur.*

 Bagaudæ vocabulo non regionem Bagaudarum, quæ nulla fuit, sed in rebellionem ipsam seu ipsam rebellium turbam intelligit Valesius in Valesiana pag. 217. Et certe prior locus Prosperi nihil innuit præter commotionem et seditionem, quibus verbis hic scriptor promiscue utitur pro Bagauda: posterior vero locus in quo dicitur *Bagauda id temporis mota, regionem, quæ semper immota manet, excludit, et commotionem indicat peroptime, in quam abiit inquietus Eudoxius.*

*Bagnadas a βαγνάω, [** Confer Gloss. med. Græc. in hac voce.] quod est vagari apud Suidam, nescio an vere, deducit Innoc. Cironus in Paratit. Jur. Canon. ut Boxhornius ab Hebræo *Boguedim*, rebelleris: at cum Gallicam vocem esse indicet Aurelius Victor, Altaserra sic dictos censem Bagaudas, quasi silvicolas, a voce *gau*, quæ Gallis silvam sonat. Quid si a *Bagat*, vel *bagad*, uti scribitur a Boxhornio, quæ vox Armoricis et Wallis, proinde veteribus Gallis, turmam sonat, et hominum collectionem? [ita ut ii forte fuerint quos desertores vocabant sub Commodo, quorum dux fuit Maternus, nam et ii innumeri diu Galliex verarunt, ut scribit Spartianus: de quibus quidem præ ceteris agit Herodianus.] Catholicum Armoricum: *Bagat*, Gall. assemblée, multitude de gens. Lat. *hæc turba*. Idem *hæc turma*, compaignie de trente. *Bagat chatal*, Gall. tropel de grosses bestes, ou de brebis, Lat. *Grez*, armentum, ouhen. Cæterum *Baogandas*, seu *Baogaudas* habet prima Salviani Editio ann. 1530. *Baugaredos* vocat liber de Castro Ambasæ num. 8. *Buccharidas*, Idacius in Chronico in Diocletiano. Non desunt, qui Parisienses vulgo *Badauts* per udibrium appellant, tanquam a primis Bagaudis ortum duxerint.*

* Consule abbatem Dubos lib. 2. Hist. rit. monarch. Franc. cap. 2. et 8.

† *BAGEA*, vel *BAGIA*, Signum, Insigne juddain. Rymer. tom. 14. pag. 764: *Et isæm septuaginta hominibus dare possit eptuaginta liberatas pannæ lanie, vel signa eu Bagias euicunque, qui de ipso recipere*

vulnerit easdem liberatas, signa et Bagias ad ipsum servendum. Idem tom. 15. pag. 499: *Statutorum de liberaturis signis et Bageis.* Vide *Bagagium* ubi legitur: *Cum armaturis, Bogeis: hic Boga idem videtur quod Bagea.*

BAGERA, **BAERA**, **BADERNA**, Caldaria, in qua sal conficitur: Ex Gallico *Baignoire*, ut videtur. Charta Reginaldi Comitis Burgund. ann. 1037. apud Duchesn. in Hist. Vergiac. pag. 77. et Labbeum tom. 1. Biblioth. pag. 170: *Dedit Comes apud Salinum villam aream unam cum calderia, quæ alio nomine Bagera vocatur, ut ibi fieret sal.* Occurrit ibi semel ac iterum. *Cuves et Baignoires*, in Consuet. Meledunensi art. 282.

BAERA, Eadem notione habetur in Bulla Eugenii III. PP. ann. 1147. in Bibliot. Cluniac. pag. 1410. Ut

BADERNA, non semel in Charta Joannis Burgundie Comitis ann. 1260. apud Petrum Chifflet. in Turnotio pag. 476.

BAGINELLA. Gloss. MSS. ad Alexandrum Iatrosoph.: *Siliqua Græca, Baginella.*

† **BAGIUS**. Vide *Bagus*.

† **BAGLIA**, Idem quod *Balia*, nostris *Bailage*. Charta ann. 1040. ex magno Chartr. S. Victoris Massil. fol. 19: *Ego Rahimbaldus Arelatensis Archiepiscopus... dono quod in villa de Laza habeo et districtum et Baglum et albergarium de alodaris de duabus partibus ejusdem villæ... dono ipsam partem integrum ad S. Victorem et ad advocarios de ipso Monasterio.*

* **BAGNACAVALLUM**, an Equile, seu locus, ubi equi ad aquantur et lavantur? Annal. Cæsenat. ad ann. 1295. apud Murator. tom. 14. Script. Ital. col. 1112: *Casu igne accenso combustum est totum Bagnacavallum.*

BAGNADELLUS, inter res aromaticas, Gall. *Espices*, recensetur, in Lit. ann. 1355. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 425: *Quasdam quantitates dondi, Bagnadelli, piperis, ginginbris, et nonnullarum aliarum rerum seu mercium, etc.*

* **BAGNARESSUS**, Lavationi inserviens. *Tina bagnaressa*, Cupa, labrum ad landum, Gall. *Baignoire*, unde diminut. *Baignote*, in Lit. remiss. ann. 1385. ex Reg. 127. Chartoph. reg. ch. 105: *En icellui hostel fu trouvée une Baignote, où il avoit environ mine de froment. Inventar. bonorum Raymundi de Villa-nova ann. 1449: Sequantur ea quæ reperta fuerunt in camera infra, vocata La crota.... Item una tina Bagnaressa clausa, in qua sunt stuba. Baignoire vero, Tegumentum, quo labrum lavationis operitur, in Comput. Stephani de la Fontaine argentarii regis a 26. April. 1350: Deux couverture à cuve pour madame Dame d'une escarlate rosée, et sont nommées Baignoire.*

* **BAGNATUS**, Madefactus, Gall. *Mouillé*, ab Ital. *Bagnato*. Stat. Montis-reg. pag. 316: *Item pro somata grossa coraminius Bagnati, recentis, non palezati, solvit tres den.*

* **BAGNIRE**, pro *Bannire*, Edicto publico proscribere, ut *Bagnitio* et *Bagnum*, pro *Bannitio* et *Bannum*. Vide in *Bannum* 1. Charta Caroli II. reg. Sicil. ann. 1273. inter notas ad Constit. ejusd. reg. MSS: *Quatuor scripta conficiat, continentia nomen et cognomen, causam et tempus forjudicatio- nis seu Bagnitionis ejusdem.* Alia ejusdem

reg. ibid.: *Infra decem dierum spatium a die Bagni, etc. Rursum alia ejusd. ibid.: Ad ju- risdictionem illius, qui eum Bagnierat, per litteras sibi factas capiat illum, quem per suas litteras significaverit forbagnitum, for- judicatum seu proditorem.*

BAGNOLENSES, Hæretici, Valdensium et Catharorum sectatores, in *Tuscia*, sive in *Marchia*, vel in *Provincia*, ut auctor est Reinerus lib. contra Valdenses cap. 6. a *Bagnolo*, oppido *Provincia* dicti, vulgo *Bagnols*.

* Perperam *Bagnolum*, vulgo *Bagnols*, oppidum esse *Provinciae*, cum ad *Occita- nianum* pertineat, scribit Cangius, et post eum Muratorius tom. 5. Antiq. Ital. med. sevi col. 93. ubi *Bagnolensium* errores fuse explicat ex Peregrini Prisciani libris MSS.

† 1. **BAGNUM**, pro *Balneum*, seu *Lotio pedum* quæ fieri plerumque solet Monachis in Monasterio vel Capitulo postquam facta est pauperibus in Ecclesia. *Transactio Abbatem inter et Monachos Crassenses* ann. 1351. ex libro viridi fol. 53: *Item Præpositus de Pediliano facit annuatim dicto Conventui in festo Paschæ centum duodecim solidos, et triginta asnas de panno lineo, cum quo panno extergunt pedes et manus pauperum in mandato die Jovis sancta, de quo panno post mandatum factum recipit Conventus prædictus quatuor canas ad faciendum misterium in claustro et duos palmos pro Bagnis in ipso Monasterio faciendis; residuum vero dicti panni recipit Cellerarius domini Abbatis.*

† 2. **BAGNUM**, Idem quod *Bannum*, districtus, jurisdictio, justitia: ambitus intra quem potestas porrigitur mulctam et proscriptionem bonorum indicandi, vel *bannum* promulgandi. Charta Mathildis Comitissæ Nivern. ann. 1244: *Dedimus eis et donamus videlicet in costumis avenarum nostrarum de Monte-rupilionis tres modios avenæ... et in Bagno ejusdem villæ centum solidos.... et in Bagno Montis-rupilionis quinquaginta bichetos frumenti.*

* *Bagnum* præterea occurrit in Charta ann. 1262. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 86. col. 1. *Hinc Baignie, Bannum, inhibitio*, in Libert. Castrivil. ann. 1286. tom. 1. Jur. publ. Franc. pag. 410: *Si vou- lons que se cil de la franchise veulent me- tre une partie des bois despretans en Baignie, que il le puissent faire par la volonté à ceaus de Mourmant.*

† **BAGORDARE**, Vox Italica, hastis ludicris ex equis pugnare. *Memoriale Potestatum Regiensium* ad ann. 1216. apud Murator. tom. 8. col. 1083: *Et vineæ gelaverunt et Paudum, ita quod Milites equita- bant super glaciem dicti Paudiet Bagorda- bant: Chron. Veron. ad ann. 1242. ibid. col. 632: Et eo anno dominus Henricus de Egna tunc existens Potestas Veronæ fecit magnam curiam Militum et Dominarum cuiuscumque conditionis in palatio Communis Veronæ, et in foro seu mercato Veronæ Milites Bagorda- verunt, et tunc Dominae ballaverunt in pon- ticellis factis extra palatium Communis Veronæ.*

* Academicis Cruscanis: *Festeggiare ar- meggiano e giostrando.* Chron. Placent. ad ann. 1359. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 505: *Post hæc certi nobiles juvenes*

numero xxvij. per tres squadras electi per civitatem Placentiae Bagodaverunt, frangendo hastas in veloci equorum cursu. Cujus vocis originem post Villaneum, Folgor. de S. Geniignano et Franc. Sachet. a Bigordo, Hasta, accersit Ubaldinus; unde *Bigordure*, melius quam *Bugordare*, ipso auctore, diceretur. Sed et Provincialibus *Biordar* est discurrere cum equis, et *Biorts*, cursus equorum, uti habetur in indice ad calcem Documenti d'amore Barberini, qui pag. 84. v. 2:

Se tu armeggerai,
Bigordera, o correrai a tiera.
Ubi consulendæ Glossæ.

¶ **BAGORDA**, Ludi publici, Gall. *Fêtes, réjouissances*, Chron. Parmense ad ann. 1282. apud eundem Murator. tom. 9. col. 801: *Pax et concordia facta fuit inter Mediolanenses et Cremonenses et Brixenses. . . Et duravit bene unum mensem curia de Bagordis et aliis solatis. Vide Bohordicum.*

* **BAGORI**, f. Calones, vel ignavi, homines remissi animi. Chron. Bergom. ad ann. 1406. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 983: *Et ipsi tanquam insumti et Bagori dederunt arma, lanceas, spathas et dagas quas habebant in manibus, etc. Bagos, apud Cotgravium, a man-bawd, a ribauld. Hinc fortean Bagouler, more Bagororum loqui; nisi a gula potius accersendum censes. Lit. remiss. ann. 1447. in Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 502: Par maniere de moquerie et autres rassfardes malsonnans.... Jacolin Pouletz le print à moquer et dire pluseurs goulardises, ... auquel le suppliant dist que se il ne cessoit de ainsi Bagouler, que on lui respondroït autrement.*

* **BAGUA**, Pessulli caudati annulus; unde vocis origo; Gall. *Vertevelle*. Comput. ann. 1362. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 259. col. 2: *Solvit..... Petre Stoci fabro, pro..... Baguis necessariis, dictis verrols, etc.*

* **BAGUARII**, Bavari, Gall. *Bavarois*. Vita S. Gregorii tom. 5. Aug. pag. 258. col. 1: *Willibaldus electus Dei antistes episcopatum, quod nuncupatur in Hehstedi, in parte proxima nobis Baguariorum, id est, in Nordgœ, etc.*

¶ **BAGUERRA**. Vide *Bovera*.

* **BAGUGA**, Permutatio, ut videtur; idem quod Barata. Vide infra in hac voce. Fœdus initum inter Mantuan. et Ferrar. ann. 1208. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. aevi col. 873: *Item ut non vendant nec dent nobis salem cum sorte nec ejus simili, neque cum Baguga, nec ejus simili, pro communi, neque pro diviso. Et non debeant tenere sortem neque Bagugam contras; et si aliquo tempore fuerit reperta, ipsam rumpere teneantur.*

BAGULA. Gloss. Anglo-Sax. *Ælfrici*: *Bagula, b r i d e l, i. Frenum. Infra: Bagula, salware, bry d e l. Ubi Somnerus, forte pagulum, i. frænum. Hinc emendandæ Glossæ Isidori: Pagula, frena. Legendum enim bagula. Auctor τῶν Πατρῶν ΚΠ. in Spectaculo 1. de Elephante, quem domi contine non poterat dominus: Λύτος διὰ διά τὰς βαγύλας ἀποφόρους; κρατήσαι τοὺς ἐνδίδου. Nescio an vocis etymon attigit Joannes de Janua: Bajulum frenum, a bajulo, as, quia eo equus*

bajulatur. [Quod etymón habetur in Gloss. MS. Montis S. Eligii Atrebata.]

¶ **BAGUS**, *Bagius*, Color equi, qui Latinis, *Badius, spadix, phænicus*, dicitur interdum *rutilus*, ut A. Gellio lib. 2. cap. 26. *Puniceus*, eidem lib. 3. cap. 9. *Gloss. Lat. Græc. Badius, χειλιδονιτης*. *Badius vero a Baic et Baicv, πάδος φρίνας*; Hesychio: *quæ verba idem sonant quod σπάδη, et σπάδης, ramulus palmarum. Gloss. Græc. Lat. Palma, χειρ καὶ βαῖς καὶ φύτευς. Sic Badius erit quasi βάτος*; *[** Græcis Baile, Fulvus, in Glossar. med. Græcit. Append. col. 34.]* Ugitio: *Badius, est equus, quem antiqui dicebant vadum, a vado, quia fortius vadit inter cetera animalia. Ipse est et spadix, quem fænica tum Greco vocant, etc.* *[** Βαδιος] Græcis Equus ambulator. Vide Glossar. med. Græcit.* Vide Palladium in Martio tit. 13. Papias MS. *Spadices equi, Bagi, Rusati. Edit. habet vagi. Charta Ferdinandi, Regis Majorie. filii ann. 1386: Pro pretio unius roncini de pilo Bagio, quem a vobis nunc emimus. [Codicillus Henrici Comitis apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1171: Et lego Berardo omnes bestias quas habet, excepto meo mulo monoculo et mulo Bagio, et puer hereditet illum et semper teneat pro socio.]*

BALUS, *Gallic Bay, Hispanis Vayo*. Charta Bermundi II. Regis ære 1070. apud *Yepez* in Chronico Ord. S. Benedicti tom. 6: *Ad confirmandam chartam istam commutationis caballum Baium, valentem solidos ducentos.. accepi. [Madox] Formul. Angl. pag. 423. in Testamento Bartholomæi de Lega: Uxori sue palefridum ferrantium qui est apud S. Yvonem, et sumerum Baium.]*

¶ **BAIARDUS**, Eadem notione. Vita B. *Egidii Minorite* u. 51: *Et sunt hujusmodi sicut agriculta, qui arma Rolandi indueret, et cum eis pugnare nesciret: non enim omnes homines equum Baiardum scirent equitare, nec insidentes ei sibi scirent a casu cavere.* *[** Hic est equus filiorum Haimonis, quem quidem a colore nominatum esse, hodie vulgaris opinio est.]*

* **BAHA**, *Pneuma, jubilus*. Vide supra *Alleluia*.

* **BAHAGNIA**, pro Bohemia, in Charta ann. 1330. ex Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 98. v°. *Bahagnons, Bohemi, apud Math. de Couciaco in Carolo VII. pag. 712. Bahariz, apud Joinvil. edit. reg. pag. 61. appellantur Selecti milites, Soldani custodiæ potissimum addicti: Les armes au Soudanc estoient d'or; et tiez armes comme le Soudanc portoit, portoient celle joene gent, et estoient appellez Bahariz. Consule ibidem Glossar. v. *Bahari*.*

¶ **BAHEN**. Vide *Bren*.

BAHUDUM, *Arcæ species, nostris Bahud, Hispanis Bahut et Baut, a Germano Be-huten, Servare; quæ vox, inquit Menagius in Diction. Etymolog. Gall. sæpius de eo qui servat, ut *Behalten* de re quæ continet, includit, intelligitur.* Occurrit in Fleta lib. 2. cap. 21. Guillelmus Guiart ann. 1302:

Bidau nul riens ni refusent,
Ains prennent par tout comme aburs,
Tenles et coffres et Bahurs.

¶ 1. **BAIA**, *Rumor*, in Vet. Gloss. San-German. num. 501.

¶ 2. **BAIA**. *Sinus*, Gall. *Baie*, Anglis *Bay*. Charta ann. 1210. apud *Madox For-*

mulae Anglici. pag. 27: Scindum quoque est, quod predictus Abbas et Monachi habebunt in Baia suis corbellas suas in Lavalesus aqua, et punctionem de firmamento stagni Thirnemolendini usque ad ipsum molendum, etc.

* *Hispan. Bahia, eadem notione. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: Baia, i. portum veteres a bajolandis mercibus vocabant. Baia calida, i. aquæ calentes. Baium, portum. Hinc Baiona ab indigenis dicta esse fertur, quasi Baia-onia, id est, portus bonus, uti scribit Valesius in Notit. Gall. pag. 262. col. 1. quem consule. [** Vide Isidori Origines lib. 14. cap. 8. sect. 40. et Diezii Grammat. Roman. vol. 1. pag. 26.]*

3. **BAIA**, *Palma. S. Hieronym. lib. 2. contra Jovinianum, cap. 9. de Sacerdotibus Ægyptiis Cubile ius de soliis palmarum, quas Baius vocant, contextum erat, etc. Vox etiam recepta apud Græcos recentiores. Hesychius: Baia; iāδος φύνως, χαζίτιον. Vide Salmasium ad Solinum pag. 410. Allatum de Hebdomadib. Græc. pag. 1441. Innocent. Cironium lib. 3. Observat. Juris Canon. cap. 3. Meursium, et Codini Interpretates. [** Cons. Gloss. med. Græcit. voce Baic, col. 166.]*

BAJANULA, *BAJARAMOS*, Vide *Bajulona*. **BAIARDUS**. Vide *Bagus*.

¶ **BAIARE**, Lingere, vel linguere. *Codex MS. Bibliothecæ S. Emmerammi Ratisponensis: Petrus, qui Abælardus, a pluris Bajlardus dicitur. . . cui simul afflictio et indignanti per jocum Magister Firruncul ait: quid canis plenus nisi lardum Baiare consuet? Baiare autem linguere est. Exinde Bajlardus appellari cepit. Quod nomen, tanquam ex defectu quodam, cum abdicaret, sub litteratura non dissimili Habelardum se nominari fecit, quasi qui haberet artium apud se summam et adipem.*

¶ **BAIATA**, f. pro *Bovata*, *Quantum bis bobus potest arari. Amanuensis imprudens pro ou facile legere potuit ai. Charta Margaretæ Comitissæ Suytoniæ tom. 4. Hist. Harcur. pag. 1378: Et de duabus virgatis terra in eudem villa, scilicet illam virgatam terra, quam Radulphus Albrock quondam tenuit, et eundem Radulphum cum sequela sua, et unam Baiatam terra, quam Radulphus de la Brene quondam tenuit, et eundem Radulphum cum sequela sua tenendam et habendam in perpetuum cum tostis et croftis, pratis, pascuis. Vide Bovata.*

* **BAIBUS**, *Cavallus*, in *Glossis antiq. Argentin. Vide Bagus*.

¶ **BAICHA**, *Navicula, scapha*, Gall. *Bachot*, apud Rymer. tom. 3. pag. 685: *Ipsa posuit servientes suos ad portus Marempia, qui arrestabant Baichas, sive naves sale oneratas, et faciebant redimere mercatores, in magnis pecunia summis, antequam vellent amorem sazinam.*

¶ **BAJECISUS**, *Ballivus*, Gall. *Balki*. Concil. Dertus. ann. 1429. tom. 3. Collect. Conc. Hispan. pag. 657: *Mandamus Vice-Regibus, gubernatoribus, Bajecisis, generibus, procuratoribus justitiae. . . ut presentem nostram provisionem et voluntatem studeant efficaciter observare.*

* **BAILA**, *Italis Nutrix, famula, ancilla; unde nostris olim Balle et Bailla*. *Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1:*

Et quant fu nés, sachies sans falle,

Encore n'i avoit en Balle.

Infra Baile. Ubi pro Nutrice vel obstetricie. Hinc etiam Baiesse, pro Suivante, femme de chambre. Stat. crimin. Saonæ cap. 21. pag. 33 : *Si aliqua persona, cuiuscumque conditionis existat, civis vel extranea, acceptaverit in domo propria, vel conducta, seu alio quovis loco aliquod furtum vel fursta, vel res alias furtive subtractas per aliquem sclavum vel sclavam, famulum vel famulam, Bailam, pedisquam de domo, etc.* Guignev. in Peregr. hum. gen. MS. ubi natura gratiam sic alloquitur :

Dame du tout sui et maistresse :
Mais avis m'est que pour Baiesse
Malment me volés tenir.

Reponit gratia :

Et que du tout me rendisses
Conte loial, si com Baiesse
Doit toujours faire à sa maistresse.

Le Roman de la Rose MS. ubi de Deo amo-
ris :

Cest cil qui les amans justise,
Et qui abat l'orgueil des gens,
Et si fet des seigneurs sergents,
Et des dames refet Baiesse.

Baiesse, in Mirac. MSS. B. M. V. lib. 2 :
Tel Baiesse, ne tel meschine.

Sed et ita legendum pro Bajarse, in Bajula 1.

* *Baisselle*, Eadem notione. Lit. remiss. ann. 1372. in Reg. 104. Chartoph. reg. ch. 60 : *Le suppliant trouva la Baisselle de la femme feu Gerart, avecques laquelle il deguena.* Alias ann. 1406. in Reg. 161. ch. 49 : *Le suppliant et une Baisselle ou chamberiere dudit hostel, etc.* *Le Roman du Riche homme et du Ladre* MS. :

Aussi n'appartient à nullui
De convoitier femme d'autrui,
Ne se fille ne se Baisselle.

Vide infra Beassa.

* *BAILETUS*, Famulus, minister, f. pro *Valletus*. Vide in *Valeti*. Charta ann. 1364. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 287 : *Cum uno scutifero et uno Baileto, eques venerunt apud Nemausum.* Vide infra Balle-ctus.

* *BAILHARGIA*, Hordei species, nostris Baillarge et Baillart. Charta ann. 1407. in Reg. Cam. Comput. Paris sign. : *Le gran-Gauthier de Poictou* fol. 246. r° : *Item habeo (ego Johannes Babaudi) cogrerium seu largier in bladis, quæ seminatur in terris superius contentis et declaratis, scilicet de Bailhargia, etc.* Charta ann. 1326. in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 713 : *Item les ter- rages de Venours en Baillarges, metures, pots, feves, etc.* Reditus priorat. S. Vincent de Naintré diec. Pictav. ex Tabul. S. Germ. Prat. : *Sur chacun laboureur, demourant à Salenes,.... ledit prieur a droit de prendre et percevoir par chacun an quatre boiceaulx de blé, moitié seigle et moitié Baillarge.* Charta ann. 1319. in Reg. 59. ch. 82 : *Item xxij. paukins de feves et de Baillark, qui valent ix. solz. le paukin.* Comput. MS. domanii comitat. Pontiv. ann. 1369 : *Des Baillars de Rué par Jean Laubain fer- mier à cest an par 138. muls à lui vendus 13. solz le tuy.* Vide Bailliarga et Balargus.

** *BALIARCHUS*. Fragmenta ampliora Polyptychi Sithiensis, Brev. 22. apud Gue-
rard. post Irminonem pag. 406 : *In Stened*

land.... sunt ibi de spelta supra sementiam bennæ 16. de Balaicho carradæ 30. de evena carradæ 15. de hordeo carradæ 2. de seno carradæ 35.

* 1. **BAILIA**, Justitiæ, rerumve qua-
rumvis administratio. Testam. Guill. dom.
Montispess. ann. 1114. inter Probat. tom.
2. Hist. Occit. col. 390 : *Si forte contigerit
me mori in hoc itinere, et de Bernardo de
Andusia menesfal infra spatium ipsius Bai-
liae, quam ei dimitto in altero testamento
meo, habeat ipsam Bailiam decanus de Po-
scheris per easdem convenientias, per quas
dimitto ipsam Bailiam Bernardo de Andusia....* Eligat et mittat Baile in villa Montis-
pessulanæ, qui teneat locum et vices Guil-
lelmi de Operario in endem villa, etc. Aliud
ann. 1121. ibid. col. 416 : *Prohibeo ab ha-
redibus meis, qui Montepessulanum habe-
bunt, ne aliquam Bailiam neque dominatio-
nem donent in Montepessulano alicui Judeo
vel Saraceno.* Vide Bajulus 3. et 4.

* 2. **BAILIA**, Baillivi jurisdictio, distric-
tus, ejusdem officii emolumentum. Charta
ann. 1097. ex Tabul. Gellon. : *Pontius de
Maderias in extremo vitæ suæ positus (re-
cognovit) quod ipse in tota terra sua, sive in
honore S. Guillelmi neque Bailiam, neque
Bailariam, sive gardiam habebat.* Charta
ann. 1122. inter Probat. tom. 2. Hist. Oc-
cit. col. 422 : *Ego Petrus abbas Anianen-
sis.... dono tibi Guillelmo de Omellatis....
Bailiam in totum honorem de Carcara, et
per istam Bailiam supradictam habeas alber-
gium.* Testam. ann. 1156. ibid. col. 558 : *Raimbaldum filium meum in aliis bonis meis
haeredem mihi facio, scilicet de castro Omel-
las, cum suis pertinentiis, et senioriis,
villis, mansis, Bailliis, etc.* Vide Bajulus 4.

* 3. **BAILIA**, Concessio, pactio, con-
ventum. Charta ann. 1132. inter Probat.
tom. 2. Hist. Occit. col. 467 : *Concedo tibi
ipsi Guillelmo de Montepessulano, filio Er-
messensis et successoribus tuis, qui domini
vel domina erunt de Montepessulano, omnia
placita, et omnes convenientias, et Bailias
quas Bernardus comes Melgoriensis, filius
Marie, tecum fecit et jurejurando firmavit.* Vide infra Bajulia.

* 4. **BAILIA**, **BAXLIA**, Auctoritas, potes-
tas, Italis *Balia*, eadem notione. Chron.
Ast. ad ann. 1447. apud Murator. tom. 11.
Script. Ital. col. 277 : *Ipse dux (Mediolani)
destinavit.... camerarium suum.... ad...
Carolum regem Francorum,... cum Baylia
eidem dom. regi promittendi hanc civitatem
Astensem, etc.* Chron. Modoet. apud eum-
dem tom. 12. col. 1106 : *Dans nobis potes-
statem ac Bailiam præcipendi omnibus im-
periū fidelibus in Lombardia constitutis, et
eos compellendi ut (ligam) intrent.* Stat.
Vercel. lib. 1. pag. 21. v° : *Et quod domi-
nus potestas Bailiam habeat dandi de avere
communis usque ad libras centum Pap. Stat.
crimin. Saonæ cap. 40. pag. 86 : Cum am-
pla Bailia ad puniendum discolos, etc.* Vide
Bailla 2.

* 5. **BAILIA**, Tutela, rerum pupilli
administratio. Placit. ann. 1119. inter Pro-
bat. tom. 2. Hist. Occit. col. 411 : *Jam vero
eo crescente et de Bailia egrediente, libera
potius ætate, etc.* Vide in Bajulus 3.

* 6. **BAILIA**, Tributi genus, quod ra-
tione protectionis et tutele exigitur. Charta

ann. 1090. in Append. ad *Maream Hispan.*
col. 1186 : *Et omnes Bailias et omnes malos
usaticos, quos usque hodie quæsivi in honore
S. Marie, ego Remundus Matfredi dimitto.*
Vide infra *Balia* 5.

* **BAILIVIA CARRORUM**, Servitium,
quod a subditis cum carris domino presta-
tur. Assisia comit. Fuxi in Reg. S. Ludov.
ex Chartoph. reg. fol. 112 : *Item pro Baili-
via catorum (l. carorum) in quolibet labo-
ratore, sextarium frumenti.*

* **BAILIVIATUS**, Baillivi districtus,
jurisdicō. Epist. Ludov. XI. reg. Franc.
ann. 1477. inter Probat. ult. Hist. Trenorch.
pag. 278 : *Vacante monasterio seu abbatiā
de Tornucio, ordinis S. Benedicti, in Baili-
viatu nostro Matisconensi, etc.*

BAILIUS, **BALIUM**. Vide Bajulus.

* 1. **BAILLAGIUM**, **BAILLIAGIUM**, Eadem
notione, Gall. Bailliage. Libert. Salveter.
ann. 1369. tom. 5. Ordinat. reg. Franc.
pag. 696. art. 9 : *Quod omnes homines et
alii habitatores.... totius Baillagi Salveteræ
compellantur, etc.* Bailliagium, in Lit. ejusd.
ann. ibid. pag. 710. Charta Bernardi Jordani
dom. de Insula ann. 1324. in Reg. 70.
Chartoph. reg. ch. 279 : *Concedimus.... to-
tum Bailliagium dictæ domus de Montdo-
mula.* Vide in Bajulus 4.

* 2. **BAILLAGIUM**, Datio ad censem,
locatio. Chartul. Floriac. fol. 183 r° : *Et
idem dictus Hugo et sui heredes tenant et te-
nebunt managium suum, cum appenditiis,
a domino abbate in Bailliagium.*

* Baillier, ad censem dare, sub annua
pensione concedere, in Lit. ann. 1403.
tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 590 :
*Toutes les fermes desdites aydes, qui ne leur
sembleront estre souffisamment Bailliées, etc.*

* Bailler vero, pro Tangere, obtrectare,
in Stat. eccl. Turon. ann. 1396. cap. 77.
ex Cod. reg. 1237 : *Il est escript : Tu ne
Bailleras, ne n'atoucheras la leïdesce des fem-
mes. Ubi Gallice redduntur hæc verba :
Scriptum est enim : Neque tetigeris, neque ob-
tractaveris turpitudinem feminarum. Vide
mox Bailleta.*

* **BAILLEUM**, Propugnaculi species,
seu locus palis munitus et circumseptus,
impluviu muris cinctum, nostris *Bail*,
Baile, et *Baillé*. Charta ann. 1272. in Char-
tul. episc. Carnot. : *Girardus de Loignaco
miles salutem in Domino. Noveritis quod ego
confiteor et recognosco, quod ego turrim
meam de Loignaco, cum Baillio et totam
terram meam de valle de Cupre,.... tenere
debo ad unam fidem et homagium ligum a
R. P. dom. Carnotensi episcopo. Lit. remiss.
ann. 1382. in Reg. 120. Chartoph. reg. ch.
304 : *Au long d'une douve et fossé tenant au
Bail de la ville.* Aliæ ann. 1427. in Reg.
174. ch. 127 : *Comme iceulx prisonniers
eussent esté mis en la court ou Baillé des
prisons, etc.* Rursum aliæ ann. 1453. in
Reg. 185. ch. 297 : *Iceulli Loys monta par
dessus la muraille de la court ou Bail dudit
hostel, pour ce que la porte ou entrée de la-
dite court ou Bail estoit fermée.* Ordo solem-
nis introitū episc. Virdun. tom. 2. sacr.
Antiq. monum. pag. 468 : *Item le jour
que mondit doit premier entrer en ladite cite
de Verdun,.... doit descendre au premier
Baile, etc.* Sed et Bailles, pro Palis, quibus*

locus aliquis defenditur, usurpat Matth. de Couciaco in Hist. Caroli VII. pag. 698. Le Roman de la Rose MS :

Ele (*la tour*) est dehors avironnée
D'un Baile, qui va tout entour;
Si qu'entre le Baile et la tour
Sont li roser espés planté.

Vide *Ballium* 1.

T BAILLETA. Traditio ad censem, locatio, Gall. *Bail*. Charta Ludovici Abb. S. Johannis Angeriac. ann. 1420. ex Chartular. ejusd. Monast. pag. 528 : *Et ad plenum informati de traditione predicta (terraram) dictam traditionem seu Bailletam ac etiam omnia et singula contenta et declarata in literis dictae traditionis dicti arrendamentum approbamus.*

* Olim 'Baillete. Vide supra *Baillagium* 2. Charta ann. 1340. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 213 : *Li mandames de rechief faire assavoir ladite Baillete ou accense, si comme il appert par teneur de un mandement. Lit. remiss. ann. 1459. in Reg. 190. ch. 24 : Les supplians remonstrerent.... que ladite pièce de terre leur appartenient.... au moyen de la Baillete, que leur en avoit faict Geffroy Taurau. Baillée, pro Assignatio, oppi- gneratio, in Lit. ann. 1310. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 978 : Et cette baillée, que nous avons faite et assignance.... de ecccxxx. li- vres, etc. Sic et Baidre, Assignare, consti- tuere sonat, in Ch. divisionis ann. 1311. ibid. col. 1235 : En les terres, où il agréreera Baidre l'assiette appartenant, si tant n'estoit que ledit vicome de son bon gré li voseist mettre et Baidre en l'assiette. Bail vero et Baillance, pro ipsa rei alicujus traditione. Charta comit. Alencon. ann. 1330. ex Tabul. capit. Carnot. : En saisissions, héritons et revestons et douous corporelement, real- ment par le Bail de ces présentes lettres, etc. Le domaine desdites chouses li avons baillée et octoiees par la Baillance de ces présentes lettres, in Lit. ann. 1288. inter Probat. Hist. Sabol. pag. 346.*

T 1. BAILIA. Vide *Bajulus* 3.

T 2. BAILIA, Armentorum custodia, ipsummet armentum, grec; cuius primarius custos Baile nuncupatur. Inquisit. ann. 1268. ex schedis Pr. de Mazaugues : *Et dixit quod tunc quando suis facta dicta crida, erant bene centum viginti persona in Bailliam dicti fratris Bertrandi de Artiga, et dixit quod frater Reimundus Audefredus incantabat illos de Bailla, quod non accipie- rent cirogrillos. Ibidem : Requisitus quorum civium Arelatis erat dictum avere, quod pa- scebat in dicto territorio; dixit quod non re- cordatur, nec posset in memoria, quia tan- tum hodie veniebat una Baillia, et cras alia.... Et ibi pascuererunt omnes Baillas ovium, quas invenerunt in dicto territorio. Requisitus quot Baillas, dixit quod bene 10. vel. 12. Requisitus quantum accipiebant, dixit quod a qualibet Bailla unum accipiebant maleto- nem. Vide alia notione in *Bajulus* 3.*

T BAILLIAGIUM, BAILLIVIA, etc. Vide *Bajulus* 4.

T BAILLIARGA, et BAILLIARGIA, Spe- cies bladi seu annonæ apud Pictones. Litteræ pro Prioratu de Chenecé in Hist. MS. S. Cypriani Pictav. pag. 436 : *Cum tradidisset ad firmam perpetuam 14. sextar. bladorum, stigginis et Bailliargæ per medium. Et pag.*

434 : *Cessit duo sextaria siligint et quinque sextaria Bailliargæ. Vide Bailhargia et Ba- largus.*

* **BAILLIO, BAIGO,** Idem qui *Ballivus*, is nempe cui justitiae, rerumque admini- strandarum provincia a domino demandabatur. Vide *Bajulus* 4. Charta Ludov. X. ann. 1315 : *Cum itaque nonnulli regnico- larum nostrorum de illatis sibi per gentes, Bailliones, alios officarios et ministros gra- vaminibus conquerantur, etc. Charta ann. 156 : Hanc venditionem laudo et concedo egn Bertrandus monasterii S. Egidii abbas vobis predictis fratribus Templi, et cui dare, vendere, impignorare volueritis cum nostro consilio, excepto comite et suo Bailone, mi- lite et filio ejus, et sancto, et sancta. Vide in- fra Baylo.*

* **BALLIVIAGIUM,** Baillivi districtus, jurisdictio, Gall. *Baillage*. Charta Phil. VI. ann. 1340. in Reg. 73. Chartoph. reg. ch. 190 : *Concedimus quod castra de Retrosingula et de Coisseto cum eorum pertinentiis in et de Baillivingio et vicinatu immediatis dictæ civitatis Condomii remaneant. Vide supra Baillagium 1. et in *Bajulus* 4.*

* **BAILLIVIUS, ut Bajulus, 4. Gall. Baill.** Arest. parlam. Paris. ann. 1394. in Hist. Lugdun. pag. 72. col. 2 : *Dicebat.... archi- episcopus Lugdunensis, tum existens, non nulli sibi per mag. Odardum de Attainville, tunc Baillivum Matisconensem et senescallum Lugdunensem, impedimenta facta, etc.*

* **BAILLIVUS,** Officium monasticum, cui præcipua rerum monasterii administratio pertinebat. Lib. de Reliq. S. Dion. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 381 : *Ad hoc festum universi convenire solent monachi, tam Baillivi, quam etiam longe commorantes propositi. Arest. ann. 1386. 3. April. in vol. 10. arest. parlam. Paris : Licet officium canonicæ dicti prioratus (S. Martini de Campis) per ordinationem quatuor Baillivorum mona- chorum dicti monasterii conserui deberet. Charta ann. 1439. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 57 : Frater Petrus Copin, Baillivus dicti monasterii S. Audoeni, procurator, etc. Charta ann. 1475. ex Tabul. archiep. Paris : *Dixerunt insuper et attestati sunt, quod thesaurarius jam dicti monasterii (S. Dionysii) non protest nec debet tenere seu pos- sidere ipsum officium thesaurariae, nisi sit in ordine presbyterali constitutus per statuta et consuetudines monasterii, ex eo maxime, quod dictus thesaurarius est alter quatuor Baillivorum profaci monasterii, qui una cum aliis tribus Baillivi suis collegis debet in conventu, dum negotia conventus tractantur, presidere tanquam de majoribus ipsius con- ventus. Vide in *Bajulus* 2. 4. et infra Baillia.**

* **BAILLIVUS MINOR,** Judex pedaneus, ejusdem conditionis atque *Præpositus*, ju- rium regiorum *firmarius* seu conductor. Lit. Alfonsi comit. Pictav. ann. 1270. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 412 : *Cum mi- nores Baillivi nostri empiroris (emptores) redditum nostrorum in Arvernia seu aten- satores (accensatores) multipliciter injuriosi actenus extiterint eisdem, etc.*

* **BAILLONUS, BAILONUS, ut supra Bail- lio.** Inquisit. ann. 1268. ex. schedis Pr. de Mazaugues : *Et tunc invenerunt contrastum et devetum in dicto territorio a Baillonis dom.*

*Barralli, ita quod nullus audebat ire in dictum territorium, nisi emeritus pascuarium ab ipsis. Ibidem : Requisitus qui erant illi, qui pignorabant et qui apportabant dicta pi- gnora, respondit quod bajuli et Bailoni dico- rum dominorum. Ubi a *Bajulis* videntur distingui, quasi ipsi inferiores, qui infra cum his promiscue accipiuntur; adeo ut indiscriminatio *Bajulus* vel *Bailonus* scri- ptum occurrat. Rursum ibid. : Quid ipse pignoravit ibi cum *Bailone* dom. Barralibus casto- des *pascuarum*.... Requisitus qualiter videt dictum dom. Barralam dominari; dicit quia *bajulus* suus, nomine Guillermus Juvenis de Castillone vendidit herbam dom. Rixenda de Furcis. Requisitus qualiter scit, dicit quia au- ditus dicit a *Bailone* praedicto.... Videlicet aliquando avere *Templi* et *Hospitale* ejici de dicto territorio per *Bailonus* et *bannerios* *praedi- torum* dominorum. Requisitus, qui erant bajuli *Castillonis* qui ejiciebant dictum ave- re.... Requisitus qualiter scit quod essent bajuli dicti dom. Barrali, dicit quia videt ipsos constituti et tradi eis claves. Ubi obser- vanda ratio instituendi *bailivos* per tradicio- nem clavium.*

* **BAILLUM, BALLUM, a Gall. Baill,** Traditio ad firmam, locatio. Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 135. v^o : *Littera sub sigillo præpositura Bituricensis super tra- ditione seu Ballo, per regem facto canonice ecclesiastiarum nostræ Dominæ de Salles et Medii-monasterii, de consuetudine seu costuma salis valentis per annum iiii^o. lib. Turon. reditus, cum facultate tamen redimendi dictum Baillum pro summa mille scutorum. De anno 1428. Vide supra *Baillet*.*

* **BAILLUS, ut Bajulus 4. Judex.** Lit. ann. 1307. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 343 : *Baillus Vallaviæ et aliis curiæ nostri, etc. Ibidem non semel : Baillivus et judec Vallaviæ. Occurrit præterea in Ch. anno 1298. in Suppl. ad Mirænum pag. 148. col. 1.*

* **BALO, BAILONUS.** Vide supra *Baillio* et *Bailonus*.

BAINABE, Diluere, quasi balneo im- mergere, Gall. *Buigner*. Bernardus Mon. in Consuetud. Cluniac. MSS. cap. 47. de su- pellectili coquinaria : *Cuppa 4. una ad scabas servandas, quando fuerint Bainata, i. e. lava- tæ. [Et cap. 46 : Vas in quo abluerent se sunt scutellæ, et illud in quo sabet Bainata po- nenda sunt.]*

BAINBERGA, BEMBERGA, Tibiale ferrum militis, ocreæ, cothurni. Gloss. Theoti- scum : *Ocreæ, arma crurum, Bemberga. Germanis Been-berge, tibilia, ocreæ, quibus teguntur crura : πεδόφελλα στηνρά Leonis in Taeticio cap. 5. § 4. Lex Ripuar. cap. 36 §. 11 : Bainbergas banas pro vi. sol. tribuat. Testamento S. Everardi Ducis Poroyul. in Cod. Donat. piar. et apud Florentium Ha- rareum in Castellan. Insul. : Brunniam uram, helnum 1. et manicam 1. ad ipsum opus, Bembergas 2. mortarium argenteum uram. Atibi: Brunniam uram cum halsberga, et manicam unam, Bemivergas duas, ubi leg. bembergas [Eccard. habet Brimbergas. Sed censet leg. Bainbergas.]*

BAINEM. Vide *Baen*.

* **BAINNADOIRA,** Cupa, labrum ad la- vandum, Gall. *Baignoire*. Inventar. ann. 1218. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 67. col. 2 : *Quandam arcam, et Bainnado-*

ram, tabulam rotundam, etc. Vide supra *Bagnaressus*.

¶ **BAINTA**, Obstetrix. De processu B. Petride Luxemburgo Julii tom. 1. pag. 566: *Uxor Geraldii de Montego. . . Bainta sive obstetrix, etc.*

* Leg. *Bajuta*. Vide infra in hac voce num. 1.

¶ **BAJOCEHUS**, Nummi seu monetæ species in Italia. Bullarium Casio. tom. 2. pag. 614: *Congregatio ipsa aë alienum censem sexaginta duorum millium noncentorum novem scutorum, et viginti trium Bajocerum monetæ sorte principali diversorum, etc.*

* Perperam pro *Baiocco*, ab Ital. *Baiocco*, Moneta minutior ex cupro, decima scilicet pars Julii.

¶ **BAJOLARE**, pro *Bajulare*. Capitula Monachorum San-Gall. in vet. Discipl. Monach. pag. 35: *Omnis sicut uno stringuntur voto, unius Regis Bajolant servitium, unum exspectant regni celestis premium; ita unum in labore militiae accipiant necessitatis stipendium.*

* **BAJOLIA**. Vide infra *Bajula* 4.

¶ **BAJOLUS**. Vide *Bajulus* 1.

BAIRMAN, Qui bonis cedit, apud Scotos. Statuta Willelmi Regis Scottiæ cap. 17. quod inscribitur, *de Cessione bonorum: Bairman qui debet fieri, jurabit in Curia, quod nihil habet ultra 5. solidos et 4. denarios, etc.*

BAISA, Chartarium Ecclesiæ Auxitanae cap. 86. de Anesantio Didrag. : *Dedi etiam cladem quamdam quæ attingit a cruce usque ad Baisam: dedi etiam quedam campum qui est juxta furnum et juxta Baisam. f. vallem vel locum submissum a Gall. Basini mavis legere, Balsam, quæ Hispanis est Palus, Gall. Marais.*

* **BAISE-MAIN**. Sic vocabant nostri tributum, quod ab ineuntibus dignitatem vel officium pendebatur: idem quod *Intragium vel Introitus*. Vide in his vocibus. Stat. ann. 1553. inter Probat. Hist. Autiss. pag. 218. col. 1: *Quilibet canonicus, carens domo claustral, ... non percipiet partem fructuum, vulgo dictorum les Entrées ou Baise-main, donec domum canonicalem habeat. Eodem nomine aut simili, Baisedoy nimirum, designatur oblatio, quæ a fidelibus fit, dum ad missa offertorium ad altare accedunt patenam nunc, olim manum vel digitum sacerdotis osculaturi, ut videre est infra in Offerenda. Charta Caroli VI. reg. Franc. de capella Pissiaci: Lesdits religieux chapeleins avoient et prevoient de plein droit et fondation roialle les offrandes et tout le Baisemain. Liber niger priorat. S. Petri Abbavil. ann. 2 487. fol. 108. r°: Comme aucuns procès ayent este meuz.... touchant le fait des oblations, tant de celles qui se faisoient et sont faites au Baisedoy, comme de cires et autres oblations audit hospital S. Jacques, ... leur a baillé et baillé ledit prieur tout droit d'oblations, Baisedoy appartenans ausdz religieux.*

¶ **BAISIARE**, pro *Basiare*, in Viatorio utriusque juris auctore Johanne Barberio parte 1. Rubrica de Adulterio.

¶ **BAISSA**, Michael Scotus de Physiognomia cap. 20: *Animalium quædam habent in capite cornua, quædam naræ, quædam Bagnaressus; id est, opinor, Labia, sic forsitan*

dicta a *Basiam*, quod labiorum sit usus ad *baisandum.*]

* 2. **BAISSA**, *BAISSIA*, Locus humilis, depresso, paludosus, dumetis et vepribus plessus, Provincialibus *Baisso*, Lemovicibus *Besse*. Charta ann. 1339. ex schedis Pr. de *Mazaugues*: *Confines hui sunt, scilicet via quæ procedit a patuo de sablono, et protendit usque ad Rhodanum in Baisias dictæ regalis sylva.... Dimittere teneantur et debeat Baisas et pasturas dicti monasterii limitatas. Bessiere, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1457. in Reg. 187. Chartoph. reg. ch. 291: Procès se meut.... pour raison du droit, possession et saisine de certain bois ou Bessiere, ou des usages d'icellui. Vide *Baisa* et infra *Bessatum*.*

BAISSAMENTUM, Diminutio; vox Gallica, *Baissement*. Charta ann. 1307. in Reg. 2. Philippi Pulcri Regis Franc. ex Chartophylacio Regio ch. 4: *Et sine excusatione partis, sine diminutione seu Baisamento, etc.*

* **BAISIARE**, Demittere, deponere, Gall. *Abaisser*. Libert. Petre assiste ann. 1341. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 647: *Item quod si aliquæ personæ in adulterio apprehendantur, currant.... nudus cum nuda, vel vestitus cum vestita, brachiis (braccis) seu femoralibus Baisiatis seu depositis. Vide infra *Bayssare*.*

* **BAISIERE**, vox vulgaris, Vinum feculentum, sex ipsa. Statuta MSS. S. Petri Insul.: *Item si continget quod in dictis vini fuissent magna Baisieres, sive fuissent aliqua, quod bene se non haberent, etc.*

* **BAISSIALUM**. Vide infra *Baufaulum*.

* **BAIVARIUS**, *BAYVELLUS*, Arbor ad propagationem relicta, nostris olim *Baivianus*, nunc *Bailliveau* vel *Baliveau*. Charta Joen. abbat. Pontiniac. ann. 1244. in Chartul. ejusd. monast. pag. 41: *Est sciendum quod in unoquoque arpentu nemoris venditionis predictæ, debet dimitti viginti Bayvelli. Charta ann. 1325. in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 364: Item pro quadraginta octo arpentis nemoris, quolibet arpentu fundo toto nude, apreciato tres solidos Turon. renduales taxaverunt, Bayvelli, Gallice les Bayviaux, septem libras et quatuor solidos Turon.... Undecim arpensta et decem septem perticas nemoris, ... retentis dicto hospitali Baivarisi, Gallice dictis les Baiviaux, etc. Stat. ann. 1376. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 231. art. 21: Faire retenue de Baiviaux ou estallons pour la repeuple des forez. Ita etiam legendum pro *Bayneaulx*, in Ordinat. ann. 1402. ibid. tom. 8. pag. 526. art. 20. et in Ch. ann. 1274. inter Probat. Hist. Villehard. pag. 26. pro *Boiviaux*.*

1. **BAJULA**, Nutrix, in Charta Italica ann. 1287. Et in Statut. Mediolanensis 2. part. cap. 498. Italis *Balia*; *Gerula*, in vet. Lexico; *Geraria*, apud Plautum in Melite gloriose. Le Roman d'Aubery MS. :

A se Bajuse l'a maintenant livrée.

* Stat. crimin. Saone cap. 24. pag. 50: *Si aliqua nutrix seu Bajula lactans, seu nutritiens infantem, etc. Baële, eadem notione, nisi sit pro Obstetrix, Gall. Sage-femme, in Lit. remiss. ann. 1367. ex Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 598: Ledit Gossel fist savoir par une Baële de la paroisse d'Ardon, que*

*il envoia querir, se ladite Marion sa femme estoit grosse, qui rapporta par son serment que non. Supra vero Bajarse, vel potius Baisasse, ancillam seu pedisquam sonat. Vide *Baila*. [** Græcis recentioribus Baix et Baixa, Nutrix et ancilla. Vide Glossar, med. Græcit. Suidæ Baixa, η τις τὴν βάσαν ἡλικίας τὸ τρισφύμον ἄγουε. Vide *Bajulus*, 2.]*

* 2. **BAJULA**, Vas aquarium. Rymer. tom. 9. pag. 279: *Et unam aquæ Bajulam pro aqua benedicta de argento.*

* 3. **BAJULA**, Alia notione. Vide in *Bajulus* 3.

* 4. **BAJULA**, pro *Bajulia*, Officium seu dignitas in ordinibus militaribus religiosis, puta S. Joan. Hierosol. Formul. MS. Instr. fol. 38: *Ipsas Bajulas, præceptorias.... religiosi in Christo nobis carissimo fratri Fulconi de Villareto dictæ domus (S. Joan. Hierosol.) priori dicti prioratus Capuae, damus. Infra: Bajolias, commendatorias, etc. Vide *Bajuli Conventuales* in *Bajulus* 4.*

1. **BAJULARE**, Regere, gubernare. Vita S. Rusticulæ Abbatissæ Arelat. cap. 32: *Quis unquam poterit ore proprio promere, quo ingenio Bajulabat exiguitatem nostram diebus et noctibus pro peccatis nostris Deum deprecans! Bajulare officium est gerere, exercere, apud Marculfum lib. 1. form. 1.*

* 2. **BAJULARE**, Exagitare, vexare, molestare, quo sensu *Baloter* usurpamus. Charta ann. 1358. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 246: *Inhibemus quod nullus extra forum et assagium suum extrahatur et etiam Bajuletur, nisi in casibus jam premissis; nec ordinarii locorum judices mandatis premissis contra jus habeant obedire. Lit. remiss. ann. 1366. in Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 77: Diccebatur dictum Jacobum esse adductum ad regiam curiam de regio seu nostro mandato ad castrum seu fortalitium de Capraria, quod male erat factum, quod singulares dictæ villa sic Bajularentur et vexarentur.*

BAJULARIS, Juvenis, fortis, Ugutioni. Forte *Bacularis*. Vide in *Baccalarū* 2.

* **BAJULATIO**, *BAJULATUS*, *BAJULIA*, etc. Vide in *Bajulus* 4.

* **BAJULATIO**, Districtus *bajulie* apud Templarios aliosve milites religiosos. Charta ann. circ. 1200. ex Bibl. reg. cot. 19: *Actum publice apud S. Stephanum in tempore fratris Roberti Parvi, qui tunc temporis præceptor erat domorum Templi in Normannia, assensu omnium fratrum ejusdem *Bajulationis*. Alia notione, vide in *Bajulus* 2. 3. et 4.*

* **BAJULATORIUM**, Quidquid *bajulandum* seu portandum proponitur. Translat. S. Solen. tom. 7. Sept. pag. 76. col. 2: *Mittentes manus ad sanctum *Bajulatorium*, ut iter arriperent, non poterant penitus illud mouere. Paulo ante Fererum dicitur.*

* **BAJULATUS**. *Bajuli* seu judicis districtus et officium. Charta ann. 1396. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 386: *Quidam alii ejus subditi et immediate justitiabiles, tam de dicto loco, quam de Gigeano, .. et ejus *Bajulatu* et territorio vallis Montiferandi, etc. Officium *Bajulatus*, in Stat. synodal. Guill. Duprat episc. Claromont. ann. 1537. Vide alia notione in *Bajulus* 3. et 4.*

* **BAJULIA**, Concessio, pactio, convenitum, idem quod supra *Bailia* 3. Charta ann.

1070. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1153 : *Possessiones vel auctoritates, quas ego habeo vel habere debeo, et homines vel feminæ habent vel habere debent per me, per seuos, vel per alodias, vel per Bajulias sive per convenientias, vel per dimissiones, etc.* Pactum ann. 1151, inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 535 : *Et de ipsis tuis alodias et feudos, et de ipsis tuis Bajulias, et de totis honoribus, quos hodie habes, etc.* Vide alia notione in *Bajulus* 3. et 4.

BAJULONA, BAJANULA, etc. Lectica. *Bajulatoria sella, Cælio Aureliano Siccensi lib. 1. Auctor. cap. 11 : Bajulatoria sessio, cap. 15.* Ugutio : *Bajulona, lectus, qui in itinere bajulatur.* Ex quo emendandus, ni fallor, Isidorus in Glossis : *Banadula, (lib. 25. Orig. cap. 11 : Bajanula, al. baniola) lectus qui in itinere fertur;* et Papias : *Bajanula, lectus, qui in itinere bajulatur : unde dicitur Bajaramos beleneas.* Sic MS. Gloss. Saxon. Ælfrici : *Bajanula fer·bed, i. lectus.* Denique Joan. de Janua, *Bajanula* habet. His quippe locis vocis etymon suadet restituendum *Bajulona*, ut et apud Ordericum Vitalem lib. 13. pag. 907 : *Comes autem qui spumanti equo vectus cum pluribus minis Normanniam intraverat, pallidus et gemens atque Badivola jacens sua revectus visitat. Hoc enim loco legendum bajulona, vel bajunula censuerim.*

BAJULUM, Vide *Bajula*.

1. **BAJULUS**; Portator, Ugutioni. Planicies *Vispillones*, ait, dictos *Bajulos*, qui scilicet mortuos effuderunt. Quo sensu usurpat Petrus Chrysologus Serm. 121. et Ammianus lib. 14. *Bajulorum præcentorem, tibicinem, qui vespillonibus præcinebat, interpretantur viri docti.* Occurrunt præterea non semel *Bajuli* inter Ecclesiæ Romanae ministros, qui processionibus publicis intererant, et crucis et candelabra bajulabant. Ordo Romanus, describens processionem Pontificis : *Post Episcopos Presbyteri, deinde Monachi, deinde Schola, deinde Milites Draconarii, id est, qui signa portant, post eos Cereostatarii.* Petrus Diac. lib. 4. Chr. Cassin. cap. 37. ait *Bajulos cereostarios, stau-roferos, etc.* obviavam Roma processisse Henrico Imperatori. Dudo lib. 1. de Moribus Norman. : *Bajulant Scholastici candelabra et crucis.*

* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641 : *Bajulus, gerorus.* Ubi leg. videtur *Gerulus*.

2. **BAJULUS**, Pædagogus, qui puerorum curam gerit. Glossæ antiq. MSS. *Pædagogum, Eruditorem, nutritorem.* Sophoclis Scholiastes in Ajace Lorario : *παιδαγωγός καὶ παιδοτρίβης, διεγόμανος βαῖσιος.* Vitalis Episcop. Oscensis apud Blancaem de Reb. Aragon. : *Alii Bajuli, i. servi, vel nutritores, . . . quia consueverunt nutrire filias, et familias dominorum.* [S. Bernardus in Psalmum Qui habitat Sermone 12. n. 8 : *Vide enim quam necessaria sit ista protectio, ista custodia in omnibus viis tuis.* In manibus, inquit, portabant te, ne unquam offendendas ad lapidem pedem tuum. *Purum tibi videtur, quod sit lapis offendionis in via?* Considera quæ sequuntur : Super aspidem et basiliscum ambulabis, et concubabis leonem et draconem. *Quam necessarius pædagogus, immo etiam Bajulus, presertim purvulo inter hæc gradiens?* In manibus, inquit, portabant te. *In tuis quidem viis*

custodient te, et deducunt parvulum qua potest parvulus ambulare.] Vide *Bajula*.

Præsertim vero *Bajuli* dicti, qui filiorum Principis educationi præfiebantur, quorum summa proinde in Palatio dignitas et auctoritas erat. Lupus Ferrar. Epist. 64 : *Non admittantur a vobis Monitores, quos Bajulos vulgus appellat, ne gloriam vestram inter se ipsi partiantur.* Atque hoc sensu passim vocem eamdem usurpant Hincmarus in Ep. de Ordine Palat. cap. 2. 6. et Opusc. 11. cap. 6. Fredegar. cap. 86. Auctor Vitæ Lud. Pil. ann. 781. Gesta Dagob. cap. 2. Aimoin. lib. 4. cap. 15. 38. Hariulfus lib. 1 cap. 3. Flodoardus lib. 3. Hist. Rem. cap. 24. Paulus Diac. lib. 23. Hist. Misc. Sigebertus in Vita S. Sigeberti Regis Austras. num. 11. Chronicum Moissiac. ann. 641. etc. *Gregorius Imperialis Pædagogus*, apud Joannem VIII. PP. Epist. 168. 169. 178. Vide Meurs. in Gloss. Fabrotum ad Cedren. et nos in Gloss. ad Villhard. [* et Glossar. med. Græcit. vocibus *Bajoulos* et *Bajulæc*. In Append. col. 33. *Bajoules*.]

¶ **BAJULUS**, Eadem notione, apud Murator. tom. 3. Anecd. pag. 213 : *Volat lancea, inerme pueri crudeliter latus petens; sed fidelis Bajulus, velut subito factu armens, ocius occurrens inermis, et ipse prono corpore nimium sævum capit telum.*

¶ **BALIUS**, Eodem, ni fallor, significatu, in Epitaphio quod resert D. de Montfacon Diarii Itali ci pag. 360 : *Anno Domini MCCCLXXXIX. Hic jacet Dominus Guillelmus Bajlius olim Domini Amerighi de Nerbona.*

BAJULI Abbatum, Officiales domestici. Aimoinus de Vita S. Abbonis Floriac. cap. 17 : *Hos ex Monachis itineris comites Assamens, prænominatum Remigium, meque, qui hæc scribo, Aimoinum, cum Guillelmo sue venerantæ, juxta Abbatum morem, tum Bajolo. Balivi Monasteriorum, apud Ingulsum pag. 856. 906. Vitæ Abbat. S. Albani : Ex tunc poterit electus (Abbas) sibi de sociis, qui secum commorentrur, quos Bajulos dicimus, providere. Ibidem pag. 72 : de Abbate : *Exinde solus ut potuit, ut decennius intraret, sequentibus Bajulis suis, ivit sessum. Infra eadem pag. : Circumdedi sibi habitum suum, assistentibus Bajulis suis.* Pag. 73 : *Qui et ipsius Abbatis et subsequentis diu Bajulus extiterant.* Ibid. : *Bajulus Abbatis et sigilli custos.* Matth. Paris ann. 1257 : *Joannes Abbas Bajulus et Procurator.* [Archivum Majoris Monasterii : *Ex parte Monachorum, Garnerius Abbas, Ber. Bajulus, Barthol. prior Nannet. In usibus Culturæ Cenomanum : Ad coenam habeant prior et prepositus, et cellerarius, et Bajulus, et duo Priores de foris, magnam mitam. Bajulus seu Balivus in Monasteriis sæpe dictus est is, qui expensas curabat, et virtualibus comparandis erat præpositus, ut patet ex computis S. Petri Carnutensis, et ex Charta Abbatis S. Barnardi de Romanis tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 142. ubi Bajulus appellatur, et Procurator et Custos domus et terrarum Abbatis.] Camera Bellivorum in Monasteriis, in Hist. S. Martini de Campis pag. 208. Ita etiam Episcoporum Officiales vocabant. Eadem Vitæ Abbatum S. Albani pag. 41 : *Precepto Abbatis sui Alexandro Episcopo Lincolniensi adhaerens, Bajulæc, officium exercens, etc.* Hinc forte *Bajulæc officium*, munus aliquod exercere in Monasteriis, dixit Marculf. lib. 1. form. 1 : *Ut de vestra congregatione, qui in vestro Monasterio sancta debeat Bajulare officia, etc.***

¶ **BAJULI**, Monitores, in Annal. Benedict. tom. 3. pag. 2. A. ex Epist. Lupi Abb. Ferrar. : *Non admittendos proinde monitores, quos vulgus Bajulos vocat.* Ubi monitores intelligendi sunt ii, qui renuntiarent Abbatibus quidquid ab aliis Monachis fieret; ad quod ideo proclives esse poterant Bajuli, quia cum Abbatibus continuo commorabantur.

BAJULI HORARUM ECCLESIE, in Tabula-

iro Brivatensi sub. ann. 1239. 1247. 1256. 1260. etc. Vitæ Abbatum S. Albani pag. 70 : *Legebantur autem 12. eadem nocte de beata Virgine Lectiones, quas corde tenus sine candela Bajuli transcurrere consueverunt.*

BAJULI ECCLESIA, in Charta ann. 1214. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 127 : *Bajuli Ecclesiae et anniversariorum procuratores possunt auctoritate propria pignorare debitores anniversariorum.*

* Horum officium aperte declarant Statuta eccl. S. Vulfran. Abbavil. ann. 1233. in Lib. rub. ejusd. eccl. fol. 10. 1° : *Per decanum et capitulum singulis annis, in crastino Exaltationis sanctæ Crucis, providentur sufficientes cellararii et Baillivi ad distributiones et alia ecclesiæ negotia exercenda. Vide supra Baillivus.*

BAJULI OBITUM NOVORUM in Brivat. Tabul. sub ann. 1244. 1253. Officiales in Monasteriis, quibus incumbebat recipere et distribuere legata et pecunias destinatas servitio Horarum et Obituorum, seu ad opus Horarum, ut est in Chartis.

* Lib. rub. eccl. Aquens. ad ann. 1346. fol. 213 : *Dom. Guillelmus Martini presbiter de Aquis, vicarius ecclesiæ S. Stephani vallis Veronicæ, numeravit et solvit Bajulo et distributori anniversariorum ecclesiæ S. Salvatoris Aquensis, pro suo anniversario, ducen- tos florenos auri.*

3. BAJULUS, Tutor, Bail, Baillistre, Balliseur, in Consuetudinibus municipalibus nostratis passim; [unde Balduinus, Flandriæ Comes qui Philippi I. Regis Franciæ tutor fuerat, in veteribus Instrumentis vocatur Philippi Francorum Regis eiusque regni procurator et Bajulus.] Usatici Barcinonenses MSS. cap. 103 : *Tutores vel Bajuli respondeant, si voluerint, pro pupillis. In Consuetudinibus municipalibus maritus dicitur Bajulus uxoris, Mari et Bail. Chronicon Flandr. cap. 69 : Et le Roy l'a receu en son hommage, et le Duc son Baron, comme Bail d'elle. Per Assisias Hierosolym. MSS. cap. 168. et 170. Baillage ne doit nul avoir, si le fief ne li peut escheir, for que en une sole maniere : se l'eir a pere ou mere, laquelle il ait des deus, celui emporte le Baillage devant tous les autres par l'assise. Et cap. 169 : Le Bail n'a point la garde de l'enfant, qui est Seigneur de terre, de crainte que la convoitise lui fit faire la garde du loup; mais il doit estre gardé par accord du commun de ses hommes, tant son corps que ses forteresses, et doit avoir son vivre honoralement, et ses forteresses fournies raisonnablement des rentes de la Seigneurie. At cap. 170 : Il pere ou la mere qui ont le Bail de leur enfant, en ont aussi la garde, pour ce que l'eschette dou fief ne peut venir à lui. Philippus Bellomanerius in Consuet. Bellovac. MS. cap. 15. discriminem esse obser- vat entre le Bail et le garde.*

[** Insignis locus in libro vernaculo MS. *Livre de Plet et de Justice* fol. 105. 1° col. 1 : *De Baill. Tuit cil qui tiennent en fief sunt en baill par la reson dou sie. Or demande len qui aura baill? Len dit que li plus pres. Et s'il i a feme ou home i've qui aura leal ball li uns ou les ij? § Len dit li males aura la garde et s'il sunt ij males i've en l'escheete li dui auront le bail. § Et li autres aura la garde et aura avenant.*

por la garde; et tel chose si est de fief portable, que chose non portables, et non de baro mes de contez, qui sera de ij yves homes ou home et feme, ou feme et fame pareil; et li deus homes ont le preu et uns a la garde, et de ij freres li ains nez a la garde. Ne feme ne prent, tant qu'il ait home issint pres, et se li freres ains nez est morz et ait au le ennete li autre ont le baill yvient; et bail dure dusque xxj an, et an feme a xv an; et mariage tost il bail nenil en home, et en feme oil; en roi n'a point de baill mes il a garde; et les issues des choses a celui qui est en baill sont a celui qui a le baill, et len doit garder les choses dou baill en point. § Quiconques reçoit bail, il le reçoit à tot son fes et tot doie le menor; cil qui prend le bail paie les detes et quant le menor viant à age il s'en vet o ses choses toz quites. Autrement vet dou vilenages, tant com li peres et la mere se tient de marier, tant ont de bail, et quant il se marient si faut le bail, et sunt comme compoignon, par quoi lor biens soent accompagnez alors, autrement non. § Puis que la chose passe à autre que a la mere et au père bail faut, mes garde ne faut pas, ains doit avoir li plus pres la garde de l'enfant. Or demande len en desve, ou en home qui ne set qui se fet, ou en malade qui ait maladie perpetuel savoir s'il a baill? Et len dit que non, mes il a garde et li profiz de toz ses biens sunt seant. Confer Mittermaieri Instit. Jur. German. § 415. not. 18. et Klimrath. in Revue de legislation française et étrangère ann. 1837. pag. 356.]

BALIUS, Eadem notione, in Constit. Sicul. lib. 2. tit. 7. et lib. 3. tit. 23. 27.

1 BAILLIA, Tutrix, administratrix bonorum pupilli. Charta Simonis de Claromonte ann. 1260. ex Tabul. Corbeien. : *Pro evi- denti utilitate dictorum impuberum ad plenum cognita coram me tanquam coram Domino, auctoritatem et assensum præstante, præsente et consentiente domina Maria matre dictorum impuberum tutrice et Baillia eorum.*

2 BAJULA, Eadem notione. Charta ann. 1391. ex Archivis Massil : *Maria D. G. Re- gina Jerusalem et Sicilia et Bajula nutrix et administratrix illustris nati nostri Ludovici Regis. Hæc eadem vox sumitur etiam pro nutritrice; hinc Massiliensibus etiamnum Baile, nourrice. Vide Bajula suo loco.*

BALIA, BAILLIA, BALIUM, etc. Adminis- tratio rerum et bonorum pupilli; *Bail, Baillie,* passim in Consuetudinibus municipalibus; *Balia, Italisch :* voces deductæ a Bajulus, de qua supra. Tabular. Brivatense Ch. 155 : *Et si ipse infans talis fuerit, qui in Balias debeat intrare, ipsi possessore illius loci teneant et nutritantem : et quando infans ad perfectam venerit etatem, et de Balia exire poterit, honorem recipiat. Testamentum Guillelmi Montispessulanii ann. 1146 : Guillelmus... in garda et in Baillia dominæ matris meæ usque ad etatem 20. annorum permaneat.*

BAJULIA, Tutela. Vetus Charta apud Diago in Comitibus Barcinon. lib. 2. cap. 70 : *Ut teneat eam suo Seniori Comiti Be- rengario, usque ad illum terminum, in quo habet acceptam Bajuliam sui nepotis et sui honoris, etc.*

3 BAJULA, Eadem notione. Concil. Ter- racon. ann. 1329. apud Marten. tom. 4.

Anecd. col. 285 : *Statuimus ac mandamus, quod curam animalium habentes, et qui sunt in personalibus, vel dignitatibus constituti, publica officia sacularia non assumant; nec Bajulas, nec vicarias teneant Laicorum.*

1 BAJULATIO. Leges Balduini Comitis Flandriæ ann. 1200. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 770 : *Si semina decesserit ex cuius parte feoda vel allodia provenierit, vir ejus ante puerorum suorum plenam etatem in ipsis prius, et in feodis eorum, et bonis Bajulationem habebit, quousque parvi etatem suam habuerint. Ibid. semel et iterum occurrit.*

1 BAILLAGIUM. Consuetud. Lemovic. art. 53 : *Non debent liberi dolo vel fraude subtrahi vel induci ad matrimonium contra- hendum sine licentia et voluntate ipsorum curatorum et tutorum, quam diu erant in Baillagio eorumdem.*

1 BAILIA. Charta ann. 1227. apud Chesi- nium in Probat. Hist. Castill. pag. 44 : *Pro Bailia et tutela puerorum bona memoriae Guidonis quondam Comitis Sancti Pauli.*

1 BAILLIUM. Charta ann. 1374. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 369 : *Baillium dictorum liberorum, et omne jus Baillii et regiminis eorumdem ad dictum domum Comitem pertinebunt. Occurrit prætere in Edicto Philippi Aug. ann. 1197. tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 22.*

1 BAILLUM, apud eundem Baluzium ibid. pag. 455. ex Registro Parlamenti ann. 1452.

1 BAILLIUM. Charta Florentii Comitis Hollandiæ apud Rymer. tom. 2. pag. 176 : *Ballium sive advocatia terræ nostræ et libero- rum nostrorum in ipsis Regis custodia, usque ad etatem ipsorum liberorum legitimam integre remanebit. Alia ann. 1270. ex Archivis Castri Nannet. : Computavit Rictus de Penros Senescallus Leonensis de exitibus bal- lia de domino Gardone Bastard c. libras... de Ballio Amicæ de Foresta, pro Ballio filii Brientiæ de Cheuc. Occurrit etiam apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1029. et 1244. In Hist. Harcur. tom. 4. pag. 2170. et in Spicileg. Acher. tom. 10. pag. 197.*

1 BALLUM. Charta ann. 1260. ex Tabul. Corbeien. : *Sub tutella et Bullo dominae Mariae matris suæ, etc. Pactum matrimonii inter Carolum Regem Aragon. et Margaritam filiam Caroli II. Regis Siciliae ann. 1290. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1238 : Jure Balli secundum locorum consuetudinem sibi salvo, habebit etiam post Ballum finitum cum dotalitio illo, etc. Adde Regestrum Magn. Dier. Campania ann. 1285. fol. 18. Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1216. et 1240. Hist. Harcur. tom. 4. pag. 1124. etc.*

1 BAILLISTUM. Concilium Rotomag. ann. 1231. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 178 : *Clerici beneficiati, seu in sacris ordinibus constituti, non sint advocates pro pretio, seu in fraude pretii in curia laicali, nec loco laicorum curiam teneant, nec Ballisti (leg. Ballistis) eorum, seu aliorum illicitis praeficiantur. Quæ quidem vox perperam de bali- listibus seu saltationibus et choreis est intellecta. Hic enim, ut palam est, de negotiis secularibus a quibus abstinere debent Clerici sermo fit, inter quæ tutela non ul-*

timum locum tenet, ut norunt qui res ecclesiasticas vel leviter attigere.

T BAJULATUS, BALIATUS, BALIUM. Nicolaus de Jamsilla de Gestis Frederici II. Imper. apud Murator. tom. 8. col. 508 : *Marchione itaque dimittente Bajulatus officium, Comites, Barones... convenerunt rogantes Principem Manfredum, ut Balam nepotis Regis pupilli a Marchione dimissum, quod eidem Principi jure agnationis legitime offerebatur, assumeret..... cum ex quo Marchio semel Baliatus officium gerere coperat, se ab eo exonerare non posset.*

4. BAJULUS, vel **BALLIVUS**, Italies *Balio*, Magistratus, qui vice Legati ordinarii Venetorum fungebatur Constantinopoli, dum Imperatores Graeci ea in urbe imperarent: seu potius *Mercatorum Praetor*, ut Platinæ placet in Gregorio XI. *Πατούλης, et πατούλης, Pachymeri lib. 2. cap. 32. Gregoræ lib. 4. Phranzæ lib. 3. cap. 1. et Codino de Offic. cap. 14. n. 13. quomodo haec vox scribitur apud Ducam cap. 17. ubi de Ballivo Ordinis Hierosolymitanorum Militum. At id non semper obtinuit: nam primitus *Potestates dicti* ii Bajuli, ut colligitur ex Statutis Venetorum ann. 1242, lib. 1. cap. 27. *Ballivum Catelanæ*, qui Constantinopoli morabantur, praefuisse etiam ait idem Phranzes loco citato.*

T BAJULI ARTIFICUM, Procuratores, qui res artificum communes administrant, Gall. *Syndics*. Ceremoniale MS. B. M. Deaurata Tolosanæ : *De mane est consuetum, quod Bajuli argenteriorum ac etiam Bajuli menescallorum faciunt dicere unam Missam in altari B. Eligii.*

* *Bajuli Artificum*, dicuntur ii, qui rebus ad artificium spectantibus praefecti sunt. Libert. Petraræ assisiæ ann. 1341. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 647 : *Item quod dicti consules possint instituere et destituere Bajulum seu Bajulos super quolibet ministerio textorum, macellariorum, etc.*

* BALLIVI CAPITALES, Majores, qui alii praeerant. Consuet. Norman. part. 2. cap. 63. ex Cod. reg. 4651 : *Contra senescallum vel capitales Ballivos principis, in eis que ad principem pertinent, vel ad personas eorum tanquam justiciariorum, fit desrenia per septem hominum sacramenta.*

T BAJULI CONFRATRILE, Qui res confratricem communes administrant. *Les Bailes* vel *Syndics d'une Confrérie*. Baluz. Hist. Arvern. tom. 2. pag. 783. ex Charta ann. 1308 : *Item homines S. Amaniti et pertinenciarum recipient mensuras vini a Bajulis Confratrici S. Spiritus, que fit in villa S. Amanii qui tenebunt l'eschandelho sive lo payro, et omnes homines recipient a dictis Bajulis, etc.*

T BAJULI CURIA MONTISPESULANI, in Statutis Sartorum Montispesulanorum ann. 1323. tom. 2. Ordinat. Reg. Franc. pag. 472 : *Nos Guirus Genesti Bajulus Curia ordinaria Montispesulanus illustris domini Regis Majoricarum et domini Montispesulanus, sigillum autenticum dictæ curiae huic praesenti publico instrumento duximus apponendum.*

* **BAJULUS DE PALATIO**, in Charta ann. 1218. ex Cod. reg. 5132. fol. 9. v° : *Ego Bernardus de Dous Bajulus de palatio, etc.*

BAJULI DOMINORUM, in Constitut. Nea-

pol. lib. 3. tit. 10. quibus aliquid agendum a dominis suis demandatum est. Ita etiam appellamus pedaneos et fiscales judices prædiorum et feudorum.

T BAJULI GABELLATI, qui gabellas seu tributa publica exigunt vel recipiunt. Constit. Neapolit. lib. 1. tit. 57 : *Statuimus Magistros Camerarios,... ipsas rationabiliter diffinire causas, quas inter Bajulos Gabellatos suæ jurisdictioni subjectos oriri sæpe contin- git.*

BAJULIVI CONVENTUALES, in Ordine Hospitaliorum S. Joannis Hierosol. precipui ordinis Consiliarii appellantur *Magnus Commendatarius, Marescallus, Hospitalarius, Admiratus, Draperius, et Turcopolerius, qui Bajulivi Conventuales dicuntur, quia suarum linguarum presides existunt. Statuta istius Ordinis tit. 10. § 1.*

BAJULIVI CAPITULARES, in eodem ordine, ibid. n. 2. qui Capitulii ascripti sunt, Consilioque intersunt : hi sunt Bajuli octo linguarum,

Provinciae, qui Magnus Commendatarius;
Alverniæ, qui Marescallus;
Franciæ, qui Hospitalarius;
Italiæ, qui Admiratus;
Aragonæ, qui Draperius nunc Magnus Conservator;
Angliæ, qui Turcopolerius;
Alemaniæ, qui Magnus Bajulivus;
Castellæ, qui Cancellarius Ordinis appellantur. De iis eodem tit. § 4.

Bajulivorum appellatione præterea veniunt Piores et Castellanus Empostæ, tit. 19. § 5. Magni Baillivi Hospitalis S. Joan. Hieros. meminit Ducas cap. 17. pag. 40.

Ballivus, Regni vel Imperii gubernator, qui vulgo *Regent*, olim *Bail*. Henricus Flandrensis in Epistola ad Innocentium III. PP. in Gestis ejusdem pag. 116 : *Principes, Barones, et Milites exercitus me imperii Ballivum elegerunt. Ipse vero Imperii moderatorem se inscribit in eadem Epistola. Vide infra Balias.*

T Bajulinos eosdem appellat Bernhardus de Breydenbach in suo Itinerario Hierosol. pag. 271 : *Nec defuerunt magnanimi Bajulini, piores, preceptores ac fratres sacri ordinis Ierosolimitani pariter negotiatores indigenæque et Graeci, qui pro fide orthodoxa fortiter pugnare non formidant.... Nostri in pomerio tubarum clangore jubilant. Principes noster preclarissimus, ingenti acmine preditus propediem hostilem invasionem futuram conjectat. Maturo igitur consilio, presidia menium instituit; hisque prestantes viros preficit, subsidia quoque non neglit, quibus et electissimos sui ordinis cuiusvis nationis Bajulios et equites preesse voluit, qui presto casu urgente adesse debeant.*

T BAJULUS TABELLIONUM, Qui præest tabellionibus. Concil. Avenion. ann. 1509. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 396. E: *Placuit dicto RR. domino, quod salarium secretarii taxetur per Bajulos tabellionum.*

T BAJULI, In urbibus iidem qui mox Ballivi, Prætoris officio et nomenclatura illustres. Chronicum Siciliæ apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 89 : *Inter alia privilegia et immunitates concessas dictæ universitatii Panormi per dictum dominum Regem Petrum sunt concessum quod ex nunc inantea Baju-*

lus dictæ urbis nominaretur et vocaretur Pro-tector, prout antiquitus assueverat vocari. Instrum. ann. 1120. tom. 1. nov. Gall. Christ. pag. 67 : Redidit..... castrum et villam quam contra voluntatem ejus edificaverat et ejecit Bajulum... et dimisit omnes malos usus.

T BAILIVI, nostris *Baillis* dicti, quibus Justitia in provinciis et majoribus civitatibus administranda cura a Princeps demandata erat, qua notione passim hæc voces occurrant in Constitutionibus Regum nostrorum. *Ballivus* autem a voce *Bajulus*, dictos omnino constat; non vero *Bail*, idolo, ut sibi somnia finxere San Julianus in Hist. Burgundionum pag. 176. *Golus* in Hist. Comit. Burgund. lib. 2. cap. 42. et Joannes Guijonius in Dissert. de Magistratis Augustodunensis fori cap. 2. Atque ii Comitum vicem subiere, qui prima et secunda Regum nostorum stante stirpe id muneric obibant, quod postmodum *Ballivi*. At cum Comites inclinata, et frequentibus Normannorum irruptionibus attrita ac pene profligata eorumdem Principum auctoritate, Comitatus suos sibi proprietario jure asserviscent, iudei juris dicendi facultatem tradidere Vicariis, quos *Bajulos* ac *ballivos*, vocabulo ævi istius, vocarunt, quo ita appellabantur, quibus rei alicujus cura demandata erat: qui ut *justitiae sue Custodes* essent ac veluti rectores et praesides: quod etiam fecere Reges nostri in iis oppidis ac civitatibus, quæ sui ac proprii juris erant.

T Altius, quam par erat, *Ballivorum* originem ultima hac notione D. Cangium repetisse existimat D. Brussel; haud injuria certe, cum de iis ante XII. seculum nulla occurrat mentio. Henricus II. Rex Anglie et Normaniæ Dux, primus eorum meminat in Charta ann. 1155. ita tamen ut ex ea omnino incertum sit, an Vicecomitibus vel Prepositis superiores extiterint. Hanc Praeminentiam non prius ann. 1190. cum scilicet a Philippo Augusto primum instituti, obtinuisse in iis que ad Regem pertinebant provinciis certum videtur. Vide laudatum D. Brussel de Usu feud. tom. 1. lib. 2. cap. 35.

De *Ballivorum* jurisdictione ac cognitione in Regno Siciliæ agunt Constitutiones ejusdem regni lib. 1. tit. 56. et sequentibus: in Francia vero pre ceteris Edictum S. Ludivici, dat. Parisiis mense Decembri anno 1254. quod recitat Joinville, et Nangius in illius Vita sub ann. 1256. et Edictum Philippi Pulcri ann. 1302. pro reformatione Regni, quod Pitheus edidit post Consuetudinem Trecensem, in quibus habetur sacramentum, quod antequam munus suum inirent, edere tenebantur, cap. 26 et seqq. quod etiam descriptum legitur in 1. Regesto Memorialium Camerae Computorum Parisiens. fol. 158. hisque verbis concipitur:

Li sermens que doivent faire li Baillis.

Premierement que vous servirez le Roy bien et loyalement, et garderez son secret et son droit par tout la où vous le sarez.

Item, que vous ferez bon droit et hant à tous ceux qui auront à faire devant vous pour cause de votre Office, tant au foible comme au fort, tant au pauvre comme à riche, sans acceptation de personne, quelle qu'elle soit.

Item, que de nulle personne de votre Baillié, ne d'autre quelle qu'elle soit, qui est cause devant vous, ou esperez qu'il doie avoir, vous ne prendrez donc ne présent de vin en tonnel, de besté entière, comme bœuf, ou porc, ne viande, ou viandes en autre manière, fors que pour la souffisance de la journée, ne or ne argent, ne joyaux ne autres choses, qui puissent ou doivent tourner à mauvaise convitise.

Ainsi le jurez-vous, Bailli, ainsinc vous aist Dieux et ces saintes Evangiles. Exstat aliud simile, sed prolixius sacramentum in 8. Regesto eorumdem Memorialium pag. 55.

Quod quidem sacramentum prius coram Rege, vel in publicis Balliviarum suarum assisiis, exinde vero in Camera computorum præstare tenebantur, ex Edicto Philippi V. Regis Franc. ann. 1319. tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 706 : Nous voulons et ordonmons que tous Seneschaux, Baillis... tantost comme ils seront créés et établis és offices de par nous, viennent en la Chambre de nos Comptes devant ditte, pour faire illec leur serment.

Ut sua per se officia exerceant, nec locum tenentes, nisi cum casus id postulaverit atque de consensu Regis, sibi substituant, præcipit Philippus IV. Edicto ann. 1302. cap. 22. et Philippus V. ann. 1318. cap. 8.

Ballivi isti majores non modo in assisiis suis jus dicebant; sed etiam Regum nostrorum, uti vocant, domania, seu res, que fisci sunt, exigeabant ac cogebant: verbi gratia mulctas et emendas pecuniarias, confi- seationes, forisfacturas, escaëtas, laudimia, manus mortuas, et alia id genus, de quibus rationem accepti et expensi coram Magistris Computorum Parisiensiū quotannis putabant, ut est in Statuto dato Vivarii ann. 1319. pro eadem Camera Computorum: cuiusmodi Ballivorum Computa in Rotulis membranis comprehensa infinita propositum mihi legere contigit beneficio V. C. Dom. d'Herouval. Prostat aliud Statutum datum Andegavi mens. Novemb. ann. 1323. in Regesto Noster fol. 165. in quo bœc de Ballivorum Computis statuuntur :

Item, que tous Baillis et Receveurs veulent compter ordonnéement aus trois termes accoustumez sur peine de perdre 60. livres tournois, chascun Bailli à chaceun termes et chascun Receveur des Seneschaucess la moitié de ses griges.

Item, que tous les Baillis dou Royaume de France, excepté celuy d'Auvergne, feront les receipts de leurs Baillies, et en compteroient us termes accoustumez sur la peine dessusdicté, et n'y ara autres Receveurs excepté le leceiveur de Paris, qui ara 100. livres tournois chascun an pour raison de ses gages, et haseun Bailli et le Prevost de Paris aront 100. livres tournois de gages par an, et est tute celle creuës Baillis pour cause des receipts à leurs Baillies et au Prevost de Paris pour la multitude des besoignes qu'il y a à faire.

De Ballivorum salariis hæc habentur in eodem Regesto f. 415 : Anciennement le leceiveur de Paris souloit prendre par tout l'an 92. livres par. pour ses gages, c'est 16. s. tr. jour, et il prent orendroit chascun an 400. vres par. et 160. livres l'an de don de creuë.

Les Baillis de Sénlis et les autres de France

prenoient par jour 16. s. et n'y avoit nul Receveur, et autant prenoit-il orendroit, et s'y Receveurs qui prennent chascun 80. livres par an.

Les Baillis de Normandie souloient prendre chascun 20. s. tournois de gages par jour, c'est 365. livres tournois par an, et chascun prend orendroit 500. livres tournois de gages par an et oultre ce le Bailli de Rouen prenoit 100. livres tournois par an pour robes et chevaux, et les prend encore.

Les Baillis de Champagne souloient prendre chacun 20. s. tournois de gages par jour, et le Receveur 500. livres tournois, et autant prenoient-il orendroit, et aussi les autres Officiaux.

Les Seneschaux souloient prendre, c'est assavoir Poitou, Xaintonge, d'Auvergne, chascun 500. livres tournois de gages par an, Caours et Perrigort ensemble 600. livres, Tolose 700. livres tournois, aussi prennent-il encore, et avec ce il retenoient les emoluments des seaux des Seneschaucess qu'ils portent.

Le Seneschal de Bigorre souloit prendre 365. livres tournois de gages par an, et il prend orendroit 400. liv. tournois, et il Receveur 100. liv. t. par an.

Li Gouverneres de Lille Mess. Thibaut de Denisy prenoit l'an 1325. en son temps 1000. liv. t. de gages par an, et Mess. Regnaut de Choisel Gouverneres orendroit prent 500. liv. t. par an, et le Bailli souloit prendre 200. liv. par an et n'y avoit Gouverneur ne Receveur, et li present li Receverres 80. liv. par an.

Le Bailli de Crescy souloit prendre 60. liv. tourn. de gages, et il prend orend 200. liv.

De tempore, quo Baillivi sua computa reddere debent, habetur aliud Statutum, hisce verbis conceptum:

C'est l'ordonn. comment les Baillifs de France et de Normandie, et les Seneschaux, et les Commissaires de par le Royaume doivent venir compter. Les Baillis de Normandie doivent venir compter le lendemain des Octaves de Pasques et de la S. Martin chascun 2. jour l'un après l'autre.

Le Bailli de Rouen, lendemain des Octaves de Pasques, et aura 2. jours pour compter.

Caen après aura 2. jours. Caux 2. jours après. Constantin 2. jours après. Gisors après 2. jours.

Les Baillis de France doivent venir compter lendemain de l'Ascension et de la S. Andry, et doit chascun l'un après l'autre avoir 2. jours pour compter à chascun terme; Paris, Sénlis, Vermandois, Amiens, Sens, Orléans, Bourges, et Tours.

Seneschaux doivent venir compter aux Octaves de la S. Jean chascun an, et aura celuy de Poitou. 2. jours, Xaintonge 2. jours, Angoulesme 1. jour, Auvergne 2. jours, Thoulouse 8. jours, Rauergue 2. jours, Carcassone 8. jours, Beaucaire 8. jours, Pierrefort 2. jours, Caoursie 2. jours, Lyon 2. jours, Mascon 2. jours.

Champagne à la my-Aoust. 8. jours.

La ville de Douay, et toute la terre devers Flandres de la Septembresche. (sic)

Nevers aux Oct. de la Septembresche.

Les Baillis de Normandie aux huitaines de la S. Martin, se il n'y a pleiderie, et se il y a, il soit bon, que ils veinssent lendemain de la Toussaint.

Les Baillis de France à la S. Andrieu, et aura chascun Bailli de France et de Normandie 2. jours pour compter l'un après l'autre.

Navarre rendra de la Thiphaine, et aura 8. jours.

Ensuite tous les Comptes ordinaires ouys, après le temps dessusdit pourra l'en oyr les Commissaires des dixièmes, des annuez, de Messaigiers, et autres Commissaires.

Les Comptes de l'Hostel le Roy, de Madame la Royn, avec les joyaux pour 2. termes.

Les Comptes du Tresor pour 2. termes.

Les Comptes des Garnisons.

Statuto Philippi Valesii Regis 8. Aprilis ann. 1342. cautum, ne quis Baillivus vel Senescal sit ex Magistris Requestarum, neque ex Parlamento, in Reg. Memorialium Cameræ Comput. Paris. sign. C. sol. 259. Adde Statutum pro reformat. Regni ann. 1302. cap. 8.

Admissos tamen in Parlamentum, nisi cum de Arrestis pronuntiandis ageatur, constat ex Edicto Philippi V. ann. 1320. tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 730 : Nous voulons que les Huissiers de Parliament laissent passer les Seneschaulz, Bailliz et nos Procureurs pardevers les Mestres, forz tant seulement quand il seront en conseil sur les arrez.

Ex ordine Militum seligebantur Ballivi, ut auctor est Monstrelletus 1. vol. cap. 155.

* Quanquam vero ex ordine militum seligebantur Ballivi, horum nihilominus officium seu servitum aliquam nobilitati maculam inurere nonnunquam opinati sunt, uti colligitur ex Charta Phil. Pule. ann. 1295. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 253 : Cum dilectus et fidelis noster dominus Couciaci Theobaldum de Marla Ballivum castri sui Montismirelli duxerit deputandum; nullum quod occasione servicii dictæ ballivæ, quamdui manserit in endem, dicto Theobaldo, ejus uxori corumque liberis aliquod præjudicium generetur, aut imponatur aliqua macula servitutis.

Interdum Gubernatores Balliviarum suarum se se inscriberant, ut ex variis Tabulis, et ex Froissart. 1. vol. cap. 24. colligitur : quod postmodum iis interdictum dicto Statuto 8. April. ann. 1342.

Si bellum ingrueret, vel a Rege submiserent et citarentur feudatarii, Ballivi Communias Balliviarum suarum in exercitu ducebant, iisque præficebantur. Honmagnum Vicarii Salvie in Occitanie, apud Catellum in Hist. Tulos. Comit. pag. 36 : Quando dominus Rex vel alius nomine ipsius vult congregare cavalcaens per Bajulos parochiarum, ego debeo mandare dictas cavalcas per totam dictam Vicariam, per dictos Bajulos, et cogere homines secundum mandatum domini, ut eant in guerram : et debeo dictos homines conducere, et capdelare per me, vel per alium, cum expensis tamen domini predicti. [Charta Berengarii Comitis Provine. ann. 1243. ex minore Chartul. S. Victoris Massil. pag. 119 : Retentis nobis cavalcas semel in anno homines dicti castris teneantur venire in nostris castris, si contigerit nos vel Bajulos nostros facere exercitum.] 127. Vide Froissart. 1. vol. cap. 121. pag. 127. Labbeum tom. 1. Miscellan. pag. 658. Sar Julianum in Augustoduno pag. 215. etc.

Ballivorum officia annua erant, et Vicariis ad jus dicendum pariter annuos ii deligebant. Ita appellantur in Statuto S. Ludovici ann. 1256. quos nostri Lieutenans Generaux vocant. De iis consulendum Edictum Caroli VIII. ann. 1493.

¶ Triennium officia sua Ballivos obtinuisse, atque etiam diutius, quamvis raro, monet D. Brussel de Usu Feud. lib. 2. cap. 34. quod manifestum fit ex Catalogo quem ibidem adtextuit. Ad Vicarios vero eorumdem quod attinet, nihil in Statuto laudato ann. 1256. mihi occurrit quo Ballivis jus fuisse Vicarios, qui vices suas gererint, diligendi, eosque annuos fuisse probetur; id certe sequiori saeculo ipsis interdictum fuisse supra monuum.

*Ballivis, administratione sua durante, possessiones per se, vel per alium emere in Ballivia sua, absque Regis licentia, interdictum Statuto S. Ludovici supra laudato: ut et sibi vel liberis, fratribus aut sororibus, et consanguineis vel cuiuscumque de familia sua, absque Regis assensu, procurare; sed et matrimonia contrahere, suosque in Monasteriis collocare.] Habetur in Camera Computor. Parisiens. sequens Diploma, quod id adstruit: *Johannes, etc. Universis, etc. Exposuit nobis Colardus de Salcibus Ballivus noster Vitriaci, quod cum ipso matrimonium contrahi procuraverit de Colardo filio suo, cum filia Radulphi de Durgieres Militis in sua Ballivia commorantis, timeatque, ne eidem imputari posset in futurum, quod hoc juxta ordinem facere non potest, absque emenda erga nos incurrenda: Notum facimus, quod attentis gratis servitiis, etc. eidem omnem emendam, quam propter praemissa incurgere potuit, remittimus et donamus, nonobstante, etc. Datum Paris. die 15. Junii ann. 1359.**

Denique ut omnis odii aut favoris abesse suspicio in judiciis, statuit Philippus Pulcher, ut aliunde assumerentur quam ex Balliviis, ad quas mittebantur, Statuto anni 1302. cap. 17. cui consona habet de Friderico I. Imp. Guntherus lib. 8. Ligurini:

... Cunctasque per urbes
Electos in jure viros, verique sequaces
Imposuit, medio qui cuncta negotia juris
Limite discuterent, nec eos ex urbibus iisdem,
Ne favor aut odium sensus corrumpat eorum,
Sed magis ex aliis ad munera pulera vocatos
Elegit, sacra vel delegavit ab aula.

Ballivi, finito officio, in sua Ballivia remanere tenebantur per 40. dies, vel saltem procuratorem sufficientem dimittere, ut de se conquerentibus coram illis responderent, quibus id fuisse commissum, ex dicto Statuto S. Ludov. ann. 1256. vel 50. Et ex Statuto Philippi Pulcri ann. 1303. in Regesto 36. Chartophylacii Regii Charta 133: Item quod Bajuli facta tempore eorum regimini morentur et remaneant in locis Bajularum suarum per 50. dies continue parati responderem omnibus de se conquerentibus. Quod etiam in Scotia factitatum docent Leges Scoticæ Quoniam attachiamenta cap. 101. Id vero et illi et nostri hauserant ex l. 1. Cod. Ut omnes Judices tam civiles, quam milit. etc. et ex Novella Theodosii et Valentiniiani de Tributis Fiscalibus. In quam rem consulendus Theophanes ann. 2. Justiniani M.

Neque tantum in Balliviis suis morari per id temporis, sed etiam in Parlamentis sistere se tenebantur, ut de judicatis in assisiis suis responderent. Philippus de Bellomenerio cap. 61. ait, eum, qui de falso judicio appellavit, debere illud proseguiri in proximo Parlamento post appellationem: mais ajourner le Bailli ne convient-il pas faire, car il est toujours ajourné as Parlemens à ce jour de los Baillies contre les cix qui se voient plaindre d'eux. Atque hæc generatim de Ballivis Gallicis: de Anglis vero sequentia ex Spelmano, et aliis hic subjicimus.

BALLIVUS FRANCHESSIAZ, seu libertatis, apud Anglos est, qui in loco immuni, seu portione Comitatus, potestate Vicecomitis subducta, partes Vicecomitis exequitur. Et sunt hujusmodi Ballivi eorem similes, qui apud Gallos Baronum et Castellanorum appellantur Ballivi. Horum mentio est in Statuto 2. Westmonaster. cap. 42.

BALLIVI BURGORUM, sunt in burgis suis Praetoris instar: at sub illo nomine ante sæculum Normannicum non reperiuntur; sed deinceps nunc Aldermannorum locum, nunc Grevi et Portgrevi obtinuerunt. In hoc autem differunt ab Aldermannis et Grevis, quod hi plerumque singulis burgis vel civitatibus singuli præficerentur; Ballivi autem bini, ut olim Londoniis: interdum quatuor, ut Norwici aliquando. Primos etiam Londoniarum Ballivos alii Vicecomites appellarent, qui apud Anglos multo splendidior est Magistratus. Vide Leges Burgorum Scotic. cap. 76. § 1. cap. 104. § 1.

BALLIVUS MANERII, Idem est, qui alias Ballivus, seu Praepositus villa, quasi Vicedominus: nam domini loco omnia administrabat infra manerium, seu villam: tanquam olim ejus erat celebritas, ut absente domino, brevia aliquot Regis, illi tanquam domino mandarentur.

*BALLIVUS DOMESTICUS, seu rei familiaris idem est qui Latinis *Villicus*.*

Sunt præterea Quinque portuum, forestarum, Castellorum, aliorumque locorum Ballivi, et rei alienæ administrandæ per plures, quos longum esset singillatim enumerare. Præ omnibus autem, munere et multitudine notissimi sunt infimi illi Ballivi, qui Vicecomitibus et Ballivis franchiarum sunt a mandatis. Horum autem est, desideratos in Curias accersere, partem ream citare, sistere, apprehendere, in custodiā deportare, mulctas et debita exigere, rem judicatam transigere, et hujusmodi. Quæ ut faciant, alii undique discurrunt, et appellatur ideo Ballivi errantes, seu itinerantes, quales olim apud Romanos Viatores. Hoc illud hominum genus est, quod dum plebem per secula vexat et depiculatur, honestum Ballivorum nomen turpi infamia perfundit: cum tamen ipsi non Ballivi, at Subballivi potius sint appellandi. Hactenus Spelmanus.

¶ Ad Ballivos vero Delphinales quod spectat, de eorum jurisdictione et cognitione nihil est quod addamus: cum iudicem fuerint qui Ballivi Regis Franc. de quibus satis abunde supra dictum est: ad eos quippe, quemadmodum et ad illos, census, aliorumque vectigalium, quæ fiscierant, spectabat collectio, de quibus ratio-

nem Castellano exhibebant, ad ejus mandatum debebant facere et tractare negotia domini. Horum exinde officium sub anno censu infeudatum videre est in Hist. Daphin. tom. 1. pag. 111. ubi, plura si nosse cupis, accurate pertractata reperies.

*BAILLIVIA, BALIVIA, BALLIA, BALLIVA, Nomen est genericum, comprehenditque non modo Ballivorum majorum officia ac districtus, sed etiam alias Praeposituras, Majorias, Vicecomitatus, et quosvis pedaneorum judicum magistratus, qui in commercio erant, et vénabant, et emebantur, ut est in edicto S. Ludovici ann. 1254. apud Nangium in illius Vita pag. 364. Hinc Balliva Vicecomitatus, apud Matthæum Paris, et in Vitis Abbatum S. Albani. *Balliva forestæ et forestarii*, in Legibus forestæ, apud eundem Paris, id est, cura forestarum, de quibus etiam forestarii judicia exercebant, vel saltæ multicas imponebant. [Edictum S. Ludovici ann. 1228. in Hæreticos Occitanie: *Hæc Statuta inviolabiliter servari jubemus, mandantes, quod Barones et vasalli et bone ville jurent ista servari, Baillivis nostris ad hoc executoribus deputatis, qui infra mensem postquam fuerint in Ballivis suis constituti, publice et in loco publico et die solemni, jurent quod hæc servabunt. Charta anni 1298. ex Archivo Montis S. Michaëlis: Nos frater Stephanus Abbas Savignii et magister Guillelmus archidiacaonus Saboli visitatores et reformatores monasterii Rothonensis a domino Papa delegati, statuimus, quod Abbas teneat Baillivias sive praeposituras de Rothono, de Balneo, etc. Tabular. Angeriac.: Ipse Petrus quitavit et concessit dicto Laidet et heredibus suis Balliam et libertatem ipsius Balliae, quæ Ballia vocatur publice Praepositura finorum.] Vide infra Ballia.**

T BALLIA, BALLIVIA. Charta ann. 1208. ex Archivis Castri Nannet. : H. de Leonia: Ego dedi R. filio Cari pro bono suo servitu Balliam et ministerium et senescalliam hereditarie et perpetuo possidenda, inter me et ipsum nullo Ballivo mediante, quinque plebibus, etc. Alia ann. 1225. ex eodem Archivo: Noverit universitas vestra nos dedisse et concessisse dilecto militi nostro Eudoni Guidon Senescalliam et Balliviam in plebe Tinet.... sibi et heredibus suis in perpetuum. Dicitus autem Eudo Guidon est homo noster ligius de Senescallia et Ballivia prædictis. Adde Regiam Majestatem lib. 1. cap. 15. § 14.

T BAJULIA, in Saisimento Comitatus Tolosæ ann. 1271. tom. 1. Annal. Tolos. pag. 37. inter Instrumenta: De Buzeto Diœcesis Tolosæ et Bajulia ejus. Et pag. 38: Aasserunt etiam quod in Bajulia et districtu dicti castri sunt castra et ville et parochiae infra scriptæ. Statuta Eccles. Barchin. ann. 1341. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 622. E: Bajulias, scribarias seu alia officia, etc. Consil. Hispan. tom. 4. pag. 527: Cedit quidem in magnum Ecclesie detrimentum, quod scribanie, vicaria, Bajulie, sagionie.... per laicos gubernari, etc. Spicil. Acher. tom. 9. pag. 249. ex Testamento Jacobi cognomenti Magni Regis Aragonie ann. 1272: Mannissiores nostri habeant, teneant et recipiant tot annis et tamdiu omnes redditus et excessus civitatum... et Bajularum suarum, etc. Pre-

ceptum S. Ludovici. ann. 1228. tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 51 : *Volumus et mandamus, ut Bajuli nostri in quorum Bajuliis capti fuerint haeretici, etc.* Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 140 : *Desiderius Corlois est homo Comitis et tenet de eo Bajulum de Men-*glas et de Longavilla et percipit pro ista Bajulia deciman partem in omnibus censibus et in talia quinque solidos pro calciatura sua. Vide infra Balia.

BALLIVIA FEDATA, Juris dicendi potestas, vel potius praedii alicuius cura in secundum data. Tabularium Ludovici Ducus Angervensis Regis Siciliæ sol. 102. 103 : *Michel de la Tousche homme lige deux fois pour la grant Baillie Faiée du Chaillant, et à cause de la Baillie Faiée de Lennot de Changey. Colette la Bedelle femme lige à cause de la Baillie Faiée de Mayenne.*

¶ **BALLIAGIUM**, Bailliui seu Judicis officium, districtus, jurisdictio, Gall. Baillage. Rotulus Cancellarie Ducatus Normanniæ tom. 4. Hist. 1. Harcer. pag. 1258 : *Infra Baillingum d'Evreux et d'Alençon.*

¶ **BAILLIVATUS**, BAILLIATUUS, Eadem notione. Literæ Caroli Franc. Regis ann. 1459. tom. 5. Hist. Paris. pag. 705. inter Instrum. : *Theobardus de Meseray dicti palati nostri dum viveret conciergerius magistros Petrum de Marigny et Petrum le Moustier successives suos Baillivos, qui dictum Baillivatus officium... exercuerant, commiserat.* Rymer. tom. 9. pag. 879 : *Quoad officia tum justitiae Parliamenti, quam etiam Baillavatus, Prepositus, etc.* Et pag. 898 : *Preposituras, Baillivatus, Seneschallias, etc.* Vide euendum tom. 12. pag. 503.

BAJULATIO, in Constitut. Sicul. lib. 1. tit. 56. 59. § 1. 2. in Sicilia Sacra Rochi Pirri pag. 174. ex Diplom. Martini Regis, et in Statutis MSS. Caroli I. Regis Siciliæ cap. 49. 50.

BALIA, Quævis rerum administratio. Falco Beneventanus in Chron. : *Jure jurando firmavit, quod Comestabilium, et Rectoraticum, aut aliquam Balianum publicam non acciperet, etc.* Tabularium Brivatense Ch. 28 : *Placuisse mihi, ut post obitum meum ille teneat in Balia, et annis singulis censem reddut, etc.* Charta ann. 1159. apud Joffredum in Nicaea pag. 175 : *Omnes administrationes sive Baltas, etc.* Charta Comitis de Homburg. ann. 1312. apud Corium in Hist. Mediol. parte a : *Dans nobis potestatem et Baliae præcipiendo omnibus Imperii fidelibus, etc.* Joan. Villaneus lib. 1. cap. 25 : *Haveva passato il decreto fatto, che nulla dovesse stare in nulla Balia più de cinque anni.* Le Roman de Guillaume au Courtnez, MS. : *Mes pour tel Dieu qui tot a en Baillie.*

[Vide Historiam Dalphin. tom. 1. pag. 140. et 141. in quibus voces Baillia et Balia passim habentur eadem notione. Bailla in Charta. ann. 1157. ex Archivo Castri Nan-

net.]

¶ **BAYLLIA**, **BAYLLIA**, Eadem significatio. Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 142. col. 1. de officiis feudalibus familiae Abbatis S. Barnardi de Romanis : *Feudus Baylliae debet, sicut dictum est, hominum et jurare fidelitatem et centum solidos de placito tempore mutationis, procurationem domus, id est, Abbatis sue Romanis et totius terræ sue facere tenetur, et ratiocinia et custodire terram*

CANGII GLOSS. — 1.

suam... et hoc quod habet in Petrosis de Cappeleys, usque ad viam quæ tendit ad columbarium et in tribus mansis panem et potum et tres agnos cum pane et vino, et feudum quod Clemens tenet ab eo pro Baylia et servitum molendinorum.

BALIATICUM, Idem quod *Balia*, nostris Balinge, Gardia, custodia. Charta Willelmi D. Montispessulanus ann. 1103 : *Dono etiam ego Willelmus Baliatricum arquintalis, et tertium denarium in arquintali, et medallias, quas donant homines Montispessulanus et Longobardi pro arquintali.* Bayliwike, apud Littletonem sect. 248. Balaio, apud Matthæum Villaneum lib. 6. cap. 33.

BALIE, **BALLIVE**, Officinarum in Monasteriis praefecturæ Monachis demandatae, apud Innocent. III. PP. lib. 13. Epist. 55. Vide Probationes Hist. Drocianus pag. 237. Mattheus Paris pag. 110 : *Monachus Ballivam suam, si quam habet, amittat.* Idem alibi : *In qualibet Balliva, quas Obedientias dicimus, constituit.* [Vide Marten. tom. 4. Adec. col. 1209.]

BALIUM, Idem quod *Balia*. *Balium regni*; Hugo Falcandus de Siciliæ calamit. pag. 671 : *Reginam autem præcepit totius regni curam et administrationem (quæ vuln. Balium appellatur) tandem gerere, dum puer eius prudentia esset, quæ negotiis provide disponendis sufficere putaretur.* Adde pag. 674. Hac notione occurrit lib. 2. Epistolar. Innocentii III. PP. pag. 484. 488. 494. Edit. Venetæ.

¶ **BALIACUS**, f. pro *Bajulatus*, eadem notione. Charta ann. 1284. apud Rymer. tom. 2. pag. 278 : *Decere Majestatem vestram, quæ a summo Rege regni terreni tenet Bajulacum.*

BALIUS, Gubernator, *Balio*, Italis. Joan. Villaneus lib. 1. cap. 19 : *Era Pipino sovrano Balio et Governatore di tutta Francia.*

¶ **BALIUS**, Eadem notione. Chron. Romualdi II. Archiep. Salernitanus apud Murator. tom. 7. col. 199 : *Non multo post quum Imperator vellet in civitate Bajulum constituere, et eam pro suo arbitrio ordinare.*

BALIA, Tutela, protectio. Testamentum Ranimiri Regis Aragon. æræ 1099. apud Martinezum in Hist. Pinnatensi lib. 2. cap. 38 : *Et mittit illum (filium) et omnem meam terram, et meum honorem, et meos viros, quæ Deus mihi dedit, in Bajulia de Deo et de suis Sanctis, etc.* Infra : *Ut sint in Bayliam Dei et de sancta Maria, etc.* [Le Roman de la Rose apud Borellum :

Pieça fut morte, ou mal sorte,
Selle ne fut en ma Baillie]

¶ **BALLIATA**, Tributi genus, f. illud quod ratione protectionis seu tutela exigitur. Antiquit. Benedict. Engolism. MSS. apud Stephanotium. pag. 189 : *Littera Adhemari Engolismensis Comitis, quibus homines S. Ausionii... exemit ab omni Balliata, injusta exactione, exercitu, canis, ballivis, caseis et paleis.*

BALIATUS, Locatio, conductio, datio ad firmam, Gall. *Bail*. Provinciale Ecclesiæ Cantuarensis lib. 3. tit. 9 : *Vel sub nomine Bajulatus Ecclesiæ ad firmam Ladicis conceduntur, etc.*

BALIATUS, Gravamen. Charta Goffredi Comitis Conversani ann. 1105. apud Ughelum tom. 7. pag. 1072 : *Concedimus etiam,*

ut nemo ex hominibus ipsius Ecclesiæ... constringatur ullo tempore ad faciendam Bajulationem, vel aliquam servitatem, etc. Adde pag. 1081.

¶ **BAJULATIO**, Tributum, vectigal, quidquid ob merces extra regnum vel provinciam exportatas exigitur. Epistola Panormitanorum ad Martinum PP. IV. in Chron. Siciliæ apud Marten. tom. 3. Adec. col. 36 : *Quoniam divitibus invitis faciebat dari officia secretæ, mediocribus vero Bajulatio-nis dohanus, certasque tabellas modicas, etc.* [* Confer Indices ad Pertzii vol. Scriptorium, 3. et Legum 2. Raynouard. Gloss. Roman. pag. 169. 170. infra *Ballum*, sqq.]

* 5. **BAJULUS PALUS**, Pedamentum visitis, Gall. *Echalias*. Williel. Malmesbur. Hist. Engl. lib. 4 : *Innitunt enim vites arundinibus, quemadmodum pueruli nutritiis.*

¶ **BAIUM**, Porrum, in veteri Gloss. San German. nom. 501.

* Leg. Portum. Vide supra *Baia* 2.

¶ **BAJUNOLA**, **BAJUNULA**. Vide *Baju-lona*.

¶ **BAIUS**. Vide *Bagus*.

¶ **BAIZA ARGENTEA**, f. Pannus argenteus, ab Anglo *Baize*, Pannus villosus. Locum vide in *Spara*.

* Vasis species esse videtur. Vide *Bacca* 2.

¶ **BAKELER**. Vide *Baccalarius* 2.

¶ **BAKERE**, Anglo-Saxon. *Bæcere*, Pistor. Charta 14. seculi apud *Madox Formulare Anglic.* pag. 200 : *Thomas de Kyngeston Baker civis Londonie executor testamenti, etc.*

¶ 1. **BAL**, Veteribus Francis. Falsus. Vide *Ballomer*.

* 2. **BAL**, Mensura vinaria. Jura vice-com. Biter. in civit. Albiæ ann. 1252. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 494 : *A singulis tabernariis unam mensuram vini, quæ dicitur Bal.*

BALA, Sagma, fascis, onus, sarcina, in modum pileæ, quam Galli et Itali ballam vocant, compacta. Fleta lib. 1. cap. 22 : *Ne quis occultare presumat aliquam pecuniam in pannis, in fardellis, Balis et aliis in loco suspecto.* [Consuetud. et jura Ecclesiæ S. Bertini et S. Audomari MSS : *Balæ qua-tuor den, de tervel. iv. den.* Rymer. tom. 7. pag. 233 : *Unam Balam de arquinetta.* Ibidem pag. 356. col. 2. in Charta pro collectore Papæ de exportandis vestimentis : *In Balis sine (f. sive) cistis reponere, ac ea omnia in quandam navi in portu prædicto carcare.*] *Balla*, apud Matthæum Villaneum lib. 11. cap. 90. Boccacius : *Feece molte Balle ben ligate et ben magliate.* [**Vide Raynouardi Glossar. Ron. vol. 1. pag. 171. voce *Bala*, et infra *Balla*, 2.]

¶ **BALAA**, Gall. *Balay*, Scopæ, in Charis Ecclesiæ Aniciensis sec. XIV : *Solvuntur in tracta... portorio minori pro Balais 20. sol.* [* Pro *Balaa* leg. *Balatum*. Vide in hac voce.]

* **BALADIUM**, Purgamenta frumenti vel horreorum, quæ scopis colliguuntur, Gall. *Balayeures*. Vetus Charta apud Besilium pag. 422 : *Collum et Baladium, sola quoque et sedimina expono.* Vide infra *Bala-dium* et *Balexes*.

* **BALAFARDUS**, ut supra *Badelare*, Ensis brevis species, Gall. *Coutelas*. Lit remiss. ann. 1402. in Reg. 157. Chartoph.

reg. ch. 312 : *Gladio Balafardo evaginato, versus dictum Anthonium venit predictus Petrus. Sed leg. videtur Balasardus. Vide infra in hac voce.*

* **BALAGARE, BALAGUARE**, Scopis mundare, Gall. *Balayer*. Comput. ann. 1362. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 255. col. 2 : *Solvit.... duobus palthardis, qui Bala- garunt domum antiquam et noviter aquisi- tam, etc.* Ibid. pag. 258. col. 1 : *Solvit.... duobus hominibus, qui Balaguarunt et mun- darunt domum consulatus Nemausi, etc.*

BALAGIUM, [Tributi species ex bla- dis.] Breve commemorationis doni, apud Catellum in Islo Episcopo Tolosano pag. 855 : *Et in hoc sevo dedit illis totam sigli- cem, et totum milium, et Balagium, et deci- mum de sextarisi, boterium, et retrodeci- mum, et retrone, etc.* Charta ann. 1240 : *Et pro ista advocatio pars de Alneto solvet parti de Meleduno 60. sol. in suo Balagio an- nuantim.* [Charta ann. 1312. ex Archivo Massil. : *Salva et retenta dictis dominis et co- lonis trezeno, corsura et Balagio bladorum.*] Vide *Pulagium*.

* Rectius, Purgamenta frumenti, quæ scopis colliguntur, Gall. *Balayures*; seu frumentum, quod in infima acervi parte remanet, atque a decima eximitur. Vide supra *Baladium* et infra *Balleum*.

* **BALAGIUS**. Vide *Balascus*.

BALAIUM, Scopa, Gallis *Balay*. Tabular. Fossatense : *Idem hospites scopas sive Balaia et saccos ad ferendum bladum de granchia, etc.* Vide *Baleys*.

* **BALAMITES**, pro *Balanites*, Gemmæ species. Rymer. tom. 5. pag. 50 : *Unum scrinium aurii... garnitum de suphiris... Bala- mitibus et aliis petratis.*

* **BALANCA, BALANCE**, Libra, bilanx, Gall. *Balance*. Pactum inter abbat. et consules Aureliaci ann. 1350. in Reg. 78. Chartoph. reg. ch. 246 : *Item quod omnes Balance, ad quas seu cum quibus res ven- ditæ et vendendæ ponderabantur, etc.* Charta Theobaldi comit. Bles. ann. 1213 : *Ubi par unus erat Balancearum, de cetero duo paria habeantur. Ballance, pro Statuto pondere, in Chartul. Latiniac. fol. 240 : Demye Bal- lance de filie, obole qui vent, et obole qui achete : et l'autre Ballance autretant. Balan- cier, Officium apud monetarios, cui monetas ponderare competit, in Lit. ann. 1354. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 151 : *Les gardes, essayeurs, Balanciers, etc.* Vide infra *Balans*.*

* **BALANCIA**, Præstatio, ut videtur, quæ pro mercibus ponderandis exsolvitur; vel Locus, ubi scopæ crescent. Reg. S. Justi ex Cam. Comput. Paris fol. 194. v° : *Ova valentia quinque solidos pro quibusdam Balanciis et censu.* Vide infra *Balentia*.

* **BALANCUS**, Navis Indica, apud Carol. de Aquino in Lex. milit. ex Maff. Hist. Ind. lib. 9 : *In Balancum, quod levioris navigii genus est, ad fallenda missilla desilit.*

BALANDRANA, Pallii species, nostris *Balandrus*, vel *Balandran*. Statuta Ord. S. Benedicti in provincia Narbon. ann. 1226 : *Illas quipem vestes, quæ vulgo Balandrana et supertoti vocantur, et sellas rubeas, et fræna,.... penitus amputamus. Rectius ba- landrana præfert Concilium Albienense ann. 1254. cap. 53 : Prohibemus quoque distri-*

ctius, ut nulli Regulares cum Balandranis seu garnasiis, vel aliis vestibus Laicorum, equi- tent, vel incedant. [*Balandrinis et Gramasiis legit D. de Lauriere in Notis ad Edictum S. Ludovici ann. 1228. tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 52.*]

* **BALANERIA**, idem quod *Balingaria*, Navis bellicæ vel piraticæ species, navis cursoria, nostris *Balenier*, *Ballenier* et *Bal- nier*. *Balinere*, in Chron. Britan. ad ann. 1387. inter Probat. tom. 1. Hist. Brit. col. 61. Annal. Genuens. ad. ann. 1443. apud Murator. tom. 17. Script. Ital. col. 1288 : *Et super aliis quatuor navibus admodum parvis, ex quibus duæ erant Balaneria, ad- erant homines circiter ducenti.* Lit. remiss. ann. 1412. in Reg. 166. Chartoph. reg. eh. 279 : *Lesquels ont mené le suppliant avec eux dans un Balenier en escumerie sur la mer.* Alijs ann. 1455. in Reg. 183. ch. 48 : *Comme Robert du Quesnay escuier.... eust fait équiper et mettre en guerre sur la mer une Ballenier. Froiss. 3. vol. cap. 109 : Si menoient (les Anglois) en leur armée vais- seaux, qu'on appelle Balniers coursiers, qui flotoient sur la mer et alloient devant pour trouver les aventures.* Cap. 116. et alibi : *Balleniers. Sed et Baleniers nuncapabantur ii, qui ejusmodi navem concendeant.* Lit. remiss. ann. 1385. in Reg. 127. ch. 283 : *Lesdiz mariniers furent pris par les Baleniers d'Olonne, et amenez prisonniers à la Rochelle.*

* **BALANERIUS**, Navigii majoris genus.

[* *Vel potius levioris.* Vide supra *Bala- neria*.] Litteræ Caroli Regis ann. 1481. ex Archivis Communis Massil. : *Ipsorum naves, Balanerios, galatias, borchias, caravellos, et quæcumque alia vasa maritima cum suis corredis, apparatibus, armamentis et rebus illarum.*

BALANI, Grandes viri, Papiae. Leg. Glandes.

* **BALANSA**, Libra, bilanx, Gall. *Balance*. Stat. ann. 1272. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 98. col. 2 : *Porro mini- stria sive scalas sex duiximus distinguenda : prima scala erit camporum, ... et aliorum qui ponderant cum Balansa. Item quedam Balansas de cupro, in Inventar. MS. ann. 1379. Vide supra *Balança*.*

* **BALANTIA**, Idem ac *Balanx*, quod vide, et in *Assua* Rymeri locum, cui paulo post subiungitur : *Ad omnes illos, quos de jadsatione seu diminutione monetarum, Ba- lantiarum, seu ponderum, etc.*

* **BALANUM**, *Nux muscada*, in Glos- sar. S. Andree Avenion. MS. *Balonus* vulgo est *Dactylus*, *palmula*, *nux castanea*. * *Glossa* Lud. de *Guraschis ad calcem Doctrinal.* : *Balnum, quoddam unguentum.*

* **BALANUS**, Quercus. *Glossæ. Lat. Galli. ex Cod. reg. 7692 : Balanus, quesne, un arbre. Vide infra *Balasti*.*

BALANX, pro *Bilanx*, ex Gall. et An- glico *Balance*. Uguio : *Bajulo, vencillo, hinc et illuc inclinare : unde haec Balances, quia huc et illuc non declinant.* [*Verius si a duabus Lancibus etymon duxisset, sicut et Bilancis ; i mutatum fuit in a, ut a voce Cingulum, dicimus Sangle, etc.*] Will. Thron. de *Balancibus et mensuris. Ballan- cia*, in Charta ann. 1266. apud Loiselium in Bellovaco pag. 297.

* **BALANZETA, BALLANCITA, Nummaris trutina, Gall. Trébuchet. Ordinat. Caroli dalph. ann. 1357. in Reg. Cam. Compot. Paris. sign. Vienne fol. 18. r° : Denarii taillentur ad recours ad Ballancetam, et possit esse de justo ad fortè unum granus et dimidium. Alia ann. 1362. ibid. fol. 41. v° : Et ipsi denarii debeant taylliari ad Balan- zetam et ad recors, et possit esse de justo ad fortè unus granus.**

BALARDINA. Vide *Balandrana*.

BALARE, BELLARE, Saltare, chores duecere, Ital. *Ballare*, Gall. *Baler*. Uguio [et *Glossar. MS. Montis S. Eligii Attrebat.*] : *Ballare*; *huc et illuc inclinare, vacillare.* Note Tyronis : *Ballat, ballator, ballatrix.* Voces a Graeco deducetæ. *Gloss. Græc. Lat. : Balλω, Pergo, gradior, Balλω, Ambulat. Bάλλω, hic gressus. Balλω, Ballo.* Lexicon Græc. MS. Reg. Cod. 2062 : *Balλων, τὰ χόμβαλα κτυπεῖν, καὶ πρὸς τὸν ταῦτον κτυπεῖσθαι.* Vide *Athenæum* lib. 8. pag. 362. Ita in Concilio Laodiceno can. 52. vox *Balλων* usurpat; [et apud Theophanem ann. 1. Valentia.] Vide *Salmarium* ad His- tor. August. pag. 350. S. Augustinus Serm. 215. de Tempore : *Ista consuetudo Balandi de paginorum observatione remansit.* Serm. 216 : *Diabolico more Balare et saltare. Fer- randus Diacon. in Breviar. Canon. cap. 188 : Ut nullus Christianus Ballare vel cantare in nuptiis audeat.* Ubi Concil. Laodic. babet *Balλων*. Synodus Romana sub Eugenio II. ann. 826. cap. 35 : *Sunt quidam, et maxime mulieres, qui festis ac snis diebus, atque Sanctorum natalitiis, non pro eorum, quibus debent delectantur desideriis advenire, sed Ballando, verba turpia decuntando, choros tenendo ac ducendo... advenire procurant.* Epistola Liciniani *Carthaginis Spatharæ Episcopi ad Vincentium Ebisitanum insulæ Episcopum*, apud Bivarum : *Meliusque erat viro hortum facere vel iter agere, mulieri colum tenere, et non, ut dicitur, Balare, saltare, membra Deo benedicta saltando tra- jicere, et torquere, etc.* Pirminius Abbas in Excerptis de Saneti Scripturis : *Nullus Christianorum neque ad Ecclesiā, neque in domibus, neque in trivis, nec in nullo loco Ballantibus, cantationes, jocos et lusa diabolico facere presumat.* Occurrit rarum infra. Vide *Augurius*. [Statuta Capituli Senon. art. de Praacentore : *Sciendum quod die Inventionis B. Stephanii ad processionem in nave Ecclesiæ, apud S. Columbam in die S. Lupi, dum cantatur in choro, O venerandum antistem, Praacentor in his duobus locis, in chirocenis et annulis cum boculo debet Ballare, et non plus per annum.*] Joan. de Condato MS. :

Puis chante, et puis esprigne et Bale.

* **Le Roman de Robert le Diable**, MS. :

L'emperere est enmy la sale

U il ne trepe, ne ne bale.

Bauill, Eadem notione, in Vit. SS. MSS. ex Cod. S. Victor. sign. 28. fol. 130. r°. col. 2 : *Aurelianis fist chanter jongleours et les autres Bauillier o soy.* Unde *Bauillier* et *Bauilliier*, Vento agitari, in Poemate Alex. part. 1. MS.

Les langues de l'enseignement vont au vent Bauillant. Le Roman de Cléomades MS :

Mainte bannière Bauilliier

Y veiniés et mainte enseigee.

[** Confer Raynouardi Glossar. Roman. vol. 1. pag. 174. voce *Ballar*; Glossar. med. Græcit. voce *Balætæ*, col. 171. et Appendix. col. 34.]

BALATOS, vel ut est in notis Tyronis, *Ballator*, Saltator. Appendix ad Chronicum Leodiense ann. 1374 apud Labbeum tom. 1. Bibl. pag. 408: Fuerunt saltatores seu *Balatores quedam gentes Leodienses...* saltabant et chorizabant, etc. [** Vide Forcellinum in *Ballator*.]

BALATIO, Saltatio. Isidori Glossæ: *Choreis, Balationibus. Capit. Car. Mag. lib. 6. cap. 193. [196]: Illas vero Balationes et saltationes, canticunque turpia... non faciat.* Vide Concil. Bracarense apud Burchard. lib. 10. cap. 39. Precepta Synodalia Petri de Collemedio Archiepisc. Rotomag. ann. 1145. [Statuta Ecclesiæ Nannet. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 935.] et Synodus Ba-jocensem. ann. 1300. can. 31. *Le Roman d'Aubrey*:

A Oatesin fu li peuples joians

De jeans, De Bas, de violes, de chans, etc.

{Ovide MS. apud Borellum ad vocem *Citone*:
Et Baleries et keroles,
Et vit violes et citoles.]

BALLATIO, Eadem notione, tom. 2. Concil. Hisp. pag. 320. et apud Mabillonum tom. 4. Analect. pag. 587, et alios.

BALLATIONES, in festo Sanctorum Innocentium, interdictæ in Concilio Coprinianensi anni 1260. can. 2. Vide *Kalendæ*.

VALLATIO, pro *Ballatio*. Vita S. Eligii lib. 2. cap. 15: *Nullus... Vallationes, vel saltationes, aut carnales, aut cantica diabolica exerceat.* Eod. cap.: *Ludos etiam diabolicos, et Vallationes, vel cantica Gentium fieri vetate.*

BALIMATHIA. Ugutio: *Cimbala, acitabula sunt, que percussa... sorum faciunt, sic dicta quod cum Ballematica similiter percussantur, id est, in balismatiis, seu in saltationibus.* Joann. de Janua, *cum ballenniacia*. Codex MS. Canonum ballematica habet. Ita etiam Gloss. Isid.: *Vallematica, in honesti cantationes, et carmina jocaque turpia; sic enim legendum.* Titulus canonis 23. Concilii Toletani III: *Quod Ballimathia et turbia cantica prohibenda sunt a Sanctorum roleniis.* Aliæ Editiones habent balimathia, quasi interdicuntur divinationes, quæ per saltationes sunt. At in ipso canone saltationes tantum et turpia cantica vetantur in sanctorum solemnitatibus, ut in Concilio Romano sub Eugenio II. PP. sed legendum videtur ballimathia, ex Græco βαλληματίον: iam in Glossis βαλλάτων, est ballare, βάλουσα, eu βαλλεμα, gressus, Pas de dance: vel αλιματίον, ex Græc. βάλλων.

BALISTRUM, Idem quod *Ballematum*, θορεa, vel cantilenæ, ad quam saltatur; ox deducta a βαλλάτων, ballare, vel balare, ut supra observatum. Vopiscus in Aureano: *Adeo ut etiam Balisteo pueri, et saltatiunculas in Aurelianum tales compонerent, utibus diebus festis militanter saltitarent.* Ostri eadem notione *Balestiaux*, dixerunt; unde *Balets*, etiamnum appellamus saltationes, que ad cantilenam sunt. Petrus Fontanus noster cap. 27. § 4: *Ils n'ailent pas chi jor à carolles, ne à giez, ne à alestiaux.* Quibus verbis ea reddidit, que abentur in leg. 9. Cap. de Feriis: *Nihil*

eodem die stbi vindicet scena theatalis, aut Circense certamen, aut ferarum lacrymosa spectacula.

* Lit. remiss. ann. 1416. in Reg. 169. Charoph. reg. ch. 226: *Petrus Bernigole cum quodam Balastardo dictum Johannem in fronte percussit.*

Lit. remiss. ann. 1416. in Reg. 169. Charoph. reg. ch. 226: *Petrus Bernigole cum quodam Balastardo dictum Johannem in fronte percussit.*

¶ **BALASTE**. Vide *Basta*.

BALASTRUM, *Balneum*, in Glossis Isidorii. [Versus de Mediolano apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 688: *Foris valde speciosum habet aedificium, omnemque ambitum viarum firma stratum, scilicet undum capit per ductorem limphae quamdam Balastris.*] Vide *Balustrum*.

* **BALATICUM**, Hordei species, idem quod *Balargus*. Charta ann. 1209. ex Bibl. reg. cot. 17: *De omni fructu, qui inde exierit, de blado, et Balatico, et grapis et palea, debitis nobis et ecclesiæ S. Pauli medietatem.* Vide supra *Balhargia*. [** Rectius forte i. q. *Baladium. ADEL.*]

BALATOFERUM. Testamentum S. Remigii apud Ilooardum lib. 1. Hist. Rem. cap. 18: *Aliis pauperibus tribus, ubi Fratres cotidie pedes lavare debent, quibus etiam Balatoferum, quod dicitur Xenodochium, ad hoc ministerium statui, solidus unus dabitus.* [Miræus tom. 1. Operum Diplomatic. pag. 3. col. 1. legit ex eodem Testamento, *Balatoferum.*]

¶ **BALATOLA**, Calculus, Gall. *Balote*. Rymer. tom. 6. pag. 674: *Absolventes se ad Balatolas albas et nigras, et quod Balatolæ omnes albæ fuerant immixtæ.* (f. immissæ.) Alibi *Ballatola*.

¶ **BALATOR**. Vide in *Balare*.

1. **BALATORIUM**, [pro *Balactorium*, *Moldinum.*] Vide in *Vulcotorium*.

* 2. **BALATORIUM**, ab Ital. ut opinor, *Ballatoio*, Menianum, Gall. *Terrasse, galerie, balcon.* Charta ann. 1199. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 1184: *Actum Pisis in Balatorio dicti archiepiscopatus, presentibus, etc.* Vide *Ballatorium*.

BALAUSTRUM. Petrus Damiani lib. 6. Epist. 17: *Pulpitent oculi, os per crebra Balaustræ gannire non cesset, caput etiam nutet, etc.* Legendum forte *balustria*, nostris Begalemens. Alias Dioscoridi lib. 1. cap. 155. βαλαύστων, ut Latinis, *Balaustum*, est flos mali punici; Italicis *Balausta*, vel *Balausta*.

* Oscitatio, Gall. *Bailement*. Nihil itaque emendatione opus est. Vide supra *Baduls*.

¶ **BALAY**, a Gallico *Balaïs*, Carbunculus. Ex Chartis Ecclesiæ Aniciens. Sæc. XIV: *Item calix in cuius pomello sunt quatuor Evangelistæ cum quatuor Lapidibus ad modum Baylarum.* Vide *Balascus*.

* **BALAYARIUS**, Gall. *Balayeur*, Scoparius. Ex Chartis Ecc. Aniciens. : *Secuntur illa qua solvuntur in tracta. Thesaurum Ecclesiæ 8. lib.... Porteriori minori pro baldis 20. s. pro Balayariis 7. s. 6. d.*

BALBA. Charta Ital. ann. 1345: *Possunt suas ripas camporum dessus Tanegrum munire, si voluerint, de Balbis et plantis, prout voluerint.* [Vide infra *Balbus*.]

* **BALBACANA**, pro *Barbacana*, ni fallor. Vide in hac voce. Stat. Vercell. lib. 6. pag. 146. r°: *Debetem communi Vercellarum annuatim solidos viginti Pap. pro una ruta Barbacanæ, que est post domos illorum.*

** **BALBICUS**, *Balbus*. Gemme Gemmar.

¶ **BALBINUS**. Historia Comitatus Ebroq-

censis inter Probat. pag. 9 : *Ita tamen quod vicarius ejusdem Ecclesiae de d'Alboe percipiet singulis annis unum modium bladi... in granchia de d'Alboe per manum Balbini monachorum. s. legendum Ballivi, quo nomine nonnunquam appellatus est Administrator rerum Monasterii.*

** BALBIRE. *Balbutire.* Gemma Gemmar.

¶ BALBOTTA, Navis species. Jacobi Auriæ Annal. Genuen. lib. 10. ad ann. 1290. apud Murator. tom. 6. col. 599 : *Die autem sequenti admiragius Janua paratis platis, et cum eis Balbotis, misit eas ad turrim de versus Ponentem, quæ erat optime per Pisanos fornita omnibus necessariis ad prælium.* Vide *Barbota*.

BALBUCA. Vide *Balducta*.

* BALBUS, Agger, quo aliquid defensit et munitur. Stat. civit. Astæ ex revalmolegii : *Quod predicti emptores in dicto ripatu ab utraque parte, ubicumque voluerint, possint facere Balbos et clusas, dummodo dictus Balbos et clusas non faciant prope pontem Tanagri, ... et quod aliquis non possit fieri facere congeriam seu Balbos, vel aliud edificium in Tenagro. Huc spectat vox Baube apud Guill. Guiart. ad ann. 1267 :*

Tant errent droit par sant et Baube

Qu'assés près de la cité d'Aube, etc.

Vide *Baube*.

¶ 1. BALBUTIRE, Latrare. Vita S. Pardi Radoyno auctore tom. 6. Maii pag. 371 : *Ut ora Balbutientium canum obstruerentur.*

* 2. BALBUTIRE, Cœnum agitare, in luto versari. Gall. *Barboter.* Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120 : *Balbutire, baubeterie.*

* BALBUZARE, Balbutire, Ital. *Balbuza-*re, Gall. *Bégater.* Libell. de remed. peccat. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 46 : *Qui vero inebruntur contra præceptum Domini, ... hoc est, ebrietas, quando statum mentis mutat (mutat) et lingua Balbuza, etc. Baubeter, Bauboier, nostris olim, ut Baube et Baubeterre, pro Balbus, vulgo Begue, Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : Baubetant, balbuciens. Alanus Charier : Entrerompoit sa voix, et fuisoit sa langue Bauboier. Chron. S. Dion. ad ann. 877 : *A Loys le fil Challe le Chauf, qui Loys li Baubes fu apelez, etc.* Phil. Mouskes :*

Loys ki Baubes ot nom,

Et sachien k'il ot cest sornom

Por çou k'il estoit Baubeterre :

Mais il n'iert fol, ne abaterre.

Besgoier, in Lit. remiss. ann. 1416. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 447 : *Pour ce que icellui prestre estoit moult chargié de vin ou de cidre en Besgoiant, etc. Blés, Provinciaibus, a Lat. Blæsus. Glossar. Provinc, Lat. ex Cod. reg. 7657 : Blés, Prov. balbus, blæsus.*

BALCANIFER, Ita dictus Vexillifer, apud Templarios Milites, pro *Baldakinifer*. Matth. Paris ann. 1237. de clade Templarior. : *Ex die Balcanifer, qui ut alii qui ceciderunt, cruentissimam de se reliquit hostibus victoriæ.* Et ann. 1246. de iisdem : *Primerius eorum et signifer, quem Balcaniferum vocant, etc.* Vide *Baldakinus*.

* BALCARIUS. Qui rei alicui colligendæ præst. Gloss. Cæsar. Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab

Hontheim pag. 677. col. 2 : *De missatio, quod provenit per quatuor ebdomadas, redunt Balcarii rationem.*

* BALCATORIUM, BALCHETERIUM, ut supra *Bactenderium, Molendinum*, ubi panni tunduntur. Charta ann. 1214. tom. 1. Hist. Cassin. pag. 397. col. 1 : *Concessimus sedium quoddum.... ad faciendum ibi molendina seu Balcatoria, prout magis expedire videbitur.* Alia ann. 1303. apud Ughell. tom. 1. Ital. sacr. edit. ann. 1717. col. 383 : *Attendentes ordinis Cisterciensi per sedem Apostolicam generaliter esse induitum atque concessum, quod ordo ipse et loca ejusdem exempta sunt a decimaru solutione de fructibus molendinorum, piscariorum, Balcatoriorum, etc. Infra : De molendinis, Balcheteritis, piscariis, hortis, pascuis, virgultis, etc.* Vide *Batatorium et Valcatorium*.

* BALCH, Superbus, arrogans, Cambro-britannis, apud Boxhorn. in Diction. Vide Lud. le Pelletier in hac voce.

* BALCHA, Arundo, juncus, calamus, Gall. Roseau. Statuta Avellæ ann. 1496. cap. 156. ex Cod. reg. 4624 : *Si aliqua persona, postea dum ventus espirabit, ignem fecerit in aliqua domo coperta paleis, Balcha seu rosello, vel alio simil., etc.*

* BALCHETERIUM. Vide supra *Balcatorium*.

¶ BALCHIONES, Idem quod *Balcones*. Acta SS. Julii tom. 3. pag. 271. E. : *Eran enim positi ad Balchiones, et statim cum videbant gloriosum corpus cum processione, sanabantur.*

* BALCHIONATUS. Vide mox in *Balcones*.

* BALCIUS, f. Fenestræ apertura. Acta MSS. Inquisit. Carcass. ann. 1308. fol. 16. r° : *Philippus de Lernaco domicellus et Petrus de Areæ dixerunt sibi, quod quadam nocte invenerunt dictum beguinum in ponte de Alato, et statim . . . . prædictum beguinum proiecserunt per unum magnum Balcius in quandam foream, . . . ita quod postea non fuit visus.* Vide mox *Balcus*.

1. BALCONES, Ital. *Balconi*, Gallis *Balconis*, Exedræ prominentes. Inscriptio quæ legitur in cœmetorio S. Proculi Veronæ : *Fecit Balcones novos super Balcones veteres elevari.* [Guidonis Disciplina Farfensis lib. 2. cap. 1 : *Ad Orientem fenestrae quatuor; contra Septentrionem tres; contra Occidentem duodecim Balcones, etc.*] Joan. Villaneus lib. 10. cap. 132 : *Et al continuo u'era pieno di belle donne a' Balconi.* Quidam, inquit Acharius, vocem propriam Veterorum, alii Genuensium esse aiunt. Hinc *Balconato*, zedem balconibus instructam dicunt Itali. *Domus Balchionata et cupata*, in Charta ann. 1356. apud Ghirardaccum lib. 1. Hist. Bonon. pag. 25.

2. BALCONES, pro *Bacones*, Porci saginati, Petasiones. Rymer. tom. 7. pag. 187. ubi de munitione Castri Brestensis : *Trescentas libras de salpetre, centum libras sulphuris, vini unum dolium, carbonum de salugh, sex secures, duas sarres, sex naufragi, duodecim pykoys, centum Balcones.* Vide *Baco*.

* BALCONUM, Mœnianum. Acta SS. Junii tom. 1. pag. 793 : *Dum ego starem in domo mea ad Balconum domus meæ post prandium.*

* BALCUS, Ital. *Balco vel Paleo*, Mœnianum, Gall. *Balcon*. Stat. civit. Pistor. ann. 1107. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 543 : *Statuimus ut potestas infra quindecim dies proximos a primo Kalendarum Januarii, faciat destrui omnes Balcos, cum jussu consulum designatos.* Vide *Balcones* 1.

¶ BALDACITER, Alacriter, expedite, Ital. *Baldamente*, Gall. *Alaigrement*. Vide *Balcha*. Sire Raul de Gestis Frid. I. Imp. Murator. tom. 6. col. 1175 : *Et ipsi Baldaciter steterunt ibi per xv. dies et oppugnaverunt Sallam.* Ibid. col. 1184 : *Egressi sunt cum ducentis milibus Placentinorum, qui venerant in occursum Mediolanensis ad S. Romanum ad Quintum valde Baldaciter, cum carroreno et aliis plastrillis centum.*

BALDAKINUS, BALDEKINUS, Paunus, omnium ditissimus, cuius utpote stamen ex filo auri, subtem ex serico tegitur, plumario opere intertextus, sic dictus quod *Baldacco*, seu *Babylone* in Perside, in Occidentales provincias deferretur. Vincentius Bellov. lib. 32. cap. 30 : *Tertia die fuerunt omnes in blaveis purpuris, et quarta in optimis Baldakinis.* Cap. 31 : *De Baldakino erat tectum superius, sed alii erant panni exterius.* Matth. Westmonaster. ann. 1260 : *Tumbæ (S. Albani) obtulit optimum Baldakinum.* Matth. Paris ann. 1247 : *Dominus Rex ueste deaurata facta de pretiosissimo Baldokino... sedens.* Et ann. 1254 : *Pallas pretiosas, quas Baldekinos vocant.* Ericus Upsalensis lib. 4. Hist. Suecicæ pag. 18 : *Levantabat corpora Ducum, et ponentes in feretro, superjacto Baldechino, portabant ea de castro.* Adde pag. 120. Necrologium Ecclesiæ Parisiensis 3. Id. Jan : *Insuper dedit nobis quandam bibliothecam bonam et palcrum valentem 30. libr. Paris. et plus; et 2. Baldequinos pulcherrimos et deauratos.* Adde Chronicum Lutrandini lib. 1. cap. 13. Vitam Balduini Lutzem. Archiep. Trevir. lib. 2. cap. 2. 10. et Monasticum Anglie. tom. 3. pag. 177. et seqq. 325. et alibi sepe. Perperam *Baldestrinus*, pro *Baldekinis* his legitur apud Suffridum Petri in Joanne Hornio, Episc. Leod. cap. 45. Male etiam hæc vox scripta reperitur in Charta ann. 1197. apud Ughellum tom. 7. pag. B275 : *4. Sindones de seta, quarum una est de... alia de catalattio, alia de Baldeluno, reliqua vero est rotata.* Legendum enim *Baldechina*. Et apud Franciscum Canonicum Pragensem in Histor. sui temporis : *Ornatus Capelle regie non nisi de pretiosissimis Belkinis purpura et byssò contextus erat : ubi legendum Baldekinis.* Matthæus Villaneus lib. 3. cap. 63 : *La bara, o vero la cassa del corpo era coperta con fini drappi, et Baldacchini di seta.* [** Testam. Petri Archiep. Mogant. ann. 1319. in Guden. cod. diplom. vol. 3. pag. 177 : *Cuilibet eorum detur unus pannus sericeus.... et si forte panni sericei deficerent, volumus ut recipiantur Baldekini;* unde eo tempore sericis viliores habiti esse video-*rum.*]

 Voci etymon probant quidem Bollandistæ in Notis ad vitam S. Raynerii tom. 3. Junii pag. 431. sed vocem *Baldel-*num posse retineri existimant, quod hæc materia qualitatem significare videatur; *Baldekinus* vero formam operis facti. His

Borellus : *Baldechinus*, Pannus filis aureis et sericis contextus. Vide *Baldekinius*.

BALDAKINUS sumitur etiam crebro pro umbraculo, seu *umbella*. Ceremoniale Romanum lib. 1. sect. 2 : *Portant umbraculum hastilibus octo sustentatum, quod hodie Baldachinum appellant.* [Acta SS. Julii tom. 3. pag. 455. ubi de Translatione Crucifixi miraculosi : *Excepta etiam fuit sub Baldachino Ecclesiae metropolitanae.*] Addit Ceremoniale Episcoporum lib. 1. cap. 2. Ita autem dicta *umbella*, quia ut plurimum factae erant ex *Baldekino* : qua notio *Baldachino usurpant Itali*. Mattheus Villaneus lib. 7. cap. 100 : *Sopra la sua persona Baldaccini di seta, e d'oro adorno intorno riccamente.* [** Instit. Fraternit. S. Georgii ann. 1492. apud Guden. in Cod. diplom. vol. 4. pag. 495 : *Baldachinum, hoc est pannum sive protectum, quod supra sacra in processionibus ferri consuevit.*]

BALDICUM, videtur usurpari aut scribi pro *Baldachino* in Annalibus Colmariensib. 1. part. ann. 1276 : *Fuit et fererum cooperatum nobili Baldico quod Ecclesiae reliquerunt.* Et in 2. part. eod. ann. : *Fererum cooperatum fuit Baldichino, quod Ecclesiae reliquerunt.* Paulo supra : *Hic jusserat vestes pauperibus elargiri, et Baldicum cuidam inclusa.*

BANDAQUINUS, in nova Gall. Christ. tom. 4. col. 1080 : *Item dedit huic Ecclesiae duos pannos de Bandequino optimos.*

BAUDEQUINUS. Acta Gaufredi de Lodo Episcopi apud Mabillon. tom. 3. Analect. pag. 390 : *Baudequinum unum ad ponendum ante altare, duos pannos sericos de armis Regis Francie.*

Plerique opinantur *Baldakinum* idem esse quod veterum *Babylonicum*, cum Babylonem *Baldach* hodie appellari constet. Glossar. Lat. Grac. *Babulonicum*, ψλην πολύτες. Gloss. Graeco-Lat. ψλόν, *tenue Babylonicum*. Aliud Glossar. cap. de Divitiis : *Babylonicum*, * ὄπισθία. At Plinius lib. 8. cap. 48. *Polymita a Babylonitis* distinguit, eaque Alexandrinis adscribit. *Babylonicum* vero meminit Plutarchus in Catone majore. Observat denique Scaliger in Notis ad *Cattulum Babylonica* appellasse veteres, quemadmodum acu picta erant, licet in *Babylonia* facta non essent. [** Wachterus vocem *Baldakinus* mere Germanicam esse credit, a Cambrico *Pali*, *Sericum* et Germ. *Dach*, *Tectum*. Germanis inferioribus *Boldeck* olim idem erat ac *Baldakinus*, *Umbraculum pretiosum*; unde autores Glossarii Bremensis tom. I. pag. 111. vocem ex veteri *Boll*, *Caput*, et *Decke*, *Tegumentum*, compositam esse volunt. Sed si panni pretiosi primus est vocis significatus, omnino assentendum erit Cangio, a nomine urbis *Baldach* eam deducenti. Ad German. *Boldeck* quod autinet, procul dubio ex corrupta voce *Baldicun* effictum est, quam ideas. ADEL.]

Porro vernacule *Baudequin*, [vel *Bandekin*] Galli et Angli dixerunt. [Madox Formul. Anglic. in Testamento anni 1445 : *Item do et lego custodibus bonorum et fabricæ predictæ* (B. M. de Benyngt.) xx. solidos argenti, et unum par vestimentorum meorum de nigro et rubeo *Baudekin*, et unum calicem argenteum.] Gloss. MSS. a Spelmano laudatum : *Baudekin*, cloth of silke, *Olosericus*. Qua appellatione donata

etiam legitur moneta minutior, ejus in commerciis usum prohibendum efflagitarent Monetarii ann. 1308 : *Item qu'en l'en face faire la defense des Baudequins, qui courent communement pour six deniers, in veteri Scripto Cameræ Comput. Paris. forte quod Rex sub Baldekino seu umbraculo in throno sedens, in eare præsentaretur.*

* Hujus moneta mentio fit in Ordinat. Phil. III. ann. 1282 : *Nous avons de nouvel ordonné que quiconque aura en nostre roiaume Baudekins, ou Valentiennois, ou autre blanche monnoye, ou noire de hors du roiaume, etc.*

¶ **BALDANTIA**, Alacritas, festinatio, Italis *Baldunza*. Bartholomæi Scribæ Annal. Genuens. lib. 6. ad ann. 1243. apud Murator. tom. 6. col. 503 : *Quare Pisani galeas lxxx. cum magna Baldantia munierunt. Vide Baldaciter.*

* Unde iisdem *Baldanzosamente*, Alacriter, audacter, et nostris *Baudement*, eodem sensu. Annal. regni S. Ludov. edit. reg. pag. 181 : *Quant li roys Loys vit que il cuens de la Marche ot refusé si Baudement à faire hommage à son frere, si fu moult iriez.* Vide ibid. Glossar. [** Conf. Glossar. Germ. voc. *Bold* et *Bald*, et infra *Baltha*. ADEL. Graffii Thesaurum lingua Francic. vol. 3. col. 108.]

BALDANUM VEXILLUM. Epistola Livonis Regis Armeniæ, in Gestis Innocentii III. PP. pag. 127 : *Sine dissidencia facta contra nos dentes acuerunt, ... exercitum nostrum intra et extra muros Antiochiae sagittaverunt, Vexillum Baldanum contra nos paraverunt, et quod gravius est, sanguinem Christianum fuderunt.* MS. Regium *balsanum*; Fuxense, *bulaoanum*, præferre monuit me V. Cl. Stephan. *Baluzius* : *unde baldakinum, legendum forte.*

BALDEA, Chorea, Gall. *Bals*. Gautierius de Bellis Antioch. : *Commessationes fugiunt, ebrietates detestantur; vitant Baldea, execrantur stupra.* [Pro *Baldea*, legendum *Balinea* monet Gasp. Barthius in Glossario apud Ludewig. tom. 3. Reliq. MSS. pag. 374.] Vide *Balare*.

* **BALDEKINIUS**, Pannus, quem *Baldakinum* vocabant. Vide in hac voce. Stat. Einbeccensia apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 10. pag. 106 : *Canonicus noviter receput . . . antequam Baldakinum, valentem ultra duas marcas argenti, ecclesiæ dederit, etc.* Vide *Baldochinus*.

¶ **BALDELUNUS**, **BALDEQUINUS**, etc. Vide *Baldakinus*.

* **BALDERIUS**. Vide infra *Bauderius* 2.

* **BALDICUARIUS**, f. Acupictor, Gall. Brodeur, a panno, *Baldakinus* dicto, ita appellatus. Stat. ant. Florent. lib. 4. cap. 5. ex Cod. reg. 4621 : *Investigare (teneatur potestas) quoscumque mercatores et artifices, campores, Blanaivolos, aldicuarios, specarios etc.*

BALDICUS. Vide *Baldakinus*.

* **BALDIMONIA**, Herba caris, Olsnich, in vocabul. Lat. Germ. ann. 1482. Planta alias *Apium silvestre*, *thysselenium*. ADEL.

¶ **BALDINELLA**, Sindonis subtilioris species, a loco unde advehitur nomen habens. Vita S. Raynerii tom. 3. Junii pag. 431 : *Qui solitus erat indui molibus a carne vestimentis, byssio et Baldinella.* Ogerii Pa-

nis Annal. Genuens. lib. 1. ad ann. 1204. apud Murator. tom. 6. col. 389 : *Et veniunt homines cum barchis, lignis et bucillis inquirentes de pecunia illa. Ultra ballas cccc pannorum et Baldinellarum, invenerunt et de surris piperis, etc.* Vide *Baldochinus*.

BALDIOSUS, *Effabilis*, in Gloss. Isidori. [Melius in Excerptis Pithœi *Blandiosus*, *affabilis*.]

* **BALDOARDUS**. Vide infra *Bauderius* 2.

* **BALDOCHINUS**, ut supra *Baldekinius*. Liber censuum eccl. Rom : *Ecclesia Romaricensis in anno bisextili equum album pro domino Papa, cooperatum Baldochino.* Vide *Baldochinus*.

BALDRELLUS, Baltheus, Gall. *Baudrier*. Charta Huberti Militis de Salmuro, regnante Roberto Rege, in Tabulario Burghliensi : *Fuit etiam loricus in prelio valde bonus, et unus caballus. Filii vero ejus duos Baldrellos habuerunt. Francorum baltheos sic describit Leo Aug. in Tactic. cap. 18. § 85. de Francis : Ὁπλονται δὲ σκοτειρίοις, καὶ κοντράριοι, καὶ στρατιῶν κοντοτέριοι, δὲ καὶ ἐπιμωμάτων δὲ λορίουν ἀνθεγέζαυσιν, τύπος δὲ τινες αὐτῶν καὶ διατάννυνται αὐτά. Catholicon Armoricum : *Baudra, ... Balthus. Ita etiam Poetæ nostrates. Le Roman de Garin :**

En piez se leve li Loheranz Gario,

Et ot uesti un bliaut de sasmiz,

Un Baudré ot à grant bandes d'or fin,

A chierea pierres sont attachées et mis,

En sa mein tient un baston de jardin.

Vetus Interpres Gallicus MS. Codicis Justinianei lib. 11. tit. 24 : *L'Empereres Leon dit : Nus ne mette de ci en avant en son frain, ne en sa sele à chevaucher, ne en son Baudré margerries, ne esmeraudes, ne jacinz, etc.* Arestum Paris. 9. Maii 1321 : *Item unam Caudream de corio operatam de serico pretiū 40. sol. Porro Baudrarios, Gallice Baudroiers, vocabant nostri, qui coria quævis parabant. Ex corio vero siebant balthei.*

¶ **BALDRESCHÆ**. Vide *Bretachæ* et *Balitrisca*.

BALDRINGUS, Idem quod *Baldrellus*, Baltheus, Adalbero Episc. Laudun. in Carmine ad Robertum Regem :

Ilia Baldringo cingit strictissima picto.

Germanis *Ring*, baltheum sonat, ut in voce *Rinca* observamus. *Bald* vero audacem virum, secundum Walfridum Strabum in Visione Wettini Monachi Augiensis num. 4:

Dicitur Erbaldus, verso sermone vir audax.

Ita *Baldring* fuerit cingulum viri militaris et in armis strenui. Vide *Baltha*.

BALDUCTA, Ugutioni, et Joanni de Janua, dicitur lac pressum, a sero scilicet mutata, et dicitur *Balducta*, quasi valde ducta, quia valde ducta est et pressa. Vossius ex Nannio *Balbuca* habet. [** *Balbuca*, *Buttermilch*, in Vocabul. Lat. Germ. ann. 1477. ADEL. Gallice *Babeurre*. In Gemma Gemm. additum versus :

Trema datur dignis, dabitur *Balbuca maligna*.

¶ **BALHTUTA**, Eadem notione, in Canon. Hibern. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 7 : *Tenuula vero vel Balthutæ lactis sextario Romano. Cumeanus Abbas de mensura Potentit. cap. 3 : Batuto lactis sextario pro sitis gratia.*

BALEA, Arcus balearis, Ballista. Joan. de Janua : *Balea, a βάλλειν, funda, vel instrumentum quod vulgo vocatur Balestrum.*

Hist. MS. Excidii Acconis : Portantes ibi dem lapides cujuslibet quantitatis, Baleas, et quarrellos, lanceas et falcastra, etc. Ibidem : Et ipsis sic dispersis cum bipedibus, et communibus Baleis, quarrellorum multitudinem emittentes. Baleas vertigines, apud eundem Scriptorem : Nam quarelli pro Baleis vertigibus sic fere et ulius jam fluerant, nec habebant quid amplius balearent. Baleas vertiginales eidem etiam paulo ante dicuntur : A qualibet Balista vertiginali trinos simul quarrellos sensim in primam aciem emiserunt.

BALEARE, seu Baleis, seu Balistis, vel arcubalistis quadrillos seu sagittas emittere. Gloss. Lat. Græc. *Baleari*, opa d'orica. Occurrat non semel in eadem Historia Excidii Acconis MS.

BALEATOR, *Fundator*, [pro *Funditor*] vel *Balistor*, Joannis de Janua.

BALEARIUS, qui alias *Arcubalistarius*. Lucas Tudeensis aera 1058 : A quodam insigni Baleario... inter scapulas sagitta ictus est. Aera 1075 : Rex Electos et Milites et Balearios ad civitatem cursu tendere... præcepit.

BALEARIS ARCUS, vulgo *Arbaestre*, apud Albertum Aq. lib. 9. cap. 20. Claudianus in Paneg. in 4 Consul. Honorii :

..... Nunc spicula cornu

Tendere, nunc glandes Baleari spargere fanda.

¶ **BALEARIS FUNDA**. Gesta Tancredi apud Marten. tom. 3. Anecdol. col. 173 : Hi Fundis Balearibus turrem quaerunt. Ibidem col. 187 : Quarum (turrium) remotissimam Tancredus, propriusculam Comes Normannus Fundæ Balearum turbine dissolvabant. Funditorum Balearum memini Cæsar de Bello Gall. lib. 2. n. 8. Verum si non a machina bellica, de qua nunc agitur, sed ab Insulis Balearibus nomen traxere; que tam ipsæ Insulæ a Græco Bællæ dictæ videntur, quod earum incolæ fundæ jaculatione haberentur perutissimi. [* Confer Bochart. Geogr. Sacra. pag. 684.]

BALEARE INSTRUMENTUM, **BALEARICA MACHINA**. Guibertus lib. 6. Gest. Dei cap. 18 : E contra urbani Baleare celeriter ædificant instrumentum, quo jactis ingentibus saxis nitebantur debilitare castellum. [Otto Frisingensis Episcopus de Gestis Friderici I. Imp. lib. 2. cap. 20. apud Murator. tom. 6. col. 718 : At oppiduni nondum tot malis vicatos se fingentes, infra quatuor dies, quibus pro Christiani cultus devotione Principe hostibus pacem dedidimus, Baleare Tormentum instruunt, ignorantे Principe, etc.] Guntherus lib. 3. Ligurini :

Extruit mire Balearica machina molis,
Quæ valido longum transverberet aera jactu.

¶ **BALEARICA TORMENTA**, in Gestis Tancredi apud Martenium tom. 3. Anecdol. col. 176 : Contra urbani (obsessi) quasi par pari reddit, reverberant Balearica Tormenta similibus; missilia eminus, cominus vomeres marmora demittunt.

¶ **BALEIS**, Carbunculus pretiosior, Gall. *Balaïs*, apud Rymer. tom. 5. pag. 60 : Unum saphirum Orientalem pent. cum uno parvo Baleis... unum pent. cum uno Baleis in medio. Skinner. in Lexic. Etymol. Engl. : *Balaïs* of entail, *Gemmæ seu lapides pretiosi incisi et insculpti a Fr. Gal. Balay d'entail...* non quamvis grammam, sed rubini quamdam speciem denotat. Hæc carbunculi species re-

missionis coloris est, quam carbunculus proprie dictus. Vide *Balascus*, *Bales* et *Baleis*.

¶ **BALEISIVS**, Idem. Rymer. tom. 9. pag. 908. col. 1 : *Uuum sharp auri garnisatum de sexaginta et uno grossis Baleisivis, qualibet Baleisiv cum quinque grana perdit.*

¶ **BALEIUM**, *Scopæ*, Gall. *Baley*. Locum videt in Corveia post Corvata.

¶ **BALEJUMENTUM**, in Gestis Dagoberti Regis, Schilero non est vox ibrida, sed pure Teutonica : *Bale-jamunde*, vel *Bale-gemunte*. *Gemuate* et *Gemundling*, *Jamundling* vocabantur homines liberi qui se dederant in mundum et protectionem Ecclesiæ vel potestoriū, *Cientes Romanis*, *Mundiales* Franci et *Commendati*. *Balegemunte* itaque est convicium nali et ingrati clientia, rebellis; neque legendum est ut infra *Bile jumentum*.

* Quanquam non displicet Schilerti conjectura, haud agre tamen crediderim vocem compositam esse ex veteri Gallico *Bal*, falsus, et *jumentum*, adeo ut animal falarium vel perfidum significet. Vide *Ballomer*. Consule præterea Acta liter. Burc. Gott. Struvii.

* **BALEIUS**, Carbunculus. Gall. *Balaïs*. Testam. Guill. de Meleduno archiep. Se non. ann. 1376. in Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 338 : *In dicto vero calice, scilicet in plomello, sunt tres grossi Balei, ... et sunt in pata dicti calicis novem trochæ, et in qualibet trocha tres pellæ orientales et unus Baleius, in medio cujuslibet trochæ. Vide supra *Balascus*.*

¶ **BALENA**, **BALLENA**, apud Anglos, solius Regis est, perinde ac *sturgio*, ut habent Bracton. lib. 3. de Corona cap. 2. § 4. et Fleta lib. 1. cap. 46. Leges Scaniae Suenonis lib. 8. cap. 1 : *Omnes pisces, sive sint mortui, sive vivi, si casu versus terram appulsi, ut manus hominum non possint effugere, occupantibus conceduntur, præter sturgionem qui iuri regio, a quo cumque repertus fuerit, totus cedit : præter quoque cetum, de quo quicunque primo advenierit, si pedes venierit, fascem suis sufficientem humeris : si eques, onus equi : si auriga, quantum currus trahere poterit : si nauti cum navi, venerit, quantum navis sex remorum deportare poterit, deportabit, eventumque rei exactori Regis nunciabit, aliquoquin tres marcas numerorum persolvet. Gotselinus in Vita S. Augustini Episc. Cantuar. cap. 2. de Britannico mari : Inter quæ diversæ ac magna utilia capiuntur passim, delphini ac vituli marinæ, atque insuper montuosa Baleæ. [In Chronico Martin. apud Murator. tom. 15. col. 574. Monstrum vocatur *Balena longitudinis lxx. brachiorum et altitudinis xx. sine cauda, sine capite mensuratur.*] Decima Balenarum, in Monast. Angl. tom. 1. pag. 30. tom. 3. pag. 4. [De *Balenis*, in Chartulario Parthenonis SS. Trinit. Cadom.] Vide quæ de *Balenis* observavit Cleyracus ad Leges maris Oleronenses art. 44. et infra *Piscis regalis*.*

BALENATIO, Piscatio balenarum. Charta Alfonsi Comitis Bononiensis ann. 1288. apud Brandaon. in Monach. Lusitan. tom. 4. pag. 279 : *Præterquam de piscaria, quam vobis integræ concedimus, non de Balenatione, quam nobis et nostris successoribus reservamus.*

* 2. **BALENA**, f. pro *Bala*, *Sagna*, *fascis*, *onus*, *sarcina*. Consuet. S. Dion. Exodiu. ex Tabul. ejusd. eccl. : *Item de qualibet equo portante cum dicto baat Balenam, copum continens labrum ad minus et ad plus labrum et dimidium : et si dicta Balena deferatur in quadriga, pro quolibet equo trahente quadrigam, unum copum.* [** Ruodlieb Carmen fragm. 1. vers. 21 : . . . . . scienter . . . . .

Baleam destrim, parnam vehit atque sinistrum.]

¶ **BALENERIUM**, Navigii species, f. sic dicta a pescatione balenarum. Rymer. tom. 8. pag. 308 : *Cum omnibus bonis eorum, navigis, bargis, Baleneriis, et aliis navigiis quibuscumque, et quocumque nomine conveniantur.*

* Vel potius *Baleneria* seu *Balenerius*. Vide supra *Baleneria*. Voci etymon loage probabilitus affert Cangius in *Balingeria*.

* **BALENS**, Ovis a *Balare*, quod est ovium vox. Gloss. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679 : *Balens, brebis*. Hinc *Bestes belines*, *Oves*, *verveces*, in Lit. remiss. ann. 1415. ex Reg. 168. Chartoph. reg. ch. 367 : *Pla- seurs beufs, bestes belines et porcines*, etc. Le Roman de la Rose :

Qui de la toison de Belin,
En lieu de manteau sobelin, etc.

Neque aliunde accersenda videtur vox *Belie*, qua ovile, seu prædiū rusticum, ubi oves nutritur, significari opinor, in Lit. ann. 1409. ex Reg. 164. ch. 88 : *Icellui Regnault se voulloit aler esbatre en une Belie du prieur de Blessac. An ejusdem est originis vox *Belleudre*, homo nihil, ineptus, ex Lit. remiss. ann. 1403. in Reg. 158. ch. 208 : Ces Belleudres veulent ilz faire les maistres?*

* **BALENTA**. Charta Phil. Pule. ann. 1296. inter Probat. tom. 2. Hist. Burgund. pag. 91. col. 1 : *Villam Divisionensem et totum Balentum dictæ villa, ... volumus esse a modo de ressorto et bullivia Senonensi. Sed leg. omnino est *Baileucam*. Vide in *Barnum* 3.*

* **BALENTIA**, f. Locus, ubi scopæ crescunt. Sent. arbitr. ann. 1266. ex Tabul. S. Satyri : *Ego magister Joannes de Ursicio, electus arbitr a partibus supradictis, prouincio, ordino seu statuo quod tota tertia pars, quam habebat dictus comes (Sacresaris) in villa Savigniaci et in toto territorio dicti loci, et de allodium cum *Balentia* et *booleyo*, et quidquid habebat in locis predictis, cum omni justitia et jure in quibuscumque rebus, remaneant abbati et conventui S. Satyri et eorum successoribus. Vide supra *Balancia*.*

¶ **BALERIA**, perperam pro *Balena*, ut omnino videntur, apud Rymer. tom. 12. pag. 382 : *Baleria et alios pisces cuiuscumque generis recentes emere, etc.*

* **BALES**, Pretiosior carbunculus. Rymer. tom. 5. pag. 60 : *Unum scucheonæ aureum... cum duobus ameraldis, duobus Bales. Ibidem : Unum scucheonæ auri cum quatuor Bales. Vide *Baleis*.*

¶ 1. **BALESIUS**, ut *Bales*. Rymer. tom. 1. pag. 370 : *Decem Baculos continentis ducentos octo anulos cum rubetis et Baleis. Ibidem pag. 878 : Quatuor baculos continebant centum et sex anulos, cum rubetis et*

Balesis pretii ducentarum et quadraginta trium librarum.

¶ 1. **BALESIUS**, f. pro *Balosius*, vel *Balottus*, a Gallico *Balot*, Fascis, sarcina. Rymer. tom. 4. pag. 6: *Et absque apertione litterarum, manicarum, Balesiorum, aut hernesiorum suorum quoruncumque, benevolè permittatis, etc.*

* *Vel pro Valesius, Gall. Valise. Vide Valisia.*

¶ **BALESTARIUS**, **BALESTRARE**, **BALESTERIUS**, **BALESTRUM**, etc. *Vide Balista.*

¶ **BALETUM**, apud Pictavenses vulgo *Baleto*, Species porticus tectæ ad nundinas alias res quaslibet ab aeris intemperie defendendas. Charta Geraldii Abbatis S. Joannis Angeriac. ann. 1385. ex Chartulario ejusdem Monast. pag. 442: *Justa dictum monasterium in domo, in qua dictus dominus Abbas inhabitat, in quodam tistorio seu Baleto, sedente eod. domino Abb. super quemdam bancium suseum pro tribunali more majorum. Gesta Majoris Episc. Andegav. tom. 10. Spicil. Acher. pag. 366: Acta fuerunt haec in Abbatia S. Albini Andegavens. sub anno (1314)... in Baleto, sito ante quamdam cameram, ut dicitur, Cameram novam. Statuta Eccl. Nannet. ann. 1289. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 987: Universis et singulis nobis subditis inhibemus, ne ipsi per se, vel alium, seu alios, in Ecclesiis seu varum cimeteriis, sive contiguis ipsis Ecclesiis, sive remotis ab eisdem, publica placita maxime laicalia, seu banna et proclamationes ac adjornamenta fori laicalis inibi faciant; panes, carnes, volucres, pisces, et res quacumque vendibiles in Ecclesiis, cimeteriis, et Baleto tarumdem venditioni non exponent. Processus de Vita S. Yvonis tom. 4. Maii pag. 348: *Quando D. Yvo ivit cubitum in lecto suo, qui erat in quodam Baleto juxta ecclesiam, de grossis virgis seu baculis nodosis contextus cum modico stramine. Continuator Bollandi Baleto vertit per vocem Cratis: minus accurate, ut ex dictis liquet. Baleto in Inquisitione MS. pro Canonizatione ejusdem B. Yonis.**

* *Officina, apotheca, Gall. Galerie, bouique. Charta ann. 1310. in Lib. rub. Cam. Compil. Paris. fol. 388. ro. col. 1: La fame rastre Micheau, x. den. de son Balet. Lit. emiss. ann. 1406. in Reg. 160. Chartoph. eg. ch. 303: Icellui Yonnet descendit ou valet dudit hostel, assiz près du Jardin. Aliae nn. 1459. in Reg. 188. ch. 173: Lequel ic porterent tous deux ensemble sur le Ballet e la maison, qui est sur la rue. Infra ch. 91: Sur ung Balet ou gallerie, etc. Aliae ann. 454. in Reg. 191. ch. 41: Viadrent deux rappellains dessoubz le Balet ou galerie de église de S. Martin de Coussay. Aliae ann. 478. in Reg. 105. ch. 150: De l'autre rste de laquelle riviere (qui traverse la ville e Bourg de Deols) a plusieurs Baletz et touruers de marchans. Aliae demique ann. 476. in Reg. 106. ch. 1063: Les supplians issierent icellui enfunt en ung Ballet ou ouuer. Valet ex mutatione B in V, eadem exceptione, in Lit. remissa. ann. 1416 ex eg. 1619. ch. 279: Le suppliant trouva elle femme toute nue en sa chemise sur les alez ou galeries de son hostel à la lune au rin.*

* **BALLETUM**, Eadem notio. Consuet.

monast. S. Crucis Burdegal. MSS. ante ann. 1305: *Habet (sacrista) tenere duos lectos in Balleto bene garnitos pro clericis, ut custodian ecclesiam.*

BALEUCA. *Vide Bannum Leuge.*

¶ **BALEXES**, in Concil. Hisp. ann. 1591. tom. 4. pag. 541. *Purgationes arearum, id est, horrorum purgamenta, qualia sunt, qua vanno excutuntur. [** Hispan. Ballico et Ballueca.]*

BALEYS, Scopa, nostris *Balay*. Matth. Paris ann. 1252: *Ferens in manu virgam, quam vulgariter Baley appellamus, a singularis Fratribus disciplinas nuda carne suscepit. Sed hic pro virgeo flagello sumi videtur, quemadmodum etiam apud Norfolcianenses Anglos, ut auctor est Watsius.*

BALFARDUM. *Vide Balfagnr.*

* **BALFREDUS**, ut *Belfredus*, Gall. *Befroy*. *Vide in hac voce. Stat. Vercel. lib. 5. pag. 126. v°: Item quod aliquis non accipiat vel exportet lignamina alicujus domus, cassinae, molendini, Balfredi, etc.*

BALFRIDUS. *Vide Belfredus.*

¶ **BALG**, Navicula. MS. Cod. Consuetudinum SS. Bertini et Audomari tit. de oneribus navium. *Balg cum melle 11. den. Vide Barga.*

* An bene, haud scio; *Balg enim in Diction. Belgico, venter, stomachus; hinc forte navicula, vel id omne quo aliquid continetur, Balg dictum est. [** Germanis, Fol lis, uter. Vide Graffii Thesaur. Ling. Francic. vol. 3. col. 107.] Ceterum in iisdem Consuet. rursum legitur: Duo Bulg, xj. den.*

BALGART, **BALGUARD**. Charta Philippi Comitis de Los, ann. 1054. apud Malbrancum lib. 9. de Morinis cap. 1: *Concessi stallum, totiusque villæ teloneum, et quod Theutonice dicitur Balgart, tensuram, et creditionem atque omnem exactionem. Quæ totidem verbis habentur in alio Diplomate Philippi Alsatiæ Comitis Flandriæ ann. 1181. apud Miræum in Diplom. Belg. lib. 2. cap. 4. nisi quod Balguard editum est. Idem videtur quod Balfard apud eundem Malbrancum lib. 10. cap. 49. ubi perperam sic scriptum, pro balgard.*

¶ *Retinendum esse vocem Balfard suadent Leges et Consuetudines Furnenses MSS. in Archivo S. Audomari laeta xi. 3. in quibus sic habetur: Praeterea nos Thomas Comes et Johanna Comitissa predicti Balfardum nostrum in terra Furnensi perpetuo quitamus et quitum clamamus in futurum, hoc solum nobis retento, quod si forticias novas facere vellemus in terra Furnensi vel veteres reparare, illi fodere nobis tenerentur, qui prius Balfardum solvere consueverunt.... Actum ann. 1240. Vide Blaffardus.*

** Vox *Balgart* Schiltero est malorum seu maleficiorum custodis, jurisdictio criminalis a *Bal*, *Malus* et *Gard*, Custodia. Adm. Confer Warkoenig. Histor. Jur. Flandric. vol. 1. § 19. pag. 247.]

¶ 1. **BALIA**, Machinæ bellicæ species, eadem quæ *Bulista*. Chron. Cornelii Zanfliet apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 127: *Tandemque Sarraceni infra civitatem quantum ad juctum Baliae occisis Christianis sunt ingressi.*

2. **BALIA**, **BALIUM**, etc. *Vide Bayulus, 3. et 4.*

* 3. **BALIA**, Auctoritas, potestas, Ital. Stat. synod. eccl. Sabin. ann. 1337. rubr. 3a: *Reservata, ut supra, plenaria potestate, arbitrio, et Balia domini episcopi. Chron. Modoet. apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 1078: Imperatori datur Balia et fortitudine faciendo justitiam sanguinis. Occurrit præterea apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 931. Vide supra Balia 4.*

* 4. **BALIA**, Magistratus novem civium apud Senenses, qui rebus bellicis prefecti sunt. Hist. Senens. ad ann. 1413. apud Murator. tom. 20. Script. Ital. col. 13: *Quamobrem novem civium magistratum, quem Balam vocant, bello prefuturum crevere (Senenses) militesque quamplures conductere. Et col. 41: Et mox a Balia magistratu (is enim rebus bellicis praest), etc.*

* 5. **BALIA**, Tributi genus, quod ratione protectionis et tutelæ exigitur. Charta ann. 1158. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 572: *Concedo et guirpisco.... quidquid ad ipsum mansum.... pertinere debet tibi praescripto abbati et successoribus tuis, et monachis Tomeriensis caenobii presentibus et futuris, scilicet Balam, allergam, quistam, tollam, etc. Vide supra Balia 6.*

* **BALIARDUS**, Moneta species. Necrolog. MS. capit. B. M. Medii-monast. fol. 20. vo.: *Obiit Henricus de Soliaco cantor Bituricensis, qui dedit decem libras Biliariorum ad emendos redditus. Vide infra Baviardus.*

* **BALIATA**, **BALIATUS**, Tutela, rerum pupilli administratio. Constit. MSS. Caroli reg. Sicil.: *Hec omnia volumus quod solventur per balios quoscumque, per quos bona pupillorum, terras vel feuda tenentium procurantur, sive Balias curiae teneant, sive aliis sint commissi. Constit. Jacobi reg. Sicil. cap. 32: Si baronia, comitatus, vel feudum ipsum ad matrem spectaverit, alicui de consanguineis matris mortuæ Bialiatus hujusmodi per nostram curiam concedatur. Ubi forte leg. Balias. Vide in hac voce.*

¶ **BALIATUS**, Tutela. Chronicon Siciliæ apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 11: *Quæ dicta Constantini filia dicti Regis Rogerii nupsit Imperatori Henrico, et rapta per ipsum Archiepiscopum de manu, Balias et custodia dicti Regis Tunkredi, fugit et ivit ad dictum Imperatorem virum suum. Et col. 20. lin. ult.: Sub nostri titulo Balias, etc. Vide supra Bayulus 3.*

BALIDINUS. Gloss. Saxon. Ælfrici cap. de Coloribus; *Balidinus, hr y te, forte legendum Badius, vel Badius: nostris Bay, Bayard. [** Hrut, Balidus, in cod. Cotton. 28. fortasse pro Validus, ad coitum aptus.] Vide Egidium Menagium in Orig. Ital. verbo *Balzano*. [Vide Bagus.]*

BALIENS, pro *Valens*, in Charta Longobardica ann. 940. apud Ughellum tom. 1. pag. 301: *De oleo Baliente denarios 12. etc. Occurrit ibi rursum.*

¶ **BALIGERA**, *Stulta*, in Cod. 1013. Bibliothecæ Regiae. [** leg. Babigera.]

* **BALIGNA**, Leguminis species. Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 126. ex Cod. reg. 4624: *Emere non liceat.... caules, rapas, alia ceparia, et Balingus sive ortolaglia.*

* **BALIGERIUS**, *Navigii* genus, idem quod *Balingaria*. Tabularium Communis Massil. : *Nobilis Melchior de Grimaldis domi-*

nus et patronus cuiusdam Baliguerii intendit venire Massiliam et dictum Baliguerium desarmare, etc. [** *Baliguerium* legendum esse contendit Jal. Archæol. naval. vol. 2. pag. 254.]

¶ **BALINEUM**, Βαληνεῖον, *Balneum*, in Supplemento Antiquarii. [** Vide Forcell. Lexic.; reperitur etiam *Balineus*. Placidus Maii et cod. reg. 7644 : *Balineum in prosa ponimus, Balneum in metro, tamen utrumque facit*. Idem cod. voce *Balneum* : *Quotidiano sermone Balineum dicimus etc.*]

BALINGARIA, **BALINGARIUS**. Navis bellicæ species. Thom. Walsinghamus in Riccardo II : *Tandem pene solus fugiens in Balingario, pervenit ad eundem Comitem. Infra: Recepta sunt autem ibi vasa ... 21. cum quibusdam vasum eorum, scilicet 4. bargis, et uno Balingario. Alibi: Hostes armaverant 5. vasa bellica, qualia Balingarias appellamus. Idem: Una bargia et 7. Balingarie periclitatae sunt ante villam de Calesia. In Henrico V. Capit 3. caricas et unam hulcam, et 4. Balingarias. Froissart. 3. vol. cap. 41 : Planté de navires, de galées, de vaisseaux et de Ballengers pour passer en Angleterre. Atque hinc emendandus Spelmannus, qui perperam babinger legit, in hoc verbo. Tractatus MS. de Offic. Heraldorum : *Ledit Admiral doit avoir de tous vaisseaux appartenans à la guerre l'administration, comme Barges, de Galées, et Horquées, et Ballengers, et autres. Balener appellatur in Legibus Alfonsinis part. 2. tit. 25. lege 7. Sic porro dictum videtur ejusmodi navigium, quod cunabulo quod *Bulinja*, seu *Balingia* vocabant olim nostri, formam referret.* [** *Magnæ molis navem a *Balena* nomen mutuatum scribit auctor Archæol. naval. loco mox laudando, quem videas.]**

¶ **BALINGERA**, Eodem sensu, apud Rymer. tom. 8. pag. 147 : *Aliquam navem, bargram, sive Balingera de guerra armatam. Sic alibi non semel.*

BALINGIUM, pro *Balineum*, vel *Balneum*. in veteri Inscriptione in Anglia, apud Grueter. 73, 5 : *Balingum vi ignis exustum Coh. I. Thracum restituit. Vide *Balineum*.*

BALINJA, [** *ubinam?*] ex voce *Balinge*, quæ etiamnum apud Lemovices obtinet pro cunabulo, vel certe pro fasciis quibus involvuntur infantes. Capitulare de Villis cap. 42 : *Ut unaquaque villa intra Cameram lectaria, culcitas, plumatiæ, Batlinias, drappos, ... habeat. Baçaria et baçalæcpriz, cunabula, et cunas vocant Glossæ Græc. Lat. [Armorici] hodie *Balen* vel *Ballen*, et *Pallen*, lecti operimentum laneum. Vide *Batlinia*.*

* *Belainge*, Pannus ex filo et lana grossiori textus, vulgo *Tiretaine*, in Lit. remiss. ann. 1477. ex Reg. 206. Chartoph. reg. ch. 1151 : *Ung corset à vestir, avec un peu de Belainge pour faire unes chausses. Infra, Bellainge.*

¶ **BALINVERNIA** et **BALINRINIA**. Sic lego in Informationibus civitatis Massil. pro passagio transmarino MSS. e Bibliotheca Sangerm. Est autem magni mali, ut videtur, minus velum : *De caduta pro Balinvernia l. duarum goarum... Arbor vero de medio vult habere duo vela quorum majus vult habere XLVII. goas per antenam et XLVII. fas, et pro Balinvernua XLVII. goas; et continebunt ista duo vela XXVIII. pecias conti-*

entes c. *cannas canabica*. Quæ quidem vox, cum a *Balingaria* non multum sit diversa, ab ea nomen traxisse facile crediderim, quod forte in ejusmodi navibus frequentiores usus fuerit. [** Vide Jalii Archæol. naval. vol. 2. pag. 435. not.]

BALIO, *Manus, palma*, in Glossis Isidori. [Ad quas Grævius : Apud Papiam est : *Bola, Palma, manus. Sic tum loquebantur et scribebant pro Volta. Sic ei scripsisse censeo Isidorum : Bola, palma, manus.*]

* **BALISAGIUM**, Præstatio seu tributum, quod pro indiciis, vulgo *Balises*, quæ ad dirigendas naves in portibus apponi solent, exigitur, Gall. *Balisage*. Vide Diction. Commerc. Privil. Rupellæ ann. 1483. inter Observat. ad Carol. VIII. pag. 384 : *Que prævilegia et dona barraggi, baptisagi, Balisagi, delestagi in prædictis, cæteraque contenta prævilegiis firma et inviolabilia esse per omnia perpetuo decernimus. Consuet. marii tom. 1. Probat. Hist. Britan. col. 791. art. 25 : Le maître est tenu à pourvoir sa forme lui et ses compagnons, et lui mettre *Balis* qu'ils apiergent à plain, ou que la forme soit bien Balingré, que les marchants n'y ayent dommaige.* [** Pardess. Coll. Leg. nautic. vol. 1. pag. 340. art. 24.]

BALISHUS, Moneta Tartarica. Vide Gregorium Abul-Faragium pag. 284. 285.

BALISTA, **BALLISTA**, **BALESTRUM**, etc. Machina jaculatoria, ex Græco βάλλειν, Hispan. *Ballesta*, Vulgo *Arbaleste*. *Balista manualis*, Joanni de Janua, in voce *Machine*. [** Gloss. in cod. reg. 7644 : *Balista, genus machine unde et executiuntur sagittæ. Ibidem Placidus : Genus machinæ, quo sagittæ plus arcu jaciuntur.*] Fortunatus lib. 3. Poëm. 10 :

Illic est etiam gemino Ballista volatu,
Quæ post se mortem linguit, et ipsa fugit.

Lex Wisigoth. lib. 8. tit. 4. § 23 : *Si quis... laqueos vel arcus prætenderit, seu Balistas. Monachus Vallis Sarnensis in Hist. Albig. cap. 42 : Ecce sagitta per Balistam ab adversario enissa servientem illum percussit. Guill. Brito lib. 2. Philippid. :*

Nec tamen interea cessat Balista, vel arcus,
Quadrellos hec multiplicat, pluit illæ sagittas.

Apud Sanutum lib. 1. part. 4. cap. 8. recensentur variae balistarum species, *Balistæ grossæ a turno, Balistæ a pesarola. Balistæ a pectoribus*, ibidem cap. 23. *Rectæ Balistæ quibus istæ Muschetæ proprie deputantur, sunt Balistæ, que Balista a pectoribus nuncupantur. Raimundus Montanerius in Chr. Aragon. cap. 27 :*

E seu casa nau feys metre par teror,

Tres Ballesters de torn, è quius vol mal simplor. *Balista cum cornu*, apud Jacobum de Vitriaco lib. 3. pag. 1143 : *Inventi sunt in Damiaña tribuculi quatuor cum petrariis et mangonellis plurimis, Balista cum Cornu fortissimæ, magnalium balistarum et arcuum... magnus numerus. In Aresto Parlam. Par. 9. Maii recensentur pariter aliæ balistarum species, Balistæ ad unum pedem, Balistæ de cornu ad duos pedes, Balista lignæ ad duos pedes, Balista siue nuce que duos projicit quadrellos. [Balista de torno vel de lona, in Processu B. Petri de Luxemburgo tom. 1. Junii pag. 590. Erant duæ Balistæ à Tour, et quinque a duobus pedibus, tom. 1. Hist. Dalphin.*

pag. 67. col. 2. *Duæ Balistas ad Tor, et decem Balistas ad duos pedes*, ibid. pag. 67. col. 2. Vide pag. 53. col. 1. *Balistam cornu optimam de torno*, in Statutis Arelat. tit. 133. *Balistæ cornæ*, apud Marten. Ampliss. Collect. tom. 1. col. 114. Vide ejusd. Anecd. tom. 3. col. 90. et tom. 4. col. 726. Miræ opera Diplom. tom. 1. pag. 206. Edit. 1723. etc. *Balista a turno*, in Annal. Genuens Bartholomæ Scribæ ad ann. 1247. apud Murator. tom. 6. col. 512. *Balista de cornu*, apud eundem ibid. col. 418. *Balista de cornu, vel de torno*, in Statutis Massil. MSS. Perperam in Editis pag. 153. et 154. *de cornu, vel de corno.* [** *De Balistis a turno et a zirella sive girella videndum* Jal. Archæol. naval. vol. 2. pag. 175. Leg. Pirat. cap. 12. ap. Pardess. Leg. Naval. vol. 5. pag. 409.]

* *Arbalestes de cor*, in Comput. Barth. du Drach ann. 1338. Rursum : *Arbaleste de cor et d'if, à tour, à haussiépi, à baudrier vel baudreer, à tailleur. Ubi vel a forma, vel a materia, aut a ratione eas tendendi, aut ab iis quæ emittunt, denominationem habent, ut et quæ sequuntur.*

* *BALISTA grossa de arganellis*. Vide supra Arganella.

* *BALISTA ad armandum*, inter garnisones castri Carcass. ann. 1294 : *xxxij. turni balisteriū*, ibid.

* *BALISTA calibus fulcita sub ingenio.... Balista fulcita suo ingenio.... Balista fulcita suis utilibus vel utensilibus et tractibus*, in Monstra facta apud Chassagniam ann. 1511. 10. Febr.

* *BALISTA grossa de molinellis*. Vide supra Arganella.

* *BALISTA de precorio*, in Stat. senescalli Belicadri ann. 1320. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 162. Vide infra *Preccorium*.

* *BALISTA de reverso*. Inquisit. super destruct. bastidæ Sabranor. ann. 1363. ex Cod. reg. 5956. A. fol. 80. v. : *Item dimisit vinginti quatuor Balistas pro majore parte de reverso.*

* *BALISTA grossa ad stapham*, in Charta ann. 1299. tom. 4. Cod. Ital. diplom. col. 46.

Sæpe etiam *Balista* et *Balistra* accipitur pro machina, qua saxa emittuntur ad quantidos muros, quarum variae species, de quibus copiose præ cæteris egit Angelus Portenarius in Felicit. Patavina lib. 5. cap. 5. [De Balistis hac notione sumtis intelligendus Papias MS. cum ait : *Balista, genus machinæ ab emittendo, torquetur enim verbere nervorum, et jacit hastas et sara.*]

BALESTRUM, **BALESTRA**, **BALESTRATOR**. Joan. de Janua, et Breviloq. : *Balea, funda, vel instrumentum quod vulgo vocant Balestrum. Balestrare, cum Balestro aliquid projicere, vel percutere.* [Glossar. MS. Montis S. Eligii Attribut. : *Balestræ a Bæstræ, ut de Balestro, as, id est, cum Balestro aliquid projicere.*] Ugutio : *Balestrum, Balista, Balestrator, funditor. Itali Balestra et Balestro dicunt, ut et Balestrare, balista quadrellos emittere.* [Memoriale Potestatum Regiens. ad ann. 1218 apud Murator. tom. 8. col. 1101 : *Sequenti enim die usque ad noctem, semper sagittando et Balestrando præhaverant.*] Jo. Villaneus lib. 12. cap. 66 : *Quando i Genovesi Balestravano un quadrello di Balestro, quelli saettavano tre saette con lor*

narchi. Balestra prediera, apud Petrum Gerardum Patavinum lib. 7. de Ezzelino ty-ranno pag. 75.

BALISTRA, Idem quod *Balista*, Italis *Balestra*. [Breviarium Hist. Pisanae ad ann. 1171. apud Murator. tom. 6. col. 184 : In medio autem turris erat lx. cubitorum fortis, pugnatores lxxx. in ea cum xx. Balistris.] Gloss. Latino-Graec. *Ballistra*, σφινδόν, πάγγατος πελμαχίαν. Gloss. Graec. Lat. βαλίσρα, *T tormentum murale. Katakombē, Balistra.* Βαλίσρα, apud Constantimum de Administrat. Imper. pag. 203. 210. pro βαλίσρα. Sed his locis pro tormento belllico sumitur, non pro arcu baleari. [** Cf. Lipsii Poliorcet lib. 3. dialog. 3.]

¶ BALESTRA, Eadem notionis. Ottonis Morenae Hist. Rer. Laudens. apud Murator. tom. 6. col. 1045 : *Teutonicis tamen in ipsis gatis cum arcibus et Balestris occulite morantes. Vide Ballestra.*

¶ BALITA, [** *qua sagitta emittitur.*] mendose pro *Balista*, apud Ludewig. tom. 4. Reliq. MSS. pag. 424.

* **BALISTRUS**, pro *Balista*, in Stat. crimin. Cumanæ cap. 142. ex Cod. reg. 4622 fol. 94. r°.

BALESTARIUS Arcus, vulgo *Arbaleste*, *Ballista*. Wil. Brito lib. 2. Philippidos : *Francigenus nostris illis ignota diebus Res erat omnino, quid Balestarius arcus, Quid balista foret.*

* **Quæ verba Wil. Britonis ita Gallice redduntur a Guillelmo Guiarto :**

*Nul ne savoit riens d'arbalestes,
El tems dont je fais remembrance,
Eo tout le royaume de France.*

Hinc balistarum usum Gallos accepisse a Richardo I. rege Anglie, post eundem Willel. Britonem, scribit idem Guiartus :

Venus estoit nouvellement

Des arbalestes li usages;

Richart qui de tiez fais iert sages,

Tout soit il d'autre déporté,

L'ot issi ains en France aporté,

Si com les croisques desqueuvrent.

Rursum ubi de morte Richardi :

Ainsi fina par le quarel,

Qu'Anglois tiendront à desbonneste,

Li rois Richart, qui d'arbaleste

Aporta premier l'us en France;

De son art ot male chevance.

* *Gallis tamen hactenus ignotum fuisse balistarum usum, ut credam nullomodo adduci possum. De iis quippe, ut cetera taceam, meminit Sugerius in vita Ludo-vici VI. Harum igitur usus aut tum desierat, aut iis emittebant minus habiles habebantur Galli. Vide quæ in hanc rem obseruat Casanova in Diction. etymol. Menagii v. Arbalète.*

BALISTARIUS, BALLISTARIUS, et BALISTRARIUS, nostris *Arbalestrier*, qui arcu baleari utuntur in præliis. Monachus Vallis Sarnensis cap. 63 : *Habebant præterea Balistarios, qui, etc. Concilium Romanum ann. 1139. cap. 30 : Artem illam mortiferam et Deo odibilem Balistariorum et sagittariorum adversus Christianos et Catholicos exerceri de cetero sub anathemate prohibemus. Concil. Lateranense IV. can. 18 : Nullus quoque Clericus Rottaris aut Balistarii aut hujusmodi viris sanguinum præparatur. Ubi Interpreti Graeco, Balistarii, ταγγάριον recte*

CANGII GLOSS. — 1.

dicuntur, quod etiam docuimus in Notis nostris ad Alexiadem : sed errat, cum ταγγάριον, *Ruptarios* fuisse censuit. Cesarius lib. 1. cap. 16 : *Quidam Balistarius... telum balistæ imposuit, ut sanctum Abbatem feriret. Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 8 : Quilibet Balistarius duas balistas habeat.* Thwroczius in Chron. Hungar. cap. 50 : *Salomon autem Balistarius Regis unum illorum ictu balista fulminavit.* [Epist. Innocentii PP. III. ad Regem Portugallie tom. 3. Concil. Hispan. pag. 463 : *Ballistarios, canes, aves et equos tuos in illis, quarum nulli vel pauci sunt redditus, introducis.* Adde S. Bernardum tom. 1. pag. 1134. Edit. 1690. Breviarium Hist. Pisanae ad ann. 1173. apud Murator. tom. 6. col. 186 : *Eodem anno mense Julii Pisani miserunt in auxilium Comitis Ildebrandini cxl. milites cum Balistrariis.*] *Balistarios Genuenses multi olim habitos alibi, ni fallor, observamus. Id ipsum de Catalani prodit Raimundus Montanerius in Chronic. Aragon. cap. 130 : Los Cathalans son los pus subirans Baledsters del mou.* [** Conradi IV. Imper. Mandatum de Bello Tartar. ann. 1241. ap. Pertz. leg. vol. 2. pag. 339 : *Principes... habeant Balistarios.*]

* *Li Arbalestriers à pied, douze deniers Tornois chacun jour, in Ordinat. ann. 1300. ex Lib. rubr. Cam. Comput. Paris. fol. 125. v°. col. 2. Balistrariorum Genuensium mentio fit in Stat. ann. 1373. tom 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 651. art. 26. Chron. Bertrandi Guesclini :*

*Dix sept mili furent armes sur les conrois,
Sans les arbalestriers, qui furent Genevois.*

¶ BALESTARI, BALESTERI, etc. Voces ejusdem notionis et originis, passim occurruunt in Scriptoribus Italicis apud Muratorium aliosve Scriptorum mediū ævi Collectoris.

BALISTRARIK, Jaculari. Gloss. Lat. Graec. *Ballistrari*, σφινδόνας.

¶ BALISTARI, Idem. Jacobi Auriæ Annal. Genuens. lib. 10. ad ann. 1282. apud Murator. tom. 6. col. 581 : *Eos qui erant in turribus Balistando, turrim etiam Veronicam diruentes.*

BALLISTRARIUS ANGLICUS, apud Thwrocz. in Ludov. Reg. cap. 37.

BALLISTRARI, apud Julianum Antecess. Nov. 79. Vet. Gloss. *βαλλίστριον*, σφινδόνη.

BALISTRARIZ, Foramina in urbium muris, per quæ balistæ ejaculabantur. Charta Philippi Augusti ann. 1218. pro civibus Podiensibus : *Balistaria eorum de novo factæ propter guerram penitus obstruantur.*

* **BALISTATA**, Jactus balistæ, Gall. Portæ d'arbaleste. Charta ann. 1391. in Reg. 148. Chartoph. reg. ch. 59 : *Dum tamen redeant infra territoria dictorum locorum purgare infra duas Balistatas.* Hist. Cortus. lib. 2. apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 800 : *Deinde usque ad crossariam magnam, quæ est in medio dicti burgi, distan-tiem a porta Bericæ, forte per unam Balistatam.* Vide supra *Arbalista* 1.

* **BALISTATA**, Idem quod *Balista*. Jacobi Auriæ Annal. Genuens. ad ann. 1283. apud Murator. tom. 6. col. 583. : *Ibique stetit no-strum stolium prope turre portus Pisani per unam Balistatam tota die ipsa et nocte se-quenti.* [** i. e. Classis Balistæ jactu a turri-bus aberat.] Vide infra *Boalare*.

* **BALISTAMENTUM**, Locus *Balistis* locandis aptus, Gall. *Batterie*. Fragm. Hist. Forojul. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 1214 : *Feci fieri... pro Balistamento unum mantellum, ubi de colle Grisono nostri in castro balistrarent.*

¶ BALISTARIA, Loca *Balistis* et tormentis locandis facta, in Gasparis Barthii Gloss. apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 3. pag. 235. ex Hist. Palæstinae Raimundi Agilæi.

* **LUDUS AD BALISTAM**, apud nostros olim frequens et celebris, monachis interdicitur in Artic. reformat. monast. S. Eligii Noviom. ann. 1370 : *Item de ludis ad Balistam, ad palmam, ad taxillos..... Inhabent tales ludi. Lit. remiss. ann. 1382. in Reg. 121. Chartoph. reg. ch. 20 : Gautier de Monchel, escuier, chasteillain et garde du chasteil d'Estaples, ... pour bien de paix, et nourriray entre les compagnons dudit chasteil jouans de l'arbaleste, et pour plus entretenir et accoustumer icellui jeu, donne un espervier d'argent au mieux jouant de l'arbaleste, avec certains autres pris et joiaux, et eust icellui chasteillain fait ce savoir et signifier paravant ledit jeu en plusieurs lieux;.... pour quoy plusieurs compagnons et arbalestriers du pays fussent venus en ladite ville d'Estaples audit jour, et eussent joué d'arbalestes.*

* **BALISTARUM OPUS**. Inventar. MS. thes. Sedis Apost. sub Bonif. VIII. ann. 1295 : *Item unum altare de dianspero rubeo, et aliorum colorum inclusum in ligno de opere Balistarum. Hoc est, ligno, quo balistæ conficiuntur.*

* **BALISTAMENTUM, BALISTATA etc.** Vide in *Balista*.

BALISTEUM. Vide *Balare*.

* **BALITOR**, pro *Valitor*, Coadjutor. Inquisit. ann. 1205. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 578 : *Albertus Baccalerii juramento dicit, quod vidit Beroldum cum uxore sua stare apud Monte-pulcianum pro Balitore pro illis comitibus, qui erant comites comitatus Senensis. Vide in Valere.*

* **BALITRISCA, BALTRICHA, BALTRISCA, BALTRISCHA**, Castellum ligneum ad defensionem veloppugnationem castri seu oppidi vulgo Breteche. Guido de Vigevano MS. de Modo acquirendi et expugnandi T. S. : *Et postea fiat Balitrica rotunda, quæ ponatur in capite ipsius pertica.... Et in medio ipsius Baltricha in ipsis fundis fiat unum foramen rotundum, ut pertica possit intrare Baltriscam : et in capite perticæ ponantur due ruelle, cum quibus trahatur Baltrica, cum duabus cordis ligatis ad fundos Baltricæ... Primo extendatur longe a turri vel muro castri pertica Baltrischæ, etc. Vide Bretachie.*

BALIUM, BALIUS. Vide *Bajulus*, 4.

* **BALIUS**, Tutor. Vide supra *Baliata* et *Bajulus*.

¶ 1. BALLA. Vita S. Mochuæ in Actis SS. Jan. tom. 1. pag. 48 : *Non procul esse fontem nunquam ibi antevisum, cinctum Balla, id est, lorica, seu Repagulo, Gall. Gardefoux. Balla vero est pro Valla a val-lando v. in b. mutato, ut alibi sepe.*

¶ 2. BALLA, Sarcinarum fascis, Ital. *Balla*, Gall. *Bulot*. Jacobi Auriæ Annal. Genuens. lib. 10. ad ann. 1289. tom. 6. col. 596 : *Impetravit ab eo pro Communi Janue...*

quod homines Janus possent ascendere in Turchiam cum suis Ballis et mortibus pro satis minori pretio, quam solvere solebant. Occurrit etiam in Annal. Ogerii Panis ibid. col. 189.

* **BALA.** Charta Flandric. ann. 1262. apud Lappenh. in Docum. Origin. Hanseat. pag. 82 : *Bala lanae filorum 2. den. qui asfert. Fortasse Globulus. Vide Bala, suo loco.*

¶ 1. **BALLA,** Grandinis globulus. Chr. Parmense ad ann. 1293. apud Murator. tom. 9. col. 825 : *Maxima tempestas fuit in Episcopatu Cremonæ, et ita grossa quod una Balla dicta tempesta ponderabat IIII. libras.*

* 4. **BALLA,** Pila lusoria, Gall. Balle. Stat. crimin. Saenæ cap. 30. pag. 61 : *Quod ad alium ludum cartarum, pila seu Ballarum seu quemcumque alium nemo ludere possit.*

* **BALLANCETA.** Vide supra Balandza. **BALLANCIA.** Vide Balandza.

* **BALLANDUM.** Bulla Gregorii PP. IX. ann. 1230. ex schedis Mabill. : *Compositio nem inter vos (monachos) ex parte una et burgenses Corbiniacenses ex altera, super quibusdam redditibus, qui manus mortua, plucitum generale ac Ballandum vulgariter appelluntur, ... confirmamus. Obligatio sorteana eundi in exercitum, atque adeo legendum Bellandum; nisi malis emendare Badandum, jusque interpreteris exigendi excubias, quod servitii genus est. Vide supra Bada 2.*

* **BALLARDUM,** Hordei species, nostris Baillart. Charta ann. 1475. ex Tabul. S. Maurini : *Dominus abbas levabit et percipiet medietatem decimæ bladi grossi, scilicet frumenti, siligint, Ballardi, ordei, etc. Vide supra Bailhargia.*

1. **BALLARE.** Tabularium Eccl. Cadurcensis : *Breve quod fecit Gerardus prior Cadurcensis, et Willemus Raterii et alii Canonici, habent in pignus Encrem lo quart de ordeo, et de civada, et de Ballare, et de spelta, et gallinas et agnos.*

* Idem quod infra Balleum; nisi, quod potius videtur, idem sit quod jam Ballardum.

2. **BALLARE,** Scopis expurgare, Gallis Ballaire. Occurrit in Fleta lib. 2. cap. 87. § 2. Vide Baley.

1. **BALLARE,** Dare, Gall. Bailler. Dicitur de rebus quæ ad censem dantur. Regest. Cameræ Comput. Paris. tit. 4. fol. 2. *Ballare aliquam de dictis banquis. Occurrit ibid. Regest. 13. sub Philippo Pulcro ann. 1309.*

4. **BALLARE,** [Saltare, Ballatio, Ballator, Ballatrix, Eadem notione.] Vide Ballare.

BALLASTRUM, Balneum, in Gloss. Isidori et Salmasianis. Vide Balestrum.

* **BALLATOLA,** Calculus, Gall. Balata. Vide Balatola.

BALLATORIUM, Menianum, Italis Ballatoio, vulgo Balcon. Charta Italica ann. 1287. apud Bollandum 20. Martii pag. 208 : *Cecidit de uno Ballatorio suæ domus. [Breviarium Hist. Pisane] ad ann. 1158. apud Murator. tom. 6. col. 172 : De mandato Consulum omnia Ballatoria juxta Arnum delecta sunt. Chron. Parmense ad ann. 1287. apud eundem tom. 9. col. 813 : Et*

sic fuerunt appensi vivi ad Ballatorium Communiis, et stererunt ibi per unam horam.]

¶ **BALLATUM,** Bâtonnac, Balatus ovium, in Supplemento Antiquarii. [** Bâtonnac.]

BALLEA. Gesta Innocentii III. PP. pag. 147 : *Se in montem supra domum suam, qui Ballae Neapolis dicitur, receptavit.*

* **BALLECTUS,** Minister, familiaris, famulus, pro Vallectus. Vide in Valleti. Constit. Feder. reg. Sicil. cap. 113 : *Per majestatem nostram concessum exstitit, ut filii militum et baronum, sive Ballecti et familiares, qui ab eis quotidianum victimum recipiunt et vestimentum, possint similiter sine paucis formidine arma deferre. Vide supra Baileetus.*

* **BALLEIUM,** Purgamenta frumenti et horreorum, que scopis colliguntur. Gall. Bayeux, Dumbensisibus Ballois. Charta ann. 1221. ex Lib. albo episc. Carnot. : *In granchia episcopi habet major tres micas avenæ et tres bladi pro querendis.... Balleitus ad opus grangiarii et hujusmodi, sicut est consuetum. Balois, in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. Bel ad ann. 1310. fol. 123. v° : Item li estrain, paille, Balois de ses grains puent valoir par an environ 50. sols. Balois, in Lit. remiss. ann. 1379. ex Reg. 116. Chartoph. reg. ch. 56 : Lesquelz varlez mestoient ladite avaine avec paille, appellée Balois, pour donner aux chevaux dudit Estienne. Vide supra Balamum.*

¶ **BALLEMATIA,** Ballematia. Vide in Balare.

¶ **BALLERIUS,** Minister, famulus. Instrum. ann. 1312. apud Marten. tom. 1. Anecdot. col. 838 : *Excepta avena et fæno. In qua tamen (Prepositura) equi Bailleriorum conventus congruam percipient portionem.*

* Est potius Ballivus. Vide Bajulus 4.

* **BALLESTRA,** ut Balastra, in Annal. Placent. ad ann. 1444. apud Murator. tom. 20. Script. Ital. eol. 884.

¶ **BALLETUM.** Vide Baletum.

* **BALLEUCA,** pro Balleuca, Gall. Banlieue, in Lit. ann. 1341. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 149. Vide in Bannum 3.

¶ 1. **BALLIA,** Officium, vel districtus Ballivi. Vide Bajulus 4.

¶ 2. **BALLIA,** Auctoritas, jurisdictio. Statuta Massil. Civit. MSS. pag. 164 : *Dictus probus homo habeat potestatem et Balliam castigandi prout justum fuerit illos qui farinam male moluerint.*

¶ 3. **BALLIA,** Predium rusticum. Charta anni 1218. apud Thomassarium Consuet. Bitaric. pag. 724 : *Donavi Andrea et Radulpho fratribus meis, Leprosum, sanctum Karserium.... Donavi etiam eisdem Balliam de Novo-vico-paludoso, et Balliam de Campan. Hinc.*

¶ **BALLIX,** Predium rusticum temere, colere, in eadem Charta ibid. : *Cum omnibus illis quæ servientes et præpositi dictorum castrorum sub me Ballabant, et tenebant, et Ballire et tenere solebant.*

* **BALLAGIA,** Ballivi jurisdictio. Charta ann. 1184. inter Instr. tom. 12. Gall. Christ. col. 59 : *Dedit..... locum, quæ dicitur Contentum, et omne feodium ipsius, cum omni justitia vel Ballingia. Vide in Bajulus 4.*

* **BALLIAGIUM,** Ballivi seu judicis districtus, Gall. Balliagie. Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 113. v° : *Declaratio facta per dom. regentem regnum Francie suu-*

Ballaggio S. Gendulfi, quod modo vocatur Ballagiun Matisonense. De anno 1359. Vide in Bajulus 4.

1. **BALLIARE,** a Gallico Bailler, est attribuere, tradere; apud Anglos autem significat captivum satisdato redimere, sic ut die assignata postea exhibeat. Cowellus.

* 2. **BALLIARE,** Ballivi officio fungi, jurisdictionem exercere. Arrest ann. 1301. in Reg. Olim parlam. Paris. fol. 49. v° : *Sescallus Picavensis et ballivus Arvernia... Balliare et justiciare nitebantur in dicta ecclesiaria (de Bossac).*

¶ **BALLINUS,** Lodix, Stragulum. Statuta capitularum general. Ordinatio Artigis inter Fragm. Histor. Stephanotii tom. 1 : *In lecto habemus tantum Ballinum, et duos borras, unum inferioris et alterum superioris, et quatum, et pulvinar, et cervical, et duo capitalia proper lavandum, quatuor tunicas et quintam misericordia. Vide Ballina.*

* **BALLISCERE,** Tutoris nomine res pupilli administrare. Testam. Raym. Treacavelli ann. 1154. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 551 : *Omibus autem istis supradictis ballivis relinquio in gardiam et bajuliam meos infantes, et meam uxorem, quod Balliscant pro bono et fide. Occurrit rursus col. 550. Vide Bajulus 3.*

¶ **BALLISTA,** Ballistarius, etc. Vide Ballista.

* **BALLISTARIUS,** Idem qui Armiger, mobilis scilicet inferioris ordinis, qui in bellis militum arma seu balistas geret. Curia 2. gener. Tarrac. sub Jacobo I. rege : *Statutus quod nullus filius militis, qui non sit miles nec Ballistarius, sedeat ad mensam militis, vel damna alicuius. Vide in Baccalarii 3. Alia notio, vide in Ballista.*

¶ **BALLISTUM.** Vide in Bajulus 3.

* **BALLIVIA.** Vide Bajulus 4.

* **BALLIVIA,** Praefectura a monasterio dependens, idem quod Obedientia seu prioratus. Charta Petri abbat. Fossat. ann. 1275. ex Tabul. ejusdem loci : *Item ut terras, vineas ad prioratus seu Ballivias eorum pertinentes, faciant debito modo coli.... Item ne aliquis prior, vel ballivus, aut monachus pecuniam aut argentum, vel aurum, vel aliud quocunque nomine censeatur, extra abbatiem vel membra deponat. Vide supra Ballivus. Alia notio occurrit in Bajulus 4.*

1. **BALLIUM,** Propugnaculi species. [Computus ann. 1202. apud D. Brusel de Usu feud. tom. 2. pag. clxxiii : *Pro facienda turri, et de Ballio faciendo mensuram turris Parvissim XII°. lib. Matth. Westmoasteriensis ann. 1265 : Eam (civitatem) cum exteriore Ballio Castri bellatorum suorum insulibus occupavit. Charta Galcheri D. de Nantolio ann. 1218 in Tabul. Campan. : Concessit mihi quod muros reficerem possem, qui sunt super motam apud S. Johannem, et facere crenulos, ... conversit etiam mihi quod in circuitu Ballii non licet mihi operari de petra, nisi de licentia, etc. Charta Henrici I. Regis Angl. in Monastico Anglic. tom. 3. pag. 267 : Totam terram cum faciente de muro Ballii mei Lincolnensis. Infra : Elibere poteris murum perforare Ballii me Lincoln. ad portam suam faciendum. Le Roman de Garin :*

Il font lor Baileis et lor chaustas garnir. Guili. Guiartus :

Li nobles sont entre les Bailles.

Alibi :

Qu'il se fiert du Baille des bretesses.

Chronicon. Flandr. cap. 113 : Et courraient plusieurs fois jusques à la Baaille, et la meurent en feu. Ibidem : La feurent l'un à l'autre moult grant honneur, et mangeraient sœurs sur les Bailles ensemble. [** Vide Vallatum et Vallum.]

* Fortasse Locus palis munitus et circumseptus, impluvium muris cinctum. Vide supra Baileum. Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 658 : Antequam omnes captivi carcerarentur, praefatus Stephanus Notaris Johannis, nescio cuius adjutus auxilio, ascendens clam murum Balii se usque deorsum precipitans ab alto.

¶ BALLUM, Custodia, carcer, quia locus munitus. Litera Henrici VIII. Regis Anglie ann. 1513. apud Rym. tom. 13. pag. 369 : Et pana imprisonmenti, ibidem remansuri absque Ballio vel manucazione, quo usque ipsi vel eorum quilibet finem et redemptionem ad voluntatem nostram fecerint. Hinc

VERUS BALLIUM, locus Eboraci sic dictus, custodiae rerum destinatus, in Actis Episcoporum Eboracensis, quod esset ubi olim vetus ballium, seu propugnaculum.

¶ 2. BALLIUM, Charta locationis terre, vel sedificii. Gall. Bail. Lobinellus in suo Historia Britan. Glossario.

* Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 191. v° : Ballum et accessamentum domus regie, sitae in villa Monasteroli in falso Yonæ, dictæ la maison d'Artis.... De anno 1352.

¶ BALLIVUS, Ballius. Vide Baylus 3. et 4.

¶ 1. BALLO, ὄπιος θαλάσσης. Vet. Glossar. Lat. Græc. i. Bestia marina; etidem, opinor, quæ Balena.

* 2. BALLO, Follis, Gall. Ballon. Charts ann. 1147. inter Probat. tom. 1. Hist. Ocit. col. 518 : Caritative tamen ego recepi Rogerius prenomenatus a te Guillelmo preposito.... viij. maximos Ballones.

BALLOMEN, Falsus dominus, pseudo-princeps, veteribus Franciæ, apud Gregorium Turon. lib. 7. Hist. cap. 14. 31. lib. 9. cap. 28. et Aymoin. lib. 3. cap. 61. qui Gundibaldum quendam et Græcia profectum, Chlotarii Regis se filium mentientem, a Gunthranno Rege per indignationem vel contemptum vocatum scribunt. Certe Bal veteribus Franciæ, falsus dicitur; unde balmond, falsus tutor, mundus enim est tutor; Kiliano Balmondan, et Baelmonden, est male tneri rem pupilli. Βαλδηροφ Thenodori Regis Italiz patrem fuisse auctor est Damascius in vita Isidori Philosophi apud Photium. S. Baldomerum Subdiaconum venerantur Lugdunenses 27. Febr. cuius exstat Vita apud Bollandum, que ad vim vocis alludens, hæc infert : O virum beatum Baldomerum, in quo nungunum dolus apparuit. Hinc etiam crebra Francorum appellations in vir desinentes, ut Marcomir, Ingomir, Chlodomir, in quibus Princeps, et vir eximia dignitatis denotatur.

* Ridicule omnino redditur hæc vox per verba, Beste morte, in Hist. parva Catalaun. pag. 56. Vide Balejumentum.

** Wachterus in Gloss. voce Mar, alteram vocis partem credit antiquum mar, Princeps; sed est Germanicum Mere, Equus vilis, que vox hic convicii loco ponitur; unde etiam ab Anonym. in Gestis Dagoberti apud Leibnit in Excerptis Veter. tom. 1. pag. 66. per bale jumentum redditur. ADVL. Baile, Malum, vide in Graffii Thesauro vol. 3 col. 92, de antiquo Marah euudem vol. 2. col. 844. et Cangium hac voce. Est Equus, neque vero antiquus Equus vilis, ut hodiernum Mahr. De Mâri, Illustris, clarus agit Graffius vol. 2. col. 821.

¶ BALLONUS, Fascis, Gall. Ballot. Hist. Dauphin. tom. 1. pag. 87 : Quælibet grossa bestia... onerata Ballonis canabi vel fili, transiens per eundem pontem debet duos denarios, si vero portet solum Ballonum canabi debet unum denarium.

* BALLOTA, Pilula seu glans ferrea vel plumbæ, Gall. Balle. Stat. Cumane cap. 138. ex Cod. reg. 462a. fol. 92. v° : Genera armorum prohibita.... Ballotæ ferreaæ, nec plumbæ, etc. Vide mox Ballotola.

* BALLOTARE, Ballotis seu calculis ferre suffragium, Gall. Balloter. Stat. Cadubrii lib. 1. cap. 2 : Tunc omnes nominati scribantur et legantur in dicto consilio, et singulatim Ballotentur, etc.

* BALLOTATIO, Ipsa Ballotandi actio, electio, quæ calculus fit, in iiedem Stat. cap. 8 : Sufficiat tamen, si expedierit eligere in dicto consilio unum sindicum communis, solo verbo dictorum consiliariorum, absque ulla Ballotatione. Ballotatio, in Stat. Riperie cap. 10. fol. 6. v°. Vide mox Ballota.

* BALLOTOLA, diminut. a Ballota, Pilula. Stat. crimin. Saone cap. 35. pag. 76 : Et si forte sagittam, telum, lanciam, Ballotolam, vel lapidem infra domum alicujus... inicerit, etc.

* BALLOTTA, Calculus ad ferendum suffragium, Gall. Balote. Translatio S. Philastri tom. 4. Julii pag. 394 : Ad bussulas et Ballottas provisum et ordinatum est, quod, cet.

* Ballotta de cera, in Chron. Andr. Daniudi apud Murator. tom. 1. Script. Ital. col. 376. Balotta, ibid. col. 812. Balota, in Stat. Riperie cap. 10. fol. 6. v°. [** Vide Pragmatic. Philippi II reg. Hispan. ann. 1599. cap 7. apud Pardessus. Leg. maritim. Collect. vol. 5. pag. 553.]

BALLUCA, Arena aurosa, seu rementa minutiaria auri, nequid excocca. Gloss. Lat. Græc. Balluca, γῆς ον χρυσοῦ ἀκαθάριζον. Gloss. Græc. Lat. χρυσον γῆς ον ακαθάριζον, Valuca. Ex quibus videtur restituendum, χρυσον γῆς. Aurea arena, χρυσαμος, σχύλευτος γῆ, η χρυσθή, ut habet aliud Gloss. Occurrit in leg. 3. et 4. C. Th. de Metallis (10, 19.), ubi Jacob. Gothofredus. [** Dicitur etiam Ballux. Alii scribunt Baluca et Balux. Vide Forcellinum et mox Balluta.]

Alia notione vocem hanc usurpat Sebastianus Salmanticensis Episcopus in Vere-mundo Rege, æra 827 : Sed regalia prælatia, Balluca, triclinia, præatoria, quis satis pro ipsa pulchritudine valeat commendare?

* F. Meniana, porticus, Gall. Balcons, galeries.

* BALLUM, Pila, forte, ex Anglo.

Bell. Statuta Ordinis de Sempringham pag. 744 : Nec ad grangias campanas habrunt, sed lignea Balla ad convocandas Fratres ad horas diei et noctis, ad refectionem.

* Idem videtur quod Tabula lignea, cuius percussione excitabatur monachi, vel ad horas canonicas vel refectorium evocabantur, globulis scilicet super tabulam tundebantur. Vide Tabula 4.

¶ 2. BALLUM, Tutela. Vide Baylus 3.

* 3. BALLUM, Nostrates appellant, inquit Argentrae ad art. -4. vet. Consuet. Brit., cum mortuo vassallo ac baillii lege feudum tenente, relicto herede cætate minori, dominus superioris feudi aperto serviente feudo fruatur, donec heres justam viginti annorum aetatem impleverit. Quod cum deinceps minus justum nimisque onerosum visum fuerit, pro jure rachati seu relevii commutavit Joannes dux Britannie ann. 1275. cuius Chartam leges in tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1037. Charta Radulphi de Fogeriis ann. 1240. in Reg. N. Chartoph. reg. ch. 6 : Item promisi ei (Ludovico regi Franc.) mille libras Turon. pro Ballo dictarum terrarum solvendas, ... et rogavi dominum regem, quod si ipse inveniat per usus et consuetudines terræ, quod Ballum non pertineat ad ipsum, quod de dictis mille libris quicquid remaneam; et si dominus rex non inveniat, quod Ballum terre pertineat ad eum, quicquid ero de dictis mille libris. Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 72 : Littera signillata pluribus sigillis baronum Andegavia et Cenomanie super declaratione consuetudinum, Ballorum et rachatorum Andegavia et Cenomanie. De anno 1246. Et fol. 83. v° : Transcriptum Simontis Cardinalis litterarum Ludovici regis super Ballo Atrebatenst et quicquid ejusdem ..... De anno 1265.

* 4. BALLUM, Tutela, protectio. Tabular. priorat. S. Mart. de Camart : Quando Theobaldus comes, filius Stephani comitis, habuit guerram cum Ludovico rege Francie, filio Philippi regis; Salomon panetarius, qui tunc erat praepositus Castriduni, venit ad monachos S. Martini, et deprecatus est eis ex parte comitis, quatinus homines suos de Camartio sub nomine Balli mitterent ad castellum Puteoli ad custodiendum corpus comitis.

* 5. BALLUM, Traditio ad firmam, locatione, Gall. Bail. Vide supra Baileum.

* 6. BALLUM, ut supra Ballum 1. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : Ballum inter murum et fossam, Palissat, Prov. Belle, eadem notione, si tamen mendum non est, pro Baile, in Lit. remiss. ann. 1393. ex Reg. 144. Chartoph. reg. ch. 485 : Comme ledit Perrin feust ale ou Belle de la forteresse de Courtenay en un hostel ou loge, que la femme et hoirs de feu Henry Testar avoient oudit Belle. Vide Ballum.

* 1. BALLUS, Tutor, rerum pupilli administrator. Chartul. episc. Paris. fol. 114 : Anno Domini 1255.... fecit nobis homagium idem Odo, tanquam Ballus nomine sororis uxoris ejus, quam habet in ballo suo de predicto feodo et ejus pertinentiis, pro portione ipsam sororem contingente. Vide Baylus 3.

* BALLUS, Saltatio, Ital. Ballo, Gall.

Bal. Barel. serm. 2. in Dom. 1. Quadr. : Quare vadis ad Ballos?

¶ **BALLUTA**, est publica utilitas : vel est vas luteum. Vocabul. utriusque juris. [** Apud Accursum ad const. 1. tit. 6. lib. 11. Cod. hæc leguntur : Tertia pars uncia quæ solvit in Balluca, id est utilitate publica, nam chrysammos græce, latine utilitas dicitur. Vel Balluca, id est vase lucente, ut cassa cardinalium, quasi lucem bajulans vel lancem. Vide supra Balluca.]

¶ **BALLUTICIACUM**, Velitatio, pro-cursatio, Gall. Escarmouche. Chronicon Siciliæ apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 76 : Faciebat congregari gentes, et alia multa præparari necessario facienda contra hostes eosdem, ad ostendum et persequendum dictos hostes, et custodiendas frontieras dictæ terge Trapani, et faciendum Balluticiacum cum hostibus ipsis et dannificandum eos quantum posset.

1. **BALMA**, Lapis sepulcralis, tumba, [seu, ut ait Hilario de Costa, Caverna in rupe excisa, excavata.] Arvernus, Baumo : quam vocem Provinciales quibusvis sepulcris tribuunt, præsertim vero antris sepulcralibus, quomodo S. Balmam vocant antrum in quo asservatur corpus S. Magdalene, vulgo la sainte Baume, et specum divi Honorati prope Lerinensem insulam, la sancta Baulma de sancta Honorat, ut est apud Vincentium tom. 1. pag. 37.

* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Balma*, Prov. Caverna, antrum, fo-rea, spelunca, scrobs. Aliud ex Bibl. S. Laurentii Florent. : *Baulma*, crypta montis. Unde minus accurate monet Cangius vo-cem hanc a Provincialibus quibusvis sepulcris tribui, atque in S. Balma asservari corpus S. Magdalene; sic enim vocant spe-luncam, in qua Magdalena pœnitens vixit. [** Raynourdo in Gloss. Rom. vol. 1. pag. 174. est Grotte, caverne; apud Roquafort. Glossar. Gall. leguntur themata Baume, basme, bame, home, bazme, balme et barme.] Istius nominis duo antiquitus fuisse mona-steria in dioecesi Vesontionensi docet Balu-zius in not. ad Capitul. col. 1094. Consule præterea Vales. in Notit. Gall. pag. 74. col. 2. Hinc etiam *Balmette* vel *Baumette* dicta Franciscanorum domus, prope Ande-gavum a rege Renato fundata ann. 1451. Stat. ann. 1227. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 71. col. 2 : Item quod si lis, con-troversia, seu discordia emerget seu incide-ret inter aliquos de facto crosorum seu Bal-maram. Nostris Balme et Basme, eadem notione. Vita SS. MSS. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 43. v. col. 2 : Après s'en alla (Ste. Paule) en Bethléem, et en la Balme dou Sauveur entra. Boetus de Consulat. Gall. redditus lib. 4. MS :

Tant est venu, tant est alé,
Qu'il est en la Basme avalé,
Où Catus avoit ces bœufs trait...
Cest grand larrou point ne salue :
Mais il le trait fors de la Basme,
Et en venga ceulx du royaume.

Vide Menag. in Observat. ad Vitam Petri Ayraldi pag. 242.

¶ 2. **BALMA**, Quibusdam in Galliæ regio-nibus, *Balme*, Collis est a valle in vallem protensa in locis montuosis. Charta ann. 1037. ex Chartulario S. Victoris Massil.

Frejus n. 30 : *Hoc est, de Balma, sicut vadit via ad sanctum Petrum, et sunt claperii.*

BALMUND, BALMONDEN, Falsus tutor. Charta Caroli M. pro Augiensi Monasterio apud Nauclerum gener. 27 : *Elegant huic loco sicut et in ceteris locis suis competenter advocatos et defensores : eo tamen tenore, ut quandcumque sui commissi prævaricator, aut in rebus vel hominibus, quod vulgo Balmund dicitur, existat, statim sine mora, sine judicio, advocationem perdat.* Vide Ballomer. [** Conf. Heinicci Antiq. Jur. German. vol. 3. pag. 502. Graffii Thesaur. vol. 3. col. 93. Grimmii Antiqu. Jur. pag. 466. et Specul. Saxon. libr. 1. cap. 41. ubi Balemunden est A tutela tutorem submo vere.]

BALNEAMEN, BALNEUM. Acta S. Isidori Agricolæ n. 8 : *Cum vero nullo cataplasmate, nullo unguento, nullo Balneamine, nullo medicamine,... cernerent se in aliquo prodesse, etc.*

¶ 1. **BALNEARE**, Lavare, Baigner, Vita S. Agnetis de monte Politianum tom. 2. Aprilis pag. 804 : *Compero igitur quod ancilla Christi ibidem se lavisset, multi infirmos aqua illa Balneare ceperunt. Ibid. pag. 805 : Quibus dictis ipsam, ad dictum Balneum duxit, et in aquam quæ suis meritis paucis ante diebus miraculose apparuerat, Balneavit.* Nicolaus PP. I. ad consulta Bulgar. cap. 6 : *Dicitis quod affirmant Græci, quod nullo modo in quarta et sexta feria Balneari debeat. Vide Leibnitium tom. 1. Scriptor. Brunsvic. pag. 896. Schramb. Chronicum Mellicense pag. 415. col. 1. Acta SS. Maii tom. 4. pag. 565.*

¶ **BALNEARE**, neutrum verbum, Gall. Se baigner. Ordinatio Domus regiæ sub Henrico II. Angl. Reg. in lib. nig. Scaccari pag. 353 : *Quando Rex Balneat IIII. d. exceptis tribus festis annuis. MS. Cantatorium Abbatiae S. Huberti sol. 26. recto : Joannes Evangelista de fonte Salvatoris ebrios et apud Diligentem omni dilectione præcipuus et senioribus membris fomentum balnei noluit adhibere, quoniam inter Balneantes haereticum Cherintum conspergit.*

¶ **BALNEARE**, Madefacie, Ital. Bagnare. De B. Gerard tom. 1. Junii pag. 769 : *Sic ipsum Lambrum (flumen) transivit, qui nec ipsum nec capam Balneavit.* Chron. Par-mense ad ann. 1303. apud Murator. tom. 9. col. 845 : *Item eodem anno bene per qua-tuor menses non venit pluvia vel nix, quæ Balnearet terram, propter quod magna siccitas fuit.* Vide Acta SS. April. tom. 1. pag. 187. D. et tom. 3. pag. 929. E.

¶ 2. **BALNEARE**, Pretium pro balneo pensum, in Gloss. Isid. Vide mox *Balneatum*, et infra vocem *Captura*. [** Conser-Forcellin. in *Bulnearis*.]

BALNEARIUM, Balneum, Balnea, Baignoire. Lex Bajuvar. tit. 9. cap. 3. § 1 : *Si quis... incendio tradiderit... quæ per se con-structa sunt, id est, Balnearium, pistorianum, coquinam, etc.* Messianus Presbyter in Vita S. Cæsarii Arelat. : *Balnearia ibidem grandibus fastigiis constructa sunt.* Vide Will. Tyr. lib. 12. cap. 25. et Anastasium Bibl. in S. Innocentio. [** Purioris latinitatis auctores plurali numero tantum utuntur. Vide Forcellin. in *Bulnearius*. Proculus IC. in Dig. lib. 8. tit. 2. fr. 12. pr. : Quidam...

qui habet post horrea mea insulam *Balnearia* secundum parietem communem.]

BALNEARIUS, Custos balnei, in Vita S. Severi Episcopi Neapolitani.

BALNEATORIUM, apud Ingulfum pag. 888. et Will. Thorn. pag. 1915. *Baignoire.* [** scil. instrumentum. Vide Forcellinum in *Balneatori-* torius.]

* **Balnearium**, Locus ubi balneatur, *Bal-neatorium* idem. Gemma Gemmarum.

BALNEATICUM. Veteres Glossæ : *Bal-neiticum*, Βαλνεατικόν, Vetus Interp. Juvenal. Sat. 2 : *Nisi qui nondum ære lavantur. In-fantes : quia pueri non dant *Balneaticum*.* Vita S. Severi Episcopi Neapolitani apud Ughellum : *Quadam die juxta morem homo quidam consuetudinis balnea lavandus in-gressus est. Post ablutus aqua, cum recederet, custos balnei ovum ab eo pro *Balneatico* petit, quod unusquisque *Balneaticum* pro pretio dare conueverat.* Vitruvius lib. 8. cap. 7. videtur innuere *balneaticum* suis vegetigal impositum, propter aquam, quæ ex aqueductibus et castellis publicis in balnea derivabatur. Vide *Captura*.

BALNEARUM REDITUS, in Bulla Paschalis PP. ann. 1102. apud eundem Ughellum tom. 1. pag. 996.

* **BALNEATIO**, perperam pro *Balneatio* vel *Ballatio*, saltatio, chorea, in Stat. P. archiep. Burdegal. ann. 1263. ex Cod. reg. 1590.

BALNEATORES, Vopisco, qui balnea præparant. Glossæ. Lat. Græc. *Balneator*, Βαλνεατός. [** Vide Forcellin. edit. Germ. et Dirsken. in hac voce.] Ita etiam dicti in Monasteriis, qui Monachorum *balneationes* curant. Consuetudines Eoveshamensis Monasterii in Anglia : *Singulis diebus quando Fratres balneant, Balneatores percipere debent de Cellario panem et justam.*

¶ **BALNECIA**, quinta vel quarta die ante Natale Domini, peragnuntur omnia luente die, in usibus Monasterii Culturæ Ceno-man. An hic intelligendæ lotiones?

* **BALNERIA** Præstatio seu vegetigal, ut opinor, propter aquam, quæ in præderiatatur. Obituar. MS. S. Joannis Carnot. ad xv. Kal. Dec. : *Obit Fulcherius signifer S. Mariae, qui dedit Balneriam terre S. Stephani Osivillæ.* Nisi legendum sit *Banaria*. Vide infra *Bannaria*.

* Alio sensu *Baignerie*, pro Armorum scilicet specie, occurrit in Poem. de Chevalier Déliré MS :

Donnans terribles horions,
Là frappoient les champions
Coupe de banquetz et Baigneries,
Comme s'ilz bayssent leurs vies.

* Ita etiam non usitata notio *Baigner* legitur, in Lit. remiss. ann. 1380. ex Reg. 117. Chartoph. reg. ch. 52 : *Le supplicant dist à icellui Clary qu'il s'estoit vantez de la femme dudit Adenet, et qu'il avoit Baigné avecques elle.* Quo enim sensu id intelligendum sit, docetur infra, cum ipsem Clary hanc mulierem vitiasse arguitur. *Aaigner* vero in balneum demittere sonat, apud Boet. MS. de Consolat. lib. 3 :

Senesques se fist Aaigner,
Et ès deux bras se fist seigneur.

** 1. **BALNEUM**. De Balneis publicis med. tempor. vide Marini Papyr. Diplom. pag. 363. not. 3.

2. BALNEUM, Genus potus minime delicati. Luithprandus in Legatione : *Soli mensæ assident nude, paximacium sibi apponentes, Balneaque tunc vitro permodicco non bibentes, sed sorbillantes.* Et paulo ante : *Parcus, cupidus, allio, cepe, et porriss vescens, Balnea bibens.* Et sub finem : *Non proderit tibi Bulneum, quo te assidue potus in amore B. Joannis Precursoris.* [** Apud Pertz. vol. Script. 3. pag. 356. 362. et 363.]

* **BALNEUM MARIE**, vulgo Bain-Marie. Arnauldus in Rosar. MS. lib. 2. cap. 7 : *Et scitote quod distillacio aquæ habet fieri in Balneo Marie, eo quod subtiliores lapidis partes et sine calore ad naturam simplices aqueates totum approximantes per eum distillantur. Apud chimicos sic vocatur fornax philosophicus.*

* **BALNEUM VENALE**, an Publicum? Chron. Salisburg. ad ann. 1375. apud Schwart. Hist. fin. principat. Ruggiæ col. 425 : *Item in die anniversarii ipsius, oblayarius.... tenetur ex parte conventus expedire Balneum venale in civitate, pro pauperibus cum elemosina.*

* **BALNEUS**, pro Balneum. Praeceptum Caroli Calvi pro Monasterio Arulensi tom. 3. Concil. Hispan. pag. 152 : *In valle Asperia prope supradictos Balneos villare qui dicitur Cotaletus.*

* Ubi fons designari videtur. Vide in Append. ad Marcam Hispan. col. 793.

* **BALNITOR**, βαλντος : Balnearior. Suppl. Antiquarii. Vide Balneariores.

BALOSELLA. Contract. datori. Bergom. lib. 2. cap. 88; Item quod de copis,.... *Balo sellis calcina, et aliis laboreris forciatis, etc.*

* **BALOSIUS**, BELOSUS, Panni species Testam. Annæ de Arminiaco ann. 1472. in Cod. reg. 9573. 2. 2. fol. 91. v°. : *Item legavit conventui fratrum Minorum castri Jelosii unam suam hopalandam, seu pannum ciricum cuiusdam sue vestis, que est Belosii nigri, de qua vult fieri capam missalem, diaconalem et subdiaconalem ad servitium, et pro cantando missas de Requiem.... Legavit unam suam vestem panni aurei coloris Belosii rubei... Legavit... suam vestem Belosii rosati.... Item legavit.... suam vestem Belosii cranoisii. Cujus panni fabricator, Beloinchex appellatur, in Ch. pedag. Divion. ann. circiter 1360. Vide Valos.*

* Belocier vero est arboris species, Prunus scilicet, in Lit. remiss. ann. 1363. ex Reg. 95. Chartoph. reg. ch. 2 : *Ledit Symon ne sceust où, ne quelle part suis que en un jardin,... où il le prindrent seur un Belocier, où il estoit montez pour soy mucier.*

* **BALOTA**, **BALOTTA**, Calculus ad ferendum suffragium, Gall. Ballotte. Vide supra Ballotta.

* **BALOTATIO**, Vide supra Ballotatio.

BALOTTA, Pilula, vox Italica. Petrus de Crescentiis lib. 10. de Agricult. cap. 28 : *Qui autem arcum Balottarum exercet, debet Balottas habere æqualis ponderis et bene rotundas.*

* **BALOUDUM**, idem quod supra Bal leum. Vide in hac voce. Bulla Romana ann. 1515 : *Locus ubi conservare possint omnes et singulus paleas, ac alia Balouda.*

* **BALSA**, Ratis. Vox Hispanica. Acta SS. Maii tom. 7. pag. 300. E : *Rex Ferdi-*

nandus fecit fieri Balsas et navigia de lignis et coriis. [** Vide S. Rosa de Viterbo Elucidarii tom. 1. pag. 171.]

* 2. **BALSA**, Vexillum Templariorum. Vide eundem ibid. et Appendix. pag. 16.

* **BALSAMARE**, Condire corpus mortui, Gall. Embaumer. Locos vide in vocibus Cid et Mumia.

* **Glossar.** Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Balsamatus, Enbasiné.* Vide Gabr. Clauderi Method. balsamandi corpora, Samuel. Andr. de Balsamationibus Veterum, et Burch. Wittenberg. epist. de Balsamatio nibus corporum.

* **BALSAMITICUS**, Bonis odoribus refertus. Translatio S. Augustini tom. 6. Maii pag. 414 : *Quo magis hæc Balsamitica apotheca reserbarunt, eo profusius odor cælestis jaculabatur.*

* **BALSAMITICUS**, Balsaminus, ex balsamo. De S. Antidio Episc. tom. 5. Julii pag. 44 : *Balsamiticum consecravit christma.*

* **BALSAMIZARE**, Bonis odoribus sulfure, Gall. Embaumer. Lambertus Prior S. Vedasti Atrebat. circa finem XII. sæc. in MSS. carminibus de divinis officiis, ad Dominicam IV. Quadragesimæ :

*Sedis Apostolicæ princeps splendente corona,
Nunc Sion insignit Balsamizante rosa.*

BALSAMUM, Sacrum christma, seu oleum Sacrum. Joan. de Deo in Pœnitentiariorum lib. 5. cap. 6. de Episcopis: *Quod petunt pecuniam pro Balsamo contra auctoritatem sanctorum Patrum, etc.* Vid. Joann. Saribériensis. Epist. 69. [Et tom. 4. Concil. Hispan. pag. 270. col. 2.]

* *Balsamum S. Marcelli*, in Inventar. reliq. et vestim. eccl. Paris. ad calcem Necro log. MS. ejusd. eccl.

* **BALSAMUS**, pro Balsamum, in versibus relatis ad voces, *Agnus Dei.*

* **BALSANUM**. Vide Baldanum.

* **BALSSONAYA MONETA**, Moneta Bar cinonensis species. Charta Petri III. reg. Aragon. ann. 1343 : *Concedimus.... quod possitis.... deferre et deferri facere ad quascumque partes volueritis.... quodcumque argentum purum, vel ære contaminatum,.... tam in pecüs quam alias, et monetam sive bossonoyam (sic) billionum, vel Balssonoyam quamlibet. Vide Bossanaya.*

* **BALTEARIUS** in Inscript. apud Reines. cl. 8. n. 69. Forcellino est qui balteas facit. In Gemma Gemmarum : *Balteus, cingulus regalis. Baltearius, aliquis tali cingulo ornatus.*

* **BALTEAT**, Cingit. Gloss. Isid. (D. Cangius legit infra Balthare.)

BALTEFREDUS. Vide Belfredus.

* **BALTEUS**. Vide Baltheus.

* **BALTERIA**. Inquisit. ann. 1210. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 49. col. 1 : *Et eos (clientes) introducerent in mansa G. Ymberiti per ostiariam, qua intratur in orto, facta Balteria per parietes superiores. Ubi Menardus aperturam, Gall. Ouverture, interpretatur : utrum bene, haud scio; quid enim apertura opus erat, cum per ostium clientes introducerentur? Unde locum cinctum intelligo, a voce scilicet.*

* **BALTERIRE**, Cingere. Glossar. Pro vinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Cenher. Prov. cingere, Balterire.* Vide Balthare.

* **BALTHA**, Gothis, Audax. Jordanes in

Hist. Goth. : *Ordinant super se Regem Alaricum, cui erat ex Baltharum genere origi mirifica, qui dum ob audaciam virtutis, Baltha, id est, Audax, nomen inter suos accepérat.* Otto Frising. lib. 4. Chron. de eodem Alarico : *Qui lingua eorum ex genere Baltharum, secundo post Amalos, Baltha, id est audax, vocabatur.* Hinc forte Italicum Baldo, pro audax. [Et Armoricum Balch ejusd. notionis.] [** Vide Graffii Thesaur. Ling. Francic. vol. 3. col. 108.]

BALTHEARE, Cingere, in Isid. Glossis; Balthare a Baltheus, habet Joannes de Janua, [et] Gloss. MSS. Montis S. Eligii Atrebat.] [** Vide Balcatus apud Forcelli num.]

* 1. **BALTHEUS**, Ornamentum dependens a Singulo, vel singulis [** leg. cingulo, vel cingulus] militaris dictus pro eo quod signa ex eo dependent ad demonstrandum Legionis militaris summam i. vi. DC. ex quo numero ipsi sunt; unde non tantum quod cingitur, sed etiam a quo arma dependent Balthus dictur. Papias MS. Bituric. [** Ex Isidor. Origin. lib. 19. cap. 33. sect. 2.]

* 2. **BALTHEUS**, Zona, qua Episcoporum, Sacerdotum, Ministrorum etiam inferiorioris gradus Ecclesiastici vestes constringuntur, apud Honorium Augustod. lib. 1. cap. 226. et in libro Sacrament. apud Menardum pag. 260. Annales Anianenses : *Unam vero partem sibi reservavit, quam dedit Benedicto Abbatu S. Anianensis Archisterii, videlicet Crucis Dominicae cum gemmis, brætheas aureas contextas cum gemmis, Baltheos aureos similiiter gemmatos, calices aureos, etc.*

BALTHEUS, quo Summus Pontifex consecrandus preeingitur. Joannes Diaconus in Vita S. Gregorii Magni PP. lib. 4. cap. 80 : *Porro in exilitate Balthet, quæ unius pollicis mensuram nunquam excedit, speciem propositi regularis olim a sancto Benedicto statuit,.... eum servasse luce clarius manifestat.* [Ex hoc patet monachale cingulum Balthem etiam dictum fuisse.] Anonymus in Vita Paschalisi II. PP : *Deinde in Patriarchale ascendentes Palatum, ad duas curules devenit. Hic Baltheo succingitur cum septem exinde pendentibus clavibus, ex quo sciatur septem sigillis (Apoc. 5. 6.) septiformem Spiritus sancti gratiam cunctarum Ecclesiarum, quibus simul, Deo auctore, preeest, regimini in claudendo, aperiendoque, tanta ratione providere debere, quanto solertia id quod intenditur, operatur.* Vide Joann. Sarisbiensem Epist. 42.

BALTHEUS MUNDIALIS, seu sæcularis. Ivo Carnotensis in Chronico apud Lanbecium lib. 2. Comment. de Biblioth. Cæsar. cap. 8. in Ludovico Pio : *Ipsius denique tempore cœperunt deponi ab Episcopis, et Clericis Balthei gemmeis culturis honorati, et cingula auro compta et exquisite, et alia sæcularia pariter ornamenta.* Charta Einhardi in Chronico Laurisham. pag. 65 : *Sunt quidam qui fastu sæculari turgentis... sacris Ecclesiis contradicunt invadunt, aut ut sibi hereditario jure retineant, aut Mundiali Baltheo in beneficio dividant.*

BALTHEUM AUFERRA, Degradare. Vide Aimoinum lib. 3. Hist. Franc. cap. 63.

* **BALTHUTHA**, Lac pressum. Vide Balducta.

* **BALTILDUM**, Tuditula, clava campa-

maria, Gall. *Batant*. Charta ann. 1235. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 259: *Item, tenetur in futurum capitulum prædictum ad minutas reparations circa campanas, videlicet chordis et coriis et uncata in flagellis et Baltildis renodandis. Vide Batal-lum.*

BALTRESCA. Vide *Bretachia*.

* **BALTRICA,** *BALTRISCA*. Vide supra *Baltrisca*.

* **BALVA**, pro *Valva*, in Vita B. Victor. III. PP. tom. 5. Sept. pag. 413. col. 1: *In ejus etiam fronte prope Balvas majoris ecclesiæ, etc.*

* **BALUGA,** *BALEGOENS*, *Caligula*, le-vior ocrea, Lusit. *Borzequim*, Gall. *Bottine*. Charta Alfonsi I. Lusit. Reg.: *Vidua in se-cundas nuptias transiens det pro Batugas una cera. Alia Alfonsi III: Promitto, mando, et concedo, quod de cetero nunquam Monasterio Alcobaçæ petam, nec demandem bo-tas, nec Balegoens, nec sapatos, sicut hac-tenus petii. Vide S. Rosa Elucidarii vol. 1. pag. 170. et 172.*

* **BALUSTI** apud *Aliabatem vocatar quercus*, in Glossar. medic. Simonis Ja-muens. ex Cod. reg. 6959. Vide supra *Bala-nus*.

BALUSTRUM et **BALUSTRIUM**, *locus ubi sunt multa balnea, quod lustretur balneis*. Ugutio et Joan. de Janua, [cum Glossar. MSS. Montis S. Eligii Atrebat. et S. Andreæ Avenion.] Vide *Ballastrum*.

¶ **BALZA**, Vox Italica, *Rupes*. Acta SS. Maii tom. 1. pag. 345. in additionibus ad Vitam S. Antonini: *EQUITANS in invia ripa fluminis in alta quadam Balza*.

* **BALZANA**, vox Italica. Chron. Estense ad ann. 1388. apud Murator. tom. 15. Script. Ital. col. 517: *Septem (banderii) eodem modo tecti, cum septem aliis vexillis ad Balzanam*. Chron. Placent. apud eundem. tom. 16. col. 589: *Et arma marchionatus Montisferrati est Balzana, scilicet media de-super rubea, alia media de subtus alba ad illum, qui habet Monsferratum*. Vide *Acade-micos Crucianos ad hanc vocem*.

BALZANUS, Vox Italica, *Balzano*, de equo qui in pedibus albas habet maculas. Rollandinus in *Summa Notariae* cap. 1: *Unum equum baium Balzatum, etc. Vide Octav. Ferrarium in Baio et Balzano, et infra in Baucens.*

¶ **BALZO**, Vide *Bulzo*.

* **BAMBACARIUS,** *BAMBACINUS*, *BAM-BACIUS*. Vide *Bambax* post vocem *Bom-bax*.

¶ **BAMBACORAX**, mox in *Bambalo*.

BAMBALO, *VAMBAL*, *Balbus*, βαμβαλων, qui sonitum labris edit. Adamantius Martyr apud *Senatorem*, lib. de Orthogr. cap. 5. *Bambalo*, φαλιτην. Ubi forte legendum *Bambalo*; sic enim nescio quem M. Fundum, Antonii III viri soce-rum propter hæsitantiam linguae stuporemque cordis appellatum scribit Cicero Philipp. 3. Gloss. Græc. φαλιτην, *Vambal*. Hesychius: *Βαμβαλην, τὸ μὴ διπροσώμανα λίγην*. Vide *Nilum monachum* lib. 3. Epist. 331. ubi legendum βαμβαλισαντι, pro βαμβαλισαντi. Hinc

BAMBACORAX appellatus olim Alexius Commenus Imp. legitur in Epist. Honorii III. 285. lib. 6. quod balbutiret, et instar

corvi crocitoando verba effunderet, quod faciunt βαμβαλωνες. Alexii vero balbutiem observant etiam Anna filia lib. 1. et Bryen-nius gener lib. 4. n. 22. [* Vide Diezii Grammat. Ling. Roman. vol. 1. pag. 8.] Sed et inde Itali *Bambino* puerum, qui adhuc balbutit, dicunt. [* Vide vocem suo loco.]

BAMBARE. Vide *Bombum*.

BAMBAX, BAMBASIUM, etc. Vide *Bombax*.

* **BAMBAXIUM**, Tela bombacina; unde nostris *Bambais*, eodem significatu. Chron. Placent. ad ann. 1388. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 580: *Alique... portant valles de seta, vel de Bambaxio pulchros, et subtile, et albos*. Vita SS. MSS. ex Cod. 58. S. Vict. Paris. fol. 192. r. col. 2. ubi haec Latina: *Inveniens autem unctam.... illam panno detersam, sic Gallice reddun-tur: Come ele la trouvast ointe, ele de Bam-bais la pana o grant reverence. Rursum supra Bambais, ubi Lat. *Bumbactum*. Vide Bom-bax*, 1.

BAMBER, *Arena*, in Gloss. Isid. [Ad quod Grævius: Sic etiam Constantiensis Episcopus : *Bambis, arnea, forte Ammos, Arena*, ut male loco suo exciderit hæc Glosa. Sed hoc, inquit, aliis relinquo quærendum.] [* Leg. *Bombyx, aranea*.]

* **BAMBERGENSIS MONETA**. Charta Wulfsingi episc. Bamberg. ann. 1317. ex schedis Mabill. : *Tenemur solvere.... pro exeniis.... unum solidum denariorum Babenbergensis monetæ*. Leg. *Bambergensis*. [* Nihil mutandum.]

* **BAMBINUS**, ab Ital. *Bambino*, Infans, perululus. Acta SS. tom. 1. Jun. pag. 365.

col. 2: *Andreas in conventu Carceris fuit a Bambino Jesu sua præsentia consolatus*. Vide *Bambalo*.

BAMBIS, Aranea. Gloss. Isid. Vide *Bam-ber*.

¶ **BAMBUCINUM**. Vide in *Bombax*.

BAMBUM. Gloss. Græc. Lat. MS. Βαμβα-πον, *Acetarium Bambum*, *Tinctorium*. Editum acetarium tantum habet. *Bambum* au-tem pro *Bammum*, ex Græc. βάμψα, unde *Bambus*, *intinctus*, apud *Columellam*, et *Apuleium*. [* Vide *Forcelin*, in *Bam-bata*.]

* **BAMNIRE, BAMPNIK**, pro *Bannire*, prescribere. Stat. Saluc. collat. 6. cap. 161: *Item statutum est, quod si aliqua persona de Salutis lenocinium commiserit, ... fusi-geatur die fori, ... et Banniatur a civitate*. Occurrit etiam in Stat. Saonæ cap. 20. pag. 31. Stat. Taurini ann. 1360. cap. 24. ex Cod. reg. 4622. A. : *Item statutum est, quod si debitor non consignaverit creditori tantum de bonis suis, unde possit habere so-lutionem integrum; quod Banniatur hoc modo; videlicet quod non audiatur in causa pro se, vel pro alio, nec admittatur ad aliquod officium publicum, donec cum creditore suo fuerit concordatus*. Vide in *Bannum* 1.

* **BANNUM, BAMPNUM**, ut *Bannum* 1. Poena et multa pecuniaria. Stat. Saluc. collat. 3. cap. 92: *Idem Bannum solvant caligari, seu alii ponentes ruscatum affavit in viis publicis*. Stat. Taur. jam. laudata cap. 22: *Item si quis condemnatus non solverit ad tempus sive terminum condem-nationis statutum, si condemnatus fuerit a soldis xx, et ab inde superius, det pro*

Bampno solidos ij. et si minoris quantita-tis fuerit, det pro Bampno denarios xij.

BANADULA. Vide *Bajulona*.

* **BANAGA**, *Lo muraro*, in *Glossar. Lat. Ital. MS.*

* **BANAGIUM, BANNAGIUM**, Jus cogendi tenentes suos ad molendinum suum deferre sua frumenta molenda; vel *Præstatio*, quæ ea ratione ab iis exigitur; aut *Districtus* intra quem ejusmodi jurisdictione exerceri potest, nostris olim *Banage*, *Bannage* et *Bannerie*. Charta inter probat. Hist. Sabol. pag. 333: *Concessionem ipsam super altare Domini cum propria manu fecit, ut quidquid Banagi, minagi, vel cuiuslibet consuetudinis sive redditus, seu etiam cuiuslibet forfacti inde extret, totum in potestate et dominatione monachorum *Vindocinensium*, sine cuiuslibet contradictione, existeret*. Charta Petri abbat. S. Quint. Bellovac. ann. 1338. in Reg. 71. Chartoph. reg. ch. 204: *In quo molendino hospites nostri, circa numerum duodecim, commorantes apud Courcelles, jure *Bannagii* molere veniebant*. Lit. ann. 1371. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 393: *Ob hoc dicti exponentes, qui sunt liberi ab omni *Bannagio* ad dicta molendina, et lib-erum habent arbitrium eandi ad quæcumque molendina eis placet*. Pactum inter dom. Bretoli et monachos ejusdem. loci: *Et si bi-dit religieux mettoient les mazures, qui sont franques, en villenage; je, ne mi oir n'i ponns demander ne reclamer ne Banerie, ni ma-naige... Se aucune de ces anciennes mazures venoient assidis religieux, ... ils ne les paient bailler qu'elles ne demeurent en no *Banage*. Aliud inter abbatiss. de Moncello et habi-tat. villa de Pompoing ann. 1364. in Reg. 96. ch. 75: *Lesdiz habitans avoient décessé auxdites religieuses.... touz les droit, fran-chises, libertes, *Bannages*, forfautes, etc. Quo ultimo loco Multæ pecuniariae intel-ligi possunt. Vide infra *Bannaria* et *Ban-num* 1. 2. et 3.**

* **BANASOR**, Idem qui *Major*, præpositus, sic dictus quod *banna* indicere, vel intra *bannum* seu certum districtum jus di-cere possit. Charta Adami episc. Tarvan. ann. 1223. inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonst. col. 139: *Quas garbas decima, ... quam acquisisti ab Eustachio *Banasore* de Eglihem. .... Et illam (terram dedit) quam per manum ipsius Walteri a *Banasori* bus suis Ilberto Waldot, pro dimidio terræ in perpetuum tenetis*. Ubi Charta Desiderii episc. Tarvan. ann. 1174. col. 135. legitur, a *maioribus suis*; quod idem atque a *pre-decessoribus suis* significare videtur.

* **BANASTA**, ut mox *Banastum*. Inquisit. Dalphinalis ann. 1284: *Praeterea asportave-runt quandam *Banastam*, quam dicebant dicti minores esse mensuram legitimam, si sit fere cumulata*.

* **BANASTONUS**, Idem quod mox *Banastum*. Ccharta anni 1351. ex Archivis S. Victoris Massil. : *Custodiebat racemos col-lectos in *Banastonis*. Instrum. ann. 1434. ex Archivis ejusdem S. Victoris*: *Quod quilibet piscator faciat *Banastonum*... Pulsus et ordinamus quod piscatores possint reponere et reponi sinant pisces in vascula quibuslibet cuiuscumque formæ et capacitatæ existant, sive sint *Banastoni*, *canastelli*, etc.*

BANASTUM, pro variis regionibus, Gall. *Banaste*, *Banastre*, vel *Benate*, Cista rotunda et oblonga, ad modum sportæ dossuarizæ effecta, quæ ex palea contorta atque in orbem ducta rubis caninis dedolatis et tenuatis consutur. Hac uti solent rustici ad pisa, fabas, frumenta aliaque id genus portanda vel reservanda. Quandoque duæ hujusmodi cistæ ad utrumque latus equi clitelarii apponuntur. Voci origo videtur esse *Benna*, Gall. *Banne* et *Benne*, quæ cista lignea est ad eundem usum accommodata. [** Fort. Germ. *Binuz*, Juncus, scirpus. Vide Graff. Thes. vol. 3. col. 130.] Regest. Comput. *Dalphin*. ann. 1309. 17. Novemb. : Item de *Barralibus*, de *Banastis* non computat, quia sunt ad manum mistralis.

* Provincialibus *Bannato*, Major corbis, et *Banastour*, minor. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Banaston*, Prov. Corbis, quia curvatis virgis contextur. Sed et pro instrumento piscatorio usurpatur, in Ch. ann. 1243. ex Tabul. S. Mart. de Lavardino : *Homines de Lavardino* piscabuntur ibidem, prout pescantur in aliis aquis nostris de Lavardino videlicet cum tribis seu *Banastis*. Vide *Basta* 2.

BANAUSUS, ex Græc. βάναυος, Mechanicus, illiberalis. Marsilius Patavinus in Defensore Pacis part. 1. cap. 5 : *Decebat honarari Deos, et illorum sacra tractari, non a Banauis seu mercenariis, qui vilia et maculativa officia exercuerant.*

1. **BANCA**, **BANCAL**, **BANCHIA**, **BANCHETUS**, etc. Vide *Bancus*.

* 2. **BANCA**, Baie, fruit d'olive ou d'olivier, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679. Alia notione, vide in *Bancus*.

* **BANCACIUM**, Gruis tractoris species, sic dicta ab Ital. *Buccacci*, asseres. Tract. MS. de re milit. et mach. helicis cap. 76 : *Bancacium sive modellum duplicatum, alias grossum, quatuor rotellarum habens varochium, cum perticis volgentibus ac trahentibus funem sive canepem, cum colona altius levata, est opprime utile ad opus lignamina, lapides, saxa, et omnia alia necessaria causa casamenta edificandi, et est necesse quod cassa postrema dicti currus sive Bancaciū lapidibus gravelur, ne a pondere altiore et graviore leventur.*

* **BANCAGIUM**, Præstatio pro bancis seu stallis, ubi mercatores merces suas expnunt, alibi *Stallagium*. Vide in *Bancus*. *Bouchers vendans aus Bans char*, etc. in Lit. ann. 1372. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 681. art. 4. Inventar. MS. ann. 1233 : *Habeb commune Avinionis Bancagium, scilicet duos cavos multonis in quolibet macellario faciente macellum. Sic etiam leg. in Stat. Phil. Pule. ann. 1303. pro Bancagium. Vide in hac voce. Banchage, eadem notione, in Charta ann. 1341. ex Reg. 72. Chartoph. reg. 252 : Deniers, chapons, gelines, bois, Banchages, four, et autres revenues, etc. Vide infra *Banca* 4. Banchet et Bancagium.*

* **BANCAL**, Tapes, quo bancus seu scandulum insternitur. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. : *Unius scanni sive Bancal arce* virginis sive vetati. Vide *Bancale* in *Bancus* et infra *Banchale*.

* **BANCALUM**, Liach, Prov. lectus, lectus, in Glos. Prov. Lat. Cod. reg. 7657.

* **BANCATUS**, dicitur de sale in crassiora

frusta coacto. Stat. de salis fodiinis ann. 1451. inter Leg. Polon. tom. 1. pag. 165 : *Ex tunc omnia debet (zupparius) solvere domino regi cum parata pecunia, prout in sale Bancato ac minuto.... Nec tenetur de sale Bancato plus deducere, nisi trecentos ad depositorum commune. Vide *Bancus salis*.*

* 1. **BANCHA**, Tribunal judicum. Correct. stat. Cadubrii cap. 12 : *Antequam dominus vicarius recedat a Bancha, etc. Eadem statuta lib. 1. cap. 12 : Omnia et singula acta, et scripturas causarum, quæ agitabuntur coram vicario (teneantur notarii) fideliter et per ordinem antequam discedant a Bancha officii scribere. Vide in *Banca*.*

* 2. **BANCHA**, Pluteus, Gall. Pupitre, tablette. Necrolog. eccles. Paris. MS. : *Quæ quidem volumina fuerunt posita incathenata in libraria ecclesia in una Bancha nova.*

* 3. **BANCHA**, Mensa nummaria, Gall. *Banque*. Stat. Montis-reg. pag. 22 : *Si contigerit dictos notarios aliquam personam ignorare, vel aliquod pignus levari facere pro debitis ipsius Banchæ, etc. Vide infra *Banchus* 1.*

* 4. **BANCHA**, Officina, apotheca, Gall. *Boutique*; *Banche* apud Bressienses. Chron. Estense ad ann. 1317. apud Murator. tom. 15. Script. Ital. col. 381 : *Ferrarienses.... ierunt in capite platea ad Banchas calligriorum quotidie clamantes : Populum, populum; et moriantur Guascones. Hinc, ut videatur, *Bancier* appellatnr, qui in officina res venales exponit, in Poemate cui titulus : *Le Dit du Lendit* apud D. *Le Beuf* tom. 3. Hist. urb. et diœc. Paris. pag. 261. Aliis notitionibus, vide in *Banca*.*

* **BANCHALE**, **BANCHALIS**, Tapes, quo *bancus* seu *scannum* insternitur, nostris *Banchier* et *Banquier*. Testam. ann. 966. in Append. ad Marcum Hispan. col. 887 : *Et ad sancto Justo sedis Narbonæ Banchale uno meliore. Aliud ann. 1010. ibid. col. 973 : Banchales duas, et cortina una. Charta ann. 1355. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 153 : Item v. *Banchiers* vers, à oiseaux et à feuilles. Inventar. honor. ducis Bitur. ann. 1419. ex Cam. Comput. Paris. fol. 7. v° : Item un grant Banquier eschaqueté de vert, bleu et rouge, à plusieurs royes d'or. Ung *Bancquier bleu*, in Lit. remiss. ann. 1448. ex Reg. 176. ch. 658. Vide supra *Bancal* et *Bancale* in *Bancus*.*

* **BANCHARIUS**, **BANQUARIUS**, **BANQUEARIUS**, Thesaurarius, questor, Gall. *Trésorier*. Bull. Innoc. PP. IV. inter Stat. et privil. Univers. Tolos. ex Cod. reg. 4222. fol. 19. v° : *Jurabit etiam solvere integraliter iurum consueta.... dom. cancellario Tolosano et cancellarie, suo doctori præsentanti vel magistro, Universitatì seu *Banchario*, et regentibus, bedellis et aliis, ut moris est. Stat. ann. 1310. ibid. fol. 29 : Item fuit ordinatum, quod *Bancharius generalis non sit perpetuus de cetero, post decepsum Forci de Cantarano, qui nunc *Bancharius* existit*. Alia ann. 1314. ibid. fol. 52. r° : *Ordinamus quod quando aliquis doctor in jure canonico vel civili.... recipiat insignia doctoratus, tantum de cetero dare teneatur *Banquier* majori seu officio bancarum, quantum dabitur uni vel alteri bedellorum. Lit. Caroli VI. reg. Franc. ann. 1392. ibid. fol. 110. r° : *Banquierus major sive thesaurarius Universitatis, etc.* Hinc *Banquerie*, Thesaurarii præfectura,**

questuria, in Reg. parlam. Tolos. ad ann. 1469. ex Cod. reg. 9879. 6 : *En paient par lesdiz escolliers le salaire desdiz docteurs et de la Banquerie des escolles de ladite Université.*

* **BANQUERIUS**, interdum, et cum nude appellatur, idem qui *Bedellus*. Vide *Bedelli*. Charta ann. 1352. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 583 : *Cum in dicta Universitate Montispessulanæ habeant esse et consueverunt hactenus plures bedelli, ... qui ibidem Banqueri communiter appellantur.*

* *Banchier* vero dicitur, Collector vectigalis, quod ex *banco* vini provenit, in Transact. inter priorem et homines S. Belini ann. 1461. ex Reg. 198. ch. 191 : *Ou cas que celui qui devra dudit banvan ne paiera ce qu'il en devra audit jour par ladite taille, le Banchier ou commis à lever icellui le pourra faire appeller par devant la justice.*

* **BANCHART**, vox vulgaris, Pars plaustris vel carri, f. temo, nostris *Flèche* et *Brancard*. Charta ann. 1239. inter Probat. Hist. Sabol. pag. 349 : *Qui custumas dicto Jacobo debuerint, poterunt capere in dicta foresta, pro unumquaque quadriga, ... essulum norum, et *Banchart*. At vero *Bancart*, Plaustris genus est, in Lit. remiss. ann. 1398. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 218 : *L'exposant menoit à Nostre Dame des champs à Paris un *Bancart* chargié de pierres. Coignée bancheresse, Securis, qua utuntur carorum artifices, in aliis Lit. ann. 148. ex Reg. 208. ch. 66 : Le suppliant tenant une coignée bancheresse, de laquelle il faisoit ung essieu de charrette.**

* **BANCHEA**. Computus ann. 1202. apud D. *Brussel de Usu feud.* tom. 2. pag. cxiii : *De decheio Bancharum, xviii l. et xi. s. et viii. den.*

* Officina, apotheca, Gall. *Boutique*, Vide supra *Bancagium* et *Banca* 4.

* 1. **BANCHIA**, Repagulum, Gall. *Barrière, garde-sou*; sic dicta quod ex longis et arctis lignis facta. Charta Roberti Claramont. episc. ann. 1226. in Chartul. S. Mart. Augustod. : *Si vero ligneam clausuram ibidem destruxerimus, unam *Banchiam* in quolibet latere pontis tenebuntur facere et unicum pontem plenum.*

* 2. **BANCHIA**, Stallum, ubi merces venum expounetur. Charta ann. 1318. inter instr. tom. 12. Gall. Christ. col. 405 : *Cum dimidia parte..... locationis sive obventionis Banchiarum seu sedilium hale infrascriptæ, ubi nundinae et forum prædictum tenebuntur. Vide in *Banca* 1.*

* 1. **BANCHUS**, Mensa nummaria, æarium. Lit. ann. 1337. ex Tabul. Massil. : *Ipsarum deprædationum pretium deponi faciat in *Banco* dom. Danielis Marchesii. Vide supra *Banca* 3.*

* 2. **BANCHUS**, Tribunal judicum. Stat. Vercel. lib. 1. pag. 20. r° : *Judices domini potestatis ibunt et ire debebunt ad *Banchum*, pro jure reddendo. Occurrit ibid. pluries. *Banchus juris*, in Stat. Palavic. lib. 1. cap. 1. pag. 4. Vide supra *Banca* 1. et in *Banca*.*

* **BANCIO** FRUMENTARIA. f. *Barcio*, Navis annotina. Albertinus Mussatus de Gestis Henrici VII. lib. 13. rubr. 8. apud Murator. tom. 10. col. 534 : *Anzii Pisani suorum tadio, quos augebat impermeabilis accessus, inde et rerum familiarium inopia,*

et unde irrumperent, quatenus et ipsi possent, machinas, testitudines, cataphractas, onerarias barchas, quas barbotas ipsi nuncupabant, cum Bancionibus Frumentariis.

* **BANCUS**, Eadem notione, qua *Banchus*, 2. Charta ann. 1305. apud Ludewig. tom. 12. Reliq. MSS. pag. 378 : *Statuimus ut singulis horis et temporibus, judicis opportunitatis civitatis nostrae (Goerliz) in Bancis cum advocate nostro, judex haereditarius nostra qui fuerit, in persona propria adesse debeat.*

* **BANCOBANCUS**, Districtus, jurisdictio judicis. Lit. remiss. ann. 1355. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 330 : *Certæ personæ de villa de Augeyo ceperant unam bischam silvestrem in Bancobanco et justitia loci de Feritate super Amantam, etc.*

1. **BANCUS**, Gall. *Banc*, Senensibus *Banco*, Florentinis *Panco*, subsellium, sedile lignum longius, quod plures una sessores caput : ex Saxonico *Benc*, abacus, scannum, sedile. Uldaric. in Consuet. Cluniac. Monast. lib. 2. cap. 36 : *Duo sedilia, quæ vulgo Bancos vocant. Joan. Brompton. : Imperator autem probitatem suam admirans, Bancos loco caparum in curia sua erexit. Speculum Saxon. lib. 3. art. 38. § 4 : Mensam ornabit mensali, et Bancum seu scannum pulvinari, ac sedile cussino. Siffridus Presb. ann. 1025 : Dum igitur pergens in quadam Ecclesia, et fessus super Bancum quiesceret. W'aces en son Roman de Rou, De Roberto Duce Normannia :*

Par Constantinople passa,
Et à l'Empereur torna,
En dementiers qu'à lui parla,
A la coutume qui ert là,
Son mantel jus à terre mist,
Tout desclubé desus s'assis.
Au partir quant il s'en torna,
Le mantel prendre ne daigna.
Un des Grés le vit desfubé,
Son mantel li a relevé,
Dist lui que son mantel prist,
E à son col le rependist.
Et il respondi par nobloï,
Je ne port pas mon Banc o moi,
Chascun des Normans autresi
Son mantel à terre guerpî.

Infra :

Par la noblesse des Normans,
Qui de lor manteaus firent Bans.

Rursum :

Fist l'emperer en paleis fere
Bans et sieges environ l'sire.

Quidam vocem hanc ex *Abacus*, alii ex *Scannum*, formatam volunt, alii a *Banc Germanico* deducunt. Vide Gloss. Meursii in Πάγκος, et VV. CC. Ἐγιδίου Menagium et Octav. Ferrarium, in *Abaco* et *Banco*. [Benc vel *Banc* apud Francos et Saxones semper significavit *scannum* vel *sedile*; *Bancus* ergo Franco-Theotisce aut *Saxonicæ* originis est : alia non querenda.] [* Vide Graffii Thesaur. Ling. Francic. vol. 3. col. 131. et Raynouard. Gloss. Rom. vol. 1. pag. 178.]

* **BANCHUS**, Idem. Statuta Eccles. Tute-lensis ann. 1328. apud Marten. tom. 4. Anecl. col. 799 : *Item præcipimus vobis... quod ecclesias vestras per parochianos vestros... munire loco videlicet Banchis, libriss et aliis necessariis ornamentiis atque vestimentis et campanis faciat. Acta SS. April.*

tom. 1. pag. 170 : *In cupus (triremis) Bancho seu transstro, etc. [** De triremis bancis vide Jalium Antiq. Naval. tom. 1. pag. 282. 297. sqq.]*

* **BANCUS**, Eadem notione. Charta Geraldini Abb. S. Johannis Angeriac. ann. 1385. ex Chartulario ejusdem Monast. pag. 442 : *Sedente eodem domino Abbate super quemdam Bancum fustem.*

* **BANCHUS**, Simili notione. Locum vide in *Carabaga*.

* **BANCA**, Eodem sensu. Limborech. Hist. Inquis. lib. Sent. Tholos. pag. 43 : *Adoravit eos inclinando super unam Bancam sicut fuerat edicta. Ibidem pag. 224 : Oravit cum eis flexis genibus inclinatus super Bancam secundum morem ipsorum, Albigensium scilicet et Valdensium. Compedium Iurium et Consuetud. Universit. Paris. per Rob. Goulet fol. 8 : Non tam secundum litterarum merita, sed vel secundum antiquitatem bacchalaria, vel ut nobilitatis *Banca*, more eorum loquendo, exposcit, presentant licentiandos. Quo in loco Jura nobilitatis dicuntur *Banca*, vel quod nobiles in *Banca* scanno singulari sederent in scholis, vel quod hic agatur de nobilibus baccalaureis ad gradus licentiatorum aspirantibus, de quibus vulgo dicimus : *Ils sont sur les Bancs.**

* **BANCA**, Notione paulo diversa, pro Mensa mercatorum in qua merces suas emptoribus exponunt, Gall. *Comptoir*. Statuta Massil. anni 1253. pag. 305 : *Constituimus quod omnes draperii et eorum scolares jurent infra octo dies post festum omnium SS. pannos quando ipsos vendent extendere supra Bancam, etc.*

* **BANCHA**, ut *Bancus*, in Miraculis B. Ambrosii Senen. tom. 3. Martii. pag. 218. Instrum. ann. 1338. ex Archivis Massil. : *Quidam super una Bancha derrobarit de sachis, etc.*

BANCUS, apud Scriptores Anglicos sumitur pro Tribunali, quemadmodum *Scannum*, in Wichbild Magdeburg. art. II. § 1. Duplex autem hoc nomine indigitatur Tribunal in Anglia, prius, *Bancus Regius*, alterum *Bancus Communis* appellatur;

BANCUS REGIUS post Parlamentum est totius Regni Tribunal, in quo cause capitales, criminales et aliae, quæ ad Coronam, seu Hospitium Regis pertinent, aut ad instantiam Regis fiunt, expedituntur. Huic præsedit interdum Rex ipse; unde *Regius* dicitur; sed vulgo *Capitalis Angliae Justitiarius*, cui assident tres aut quatuor Justitiarii assessores. Officiarii sunt, *Clericus Coronæ*, *Protonotarius*, Ministri inferiores sex. Vide Fortescutum de Laudib. Legum Angliae cap. 51. et Joan. Cowellum lib. 1. Instit. tit. 2. lib. 4. tit. 11. § 2.

BANCUS COMMUNIS, dicitur Curia, in qua communia placita, hoc est, litæ ex quacumque juris Anglii, quod *Commune* vocant, parte inter privatos natæ, dispensantur : unde et nomen habet. In ea judicant capitalis Justitiarius, Justitiarii assessores 3. vel 4. Officiarii sunt, *Custos sigilli*, *Custos brevium*, etc. Pertinet autem jus banchi ad regios judices, qui supremo jure litæ decidunt. Nam a Curiis Hundredorum et Baronum appellatur.

Uterque vero banchus olim mobilis, nunc

in aula Westmonasterensi fixus. Fleta lib. 2. cap. 2. § 7 : *Rex habet Curiam suam... in Banco apud Westmonasterium consimiliter. Tho. Walsinghamus in Ricardo II. ann. 1393 : Hoc anno *Bancus Regius* et *Curia* translata sunt de Londiniis Eboracum. Knyghton lib. 3. cap. 13. ann. 1301 : Rex fecit mouere *Bancum* et *Scacarium Regis* apud Londonias, quæ apud Eboracum fuerant per 7. annos.*

BANCI NARRATORES, in Vitis Abbatum S. Albani, dicti *Advocati placitantes*, Legulei et causarum patroni.

* **FRANCUS BANCUS**. Bracton. lib. 4. Tract. 6. cap. 13. § 2 : *Consuetudo est in illis partibus, quod uxores maritorum defunctorum habeant Francum *Bancum* suum de terris Sokemannorum tenentium nomine dotis. Vetus Charta apud Somnerum in Tractatu de Gavelkind pag. 178 : *Burga quæ fuit uxor Petri de Bendingue, petit versus Priorem S. Trinitatis Cantuariensis medietatem manerii de Welles, sicut Francum *Bancum* suum, ad faciendum firmam 18. dierum, et unde predictus Petrus quondam vir suus eam dedit, etc. Infra : Post mortem illius Mathildis, habuit nomine Franci *Banci* medietatem illius manerii, etc. Huc forte pertinet quod habet Speculum Saxon. lib. 3. art. 38. § 4.**

BANCUM JUSTITIARIUM **TENERE**, apud Westmonaster. pag. 374. **Præsidere** in Banco Justitiarius dicitur.

BANCUS, etiam obtinuit in Italia pro foro aut tribunali judicium : *Banco, segno del Giudice*, tribunal. Extant enim plures *Sententiae*, seu *Judicata* aliquot judicum Cumarum et aliarum urbium in Italia, in veteri Regesto Cameræ Computorum Parisiens. quæ sic clauduntur : *Lecta, lata... et pronuntiata fuit hæc sententia... per D. potestatem... sedentem in Banco pro Tribunal*, ann. 1386. Alia ann. 1365 : *Lata et in his scriptis sententialiter pronuntiata fuit ista sententia per Dom. Potestatem sedentem in Palatio Communis Novariae ad Bancum juris solitum. Utitur etiam Bartholus in Tractatu 15. de Falcone, et Additio ad Bartholum in I. Julianus, D. de integr. restitut. Vide Ughellum tom. 4. pag. 876.*

Charta Rogerii Siciliae Comitis Graece exarata apud Ughellum tom. 1. Ital. Sacr. pag. 1029. *Kai διδομεν αὐτῷ ἀδεῖα τοῦ ἔχει βασικοῦ, τοῦ κράτους κριτά, και κρίπεν αὐτοὺς εἰ ἐπικριτοῦσιν εἰκανοῖς αὐτῶν, etc. Cruscani Academici, Banco, e propriamente quella tavola elle quale riseggono Giudici, o i Magistrati à render ragione, i mercanti à contar denari, à scriver conti. Vide Joan. Villaneum lib. 11. cap. 93. Charta Caroli IV. Imperat. ann. 1375. pro Coloniensibus, apud Maximilianum Henricum in Apologia part. 2. pag. 118 : Et si tale judicium infra Civitates Coloniensem, et quatuor Bancos judicis temporalis ibidem, etc. Sed et hæc leguntur in Statutis Communiæ Mechliniensis MSS. : Villa Mechliniensis de cætero habeat... plenum Banchum, sive sedem 12. Scabinorum. [** Vide Grimmii Antiqu. Juris Germ. pag. 812 et Haltausii Glossar. voce *Banc*. col. 91. Charta ann. 1431. in Harenberg. Antiquit. Gandersh. pag. 921 : Nobis inde super quodam Banco... pro tribunali sedentibus. Judicium plenum, sunt Haltausii verba, duodecim fere scabinorum, cuius*

figuram ita describit Gryphiander in Tract. de Weichbild. Saxon. cap. 65. n. 3 : Collocatum erat tribunal in loco editiore pro iudice, cui in quatuor scannis sive bancis quadrato ordine circumsedebant scabini. Statuta civit. Mechlin. ann. 1338 : *Villa Mechliniensis ex cetero habeat in perpetuum Plenum Bancum sive sedem duodecim scabinorum.* Hermann. Marchio Brandeub. in chart. Gorlic. s. a. apud Grosseruin Memorb. Lausniac. vol. II. pag. 148 : *Quas.... causas in quatuor Bancis civitatis, presenibus scabinis civibus nostris et non alibi nostrum ad vocatum volumus judicare. Mox: In eadem civitate nostra coram quatuor Bancis banniis etc.* Henrici Illustr. charta Altenburg. ann. 1256 : *Quicunque fecerit emendam extra figuram judicii, ita quod dictum non levat intra Quatuor Scanona, de emenda pollicita convici non potest.*]

¶ **BANCA.** Eodem intellectu. Charta ann. 1366. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arver. pag. 344 : *Ei dictus dominus iudex existens in loco de Rupe-Maura... et sedens more judiciali in quodcum loco sive Banca, quem locum congruum pro tribunali quoad actum ejusmodi sibi elegit.*

¶ **BANCHUM.** Tribunal. Acta SS. Martii tom. 2. pag. 152. A. : *Ego sum Banchum rationis et veritatis ad ponendum animas in via honestatis.*

¶ **BANCHUS AUDIENTIAE EPISCOPALIS,** in Processu super sanctitate et doctrina B. Catharinae Senen. ann. 1380. apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 1243. Vide *Banchus et Bancius.*

¶ **BANCHETTUS,** in Commentario D. Edmundi Marten. in Regulam S. Benedicti pag. 401 : *Constitutiones Montis Oliveti prescribunt, ut cellararii monasteriorum elegantur in Banchetto per vota secreta, de consensu majoris partis ipsius. Hic Banchetus est vel Capitulum aut cella communis, quo Monachi convenienti tractanda negotia : qui locus dicitur Banchetus, quod in eo sint banci plerique ad conserendum.*

Est etiam *Bancus*, stallum, ubi mercatores merces suas exponunt, in Charta ann. 1152. apud Catellum lib. 2. Hist. Comitum Tolosae pag. 218. [et in alia ann. 1164. tom. 1. Hist. Dolphin. pag. 17 : *Sicut quis Bancum tenens bovem vel vaccam vendiderit, ceram 11. sol. ad Calendas dabit. Hinc Census et consuetudo macellorum pro Tributo a Macellariis solvendo ratione Bancorum.* Lobilinus tom. 2. Hist. Britan. pag. 378 : *Dedi et concessi per unumquemque annum centum solidos de redditibus meis qui in prima ebdomada Quadragesima persolvitur debent de censu et consuetudine Bancorum macelli in suburbio.*] Vide *Bancha*, 4. *Banchia*, 2. *Banchea.*

¶ **BANCHIA,** Idem. Censualis Codex Calmontis : *Banchia mercerii continens duos colonellos in ingressu alae Calmontis.*

BANCHIA, idem quod *Bancus*, stallum : *Banchia macellariis ad vendendum, in Libertatibus Baugiaci ann. 1250. apud Guichenonum in Hist. Bress. pag. 64. 110. Stalla. Anonymus de Morimundensis in agro Mediolanensi Cœnobii desolatione : Alius panem unum, aliis medium, aliis buccellam, unusquis secundum quod subter Bancas et scrineos poterant invenire.* [In-

strum. ann. 1309. tom. 1. Hist. Dolphin. pag. 86 : *Item de qualibet macellario vendente in macello die fori, pro tota septimana capiuntur pro Banca duo denarii... de qualibet alia Banca seu platea infra forum, vel ibi circa, capitur unus denarius.*] [** Germandicunt *Fleischbank*, *Brodtbank*. ADEL.]

BANCHATICUM, Tributum ex ejusmodi banchis, in Charta Friderici I. Imp. ann. 1159. apud Ughellum in Episcopis Astensis : [*Haec itaque regalia esse dicuntur : moneta, viæ publicæ, aquatilia, flumina publica, molendina, furni, forestica, mensurae, Banchatica, portus, etc.*] Vide *Banchius.*

¶ **BANCHAGIUM,** Idem. Comp. Grasivod. ann. 1337 : *Recepit avenam, quarterios carnium pro Banchagius macelli, piper, ceram et aurum pro gardis.*

¶ **BANCA, BANCUS, ÆRARIUM,** Musæum notariorum, Officina cuiusvis operarii, quæ etiamnum *Banche* dicitur in Bressia. Acta SS. Maii tom. 6. pag. 176. B : *Prima Junii recepit ex Banco S. Jacobi xxij. sol. viij. denarios.* Vide *Banchus et Bancius.*

BANCALI, **BANCALIS,** Banci, seu subcelli stragulam, tapes, quo scannum, seu *bancus*, insternitur. Glossa MSS : *Stratoria, Bancales. Hispanis, Bancal, Catholicum Armoricum : Paviot, Gall. Banchier, Lat. Banchale. Capitulare de Villis cap. 42 : Ad discum, Bancales, vasa ærea, plumbea, etc. Durandus lib. 1. Ration. cap. 3. n. 23 : Bancalia, sunt panni, quibus super sedes vel Bancas in Choro ponuntur.* Vide lib. 6. cap. 81. num. 6. Hariulfus lib. 3. Chr. cap. 3 : *Tapeta 6. cortinas 3. Bancales serici 4. Tabular. S. Eparchii Inculism. : Cortinas quoque et dosallas sive Banchallas, et ex optimis palieis 20. cappas Romanas, etc. Lib. Rames. sect. 148 : Alswna dedit etiam unam crucem optimam, et pulvinar unum de palla, 2. quoque pelves argenteas, 2. cortinas, unum Bancale, et sellum suum cum omni apparatu equestri. Ubi perperam Spelmannus Baneale legit. Vetus Charta in Auctario ad Matth. Paris pag. 158 : *Unum librum, et unam cortinam, et unum Bancale concedo consensu domini mei Regis. Monasticum Anglicum. tom. 1. pag. 222 : Quinque altaris pallia, et 7. stragulas, et 2. tapeta, et 7. scannorum (vel sedilium) tegmina, vulgo Bancalia. Et pag. 130 : Tria pallia, cortinas 2. Bancalia 2. candelabra duo.* [Guidonis Discipl. Farsensis cap. 23 : *Choro post dorsa fratrum in arcum aptant Bancalia, in formulis tapetia.* Vide Martenium tom. 1. Anecd. col. 1525.] Bocadius Nov. 100 : *Comincio à spazzar le camere, et à far porre capoletti, e Pancali per le sale.* Vide *Bancal et Banchale.**

BANQUERIUM, Idem quod *Bancale*. *Banchier*, in Catholicum Armorico. Fleta lib. 2. cap. 6. § 1. de Officio Camerai : *Debet disponere... ut cameræ tapetis et Branqueriis ornentur.* Cap. 7. § 3 : *Permissum est etiam, quod Camerarius ex antiqua consuetudine habeat omnia vetera Banqueria et tapetos, etc.* Statuta MSS. Ordin. S. Joannis Hierosol : *Linsseuls, drapilles, tapis, Banchiers, vestemens, barrettes, etc.*

* 2. **BANCUS,** Sequester, depositarius, Gall. Séquestre. Charta ann. : 1349. tom. 2. Hist. Cassin. pag. 545. col. 2. *E converso do-*

minus abbas promisit..... dare..... ante inceptum opus, si velint, usque ad summum centum florenorum, ita tamen quod dent eidem dominio unum Bancum, seu ydoneum depositarium, qui teneatur dictum pecuniam restituere eidem domino seu ejus monasterio, in casu quo predicta non servarent. Vide supra Banchus 1.

* 3. **BANCUS DE PETRA,** Stratum, nostris Lit de pierres. Charta ann. 1076. ex Tabul. Aquens. : *Quantum nos visi sumus habere ecclesiam et cimeterium, ita quomodo vadit Bancus de petra, et pergit via de Pertus.*

¶ 4. **BANCUS SALIS,** Crassum frustum salis. Vita B. Kingæ tom. 5. Julii pag. 696 : *Ac primaria foeda egesta, salis concreta molles ad quantitates Bancorum (cum) partiture, in ipsa salis durissimi compage, ille idem annulus aureus.... repertus est.* Vide *Banca-tus.*

¶ 1. **BANDA,** Nomen militiae ab Alfonso Castellæ Rege instituta apud Victoriam urbem Castellæ : sic dictæ a *Banda* seu lænia rubra, lata quatuor digitos, quam ipsi a dextro humero sub sinistro brachio circumdabant. Vide Miræum de Orig. Ord. Equest.. et Paulum Morigiam lib. 2. Orig. Monast. cap. 9.

* Ejusdem originis est vox *Bandez*, qua appellatione designabantur ducis Bituriensis fautores, quorum meminit vetust. Chron. tom. 1. Miscell. Labbei pag. 653. ad ann. 1410 : *Le duc de Berry et ceux de son party portoient une bande, dont ils furent appellé Bandez ou ceux de la bande.* Et pag. 657. ad ann. 1412. 3. Aug. : *Fut commencé par les Bandez une confrérie de S. Laurens aux Blans-manteaux, et disoient que c'estoit la confrérie des vrays et bons Catholiques envers Dieu et leur droit seigneur.*

* 2. **BANDA,** Costa navis, latus, Gall. Flanc, bande. Mirac. MSS. Urbani PP. V : *Quidam portabat barilium aquæ et cecidit super Bandam galeæ.* [** Vide Jal. Antiquit. Naval. vol. I. pag. 298. Gallis *Bande* sive Platbord. Conf. eundem vol. II. pag. 47. et 114. not.]

* 3. **BANDA,** Ferrea lamina. Sentent. ann. 1282. ad calcem Necrolog. eccl. Paris. MS. : *Quod si batelli et Bandæ campanarum. .... indigente aliqua reparatione, refactione seu restauratione, fabrica ecclesiæ Parisiensis ministrabit materialm ferri.*

* **BANDAIRAGIUM, BANDAYRAGIUM,** us agrum vel pascua sub banno tenendi, ita ut iis frui alii non licet, eorumque custodiā banderū committendi facultas. Charta ann. 1332. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 947 : *Item et super eo quod homines seu universitas de Trulharibus nituntur impedire universitatem et homines de Genestaribus in suo Bandairagio et usu depascendi cum suo bestiario.* Charta ann. 1352. in Reg. 81. ch. 448 : *Ipsi habeant Bandayragum et pasturagium territorii de Proliano. Bandayrament, eadem notione, in Ch. Gallica ibid. : Nous avons otroyé aux habitans du chasteau de Puysalicon le Bandayrament du terror de Prolain. Pluries ibi. Vide infra Bandaire 2. et Bandera-gium 1.*

¶ **BANDARENSIS, Vexillifer.** Vide post *Bandum.*

BANDASIA. Charta Sassenis Episcopi Aprutini ann. 1207. apud Ughellum tom. 1.

pag. 398 : Concedimus et confirmamus illam vobis hominibus Terami habitatoribus libertatem, quam praedecessores nostri concesserunt, ... et quædam de beneplacito nostro largimur et concedimus, videlicet sanguinem, livorem, et Bandasiam, Potestatem et Judices. Occurrit iterum infra. Idem videtur quod Bandum seu jus Bandi, vel Banni, id est jurisdictionis.

* **BANDAYRAGIUM**, Jus infligendi multas pecuniarias, quas Banda seu banna vocabant; vel banna edicendi, et statuendi. Charta ann. 1345. id Reg. 75. Chartoph. reg. ch. 406 : Omni jurisdictione et Bandayragio domino nostro regi, ac superioritate, laudimio et foriscatio retentis, etc. Vide infra *Banderagium 2.* et *Bannum 2.*

* **BANDEGARE**, Bandum seu Bannum proclamare, edicere, statuere. Pariag. inter regem et condominos villarum de Pomariis, etc. ann. 1327. in Reg. reg. 65 Chartoph. ch. 92 : Quequidem bassa justitia seu jurisdictione, et jus Bandegandi, etc. Vide in *Bannum 1.*

* **1. BANDE-GRUINA**, Pallii genus. *Le Maire* in Hist. Aurelian. edit. in 4°. ex Actis ann. 1251. 26. Octob. : Memoratus dominus Rex (S. Ludovicus) propriis humeris dictam thecam portavit. Sermo factus fuit in claustro, et sedit dominus Rex cum duobus filiis suis, et obtulit duo pallia, quæ vulgo vocantur Bande-gruina.

* **1. BANDEIARE**, eadem notione atque Bandegare. Charta ann. ann. 1320. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 556 : Capitulum ecclesie Carcassonensis se habere dicebat minores justias et banna seu Bandeandi jura. Vide infra *Banderare*.

* **2. BANDEIARE**, Agrum vel pascua sub banno tenere, ita ut iis uti nulli liceat, ob idque Banderios seu custodes ponere, et multas ex infracto banno exigere. Pariag. ann. 1320. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 568. r°. col. 1 : Volentes eciam... parcere laboribus et expensis ad infrascriptum paragium et associationem super mero et omni alta et bassa justitia seu jurisdictione et Bandeandi jure dicti castri, ... et eciam super incursibus quibuscumque predictæ altæ et bassæ jurisdictionis ac Bandeandi juris, ... consenserunt.... quod.... omnis alta et bassæ jurisdictionis exercitium, banna eciam omnia, et Bandeandi, et pro bannis et talis pignorandi et puniendi jura.... remanebunt domino regi. Pactum inter dom. de Lisiagniaco et de Pedenacio ann. 1331. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 180 : In locis dubiis, quantum ad jurisdictionem omnitudinem, altam et bassam, et usum depascendi et Bandeandi, ponantur termini sive fines. Charta ann. 1332. in Reg. 66. ch. 947 : Item et super en quod homines seu universitas de Mirapisce nituntur impedire universitatem et singulares homines de Genestaribus in suo jure et usu Bandeandi et depascendi. Vide supra *Bandairagium* et infra *Bannejare 2.*

BANDELIUS, Fascia, ex Gallico Bandeau, sic appellata, quod Bandi seu vexilli speciem referat. Synodus Coloniensis ann. 1380. cap. 5. de confirmatis : Et habeant Bandellos de panno lineo spiso sine fractura et sine nodo, etc. Occurrit rursum infra, et in Praeceptis Synodalibus Petri de Collemedio Archiep. Rotomag. [Statuta Synodal. Ecclesie Caduricensis apud Marten.

tom. 4. Anecd. col. 687 : Bandellos mundos et latos et satis longos supra chrismationem in fronte positos tribus diebus deferant propter fidem Trinitatis... Adde Pontificale Antissiodor. scriptum circa ann. 1310.] Vide *Binda*.

* **BANDELLUM**, Eadem notione. Statuta Eccles. Leodiensis ann. 1287. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 832 : Monentur parentes quod confirmatos pueros tertia die adducant ad Ecclesium, ut presbyter lavet frontes eorum, et comburat Bandellu, et aquam locationis cum cinere Bandellorum faciat in sacram piscinam reponi. Ritus hic prescriptus etiamnum servatur in illa Diocesi.

* **1. BANDEQUINUS**. Vide *Baldakinus*.

* **1. BANDERAGIUM**, ut supra *Bandayragium*. Charta ann. 1350. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 191 : Habitatoribus villa de Podio Salicone, vicarie Bitterrensis, consules et consulatum, ... ac *Banderagium* et *pasturagium* concessit. Ubi *Banderagium* edidit D. Secousse tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 15. sed leg. *Banderagium* suspicatus est.

* **2. BANDERAGIUM**, Jus infligendi multas pecuniarias, vel banna proclamandi et statuendi. Charta ann. 1389. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 288 : Feudum, vocatum le Bosquet, ... cum *Banderagio*, directo dominio, laudimio et foriscatio. Vide supra *Bandayragium*.

* **3. BANDERAGIUM**, Praconis, qui et Banderius dicebatur, officium. Charta ann. 1346. in Reg. 67. Chartoph. reg. ch. 194 : Possint consules vendere *Banderagium* seu *Banderii* inquantum, si velint, ac pondera et mensuras dictæ villa. Vide infra *Bandaria 2.* et *Incantare 2.*

* **BANDERARE**, Bandum seu bannum proclamare, edicere. Pactum inter Pontium episc. Biter. et curiam reg. ann. 1290. ex Chartul. Biter. ch. 6 : Bannum quoque et jus *Banderandi* et distingendi in loco vocato Campus rubeus, etc. Charta ann. 1378. in Reg. 112. Chartoph. reg. ch. 301 : Cum Johannes Perdiguerri quandam bastidam cum terris, pratis, vineis et aliis redditibus et jurisdictione *Banderandi*, et inibi suos banderios instituendi.... acquisiverit, etc. Vide supra *Bandeiare 1.*

* **BANDERARIUS**. Vide *Bandum 1.*

* **BANDERESIUS**. Vide *Banderenses post Bandum 1.*

* **1. BANDERIA**, Vexillum. Locum vide in *Antesignatus*, et infra in *Bandum 1.*

* **2. BANDERIA**, pro Viris, qui sub banderia seu vexillo militant. Chron. Estense ad ann. 1349. apud Murator. tom. 15. Script. Ital. col. 453 : Dominus marchio Obizo Estensis fecit fieri monstras suurum *Banderiarum* sine ormis de mane.... Dom. marchio congregari fecit constabiles predicatorum *Banderiarum* super salam novam dom. marchionis.

* **3. BANDERIA**, *Banderii*, hoc est, praconis vel messarii seu agrorum custodis officium. Charta ann. 1319. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 117 : Consules de Limoso sibi appropriaverunt *Banderiam* de Limoso et emolummentum, quod provenit ex ea; que deberent spectare ad dominum nostrum re-

gem. Vide supra *Banderagium 3.* et infra *Banderius*.

* **BANDERIATUS**, Eadem significatione. Charta ann. 1405. in Reg. 159. Chartoph. reg. ch. 341 : Petrus Sautelli *banderius* et custos fructuum et erbagiorum loci de Donis, vicaria Narbonæ, ... occasione sui *Banderiatus* et custodie officii, etc.

* **BANDERICA**, Proclamatio, clamor, quo quis alterius auxilium invocat, ut videtur. Charta Adelfensi reg. Aragon. pro habitatoribus Tutelæ æra 1165. in Reg. 53. Chartoph. reg. ch. 295 : Nullus adducat ibi aliquam potestatem, vel aliquem militem, aut infunctionem per *Banderica*, vel per vocero contra suum vicinum.

* **BANDERIKES**. Litteræ anni 1405. apud Rymer. tom. 8. pag. 384 : Quatuor cophinos cum quarrellis, tria *Banderikes*, et quindecim *Pavisses*, etc.

* **BANDERIUM**, Cohors quadrangulorum militum. Sic Marten. in Gloss. ad calcem tom. 5. Anecd.

* Cohors militaris. Lit. Casimiri III. ann. 1475. inter Leg. Polon. tom. 1. pag. 228 : In alio *Banderio*, quam sit stipendiiorum, collucarent. Item sit speciale *Banderium* et specialis acies eorum, qui in propriis personis non vadunt ad bellum. Vide supra *Banderia 2.*

* **BANDERIUS**, Qui alibi *Messarius*, Agrorum custos, nostris olim *Banderius*. Vide *Bannerii in Bannum 1.* Charta ann. 1319. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 117 : *Banderii de Limoso*, ... depopularunt plantaciones fructiferas et non fructiferas, scilicet pomarios, pirus, ulmos ad faciendum barcas.... cum ferris longis acutis usque ad tres palmos vel circa, quos portaverunt et portant, quando volunt, pro custodia agrorum, licet sint arma prohibita. Ubi Reg. 59. ch. 349. habet, *Combanderii*. Lit. remiss. anno 1404. in Reg. 158. ch. 459 : *Guillermus Gasenini*, quondam custos seu *Banderius* agrorum, fructuum et bonorum predicti loci de *Megriano*. Sed et ita legendum in Lit. ann. 1353. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 132. pro *Bauderius*. Aliæ anno 1406. in Reg. 161. ch. 173 : *Seurvinus us messier ou Banderier*, qui gugli le suppliant d'une brebis. *Banderis jurez ou messieurs de la ville de Narbonne*, ibid. ch. 281. Pro *Præco*, Gall. Crieur public. Occurrit supra in *Banderium 3.* Vide *Banderia*, 3. et *Banderius*.

* **BANDERIUS FURNUS**. In quo subdit panem suum coquere tenentur. *Four Banderier*, in *Consuet. Marchiarum* art. 314. et 316; *Four bannier*, in *Charta ann. 1521*. ex Chartul. Latinac. fol. 53. v°. Charta ann. 1498. ex Tabul. Casse Dei : *Pontius Combralhe mercator villa Casæ Dei confessus est se habere in emphiteosim*.... *furnum Banderium*, ... cum omni jure bannalitatis, ad censum annum triginta sextariorum pastarum siliginis communis, ad pondus dicta abbatie et ad usum Parisiensem dictam pastum ad vendam. Vide in *Bannum 1.*

* **BANDIERIFERT**, Romæ appellati regionum Capitanæi, ab Italico *Banderia*, Vexillum. Hist. Sicul. Laur. Bonicent. part. 2. apud Lam. in Delic. erudit. pag. 370 : *Præterea novos magistratus ex annis tribu Romani elegerunt*, quos *Banderifera*

vocare. Vide mox *Banderarius* et *Bandenses* in *Bandum* 1.

¶ BANDEZATUS. Vide post *Bandum* 1.

¶ BANDIA, pro *Bandum*, Districtus, jurisdictionis. *Bandum* pro *Bandum*, non raro legi infra dicetur. Baluz. Hist. Arvern. tom. 2. pag. 429. in Charta Stephani de Bociaco Canonici Claromont. : *Dixit testis, Dissensiones esse inter dominos de Castro Petri et de Jalignaco pro Bandia rupium des Escures, etiam quod ex discordia dictorum dominorum dictus dominus Hodinus de Castro tenuit in manu sua per plures annos dic-tam Bandum.*

¶ BANDILUS, In Charta plenariae securitatis ann. 565. apud Mabillonum in Supplemento Diplom. pag. 91 : *Item et in spe-ciebus secundum divisionem, argenti libras duas, hoc est coeculares numero septem, sco-tella una, fibula de bracile, et de usu Bandi-los formulas duodecim.*

* **BANDINELLA,** vox Italica, Linteum abstergendis manibus. Stat. civit. Astæ, ubi de Intratis portarum : *Bandinella ponatur et solvat pro petia.*

* **BANDINUM,** ut *Bandum* 2. Multa pecunaria. Charta ann. 1475. inter Probat. tom. 3. Hist. Lothar. col. 279 : *Cum redi-tibus, censibus, servitiis, ... Bandinis, fo-rescipiis, etc.*

¶ BANDIRE. Vide in *Bandum* et *Bandum*.

¶ BANDIUM VINCARUM. Vide post *Bandum* *Vinciarum*.

* **BANDIUS,** Sub *banno* positus, proscriptus. Charta ann. 1319. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 117 : *Petrus Amati con-sul.... deliberavit et abire fecit de carceribus regis dicti loci quendam quæstorem de Tho-lisa, qui nutriverat Petrum Bonelli quondam Bandum de Limoso. Sed leg. forte Bandi-tum. Ut ut est, *Bandons* dixerit nostri, ho-mines *bando* seu *banno* domini subditos. Charta ann. ejusd. in Reg. 59. ch. 88. De *xj.* libris et *xv.* solidis *Turon.* anni censu, quem Petrus de Dyciaco miles habet et per-cepit super homines, qui vocantur les goyme-rez et les *Bandons*. Vide infra in *Bannalis* et *Bandum* 2.*

BANDORA, BANDABENSIS. Vide in *Bandum* 1.

BANDOSITAS, Inimicitia, *faida*, bellum privatum. Constitutio Petri Regis Arag. post Curiam Generalem Cataloniae celebra-tam in villa Cervarie ann. 1359. MS. Iterum *Ordinamus et indicimus inter nostros Praelatos, Ecclesiasticas personas, Barones, homines de Paratico, et homines villarum ho-noratos, intus Cataloniae, inter quos guerra, Bandositus, aut contentio occasione hujus-modi, aut aliter existit, treugas duraturas hinc usque ad primum venturum mensem Masii, et ab ipso mense ad duns annos pro-xime sequentes. Sic tamen, quod transacto tempore ipsarum treugarum, quilibet pra-missorum remaneat in illo esse, quo nunc existit, in tantum quod per exitum dictarum treugarum non remanent in guerra ille, qui nunc in guerra non existit; et qui contra fece-rit, ultra prenas in Usaticis et Constitutioni-bus Cataloniae editias contra infringentes secu-ritatem et pacem Principis, habeatur ipso facto pro ejecto et separato a pace et treuga. Et si hac occasione castra vel loca, aut alia*

*bora sedentia in aliqua Baronia Cataloniae existentia ad manum regiam devenirent, de-beant infra annum vendi aut aliter alienari consimili personæ, cuius illa castra, loca, et bona fuissent, aut alii etiam personæ infra dictum Baroniam dengenti. Et predictam Constitutionem per tempus predictum dun-taxat durnre volumus, et non ultra. [** Ca-talan, lingua conscripta exstat hæc consti-tutio in Constitutions etc. de Cathalunya vol. 3. *Superfluos, contraris etc.* lib. 2. tit. 1. cap. 1. pag. 28, ubi *Bandositat* : . . . entre los quals guerra, *Bandositat* o contentio per occasio de homey, o en altra manera sien etc.]* [Tractatus Bonifacii Ferrerii pro defen-sione Benedicti XIII. apud Marten. tom. 2. Aneid. col. 1455 : *Nam quia tota terra Regis per Dei gratiam est in pace et in tranquillitate, specialiter quia illa *Bandositas de Valencia* cessarunt et sopitas sunt, et nunc imminent et crescebant quædam satis valida *Bandositas etiam inter illos de genere suo in Aragonia*. Guilelmi Tyrii continuata Histor. Belli sacri apud eundem Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 733 : *Et ce ayant tant de fois, que cil d'Antioche en entrerent en grand ef-froy, et li Turquemans en pristrent trop grand Bandor.*]*

VANDOSITAS, pro *Bandositas*, Hispan. *Vando*, pro *bandum*, edictum. *Guerre, Vandositates, sive bellicia cum gentibus armatis*, apud Michaelm del Molino in Re-peritorio Foror. Aragon. pag. 167.

* **BANDULA,** Inimicitia, bellum priva-tum, idem quod *Bandositas*. Stat. ord. S. Joan. Hierosol. ann. 1584. tom. 2. Cod. Ital. diplom. col. 1878 : *Si grave vulnus vel enorme intulerit, perdat antianitatem; quam panam pariformiter incurrit si Bandula vel partialitates duelli pro quocunque casperit. Nisi sit ad Hispan. Banda, factio.*

1. **BANDUM**, Vexillum, signum militare. Gloss. Lat. Græc. *Bandum, σῆρας*. Uguio : *Bandum, purvum vexillum*. Paulus Varnefr. de Gestis Langob. lib. 1. cap. 20 : *Vexil-lum, quod Bandum appellant.* [Chron. Ademar. tom. 2. Bibl. MS. Labbei pag. 157 : *Pippinus contul S. Martiali Bannum au-reum, quod ceperat in prælio, etc.*] Passim hac notione occurrit apud Scriptores, Ben-nonem de Gestis Gregorii VII. PP. in Chron. Casin. lib. 1. cap. 26. apud Radevi-cum in Frider. lib. 4. cap. 71. in Codice Carolino Epist. 88. apud Lucam Tudensem pag. 63. Anastasium in Sergio PP. pag. 60. in Leone III. pag. 125. etc. *Primates Bando-rum, in Anastasii Collectaneis pag. 188.* [Ban-dum inter insignia Papalia numeratur ab Ottone Morena in Hist. Rer. Laudensium apud Murator. tom. 6. col. 1057. [** ap. Pertz. vol. Leg. 2. pag. 121. lin. 28. ibid. pag. 125. lin. 19.] : *Inde ad palutium cum Bandis et aliis Papalibus insigniis (Victor PP.) est deductus.*] [** Vide Constit. Henric. V. Imp. ann. 1111. apud Pertzium vol. leg. 2. pag. 68. lin. 13.] A Persico *Band*, fascia, accersit Salmasius, quod in modu-fascie effictum sit. Bekanus l. 7. Hermath. *Bant* veteribus Cimbris idem sonare ait. Alii a Cambrobritannico *Bannar*, i. vexillum, hauriunt, quod effictum volunt a *Bann*, i. elevatione : est enim *Bann*, altum, excelsum, apud Boxhornium. Ego vero malum a *bannum*, de qua voce infra, vocis

originem arcessendam, quod qui *bannum* in rem aliquam mittebant, seu in prædiū aut domum, velum eidem appendebant, eoque ipso rem superioris donini esse in-nuebant. Vide in *Velum*. [** *Bandum* a Ger-man. *Band* deducendum est. Gothis *Band* est signum. ADEL. Vide Graffium The-sauri vol. 3. col. 136. Est apud Ulphil. Evang. secund. Marc. cap. 14. vers. 44 : *Dedit autem traditor ejus signum eis, dicens etc.*]

A Latinis, βάνδον, eodem significatu mu-tuati sunt Græci. Procop. lib. 2. *Vandal.* cap. 2 : *Τὸ σημεῖον, ὃ δὴ βάνδον καλοῦσι Ρωμαῖοι.* Scholiastes Gregorii Nazianz. 1. in Julian. : *Τό καλούσει τὰρ Ρωμαῖοις σίγη καὶ βάνδα, τάντα δὲ ἀπταῖσιν συνθήκατα καὶ σημεῖα καλοῦ.* Vide Rigaltium, Meursium [** *Cangium* col. 173. et Append. col. 34.] in Gloss. et Fa-brotum ad Cedrenum. *Βάνδον* Byzantini sepe etiam pro turma usurpat, uti nos vocem *Bunde*, ut Ducas cap. 5. pag. 35. Tacticus Græci passim. Gloss. Basilic. : *Κουσταδία, σφραγιστικὸν στροφόν, ὃ βάνδον Ρωμαῖοι καλοῦσι.*

BANNUM, Eadem notione. Vetus Charta apud Mabilonium tom. 5. SS. Ord. S. Be ned. pag. 88 : *Qui festinantes sumptum se-cum vexillum Crucis, et sancti Guillelmi gle-bam, cum conventu fidelium Monachorum, Clericorum, Militum-Laicorum cum cruci-bus, Bannis, thuribulis, candelabris, signis, vestimentis Ecclesiasticis, etc.*

Quod vero Latini *Bandum*, seu *vexillum* Poetæ nostrates interdum *Ban* appellant. Vetus Poeta MS :

Lors ralie ses gens, et refait son conrois,
Le Ban de Macedoine, qui fut listé d'orfris,
Fait devant lui porter, ainsi comme il est droit;
Là se ralioient Grieu et li Macedonois.

Aliibi :

Le Ban de Macedoine contremont bauloiant,
Banieres et pignons contreval ventelant.

BANDERIA, Vexillum. *Anonymus apud Murator.* tom. 8. col. 111 : *Et in exitu sui regimini fuerunt positiæ Banderiae in monte S. Martini super plateam Vicentiae. Regi-mina Paduae ad anu. 1319. ibid. col. 431 : Hie dati fuerunt confalone et Banderiae po-puli fratlariorum.* Instrum. ann. 1365. ex Archivis S. Victoris Massil. : *Quod omnes Banderiae artistarum et alia Massiliæ por-tentur et ponantur super menia.*

BANDERIUM, idem quod *Bandum*, vexil-lum. Thwrczius in Ludovico Rege Hung. cap. 6 : *Multa Banderia et captivos Tartaros Regi transmisit.* In Sigism. cap. 18 : *Ban-deria sive vexilla in signum victoriae misit.* *Banderia*, eadem notione, in Hist. Corti-siorum lib. 1. cap. 20. lib. 2. cap. 16. et alibi non semel. *Bandiera*, apud Joan. Vil-laneum lib. 2. cap. 2. lib. 7. cap. 2. lib. 8. cap. 1. lib. 11. cap. 80. *Bandera*, Danti.

BANDORA, Idem quod *Bandum*, termi-natione Longobardica, ut in *Arcora* dictum est. Anastasius in Hadriano PP. pag. 107 : *Ubi eum cum Bandora suscepserunt.* Rade-vicus lib. 4. cap. 70 : *Dominum Electum signis et Bandoris præcedentibus ad Palatium deduxerunt.* Sic enim legendum, non *ban-donis*, uti liber editus præsert. [Doctissimus Sirmonius in Gloss. ad calcem Supplementi Concil. antiquorum Galliæ : *Bandora, id est, sodalitum, cohors presertim militaris,*

a Banda seu Bando, quod significat lingua Belgica vexillum.] A Bandora

BANDORENSES, vel **BANDARENSES**, Italis **Bandrese**, appellati regionum Capitaniei, Romæ, ut est in Vita Greg. XI. PP. apud Bosquetum, pag. 225 : *Romanî seu eorum Officiale et Rectores suo vocabulo Bandarenses, et duodecim capita Regionum nuncupati, coadunatis sibi aliis quam plurimis tam in civibus, quam in foranis natione Italicas, adhuc vivente Gregorio, tamen infirmitate, deliberaverunt. Nos Chefs de bannieres, vulgo appellamus. Banderios vocat Platina in Greg. II. Vide mox Banderius.*

BANDERIUS, **BANDARENSIS**, Vexillifer, Banderaio, et Bandere, Italis; **Bandararo**, Joanni Villaneo lib. 7. cap. 14. Itinerarium Gregorii XI. PP : *Currebant Banderarii Romani velut dementes tubis clangentibus. Infra : Rome namque Bandarenses cum suis cuneis accesserunt. Βάνδοφρότ, Procopio lib. 2. Vandalic. cap. 10 : Τὸ σημεῖον τοῦ στρατηγοῦ ἀνταῖς παρατάξεσι εἰσθε φέρετ, διὸ Βάνδοφρόν καλοῦσι Ρωμαῖοι. Ita etiam Leo Imp. in Tacticis.*

* **BANDERIUS**, Regionis capitaneus apud Romanos; cuius appellationis rationem docet Bonincontrius in Annal. ad ann. 1370. apud Murator. tom. 21. Script. Ital. col. 18 : *Romanî ea tempestate magistratus Urbis gubernationem habebant. Hi Banderarii patrî sermone a vexillis, quæ ante se gerebant, dicebantur, a quibus singulorum curiae inter noscebantur. Vide supra Bandieriferi suo loco et mox Bandorenses.*

¶ **BANDONARIUS**, in Ordine Romano pag. 228 : *Bandonarii cum XII. vexillis.*

¶ **BANDEZATUS**, Eadem notione. Chron. Cremonense apud Murator. tom. 7. col. 649 : *Jacobus Robba Bandezatus Communis Cremonæ. Ibid. col. 651 : Bernardinus della porta Capitaneus populi Cremonæ; Jacopinus Ambroxi ejus judex, deputatus ad officium Bandezatorum.*

¶ **BANNEVELIUS**, Idem in Statutis Monasterii S. Claudi pag. 56 : *Item oro Bannevelio, seu illo qui tenetur portare banneriam seu vexillum dicti Monasterii, etc.*

BANDERARIUS, Milites quos Banneretus alii vocant, in Historia Cortusiorum lib. 5. cap. 3. lib. 7. cap. 4. 15.

** **BANNIRIA**, ut modo Banderia, Vexillum. Fœdus inter Episc. Mogunt. et Land-grav. Hassiæ ann. 1293. in Guden. Cod. Diplom. vol. 1. pag. 869 : *Capitaneos et illos qui Banniriis utuntur propriis, pro equali portione dividemus. Vide Bannereti.*

* *Bandolier vero pessime sonat, in Lit. remiss. ann. 1466. ex Reg. 201. Chartoph. reg. ch. 104 : Lequel Vincent estait Bandolier, larron, renyeur, et blasfemeur de Dieu. Vide mox Bandum 3.*

2. **BANDUM**, pro **Bannum**, crebro occurrit in Tabulario Casauriensi. [Pro Bannum, pœna, mulcta pecunaria legitur in Chron. Casaurensi apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 956 : *Et qui exinde eum disvestiret, ut componat Bandum ad partem Regis.*] Italis et Cruscanis Academicis, **Bando**, est legge, o decreto del Principe, o de Magistrati notificato con suono di tromba del Ministro publico. [Epist. Alfonsi Regis Aragon. tom. 3. Concil. Hispan. pag. 661 : *Perturbatis diversa mandata pœnalia, inhibitiones et*

*Banda, ac diversas præconizationes contra libertates Ecclesiasticas, et præjudicium Ecclesiastice jurisdictionis faciendo.] Interdum exilium; hinc esse in bando, apud Matth. Villan. lib. 9. cap. 43. lib. 11. cap. 70. [Vita B. Antonii Eremitæ August. tom. 3. Aprilis pag. 834 : *Ibiique invenit omne Bandum atque condemnationem revocatum esse. Bandum, pro excommunicatio in Concl. Romano sub Gregorio V. ann. 998. apud Baluzium tom. 7 : Tunc nos denuo secundum canonican et Apostolicam auctoritatem ferula excommunicationis et Bandi nostri constrinximus prælibatum Ermengaudum Comitem.] Bulla Gregor. IX. PP. apud Ughellum in Episc. Anagni. : *Volumus et mandamus ut dicti duo Electi teneant preventus macelli civitatis eorum, ... salvis Bandis Rectoris, Potestatis, seu Consulum. [Marchisius Scriba lib. 5. Annal. Genuens. ad ann. 1222. apud Murator. tom. 6. col. 429 : *Quidquid habuit de mandatis et Bandis, facta ratione in consilio, etc.] Βάνδον, pro τοποτηρίᾳ, vel jurisdictione seu districtu, usurpat etiam Constantinus Porphyrog. de Administ. Imp. cap. 50. Hinc****

BANDIRE, Sub banno ponere; **Banditi**, proscripti, vox Italissima, quibus etiam est *notificare per bando*, edicere, vel citare. Vetus Notitia ann. 981. apud Ughellum in Episc. Marsor. : *Illi Banditi sunt ad tertium placitum, et nonuerunt venire.*

CORTE BANDITA, Indicta, publicata. Petrus Gerardus Patavinus lib. 1. Vitæ Ezelini Romani : *Fu tenuta Corte Bandita giorni 15. continui. Lib. 2 : Fu Bandito un torniamento, over gioco. Vide Abandum.*

* 3. **BANDUM**, Hispani **Banda**, Caterva, manus, societas, **Bande** dicimus eadem significatione : unde nostris **Abandés**, socii, qui easdem partes sequuntur. Lit. remiss. ann. 1424. in Reg. 172. Chartoph. reg. ch. 575 : *Le suppliant voiant lesdiz deux frères ainsi Abandés contre lui, etc. Constit. Jacobi II. reg. Aragon. ann. 1291. MSS. : Item quod nos nec successores nostri non imponamus vicarium vel alium officiale de Bando in illo loco, in quo sunt de Bando; et quamquam aliquos posuerimus qui sint de Bando, ita quod illi, cum quibus ipsi sunt de Barro, non sint sub districtu vel jurisdictione ipsorum. Vide supra Banderia 1. et mox Bandus, 2. Confer etiam Banda, 1.*

¶ 1. **BANDUS**, Fascia, Gall. **Bandeo**. Manuale Henrici Sistaricensis Episc. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1080 : *Adulti qui confirmandi sunt prius confiteantur, si tempus habeant confitendi, et deferant secum mundos Bandos longos et latos.*

¶ 2. **BANDUS**, Hominum turba sub certo duce vel vexillo collecta, Gall. **Bandé**, Hisp. **Banda**. Murator. tom. 2. pag. 111. col. 2. in Agnelli libro Pontif. : *Unusquisque miles secundum suam militiam et numerum incedat, id est, Ravenna Bandus primus, Bandus invictus, Bandus novus invictus. Vide Concil. Hisp. tom. 4. pag. 145. col. 1. [** Vide Marinum in notis ad Papyr. Diplomat. pag. 297. not. 10. et Murator. Anti-*

quit. Ital. vol. 2. col. 442. Alia notione vide in **Bannum**.]

* **BANEARIUS**, Qui **banno** domini subditus est. Charta ann. 1232. ex Bibl. reg. cot. 19 : *Homines ibi manentes... tenebuntire ad molendinum de Glisolies, tanquam Banearii de Tornedos. Vide supra in **Badius** et **Bannarii** in **Bannum** 1.*

BANERA, **BANERIA**, **BANEARIUM**, **BANNEARIUM**, Vexillum, signum bellicum, ex Gallico **Banniere**. Vide **Bandum**, 1.

BANERA. Willebr. ab Oldenborg. in Itiner. : *Servi singula vexilla et Baneras in manibus gestantes.*

BANERIA. Triumphus S. Lamberti cap. 3 : *Rasoni militi portandam mandavit Baniarium. Lambertus Ardensis pag. 260 : In signis suis, et armis, et Banerius, etc. Gesta Ludovici VII. Reg. Franc. cap. 12 : Illa die faciebat antegardam Ganfridus de Ranconio... qui gerebat Regis Baneriam, quam præcedebat, prout moris est, vexillum B. Dionysii, quod Gallice dicitur Oriflambe. Adde Guill. Nangium in Chron. ann. 1254. et Gesta Philippi III. Reg. Franc. pag. 519.*

¶ **BANERIA**, Signum quod artifices suspendunt ante officinas suas. Lobiellus Hist. Britan. tom. 2. in Glossario : *Banerias suas fenestrâ suis apponentes veluti Chirurgici et proventi.*

BANNERIUM. Alb. Argentin. ann. 1349. pag. 152 : *Bannerium suum... super turrem Ecclesie Spirensis constituit. Adde pag. 159. et vide **Pannerium**. Banniere lance, in Chronic. Fland. cap. 16. Lancea cui adfusa banneria.*

BANNERIUM. Carolus IV. in Vita sua : *Et cum omnes intrassent, aperui **Banneria** Bohemiae et Comitatus Tyrolis.*

* **BANERETT**, **BANERETUS**. Testamentum Johannis de Nevill ann. 1386. apud Madox in Formulari Anglic. pag. 427 : *Do et lego... Rudulpho filio meo et heredi xi. lectos de serico meliores, vi. lectos pro Banerettis cum curtinis, XII. lectos cum tapetibus ad caput, etc. Ibidem initio paginæ seq. : Item Eleanoræ de Lomley filia mea II. Banerett beddis de Norfolk cum curtinis, XII. discos, etc.*

* **BANERIA**, Districtus, jurisdictione, nostris **Banerie**. Lit. ann. 1379. tom. 6. Ordinat. reg. Franc pag. 434 : *Possessionem realem et integrum adepti fuimus cum omnibus suis et (l. suæ) Baneria villis, terris, iuriis, pertinentiis, preventibus et redditibus universis. Quæ in aliis Lit. ibid. pag. 435. sic Gallice redduntur : *Avec toutes appartenances et dépendances de la Bannière dudit Mosom.* Ubi legendum **Banerie**, ut in Transact. inter castellanum et monachos Bretoli : *Disois que lessdies mazures estoient de me Banerie, et devoient li ostre venir maure à mes muelins, pour che que les ostices devant dite estoient en me Banerie. Vide **Bannum** 3. Alio sensu vide in **Banera**.**

¶ **BANERII**, Idem qui mox **Bannereti**.

¶ 1. **BANERIUS**, Spectans **bannum**, quo subditus tenetur molere ad molendinum domini sui. Hist. Beccensis MS. in Archivis eiusdem. Monasterii pag. 505. n. 1 : *Præseste Joanne Rege Anglorum, apud Beccum celerbris facta est conventione cum Roberto de Harcourt, qui... post factam confirmationem*

donationis Willelmi patris sui de molendinis et moltis Baneris de Chaumont, etc.

* 2. **BANERIUS**, Agrorum et fructuum custos, ut supra Banderius. Charta ann. 1319. ex Tabul. S. Germ. Prat. : *Ad manus et ictus venerunt, scilicet homines dicti loci de Riperius contra Banerios et pastores de Miseno, qui animalia et pascentia in dicto castro Giraudo ad rivum... traducebant ad biberendum. Bannier, in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 157. Chartoph. reg. ch. 39 : Vint à eux un Banner et gardien dudit terrouer. Bennier, in aliis Lit. ann. 1377. ex Reg. 111. ch. 379. Vide Bannum 1.*

* 3. **BANERIUS**, Apparitor, submonitor, nostris *Banier*. Pariag. inter regem et Joan. episc. Aniciensem ann. 1307. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 346. art. 20 : *De cetero habebit punicionem dictus episcopus et correctionem servientum et Banerorum suorum in suis officiis delinquentium. Assisiæ Hierosol. cap. 8 : Alors le (seigneur) doit mander semondre par le Banier che il viegne à court, et le Banier le doit querre là ou il le cuiderait mieux trouver; et se le Banier le treut, il le doit semondre de venir à court.* Guillel. Guiartus ad ann. 1304 :

Lors fait faire commandement
Par le Banier qui en l'ost crie, etc.

Bestiarius MS:

Li Banier qui vous semonra,
Et crieria, venez, venex
O lampes, as noces entrez.

Hinc *Banie et Bannie, Proclamatio, banni promulgatio, et Bannir, Publicare, auctionari. Lit. remiss. ann. 1405. in Reg. 160. Chartoph. reg. ch. 218 : Il fut délibéré que le dit fief le roy feust Banny sur li pris de soixante solz, et adjugé et décreté à fin de héritage à qui plus en vouldroit donner. Lit. Guil. episc. Lingon. ann. 1358. tom. 3. ea-rum. Ordinat. pag. 658. art. 6 : Ne povons, ne devons, ne nostredit officier, prevost ou autre, avoir ou lever raison de mettre la Bannie ou sinage de Lengres, que vint solz Tour. Charta ann. 1411. in Reg. 165. ch. 303 : Lesquelz sergns avoient bien et deuement faites les Bannies, criées et subhastations. Unde *Banné*, quod *Banno* promulgatum est, in Ch. ann. 1511. ex Reg. 13. Corb. sign. *Ha-bacuc* fol. 110 : *Avec ce sera tenu.... de payer les droix et subjections Bunnées et choses ordinaires contenues ès ordonnances de Corbie. Eiusdem originis est Bannir, pro Edicto publico interdicere, prohibere. Charta ann. 1267. in Chartul. Campan. fol. 326 : Sauves les forez qui sont Bannies et defendues. Et *Bennie*, pro Territorum banno defensum, in Lit. remiss. ann. 1377. ex Reg. 111. ch. 379 : *Jehan Picotin, lors bennier de la ville de Norez (diocèse de Langres) avoit prise en la dictie Bennie une vache, qui estoit audit exposant. Vide supra Bannerius 2. et Bannerii in Bannum 1.***

* **BANESTERIA**, Femina, quæ cistam, vulgo *Bunnastum* dictam, portat. Charta Henr. reg. Angl. et ducis Norman. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 368 : *Quisque caballus debet habere duodecim denarios, et quæque Banestria sex denarios.*

* **BANGAGIUM**, **BANQUAGIUM**, Tributum ex *Banchis seu Stallis*, super quæ merces in foro exponuntur. Codex MS.

Consuetud. et privil. Tholos. fol. 38 : Item ordinamus, quod pedagiarii, seu leuduri nova pedagia, Banggia, seu leudas non exigant. In alio ejusdem Cod. Precepto ann. 1303 : Pedagiarii seu leudarii Banquagia seu leudas non exigant. Vide Banchagium post Bancus.

* **BANGUS**, Armilla. Chron. ann. 1030. tom. 1. Hist. Lothar. inter Probat. col. 561 : *Et iuxta quod regem decuit, armillam auream, quam Bangum nominant, ei pro munere porrexit. Sed forte leg. Baugus. Vide Bauga.*

* **BANIA**, *Orbatus*, in Glossar cod. reg. 7644, apud Jæckium, *Orbitus*. An ex Opavia, *Orbitas*, quod in Gloss. Gr. Lat. legitur, naturum?

BANIGIUM. [An Exilium, Italis *Bandigiam*...?] Will. de Podiolaurentii cap. 35. de Obsessione Avenionis : *Actum est divino judicio, sicut credo, quod iudicem cives, timore, ubi timor non erat rationabilis, trepidantes de Banigio, si permetteretur per vilam incedere multitudo, portas civitatis praeccludunt, etc. [Sed f. legendum est Barragium, uti videre potes ex hac voce.]*

BANILIUS, [Idem, ut videtur, qui *Banialis infra.*] Charta Raymundi Comitis S. Ægidii apud Catellum in Hist. Tolos. pag. 31 : *Dono... scilicet villas Segrerii et Brugeriae, et hujus terræ Banilium nomine Martinum Bertrandum dono pro servo altari B. Mariae. Et infra : Et meos boves cum bubulco nominato Rodulfo, quem pro servo, sicut Banilium praedictum trado. Vide Consuetudinem Aquensem tit. 5. art. 1.*

¶ 1. **BANILUS**, *Officialis minor Ballivo, quasi Viceballivus. Chartularium Æduense in Præscripto Caroli V. Francorum Regis ann. 1368 : Item nolumus, quod aliquis præficiatur in seneschallum, ballivum vel præpositum judicem seu vicarium vel Banilium in loco unde dicitur oriundus... Item jurabunt præpositi, ballivi, vicarii, Banili, vicecomites, majores villarum et forestarum custodes... quod non dabunt aut servient, etc. Item jurabunt seneschalli et baillivi, quod a Banilis, vicecomitibus, præpositis, aut a aliis subditis officiariis suis sive sit in firma sive in Bannilia, non recipient gestum, patrum, seu procurationem.*

* 2. **BANILUS**. Vita Phil. Boni apud Ludewig. tom. 11. Reliq. MSS. pag. 72 : *Subindacto constringitur vallo Banili igne ad petrarias dirigendas per exedras sigillantur. Sed haec medica manu indigent.*

¶ **BANIMENTUM**, *Exsilium. Vide Bannimentum in Bannum. 1.*

¶ **BANIRE**, Variis notionibus. Vide *Bannire* in *Bannum* 1. 2.

¶ **BANIOLA**. Vide *Bajunola*.

¶ **BANITOR**. Vide post *Bannire ad molendinum* in *Bannum* 1.

¶ **BANIUM**. Vide post *Bannum* 3.

* **BANLAUCA**, pro *Banleuca*, in Libert. villa Rupel. ann. 1372. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 573. art. 5. Vide in *Bannum* 3.

* Hinc forte accersenda vocum Gallicarum *Banleffe* et *Banlevre*, origo, quibus omnem oris circuitum, quomodo locus aliquis banleuca circumscribitur, nostri olim significabant. Stat. ann. 1347. tom. 2. Ordinat. pag. 283 : *Nous voulons..... qu'on lue fende (au blasphémateur) la levre de dessus*

*d'un fer chaud, et que les dens lui apparoissent. A la tierce fois, la levre de dessous, et à la carte toute la Bas-levre (leg. Banlevre). Banlievre, in Lit. remiss. ann. 1348. ex Reg. 77. Chartoph. reg. ch. 389. Alias ann. 1349. ibid. ch. 412 : Les fist mener jusques vers le gibel et bremie, et cooper les nés et Banleffres à six ou à huit. Baulevre, pro Banlivre, ni fallor, in aliis Lit. ann. 1380. ex Reg. 118. ch. 450. ut et *Banlivre*, in Lit. Phil. VI. tom. 2. Ordinat. pag. 48. art. 2 : La Baulievre dessus, c'est assavoir ce qui est entre le nez et le Baulievre de sous. Adde tom. 8. earum. Ordinat. pag. 130. et Hist. S. Ludov. pag. 120. Hinc forte *Esbaleuree* vel *Ebanlevree* dicitur de vetula muliere, cuius os concavum est, vel labra demissa sunt. Lit. remiss. ann. 1428 in Reg. 174. ch. 233 : *Une femme publique, de vie dissolute, et en effet et substance, toute Esbaleuree dist au suppliant tels motz : Valée, tu as eu ma compagnie, etc. Labium superius inteligit Cangius in Superlabium.**

BANLEUCA, **BANLEUGA**, **BANLEUGIUM** *Banlia*, etc. Vide *Bannum leuga*, post *Bannum* 3.

* 1. **BANNA**, *Cista species, Gall. Banne vel Benne. Begne, eadem notione, in Reg. sign. Pater Cam. Comput. Paris. fol. 253. v° : Marchans et vendeurs de magdelins.... paieront pour chacune Begne de henaps de madre, dont le Begne fait 80. hanaps, etc. Comput. MS. ann. 1239 : Pro saccis ad scutellas portandas et Bannis, xlj. sol. Stat. ann. 1320. tom. 2. Ordinat. reg. Franc. pag. 575 : Que tout le harenç, qui vient à Paris en panier ou en charette, c'est ascavoir en Banne, etc. Bannois, eadem notione, in Privileg. MSS. Maceriae : Chascun bourgeois puelt avoir sa nasselle au rivage dudit Maisières, sa huge, Bannois, bondiers, et autres vaisseaux à mettre poissons. Guill. Guiart. ad ann. 1269 :*

Vandosome et li quens de la Marche
Du sicle guerpirent la Baone.

Vide *Benna*.

* 2. **BANNA**, *Tela quinque sexve ulnarum, quæ nostris etiam Banne dicitur. Inventar. S. Capellæ Paris. ann. 1340. in Reg. I. Chartoph. reg. ch. 8 : Item duas cauderias ereas, unam Bannam telæ. Aliud ann. 1376. ex Bibl. reg. : Item una Banna, Gallice Banne, de telis, etc.*

* **BANNAGIUM**, *Jus bannum promulgandi, ipsa promulgatio, tempus quo vinum per bannum venditur. Consuet. Lugdun. ann. 1206. in Hist. Lugd. pag. 88. col. 1 : Vinum novum vel mustum in Augusto vendi potest sine Bannagio. Charta ann. 1215. ex Chartul.. episc. Carnot. : Habet præfatus Hugo in banno nostro de Natali Domini perhempnem redditum, videlicet de quolibet dolio vini, quod in banno nostro venditum fuerit, de quo tamen ad nos pertinebit Bannagium; si dolium duos modios vel plus tenuerit, duos vini sextarios habebit idem Hugo.... De quocumque autem vini dolio, minus duobus modiis continente, quantumcumque de illo venditum fuerit in nostro Bannagio, habebit ipse Hugo unum vini sextarium. Alia notione, vide supra in *Banagium*.*

* **BANNALIS**, *Banno interdictus, prohibitus, idem quod Defensa, 3. Charta com-*

mun. Clarimont. in Bassign. ann. 1248. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 600. art. 13 : *Retinemus eciam nobis quod currus, qui in nemore Bannali inventus fuerit, persolvet dix sols.* Et pag. 601. art. 16 : *In nemore vero non Bannali, homines Clarimontis usuarium suum habebunt.* Charta ann. 1301. inter Iastr. Gall. Christ. col. 80 : *Quæ riparia Bannalis est et extitit ab antiquo, nec in ea quis piscari potest vel debet, nec de cætero poterit.* Bois baynnable, in Libert. Castrivill. ann. 1286. apud D. Bouquet tom. 1. Jur. publ. Franc. pag. 411. Bagnant, ibid. pag. 413. Pro homine vero, qui intra bannum aliquius jurisdictionis comanet, vide in Bannum, 3. Qui banno domini sui subditus, est Bannale dicitur, in Ch. Joan. comit. de Rouey ann. 1338. ex Chartul. S. Vincent. Laudun. : *Item s'il advenoit que aucun Bannale desdits molins estoit trouvé alant moultre à autres molins, etc.* Vide supra in Bandus et Banearius.

¶ BANNALIS, BANNERIA, etc. Vide in Bannum

* BANNALITER, Jure banni, Bannaliter, nostris olim. Pariag. inter reg. et monast. de Crista ann. 1240. in Chartul. Campan. fol. 365. col. 2 : *In furno vero sive in furuis, et in molendino sive in molendinis, ... homines villa illius molere et coquere, si care Bannaliter tenebuntur.* Libert. villæ de Perruoses ann. 1347. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 33. art. 17 : *Je ou mi hoir pourront vendre vin Bannaliter en ladite ville de Perrices par six semaines continuæ, par chascun an.* Vide infra Bannia 2.

¶ BANNARATI. Vide Bannereti.

* BANNERIA, BANNERIA, Jus cogendi tenentes suos ad molendinum suum deferre sua frumenta molenda; vel Præstatio, quæ ea ratione ab iis exigitur, nostris etiam Bannerie. Vide supra Banarium. Charta ann. 1265. in Chartul. Guillel. abbat. S. Germ. Prat. fol. 242. v° col. 2 : *Corveias, tallium, et avenam, et Banneriam molendinorum, et præstations alias qualescumque, reales et personales, ... quitto.* Alia ann. 1266. ex parvo Reg. ejusd. loci : *Corveias, alias, avenam, redditus ac Banneriam molendinorum habrat.* Aliis notionibus, vide in Bannum 1. et 3.

* BANNATUM, Idem quod jam Bannaria. Charta Henr. reg. Angl. ex Tabul. B. M. de Lonleio : *Molendina de Condeto construta et construenda, cum jure Bannati et leugæ, etc.*

¶ BANNEARIUM. Vide Banera.

¶ BANNEJARE. Vide in Bannum 2.

* 1. BANNEJARE, In bannum mittere, edicto publico proscire, relegare, Gall. Bannir. Inquisit. ann. 1268. ex schedis Pr. de Marzuges : *Quod curia prædicta Arelatis est et fuit in possessione vel quasi omnia infra scripta facienda, per tempora supradicta exercendo plenum jurisdictionem, habendo merum et mixtum imperium, condemnando et Bannejando et puniendo personaliter et pecuniâliter homines delinquentes.* Vide Bannire in Bannum 1.

* 2. BANNEJARE, Agrum vel pascua sub banno tenere, ita ut iis uti nulli liceat, ob idque bannerios seu custodes instituere, simul et bannerii, qui Provincialibus Bagnie dicuntur, officio fungi. Charta ann. 1234. ex

Cod. reg. 4659 : *Afferebant etiam quod commune Avinonis Bannejaverat et custodirebat, tenuerat et tenebat, et possidebat, vel quasi possidebat dictum tenementum per bannerios et homines suos.* Inquisit. jam laudata ann. 1268 : *Item quod..... Bannejabant in territorio supra confrontato, et prohibebant totam vullem de Morerii, ita quod nullus audebat in eam intrare.* Ibidem : *Quia dictum territoriorum Bannejavit pro domino Barrali.* Vide supra Bandedare 2. et in Bannum 2.

* BANNENSE Jus, Quo quis bannum promulgare potest. Bulla Alex. PP. III. in Chartul. Bosoni-villæ : *Jus Bannense... in pascuis et silvis, ... abbati et fratribus.... concessit.*

BANNERETI, Milites, quos vulgo Chevaliers Bannerets appellamus, viri inter nobiles primarii, qui cum plura ac majora prædia possiderent, vasallos suos in prælium sub vexillo suo conducebant, cum a Rege vel Principe submonebantur, et ut ait Rigidus in Vita Philippi Aug. ann. 1214. *qui tantæ erant nobilitatis, ut eorum quilibet vexilli gnaderet insignibus.* Hinc Milites vexilla ferentes, et vexilliferi, apud Matth. Paris pag. 396. 403. 516. dicuntur, *Bannerari seu vexillarii*, in Charta ann. 1274. tom. 5. Hist. Franc. et in Charta Philippi Pulcri Regis Franc. in 12. Regesto Chartophylaci Regii n. 12. [Banericus apud Rymer. tom. 2. pag. 236.] Monasticum Angl. tom. 2. pag. 846 : *Aliquando in guerra Scotia habituit de sua familia 26. vexillarios, et communiter de sua secta 140. Milites.* Henricus Knyghton pag. 2452 : *Peremptis ergo multis de communi populo, cuperunt circa 15. vexillarios electos et spolia multa. Milites Bannarii, in Regest. Parlam. B. fol. 86. [Milites vexillarii] in Arresto Paris. ann. 1585. a 3. Februarii. Bannarii in Hist. Dalph. tom. 1. pag. 217. et tom. 2. pag. 309.] Rici homines de Senera, apud Hispanos, appellantur. De Banneretis multa congressit Sel denen in libro de Titulis honorar. part. 2. cap. 1. § 26. nos etiam integrum Dissertationem dedimus ad Joinvillam, quæ est nona, quam consule, si lubet.*

~~Q~~ Bannereti vero medium Brones inter et Baccalaris locum obtinebant, ut perspicuum fit ex Instrum. conventus trium Ordinum Britannia ann. 1485. ex Archivis Castri Naunet. : *Ad quod Concilium celebrandum omnes et singuli Episcopi, abbates, capitula, clericus, et comites, burones, Bannarii, baccalarii, domini, milites et alii nobiles, etc.* Quod egregie confirmatur ex antiquo ceremoniali MS. cuius hæc verba refert D. de Lauriere in Glossario juris Gallici : *Quand un chevalier ou écuyer a la terre de quatre bachelles, le Roy lui peut bailler bannière, à la première bataille où il se trouve; à la deuxième il est Banneret, et à la tierce il est Baron.* Et infra : *Quand un chevalier a longuement servi, et suivi les guerres, et qu'il a terre assez tant qu'il peut tenir cinquante gentilshommes pour accompagner sa bannière, il peut licitemente lever bannière et non autrement; car nul autre homme ne peut porter bannière en bataille, s'il n'a cinquante hommes d'armes, et les archiers et les abatelières qui y appartiennent, et s'il les a, il doit à la première bataille où il est apporter un pennon de ses armes, et doit venir au Conn-*

table, ou aux Mareschaux requerir qu'il soit Banderet, et se il lui octroyent, doivent faire sonner les trompettes pour témoigner, et doivent couper les queues du pennon, et lors le doit lever et porter avec les autres au dessous des Barons. Memoratus hic usus succidendi caudam seu apicem vexilli hinc invaluerat, quod nobilis haberetur vexillum quadratum quam cupidatum. Rastallus in libro, cui titulus : *Les termes de la loi, sic habet: Banderet est un chevalier fait en le camp avec la ceremony del amputer le point de son standart: et frasant ceo si comme un Banner. Et tiels sont allowes pur display leur armes en un Banner en le army le Roy, comme Barons font, etc.* Confer Banderarius et Banniria in Bandum, 1.

¶ 1. BANNERIA, BANNERII, etc. Vide Bannum 1.

¶ 2. BANNERIA, Vexillum. Gall. Banniere. Locum vide in Bannevilius, post Bandum.

* BANNERIA. Vide supra Bannaria.

* BANNERIALIS, Pertinens ad milites, quos Banneretos appellamus. Epist. Amed. ducis Sabaud. ad Conc. Bassil. ann. 1335. in Amed. Pacif. pag. 218 : *Habeo enim per Dei gratiam vassallos et subditos insignes in bono numero, ducali, marchionali, principali, comitali, baronali et Banneriali dignitatibus insignitos.*

* BANNESE, Banno prohibitus, idem quod Defensa 3. Inqu. sit. ann. 1196. apud Cencium inter Cens. eccl. Rom. : *Item si quis paret laqueum vel trappulas in silva vel campus, iij. sol. dabit curia, nisi esset sepe Bannee vetitorum.* Vide supra Bannalis.

¶ BANNEVELIUS, Vexillifer. Vide in Bandum.

* BANNEURA, Jus Bannalitatis. Vide in Bannum 1.

¶ BANNEYARE, Exilio multare, Gall. Bannir. Vide post Bannire in Bannum 1.

* 1. BANNIA, Districtus, jurisdictio, justitia, idem quod Bannum 3. Charta Wilhel. comit. Pontiv. ann. 1210. in lib. 1. di- gro S. Vulfr. Abbavil. fol. 5. v° : *Concessi.... quatuor bolengarios de Bannia mea ab omni consuetudine liberos et quietos, prout ali bo-lengarii banniti mei.*

* 2. BANNIA, Bannalitas, servitus, quæ subdit molere ad molendinum et coquere ad furnum domini sui tenentur. Charta S. Ludov. ann. 1258. ex Chartul. S. Petri Carnot. : *Homines dictarum trium villarum de cetero non molent, nec tenebuntur molere per Banniam ad molendinum dictorum abbatis et conventus.... Non coquent nec tenebuntur coquere per Banniam ad furnum dictorum abbatis et conventus.* Pluries ibi. Banée, eadem notione, in Charta Roberti comit. Drocens. ann. 1321. ex Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 170 : *Li religieus (de S. Valery) disiunt que à aus appartenoit la Banée d'ichauss (moulins) seul et pour le tout, et que à leur molins devoient estre bannier leur dit homme. Bannée de four ou de moulin, in vet. Con-suet. Ambian. art. 101. et Pontiv. art. 82.* Vide supra Bannaliter et Bannaria.

¶ BANNIARE. Vide in Bannum 2.

BANNIATIO, BANNIATOR, BANNILEUGA, BANNILOCUS, BANNIRE, BANNIRE, BANNITUS, etc. Vide in Bannum 1. et 3.

* BANNIGARE, Bannerii officio fungi.

Pactum inter commune de Competro et loci de Paulhe ann. 1376. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 69. art. 7 : Quod dictus bannarius de Paulhe Banniget et banna levet per totum mandamentum de Competro, et eciam bannarii de Competro per totum districtum de Paulhe. Vide supra Bunerius 3.

BANNILIA, vel praeium Banilii, vel s. pro Ballivis, Districtus Ballivi. Praeceptum Caroli V. Regis Franc. ann. 1368. ex Chartul. Aeduensi : Item quod non habebunt partem in venditionibus Banniliarum, praepositurarum aut aliorum redditum ad ius regium spectantium, vel etiam in moneta. Vide Ballivia in Bajulus 4.

* 1. **BANNIMENTUM**, Submonitio, requisitio juridica. Charta ann. 1266. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 159 : Quod si forte dicti abbates de dicta re recognitionem non fecerint, requisiti infra dictum tempus, vel servitum non fuerit praedictum solutum, dicta feuda non cadent ideo in conimissum; sed post eorum Bannimentum ad dictum recognitionem infra annum, a requisitione facienda computandum, etc. Vide Bannire in Bannum 1.

* 2. **BANNIMENTUM**, Multa pecunaria. Vide in Bannum 2.

* 3. **BANNIMENTUM**, Banni promulgatio, proclamatio. Bandiment, in Consuet. municipalibus Soleri lit. 10. art. 8. tit. 29. art. 25. Turon. art. 45. etc. Lit. remiss. ann. 1459. in Reg. 188. Chartoph. reg. ch. 200 : Et cependant failly au suppliant (qui étoit sergeant) aler mettre Bandiment en une vigne des héritiers de seu Jehan Blanc. Ubi Bandiment idem sonat, quod Juridica occupatio, vulgo Saisie. Charta ann. 1297. in Hist. Lugdun. pag. 100. col. 2 : Post qua magister Johannes Albi clericus, procurator seu syndicus universitatis civium Lugdunensium, coram nobis proposuerit dictum Bannimentum factum fuisse contra libertates et consuetudines civitatis Lugdunensis; quare petebat ipsum Bannimentum nomine universatis praetextae revocari. Vide supra Bannagium.

* 4. **BANNIMENTUM**, Proscriptio, Gall. bannissement. Vide in Bannum, 1. Erat utem aliquarido bannimentum centum annorum et unus diei, ut discimus ex Lit. emiss. ann. 1408. in Reg. 163. Chartoph. reg. ch. 181 : Comme Guillaume le Mor eust été bannis hors de la conté de Flandres cent ns et un jour, par la loy et eschevins jugans et la prevosté de Wourinhouc, etc. Chartul. Flandr. in Cam. Comput. Insul. : Jehan du Prey del Verdinghe fust bannis cent ans un jour, par le loy des jurés de la wastine sur lorenchin.

BANNIRE. Vide Bannum.

* **BANNIOLA**, Lectica. Glossar. Lat. ex od. reg. 7657 : Liach, Prov. Lectus, leatus, ut et Banniola, quia in itinere fertur. ide Brjulona.

BANNIRIUS. Vide Bandum, 1.

* **BANNISARE**, Idem quod Justitiare, jurisdictionem exercere, pignora auferre, obgnare. Inquisit. ann. 1268. ex schedis Pr.

Mazaugues : Dixit quia illi de Arelate innissant ibi quoconque inventiunt avere bentes. Requisitus cuius avere vidit ibi Banni, etc. Vide mox Bannisator. Alia no[n] extat in Bannum 1.

* **BANNISATIO**, Proscriptio. Sentent.

arbitr. ann. 1377. in Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 47 : In casibus notoriis et manifestis, exigentibus mutilationem membrorum, et ultimum supplicium, mortem, exilium et Bannisationem. Vide Banniation in Bannum 1.

* **BANNISATOR**, Apparitor, idem qui supra Bunerius 3. Inquisit. ann. 1268. jam laudata : Et dixit quod nullus Bannisator pignoravit ipsum, nisi Bannisator domini Barrali. Requisitus si Bannisatores dom. Barrali vel dom. Bertrandi de Baucio unquam pignoraverunt eum, dixit quod non. Vide supra Bannisator.

* **BANNITOR**, Praeco publicus. Vide in Bannum 1.

* **BANNIUM**. Vide infra Bennium.

* **BANNIZARE**, Mulcta pecunia punire. Stat. Vercel. lib. 3. pag. 49. r^o : Et si potestis, vel rector, vel aliquis ejus judex, vel miles ipsum exactorem vel receptorem inde condemnaverit vel Bannizaverit, vel alio modo compulerit, ipsam condemnationem et bannum solvere non teneatur. Alia notione occurrit in Bannum 1.

* **BANNOVIUM**, Tempus, quo licet pecora pasci per agros communes, apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. pag. 170. ex codice legum Normannie. cap. 8. sed legendum Banonium, quod vide in Bano.

BANNUM, Bannire, Bannitus, etc. ** Etymon vocis nondum satis liquet. Quidam deducunt a *Band*, vexillum, alii a *Ban*, Via, quod cæteris insulsis; Wachterus a nescio quonam *Bann*, Princeps. Vero simillimum videtur hanc vocem referendam esse ad verbum *Binden*, vincire, pro quo olim etiam dicebatur *Bannen*. Vide Frischium voce *Bann*. ADEL. Antiqua German. lingua ut hodierna *Ban* generis masculi est; Scandicus vero populis generis neutrius. Vide Graffii Thesaur. vol. 3. col. 24. *Fan* Gothis est Dominus, quod Francice *Ban* efficere potuit; conf. Grimm. Grammat. Germ. vol. 1. pag. 584.] Non una, sed multiplex apud Scriptores, et in veteribus Tabulis horum vocabulorum est notio : sed potissimum *Bannum* trino significatu ut plurimum accipitur : ac primo quidem pro edicto publico, rursus pro mulcta judicaria, tertio denique pro districtu ac jurisdictione. Has notiones singillatim expendemus :

1. **BANNUM**, Edictum publicum, proclamatio, statuti publicatio. Breviloq. : *Bannum*, secundum vulgare Gallicorum et Longobardorum, videtur esse Edictum publicum. Dudo lib. 2. de Actis Norm. : In terra sue ditonis *Bannum*, id est, interdictum, misit, quod est prohibito, ut nullus; etc. Ditmarus lib. 6 : Interdictum est omnibus per *Bannum* regalem a Palatino Comite fuga. *Banno* interdicere, lib. 7. pag. 91. Vita S. Gothardi cap. 22. apud Surium : Femina autem *Banno* vel proscriptiones negligens, jus ibi funditus perdidit. Consuetudines Aquarum mortuarum ann. 1246 : Concedimus quod *Curi* nostra... non possit facere *Bannum* omni tempore vendere res suas libere, etc. [Statuta Arelat. MSS. art. 113 : Quilibet Notarius Arelatensis tenetur habere statuta suprascripta, et citas et *Banno*s. Ubi Edicta intelligo.] Vide Capitulare 1. Caroli M. ann. 802. [** Aquisgran. mens. mart. Pertzio vol. Leg. 1. pag. 96.] cap. 40. capitula Caroli Calvi

pag. 145. 240. 255. 256. 270. 1. Edit. [** Synod. Carisiac. ann. 857. cap. 4. Pertz. vol. Leg. 1. pag. 452. Conventus apud Confluentes ann. 860. cap. 6. ibid. pag. 472. Edictum Carisiac. ann. 861. ibid. pag. 477. Synod. Pistens. ann. 862. cap. 3. ibid. pag. 480.] [Acta SS. Maii. tom. 6. pag. 176. et Juli. tom. 1. pag. 752.] etc. Ita vocem *Ban* usurpat Consuetudines municipales Andegavensis art. 52. Burdegensisart. 108. et aliae passim. Vide Bandum, 2.

* **BANNUM IMPERIALE**, vulgo, *Ban* de l'empire, Proscriptio sancta Imperatoris auctoritate et edicto. Marten. tom. 1. Thesauri Anecdot. col. 474. D. ex Epist. Frederici Imper. : Universos Mediolanenses vita munere donavimus, a vinculo Imperialis *Banni* absolvimus, deputatis in exilium concessimus, etc. [** Vide Acht, 2. et Forbannus. Specul. Saxon. Libr. 3. art. 24. 34. 63. Capitul. elector. Carol. V. Imper. art. 22. Boehmer ad C.C.C. art. 155. § 1. Eichorn. Histor. Jur. Germ. § 384. Waizii Indicem ad Pertz. vol. Leg. 2. voce *Acht* et Haltaus. Glossar. Germ. col. 13. voce *Acht*, Reichsacht. Charta Frider. I. Imperat. ann. 1158. ap. Pertz. vol. Leg. 2. pag. 110 : *Dominus Imperator Mediolanenses remenses cum 120. marcarum emendatione recipiet, et eos et amicos eorum in plena curia publice a Banno absolvet*. Alio ann. 1183. ibid. pag. 170 : *Dominus Imperator restituet omnes possessiones.... quæ occasione sui Banni vel sue malevolentie, vel ulter mala ordine amiserunt*. Infra pag. 173 : *Alioquin (Imperator) ponet in Bannum illam civitatem, que noluit predictum juramentum facere*. pag. 174. lin. 10. Constit. Frider. II. Imper. ann. 1220. ibid. pag. 235 : *Notum facimus vobis quod huic (Cancellario) legalem dedimus potestatem supponendi civitates, burgos, castella villas, marchiones, comites, capitaneos et valvasores seu quoslibet per universum Italiam et partes ejus constitutas, Banno nostro; et extrahendi*. Ejusdem, ibid. pag. 239 : *Confirmantes primum quod factum est contra eos de Banno et pena injuncta per Cancellerium memoratum, et ex nunc personas ipsorum ponimus sub Perpetuo Banno Imperii, et omnia bona eorum jubemus ubicunque fuerint confiscari, etc*. Ejusdem, ibid. pag. 243 : *Triplum residunt et nichilominus Banno Imperiali subjeccant, quod absque satisfactione debita nullatenus remittatur*. Alia ejusd. ann. 1224. ibid. pag. 253. lin. 12. Alio ann. 1236. ibid. pag. 321. lin. 23. Constit. Rudolfi I. Imper. ann. 1280. ibid. pag. 425. lin. 35. Alio Alberti I. ann. 1303. ibid. pag. 486. Charta Philipp. Rom. Reg. ann. 1205. art. 9. ibid. pag. 209 : *Ut, quicunque excommunicatus fuerit a dom. apostolico, in Banno statim sit imperiali*. Ut Summi Pontificis excommunicationem Imperator, ita Episcopi quivis judex in Bannum convertebat. Frideric. I. Constitutione ann. 1187. ibid. pag. 184 : *Quem episcopus legitimis inducis citatum justitia dictante excommunicaverit, et hoc judici insinuaverit, judex eum Banno proscriptoris condempnet, neque prius, etc.*

BANNUS DOMINI IMPERATORIS vel *Regis*, quem per semetipsum consuetus est bannire, id est, de mundeburgio Ecclesiarum, vidua-

rum, orphorum, etc. in Capitulari 7. Caroli Magni ann. 803. cap. 1. Vide Bannum, 3.

BANNUS SACR. Limites intra quos Ecclesia immunitas definitur. Extat in Cluniensi Bullario pag. 25. Designatio sacri banni, seu limitum districtus Monasterii Cluniacensis : *Placet etiam nobis vobisque placeat suadimus, ... huic loco... quosdam certos limites immunitatis ac securitatis circumarea unique assignare, ipsosque limites Sacri Banni. Infra : Itaque termini Sacri Banni sunt hi, etc.*

T BANNUS EXEMPTIONIS, eadem notione, in Constitutionibus MSS. Ordinis Cluniac. : *Nullus monachus infra Bannos Exemptionis nostrae comedut aut bibat, aut die ac nocte jaceat... et praecipue in villa Cluniaci seu aliis locis omnibus et locis circumvicinis infra Bannos.*

BANNUM MITTERE super rem, aut personam aliquam, dicebantur Principes, cum eam, publicato banno seu edicto, in suam protectionem suscepiebant. Notitia ann. 1047. apud Ughellum in Episcopis Asculanis : *Insuper Misit suum Bannum (Imperator) super praedictum Episcopum, et super jam supradicta curte, ... ut nullus quilibet homo audeat jam dictum Episcopum, vel partem jam dicti Episcopi exinde disvestire, molestare vel inquietare sine legali judicio. Occurrat passim apud eudem Ughellum tom. 1. pag. 849. 852. 960. Charta Caroli Magni apud Crantzium in Metrop. lib. 1. cap. 2 : Si quisquam hoc idem nemus nostro Banno munitur, .. studio venandi, .. introierit, etc. Versus in Vicelinum Archiepisc. Bremensem :*

Chartas conscriptas, et res in scripta redactas, Bullis firmavit, Bannoque suo stabilivit.

Charta Chunradi II. Imp. ann. 1025. in Privilegiis Eccles. Hamaburgensis : *Bannum autem nostrum super omnes hos illuc venientes, ut illuc eundo et redeundo habeant pacem, facimus, eundemque Bannum nostrum praedicto Archiepiscopo ob suum fidele servitum ea ratione concedimus, etc.*

Forma autem *Mittendi Bannum* super aliqua re vel persona, quæ fuerit, docet vetus Notitia Judicati ann. 891. in Tabulario Casauriensi : *In eadem hora sic prendiderunt Missi sacri Palati unum fustum in manus suas, et Bandum miserunt proposito, etc.* Alia Notitia ann. 1068. apud Franciscum Mariam in Mathilde Comitissa, lib. 3. pag. 140 : *Petivit... ut pro Deo et anima domini Regis suorunque mercede Mittere Bandum super jam dictas res et praedictum Advocatum in Byzantios bonos aureos duo millia, ut nullus quislibet homo, magna parvaque persona, praedictam Ecclesiam de jam dictis rebus sine legali judicio disvestire presumat. Cumque ipse taliter quesisset, tunc prefata D. Beatrix et Flaibertus Judez D. Regis ambo simul per fustum, quam in suis detinebant manibus, Miserunt Bannum super easdem res, et jam dictum Advocatum, ut nullus quilibet homo praefatam Ecclesiam de supradictis rebus disvestire presumat sine legali judicio. Qui vero fecerit, duo millia bonos Byzantios aureos compositurum se agnoscat, medietatem parti Camere D. Imperatoris, et medietatem parti praefata Ecclesia. Eadem*

habentur pag. 153. 161. in aliis Notitiis ann. 1073. et 1099.

BANNUM PONERE SUPER CAPUT ALICUJUS, Eadem notione usurpat in Notitia Judicati ann. 1028. in Tabulario Casauriensi : *Et investierunt praesumtum Abbatem ex parte Imperatoris, ... et posuerunt Bannum super caput ipsius Abbatis, ut si aliquis homo de ipsis rebus Monasterii aliquid injuste tollere vel contendere præsumit, ... componat de auro libras centum.*

* BANNO SUPPONERE ALIQUEM, Eadem notione. Vide *Bannum imperiale*. Treuga Trasardi ann. 1194. ap. Pertz. vol. Leg. 2. pag. 197 : *De persona illius justitiam faciant, quam si habere non possent, Banna supponant.*

** BANNO CONSTRINGERE ALIQUEM, Eum retinere. Conventus Erford. ann. 932. ibid. pag. 18 : *Ut nullus christianus ecclesiam pro reverentia petendo, ibique manendo, indeque revertendo alicujus publicae potestatis Banno ibidem constringatur, ne forte dum ad ecclesiam causa orationis properat per Bannum impediatur pro salute animæ devote insistere.* Vide infra *Banno constrictus*.

BANNUM PONERE, Proclamare, edicere, Mettre Ban; in Consuetud. Lothar. tit. 8. art. 4. tit. 15. art. 10. in Charta Friderici I. ann. 1175. pro Ecclesia Bellicensi, apud Guichenonum in Episcopis Bellic. pag. 33 : *Nulla persona Bannum quod Episcopum in civitate posuerit, infringere præsumat. In Charta Friderici. II. ann. 1238. apud Joann. Columbum lib. 1. de Episcopis Valent. n. 54 : Banna ponere, et transgressoribus paenias exigere. Charta Communæ Crespianæ ann. 1223 : Concessimus etiam quod Bannum facere non poterimus super Burgenenses nec super eorum res, nisi de assensu eorum. Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. cap. 40 : Bers si a toutes Justices en la terre : ne li Rois, ne puet Mettre Ban en la terre au Baron sans son assentement : ne li Bers ne puet mettre Ban en la terre au Vuvassor. Vide Legem Longobard. lib. 1. tit. 14. § 11. [** Carol. M. cap. 32. apud Ansegis, lib. 3. cap. 66. Pertz. ann. 811. de Exercit. cap. 4. vol. Leg. 1. pag. 170.] et Gallandum de Franco Adiodio pag. 250.*

In BANNUM MITTRÆ, Confiscare, in fisci potestate edicto publico redigere, quo loco mittere idem valet ac ponere; unde nostri Mettre. Hincmarus Remensis in Quaternion. ad Regem Carolum pag. 381 : *Quidquid de rebus et facultatibus Ecclesiasticis ac gubernandum accepterat, iussione vestra per Vicecomitem ipsius pagi, in Bannum quod jus lingua Latina proscriptio confiscando vocatur, est Missum. [Additiones ad Legem Salicam apud Ecardum pag. 186. n. xi. : De proprio in Bannum Missio. Cujuscumque hominis proprietas ob crimen aliquod... in Bannum missa fuerit... Quod si non de alia re, sed de ipsa proprietate, quæ in Bannum missa fuit, ac per hoc in nostrum potestatem redacta.] Bannir les heritages, in Consuetud. Norman. art. 187. Vide Cap. Caroli Magni lib. 4. cap. 24. [** Ludov. I. Capit. legib. addenda ann. 817. cap. 11. conf. Carol. M. Capit. Ticinense ann. 801. cap. 13.] Legem Longobard. lib. 2. tit. 43. § 3. [** Ludov. I. cap. 20. idem.] Cap. Caroli Calvi tit. 29. § 3. tit. 31. § 6. [** Synod. Pistens. ann.*

862. cap. 4. Edict. Pistens. ann. 864. cap. 6.] [Muratorium tom. 1. parte 2. pag. 130.] etc.

TOLLERE vel TRAHERE DE BANNO. Rem confiscatam reddere primario possessori. Veteres Formulæ apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 130 : *Et post Comes dicit per istum fustum et istum wantum tollo omnes res ejus de Banno. Et infra : Ecce notitiam, quomodo res mea fuerunt tracte de Banno.*

BANNUM ALICUJUS JUDICARE, Gall. *Condamner au bannissement*, in Capitul. 2. ann. 813. cap. 13.

INBANNIRE, INBANNARE, in bannum mittere, in fiscum reddigere. Hincmar. Laudun. in Schedula Episcopis et Regi porecta pag. 433 : *Non latere vos scio... res Episcopi Laudunensis Ecclesiae mihi commissæ, imo quidquid habebam in isto regno, exceptis principali Ecclesia et Episcopi domo et claustro primum esse Imbannata, etc. Charta Andreæ Episc. Atrebatis. ann. 1170. in Tabul. Eccles. Ambian. : Unde ipse excommunicatus, et terra sua antecessoris nostri Atrebatis Episcopi sententia fuerat Inbannita. S. Bernardus Epist. 252 : Super omnia planitis, quod Ecclesiam S. Foilliani, que de Ordine vestro est, Abbas nostre de Villari fecerit Inbanniri; id est, poni sub interdicto, uti mox diserte innuitur. Addit. Charlam. Communæ Tornacensis ann. 1187. et Hemere in Augusta Viromand. pag. 161. [Appellationem Episcopi Albiensis inter Instrum. tom. 1. novæ Gall. Christ. col. 9.] Embannir, in Consuetudine Lotharingie tit. 8. art. *Mettreen embannie*, in Consuetud. Barrensi art. 50.*

PER BANNUM AD PLACITUM VENIRE, id est, per submonitionem Regiam. Charta Lotharii Reg. Provinc. ann. 855. tom. 12. Spicilegij Acheriani pag. 133 : *Ad dictum itaque Palatum jam vocitatus Witigarius non solum venire contempsit, sed etiam Bannum nostrum pro nihilo duxit. Jussimus præterea illum denuo ad hoc præsens placitum per Bannum Venire : sed sicut primum, similiter et secundum et tertium sprevit, jussisse que nostris in nullo obediens extitit, etc. Vide Mannire.*

BANNUM ADIMPLERE, in Lege Ripuar. tit. 65. dicitur is qui mandatum regium quod ei per bannum et submonitionem indictum est, exequitur : verbis gratia, si banniat, aut submoneatur ad exercitum.

* BANNUM CURRERE, Exsequi, ut videtur. Stat. Mantuae lib. 2. cap. 8. ex Cod. reg. 4620 : *Non possint nisi semel vel bis exire de Banno non curso, nisi prius citato adversario ad videndum eum extrahi de banno. Sitamen legendum non sit, de banno incuso.*

T BANNUM FRANGERE, in Charta Crodegardii Episc. Metensis apud Meurassium lib. 2. pag. 169.

* Id est Violare, Practicis nostris Briser ban. Inquisit. ann. 1268. ex sched. Pr. de Mazaugues : *Requisitus ubi frerat Bannum, dixit quod sub Asperella. Lit. ann. 1375. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 207. art. 19 : Quicunque Bannum dicti domini nostri vel bailliui sui frerat, etc.*

* BANNUM MINUERE, Eodem significatu. Privil. capit. S. Barnardi de Rom. ann. 1358. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 279. art. 26 : *Pertinet recipere praedictæ ecclesie*

de Romanis et capitulo et exigere a committentibus pro Banno minuto de die, commissio in locis vetitis circa villam Romanis certis locis, tres solidos et sex denarios, et septem solidos de nocte.

BANNUS RESCISUS. Vide *Scastlegi.*

BANNUM VIOLATUM. Diploma Caroli M. pro Ecclesia Osnabrug. apud Miraeum tom. 1. Edit. 1723. pag. 16 : *Quod si quisquam hoc idem nemus nostro Banno munitum, sine predicta sedis Episcopi licentia, studio venandi, vel silvam extirpandi, vel aliud agendi, unquam introierit, sciat se... pro delicto LX. solidos nostri ponderis, quos nobis pro Banno Violato debet statuimus, redditurum. Quod Ban Brisé vocatur in Litteris Ducis Lotharingiæ ann. 1256. apud D. Brussel de Usu feud. tom. 2. pag. 1019.*

BANNA, quæ in Ecclesiis secundum consuetudinem eduntur ante matrimoniorum celebrationem, cap. 6. Extra, Qui matrimon. accus. poss. [Ibidem cap. 22. de Sponsalibus 4. 1. Episcopo Bellavacensi : *Bannis, ut tuis verbis utamur, in Ecclesiis editis.*] Provinciali Cantuariense Lindewodi lib. 4. tit. 1 : *In matrimonio quoque contrahendo semper tribus diebus dominicis vel festis a se distantibus, quasi tribus edictis, per qui riant sacerdotes a populo de immunitate sponsi et spose.* Ibidem tit. 3. *Solennis Bannorum editio in matrimonio.* [Occurrerit apud Acherium tom. 5. Spicileg. pag. 620. in Concil. Senon. 1485. Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 855. in Statutis synodal. Bertrandi de Turre ann. 1359. art. xxix. Martenii tom. 4. Anecdote. col. 391. col. 518. et alibi passim.] Vide *Edictum.*

BANNITUM JEJUNIUM. Vide *Jejunium.*

BANNUM PACIS, quo *pax* indicata est editio publico. Ekkehardus junior de Casib. S. Galli, cap. 1 : *Jubent a Rege tunc quidem Arnolfo Episcopius et ipsi sub Banno pacis ad aulam Mogunciae venire, causa publice peracta, rei majestatis lege pronunciati, ipsi in Ingelheim triduntur.* [** Chart. Scabinor. Traject. ann. 1230 : *Nos itaque sculpetus, Scabini et consules ecclesiam S. Petri in suo jure stabilivimus et roboravimus per nostrum Fre dherbannum.*]

BANNUS, Idem quod *Biennum*, quod vide. [Operarium præbitio, Gall. Corvæ.] Polypictus Floriacensis : *Et faciebat unum Bannum in vinea, alterum in prato, alium in messe. Alibi : Si ibi sunt cavaticarii, debent Kal. Octob. den. 4. et unum diem in Banno; et ad 3. audiencias venire cum suis eulogis. Rursum : Debet... pro caropera den. 5. Bannos 3. unum in vinea, alterum in prato, tertium in messe.* [MS. cod. Irminonis Abb. German. fol. 59. col. 3. : *Habet ibi sex mansos, qui solvant de argento omni anno solidos viiiii. pro caropera ad trecas den. viiiii.... Bannos iii.*] [** Breve 9. cap. 304. Guerardo pag. 116. Ibid. Breve 21. cap. 78. pag. 225 : *Banna 3. in unaquaque satione.* Adde Polypt. Fossat. cap. 10. et 16. post Irminon. 185. 287. Polypt. S. Remig. Remens. cap. 5. ibid. pag. 290.

BANNUM AUGUSTI, in Charta apud Paradinum in Hist. Lugdun. lib. 2. cap. 73 : *Bans de Mars et d'Aoust, in Consuetud. de la Sale de Lile, tit. 1. art. 13. et Bononiensi art. 40. Atrebat. veteri art. 48. Vide Hist. Tornacensem Cognati lib. 4. pag. 77.*

* Quo scilicet messibus cavitur; interdum *Lex Augusti* appellatur. Vide infra in *Lex. Charta Guidonis comit. Fland. ann. 1289.* ex Chartul. Namurc. in Cam. Comput. Insul. fol. 6. r^o : *Et se bourgeois ou suis de bourgeois menroit bieses en damage d'autrui, contre le ban des seigneurs, u se fist aucune chose contre le Ban d'Aoust, on poroit les bieses arrester. Accipi præterea interdum potest pro banno vini, quod eo mense particulatum divendere licet domino feudi.*

Charta ann. 1355. inter notas ad tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 384 : *Bannum et privilegium banni de vendendo vina ad tavernam, quia ante presentium litterarum confectionem, perpetuo habemus et debebamus repeterre, habere, percipere, ac dicta jubere seu juberi facere annis singulis perpetuo in dicta villa de Chaigny mense Augusti, in vigilia festi Assumptionis beate Marie virginis, et per septem dies tunc continue sequentes et complendos solummodo.* Vide in *Bannum vini.*

BANNUM DE PASCHA, *Bannum de Pentecoste,* in Charta Theobaldi Comitis Blesensis ann. 1190. in Probat. Histor. Blesens. pag. 24.

* Quod de banno vini post Pascha vel Pentecosten usitato intelligendum est. Bulla Alex. PP. III. ann. 1178. ex Chartul. Latiniac. : *Per annum venditionis vini a Pasqua in xv. dies, vel a Pentecoste in xv. dies, etc.* Vide *Bannum vini.*

BANNUM HORTORUM, in Statutis Arelatens MSS. art. 34 : *De Banno ortorum. Quicumque inventus fuerit in ortis... colligere focus.... sine licentia vel ortolani vel banerii solvat Communi XII. den.*

* **BANNUM NEMORIS,** Quo silvae usus prohibetur. Libert. Brianz. ann. 1343. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 729. art. 21 : *Banna nemorum omnium, tam nigrorum quam aliorum dicta baillivæ, remisit universitatibus supradictis et singulis personis eamdem presentibus et futuris; salvis domino dalphino et suis pensionibus quæ fuerunt.*

BANNUM VINDMIARUM, Edictum quo interdictitur vindemias peragere ante statutum a domino loci tempus in Charta Communia villa Belnensis, apud Perdardum in Chartis Burgund. Alia Roberti Ducus Burgund. ann. 1232 : *Notum... me dedisse hominibus meis Belnensibus Bannum, quem tempore vindemiarum in vineis Belnensibus habebam. Libertates villa de Chableis, in Tabular. Campan. : In toto territorio de Chableis, quod debet Bannum suum, non debet aliquis Vindemiarum vineas suas usque ad festum S. Remigii, nisi per mandatum Comitis, et mandatum B. Martini, etc.* [Consuetudo Castellimellanii tit. xiii. apud Thomasseum Consuet. Bituric. pag. 193 : *Item mondit Seigneur a droit de Ban, en sorte que nul ne puit vendanger sans son congé.*] *Ban de vendanges, in Consuetud. Andegav. art. 185. 186. Cenonam. art. 203. Bituricensi tit. 15. art. 5. et Bourbon. art. 351.*

* **BANDIUM vel BANNIUM VINEARUM,** Eadem notione. Charta Bernardi de Turre anno 1308. apud Baluzium. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 783 : *Item Bujulus S. Amantii ad requestam Consulū debet ponere Bandium Vinearum : et si post Bandium positum sit necessitas, debet dictus bajulus ad reque-*

stam dictorum Consulū dictum Bannium prolongare vel dimittere.

* *Bannye de vignes, in Libert. villa de Tannay ann. 1352. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 61. art. 11 : Ne ont, ne auront lidit seigneur ou dames Bannye de vignes; c'est assavoir ès vignes soubz Tannay; .... esquelx vignobles lidit habitant et cil qui y auront vignes pourront venengier toutefois qu'illeur plaira.*

BANNUM VINI, Jus quod domino feudi competit, cui licet vinum suum particulatim vendere certo dierum spatio, v. g. 40., tenentibus, seu hominibus suis a vini proprii venditione cessantibus. *Ban à vin, et ban-vin* dicitur in Consuetud. Turon. art. 102. 295. Andegav. art. 185. Cenoman. art. 201. 202. Marchensi cap. 23. et Juliodun. cap. 9. art. 1. cap. 28. art. 3. Charta Ebonis dom. Castrimeliandi de immunitatibus dicti Castri : *Non licet mihi vel successoribus meis facere Bannum Vini, nisi per 40. dies per annum, et sic quilibet hominum meorum toto alio tempore libere ac sine aliqua contradictione vendere poterit vinum suum.*

Charta Philippi Aug. ann. 1185. apud Morinum lib. 5. Hist. Vastinensis pag. 707 : Eo die quo Bannum utrumque nuntiabitur, omnes tabernæ totius balive cadent. [Libert. Moirenii ann. 1164. tom. Hist. 1. Delphin. pag. 16 : *Si Dominus vinum suum vendere voluerit cum bonæ vindemias fuerint, septem salmatae erunt de vino puro, et octava erit de decocto : erit autem vinum illud de propriis vineis et de quartone, non empto, non de donato, non commodato. Et vindemias factis considerabitur quis burgensem vinum suum, plus vendiderit, et super illum uno denario vinum suum dominus vendere poterit. Si steriles vindemias fuerint, tercia pars erit de decocto, si vero mediocres, quarta pars erit de decocto.*] *Vetus Inscriptio seu Charta Crestæ in Delphinat. apud V. C. Jacobum Sponium in Itinerario tom. 3. pag. 17 : Hoc est testamentum de Banno Vini, quod dederunt suis hominibus Petrus Diensis Episcopus, et ejus nepotes Guillelmus Cresti cum suis infantibus, in omni tempore, nisi de 20. modiis vini puri inter omnes hoc bannum tali pacto facient.*

Quod si modius venditur duabus solidis, ipsi vendent suum tribus, et ita in omni pretio hoc bannum faciens quolibet tempore, nisi in Quadragesima et tempore messium : pro hoc dono dederunt ei homines Cresti 60. sol. Valentinienses in testimonium sempiternum. Charta Henrici D. Solliaci pro libertatibus d' Aiz en Berry ann. 1301 : *Bannum autem meum habebo singulis annis per totum mensem Maii tantummodo ad vina mea vendenda... ita tamen quod non potero vendere vinum secundum vel botatum.* Tabularium Vindocinense Thuani Charta 105 : *Præterea suo tempore nemo ausus erat infra banleviam vinum vendere, quandiu Comes suum vinum vendere faciebat, quo aut non emendisset, aut vinum non perdidisset.* Consuetudines Lorriaci : *Nullus Lorriaci vinum cum edicto vendat, excepto Regi qui proprium vinum in cellario suo cum edicto vendat.* [Charta ann. 1248. ex Archivo S. Germani a Pratis, cuius hoc fragmentum refert de Lauriere in Glossario : *Licebit nobis... habere Bannum singulis annis in dicta villa de Antogniaco de duabus tonis quæ ibi sunt, vel aliis tantumdem te-*

nentibus, cum duobus trossulis pro implagio. Ita quod unam earum poterimus exponere venalem in vigilia Paschæ, et durabit Bannum illius tonæ usque ad Pentecosten, nisi vinum tonæ citius totum venditum fuerit, et tenebitur quilibet dictorum hominum emere unum sextarium vini ad minus de dicta tonæ, pretio legali imposito mediante. Si vero de tonæ praedicta, ultra illud quod praedictum est, aliquid vini residuum fuerit, illud residuum non licet nobis vendere in jure Banni.] [** Charta Sangermano-pratensis de manumissionione hominum de Villa-Nova, ann. 1248. post Irminonem pag. 384 : Item habemus Bannum in dicta Villa-Nova S. Georgii annuatim a die Pasche per unum mensem continuum et integrum; et vendere poterimus in domo nostra vel extra, in dicta villa in uno loco, per servientes nostros proprios, vel per alios quoscunque de eadem villa in pluribus locis, vina qualia voluerimus seu Bannum, et quantum vendere poterimus, per totum dictum mensem : ita quod pro qualibet masura tenentur capere et recipere unum sextarium vini usque ad valorem octo denariorum ad minus, jure Banni, nec licet alicui hospiti nostro vendere vinum in dicta villa quendam duraverit bannum nostrum.] [Charta ann. 1282, tom. 2. Histor. Ecclesiae Melden. pag. 180 : Item Bannum quod habent nomine Ecclesie sue praedicta in villa nostra de Nantholio; videlicet quod in mense Augusti singulis annis in villa de Nantholio praedicti Religiosi possunt et potuerunt usque nunc vinum vendere, et nullus alias nisi ipsi in dicto mense, nisi hoc sacerdet de dictorum Religiosorum voluntate.] Addit Chartam Communice Atrebatis. § 37. Historiam Ducum Burgund. Duchesnii pag. 12. Probat. Histor. Monmorenc. pag. 89. etc. Quale vero fuerit jus illud, pluribus definitur in Consuetud. municipali Turon. art. 102. 295. Andegav. art. 184. 186. Cenoman. art. 201. 202. 204. March. art. 818. Lodun. cap. 9. in Libertatibus MSS. villæ S. Desiderii ann. 1228. in Charta communia Nivern. ann. 1194. ect. De eo etiam copiose agunt Julianus Brodeus in Consuet. Paris. art. 7. f. 36. 37. et Dionys. Salvaingus in Tract. de Jurib. dominic. cap. 39. Marca in Hist. Beneharn. lib. 4. cap. 17. num. 8. Roche-flavinus lib. de Juribus dominicis cap. 14. etc. Vide præterea Concil. Pariense VI. lib. 1. can. 52. Hist. Monast. S. Nicolai Andegav. pag. 6. et 1. Regest. Parlamenti fol. 17. sub ann. 1259. etc. [** et Haltausii Glossar. Germ. col. 98. voce *Bann-wein*.]

* Quod a vini proprii venditione tunc cessarent tenentes, jus illud *Estanche de vin* dicitur in Ch. ann. 1454. ex Chartul. Latiniac. fol. 78 : *Ung droit seigneurial, nommé et appellé vulgairement le Ban, qui est Estanche de vin, que nul des manans et habitans, de quelque estat qu'ilz soient, ne pevent, ne doivent en icelle ville (de Lagny) vendre vin à destail, ne à seur de taverne.* Vide infra Stagnum 4.

* **BANNUM VENDAGII VINI**, Eadem notio. Charta commun. Claramont. in Bas-sign. ann. 1248. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 600. art. 12 : *Retinemus autem nobis in dicta villa Bannum vendagii vini per sex septimanas. Vide Bannagium.*

* Ejusdem originis ac notionis est vox

Bennage, in Charta Guill. de Veteriponte anno. 1289, in Chartul. S. Joan. de Valle : Nous recognoissions, disons et affirmons leaument que les demoranz en la terre doudit prieuré (de S. Nicolas de Courbeville) vendanz vins, au temps que nos Bennages cheent chacun an ; c'est assavoir à Paques, à Penthecouste et à Noel, etc. Vide Biennum.

* Certo, ut plurimum in Chartis designato tempore, eo jure gaudebant domini feudales; interdum tamen in eorum arbitrio erat tempus illud assignare et eligere, ut colligitur ex Charta ann. 1272. in parvo Reg. S. Germ. Prat. : *Le ban de la vente de vin, que nous avons en toute la ville de Meudon par six semaines continues une fois chacun an, en quel temps que nous voulions.*

BANVINUM, An idem quod Bannum vini? Potius videtur esse tributum, quod primo exactum ab iis, qui vendebant vinum. Fragn. Hist. MSS. Stephanot. tom. 5. ex Archivo cenobii Cornillon. : *Statuentes ne aliquis successorum nostrorum aut ministrorum a prefato monasterio, vel a propriis ipsis hominibus, ubicumque manserint, firmantias, vel Banvinum, vel expeditiones, vel tallias vel questus, vel condecoramus ulla tenus recipiant.* [** Chart. Concess. Henric. de Stakek Episc. Argentor. ann. 1252. apud Schiltecum in Glossar. pag. 83 : *De vino Bannus dubatur omni anno a vesperris Paschæ, usque ad sex hebdomadas, de qualibet carrratu vini una una, qua a cauponibus ibidem medio tempore vendebatur; id est vectigal pro concessione vini banniti. Jus Argoratense lib. 1. cap. 18. ibid. : Episcopi hactenus sumserunt theloneum de carbonibus et canabo de consuetudine non de jure; sicut et Bannum in vino, den Ban von dem Wine.* Eadem ratione Germanis Brodbann, Bierbann est vectigal de pane et cerevisia vendenda etc. ADEL. Vide Mittermaieri Princip. Jur. Germ. § 529. num. II.]

Interdum vox Gallica *Ban-vin*, non unice vini dominici venum exponendi jus spectavit, sed et interdum distracthendæ carnis. Charta Philippi II. Regis Romanor. ann. 1208. descripta in Magno Recorde Leodiensi pag. 11 : *En Liege doit estre fait li institution et li assiet de vin deux fois l'an par le Conseil des Eglises et des Citains. Trois Bannis a li Evesques de droit : le premier est de vin; se c'est siens propres, à la Pasques : le second des chars devant Quarème : li tiers est a le S. Johan de ses bleis, o wyt jours devant le Noel, et o wyt jours après, etc.* Vide præterea Thomasserium in Consuetudinibus localibus Bituricens. cap. 31. 46. 69.

* **BANNUM MOLTE**, Ambitus, intra quem habitantes tenentur molere frumenta sua ad molendinum domini. Seacar. S. Mich. ann. 1216. in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 19. r. col. 2 : *Judicatum est quod nullus potest nec debet facere molendinum venti vel aquæ infra Bannum molta, et quod nullus potest facere molendinum venti vel aquæ, nisi qui moltam habeat, vel habere debeat.* *Bannolin*, in Ch. Caroli comit. Valesii ann. 1314. ex Reg. 50. Chartoph. reg. ch. 56 : *La contée de Chartres a toutes ses honneurs et ses appartenances, senouches, molins et ronmolins. Rectius infra, Bannolins. Vide Bannire ad molendinum.*

BANNUM USUALE, *Vetatio Consueta.*

Charta Caroli Magni apud Crantzum in Metropoli lib. 1. cap. 2 : *Cum in omni integritate in porcis silvestribus, cervis, avibus, et piscibus, omnique venatione que sub Banno Usuado ad forestum deputatur.*

BANNIRE, Publico banno edicere, statuere. Decretio Childeberti Regis cap. 8 : *Similiter Kal. Mart. Coloniae convenit, et ista Bannivimus, ut unusquisque judex, etc.* Capitulare 1. Caroli Magni ann. 803. cap. 39 : *Iterum Bannimus firmiter ut nemo amplius faciat.* Addit cap. 32. Capitul. 2. ejusdem anni cap. 20. Capitul. 7. ann. 803. cap. 1. [** Capit. Carol. II. supra laudata apud Confluent. cap. 6. Adnuntiat. post reddit. cap. 6.] [Chronic. Sicilia apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 68 : *Sexto decimo die mensis Augusti xi. Indictionis prece Bannivit publice per Panormum ex parte dicti Regis Frederici qualiter dictus dominus Rex omnibus fideliibus suis notum faciebat, quod inter eum et dominum Calabria est guerra Bannita.*] Charta Caroli Comitis Valesii ann. 1315. in Tabulario Andegav. Cameræ Comput. Parisiens. pag. 11 : *Faissons savoir à tous, que comme ou temps passé notre Baillié d'Anjou ou terroir eten la Chastellenie de Saumur feist Banir et crier ban, que tous ceux qui nous devoient Sergents d'armes, les montrassent par devant lui, ou à son Lieutenant, pour reuir empres nous et avec nous en la guerre de Flandres, etc.* Vide *Bannense jus*.

BANNIRE, Citare, submonere, banno seu edicto publico evocare. [** Edict. Pistense ann. 864. cap. 6. Convent. Carisiac. ann. 873. cap. 13. Capit. I. ann. 819. cap. 2.] *Bannire et locis congruis congregare, in form. 39. apud Lindenbrog. [Leges Norman. cap. 25. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. pag. 203 : Retrobanivium dici solet, quando Princeps Normanniae ad impetum hostium repellendum, in expeditionem aliquam projectus per Normannium Banniri faciebat.]* Vide *Bandegare*, *Bandeire*, 1. *Banderare* et *Bannimentum*.

In **EXERCITUM**, vel **HOSTEM** **BANNIRE**. Lex Ripuar. cap. 65 : *Si quis legibus in utilitatem Regis sive in hoste, sive in reliquam utilitatem Bannitus fuerit, et minime admis- pleverit, etc.* Addit cap. 67. § 2. Legem Longob. lib. 1. tit. 14. § 13. [** Carol. M. 35. idem] Capit. Caroli M. lib. 3. cap. 67. 69. [** et Capitul. Bononiens. ann. 811. cap. 1. 3.] Capit. 2. ann. 813. cap. 9. *Hostem adnuntiare*, in Capitul. Car. Calvi tit. 31. cap. 3. [** Edictum Pistense ann. 864. cap. 3.] *Hostem denuntiare*, in Annal. Francor. Bertinianis ann. 867. *Hostem indicere, infra. Populum in hostem convocare*, apud Flooard. lib. 3. Histor. Remens. cap. 18. [** Benedicti Chronic. ap. Pertizium. vol. Script. 3. pag. 705. lin. 34 : *Bandus missus ex ore regis in Francorum gens.... ut omnes hostiliter kalendas Maias, etc.*] Fredegarius cap. 73 : *Exercitum in auxilium Sisenandi de toto regno Burgundie Bannire præcepit.* Idem cap. 87 : *Jussi Sigeberti omnes Lendes Austrasiorum in exercitum gradendum Banniti sunt.* Capitul. 3. ann. 813. cap. 32 : *Si quis cum armis Bannitus fuerit et non venerit, etc.* Adde cap. 41. *Hostis Bannitus*, exercitus submonitus, idem quod *kerebannum*, in Capitul. 1. ann. 812. cap. 2. *Hostile Bannum*, in Capitul. 1. ann. 802. cap.

7 : Ut hostile *Bannum domini Imperatoris*, nemo prætermittere præsumat. [** Formul. Marculf. Append. cap. 31 : *Taliter et concessimus, ut de omnes hostes vel omnibus Bannis, seu et aribannus sit conservatus, ut neque vis, etc.* Vide *Herebannum*. ADEL.]

Le Roman de Vacces MS :

Li Rois Lœtis fit seconde et Bannie son oust.

Philippus Mouskes in Chlotario IV :

Si assist Roume à ost Bannie

Rou Alebrans de Lombardie.

Le Roman de Garin :

Li Rois s'en vet à sa grant ost bannie.

Infra :

Fromond les a mandé à ost Bannie

Arriereban, dont il fist grant folie.

Chronicon Bertrandii du Guesclin :

Eli Quens de Monfort y vint a ost Bannie,

A maint bon Chevalier et de bonne lignie.

Alibi :

Descendirent à pié, si cou l'istoire erie,

Fors que le Prince de Galles, et sa grant ost Bannie.

Balduinus de Condato MS :

Que nous contre li ne se dece,

Ne ne prende sur lui bannie,

Que maintenant à ost Bannie,

Ne soit cil mesfit amendez, etc.

Assisæ Hierosolymit. cap. 265 : Se il avenir que le Roy chevauchast à ost Bani contre les ennemis de la Crois, et il avenirist par aventure que l'ost fut desconfit, etc. Adde vete rem Consuetudinem Normannæ cap. 44. *Bandire hoste*, apud Joan. Villaneum lib. 6. cap. 77. et lib. 7. cap. 119. Idem lib. 8. cap. 58 : *Fece Bandire hoste generale per tutto l'rego. Solenni more indicta expeditio*, apud Lambertum Schaffnaburg. ann. 1074. *Infra : Illico missis circunquaque nuncis Principes in expeditionem solemini inductione evocant. Formulæ solennes cap. 10 : Cognoscatis in nostram eleemosynam illi, dum et ipse senex esse videtur, taliter nos concessisse, ut de omni hoste, vel omnibus Bannis et ariban nus sit conservatus, etc.* id est, exempt de tout ban et ariberban, seu exemptus sit ab omnibanno et submonitione pro hoste exercitu.

AD PLACITUM BANNIRE, in Capitulis ad Legem Salicam cap. 1. §. 17. in Lege Longob. lib. 2. tit. 42. § 2. tit. 53. [** 52.] § 22. lib. 3. tit. 12. § 4. [** Carol. M. 116. Lothar. I. 61. 66. e Capit. ann. 829. quæ pro lege habenda cap. 5. et ann. 805. in Theod. villa cap. 16. ubi legitur manu. Quid inter sit inter *Bannire* et *Mannire* vide apud Grimmium in Antiqu. Jur. Germ. pag. 844. num. 2. Roggium de re judic. German. pag. 190. Eichhorn. Histor. Jur. German. § 207. Savin. Histor. Jur. Rom. med. temp. vol. 1. § 65.] in Capitul. Caroli M. lib. 3. cap. 40. 69. in Capitul. 3. ann. 803. cap. 20. [** apitula minora Pertz. pag. 115.] in Concil. Erfordiens. ann. 932. cap. 2. [** Pertz. vol. Leg. 2. pag. 18. Charta Otton. II. Imper. ann. 980. in Lunig. Spicil. Eccles. Cont. III. pag. 108 : *Comes nullus.... publicum ad mallum eos Banniat.*]

BANNIRE HOMINES PER PLACITA, in Capitul. 4. Caroli Magni incerti anni cap. 12. etc. Vide *Corte Bandita in Bannum*, 2.

** BANNITIO, Citatio. Leg. Long. lib. 2. cap. 43. § 3. Lud. pii cap. 20. ADEL. Vo cem ibi non video, cap. 19. est Ammonitio. Bannitio, Proclamatio est in Constit. Hen

ric. VII. Imper. apud Pertz. vol. Leg. 2. pag. 521.

¶ BANNITOR, Ital. Banditore, Präco, Qui proclamat *Banna*. Chron. Siciliæ apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 48 : *Quod Bannitores et praecones in singulis terris et locis nostri domini quotiens banna publicare contigerit, dicant et banniant : Audite bannum et mandatum illustris Domini nostri Friderici.* [** Clerico Bannitorum dicti domini Regis, in Constit. Henr. VII. Imper. ann. 1311. apud Pertz. vol. Leg. 2. pag. 520. lin. 47. pag. 521. lin. 24.] Vide *Banderagium*, 3. *Banderia*, 3. et *Bannaria*.

BANNITUS, Ipsa proclamatio, seu banni publicatio. *Charta Roberti Comitis Drocensis* ann. 1225. et 1232 : *Homines de Bonolio, qui solebant ire per Bannitum ad molendina Regis. Bannie et commandement, in Consuetud. Britan. art. 21. 52. 520. 522. Calvimotensi art. 104. Bandiment, in Solensi. tit. 10. art. 8. tit. 29. art. 25. Turon. art. 45. Andegav. art. 42. Juliodun. cap. 1. art. 21. 22. cap. 2. art. 7. etc. [Bannales ad molendinos et furnos, in *Charta ann. 1233*. apud Thomasserium Consuet. Bituric. pag. 233.] Bannée de four ou de molin, in vetere Consuet. Ambianensi art. 101. et Pontivensi art. 82. *Ban de Molin*, in Perticensi, Normana et Peronensi.*

BANNIRE AD MOLENDINUM dicuntur domini, cum cogunt tenentes suos ad molendinum suum deferre sua frumenta molenda. Fulbertus Carnot. Epist. 14 : *Nostris hominibus novam angariam induxerit, Banniendo scilicet ut irent ad molendinum S. Audioeni, quinque leucis, ut fertur, ab eorum hospitiis remotum. Ejusmodi molendina dominica, bannalia vocant passim Consuetudines municipales.* Vide *Bannaliter*.

¶ BANNITORES MOLENDINORUM, Tenentes qui debent uti molendino domini sui. *Charta Theobaldi Blesensis Claromontis Comitis* ann. 1215. in Tabulario Calensi pag. 170 : *Dedi etiam ei molendina mea de Alneto, cum omnibus Bannitoribus eorum.*

BANARI, BANNERI, qui banno domini subdit, in illius molendino frumentum suum molere debent, in Regesto Olim fol. 28. *Banners*, in Consuetudinibus municipalibus nostris passim. *Charta Matthæi Comitis Bellimontis* : *Concessit etiam saumarium unum ad opus molendini S. Leonori, ea scilicet conditione, quod Banerios aliorum molendinorum Monachi ad saum molendinum nullatenus recipient.* [** *Charta Sangerm. Prat. ann. 1248. post Irminon. pag. 385. Alia ann. 1250. ibid. 389 : Item omnes hospites nostri dictarum villarum .... Bannari ad molendina nostra per bannum molere et multuram solvere ; et idem ..... ad furna nostra per bannum coquere etc.*] V. *Banearius et Banerius*, 1.

¶ Eadem notione *Bannari* et *Banneri* dicuntur ii qui furno dominico et *banni* uti debent, atque ob id certam præstationem exsolvere. *Charta ann. 1185. ex Archivo Prioratus Domini-Martini* : *Consuetudines quæ in aliis furnis Domini-Martini tenebuntur, in furno Canonicorum servabuntur ; nisi Prior et burgenses burgi B. Martini qui Bannari sunt in furno B. Martini, de voluntate sua in furno Beati Martini consuetudines instituerint.* *Alia Thomæ Abbat.*

Sangerman. ann. 1250. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 207 : *Homines de dicto Burgo S. Germani, Bannari ad furnum nos trum... per bannum coquere et furnagiao prout haec tenebuntur. Alia Abbatis Beati Maglorii Parisiensis ann. 1277 : Noverint universi... quod nos convenerimus cum nobili viro Almarico Comite Montis-fortis super permutatione furni nostri de Monte-forti et Bannarium nostrorum et omnium illorum, quæ accipiebamus quacunque ratione in aliis furnis de Monte-forti.* *Charta Gallica scripta ann. 1295. ex Chartul. S. Vandreg. tom. 1. pag. 252 : Il me demandoient et vouloient que je forniasse à leur fort heritablement comme Bannier.*

¶ BANNALIS FURNUS, in *Charta ann. 1261. ex Hist. Mediani monasterii* pag. 328. Nostris *Four bannal*. Vide *Banderius Furnus*, et *Bannia*, 1.

BANNERA, Jus Bannalitatis. Tabular. Moriniacense ch. 19 : *Dicentibus quod ipsi Abbas, et Conventus ad dictos molendinos molere non tenebantur ratione alicujus Bannure. Occurrit ibi pluries.*

** De his juribus Bannalibus vide *Ictos*; Merlin. Repert. voce *Ban*. Loisell. Instit. Consuet. vol. 1. pag. 299. Bouhier. ad Consuet. Burgund. cap. 61. Oper. vol. 2. pag. 667. Mittermaier. Princip. Jur. Germ. § 528. 629. Eichhornij § 161. num. 4. et § 185. sqq. etc.

BANNIRE, In bannum mittre, edicto publico proscribere, relegare, nostris *Bannir*. [Chron. Parmense ad ann. 1303. apud Murat. tom. 9. col. 847 : *Domini de sancto Vitale et domini de la Porta, et alii omnes tam Banniti quam confinati de dicta parte Episcopi, cum ghirlandis in capitibus redierunt Parmam sani et salvi et absque aliquo rumore. Ubi Bannitus is esse videtur qui toto solo, unde proscriptur, exultat; confinatus vero cui exilius locus attribuitur.*] [** Constit. Fri der. II. Imper. ap. Pertz. vol. Leg. 2. pag. 244. lin. 11. 16. 31. etc.]

* Nequaquam prætermittendus est mos in comitatu Atrebateni receptus, quo ab occisione *banniti* seu proscripti immunis erat intersector, modo illius capiti, quem intra limites comitatus occiderat, denarium argenti supponeret. Lit. remiss. ann. 1378. in Reg. 114. Chartoph. reg. ch. 129 : *Par la coutume notoire de ladite conté d'Artois, celui ou ceulz qu'il (qui) treuvent banniz ès mettes de ladite conté, et les mettent à mort, sont et doivent estre de ce quittes et tenuz paisibles, en mettant un denier d'argent soubz la teste de banni mort.* [** Conf. Grimmii Antiquit. Juris Germanic. pag. 677. sqq.]

¶ BANNIRE, Proscribere *Charta Ludovici II. Regis Siciliæ et Museo D. Brunet* : *Domini Clericorum... seu eorum bona quecumque Baniere.* [** Vide *Forisbannire* et *Bannejare*, 1. Gemma Gemmar. : *Ebannire, uszbannen.*]

BANNIRE SILVAM dicitur, qui ejus ingressum prohibet. Innocentius III. PP. lib. 13. Epist. 95 : *Quod Bannierant silvam ipsam et facerent custodiri.* Vide *Defensa, Bandiere*, 2. *Bannalis, Bannejare*, 2. et *Bannese*.

BANNITATIO, seu *Bannitio*, Proscriptio. Matth. Paris : *A regno Angliae perpetua Bannitione proscriptum.* [Edictum Johannis

Regis Franc. ann. 1352. tom. 2. Ordinat. Reg. Franc. pag. 497 : *Vulnerantes autem alii suspendum, et alii Banniciones non immerto, pro dolor, incurrisse noscuntur.* Chron. Corn. Zantflet apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 364 : *Hec autem Bannitio sive proscriptio.... fuit roborata literis ac sigillis.*

BANIMENTUM, BANNIMENTUM, Eadem notione, Gall. *Bannissement.* Johan. Barbeiarius in Viatorio utriusque Juris parte 1. de violatoribus exilii : *Pena violentis exiliū seu Bannimentum est secundum quod crescit contumacia.* Rymer. tom. 5. pag. 61 : *Bannimenta quæcumque contra quosque promulgata revocandi, ipsosque bannitos ad statum pristinum restituendi.* Idem tom. 3. pag. 224 : *Quod... minus juste bannitus fuerit, volumus sibi Bannimentum remittere.* Ibidem bis repetitur. Charta Philippi V. Regis Franc. adversus Italos negotiales in Francia : *Sub pena banniendi a regno praedicto, procedantque contra ipsos et quemlibet ipsorum ad Bannimentum, etc.* Vide suo loco.

BANDIRE, Edicere, publicare. Charta Rodulphi Regis ann. 924. apud Ughellum in Episcopis Veronensis : *Insuper etiam et nostro bando Bandimus, ut si quis, etc.*

BANNISARE, BANNIZARE, Eadem notione. Bulla Pascalis II. ann. 1106. ex Archivo B. Mariæ de Caritate ad Ligerim : *Ego apostolica auctoritate præcipio et Bannizo quatenus, etc.* Charta Bernardi de Turre ann. 1256. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 510 : *Item Ballivus debet Bannisare quæcumque fuerint Bannisanda, primo ex parte domini prædictæ villæ, et postea ex parte militum, sicut vindemias et gustino bladorum et aliarum rerum.*

BANNUS EPISCOPI, Excommunicatio. Acta Murensis Monasterii pag. 13 : *Episcopi legitimo Banno confirmata, etc.* Fragmenta Capitularium edita a V. Cl. Steph. Baluzio cap. 11 : *Quisquis Bannum vel excommunicationem Episcopi vel Presbyteri superbiendo contempserit, etc.* Adde Reginon. lib. 2. cap. 419. Lambertus Schaffsnburg. ann. 1074 : *Qui cætera religionis jura ausu barbaro temerassent, Episcopali Banno ad satisfactionem vocavit.* Infra : *Ad paenitentiam sub Episcopali Banno evocavit.* Charta Henrici I. Reg. Franc. ann. 1057. in Hist. Monasterii S. Mariæ Suession. pag. 437 : *Si vero in supradictis locis Bannus aliquando acciderit, Episcopus Ecclesias sine dilatione reconciliet, et nunquam pro aliquo forisfacto ministerium Dei ipsius Ecclesie remaneat, etc.* Walramus Episc. Naumburgensis de Investitura Episcoporum : *Sequitur autem consecratio, ut Bannus Episcopalis banno regali conveniens in communem utilitatem operetur.* Charta Philippi Archiepiscopi Coloniæ ann. 1189. : *Ut si quis in posterum ausu temerario in contrarium moveretur, Banno se sciret obligatum esse, et subjectum maledicto excommunicationis.* Tidericus Langenius in Saxonia de Henrico Imp. excommunicato :

Summo notatus Banno fuit ipse notatus, Non fuit humatus quinqueannis post fuit tumulatus.

[Epistola S. Hildegardis Abbatissæ ad Christianum Archiep. Mogunt. in ejus Vita : *Coloniensis Archiepiscopus in Moguntiam venit, et quodam milite libero homine assi-*

stente, qui sufficientibus testibus probare voluit, quod ipse et prædictus mortuus adhuc in corpore vivens, cum pariter in eodem excessu fuissent, pariter etiam a Banno, eodem loco, eadem hora, ab eodem Sacerdote soluti essent. Mirceus tom. 1. Oper. Diplom. pag. 527. col. 2. edit. 1733 : *Si autem aliquo forefacto Principis provinciæ, sive aliorum quorumcumque terra in Banno teneatur, remotis excommunicatis, foribus clausis divinitum in Ecclesia celebretur officium.* Bannus Episcopi pro Interdicto tom. 7. Spicil. pag. 411 : *Nostrum monasterium et parochia tardi ab episcopo in Banno posita erat, ut in eis nemo cantaret, donec de cella Abbatis et de tota curia et atrio Herimanus exiret.*]

* **BANNUM, Anathema.** Pontif. MS. eccl. Elnens. ubi de benedictione virginum : *Deinde episcopus publica voce Bannum, id est, anathema, ponat, ne quis eas a servicio divino, cui sub vexillo castitatis subjectae sunt, abducat.* Vide Bannus Episcopi, Interdictum et Excommunicatio.

BANNO CONSTRICTUS, Excommunicatus. Ditmarus lib. 2. [in Actis SS. Benedict. sæc. 5. pag. 501.] *Hic quia Hermannum, dum vixit, Banno constrictum habuit, suppliciter rogatur a filio, ut et solutionem saltem defuncto impederet, et in Ecclesia eum sepeliri liceret.*

BANNITI, Excommunicati. Vita Burhardi Episcopi Wormaciensis : *Bannitos seu a se anathematizatos clementer absolvit.* Raimundus in Summula :

Eger Bannius cupiens sibi sumere corpus, Hic absolvatur pro re quacunque ligatus Extiterit.

ta alibi non semel vocem *Bannire*, pro excommunicare usurpat :

Nullus habet Banno, nisi personæ speciales, Ut sunt Pastores, vel eorum legitimati, Quique suis locis Bannire solent, etc.

Vide Gregorium VII. PP. lib. 2. Epist. 46. et Inquisitiones Synodales cap. 70. apud Reginonem lib. 2. de Ecclesiast. disciplin. cap. 5. et *Bandius*.

BANNERATUS, Proscriptus, banditus, in Additamentis ad Matth. Paris pag. 107.

BANNIZATUS, Eadem notione. Charta Potestatis Parmensis apud Matthæum Westmonaster. pag. 341 : *Nostros quoque Bannizatos de suis Militibus et populo interficimus ultra mille, etc.* Bulla Paschalis II. PP. ann. 1106. pro Ecclesia S. Maria de Caritate : *Ego apostolica auctoritate præcipio et Bannizo, quatenus infra ambitum terminorum, qui hic inferius subscripti sunt,.... violentiam quilibet occasione inferre præsumat.* Id est, sub poena banni, vel excommunicationis.

BANNERII, scilicet custodes bladorum, vinearum, et fructuum et possessionum, in Usaticis Aquarum mortuarum ann. 1246. alias *Messuri*, qui nimurum ut banna de non involandis bladis, vineis, aut fructibus serventur, invigilant. *Bannars*, in Consuetudin. Comitatus Burgundia art. 56. et Lotharing. tit. 8. art. 3. tit. 15. art. 11. Charta Fulconis Comitis Andeg. ann. 1033 : *Si vinum cum banno vendidero, Bannerius meus torrentulum de barra non transbit causa capienda vase ementium Monachorum vinum.* [Instrum. ann. 1300. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 54 : *Bannerii sive custodes ab ipsis*

vel eorum locum tenente communiter depantur. Aliud ann. 1350. tom. 2. Ordinat. Reg. Franc. pag. 479 : *Item, quod Bajuli qui pro tempore fuerunt de Gleolla habeant quilibet anno, instituere Bannerium seu Bannerios, vocatis Consulibus prædictis, et cum consilio eorumdem, et quod ille Bannerius, seu Bannerii habeant præstare juramentum.* Adde Chartam. ann. 1307. ex Archivis S. Victoris Massil. et Statuta Arelat. MSS. art. 34.] Vide *Bandairagum, Bannerium et Bannerius*, 2.

BANNERII, Apparitores, submonitores. Concilium Avenionense ann. 1279. cap. 4 : *Si officiales, vel locorum domini quilibet secularis, seu eorum cursores aut Bannerii ceperint Clericum aliquem, etc.* [Bannerio Castellanice de Clusa in Charta ann. 1361. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 150. conceditur facultas citandi, ajornandi, muletandi (multicandi) arrestandi, banneyandi, banna levandi, et alias ipsum officium meynerie et Bannerie, prout consuetum extitit... exercendi. Hac in Charta bis legitur vox *Bannerii* cum voce *Meynerii* semper conjuncta, unde lique eudem hic fuisse *Meynerium* et *Bannerium*. Occurrat eadem notione tom. 2. pag. 161. col. 2. Vide *Maynerius*.]

* **BANNIATORES,** Idem qui *Bannerii* alterutra vel etiam ultraque notione : qui blada vineasque custodiebant, haud raro *Apparitorum* munere fungebantur. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 1. et seq. : *Hec sunt caritates artocoparum, quæ reddantur in Natale Domini, in Pascha Domini, in festo B. Vincentii cum pane et vino, Episcopo III. Cantori 1.... Hamelino de Marce II.... Barrario. 1. Banniatoribus II. Hæc ibidem, aliquo solummodo mutatis nominibus, quater repetuntur ipsissimis verbis, nisi quod fol. 10. v. sic legitur : Hæc sunt caritates artocararum in Natale Domini, in festo S. Vincentii et in Pascha, quas debeamus, Cantori Cenoman. 1. Hugo de Rivelon apud Ardentes 1.... Berrario 1. Banniatoribus II. Villicis II. etc.* Vide *Bannerius*, 3.

BANNARIA, BANNERIA, Officium *Bannerii*, quo sensu non semel sumitur in Charta ann. 1361. Hist. Dalphin. mox laudata; et in Statutis MSS. Augerii Episc. Conser. : *Nullus privilegio clericali gaudere volens, sergentaria seu Bannaria officio uti presumat.*

* **BANNARE,** Officium *Bannerii* exercere. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 591 : *Item quod maignerii seu Bannerii curiae Dalphinatus Banneare non possint nec debeat in feudiis, in quibus Babent banna et habere consueverunt valvassores seu alii nobiles Dalphinatus.*

2. BANNUM, Poena et mulcta pecuniaria, qua quis banni seu legis infractor patitur, ut est in Præstat. ad Capitulare Saxonicum ann. 797. [In hoc a justitia seu Condemnatione distinguitur, quod *Condemnatio* poena sit a Judicibus inficta; *Bannum* vero mulcta pecuniaria Statutis et Consuetudinibus locorum fixa et determinata.] Capitulatio Caroli M. de partibus Saxonicis ann. 785. cap. 15 : *Undecumque census aliquod ad fiscum perverterit, sive in frido, sive in qualicumque Banno, etc.* Additio 4. Ludovici Linp. cap. 28 : *Ut ex his singulis Bannis noster persolvatur, si a quoquon strustrata hæc fuerint, que scilicet banno publico ve-*

tantur. *Bannum solvere*, in Lege Saxon. tit. 2. § 9. [** 10] [*Charita Friderici Imperat.*: pro Ecclesia S. Eugenii ann. 1175. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 22. B: *Quod qui facere attemptaverit... Banno nostro subjaceat, et pro pena satisfactionis quinquaginta libras persolvat.* Charta ann. 1244. ibid. col. 102. A: *Assignamus in perpetuum monasterio dicta Abbatie... viginti quinque solidos, et etiam Bannum dictæ villa annuitatim percipiendos in festo B. Bartholomæi]* Conradus Usperr. in Friderico I: *Et ne quis contra illud attental venire, Bannum, id est, panam pecuniariam constituit. Infra: Judices quoque præfecit singulis civitatis Lombardia, qui ex parte Imperatoris Banna supradicta recipierent.* [** Sentent. Frideric. I. Imper. ann. 1172. ap. Pertz. vol. Leg. 2. pag. 143: *Pœna centum librorum auri et Banni nostri hujus sacrae legis violatores condemnantes.* Constit. Rudolfi. I. Imperat. ann. 1277. ibid. pag. 420: *Pro Banno centum libras Pragenses curia nostra solverint.* Alia Frider. II. Imper. ann. 1220. ibid. pag. 243: *Banno mille marcarum præcipimus subjaceere.*] Usatica Aquarum mortuarum ann. 1246: *Cohercio Banni, et ipsum Bannum sint curiae nostræ.... Bannum autem tales sit, scilicet de ovibus et capris, una pogesia, etc.* Add. Joan. de Collemedio in Vita B. Joannis Episcopi Morinensis. n°. 21. [** Convent. Ratisp. ann. 1104. ap. Pertz. l. l. pag. 62. lin. 26.] Occurrit passim hac notione. [** De discrimine inter *Bannum*, *Witta* et *Fredum* in legibus antiquis vide Gærtner. ad leg. Saxon. tit. 2. § 10. ADÆL. Confer Grimmii Antiq. Jur. Germ. pag. 657. num. 11.]

¶ **BANNIMENTUM**, Eadem notione. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 161. col. 2. init.: *Item quod possint... bannerium ponere, Bannimenta accipere, levare, exigere a comitentibus eadem, a septem solidis sex denariis inclusivo usque ad unum denarium.* Vide *Bandayragum*.

BANNUM COMPONERE, Multam exsolvere pro neglecto banno vel violato: *Payer l'amende.* Capitul. Caroli Calvi tit. 9. cap. 9. [** Capitul. missor. ann. 853. Pertz. pag. 419]: *Sciam quia et Bannum nostrum component, et simul cum excommunicatione Ecclesiastica nostram harmiscaram durissimam sustinebunt.* Add. tit. 28. pag. 255. 1. Edit. [** Edict. Carisiac. ann. 861. Pertz. pag. 477. Add. Convent. Silvicens. ann. 853. cap. 7. et 9. Attiniac. cap. 6. Pertz. pag. 424. et 429.] [*Charita Guillelmi Ducus Aquitani apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 18: Si autem hanc nostram definitionem aliquis tentando violare presumperit, quod nostrum est, Bannum componat.*]

BANNUM MITTERE, Multam imponere. Capitulatio Caroli M. de partibus Saxonie ann. 785. cap. 30: *Dedimus potestatem Comitibus Bannum mittere infra suo ministerio de faida vel majoribus causis in solid. 60. de minoribus vero causis Comitis Bannum in sol. 12. constituimus.*

* **BANNUM LEVARE**, Multam pecuniariam exigere. Pactum inter commune de Comptetro et loci de Paulhe ann. 1376. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 69. art. 7: *Fuit actum et expresse conventum inter dictas partes, ut supra, quod unus banerius in*

dicto loco de Paulhe, qui Bannum levet, prout bannerii de Comptetro.

¶ **BANNEIRE**, Idem quod *Bannum mittere*. Charta. ann. 1296. ex Armar. Massil. n°. 308: *Statutum Provincie Arelat. super hoc edictum contra Banneiantes personas Ecclesiasticas, animalia, et familiam eorum.* ¶ **BANNIARE**, Eadem notione. Charta ann. 1403. ex Archivo Massil. : *Quilibet homo possit et valeat Banniare et gayare pro banno avere quorumcumque exontium grossum vel minutum.*

BANNUM DOMINICUM, Mulcta quæ Dominus seu Principi exsolvebatur pro infracto banno dominico, eratque 60. solidorum. [** Antiquissimum circa ann. 772. editum de Banno capitulare, quod e cod. Babenberg. Leg. Salicæ dedit Fertzius vol. Leg. 1. pag. 34: *De illos octo Bannus unde dominus noster vult quod exeat sol. 60.* 1. *Dishonoratio sanctæ ecclesiae.* 2. *Qui injuste agit contra viduas.* 3. *De orfanis.* 4. *Contra pauperinus qui se ipsus defendere non possunt qui dicuntur urvermagon.* 5. *Qui raputum facit, hoc est qui feminam ingenuam trahit contra voluntatem parentum suorum.* 6. *Qui incendium facit infra patriam, hoc est qui incendit alterius casam aut scuriam.* 7. *Qui harizhut facit, hoc est qui frangit alterius sepem aut portam aut casam cum virtute.* 8. *Qui in hoste non vadit. Iste sunt octo Banni domino regis unde exire debent de unoquisque solido 60.*] Capitulare 1. Caroli Magni incerti anni cap. 57: *Ut Bannus quem per semetipsum Dominus Imperator bannivit, sexaginta solidos solvatur.* Capitul. Caroli M. lib. 6. cap. 96. [** 97]: *In triplo cui aliquid abstulit, legibus componat, et insuper bannum nostrum, id est, 60. solidos nobis persolvat.* Capit. Caroli. C. tit. 31. [** Edict. Pistense] cap. 15: *Bannum nostrum, id est, solidos 60. componat.* Infra: *Bannum 60. solidorum componat.* Add. cap. 20. 28. Lex Longob. lib. 2. tit. 6. § 3. [** Ludov. Pii, cap. 12. et Capit. Leg. add. ann. 817. cap. 4]: *Bannum nostrum, scilicet 60. sol. id est, triplum componat.* [** Apud Pertz. vol. leg. 1. pag. 211. legitur: *Bannum nostrum, id est 60. solidos, in triplo componat.*] Notitia Judicati ann. 1024. in Tabulario Casauriensi: *Et predictus Comes Bandum exinde misit, ut quicumque disvestire presumpserit predictum Monasterium sine legali judicio, sciat se compotiturum Bandum, id est, solidos 60. medietatem Regi, et medietatem predicto Monasterio.* [** Specul. Saxon. libr. 3. art. 64.] Occurrit haec loquendi formula in Capitul. Ludovici Pii editis post Capitula ejusdem Imper. ann. 824. cap. 2. et alibi passim. Unde evincitur simplex bannum fuisse 20. solidorum. [** Simplex, regale scilicet, erat 60. solidorum; vide quæ mox laudantur in Capitul. et Eichhorn. Histor. Jur. Germ. § 164. A. Capit. de partib. Saxon. ann. 785. cap. 3: *Dedimus potestatem comitibus Bannum mittere infra suo ministerio de faida vel majoribus causis solid. 60. De minoribus vero causis Comitis Bannum in solid. 15. constituimus.* Confer Jus Provinc. Alem. cap. 1. apud Scherz. Haltausii Glossar. col. 927. voce *Hæchste Besserung.*] Dominicum vero majus dicitur Wadiano, scribenti duplex Bannum fuisse, minus et majus, quod certa

summa auri argenteive solvebatur. Hinc

BANNUM DOMINICUM COMPONERE, SOLVERE, in Capitul. Caroli C. tit. 12. [** Synod. Silvac.] cap. 5. 7. 9. tit. 13. [** Attiniac.] cap. 6. Capitul. Carlomanni tit. 2. cap. 2. 4. in Lege Longob. lib. 1. tit. 9. § 20. [** 29.] tit. 14. § 9. 11. lib. 2. tit. 19. lib. 3. tit. 1. § 31. [** Ludov. P. cap. 9. e Leg. add. ann. 817. cap. 1. Carol. M. cap. 30. 32. De exercit. ap. Ansegis. lib. 3. cap. 65. et 66. Lothar. I. cap. 30. Ludov. Pii cap. 25. e Leg. add. ann. 817. cap. 17.] Cap. Car. M. lib. 3. cap. 66. lib. 4. cap. 1. 17. 22. 32. et alibi passim.

BANNUM REGIS, Eadem notione, in Charta Balduini Comitis Flandriæ ann. 1066. apud Buzelinum: *Si quis autem in aliquo contrario aut contradicere voluerit, centum libras auri persolvat, et Bannum Regis, et quod tentavit, irritum fiat.* Ita in alia Eustachii Comitis Bononiensis ann. 1070. apud Miræum in Notit. Eccl. Belgii cap. 101. Vide Capit. ann. 791. cap. 31.

[** *Bannum regium* est etiam pecunia multatia fisco regio inferenda, indeque omne tributum fisco regis solendum. Henrici II. Imper. Chart. Worm. ann. 1002. ap. Schannat. num. XL. pag. 34: *Quem regio fisco solvere debuit Regium Bannum et pacem... Episcopo... persolvat.* Alia Ottone. II. Imper. ann. 973. ibid. num. XXVI. pag. 23: *Omne thelonium.... et alias utilitates omnes, quæ... in dominicum fiscum redigi aliquomodo potuerant, in Banno, quod Penning-Ban vulgariter dicunt, aut ceteris solutionibus etc.* Alia ann. 985. ibid. num. XXX pag. 26: *Eadem Ecclesia tam in toletis, quam Bannis, duas tantum totius utilitatis partes tenuit, tertia... regio et imperialis fisco fuit reservata.* Alia Ottone. III. ann. 988. ap. Ludewig. Reliq. MSS. vol. 7. pag. 465: *Ut in eodem loco Halberstadensi dehinc teneat et faciat mercatum ac monetam, atque thelonium et Bannum ibi accipiat.* Regius Bannus dicitur in Chart. confirm. ann. 1295. ibid. pag. 438. Vide Haltaus. col. 1112. voce *Kenigsbann* et col. 2195. ubi *Bann-Pfennige* interpretatur Denarios Bannales, qui a negotiatoribus, artificibus, eorumque mercibus cogebantur in fiscum regis sive imperatoris.

¶ **BANNUM REGIS IMPONERE**, Banno Regis seu mulctæ, ob infractum bannum Regis debite, obnoxium declarare. Charta Raynardi Episcopi Lingonensis ann. 1068. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 146. D: *Sed ne aliquo tempore, quod absit, audax impietas et sacra fames habendi cogat aliquem, instigante diabolo, in fratres ecclesie hujus (S. Michaelis Tornodor.) insurgere, qui illam calumpniam ex hiis quæ data sunt inferat, Bannum Regis nostrumque cum vinculo anathematis imposimus.*

BANNUM (Dominicum) dupliciter vel tripliciter componere, duplice vel triplici mulcta damnari. Capitula Caroli C. tit. 29. [** Synod. Pistens.] cap. 3. tit. 41. [** Synod. Pontigon. ann. 876.] cap. 3. ibid. cap. 9 [** 6.]: *Quod qui temerare proterve presumpserit, triplicem legem, et triplices Bannum nostrum persolvat.* Capitula Ludovici Pii in nova Conciliorum Editione sub ann. 824. c. 2: *Sanguinis effusio in Ecclesia facta cum fuste, si Presbyter fuerit, triplo com-*

ponatur, duas partes eidem Presbytero, tertiam pro fredo ad Ecclesiam: insuper Bannus noster. Occurrit ibi non semel. Concilium Triburiense ann. 895. cap. 7. de Sacrilegio: Ut res Ecclesiae tripliciter componantur, insuper vero Bannus Episcopalis exquiratur.

BANNUM ASSUETUM, vel **CONSUTUM**, Mulcta pecuniaria 60. solidorum, quæ præter bannum dominicum pro infracto banno in quibusdam saltem casibus, a dominis exigebatur. *Libertates Moirenci ann. 1164. tom. I. Hist. Dalphin. pag. 16: Si alicui membrum abstulerit vel fregerit domino et vicario sex solidos, et sexaginta solidos ad plus præstabit, si clamor inde factus fuerit, alioquin minime; tanti est Bannum Consutum. Si membrum non fregerit, sed aliter percusserit, domino et vicario triconta solidos ad plus præstabit et Bannum Assuetum; si aliquis licator vel meretriz viro vel mulieri, qui nos meruerint, convicia vel percussuram fecerit, domino et vicario quator solidos ad plus præstabit, sine Banno Assueto.*

BANNUM DE NOCTE, Idem multa ob violatum Bannum, puta ignitigii alteriusve consuetudinis per noctem observandæ, imposta. Instrum. ann. 1233. ex Archivo S. Victoris Massil. : Quod relinquat omnes justitias et firmancies in omnibus casibus, exceptis tribus, adulterio, homicidio et captali bello, excepto Banno de Noche in quo percipiat duas partes dictus W. Statuta MSS. Augerii Episc. Conseran. sec. 13: In locis in quibus post sonitum campanæ vel buccinæ de nocte laici sine lumine ire prohibentur, Clericos hujus constitutionis auctoritate eamdem prohibitionem volumus observare, alioquin paenæ propter hoc latice impositæ eos decernimus subjacere... Idemque de Banno fructuum præcipimus observari, ut per hoc latorum vitetur scandalum et Clerici ab illicitis arceantur.

* **BANNUM DE ANIMALIBUS**, Multa, quæ pro animalium damno imponitur. Charta fundat. Belli-prati ann. 1228. inter Instr. tom. 5. Gall. Christ. col. 299: Specialiter tamen eis concordens, ut si forsitan Bannum fiat de animalibus, quæ fuerint ad damnum inventa in silvis aut pratis, ipse pro suis animalibus damnum tantummodo restituant, et ad nullum aliud/forefactum vel Bannum propter hoc teneantur. Vide Bannum bestiarum

BANNA GROSSA ET MINUTA, Majores aut minores multæ pecuniariæ, [quæ, præter bannum dominicum, domino exsolventur; in quo cum Banno assueto convenient; in hoc vero ab eo differre videntur, quod ad nutum domini poterant minui velaugeri.] Charta Amedei Comitis Sabaudiae ann. 1360. apud Guichenonum in Episcopis Bellicens. pag. 57.

T BANNA MAJORA, minuta seu mediocria, Eadem notione, in Instrum. ann. 1390. Locum vide infra in *Banneria*.

BANNUM PLENUM. Capitula Caroli C. tit. 31. [** Edict. Pistense] cap. 22: Qui in uno Comitatu aludem vel beneficia habent, et non tantum ibi habent, unde Plenum Bannum valeant solvere, etc. Dominicum nempe, quod 60. solidorum erat, ut supra observatum. Vide *Herebannum*.

T BANNITUS DE 60. LIBRIS, Cui Bannum seu multa sexaginta librarum imposta est. Charta Philippi Augusti ann. 1194: Qui

Bannitum de Sexaginta Libris hospitatus fuerit, sexaginta libras perdet.

BANNUM VADIARE, REVADIARE, vel **REWADIARE**, Pro multa a judicibus indicta vadum dare, *Gager l'anende*, in Consuetud. Comitatus S. Pauli art. 32. alias 63. *Emenda gagiutæ*, in Statuto S. Ludovici ann. 1259. apud Naungum pag. 363.] Lex Longobard. lib. 3. tit. 1. § 43 [** Lothar. I. cap. 43.] : Ut Bannum nostrum vadiare cogant. Vide Capit. Caroli M. lib. 4. cap. 70. [** Capit. Missor. ann. 817. cap. 27.] *Hincmarus Languensis: Et pro eo quod in ea mansa intraverat, ut Bannum Rewadiaret, interpellaretur. Infra: Coegerunt illum meum alium hominem, ad quem inde nihil pertinebat, ut Bannum pro his Rewadiaret. Et Rewadiato Banno, minuti sunt, quod ad mortem illum judicarent pro infidelitate Regis, nisi presentraliter talis vadimonia daret, ac pro vadimonis tales fidejussores, qui die statuta ensdem res Regis Misso, quasi revestiendo, reconsignaret. Capitula Caroli Calvi tit. 31. § 21: Ut per tres jam annos Bannum... Rewadiatum persolvatur, et ubi rewadiatum non est, rewadietur et solvatur. Vide *Herebannum*, Lex, circa finem.*

BANNUS EPISCOPALIS, Multa qua Episcopo exsolvitur. Erant enim multæ reorum quæ ad Episcopos spectabant, ut, quæ sacrilegis irragabantur. Concilium apud Theodosium villam ann. 821. cap. 1: Si quis Subdiaconum calumniatus fuerit, vulneraverit, vel debilitaverit, et convaluerit, quinque quadragesimas sine subditis annis penitentia, et 300. solidos cum sua compositione et Episcopalis Bannis Episcopo componat. Si autem mortuus fuerit, ... Episcopalis Bannis triplicibus componat. Adde cap. 2. 3. Concilium Triburiense ann. 895. cap. 4: Si quis Presbyter... vulneratus fuerit, ... et articulo mortis preventus abiexit, pretium Weregeldi triparita partitur divisione, id est, altari cui ordinatus fuerat, pars una: Episcopo in cuius diaœsi erat, altera: tercia parentibus de quibus ortus fuerat. Can. 7. de Sacrilegio: Sancimus et unanimis judicamus, ut res Ecclesiae tripliciter componantur, insuper vero Bannus Episcopalis exquiratur. Can. 8: Nemo contemnat, neque transgredietur Bannum ab Episcopis superpositum. Infra: Si quis post hanc hujus sancti Concilii diffinitionem inventus fuerit corrupisse Bannum ab Episcopis impositum, 40. dierum castigatione corripitur, tunc in pane, sale, et aqua. Can. 20: Jubent eum dominus Episcopus per Bannum a se impositum ad se venire, ... et Comite agente persolvat Bannum Regibus debitum. Vide præterea Decretum Imp. post petitio[n]em Episcop. cap. 1. 2. 3. apud Burchard. lib. 6. cap. 6. et Ivonem part. 10. cap. 135. Capitulare Ingelenheimense ann. 826. can. 1. Vitam S. Henrici cap. 18. etc. S. Hilarius PP. Epist. ad Episcopos: Sacrilegium in atrio factum altari et domino ejusdem loci persolvatur. Joannes VIII. PP. 17. q. 4. et apud Ivonem part. 3. cap. 98: Quisquis inventus fuerit reus sacrilegi, istam leviorem compositionem emendet Episcopis ipsis, vel Abbatibus, sive personis ad quas querimonia sacrilegi juste pertinuerit. Statutum Calixti II. PP. de Trevia Dei in Concilio Remensi anno. 1119: Quod si hoc non observaverint, sciant esse reos perjurii, ... et reddituros ca-

pitale, et satis facturos Episcopo de justitia sun. Lex Familiae Burchardi Wormacensis Episc.: Si quis Fisiulinus homo ex familiarem aliquam magnam vel parvam ad injuriam patraverit, ad Bannum Episcopi 5. solidos ut Dagewardus vndet. Infra: Et per singulas vestimentorum partes Bannum Episcopo componaat. Rursum: Illi quem impugnerit, pro pugna injuste ilata, suam justitiam tripliciter componat, Bannum Episcopo persolvat, etc. De multis aliis Episcopis, vide Concilium Coyacense ann. 1050. cap. 3. 12. Narbonense ann. 1054. can. 26. Hellenense ann. 1165. can. 3. etc.

BANNUS FRANCILIS, Franci seu liber hominis multa, quæ Francorum compedita dicitur in Legi Ripuar. tit. 18. cap. 3. **Bannus Francorum**, in Capitulari t. Caroli Mag. ann. 802. cap. 16. apud V. Cl. Steph. Baluzium. Capitularia Caroli Calvi tit. 18 [** Edict. Carisiac.] : Quilibet francus homo convictus, quia bonum denarium, id est, murum et bene pensantem, post hanc Bannum nostrum ejecit, medietatem Francilis Banni componat. Ibidem: Missi autem nostri coloros et servos pauperes cuiuslibet potestatis non mallent, nec Bannum Francilem solvere cogant, etc.

BANNUS DEI. Capitula Caroli Cal. 26. pag. 240. [** Adnuntiat Ludov. apud Confluentis cap. 6.] : De Dei Banno, et de nostro verbo bannimus, ut nemo hoc amplius presumat. Simeon Dunelmensis de Gest. Reg. Angl. ann. 1074: Iste Papa Synodo celebravit, ex decreto S. Petri Apostoli et S. Clementis aliorumque sanctorum Patrum et Barri, interdixit Clericis... uxores habere, etc. Flodoardus lib. 3. hist. Remensis cap. 18: Ex verbo Dei et suo atque ex Banco Regi ad eandem Synodus convenire jubant. Vide Synodus Confluentian. can. 6. et Bannum, t.

BANNUM CAPITIS, Multa quæ in pecoriibus exsolvitur. Charta Otton. Imp. ann. 937. in Privilegiis Ecclesie Hamaburgensis pag. 149: Ut nullus Judeus publicus vel quelibet judicaria potestas aliquam sibi vindicta potestatem in supradictorum hominibus Monasteriorum, liuis videlicet et colonis, vel eos aliquis Capitis Banno ob capitum futurum, vel quocumque banno constringat, aut aliquam justitiam facere cogat, nisi Advocatus Archiepiscopi, quandiu eos corrigit valeret. Eadem habentur pag. 151. Vide Capit. [** Fort. legend. ob capitale furtum et Capitis Bannum intelligentendum de Bando Imperiali sive criminali. Vide infra pag. 565. col. 2. Haltaus. voce Koenigsbana col. 1111. et Bann.]

BANNUM CHRISTIANITATIS. Concilium Agathense: Si quis Presbyter negligens rite suæ, pravis exemplis mala de se suscipi permiserit, et populus ab Episcopo juramento sub Banno Christianitatis strictius infamem ejus patefecerit, etc. Ubi Gloss. Decretal. sub paenâ fidei suæ. Vide Juramentum Christianitatis.

3. **BANNUM**, Districtus, jurisdictione, justitia: ambitus intra quem potestas porrigitur multam et proscriptionem bonorum indicendi, vel bannum promulgandi. Charta Adalberonis Episcopi Metensis apud Merrius pag. 308: Bannum vero eidem loco tali tradimus conditione, ut si quis super eandem terram fur vel sanguinis efficeret

deprehensus fuerit, per officiales loci discutatur. Acta S. Forannani Abb. Walciodensis num. 20 : *Pagum Florinensem cum integro suo Banno, et dominicatum beneficium ex eodem Banno liberaliter trado.* Chronicum Mosomense : *De mea mensula unam villam, Odontem nomine, cum omni Banno suo subtraho.* Charta Willelmi Lucemburgensis Comitis ann. 1081 : *Curtem quædicitur Pris, cum Banno et familia, et omnibus redditibus eis concedo.* Alia Henrici Comitis Lucemburg. ann. 1182. : *Si denique annale mercatum super Bannum ipsius loci stabilimur fuerit, teloneum, vel alios mercati redditus accipient.* [** Chart. ann. 1309. ap. Kopp. Origin. Confoeder. Helvet. pag. 97 : *Bona nostra sita in villis et Bannis, sive districtibus, etc.* Aliam ann. 1263. ibid. pag. 17.] [Charta ann. 1256. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 510 : *Item si quis captus in gastina vel in Banno, vel in aliis jurisdictionibus dominorum fuerit, vel alias condemnatus.*] Versus antiqui de Vicelino Episcopo Bremensi :

Et dotes auxit, et honores accumularit,
Villam cum decimis, Bannum cum parochianis
Pastori primo condonavit Vicelino.

Infra :

Bishor cum Bannis, Bannos eua parochiaois,
Cum Wicstetesi decima Bannum dedit illi, etc.

Vita S. Ludani peregrini n. 4 : *Tandem ad quandam ulmum seu arborem pervenit in diaecesi Argentinensis in Banno villa Northus, secus fluvium, etc.* Gobelinus Persona in Cosmodromio ætate 6. cap. 52. de Meinewerco Episcopo Paderbornensi : *Panem album in quotidiana distributione Canoniciis consutum dandum de Banno Ecclesiastum, hoc est, de jurisdictione, primus ibidem ordinavit.* Charta Milonis Abb. S. Remigii Rem. ann. 1206. in Tabul. Campan. : *Nobiscum partentur in eadem villa in omnibus modis et commodis, videlicet in Banno et justitia, et boscho, et plano, et assisa. Bannum et justitiu de Sarmaise, in alia Bernardi Abbat.* S. Eugendi ann. 1187. ibid. *Bannum aquæ, in Chron. Laurisham. pag. 87. : Bannum et jurisdictione Archiepiscopi Remensis, in Reg. Olin fol. 29.* [Occurrit eod. senone non semel apud Marten. tom. 3. Aneid. coll. 2131. 1132. et 1133. in Hist. Mediani Monasterii pag. 281. in Bulla Innocentii II. Papæ, et alibi. Charta Caroli Flandriarum Comitis : *Comitatus vero totius terra S. Salvini ad Abbatem pertinet. Scilicet Ban, latro, trof.*] Vide Consuetud. Sedanensem art. 305. et Lotbaring. tit. 15. art. 1. Ita Bannege sumitur in Consuetudine Lodunensi art. 7. 8. pro Banno, seu districtu domini Feudalis. [** Chromic. S. Martini Colon. ap. Pertz. vol. Script. 2. pag. 215. lin. 11 : *Condonavit curtes dominicatas.... cum piseatione Reni in tractibus et justicia, que dicitur Ban.* Chart. ann. 1121. ap. Haltaus. col. 93 : *Cum spirituali regime, id est Banno.*] Vide Bandia, Bandum, 2. et Bannia, 1.

¶ **BANNUM GENERALE.** Hist. Novientensis Monast. apud Marten. tom. 3. Aneid. col. 2131 : *In Oleswile curtae dominica cum ornatibus consequentiis suis, agris videlicet ac virinis, cum decima ipsius allodium, communione vero Banni generalis usque Eggenbach et Yllam fluvium, usum vero lignorum et*

pascuam porcorum in Westerholz habere debet. Similia leguntur col. sequenti.

¶ **BANIORUM DECIMAE ET TERRAGIT,** in Charta ann. 1238. pag. 316. Historiae Medianie Monasterii.

BANNUM MONETARUM. Regestum Parliamenti Paris. sign. B. fol. 40. inter Aresta ann. 1277 : *Pronuntiantur fuit per judicium, quod dicti Templarii emendas pro transgressione Banni Monetarum ab hominibus sui in Normannia non haberent.*

BANNUM REGALE, vel *Bannus Regalis, Bannus Imperii,* in Speculo Saxon. lib. 1. art. 59. § 2. 3. 5. 6. lib. 3. art. 64. § 6. 7. 9. 13. jurisdiction Regia, Imperialis, judicium quod auctoritate Regia exercetur. Sub Imperiali Banno cognoscere, judicare, lib. 1. art. 59. lib. 2. art. 12. lib. 3. art. 69. 70. auctoritate Imperiali judicium exercere. Investituram Banni a Rege impretrare, postulare, lib. 1. art. 59. id est, facultatem judicandi, § 5. *Bannum conferatur sine dominio,* lib. 3. art. 64. § 9. id est, facultas judicii exercendi. *Bannum a Regia manu habere, vel suscipere,* in Tabulis S. Maximini Trevirensis ann. 1065. apud Duchesnium in Hist. Luxemburg. et in Metropoli Salisburgensi tom. 2. pag. 277. et alibi non semel. [Bannum de manu Imperatoris recipere, in Histor. Medianie monast. pag. 260. ex Diplomate Henrici IV. Imp. ann. 1114.] Charta Ottonis M. pro Ecclesia Magdeburgensi ann. 965. apud Meiboomum : *Bannum nostræ Regiae vel Imperatoris dignitatis in urbe Magdeburg .... opus construenda urbi a circumiacentibus illarum partium incolis nostro Regio vel Imperatorio juri debitum Ecclesiæ in eadem civitate constructæ, sanctoque Mauricio in jus perpetuum liberaliter offerimus.* Albertus Stadensis ann. 1144 : *Investitus est ergo Hartwicus Praepositus et Fridericus Palatinus sororius suus suspectus pannum, (leg. Bannum) a Rege Conrado, et statutum est ut esset coadjutor suus, et judicaret pro eo in placitis principalibus.* [** Imperium merum, Jurisdiction superior et criminalis, Germania Halsgericht, Blutbann et Bann, Bannum κατ' ἵξον. Interdum tamen differunt Halsgericht et Bann ita, ut Halsgericht, i. e. cognitionem in causis criminalibus quis habeat, qui executionem in iisdem h. e. Bannum specialissime dictum, *Bannum regale, Bannum imperii, Germ. den Koenigsbann nondum habet, ut ostendit Schilter. ex Diplom. Ruperti Imp. in comm. ad Jus Feudal. Alemann. cap. 42. § 13. Jus Argentoratum cogendi et constringendi judicatos, quod vocant Bannum, non ab Episcopo sed ab Advocato.* Illa vero potestas spectat ad sanguinis effusionem, suspendendorum, decollandorum, truncandorum et hujusmodi, pro qualitate delictorum, quam ecclesiastica persona nec habere, nec dare debet. Unde postquam Episcopus Advocatum posuerit, Imperator ei Bannum, i. gladii vindictam in hujusmodi dampnando et omnem potestatem strängendi dare debet. Interdum autem et quidem sub imperio Regum Francorum Bannum regis ponitur pro cause cognitione extraordinaria. **ADVL.** De Banno Regis conf. Eichhornii Histor. Jur. German. §. 158. num. 2. *Triplex præsenterat: 1º Magistra-*

tus regii ut Missi, comites, advocati regales, etc. jus dicebant sub Banno regis. 2º *Herbannus.* 3º *Bannus foresti sive venatorius.* Vide his voc. et mox *Bannum venarium.* Cognitionem criminalis, seu ut est in Chart. Otton. III Imp. ann. 985. *Capitellis Bannum ob capitale factum, semper a solo rege profectum esse,* scribit Haltius Glossar. col. 174. 1111. *Jus provinc. Alem. cap. 74. § 2: Qui Bannum non habet a rege, ille non potest aliquem condemnare nisi ad justificationem (ze hute und ze hare).* Carol. IV. Imperat. Chart. ann. 1358. in Schatten. Annal. Paderborn. vol. 2. pag. 341 : *Non potest in causis criminalibus, quæ capitulæ et membrorum plexionem exigunt, exercere judicia, nisi jurisdictione hujusmodi a Romana Imperatoria potestate suscipiatur.* Injussu regis Baunum exercenti horrendam poenam denuntiat Jus Feud. Alem. cap. 42. § 2. Charta Frider. I. Imper. ann. 1166. in Lunig. Spicil. Sec. Tom. 1. pag. 1859 : *Comes.... Bannum et potestatem judicandi a manu Dom. Imperatoris accipiat.*

BANNUM SYNODALE, [s. Jurisdiction temporalis per Synodos exercenda.] Walthramus Episcop. Naumburgensis de Investitura Episcoporum. [** Apud Ludewig. Reliq. MSS. vol. 12. pag. 440.] : *Postquam autem a Silvestro per Christiunos Reges et Imperatores dotatae, ditatae, et exaltatae sunt Ecclesiæ in fundis et aliis mobilibus, et iura civitatum in teloneis, monetis, villicis et scabinis, Comitatu, Advocatus, Synodalibus Bannis per Reges delegata sunt Episcopis, etc.* [Vide infra Banniti.]

* De promulgatione statutorum synodali, vel de synodi convocatione malim intelligere. [** De synodi convocatione intelligit Haltius Glossar. German. col. 1678. qui vertit *Send-Bann.*]

BANNUM BRISTARUM, in Charta Henrici Imp. ann. 1008. apud Chapeavillum, [in Statutis Arelat. MSS. art. 37.] et Barthol. Fisenium in Hist. Leodiensi pag. 273. quem consule, si tanti est. [Vide etiam infra, Feræ bannitæ in Fera, Apri femina.]

* **BANNUM VENABILIUM,** Quo venatio interdictum. Bulla Alex. PP. III. ann. 1179. in Chartul. Bosonis villæ : *Jus bannense.... in pascuis et silvis, in aquarum recursibus,.... excepto Banno venario, abbati et fratribus.... concessit.* Vide Feræ bannitæ in Fera 3. [** Vide supra Bannum violatum et Specul. Saxon. lib. 1. art. 61. Haltius. Glossar. German. col. 2113. voce Wildbanna. Eichhorn. hist. Jur. Germ. § 199 et infra Fo-esta. Constit. Frider. I. Imp. ann. 1156. ap. Pertz. vol. 2. Leg. pag. 100 : *Cuncta etiam secularia judicia, bannum silvestrum et ferrinarum, piscina et nemora in ducatu Austriae, debent jure feuduli a duce Austriae dependere.*]

BANNUM VIM REGIS, Jurisdictione que in viis majoribus, quas Regias vocant, ad dominum superiore spectat, in Charta Adalberonis Episcopi Metensis apud Meurrius pag. 307. et 308.

BANNUM SCABINATUM. Speculum Saxonicum lib. 3. art. 29 : *Liber, seu idoneus, Scabinis Bannum sui scabinatus, id est, locum ubi natus est Scabino dignus, ostendere, aut suos progenitores quatuor nominare non oportet, nisi suo æquali in generatione duel-*

lum fuerit injungendum. [** Vide Haltaus. Glossar. voce *Handgemal*, col. 805.]

** **BANNUS URBALIS**, Territorium civitatis et jurisdictionem municipalem ipsam significat. German. *Burgbann*, Saxon. *Weichbild*. Chart. Otton. II. Imp. pro Monasterio Gandersh. ann. 980. apud Meibom. tom. 2. pag. 469 : *Urbalem Bannum, quem vulgariter Burchbann vocant, confirmamus. Et insuper Urbales Bannos, unum in Seburg alterum in Grene; in jus prefatae ecclesiae et abbatissae... concessimus, ut praescriptorum locorum Bannos sub suo jure perpetui teneant etc.* Imp. Rupert. in Confirm. Privil. civit. Colon. ann. 1401 : *Cum Banno Urbis et Bannileuca, quæ vulgariter Burchban et Banmille nuncupantur.* ADEL. V. *Bannileuca*.

¶ **BANNUM OBLIGARE**. Hist. Mediæni Monast. pag. 289. in Excerptis e Johanne a Bayono de Abbatibus ejus Monast. : *Mahierius autem certus de Sententia Bannum Bodonis caenobii Duci Friderico fratri suo titulo pignoris Obligare simulavit, quod illo tempore ad jus pertinebat Episcopale.*

* **BANNUM CONFIRMATIONIS**. Judicis auctoritas pro firmanda traditione interposita. Chart. Henrici Archiep. Mogunt. ann. 1144. ap. Scheid, de Nobil. pag. 307 : *His itaque Banno confirmatis.... Ekehardus una cum Abate Heinrico et Dudone Advocato, ad legitimum placitu[m] Herimanni comitis venit, et ut donationem suam ecclesie stabiliret, ut juris est, cunctis qui aderant audiuentibus, comitem rogavit. Accepto itaque Banno Confirmationis a comite Abbas, etc. Judge enim qui dominium fundi legitime resignati transfert, novo domino pacem ac securitatem Banno i. e. interdicto interposito confirmat.* Chart. Otton. I. Imp. ann. 961. in Lunig. Spicil. Eccles. Cont. III. pag. 107 : *Ut in tali Banno, talique justitia omnia protecta ac patrocinata... S. Emmeramo permaneant.* Chart. Alberti March. Aquilonalis ann. 1156. in Thuringia sacra pag. 330 : *Verum quia donaciones ipse ut rate sint voluntatis mee pendent ad nutum, ita manum etiam consensu mei porrigi, et ut perpetuo stabiles et inconvulse permaneant Bannis eas regulibus astringo et decreti presentis astipulacione communio.* Chart. Comit. de Regenstein ann. 1256. in Becmanni Histor. Anhalt. toin. 1. pag. 550 : *Sub Banno regio cum sententiis, ut moris est, dicte proprietati firmam pacem indigitans.* Charta ann. 1342. in Johannis Rer. Mogunt. vol. 2. pag. 278 : *Firmanus et stabiliens per Bannum suum iudicialem et pacem, ut moris est, eosdem dominos, Conr. et Wilh... ut nullus omnino hominem ex nunc et deinceps ab ipsa Magunt. ecclesia evincere valeat etc.* Qui sub regis et imperatoris autoritate jus dicebant regali Banno traditiones firmabant; plura vide apud Haltaus. Glossar. German. col. 1111. voce *Koenigsbann*. Adde Jus Vratislav. ann. 1261. § 23. ap. Gauß.

BANNALIS, qui intra *Bannum*, seu strictum alicuius jurisdictionis, justitiae, vel dominii commandet. *Homines banni*, in veteri Stylo Parlamenti Parisiensis. *Cives qui sub banno sunt*, apud Ivonem Carnot. Epist. 133. Charta Wilhelmi Comitis Luxemb. ann. 1083 : *Dominus autem hujus castri nullum gravamen eis inferat, nec de placitis, vel de hominibus eorum se intromittat, nullamque*

pretii existimationem a Bannalibus eorum exigat, nec homines eorum hospitando vastet. Si Bannalis eorum pacem fregerit, vel latrociniū fecerit, extraneus quoque si super Bannum eorum fugerit, etc.

¶ **BANNALES CRUCES**. Vide *Cruces Bannales*.

¶ **BANNALEM FACERE** est, uti conjicio, Rem alicuius *Banno*, jurisdictioni seu dictio subjecere. Hist. Medianii monasterii pag. 269. in Excerptis e Joanne e Bayono de Abbatibus hujus Monasterii : *Duos quoque modios vini de redditu sylvæ eidem dedit cellæ. Rivulum Moherium eis Bannalem fecit, in Mosella communem et æqualem pascutionem secum concessit.*

BANNUM LEUGA, *Bannileuca*, *Banleuca*, *Banlieua*, Modus agri, cuius finibus loci, seu oppidi, vel Monasterii alicuius immunitas, vel Jurisdictio terminatur; sic dictus, quod ut plurimum intra leuce spatum, plus minus aquaversus porrigitur. *Bannum* enim, ut supra annotatum, est jurisdictione seu districtus, intra quem *jus ponendi Bannum* protenditur. *Banlieue*, Gallo: vox frequens in plerisque Consuetudinibus Galliæ municipalibus. *Siculus Flaccus de Conditione agrorum: Compluribus locis certos dederunt fines, intra quos jurisdictionem habere deberent.* Mox : *Fines lege dati. Charia Caroli Simplicis Regis Franc. apud Baldricum lib. 1. Chronicæ Camerac. cap. 67: Et circum ista loca quantum unius Leuca tetenderit spatum, neque Comes, neque ulla judicaria potestas frena exercendi potestatem habeat.* Alia Wilhelmi I. Regis Angl. apud Selenum ad Eadmerum : *Volo itaque et firmiter præcipio, quatenus Ecclesia illa, cum Leuga circunquaque adiacente, libera sit ab omni dominatione et oppressione Episcoporum.* *Leuga civitatis*, in Charta Communia Bituricensis ann. 1201. *Leuca bannata*, in Liberatibus MSS. villæ S. Desiderii in Campania. [Locus refertur in voce Cloeria.] Vita Balduini Lutemb. Archiep. Trevir. lib. 2. cap. 4 : *Quam nundinarum libertatem Trevirenses saltem circumquaque proximam per Leucam, ut dicitur, eis Bannitam observare et defendere recusarunt. Bannum leuga, apud Ivonem Carnot. Epist. 101. Gervasius Dorobern. ann. 1163: De Comite Clarense homagium castelli de Tinebregge cum adjacenti Leuga petebat. Monasticum Anglicanum tom. 1. pag. 316: Ecclesiam itaque suam de Bello... cum Leuga et omnibus maneriis suis vel possessionibus ad eam pertinentibus ab omni consuetudine terrenæ servitutis liberam et quietam in perpetuum esse constituit.* Adde pag. 313. col. 1. [** Vide *Wichbild*, et supra suo loco *Banluca*.]

BANNILEUGA. Charta Friderici Archiep. Colon. ann. 1128. apud Chapeavillum in Notis ad Egidium Aureæ Vallis Monachum cap. 2 : *Ad hoc etiū accedit quod omnia privilegia, tam Bannileuga, quam electionis Abbatum, etc. Tabularium Vindocinense Thuani Charta 349. ann. 1080: Duxit eum Hildradus Prior in Auditorium, rogans illum, ut Vicarium suum venire faceret in curiam S. Trinitatis, sicut est consuetudo, ad recipiendam emendationem de duabus hominibus Monachorum qui Bannileugam suam infregerant, quia habebant de-*

cunctis hominibus suis districtum, ut vulgo dicitur. [Charta Conradi II. pro Monasterio Stabulensi apud Miræum tom. 1. pag. 669. col. 1: Terminos Bannileuge, sicut in antiquis privilegiis continentur, rata possessione confirmamus.]

BANLRUCA. Vetus Charta de Ecclesia Ramesiensi : *Cui et fundum cum campus, nemoribus, aquis, paludibus copiose circumiectum dedit,... Banleucam eam appellavit, cuius meta et bunde ha[ec] sunt, etc.* [Banleuca Lexoviensis, apud Marten. tom. 1. Aneod. col. 761. Chartul. Divon. pag. 1 : *Intra Banleucam Divisionis alter alteri recte secundum suam opinionem auxiliabitur.*]

* **BANLEUGIUM**, Modus agri, cuius finibus loci alicuius jurisdictione terminatur, Gall. *Banlieu*. Charta ann. 1265. ex Chartul. S. Petri Carnot : *Quod dicta quadriga habebant liberum conductum seu transitum, cum solo conductu eorumdem abbatis et conventus, per totam civitatem et Banleugum Carnot.*

BANLEVIA. In Tabulario Vindocin. Charta 105 : *Suo tempore nemo ausus fuerat infra Banleviam vinum vendere.*

BANLIEVA, in Charta Philippi Augusti ann. 1185. apud Morinum cap. 5. Hist. Vastinensis.

BANLEVA, apud Arnulfum Lexoviensem Ep. 3. ex iis, quæ habentur tom. 13. Spicilegii Acheriani.

¶ **BANLEYA**, in Promptuario Ecclesiæ Tricassinae Camusati fol. 178. verso, et Charta Manuassis Episcopi: *Nolum facimus... quod de contentione habita inter nos et capitulum nostrum, scilicet de archidiaconatu Ecclesie Trecensis, de potestate interdicendi Ecclesias, in quibus in Banleya Trecensis stationes habet Ecclesia nostra.*

¶ **BAULEUCA**. Edictum Philippi Augusti ann. 1207. tom. 2. Ordinat. Reg. Franc. pag. 412 : *Concedimus insuper quod ipsi (Rotomagenses) habeant Communiam et Banleucam suam ad metas quas Richardus quondam Rex Anglie eis concessit.*

¶ **BAULIVA**, Charta ejusdem Philippi apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 103 : *De duellis quæ judicantur in curia Thesaurarii, si pugnaturos Baulivan exire contigerit pro duello faciendo, et pax inde facta fuerit, Comes inde habebit septem solidos et dimidium de presenti.*

¶ **BANLIVA**, in Charta Ludovici VII. tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 16. n. 9 : *Regratarii non emant virtualia infra Banlivam, ut vendant Aurelii. Et n. 10. Pps (i. e. Praepositus) et forestarii non capiant quadrigas infra Banlivam.*

¶ **BANNALE DOMINIUM**, simili, ut videtur, notione. Hist. Medianii monasterii pag. 325. in Charta ann. 1258 : *Possident nostro monasterio una cum Ecclesiæ in Horneburg et viris nobilibus G. et E. domini de Landespere et B. militi dicto Oberkirchen dominium Bannale, quod vulgariter dicitur Banwardum in inferiori Ehenheim. ex quo dominio nobis proportionaliter tertia pars manipulorum, qui percipi consuerat ratione dicti dominii debebantur.*

¶ **BANNALIS LEUCA**, in Actis SS. Aprilis tom. 1. pag. 438.

BANLEUGA, pro mulcta quæ imponi solet iis qui infra Banleugam delictum aliquod

perpetravit. Vetus Charta apud Besilium in Hist. Comit. Pictav. : *Si homo sanctæ Crucis... eventu hominem occiderit aut vulneraverit, si in castello, sive foris castellum, in toto meo honore Bannum non reddit, neque Banleugam, neque aliquam aliam consuetudinem, nisi solummodo S. Crucis et ejus Abbatii. Tabularium Vindocinense fol. 209. in Charta Gausfredi de Pruliaco Comitis Vindocin. ann. 1097 : Quod si hoinies Monasterii S. Trinitatis in burgo Monachorum, et in terris ipsorum, et infra Banleugam se verberarent, vel sibi invicem aliquid forfacerent, Banleugam Comiti emendarent. Goffridus Vindocin. lib. 2. Epist. 16 : Ejus castello et castelli Banleugea divinum Officium abstulisti.*

¶ **BANLIA.** Eadem notio, in Charta an. circiter 984. inter Instrum. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 46 : *Concedimus igitur habere eos omnes consuetudines omnium satisfactionum hominum omnium ibidem morantium, v. g. si quislibet fecerit homicidium, adulterium, furtum... omnem emendationem forfici et Bani loco habebunt monachi ibidem Deo et B. Martino servientes, atque omnia vadimonia legum. Quæ omnia iis competitunt, quos dicimus habere Haute, moyenne et basse justice, id est, quorum potestas in subditos et delinquentes plena est et integræ. Vide Barlia.*

BANNILOCUS. Idem quod Banleuca, in Chartis Philippi Alsatiæ et Balduini Comitum Flandriæ ann. 1183. et 1202. apud Mirænum in Donat. Belgic. lib. 2. cap. 60. et 78. Qua voce redditur vernacula *Banlieu*, qua passim utuntur eadem notio Stylus Leodiensis cap. 18. 23. 26. 28. Consuetudo Cameracensis tit. 5. art. 2. tit. 25. art. 3. 4. 7. Valentianensis art. 8. 31. 33. 34. 40. 59. 65. 66. 69. 73. et Namurcensis art. 28. 86.

** **BANNITUM MILIARE.** Idem quod Banleuca. Constit. Frider. II. Imp. ann. 1232. ap. Schilter. in Glossar. pag. 81 : *Item in civitatibus nostris novis Bannitum Miliare deponatur. AdRL Est apud Pertz. vol. leg. 2. pag. 291. lin. 44. ibid. pag. 282 : lin. 30. De hoc districtu circa urbes, in quo artes urbanas exercere nemini licuit, vide Eichhorn. Histor. Jur. German. § 312. not. i. Mittlermaier. Princip. Jur. German. § 140. not. 4.*

¶ **BANNARIA.** Districtus, jurisdictio. Exstat Charta ann. 1133. in Tabul. Abbat. Bonavallis, qua Ursio de Mellai confirmat omnia placita totius Bannarie Bonavallis et aliarum villarum circumiacentium, etc. Infra : *Concessi itaque ut omnia totius Bannarie placita in Bonavalle fiant, nec alibi nisi in Bonavalle de quacunque submonitione pulsatus aliquo modo respondeat, excepta deductione bellii vel ferri calidi, si forte emerserint : quæ duo tantum cum adjudicata fuerint in Bonavalle, inde Mellacum ducensur, et in Mellacum illa tantum duo in mea curia finientur. Vide hanc vocem suo loco.*

¶ **BANNERIA.** Eadem notio. Instrum. ann. 1390. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 32 : *Nobilis Humbertus de Boczesello.... vendidit... Guillermo Episcopo Gratianopol. . . quidquid juris... habebat et habere poterat... in parochiis de Muriaceta... sive essent Bannarie, banna majora, minuta sive mediocria, et alias servitutes.*

BANNIRI JUDICIUM dicitur in Wichbild CANGII GLOSS. — 1.

Magdeburgensi art. 16. § 1. et 3. cum illud peragitur. [** German. Hegen. Vide Grimmii Antiq. Juris pag. 851.] Hinc ¶ **BANNITUM JUDICIUM**, Congregatum judicium, apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 484 : *Notum facimus universis quod Petrus Polonus noster concivis, coram nobis, in Bannito judicio presencialiter constitutus... curium suam in platea quæ Czichenergasse dicitur situatum, en jure quo ipse eam possidebat... Nicolao de Aureomonte Abbatii Monasterii S. Bernhardi in Grissow necnon totius Conventus universitati ibidem dedit.*

BANNITI, in Speculo Saxonico lib. 1. art. 2. § 2. 3. 4. art. 3. § 2. dicuntur liberi homines, qui jura sua ac lites disceptant in Episcoporum Synodis, et in Comitum Judicis. *Libertas, inquit illius auctor, est etiam tripartita, quorum primi Episcoporum Synodus querere solent, et hi Banniti dicuntur. Et mox : Simili modo et sæcularia judicia querere solent, scilicet Banniti Comitum, etc. Art. 6. § 3. agitur de eorum testimonio, et lib. 3. art. 18. Judge non nisi in legitimo loco judiciali sub imperii banno de Bannitorum criminibus cognoscere potest, lib. 1. art. 59. § 1. Adde art. 63. § 1. art. 67. § 3. lib. 2. art. 3. § 2. art. 12. § 1. 4. et lib. 3. art. 45. § 73. ubi de Bannitorum prærogativa. Banniti, id est, digni scabini, lib. 2. art. 12. § 1. Banniti seu scabini, lib. 3. art. 26. § 2. Banniti seu loco scubinali idonei, 45. § 3. [** Textus German. Specul. Saxon habet lib. 1. artic. 2 : *Scepenbare lüde, die der biscope senet süken sollen....* § 2. Tu geliken wies solen se wertlik gerichte süken. De scepenen des greven ding over achtein weken under koniges Banne. Forte banniti, quia banno, i. e. jurisdictione, erant prædicti. ADEL. Quia neque judices, neque partes erant nisi in judicis sub Banno Regis institutis. De his vide Eichhorn. Histor. Jur. Germ. 337. et Gauppii Miscellan. Jur. Germ. cap. 4. Dicuntur etiam Synodales homines.]*

BANNITORIUM, Locus causarum, alias Auditorium, in Brevioloquo.

¶ 4. **BANNUM**, Vexillum. Vide in Bandum.

* 5. **BANNUM**, Gall. *Ban*, vocabulum nostri Vinum aliaque cibaria, seu eorumdem premium, quæ sero nuptiarum a nubente dabantur junioribus ejusdem loci et artificii, ob cantilenam, quam vice epithalamii vel potius irridenti causa, decantabant. Lit. remiss. ann. 1390. in Reg. 139. Chartoph. reg. ch. 12 : *Quant l'espouse se deust coucher, vindrent plusieurs issérons d'icelle ville de Dreux, lesquelz demanderent.... à l'exposant, comme administrateur du vin, leur droit du Ban qu'ilz disoient à ceulz appartenir; c'est assavoir qu'ilz doivent avoir de custume au lieu et au pays d'environ, que, quant aucun se marie, ilz doivent avoir de l'espouse, ou de ses commis une carte ou deux de vin pour leur Ban, ou argent pour la valeur, et par especial ceulz qui sont du même mestier ou office de l'espouse : et pour ce aussi qu'il est accoutumé de chanter par esbatement une chançon pur ceulz qui font l'udit demande, l'udit exposant respondi amiablement que ilz n'en auroient point, se ilz ne chantouient la chançon accoustumée. Aliæ ann. 1402. in Reg. 157. ch. 14 : Au soir après souper que*

il estoit heure de requérir et demander à l'espousé desdites noces certain droit de pain, de vin et de char, que les varlez de ladite paroisse (de Noyers près Lorris en Gastinois) qui sont de la valéterie de ladite paroisse, ont accoustumé de demander, avoir et prendre sur chacun marié en icelle le soir du jour des noces, appellé le Ban, lequel droit de Ban, etc. Rursum aliæ ann. 1425. in Reg. 173. ch. 28 : Lesquelz compagnons aelerent veoir se on chantoit le Ban du varlet chartier de l'abbaye de saint Pere de Chartres, lequel pour icellui jour avoit été espousé, ..., et là trouverent autres compagnons, qui estoient assemblés pour avoir ledit Ban, et afin qu'ilz se départissent sans crier icellui Ban et sans faire ennuy audit espousé, icellui espousé leur donna six blans, une quarte de vin et trois pains. Atque ita legendum censeo loco Bast, quod habent Lit. remiss. ann. 1424. ex Reg. 172. ch. 621 : Icellui Robin dist au suppliant qu'il iroient chanter le Bast, que on a accoustumé chanter ou pays (Normandie) la premiere nuit des noces. Que iterum repetuntur ibid. ch. 624. Quod bannum qui solvere renuebat, pena multabatur. Lit. remiss. ann. 1381. in Reg. 119. ch. 52 : Pour ce que audit lieu (de S. Pelerin) est coutume que chascun qui ce est mariez en l'année, qui autrefois a été mariez, doit auxdiz compagnons un pot de vin; et quant il en est refusant, les compagnons le mettent en une charre et le meine en certaine eau ou riviere. Vide infra Cochetus 3. et Nuptiaticum.

* 1. **BANNUS**, ut Bannum 1. et 2. Vide ibi.

* 2. **BANNUS**, f. pro *Bancus*, nisi sit ornamenti ecclesiastici genus. Codex reg. 7887. fol. 3. r. : *Dutraurus jussit fieri Bannum, qui vocatur Gaisferius, et curciabaldum aureum et unum manipulum aureum cum chilis. Vide Gaisferius.*

BANO, [Melius *Banonium*, Agri libertas, sive communis agri depascendi liber usus.] *Jura et Consuetudines Normanniae* cap. 8 : *Tempus quo terræ sunt communes, tempus *Banonis* [alias *Banoni*] vulgariter nuncupatur, quo tempore animalia sine pastore herbas depascunt per campos communiter ac decurrent. [Quædam sunt animalia quæ nullum habent *Banonum*, sed omni tempore debent custodi : ut capre, etc. Nullus tempore *Banonii* terram suam potest defendere, nisi clausa fuerit ex antiquitate.] Tempis de banon, in Gallica editione, quo scilicet *bannum* indicatur pro communi agrorum usu. [Apud Hickesium Thes. Ling. Sept. tom. 1. pag. 163 : *Ban* (unde *Banon* et *Banonum*) in veteri Gotho-Scandico sive *Danico*, pro agro et territorio frequenter accipitur.]*

¶ **BANOA.** Vestis species. *Testamentum Beatrixis Vicecom. Narbon. ann. 1376. apud Marten. tom. 1. Anecdot. col. 1525. C. : Item plus legimus eidem hospitali tres Banoas, unam botonatam et duas albas.*

¶ **BANQUAGIUM.** Vide *Bangagium* et *Bancagium*.

* **BANQUARIUS, BANQUERIUS.** Vide supra *Bancharius*.

* **BANQUARUPTA**, ab Ital. *Banco rotto*, Gall. *Banqueroute*, Argentariæ dissolutio. Satt. Avenion. lib. 1. rubr. 40. pag. 115 : *Statuimus quod si quis foro cesserit, seu, ut*

vulgo dicitur, Banquam-ruptam, vel fallitam fecerit, etc.

¶ 1. **BANQUERIUM.** Vide *Bancus*.

¶ 2. **BANQUERIUS**, Argentarius, Mensarius, Gall. *Banquier*. *Commentaria Petri Foucherii Canonici Lemovic. inter Fragm. Hist. Stephanotii tom. 2 : Anno Domini 1520. receptionis literis Apostolicas confirmatorias privilegiorum Lemovicensis Ecclesiae, pro quibus solvimus Iheronymo Talan-nici *Banquieria villa Lugdunensis mille libras*.*

¶ 2. **BANQUERIUS**, Bedellus. Vide in hac voce.

* 3. **BANQUERIUS**, Idem quod *Bannalis*. Arest. parlam. Paris. ann. 1536. ex Tabul. castri de *Chisse* in Turon. : *Plus molendina Banqueta dicti Montis-Ricardi supra pontes ejusdem loci sita, cum duabus brigis ab ipsis molendinis dependentibus. Moulins banquiers, in Decreto ann. 1538. ibid. [** Vide Raguelli Glossar. Juris Gallici voce Molin *Banquier*.]*

¶ 1. **BANQUETUS**, Convivium, Gall. *Banquet*. *Vincentius Cigalii Tract. de Bello Italico : Advertatis Domini Burgenses civitatum in Banquets Prelatorum, in eorum dominibus mansiones multe sunt, nam major sa-militaritas assumitur in cibo assunendo, quam in colloquis. Vide *Banquette* in *Buncus*.*

* **BANQUUS**, pro *Buncus*, Scamnum, in Mirac. MSS. Urbani PP. V. *Banque etiam pro *Bunc*, in Lit. Joan. Atrebat. comit. Augiens. ann. 1379. ex Reg. 115. Chartoph. reg. ch. 348 : Late, eschale et Banque de chesne ou de haistre. Hinc *Banquette*, pro Sella, cui eques insedit, in Lit. remiss. ann. 1417. ex Reg. 170. ch. 109 : Une celle (selle) que l'en appelle au pays (de Languedoc) *Banquette*.*

BANSA, Vitis species, de qua Petrus de Crescentiis lib. 4. cap. 4.

BANSATRICES. *Epistola Childeberti Regis de abolendis reliquiis idololatriæ, post Concil. Arelat. V. : Ad nos querimonia per-venit, noctes pervigiles cum ebrietate, scur-ritate, vel canticis, etiam in ipsis sacris diebus... Bansatrices per villas ambulare. Ita Codex MS. teste Sirmondo et Baluzio. [Sirmonodus vero in Gloss. ad calcem Sup-plem. Concil. antiq. Gallie : *Bansatrices*, vel forte *dansatrices*, ut volunt aliqui; est id genus mulierum vagantium atque mendicantium, quas vulgus appellat *Ægyptias* sive *Bohemias*, quae latrocinii et saltationibus omnino detestantur. Verum nihil de iis in hac Childeberti epistola.] Quid si legendum balatrices, vel *dansatrices*, certe ita verborum sensus exigit, nam *Dansatrices* nostris sunt, *des Dansenses*. Unde vero vox *Danse*, pro saltatione ad Gallos pervenerit, non-dum sum assecutus. Vide an arrideat conjectura Salmasii ad Hist. Aug. pag. 246. [Germanis *Dantz* saltatio est; hinc *Gallicum Danse*. Vide *Menagium*.] [* Vide *Bansatrica*.]*

* **BANSELLA**, Cista, corbis, Gallo-flan-dris *Banse*, quarum opifex *Bansellarius*, *Bansellier*. Comput. fabr. S. Petri Iusul. MS. ann. 1482 : *Item Bansellario, pro una nova Bansella rotunda ad serviendum mun-dationi ecclesia per superius et alibi, xv. sol. j. den. Hinc accersenda videtur vox Bain-chete, qua nasse species significatur, in Stat. ann. 1317. ex Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 69 : Item nous défendons les nasses*

préellées, quo l'en dit grantz Bainchete. Occurrit preterea tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 398. quomodo etiam legendum est tom. 2. earumq. Ordinat. pag. 12. art. 11. pro Bainchete.

BANSOLMORA, *Bansulusmora*, Marturiarum pensio, Hungaria, vel ipsa marturina pellis. Decretum Ludovici Regis Hungar. ann. 1351. cap. 12 : *Nec ratione collecte marturinarum, Bansulusmora vocatarum, amodo et in posterum inolescerent, etc. Hanc pensionem a Calomano Rege pri-mitus inducat docent Decreta Andreæ Regis ann. 1111. cap. 11 : Marturinæ juxta consuetudinem a Calomanq Rege constitutam solvantur.*

BANSTA. *Adalardus in Statutis Antiq. Monasterii Corbeiensis lib. 2. cap. 1 : Cetera autem vasa ad ipsum officium ('Camerarii' pertinenter, sicut sunt vanni, Bansta, vel alta quelibet hujusmodi. Fustem tritum aptum hic interpretatur vir doctus, Fleau, flagellum, tanquam Bansta idem sit quod Baston : sed vix est ut assentiar. Malum igitur legere bastæ, ut ciliella intelligatur; nam cum vannis, periude ex vimini-bus confectis junguntur.*

* *Eodem sensu quo Bansella, cuius di-minut. esse videtur. Comput. MS. ejusd. fabr. ann. 1433 : Pro quadam Bansta ad mundandum chorum, xv. sol. Vide supra *Banastum*. [** Frischius in Glossar. German. voce *Bansen* locum modo laudatum ex Statut. Corb. sic legendum docet : Sicut sunt vanni Bansta, etc. omiso commate inter utrumque, ita ut vanni bansta sint Vanni, quibus utuntur in horreis, Germ. *Wannen*, *wurfschaufeln*. Bansta itaque idem esset ac Germanicum *Banze*, i. e. latus aræ in horre in quo disponuntur mergites. Ulphilianum *Bansta* nil aliud est quam Hor-reum. Sed et Carpenterii interpretatio, re-tenta virgula, locum habere potest. ADRL.]*

¶ 1. **BANSULISMORA**. Vide *Bansolmora*.

¶ 1. **BANTHALE**, f. pro *Bancule*, Tapes qua scamnum insternitur, apud Rymer. tom. 7. pag. 590. col. 1 : *Sex pannos et quinque virgas de diversis coloribus, quinque duodenas et dimidium de cassis et birettis, sex *Banthalia*, etc. Vide *Bancule* in *Buncus*.*

* **BANVERTSCHIN**, Sic lego pro *Bau-verschin*, in Charta Frider. I. Imper. ann. 1156. inter Probat. jurum Domus elector. Bavar. ad regna Bohem. et Hungar. pag. 5 : *Et potest (dux Austriae) in terris suis omnibus tenere Judæos et usnarios publicos, quos vulgus vocat Bauvertschin, sine imperio molestia et offensa. Vide *Banwerc*.*

* **BANVEYRTTEL**. *Charta ann. 1282. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 816. col. 2 : Ipse scabitus installatus, propter hoc debet eidem nobilis solvere quadam jus, quod *Banveyrttel* vini appellatur, vel loco ejus denariorum summam, quæ sex denarios usualis moneta non excedet.*

¶ 1. **BANVILLE**, Idem quod *Bantouca*. Vide *Burbon*.

¶ 1. **BANVINUM**. Vide in *Bannum* 1.

* **BANUM**. *Mirac. S. Rufini tom. 6. Aug. pag. 819. col. 1 : Quidam serviens sui patris ducens plaistrum *Bano* ponderatum per illam stratum, etc. Ubi docti Editores supra hanc vocem vino eadem manu in MS. scriptum esse monent.*

BANUS, Dignitas notissima apud Dalmatas et Hungaros, penes quos ita dictus provincie Gubernator : ipsi Hungaris hodie *Ispan. Boávoc, Constantino de Adm. Imp. cap. 30. et 31. Mráve Cinnamo*. Non de-sunt qui putant ad hanc dignitatem refe-renda, quæ habet Hezychius : *Bárvac, Ban-lász, spár, Igalvarac, oí ða μέγιστος ἄρχων. Certo a ban, seu banno, vel bando, id est, vexillo, videntur Bani appellati, quod sub eorum vexillis ac signis provinciales militarent. Vide in voce Hispanus; præterea Joannem Seldenum de Titulis honorariis part. 2. cap. 2 n. 5. Jo. Lucium lib. 6. de Regno Dalmat. cap. 1. Raynaldum ann. 1200. n. 46. Decreta Andreæ Regis Hungar. ann. 1222. cap. 15. et Notas nostras ad Ale-xiadem pag. 347. et ad Cinnamum pag. 449. [** *Bolandus Banus* inter legatos regis Hungarie ad Rodulph. I. Imper. in Charta ann. 1277. apud Pertz. vol. Leg. 2. pag. 417. Glossar. med. Græcit. col. 875. D.]*

* In vocis etymo errare *Cangium* scribit Carol. de Aquino in Glossar. milit. ubi docet vocem esse Illyricorum, apud quos *Ban* est dominus vel *præfector* provincie. Hinc apud eos *Banitise* verbum, quod est magnifice se circumferre.

BANATUS, Dignitas Bani, vel Comitatus, Principatus, Hungar. *Bansong*. Thwrczius in Carolo Rege Hungar. cap. 97 : *Dionysio tradidit omnia cum dignitate *Banatus*. Idem in Maria Rege cap. 1 : Sepha-num... ad ultimum *Banatus Regni Dalmatiae elevans apicem.**

¶ 1. **BANWARDIA**, Idem videtur quod *Bannum leuga*, sic dictum a *Banno* et *Warda* Custodia; quia *Bannum leuga* propter immunitatem annexam pecularium custoditur. Hist. Mediani Monasterii pag. 525. et 526. in Charta Joanni. Abb. ejusd. Monaster. pro Universitate inferioris Ehenheim ann. 1258 : *Nostro Monasterio reser-vantes ut custodes qui *Banwardi* vocantur ibidem de cætero ordinandi, *Banwardiam* sicut huc usque requirant a nobis, proportione superioris memorata. Nos universitas villas inferioris Ehenheim omnia predicta vera esse presentibus profitemur, et ad solita-tionem predicta pecunie sine diminutione persolvenda, nec non et si quid deducta mercede custodum, et LX. solidis cæteris *Banwardis* dominis debitum, residuum fuerit in denarisis, de agris singulis cuiuscumque fuerint in banno universaliter colligendis pro portione Monasterii; et insuper ad observationem juris *Banwardis* quod ibidem homo-nus habuit Medianum monasterium, nos eis nostris hereditibus et posteris dicto monasterio perpetualliter obligamus.* [** German. *Bannwart* sive *Bannwarter*, idem est ac *Custos banni*, seu custos agrorum et fractuum in banno seu districto, qui alias *Mes-suarus*, *Campanius* audit. Vide *Bannerus* et *Banderius*. ADRL. *Malbausio* Glossar. German. col. 98. *Bannwart* est *Banovi* ca-stos juratus, saltuarus, cuius est videre, ne quis intra fines saltus ligetur, metu-gramen aut pascat.]

¶ 1. **BANWARDUM**, Eadem notione. Le-cum vide in *Bannale Dominium* post *Banum* 3,

¶ 1. **BANWARDUS**, Custos *Banwardæ*. Vide *Banwardia*.

BANWERC, Submonitio ad operas, seu conveias faciendas : vox confusa ex Belgico *Werc*, opera, opus, et *ban*, bannum. Charta Roberti Comitis Flandriæ, in Tabulario S. Bertini ann. 1119 : *De terris vero quas S. Bertinus habet, que Banwerc debent, concessi, ut de unaquaque terra, 2. solidi singulis annis ab Abbe Comiti persolvantur.* Alia ejusdem Balduni : *Illi vero qui in predicta villa ad Banwerc constituti sunt, debent Comiti tantum uthlandes, Banwerc, et landwerc, et placitum inde erit Abbatis.* Alia Theodorici Comitis ann. 1147. ibid. : *Homines etiam sancti de Comitatu suo in Broburg nullum opus quod Banwerc vocant, operari debent, nisi ubi homines mei ex communi indicu operantur.* Notitia ann. 1159. ibid. : *Dabit Waltero de Ekas et successoribus suis infra Pentecosten et Festum S. Joannis pro Banwerc 4. sol.*

BAOGANDÆ, **BAOGAUDA**. Vide *Ba-gaudæ*.

BAPHIUM, seu **BAPTUM**, locus in quo focatur vel tingitur purpura. Ugo : *Baphium, genus purpureæ, unde Baphius, vel Baphiarius, purpureus, vel textor talis purpura, vel venditor, vel mercator hujus purpura: et invenitur simpliciter pro mercatore; et hoc Baphium, locus ubi talis purpura officitur, vel texitur, vel venditur.* Prepositus *Baphiis*, apud Lamprid. in Alexandro. *Procuniores baphiorum* varios recenset Notitia Imperii sub dispositione Comitis sacrarum largitionum. *Bafia Fentis*, in leg. 18. C. Th. de Murilegul. (10, 20.) [** Addit. const. 3. de Indulgenc. Debit. (11, 28.) et Justin. Cod. const. 2. et 14. de Murileg. (11, 7.)] *Tyrii textrii* meminit Firmicus lib. 3. ut et Ammianus lib. 14. qui et *Ministros fucandæ purpurae* memorat. {** *Inde Baphiit, Ministri in Officina tinctoria* constituti, const. 2. C. Just. de Murileg. (11, 7.) ubi alii leg. *Baphet; Baphiarii* in Not. Dign. Vide *Forcellin.*]

BAPHOMET, pro *Mahomet*. Spicil. Acher. tom. 7. pag. 194 : *Altis locibus Baphomet invocaverunt (Turci) et nos Deum nostrum in cordibus nostris deprecantes, impetum facientes in eos, de muris civitatis omnes expulinimus.* Vide *Mahum.*

BAPOLI. Benzo episc. Albens. in Henr. III. apud. Ludewig. tom. 9. Reliq. MSS. pag. 375 : *Bapoli homines nequam, fôl mendaci, rapientes hunc desinu materni solitudo, obstatibant ne veniret ad coronam Latii.*

BAPTALERIUM, **BAPTENTORIUM**, Molendinum ubi tunduntur panni. Statuta Monast. S. Claudi ann. 1448 : *Item et per Petrum Vandaloo super uno molendino et Baptentorio, dimidium grossum.* Ibidem quater repetitus semper adjuncta voce *Molendinum.* Vide *Batatorium.*

BAPTIDERE, **BAPTIRE**, Batuere, verberare, leges Lutprandi apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 74 : *Aut turpiter Baptiderit eam.* Ibid pag. 75 : *Et necasti eam per famam, aut turpiter Baptisti.* Vide *Battire.*

BAPTIS MONETAM, Nummos cedere, Nostris Battire monroye. Vetus formula inter leges Ludovici Imp. apud Murat. tom. 1. part. 2. pag. 132 : *Petre, te appellat Marthinus, qui est advocatus de parte publica, quod tu Baptisti falsam monetam.* [** Formul. ad cap. 17.]

* **BAPTILLUS**, Tuditula, clava campanæ, Gall. Battant, a verbo *Baptidere*. Mirac. S. Auctor. episc. Trevir. tom. 4. Aug. pag. 50. col. 1 : *Baptillis de universis campanis et nolis ejusdem eccliesie, ut confusionem praecaverent, ad cautelam demptis, etc.* Pag. 51. col. 1 : *Baptilos sparsim reperiunt, etc.* Vide *Batallum et Batellus* 2.

* **BAPTISAGIUM**, Praestatio, quæ ex Baptismo seu benedictione navium provenit. Privil. Rupelle ann. 1483. inter Observat. ad Carol. VIII. pag. 384 : *Quæ privilegia et dona barragii, Baptisagi, balisagi, ... cæteraque contenta privilegiis, firma et inviolabili esse per omnia perpetuo decernimus.*

* **BAPTISAMENTUM**, Baptismi apparatus, ceremonia. Bulla Innoc. PP. VIII. ann. 1484. in Contin. magn. Bullar. pag. 291. col. 1 : *Item, ut distinguantur clerici a laicis, ordinarentur, quod nulli ex dominis canonici, seu de collegio habituunt in Baptismis, sponsalibus, sepulturis, vel quibuscumque honoribus fiendis, vel alter qualitercumque per civitatem ipsos contigerit ambulare, pileis seu capillis, vel cornatis, more laicorum, utantur. Baptismatum et Baupissatum, nostris, pro Baptismate ipso. Chron. S. Dion. lib. 1. cap. 18 : En poi de tens après conçut la roye un fil: quant il fu nez, elle le fist baupissier, ... mors fu en nubes assez tôt après le Baupissament.* Bestiarus MS. :

Saint Esperit en sa samblanche (d'une colombe)
Descendi au Baupissament
De sheau Crist veraiement.

* Pro sedificatione vero eadema vox occurrit in Lit. remiss. ann. 1415. ex Reg. 168. Chartoph. reg. ch. 332 : *Comme le suppliant, qui venoit de la riviere de Loire de querir du sablon... pour faire du mortier pour le Baupissement de sa maison, etc.* Hinc *Baptisié*, *Confectus*, fabricatus. Lit. remiss. ann. 1473. in Reg. 195. ch. 984 : *Le suppliant embastorneé d'une grosse hante Baptisé sans ferreure. Nisi sit pro Nominatus, appellatus, quo sensu etiamnum Baptiser usurpamus.* Vide infra *Baptizare* 2. *Bautesme*, *pro Baptême*, *baptismus*, in Vita J. C. MS. :

La Preache (S. Jean) par consoience
Le Bautesme de pascience. (Pâscience)

* **BAPTISARE IMAGINEM CERAM**, hoc est, eam appellare nomine illius, cui nocere propositum erat, solebant præstigatores, ut discimus ex Aresto ann. 1354. 30. Maii in vol. 4. arrest. parlam. Paris. : *Inter certa quandam imaginem ceream fieri et Baptisari fecerat ipsa Margareta, cum quibusdam altis sortilegiis, nominatione non dignis.* Authent. processus Roberti Atrebat. ex Cam. Comput. Paris. fol. 185. v° : *Je en vouldroye avoir un autre (image de cire) que je vouldroye que il fut Baptisé... Si vous prie que nous le me Baptisez, qu'il est tout fait, il n'y fault que le Baptisme; je ay tout prest les parrains et les maraines, et quant que il y a mestier, fors le Baupissement.... Il n'y fault à faire fors aussi comme à un enfant baptiser et dire les nons qui y appartiennent.* Vide infra *Imaginatio* 2. et *Vultivolti*. [** Vide Grimmii Mytholog. pag. 619. 620.] *Baptizer*, pro *Baptiser*, in Cod. S. Vict. Paris. scc. 14. exarato serm. 15 : *Se hi a de tes par mon esciant, qui puis qu'il furent*

Gregorii Turon. epitomata n. 20. ubi Chlodoanus I. Rex Francorum Chlotildi Regine primogeniti sui mortem exprobans ait : Si in nomine deorum meorum puer fuisse Baptisé, ont offendu mout et correcié nostre Seigneur.

* **BAPTISATIO**, Quælibet corporis ablutio, in itinere Jerosol. Bernardi de Breydenbach pag. 211.

* **BAPTISATUS**, Dicatus, quia Deo dicatur in Baptismo. Fredegarius in Hist. Baptizatus, vixisset. Et apud Gregorium ipsum lib. 2. num. 29 : *Si in nomine deorum meorum puer fuisse Dicatus, vixisset.*

BAPTISMUS. *Baptismus Paschalis et Pentecostes*, quia olim, et ab ipsis Christianismi initiis, haec duo potissimum solemnitates ad Baptismum Catechumenorum delectæ leguntur, quod Tertullianus lib. de Baptismo testatur, ut et Siricius PP. in Epistola cap. 2. Gelasius I. Epist. g. S. Leo Epist. 4. et 8. Gregorius M. et alii passim, præter Concilia et Synodos, in quibus Baptismus celebrari vetatur alii diebus, nisi mortis periculum imminent. [Hinc baptisterium per Quadragesimam potissimum claudebatur, ut legitur in expositione brevi antiquæ Liturgiæ apud Marten. tom. 5. Anecd. col. 97.] Cur autem esse potissimum solemnitates ad id delectæ fuerint, pluribus tradunt iudicem Leo PP. Epist. 4. ad Sicilie Episc. cap. 3. Tertullianus, et alii.

Certe hanc consuetudinem suo anno, hoc est, circa ann. 1100. abrogatam fuisse testatur Theophylactus in Comment. in Lucam ad cap. 10. Cujus quidem antiquandæ legis ea præ ceteris causa extitit quam adfert Rupertus lib. 4. de Divin. off. cap. 18. quod cum Christianitas crevisset, periculoso erat tantam multitudinem differri, propter occasiones mortis, ac maxime propter turbam infantum e fidelibus parentibus nascentium, quorum tenera adhuc vita per sepe levè occasione succiditur. Verum pristinum celebrandi Baptismum in Paschate et Pentecoste obtinuisse etiamnum longe post annum 1100. extremis sæculis, colligi potest ex Conciliis et Synodis.

Legimus tamen in aliis etiam festivitatibus celebratum Baptismum. Nam Siculi et nostri in Epiphania baptizabant, quod tandem prohibuit Leo M. Epist. 80. Concilium Matricense II. can. 3. et Concilium Rotomagense anni 1072. Id etiam obtinuisse in Africa Victor Vitensis lib. 2. de Persecut. Vandalicæ, in Hibernia Canones S. Patricii cap. 19. apud Græcos, Theophanes ann. 1. Justiniani pag. 149. et Ratherius Veronensis serm. 1. de Quadragesima cap. 5. apud Ethiopes et Coptos Josephus Scaliger lib. 7. de Emendat. temp. pag. 683. 705. testantur. Chlodovæum M. in Natali Domini baptizatum, auctor est Avitus Viennensis Episcopus Epist. 41. licet Fredegarius, Hincmarus, et alii quidam baptizatum in solennitate Paschali scribant. Fiebant porro baptismi ab ipso Episcopo, ut est apud Eustathium in Vita S. Eutychii Patr. Constantinop. num. 91. * Sed et in natali S. Joannis conferebatur baptismus, ut colligitur ex Gregorio Turon. lib. 8. Hist. Franc. cap. 9 : *Petterunt ut cum (puerum) de sancto lavaco in Dominici Natales solennitate deberem exi-*

pere : et non venerunt. Rogaverunt deinceps ut ad sanctum Pascha baptizaretur ; sed nec tunc allatus est infans. Deprecati sunt autem tertio, ut ad festivitatem S. Johannis exhibetur : sed nec tunc venit. Ino et in natalitiis martyrum, solemni ritu collatum suis baptismum in aliquibus ecclesiis, observat D. Bouquet ad hunc locum tom. 2. Collect. Histor. Franc. pag. 316.

* Trina immersione, ut notum est, peragebatur baptismus, nisi aliud exposceret necessitas : quem morem ad usque ultima tempora obtinuisse, sequentia aliqua monumenta testantur ; ubi et nonnulla quæ noteatur digna sunt. Rituale MS. S. M. Crassensis ex Cod. reg. 933 : Tunc sacerdos baptizet eum sub trina mersione dicens : Et ego te baptizo in nomine Patris, hic mergut semel, et Filii, hic secundo, et Spiritus Sancti, hic tertio, ut habeas vitam aeternam. Amen. Postea tradat eum patrinis, et liniat illum chrismate in vertice.... Et induat eum alba veste.... Et communiceat illum sub utraque specie. Sic communicandus est per septem dies. Stat. synod. eccl. Atrebat. 15. sæc. edita cap. 5. ex Cod. reg. 1610 : Instruant (parochi) matronas et obstetrices qualiter, impellente necessitate, pueros habent baptizare, videlicet sub hac forma et non alia, sive lingua Lycali sive Latina : Ego baptizo te, etc. Hoc faciant cum trina mersione in aqua. Alia Guil. Duprat episc. Claramont. ann. 1537 : Prima immersio fiat cum dicetur : In nomine Patris ; secunda cum dicetur : et Filii ; tertia cum dicetur : et Spiritus Sancti.

Extant inter Statuta MSS. Augerii de Montfacon Episc. Conseran. sec. 13. quedam observatu dignissima, quæ ad baptismum cum spectant hic collegisse, ne pereant, fortassis haud pigebit : Frequenter plebis vestris baptizandi formam, et ut eam diligenter cum necessitatibus articulus ingruerit obseruent insinuate, ut baptisans infantem imposito prius nomine producto signo Crucis super aquam, ter in modum Crucis immerget illum in aqua calida vel frigida dicens sic : Petre, vel S. ego baptizo te in nomine Patris, et filii et Spiritus Sancti. Amen. Et si nescit literas, hec vulgariter dicat : verumtamen licet tantum semel immerserit, et licet infanti nomen impositum non fuerit, et, ego, non dixerit, nihilominus baptizatus est, dum tamen premissa verba in mergendo dicantur. Erit etiam Baptizatus quo ad Deum, si dixerit Baptizo te in nomine Christi. Hac tamen laicis innotescenda non sunt, ne facile a forma per ecclesiam statuta recessant. Ubi vero tanta aqua vel temporis copia, vel vas ad hoc aptum haberet non potest, ut totaliter in aqua mergi non possit, cum scutella vel alio vase aliqua aquæ quantitas super caput et corpus infants dicendo premissa verba fundatur.

* Eadem leguntur in Stat. synod. eccl. Carcass. ann. 1270. ex Cod. reg. 1613. et S. Flori MSS.

* Quæ autem erant patrini et matrinæ partes in hac cæmeronia, docent nos Acta dissolutionis matrimonii Ludovici XII. fol. 150. r° : Ludovicus XI. in dictis fontibus tenebat unum de pedibus dicti domini nostri regis, et domina comitissa Vindocinensis, nunc defuncta, tanquam matrina tenebat

alium pedem, et dominus comes Cenomanie de mandato dicti Ludovici XI. et tanquam alias patrinus tenebat eum per corpus sub brachiis, et imposuit sibi nomen dictus Ludovicus XI. Ibid. fol. 134 : Cum rex Ludovicus XI. reversus fuisset de baptismo ad cameram dominæ ducissæ, ipse rex Ludovicus loquens eidem ducissæ dixit : Madame ma commere, cet enfant qui ne fait que naître, m'a pissé en la manche, quand je le tenois sur les fonts, quel signe est-ce? Et cum vellet recedere ab hujusmodi camera, calcar suum accepit linteramen lecti sic, quod fere cecidit; tunc dixit : Et deux, de his duobus casibus male contentus, ui videbatur. Hinc nosse viri ingenium.

* Notandum vero prorsus est quod legitur in Reg. D. Cam. Comput. Paris. fol. 130. ubi de baptismo Ludovici filii Caroli V. : Die Luna xv. Martii 1371. baptisatus fuit in ecclesia S. Pauli hora xij. et tenuit eum super fontes D. Ludovicus comes Stumpensis; et sic est nomen ejus, dominus Ludovicus de Francia; et tenuit cum eo super fontes D. constabularius Francie D. Bertrandus de Guesclin, qui post baptismum ipsius D. Ludovici, supra fontes ei nudo tradiditensem nudum, dicendo sic Gallice : Monseigneur, je vous doint ceste espée et la met en vostre main et prie Dieu qu'il vous doint autel et si bon cur, que vous soyez encor aussi preuz et aussi bon chevalier, comme fut oncques roy de France, qui porta espée. Amen, amen, amen.

* In Hybernia, loco aquæ, lac adhibitum fuisse ad baptisandos divitum filios, qui domi baptisabantur, testis est Bened. abbas Petroburg. in Gestis Henr. II. ad ann. 1171. edit. Hearn. tom. 1. pag. 30 : In quo concilio (Casselensis civitatis Hyberniæ) statuerunt.... parvos baptisari in ecclesia in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti : et hoc a sacerdotibus fieri preceperunt. Mos enim prius erat per diversa loca Hyberniæ, quod statim cum puer nasceretur, pater ipsius, vel quilibet alias, eum ter mergeret in aqua, et si divitis filius fuit, ter mergeretur in lacte. Postea vero solebant aquam illam, vel lac illud in cloacis suis, vel in aliis locis immunis praecire.

* Ex Concilio Neocesariensi in vet. Pœnitentiali ex Cod. reg. 3878. fol. 82. discimus infans posse baptisari inclusum in utero materno. Hujus hæc sunt verba : Prægnans mulier baptizetur, et postea infans.

* Vinum parvulis baptisatis porrigebatur; quod inter abolendas consuetudines, quas exigebant parochi, annumeratur in Aresto ann. 1401. 11. Mart. ex vol. 9. arest. parlam. Paris. : Insuper ratione vini proprii ipsorum curatorum, quod parvulis post baptismi susceptionem bibendum dare consueverant, etc.

BAPTISMA GENERALE, Paschatis et Pentecostes. Concilium Rotomagense ann. 1072 : Ne Generale Baptisma nisi Sabbato Paschæ et Pentecostes fiat. Hoc quidem servato, quod parvulis quocunque tempore, quacumque die petierint, regenerationis lacrymum non negetur. Honorius III. PP. in Bulla ann. 1217. pro Episcopo Papiensi : Præter matricem Ecclesiam Baptismum Generalem fieri penitus prohibemus.

* BAPTISMUS AD SUCCUBENDUM dictus,

qui in extremis conferatur, in Lib. sacram. eccl. Rem. Vide in Clinici.

* BAPTISMA MANUALE, Quod quolibet die conferatur. Sentent. ann. circ. 1322. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Hodoepor. Charit. part. 2. pag. 429 : Ex parte dicti domini plebani occasione Baptismatis tam solemnis, quam manualis seu quotidiani, etc.

BAPTISMUM PERDERE, id est, gratiam Baptismi et innocentiam, ut aiunt, baptismalem. Fortunatus lib. 2. de Vita S. Martini :

Qui male polluerint lavaci venerabilis uadem,
Et sua perdiderint Baptismata crimine mersi.

BAPTISMUS CAMPANARUM. Vide Campana.

BAPTISMUS CRUCIS, apud Armenos describitur a Willebrando ab Oldenborg in Itinerario, apud Allatum in Symnictis pag. 139. et ab Adamo Oleario in Itinerario Moscovitico tom. 1.

* LAPIS BAPTISMALIS. Acta SS. Junii tom. 3. pag. 118 : Casulas quatuor albas, quatuor Lapidès Baptismi, imaginem B. Virginis. An fons baptismalis, quadratus et compactus e lapidibus quatuor? [** Germanietiamnum dicunt Taufstein pro omni Baptisterio.]

* BAPTISMUS, Eadem notio qua Baptisterium infra Chronicon Parmense ad ann. 1307. apud Murator. tom. 9. col. 866 : Item eo tempore duo turizelli primo facti et levanti fuerunt super Baptismo Ecclesie majoris cum colonellis, et cum pomis deauratis versus palatum Episcopatus Parmæ.

* BAPTISMATIS nomine nuncupabatur in ecclesia Tullensi immersio in aquam, que pena erat instituta in monachos servitio ecclesie cathedrali, debito certis diebus, deficientes. Stat. eccl. Tullens. ann. 1497. ex Cod. reg. 433. fol. 78 : r° : Olim de quolibet cœnobio existente in diocesi (Tullensi) veniebat unus illis diebus (tribus scilicet festis immediate post Pascha) ad servendum ecclesie ad laudem resurrectionis, et cathedralis ecclesie honorem et reverentiam. Si autem aliquis ex prelatis, vel contumaci animo, aut torpencia defecerit, projiciendus est in aquam, non periculose tamen, a signum baptismatis Christi, quod Apostoli post resurrectionem Christi serventi animo predicaverunt : tamen si ex prænominitis aliquæ fuerint honestæ personæ, admittuntur ad gratiosam redemptions, non excedentem duos solidos cursibiles. [** Nonnulla nota de Baptismo vide apud Antonium Matthæum ad Alciati Epistolam contra vitam Monasticam, pag. 42. Confer etiam Nostrum Glossar. med. Græcit. voce Σφραγίς, col. 1500. et Τάσιον, col. 1539.]

* BAPTISSIO, Baptismus. Index MS. beneficior. Eccl. et Diœc. Const. fol. 45. e Muræo D. de Cangé : Percipiunt equis portionibus in ipsa parochia omnes grossas decimas et leguminum et totum altalagium. excepta pecunia oblata in Quadragesima et alias, et debita in confessionibus audiendis, visitatione infirmorum, et pro Baptissione.

1. BAPTISTERIUM, Græcis idem quod Piscina, ut est apud Sidon. lib. 2. Epist. 2. [** Vide Forcellin. H. Stephan. Thesaur. Gr. ed. Didot. vol. 2. col. 111.] Recentioribus vero ædes vel locus in Ecclesia seu ædi sacræ adjunctus, in cuius medio erat fons, ubi baptizabantur Catechumeni. Es-

cherius [et Glossar. MS. S. Germani a Pratis num. 501] : *Baptisterium, tintorium. Baptisterii Basilica, apud S. Ambros. Epist. 13. Aula Baptismatis, apud Fortunatum lib. 1. Poem. 15 :*

*Instaurata etiam sacri est Baptismatis aula,
Quo masculas veteres fons lavat unus aquis.*

Addit lib. 2. Poem. 11.

Baptisteria vero non nisi in majoribus Ecclesias et Parochialibus constituere fas erat, nedum vero in oratoriis privatis, ut est in Epistola Zachariae PP. ad Pipinum cap. 15. Sed ea fere semper extrecta erant seorsim a templis, iisque adjuncta, ut observare est ex Paulino Epist. 12. et Natali 10. Gregorio Turon. lib. 10. [Diurno Romano cap. 5. tit. 19. 20. 21.] et aliis sine numero.

*Oratoria et altaria in Baptisteriis interdum extitisse, docemur ex iis quæ tradit Anastasius in S. Hilario PP. eumdem nempe Pontificem tria fecisse oratoria in Baptisterio Basilicæ Constantinianæ, S. Joannis Bapt. S. Joannis Evang. et S. Crucis; præterea in Baptisterio Lateranensi oratorium S. Stephani. Idem in S. Symmacho: *Ad fontem in Basilica B. Petri Apostoli oratorium S. Crucis ex argento, Confessionem et crucem ex auro, etc.* Quem quidem morem indicat etiam Paulinus Natali 10. ubi Baptisterium describit:*

... Medio pietatis

*Foncte nitet, mireque simul novat atque novatur.
Namque hodie bis eam geminata novatio comit,
Dum gemina Antistes gerit illuc munera Christi,
In geminos adytum venerabile dedicat usus,
Castifico socians pia sacramenta lavacra.*

Picturis variis adornata Baptisteria testatur idem Paulinus Epist. 12. Anastasius in Leone III. pag. 134: *Ipsum vero baptisterium diversis in circuitu decoravit picturis. Quibus autem adornari picturis solerent Baptisteria, belle de scribit Egidius Monachus Aureæ vallis in Oberto Episc. Leod. cap. 18:*

*Foncte fecit opere fabrili,
Arte vix comparabili.
Duodecim qui sustinent
Boves, typum gratia continent.
Materia est de mysterio,
Quod tractatur in baptisterio.
Hic baptizat Joannes Dominum,
Hic gentilem Petrus Cornelium,
Baptizatur Craton Philosophus,
Ad Joannem confluit populus.
Hoc quod foncte desuper operit,
Apostolos et Prophetas exerit.*

Vide Sansovinum et Stringam in Venetia lib. 1. cap. 106. et quæ de Baptisterio Sophiano diximus in Descript. ædis Sophianæ n. 82. 83. [* Gloss. med. Græcit. col. 174. et voce Κλαυδία, col. 687.]

Illud denique observatione dignum existimat: Florentiæ (ut et Pisis, Bononiae, Parmæ, Urbe veteri, et alibi) in Italia e regione maximi templi Ecclesia est rotunda S. Joanni Baptæ sacra; hanc Baptisterium appellant, tota et hæc marmorea, habens januas, quas æneæ valvæ operis egregii ocludunt. In medio illius Ecclesia Baptisterium e marmore lucidissimo positum visitur, in quo Florentini omnes Baptismi lavacrum percipiunt, neque alibi quisquam præterquam in hoc Baptisterio aquis salutaribus tingitur. Quæ quidem adnotare libuit, tanquam veteris moris institutum, cum olim in civitatibus in Ecclesiis tantum

Cathedralibus, aut iis adjunctis Baptisteriis baptismus conferretur, in quibus etiamnum supersunt ejusmodi Baptisteria, tametsi nulli fere usui. Vide in hanc rem Panvinium de septem urbis Roma basilicis, ubi de Baptisterio Lateranensi pag. 188. Nota sunt quæ de Baptisterio Sophiano observant Scriptores.

In Baptisteriis mortui sepeliri vetantur in Concilio Altisiodor. cap. 14.

BAPTISTERIUM, Ecclesia baptismalis, parochialis. Sidonius lib. 4. Epist. 15: Nam Baptisterium, quod olim fabricabamini, scribitis posse jam consecrari. Synodus Romana ann. 853. cap. 40: Presbyteri vero qui in diversis locis, Baptisteriis, vel quibusunque aliis sacris oratoriis ordinantur, etc. Vita Garnerii Prepositi sancti Stephani Divisionensis apud Perardum pag. 131: Est alia basilica..... de qua in predicta B. Gregorii (Lingonensis Episcopi) Vita scriptum est, quod domus ejus Baptisterio adhaerebat, ab officio baptizandi sic nominata, quod ibidem sæpius firbat. Occurrat sæpe in Charta Longobardica ann. 745. apud Ughellum in Episcopis Aretinensis. Ecclesia Baptisterii, in Vita S. Aviti Episc. Viennensis n. 5: Hujus labore et industria Baptisterii Ecclesia musivo et marmore mirabiliter ornata, et pavimento venusti operis constructa, ipsumque Baptisterium cum aqueductu et ornatu suo, ad honorem Patriarcharum et Prophetarum, sanctique Joannis Baptiste, quanta celeritate a fundatis reedificata sit, etc. Vide Ecclesia Baptismalis. Domus Baptismalis, apud Herimannum de Restaurat. S. Martini Tornacensis cap. 43: Domum illuc Baptismatis in honore ipsius edificavit, quoad laudes divinas sacramentorum ministris celebrantibus populus Deo dignus posset confluere, et charismata divina percipere.

BAPTISTERIUM, Aqua baptismatis, fontes ipsi. Liber Sacramentor. Gregorii M.: Hic mittantur duo cerei intus in Baptisterio. Ubi Ordo Romanus: Hic deponitur benedictus cereus in fontem.

BAPTISTERIUM, Baptismus ipse. Jo. de Janua: Baptisterium.... dicitur tam pro baptisme, quam pro loco. Ebo Reinensis de Ministris: Choropiscopi ministerium est, in conficiendis divinis sacramentis, et Baptisterio, omnium intellectum apertens excitare. Vita Eusebii Episcopi Vercellensis: Dum sacram in mense Martio celebraret Pascha, in eius vigilia Papa memoratus sacra perageret, et sacratissimum celebraret Baptisterium, etc. Capitol. Caroli C. tit. 40. cap. 1. [* Convent. Attiniacens. Pertz. vol. Leg. 1. pag. 622.] Sine illius licet Missas et Baptisteria in eadem civitate presumit celebrare. Dudo libro 2. Actor Norman. de Rollone recens baptizato: Dedit itaque Robertus prima die Baptisterii.... terram, etc. Addit Epistolam Livonis Regis Armeniæ in Gestis Innoc. PP. III. pag. 127. et Bractonum lib. 3. tit. 2. cap. 21. § 2. etc. Le Roman de la Prise de Hierusalem MS. :

Sire, je croi mult bien la sainte Annocation,
Et le saint Baptestire, et l'incarnation.

Le Roman de Rou et des Dus de Normandie MS. :

Se Rou vouloit pour nous Chrestien devenir,
Bauteire rechoivre, paientire guerpir, etc.

BAPTISTERIUM. Ita Armeni festum Epi-

phaniae appellant, quo die Christi Baptismus colitur, ut auctor est Willebrandus ab Oldenborg in Itinerario Terræ Sanctæ, ubi pluribus quomodo hanc festivitatem celebrarent, commemorat, pag. 137.

BAPTISTERIUM, Liber in quo ritus baptismi et orationes describuntur, vel certe Ordo ad baptizandum. Capitula Caroli M. de diversis rebus ann. 789. cap. 7. [** Pertz. vol. Leg. 1. pag. 68.] Ut audiant Episcopi Baptisterium Presbyterorum, ut secundum Romanum morem baptizent. Capitula ejusdem apud Saltz, [* Capit. data Presbyt. ann. 803. cap. 3. Pertzio. pag. 124.] Ut (Sacerdos) signaculum et Baptisterium memoriter teneat. Capitula Guilleberti Episcopi cap. 3: Ut unusquisque Baptisterium suum habeat, ut recte baptizare possit. S. Bonifacius Mogunt. in capitul. cap. 16: Ut unusquisque Episcopus in sua parochia diligenter discutiat suos Presbyteros, et faciat ut illorum signacula et Baptisteria bene faciant, et edoceant Presbyteros quid in illo Baptisterio unumquodque verbum vel sententia per se significet. Burchardus lib. 19. cap. 8: Discat... Psalterium, Lectionarium cum Evangelii, sacramentorum librum, Baptisterium et computum cum Ciclo. Ita etiam in Capitulis Ahytonis Episcopi Basiliensis cap. 6. In Pœnitentiali Egberti Archiep. Eborac. pag. 12. Vide Concil. Remense II. cap. 7. Bedam de Remediis peccator. cap. 1. etc. [* Melber. Vocabul. Prædicant.]

BAPTISTERIUM, Obventiones et redditus Sacerdotum ex Baptismis. Ch. Teotolonis Archiep. Turonensis ann. 933: De parochia scilicet ipsius Ecclesie seu Monasterii, de redditibusque ejus, hoc est, censu, Baptisterio, sepultura, etc. Tabularium Conchense in Ruthenii Ch. 15: Et quartam partem de sepulturam et Baptisterium, et panitentiam, et sepulturam de ipsis homines et illas feminas, quæ de aliis parochiis pro amore Domini et sanctæ Fidis, ad istam Ecclesiam venerint. Addit Ch. 83. [et Chartularium S. Sulpitii Bituric. fol. 22. ubi Evarardus concedit Eudoni Abb. S. Sulpitii, Omne seu Presbyterale intra et extra ecclesiam Nobiliacensem, hoc est, offerendam, sepulturam, Baptisterium, etc. Vide Instrum. tomii 4. novæ Gall. Christ. col. 229.]

* 2. *BAPTISTERIUM. Addit. ad Hist. Rolandini apud Murator. tom. 8. Script. Ital. pag. 377: Hoc anno 1260. in vigilia sancti Martini incepit Baptisterium in Padua. Sed legendum, emendante ipso Muratorio tom. 6. Antiq. Ital. med. ævi col. 472: Batisterium vel Batimentum, hoc est, flagellantum novitas. Sed et Bacisterium Itali dixerunt, ut vide supra in hac voce. Vide infra Battimentum.*

¶ *BAPTISTORIUM, [* pro Baptitorium, Molendinum, quo panni tunduntur. Charta ann. 1427. tom. 1. Cod. Ital. diplom. col. 692: Cum piscariis, furnis, molendinis, Baptistoriis, aquis, etc.] Vide Batatorium.*

BAPTITURA. Vide Martisia.

i. *BAPTIZARE pro Enuntiare, describere, apud Masuerum, tit. 35. art. 29. Joan. Gallicum quæst. 151. et alios nostri ævi Practicos. Baptizer, hac notione occurrit in Consuetud. Labourtensi tit. 9. art. 19. tit. 12. art. 10. et Solensi tit. 27. art. 26.*

* 2. *BAPTIZARE, Nominare, vocare,*

nostris etiam Baptiser, eadem notione, quia in baptismo nomen inditur. Convent. civit. Saxon. pag. 54 : *Et ulterius compellunt dictos homines ad solvendum denariorum sex pro singulo barrile toninorum : et hoc Be-petizant pro pondere, licet nullum pondus fuit, nec solvi soleat, nec debent.*

* BAPTIZATI dicti potissimum, qui a Judaica vel Mahometana superstitione ad fidem Christi convertebantur. Arest. ann. 1360. in Reg. Olim parlam. Paris. : *Placuit domino regi, quod major Silvaneiensis,.... ac alii majores bonarum villarum, habeant justitiam de Baptizatis in vilis suis maneribus, quando delinquerent. Lit. remissa. ann. 1350. in Reg. 8o. Chartoph. reg. ch. 5go : Raymundus Amficius de Bellicastro, de stipite Baptizatorum, adductorum jam dudum de partibus Ultramarinis, per sancte memorie dominum nostrum Ludovicum, quondam regem Francorum. Vide in Converso. Confer Alba, 4. Illuminare, 1. et Chini.*

¶ BAPTIZATOR, Qui baptizat, tangit. S. Bern. Epist. 403. Edit. 1690. et Acta SS. Julli tom. 2. pag. 625.

BAPTIZATORIUM, Baptisterium, Ugnationi.

* BAPTIZATUS, Filiolus, e fonte baptismatis susceptus; nisi eo sensu intelligas, quo jam in Baptizati. Testam. Guilhelmi monetarii ann. 1313. ex Cod. reg. 5a55 : *Denique affranchisco et penitus liberum ab omni servitute facio ad quinque annos post finem meum, videlicet Petrum de Molino Baptizatum meum.*

* Haud scio an hucuspectet vox Baptizatore, vestemque albam baptizatorum aut chrysostole significet, in Lit. remissa. ann. 1452. ex Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 166 : *Une piece de toile contenant trois aunes, pour faire Baptizatores.*

* BAQUALARIUS, pro Baculatorius, in Annal. Victor. MSS. ad ann. 1305. Vide Baculatorius 2.

* BAQUELLARIUS. Vide supra in Baculatorius 1.

¶ BAQUELLARIUS, pro Baculatorius. Baquellarius in Legibus, in Macerius Insulae Barberae tom. 2. pag. 673.

* BAQUERIUS, Qui bacum curat et regit. Locus est in Baccus. Basquier, eadem notione, in Lit. remissa. ann. 1398. ex Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 431 : *Blanches asta aundit varlet du Basquier ses adversors, etc. Vide infra Burquerius.*

* BAQUETUS, a vulgari Baquet, Cupa, labrum. Charta ann. 1392. ex Tabul. Massil. : *Alia instrumenta in quodam Baqueto, ex quo sunt plura, etc. Baquet vero, pro Exiguae, exiliis, Gall. Petit, menu, vox coemptus, in Lit. remissa. ann. 1404. ex Reg. 158. Chartoph. reg. ch. 431 : Ainsi comme le suppliant et son compagnon se jousienc l'un avecques l'autre, et que chascun d'eulz avoit son arc en sa main, ledit Toulfaul oria, Baquet, aucht Jehannin de Villiers; sur quoy icellui de Villiers par maniere d'estabement lui tray une saiette deffervée.*

¶ 1. BARA, Mola olearia. Papiss MS. : *Bath sive Bara, Mola olearia.*

¶ 2. BARA, Lectica, Feretrum, Italis Barra. Vita S. Bernardini Senensis tom. 5. Maii pag. 285 : *Tribus annis jacuerat paralytico, infirmitate obsessa adeo, quod modo*

aliquo surgere non valens, delata fuit in quedam capsa seu Bara equo. Memoriale Potestatorem Regiosum ad ann. 1275. apud Murator. tom. 8. col. 1138. B. : Et portati fuerunt quilibet in una capsa; et primi duo scilicet dominus Johannes et Prinzivallis se-pudi fuerunt ad locum Pristrum predicatorum, quilibet in sepultura sua; et possit fuerunt in Bara, quilibet in sua, ad Ecclesiam S. Barnabei extra portam S. Petri. [** A Gerra. Bâra, hodie Bahre. Vide Graff. Thes. vol. 3. col. 150.]

* Stat. confratrici S. Affredisi ann. 1393. in Reg. 145. Chartoph. reg. ch. 313 : *Ponuntur duo ceri iuxta tumulum sive Baram, supra quam ponatur pannus aureus dicta confraterie.... Fiat absolutio iuxta dictum tumulum sive Betam. Ubi leg. Baram. Vide infra in Barra et Bera 3.*

¶ 3. BARA, Fluctus, unda. Index oceani. tom. 1. SS. Aprilis.

¶ 4. BARA, Qui fidem datam non servat. Sic in Usatice Barcison. dicitur a quodam Bera seu Bara Comite Barcinoenosi, qui fidem datam Ludovicio Pio Imp. violaverat. Vide Marc. Hispan. lib. 3.

* BARACA, Casula, taguriolum, Hispan. Barraca, nostris Baraque. Charta ann. 1381. ex Tabul. Massil. : *Pro equitibus missis per nos pridie ad castrum de Penais, pro comburendo Baracos.... illuc sistentes. [** Est vox Arabica, que denotat Tentorium. ADEL. Vide Muratorii Antiq. Ital. vol. 2. col. 1148.]*

* BARACHA, Eadem notione. Assignat. dotalit. Joan. regis Franc. ann. 1319. in Reg. 6o. Chartoph. reg. ch. 69 : *Item pro Barachis novis ejusdem foreste (de Vernone) quatuorquaginta solidos.*

¶ BARAGINES. Vide Barginna.

* BARAGNUS, Peregrino, e forestero, in Glossar. Lat. Ital. MS. Vide Barginna. Baragnos, Pera viatoria, in Chron. MS. Bertrandi Guesclini :

A l'escuier revint, si lui donna grant don,
Et lui chargea un brief dedans son Bargeron,
Et pais le renvoie au roy de Montluc.

SARAHU. Tabularium Prioratus de Paredo in Ducatu Burgundie pag. 8 : *Accepte que unum eorum, et 30. solid. et unum vennum, et unum Barahu.*

* f. Pugio : vox Germanice originis, ut notant Academ. Hispan. in Diction. ad v. Barabustador.

* BARALCATA, Prestations species, que in cera exsolvitur. Inventar. honor. Raym. de Villanova MS. ann. 1429 : *Segnuntur Baralcate, que tenentur facere dicti homines quolibet in festo Paschatis, videlicet fibris cere v. Vide Ceratis.*

* BARALIA, Repagulum, clathrus, Comput. MS. fabr. S. Petri Insul. ann. 1493 : *Item pro reparatione undus Baralia antiquae, viij. sol. Vide in Barra.*

* BARALIO, Calcei species, qua Hispani rusticci olim stebantur. Lucas Todensis era 1065 : *Fecit sibi et suis militibus de coriis crudis, et lignis vindictis, rusticorum more, calcreamenta qua vulgariter Arucas et Baraciones vocant.*

¶ BARALLUS VINI. Regestum Probus fol. 35 : *Johannes Bassius tenet de Compte 12. fossor. vinear., et debet inde tres Barallus Vini et talliam. Ibidem passim occurrit. In qui-*

busdum Neustriae partibus major quedam cadi species dicitur Baraut, Gall. Gros Bard. Betti-joci Baralis vini valet semiasinatum; asinata autem octo quartas seu 96. potas. * Cadus, mensuræ species, Provincialibus Baral vel Baraz. Charta ann. 1270. in Hist. Lugdun. pag. 13. col. 1 : *Item Petrus Fabri de S. Cirico posuit in domo Johannis de Rhodano ziti, asinatas vini puri et unum Barallum. Barali, in Lit. remiss. ann. 1255. ex Reg. 183. Chartoph. reg. ch. 53 : Icelle femme vendit ladite guesde moyennant la somme de xxij. sols chacun Barail, mesure de S. Quentin. Vide Barale.*

¶ BARANCA, Idem quod mox Baratum vel Barataria, Fraus in contractibus, f. mendose; mendis enim acutet exemplar unde editum est. Testamentum Berwardi Comitis Armaniaci ann. 1302. apud Marten. tom. 1. Collect. Ampliss. col. 1408 : *Et si qui sint, cum quibus notum sit, quod fieri habuerimus Barancas alias, et dicant nos in aliquo debito obligatos esse, volumus quod eis simplici juramento credatur, si forte alias probations haberet non possint.*

* BARANGHI MILITES, Qui fuerint in aula imperatorum Constantinopolitanorum, vide in Bapayyo. Glossar. med. Græcic.

¶ BARARE, Decipere. Vita B. Sibylline tom. 3. Martii pag. 68 : *Ergone sic, B. Dominic, Barasti me? numquid non illusisti mihi? Apud Borellum Barater, Tromper:*

Et loix apprenaient tricherie,
Baratent le siecle, et engagent,
Ils ne comprensent pas ne lignent
Leur livre si comme ils devraient,
Et com il es escrits le voient.

Vide mox Barataria in Baratum.

* BARATA, BARATTA, Permutatio, Gall. Exchange, emprunt. Charta ann. 1286. ex Tabul. Flamar. : *Ipsa Geraldus de Scatis, retroactis temporibus, eisdem mutuaverat... celvij. solidos Morlenses pecunia numerata, ad persolvendum debita et Baratas, que et quas ipsi debebant Judeis et aliis personis. Statuta Montis-reg. pag. 119 : Quodlibet filius familiæ.... teneatur et debet solvere sibi mutuantibus, et tenere firmas, et adimplere emptiones, venditiones, permutations sive Baratas, et quoscunque alios contractus. Stat. civit. Astæ, ubi de reva beatiar. : Si contigit fieri aliquas permutations, Baratas sive cambia, etc. Vide in Baratum.*

¶ 1. BARATARE, Permutare. Statuta Massil. pag. 143 : *Teneantur dicti corrateri sive offici sacramento non vendere, nec vendi facere, nec Baratare aliqua avera incamerata, et si alicubi in Massilia taliæ avera sic incamerata sciverint, teneantur hanc manifestare illis duas probis hominibus, qui erunt constituti a Commani Massiliæ super avera incamerata. Vide Baratum.*

* Stat. Montis-reg. pag. 302 : *Quod si aliqua persona de Monte-reguli vel posse rediderit vel Barativerit aliquam seu aliquas de suprascriptis bestiis alicui extraneo, etc. Nostri Barater, eadem notione. Lit. remissa ann. 1453. in Reg. 184. Chartoph. reg. ch. 385 : *Jehan Coffrier demanda au suppliant s'il avoit que vendre ou Barater à lui. Et Barater, in aliis ann. 1446. ex Reg. 178. ch. 38 : Le suppliant print une mesme excoddie qu'il Bara et exchange à ung ure. Sed leg. forte est, Barata.**

* 2. **BARATARE**, Fallere, decipere, Ital. *Barature*. Stat. crimin. Saone cap. 37. pag. 79 : *Quia interdum in civitate Saone et districtu se reducunt personæ malæ et suspectæ, ut puto ludentes cum falsis dariis (deciis) et aliis malis ludis Barantantes, etc.* Vide *Barataria in Baratum et Barrare* 3.

* 3. **BARATARE**, Disperdere, dissipare, dilapidare, quo etiam sensu Itali *Barattare* vel *Baratare* usurpat. Statuta Pallav. lib. 1. cap. 25. pag. 29 : *Item de fructibus et frugibus atque fetibus rerum, de quibus quaestio in iudicio fiat, et jurectus se baratatione vel dilapidatione timere,.... seu saximentum fiat de re conservanda et non Baratan- da, et de stando iuri et iudicato solvendo, etc.*

¶ 1. **BARATARIA**, **BARATERIUS**, etc. Vide in *Baratum*.

* 2. **BARATARIA**, **BARRATARIA**, Consesus, societas ludentium, aleatorium; sic dictum quod ibi fraus sapissime exercetur. Stat. crimin. Cumana cap. 187. ex Cod. reg. 4622. fol. 105. v° : *Non fiat nec teneatur aliqua Barataria ludi taxillorum..... in aliquibus contratis, nec parochitis, nec domibus civilitatis et confiniorum Cumarum per aliquos stipendiarios, baraterios, arnoldos, etc.* Occurrit præterea in Stat. Placent. lib. 5. fol. 55. v°. Stat. Mantua lib. 1. cap. 113. ex Cod. reg. 4620 : *Extra quæ loca non possit conductor Barratariae, nec aliquis ejus officialis alii dare licentiam ludendi ad azurum, seu ad alium ludum prohibitum.* Vide infra *Basclacia*.

* 3. **BARATARIA**, Vox maxime inter negotiatores marinos usurpata, qua fraus, dolus, fallacia que in mercibus fieri potest, designatur, *Buratterie*, in Ordinat. marit. ann. 1681. *Baretæ*, in Reg. visitat. Odonis archiep. Rotomag. ex Cod. reg. 1245. fol. 11. r° : *Presbytere de Bellavilla habentives in mari, et est insfamatus de Baretæ.* Stat. Genuens. lib. 4. cap. 17. pag. 123 : *Asscuratores non teneantur de Barataria patroni navigii, nisi ulter factum fuisset.* Vide infra *Barattaria* 1.

* **BARATARIO**, Dissipatio, dilapidatio. Vide supra *Baratare* 3.

* **BARATERII**, Calones, ganeomes; vox genericæ, qua, apud Italos præcipue, vilissimi quaque homines, ut *Ribaldi* voce apud nos, significantur. Hist. Cortus. lib. 2. apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 795 : *Continue eos inequentes lanciferi, Baraterii, et aliqui in acie non erant compo- siti, prosternatos confundentes et expoliantes, etc.* Stat. Cadubrii lib. 3. cap. 25 : *Intelligentur Baraterii seu ribaldi, qui tribus vicibus, vel ab inde supra, super lavaderium in terrula se spoliaverant.* Vide in *Baratum*.

¶ **BARATICUS**, pro *Barathricus*, Ex barathro, seu abyso. Concil. Mexicanum ann. 1585. tom. 4. Concil. Hispan. pag. 182 : *In quibus ab incognitis scaculis Asteroth, Bel, Baal, Dagon et reliqua Baratica ferina puræctice colebantur.*

* **BARATORI**, pro *Baratator*, ut vult Cangius in *Baratum*, rursus tamen occurrit sec. vox apud Theod. a Nieu in vita Joan. P. XXIII : *Certa a scortis etiam et Baratotoribus, scilicet luxoribus taxillorum, necnon exerectoribus, etc.*

* 1. **BARATTARIA**, ut *Barataria* 2. Fraus, dolas, qui fit in contractibus vel

venditionibus. Chron. Pet. Azarii ad ann. 1357. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 338 : *Quum homines non auderent con- queri de infinitis extorsionibus et Barattariis factis per universos de familia ipsius domini Johannis, etc.* Vide in *Baratum*.

* 2. **BARATTARIA**, s. Locus, ubi merces fraudis suspectæ, aut permundanda repnuntur, vel Mensa nummularia. Inquisit. ann. 1371. in Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 428. col. 1 : *Item dictum officium (cellararii) habet in dicto Castro (Aquadafundatæ) plateam et Barattariam.* Pag. 431. col. 1 : *Officium supradictum debet habere in dicto foro logium unam, in qua sunt pondera et Barattaria.* *Baraterie*, Permutatio, Gall. Echange, in Lit. remiss. ann. 1405. ex Reg. 160. Chartoph. reg. ch. 201 : *On n'auroit mie en un an une pinte de vin davantage de vos changes, ne de vos Barateries.* Haud scio an inde accersenda cujusdam festi S. Firmini apud Ambianenses appellatio, quia in ea nimur habebant nundinas in quibus permutationes fieri solent. Lit. remiss. ann. 1406. ibid. ch. 432 : *Environs la saint Fremin, que on dit à Amiens la S. Fremin au Barat. An deducenda a Baratum, a?*

1. **BARATUM**, Italis *Baratto*, Permutatio, unde *Barattare*, *Cambiar una cosa ad un' altra*, permute, Hispanis *Baratar*, Vasconibus *Barataze*. Charta ann. 1247. in Regesto Comitum Tolosæ fol. 48 : *Vel pro aliquibus debitis, vel Baratis vel firmatis, de quibus ipsi tenentur.* Alia ann. 1235. ibid. : *Durandus de S. Bocio et Durandus ejus filius solverunt Raindum Comitem Tolosæ de omni hoc quod ipsi ei poterant petere vel acquirere, pro debitis et Baratis Vicaria Tolosa, vel pro aliis debitis et Baratis.* Curia Generalis Catalaniæ sub Petro II. Rege Arag. ann. 1283. MS. : *Quod nos nec Officiales nostri non compellamus Christianum solvere usuras Christiano, ... ita tamen quod de Baratis hoc non intelligatur.* [** *Constit. lib. 4. tit. 20. const. 2.*] Alia Curia Jacobi II. Regis ann. 1291 : *Judeus non possit mutuare nec audeat facere aliquem contractum vel Baratam de blado vel oleo vel safrano, etc.* [** *Constit. superfl. lib. 4. tit. 6. const. 3.*] Permutationem fingebant ut hoc nomine usura darentur, quod liquide patet ex constit. Petri II. supra laudata, ubi in Catalon. additur. pergo quels Barons e los cavallers pugan trobar a manlevar; o encara a prestar. Usuræ enim ibi sunt usuræ nimis et non legitime. Vide Raynouard. Glossar. Rom. vol. 1. pag. 183. vox *Barataria*, 4.]

¶ **BARATA**, Eadem notione. Instrum ann. 1254. ex Cod. MS. Mussei D. Brunet fol. 61. recto : *Item pro Instrumento Barate, mutual depositi, confessionis aliquid summe a 100. sol. et infra ponendo in Cartulario 3. den.*

BARATARIA, Fraus, dolas, qui fit in contractibus vel venditionibus; *Baratario*, Ocitania; *Baratteria*, Ital. et Joanni Villeneo lib. 7. cap. 147. lib. 8. cap. 95. lib. 9. cap. 303. lib. 12. cap. 57. Gloss. Lat. Gall. : *Dolus, Baras, Tricherie, Dolosus, Bareterres.* [Armoricia *Barat* vel *Barad*, Fraus, proditor, *Barater*, *Preditor*.] Occurrit in Statutis Romæ lib. 1. cap. 16. 44. 46. 97. lib. 2. cap. 87. [Baras eodem sensu in Chartulario S. Vandreg. tom. 1. pag. 1022 : *Faites, Baras, dilations, etc.* et apud Marten. de Divinis

Officiis antiquæ Ecclesiæ, ex quadam con- fessione generali Gallice scripta : *J'ai péché en avarice, en rapine... en meconter, en acquerir trop ardemment richesses et faulses marchandises, par Baral, par fallaces, par subtilitez et deloyautes, en disant mensonges.*] Vide *Barataria*, 3.

¶ **BARATA**, Eadem notione. Statuta Ecclæsiæ Cadurcensis, etc. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 697 : *Circa burgenses et mer- catores et ministrales interrogat Sacerdos de rapinis, de usura, de pignoribus in fraudem usurarum factis, de Baratis, de fulsis ven- ditionibus et mendosis.* Statuta Augerii Episc. Conseran. MSS. sec. 13 : *Nullus Baratas ac lucra inhonestæ, ad cuiuslibet genris fœnus exerceat. Infra : Usurarii et Baratas ac alia inhonestæ lucra prohibita exercentes ad restitu- tionem tenentur.*

BARATERIA, apud Hortensium Cavalca- num in tract. de Brachio Regio, parte 5. num. 6. dicitur, quando *judeex aliquid petit indebitum, ut iustitium faciat.* Apud euudem

BARATERII sunt qui *praetorium nimis fre- quentant, nostris, Chicaneurs, vitilitigato- res; unde elicimus Barati etymon accersi posse a baris, de quibus suo loco, seu li- tum judicariis instructionibus et préparationibus; in quibus ut plurimum dolus et artificiosa fraudes miscentur.* Italis *Baratieri* dicuntur, qui ex sordido luero vi- tam agunt, vel qui judges pecunia cor- rumpunt, atque adeo ipsi judges corrupti.

¶ **BARATARI**, Notione nonnihil diversa Errones, mendici, pauperes vagi. Hist. Dolphin. tom. 2. pag. 406. col. 1 : *Et quod in dandis elemosynis non solum quantitas consideranda est, sed etiam qualitas et indi- gentia personarum, declarando præcipimus, ut semper pauperes magis indigentes, et mi- nime trutant et Barateriū ad ipsam elemosynam admittantur.*

BARATOR, Impostor, deceptor; Ital. *Baratieri, cheſu baratteria.* Apud Mattheum Paris ann. 1239. legimus Fridericum Imperat. accusatum, quod diceret tres *Baratatores* fuisse in mundo, *Moysen, Christum, et Mahometem.* Ex quo reponendum in M. Chron. Belgico, ubi eam rem ex Alberico refert, *Baratatores pro Baratores.* [** Apud Albericum Leibnit. pag. 568. est *Baratores*. Vide supra hanc vocem suo loco.] Ut ná- nov, Christum insinuatum a Gentilibus, notum ex Eusebio lib. 3. de Præparat. Evangel. cap. 3. pag. 67. Edit. Rob. Steph. quo ille pluribus et validis argumentis re- sellit. Vita Clementis VI. PP. : *Fuit quidam rusticus Baratator in Marchia Brandenburgi, qui aliquandiu se asservit et simula- vit Valdemarum Marchionem dictæ Mar- chie, qui diu ante mortuus fuerat.* Baratator, in Chros. Flandr. cap. 18. Rob. Gaguinus in Poem. *le Passetempes de l'oisiveté*, scripto ann. 1499. de dæmonie :

*Car il est menteur et parjure,
Great Baratour, et non creable.*

BARATADORES e engañadores, in Legibus Alfonsinæ part. 7. tit. 16. leg. 9.

BARATROS, apud Littletonem sect. 702. Angl. a *Barretour* appellantur vitilitigato- res, litium querelarumque communium fautores; *Barectatores*, Jo. Cowello lib. 4. Instit. tit. 18. § 52. Vide Guid. Pape quest. 210. *Bareter*, Fallere in Consuetud. Han-

noniensis pag. 98. art. 2. *Barratare*, Italis.
Hinc etiam vox

DEBARETER, pro Fallere, vel in praelio devincere, superare. Chron. Monspeliense MS. ann. 1250 : *Prés le Rei de fransa, et en quel an me en sou Debaratas a Massora.* Idem ann. 1285 : *Et en aquel an meteis il meis del Setembre foron Desbaratadas 25. gules del Rei de Fransa, etc.* Et anno 1287 : *Et foron tuz Desbaratad en un loc, que s'apela la Gostare.* Guillelmus Guiart :

Més tousiours sont de champ getter,
Desconfis et Desbaretz.

Idem ann. 1270 :

Un jour pour les Desbaretz
Vindrent Sarazins paeter.

Et ann. 1304 :

Pensent au traire et au geter,
Pour les François Desbaretz.

Raimundus Montanerius in Chron. Regum Aragon. cap. 135 : *L'almirall en Roger de Luria los bacs tots Desbarats, etc.* [** Vide Raynouard. Glossar. Roman. vol. 1. pag. 184. num. 9. et 10.]

* 2. **BARATUM**, *Fossatum*, vallum, fossa, quod barris seu repagulis munitur sic dictum. Charta ann. 1275. in Reg. feud. Aquit. sign. JJ. rubr. ex Cam. Comput. Paris. fol. 50. v. : *Concessit... totam illum plateam et solum, quod est in capite rure orbe,.... exceptis diuibus ulnis a dicto muro exteriori ex parte Barati seu fossati, pro campo seu via faciendum.* [** f. Barathrum.]

* 3. **BARATUM**, Scheda accepti et expensi, Gall. Arrête, ut videtur. Charta ann. 1438. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 260. col. 1 : *Fuerunt restituta dictis poteris sequentia. Primo due pitulæ... summa istius Barati xiiij. poti. Hisp. Barato, Merx, quæ parvo vel minimo pretio prostat, quod ad rem pertinet.*

T BARATUS ARGENTO, Tæniis argenteis distinctus, Gall. Barré. Capitulum General. S. Victoris Massil. ann. 1294 : *Statuimus ut nullus monachus zonam de cerico audeat portare, nec corio Barato Argento, nec alio metallo in honesto.* Vide Barratus.

* **BARYERIUS**. Monstra ann. 1339. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 182 : *D. Augerius de Malavicina miles Baryerius cum equo liardo, etc.* Occurrit ibi non semel; attamen legendum opinor Banayrius. Vide in Bannereti.

1. **BARBA**, *Barbam tangere*, seu primam lanuginem incidere, de quo more apud paganos et Christianos copiose egimus ad Joinvillam Dissert. 22. pag. 273. Collectio historica quam H. Canisius Anonymi nomine publicavit tom. 2. Antiq. lect. lib. 3. cap. 10 : *Ut Alaricus Barbam tangeret Clodovei effectus patrinus, etc.* [Roricon. lib. 4. apud Duchesnius tom. 1. pag. 812 : *Ut in tondenda Barba Clodovei patrinus ejus efficeretur Alaricus.*] Adde Aimoin. lib. 1. cap. 20. et vide Frisclinum et Henricum Stephanum ad Callimachum Hymno in Dianam versu 298. Turneb. lib. 7. Advers. cap. 14. Lipsium ad 14. Annalium Taciti pag. 454. Commentatores Petronii et Martialis lib. 1. Epigr. 32. lib. 9. Epigr. 17. 18. Adrianum Valesium ad Paneg. Berengar. et alios Criticorum filios. [** Confer Grimm. Antiq. Juris pag. 147.]

* Monachi in radendo barbam, aqua herbis aromaticis imbuta utebantur. Consuet. monast. S. Crucis Burdegal. MSS. ante ann. 1305 : *Hortum, qui est juxta infirmitorum et resectorium juxta dictum claustrum, debent gubernare monachi parvi seu juveniles, et debent tenere garnitum de romaris, de salvia, de majoracis, de bazalis, de menta et de ruta, ut monachi, tam sani quam infirmi, possint exinde recipere pro ponendo in aqua, quando vult radi.*

HONESTA BARBA, sic appellatus Baldvinius IV. Comes Flandriæ in Charta Roberti Regis Franc. ann. 1023. quam subscribit, in Probat. Hist. Monmorenc. pag. 13.

BARBA FALSA. Curia Generalis Catalaniæ celebratur ann. 1351. sub Petro III Rege Aragon. : *Ne quis Barbam falsam, seu fictam audeat deferre vel fabricare.* [** Constit. lib. 9. tit. 7. const. 2.]

PER BARBAM AUT CAPILLOS TRAHERE, in Lege Longobard. lib. 1. tit. 6. § 4. [** Rothar. 386.] et lib. 2. Feud. tit. 27. injuriæ majoris species.

BARBE BENEDICTIO. Ademarus Cabanensis apud Besilium, pag. 328. de Jordano Episcopo Lemovicensi : *Inde ad tumulum S. Martialis Missam audivit, et juxta Monasterium eo die regulariter hospitatus est. Crastino Barbam Benedicti jubet et detondi, et sic ad sedem S. Martialis in aula S. Stephani Jordanum duixerunt, et cum baculo pastorali ibi eum gratis honore Pontificatus vestivit.* Editio Labbei paulo differt : *Die crastino Barbam Electo Benedicti jubet ac detondi, etc. qui scilicet*

BARBAM radere, Sacerdotibus ac Clericis Latinis solempne, contra quam Græcis. Gregorius VII. PP. lib. 8. Epist. 10 : *Selicet, ut quemadmodum totius Occidentalis Ecclesie Clerus ab ipsis fidei Christianæ primordiis Barbam radendi morem tenuit, ita et ipse frater vester Archiepiscopus raderet.* Vide Aeneam Parisiensem lib. adversus Græcos quest. 5. et quæ adnotamus ad Alexiadem pag. 283.

 Ita et apud Monachos solemnis barba tonsio, cum habitum scilicet Monachicum induabant, Benedictio Barba vocabatur. Vide Bernardum Mon. in Ord. Cluniac. part. 1. cap. 59.

BARBAM DRO CONSECRABANT, qui eam ponebant Monachi effecti. Vide Vitam S. Willielmi Ducis cap. 23. Edit. Mabilionii.

¶ **BARBE PILOS** Chartis cum sigillo apponebant, quo eas sacrae firmioresque redderent. Charta ann. 1121. apud Stephanum. tom. 16. Fragm. Hist. pag. 337 : *Quod ut ritum et stabile perseveret in posterum, praesenti scripto sigilli met robur apposui cum tribus pilis barbe mæw.* Vide Pillum.

BARBE RASO, præcipua apud Francos injuria habebatur. Vide Gesta Dagoberti Regis Franc. cap. 6. 35. Reginonem ann. 546. etc. Ita apud Græcos Byzantinos. Willenus Tyrius lib. 11. cap. 11 : *Mos est Orientalibus, tam Græcis quam aliis nationibus, barbam tota cura et omni sollicitudine nutrit, pro summoque probro et majori quæ unquam irrogari possit ignominia, reputare, si vel unus pilus quoconque sibi casu de Barba cum injuria detrahatur.* Vide Paulum Jovium in Elogio Francisci Philelphi, et

Gobelimum Personam in Cosmodromio pag. 266.

BARBAM HYPOTHÈCARE. Vide Ibidem Tyrium.

* **BARBA**, pro Gena, vel mentum ubi crescit barba. Acta S. Parid. tom. 2. Aug. pag. 77. col. 1 : *Cum autem ad aures cujusdam mulieris,... quæ in ore simul et Barba morbum patiebatur, etc.* Hinc *Barbouchet*, *Barbouquet* et *Barbuquet* nostris, dicitur alapa seu actio, qua alicui mentum in contumeliam extollitur et agitatur, ita ut dentes concrepent; f. a Gall. *Barbe et Hocher*. Lit. remiss. ann. 1398. in Reg. 154. Charoph. reg. ch. 7 : *Icellut Louvigny haussa le menton audit Lourenaud, et lui fist le Barbouchet, en lui disant qu'il estoient mauvais garçons.* Aliæ ann. 1406. ex Reg. 161. ch. 68 : *Lui donna un Barbuquet.* Taxat. emendar. in Scacar. Rotomag. ann. 1406. ubi de div. injur. modis : *D'un Barbouquet est dead cinq solz, trois deniers. Barbouquet, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1359. ex Reg. 90. ch. 330 : Icellui Pierre feri ledit Robert au petit cop de la main sous le menton, lequel cop est appellé au pais Parbuquet.* Aliæ ann. 1406. in Reg. 160. ch. 398 : *Comme icelle femme eust donné par maniere d'esbatement sur le visage dudit Rotro une busse, ditte selon le langage du pais un Parbuquet.* Eodem sensu, sed alia origine *Croisbet* et *Soubzbriguez* usurparunt etiam nostri. Lib. remiss. ann. 1398. in Reg. 154. ch. 62 : *Muchery feri le suppliant par le menton et lui fist le Croisbet.* Aliæ ann. 1416. ex Reg. 169. ch. 455 : *Jehan Breteau frappa le suppliant une fois ou deux de la main parmi le visage, en lui faisant le Croisbet moult rudement.* Lit. remiss. ann. 1355. in Reg. 84. ch. 390 : *Idem barbiton sor præfatum exponentem percusit super mentonem, faciendo dictum le Soubzbriguez.* Aliæ ann. 1398. in Reg. 153. ch. 445 : *Le suppliant donna audit Michiel deus petits coups, appellez Soubzbriguez, des deus de la main soubz le menton.* Alia rursus origine id contumelia genus dictum *Cireau*, *Sirau*, *Sisiau* et *Sizeau*. Lit. remiss. ann. 1399. in Reg. 154. ch. 506 : *Icellui Despaigne.... dist au suppliant.... qu'il lui faisoit Sirau et ne le doutoit de riens.* Aliæ ann. 1409. in Reg. 163. ch. 379 : *Icellui Hoquemare dist au suppliant, rela pour tout ce que tu en pourras faire, en lui faisant le Sisau.* Ciriæ, in aliis ann. 1406. ex Reg. 160. ch. 13. Aliæ ann. 1401. in Reg. 161. ch. 31 : *Icellui Jehan... fist au suppliant le Cireau ou visage par plusieurs foiz.* Denique aliæ ann. 1415. in Reg. 169. ch. 200 : *Lequel Lenfant vint donner à icellui Henryot soubz le menton de sa main par maniere de Sizeau.*

* **Barbe foulle**, Lanugo, vulgo *Poilfollet*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. *En barbe*, pro Coram, vulgo *En face*; quo sensu *Barba à barbe* dicunt Hispani. Lit. remiss. ann. 1475. in Reg. 195. ch. 1350 : *Icellui Estienne dist au suppliant : Tu n'as appellé gaudisseur, avant qu'il soit une heure je te verrai en Barbe.*

BARBA, in falcone, sunt plumæ inferiores, quæ videntur quasi pilæ, et sunt inter locum rostræ, qui cera dicitur, et oculos. apud Fridericum II. Imp. lib. 2. de Venat. cap. 48.

2. **BARBA**, Patruus. Vide *Barbanus*.

* 3. **BARBA.** *Caballus de Barba, nostris Cheval barbe, Equus Punicus. Charta ann. 1076. ex Tabul. Aquens. : Suscepimus de ipsa terra sexaginta solidatis in cabullo de Barba. Vide infra Barbanus 3.*

* **BARBACA,** Navis mercatoria. *Charta Phil. VI. reg. Franc. ann. 1337. ex Bibl. reg. cot. 15 : In dicto portu nostro plura ligna, Barbacas, et alia navigia mercaturis pluribus onerata ceperant. Sed legendum opinor Barcas. Vide in hac voce.*

BARBACANA, Propugnaculum exterius, quo oppidum aut castrum, praesertim vero eorum portæ aut muri munientur : unde *Antemurale, promurale, et murus exterior*, non semel appellatur, cuius vocis originem plerique ab Arabibus arcerendam putant. *Academici Cruscani : Barbacane, parte di muraglia che si fa da bassa o scurpa per sicurezza è fortezza.* [Charta ann. 1163. ex libro viridi Episc. Massil. pag. 11 : *Rocham barbarem claudere poterit vallis et Barbacanis de lapidibus cum calce et arena. Chron. Pisanum apud Murator. tom. 6. col. 104 : Juxta quod erant Barbacanae magna latitudinis et profunda altitudinis, quas lignis imploverunt et castella superduxerunt. Charta ann. 1494. ex Arch. S. Victoris Massil. : Valatum sive fossatum, cum Barbacana sive avantbarrii civitatis, etc.*] *Monachus Alti-siod. ann. 1201 : Muri que tam alti quam solidi, præter antemurale quædam, quæ Barbacanas vocant, ... sunt dejecti. Guillelmus Armoricus de Gestis Philippi ann. 1203 : In partes Rotomagicas est reversus, et cepit per vim fortificum, quam vulgus Barbam canam vocat, quæ erat firmata in capite pontis Rotomagicae civitatis. Monachus Vallis Sarn. cap. 62 : Abstulerunt eis in unius horæ spatio tres fortissimas Barbacanas.* Adde cap. 63. 79. *Charta Petri Regni Majoricarum Domini ann. 1232 : Qui affrontat... a meridie cum antemurali, qui dicitur Barbacana, qui est murus brevis ante murum nostri orti. Raimundus Montanerius in Chron. Regum Aragon. cap. 227 : E fu-estar obers les postichs de la Barbacana, que eren totes les barbacanes enverdescades, etc.* Le Roman de Garin MS. :

Haut sont li mur, et parfont li fossé,
Les Barbacanes de fin marbre luité,
Hautes et droites, ja greignors ne verrés.

[*Instrum. ann. 1453. apud Marten. tom. 2. Anecd. col. 1820 : Les principaux murs sont hauts de vingt à vingt-deux braches, et gros en cyme, et en aucuns lieux de six, en autres de huit braches, et de hors y a Burbequennes, desquelles le derrant est hault de douze braches, et le mur de dessus hault de quatorze braches, et gros de trois braches; les fosses longs de vingt-six braches, et persons de dix braches.*] [* *Le jouvencel introduit aux armes, apnd Jalium Antiquit. naval. vol. 2. pag. 291 : Es graigneurs vaisseaulx de guerre fait-on tours et Barbacanes adjin que de hau ilz puissent jettre contre val et navr et occirre. Vide Raynouardi Glossar. Roman. vol. 1. pag. 186. voce Barbacana. Glossar. med. Græcit. voce Εξώκαστρον, col. 603.]*

* *Vallum est etiam seu locus palis munitus et circumseptus. Lit. remiss. ann. 1362. pro consul. de Fanojove in Reg. 93. Chartoph. reg. ch. 164 : Pontem levaverunt,*

dicto magistro Cervino inter dictum pontem et Barbacanam fusteam sive paliceam, quæ tunc clausa erat, per aliquod temporis spatium inclusa remanente. Stat. Saluciar. collat. 3. cap. 95 : Statutum quod si quis ceperit aliquid de Barbacanis, quæ sint circum circa civitatem Saluciarium, etc.

* **BARBACANUS, BARBACHANUS,** ut Barbacana. *Chron. Tarvis. apud Murator. tom. 19. Script. Ital. col. 857 : Juxta Barbacanum cittadellæ nove, etc. Anual. Estens. ad ann. 1393. apud eund. tom. 18. col. 908 : Portæ de novo provisæ fieri pro Barbacho et claustro introitus burgi S. Antonii.*

* **BARBACANIS.** *Breviarium Hist. Pisane ad annum 1156. apud Murator. tom. 6. col. 172 : Eodem anno in consulatu Cocchi in mense Julio et Augusto Pisani fecerunt Barbacanes circa civitatem.*

* **BARBACENUS.** *Chron. Siciliæ apud Marten. tom. 2. Anecd. col. 10. E : Et hic est ille Rex (Tremcedus ann. 1189 coronatus) qui fecit Barbacenos ante mœnia Panormitana, et regnavit in dicto regno annis tribus et dimidio.*

* **BARBACHANNA.** *Charta ann. 1204. apud Andream Duchesnium Hist. Norman. Script. pag. 1058 : Nos etiam tradimus eidem Regi Franciæ Barbachannam quæ est in capite pontis.*

BARBICANA. *Albertus Aquensis lib. 4. cap. 22 : Inter muros et antemurale, quod vulgo Barbicanas vocant. Lib. 6. cap. 10 : Barbicanas, exteriore scilicet muros oppositos, aquato vallo urbis... dejecti. Radulfus de Diceto ann. 1188 : Fontem etiam duplice muro circundatum, habentem Barbicanam novem turribus circumseptam. Willebrandus ab Oldenborg, de Tripoli : Quarum portas et introitus speciales quedam sinuosæ Barbicanæ intricant et observant. Idem de Tyro : In quibus (murus) dispositæ et transpositæ sunt quinque portæ qua introitum civitatis adeo intricant et observant, ut qui eas intrœunt, in domo Deodati errare et laborare videantur. Barbacana, vel Barbicina, vox occurrit præterea apud eundem Albertum Aq. lib. 11. cap. 2. 47. et alios Scriptores a nobis laudatos ad Willharduinum num. 89. [Vide Marten. tom. 3. Auecd. col. 187.]*

* **BARBICANUM,** apud Th. Blount in Nomenclario : *Mandatum est Johanni de Kilmyngton custodi castri Regis et honoris de Pickering, quoddam Barbicanum ante portum Castri Regis predicti muro lapideo, et in eodem Barbicuno quendam portam cum ponte versatili... de novo facere.*

BARBICANAGIUM, Tributum quod pro barbicanis exstruendis, vel reficiendis pensitabatur. *Monasticum Anglicanum tom. 1. pag. 976 : De kangio, muragio, paagio, Barbicanago, et de operationibus castrorum, etc. Vide Muragium.*

* **BABBAMENTUM,** *Grec. Vetus Glossar. Lat. Græc.*

* **BARBANIS,** *Eadem notione qua Barbanus, quod vide.*

* **BARBANUS,** *Patruus, Joanni de Janua; Barba Italis. Lex Longobard. lib. 2. tit. 55. § 1 [* Rothar. 164.] : Si quis ex parentibus, id est, Barbanus, quod est patruus. Ubi Editio Heroldi tit. 59. habet barba, quod est patruus. Tit. 69. § 2. Barbanes, [* Rothar. 186. al. Barbanum.] Adde lib. 1. tit. 10. § 1. [* Rothar. 163.] lib. 2. tit. 14. § 26. [* Liutpr. 145. (6, 92). In Glossar. Longob. cod. Cavensis est Barbanus.] Chronicón Benevent. S. Sophiæ pag. 599. 603. etc. [* Charta Longob. ann. 770. ap. Brunett. in Cod. Dipl. vol. 1. pag. 614 : Ego Vadipert Barbas et donator vester, quod vos supradicti Bonipert et Leopert nepitibus meis, etc. Adde Chron. Andreæ Bergomat. ap. Pertz. vol. Script. 3. pag. 238. lin. 15.] Tabularium Casauriense ann. 14. Ludov. Imp. Lotharii F. : Vel quod nobis exinde advenit de quondam Petro Episcopo Barbane nostro. Charta Adelaidæ Comitissæ Sabaud. pro fundat. Abbatiæ Pinarolensis apud Episcop. Salut. in Chronol. Hist. Pedem. et Guichenonum in Probat. Hist. Sabaud. : Offero pro anima D. Marchionis genitoris mei et Adalrici Episcopi (Astensis) Barbani mei. Et infra : Pro animarum predictorum Marchionum, et Barbani mei, et filii mei, etc. De vocis etymo vide V. Cl. Ægidii Menagii Origines Italicas.*

* **Glossar.** *Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : Barbanus, avunculus, patruus, oncle, Prov. Eodem nomine appellabant rectores Waldensium, ut videre est apud Leger in Hist. Waldens. eccl. cap. 32. ubi pro Senex, antiquus.*

* 2. **BARBANUS.** *Stat. Avenion. MSS. ann. 1243. ex Cod. reg. 4659 : Item statuimus quod tempore pacis portunarii portus Rodani et Durentiae, Barbani, roguaci, toto tempore quo ibi transitur, singulis diebus sint ad ipsos portus, per sacramentum super hoc faciendum per se vel per alios, in aurora vel ante, et ibi teneantur stare per totam diem assidue. Vectigalis eiusdem exactores videntur. Vide infra Barcagium.*

* 3. **BARBANUS.** *Equus Barbanus, Punicus, Gall. Cheval barbe, in Charta ann. 913. laudata a Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 191. Vide supra Barba 3.*

* 1. **BARBARA,** *Invercunda. Glossar. MS. San-Germ. num. 501.*

* 2. **BARBARA,** *Nomen tetricoris cuiusdam carceris Castelleti. Arest. ann. 1398. 14. Aug. in vol. 9. arest. parlam. Paris. : Quem in quadam priso (Castelleti) nuncupata Barbara, posuerant.*

* **BARBARENSIS,** *Improprius loquendi modus, quem a Barbarismo distinguit Donatus; quod barbarismus nempe fit in lingua Latina, Barbaralensis in peregrina; cum barbarismo confundit Alex. de Villa Dei in Doctrinali :*

*Si tamen eloquiis commisces verba Latinis
Barbara, doctores hanc dicunt Barbaralensis.*

[** Leg. Barbarolexi. Locus Donati est lib. 3. segm. 1. § 1 : *In nostra loquela Barbarismus, in peregrina Barbarolexis (al. Barbaros lexis) dicitur. Minime vero cum barbarismo confundit Alex. de Villa Dei, qui verbottenus exprimit Isidor. Origin. lib. 1. cap. 31. sect. 2. Cum Donato conspirat Charis. init. lib. 4. Claudius Sacerdos lib. 1. sect. 90 : Hæc vitia, cum dicuntur Barbarismi sunt, cum scribuntur Barbarolexis. Vide ibi Endlicher.]*

* **BARBASCHUS,** *Ex Barbaria, Ital. Barbresco, Gall. Barbaresque. Modus exigiendi gabellam Saone ann. 1526 : Item pro*

coreis Barbarachis et Hispanie, soldum et denarios sex pro cantario.

BARBARATOR. Vide *Barbator*.

* **BARBAREATUM, BARBARIATUM**, Hordeum, si fallor; ab aristis, vulgo *Barbes*, sic dictum. Stat. Astens. collat. 7. cap. 17. pag. 25: *Teneatur potestas sine tenore facere jurare omnes pistores et pistorissas de Ast et burgis cohaerentibus civitati, quod non immiscerunt legumina, neque siliginem, neque mundillam vel Barbareatum cum furmento.* Et collat. 15. cap. 9. pag. 44: *Blava vero intelligatur furmentum, Barbariatum, siligo, et omne genus blava grossae et minute.*

¶ **BARBARELLUM**, Locus multis arborum generibus inordinate consitus, Columellæ *Barbarica sylva*. Pancarta MS. titulorum Abbatie S. Stephani de Vallibus apud Xantones in Charta 39: *Concedo Stephano Abbatii de Vallibus et ejus successoriis in perpetuum calefacium et exspectrum in forestam meam de Corles, ad opus Prioratus S. Augustini juxta Barbarellum meum et restam meam constitui, nullo servitio rento.*

* Idem quod Ternodoro *Borbereau* dicitur. Vide infra *Barbaritani*.

¶ 1. **BARBABI**, Nummorum species. Vide *Barbarini*.

* 2. **BARBARI**, Barba indui, genus poenæ; nisi sit a vulgari Gallico *Torcher sa barbe*, quod dicitur de eo, qui re aliqua privatur. Stat. collegii Fuxens. Tolos. ann. 1457. ex Cod. reg. 423. fol. 219. v°: *Si non venerit hora prandii, nisi causa legitima ipsum excuset, nihil de companio sibi ministretur; sed Barbatur juxta vulgare aliorum collegiorum.*

¶ 1. **BARBARIA**, Vide *Barbarus*, Alienigena.

¶ 2. **BARBARIA**, Barbitonoris officina. Instrum. ann. 1450. ex Archivis S. Victoris Massil. : *Actum Aquis in apotheca Barberia Joannis Tibotoli barberii.* Vide infra *Barbitonrix*.

* **BARBARIATUM**. Vide supra *Barbarenum*.

¶ **BARBARICA LINGUA**. Vide *Barbarus*.

¶ **BARBARICARII**. Vide in *Barbaricum*.

BARBARICINI, Βαρβαρικῖνοι, Procopio lib. 2. de Bello Vandalico cap. 13. qui ita appellatos a Sardinianis incolis, auctor est, Mauros quosdam, ad Aurarium montem positos, quos Vandali devicta Africa, ne eos paterentur infestos, in Sardiniam cum uxoribus et liberis ablegarant, ubi eos clausos aliquanti continuere. Progrediente tempore elapsi illi vicinos Carali montes occuparunt: deinde cum ad tria millia excrevissent, renuntiarunt latebris, et aperte in locis omnibus grassati sunt. Hos conatus est Gregorius Magn. ad Christianam fidem convertere, quod testantur illius Epistola lib. 3. Epist. 23. 25. 27. 29. 33. lib. 9. Epist. 17. 18. Horum etiam meminit Justinianus in leg. 2. C. de Offic. Prætoris Afric. (1. 27). Hinc forte *Barbagium Sardiniam* appellavit Dantes in *Purgat.* cap. 23.

1. **BARBARICUM**, Clamor exercitus, videlicet quod eo genere barbari utantur, Festo; at recentioribus ita appellatur solum Barbarorum, quod *Barbaria Ruso* Festo in Brevario, *Æthico* in *Cosmograph.* A. Gellio lib. 19. cap. 12. *Lampridio* in *Alexandro Se-*

vero, et aliis dicitur. *Barbaries*, Gregorio Turonensi lib. 3. cap. 15. Ammianus lib. 18: *Visus est in Barbaricos miles, id est, in finibus Barbarorum. Canones Eccles. universæ can. 206: Τοὺς τὸν τοῖς βαρβαροῖς ἐπόστους.* Chronicum Alexandrinum: *Τετρατοῖς βαράτοις, ἵτελθοντο Σεβῆρος αὐτὸν τὸ βαρβαροῦ.* Ita *Theophylactus Simocatta* lib. 5. cap. 13. hanc vocem usurpat, non pro armamentario, uti censem Meursius et Jacobus Gothofredus. Concilia Afric. can. 19: *De provincia Mauritania, propterea quod in finibus Africae sit, nihil statutum, siquidem vicinæ sunt Barbarico.* Greec. Codex, can. 52: *Οἱ ἐν τῷ βαρβαρῷ παρίστανται. Ex quo quidem loco colligi videtur posse Barbariæ nomenclaturam datam Africani regionibus quæ Impp. Rom. non parebant, quæ hodie etiamnu[m] manet.* Pentapolim *Ægyptiacam βαρβαρικὴν* vocat Anastasius Sinaita in *Anagogis* sex diierum. *Barbaria* vocabulo *Ægyptum* videtur intelligere S. Hieronym. Epist. 57. ad Damasum: *Et quia pro meis facinoribus ad eam solitudinem commigravi, que Syriam juncto Barbariæ fine disternat.* Et Epist. 58. ad eundem Damasum: *Nunc Barba[ri]o Syria limite teneor. Sed et idem in Tradit. Hebraic. ait Alexandrum Polyhistorem, et Cleodemum, cognomento Malchum, Greco sermone *Barbaram Historiam* scripsisse, in qua res Africanas retexuisse inuit. Marcius etiam Heracleotes in *Petripli* pag. mihi 42. in *Ægypto vel Africa* extare auctor est τὸ Λύκων βαρβαρικὸν, καὶ τὸ βαρβαρικὸν καλύμνιον πίλαγος, τὸ καλλιτεχνικὸν εὐστ. [** Vide Forcellinum hac voce et H. Stephani Thesaur. Ling. Gr. voce Βάρβαρος, ed. Didot. vol. 2. col. 117.]*

2. **BARBARIUM**, præterea dicitur bellum quod in *Barbaros* agitur, suscipitur, expeditio bellica quevis, bellum quodvis. Ammianus lib. 17: *His in Barbarico (in Pannonia) gestis, etc.* Capitulare Sicardi Principis Beneventani ann. 836. § 16: *Hoc primitius, ut non pro quovis excessu Barbaricum facere, aut cursas mettere ante primam, secundam, tertiam et quartam contestationem.* Capitula Radelchisi Principis Benev. ann. 851: *Quousque ad ipsum tempus, quo Barbaricum exortum est inter nos et vos.* Charta Sergii IV. PP. pro Monast. S. Vincentii de Vulturno: *Tum pacis, quam Barbarici temporis, etc.* [** Vide Marini Pap. Diplom. pag. 285. not. 7.]

** *Barbarica Sors*. Vide in *Sors*, 4.

3. **BARBARICUM**. Gloss. MSS. Reg. et Isidori: *Barbarica, opera de auro. Barbarica, opera subtiliter ornata.* Gloss. MS. Eccl. Paris.: *Barbarici, auro ornata.* Gloss. MSS. Reg. *Barbarico auro, pretioso.* Coripp. lib. de Laudib. Justini:

Ipse triumphorum per singula vasa suorum
Barbarico historiam fieri mandaverat auro, etc.

Ex quibus patet *barbaricum opus* dictum, ex auro pretioso confectum, quod *Barbaricum* appellabatur, vel certe quod *Barbari* hanc armam exornandi arma militaria adiuvansent. [** Vide Forcellinum. *Barbarum*, scribit Servius ad *Æneid.* lib. 2. vers. 504. pro Phrygio positum esse, ita ut ab Homero receptus sit usus loquendi, qui *Phrygas barbaros* dicit.] Nam inde

BARBARI nuncupati, qui ex auro coloratis filis exprimebant hominum formas, animalium, et aliarum specierum imitabantur subtilitate veritatem, ut ait Donatus ad *Æneid.* seu ut est in leg. 1. C. Th. de Fabricensib. (10. 22.) qui *cassides et bucculas tegebant argento, et denarabant.* Horum mentio præterea in leg. 2. eodem Cod. de Excusat. artif. (13. 4.) in *Novella Theodosii junioris* de Scholar. et in *Notitia Imperii*, in qua *Prepositi Brambaricariorum*, seu potius, uti legendum quidam volunt, *Barbaricariorum*, sub Comite sacrarum largitionum, interdum sub Magistro officiorum statuantur. Unde satis patet Reseadium lib. 1. Antiquit. *Barbaricariorum* perperam existimasse fuisse vestium purpura, coco, ant vermiculo, quæ a *Barbaris* terris, id est, peregrinis allatae erant, infectores, cujusmodi sunt *Barbarica vestes*, apud Lucretium lib. 2. et in libro *Antwerpiorum Basilice Vaticane* apud Joan. Rubrum in *Vita Bonifacii VIII. PP.* pag. 345: *Duo pluvialia de dimpro et parvo Barbaric.* Vide Turneb. lib. 10. *Advers. cap. 18.* Browerum in *Annalibus Trevirensibus* lib. 4. pap. 251. ult. Edit. [Pitiscum in Lexico Antiquit. Rom.] [** et Forcellinum. Iden *Phrygiones* dicuntur.]

4. **BARBARI**, sic appellatum quoddam medicamentum ad omnes oculorum causas vel *impetus*, apud Marcellum *Empiricum* cap. 8. Meminit Celsus emplastri *Barbari* dicti lib. 5. cap. 19. quod *βαρβαρος* Galeno, qui scribit a recentioribus appellari *βαρβαρα* emplastra, quæ bitumine constant, forte quod iis *Barbari* uterentur. [** Conf. H. Stephani Thes. Ling. Græc. edit. Didot. vol. 2. col. 120. C. et voce *βαρβαρα*. Forcellin. vocibus *Barbara* et *Barbarum*.]

¶ **BARBARIES**. *Prologus ad Legem Salicam*: *Gens Francorum inclita... super ad Catholicam fidem conversa, immunis ab heresi, dum adhuc teneretur Barbarie, id est, Gentilismo, juxta Eccardum. Alia notio supra in *Barbaricum*.*

BARBABINI, BARBARI, Namami a Vicecomitis Lemovicensibus eusi. Chronicum S. Martialis Lemovicensis: *Ann. 1211. Hugo & Bruns Comes Marchie fecit novos Marchiones fieri: eodem anno Guido Vicecomes Lemovicensis novos Barbarinos fecit apud Axiam.* Chron. S. Stephani Lemovicens. ann. 1263: *Burgenses castri Lemovicensis fecerunt pactum cum Margarita filia Duci Burgundie relicta Vicecomitis Lemovicensis, ut moneta quæ vocatur *Lemona*, (al. *Lemoccia*) ubi erat nomen Vicecomitis, omnino cassaretur licet esset legalis.* Litteræ Eustorgii Episcopi Lemovic. ann. 1127. in Tabul. S. Stephani Lemovic. : *Dijudicaverunt, quid Episcopas Bononi 40. sol. moneta Barbarorum dedisset.* Tabularium Montismorionis in *Pictoribus* fol. 81: *Donarunt pauperibus Domus Dei totum quod habebant in nemore et in terra feodi, cum 2. solidis Barbarinis reddendis in Natali Domini, etc. et fol. 100: Octo denarios Barbarinos.* [Chartularium S. Illidii Claromont. tom. 2. fol. 56. verso Charta iv. ann. 1207: *Legato et dono... monasterio S. Illidii VII. solidos de Barbaris, etc.*] Tabularium Dalonensis Abbatiæ in Lemovicibus. fol. 32: *Relentis nobis quinque solidis de Barbaris, vel moneta ejusdem pretiū. Ita fol.*

70. et alibi passim. *Solidi et denarii Barbarini* habentur sol. 40. 51. 102. 112. 113. *Goffrid. Abbas Windoe. lib. 1. Ep. 21: Carrassensem Abbatem non regulariter electum, sed violenter, ut dicitur, intrasum, pro mille solidis Barbarinorum, Barbarica nimis auctoritate consecrari... fecistis.* Ubi loci nescio an bene viri eruditii, *Sirmondus et Altaserra, Barbarinos, pro Arabicis et Barbaris interpretati sint, ut qui post stabilitum in Hispania Saracenorū imperium, rerum potente altera Regum nostrorum familia, ex commercio ad nos fluxerint, (licet Barbarinos Saracenos Africanos appellat non semel Anonymus de Miracul. S. Fidis cap. 13.); nam hac appellatione a Viceromitibus Lemovicensibus, ut *Marchenses a Comitibus Marchie* cūsos satis docemur ex Chronicis supra citatis, tametsi nominis ratio mihi hactenus incompta sit.*

* Nominis rationem prodit, ni fallor, *Charta Stephani de Magnaco ann. 1106. ex Tabul. Novi-monast. Pictav. : Donant mihi abbates et monachi super hoc re supradicti loci, charitatis causa, pro hoc beneficio, et pro aliis a me semper impendendis, mille solidos Lemovicensis Barbatæ monetæ.* Quæ moneta Lemovicensis Barbatæ appellatur, in Lit. remiss. ann. 1410. ex Reg. 164. Chartoph. reg. ch. 276: *Vint pieces de gros Tournois et de Burbillez.* A mustellis Ponticis, quæ utcumque barbam referunt, in moneta vicecomitum Lemovicensium expressis, ut videre est inter Monetas Baronum, ita forte est nuncupata. [** Vide Raynouardi Glossar. Rom. vol. 1. pag. 185. num. 10.]

¶ **BARBARISMATICE**, Barbarorum idiomate hoc est, Theutonice, in Actis SS. Junii tom. 2. pag. 303: *Heliſo, Barbarismatice vero ab eo quod Heliſens est, credimus mutatum.*

BARBARISMUS. *Charta R. Cardinalis tit. S. Stephani in monte Cœlio ann. 1215. pro Reformatione Universitatis Paris. : Non legant in festis diebus nisi Philosophos, et Rhetoricas, et Quadrivialia, et Barbarismum, et Ethicam, si placet, et quartum Rhetoricorum.* Alia ann. 1254. apud Stephanum Paschasiūm in Disquisitionibus Francicis lib. 9. cap. 13. *Ethicorum libros quinque, tres parvos libros, videlicet principia Barbarismi, Prisciani de accentu, qui simul legantur, etc.* Exstat liber Donati, de Barbarismo et octo partibus orationis, vet. Edit.

BARBARITANI. *Charta Ottonis III. Imper. ann. 936. in Bullario Casinensi tom. 2. pag. 57: Nec non et campum juxta eandem Ecclesiam regiae potestati hactenus pertinente, atque Barbaritanos similiter juris regni nostri pertinentes, cum omnibus eorum pertinentiis, etc.* Alia Henrici Imp. ann. 1022. ibid. pag. 74: *Necnon et campum juxta eandem Ecclesiam Regiae potestati hactenus pertinentem atque Barbaritanos et Martinenses similiter juris regni nostri pertinentes, etc.*

* A loco habitationis, cuius nomen huic proximum est, effluxit forte hæc appellatio non secus ac illa, quæ occurrit in Ch. ann. 1333. ex Reg. 73. Chartoph. reg. ch. 287: *Item et quatre livres de monnoie courant de manuau et perpétuel rente, lesquelles mesont.... les Barbins de la Barbinere paroissiens de S. Savenien. Vide supra Barbarolum.*

** **BARBARIUM**, Idem quod *Barbuta*. *Charta ann. 1329. in Guden. Cod. Diplom. vol. 2. pag. 1365: Accepterunt... mitram ferream et Barbarium et collarium.*

¶ 1. **BARBARIUS**, Chirurgus, sic dictus a tondenda barba, *Gall. Barber*, *Acta SS. Junii tom. 2. pag. 382. E. in Miraculis B. Henrici Baucenensis: In sanatione sensit dolorem. Testes Antonia mater ejus, Hendregetus Barbarius ejus. Vide Barberius.*

* *Barbitors, Gall. Barber.* *Charta episc. et capit. Paris. ann. 1222. in Reg. A. Chartoph. reg. : Dominus rex vult et concedit, ut nos Parisiensis episcopus et successores nostri.... habeamus apud Parisius unum draparium, ... unum Barbarium et unum sellarium. Occurrit etiam in Chartul. Campan. fol. 280. col. 1.*

* 2. **BARBARIUS**, Piscis species. *Tract. de piscibus ex Cod. reg. 6838. C. cap. 106: Mullus. .... a Venetiis barboni, a Burdegalensis barbeau, a Gallis surmulet, a non nullis Barbarius. .... dicitur. Cicero barbatum, Varro barbatum vocant.*

* **BARBARIZARE**, More barbaro agere, loqui. *Mirac. S. Audioeni tom. 4. Aug. pag. 828. col. 2: Cum Romanam linguam Barbarizando potius quam formando balbutiret. Vide in *Barbarus*. [** *Barbarisare, ut barbarus agere vel loqui. Gemina Gemmarum.*]*

* **BARBARIZARI**, *Barbarus fieri, vel ut barbarus haberi. Liber apologet. Agobardi archiep. Lugdun. tom. 2. Oper. ejusd. pag. 62: Orat (Ecclesia) ut Christianissimo imperatori barbari subjiciantur, non ut subjecti conturbentur et Barbarizentur.*

¶ **BARBAROSTOMUS**, Qui verba barbarismis plena profert. *Glossar. MS. Montis S. Eligii Atrebatis.*

* Ita legendum unica voce in *Glossar.* vet. S. Germ. Prat. non *Barbaris tomos*, distinctis vocibus, ut legerunt Auctores novi *Tract. diplom.* tom. 3. pag. 290. ubi inconsiderate addunt nullib[us] vocem *Tomos* eo intellectu sibi occurrisse. Credo equidem; hujus enim parentes sunt.

¶ **BARBARA**, ἀρρών, ἀντρός, *Morio. Suppl. Antiquarii: mendose pro Baburra.* Vide in *Baburra*.

BARBARUS. *Strabo lib. 14. fictitium nomen hoc existimavit, quod vocabuli origo et etymologia Græcis incompta fuerit. At Abraham Ecchellensis in Hist. Arabum cap. 1. vocem Syrorum esse contendit, apud quos qui eidem Straboni Scenitæ dicuntur, *Barbroie*, vocantur, id est, filii de-serti.* [** Vide Forcellini.]

Quemadmodum autem Græci, ac postmodum Romani, cateros populos, præter seipso, Barbaros appellaverunt, ita eodem donati vocabulo Burgundiae ac Franciæ incolæ, qui post Galliarum clades et vastationes, a Constantio et vicina Germania et Septentrione acciti, et ab ultimi Barbarie littoribus avulsi, urva jacentia, ut ait anctor Panegyrici Diocletiano et Maximiano dicti, et destinatas sibi terras coluere.

Quinetiam exinde Burgundiones, postquam in Galliis sedes fixere, regnumque formavere, *Barbaros*, sese appellasse constat, ex Lege Gundobada, in qua paris conditionis habentur tam *Barbari*, quam *Romani*, ut est in tit. 10. § 1. et tit. 15. § 1. Id præterea colligitur, ex eo quod *Barbari Roma-*

nis in ea Lege semper præponantur. Verbi gratia in *Præfat.* : *Si quis judicum tam Barbarus, quam Romanus... non ea quæ leges continent, judicavit, etc.* Ubi supra : *Tam Burgundiones, quam Romani, etc.* ut tit. 4. 6. 7. 9. et alibi passim. Contra in tit. 44. § 1. tit. 47. § 1. etc. *tam Barbarus quam Romanus.* Sed et tit. 55. *Barbarorum hospites Romani dicuntur, quod, ut alibi docemus, in partem prædiorum quæ a Romanis possidebantur, adsciti essent Barbari, seu novi incolæ.* Præterea observare est ex Fulgentio lib. 1. de Mysterio mediatoris, etc. *Trasimundum Regem Vandalorum in Africa, ad quem scribebat, tanquam haud invidiōs nomine, Barbarum, appellari : Sed quam rurum hactenus habentur Barbari Regis animum numerosis regni curis jugiter occupatum tam serventi cognoscenda sapientia delectatione flammati, etc.* Mox ejus subditos, *Barbaricam gentem appellat, cui Romanos opponit, veteres nempe Africæ incolas.*

Apud Francos *Barbari*, quos eosdem reorum cum Burgundionibus, eadem prærogativa gaudebant, qua Franci, et qui Lege Salica vivebant, cum Romanis longe inferioris conditionis haberentur. Id colligitur ex Pacto Legis Salicæ tit. 44. ubi, *Si qui ingenus Francum, aut Barbarum, aut hominem qui Lege Salica vivit, occiderit, 200. solidis culpabilis judicatur. Si vero quis Romanum hominem possessorem occiderit, 100. solidis,* (ita Edit. Pith.) *si Romanum tributarium, solidis 45. tantum culpabilis judicatur.* Quo loco Editio Tilliana habet: *Si quis ingenuus Francum aut hominem Barbarum occiderit qui Lege Salica vivit, etc.*

¶ Hic non satis intellexisse videtur Cangius noster, ut observat Valesius in *Valesiana*, qui *Barbari*, qui *Romani* dicerentur. Quotquot non ex provinciis Romanorum imperio subditis erant oriundi *Barbari* vocabantur: *Romani* vero qui ex iisdem erant provinciis. Nihil ergo mirum si *Barbari* apud Francos eadem prærogativa gaudenter, qua Franci, cum et ipsi *Barbari* essent et seipso ad instar Burgundionum, Visigothorum, Gothorum, Hunnorum, Vandalorum aliarumque qui varias imperii Romani regiones invaserant, *Barbaros* nuncuparent. Neque Francos Occidentales dixerunt *Francos Romanos*, aut Occidentalem Franciam *Romanam Latinam*, nisi desinente Regum nostros tornu stirpe altera, hocque confundendo duo nomina primum longe diversa, ut ex dictis satis liquet.

Paris denique conditionis *Barbari* et *Romani* censebantur in Regno Gothorum Italicis, ut ex Edicto Theoderici colligitur in *Præfat.* et cap. 32. 34. 44. 145. 154. ubi et *Barbari reipublica militantes*, interdum etiam potentes suis dicuntur, ita ut non fuerint ex infima rusticorum condizione, quod velle quidam videntur. Vide Senator lib. 5. Epist. 14.

Barbaros porro posterior ætas appellavit, populos omnes, qui Latina seu potius Romana lingua non loquebantur, seu quorum lingua non noverant. Nam, ut observatum a viris doctis, Græci veteres τὸ βάρβαρον, εἴ τι φωνή tantum, non ἐθνός usurparunt. Ovidius lib. 5. Trist. El. 11. :

Barbarus hic ego sum, quia non intelligor ulli, Et rideat stolidi verba Latina Getz.

Præsertim vero Franci nostri Romani, seu qui Romano idiomate utebantur, Transrhenanas gentes omnes, penes quas Theutonicum vigebat, ita appellarent. [Non solum penes Transrhenanas gentes omnes, sed et penes Francos nostros, qui Gallias invaserant, vigebat Theutonicum primis temporibus : soli Romani seu antiqui Galliarum incolæ Romano vel Latino utebantur idiomate, corruptio tamen; atque ex corrupta hac Latine Theutonicum mixta Francicam linguam sensim factam esse norunt omnes.] Ammianus lib. 18 : *Sermonis Barbarici (Alemannici) per quam guarus.* Fortunatus lib. 1. Poem. 26 :

Sanguine nobilium genita, Parisius urbe,
Romana studio, Barbara prole fuit.

Idem lib. 6. Poem. 4 :

Hinc cui Barbaries, illinc Romania plaudit,
Diversi linguis laus sonat una viri.

Et lib. 9. Poem. 1 :

Chilperice potens, si interpres Barbarus adsit,
Adjutor fortis, hoc quoque nomen habens.

Walafridus Strabo lib. 1. de Vita S. Galli in Prologo : *Priori nomine nos appellant circumscriptæ gentes quæ Latinum habent sermonem, sequenti usus nos nuncupat Barbarorum.* Et cap. 6. de B. Gallo : *Hunc a Domino gratiam meruit, ut non solum Latinæ, sed etiam Barbarica locationis cognitionem non parum haberet, id est, Alemannicæ linguae.* Idem cap. 25 : *Ad utilitatem Barbarorum prolata interpretando transfundere;* id est, Alemannorum. Testamentum Bertichrammi Episcopi Cenom. : *Similiter et famulos meos, qui inibi deseruire videntur, tam natione Romana, quam et Barbara.* Sic denique Barbaros Alemanno vocant idem Strabo lib. de Reb. Eccles. cap. 33. et Baldricus Noviom. lib. 1. cap. 79. ut regiones ultra Rhenum respectu Galliæ, Barbaras, Flodoardus lib. 14. Carm. 18 :

Inde fluente legens Rheui, loca Barbara visit,
Sarmaticæ seuos adiens regio Suevos.

Barbaris denique inscitiam propriam suis innuit loco citato Fulgentius : *Per te, inquam, disciplinæ studio moluntur jura Barbaræ gentis invadere, que sibi velut veracula proprietate solet inscitiam vindicare.* Hinc igitur

BARBARICA et **BARBARA LINGUA**, pro Theutonica, de cuius barbarie, sic Otfridus in Epistola præfixa Evangelii Theotisc. : *Hujus linguae Barbaries, ut est inculta et indiscretibilis atque insueta cupi regulari freno Grammaticæ artis, sic etiam in multis dictis scriptis est propter literarum aut congeriem, aut incognitam sonoritatem difficultis.* Paschasius Corbeiensis Abb. in Vita S. Adalardi cap. 50 : *Quis sine mentis scrupulo poterit epistolarum ejus nitorem eloquentia recitare? quem si vulgo audisses, dulcissimus emanabat.* Si vero idem Barbara, quam Theudiscam vocunt, lingua loqueretur, præminebat clritatis eloquio. Walafridus Strabo de Reb. Eccles. cap. 7 : *Dicant tamen secundum etiam nostram Barbariem, quæ est Theotiscæ, quo nomine domus Dei appellatur.* Acta S. Mainbodi Martyr. in territorio Bisonticensi n. 8 : *Fontem invadunt eum, qui vulgari nomine vocatur Calebrannia, hoc est, Theutonica Barbarie, frigida aqua.* Poeta Saxonicus de Gestis Caroli M. lib. 1 :

. . . Quod Barbara liogua
Nominat Eresburg.

Eodem libro :

Nomen Heristalli dederat cui Barbara lingua.
Lib. 5 :

Nec non quæ veterum depromunt prælia Regum,
Barbara mandavit carmina litterulis.

De re eadem Eginhartus in Carolo M. : *Item Barbara et antiquissima carmina, quibus veterum actus ac bella canebantur, scripsit.* Adelmannus Scholasticus :

Reginbaldus Agrippinas, vir potens ingenio,
Barbara aures Latino temperans eloquio.

Neque aliis videtur *Barbarismus*, quam *lingua Barbaræ*, seu *Theutonica*, apud Sidonium lib. 4. Epist. 17. lib. 5. Epist. 5. *Barbarice*, id est, *Theutonica*, in Capitulo Ahytonis Episcopi Basil. cap. 2. *Barbarica facundia*, in Vita S. Deicoli Abb. Lutrensis cap. 2. *Vulgare Barbarum*, apud Pilichdorffium contra Valdenses cap. 35. Ita passim Scriptores, Joannes VIII. PP. Epist. 195. Glaber Rodolphus in Vita S. Guillelmi Abbatis Divionensis n. 27. Theodoricus Mon. lib. de Inventione S. Celsi Episcop. Trevirens. cap. 2. n. 16. Vita S. Prefecti Episc. cap. 2. n. 8. Vita S. Adelberti Episc. Pragens. n. 5. Willelm. Brito lib. 9. Philipp. pag. 210. etc. Sed et ita Latinæ Barbarum vocabant quodcumque idiomæ, quod Romanum non esset. Silius Italicus lib. 3 :

. . . Misit Gallicia pubem,
Barbara nunc patrii ululantem carmina linguis.

[** Vide Indices ad Pertzii Script. rer. Germ. vol. 1. 2. et 3.]

BARBARUS, Alienigena, extraneus, vel potius hostis. Canones Hibernenses lib. 57. cap. 2 : *Synodus Hibernensis ait : Qui præbet ducatum Barbaris, 14. annis pacificat.* Barbarus, id est, alienus. *Quis est alnus, nisi qui morte crudeli et immane cunctos prosternit?* Vide *Barbaricum*. Hinc *Barbarias*, vulgo *Barbaries*, vocant Leges nostræ maris, quidquid alienarum regionum in mari perditarum expiscari licet.

* *Barbarin*, eodem sensu, in Chron. S. Dion. lib. 2. cap. 8 : *Attalus uns nobles enfes et estrais de grant lignage, fu vendus à un Barbarin en la cité de Treves. Langue Barbare*, ibid. cap. 10. Huc etiam spectat vox *Barbarime*, ibid. lib. 3. cap. 22 : *Yronie, si est une figure ausi comme de Barbarime, si est faute, quant on dist nucunes paroles en desdaing, qui sont contraires à ce que l'on entent.*

BARBAROS denique appellatos, quotquot religionem Romanam non profiterentur, non desunt qui putant, ex Salviano lib. 4. de Providentia. Vide quæ in hanc rem consessimus Chisletius in Anastasi Childericis pag. 82. [** Append. ad Glossar. med. Gracit. col. 35 : *Barbaros Iudeos et Christianos non modo a gentilibus appellatos fuisse, sed et ipsos Iudeos et Christianos eo se nomine donasse, ex veteribus scriptoribus docte, ut solet, observat Cotelerius ad Homil. 3. ex Clementinis.*]

** **BARBAROLEXIS**, Vide *Barbaralensis*.

BARBASTERII, *Duribuccius*, in Glossis Isidori, cui scilicet buccæ adeo dure sunt, ut pili in iis enasici vix queant. Vide *Maliberbis*. [Cerda legit, *Nudibuccius* pro *Duribuc-*

cus

: quod eodem redit; utrumque enim virum imberbem significat.]

* **BARBATA MONETA**. Vide supra *Barbarini*.

* **BARBATA SAGITTA**. Vide *Sagitta* 2.

BARBATOR. Petrus Blesensis Epist. 14 : *Regis curiam sequuntur assidue histriones, candidatrices, aleatores, dulcorarii, capones, nebulatores, mimi, Barbatores, baltronates, et hoc genus omne.* Quo loco Lud. de la Cerdâ et Gussanilla *Barbatores*, barbitonsores innui censem. Verum cum adjungantur minnis et baltronibus, nescio an non probabilius videatur, hocce vocabulo describi mimos et scurras, qui larvati in theatris ludunt, quomodo in Bacchanalibus fieri potissimum solet, in quibus larvae ipsæ prolixioribus, et formæ insolentis, barbis instructæ sunt, cujusmodi describuntur in Historia Turpini cap. 18 : *Habentes larvas barbatas, cornutas, dæmonibus consimiles.* Et longe ante a Tertulliano lib. de Idololatri. cap. 14 : *Quibus nobis sub barba extranea sunt et neomenia, et feria aliquando adeo dilecta, etc.* Unde etiamnum *Barbores* vocantur Belgis nostris, *Barbadoures* Gabalitanis, *Barbats* Averni, [nostris hodie *Masques* a voce *Talamascas* qua, ut obseruat Sirmondus in Gloss. ad calcem Supplem. Cqncil. antiq. Galliæ, ejusmodi larvas tempore Hincmaris Remensis Archiep. designabat vulgus.] Nam nihil aliud est

BARBATORIA, apud Gregorium Turonensem lib. 10. Hist. cap. 6. quam ipsa ludera *Barbatorum* festivitas, ut et *Barbatorum* celebrare, larvatum incedere, ludere, nuggari : quo loco ait accusatam Abbatissam Pictavensem, *quod vittam de auro exornatam nepti sue superfue dederit, Barbatorias iustus eo (Monasterio) quod celebraverit.* Scio παγωνοκυπιαν in Gloss. Græco-Lat. et Gloss. S. Benedicti, *Barbatorium* reddi, id est, barbae tonsionem. Unde viri docti censuerat Abbatissam accusatam, quod in suo Monasterio artem tonsoriam exerceri passa sit. Fragmentum Petronii : *Servus meus Barbatoriam fecit.* Alii quod in eo primam lannuginem adolescentes ponenter. Adolescentes enim radendi a parentibus et amicis in Ecclesiam adducebantur, et per Sacerdotis vel Episcopi ministerium prima eorum lannugo ponebatur, et tamquam primitæ juventutis, ut est in Ordine Romano, Deo offerebatur, recitata in eum finem oratione, quæ extat in libro Sacramentorum Gregorii M. in eodem Ordine Romano, et in Euchologio Græcorum : de quo more plura congesimus in Dissert. 22. ad Joinvillam. Sed an *Barbatoria* in Glossariis, eadem sit quæ apud Gregorium Turon. viri eruditæ decernant : mihi interim non omnino hæc sententia arridet, cum multo vero similius videatur id esse, quod *Mascarade* nostri vocant. Philippus *Mouskes* in Ludovico VIII. ubi de Pseudo-Balduini supplicio :

Iot d'apris lui une Barboire,
Com diable corou et noire.

Salmasius ad Lampridium *Barbatorium*, in Glossis officinam tonsorum esse existimat. legendumque παγωνοκυπεῖαν.

* **BARBATTA**, *Qui palmas dat*, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641. Perperam pro *Brabata*. Vide in hac voce.

** **BARBATULA**, Piscis genus, forte idem

ac Barbatulus Ciceroni. Gassarus tom. 1. Script. Saxon. Mencken. pag. 1740: In maxima omnium piscium abundantia viderunt Augustæ Vindelicarum ann. 1515. libralem mensuram cibitum Barbatularum 10. batziis. Vide Barbarius, 2. ADEL.

1. **BARBATUS**, Gloss. Isid. *Barbatus, operarius, intimidus.* [Ad quod Grævius: Forte legendum *Barbatus*, was aquarium. In conjectura confirmationem laudat Varrone lib. 6. de Lingua Lat. et Festum in Nanum et in utroque loco Scaligerum: quos consule si tanti est. Papias MS. Bituric. *Barba-tus, Major, vetus, princeps.*]

FRATRES BARBATI, sic appellati ut plurimum Fratres conversi in Monasteriis, quod contra quam Monachi voto astricti, barbam nutritrunt, ut eliaminum observare est apud Carthusienses. Exordium Ordinis Cisterciensis cap. 15: Tunc definerunt Conversos lucos Barbatus ex licentia Episcopi sui suscepturos, eosque in vita sua et in morte excepto Monachatu, ut semetipos tractatur. Casarius Heisterbac. lib. 4. cap. 62: Die quadam Conversum ad se vocans, ait, Nostri, Barbutæ, quare venerim ad Ordinem? et lib. 6. cap. 20: Tales sunt multi ex his Barbatis, qui in habitu et tonsura religiosis terras circumdeunt, et plurimos decipiunt. Vita S. Erminoldi Abb. lib. 2. cap. 2: Frater quidam, ex his quos Barbatus dicimus, etc. In Edit. Canisi. *Conversus* dicitur. [Charta Eberhardi pro Monasterio S. Petri de Silva nigra, Vindem. Litter. Fred. Schannat pag. 164. de Fratribus Barbatis: Panis tribuatur Barbatis ejusdem quantitatibus et qualitatibus sicut Monachis.] Chronicon Montis-Sereni pag. 170: Quidam Fratrum laicorum, quos Barbatus vocari usus obtuit, etc. De iis ita Chronicon Laurishamense:

Nunc quoque Barbuti qui sint, attentius audi. Sunt ergo laici Miliebus (Monachis) associati, Quos risus populi dedit hoc agomine fungi, Sunt quia prolixis barbis ad pectora pexis Deformes, hirti, revera moribus hirci, Barbis hircorum similes, larvia tragicorum. Quos quia vulgaria circumfert aura favoris, Austeria facie sunt, et tonsi caput alte, Cautius incisis certoque tenore capillis, Et sunt immensis induiti calceamentis, Amphibialis longis utentes et spatiis. Quos quid habere putant, submissa fronte salutant, Gratia, Pax vobis, Benedicite, Credite nobis, Mille Pater noster, demandat greci tibi noster, Per venias centum verrunt barbis pavimentum, Ut Domini servos plebs mobilis extinet ipsos. Verum fallaces fore se produnt et inanes, etc.

Barbatos Grandimontenses sic exagit Stephanus Tornacensis Epist. 152: *Luctuosum in Ecclesia Dei spectaculum fideli ac flebili compassione prosequimur: Grandimontenses Conversos miserabilem cætum Clericorum exulantium barbis prolixis, tanquam cornibus ventilantes, etc.* Exstant de hac Barbatorum Grandimontensium insolentia Diplomata Joannis Regis Angl. apud Guil. Prynneum in Libertatibus. Eccles. Angl. tom. 3. pag. 23. Statuta Ord. Praemonstrat. dist. 4. cap. 11: *In Ecclesiis vero, in quibus Conversi sunt adeo rebelles, quod nolunt cappas griseas et barbus ordinatas habere, de cetero non recipiantur Conversi, donec recepti*

cappas griseas receperint, et barbas habuerint ordinatas. Vide Miracula S. Wilfridi cap. 8.

BARBATI præterea appellati Monachi Ordinis cuiusdam Monastici, cuius meminit Albericus ann. 1113: *Scripsit quedam de Ordine Fratrum Templi et Barbatorum.* Idem Albericus, et ex eo auctor M. Chronicus Belgicus ann. 1240: *Ordo Fratrum Barbatorum, qui etiam circa hoc tempus carpit, habebat domos 160.* [** Hæc in Leibnitii edit. ad ann. 1113. pag. 224. in Magn. Chron. Belg. ed. Pistor. pag. 141. lin. 4.]

¶ 2. **BARBATUS, Epilepticus.** Papias ad vocem *Epilepsia*. . . . *Hos etiam Lunaticos vulgus vocat. . . . iidem et Barbati dicuntur.*

* **BARBAZATUS**, idem quod *Baptizatus*, in Chron. Will. Godelli ad an. 1010. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 262: *Iudei multi eo anno præ timore Barbazati sunt. An quia fidem Christianam profitendo barbam radebant?* Vide supra *Baptizati* et mox in *Barbescere*.

¶ **BARBECANUS**, Munitionis species, eadem quæ *Barbacana*, quod vide. Locus est in *Sbarium*.

* **BARBELATUS**, a Gall. *Barbelé*, Dentibus seu aculeis, nostris *Barbeaulx*, munitus. Charta ann. 1312. in Reg. 48. Chartoph. reg. ch. 116: *Dodecim sagittas ferris Barbelatis et pennis de pavone munitas nobis.... reddere et solvere teneantur.* Lit. reniss. ann. 1448. in Reg. 176. ch. 584: *Les Barbeaulx ou pointes du plançon s'en attacherent à ung juppel, que avoit vestu icellui Pierre.* Vide *Sagitta* 2.

BARBERIUS, Barbitoris, ex Gall. *Barbier*. Occurrit in Miraculis S. Goslini Abbat. n. 22. [tom. 2. SS. Februarii pag. 634. Et in miraculis B. Henrici Baucenensis. inter Acta SS. Junii tom. 2. pag. 386. ubi pro Chirurgo sumitur, quod Chirurgi soleant sondare barbam: Supervenit in brachio sinistro tumor, de quo incisa fuit per quemdam Barberium. Hist. Dolphin. tom. 2. pag. 274. col. 1: *Perotto Barberio pro emendo sapone Domino gran. x.*]

* **BARBESCERE**, *Commencer à estre barbu*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Glossar. Lat. Gr. *Burbesco*, γεννάω. *Barbé*, pro eo cui barba pullulat, adolescentis, in Vita J. C. MS. :

Puis s'en issent de la chité
Et li viel homme et li Barbe.

* *Barbier* vero nostri dixerunt, pro Barbam radere, Gall. *Raser*. Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 128. Chartoph. reg. ch. 238: *Comme l'exposant estant en la ville de Pontoise fut dé pour se Barbier en l'ostel de Jehan Tuart barbier, et là eust fait rere ses cheveux et sa barbe, etc. Barboier, eodem sensu, in aliis ann. 1394. ex Reg. 146. ch. 355: Lesquelz Thomas et Pierre entrerent en lutavanne pour faire Barboier ledit Pierre par un barbier, qui lors estoit en la dite tuverne. Occurrit præterea in Reg. 156. ad ann. 1401. ch. 252. et in Reg. 182. ch. 9. ad ann. 1449. *Barbieré*, ad artem barbitoris pertinens, in aliis Lit. ann. 1388. ex Reg. 132. ch. 234: *De fait ledit sergent print le bassin Barbierz du supplicant, dont il se nidoit à user de son mestier (de barbier).* Vide infra *Barbula* 2.*

¶ **BARBESIO**, *Ervat. Vetus*. Glossar. Græc. i. *Barbam gesto.* [** leg. *Barbesco*.]

* **BARBETUS**, *Panni species; f. quia villosus sic appellabatur.* Testam. Vedasti ep. 1. Silvaect. ann. 1335. inter Instr. tom. 10. Gall. Christ. col. 492: *Item, legamus Agneti sorori nostræ.... unam garnachiam de Barbeto cum fourraturis.* Aliud est *Barbette*, fascia nempe pectoralis, qua utuntur moniales, sic dicta, quod a mento supra pectus descendat, Hispan. *Barbicacho*. Stat. MSS. monial. Congreg. Casal. Bened. cap. 12: *Les sœurs professes du cheur porteront robe noire et cotte blanche par dessous, audessus de la robe auront un scapulaire large de serge et long à demy pied de terre, et audessus dudit scapulaire porteront un grand floc de serge noire avec manches larges et par dessus leurs couvre-chefs un voile noir avec frontelet et Barbettes.* Nota quoque hæc vox in collegio nobilium virginum Romarici montis. Ejusdem originis est vox *Barbiere*, quod mentum servet, pars scilicet cassidis, quam *Mentonniere* dicimus. Processus diuersi anu. 1385. tom. 2. Probat. Hist. Brit. col. 508: *Item un camail de fer... garni de Barbierie de fer, etc.* Vide *Barbuta*.

* **BARBIARIUS**, *Deseccator*, Gall. *Scieur*; a *Barbatoria* seu *lineo subtili*, quod larvæ species est, qua vultum obtegunt, ne scobis oculos offendat, sic dictus. Reg. actor. capit. S. Petri Insul. ex Tabul. ejusd. eccl.: *Anno Domini 1566. mensis Julii die 15. domini mei decanus et capitulum injunxerunt ostiario capituli, quatenus dicat Barburiis et carpentario ecclesiae se nolle quod deinceps, videlicet Barburi Gallice du savyn exsciccent, et carpentarius ligna super cemiterium hujus ecclesie advehat. Insulensis Sawin*, scobis est, Gall. *Scieur de bois*.

BARBICALIS, *Machinæ seu λαθεῖσαι species*. Albertus Aquensis lib. 3. cap. 41: *Sequenti die instrumenta trium mangenarum (Franci Barbicales vocant) opponunt ponti, quæ portam et turrim portæ ejusque mænia crebro jactu et impetu saxorum quaterent et impeterent.*

BARBICANA. Vide *Barbacana*.

* **BARBICANAGIUM**. Vide in *Barbacana*.

* **BARBIGER**, *Bubo, avis onusta plumis*; *Barbajoha*, Prov. Glossar. Provine. Lat. ex Cod. reg. 7657.

* **BARBIOLUS**, diminut. ab Ital. *Barbio*, *Barbus minor*, Gall. *Barbillon*, alias *Barbeil*, in Stat. Placent. lib. 6. fol. 79. v°.

* **BARBIPETA**, *Che percute lo instrumento da sonare.* Glossar. Lat. Ital. MS. Vide *Barbitista*.

BARBIRASIUM, *Barbæ tonsio*. Petrus Damiani lib. 1. Epist. 15: *Ecclesiæ quoque rectores, ... tanto myndanæ vertiginis quotidie rotantur impulsu, ut eos a sacerdotibus Barbirasiū quidem dividat, sed actio non discernat.* Occurrit iterum Epist. 20. Idem lib. 8. Epist. 11: *Presbyterum vel Episcopum abire prospiciunt, Barbiratos se videre fatentur.* Quippe Presbyteri ac Clerici barbam radebant. Willel. Malmesbur. lib. 3. de Gest. Regum. Angl. scribit *speculatorum ab Haroldo Anglorum Rege in Willelmi Nothi castra submissos, retulisse peine omnes in exercitu illo Presbyteros videri, quod totum faciem cum utroque labro rasam haberent.* [Petri Diac. Discipl. Casin. in veteri Discipl. Monast. pag. 3: *Nulus tonsuram vel Barbirasiū faciat absque Decani imperio.*]

¶ BARBIRASUS. Vide Barbirasi.

¶ BARBITA, Fistula pastoralis. Papia MS. [** Barbitum, est instrumentum musicum. Gemmae Gemmarum.] Hinc Barbitista. * BARBITARIUS, Barbiton sor. Chro. abbat. Corb. MS. fol. 8. v. ubi inter ministeriales numerantur Barbitarii duo.

¶ BARBITISTA, in Glossario MS. Montis S. Eligii Atrebat. : Qui vel quas cantat cum Barbito.

BARBITONDIUM, Tonstrina, Papia. Joanni de Janua [et Glossar. MS. Montis S. Eligii Atreb.] : Tonsura barbae, vel locus ubi tondetur.

* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: Barbitondium, Barberie.

¶ BARBITONSOR passim occurrit apud Scriptores inferioris aevi. Vide si vis Lobinellum Hist. Britan. tom. 2. pag. 560. Josephum de Aguirre tom. 3. Concil. Hispan. pag. 681. ann. 1473. Limborch. lib. Sent. Inquisit. Tolos. pag. 70. Hist. Dauphin. tom. 2. pag. 524. Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 127. etc.

* BARBITONSORIA, Eadem notione, qua Barbitondium. Stat. Avenion. lib. 1. pag. 79. art. 3 : Item quod nullus uideat officinam, aut apothecam, quam vocant Barbitonsoriam, apertam tenere, etc.

* BARBITONTRIX, Barbaria, Barbierie, in eod. Glossar. 7684. Barbitontrix, in Arresto ann. 1395. 23. Dec. ex vol. 8. arrest. parlam. Paris. : Omnes barbitonsores et barbitontrices operatorium in villa et banleuca Parisiensi tenentes, etc.

BARBIZELLUM. Otto Morena in Hist. Rerum Laudensium pag. 53 : Erat autem in ipso Gatto (vinea militari) quedam trabes ferrata, quam Barbizellum appellabant, quam trahentes hi qui intra ipsum Gattum erant, foras plus 20. brachii projicentes, in murum ipsius castri mirabiliter feriebant. [Vide Bercellum.]

* Aries, vel quid simile, ut auctor est Carol. de Aquino in Glossar. milit.

1. BARBO, [Stultus, mobilis, mulierus.] Vide Barosus.

¶ 2. BARBO, Barunculus, apud Papiam. Excerpta Pithosi : Barbo, Barbunculus, Gloss. Isid. Barvo, Barunculus. B. in V. mutato, ut alibi asepe : que omnia non videntur aliud quam Barbo vel Barbus, piscis, Gall. Barbeau; de quo Auson. Mosaella v. 134 :

Prospeque juba imitatus gobio Barbi.

* BARBONI. Vide supra Barbarius 2.

* BARBOS, Teli genus, ut videtur. Stat. Massil. lib. 5. cap. 19. pag. 521 : Item qui cum non equitando, sed pedestre, cum balista, vel cum Barbos, vel aliter venando, vel non venando, transitib, vel ibit per alienam vineam, etc. Vide infra Barbulnius et Barbuta.

BARBOTA, [et BARBOTTA.] Navis species. Oliverius Scholastic. de Captione Damiae : Accidit ut una navis Templariorum, vi torrentis rapta, prope ripam civitatis precipitatetur ad hostes, qui cum Barbotis et uncis ferreis ipsam impugnaverunt diutius. Item : Proximo etiam sabbato cum galeis, Barbotis, per flumen cum mangenellis, nos impetrerunt. Ab Oliverio mutuati sunt que habent in eamdem sententiam Godfridus Monach. S. Pantaleonis, et Matthaeus Paris ann.

1318. et 1319. Sed perperam apud Godfridum Barbulis pro Barbutis irrepit. [Jacobi de Vitriaco Hist. Orient. apud Marten. tom. 3. Auecd. col. 296 : Post haec vero Barbotam meam cum viginti hominibus in flumine amisi, quorum sex captivi ducti sunt, reliqui vero pugnando viriliter interfici sunt. Jacobi Auris Annal. Genuen. lib. 10. ad ann. 1328. apud Murator. tom. 6. col. 584 : Paraverunt Barbotas, et de scalis nostrarum gallearum junctis insimul fecerunt pontes in mari, ut eis melius appropinquare valerent. Albertinus Mussatus de Gestis Henrici VII. lib. 13. rubr. 8. apud eundem tom. 10. col. 534 : Testudines, cataphractas, onerarias barquas, quas Barbotas nuncupabant... instruxere (Pisani.)] Historia Belli sacri vernacula MS. : Donec se conseillerent ensemble k'il ferroient ce de cent 4. Barbotes, et seront toutes couvertes de cuirs biens et joins siéres, et ironnt aussi bien desous aigues, comme dessus. Ejusmodi navium tectorum meminit Chronicon Petri IV. Regis Arag. lib. 3. cap. 10 : Et erent ne les set uxers grosses qui portavent cauvalls, et vint naus grosses appellades naus de covent qui son de dues cubertes, ubi Codex MSS. qui son de 3. et de 2. cubertes. Schefferus putat eas esse naues quas Sturlesonius in Chronicu jernbarden vocat, quasi dicas barbam ferream. Certe superne tectas fuisse par est credere : nam

BARBOTATA NAVIGIA, Ea quæ in modum Barbotarum tecta sunt, videntur appellari a Sanuto lib. 2. part. 4. cap. 7 : Indigit pretore dictus exercitus, quod ex istis navigis antedictis aliqua sint incamatata, seu Barbotata, tali modo quod homines predictorum non timeant lapides machinarum. Vide Barbuta.

* Quod ejusmodi naues superne tectæ fuerint, aperte docet Petr. Cyrenaicus de Bello Ferrar. apud Murator. tom. 21. Script. Ital. col. 1202 : Noctu navigis cooperis (Barbotas appellant) pontem ruinæ adfixerunt Veneti. Unde Galuppe Barbotarde, in Lit. remiss. ann. 1460. ex Reg. 192. Chartoph. reg. ch. 71 : Ieulx pillarts estoient sur la riviere de Dordogne dedans une galuppe Barbotarde, en laquelle il pensoitestre la plus grant partie du pillaige. Hoc est, ad modum Barbotas formatas seu coopertas. [* Confer Jal. Archéolog. Navale, tom. 2. pag. 258.]

* BARBUALDUS, Græcis μωμούλας, Idem quod mox Barbuda. Guil. Paris. episc. lib. de Morib. cap. 5. ex Naud. Mascurat. pag. 189 : Hic est Barbualdus, qui pueris ad terrorem ostenditur, et de quo matres et nutrices parvulis minabuntur : Barbualdus enim dicitur figura et pictura terribilis. Vide mox

* BARBUDA, Prov. Larva, que ponitur in facie ad terrendum pueras. Cassis ferri et militum dicitur. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Vide Barbator et Barbuta.

¶ 1. BARBULA, Barbæ species, Gall. Barbillon, pili qui in utraque oris parte quorumdam piscium nascuntur. Charta Goiberti ann. 839. apud Folquium Levitam Sithiensem lib. 2. pag. 109. MS. Sithiensis : Anno eodem post haec in mense Novembris, cum infirmatis sensisset appropinquare obitus suis diem, descripsit ipse propria manu in tabulis ceratis, que exteriori cœlata erant Barbulis crassi piscis, et subtus deaurata

erant, qualiter suas res manuterrit sui disposerent.

* 2. BARBULA, Adolescens, juvenis, nostris etiam Jeune barbe. Flettwood. in Sylloge antiqu. inscript. part. 2. pag. 364 : Qui beac cum ingenio floreas Barbula grata. Vide supra Barbescore.

¶ 3. BARBULA, Mendose pro Barbuta, ut dictum est in hac voce.

¶ BARBULATUS, Barbatus. Locum vide in Cateia.

* BARBULNIUS, inter arma, quibus offendit potest, recensetur, in Stat. Perus. pag. 46 : Statutum est quod si aliquis.... malitiose cum gravi gladio, ense, falcatore, jasarma, Barbulnius, lancea, vel alio consimili percusserit, tuliter quod sanguis exeat, solvat pro banno libras decem. Vide supra Barbos et infra Bario.

¶ BARBUNCULUS. Vide Barbo 2.

¶ BARBURRA, ἄρπη, ἀρόντος. Glossar. Vet. Lat. Grec. i. Insanus. Vide Baburra. [* Leg. Baburra.]

BARBUSTINUS, Homo qui fert barbam plenam prorisinis, in Glossis Isidori : ubi Vulcanius pruriginis emendat, hoc est furfurum, vel potius porriginus. Gloss. Græc. Lat. Πίτρος, furfures. Πίτρος, η τη χρεπαζη πυράρια, porrigum.

BARBUTA, Tegminis species, qua caput tegebant milites, seu equites in præliis. Joan. Hocsemius in Engelberto Episcopo Leod. cap. 35 : Erant omnes armati cum Barbutis in capite : et ultimo Rex cum multa gente supra parvum roncinum, armatus sic ut alii cum Barbuta. [Epist. Innocentii PP. VI. apud Marten. tom. 2. Aeneid. col. 898. E : Idem marchio, guerra hujusmodi et dicti vicariatus perdurante, de trecentis equitibus seu Barbutis, vivis, ut tuo utatur vocabulo, et ultra, illas bona fide, quantum se sua facultas extenderit, servire nobis et praefata Ecclesiæ tenetur. Cbron. Veronense ad ann. 1354. apud Murat. tom. 8. col. 654 : Et ab alia parte civitatis Veronæ versus portum S. Maximi jam equitaverat D. Bernabous de Vicecomitibus de Mediolano, cum octingentis Barbutis.] Acta confederationis inter Galeacium Mediolani Dominum et Amedeum Comitem Sabaudie ann. 1362. apud Guichenon. in Histor. Sabaud pag. 206 : Habere et tenere tenetur ad offensam predictam Barbutas mille quibus per Dom. Comitem satisfiat. Et mox : Habere tenetur suis expensis solum Barbutas trecentum, hoc est, milites Barbutis armatos, quos postmodum Itali Lances, seu Lanciarios appellarent, ut auctor est Matthæus Villaneus lib. 2. cap. 81. lib. 6. cap. 56. Utuntur eadem notione Thwrocius in Ludov. Reg. Hung. cap. 16. 21. 23. et Cortusii in Hist. lib. 7. cap. 20. Ariostus in Furioso :

Si pose in capo una Barbuta nuova. Joannes Villaneus lib. 2. cap. 77 : I tuti armati di corazzate et Barbuta, come Cavaleri. Statuta MSS. Ordinis Militaris de Saint-Esprit au droit des d'ordre, instituti die Pentecotes ann. 1352. a Ludovico Rege Neapolitano seu Siciliæ, cap. 24 : Se aucun des compagnons de l'Ordre se trouvera en aucun fait d'armes, là où le nombre de ses ennemis seront 50 Barbues, ou autres, et la part du Chevalier de l'ordre n'en s'étendit plus que

le nombre de ses adversaires, etc. Adde cap. 25. Vide *Barbaricum et Barbetus*.

* *Barbuce*, in *Ordinat. milit. Caroli ducis Burgund. ann. 1473*: *Salade a baviere, Barbe ou armet de gorgent, etc.* Si tamen leg. non sit *Barbute*, ut apud Rabelais. lib. 2. cap. 7.

¶ **BARBUTA**, apud Sublacenses Monachos Caputum magnum sine cauda. *Ceremon. Sublac. cap. 49*: *Vestimenta autem novitiorum sint sicut Monachorum, excepto quod pro scapulari portent capucium magnum sine caudu, quod nos vocamus Barbutam, et loco cucullae mantellum longum nigri aut grisei coloris.*

BARCA, Isidoro lib. 19. Orig. cap. 1. est quæ cuncta navis commercia ad littus portat. Mox addit: *Hanc navis in pelago propter nimias undas suo suscipit gremio: ubi autem appropinquaverit portui, reddit vicem Barca navi, quam accepit in pelago.* [** Vide *Forcellin*. hac voce. Not. Tiron. : *Barca, Barcula, Barcella.*] Papias: *Barca a bajulando dicta, quæ cuncta commercia majoris navis ad littus portat.* Uguio: *Barca, navis mercatorum, et quæ merces exportat.* Gloss. Sax. *Ælfrici*: *Barca flot scip, id est, fluctus navis.* [** Vide *Bosworthi Lexic. Anglosaxon. 26, g.* Anglice *A floatship.*] *Paulinus Poem. 13:*

Ut mea salubri Barca perfugio fore,
Puppis superstes obrutæ.

Idem paulo ante *scapham sequacem* vocat. *Abbo lib. 1. de Bello Parisiaco :*

Quamplures numero naves numerante carentes
Exstet, eas moris vulgo *Barcas* nominare.

Et lib. 2 :
... *Barcas per flumina raptant.*

Idem :
... *Barcas agitantque per omnes
Gallia queis amores fruuntur.*

Althelmus de 8. viiiis :

*Anchora fluctivagam nunc sistat anchora Barcham. Capitulare Sicardi Principis Beneventani anno. 836. cap. 13 : Barcas enim quæ ibidem ad oram advenerint, vel pro tempestate subduxerint; aut applicaverint per totam istam plagiam, etc. Occurrunt præterea apud Metelium in Quirinali. pag. 79. Arnoldum Lubec. lib. 2. cap. 8. Alcuinum Poem. 3. in Actis S. Thyrsi ex MS. Tolos. num. 34. in Passione SS. Hilarie, Dignæ, etc. apud Velserum, in libro Miracul. S. Wlfranni Episc. n. 8. apud Monachum Florentinum de Expugnata Accone pag. 229. etc. Vide infra *Barga*, [Gallis olim *Bargotte*. *Guillelmus Guiard* in Hist. :*

Li Rois est en une Bargotte,
Nul pointet ne se desconforte,
Le Cardinal devant lui porte
De la vraye Croix la semblance,
Un autre vaissel les devance.]

Vocem a Bœpç voce Græca, quæ genus sedifici rotundi, ut est turris, sonat, accersit Salmasius in *Keroctium*. Jul. Scaliger Exercit. 51. in *Cardanum*, a Bœpç, ab oneribus gerendis: alii a *Barca* urbe Africæ. Rodericus Toletanus lib. 1. de *Rebus Hispan.* cap. 5. a *Barca*, *Barcinonem*, celeberrimam Hispaniæ urbem nominatam auctor est. Bœpç, dixeret etiam Scriptores Græci recentiores aliquot, Bœpç Nicetas in *Alexio* lib. 1. num. 7. et *Harmenopulus*

lib. 2. tit. 11. § 9. [** Vide *Glossar. med. Græcit. Raynouard. Glossar. Roman. vol. 1. pag. 186. et Diezii Grammat. Romana. pag. 26.*]

¶ **BARCHA**, [** *Annal. Vedastini ap. Pertz. vol. Script. 1. pag. 530. lin. 13.*] in *Statutis Massil. pag. 437*: *Ordinamus quod nulla navis vel lignum caupuluse, vel Barcha aliqua teneatur deinceps plena aqua in aliqua parte portus Massiliæ.* [** *Chart. ann. 1246. ap. Jali. Antiq. Naval. vol. 2. pag. 393*: *Spazina una nova pro Barcha cantherii, scandalio uno furnito; Barcha una de canterio dicte navis cum remis 52. spaca et una, et cum sarcia sua necessaria ipsi Barche. .... Barcha una de parescalmo dicte navis cum remis 32., arganello uno, spaca una et rampegolo uno; Barcha alia de parescalmo dicte navis cum remis 34. et spaca una.* Vide *Jali. pag. 406. 407.* *Barcha duorum thymorum, vide infra in *Tarrita*.*]

¶ **BARKA**, in *Chron. Corn. Zantflet apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 71*: *Verum Fratres de Acco cum Barka venerunt, etc.*

¶ **BARCIA**, Idem quod *Barca*. *Arrestum Comitatus Massil. : Quantum ad bladum Barchiarum quod ipsi teneant cavalletum per totam diem.*

BARCIA. *Historia Fundat. Monasterii S. Vincentii ad Lisbonam : Habitique in Comitatu suo electam virorum fortium manum ... in 160. navibus, quas Barcias nominamus.*

BARCELLA, quæ alias *Navicula* dicitur, vas Ecclesiæ, in qua thub reponitur ad incensum, *Acerra. Charta ann. 1197* apud *Ughellum tom. 7. Ital. sacr. pag. 1274*: *Barcellam unam æneam et superauratam pro incenso immittendo, etc.*

BARCELLA, *Minor barca, seu navicula, apud Petrum de Vineis lib. 2. Ep. 36. lib. 5. Ep. 78.*

¶ **BARCHETTA**, Eadem notio. *Bartholomæi Scribæ Annal. Genuen. lib. 6. ad ann. 1226. apud Murator. tom. 6. col. 444*: *Quare predictus Potestas galeas quatuor et duas sagittas et bucium magnum et Barchettas et alia ligna armavit.* Vide *Barchalina*.

BARCAE, *Navim inscendere, vela facere, Gall. s'Embarquer. Chronicum. Anonymus Barenensis ann. 1025: Bugiano cum Barenenses Barcavit Messinam. Ann. 1038: Descendit Michail Patricio, ... et Barcavit cum Maniaki in Sicilia. Ann. 1060: Et Robertus Dux Barcavit Sicilia.*

BARCARIUS, qui *barcas* facit, vel ducit, Ugutioni et Joanni de Janua. *Barcarii*, in *Notitia Imperii*, a *Barca* dicti, ut censem Guichenonus in *Historia Sabaud.* pag. 8. *Praefectus classi Barcariorum Ebreduni Sabaudiae*, id est, remigum. [** *Gemma Gemmar. : Barcharius, qui Barcha utitur aut eam facit.*]

* **BARCAGIUM**, Hispan. *Barcage*, quod pro *Barca* transvectoria exigitur. *Charta ann. 1343. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 514: Cum vectigalibus, Barcagus, aspagiis, costumis, etc.* Vide infra *Barchatinus*.

* **BARCATA**, *Onus barcæ, Hisp. in. Barcada, Gall. La charge d'une barque. Charta Joan. regin. comit. Provinc. ann. 1379. ex Cam. Comput. Aquens. : Quod pro qualibet Barcata annonæ, necnon et alterius bladi, et*

pro qualibet Barcata rasque, quæ extrahebantur de Provincia, et ibant ad alias partes maritimæ, solvebantur et consuetum erat solvi pro qualibet Barcata quinque solidi monetae currentis..

BARCALA. *Fragm. Petronii : Videtis, inquit, muleres, compedes: sic nos Barcalæ despoliavimus. [Vide *Baburrus*.]*

¶ **BARCALABÆ**. Vide *Baburrus*.

¶ **BARCALAUREUS**, pro *Baccalaureus academicus*, in *Vita S. Thomæ Aquinat.* cap. 3. n. 15. inter *Acta SS. Martii* tom. 1. pag. 663.

BARCANDA, *Conca ærea*, in *Gloss. Isid.*

BARCANIARE, *BARGANNIARE*, *BARGUINARE*, *Tricari*, *tergiversari*; *Italis Bargagnare*, nostris *Barguigner*, quod proprie est licitando cunctari, *Marchander*. [** Vide *Raynouard. Glossar. Rom. vol. 1. pag. 187. voce Barganh. Murator. Antiq. vol. 2. col. 1149.*] *Ebrardus Betuniensis in Græcismo cap. 9 :*

Iustitor est, instat qui pro precio minnendo : Mercator vendit, institor illud emit.

Capitula Caroli Calvi tit. 28. [** Edict. Carissac. Pertz. vol. Leg. 1. pag. 477.] : Missus Reip. provideat, ut si non invenierit illum denarium merum, et bene pensantem, ut cambiare illum mercanti jubeat. Si autem illum denarium bonum invenierit, consideret octatum, et infirmatum, et sexum hominis, quia et feminæ Barcaniare solent, et aut ictibus, prout videbit competere, aut minutis virgis... castiget.

BARGANNIARE. *Leges Ethelredi Regis apud Wanetingum editæ cap. 26 : Mercatores qui bonam pecuniam portant ad salsarios, ab ipsis emunt, ut impurum et minus appendens, et inde mangonant, et Bargunniant, etc. Leges Edw. Confess. : Nemo Barganniet extra portum, ... quod si quis extra portum Barganniet, Owerkiness Regis culpa sit.*

¶ **BARGANIZARE**, *BARGANNIZARE*, apud Rymer. tom. 8. pag. 162. col. 1 : *Ad tot equos Barganizandum, emendum, et providendum, et eos, cum sic Bargannizati, empti et provisi fuerint, etc. Et tom. 13. pag. 164. col. 1 : Emere, vendere, mercandizare, deliberare, recipere, Bargannizare et commutare, cambiare, excambiare, recambiare, etc. Madox Forinclare Anglic. pag. 288 : Dedi, concessi, Bargunizavi, vendidi et hac presenti charta mea confirmavi.*

BARGUINARE Eodem significatu ac *Barcaniare*. *Charta S. Bernardi Abbatis Clarevall. ann. 1145. in Tabulario Episcopat. Altisiod. : De illis qui pisces vendunt, Comes habet 4. creditarios, in quibus Episcopus nihil accipit. Si ad alios Thelonarius Episcopi primus adveniret, et primus Barguineret, tantum accipiet, quantum Curia Episcopi necesse habebit, et Thelonarius Comitis faciet, si pariter venerint, pariter accipient quod inventient. Similiter in aliis virtualibus facient, Barguigner, nostris. Joinville in S. Ludovico : Quant le Souldan entend la bonne volonté du Roy, il dist, Par ma foi, franc et liberal est le François, qui n'a voulu Barguigner sur si grant somme de deniers.*

Vetus Statutum de Mercatorib. Parisiens. apud Brodeum in Cons. Paris. art. 89 : Si une personne Barguine denrée à l'estail, ou à l'ouvroer d'un marchand où il veut acheter,

etc. Statutum pro Megiceris Parisiensibus : *Nul ne puisse Berguigner peraux de boucherie au Dimanche, ne aux Festes solennelles, etc.* Occurrit rursum infra. Libertates villæ de Perusa ann. 1260. apud Thomasseriū pag. 99 : *Si homines estranges Bargine avez à la Paerose, etc.* Le Roman d'Aubery MS. :

Je suis pucelle, jonette et esclavie,
Si dois bien i estre des homes Bargingue.

Balduinus de Condato MS. :

N'est pas tele pane au marché prise,
Ou sur Bargigne, ou on prise,
Vair et grise et tout autre avoir.

Anglis to Bargaine, est Paciscor, stipulor, contraho, a bargain, Stipulatio, contractus ; unde Bargain et sale, contractus vicissim compensativus apud Rastallum in Explic. vobum obscurar. Cambrobritannis apud Boxhornium, Bargin, est etiam conventus, contractus, sponso. A Bargena, dedit Scaliger ad Festum.

¶ BARGANIA, apud Rymer. tom. 7. pag. 378 : *Postquam emptor rationabiliter monetam pro iisdem vinis semel vel his venditorum eorumdem vinorum optulerit, liberationem eorumdem vinorum in Bargania existentium dictis emptoribus facient, et ea quam cito inde requisiti fuerint liberandi pro pretio superius ordinato.* Et tom. 13. pag. 161 : *Omnimodas usuras, contractus usurarum, Barganias corruptas, etc.* Et pag. 165 : *Venditionis, Barganias, emptionis, etc.*

¶ BARGANEA, apud euind. Rymer. tom. 13. pag. 164 : *Barganeus et conventiones facere et tractare.*

¶ BARGANIZATIO. Madox Formulare Anglic. pag. 215 : *In complementum executionis et performanceis quaramdam Barganizationis et conventionis.*

BARGANIZATOR. Controversiarum Barganizatores, in Statuto Bervicen. i Edw. III. Reg. Angl. ann. 20. qui aliis lites suscitant : *Faiseurs de complots, pour susciter des peccés à autrui.* A voce Anglică Bargaine, paciscor, stipulor. Vide Conspirator. Occurrit præterea vox Bargaine in veteri Poëmate MS. cui titulus, *le Roman de la Prise de Hierusalem :*

Dedans Jerusalem ot un temps molt estrange,
Mult i ot de vital delirose Bargaine.

On i plant un dernier d'une sole chaistaigne,
Morte est la poire gent, ni a cel ne se plaigne,
Mult on fait en ceat un doloirose Bargaine.

Vetus Poema vernacularum MS. dictum, les Enseignemens Trebor de vivre saigement :

Més quant elle est à Barquennier,
Ki donques li vodra aider,
Il li saura gré de l'ouraigne;
S'il est prodrom cil qui Barquenne,

* BARCARIUM. Vide Bercarium.

* BARCATA. Vide in Barca.

BARCELLA, Barcha, Navicula. Vide Barca.

¶ BARCHALCUS. Vide Barscalcus.

¶ BARCHALINA, Navicula. Spicil. Acher. tom. 6. pag. 277 : *Dispositus erat ire in una Barchalina.* Vide Barca.

BARCHANEUM, Charta Ecclesie Deiparæ Scardonensis in Dalmatia ann. 1307. apud Joan. Lucium pag. 202 : *Se obligaverunt solvere pro arboragio porti, et pro transitu Barchanei lib. 600. f. barcarum.*

* Idem quod mox Barchatinus.

* BARCHATINUS, Barguetin, Moneta Veneta, pretium trajectus aquæ, ut putat Robert. Cenal. de Ponder. et mensur. fol. 66. r. edit. Paris. ann. 1547.

* BARCHERIA, Ovile, Gall. Bergerie. Tabul. archiep. Bituric. fol. 129. v. : *De hinc secundum quod pretenduntur fossata, qua claudunt Barcherium et grangum ipsius dominæ.* Vide in Berbix, 1.

* BARCHEROLUS, Nauta, in Addit. ad vitam S. Antonini tom. 1. Maii pag. 345. col. 1.

¶ BARCHETA, vel BARCHETUS, Idem videtur qui Noctivagus vigil, quem dicimus Gallice, *Soldat du guet, nisi forte malueris intelligendum esse navicularum, qua tempore noctis vigiles egredenter Verona per Athesim fluvium ad perlustranda hujus urbis suburbia, de quibus agi videtur in loco citato ad vocem Baroselli, ubi locum illum legit.*

¶ BARCHIGLIA, Mensura frumentaria in regno Valentino. Acta SS. Maii tom. 4. pag. 92. B.

* Academ. Hispan. in Diction. Barcella, Mensura genus capiens duos modios.

¶ BARCHIN, Moneta species. Contractus Matrimonii, Spicil. Acher. tom. 8. pag. 259 : *Dono et constituo vobis eidem marito meo in dotem quatuor millia librarium de Barchin de Terno, de qua moneta sexaginta quinque solidi valent unam marcham argenti fini, recti, pensi, Perpinian.* [* Abbreviatio est pro Barchinon.]

* BARCHONUS, BARCONUS, Ital. Balcone, Fenestra. Stat. civit. Astæ collat. 11. cap. 126. pag. 37. v. : *Statutum est quod non sit aliqua persona, quæ audeat.... trahere seu projicere vel sturminare aliquos lapides ad aliquam fenestram seu Barchonum, vel hostium alicujus donus.* Stat. crimin. Saonæ cap. 35. pag. 75 : *Non possit etiam vel presumat aliqua persona.... frangere hostium, Barconum, vel fenestram, vel portam alicujus civis.* Vide Balcones 1.

* BARCHUS, ab Ital. Barco, Vivarium, Gall. Parc. Annal. Placent. ad ann. 1445. apud Murator. tom. 20. Script. Ital. col. 980 : *Die 14. Juli tanta fuit tempestas in civitate et districtu Papiæ, et tam grossæ grandines, quod.... quamplures belluas, cervi, damas, capriolos et aves, et maxime in Barcho Papiæ interfecit.* Vide Parcus.

¶ BARCIA, Navicula. Vide in Barca.

BARCIÆ, barbari. Gloss. Isid. [ad quas Grevius : in aliis Glossis legitur Barchiz. Scribo, inquit, Barci ex Virgilio, In que furentes Barcei, seu Barcæi. Sunt populi in Marmarica.]

* BARCIOLUM, Cunæ, Gall. Berceau. Vide Bercinolum.

* BARCONUS. Vide supra Barchonus.

BARCUS. Vide Bargus.

BARCUSSIUS, Navis species, a Barca, ut videtur, vox deducta. Thomas Archidiaconus in Historia Salomonita cap. 36 : *Invaserunt 4. Barcussios Spalatensium, qui erant missi ab exercitu ad aliud insula caput.* Paulus de Paulo sub ann. 1402 : *Amigeris Regis Ludislavi in uno Barcuso supervenientibus.* Joan. Villaneus lib. 6. cap. 70 : *Armarono in Genova galeæ, uscieri, batti, e Barcosi.* [** Arabibus etiam haec

vox nota. Vide Jal. Antiq. naval. vol. 1. pag. 466. not.]

¶ BARDÀ, Gall. Barde. Charta Ildefonsi Comitis Tolosæ ann. 1144 apud Catellum in Hist. Occitan. pag. 324 : *De Crusellis quos extranei attulerint et vendiderint, praebent domino quatuor denarios, et de Barda duos.* Academicis Cruscanis, Barda, est armadura di cuoio cotto, o di ferro, con laquel s'armava la groppa, il collo, e'l petto dei cavalli, che perciò si dicean bardati. Sed vix putem idem valere quod in hac Charta. Vide Cl. Menagii Origines Italicas. [Barda genus est ephippii in Occitania usitat. Capitul. General. MS. S. Victoris, Massil : Item dicimus de cellis, Bardis et frenis irregularibus, etc. Gallis, Barder, est equum ornamentis instruere.]

* Charta hic laudata, ut et apud Occitanos, Provincialesque Barda, ephippii genus est, seu potius elittella, Gall. Bast ; quo sensu etiam legitur in Constit. Feder. reg. Sicil. cap. 36 : *Quia olim aliqui officiales, curial s, potentes et aliae personæ sub ratione eorumdem, causu equitandi ipsi, vel eorum familiæ, vel defendi eorum arnia, animalia nostrorum fidelium ad sellam et ad Bardam, absque voluntate dominorum, illicite capiebant.* Vide infra Burdo. Barde vero nostri vocabant armaturam equi, qua ejus latera et pectus tegabantur. Andr. de la Vigne in Hist. Caroli VIII. pag. 162 : *Lequel (cheval) estoit bardé au possible et sur ladite Barde estoient les couleures devandites blanche et violette, à croisettes de Hierusalem fort riches.* Quod genus tegumenti, facile fluxisse a militibus ipsis ad equos, observat Carolus de Aquino in Glossar. milit. ubi de vocis etymo sic dicitur : *Appellatum vero est Barda illud tegumentum, non a Bardæis, Dalmatæ populis, ut adversus Casaubonum contendit Salmasius; sed a Bardis, populis Gallæ, ut opinantur Vossius in Etymol. Id plane evincunt testimonia veterin de bardocucullo, quod est vestimentigenus, ex quoniam non existimamus equorum bardas.* Equorum stragula ad usum bellicum ex corio instituisse, vel eorum usum renovasse potius, apud Italos Albericum Badianum, narrat Jovius in Historia Sfortie : *Imposuit ei indumenta equis, quæ Bardæ vocantur, recoto et corio : Aliam originem vocis Bardæ et Bardati equi trahit Ferrarius a dictionibus Cataphracto vel cooptero, vulgo corruptis. Longe melius alii a Bardocucullo, sive Bardaico cucullo veterum, ut supra indicavimus. Hubemus hinc vocem Bardella, qua indicamus rudem sellam equorum vel asinorum pullis injici solitam.* Et quoniam qui ejusmodi equis vel asinis insident, crebro succusso agitari, motusque parum compositos solent edere, hinc sessores illi proprie dicuntur Italos Sbardellati; et per quandam analogiam Sbardellati etum vulgo eos dicimus, qui præter decori leges et communem consuetudinem aliquid agunt. Vide Burdatus 1. et Equus vestitus. [** Confer, Raynouard. Glossar. Roman. voce Bardel. vol. 1. pag. 187. Murator. Antiq. Ital. vol. 2. col. 1149.]

* 2. BARDÀ, Bipennis, securis. Vide supra Alubarca.

BARDÀ, vel BARDALA, apud Gallos, alauda dicitur nominata in veteri Lexico

apud Turnebum lib. 13. Adv. cap. 25. lib. 20. cap. 37. Glossar. Lat. Græc : *Bardala*, καρδαλιάς, τίθεται ὄρνετο. [Aliud Glossar. Lat. Græc. *Bardalia*, καρδαλιάς, ὄρνετο.] Excerpta ex vel. Gloss. cap. de Avibus : *Bardæ*, (infra *Bardia*) καρδαλιάς. [Bardæ, quia canoræ vocis est, derivari videtur a *Bardo* filio Druidis, qui musicæ et carminum inventor habebatur apud Gallos. Vide *Bardus* 1.]

¶ **BARDIA**, *Bardala*. Vide *Bardæ*.

* **BARDINA**, *Lapago major, personaria, vel personaria, idem secundum expositiones antiquas*. Gloss. medic. Simonis Januens. ex Cod. reg. 6959. vulgo *Bardane*. Vide *Diction. Trevolt.* in hac voce.

* **BARDARI**, Sicarii, scelerati. Vide *Berroerii*.

¶ **BARDARIOTA**. Vide *Primicerius Bardariotarum*, [** et Glossar. med. Græcit. col. 176.]

* **BARDATUM**, Locus ubi varia supplex servatur, Gall. *Garde-meuble*. Inventar. MS. bonor. Raym. de Villanova ann. 1449 : *Sequuntur res repertæ in Bardato; primo una magna arca ad tenendum farinam. Item quedam raupa de viride, foderata tellarubea, etc.*

¶ 1. **BARDATUS** *Equus*, id est, cataractus a *Barda*, Ephippium, apud Murator. tom. 3. pag. 649. col. 2. ubi de coronatione Bonifacii VIII. Papæ : *Isti quinque Vexilliferi habebunt equos cataractos sive Bardatos et cooperitos teta sericea usque ad talos equorum. Idem habent Acta SS. Maii tom. 4. pag. 468. B. nisi quod pro sericea magis Latine legitur serica.*

* *Barda* scilicet tectus, cooperitus; nostris quippe olim *Barder*, pro Operire, *Couvrir*: unde *Barder* dixerunt pro *Paver*, terram, viam lapidibus tegere seu sternere. Charta ann. 1427. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 222. col. 2 : *Les euvres et réparations de Bardement ou pavement cy après designées .... premierement de Barder et paver de bonnes pierres, etc.*

¶ 2. **BARDATUS**, *våvæs, τὸ σκῦος*. Nasciterna, nanus. Supplem. Antiquarii.

¶ **BARDEA**. Vide *Bardæ*.

¶ **BARDEI**, Βαρδοὶ δοῦλοι, εἰ καὶ ἡγεμόνεις ὑπὲ τῆς Ἰταλίας κατὰ Κίνου καὶ Μαρίου σχρηστούσινοι, καὶ ἐν τούτῳ τυραννοῖς κατέτοιχοι διστάνον, τούτους Σερφώριος δούλων περιεκτάντες; *Supplem. Antiquarii.* [** Vide Stephan. Thesaur. Ling. Gr. voce Βαρδίται, ed. Didot. vol. 2. col. 124. et mox *Bardæ*.]

* **BARDENA**, Idem videtur quod *Desensus*, 3. Ager nempe, pratum vel silva sepimenti cincta, ab Hisp. *Barda*, sepes, ubi aut pascua seu animalia immittuntur, aut aliud quidpiam facere, quod illi noceat, non licet. Ordinat. pro reformat. regni Navar. ann. 1322. in Reg. A. Cam. Comput. Paris. fol. 159. v° : *Item cum castellanus castri de Sanchezavarco teneat custodire Bardenam regis. et sit valde dampnificata et destructa propter defectum custodiae, quia pauci erant custodes; ordinatum est quod castellanus dicti castri habeat decem homines, etc.* Fol. 160. r° : *Item dicti decem homines de novo positi in custodia dicta Bardena solvantur de emolumentis dictarum ferriarum, et recipientur in castro una cum aliis, et juvabunt remanentes in castro, et illi de castro eos in Bardena, si necesse fuerit. Rursum fol. 162. r° :*

Item concilium de Caparroso emit terminum de Coscoilleta, quem tenere non potest sine specta.... Ordinatum est quod praedictum concilium compellatur solvere pectum de roturis, quas fecit in Bardena, una cum dampno nemoris facto. [** Vide *Barta*.]

¶ **BARDERIUS**. Vide *Berroerii*.

¶ **BARDES**, Βαρδοὶ δοῦλοι, δορύκτες : Calo. Suppl. Antiquarii. Vide *Bardei*.

¶ **BARDESANISTÆ**, Heretici simili dementia ut *Valentiniani* aberrant, qui inter cetera execranda mysteria, Christum cœlestis corpus habuisse confirmant, nec adsumpsisse carnem de Virgine, sed per eam, quasi aquam per fistulam transisse deliberrant. Gloss. Sangerm. [** In Gloss. cod. reg. 7644. ut ex Isidor. qui de *Valentinianis* Orig. lib. 8. cap. 5. sect. 11.]

* Vide *Baron.* ad ann. 175. num. 16. et seq.

¶ **BARDIA**, f. pro *Bargia*, navicula. Locum vide in *Galedellus*.

¶ **BARDICATIO**. Libellus de Remediis peccatorum apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 27 : *Penitentia Bardicationis glandelle post obitum laici vel laicæ, l. dies in pane et aqua. Si post glandellam morientem in partu, vel cohabitatore, vel cohabitatrix fidem habentem xl. dies in pane et aqua. Notum est quantis cum ululatibus olim funus eurabant; his vero cum varias superstitiones, decantatis quibusdam cantilenis, adiecissent, ejusmodi ululatus constanter prohibuerent Episcopi, statuentes pro mortuis jejunia et oblationes commodi osserri.* [** Concil. III. Tolet. can. 22. et 23.] *Capitul. lib. 6. cap. 197 : Et quando eos (mortuos) ad sepulturam portuarent, illum ululatum excelsum non faciant. Et cap. 198 : Fideles pro defunctis amicorum et parentibus eorum jejunia et oblationes triginta dies adimplere faciant. Capitula Herardi Archiep. Turon. num. 56. tom. 1. Capitul. col. 1291 : Ut exequie mortuorum cum luctu secreto et cordis gemitu fiant. Et psalmos ignorantes, Kyrie eleison ibi canant, et ut triginta diebus amici et parentes pro eis agant. Statuta MSS. Augerii Episc. Conseran. velant carmina diabolica que super mortuos nocturnis horis vulgo fieri solent Porro cum de clamore dolore excitato hic agatur, recte *Bardicationis* voce ejusmodi ululatus intelligitur proscriptus, cuius loco jejuniuni subrogatur defuncto profuturum. *Bardicatio* vero a veteri Gallico seu Britannico *Bardic* vel *Barzic*, quo significatur aulædus seu plebeius cantor in choris popularibus et cœtibus rusticis; unde *Bardicare* instar rusticæ cantoris clamare; et *Bardicatio*, clamor ineptus.*

[* Hand dubia a *Burdus*. Vide in hac voce.]

¶ **BARDIGIOSUS**, *Bardus*, stultus. Felix Girwensis Monachus in Vita S. Guthlacii num. 9 : *Non vanas rugi fabulas, non ruricolarum Bardigiosos vagitus, non falsidica parasitorum frivola.* Gloss. Græc. Lat. Ἀρρενίς, *Bardus*, sine genio.

¶ **BARDIRE**, clamare instar cervi. *Vetus* Glossar. Lat. Græc : *Bardit*, rugit, ἔλαφος ρράζει. *Bardire*, rug're cervorum est. Amalthea. Supplem. Antiquarii : *Bardit*, ἔλαφος ρράζει. *Elephas* vocem edit. [** A veteri verbo *baren*, Clamare, de quo in Glossar. German. lingue. Vide etiam *Bardus*, *Bardi* et *Baulare*. ADEL.]

* **BARDO**, *Ephippii seu clitelæ genus*. Stat. Avenion. ann. 1243. cap. 135 ex Cod. reg. 4659 : *Statuum quod sellerii et cooperiorum, non apponunt in bardis, Bardonibus, sellis et cooperiorum, nisi borram vel cotonum.* Vide supra *Barda* 1.

¶ **BARDONATA**, Qui palmas dat. Gloss in Amalthea. [** Vide supra *Barbatta*]

* **BARDONUS**, ut supra *Bardo*. Inventar. ann. 1218. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 67. col. 2 : *Inveni etiam in salario primo ejusdem staris quandam sellam cum Bar-dono.*

¶ **BARDUCIUM**, *Hastile jaculum, secu- ricula levis*. Amalthe. *Basilius eum insecurus imperatorio Barducio petuit.* Dominicus Macer ex Cedreno. [** A *Barda*, German. Barth., Securis. ADEL.]

¶ 1. **BARDUS**, inquit Festus, *Gallice cantor appellatur, qui virorum fortium laudes canit: a gente Bardorum, de quibus Lu-canus canit:*

Plurima securi sudistis carmina Bardi.

De his plurima Martinus in Lexico : quod consule. [** Adde Glossaria Schilteri, Wachteri, Fri-chii et aliorum ubi etymon vocis ab antiquo *baren*, Clamare, canere probant. ADEL.]

¶ 2. **BARDUS**, f. pro *Barbus*, Piscis, Gall. *Burbeau*. Spicil. Acher. tom. 7. pag. 509 : *Pisces qui afferebantur de Mosa, quos Poëtica licentia vocare possumus roceas et Bardos.*

¶ 3. **BARDORUM SOCIETAS**. Vide *Cuorcini*.

* 4. **BARDUS**. Courradi de Fabaria Cassus S. Galli apud Pertz. vol. Script. 2. pag. 178 : *Celum astronomicum aureum gemmisstellatum, habens philosophicum intra se cursum planetarum, elephantes eciam et Bardos, ceteraque quam plura.* Vide *Bardos*.

* **BAREA**, *Una linea*, in Glossar. Lat. Ital. MS. [** Vide *Baria*, 1.]

¶ **BARECA**, An aedicula, tugurium? Gall. *Baraque*, Hisp. *Baraca*. Græcis recentioribus μετράζεται. Testamentum Tellonis Episc. Curiensis apud Mabill. Annual. Benedict. tom. 2. pag. 708. col. 1 : *Item ad vicum curtem meam cum tabulatu, cum Bareca, cum omnibus que ad ipsam curtem pertinent*

BARECTATORES. Vide *Buratator* in *Bаратum*.

¶ **BAREFACTUS**. Vide *Bacerus*.

* **BAREGUM**, Septuag. ex cratibus, quo per noctem grex includitur, idem quod *Parcus*. Stat. *Vallis Serianæ* cap. 66. ex Cod. reg. 4619. fol. 117. v° : *Debeat maturare Baregum et Burega, super omnibus montibus suprascripti communis, omnibus quindecim diebus.*

¶ 1. **BABELLUS**, Obex, clathri, vectis, Gall. *Barre*. *Barreau*. *Charta Matth. Abb. S. Dion.* arbitri inter Erardum Episc. Autiss. et Joan. *de Challon Comitem Autiss.* : *Item super hoc quod dictus Comes... per vim suam amoverat seu amoveri fecerat contra prohibitionem dicti Episcopi vel eius mandati Barellum et serram cuiusdam alterius portæ, que vocatur porta pendens.*

¶ 2. **BARELLUS**, Vas ligneum, cadus. Nostris *Baril*, Italis *Barile*, vel etiam *Corbis*. Chron. Henr. Knighthon. pag. 2627 : *Et miserunt (aurum) in Barellos ferratos ad*

adducendum in Franciam. Apud Rymer. tom. 8. pag. 634. col. 2 : *De quolibet Barello separum venalium, unum quadrantem.* Ibid. infra : *De quolibet Barello allecum venalium, unum obolum.* Et pag. seq. col. 1 : *De quolibet Barello de pice, etc.* Et pag. 501. col. 1 : *Mandamus vobis quod certos libros in sex Barillis contentos, etc.* Et tom. 7. pag. 357. col. 2 : *Quinque paria caligarum, et duo magna paria cultellorum trancheurs; in uno Barello ejusdem collectoris, ac ea omnia in quadam navi.* [** *Charta Flandr.* ann. 1262. ap. Lappenb. in Docum. Init. Hanseat. pag. 83 : *Barellus calibus venditus debet in exitu 4. den.*]

* 3. **BARELLUS**, Plaustri genus, idem quod infra *Barocia*. Vide infra *Barillerius*.

BARELUS. Monasticum Anglicum tom. 2. pag. 370 : *In Claustro habeat quilibet Frater Capellanus et litteratus, certum sedem et distinctam, et Barellum, vel descum.* [Videtur esse Mensa, Gall. Bureau.]

BAREOCIUM, perperam editum pro *Carrocium* : quod vide.

¶ **BARERIA**, Vectis, Gall. Barre. Vide *Bareriu*, in *Barra*.

* **BARESCEP**, vox Belgica. *Charta ann. 1286.* in Chartul. Namurc. ex Cam. Comput. Insul. fol. 42. v° : *Esqueils virsoure et eskevinage devant dis je avoie le tierch des amendes, ... les kauweleries, les soumeleries et Barescep, dont je avoie les reliés, etc.*

BARGA, **BARGIA**, Idem quod *Barca*, navicula, scapha oneraria, Gall. *Barque*, Ital. *Barea*. [** *Hincmar Remens. Annal. ad ann. 876.* ap. Pertz. vol. Script. 1. pag. 501. lib. 16 : *Nortmanni cum 100. circiter navibus magnis, quas nostrates Bargas vocant, etc.*] Epist. Comitis S. Pauli apud Godesfridum Mon. ann. 1203 : *Vasa navigia apta 200. numero fuerunt, præter naviculas et Bargas.* *Charta anni 1080.* apud Miræum in Diplom. Belg. pag. 295 : *Navem unam magnum, quam Bargum vocant, ad opus transiret um habebat Ecclesia Walciadoren-sis.* Epistola I. Episcopi Aconensis ad Honorium III. PP : *In Bargis et gilionibus multitudinem pugnatorum... posuerat.* [Spir. Acher. tom. 2. pag. 560 : *Multitudo vero illorum in stagno predicto sese submerserunt, testimontes se colligere in Bargis suis, etc.* *Charta ann. 1245.* ex Archivo S. Martini Vertavensis : *Cum Bargis, cymbis et naviculis ascendentibus et descendenteribus.* Occurrit præterea apud Martenium tom. 1. Anecd. col. 786. et alibi.] Le Roman d'Alexandre :

Fait appareiller et querre
Nefs et dromons, baces, et Barges.

[Et alibi :

Gardez, m'laissiez Barge, ne chahant ne bastel.]

Will. Guiart. ann. 1395 :

Se vont entrer ens el port ferir,
Qui mult orient lors nés el Barges.

Le Songecreux :

Comme un villain ou le fait charier
Ou on le met en Barge marinier.

Villharduinus num. 83 : *Cil qui de Constantinople leur venoient aidier en Barges.* Utitur et n. 108. et 114. Vide Nicol. Trivettum in Chron. ann. 1191.

¶ **BARGEA**, Eadem significacione, apud Rymer. tom. 5. pag. 232 : *Omnes naves,*

Bargeas et fluvios hujusmodi de guerra purari et muniri faciant.... de numero navium, Bargearum et fluvorum hujusmodi. Ibidem occurrat frequenter. Vides etiam tom. 6. pag. 167. et tom. 8. pag. 28. et supra in voce *Balingera*.

* *Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : Barge, nef d'escumeur de mer, paro. Bargot, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1393. ex Reg. 145. Chartoph. reg. ch. 490 : Comme l'exposant feust marinier en une barge ou Bargot d'armée à lance sur la mer, etc. Bergue, in Stat. ann. 1398. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 304.*

BARGIA, Eadem notione. Henric. de Knayton. lib. 3. de Event. Angl. cap. 2 : *Angli vero per brachium maris venire fecerunt Bargiis, batellos, naviculas, etc.* Et mox : *Pondus eorum suppressit Burgis in profundo.* Observat Spelmanus differre apud Anglos *baream*, et *bargam*, Anglice *a bareke*, et *a barge* : *hac enim (minor) in fluxiis tantum utuntur; illa vero (navicula majori) mare trajiciunt.* Quo sensu vocem *Barge* usurpat Villharduinus noster num. 83. 108. 114. Vide Appendix ad Historiam Scoticam Hectoris Boethii, ann. 1466. [** *Jal. Antiq. naval.* vol. 1. pag. 359. Addendum vol. 1. pag. 219. 434. vol. 2. pag. 246. 404.] [supra *Balanearium*] et mox *Bargiola*.

BARGANATICUM. Chr. Virdunense ann. 755 : *Carolus Magnus contulit Deo et S. Petro... ut nullis hominum Flavintacensis Ecclesia in omni regno suo teloneum daret in civitatibus, mercatis, vicis, villis, pontibus, portibus, nec de rotativo, Barganatico, pulv-eratico, mutatico, salutatico, etc.* Occurrit plures in Chartis Caroli Magni apud Doubletum in Hist. Sandionys. pag. 708. 709. Incertum vocis etymon, etsi a *barca-niare*, vel *bargantare*, ortum videatur, ita ut pro tributo accipi debeat, quod pro mercibus quæ in foris ac mercatibus venduntur et emuntur, prestatur. [Potius derivarim *Barganaticum* a *Barga*, quam a *Barcaniare*, ita ut sit, Tributum ex *Bargis* exsolutum : Alium intellectum pati non videtur locus seq. ex Praecepto Pippini Regis Franc. pro Monasterio Prumiensi apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 30 : *Nullo teloneo vel Barganatico, neque ex naval remigo, neque saumartis, vel de carrali evictione solvere nec reddere debeat.* Teloneum ad merces curru, *Barganaticum* ad merces *Bargis* vectas referendum puto.] *Capitul. ann. 821. cap. 1 : Volumus... ut nullus teloneum exigat nisi in mercatibus, ubi communia commercia emuntur ac venundantur.* Add. *Capitulare 2. ann. 805. cap. 13. et lib. 3. Capitul. cap. 12.* Vide *Barcaniare* et *Varcinicum*

* **BARGANATICUS**, Eodem intellectu. *Charta Caroli Regis Franc. apud Doubletum in Hist. Sandionys.* pag. 709 : *Barganiare, Ultaticus, pontaticus, portaticus et cæteros teloneos ac Barganaticos.*

BARGANISATIO, etc. Vide *Barcaniare*.

BARGEA, **BARGIA**. Vide *Barga*.

* **BARGELLUS**, Italis *Bargello*, Lictor, ipsorum lictorum dux. *Stat. ant. Florent. lib. 1. cap. 33.* ex Cod. reg. 4621. fol. 23. v° : *Nullus de civitate... Florentiae... possit... concedere.... etiam in ultima voluntate protestati, capitaneo populi seu capitaneo guer-*

ræ... vel Bargello.... rem quamcumque. Ibid. cap. 63. fol. 34. r° : *Domini priores artium et vexilliferi justitiae... possint... depudare Bargellos et defensores.... ad persecundam et capiendum malefactores.* Vide *Bargeldus*.

¶ **BARGELLA.** Vide *Bargilla*.

¶ **BARGENA**, **BARGENNA**. Vide *Barginna*.

BARGIA, Vide in *Barga*.

BARGILLA. Papias : *Mantica, pera vinteria, sportella, Bargilla, bisaccia vulgo. Alibi : Bargella, bissecin.* *Ita Cod. MS.*

BARGINNA. Gloss. *Anglosax.* *Ælfric :* *Bargina, hoc scil. Est autem hoc scil. Anglo-saxonibus *pergamenum*, vel *papyrus* : qua notione usus videtur hac voce Althelmus de Laude Virginum cap. 29. de sancto Hieronymo :*

*Nam ruda et prisca lega patescit abyssum, Septuaginta daos recitans *Bargina* biblio.*

*Ubi frustra restituit *Canisius* pagina.*

* **BARGINHARE**, Pacisci, stipulari, a *Bargin*, conventus, contractus, stipulatio. Vide in *Barcaniare*. *Charta Aymerici de Rupe-cavardi ann. 1206.* in Reg. 77. Chartoph. reg. ch. 311 : *De suo seu precio conueniat et Barginhetur, et precium solvamus.* *Barguignement, ficitatio*, in *Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684.*

BARGINNA, **BARGENNA**, **BARGINUS**, **BARGINES**, **BARIGENA**. Ita varie haec voces effervent, apud Scriptores, quarum notio non omnino obvia ac perspicua. *Gloss. Lat. Græc. : Barginna, vexopōpos. Βάρβαρος, επεφώνως. Βρέβρα.* Kirkmannus lib. 2. de Funeris Roman. cap. 8. ita haec capienda censem, ut vox *Barginna*, et *Vespillonem*, et *Barbarum*, significaverit, praeterea que fuerit *Barbarorum* acclamatio, quod vix putem. *Quin potius malum cum Cujacio ad Novelli. 43. Justin. existimare barginas, suisce barbares funeris elatores, vocemque *Barginas*, esse barbarum non Latinam, quam a *Baro* videtur accersere *Bignonius*, et in veteri *Glossario Saxonico feretrum dici observat;* unde forte, inquit, *Bargina*, pro *fusserum* elatore. *Flavius Caper lib. de Orthographia : Bargina, non Barginna, i. homo ritus gentis, quia barbarus interpretatnr ritiosus, unde et barbarismus dicitur rituum. Bargentos, Troglodytid regionis populos memora Plinius lib. 5.* Denique in *Glossis Isidori Bargines*, sunt *fortes in bello*. His adjungenda, quæ habent Grammatici recentiores. *Glossæ MSS : Bargina, peregrina.* Alibi : *Barginæ, alienæ et alienigenæ. Uga-tio : Barginus, et Barginis et hoc Bargine, i. alienigena, peregrinus, a Baro, et genus, vel genitivas, vel *Baraginiæ* dicuntur fortis in bello, a Baro et genitus : Barorum namque ad modum se agunt, vel sunt fortis, quæ essent genitiæ Barinibus.* *Eadem sermne Iac. de Janua.* [Glossar. MS. Montis S. Eligii Atrebatis : *Barginus, Alienigena, peregrines a Barbaris et Gens.*] Qui vero *Barginus* istis Auctoriis, *Barrigena* dicitur *Papiæ. Barrigena, peregrinus.* *Glossar. Lat. MS. Reg. Barrigenæ, Peregrinae.* [Gloss. Isid. Barrigenæ, Peregrinae. *Barrenæ, Peregrinae.* Ad quod Graevius ait credere se intelligendas illas mulieres quæ Sena in insula Gallica habitabant, de quibus Melia 3. 6 : *Sena in Britannico mari, etc. Cujas castitatis perpetua virginitate sancte numero novem esse traduntur : Barrigenæ vocantur, putantque ingenitæ singularibus praeditæ.**

maria ac ventos concitare carminibus, sese in quaे velint animalia vertere, sunare quaे apud alios insanabili sunt, scire ventura et praedicare. Hæc Grævius post Vossium, ad quem mittit lectores.] Vide præterea Savaronem ad Sidon. lib. 6. Epist. 4. Occitanis deburgina est Brouiller, Mettre en desordre. [** Voces Barginias, bargina, etc. corruptæ sunt a Peregrinus, peregrina, peregrinator, viator religionis causa. Vide Gronov. Observ. Script. Eccl. cap. 2. ADEL. Vide Varus, quod cognatum videri haud inepte monet apud Forcell. b. v.]

* Hinc origo accersenda mihi videtur vocis Barragouin, cuius interpretatio aperta est ex Lit. remiss. ann. 1391. in Reg. 141. Chartoph. reg. ch. 191 : *Lesquels appellent l'exposant sanglant Barragouyn;.... icellui leur dist : Beaux seigneurs, je ne suis point Barragouyn : mais aussi bon chrestien, d'aussi bonnes gens, et aussi bon François que vous êtes.*

¶ BARGIOLA, Scapha, Gall. Equif. Epistola Petri de Condetto Spicil. Acher. tom. 2. pag. 565 : *Episcopus Lingonensis solus a nave sua evasit solo contentus armiger, in sua receptus Bargiola recinetus tunica, patratus ad natandum, imo potius ad naufragandum, si dominus permisisset.* Vide Barga.

BARGOMA. Inscriptio Epist. 5. S. Columbania d S. Gregorium Pap. : *Domino Sancto... ego Bargoma vitis columba in Christo mitto salutem. Ubi forte legendum Barginna, id est peregrinus. Vide in hac voce.*

BARGUINABE, Vide Barcaniare.

1. BARGUS, BARCUS, Ramus, truncus arboris, de quo suspenduntur facinorosi. Lex Salica tit. 69. § 3 : *Si quis hominem de Bargo, vel surca, sine voluntate judicis dimiserit, dccc. den. qui faciunt sol. XLV. culpabilis judicetur.* Gloss. apud Pith. *De Bargo, de ramo.* Tacitus de Moribus Germ. : *Prodiditores et transfugis arboribus suspendunt.* S. Audioenus lib. 2. Vita S. Eligii cap. 31 : *Hoc apud Regem obtinuerat, ut omnia humana corpora, quæ vel Regis severitate, vel judicium censura... perimebantur, sive per civitates, sive per villas, licentiam haberet, et de Barginis, et ex rotis, et de laqueis seplire.* Barcus in Pacto legis Salica tit. 44. § 9 : *Si quis hominem ingenuum de Barco abnubiterit, sine voluntate, etc.* Hinc ortam Gallicam vocem Branche opinatur Wendelinus, quam a brachium deducit Salmarius. Vide eundem Salmarius ad Vopiscum pag. 446.

2. BARGUS, Senatori lib. de Orthogr. cap. 5. est à gen, barba. Gloss. Gr. Lat. Appar., Bargus, sine genio. [** f. Bardus.]

1. BARIA, BARRIA. Gloss. Isid. Barria, regula, norma, rubrica. Jo. de Janua : *Barria a Bzpu, Græce, quod est grave vel forte.* Dicitur hoc Baria, bariae, i. gravis linea summo sinistre deposita in dextram et est una de decem figuris accentuum, quæ pro verborum distinctionibus a Græcis apponuntur. [** Ex Isidor. Orig. lib. 1. cap. 18. sect. 2. et 1.]

¶ 2. BARIA. An idem quod Barra, Venetis, Gall. Barre, Barreau? Murator. tom. 2. pag. 366. col. 1. in Chronicis Casinensis ab Anastasio seniore : *Et fundatos duplex octo, et Bariam unam in anaglyphis, et scatorem Constantinopolitanum argenteum deauratum. Item tertio tulit in coronis, Ba-*

riis, annulis, coralibus et codearüs argenti libras cccc. et aureos quatuordecim mille.

BARIBLINUS. Historia Episcoporum Frisingensem edita a Gewaldo iu Metropoli Salisburgensi : *Item brachium Bariblinum, et calicem unum magnum, et tablam summi altaris comparavit 1300. Floren. Remens.*

* BABICELLUS, ut supra Bargellus. Leges reipubl. Genuens. ann. 1576. part. 2. cap. 8. tom. 2. Cod. Ital. diplom. col. 2194 : *Eliget sibi praetor Baricellum unum practicum et virilem, cum octoginta strenuis satellitibus qui ei presto sint, ejusque jussa diligenter et fideliter obseruent et exequantur.*

* BARIDUS, Superbo, in Glossar. Lat. Ital. MS. Vide Barridus 2.

* BARIENIS dicitur gravis, quod est fortis : cui contrarius est levis, i. infirmus. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. Ubi emendandum ex Papia : *Bzpu; enim dicitur, etc.* Vide in Baro, pag. 597. col. 1.

** BABIGALLUS, Persona loquax, a Germ. buren, Clamare et Lat. Gallus, aut a gellea, Tinuire, clamare. Sttut. Famil. S. Petri apud Schannat in Hist. Wornat. Cod. Dipl. prg. 44. ADEL. Persona loquax i. e. Qui causas dicit, est initio Statuti laudatur, unde vero vox Barigallus, ejusque origatio Adelungo veterit, non video. Confer Bargildus et Schilterum.

¶ BARIGELLUS, Apparitor, Primus apparitorum. Concil. Hisp. tom. 4. ann. 1512 : *Mandamusque nostris Barigellis, ut exsequantur penas solitas contra illas, qui ea non obseruaverint, usque ad valorem unius regalis pro qualibet vice.* Joann. Burchardus in Vita Alexandri VI. edita per Go-desfr. Leibnitz ann. 1697 : *Mandavit Barigello predicto, ut Cusentinum Privatum predictum ex castro non elevaret.* Acta SS. Maii tom. 3. pag. 251. B. in Vita S. Gerardi : *Eodem loco praefectus publici satellitii (Barigellum vocant) ex gravi morbo desperatus, etc.* [** Derivari potest a Barra, septum curiae. ADEL. Vide Murator. Antiq. Ital. vol. 2. col. 1149. et Barigildus.]

BARIGENA. Vide Barginna.

BARIGILDUS. Capitula Caroli C. tit. 31. [** Elict. Pistense ann. 864.] cap. 32 : *Et ipse (comes) sic mallum suum teneat, ut Barigildi ejus et advocati, qui in aliis Comitatibus rationes habent, ad suum mallum occurrere possint.* Ubi Sirmundus : *Barigildi, apparidores. Unde nunc etiam apud Italos Barigelli vocantur principes apparitorum.* Academicus Cruciani : *Bargelle, Capitane de birri, Circutor. [Barisel, Capitaine des Ser-gens, apud Borellum.]* A voce Barus, vel Buro deducit Innoc. Cironus, atque esse Barigildum, liberum hominem, qui nunquam fuit servilis conditionis : unde, inquit, Advocati dicuntur Barigildi, quod e nobilioribus et potentioribus assumerentur, in quorum fidem et patrocinium, quasi conspiratione quadam et consensu mutuo Ecclesie recurrebant, a gildo, seu pretio, quod Advocatis praestabatur; quasi dicuntur Advocati stipendiarii. [** Certe initio cap. 32. qui mox Barigildi, Franci homines dicuntur, quod monuit Schilterus. De his et an iidem sint qui in Specul. Saxon. Biergelden audiunt, multa auctores Germanici, Grimm. Antiquit. Jur. pag. 314.

Gaupp. Jus Silesiac. pag. 142. not. et Missellian. Jur. German. pag. 29. alii.] Vide Barigellus.

* BARIGLE, pro Barile, Cadus, dolium. Steph. de Infestura MS. ubi de Innoc. PP. VII : *Dixit eidem cardinali, quod præpararet in tentorio suo multa Bariglia vini.*

BARILE, BARILLUS, Itali. Barile, Gallici Baril, ex Cambro-Britannico Buril, cadus, dolium, amphora. Joan. de Janua : *Cadus, vas quod vulgo dicitur Barile.* Edictum Philippi Pulcri pro Nobilibus Campaniæ, apud Pithecum cap. 30 : *Item non poterunt (Baillivi) recipere vinum nisi in Barillis, potis, seu batellis.* Vitæ Abbat. S. Albani : *Misit Barillos lapidibus et sabulone repletos.* [Hist. Beccensis MS. pag. 615. n. 4 : Septem Barillos vini albi anni redditus super quasdam vineas, etc. Charta ann. 1429. ex Archivis Piscatorum Massil. : *De qualibet jarra seu Barili sardiniarum salutarum obolum unum.*] Gobelius Persona in Cosmodromiætate 6. cap. 80 : *Laguncula una, quæ vulgo Barile dicitur.* Addit. cap. 76. 81. Vita S. Andrea Corsini n. 17 : *Qui ejicit de ore ejus unum Barile aquæ, et senatus est.* Philippus Mouskes, ubi de Ricardo Rege Anglie a Duce Austriae capitulo :

Et paix si oot al via tramis
Deus Barjas que d'Acre aportoient,
A la taverne le envoient.

Mox :

S'a li Cevaliers demandé,
Qui li Baril estaient tel.

Vide Meursium in Bzpn, Glossar. mediæ Græcitatis, infra in Barridus 1, Barrila, Barile, et supra Barellus, 2. [** Raynouard. Glossar. Rom. voce Buril, pag. 189.]

BARILLIUS, Officium in Scancionaria Regia, in Ordinat. Hospitii S. Ludovici Reg. ann. 1261. cui eadorum vinariorum cura incumbebat. Statutum pro Hospitio Philippi Magni ann. 1317 : *Il y aura devers la bourse 3. Barilliers, et mangeront à court.* Aliud Statut. pro Hospitio Reginæ Joanne ann. 1316 : *Deux Barilliers, qui merront les deux sommiers de l'Eschanconnerie.*

BARILLIUM, Tributum, quod pro iis vasis vinariis praestabatur. Regest. Constabularie Burdegal. fol. 38 : *Omnes mercatores navis oneratae de vinis, dent pro Barillium de tota nave 12. den.* Apud Hemereum in Augusta Viromand. ann. 1095. Barillium solvi annotatur, par le raison du vaisseau, c'est assavoir un denier de chascun acat, ou de chascune vente. Vide Barrilagium.

BARILLATUM, Minus barile, doliolum, nostris Barillet. Fleta lib. 2. cap. 5. § 6 : *Militi vero quotidie liberetur a Cellario Regis Barillatum vini, ad minus continens unum jalonen.*

BARIOLA Laguncula, Barillet. Magn. Chron. Belgicum ann. 1487 : *Quidam vir Janua habitavit, qui licet absque manibus natus erat, et cum hoc predibus ambobus a nativitate caruit, lagunculas tamen novas, quæ Bariola vulgo vocantur, opere mecanico tam bonas fecit, ac si ambas manus haberet.* Vide an non legendum sit batula. Itali veteres Barione, vas vinarium minuscum vocant. Vide Barisellus, Barlettum, Barletus, Barlotrius.

BARILION. BARILON. Vide Parilon.

¶ BARILLAGIUM, BARILLARIUS, BARIOLA, etc. Vide in Barile.

* **BARILLOTUS**, Pallii seu tunicae species, a forma vel ornamenti sic dicta, quod tempe simbris, veluti dolium circulis, ambiretur. *Barillotto Italis, doliolum. Joan. Demussis Chron. Placent. ad ann. 1388. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 580 : Similiter juvenes homines portant cibos, Barillatos et pellardos longos et largos, longas et larginas per totum usque in terram, et cum pulchris foraturis pellarum.*

* **BARIO**, inter arma, quibus offendit potest, recensetur, in Stat. Pistor. ann. 1107. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. aevi col. 560 : *Si aliquis Pistorensis civis detulerit... spedium vel lanceam vel Barionem, vel malatayam, etc. Vide supra Barbulnius.*

¶ BARIPTOS, Gemma nigra est cum sanguineis et albis notis. *Vetus Gloss. Sano-German. num 501. ex Isidoro lib. 16. Orig. cap. II.*

BARISA, Genus Poculi, *alioz τετρηπτον*, in Gloss. Lat. Græc.

* **BARISELLUS**, Minus barile, doliolum, Gall. Barillet. Arest. ann. 1321. 9. maii in Reg. Olim parlam. paris. : *Item duos Barisellos de cypreso, pretiis quadraginta solidorum. Vide in Barile. Nisi diminut. sit a Barisa, Genus poculi.*

¶ BARIUM. Vide Barrium.

¶ BARKA, BARKETTA. Vide in Barca.

¶ BARTLANT. Necrologium Abbatiae S. Petri de Casis : *8. Maii obiit Geneves de Chantelgouli qui dedit nobis librum, qui vocatur Bartlant. [** Barlaami et Josaphatis Historia.]*

¶ BARLESCHUS, Satyricus. Acta SS. Aprilis tom. 1. in Onomastico.

¶ BARLETTARE. Qui nescit Barlettare, nescit predicare. Adagium quod cerebatur de Gabriele Barleta Ordinis Prædictorum concionatore, qui florebat exente sæc. xv. Consule Bibliothecam R. P. Jacobi Eschardi ejusdem Ordinis.

¶ BARLETTUM, Doliolum, Gall. Barillet. Vita S. Bonæ Virg. tom. 7. Maii pag. 151 : *Argentum et aurum non habeo, sed hoc vasculum rini (Barlettum suæ peregrinationis ostendens) quod Dei possum gratia et virtute, hoc tibi eum imitando concedo. In nomine Jesu Christi surge et bibe, etc. Vide Barile.*

* **BARLETUS**, ab Ital. Barletto, diminut. a Barile, doliolum, amphora, in Stat. Verzel. lib. 3. pag. 102. v°.

BABRIA. *Vetus Glossar. a Spelmano laudatum : Barlia, vel banlia, orbata. Eadem Spelmano videtur idem esse quod Banleua. [Et bene quidem, ut videre potes in Banlia post Bannum 3.]* [** Vide Bania.]

* **BARLINA**, Italis Berlina, Sorta di gas-tigo, Academicis Cruscanis, che si da à ma-fattori, con esporli al pubblico scherno in un luogo, che pur si chiama Berlinia; idem quod Collistrigium et Pilorum. Vide in his vocibus. Correct. stat. Cadubrii cap. 85 : *Et ultra hoc arbitrio ricarii et consulum (leno) ponatur in Barlina. Et cap. 105 : Quam penam si non solvetur (fur) infra decem dies, ponatur et stet in Barlina per unum diem. Vide infra Berlinia.*

BARLOTERIUS. Statuta Veronensis lib.

2. cap. 187 : *Ars Barloteriorum. Italis, Barilotto, idem est quod Gallis, Barillet, doliolum.*

* **BARLOYS**. *Glossæ Cæsar. Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 683. col. 1 : Notandum est quod quandocumque aliquis, sive vir sive mulier, de familia ecclesiæ obierit absque herede, quos nos appellamus vulgariter Barloys, (sæpe Varloys) quod dominus abbas ad opus sue ecclesiæ omnia bona sua debet confiscare et sibi colligere. Vide Manus mortua.* [** Nudus et vacuus, omnino sine haeredibus, bar et los. De compositionibus tautologicis confer Grimmii Grammat. German. vol. 2. pag. 665. num. 2.]

BARMBRACCUS. Lex Frison. tit. 4. § 3 : *Qui occiderit canem acceptoricium, vel bracconem parvum, quem Barmbraccum vocant, etc. Bracco, canis dicitur, uti suo loco : ergo barm, inquit Lindenbrogius, parvum significat. At manu Spelmanius a Saxonico Barme, deductum vocabulum, quod gremium significat, ut Barmbracus, sit canis gremialis, quales etiam hodie nobiles feminae, voluptatis gratia, in gremiis sovent. [** Potius qui adhuc a sinu matris pendet; sed fortasse est Barn, Filius, progenies. Vide Gratiani Thesaur. vol. 3. col. 154. 156. Gall. Brague, German. Brack etiam nunc canem venaticum significat.]*

¶ BARMUS, Ventrale, Gall. Tablier, a Saxonico Barme quod idem significat. Codex MS. Consuetud. Ecclesiæ Coloniensis : *Octo officiis de duobus Canoniciis de loco cuiilibet datur 1. Barmus; Magistro coquinae. Barmus; cellario vini 1. Barmus. Stephanotius tom. 2. Antiquit. Benedict. Occitan. MSS. pag. 485. ex Charla Garsendis pro Gellonensi Cenobio : Relinquerunt videleci palloes 11. albas 1X. capas palleas 11. libros XVII. aldroras 11. brosellos III. Barmos 11. crucem 1. casullas 11. stolas, manipulos, cinctas simul XXIII.*

BARNACES, Hibernis, aves sunt aucis silvestribus similes, de lignis abietinis quasi contra naturam productæ, quibus viri religiosi tempore jejuniorum vescuntur. eo quodde coitu vel de carne minime precrentur. Brompton. pag. 1072. Vide Giraldum Cambrensem.

1. **BARNAGIUM**, [Vectigalis genus Regi dominio solendum a subditis omnibus præter viros nobiles et ecclesiasticos. Charta S. Juliani Cenoman. fol. 15 : *Guillelmus Dei gratia Rex Anglorum, etc. Notum sit omnibus me concessisse... Deo et S. Juliano... omnem terram S. Juliani, quæ est ultra Sartam omni tempore quietam de Vicaria et de Barnagio et de marcecalcia et de omnibus aliis consuetudinibus. Vide Glossarium Juris Gallici in voce Barnage, quod mihi non aliud videtur quam Brennagium, Bernagium, de quibus plura Cangius noster in voce Bren. Charta Guillelmi de Rupibus Senescalli Andegav. ann. 1219. apud Sammarthanos in Abbatibus Boni-Loci : Præterea concessi dictis Sanctimonialibus et in perpetuum per totum nemus de Burçay chauffagium et Barnagium suum, et dictum nemus ad usus earum. Ubi videtur legendum Pannagium, [quod hic esset Jus pascuorum.]*

* Idem esse tributum pro canum venaticorum pastu a tenentibus exsolutum,

quod Brenagium et vulgo Brenage vel Barnage vocabant, ex sequentibus rursum patet. Charta Phil. Putri ann. 1297. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 17. v°. col. 1 : *Item le Barnage deu en plusieurs villes environ Gisors. Reg. ejusd. Cam. sign. Bel sol. 4. v°. ex Arest. ann. 1320 : Les aveurs et autres choses deues par cause de Barnage en plusieurs villes. Charta ann. 1359. in Reg. 87. Chartoph. reg. ch. 339 : Lesquelles nages, Barnaiges, vicontage et gelins jurent lors prises par le bailli de Caen. [** Vide Bren. Adelungius in Charta G. de Rupibus idem esse scribit ac chauffagium, ab Anglos. Berna sive byrnan, urere, combure.*

* Sed et pro nobilium ordine vel contatu, alioquin quovis conventu, autem pro egregio facinore, occurrit hæc vox Barnage et Barnel. Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 155. Chartoph. reg. ch. 138 : *Lequel tartart, demonstrant qu'il eust fait grant Barnage, commencea de nouvel à chanter, et après tantost dist qu'il avait fait ses reueitez d'une jeansse fille de douze ou trize ans Le Roman de Robert le Diable MS.*

Et vavasour de haut parage
Ainc homme vit si grant Barnage;
L'apostole y fu meisme
Li glorieux et li saintimes.

Sermo Roberti de Sainceriæ de morte Ludovici :

De traïson gart Dex le Roi et son Barnet.
Vide in Buro.

2. **BARNAGIUM, BARNATUS**. Vide Brenagium. *Baronatus in Bar.*

* **BARNETA**, idem quod Berneta, vulgo Barnacle, vel Barnaque, apud Genz. Tiber. in Otiis imper. Vide Bernace.

BARO. Cornutus ad Persii sat. 5. in Gallorum lingua Barones, vel Ianci dici servos militum, qui utique stultos sunt, servos rideleci stultorum. Sed et Tullius lib. 2. de Finib. [de Divinit. 12. 2. num. 70.] lib. 5. ad Attic. Epist. 11. lib. 9. Epist. famil. ult. *Baroneta* pro se libido usurpat, ubi non desunt, qui ratione legendum censem, uti apud Lucilium, quæ ita rupices et rusticos vocat. Apud Casarem lib. 1. de Bello Alexandrino cap. 9. *Barnæ* vocem occurriere quidam putant, licet MS. Codices sere omnes Berones habent. Tertullianus ex emendatione Pithœi lib. de Anima cap. 6. *autem facient tot ac tanta anima ripieni* *Baronum, quibus alimenta aptientur* alias Barbarorum. Ubi quod haec vocem faciunt voluerint, haud obscurum est. Ne scio an feliciori conjectura alii *Barnæ* pro Breones, apud Senatorum lib. 1. Epist. 11. restituant, tametsi posterioribus *vocabulis significatus perinde incurta sit*.

*Valesius in Valesiana hic legendo censem apud Casarem *Betunes* pro *Betunes* populi scilicet Citerioris Hispania: apud Senatorum vero retinendum vult *Barnæ* qui sunt *Vindelicæ* populi omnibus, et scribit ille, præterquam *Cangio* notissimus, quos *Brennos* vocal Horatius aliisque. Verum non æque felicior Valesius ubi *Baro* Cæsaris ætate, ea de qua non satis notione, prorsus incognitam suis eruditis certum quippe est locis a D. Cangio et Cerone laudatis commode restitutum est ab eruditis viris.*

[* Pro Stolido, lixa et calone usurpatam suisse hanc vocem Baro docet Cangius cui addo et nostros, eodem sensu, vel pro homine, cuius uxor moechatur, vulgo *cocu*, *cornard*, *Baron adhibuisse*. Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 147. Chartoph. reg. ch. 283 : *Se les deslongerui bien de la où ilz sont avec leur Baron de pere et leur putain de mere.*] [** Vide Murator. Antiq. Ital. vol. 2. col. 1150.]

Certe eadem qua apud Cornutum notatione *Barones* appellasse videtur Isidorus lib. 9. Orig. cap. 4 præterquam quod Cornutus quosvis lixas ac calones, seu militum servos nuncupatos dixit, is vero, quosvis ministros : *Mercenarii*, inquit, sunt qui serviant accepta mercede, idem et *Barones* *Graco nomine*, quod sint fortis in laboribus : *Bzps*; enim dicitur *gravis*, quod sit fortis. Ab Isidoro hausit Papias : *Barones* *Græci* dicti, quod sint fortis in laboribus, i. mercenarii. Et Ebrardus Bethunensis in Græcismo cap. 8:

Est baras fortis, Baroque monstrat idem.

Et cap. 9. ubi vocis *Baro* notiones omnes enucleat :

A gravitate Baro seitur, quod monstrat imago Eius; nam *Græce* *Baros* id quod grave signat. Ac proceres vere dicas sic a prohibite, Sunt proceres procul a carie virtute cluentes; Ut plures firmant, vireant quod pluribus est vir, Dicuntur, ut credo, magis a virtute virendo.

Joannes de Garlandia in Synonymis :

Baro, *baronis*, *gravis* aut *authenticus* est vir.

Denique Glossæ MSS. : *Baro Gr.*, *Lat. vir fortis*, unde *Barones*. [** Vide Graffii The-saur. Ling. Franc. vol. 3. col. 153.]

BARONES igitur Ministri appellati, non modo Persii et Isidori aëris, sed etiam longe postea : siquidem *Barones Regis* vocatos infra ostendemus regios ministros, et qui ex Regis familia erant. Unde non in irnum, si traductam hanc vocem ad viros magnates passim legamus, qui principibus ipsis obsequia et ministeria sua præstabant, seu ex offici ratione seu ex beneficiis ac feudi, quæ ad ejusmodi obsequio impendenda iis indidem conferri solebant. Quintam jam inde ab ipsa Augustini tempestate, *Barones* dicti videntur viri nobiles Principum obsequiis et servitio addicti, vel certe viri militares, et qui primas tenebant in aulis Regum. Is enim Serm. 48. ad Fratres in eremo : *Ubinam est Cæsaris corpus præclarum*, ubi apparatus deliciarum, ubi multitudine dominorum, ubi cetera Baronum, ubi acies militum? Et Serm. 68. ad eosdem : *Dic ubi Imperatores et Reges, ubi Principes aut Barones*, ubi aurum et argentum ac ornamenti eorum? [Haec recentioris cuiusdam impostoris, non Augustini, verba sunt.] Quibus in locis *Barones* ii forte fuerint, qui in obsequiis Principum versabantur, ita ut numerosum eorum ac nobilem famulatum indicare voluerit Augustinus. Quemadmodum autem famulos, *homines vulgo* etiam appellabant, ita Franci ac cæteri Boreales populi, postquam Galliam invasere, vel Italianam, *Barones* quosvis viros nominarunt. Ita enim in eorum Legibus

Baro vel Barus, p o Viro quovis, non semel usurpatum. Gloss. Philoxeni : *Baro*, *avp*. Lex Sal. tit. 33. § 1 : *Si quis Baroni*

viam obstaverit, aut eum impinxit 600. den. qui faciunt sol. 15. culpabilis judicetur. Lex Ripuar. tit. 58. § 2 : *Si quis hominem regium tabularium, tam Baronem quam feminam, de mundeburde Ecclesie abstulerit, etc.* Lex Aleman. tit. 76 : *Si quis mortaudit Burum vel feminam, etc.* Tit. 95 : *Si Barus fuerit qui feminam percusserit.* Ita etiam Lex Longob. lib. 1. tit. 9. § 3 : *Si quis homicidium perpetraverit in Barone, libero vel servo, vel ancilla, etc.* [** Rothar. 14. ubi Glossa innuere videtur virgulam post burone tollendam esse.] Et tit. 13 [** Rothar. 17.] : *Si quis ex Baronibus nostris ad nos venire voluerit, securus veniat; id est hominibus.* Vide V. Cl. Steph. Baluzium in Notis ad Capitul. pag. 999. 1000. [** Annal. Sangall. Baluzii ap. Pertz. vol. Scriptor. 1. pag. 63 : Anno 805, perrexit dominus Karolus in Saronia ad Holdistede et multis Barones et mulieres inde adduxit.] Sed et etiamnum Hispani Varones, quosvis viros seu homines vocant. *Vetus Poema de Alexandro*, apud Bivarium :

Entendio Alejandro luego las voluntades,
Divos ya Varones quiero, que me oyades.

[** Vide Diezii Grammat. Ling. Roman. vol. 1. pag. 26. Eichhorn. Histor. Jur. Germ. § 48. not. a.]

* Charta ann. 1218. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 60. col. 2 : *Ponit Stephanus Chautardus, quod quando Bertrandus venit ad ipsum, in loco ubi sicut rixa, ipse dixit, Barones, illum erbam collegistis in eo, quod est domini episcopi, et non asperbitis eam.* Qua acceptance, *Baron* dixerunt nostri, de viris etiam suprema dignitatis potiorisque ordinis. Pactum matrim. inter Hugon duceum Burg. et Beatricem sororem Theobaldi Navar. reg. et comit. Camp. ann. 1258. in Chartul. Camp. ex Cam. Comput. Paris. ubi prædictus Theobaldus inscribitur *noble Baron par la grace de Dieu roi de Navarre, conte de Champagne et de Brie palatin*, etc. Charta ann. 1263. ibid. fol. 209. col. 1 : *Nos Guiz, par la grace de Dieu evesques de Langres, faisons savoir à touz cels, qui verront ces présentes Lettres, que nos avons faite ces compaignie antre nous et honorable Baron Thiebaut, par la grace de Dieu roi de Navarre. Alia Guil. episc. Metens. ann. 1267. ibid. fol. 218. v° : Faisons savoir... que de toutes querelles.... antre noble Barron Ferri duc de Lorraine et margis, et nos, etc.* Ch. Margar. Tornod. comit. ann. 1292. in Chartul. Pontiniac. pag. 166 : *Pour raison d'une composition eu et faite entre nous et lidz religieux, ou non de leur église, par très noble Baron Robert duc de Bourgogne, nostre chier oncle; etc.* Quæ Latine sic redditur ibid. pag. 169 : *Per nobilem virum Robertum, etc.*

Atque inde forsitan vox *Baro* pro marito apud nostros usurpata legitur, quem vulgo *Homme* vocant. Nisi *Baronum* appellationem viris ac maritis suis dederint uxores, quomodo *Dominorum*, ita ut et *Barones* et *Dominos*, eos appellaverint honoris causa, tanquam rerum suarum atque adeo corporis sui dominos. Sic enim uxor maritum suum compellat apud Marculf. lib. 2. form. 17. cum ipsa ejus se ancillam profiteatur : *Itemque ego illa ancilla tua, domine et jugalis meus ille, in hoc testamen-*

tum promptissima voluntate scribere atque perpetua conservatione rognvi, ut si tu domine et jugalis meus mihi superstes fueris, etc. Philippus de Beaumanoir cap. 63 : *Se feme appelle qui ait Buron, li apiaux est de nule valeur, sans l'autorité de son Baron ne se pot mettre en tel cas en cort por appeler.* Assisæ Hierosolymitanae MSS. cap. 74 : *Feme qui ait Baron, ne peut faire aveau dou murtre, que par l'otroi de son Baron.* Cap. 98 : *Se l'on appelle aucune chose feme qui aura Baron, et il la veut dessendre, il la peut dessendre de son cors; et se il ne la veut dessendre, elle s'en peut dessendre par un autre Champion, etc.* [* Le Roman de Robert le Diable MS. :

L'emperere à sa fille vient,
Le senescal par le main tient:
Fille, dit-il, soiés baiié.
Et courtoise, et bien assaiié,
Que vostre Baron vos amai,
Je le vous doins en vostre maio.]

Ita apud Littletonem Sect. 14. 15. 291. et alios passim. In Chron. Flandrie vernacula cap. 3. 8. 16. 28. 48. 69. 85. 113. etc. Vide Glossarium Saxonum Somneri in Beorn.

Jam vero cum *Barones* æque dicerentur, et fainuli et mariti, quod utrosque, ut supra observatum, *homines* vulgo appellarunt etiam majores nostri: factum etiam inde, ut et vassallos, qui nullo medio sibi obnoxii erant, *Barones* vocarent Reges ipsi ac Principes: nam et ipsi vassalli *homines* perinde passim dicuntur, uti suo loco doceimus, utpote peculiari Principum obsequio adicti ex beneficiorum et feudorum ratione, quæ ad id ab iis conferebantur, ut servitia sua impenderent, non modo in rebus militariis, sed etiam civilibus, verbi gratia, in placitis. Inde igitur

BARONES dicti Vassalli qui tenent terras suas immediate de Rege per servitium Militare et alia feudorum consueta servitia: quo significatu vocem hanc usurpatam passim constat. Statuta Roberti III. Regis Scotie cap. 1. § 6 : *Statutum est etiam quod quilibet Baro, vel alias tenens de Rege etc.* Constit. Sicul. lib. 1. tit. 44 : *Per Comites, Barones, et eos qui a nobis tantum feuda in capite tenent, non qui Comitibus et Baronibus aliis tenantur, etc.* Matthæus Paris ann. 1110 : *Si quis Baronum meorum, Comitum, vel aliorum qui de me tenent, mortuus fuerit.* Matth. Westmonast. ann. 1244. pag. 317 : *Fecit notificari per totam Angliam, ut Baro quisque terram tenens a Rege in capite, haberet prompta regali præcepto omnia servitia militaria, quæ ei debebantur, tam Episcopi et Abbates, quam luci Barones.* Charta Guillelmi Ducis Aquitaniæ in Tabulario Vindocinensi Ch. 83 : *Tunc Barones mei, qui me juvare debuissent, a fidelitate mea recedentes mihi graviter nocere cuperunt, etc.* En obsequi scilicet ratione, ac feudorum natura. Vide Besilium in Comitib. Pictav. pag. 516. 561. [Guillelinus Guiart, dans la branche aux Royaux lignages :

Mil deux cens soissante trois ans
Sans plus d'incarnation querre
Fiat venir li Rois d'Engletterre
Des fiefs qui à lui appartindrent
Tous les Barons qui terres tindrent.]
Cum ergo nobiles qui Regum servitio

ascripti sunt, ceteris nobilibus præmiceant, inde

Barones, diei eoperunt proceres ac magnates. Capitularia Caroli Calvi tit. 15 [“Procer. Consil. apud Bonon. ann. 856. Periz. vol. leg. 1. pag. 447.”]: *Ea etiam que in Spuraco de Episcopib[us] Capitulis cum iustis viris et sapientibus Baroniis vestris observanda et regalista. Hincmarus Epist. 1. cap. 6: Nam si illi boni Barones post mortem Pipint cum duobus fratribus sic uno consilio egerunt, ut pac inter fratres Reges, et inter Regni primiores ac populum esset. Ubi Barones et primores iidem sunt: quomodo Farones Burgundie appellat non uno loco Fredegarius Scholasticus regni istius proceres, siquidem iidem sunt cum Baronibus, quod censem viri erudit. [“Aimoin. lib. 5. epist. 4: Episcopos, abbates quoque, plures etiam optimates et Barones sui regni gregarios fecit. Hinc marchio Montisferrati Bero Italie nuncupatur ab Ottone Frising. lib. 2. cap. 12.”] Magnates istos Bers, vulgo nostri appellant; eos vero qui et natalium prærogativa, prædiis ac possessionibus et vassallorum numero alios præcellebant, Hauts Bers, ut est apud Villarduinum n. 23. 51. id est, altos et majoris dignitatis Barones. Guillelmus Guiart ann. 1214:*

Fuit Prince, ou Ber, ou Echanceau.

Le Roman de Gartin :

Amauris point li gentis et li Ber.

[“Neque aliam ob causam celebriores sancti eo nomine decorabantur. Froissart. vol. 3. cap. 30: Or eurent ils affection et devotion d'aller en pèlerinage au Baron saint Jacques. Fabul. tom. 2. pag. 182:”]

Dame, dist il, et je me veu
A Dieu et au Baron saint Ieu,
Et s'rai au Baron saint Jacques.]

De ejusmodi supremis Baronibus, sed iis dumtaxat qui nulla Ducas aut Comitis dignitate gaudebant, ita Christina Pisana lib. du Tresor de la Cité des Dames, 2. part. cap. 9: *Nous parlerons premierement icy ausdites Baronesses dont y a en France, en Bretaigne, et autre part, qui passeront en honneur et puissance moult de Comtesses est-il, quoy-que le nom de Baron ne soit si haut que de Comte. Mais moult est la puissance grande de eucuns Barons, à la cause de leurs Terres, et Seigneurie, et la Noblesse y est, dont leurs femmes tiennent moult grand estat. Talis fuit Colliciacensis Dominus.*

Barones, Itidem appellati, atque etiamnum appellantur in quibusdam Galliae provinciis magnatum primogeniti. Vide Loiselum Tract. des Seigneuries cap. 7. n. 43. Qui usus etiam in Catalaunia obtinet, teste Fontanella Tract. de Pactis nuptialibus tom. 1. claus. 4. gloss. 10. Atque hinc est quod Besoldus in Thesauro ad v. Fretherren pag. 269. n. 52. vocis *Bero* ab Alemannico *Baren*, quod sumitur pro liberis seu filiis, etymou dicit. Vide Gloss. Juris Gall. tom. 1. pag. 138.

[“**Barones** præterea iidem qui *Pares Curiae*. Chronicum Andreense pag. 389. et 580: *Barones omnes, qui Pares Castelli vocantur.* Vide Duchesnium in Hist. Monmorenciaca pag. 39. 40. et in voce *Pares*.

Barones, Quivis vassalli. Ordericus Vital lib. 3. pag. 465: *Hoc libenter confirmaverunt... et alit Barones eorum.*

Barones Castellepsa, apud Radulphum de Diceto ann. 1040. qui castella possident, qui orti chasteaux. [“Vide Murator. Antiq. Ital. vol. 1. col. 624. D.”]

Barones, in regno Aragonie, ut auctor est Vitalis Episcopas Occensis, iidem sunt qui *Rici homines*, qui scilicet pluralitate vassallorum decorantur, cum quibus in exercitu pergunt, cum a Rege evocantur. Quo sensu etiam Franci **Barones** appellant, qui vexilla in præliis educunt, et cum vassallis suis, præsentibus iidem vexilla in præliis pro Rege pugnant, ut pluribus docuimus in Dissertat. 9. ad Joinvillam pag. 190. 191. Exstat Charta Caroli Pulcri Regis Francie et Navarre, qua Alphonsum de Hispania *Baronem et Ricum hominem* Navarre creat: et ut *Baronis et Rici hominis statum manuteneare possit*, eidem de gratia speciali 60. militiae in regno suo Navarre concedit, modo consueto tenendas et possidendas. *Varones Majores*, in Testamento Ramimiri Regis Aragonum æra 1099. apud Martinezum lib. 2. cap. 38. *Gasse* vetus Poëta, de Theobaldo I. Comite Carnotensi :

Thibaut fut né de France un des plus bons Barons,
Mout avoir par la terre chasteaux et fors maison.

Alio loco :

Mout i est riches hom, grant fu la Baronia.

Barones interdum accipiuntur pro qui buslibet dominis rerum immobilium, ut obseruat Skeogenus ad Leges Malcolmii II. Regis Scotie.

Barones in Alemania sunt in duplice differentia. Alii enim dicuntur simpliciter **Barones**, alii *Semper-Barones*. *Semper-Baro*, is esse fertur, qui a nullo horum feudum habet, sed alii ab ipso; adeoque liber est, ut nulli ad fidelitatis adstringatur jura-mentum, ut proprie **Barones de Limpurg** esse dicuntur. Est autem Alemani in veteratus usus, et longe observata consuetudo, non magua, quantum conjicere possum, ratione suffulta, ut Baro copulando sibi militaris et inferioris generis conjugem, problem inde creatam degeneret atque debaronizet, filiique de cetero Barone mihi me vocentur. Comites vero per connubia cum simpliciis Militaris generis feminis, natos filios non decomitant; sed si eorum filii itidem in Militarium genus nubant, extune illorum demum proles decomittitur, Militariumque generis ordini deinceps connumeratur, que profecto observantia haud sat honesta esse videtur. Verba sent Petri de Andlo lib. 2. de Imperio German. cap. 12. Vide *Principes*. [“Mittermaier. Element. Juris German. § 378. not. 11. et 12.”]

Barones Regis, Magnates qui de domo et familia Regis sunt, vel certe majores Regis vassalli, qui de illo prædia sua nude tenent. Henricus Hutindonensis lib. 5. Histor. pag. 352. Adelwaldum, qui in acie occubuit ann. 3. Edw. Confessoris *Baronem Regis* vocat, quem *Ministrum Regis*, Florentius Wigorniensis. Liber Rameiensis Ecclesiae sect. 171: *Unus ex Baronibus Edwardi Regis, Tostius nomine. Barones Regis Francie*, apud Westmonast. ann. 1140. Idem. ann. 1264: *Fulco filius Warini Baro Regis occisorum in numero fuit.*

Barones PARLEMENTARI, in Anglia et

Scotia, qui vulgo *Lords of Parliament* vocantur, ii sunt ex majoribus, qui a Rege nude pendent, et ad Parliamentum. vide Consilium publicum diplomaticum Regis evocantur: nam constat in Anglia ut et in Francia, non omnes qui a Rege prædia sua immediate tenebant, ad Parliamentum adiuvantes, cum nimis esset eorum numerus; sed illos tantum qui proximi essent a Rege, et dignitate, et vassallorum numero ceteros anteirent: prout etiam in ipsis Baronum feudi facilitatum suo loco ostendimus. Vide *Pares*.

Barones Scacarii, vel de Scacario, apud Anglos, appellantur Magnates, qui in Scacario judicium vice funguntur, quorum principes, *Capitalis Baro Scacarii* appellantur. Mylors vulgo ii vocantur, id est, ad verbam, *meus Dominus*, seu, ut Galli effervunt, *Messires*, sicut hi qui sunt de majori nobilitate, quandiu scilicet hac dignitate prædent: nam primitus ex Baronibus Carie deligebantur, hoc est, ex magnatibus, qui ratione seدورum a Rege nude pendebant, et ei hominum præstabant. Ut enim apud nos Pares ipsi non dijudicabantur, nisi a Paribus suis, hoc est, Baronibus; ita apud Anglos ut auctor est Bracton. *Comites* vel **Barones** non amerciabantur nisi per Pares suis, et secundum modum delicti, et hoc per **Barones de Scacario**, vel coram ipso Rege. Horum prærogativam et auctoritatem sic predictat Niger liber Scacarii parte 1. cap. 4: *Ilic (in Scacario) residet Capitalis Domini Regis justitia, primus post Regem in Regno ratione fori: et maiores quaque de Regno qui familiarius Regis secretis assistunt: ut quod fuerit sub tantorum presentia constitutum, vel terminatum, inviolabiliter jure subsistat. Verum quidam ex officio, quidam ex sola iusso Principis resident. Ex officio principaliter residet, immo presidet primus in Regno, Capitalis scilicet Justitia. Huic autem assident ex sola iusso Principis, momentanea scilicet et mobilis auctoritate, quidam qui maiores et discretiores videntur in Regno, sive de Clero sive de Curia; assident, inquam, ad dicenda iura, et dubia determinanda, que frequenter ex incidentibus questionibus orantur. Non enim in ratiocinis, sed in multiplicibus judiciis excellens Scacarii scientia consistit. Ex quibus conficitur **Barones Scacarii** desumptos ex Curia, hoc est, majori nobilitate, electosque arbitrio Principis: ut facultatum constat in Gallia, in Parliamentis, in quibus non considerabant omnes qui nude a Rege pendebant, sed ex iis electi, tam ex Baronibus quam ex Clero, seu ex Prelatis, qui ratione Regulam Regi nade erant obnoxii. Qui autem primitus ad nutum **Barones Scacarii** erant, ii postmodum facti sunt perpetui, et ascripti eidem Curiae, quod sub Henrico III. vel Edwardo I. facultatum putat Spelmanus. Atque ii titulum hunc honorificum non diutius retinent, nisi quandiu in suo officio permanent. Unde autem **Barones Scacarii** dici cooperint, ita scribit Fleta lib. 2. cap. 26: *Justitiarii ibidem (in Scacario) commissarii Barones esse dicimus, eo quod suis locis Barones sedere solebant, dum Comes Northfoliae et Marescallus Anglie locum habuit in sedili, tanquam *Capitalis Justitiarius* Re-**

gis Angliae, Rege in Regno suo non existente, cuius locum occupat hodie Thesaurarius, sed officium tamen occupare non potest. In linea- que ejus sedet Cancellerius de Scacario, juxta quem Barones, de quibus intuita provectionis aetatis venerabilior esse videtur, propter quod sub ejus testimonio fieri debent brevia, etc. Scribit Matthaeus Paris ann. 1264. pag. 433. statuisse eundem Henricum Regem, ut duo Justitiarii eligerentur in Banco, et duo ibidem Barones in Scacario constituerentur. Vide Matth. Westmon. pag. 385. 408. 429. Nicolaum Trivettam ann. 1264. Will. Thorn. pag. 1957. 2006. Cowellum. etc. Capitalium vero Baronum Scacarii catalogum contexit Henricus Spelmanus, ex quo cuvis haurire licet.

Barones Terrarum, apud Will. de Podo Laurentii cap. 43. terris et praediis divites, qui multa prædia possident. Vide Terrarii.

Barones majores aliquot in Francia reconsentur, quorum jura et privilegia ferme eadem erant quæ Parium Franciae et Comitum, quos Majores perinde vocabant, ut qui in suis Baronis amortizandi et eleemosynandi facultatem haberent, ita tamen quod tenue non emembrentur, seu etiam deformentur, ut est in Statuto Philippi Regis ann. 1275. tom 2. Ordinationum fol. 322. in quo qui hoc jure gaudere dicuntur, recententur, Pares Francie primam, scilicet Comes Flandriæ, Duces Aquitanæ, Burgundie, Britanniæ; Comites Nivernensis, Arelatensis, Andegavensis, et Marchie; Comites alii, Blesensis, Autisiodorensis, Tornodorensis, Drocensis, Cluromontensis et S. Pauli, quibus accenseuntur deinde Domini de Narbona, de Bellojoco, et de Coucy. His tribus majoribus Baronibus duos alios Soliacensem et Credonensem addit Charta que describitur in Probat. Historie Guinensis pag. 67 : Item vrai est qu'en ce Royaume, ainsi que on dit communément, a 4. Baronies notables et principales du Royaume, lesquelles sont Coucy, Craon, Sully, et Beaujeu. Item qu'entre les autres la Baronne de Coucy qui est composée de trois Chastellenies, Coucy, la Fere, et Marle, est une des plus anciennes et des plus notables Baronies de ce Royaume. [Le Grand Coutumier de France pag. 182. Edit. 1598. lib. 2 cap. 27. de Savoie en fief habet : Nota qu'au Royaume de France ne souloit avoir que trois Baronies; c'est à seavoir Bourbon, Coucy, et Beaujeu. Deinde addit : Montpellier est Barone, et fut par acquisition qu'elle vint au Roy. Denique adjungit : Et veulent dire aucuns, que tout homme qui a haulte justice et ressort, se peut nommer Barone. Quod hic de Borbonio dicitur, intelligendum est, quamdui ad Archembaldi familiam pertinuit : et antequam Robertus S. Ludovici filius ea donaretur Baronia : de qua consulere potes Titulum in suo Recueil des Rois de France pag. 153.] Montmorenciaci Dominos, Primos Francie Barones vocitatos, pluribus probat Duchesnius lib. 1. Hist. hujus Familie cap. 5. [Hinc factum est ut Joannes le Coq quæst. a 14. initio scripserit unicam suis in Gallia Baroniam, nempe Montmorenciacam.]

Sed plures alias suis, easque numero 59. a temporibus Philippi Augusti docet ejusdem Regis Chartularium,

cujus excerptum refertur in Glossario Juris Gallici, in quo sequentes

BARONES

1. *Dolphinus in Alvernia.*
2. *Guido de Donna Petra.*
3. *Guilhelmus de Belli Joco.*
4. *Iterus de Tociaco.*
5. *Archembaldus de Soliaeo.*
6. *Odo de Dolis.*
7. *Dominus Castri Radulphi.*
8. *Dominus Montis Falconis.*
9. *Dominus Virsonis.*
10. *Dominus S. Aniani.*
11. *Dominus Exoldunensis.*
12. *Vicecomes S. Susannæ.*
13. *Guillelmus de Rupibus.*
14. *Robertus de Perenao.*
15. *Jubellus de Mediana.*
16. *Anadricus de Credone.*
17. *Guido de Laval.*
18. *Vicecomes Thoaroensis.*
19. *Guillelmus de Malleon.*
20. *Gaufredus de Lezignen.*
21. *Gaufredus de Castro Eraudi.*
22. *Dominus Castelli.*
23. *Dominus Montis fortis Amalrici.*
24. *Dominus Montis Morenciaci.*
25. *Dominus de Rupe.*
26. *Dominus Livriani et Novi Mercati.*
27. *Dominus Nigelle.*
28. *Dominus Cociae.*
29. *Dominus S. Walerici.*
30. *Dominus Piquiniensis.*
31. *Petrus Ambianensis.*
32. *Rogerus de Roseto.*
33. *Advocatus Betune.*
34. *Buticularius Silvanect.*
35. *Baldwinus de Albinc.*
36. *Aymardus de Pict.*
37. *Bernardus de Anduisia.*
38. *Vicecomes Turene.*
39. *Guillelm. de Montepessul.*
40. *Fulco Paganellus Constab. Norm.*
41. *Radulphus Tesson.*
42. *Dominus de Orbec, et Longevil.*
43. *Dominus Oliaci.*
44. *Vicecomes Castriduni.*
45. *Vicecomes Lemovic.*
46. *Vicecomes Broc.*
47. *Archembaldus de Combort.*
48. *Neilon de Vantador.*
49. *Gaufridus Martians.*
50. *Renaudus de Pontibus.*
51. *Gifardus de Diderone.*
52. *Gaufredus de Ranco.*
53. *Gaufredus de Tonao.*
54. *Haymericus de Rocaforte.*
55. *Guillermus Mainguot.*
56. *Guillermus de Manscio.*
57. *Vicecomes de Cona.*
58. *Pontius de Miribel.*
59. *Dominus de Altosforti.*

Veram, ut rite monet V. Cl. de Laurière, quanvis ii omnes Baronis nomine decorati fuerint, non tamen eadem prorsus ratione: Alii abs Rege quatenus Rege, alii ab eodem quidem Rege, sed quatenus Duce vel Comite provinciarum, quas acquisierat, nullo medio pendeant. Hinc autem factum est ut Pragmatici veteres dicent, in Francia tres duntaxat quatuorve esse Baronias, quod totidem solum essent beneficiario iure obstricti Regno, aliae vero Ducatibus vel

Comitatibus, a Rege tamen possessis, solum essent obligatae.

* *Baronum index ex Glossario juris Gallici descriptus, sic emendari licet ex Reg. Phil. Aug. in Chartoph. reg. 34. bis :*

3. *Guiccardus de Bellojoco.*
9. *Dominus Virsonii.*
14. *Robertus de Petronaio.*
16. *Mauricius de Crone.*
21. *Vicecomes castri Eraut.*
30. *Vicedominus Pinguingnaci.*
35. *Balduinus de Albiniaco.*
40. *Fulco Paganellus distinguitur a Constabulario Normanniae.*
43. *Dominus Osaci.*
49. *Galfredus Marciaus.*
51. *Gifardus de Didonne.*
52. *Galfredus de Roncore.*
53. *Galfredus de Tamia.*
55. *Guillelmus Mencot.*
56. *Guillelmus de Manscio.*
59. *Dominus de Altosforti* desideratur in Reg. laudato.

BARONUM etiam appellatione donantur majores vassalli, qui non a Rege, sed a majoribus Baronibus nude pendeant. Liber Ramesiensis sect. 277 : *Concesserunt ante Barones Ramesiensis Ecclesiæ... quidquid fecerunt in Capitulo apud Ramsey. Ita ibi non semel. Constitut. Siculæ lib. 3. tit. 22 : Post mortem Baronis, vel Militis qui a Comite vel Barone alio Baroniam aliquam vel feudum tenuerit, etc. Gervasius Dorobernensis ann. 1183 : Protestatum est etiam... quod Electus Rosensis ante consecrationem suam homagium D. Cantuariensi Archiepiscopo debeat facere statim post electionem suam super Baroniam quam tenet de eo. Charta Wilhelmi Talemontensis castri Domini : Et convocans omnes Barones meos, quos de diversis regionibus adduceram, quosque in honore meo placitaveram, etc. Infra, Optimates dicuntur.*

* **BARONES** appellati quoque Baillivi, ut pote præcipui dominorum feudalium ministri. Inquisit. ann. 1268. ex schedis Pr. de Mezaugues : *Audit quod dominus Baralis dixit :..... Burones, ego præcipio vobis tanquam baillivos terræ meæ, quod si aliquis homo impedit vel saceret construstum Artigue in herbis, etc. [** De Baronibus in Germania vide Waitzii Indic. ad Pert. Leg. vol. 2. Eichh. Histor. Jur. Germ. § 445. Hullmanni Hist. Ordin. etc.]*

BARONES COMITATUS, apud Anglos, majores vassalli in singulis Comitatibus gentes, qui terras suas nude et libere de Rege tenent, unde et libere tenentes dicuntur, et Comitum judiciis ac comitiis intersunt, et cum iis jus dicunt. Leges Edw. Confess. cap. 15 : *Quod per hundredum colligerentur, et sigillis Baronum Comitatus sigillarentur, etc. Leges Henrici I. cap. 30 : Regis judices sunt Barones Comitatus, qui liberas in eis terras habent, per quos debent cause singulorum alterius prosecutione tractari. Hinc brevia Regia ad ejusmodi Barones perinde ac ad Justitiarios et Vicecomites diriguntur.*

BARONES qui SOCHAM ET SACHAM HABENT, in Legibus Henrici I. cap. 10. id est, qui habent Curiam de suis hominibus, ut est in Legibus Edw. Confess. cap. 35. seu omnimodam justitiam et jurisdictionem altam,

medium et inferiorem super vassallis suis.
Vide *Curia Baronum*.

BARONES CIVITATIS LONDINENSIS, id est, cives seu homines de London, sed præsertim primarii istius civitatis. Matthæus Westmonast. ann. 1253 : *Taliuntur cives Londinenses, quos Barones consuevimus appellare, quasi servi ultimæ conditionis.* Matth. Paris eodem anno, de iisdem : *Quos propter civitatis dignitatem et civium antiquam libertatem Barones consuevimus appellare.* Ann. 1258 : *Londinum destinati convocarunt totius civitatis cives, quos Barones vocant. Charta Henrici III. de Libertatib. London.* : *Barones civitatis London eligunt sibi singulis annis de seipsis Majorem.* Eorum istud erat privilegium ut de nulla re responderent extra civitatem, præterquam de tenus et contractibus forinsecis, ut auctor est Bracton. lib. 5. Tr. 5. cap. 14. Atque inde forte *Baroniarum nomen datum dominibus quas Barones Londinenses incolebant, in Placito ann. 14. Edw. I apud Sp. Imannum*: nec scio etiam an eadem de causa *Heroes Londonienses dicantur apud Ingylphum pag. 877.* Id Porro privilegium *magniarum civitatum et villarum exemptarum Burgensibus adscribit etiam auctor Fletæ lib. 2. cap. 54. § 8. lib. 6. cap. 37. § 15.* quarum perinde incole Barorum titulo gaudebant. Nam *Eboraci, Cestriæ, Warwici, Fevershami, et aliarum civitatum regis privilegiis insigni cives, eadem Barorum appellatione donatos observat Spelmannus.*

Quod etiam in aliquod Franciæ nostræ urbibus videtur obtinuisse : nam *Barones cives Bituricenses et Aurelianenses vulgo quidam appellantur.* De Bituricibus exstat *Charta Ludov. VII. ann. 1145.* in qua hæc habentur : *Quod si infra urbem (Bituricensem) aliquid foriferent, pro laude Barorum ipsius civitatis emendabunt.* [Vide Thomasserium Consuet. Bituric. part. 1. cap. 46. pag. 63. et *Loiselium Tract. des Seigneuries* cap. 7. num. 44] Scribit præterea Henr. Lebreton in *Histor. Montalbanensi* pag. 225. Consules, ejusdem urbis Barones se inscribere.

* Flavius Blond. lib. 5. decad. 2 : *Nam primarii urbis, quos nunc Burones, tunc capitaneos appellabant.*

BARONES DE QUINTU PORTUBUS, seu *Quinque portuum*, vulgo appellantur in Anglia, qui degunt in quinque præcipuis Angliæ portibus, vicinæ Galliæ objectis, *Hastings, Dover, Hith, Rumney, et Sandwich*, vilissime aliis ad easdem pertinentibus, *Rye* præsertim et *Winchelsea*. Hi propter antiquam nobilitatem summamque glorianam quam in regni defensione, in maritimis præliis reportarunt, non solum (quod hodie nullis præterea in omni Anglia contingit) *Baroni* appellatione honestantur; sed amplissima illustrissimaque privilegia a priscis Regibus obtinueruere. Quippe in Regis coronatione quatuor ex se electos mittunt, qui umbraculum supra ipsius caput deferunt, eademque die solemnibus epuliscoram ipso a dextris accumbunt. Indicto etiam Parlamento non burgenses ut burgi, non cives ut civitates (ipsumque *Londinum*), nec Milites ut singuli Comitatus, sed duos peritos idoneos *Barones* e qualibet portu per breve regium jubentur mittere, qui et in Par-

lamentariis submonitionibus locum proximum obtinent a Baronibus Regni. Hodie tamen cum iis non consentit, sed Communib, uti vocant, immiscentur; quod fieri coepit anno 4. Jacobi Regis, ut pluribus refert Spelmannus, a quo quadam ex præallatis sumus mutuati. Porro præter recentia privilegia, illud erat potissimum, ut de nullo placito responderent, nisi apud Shypwer, ut est apud Bractonum lib. 5. Tr. 5. cap. 14. et in *Fleto lib. 2. cap. 54. § 8. cap. 55. § 1. lib. 6. cap. 37. § 15.* Baronum Quinque portuum meminerunt præterea Matthæus Westmonast. ann. 1293. pag. 419. Willelmus Thorn. ann. 1368. *Baronum de Sandovic, Willelmus Thorn. ann. 1227. Baronum de libertate Dovoræ, idem Scriptor ann. 1364.* Vide *Custodes Quinque portuum.*

Ejusmodi privilegiorum auctorem Guillelm. Nothuin facit *Camdenus in Cantio : Guillelmus, inquit, Victor, ut Cantium, quae tanquam Anglia clavis habetur, sibi firmius retineret, Connestabilem Castro Doverensi, eundemque Limenarchiam quinque portibus ex veteri Romanorum instituto prælecit.* Hi sunt *Hastings, Dover, Hith, Rumney, et Sandwich*, quibus *Winchelsea* et *Rye*, ut præcipua et alia oppida ut membra adjunguntur : que quia bello maritimo operam navare tenentur, immunitati bus gaudent magnis et multis, ipseque Limenarcha, qui semper est et proceribus fidei spectatissimæ, in sua jurisdictione Admiralli auctoritatem in plurimis aliaque jura habet.

At primum Joannem Angliæ Regem hasce immunitates sub hisce conditionibus quinque Portubus Anglicanis concessisse, scribit Henricus de Knyghton ann. 1207 : *Iste quoque Joannes fuit primus Rex Angliæ, qui unquam dotavit 5. portus Angliae de libertatibus et consuetudinibus, quas usque ad moderna tempora clamant tenere pro sequela navigi, ad quod eodem tempore se perpetuo Regi Joanni obligaverunt, et heredes suos invenire, quando et quo tempore guerræ Rex habeat necessitatem de eis, videlicet 5. portus antedicti rationaliter præsumiti, quoties Rex mandauerit eis, octoginta naves defensabiles propriis suis expensis per 40. dies, et capient deinceps stipendia a Rege; et hoc fuit causa principalis hujus dotationis propter mangnum necessitatem quam habuit de navigio ad passagium suum in Normanniam, quam illo tempore perdidit, ut ante dictum est, causa cuius dotationis adhuc clamant liberiiores esse præ ceteris partibus omnibus Regni Angliae.*

Servitia autem que Regi debent, ea sunt, ex Willelm. Thorn : *Hastings debet invenire 21. naves, in qualibet navi 21. homines, cum sarcone qui dicuntur, ad quem pertinent tanquam membra unus vires in Seford, Peveneselle, Hednaye, Wincheleye, Rye, Hammie, Wekesborne, Creneth, et Forthclype.*

Romene debet invenire 5. naves in qualibet navi 24. homines, cum sarcone, ut supra. Ad quem pertinent Bromhelle, Lyde, Of marstone, Dengemares, et vicus Romenhale.

Hetha debet invenire 5. naves, in qualibet navi 21. homines, cum sarcone, ut supra. Ad quem pertinent Westmethe.

Dovoria debet invenire 21. naves, in qualibet navi 21. homines, cum sarcone, ut supra.

Ad quem pertinet Folkstan, Feversham, Mergate.

Sandwicus debet invenire 5. naves in qualibet navi 21. Homines, cum sarcone, ut supra. Ad quem pertinet Fordwicus, Reculver, Serre et Dale.

Summa navium 57. hominum in eisdem 1188. Summa sarronum in eisdem 57.

Servitium quod Barones quinque portuum præscriptorum recognoscunt facere ad submonitionem Regis per annum, si contigerit per 15. dies ad custum eorum proprium : ita quod primus dies computatur a die quo vel navium erexerunt, usque partes ad quas tendere debent, vel ulterius, quando Rex voluerit ad custum ejus. Vide Auctorem Fleæ lib. 1. cap. 22. § 8.

Qui vero hisce portibus præficiuntur, *Custodes portuum maris*, dicuntur apud Hovedenum in Ricardo. I. pag. 784. et Matth. Paris ann. 1211. pag. 161. *Custodes quinque portuum*, apud eundem Paris ann. 1236. pag. 288. ann. 1243. pag. 406. et alios. De his pluribus agit Seldenus lib. 2. de Dominio maris cap. 14. Diversi porro ab iis, quos *Capitanos et Custodes maris* dictos annotat, qui Thalassiarcarum seu Amiraliorum munus obbant, in *Chron. Alexandrinus* ann. 8. Phocæ occurrit nescio quis ἡρῷς λιμένες.

BAROLANUS, An idem qui *infra Baronus, baronettus?* *Sallas Malespinoæ apud Baluz. Miscell. tom. 6. pag. 276 : Inter quos (regnicolas) quidam Barolanus præcipue nomine *Gezolinus de Marra*, cuius progenitores de montibus *Amalfiæ* traxerunt originem, ad tractatus rerum domesticarum regalium familiaris admittitur.* [** F. idem quod *Baron-*sis.]

BARONETTOS, pro *Banneretis*, de quibus egimus, et scribi et usurpari apud Scriptores Anglicos observat Spelmannus. Thomas de la More in *Vita Edwardi II. sub ann. 1321* : *Captur Comes Lancastria, Barones, et Baronetti Commilitones ejus, et Milites 95. Walsinghamus eod. ann : Capa sunt et in custodia detentii Barones et Baronetti 22. Milites 68. etc. Statutum Ricard. II. ann. 5 : Soit il Erchevesque, Evesque, Abbé, Prior, Duc, Counte, Baron, Baronet, Chivaler de Countee, Cittizien de Citté, etc.* Ita apud Henricum Knyghton. ann. 1296. At Spelmannus in *Rotulis Parlamentariorum MSS. iii. locis*, ubi *Baronetos* habent libri impressi, *Banneretos* scribi et ex MSS. restituendum monet. Sed vix cum illo censorum *Baronetos*, Barones seu magnates esse qui de aliis quam de Rege, terras suas tenent. Ut ut sit, constat ann. 1611. Jacobus Magnæ Britaniæ Regem novum *Baroneturum Ordinem* creasse, quem inter Barones Regni et Equestres classes constituit. diplomate quod descripsit Spelmannus. [Hi jus non habent sedendi inter Proceris in superiori Camera Parlamenti, sed tantum in inferiori.]

BARONISSA, *Uxor Baronis, vel virago*, scilicet *Baron* habens *animum*. Jo. de Janua, [et Glossar. MS. Montis S. Eligi Atrebat. Hist. Dolphin. tom. 2. pag. 313. col. 2. A. in Ordinatione Humberti II. super numero et ordine mensarum : Item relamus et ordinamus quod dominae de Antona et Dominae Burguae et aliis. Baronissis in

hospitio cum domina Dalphina pro se solum comedentibus serviator singulis diebus, tam in prandio, quam in cena, per omnia sicut de Baronibus, etc.]

* *Baronesse, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Ital. Baronessa.*

BARONIA. Prædium a Rege nude pendens, vel maius prædium, aut feudum. Gervasius Doroberniensis in Henrico II. ann. 1163 : *Archiepiscopi et Episcopi... habent possessiones suas de domino Rege, sicut Baroniam, et inde respondent ministris et Justitiis Regis. Constit. Siculæ lib. 1. tit. 39. § 2 : De Comitatibus, videlicet Baronii, civitatibus, castris et magnis feudis, quæ in quaternionibus doceæ nostræ Baronum inveniuntur inscripta. Adeit tit. 41. lib. 3. tit. 4.* Baronie vero a Castro quoq; intra illius fines constructum est, nomen assumptum, ut est in Constit. Sicul. lib. 3. tit. 14. § 1.

TENERE IN BARONIA, dicitur in Stabilimentis S. Ludovici lib. 2. cap. 46. qui jus nondinidarum, castellaniam, peagium, et ligium estagium in suo feodo habet : *Qui a marchié, Chastellerie ou paage, et lige es-tage, il tient en Baronne, etc.* Hominium Joannis Avenensis Comitis Hannoniensis præstitum Philippo Pulcro ann. 1290. mense Sept. : *Et sciendum est quod predictam terram tenebimus ab eodem et successoriis suis in Baronia, et eidem faciemus servitum cum quinque Militibus pro eadem, sicut alii Barones dicti Regni. Charta ejusdem Regis pro Ludovico fratre : Teneremur eidem fratri nostro assidere in terra cum nobilitate et Baronia 15. millia librarium parvorum Turenensium anni redditus,.... quæ omnia sibi in Comitatu et Baronia assignamus et assidemus. In alia Joannis Regis ann. 1342. dicitur Comes Rociensis tenere à une foj et hommage et en Baronne les terres de Blazon, de Chmelier, et de Mirebeau en Anjou.*

TENERE IN BARONIA ET COMITATU. Charta Philippi Regis Fr. ann. 1279. laudata a Duchesno in Probat. Hist. Ducum Burgund. pag. 93 : *Tenebunt in feodum ligium a dicto Duce, et ejus heredibus in Baronia et Comitatu ad unum feodum et unum homagium... dictos Baroniam et Comitatum Cabilonensem,... ita tamen quod in predictis quæ dicto Duci remanent, dicti Comes et Comitissa, et eorum heredes nihil juris et Baronie vel dominii de cetero poterunt reclamare. Testamentum Hugonis Ducis Burgund. ann. 1272. ibid. pag. 78 : Civitatem Cabilonensem cum pertinentiis.... Baroniam Comitatus Cabilonensis, etc.*

* **TENERE PER BARONIAM,** Jure Baronum, hoc est, supremo dominio, quamvis cum servitio feudali. Reg. Phil. Aug. ex Cod. reg. 4653. A. fol. 195 : *Dominus Robertus Bertran tenet feodium a domino rege per Baroniam; et debet domino regi servitium suum, scilicet quinque militum. Et fol. 197 : Henricus de Bellasago tenet feodium suum a domino rege per Baroniam, scilicet per servitium duorum militum.*

BARONIA INTEGRA, apud Anglos dicitur constare 13. feodis et tertia parte unius feodi Militis, quilibet feodo computato ad 20. libratas, quæ faciunt in toto 400. marcas, in Modo tenendi Parliamentum, cap. de Laicis; uti Comitatus 20. feodis unius Militis, quilibet perinde feodo computato ad

20. libratus, quæ faciunt 400. : libratas in toto. Apud Normannos videtur constitisse servitio quinque Militum. Regestum Philippi Aug. Herouallianum fol. 167 : *Ricardus de Hurcourt tenet honorem S. Salvatoris de Domino Rege per servitium 4. Militum : sed debebat quinque, quando Baronia erat integra. Fol. seq. : Gillelmus de Hommet Constubularius Normannia tenet de domino Rege honorem de Hommeto per servitium 5. Militum, et habet in eadem Baronia 22. feoda Militum ad servitium suum proprium, etc.*

BARONIAS præterea appellantur nostri, quatuor principatus in quos divisum fuit regnum Hierosolitanum, quorum primus fuit regnum Hierusalem, quod propter sui brevitatem Principatum, seu Baroniam appellabant; altera Baronia fuit Comitatus Tripolitanus; tertia, Antiochiae Principatus; quarta, Comitatus Rohes. Ita Will. Tyrius lib. 16. cap. 29. Jacobus de Vitriaco lib. 1. cap. 30. 31. etc. Gesta Lud. VII. Regis Fr. cap. 17. Sanutus lib. 3. part. 7. cap. 1. Assisiæ Hierosol. Odoricus Rainaldus ann. 1291. n. 16. 17. etc.

BARONIA, Regalia, seu majora dominia Episcoporum ac Prælatorum, quæ a Regibus in feodum tenentur. Matth. Westmister. ann. 1245. pag. 320. de Episcopo Cicestriensi : *Baronia ad Episcopatum pertinente privari meruit multo tempore. Idem ann. 1253. pag. 352 : Conventus tam de Baronia, quam de possessionibus Ecclesiæ, etc. Pag. 275. de Electo Dunelmensi : Susceptus a Rege, homagium ei de Baronia perficiens, etc. Ade pag. 430. Matthæus Paris ann. 1240 : Rex precibus amicabilibus mitigatus D. Episcopo Cestrensi Rogero..... Baroniam suam in pace benigne restituit. Item ann. 1257 : Ut Episcopi et Abbates decimam suam darent de baroniis suis plenarie. Articuli Episcoporum Angliae in Addit. ad eundem Paris pag. 131 : Distinguuntur Episcopi per Baronias suas, etc. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 280 : Dicunt quod dictus Abbas et predecessores sui nunquam tenuerunt in Baronia, sed per servitium unius Militis, et tenuerunt Abbatiam illam de domino Rege in Capite. Ade pag. 299. Ea vero Regalia non unica, sed pluribus Baronii constabant: tot enim erant Baronie, quot majora prædia. Thomas Stubbs in Episcopis Eboracensis : *Rex iratus tres Baronias Archiepiscoput Eboracensi ex antiquo collatas, et eidem annexas... seisis fecit. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 210 : Pro Abbatte Baroniam unam, et pro singulis Monachis qui cum Abbatte contra dictum Regem processerant, singula feoda Militum arripiuit.* [**Chart. Frider. II. Imper. ann. 1215. apud Pertz. vol. Leg. 2. pag. 226 : Omne jus quod habemus in civitate Sorana cum rocca Sorelle etc.... in Baronias sacrosante Romane ecclesie,... imperpetuum concedimus et donamus.]*

Id etiam obtinuit in Francia, ut Regalia Episcoporum et Ecclesiarum Baronie dicerentur. Joannes II. Lugdunensis Episcop. : *Sedes illa Archiepiscopal, in qua nunc Pontificalis honoris consecrationem recepitistis,... plenissimam habet jurisdictionem, quam vos Baroniam vocatis, tam infra terminos Imperii, quam Regni Francorum. Regestum Parlamenti B. continens Aresta ann.*

1282. S. Martini fol. 63 : *Cum Episcopus Constantius nobis conquestus fuisset, quod cum in villa sua de S. Laudo, quam tenet a nobis per Baroniam, tempore mortis predecessoris sui essent pílloricum, scala et pala, quæ consumptæ sunt, etc. Et fol. 79. fit mentione Baronie et jurisdictionis Episcopi Dolensis, et Baronie Archiepiscopi Remensis; in 1. Regesto fol. 146. Baronie Episcopi Belvacensis, et in Charta Ludovici Reg. mens. Decemb. 1233. in Charta ann. 1307. Baronie Ecclesiæ Lugdunensis; in Regesto Charophylaciæ Regii 17. Baronie et temporalitatis episcopatus Lingonensis, etc. Ratione igitur harum Baroniarum, Barones interdum Episcopi appellantur. Appendix ad Gregorii Tur. Histor. : Burgundia Barones, tam Episcopi, quam cæteri Leudes, etc. Nam non modo propter Regalia, ut alii Barones, servitius omnibus feudalibus obnoxii erant, sed etiam in Comitiis publicis seu Parlamentis sedere iis jus erat, cuius apud nostros usus infinita prostant exempla apud Tillium et alios. In Anglia vero Episcopos in Parlamentis publicis, eo nomine locum et sedem habere constat. Concilium Clarendonianum habitum ann. 1164. art. 11. apud Gervasium Dorobern. : Archiepiscopi, Episcopi, et universæ personæ regni, qui de Rege tenent in capite, habent possessiones suas de Rege, sicut Baroniam, et inde respondent Justitiariis et ministris Regis : et sequuntur et faciunt omnes rectitudines et consuetudines regias, et sicut cæteri debent interesse judiciis Curia Regis cum Baronibus, quoque perveniant in judicio ad diminutionem membrorum vel mortem.*

* *Judicium ann. 1267. in Reg. Olim parlam. Paris : Dictus episcopus (Catalaunensis) cum sit Baro et par Francie, et homo ligius domini Regis, etc. Ita et Abbas S. Michaelis in periculo mariis Baro dicitur, in Scacar. apud Cadom. ann. 1234. ex Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 27. 1°. col. 2.*

BARONES in Aragon. qui dicantur, vide in *Rici homines.*

BARONALI JURE possidere, id est, quemadmodum Barones, vel supremo jure ac dominio in Bulla Paschalisi II. PP. apud Ughel. tom. 1. pag. 996.

BARONES ELEEMOSYNARI, apud Stanfordium, et in Jure Anglicano, dicuntur iidem Archiepiscopi, Abbates, et Piores qui prædia sua Ecclesiæ a Rege tenent per Baroniam. Baronias enim suas ex Eleemosyna Regum perhibentur accepisse, licet ipsa prædia aliorum saepè munificentia consecuti fuerint. Quomodo etiam apud nos Regalia Ecclesiarum censentur esse ex sola regia liberalitate iis olim concessa.

Baronum jura varia recensentur, quorum aliquot descriptis Philippus Bellomanius in Consuetud. Belvacensi MS. cap. 58. qui eorum præcipuum fuisse, ait, quod castris ac fortieritis vassallorum suorum in propriis bellis ac negotiis uti iis fas esset, de quo more uberrinam Disputationem instituimus ad Joinvillam, quæ est trigessima.

Aliud præterea Baronibus privilegium adscribit, ut vassallorum tenementa ac prædia possint sibi asserere, si ea aut domibus vel munitionibus suis, vel baroniæ suæ

communi utilitati noceant, facta rationabili aliorum prediorum compensatione : Més voirs est qu'il ne doit pas estre contraint au vendre, s'il ne li plaist, més l'escange sofisant ne pot il refuser.

Barones omnem justitiam habent in suis Baronii. Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. cap. 24 : Bers si a toutes justices en sa terre, ne li Rois ne puet mettre ban en la terre au Baron sans son assentement. Et cap. sequitur Baro habere justitiam murtri, raptus, et incisionis, seu mulieris gravidae vulneratae : Bers si a en sa terre murtre et rat et encis. Et cap. 4. quod inscribitur, des cas de haute justice de Barone, hi casus recensentur, traison, rat, arson, murtre, encis, et tous crimes où il a peril de perdre vie ou membre, la ou l'en fesoit bataille. Id est, prodition, raptus, incendium, murtrum, incisio, et criminis omnia in quibus mors aut membrorum mutilatio indicuntur, et quorum probatio per duellum decernitur.

Baronia divisionem inter haereses non admittunt. Statuta S. Ludovici lib. 1. cap. 24 : Baronne ne part mit entre freres se leur pere ne leur a fait partie, més li ainzne doit faire avenant benefic au puine, et si doit les filles marier. Charta Willelmi Comitis Forcalquieri ann. 1211 : Fuitque arbitritum Curie (Regis Francie) ad usus et consuetudines Francie hactenus approbatas : tale scilicet quod non audierant neque viderant, quod Baronia aliqua esset divisa pro haerede femina, in qua haeres masculus haberetur : sed haeres femina maritagium accipiebat a patre vel matre sua, vel fratribus suis, etc. Petrus de Vineis lib. 6. Ep. 25. de Concessione castri : Quod castrum ipsum a nobis et haeredibus nostris in Capitaniam teneat, et immiediatate a nostra Curia recognoscatur : vivens jure Francorum, in eo videlicet, quod major natu exclusis minoribus fratribus et coharedibus in castro ipso succedat. [Inquisitio facta anno circiter 1340. quam post Menagium integrum exhibet V. Cl. de Lauriere tom. 1. Glossari pag. 143. et seqq. : Car li usage de Toraine et d'Anjou et del Maine sont tel que nule Barone ne se démembre, ains revient tout temps à l'ainzne à tenir et à exploiter par raison d'ainzneesse, et ainsi par toutes les terres et par toutes les appartenances de cestes trois Bailleus : quod pluribus exemplis in eadem charta relatis comprobatur. Atque hinc est etiam quod Ingelmannus Codiciacensis dominus, ut refert Guillelmus de Nangiaco in Vita S. Ludovici, coram rege respondere coactus fuerit licet petens per Pares Francie si posset, secundum consuetudinem Baroniæ judicari, ... quod nimurum terram in Baronia non tenebat, quia terra de Bovis, et de Gorneyo, que a terra de Couciaco per fraternitatis partitionem decisamente erat, illud dominium Baronia importabat.] His consona habent Consuetudines nostræ municipales a nobis laudate ad eadem Stabilimenta S. Ludovici. Vide Curia Baroniæ.

* Inter Barorum privilegia illud potissimum erat ut, quemadmodum par tantum a paribus, ita baro non nisi a baronibus judicari poterat; cui edendo judicio tres aut quatuor sufficere pronuntiatum est in Seacario laudato apud Cadom. ann. 1234. ex Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol.

27. r^o. col. 2. : Item judicatum fuit tres aut quatuor barones sufficere ad judicandum de placito ipsius abbatis (S. Michaelis) qui Baro est.

* Observatum est in v. Attarnatus per procuratores causas suas agere, citra regis prescriptum, nemini olim lieuisse : at vero procuratores per literas constituere, et quidem ex regis consensu, solis Baronibus, atque inter eos supremis, erat concessum, ut colligatur ex eodem Seacario ibid. fol. 28. r^o. col. 1 : Attarnatus non potest fieri per litteras, nisi magnus Baro hoc faciat de voluntate regis, et per litteras ipsius regis.

* Baronum quoque in Normannia haec sunt prerogativa, ut septem homines suos immunes facerent a foaggio, seu censi, qui, pro non mutanda moneta, regi exsolverbatur. Judicium ann. 1262. in Reg. Olim parlam. Paris. fol. 125. v^o : Dominus Oliverius Paganelli miles petebat septem homines liberos et quittos de foaggio ; ratione cuiusdam terre, quem habuit a rege Angliae, super quo exhibebat curtam : baillivo dicente et contrario, quod tres debet habere tantummodo, cum non sit Baro. Audit a carta sua et confessione sua, quod non tenebat tanquam baro ; determinatum est quod non habebit septem homines liberos de foaggio, sed tres tantummodo.

* Nil itaque mirum est, quod ratione ejusmodi privilegiorum, Baronum praedia pluris estimarentur, quam aliorum nobilium. Id inservire mihi videtur Charta Theobaldi comit. Campan. ann. 1223. in Chartul. Camp. fol. 152 : Quam terram debent assignare ad pretium factum rationabiliter, quantum valere potest ad Baronom, non ad assisiam terre.

Baroniæ, titulus quibusdam praeterea majoribus prædiis attributus ex privilegio Regum speciali : sed hoc serius in Anglia obtinuit. Observant eam Spelmanus et Edwardius Cokus ad Littletonem sect. 1. et 9. Ricardum II. anno regni sui 8. Christi 1387. Joannem de Beauchamp de Holt Seneschallum Hospitii Regii, in unum Parium et Baronum Regni præfecisse, statuisseque, ut idem Johannes et haereses masculi de corpore suo exentes statutum Baronis obtineant, ac Domini de Beauchamp, et Barones de Kidesminster nuncupentur.

Baroniæ, Ordo nobilium, Baronum, Baronatus. Epistola Ludovici VII. Reg. tom. 4. Hist. Frano. pag. 583 : Postulationibus Cleri, et assensu Baroniæ, toti regno pacem constituumus. Infra : In pacem istam juraverunt Dux Burgundiae, ... et reliqui Baroniæ que aderat. Henricus de Knypton : Et obcederunt Athelstanum cum Baronia sua in civitate. Vacce, Vetus Poëta Galliæ :

Mont i ot riches hom, grant fu la Baroniæ. Jo. Villaneus lib. 6. cap. 37 : Con tutta la Baronia d' Francia. lib. 7. cap. 21 : I Re Carlo con tutta sua Baronia entro in Fiorenza. Cap. 26 : Col fiore di sua Baronia.

Baronatus, Baronum seu magnatum ordo, ἀρχόντες Anna Comnene Lib. 1. Alexiad. pag. 11. Matth. Paris ann. 1239 : Illustris Rex et totum Francorum Baronatum. Adde pag. 605. 634. Matth. Westmonaster. ann. 1238 : Rex Henricus sine consilio Baroniæ sui maritum Richardum de

Clare, etc. Walsinghamus in Edw. I. Et anno Rex de consilio Baroniæ William intravit. Apud Joannem Villaneum lib. 7. cap. 10. Baronnaggio, idem sonat ac Baroniæ dignitas.

Baronagium, vox abbreviata ex Baroniam, seu potius conficta ex Gallica Barnage. Matth. Paris ann. 1242 : Dominus Rex de consilio Barnagi sui, etc. Ann. 1244 : Supposuit se dispositioni et censure Regum Francorum et Anglorum, ac Barnagi regum eorumdem. Adde pag. 501. 445. 669. et Guil. Prinœum in Libertatib. Angl. tom. 2. pag. 618. Le Roman de Vacce. MS :

Mout su grant le Barnage que Roi ost meur.

Le Roman de Garin MS :

Li jors approche, et li Barnage viat,
Haute est la feste que l'Empereur tint.

[Le Roman de Guillaume au Court-jeu. MS :

De l'ost de France ancora tel Barnage.]

Guillelmus Guastart. MS. anno. 1179 :

Fist assembler tout son Barnage.

Alibi :

A grant ost et à grant Barnage
La relo par lui le verge
De S. Jacques si aquites,
Qu'il i pris cent et sis cités.

Et anno 1248 :

Le Roi monte et tout son Barnage,
Et se rengent es sablonieres.

Sed et saep vox Barnage, pro nobilitate generis et natalium usurpatur. Le Roman de Garin :

Mout su pruz et Chevalier gentil,
De haut Barnage, et de mout riche pris.

Le Lucidaire MS :

S'a grant joie, et ses grans Barnages.
Verra-on tourner à hontage.

Interdum pro ipsa autimi magnitudine. Vetus Poëta MS :

Que conquis ot li Berpar son Barnage genita ber pro generosus, maganatus. Le Roman de Garin :

Sor le chancel monta Hunant le Ber.

Infra :

Hé Hunant sire, frane Chevalier et Ber.

Le Roman de Florimon MS :

Florimon fu gentil et Ber.

Vide supra Barnagium, 1.

Baronatus, Baronum dignitas. Lutwig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 82. ex Litteris Jodoci Marchionis Brandenburg. de nobilitate avita Tettavoriorum : Omnes ut et nostri damus corram nobis et consiliariis nostri custodiam suæ stirpis, et similiter Barones sui originem ab antecessoribus suis probant.

Baronatus, quasi Baronatus, Ordo Baronum. Capitula Caroli Calvi tit. 21. [Apud S. Quintin. ann. 857. Pert. vol. Let. 1. pag. 456.] : Deus omnipotens nobis donat, et vestrum fidelitatem et vestrum adjutorium, quae semper contra nos cum omni Barnage monstratis, nobis sic merere possimus, cum antecessores nostri vestris antecessoribus bene meruerunt, etc. Ubi vir magnus [?] semper mundus ad Capitol. pag. 43.] Baronatus hoc loco interpretatur fidem et observationem, quae Barones et Regis vassallos in primis det. Sed vir est ut assentiar, cum potes redirentur, cum omnibus Baronibus, hec vita sonare : nam ita Barnæ usurparunt suæ. Philippus Moyses ex Bibl. Regia :

Cideris fut loes couronés,
Car loet la tout li Barnés.

Vetus Poëma MS. de Vulpe Rege coronato :

Par son maintiens, dont li renous
Estoit ja par tout si aléa,
Que meismes tout li Barnés
Prisen del tout si sa maniere.

Le Roman d'Aubery MS :

Le aert li Cœus o molt riche Barné.

Le Roman de Garin MS :

Et commanda à sou riche Barné;
Communément furent trestuit armé.

Aliibi :

Nul le regarde de France li Barné.

Rarsum :

Lors si irai à mon riche Barné.

* BARONALIS DIGNITAS. Vide supra Baronialis.

* BARONICALIS, BARONITALIS, Ad baroniam pertinens. Charta Ludov. VI. reg. Franc. ann. 1121. in Append. ad tom. 6. Annal. Bened. pag. 636. col. 1 : Ad honorem autem et exaltationem ipsius monasterii (Tironensis) ipsum regia nostra munificencia omnibus, tam aliis castellanicis quam Baronienibus insignis, iuribus et prerogativis in perpetuum dotamus et insignimus. Alia Yvoms episc. ann. 1114. ex Tabul. episc. Carnot : Ipsi monachi Tironenses... aequisitum sive dono, sive emptione, vel alias, in manu mortua libere in perpetuum teneant et possideant a... dominio et superioritate, tam castellanicis, Baronitalibus, quam aliis quibusvis... liberum et quicunque.

* BARONULI, Idem qui supra Baronetti seu Banneretti, apud Rymer. tom. 13. pag. 349 : Damus autem universis Vicecapitaneis, Locatenentibus, Baronibus, Baronulis, Dominis, Nobilibus, Militibus, Magistris, Marinariis, Hominibus ad arma, etc. Et pag. 364 : Baronum, Baronolorum, Dominorum, etc. Similiter infra pluribus in locis.

* BARONES, Astrologi nuncupantur, apud Martin. del Rio in Disquisit. magic. part. 2. quæst. 4. sect. 6.

* BAROARIUS, BARROARIUS, Accensus, apparitor, Italis Berrouière. Stat. Mutin. rubr. 385. pag. 82. r^o : Ad reprimendam immensam temeritatem et audaciam Baroriorum communis Mutinæ, qui multoties mittiebantur ubi non erat necesse,... provideant quod de cætero nullus Baroarius mittatur ad aliquem pignorandum per aliquem officialem communis Mutinæ, nec aliquis aliis stipendiariis; ... quod locum non habeat in redditibus et gabelis, et in condemnationibus communis Mutinæ..... Et si aliis Baroarius vel stipendiariis mitteretur ad aliquem pignorandum, ad petitionem alienius vel sine petitione alienius, ex precepto alienius officialis, quod tunc dicto Baroario sive Barnariis solvitur eodem modo merors, quo soveret et solvi debet secundum formam statutorum communis Mutinæ nuntio, qui mitteretur cum eo;.... nec aliquis Barnarius possit mitti sine nuntio et sine precepto pignorandi vel detinendi, quod appareat per scripturam alienius officialis. Baroarius, in Stat. crimin. Riperius cap. 6. et 19. Vide Barroerii.

* BAROCHUM, Usurus species, lucrum illicitum, ab Ital. Barocca, eadem notione. Barelet. in serm. fer. 4. hebdom. 1. Quadrag. :

Ille petit filium a Deo, et propter ipsum dabit usuras sarastochi et Barochi.

* BAROCIA, Plaustri genus, idem quod Barrotum; item, Onus hujuscemodi plaustri. Stat. Vercell. lib. 3. pag. 100. r^o : Insuper amittat, si in carro duceret, vel Barocia, vel bestias seu bestia, boves, carrum et Barociam et alias bestias, cum quibus portaretur aliquid de predictis contra formam predictam. Et lib. 7. pag. 191. r^o : Item de Barocia assium et gambezatum undecumque ducatur intus, Papienses quatuor. Vide infra Barrota.

* BARODERII, Bari seu surburbii incole. Regimina Paduæ ad ann. 1325. apud Murator. tom. 8. col. 466 : Et eo anno mortuus fuit gladio D. Polonus de Bicaëlis de Bononia Potestas Paduæ, et capitaneus suorum Baroderiorum super domo Communis. Vide Barriani in Barrium.

* Vel potius iidem qui Berroerii, appartenentes. Vide in hac voce.

* BAROLHAGIUM, Tributum seu vectigal, quod ex curribus, nomine huic proximo designatis, exigitur. Charta provinciv. Agen. ann. 1369. in Reg. 198. Chartoph. reg. ch. 545 : Ceterum concedentes eisdem buragium, et Barolhagium, et pontagium, modo quo ipsi consules recipere conseruerint, pro operibus pontis Agenii. Vide supra Barocia.

* BARONIA. Vim vocis expositam habes in Laud. Papie apud Murator. tom. 11. Script. Ital. col. 27 : Milites habent in insigniis suis ex transverso zonis aequaliter distantes, albo nigro colore distinctas, quas Baroniam vocant. Alia notione, vide in Baro.

* BARONICALIS, BARONITALIS, BARONISSA. Vide supra in Baro.

* BARONUS, Baro, princeps, in Mirac. S. Nicetæ tom. 4. Sept. pag. 9. col. 1.

* BAROSBLI, [Eadem notione ac Baroderii.] Statuta Veronensi lib. 3. cap. 23 : Milites Rectorum facere debent bona fide et diligentia custodias noctis per omnes contractas in corpore civitatis, et similiter Caput Barnesorum, cum suis barchetis in Burgo S. Zenonis. Vide Barigildus.

* Eo sensu quo Baroderios supra expouimus, accipiendo nisi tamen de vectigali exactoribus intelligatur. Verum haud scio an hoc spetet vox Barolle ex Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 151. Chartoph. reg. ch. 348 : Jehan Faugier soy disunt sergent, ... hayneux pour lors dudit Bourrel, lui dist : Sanglant villain boiteux, je t'en paieray bien; car toujoures mais me m'envoyes le Burolle. Ita ut apparitorum jurisdictione seu societas, vel eorum, qui tributa ad barras urbium exigunt, signifetur. Vide Barra in Barra.

* BAROSUS, Βαρόδος, οὐθαρός, in vet. Gloss. Lat. Gr. Barbo, βαρόδος. [Stultus, mulierosus, mobilis.] [** Vide Furnal. apud Forcelli.]

* BARQUA, ut Barca, Navis oneraria. Mirac. MSS. Urbeni PP. V : Cum esset in quadam navicula sive gondola ipsius Barqua, etc.

* BARQUELIUS, Aquæ receptaculum, Massilienses Barquian vocant quod nos Bassin, Reservoir d'eau dicimus. Usurpatur iterum pro focea aquis aliisque ruderibus

continendis apta. Instrum. anni 1328. ex Schedia D. le Fournier : Supplicatio facta domino vicario Massiliensi per Guillelmum Codoliti magistrum lapidem deputatum ad curam Barqueriorum prope pontem Fratrum Minorum ad eundem curam faciendam.

* BARQUERIUS, Nauclerus, qui barquam dicit. Stat. Massil. lib. 4. cap. 28 : Statuimus ut domini, vel ductores navium, et marinarii, et oarctores, et scriptores, et Barquerii omnes teneantur speciali sacramento nihil petere, ... et similiter quod domini navium sive Barquerii nullatenus petant, vel exigunt, vel habeant, vel accipiunt de mortuis peregrinis, ... qui in ipsis navibus morientur. Charta ann. 1370. ex Tabul. Massil. : Solvit Joanni Arnaudi Barquierio pro portu mille lapidum in sua barea aportatarum, etc. Vide Barcarinus in Barca et supra Baquerius.

* BARQUELLE, Idem quod Barquelius. Statuta Massil. pag. 439 : De Barquilibus faciendis in transversis Massiliæ de portu. Ordinamus, quod... Consules... debent fieri facere in portu, in extremitate scilicet vñrum transversarum, quæ descendunt ad portum in singulis unum Barquile, in quo tota terra et rumenta omnia, quæ per dictas vñras transversas adducuntur ab aquis pluvialibus ad dictum portum possit vel possint remanere, scilicet in Barquili dicto seu focea, ut ita per predicta Barquilia dictus simus dictaque omnia rumenta retineantur, ne portum intrare possint, sed et postmodum transacta dicta pluvia inde extrahantur, et alibi exportentur. De constructione castri Saphe apud Baluzium tom. 6. Miscell. pag. 263 : Et cum esset ibi defectus aquæ et cum multis somariis, laboribus et expensis afferretur a remotis, et Episcopus singulis diebus quereret fonticulos ad faciendum Barquile ubi colligerentur (aque).

BARRA, Fustis, vectis, nostris Barre, Hispanis Barra, Ital. Sbarra. Glossæ MSS : Clater, tri, Barra ostii. Honorius III. PP. ad Episcopum Engolismensem : Quædam Barra ferrea super dextræ sue pollicem fortuito casu endens, ungulam avulsit ab eo. De vocis origine quedam habet V. Cl. Egid. Menag. in Orig. Italic. [Plura in Gallicis, ubi docte Barra a Vara derivari. Est autem Vara Isidoro in Glossis. Perticæ duæ inter se colligatae que asserem sustinent. Unde Proverbium : Vibia varram sequitur. Juxta Turnebum : Varrom nomen a varris fluxit, unde et vernacularum nostrum Barra manavit. Boxhorn. in Originibus Gall. Barr interpretatur, Vectis, repagulum, pessulum : unde vocis origo Gallica seu Celtaica dici posset, si non magis placeret a Vara Barra deduci.]

* BARRA dicuntur præsertim repagula ac septa quæ ad munimenta oppidorum et castrorum, vel ad eorum introitus ac portas ponuntur, ne inconsutis custodibus in eas aditus quibusvis pateat. Will. Brito lib. 3. Philipp. [subi de Marchione de Baris ad eu-jus nomen alludit :]

Stabat enim firmas ut Barra repagula firmans.

Intra :

Tunc Comes exclamat : Barras, gaudete Quirites, Fregius, in membris sunt Barras denique nostri, Nulli potest nobis jam barrula tollere Barras.

Charta Philippi Aug. ann. 1195. pro Communiæ sancti Quiotini apud Hemerecum :

Servientes villa et ii qui Barras et portas villa servant, nulli habeant respondere Iustitia de catallo, nisi coram Majore et juratis. Alia ann. 1306. apud Loysellum in Hist. Bellovac. : Super eo etiam quod nos Barras licet feceramus fieri ad portas villa predictae. Chronicus Michaelis Virdun. : Hic Fridericus propter frequentes Campanorum in Lotharingiam incursiones, in confinio Lotharingie et Campaniae castrum extruxit, quod Barrum, quasi Barram nominavit. [Statuta Brageriaci art. 2 : Medietas vero dictorum duodecim qui in Consules nominabuntur erit de corpore dictae villa, et alia medietas de Barris, burgis, et suburbis. Vide ibidem num. 8. et 74. Charta anni 1219. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 245. E : Cum discordia vertetur... super fractione catenarum et Barrarum Episcopi apud Cabilonem.] Adde Alber-tum Argentin. pag. 146.

* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : Barre de bois, que l'en boute et reboute pour clore huy, Pessulum.

¶ BARA, pro Ponte sumi videtur in antiqua Charta Tabularii Corbeiensi : Sciant omnes libertates Ecclesiae nostræ et hominum nostrorum in pace Corbeia Follinco usque ad Barram Burdinum, hodie Pont Bourdin.

* Nihil est cur eo sensu accipiatur; repagulum fuisse opinor, quod ad pontem Burdinum positum erat.

* 2. BARA, idem quod Barrium, Suburbana domorum congeries, nostris Faubourg. Lit. remiss. pro civibus Albieni. ann. 1363 : Alia agmina sive gentes armorum nostræ sequela atque gari faceremus in conventibus et Barris, dictæ civitati propinquis.

3. BARA, Septum Curiae, cancelli, auditiorium, ubi causæ coram judicibus ab Advocatis perorantur; nostris, Bureau. Henricus de Knyghton pag. 2547 : Dominus Hugo de Spencer ductus coram Domino Willielmo Trussel Justitiario, arenatus est coram eo ad Barrum. Sic lego, pro Barrum. Williel. Thorn. : Coram quibus vocatus est abbas, et coram eis stans ante Barras, paenam excessus Monachi sui recepturus, condemnatus est, etc.

* Stat. Montis-reg. pag. 111 : Ubi stat dom. iudex pro tribunali, videlicet a parte dextra, ubi aperitur Barra banchi civilium; sed ipse locus expeditus remaneat pro aliis personis ibidem acturis.

4. BARBZ, interdum etiam dicuntur Exceptiones rei, vel generatim prime litium instructiones, quæ ad Barras fori simplici ac nuda formula peraguntur. Sic porro appellatæ, quod exceptionibus contra actorem vice repagulorum utatur reus. [Hist. Dal-phini. tom. 2. pag. 173. col. 1. ex Testamento Joannis Dalphini ann. 1318 : Sublatis omnibus impedimentis, Barris, cavillationibus per competentes judices confirmantur.] Philippus de Beaumanoir MS. cap. 61 : Se gage sunt por aucunes Barres de querelle, non pas du principal du fet, li vainqueres ne gaigne fors que le Bare, porquo li gages furent donné. Et por ce est-il a entendre, se le Barre estoit dilatoire, etc. Et infra : A briement parler, toutes Barres et exceptions sont dilatoires, par lesquelles besoignes de quoi on pleide, ne font fors à alongier. Et celles qu'on appelle peremptoires, sont les re-

sions qu'on met ayant, par lesquelles, ou par aucune desquelles, selon le preuve, querelle est gaigné. Et cap. 67 : La où il jugé soit du principal de la querelle, soit de Barres. [* Inde pro dilatione in Cartul. Monspel. fol. 79. ap. Raynouard. Glossar. Rom. pag. 188 : Li senhors reys de Fransa e de Malhorgas auctreyran Barra a tres ans.] [Edictum S. Ludovici ann. 1270. tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 261 : Quand aucun a bonne defense et loyaux, li avoient et li avantparlier doit mettre avant et proposer en jugement ses defenses et ses Barres, et toutes les choses qu'ils coident, qui valoir leur doient et puissent loyaument. Charta ann. 1320. tom. 2. Hist. Meldens. inter Instrum. pag. 207 : Renonçons pour nous, nos hoirs et pour nos successeurs a toutes decevances, circonventions, raisons, Barres, allegations de droit et de fait. Simili notione etiamnum dicimus : Avoir Barres sur quelqu'un, hoc est, habere ansam ad reprehendendum aliquem, seu esse aliqua in re superiorum contra alterum. Vide infra Barrare, Barroyer.] Exinde primis Curiis, a quibus appellare licet, id nominis attributum. Charta ann. 1391. 26. Jan. in Chartophylacio Regio, Scrinio Bretagne, num. 74 : Et quod de defectu vel denegatione juris in dicta patria Britanniae, ac etiam de malo judicio subditu sui poterant appellare ad Regem, et suam Parlamentum Curiam, salvis tamen dicto Duci Barris et gradibus suis de ressorto, sicut praedecessores sui Britannia Duces uti consueverant. Charta alia ann. 1394. de eodem Duce Britanniae, ibidem : Dit ledit Duc que par la Coustume de son pays, tous les ressorts des Cours et Sieges de ses sujets dudit Duché, et aussi des siens, viennent par contredits de degré en degré à sa Cour et Barre de Rennes, et de Rennes vont par appellation à son Parlement de Bretagne, excepte la Barre et Siege de Nantes.

* Barroier, eodem sensu, usurpat idem Bellomanerius MS. cap. 6. art. 1 : Et nous apelons Barroier, les raisons que li defende- res met encontre les defences au defendeur. Rursum cap. 7. art. 15 : Nous appelons Barroier, les raisons que l'une partie dit en- contre l'autre.

¶ 5. BARA, Tænia in pannis telisve colore distinctis. Sæpius occurrit in Chartis Ecclesiae Aniciensiæ sæc. XIV. ex quibus pauca subjicio : Item alia mappa de albo satis cum XVI. Barris in capitibus de Persico seminata de crucibus de Pers. Item alia mappa de lino operis Franciae, in qualibet capite cum octo parvis Barris de coto Pers. Item alia parva mappa de canapi ad modum telæ cum tribus Barris in uno capite, etc.

¶ BARULA, Eadem notione, in iisdem Chartis : Item quatuor mappæ de circulo in quodam esci susteo rotundo, quæ sunt colligatae in Barulis, quarum una est alba, alia nigra, et alia duæ virides.

¶ 6. BARA, Feretrum, Gall. Bière. Chron. Parmense ad ann. 1364. apud Murator. tom. 9. col. 780 : Et quum defunctus portabatur ad ecclesiam, ibat (canis) sub Barra.

* Chron. Estense ad ann. 1352. apud eum. Murator. tom. 15 : De cuius obitu (marchionis Estensis) cives Ferraria et fo-rentes strictissime demonstraverunt dolorem et caritatem dilectionis; ad cuius corpus ho-

noram circa Barram statuerunt ccc. du- pleros. Vide supra Baru 2.

* 7. BARA, Armorum genus. Charta anno 1319. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 117 : Banderii de Limoso.... depopulaverunt plan-sones fructiferas et non fructiferas, ... ad faciendum Barras usque ad numerum cc. cum ferris longis acutis, usque ad tres pal-mos vel circa, quos portaverunt et portant, quando volunt, pro custodia agrorum, licet sint arma prohibita.

* 8. BARA, Mensura agraria apud Arver-nos. Lit. remiss. ann. 1416. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 353 : Lesquelz apparte-rent un Barres, qui est la mesure selon le language du pais (d'Auvergne) pour mesurer icellui pré. Vide Diction. Commerc. v. Barre.

* 9. BARA, Massa linea certi ponderis. Stat. Vercell. lib. 3. pag. 101. v° : Item li-citum sit culibet de districtu Vercellarum trahere de civitate.... duas Barras liniæ, pro quoilibet sine fraude, die Sabbati tantum et una vice. Vide Petra.

* 10. BARRE, Decursio palestrica, sic dicta quod palestra barris seu repagulis clauderetur. Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 155. Chartoph. reg. ch. 64 : En laquelle place devait avoir unes Barres, dont ledit Jaques estoit roy pour le jour; et pour ce avoit lors assemblé pluseurs gens et de pluseurs villes pour veoir lesdites Barres.

11. BARRE, præterea dicuntur Tributa quævis, præsertim quæad urbium et oppido-rum Barras et portas præstantur. Charta ann. 1236. in Regesto Comitum Tolosæ fol. 51 : Agros et condaminas, introitus et exitus, prata et pascua, nec non et Barras, et alberetas, et ramerios et deversios, et adempria, et expletivos, etc. Charta Geraldii Episcopi Cadurcensis ann. 1248. in Historia Episc. Cadure. n. 104 : Item contra voluntatem nostram super pontem Catureensem quandam soccum, et quandam Barram posuerunt, in quo denarii, qui exacti erant a prætereuntibus per pontem prædictum, reponerentur. Curia Generalis Catalaniæ in villa Montis-soni ann. 1363 : Eadem Barras, pedagia, vel alia nova vectigalia concessimus.

BARRAGIUM, Eadem notione, vulgo Barrage. Charta ann. 1309. in 2. Regesto Philippi Pulcri n. 85 : Nec pedagium seu Barragium in honore castri et castellaniae de Berdelia solvere compellentur. [Charta Philippi Pulcri Franc. Regis ex Tabulario Regio num. XIII : Volumus præterea, quod omnia bona ad victim et vestitum dictarum sororum (sanctæ Clæræ Ordinis Franciscanæ) pertinentia necnon alia earum propriis usibus deputata, sibiique et familiis suæ undecimque et per quamcumque partem regni nostri ad locum seu loca dicti monasterii deveniant, sint quita et libera ab omni teloneo, pas-sagio, Barragio seu costuma, vel de novo editis, vel in posterum edendis, etc.]

* Lit. ann. 1368. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 409 : Quncunque imposiciones redibencias, leudas, penias, Barragia, aut alia quæcumque debita subsidia, etc. Aliz ann. 1363. tom. 4. earumq. Ordinat. pag. 729 : Nous.... avons donné et octroyé.... un Barrage pour la sustencion d'icelle chaux; c'est assavoir que oudit lieu de la chaux ledit Barrage soit cueillis, levés et exploitées

sur les passans par la maniere acoustumee.
Sic etiam leg. loco *Beirage* ibid. tom. 3.
pag. 364. Vide infra *Barralagium*.

BARRAGIUM, Barræ ipse. *Chronicon incerti Auctoris editum a Catello, ann. 1226 : Trepidantes de Barragio, si permitteretur per villam incedere multitudi, portas civitatis perclaudunt.* [Cave ne legendum sit *Banigium* : quod vide suo loco.]

BARRARIUS, Telonarius, qui tributa ad barras exigit. I littera Philippi Augusti ann. 1207. pro Rotomagensibus in Normannicis Duchesnii : *Nullus civium Rothomagi debet accipere intersignia a Vicecomite ad Barrarium : sed affidet Barrario, quod consuetudinem non debet, si aliter ei crediderit, etc.* [Alterum locum vide in *Banniatores post Bannum*.] Usatica MSS. *Vicecomitatus Aquæ Rotomagi : Se aucun des Sergens de la Vicomté de l'Eauë et la garde des portes que l'en appelle Barrières, prent aucun marchant qui s'en voit sans le commandement et le congé des Vicomtes de l'Eauë, etc.* [** Chart. Sancti 1. Port. Regis ann. 1199 : *Venarii et Barrari de Penamucor habeant unum forum, exceptis dominis regis et episcopi.* Vide S. Rosa de Viterbo voce *Barrarios* pag. 181.]

¶ **BARRARIUS**, Eadem notione, in *Chartruario S. Vincentii Cenoman*, cuius locum videre potes in *Banniatores post Bannum*.

* *Nostris Barrier, qui repagulis urbium aperiendis et claudendis adest. Lit. remiss. ann. 1406. in Reg. 161. Chartoph. reg. ch. 112 : Quant icelles barrières de la ville furent ouvertes, le suppliant ala querir ses bœufs,.... auquel le Barrier ou portier dist que il estoit matin levé.*

¶ **BARRARIUS**, Idem, ut videtur, quod Barræ, Repagula, Cancelli. *Madox Formulare Anglic.* pag. 429. in *Testamento Joannis de Nevill* : *Et volo quod cista corporis mei cooperatur cum panno laneo de russeto et una cruce rubea, et quod Barrarii circa corpus meum die sepultura mea ordinentur de eadem setta.* Et paulo post : *Coperiatur de russeto secta (setta) cistæ et Barrariorum.*

BARRARE, *Barroyer*, apud Butilerium lib. 1. tit. 34. *Statutum Henrici VI. Regis Angl.* ann. 33. cap. 2. apud Will. Stanford. lib. 2. de Placit. Coronæ cap. 27 : *Non essent Barratae, neque inhabilitate ad prosequendum quamcumque actionem, etc.* [Rym. tom. xi. pag. 339. col. B : *Exhereditatus, exclusus, neque Barratus existit, neque existet. Barroyer, inquit V. Cl. de Lauriere in Gloss. Gallici Juris, idem mihi videtur quod debatre, contestare, disceptare, litigare, et Barayemens, quod Contestations, debats, Contentiones, litigia, disceptationes; quam in rem adducit hunc Summa Ruralis locum : Après declinatoires et dilatoires sur ce mises en œuvres, s'aucune en peut avoir qui vaille, doit estre demande faite sur ce, et commission ramenée a fait avoir par écrit, et en libelle la demande à certain jour, et ce appelle-on libelle... et doit estre ainsi demandé par plusieurs raisons; l'une est que difficile chose est de faire, et former tel demandé par écrit, comme dit est, et pour ce souvent on y trouve avantage à fort Barroyer la matière. L'autre raison si est qu'au jour rapporté est le libelle, encore peut avoir autre jour d'avis sur le libelle;*

encore sur ce jour au retourner si rien ne trouve à Barroyer au libelle, et qu'il contienne tout ce qu'il doit contenir, si peut le demandeur demander jour de veue du lieu, qui est aussi estroite et difficile chose, et precise à faire, si comme si après diray. Après jour de veue si rien n'y peut estre Barroyé; peut encore le défendeur demander garand, qui est aussi chose moult difficile, là où il appartient moult de induces et moult de Barroyemens, et peut dereches avoir veue lieu, etc. Vide Barræ, 4, Exceptions.]

* *Barrer, in Consil. Petri de Fontan. cap. 15. art. 69 : Barrer peut on selon le loi, quant aucunes coses sunt vendues par force, et on les calenge après, kant li acaterres veut li i venderves li warandisse.*

BARRERIA, **BARRERA**, Idem quod *Barra*, Gallis, *Barriere*, repagulum, transversarium lignum inter duo alia arrectaria et extantis positum; Græcis βαλίς. *Chronic. incerti Auctoris apud Catellum ann. 1217 : Aggressionibus et discursibus qui siebant circa villam (quos et cives impediabant Barreriis et fossatis) adversarios infestabat.* [Pro Barreriis *Muratorius* tom. 3. pag. 568. col. 2. B. legit *Barerius*.] Adde Guill. de Padiolaurentii cap. 30.

* *Comput. ann. 1334. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 85. col. 1 : Item custodibus xvij. Barreriarum dedi ipsa die vij. sol. viij. den.... Item decem servantibus, qui decem Barrerias custodierant, etc.*

BARRERA, Eadem notione, apud Will. Thorn. ann. 1285.

* **BARRACANA**, *Stragulum*, Gall. *Courte-pointe*, forte a panno, quem *Barracan vel Bouracan* dicimus, sic dictum. Inventar. ann. 1218. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 67. col. 1 : *Item in stari sacristarum.... inventi octo culcitrae plumeas, sex cooperatoria, quatuor serica et duo linea, et duas Barracanas, et quatuor flaciatas, etc. Atque eo sensu accipienda videtur vox Barracanus ex S. Bernardo ibi laudato.*

BARRACANUS, *Panni, seu, ut vocant, Cumeloti species, vulgo Barracan*, forte quod licia *Barrarum* formam efficiunt. Petrus Venerab. in Statut. Cluniacens. cap. 18 : *Statutum est etiam ut nullus scarlatas, aut Barricanos, vel pretiosos burellos,.... sive picta qualibet modo stamino habeat. S. Bernardus de Vita et morib. Relig. cap. 9 : Putasne cuiuspam ibi lectuli opertiorum catinum, aut discolor Barracanus operiebat?* [Mabillonius legit Barricanus, mappasque intelligit diversi coloris a Barria sic dictas.] [* De etymo *Muratorius Antiq.* Ital. vol. 2. col. 1151.] Vide *Barracana*.

* **BARRACHA**, *Charta Isabellæ comit. Carnot. pro loco B. M. ann. 1247. inter Instr. tom. 8. Gall. Christ. col. 534 : Dedi etiam dictis monialibus usagium suum in nemoribus meis de Briodo, tam in nemore mortuo quam in Barrachis, etc.* Sed legendum videtur in branchis.

* **BARRADELA**, Amica, concubina, Hisp. *Barraganu*. *Sermo Joan. Parvi ex Cod. MS. apud Carmelit. discalecat. Paris.* : *Quicumque scit vere et sine dubio suum curatum, vel alium sacerdotem habere concubinam vel Barradelam notorie et publice, debet ejus missam et divina vitare.*

* **BARRADUS**, Barris seu lineis distinctus.

*Testam. regin. Mafaldæ ann. 1256. tom. 1. Probat. Hist. geneal. domus reg. Portugal. pag. 33 : Unum supercaput ad filium suum Barrado cum auro. Vide *Barratus*.*

BARRAGAN, Idem quod *Barracanus*. *Locum vide in Alchaz.*

¶ 1. **BARRAGIUM**. Vide in *Barra*.

* 2. **BARRAGIUM**, *Jus mensuræ, ad quam exiguntur dolia vinaria, que Barralia nupcupabantur, unde vocis origo; simul et Praestatio, quæ ea ratione domino feudali pensitabatur; nostris etiam *Barrage*, idem proinde quod *Jalagium*. Vide in *Galo*. *Charta ann. 1150. ex Tabul. Major. monast. : Omnes consuetudines in burgo S. Martini de la valle, ... a quolibet mercatore indigenar vel extraneo, quocumque modo factas, præter Barragium, ubicumque mercator jaceat, ... concessit. Arest. ann. 1372. ex Tabul. S. Joan. Laudun. : Inhibuerant etiam ne quis in terminis dictæ pacis vasa vinum continentia, quod ibidem vendebatur, absque eorum licentia barrare, aut ad ducendum extra dictum pacem parare seu fortificare, vel supra currus sive quadrigas onerare præsumeret: sed emolumenum Barragii et oneragii hujusmodi, in quilibet villarum prædictarum, singulis annis vendiderant et vendebant.... Barragia et oneragia vinorum anno quolibet vendita vel ad firmam tradita, etc. Officium Barragii et vergaui vinorum, in Memor. D. Cam. Comput. Paris. fol. 57. v. Charta ann. 1306. ex Lib. rub. ejusd. Cam. fol. 304. r. col. 2 : Item nous li bailloons et asseons les Barrages, qui sont prisiez à douze muys et trois jalois de vin. Vide Barrale 1. Exstat alia notione in *Barra*.**

* **BARRALAGIUM**, *Tributum, quod ad urbium barras seu portas exigitur. Libert. villæ de Alavardo concessæ per Humbert. dalph. ann. 1337 : Item statuimus et ordinamus, quod nullus de dicta universitate francorum et franchesiae, ... aliquatenus teneatur.... ad solvendum aliqua pedagia, gabellas, Barralagia, ... ubilibet statuta et statuenda.* Vide supra *Barragium in Barra*.

¶ 1. **BARRALE**, *Cadus, Mensura liquidorum, quæ duos et septuaginta sextarios Gallicos seu tringita sex pinta capere solet. Regestum Computorum Dalphinatus ann. 1309. 17. Novembbris : Cellerarius Cornelionis computavit de censibus... Item de Barralibus (Baux), de banastis non computat, quia sunt ad manum Mistralis. Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 78 : Ubicumque vult vinum suum reponere in dicto mandamento cum asino suo, basto et Barralibus. Et pag. 132. col. 2 : Item pro duobus paribus Barralium, etc. Statuta Arelat. MSS. art. 98 : Tabernarii habeant Barralia in sufficiente quantitate signata ferro communi. Et art. 99 : Commune habeat mensuram cupream qua legitimetur Barralia.*

* *Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : Barral, Prov. cadus, cadulus, cadiolus.*

* **BARRALIUM**. Ibidem : *Item Bosoni Pastardi pro quatuor parvis Barraliorum amisorum apud Varey, pro provisione ibidemducenda, etc.*

* **BARRALEUM**, Idem, in *Statutis reformationis S. Claudii*. pag. 55. *Barralea olei, etc.*

* **BARRALIS**, Eadem notione, apud Ba-

luzium tom. 2. Hist. Avern. pag. 489. in Donatione ann. 1138 : *Et sognicias et Barrales vini et gallos et civalam, etc.*

¶ **BARRELUM**, in Statutis Arelat. MSS. art. 98. e Musaeo D. Brunet : *Et pro singulis Burreliis habeant dicti tabernarii singulos obolos tantum. Vide Barrarelus.*

¶ 2. **BARRALE**, Repagulum, in Archivo B. Mariæ Piperacensis : *Barraverunt dictum molendinum per vim et potentiam dicti domini Comitis... petit Barralia removeri et bladum reddi. Vide Barra.*

* **BARBALUS**, ut **Barrale**. Inventar. MS. ann. 1379 : *Item aliud vas vacuum castanherii, capacitate viginti trium Barralorum cum dimidio. Item aliud vas de castanherio vacuum, capacitate viginti Barralorum.*

¶ **BARRALUS**, Judex primarius, qui presidet **Barra**, id est, Auditorio. Fantoni Hist. Avenion. tom. 2. pag. 112. in Charta conventionis inter Anfosum Comitem Tolosæ et Carolum Comitem Audegavie ann. 1251 : *Quorum etiam relinquetur arbitrio de bannis et condemnationibus revocandis, quibus per Barralum vel ejus curiam vel consulatum precedentem sunt compulsi. Vide Barræ, 3, Septum Curiae, etc.*

* Nequaquam titulus est dignitatis apud Fantonem, cum sit nomen proprium domini de Baucio; quod ex ead. Charia ibid. pag. 110. videre licet.

BARRANCUS, vox Hispanica, *Burrano*, Locus cavus, iter tortuosum, impeditum. Occurrit in Charta Sancti Regis Aragonum ser. 1132. apud Martinezum in Hist. Pinnatensi lib. 3. cap. 9.

* **BARRANETUM**, Idem quod **Barrancus**, Locus cavus, iter tortuosum, impeditum. Lit. remiss. ann. 1340. in Reg. 73. Chartoph. reg. ch. 49 : *Petrus Tousox quandum mulierem, ... animo occidendi eandem, in quodam Barraneto de Marmororis professerat, etc.*

¶ **BARRANUS**, Judex idem, et eadem ratione, qua **Barralus**. [* Vel potius apparitor. Vide supra **Barralus**.] Charta Ministeriorum Regis Anglie anni 1230. ex Chartulario Monasterii Pontileviens. : *Adjicerunt quod tempore quo fuit ablata pecunia... nullus fuerit visus apud villum de Regula Barranus, sed quod prior a dicto Stephano requisitus non potuit de dictis burgensis exhibere iustitiam, etc.*

¶ 1. **BARRARE**, Repagula ponere, concludere, obstruere. Miracula S. Angelii. Carm. n. 18. inter Acta SS. Maii pag. 68. B : *Antonella dicit, scire qualiter domi sua Barrata fuerit ipsa cum marito a filiis, etc.* Vetus Diploma Monasterii Aceiensis : *Si dominus de Ternay pro timore werræ viam illam aliquando Barraverit, alia utentur monachi, quam dominus C. monachis pro excambio dedit, et garantiam promisit. Alius locus est in Barrale, Repagulum. Vide Barra.*

¶ 2. **BARRARE**, Alia notione. **Barrarius**. Vide in **Barra**.

* 3. **BARRARE**, Fallere, decipere, Gall. *Tromper, diuper*. Stat. crimin. Riperiæ cap. 168. fol. 23. v° : *Si vero fuerit barrus, qui aliquem Barraverit in communitate Riperia, vendendo dolose aes pro auro, vel gemmas seu jocalia falsa, vel aliquam altam rem falsam vel contrafactam, etc. Vide supra Abbarrare et Baratire 2.*

* 4. **BARRARE**, Dolia ad mensuram exigere, legitimare, Gall. Jauger. Vide supra **Barrugium**.

* **BARRARELIUS**, Barralium seu doliorum artifex, Gall. Tonnelier, Massiliensis Burial. Majus Chartul. S. Vict. Massil. : *Et habet consortes vineam de Ebrardo Barrarelio, etc. Barronner, Instrumentum fabrorum ligniariorum, s. idem quod Barroir, terebræ species, in Lit. remiss. ann. 1391. ex Reg. 142. Chartoph. reg. ch. 151 : Une assiete, une queux et un Barronnier à usage de charpentier.*

1. **BARRATA**. Synodicon Nicosiense cap. 29. de Contractibus usurariis, ubi Notarii et alii Scriptores vetantur eos scribere, et iis interesse : *Ne in contractibus predictis, quos, ut vulgariter loquuntur, Barratas appellant, sidejussores se constituent, aut debitores pro aliis. Vide Barra.*

* 2. **BARRATA**, Barræ seu fustis ictus, Gall. *Coup de bâton*. Vide **Barræ**. Lit. remiss. ann. 136. in Reg. 150. Chartoph. reg. ch. 231 : *Dictus supplicans dixit uxori sue qualiter facerent, quod a cetero dictus presbiter praemissa facere dubitaret; et si esset bonum, quod ipse sibi daret duas Barratas; quæ uxor dixit quod nesciebat, quia si ipsum percuteret, ipsum forte posset occidere.*

* **BARRATIA**, Fraus, dolus, qui fit in contractibus vel venditionibus, **Baraterraria** Ital. Stat. crimin. Riperiæ cap. 160. fol. 23. r° : *De pœna officialis communitatis committentis fraudem, vel furtum, seu Barraturum. Barrateressement, Fallaciter, in Cons. Pet. de Font. cap. 16. art. 1. Vide supra **Baruttaria** 1. et **Buratum**. Alia notione extat supra in **Baraturia** 1.*

BARRATI FRATRES, dicti Carmelitæ, quod pallia ex albo et nigro alternati distincta deferrent. Chronicum MS. Monspellense sub ann. 1297 : *Feron fraires del Carmel Capital general en Montpelier et muleron lor habits, quar portavan davan mantels Barrats de brun et de blanc, et preseron per habiz capas blancas.* [Testamentum Thomæ Mercatoris ann. 1275. ex Archivo Fiscamensi : *In primis lego ecclesia Piamenni centum solidos.... Barratis decem solidos, Cruesignatis 10. solidos.*] Vide quæ in hanc rem congessit vir doctissimus Daniel Papebrochius tom. 1. SS. April. pag. 799.

* Chron. abbat. Corbeiens. MS. ad ann. 1286. fol. 63. v° : *Quum fratres ordinis Carmelitarum deferrent habitum, qui minus convenire videbatur viris religiosis, scilicet cupam circulatum largis virginis albis et griseis; quem habitum asserebant fuisse Heliæ prophetæ, ... Papa Honorius IV. proper honestatem mandavit habitum illum dimittere, et desuper cuppas ex toto albas et tunicas subtus griseas cum scapularibus assumere. Vide Birruti in Birrus. Eodem etiam nomine designati olim Celestini, quod tunica alba et cuculla nigra vestirentur. Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 91. v° : *Declaratio facta per regem, quod certa domus prope les Barrez seu Celestinos, denou applicetur locationi lignorum regis adificis necessariorum. De anno 1392. Nisi ita appellatos malis a loco, ubi exstructum fuit illorum monasterium; quod innuere videntur Lit. remiss. ann. 1360. in Reg. 90. Chartoph.**

reg. ch. 620 : *Oye l'amble supplication des pouvoirs religieux du couvent des Célestins n'a pas long temps fondes hors des murs de Paris ou lieu, que l'en dit les Barrez. Occurrit rursum in aliis ann. 1362. ex Reg. 91. ch. 359.*

¶ **BARRATUS**, Tæniis, linea filis diversi coloris contextus. Inventarium ornatorum et Reliquiarum Ecclesie Noviom. ann. 1419. ex Archivo ejusd. : *Item unus coffretus de serico Barratas de albo et nigro. Ibid. : Item duo alti panni aurei... filo conserti, et sunt Barrati de viridi et rubro. Statutum ann. 1294. ex Archivis S. Victoris Massil. : Nullus monachus zonam de cerco audeat portare, nec de corio Barrato argento nec aliquo metallo in honesto. Ejusmodi zonis utuntur etiam Turci. Vide **Barra**, Tænia.*

¶ **BARRATZ**. Statuta MSS. Arelat. art. 184 : *Scorta lignorum omnium et Barratz prohiciuntur iuxta murum novum burgi.*

* Purgamenta quævis, Gall. *Immonides*.

** **BARRAZA**, **BARAZA**, **Laqueus**, tendicula. Privil. Ces ann. 1136 : *De sera interfecta in madeiro, aut in Barraza det. 1. lumbum costal. Al. ann. 1126 : De venendo, qui mortuo fuerit in pria, aut in Barraza uno lombo; de porco 4. costas; de ursu una manu. Inde Emburaco, Embarris derivandum satdet S. Rosa de Viterbo pag. 181.*

¶ **BARREIARE**, **BARREIAMENTUM**, **Barreiatum**. Statuta MSS. Arelat. art. 141 : *De albergis Barreiatis. Item statuum, quod si aliquod albergum sit (1. sive) infra Arelatem, vel ejus tenemento fuerit Barreiatum, nisi de mandato curie Arelatis, totum illud quod ex eo extrahetur in illo Barreiatum, de bonis Communis restituatur dampnum passis, addentes quod creditur sacramento passi dampnum de eis quæ amiserit in Barreiatamento; et Barreiatores puniantur corporaliter, si capi poterint per Consules Arelatis, et nihilominus bona illorum Barreiatorum discipiuntur. Si tamen capi non poterint, imperpetuum bannum Arelatis, et ejus distractus ponuntur. Verum si Barreiatamenta nos fecerint, sed facere attemptaverint, puniantur arbitrio Consulium Arelatis. Quæ vernacula sic redditur in eorumdem Statutorum versione ann. 1617. exarata ex Archivis Arelat. : Si ung estranger hoste d'ung habitant de la ville d'Arles a esté trompé et deceu, la lezion et domage seront reparés et la restitution faite du mandement de la Cour, pour raison de quoy seracrue au serement de celas qui aura esté trompé, et le trompeur sera puni au corps par les Consuls s'il peut estre apprehendé, et ne le pouvant estre, sera banny à perpétuité. Quidquid sit de illa versione, vix tamen adduci possum, ut credam Statutorum sensum hic attigisse; præterquam quod enim de graviori crimine quam de fraude aut fallacia loqui videantur, quis credit de mandato curie Arelatis ejusmodi Barreiatamentum sive fallaciam posse fieri? Haec itaque, nisi me fallit animus, aliquam respiciunt consuetudinem, de qua, licet hactenus nihil mihi occurrit, conjecturam tamen meam proponere non gravabor. Erat fortassis in uso eorum aliquis ejusque bona proscriptebantur, et illius domus quibusdam signis, (forte an barris) notaretur, quibus indicaretur pro-*

scripti bannum, ejusque bona direptioni
permitterentur; quæ cum imitari poterant
prædatores, domum sic ab eis notam
nihilominus dilapidabant ac si revera pro-
scripta fuisset. Occitanis etiam *Annoter*
proscribere sonat.

* Idem quod *Plancare*. Vide in hac voce,
ubi conjectura hic proposita emendatur.
A variis modis, quibus aliqua domus pro-
scribatur, ipsam proscriptionem nuncu-
pabant: hinc *Plancare domum* dicebant,
cum *plancis* seu tabulis illa obstruebatur;
Barreire vero, cum *barris* sive repagulis
prohibebatur illius introitus. Aliam ratio-
nem illud idem præstanti exhibent Statuta
Fulcrandi archiep. Bituric. ad calcem Stat.
S. Flori MSS. fol. 70: *Interdum etiam per-
sonas ecclesiasticas ad contribuendum tallitis
compellunt; et nichilominus ipsarum perso-
narum ecclesiastiarum domos claudunt, vel
hostia aperta ipsarum domorum ad parietem
seu murum in fraudem sigillant, aut filum
ex transverso hostii ipsarum domorum cum
sigillo in utroque capite fili apponunt, ne
domos valeant intrare, ut sic fatigati respon-
deant coram ipsis, aut sue satisfaciant vo-
luntati. Vide iufra Clavare 2.*

¶ 1. **BARRERA, BARRERIA.** Vide in
Barra.

* 2. **BARRERA**, Septum curiæ, cancelli,
ut *Barra*. Vide in hac voce. Chron. Joan.
Whethamsted. pag. 537: *Cogeret eum ad
Barrerum accedere, interique coram judicibus,
etc. Pro repagulo occurrit ibid. pag. 532.
ut in voce *Barra*.*

* **BARRERII**, Inspectores pannorum
sic vocantur, in Stat. MSS. Avenion. ann.
1244. ex museo meo fol. 50. v°: *Ne aliqua
fraus fiat in pannis, eligantur per curiam duo
viri legales jurati Barrerii, qui de hoc curam
habent.*

¶ **BARRETI**, Carmelitæ. Vide *Barrati*
Frates et infra Birrus.

¶ **BARRETOS.** Vide in *Baratum*.

¶ **BARBETUM**, Pilci genus, tegumen
capitum. Nonne adhuc usitatum inter rusti-
cos Occitanie, Vasconie, etc. Lugdunense
Concilium ann. 1449 apud Marten. tom.
5. Anecd. col. 380: *Decimus septimus arti-
culus: Sancti Doctores de Universitatibus et
iil ad quas spectat, moncant et cogant
uos scholasticos, ut abstineant ab effra-
nis et inhonestis habitibus eorum, puta Bar-
retis rubeis, vestibus fronsatis et camisis,
econom caligis veloto ubicunque circumdatis;
aque vestes suas talares portent, et capitia
referant secundum quod honestius et decen-
tius fieri poterit. Vide Birretum.*

¶ **BARBEUM**, Gallis *Bureau*, Mensa
luminarium, etc. Instrum. ann. 1455.
pod Marten. tom. 2. Anecd. col. 1622:
*ullae non expediabantur in Cancelleria apo-
tolica, sed in Barro nummulariorum et
surariorum.*

* **BARREYRÆ**, Repagala ac septa, que
i munimenta oppidorum et castrorum
in suntur. Reg. homag. Aquit. sign. JJ.
ib. ex Cam. Comput. Paris. fol. 32. v°:
*em tracentur (habitatores Millani castri)
rudere ipsum locum polo et creno congruo,
delicti lissas, et barbacanas, et Barreyras
guerra vicina. Vide Barra, 1. in Barra.*

* **BARRIA**, Ex objectis repagulis muni-
to, Galli. *Barricade*. Charta Guill. de Naiaco

in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 198: *Notum
facimus..... quod nos et milites, exceptis G.
et W. de Cadolla, et aliis qui prodicionem
fecerunt atque Barriam de Naiaco, sumus
parati ad vestram in omnibus et per omnia
facere voluntatem.*

¶ **BARRIANI, BARRICA.** Vide *Barrium*.

¶ **BARRICANUS.** Vide *Barracanus*.

1. **BARRIDUS**, Cadus, *Barillus*. Capitu-
lare de Villis cap. 68: *Volumus ut bonos
Barridos ferro ligatos, quos in hostem et ad
palatium mittere possint judices, singuli pra-
paratos semper habean, et utres ex coriis
non faciant. Vide *Barillus*.*

2. **BARRIDUS**, *Superbus, a barrus dici-
tur*. Joan de Janua [et Glossar. MS. Montis
S. Eligii Atrebatis.]

¶ **BARRIERA**, *Prothyrum, Porta repa-
gulis et cancellis præmunita, Gall. Barriere.*
Lobinellus tom. 2. Hist. Britan. pag. 272:
*Et ante suum introitum fecit idem novus Dux
juramentum in introitu Barriere portus illius
urbis. Vide *Barra*.*

BARRIGENA. Vide *Barginna*.

* **BARRILA**, *Doliolum vel amphora*. Stat.
Montis-reg. pag. 312: *Item pro media dozena
Barrilarum, solvit unum den.* Vide *Barile*.

* **BARRILAGIUM**, *Tributum, quod pro
barilibus seu vasis viaariis prestabatur; nisi
idem sit quod supra Barralagum*. Charta
ann. 1336. in Reg. 71. Chartoph. reg. ch.
218: *In qua quartu parte etiam dictus domi-
ciculus dicitur habere... duo dolia vini, vel
circa de Barrilago. Vide *Barillagium* in
Barile.*

* **BARILE, BARRILLUS**, ut *Barile* et
Barillus, Cadus, Gall. *Baril*. Ordinar.
capellæ reg. MS: *Festum S. Martini cum
prælato de præcepto regis Johannis. Qui
quidem rex dedit capellunis, qualibet anno
in nocte hujus festi, unum Barile melioris
vini. Charta Joan. comit. Carnot. ann.
1229. in Tabul. S. Petri Carnot.: Donavimus
eisdem Nicholao et ejus successoribus in per-
petuum octo Barrillos tercelagii anni redi-
ditus, qui Barrilli vulgariter appellantur
costerez, tales de quibus sex faciunt medium
Carnotensem. Barrilis, in Stat. Vereel.
lib. 3. pag. 101.*

* **BARRILLERIUS**, Qui *plaustrum, quod
Barellum* vocabunt, dicit, Gall. *charretier*.
Lit. remis. ann. 1373 in Reg. 105. Chartoph.
reg. ch. 227: *Quæ pastrix per quosdam
vinorum, cum barellis et animalibus, condu-
ctores.... infestabantur..... Quidam unum
ex dictis Barrilleriis percussit tulit, quod
ex hujusmodi ictu in brevi post expiravit.*
Barrilleri vero in Ordinal. ann. 1355. tom.
3. Ordinat. reg. Franc. pag. 33. art. 24.
officium est in *seacionaria regia*. Vide
Barrillarius in Barile.

BARRINI, Hæretici, Valdensium, seu
Catharorum asseræ, in Constitut. Frider.
Imp. forsan, inquit Gretzera, a Barro
monte circa lacum Larium nomen hoc
soriti, aut a *Barrian* in agro Cremensi.

* **BARRIQUA**, a Gall. *Barrique*, Cadus,
dolium. Inventar. ann. 1476. ex Tabul.
Flammar. : *Item plus quinque Burriquas vino
rubeo plenas. Item plus unam Barriquam
vino albo plenam.* [** Vide Raynard. Glossar.
Rom. vol. 1. pag. 189.]

* **BARRIRE**, *Elefantorum est. Barritus,
vox elefantis, in vet. Glossar. ex Cod. reg.*

7646. **Festus**: *Barrire elephanti dicuntur.*
Glossæ Lat. Gr. *Barrit*, τρίτη, διέρετο βοῶ.
Vide *Buulare et Bardire*.

¶ **BARRITANICI**, *Flores qui in silva
nascuntur*. Glossar. MS. San-Germ. n. 501.

* **BARRITUS**, Clamor militaris, ab ini-
turis prælia edi solitus; a Germ. *Beren*
aut *Bæren*, clamare: alii ab incondita
voce *elephantum*, qui *barrire* dicuntur,
arcessunt; sunt et qui *Barditum*, pro *Bari-*
tum legit apud Tacit. de Morib. Germ.
lib. 3. cap. 1. quasi hujus carminis seu
clamoris auctores fuerint *Bardi*, sacerdotes
Galli. Consule Veget. lib. 3. de Re milit.
cap. 18. Ammian. de Germ. lib. 16. 26.
et 31. Cluver. et Carol. de Aquino in Lex.
milit. ad hanc vocem. [** Murator. Antiq.
Ital. vol. 2. col. 533. C. Grimmii Antiq.
Jurius pag. 876.]

BARRIUM, Hispanis *Barrio*, Arvernus
Barri, quibus ita appellatur sedium ac domorum extra urbem et ad suburbana quædam congeries: unde ea domorum series intra sancti Illidii in urbe Claromontensi
suburbium, *les Barri de S. Alire* dicitur. In Provincie vero Comitatu *Barrium* vocant eum sedium numerum qui muri includitur. Vetus Scheda apud Sandovalium de
Prælio de Clavijo, pag. 224: *Era 987.
flamma exiuit de mari, et incendit plurimas
urbes et villas, et homines, et vestias, et in
ipso mare primas incendit, et in Zamora
unum *Barrium*, et in Carrione, et in castro
Xeriz, et in Burgos centum casas, etc. Charta
Hispanica æra 1140. apud Anton. de
Yepes, in Chron. Ord. S. Bened. tom. 6:
Et damus vobis illum *Barrium* ante illa
porta quæ respicit ad illum flumen in parte
sinistra, ut populetis illum pro parte vestra:
et fiat integrum *Barrium* illum ad domum
S. Marie, et vestrum vestrisque successori-
bus. [Charta ann. 1236. ex Archivis Massil.:
In redditibus hospitiorum bladarie civitatis
Massilie sitiis in utrumque *Barrium*.] Charta
Philippi Pulchri Reg. Franc. pro Paragio
villæ Sarlatensis ann. 1299. in Regesto
ejusdem Regis incip. ann. predicto, ex
Chartophylacio Regio, num. 6: *Omnibus
habitatoribus dictæ ville, et Bariorum et
ipsius parochia, et aliis extra dictam villam
et parochiam commorantibus, etc. Alia ann.
1300. ibid. num. 48: *Illas 9. domos seu
operatoria quæ sunt in Barrio prope portam
Arnaldi Bernardi, etc. Alia ann. 1309. in
2. Regesto ejusdem Regis num. 75: Item
duo casalia et dimidium in Barrio ejusdem
castri. Charta Libertatum Bastide in Petra-
goricis ann. 1310: *Quicumque voluerit habere
furnum, poterit facere in dicta bastida et
Barrus ejusdem bastida ad decoquendum
panem suum, etc. Consuetudines Tolose
rubrica de Homagiis: Intus muros, seu
portas Tolose, seu Barria. Adde eundem
Sandovalium in Episcopis Pampillon. pag.
40. Chron. Petri IV. Reg. Arag. lib. 3.
cap. 26. et alibi. [** Vide S. Ross de Viter-
bo Elucidar. vol. 1. pag. 186.]****

¶ **BARATUM et BARIUM**, Sæpius pro mu-
nicipiis usurpatur. Statuta Arelat. MSS.
art. 107: *De muro seu Barrio Communis.
Idem statim, quod in muro quem Com-
mune facit vel faciet, etc. Art. 145: Planum
sicut protenditur a Barrio Communis usque
ad ortum Jacaris. Charta ann. 1212. ex*

parvo Chartul. S. Victoris Massil. : *Tota curtis usque ad Barium ejusdem castri. Alia ann. 1226. in Hist. Archiep. Lugdun. : Apud Coindrieu in presidio turrium, Barium et cortinam erexit. Instrum. ann. 1447. ex Archivis S. Victoris Massil. : Donavit oratum suum confrontantem cum Bario civitatis et cum violo quo itur super mœnia. Con-suetudines Tolosæ mox citatæ rubr. de Homagiis, et alio in loco : Quod si aliquis vel aliquam manens extra villam vel Barria Tolosæ, etc.*

* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Barri, Prov. menia, quod muniatur muribus. Instr. ann. 1381. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 47. col. 2 : Item ordinavit commissarius prædictus quod fiat retrouurus sive Barri, etc. Libert. Villæ-novæ in Ruthen. ann. 1368. tom. 5. Ordinat. reg. Fr. pag. 396. art. 9 : Pour ce que la dite ville et les Barriz d'icelle, ont besoing de réparation et fortification, etc. Vide mox Barrius.*

VARRIUM, Eadem notione qua Barrium supra, in Charta Hispanica æra 1010. apud Yépez in Chronico Ord. S. Benedicti tom. 1. pag. 21. Appendix : *De ipsa via qui exiit de Vario sancti Eugenii. Infra : Ad Vario de S. Johannis, etc. In alia Alphonsi VI. Regis æra 1128. apud eundem tom. 6 : Et illo forno, qui est in Vario sancti Laurentii, etc.*

* **BARRICA**, Eodem intellectu, in Con-suetud. Lemovic. artic. 77 : *Item consuetudo est quia in burgis, vicis seu Barricis castri Lemovicensis, nec etiam infra castrum non debet cooperiri domus de gloriis sive palea.*

BARRIANI, Castri incolæ, qui in castri vel oppidi barris mansionem habent. Charta Isarni de S. Paulo in Regesto Carcasson. pag. 54 : *Consules et universi Milites et Barriani ejusdem castri. Alia ibidem : Nos et Milites atque Barriani de Najaco.*

* *Barrians, eadem acceptance, in Ch. Occitan. ann. 1224. ex Reg. 3o. Chartoph. reg. ch. 401 : Les autres senors, et cavalers, et Barrians de castel de Corbarin, etc.*

* **BARIUS**, ut Barrium. Pactum inter reg. Carol. II. comit. Prov. et capit. S. Salvat. Aquens. ann. 1292. ex schedis Pr. de Mazaugues : *In hominibus vero et aliis personis dicti burgi delinquentibus extra dictum burgum, et muros seu Barrios ipsius burgi.... et ædificia quæ junguntur cum barrio dicti burgi, licet extra Barrios sint.... Hugo Teronus servit.... pro perforatione Barri xij. denarios.... Infra parietem seu Barrium dicti burgi. Libert. villæ Montisalb. ann. 1322. in reg. 61. Chartoph. reg. ch. 247 : Quod vina extranea nunquam possint infra dictam villam vel ejus Barrios ponere vel appor-tari.*

BARRIZARE. Joan. de Janua, *Scurrilitas, leccacitas, turpitudo, luxuriosa verba, que vulgariter Barrizare dicuntur, et dicitur a stultis curialitas. f. Barrizatæ.*

* A voce Barrium, ut videtur; quod ad barria scurræ, lenones hominesque infimæ plebis, ut plurimum, habitant. Unde Barroise, pro lena, meretrice, in Lit. remiss. ann. 1407. in Reg. 162. Chartoph. reg. 41 : *Jehannin de Lamote dist à icelle Marne, ... quelle Barroise est ce cy, n'aurons nous jamais paix à une telle Barroise?*

* **BARROARIUS**. Vide supra Baroarius. ¶ **BARROCHIA**, mendose, ut videtur, pro Parrochia. Charta Emmonis Episc. Senon. ann. 3. regni Clotharii Regis apud Mabill. sæc. 3. part. 2. pag. 614. [** ann. 659. Brequin. num. 144.] : *At quodcumque de eodem monasterio sicut (l. sive) de Barrochias aut ceteris maneris causa audeat donare vel auferre.*

* **BARROCHIANUS**, pro Parrochianus, ut Barrochia pro Parrochia, Parochus, rector. Obituar. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5191. fol. 111. v° : *Dom. Ancelmus de Duysino canonicus et cancellarius in ecclesia Lingonensi, ac Barrochianus S. Petri Lingonen-sis.*

BARROI, id est, Liber, Papiæ. Vide Baro.

* **BARROTA**, Carri seu plaustrum genus, ejusdemque onus; nostris Barrete et Barrote. Terrear. Bellijoc. MS. fol. 77. r° : *Super una massodatu feni prati.... continetis in universo sedem duarum Barrotarum feni vel circa. Lit. remiss. ann. 1391. in Reg. 140. Chartoph. reg. ch. 279 : Les liens ou cordes, nommez circues, ausquelz estoient attachiez lesdiz buefs au tymon de bois de ladite Barrete ou charrete, etc. Barrete et Barrote ibidem non semel. Vocabul. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120 : Epire-dium, Barouestes. Nunc Brouette. Vide supra Barocia.*

* **BARROTUM**, ut Barrota. Stat. Placent. lib. 4. fol. 37. v° : *Officialis ad hoc deputatus teneatur auferre a quolibet bubulco, qui steterit vel sederit super carro, vel Barrotio, seu carreta in civitate Placentia, vel suburbis, pro banno qualibet vice tres solidos. Barruyer, idem esse videtur, in Lit. remiss. ann. 1413. ex Reg. 167. Chartoph. reg. ch. 206 : Icellui Siretier acheta de Pierre de la Chaulme un Barruyer le pris et somme de quatre escus d'or. Vide Barrotum.*

* **BARROTUM**, Plastrum, Barrot vel Barreau, plerisque Galliae Provinciis, aliis Tombereau. Computa Dolphin. Graisivod. fol. 56 : *Item computat quod deliberauit pro 17. Barrotis factis in Castellania sua mandato litteratorio domini nostri Dalphini quondam, et ductis ut dicit in cavalgatis domini pro ingenii et aliis preparamentis guerræ portandis... 25. libras.*

¶ 1. **BARRUM**. Vide Barra, Septum Curiæ.

* 2. **BARRUM**, ut Barrium. Charta ann. 1370. ex Tabul. Massil. : *Profaciendo et ædificando unum murum, cum duobus viseris, super Barrum vetus. Galli diceremus, sur le viel rempart : nam Provincialibus Barri id sæpe sonat.*

* 3. **BARRUM**, apud veteres Gallos, Portum significasse, quod portus barris seu repagulis claudi solet, auctor est Valesius in Notit. Gall. pag. 75. col. 1.

* 4. **BARRUS**, Deceptor, impostor, Ital. Baro, Gall. Trompeur. Locus est supra iff Barrare 3. Vide Baratator in Baratum.

¶ 1. **BARRUS**, f. pro Barra, Cancelli, Repagula, apud Rymer. tom. 13. pag. 334 : *Quandam placeam sive preciam terræ... jacentem... extra Barros novi Templi Londiniæ, etc. Carmen de varia fortuna Ernesti Bavarie Ducis apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 34t :*

Ut Dux intento pertransit omnia visu,

Cernit in obryo spigis ludentibus auro : Ecce thoreuma nitens, cuius cadens amictus Sedit ad effigies, plutes fulgent berillo, Pulvilli super hanc gemini, rareque Mineræ Sternebant, et pellicie vestis Magalæs, Cujus sequipedie cingebat bracæ lisibus, Ante pedes Barro luceus orchestra velutina Stabat, etc.

2. **BARRUS**, Papiæ, Rufus, niger. [Glossar. MS. San-Germ. n. 501 : Barus, Rufus, niger.] Legendum Burrus. Gloss. Lat. Græc. Burrus, ξυθός, πυρηνή.

3. **BARRUS**, Qui et elephas dicitur, apud Petrum Damiani. lib. 1. Epist. 15. Vide Festum in Barrire. [Eadem notione occurrit Burrus apud Horatium Epod. 12. 1.] Quid tibi vis mulier, nigris dignissima burri? Hinc vox illa a Glossario medie Latinitatis prorsus amandanda videtur.]

¶ 1. **BARRUUM**, Tributi genus, haud scio an idem quod ad barrus seu portas urbium præstatur. Charta Rainardi Senonensis Comitis ann. 1164. ex Tabular. Sangeni. : Nullus judex publicus... ad feda aut tributa exigenda,... aut mansiones vel parasitæ sacerdos, vel teloneos tollendos, aut rotatorem, vel pedaticum,... aut Barruum, aut ruptu vel incindendum, seu aliquam retributionem, etc.

* **BARSA**, Rete, in Gloss. Antiq. Argel. Vide Bersa.

BARSCALCUS. Annotatio Arnonis Episcopici apud Canis. tom. 1. Antiq. lect. pag. 486 : *Tradidit memoratus Dux in pars Opingor villam nuncupatam Opinga, in qua sunt mansi 20. inter Barscalcos et sros. et inter vestitos et apsos, cum campis, pratis, silvis, etc. Ibid. pag. 491 : Item de Ecclesi parrochialibus, quas in beneficium pertinet, et de Barscalcis una cum servis, sive de eorum territorio dotatae sint. Alibi : Et in manso 60. inter vestitos et apsos, et inter exercitales et Barscalcos cum omnibus appenditiis. Charta Ludovici Regis ann. 8. in Metropoli Salisburg. tom. 1. pag. 130. Cum curtibus et casis aliisque adficiis, familiis, utriusque sexus manus, Parschalci, sindmannis, herigistnotis, censibus, etc. Charta Ottoni Mag. ann. 950. pro Ecclesia Ratisbon. apud Meibomium : Cum... sive aquis, piscationibus, mansionariis, Barscalkis, aurearis, brunearis, etc. Charta ann. 1107. in Metropoli Salisburg. tom. 2. pag. 131 : Notificainus qualiter duas sorores couterinæ,... sub libera Parschalcorum cadi-tione constitute, prædium suum... delegarunt, etc. Ita promiscue Barschalci et Parschalci dicuntur in Chartis Germanicis in eadem Metropoli. Vide tom. 2. pag. 173. Mansi vero Barschalci, videntur esse colonorum liberorum, diversi a mansis servis, seu qui a servis coluntur. Vox deducit Bar, vel Baro, id est, homo liber, et scilicet servus : quasi Barscalei fuerint homines media conditionis inter liberos et servi, vel Baronum servi.*

* Horum conditio aperte declaratur in Charta ann. 1825. apud Meichelb. tom. 2. Hist. Frising. pag. 255 : *Isti sunt liberi homines, qui dicuntur Barscalci, qui.... ecclasiasticam acceperunt terram; de ipsa terra condixerunt facere servitum, ... arant die tres tribus temporibus in anno, et secundum dies, etc. Erant ergo coloni liberi, certis nihilominus addicti servitiis, sed ex cor-*

ventione : quod apte respondet vocis etymo.
[** Confer Grimmii Antiq. Juris German. pag. 310. num. 13.] Vide infra *Parscucus*.
* BARSCOASAN, Arabice *Barbillus Veneris* : et dicit Avicenna quod est coriandrum putri. Glossar. medic. Simonis Januens. ex Cod. reg. 6959.

* BART, vox vulgaris, Cæmentarius lapis vel sternendo solo aptus, Pavé, Møllon, Charta ann. 1324. ex Tabul. monast. Montisol. : Quod ipse Albertus faceret de suo proprio mejunum sive parietem de petra et de Bart. Reparat. castri Bellicad. ann. 1427. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 222. col. 2 : *Paver de bonnes pierres, appellées Bars.*

BARTA, Silvæ species. Charta ann. 1238. in Regesto Tolosano Cameræ Comput. Paris. fol. 43 : *Terras cultas et incultas, videlicet et boscos et Barta, domos et casales, ædificia et bastimenta, etc.* Occurrit ibi non semel fol. 46. 53. etc. simili verborum tenore. Charta alia anni 1300 : *Habebat dictus Rex in loco vocato Ad Nemus Mavis 72. Cartonatas Barta, seu brugassæ, quæ fuit estimata valere annui redditus, etc.* [Charta Augerii de Marsa Rotunda facta Verano Abbatii Floriacensi ann. 1080 : *Concedo a die præsentis... ipsi Patri monachorum et fratribus sibi deservientibus in loco Regulæ... quidquid visus sum habere de guilleragis cum terris et Barta, hoc est, silva, etc.*]

* Idem quod nostri Buisson vocant, silvula; ea certe notione Barte occurrit in Charta ann. 1316. ex Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 957 : *Une tasse de bois ou buisson, appellé Barte, de Barbelum, ... li diz boiz ou Barte, etc.* Lit. remiss. ann. 1409. in Reg. 164. ch. 162 : *Iceulz Gerault et Anthoine pour mettre leur male voulenté à effet se transporterent en certain bois ou Barteres etc.* [** Barta est a German. voce Bar, Nudus, apprens; et silvulam denotat, seu terram arbustis sed non arboribus constat. ADEL. Anglosax. Bearo, Scand. Barri, Germ. ant. Baro est Lucus et arbor. Vide Grimm. Mythol. pag. 41. et confer Raynouard. Glossar. Rom. hac voce vol. 1. pag. 189. et voce Batta pag. 200.]

* **BARTASSA**, Eadem, ut videtur, notione ac Barta. Charta ann. 1361. in Reg. 103. Chartoph. reg. ch. 78 : *Stephanus Martini Tholosanus servire tenetur tres denarios Tulosanos pro quadam petia Bartassæ.*

* **BARTAVELLA**, ut *Vertevello*, Pessuli caudati annulus, Gall. *Vertevello*. Vide *Vertibella*. Consuet. MSS. monast. S. Crucis Burdegal. ante ann. 1305 : *Item habet (sacrista) tenere..... armaria et portas ecclesie decenter integras et reparatas, de portis, de rectibus, cardinibus, Bartavellis, clavibus et aliis necessariis.*

* **BARTERIUM**, Instrumenti sonori genus. Chron. Bergom. ad ann. 1399. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 917 : *Richardona filia Quarismæ de Bracha, et uxor Beteræ Philiparii conducta fuit ad Lupanar... cum tamburris et Barteriis dicti domini potestatis. Vide Barto.*

* **BARTHOLOMISTÆ**, Ita appellati sautores Urbani PP. VI. qui Bartholomeus Prignani vocabatur. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 98 : *Eustace*

de Maudestour, pour lors curé de Oingneville, avoit été deux fois à Rome, et estoit vray Bartholomiste, et avoit apporté une anribulle, ... avoit mis en papier les armes de Bartholemèi ès portes de l'église de Rouen, ... et avoit escript dessoubz que c'estoient les armes de nostre saint pere Urbain. Nostris olim Berthouli et Bertremer dixerunt, pro Bartholemèi, Bartholomeus. Lit. remiss. ann. 1409. in Reg. 164. ch. 91 : Berthouli de Gramont, etc. Ubi ad marginem legitur : Remissio pro Bartholomeo de Grandimonte. Saint Bertremer l'apostre, in Ch. ann. 1263. ex Chartul. Campan. Cam. Comput. Paris. fol. 349. r°.

BARTO, Genus organi, in Gloss. Isidori, f. *Barbiton*. [** Ab antiquo Baren, Sonare, clamare. Vide *Burritus*. *Pardave oder Schallmey*, *Parda*, in vet. Vocabul. ann. 1428. ADEL.]

BARTON, Prædium Dominicum, vel terre quas vocant *Dominicales*, hoc est, quas in distributione manerii dominus non elocavit bæreditarie, sed alendæ familiae suæ causa propriis manibus reservavit : *Dominicum, Galli. Domaine. Vox in Devonia, inquit Spelmannus, et plaga Angliæ Occidentali bene nota.*

* **BARUDERIUS**, Sicarius, sceleratus, prædo. Stat. Vercell. lib. 4. pag. 115. v°. Item quod quilibet Baruderius et robator, vel alius armatus qui videretur ire vel stare pro maleficiendo, qui inventus fuerit pedester vel uestiger in districtu Vercellarum cum armis, sit in banno communis Vercellarum. Vide *Berrorii*.

* **BARVERIUS**, Apparitor, accensus. Eadem stat. lib. 2. pag. 47. r° : *Servitores possint solutiones illarum singularum personarum, quas pignoraverint ad petitionem aliquius sui creditoris vel petitoris recipere in hunc modum et non ultra; videlicet si pignoraverint in civitate et in burgetis pro solidis xx. Pap. et ab inde infra habeant simul cum Barverio solidum unum Pap. Vide *Berrorii*.*

* **BARULA**, Parva tænia. Vide *Barra* eadem notione.

BARULAS, Glossæ Isonis Magistri ad Prudentium : *Infans, Barulas.*

BARULI, vel *Carbunculi*, Morbus equorum, in eorum tergo, ex superfluitate sanguinis vel humoris, de quo Jordanus Ritus Calaber MS. lib. 2. de Medicaminibus equorum.

* Hominum quoque morbus est. Glossar. medic. Simonis Januens. ex Cod. reg. 6959 : *Baruli vocantur pustulæ, quæ apparent in facie maxime juvenum, quæ yentes dicuntur.*

* **BARUNCULUS**, Parvus baro. Glossar. MS. Montis S. Eligii Atrebat.

* **BARVO**. Vide *Barbo*.

BARUS, Gloss. Lat. Græc. *Barus, burrus, τυρπός*. Vide *Baro*, et *Barrus*.

* **BARUTELUM**, Cribrum, quo excernitur farina, Gall. *Bluteau*, Occitanis *Barutelliæ*. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692 : *Barutelum, Belutel*. Vide *Bultellus*. [** Raynouard. Glossar. Rom. vol. 1. pag. 189. voce *Barutel*.] Hinc

* **BARUTELLARE**, Barutelo seu cribro farinam excernere, Gall. *Bluter*. Comput. ann. 1482. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 17. col. 1 : *Solverunt prædicto Stephano de*

Cam fornero, pro Barutellando et faciendo dictum panem ciuitatis, etc.

* **BARUTELLUS**, Dolium Massiliensibus *Baruchœaux*. Statuta MSS. Card. Trivulii ann. 1531. ex Archivis S. Victoris Massil. : *Item Conventui et cellararie de Barutellis quoties opus fuerit, etc.*

* **BARYPYCNUS**, *Mesopycnus*, et *Oxypycnus*, Voces Græcæ originis quæ in Breviariis Paris. Lexov. aliisque occurrunt ad designandas varias cantus modulationes. *Barypycnus* autem est species cantus minoris, apud musicos præsertim cantus plani, qui scilicet desinit per tertiam minorem inversam; *Mesopycnus* contra per tertiam minorem rectam. Atque hæc quidem musicis.

* **BASA**, Sigma fascis, mendose pro *Bala*. Vide in hac voce. Lit. Phil. VI. ann. 1334. in Reg. 164. ch. 7 : *Chartoph. reg. ch. 7 : Georgeus de Massa, qui marcham habet, vice et nomine dicti Bernardi, pro decem et septem Basis lancea. Vide infra *Baula*.*

* **BASACHIA**, Culicitra straminea, Gall. *Pailasse*. Informationes Massil. pro passaggio transmarino ex Cod. MS. Sangerm. : *Item pro tribus equis unam Basachiam de v. canis plenam paleis. Vide *Bassacha*.*

* **BASALARDUS**, *Baselardus*, Ensis brevis species, genus pugionis vel sicæ, Gall. *Coutelas*, olim *Bazelaire*. Vide supra *Badelare*. Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 133. Chartoph. reg. ch. 52 : *Ipse Chabertus..... a vagina traxit quemdam magnum Basalardum seu cutelhum, cum quo percussit dictum exponentem. Aliæ ann. 1399. in Reg. 154. ch. 739 : Petrus Dominici obviavit retro conventum fratrum Minorum Tholosæ Sancio de podio, portanti.... quandam Basalardum in zona. Vide infra *Bazalardus*.*

* **BASELLARIUS**, *Basilardus*, Eadem notione. Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 152. Chartoph. reg. ch. 204 : *Ipsum Johannem Dagonne dictus reus et complices sui.... cum ensibus, Basellariis, hastis et aliis armis percusserunt Joan. Blakman. de Virtut. Henr. VI. reg. Angl. pag. 291 : Item in ecclesiis nullatenus accipites (l. ancipites) gladios, Basilardos, contractus, confabulationes fieri sinebat.*

* **BASOLARDUS**, Eodem significatu, in Lit. remiss. ann. 1387. ex Reg. 131. Chartoph. reg. ch. 225 : *Armandus de Borna quendam modicum Basolardum, quem cotidie portabat, evaginavit.*

* **BASALARIA**, ut supra *Basalardus*. Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 118. Chartoph. reg. ch. 244 : *Ingerraninus natus fuerat ipsum Johannem interficere, ac ipsum interficiisset cum cutello sive Basalaria, nisi fuisset armatus. Base et Baze, eadem acceptio, in Lit. remiss. ann. 1385. ex Reg. 128. ch. 166 : Ledit escuier d'une Base, qu'il tenoit toute nue, en vint ferir icellui Michiel parmi le corps. Aliæ ann. 1389. in Reg. 135. ch. 218 : Ledit le Lestre ayant une grant Baze,... et ledit Guillaume son cousin une autre grant Baze etc. Rursum ch. 252 : En ce débat sacherent tous deux leurs Bases ou baselaires l'un contre l'autre.*

* **BASANITES**, Genus marmoris ferrei coloris, sive duritiae, unde et nomen ei datum est. Invenitur in Ægypto et Æthiopia, Isidor. lib. 16. Orig. cap. 5. Idem quod

Basaltes Plinio, cui *Basanites* lapis est unde sunt cotes. [** Vide Lud. Dindorf. in H. Stephani Thesaur. Didot. ed. vol. 2. col. 159. voce *Basawirno.*]

BASANIUM, [Aluta, Gall. *Basane.*] Charta Petri Parisiorum Episcopi ann. 1218. apud Sammarthanos: *Capam virtuam et duo tapeta parva de Hispania, qua sunt in capella nostra, et tres quarrellos, unum de corio deauratum, et duos operatos ad Basanium nostrum.* [Nostris olim *Basaniers* qui calceolos vendebant. Regestum Johannis Sarrasin Parisiensis *Viarii* ann. 1207. apud D. Brussel de Usu feud. tom. 2. pag. 746: *De rebus il appartenent au Voyer de faire cuillir de chascun Basannier qui vendent petits solliers devers le degre de la Mercerie, chascun an xii. deniers la veille de Noël.*]

* *Basaniers et vendeurs de petiz soules*, in Stat. ann. 1278. tom. 5. Ordinat. Reg. Franc. pag. 106.

** **BASANUS**, Princeps apud Sicambros, teste Trithemio: *Sicambri regem suum Basan sive Basanum solet appellare. Forte a bus, Optimus. ADEL.*

* **BASARE**, pro *Bassare*, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7b92: *Basare, Delessor.* Vide in *Bassus* 1.

† **BASARIDES**, *Baccæ uberes.* Gloss. vet. MS. San-Germ. n. 501.

* **BASCANIA**, *Fascinatio.* Item *ridicularia a fabris ferrariis ante fornaculum appendi solita, invidae avertenda gratia*, apud Laurent. in Amalth. ex Cæl. Rhodig.

BASCAUDÆ, veteri Interpreti Juvenalis Sat. 12. v. 46: *Vasa ubi calices lavabantur, cacabus. Papias: Bascaudæ, conchæ æreæ, genera vasorum. Vox vetus Gallica, quam etiam invenimus relinquit Cambro-Britanni, qui præsca Gallorum lingua loqui creduntur: est enim iis Basgawd et Basged, sporta, cophinus, corbis, canistrum; nam vocem Britannicam esse testatur Martialis Ep. 14. v. 99:*

Barbara de pictie venit Bascauda Britannis.

MASCAUDA, in MSS. Codd. Juvenalis legi scribitur Petrus Pithous, pro *Bascauda*. *Vetus* Gloss. *Macusta*, βρύν. Ubi recte *Mascauda* emendat Salmasius.

* **BASCHEA**, Basilica, ecclesia. Charta ann. 845. in Append. ad Marcam Hispan. col. 781: *Et in pago Redense, in locum ubi dicitur Saltum, vindo in ibidem villa Donacanum cum ipsa Baschen, qui ibidem fundata est in honore S. Felicis.* Vide *Basilica*.

* **BASCLACERIUS**, Aleator. Vide mox *Basclucius*.

* **BASCLACIA**, Aleatorium, Academicis Cruscanis: *Bisca, luogo, dove si tien gioco pubblico.* Stat. Vercell. lib. 3. pag. 83. v°: *Quod accusatores ludorum et Bascluciarum, et illi qui ostendereat Basclacias et ludos rectoribus, ludenaut medietatem bannorum et condemnationum.* Et pag. 84 r°: *Nec tenet in domo sui Basclacias seu lusores ludentes ad taxillos, neque scienter hospitantur glotones, averitatores, Bascluceros, etc.* Vide supra *Baraturia* 1. et infra *Basclanzia*.

* **BASCLARIUS**, Pugio, sive Stat. Manut. lib. 1. cap. 112. ex Cod. reg. 4620: *Arma autem ab offensione sicut et intelliguntur.... Basclarius, daga, etc.* Vide supra *Basalardus*.

BASCLI, *Basculi, prædones, Ruptarii, ex Vasconia, cuius incolæ Basques, id est, *Vascones*, appellantur, Basculi, apud Turpinum cap. 7. Silvester Giraldus lib. 2. de *Expugnat*. Hibern. cap. 7: *Urbs Baonensis, quam huius nostra continet Gasconia, Basconia caput est, unde Hibernenses provenerant.* Add. Topogr. Hibern. dist. 3. cap. 8. Nicolaus Trivettus lib. 1239: *Terra Basclorum, cuius caput est civitas Baiona.* Rob. de Monte ann. 1179: *Quidam Bascli, et Navarrenses, et Brebenzes, venerunt ad urbem Burdegalemensem, et illam vastaverunt.* Chronicon S. Stephani Lemovic. ann. 1204: *Ioannes Episcopus Lemoviceensis... ob sedis Nobiliacum in quo se incluserant quamplures Bascli et ruptarii, qui populum et terram vastabant.* [Eadem refert Chronicon breve S. Martialis Lemov. sed ad ann. 1202. inter fragmenta Histor. MSS. Stephanon tom. 1.] [** *Bascos Provincialibus Homo nihil.* Vide Raynouardi Glossar. Roman. vol. 1. pag. 191.]*

BASCULI, in Chronicon Vosienai cap. 69. et 73. ut et apud Stephanum Tornacensem Epist. 90. [Rymer. tom. 5. pag. 429. col. A: *In partibus Vasconia quedam invaserunt periculosæ dissident, inter homines et habitatores civitatis nostræ Baiona ex una parte, et subditos nostros Basculos de Labourde et partium adjacentium ex alia. Qui quidem Basculi homines dictæ civitatis hostiliter persecuntur quosdam bonis suis spoliando, et redemtiones ab eis capiendo.*] Vide Raynouardi Glossar. Roman. lib. 2. part. 2. col. 48:

Insuper ad nossum quæ si salvatio fœs: Ordine cuncta suo dic, volo, France, mili. Olli respondit fido de pectore Lantpreth, Cesareum Adelinus Basiat ore genu. * Quæ fuerit, etiam regum, in episcopos reverentia, efficitur ex epist. Hiunc. archiep. Rom. ad Ludov. III. reg. ann. 881. tom 9. Collect. Histor. Franc. pag. 261: *Num iste frater noster a vobis ad me rediret a basciavit mihi ex vestra parte, ut pedem meum Basinaret, etc.*

* **BASIDEM**, pro *basim*, dixit Fortunatus lib. 8. Poëm. 14. [Baside pro *Basii*. Vita S. Maxentii Abbatis tom. 5. Junii pag. 173. F: *Rediviva hominis membra quæ super mortales fuerant, effusato lunguore, naturali subito adstiterant in Baside.*] [** Claud. Sacerd. Ars Gramm. lib. 2. sect. 47 *Basis, hujus basis vel basidis.* Eadem in Prob. Instit. Grammat. lib. 2. segm. 1. cap. 51. pag. 1473. Lindem. 130. Conf. Priscian. lib. 6. cap. 12. sect. 66.]

* **BASILECUS**, Sanctus sub cuius inicatione *Basilica* dicata est. Mabill. tom. 4. veterum Analect. pag. 247. ex formulæ Andegav. : *Nec nullum obsequiuum heredum ac proheredum meorum te quicquam reddere cognoscas, nisi sub defensione sancti Basilei domini illius probens obsequiuum non requiretur.* Antiquit. San-Dionysianæ apud Doubtlem pag. 687: *Basilei sui domini Dionysii.*

* *Forsan, ut conjicit vir eruditus D. Falconet*, pro *Basilecus*, ex voce factitia Graeca *basileus*, quasi rex dominus, pro eiusdotem.

BANILEUS, Rex, ex Græc. *basileus*. Gloss. Ælfrici Saxonum *Basileus*, Kyning, i. Rex. Ingulfus: *Totius Occidui clima, s. artis terre Basileus.* Fortunatus in Vita S. Medardi cap. 9: *Hæret Basileus evocata ante rei attonitus.* Hanc porro *Basilei* appellacionem videatur sibi præ ceteris arrogasse veteres Anglie Reges; nam Edgarus, qui in Charta initio, que habetur tom. 1. Mons-

BASIA JUVENUM. Charta Communis S.

Joannis Angeriensis ann. 1204: *Concedimus etiam haeredibusque corum, at ad libitum suum puellas et viduas suas nupti tradere, et juvenes uxorare, et Basia jovecum et puellarum semper habere sine aliqua contradictione libere licet.* [* Hæc facile emendatur ex Charta Alienoræ regiae Angl. ann. 1199. pro Libert. urbis Santon. ab ipso Cangio laudata in voce *Maritagem* ubi pro *Basia*, legitur *Ballia* aperto sensu, nempe pro Tutela seu administratione rerum et bonorum juvenum et puellarum.] [Versiculi antiqui qui ad finem Officii Te-nebrarum ab 800. saltum annis in Ecclesiæ Gallicanis decantantur *Agno miti Basia lupus dedit venenosa.*] Vide *Osculum*.

BASIANI, Heretici, de quibus Facundus Hermianensis lib. 8. cap. 7. ubi videndas Sirmundus.

† **BASIARE REGUM GREE**, Oculari. Hic quidem olim obtinuerat mos, ut proceres Regem allocuturi ejus pedes prius descalcentur; genu autem iis osculandum forfesse concessum est qui præstantioris erant dignitatis; quemadmodum nunc Cardinales qui genu, alii vero pedes Romani Pontificis descalcentur. Ermoldi Nigelli Carmen elegiacum pro Ludovico Imper. Lib. 3. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 48:

Insuper ad nossum quæ si salvatio fœs: Ordine cuncta suo dic, volo, France, mili. Olli respondit fido de pectore Lantpreth, Cesareum Adelinus Basiat ore genu.

* Quæ fuerit, etiam regum, in episcopos reverentia, efficitur ex epist. Hiunc. archiep. Rom. ad Ludov. III. reg. ann. 881. tom 9. Collect. Histor. Franc. pag. 261: *Num iste frater noster a vobis ad me rediret a basciavit mihi ex vestra parte, ut pedem meum Basinaret, etc.*

* **BASIDEM**, pro *basim*, dixit Fortunatus lib. 8. Poëm. 14. [Baside pro *Basii*. Vita S. Maxentii Abbatis tom. 5. Junii pag. 173. F: *Rediviva hominis membra quæ super mortales fuerant, effusato lunguore, naturali subito adstiterant in Baside.*] [** Claud. Sacerd. Ars Gramm. lib. 2. sect. 47 *Basis, hujus basis vel basidis.* Eadem in Prob. Instit. Grammat. lib. 2. segm. 1. cap. 51. pag. 1473. Lindem. 130. Conf. Priscian. lib. 6. cap. 12. sect. 66.]

* **BASILECUS**, Sanctus sub cuius inicatione *Basilica* dicata est. Mabill. tom. 4. veterum Analect. pag. 247. ex formulæ Andegav. : *Nec nullum obsequiuum heredum ac proheredum meorum te quicquam reddere cognoscas, nisi sub defensione sancti Basilei domini illius probens obsequiuum non requiretur.* Antiquit. San-Dionysianæ apud Doubtlem pag. 687: *Basilei sui domini Dionysii.*

* *Forsan, ut conjicit vir eruditus D. Falconet*, pro *Basilecus*, ex voce factitia Graeca *basileus*, quasi rex dominus, pro eiusdotem.

BANILEUS, Rex, ex Græc. *basileus*. Gloss. Ælfrici Saxonum *Basileus*, Kyning, i. Rex. Ingulfus: *Totius Occidui clima, s. artis terre Basileus.* Fortunatus in Vita S. Medardi cap. 9: *Hæret Basileus evocata ante rei attonitus.* Hanc porro *Basilei* appellacionem videatur sibi præ ceteris arrogasse veteres Anglie Reges; nam Edgarus, qui in Charta initio, que habetur tom. 1. Mons-

stici Anglie. pag. 65. se *Magnæ Britanniae præsidere* ait, hanc vero sic claudit: *Ego Edgar totius Albionis Basileus... confirmavi.* Ita passim ipse et alii, ibidem pag. 84. 93. 102. 140. 218. 236. tom. 2 pag. 838. 840. 841. 1054. apud Florientum Wigorn. pag. 617. Ingulphum pag. 884. Will. Malmesburiens. pag. 58. Rogerum Hoveden. pag. 426. 435. in Addit. ad Matth. Paris pag. 156. 157. etc. Commeneus Albus in Vita S. Columbae Abb. Hyensis cap. 25: *Totius Britannie Imperator ordinatur.*

BASILEI, seu **Basiliæ**; titulum Imperatores Byzantini nulli alii Principi præterquam sibi competere persuasum habebant, cæteros P̄tiz; seu Reges appellantes. [** Vide Glossar. med. Græc. vocibus Βασιλεὺς et Π̄τη, col. 180. et 1293.] Gestæ Innocentii III. PP. pag. 117. de Joannicio Rege Bulgariae: *Ipsæ præterea coronam regni legitime repererat a summo Pontifice: sed ipse qui se appellabat Constantinopolitum Basilem, coronam Imperii temere usurpaverat a seipso, etc.* [** Basilei Nicaphoris, apud Thietmar. Chron. lib. 3. cap. 13.] Hunc lamen Bulgorum Regi detulere, quem Brouzæ dicebant, cuius etiam Legatos, cæterarum gentium Legatis præponebant, ut est apud Luitprandum in Legatione, ubi meminit Petri Bulgarorum Basilei. Vide Scylitzem pag. 623. Eundem etiam titulum Carolo M. tribuere Legati Nicephori Imperatoris ann. 812. **Annales Franc.**: *More sua Laudes ei dixerunt, Imperatorem eum et Basileum appellantem.* [** Pertz. vol. Script. 1. pag. 199. lin. 32. pag. 355. lin. 35.] Quo loco Eginhardus habet Brouzæ. Hanc postmodum appellationem invidere Caroli successoribus iidem Imperatores; qua de re lepidam instituit expostulationem Ludovicus II. Imp. adversus Basilium Macedonem, in ejus Epistola, quam descripsit Baronius ann. 871. n. 57. [** Chron. Salernitan. ap. Pertz. vol. Scriptor. 3. pag. 521. lin. 54. pag. 522. lin. 11. pag. 524. lin. 50.] Vide quæ in banc sententiam adnotavimus ad Alexiadem pag. 236. et ad Joinvillam pag. 316.

T BASILION, Libri seu collectio Imperialium Constitutionum ab Imperatoris Justiniani temporibus, cuius collectionis authores Basilius Macedo, Constantinus filius et Leo Philosophus. Vide Cujacium lib. 18. Observat cap. 36.

* Legenda præsertim quæ hac de re disserit Greg. Grimaldi lib. 3. cap. 28. Hist. leg. et Magistr. regni Neapolit.

1. **BASILICA**, Ædes sacra, templum, Ecclesia. Gloss. MS. Eccles. Paris. ex Isidoro lib. 15. cap. 4. sect. 11: *Basilice prius vocabantur Regum habitacula, unde et nomen habent... Nunc autem ideo divina tempora Basilice nominantur, quia ibi R̄gi omnium Dño cultus et sacrificia offeruntur. Adde Amalariam lib. 3. de Eccles. offic. cap. 2. Honoriūm Augustod. lib. 1. cap. 127. Canones Hibern. lib. 42. cap. 26. Joachimum Vadianum lib. 2. de Colleg. et Monaster. pag. 92: Stephanum Durantum de Ritibus Eccles. lib. 1. cap. 1. num. 9. et seqq. Baron. de Martyrol. Rom. 5. Augusti, Adr. Valesium lib. de Basilicis, etc. Cæterum non assenior viris doctis, qui basilicas appellari ædes secundum consecratae volunt.*

Altera lis suit inter eruditos viros

Valesium, et Launolum, de qua haec habet Mabillonius tom. 2. Operum posthumorum pag. 355. de Antiquitatibus S. Dionysii: *Optime probantam fuit, inquit, a D. Valesio in sua contra D. de Launoy de Basilicis dissertatione, Basilicam sexto et septimo sæculo apud Gallos semper significasse Monachorum Ecclesiam; cathedrales et parochiales Ecclesias appellatas fuisse Ecclesias.* Haec Mabillonius qui pag. 357. hunc addit locum vitæ S. Bathildis ab auctore coœvo scriptæ: *Clotildis quoque in honorem S. Petri Basilicum, ubi religio monastri ordinis vigeret, Parisius fecit.* Quæ Basilica nunc S. Genovefa nuncupatur.

¶ **BASILICA ECCLESIE**, in Annal. Bened. tom. 4. pag. 248: *Rex itaque (Robertus) gaudens Ecclesie Basilicam intrat. Acta SS. Bened. sæc. 5. pag. 98: Domum propriam... omnipotentem Deo in Basilicam Ecclesie conservare studuerunt.*

BASILICA AUREA, dicta Basilica Lateranensis, seu Salvatoris, Romæ, quæ a conditore dicta est Constantiniana, et propter excellentem illius structuram et ornamenta, *Aurea*. Vide Gregor. M. Lib. 2. Epist. in Prefat. Anastasium in S. Silvestro, Panvinium, etc.

¶ **BASILICAM SCINDERE**, Mortuum in Basilica sepelire, humare. Spicil. Acher. tom. 9. pag. 40. in Canon. Hibern. cap. xxvi. de nomine Basilicæ et ejus scissura. *Synodus Hibernensis: Basilton Græce, Rex Latine: hinc et Basilica, Regalis, quia in primis temporibus Reges tantum sepeliebantur in ea, nomen sortita est; nam cæteri homines sive igni, sive acervo lapidum conditi sunt. Item nemo alienus fuerit in libertatem (id est ausus fuerit) scindendi Basilicam sine principi permissione.*

BASILICÆ PRIVATÆ, apud Avitum Vienensem Epist. 6. Sacella et Oratoria.

BASILICÆ appellatae ædicularæ quædam, quas Franci nostri veteres magnatum tumultis imponebant, quod formam basilicarum seu ædium sacrarum referent. Nam allorum inferioris conditionis hominum sepulcris aut tumba, aut porticulus tantum superponebatur. Id colligitur potissimum ex Lege Salica tit. 58. § 3. 4. et 5. ubi, qui tumbum aut porticulum super hominem mortuum expliaverit... solidos 16. Si quis vero Basilicam super hominem mortuum expliaverit, 30. solidis culpabilis judicatur. Ex quibus satis patet Basilicas tumulos magnatum spectasse, quarum etiam mentio est in tit. 71. ubi agitur de muleta illius qui Basilicam voluntario ordine aut fortasse per negligentiam incenderit. Unde eruunt viri docti ejusmodi basilicas ligneas fuisse, proindeque incendiæ obnoxias.

* 2. **BASILICA**, Altare. Charta Caroli V. ann. 1370. in Reg. 85. Chartoph. reg. ch. 38: *Unum-cereum ardens die noctuque continuo coram altari seu Basilica ipsius S. Anthoni apponatur.* [** Forcellin. monet Hæronymum Ep. ad Heliodorum 66. n. 12. ap. 92: Stephanum Durantum de Ritibus Eccles. lib. 1. cap. 1. num 9. et seqq. Baron. de Basilicis, vulgo *Busle*.

Liber censum eccl. Rom.: *In archiepiscopatu Balsuntinensi, monasterium de Lustra x. so-ludos Basilensis monete.*

BASILICANUS, Palatinus vel etiam Ecclesi-

sisticus, Joanni de Janua [et Glossar. MS. Montis S. Eligii Atrebat.] Ugutio: *Basilicani, proprie dicuntur qui habitant juxta basilicam, et sub aliis ejas.* Gloss. Lat. Gall.: *Basilicanus, Ecclesiasticus.*

BASILICARTS, dicta olim una ex portis urbis Remensis, quæ Collectitia [melius Collatitia] antea vocabatur, scilicet a consensis mercibus; nunc autem Basilicarts dicitur, eo quod circa se basilicis dum dudum præ ceteris portis abundasse seratar: sive quod eunt bus ad Basilicas in vicino almi Remigii consistentes pervia fuerit. Ita Vita S. Guntberti Mart. n. 3. Hodie appellatur la Porte Barbe. [quæ primum Basille dicta est.]

BASILICARI, Clerici qui in Basilica seu aede sacra, Papæ, Episcopo, aut Sacerdoti sacra facienti ministrant. Isidorus Hispal. Epistola ad Ludefredum Episcopum Cordubensem: *Basilicarios ipse (Primicerius) constituit, et matriculus ipse disponit.* Ceremoniale Cencii Camerarii apud Baron. ann. 1191: *Statimque ipse Archidiaconus cum Priore Basilicaria aptat pallium predictum super Pontificem.* Clemens IV. PP. apud Rainaldum ann. 1311. num. 13: *Consuevit autem Imperator larga Presbyteria omnibus exhibere... Cardinalibus, Primicerio et Cantoribus, Subdiaconis Basilicaris, et regionariis, etc.* [Act. SS. Julii tom. 3. pag. 540. A. in Vita S. Stephani Sabait: *Idem ille pater Eustatius... nunc autem sanctæ Christi Dei nostri Resurrectionis Basilicarius: ubi Basilicarus idem videtur, qui Editimus, Sacrista.*]

BASILICARIUS, vel **BASILICARIOS**, μαζαρος, ἀγρεπας, in Gloss. Lat. Græc. vitilicitor, litigator, qui sora frequentat. [Suppl. vero Antiquarii: *Sordidus, vilis, fornicans.*] Vide Casaubonum ad Theophr. Characteres pag. 176.

BASILICUS. In Concilio VIII. Actione 1. ex versione Anastasii ita quidam subscrivit: *Ego ille Basilicus... subscripsi.* Ubi idem Anastasius: *Basilicos Græce dicitur Imperialis natura, aut Exspatharii Imperialis, aut alterius dignitatis. Imperiales homines fuerunt, qui rogati testimenti sui scripto et ad stipulatione chirographa sigillatim roboraverunt. Sed errat toto caelo; sunt enim Græcis Brouzæ, iidem qui Mandatores, qui Imperatorum mandata perferebant. Brouzæ: ἄνθρωπος, in VII. Synodo, Act. 1: Brouzæ ἄνθρωπος πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ σεπτέν νοσοτεχνίαν, qui mox Brouzæ: μανδάτωρ dicitur. Theodosius Studita in Catech. : Μήτων Brouzæ: ἀδρόως διέστεβε. Constant. de Adm. Imp. cap. 7: Ήταν περὶ τὴν Brouzæ: τὸ Χτύπωντα Ιερὰ τῆς τειχίτης διακονία. Ita cap. 47: et alibi non semel. In Vita S. Nili junioris pag. 91. Brouzæ: idem est, qui κρήτη: seu iudex. [** Vide Glossar. med. Græc. voc. Brouzæ: col. 181. et Append. col. 36.]*

BASILIDES, *Palatinus homo, ἀνὴρ τῆς βρουζίδος, i. de aula regia, in Gloss. Isidori.*

* **BASILIGERONTICON**, *id est, Ludus senioris regis.* Ita inscribitur Codex MS. Coelestin. Ambian. nunc editus sub titulo, *Compendium in Job*, auctore Petro Blesensi, ut ibidem recentiori manu adnotatur.

* **BASILIOUNUM**, *Ædicularum imponita. Vide Basilica.* Vetus inscript. ex museo quondam Jac. de Bary: *IUDICI PULL.... susu DRINI..... FABIA L. F. FAVIANA*

AVIA IN HONOREM AVITÆ NEPTIS PISSIMÆ EX ARG. P. CX. HS. — ITEM ORNAMENTA IN BASILIOUNIO RI MARGARITA N. VI. ZMARAGDIDUO, CYLINDRI N. VII. GEMMA, CARBUNCULUS, etc.

BASILISCUS. Guillelmus Bibliothecarius in Stephano VI. pag. 237 : *Fecit in Ecclesia Domini Salvatoris... vela serica de blattin Bisantea quatuor in circuitu altaris majoris, duo ex his aquilata, et duo de Basilisci, ornata in circuitu de olovero. Id est, serpentium vel potius Regulorum, (avium, quas Graeci βασιλίσκον dicunt) figuris exornata.*

BASILISSA, Gloss. MS. San-German. : *Basilissa, Imperatrix.* Gloss. Lat. MS. Regium : *Basilla, Regina. Basilissam Angliae Reginam vocat quidam Monachus in Epistola præfixa Glossario Ælfrici, quia Reges Angliae Basileos sese vulgo inscribeant, ut supra observatum.*

BASILIUS, Primus. Vetus Glossarium San-German. n° 501.

* **BASILLARDUS.** Vide supra in *Bassardus*.

BASILLA, *Regina.* Papias et Glossarium San-German. n° 501. Vide *Basilissa*.

BASINDUCA. Charta Rogerii I. Regis Siciliæ apud Ughellum tom. 9. pag. 675 : *Licentia et potestate recipere aquam libere a flumine Sleti pro faciendis molendinis Basin-ducis, et casale corio, cum tenementis suis, etc.*

* Leg. forte *Batindutts*, vel quid simile. Vide infra *Bastitorum*.

BASINETUM, Cassis in modum *Bacini*. Vide *Bacinetum*.

BASKETTUM, ab Anglico *Basket*, Corbis, calathus, apud Rymerum tom. 11. pag. 453 : *Cum bonis, jocaribus, auro, argento monetato et non monetato, bogis, Baskettis, manticis, fardellis, etc.* Vide *Bascaudæ*.

BASMETTUM, apud eundem Rymer. tom. 5. pag. 384. col. A. ubi de nave captiva cum mercimonis, *Triginta paribus platurum, Basmettorum, pisaniorum, etc.*

* Mendum est; leg. enim ibi *Basinetrum*. Vide *Bacinetum*.

* **BASOLARDUS.** Vide supra in *Bassardus*.

1. BASSA, Nomen dignitatis apud Turcas notissimæ, *Præfectus urbis vel provinciæ, Nostris Bacha, melius tamen Bassa.* Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 302. ex Historia pacificationis inter Rodulphum II. Imper. et Turcas : *Ubi Bassa Budensis famigrarius animum Turcarum explicavit.* Et pag. 304 : *Commissarii Vezirus supremus, quartus honore ordine ab imperatore Turcarum, Amurales, Bassa Budensis, et Cadiam, juris apud Turcas summus præses et interpres.* Bernhardi de Breydenbrach Iter Hierosol. pag. 259 : *Quendam Bassam Græculum ex nobili Paliologorum familia natum ad nephandum facinus allexit.* Et pag. 260 : *Instigat Bassam ut properet et rem memoratur dignam aggrediatur.* Vide Briot. Hist. Imperii Otoman. lib. 1. cap. 4. [** et Glossar. med. Gracit. col. 970. voce Μπασιάς.]

* Suprema etiam dignitas; neque enim alio sensu accipienda videtur vox *Baysat*, in Lit. remiss. ann. 1399. ex Reg. 154. Chartoph. reg. ch. 498 : *De la partie de Jehan de Sa-voye tailleur de robes nous a été exposé que*

comme ja pieca pour la grant perte qu'il a eue en la desconfiture que le Baysat empereur des Turcz ont contre les Chrestiens en Turquie, en laquelle moururent plusieurs grans seigneurs, chevaliers et escuiers de nostre royaume, qui devoient audit exposant grans sommes de deniers. Ubi de prælio apud Nicopolim ann. 1396. commissio sermo est.

2. BASSA, Ovis pinguis. Vide *Bassus* 1.

3. BASSA-CURTIS, Chors vel Cohors, Gall. *Basse-cour.* Acta SS. Aprilis tom. 1. pag. 151. F : *In Bassa-corte Plessiaci parci prope Turones.* Vide *Curtis in Cortis*.

4. BASSACHA, Culcitra straminea, Masiensiibus *Bassague*, Gall. *Puillasse*. Instrum. ann. 1342. ex Archivis S. Victoris Massil. : *Apud cameram capellani lectum unum de Bassacha.* Vide *Basachia*.

* *Vel potius Bassaquo*, ut habet *Pellas* in Diction. Prov. quæ vox nou Massiliensibus tantum, sed et aliis Provincialibus in usu est, et alibi.

* **BASSAGHIA,** Eadem notione. Charta ann. 1500. inter Probat. tom. 3. Hist. Lothar. col. 331 : *Quatuor lectorum munitorum sive garnitorum.... pulvinaribus Bassaghiis, linteaminibus, etc.*

BASSALLUS, pro *Vasallus*. Diploma Ludovici Imp. apud Ignotum Casinensem cap. 6 : *Si Comes aut bassi nostri aliquæ infirmitate remanserint, aut aliquem excusatum retinuerint, aut Abbates vel Abbatissæ, si plenissime homines suos non direxerint, ipsi suos honores perdant, et eorum Bassallus, et proprium et beneficium amittant. De Episcopis autem, cujuscumque Basallus remanserit, et proprium et beneficium perdant.* [Spicil. Acher. tom. 5. in Chronico Pisca-riensi : *Rainaldus qui illud possidebat fuit noster Bassallus.*] Vide *Vassus*.

5. BASSARE, Deprimere. Vide in *Bassus* 1.

6. BASSARIS, *idis, a Bassan, Pinguedo, ovis pinguis, et sunt bassarides vacce mulierie uberes; Bassarides etiam sacerdotissæ Bachi.* Glossar. MS. Montis S. Eligii Atreb. [** Glossar. in cod. Reg. 7644 : *Basa, pinguedo..... Bassarides, Baccæ uberes.* Vide *Bassus* 1. et Forcellin. in *Bassareus*.

7. BASSATUM, *Terra hiatus, in Gloss. Isid.* [Excerpta Pithei corrupte, *Bastana*, pro *Bassatum*.] Vide *Bassus*.

1. BASSE, Kennett. in Glossario ad calcem Antiquit. Ambrosden. vocem hanc sic reddit : *A collar for cart-horses made of flags, hoc est, Collare curilium equorum ex gladiosis seu xiphis contextum : potius crediderim esse genus epiphippi vilioris, cui incidentauriga, quod alii Bastam vel Bastum vocant. Compotus Richardi Parentyn Prioris de Burcester in Antiquit. Ambrosden. pag. 574 : Et in tribus coleris, uno Basse, cum tribus capistris emptis apud Sterisbrugge hoc anno v. sol. x. den. ob. Quod in opinionis sua confirmationem assert Kennettus, nostram adstruit. Pulvinus, inquit, e gladiolis, quo in flectendis genibus utuntur in Ecclesiis appellant Basse ; quis enim non videat majorem esse pulviu cum epiphpio, quam cum collari cognitionem ?*

2. BASSE, adverb. Submissa voce, in antiquo Ceremoniali B. Mariæ Deauratæ. Vide *Bassus* 1.

* **BASSE SEDERE,** In infimis gradibus

considere. Ant. de Butrio in cap. solit. de majorit. ab obedient. : *Sedere alte, superiorem significat; sedere vero Basse, subjectionem.*

1. BASSERE, Deponere. Glossar. MS. Monast. S. Andreæ Avenionensis. Vide *Bassus* 1.

2. BASSETUM, a *Bassus*, ut videtur, humilis mensa. Acta SS. Maii tom. 4. pag. 554. in Processu de vita S. Yvonis : *Et plures alios pauperes, quos ad terram sedere faciebat, et super unum Bassetum mappam poserat seu extendebat.*

* *Basset*, eodem sensu. in Lit. remiss. ann. 1399. ex Reg. 154. Chartoph. reg. ch. 713 : *Ledit Richart se appoya à une petite table, appellée Basset.*

3. BASSIA, Latrina. Vide *Bacia*.

* **BASSIARE,** a Gall. *Baisser*, Demittere. deponere. Lit. remiss. ann. 1396. in Reg. 150. Chartoph. reg. ch. 231 : *Presbiter Bassiavit incontinenti femoralia sua usque ad genua, et cepit dictam uxorem dicti supplicantis ad caput volens eam osculari, etc.* Bassiere dixerunt nostri de eo, quod atollit et demitti potest, maxime ubi de exclusis agitur. Charta ann. 1281. in Chartul. Moot. S. Mart. part. 7. fol. 124. rō. col. 1 : *Consent ke li abbés et li couvens..... pussent.... faire.... ventaus, Bassieres, etc.* Vide *Bassare in Bassus* 1.

* **BASSIATOR,** *Bastorum seu clitelarum opifex*, Gall. *Bâtier*. Charta ann. 1469. ex Tabul. S. Vict. Massil. : *Magister Roberti Bassiatur, etc.*

4. BASSINETUM, Cassis quæ figuram refert Bassini. Locus est in *Armatura*. Vide *Bacinetum*.

5. BASSILE, Pelvis, Gall. *Bassin*. Charta ann. 1336. ex Tabular. Episc. Massil. : *In octo platellis duarum formarum quatuor Bassilibus cum ismaltis in aliqua corum parte deauratis.*

6. BASSILITAS, παχύτης. Vetus Glossar. Lat. Gr. i. *Crassities.* Vide *Bassus* 1.

7. BASSILLARDUS, Pugio, vel sica. Catholicon : *Baselard, clunabulum.* Ita recte reponit, pro *clunabulum*, Somnerus ex Isidoro et Turnebi lib. 19. Adv. cap. 32. Henr. Knyghton. lib. 5 : *Arrepto Baselardus, transfixit Jack Straw in gutture.* Et mox : *Cum alio Basillardo penetravit latera ejus.* Item pag. 2731 : *Les Vicomtes, ... aient pouar d'arester tous les contraventans, et les Baselardes, d'aggers, et espées.*

* Vide supra *Basillardus* et *Basilara*.

* **1. BASSINA,** Pelvis, Gall. *Bassin*. Inventar. MS. ann. 1379 : *Item una magna Bassina cuprea.* Aliud bonorum Joan. de Madalhano ann. 1450 : *Item unam Bassinam cupri cum una auricula.* Item unam *Bassinam letonis*, in altero ann. 1476. ex Tabul. Flamar.

* **2. BASSINA,** Jus percipiendi tantum salis, frumenti, alteriusve cuiusvis rei, quantum Bassino continetur, idem quod *Bacinagium*, et *Droit de Bassin* dicitur, in Ch. ann. 1581. Vide in *Bacca* 2. Charta ann. 1311. in Reg. 46. Chartoph. reg. ch. 111 : *Concedimus quod habitatores ejusdem castri mensuras legitimas in suis hospitiis, more solito, tamen absque distractione Bassinarum et lesione juris regii, ... habere poterunt.*

* **BASSINARIUS**, **BASSINERIUS**, Qui oblationes fidelium cum *bassino* corrogat, iisque administrandis praest. Inventar. ann. 1459. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 308. col. 2 : *Quæ (domus) fuit acqui-sita per dictum Rudulphi a Bassinariis ani-marum purgatorii.* Comput. ann. 1399. ibid. pag. 149. col. 2 : *Pro collatione facta per dominos consules in domo consulatus Ne-mausi, cum aliis dominis eis associatis, et Bassineris candelæ B. Marie, qui cum eis erant, et juvaverunt portare de domo dictorum Bassiniorum intorticias ceræ et can-delas ceræ ad Nostram Dominam, ut est moris, quæ sunt de questis Bassiniorum dictæ candelæ B. M.*

* **BASSINETUS**, Cassis, galea. Inventar. MS. an. 1379 : *Item unus Bassinetus minutus. Vide Bacinetum.*

¶ 1. **BASSINUS**, Pelvis, Gall. *Bassin*. Lim-borch. Sent. Inquisit. Tolos. pag. 359 : *Vi-debatur esse barbitonson, quia secum porta-bat Bassinum.* Occurrit in Actis SS. Junii tom. 3. pag. lxxv. et apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1523. Vide *Bacina* in *Bacca*.

* 2. **BASSINUS**, Mensa Bassiniorum, Gall. *Bureau*. Testam. Guill. Parici presbyt. Narbon. ann. 1370. ex Bibl. reg. cot. 15 : *In primis lego omnibus Bassinis in ecclesia predicta B. M. majoris, cuique ipsorum duos solidos Turonensem.* Inventar. ann. 1459. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 308. col. 2 : *Servit dicta domus Bassino ani-marum purgatorii ij. denarios cum obolo Tu-ron.* *Bassin* vero, pro Gallico *Branche, four-chon, Dens, cornu, in Lit. remiss. ann. 1403. ex Reg. 157. Chartoph. reg. ch. 391 : Ledit Martin bailla audit Godier une sourche à trois Bassins de fer pour soy apuer.*

* 1. **BASSIS**, Pelvis, lanx, Gall. *Bassin*. Charta ann. 1352. ex Tabul. Monast. Montisol. : *Guillelmus abbas recognovit se ha-buisse et recepisse... quatuor plutellos sive Bassis.*

* 2. **BASSIS**, pro Basis, Gall. *Base, pied*. Pontific. antiquiss. MS : *Tunc accedat pontifex, et fundat aquam ad Bassem alta-ris cantans, etc.*

¶ **BASSITUDO CORDIS**, id est, Pusilli-anitas, apud S. Bernardum Serm. 36 : *De altitudine et Bassitudine cordis.*

¶ **BASSIUS**, Submissiori voce, apud Leibnitium tom. 1. Scriptor. Brunsbic. pag. 870. de reformatione Monasteriorum : *In serialibus diebus simplicius et Bassius can-tare deberent.*

BASSUARIA JUMENTA, apud Petrum de Crescentiis lib. 9. de Agricult. pag. 79. ubi vetus ejus Gallicus Interpres, *Jumenta a bast, Clitellaria, sagmaria, aliis.* Vide *Basta* et *Bustum*.

* 1. **BASSUM**, pro *Bustum*, Clitella. Charta ann. 1325. in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 86 : *In quadam Basso inter asse-res et panellum dicti Bassi, quod quedam mul-a portabat, etc.* Alia Geraldii abbat. Trenorch. ann. 1334. inter Probat. ult. Hist. ejusd. monast. pag. 246 : *Item debet habere idem marescallus et successores sui, ratione sui officii, equos nostros.... una cum veteribus cellis (sellis), Bassis, frenis, etc.* *Basse*, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1449. ex Reg. 180. Chartoph. reg. ch. 80 : *La suppliant mist l'enfant incontinent après*

l'enfantement sous une Basse ou celier de l'ostel. [** Vide *Bassia*.]

* 2. **BASSUM**, Inferior pars. Ordinat. MS. S. Petri Aureavallici ubi de processione S. Marci : *Omnes ordinatae exeat predictam ecclesiam, signis precedentibus, et arripiunt iter.... versus gachetum per Bassum villæ. Galli dicemus par le bas de la ville.*

* **BASSURA**, Depressio, Gall. *Abba-issement*, Ital. *Basso*. Addit. ad Stat. Mutinæ pag. 48. r^o : *Canalia etiam dicta civitatis, burgorum, ac districtus Mutinæ volumus cuvari per dominos seu conductores molendi-norum et secundum Bassuram vel altitudinem moræ et signi marmorei.*

¶ 1. **BASSUS**. Gloss. Isid. : *Bassus, crassus. Bassus, pinguis, obesus. Papia : Bassus, curtus, humilis.* [Acta SS. Aprilis tom. 2. pag. 313 : *Domus ejus erat Bassa et humiliis.* Gloss. Gr. Lat. : *Παχύς, Bassus, grossus, grassus, Παχύς, υπεροχητως Bassulus. Παχύτης, Bassilitus.* Gloss. Lat. Gr. : *Bassus, Παχύλος. Joan. de Janua : Bassan interpretatur pinguedo : unde bassus, i. non altus, quia pinguedo non sinit multum in altum crescere. Unde Bassare, deponere, et inde hæc Bassa, ovis pinguis. Ital. Basso, nostris, Bas, depressus, imus.* [** Vide Diezii Grammat. Ling. Roman. vol. 1. pag. 26. Furnal. apud Forcellinum, Murator. Antiq. Ital. vol. 2. col. 1151. Raynouard. Glossar. Roman. vol. 1. pag. 190.] Statuta Hospitalis S. Juliani in Additam. ad Matth. Paris pag. 164 : *Sotularibus Bassis, pro calceamentis utuntur.* Chron. Montis S. Agnetis cap. 1 : *Locus Bassus complexioni humanae nequaquam convenit.* Chron. Windes. lib. 2. cap. 26 : *Ita Bassus fuit in se ipso, et altus in Deo.* Regiam Majest. lib. 4. cap. 36. § 4 : *Omnis Bassiores in parentela, sunt rusticæ, id est, infimi ordinis. [Bassi homines, iidem apud Lobinellum tom. 2. Hist. Brit. pag. 1623.]* [** *Jurisdictionibus altis et Bassis*, in Chart. ann. 1410. ap. Guden. Cod. Diplom. vol. 4. pag. 70. Vide *Altus*.]

BASSARI, pro deprimi dixit Joannes Ger-sen lib. 3. de Imitatione Christi cap. 46. num. 2. Contractum initum circ. ann. 1241. cum Thoma Abb. S. Trudonis lib. 7. Hist. Lossensis pag. 188 : *Omnis munitiones et domus, quæ habent pontes ad levandum et Bassandum in alodium S. Trudonis, et in Co-mitatu et dominio ipsius Comitis, etc.*

BASSÆ MARCHÆ HOMINES. Sic dicuntur homines inferioris ordinis, quod in coeti-bus publicis in infimis gradibus, quos mar-chias vocabunt, considerent. Vide *Mar-chia 2.*

* **ESSE AD BASSUM**, Gall. *Etre au bas*, Ad imum. Charta ann. 1422. ex tabul. S. Vict. Massil. : *Quidam monachus effudit parvum brocum vini, qui erat ad Bassum, mixtum et acetosum, generativum morborum, etc.*

* **BASSUS COLOR**. Vide infra in *Color*.

* **BASSA HORA**. Vide infra *Hora*.

* **BASSA MANUS**, Sinistra, *Basse main*, apud Joan. de Saintré cap. 40. pag. mihi 266.

* **BASSA MENSURA**. Vide infra in *Mensura 1.*

* **BASSUS**, pro *Vassus*. Vide *Vassus*.

** 3. **BASSUS**. Substant. quartæ Declin. Grammat. Vatican. De Nomine apud Maium

Collect. formæ octon. vol. 5. pag. 234 : *Hoc monemus, quod si Bassus nomen proprium esse repperitur, ad formam Docti per omnes casus declinetur, sin vero Bassus no-men appellativum esse invenitur ad exemplum Fluctus per omnes casus flectatur. Eadem apud Endlicher. Probi Ars Minor. sect. 422. Vide ibid. Append. ad Probum sect. 98. Glossar. in cod. Reg. 7644 : Bassos et Bassus hoc inter se differunt, Bassos nomina propria sunt, Bassus vero appellativa.*

¶ **BAST**, Idem quod mox *Basta*, Acta SS. Junii tom. 3. pag. lxxxii. D. in legibus Palatinis Jacobi II. Regis Majoric. : *Ordina-mus igitur, quod cuilibet personæ, que cum animali sive de sella, sive de Bast fuerit, etc. In Consuetudinibus et Juribus MSS. Ecclesiæ Audomarensis : Cartea de Bast ii. den. Summarius de Bast, etc.*

1. **BASTA**, **BASTUM**, Citellæ, Gallis *Bast*, Ital. *Basto*. Gloss. *vetus* : *Sagma, sella quam vulgus Bastum vocat, super quo componuntur sarcinae.* Gausfredus in Chronicone Vosiensi cap. 3 : *Asinum stravit, et, ut ru-stice loquar, superposuit Bastas, in quarum una lipsanum Sancti posuit, sin alia Gaus-beratum puerum suum recondidit.* Hic intel-lige non clitellas, sed canistra e clitellis pendientia, a Greco βασάνι, Fustis quo onera portantur : unde βασάνι, pro ferre et por-tare, deducit Salmasius. Alii vocem effictam ex βασανή, de qua mox, putant. [** Vide Raynouard Glossar. Roman. vol. 1. pag. 192. voce *Bast*.]

* Olim etiam *Bastays*. Lit. remiss. ann. 1459. in Reg. 188. Chartoph. reg. ch. 200 : *Le suppliant lui avait bien dit qu'il lui tour-neroit ladite selle comme un Bastays. Fi-citia est originatio a voce Græca βασάνι, quam finxisse Salmasium auctor est vir erudit. D. Falconet.*

BASTURÆ ASINORUM, in Charta Guillelmi Episcopi Carnotensis ann. 1166. in Histor. Perticensi pag. 195. Hinc *Bastage*, βασανή, in Consuetud. Aequensi tit. 12. art. 5. 6. S. Severi tit. 10. art. 5. 6. pro pensitatione quæ domino præstatur pro equo clitellato, seu clitellis instructo.

¶ **BASTATUS**, Clitellis instructus. Acta SS. Maii tom. 4. pag. 604. C : *Equo Bastato positus, etc. Salma Bastata in voce Quartagium.*

* 2. **BASTA**, in Vicecomitatu Turen-nensi *Baste*, in Arvernensi tractu *Bachole*, in Bituricensi *Tine*, in Aniciensi *Balaste*. *Vas* est ligneum circulis et duabus ansis instructum. Hinc *Jumentum deferre dicitur duas Bastas vindemias, vini, aquæ, etc.* Vide *Banastum*.

* 3. **BASTA**, Vallum, septum, Ital. *Bastia*; unde nostris *Baste*, interclusura, pala, Gall. *Chaton, enclaustratione*, quod ali-quit ambiat et includat. Stat. aurisfabr. Paris. ann. 1355. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 12. art. 15 : *Que toutes pieces qui auront Bastes soudées, soit pour mettre sur soye, ou ailleurs, ne puissent être clouées, mais couzues à l'aiguille.* Stat. Mantue lib. 1. cap. 41. ex Cod. reg. 4620 : *Quia jam pluries est compertum per officiales et custodes carcerum ipsorum, in damnum et jactri-ram creditorum ad quorum postulationem sunt carcerati, vel in detrimentum et offendam reipublicæ carceratos inter Bastus non*

detinere, ... licet intra ostia, sive foris dictorum carcerum, et ex hoc creditores ladduntur et res publica offenditur; ideo statuimus et ordinamus, quod dicti custodes teneantur et debeant dictos carceratos inclusos tenere inter Bastum vel stellatum, et non alibi. Vide Bastia.

* **BASTAGA**, Onus ipsum, vel oneris transvectio: a βαστάνει, ferre. Hesychius: βαστάνη, βάρος. Publicola Epist. 153. inter Augustianas: In Arzugibus, ut audiuijurantes per daemones suis, qui ad deducendas Bastagias pacti fuerint, etc. Proprie autem usurpatum pro onere trasferendi res publicas aut privatas Principis, in leg. 11. Cod. Thod. de Cortalib. (8, 4.) Bustaga privata, id est, onus transvehendii res privatas Principis, erat sub dispositione Comitis rerum privatuarum: Prepositi Bustagorum, sub dispositione Comitis Sacrarii largit. in Notitia Imperii et in Vita S. Parthenii Episcopi Lampaceni n° 11.

* **BASTANGARI**, Qui equis aut mulis res Principis aut publicas ad destinata loca deducebant, in L. 3. et 11. Cod. Th. de Muri-legulis. (10, 20) [** Leg. Bastangarii, vide Forcelli, hac voce.] Brevoilq.: Bastangarii secundum quosdam dicuntur quasi bestie angaria, eo quod rusticis angariabant ad quintam bestium praestandum. Italis Bustagio, est bajulus. Matth. Villaneus. lib. 11. cap. 43: Il corpo suo con due Bustagi et un famiglio fu portato alla Chiesa.

* 1. **BASTAGIUM**, Oneris transvectio, quae bastis seu clitelis fit, Hispan. Bustage. Charta Humberti daph. pro Libert. viliae de Pineto ann. 1343: Franchi sint, liberi, et immunes ab omni tuta, tayllia, corvata pro se et animalibus suis, ... et gabella de hiis, quae portabunt vel adducent ad ipsum locum pro proprio usu, eorum Bustagio, etc. Vide infra Bustaria.

* 2. **BASTAGIUM**, Vectigal seu tributum, quod pro equo bastato seu clitelato præstatut. Bustage, in Consuet. Aquensi tit. 12. art. 5. 6. S. Severi tit. 10. art. 5. et in Charta Phil. VI. ann. 1340. ex Reg. 8a. Chartoph. reg. ch. 632: Nostre lendit, ou paige et Bustago de S. Julien en Minerbois, en la séneschaussé de Carcassonne. Charta Yvonis episc. Carnot. ann. 1114. in Tabul. episcopat. ejusd.: Confirmamus etiam eis annuale morodium avenæ, in festo S. Joannis Evangeliste, eis per majorem de Garzeia super vauria et territorio, nomine de Vastina, de Bustagio et parte augusti annuum exsolvendum, Libert. viliae de Buxeria ann. 1325. concessum per Guid. daph. in Reg. 151. ch. 355: Volumus ipsos (burgenses) immunes esse a solitione et prestatione omnium pedagiorum, gabellarum, ... impositionum, Bustagorum, et aliorum quorumcumque tributorum, Bustagium, in iisd. Libert. ex Reg. 208. ch. 153.

* **BASTAGUM**, ut supra Bustagium 2. Stat Perusia pag. 59: Si quis furatus fuerit pedagium, gabellam, Bustagum, leydam, ... solvat pro bono solidos sexaginta, si pedagium, Bustagum, ... ascenderit ad solidos duos vel ultra.

* **BASTAIISSUS**, Bajulus, Italis Bustagio, Gall. Portefaux. Comput. ann. 1399. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 149. col. 1: Die ultima Martii, vigilia ramis pal-

morum, salvi duobus Bastensis, qui portaverunt trabes, jaynas, et alia necessaria ad palmum, etc.

* **BASTANA**, mendose pro Bassatum, quod vide.

* **BASTANCIMUM**, Controversia, contentio, lis, Gall. Contentation, procès. Charta ann. 1227. in Reg. 3. feud. episcop. Meteno. fol. 3. 1º. ex Bibl. reg.: Cum quastio et Bastancium esset inter nos Jacobum Det gratia Metenom episcopum ex una parte, et nos abbatem et concursum Novillarum ex altera, etc. Battens et querelles, ibid. in Charta ann. 1277. fol. 17. Vide infra Bastancium.

* **BASTANDA**, La concia de ramo, in Glossar. Lat. Ital. MS.

* **BASTARDA**, Lignum, Gall. Pieoe de bois. Reparat. facte in senescal. Carcas. an. 1435: Item pro una pecia, vocata Bastarde, xiiij sol. Quod alii superaddatur forte sic dicta, vel quod majora inter et minora ligna media sit.

* **BASTARDAGIUM**, Ius domini in bona decedentium Bastardorum. Charta ann. 1312. in Reg. 52. Chartoph. reg. ch. 94: Cum medietas omnium rerum et bonorum mobilium et immobilium Vincentii, dicti Brandon, bastardi, ... ratione successionis dicti defunoti, Bastardagii et dominii dicti loci, et de consuetudine patriæ, ad dominum regum pertinet, etc. Bastardage vero, est ipsa illegitima nativitas, in Lit. remiss. ann. 1397. ex Reg. 151. ch. 284: Ledit bastard par injure et villenie appella ladite femme sa sœur, disant que elle estoit aussi bastarde; et elle lui respondi que elle n'estoit pas sa sœur en Bastardise. Vide Bastardia et Bastardus.

* **BASTARDELLUS**, Charta fugitiva, deletiis, Gall. Feuille volante, Hispan. Bastardelo. Stat. ant. Florent. lib. 3. cap. 8. ex Cod. reg. 4601: Dicitus testis dum deponit, non scribi t in astardello, vel straceis foglio, sed illud scribere debeat in dicto libro.

* **BASTARDIA**, ut supra Bastardagium. Lit. Joan. reg. Franc. ann. 1350. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 47: Hereditagin, quae per Bastardum Godofredi Regis, quondam morvant apud Floriacum super Andellam, in baillvia Rothomagensi, aut aliter quo quo modo nobis obvenerunt, auctoritate regia donamus Andrea barbitonori nostro. Pro illegitimo ortu, vide in Bastardus.

BASTARDUS, Nothus, spurius, illegitimus. Vetus Charta in Tabular. Cassauriens: Trado vobis Giso et Gerardo germanis meis Bastardis quartam portionem de omnibus rebus proprietas mea. Adam Bremensis cap. 168: Ecce Willemus, cui pro obliquo sanguine cognomen est Bastardus. Quo spectant iste Eustathii in Odiss. Δ [** Iliad. θ, pag. 713. lin. 23.] Δῆλον ὅτι κύδ' ἦν ἐνίδαι τοῖς παλαιῖς ή νεοῦσι. Επει γέρε νεόμερο παλαιῶν ἔχει, διὰ τοῦτο καὶ οἱ εἰς αὐτὸν Νόθοι μὲν ἐκλεύονται, ἀναγράφονται καὶ ἀναποτίθενται οὐδὲν δὲ τοῦτο ἐτιμῶνται τῶν γραπτῶν οἵ τινες ἄγαθοι, οἵ τινες η πελλαχὴ ἐρυθρίσκουν τὴν ένεσιν. Quae quidem aptari recte possunt iis speculis, quibus Guillelmus Nothus vixit, de quibus egimus in Voce Concubina. Ipse Guillelmus Anglorum Rex in Epist. ad Alanum Britannie Comitem: Ego Willemus cognomento Bastardus.

Intra:

Boxhornius a Cambro-Britanicis et mon accersit, qui vetere etiamnum, ut serit, Gallorum et Britannorum lingua utuntur; Bastard enim spurius et nothus vocant, voce composita a Bas, uno prolixdus, depressus, et Tardus, germinare et puliare, salire, oriri, ut fontes; quasi dies, qui non a profunda et antiqua nobilitate ortum ducatur, sed qui nuper evanescit et germinavit. Atque inde forte bastardos nostri appellarentur Fils de bas, quasi et infirmi et humili sortis feminis genitos, et ex inferiori concubinio (vide in Prologus) cuiusmodi sunt ut plurimum meretrices ac concubines, in Literis Philippi Ducis Burgundie ann. 1391. Philippus Mouskes MS. col. 1113. voce Kunigo-Kinder.]

Fille le Roi Henris de bas,
Juliane fu apielée.

Si ot de bas li Rois sis frères.
Historia Francica vernacula MS: ex Bibliotheca Monastiana fol. 268: Si als en Pultz à Mainfroi son fils de bas.

De aliis vocis hujusce originibus consuendi præterea Cujacius ad Novell. x8. Justin Spelmanus, Bisciola tom. 2. Horar. subseq. cap. 9. Besoldus in Thesauro Practico, Cebarruvias in Thesauro lingue Castil. Menagius in Orig. Ital. [et Gall.] Kilianus, etc. [** Raynouard. Glossar. Roman. voce *Bastard* vol. 1. pag. 192.]

* *Bastart*, eadem notione, apud Joinvil. edit. reg. pag. 86. *Bastard*, in vett. Chron. laudatis in Glossar. ibid. Glossar. Provinc. Lat.: *Bastard*, Prov. *Naturalis*, quem natura genuit, non honestas conjugii. Nostris olim, ut jam observatum est a Cangio, Fils de bas vel de bast; quia ex humili, hoc est, illegitimo concubitu prognati, quod *Venir de bas* dicebant. Vide infra in *Ventre*. Lit. remiss. ann. 1375. in Reg. 107. Chartoph. reg. ch. 65: *Pourqno il le avait appelle Iehan de Bas, qui estoit a dire Bastart et fils de putain. Frere de bas, frater illegitimus*, ibid. ex ch. 348. Aliae ann. 1378. in Reg. 114. ch. 62: *Perrette fille de Bust*. Rursum aliae ann. 1395. in Reg. 148. ch. 128: *Comme Guillaume d'Orbec chevalier eust trouvi une jeune fillette, qui l'ien tient estre sa fille de Bust, pour ce que, pour le temps qu'elle fut engendree, sa mere demourroit avec lui*. Denique Lit. ann. 1400. ex Reg. 156. ch. 19: *Bauderon de la Viesville, fils de Bas de feu le seigneur de la Viesville, etc.*

BASTARDIA, Illegitima nativitas. Aresto Pentecost. ann. 1390. in Reg. Parlam. fol. 86: *Quantum illa que Ballivus Turon. tenebat in manu Regis, et sisiverat super dictum Hardinetum et fratres suos, propter Bastardiam sibi impositam*, etc. Matth. Paris ann. 1357: *De novo prescribit Rex certam formulam Episcopis de Bastardia, utrum scilicet ante matrimonium contractum, vel post nati sint*. Observat Regiam Majestatem lib. 2. cap. 50. et 51. de *bastardia*, coram judice Ecclesiastico litigari, quod tradunt etiam Bracton. lib. 4. Tract. 3. cap. 19. lib. 5. Tr. 5. cap. 19. Fleta lib. 5. cap. 5. § 7. lib. 6. cap. 39. et Christophorus de S. Germano in Dialogo de fundamentis Legum Angliae cap. 6. *Bastardie*, in Consuet. Normann. cap. 27. *Bastardage*, in Burbonensi art. 194. *Bastardia*, Hispanis. Le Roman de Ron. MS. :

De Guillaume avait grant envie,
Que sur lui alloit seignoirie,
Reproche lui la Bastardie.

ABASTARDARE, Bastardum, seu notum, aut illegitimum pronuntiare. Fragmentum de Episcop. Petragoric. apud Labbeum tom. 2. Bibl. pag. 739: *Quem (Helianum Ruellum Comitem) mater sua Comitissa... coram eodem Episcopo in Conventum publice Abastardavit, dicens quod non erat filius Heliae Comitis.*

* Iis, que de statu et conditione *Bastardorum* supra breviter sunt exposita, haec, que nobis notatu digna occurrerunt, addenda judicavimus; ac primo quidem: *Bastardus ex nobilibus orti, non modo nobiles reputabantur, sed et nobilitatis privilegia cum uxore, etiam servilis amica conditionis, liberisque ex ea natis communiebant, modo tamen maternam hi successionem abdicarent: quod in Campania nostra saltem obtinuisse testis est Charta ibid. 1405. ex Reg. 160. Chartoph. reg. ch.*

25: *Iecelle Ysabel demourant à Colomiers, en la prévosté de Vitry, femme de corps et de taille haut et bas de damoiselle Katherine de Fouencourt dame de Waurey, avoir espousé par mariage Jehan Thiebaut, qui estoit et est nobles et Bastard de noble lignée; et par ce par la coutume et usage de Champagne, et dudit lieu où sont demourans iceulx Jehan Thiebaut et sadiette femme, icelle femme n'a peu et n'est tenue de paier aucune chose de ladite taille, constant leurdit mariage, et aussi ne seroit, tant comme elle se tenroit à remarier, se ledit Jehan Thiebaut aloit de vie à trespassement; et combien qu'ilz aient plusieurs enfans, toutes voyes par ladite coutume ilz (les enfans) se pourraient tenir au cousté et ligné de leur dit pere et joir de leur noblesse, se il leur plait, en renonçant à la succession de leur dite mere, laquelle au dit cas, venroit à ses plus prochains autres parents et amis de lignage, etc. Quod ab usus passim recepto prorsus alienum esse probamus infra in voce Nobilitatio.*

* *Bastardis duodecimam partem bonorum suorum testamento legare poterat patr; quæ, si intestatus et sine priore legitima decedebat, æquabiliter bastardos inter et hæreditates collaterales dividebantur; solidam vero hæreditatem, deficiente hærede legitimo, obinebant. Stat. Cadubrii cap. 112. lib. 2: Ex aliqua defuncta persona, si supererit filius legitimus et naturales, et filius naturalis tantum, qui Bastardus appellatur, aut filii legitimi et naturales, et filii naturales sive Bastardi, possit pater in testamento relinquere dicto suo filio vel filiis Bastardis in testamento tantum duodecimam partem bonorum, quæ tempore mortis haberetur. Si vero decesserit, reliquo filio vel filiis naturalibus sive Bastardis tantum, et fratre vel fratribus ipsius decadentis, possit ipse relinquere dicto filio vel filiis suis naturalibus sive Bastardis tantum medietatem bonorum suorum; et hoc idem intelligatur, si is de cuius successione tractabitur, ab intestato decesserit, ut naturalis, vel naturales sive Bastardi tantum in medietate bonorum defuncti succedant et non ultra; cessantibus vero filiis, fratribus, et matre defuncte persone et ex eis descendentiens, ipsi naturales tantum sive Bastardi in solidum ad successionem defuncte persone admittantur ex testamento vel ab intestato.*

* *Quod legibus Longobardicis acceptum referri debet, ut discimus ex lego Rotharis 154: Si quis dereliquerit filium unum.... et filios naturales, unum aut plures, filius legitimus tollat duas portiones de patris substantia, naturales vero tertiam. Et si sunt duo legitimi, habeant quatuor partes, naturales quintum quanticumque fuerint. Et si tres fuerint legitimi, habeant naturales septimam partem. Si quatuor fuerint legitimi, habeant naturales duodecimam partem. Si autem plures fuerint, per hunc numerum dividant patris substantiam.*

* *Longe vero iniqñior erat filiarum conditio ex iisdem legibus; si quidem inter eas et bastardos æqua portione patris bona videbantur. Eiusdem Rotharis lex 159: Si quis dereliquerit filiam legitimam unam, et filium naturalem unum aut plures, et alias parentes proximos; æqualiter dividant substantiam defuncti, id est, in tres partes. Filia legitima accipiat uncias quatuor, quod est*

tertia pars; naturales filii uncias quatuor, et parentes proximi aut hæredes uncias quatuor, quod est tertia pars.

* *Quin etiam nobilium bastardi eodem ordine, quo eorumdem filii legitimi, habentur in Stat. Orvet. ann. 1357. apud Cl. V. Garanc. in Dissert. 8. ad Hist. B. Chiaræ pag. 251: Quod nullus nobilis, vel natus de nobilibus legitimis vel Bastardis ex parte patris, vel familiaris alicuius ipsorum, possit eligi consul vel consiliarius de numero 40. popularium aut de anterioribus civitatis. Aliud Stat. ann. circ. 1371. ibid: Descendentes ex eis (nobilibus) per directam lineam masculinam, tam legitimam quam naturalem, quam etiam Bastardos, et omnes milites militari cingulo decoratos, etc.*

* *Bastardis clericis testamenta condere licitum erat, ex Sententia arbitr. inter episc. capitulunq; Cabilon. et Robert. ducem Burgund. ann. 1280. inter Probat. tom. 2. Hist. Burg. pag. 48. col. 2: Item ultim articulum de Bastardis clericis diffinimus in hunc modum: videlicet quod Bastardi clerici de bonis suis, sicut alii christiani, poterunt condere testamentum; si vero Bastardi clerici intestati obierint, bona ipsorum mobilia ad ordinacionem episcopi pertinebant; bona vero immobilia, absque alia contradictione dicti episcopi, pertinebunt ad dominum temporalem: si autem beneficiati fuerint aut curati, bona acquisita tempore curae vel beneficii, ecclesiæ, cuius curam vel beneficiam percipiebant, pacifice permanebunt, salvo juro domini temporalis. Quo jure potiti quoque aliquando Bastardi laici, ex Aresto ann. 1327. in Reg. arest. parlam. Paris. ex Cod. reg. 9822. 2. fol. 6. r^o: Nostro procuratore... proponente, quod bona praedicta dictis executoribus tradi et liberari non debebant, pro eo quod dictus Thomas erat Bastardus, ex quod ipse decesserat sine liberis de corpore suo non susceptis; propter quod ipsius bona, quia Bastardus fuerat, secundum patriæ consuetudinem notoriam jure nostro regio pertinebant, ut asserebat procurator predictus, dicens et proponens quod idem defunctus de bonis suis non potuit nec poterat ordinare... Quia curia nostra non constitut de consuetudine pro jure regis allegata, et etiam quia curia nostra extitit sufficienter informata, quod idem defunctus de bonis suis ordinaverit, tam in vita sua quam in suo testamento, et quod secundum patriæ consuetudinem sibi licebat ordinare de bonis suis pro libito voluntatis ac facere testamentum, propter quod per arrestum curiae nostre dictum fuit, quod bona omnia ipsius testatoris, que ad requestam procuratoris nostri ad manum nostram propter causam supradictam posita fuerint, dictis executoribus deliberauerint et tradentur, amota manu nostra ibidem apposita ex causa predicta. Sed de bonis mobilibus tantum, testamento statuere poterant. Libert. castri Theodorici ann. 1301. in Reg. 38. Chartoph. reg. ch. 77: Omnes illi, qui in dictis villa et castellaria morantur,... possint in dicta villa... vivere et mori tanquam liberi, necnon homines in dictis villis nostris commorantes, vocati vulgariter *Vastardi* et aubene, salvis hoc quod *Vastardi* de bonis suis mobilibus possint libere testari: bona vero immobilia eorum ad nos venient, vel ad illos,*

ad quos debebunt de jure et consuetudine patriæ devenire.

* Ubi ex consuetudine, *bastardorum* decentiu[m] bona ad dominos minime pertinebant, parentibus maternis adjudicabantur. *Charia Phil.* comit. Fland. pro libert. Brug. ex Cam. Comput. Insul. : *Quidquid homo dat filio suo fornicario sine conditione; hoc post mortem ejusdem filii devenire potest in parentes matris pueri.* Liber rub. fol. parvo domus publicæ Abbavil. fol. 45. r° : *Il est jugé par conseil de bone gent ke quant bastars muert, nus hom de par pere ne puet nient clamer en s'escanche; se de le mere, non : car chose est certe cose de le mere : mais bastars n'a point de pere.*

* *Bastardi*, ut pote pro servis habitu, in jus vocare, et juri stare non poterant; quam tamen infamia interdum liberati fuere. Idem liber rub. ad ann. 1270. fol. 32. r° : *Il avint ke Rogerens li selyers apela Jehan Au-costé d'aseurement froissié et de pais brisié. Jehans dist qu'il n'estoit mie tenus a respondre, pour che k'il n'estoit mie du lignage, ains estoit se anchestres issus de Bastardie.* Rursum. fol. 66. r° : *Li visconde disoit et proposoit que Jaque d'Auxi prestre, ne devoit estre rechus à le loy, pour che que il estoit Batart fil de prestre, et que Batart ne devoit estre rechus à loy.... Veu tout che qui pooit et doit mouvoir, le court dit, fit et pour droit que lidez Jaque seroit rechus à le loy, considéré qu'il n'estoit mie proposé que il fust infame.* Vide in *Servus*.

* Inter potiora ecclesiæ Ambianensis privilegia illud recensetur, quod nemo nisi legitimus, inter canonicos hujus ecclesiæ admitti debeat, in charta ann. 1470. ex Reg. 196. Chartoph. reg. ch. 309 : *Jasot ce que l'église d'Amiens soit douée de plusieurs grans et beaux priviléges,.... et par especial que en icelle église, pour honneur d'icelle très glorieuse Vierge, ne soient receuz chanoines, qui ne soit neez et procreez en leal mariage, mesmes que par statut et ordonnaunce de ladite église, chacun chanoine à sa nouvelle réception, auparavant qu'il puisse ou doye estre receu en icelle, doit premierement de ce faire apparoir pas serment solemel, ou autrement deuement,... voulons et ordonnons.... ledit privilége estre entretenu et observé.*

* *Bastardi* quibusdam in locis inter agnatos cognatosve, qui sibi invicem sacramento, vel coram iudice pacem asserabant, non annumerabantur, nisi eam ipsi jurassent, ut discimus ex Lit. remiss. ann. 1358. in Reg. 86. Chartoph. reg. ch. 43 : *Per consuetudinem patriæ (Insulensis et Tornacensis) Bastardi minime comprehenduntur in pace facta inter suos parentes, nisi eandem pacem de se ipsis fecerint. Quæ sic Gallice occurrunt in aliis Lit. ann. 1363. ex Reg. 101. ch. 44 : Lesquelz Bastars par la coutume du pais (de Lille) ne purent estre compris de tenir aucunes assurances, triuves, ne autres quelconques seurestats, se ilz de leurs personnes ne les créantent.*

* Pœna multctave, quam quis pro occisione *bastardi* incurrerat, a domino feudali poterat remitti, absque pace seu compositione inter partes facienda. Lit. remiss. ann. 1375. in Reg. 107. Chartoph. reg. ch. 308 : *Selon la coutume du pays de Haynau*

que l'en dit estre telle, que se un Bastart est tuze et occiz pour quelque fait que ce soit, son seigneur puet quitter et remettre sa mort, senz ce qu'il en convienne faire aucune paix entre parties.

* Multiplici acceptione vox *Bastard* occurrit apud nostros. *Charette bastarde*, quæ a forma consueta differt, vel quæ inter majorem et minorem media est, inter *Reditus* comit. Hannon. ann. 1265. ex Cam. Comput. Insul. : *Li karette s'elle est fierée, et s'elle est Bastarde, ij. den. Reg. S. Justi ex Cain. Comput. Paris. fol. 199. r° : Item quadrigum Batarde cum heresio, *Couste[re] Bastart*, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1416. ex Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 447 : *Icellui prestre tira un coustel Bastart, qu'il avoit en sa sainture. Bastardeau, eadem acceptione, in aliis Lit. ann. 1386. ex Reg. 129. ch. 36 : Un petit coustel Bastardeau, etc.* Aliae ann. 1405. in Reg. 159. ch. 317 : *Il tira un petit coustel, appellé Bastardeau, etc. Icellui Jaquet tira le Bastardeau de sa dague, et vint contre le suppliant, in aliis ann. 1456. ex Reg. 183. ch. 205. Vinum bastardum, *Vin* batart, idem forte quod mixtum, in Lit. remiss. ann. 1460. ex Reg. 190. ch. 102 : Une chopine de vin Batart. Molendinum bastardum, *Moulin bastart*, idem videtur quod bannalet, in Charta ann. 1417. ex Reg. 170. ch. 125 : *Ottroyons audit Bureau de Dicy.... que son moulin soit bastart, bannier et privilegié, comme les autres moulins Bastars et banniers, et qu'il puisse avoir deux fermiers et deux boulengiers, ou deux fermiers et un boulengier, comme les autres moulins Bastars ont.* *Bastart* præterea vocant, qui lanam operantur, partem lanæ excedentem, quam resecant, ut alteri exæquetur, *Jart vulgodicitur*. Stat. ann. 1407. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 210. art. 5 : *Que nul dudit mestier (de Megissiers) ne face depuis Pasques jusques à la mi-aoust que une laine nouvelle et le Bastart. Denique Bastard, pro Bastardeau, agger, quo aqua continetur, in Lit. ann. 1399. tom. 3. Hist. Burgund. inter Probat. pag. 112. col. 2 : Pour la réparation du Bastard, qui est rompu ez fossez de la ville de Beaune.***

¶ 1. **BASTARE**, f. *Acu pingere*, Gall. *Brider*, Hispanis *Bastidor*, *Métier de Brodeur*. Statuta Arelat. MSS. art. 53 : *Et si dominus voluerit Bastari mantellum, habeat sartor pro mantello ix. den.* Ibidem : *Si dominus voluerit Bastari facere super totum, habeat sartor ix. den.*

2. **BASTARE**, Italis *Bastare*, esser a bastanza, sufficere, quasi bene stare. Uguatio : *Sufficere, quod vulgo dicitur Bastare.* Vide Origines Italicas V. Cl. Egid. Meningi.

* Quod etymon improbat *La Monoye*, qui a Gr. *Bαστάνω*, portare, ferre, deducendum arbitratur. Ipsum consule in Diction. Burgund. ad calcem. Natal. [**] Vide Murator. Antiq. Ital. vol. 2. col. 1151. Raynouard. Glossar. Roman. vol. 1. pag. 192.]

BASTUS, Sufficiens. Charta Hispanica æra 1153. apud *Yepes* in Chronico Ord. S. Benedicti tom. 4. pag. 437 : *Tunc quidem dejecto ab Episcopatu Didaco Priori, cumque Adulfus Abbas, sanctus vir et bonus videret augeri sub se servos Dei, et in illo minimo habitaculo non posse congregari, penitus*

diruit, et majus sutisque congruum et Bastum condere cepit.

* **BASTARIUS**. Si opificis nomen est, vel Acupictor, vel *Bajulus* designatur, in Mirac. S. Rosæ tom. 2. Sept. pag. 450. col. 1. Vide *Bastare* 1. et *Bastasius*.

* **BASTASIA**, Navicula apud Dalmatas species. Lit. pro Pisanis apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Hist. Sicul. Bonn. cont. part. 1. pag. 219 : *Et de Bastasius et paulis comparatis de quibus conquisi sunt, hoc vobis donavimus. Bastasius, in aliis ibid. pag. 226. Vide *Bastassiza*.*

¶ 1 **BASTASIU**, *Bajulus*, a *Baztū*, Porto, bajulo, Ital. *Bastagio*. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 278 : *Item, Aimoneto que debet Bastasius qui portaverunt robam Domini ad galeam gr. x. Ibidem infra : Item, Bastasius qui portaverunt *Dolphinos* ad galeam gr. x. Item, cuidam Bastasio, qui portavit scines, etc.*

BASTASSIZA, Navicula apud Dalmatas species. Charta Capituli Scardonien. ann. 1284. apud Joannem Lucium lib. 4. de Regno Dalmatiæ cap. 13 : *Obligaverunt in perpetuum facere conducere... de ligatis quatuor barchas, vulgariter dictas Bastassizas.* Vide *Bastasia*.

¶ 1 **BASTASSUS**, *Hospes*, alienigena, Etranger. Statuta Arelat. MSS. art. 98 : *Et quod tempore vindemiari non possit tabernarii locare barralia Bastassis. Antiqua versio ex Archivis Arelat. habet : Et ne les pourront (leurs Barrals) louer en temps de vendanges à aucun estranger.*

* **BASTATORIUM**, in Reg. sign. *Probus*, idem quod *Battatorium*. Vide in hac voce.

* **BASTAXARE**, Portare, bajulare, al. Ital. *Bastagio*, bajulus, nostris *Portefair*. Chro. Tarvis. apud Muratori. tom. 19. Script. Ital. col. 820 : *Ad plateam sum reversus pro inviendo portiles et manuales plures, quorum opera lectos et supelleciles mens ratis injectas eximerem; quemdam sclavum magnum Albanensem, jam diu solitum Tarvis Bastaxare, poposci ut mercede sumta me viret. Vide supra *Bastagium* 1.*

* **BASTAXIA**, Quidquid equis vel muli cum basto transvehitur. Pactum inter reg. Tunet. et Pisanos ann. 1398. tom. 1. Cod. Ital. diplom. col. 1122 : *Item quod mercatores Pisani non teneantur, nec debent solvere pro eorum roba seu mercibus, Bastaxiis,... nisi sicut ab antiquo solvere conseruent. Vide supra *Bastagium* 1.*

* **BASTAXIUS**, Idein qui *Bastaxi*, Hispanis *Bastaje*, [**] Catal. *Bastax*, Prov. *Bastus*.] Gall. *Crochetier*. Concil. Terrac. ann. 1314. apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. : *Bastaxii, mimi, austriones, lenones, carbonarii, fornerii, cursarii, se piratea nisi forte contra infideles vel saque curiae secularis non existant Clerici.*

* De histrione seu ludio, nostris *Bateles*.

Joueur de goblets, olim *Joueur de bastards*.

intelligendum opinor *Concilium Terrac.*

laudatum ann. 1317. ex Marten. tom. 7. col. 307. quod confirmant Constit. MSS. re

Aragon. ubi legitur : *Bastaxi sive jugari, mimi, etc.* Lit. remiss. ann. 1392. in Reg.

143. Chartoph. reg. ch. 278 : *Ledi Mer*

dist a icellui Regnault, Tu fais les Bastar

aulx, me coides tu espouenter? Aliz. ann.

1408. in Reg. 162. ch. 175 : *Comme Pierne*

Sanson joueur de Bateaux, ... en sa compagnie sa femme, enfans, un ours, un cheval et une chèvre, a trompes et tabours eust assemblé le peuple après disner pour le veoir jouer de son mestier et de ses dites bestes, ... en fesant stondit mestier et jouant de ses bateaux, etc. Aliae ann. 1409. in Reg. 164. ch. 195: *Tous lesquelz bastelleurs furent venuz en la ville de Saint Moris sur Vigenne pour jouer des Basteaulx.* Rursus aliae ann. 1415. ex Reg. 119. ch. 48: *Jongleurs ou faiseurs de Basteaulx.* Pro mensura, nisi mendum sit pro Boisseau, occurrit hæc eadem vox in Lit. remiss. ann. 1456. ex Reg. 183. ch. 213: *Illec prindreat a diverses fois quatre meneuls et trois Basteaulx de navete.*

* **BASTEAGIUM.** Vide *Bastagium* 2.

* **BASTECANA,** *La caretta delle donne.* Glossar. Lat. Ital. MS. Vide *Basterna*.

* **BASTEIARE,** Portare, bajulare: de equo vel mulo maxime dicitur, qui bastonus portat. Stat. ann. 1329. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 66. col. 2: *Item quod nullus audeat locare..... meliud animal id Basteindum, (nisi) quatuor solidos.* Vide supra *Bastazare*.

* *Bastiere vero, Peræ seu sacci species, in quo penus defertur, qui que alligatur carro, n. Lit. remiss. ann. 1403. ex Reg. 158. Chartoph. reg. ch. 127: Les supplians coupprent d'un coustel la Bastiere dudit chur, et rouverent dedens icelle grant quantité de frangiers.*

¶ **BASTELLUS,** Campanæ clava ferrea, Gallis *Batui vel Battant*, Picardis *Batel*. Hist. Abbatis S. Germani a Pratis pag. XLVI. col. 2: *Ex tunc debent chordæ campanarum ligari et Bastelli amoveri a scalis iive campanis refectorii et a tympano, et oco Bastellorum debet cellararius tradere abutus et malleos.* Vide *Battallum*.

* **BASTENERIUS,** ut *Bastenerius*, Apparitor, quia *bustum* seu *virgam* defert. Stât. ISS. eccl. Tullens. collecta ann. 1497 fol. 6. 1°: *Chori magister et duo primates schorum, duo Bastenerii custodiientes capitulum et chororum.* Et fol. 97. 9°: *Conservimus assumere alium, ... qui dicitur Bastenerius seu apparitor, cui competit servare ostium capili.*

¶ **BASTERIUS,** a Gallico, *Bas*, *Tibialia*, qui facit tibialia, in Antiquo catalogo MS. M. Deauratae, in quo recensentur nomina Sodalium Nativitatis B. Mariae Virgini.

* Minus recte; *Bastorum enim seu clitelrum est opifex, Bastier vulgo multis in vicis, Italis Bastiere.* Stat. Montis-reg. pag. 75: *Item statutum est, quod qualibet Basterius teneatur facere formam basti asinorum et denariis quindecim, de rebus illius cuius erit bastum.* Occurrit præterea in Ch. ann. 319. ex Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 80. et ter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 188. sl. 2.

BASTERNA, Vehiculum tectum, et feminarum: lectica, gestatoria sella. [Papias S: *Basterna, Vehiculum itineris mollibus rumentis compositum, quasi vesterna; iibus verbis additur in Glossario MS. ontis S. Eligii Atrebat. que mollibus vestitis sternuntur et a duobus animalibus trahuntur. Ibi nobiles feminæ deferuntur.*] Aevius ad 8. Eneid. vers. 666: *Pilenta sunt*

vehicula, sicut nunc Basternas videmus. Gloss. Isidori: *Basterna, tecta manualis.* Infra: *Bortanea, (leg. Basterna) tecta manualis.* Ubi emendant viridocti *tecta manualis*, quæ scilicet a *maunis* ducitur. Pro *tecta*, Gloss. MS. Ecclesiae Paris. literis Longobardicis exaratum, Ugutio, et Joannes de Janua *thecon* habent. Certe a *duobus animalibus deportari* basternam scribit idem Isidorus lib. 20. Orig. cap. 12. Unde etiam S. Augustinus Epist. 116. *Basterna vehi* dixit. Nam lectica veterum ab hominibus gestabatur: proinde male quidam apud Isidorum emendarunt, *lectica manualis*, quasi manibus deferretur. Sed quod addit idem Isidorus, appellatum, quasi *vix sternam*, nihil prorus sonat. Vetus Epigr. lib. 4. *Epigrammatum veterum Pithæi* pag. 157. *basternam a binis burdonibus deferri pariter testatur* (Anthol. Lat. 3. 183):

Hanc gemina portat duplice sub robore burdo: *Omnino etiam tectam, et matronarum propriam fuisse scribit:*

Auræ matronas claudit Basterna pudicas.

Et infra:

Provisum est caute ne per loca publica pergens Fucetur visis casta marita viris.

Ita Ammianus lib. 14. cap. 6: *Matronæ complures opertis capitibus et Basternam per latera civitatis cuncta discurrunt.* Interiora Basternarum undique tecta cavae appellantur. Acta S. Susanna: *Eudem hora Praepedigna ascendit caveum Basternae, et venit ad domum Gabini.* Et S. Hieronymus Epist. 22: *Præcedit cavae Basternarum ordo semivironum. Mollibus illa instrata erant stramentis, ut auctor est idem Isidorus, quæ lectos videtur appellare Metellus in Quirin. Ecl. 10:*

Basterna vectus, qua stratus erat sibi lectus.

Uti recte emendant viri docti. Capitulare de Villis cap. 64: *Ut carra nostra qua in hostem pergunt, et Basternae bene fucta sint, et operculo bene sint cum coriis cooperta, etc.* Basterne meminerunt præterea Scholiastes Juvenalis ad. Sat. 6. vers. 21. Palladius de Re rustica. lib. 7. sect. 2. S. Hieronymus ad cap. 66. Isaiae. Lampridius in Heiliogabalo, Gregorius Turon. lib. 3. Hist. cap. 16. 24. Althelmus de Laude virg. cap. 35. 44. Vita S. Rusticula Abbatissa Arelat. cap. 24. Passio SS. Seraphiæ et Rusticæ n. 1. Vetus Interpres Moschionis cap. 126. etc. Adde Ughellum tom. 1. part. 2. pag. 200. Bæcypiuæ eadem notione habent Scriptores aliquot inferioris ævi, auctor Vita S. Auxentii Archimandritæ, Harmenopulus, Libri Basilic. etc. Vocis originem quidam a Basternis Sarmatia populis, alii a Græc. βαζεῖν, deducunt. Vide [Cujacium lib. 13. Observat. cap. 30.] Juretum ad Symmach. lib. 6. Epist. 15. Salmasium ad Lamprid. et Rosweidum ad Vitas Patrum. ubi multa de Basternis. [** Suringar. Histor. Scholast. Latinor. vol. 2. pag. 78. not. 1. Glossar. med. Græcit. voce Bæcypiuæ, col. 183. Bæcypiuæ sunt etiam Protecta in ædibus, ut apud latinos Basterniae sive Basterne. Vide Forcellinum.]

* **BASTERNUS,** ut *Basterna*, Vehiculum tectum. Stat. datiaria Riperiæ cap. 12. fol. 5. 9°: *De qualibet plaustro Basternorum, soldi quinque.*

BASTIA, BASTITA, BASTILE, Castrum, turris, propugnaculum, vulgo, *Bastie*, *Bastide*, [Bastille, quæ postrema vox ab antiquis Scriptoribus Gallis pro turribus ligneis, quas in obsidione urbium extraherant, sumebatur. Alain Chartier Hist. Caroli VII. pag. 64: L'an 1428. fut mis le siège à Orléans par le Comte de Sallebry, et y mis les Bastilles du costé de la Beause.]

BASTIA, ex Italico *Bastia*, steccato. Charita Friderici II. Imp. ann. 1238: *Interdicimus ne..... castellum novum, Bastiam sive munitionem aliquam facere præsumat.* Occurrit in Historia Cortusiorum lib. 6. cap. 2. lib. 7. cap. 7. 10. 12. lib. 9. cap. 6. lib. 10. cap. 11. apud Joannem Villanum passim, et apud Petrum Gerardum Patavinum liber 7. de Ezelino tyranno, etc. Academic Cruscani: *Bastia, longo riparo, composto di legnami, sessi, terra, e simil materia per fortezza de luoghi, e degli eserciti, oggi trencia, o trinciera, Lat. vallum, septum, agger, [qua] notione legitur in Chron. Parimensi ad ann. 1289. apud Murator. tom. 9. col. 817: Et fecerunt circumcrea ipsum exercitum unam Bastiam, ne aliquis posset extre de ipso castro, vel illuc aliunde venire, qui ipsum exercitum offendere posset.]*

* Voci hujus origo, quam ab Italico *Bastia* Cangius, et a *Bustum* Menagiis accersunt, non placet Muratorio, qui tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 508. potiori jure a voce Gallica *Bâtier*, ædificare, construere, eam deducere videtur; ut pote quæ longe antiquior sit nomine *Bastia* vel *Bastia*, quod seculo tantum xiii. emersit. Nec ipsi nagiis arridet vocis *Bastia* definitio ab Academicis Cruscanis proposita; cum nihil aliud fuerint *Bastia*, quam species quædam castelli et tabulis et tignis affabre compaginatis fabricatae, plerunque circum aliquam domum, aut circa turrim locatae, quas fossa ambiebat, vallum et propugnacula prominentia in angulis muniebant. Sed et aliud in re militari fuit *Steccato*, aliud *Bastia*, ut ibidem monet vir eruditus ex Hist. Patav. tom. 17. Script. Ital. col. 186. Ipsum adito, si plura cupis.

BASTIDA. Charta ann. 1204. in Regesto Carcasson.: *Licentiam damus ut in locis idoneis quos elegeritis infra terminum predicti pignoris, possitis novas Bastidas sive munitiones adficere.* Aresta ann. 1286. in 2. Regesto Olim, fol. 18: *Super justitia illorum qui sunt jurati de Bastidis Dom. Regis Francie, levantes et cubantes sub Rege Anglie, sciuntur consuetudo Bastidum vicinarum.* Froissart. 1. vol. cap. 111: *Et meit Bastides sur les champs et sur les chemins, en telle maniere que nulles pourveances, ne les vivres ne pouvoient venir dedans la Ville.* Vide tom. 9. Spicilegii Acheriani pag. 248. et supra in *Audumentum*.

* **BASTIDA,** Præmium rusticum cum mansione, Massiliensis etiamnum *Bastide*. Instrum. ann. 1223. ex cod. MS. D. Brunet fol. 67. recto: *Item statuerunt, quod apud Bastidam Bertrandi de Clareto sit quædam via publica.* Rymer. tom. 5. pag. 620: *Et omnia deveria et proficia ad nos infra Bastidam de S. Edwardo et parochium de Baix pertinentia.* Charta ann. 1494. ex Ar-

chivis Massil.: *Super diutibus Bastiis ac eorum iuribus et pertinentiis.* [** Vide Raynouard. Glossar. Roman. vol. 1. pag. 194. num. 4.]

* **BASTIDA**, nude, pro Domus, ædificium. Charta Alonsi comit. Pictav. ann. 1256. in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 140: *Volumus quod novas Bastidas seu populaciones sunt in terra ecclesie extra muros civitatis in dioecesi Conseranensi.*

* **BASTIDARE**, Bastidas extrahere, ædificare. Lit. ejusd. comit. ann. 1269. in Reg. 11. Chartoph. reg. fol. 8g. v^e: *An etiam sine cuiusquam injuria... possimus bastidam construere seu construi facere, et utrum nostrum et patria esset utilitas, si in loco eodem nos contingeret Bastidure.* Vide mox *Bastire*.

* **BASTIDENS**, Bastida seu castri incola. Pariag. inter reg. et abbat. Sealz Dei Tarn. dioeces. ann. 1328. in Reg. 65. 2. Chartoph. reg. ch. 234: *Quod in dicto orto fuit cimiterium pro sepulture Bastidencium.*

BASTITA, Florentinis Bastita. Chronicum Guill. de Podio Laurentii cap. 34: *In transitu ceperunt Bastitanum Deodati Alamonni, et munitionem que ibi erat.* [Charta Bonifacii PP. IX. ann. 1396. apud V. Cl. Fontanum in Antiquit. Hortæ pag. 434: *Sed semper ero adiutor ad conservandum... roches et Bastitas, etc.*] Occurrerit in Hist. Obsid. Jadiens. lib. 1. cap. 24. apud Joann. Villaneum lib. 5. cap. 2. lib. 6. cap. 4. Raphanum de Carensis in Chro-nico Veneto pag. 243. MS. Reg. etc.

Vide *Bastigia*, *Bastilda*, *Bastillus*, *Bastimentum*, *Bastionus*.

BASTILE, [BASTILLE] Henr. de Knygh-ton lib. 5: *Dux Britanniae fecerat unum Bastile de merentia a parte marii ad retrahendum eis subsidium ex parte aquæ. Utitur plures pag. 2677.* [Johannis Iperii contin. Chron. apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 622: *Cujus in tempore Bastilla, ad Anglos in Valesia expugnandos, etc.* Hinc inditum arcii Parisiensi nomen Bastille. [Roberto Goulet, Bastilla, in Compendio juriū et consuetud. Universitat. Paris. fol. 13: *Tunc Universitas ipsi corpori obviā ibit usque ad Crucem, quæ est quasi mediu[m] inter dictam Ecclesiam S. Antonii et castrum quod Bastilla nuncupatur. Et Vincentio Gigaltio de Bello Italico: *Transcenes ante Bastillam B. Antonii.*]*

BASTIRE, Ædificare, proprie *bastias*, seu *bastitus* extrahere, Gallis, *Bastir*. Epitaph. Joann. Archiep. Vienensis. ann. 1265. apud Joannem a Bosco in Vienna: *Qui castrum bastite Bastivit.* [Instrum. tom. 2. novae Gall. Christ. col. 433: *Pro eo quod Bastidam de Grandi Castro in seudo ecclesie Genensis construere et Bastire.* Hist. Dauphin. tom. 1. pag. 130. col. 2: *Tempore quo Bastita de Ambroniano Bastie batur.*]

* **BASTICUM**, Silva cædua, Gall. *Taillis*, cuius pars quotannis cæditur et prosternitur, a vet. Gall. *Bateys*, eadem acceptione, idem quod *Brokum*. Vide in hac voce. Charta Phil. Poleri ann. 1301. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 121. v^e. col. 2: *Domino Castellionis concessimus in escambium et recompensationem chacia, quam habebut in foresta de Ria et in Basicis de Villaribus. Quæ Gallice sic leguntur in Ch.*

Galberii de Castell. ejusd. ann. ibid. fol. 120. v^e. col. 2: *Nous avons baillé à nostre seigneur le roy de susdit, par eschange et en non d'eschange, toute la chace que nous avions.... ès bois, que nous avons en grarie en la forest de Rie et ès bois que nous avons ès Bateys de Vilers,.... sans ce que nous ne baillions, ne avons baillé nus des treffons, des gruryes, des Bateys,.... retenons les gardes desdites gruryes, des Bateys et des usuages. Vide *Batecieum*.*

* **BASTIDARE**, *Bastiders*. Vide in *Bastia*.

* **BASTIGIA**, ut *Bastia*, ni fallor. Comment. Jac. Picinini lib. 5. apud Murator. tom. 20. Script. Ital. col. 112: *Conserunt manus; tandem Scriptio vi fossas, et vallum ad Bastigias usque, et Leni vineas præterit.*

* 1. **BASTILDIA**, Eadem notione atque *Bastia*. Joan. Germ. Cabilon. episc. in vita Phil. Boni apud Ludewig. tom. 11. Reliq. MSS. pag. 245: *Nostræ Bastildias erigunt; pro vice murorum ligna compagibus ligant; amplum vallum construant. Occurrerit rursum ibid. pag. 77.*

* 2. **BASTILDIA**, *Cymba*, *nauicula*, *Gall. Bateau*. Idem Joan. Germ. ibid. pag. 27: *Nova sinistra audiuntur, quod de multis provinciis Francorum coierunt ad Comprendiū exercitus, Bastildias transvaluerunt, et nostris insultante.*

* **BASTILLUS**, *Turris*, *propugnaculum*, *munitio*, idem quod *Bastia*. Elmham. in vita Henr. V. reg. Angl. edit. Hearn. cap. 59. pag. 160: *Municiones quædam, quas Bastildas appellant, ante sua maxima intentio curis eriguntur constructa. Cum ejusmodi vero turribus et propugnacilibus ad oppugnandas urbes uteretur, obsidionem *Bastille* dixerant. Lit. remiss. ann. 1451. in Reg. 185. Chartoph. reg. ch. 184: *Paravant la Bristille ou siège mis ung an a, on environ, devant la place de Châles, occupée par les Anglois,.... ledit siège ou Bastille, etc. Unde Bastiller, pro Obsidere, oppugnare, apud Joan. Juvenal. de Ursinis ad ann. 1409: Le duc Philippe de Bourgogne, et depuis le duc Jean aussi, avaient fait faire plusieurs grands engiens de bois pour Bastiller Caours.**

1. **BASTIMENTUM**, ex Gallico *Bastiment*. Tabularium Brivatense ch. 409: *Ut mittam Bastimentum ipsius mansionis centum sol.* [Chartular. Aurel. fol. 48. verso: *Luco dedit Deo et S. Johanni de Aurel, pro anima sua terram illam in qua Bastimentum est quondam edificavit Geraldus.* Charta ann. 1216. ex Archivis Massil.: *Concedimus nobis quasdam domos optimas apud Berlingadium cum omnibus adiunctis et Bastimentis. Alia ann. 1223. ex Tabul. S. Victoria Massil.: Nec fieri permittimus aliquam mansiōnem vel Bastimentum in insula S. Genasi.*] Occurrerit præterea in Charta ann. 1181. apud Catalogum in Comitib. Tolosan. pag. 275. [Apud Marten. tom. 2. Averdot. col. 1411. et in Maseris invole Barbaro tom. 2. pag. 136. ex Charta ann. 1226. et tom. 2. pag. 528. in Charta ann. 1215.]

* 2. **BASTIMENTUM**, Eadem notione qua *Bastia*, *Castrum*, *propugnaculum*. Sentent. arbitr. inter Bereng. comit. Prov. et civit. Massil. ann. 1225. ex schedia. Pr.

de *Mazangues* : *Aliquam mansionem vel Bastimentum, etc.*

* **DARR AB MEDIUM BASTIMENTUM** dicitur, cum locus adiunctioni aptus ad mediatorem impensarum et reddituum conceditur. Privil. novæ Bastida de Tryana. 1351. ex Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 54: *Quod si aliquæ placitæ concederentur ad medium Bastimentum,.... quod inde vendet... non subter.*

* **BASTINUM**, Servitius gressu, f. cum quis equos bastis seu sellis instructos prebere domino tenetur. Charta S. Ludovici ann. 1267. inter Privilegia Ord. S. Johannis Jeros. pag. 32: *Sint liber e quieti, de exercitu et equitatu... de Bastis equorum, et de omnibus venationibus, etc.*

* **BASTIONARIUS**, Apparitor, virginus, Bedellus. Stat. eccl. colleg. S. Dion. Lod. ann. 1330. tom. 2. Monum. sac. mil. pag. 446: *Item novi canentes solvent... res solidos Bastionario in grossis antiquis et aequivalentibus eorum. Charates, matridarius, Bastionarius, organista, etc. in Ch. ann. 1462. apud Cornel. Van Gestel tom. 1. Hist. archiepisc. Mechlin. pag. 311. Ubi Bastionarius editum in Suppl. ad Mirum pag. 624. col. 1. quonodo etiam legitur in Charta ann. 1401. inter Instr. tom. 12. Gall. Christ. col. 194. Vide *Bastionus* et *Bastinerius*.*

* **BASTIONUS**, Propugnaculum, Ital. *Bastione*, nostris *Bastion*. Annal. Placent. ad ann. 1447. apud Murator. tom. 20. Script. Ital. col. 893: *Riccus centurio pretiosus clam venit ad portam Bastide, et ibi quæplures combusit casus, et Bastionum non completum destruxit. Et col. 895: *Centurio noster... vallum sive Bastionis super ripa focearum per inimicos factum igni supposuit.**

* **BASTIRE**, Ædificare, a Gall. *Bâtr*, Vide in *Bastia*.

* **BASTITA**, ut *Bastia*. Vide in hac voce.

* **BASTITORIUM**, Molendinum in quo querme cortices conteruntur, etc. Hist. Dauphin. tom. 1. pag. 98. col. 2. in Charta ann. 1309: *Item cortex sive rachia cum quæ coria aptantur, quæ portantur per aquam, quatuor denarios, et est unusa jorney quantum umum Bastitorium potest terere per die.* Vide *Bastatorium*.

* Charta Dalph. ann. 1256: *Molendinum et Bastitorium, quod tenet Jacobus Berrouz, etc.* Occurrerit præterea passim in lit. sign. *Præbus*. Vide infra *Bastitorum*. At vero vox *Bastor* vel *Bastour*, pro *Officin*, ubi aliquid tunditur, in Lit. remiss. ann. 1459. ex Reg. 190. Chartoph. reg. ch. 7: *Icelli Boyn getta de son herriage, jardins du Bastour de la praterie du supplément, environ trois ou quatre pâtés de bœuf ou jard; et quant le supplément vint en somme be touoir..... en voulant besongner de ses stier, etc.* *Bastor*, ibidem.

* **BASTITUM**, Eadem significatio & que *Bastitorum*. Charta ann. 1351. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 424: *Item heredi Andrea Chancelli pro (censu) Bastitorum et gouchetorum de Ornone, xij. solidus.*

* **BASTIUS**, Monete Alemannice sp. cies, f. pro *Batzius*. Cencius de Censis eccl. Rom. Venet. edit. ann. 1631. Dicitur

304. pag. 244 : *Sententias, que declarant abbatem et conventum Erbaciensem non teneri nisi ad annuam pensionem solvendam per 40. florenos, 15. Bastiorum. Vide Bacius, Bacini, et Batius.*

* **BASTO**, Baculus, fustis, Gall. Bâton. Vox generica, qua quodvis armorum genus significatur. Embastionem, endem sensu in Lit. remiss. ann. 1310. ex Reg. 164. Chartoph. reg. ch. 241 : *Ieculz compaignons garuz de grus leviers de charrotes, de grases reboules et autres Embastonnemens.* Charta ann. 1070. in Append. ad Varcam Hispan. col. 1159 : *Qui nunquam fecisset bastum juratum cum scuto et Bastone, se non fecisse ipsum nullum. Cum quodam Bastone seu Baculo ligno, in Mirac. S. Rose tom. 2. Sept. pag. 450. col. 1. Bastoncel, Virgula, in Chron. S. Dion. lib. 3. cap. 19. Lit. remiss. ann. 1460. in Reg. 176. ch. 3 : Lesquelz prindrent chacun un Bastoné de guerre. Hinc nostris Abastoné, Bastonné et Embastoné dicitur is, qui ejusmodi bastone est instructus et armatus. Lit. remiss. ann. 1383. in Reg. 122. ch. 369 : *Les amis du dit Gobert et les complices, jusques au nombre de cent ou environ, armes et Abastonnez vindrent.* Aliæ ann. 1397. in Reg. 152. ch. 290 : *Ledit bastur vint à eux armé et Abastonné d'armes invisibles.* Aliæ ejusd. ann. ibid. ch. 270 : *Jehun Moulin alait parmi bastide teste un grant baston à son col, appellé espie à tuer sangliers, auquel ledit exposant dist... que ce n'estoit pas la coutume d'aler parmi une feste et esbatement ainsi Bastonné.* Bursum alia ejusd. ann. ex Reg. 153. ch. 206 : *Lesquelz estoient Bastonnez d'espiez, demilances et autres bastons.* Chart. denique. ann. 1465. ex Chartul. S. Petri Carnot. : *Lesquelz Embastonnez d'espiez, et autres armes invisibles et défendues, etc.* Unde Desbastonné, Exarimatus, armis mudatus. Lit. remiss. ann. 1409. in Reg. 163. ch. 337 : *Icellui varlet regarda que ledit prieur estoit Desbastonné d'une espée qu'il avoit... et vint frapper ledit Prieur sur la teste.* Aliæ ann. 1449. ex Reg. 176. ch. 706 : *Icellui Huart fut Desbastonnez de son baston plomé. Bastonnez prâterez usurparunt, pro Baculis ludendo pugnare.* Lit. remiss. ann. 1449. in Reg. 180. ch. 50 : *Alons jouer ensemble et Bastonnez l'un contre l'autre. Qua ratione vero hæc ludicra pugna peragebatur, doceo nos alia Lit. ann. 1424. ex Reg. 173. ch. 35 : Un jeu, que on nomme le jeu du baston; c'est assavoir l'un à taper ou frapper, et rompre le baston de son compaignon.* Vide **Baston** [**] et Raymouardi Glossar. Roman. voce **Baston**, vol. II - pag. 194.]*

* **BASTONAGIUM**. Reg. 24. seu Terrear. castell. d'ibis ex Chartoph. reg. fol. 25. **. : *Item unam cappam et dimidiā frumenti cum Bastonagio, pro quadam prato. An de mensura, que bastone seu baculo æquatur? an de servitio, quod equo vel mulo clitelis instructo redditur?*

* **BASTONAGO**, Piscis genus. Vide infra **Pastinaca**.

* **BASTONARIUS**. Vide supra **Bastionarius**.

* **BASTONATA**, Vox Italica, Gall. Bassonade, Fustuarium. Theoder. de Niem lib. 3. de Schism. cap. 49 : *Sed cum unus*

eorum renoveret Bastonatas seu ictus super eum, sensit quendam reparationem, etc.

BASTONERIUS, Pædophæpes, Apparitor, bedellus; Italis Bastoniere, virgifer. Petrus L. Rex Aragonum in Charta MS. confirmationis Libertatum et Consuetudinum Catalaunæ : *Ordinamus quod Vicarii, Procuratores, aut Officiales quicunque, Sagines, aut Bastoneri nostri, non intrent amodo civitates, etc.* Vide **Bastenerius** et **Bastionarius**.

* **Pactum inter Phil. Puler. eccl. Lægd. ann. 1307. inter Instr. Hist. ejusd. urbis pag. 42. col. 1 : Infra civitatem, terrum et baroniam ecclesie Lægdunensis nullus tenetemus Bastoneros, servientes vel officiales quocumque, qui pignorare seu sergentare valent. Bastonier vero, qui et regis nomine decoratus, nostris dicitur ille, qui baculum alicuius confratris curat et illum in processionibus defert.** Lit. remiss. ann. 1378. in Reg. 112. Chartoph. reg. ch. 266 : *Le jour de S. Eloy, ledit Jehan Prieur, qui estoit roy on Bastonier de la feste, etc.*

BASTONICUM, Arctissima custodia. Capitulare Engilheniense [** ann. 826] cap. 1. Capitula Caroli Mag. lib. 6. cap. 96. [** 97.] et Caroli Calvi tit. 20. 27. 29. [** Synod. Caris. ann. 857. Pertz. pag. 454. vol. 1. Leg. Post reddit. a Confluent. ann. 860. ibid. pag. 475. Edict. Pistense ann. 862. cap. 4. ibid. pag. 481.] : *A Comite adducatur, ut in Bastonicum retrusus, usquedum nobis placuerit, paens lat. Regino lib. 2. de Ecclesiast. disciplinis cap. 274. citans hoc caput, babet bastonico.* A Gallico **Baston** dictum putat Spelmannus, forte quondam custodes carcerum baculis insignes essent, cum ad inunericus indicium, tum ad coercendos incarcerated. Sic ministri Fletæ, antiqui apud Anglos carceris, pictis hodie dignoscuntur baculis, a quibus et ipsimet Bastones nuncupati sunt. [** Vide Haltaußii Glossar. German. col. 1746. voce Stock.]

* Aut de **Bastonis**, vulgo **Bastogne**, sita in saltu Arduennæ hic agi; aut, quod arctissima hac zetate easet custodia, quosvis carcere ab ea sic nuncupatos fuisse facile crediderim. Gesta episc. Autiss. tom. 5 Collect. Histor. Franc. pag. 434 : *Qua de causa evocatus (Hainmarus) ab eodem rege apud Bustoniam villam, quæ est sita in saltu Arduennæ, custodiæ carcerali est mancipatus.*

* **BASTONUS**, Baculus, fustis, Gall. Bâton. Chron. Parmense ad ann. 1424. apud Murator. tom. 9. col. 768 : *Dominus Bentulus tabernarius fecit percuti cum Bastonis D. Senatium de Henzola in strata publica.*

* **BASTORIA**, Baculi genus, clava, Gall. Massue. Lit. remiss. ann. 1411. in Reg. 165. Chartoph. reg. ch. 211 : *Cum magno baculo grosso in capite et longo, vulgariter dicto Bastoria. Neque aliud forte sonat Batraie, in Testam. Caroli comit. Vales. ann. 1320 : Item je laisse à Philippe mon ainé fils..... toutes mes armes de guerre, de tournoy et de joustre, et tous mes coultaus, toutes mes espres, et toute manière de herbois à armer, fers de lance, Batraies, hymnes et chapuis a visiere.* Bastorie vero, cultelli genus seu pugio in Lit. remiss. ann. 1418. ex Reg. 194. ch. 335 : *Gullame Res-*

sion garni d'un voulge de guerre et d'un Bistorie ou panart. Aliæ ann. 1469. in Reg. 107. ch. 83 : *Une Bastorie ou grant cousteau. Ung coustel poignant, nommé Bistori, in alias Lit. ann. 1464. ex Reg. 199. ch. 599.*

¶ 1. **BASTUM**, Clitellæ, Sigma, Gall. Bast. Vetus Lexicon a Salmasio laudatum : *Sigma, sella, quam vulgis Bastum vocat, super quo componuntur sarcinae : clitellas alii vocant. Vocem efficiam putat idem Salmasius ex *avacæ*, fustis aut pertica qua onera portabantur.* Charta ann. 1294. ex Archivis S. Victoris Massil. : *Quedam staura vendita cum Busto sun et ornamenti.* Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 78 : *Cum usino suo, Bosto et barralibus.* Pag. 82. col. 2. *Animalia tenentes ad Bastum.* Ibidem pag. 217. col. 1 : *Ab animali vero vaouo et non onerato cum Bosto seu clitella, duos denarios.* Et pag. 20. in Charta Gallice scripta ann. 1445 : *Tant sur bestes à Bast, que avec chevaux menans ledit sel sur char et charrettes, etc.* Vide **Basta**.

¶ **BASTURA**, Eadem notione. Vide in **Basta**.

¶ **BASTUS**, Eadem significatione. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 176. col. 2 : *Lectos et ulia, coiffros, Bastos et malas, etc.*

¶ 2. **BASTUM**, pro **Vastum**, Depopulatio, vastatio, Gall. *Degat.* Charta Henrici II. Regis Angliae et Normanniae Ducis circiter ann. 1155. apud D. Brussel de Usu feud. tom. 2. pag. 11 : *Et si nos dederimus alium custodium alicuius terræ, et illæ inde destructionem facerit, vel Bastum, amittat custodium.* Ibidem non semel occurrit. Vide **Vastum**.

** 3. **BASTUM**, Liber. Chart. Margar. Comit. Flandr. ann. 1252. ap. Lappenb. in Docum. Init. Hanseat. pag. 63 : *Centrum cordarium de Busto 4. den. Gerin. Bast.*

¶ **BASTUS**, Sufficiens. Vide in **Bastare**.

¶ **BASUM**, Porrum. Glossar. Isid. in **Porrum** : ubi Grævius recte monet legendum esse, **Porrum**, **Prasum**, πράσινον. Vide **Batum**.

¶ **BASURABE**, f. mendum pro **Subarare**, Arrabone uxorem sibi despondere, in Spicil. Acher. tom. 7. pag. 248 : *Ipsa domina Catharina permittendo se sponte matrimonialis consensus et veri matrimonii Basurrari.*

BATA. Vide **Batus**.

* **BATA**. Lit. remiss. ann. 1342. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 497 : *Cum dudum Ysarni de Monte-alto fuisset accusatus de et super omicidio perpetrato in personam Guillermi Raymondi, Bata et receptione iniuriorum dicti domini nostri regis, etc.* Quod de rerum necessariarum suppeditatione, vel nocentium occultatione intelligi posse videtur. Hispan. **Bata**, vestis cubicularia.

* **BATAFALUYA**, Hispanis **Batafalua** vel **Batofaluga**, Anisum, vox Arabice originis. Arest. ann. 1330. 28. April. in Reg. Olim parlani. Paris. : *Unam tunicam pictum, plenum d'versis mercibus et jocalibus,... unum ponitem de Batafaluya, alias vocatum Anys.*

* **BATAGLIOLA**, diminut. ab Ital. **Battaglia**, Pugna, prælium. Stat. Taurin. ann. 1360. cap. 228. ex Cod. reg. 4622. A. : *De non faciendo Batagliolam per pueros. Item quod Batagliolæ puerorum per pueros, in ci-*

vitate Taurint, vel extra civitatem, de cetero non sunt. Batagloia, in Stat. Aveliae cap. 154. Vide infra Battaliola.

* **BATAGLORIA**, Eadem, ut arbitror, notione et origine, hastilidium, torneamentum. Stat. Montis-reg. pag. 199 : Item statutum est, quod aliqua personu non audeat vel presumat ire ad aliquam Batagloriam, seu paglorias in toto fine et posse civitatis Montis-regalis, etc.

¶ **BATAIA**. Vide Duellum.

BATAILLÆ, Munitimenta urbium aut castrorum, ad quæ Battalia seu prælia fieri solent, cum portarum repagula per rumpere hostes conantur; vulgo Battiles. Charta Hugonis D. Burgund. ann. 1184. apud Perard. et in Regesto Feodor. Burgund. 1. part. fol. 93 : Muro quoque permisi idem castrum claudi, cuius altitudo a ripa interiori sit unius lanceæ, absque Bataillis, et muro antepectorali, ita quod non licet ulterius extendi. Chron. Flandr. cap. 43 : Et ouïrent que les Flamens avoient Battale une Eglise. Et cap. 36 : En leur chemin trouverent une Eglise, qui estoit bien Bataillée, ou les ennemis s'estoient traits.

* **BATAILLIATUS**, Munitus. Ludewig. Reliq. MSS. tom. 7. pag. 230. ex codice Legum Norman. cap. 32 : Habere debet etiam omnium eorum custodias qui Baronias, Comitatus, vel mercatum, vel serjunteriam liberam seadatam, que nullam inter fratres divisionem debent sustinere, vel donum vel turrem Bataillatam de Duce tenent per hominem.

* Ubi Memor. H. Cam. Comput. Paris. fol. 80. v° habet : Turrim battallatam. Hinc origo nominis Grangia, quæ Parisiis Battaliere perperam vulgo dicitur, pro Battaliere, uti legitur in Lit. ann. 1377. ex Reg. 112. Chartoph. reg. ch. 211. nisi forte accessenda sit ab hastilidiis seu præliis ludicris, quæ prope locum hunc exercebantur : unde Granchia præliata vocatur, in Inventar. ann. circ. 1450. ut monet D. Le Beuf. tom. 1. part. 1. Hist. urbis et dicec. Paris. pag. 119.

¶ **BATALA**. Vide Batalia 1.

BATALARE ARMA, Arma tractare, Se necæ; Arma movere, Manilio, et in veteri Epigrammate; Manier les armes. Lex Bajuvar. tit. 2. cap. 10 : Dum potest... equum viriliter ascendere, arma sua velociter Batalare. Tit. 3. cap. 1. § 14 : Mancus digitus impedimentum est ad arma Batalare. Galli Battaller, Itali Battagliere dicunt, armis congregredi, arma viriliter stringere, vibrare. Vide Salmasium ad Spartanum pag. 58.

BATALARIA. Vetus Interpres Juvenalis in Satyra 7. vers. 134 : Stlataria purpura : Illecebrosa. Ennius :

Et melior navis, quam quæ stlataria portat; Id est, multisonalis, quæ vulgo dicitur Batalaria. Est igitur Bataluria, navis, quæ remis suis mare tundit, etiam cum sonitu; sed an inde formata vox Batel, pro navicula, non ausim affirmare.

* 1. **BATEA**, Idem quod mox Batalia. Reginina Paduae ad ann. 1315. apud Murator. 8. col. 429 : Et die Veneris tertio exente Augosto, sicut Batalia facta et ordinata inter dominum... Principem fratrem Regis Roberti ex una parte, et dominum Uguzonem de la Fraxola ex alia parte... Et dictus D. Prin-

ceps cum suo exercitu succubuit et fuit sconfititus.

* 2. **BATEA**, Munitimentum, repagulum. Annal. Estenses ad ann. 1349. apud Murator. tom. 18. Script. Ital. col. 936 : Fortuito accenso igne in ædificiis ligneis, intra infimum turris Asinellorum Bononiæ, onnia solaria, Bataleamque ad summum, et reliqua ædificia lignea combussit. Vide Battalia.

1. **BATALIA**, Pugna, prælium; Italis, Battalia, Gall. Bataille. Senator. lib. de Orthograph. cap. 5 : Bat, in uno tantum reperi generis neutri, pluraliter enuntiato, id est, Battalia, quæ vulgo Batalia dicuntur, quæ B. mutata habere cognovimus. Exercitationes autem militum vel gladiatorum significant. Additio 1. ad legem Burgund. tit. 5. § 2 : Si ad Batalias mulier foras curte sua exierit, et vulnera accepit, etc. Helmoldus lib. 1. Chronic. Slavor. cap. 93 : Juniores de exercitu, quos præliandi stulta cupido incitat hostem provocare, et suscitare Battalias. Vide Foros Aragon. lib. 4. tit. de Probationib.

¶ **BATTALIA**, Eadem notione. Oberli Cancellarii Annal. Genuens. lib. 2. apud Murator. tom. 6. col. 304 : Clamavit vox Pisana : Filii de male putte, vos fugitis Battalam. [** Regum Catal. e cod. Cavensi ap. Pertz. vol. Scriptor. 3. pag. 216 : Otto fecit Battalia cum Agarenis in Apulea.]

BATALIA, Batalia, Duellum, judicium duelli, Gallis Bataille. Charta Ludovici Comitis Sacrieæsaris ann. 1219. ex Tabul. S. Satyri : Et permitto Batalias omnes quos Grammatici duella vocant, etc. Libertates Regni Majorie. correctæ per Jacobum Reg. Aragon. ann. 1248 : Pro aliquo criminе, vel delicto, vel demanda, non faciet nobiscum vel cum Bajulo aut Curia civitatis, nec inter nos ipsos Batalam per ferrum calidum, per hominem, nec per aquam, vel alium ullam rem. Tabularium Levitanum apud Marca lib. 9. Historia Beneharn. cap. 2 : Si qua pecunia pro plucitis aut Battallis de predicto Monasterio nobis evenerit. Charta Roberti Abbatis de Burton, tom. 2. Monast. Angl. pag. 870 : Ad Abbatem venire debent causa judicandi latronem, si sit captus, vel causa judicandi Bataille. Vide Buttere.

¶ **BATALLIA**, Eadem notione. Locus est in Bausa. Vide Bathalia.

* **BATALLUM**, Eadem significatione. Annal. Benedict. tom. 3. pag. 478. Raimundus Comes Eideum Monasterio tribuit... quidquid pecunia pro Battallis, id est, duellis, sibi aut vicario suo continget.

* 2. **BATALIA**, Superius navis tabulatum. Acta SS. Junii pag. 465. A. de S. Raynerio : Sicque fluctus mittebatur de super in agyallim, ut usque ad genu marinus fluctus esset in solario, quod Batalia dicitur. [* An Battayolle? Vide Jal. Antiq. Naval. vol. 1. pag. 297.]

* **BATALLIARE**, Oppugnare, Gall. Attaque, donner un assaut. Tract. MS. de Re milit. et mach. bellicis cap. 42 : Notandum est sicut oppidum est focatum et ejus intus domus ardens, statim aportet ipsum oppidum Battaliari, quia totum oppidum est sub arnis, et non possunt oppidanæ stringere ignem et defendere oppidorum mœnia. Italis Battagliare, Hisp. Battallar, nostris Battaller

et Battiller, Præliari, pugnare. Reg. sign. Noster Cam. Comput. Paris fol. 290. v° : Item ce meisme à ceus qui, selon la qualité et faculté de leurs biens, y envoient (à la Terre sainte) convenables pour combattre à Battiller contre les ennemis. Lit. remiss. ann. 1364. in Reg. 94. Chartoph. reg. ch. 55 : Le suppliant.... et ledit bastard se retrassamblerent et Battillerent ensemble, nlement que ledit bastard demoura mort en la place. Alix ann. 1475. in Reg. 195. ch. 1530 : Lesquelz compagnons se prindront à Battiller et eulz combatre,... et comme ils Battillerent et combatoient, etc.

* **BATALLA**, Prælium, vel duelum. Charta ann. 1059. inter Probat. tom. 1. Hist. Occit. col. 231 : De ipso castro, quæ tollere me voluisses, aut tollisse au rectionem per Battalla. Vide Batalia 1.

* **BATALLATUS**. Vide supra Battalia.

* **BATALLERIUS**, Battaliarum seu munitiom extactor. Sentent. vicecom. Carrasc. ann. 1080 : Bernardus de Asturias debet mittere in battalia mille quingentas solidatas ad pretium vicecomitis, et centu quinqunginta solidatos de dampno de Balmerio; et Battalleri debent esse discimbuta, de qua terra ipsi relint. Vide Battalia.

1. **BATALLIA**, Munitimentum. Vide supra Battallerius.

* 2. **BATALLIA**, Judicium et emolumentum duelli. Charta ann. 1050. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 216 : Ego Raimundus suprascriptus dono ad Petru superius ista omnia suprascripta pro se in vita mea excepto ipsas Battaliæ juratas, quem homundus retinet ipsam medicamenta quæcumque habere debet. Vide in Battala 1. Graue battala, Acies, vulgo Corps de battalia, à vita Phil. Boni apud Ludewig. tom. 11. Reliq. MSS. pag. 117 : Collectam nostram aciem in tres partes condividit princeps, primam expeditiōnem, quam grosse Battaliæ pellant vic. lances communites... Ad acti gwardiam, quam primorem nominant cohortes, etc. Bataille nommée, in Ch. ann. 1271. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 713. Expeditio bellica nominati et indicta, ut vide est in Bellum et Hostis col. 1221. Faire la bataille, Gall. Faire du bruit, se plaindre & quelque chose, Queri, expostulare. via C. MS. :

Chel jour li sali sa vaitalle;
Mais n'en fait mie grant Bataille.

Nostris Battalleur, Ital. Battagliere, Hisp. Battallador, Bellator, pugnax, rixator, Chesar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : Battale, bellax, bellator. Quo nomine appellatae: Abfonsus I. rex Aragon. teste Helyoto tom. 8. pag. 273. Lit. remiss. ann. 1365. in Reg. 147. Chartoph. reg. ch. 298 : Ledit de Battiers, qui estoit un homme roitrus, Battalleux et hayneux de pluseurs. Gesta Britonum in Italia apud Marten. tom. 3. Aued. col. 1459 :

Et après fit des armes taot,
De ce checun en est garant,
Qu'onques Rollant ne Olivier
Ne furent plus bers Battalleur.

Bateillous et Battalleur, Bellicos, in Chron. S. Dion. lib. 1. cap. 2. et lib. 3. cap. 2. Reg. sign. Noster Cam. Comput. Paris fol. 291. r° : Item le page a veult et autre

que ceus soient participants à ladite indulgence, qui envoieront en aide de la Terre sainte aucun ou aucun convenable Batilleurs. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Batador, Proverbo, alium verberans. Batement, Rixa, pugna, vulgo Batterie, querelle, in Lit. remiss. ann. 1409. ex Reg. 163. ch. 452 : Oquel contempt ou Batement survin- drent la femme dudit exposant, etc.*

BATALLUM, BATALLIUM, Tuditula, ropalum cymbali, campanæ, ex Gall. *Bataill, Batant, Italis Battaglio, vel Bataccio :* sic dictum quod æs verberet. Chronicón Valciodorense : *Absconditis omnium campanarum Battalis. Vetus Charta apud Gue- snaium in Annalib. Massiliensib. ann. 1266. n. 41 : Batallia campanarum etiam ab aliquibus Ecclesiis auferebat. [Statuta Synodi Biterrensi. ann. 1369 apud Marten. tom. 5. Anedot. col. 660 : Item, similis modo ordinatur, quod de cetero in aurora diei pulsetur tribus icibus cum Batullo majoris campanæ, etc.]*

| BATANDERIUM. Vide Batatorium.

| BATANDUS, Officina vel Molendinum, ubi cortices tunduntur, et in pulverem rediguntur. Charta ann. 1171. inter Instr. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 21 : *Eo quoque tenore et sub ea conditione concessa est Fratribus Cisterciensibus ipsa possessio ut... neque molendinum, vel fullonium, vel etiam furnum, vel Batandos ad corticem pulverisandum ibi construant. Vide Batato- rium.*

* BATANNUM, Molendinum, ubi panni tunduntur, idem quod Batatorium, Hispanis et nostris Batan. Pariag. inter reg. et abbat. Scala Dei Tarn. dioc. ann. 1328. in Reg. 65. 2. Chartoph. reg. ch. 234 : *Viriduras, vineas, prata, Batanna, et alia molendina jam facta.... Molendina insuper et Batanna in dicto paragio noviter facienda, cum eorum redditibus,.... domino nostro regi et nobis abbati predicto.... pertinebunt. Charta Joan. ducis Bitur. ann. 1385. in Reg. 130. ch. 172 : Molendinum bladi rode- rum et etiam Batannum pauporum sive batemis inibi construi potest; illudque molendinum et Batannum, ... videlicet molendinum cum duabus rotis, et duabus molis, et Batannum pauporum cum una rota. Char- tul. eccl. Lingon. ann. 1263. fol. 205. v° : Pro refectione domorum, molendinorum, et des Batanz dictæ villa de Ormancecio, pro portione ipsos Reginerum et Johannem in predictis molendinis et Batanz, et domibus contingente.*

* BATARE, a Gall. Battre, Percutere, verberare. Instr. ann. 1270. inter Probat. Hist. Lugdun. pag. 12. col. 2 : *Guillelmus, dictus Correarius, civis Lugduni dictum Stephanum d'Aigueneus clericum impedit, Batave violenter, et verberavit pro libito volun- tatis. Vide Battere. Ejusdem originis est vox Gallica Butant, qua pars capitidis, ubi pulsat arteria, vulgo Temple, designatur. Lit. remiss. ann. 1454. in Reg. 191. Chartoph. reg. ch. 73 : Le suppliant d'icelle coigné frappa son oncle par le front ou Butant de la teste. Aliud vero sonat Butant, in Continuat. Guil. Tyrii apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 600. : Lors envoyeroient un message Butant au roy. - Et in Chron. Sandiou. tom. 8. Collect. Histor. Frauc.*

pag. 343 : En son retour encontra li rois un message, qui à lui venoit Butant. Hoc est, Celeriter, expedite, vulgo En diligence, tout courant.

| BATARIUM, Idem quod mox Batatorium. Bulla Alexandri Papæ e Chartulario Monasterii S. Quintini in Insula pag. 106 : *Molendinum de Bekerel cum vivario et aqua tota supra et infra, excepto bero Comitis a Rovero usque Rovencourt, et Butariis super eadem aquam existentibus.*

* BATARUM, Arabice, Eminentia quædam carnea in vulva quarumdam mulierum, quæ aliquando in tantum magnificatur, ut sit velut virga virorum : *landicam Musico vocat. Glossar. medic. Simonis Januensis. ex Cod. reg. 6959. Vide infra Landica.*

* BATATOR, a Gall. Batteur, Qui frumentum flagello excutit. Charta Fulcon. abbat. Corb. ann. 1199. in magn. Chartul. nig. Corb. fol. 199. v° : *Batatores in horreo nostro ponere, curvagium bludi nostri, quotiescumque Ariæ vel alibi voluerimus ipsum ducere. Lib. privil. eccl. Carnot. ch. 257 : Ponendo in granchia duos Batatores, etc. Vide infra Batitor.*

* Hinc fortasse Vate, pro Bate, Baculus flagelli excusorius, in Lit. remiss. ann. 1471. ex Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 592 : Juninet frappa dudit fleau sur icellui Robin de Junet ou trois cops, en quoy faisant la Vate dudit fleau rompt.

BATATORIUM, BAPTITORIUM, BATAN- DERIUM, BAPTALERIUM; voces unius ejusdem originis et notionis, Battuarium, *Batan de Pannos, Hispanis, ubi panni tunduntur, Moulin à draps, nostris. Charta Hugonis Comitis Trecensis ann. 1101. apud Chiffletum in S. Bernardi genere asserto : Et quod in finaggio predicti castri nullus unquam molendina, Batatoria, vel alia usitaria faciat.*

BAPTITORIUM. Libertates Jasseronis opidi in Bressia apud Guichenonum: *Furnos, torcularia, molendina, Baptitoria, et fullones in dicta villa nobis retinemus.*

BATITORIUM, BATTITORIUM, in Charta Amdei Comitis Sabaudie ann. 1360. apud Guichenonum in Episcopis Bellicens. pag. 57. [et in Histor. Dalphin. tom. 1. pag. 94. et 195.]

BATTORIUM. Tabularium Ecclesiæ Gratiopolitanæ sub Hugone Episcopo fol. 50 : *In quibus aquis accipi de placentamento in unumquodque molendinum, quando adificatur, 5. sol. et in Battorium similiter, quando adificatur.*

BATENTORIUM, BATENTERIUM. Tabularium Ecclesiæ Viennensis fol. 72 : *Concedunt et guerpunt sine omni retinimento Ecclesiæ S. Mauriti quicquid juris habeant in Batentoriis de Exauriur, et in appendicibus circumiacentibus, scilicet aquis, clausuris, et terris. Tabularium Prioratus de Domina Ord. Cluniac. in Delphinatu : Et pratum juxta Isaram, et in Dominum fluvium molendinum et Batenterium, etc. Fol. 9 : De campo Batenterii: Fol. 15 : Bantenterium. Fol. 45 : Dedit Petro Raschat unum Bantenterium in tali convenientia, ut annuum redderet supradictis Monachis 6. sestarios salis, et per vindemias unum asinum per to- tum diem : et si noluerint suum cannavum batere, faciat sine mercede. [Hic locus paulo*

aliter refertur infra in Batenterium.] Fol. 120 : *Petrus et socii ejus debent de Batenterio 5. sestarios de sale in festivitate S. Martini. Fol. 122 : Boso Walterius dedit nobis dimidium Batenterium, quem tenet Andreas Raynaldus, unde debet 1. agnum de 7. denar. in Pascha. Ex quibus videtur hic Batenterium sumi pro loco in flumine ubi canna- bis tunditur et maceratur. Vide Arrangium.*

BATHEDORIUM. Tabularium Monasterii S. Andreæ Viennensis : *Constituto ut de Obedientia de Modiano... nihil de placitis, nihil de mansis mutandis, vel Ministris, nihil de offerendis altaris et decimis dandis, nihil de molendinis seu Bathedoris, et theloniis, et cæteris hujusmodi aliquis Obedientiarius in propriis usibus deinceps quicquam habere presumat.*

BUTTORIUM, BUTITORIUM. Charta Edw. III. Reg. Angl. tom. 2. Monastici Anglic. pag. 832 : *Usque ad stagnum molendini ipsius Willelmi cum Buttorio, et agardino suo ubique usque ad divisas inter Bereford et Wasperdon, cum spurte, et qualibet genere Buttorii in perpetuum. Videtur legendum buttorio (Battoir) et batitorii.*

BATANDERIUM. Fundatio Abbatiae Pinarolensis ann. 1064. in Probat. Histor. Sabaud : *Cum molendinis et Batanderiis. Charta Galeacii Comitis Virtutum ann. 1386 : Furnis, molendinis, paratoris, Batanderiis. Addo Ughellum Ioin. 4. pag. 1454. Charta Rogerii Siciliae Comitis Graece exarata apud eundem in Episcopis Melphensibus : Ετι ινδιδης αδιαγενερα... κατασταται μητρος (leg. μηδενες) και Βατιδειρια. ινα τηι τηι νεφον επιλεγερον ει; το τινος οχλαστως άτελον. Vide Batanderius, Batenterium.*

BAPTALERIUM. Charta alia pro eadem Abbat. Pinarolensi ann. 1078 : *Cum areis, terris, ... paludibus, molendinis, Baptaleariis, sullatoriis, etc.*

| BATAYA. Vide Duellum.

BATECIUM. Charta Galcherii Comitis S. Pauli ann. 1289. apud Duchesn. Hist. Castilion. pag. 36 : *Concessi etiam eidem Cupellano et successoribus ejus usuarium suum in Batecio de Brogny... quandiu man- serint apud Brogny. Forte Patecio, pascuo; Patis, nostris.*

* Idem quod supra Basticum. Vide in hac voce.

* BATELAGIUM, quod pro batello seu nave solvit. Arest. ann. 1401. 14. Jan. in vol. 6. arestor. parlam. Paris. : *Quæ prefati mercatores in aestimationem quanti plurimi ac pro Batelago, in xv. denariis.... conde- mnarentur.... Pro dictobatello seu nave in xv. denariis archiepiscopo tenetur. Vide Batilla- gium.*

| BATELLA, Cymba, Vide Batus.

| BATELLARIUS, Navicularius, nostris Batelier. Edictum Philippi Pulcri ann. 1309. tom. 2. Ordinat. Reg. Franc. pag. 159 : *Mercatura quæ dicti mercatores tradent et liberabunt per compotum Batellaris alle- endo naves. Rymer. tom. 5. pag. 693. col. 6 : Item, quod sellarii, peletarii, alutarii, suto- res, ciessores, fabri, carpentarii, cementarii, tegularii, Batellarii et quicunque alii arti- fices, etc. Fadem vox occurrit in Chartulario S. Vandregesili tom. 1. pag. 1032.*

* | BATELLUS, Batelli ductor, navicu- larius, Gall. Batelier. Charta Henr. reg.

Angl. et ducis Norman. in Reg. 62. Char-
toph. reg. ch. 368 : *Si panis adducitur per
aquam, Batellus habebit sex denarios in iti-
nere. Pro cymba vide in Batus, 2.*

¶ 2. **BATELLUS**, Clava campanæ. Ta-
bularium S. Bartholomei Bethuni. fol. xiii:
*Item tenetur custos campanas pulsare et cor-
das campanarum de suo proprio emere :*
Batello cum fuit novi ad campanas nullo
modo ministrare tenetur.

* **BATEMIS**. Vide supra *Batannum*.

* **BATENDERIUS**, Locus, ubi cannabis
tunditur et maceratur. Stat. Montis-reg.
pag. 272 : *Item statutum est, quod omnes
illi, qui habent Batenderios capiant de quo-
libet malleo, de quo erit una granata canabi,
solidos duos, et non plus. Vide in *Batato-*
rium, et infra *Battanderius*.*

¶ **BATENERIUS**, Gall. *Batonzier*, *Bedenu*.
Apparitor, Virgilius. Statuta Capituli Tul-
ensis ann. 1497. cap. 9. de Capitulis : *Et
in ostio debet semper adesse Batenerius ordi-
natus ad chorum. Vide Bastenerius.*

¶ **BATENTERIUM**, Officina terendæ
cannabi. (hartular. S. Petri de Domina
fol. 131 : *Dedit Petro unum Batenterium
tali conventione ut... si voluerint suum con-
nabum batere, faciat sine mercede. Vide Ba-
tentorium in *Batatorium*.*

¶ **BATENTERIUM**, *BATENTORIUS*. Vide
in *Batatorium*.

* **BATEOR**, vox Gallica ejusdem notionis
atque *Batatorium*, Battuarium, ubi panni,
vel querne cortices, aliave id genus tundun-
tur. Charta Joan. Matric. episc. ann. 1264.
ex Chartul. Cluviac. : *Jocerandus de Baze-
ria domicilus.... accepit in feodum..., ga-
rennam, molendinum et les Bateors, broe-
llium et prata. Vide supra *Bastitorium* et in-
fra *Bolserum*.*

BATERA, *Genus patere, a Batus dictæ.*
Joan. de Janua.

¶ **BATERE**, pro *Batuere*, Gall. *Batte*.
Tundere, verberare. Locus est in *Buena-
rium*. Leges Rotharis apud Murator. tom.
1. part. 2. pag. 45 : *Si duo purcarii inter se
Batiderint, aut scandalum commiserint.
Vide Battere.*

* Stat. Taurin. ann. 1360. cap. 327. ex
Cod. reg. 4622. A. : *Quilibet verberans la-
nam, ... debeut præstare juramentum....
de non Batendo sive verberando aliquam la-
nam pravam seu insufficentem.*

¶ **BATERIA**, f. Ars tundendi pannos,
terendi cortices et alia similia faciendi, quæ
in *Batatoris* peraguntur. Rymer. tom. 11.
pag. 729. col. B : *In dicto oppido de Mid-
delburg commorantes et habitantes sive me-
chanico officio Bateria vulgariter appellato
insident, sive ulius artibus vivendi et urg-
tationibus intendunt quibuscumque. Similia
paulo post leguntur repetito Bateria voca-
bulo.*

* Vox generica, ut videtur, qua vasa co-
quinaria ex cupro ferrove fabrefacta, quæ
Batterie de cuiusue dicimus, significatur.
Unde emendanda proposita supra interpre-
tatio. Charta Phil. Puleri pro locatione
præposit. Ambian. ann. 1292. in Reg. do-
borum Carol. Puler. et Phil. de Vales ex
Cam. Comput. Par. fol. 149. r. : *Omne jus
nobis competens.... in theloeno bludi et alio-
rum granorum, ... Bateria, piscis, allictis,
etc. Doman. præposit. Paris. in Reg. ejusd.*

Carr. ex Cod. reg. 8406. fol. 181. r. : *De
oleo, melle, ferro et Bateria, pro xlviij. lib.
Pedag. Divion. MSS. : Li troussaux de la
Bateria paiera xj. deniers de painge. Poema
en titulus : Le dit du Leant apud D. Le
Beuf tom. 3. Hist. urb. et dioc. Paris. pag.
269 :*

M'en vieng par la Foranerie
Après trouvé la Batterie.

* **BATGIUM**, Ideum videtur quod *Basti-*
cium, *Silva cædua*, vel *Ager dumis consitus*.
Inventar. ann. 1476: ex Tabul. Flamin. :
*Item plus.... infinitas possessiones, tam cul-
tas quam incultas, atque territoria et nemora
in pluribus et diversis partibus,.... cum suis
pasewis et Batgiorum, et aliis haremis. Vide
infra Baugium 2.*

¶ **BATH**, Measure species. Vide *Batus*,
Batta.

¶ **BATHA**. Anglis *Bath*, *Balneum*. Lo-
cus est in *Trecatun*.

* **BATHALIA**, Idem ac *Batalia*, *Pugna*
apud Helmold. in Histor. Slavor. lib. 1.
cap. 92. **ADEL**.

¶ **BATHEDORIUM**, Vide *Batotorium*.

* **BATHFREDUM**, Eadem notione qua
Bellfredus. Vide in hac voce. Gualvan. de la
Flamma apud Murator. tom. 12. Script.
Ital. 1001 : *Unde super ripam Ticinelli se-
cū construxit stondegardas magnas et Bath-
freda xl. et plus.*

BATHINODIUM. Acta S. Forannani
Abbatis Walciodorensis num. 21. et Chronicon
Walciodorensis MS : *Constituit præ-
terea quatenus ex his duabus partibus et po-
testatis quas quasi gens una et populus unus,
sibi invioem familiæ hererent, et sine ex-
actione contraria, et Bathinodiæ quæstu, Flori-
ensis homo ex Walciodorensi potestate
mulierem sumens, legitime sicut sibi parem
ducet : sicut versa vice similiter Walciodore-
nensis de Florinensi potestate mulierem su-
mendo, faciet. Ubi vir doctissimus Daniel
Papebrochius existimat Bathinodium dictum
esse quasi Bernwood, id est, lecti necessitas,
ita ut jus illud fuerit quod prædiorum domi-
ni in ascriptiis suis primæ noctis ha-
bent, de quo pluribus agimus in voce
Marcheta. [* Schiltern in Glossar. voce
Batin, per Bathinodium intelligit Preca-
riam, exactionem necessariam, German.
Nothbeete, *Befrohne*. ADRL.]*

BATHOICA, *BATHOCA*. Vide in *Bacca*.

¶ **BATHUS**. Vide *Batus*, *Batta*.

* **BATIA**, *Bazia*, *Vatia*, in Chron. Ca-
sin. cap. 10. ap. Pertz. vol. Scriptor. 3.
Vide *Banca*.

* **BATIBULUM**, Pro *Patibulum*, in Lit. re-
miss. ann. 1354. ex 82. reg. Chartoph. reg. ch.
225 : *Fulchæ sive Batibulum. Occurrat præ-
terea non semel ibid. in Lit. ann. 1353. ch.
239.*

* **BATICIUM**, a vet. Gall. *Bateys*, *Juri-
dictio*, *districtus* : an quod baculus seu
virga jurisdictionis sit insignis? Charta pro
monast. Fusniac. 12. sec. : *Homines de Fon-
taines, quia ipsa terra eorum Baticum est,
habent in ea pasturas et bascum ad omnes
usus. Alia ann. 1188. ex Chartul. S. Vincent.
Laudun. ch. 228 : Et sciendum est, quod
Baticia de Erluna et de Dormicart, propria-
tis sunt S. Vincentii, nec in eis aliquid juris ha-
beo. Nisi Baticum hic item sit quod supra
Basticum. Lit. Guil. episc. Lingon. ann.*

1348. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag.
250 : *Ostens du tout perpetuellement de la
garde, du resort, du Bateys et de l'obéissance
du siège de Gurgé, etc. Hinc*

* **BATICIUS**, *Villa Baticia*, *ville Ba-
teice*, in Lit. ann. 1345. tom. 1. Ordinat.
Franc. pag. 788. Quæ jure communis nos
potitur, ut definit Belloman. MS. cap. 4.
art. 35 : *Entendons nous pour villes Bateli-
cienses, hors de quæmune. Et cap. 21. art.
28 : Es villes ou il n'a pas communie, que ce
soit appelle villes Batelièresches; atque adeo que
auts legibus non regitur sed sub alteris
dominio et potestate est, in quo ville legis
opponitur. Vide in Villa. Charta ann. 1240.
in Suppl. ad Miraeum pag. 404. col. 2 : Si
autem servi dictorum comitis et comitissæ...
in dictis villis..... venerint ad manendum,
prefati omnes et comitissa..... taliter se ha-
bentur de eisdem contra nostrum capiuntur,
qualiter se haberent in villis Baticiæ nobilium
de comitatu Haymoniens. Et nostrum capi-
tulum sic se haberet, et tantum dictis comiti
et comitissæ saceret de eisdem, quantum ipsis
sacerent nobiles de Haymonensi comitatu, si
in villis suas Baticiæ servi dictorum comitis
et comitissæ venirent ad manendum. Regi-
sign. Pater Cam. Comput. Paris. fol. 154.
r. : En chascune villa Batuisse, hors rier,
chastiaus et bours, là où grases marchandi-
ses courront communément, etc.*

1. **BATIFOLIUM**, Propugnaculi species,
Italis *Batifolle*, *nostris Bastion*, seu ut qui-
busdam placet turris illa lignea, quam
Bellfredum vocabant. Albertinus Mussatus
lib. 5. de Gestis Italicor. post Henricum VII.
Rubr. 4 : *Ad propugnaculum, quod Tusci Ba-
tifolem vocant, se conferentes, etc. Hist. Obsid.
Jadrensis ann. 1345. lib. 2. cap. 16 : Ipo-
que die quoddam Batifollum cum monos (id
est, una) machina ultra portum, ubi pri-
matus extitit stictatum, reædificaverunt. Utitur
passim Joan. Willaneus lib. 3. cap. 1. 2.
lib. 6. cap. 4. et alibi.*

BATIFOLIUM, seu *BATIPOLLUM*. Tabula-
rium S. Flori in Arvern : *Medietatem molen-
dinorum, Bacifollorum, granieriarum, proto-
rum, aleorum, etc. Ubi bacifollum forte
usurpat pro molendino ventario, cujus
edificium in modum turris seu berfidi
extructum est. Vide Octav. Ferrar. in Ba-
tisse. Vide Batifollum, 2.*

¶ **BATIFOL**, apud *Baluzium* tom. 2.
Hist. Arvern. pag. 134. in Charta ann. 1246:
*Nec permittimus a nobis seu ab aliquo alio
aliquid molendinum Batifol seu laussem mol-
leos infra confines superius nominatos.*

* Haud merito Cangium carpit Muratori
tom. 2. Antiq. Ital. med. sevi. col. 511.
quasi *Batifollum*, idem esse atque *Belfredum*,
nihil baritans dixisset; præter quam
quod enim id quibusdam placere scribit,
aliam, que ipsi probabilior videtur, proponit
interpretationem. Et certe non unus
formæ sicut ejusmodi propugnaculum; in or-
bium vel castrorum obiunctionibus, machini-
nas a Belfredis parum dissimilibus uter-
bantur, quas *Batifolla* appellabant. Inventar.
MS. ann. 1366 : *Ante dictum castrum (S.
Germini) machinas see Batifolla pro ex-
guando tenere non reverabantur. Eodem so-
mum donabant illa propugnacula, eti non
ejusdem formæ, quibus urbs vel castrum
muniebatur. Ea quippe tanto interdus*

erant latitudinis, ut equites etiam et equos continerent, ut dicimus ex Charta ann. 1326. apud Iudicium Murator. ibid. : Considerantes, quod utile et necessarium erat habere legales, probos, et in factis guerra expertis viros, et bonos homines in dicto Battifollo, ... providerunt.... quod nobilis miles dom. Rodulfus de Garsonibus sit et esse debeat stipendiarius communis Bononiae in dicto Battifollo, et habebat.... quatuor equos armigeros, quatuor equitatores, et duos roncenos. Quod Batifolum, vix a Basita diversum fuisse, recte observat Muratorius. Neque aliud esse videtur Bateffon vel Battifou, in Lit. Ant. dom. de Bellojoco ann. 1361. ex Memor. D. Cam. Comput. Paris. fol. 27. ^o : Pour plusieurs engins, bricoles, houdis de paliz, chaz, Bateffons et mines, etc.

* **BATTIFOLLUS**, in Annal. Cesenat. ad ann. 1328. apud Murator. tom. 14. Script. Ital. col. 2165 : Relevati fuerunt dicti Battifolli Forolienses.

* 2. **BATIFOLUM**, Battuarium, ubi panni, vel quernei cortices, aliave id genus tunduntur, idem quod Batitorium. Pariag. inter reg. et prior. de Paulhaguet ann. 1316. in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 273 : Item retinemus molendina factu et facienda, et Battifolla cum orum decursibus aquarum, aliis, reclusis, etc. Quo sensu intelligendum quoque supra est Bacifolum. Vide Batt.

* **BATIFREDUM**, Battifredum, Propugnaculum, idem quod Belfredus, Ital. Battifredo. Annal. Mediol. ad ann. 1324. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 701 : Super portas Battifreda erigit. Battifreda erexit, apud eund. tom. 12. col. 1016.

BATILARDUS, Gladii seu culicelli species. Idem qui supra Basilardus, Pugio; apud Rymer. tom. 7. pag. 242 : Item, quod nullus dictorum scolarum, infra Universitatem predictam, in dies vel consuetudinarie, Batilardum portet, seu aliquem alium cultellum statim clericorum indecentem.

* **BATILICUM**, Pactum inter Bonon. et Ferr. ann. 1193. apud Murator. tom. 2. Autq. Ital. med. xvi col. 894 : Scitcum de omnibus drappis de Batilico, de lume zucariu, etc. Ubi in Cod. Bonon. monente editore, legitur, de bumbacio; quod magis placet. Vide Bombax 1.

* **BATILLAGIUM**, Naulum, pretium pro navali vectura solutum, Gall. Le Fret, apud eund. Rymer. tom. 9. pag. 542 : Nec non ad tot caretus, batellas et naves, una cum marinariis et laboratoribus, quos pro cariagio, Batillagio, seu fructuagio.

BATILLUM, [vel BATILUS,] Papiae, Thuribulum, pola, ferrum quo colliguntur carbones. [Glossa. MS. Montis S. Eligii Atrebat : Battillum, Thuribulum, pola, instrumentum quo carbones colliguntur, unde Horatius :

Præterum, et hunc clavum, præmette Battillum. Ubi Battilli nomine focus intellendus est, in quo suaves odores incendebantur ad hospites et convivas recreandos. Battilli vocabulo etiam usus est Plinius 33. 8. illud igitur a Cangio prætermitti potuisset in Glossario infimæ Latinitatis.] Vide Battulus.

1. **BATILLUS**, Idem quod Battulum. Heri-

mamus de Restaurat. S. Martini Tornacensis cap. 98 : Quidam vero illusores, convenientie, omnes Battilos campanarum furati sunt. Vita B. Roberti I. Abbatis Cassae-Dei lib. 2. cap. 16 : Duo majora signa pulsari cuperunt, ne Battillus illorum unius dilapsus frontem equi subrando antigit. Charta Joannis Episcopi Ambian. ann. 1345. in Tabular. Episcopat. : Post primam pulsationem incontinenti Battillus grossæ campanæ ter vel quater tignietur, ad designandum, quod sit obitus duplex.

* 2. **BATILLUS** Molendinum seu battuarium, ubi panni vel quernei cortices aliave id genus tunduntur, idem quod Batitorium. Charta Henr. Dalph. Metens. episc. regent. Dalph. ann. 1322. in Reg. 101. Chartoph. reg. ch. 105 : Nullomodo possint in dicto loco (Regalis montis) construi facere molendinum aliquod seu Battitorum, etc. Vide supra Battitorium.

* **BATIMENTUM**. Vide infra Battimentum.

BATINUS, Rusticus, Ugutioni. Batinius habent Glossa Isid. Papias, Bucunus.

* **BATIOCA**, Pater (l. patera) argenti ad sacrificandum. Vetus Glossar. MS. San-German. n. 501. Papias MS. Bitur. : Batioca, Patena (Patera) argenti ad sacrificandum, liquidis apta. Vide mox Battida et supra Bathoica in Bucca 2.

BATIOLA, Vatiola. diminutivum a Battus vel Bata, aut Battia, Vasculum, poculum. Gloss. vetus : Batiola, πατηριον. Glossæ aliae Graec. Lat. : Πατηριον γαλακοδις, vatiola. Plautus Colace : Batiolam octo pondo habebat, accipere voluit. Gregorius Mag. lib. 1. Epist. 42 : Cui etiam Batiolum patris sui restitui volumus. Vide Batus.

* **BATIS**, ξύπος. Vetus Glossar. Lat. Gr. i. flavis. Isidoro Batis est nomen serpentis. Plinius L. 32. cap. ult. refert inter pisces. Botes Graecis dicitur et Latinis, inquit Graevius ab Glossar. Isid. ubi idem scriptor subdit ex Glossario : Batis, οὐδεὶς ξύπος, Roin. Vide Batus 3.

BATISCHA. Annales Rerum Pisanarum ann. 1156 : Circuerunt undique civitatem castellis et turribus ligneis, Batischis, pro timore Friderici Regis Romani venientes. Ubi legendum videtur bretischis, vel breteschis. Vide Bretachia.

* **BATISMAL**, Torcular, pressorium. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679 : Batismal, presuor.

* **BATISSAMENTA**, Aedificia, Gall. Bâtimens. Littera Guillelmi Catelli pro subdio Terræ Sanctæ ann. 1223. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1177. B. De quinquaginta milibus marcarum argenti, quas pia recordationis Philippus quondam Rex Francorum illustris legavit expendendas in subdio Terræ Sanctæ per manum Tempfi, non expendetur aliquid citra mare, nec ultra mare aliquid de eis ponetur in emitionibus nec in aliquis Battissamentis cuiuscunque laboris. Vide Battimentum.

* **BATISSICARE**, Bene agere. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679 : Battissicare, Fairre bien.

* **BATISTERIUM**, Battizare, pro Bapstierum et Baptizare. Chron. Parmense ad ann. 1216. apud Murator. tom. 9. col. 764 : Et illo anno die Sabbuti ix. intrantis

Aprilis incepsum fuit Battizari primo in Battisterio Parmæ de novo incepto, qui dies Sabati erat dies Sabbati Sancti ipso anno.

* **BATISTORIUM**, Molendinum seu battuarium, ubi panni vel quernei cortices aliave id genus tunduntur, idem quod Battitorium. Charta Henr. Dalph. Metens. episc. regent. Dalph. ann. 1322. in Reg. 101. Chartoph. reg. ch. 105 : Nullomodo possint in dicto loco (Regalis montis) construi facere molendinum aliquod seu Battitorum, etc. Vide supra Battitorium.

* **BATITORIUM**, Qui flagello frumenta extit. Charta ann. 1170. ex Chartul. A. eccl. Camerac. ch. 88 : Ecclesia nostra Battitores quot et quando volent, assignabit, quorum unusquisque prefato majori duodecim denariis et anserem dabat. Rursum occurrit in Charta ann. 1187. ibid. ch. 100. Triturato dicitur, in alia ann. 1212. in Chartul. C. ch. 60. Vide supra Battitorum.

* **BATITORES CLERICORUM**, Ita se nun-

cabant quidam facinorosi homines, qui Clericos cum obvios haberent verberabant. Arrestum contra Archiep. Lugdun. ann. 1333. tom. 2. Ordinat. Reg. Franc. inter Notas pag. 103 : Quod cum pridem ex parte defuncti Petri tunc Archiep. Lugdunensis requisitus fuisset, quod cum in suo Comitatu, sive terra, quidam publici malefactores habarent, nullas tamen personas eidem nominando, qui Battitores et Correctores Cappellorum et Clericorum literarum curie Ecclesiæ Lugdunensis portitorum, se faciebant nuncupari, qui etiam per mercatos, villas et itinera publica Comitatus predicti, armati publice incidentes, dictos Clericos, Cappellanos, ac etiam portidores Ecclesiasticarum literarum inhumaniter verberabant. Vide Battitere.

* **BATEURS à boyer**, qui operam suam ad alterius inimicum verberandum locant, in Lit. remiss. ann. 1396. ex Reg. 149. Chartoph. reg. ch. 240 : Ledit Estienne accompagné de quatre autres compagnons Bateurs à boyer.

* **BATITORIUM**. Vide Battitorium.

* 1. **BATITURA**, Tritura. Instrum. ann. 1292 : Super Battituras et secutariis eorumdem bladorum. Ibidem : Pro segaturis et Battituras dicti bladi.

* 2. **BATITURA**, Verberatio, percussio. Vide in Battere.

* **BATIZARE**. Vide Battisterium.

BATLINIA. Capitulare de Villis cap. 42 : Unaqueque villa intra cameram lectaria, culcitas, plumatias, Battlinas, drappis,... habent. Etiamnum Lemovices Battinges vocant, quod Franci Conches, seu fascias linæas quibus involvuntur infantes : proinde in hac voce, littera jo, consonantem efficiunt. Vide Battinia. [** Pannilinteai Lectorum, Germ. Bettlake a bett, Lectum et linæum, Pannus linteus. ADKL.]

* **BATON**, Prestationis consuetæ species. Vide Consupina in Consuetudo 4.

* **BATOMUS**, Baculus, fustis, Gall. Baton. Lit. remiss. ann. 1364. in Reg. 94. Chartoph. reg. ch. 40 : Percussit de quodam magno et atrocí Battono seu baculo in capite. Vide supra Bato.

* **BATORIUM**, ut supra Battitorium. Charta Dalph. ann. 1315 : Concedentes.... omnibus habitantibus, ... quod in ripensis

et rippagiis fluentibus per villam et vallem de Alavardo possint facere, construere, seu fieri vel construi facere molendinum vel molendina, Batorium vel batoria. Vide Batatorium. Batoire vero, Postis, vulgo Battant vel Ventail, in Chartul. Corb. sign. Cesar fol. 100. r^o : A esté donné congé.... de faire deux Batoires de gretz à son collier.

BATRACHUS, Rana, a Græco Bætra-
χος. Acta SS. Aprilis tom. 3. pag. 216 : *Cum palus illa innumerabilibus scateret Batrachis.*

BATRESCHE. Vide Bretachia.

* **BATRIX**, une mesure, in Glossar. ex Cod. reg. 7692. Vide Batus 1.

BATSUEINS, in Domesdei, Nautæ : sed proprie qui in scaulis et minoribus navigis operam navant, remigantes potius quam velificantes : ut sic dignoscantur a Buscarlis, qui grandioribus inserviunt; a Bath, cyma, scapha, et Suant, operarius Selmannus.

BATTA. Vide Batus, 1. et 3.

* **BATTAJA**, Prælium, pugna, acies. Chron. Tarvis. apud Murator. tom. 19. Scrip. Ital. col. 761 : *Galeæ ipsæ solventes Famagostum attigerunt, et portum clausum invenerunt tribus cum chochis Januensium positis in Battajam.*

* **BATTALIERÆ**, Munimenta urbium aut castrorum, idem quod Battallæ. Instr. pacis inter Joan. Galeat. ducem Mediol. et Bergom. ann. 1493. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 379 : *Item promiserunt.... quod ipsi destruerent omnes Battalieras, balestras, rustellos, et fortalitas constructas et fabricatas sine licentia speciali prefati domini.*

* **BATTALIOLA**, Ital. Battagliola, diminut. a Battaglia, maxime vero dicitur de simulata pugna. Laudes Papæ apud Murator. tom. 11. Script. Ital. col. 22 : *Ut autem a pueritia melius doceantur ad bellum, ... singulis diebus Dominicis atque festis.... quedam spectacula faciunt, que vulgo Battaliola, sed latine convenientius Bellicula nuncupantur. Vide supra Battagliola.*

* **BATTANDERIUS**, Locus, ubi cannabis tunditur et maceratur, idem quod supra Battenderius. Stat. civit. Saluciar. collat. 5. cap. 138 : *Statutum est quod qualibet persona, que tenuerit ad fictum vel alio modo Battanderium, teneatur bene et sufficienter adaptare et battere quandocunque canapum sibi portatum ad battendum. Pro battuario seu molendino, rursum occurrit ibid. cap. 136. Vide Batatorium et supra Batistorium.*

* **BATTARE**, BATTIRE, Triturare, flagello excutere, Ital. Battere, nostris Battre. Glossæ Cæsar. Heisterbac. in Reg. Prum. apud Joan. Nic. ab Honthiem tom. 1. Hist. Trevir. pag. 696. col. 1 : *Vadit ad scaram dominicam, et Battit de avena molios x.... Debet tres dies in ebdomada post meridiem in scaram dominicam Batture. Bateillier vero dixerunt, pro Terere, extenuare, vulgo Broier, pilier. Lit. remis. ann. 1370. in Reg. 102. Chartoph. reg. ch. 73 : Une maison, nommée le Noir chevalier, là u l'en Bateille les guesdes assez près de l'église S. Martin a Amiens. Batus, Triticum excussum, ut videtur; sed palea nondum purgatum, in aliis ann. 1371. ex Reg. 100. ch. 885 : Lesquelz supplians ont pris un porcel, une bigebis,...*

certaine lame de gerbes, et le Batues, et en ont eu le grain. Vide mox in Battore 2.

BATTATUM. Vide Batus 3.

BATTENTES, Sic appellati sunt homines cuiusdam Societatis S. Antonii de Monteciano, quod frequenter se flagellarent. Vide Acta SS. Aprilis tom. 3. pag. 835. ubi praeter cætera docetur, hujus Sodalitatis institutionem ad initia saeculi xiv. esse referendam.

BATTERE, Verberare, plagas inferre, Gallis Battre, ex Latino Battuere. Pactus legis Salicæ tit. 38. § 4 : *Si quis servum alienum Battiderit. Edit. Pithœana habet flagellaverit. Lex Langob. lib. 1. tit. 6. § 1 : Si... turpiter eum tenerit aut Battiderit. Tit. 8. § 24 : Si battiderit, aut percusserit, pro una ferita, etc. Occurrat præterea § 29. et 30. 31. tit. 9. § 16. 26. tit. 16. § 4. tit. 25. § 47. lib. 2. tit. 11. § 4. [** Rothar. 41. 125. 357. 358. Liutpr. 124. (6. 71.) Roth. 377. Rachis 3. Liutpr. 123. (6. 70.) Roth. 356. Liutpr. 120. (6. 67.) Vide Battore.] Capitulare Sicardi Principis Beneventani cap. 9 : Si quispium militem vel quamlibet alium personam simpliciter ambulante ligare aut Battere præsumperit tempore pacis, etc. Linum Battore, in Capit. Carol. M. lib. 1. cap. 81. [* 75. ex Capit. Eccles. ann. 789. cap. 80. ubi Pertz. vol. leg. 1. pag. 66. lin. 20. scripsit Battore.] et in Capit. Rodulphi Bituricensis Archiep. cap. 26.] Battore in seuria, Gall. Battre en grange in Capit. Caroli Calvi tit. 31. [* Edict. Pistense. ann. 864.] cap. 29. [** Vide Battore. Quoad etymon conf. vocem Battuere et Diez. Gramm. Ling. Rom. vol. 1. pag. 8.]*

BATTITUS, Verberatus. Leges Rotharis apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 47. col. 1 : *Et si Battitus fuerit, aut si ligatus, similiter componatur. [** 377. in var. lect. Vide Battitus in Battuere.]*

BATTITURA, alias ferita, Percussio, Italis etiam Battitura, in Lege Longobard. lib. 1. tit. 8. § 31. [* Idem apud] [Murator. tom. 1. part. 2. pag. 76. col. A. in legibus Luitprandi : Si quis alidum aut alidum, serum aut uncillum batiderit, et per ipsam Battituran ponderose facti sunt, etc.] [** cap. 124.] Matth. Silvaticus : *Tubel, id est, Battitura seu squama metallorum cadens ab incide.*

* **Nostris olim Basture et Bature**. Charta ann. 1445. ex Chartul. Latiniac. fol. 43 : *En concluant contre icellui de Susseville, que s'il confessoit les injures, Bastures, navrures et sang fait, etc. Chartul. 23. Corb. ad ann. 1348 : Le procureur desdits religieux les a accusé ou denoncé d'une Bature et navrure. Charta ann. 1465. ex Chartul. S. Petri Carnot. : A l'occasion desquelles Batures et sanc espandu, etc. Consuet. Castell. ad Sequanam ex Cod. reg. 9898. 2 : Se la Bature n'est si esnorme qu'il n'en git ou lit, le blessé aura son recours; et c'est ce que l'en dit, Bien batu, mal batu, vij. solz payera. Battison, Percussio ad mortem, ictus mortiferus, in Lit. remiss. ann. 1388. in Reg. 133. Chartoph. reg. ch. 170 : *Purla constume de Loon, les bouchiers dudit lieu peuvent vendre et exposer en vente toute char, jusques à deux jours et demi ensuivant et après la Battison ou tuoison d'icelle char. Nisi forte legendum sit l'Abatison, Actio qua aliquid ad terram**

prosternitur; qua ratione boves mactant. Bustouer, percussorium, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Bateure, Clades, detrimentum, vulgo Malheur, échec, apud Christ. Pisan. in vita Caroli V. part. 1. cap. 8 : *Par les Bateures infortunées ju longtems receues en son royaume, etc. Bature, Certus tubarum concentus, pugna signum, vulgo Charge. Math. de Couc. in vita Caroli VII. pag. 669 : Au milieu de laquelle (salle à manger) ils jouerent de leurs trompettes une Batture.*

BATTERIA, Conflictus, pugna in jurgio, ex Gallico Batterie, in Fleta l. 2. cap. 1. § 25 : Placita Batteria, sanguinis fusi, debui, transgressionis, etc. apud Will. Thorn, que vulgo Mesleia dicuntur.

* 2. **BATTERE**, Tundere, macerare. Stat. Montis-reg. pag. 273 : *Talis persona de civitate Montis-regalis et posse ibi Battere seu parare possit, et debet pannum seu cabinum extranei ejicere. Vide Battore 1. et infra Battitor.*

* 3. **BATTERE PALMAS**, Gall. Battre des mains, Manibus plaudere. Stat. Vercel lib. 3. pag. 97. r^o : *Item quod nullus audeat rel presumat clamare vel pulmas Battore post aliquod cadavrum, etc.*

BATTICUM. Murator. tom. 3. pag. 193. col. 2. E. ex Anastasio Bibl. de Vitis Rom. Pontif. : *Evangelium ex auro mundissimo cum gemmis : ubi pro gemmis alias legebatur Batticis; quod idem esse videtur. Vide Battatum in Batus 3.*

* **BATTIFOLLUM**, **BATTIPOLLUS**, Vide supra Battifollum 1.

* **BATTIFREDUM**. Vide supra Battifredum.

* **BATTIMENTUM**, Flagellatio, verberatio, Ital. Battimento. Chron. Astense cap. 1. apud Murator. tom. 11. Script. Ital. col. 135 : *Anno 1260. admirabilis Lombardorum facta est commotio, quæ Battimentum vocata est. Tunc eremiti exentes de sepulcris suis ad civitates venerunt, Evangelium prædicantes, sicut prædicavit in Nine Jonnas propheta, et dicebant: Prentientium agite, quia appropinquavit regnum calorum. Tunc viros, a majori usque ad minorem, pergrates vidi per civitates et loca, suos humeros fortiter flagellantes flagellis, taliter ut inde sanguis exiret. Quidam autem Ercellenenses venerunt Ast induiti saccis, et humeri eorum nudi erant, quos fortiter flagellabant. Tunc Astenses pro majori parte euntis nudi post eos per civitatem et burgos, ibant flagellantes se. Episcopus Astensis, et omnis clerus, tam religiosi quam præbendarii, precedebant eos, crucis portantes, psalmos et hymnos cantantes, portantes nova verilla cum figuris sanctorum; et in viis publicis omnes flexis genibus alta voce clamabant dicentes: Misericordia et pax nobis fut. Et istud Battimentum incæptum fuit mense Decembbris. Stat. contra Flagellantes ann. 1269. apud eum. Murator. tom. 6. Antiq. Ital. med. xvi col. 471 : *Quia per inimicos sanctæ matris Ecclesiæ, cum magna cautela, tractatum fuit et inventum fuit Battimentum annis præteritis, in offensionem et periculum partis Ecclesiæ, et in aliquibus partibus opportunum fuit, quod amici Ecclesiæ ibi in tali periculo providerent. Quia etiam dicitur quod tractatus similis**

modo Batimontum de novo. Vide Battentes, Battitores et Flagellatores

* **BATTIRE.** Vide supra *Battare*.

¶ **BATTISMUS**, pro *Baptismus*. Vide in *Batisure*.

* **BATTITORI**, **BATTITRIX**, Qui vel quae cannabim tundit et macerat. Stat. Montis-reg. pag. 272 : *Persona, cuius fuerit canabum, possit et debeat, si sibi placuerit, tenere nuncium suum ad batendum seu aptundum et custodiendum pro praedicto pretio, sine eo quod solvatur eidem Battitrici vel Battitori.* Vide supra *Battere* 2.

* **BATTITORES**, Idem qui *Flagellatores*. Stat. ant. Florent. lib. 3. cap. 42. ex Cod. reg. 4621 : *Aliquam congregationem frustatorum seu Battitorum, quae in civitate Florentie vulgariter appellatur la Compagnia de Battitori, omnemque aliam talam congregationem feri prohibemus,.... nullusque audent se congregare in loco aliquo; .... nec ire præsumunt se battendo, vel verberando, vel flagellantando per civitatem prædictam, nisi vultu et facie taliter discoperti, quod ab hominibus in facie rideri possit.* Vide supra *Battimentum* et *inox Battuti*.

¶ **BATTITORIUM**. Vide in *Battatorium*.

¶ **BATTITURA**, **BATTITUS**. Vide *Battere*.

¶ **BATTIZARE**, De sacro fonte infans suscipere : *Estre parrein.* Histor. Dalphin. tom. 2. pag. 278 : *Item solvit de mandato pro Battismo cujusdam pueri, quem Dominus (Dalpinus) Battizavit.*

BATTORIUM. Vide *Battatorium*.

¶ **BATTUALIA**. Vide *Battuatores post Battuere*.

BATTUERE. Papias : *Battuit, concidit, periclitatur.* Gloss. Isid. : *Cancellat, concidit, Battuit.* Gloss. Lat. : *Battuit, κατάσπει.* Vetus Charta apud Besilium in Regib. Aquitanis : *Ipse Agnaldus venisset super homines in sua forcia ex villa Cavadado, et exforciasset, et eos Batuisset injuste.* Marcellus de Medicam. cap. 36 : *Mittes in pilam ligneam, atque illic tundui Batues, donec sit subactissimum.* Apitius lib. 4. cap. 2 : *Soleas Batues, et curatas compones in patinam.* Utuntur Plautus in Casina Act. 2. Nævius, Sueton. Plinius, etc. [** Vide Forcell. voce *Batu-*to.]

BATTUARIUM. Gloss. Lat. Græc. *Battuarium, κόπτων.* Gloss. Græco-Lat. : *Kοπτικόν, batuarium. Κόπτων, bactulum.* [Mortarium, Gall. Mortier, id est, Vas in quo aliqd contunditur.]

BATTUTILIS, de metallo dicitur in laminas diducto, atque malleo contuso, *Metallbattu.* Anastasius in S. Silvestro : *Bassiliacum Constantinianum, ubi posuit ista dona : fastigium argenteum Battutile, quod habet in fronte Salvatorem sedentem in sella in pedibus,.... pens.* lib. 120. In Leone III : *Cerostati Batutiles.*

¶ **BATTULIS**, Eadem notione, apud Matur. tom. 3. pag. 106. col. 1.

BATTUTUS, **BATTUDUS**, Verberatus. Gloss. Lat. Græc. : *Battutum, τυπτόν.* *Battutum, κοπτόν :* sic enim legendum pro battatum, κοπτόν. Lex Alaman. cap. 98. § 2 : *Si portarius ligatus de via ostensus, et vel Battutus fuerit. Ferrum Battudem, vel Battutum, in Formula 119. inter Lindenbrogianas. Italis Battuto, est pavimentum, seu solum*

loci operti : Terracio, luogo mattonato, scoperto. Vide Buttere, 1.

BATTUATORES, *Bzavīgai*, Senatori l. de Orthograph. cap. 5. qui ab eodem fonte, quo *battalia*, deducit. Vide *Salmasium ad Spartanum* pag. 59. [** Vide Forcell. noviss. edit. voce *Battalia*, ubi jam addendus Incert. Auct. de arte Gramm. apud Endlicher. pag. 100. cap. 143 : *Hæc Battalia, ai τυπταται τῶν μερισθέων.*]

BATTUS. Vide *Battus*.

* **BATTUTI**, Pœnitentes, qui flagellis corpus suum castigant. Chron. Foroliv. apud Murator. tom. 19. Scrip. Ital. col. 874 : *Et cincti erant cingulis, sicut consueverunt facere Battuti; et ibant percutiendo secum strititis.* Vita B. Nevoloni tom. 6. Jul. pag. 497. col. 2 : *Faventiam reversus (Nevolonus) instituit societatem, quam vocant Italicæ de Battuti, quæ usque ad præsentem diem ordinationes ab eo relictas servat.* Vide supra *Battitores*.

¶ **BATTUTILIS**, **BATTUTUS**. Vide *Battuere*.

1. **BATUDA**, Species pescationis, cum pisces scilicet in aqua exigantur, cogunturque diverberata, seu *batuta*, aqua in unum locum configurere, quo facilius capiantur. Charta Occitanica ann. 1311. ex 47. Regesto Tabularii Regii num. 130 : *Quod quicunque de cætero piscabitur in aquis stagnorum Lunelli et Melgori cum artibus piscundi, videlicet Battuda, vel fischorra, vel avus, vel seze, vel retibus subtilibus, vel rezalib., possint applicare ubi voluerint cum piscibus quos cum dictis artibus ceperint, etc. Infra : Et quod de cætero in aliquo prædictorum stagnorum... non piscentur cum Batuda, prout prohiberi dicunt, exiit consuetum. Item ordinavit, quod quicunque de cætero piscabuntur in aquis dictorum stagnorum cum brugia, sive cum bologio, sive cum quibusdam aliis artibus, cum quibus usque nunc pescari extitit consuetum, exceptis artibus in proximo capitulo expressatis, teneantur solvere drecuram sive pulmentum consuetum domino, in cuius aquis cum dictis artibus piscabuntur, etc.*

* Charta ann. 1397. in Reg. 155. Charoph. reg. ch. 117 : *Piscantes cum pluribus et diversis rethibus, filatis, thesauris, etiam cum Batudis et vergatz ; per ordinationes regias prohibitus. Battizon dicitur in Privil. Macer. ad Mosam : Il peut pescher à tous autres harnas et manieres quelconques, resques, les rois, perrières, les traynaultz, Battizons, et perser le fond de ladié rivière. Bas, Retis species, in Stat. Phil. Pulcri. ann. 1288. inter Consuet. MSS. Genovæ. fol. 35. v° : Le Bas, la seime espesse, la truble espesse, ... rebours, etc. Distinguenda ergo nec lineæ ductu jungenda voces Bas et Rebours vel Robouoir, quasi unica sit vox, ut editum est tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 535. art. 72.*

* 2. **BATUDA**, Ager, ut videtur, dumis consitus idem quod *Brolium*. Vide supra *Basticum*. Charta Phil. Pulcri ann. 1300. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 80. r°. col. 2 : *Cum terris arabilibus et albergis, terris incultis, Batudis, nemoribus et bartis, ceterisque terris. Hinc*

* 3. **BATUDA**, Servitii genus, quod vasalli domino faciunt diverberando dumeta,

ut inde seras facilius exigant, Galli dicemus, *Faire la batue.* Constit. MSS. Ferdinandi reg. Aragon. ann. 1413 : *Et cum non deceat dominos, qui cavalcatus vel alius servites reales vel personales, ut puta joxas, Batudas, et alia servitia recipere habent ab hominibus, qui de sacramentali existunt, etc.*

* 4. **BATUDA**, ab Ital. *Buttuto*, Academicis Cruscanis, o Pavimento di terrazzo, o di luogo scoperto. Lat. *Solarium, solum, tabulatum, pavimentum.* Charta 1324. ex Tabul. monast. Montisol. : *Osilius abbas de consensu et voluntate conventus. . . . assignavit fratri Alberto de Lissaco, ejusdem monasterii monacho, quamdam cameram subtus dormitorium faciendam, ... sub hac conditione, videlicet quod ipse Albertus sacerdot de suo proprio mejanum sive parietem de petra et de barri, et Batudum de mortorio inter ipsam cameram et aliam juxta eam faciendum.*

¶ **BATUDUS**, Verberatus, apud Muratorum tom. 1. part. 2. pag. 47. col. 1. in Legibus Rotharis. Vide *Battutus in Battuere*.

** **BATULA**, orum, sunt vascula ad portandum carbones apta. Gemma Gemmarum. Vide *Batus* 1.

BATULUS. Ado Vienn. in *Martyr*. 4. Id. August. : *Allata sunt omnia genera formenorum, plumbatae fustes, laminae, unguis, lecti, Batuli. Qua voce, batillos, vel batilla, innui censem Rosweidus, de quibus Plin. lib. 33. cap. 8. lib. 34. cap. 11. et Treb. Pollio in Claudio. Sunt autem batilli, ferræ instrumenta, palæ similitudine, quibus prunæ in fornacibus colliguntur. Vide Casaubonum ad eundem Pollionem, et supra in *Batillus*.*

¶ **BATUM**, Πάτων. Vetus Glossar. Lat. Gr. i. *Porrum.* Vide *Batus*, 3.

¶ **BATURA** Aquæ. Charta Calmontis in Dumbis anni 1397 : *Baturam sive restagnationem aquæ stagni de Pagnis, quæ aqua tangit vel tangere potest calceatam stagni de Furcis.* Secundum usum stagnorum Bresiæ, stagnum inferius non debet restagnare usque ad calceatam stagni superioris; quia calceata stagni superioris dirui posset ab aquis inferioribus : dum enim flat ventus aquæ restagantes insurgunt in calceatam stagni superioris, et eam quodammodo *Batuant*, (hinc *Batura*) sieque calceata diruitur.

1. **BATUS**, **BATTA**, Mensuræ species. Vetus agrimensor : *Batus constat modis 2. totidem sextariis. Duo Bati metretam faciunt, qui sunt sextaria 100. Isidor. lib. 14. Orig. cap. 25. [** lib. 16. cap. 26. sect. 12] : Batus vocatur Hebraica lingua ab olearia mola, quæ Bath apud eos, vel Batho nominatur, capiens 50. sextaria, quæ mensura una vice mole poterit.* [Papias MS. : *Batus sive Batudus, decima pars chorii 50. sextaria capit.*] Ebrardus in *Græcismo* :

Est mensura Batus, proprium quoque dico Battus. Gloss. *Ælfrici, Batus, Amber.* i. amphora. [** Redditur etiam vocibus Sester et Mitta, in Bibl. Anglosax. Vide Bosworthum.] Gloss. Lat. Gr. : *Batta, βάτης.* Jo. Brompton. in Ricardo I : *Similiter et de Batis vel amphoris, seu metretis, quas vulgo galones dicimus, legitimas statuit mensuras. Apud Hebreos βάτης* sicut mensura liquid. 72. sext.

tarios Atticos continens, de qua copiose egit Georg. Agricola lib. 1. de Externis mensuris, quam aequalum amphoræ Atticæ, que Græcæ μετρηται; et βάδος dicitur, fuisse ait. [** Lucas 16, 6, ubi in antiqui versionibus est *Battos*, Vulgata habet *Cudos*, aliis vero locis *Battus*. Utitur hac voce Hieron. in Isaia 2, 5, 10. Confer Martin. Lex. Philol. Isidorus sua hausit ex Epiphian. de Ponderibus pag. 178. Locum vide in Stephan. Thesaur. Ling. Græcæ, Didot. edit. vol. 2. col. 17. ubi Lud. Dindorf. monet vocem βάδος ab interpolatore Hesychio inlatam esse.] At sequioribus sacerulis, *batus* vas etiam fuit, quo avenam ad equorum pabulum dimetiri solebant. Gloss. Lat. Gall. *Batus*, *Mesure*, Provenchier, id est, mensura præbendaria. Hinc qui avenam equis distribuebat, *Abatis* dictus. Vide supra in hac voce.

2. BATUS, BATTUS, BATELLUS, Scapha, cymba, Gallis *Bateau*, forte quod in modum *Bati*, de quo mox, confecta esset. A *Bat* Saxonico, quod scapham et cymbam significat, deducit Spelmanus. Gloss. Elfrici, Linter, Bat. [** Angl. *Bont*. Vide supra *Batsweins*.] [Maclovientes etiam nunc dicunt *Bat* pro *cymba*.]

BATUS. Leges Ethelredi Regis cap. 23. [** De institut. London. cap. 2.]: *Qui ad pontem veniet cum Bato, ubi piscis inest, unus obolus dabatur in thelonium. Monast. Anglic. tom. 3. pag. 97: Et ex domo patris mei unum Batum in piscatura Cestria, ubiquecumque voluerint ad piscandum, etc.*

BATTUS. Diploma Philosophi M. seu Longi, Regis Franciae, pro Abbatia S. Wandregisili in Normannia, in Monastico Angl. tom. 2. pag. 1005: *Liberum quoque transitum Battorum eorum, sive navium, per Sequanam ascenditum, etc. Batti*, apud Joan. Villaneum lib. 6. cap. 70. 71.

BATELLUS, Ital. *Batello*, Picardis *Batel*, Francis *Bateau*, Godefridus Monachus S. Pantaleonis ann. 1218: *Orta maxima tempestas, et naves separatae sunt ab invicem, et quedam ex eis Batellos suos vi tempestatis amiserunt. Matth. Paris ann. 1245: Misimus ultra aquam per Batellos 300. Wallenses. Charta Ricardi Regis Angl. tom. 1. Monast. Angl. pag. 47: Cum applicatione, oneratione, et exoneratione navium, Batellorum, et aliorum vasorum in dictis aquis, etc. Tom. 2. pag. 1021: Unum Batellum et unum rete libera ad pescationem. Adde Chron. Nangii ann. 1296. [Rymer. tom. 2. pag. 636. Instrum. tom. 3. novæ Gall. Chist. col. 69. D. Anecd. Marten. tom. 1. col. 649. etc.]*

BATELLA. Leges Burgorum Scotticorum tit. 125. § 2: *Naves, Naviculae, Batella. V. Fletam lib. 1. cap. 25. § 9. cap. 44. § 1.*

1. 3. BATUS, Genus holteris. Gloss. Isid. In Excerptis Pithœanis legitur *Batis*. Ad quæ Grævius ait: Utraque lectio potest ferri. Nam, ut prosequitur hic auctor, apud Plinium 26. 8. *Species est batis hortensis*. Est et marinæ, de qua idem 21. 50: *In Italia paucissimas novimus, fraga, tamnum, ruscum, batin marinam, batin hortensem, quam aliqui asparagum Gallicum vocant.* Ad priorem locum Harduinus observat, crethmon non esse bacillas, sed portulacam marinam, quæ apud Matthiolum in Dioscorideum pag. 16. conspiciatur; Batin

vero hortensem, de qua ad ultimum locum agit idem Harduinus, censem esse sativam portulacam, crethmon vero marinam; cuius rationes videntur mihi vero similes. Batum vero genus herba, seu oleris esse, Festus etiam auctor est. In Glossario Lat. Gr. pro *Batus* scribitur etiam *Batis*: *Batis, τις, αὐτίς, Βατόνια*, Bozvins. Sed legendum censem, *Batus*. Glossar. Gr. Lat. *Batos, hic rūbus, rucus, batta, sintex*. Legitur quoque *Batta* in Lat. Gr.: *Batta, Bātēs, Battatum, κακωτόνιον*, hoc est monile ex unionibus coaserunt. Nam *Battus* Papias exponit gemma: *Batus, Gemma*. Sic vero margarite videntur dicta fuisse a similitudine capitum porri. Nam si Glossa creditimus, *Batum* est porrū: *Batum, πράσινον*. Aliæ Gloss. Gr. Lat. *πράσινον, Porrus, porrū, Batum*. Posset etiam credere κακωτόνιον esse purpureum, quia in Glossis *Batos* exponitur *Sandix*; sic enim legendum pro sintex. Nam σάνδυξ est et herba tincturæ apta et pigmentum. Vide Salmasium ad Vopiscum pag. 369. Sed ut verum fatear, pro *Battatum* scribendum puto *Buccatum*, quod Virgilio idem est quod unionibus ornatum, Isidoro *Margaritatum*. Fere hoc usque Grævius: post quem voces Plinio quidem notas, sed obscuras atque prætermisssas in vulgaribus Dictionariis hic referre pretium duxiimus. [** *Batus, Genus herbæ*, apud Festum. Vide Forcellin.]

* 4. BATUTUS, adject. Humilis, Gall. *Bas*. Charta ann. 1391. in Reg. 148. Chartoph. reg. ch. 59: *Item quad in dictis memoribus.... sunt arbores modicae et Batoe, et nullomodo abiles pro hedificiis construendis vel reparandis.*

1. BATUTILIS. Vide in *Batuere*.

2. BATUTA, Lac pressum. Vide *Batuducta*.

* BATUTUS, Tusus, fabricatus, *Battu* nostris eadem notione. Stat. civit. Astæ ubi de Intrat. portar.: *Foliu argenti Batuta, quæ fertur de Janua, solant pro qualibet libra ponderis lib. xxxvij.*

* BATZIO, BATZIUS, Monetæ genus, simul duos solidos nostrates, salvo justo, conficiens, vel aliquid ultra, ut notatum legitur, monente Editore, ad marginem Latinæ interpretationis Mirac. S. Gebhardi tom. 6 Aug. pag. 127. col. 1: *Quibus (pueris) dedit sex Batzios, ut ibidem sacrum diceretur, et tres candelulae accenderentur. Marquard. Freher. de Re monet. vett. Rom. etc. tom. 11. Antiq. Roman. Græv. : Batzioni a Bernensibus eum ursi signo introducti; quorum tota in Germania jam plurimus usus, cum quinta decima sit pars floreni. Vide Baciones et *Batcius*.*

BAVA, Saliva, fluor salivæ, Gallis *Bave*, Hispanis *Bava*. Academicis Cruscanis: *Bava, schiuma che da se stessa esce dalla bocca di gli animali*. [Cambro-Britanis ex Johan. Davies *Bava, Lutum, etc.*] *Bava in ore*, apud Michaelum Scotum de Physisomia cap. 12. [** Vide Murator. Antiquit. Ital. vol. 2. col. 1152.]

1. BAVARA, Gall. Bawette, Hisp. Baveræ, Pectorale hincum est ab aure ad au-rem mento subtensem ad excipiendam in infantibus *bavam*, et ad collum ac pectoris nuda in virginibus præsertim Deo sacris decenter oblegenda. Acta SS. Martii tom.

2. pag. 41: *Sibi quam sacre virgines Bavaram vocant, depoposit.*

* BAVARII. Servorum genus. Charta Henr. III. ann. 1056. apud Joan. Nic. ab Hontheim tom. 1. Hist. Trevir. pag. 400. col. 1: *Servientes vero, ... sine quæ foris relintus dagescalci, vel pistores, Bavariæ, aut piscales, cocci, aut lavatores.*

* BAVARUM, ut Bavara, Gall. Bawette, Hisp. Babador, Ital. Bagaglio. Chron. Tarvis. apud Murator. tom. 19. Script. Ital. col. 798: *Qui discubens Bavaram o famulo petiti, et ad collum posito, comedens sercula per Bavaram sparzebat.*

* BAVASSORES, in Charta ann. 1126. intr. tom. 6. Annal. Bened. pag. 650. col. 2. pro *Bagassores*. Vide in hac voce.

1. BAUBA. Limborec. Hist. Inquisit. Tolos. pag. 24: *Item semel accommodavit astinum suum ad portandum Baubam Hereticorum; f. Rauba.*

1. BAUBAYNA DE BONBASSE. Tela gossypina, Gall. Toile de coton. Informations pro passaggio transmarino ex Cod. MS. Sangerm. : *Vult hoc velum seu requirit containere xxx. quinque pecias Baubaynarum de bonbasse qui sunt CLX. canne cum tribus revolutionibus arboris. Vide Billeus, [** et Murator. loco laudato in Bava.]*

BAUBELLA, numero multitudinis, Res pretiosa, veluti gemmæ, uniones, et alia ejusmodi, quæ vulgo *Babioles* appellamus, alias *Joyaux*. Rogerus Hovedenus in Ricardo I: *Tres partes thesauri sui, et omnia Baubella sua divisi Othoni nepoti suo Regi Almannorum. Babolna, Italis est vitrum speculi, fortassis etiam ipsum speculum. Specula vero sunt in mundo muliebri, unde forte etiam nostri hauserunt suum Babole. Vide Bacchallum.*

1. BAUCA, Vasis species. Gloss. Lat. Græc. : *Bauca, οὐδὲ ἄγγειον. Perperam editum bavar. Alibi *Mascuta*, *baixa*. Ubi *Meascauda* legendum monet Salmasius. Gloss. Gr. Lat. *Bauca*, hoc *viniſerum*, vas scilicet *vinarium*, Græcis *civopœv*. Sed et pro hoc forte legendum *vas*. Anastas. in Leone IV. pag. 167: *Sed et in Ecclesiis multa dona obstat..... Cantharam exauritam unam, Bacucas exauritas 3. fibulatoris 5. Idem in Benedicto III. pag. 206: Coronam ex auro pens. libr. 4. Bacucas ex auro paratissimo duas pens. lib. sparam cum auro purissimo ligata. [** Conf. *Bacca*, 2. et Forcellin. As huc spectat vox *Bauc*, apud Raynouardum in Glossar. Rom. pag. 200.]**

BAUCAS, scribitur in Historia Ignodi Casenensis de Rebus Langobard. cap. 10 [** Pert. pag. 226.]: *Sicconius Princeps... de B. Benedicti Cenobio thesaurum abstulit plurimum: siquidem vice prima bacizam argentram unam, *Vaucas* par unum in gemmis et smaragdis, spara par unum, etc. Vide Bauga.*

BOCA. Leo Ostiensis lib. 1. cap. 28: *Tali in calicibus, et patentis,... phialis quoque et hamulis, *Bocis*, ac fibulæ anni libr. 130. Ubi quidam Codd. habent *bocis*, alii *bocis*.*

BOCCOLA, Eiðic ἄγγειον, in Gloss. Lat. Gr.

BOCLARIS, Idem quod *baueris*. Necrologium Viennensis Eccles. apud Petr. Chifflet. in Tornatio 3: *Id. Jan. obiit Boco Rex... qui dedit... casulas 12. pallia 11. et*

vestimenta sua aurea regalia, et Boclares argenteos.

BOCLARES. Chronicon Centulense Ha-
rietti lib. 2. cap. 10 : *Hancuppi argentei
superiorati 13. concha argentea major,...*
*Boclares argenteus unus, ures argentei cum
aquamanilibus suis.* Lib. 3. cap. 3 : *Pano-
nes 14. Boculares 2. conchae. 2.*

¶ **BAUCUS.** Testamentum Dadike ann.
813. tom. 1. Hist. Occitan. Inter Instr. col.
39 : *Baucos vero meos aureos, quos a domino
ac piissimo D. Carolo Imperatore accepi, vel
ipse mihi donare jussit, ipse cui ego elec-
synam meam injunxero pro remedio in sa-
cerdotibus ac pauperibus erogare faciat.*

BOCULARE. Eadem, ut videtur, origine.
Marcellus Empiricus cap. 8 : *Deinde agita-
bis diu, et colabis linteum tenui, et mittes in
Bucculari rude, vel diligenter nitidatum,
deinde lento igne decoques. Cap. 23 : *Aris
florem... in Bucculari decoques.**

¶ **BAUCALE.** Idem quod mox *Baucalis*,
Gall. *Bocl.* Vita S. Oswaldi Archiep. Acta SS.
Benedict. sec. 5. pag. 754 : *Deinde
insuper eadem mulier casulam anam et
albam, et cetera omnia sacerdotalia... duas
quoque pelles argenteas, duas cortinas et
unum Baucale, et sellam suam cum omni
equestri apparatu.*

BAUCALIS. Idem quod *bauca*, a qua voce
deducitur. Gloss. Lat. MSS. Regium, et
Isidori : *Gellonem, Baucalem.* Gloss. MS.
Eccl. Paris. : *Baucalem, gellonem ubi infusio
fit.* Papias : *Gelonis, Baucalis, vas.* Alibi :
Baucalis, gello, ubi infusio fit, vas. Gloss.
Lat. Gr. : *Gillo, βαυκάλιον.* Gloss. Cambero-
nense : *Gillo, vas fictile, id est, Baucalis.*
Charta Hugonis Ducis Burgund. ann. 1077.
pro Ecclesia Avalonensi : *Tersoria tria,
Baucales tres, cortinæ linæ sex, etc.* Ex his
emendanda Charta alia apud Perardum in
Burgund. pag. 27 : *Etdardo, Baucale 1. et
bracharia aurea una. Ubi perperam Baucale
habetur. Alexandrinorum et Ægyptiorum
vox fuit, si Philostorgium audimus lib. 1.
cap. 4. qui Alexandrum quemdam Presby-
terum βαυκάλιον nuncupatum ait, διὰ τὸ σχρό-
χος ὑπερτραχοῦς δργον ὑπὸ τῶν μιταφρίνων αὐτοῦ
στοσωρευμένον, ἄγγους ὁ σραχίνου ἐκεμεμπόδισι σγῆ-
μα, ἀπὸ οὐν βαυκάλας ἵτηριον. Λίξανδρος
εἰώδεσσι διεργάται : propter carnis videlicet
quæ supererereverat in dorso ejus, molem,
collectam ad modum et imitationem ratis
testacei, quod Alexandrini vernacula voce
Baucalas appellare solent. A Philostorgio
hausit quæ in eam rem habet Nicophorus
Callisti lib. 5. cap. 5. id etiam observat
Cassianus lib. 4. de Cœnob. Instit. cap. 16.
ubi de Ægyptiis Monachis : *Si quis gillo-
nem fictilem, quem Baucalem nuncupant,
casu fregerit. Quæ totidem verbis habentur
in Pachomii Instit. § 5. βαυκάλια et βαυκάλιον
eaderi notione usurpat Achimes cap. 177.
ubi perperam βαυκάλιον habetur, et cap. 198.
Baucálio, Johan. Moschus cap. 19. Prati
spirit. Alexander Aphrod. lib. 1. Problem.
94. Vita S. Macharii Abb. Ægypt. cap. 5.
Gregorius in Vita S. Basilii junioris n. 33.
34. et βαυκάλιον Nicarchus in Epigr. lib. 2.
Anthol. pag. 161. Edit H. Steph. [¶ Vide
Cangii Glossar. med. Græcit. voce βαυκάλιον
et H. Stephan. Thesaur. Ling. Gr. Edit.
Didot. vocibus βαυκάλιον et βαυκάλιον, ubi
G. Diendorf. καυκάλιον præferre videtur.]**

¶ 2. **BAUCA.** Armilla. Vide *Baugn.*
¶ 3. **BAUCA,** Tegula lignea. Acta SS.
Junii tom. 5. pag. 602. in Miraculis S.
Theobaldi : *Joannes Pauli... quorumdam
stabulorum parietes tegulis lignets, quas hic
appellant Baucas tegens, de scatis decidit in
vicinum hortum.*

BAUCAGIUM. Praestationis species. Sta-
tutum Philippi Pulcri Regis Franciæ ann.
1303. in 12. Regesto Chartophylacii Regii
ch. 133 : *Item ordinamus quod Pedagiarii
seu Leudarti nova pedagia, Baucagia seu
teudas non exigant seu levent in locis ubi
non est fieri consuetum.*

¶ **BAUCATEM.** Gellonem. Glossar. Isid.
Rectius in Pithecanis : *Baucalem.* Vide *Bau-
calis.*

BAUCENS, BAUCANT, [BAUCENNUS,]
Albo et nigro interstinctus, vel bipartitus.
Jac. de Vitriaco pag. 1084 : *Vexillum bipar-
titum ex albo et nigro, quod nominant Bau-
ceant, prævium habentes.* [apud Marten.
tom. 3. Anecd. col. 276. legitur, *Baucant.*]
Hoc vocabulum præsertim usurpat Scriptores
vernaculi de equis, quorum pelle nigro
et albo interstinctæ sunt. [Madox For-
mulare Anglie. pag. 423 : *Legavit runcinum
Baucennum, qui fuit Burdel.*] Le Roman de
Garin :

Li Rois sarras sor Bauçens le flori.

Alibi :

Et emmenerent de sor Bauçens destrier.

Alibi :

L'en li ameine son außerrand' destrier,
Ce fu Bauçens, qui tant fait à prouier.

Le Roman de Roncevaux MS :

Les chevaux brocheant bruns et Bauçens, et sors.

Infra :

Ni a oeli n'ait enfarrant corsier,
Bauçant ou bruns, por son cors assier.

Le Roman de Graydon :

Li brun Bauçant estoit si valentia,
N'ot plus courant en cinquante pais.

Will. Guiartus ann. 1268 :

Et destrier de pris henissans

Blous, soirs, bruns, bais, Bauçens et baillies.

[** Plura vide ap. Raynouard. Gloss. Ro-
man. vol. 1. pag. 201. voce *Bansan.*]

* **BAUCENDUS.** Equus albo et nigro in-
terstinctus, Gall. *Baucent.* Comput. ann.
1244 : *De quodam chaperone bruno Baucendo
pro domino comite, xiiij. lib..... De quodam
chaperone Baucendo, xij. lib.*

* **BAUCHANTUS.** Eadem notioe. Matric.

official. reg. Franc. apud Ludewig. tom.

12. Reliq. MSS. pag. 49. col. 1 : *Comes de
Paudemonte. Equum.... bayum Bauchantum,*

*xxvj. lib. Col. 2 : Rogerius comes Convena-
rum. Equum.... forum Bauchantum. Occur-
rit rursum ibid. pag. 50. et 51.*

* **Baucent**, Vexillum, signum, Gall. Pa-
villon. Estimatio rerum necessar. pro exer-
citu Scotiæ in Reg. sign. Croix Cam. Com-
put. Paris. fol. 186. v° : *Un grant Baucent
vermeil, qui sera au bout du mast en enseigne
nuit et jour..... v. Bauçens batuz à or
pour les trois grans nefs le roy et pour deux
gadées. Baucrolle, minus vexillum, apud
Joan. de Saintre cap. 6.*

* **BAUCHORIUM**, pro *Gauchorium*. Vide
infra *Gauchatorium*.

BAUCHIA. Constantinus African. lib. 7.
Pantechn. cap. 16 : *Est et cibus de quo feces*

*egreduntur plus quam accipiatur, sicut Bau-
cia sunt et rapula. Vide *Bauzia.**

* **BAUCIS.** Vetula, Gall. Vieille. Lit. re-
miss. ann. 1349. in Reg. 179. Chartoph.
reg. ch. 338 : *Qui de la Porta Raymundo de
Bouello interrogando petit, qua de causa ma-
trem suam appellaverat Baucem seu vetulam.
Pro quavis paupere muliercula uitur Pers.
Sat. 4. 21. ab anno paupercula hujus no-
minis, apud Ovid. lib. 8. Metam. v. 631.*

¶ **BAUCULUS.** Radicis medicinalis ge-
nus, vel emplastrum ex illa radice compo-
situm. Acta SS. Junii tom. 3. pag. 461 :
*Apposuit autem super apostema mater radici
eris tritam, quo vulgo dicitur Bau-
culus.*

¶ **BAUCUS.** Vide in *Bauca* 1.

BAUDATOR, Prodigitor. Vide *Bausia.*

* **BAUDATUM**, Tegula vel lateris species,
Gal. *Brique, tuille*; nisi sit Tabula sectilis
tegendi domibus apta. Inquisit. super de-
struct. bastidæ Sabran. ann. 1361. ex Cod.
reg. 5956. A. fol. 81. v° : *Item dictum fur-
num copertum de Baudato, disruptum in
duobus caninis. Bauche certe ultima, ut vi-
detur, notione, occurrit, in Chron. S. Dion.
lib. 5. cap. 17 : L'eglise nostre Dame et de
touz Sains, qui jadis fu apelée Pantheon, fit
couvrir de Bauche. Bauke, eodem intellectu,
in Charta Goberti abbat. Montis S. Mart.
ann. 1301. ex Chartul. ejusd. abbat. part.
4. fol. 88 : Nous li devons livrer et amener
tout mairien seur le lieu,... hors mis pel, late,
verge et Bauke; et il doit mettre en oeuvre.
Vide *Scindula.**

BAUDEKINUS. Vide *Baldakinus*

* **BAUDEQUINUS**, Idem quod *Baldaki-
nus*, Panni species. Vide in hac voce.

* **BAUDERAGIUM**, Vide supra *Bandera-
gium* 1.

* **BAUDERIA.** Ita omnino scriptum in
Charta ann. 1388. ex Bibl. reg. quod mo-
noe, ne quis legendum aut restituendum esse
Banderia existimet. præsertim cum sit ejus-
dem notioe : *Item pro sex Bauderius, et
una magna Bauderia, vocata Estendur, de
armis dicti domini regis, xlviij. floreni cur-
rentes. Vide Bandum 1. et supra *Baucendus.**

* 1. **BAUDERIUS**, pro *Banderius*. Vide
supra in hac voce.

* 2. **BAUDERIUS.** *Porta Bauderii Par-
isiensis*, in Lit. ann. 1360. tom. 3. Ordinat.
reg. Franc. pag. 449. Regio urbis Parisiorum
varie scripta in veteribus Chartis; quod ob-
servare placet ad historiam illius illustran-
dum. *Porta Baudaier*, in Ch. ann. 1219. ex
Tabul. S. Mag. *Porta Balderii*, in Ch. Phil.
V. ann. 1321. in Reg. 60. Chartoph. reg. ch.
205. *Porta Baldoardi*, in Ch. ann. 1351. ex
Reg. 81. ch. 99. *La porte Baudeoir*, in Lit.
ann. 1358. ex Reg. 86. ch. 537. *La porte
Baudet*, in Lit. ann. 1397. ex Reg. 153. ch.
89. *La porte Baudéer*, in Necrol. MS. eccl.
Paris. ad. vj. Kal. April. Vide novam edit.
Glossar. Menag. v. *Baudais*. Hist. urbis
et dioc. Paris. D. *Le Beuf* tom. 1. part. 1.
pag. 127. tom. 5. pag. 100. et 101. ubi a
Baudachario quodam, qui ann. circ. 700.
vivebat, nomen illud accersendum putat.
[¶ Conf. Geraldii librum *Paris sous Phil-le-
Bel*, pag. 284.] Quod vero trito fert ur
proverbio ex Consuet. Lauriac. : *En la coutume
de Lorris, les battus payent l'amende, id em de
Jure Portæ Bauderii dictum reperitur in*

Lit. remiss. ann. 1374. ex Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 270 : *Ce seroit grief (que le blessé fisse les frais de l'écot pour la réconciliation) et le droit de la Porte Baudoyer, qui est batu, si l'amende. Quo spectet. et unde orta hac consuetudo, haud satis perspicio. Consule Diction. Trevolt. v. Coustume. Vide supra Battitura in Batterie 1.*

BAUDIA. Vide *Bausia*.

* **BAUDOPHORUS,** Vexillifer, apud. P. Daniel. tom. 1. Milit. Franc. lib. 6. cap. 8. pag. 493. Vide supra *Baucendus* et *Bauderia*.

BAUDOSA, Instrumenti musici species. Aimericus de Peyrat Abbas Moisiacensis, in Vita Caroli M. in Cod., MS. 1343. Bibl. Regie :

Quidam Baudosam concordabant,
Plurimos cordas cumulantibus.
Quidam triplices cornu tonabant,
Quædam foramina inlaudentes.
Quidam chorus consonantes,
Duplicem cordam perstridentes.
Quidam taborellis rusticabent,
Gressum sonum primitentes.
Quidam cabreta vasconizabant,
Levis pedibus persaltantes.
Quidam liram et tibiam properabant,
Alios tactu præcedentes.
Quidam harpam alte pulsabant,
Prolixas virgulas sic gerentes.
Quidam rebecam arcabant,
Muliæbrem vocem configentes, etc.

¶ **BAUDRA, BAUDREA,** Baltheus. Vide *Baldellus*.

¶ **BAUDRARIUS, et BAUDREUS,** Qui coria quævis parat, Gall. *Baudroyer* et *Baudroyeur*. Charta Ludovici Junioris Regis Franc. ann. 1160. apud D. Brussel de Usu feud. tom. 1. pag. 536 : *Concessimus ex nunc in posterum Theci uxori Yvoni la Choe et ejus heredibus magisterium canatorum, Baudrorum, etc.* Vide *Baldrellus*.

* **BAUDREIUS,** ut *Baudrarius*, Qui coria quævis parat, *Baudroier* et *courroier*, in Lit. ann. 1384. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 104. Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 93 : *Littera acquisitionis magisterii tanneriorum, Baudreiorum, pellipariorum, etc.* Quorums ars *Baudroierie* nuncupatur, in Lit. remiss. ann. 1377. ex Reg. 112. Chartoph. reg. ch. 105 : *Jehan Chemier pourre varlet aperantis au mestier de Baudroierie.* Reg. sign. *Pater Cain. Comput. Paris. fol. 252. r° :* Marchans et vendeurs de toutes choses appartenans à la *Baudroierie*, soient *Baudroiers* ou autres, etc. Quæ voces a Gallico *Baudre*, pro *Baudrier*, *Baltus*, usurparunt. Chron. S. Dion. lib. 3. cap. 23 : *Elle (Frédegédonde) li deschaint le Baudre.* Et lib. 4. cap. 4 : *Il li baillast le Baudre d'or, que il avoit çaint.* [** Statuta Baudreiorum Paris. sunt ap. Steph. Boileau ed. Depping. pag. 224.]

* **BAUDERIUM,** Amentum, loruin, Gall. Courroie, bande de cuir. Lit. remiss. ann. 1358. in Reg. 86. Chartoph. reg. ch. 263 : *Symon Patrouillard dixit Johanni ipsius famulo, quod dictam balistam tenderet cum manibus, ... qui nequivit hoc facere, sed Bauderium accepit, et eam tetendit.* Charta ann. 1345. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 201 : *Ramundus Arquerii, athilator Tolose dom. nostri Franciae regis, recognosco habuisse... pro xij. Bauderis unius pedis, etc. Baudre, eadem notione, in Lit. remiss.*

ann. 1388. ex Reg. 132. ch. 294 : *Lesdiz arbalestiers aiuns leurs arbalestes, Baudres, cartas et viretons, etc. Baudrée vero, pro Detritum corium, vilis lacinia coriacæ.* Lit. remiss. ann. 1412. in Reg. 166. ch. 190 : *Icellui Mahiet trouva une Baudrée ou vieulx drapper pour nettoier le four, dont par esbatement il se prist à jouer aux supplians, et à leur faire bûsier icelle Baudrée.*

* **BAUDROY,** Pisces species, vox vernacula. Tract. MS. de Piscibus ex Cod. reg. 6838 C. cap. 46 : *Rana piscatrix, hodie quoque a Neapolitanis sic dicitur, ab aliis Italies martino pescatore, vel diavolo di mare, a Massiliensibus Baudroy, a lato et ampio oris rectu, quo marsupium refert, quod baudrier vernacula lingua nominatur, a Burdegalensi bus peschetau, Monspoli gallanga.*

¶ **BAUDUM,** f. *Bandum pro Bannum.* Edictum publicum. Hist. Dolphin. tom. 2. pag. 431. col. 2. ex Charta anni 1341 : *Statuta seu Bauda sive preconisationes facere non verentur, seu directe, vel indirecte violentias aut molestias irrogare, etc.*

* **BAVERIA,** Baviera, Academicis Crucianis, *Visiera, buffa, Lat. Galeæ pars antica* : hic pro *Cassis*, *galea ipsa*. Testam. Guillelmi milit. de castro Barco ann. 1319. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 1938 : *Item relinqu dictis fratribus Prædictoribus de Verona meliorem destrerium seu equum, ... cum Bavaria mea et scuto meo tempore funeris mei. Salade a baviere, id est, a visiere, in Ordinat. milit. Caroli ducis Burgund. ann. 1473.*

* **BAUFUALIUM,** Suppellex quedam ad lectum pertinens, f. *Auriculare, Gall. Oreiller, traversin; unde legendum fortassis Bau-sudium vel Baüssualium : nam Baüsé, eadem notione, occurrit inter Probat. Hist. Brit. tom. 1. col. 1205 : Quittance... pour un cuvertor, dous linceus, une courtepoiente, e dous Baisez portez à Pontquelec, à l'usage du Duc.* Inventar. MS. ann. 1320 : *Unum co-pertorium de pellibus dorsori cunicularum, item unum bonum trislicium, item unum Baufualium barratum.* Vide supra *Bassacha*.

1. **BAUGA, BAUCA, BOGA.** Papias : *Bauca, armilla.* Idem : *Armillæ proprie virorum sunt, cædem et circuli, et brachiales, rotundæ, id est, Bogæ, dñmispathæ.* Gloss. Latino-Theotiscum, apud Lindenbrogium : *Dextralia, latæ armillæ, Bougin.* Capitol. 3. ann. 803. cap. 7. et Capitula Caroli Mag. lib. 4. Add. 2. § 1. al. 4. [** Pith. et Baluz. 5.] : *Ut Bauga et brunia non dentur negotiatoribus.* Lib. 6. cap. 212. [** 223.] : *Ut armillæ et Brunia non dentur negotiatoribus.* Epist. synodal. Concilii Duziacensis I : *Et multis ac variis ornamentis ex auro et grammis compositis,... inde umgas ad spatas et balteos, et calcaria atque ligaturas hosa-rum... fieri jussit.* Ubi legendum censuerim *Baugis.* [** *Boga* in Ruoldieb, Frgm. 3. vers. 356.] Inde dubio procul accersi debet etymon vocabulorum apud nos in re militari receptorum, *Bague*, *Bugne*, *Bagues sauvæ*; *Armes* et *Bague*. Rob. Gaguin in Poëm. le *Passetemps d'oïsiveté* :

Ils ont perdu Bagues et tentes,
Dependus harnois et chevaus.

Vide Consuetud. Hannonensem cap. 109. art. 2. Sed an inde annulis apud nos id

etiam nominis inditum, eti mihi indubium, addubitant tamen viri docti, qui a *baccis* accersunt, hoc est, monilibus et unionibus. Ausonius in mosella, ... *Concharum germina baccas.* Atque inde etiam *Bagatelles*, appellamus non tam *nugas*, quam mundum muliebrem, cuiusmodi sunt *Baugæ*, monilia, dextralia, et alia ejus generis. Goldasto *Bauga*, est tympanum, *bauck*. Olaus Wormianus in Lexico Runico, ait veteribus Danis *Baugur* et *Baugs*, annulum sonare. [** Vide Graffii Thesaur. Linguae Francicæ vol. 3. col. 37. sqq. Grimm. ad Walther. pag. 73.]

* 2. **BAUGA,** perperam pro *Braga*, Gall. *Braye*, Femoralia. Libert. Montisfalc. ann. 1373. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 54. art. 17 : *Quod si aliquis uxoratus reperiatur in dicto loco aut ejus pertinentiis, cum muliere conjugata, Baugis astractis, aut nudus cum nuda, etc.* Id est, femoralibus demisis. Vide *Braca*, et supra *Bassiare*.

¶ **BAUGAREDI.** Vide *Baguadæ*.

BAUGARUS, Bavarus, ex *Bavaria oriundus*, Leoni Ost. lib. 2. cap. 65.

¶ 1. **BAUGIUM, BAUCUM, BAUGUUM,** Idem, ut videtur, quod *Baleuca*, Districtus. Hist. Harcur. tom. 3. pag. 667. ex Regestis Tabularii regii : *Dicta castrum villamque Rualmevivum et destantum seu Baugium Spinalense cum omnibus et singulis eorum juribus et pertinentiis universis.* Et pag. 668 : *Praefatasque villas, castrum Rualmevicum, distractum et Baugum cum suis pertinentiis universis in dominium suum retinuit.* Et iterum pag. 667 : *In dictis villis, castro Spinalensi, Rualmevivo et distractu seu Baugio habitantium bona, cum omni subjectione et fidelitatis recognitione.* [* Vide supra *Bati-cium*.]

* 2. **BAUGIUM,** Silva cædua, Gall. *Tailis*, vel *Locus dumis consitus*, idem quod *Brialum*. Charta ann. 1341. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 250 : *Cum contra sicutios universitatis et singulariæ castri et bajulae de Angulis.... denuntiatum fuisset.... animalia sua.... grossa et minuta per plures et diversos annos.... in his Baugis et nemoribus regiis ipsius bajulæ.... immisisse, etc.* Vide supra *Basticum*.

* 3. **BAUGIUM, Ædicula,** Gall. *Bouge*. Vide *Bugia* 1. Charta feud. nobil. Castill. : *Domus una cum Baugis, grangia, et aliis ædificiis, etc. Bauge, Falcula, in Lit. remiss. ann. 1425. ex Reg. 173. Chartoph. reg. ch. 165 : Icellui Coupper dévesti sa robe, et print sa heueque, et en sa main une Bauge ou sarpe.*

* **BAVIARDUS,** Moneta species. Charta officiali Bituric. ann. 1227. ex Chartul. S. Petri Puellar. fol. 88 r° : *Noveritis quod Guido Trosselli in nostra presencia constitutus recognovit quod ipse debebat ecclesiæ S. Petri Puellaris quatuor solidos Baviardorum de censa, et quatuor solidos Baviardorum ecclesiæ S. Joannis de Campis reddendas in festo S. Joannis Baptiste. Baviardus, in Ch. Henr. de Suliaci ann. 1203. ex Chartul. Massiac. : Pro qua quitatione abbas Massiacensis dedit dicto fratri lx. solidos Baviardorum et Virsionensis. Vide supra *Baliardus*.*

* **BAVILIA,** Officium, administratio. Limbroch. lib. Sent. Inquisit. Tolos. ad calcem Hist. Inquisit. ann. 1309 : *Ego Senescalus Tholose... non committam Baviillas vel administrationes nec officia publica alicui*

*de predictis. Hæc vox occurrit pag. 1. 7. 36. et 38. Mallem ubique *Balvia*; quod vides post *Bajulus* 4. [** F. *Bajulia*. Ita etiam legendum ap. S. Rosa de Viterbo pro *Bavilio* et *Bavilia*, *Eluc.* vol. 1. pag. 185.]*

* **BAVILUS**, ex puncti transpositione pro *Bajulus*, ut notat doctiss. Editor ad Lit. ann. 1345. inter Ordinat. reg. Franc. tom. 3. pag. 159. art. 10 : *Conced mus quod Bavinus seu alii curiales dicti castri et ipsius mandamenti, non possint nec debeant procedere contra aliquam personam dicti mandamenti ad inquestum, nisi prius facta de criminis legitima informatione.*

BAVINÆ, Aves quedam maritimæ, in Vita S. Porcarii Abb. Lerin. in Chronolog. Lerin. pag. 223.

* **BAULA**, *Sagma, fascis, onus, sarcina, Gall. Balle.* Charta Phil. Pulcri ann. 1308. in Reg. 41. Chartoph. reg. ch. 77 : *Baula seu carga qualibet pondus quatuor quintelorum tuntummodo continente, dummodo nobis pro Baula seu carga qualibet lxx. Turon. parvorum fortis monete solvendos, etc. Infra: In ballis seu carginis predictis, etc.* Sed plures *Baula* ibi recurrunt. Alia ejusd. reg. ann. 1310. in Reg. A. Cam. Comput. Paris. fol. 7. v°. : *Precipimus per præsentes quatenus omnes et singulas Baulas lanarum vel aigne- linorum.... arrestatis.* Vide *Bala*.

BAULARE, Ugulationi, *Latrare*, et est proprie *Canum*. Mox hæc addit : *Sindonius in libro de Naturis rerum ponit propria verba animalium secundum vocem, quæ in parte ponemus. Leonum est Ragine: Tigridum Rechanare: Pardorum Felire: Pantherarum Caurire: Ursorum Uncare, vel Sevire: Aprorum Frendere: Lyncum Urcare: Luporum Ululare: Serpentum Sibilare: Onagrorum Mugilare: Cervorum Ragine: Boum Mugire: Equorum Hinnire: Asinorum Rude: Porcorum Grunnire: Verris Quirritare: Arietum Loretare: Ovium Balare: Hircorum Miccire: Edorum Vehare: Canum Latrare, seu Baulare: Vulpium Gannire: Catulorum Glattire: Leporum et Parvorum Vagire: Mustellarum Drivore: Murum Pipitare: Soricum Desticare: Elephantum Barrire: Ranarum Coazare: Corvorum Crocicare: Aquilarum Glangere: Accipitrum Pipitare: Vulturum Pulpare: Milvorum Bulpire: Olorum Drensare: Gruum Gruere: Ciconiarum Gloitolare: Anserum Selingere: Anatum Recrisse: Pavonum Paupulare: Gabriarum Fringulare: Noctuarum Caccubire: Cucularum Cucusare: Mulorum Zurgiare: Turdorum Trucilare, vel Soccitare: Sturnorum Passitare: Hirundinum Fintinire, vel Minurrire: dicunt tamen quod Minurrire est omnium minutissimarum avicularum: Gallinæ Crispire: Passerum Cinciare: Apum Bobire, vel Bombilare: Cicadarum Frintinire. Similia habet Gloss. MS. S. Germani Paris.*

* Ab Ugulatione in multis differt Papias MS. ex Bibl. reg. unde varia quo sequuntur, exscripti : *Leonum est fremere: Tigridum rachare: ... Onagrorum magillare: Cervorum surgere: ... Arietum oreare: ... Edorum verbare: ... Catulorum clutire: ... Mustellarum drinorare: Murum muntare: Soricum destallare: .... Ranarum ranire vel coazare: Corvorum cruzare vel crocicare: Aquilarum clangere: Accipitrum pipitare: ...*

Milvorum lupire: ... Ciconiarum crotolare: Anserum griare vel scingere: Gallorum cucurrire, vel caxitare, vel cantare: Anatum tetrisitare: Turturum gemere: Palumborum paucitare: Perdicum cucabare: Gracculornm fringulirre: Noctuarum cucubire: Merularum frindire, vel tintiare: Passerum riciare: Apum bouire.

¶ **BAULEUCA** et **BAULIVA**. Vide in *Banum* 3.

* **BAULMA**. Vide supra *Balma* 1.

* **BAULUM**, *Administratio rerum et bonorum pupilli, Gall. Bail, tutelle; unde Baux Tutor, in Ch. ann. 1384: Chest le dénombrement que je Jehan de Paid escuier suis et baillé comme maris et Baux de Gille de Genveri, fille de seu Jehan de Genveri escuier. Emendandærgo Litteræ ann. 1371. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 418. ubi Baux, pro *Bauz*, perperam editum est. Charta ann. 1351. ex Chartar. B. M. Maidun. : Ego Petronilla de Curtiniaco domina Maiduni. Notum facio universis præsentes litteras inspecturis, quond ego dedi et concessi canoniciis B. M. de Maiduno quadranginta solidos Turon. quadam Baulum filia meæ Amicia trnebo. Vide in *Bajulus* 3.*

* **BAULUS**, Idem qui *Baillyus*, nostris *Bailly*, *Judex*. Charta ann. 1270. in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. *Vienne* fol. 61. r°. : *Quod ipsi et antecessores eorum posuerunt in predicto castro Baulum, seu etiam jugerium vel consules.* Vide *Bajulus* 4.

¶ **BAVOSUS**, *Stultus, a Bava, saliva ex ore fluens, ut stultis sæpius accidit: quod speciatim narratur 1. Reg. 21. 13. de Davide, cum apud Achis Regem Geth dementiam præ timore simulavit. Pelagius Diaconus de Perfectione SS. Patrum tom. 3. Bibl. Ascet. pag. 347: Bovos, canem satuum adduxisti mihi. Hinc forte nostrum Bavard, Homo inepte et insulse loquax: quod tamen alii a Baſſiū deducunt, Inarticulare loqui.*

BAURUS. Albertus Argentin. pag. 133 : *Ipsos contra Principem animavit, quem nominavit Baurum. Interpretans nomen Baurus, id est, nesciens tegere Barbam, quia tantum dixit esse sedilitatem oris sui, quod ipsam abjicere non valebat. Baur Germanis, rusticus, agrestis; Belgis Boēr.*

¶ **BAUSA**. Vide *Felgeria*.

* **BAUSENGIUS**, f. Proditor, a voce *Bausia*. Oberti Cancellarii Annal. Genuens. lib. 2. apud Murator. tom. 6. col. 308: *Ipsis morantibus soluerunt pacem militibus et Bausengis, quia Januensis auxilium et consilium amicabiliter præstarent.*

* **BAUSATOR**, **BAUZATOR**, Felo, proditor, a voce *Bausia*, felonía, proditio. Constit. Jacobi I. reg. Aragon. ann. 1214. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1404: *Volumus præterea ut nullus violatores pacis manuteneat, nec raptiores, nec aliquem qui sit Bausator appellatus. Alia ejusd. reg. ann. 1228. ibid. col. 1413. art. 16: Sub hac eadem pace constitutimus milites et omnes illos, qui iverint cum domina uxore militis; nisi fuerint Bauzatores vel proditores manfesti. Bauzador, Catalani. Vide in *Bausia*.*

* **BAUSATURA**, *Macula alba in fronte equina, nostris vulgo Etoile.* Charta ann. 1319. ex Tabul. dom. Venciae: *Alter equus erat pili maurelli, cum modica Bausatura in fronte.*

BAUSIA, **BAUCIA**, **BAUDIA**, **Felonía**, proditio, crimen capitale. [** Etymon vocis procul dubio est a voce Germ. *Bax*, apud antiquos Gothos *Baud*, Anglis *Bad*, Quævis res mala, corrupta, improba. Vide Schilter. in Gloss. voce *Bosa*. **ADEL** *Baud* Gothis est *Hebes*, stupefactus. Origo vocis *Bausia* repentina videtur a Goth. *Balus*, *Malus*. Vide *Glossar. Goth. Massmanni ad Interpr. Ev. Joh., Schmelleri Saxon. et supra Ballomer.] Tabularium Abbatæ Conchen-sis in Ruthenis chart. 291 : *Excepto furto et Bausia. Curia Generalis Regis Aragon. in Catalonia 19. Kal. Septemb. ann. 1321. MS: Item quod nullus reptatus de Bausia teneatur, etc. de Bausiatoribus et traditoribus qui fidem suam noluerunt esconde-re. Infra: Si aliquis fuerit reputatus in Curia de Bausia, sive de proditione aut tra-ditione, vel de fractione treugarum, quod possit fidem suum escondere per battalliam. Perperam *Bansia*, pro *Bausia* non semel editum apud Belugam Editionis Ascensionæ Consuetudines Cataloniae MSS.* [** Petri Alberti Canon. Barcinon. in Constit. Cata-laniæ vol. 1. pag. 350. lib. 4. tit. 27.] cap. 1: *Si a quest cis lo vassal no deu esser hoit en neguna manera: car en eo que requer fieltat, e per contradic se queyeys Bausia, no es presa neguna defensio. Cap. seq.: En ultra manera quant lo vassal seria remuzut en lo terme del castel, no seria entes que aques donada postat, ans seria reputad bauzador, go es que auria seyra Bausia, segons Costuma de Ca-talunya.* [** Adde cap. 27. pag. 360. inscrip-tum: *Si ans que haja fet homenatge, lo vassal pot esser tingut de crim de Bausia. et Recogn. Procer. cap. 43. Omnis tit. 12. libr. 9. Constit. Catalan. et tit. 5. ejusdem libri in Superfl. agit de reptatus de Bausia e traytio. Curiæ supra laudatæ sunt ibi cap. 4. et 5.]**

BAUCIA. Charta Adelsoñi Regis Aragon. æræ 1172. apud Martinezum in Hist. Pin-natensi lib. 5. cap. 28 : *Et si aliquis eorum qui modo habet istos honores, vel habebit in futuro, voluerit se erigere in superbiam, et noluerit recognoscere istis Sanctis, sicut et mihi mei homines, et mei fideles; appellant de traditione et de Bausia, sicut facerent, si ego essent vivus et præsens, et adjuvent eum per fidem sine fraude.*

BAUDIA. Usatigi Barcinonenses MSS. cap. 34: *Quia maxima Baudia est. Cap. 35: De aliis namque Baudis et malefactis, etc. Cap. 36: Quandiu contradixerit, Baudator suus erit. Boidie, vel Boisdie, nostris Gal- lis, [Dolus malus, fallacia.] Statuta MSS. Caroli I. Reg. Siciliæ cap. 142: Barat ne Boidie ne doit aler avant en jugement, ne autre part. [Stephanotius Antiquit. Benedict. Pictav. MSS. tom. 3. pag. 973. ex Charta anni 1294: Renonciants à tote exception de deception, de fraude, de Boisdie, de tricherie, de paor, de machination, de cir-cumvention, etc. Charta S. Ludovici tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 81: Sans nulle suspicion de fraude ne de Boidie.] Gualterus Metensis in Mappamundi MS :*

*Qui semblant font de maladie,
Par fausse œuvre et par leur Boidie, etc.*

Le Roman de Gaydon MS :

Qui los jours sont treason et Boisdie.

Le Roman de Garin MS :

Et sembla bie traïson et Boisdie.
Philippus Mouskes MS. In **Philippo I :**
 Euai par guerre et par Boisdie,
 Ot li Rois Henry Normandie
Idem in Philippo Aug. :
 Li Quess Rausus s'en fu grevez
 De toutes pars, et accusoz
 De traïson et de Boisdie.

Auctor des Instituts en Roman MS. diabolum vocat *li pere de la felonie et de Boisdie*. Occurrit passim apud Poëtas nostrates. Ad de veterem Consuetud. Campania art. 38.
 * Dolus, fallacia; quod sicut per *Boisdie* reddiderunt nostri, ita et *B mutato in V*, *Voidie* dixerunt, ut in Cons. Petri de Font. cap. 5. art. 4. qui et *Boisdie* usurpat cap. 16. art. 1. *Le Roman de Garin :*

Li rois Girar fu pleins de grant Voidie.
Boisdie, pro *Bordie*, legendum in Lit. ann. 1269. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 534.

BUDATOR, Proditor, malefactor, criminis capitalis reus. Spicil. Acher. tom. 8. pag. 386. ex Edicto pacis Jacobi Regis Aragonie: *Volumus præterea et mandamus, ut nullus violatores pacis manuteneant, nec raptiores: nec aliquis qui sit Baudator appellatus, sit sub hac pace, nisi voluerit se purgare ad cognitionem curiae nostræ. Alterum exemplum vide in *Baudia*.*

BAUSIARE, BOSTIARE, In dominum insurge, forisfacere, [fallere, decipere.] Rutherford Veronensis Episcopus in Qualitatibus conjectura etc.: *Illum cui unam libram argenti pro tribibus emendandis commiseram anno preterito, immaniter mihi Bausiase percepit. Charta Fulconis Nerræ Comit. Andegav. in Tabulario Abbatiae Vindocin. n. 63: Illo quoque mortuo habuit eam de Goffrido Comite filio ejus, donec ille in ostagium intravit pro Comite Cenomanico contra illum. Cum vero Comes Cenomanicus Bosiuvia Comiti Goffrido, et forostagiavit obsides suos, perjuravit se Herbannus de ostagio, sicut alii ostagii contra Comitem Goffridum, et tenuit se in guerra cum Comite Cenomanico, similiter et duo nepotes ejus Gudielmus de Saliaco et Hubertus frater ejus in eadem guerra Cenomanorum perjuraverunt contra Gaufridum Comitem, et ei Bosiaverunt, pro qua re accepit Comes fevum suum, quod illi foris fecerat, etc. Iterum Charta 197: Quo mortuo sine herede legitimo, eo quod ipse Clericus fuisse, et frater illius Roscelinus qui ei supervivit Comiti Fulconi Bosiis in guerra Plastulfi adversus eum fecit, unde et ab illo de tota terra sua herredatus et ejetus est. Et Chart. 207. fol. 85. Comes Goffrido Comiti Bosiavit, bellumque intulit. [Boisiare, apud Rymer. tom. 1. pag. 2. n. 7. pag. 4. col. 2. n. 7. et pag. 24. n. 11: Et si aliquis Comes Angliae, vel alii homines illius terræ, Regi vel Henrico, filio suo Bosiaverint, alias Bosiaverint, non male.] Ita Boiser, Poëtae nostrates dicunt. *Le Roman de Garin :**

Del viel Fromond le vieillart tretor,
 Qui a Boisié son droiturier Seignor.

Alio loco :

Il li escrie, Torné à moi renoiez,
 Par meinte fois as envres moi Boisié.

Le Roman d'Aubery MS :

Par traïson vuelent le Due Boisier.

Le Roman de Jordain de Blaye MS :
 Con li covert ot il lor Seignor Boisid.
Le Roman de la Prise de Hierusalem MS :
 Piste son Preost, qui tant jor l'a Boist.
Le Roman de Vacces MS :
 Ne li Boiserai-je de petit ne de grant.

Infra :

Més si li Rois m'aloit de queque soit Boisant, etc.

Theobaldus d'Argies, Cap. 5 :
 Qui n'a talent du trichier, ne du Boisier.

Guill. Guiart. ann. 1207 :

Christiens qui mie ne Boisent,
 Ca et la par France se croisent.

Idem anno 1296 :

En celui termine meismes,
 Ou faus devise li sprandres,
 Se Bois si li Quens de Flandres,
 Comme deceus et gabel,
 Qu'a Paris transist deus Abuz,
 Et manda au Roy la endroit,
 Que main rien de lui ne tendroit;
 Et sans autrement suplier,
 Le fist adouques defier.

Chron. MS. Bertrandi du Guesclin :

Si se sont assentis à rendre au derchein jour,
 A venir à mercy belllement par loy seur,
 Chascun le hart au eol, a loy de Boiseur.

BAUSIATOR, Felo, qui in dominum insurgit, in Chartis supra laudantis. [Rutherford Veron. de contemptu Canonum tom. 2. Spicil. Acher. pag. 180: *Si grandi quidem, sed torto est nassus, id est si discernendi subtilitate nullatenus pollet ut fraudulentus adeo sit, ut Bausiatur vido dicatur.*] Gasces Bruslez, Cant. 20 :

Et amerai celle que j'aim tant,
 Et se sui trouui cuer Boiseur,
 Qui soit soudains pur faus lausengor.

Perrinus d'Angecourt, Cant. 5 :

N'estra mes cuers Boissieres ne saintis.

Le Roman du Renard MS :

Ne eavers vous estre Boissiere.

[** *Confer Raynouardi Gloss. Rom. radice Banzar, vol. 1. pag. 202.*]

BAUSTRE, Bona mobilia vel immobilia, quae ex Bausia ac feloniam reorum in fiscum cadunt, Escaetas alii vocant. Charta Ottonis Episcopi Vapincensis ann. 1281. apud Sammarthanos: *Omnes præventus et Bausitæ, quæ ex predictis jurisdictione et consulsatu exiverint, pro medietate pertineant ad Regem, etc.*

BUTIA, Idem quod Bausia. Charta Alfonsi Imp. Leonensis seu Hispaniae æra 1172. apud Michælem del Molino in Repertorio Fororum Aragon. pag. 226: *Et non habet super illas aliam causam, nisi cum beneficio de Senyore, et habuerunt fueros et usaticos de suis honores quos habuerunt, et in ante accipiebat, quod non perdidissent illas, nisi per tres Butias comprobatas, videlicet unam pro morte de suo Senyore: aliam pro mulierem de suo Senyore adulterare: tertium, qui cum honore de suo Senyore ad alium Senyorem cum illa attenderit. Et si aliquis de illas tres Butias de nulla de illis inde repatters fuerit, etc.*

* **BAUSSUM**, Rupes prærupta, a Provinc. Bau, eadem notione. Charta. anu. 1197. ex Tabul. S. Victor. Massil. : *Versus occusum sequendo terram gastum usque ad Baußum de balma de Mazel... Versus meridiem*

confrontat cum recesso sive Baußo, et Chartar. notar. Massil. : *Dominus confrontatum ab alia parte cum Baußo.*

* **BAUSSUM**, Eadem notione, in Charta ann. 1438. ex schedia. Pr. de Mazerges: *Supra crossum de Montanæ... usque supra Baußum.*

* **BAUSUALIUM**. Vide supra Baußum.

† **BAUTAGIUM**, Prestatio, pro via, uti fœtus docetur in Botegium: quod videlicet post Butta 3.

* **BAUTERIA**, Semita, Gall. Savier, et videtur; et si Menardo idem sit quod **Bateria**, Limes, terminus, finis, Gall. Biat. Stat. ann. 1363. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 279. col. 1: *Item quod nulla persona... sit ausa itinera, nec iter novum facere in alieni possessionibus cum animali nec eadriga, nec apperire Bauterias; ne facere ipsas de novo, sine voluntate et scienti illius et etiam licentia, cupus erit ipsa peccatio, si comode transire possit per itinerem.*

* **BAUVERTSCHIE**. Vide supra Baußum.

* **BAUVIARDUS**. Vide supra Baußum.

* **BAUZA**, ut **Bausia**, Felonia, proditio, dolus, fallacia. Charta ann. 1107. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 371: *Adiutor ero tibi per directam fidem, sine ingenuis et sine Bauza. Hinc*

* **BAUZATOR**. Vide supra Baußum.

† **BAUZA**. Vide Baußum.

* **BAXATOR, BAXITATOR**, Fullo, Gall. Foulon, inter Probat. Hist. Nem. tom. 2. pag. 303. col. 1. et tom. 3. pag. 335. col. 1. Charta ann. 1407. in Reg. 161. Chartoph. reg. ch. 337: *Jacobus de Podio Baxtor, etc. Mirac. MSS. Urbanii PP. V: Quidam residens in civitate Mimateni Baxitator personorum, etc. Vide infra Bayssata.*

† **BAXE**, *Calciamenta Baxe, Calciamenta mulierum sunt Baxe, Calcei subter alte. Baxe, Calciamentum comedorum est, sicut etiæ calones appellant, eo quod ex sibi ferment: nam Graeci lignum caka vocant. Baxem, Calciamentum genus. Ita Glossa. MS. San-German. num. 501. Vide Baxe.*

[** *Exscripta hæc sunt ex Isidori Orig. lib. 19. cap. 34. sect. 13. et 6: ubi omnia male Braxæ legebatur. Confer Martinus, qui monet apud Hesychium esse hæc: speciem calceamenti unicoloris. Vide Stephan. Thes. voce Baxæ. Gloss. Afr.: Baxe, Wifesse eos i. e. calcei multib. Antiquis Baxæ sunt Calcei Philosophorum. Vide Forcellinum.]*

† **BAXELLA**, pro **Vaxella**, Vasa. Gall. Vaxelle. Vide Vaxella.

* **BAXILICA**, pro **Baxilla**. Ottonis Norrense Rer. Laudens. Hist. apud Merator. tom. 6. col. 1057: *Etauallum alium in Baxilia-Benti Petri... suis inmitrati.*

BAXIO. Vetera Notitia sub Rogerio Re. Sicil. ann. 1144. apud Rocchum Pirrus et Archiep. Messan. : *Et pervenit aquæ subdane per viam, ubi est magnus Baxio, et An non Arenarius cumulus? Baxios, Hispanis est arenaria moles maris.]*

* **BAYARDUS**, Equus Phœnicus et badius, Gall. Cheval Bay, vel Bayard. Hist. Daiphon. tom. 2. pag. 176. col. 2: *Hundis marescalli roncinus suas Bayardus. Et p-*

225. col. 2. lin. ult. : Item, legavit Dominibus dicti monasterii de Saletis, et donavit duos equos suos, videlicet Lyardum et Bayardum, etc. Vide *Bagus*.

¶ **BAYETA**, Speculator, Custos, Executor, a veteri Gallico, quod etiamnum Picardis familiare est, Bayer, Aspicere. Hist. Delphin. tom. 2. pag. 415. col. 1. ex Charta anni 1340 : Ut autem in dicto officio de sacerdotio et custodia dicti castrorum sit opportune provisum, constitutus vobis salarium pro persona vestra viginti quinque solidos grossos, et triginta solidos grossos pro duabus clientibus una gayeta et Bayeta per annum. Ejusd. Hist. tom. 1. pag. 66. col. 2. ex Charta ann. 1347 : Interrogatus fuit quam familiam ipsum tenebat, dixit quod unum scutiffferum, unum clientem, unum gaytam, et unam Bayetam. Computa Vienn. in Delphin. ann. 1318 : Item, pro expensis unius Bayetae et unius clientis spatio novem hebdomadaturum ad custodiendum castrum c. solidos. Occurrit ibidem ad ann. 1322. et in aliis pluribus Instrumentis, ubi sere semper conjuguntur cum Gayta vel Greta, a quo vix differre videtur. Vide *Wacta*.

* **Abaete**, eadem notione, in Reg. B. Cam. Comput. Paris. fol. 171. ad ann. 1343 : A Mortuine n'est ordéne que le chastelein et v. hommes d'armes, xxv. arbalétriers, iij. portiers, et j. gaite et j. Abaete. Et fol. 171. v° : j. Abaete, et j. gaite, et j. artilleur. Ubi Abaete a Gaite distinguitur, forte ille edito clamore rem significandam nuntiet, a vet. Gall. *Abai* et *Abater*, pro *Abboy* et *Aboyer*, clamor, clamare; hic vero alia ratione, puta campanæ tinnitu.

* **BAYHARDUS**, Badius. Gall. *Bay*. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. : Et primo unum rousinum pili Bayhardi obscuri, valoris triginta scutorum auri. Rursum : Item plus unum alium equum sive rousinum pili Bayhard. Vide *Bayardus*.

* **BAYLA**, Modus agri apud Lemovices. Charta official. Lemovic. ann. 1340. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 556 : Item dictus Baronet tres eminas frumenti censualis cum incaptionamento, et unam eminam de decima ratione cuiusdam Baylae sita inter terram Petri Vigier ex una parte et terram Vincentii Dicart ex alia. Alia ann. 1374. in Reg. 106. ch. 113 : Quos redditus assedit super quadam inea, sita inter duas Baylas terre ipsius venditoris ex una parte, et terram Petri de Vongato.... Item acquisivit quatuor sextios frumenti,.... quos assignavit in et super ex Baylis, sitis in territorio civitatis Lemovicensis.

¶ **BAYLES**, An idem quod inter navigantes Baillie, hoc est, seindolium vel dolium i. duas cupas divisum? Rymer. tom. 7. ag. 745 : Ses patellæ de auriculco, duas breves, quatuordecim Bayles. Vide *Baylus*.

¶ **BAYLIA**, Potestas, auctoritas, Armo- canis Bailli. Rymer. tom. 6. pag. 673 : Abentes notitiam plenam, quando peripsum omnium Ducem et Concilium et Commune inueniens transmissus fuit Ambassiator et uncius.... cum plena potestate et Baylia, c. Vide *Baylia* post *Baylus* 4.

* Passim occurrit apud Scriptores Ita- los. Vide supra *Baylia* 4. *Bayerie* vero, o *Jurisdictio*, jus, in Charta ann. 1393. und Stephanot. in Antiq. Pictav. MSS.

tom. 3. pag. 946 : Item la Bayerie, quant au depies de membre, esmutiler, espicer, eſſoreiller, etc.

¶ **BAYLIVIA**, Districtus Baillivi, apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 657. in Charta anni 1456. Vide in *Baylus*, 4.

¶ **BAYLIUM**, Tutela, ibidem pag. 734. in Charta anni 1445. Vide *Baylus*, 3.

* **BAYLO**, Qui rebus cuiusquam administrans praegest. Charta Ludov. II. reg. Jerus. et Sicil. : Pro parte Baylonum universitatis Judeorum prediectæ civitatis (Massil.) fuit majestati nostræ noviter expositum, etc. Vide supra *Baillio*.

* **BAYLUS**, Instrumentum rusticum. Stat. Vercell. lib. 3. pag. 101. v° : *Sapas*, *Baylos*, tridentes, furchas, rastellos, astenos, clavos, etc. Quia notione intelligenda quoque est vox *Boyles*. [** Forte idem ac Germ. *Beil*, securis. *ADEL*.]

* **BAYONESTUS**. Charta Massil. ann. 1368 : Item qualibet barchia de pallela aut de tymono Bayonesto pro quolibet viaggio, tres grossos. An Bayonensis?

* **BAYRUM**, Pelles partim albi, partim cœrulei coloris, Gallis qui de scutis gentilitiis agunt *Vair*. Has vestibus olim intus assuebant. Rymer. tom. 7. pag. 356 : Aliud indumentum absque manicis foderatum cum Bayro. Unum surreram de Bayro pro una supertunica. Unum mantellum mixti coloris foderatum cum Bayro. Vide *Veyrum*.

* **BAYSAMENTUM**, Diminutio, Gall. *Baissement*. Charta ann. 1370. ex Tabul. Massil. : Pro Baysamento terrarum, etc. Vide *Baissamentum*.

* **BAYSSARE**, Demittere, deponere, Gall. *Abaisser*. Stat. ann. 1357. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 194. col. 1 : Fiat desuper portale unus turnus ad levandum et Bayssandum dictam novam trappam, cum corda canapis opportuna. Vide supra *Baissare*.

* **BAYSSATERA**, *BAYSSATERIA*, Actio, qua panni a Bayssatore seu fullone poliuntur et dealbantur, ars fullonica. Comput. ann. 1334 inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 89. col. 2 : Item Francisco Arnaldi bayssatori, pro Bayssateris raubæ dicti domini Bernardi, et pro Bayssateris solfratura raubæ sue, solvi ij. solidos Turon. Et pag. 87. col. 2 : Item Francisco Arnaudi bayssatori, pro Bayssateris raubarum dictorum dominorum Petri Ruphi et Petri Derro, iij. solidos, vj. denarios. Vide supra *Baxator*.

* **BAYSSATOR**, Fullo. Vide supra in *Bassatera*.

* **BAYVELLUS**. Vide supra *Baivarius*.

¶ **BAYUS Equus**, id est, Badius, Gall. *Bay*. Hist. Delphin. tom. 1. pag. 65. col. 1. ex Charta anni 1339 : Ducebat secum unum Equum Bayum elarum. Vide *Bagus*.

* Comput. MS. ann. 1244 : Pro duobus palefredis emptis apud Latinacum, uno Bayo, altero ferrando, l. lib. viij. sol. Vide supra *Bayhardus*.

* **BAZALA**, Herba aromatice genus. Constit. MSS. monast. S. Crucis Burdeg. ante ann. 1305 : Hortum.... monachi parvi et juveniles debent tenere garnitum de romaris, de salvia, de majoracis, de Bazalis, de menta, et de ruta.

* **BAZALARDUS**, Ensis brevis species, pugio, vel sica, Gall. *Coutelas*. Lit. remiss.

ann. 1383. in Reg. 123. Chartoph. reg. ch.

55 : Exponens portans in zona sua unum Bazalardum, etc. Alia ann. 1399. in Reg. 154. ch. 294 : Dictus exponens eosdem aspeciem dictumque Deodatum quendam magnum Bazalardum..... differentem. Vide supra *Bazalardus*.

¶ **BAZALARIUS**, pro *Baccalaureus*. Rodianus Patavinus de Factis in Marchia Tarvisina lib. 12. cap. 19. apud Murator. tom. 8. col. 360 : Perfectus est hic liber et recitatus coram infrascriptis doctoribus et magistris, presente etiam societate laudabili Bazalariorum et scholarium liberalium artium de Studio Paduano.

BAZAN, nostris *Basane*. Ita vitulinum vel ovinum eorum appellant. Vitæ Abbatum S. Albani : Ocreis de cute, quam vulgo *Bazan* appellant. Alibi : Conventus calceamenta quæ de vili corio, quod vulgariter *Bazan* dicitur, in alutam, id est cordewan, cibiliter commutavit.

¶ **BAZANNA**, Eadem notione. Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 98. col. 1. ex Charta anni 1309 : *Filo*, *cordis*, *cera*, *corduano*, *Bazannis*, *mercinonus*, etc.

¶ **BAZANA**. Ibidem pag. 87. col. 1. ex alia Charta ejusdem anni : *De bestia onerata Bazanis levantur quindecim denarit*.

¶ **BAZANNA**, in MS. anni circiter 1290. ubi de Redditibus Episcopi Autissiodorensis : *Bazenna sic tela, pelliaria merces... debent paugium*.

BAZANA, *Sacculus*, in Gloss. Arabico-Lat. quia forte ex corio, seu *Bazano* confectus.

* **BAZELARE**, ut *Bazalardus*, nostris tiam *Bazelaire*. Lit. remiss. ann. 1373. in Reg. 104. Chartoph. reg. ch. 376 : Qui Guionetus metu mortis quandam cutellum seu *Bazelare*, quem secum habebat, evaginavit, ... et eodem cutello seu *Bazelare* dictum *Miletum* vulneravit. Alia ann. 1388. in Reg. 137. ch. 6 : *Le suppliant saicha un coustel ou Bazelaire, que il avoit pendu à sa sainture*. Vide supra *Badelare*.

* **BAZELARIUS**, *BAZELLARIUS*, Eodem intellectu. Lit. remiss. ann. 1384. ex Reg. 125. ch. 115 : *In dicta camera reperiit et cognovit vestem et Bazellarium dicti adulteri*. Alia ann. 1400. in Reg. 155. ch. 288 : *Dedit de quodam cutello sive Bazellario quatuor vel quinque tetibus supra caput predicti Jacobi, piano dicti cutelli sive Bazellarii*.

* **BAZENA**, Vitulinum vel ovinum cornuum subactum, nostris etiam *Bazenne*. Charta ann. 1277. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 670 : *De qualibet duodenâ Bazenne, duos denarios*. Stat. ann. 1372. tom. 6. earund. Ordinat. pag. 120. art. 8 : *Les Bazennes sont en pelain; .... et que les dites Bazennes sont couroyées, de sain et d'aille*. Vide *Bazan*.

BAZIA, **BACIA**. Leo Ostiensis lib. 1. cap. 26 : *Tulit (Siconolfus) in coronis, Bazis, et hamulis, garalibus, et cochlearis argenti libras simul quingentas*. Item paulo post : *In anaglyphis Baziam unam*. Ignotus Casienensis in Hist. Langob. cap. 10. de eodem Siconolfo : *Abstulit vice prima Bazium argenteam unam, vaucas par unum, etc. Infra, Baciam habet : Et post hæc Agrifis (anaglyphis) Baciam unam, et scaptonem unum Constantinopolitano deaurata fabrefacta vasa*

opere. Videtur idem quod bacile, et bacinus. Alii idem esse Baziam quod Bauca existimant, vas nempe, aut pateram.

* Charta ann. 975. in Append. ad Marcam Hispan. col. 912 : *Audientes prædicationem sanctorum patrum, quod eleemosyna a morte liberat animum, propterea donamus atque concedimus ad domum sanctæ Mariæ Ripollensis cœnobii alodem nostrum..... per ipsam Baziam. Ubi vas, quod in signum translate possessionis datum est, significatur.*

¶ **BAZILI**, Idem quod Bacile, Pelvis, in Baccia. Locus est in Par litterarum.

* **BAZILLUS**, diminut. a Bazia, in Chron. Bergom. ad ann. 1386. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 856 : *Scutulas quatuor confectionum, unum Buzillum, unum bozimum, seu bocale, et cuppas duas.*

* **BAZOCARE**, In re monetaria dicitur, cum de justo moneta pondere detrahitur, quod Trubucare interdum vocant. Vide in hac voce et Rechaciare. Charta Phil. Pulcri ann. 1309. in Reg. 41. Chartoph. reg. ch. 54 : *Monetam nostram argenteum seu quamcumque aliam falsa fabricare, eudere, Bazo-care, fundere, affluare, et fortem de debili separare, et de ea billionem facere præsum-pserunt.*

* **BAZOCHEIA**, Clericorum seu scribarum palati collegium, cuius præpositus regis nomine illustratur. Collecta hujus societas statuta, una cum iis quæ ad illius antiquitatem et privilegia Parisiis edita fuere ann. 1654. Vide præterea tom. 2. Hist. Theatri Franc. De voci origine, consulte novam edit. Diction. Menag. voc. Basoche et Bazoche.

BAZONAYA. Petrus I. Rex Aragon. in Constitut. edita apud Podium Cerdanum ann. 1225 : *Item statutinus quod si quis mo-netam Barcinensem vel Jaccensem falsa-ferit, vel ad fundendum alicubi portaverit, vel aliquid Bazonayam de Catalonia extrax-erit, tanquam monetæ falsarius puntatur.* {** Constit. hæc Jacobi I Tortosæ ann. 1225. data extat vernacula lingue in Constit. Catal. vol. 3. pag. 65. libr. 10. tit. 30. cap. 28, ubi pro Bazonaya est Billonalla.]

* Moneta Catalonica species, quæ Bazo-naylla nuncupatur, in Charta pacis Petri cardinalis sub Jacobo I. reg. Aragon. et Bussonoya in Constit. ejusd. reg. ex Cod. reg. 4671. fol. 42. r^o. col. 1. Vide supra Balssonaya.

* **BAZULIA**, Tutela, protectio, idem quod Bujulia, quomodo etiam forte legendum est. Vide in Bajulus 4. Charta ann. 1235. ex schedis Peiresc. : *Concesserunt... quidquid habent vel habebant in Cravo, sive sint pedugia, usutica, menstrualia, Bazulia, sive alia quicumque sint, et hoc pretio 54000 solidorum et 460. Raymundensium.*

** **BDELLA**, Germ. Ellritzen. Thamnus in Chrou. Coldic. ap. Mencken. scriptor. tom. 2. pag. 688. Pisciculi species alias Phoxinus varius seu levis. ADEL.

* **BEA**, Palorum series, quæ ad conti-nendam aquam, quo validius rotam tor-quat, solet supra molendinum infigi. Charta Rob. comit. Alenc. ann. 1211. in Reg. Cam. Comput. Paris. ubi de forest. comitat. Alenc. etc. fol. 13. v^o. : *Faciendo inde pro omni servicio magistratum molenañorum meorum et Bearum mearum, ita quæ pra-*

dictus Salomon, vel suus haeres, in quolibet die ut sit in servizio meo, pro expensis vi-den. Turon. Cenoman. habebit; et si ferramenta sua laniata fuerint in servizio meo, de meo proprio reficiuntur. Vide Bedum.

BEACITA. Gloss. Saxon. Ælfrici, de Noninibus avium. *Beacita, vel sturnus : stearn.* Videtur avis, quam Beacite, aut ea quam Beccacine vocamus.

* **BEALE**, Rivi alveus, vel fossa per quam aquæ decurrent, Gall. Canal. Stat. civit. Astas fol. 10. r^o : *Item statutum est et ordinatum, quod Beale Burburis et ejus ripatus amodo vendi, alienari, vel obligari alicui non possit..... Et insuper protestas teneatur manutenerre abeveratoria, que sunt ad portam turris et ad portam vivaria in ipso Beale. Et fol. 33. v^o : Qui in dictum Beale aliquid projicerit, teneatur dictum Beale securare. Vide Bedale et infra Biale.*

* **BEALERIA**, BEALERIA. Eadem notio. Stat. Taurin. ann. 1360. cap. 153. ex Cod. reg. 4622. A : *Nullus de cetero audeat vel presumat deviare vel deviari facere per se vel per alium aquam Bealerie. Bealeria ibid. cap. 301. et 302. Stat. Montis-reg. pag. 246 : Item statutum est, quod aliqua persona non audeat vel presumat projicere in dicta Bealeria seu Bealeris aliquos lapides, frasches, vel aliud quod impedit dictam Bealeriam seu Bealerias. Occurrat rursus pag. 248. Stat. civit. Saluciæ. collat. 3. pag. 99 : Et fieri facere Bealerias et aquæductus sufficientes. Bealaige eodem sensu, vulgo le lit d'une rivière, in Lit. remiss. ann. 1476. ex Reg. 204. Chartoph. reg. ch. 130 : Crée fust faite au lieu de Dommaine de par le courrier d'icellui lieu, que ung chacun alast curer et nettoyer le Bealaige de la riviere dudit lieu. Vide infra Baleria.*

* **BEALIS**, ut supra Bede, in laudatis jam Taurin. stat. cap. 124 : *Item si bos, vel equus, vel mulus, vel asinus inventus fuerit in Beali vel ejus ripa..... Et hoc locum habeat in causa abrevandi vel transeundi dictum Bealem.*

* **BEALITAS**, Beatitudo. S. Augustinus Epist. 104. n°. 13 : *Nonne ab illa patria veritatis et Beatitatis nos longe exsules mittere? [* Sed leg. forte Beatitas.]*

* **BEAMEN**, Felicitas, beatitudo, apud Leibnitium Scriptor. Brunswic. tom. 1. pag. 236. in Panegyrico Berengarii :

Ille virum cernens bellum sub imagine letum,
Et ratione pius regnique Beamine dignum.

BEANUS, Novellus Studiosus, qui ad Academiam nuper accessit. Statuta Academice Vienensis in Austria : *Item quod nullus presumat supervenientes novos, quos Beanus vocant, indebitis quibuscumque exactionibus gravare, aut alii injuriis aut tumultu molestatore. Ubi Lambecius : Beanus definitio latitat in ipsa nominis sui acrostichide, Beanus Est Animal Nesciens Vitam Studiosorum. [Epistolæ obscurorum viorum :*

Venit Mosellanus, dicens ille Beanus
Debet ad patibulum suspendi per suum collum.
Et infra :

Tunc dixit crocus Rubianus : unde venisti Beanus
Qui non est nobis notus, etc.]

Vox Gallica Bejaune, quasi Bec-jaune, ut sunt aviculæ quæ nondum e nido evolarent. Bejaune Picardi nostri etiamnum esferunt,

itaque rudes et novellos appellant. Sed et in Academie Parisiensi Bejaunum [et Bejanum] appellant, quod Scholastici de novo venientes pro jucundo adventu sodalibus solvunt. Vide Hist. Academæ Paris. tom. 4. pag. 249. 266. 274. 674. 957. Ut porro etiam apud Athenienses, sua tempestate, exciperentur, initiarentur, vel potius ludificarentur, qui eo literas addiscendi gratia primum venirent, pulcre describit Gregorius Nazianzen. orat. 10. pag. mihi 327. ejusmodi vero ludi juris Studiosis et auditoribus interdicuntur a Justiniano in secunda constitut. de Pandectis. Adde Synod. Trullan. can. 71.

¶ Qua ratione vero Scholastici de novo venientes recipiebant pluribus docent Statuta Collegii S. Bernardi Paris. ann. 1493. tom. 3. Hist. Paris. pag. 170. col. 2. Ex quibus etiam discere est inter Scholasticos unum eligi solitum quem Abbatem Bejanorum vocabant. Omnes receptiones noviter venientium, inquit Statuta laudata, quas voluntaria opinione Bejanos nuncupare solent, cum suis consequentiis, necnon bajululationes, fibrations, reliquaque omnes insolentias et levitates circa quoscumque noviter venientes, tam in capitulo, in dormitorio, in parvis scholis, in jardinis, quam ubiubi, et tam de die quam de nocte, deinceps a quoquin studentium sub pena emissionis perpetua a collegio fieri prohibemus : Omnes consuetudines seu constitutiones quacumque auctoritate in contrarium editas penitus cassando et irritando, et Abbas Bejanorum nomen penitus delendo, ac deinceps nominari prohibemus. Omnia vasa, munimenta, et instrumenta hujusmodi levitatibus, insolentius et dissoluti- nibus dicata provisorii infra tres dies a lectura et publicatione presentium affirmari, presentari et relinquere jubentes.

* **BRANUS**, Homo rudis et indoctus. Notitia ann. 1452. in Codice Ordin. Canonic. Regul. ap. Guden. Cod. Diplom. vol. 2. pag. 575 : *Quod in ordine mendicantium pauci essent docti, sed quam plures ydote et Beani.*

* **BRANI**, quibusdam in locis vocitantur homines manus-mortuae, si fides Antonio Colombe in libro cui titulus : *Colonia Celtica lucrosa tom. 7. § 4. et § 6. Consul Magnum in suis Origin. ad vocem Naias. Vide infra Bejanare et Bejanum.*

* **BEARDOR**. Comput. MS. ann. 1239 : *Pro batellis Bellimontis et Pontissari usque Purisius in redeundo a Crespiaco septimana ante nativitatem Beatae Mariae virginis, et pro Beardoribus abbatis Pontissari, et elemosyna per viam pro dominis, et tunica cuiusdam stulti, l. sol. Turon. An leg. Burdonibus?* Vide in Burdonis.

* **BEARE**, a Gall. Béer, Ore hiante et patulo esse. Extract. ex solemni conventu Turone habito ann. 1483. in Cod. S. Germ. Prat. 173. fol. 62. v^o : *Sed quid hæsitamus in piano, et quasi Brantes teneamus ramos. capitu dejicimus? Unde Bé-gueulle, pro Fatus, hebes, in Lit. remiss. ann. 1470. ex Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 428 : Le suppliant soy voyant injurie sans cause, respondit à icellui compaignon, que vnuix-tu Bé-gueulle. Sed et quævis apertura, Bédicta est. Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 117. ch. 175 : Ledit Guiennois ouvrir sa fe-*

nestre, et parmi la Bée d'icelle fu assené d'une pierre au visage. Alia ann. 1389. in Reg. 138. ch. 15 : Pierrot Vellier entra de nuit audit hostel dudit Pierre par la Bée d'une fenestre. Recte ergo D. Secousse legendum esse monuit Baée, pro Bate, in Lit. ann. 1309. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 386. art. 32 : Que nuls ne puisse.... saillir oultre carrefour ou Baée. Entrebée, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1427. ex Reg. 173. ch. 751 : Icelui Cotele se efforce de frapper le suppliant d'icelle dague par l'Entrebée ou ouverture de l'huis. Hinc Geule Baée, Ore hiante, in Bestiario. MS. :

*Mais quant la mort vers lui s'adreche,
Qui le gete geule Baée,
Dont est remesse sa poissée, etc.*

* Baer et Béer præterea dixerunt nostri, pro Meditari, appetere, consilium habere. Gest. Ludov. Pii cap. 21 : *Après celi manda que il fist appareillier les trespass et garnir de quanque mestier seroit jusques à Rome : car il Basit à aler pour visiter les Apostres. Robert. Bour. in Merlino MS. : Il me semble que tu ne deusse pas Buer à si haute chose comme est chevalerie. Contin. Guil. Tyrii apud. Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 697 : Li Espagnol, qui avoit la terre en baillie, n'osait pas laisser ce qu'il gardoit que li Soudan n'i entrast, qui son neveu Beut à deserter. Unde Béance, pro Desiderium, consilium, propositum, Gall. Intention, desir, espérance. Guill. Guiartus :*

*Par ceux avoit Richard Béance
De mettre à mort le Roi de France,
Dont il fut forment esjoi.*

* Baerie, Ipse stolidi habitus, stupiditas ineptiae. Le Miroir MS. :

Fole Baerie, c'on apele abusion.

* BEASSA, Exactio, quæ a molitoribus, ut videtur, siebat in ponderante farinam. Charta ann. 1331. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 527 : *Quod exactiones, quæ vulgiter appellantur in eadem (villa Montispessuli) los meliors, las tacidas, e las Beassas amodo cessare deberent.... Quamplures rationes proponentes ad finem quod impositio-nes, quæ siebant pro molegiis, tacidis et Beassis in dicta villa remanere deberent.... Ad reportandum concordiam.... dictum nostrum seu pronunciationem super premissis in modum, qui sequitur, pronunciamus..... Ad qua ponera dicti molinerii seu dicta molendina gubernantes blada molenda, et farinam multam apparere et pondera re-haberent.*

* Olim vero Beasse, Ancilla, famula. Arest. Parl. Paris. ann. 1287. in Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5188. fol. 149. v° : *Item il est assavoir que cil qui n'a fame, ou celle qui n'a mary, qui voudra entrer en la bourgeoisie,.... doit avoir continuellement au lieu de sa bourgeoisie un propre vallet ou Beasse demorant au leu, dès la veille de la Touzains jusques à la veille de la S. Jehan. Charta ann. 1345. in Reg. 62. ch. 519 : Marguerite fame Pierres de Maury... fust traictié par devers nous..... pour la bateure Adeline, jadis Beasse de ladite Marguerite. In lemmate hujus chartæ legitur : Adelina condam ancilla ejusdem Marguerite. Alia ann. 1338. in Reg. 71. ch. 183 : Ladite fame avoit si pressé et chargié outraigusement Marguerite de Viceri le*

Croussie se Beasse d'aler querir eau et faire plusieurs autres grans, énormes et grevables services, etc. Vide supra Baila et infra Vas-sus 2.

* BEATAE, Mulieres in Hispania præ cæteris religiosæ, quales sere sunt Beguinæ in Flandria. Concil. Hispan. tom. 4. pag. 352. col. 2. ex Concilio Mexicano : *Ne sub devotionis specie prædictæ mulieres licentiose hue illucque vagantes discurrant, et ob similitudinem habitus sanctimonialibus ignominiam inferant; statutus ac præcepit sub pena excommunicationis lata sententia, ut nulla prædictarum mulierum, quas Beatas vocant, habitum aliquius religionis approbatæ deferatur. Ibidem ex Concilio Toletano anni 1582 : Synodus eam (Constitutionem Pii V.) in iis etiam mulieribus observari mandat, quæ per totam hanc provinciam cum Beatae nocentur, in Congregatione et sub obedientia vivunt.*

* BEATICUM, Viaticum, Sacrum Christi corpus quod datur moribundis. Murator. tom. 3. pag. 114. col. 2. E. ex Anastasio Biblioth. de Vitis Rom. Pontificum : *Usque ad ultimum diem transitus sui, et ob humilitatem Ecclesiæ viaticum (al. Beaticum) eis largiretur.*

* BEATIFICA BENEDICTIO, in Concil. Barcinon. tom. 2. Concil. Hisp. pag. 279 : *Jubemus vero in infirmitate positis, Beatificam Benedictionem percipient. Alii legunt haud male, Viaticam pro Beatificam.*

* BEATIFICABILIS, Beatitudinis capax. Bareleta serm. in Nativit. Dom. : *Homo est creatus ad beatitudinem consequandam; et est Beatificabilis in utroque, et quoad corpus et quoad animam.*

* BEATIFICARE, Beatum seu felicem reddere, in Epist. Joan. VIII. PP. ann. 878. tom. 9. Collect. Histor. Franc. pag. 160. Vide mox Beatizare.

* BEATILLÆ, Ornamenta vilioris quidem materiarum vel pretiarum; sed magni laboris et artis eximiæ. Vox ducta a Gallico Beatilles, Trunculi, Cupedia : quæ metaphorice ad multas res alias transfferri solet. Acta SS. Junii tom. 5. pag. 241. de S. Anthelmo : *Loculamentum interim novum apparatur, quod Bellicenses Religiosæ Visitationis tam subtiliter aptarant, totque Bratillis... ornarunt, ut de eo dici potuerit : Materiam supererabat opus.*

* BEATISSIME PATER. Eo titulo compellatur Hugo Cluniacensis abbas a Simone comite, in Charta ann. 1076. inter Instr. tom. 10. Gall. Christ. col. 207 : *Venerando abbati Hugoni et omni congregationi Cluniacensi cœnobii, Simon comes vestrae sanctitatis servulus, salutem. Notum sit vestre cœnsitudini, Beatissime Pater, etc.*

* BEATITAS, Fortitudo, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641.

* BEATITUDO, Titulus honorarius quo compellantur Episcopi, apud S. Augustin. Epist. 11. 76. 139. Senatorem, lib. 3. Epist. 37. Avitum Viennens. Epist. 6. 8. 11. 37. Ludovicum Pium Imp. in Epist. ad Sicharium Archiep. Burdigalens. Nicolaum I. PP. Epist. 28. et alios passim. Præsertim vero summo Pontifici delatus legitur. Anastasius in S. Adriano PP : *In ipso exordio consecrationis ejus direxit ad ejus Beatitudinem suos missos Desiderius Longibardorum Rex. Occurrit ibi non semel. Adde Diurnum*

Romanum cap. 5. tit. 3. Notum etiamnum Pontifici Romano soli hunc titulum adscribi, qui olim cæteris Episcopis communis erat. Sed et aliis quam Episcopis, atque adeo Laicis tribuitur non semel a S. Anselmo in Epistolis. Vide Brissonum in Formulis pag. 361. [** et Glossar. med. Græc. voce Μαζηπώντες. Adde Chart. Donat. ann. 441. vers. 7. ap. Marin. in Pap. Dipl. pag. 131. Alia ann. 553. vers 18. ibid. pag. 133. Conser. editor. pag. 303. not. 2.]

* BEATIZARE, Beare, inter Beatos referre, adscribere, Ital. Beatificare, nostris Béatifier. Stat. Pallavic. lib. 2. cap. 11. pag. pag. 84 : *Statutum et ordinatum est, quod si aliqua persona maledicat aliquem sanctum vel sanctam, vel blasphemet Beatizatum, vel veneratum per sanctam Dei ecclesiam, puniatur pro qualibet vice in solidis quinquaginta imperiis. Nostris Benuré et Benuré, Beatus, felix. Charta ann. 1300. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris sol. 146. r°. col. 2 : Pour les gracieuses volonté et commandement empres faitz du Benuré et recorable mémoire monsieur Philippe, jadis roy de France. Il est Benuré, qui en terre mene vie célestie, in Cod. MS. xij. sæc. Bibl. Geneve. Unde Benurie, Beatitudo, ex eod. Cod. : Les huit Benuries.*

* BEBDUNI. Vide Beduini.

BEBORANIA, Præstationis species. Præceptum Caroli Mag. pro Hispanis editum a V. Cl. Steph. Baluzio : *Dicunt etiam quod aliquas villas quas ipsi laboraverunt, labores illis eis abstractas habentis, et Beboranias illis superponatis, et sajones qui per forcia super eos exactant.*

BEBRA, Missilia aut teli species. Vegetius lib. 1. cap. 20 : *Barbari autem scutati pedites his præcipue utuntur, quas Bebras vocant, et binas etiam ac ternas in præliis portant. Bartholinus lib. 4. Austriad. :*

Quinquaginta Bebras, centum delecta juventus, Pila gerunt humeris, etc.

BEBRINUS, [BEBBUS.] Vide Bever.

* BECA, Hispanis Amiculum quod Doctores et Præbendarii gestant et ii, qui gradum aliquem adepti sunt in Academiis. Concilium Llunanum anni 1582. inter Hispan. tom. 4. pag. 248 : *Nullus vero ignotus et peregre veniens clericus insigne illud assumat aut gestet, quod nostri Beca appellant, neque supra pileum clericalem, galerum amplum vel sericum ferant, prout Episcopis et Præbendatis vel graduatis moris est. Ibidem pag. 275 : Nec possint clerici gesture stolas vulgo Becas, si non fuerint... licentiat vel doctores, etc. De Beca sic disseritur in Actis SS. Junii tom. 2. pag. 631 ubi de sancto Joanne a S. Facundo : Idem Vergeta proponit expressiōnem veteris habitus Collegialis (Salmanticæ) veluti Capellunis quoque competentis, ideoque et a S. Joanne gestati, eumque ait fuisse et esse coloris rufi. Beca autem cuius nomen dicit sumplum esse ab Italis (vittam significare docent Academicci Cruscani) Beca, inquam, sic describit, ut non solum ex humeris ad pectus profundat, sed fere instar Graecanici episcopalis pallii, per tergum ad tulos; olim vero supra caput in formam corona revolveretur, cum defluentibus ad tempora laciniis. Nunc pro parte illa superiori assumptus est pileus clericalis quadratus, sic ut predicta Beca solos jam tangat hume-*

*ros, sinum ante pectus eumdem formans, ex humero autem sinistro ad terram defluat. Hec ibi. Sobrinus in Dictionario Hisp. Gall. ait, *Beca Præbendam* designari, quod indicet eum, qui gestat ornamentum hoc, esse *Præbendum*.*

* **BECALERIUS.** Ensis rostratus, vel culter lanionius, ab Ital. *Beccatio*, lanius. Stat. Vallis Serianæ rubr. 44. ex Cod. reg. 4619. fol. 88. r^o : *Arma velita..... sunt haec, videlicet cultellus punctosus,.... spatu, clipeus, tavolatus, Beccalerius, etc. Sic nostris *Bec de corbin*, *buc de faucon*, *beccouysel* dictum est omne armorum genus, quod corvi, falconis aut avis rostrum referebat.* Lit. remiss. ann. 1453. in Reg. 183. Chartoph. reg. ch. 301 : *Le suppliant print une hache, nommée *Bec de corbin*, alias de faucon.* Aliae ann. 1397. in Reg. 152. ch. 231 : *Icellui de Grebeval commença à ruer d'un grant boston ferré, que on dit *Bec de faucon*.* Rursum alia ann. 1476 in Reg. 206. ch. 28. cap. 5. *Ung viel coustel, nommé Beccouysel.* Vide infra *Beccazenerius*.

¶ **BECARIO.** *Urcoeli genus, ex veteri Onomastico. Sic Turnebus Adversar. lib. 28. cap. 5. Vide *Bacca*, 2.*

BECCA, *Besca*, *Brasa*, *Bessus*, nostris *Beche*, aut *Besche*; forte quod *Becci* seu rostri formam præferat.

Becca, Gloss. Ælfrici : *Ligo, Becca, vel palus, vel fustis.* [** *Becca*, *Ligo*, *marra*, ex eod. Gloss. apud Bosworthum. Angl. *Beck*, Germ. *infer. Bikke*.]

BESCA. *Custumar. de Hecham : In communi pastura turbas... cum una sola Besca fodient, et nihil dabunt.* Vide *Leges Willel.* Regis Angl. vernaculae cap. 4.

BESCATA TERRÆ. *Charta Joannis Regis Angliae tom. 2. Monastici Anglic. pag. 642 : De dono Radulfi... duas acres Flandrenses in novo marisco de Iclesham, et unam Bescatam Terræ inclusam, cum expensis praedictorum mariscorum in eodem marisco. Est autem Bescata, ni fallor, tantum terræ, quantum quis ligone uno die fodere potest.*

BESSA. *Lethaldus de Miracul. S. Maximini Abb. Miciac. num. 34 : Operante eo, suffosorium, quod Bessum dicunt, sumit. Vide suo loco.*

BESSUS, *Ligo.* Adalardus in Statutis antiquis Corbeiensis Monasterii lib. 2 : *Unusquisque habeat ad hortum excolendum, sive ad alias necessitates expellas, füssorios 6. Bessos 2. delatoriam, etc.* Arverni etiam-nunum *Brisse* dicunt.

BECHARA. *Fodere, nostris *Becher*.* Occurrit in Statutis Synodalib. Nicolai Episcopi Andegavens. ann. 1274.

* *Ex qua voce et altera *Clou*, pro *Clou*, clavus, efficta est vox *Bescheclou*, qua fabrum ferrarium, cuius est ligones et clavos fabricare, designarunt. Lit. remis. ann. 1379. in Reg. 115. Chartoph. reg. ch. 142 : *Les Bescheleux ou feures de Truancourt, qui est une autre ville des religieux de Beaulieu en Argonne. Hinc orta formula, Bannir sur la besche, vel, quod idem est, sur le pic et sur la pelle, ubi de puniendis feminis agitur : quippe cum eas suspendere in usu non esset, capitii damnatae fossa immergebantur, quae *Becca* seu ligone excavari solet.* Consuet. S. Genov. MSS. fol. 26. r^o : *L'an de grace 1383. Marote la Flamengie, Mehalot**

*de Gisors..... furent baines de la terre sus la Besche, pour ce que elles estoient soles de leurs cors. Lib. rub. fol. parvo domus publ. Abbavil. fol. 53. r^o ad ann. 1322 : *Murote la Turkoise fu banie à trois cloches à toujours seur le pic et seur le pele, etc.* Vide *Fossa 1. Besque*, pro *Besche*, in Reg. seud. comitat. Clarimont. ex Cam. Comput. Paris. fol. 12 : *Chascun marchant de ferriannerie,.... qui vent Besques, doit ou mois de Mars une Besque. Besote, diminut. a Besche, in Lit. remiss. ann. 1369. ex Reg. 100. ch. 25 : Dezeju en grant quantité en avoit dessou et esracé (des navets) d'une Besote, qui est instrument manuel convenable pour ce faire.**

* **BECCARINI.** Theodericus de Niem lib. 2. de Schism. cap. 15 : *In eadem civitate Perusina sunt tres ordines seu status ciuium. Nam quidam sunt nobiles, qui dicuntur *Beccarini*. Num a forma cujusdam ornamenti, quod nobilitatis insigne erat?*

* **BECCARIUS.** Lanius. Vide in *Beccaria*.

* **BECCAZENERIUS**, ut supra *Beccarius*. Stat. Mantua lib. 1. cap. 112. ex Cod. reg. 4620 : *Arma autem ab offensione sint et intelligantur ..... spontonus sive stoccus, manavesius, Beccazenerius, etc.*

BECHARIA, Macellum, laniana, Italis *Beccarin*; nostris *Boucherie* : *Beccatio, Beccaro, lanio Italis. Charta Ogerii Iporicensis Episc. apud Guichenonum in Bibl. Sebusiana cent. 2. cap. 6 : Parochium quoque Ecclesiam, cum decimatione omnium tabernuarum, Becciarum, mercati, et omnium mercimoniorum que infra civitatem sunt.* Alia ann. 1345 : *Carnes que venduntur ad Beccariam.* Vide Albertum Acharium in Vocabulario Italic. et V. Cl. Aegid. Menagium in Orig. Ital. in *Beccatio*, et Oct. Ferrarium in *Becco*.

¶ **BECCARIA et BECHARIA.** Eadem notione. Reginima Paduae ad ann. 1271. apud Murator. tom. 8. col. 461 : *Hoc anno.. facta fuerunt Beccaria magna Communis Paduae. Chron. Parmense apud eumdem tom. 9. col. 763 : Et tunc (ann. 1208.) Commune Parmæ fecit fieri moram que est juxta Beccariam de capite pontis a mane.*

BECCARII, Carnifices, [Macellarii,] apud Andream Dandulum in Chron. MS. ann. 1175. [Acta SS. April. tom. 3. pag. 609. in Vita B. Luchesii : *Dum in civitate Bononiae carnes publice venderet, erat enim macellarius seu Beccarius. Occurrit iterum in Actis SS. Junii tom. 3. pag. 936. D. Chron. Parmense ad ann. 1291. apud Murator. tom. 9. col. 821 : Et sic quatuor mesteria, scilicet Beccariorium, ferrariorum, etc.]*

* **BECHARIUS**, Lanius, Ital. *Beccatio*, Gall. *Boucher*. Stat. antiqua Florent. lib. 3. cap. 191. ex Cod. reg. 4621 : *Duo custodes deputati in foro veteri pro arte Beccariorum.* Vide in *Beccaria*.

* **BECHETUS**, Academicis Cruscanis : *Bechetto, fascia del cappuccio;* Pars tegumenti capitis in rostrum, Italis *Becco*, designens. Vide *Becha*. Stat. jamjam laudata lib. 3. cap. 52 : *Nullus deferat habitum Pincocherum, scilicet clamidem nigrum ad Bechetum.* Unde nostris *Bescheron*, dicitur quidquid ejus formæ est. Lit. remiss. ann. 1450. in Reg. 185. Chartoph. reg. ch. 41 : *Le suppliant riva ladite sarpe contre le-*

*dit Rousseau, et l'ataigny sur le chief de la teste du Bescheron de ladite sarpe. Bechet vero, in Lit. ann. 1346. tom. 2. Ordinat. reg. Franc. pag. 350. art. 29. est piscis species, lucius scilicet, Gall. Brochet, qui etiam *Becquet*, *Beque* et *Bequet* nuncupatur. Lit. remiss. ann. 1380 in Reg. 118. ch. 375 : *En laquelle fosse..... lesdiz Jesson et exposant ont pris nuantré environ 13. ou 14. carpes et un Bequet.* Aliae ann. 1413. in Reg. 167. ch. 146 : *Esquelz fosse le suppliant prist furtivement des poissans, c'est assavoir Beques et carpes.* Addit. tom. 7. Ordinat. pag. 182. Lit. remiss. ann. 1393. in Reg. 145. ch. 213 : *Lesquelz priendent in icelle boutille deux saulmons et un Beque.* Aliae ann. 1403. in Reg. 158. ch. 225 : *Lesdiz compagnions rompirent les haches à poisson dudit prieur, et prirent de poisson certaine quantité, comme Beques, roses et anguilles.**

** **BECHARIUM**, Instrumentum ad formam calicis. Vide *Bucca*, 2. Ordinat. Preposit. S. Sever. Erford ann. 1121. ap. Goden. in cod. dipl. pag. 50 : *In ieiunio unicuique Becharium unum de pisis ad duas dies, et cotidie duo alleria et quinque ratices.*

BECCO, *Braccum*, Rostrum, vox Gallica vetus, unde nostris et Belgis *Becc*, Italis *Becco*. Sueton. in Vitellio cap. 18 : *Cui Tolosa nato cognomen in pueritia Becco fuerat : id valet gallinacei rostrum. Quasi Becc de coc, ut quidam volunt. Perperam a bucca etymon accersit Acharisius.*

BECCUM, Bracton. lib. 3. Tract. 2. cap. 28. § 1 : *Si habuerit accipitrem, perdat Beccum, et ungues pedum, et caudam.*

ABBECARE. Vox falconiorum, *Becco*, seu rostro impetere, seu crebrius rostrum infigere, mordicare. Fridericus II. Imp. lib. 2. de Arte venandi cap. 49 : *Per hujusmodi scilicet mordicationes, sive, ut ita dicam, Abberationes saepius iteratas, etc.* Occurrit ibi rursum, et cap. 53.

* **BECCUNUS** Vide infra *Beccuna*.

¶ **BECCUS**, Prisca Danorum seu Gallo-rum lingua dicitur aquæ cursus alteri fluvio se committens : hinc *Beccum* sive *Beccum* Helluini, adjecto fundatoris nomine, celeberrimum in Normannia cenobium ab urbe Rotomago decimo octavo versus Occasum milliari in Rotomagensi tractu situm. Hist. ejusdem Monasterii MS. pag. 1. n. 1. ex Archivo ejusdem loci. Vide *Beconagium*, [** et Bosworthi Gloss. An-glos. voce *Becc*. Schmelleri Gloss. Sexos voce *Beke*. German. hodie *Beck*.]

¶ **BECHA**, Habitus proprius Clareno-rum. Acta SS. Junii tom. 2. pag. 1090. de B. Angelo Clareno : *Habitum autem deferebant fratres distinctum a vesti Franciscana, quem Becham vocabant; habitum scilicet brevem cum capucio ante et retro, ac chordam usque pyramidalis forma (unde prout dubio Becha dicebatur) cui a tergo penitus lingua hærebatur.*

¶ **BECHA**, *Beccna Capuccii*, Pars ejus extrema quæ desinunt in *Beccum* seu acumen. Acta SS. Junii tom. 3. pag. 547. A. de B. Petro Gambacurta : *Et dimittitur Becha Capuccii, et novæ acceptantur Constitutio-nes. Capitul. gener. S. Vict. Massil. ann. 1378 : Nullus portet caputum cum Becha, cum cauda longa seu almucias.*

* **BECCUSFREDUS**, Pertica ferro præ-
acute et recurvo munita. Tractat. MS. de
Re milit. et mach. bell. cap. 111 : *Beccus-
fredus, alias aculum, marinas frangens
naves.* Occurrit rursus cap. 108.

¶ **BECHARE**, Fodere. Vide *Becca*.

¶ **BECHARIA**. Vide in *Boccharia*.

* **BECHARIUS**, Lanius. Occurrit passim
in Stat. urbium Ital. Vide supra *Beccha-
rius*.

BECHIN, Germ. *eia Bechin*, Pelvis,
nostris *Bassin*. Tradit. *Fuld*. lib. 1. pag.
472 : *Tradidit.... hoc est, mappæ 2. manu-
tergia 1. Bechin. 1. pelvis 1. liliakan. 1. Et
infra Tradit. 39 : *Sed et iste breviorius ad
ornamentum Ecclesie pertinet, id est, turi-
bula deaurata 2. cortina 12. orciarii 4.
manile 1. conchæ 4. Bechin 2.* [**Vide *Bac-
cunus*, in *Bacca*, 2. et *Graffii Glossar. Ling.*
Franc. vol. 3. col. 30.]*

* **BECHINUS**, Hircinus. Convent. civit.
Saxonæ ann. 1526 : *Item pro singulo pecio
Bechinorum, denarium unum. Vide mox Be-
chus 1. et infra Becuna.*

1. **BECHUS**, Hircus, Gall. *Bouc*, ab
Ital. *Becco*, eadem notione. Stat. civit.
Astæ collat. 7. cap. 1. pag. 23. 1° : *Et
quod aliquis ipsorum non apportablæ nec
apportari faciet, nec vendet vel vendi faciet
aliquam troyam, vel Bechum, ovem, nec
artem sub becharia, etc.*

* 2. **BECHUS**, Idem quod supra *Becchetus*.
Chron. Placent. ad ann. 1388. apud Mu-
rator. tom. 16. Script. Ital. col. 581 : *Qui
capucii sunt parvissimi cum Becho longo,
quasi usque in terram.*

BECIARIA, **BEZARIA**. Tabularium Con-
chense in Ruthenis Ch. 203 : *Et unum
mansum, et unum caput mansum in illa
Beziaria, cum campos et hortos, etc. Ch.
219: Donamus illo manso nostro de Paillardero
ubi Rainaldus manet, cum ipsa Bezaria,
cum quantum ad ipso manso aspicit, etc.
Ch. 237: Cum boscis, cum trolley, cum man-
sione, cum vernis, cum albaretus, cum
pratus, cum Beciarias, cum terras cultas et
incultas, etc. Adde Ch. 266. 429.*

* Modus agri f. tantum terræ, quantum
quis *becca* seu ligone uno die fodere potest;
idem proinde quod *Bescata*. Vide in *Becca*.
Et etiam spectare videtur vox *Bechole*, Le-
novicibus nota. Lit. remiss. ann. 1478. in
Reg. 205. Chartoph. reg. ch. 42 : *Laquelle
ument s'en estoit saillie et estoit allée en une
xtite Bechole illeques auprès dudit pré, et
prés qu'il eut trouvé sa dite jument en ladite
lechole, etc.*

BECIUM, **BECIUS**. Vide *Bedum*.

BECONAGIUM, Tributum quod in sus-
tentationem Phari, vel maritimis luminis,
vel populus subito excitetur ad repellen-
tum hostem, confertur. Hæc Spelmannus
ui a Saxonico, *Beacon*, i. signum accer-
t, quod in signum ejusmodi faces accen-
tantur, seu contra hostes, seu ad dirigidendas
aves. Quid si a *Becon*, de qua voce supra.
am nostri promontoria seu terræ lingulas
mare, aut in fluvios procurrentes, *Becs*,
rostra, appellant, ubi ut plurimum Phari,
u turres, eriguntur. Vestigium manet in
ec d' *Alier*, ubi coeunt *Eluveris* et *Ligeris*
ivii, et in *Bec d'Amber*, ubi confluent
aronna et Dordonia. Potuit etiam conflari
vocabuli ex Belgico *Bake*, specula,

pharus, pro nocturno navium accessu.
[** Vox Belgica et Anglosax. ejusdem sunt
originis. Confer *Ihril* Gloss. *Suio-Goth.*
voce *Baok*, vol. 1. col. 153.] Vide *Baccha*.

¶ **BECUNA**, Aluta, Gall. *Basane*. Sta-
tuta Massil. pag. 389. ubi exstat capitul-
lum integrum, *De coriis et Becunis pro ta-
libus quales emptæ sunt vendendis, et de
affollatis non immiscendis*. Ibid. pag. 465 :
*Si quis alterius avere in nave, vel ligno ali-
quo positum sive oneratum, puta coria vel
Becunas, seu stannum, vel aliquis alias
merces sine voluntate domini illarum mercium
dissolvit, etc.* Rursus occurrit pag. 380.

* Neque aliter hanc vocem interpretatur
Editor in notis ad hæc statuta pag. 390.
Attamen vox *Becunes*, quæ eadem prorsus
est, aliud significare videtur in *Charta
Phil. III. ann. 1277. tom. 4. Ordinat. reg.*
Franc. pag. 670. ubi *Beccunes et Bazena*,
tanquam res diversæ occurunt : *De qualibet
centena pellium arictum, et de Beccunes,
octo denarios, ... de qualibet duodena Bazene,
duos denarios. Pelles itaque hircinas
indicari facile crediderim. Vide supra Be-
chonus et Bechus 1.*

¶ **BEDA**, Armilla, ab Anglo *Bed* vel
Bead, Gall. *Brasselet*. *Madox Formul. An-*
glie. pag. 427. ex Testamento anni 1386 :
*Dominæ Eusemia de Heslerton sorori meæ
lego unum scipum deauratum et duo paria
de Bedis de auro.*

BEDALE, **BEDALIS**, [Idem quod *Bedum*.] Tabularium Prioratum de Domina in Del-
phinatu fol. 40 : *Et a Septentrione ad quem-
dam Bedalem*. *Charta G. Vicecomitis Mas-
siliensis apud Guesnaium ann. 1016 : Ubi
Gerrenus fluvius cadit in Bedale de supra-
dicto molendino ad gadium *Huvelnæ*, etc.*
Alia ann. 1250, apud Jossifidum in Nicien-
sis Episcopis pag. 184 : *Ad ædificandum
in dicta terra domum... cum conductu aquæ
a Bedali dicti Augerii. [Acta SS. Julii tom.
1. pag. 568. in Processu de B. Petro de
Luxemburgo : Filia quondam Joannis de
Lovan... a casa cecidit in Bedali molendini...
et pra violentia aquæ transducta fuit usque
ad r̄am ipsius molendini, molendino mol-
len. Charta ann. 1229. ex minori Chartul.
S. Victorii Massil. pag. 94 : Petebat homi-
nes prohiberi quicquam *Bedalibus* suorum
molendinorum substrahunt (sic) in lesionem
monasterii. Testamentum Anglici Episc.
Alban, Card. ann. 1388. apud Stephanotiu-
m in Fragmentis Hist. tom. 10. pag.
335 : *Patua, pascua et obedientia, exitus
et introitus quoquaque, aquarum decursus,
derivationes eorumdem, et Bedalia quoquaque,
etc. Massilienses vocant etiamnum le
Bedal ipsum rivi alveum.*] Vide *Bedum*.*

* **BEDALIUM**, Rivi alveus, idem quod
Bedale. Chartar. notar. *Daubayne Aquens.* :
Terram confrotatam cum Bedalio molendini.
Vide supra *Beale*.

* **BEDANAS**, Corium vitulinum, ovinum
vel hircinum Arest. Parl. Paris. ann.
1330. 28. Apr. ex Reg. Olim : *Tres costals
de corduano albo,... et unum costallum de
Bedanas.* Vide supra *Becuna* et infra *Be-
sana*.

* **BEDATUM**, Pascuum commune. Oc-
citanis *Lou Bedat*. Stephanotius Antiq.
Benedict. in Vasconia MSS. tom. 1. pag.
685 : *Concedimus ad ugrarium venientibus*

*ibidem omnes terras cultas et incultas, ex-
cepto Bedato, salvo jure feodatorum nostro-
rum, etc.*

* Haud dubie dictione *Vasconica*, pro
Vetatum, Pratum pascuis prohibitum,
ubi animalia depascere nemini licet; male
ergo Pascuum commune exponitur, ut ex
ipso loco colligere est.

¶ **BEDDE**, Lectus, ab Anglo-Saxonico
Bedd : quod idem significat. *Madox Formu-
lare Anglican*. pag. 428. in *Testam. Johani-
ni de Nevill ann. 1388 : Item Eleonoræ de
Lomley filia mea duo banerett Beddis de
Norfolk cum curtinis, etc.*

¶ **BEDE**, Collectæ genus, apud Lude-
wig. tom. 2. Reliq. MSS. pag. 415 : *Ad-
junctum est in serie nostra Constitutionis,
quod mansus duos solidos ad censum et
unum ad collectam, quæ vulgo Bede dicitur,
et insuper decimam persolvet, etc.* [* Germ.
inser. *Beede*, a bitten, Petere, quia olim
blande et per rogationes et suasiones. ex-
igebatur. *ADEL*. Confer *Haltaus*. Gloss. Ger-
man. voce *Bede*. Latine dicitur *Petatio*, ap.
Guden. in *Cod. Diplom.* vol. 1. pag. 419;
sæpius *Precaria*. Vide *Eichhorn. Hist. Jur.*
Germ. in *Indic.*]

* **BEDEGAR** dicitur *Gallice Esglantier*.
in *Glossar.* Lat. Gall. ann. 1348. ex Cod.
reg. 4120. Aliud : *Bodegar*, indeclinabile.
Gall. *Eglanter.*

BEDELLI. Apparitores minores, qui ad
judicis citabant, et Baillivorum judicum
pedaneorum sententias, eaque officia, quæ
minus videbantur honesta, exsequebantur.
Vetus Consuetudo Normanniæ 1. part.
sect. 1. cap. 11 : *Li Bedel sont li mineur Ser-
jant, qui doivent prendre les nans, et les
offices faire, que ne sont pas si honestes, et
les meneures semences.* [* In Lat. ap. Lu-
dewig cap. 7. § 6.] Edictum S. Ludovici
aun. 1254. ad coercendos Baillivorum de-
fectus : *Senescalli autem nostri et inferiores
baillivi caveant sibi a multitudine Bedellorum,
et quanto paucioribus poterunt, sint contenti
ad curiæ exequenda precepta, et illos no-
minent in assisia publica, aut vero pro Be-
dellis minime habeantur. Nec injuria Ludo-
vicius bedellorum numerum inhibuit, qui
graves semper populo habiti sunt. Unde
Ordericus Vitalis lib. 12. pag. 876 : *Officia-
les mali prædonibus pejores sunt. Pagenses
nempe latrunculos, fugiendo seu divertendo,
devitare possunt : versipelles vero Bedellos
nullatenus sine damno declinare queunt.*
Hinc Bedellos Willelmus Brito in Vocab.
Angarios, compulsores injustos esse ait.
Exactorum et publicanorum præterea offi-
cium egisse bedellos colligimus ex *Mattheo*
Paris ann. 1257. dum Fratres Minores et
Prædictores *Pape telonarios* et *Bedellos*
factos scribit. Et alibi : *Nullus forestarius
vel Bedellus faciat de cetero scotallum, vel
colligat gurbas.* Apud Scotos etiam bedello-
rum officium fuit citare. *Leges Burgor.*
Scoticor. cap. 112 : *Citatio facta in burgo
superburgensem perservientem domini Regis,
sine Bedello ejusdem burgi non est valida.*
Eorum præterea erat nanna seu pignora
capere, ex laudata Normannica Consuetu-
dine, et iisdem Legibus cap. 47. et ex
Fleta lib. 1. cap. 18. § 2. Adde easdem Le-
ges Burgor. cap. 62. Iter Camerarii Scotici
cap. 3. Concilium Lambethense ann. 1261.*

cap. de apparitoribus sive Bedellis, et Baronium ann. 1164. etc. De vocabuli etymo varii varia tradunt. Skeneus a *perdo* hoc est, a baculo, deducit, propterea quod hujusmodi servientes *virga aut baculo uterentur*. Quam sententiam improbant Spelmanus, Watsius, et Somnerus, qui a Saxonica voce, *Bidele*, quæ præconem significat, deducunt. Vide Edwardum Cokum ad Littleton. [et Menagium in Etym. Gall.] Vide *Budallus*, 2. [** *Flura apud Haltaus. Gloss. German. voce Buttel.* De etymo conser Grafii Thesaur. 1. Ing. Franc. vol. 3. col. 56. et 82. vocibus *Butel* et *Butil*.]

¶ **BEDELLI ECCLESIAKUM**. Concil. Hisp. tom. 4. pag. 667. col. 2. ex Regula consueta Toribii Archiep. Limæ : *In antecessum ibi Bedellus, post hunc sacrista cum thuribulo, et post eum acoluthi cum candelabris, etc.* Hos Ecclesiarum ut et Universitatem Bedellos etiamnum appellamus *Beddeaux*.

* **BEDELLUS PROVINCIE**, sub hoc titulo Chartam Ottonis march. Brandenburg. ann. 1196. subscribit *Wasmodus de Heckelinge*, apud Ludewig. tom. 9. Reliq. MSS. pag. 541.

BEDELLI UNIVERSITATUM. [Literæ Johannis Regis Franc. ann. 1350. pro Universitate Montispessulana tom. 2. Ordinat Reg. Franc. pag. 514 : *Cumque in dicta Universitate habeant esse et consueverint hactenus plures Bedelli, videlicet Bedellus generalis, et Bedellus Universitatis, nec non etiam Bedellus collegii, et pro qualibet Doctore actu legente in utroque jure, predictorum unus Bedellus, qui ibidem Banquieri communiter nuncupatur.*] Leges Aliensi IX. Castellæ Regis 2. part. tit. 31. leg. 10 : *La Universidad de los Escolares deve aver su mensajero, que llamen en Latin Bidellus, etc.*

SUBBEDELLUS, in Provinciali Ecclesia Cantuarensis p. 316. 2. Edit. et in Concilio Lambethensi ann. 1261.

¶ **BEDELLATUS**, Officium Bedelli, apud Gomerium lib. 8. de Rebus gestis Francisci Ximenni, p. 1148.

¶ **BEDERIPES, BEDREPIUM, BEDREPE, BEDRIP**, *Precaria seu servitium quod domino suo tenentes præstare debent in rebus ad agros pertinentibus, ut in demetendis messibus, secundis foenis, etc. a Saxonico Biddan, Rogare, precari, et Rippian, Falcare, metere; Anglis Bederone vel Bidrepe. Kennett. in Glossario ad calcem Antiquit. Ambrosden.* : *Tenentes de Ewel debent venire in autumpno ad precariam, quæ vocatur a la Bedripe. Ibidem ex Placito 10. Henr. III : Ermaldus corrector tenet unum messuagium et duas aeras terræ in duobus campis, et reddit per annum duos solidos et alias consuetudines ad Bedrepium in autumpno.*

¶ **BEDRIPES**, Eadem significatione. Chartularium SS. Trinitatis Cadomensis fol. 46. verso : *Halvardus 12. den. pro 2. aeras cum suis Bedripes et aliis servitis. Ibidem fol. 48. recto : Bederipes et denarios pro pascuis. Eodem fol. verso : Et super haec Bederipes et wifrip et summeare quaque hebdomada. Repetitur ibidem fol. 55. recto et verso, et fol. 60. recto.*

¶ **WEBEDRIPA, WEBEDBDRIP**, Ejusdem quidem notionis, sed originationis forsitan partim diverse, scil. a Weddian Saxonice, Pacisci, ita ut *Wedbedripa* sit quasi Pactum

seu conventio dominum inter et tenentem, de falcandis foenis, metendis messibus, etc. Kennett. Antiquit. Ambrosden. pag. 402. ex Terrario ann. 1325 : *Alicia que suit uxor Ricardi le Grey coterelli et nativi dominæ tenet unum messuagium, duas aeras terræ et dimidiad acram prati, et faciet unum sacerlaturam et unum *Wedbedripam* et levatio nem foeni, etc.* Ibid. pag. 401. lin. 7 : *Redditus et servitia Custumariorum. Robertus filius Nicholai Germeyn tenet unum messuagium et dimidiad virgatam terræ in bondugio ad voluntatem dominæ, et debet unam arruram in yeme, et unam sacerlaturam, et debet unam *Wedbedrip* pro voluntate domine; et habebit unum repastum, et debet unam sacerlaturam per dimidiad diem.*

¶ **REDEWERI**, Banditi, proscripti. Matth. Paris ann. 1258 : *Sicque facta est paz (inter nobiles Romanos) et tranquillitas liberrima, dispersis praedonibus, quos Bedeweros vocant, et Romanis maleficiis. Sed legendum Berroëros. Vide in hac voce.*

¶ **BEDIUM**. Polyptych. Fiscannensis ann. 1236 : *Et debet facere et retinere septem perticas exclusarum molendini et curare Bedia. Vide Bedum.*

* **BEDOCCUS**, Forensis, extraneus. Inquisit. ann. 1322. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 32. col. 2 : *Et quia plures veniunt ad dicta loca ad habitandum, nichil habentes vel possidentes immobilia, qui vancantur Bedocci, id est, forenses, etc.*

¶ **BEDOGIUS**, Equus junior, rusticis Dumbensibus etiamnum *Bedon*. Vide *Vedogius*.

¶ **BEDUINI**, Populi qui Arabiam incoluerunt, Halapiam et Crachum versus, nullis certis sedibus, nec in urbibus aut pagis, sed in tabernaculis degentes, unde ita appellati. Nam auctor est Abrahamus Ecchellensis in Hist. Arabum cap. 1. quos *Scenitas* Strabo appellat, *Baduinos a badia*, deserto dictos. Sed ab harum partium Consule Francico accepi, etiamnum Arabes *Beduinos* quosvis rusticis appellare. Horum frequens mentio occurrit apud Scriptores Rerum Hierosolymit. Auctor Historiæ Expeditionis Friderici I. Imp. apud Canisium tom. 5. Antiq. lect. : *Est autem consuetudo incolarum illius terræ qui silvestres Turci, sive Bedewini dicuntur, carere domibus, et omni tempore degendo in tabernaculis, de pascuis ad pascua se transference cum gregibus et armentis.* [Et apud Jacobum de Vitriaco Hist. Orient. lib. 3. inter Anecdota Marten. tom. 3. col. 281 : *Alii sunt Beduini homines agrestes, quos vulgo silvestres Turcos appellant, semper in campestribus habitantes, nullam habitantes patriam neque domum: pecoribus vero et cunctis animalibus abundant, quæ nunc in terra Sarracenorum, nunc in terra Christianorum, accepta licentia, pescuntur. Iste plurimi sunt et per provinciam turmatim divisi, carnibus et lacte vescuntur, et ovinis pellibus et caprinis vestiuntur. Semper sub nudo aere cubant, nisi nimis pluvia eos gravaverit. Tentoria habent de pellibus animalium. Amici fortunæ sunt; quem rident prævalere viribus adjuvant. Prodigiosi maximi sunt, latrones insignes. Pileos rubeos portant, et peplum circa pileum circumnatum. Quando nos prævalemus adversus Sarracenos, tunc fratres et amici nostri sunt: si vero Sarraceni præva-*

lent aduersus nos, ad ipsos declinant, etc. *Beduinos eosdem vocat Radulphus Coggeshall in Chron. Terra Sanctæ apud eudem Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 548. et 560.*] Le Roman d'Auber MS :

Auque païen ne Tore ne Beduin
Ne me sorbrent vallant un Angevin.

[* Fabul. tom. 1. pag. 117.
Il at pis fait c'un Beduyn,
Qu'il at son asse Bauduyn
Mis en la terre beneoite.]

In Epistola Episcopi Arconensis ad Honoriūm PP. tom. 8. Spicilegi Acheriani, *Beduini* perperam vocantur. Agunt vero de Beduinis Albertus Aq. lib. 12. cap. 31. Athonus cap. 35. 51. 55. Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 38. lib. 3. part. 14. cap. 2. Arnoldus Lubec. lib. 7. cap. 10. Brocardus in Descript. Terra sanctæ, etc. Perperam *Beduinos* cum *Assasinis* confundit Joinville pag. 48. uti monuimus in Notis ad hunc Scriptorem.

¶ **BEDUVII**, Idem qui *Beduini*. Vide Jacobum de Vitriaco lib. 3. Historiæ Orientalis apud Marten. tom. 3. Aneidot. col. 273.

¶ **BOLDUINI**, Eadem notione. Epistola Episcopi Arconensis Spicileg. Acher. tom. 8. pag. 375 : *Nostris autem pariter redeuntibus, Bolduini eorum habentes equos agiles, posteriores a longe sequebantur.*

¶ **BEDUM**, seu *Palitium molendini*, in Tabulario majore S. Sergii Andeg. Ch. 29. palorum scilicet series, quæ ad continentiam aquam, quo validius rotam torqueat, solet supra molendinum insigi. Hodie id *Bonde* vocant. At in Tabulario Conchensis Monasterii fol. 96. videtur significare ipsum rivi alveum : ibi enim Stephanus Miles de Retuchon assensum præbet, ut *cum curabunt Bedum projectant in utramque ripam pratorum suorum canum*. [Tabularium Aptense fol. 134 : *Cedo omnes res meus... cum omne earum (aquarem) introitu vel regressu, cum terminis et Bedis earum.*]

¶ **Vigel** apud Lugdunenses et Sebusianos consuetudo, ut qui habet *Becium*, lingua patria *Bif*, seu *echidium molendini*, possit eum restaurare et mundare, atque lutum projicere in utramque partem *beci* seu *echidii* ad septem pedes dumtaxat: qui *becium* possidet id juris habere censem.

¶ **BCIUM**, alii dicuntur. Mag. Pastorale Ecc. Parisiens. lib. 2. Ch. 12. 14 : *Super curatione alvi, sive *Beci* molendini. Id est, le *Bec*, seu ostium alvi.* [Tabul. S. Dionysii de Novigento Rotrodi sol. 103 : *Potrit utraque pars ductum aquæ suæ liberare, mandationem autem *Beciorum* et retroiorum unius partis sustinebit pars altera.*]

¶ **BECIUS**, apud Marten. tom. 3. Aneidot. col. 1694. in Vita S. Joannis Valentini Episc. : *Ilo namque in loco trium ramorum *Beci* fuerat, in quorum medio mira magnitudinis se'pens recubans, horrifico flatu et sibili plusquam vicina terrebatur. Vocis hujus origo Anglo-Saxonica *Bec*, Rivus: vocis vero *Bedum* Anglo-Saxonica *Bed*, Lectus, quod vocabulum ad rivos facile transferatur. Sic Galli dicimus, *Le lit d'une Rivière* pro ejus alveo. Johannes Owen in Epigrammatibus :*

Angli Bed lectum vocant, Cambrique sepulchrum;
Lectus enim tumulus, mortis imago sopor.

BESIUM in Litteris Officialis Cenoman. pro Monasterio S. Vincentii ann. 1209. ex Archivo ejusdem loci : *Præterea ipse Galterius habebit de quolibet mansione villa annuatim per manum Prioris auxilium unius diei ad Besia molendinorum ad bladum reparanda.*

* **BEELENGHE**, male pro Reelinghe. Vide infra Relanga. Charta ann. 1303. in lib. rub. Cam. Comput. Paris fol. 314. v°. col. 2 : *Sis cenz livres de Parisis.... à prendre sur le Beelinghe de Berghes.*

BEEMOTH, Hebreis בְּמָתָה, Elephas seu quævis major bestia : qua voce dæmonem intelligent Interpretes. Murator. tom. 2. pag. 455. col. 2. C. in Hist. Luitprandi : *... Fallax, impie, crudelis, inique,*

Impie Leviathan Beemoth paras

Antiquum renovare tua jam fraude duellum.

Crimine pro cuncto pœnas lues.

BEFACUS, Mendicus. Vetus Gloss. San-German. n. 501. Mallem Mendax, nisi mendicus eo dicatur *Befacus*, quod plerumque mentiat. Vide *Bifax*. [** Glossar. in cod. Reg. 7644 : *Befacus, Mendacis.*]

BEFARIUS, Bilinguis. Papias MS. cum Glossis San-German. 501. Vide in *Bifax*.

BEFAK. Vide *Bifax*.

BEFEHT. Charta Ludovici Regis Franc. ann. 1124. in Tabulario S. Genovæ Paris. : *Nostram Serenitatem adierunt humiliter deprecando, quandam consuetudinem inter nostros homines trium tantum villarum, scilicet Villa novæ, Monciæ, Calouït, et homines S. Genovæ olim habitam quæsierunt in futurum servari, et æterna stabilitate inviolabiliter confirmari. Et talis est consuetudo Befeh appellata vulgo, quod mulieres utriuslibet prefatæ villa nupi viris mutuæ data remaneant in maritorum hinc et hinc servitute, a naturali ancillatione penitus destitutæ, et non solum ipsæ, sed etiam quoiquot sunt utriusque sexus infantes pariturae, quam consuetudinem præsentis cartæ præcepto firmavimus.*

* **BEFFA**, Ital. et Hispanis *Fraus*, nequitia, illusio, jocus; unde Hisp. *Befar* et nostris *Besser*, et *Belfer*, Illudere, decipere, ludificari. Hist. belli Forojul. in Append. ad Monum. eccl. Aquilej. pag. 48. col. 2 : *Videntes nostri de maniaco sic fecisse Bessus de nobis; et quod iste procedebat plus ad damna nostra quam primo, etc.* Vide *Bifax*.

* **BEFREDUS**, ut *Belfredus*. Locus est in *Torngium v. Turris*.

BEFFREDUS, Campanile, Turris ubi campanæ. Hist. Harcuriana tom. 3. pag. 327 : *Multa bona contulit dicto Prioratu, et inter cetera fecit extrui Beffredum magnifica extractionis cum tribus campanis ibi extantibus.* Vide *Belfredus*.

BEFULCI, Wenedorum Sclavorum epitheton, quos ita vocatos a Chuniis scribit Fredegarius in Chron. cap. 48. eo quod duplice in congreßione certaminis vestita prælia facientes ante Chunos precederent.

* **BEFULCUS**, *Bifulcus*, *Bubulcus*, Ital. *Bifolco*. Charta ann. 867. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 513 : *Waleprando Befulcus..... cum uxore sua..... et Ursa filia sua : Lupari Befulcus cum Wale-*

perga uxore sua : .... Donatulo Bisulcus cum Raneperga uxore sua, etc. Bisulcus rursum in Ch. an. 1092. ibid. col. 217.

BEGACIUM, Catholicon Armoricum : *Quesfleec, Gallice Begace, ou Assée. Latine hoc Begacium. Inde Begaciolum, et secundum aliquos Castrimarginarius.*

* **BEGARDI**. Idem qui *Beghardi*. Vide in hac voce.

BEGARIA, f. pro *Bercaria*, de qua in *Berbix*. Chartarium Ecclesiæ Auxitanæ cap. 85 : *Firmaverunt et gorpiverunt baileam et Begariam domumque confraterniarum, quod injuste et tortuose querabant.*

* **BEGETUM**, Repagulum, agger, quo aqua continetur ne in agros excurrat. Stat. Montis-reg. pag. 247 : *Item Statutum est, quod aliqua persona non audeat vel presumat frangere seu frangi facere aliquid ghigatum seu Brgetum in toto, vel in parte, sub pena solidorum viginti, et totidem pro emenda.*

BEGHARDI, **BEKHARDI**, **BEGUINI**, **BRUNI**, Hæretici exorti primum in Alemannia, qui vulgariter *Beghardi*, quoad viros, et *Begini* quoad feminas nominantur, inquit Conradus de Monte puellarum lib. de Erroribus Begehardorum editus a Gretzero, in quo illorum errores recensentur. Quomodo vero, et ut non semel a Pontificibus damnata fuerit eorum hæresis, pluribus agunt Odoricus Raynald. ann. 1247. n. 56. 1306. n. 18. 1312. n. 17. 57. Waddingus ann. 1308. n. 12. 1317. n. 28. et sqq. 1318. Bzovius, et alii. *Beghardorum* etiam meminere Pilichordorffius lib. contra Valdenses cap. 12. Henricus Redendorff. ann. 1306. Continuator Nangii ann. 1330. etc. Viri doctissimi ad Vitam S. Catharinæ Senensis n. 79. dictos putant a Saxonico, *Beggæn*, Mendiare.

Hanc doctissimorum virorum conjecturam uti aliis omnibus longe probabiliorem admittet quisquis noverit id præcipuum fuisse Begehardorum statutum, ut scilicet necessaria mendicarent, quo facilius possint sua deliria divulgare. Concilium Trevirensse ann. 1310. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 250 : *Item cum quidam sint laici in civitate, diocesi et provincia Trevirensi, qui sub prætextu cuiusdam religionis fictæ Begardos se appellant, cum tabardis, et tunicis longis, et longis capucis cum ocio intendentibus (s. incedentes) ac labores manuum detestantes, conventicula inter se aliquibus temporibus faciunt et conservant, seque fingunt coram personis simplicibus expostiores sacrarum Scripturarum; nos vitam eorum, qui extra religionem approbatam validam mendicantes discurrent, etc. Atque hinc est haud dubie quod*

BEGHARDI, etiam appellati Fratres Conversi in Ord. Prædicatorum et Minorum. Annales Colinienses ann. 1302 : *In hoc Capitulo (FF. Prædicatorum) fuerunt Conversi seu Beghardi, hoc est, Fratres non habentes domicilia, 80. mendicantes cibaria Et ann. 1302. : Capitulum Fratrum Minorum fuit in Columbaria solemniter celebratum. Comparuere illic. 150. Fratres, Conversi seu Beghardi 30. bini et terni in processione per Columbariam transeuntes eleemosynam men dicabant. [** Consule de Beghardis. Frieschium in Lexico German. voce *Beghart*.*

Vocab. Lat. Germ. ann. 1482 : *Beghart*, gleychner (simulator) *Beghardus*, *Phariseus*, *Conversus*. ADRL.]

BEGUINI, Idem qui *Beghardi* : tametsi Begardos, viros; Beguinæ, mulieres potissimum, et ut plurimum dictas, evincat Clementina Ad nostrum, de Hæreticis. Quod etiam observatum supra. Auctor Breviloqui : *Beghardus, et Beguina, et Begutta, sunt vii et multires tertii Ordinis.* Bernardus Guidonis in Vita Joannis XXII. PP. : *Secta quædam pestifera illorum qui Beguni vulgariter appellantur, qui se Fratres pauperes de tertio Ordine S. Francisci communiter nominabant, ex quibus plures fuerunt tanquam hæretici condemnati et combusti.* Non erant tamen revera ex tertio Ordine S. Francisci, sed falso id asserebant, quo pravas suas opiniones recepti Ordinis auctoritate tuerentur, uti pluribus probat Waddingus. Alvarus Pelagius de Planctu Eccles. lib. 2. cap. 51 : *Istis ultimis temporibus hypocriticalibus plurimi, maxime in Italiæ et Alemannia, et provincia Provincia, ubi tales Begardi et Beguinæ vocantur, nolentes jugum subire veræ obedientiæ, sed libertate noxia potiri, nec servare regulam aliquam ab Ecclesia approbatam sub manu preceptoris et ducis legitimi, vocati Fratricelli, alii de Paupere vita, alii Apostolici, aliqui Begardi, qui ortum in Alemannia habuerunt, etc. Matth. Paris et Matthæus Westmon. ann. 1243 : Eisdem temporibus, quidam in Alemannia præcipue, se asserentes Religiosos, in utroque sexu, sed maxime in muliebri, habitum religionis sed levem suscepunt, continentiam et vitæ simplicitatem privato voto profientes, sub nullius tamen regulæ coactati, nec adhuc ulla claustro contenti. Et paulo ante ex Epistola Yonis Narbonensis meminit idem Paris novorum Religiosorum in Vienna Austræ, qui Beguinæ vocabantur. Errores porro Beguinarum et Beguinarum, quorum secta detecta fuit circa an. Dom. 1315. et multi ex eis inventi sunt et indicati qui se dicunt Fratres et Sorores de Parententiæ de tertio Ordine S. Francisci et fuerunt combusti, pluribus reconsent Guido Carmelita in Summa de Hæribus fol. 108.*

HVerum non modo Franciscanos semperiebantur fanatici illi, sed et Apostolorum nomenclatura sese decorabant. Concil. Trevir. ann. 1310. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 250 : *Item, inhibemus sub pena excommunicationis, ne quis in nostra civitate, diocesi et provincia Trevirensi aliquem vel aliquos de illis rusticis, qui se Apostolos appellant, in domum suam recipiat, aut eis elemosynam eroget.*

BRUNI ut viros fictæ Religionis ac pietatis non semel perstringit M. Robertus de Sorbona in Serm. de Conscientia : *Vidi quemdam, qui cum erat coram magnis Beguinis, habebat magnam supertunicale rotundum cum magnis et latis manicis de camelino, et coram mundanis habebat de bruneta, scissum ante et retro, strictum sine manicis, de vario foderatum. Infra : Ergo Beguinæ sive in saeculo, sive in religione, et libri isto conscientia sunt sapientiores, quia frequenter et plures confitentur.*

BEGGINORUM etiam appellatione Valdenses non semel donat Godefridus Monachus

S. Pantaleonis ann. 1209. 1210. 1211. 1212.
1213.

¶ BEGINI, Idem qui Fratres, Gaudentes, de quibus in voce Fratres.

BEGINAE, Mulieres ejusdem sectae ac instituti, quo Begardi et Beguini, quæ una cum iis pariter damnatae sunt in Viennensi Concilio, præsentim ex quæ in Alemannia degebant, ut patet ex lib. 3. Clementinari. tit. 11. cap. 1. lib. 5. tit. 3. cap. 3. ubi plura de earum hæresi. Matth. Paris anno 1251: In Alemannia mulierum continentium, quæ se Beguinæ volunt appellari, multitudine surrexit innumerabilis, adeo ut solam Coloniæ mille vel plures inhabitarent. In Alemania, Kuherin, [** Büsserlin?] id est, Paenitentes appellatas istas Beguinæ traditæ Chronicæ Senonense lib. 5. cap. 1. de quibus agit etiam lib. 4. cap. 18. Fratres et Sorores de Paenitentia itidem Beguini et Beguine dicuntur in Bulla Joannis XXII. PP. data 7. Kl. Mart. ann. 3. [** Testam. ann. 1292. ap. Matthæum ad calcem Alciati contra vit. monast. : Volo quod devote matronæ quæ Baghine vocantur continenter ibi maneant, tantum sub obedientia in ueste religiosa, de quibus si aliqua infamia incurrit publicam, in ecclesiis et in plateis a consortio aliorum est amovenda, salvis sibi rebus suis. Vide ibi edit. not.]

Sed quia passim, præcipue in Belgio, sub Beghinarum nomine virgines Deo vere et sancte famulabantur, ne nocentium damnatione innocentes involverentur Joannes XXII. Extravagant. Ratio recta, et alia Bulla quam descripsit Aub. Miræus in Diplomat. Belg. l. 1. cap. 91. paterne providit. De Beghinarum Belgicarum hodierni instituto, ac vivendi ratione, sic Lindanus: Ha medium vitæ genus agunt inter monasticum et sæculare. Certis legibus omnes vivunt: de suo rictitant, a votis liberæ sunt. Si numero visum, migrant et nubunt, non inutili vita instituto, cum sint in illo et in altero sexu, qui neque libertatem ferre possunt, neque arctum imperium, quibus medium hoc vitæ genus saluti esse queat. [Statuta Eccl. Leodiensis ann. 1287. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 879 : Præcipimus quod omnes Beghina privilegio Beghinali gaudere volentes, intrent curiam Beghinarum et præcipimus commorantibus extra curiam Beghinarum, quod distinguant habitum suum ab habitu Beghinarum, et si aliqua Beghina extra curiam accesserit moratura, vel ejecta fuerit propter incontinentiam, vel aliud delictum, habitum non deserat Beghinarum. Beghinarum vitæ genus describunt etiam Rythmi veteres de Origine et fundatione Monasterii Pratensis in Flandria :

Begines namque fuerunt a prima sui state.

Mox :

Habebant enim famulam quæ omnibus ministribat, Et de juventibus vitam eis auxilium dabant.

Ibant enim illæ mane ad Albini sanctum templum, Deum orant, nec inane deforis dabant exemplum, Tunc non habebant in loco ubi manebant, capellam,

Nec quid sacramentum in illo, sed habebant solum

[cellam,

Inde casam repetebant, et accipiebant colum,

Otiuum tempus spernabant, nullum cogitantes do-

Sepe veniebant prohi qui eos confortabant, [lum,

Et munitionem consiliis illis pro Jesu donabant, etc.

Vide euudem Miræus in Donationib. Belg. cap. 112. Quasdam tamen votum emisse testatur Summa Raimundi Fratr. Ord. Prædicat. :

Si Beguina Deum sponsam preelegit, atque in signis eritis praesidetur, ista marito Si dubit, nupta maneat: sed peccat quod Insagit votum.

Vide Cantiprat. lib. 2. de Apib. cap. 38. num. 2. cap. 51. num. 12. [** Adde Haltaus. Glossar. German. vocibus Seelen-norren et Seelweiber; Raynouard. Gloss. Roman. voce Beghina; Guden. Cod. Diplom. vol. 3. pag. 126. 329. 887.]

At in Gallia Beguinorum institutum cum contemptui haberetur, sensim desistit, et in earum locum successere Sorores tertii Ord. S. Francisci, quibus indidem traditæ in urbibus Galliae earum aedes. Nam in Beguinorum Parisiensium Monasterium translate Sorores Ordinis istius tertii S. Francisci, quæ de Ave Maria cognominantur, Diplomatibus Ludovic XI. mensis Martii ann. 1471. et 6. Martii 1479. quæ habentur in tom. 2. Ordinationum ejusdem Regis fol. 326. Quod etiam in urbe Bellovacensi satitatum ab eodem Principe refert Louvetus in Historia Bellov. tom. 1. pag. 747. 752.

¶ BEGUTTE, in Epistolis obscurorum virorum: Utrum Lohardi et Beguttæ in Colonia sunt世俗ares vel spirituales personæ, utrum teneantur facere professionem, et an possint accipere mulieres et viros. Begutta apud Auctorem Breviloqui.

BEGINÆ, pro Beghina, perperam editum apud Matth. Westmonaster. anno 1243.

¶ BEGGINA, pro Beguina, apud Mantelium Hist. Lossensis parte 2. pag. 27: Ex primaria fundatione curia Beguinorum de Grathem. Vide Beguini, Beguta, 1. Beguyna, Beguina, Bigini, Bigutta.

BEGUINAGIUM, Conventus, vel institutum Beguinorum, in Clementina 1. tit. de Religiosis domibus, et in Vita S. Gertrudis cap. 4. num. 15. etc. Beghina et habitus Beghinagii, in Bulla Joannis XXII. ann. 1320. apud Waddingum. Vide Continuator Nangii ann. 1317. Joann. de Condato in Dominicanos MS:

Et encor reteneis de mi,
K' Beginge
Out il mult volontiers vissage,
Tout aussi enuis come fromage
Cas mangeroit.

[** Provinc. Beguinatje. Vide Raynouard. Glossar. pag. 205.]

¶ BEGGINASIUM, in Hist. Lossensi auctore Mantelio part. 2. pag. 26: Ad conventum nostrum Begginasii Grathem quod attinet.

A Begga Pipini Landensis filia, S. Gertrudis Nivellensis sorore, Beguinorum nomen et institutum sumpsisse constans est apud Belgas opinio, nullo alio licet nisi fundamento, quam nominis Begge. Alii a velo capitis appellatas volunt; et si vela ista ab iis, quæ Beguina ipsæ deferebant, dicta longe probabilius sit. Willemus Heda ann. 1484: Quo tempore Ordo divæ Brigitæ instituit ex religiosis feminis, solute tamen vitæ, quas Beginas vocant, a velo capitis quo involvi consueverunt, sic dicit. Joachi-

mus Hopperus a Beghina, i. incipere, deducit, quod principium sive initium quodcum rei monastica ponant. Alii denique a Bego quodam istius instituti auctore, Beguinos et Beguinæ nomen hausisse volunt. Egidius Aureæ vallis Monachus in Radulpho Episcopo Leod. cap. 52. sub ann. 1180: Suscitavit Deus spiritum sanctum ejusdem Sacerdotis viri religiosi, qui Lambertus le Begue, quia balbus erat, de S. Christophoro dicebatur, a cuius cognomine mulieres et puellæ qua caste vivere proponunt, Beguinæ Gallice cognominantur, quia ipse primus exstitit, qui eis præmium castitatis verbo et exemplo predicavit. Quæ quidem hausit ex Vita S. Odilia, et ex Joanne Abbatalo lib. 1. cap. 4. totidem habet etiam Chronicum M. Belgicum pag. 193. Vide Pocardia.

BEGHINA, Monetæ minutioris species, in Pacto Tongreusi ann. 1403. descripta in Magno Recordo Leod. pag. 45.

* BEGNINUS, pro Benignus, in Lit. ann. 1361. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 505.

* BEGNIVOLENTIA, pro Benevolentia. Charta Ludov. VII. ann. 1144. inter Istr. tom. 7. Gall. Christ. col. 62: Eo etiam quæ ei antecessores nostri Begnivolentia et familiaritate confederati sunt, etc. Benevolence, in Ch. ann. 1442. ex Chartul. 21. Corb. fol. 145: Et si demourra ledit Damp Charles en la Benivolence et grace desdus abbé et couvent.

¶ BEGRA, Piscis species. Charta anni 1366. de Aquariatu Monasterii S. Crucis de Talmundo: Item tenebitur dictus Aquarius in vigiliis festorum principalium... du sercularia plena ministrare, videlicet in quilibet serculo tres pecias marlucii recentias aut canceris, et de radis vel de Begris quæ pecias aut de uliis piscibus ad valorem, etc.

¶ BEGUINA, BEGUINI, BEGUINAGIUM. Vide Beghardi.

* BEGUINI, BEGUINE, Viri pii, Sanctimoniales, nostris alias Beguins et Beguinæ. Joinvil. in S. Ludov. edit. reg. pag. 7: Or me dites les raisons pourquoy preudome voul miez que Beguin. Ibid. pag. 151: Le bon roy.... fist en plusieurs liez de son royaume mesons de Beguines. Vide Beghardi.

¶ 1. BEGUTA Vocabularium utriusque juris: Idem quod Beguina, Gall. Bigute, quam vocem in pravum hodie sensum detortam pro muliere superstitionis fere solent accipere. Vocis origo Germanicum By Goi, i. e. in Deo vel per Deum: quæ de re vide Menagium in Dictionario Etymol. Gall. Res Moguntiacæ tom. 1. pag. 81. col. 2: Super receptione Beguturum, ne ultra numerum ternarium ibi habitent per decanum S. Petri benedicte. Acta SS. Aprilis tom. 2. pag. 722. D. : Tribus virginibus seu Begutis ante mane Ecclesiam visitantibus. Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 195: Nostra Sorores Pragenses, quæ Beguttæ sunt vocatae, etc. [** Chart. Moguntiacæ. ann. 1518. ap. Guden. in Cod. diplom. vol. 4. pag. 595: Capellamque seu clusam hujusmodi, censibus et redditibus pro septem personis religiosis, Beguttis videlicet ordinis S. Augustini, ac pro earundem familia dotarint, etc.]

* 2. **BEGUTA**, Provincialibus *Begudo*, Locus stationis pro viatoribus, hospitium, diversorum, nostris olim *Begude*, nunc *Hôtellerie*. Codicil. 2. Caroli Andeg. ult. Prov. comit. ann. 1481 : Item dom. noster rex legavit dom. Basco de Aroya jurisdictionem altam et bassam, eidem dom. Basco per dictum dom. nostrum regem novissimis diebus donata et concessa, in loco sive *Begutade Septemes*, cum mero et mixto imperio. Extatatem etiamnam hujos nominis locus media circiter via Massiliam inter et Aquas Sextias. Le Roman du Chevalier Delibere MS. :

Le portier me fut aux peu rude,
Et me dist : Aiez pacience;
Ce n'est pas cy que Begode;
C'est le lieu qui s'appelle Estade.

* Haud scio an inde *Enbegutné*, pro Ebrius. Lit. remiss. ann. 1456. in Reg. 183. Chartoph. reg. ch. 145 : Gillet Crasset commençay à dire... que le suppliant estoit *Enbegutné*, qui estoit à dire qu'il estoit yvre. An *Enbegutné* dixerunt, quomodo nunc Coeffier, pro inebriari, usurpamus. Vide infra *Bevriots*.

* **BEGUYNA**, Stipis collectrix, Gall. *Queteuse*, f. sic dicta, quod ipsa vitæ instituto *Beguina* vulgo esset, ab Anglo *Begging*, Mendicus. Inventarium Ecclesiæ Noviom. ann. 1419. ex Archivo ejusdem : Item una Gallice Gibeclere broderata pro ministerio *Begulna* factendo.

* **BEHORDEIS**, Hastilidum. Vide *Bohordicum*.

* **BEJANNARE**, **BEJANTZARE**, Novellum scholasticum quem *Bejanum* vocabant, recipere, in socium admittere. Constit. Carmelit. MSS. part 1. rubr. 15 : *Inhibemus..... ne aliquis studens Parisius aut graduatus ibidem, audent vel presumant aliquid studenter novum, quem Bejanum appellant Parisii, de cetero Bejannare per quemcumque modum ludi, vel per quemcumque tactum mediatum vel immediatum aquæ, straminis, vel alterius rei; sed tantummodo ab illis de sua natione unam moderatam refectionem suscipere*. Infra part. 4. rubr. 2 : Qui Partius scoturam novum Bejannaverit, etc.

BEJANUS, **BEJAMIA**, **BEJAUNUM**. Vide in *Brannus*.

* **BEJAUNUM**, **BEJAUNUM**, a Gall. *Bejanne*, Quod a novis scholasticis, nomine jucundi adventus, a condiscipulis exigebatur Stat. Universit. Aurel. ann. 1365. fol. 64. r^o : Item quod nullus.... hic de novo venientes ad solvendum suum *Bejaunum*, vel sumum novum aut jocundum adventum..... competitere audent. Stat. Universit. Tolos. ann. 1401. fol. 187. r^o : Ordinamus quod amodo, cum contingat aliquem de novo intrare ac recipi in collegio predicto, pro suo novo ingressu, sive nomine *Bejaund*, aut pro sexo principio lecturae, aut disputationis, aut alio quæsito colore, non tallietur. Stat. colleg. Fuxens. Tolos. ann. 1457. fol. 237. r^o : Ordinamus quod nulla exactio sit ad introeunte collegium.... nomine *Bejaunii*. Besiat, Avicula junior, quæ e modo nondum aut parum avolavit; unde vocis *Bejanne* origo, in Novel. de Periers edit. Paris. pag. 233. Vide *Beanus*.

* **BEILARBEIDA**. Epist. Lauri Quirini de Turcarum potentia ad Pium PP. II. ex

Bibl. reg. : Cui (exercitui) duo duces presunt, quos illi *Beilarbeidas*, id est, *Ducum duces*, appellant. Vide infra *Bellerbechi*

* **BEIN-BERGE**, Arma quibus teguntur crura. *Glossæ Florentinae apud Ecardum : Ocreæ, arma crurum, Benberga*. Lex Ripuaria tit. 36. n. XI : *Bainbergas bonas pro sex solidis tribuant*. Cod. Goth. *Bainbergas*. Menagius in Etymol. Gall. ad vocem *Hauberg*, ex eadem lege : *Beinbergas bonas*. Testamentum Everhardi Comitis in Spicil. Acher. tom. 12. pag. 493 : *Brunitam unam et helmum cum halsbergu, et manicam unam, Brimbergas duas*. Ubi merito monet Eccardus legendum *Beinbergas* : quæ vox Germanica componitur ex *Bein*, *Crus*, et *Bergen*, Operire, munire. Vide *Bainbergas*.

* **BEINELLUS**. Tabular. Fossatense : Emit etiam omnes *Beinellois* qui sunt in magna foresta, quos vendiderat Joannes Abbas tempore suo cum dicta foresta.

* Legendum omnino est *Bellulus*, vel *Baivellus*, a Gall. *Baillieu*. Vide supra *Baivarius*.

* **BEKA**. Tabularium Abbatie Clarimarsici [inter Opera Miræ tom. 1. pag. 192.] : Terminus autem maresci *Walcherti* est, sicut utraque *Beka* ex una parte, et rives aquæ ex altera parte dividunt. Germanis *Beke*, est rivus, torrens.

* **BELA-CARA**, Quod præter victimum et potum cauponii exsolvitur, vulgo *Bonnechere*. Comput. ann. 1380. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 27. col. 2 : Item pro.... *Bela-cara hospitis*, et *lectis*, et insensu *vayletorum hospitis*, etc.

* Nostris olim *Fatre par benu*, pro *Lubenter*, ex animo agere, vulgo *Volontiers*, de bon cœur. Lit. remiss. ann. 1474. in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 1336 : Le suppliant lui dist qu'elle s'en repentiroit, et se elle ne le faisoit par *Benu*, il lui ferait faire par lait. Dire *bau*, Ratio aliquem resolutandi. Lit. remiss. ann. 1403. in Reg. 158. ch. 112 : *Lequel Boulengier en passant pardessant le suppliant, salua icellui suppliant : mais le dit suppliant... se tenst sans rien dire ; et lors Clarin Loste dist celles paroles, Au moins deust-il dire Bau*. *Belfuit*, *Bene et justé actum*, in Lit. ann. 1370. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 378. art. 26 : En eux ostant et dessendant moderément, ou encontrevenant (contrevengeant) de *Belfait*. *Belle-œuvre*, appellantur *Pelles préparatæ*, in Lit. remiss. ann. 1391. ex Reg. 140. ch. 238 : *Denz milliers de Belle-œuvre. Belle, nude, pro Novera, in alias Lit. ann. 1454. ex Reg. 191. ch. 21 : Tuntost après vint la Belle ou marrastre de la femme du suppliant*. Vide *Cara*.

* **BELAMIA**. Regula data a B. Roberto de Arbressello Monialibus Fontis-Evraldi cap. 12 : Ut non habeant vestimenta fimbriata, neque in dorso, neque in lecto, præter *Belamiam*, sed incisa consuuntur, ut tunicæ et chlamydes, et cætera omnia. Vestis species sic dicta ex Gallico *Belle amie*, quasi *Bella amica*.

* **BELARE**, *Belar*, Prov. in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. *Balare*, Gall. *Béeler*, Ital. *Belare*. [** Utitur hac voce Varro de R. R. lib. 2. cap. 1. Vide *Forcelli*, voce *Balo*.]

* **BELBUS**, *Hyæna*, apud Capitolinum in Cordiano III.

* **BELENCUS**, Ludus aleatorius, vulgo *Berland* vel *Breland*. Arrest. ann. 1371. 29. Nov. in vol. 5. arrestor. parlam. Paris. : *Emolumētum ex secca tabula seu ludo ad Belencum proveniens, ordinavimus converti in solutionem reddituum ad vitam*. Nostris olim *Bellent*, eadem notio. Lit. remiss. ann. 1366 in Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 15 : *Comme icellui exposant se fust enbatuz à un jeu sur Bellent en la ville de Douay..... et illec eust requis à cellui à qui ledit Bellent estoit, ou qui le gardoit, etc. Aliè ann. 1381. in Reg. 119. ch. 188 : Icellui Tassin fu à Creilg ou seoit la foire, et là trouva feu Pierre Hunnetel bellengier, qui avoit mis et drecié son Bellent, pour ceulz qui y voudroient jouer et esbatre. Ubi Bellengier, ejusmodi iudi magister nuncupatur. Hinc *Ballendier*, Aleator, in Lit. remiss. ann. 1386. ex Reg. 128. ch. 278 : *Lequel Messagier dist, que se voulut elz Bellendiers, qui tient compagnie à ceulz qui ont gettées pierres à mon pere. Sed etiam nunc male sonat vox *Brelandier*. Vide infra *Berlengthum*.**

* **BELENEA**, **BELENUS**. Vide infra *Belenaea*.

* **BELENEAS**. Vide *Bajulona*.

* **BELEUTERION**. Spicil. Acher. tom. 3. pag. 239. ex Chroniclo Fontanelensi : *Jussit præter aliæ condere domum juxta absidum basilicæ S. Petri ad plagam Septentrionalem, quam conventus sive curæ, quæ Grece Beleuterion dicitur, appellari placuit : propterea quod consilium in ea de qualibet re perquirentes convenire fratres soliti sint. Legendum est *Boulearupis*, quod curiam reipsa significat apud Græcos recentiores. Vide *Glossarium mediae Græcitatis ad vocem Boulearupi*.*

* **BELFAGUE**. Reparat. factæ in senechal. Carcasson. ann. 1435 : *Pro faciendo et ponendo in dicto molendino unum Belfague*. [** Forte idem ac Germanis *Fachbaum*, lignæ scilicet trabs prope ripam posita, ut certa portio aquæ ad declinatum molendinorum fluat et superfluum alio deducat. ADEL.]

* **BELFREDUS**, *Bersfredus*, *Verfredus*, *Berefridus*, *Bdfredus*, *Balfredus*, *Berfrett*, *Belfragium*. *Iacæ omnia unum sonant*, Gall. *Bessroy*. Sic vero appellata machina bellica lignæa in modum excelsioris turris exstructa, variis tabulatis, cœnaculis seu stationibus constans, rotisque quatuor vertæ; tantæ præceritatis, ut ejus fastigium, oppidorum et castrorum obsecorum muros æquaret; cuius parietes, vel tabulis vel eratibus colligati, coriis taurinis et equinis, operti erant, ut ab ignium inextinguibilium ejaculationibus damnum non paternerent. In cœnaculis autem collocabantur milites qui in hostes continuo tela vibrabant, aut sagittas emittebant: infra vero viri robore præstantes magnis impulsibus muris machinam admovebant. Describitur non semel ejusmodi machina a Scriptoribus, tacito licet *Bersfredi* nomine: a Leone Imp. in Tacticis cap. 15. num 30. Alberto Aqu. lib 6. cap. 11. lib. 7. cap. 3. Guiberto de Gestis Dei lib. 6. cap. 18. lib. 7. cap. 7. Egidio Monacho Aureæ vallis in Alberone II. cap. 35. Tudebodo lib. 5. pag. 805. Froissart. 1. vol. cap. 111. præter-

ea a Poeta vernaculo in Poemate, cui titulus, le Roman de Garin :

Un engin set , de tel parler n'oi ,
Qui ot de haut cent piez los enterins.
Pres de la porte fist venir tel engin ,
A sept estages tot droit de fust chesmin ,
Arbalestriers i a mis jusqu'a vint ,
Bien fu cloez, couvert de cuir boli.

Modum vero construendorum **Berfredorum**, vel saltem ejusmodi turrium, quas ad urbium et castrorum muros admovere solebant, describit Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 22. Πυγμάχας δὲ dicuntur in Chronico Alexandr. pag. 900. 906.

* Hist. Cortus. lib. 2. apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 816 : In paucis vero diebus suburbis civitatis fuerunt munita spaldis, siveis et Belfredis. Occurrit praeterea col. 823. et tom. 19. col. 774. Baffrai, apud Joinvil. in Hist. S. Ludov. edit. Cang. pag. 37 : Et pour garder ceulz qui seroient ladite chaussee, il fit faire deux Baffraiz, que on appelle chas-chateiz. Bessrois que l'en appelle chas-chastiaus, in edit. reg. pag. 42.

* **BELFREDUM**. in Annal. Mediol. ad ann. 1330. apud eund. Murator. tom. 16. col. 705 : Unde in ripa fluminis Ticinelli scondergadas et Belfreda xl. errerunt.

BERFREDUS. Ordericus Vital. lib. 8 : Ingentem machinam, quam Berfredum vocavit, contra munitionem erexit, et capiose bellicis apparatus instruxit. Et mox : Insectorum armigerum quemdam fecerunt in Berfredum ascendere, et a boreuli plagi ignem immittere. Lib. 12 : Carpenterios Berfredum facientes docebat. [Epist. Friderici Imper. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 909. E : Robur scilicet ac munimentum totius Bulgariae in Berfredis ac propugnaculis contra honorem Dei et vivificae Crucis, in nostrum ac totius Christianitatis excidium præcepit communiri.]

BERFREIT, et **BREFREID**. Willelmus Malmesb. l. 4. Hist. pag. 141 : Alterum (machinamentum) fuit pro lignorum penuria turris non magna, in modum adficiorum facta. Berfreid (al. Berfreit) appellant, quod fastigium murorum æquarret. Simeon Dunelm. de Gestis Angl. ann. 1123 : Videlis autem Rex se non ac disposuerat profere, ligneam turrim, quam Berfreit vocant, erexit.

BELFRAGIUM. Wil. Armoricus lib. 2. Philipp. pag. 119 :

Cratibus et lignis rudibus Belfragia surgunt,
Turribus alta magia et moenibus, unde valerent
Agmina missilibus, telisque quibuslibet uti,
Deverosoque hostes faciliter prosternere jactu.

BERTFREDUS, in Charta Innocentii II. PP. apud Ughellum in Episcopis Bergomensis.

BILFREDUS, apud Rolandinum in Chron. lib. 1. cap. 8. lib. 4. cap. 2. lib. 6. cap. 6. lib. 12. cap. 6. Jacobus Hemricurtius in Speculo Hasbanico pag. 180 : Fist faire à Flemale... un Belfroit environné de fossés, et le nommat le Heis.

VERFREDUS. in Epistola Friderici I. apud Willelm. Hedam ann. 1190. pag. 320. 1. Edit.

BALTFREDUS, in Charta Blanchæ de Sabaudia uxoris Galeacii Comitis Virtutum.

BALPFIDUS, in Charta Communie Sues-sion. Belfroy, in Consuetud. Atrebaten-si antiqu. art. 98. nova art. 145.

* **BATIFREDUS**, in Chron. Antonii Godi apud Murator. tom. 8. col. 72 : Valles.... spaldates et munitæ Belfredis ac foceis amplissimis undique circumdate.

* **BITIFREDUS**, et **BITIFREDUS**, in Chron. Parmensi ad ann. 1308. apud Murator. tom. 9. col. 872 : Munitiv de Belfredis et belreschis et alis necessariis ad defensionem. Ibidem col. 773 : Construxit... Belfredos et bafreschas et pontes levatores. Occurrit etiam apud Albertinum Mussatum de Gestis Henrici VII. lib. 6. rubr. 6. apud eundem Murator. tom. 10. col. 423.

* **BUTIFREDUS**. Memoriale Potestatum Regiens. ann. 1288. apud Murator. tom. 8. col. 1172 : Intraverunt locum S. Stephani, et ibi castrum reædificaverunt, ducentes de Mantua et Verona Belfredos, et machinas et palancatum. Regimina Padua ad ann. 1320. ibidem col. 433 : Multi ex eis ascen-dentes super Belfredum et spaldum, et interficientes custodes.

* **BELFREDUS**. nomen a similitudine ejusmodi machinæ bellicæ, postea inditum altioribus turribus, quæ in urbibus aut castris eriguntur, in quarum fastigio excubant vigiles, qui eminus adventantes hostes pul-sata, quæ in eum finem appensa est, campana cives admonent, quo sint ad arma parati.

Nec in eum tantum finem statutæ in ber-fredis campanæ, ut adventantes nuncient hostes, sed etiam ad convocandos cives, et ad alios usus, prout rei politicæ curatori-bus visum fuerit. Unde Campana bannalis dicitur Hocsemio, quod cum pulsatur, quicumque intra bannum seu distractum urbis commorantur, ad conventus publicos ore teneantur. [In quibusdam Consuetud. municipalibus, la Ban-clocque, quod ad bannum convocabandum pulsetur.] Statuta Gilda Scoticæ cap. 28 : Nullus regratarius emat pisces, sienum, avenas, ... ante pulsationem campanæ in Belfrido, etc. Atque inde Belfredus inter privilegia Communia vulgo accensetur : idque colligitur ex Are-sto, seu Statuto Caroli Pulcri dato Paris. ann. 1322. quo cives Laudunenses, propter nescio quod commissum in Laudunensem Ecclesiam sacrilegium, jure Communia privantur, nempe jure Scabinatus, Collegii, Majoratus, Sigilli, Campanæ, Belfredi, et Jurisdictionis. Belfredi Brugensis meminit Chronicron Flandr. cap. 61. 63. quod Beau-froy et Bellefroy vocat. [Idem probat Charta Johannis Comitis Atreb. ann. 1376. pro libertate et immunitate S. Vallarici : Item nous avons donné et accordé échevinage, Ban-clocque grande et petite.] Sed et Belfredi vox, a Saxon. et German. bell, campana, et freid, pax, videtur deducta, quod in hisce turribus appendederetur ad convoca-dos homines in tumultibus bellicis, vel aliis occasionibus, maxime in urbibus, quarum Communia Pacis nomine non semel donatae leguntur. Vide Campana.

Denique etiamnum berfredum appellant nostri ligneam fabricam in campanariis, in quibus pendunt campanæ. Charta ann. 1282. in Magno Pastorali Eccl. Paris lib. 20. cap. 220. ubi de campanis : Berfredum

autem tenetur fabrica Ecclesiæ facere et sustentare suis sumptibus. Vide Tristegum. [* De origine vocis nil certi consat. Schil-teri conjectura qui a voce Bal, Male, et Frid, Pax deducit, frigidior videtur. Frid, quod pacem vel securitatem proprie denota-tat, etiam pro Turri, securitatis loco usur-patur. Prius si a Bæra, Portare, deducatur, Berfrid erit Turris portatilis; sin vero a Barja, Pugnare erit Turris bellica. ADL. Confer Graffii Glossar. Francic. vol. 3. col. 213. voce Berfrid.]

* **BELGICAT**. Vide B. Littera. [** For-tasse ex imitatione vocis ovium confitum verbum. Vide H. Stephan. Thesaur. Ling. Gr. voce Býa, edit. Didot. vol. 2. col. 228.]

* **BELICIES**, ciu, Li sorzire spesi de fonte. Glossar. Lat. Ital. MS.

* **BELIORDUM**, perperam pro Behordum, Hastiludi species. Vide infra Behordicum. Stat. eccl. Leod. ann. 1360. apud Hugon. tom. 2. Monum. sac. antiqu. pag. 451 : Item nullus sine causa justa et legitima arma deferat, aut se torneantibus, Beliordis seu hastiludiis, vel aliis bellicis actibus sensis (sævis) seu immiscerat.

BELKINUS. Vide in Baldakinus.

* 1. **BELLA**, Acus, a Graeco βλέψιν quod a βίαι; formatur, unde facile bella vel bella. Computum ann. 1318 : Item pro rata brunete nigre Dominae et pluribus aliis accessariis in dicta rauba, et pro espinguis et Bellis xxiv. l. vi. s. viii. den.

* 2. **BELLA**, male pro Bolla, Cyathus. Inventar. ann. 1420. inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonst. col. 591 : Quatuor Bellas argenti pedatas, cum cooperculis. Vide Bolla 1.

* 3. **BELLA**, femin. gen. pro Bellum, Pugna, prælium. Codex reg. 76 : Versus de Bella, que fuit acta Fontaneto.

** 4. **BELLA**, i. e. Campanella quæ orbis vel vaccis appenditur. Gemma Gemmarum. Anglosax. Bell, Campana, tintinnabulum.

BELLAGINES, Jura municipalia Gotorum. Jornandes de Rebus Get. cap. 11. de Diceno : Physicam tradens, naturæ propriis legibus vivere fecit, quas usque near conscriptas, Bellagines nuncupant. Andreas Gravius Suecus accersit vocabulæ etymos a Saxonico seu Danico by, habitatio, et laga, Lex : ita ut Bellagines fuerint urbium et oppidorum leges. Vide Lega et Bilage, et Loccenum. lib. 2. Antiquit. Suecic. cap. 5. [* Adde Ibril Glossar. Sino-Goth. voce Lag, ubi fuse de Bellagibus agitur. ADL.]

* **BELLA-MATER**, a Gallico Belle-mere. Noverca. Charta ann. 1400 : Bella-mater Michaelis Regis possidet (molendina). Vide supra in Bela-cara.

* 1. **BELLATOR MONASTERII**, Ad idem qui Advocatus seu Defensor, hinc Bellator dictus, quod pro tuitione monasterii sibi commissi non nunquam Bellare cogeretur? Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 60. in subscriptionibus : S. Hervæ Bellatoris. S. Petri Culture. S. Belinandi de Cathedris. S. Elinandi filii Alardi.

[* Cognomina esse videtur, non offici appellatio.]

* 2. **BELLATOR**, Castrorum prefectus. Vita S. Aldegundis tom. 2. Act. SS. Benedict. pag. 807 : Duorum quoque avunculo-

rum ejus Gundalandi et Landrici nomina præfiximus, qui primatum pugne istius re- tenuisse memorantur, quod Græci Scholares, nos quoque Bellatores vocamus.

BELLATORIUM, Pars navis, illa forte in qua milites pugnare solent. Vide tom. 5. Histor. Francorum pag. 436. 437.

* Ea scilicet quæ olim Belle, nunc Pas- savant nuncupatur, et quæ inter summa utraque tabulata, Gailliards dicta, interja- cet. Contractus navigii Regis cum Venetiis ann. 1268. in Reg. Cam. Comput. Paris. ex Cod. reg. 8406. fol. 199. v°. : Navis, quæ vocatur Sancta Maria,..... habet.... duos pontes, et unum suprapontem, et unum Bellatorium amplum de quatuor vel quinque pedibus.

BELLAX, Bellicosus. Duchesnius Hist. Script. Norman. pag. 956. ex Gestis Ste- phani Duci Norman. : Viri Bellaces, nul- lisque militari industria, vel quavis probitate secundi. Acta S. Cassiani apud V. Cl. Fon- taninum de Antiq. Hortæ. pag. 343 :

Romanus celebre, nec non Bellaxque Sicambri. [** Lucan. lib. 4. vers. 466 : Illic bellaci confusis gente Curetum.]

BELLECHINUM. Idem quod Baldaki- nus. Testam. ann. 1367. ap. Guden. in Cod. diplom. vol. 3. pag. 477 : Vult similiter quod dicti sui manufideles sibi unum Belle- chinum vulgariter in Bellikin tempore obitus sui.... emant, etc.

* **BELLE**, Anglosaxonibus, Tintinnabu- lum, teste Eccardo in notis ad Leg. Salic. tit. 3. art. 9. Glossæ : Clocca, Belle. Vide Bella, 4.

* **BELLENEA**, BELENEA, Onus plaustris seu vehiculi, Belenum dicti, vulgo Beneau, vel Belneau, vulgariter Tombereau. Comput. ann. 1450. ex Tabul. S. Vulfr. Abbavil. : Item pro duabus Beleneis sabulonis, ad po- nendum de sub dictis plumbis grangiae, et propter tres viaturas Beleni, ad deferendum antiquum plumbeum terratiarum grangiae,..... itij. sol. Alius ann. 1441. ejusd. eccl. : Item pro una Bellenea sabulonis, xij. den. Vide infra Belneria et Benna, 1.

BELLENGUM. Vide in Berlengum.

* **BELLERBECHI**, vulgo Beglierbei, Præ- fecti militares apud Turcas, de quibus Jovius Hist. lib. 14 : Universis duo magistri equitum præsunt, qui Bellerbechi, hoc est, domini dominorum superbe appellatione vo- citantur. Ita Car. de Aquino in Glossar. milit. Vide supra Beilarbeidae.

* **BELLERIA**, Annulus, a quo tudicula campanæ dependet, Gall. Belliere. Sentent. ann. 1282. ad calcem Necrol. Paris. MS : Ordinamus pro bono pacis, quod episcopus Parisiensis suis sumptibus et expensis mi- nistret cordas,..... batellos ferreos, Bellerias, etc. Index benef. eccl. Constant. fol. 86. v. : A la charge dudit chapitre de fournir en l'acquit de l'évesque..... les cordes, Bellie- res, batelz, etc. Vide infra Berleria.

* **BELLETUM**, Fucus, pigmentum, Ital. Belletto, Gall. Fard. Barelet. in serm. Domini. 1. Quadrag. : Cur ponis Belletum in facie, vitellum ovi, aquam vitis, unguenta, cerusam?

* **BELLICA**, orum. Auctores ævi dete- rioris hoc nomine indicarunt arma, sagum et quidquid armorum et vestium ad tegendum militem et exornandum pertinet. Gau-

ther. Antioch. : Libetque præconari voce præpatula, ut universi auditio primo sonitu gracilis, festinat Bellicis indui. Hæc post Car. de Aquino in Glossar. milit. **Bellicum** canere dixit Cicero pro Muræn. cap. 14.

* **BELLICARE**, Belligerare, præliari, impugnare. Murator. tom. 2. pag. 265. col. D. in Camilli Peregrini Hist. Princip. Langob. : Et ecce congregatur cum Saracenis trophyum primitus Bellicans sumpsit ex eis victoriae. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 104. col. 1. ex Instrumento anni 1300 : Fortalium cum suis gentilibus Bellicaret. Vide Decludere.

* **BELLICOSE**, Cum armis rebusque aliis militaribus. Lit. Casimiri III. ann. 1462. inter Leg. Polon. tom. 1. pag. 201 : Quan- docunque terra nostra Leopoliensis ad bellum expeditionem se moverit.... tenebun- tur..... proficiisci Bellicose. Vide infra Exer- citaliter.

* **BELLICOSITAS**, Virtus bellica. Chron. Besuense ad ann. 898. tom. 1. Spicil. Acher. pag. 528 : Ad Divisionem tamen eos aspirare, nec loci firmatus, nec ducis nomi- natissimi permisit metuenda Bellicositas.

* **BELLICOSUS**. **BELLICOSA PATRIA**, Quæ bellum frequenter geritur. Charta Caroli VI. ann. 1422. ex Reg. olim Cam. Comput. Bitur. nunc Paris. fol. 19. r°. : Considerato quod ille locus et baronia situati sunt in patria Bellicosa, et inter comites baronesque potentes, etc. Nostris Bellicoseux et Bellicafis, pro Querelleur, Rixosus, jurirosus. Lit. remiss. ann. 1424. in Reg. 173. Chartoph. reg. ch. 129 : Le suppliant voyans ses biens trouvez, et que sa femme, qui n'est pas Bellicoseuse ne juriuse, etc. Aliæ ann 1472. in Reg. 195. ch. 773 : Icellui Petit, qui souventefois s'envoiroit et estoit fort Bellicafis, et plein de arrogantes paroles. Belliqueux, eodem sensu, in aliis ann. 1380. ex Reg. 118. ch. 10. [* Provinc. Bellicos et Sobre- bellicos. Vide Raynouard. Gloss. vol. 1. pag. 207.]

* **BELLICREPA**, Quoddam genus ludo- rum cum armatis. Glossar. Isid. in Pithœanis : **Bellicrepa Saltatio**. Quæ, teste Festo, dicebatur, quando cum armis saltabant: quod a Romulo institutum est, ne simile pateretur, quod fecerat ipse, cum a ludis Sabinorum virginis rapuit.

Eadem ferme saltatio, quæ Cretensi- bus Pyrrhica. Vide notas Dacer. ad Fest. et Lexic. Pitisci v. **Saltatio**.

* **BELLICULUM**, dimin. a **Bellum**, Simu- latum prælium, ludicra pugna. Laudes Pa- piæ apud Muratori. tom. 11. Script. Ital. col. 35 : In nativitate Domini offert illuc ce- reum societas vicinorum S. Syri, habentem cignos depictos albos in superficie rubea, quod illorum insigne in Belliculis. Vide supra Battaliola.

* **BELLICUM** FACERE, pro Hostilia facere, Faire des actes d'hostilité, apud Rymer. tom. 1. pag. 768 : Detis firmiter in mandatis ne, donec sciherimus, utrum pos- simus in ipso tractatu proficer, Bellicum faciat in Barones, vel (in) aliquem eorumdem insultum. [* Bellicum insultum facere.]

* **BELLIDUCTOR**, **BELLIDUX**, Pugnæ in- structor, idem, ut videtur, qui *Sergent de Bataille*. Lit. Mathiæ reg. Hungar. ann. 1468. tom. 6. Anecd. Pezii part. 3. col. 222 :

Mathias..... fidibus nostris capitaneis, Belliducibus, levatoribusque et sollicitatori- bus præsentis exercitus nostri, etc. Et col. 223 : Universis et singulis capitaneis Belli- ductoribus præsentis exercitus nostri, etc.

* **BELLIONES**, Bellicos, Belligeratores. Glab. Rodulfus lib. 1. Hist. cap. 1 : Hi denique prudenti consilio et virtute, quosque in giro Belliones ita proprio subjugavere do- minio, etc.

* **BELLIPARIUS**, pro **Pelliparius**, qui parat pelles, apud Ludewig. tom. 4. Reliq. MSS. pag. 449 : Nobili ut ueste trabeantur incederet, Belliparium accersiri jussit, etc.

* **BELLIS**, Bellicosus. In campo Marthis erant Belles, ex Cod. MS. ecc. cath. Came- rac. ubi de Laud. pueror. in med. Quadrag.

* * 2. **BELLIS**, Mens, in Gloss. Jæck. In Glossar. cod. reg. 6744 : Bellum Græci mentem nuncupabant, ut ex Isidoro. An βουλή;

* **BELLONARII**. οἱ θεοφορούμεναι, lib. de Offic. procons. Fanatici. Supplem. Anti- quarii. [** Sacerdotes Bellonæ. Vide For- cellinum.]

* **BELLOSUS**, Bellicosus. Cæcil. apud Nonium : Tantum bellum suscitare conari adversarios contra Bellosum genus.

* **Belloye** vero, Fustis species, in Lit. remiss. ann. 1370. ex Reg. 102. Chartoph. reg. ch. 68 : Seuvindrent audit lieu..... en-viron vingt personnes, qui portoient Belloyes et bastons, lequel bâtent forment les beufs.

* **BELLUILE**, θηριώδες, Belluinum, se- rinum. Supplem. Antiquarii.

BELLUM, Prælium, qua notione πόλεμος usutpratur apud Leonem Imp. in Tacticis cap. 12. 13. 14. et alibi passim. [* Confer Drakenb. ad Liv. 3. 61. 2, et Forcellin. voce Bellum. Gloss. in Cod. Reg. 7644 : Bellum, pugna. Bellum gerere, prælium fa- cere. Bellum civile, pugna domestica.] Historia Miscella : Tyrannide vero destructa, fit Persarum atque Romanorum circa Murty- ropolim maximum Bellum. Ubi Theophanes pag. 220. habet πόλεμος μάχης. Theodorus Campedonensis de Vita S. Magni cap. 6 : Ea vero hora qua apud Tolbiacum Bellum istud commissum est, etc. Sampirus Episco- pus Astoriensis. in Adesonio IV. Rege His- span. : Et bello inito, occidit ibidem ex Agarenis 12. millia. Dudo de Moribus Nor- man. pag. 96 : Locus autem in quo Bellum memorable fuit, dicitur usque in presentem diem, Ad pratum Belli. Charta Foundationis Monast. de Bello in Angl. a Willemo Notho, apud Guillemum Prynneum in Libertatib. Angl. tom. 1. pag. 1192 : Et quia in hoc loco, ubi sic constructa est Ecclesia, mithi victoriam præstitit in Bello, ob victoriam memoriam ipsum locum appellare volui. Willem. Brito lib. 10. Philipp. :

In piano plane Bello configat aperto.

Infra :

Donec lux Bello licetum se crastina præstet. Utuntur præterea Ordericus Vitalis pag. 501. Rigordus, [** Petr. d'Ebulo carm. de mot. sicut. vers. 367.] et alii.

* **BELLUM PUBLICUM**, quod pugna publica, et publicus conflictus dicitur. Vegetio lib. 2. cap. 18. lib. 3. cap. 9. 26. **Mars publi- cus**, lib. 5. cap. ult. **Prælium publicum**, Venerico in Apologetico Henrici IV. Imp. Δημοσία μάχη, apud Leonem in Tract. cap. 20. § 42. et Mauricium in Strateg. lib. 9.

cap. 2. lib. 10. cap. 4. Δημόσιος πόλεμος, apud Theophanem ann. 4. Leonis Chazati. Auctor incertus de Limitibus agrorum : *Quando milites occidebantur in Bello publico.* Vetus Inscriptio 161 : *Post victorian Gothicam, ipsis eorum Regibus celeritate mirabilis conflictu publico superatis atque prostratis, etc.* Catilphus in Epistola ad Carolum Magnum : *Longobardorum exercitus ante faciem tuam sine publico Bello in fugam conversus.* Charta Hugonis Archiepiscopi Lugdunensis ann. 1094 : *Ut eum a vinculis anathematis, quo innodatus erat pro captione fratris sui Gausfredi, quem in Bello publico ceperat, absolveremus.* Alia Goffredi Comitis Andegavensis ann. 1048 : *De submonitione pro prælio publico, etc.* Bellum publice denunciatum, in alia ejusdem Goffredi in Historia Monasterii S. Nicolai Andegavensis. Ita apud Cumeanum de mensura penitent. cap. 6. Bedam de Remedias peccatorum cap. 3. Silvestrum Giraldum lib. 1. Itiner. Cambr. c. 9. c. 2. Ericum Upsalensem lib. 2. Hist. Suecor. pag. 43. etc. [* Adde Glossar. med. Græc. voce Δημόσιος.]

* **BELLUM**, nude; pro Bello publico, denunciato et indictio, in Charta Ludov. VII. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 619 : *In exercitum et equitacionem non ibunt, unde non possint eodem die reverti ad domum suam, nisi nomine Belli submoneantur.* Eadem habentur in Ch. Henr. reg. Angl. pro fundat. abb. Montisburg. ex Reg. 52. Char. top. reg. ch. 127 : *Præcipio ut homines de villa Montisburgi, liberi et quieti sint ab omni exercitu et expeditione, excepta illa qua sub nomine Belli summonetur. Bellum denominatum dicitur in Chartul. S. Albini Andeg. : Pergant in exercitu meo ad Bellum denominatum. Vide Bellum publicum et in Hostis.*

BELLUM CAMPALM, Præmium publicum : fol gefeoht, in Chronicæ Saxonico. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 10 : *Qui in Bello campali vel navali, fugerit, etc.* Et cap. 43 : *Qui proditor domini sui fuerit, quicunque ab eo in oblatione hostili, vel Bello campali fugerit, vel vicius fuerit, vel feloniam fecerit, terram suum foris fecit.* [* Feud. lib. 2. cap. 57. constit. quam Henric. VI. Imp. et ann. 1196. inscribit Pertius vol. leg. 2. pag. 200 : *Si vassallus... in Campestri Bello suum dominum dereliquerit, feudo privabitur.* Mandat. Conrad. IV. Imper. ann. 1241. ibid. pag. 339 : *Principes non inceant Campestre Bellum cum Tarturis, sed terminos suos defendant.*] Adde cap. 13. Eximinus Petri Salanova de Privileg. Baronum Aragon. : *Non tamen tenentur Regi suuere exercitum vel cavalcatum, nisi forte Rex iret ad campale præmium.* [Ogerii Panis Annal. Genuens. lib. 4. ad ann. 1204. apud Murator. tom. 6. col. 389 : *Navis Carrucia de qua erat dominus vir strenuus Alamannus de Costa, navem Pisaniorum de cursu, que Leopardus vocabatur, et quæ extera ad ipsam inquirendam cum quingentis bellatoribus Campadi Bello devicit, et eam cepit. Ubi observandum Campale Bellum etiam dici de navalí prælio.* Instrum. ann. 1235. ex Archivis S. Victoriae Massil. : *Quod si dominus Comes obstdere vellet aliquod castrum, vel ei ficeret iniimi-*

*cus Bellum Campale, etc.] Campale certaque, apud Aimoinum lib. 3. de Mirac. sancti Benedicti cap. 7. *Campalis congressus, in Actis Innocentii III. PP. pag. 15. Lis campalis, in Charta Aldefonsi Regis Aragon. apud Hieron. Blancam pag. 640 ; Bellum campestre, apud Rogerum Hoved. ann. 1187 : Disposit acies suas ad Bellum campestre. Matth. Paris ann. 1121 : Actum est campestre præmium inter Ludov. Regem Franc. et Henr. Regem Angl. Conflicitus campestris, in Gestis Innocent. III. PP. pag. 86. Passim apud Scriptores, Guillel. de Podolaurent. cap. 23. 30. Leon. Ost. lib. 2. Chron. Cas. cap. 38. Florent. Wigorn. pag. 656. Galfridum Monumuth. lib. 1. cap. 5. Petr. de Vineis lib. 1. Epist. 21. 33. lib. 2. Epist. 45. lib. 3. Epist. 82. etc. Hist. Cortusior. lib. 6. cap. 8. [* Adde Egid. Roman. de R. M. cap. 16.] Sed et ita usurparunt Scriptores nostri. Le Roman de Vacce MS :**

Mainte Bataille fait, et mainte estour champal. Philippus Mouskes in Philippo Aug.

*Si envoia son fil Henri,
A moult grant gent, si qu'entre aus deus
Dat este Bataille campes.*

Robertus de Bourron, in Hist. MS. Merlini et Arthuri : *Ne remunra preudome qui ne rechoive mort en une Bataille Campal.* Et infra : *Li Roi Arthus et li home li Roi Rion assemblèrent or endroit en Bataille Campal, en une plaine chi devant. Bataglia Campal, apud Joannem Villaneum lib. 7. cap. 111. lib. 11. cap. 8. 13. Bataille Roiale, apud Petrum de Fontanis cap. 13. § 11. Tabular. Burguliense ch. 97 : *Curtis vero ipsa libera est ab omni hominum extraneorum consuetudine, corvata, biduanus, ab aliis hujuscemodi, ab ipsis etiam Comitis, nisi in hostem vadat, et hoc sub nomine belli.**

Casus in bello campestri recensetur inter magna foreacta, quorum cognitio ad superiorem dominum spectat, in Charta Odonis Ducis Burgundie ann. 1206. apud Perardum pag. 297. Bellum campale, nude dicitur in alia anni 1220. apud eundem pag. 323.

BELLUM NOMINATUM. Vide Hostis ; ubi legitur : *Interdum etiam tenebantur dominos sequi, etc.]*

* **BELLUM PRIMUM**, Prima acies in prælio, Hispanis Delanteria, Gallis Avantgarde. Rymer. tom. 6. pag. 532. col. A. : *Damus et concedimus pro nobis, haeredibus et successoribus nostris Regibus Castellæ per presentes dicto illustrissimo Regi Angliae, et Edwardo ejus primogenito... ad guerram, quam nos habebimus, aut haereses nostri Reges Castellæ habebunt, contra Regem Granatæ, aut alios Fidei inimicos, quod idem Reges et eorum primogeniti, habent primum bellum sive Delanterie, ante omnes mundi Christianos et omni tempore; Ita tamen quod nos possumus et haereses nostri Reges Castellæ, si voluerimus, ponere vexilla nostra in dicto bello pariter cum vexillis Regis Angliae vel ipsius primogeniti. Item quod si contingret dictos Reges, aut eorum primogenitos, ad guerram, quam nos aut haereses nostri habebimus contra Regem Granatæ, aut alios Fidei inimicos, non venire aut nolle, aut non posse venire, volumus et concedimus quod unum vexillum, de armis*

Regis Anglie, sit omni tempore in dicto guerra, in primo bello, sive en la Delanterie, etc.

BELLUM, Duellum, Monomachia, etiam legibus decreta. Guillelmus Carnotensis de Vita S. Ludovici : *Monomachia, quæ Bellum dicitur, vel Duellum, etc.* Leo III. PP. Epist. 4 : *Tunc ipse Leo Imperator... perficit cum Constantino Bellum committere, ne pro duabus viris tantorum Christinorum sanguis effunderetur, etc.* Tabularium Vindocia. Charta 122 : *Si forte incolarum aliquis in aliquo excedit, unde aut Bellum faciendum sit, aut solitum cedentis ferri judicium sit deportandum. Bellum vadare, in Leg. Henr. I. Reg. Angl. cap. 59. § 16. Scacarium S. Michael. apud Cadomum ann. 1225 : Judicatum est quod Bellum vadatum nullum sit, ex quo nullus Miles fuit ad visionem.* Regestum 1. Sanjusti in Camera Comp. Paris. : *Queritur utrum mortuo illo qui gemit Bellum, incipiat causa de novo, etc.* Statuta Wilhelmi Regis Scotie tit. 15. § 3 : *Nulle licet redemptionem capere de aliquo, post aquæ, vel belli de eo judicium factum.* [Notitia de placito Petri Samuel cum Veberto Abbat. S. Juniani inter Antiquit. Bened. Pictav. MSS. Stephanotii part. 3. pag. 577 : *Et judicaverunt Bellum ut esset, et remissa in Petrone et fratre ejus Woscelino.*] Bellum pugile apud Guibertum Abbat. Novigenti lib. 2. de Vita sua cap. 5. sub finem. **Bellum armatum**; Charta Fulconis Comitis Andegavorum pro fundatione Abbatis Belliloci juxta Lochas : *Et si in aliquo loco terre meæ Abbas loci illius pro qualcumque re Bellum fecerit, si homo suus vicius fuerit, liberum eum reducat, nec aliquam forfacturam Proposito vel Vicario emendet. Bellum quod ante Abbatem vel prepositum loci armatum fuerit, ibi perficietur, vel ubi Abbas illud ducere voluerit. Si vero cum homine meo, aut discujus mei Militis armatum fuerit, Lucca fecit, etc.* Ita bellum pro duello passum usurpatum, in Foro Morianensi art. 8. in Legibus Wilhelmi Notbi cap. 68. 69. 70. 71. in Legibus Henrici I. cap. 45. 49. 59. apud Galbertum in Vita Caroli Comitis Flandrie num. 12. 94. 162. 137. etc.

* **BELLUM CAMPIONUM**, Eadem notio, inter dominica jura recensetur in Charta Ebrardi Vicecomitis Carnotensis anni 1073. ex Tabulario Dunensi : *Non absurdæ actiones videtur hic inserere, quod predicta rôle (de Puteolo Castro, Gallice du Puiset) non solum ipsa ab omni prorsus exactione liberaria huc usque perseveraverit, verum etiam in tantum hujusmodi privilegio omnes ceteræ antecellit, ut de proximis circumquaque ratis ad judicium calidi ferri portandum et ad Bellum Campionum clipeo et baculo faciendum, ex antiquitate sepe illuc accusatores et accusati convenient, totumque causa ad ipsius rôle Domini deferuntur audiendum.*

* **BELLUM BARONUM**, in Lit. ann. 1341. ex Reg. 72. Char. top. reg. ch. 274 : *Quia dudum Bernardus de Romuhano, dominus castri Talherii, in guerris Barorum viam domini de Labreto, nunc inimici et rebellis dominii nostri regis, sequi consuevit, etc.* An bellum indicatur, quod ratione successionalis ad ducatum Britannie hoc ipso anno ortum est?

* **BELLUM CAPITALE.** An Mardrum 200

Homicidium furtim factum? Ita videtur ex eo, quod **Murdrum** in Chartis adulterio jungi soleat et homicidio. **Charta ann. 1133.** ex parvo **Chartulario S. Victoris Massili.** fol. 135. et **Armario Vapiscens.** **dices. n. 2 :** *Relinquit omnes justitas et firmancies in omnibus casibus, exceptis tribus, adulterio, homicidio et Capitali Bello.*

BELLUM PRIVATUM, illud olim dicebatur, quod inter privatos nobiles, cum alter alterum læserat, gerebatur. Hac de re vide **D. de Lauriere in Praefat. tom. 1.** **Ordinat. Regum. Franc.** et ipsius tom. pag. 58. in notis, maximeque **Cangium nostrum** in **Dissert. ad Joinvillam.**

* **Quem barbarum morem cum sèpius** abolere frustra tentassent aliquot ex regibus nostris, tandem **Carolus V. anno 1367.** solemnni edicto, quacumque ex causa, penitus sustulit. Unde, ut a pena indicta absolveretur, qui id bellum gesserat, illi Literæ remissionis a rege concedebantur. Ejusmodi sunt **Lit. ann. 1382.** ex **Reg. 121.** **Charthoph. reg. ch. 4 :** *Supplie (Heus de Sapignies chevalier) que attendu.... que ou pais où il demeure (Vermandois) les nobles ont usé et accoustume de procéder l'un contre l'autre par voie de guerre, lequel usage il coidoit estre loisible et tollerable,.... il nous plaist lui impartir nostre grace, etc.* Memorati vero privilegii rursus mentio fit in **Lit. ann. 1347.** ex **Reg. 77. ch. 172 :** *Le suppliant, qui avoit juste cause de guerre contre ledit Gillet, et li loissoit par les privileges otroyés aux nobles de Vermandois, etc.* Eadem lejuntur pro nobilibus ex **Campania nostra,** n. aliis **Lit. ibid. ch. 220.**

* **BELLUM CANUM** memorant **Annales Victor.** MSS. ad ann. 1230 : *Hoc anno Bellum canum occidentium se se fuit circa pedem rontis Wismerii in Campania.*

* **BELLUM CANINUM,** Quo scilicet canes iorsibus equos fugant. **Tract MS. de Re iilit. et mach. bellicis cap. 113 :** *Ad fastendum fugam equis ac equitibus, oportet uod canes magni, qui vulgari sermone duntur *Canes alani*, nutriti ab eorum domitis feroce ac mordaces esse, quando animantur a dominis suis contra suos inimicos ve hostes.... Et est Bellum cantum contra uitates.*

BELLUM, Manipulus, seu Globus militum, nostris, **Escadron.** **Gesta S. Ludovici :** tradidit ei Rex 500. balistarios equites et dites, quatuor Bella militum exterritionis. Alibi : *Rex ipse cum suo Bello armis egreditur, et mox cuncti Barones accies dispositis exemit extra castrum.* **Epistola tri de Condetio tom. 2.** **Spicilegi Acheni :** *Die Jovis sequentis redierunt parati, tradidit eis D. Rex quatuor Bella, scilicet reasianense, Catalaunense, Petragoricense, Bellicadrense, et servientes peditum.* *Et in D. Rex et ali Barones, sicuti erant iniatiti per Bella, usque ad 17. Bella exercitum contra Saracenos. Hic o bellum Carcassonense, etc. dicitur, oipulus militum Ballivæ Carcassonensis, etc.*

BELLUM, Machine bellicæ. **Annal. Plaut. ad ann. 1443.** apud **Murator.** tom. **Script. Ital. col. 881 :** *Eodem anno die mensis Januarii Bellum publice paratum ad expugnandum conventum S. Johanni-*

nis de Canalibus, munitum fratribus conventionalibus.

1 BELLUTUS. Vide **Bellus.**

BELLUS, Moribus bestiarum, in Glossis Isidori : perperam infra bilius, morbus bestiarum, [vel] moribus bestiarum, uti legit Grævius, ex quo hic addam sequentia : **Glossar. Gr. Lat. ὄπιαδες, Efferus, bellus.** Sed rectius Lat. Gr. **Bellinus**, ὄπιον ζωος. Et sic puto, inquit ille, ubique legendum, nisi forte posteriorum temporum Scriptores dixerunt **Bellus** pro **Bellinus**, ut **Commodianus a Ralgatio editus in Instructionibus pag. 53 :**

Gratiam quam misit Dominus in terra legendam, Non requiri eam, sed si quasi Besties errans.

Festo, **Bellutus, bestia similis;** ubi malebat Dacierius legere **Bellutus**, quod tam tantum de tapetibus, in quibus belluae acupictæ sunt, legitur, quod nec ipse ignoravit. Hinc in **Glossis : Bellutus, ζώα. C. Sicini primi Tribuni plebis fuisse cognomen, Bellutus, constat ex Dionysio et Pædiano, ut inde pateat, veteres dixisse Bellutus pro bellinus.]**

* **BELNERIA, Benella,** ut supra **Belenæ,** Onus vehiculi, quod **Belenæ** vocant. **Comput. MS. fabr. S. Petri Insul.** ann. 1519 : *Item pro duodecim Belneris calcis, ... et pro viginti Belneris sablonis, xij. lib. j. sol. Ibidem : Pro tribus Benellis sablonis, etc. Infra : Banelée de sablon. Vide infra Benellus.*

* **BELNEUM,** Eadem notione. **Comput. MS. alter ann. 1469 :** *Item.... pro xxvij. Belneis calcis, ... pro qualibet Belneo, xij. sol. Rursum Comput. ann. 1482. ejusd. fabr. : Pro unc Belneo terra tenacis, etc.*

BELOCULUS, *Gemma est albicans, et pupillam cingit nigrum in medio aureo fulgore lucentem, et propter speciem asinorum* [* **Assyriorum**] **Regi Belo dictata est, unde et dicitur Beloculus, quasi Bell oculus.** **Isidor. lib. 16. Orig. cap. 10.** **Ugutio, et Joan. de Janua.**

1 BELONARDUS, pro **Belwardus**, vel **Bolwardus**, Germanis **Bolwerd** et **Bolkeret**, Gallis **Boulevard.** Propugnaculum, Aggeres quibus urbes muniuntur. **Ludewig. Reliq. MSS. tom. 5. pag. 291.** ex epist. ann. 1480. ad Papam missa de obsidione Rhodi a Turcis : *Civitatem quoque omni ex parte diruere proponunt, et quod mente concipiunt opere demonstrant; ad id quoque exequendum bombardis et mortariis murs circumdant, verberant, diruant tress novem et Belonardos, magistratusque palatia concurrunt (s. concipiunt) et prosternunt.*

* **BELOSIUS,** Vide supra **Balosius.**

BELOTHYRUM. Vide **Velothyrum.**

* **BELS,** Vox excitatoria apud Albenses. **Charta ann. 1313 :** *Cum dictis armis et magna vociferatione more hostili clamando à Bels, à Bels, à mort, à fuc, dictum castrum sive bastidam expugnaverunt.* Vide supra **Allot, et mox**

* **BELSA,** Sagitta. **Lit. remiss. ann. 1395.** in **Reg. 148. Chartoph. reg. ch. 4 :** *Cum sagitta sive Belsa prefatum exponentem repente in cruce a parte retro atrociter vulneravit.*

1 BELSTONNUS. Tabularium Rothoni. : Factum est hoc in die Veneris VIII. Kal. Noverbris in tempore Caroli Regis, Salomonæ

Dux in Britannia, Paschueten Belstonno.

¶ **BELTHALLA,** Nomen cuiusdam templi Ierosolymitani. **Chronicon Terræ Sanctæ Radulfi Coggeshale apud Marten. tom. 5.** Ampliss. Collect. col. 572 : *Primi templi Domini quod Belthalla vocant, etc.* [* **leg. Bethallah, Domus Dei.**]

BELTIS. **Synodus Celichytensis ann. 816. cap. 10.** de **Episcoporum exequiis** celebrandis : *Singuli servorum Dei diem jejunum, et 30. diebus canonice horis expleto Synaxeos, et septem Beltidum Pater noster pro eo cantetur, et hoc expleto trigesimo item die obitus sui, etc.* Quo loco **Beltidem, Rosarium** interpretatur Spelmannus, deducit que a Saxon. b. t, id est, cingulum. **Ver. um** an Rosarii usus ea tempestate extiterit, Jure addubitate potest. [* **Schiltero** in **Glossario** voce **Beltid** videtur, **Pater noster** non jungi cum **Beltidum**, sed interpunctionem ita debere ordinari : *Expleto synaxeos et septem Beltidum, scil. officio, tunc Pater noster pro eo cantetur.* **Beltidum** transpositione littoralium pro **Beltidum** scriptum esse censem, h. e. precum carminicarum sive Psalmodum, ex **Bet, Preces, et Lidum,** (Germ. Lied) **Cantio. ADEL.**

* **BELTRECCA, BELTRESCA,** Castellum ligneum ad defensionem vel oppugnationem urbium et castrorum, Vide **Bretachæ.** **Acta pacis ann. 1199.** apud **Murator. tom. 4.** **Antiq. Ital. med. sevi col. 368 :** *Mediolanenses destruent belfredos, Beltreccas, aspaldos S. Colombani et Coguzi, et aliorum castrorum.* **Chron. Placent.** ad ann. 1373. apud eumdt. tom. 16. **Script. Ital. col. 519 :** *Recepit per unam Beltrescam tot de inimicis, qui potuerunt superare et occidere dictum castellanum et alios suos socios.* Hinc * **BELTRESCATUS,** **Beltreca** manitus, defensus, in **Chron. Andr. Danduli ibid. tom. 12. col. 437 :** *Cum probis Venetis nobilibus et marinariis Beltrescati aggressus fuit turrim Curani fortissimam et quasi inexpugnabilem.*

* **BELTRESCHA.** Vide **Bretachæ.**

* **BELVERIA,** Amictus pars, qua canonicæ in hyeme caput tegebant, ejusque ornatæ. **Stat. capit. gener. ann. 1448. eccl. Carnot. ex Tabul. ejusd. :** *A vigilia Omnia Sanctorum usque ad Pascha matricularius intrans in septimanam debet habere pelliciam cum Belveria de griso.* Quæ ultima verba sic Gallice redduntur in veteri versione : *Et son Cahuet de petit gris.* Vide **Almucium** et **infra Cahuetus.**

BELUES, Egestas, quæ solet contingere per vastationem. Ita **Glossæ Isidori. Joan. de Janua :** *Belues, egestas quæ solet contingere per vastationem bellæ, et dicitur a bellua.* Sed videtur scripsisse Isidorms nude, lues, vel haec lues. [Verum sicut a Barbaris barbaries, sic a Belues, Belues, quæ sic dicitur a beluis quæ pauperiem faciunt, ut Barthio videtur in **Adversariis, Gravio** teste. Hic illud addit ex Papia : **Belues, Mendacitas, procul dubio pro Mendicitas, Egestas.**]

* **Hinc haud dubie vox Bellæ,** ejusdem significatio est atque **Habitant, habitator, incola,** in **Charta vendit. justitia loci de Vertriei in Dalphinatu, silvis undique proximi, ann. 1596 :** *Dans lesquels confins sont 55. Bellues ou habitans, qui peuvent au-*

gmenter ou diminuer, qui valent au fur de xv. livres Tournois, pour chaque Bellue 825. Atque inde forte est vox Belugue, pro Machina bellica belluam referens, vel pro Domorum rusticarum collectio, Gall. Hamenu, in Lit. remiss. ann. 1442. ex Reg. 179. Chartoph. reg. ch. 126 : Pour faire (lequel siege) fut promis (au comte d'Armagagnac) par les gens des trois estatz d'icellui pais (d'Aginois) pour chacune Belugue, ung mouton d'or. [** Reinardus Vulpes, lib. 4. vers. 289 :

Et cum divideret, cur non sibi novit id ipsum?
Propter Beluacos non sicut ausus idem.

Roqueforto Belhues sive Bellues sunt contes en l'air, faussetés.]

BELUNDINTA, [Mulcta pro effuso sanguine.] Leges Henrici I. Regis Angl. cap. ult. : Qui vulnus allici faciet... in cooperio: in nudo pro singulis uncis 10. den. et remaneat de ceteris ictibus et Belundintis, et vita domini decidat, si sanguis decidat, etc. Videtur legendum ut infra, Blodwita. [** Al. de cæcis ictibus et Blindintis; al. Belindintibus; Blind Anglosaxonibus est Cæcus, Boswortho Blind slite, a blin dor inward wound.]

BELURIA, Ferarum venatio, a Lat. Bellua. Charta ann. 1381. ex schedis Pr. a S. Vincenti : Exponit coram dom. judice castri Caderiae Andreas Roubaudi, quod vellet et intenderet facere artem Beluriæ, quæ est venare bestias ferias, etc.

BEMA, Festum Manichæorum, sic appellatum: dies nempe quo Manes occisis est, quem Manichæi quinque gradibus instructo tribunali, et pretiosis linteis adornato, ac in promptu posito et objecto adorantibus, magnis honoribus prosequabantur, ut est apud S. Augustinum contra Epistol. Manichæi cap. 8. Vide eudem lib. 18. contra Faustum cap. 4. et Anselmum Episc. Havelbergensem lib. 3. Dialog. cap. 12. Eckbertus Schonaviensis contra Catharos Serm. 1. ait idem festum a Catharis sui temporis Malisola appellatum. [** Vide Glossar. med. Græc. voce Βῆμα, col. 196.]

BEMBERGA. Vide Bainberga.

BEMIVERGA, pro Bambergæ vel Bainberga, Ferrea feminum tegumenta, Gall. Cuissars. Miræus tom. 1. pag. 21. col. 2. ex Testamento Everardi Comitis : Bruniam unam et helnum cum halsberga et mancam unam, Bemivergas duas. Vide Bainberga.

BEMOLLIS, Una e clavibus, uti vocant, Musicæ; vulgo Bemol, cui opponitur bedrum, seu B. quadratum. Joann. Brompton. in Henric. II. : Hibernici in duobus musici generis instrumentis quamvis precipitem et velocem, suavem tamen et jucundam.... efficiunt Musicam. A Bemolli incipiunt, et sub obtuso grossioris cordæ sonitu, latenter ludentes, in idem redeunt. Ubi Silvester Geraldus in Topogr. Hibern. dist. 3. cap. 11 : Semper tamen a molli incipiunt, et in idem redeunt, ut cuncta sub jucundæ sonoritatis dulcedine compleantur. Idem Geraldus in itiner. Cambriæ cap. 13 : Quot viideas capita, tot audias carmina discriminatae vocum, varia in unam denique sub B. mollis dulcedine blanda consonantiam et organicam convenientia melodiam.

BENA, Species aratri, quo solent uti

ad iterandum agrum, Picardis Binot. Chartrarium SS. Trinit. Cadom. fol. 59 : Quaque ebdomada semel arare et herciare et a quocumque aratro tres acres arare ad Benas, etc. Occurrunt ibid. fol. 55.

* Ubi arare ad benas, iterum fodere, seu secundo terram proscindere intelligo. Vide Binare.

¶ **BENAGIUM**. Vide Jallagium in Galo.

¶ **BENALIA**, Benigna, Gloss. S. Germani a Pratis num. 501.

* **BENATIA**, Retis species. Stat. Pallav. lib. 2. cap. 70. pag. 129 : Statutum et ordinatum est, quod nulla persona terrena vel forensis audeat negre presumat de die, vel de nocte piscari, vel piscari facere in fossis... cum retibus, bertavelis, nassis, Benatii, vel aliquo alio instrumento apto ad piscandum, etc.

* **BENAVESA**, Eadem notione, qua superius Aisamenta, Ea nempe omnia, quæ cuique pro suo statu et arte sua exercenda necessaria sunt. Libert. Montisfalc. ann. 1369. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 53. art. 13 : Quod aliquis vel aliqui de habitatoribus dicti loci et pertinentiarum suarum, pro aliquo seu aliquibus debitis nullatenus pignorentur, nec fiat executio in et super eorum Benavesis, cum quibus lucrant panem.

¶ **BENAURAT**, Beatus. Acta SS. Julii tom. 1. pag. 600. E. in Processu de B. Petro de Luxemburgo : Voverunt eum domino Cardinali dicentes : O Benaurat Cardinalis, supplicamus tibi. Ital. Benaurare, Beatum reddere.

¶ 1. **BENDA**, Lamina, Gall. Lame. Inventarium Ecclesie Noviom. ann. 1419. ex Archivo ejusdem : Item unum altare benedictum, de marmore, bordatum de cupro, habens duas Bendas argenteas.

¶ 2. **BENDA**, Fascia, Limbus, instita, Gall. Bande. Acta SS. Junii ton. 4. pag. 579. E. de S. Etheldreda : Est etiam ibi quædam Benda, quæ in collo morientis fuit circumligata, celerem patientibus hanc infirmitatem meritis Sanctæ Virginis conferens sanitatem. Alium locum vide in Arcedo, ubi Benda sumitur pro Tænia, quæ vena incisa ligatur. Vide Binda.

* **Banquele**, eadem, ut videtur, notione, in Lit. remiss. ann. 1391. ex Reg. 141. Chartoph. reg. ch. 228 : Une sainture d'argent sur un tissu de soye à cloz rons dorée, et entre deux à blancs Banqueles. Vide infra Bendatus. Pro Limbo accipitudo, nostris vulgo Orfroy, in Comput. MS. fabr. S. Petri Insul. ann. 1523 : Item pro duobus capuciis et Bendis, Gallice Orfrois, factis pro duabus crupis albis aureis, ij. c. lib.

* 3. **BENDA**, Fibula ferrea, nostris Bende vel Patte. Comput. eccl. S. Vulfr. Abbavil. MS. ann. 1450 : Item dicto Petro pro quadam serrura nova cum cramponibus ad Bendas, flagello dictæ porta apposita cum clavi, viij. sol. Hinc Entrebende, dici videatur quodvis vinculum, in Lit. remiss. ann. 1405. ex Reg. 160. Chartoph. reg. ch. 130 : On trouva icellui dessunt pendu et estranglé par le moien d'une corde mise et tenant à un bauch ou Entrebende dudit hostel.

* 4. **BENDA**, Sodalitium, turma hominum, Gall. Bande. Anton. de Musica de reb. a Car. V. gestis ap. Mencken. tom. 1.

Script. pag. 1296 : Turmis, vulgo Bendis. Ibid. pag. 1201 : Cum equitibus diversarum turmarum, vulgo Bendis. ADEL.

* 1. **BENDARE**, a Gall. Bander, tendre, Intendere. Lit. remiss. ann. 1474. in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 1167 : Supplicans cum sua balista Bendata, uno quoque rido desuper posito, disbandit dictam balistam. A Gallico Bander, Bandrey appellatur instrumentum ferreum, quo balistam tendebant. Aliæ Lit. ann. 1447. in Reg. 179. ch. 88 : Icelluy Barthelemy bailla au suppant d'un Bandrey à bander arbalestres sur la teste, etc.

* 2. **BENDARE**, Vincere, alligare, Gall. Lier, garroter. Inquisit. ann. 1268. ex schedis Pr. de Maznugues : Item dixit, quod Petrus Evesque de Monte-pavono habuit rem cum sorore uxoris sua per violentiam, in curtibus Vallis Majoris: propter quod fuit captus : et ipse videt eum captum apud Montem-pavonum, et Bendatum videt cum adduci ad furcas, ut suspenderetur.

* **BENDATUS**, Tæniæ, Gall. Bandes, interstinctus. Stat. ordin. S. Joan. Jerusal. ann. 1584. tom. 2. Cod. Ital. diplom. col. 1838 : Nullus fratrum nostrorum audeat un presumat in conventu extra exercitum armorum ferre, more secularium,... sanos, quos Bendatos et bigarratos appellant, ex rius coloribus dishonestis. Vide supra Benda 2. et Barratus.

* **BENDELLATUS**, Sacrum chrisma suscepturus, a fascia seu Bendellus, quo frons tem sacro chrismate illuminata cingunt. Stat. synod. Tornac. ann. 1366. pag. 6 : Bendellati autem duodecim annorum et amplius, confiteantur prius suis sacerdotibus, quoniam confirmantur.

* **BENDELLUM**, BENDELLUS, Fascia, vitta, Gall. Bandeo. Stat. synod. Tornac. ann. 1366. pag. 5 : Presbyter lavel crana (confirmatorum) frontes, et comburat Bendella, etc. Alia ann. 1537. Guill. Duprat episc. Claroni : Confirmati vitas seu Bendellos per duos dies ad minus gerant. Vide in Binda.

BENDELLUS, [Eadem notione]. Vide Binda.

* **BENDERIA**, Vexillum, Gall. Bender. Hist. Tullen. pag. 500 : De licentia Populi turrim civibus tradiderunt, qua cum magna exultatione occupata, Benderias suas in summate erexerunt. Vide Bandum.

BENDIDIOS, Aprilis mensis, Papiz.

* A Gr. Βεδιδαιος, quo nomine hunc mensem appellant Bithynienses. Vide Steph. Le Moyne in Not. ad varia sacra pag. 456. apud Girald. tom. 2. pag. 78. Baptoæ, Alberto Fabricio in Meolog. Hamburgi edito ann. 1712. pag. 61. Bedigeos, in Not. ad Bedam tom. 2. pag. 64. [** Adde G. Dindorf. in H. Stephan. Thaling. Gr. edit. Didot. col. 2. col. 222. voc. Baptoæ.]

BENE, Circiter. Historia Cortisiorum lib. 7. cap. 12 : De Theutonicis... Bene que dringinti venerunt ad exercitum Venetorum. Lib. 11. cap. 5 : Bene centum fuerunt infecti. Phrasis Italica et Gallica. Vide observata a Bernardo Aldretio lib. 2. de Orig. Linguæ Castellanæ pag. 194.

* **BENE**. In bene et in pace. Formula usata in quibusdam veteribus Instrumculis

Tabularium S. Victoris Massil. : *Abbas Ricardus fecit a Gousfredus laxa in Bene et in pace.*

* **BENE-CLARE.** Arest. ann. 1361. 4. Sept. in vol. 10. arrestor. parlam. Paris. : *Cum ipsa terra de Baseque valeat Bene-clare octingentas libratus terræ Paris. annui et perpetui redditus, etc.* Phrasis Gallica, *Bien clairement, clair et net,* Liquido, deductis quibuslibet expensis.

BENEQUIPIENS, unica voce, Qui alicui bene cupit. Vetus Instrumentum anp. 1152. apud Georgium Pilonum in Hist. Bellunensi pag. 77 : *Tibi Macillo misso Dianæ dilecta amicæ mea atque sponsæ, ego Ogolinus de Baldeigna amicus ac Benecupiens tuus, atque donator perpetuus dixi, etc.*

¶ **BENEDICERE**, pro *Maledicere*. Vide infra *Benedictio contraria appellazione.*

[** Vocabul. Prædicant. : Item, *Benedici* (gerecht sprechen), sicut: *In carnisprivio omnia vana Benedicuntur, tanquam iusta sint.*]

* **BENEDICITE**, Vox salutationis apud monachos præsentim, qua inferior superiore rem salutat et adit. Vita S. Walth. tom. 1. Aug. pag. 264. col. 2 : *Assurgens abbas, dicto Benedicite, venientem salutavit et quis esset humiliiter interrogavit. Vide Benedictio regularis.* [** Reinardus Vulpes, lb. 4. vers. 1491:

Continuo jussus Blandinia claustra subire,
Vadit ad usque aurem tonus ab aure senex;
Et facile est intrare datum, sed triste reverti.
Omnibus intrando dat recipitque Vale.
Dat communè Vale, nondum Benedicite doctas
Dicere fraterne, discere cepit ibi.]

* Sed et apud laicos in usu fuit hæc formula. Hinc Rebenir, pro Salutem reddere, apud Guill. Guiart. ad ann. 1270 :

Contre lui vont barons et princes,
Et soupirant et à voix quasses
Le saluent, les chieres basses ;
Et cil sa raison desifiant,
Les rebeuist en riant.

¶ **BENEDICITUS**, pro *Benedictus*, in Menoti sermonibus fol. 17. recto col. 1.

¶ **BENEDICTA.** Sic vocabatur apud Bayonenses devota mulier, qua ecclesiæ linamina lavare, aliaque minutiora hujusmodi officia exercere solebat. Testament. Dominici Bayonensis Episcopi ann. 1302: *Missa Defunctorum Conventualis et solemnis in altari majori ecclesiæ Bayonensis, in qua Missa dentur Benedictæ Bryonensi, qua pro tempore fuerit, de ipsa pecunia duo solidi Worlani annuatim, de quibus emat unam andelam sex denariorum, quinque placentas, idelicet tres singulorum denariorum et duas bolares, quas offerat in ipsa Missa, de quibus placentas dentur singulæ denariales Cællano, qui Missam ipsam celebraverit, et Diacono et Subdiacono ministrantibus, et duæ residuae obolares duobus subsacristis assistentibus ipsi Missæ, et residuum dictorum duorum solidorum legamus ipsi Benedictæ pro eemosyna annuatim.*

* **BENEDICTARIUM**, Gall. *Bénitier*, Vas quæ benedictæ. Ordinat. MS. S. Petri ureæ-val. : *Predictus capellanus accipiat de tua fonti cum vase mundo et honesto, et m habeat commixtæ cum alia aqua in Benedictario, et aqua sic mixta aspergatur immuniter super populum. Ung Bénoistier*

garny de grÿpillon, in Inventar. ann. 1492. ad calcem Necrol. eccl. Paris. MS. Vide *Benedictorium.*

1. **BENEDICTIO**, apud Hebræos, elevatis manibus tradebatur; nam legimus Levit. cap. 9. Aaronem manum ad populum extendentem ei benedictionem impertitum esse. Qua quidem benedictione divini auxilii imprecatio significabatur; ut ex cap. 8. Exodi colligitur. Et Christus ipse ascensus in caelum, *Elevatis manibus suis*, inquit Lucas cap. 24. *benedixit* Apostolis. Neque aliter benedictionem dedere primi Christiani, quam elevatis manibus, seu potius manum impositione. S. Ambrosius lib. 1. de *Pœnitentia* cap. 7 : *Cum ergo manus imponitis, et benedictionis opus creditis.* Et S. Hieronymus Epist. ad Eustochium : *Extenta manu, ut benedicere eos putes, si nescias, pretia accipiunt salutandi.* Usus etiam obtinuit, ut eadem, quam extendebant manu, signum Crucis deducerent, quod ex traditione Apostolorum acceptum plerique censerent.

* Nostris *Beneisson*, *Beneichon* et *Bonoizon*. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Beneistre, Benedicere. Beneisson, Benedictio.* Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 129. Charthoph. reg. ch. 280 : *Ainsi comme le curé vouloit Benistre le lit desdiz mariez, etc.* Epist. ann. 1282. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1065 : *Alienor par la grace de Dieu roine d'Engleterre au roy nostre filz, salut et notre Bonoizon.* Vita J. C. MS. :

Puis s'aprocha vers Lazaron,
Si li donna la Beneichon.

BENEDICTIO SUPER PLEBEM, qua solius erat Episcopi. Hanc tamen impertiebat in Missa, post Dominicam orationem, et ante Communione. Finita enim oratione Dominicana, Diaconus, annuente Episcopo, dicebat : *Humiliate vos ad benedictionem, et populus respondebat : Deo gratias.* Tum Episcopus hanc benedictionem dicebat : *Benedic vos omnipotens Dominus, etc.* Inde accipiens partem Corporis Domini, dicebat : *Pax Domini sit semper vobiscum.* Vide Concil. Agath. can. 44. Regiense can. 5. Epaon. can. 35. Toletan. IV. cap. 17. Micrologum cap. 21. et qua eruditus Bernardus notavit ad Librum Sacrament. Gorrii Mag. pag. 27.

¶ *Solemnem hanc populi benedictionem Presbyteri olim, quemodmodum et Episcopi, usurparunt, quamdiu apud nos- tris in usu fuit antiqua liturgia, quam Gallicanam vocant.* [** Vide Glossar. med. Græc. voce Εὐλογία, in Append. col. 75.] Verum ut aliquod interponeretur discriminus Episcopum inter et Presbyterum, longior erat benedictionis Episcopalis formula, utpote tribus constans orationibus, qualem etiamnum, teste Martenio, adhibent Episcopi in quibusdam Ecclesiis; brevior qua ad usum Presbyteri, unica quippe eaque brevi concludebatur oratione : *Pax, fides et caritas, et communicatio corporis et sanguinis Domini sit semper vobiscum.* Consule Expositionem brevem antiquæ liturgiæ Gallicanæ apud eundem Marten. tom. 5. Anecd. col. 96. Quam exinde benedictionem in publica Missa populus tribuere non Presbyteris modo, sed et Choropiscopis prohibuit Capitul. Aquisgran. anu. 803.

Hanc autem non in Missa tantum impertiebant quibus ex dignitate vel ex concessione id licebat, sed et in Vesperarum et Matutinarum solemnibus, ut discimus ex Bulla Benedicti ann. 1396. tom. 2. Hist. Meldens. inter Instr. pag. 252 : *Benedictionem solemnem super populum ad Missarum, Vesperarum et Matutinarum solemnia... elargiri possit.* Idem occurrit in alia Bulla Sixti PP. IV. ann. 1475. ibid. pag. 260.

BENEDICTIO præterea alia fuit, quæ datur in fine Missæ a quovis Sacerdote sacra faciente, ante quam populus a Missa discedere vetatur in can. 47. Concilii Agath. in Capitul. Aquisgran. ann. 789. cap. 59. et lib. 1. Capit. c. 67. de qua etiam Cesarius Arelat. Homil. 12. Valafridus Strabo lib. de Reb. Eccl. cap. 22. Amalarius lib. 3. cap. 36. et Rabanus lib. 1. de Instit. Cleric. cap. 33. Vide *Oratio ad complendum.*

¶ **BENEDICTIO MAGNA ET PARVA**, inter Sacerdotales functiones, a quibus abstener debent Diaconi et laici recensetur lib. 3. cap. 10. et lib. 8. cap. 46. Constitut. Apostolicarum. *Benedictionem parvam* interprætantur eruditæ viri eam quæ a Presbyteris datur, *magnam* vero quæ ab Episcopis: melius, ut opinor, *magnam* de publica *parvam* de privata, accipies.

BENEDITIONES PRIVATAE, apud Monachos pœnæ species fuit, minor tamen excommunicatione; ii vero quibus haec poena indicta erat, recedere tenebantur, antequam illam Monachis ex more solito impertiret Abbas. Vide Anonymum περὶ ἐπιτιμῶν apud Basilium Mag. num. 5. 37. ubi qui hac poena multatabatur, ἀπωλογία dicitur.

BENEDICTIO ABBATUM, quæ fit ab Episcopo, cum ii Abbates constituantur. Synodus Anglicana, apud Florentium Wigorn. pag. 661 : *In consecrationibus Episcorum, et Abbatum Benedictionibus... nihil exigatur.* Ordericus Vitalis lib. 11 : *Benedictionem Abbatis super illum peregit.* Adde pag. 835. Chronic. Vindocinense : *Electus vero (Abbas) cum ab Episcopo Carnotensi pro consuetudine Benedictionem postularet, ipse autem e contra pro Benedictione ab eo professionem exigeret, etc.* Habetur in Pontificali MS. Eccl. Senoneus : *Benedictio ad Abbatem faciendum, vel Abbatissam, quæ unica oratione concluditur.* [Alias ceremonias in Benedictione Abbatum adhibitas videsis in Guidonis discipl. Farfens. cap. 3.]

¶ **BENEDICTIO ambulandi et revertendi**, quæ Monachis non reversuris diebus duabus aut tribus impertiebatur, in Guidonis Discipl. Farfens. cap. 6.

¶ **BENEDICTIO BARBÆ.** Vide in *Barba* 1.

BENEDICTIO CAPILLORUM. Vide *Capillus.*

BENEDICTIO CLERICORUM, in Concilio Aurel. 3. cap. 7. Aurel. 5. cap. 4. etc. Habetur in laudato Pontificali Senon. : *Oratio ad Clericum faciendum : sed spectat Monachos qui etiam Clerici dicebantur.*

BENEDICTIO CALICIS. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 372 : *Et Missam hanc ibidem cum Benedictione calicis celebrare, ac post Missam illam panem et aquam sanctificare, et inter populum Missam illam audientem dividere et spargere huc usque usitatissimum.*

¶ **BENEDICTIO CRÆI PASCHALIS**, quæ

aliis Laus cerei, Praeconium cerei, Consecratio cerei dicitur. Vide *Cereus Paschalis*.

BENEDICTIO CERORUM, apud Anastasiū Bibl. in S. Damaso.

BENEDICTIONES CORMETERIORUM, apud Monachum Pegaviensem ann. 1091.

BENEDICTIO CORONÆ, [Prima Tonsura.] Vide in *Corona*.

BENEDICTIO DIACONALIS, aut *Diacaonatus*, Ordinatio Diaconi, in Concilio Arab. Nicenō Edit. Pisani cap. 17. in Concilio Aurelian. II. cap. 17. 18. Arelat. II. cap. 44. Agath. cap. 16. Capit. Car. M. lib. 7. cap. 27. etc. Descripsit V. Cl. Jacobus Petitus *Benedictionem in ordinatione Diaconi*, ex Cod. Ecclesiæ Rotomag. post *Poenitentiale Theodori* pag. 284.

BENEDICTIO EPISCOPORUM, seu *Consecratio*. [Indiculus Dagoberti Regis ad Sulpitium Archiep. tom. 1. Capitul. col. 144 : *Petentes ut ad eum (Desiderium) Benedicendum properare debeatis, et litteras ad comprovinciales fratres vestros dirigatis ut et illi adesse debeant, ut canonice et juxta Apostolicum institutionem sub nostri presentia in sancta Paschali solemnitate Pontificale Benedictione debeat confirmari.*] [** apud Breq. num. 71.] Gregorius Turon. lib. 8. Hist. cap. 20 : *Ea conditione removetur, ut eum Berchtrannus, Orestesque, seu Palladius qui eum Benedixerant, vicibus pascerent.* Lib. 4. cap. 6. : *Veni, consenti nobis, et Benedictientes consecremus te ad Episcopum.* Adde eudem de Vitis Patrum cap. 6. Florentius Wigorniensis pag. 651 : *Sed Gulielmus causa justitiae illud et Benedictionem Archiepiscopi Gerardi sprebit.* Pag. 657 : *Hic Electus cum ab ipso Pontifice monetur, ut... Benedictionem suam Ecclesiastico more suscipiat, etc.* Vide Marculfum lib. 1. form. 6. [et Bignonii notas ad eundem.] Hincmarum tom. 2. pag. 641. etc. Benedictionem in Ordinatione Episcopi ex laudato Cod. Ecclesiæ Rotomagensis descripsit V. Cl. Jacobus Petitus pag. 283.

BENEDICTIONES EVANGELICÆ, inter quas ea est, quæ a Sacerdote, sacra faciente, Diacono Evangelium lecturo impertitur. Vide *Statuta antiqua Ordinis Cartusiensis*, cap. 42. § 4.

BENEDICTIONES JUDICIORUM, inter obventiones Ecclesiasticas recenset in *Charta ann. 1226*. apud Roverium in Reomao pag. 253. quod de *judicis divinis*, seu *purgationibus vulgaribus* intelligendum, in quibus, verbi gratia, Ferrum candens, Aquæ ferentes, etc. a Sacerdote benedicebantur, priusquam accusati ac rei adejusmodi judicia descenderent. Fulcherius Carnot. lib. 1. Hist. Hieros. cap. 10 : *Benedictione judiciali super ignem ab Episcopis facta, inventio lanceæ per medium rogi flammandis ultro certiter transmeavit.* Vide *Aquæ et ferri judicia*.

BENEDICTIO MENSÆ, seu *ciborum*, in usu fuit non modo apud Monachos et Clericos, ut patet ex *Regula S. Benedicti* cap. 43. *Regula Magistri* cap. 73. *Regula S. Fructuosi* cap. 5. etc. et *Capitulis Ludov. Imp. addit.* 4. § 48. [** 69.] sed etiam apud omnes Christianos. S. Hieronym. Epist. 85. de *Diacons* : *Etiam in Ecclesia Romæ Presbyteri sedent, et stant Diaconi : licet paulatim increbrescentibus vitiis, inter Presbyteros, ab-*

sente Episcopo sedere Diaconum viderim, et in domesticis convivis Benedictiones coram Presbyteris dare. Theodulfus officium Archicappellani Regii describens :

Stet Benedicturus Regis potumque cibumque. Leo IV. PP. in Epist. quæ habetur post Chronicum Reichersberg. pag. 11. ad quæsumitum, si *Dominica oratio in Benedictione ciborum* debeat usiari, negative respondet, quia in *sanctificatione Corporis et Sanguinis D. N. I. C.* hanc solummodo orationem sancti Apostoli decentabant, etc. Leges Hoeli Boni Regis Walliae cap. 29 : *Tria sunt sine quibus res esse non potest, scilicet Sacerdos ad Missam celebrandam, et ad escas Regis et potus Benedicendos, etc.* Poenitentiale Theodori cap. 2 : *Diconi possunt baptizare, et cibum et potum Benedicere, non tamen dare.* Gillebertus Lunicensis Episcopus de Usu Ecclesiastico, ait Sacerdotem præsentem Episcopo benedicere posse prandium, etc. Exstat apud Alcuinum Poem. 146 formula benedictionis mensæ, seu ciborum, ut et apud Bernardum Mon. in Consuetud. Cluniac. MSS. cap. 37. Paganos etiam priusquam mensæ accumperent, deos invocasse, testatur Quintilianus Decl. 30r. Vide Francisc. Turrianum lib. 3. pro Epist. Pontific. cap. 9. Guilielmum Stuckium lib. 2. antiquit. convivial. cap. 36.

BENEDICI dicuntur *Novitii* in Monasteriis, cum completo *Novitiatu*, ut aiunt, tempore, vota emittunt, in *Regula S. Fructuosi* cap. 21. apud Udalricum in Consuetud. Cluniac. lib. 2. cap. 27. in *Statutis Hugonis V. Abbatis Cluniac.* pag. 1460. in *Bibl. Cluniac.* apud Egidium *Aureæ vallis Monachum* cap. 2. in *Statutis Ordinis S. Benedicti* quæ habentur tom. 6. Spicilegii Acher. cap. 7. apud Chilienum in *Vita S. Brigidae* num. 13. etc. Nilus Mon. lib. 2. Epist. 96. ad Inclusum : *Πέτιχ δι ἀδεάς τὴν χώρα τῆς τολόγιας ιτέσθω.* [** Vide Glossar. med. Græc. voce Εύην.] Hinc

I BENEDICTIO, nude pro Professione monastica sepius occurrit in *Statutis Ordinis Cisterc.* apud Marten. tom. 4. Anecd. ac 1º. quidem ann. 1189. col. 1263 : *Novitii semper ad Missam benedicentur, et Abbas eam cantet.* 2º. Ann. 1296. col. 1492 : *Quod in Benedictionibus monachorum et monialium, quas numquam extra monasteria nostri Ordinis fieri licet, dum eis habitus traditur regularis, ille hymnus Veni Creator cantetur.* 3º. ann. 1472. col. 1635 : *Benedictionem monachicam ab alio, quam a Prelato ad hoc specialiter deputato sublierint.* Statuta Ord. Vallis-Caulium ibid. col. 1654 : *Monachus peregrinus in aliquo nostri Ordinis receptus monasterio, eo ordiné quo novitius Benedicatur, si prius Benedictus non fuerit.* Ubi observandum novam professionem non exigi a Monacho qui monasterium ordinemve mutat. Vide *Mabillonum in Notis ad Epist. S. Bernardi* tom. 1. col. 4. Edit. ann. 1690.

BENEDICTIO NUPTIALIS, seu matrimonii in Ecclesia, cuius institutionem perantiquam constat ex *Tertulliano* lib. 2. ad *Uxorem*, *Epistola [supposita] Soteris* PP. cap. 5. *Hist. Hormisdæ* PP. cap. 6. *Concilium Valentino* apud *Burchard.* lib. 9. cap. 5. *Hilario Diac.* in cap. 4. *Epist. 1. ad Timoth. S. Isid. lib. 2. de Eccles. Off. cap. 19. et aliis ; [præser-]tum *Siricio* PP. Epist. 1. ad *Himerium Tar-**

racon.

n. 5. Ambrosio Epist. 19. ad *Vigilium num. 17.* Huc etiam referri possunt quæ Ignatius martyr ait in Epist. ad *Polycarpum* n. 5 : *Decet vero ut sponsa et spouse de sententia Episcopi conjugum faciant; quo nuptia sint secundum Dominum, et non secundum cupiditatem.* Vide *Tractatum Gallicum* D. Giberti ann. 1724. editum in quo *Benedictionis nuptialis usus a Christo ad nostram usque ætatem semper viguisse comprobatur.* Addit *Legem Wisigoth. lib. 12. tit. 3. § 8.* *Legem Longob. lib. 1. tit. 30. § 15.* [** *Ludov. II. cap. 3.*] *Capit. Carol. M. lib. 7. cap. 363.* [** 463.] *Capitulare 1. ejusdem Imp. ann. 801. cap. 35.* et quæ congressit *Franciscus Turianus* lib. 5. pro *Epi. Pontific. cap. 3.* *Cypriano in Vita S. Cæsarii Arelat.* : *Statutum regulariter ut nubentes ob reverentiam benedictionis ante triduum conjunctionis eis in basilica Benedicatio daretur.* Leo IV. PP. Homil. ad *Episcopo* cap. 3 : *Ad nuptias nisi forte ad eas benedicendas nullus restaret.* Anastasius in *S. Silvestro* : *Unus viris virum, uxorem a Sacerdote Benedic etc.* Habetur in *Pontificale Senonense* *Missa ad sponsam Benedicendam.* In Appendix *Menardi* ad *Librum Sacramentorum* pag. 286 : *Benedictio nuptiarum, et Actio nuptialis*, ubi consulendus idem *Nernardus*. In *Officio r̄i episcoporum*, seu *nuptiarum*, in *Euchologio Græcorum*, crebra leguntur benedictiones sponsorum, [de quibus etiam Leo Grammat. pag. 495. et 503.] [** *Confer Glossar. med. Græc. voc. Εὐλογίην et Εὐλογήν*, col. 446 et 457. *Ιπελογίην* col. 510.] Alexander III. PP. in Appendix ad *Concilium Lateranense* III. part. 9. cap. 1 : *Vir aut mulier ad bigamus transiens, non debet a Presbytero Benedic: quia cum alia rīca benedicti sint, cura Benedictio non debet iterari.* [Ex quo loco petent bigamos benedictione nuptiali fuisse privatos; quod etiam ad eos qui publico delicto virginitatem amiserant, debet extendi. Cesarius Arelat. *Serm. inter Augustianos* 289 : *Qui uxorem optat accipere, sicut illam virginem invenire desiderat, ipse usque ad nuptias virgo sit, quia si non fuerit, Benedictionem cum sposa recipere non merebitur.*] [** *Lex Wisig. supra lauda: Quod si vel sine Benedictione sacerdotis quisque Hebraeorum noviter conjugum duxit.* Benedict. Capit. lib. 2. cap. 130 : *Neque sine Benedictione sacerdotis, qui ante incepserant nubere audeant.* Addit. cap. 408. et *Decretal. Greg. IX. lib. 4. tit. 21. cap. 1.* et *Alexandri III. et Urbani III. PP. Græci primi Bigamas non coronabant sed soror temporis id immutatum ex quo *Copronymus Eudociam* in tertiam uxorem sibi ascivit. Vide *Gloss. med. Græc. col. 1661.* Ad *Benedictionem nuptialem pertinet*, quæ habentur in *Porta Alcampanensi* : *Mulier quæ leizaverit merita suum de Benedictione pectet 300. sol. et *Latino Episcopi.* Et qui leizaverit mulierem, pectet unum denarium ad judicem.**

Nihil frequenter occursit in *Statuti Synodalibus* secul. 13. et 14. quæ ejusmodi prohibitio, ne benedictione nuptiali iteretur, cum una contrahentibus pars eam in primis nuptiis jam accepérunt. Quæ vero subdunt *Statuti rationem*, quæ nunc

*um non est iterabile sacramentum, eam iuris Theologis examinandum ultra permitimus. Ad nostrum institutum proprius accedit quod in Statutis Oliverii Episc. Nan-
tel. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 960 : *Item praeceperimus, ne conjuges ante Benedic-
tionem Nuptialem evangelizentur. Quæ qui-
dem subobscura interpretari licet ex Statu-
tis Eccl. Nemausensis apud eundem ibid.
col. 1054 : Verum quia plura inutilia et in-
convenientia multoties ab aliquibus preferun-
tur dum datur Benedictio Nuptialis, precep-
imus quod in fine Missæ arras benedicuntur,
et detur Benedictio Nuptialis.**

BENEDICTIO OLEI AD INFIRMUM. [Capitu-
lo Herardi Archiep. Turon. tom. 1.
Capitul. col. 1289 : *Ut et infirmitate positi...
Benedictione sacrati Olei non careant.*] Vide
Oleum infirmorum, et *Oleum benedictum*.

BENEDICTIO PEREGRINORUM. Ta-
bul. Vindocinense Ch. 146 : *Benedictionem
quoque Peregrinorum, si quempiam de parochianis
iuis peregrinorum proficiat contigerit, totam ha-
babit.* [Hoc est, oblationem pro peregrinorum benedicenda. Usus enim erat ut
peregrinorum benedicentur, ac pro
iujusmodi benedictione Sacerdoti fierent
oblationes.] Vide *Peregrinus*.

BENEDICTIO PERALIS. Eadem notio. Charta Roberti Lingonensis Episc. in grā-
mā abbatissimā Molismensis data ann. 1101.
inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ.
col. 151. C. : *Medium Sacerdos partem ha-
bit in Perali peregrinorum Benedictione,
vrumque oblatione, et in testamentis eorum
terram Sacerdos, voseque (Abbas et Mona-
chi) duas habetias partes.*

BENEDICTIO PONITENTIE. in Concilio
Barcinonensis. ann. 599. cap. 4. Toletan.
VI. cap. 8. Agath. cap. 44. Epaon. cap. 21.
Aurel. III. cap. 24. 25.

BENEDICTIO SUPER POPULUM, in lib. 3.
Sacramentor. Eccles. Rom. pag. 200. quæ
Benedictio Populi dicitur in Missali Gotthico
pag. 264.

BENEDICTIO PRESBYTERATUS. Gregor. III.
PP. Epist. 5. Concil. Arverno. cap. 13. Vide
V. Cl. Jacob. Petuum post. Ponitent.
Theodori pag. 284.

BENEDICTIO REGIS. Coronatio, Sacre du-
toy. Epistola Silvestri II. PP. ad Arnulfum
Lemensem Archiepiscopum : *Pallio in so-
nentibus ultar, Benedictionem Regum
Francorum et tibi subpectorum Episcoporum
stineas, etc.* Conventus Remensis ann.
1039 : *Deinde accipiens Archiepiscopum
vulum sancti Remigii, disseruit quiete et
sacrifice, quomodo ad eum pertineret electio
Regis et consecratio, ex quo S. Remigius
Ludovicum Regem baptizavit et consecravit.*
Hubertus Carnot. Epist. 59 : *Ad Benedic-
tionem Henrici, regie prolis, rito quidem
apior, ord adversa me corporis valerudo
vrandat.* Charta Roberti Regis Franc. ex
Fabulario Monast. Derveas : *Otentimus
am (reclamationem) fidelium nostrorum
furiosissime congregati, scilicet Archiepisco-
pum, Episcoporum, Abbatum, Monacho-
rum, Clericorum, Comitum, ceterorumque
Militum qui ad Benedictionem mea prolis
Henrici futuram in die sancto Pentecosten
invenerant, etc. Infra : Dicentes non esse
voluntatis nostrarum quemquam illa die maledicta,
qua filium meum statueramus Benedicti. Vide*

Coronationes Regias tom. 2. Operum
Hincmarii pag. 741. et seqq. etc. apud V.
Cl. Steph. Baluzium in nupera Capitular.
Editione.

BENEDICTIO SACERDOTALIS, in Capitul
Carolii Mag. lib. 1. cap. 67. et lib. 6. cap.
377. [** ex Capit. I. ann. 789. cap. 69.]

* **BENEDICTIO SOLLEMNIS** quæ episcopo-
rum erat nonnunquam et abbatum fuit, ex
concessione summorum Pontificum. Bulla
Innoc. PP. IV. in Chartul. Campan. fol.
34. r^o. col. 1 : *Faciendi Benedictiōnēm sol-
lemnēm, quam pontifices post missarū et
aliorū officiorū sollempnia faciunt, ple-
nam tibi, fili abbas, et successorib⁹ tuis in
perpetuum concedimus auctoritate presen-
tiū faciliūtēm.*

* **BENEDICTIO VIRGINUM** in festis sole-
niis peragi solita, ut discimus ex vet.
Ritual. unde multa, quæ notatu digna sunt,
excripsit Muratori, quem consuluisse
non pigebit, tom. 5. Antiq. Ital. med. xvi
col. 573. et seq.

BENEDICTIO VIRGINUM DEVOTARUM, in
Concilio Venet. cap. 4. Καθίσπως τὸν κορῶν,
in Cod. Canon. Ecclesiae Afric. [** can. 6.
ubi Zonaras et Balsamon Διακονοῦντον Χρι-
στοῦν interpretantur. Gl. med. Gr.] Epistola
S. Remigii Episcopi ad Chlodovænum Regem,
de Alboflede Regis sorore : *Vivit vestrae
fidei, et si est conspectus desiderio recepta,
Christus implevit, ut Benedictio Virginis
acciperet, quæ sacra non est lugenda,
qua fragrat in conspectu Domini flore vir-
gineo, etc.* Paenitentiale Theodori Cantuar.
cap. 5 : *Graci simul Benedicunt viduam et
virginem, et utramque semper habent conser-
vare.* [** De Benedictione nuptiali hic agi-
tur.] Vide Durandum lib. 2. Ration. cap.
1. n. 39. et seqq. Habetur in Pontificali
MS. Senonensi Benedictio virginis ab Epi-
scopo dicenda. [Virgines ab Episcopo velari
jubent Codex African. can. 5. et Concil.
Carthag. IV. can. 11.]

Duplicem Monacharum Benedic-
tionem distinguunt Statuta Ordinis Ci-
stern. ann. 1241. apud Marten. tom. 4.
Anecd. col. 1375. unam quæ ad Episcopos,
alteram quæ ad Abbates ejusdem Ordinis
pertinet : *Verbum illud quod ponitur distinc-
tione 2. ult. cap. quod Abbates monacham
non benedicant, intelligendum est de Ben-
dictione illa solemni, seu consecratione, et
pertinet ad solos Episcopos. Benedictiōnēm
autem illam, quæ sit super novitas Ordinis,
elapse anno probationis, et mutationem ha-
bitus, facient super moniales patres Abbates,
vel Visitatores ipsarum, vel alii Abbates
nostris Ordinis de ipsorum licentia speciali.*

**BENEDICTIO VELLAMINIS CAPITIS MONA-
CHARUM.** Vide Anatas. Bibl. in S. Leope.
Describuntur complures aliae Benedictio-
nes in libris Benedictionalibus : maxime in
Pontificali MS. Eccles. Senon. ut

BENEDICTIO PALMARUM ET FLORAUM.

Benedictio palmarum, florarum, frondium, in

Dominica Passionis apud Lanfrancum pro

Ord. S. Bened. pag. 260.; in lib. 1. de Mi-
racul. S. Victoris et in Ordinario Praemon-
strat. cap. 15. pag. 904.

BENEDICTIO FONTIS ENJUVIA.

BENEDICTIO CRUCIS.

BENEDICTIO CALICIS.

BENEDICTIO PUTRI NOVI.

¶ **BENEDICTIO CINERUM.** Vide *Cinis*.

¶ **BENEDICTIO POST COMPLETORIUM,** in
Capitul. Aquisgran. ann. 817. num. 48.
tom. 1. Capitul. col. 585 : *Ut Benedictio
post Completorium a Sacerdote dicatur.*

BENEDICTIO UVÆ SIVE FABÆ, de qua
etiam Sacram. Greg. et ibi Menardus pag.
173. Bernardus Mon. in Consuet. Cluniac.
MSS. cap. 80. [in Edito cap. 34. part. 2.]
Anastasius in S. Eutychiano et Card. Bona
lib. 2. cap. 14. n. 5.

BENEDICTIO SUPER FRUGES NOVAS. Greg.
M. Sacr. pag. 250. Anastasius Bibl. in S.
Eutychiano : *Hic constituit ut fruges super
altare tantum, faba et uva Benedicerentur.*
Vide Cardin. Bona lib. 2. Rerum Liturg.
cap. 14. num. 5.

BENEDICTIO PANIS. Sacrament. Greg.
pag. 250.

BENEDICTIO DOMUS NOVAE. Sacra. Greg.
pag. 250.

**BENEDICTIO quando ad bellum contra
hostes proficiuntur.**

**BENEDICTIO quando contra paganos pu-
gnandum est.**

BENEDICTIO pro qualibet tribulatione.

**BENEDICTIONES de singulis Dominicis et
Festis.**

BENEDICTIO pro iter agentibus.

BENEDICTIO in die Ordinationis Episcopi.

BENEDICTIO in expunctione Synodi.

**BENEDICTIO in Sabbato, quando albas
deponunt.**

BENEDICTIONES et exorcismi salis et aquæ.

BENEDICTIONES FABÆ NOVAE, apud Ber-
nardum Mon. in Consuetud. Cluniac. cap.
80. [in Edito cap. 34. part. 2.]

BENEDICTIO LACTIS ET MELLIS, pro Cat-
echumenis, de qua Card. Bona loco lau-
dato. Alias Benedictiones ex Codice Ecclesiae
Rotomag. descripsit V. Cl. Jaeb. Petitus
post Ponitentiale Theodori Cantuariensis
Archiep. scilicet in *Ordinatione Episcopi*,
Presbyteri, Diaconi, post Confirmationem,
sponsi et sponsæ, Pro defunctis, Abbatis,
Monachorum, Vestium virginitis, Virginalis,
Vestis viduæ, et Vidue.

¶ **BENEDICTIO MAGNE AQUÆ,** in antiquo
Pontificali MS. ad usum Ecclesiae Angli-
canæ, de quo Martenius in secundo Itinere
Litterario pag. 92. Hæc benedictio fiebat
a septem presbyteris alba indutis, vel sal-
tem tribus et quatuor diaconis, si facile
non reperirent septem presbyteri. Doce-
mur autem ex alio Codice MS. Uticensis
Monasteri, quem edidit laudatus auctor
lib. 3. de Antiquis Ecclesiae Ritibus pag.
522. *Magnam Aquam esse aquam benedi-
ctam tempore mortalitatis, seu etiam furo-
ris hominum, vel robiorum bestiarum; ut qui-
cumque ex ea gustaverit, mentis et corporis
recipient sanitatem.* Hujus aquæ a septem
presbyteris albis, stola et manipulo indutis
benedicendæ ritus fusius exponitur loco
citatæ : quem consule.

¶ **BENEDICTIO omni creaturæ pomorum,**
apud Mabill. in *Sacrament. Gallic.* ad cal-
cem Musæ Italici pag. 390.

Hisce omnibus addo quæ de benedictio-
nibus quæ ab Episcopis fiunt, habet Gille-
bertus Lunensis Episcopus de Usu Eco-
lesiastico : *Benedicere autem dico, Presulem
ea quæ non sunt utensilia Ecclesie, conse-
crale vero ipsa utensilia.* Benedictus ergo

Pontifex Reginam, et virginem cum veluntur, et quilibet fidelem postulantem, et tutum populum ante pacem. Benedictus etiam supra memorata, qua non licet Sacerdoti in ejus praesentia. Quae autem benedicuntur a Sacerdote praesente Episcopo, ita paulo ante recenset: Benedic potest, praesente Episcopo, aquam et sal in Dominicis Sacerdos, et prandium, et sponsum, et aquam iudicii, vel panem, et cetera. In absentia vero Episcopi potest benedicere coronam Clerici, et velut viduæ, novos fructus, candelas in Purificatione S. Mariae, cineres in capite jejunii, ramos in Dominicis Palmarum, et peregrinaturos, et lecturum Evangelium, et populum cum dimititur, aquam Benedictam aspergit ad benedicendas novas domos, et cetera nova.

* Quibus haec iterum addenda judicavimus ex Pontificali MS. eccl. Elnensis, Cod. reg. 967:

* **BENEDICTIO Agni et aliarum carnium in Pascha.**

* **BENEDICTIO Casei, lactis et mellis in Pascha.**

* **BENEDICTIO Uvarum in festo Transfigurationis Domini.**

* **BENEDICTIO et impositio cilicij, si infirmus inunctus, vel etiam quilibet aliis sanus illud recipere voluerit.**

* **BENEDICTIO Navis.**

* **BENEDICTIO Areæ novæ.**

* **BENEDICTIO in peste animalium.**

* **BENEDICTIO Salis, quod datur animalibus ipsis.**

* **BENEDICTIO Armorum.**

* **BENEDICTIO vexilli bellici.**

* **BENEDICTIO CIMITERII, in vet. Notitia lib. 5. Hist. Sabol. pag. 135: Antequam episcopus Benedicere Cimiterium inciperet, inquisivit a dom. Rainaldo Allobroge, utrum essent aliqui habentes (habitantes) circa nos in foresta, qui possent liberè esse parochiani hujus cimiterii, quod Benedicere volebat.... Benedixit ergo episcopus cimiterium nostrum et consecravit altare.**

* **BENEDICTIO ENSI. Cæremon. Rom. MS. fol. 36. v°: In nocte nativitatis Domini nostri Ihesu Christi conuerunt Romani Pontifices ensem benedictum, cum quadam capello ducali, ornatum candidis margaritis in formam columbae, alicui magno principi, si presens est, dare; vel, si non est presens, ad aliquem regem, vel ad aliquem principem per aliquem ex suis transmittere. Sed quamvis ensis benedictus vocatur, non tamen repertus eius Benedicti non. Sixtus Papa IV. aliqua verba ordinavit, cum ensis datur, dicenda, qua subiectam. Post orationes sequuntur hujus instituti rationes, quarum haec præcipua, nempe ut significetur eximia et infinita Christi potentia. Deinde haec leguntur: Princeps, qui ense donatus est, ut primum illum de manu Pontificis accepit pedem et manum eius osculatur, et pro tempore gratias agit. Deinde discedens associatur in dominum sua habitationis a familiaribus et prælatis domesticis Papæ, et ab amicis, oratoribus et nobilibus, qui voluntur illum honorare. Servientes armorum præcedunt illum, qui ensem cum pileo ante principem præfert, et in hoc actu ipsi debent habere præcipuum strenam, sicut cursoris in rosa. Eadem ha-**

bentur in Cæremon. edito Venetiis ann. 1516. lib. 1. pag. 36.

* **BENEDICTIO GLADII, in vit. Pontif. MS. eccl. Elnensis.**

* **BENEDICTIO IGNIS, peragebatur in ecclæsa Rotomagensi feriis quinta in Cœna Domini, sexta et sabbato sancto, ex Ordinari. MS. ejusd. eccl.**

* **BENEDICTIO INDICTI, seu Nundinarum Sandionysiensium, Gall. Lendit. Charta ann. 1261. in Chartul. S. Dion. pag. 252. col. 2: Centum solidi Paris. anni redditus, quos ego percipiebam singulis annis in bursa dicti dom. abbatis apud S. Dionysium, die Benedicti indicti. Ou mois de Juyn le Diembre après la Beneïçon, in Ch. ann. 1280. ibid. pag. 397. col. 2. Alia ann. 1314. in Reg. 50. Chartoph. reg. ch. 9: Le Dimanche prochain après la Benïçon du Landit. Consule D. Le Beuf, tom. 3. Hist. urb. et dicec. Paris. pag. 246.**

* **BENEDICTIO POMORUM. Ordinar. MS. eccl. Camerac. fol. 107. v°. ad 25. Julii: Finita missa, Benedicuntur poma a celebratore missæ..... Finita collecta, asperguntur poma aqua benedicta a sacerdote. Deinde distribuantur poma in choro, primo majoribus personis et canoniciis, deinde scotis.**

* **BENEDICTIO SPONSARUM, Ea videtur intelligi, quæ, post primam nuptiarum noctem, mulieribus ecclesiam ingredientibus dabatur, ob quam sacerdoti oblatio fiebat. Charta Innoc. PP. II. in Chartul. episc. Paris. fol. 32: Qui (presbyter) etiam Benedictiones sponsarum, purificationes de partu surgentium, publicas pænitentias non assumebat sibi, nisi de mandato episcopi.**

* **BENEDICTIO, Sacrum chrismum effusum in caput Episcopi consecrandi. Mabill. Liturg. Gallic. pag. 301. ex Missali Francorum: Episcopus cum ordinatur, duo Episcopi manus eorum super caput ejus ponant, et teneant Evangeliorum codicem supra cervicem ejus, et uno super eum insundente Benedictiōnem. Reliqui omnes Episcopi qui adsunt manibus suis (manus suas) super caput ejus teneant.**

Benedictioni occurrentium Episcoporum, vel Sacerdotum capita submississe Christianos, multis probat ad Theodoriti Hist. lib. 4. cap. 5. et Evagrii lib. 4. cap. 34. Henricus Valesius, quem non exscribo.

* **BENEDICTIO REGULARIS. Chronicon Abb. S. Michaelis Virdunensis: Sumptis itaque stipendiis tanto itineri necessariis, valedicens Fratribus, cum Benedictione regulari juxta morem exeuntium novus proficiuntur peregrinus. Sumptus scilicet ab Abbate benedictione. Capitula Monachorum S. Galli ann. 817. cap. 29. edita a V. Cl. Steph. Baluzio: Ut ubi cunque sibi obviaverint Fratres, junior Benedictionem petens stet in imo loco inclinatus, usquedum tribuens Benedictionem Prior pertranseat. Petrus Venerabilis lib. 1. Epist. 28. ad S. Bernardum: Ubique obviant Fratres, junior a Priore Benedictionem petere precipitur, nec apud vos tenetur.**

* **BENEDICTIÖNES LECTIÖNUM Lectoribus imponere, apud Ezelonem in Vita S. Hugonis Abbatis Cluniacensis n. 11.**

* **BENEDICTIO, Copia, Abundantia 2. Cor. 9. 6: Qui seminat in Benedictionibus de Benedictionibus et metet.**

* **BENEDICTIÖNES, Eulogiae, munera,**

Gen. cap. 33. 11. maxime exenia, qua à Sacerdotibus et Clericis mitti solebant, ab illis benedictione sua sanctificata. *Eulogia Benedictio*, apud Desiderium Episcopum Cadurcensem tom. 1. Hist. Franc. pag. 875. Petrus Damiani lib. 2. Epist. 14. de Presbytero: *Nunquam Benedictionem nullercula, vel ex his quæ de tulerat, porrigit.* Lib. 5. Epist. 19. de vino a quodam Anchoreta consecrato: *A maximis et venerabilibus viris pro Benedictione expectabatur.*

Lib. 6. Epist. 31: *Donum pro Benedictione transmette. Ordericus Vitalis, lib. 5. pag. 580: Pro quo eulogias Benedictio. marcos argenti... erogavit. Ita et lib. 5. pag. 611. Utuntur præterea S. Hieronymus, Epist. 132. S. Gregorius lib. 2. Epist. 33. 47. lib. 7. Epist. 34. 54. 128. lib. 12. Dialog. cap. 31. Avitus Viennensis, Epist. 65. S. Fulgentius Epist. 5. Liber Epistolarum S. Bonifacii Archiepiscopi Mogunt. Epist. 103. 146. 148. 149. etc. Marbodus in Vita S. Roberti Abbatis Cassi Dei num. 13. Lib. 1. Miraculorum S. Richarri cap. 4. Gregorius Turonensis. lib. 8. cap. 7. Diuinus Romanus cap. 5. tit. 12. Codex Carolus Epist. 15. Leo IV. PP. Epist. ad Episcop. Britan. cap. 3. Adventius Metensis Episcop. apud Baron. ann. 865. num. 59. Sulpius Sever. Dial. 2. de S. Martino, Monachus Sangal. lib. 1. cap. 13. Vide *Eulogia*,^[1] et *Gloss. med. Græc. col. 446. et Append. col. 75.]**

* **BENEDICTIUNCULA, Eadem notione, apud Hincmarum tom. 2. pag. 85.**

* **BENEDICTIÖNES ORATIONUM, εὐλογίαι τῶν ἁγίων, apud Anonymum Combeſiſiūm in Romano Lacapeno num. 27. Vide *Gloss. med. Græc. col. 446. et Append. col. 75.]***

* **BENEDICTIO PANIS AC VINI. Vita Ludovici Pii ann. 816: Et Benedictione Panis ac Vini simul (cum PP. Stephano) participat Imperator ad civitatem redit. Hist. Trandal. S. Gregorii [Gorgonii] cap. 21. [inter acta SS. Bened. sec 3. parte 2. pag. 215.]: *Mu enim ut Benedictio missa est, panis indec, casei ac vini, confessim sumptu cibis, in pristinum robur convalevit.* Adbedius Sagiensis de Miracul. S. Opportuna cap. 5: *Sumptuque Benedictionis pane ad hystrium perrexit.* Vide Concil. Regiense ann. 439. can. 4. [^[1] Vita ant. S. Galli sp. Pert. vol. Script. 2. pag. 11: *Qui panes et vinos et lagunculas vini oleumque et butyrum cum melle et piscibus assis pro Benedictione obtulit.*]**

* **BENEDICTIO IN AURÓ, Munus in pecunia numerata erogatum, Roga. Anastasius in Conone PP.: Hic dimisit omni Clero et Monasteriis Benedictionem in auro, scilicet predecessor eius Benedictus PP. Idem in Benedicto II: Hic dimisit omni Clero, Monasteriis, Diaconice, et mansionariis aurib. triginta. Eadem notione, τριγωναὶ, apud Theophanem anno 40. Theodosii junioris.**

* **BENEDICTIÖNES, Pastus extraordinarii Monachis exhibiti, certis ac solemnioribus diebus, quos etiam Caritates appellabant. Charta ann. 864. pro Monasterio S. Germani Autisiode. tom. 2. Spicil. Acher. pag. 590: Ita et nos concedimus, ut intra annos per 40. dies certas ex collatione recentis norum hominum in festivitatibus Sanctiorum**

Benedictiones Fratribus a preposito vel Decano solenniter procurentur. [Caroli Calvus in Charta anni 859. pro eodem Monasterio: *Eo videlicet pacto, ut eadem res in manus Decani ejusdem canobii sint, qui fideliter luminaria quidem Ecclesiae prepararet, et Benedictiones Fratrum, prout melius potuerit, subministret. Hoc in loco Benedictio pro pastu quotidiano videtur accipienda.*] Vide *Caritas.* [** et Gloss. med. Græc. voce Εὐλογία in Append. col. 75.]

¶ 4. **BENEDICTIO**, Contraria appellatione. Maledictio. Acta SS. Benedict. scc. 4. parte 1. pag. 149. in Vita B. Alcuini Abb.: *Ac post iuxta exemplum B. Job, ne forte filii ejus in Benedictionis laberentur soveam, sanctificabat eos, offerens corpus Christi et sanguinem pro omnibus.* Vide *Job. cap. 1. vv. 5. 11. cap. 2. vv. 5. 9. et 3. Reg. cap. 20. vv. 10. 13. quibus in locis Benedicere simili appellatione sumitur pro Maledicere.*

* 5. **BENEDICTIONES**, Ordines, quos vulgo vocamus minores, quod simplici benedictione conferuntur, uti notant docti Hagiographi ad Acta S. Frider. tom. 4. Jul. pag. 460. col. 2: *Bis binis etenim Benedictionibus, dum adolescentis sanctissimus adhuc sub scholis degens, forte auctus, etc.*

6. **BENEDICTIONES** dicuntur Canticum trium puerorum, quod incipit ab his verbis: *Benedic omnia opera Domini Domino, quod ante Laudes in Ecclesia decantatur, ex veteri instituto: nam et illud recitari die illucescente jubet S. Athanasius in Tract. de Virginitate. Ita porro usurpat Regula S. Benedicti cap. 12. S. Cæsarius in Reg. ad Monach. cap. 21. Aurelianus in Ordine psallendi, Regula Magistri cap. 39. 41. 45. et Gregorius Turon. de Vitis Patrum cap. 6. Hoc sensu Græci τριῶν παιδίων vocant certos modulos, quos decantant in exequis mortuorum, quod hæc verba sæpius repeatant, εὐλογή; εἰ κύριε, ut auctor est Goarus ad Eucholog.*

BENEDICTIONALIS LIBER, Liber Ecclesiasticus in quo *Benedictiones* quæ ab Episcopis et Sacerdotibus fiunt, continentur: cuiusmodi est *Benedictionalis Gregorii Mag. quem ex Codice Cæsareo descripsit Petrus Lambecius lib. 2. Commentarior. de Bibliotheca Cæsarea cap. 5. Ordo Romanus: Accipiat Benedictionalem Librum, et conversus ad populum, dicat: *Humiliate vos ad Benedictionem, etc.* Chronicon Moguntinum Radi Episc.: *Erant libri, qui pro ornato super altare ponebantur, ut Evangeliorum, Epistolæ, sive Lectionariorum, Benedictionales, Collectarii. Acta Murensia: Sunt et duo Cursoniarum, et tres Benedictionales Libri.**

¶ 1. **BENEDICTORIUM**, Vas aquæ benedictæ, Gall. Benitier. Severius in Episc. Lugdun. pag. 343: *Dedit Benedictoriū suū argenteū.*

* 2. **BENEDICTORIUM**, Mensa, in qua necessaria ad benedictionem aquæ preparantur. Consuet. MSS. monast. S. Crucis Burdigal. ante ann. 1305: *Refectoriū.... habet porture quod bet die Dominico salem super Benedictoriū ad benedicendam aquam.*

¶ 3. **BENEDICTUM**, Benedictio. S. Paulinus Epist. 43. n. 4: *Quod ipse Dominus ab illa sicut, ad quam esuriens accessit, et sine fructu inventam percussit verbo oīs sut,*

ut, quæ sterilis fuerat Benedicto Domini, fieret arida maledicto. [** f. dat. masc. gen.]

¶ 4. **BENEDICTUS**, Epitheton, quo Christianos plerique Patrum ornabant. Vide *Sirmonum ad lib. 7. Sidonii Epist. 9.*

¶ 5. **BENEDICUS**, Qui bene de proximo loquitur. Anonym. lib. de Puritate Tabernaculi sive Ecclesiae Christianæ: *Feliciter deducitur ad nihilum qui ex maledicto fit Benedictus, ex vituperatore laudator, ex invido candidus.*

¶ 6. **BENEFACERE**, Prædium, agrum in beneficium dare. Diploma Caroli III. Imperat. inter Instrum. tom. 3. novæ Gall. Christ. col. 145. C.: *Nullusque ejusdem Ecclesiae Episcopus deinceps Benefaciendi eas terras habent potestatem.* Annal. Benedict. tom. 3. pag. 712. col. 2: *Illam etiam viueum et aliquid de prato, quæ nobis in villa Libertis per cartulæ testamentum tradidisti, similiter tibi Beneficiimus, ea scilicet ratione, ut, etc.* Praestaria Segreredi Abb. Savinicensis ann. XII. ab obitu Caroli Imperat. inter Fragm. Hist. Stephanotii tom. 7: *Tua ad nos fuit petitio, et nostra pariter decrevit voluntas, ut res quas ad nostrum monasterium condonasti, tibi Benefacceremus, quod et fecimus... Igitur quidquid ibi visi sumus habere, tibi Beneficiimus et filio tuo, qui primus tibi natus fuerit de matrimonio.* Vide *Beneficiare in Beneficium.*

** **BENEFACTORES** Ædium sacrarum vel Monasteriorum. Vide *Glossar. med. Græcit. voce Καρποφορεῖτες.*

¶ 7. **BENEFICIARIA**, Prædium minus nobilis titulo *Beneficii* concessum. Concil. Hispan. tom. 3. pag. 190. ex Concilio Legion. anni 1012: *Præcipimus etiam ut nullus nobilis vel aliquis de Benefactoria emat solare aut hortum alterius junioris.* Et pag. seq.: *Præcipimus adhuc ut homo, qui est de Benefactoria, cum omnibus et hæreditatibus suis eat liber quocumque voluerit.* [** Vide S. Rosa de Viterbo voce *Bemficiarios et Benefactoria.*]

1. **BENEFACTUM**, Pars hæredii, tertia scilicet bonorum paternorum aut maternorum, quæ secundogenitilis, apud Andegavenses, obvenit, quoque ii gaudent usufructuario jure; iis enim extinctis ad primogenitos illius proprietas reddit, ut est in Consuet. Andeg. art. 97. 222. 226. 228. 232. Gallice: *Biensuit.* Charta Petri Comitis Vindocinensis, Goffredi Vicecom. Castreduni et aliorum Nobilium Andegavensium et Cenomanensis Comitatuum, de usu recepto in tutelis et rachetis, ann. 1246. in Tabul. Rer. Andegav. in Camera Computer. Paris. fol. 32. 48: *Ille autem qui tenet bellum, si terra debet ad ipsum devovere, non habet custodiā puerorum, sed propinquos post ipsum: et habent pueri Benefactum de terra patris et matris sue, secundum valorem terræ, et secundum statum suum.*

2. **BENEFACTUM**. Societas Monachica, [qua quis particeps fit orationum et bonorum operum monasterii] *Beneficium.* Chronicon Turonense, ubi de Comite Ingelgerio: *Societatem et Beneficium Ecclesiæ largiti sunt. Tabularium Vindocinense Thuani Charta 55: Venit itaque in Capitulum nostrum, acceptoque a nobis societatis nostræ Benefacto, etc.* Charta 56: *Datis et pro hoc 50.*

solidis; et Benefacto nostro. Charta 67: Dedit campum unum terre arabilis ex ulodo suo, pro animæ sue remedio, nec non et pro Beneficio venerabilis loci. Adde Ch. 70. 101. 104. etc. Charta alia in Hist. Monaster. S. Nicolai Andegav. : *Ob hoc.... dederunt communionem orationis, et Beneficiorum suorum.* Perardi Burgundica pag. 116: *Cau-nici eos in Beneficis et fraternitate sua suscepunt, etc.* [Annal. Benedict. tom. 4. pag. 521. ad ann. 1050: *Quæ Episcopus Majoris Monasterii Monachis, ob insignem eorum religionem ac servorem, donavit, ut sui gregisque sibi commissi in suis Beneficis essent memores.* Hist. Britan. tom. 2. pag. 253: *Accepterunt a Monachis Beneficium loci S. Sergii, Madoz Formulare Anglic. pag. 221 A: Et predictus Abbas recepit eumdem Ricardum filium Ricardi in singulis Beneficis et orationibus, quæ de cetero sient in Ecclesia sua.*] Vide *Beneficium*, 2.

¶ 8. **BENEFICARI**, Piis alicuius exemplis et colloquiis ad pietatem excitari. Acta SS. Aprilis tom. 2. pag. 224. C. de B. Ægidio: *Et multum Beneficati discenderentes ab eo, de ipsius visione et allocutione vix aut nunquam poterant satiari.*

BENEFICIA, Reliquia. Gregorius M. lib. 2. Ind. 11. Epist. 33: *Transmisimus autem B. Petri Apostoli benedictionem crucem parvulam, cui de Catenis ejus Beneficia sunt inserta.* Ita usurpat Diurnus Romanus cap. 5. tit. 6.

* 9. **BENEFICIALIS**, In beneficium datus, ad beneficium pertinens. Charta Caroli C. ann. 869. tom. 8. Collect. Histor. Franc. pag. 621: *Ex Brueniaco vero in monte Barro vel Barricino, tam de dominicis vineis quam de Beneficialibus, monasterio decimæ dentur.* Alia Rob. reg. ann. 1005. tom. 10. ejusd. Collect. pag. 585: *Terram,..... quam comes Otto ex nobis tenet Beneficiali dono, etc. Beneficiali more, in synodo Raven. ann. 877. cap. 17. Vide infra *Beneficiose et in Beneficium*, 1.*

¶ 10. **BENEFICIARE**, Prædium in *Beneficium* conferre. Vide *in Beneficium.*

* 11. **BENEFICIARE**, Præbenda seu beneficio ecclesiastico aliquem donare, nostris Bénéficiier, eadem notione. Testam. Robert. II. duci Burgund. ann. 1497. inter Probat. tom. 2. Hist. Burg. pag. 94. col. 1: *Je doin à maistre Renaud de Thalant, se je ne le Bénéficiie, vint livrés de terre à sa vie.* Vide *in Beneficium* 1.

¶ 12. **BENEFICIARIA**, Vide *Beneficium.*

BENEFICIARII, Apparitores, satellites, ministri Magistratum. Gloss. Basil: Βενεφικιάται, εἰ δραπτώται ἵτι δραπτεῖ τὸν μαγιστρό τηταγμένον. Tertullianus de Fuga cap. 13: *Nescio dolendum an erubescendum sit, cum in matribus Beneficiariorum et Curiosorum inter tabernarios et lunios, ... Christiani quoque vectigales continentur.* Acta SS. Fructuosi et sociorum: *Reposito autem Fructuoso in cubiculo suo, direxerunt Beneficiarii in domum ejus.* Infra: *Observantibus ex officio Beneficiariis.* Vide S. Augustinum Collat. 3. cap. 13. 15. et 18. Caubonum ad Sueton. et Spartanum, etc. [Henricum Valesium ad Eusebii lib. 9. Hist. Eccles. cap. 9.] et JC. [* Adde Gloss.

med. Græc. voce Βενεφιάλος col. 188. et
Forcellinum.]

* **BENEFICIARIUS**, Jure beneficij possessor. Charta Ottonis II. imper. ann. 973. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 309. col. 1 : Postulans quasdam proprietates.... jure quidem probendarias, sed multis retro temporibus injuste Beneficiarias, ejusdem loci canobio restitui. Ordine Beneficiario possidere, in Ch. Lothar. imper. ann. 842. inter Probat. ult. Hist. Trenor. pag. 90. [** Ch. Bavonis ann. 959. ap. Guden. in cod. dipl. vol. 3. pag. 1026. Vide Beneficiario jure possidere in Beneficium, 1.]

** **BENEFICIARIUS SERVUS**, Qui ad Beneficium aliquod spectat. Capitol. leg. addit. ann. 817. cap. 1 : De ecclesiastico et fiscalino et Beneficiario servo volumus etc.

¶ **BENEFICIATRIX**, Bene merita, gratificans, quæ alicui benigne facit, Gall. Benefactrice. Epistola Johannis Comitis Spanheim. ann. 1223. apud Marten. Collect. Ampliss. tom. 1. col. 1180 : Ecclesiam vestram tanquam matrem et Beneficiatricem nostram miro affectu diligimus.

¶ **BENEFICIATUM**, Datum in Beneficium. Nova Gallia Christ. tom. 3. inter Instrum. col. 145 : De quocumque fisco nostro sint, sive ex dominicato, sive ex Beneficio.

¶ **BENEFICIATURA**, Officium Beneficiati. Notitiae Ecclesiæ Diniensis per Gas-sendum in Statutis ejusdem. Eccl. ann. 1479 : Ordinaverunt quod dicti Beneficiati vel Vicarii non possint dictos clericatum et Beneficiaturam ac vicarium permutare seu renuntiare alicui sine consensu ac licentia DD. Episcopi et Capituli predictorum.

¶ **BENEFICIATUS**, Gall. Beneficer, Praeditus beneficio Ecclesiastico. Passim occurrit.

BENEFICIO, Propter, causa, γάρ. Passio SS. Perpetuae et Felicitatis : O diem aspernum! aestus validus turbarum Beneficio. Hoc est, propter turbas et multitudinem hominum, τοῦ δύλου γάρ. Infra : Tubescam ideo quod illos tabescere videram mei Beneficio. Id est, mei causa, propter me. [** Vide Dirksen. voce Beneficium, § 4.]

* **BENEFICIOSE**, Ex beneficio, vel beneficii seu feudi nomine. Charta Henr. I. reg. Franc. ann. 1248. inter Instr. tom. 13. Gall. Christ. col. 252 : Comes Theobaldus.... obnixa postulans ut sibi in quondam ecclesiam S. videlicet Aigulphi sub Pruvinensi oppido sitam, quam de nobis Beneficione tenebat, licet monachos.... ponere. Vide supra Beneficiale.

1. **BENEFICIJ**, Scriptoribus medie-
ætatis, dicitur præmium fiscale, quod a Rege vel Principe, vel ab alio quolibet ad vitam viro nobili utendum conceditur. Ita autem appellatum est, quod is ex mera dantis Beneficio ac liberalitate illud possideat. Unde hæc loquendi formula in Testam. Hadjoudindi Ep. Cenoman. [** Breq. n. 114. ann. 642.] : Villa... quam Lupus quondam per Beneficium nostrum tenere visus fuit. Infra : Quam fidelis noster per nostrum Beneficium habere videtur. Rursum : Similiter villa... quam ex munificentia nostra ipsi fideli nostro Caddono Defensori nostro concessimus. Supra : Quam fidelis noster per nostrum Benefi-

cium habere videtur. Ubi observandum de iiii villis disponere ac decernere, quas in Beneficium, id est, ad usum fructuum concesserat. Charta Guillelmi Ducis Aquitan. apud Beslium pag. 255 : De quadam silvula, quam prefatus Bego habere videbatur a nobis Beneficio, etc. Et in Tabular. Burguliensi Ch. 31. apud eundem pag. 277 : Cum consensu et voluntate Comitis Odonis eum (curtin) ex nostro Beneficio tenere. Ex munere regio, dixit Marcius lib. 1. form. 12.

Eodem pene sensu Latini hanc vocem usurparunt, et prædia quæ Principes militibus, aut aliis largiebantur, Beneficium appellarunt, et librum in quo ea describantur, Librum Beneficiorum. Hygenus de Limitib. agror. [** pag. 193. Gees.] : Si qua Beneficium concessus aut assignata coloniae facient, in libro Beneficiorum ascribemus. Dolabella : Quæris si in libro Beneficiorum regonis illius Beneficium alicui Augustus dedit. Atque hic liber erat penes Primiscrinium Beneficiorum, sub dispositione Comitis Rerum privatuarum domus divinæ, de quo Notitia Imp.; vel penes eum qui a commentariis Beneficiorum appellatur in veteri Inscriptione. [** Grut. 578, 1.] Ad ejusmodi beneficia spectavit S. Augustinus Serm. 1. in Vigilia Pentecost. : Notum est... quod milites saeculi Beneficia temporalia a temporalibus dominis accepturi, prius militaribus sacramentis obligantur, et dominis suis fidem se servaturos profiterentur.

Certe ea fuit apud nostros Beneficiorum conditio, ut qui ea impetrabant, aut quibus conferebantur, et fidem præstarent, seu, ut tunc loquebantur, se in Vassatico commendarent, et servitium militare sacerent iis qui ea conferebant. [** Ludov. Pii Capitul. pro Hispan. cap. 6.] Hinc Beneficiorum honores, prædia in Beneficium, seu feudum concessa. Annales Franc. Bertiniani ann. 839 : Suorum quoque complures non solum proprietatis, verum etiam Beneficiorum donavit honoribus. [** Reginon. Chronic. ad ann. 903. Pertz. vol. Script. 1. pag. 610. lin. 19. et 20.] Beneficia publica, quæ et Regia, nempe quæ ex regalibus prædiis conferebantur, apud Monachum Sangallensem in Carolo Mag. lib. 1. cap. 32. Beneficia regalia, in Capitul. 2. ann. 813. cap. 4. Accipere Beneficium a seniore suo, in Conclio Compodiensi ann. 757. can. 6.

Ad id autem Principes conferebant beneficia, ut fortiori vinculo fide præstata, et fidelitatis interposito sacramento, suis partibus vassallos addicarent. Annales Fr. Ful-denses ann. 881. [** Pertz. vol. Script. 1. pag. 394.] : Et ei Abbatias et Comitatus in Beneficium dedit, et ei fidem servaret. Præterea conferebantur Beneficia, ut qui in donis erant, servitium militare præstarent, si bella ingruerent. Unde Beneficia Militaria dicuntur in Charta Ragenfredi Episcopi Carnotensis ann. 954. Vide Leges Longobard. lib. 3. tit. 9. § 9. [** Lothar. II. ann. 1186.] et Capitulare ann. 807. cap. 1. et in voce Militia. [** Adde Lichhorn. Histor. Jur. German. § 167. 201. 344. mot. s.]

Erant autem Beneficia ad vitam. Tabular. Angeriænse apud Beslium pag. 257 : Præfatum Ecclesiæ omnium omni integritye, quan-diu adverterit, trahent. Unde proprietatis passim opponuntur. Codex Carolinus Epist.

62 : Tam de propriis, quam de Beneficiis prætestamentum... concessis. Charta Comiti Burgundie Regis pro Monasterio Grandi-Vallis ann. 957 : Cuidam Lanfrido nomine prædictum Monasterium concessum est in Beneficium : sed non post longa tempore, non per Beneficium, sed per proprietatem a posteris ejus progenieandrum, de Charta Odonis Regis in Tabular. S. Cyrici Nivernens. : Si ea que inter se fides loci temporis rive commoda opportunitate ex rebus propriis, aut jure Beneficij sibi commisit, cum augmenti vel meliorationis justæ ac legi agendum deliberaverint, nostris confirmatione edicatis. Ditmarus lib. 5 : Hujus rite res sum quam probabilius egit, hoc etiam testimoniatur, quod apud dominum suum beneficium maximum partem acquisivit in proprietate. Capitol. Caroli Calvi tit. 6. § 20 [**] Convent. in villa Sparnaco ann. 846. Pertz. vol. Leg. 1. pag. 389.] : In Beneficiorum jure, aut aude adsumptum habetur. Ila tit. 31. cap. 22. [** Edict. Pistense ann. 864. ibid. pag. 490.] in Capitul. Carlomanni tit. 2. cap. 6 [** ap. Vernis Palat. ann. 884. ibid. pag. 553.] in Lege Longobard. lib. 3. tit. 8. 3 [** Ludov. Pii cap. 32. ex Capit. qui per se scribend. Baluz. ann. 819. Pertz. ann. 817. ibid. pag. 214.] 4. [** Conrad. II. Imper. ann. 1037. Pertz. vol. Leg. 2. pag. 30] in Annalibus Francor. Bertinianis ann. 836. 839. et in Capit. Caroli Mag. lib. 1. cap. 132. [** 126. ex Capit. II. Niumag. ann. 806. cap. 8. addit. I. cap. 9. Pertz. vol. 1. pag. 145.] lib. 3. cap. 19. 20. [** et Capit. I. Niumag. cap. 6 et 7. Addit. Prudent. Trecens. annal. ad ann. 836. ap. Pertz. vol. Script. 1. pag. 430. lin. 6.] Qui porro hac conditione tenebant ejusmodi beneficia, dicebantur ea

BENEFICIARIO JURE POSSIDERE, id est, per usum fructum. Charta Caroli Calvi ann. 865. in Tabulario Bellilocensi in Lemov. num. 4 : Quandum nostri juris vilam, quæ ipse haec nos jure Beneficiorum per nostrum legationem obtinuisse visus est. Alia ejusdem Caroli ann. 877. ibidem : Quidam filius noster Hildebertus culminis nostri adiens ornatitatem, deprecatus est, ut quodam ville, ... quæ sita sunt in Comitatu Lemovensi, jure usufructuario et Beneficiorum omnis diebus vita sua, et filio suo post eum, per le preceptum nostrum auctoritatis concederemus, etc. Alia ejusdem Principis : Ut eis quodam villam... usufructuario et jure Beneficiorum omnibus diebus vita sua concederemus, varcus lib. 2. form. 5 : Nobis ad Beneficiorum usufructuario ordine excolendum transmisisti. [Cod. MS. Irminonius Abb. Se-German. fol. 2. verso col. 1 (* Br. 1. c. 39.) : Ratgis habet in Beneficio manus & genitiles III. habentes de terra arandi bi. xxxviii. Ibid. fol. 107. verso col. 2 (* Br. 21. c. 93.) : Sunt mansi ingentiles xviia et duo dati in Beneficio. Vide Acta SS. Benedict. sec. 1. pag. 413. sec. 3. part. 1. pag. 124. sec. 4. part. 1. pag. 603.] In Beneficio teneret et precium more, in Pancha nigra Turon. cap. 97. Beneficiorum more, in Synodo Ravennensi ann. 877. cap. 17. Baldricus Noviomensis lib. 1. cap. 85. filium quam Husmicensem more Beneficiorum tenere. Jure Beneficiorum more, in Arnaldi. Frat. Fuld. ann. 850. et apud dalmatin. lib. 1. lit.

cap. 14. Adde Capitula Caroli Calvi tit. 10. cap. ult. [** ap. Vermeriam. ann. 853. cap. 2. Pertz. pag. 420.] tit. 43. cap. 5. [** ap. Carisiac. ann. 877. ibid. pag. 538.] Aimoinum lib. 2. Mirac. S. Benedicti cap. 5. et Petrum Damiani. lib. 4. Epist. 12.

[** Chart. ann. 1097. apud Schœpflin. in Alsat. Diplom. tom. 1. num. 230. pag. 178 : *Lutfrid.... quicquid predii habuit in Eichhœhe marchia.... monasterio S. Cyriaci ad Aldorpha... tradidit.... ea videlicet ratione, ut ipse et ejus uxor idem prædiū in sua potestate et utilitate Iure Beneficiali retinerent et uniuersitatem quatuor denarios inde ad presatum monasterium persolverent, quandiu viverent, post obitum vero illorum in potestatem et utilitatem fratrum nullo contra dicente rediret. Idem autem Lutfrid a domino... abbat.... viniuers agros duos lege precaria recepit. Adverte Beneficium oblatum, precariam concessam.]*

Nec tantum erant ad vitam, sed ea pro libitu ausefabantur. [** Charta ann. 794. ap. Lacomblet. Rhen. iuster. 4 : *Agrum quem H. iber homo in meo Beneficio ante habuit.*] Epitola Episcoporum Gallie ad Ludovicum legem cap. 15 : *Ecclesia siquidem nobis a deo commissæ non talia sunt Beneficia, et huiusmodi Regis proprietas, ut pro libitu suo nconsulte illas possit dare, vel tollere. Non emere tamen, nec sine legali judicio ausefabantur. Synodus Ticinensis ann. 855 : Deinde quia Christi custodiende clementia neminem injuste privavimus, sed neque privari usque legali sanctione aliquem nostrorum idelium voluimus Beneficio : jubemus ne quis uero depravet ullo modo, sed instauraret secuiter, etc.*

Transibant etiam interdum ad posteriores, et Principis interveniente consensu. Nitardus lib. 3. de Bernardo Duce Septimaniae : *Victoriæ ut Caroli esse dicit, filium uum Willermum ad illum direxit, et si hoatores quos idem in Burgundia habuit, eidem honore vellet, ut se illi commendaret, præcepit. Regino ann. 940 : Uto Comes obiit, uia permisso Regis quidquid beneficij aut præfecturarum habuit, quasi hereditatem inter filios divisit.* [** Continuat. Reginon. id ann. 949. ap. Pertz. vol. Script. 1. pag. 20. Annal. Fuldens. ad ann. 883. ibid. pag. 398 : *Imperator... in Italia... nonnullos exauxtoravit, et Beneficia, quæ illi et patres et avi et atavi illorum tenuerant, multo ilioribus dedit personis.* Consule Eichhorn. list. Jur. Germ. § 141.] Atque inde origo consensus dominorum in feudi vassallorum adhibiti, cum ea ad posterios trapseunt, qui vulgo *laudimi*, interdum *consensus et consilii* nomine donatus legitur. [V. Feudum.]

Hac porro conditione dabantur beneficia, ita sarta tecta servarentur et integra, nec a distrahi possent : quod si aliter evenisset, is privabantur possessores, ex Lege Longobard. lib. 3. tit. 8. § 1. [** Carol. Magn. 19. ex Capit. per se scribend. ann. 817. ap. 3.] et Capit. Caroli Mag. lib. 3. cap. 19. Atque primitus ad vitam dabantur beneficia, et usufructuario jure possidenda : ostmodum ad filios, et ex filiis nepotes, quæ adeo ad fratres ex parte patria transire, Constitutione Conradi Imperat. quæ in Legib. Longob. lib. 3. tit. 8. § 4. describitur. [Vide Feudum.]

Qui vero ejusmodi beneficia Militaria a

Rege consequebantur, *Vassi aut Vassalli dominici dicebantur. Annales Franc. Bertin. ann. 837 : Episcopi, Abbates, Comites, et Vassalli dominici in memoratis locis Beneficia habentes.* Ita ann. 869. pag. 234. et in Capit. Caroli M. lib. 3. cap. 73. [** e Capit. Bonon. ann. 811. cap. 7. Pertz. vol. Leg. 1. pag. 173.] in Capit. Caroli C. pag. 49, [** In villa Sparnae. ann. 846. cap. 20.] etc. Interdum *Milites*, ut in Legib. Longob. lib. 3. tit. 8. § 4. Sed de horum vocabulorum notionibus agetur suis locis. [** Vide Murator. Antiq. Italic. Diss. XI.]

Cum igitur ea *Beneficia*, seu *prædia*, *beneficium* iure Nobilibus darentur a Rege vel Principe, *Regalia* appellata sunt. Capitula Caroli M. lib. 1. cap. 132 : *Ut omnes Episcopi, Abbates, Abbatisse, Optimates et Comites seu Domestici, et cuncti fidèles qui Beneficia Regalia, tam de rebus Ecclesiasticis, quam quæ et de reliquis habere videntur unusquisque suo beneficio suum familiam nutriri faciat, et de sua proprietate propriam familiam nutriat.* Ex quibus patet *Beneficia Regalia*, non modo dicta fiscalia Regum prædia quæ concedebarunt, sed etiam Ecclesiastica, quæ viris militaris, ita invascente haccem tempestate usu, vel potius abuso, ab ipsis Regibus dabantur in *Beneficiis*, ratione quorum militia et servitium militare Regi præstabatur. Rursum ex his eruitur *Beneficia Regalia* Episcopis et Abbatibus concessa fuisse : unde cum postmodum ea in proprietatem transissent, *Regalia* appellari coepere quævis Ecclesiarum prædia ac dominia, utpote a Regibus primitus in *beneficium* concessa, ac temporis successu proprietatis jure retenta. Id firmat Radulfus de Diceto ann. 1093. ubi ait Willelmum II. Regem Angl. *præcepisse ut investiretur Anselmus omnibus ad Archiepiscopatum Cantuarensem pertinentibus, atque ut civitas Cantuarie, quam Lanfrancus suo tempore a Rege in beneficio tenebat, et Abbatia S. Albani, quam non solum Lanfrancus, sed et antecessores ejus habuerant, in alodium Ecclesia Cantuariensis pro remedio animæ sue perpetuo pure transirent.*

Quemadmodum autem *Beneficia* morionibus possessoribus ad regem redibant; ita *Beneficia*, quæ Episcopis et Abbatibus dababantur, iis perinde decadentibus, ad Regem revertebantur, qui iis gaudebat, quousque successores eorum iisdem beneficiis investirerentur. Atque hæc fuit, ni fallor, *Regalium Ecclesiasticorum* origo, quibus vacante sede Episcopali Reges gaudere solent. *Beneficiorum regalium* occurrit præterea mentio in iisdem Capitulis Caroli Mag. lib. 3. cap. 19. 20. 71. [** e Capit. Bonon. ann. 811. cap. 5.] 81 [** e Capit. Aquens. ann. 812. cap. 6.] *Beneficiorum vero quæ Episcopis et Abbatibus concedebarunt*, lib. 3. cap. 82. [** ibid. cap. 7. Addit. Formulas Beneficiorum describendorum ap. Pertz. vol. leg. 1. pag. 175. inter Capitul. ann. 812.]

Quod autem *Beneficium* primitus appellatum est, postmodum *feudi* nomen accepit. Charta Ottonis Comitis Viromandensis apud Hemereum in Augusta Viromand. ann. 1025 : *Tenebat, inquam, aquam illum ex me loco Beneficii, sub nomine feodi.* Charta Baldiuni Hierosol. Comitis Hannoniæ ann. 1078. apud. Miræum in Donat. Belg. lib. 2.

cap. 28 : *Excepto quod Abba vel successor suus pro molendino suo quoquoque anno solvat Militibus quibus contingit Beneficium, quod vulgo dicitur Feodium, 5. modios... annona, etc.* Hadrianus PP. apud Radevicum lib. 3. cap. 32 : *Licet enim hoc nomen quod est Beneficium, apud quosdam in alia significatio, quam ex impositione habeat, assumatur; tunc tamen in ea significatione accipendum fuerat, quam nos ipsi posuimus : hoc enim nomen ex bono et factu est editum, et dicitur Beneficium apud nos, non feodium sed bonum factum.* Ita *Beneficium* et *feodium* promiscue usurpantur in libris feudorum. [** Eadem Honores dicu ntur. Vide supra.]

BENEFICIUM CASTRENSE. Vide *Feudum Castrense.*

BENEFICIOLUM. Charta Caroli III. Imp. et alia Ludovici Regis ann. 892. ex Tabulario Ecclesiæ Gratianopol. : *Videlicet foris murum ipsius civitatis (Lugdunensis) Ecclesiam S. Laurentii (cum) Beneficiolo ad illum pertinente.*

BENEFICIUM, Precaria, Præstaria. Tabularium Monasterii S. Andreæ Viennensis : *Iuste predictas res sub Beneficio præstariæ cum omni integritate eo tenore concedimus, ut quadam præfusis Artooldus et Adalai futura ejus uxor, et nascituri ex eis heredes vixerint, usumfructum exinde percipiunt, etc.*

[** Gesta Abbat. Fontanell. cap. 17. ap. Pertz. vol. Script. 2. pag. 293 : *Ansigisus Flaviacum monasterium... a domino rege Carolo in precarium accepit anno 807.... Dum prædictum Flaviacense caenobium jure precari ac Beneficiū teneret etc.* Formul. Goldsti. 78 : *In Beneficiū et in censum concessimus.* Conf. Eichhorn. Hist. Jur. Germ. § 194. Bignon. ad Marculf. lib. 2. cap. 5.]

* **BENEFICIUM,** Charta, qua quid in *beneficium* datur, ut monent post Malteum Istor. Diplom. pag. 84. Auctores novi Tract. De re diplom. tom. 1. pag. 353. Rescript. Constant. imper. in Cod. lib. 1. tit. 23. lib. 4 : *Si qua Beneficia personalia, sive die et consule fuerint deprehensa, auctoritate carant. Adde Cod. Theodos. lib. 6. tit. 2. leg. 15. Vide mox *Beneficiaria*.*

BENEFICIARIA, Prædia in *beneficium* dare. Arno Salisburgensis Episcopus : *Quod sicut eis ex causa dominica Beneficiatum.* Formulæ veteres cap. 38 : *Ad tuam petitionem nostra decrevit voluntas, ut tibi res nostras vel Sancti illius in pago illo Beneficiare usumfructario ordine deberemus, etc.* Concil. Rotomagense ann. 1050. cap. 10 : *Ut Episcopus Clericorum Ecclesias stipendia, aut terras latice Beneficiare minime presumat. Res Beneficiata, in Capitulis Caroli M. lib. 5. cap. 3.* [** Est in Epist. Episcop. ad Ludov. Reg. ann. 858. ap. Sirmond. inter Capit. Car. Calvi pag. 183. Editor margini adscripsit locum Benedicti, ubi de eadem re, aliis tamen verbis, agitur.] Tabul. Abb. Bellilocensis in Lemovicibus Ch. 43 : *Pro qualicunque occasione seu donandi, seu Beneficiandi ipsas res.* Ch. 135... *Quas uxori meæ quandiu rivet, ego Galfredus Beneficiavi.* Wolfsardus Hasenrietanus de S. Walpurga : *Ceteri omnes Beneficiati sunt ex hujus Abbatia bonis.* Vide formulas secundum Legem Roman. cap. 38. Chronicen Laurisham. pag. 89. Hincmarum tom. 2. pag. 603. Concil. Dusiac. I. pag. 268. Burchardum de Casib. S. Galli cap.

3. pag. 115. *Chronicon S. Benigni* pag. 422. *Sigebertum ann. 1007. tom. 2. Hist. Franc.* pag. 665. *Doubletum in Hist. Sandionys.* pag. 712. *Bibliothecam Sebusian. lib. 1. cap. 1. Chiffletium in Probat. Hist. Tornut.* pag. 285. *Flooard. lib. 3. cap. 4. Baldricum lib. 1. Chron. Camerac. cap. 8. 92.* 112. 114. 115. lib. 2. cap. 10. lib. 3. cap. 2. *Hariigerum in Vita Landoaldi num. 14. Wulfardum de Miracul. S. Walpurgæ, Leonem III. PP. Epist. 9. etc.*

BENEFICIARIA, *Charta, qua quid in beneficium seu feudum datur. Tabularium Conchensis Abb. in Ruthenis Ch. 35 : Fata est Beneficiaria ista in mense Januar. anno 12. quod Lodoicus Rexcepit regnare.*

BENEFICIATI, *Feudati, vassalli, apud Ottone Frisingensem de Gest. Friderici I. lib. 1. cap. 11. 12. [** Ejusd. Imper. Curia ann. 1154. ap. Pertz. vol. Leg. 2. pag. 96. lin. 19. Plura in indice ejusd. volum. haccet, et voce Inbeneficiati.]*

InBENEFICIARE, *Idem quod in beneficium dare, in Charta Ludovici Pii apud Beslum in Regibus Aquitan. pag. 19. Burchardus de Casib. S. Galli cap. 3: Simonius Ecclesiæ vendidit, res Ecclesiæ Inbeneficiavit, etc. Cap. 4: Omnia antiquitas Inbeneficiata exosus plurima de sua diligentia ad se retraxit. Charta Hattonis Episcopi Moguntini ann. 910. apud Browerum lib. 3. Antiquitat. Fuldens. : Deprecor... ut nunquam alicui hominum Inbeneficiantur, sed ad generales usus Fratrum perpetuo conserventur. Alia Eberardi Episcopi Bambergensis in Chronicæ Reicherbergianæ ann. 1151: Ita ut alveus ejus per terram prænotatam prædicto Marchioni Inbeneficiatum transeat. Alia ejusdem Episc. ann. 1160: Eundem locum laicis Inbeneficiando. Adde Monachum Pegaviensem ann. 1040. 1112. Bertholdum Constantiensem ann. 1077. Acta Murensis Monast. pag. 65. Arnold. Lubecens. lib. 3 cap. 12. *Chronicon Constantiense* pag. 624. 625. Librum de fundatione Monasterii Gozecensis pag. 225. 229. Libr. de fundat. Cœnobii Bigaugiensis pag. 251. etc.*

BENEFICIUM, *Commodatum, datum mutuo. Leges Rotharis apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 42. [** Roth. 33a.] : Si quis præstatum aut conductum habuerit caballum, vel bovem, aut canem, vel quodlibet peculum, et dum in ipso Beneficio et conductura est, homicidium fecerit, etc.*

BENEFICIA ECCLESIASTICA, dicebantur universi res Ecclesiæ in beneficium datae, sive a Principibus, sive ab ipsis Ecclesiis, et earum Prelatis in Beneficium datae essent. ut in Synodo Suessionensi sub Carolo C. cap. 11. et in Lega Longob. lib. 2. tit. 44. § 2. [** Car. M. cap. 100. Buluz. ann. 801. cap. 2. Pertz. ann. 803. cap. 16. pag. 110.] in Capitul. Car. M. lib. 5. cap. 92. [** 158. ex-excerpt Canon. post Capit. Aquens ann. 813. cap. 24.] *Beneficia Ecclesiastica, lib. 1. cap. 163. [** 157. ann. 809. Capit. de Presb. cap. 18.] Capella et Casa Dei in Beneficium data, in eadem Synodo. Monasterium in Beneficium concessum, in Charta Conradi Regis Burghund. ann. 957. tom. 7. Spicileg. Acheriani pag. 187. Res Ecclesiæ in Beneficium retinere, habere, in Capitulis Caroli M. lib. 5. cap. 146. [** 277. ex Capit. Wormae. ann. 829. Gener. cap. 8. Pertz. pag. 351.] in Ca-*

pit. Caroli Clavi tit. 6. [** ann. 846. in villa Sparnaco.] cap. 55. Petrus Damian. lib. 4. Epist. 12. ubi de alienationibus rerum Ecclesiæ : *Sed quid de venditione loquimur? cum non modo ea quæ emphyteoseos sunt locata contractu, vel jure proveniant, sive etiam quæ libellario nomine pensitantur : sed illa quoque quæ sub nudo Beneficio vocabulo sæculares accipiunt, revocari de cetero atque restituī Ecclesiæ nullo modo possunt.* [** Ritter. Casus S. Galli, cap. 2. ap. Pertz. vol. Script. 2. pag. 63. lin. 13. Chartæ ann. 1104. et 1152. ap. Guden. in Syllog. pag. 454. 456. 461.] Quod quidem toleratum, id exigente reipublice necessitate, a Concilio Aquisgranensi II. ann. 836. cap. 3. can. 19. quo usque opportunitas id permetteret plenius emendari. Horum vero beneficiorum Ecclesiasticorum possessores tenebantur nonas et decimas hisdem Ecclesiæ quotannis persolvere, et restauraciones eorum facere, ut ex Capitulis Caroli M. colligitur lib. 5. cap. 145. 146. [** 276. 277.] 192. [** leg. 92. rec. 158.] et Capitul. Caroli C. tit. 6. cap. 55.

Atque hic mos res Ecclesiæ Laicis ad beneficium dandi adeo invaluerat, ut in donationibus Ecclesiæ factis, quo eæ ab omni alienatione deinceps tutæ essent, id potissimum caveretur, ne in beneficium darentur. Charta Hildegardæ Francorum Reginæ apud Meurissium: *Ideo interdicimus omnibus Abbatibus seu Custodibus ejusdem venerabilis loci... ut jam dictas res nunquam præsumant alicui Beneficio tribuere, nec per precariam, ut fieri assolet, præbere. Tradit. Ful. lib. 1: Ut nulli Clericorum aut Laicorum que tradiunt in Beneficium prætentur, etc. Adde Chron. S. Benigni pag. 422. Chron. Mindense pag. 745. Bibliothecam Sebusianum lib. 1. cap. 1. pag. 5. Chiffletium in Probat. Hist. Tornut. pag. 285. Catellum in Hist. Tolosanorum Comitum pag. 69. etc. [** Chart. ann. 1123. ap. Guden. in Cod. Diplom. vol. 1. pag. 58 : Si quod Beneficium Archip. sive Abbas cuidam præstiterint omnino irriter sit, nisi solis ministerialibus.]*

Neque tantum Laicis, sed et ipsis Clericis prædia Ecclesiastica in beneficium dabuntur ab Episcopis et Prælatis. Exstat Symmachus PP. ad Cæsarium Arelatensem Episcopum Epistola tom. 1. Epistolarum Summorum Pontificum, qua in primis vetat possessiones Ecclesiæ distrahi, nisi forte Clericis, ac Monachis, aut peregrinis concedantur reversura ad Ecclesiæ. Meminit etiam Hincmarus Opus. 29. Clericorum habentium Beneficia. Quæ quidem possessiones Ecclesiæ ita ad vitam Clericis concessæ, Beneficia dici cœperunt, inquit Baroniis ann. 502. n. 36. eo quod, ut habet Symmachus in hac Epistola, bene meritis tantummodo concedi liceret : ea quippe temestate, in Gallæ provincia ab aliquibus personis Ecclesiastica prælia diversis titulis alienabantur, ut aut idem Pontifex in alia Epistola, quam descripsit idem Baroniis. Ex quibus patet morem in beneficiandi prædia Ecclesiastica viguisse, stante etiam prima Regum nostrum stirpe: quod præterea colligitur ex Testamento Hadoindi Episcopi Cenomanensis sub ann. 652. quod descripsit Brissonius lib. 7.

Form. Verum etsi id caverit Symmachus, aut ab eo Cæsarius obtinerit, ut prædia Ecclesiæ non aliis distraberentur quam Clericis ad vitam; mos tamen is invaluit, ut Laicis perinde ac Clericis distraberetur, ex seculi labentis abuso. At cum in beneficium Laicis data Ecclesiæ prædia temporum successu ad eisdem Ecclesiæ redirent, sive ex beneficii ususfructuacione, sive ex possessorum voluntaria restituzione, eadem postmodum Clericis ad vitam perinde concessa sub servitio Ecclesiastici onere, *Beneficii* nomen retinere. Unde etiamnun videmus prædia quædam ex Ecclesiasticis, certis et denominatis beneficiis seu personatibus attributa, quæ videlicet primitus ejusmodi beneficiariis ad vitam utenda concessa fuerant, quod postmodum in successores transiit. Charta anni 1031. apud Barthol. Fizzen in Hist. Leod. pag. 318 : *Additis ad supradictum numerum Canonorum, quinque Clerici, præter beneficium Prepositi, Decani, et Scholastici. Et pag. 319 : ... Quibus ruror 10. Fratres cum ceteris 20. qui ibidem ex splendore Ecclesiastica beneficia fuerunt ordinati.* [** Vide Eichhorn. Histor. Jur. German. § 187.] Nec scio an hoc pertineant.

BENEFICIA PRESBYTERATA, in vele Charta apud Sanjulianum in Matrone pag. 236 : *Ad ultimum decreverunt ut in Ecclesiæ cum rebus et decimis, cum Beneficiis Presbyteratis, et omnibus ibi adjacentibus, in usus prænominationum Fratrum... donare deberent. Vide Feudum Presbyterum.*

¶ BENEFICIA CURIUM, Cui annua est cura animarum, Gall. *Benefice à charg d'ames. Vox nota, ut et*

¶ BENEFICIA SIMPLEX, Cui non est annexa animarum cura, Gall. *Benefice simple.*

¶ BENEFICIA SIMPLEX SERVITORIA. Synodus Oriolana ann. 1600. inter Hippoin. 4. pag. 740. col. 1: *In his Ecclesiæ quibus instituta sunt Beneficia Simplex. Servitoria nuncupata, et cura animarum per tot Vicarios administrari solet, quo in re loco Beneficia simplicia Servitoria existunt, quorum Beneficiati vel per se, si volunt, vel per interpositionem personam Sacramenta administrare debent, ne animarum cura, ut prærumque in nostris visitationibus consistit, negligatur, aut ob tenuitatem reddituum obsequia et functiones Sacramentorum per rurum aptos et idoneos Sacerdotes, ut sepius accidit, administrantur: propter ipsorum Vicarii, qui nunc sunt, et futuri temporibus curæ animarum præerunt, decima partem omnium fructuum decimarum et primi milliarum predictorum Beneficiorum Simplicium Servitoriorum in quota pecunie, pro congrua portionis assignatione deputamus, designamus, applicamus, et ipsiomet Fidei jus exigendi hujusmodi decima pars fructus pro congrua portione concedimus.*

Præbenda generali Beneficiorum nomine continentur, cap. 32. de Reg. Jur. Guibertus lib. 1. de Vita sua cap. 7: *Contentebat denique mater mea Ecclesiastici me beneficis quoquo pacto inserere. Synodus Beventana ann. 1091. cap. 2. de Capellis: Ab officio et Beneficio interdicimus. Alexander II. PP. apud Ughellum tom. 1. part. 1. pag. 864: Beneficium Ecclesie, quod quæ-*

*ham Canonica, vel Præbendas, vel etiam Ordines vocant. Vide Præbenda. Cæterum Clericatus et dignitates Ecclesiasticas tanquam *terrenæ militiae officia*, indignis ab Episcopis olim concessas queritur S. Hieronymus. adversus Jovinianum lib. i. cap. 19: Dicunt aliquid, quod forsitan cum multorum offensa dicturus sum; sed boni mihi non insentur, quia eos peccati conscientia non emordebit. Interdum hoc et Pontificum virtus recidit, qui non meliores, sed argutiores in Clerum allegunt, et simpliciores quosque, utique innocentes inhabiles putant, et affinius vel cognatis quasi *terrenæ militiae officia* arguiuntur, sive dicitur obedienti jussioni; modicu his pejus est, illis Clericatus donant radum, quorum sunt obsequitis deliniti.*

** Vide Glossar. med. Græcit. voce Ιδιαίων, vol. 506.]

¶ Eodem Benefici nomine, regnante secunda Regum nostrorum stirpe, viris Ecclesiasticis attributa sunt ab ipsomet legibus prædia monastica, concessæ etiam abbatiæ: testis hac de re locuples Charta Caroli Simplicis ann. 907. tom. 2. Hist. Iellens. inter Instr. pag. 6. qua Resbamensem Abbatiam, quain Episcopus Paricensis in Beneficium hactenus habuisse icitur, ipsi Episcopo ejusque successoriis sub eodem Benefici titulo confirmat, quo facilius possit debita Regi servitia exercere; cuius quidem rei an antiquis exest exemplum nescio: neque enim vox Beneficium occurrit in Chartis sive Ludovici qui bbatiam Anianam Ecclesiae Arelatensi, ve Karlomanni qui Abbatiam S. Laurentii celestæ Narbonensi concedunt: *Abbatiam Petri Resbaciis nomine dictam, et quam in Hierusalem cognominatam in Comitatu * sitam, quam isdem Episcopus (Pariseniensis) in Beneficium hactenus habuisse dicitur, per nostræ auctoritatis Præceptum credere dignaremur, quatenus eidem Præfici, suisque foret augmentum successoris, quo nostre liberius possint servitutis plene negotia.*

* Id autem discriminis erat inter beneficia ecclesiastica, quæ a principibus, vel ætatis concedebantur, ut illa ad ecclesiæ vocare, nisi interveniente principis sensu, non licet; hæc vero pro libitu ætatorum ad partes ecclesiæ reverterentur. Capitul. Caroli M. apud Marten. tom. Ampl. Collect. col. 7: *De rebus vero Ecclesiæ, quæ usque nunc per verbum nisi regis homines seculares in beneficium fuerunt, ut in ante sic habent, nisi per verbum domini regis ad ipsas Ecclesiæ fuerint ocatæ: et si inde usque nunc a parte Ecclesiæ decima et nona exivit, et nunc in ante in. Et insuper illus Ecclesiæ de quinguenta casatos solido uno reddit: de triginta tio solidi uno reddit; de viginti tremisse, usque nunc alium censem dedit, in ante, it prius fecit, ita faciat: et usque nunc lum censem exivit, et ipsæ res Ecclesiæ sunt censentur, et ubi non sunt scribanæ: et sit discretio inter precarias de verbo unico factas, et inter eas quas episcopi, abbates, et abbatissæ eorum arbitrio vel positione faciunt: ut liceat eis, quando tem eis pluerit, res quas beneficiave, ad partes ipsius Ecclesiæ recipere, fates ut unusquisque homo ad causam Detin*

honore fideliter et firmiter deserviat. [** Conf. Capit. Franc. ann. 779. cap. 13.]

BENEFICIA MANUALE seu *victualia*, quorum distributiones quotidiane tantum residentibus tribuantur, c. unic. de Præbend. in Sexto.

* BENEFICIUM MANUALE, Quod ad libitum dantis committitur. Glossar. jurid. Anonymi ex Cod. reg. 4611: Qui (Itali) cum *italia* Beneficia manuaria committunt, quod eis licet nuda voluntate revocare.

¶ BENEFICIUM QUADRAGESIMALE. Litteræ Mauricii Episc. Parisiensis pro Canonicis S. Clodoaldi in ejusd. Ecclesiæ Tabulario: Decanus et Canonicus S. Clodoaldi quoddam Beneficium Quadragesimale in pane et vino et nummis consistens et de corpore præbendum antiquitus institutum habebant, quod in tempore Quadragesimæ juxta ordinem suum inter se, pauperibus exclusis, distribuebant. Nos vero considerantes... quia dignus est operatus cibo suo, ab ipsis postulavimus ut cuiusdam partis prædicti Beneficii panis et vini videlicet, et quoramdam minutorum reddituum, quos stationes vocant, caritatem etiam defunctorum pauperes Clericos ejusd. Ecclesiæ participes sacerdotem... Et nos cum ipsis institutum, quod de iam dicto Beneficio Decanus in duplo, Canonicus et Canonicus in duplo pauperis Clerici acciperet, et nullus de eo aliquid habebit, nisi qui in tempore distributionis his tribus horis, Mutuini videlicet et Prime et magne Misse, aut saltem duabus istarum intererit.... Ad hoc autem Beneficium ampliandum Abbas S. Victoris et totus illius Ecclesiæ Conventus manum suam extenderunt, quoddam sextarium annone et unum modium vini, quo duo pro sua parte Quadragesimalis Beneficij eis annuatim reddebantur. Ibidem aliæ sunt Litteræ Petri Episc. Paris. de eadem re, anni scilicet 1216. In litteris Odonis Episc. Paris ann. 1203. legitur: *Residuum vero totius magnæ decimæ ad Quadragesimale Beneficium devolvetur. Exstat quoque Decreto Capituli S. Clodoaldi ann. 1236. in quo nonnulla statuuntur Beneficium Quadragesimale spectantia.*

* BENEFICIUM PERSONALE, Idem quod Personatus. Vide in Persona. Charta ann. 1268. ex Tabul. S. Vict. Massil.: *Guillelmus solus Dei patientia monasterii S. Victoris Massiliensis abbas, de consilio et consensu devotus conventus dicti monasterii, ... confert Beneficium personale, scilicet Ecclesiæ de Salagrisson, Glandensis diœcesis, tibi Guillelmo Grasseto clero accipienti, etc.*

¶ BENEFICIUM CADUCUM, Idem quod Vacans, in Compendiosa beneficiorum Expositione fol. 36.

* BENEFICIUM PATRONATUM, ibidem fol. 30. dicitur illud, ad quod Patronus præsentat.

* BENEFICIUM SACERDOTALE, Idem quod Curatum, ibid. fol. 30. verso.

BENEFICIARE, Beneficium Ecclesiasticum conferre, apud Petrum Blesens. Epist. 70.

BENEFICIA, Oblationes quæ a Christianis fiunt Ecclesiæ, in Concilio Autisiodor. ann. 578. cap. 1.

BENEFICIUM, Merces. Lex Wisigoth. lib. 9. tit. 5. § 5: *Si compulsores exercitus beneficio accepto, aliquem sine ægritudine*

domi stare permiserint. In ipsa Lege merces exponitur.

BENEFICIATI CHORI in Ecclesia S. Petri Romæ, Clerici diversi a Canonicis, de quibus consule Bullam Nicolai PP. III. apud Bzovium ann. 1280. num. 5.

2. BENEFICIUM, Idem quod *Beneſecum*, 2. de quo supra. Chronicon Mauriniac. lib. 1: *In Capitulum nostrum venit, participium Beneficiorum nostrorum humiliter petuit, et accepit. Beneficia orationum*, apud Mersanum in vita S. Cæsarii Arelat. pag. 258. Ordericum Vitalem lib. 3. 5. pag. 461. 479. 577. 590. 596. ad quæ admittabantur in Monasteriis eorum Beneficatores. In Statutis Ordinis de Sempringham, est caput, de *Beneficiis pro parentibus mortuis faciendis*. Gesta Consulum Andegav. cap. 13. num. 11: *Fratrem et participem Beneficii rogat effici. Tabular. Priorat. Neronisvillæ: Unde suscepti sunt in Beneficio et in orationibus nostris. Alibi: Monachi vero suscepserunt eos in societate sua, et in beneficio totius Ecclesie ut orationum eorum participes esse mererentur. Tabular. Absiense fol. 166: Tali pacto ut ipse haberet sepulturam simul et Beneficium. [S. Bernard. Epist. 424: Pro his omnibus vos participem facimus omnium Beneficiorum quæ in domo nostra sunt et sunt, etc. Idem Epist. 437. de morte Eugenii III. Papæ: Constituite perpetua Beneficia, ut Deus sibi indulget, etc.] Occurrit hac notione passim in Chartis editis Monasterii S. Nicolai Andegav. pag. 12. 13. 23. 37. 39. 42. 60. 61. 93. tom. 1. Monast. Anglic. pag. 246. 308. 327. 572. in Probat Hist. Guinensis pag. 278. Hist. Monmoreniacæ pag. 13. Adde Statuta antiqua Ordinis Cartusiensis part. 2. cap. 8. § 15. Chronicon Prioratus S. Lau-nomari de Magenciacum num. 5. Stephanum Tornacensem Epist. 169. 170. 223. Willem. Thorn. pag. 1942. etc. Hisce addere placet quod habet Chronicon Besuense pag. 623: *Pro hac quaque eleemosyna dedit D. Abbas Stephanus & viro et mulieri societatem et omne bonum quod factum fuerit in Besuensi Ecclesia usque ad finem mundi, pro remedio animarum suarum, suorumque antecessorum fidelium.**

Aliud tamen erat in Fraternitatem, aliud in Beneficia orationum recipi. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 331: *Pro qua re Abbas et Monachi S. Albani suscepserunt Radulfum in Fratrem et Monachum, et uxorem suam similiter in Sororem, filium vero eorum in Beneficio Ecclesie. Tabularium Prioratus S. Nicasii Mellentii fol. 35: Concessit preterea Prior, annuente Conventu, prædicto Roberto fraternitatem domus et ad vitam et ad mortem, et Beneficium, quotiescumque valuerit accipere. [Chartularium S. Vandregisilli tom. 2. pag. 1615: Osberinus hanc oblationem et dimissionem in Capitulo S. Vandregisilli fecit et super altare, facta oblatione, depositus, fraternitatem et commune Beneficium ejusdem Ecclesie sibi et uxori sue in perpetuum accepit.]*

* Haud injuria aliud esse in fraternitatem recipi, aliud in Beneficium observat Cangius: et quidem ad spiritualia primum, alterum ad temporalia spectare non absurde colligi posse videtur ex his verbis secundo loco laudatis: *Et beneficium, quo-*

tiescumque voluerit accipere; quod de iis, quae ad victimum et vestitum pertinent, intelligo.

BENEFICIUM SPIRITALE, Eadem notione. Tabular. Absiense fol. 4 : *Dono etiam illis nullo mihi jure vel cuiquam retento, excepto Beneficio Spiritali et sepultura, quidquid juris in ipsa terra habeo.* Et fol. 36 : *Nec aliquid sibi vel haeredibus suis in eisdem decimis, nisi Spiritale Beneficium retinuerunt. Occurrit præterea hæc formula in libro Chirographorum ejusdem Monasterii fol. 7. 46. et alibi. Rursum fol. 67 : Nihil mihi vel successoribus meis retinens, nisi Beneficium anime.* Et fol. 111. *Rogans ut Spiritualium Beneficiorum, orationum et elemosynarum Monasterii me meosque participem faciat.* Tabular. Dalonensis Abbatie ann. 1190. fol. 43 : *In manu Archembaldi Prioris, qui mihi concessit participium totius Spiritualis Beneficii.*

* **BENELLA.** Vide supra *Belneria*.

* **BENELLUS**, Genus vehiculi, idem quod *Benella* 1. Picardis *Benel* et *Beniaus*. Lit. remiss. ann. 1364. in Reg. 94. Chartoph. reg. ch. 41 : *Sterquilinium cum equis suis in quodum Benello apud campas ducebat.* Charta ann. 1452. in Lib. nig. priorat. S. Petri Abbavil. fol. 215. v° : *Andreas, ... dum viventer, cothidie duxor terræ cum equo in Benello suo, ... implere nitebatur suum Benellum, etc.* Alia ann. 1313. ex Chartul. 21. Corb. fol. 241. v° : *Avoir fait prendre et arrester le Benel dudit Jehan et harnas appartenant à icellui Benel, ... et icellui Benel et harnas transporté là où il lui avoit pleu, ... et que ledit Beniaus et harnas qui baillie leur avoient esté par le main du roy par récréance, etc.* Benel, apud Tornacenses, in Lit. remiss. ann. 1469. ex Reg. 195. ch. 234 : *Le suppliant qui tenoit ung palich ferré, dont il chargeoit icelle terre en ung Benel, etc.*

* **BENEMERENTIA**, ab Ital. *Benemerenza*, Meritum, dones, Gall. *Mérite*. Stat. ordin. S. Joan. Jerosol. ann. 1584. tom. 2. Cod. Ital. diplom. sol. 1845 : *Statuimus quod thesaurarius generalis ... eligatur, ... habito prius respectu ad Benemerentiam et sufficientiam, quam antianitatem.*

BENENATI, Εὐγενοίς [Εὐγενούτες, Zona-
re in Alexio,] Ingenui, viri nobiles, Italis Ben nati. Vetus Interpres Juvenalis sat. 11 : *Ingenui vultus, Modesti, Benenati, Messianus lib. 2. Vitæ S. Cæsarii Arelat. Archiep. : Si crustino panis defuerit, omnes jejunemus, dummodo hodie Benenati homines seu reliqui captivi nobis cunctibus et bibentibus non eant per plateas mendicare.* Eckehardus junior de Casib. S. Galli cap. 2 : *Iso quidem non solum Benenatorum, sed et sanctorum filii fuit parentum.* Cap. 16 : *Insilierisque in hominem Bene quidem natum, sed et admodum literatum, grandem et manu alzapam dedit.* Ennodius lib. 3. Ep. 16 : *Et perlatores Benenatum hominem propter fugaces suos parientem commendabo.* Ep. 17 : *Benenatum hominem Gallias pro certis negotiis expetenter.* Charta Lusitan. æræ 1067. apud Rodericum da Cunha in Episc. Portensibus 1. parte : *Et aliorum multorum filii omnium Benenadorum que erant in Palencia, etc.* Cæsarius lib. 1. cap. 12 : *Adolescens Benenatus et dicitum filius.* Utitur et lib. 4. cap. 4. 22. lib. 9. cap. 48. lib. 10. cap. 54. ut et

Guillelmus Abb. S. Theodorici in vita S. Bernardi lib. 1. cap. 3. Justinian. Nov. 22. de Nupt. cap. 8. et Nov. 78. Auctor Vitæ S. Hadelogæ Virg. cap. 2. n. 9. Marsilius Patavinus in Defensore pacis 1. part. cap. 16. pag. 80. etc. *Homines boni generis dicuntur in Capitul. Caroli M. ex I. ege Salica Romana et Gombata [** Aquens. ann. 813.] cap. 12. Pectora Benenata, apud Flaccum lib. 4. Od. 4. id est, generosa, ingenua : contra, male nati, servile genus apud eundem lib. 2. Epist. :*

Gratus Alexandro Regi Magno fut ille
Cherilus, ineuktis qui versibus et male natis
Retulit acceptos regale numismata Philippo.

* *Viri regionis primarii; quo sensu intelligenda videtur vox Bienavans, vel forte Bienannans, quæ uno tenore legenda, pluries occurrit in Lit. ann. 1372. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 565 : Lesdiz habitans et Bienavans pour eschever toute guerre, et le peril, qui pour ruisson de la guerre leur pouvoit ensuir, se sont mis et renduz en l'obéissance du Roy ..... Et que nous ferons lesdiz habitans et Bienavans estre tenuz et traictiez par le roy, etc.*

¶ **BENEPLACENTIA**, Permissio, venia, consensu, Gall. Bon plaisir. Charta Petri Abbatis S. Crucis de Talmundo anni 1366. de officio Aquarii : *Sub confidentiis Beneplacentia R. ac D. D. Guillermi Dei et Apostolice Sedis gratia Lucionensis Episcopi statutum, etc.*

¶ **BENEPLACERE**, pro Placere, vel multum placere, haud semel in Script. sacris, ut Rom. 12. 2. 1. Cor. 10. 5. et 16. 2.

¶ 1. **BENEPLACITUM**, pro Venia et consensu passim occurrit. Item pro Benevolitia, favor. Concil. Hisp. tom. 3. pag. 124. in Translatione S. Jacobi : *Ut dum memineris nostri in Beneplacito tuo, etc.* Apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 5. pag. 525. et alibi non semel.

* 2. **BENEPLACITUM**, Desiderium, optatum, vel etiam decretum. Charta ann. 1323. ex Tabul. Hospit. S. Jacobi Paris. : *Divini cultus desiderantes augmentum suosque Beneplaciti Apostolicis in hac parte conformare volentes affectus.* V. in Placitum.

¶ **BENE QUASI**, Fere, Gall. Presque, environ. Chron. Parmense ad ann. 1303. apud Muratori. tom. 9. pag. 849 : *Tempore cœstatatis, ante postea, Bene Quasi per unum annum non pluit.*

* **BENERINGHA**. Comp. MS. ann. 1302 : *Ad conservandum Beneringham, ij. lib.*

¶ **BENERIUM**, Modus agri, idem ac Bonnarium, quod vide. Charta Nicolai Episc. Cameracensis ann. 1140. ex Tabulario S. Nicasii Remensis : *Ermulphus et Nicholaus tradiderunt 24. Beneria terræ.*

BENERTH. Lambardi Itinerar. pag 212. ex vett. membranis, de tenentibus Eccles. Christi Cantuar. extra Waldum habitantibus : *De Reditu 7. sol. 6. den. de 20. ovi 1. den. de gallinis et Benerth. 16. den.* Ubi idem Lambardus in margine notat Benerth servitum esse, quod tenens prestat curru suo et aratro. Respexit forte vocem Benna.

* **BENESEDENTIA**, a Gall. Bienséunce, Commodum, utilitas. Charta ann. 1304. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 272.

r°. col. 2 : *Dominus Raymundus communius volens se informare ubi dictum redditum ad Benesedentiam dicti domini Galdi, et ei minus incommodum dominii regis eidem patitur assignare, etc.* Alia aon. 1324. in Reg. 67. Chartoph. reg. ch. 70 : *Fuimus request ut ad nostri Benesedentiam et bonum placitum faceremus..... dictos redditus assiden Rursum alia ann. 1327. in Reg. 64. ch. 63. Prior et conventus monasterii beati Thomæ martyris de monte leprisorum supra Robomagum, ... attenta utilitate et Benesedentia sui monasterii, etc.*

* **BENESTALIS**, Acceptus, gratia, Ital. Benestante. Lit. pro Pisaniis apud La. in Delic. erudit. inter not. ad Hist. Sicul. Bonincont. part. 1. pag. 210 : *De hoc quod dixisti, quod misistis legatum vestrum ad dirigidam vestram negoti omnes vesti negoti sunt erga nos Benestales, et fortiter in honorati et custodiuti.* Sed hæc parum satis.

BENESUASOR, Αγαθοποιος, in Glori-
sar. Græc. Lat. Apud Eschylum in Protheo ερεθεως Θημις dicitur pag. 10.

BENEVALETE, Formula adscribi so-
lita in Monogrammatis speciem Pontificis
Epistolis.

[** Monogrammata ad quatuor partibus minorem modum redacta exscriptio et Bullis PP. Paschalis II. ann. 1107. et Inno-
cent. II. ann. 1142. quæ in Bibl. Reg. 2.
servantur.]

Papias in voce *Formata* : *Privilegia sa-
morum Episcoporum (in MSS. Secretorum
sunt cujuslibet Ecclesiæ concessiones Pater-
ficium, quorum materia hæc est, ut dicit
Pontifex erogatum cujuslibet digno persone,
vel alta qualicunque ratione Ecclesiæ illi,
illa, seu illa Pontificali concedere et robora
dignitate. Anathema ponatur in calce Epis-
tolæ. Habent autem et Privilegia prolegi,
sicut et ceteræ Epistole, et monogramma*

hujuscemodi in fine,

valete. Signum autem in Privilegiis exinde
vel crismos, vel Crux Dominica, cum obo-
mon erit. Crismos autem ejusmodi effigie-

batur specie

Monogrammate nomen Christi apparent, si

mea sententia effigiebitur specie,

vel sic,

Conseruerunt preterea
extremo margine privilegii quasdam inscri-
pribus, Antistitis nomen, et paucula p-

libet verba continentis in hunc modum :

Benevale, in Capitul. Gregorii II. pro Barvaris, in Ep. II. Hadr. II. PP. etc. Ita etiam interdum haec formula concipi solebat, ut est in Epist. 104. et alii Joannis VIII. PP. : Optamus sanctitatem tuam in Christo Bene vulere. Vide Catellum lib. 5. Rerum Occitan. pag. 774. Plautus in Truculento :

Spectatores Bene valete, plaudite atque exurge.

¶ Similes formulas, aut saltem integrum Benevalete literis omnibus expressis, scilicet majusculis Romanis inter formulas Scripti et dati primum exhibebant Romani Pontifices. Veterum ritum primus immutavit I eo IX. Benevalete in monogramma contrahendo, praemissio circulo majori, exhibente in medio crucem cum nomine Pontificis; et in ambitu ejusdem sententiam sen dictum, *Misericordia Domini plena est terra*: horum specimen videre potes apud Mabillonum lib. 5. de Re Diplom. Tabella quinquagesima. [** Exstat. liber singularis Jo. Car. Cour. Oelrichs, *De signo pontificali Bene Valete*. Stettini ann. 1773. forin. max. cum figg.]

BENEVALETUDO, pro *Bona valetudo*. Acta S. Cypriani Mart. : *Ibidem Galerius Maximus Proconsul Benevaletudinis recuperande gratia secesserat. Malam valetudinem dixit Capitolinus in Antonino Pio.*

** **BENEVENTANA LITTERA**. Vide in Literae.

BENEVENTANUM, *Pellis species*, ita appellata a *Benevento* urbe Italie. Gloss. Lat. Graec. : *Beneventanum*, Βαψιλεως δέργατος είδος. Glossa Isidori : *Flamineum, Babylonicum*. Le Roman de du Guesclin : Et getta-on sur lui un drap de Bonnivent.

Vide Dissertat. 1. ad Joinville pag. 132.

* **BENEVENTA**, *Felix adventus*, simul et id quod ab eo, qui in officio primum instituitur, exsolvendum est, Gall. *Bienvenue*; cui opponitur *Bienalée* ex Lit. remiss. ann. 1409. in Reg. 163. Chartoph. reg. ch. 292 : *Ainsi que le suppliant vouloit paier aux compagnons de la ville sa Bienalée, etc.* Charta Hugon. ducis Burg. ann. 1247. inter Probat. tom. 2. Hist. Burg. pag. 18. col. 1 : *Taxuta uanquaque Beneventa cuiuslibet abbas (Flavigniacensis) de novo instituendi in centum marchis argenti. Hinc nostris Bienviengner, Feticem adventum gratulari.* Monstrel. vol. 2. ad ann. 1440. fol. 180. r^e : *Quand le duc de Bourgogne fut descendu à son hostel (à Bruges) ceux de la loy allerent devers lui pour le Bienviengner. Infra : Bienviengner. Bienvignier, in Lit. remiss. ann. 1384. ex Reg. 125. ch. 26 : Et pour eux Bienvignier et faire honneur, ledit Jacob se nist au chemin pour les aller querir. Faire Bienvigniant, Bene, amice accipere, Gall. Faire Bon accueil. Lit. remiss. ann. 1409. n Reg. 164. ch. 39 : Quant iceulz Durant et Guillaume furent arrivé à Vichy, ilz trouverent Pierre Buisson, lequel fist Bien-*

vengnant audit Guillaume. Vide Bonventus.

* **BENEVERSUS**, Gall. *Bien-tourné*. Testam. Petri de Longolio episcopi Autiss. ann. 1473. inter Probat. Hist. Autiss. pag. 182. col. 1 : *Item fabricæ ecclesiae beati Benedicti Beneversi Paris. in qua sacramentum baptismi suscepit, do et lego centum solidos Turon. Vide Bestornatus.*

* **BENEVISA**, Datio ad censem, emphiteusis, Gall. *Benevis*. Charta ann. circ. 1176. inter Instr. tom. 2. Hist. Lothar. col. 373 : *Et est census constitutus, duodecim videlicet denarii super Benevisas, et duodecim super decimationes, quæ in festo S. Remigii, seu infra octavas ejusdem personali sunt. Vide Abenevisare et Benevisum.*

* **BENEVISATIO**, Charta, qua quid in Benevisani conceditur. Charta ann. 1472. ex Terrear. castell. S. Maurit. in Foresio fol. 31 : *Joannes.... confitetur se teneri solvere in et super fundis noviter eidem abenevisatis per dominos Camere Compotorum Forensium, ut Benevisatione constat, etc.*

* **BENEVISUM**, ut supra *Benevisa*, in ead. Charta ibid. fol. 23 : *Confitetur debere.... proper quoddam Benevisum, etc.*

BENEVISUM, *Beneviser*, Beneficium, Beneficiarii. Libertates concessæ villæ Montisbrunonis a Guigone Comite Forensi mense Novemb. ann. 1223 : *Si Benevisers obligaverit Benevisum suum alicui, det 1. den. de solidi : sed si Benevisum obligatum vendatur illi qui habebat obligatum, antequam redimatur, det venditiones usitatas pro rebus venditis. Occurrit ibi pluries. [Vide Abenevisare.]*

* **BENEVISUS**, Acceptus, gratus, Acta SS. Aprilis tom. 1. pag. 173. B. Franciscus de Paula protali miraculo adeo Romæ Benevisus fuit, *quod res mira esset dicta.*

* **BENIGNARE**, Mitigare, sedare, Gall. *Apaiser*. Vita B. Giraldi de Salis ann. circ. 1300. apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 1008 : *Muti loquuntur, demoniaci serenantur, guttosi mitigantur, frenetici et epileptici reducuntur, blasphemi Benignatur, tumidi desiccantur.*

* **BENIGNIVOLUS**, *Benevolus*, spontaneus. Charta Milonis Domini Noveriorum pro fundatione Marciliaci ann. 1239. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 101. B. : *Donationem et concessionem prædictas laudamus, auctoritatem præstitimus, consensum Benignivolum et assensum.*

* **BENIGNOLUS**, Idein. Chartularium S. Vandregisili tom. 1. pag. 26 : *Ego dictus Thomas volens, spontaneus et Benignolus, non coactus præsentem cartum sigilli mei munimine roboravi.*

* **BENITUS**, pro *Benedictus*, Gall. *Bent*, in Bulla Eugenii III. Papa pro monasterio Geminatec. ex Chartulario ejusdem loci tom. 1. pag. 85.

* *Olim Benoit*. Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 127. Chartoph. reg. ch. 47. : *Le Lundy Benoit. Le Jeudy Benoit.... Le Vendredi Benoit*, in aliis ann. 1366. ex Reg. 97. ch. 612. *Le Samedi Benoit*, in aliis ann. 1315. ex Reg. 53. ch. 100.

* **BENIUM**, Idem quod *Benna*, *Viverium*, vel *Bedum* : de quo supra. Ludewig. Reliq. MSS. tom. 7. pag. 208 ex Codice Legum Norman. cap. 26 : *Liberum autem dicimus feodium, quod servitorum inhono-*

*storum obtinet libertatem, ut de predicti (sic) servito, et de curatione Benii, molendinorum, vel composterum extramittendorum. Vide *Venna*.*

* **BENIZAZI**. Jos. Moretus Antiquit. Navarræ lib. 2. pag. 484. apud Sebastian. Salm. in Ordonium 1 : *Muza quidam nomine, natione Getulus, sed ritui Mahometano, cum omni gentis sua deceptus, quondam Chaldaei vocant Benizazi, contra Cordubenses rebellavit.*

1. **BENNA**, Genus vehiculi, lingua Gallica veteri, quod vulgo *Beneau* appellamus, seu *Bennæ*, ut Monstrelletus lib. 1. cap. 43. quo materiæ quævis esseruntur. Festus: *Bennæ*, lingua Gallica, genus vehiculi appellatur, unde vocantur *Connennones*, in eadem *Benna*, *sedentes*. Flodoardus lib. 1. Hist. Rem. cap. 19 : *Hæc omnia vehiculo, quod vulgo *Benna* dicitur, imposuit. Chron. Flandriae cap. 86 : *Et Henry de Maletrait fut mené par les quarrefours de Paris en un Venel ou tombereau. Goropius Bekanus lib. 1. Gallic. pag. 14. et Kilianus in Etymol. a Sicambrico, *Benne*, deducunt, *cista plana, corbis planus*. Vide Rhenanum lib. 2. Rer. Germanic. pag. 97. [* Rusticus Germanicus etiamnum *Benne* est carrus cum corbe in qua aliquid commodius vehi potest. ADRI. Vide Graffium Thesaur. Ling. Franc. vol. 3. col. 126.]**

2. **BENNA**, Vasis species. Vita S. Remigii apud Surium 13. Januar. : *Coxit panes et carnes, et incipit cervisum in vesculis, prout potuit, quæ omnia in vase, quod vulgo *Benna* dicitur, collocavit. [Transactio anni 1493. in Archivo S. Justi Lugdun. : De decem biscornutis seu Bennis debent unam biscornutam seu Bennam pro decima. Hic *Benna* sumitur pro vase quo vindemia colliguntur et feruntur racemi.]*

At unde cruci Moguntinensi *Bennæ* appellata indita, insertum. Conradus Episcopus in Chronico Moguntino : *Nec silendum quod pro speciudi hujus auri exminutissimi valore, crux ipsa proprio nomine censebatur; vocabatur enim *Benna*. [Pro *Benna* legitur *Bonna* in nova Gall. Christ. tom. 3. col. 875 : *Et brachium Crucis aureæ, quæ *Bonna* dicebatur, australit. An non legi posset *Bona*, vel forte dici eam crucem tantæ molis fuisse, ut non nisi in plastro, quod Germanis Gallisque *Benna* dicitur, tanquam in triumphali curru ferri soleret. Pari ratione appellata olim *Blancardus* crux non minoris magnitudinis et pretii in Ecclesia Turonensi, quæd in *Blancardo* seu *Brancardo*, Gallis *Brancard* humeris portaretur.]**

3. **BENNA**, Vivarium, piscatorium. Vide *Venna*.

* Unde nostris *Benade*, pro ea vivarii parte, ubi aqua continetur, quam *Bonde* vulgo dicimus, in Lit. remiss. ann. 1461. Chartoph. reg. ch. 25 : *Guillaume Coussouière et ses enfans se purforcoient prendre l'osse de dessus de la Benade, où est l'osse reduit molin à farine du suppliant. Vide *Venna*.*

4. **BENNA**, Alia notione, in veteri formula Ponsientialis edita a V. Cl. Jacobo Petiso post Ponsientiale Theodori pag. 350 : *Item qualiter bergarii et vinearii, et alii tales juramenta sua fecerint, et si assuerint *Benna* et pignora. Ubi forte legendum*

nanna. Vide in Narium ad vocem Nannum.

¶ 5. **BENNA**, Idem quod mox *Bennata*. Mensura scilicet aridorum quæ tantum sere continuo videtur, quantum capit Bichetum, cum utriusque eadem sit præstatio. Extenta Jurium Comitis Sabaudia aunc. 3109. Hist. Dolphin. tom. 1. pag. 86 : Item de duobus bichetis bladi capit una cazeola bladi, et de Bicheto dispari nihil capit. Item de singulis duabus Bennis bladi venditi ad Bennam, levatur una cazeola, de Benna dispari nihil capit.

* Consuet. Lugdun. ann. 1206. in Hist. Lugdun. pag. 97. col. 1 : *Civibus, qui bichetum, vel quintulum, vel Bennam non habuerint, vel si habuerint et requisirerint, archiepiscopus debet eis commodare sine sumptu.* Vide infra *Bannus*.

¶ 1. **BENNAGIUM**, Jus cogendi subditos molere in molendino Domini. Ex Chartulario S. Martini Pontisarensis : *Homines de Capella debent esse bennari ad molendinum S. Martini Pontisarensis. Pretendent esse quitti a Bennagio. Melius legeretur Bannagium.*

¶ 2. **BENNAGIUM** Præstatio, quæ provino vendito ex consuetudine domino solvitur. Charta ann. 1265. ex Chartul. S. Petri Carnot. : *Excepta costuma vini venditi in bennagio comitis, quæ Bennagium nuncupatur. Ubi et Bennagium idem quoque est quod Districtus, jurisdictio, ambitus intra quem potestas porrigitur bannum indicendi.* Vide *Bannum* 3. *Bennage* vero priori notione, vide supra in *Bannum vendagi vini*.

¶ 3. **BENNARIUS**, Qui debent uti molendino Domini sui. Gall. *Bunniers*. Locus est in *Bennagium*. Vide *Bannitores et Banneiros in Bannum* 1.

Charta ann. 1228. inter Instr. tom. 10. Gall. Christ. col. 455 : *Quod idem Gundridus apud Sorvilliers, in feodo episcopatus Silvanectensis, non poterat construere molendinum propter Bennarios (male Bermarios) quos iudeum canonici in eadem villa habebant. Bennier, eadem significacione, in Ch. ann. 1314. ex Chartul. S. Mart. Pontisar. fol. 154. v.*

BENNATA, Mensura aridorum. Acta Capitularia Ecclesiae Lugdun. ann. 1347. fol. 129 : *Item duas Bennatas avenæ, quas debet Guigo de Verleu. Nisi hoc loco idem valeat quod corrucata, ex benna, vehiculum.*

* Vehiculi genus est, quod *Binot* vocant Lugdunenses. Vide supra *Benellus*.

* **BENNIA**, Servitium, ut videtur, cum benna seu vehiculo. Charta Yvon. episc. ex Tabul. ejusd. : *Concessimus.... quod tpsi (monachi Tironenses) et sui conversi.... a quadrigagis, ... et aliis quibuscumque Banii virorum (al. Benniis vicorum) itinerum, pontium, villarum et castrorum repationibus, ... in perpetuum liberi sint et immunes.*

¶ **BENSOZIA**, Præstigiarum genus; sed quæ sit illa *Bensozia* penitus ignoro. Statuta MSS. Augerii Episc. Conseran. : *Nulla mulier se nocturnis equiture cum Diana Dea paganorum, vel cum Herodiade seu Bensozia, et innumeram mulierum multitudinem proflueatur.* Vide *Diana*.

* Eadem habentur in Stat. synod. S. Flori MSS. fol. 60. ubi pro *Bensozia* legitur

cl. *Marchas auri*, lvi. Ber pro una marcha. * Notissima certe moneta species si pro Ber, legas Par, hoc est, lvij. Paris, pro una marcha; quomodo ibi restituendum esse arbitror.

* 2. Nostris vero Ber vel Bers promiscue cum Barone confunditur, ut in Stabili. S. Ludov. lib. 1. cap. 69. Vide in Baro. Pro Magnanimus, cordatus, animosus, ut Baronem decet, in Poemate MS. Alex. part. 1 :

Poures estoit d'avoir : mes de cuer estoit Ber.

[** Hispanis *Barnax*, Actio viri fortis, virtute prædicti. Poema del Cid, vers. 336: Delant Mio Cid, è delante todos oviste de albar, Que mataras el Moro, è que ficieras Barnax.]

* 3. *Ber* Saxonibus, teste Ecardo in not. ad leg. Sal. verrem sonat.

¶ 1. **BERA**, Locus planus et campestris Charta ann. 1172. apud Marten. tom. 1. Anecdote. col. 573. B. : *Et totum dominicum nemus... cum fundo et Bera... ita quod a predictis, scilicet minagro, nemore et Bera nullam justitiam, nec aliquod dominium retinemus.* Vide *Beria*.

* 2. **BERA**, f. Capistrum, Gall. *Tibor*, vel *Habenæ*, Gall. *Renes*. Charta Gerardi abbat. Trenorch. ann. 1334. inter Probalt. Hist. ejusd. monast. pag. 246 : *Ita debet habere idem marescallus et successori sui ratione sui officii equos nostros, ... ut cum veteribus cellis (sellis), bastis, ferris, Beris, et aliis equorum nostrorum instrutis, quotiescumque ea mutare contigerit.* Vide supra *Bentum*.

* 3. **BERA**, Feretrum, Gall. *Biert*, Angl. *Beer*. Vocis originem indicat Glossar. Elfrici : *Feretrum, Bæ re*. Charta Phil. Pult. ann. 1314. in Reg. 50. Chartoph. reg. ch. 16 : *Per projectionem lapidum et portationem feretri seu Beræ ante domos ipsorum communicatorum.* Vide supra *Bera* 2. [** An inde *Beranula*, ein Spannbette, in Gemma Gemmarum?]

* 4. **BERA**, Mesure, in Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120. Vide *Benna* 5.

* **BERBANNUM**, Bannum molendini, cui dominus cogit tenentes suos ad molendinos suum deferre frumenta molenda. Charta Balduini Fland. comit. ann. 1168. in Suppl. ad Miraeum pag. 67. col. 1 : *Rogerius Curtracensis castellanus accessit ad me, instar petens quatenus viginti solidos, quos apud Curtracum de Berbanno a me in scada traxit, ... ecclesiae Harlebecensi... confirm posset.* Ubi in margine : *Vernacule, ber molen.* Vide supra *Bannum molte*. [** De *Banno cerevisia* malum intelligere, sed hætasse legendum *Herbannum*.]

¶ **BERBECINA**, *Berbex*, *Bennagium*, etc. Vide in *Berbix*.

* **BERBICA**, Ovis. Folquinus Sibicensis Levita lib. 2. de Abbatibus Sibicensibus pag. 107. e Codice MS. : *Vaccas io. Berbercas l. porcos xv. boves iv.* Vide *Berbix*.

BERBIGENES, Vitis species, apud Pctrum de Crescentiis, lib. 4. cap. 4.

1. **BERBIX**. Detortum ex *Verez*, Gall. *Berbix*, vel *Brelbis*, Ital. *Berbice*, *Gloss. Berbix, aries, Berbix, περβάτης*. *Gloss. Graec. Περβάτης, ἀρνίον, Verbella, ovis, Berbix, Ugutio et Joan. de Janua: Berbes, et Berbicus, aries castratus, et hec Berbica, au-*

Lex. Salica tit. 4. § 2 : Si quis anniculum vel bimium Berbicem suraverit, etc. Adalardus in Statutis antiq. Corbeiensis monasterii cap. 5 : *Quintam decimam de pecudibus, id est in vitalis, in Berbicibus, etc.* Paulus Warnefridus de Gestis Longobard. lib. 5. cap. 40 : *Habebantur in Palatio Berbices nuræ magnitudinis, quas ille supra dorsum eorum lanam apprehendens extenso brachio a terra levabat.* Occurrit passim in Legg. antiq. Wisigoth. lib. 7. tit. 2. § 11. lib. 8. tit. 4. § 20. Burgund. tit. 38. § 3. tit. 70 § 3. Aleman. cap. 98. in Collat. Legis Mosaicæ tit. 11. apud Gregor. Magn. lib. 8. Epist. 61. etc. Ita etiam apud Vopiscum legi monet Salinasius. [Statuta Scabinorum Maceriarum ad Mosam : *Et tous pourceaulx, Bergines et chievres doivent la piece une obole. Bezaines, apud Thomasseri Consuetud. Bituric. pag. 332 : Qui a deux Bezaines une, qui a onze agneauz un.* Vetus Poeta MS. e Bibl. Coislin. :

D'un leu raconte qui jadis
Vit un corbel qui fu assis
De sor le dos d'une Brebis.]

VRAVICKS, Ulpiano in leg. 2. § 2. D. de Abigeis (47, 14.) et in veteri Charta apud Buzelinum in Gallo-Flandr. pag. 359.

BERBICIN CARO, in lege 6. Cod. Th. de Erogat. milit. annonæ. (7, 4.) *Berbicum relatum, apud Monachum Sangall. lib. 2. ap. 27. [Bericina pelles, tom. 3. Spicilegiū licher. pag. 246.]*

BERBIARIUS, Pastor berbicum seu viuin. Stat. Montis-reg. pag. 227 : *Item statutum est, quod aliquis Berbiarius non lebeat tenere aliquas suas bestias cum beatiss domini sui, etc.*

BREVICARIUS, Pastor berbicum, ovium, ulgo Berger, apud Adalardum lib. 1. Statutor. antiq. Corbeiensis Abb. cap. 1. et libi.

BREVICARIUS, Idem, apud Marten. collect. Ampliss. tom. 1. col. 9. ex Testamento S. Iriniae Abbatissæ : *Una cum astoribus, vaccariis, porcaris, Brevicariis, um gregibus eorum, etc.*

VERBICARIUS. Charta Abbonis pro fundatione Monasterii Novalicensis ex Tabulario Ecclesiæ Gratianopolit. : *Ubi Morventus noster Verbecarius in ipsa colonia manet. Ira : Rodus, ubi Verbecarius noster nomine Laurentius manet. Virvicarius servus, sed Papianum lib. Respons. tit. 3.*

BERICARIUS, Abbreviatum ex Berbicarius. Major Bercarius, Officium monasticum. atua B. Gilberti Fundator. Ordinis de imprintham cap. 8 : *Procurator, Grangia-ns Abbatie, Major Bercarius, etc.* Alibi : *register Bercariorum dicitur, qui nempe Bercariis, seu pastoribus invigilat.*

BERCARIUS. Eadem notione, in veteri rima Pœnitentialis edita a V. Cl. Jacobo Petito.

BERQUARIUS, Dominus Bercarie, ad tem prædium Bercarie nomine spectat. Carta Balduini Comitis Flandriæ, ann. 14. in Tabul. S. Bertini : *Dinoscitur disse tuntum terre eidem Sancto in Furnensi ritorio de Berquaria, videlicet unde Eremidus Musolf, utpote Berquarius ante id sporis censem solvit.* Alia Theodorici unitis ann. 1151. ibidem : *Tradidi eidem necto in Furnensi territorio tantum terræ,*

de Berquaria videlicet, unde... utpote Berquarii id temporis censem solverunt.

BERBICARIA, Bergerie, ovile, in iisdem Statutis Corbeiens. cap. 5. et in Capitulari de Villis cap. 23. [** Apud Pertzium

* **BERBICARITIA**, Ovile, Gall. Bergerie, in Capitul. de Villis cap. 23. apud Baluz. tom. 1. Capitul. col. 334 : *In unaquaque villa nostra habeant judices..... Berbicaritas..... quantum plus potuerint.*

¶ **BERGERIA**. Gesta Abbatis S. Germani Antissiodorensis cap. 19. ubi de Gaucherio Abate : *Facit unum magnam Bergeriem versus vineas... quæ millæ oves potest capere.* Nicolaus de Clemengis apud Baluzium tom. 6. Miscell. pag. 544. Epistola ad Simonem de Bergriis... quasi de exigua, ut dicitur, caula sive Bergeria ad sircundinem vocatus, fætuque opulentiore, jure optimo de Bergeris cognominari merentur.

¶ **BERQUERIA**, in Charta Philippi Regis Francorum ann. 1066. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 374. E. Vide Miræum tom. 1. Operum Diplom. pag. 67. et 69.

BERCRIA et **BERQUERIA**, Locus berbici- bus alendis idoneus, aliis tamen ab ovili; prædi species etiam cum certa agri quantitate. Vetus Charta apud Sonnerat in Tractatu de Guvelkind pag. 18 : *Noverit universitas vestra nos concessisse... Berchriam nostram ducentarum ovium, scilicet medietatem de Osmundese in terra et märisco cum una salina, etc.* Charta Balduini Comitis Flandriæ ann. 1119. in Tabul. Monasterii S. Bertini : *Sic tamen ut ubi hospites Comitis, qui super vaccarias et Berquarias ejus manent, per Kerkebode ierint, ibi quoque hospites S. Bertini eant.* Alia Theodorici Comitis ann. 1159. ibidem : *Justitia itaque et iuramento dictante, Berquaria cum fundo et dnis sine diminutione in possessionem redi' Monachorum.* Charta Philippi et Balduini Comitum Flandriæ ann. 1183. et 1202. in Donat. Belg. Miræ lib. 2. cap. 60. et 78 : *Bercuria, quæ erat Leonid... per Philippum Comitem de jure frodi et de omni exactione libera facta.* Et mox : *Bercaria de Hasnon, quæ censualis ac perennis possessio est, etc.* Vide Probat. Hist. Guinensis pag. 20. Guil. Prynneum in Libertatib. Angl. tom. 1. pag. 1103. [Kennetti Glossarium ad calcem Antiquit. Ambrosden. et Madox Formulare Anglic. pag. 154.] Vide Bergaria.

¶ **BERGUARIA**, Eadem notione. Lamberti Hist. Comitum Ardensiū apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 8. pag. 55 : *Ut ad instaurationem Berguarie pri' terram Ardensiū protestatis, agros rugare fecisset et congregare.* BERQUARIA, et BERCHERRIA, in Monastico Angl. tom. 1. pag. 308. [Formulari Anglic. pag. 299. Oper. Diplomat. Miræ tom. 2. pag. 1137. col. 1. pag. 1162. col. 1. et pag. 1312. col. 1. Edit. ann. 1723.]

VERCARTA, in Charta Caroli Regis Burundiæ ann. 861. tom. 12. Spicilegii Ache- rianni pag. 122 : *In corone... villa colonica una vestita, et altera absa, cum Vercaria. Simili modo in Aurelianæ Vercaria una, ... in Luciaco Vercaria una absa, in Anderno Vercaria una absa. Vercharræ, in alio ejusdem Regis Diplomate ibid. Alia ann. 994. in Tabulario Ecclesiæ Viennensis fol. 17 :*

Sunt autem mansiones, orti, Vercariae, vineæ, campi, etc.

VERCHERRIA, in Tabulario Prioratus de Paredo fol. 7 : *Et mansum de Villena, cum Vercheriu quæ debet 2. sextarios avenæ, et 2. capones, et 1. den. et 1. mussal de canavo.* Fol. 11 : *In villa Lucina, unam Vercheriam cum prato.* Fol. 16 : *Quidam francus homo nomine Bernardus dedit Deo et huic loco quædam Vercheriam quæ sita est in villa Chalziggins, proprie ad opus eleemosynæ ut fructus hujus terre erogetur omnibus : terminant in circuitu terræ S. Salvatoris, quas tenent Almo, Jetrendus, etc.* Fol. 44 : *Extra Vercheriam ubi est domus ejus.* Fol. 44 : *Dedit... unam Vercheriam quæ conjacet inter 2. vias in summitate ejusdem villæ, etc.* Fol. 53 : *Vercheriam unam ubi Constantius stetit, etc.* Fol. 91 : *Et Vercheriam ubi residet domuscum curtili, etc.*

¶ **VERQUERIA**, in Chartis indicatis num. 89. regni Joannis Boni tit. 318 : *Damnum quod cognitum esset p̄r bonos viros expertos in talibus, sicut sunt molinerii vel qui faciunt Verquerias.*

BREBIAGIUM, Gallis, Brebiage, Tributum ex Berbiciis, seu ovibus. Charta Goffredi Comitis Andegavensis pro Monasterio sancti Sergii Andegavens. apud Sammarthanos : *Brebiagum etiam de toto atractu in omnia Ovilia illorum dominica, per universas terras suas.* Charta Philippi Regis Francorum ann. 1310. ex 47. Regesto Tabularii Regii num. 36 : *Item il a esdites fermes Brebiage de tiers an en tiers an, services de seigneurs en Aoust, services de herce et de charue, etc.*

* Charta ann. 1317. in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 132 : *Assignumus in villa de Villechien, tam in denaritis, avenis, Berbiagis, vendis, etc.* Alia ann. 1329. in Reg. 66. ch. 127 : *Avecques ce lessiz religieux prennent Brebiage, qui vout de trois ans en trois ans quatre brebiz.* Unde et Brebiaul, Ovium grex, in Lit. remiss. ann. 1482. ex Reg. 208. ch. 209 : *En une maison où le suppliant tient son bestail et Brebiaul.*

BERRIBICES, Arietes, machinæ bellicæ sat næ. Anonymous Barensis in Chron. ann. 1042 : *Fecit ibi turrem excelsam ligneam, et tractarens, manculas, et Berribices, ut comprehendet eam.*

¶ 2. **BERBIX**, Piscis in Mosa frequens; Belgice, Barbel. Miræus tom. 1. Oper. Diplom. pag. 12. col. 1. ex Testamento S. Willibaldi : *Et Heribaldus clericus mihi condonabat et tradidit Ecclesiam aliam in pago Marsum, ubi Mosa intrat in mare cum appendicis suis et mariscum unde Berribices na- scuntur.*

* **BERBOVACA**, Herbæ genus acutissimi saporis. Opuscul. Petri Azarii apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 438 : *Non labitur in campo quin ipsum non destruat; et si in prato, deterius facit, quoniam herbam reportam urit, et deinde nascentur Berbovacæ, quæ acutissimæ sunt, et a nullis bestiis comeduntur.*

¶ **BERCA**, Ligo, pala ferrea, Gall. Berche, Pelle à remuer la terre, Dumbensibus, Berce. Actus notoriætatis stagnorum Bressæ apud Guichenonum in Probat. pag. 170. et in Usibus Bressæ Revelli pag. 266 : *Una quæ calcata stagni debet habere de remansâ de retro unum iactum Berca, qui jactus so-*

let estimari de largitudine septem pedum cum dimidio.

¶ **BERCRIA, BERCHARIA, BERCIUS,** etc. Vide in *Berbiæ* 1.

* **BERCIUS, Apparitor, famulus, pro Beroarius.** Vide infra in *Beroerii*. Stat. pro castro Castil. ann. 1371. ex Cod. reg. 5376. fol. 85. v°. : *Habere debeat dictus Potestas.... duos dominicellos induitos de vestibus partitis, duodecim famulos sive Bercarios.* Alia notio, vide in *Berbiæ* 1.

* **BERCEARE, Alveos, vel alvearia,** quæ dicuntur *Berceola*, construere. Inquisit. forestæ Britonii ex Reg. 34. bis Chartoph. reg. part. 2. fol. 129. v°. col. 1: *Monachi de Lira habent..... tres tildas ad scutellum, et tres fugos ad Berceandum.* Ubi Chartar. Norman. ex Cod. reg. 4653. A. fol. 88. habet, *ad braceandum; minus beue, ut colligitur ex Ch. Roberti comit. Leicest.* pro iisdem monachis de Lira in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 127. v°. col. 1: *Recognitum fuit, quod debent habere per liberationem duos fugos contra naturale, ad scutendum alveos.*

¶ **BERCELLUM.** Machina bellica muris diruendis, quemadmodum apud antiquos aries, aptata; *Bercellum* forte dicta quod velut *berciolum* sunibus suspensa agitaretur, quo validius murum percutere posset. Ottone Morena Histor. Rer. Laudens. apud Murator. tom. 6. col. 1041: *In ipso enim gato quadam trabs ferratu, quam Bercellum appellabant, constabat, quam ipsi, qui infra ipsum gutum fuerant foras plus de viginti brachii projicientes, in murum ipsius castri mirabiliter seriebant, ac tantundem jam ferierant, quod de ipso muro plus de viginti brachiis in terra projecterant. Iocum denuo excubendum duximus, licet jam citatus sit a D. Cangio in voce *Berbizellum*, quod egregie emendatus nobis visus fuerit.*

¶ **BERCOLUM.** Auctor Gestorum S. Lamberti apud Baluzium Miscell. tom. 5: *In surruo, in locello auro, qui vulgo dicitur *Bercolum*.* f. quod instar *Bericoli* de quo mox, fuerit fabricatum.

* *Alveus, Gall. Auge, ruche;* hic vero pro Capsa seu minori feretro usurpatur. Vide supra *Berceare*.

* **BERCERIUS.** Faber ferrarius, Gall. Taillander, interprete Menardo, inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 98. col. 2.

* **BERCHERIA,** Prædium rusticum *berbicibus* alendis idoneum. Charta Phil. V. ann. 1318. in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 394: *Domum seu Bercheriam nostrum de Gelanne, cum suis pertinentiis universis, concedimus. Pro Ovile seu quovis stabulo, in Necrolog. eccl. Paris. MS. : Quandam peciam terre, in qua edificavit unum granarium, cum quibusdam Bercheris.* Vide in *Berbiæ* 1. Berchiere vero, idem quod *Percheria*, Fundus scilicet in doten feminis assignatus. Charta admort. ann. 1412. in Reg. 166. ch. 272: *Item Blanche tient une terre contenant sept meyterees de terre, des quelles les cinq sont ortives, sans nulle decime, et les autres deux sont de Berchiere devans decime.*

BERCOLUM. Cunæ, et Gall. *Bererau.* Vita S. Parduli: *Et in agitario, quod milvo Bercolum vocant, pannis constrictum impo- suit. Infra: Bercolum, quod honesto sermone*

Philosophi cunabulum vocant. Cod. Compendiensis habet berciolum, uti monet eruditus Mabillonius. Vide Bersa.

* Olim *Bercuel, Barseul, Berch, Berodel et Bressollet.* Chron. S. Dion. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 151: *Après li uns des Innocens, que li rois Herodes fist déconler, en un Bercelet de paumes.* Et tom. 8. ibid. pag. 336: *Un petit-fil lessa, qui encor estoit aluitauz en Berguel.* Lit. remiss. ann. 1372. in Reg. 103. Chartoph. reg. ch. 63: *Lesquels avoient laissie in leur hostel sans aucune garde un leur petit enfant, qui estoit au Barseul.* Aliæ ann. 1395. in Reg. 147. ch. 247: *Comme Jeanne Marchande, qui avoit pris à nourrir..... une bien jeune fille, ... eust couché icelle fille en un Berch, pour reposar et dormir, etc.* Denique aliæ ann. 1457. in Reg. 185. ch. 327: *Une petite fille, qui beroit ung petit enfant ange d'un an ou environ sur Bressollet, aupres du fourier.*

* **BERCRETH.** Vide *Bergrecht*.

* **BERDARE LANAM.** Caput et collum velleris absciudere, Anglis to Beard vel Bard wool. Charta ann. 1472. apud Rymer. tom. 11. pag. 735. col. 1: *Lanus quascunque Berdure, clacare et mundare possint vel possit, quodque ipsi sen eorum aliquis quinquaginta succos hujusmodi lanarum Berdatarum, clacaturum et mundatarum, etc.* Et tom. 12. pag. 7. col. 1: *Lanus quascunque Berdure, clacare et mundare possint..... tot et tantos saccos et claves hujusmodi lanarum Berdatarum, clacaturum et mundatarum, sive non Berdatarum, etc.* Similia habes pag. 9. et alibi.

¶ **BORNATA LANA,** pro *Berdata*, apud euudem Rymer. tom. 11. pag. 466. col. 2: *Summam duorum millium sacerorum lanae Bordatae, forante et clacante, aut non Bordatae.*

BERDIRECTUS, Horderarius. Ita Glosarium Savoni. sub Edw. III. exaratum: sed videtur legendum *Hordearius*, nam Saxonibus, Bore, est hordeum.

* **BERDELING.** Mensura frumentaria. Charta Lamb. episc. Morin. ann. 1197. inter Instr. tom. 10. Gall. Christ. col. 128: *Fulbertus saepato dedit monasterio (Cartovorensi) quinque hodos avenæ et tres carcellos, et quinque orrettos frumenti et unum Berdeling.* Vide supra *Bera* 4.

* **BERDESCA,** Castellum ligneum ad munitionem castri et oppidi. Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 674: *Erit autem terra ipsa Caurati magnis fossatis duobus circuitu circumquaque, multisque defensionibus seu Berdescis. Pluries ibi. Vide *Brotachia*.*

BERFELLARUM. Charta Thomas Archiepiscopi Eboracensis, in Monastico Anglie. tom. 3. part. 2. pag. 5: *Scilicet Praecatoris, Cancelleriæ, et Sacristæ, ac 7. Personarum, qui oklm Berfellariorum fuerant nuncupati, etc.* Infra: *Praesentatio autem sive collutto predictorum ministrorum, videlicet Praecotoris, Cancelleriæ et Sacristæ, ac etiam Personarum dudum vocatarum Berfellariorum: quos quidem Berfellariorum recolenda memorie D. Joan. de Thoresby, dudum Eborum Archiepiscopus (obit ille ann. 1373.) ad honorem dictæ Ecclesie Beverluoi, et majorum decenniarum ministrorum in eadem provincia ordinabat, Personis in Ecclesia nostra Cathedrali*

et Metropolitica Eborum officianda Ecclesiæ in divinis in habitu conformari. Sed quia corrum turpnamen Berfellariorum patens risu remanebant, dictos 7. de caetero non Berfellariorum, sed Personas volumus nuncupari. Dicti autem isti Berfellariorum; quasi congeniti, seu Breneux; ex Anglicano Berryed, confitatus, permerdatns. Cur autem obscuram bujusmodi iis indicis appellatio, dicant Angli ipsi. ¶ Compositum videtur ex Bera, Ursus et Felli, Pelis; fortasse ab habitat, ita vocitati.]

¶ **BERFREDUS,** Braxian. Vide *Braxianus*.

BERGAPOL, Tributum bordaceum, ex Saxon. Bore, bordum, et gaſol, tributum, census. Sic restituit Somerus in Legibus Inæ Regis cap. 64. apud Brompton.

* **BERELAIS,** Braxian. Vide *Braxianus*.

* **BERELLUS.** Tract. de Piscibus et Cod. reg. 6838. C. cap. 130: *Delphinus ab ecclis oceani Marsonin vel Moerschonin, quasi maris sus, Gallis bee-d'oye, quod proximamente sit rostro, dicitur. Nonnulli Berelles, delphinas, vocant, eo quod, ut Albertus Magnus ait, ante naves aquas evanescat.*

* Aliud sonat vox *Berde* et *Berth*; Contentio, rixa, iugitum, ut videtur, apud Guili. Guiart. ad ann. 1293:

En la saison de ces Berelles,
Des querelles loas est li comprehendre.

Idem ad ann. 1304:

Tant que l'on maintient les Berelles
Des sergnes ses noires gencives.

Et Infra :

Que mans y refont tier Berelle.

Poema ann. 1489. de *L'Alainé* fille de fortune num. 53:

Que veulent dire tous ces fils,
Qui murmurent toujours sur elle;
Ils aillent bien hors de propos
De se metre en cette Berelle.

* **BERENGUEMO,** Constit. Jacobi II. reg. Aragon. ann. 1301: *Et in hoc non intendimus quondam infamiam Berengueriam de febris Barchinon. Cendra et Petrus de S. Petro si convernerint cum eorum creditibus, etc. At idem quod infra Berlina? Acad. Hispan. in Diction. Berreguetar, est alienoria quadam fraude usit; quod vori Berreguer tametsi proximum, ab ejus nihilominus sensu alienum videtur.*

* **BERETA,** Capitis tegmine Pontificibus proprium. Iustrum ann. 1199. Ansal. Bed. tom. 4. pag. 691. col. 1: *Em Bereta quam in sua tenet tabernacula, inventi sunt Bonifacium Marchionem Montisferdi de su recto-fendo. Vide *Berretum*.*

* **BERETINUS,** Cimex, leucophrys. Chron. Tarvis. ad ann. 1380. apud Muratori. tom. 19. Script. Ital. col. 777: *Culigos le- rebat pauci Beretini vel bruni. Vide Beretinus, et Origina. Ital. Menag. v. Beretinus, eodem sensu, dicerunt moestri: unde Pois beret, pisum quandam a ostre appellaunt. Mirac. B. M. V. MSS. lib. 1:*

Ne les poies este un poies Poies,
Car il sont tout domi poies.

Hinc emendanda vita Isabellæ sororis S. Ludov. pag. 171. ubi Pois basius, pro Pois beret.

BERETUM. Vide *Berretum*.

¶ **BEREVAGIUM.** Vide *Biberagium*.

* **BERFARMUM,** Tarris, Gall. *Bessroy*. Arest. ann. 1364. 9. Mart. in vol. 5. arcator. parlam. Paris : *Biction Forest fecerat capi, incarcera, ac in fossu de Berfarto.... projecti.* Vide *Belfredus*.

BEREWICK, *Bawwicca, Berewicca, Berewica, Mandorium, vel potius membrum manerii a corpore disseitum, villa, hamleta manerii, manerium ad magis pertinens, quasi berier-vic, Saxonice, manerii vicos.* Charta Edwardi Confessoris Regis Angl. tom. 1. Monastici pag. 287 : *Kingston, cum Roffieia et Byri, Berewic sis suis. Charta Alanii Comitis Britan. fol. 57a : Domini etiam totus decimas suas de omnibus rebus in Saxonese, et in Berewichis ad eam pertinentibus, scilicet Bercham, etc. Vide tom. 2. pag. 910.* [¶ Dicitur etiam *Beretun*, a Bere, Fragmentum et *Wic*, Villa aut *Tun*, Septem, i.e. Villa frumentaria, Angl. a corn-farm, Gall. Ferme. Vide *Bosworthum*, 15, v.]

BERFREDUS. Vide *Belfredus*.

* **BERGA,** Teutonice, *Custodia*. Translat. S. Amalbergæ ex Cod. reg. 5506 : *Nomen hujus sanctissimæ virginis ex dubius linguis, Latina videlicet atque Thiodisca compositum esse grima verba declarunt. Prior enim pars a malo : posterior Berga meritum ejus felicissimum fuisse alterna voce proclamant; Amalberga quippe a malo custodia, sive a malo custela exprimitur.* [¶ Conf. Graffii Glossar. Franc. vol. 1. col. 252. et vol. 3. col. 173.] Germanis et Gallo-Belgis *Berg*, Mons : unde Mons S. Winocci, *Bergues*, S. *Vineac*. *Berche* vero, pro *Berge*, *Moles*, *agger*, in Lit. remiss. ann. 1380. ex Reg. 116. Chartoph. reg. ch. 182 : *Lequel (navel) il menèrent aux Berches de la forteresse de Indiville de Corbie, et par là y entrerent dedenz, et s'en alerent couchier. Unde Berche et Barge*, Fem vel paleæ cumulus, strues, vulgo *Meule*. Lit. remiss. ann. 1453. in Reg. 184. ch. 344 : *Perrin Adam descendit de dessus le pailler ou Burge des pâelles d'icellni lieu où il estoit tenant en son main une fourche. Alii ann. 1460. ex Reg. 192. ch. 83 : Le suppliant avoit amassé ledit faing et mis en une Barche ou mulon. Haud scio an inde Sura, vulgo Le gras de jambe, *Burgault* appellatur, in Lit. remiss. ann. 1455. ex Reg. 187. ch. 255 : *Lredit Valeter en soubant se ra attinindre de la coignié qu'il temoit, en la rabe ou mol de l'une de ses jambes en lieu mortel, que l'en appelle le Burgault.**

* **BERGAMASCHA,** *Bergamitus*, Bergomas, nostris *Bergamasque*. Chros. Extense ad ann. 1302. apud Murator. tom. 15. Script. Ital. col. 349 : *Cum Bergamascis et centum milibus de Porma..... equitaverant. Stat. Pallav. lib. 2. cap. 73. pag. 132 : Et si talis persona, quæ ut supra dūnum derit, fuerit Bergamitus, etc.*

* **BERGANTINA,** *Armorum species, vulgo Brigandine. Comput. ann. 1486. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 47. col. 1 : Alia expensæ factæ per dictos dominos consules, tum pro reparacione undecim Bergantinarum reterum existentium in archibetis, quam emptione angitarum, etc. Vide armaturæ et Bergantianæ.*

* **BERGARIA,** *Ovile, Gall. Borgarie.*

Charta Roberti comit. Morotoni ann. 1083. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 1158 : *Dedit decimam totius parochiae, et feriae, et vacariarum, et Bergaruarum. Alii ann. 1353. in Reg. 8a. ch. 219 : Equos suos in Bergaria, sita ante portum episcopatus monasterii (Regalis montis) posere et tenere conantur. Beric, eadæ notione, in Lit. remiss. ann. 1470. ex Reg. 196. ch. 311 : Le suppliant s'aproucha petit à petit, et vit ung homme qui couppoit et gastoit du bois quurré à lui appartenant, qui estoit pour faire ung Beric ou bergerie. Berquier, Oviuum custos, in aliis ann. 1393. ex Reg. 144. Vide in *Berbix* 1.*

¶ **BERGARIUS.** Vide in *Berbix* 1.

¶ **BERGGRADIUS.** Di igitas apud Germanos notissimæ, Gall. *Berggrav*. Epist. Martini V. Papæ ad Vladislauum Polonie Regem ann. 1420. apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 5. pag. 409 : *Nostra de Columna Romana et presentium Berggraviorum Neurenburgensis donus, que etiam Romana fuisse dicitur, ab eodem stipite derivate sunt.* [¶ Pro *Berggradius*.]

* **BERGERETTA,** A pastoritia cantilena, ad cuius modulationem hymnos cantando, choreas ducebant die sancto Pasche in clauso, aut, si per tempus non licet, in ipsa ecclesia, canonici Vesontienses, nomen inditum esse huic choreæ, egregie probat Auctor epistole, quæ legitur in Mercur. Franc. mensis Sept. ann. 1742. pag. 1930. *Rituale Vesont. ann. 1582. ad diem Paschæ : Finita prandio, post sermonem, finita Nona, sunt choreæ in claustræ, vel in medio navis ecclesiæ, si tempus fuerit pluviosum, cantando aliqua carmina, ut in processionariis continetur. Finita choreæ... fit collatio in capitulo cum vino rubro et clero, et pomis, vulgo nominatis des Carpendus.* Aliud ann. circ. 80 : *Sumptio prandio et finiti sermone, dominii canonici et capellani manibus se tenentes choream agunt in claustræ, vel in medio navis ecclesiæ, si tempus sit pluviosum. Postea itar in capitulo, et ibi fit collatio. Bibitur trina vice, etiam distribuuntur poma Carpendorum. Hæc quidem tametsi proscripta a Conciliis, Viennensi scilicet, cui presul Clemens PP. V. et Basiliensi ann. 1431. sess. st. non in desuetudinem continuo abierte, ut colligitur ex Rituall Gall. circa initium seculi xvij. edito : Tous messieurs avec les chantres vont à la chapelle de S. Martin, et là font la collation en devant de la Bergerette par trois fois et du vin pur deux fois. Ex quibus ultimis verbis non pigmentata aliquam potionem tantum significari putandum est, cum ea omnia, quæ ad hanc ludicram ceremoniam spectabant, endem nomine appellarentur. Qui ritus dannatus et prohibitus decreto synodali ann. 1601. perseveravit tamen, quibusdam tantum immutatis, usque ad ann. 1738. quo penitus desuit.*

* **BERGERUS,** *Ovium custos, Gall. Berger, in Charta ann. 1258. ex Chartul. Campan. fol. 479. col. 1. Bregier, in Ch. ann. 1270. ex Tabul. S. Mich. in Heremo. Baxton *Bergrez*, Pastorale peilum, vulgo Houlette, in Lit. remiss. ann. 1398. ex Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 276. Vide *Berbix* 1.*

BERGKEESE. Vetus Charta apud Broverum in Antiquit. Fuldens. lib. 3. cap.

¶ : *Singulis annis casos grandes Bergkeese vocatos Fuldisibus Fratribus in obtionem transmiscebant. [Berg, Germanus Mons, Kere, Caseus Anglicanus, Dux voces originis Saxonice.]* [¶ *Kere, Germ. Caseus.*]

* **BERGMEISTER.** Charta Wladislai IV. reg. Bohem. ann. 1515. inter Probat. tom. 2. Annal. Pragonstr. col. 569 : *Informati sumus, quod vinearum præses seu Bergmeister..... fundos eorum, tum vinearum quin pomariorum, in jura, vulgo bergrecht, aliorum more trahentes, etc. A Germ. Berg, mons, et Meister, magister; quia vineæ in montibus vel collibus coluntur.*

* **BERGOLINI,** Factionis nomen, ab Ital. *Bergolo*, levis, credulus. Poggii Bracol. Hist. apud Murator. tom. 20. Script. Ital. col. 298 : *Eran in civitate factiones duas, Gbellinorum et Guelphorum; capita vero Agnelli, Ruspantes dicti; et Gambacuræ, qui Bergolini cognominabantur.*

* **BERGRECHT,** Charta Henrici Imp. ann. 1189. in Metropoli Salisburg. part. 3. pag. 359 : *Cum piscaturs et molendinis, alpibus, et venis ferri, quod vulgo Bergrecht, Bercreth, dicitur, etc.*

* Vide supra *Bergmeister* et infra *Perch-recht*.

BERIA, Locus planus, campestris. San-nutus lib. 2. part. 4. cap. 28 : *In quo habitant Arabes, qui Beduini vocantur, in Beria continue habitantes, sed in locis campestribus, sub tentoriis mansiones suas omni tempore facientes.* [Charta Fulconis Episc. Andegav. de decimis Valleyæ ex Tabulario S. Albini Andegav. ann. 1337 : *Quæ quidem Ballavia protendit in longitudine a Beria de la Marsaulaye usque ad charrieriam novam, et in latitudine a porta ripæ Ligeris usque ad Beriam de Berant : et in circuitu prout itur a Beria nova usque ad Beriam dou Roux, et exinde ad Beriam de Consoude, et ab inde ad Beriam de Berant, et ab hinc usque ad Beriam de Spina usque ad locum seu Beriam de la Marsaulaye.*] Joinville in S. Ludovico : *Et disoient qu'ils estoient venus, nez, et concrez d'une grant Berrie de sablon, là où il ne croissoit nul bien.*

BIRIA, Eadem notione, apud Willem. Britonem lib. 11. Philipp. :

*Ac velut in saltu scopulosa Beria saltu
Precipiit miti ingenti corpore cervum.*

Beriam cum burgo confundere videtur Spelmanus, ita ut urbium Anglicarum nomina, quæ in Bery desinunt, inde accersat. Cui sententia nescio an saveat vetus Charta apud Beslium, pag. 391 : Et captum habebat burgum et Berrium, et habebat omnia incensa. Quoloco forte legendum barrum, de qua voce supra egimus. Utrumque sit, malum ita ejusmodi appellata oppida, quod in locis campestribus et planis sedificata sint : et Beriam S. Edmundi apud Matth. Paris ann. 1174. non pro burgo, sed pro camparia, ut vocant que ad Edmundanum Monasterium pertinebat, sumendam.

* **BERICUS,** An lapis pretiosus, Plinio *Beryllus?* Inventarium ornamentorum et Reliquiarum Ecclesie Noviom. ann. 1419. ex Archivo ejusdem : *Item quædam crux argentea.... in dicta cruce sunt quinque esmissilli... et in summum deest unus Bericus.*

* Non lapis pretiosus, sed crystallus, nostris olim *Bericæ*. Inventar. jocal. ann.

* 4103. inter Probat. tom. 3. Hist. Burgund. pag. 217. col. 1 : *Une croix d'argent doré et un Bericle ou pié pour mettre reliques.* Lit. remiss. ann. 1449. in Reg. 179. Chartoph. reg. ch. 349 : *Demanda icellui Vincent quelle pierre c'estoit,..... et le suppliant dist que c'estoit cristal ou Bericle.* Occurrat præterea tom. 3. Ordinat reg. Franc. pag. 12. art. 10.

* **BERILLUM**, *Officium muliebre.* Glos-sar. vet. ex Cod. reg. 7613. [* Papias reg. 7609.]

BERILLUS, *Conspicilium, Gallis Besicle,* Belgis Brill. Fridegodus in Vita S. Wilfridi Episcopi Eborac. num. 46 :

Protinus admissus inicuit syntagma Berillo.

Tabularium Monast. Longipontis in di-cesi Paris. : *Præscripti beneficii donum Deo et S. Marie, ejusque Ecclesie, cum quodcum frusto Berilli concessit, atque illud prior Henricus ex ejus manu accepit.* Joan. Buschius in Chronic. Windesem. lib. 2. cap. 42 : *Non per unum solum, sed per duos simul, aut per Berillum duplicum in communi legere con-sueverat.* In Onomastico rusticō Paracelsi : *Berillus, speculum crystallinum consecratum.* Ibid. : *Berillistica, est urs ipsa visiones in Berillis et crystallis videndi.*

* **BERINGAUDUM**, *Poculi species, Gall. Coupe. Hist. Dolphin. tom. 2. pag. 555. col. 1. ex Inventario vassellae Dalphini ann. 1347 : Exhibuerunt et ostenderunt modo quo supra, unum Beringaudum argenteum deau- ratum sine esmalto, cum uno cooperiori ar- genteo deaurato, cum uno saphiro magno in summatate ipsius posito.*

* **BERLATIO**, pro *Balutio, Saltatio.* Sta-tuta Eccles. Eduensis apud Marten. tom. 4. Aneid. col. 470 : *Quam grave peccatum sit in loco sacro chorreas et Berlationes ducere, perpendi ex pænitentia secundum canonum rigorem injungenda potest.* Vide *Balure.*

BERLENGHUM. In veteri Regesio Parla-menti ann. 1300. est *Inquesta inter Bellivum et Episcopum Ambianensem super bonis in-te-statorum : item super Berlegho et castitiis, item super aperturis et fornelliis.* In alio Aresto ann. 1289. in Tabul. Eccles. Ambian. fol. 80. *Bellengum scribitur : Gentes nostræ in prajudicium juris sui et Ecclesie sua justi-ciando cuperunt in dicto campo quoddam Bel- lengum, de quo petebat Dom. Episcopus re-saisiri. Hodie Berlangs, Berland vel Breland dicimus alearum ludos, quæ vox occurrit apud Guillelmum Guiart ann. 1304 :*

Ribaus qui portent les Berlens,
Ne resout pas de jouer lens.

Infra :

L'un met sus le Berlens son gage,
Et l'autre met argent encontre,
L'un dit de set, l'autre rencontre,
Cil qui gaingnoent, à eus traient,
Et li perdant crient et braient.

* Et forum ipsum aleatorium, Breling diximus olim. Jura reg. Ribald. apud Cameracum ex Cod. MS. eccl. Camer. : *Item doit avoir une table et Breling à par lui sur un des siefs du palais, ou en tel place que nu bailli plaira ordonner. Sed et ipsa mensa lus-soria eodem nomine designatur.* in Lit. remiss. ann. 1409. ex Reg. 163. Chartoph. reg. ch. 295 : *Plusieurs compagnons jouans aus dez sur une table ou Breling, etc.* Ver-

enc, ex mutatione b in v, in aliis ann. 1436. ex Reg. 173. ch. 461 : *Le suppliant trouva plusieurs compagnons jouans au jeu de Breling. Vide supra Belencus.*

* **BERLERIA**, *Annullus coriaceus, a quo tunicula campana dependet.* Comput. MS. fabr. S. Petri Insul. ann. 1469 : *Item ad reparandus duas Berlerias, Gullice Berliere, et una nova pro campana capituli, xxvij. sol.* Occurrat rursum in alio Comput. ejusdem fabr. ann. 1518. Vide supra *Belleria.*

BERLIA, *Modus agri.* Charta Ludov. de Luval Gubernat. Delphinatum, apud V. Cl. Dion. Salvagum : *Plus vel minus exigutus pro dicto transitu habita considera-tione ad dictos 8. grossos pro singula Berlia, sive matata, et pro qualibet lenca, salvo quod ubi per dicta loca sive territoria transirent plures matata, sive Berlia, etc.* Ubi consulendus idem vir dictissimus lib. de Usu Feudorum cap. 34. pag. 145.

In hunc locum observat V. Cl. D. Aubret Dumbensis Historiographus voce Berlia non significari modum agri, sed gregem trium milium animalium, et matata cum Berlia unum et idem esse. Et certe Berlium non esse modum agri satis patet ipso contextu; ager enim non transit per dicta loca sive territoria.

BERLINA, ex Ital. *Ferro rotondo nel quale si mette il collo del malfattor.* Jus Vi-centin. lib. 3 : *Fustigetur, vel ad Berlinam ponatur.*

* *Academici Cruscani : Sorta di gustigo, che si da a malfattori, con esporsi al pubblico scherno in un luogo, che pur si chiama Ber-lina.* Idem quod nostris Pilori. Stat. Mau-tua lib. 1. cap. 42. ex Cod. reg. 4620 : *Ordinamus quod si quis de cætero Deum et B. V. M. blasphemaverit,.... puniatur pena decem librarium parvorum; et nihilominus lingua ejus ponatur in giova, et sic per unam diem stet super Berlinam.* Occurrat passim in Statutis municipalibus Italiæ. Vide supra *Bartina.* [* De etymo Murator. vol. 2. Au-tiquit. col. 1154.]

* **BERLINGACCUM**, *Feria quinta ante diem Cinerum, Italis Berlinguccio, Gall. Jeudi gras. Acta SS. Maii tom. 6. pag. 197. C. in Vita S. M. Magdalene de Pazzis : Die Jovis precedente carnisprivum, quem vul-gus Berlinguccium appellat.* [* Vide eundem ibidem]

* **BERLINGOTIUS**, *Scriblite species, Ital. Berlingozzo.* Academici della Crusca interpretentur Spiram dulciarium ex ovis et farina. Acta SS. Maii tom. 5. pag. 337. E. in vita B. Columba Reatina : *Ut primo sex magnos imo maiores panes formaverint, denum tres placentas, postmodum quos Ber-lingotios dicunt multos; plurimas itudem pa-niceas differentias, etc.*

* **BERLOTA**, *Idem quod Barbota, Na-vis species.* Memoriale Potestatum Regiens. ad ann. 1218. apud Murator. tom. 8. col. 1097 : *In illo die venerant xxx. galeæ et Berlotæ Sarcenorum per flumen, et crede-bant cremare pontem; una quarum combusta est a Christianis.*

* **BERMARIUS**, male pro *Bennarius.* Vide supra in hac voce. Nostris vero *Berman*, *Bermen* et *Bresmen*, *Pararius*, *proxeneta*, *vulgo Courtier*, *commissionaire.* Lit.

ann. 1340. pro mercator. Longobard. in Reg. 71. Chartoph. reg. ch. 349 : *Forlois que se par aventure il seroient de la main un de leurs villes ou Bermans, il n'en paient autre amende que seroit un des bourgeois de ladite ville en cas semblable.* Hinc emenda-litera Literæ tom. 2. Ordinal. reg. Franc. pag. 136. art. 5. editæ ex Reg. 72. ch. 508. ubi rectius cum nota abbreviationis voc Berms scripta legitur. Exstant aliae in miles Literæ in Reg. 73. et 80. ch. 247. et 95. Lit. remiss. ann. 1374. ex Reg. 106. ch. 214 : *Ledit Courtoisie dist audit Colin que il avoit veu une femme, appellee Jehan la Crasse, qui parlloit à un Bermen, et croit que elle eust acheté une quene de vin.* Aliæ ann. 1393. in Reg. 145. ch. 286 : *Thoma-sin Gruel, chargeur et Bermen de rns, demourant à Saint Sever lez Rouen. Rursum aliae ann. 1358. ex Reg. 87. ch. 130 : Guillaume Davarieuz, Bresmen de rns et deschargeur de darrées (dannées) en la ville de Dieppe.*

1. **BERNA.** Vox Bohemica, Tributum, collatio publica. Chronicon Aule Regiar. 27 : *Generalem steuram, qua Berna dicta, ab omnibus accepit.* Eneas Sil. in Hist. Bo-hem. cap. 58 : *Nisi populares in sumptu ri-gios pecuniam conferant, quam vocant Ber-num, aut rapere unde vivit Regem opavit.* [Ludewig. Reliq. MSS. tom. 1. pag. 509. in Privilegio Monasterii Dobrilocaonis in-dulso a Matthia Rege Bohemiae et Hun-gariae : *Ab omnibus Steuris, exactionibus collectis, precariis, Bernis... exire digna-remur.* Et tom. 6. pag. 393. ex Charta Bo-leonis Ducis Silesiae pro cœnobio Grisoviensi ann. 1367 : *Censibus, redditibus, sollicitu-bus, contributionibus speciali nomine d Berna, precariis, etc.* Et pag. 303 : *Perpetui temporibus possidentam, omnibus servitis, gravaminibus, stationibus, Bernis, anguis et parangariis.* Bern, Armoricanis Collectio, cumulus præsertim tritic.)] [Vox Ger-monica a Bæren, Portare, ferre. Apud Merck-en. Scriptor. tom. 1. pag. 650. est Contignatio superior. Adde Glossar. Haltaus. col. 103. ANKL. Post exempla plurima bac apud Haltausium : *Sunt qui origine Bohemicos esse autemant. Sunt qui ex invidia plebis, quæ cuilibet exactioni obmurmurant, uram (Germ. Bær), murmurantem, appellau-s existimant. Sed recte testimoniis Germanica videtur esse origo vocis, a Bæren, barren, upbaren, Levare reditus, ut coincidat cum Orbar, Urbar.]*

* 2. **BERNA.** Suuinbacke. Twinger. in Glossar. Lat. Germ. MS. Hoc est. vester porci; f. pro Perna. [* Backe, Perna, est in Glossar. Vindobon. num. 460. apud Graff. in Thesaur. Ling. Franc. vol. 3. col. 29. Statut. Friburg. ann. 1120. ap. Scheplin. Hist. Zaring. vol. 5. n. 25 : De porco abol. de Berna abol.]

BERNABOS. Thwroczius in Ludovico Rege Hungar. in Praefat. : *Fatnia Reges dñs dominosque mundi sic fulminant, et hanc Principum Bernabos ille omnipotens sic tem-perat.* Ita haberi in MS. monet Editor.

* **Bernabos**, Nomen est proprium cuiusdam Militis Mediolanensis in Epistolis Innocentii PP. VI. notissimi, qui Romanæ Ecclesiæ multum dixerat, dum Avenione sedebant summi Pontifices; quæ ut

ad pacem adduceret Ludovicus Hungariae Rex literis Innocentii PP. sepe est sollicitatus. Consule Epist. ejusdem Innocentii apud Marten. tom. 2. Anecd.

* Fuit et nostris huic similis, sed originis mihi ignotæ, vox excitatoria, de qua mentione fit in Lit. remiss. ann. 1376. ex Reg. 199. Chartoph. reg. ch. 89 : *En faisant leur pouvoir de les tuer, et en criant : Bernabo et Galiache, à haute voix.* Vide supra *Allot et Bels.*

BERNACÆ, Aves aucis palustribus similes, sed minores, ex abiecto in aquas demissio enascentes. Vide Silvestrum Girald. in Topogr. Hibern. dist. 1. cap. 11. *Bernacule*, hodie, Stanihurst teste, ubi male *aucis* legit, pro *aucis*; *Berneclæ*, dicuntur Friderico II. Imp. lib. 1. de Arte venandi cap. 6. *Bernicla* et *Bernichæ* cap. 19. 21.

* Apud Franc. Fern. Cordubens. Didascal. cap. 7. *Bernestæ*, *Bernechæ* pag. 96. Rotganser Hollandis. Vide *Barnaces*, et novam edit. Diction. Menag. v. *Bernache*.

1. **BERNAGIUM**. Vide in *Bren*.

* 2. **BERNAGIUM**, pro *Hybernagium*, nifallor, Misellum frumentum. Charta Phil. Pule. ann. 1313. in Reg. 49. Chartoph. reg. ch. 163 : *Item rigenti tres minus Bernagi*, debitis apud *Pavelliacum*.

BERNARDIANI. Sic appellantur in Polonia Franciscani fratres de Observantia a S. Bernardino ejusdem Ordinis. Vide Acta SS. Julii tom. 4. pag. 534. in Miraculis B. Simonis de Lipnica.

* **BERNARDINI**, Monetae species. Vide infra in *Moneta Barorum*.

BERNARIA. Charta Frider. I. ann. 1157. inter Probat. tom. 1. Hist. Sequan. pag. 95 : *Et quidquid possidet in burgo Ledoris, Bernarius scilicet, et furnos, et alia plurima. Ubi legendum opinor Bercarius. Vide in Berbitz 1.*

BERNARII. Vide *Berroerii*.

1. **BERNARIUS**. Ordinatio Domus regiae sub Henrico II. Angl. Reg. in lib. nigro Scaccarii pag. 357 : *Bernarius III. den. in die*. Ubi Hearnius in notis : *Bernarius*, Minister ad quem ursi canesque in ursis venandis usurpati, speciabat. *Bern*, ursa. *Berne* autem est pro *Beren* vel *Bear*.

* Hinc olim apud nostros male acceptum videtur nomen *Bernart*, quibus idem sonabat quod *Stultus*, *hebes*, *ineptus*; unde *Etre tout Bernart de quelqu'un dicebant*, pro *Alicujus* amore *insanire*, *hebescere*. Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 305 : *Lambert, Lambert tu as enchanté ou ensorcelé mon frère, il est tout Bernart de toy, et te monstre plus grant amour qu'il ne fait à moy.* Alia ann. 1391. in Reg. 142. ch. 20 : *Lequel Duchesne respondit audit Bernart qu'il n'estoit point coquart; mais que ledit Bernart estoit bien coquart, Bernart, et tous sos: car il n'estoit si mauvaise cornardie que sotie.* Vide novam edit. Diction. Menag. v. *Bernard*. *Serrure Bernarde*, quæ *Bénarde* appellatur in Diction. Trevolt. dicitur *Sera*, cuius clavis perforata non est, queaque ab utraque parte aperitur. Lit. remiss. ann. 1442. in Reg. 176. ch. 191 : *Icelle Marion s'en coury à l'uis, qui fermait à serrure Bernarde, et l'ouvr.*

1. **BERNECLÆ**. Vide *Bernacæ*.

* **BERNECHÆ**, **BRENESTÆ**. Vide supra *Bernacæ*.

BERNET, Incendium, a Saxonico Brynan, incendium facere, comburere, Leges Canuti Regis cap. 90. apud Bromptonum : *Bernet, quod est domus incendium*. Ponitur etiam inter criminalia et capitalia in Legibus Henrici. I. cap. 12. 47.

1. **BERNICHÆ**, **BRENCLE**, Vide *Bernacæ*.

BERNISCRIST. Charta Deodati Clerici ann. 799. apud Malibrancum lib. 5. de Morinis cap. 38 : *Ad emendos drappos, et kamisias ultramarinas, que vulgo Berniscrist vocitantur*. Cujacius in Tract. 8. ad Africani observat *Berne*, Gallorum antiqua lingua, esse sagum, atque inde vocem *Berner* a nostris usurpari, pro ea lascivia, qua delectatum Othonem narrat Suetonius cap. 2. qua scilicet distento sago impositus in sublime jactatur : cujus etiam meminit Martialis lib. 1. Epigr. 4 :

Ibis ab excuso missus in astra sago.
ut et Ulpianus tit. 1. Collat. Legis Mosaicæ, ubi Pithœus primus advertit hanc lasciviam *sugitationem appellari*, et παλπών reddi in Gloss. Lat. Gr. quo proinde loco *salissationem* legi debere frustra contendit Josias Mercerius ad Aristonetum. Casaubonus vero ad Suetonium vocem *Berner*, a βίρωνδι accersit : ita enim Dores pro πάλπαι dixisse ex Hesychio vult. *Bernia*, ut ait Covarruvias in Thes. linguae Castellanæ, *es una capa larga à modo de manto, grossera come manta fragada*. Nicotius : *Bernie est une sorte de drap velu, grossier et rude, dont les Irlandais s'émamentelet.* Atque inde vocis originem accersunt, ab *Ibernia* scilicet. Sed cur *Berniscrist* dicuntur eæ camisiae, non plane video : neque enim quod instar Christi tunicae fuerint, quam *Capam Christi* vocat Radulphus de Diceto ann. 1156. appellatas ausim affirmare.

1. **Haud absurdè fortassis ultimam vocis partem a Saxonico Scrit, Vestis, quod a Scryddan, Vestire, tegere deducere licet; adeo ut *Berniscrist* sit vestis ex sago *Berne* confecta.** Vide Somnerum ad vocem *Scryddan*. *Berniscrit* Armoricanis est etiam hodie *Sagum*, in quo colligitur triticum expurgandum.

* **Vocis originem non ab Hibernia, sed ab Africa accersandam esse recte monet *Duchat* in notis ad Rabelais. tom. 1. pag. 324. ex Leone Afric. lib. 2 : Neque hic (Tefzæ) desideribus exterorum copiosam affluentiam, qui inde chlamydes cum cucullis auferunt inconsutas et nigras, *Ibernus* vulgo nominant : harum non tam in Italia, quam in Hispania copiosus est numerus. Ab Arabico *Bornos*, sagum cucullatum : unde Hispan. *Albornoz*, lacerna. Vide Lexic. Arab. Golii pag. 265. et *Sternin*.**

* **BEROARIUS**. Vide infra *Beroerii*.

1. **BEROCATA**, Vehiculum duabus portatum rotis, Gall. *Brumette*; a binis rotis dictum est *Birotum* et *birota*. Nostra birota unica jam vehitur rota, ut pabo de quo Isidorus in Glossario : *Pabo, vehiculum unus rotæ*. Charta ann. circ. 1060. apud Marten. Anecd. tom. 1. col. 187 : *Dedit vendas salis de mercato Pictav.... tres denarios, si quatuor boves ibi habentur : si duo unum et dimidium de Berocata, cum asinis unum denarium.*

* **Legendum videtur Berotata.** Vide *Berotata*.

BERODERIUS, in Jure Vicentino, passim : idem qui aliis *Berroartius*. Vide in hac voce.

1. **BEROF**, Seditio, ut videtur, a Belgico *Berocken*, Machinari, moliri. Consuetudines Arkenses ann. 1231. in Tabul. S. Bertini : *Majores cause, ut sunt raptus mulierum, Berof, mordad, daghbrant, etc.* [** *Hodie Beroofd*, Rapina, latrocinium, a *Berooven*, Rapere.]

BEROLASIS. De hac voce sic Ughellus in Episcopis Capuanis : *Exstat, inquit, Epistola Joan. VIII. PP. 170. scripta quidem anno 881. cum hujusmodi praefixo titulo : Omibus Episcopis Caetani, Neapolim, Capuan, Berolusim, et Amulsim, Beneventum, et Salernum incolentibus. Est Berolas locus in Capua veteri ad sanctum Stephanum, vulgari nuncupatione dictus etiam hodie, li Vorlasci, Anonymo Casinensi *Berelais*, Heremperto *Berelasis*, Latine loquentibus *Amphitheatrum*. Neque mirum si Episcopus in veteri Capua constitutus *Surcorum*, vel *Berelasis*, nuncupabatur, cum illis in vicis insigniores essent Ecclesie.* Vide enim. Joann. VIII. PP. Epist. 265. nam indicata ab Ughello non succurrit, falso notata numero.

1. **Nec dubium est quin vox *Berolasis* Amphitheatrum significet, cum passim apud laudatum Herempertum promiscue occurrat *Berelias*, arena, colossus, amphitheatrum, ut unum idemque indicetur; significavit autem cap. 41. scribit : *Adveniens (Gulaferius) Berelias, hoc est, Amphitheatrum. Jam vero quid hac voce denotatum voluerint scriptores, et quae hujus vocis origo, merito ambigitur. Vocem Langobardicam censem Mazochius Commentar. in Campani Amphiteatri titulum pag. 134. et seqq. quæ idem quod vetus civitas, Græce παλαιτελη, sonat. Rem, præcuite D. Canigio, attigit Commentator; certum enim est, ut multis probat Mazochius, Capuan veterem ita vocitatem fuisse, ut a nova distingueretur; sed vocis vis et origo utriusque perinde ignota. Utcumque tamen etymon indicare pertentat Mazochius: a Germanicis scilicet vocibus *Var*, sive *Bar*, *Arx*, civitas, et *Olt*, *Vetus*, vocabulum *Berolensis* conflari potuisse opinatur. Nihil hac conjectura feliciter jam nobis succurrit.***

BERQUARIUS. Vide in *Bercarius*.

1. **BEROVARII**. Vide *Beroerii*.

BERRA, [Locus Campestris.] Charta Ricardi Regis Angliae apud Sammarianos in Archiepisc. Turonens. : *Et totum nemus cum alio nemore displante (deplantato) et Berra, et pratibus, etc. Alia apud Spelmannum in voce Foresta : Et quid Rex in foresta sua predicta potest villas suas adificare, Erclesius instituere, Berras assartare, et Ecclesias illas cum decimis... enicunque confere.* [Vide *Beria* et *Kennetti* Glossarium ad calcem Antiquit. Ambrosden.]

* **Locus dumis vepribusque resertus;** ibi enim de dumetis succidentis et de agro in culturam redigendo agitur. [** *Berra* idem est ac *Barta* et *Beria*, locus scilicet arboribus destitutus, dumetis vero et arbustis plenus, ab obsoleta voce Germ. *Bur*, Nu-

dus, unde eius *Bare*, *Locus calvus*, *calvium*. ADEL.]

* **BERRETA**, **BERRATUM**, **Capitum**, **capitis tegmen**, **ideam quod Biretum**. Execut. testam. ann. 1402. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 169. col. 2: *Pro uso Berretto de sanguine*, *xiiij. sol. Turon.* . . . . *Pro una Berreta rubea*, *viiij. sol. Turon.* Ital. etiam *Berretta*.

¶ **BERRETINUS**, **BERRITTINUS**, **Cinerinus**, **Leucophanus**. Acta SS. Maii tom. 5. pag. 102. B. in Vita B. Joannis Bonvissi: *Vestes quoque panni vilis, modici valoris et colore Berretino induebat. Bullarium Carmelit.* pag. 296. col. 2: *Clerici dicti Ordinis tunicas nigras de lana tintatas cum ejusdem coloris capucio et scapulari, nou Berrettinas aut griseas, et aut nigredinem tendentes.* Eadem repetuntur pag. 300. col. 2. n. 4.

* **BERRIATA**, **Fasciculus**. Formulae MSS. ex Cod. reg. 7657. fol. 29. v°: *Occurrit ducenti..... unum mulum oneratum una Berrata seni, ... atque a parte dicti vallati cum Berrata dicti seni proiecitur. Vide Tros- sa 3.*

* **BERRINIA**, **Instrumentum rusticum**, in Charta ex Tabul. Cassin. : *ij. ascius, e vii. Berrintas, e x. sarclos etc. Nostris Bouhoche, Sarculus. Lit. remias. ann. 1410. in Reg. 164. Chartoph. reg. ch. 255: Lequel Multot garni d'une Bouhoche à sueler fèves, frappa icellai Larchter plusieurs ceps.*

¶ **BERRIUM**. Vide in *Berta*.

BEROERII, **Italis Berroieri** quæ vox interdum sicarios, aceleratos et ruptuarios sonat, interdum Apparitores. Vide Joan. Villan. lib. 7. cap. 79. *Birri vulgo dicuntur, seu Birri. Occurrit non semel hæc vox apud Rollandinum lib. 8. cap. 1. 2. 3. lib. 10. cap. 6. [et cap. 8. ubi Codex Extensis habet, *Bardertum*]. Berroarii sive Zaffones quidam, lib. II. c. 5. Aliud Chron. post Rollandin. ann. 1325: *In suo regimine mortuus fuit gladio capitaneus suorum Beroerorum (Potestatis Patavii.)**

* Sed et a Ribaldis, ut ex Rollandino lib. II. cap. 3. et 5. colligit Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. aevi col. 530. parum diversi suis evidentur *Berruerii*, gens nempe audacissima, sine ordine in prælia ruens, et præcurrentes acies ad bellum compositas, non secus atque *Ussuri* aevi nostri, ad omne nefas prona, atque in prædam potissimum intenta, cuius cupiditate omnia audebat.

* **BEROARIUS**. Accensus, apparitor. Stat. Mutin. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. aevi col. 78: *Tenubit (Potestas) decem Berouarios armigeros, vestitos de eodem panno, etc. Stat. Pallav. lib. 2 cap. 44. pag. 110: Si vero miles corrierius, Beroarius, vel alia persona, cui per jus dicentem commissum fuerit ut capti aliquem, etc.*

* **BERROUARIUS**. Eadem notione, in Stat. Mantue lib. 1. cap. 6. ex Cod. reg. 4620: *Habent etiam (Potestas) viginti Berrouarios, quorum medietas sit armata cratibus, etc.*

¶ **BERRUARIS**, **Eadem notione**. Instrum. ann. 1324. tom. 1. Hist. Dolphin. pag. 131: *Unacum pluribus aliis hominibus cum armis, Berruaris et clientibus. Aliud ann. 1359. apud V. Cl. Fontanum de Antiquit. Hor- ta pag. 416: *Duos Domicellos, octo bonos et sufficietes Berruarios, bonos et actos ad arma portanda. Adde Rymer. tom. 2. pag. 191.**

Braveuit, apud Petrum de Vineis lib. 2. Epist. 41: *Berterios quosdam, ut ad eorum persecutoarm gentem nostram adverterent, collide premisserunt. Ex quo emendandus Joannes Presbyter in Hugo de Cabilone Episcopo Leodi.: Habet Episcopatus suis appendicis Bernarios et bidaivos duo telu portantes. Legendum enim puteum Berterius, ut in vita B. Andrei de Galeranno nam. 10: Potestatem non latuit, quæ statim ad ejus comprehensionem Bernarios misit. Ubi perperam editum Berterius. Berterius, apud Petrum de Crecentius lib. 1. de Agricult. cap. 6. et Ughellum tom. 4. pag. 864. De vocis origine, conuale quæ habent VV. Cf. Egidius Menagius et Octav. Ferrarius in Origin. Italic.*

Inde vero, an a Gallico Berreyer, Bituricus, accersenda sit von Berreyer, qua armorum genus significatur, haud satis scio.

Charta ann. 1413. in Reg. 166. Chartoph. reg. ch. 206: *Espees, Berruyers et autres armeures, etc.*

¶ **BERROTATA**, **Vehes**, **plaustri onus**, a voce *Barot*, **Plastrum** apud Lugdunenses. Adversar. MSS. D. Aubret non semel laudati: *Pratum continens quatuor Berrotatas seni. Vide Bererata.*

¶ **BERRUARII**. Vide *Berroerii*.

1. **BERSA**, **BERSARE**, **BIRSARE**, **BRAZARII**. Bersa, Crates viuinæ, seu arpes ex palis vel rami grandioribus contextæ, quibus silvæ, vel parci undique incinguntur, ut nullus cervis, ceterisque feris ad egressum pateat aditus. Charta landata a Spelmanno: *Intra Bersas forestæ. Alia Henrici III. Regis Anglic. in Monast. Angl. tom. 2. pag. 210: Pasturam 40. vaccarum,... per totum Bersam in foresta nostra. Iijusmodi Bersas silvarum sie describit Herimannus de Restaurat. S. Martini Tornacensis cap. 25: Exclamans juvenis, Etsi inquit, nihil aliud possum facere, saltem cervos istos de claustris eripiam, et liberos redam. Dixit, statimque cum militibus currens, gladiis evaginitus, fortissimam sepiem illam, quæ de stipitibus facta cervos reclusos tenebat, abscedit, cervosque per agros dispersit. Ab ejusmodi cratibus mansit insantium eunis nomen, quas Bers et Berreraux vocamus, quod ex viuinæ invicem contextis confectæ sint. Neque vocis origo a Graeco repetenda, uti vult Casaubonus ad lib. 1. Strabon. pag. mihi. 32. [Armoricanis Britonibus Bers est Prohibitio, Bersa, Prohibere. *Gael ber-*set, Dies festus, quo prohibentur opera servilia: crates autem viuinæ prohibent feras egredi locis iis cratibus circumseptis.] Vide *Brciolum* et *Brolium*.*

BERSAN, **BIRSAN**, **Venari**, **intra bersas forestæ venationem exercere**. Charta Henrici II. Reg. Angl. in Mosastico Angl. tom. 1. pag. 768. qua confirmat donationem factam a Rogerio de Quincy Comite Wintonie Monachis Gerondonensis Abbatis, de tota savigniæ, et omnibus bestiis silvestribus, quas habent in clauso de Kitt, ad Bergundum, verandum, caperandum, etc. Inquisitio de Forisfacturis super forestis Regis in Addit. ad Math. Paris.: *Inquiratur de illis qui suspecti habiti sunt, vel soliti, ad intrandum boscos, parcos, vel forestas, causa Bersandi, vel alia dama faciendo.* [* Constit. Frider. I. Imper. ann. 1158. ex

Radevio I. 26. apud Pertz. vol. Let. 1. pag. 107: Art. 22. Si quis venetus sum cum canibus venaticis, etc. Art. 23. Si quis per canes leporarios fore fugaverit, etc. Art. 24. Si quis lanosa vel gladio fore peruerserit, etc. Art. 25. Si quis Beraudo fore badius vel arcus occiderit, ejus erit. Adde Fletam lib. 2. cap. 42. § 21. Berser, nominis sonat. Le Roman de Vacce MS.:

En bois sont cointement et Berser et vase.

Alibi :

Ars et sanctes fist porter,
Et chien assat, s'ala Berser,
As veneors et as valles
Fist amener chieas et brachez.

Rursum :

Por soi deduire et par besoignes
Ala esjourner à Valognes,
Ne sai quant jours i esté,
Par les bois rochié et Bersé.

Le Roman de Gariu MS. :

Et en riviere à les faisons alez,
Et en forest par chacier et Berser.

Alibi :

Chascun convint en ses pays r'aler,
Li Empereurs en vel et hors Berser,
Droit à Senlis, où il sent demourer.

Alius Poeta :

Or sont mis quatre si en la foré Berser.

Alius rursum :

N'asert pas à dancel, n'a joie poignez.
Qu'il laisse le bessing où son li amour,
Pour alez Berseller, et estre veneor.

Le Roman de Girard de Vienne MS. :

Et la forest on li Rois dat Berser.

Infra :

Par la sajete dont li Rois dat Berser.
Occurrit non semel.

BRAZARI, **BRAZARI**, **Venatores**, **parcorum et silvarum custodes**. Bresseretur ii ab Hinemaro de Ordine Palatii cap. 17. inter Palatii ministeriales. Gesta Co-sulmum Andegav. cap. 1: *Ex copa silvestri et venatorio victitans: huiusmodi homines. ut aliqui dicunt, Britones Brigians recent nos autem Franci Birsarios, sive Pedemantici dicimus.*

Putat Watsius vocem bersare, a Germanico bersen deducendam, quod est telo configere, quod venatores in silvis damæ, et cervos telis configant, et perimit.

[* Nostri etiam Berser dixerunt, pro Telis configere. Vitæ SS. MSS. ex. Cod. 15. S. Victor. Paris. fol. 228. v°. col. 1: Li nos commandu que l'on luist (S. Seane) et il fuist et le Bersast-on de societ. Cui sentier se faire videtur Radevicius, qui bresse vocabulo utitur duobus locis, in quibus præterea telo aut sagitta usos, quibersabant, innuit, lib. 3. de Gestis Frider. cap. 26: Si quis Birsario, etc. [** Vide supra locum integrum.] Et lib. 4. cap. ult. In Bersando ipsem necum tendit, spaci capit, impedit, expellit: eligis quid ferit. quod elegerit ferit. Spelmanus manu illi Bers Saxonico quod lupum significat, orenim vocabuli desumendam ut. bersar sit lupos insequi. Sed videtur bersar ex proprie venatorum, qui in silvis clamari partis cervos et damas sectantur. Quæquædem venationis species dicitur venatio metas forestæ in Charta Hear. III. Reg. Angl. apud Edw. Coche in Littlet. sed.

[** Wachterus credit vocem *Bersne* a Gallico Prece esse ortam. Ihius in Glossar. Suio-Goth. vocem, si Gothica fuerit, a *Beria*, Ferire, derivandam censet. ADEL.]

Nequis aliuscun, ni fallor, accersenda vocis Italica, *Bersaglio*, origo, quæ *ābum*, seu *scopam*, ad quem sagittatores sagittas suas dirigunt, significat, apud Dantem in Parad. Cant. 26. et Matthæum Villaneum lib. 6. cap. 72. metaphora nempe ducta a venatoribus, qui *bersando* spicula sua in feras contorquent ac dirigunt. Inde postmodum mettere a *Bersaglio* Itali idem dixerunt, pro periculo exponere, uti voces has usurpat idem Villaneus lib. 8. cap. 3. lib. 9. cap. 54. in fine, quod feræ, quæ in *bersis*, ac pareis inclusæ sunt, venatorum spicula ac poniude morte morte vix queant. Sed et in libro MS. cuius titulus *le Voyage d'Outremer du Comte de Ponthieu*, hanc loquendi formulam reperio, Mettre un berset, pro, ritæ discrimini vel supplicio aliquem exponere : Après vint un jour que li Soudans fut une grant feste du jor de sa naissance ; li cours fu grande. Après le mangier, Areier et Turcopres vinrent au Soudant de Aumarie, et disent, Sire nos requerrons no droit. Il demanda Coi ; et il disent, Sire un cetté por mettre au Berset. Il leur dist, Allez à le cartre, si prenez celi ki mains puet vivre, etc. Et infra : Livrez fu à son martyre. Instrukt pro carcere sen geola Castelleti Parisiensis ann. 1372. ex libro rubro ejusdem Castelleti : Et s'il est mis au pîus et al gourdaine ou Berseaul, ou en oubliete, il doit autant que s'il estoit en la fosse. In Catholico Armorico, Bresel, Hœc guerra, expounit. Vide Cl. V. Egidii Menagi Origines Italicas pag. 152. et Oct. Ferrarium in Bersuglio.

* Inde etiam arecessenda origo vocis Galice, *Bersuī vel Bersēl*, quæ ejusdem est significationis. Lit. remiss. ann. 1376. in leg. 109. Chartoph. reg. ch. 281 : Richart udite arbalestre garnie d'un v'reton tenoit l voulait mettre à point pour prendre ristée vers la bute ou Bersuī, là où il tendoit à mire. Rursum ibid. : Butes ou Bersaux, en publicque et ordéné pour traire de l'arbalestre. Aline ann. 1398. in Reg. 153. ch. 220 : les arbalestiers avoient mis un blanc papier ou autre chose au hault d'un Berti de terre, qui est en ladite place.

BERSUA, Jus bersandū in forestia dominii gestum Castri Lidi in Andibus fol. 47 : ibet quoque in longo ulneto Bersurum inibus diebus, cum uno Milti, et suis Accutoribus.

* 2. *BERSA*, Corium. Glossar. vet. ex id. reg. 7613. [** et Papia 7609. Glossar. cod. reg. 7614. habet Bersam. Genes. 2.]

* 3. *BERSA*, f. Cella vinaria, Gal. Celler. Charta ann. 1080. ex magno Chartul. Vict. Massil. : Dedit ei de puro vino in r̄sa xij. culturados.

* *BERSUĀ*, pro *Fersum*, Mensura species, in vetust. Notitia apud Crescimb. lib. Hist. S. M. in Cosmed. cap. 7. Vide alia tione in Bersa.

¶ 1. *BERTA*, Splendida. Acta SS. Benedict. 3. part. 1. pag. 451. de sancta Berta : ea est eis filia, cui nomen imposuerunt ream, quæ interpretatur fulgida seu splen-

dida. *Bert Germanis clarus, fulgens, illustris*. Hadrian. Vales. lib. 8. Hist. Franc. pag. 482. relatis his Fortunati versibus : Charibertus adeat, qui publica iura gubernans,

Tempore præsenti gaudia priaca refert.

Qui Childeberti retinens dolecdine nomen, etc. Subjicit : Quibus ex verbis judicari potest Lenem Francos Bertum appellavisse. Si quidem Fortunatus ait, *Charibertum Regem Childeberti patrui sui, ut regnum obtinuisse, sic lenitatem, dulcedinemve morum, re et nomine reserue.* [** Scriptio antiqua nominis est *Perahta*. Vide Graffium Thesaur. Franc. vol. 3. col. 209. voce *Berht*.]

* 2. *BERTA*, Cremonensis nuncupabatur *Carrocium*, seu currus, in quo vexillum totius exercitus præcipuum imponebatur. Chron. Estense apud Murator. tom. 15. Script. Ital. ad ann. 1281 ubi narratur a Parmensis redditum fuisse Cremonensis bus eorum carrocium, cum tribus partiis boum, cooptis scarlati et syndone; qui carrocium vocabatur *Berta*. Vide *Carrocium*.

* *BERTCIOLA*, Eadem notio. Franc. Carpesani Comment. apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 1334 : *Cremonensium, qui urbem novam servabant, multi trucidati, plurimi capti cum suo curru, carrocium dixerunt, quibus in seculo, sub nomine Berte ciola, pro rexillo utebantur.*

* 3. *BERTA*, Ovis fetibus jam inutilis, in magno Chartul. S. Vict. Massil. fol. 26. Nostris olim *Bertauder*, Crines, more monachorum, inæquali tonsu desecare. Contin. Guill. Tyrii apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 591 : *Si l'en fist faire une corone et coroner com roi, puis le fist Bertauder et tondre en crois.* Mirac. B. M. V. MSS. lib. 1 :

Moines devint, chen est la soume,
Par le conseil du bon preudoume;
Pour le siecle plus eslongier,
Bertauder fist et rouvoigner
Son chief c'avoit blont et poli.

Ibidem :

Tout Bertodé et tout tondu.

BERTARIUS. Vide *Berroerii*.

* *BERTAVELLUS*, *BERTAVELUS*, Instrumentum piscatorium, nassa, Ital. *Bertavello*. Charta Bonar. princip. Sabaud. ann. 1424. inter Stat. Perus. pag. 31 : *Eis licetum sit die nocturne, ac liberè et impune piscari et piscari sicere ad rette, novissam, ... Bertavellos, etc.* Stat. Vercell. lib. 3. pag. 75.

r^o : *Quod non debent (pisces) vendi in bacis, Bertavellos, etc.* Stat. Pallav. lib. 2. cap. 70. pag. 129 : *Quod nulla persona terrigena vel forensis audeat .... piscari, vel piscari sicere in fossis, ... cum retibus, Bertavellos, nassis, etc.* Haud scio an idem sit instrumentum, quod *Berroiche* appellantur, in Ch. Phil. Pule. ann. 1289. inter Consuet. MSS. S. Genovesa fol. 35. v. et Bourroiche, in Stat. ballivi Senon. ann. 1327. ex Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 69 : *Item li courgnon des clices, que l'en dit Bourroiche, ne corre point en nulles saisons.* Atque ita leg. tom. 2. Ordinat. reg. Franc. pag. 12. art. 3. uti emendatum est tom. 6. earund. Ordinat. pag. 398. non autem *Bourroiche*, ut editum est, ibid. tom. 1. pag. 794. vel *Burache*, in Reg. B. 2. Cam. Comput. Paris. fol. 32. r^o : *Bouresche et Bourrsche*, eadem notio. sed minus bene, occurrit, in Stat. ann.

388. tom. 7. earund. Ordinat. pag. 779. art. 47. et in alio ann. 1402. tom. 8. pag. 536. art. 72. *Quod a Borroche, quæ cista species est, ita dictum videtur.* Lit. remiss. ann. 1415. in Reg. 169. ch. 33 : *Une Borroche de jone plaine de poupees de lin, et du lin file.* Aliæ ann. 1459. ex Reg. 188. ch. 177 : *Le suppliant print une plaine Borroche de prunes, laquelle il getta à l'encontre de son frere.*

* *BERTECIOLA*. Vide supra in *Berta* 2.

¶ *BERTEFREDES*. Vide post *Belfredus*.

¶ *BERTELLUS*, Genus ludi, forte cum ærumnulis, quas Galli *Bretelles* vocant. Statuta Capituli Autissiod. 2. Maii ann. 1401 : *Item quod nullus ludat in Ecclesia cum Bellis, seu alio quoconque ludo.* Hujus vocis originem ignorare se fatetur Menagi. A Bptio onero, deducit Trippaltius, quod utantur ærumnis bajuli ad onera portanda.

¶ *BERTHESCA*, Species podii, ab antiquo Gallico *Bretesche*, quod primum significat castella lignea, quibus oppida muniebantur, ut dicetur infra in *Bretuchie*; deinde locum in foris prominenteri, unde denuntiationes edictave publica promulgabantur. Origo vocis ex Menagio Italic. *Bertesca*, *Repagulum*, quod ante fores palatiorum solet extrui. Enumeratio jurium Abbatis et Castellani Corbeiens. ex Cod. MS. ejusdem Monast. n. 125 : *In rectis vicis qui de porta ad portam transeunt, si fiat fenestra vel Berthesca, vel avantsolier de novo, parlem suam habet (Castellanus); in aliis vicis qui orbi dicuntur, nihil habet, sed totum est Abbatis. Butellarius in summa Rurali lib. 1. tit. 3. pag. 13 : Et si c'estoit à adjourner une Communauté, peu advent, il faudroit que ce fust fait à Bretesche.* Charondas in hunc locum : *Bretesche, terme ancien qui se trouve en quelques vieilles Chroniques et Costumes, et mesme de Flandre, signifie le lieu publique, où se font les cris, publications et proclamations de justice.* Et in caput 5. lib. 3. magni Costumarii pag. 332. antiquæ edit. addit his posterioribus verbis : *d'où vient le mot, Bretequer.* Vide *Bretuchie*.

¶ *BERTHONA*. Vide *Bertonia*.

* *BERTOGNANUS*, Avis palustris species, ut suspicor. Stat. Vercell. lib. 3. pag. 75. r^o : *Item teneat potestas providere ne pisces de lucu S. Martini et Bertognani portentur ad vendendum extra districtum Vercellarum.* Nisi sit nomen loci.

BERTOLATA. Albertin. *Mussatus* lib. 6. de Gestis Henrici VII. Rubr. 13 : *In exercitu Paduanus fuisse constat ex conscriptis civibus Paduanis equites 1200.... scutiferi 600. equas ruralium (al. ruralium hastatorum) quas Bertolatas Longolardi vocant, circiter mille, mercenarios milites 300. al. Bertoltns.*

* *BERTOLOTA*, Eadem notio. Chron. Parmense ad ann. 1282. apud Murator. tom. 9. col. 800 : *Militia vero Brixia cum Bertolatis suis equitavit ad castrum Urtii... deinde venit Cremonam.*

* *BERTONCELLA*, Ejusdem originis et notio. videtur atque *Bertonia*, Villa vel prædium frumentarium. Charta ann. 1230. in Chartul. Campan. Comput. Paris. fol. 445. r^o. col. 2 : *In prima parte ponimus*

sincere cum præpositura, cum tallia, cum villicutione, cum Bertoncellis, cum residuo pratorum et vinearum, etc.

* **BERTONESSA**, Castellum, propugnaculum, Ital. *Bertescone*. Hist. belli Forojul apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. xvi col. 1195 : *Fortificando roccam Mizza. et siveas cum Bertonessis faciendo. Vide Betachia.*

BERTONIA, **BERTHONA**, **BERTON**, Villa vel prædium frumentarium, a Bere Saxonico, hordeum, et ton, villa, prædium, proinde ejusdem originis et notione qua *Berewic*. Monasticum Anglican. tom. 2. pag. 887 : *Et in Bertonia mea de Cadeham unum locum ad construendam aliam grangiam Occurrit non semel apud Will. Thorne. ann. 1287. et 1313. et apud Guillerm. Prynneum in Libertatib. Eccles. Angl. tom. 3 pag. 108.*

¶ **BERTRESCA**. Vide *Betachia*.

BERUA, pro *Bellua*. Althelius de Laude virgin. ubi de Daniele :

Denique non trepidat fretus cælestibus armis
Sævæ Beruarum rictus, morsus leonum.

¶ **BERVAGIUM**. Vide *Biberagium*.

* **BERUALDI**, idem qui *Berrorti*. Apparatores, qui ad urbium portas stabant, ne fraus in vectigalibus publicis fieret. Stat. civit. Astæ ubi de Intratis portarum : *Berualdi ponant et solvant pro qualibet petia de rato clxxx. et si plus vel minus pro rata, lib. lx.*

¶ **BERVERETI**, Judicium, disquisitio. Decretum Waldemari Danorum Regis apud Hicke. Dissert. pag. 38 : *De Bervereti quod fit in ruptu seminarum istud decrevimus, quod reus juramento duodecim cognitorum se purget.* [** Leg. *Herwirki*, i. e. *Vis illata*. Ita enim textus Danicus Constit. de abolat. ferri cændenti, post leg. Scanicam ed. Hadorphii pag. 68 : *For Herwirke ther gærs a quinæ, skipæ wi theses lundh, ath then der sæcheder vordher, ther forskære sigh mz tolf nefnde mæn a sine kyni.]*

BERUERUS. Vide *Berrorti*.

* **BERVICARIUS**, Berbicu seu ovium pastor. Charta ann. 698. inter Instr. tom. 1. Hist. Lothar. col. 261 : *Omnia ista cum adjacentiis eorum, una cum pastoribus, raccariis, porciuriis, Bervicariis cum gregibus eorum, vel cum omni peculio promiscuo, ad sapientia loca sanctorum. . . . . volo esse donatum.* [** Breq. num. 247, ubi *Brevicarius*.] Vide in *Berbix*.

¶ **BERUM**, An pco *Bedum*? Locus est in *Baturium*. [** German. *Bær*, est Agger seu moles ad arcendam aquam. *ADRL.*]

¶ **BERUS**, apud Labbeum tom. 2. Concil. col. 420. et Concilio Gangreni can. 12. Johanne Herveto interprete : *Si quis vir propter eam que existimat exercitatiōnem amiculū uitit, et tanquam habens ex ea justitiā, eos condemnēt qui cum pietate Beros ferunt, et alia communi et consueta ueste utuntur, sit anathema. Textus Græcus hahet, χαραγμένοι τοι περί εὐαλεῖς τούς βίους φερούσαν, quæ vertuntur a Dionysio Exiguo sic : et despicit eos qui cum reverentia Birris... utuntur. Balsamon hunc locum interpretans, Beros vocare videtur uestes ex serico contextas. Vide Birrus.*

BERWITA. Vide *Berewick*.

¶ **BESACCIA**, **BESACIA**, Mantica duas

habens peras, Gall. *Besace*. Comput. Vienn. ann. 1322 : *Recepit Bayllivus et accepit in Besacciis suis xx. libras* Rymer. tom. 5. pag. 259 : *Quasque monetas nrae sic receptas, dictus argentarius in quadam Besacia coriacra recludens, etc. Vide Biscaccia.*

* *Bessache*, in Lit. remiss. ann. 1479. ex Reg. 206. Chartoph. reg. ch. 350. Pro Sacco ad reponendum frumentum, in Stat. ann. 1352. inter Probat. tom. 2 Hist. Nem. pag. 151. col. 1 : *Et de aliis suamat s (bladi) vel Besaciis minoribus, etc.*

* **BESALE**, Palorum series, quæ ad conti-

nendam aquam, quo validius rotam torqueat, solet supra molendinum indigi: interdum et ipse rivi alveus, canalis, nostris etiam *Besal*. Charta pro hominibus de Stagello ann. 1331. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 174 : *Possint facere per dicta loca Besalia, paxeram et paxerius, resclusam seu resclusas congruentes seu idoneas ad irrigandum possessiones suas, et suos fundos, et ad molendum molendinu sua.* lit. remiss. ann. 1461. in Reg. 191. ch. 25 : *Le suppliant deboutant icellu largier le fist tomber dans dans le Besal ou vase dudit molin.* Aliae ann. 1466. in Reg. 194. ch. 186 : *Ierllu Guillaume se prist à faire ledit pré pour y faire une raize ou Besal, pour conduire l'eau au pré dudit Guillaume.* Vide *Bedum*, infra *Bessa* 1. et *Bezule*.

1. **BESANA**. Charta Mariæ Comitissæ Tencensis ann. 1196. in Adversariis Duchi snianis : *Si homo de Fay in dictis nemoribus Besanas apium invenerit, Ecclesie B. Marie erunt. Id est, vasu apium.*

* *Vel carundem examen, Besaine*, in Charta Theobaldi reg. Na. ann. 1245. in Chartul. Campan. Cam. Comput. Paris. : *Ausinc preno ent il (li sires de Montreal et le priex de Cort Anoul) par mette lou miel et le circ des Besaines, quant estoient trouvées en ces bois.* Consuet. Bituric. in Reg. Joan. ducis Bitur. ex ead. Cam. : *Item qui conques amaine Besaines à vendre a Bourges, il doit une Besaine, Besanne, Bezeanne, Bezeine et Bezenne, eadem notione.* Lit. remiss. ann. 1407. in Reg. 161. Chartoph. reg. ch. 297 : *Le suppliant avait emblé environ six Bezennes ou paniers de moucholettes, qui bien pouvoient valoir chacune de six à sept solz.* Aliae ann. 1460. in Reg. 190. ch. 69 : *Le suppliant et Colin Vallée trouverent une Bezanne d'abeilles, la leverent, et en prirent tout le coupeau et miel de dedans.* Ch. pro piscator. Bitur. ann. 1403. in Reg. 207. ch. 138 : *Item sont quittes et exemptes de tout eschanguet, . . . nigneau/x, trousses et Besannes.* Ovidius in Arte amandæ MS :

On vaill venir ses Bezennes,
Qui sont de cire et de miel plaines.

* 2. **BESANA**, Vitulinum vel ovinium corium subactum. Iudic. major. Carcass. MSS. : *Item procargua de Besanis vermelles, iii. sol. Turon.* D'une charge de Besanes rouges, etc. in versione Gall. ann. 1544. Vide *Bazan* et supra *Bedunas*.

¶ **BESANS**, Nummus aureus, idem qui *Besantus*: quod vide suo loco. Charta Gis'eberti de Ao ot ex fabulario monasterii B. M. de Bono Nuncio Rotomag. : *De his autem fecit mihi homagium et pro concessione dedit unum Lesantem auri.*

¶ **BESANTUS**, Eadem notione. Chartu-

lar. S. Vandreg. tom. 2. pag. 2016 : *Item ex dono Johannis de Ballio militi unius Besantus valens septem libras Turon.*

* **BESAVUS**, Progus, Ital. *Bisivo*, Gall. *Bisayeu*, *Besel*, in Ch. ann. 1300. inter Probat. Hist. Brit. tom. 1. col. 894. Inquit. ann. 715. apud Murator. tom. 6. Antiq. Ital. med. xvi col. 378 : *Avus et Besavus meus tenuerunt ecclesia sanctæ Restitute Besanclæ et Besante*, in Consuel. Brit. art. 562. Proavunculus, proamita. Vide *Bisavus*.

¶ **BESCA**. Vide *Becca*.

2. **BESCA LINGUA**. Itinerarium Jerosolymitan. Antonini Monachi : *Monasterium, in quo tres sunt Abbates scientes linguis Stram, Graecam, Egyptiacam, et Besca. Vide Becca.*

BESCALMUM, vel **BESCALMUS**, Vestibulum, atrium, porticus species in plateau prosiliens. Charta Raym. VI. comit. Tolos. ann. 1220. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 270 : *Anno quo supra, videlicet v. Id. Aprilis in Bescalmo staris quonden Guarsi Garnerii, dom. comes predictus precepit Aldelberto de Novis ut hanc cartam bullam ipsius dom. comitis confirmaret.* Ch. ann. 1221. inter Privil. Avenion. ex Cod. reg. 4059 : *Factum fuit hoc in Bescalmo consulum, in praesentia omnium consulum.* Ch. eccl. Arausio. ann. 1228 : *Factum hoc in stari dom. episcopi in Bescalmo, in presidia, etc.* Alia ejusd. eccl. ann. 1233 : *Factum hoc in stari dom. episcopi in Bescalmo ante salutem. Concordia inter abbat. et habitatores Anianæ ann. 1332. in Reg. 9q. Chartoph. reg. ch. 175 : Determinamus quod dicti tres proceres... plenam potestatem habent... eligendi tres probas et sufficiens homines, qui videbunt et diligenter habeant de aedificiis, hospitiis, aquiveribus, parietibus, viis, Bescalmis et careris rebus praedictæ. Ex his facile est emendare quæ leguntur in voce Bestalinus; siue ruunt conjectura ibidem propositæ.*

¶ **BESCATA**. Vide *Becca*.

BESCAZARIA, [Ludus aleatorius. Gall. Breland.] Statutum Communis Bononiensis ann. 1288. apud Ghirardaccum lib. 9. Hist. Bonon pag. 279 : *Quod lusores excedi et Bescazariorum et incisores casei in ipsis scat... morari non possint, etc.* [Vide *Biscaccia*.]

* **BESCOLMUS**, Braculum, Alternatum cumulatum, supereminente cumulo alterna vice plenus, Gall. Comble. Stat. Aude ann. 1496. cap. 96. ex Cod. reg. 4041. *Qualibet persona teneatur et debet measurare castaneas siccas, pistatas et alias... ad Bescolum dando et mensurando una em nam ipsarum castanearum Bescolum per unam eminam, et unam culman d unam rasam pro uno festario castanearum per unam culman d.*

BESENAGIUM, [Prestationis species] Charta Willelmi Comitis Cabilonensis ann. 1180. in Bibliotheca Clun. pag. 1441. et apud Gallandum de Franco alodio, et Chiffetum in Beatrice Cabil. pag. 40 : *Quod in villa Puredi, et universa terra ejus, non habeo talliam, vel porcellagium, vel mesingium, seu annonagium, vel cardenagium. Vide Bisene.*

* Ea, ut videtur, quæ ex apum alienis, Besane dictis, percipitur, nostris etiam

Besenage. Charta Phil. Pule. ann. 1298. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 41 : *La vile de Oyson et de Chinon, ... le souage d'ilec, les cens, la hale, la paneterie, les Besenages, les blez de Coulon, etc. Vide supra Besana 1.*

¶ **BESENE.** Vide *Bisene*.

¶ **BESILAMENTUM,** Detractio, detrun-
cato, a veteri Gallico *Brisiller*, Mutilare,
sauciare, *Estropier*, mutiler. Rymer. tom.
8. pag. 27. col. B. : *Acaliorum quorumcumque
procurationis falsorum indictamentorum,
rasuris sive Besilamentis rotulorum, etc.* Vide
Besilium.

BESILIUM. S. Audioenus lib 2. de Vita
S. Eligii cap. 37 : *Cum corpus ejus delatum
esset ad sepulturam, remansit fortuitu in loco
quo jacuerat, rachina caprina ex Episcopio
valde optima, qua nimurum in Besilio fuerat
pridie supposita ferretur etc. Quo loco Be-
silium, sciamnum significat, duplex, cui fe-
retrum impositum erat. Vide *Biselium*.*

Quæ porro fuerit vocis obsoleta, *Brisil*,
apud nostros, notio, non omnino planum
est assequi; nisi idem sit quod *Bersel*, de
qua voce diximus in *Bersa*. Occurrunt illa,
ut et *Brisiller*, non semel apud Guill. Guiart.
in Histor. Francor. MS :

Que pais fut si outrement,
Qu'il n'i ot *Besil* ni maçere.

Infra :

Mainte bonne ville Besillent,
Et allant la contrée essillent.

Ann. 1274 :

Grant duel en maine la Reine,
A peu qu'elle ne s'en Besille.

Ann. 1284 :

Car huis et portes en refraignent,
Besillent tous ceus qu'il ataignent.

¶ Ex his locis conjiceret est, mea
quidem sententia, *Besiller* idem esse quod
mutilare, alicuius membra debilitare, Gal-
lis hodie *Mutiler*, *Estropier*, *Blesser*: non
arridet ergo Cangii conjectura, qui vocem
Besiller cum voce *Berser* idem esse opinatur.
Vide *Besilamentum*.

* Ex quibus *Besiller* potius Vexare, mo-
lestare, depravari quam mutilare, sonat,
quod ex sequentibus rursum patet. Con-
tin. Guill. Tyrii apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 729 : *Porce qu'il sont
estrange, et sans recet, il ne porront durer,
ains se Besilleront.* Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 149. Chartoph. reg. ch. 126 : *Le
suppliant veant que on avoit ostee l'espée de
son serourge, et que on le lioit et Besilloit,
etc. Faire besistre, fure, quæ nautis Issas
vel Drisse dicunt, uti, apud Guill. Guiart.
ad ann. 1304:*

Cil des galies font Besistre,
Qui es hans mas pas ne messient.

* **BESOGIUM**, Securis duplarem habens
iciem, in Consuet. monast. de Regula
audatis in voce *Biscacuta*, ubi frustra Can-
gius putat legendum *Besogium* : nam *Be-
og*, unde *Besogium*, nostris usitatum fuit,
pro ligone, Gall. *Béche*, pioche, houé, serpe.
Lit. remiss. ann. 1398. in Reg. 153. Char-
toph. reg. ch. 187 : *L'un des varlets du sup-
pliant eust feru ledit Corphas d'un cop de
besog, jusques à grant refusion de sang, etc.*
Aliæ ann. 1411. in Reg. 165. ch. 211 : *Num instrumentum feruum, vulgaleri vo-*

*catum Besog, cum quo dumos et vepres....
stirpare Bernardus intendebat. Rursum aliæ
ann. 1452. in Reg. 181. ch. 75 : Icellui
Raymont print ung Besog sur son col, etc.
Hinc mutata litera b in v, *Vesoch*, eodem
intellectu, in Lit. remiss. ann. 1458. ex
Reg. 188. ch. 46 : *Icellui Anthoine tenant
en sa main ung *Vesoch*, autrement Trinque-
basson, etc. Besolz et Besoutz*, in Lit. ann.
1469. ex Reg. 197. ch. 88 : *Ung harnois,
du Besolz (infra pluries Besoutz) selon l'u-
saige du pais, (Agennois) qui est ung har-
nois de fer invincible, très-fort, à ung grant
manche, et fait pour coupper les buissons.**

Sed et huic proxima est vox *Besouch*, in
Lit. ann. 1453. ex Reg. 182. ch. 146 : *Ung
baston ferré, appellé Besouch. Varie rursum
effertur. Besay*, in Lit. ann. 1474. ex Reg.
195. ch. 1244 : *Le suppliant trouva à l'en-
trée de l'ostel derrière la porte ung Besay,....
et dudit Besoy (sic) cuida donner sur la
teste d'icellui Fortamer. Besaye*, in aliis ann.
1481. ex Reg. 209. ch. 118 : *Le suppliant
assist d'une Besaye sur la teste d'icellui Tho-
gon, dont il cheut à terre. Besoche præterea,
Benzche et Beswiche.* Lit. remiss. ann.
1378. in Reg. 113. ch. 112 : *Le suppliant
fury icellui Colin d'un hoieu ou Besoche entre
deux espaulles.* Aliæ ann. 1387. in Reg. 132.
ch. 112 : *L'exposant getta contre ledit Mathe
Aubereau sa Besoche ou besche, de laquelle
il avoit ouvré (ès vignes) la journée. Une
Besoche ou pioche à labourer vignes, in Lit.
ann. 1462. ex Reg. 198. ch. 532. Bosoche,
dont l'en provigne les vignes*, in Lit. ann.
1380. ex Reg. 118. ch. 18. Vide *Bessa* 2.

¶ **BESOND,** Nummi genus, forte idem
qui *Byzantius*. Acta SS. Maii tom. 1. pag.
64. E. ex vetustissimo Instrumento [** re-
cens esse scribitur in *Tastart*] : *Et promittuntur
pro pretio viginis tria scuta in Saluts,
Tastarts et Besonds solvenda.*

* 1. **BESSA**, Rivi vel fluminis alveus,
canalis per quem aquæ decurrunt. Charta
Ysemb. de castro Allionis ann. 1190. in
Chartul. S. Joan. Angeriac. fol. 187. v° :
*Dederunt insuper omnem pescationem, quæ
veniet ad eorum (monachorum) molendina,...
hoc solo retento, quod si balena, aut
marsupi, vel spiculus in ipsa Bessa capti
suerint, ipsius (Ysembergi) erunt.* Vide supra
Besale. **Besse**, Instrumentum pescato-
rium, in Lit. remiss. ann. 1455. ex Reg.
189. Chartoph. reg. ch. 58 : *Le suppliant
prit une Besse à quoy on pesche, etc.* Si ta-
men leg. non sit, *on besche*, pro *on pesche*;
quo casu idem esset, *quod mox in Bessa* 2.

2. **BESSA**, [* Ligo, nostris etiam Besse,
Bayche, et Beysse. Charta ann. 1284. in
Chartul. Thenol. fol. 14. v° : *Dicebamus
quod quotienscumque terræ..... excoleban-
tur ab habitantibus in dicta villa de sancti
Petri monte,.... cum carrucis, seu equis vel
animalibus ipsorum habitantium, seu cum
Bessa, etc.* Aliæ ann. 1310. ex Chartul. S.
Vinc. Laudun. : *Qualitercumque colantur
terræ, sive cum equis, sive cum Bessa, etc.*
Lit. remiss. ann. 1402. in Reg. 157. Char-
toph. reg. ch. 190 : *Pierrat dépoilla son
mantel,.... et prist une Besse qu'il avoit à
deux mains, etc.* Aliæ ann. 1417. in Reg.
169. ch. 507 : *Guillaume Leupson pour
homme serrurier.... alu à Crespy en Lannois,
pour vendre Besses, et autres denrées de son*

mestier. Aliæ ann. 1443. in Reg. 176. ch.
274 : *Icellui Gerault, qui avoit en sa main
une Bayche ou Beysse,.... donna à icellui
Anthoine Garnier de ladite Baysse ou Beysse
un coup ou deux sur la teste. Une marre ou
Beysse ferrée, inaliis Lit. ann. 1468. ex Reg.
194. ch. 321. Unde *Besser*, pro *Bécher*, ligone
toder. Lit. remiss. ann. 1478. in Reg. 206.
ch. 1031 : *Pierre Guynebert envoya deux
compagnons Bessans ou pionniers, pour faire
ung fossé. Et Besson, fossor, cujus opus
Bessonnerie nuncupatur.* Lit. remiss. ann.
1415. in Reg. 168. ch. 259 : *Blaise Helouin
Besson ou pionnier, etc.* Aliæ ann. 1454. in
Reg. 191. ch. 71 : *Le suppliant et Jehan
Camyn Besson estoient et besongnoient de
leur mestier de Besonnerie en ung certain pré.*
Vide *Becca* [* et supra *Besogium*.]*

¶ **BESSÆ**, Arvernus Lemovicensis Besses,
idem quod *Pascua*.

* **BESSAGUM** scriptis Stephanus pro *Bis-
beigi*, quod est polypodium. Glossar. medic.
Simon. Januensis. ex Cod. reg. 6959.

¶ **BESSATUM**, An eadem notione qua
Besse? Inventarium Recognit. de *Vouta*
in Diæcesi Vivar. tom. 2. fol. 351 : *Con-
frontat cum terra Johannis Fano, et Antonii
Chonneti quodam Bessato medio.* Iisdem sere
verbis iterum ibidem occurrit.

* Locus humilis, paludosus, dumetus et
repribus plenus; idem quod supra *Baissa*.
Vide in hac voce. Neque aliter intelligenda
vox *Besse*.

¶ **BESSIM**, διπλαῖς : *Bimembre*. Sup-
plein. Antiq.

* Castigat. in utrumque Glossar : *Bes,*
indeclinabile quidem est, sed antiqui besses
conspicerunt, et *Besses* et *Bessem* dicunt.

¶ **BESSUM**, Genus vehiculi. Papias.

** **BESSUS**. Mar. Vergilii Epitom. IV.
ap. Maium. Classic. Auctor. tom. 5. pag.
120 : *Bestia dicitur de Bessu, hoc est more
feritatis. Conter Bibuscus. Bessus, Ligo,
vide in *Becca*.*

* **BESTAGIUM**, a Gall. *Bétail*, *Pecus*.
Lit. remiss. ann. 1364. in Reg. 94. Char-
toph. reg. ch. 43 : *Ab eisdem (Britonibus)
emebat et emit animalia seu Bestagium, quod
deinde occisum, tam ipsis Britonibus, quam
alii emere volentibus, vendebat.*

* **BESTALE**, Eadem notione. Lit. re-
miss. ann. 1352. in Reg. 81. Chartoph.
reg. ch. 274 : *Cum.... dictus Symonetus Be-
stale seu prædam dictæ villæ in pabula seu
pasturatio ejusdem villæ, causa pabulandi,
duxisset. etc.* Vide *Bestiale*.

¶ **BESTALINUS**, Iter tortuosum, ut
videtur. Nostris olim *Bestors* vel *Bestore*
idem omnino sonabat quod jam *Chemin
oblique et tortueux*. Ovide MS. apud Bore-
lum :

Et tant fist les chemins Bestors, etc.
Unde pro *Bestalinus* legendum puto *Besto-
linus*, in Edicto Johannis Regis Franc.
ann. 1357 : *Quod possint et valeant... mun-
dare, et auferre semoraria, sucos, et alias
orduras, prout indigebant, reparareque gra-
daria, thes, et Bestalinos, passus, pontes, et
itinera ipsius castri.* Hinc etiam emendare
licet aliud ejusdem Regis Edictum ann.
1351. tom. 2. Ordinat. Reg. Franc. pag.
480 : *Habeant potestatem cognoscendi de viis
publicis et itineribus reparandis, de clertis,
edificiis et tabulariis Bescalinis, in dicto ca-*

stro. Nisi forte alicui magis arriderit vox
Bestalinius pro stabulum, Gall. Etable.
[* Vide supra *Bescalmum*.]

* **BESTALLUM**, Idem quod Bestale. Lit.
nomiss. ann. 1364. in Reg. 94. Chartoph.
reg. ch. 4 : *Cepit in domo librorum Fure
relli unum bovem, et certa alia bona, et Be
stallum in aliis locis.*

* **BESTANCUM**, Controversia, conten
tio, lis, Gall. *Contestation*, procès, olim
Bestant, unde Bestancier, Contendere, litigare.
Charta Raynaldi episc. Tullens. ann.
1179. inter Probat. tom. 1. Annal. Pre
monstr. col. 555 : *Praeterea idem Guiardus
quoddam carruagium, quod erat in Bestan
cio, et quod hactenus crantare noluerat, in
præsenti nostra crantuit.* Charta Guill.
episc. Metens. ann. 1267. in Chartul. Cam
pan. fol. 414. col. 2 : *Faisons savoir à toz....
que de totes querelles et de touz Bestans, qui
sont et peuvent eistre entre nos et noble homm
Ferri duc de Lorraine et marchis, etc. Ea
dem leguntur in Charta Ferrici ejusd. ann.
ibid. Pactum inter Henr. comit. Luxemb.
et Trevirenses ann. 1302. tom. 2. Hist.
Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 15.
col. 2 : *Et après de dettes et des Bestans,
que nostre sougis ont eu uzdz citains jusques
aujourd'hui, nous en serons bons moyens.*
Charta ann. 1239. in Chartul. S. Petri de
monte : *Et se nos tres frères li clers en
voient Bestancier, nes chalangier, nos ne leur
en serions ne en awue, ne en conseil, ains
nos peneriens en bone foit que li aumone ceist
(i. e. cessat).* Vide supra *Bastancum*.*

* At vero *Bestance*, apud Villehard. pa
ragr. 75 : *Bestance i ot assez d'unnes chuses
et d'autres, Italicum est Bastanza, Gall.
Suffisance, abundance, copia. Bestens au
tem, Tempestas incongruens, incommoda,
Gall. Mauvais temps, in Lib. 1. ordinat.
super artif. Paris. ex Cam. Comput. fol. 5.
v° : Se Bestens n'estoit, c'est assavoir des
grans gelées et des grans eues, etc. Stat.
pro molendinarii Paris. ibid. fol. 20. v° : Ly
musnier de grant pont.... ne peuvent prendre
aux bourgeois, ne en Bestens, ne hors Bestens,
ne en esté, ne en yver, que de ung septier ung
rez boessel.*

* Vox igitur *Bes*, apud nostros olim alteri
adjuncta, ejus significationem in malam
aut etiam pejorem partem detorquet, bat,
quod et in *Bestornatus* advertere etiam licet.
Hinc Besivre eum dicebant, qui vino obru
tus erat. Lit. remiss. ann. 1416. in Reg.
169. Chartoph. reg. ch. 447 : *Quant le
sappiant et austre de sa compagnie virent
qu'il estoit ainsi Besivre, et qu'il ne savoit
qu'il disoit, commencerent à rire, etc. Et
Mener à Besloy, pro A lege seu a recto ab
ducere, usurpabant. Mirac. B. M. V. MSS.
lib. 1 :*

*Lucs qu'en bouche ont décré et loy,
Tout le mont mainent à Besloy.*

L'Ordene de Chevalerie MS. :

*D'autre gent de mauvaise loy,
Qui nous mettoient à Besloy.*

* *Hinc, ut opinor, Besucher, Parcere,
vulgo Epargner, ménager.* Guill. Guiartus :

*Li chappies conmence lydeus;
Car cil des Frans pas ne Besuchent
Soudoiers d'armes, qui trébudent.*

* **RESTARCHA**, Dignitas ex illustriori

bus in aula Constantinopolitina. Vide
Bicayx in Glossario medie Græcitatis.

* **BESTHOOFD**, Prestantior supplex,
qua post obitum vassalli domino debetur,
idem quod *Melius catallum*, Anglis *Heriotum*
dicunt. Vide in his voribus. Charta
Ferrandi et Joannæ comit. Fland. ann.
1234. in Suppl. ad Miræum pag. 96. col. 1 :
*Omnes illi de octo virsarnis manentes infra
officium Brugense, qui ad scabinagium per
tinente,.... qui sunt et liberi in perpetuum
de servitute quadam, que vocatur Beste
hoofd, quamdiu infra dictum officium Bru
gense manserint ad dictum scabinagium per
tinente.* [** Germ. *Besthaupt*.]

* **BESTELETA**, diminut. a Bestia. Arest.
parlam. Paris. ann. 1321. 9. Maii ex Reg.
Olim : *Item unum cyphum... esmaldatum de
armis Franciæ et de Besteletis, pretio lx.
librarium.*

* **BESTEMIA**, Trojæ. Glossar. Isid. Ubi
Grævius inter varias, quas resert, lectiones
hanc præferit : *Bestia maja, Trojæ, ut Best
ia maja dicta pro majuli.* Est autem Majalis
bestia porcus sic dictus, eodem Isidoro
teste, quod Deæ Majæ sacrificaretur. Vide
Majalis et Grævium loco citato.

* **BESTEONEM**, Vide *Boteonem*.

BESTIA, Equus vel jumentum quo quis
vehitur : quomodo Bestia etiamnum usur
pamus, *Equitatura.* Hugo Flaviniac. in
Chron. pag. 245 : *Quid enim referam... ful
men ante conspectus nostris cecidisse, ita ut
Bestia cui sedebam igne ipso ustulata, etc.*
Utitur ibi semel ac iterum.

* *Hinc Murcheant de Bestes*, Equorum
negotiator, in Charta ann. 1296. ex Lib.
rub. Cam. Comput. Paris. fol. 247. v°.
col. 1.

* **BESTIA BISA**, Fera venatica cinerei col
loris, ut aper, etc. Charta anni 1350. in
Reg. 103. Chartoph. reg. ch. 316 : *Excipi
endo captionem grossorum animulum seu
serum, que communiter Bestiae bises vo
cantur.* Vide *Bisus*.

* **BESTIA BLANCHA**, Lanigera, ut ovis.
agnus. Chartul. Corb. sign. *Cæsar* fol.
101. r° : *A este donné congé.... pour mener
pasturer leurs blanches Bestes à luynes en
pre de messieurs de Corbie.*

* **BESTIA BOVINA**, in Charta ann. 1299 :
*Pro qualibet Bestia bovina de die solvat de
narios duos, et de nocte quatuor.*

* **BESTIA FERRI**, Beste de fer, dicitur
qua domino non perit. Belloman. MS. cap.
68 : *Mes se je baille ma vaque ou mes brelis
en cel maniere, que tout li fruits fussent mien,
pour prest de deniers ou d'autres choses, et
les bestes moroient sous le coupes de chelui,
qui de par moi les avoit "n warde, et je les
voiloie ravoier par che que il fu convenanchié,
che seroit usure; et de celes usures appelle on
Bestes de fer, pour che que elles ne peuvent
morir à leur seigneur.* [** Dicitur etiam *Soc
cida ad salvum capitale vel ad caput salvum*.
Vide in *Socida* Andr. Sunes. Leg. Scan.
lib. 16. cap. 7. Confer Rosenwing. Histor.
Jur. Dan. § 60. et Mittermaier. Princip. Jur.
Germ. § 193. Germ. *Eisernschwerttrag*.]

* **BESTIA GROSSA**, in Historia Arvern. tom.
2. pag. 86 : *De qualibet Grossa Bestia, que
portabat trussellum vel mercaturam levadun
tur xv. Claromontenses.*

* **JUMENTUM**. Occurrat præterea in Sti
crimin. Saone cap. 42. pag. 91.

* **BESTIA MASA**. Vide *Bestemia*.

* **BESTIA TRAGINA**, Veterina, ab Hispan
Tragia, Vectura, Gall. *Bête de Fauve*.
Concil. Hisp. tom. 3. pag. 381. et Episcop. Hispan.
Alexandri III. PP. ad Episcopos Hispanie.

* **BESTIA TRAMENS**, Aratoris præcepte,
qua et *Animal de labore* occupatur; u
metsi potest intelligi de ea, qua curra
trahit. Charta aum. 1240. in Chartul. Cam
pan. fol. 365. col. 1 : *Praetera statuimus,
quod si de singulis Bestiis trahentes u
et domino regi xij. denarios annuatim u
festo S. Remigii persolverentur: homo renqu
pecundem trahentem non habent, xij den
arios eadem die similiter persolveret. Compt
de bladis comitat. Campan. ann. 131 : Des cornages de Bestes trahens de Montis,
10. razeaux, 2. bechots. Vide in *Corangu*.*

VENARI AD MAGNAM BESTIAM, dep
cervos, damas, apros, etc. Vetus Inquisi
tio foresta, in Regest. Philippi Arg. 1.
74 : *Praeterea eidem Domino Regi ei hor
dibus ejus quinto in perpetuum omnem de
ceiam ejusdem forestæ, et Bestiam mortua*

BESTIA, **BESTIALIA**, Gall. *Bestia*.
Pecudes, apud Michaëlem Medium de Bar
bezaniis in Hist. cap. 20. 21. [Et in App
lacione B. Episcopi Albensis ad Regem re
lata inter Instrum. tom. 4. nove Gall.
Christ. col. 1. A.]

* **BESTIALIS**, Rusticus, stolidus. Be
releta serm. in Domin. 4. Advent : *Qui
dam Bestialis misit quandam famulam cu
uno barileto satis magno, ut daret ei de sua
pretioso. Quod videns dominus rusticenter illius
illius civis, etc. Nostris Abestit, aliquem
quasi bestiam a quoque, pro stolido habet.*
Lit. remiss. ann. 1479. in Reg. 206. Chart
oph. reg. ch. 340 : *Vous me Abstirez, et
vous mocquez trop de moi. Vide mot le
stitalitas.*

* **BESTIALITRA**, Bestiarum more. Mar
nii Itinerarium litterarium tom. 2. cit
1724. pag. 362. ex Itinere Indico Baldu
ris Spinger.

* **BESTIALITAS**, Bestieris, in Gloss.
Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Utitur Rabe
la. lib. 1. cap. 9. pro Stupiditas, Gall.
Bêtise. Vide supra *Bestialis*.

* **BESTIAMEN**, ab Ital. *Bestiame*, Pec
Gall. Bénil. Chron. Bergom. ad ann. 1360.
apud Muratbr. tom. 16. Script. Ital. col.
979 : *Facinus Canis capitaneus.... vel inter
partes Brixianenses, et reliquit quasi terra pl
enum Bergomini consumatum victimam et be
stiam in labororio. Stat. Mastus lib.
1. cap. 139. ex Cod. reg. 4620 : Ordine
mus quod.... blada, legumina, Bestiame
extrahi non possint de territorio Mantua
Stat. Vallis Ser. cap. 67. ex Cod. reg. 4620
fol. 187. v° : Possunt ire per totum mons
cum suo Bestiamine ad præcallantiam inde
Statuta castri Redaldi lib. 1. pag. 22 v°.
Cadubrii cap. 95. etc.*

* **BESTIAR**, Idem quod *Bestiæ*. Pec
Charta Amalr. dom. Montisi. ann. 1221.

inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 286 : Ita tamen quod de cetero vestra animalia et vestrum Bestiar in dicta pascua pascant, et... nulla alia animalia vel aliud Bestiar in dictis pascuis pascere possint.

BESTIARE, Pecus. Fori Osce ann. 1247. fol. 31 : Si vero Bestiare extraneum, sive oves, transitum fecerit per terminos alicujus Infusoriorum, etc. Vide Bestiagium et Bestiale.

1. BESTIARIUM, Liber de bestiis compo- situs, vel locus ubi bestiae morantur, Ugutioni et Joanni de Janua.

2. BESTIARIUM, Pecus, Bestial. Liber- tates Regni Majoricar. ann. 1248 : Non do- netis carnaticum de vestro Bestiario omni tem- pore, etc. [Charta Berardi et Raimundi Consulm Tholosae ann. 1192. in lib. MS. Consuetud. et Privileg. urbis Tholosae f. 29 v. e Biblioth. D. de Crozat : Causa spa- ciandi et trepandi et pascendi ab omni Be- stiario et ab omnibus animalibus. Haud semel occurrit in Chartis Archivi B. Mariæ Pipe- racensis.] Vide Adularius.

1. BESTIARIUS, Venator bestiarum. Glossar. Isid. et Vetus Gloss. San-German. MS. n. 501. [* Vide Forcellin.]

* 2. BESTIARIUS, ut Bestiarium 2, Pecus. Charta Jacobi reg. Aragon. ann. 1232. in Chartul. Campan. fol. 549. col. 2 : Ubique sui Bestiarii et ganati francae et libere et salve ac secure pascantur.

BESTIONES, Traces. Ita Glossæ Isidori. Ital. Bestione, est bestia grandior.

1. BESTIRIUM, Mendose pro Bestiarum, in Glossis Isid. in voce Bellus, ad quam si habet Grævium consule.

BESTIUS, Instar bestiæ, Joanni de Ja- nua. Commodianus Instr. 34 :

Non requiris eam, sed si quasi Bestius errans. [Epistola Henrici Clerici Pomposiani xi. sec. scripta in Diario Italico B. de Mont- faucon pag. 82 : Quis igitur tam ferreus, quis tam immutis, tamve Bestius excors, etc. Eadem habes tom. 5. Annal. Bened. pag. 323. et apud Martén. tom. 3. Anecd. col. 370. D. de varia fortuna Ernesti Bavariae Ducus :

Bestius ille gygas terræ jumenta virosque Prosteravit, etc.

Utitur etiam Persius Satyra 6. Vide Bel- lus.

1. BESTORNATUS, Male versus, Gall. olim Bestourné. Litteræ Joannis Abbatis S. Genovæ Paris. ann. 1350. pro capella S. Yvonis. Paris. : In quadam magna platea sita in parochia S. Benedicti Bestornati in quadrivio vicorum Nucum, et Fera et dicti magni vici S. Jacobi. Bestornata olim dicebatur hæc parochialis Ecclesia, quod ejus majus altare tunc temporis spectaret Occidentem, cum ex ecclesiastica consuetudine Orientem spectare debuisset. Nunc contraria ratione dicitur S. Benoit le Bien tourné, quod ad Orientem translatum sit majus altare, cum instaurata est Ecclesia. Dicta etiam fuit Bis- tornata propter hanc majoris altaris in duobus locis collocationem. Vide Sauval. tom. 10. Antiquitat. Paris. pag. 410. et Borellum in Thesauro Antiquit. Gallic. ad vocem Bestourner. Confer supra Bestancium.

* Mestourné, pro Plus aequo parvus, in Consuet. Genovæ. MSS. ex Stat. ann. 1300. fol. 8. v. : Pain mestourné, c'est-à-dire, pain trop petit.

1. BESTUM, f. Jus pascendarum bestiarum in silvis. Hist. Harcur. tom. 4. pag. 1928 : De feodo de Pewerel Henricus tenet in eodem tres virgatas terra et habet Bestum in forestade Leicester. [* Mendum pro Pastum. Vide Pastio.]

1. BETTA, Pellis lanata. Gloss. S. Bened. cap. de Vestimentis : *Pellis lanata*, Bztn. Glossæ Regiæ MSS. : Bztn, Pellicea. Gloss. Græc. Lat. : ἀρνάτις, τὸ προβάτινο δέρμα, *Pellis lanata*. Zacharias Calliergus in Schol. ad Theor. Id. 5 : Bztn λίγουσι τὰ ἡκαδίου συνεπέραμα περιβλαιτα. Ubi Bztn, τὸ διφέρων, τὸ στούρα interpretatur. Tabularium S. Martini de Campis : Agnina pellicia, et nocturnales, qui vulgo Bete dicuntur. Hodie etiamnum Betas vocant Bellovacenses, cuculliones nigri coloris, quibus caput in mortuorum obsequiis viri operiunt; de quo more agit Gregorius Turon. de Viis Patrum cap. 6 : Similiter et viri obiecto capite, ut in exequiis uxorum mos est. Vide Nocturnales.

* **2. BETTA**, Rivi alveus, canalis, ut videtur, idem quod supra Besule. Charta ann. 1219. in Reg. feud. Aquit. sign. JJ. rub. fol. 46. r. ex Cam. Comput. Paris. : Quadraginta solidos super Betam de la Bersuda annualiter assignavit, ita quod ecclesia S. Macharii illos xl. solidos de prima piscatione, qua in Beta de la Bersuda piscabitur, sine contradictione aliqua percipiet. Beta, pro Bara, vide supra in hac voce. Nostri vero Beter, dixerunt, pro Emmuseler, Capistrare, os obstringere. Mirac. B. M. V. MSS. lib. 1 :

Quant batu l'oren et Bete,
Et la fournaise l'ont jeté....
Et comme un ours batre et Beter.

* **3. BETTA**, aequivocum est ad herbam et ad litteram et ad panem. Gall. Tertre. Glossar. Lat. Gall. ann. 1348. ex Cod. reg. 4120.

1. BETACIUS, Insulsus. Papias MS : Betaoleris genus. Betacins derivatur inde, Insulsus. [* Vide Forcellin, in Beta et Betaceus. Adde Priscian. lib. 3. in fine, Papiæ auctorem.]

BETAGII, apud Hibernos, dicuntur Laici ascripti glebae Ecclesiasticae. Charta pro Prioratu S. Andreæ in Hybernia, tom. 2. Monastici Anglic. pag. 1019 : Terras et tenementa nostra in Ultonia, cum dominiis, dominicis servitiis, redditibus, tam liberorum, tenentium, firmarum, quam nativorum, et Betagiorum cum Nativis, Betagiis, cum eorum sectis, etc. Liber niger Eccles. Lismorens. apud Jacob. Warœum in Antiquit. Hibernicus, cap. 30 : Memorandum, quod quilibet curuca de Betagiis, quolibet anno debet arare Domino (Episcopo) unum acram ad seisinam avenarum, etc Item Betagi debent trahere blada Domini. In Charta Edw. II. Regis ann. 1316. distinguuntur a Tenentibus. Unde vero sic dicti, videtur ignorasse idem Warœus, contentus annotasse vocem esse labii Hibernici.

* **BETAGIUM**. Vide infra Binnum.

BETALIS, Fragmentum Petronii cap. 58 : Curabo longe tibi sit comula ista Betalis, et dominus dupondiarius. [ubi Betalis idem videtur quod Mollis instar betæ. Quidam legunt Bessal.]

* **BETATUM VINUM**, f. idem quod se- catum. Vide in Vinum. [* Legendum, Botatum. Vide in Vinum.] [* sive Veturum.]

* **BETFRERIUS**, Turris altior in urbi-

bus, vulgo Bessfroi. Charta ann. 1223. inter Instr. tom. 10. Gall. Christ. col. 231 : Apud Silvanectum quadraginta solidos censuales de duabus dominibus, sitiis juxta Betfrerium ci- vitatis Silvanectensis. Cum autem in ea turri pendere solet campana, cuius pulsu cives convocantur, aut nunciantur adventantes hostes; hinc Bessfroy usurparunt pro eo, quod nunc Toesiu vocatur. Lit. remiss. ann. 1479. in Reg. 205. Chartoph. reg. ch. 294 : Aucuns du village de Monthelye se prindrent à sonner les cloches de l'église par maniere de Bessfroy, pour assembler le peuple dudit lieu. Vide Bessfredus.

1. BETH, sive Bara, mola olearia. Pa- pias MS. [* Bata in cod. reg. 7609. Vide Batus.]

* **2. BETH**. Stat. pellipar. Berolin. ann. 1280. apud Ludewig. tom. 11. Reliq. MSS. pag. 633 : Tercio, quod nullus ponat dolium Rosine, quod Beth est interpretatum. [* In German. : Dat nyman sal setten ein Bethbat, etc. In margine Bethboth. Saxon. ant. Beth, Balneum, lavacrum.]

BETHLEEM. Charta Philippi I. reg. Franc. ann. 1070. inter Instr. tom. 12. Gall. Christ. col. 13 : Gualtherus abbas loci qui vocatur ab antiquis Bethleem sive Ferrarie, etc. Bethleemite monasterium, in Bulla Paschalis II. ann. 1103. ibid. col. 15.

BETHLEEMITA, Monachorum secta, de qua sic Matth. Paris ann. 1257 : Concessa est mansio Fratribus Bethleemitis in Cantabrigia... quorum habitus similis est habitui Prædicatorum. Signatur autem capa eorum in pectore quadrum stella rubra, 5. radus crinita, in cuius medio quædam rotunditas est aëri coloris, propter stellam, que appa- ruit in Bethleem nato Domino.

* **BETHPHANIA**. Bareleta serm. in Epiph. : Hodie sacra solennitas... tribus vo- cabulis decoratur : 1º. Epiphania, 2º. Theo- phania, 3º. Bethphania.... Bethphania, a bet, quod est domus, et phanos, apparitio; quia revolutis xxx. et uno anno ad nuptias fuit invitatus (Jesus).

* **BETINUS**, Venter. Barel. serm. in fer. 5. hebd. 1. Quadrag. : Si vis a principe gratiam petere, stomacho prius confortato, quando confortavit Betinum, sine vino nihil fit.

BETIU, PETIU, sic enim varie scriptum reperitur in Traditionibus Fuldensibus, ubi inter vestes Ecclesiasticas vel certe mini- steria sacra recensetur, lib. 1. pag. 459 : Due capsæ,... patena 1. et 6. velamina, ca- sula cum alba, 3. Petiu cum tribus capitali- bus, 2. vasa ad ministrandum, etc. Pag. 572 : Petiu 3. pulvilli 5. sedulare 3. mappe 2. munutergia 1. bechin. 1. pelvis 1. etc. [* Bed, Lectus, secundum Graff. Thesaur. Frauc. vol. 3. col. 53. In Harm. Evang. Saxon. pag. 166. lin. 17. Pe da est tunicam, Ev. Ioh. 19, 23. Germ. Superior. Pheit, Camisa, in- dussum, ap. eund. Graff. vol. 3. col. 327.]

* **BETO**. Comput. MS. fabr. S. Petri In- sul. : Datum. Item Nicolao le Rogier pro Be- tone, iiiij. sol. Semel atque iterum ibid. le- gitur.

BETOLA. Contract. dator. Bergom. lib. 4. c. 41 : Quod Betola et tabernæ possint te- neri ubique in locis consortis. [* Ital. Bettola, Cauponula.] [* Vide Murat. Antiq. vol. 2. col. 1155.]

BETORACES, ἀξύθαι, *Spinæ*. Suppl. Antiquarii. [** In Gloss. Lat. Gr. est *Betorae*, Vulcan, legend. censem *Bepres* pro *Vepres*.]

BETRESCHA. Vide *Bretachia*.

BETRICUM VINI, Jus vinum diven-dendi, cessantibus aliis quibuscumque, idem quod *Bannum vini*. Vide supra in hac voce. Charta ann. 1327. in reg. 74. Chartoph. reg. ch. 49a : *Item ienit dictus commissarius, quod habemus ibidem betricum vini seu bannum quolibet anno, una cum nobilibus parriis dicti castri. Sed forte leg. Betatum, pro Vetus.*

BETTA. Vocabul. Lat. Germ. Twing, MS. : *Bette der geburen, Bettel vel praecaria.* Charta ann. 1396 : *Districtu, banno, ..., molendinis, stura, Bettel, ungelita, exactione, etc.* Vide *Bettwota* [** et *Bede*, ubi addend. Grimm. Antiq. Jur. pag. 297.]

BETTVOITA, Advocatio precaria, German. *Bittvogtey*. Christophori Mulleri Introductio in Hist. Canonica Sand-Hip. apud Raim. Duellium Miscellan. lib. 1. pag. 385 : *Eas vero, quæ Bettvoitas vulgariter appellantur, occasione quarum Ecclesiae destituuntur, penitus amoventes.*

BETUM, Pars agri elatiō inter duos sulcos. Germ. *Ackerbeet*. Cod. Leg. Nor-mann. ap. Ludew. Reliq. tom. 7. pag. 318. Vide *Bedum*. **ADEL.** Ita se habet locus : *Precipe Tycio, quod juste et sine mora ressai-siat Betum de terra apud Betum etc. In ant. cons. Norm. Gall. cap. 93 : Commande a R. que à droict et sans delay il ressaissse L. d'une terre qui est assise en la paroisse de Mar-boeuf. Unde patet per Betum designari quod-vis nomen proprium.*

BETUNIUM, Res vilioris pretii, a vet. Gall. *Betur*, quo purgamenta quævis signi-ficabant. Lit. remiss. ann. 1360. in Reg. 90. Chartoph. reg. 540 : *Dictos equos cum aliis bonis dictorum burgensem captos apud Ver-dunum conduceentes, ipsos inter se ad invi-cem, tanquam putatos pro Betuno, publice divisorunt. Lit. ann. 1389, inter probat. tom. 3. Hist. Burg. pag. 132. col. 2 : Que tous ma-nieres des gens de quelqu'estat qu'ilz soient, qui ont mis aucuns fumiers, terres, et autres Be-tuns ez places de la ville de Dijon, etc. Lit. remiss. ann. 1401. in Reg. 156 ch. 98 : Un tombereau chargié de gravois et autre Betun, etc. Unde Betumier, locus immundus, sordi-dus, in Mirac. B. M. V. MSS. lib. 3 :*

*Isons, issons du Betumier,
Laissons la bœ et le fumier.*

BETUS, πάλινος : *Priscus*. Suppl. Antiquarii. [** *Vetus*.]

BEVARIA PELLIS. Vide *Bever*.

BEUDUM, *Beodum*, Mensa. *Vetus Glos-sarium apud Pithœcum : Mensa, Beod. Re-sectorium, Beodden*. Anglo-Saxonibus, he-od or n est mensa : *Flandris Bodum*, mensa rotunda instar fundi doliaris, quod apud tenuiores et in castris plerumque mensa vicem fungitur, inquit Wendelinus. Lex Salica tit. 48 : *Ille in cuius luisum festucam jactavit, ibidem mansisset, et hospites tres vel amplius collegisset, et pavisset, et ei ibi-dem gratias egisset, et in Beudo suo pultes manducassent. Alii Cod. habent beodo. Ne-scio an ab hac voce Hispani suum Beodo hauserint, pro ebrio, a dolio scilicet vina-rio. Vide *Sebast. Cobarruviam*. Cambro-*

Britannis Beudy est Bostar, bubila, stabu-lum boum. [** Vide Graffii Thesaur. Ling. Franc. vol. 3. col. 76. voce Biut; Schmeller. Gloss. Saxon. voce Biud.]

BEVELANDIA, Altera Zelandiæ in-sula, uti observant docti Editores, a Flandr. *Beven*, tremere, et *land*, terra. Mirac. S. Arnulfii tom. 3. Aug. pag. 256. col. 2 : *In insula, quæ nuncupatur Bevelandia, hoc est, tremula terra, etc.*

BEVER, *Beuvrum*, Fiber, Castor; An-glis et Germanis *Bever*, Gallis *Bévre* : *Bi-bris*, Plinio lib. 32. cap. 3. *Brerus*, veteri Interpreti Juvenalis ad Sat. 12 : *Castoreni Bebrum dicit*. Claudian. in Epigr. :

*Nominis umbra manet veteris, nau dicere Bebrum,
Si castor nitat, Castoreum nequo.*

Papias : *Fiber, qui et Bever, Ponticus canis et Castor. Alibi : Bever, Bevere, mascul. est quoddam animal; [** ut ex Prisciano. Lo-cus est lib. 5. cap. 3. sect. 14. ubi hanc lectionem ex ant. ed. restituit novissimus editor.] Gloss. Ælfrici : *Fiber, Castor, Ponti-cus, Befer*. Joan. de Garlandia in Syn-onymis :*

*Fiber idem Castorque, Bever, castoris cuius
Fiant testiculi, castratus dicimus inde.*

Bernardus Silvester, egregius versifi-cator, inquit Gervasius Tilleber. decis. 3. de Otiis Imp. cap. 46 :

*Cisimus obrepisit, et vestitura potentes
Marturis, et spolio non leviorre Bever.*

*Silvester Giraldus in Itiner. Cambriæ lib. 2. cap. 3 : In Germania, Arctoisque regioni-bus, ubi abundant Bever, etc. Vide Petrum Damiani lib. 1. Ep. 16. lib. 2. Ep. 18. Dur-andus lib. 6. Rational. c. 7. n. 22 : *Biverus in jejuniis potest comedи ex parte quæ piscis videtur. Bevero*, Itali dicunt. Dantes in In-ferno cant. 17 :*

Lo Bevero s'assetta à far sua guerra.

Le Roman de Gurin MS :

Mantel ot riche de Bievre Sarazine.

BEVARUM. *Galerus de Bevaro*, in Cere-mon. Rom. lib. 2. sect. 1. nostris *Chapeau de bievre*.

BEVRUM. Chronic. Fontanellense cap. 16 : *Alteram (cappam) ex cane Pontico, quem vulgus Bevrum nuncupat.*

BEVYR, apud Rymer. tom. 7. p. 356 : *Et unum par chirotercarum de Breyr.*

BOBRE. Ditmarus lib. 6. pag. 65 : *Fixe-runt tentoria juxta amnem, qui Bober dicitur Slavonice, Castor Latine.*

BEVERAII, Quibus Castorum cura et custodia incumbit, recensentur cum *Ber-sarius* et *Veltrarius*, inter Ministeriales, seu Palatii Officiales ab Hincmaro de Ord. Pa-latii c. 17. Vide Nicol. Uptonum pag. 158. et infra in *Porci suales*.

BEVERINA PELLIS, Gall : *Peau de bievre ou de castor*. Chronicum Reichersberg. pag. 268 : *Et misit ei... duos scyphos aureos, et duas vestes imperiales, et trecentas Beve-rinas pelles*. Ricardus Prior Hugustald. de Gestis Stephani Regis Angl. : *Prohibemus etiam Apostolica auctoritate sanctimoniales variis, seu grisitis, sabellinis, marterinis, hereminis, Beverianis pellibus uti.*

BEBRINUM VESTIMENTUM, in Regula S. Cæsarii ad Virgines cap. 7 : *Vestimenta lu-cida, vel nigra, vel cum purpura, vel Be-brina nuncquam in usu habeant. Gloss. Isid. : Castorium, bebrinum, Bebrinum.*

BEVARIE PELLIS, pro *Beverarie*, in Charta ann. 1117. apud Ughellum tom. 7. Ital. sacr. pag. 868. Perperam *Bivaria me-teria*, editum in Concilio Budensi cap. 3. apud Rainaldum ann. 1279. pro *Beverarie*, vel *Beveraria*.

BEVERAGIUM. Vide *Bebergium*.

BEVERARII, *Beverina PELLIS*. Vide in *Bever*.

BEUFREDUM, Gall. *Befroy*. Chroni-con Beccense MS. pag. 26 : *Éodem anno fecit incipere quoddam Beufredum.... ad cam-panas suspendas. Vide Belfredus.*

BEVIUM, Idem quod *Bedum*. Charta Thossiac. ann. 1362 : *Debet sex denarios pro licentia sibi data de capiendo aquam laborem a Bevio vocato de la Glene et esclavitudorū labentum ab itinere de Thossiacu ad Castel-lionum Dumbarum.*

BEVRAGIUM, Fons. [** Propriet Aquariū. Vide *Abevragiūm*, *ADEL*.] *sent. arbit.* ann. 1303 : *Item quemdam alium terminum (posuerunt) iuxta Bevragiūm seu fontem Ter-terii. Pro bibitione seu compotatione occurrit in *Biberagiūm*. Beverie vero et *Beverie*, pro *Ebriositas*, vulgo *Yvrognerie*, Ital. *Be-veria*, in Lit. remiss. ann. 1463. ex Reg. 199. Chartoph. reg. ch. 312 : *Lequel Charrel en sa viellese se inclina à Beverie, et à suivre tavernes. Bestiarus MS :**

*Le laron, qui les fois déchoit
Se trait en sus des Beveries,
Des yvrehes, des lycheries.*

BEVRAGIUM CORIORUM, in Charta G. Comitis Mellenti in Tabul. Leprosar. S. Egidii Pontis Audomari. Usatica MSS. Vi-becomitatus Aque Rotom. : *La constance des cuirs frés et tannés, Beurages, et les tourteaux de toutes les portes de Rouen, etc.*

* Census vel præstationis species. Charta Ludov. X. ann. 1314. in Reg. 50. Chartoph. reg. ch. III : *Richardus dicto Carbord... us sextaria avenæ, et viginti duas gallinas... et pro Bevratio cuiuslibet gallina duos dra-nios Paris, concedimus. Quæ Gallice sic le-guntur in Reg. Cam. Comput. Paris. sig. Bel fol. 32. n° : Loys roy de France et de Na-varre... l'an 1314. donna à Richart Carbord... et ottoia vij. sextiers d'avaine et xxij. felates... chascune geline prisée viij. den. et pour le Beurage de chascune geline, ij. den. Pan. Acta capitul. eccl. Lugdun. ad ann. 1317. fol. 136. r° col. 2. ex eadem Camera : item Bevrugium navigii Gutorgii.*

BEVRALES PORCI, id est, non castrata saxonico *Beer*, *Verres*, *Nostris Ferri*. Ital. *Verro*, Hispanis *Berraco*. Polypicas monasterii S. Remigii Remensis : *Somme porcorum sualium xxv. Bevrugium civit.* [** Ita numerus non castratorum multo ma-jor est quam castratorum, cum contraria semper ratione agent quibus porcorum gre-ges sunt. Cangius *Porcs suales* interpretatur. *Masculos sues*, sunt Ad coitum apti. Vocet Bevrals laudat supra in *Bever*, *Castor*, unde formata idem significat quod *Castratus*.]

BEVRATORIUM, Gall. *Abervoir*, ubi ad aquantur animalia; in Statut. Veron-sib. lib. 5. cap. 23.

BEUVENDA, Potatio, seu vini distri-butio pro assistentiis in choro, in Cal-destralibus et Collegiatis olim usitata. Epist. Clementis IV. PP. ann. 1267. apud Marten. Anecdote. tom. 2. col. 479 : *Item, quod pe-*

tationes et archa Clericorum chori servitio deputentur, prout alias cum siebant distributiones hujusmodi factum fuit : ita quod Capitulum ipsius Ecclesiae faciat valere dictas potationes seu Beuvendas quinquaginta libras Viennenses.

* Bevrage, Potus species a vino distincta, in Charta ann. 1493. ex Tabul. S. Petri de Regula : Capellanus se contentabit.... duabus pipis vini et et una pipa de boisson seu de Bevrage. Vide infra Bibende.

* BEVRIO, Ebriosus, bibax, Ital. Bevone, Gall. Yvrogne. Charta Otonis abbat. S. Benig. Divion. ann. 1335. ex Cod. reg. 5190. fol. 100. v° : Stephanus tenens ensem unum nudum et evaginatum Johannem Gasterium... saepius vocavit, volens dicto Johanni injuriari dicendo ei, Exi ribalde Bevrione. Nostri alias, Embeu, Esbeu, Esbevre et Emboite, pro Ebrius, vino obrutus. Lit. remiss. ann. 1382. in Reg. 120. Chartoph. reg. ch. 195 : Aalips la Maucuverte vint toute yvre et Embeue en l'ostel d'iceux mariez, etc. Aliæ ann. 1432. in Reg. 175. ch. 218 : Lesquelz estans yvres et Esbeux, en telle maniere qu'ilz faisoient. Lesquelz tous esmeuz et Esbeuverez de vin, in Lit. ann. 1483. ex Reg. 109. ch. 262. Denique aliæ ann. 1468. in Reg. 197. ch. 48 : Peu de temps apres icelle femme, qui estoit Emboitee et plaine de vin, etc. Estre en boite, eodem significatu, occurrit in Lit. remiss. ann. 1450. ex Reg. 185. ch. 42 : Le suppliant, qui estoit si fort en Boite ou yvre, que a peine scavoit qu'il faisoit, etc. Hinc nata vox superior Emboite. Vide supra in Beguta 2.

* 1. BEUS, Beatus. Ethelwolf. de Abbat. Lindisfarn. sacc. 4. Bened. part. 2. pag. 317 :

..... pia castra Beorum
Ingriditur felix, latatus sorte superba.

* 2. BEUS, Badius, Gallis Bay. Charta ann. 1347. ex Tabul. S. Vict. Massil. : Permutatio facta inter Johannam de Grassu, in cariera S. Catharine morantem, de quodam ejus mulo pili Bei, appretiato xxv. lib. regalibus. Vide Bagus.

* BEUVRUM, BEUVRUS, BEVYR. Vide Bever.

* 1. BEX, BECIS, Vicia, leguminis species satis nota, Gall. Vesce. Occurrit in Charta anni circiter 1100. ex libro incatenato Ecclesiae Matisconensis fol. 183.

* 2. BEX, Locus humilis, paludosus, idem quod supra Bessa; vel Rivi alveus, canalis. Vide supra Bessa 1. Charta ann. 1299. in Lib. rub. Can. Comput. Paris. fol. 110. r°. col. 1 : Item omnia alia, Bexes, fructu de Cerces (vel Certes) pascua, etc. Vide infra Biezum.

* BEYUM, Idem quod Bedum, Palorum series, quæ ad continendam aquam, quo validius rotam torqueat, solet supra molendinum infigi; interdum et ipse rivi alveus, canalis. Charta ann. 1224. in Reg. 3. Chartoph. reg. fol. 55. r°. col. 2 : Quittamus idem domino regi illud terræ nostræ, quod sumptum fuit pro Beyo, et releseyo, et exclusis molendinorum de novo castro faciendis. Vide Biezum.

* BEZAGINA, Pellis ovina; nam ovis Bezaine dicta est. Vide in Berbix 7. Convent. Saonæ ann. 1526 : Pro pannis quibuscum-

que jactis de saia, vel de serico, cujuscumque generis existentibus, vel anginis, Bezaginiis, etc. Vide supra Besana 2.

* BEZALE, ut supra Besale. Charta ann. 1341. in Reg. 72. Chartoph. reg. 360 : Cum, introibis, exitibus, arboribus fructiferis, aquis, Bezalibus, passeris, molendinis, etc.

* BEZANTIUS. Vide Byzantius.

BEZARIA. Vide Beciaria.

* BEZATUS, ut supra Besale. Pariag. inter reg. Carol. VI. et dom. Mirapisc. ann. 1390. in Memor. E. Cam. Comput. Paris. fol. 225. v°. art. 7 : Homines complicantur ad reficiendum, curandum, et retinendum ductus et mentis (l. meatus, aquarum, et Bezatos molendinorum suorum. Vide Bedum.

* BEZEZIA. Vide supra Benozia.

* BEZOZO, Hispanis, Piscis genus. Vide infra Pagrus.

* BEZOZA, Pia et religiosa mulier, aliqui addita societati. Acta S. Domin. tom. 1. Aug. pag. 906. col. 1 : Vos, que estis Bezozae frutrum ejus (Dominici) festa colite sancti vestri. Vide infra Bezozaria.

* BIA, pro Via. Murator. tom. 2. pag. 309. col. 2. in Precepto Pandulphi IV. Principis Capuæ : Montibus et collibus, territoriis cultis, et incultis, Biis et anditis et semitis. [** Similia e. g. Bindior, Bice, Bibere pro Vivere etc. in nulla charta Longobardica non sunt.]

* BIACENSES. Vide infra Bracenses.

* BIACHA, Cerussa, Ital. Biacca. Stat. Astæ ubi de Intratis portar. : Biacha ponetur et solvat pro quolibet rubo; et si plus vel minus fuerit, solvat pro rata lib. v.

BIAFORA, Bannum seu clamor publicus, quo edito, Communia, burgenses, aliqui vicorum aut urbium incolae cum armis, dono egredi, et Principem, aut ejus Vicarium sequi tenebantur, quæ est vis vocabuli Vasconici. Regestum Constabularia Burdigalensis f. 92 : Et tenentur venire ad Mandatum Praepositi in primo adventu suo cum armis, et jurare pacem, et tenentur venire ad clamorem Biafora, cum armis, et sequi Praepositi vel Locumtenentem suum, et hoc quotiescumque mandatum receperint, vel ad eorum notitiam pervererit. Occurrunt iterum fol. 96. et in Foris Beneharn. Rubr. de Probations d'instruments, art. 9. Petro Gouelino, Occitanis, Biafora est, crida à mort : Biafora, Crier aux alarmes, au meurtre. Consuetudo Aquensis tit. 16. art. 6 : Est défendu d'user d'oresenavant d'aucuns seals, ou Bia horras; mais chacun viendra par action. Via fora, et viu fors, apud Raimundum Montanerium in Chriunico Regum Arag. c. 122. 165. 206. 207. 222. et Petrum Regum Aragon. in Chron. lib. 4 cap. 3. cum ad arma conclamat. Vide Marcian in Hist. Beneharn. lib. 5. cap. 16. [et D. de Lauriere in Glossario Juri Gallici.]

* Inclamatur præterea ab eo, cui vis infertur, cum auxilium implorat. Lit. remiss. ann. 1398. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 421 : Laditte Marie en ce faisant, fist semblant que c'estoit malgré sien, et crua, Biafore, Biafore. Aliæ ann. 1480. in Reg. 207. ch. 66 : Lequel Galubert s'escrya à haute voix à Biafora, qui est un mot du langage du pays (Gasogne) disant qu'il estoit mort. Neque aliud sonat vox Bihore, in aliis

Lit. ann. 1451. ex Reg. 185. ch. 281 : Le suppliant soy sentant ainsi navré et blecé dit cop, crua à haute voix, Bihore, Bihore, audit Martin son maistre, disant qu'il estoit mort. Bihore, in aliis ann. 1458. ex Reg. 188. ch. 5. Vide Haro.

* BIALDUM, Vestis species, idem quod Bliaudus. Stat. Vercel. lib. 2. pag. 27. v° : Camisia duæ, Bialdum unum et pellicea una... Et de lineis intelliguntur linteamina duo, sustaneum unum, Bialdum unum et camisia duæ. Byaut, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1384. ex Reg. 126. Chartoph. reg. ch. 29 : Jehan Gobin couvert d'un petit Byaut, ainsi comme touz nuz, etc.

* BIALE, Rivi alveus, vel fossa per quam aquæ decurrunt, Gall. Canal. Charta Dahlph. ann. 1356 : Item rivagium, juxta Biale molendini de Cuchifata, sunt de feudo predicti Rodulphi. Juxta Biale Joannis, etc. in Ch. ann. 1472. ex Terrear. S. Maurit. in Foresio fol. 42. Vide supra Biale.

* BIALERIA, Eadem notione. Recognit. feud. ann. 1343 : Item tenet tria molendina sub uno tecto, cum suis domibus, alveis, Bialeris, rippagis et juribus. Ch. Dalph. ann. 1390 : Item ductum et decursum aquæ seu Bialerianum molendinorum, etc. Alia ejusd. ann. : Quæ Bialeria dictorum molendinorum incipit et durat recipiendo aquam molendinorum dom. Franc. de Altovilaris militis, etc. Sent. arbitr. ann. 1500 : Unam arcam nemoris, que fecit divertere aquam a suo fillo, taliter quod non potest ipsa aqua ire per Bialeriam dicti Galudii Lamberti. Vide supra Bialera.

* BIANCHI, vox Italica, Albi. Sic appellabatur pia quædam societas, cuius institutionem rationemque nominis docet nos Jacob. Delayo in Annal. Estens. ad ann. 1399. apud Murator. tom. 18. Script. Ital. col. 956 : Fuit in Italia et aliis quasi omnibus nationibus Christianis quidam mirabilis motus ceremoniarum et religionis, que dicebantur i Bianchi. Quæ primum habuit initium in regno Granata Hispaniensis, sicut ab ipsius religionis auctoribus et primitivis referebatur. Fuerunt enim in regno illo Granatae nonnulli viri, nonnullæque mulieres, qui ceremoniæ jusmodi inciperunt, circumponentes singuli linteamen lineum album in modum clamidis crispatum ad collum; et ibant per civitates et oppida in formam processionis, canentes cantilenas vulgares depredictorias ad Deum, pro salute humani generis, et per crebra gressus sui intervalla genitus, alle vocerantes, Misericordia Dio, Misericordia. Hi ad tales ceremonias allicerunt totas Hispanias in civitatibus et oppidis quibuslibet, cum omnium concursu admirabilis sic se inducentium linteaminibus albis et in processiones prodeuntium. Quidam ex ipsis deinde in Gallias, in Angliam, in Germaniam, et alias longinas Christianorum regiones pergentes, ultra quam credi potuit, universos populos ad easdem ceremonias inducebant. Aliqui in Liguriam et Lombardiam declinarunt similiter facientes. Nonnulli Bononiæ et Ferrariæ venerunt. Vocabatur enim religio illa la Compagnia de Bianchi, ut prædictetur.

* BIANDUS, Albus, Ital. Bianco. Acta SS. Junii tom. 2. pag. 738. in Miraculis S. Antonii de Padua : Sic quod (lingua) videbatur intuenti Bianda et rugeta.

** BIANGULUS, BIANGULARIS. *Duos angulos habens. Gemmae Gemmarum.*

BIANIUM, BIANNIUM. *Vide Biennum.*

BIANTI, Sic appellantur in Constitutionibus FF. Prædicatorum per Vincentium Mariam pag. 101. Clerici quidam, qui quaestus ergo prædicabant indulgentias. Alio nomine vocabantur *Cerretani.*

BIARCHUS, Annonæ, seu militum commensatus, prefectus: sic enim Græcis annona seu *victus* dicitur. Erant autem ex Schola Agentium in rebus, leg. 3. C. de Agent. in reb. (12, 20.) et leg. ult. C. de Offic. Præt. Afric. (1, 27.) *Sanctus Hieronymus Epistola* 61. ad Pammachium: *Sed ante Primicerius, deinde Senator, Duxenarius, Biarchus, Cicerior, Eques, deinde Tyro.* *Glossar. Lat. Græc.*: *Apparitores, ἀπαριτοί, [** al. ἀποδικται. ἀποδικται. Onomast. : ἀποδικται, Aerarii tribuni.]* εἰσὶ δὲ ὑπηρέται τοῖς ἄρχοντος προσερέποντες, εἰσερχομένοι. *Apparitor, εἰσερχομένος.* [** Vide Forcellin. H. Steph. Thesaur. edit. Didot. voce *Biarchos*, et Glossar. med. Græcit. col. 202.]

BIARIA, Eorum munus, leg. 1. C. de Offic. Magistr. offic. (1, 31.) [** Theod. cod. 1, 9. const. 1.]

BIARCIUM. Charta fundationis Abbatie Vabrensis in Occitania, apud Catellum lib. 1. Hist. Comitum Tolosæ pag. 69: *Cedimus... villam cuius vocabulum est Vaber, cum omni integritate et redditio, similiter Biarcio, similiter nogareda, similiter et in tarsenu in villa que dicitur Betanus.*

* **BIARCIUS,** pro *Viaricius*, viaticus. Vide supra *Altare Biarciatum.*

* **BIARRETA,** pro *Birreta*, Capitis tegmen. Inventar. MS. ann. 1379: *Item una Birreta rubra.* Vide *Birretum* et *Birrus.*

¶ **BIAS.** Vide in *Biennum.*

BIASTI, [f. Qui per vim sibi aliquid arrogant, vel ii quibus vis summmum est jus, a Greco βιζω; de iis quippe agitur qui Ecclesiastica beneficia quasi laica feoda sibi attribuebant.] Bracton. lib. 5. Tract. 5. cap. 12. § 3: *Incipit tale tenementum esse lacum feodium... et hæc vera sunt secundum Biastos.* [** Vide H. Steph. Thes. nov. edit. voce *Bizas*.]

BIBARHUNT. Vide *Canis.*

¶ **BIBARIUM, Potio,** Gall. *Breuvage*, apud Rymer. tom. 9. pag. 850: *Occasione vinorum, bladorum, ciserarum, cervistarum, potum, Bibariorum seu aliarum rerum et provisionum... Proviso quod vina, blada, cisa, cervisia, potus, Bibaria seu alieres et provisiones, etc. Similia occurunt in Chartulario Gemmeticensi tom. 3. pag. 17. Vide *Biberagium.**

** **BIBELLUS, Bipennis, einbyhel.** Gemma Gemmarum. Vide *Biblia*, 1.

* **BIBENDE,** Item quod *Buvande* apud Menolum, Lora, posca, vulgo *Piquette*, vinum scilicet quotidiani potus in usus domesticorum. Privil. capit. S. Barnardi de Rom. ann. 1348. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 275. art. 10: *Cessant vendere vina sua per se et alias infra villam et extra in ejus pertinencias; nisi forte foret vinum conventus vocati Bibendis, facti in vindemia. Ubi doctissimus Editor monitum sedicit, apud Dalphinates hanc potionem etiam Couvin vel Couven appellari. Vide supra *Beveragium.**

¶ **BIBER.** Vide in *Bibertis.*

BIBERA, *Bisacuta.* Papias MS. San-German. num. 501. Vide *Biberus.* [** f. Bi- pera.]

BIBERAGIUM, Gall. *Vin du marché, Breuvage*, Ital. *Beveraggio*, quod præter premium corollarii vice in emptionibus cedetur. Tabular. Majoris Monaster. seu Vindocinense Thuani Ch. 15.: *Precio constante solid's 12. et de Biberagio totidem denariis.* Tabular. S. Albini Andegav. : *De qua emptione habuit filius suus pro auctori zonatu sex denarios, et duos calcearios, et Bibradium.*

BEVERAGIUM, Eadem notione. Chironicon Senonicense lib. 3. cap. 5: *Bibamus ergo leti Beveragium (attulerant enim vinum secundum) ad hoc mercatum confirmandum.* Et infra: *Et quod vineum cum eo emit, et quod Beveragium ibi bibitum fuit.* Perperum Edit. boveragium, ut et in Statutis Gildæ Berwicensis cap. 38. *Beveragium et Bervagium, pro Beveragium, nisi expressum sit nostrum Breuvage, pro potione.* Idem sumitur pro quavis bibitione seu compotatione, in Regesto censuum Carnotensis civitatis ex Camera Computor. Parisiens. fol. 20: *Le mestre des Pelletiers doit chascun an le Roy des Dimanches un Bevrage à toutes les personnes nommées par devant, qui sunt de ladite mestrise: et commencent à boivre dès lors que Bourgeois ont mangié duques au cop de Nonne chiés ledit mestre: lequel bevrage coûte bien cent sols, ou plus ou moins, segont le marché de vin, et segont les personnes qui i viennent. Et se ledit Bevrage n'est souffisant ausdits mestres, il peuvent porter le pot tout plein de vin devant la justice, pour le faire amender.* Pactum Tongrense ann. 1403. in Magno Recordo Leodiensi pag. 32: *Sans prendre ne avoir ausdits Brasseurs, ne autre part, aucun bien, Bevrage, ne autres biensfaits, ne autres droitures quelconques.* Adde pag. 61. 65.

¶ **BEVRAGIUM.** Concilium Terracon. ann. 1329. apud Marten. Aneidot. tom. 4. col. 301. C: *Certa prandia, comediones, pastus, potationes seu Bevragia exigere quasi ex dictu non formidant.* Vide ibidem col. 302. D. et tom. 4. Concil. Hispan. pag. 606. col. 2. ubi eadem repetuntur. Rymer. tom. 10. pag. 48. col. 6: *Poterat aut debebat vendere in eadem villa ad detallium vel alias aleca seu Bevragia quæcumque, etc.*

BIBERE, Compotationi vacare, quomodo *Aller boire vulgari vocabulo dicunt nostri, pro in popinas pergere.* Capitula Caroli Mag. lib. 3. cap. 72. [** e Capit. Bonon. ann. 811. cap. 6.]: *Ut in hoste nemo parem suum, vel quemlibet alterum hominem Bibere roget: et quicunque in exercitu ebrius inventus fuerit, excommunicetur, etc.*

BIBITIO, Compotatio. S. Audioenus in Vita S. Eligii Episc. Noviom. lib. 2. cap. 15: *Neque strenas aut Bibitiones superfluas exerceant.* Gloss. Isid. : *Bibitor, potator.* De ejusmodi compotationibus vide Savaronem ad Sidon. lib. 5. Epist. 7.

BIBERE IN HONORM, vel in sanitatem alicujus. Paulus Warnefridus lib. 5. de Gestis Longobard. cap. 2: *Cumque iti qui diversi generis potionis ei a Rege deservant, de verbo Regis eum rogarent, ut totam famam biberent, ille in honorem Regis se totam*

bibere promittens, parum aquæ libabat de argenteo calice. Priscus Rhetor: *Ἐκεῖνος τὸ εἰποδικόν αὐτῷ εἶναι πλήρη ξένου κώνου, η Ἀττικῶν σένεντοι εἴναι ἐπειδημένος.* Cinnamus lib. 6. n. 7: *Θάρρους ὑπερβολῆς, σὺν εἰρωνείᾳ τούτῳ, ἀκρατεῖσθαι οὔνομα; Ικαλέσαντον, τοιούτοις τοιούτοις ἔρωμένους η φίλους, ἴστητο τοιούτοις γεγενεθεῖσι τῶν φύλαττων τὰ δύο μαρτία.* Vide Martialis lib. 1. Epigr. 72 lib. 8. Epigr. 51. etc. Hic etiam forte referenda verba Fortunati Epistola præfixa ad lib. 1. Poëmat: *Quo residentes auditores inter acernæ portæ salubite bidentes insana, Baccho judice debarcent.*

* Inter bibendum quorūcumque nomina appellare in Normannia licitum erat: alibi vero honestæ mulieri propinare nels. ut colligunt ex Lit. remiss. ann. 145. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 57: *En soprstant icellui suppliant, sans penser à nul ne vilenie, mais comme c'est la coutume à Normandie, but à une jeune femme qui s'estoit. Quod autem vulgaris usu receptaretur, ut compotatione iniuncti finiantur, injure confirmatum reperio in aliis Lit. ann. 151. ex Reg. 165. ch. 265: Par le stile garde ce pays (Orléanois) quant aucun dit on fait aucunes injures à aucunes personnes, et que depuis ilz boivent ensemble, celle à qui on esté lesdites injures dites, n'est plus tenable à faire d'icelles action ou poursuite, contre celui qui les a dites.*

BIBERE IN AMORE SANCTORUM, vel anima defuncti, vetitum in Concilio Nantes. apud Hincmarum Remensem in Capitulo ad Presbyteroscop. 14. Reginonem in isdem Capit. cap. 39. et Riculfum Suessionensem in Constit. ann. 889. Luitprandus in Legit. : *Non proderit tibi balneum, quo t' assidue potas in amore B. Joannis Baptiste.* Vetus Scriptor laudatus ab eruditissimo Maltonio in Præsat. ad Sæcul. 6. Bebedrum: *Quondam in terra Bulgarorum quidam nobilis potensque Paganus bibere me supciter petivit, ut in illius Dei amore, quod vino sanguinem suum facit. Anonymous de Miraculis S.-Georgii Mart. in Captivo ann. 30: Πίνοντες δὲ εἰς τὴν τοῦ αγίου σπίτια, etc. Ducas Histor. cap. 36. de Constantiopolitanis: Κρατοῦσσαν τὸ χρεῖο ταῦτα πληρεῖς ἀνθράτου, ἀνθεμάτικά τοις ἀντανταῖς πίνοντες εἰς πρέσσοις εἰς τὸ εἰδώλο τὸ βασταρός, καὶ παρακαλοῦντες αὐτὸν τοῦ γενεσαὶ τοῦ καὶ ἄρχοντος τοῦ πόλεως. Tradit Janus Diderinus ad Jus Aulicum Norvegicum pag. 534. Danos olim et Norvegos bibolitos in Christi Natalitio in memoria Olii, qui religionem Christianam in regione induxerat: eumque morem inductum posquam Christianam religionem ampleri sunt, ut paganas superstitiones abolerent, cum solerent antea bibere in honorem et memoriam Olini, Thorii, Niordi, et Triði deorum paganorum. Sed et addit etiam apud Islands in more esse nouum in Christi Natalitiis, sed etiam in nuptiis et conviviis in memoriam Dei Patris et I. C. bibere, ideoque multa illorum coram reperiri argento deaurato decora, in qu-*

bus illi bibunt. Scribit denique Luitprandus lib. 6. cap. 17. objectum Joanni summo Pontifici in Concilio Romano, quod *Diabolus in amorem vnum bibisset*. Formula porro ejusmodi Bibitionis habetur apud Christianum de Scala in Vita S. Wenceslai pag. 56 : *Rursum locum convivii petens, calice accepto, pocula coram omnibus portans, alta prefatur voce, in nomine Beati Archangeli Michaelis bibamus hunc calicem, orantes et deprecantes, quo animas nostras introducere nunc dignetur in pacem exultationis perpetuae. Cui cum quique fideles respondissent : Amen, hausto potu, universos exosculans, hospitium repetit.* [** Scripsit librum Thomasius de poculo S. Johannis, impressum Lipsiae ann. 1675. Hujus enim evangelistae et S. Gertrudis imprimis potabant amorem. Confer Grimmii Mythologiam Germ. pag. 36. sqq.]

* **BIBERE ad potus aequales**, Poculis provocare, decertare, Gall. *Boire à l'envi*; vel Cyathos plenos sorbere, vulgo *Boire à rasade*. Stat. synod. Guill. *Du Prat* episc. Clarom. ann. 1537 : *Prohibemus etiam consuetudinem Bibendi ad potus aequales, dululum a jure improbatam. Nisi malis intelligere, symbolis adaequatis, quod nunc diceremus, Boire à pique-nique. At minus mihi comprehendit est quid sit Boire à la seigle*, in Lit. ann. 1473. ex Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 998 : *Muce Louau entra en l'ostel de Jehan Braquier, ... et demanda à boire; ouquel la femme dudit Braquier respondy, que on ne buvoit point leans que à la seigle; nisi quod satis placet, Seigle, vulgo Seau, situla, hic intelligatur. Vide Sellus.*

* **BIBERE DARE**, Potionem beneficam præbere. Chron. Bavar. ad ann. 1347. apud Oefel. tom. 1. Script. rer. Boicar. pag. 365. col. 2 : *Ludwicus imperator obiit. . . . Ducissa de Austria sibi Bibere dedit, et mortuus est.*

BIBERIS, vel **BIBERA**, Potio, liquoris haustus, sive sorbitio, Gallis *Brewage*, vel *Bouisson*. Gloss. Keronis : *Biberis, Trinchan*. Concilium Nannetense cap. 15. et Hincmarus Reimsensis in Capitulis ad Presbyteros cap. 15. et 16. : *Panem tantum frangentes, singulos accipient Biberes. Id est, semel singuli bibent. Ordo officii in domo S. Benedicti ante Pascha : Ita intrantes in refectorio accipiant singulus Biberes et panem, et quicquid eis appositor fuerit. Ita usurpant Regula S. Benedicti cap. 35. Regula S. Cæsarii cap. 22. Regula S. Aurelianii cap. 53. sub finem, Liber Iussum Cisterciensium cap. 80. 81. 88. 90. 98. 112. 114. 118. Nomasticon Cisterciense pag. 240. 265. 278. 313. Vita S. Opponis cap. 13. n. 51. etc. [Antiquæ iousuetudines Canonorum Regularium ap. 21. *De bibere post Nonam*, et cap. 26. pud Martenium tom. 4. Anecdot. col. 225. et 1226.]* [** *Charter Archiep. Mogunt. no. circ. 1088. in Guden. Cod. Diplom. ol. 1. pag. 365.*]

BIBITURIA, Idem quod biber vel biberis. egula S. Aurelianii sub finem : *Ordinem inviui huic regule inseruimus. Fercula uotidie ad refectionem tria, ad prandium 20, ad cœnam duæ Bibituræ.*

Quod vero Biber, vel Biberis dicitur, ratio appellatur in Regula S. Fructuosi

cap. 5. et in Regula Magistri cap. 27. 53. ut et apud Ardonem Monachum in Vita S. Benedicti Abbatis Anianensis num. 30 : *Vascula... in quibus modicum erat vini, ex quo vel Missas cantarent, vel dominicis diebus singulas Potiones perciperent. Tradit Possidius in Vita S. Augustini cap. 25 : Ecclesiæ Clericos una domo et mensu, sumptibusque communibus nutritos et vestitos, numerumque iis poculorum suis prefigum. Sed et non omnino id vocabulū insolens videri debet : nam et Biber dixerunt veteres. Fannius lib. 8. Annal. : Domina ejus ubi villam venerat, jubebat Biber dari. Cato in Orig. et Titinius in Prælia : Date illi Biber, iracundu est. Ubi tamen viri docti censem Biber accipi pro Bibere, ultima litera elisa : quod firmat Sosipater lib. 1. Instit. Gramm. cap. 21. sect. 46 qui Biber, τὸ πίνω vertit. Utut sit, satis constat errasse Cardinalem Turrecrematum et Bernardum Abbatem Casinensem, qui Biberes in Regula S. Benedicti, *scyphos nude intelligi debere censuerunt; tametsi ita habeatur in Gloss. MSS. Biberes, Calices.**

BIBERES NONALES, Pocula que Monachis post *Nonas* exactas et decantatas prominunt in æstate, qua *aestus* provocat sitem, ut est in Regula Magistri cap. 13. et 27. Eckehardus junior de Casibus S. Galli cap. 11 : *Sonatur ad Nonam, qua percutia invitata tandem Abbas omnes (Episcopos) pariter ad Nonales Fratrum, quibus conscripti essent, Biberes. Statuta Ordinis de Sempringham pag. 763 : Quæ vero Collectam tenet, non ministrabit ad Biberes post Nonam. Junior serviat per Praepositos ad Biberes ante Cernam : post Bberes semel licet bibere, accepta licentia. Adde pag. 773. Idem Eckehardus cap. 9 : *Hebdomadum septem quotidie victualium statuit cum pane abundo, et quinque mensuris de cervisia, quarum quintam Nonalem quidem vino comparari voluit. Refectio Nonæ dicitur in Regula S. Benedicti cap. 29. ubi duplice statuit refectionem quotidianam, Sextæ et Nonæ. Capitula Monachorum S. Galli ann. 817. cap. 27 : Ut in aestivo tempore post Nonam bibant fratres, et postea ad Capitulum pergent. Statuta Cluniaciensia Petri Venerab. cap. 27 : *Statutum est ut non vasis illis vinearisi, que justitiae vocantur, ... sed propriis scyphis unusquisque bibat eo tempore, quo post Nonam ad potum Fratres pergerre solent. Consuetudines Evershamensis Coenobii in Anglia : Et quandounque est potus post Nonam, percipiet Refectorarius duas justas de cellario, et ad mixtum unam. In libro Usuum Cisterciensium caput 83. inscribitur, de Biber post Nonam. Ebrardus Betuniensis in Græcismo cap. 15 :***

Tertia prandere postulat, ut solitum est, Vesicatur ac Nonæ merenda messor in hora.

Catholicicon parvum : *Merenda, le Menger de l'heure de Nonæ.*

* **BIBERNA**, Joan. Simoneta apud Murator. tom. 21. Script. Ital. col. 184 : *Orthona per simulatum cum regina amicitiam occupata, nullo adversari ausa, in Biberna profectus est. Sed leg. Hiberna.*

BIBERUS, *Bisacutus*, in Glossis Arabicо-Lat. *Bibera*, *Bisacuta*, apud Papiam. [Vide *Bisacutus post Bisaccia*.] [** *et Bibera*.]

* **BIBETE**, nostris Scintilla. Lit. remiss. ann. 1455. in Reg. 187. Chartoph. reg. ch. 112 : *Par une Bibete de feu qui monta au plus haut de la grange, le feu se y print, etc.*

¶ **BIBIBILE**, ποτιμον. Gloss. Lat. Græc. i. Potabile.

* **BIBILIONARE**, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646. pro *Bibilonare*, quod vide.

¶ **BIBILLES**, διμαλλον, διχρόσον, *Amphitape*. Supplém. Antiquarii.

* Leg. *Biviles ex Vulcan*. Vide *Salmas*. ad Hist. Aug. pag. 128.

¶ **BIBINARIUM**, **BIBINUM**. Vide *Bibinare*.

BIBIONARE, *Sanguine inquinari. Bibinarium autem est sanguis menstruus mulierum. Bibinum menstruum, id est, fluor sanguinis. Papias.* [** In cod. reg. Papiae 7609. ut ex Isidoro, melius in Glossar. cod. reg. 7644. ut ex Placido. Est in Maii classic. auctor. vol. 4. pag. 436. et 437. Vide *Bubinare* et *Buvinare*.]

¶ **BIBIONES**, qui in vino nascuntur. Isid. lib. 12. cap. 8. sect. 16. Additur : *id est, Musciones, a Bilendo*, apud Papiam MS. Gallis *Moucherons*. [** apud Isidor. quos vulgo mustiones a musto appellant, etc.] Vide *Musciones* et *Bibones*. [** Consul. Forcellin. Gemm. Gemm. : *Bibio, ein trincker.*]

¶ **BIBITIO**, **BIBTORA**. Vide *Bibitio* in *Bibere*.

¶ **BIBITORIUM**. Vide *Macanum*.

¶ **BIBITURIA**. Vide in *Biberis*.

BIBIX, *Pugna*. Papias. [** Vide *Forcelli*. in *Vibex*.]

¶ **BIBLA**, *Biblia*, Sacri Codices, Gall. *Bible*. Hist. Dolphin. tom. 2. pag. 255 : *Proemptione unius Biblia in Roma, florenus aur. 27. qui sunt unc. 7. taren. 12. In cod. MS. V. Cl. D. Lancelot habetur, Biblea.*

¶ **BIBLEIS**, *Duplicibus linteis*. Glossar. Isid. ad quod Grævius : *Lege Bileibus, Duplicibus Linteis*. Papias et velut Gloss. San-German. num. 501 : *Bilices, Duplices*. Sic et infra scribendum, *Bilex*, *Duplex*, pro *Biplex*. Pro *Bibleis* tamen mallet Reinesius *Biplex*. Janssonius autem in suis ad Isidori *Glossas Collectaneis* pro *Bibleis*, *duplicibus linteis* restituit propria auctoritate : *Bilabis, duplicibus linguis*.

* **BIBLETUM**. Glossar. Provine. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Junquiera, Prov. juncetum, Bibletum*. Vide *Bibleus*, 2.

1. **BIBLEUS**. Ugutio : *Biblei et Biblii dicuntur instabiles, et qui reparant libros. Vide Billeus.*

* 2. **BIBLERUS**, Junceus, a Gr. βιβλος, interpretè Mabillonio ad vit. Petri Damiani sæc. 6. Bened. part. 2. pag. 262 : *Nec prætereundum quod... super Bibleum cratem nudam somni quietem caperet. Vide Bilebus et mox Biblosus.*

1. **BIBLIA**, Machina bellica jaculatoria. Albericus in Chron. MS. ann. 1238 : *Adducens secum Bibliam, Petrariam, et cætera bellica instrumenta*. Chron. Leodiense laudatum ab Isaaco Pontano lib. 1. Orig. Francie. ann. 1313 : *Episcopus misit Leodium Mangonalia, seu fructibula, (fundibula) sive Tribuceta, vel Arietes, aut Sues, Vineas, Biblias, Petrarias, sive Cuttos versatiles*. Vide *Catellum* in Hist. Occitan. pag. 599. Origines Constantinopol. MSS. part. 2 : οὐαγές Κονσταντίνε εἰπε τὰ μάγγηνα, ἐπου ἵν-

παρόντεν αἱ τὰ βίβλοι, καὶ τὰ πολεμικὰ δργανα. Sed an *biblio* istae intelligantur non ausim affirmare. Certe libros cum machinis bellicis eodem in loco depositos vix quis credat.

* Nostris quoque *Bible*. Joinvil. in S. Ludov. edit. reg. pag. 122 : *Il (le comte d'Eu) qui moult estoit soutilz, fist une petite Bible que il getoit ens. Le Roman de Claris ibid. in Glossar. :*

Li rois fet ses engins drecier,
Et vers les haus murs charroier,
Bibles et mangoniaux geter.

BIBLIETA, diminut. a *Biblia*. Hist. MS. Excidii Acconis ann. 1191 : *Secum dicens machinarum multitudinem fundibularium, sicut sunt Petrarie, Biblia, Perdicetæ, et Mangonelli.* [Martenius noster, qui hanc historiam edidit tom. 5. Ampliss. Collect. legit col. 769 : *Secum dicens machinarum multitudinem, fundibularium lapidum, sicut sunt Petrarie, Biblia, Perdisæ et Mangonelli ; observatæ in Cod. Navarr. haber, Babictæ. Præstat Biblia.*]

¶ 2. **BIBLIA**, *e*, pro *Biblia*, orum, occurrit lib. 1. de Imitatione Christi cap. 1. n. 3. in Diario belli Hessianici apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 191. et in Spicil. Acher. tom. 8. pag. 577. ex Chronicone Trivetti, ubi hæc notata digna leguntur ad annum 1228 : *Obit Stephanus Cantuariensis Archiepiscopus. His super totam Bibliam postillas fecit, et eam per capitula, quibus nunc utuntur moderni, distinxit : qui dum Parisius in Theologia regret, factus tituli Sancti Chrysogoni Presbyter Cardinalis, demum factus Archiepiscopus, inter alia bona que fecit, etc.*

BIBLIATOR, *Bibliopola*, Ugutioni, et Joanni de Janua. [Vendor et ornator librorum in Glossario MS. Montis S. Eligii Atrebati.]

¶ **BIBLICATUS**, *Biblici gradus, dignitas. Constitutiones Dominicanorum* col. 52 : *Propter utilitatem, et singularem instructiōnem studentium promovendorum ad studia nostri Ordinis pro forma et gradu Magisterii sive *Biblicatum*, sive *Baccalaureatum*, etc.* Vide *Biblistatus*.

¶ **BIBLICTA**. Vide *Biblia* 1.

¶ **BIBLICUS**, Theologus ex ordine *Baccalaureorum Cursorum* in Academia Parisiensi, qui discipulis Sacras Scripturas interpretatur. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 614. col. 1. ex Charta Humberti II. ann. 1349 : *Infra tamen prædictum numerum ducentorum studentium non intendit Dom. Dalphinus præfatus computari Magistrum aliquem in Theologia, Baccalaureum, Biblium vel dispositum, etc.* Vide *Constitutiones Dominicanorum*, per Vincentium Marianti part. 1. col. 53. et infra *Biblista*.

* Nostris *Biblien*, eadem notio. Charta ann. 1317 : *Fr. Bertran Eger bachelier en théologie et Fr. Jean Platel Biblien, etc.*

¶ **BIBLIETA**. Vide in *Biblia* 1.

¶ **BIBLII**, *Artifices qui faciunt trapezitus*. Papias MS. Lege cum edito *tapetus*, hoc est, *tapetes*, seu *tapetia*. Acta SS. Julii tom. 2. pag. 131. D. in Translatione corporis S. Údalrici : *Clausis Ecclesiae januis, inducti sunt Biblii et cæmentari. . . per totum igitur diem laboraverunt, ut locum mundarent, et lapides quadros admodum*

magnos de illa magna profunditate ejercent. Vide Billeus.

* **BIBLIOTA**, *Libradoyra, Prov. in Glos- sar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.* [** Gemma Gemmarum : *Bibliota, idem Bi- bliotheca.*]

BIBLIOTHECA, *Bibliorum liber, seu utrumque Testamentum, Vetus et Novum. Beletus cap. 60. et ex eo Durandus lib. 6. Rational. cap. 1. n. 27 : Bibliotheca a Græco nomen accepit, et est nomen aquivocum, scilicet locus in quo libri reponuntur, et volumen ex omnibus libris Veteris et Novi Testamenti a Hieronymo compositum. Ipse Hieronymus Epist. 6 : Et quoniam, largiente domino, multis Sacrae Bibliothecæ canticibus abundantes, etc. Versus in fronte Bibliorum Metensis Ecclesiæ :*

Rex benedite, tibi hæc placeat Bibliotheca, Carle, Testamenta duo que relegenda gerit.

Necrologium Victorinum 10. Kl. Octob. : *Qui Bibliothecam, quam sibi magna diligenter paraverat, libros scilicet Veteris et Novi Testamenti nobis reliquit. Charta ann. 843. ex Tabulario S. Mauri ad Ligerim : Donum autem confirmat Bibliotheca Veteris ac Novi Testimenti. Chronicone Mauriniacense lib. 1. pag. 360 : Totam Bibliothecam hanc a Genesi usque ad ultimam Pauli Epistolam . . . emendavit. Atque ita Avitus Viennensis et alii et vetustioribus vocem hanc usurparunt. Is enim Epist. 2 : Poscunt igitur alii destructores de utriusque Testamento corpore exemplorum similitudinem, quibus proposita tueantur, negotio huic annis, Bibliothecæ utriusque constat, ut si confirmare quod loquimur testimonio astipulante velimus, cuncta videantur in unum corpus canoniconum voluminum oracula congerenda. Etherius et Beatus lib. 2. contra Elinandum Toletanum : Quilibet carnalis potest omnem Bibliothecam legere et recitare. Paulus Emeritensis lib. de Gestis Episcopor. Emeritensis, in S. Paulo cap. 3 : Infra paucorum curricula annorum omne officium Ecclesiasticum, omnemque Bibliothecam scripturarum divinarum perfectissime docuit. Vide eundem in Vita S. Fidelis. Ado Viennensis in Chron. : Eusebius Cæsareæ Palæstinae in Scripturis divinis studiosissimus, ac Bibliothecæ divine cum Pamphilo Martyre diligentissimus per- vestigator. Eddius Stephanus in Vita S. Willfridi cap. 16 : Bibliothecam librorum eorum (leg. forte sacrorum) de auro purissimo compaginare inclusores gemmarum præcepit. [Retineri potest : Librorum eorum, ut patet ex integro contextu, qui sic se habet : Quatuor evangelia de auro purissimo in membranis depuratis coloratis, pro animæ suæ (remedio) scribere jussit, necnon et Bibliothecam librorum eorum, hoc est, quatuor Evangeliorum, etc. ubi etiam per Bibliothecam intelligenda potius videtur ipsa librorum theca seu tegumentum, quam libri ipsi : quod attentus lector, quolibet tacente, facile potest deprehendere.] Utuntur passim Scriptores, Althelmus Abbas Malmesburiensis in Epist. ad Eahfridum, S. Rambertus Archiep. Bremensis in Vita S. Anscharii n. 22. Joannes Abbas S. Arnulfi in Vita B. Joannis Abb. Gorziensis n. 18. Eldesfonsus Episcopus de Pane Eucharistico, Alcuinus apud Baron. ann. 778. n. 27. Petrus Damiani lib. 7. Epist. 13. Sugerius*

de Administr. sua cap. 20. Chronicone Fontanellense cap. 16. Chronicone Mauriniacense lib. 3. pag. 360. Auctor Vita S. Gertrudis n. 4. 5. Winwaloei Abbat. n. 3. Radulfus in Vita S. Richardi Cicestrensis Episc. n. 18. Vita MS. S. Montanæ, Chartæ veteres apud Browerum in Annalib. Trevir. pag. 504. 1. Edit. Adde Hondius in Metrop. Salisb. tom. 2. pag. 573. tom. 3. pag. 392. Buzelinum in Gallo-Flandr. pag. 359. Duchesnium in Hist. Drocensi pag. 245. Sammarthanos in Episcopis Parisiensib. n. 70. etc.

BIBLIOTHECA SANCTORUM, pro thecis reliquiariis sumi videntur in Vita S. Wenceslai, apud Bohuslaum Balbinum in Historia Bohemiæ pag. 55.

BIBLIOTHECARIUS. Dignitas in Palatio Regum Franciæ, quam sub Carolo M. obtinuisse. Gervardum auctorem est Einhardus Abbas lib. de Translatione SS. Martyrum Marcellini et Petri, ubi cum fuisse ait *Palati Bibliothecarum, et Palatinorum opera ac structurarum Præfectum*. Carolus C. in Epistola ad Nicolaum PP. de causa Ebionis Archiepiscopi Remensis, ait eundem Ebionem a Ludovico Pio parente, dum adhuc Aquitanicum regnum Carolo M. superstite regeret, *Bibliothecarium fuisse constitutum. In Synodo Ticinensi ann. 886. subscriptum Hilarius Abbas (S. Dionisii) et Bibliothecarius, scilicet Caroli Calvi. Bibliotheca vero regia ista, Armarium Palati dicitur in Epist. Ludov. Pii ad Magnum Archiepiscopum Senonensem edita cum Concilio Aquisgranensi.*

BIBLIOTHECARIUS ECCLESIE ROMANE, cui Bibliothecæ Pontificiæ cura incumbit, quæ sorteā illa fuit quæ *Bibliotheca cubiculi* dicitur in Sacramentario Gregorii M. quod ex ea descriptum dicitur. Anastasius Bibliothecæ in Gregorio II. PP. : *Hic a parva etate in Patriarchio nutritus sub S. M. Sergio PP. Subdiaconus atque Sacellarius factus, Bibliothecæ illi est cura commissa. Annales Francorum Bertin. ann. 868. de eodem Anastasio, quem Bibliothecarium Romane Ecclesiæ in exordio ordinatio eius Adrianus constituerat. Exstat Bulla Bonifacii IX. ann. 1033. apud Ughellum tom. 1. pag. 125. in qua hæc habentur in Episcoporum Sitæ candidæ favorem : *Bibliothecarios sedis nostræ esse perpetuo Apostolica auctoritate censemus, et merito, qui in Apostolica ecclesia desudatis, et in Apostolicis scriptis fidibus testes semper existitis.**

Observat Onuphrius Panvinius libro de Rebus Lateranensis Vicecancellariis Ecclesiæ Romane, ejusdem semper fuisse Bibliothecarium, et postremum qui sustinet est utroque officio sub Botifacio VIII, Benedicto II. et Clemente V. fuisse Papinianum Episcopum Parmensem. Additique post hunc nullum Vicecancellarium praefuisse Ecclesiæ Lateranensi, sed Romana Curia trans Alpes in Gallias a Clemente traducta, novaque Bibliotheca Pontificia Avenione constituta, Vicecancellarii munus a Bibliothecario distinctum esse, factumque esse novum Vicecancellarii qui Vicecancellarius non esset. Denon Sixtus IV. PP. nova in Vaticano Bibliotheca constructa, officium Bibliothecarii a Sa-

christæ munere, cui adjunctum fuerat, distinxit. Vide eundem Panvinium.

* Horum Bibliothecariorum ecclesie Romanæ amplissimum indicem collegit Giampini ad calcem operis, quod inscriptis ann. 1689: *Examen libri pontificalis sive vitarum Romanorum Pontificum, etc.* [** Consul. Murat. Antiq. tom. 1. col. 120.]

BIBLIOTHECARII, in Ecclesiis Cathedribus, dicti quibus librorum Ecclesiasticorum cura commissa erat. Atque ii Litteras et Diplomata Episcopi describebant, quod postmodum, Bibliothecarii abolita appellatione, *Cancellariorum munus fuit*. Vide Michaelum Monachum in Sanctuario Capuano pag. 579.

* **BIBLIOTHECARIUS**, in Glossis Isidori, qui libros secat. Lege servat. [** Qui codices recensat, in Glossar. cod. reg. 7644: *librum repositum Papiæ; ex Frontone laudat Furnal. ap. Forcellin.*]

* **BIBLIOTHECULA**, diminut. a *Bibliotheca*, Liber, libellus. Annal. Estens. apud Murator. tom. 20. Script. Ital. col. 469: *Volum quod super Justitiae caput extendeatur, quatuor angelis cum depicitis Bibliotheculis, in extremitatibus ornabatur.*

* **BIBLISTA**, Qui Bibliam auditoribus suis explicat. Bullar. Carmelit. pag. 252. col. 2. in Bulla anni 1458: *Et similiter Bacalaurei, Lectores, Biblistæ sive alii Officiales pro tempore in domibus civitatum et locorum, in quibus studia hujusmodi vigere nonsuntur. Vide Biblicus.*

* **BIBLISTATUS**, Officium, gradus, dignitas Biblistæ. Ibidem: *Tanulii excommunicatos ac omnibus magisterii, baccalaureatus, lectoratus, Biblistatus officiis aliisque dignitatibus et honoribus dictorum Ordinum exutos. Vide Biblicatus.*

* **BIBLIUS**. Vide *Biblia*.

* **BIBLOSUS**, Juncosus. Charta ann. 909. tom. 9. Collect. Histor. Franc. pag. 597: *Usque ad Consoam Altam sive prefatam Boscoennam suis inundationibus seu aluvionibus semper reliquerit terrenum, arenosum, nemorosum, arbustiferum, virginulosum, Biblosum, palusticum. Vide supra Biblos 2.*

* **BIBLUS**, Liber, a Graeco Biblos. Hucbalbi Epist. metrica ad Carolum C. ann. circ. 876. apud Marten. Anecdot. tom. 1. col. 46:

..... Legis congrua nitescant
Famina, que Biblio scriptis in hoc modo.
Papies MS. **Biblus**, *Juncus, codex, liber, vel duplex funis de nave, vel buda facta.* Joanni de Janua: *Biblus a Bibo bis. Dicitur hic Biblus, bli, i. juncus, quia aquarum est bibulus. Et aliquando dicitur pro libro: quia antiqui de juncis solebant contexere pergamenum, et ibi scribere antequam esset usus charte.*

* **BIBLUS**, Papyrus bibula. Vide *Bibla*.

* **BIBLOS INDICOLORUM**, f. sic dictus liber seu codex legum et statutorum in monasteriis, quod in eo quæ facienda essent, indicarentur. Annal. Bened. tom. 4. pag. 120. et Analect. Mabillonii tom. 3. pag. 140. ex Epistola Alberti Abbatis ad Joannem VII. Papam: *Dignum est... ut... in monasteriis novos indicolorum Biblos corroboratis, quibus ipsæ Congregationes ab omni trepitu quiete Deo servire possint.*

* **BIBOLNES**, δίρφωτοι, *Bifidi*. Suppl. Antiq.

* Δίρφωτοι, pro *Bivolnes*, qui duplice vulnere sauciati, ut emendat Vulcan.

* **BIBONES**, Culices nascentes in vino. Petrus Blesensis Serr. 23. in Hierolexico Macri: *Novit enim unusquisque nostrum, et in libro experientia didicit, quam veneniferas potionis serat in alveolo mentis nostræ serpens antiquus, quam varias et inutiles rerum imagines in thalamo cordis nostri depingat, quæ tamquam minutissimi Bibones in oculos ipsius mentis involant, imo et ministros Dei usque ad altare Domini virtutum prosecuntur, ut brevem ibi memoriam Christi in cruce pendentes abjiciant vel conturbent. Jul. Firmicus hac voce usus est 5. 4. sub finem ad homines bibaces designandos: *Epulones et Bibones. Vide Bibiones et Bibrones.**

* **BIBONIUS**, πολυπότης. Gloss. Lat. Gr. Qui multum bibit.

* **BIBRAGIUM**, Vide *Biberagium*.

* **BIBRARE**, pro *Vibrare*. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Bibrare, minitando mittere hastam.*

* **BIBRONES**, pro *Bibones*. Leibnitius Scriptor. Brunsvic. tom. 1. pag. 890. ex Gervassii Tilberiens. Ottis Imperial. : *Quæ vero ex exhalationibus (orta sunt) ut Bibrones ex vino, papiliones ex aqua, etc. Homines vino deditos et bibaces Biberons Galli solent appellare.*

* **BIBULA APOSTOLICA**, f. mendum pro *Bulla*. Marten. tom. 2. Anecdot. col. 561. C. ex Epistola Archiepiscopi Narbon. ad Clementem IV. Papam: *Si Apostolicam Bibulam (Colbertin. cod. Epistolam) inventrem et lucernam veritatis, etc.*

* **BIBULUS**, Propitius, facilis, Gall. Favorabile. Charta Car. VI. reg. Franc. ann. 1390. in Reg. Chart. Joan. ducis Bavar. ex Cam. Comput. Paris. fol. 174. r°: *Si regalis magnificentæ plenitudo cunctis pie poscentibus, tam ex debito, quam ex innata sibi liberalitate, Bibulas aures accommodet, etc.* [** Pers. Sat. 4. 50.]

* **BIBURNA**, *Genus est ligni minutissimi. Biburna, humilia virgulta et genere et forma, a cupresso remota. Biburnus, genera virgitorum humilium.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. [** Vide Forcellin. in *Viburnum*.]

* **BIBUSCUS**, *Morsus bestiarum*, in Glossis Isidori.

* **BICA**, Vicus, seu Castellum, a Saxonico *Wic*: quod idem est. Charta Ecgbeartii Regis de qua Hickes. Dissert. pag. 81: *Scripta est hec Chartula in Bica reguli, quæ dicitur Frericburna, etc.*

* **BICALLIS**, *Bifidus*, Gall. *Fourchu*. Vita metr. S. Germ. Autiss. tom. 7. Jul. pag. 226. col. 2:

Cumque iter ambiguum ramoss ad compita vexit,
Propositique viam, Samio preeunte, Bicallum.

* Notum est Pythagoram Samium qualitatem vitæ humanæ Y literæ conformasse, ut observant docti Editores. Vide *Canoniscus*.

* **BICALLIS VIA**. Vide *Canonicus initio*.

BICAMERATUS, Dupli camera constans. Annales Francorum Ful. ann. 858: *Terræ motus magnus factus est... ut murus de fastigio cedens, Oratorium S. Michaëlis ad Occidentem Basilicæ Bicameratum, cum teoto et luquearibus ruina sua confringens*

terre coquaret. Leo Ostiensis lib. 3. cap.

28: Juxta cujus absidam, Bicameratum domum ad thesaum Ecclesiastici ministerii recondendum extruxit. Gervasius Tilberiensis in Ottis Imperial. Decis. 1: Arca Bicamerata Ecclesia indissolubili fidei constantia glutinata est. Qui Bicamerata est et tricamerata, quasi per cenacula et tristega, etc. Sic in MS. [** Adde Hieron. adv. Jovin. I. 17.]

* **BICAPITI**, *Bifarit*, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. [** Vide Furnal. apud Forcellin. in *Bicaps*, quem nominativum statuit ex inscriptione, ubi cum basi bicapiti; Glossar. vero in cod. reg. 7644: *Biceps, Bicapiti, duo capita habens.*]

* **BICAPUT**, Δικίφαλος. Glossar. Lat. Gr. i. *Biceps*.

BICARIUM, Vas, calix, cyathus, vel mensura potaria. *Bicchier*, Boccacio Novella 28. 83. 92. et alibi non semel. Etymon vocabuli a *Bacchar*, et *Bacchurium*, non insulse omnino deducit Albertus Acharisius. Alii a *Bac*, voce Graeca, quæ Hesychio ἄγριον, seu vas exponitur. [** Murat. Antiq. vol. 2. col. 1156. a German. *Becher*, quod iterum a *Bacchar* derivandum videtur.] *Liber Chemicus Orphei et Cleopatrae MS.* : Τριψαχαῖς, δις ἡμὶ ἐν βακίῳ υάλινο. *Rursum* : Καὶ τρίβων αὐτὸν ποτὶ τὸν τὸν βακίῳ κατ' ὀλίγου. Arnaldus Lubec. lib. 4. cap. 14: *Quam dum Sacerdos ex more visitaret, dans ei viaticum, ablutionem digitorum fecit in Bicario mundo, ipsam aquam ad bibendum ei tradens. Infra: Interrea ipsum Bicarium cum vivisco Corpore et Sanguine opertum corporali super altari ponitur, et videntibus cunctis qui aderant, columba venit super labium Bicarii, et sedit, etc.* [Epistola Conradi Mogunt. Archiep. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. pag. 997. C: *Sacerdos juxta consuetudinem generalem fecit ablutionem et Bicarium de forme quidem, et ut rem usquequa expri-mamus, nigredine sordidum, sordibus ni-grum, etc.*] [** *Bykarium* in Testam. ann. 1333. ap. Guden. in Cod. Diplom. vol. 2. pag. 344.]

BICAREUM. Ditmarus lib. 7. pag. 109: *Collectariumque cum impensis propriis et etiam nostris decoratum, cum duobus thuri-bulis, ac argenteo Bicareo larga manu Cæsar nostræ dedit Ecclesia. Vide Bacchar, præterea Ægid. Menagium et Oct. Ferrarium in Origin. Ital. in Bicchiere.*

PECCARIUM, Idem quod *Bicarium*. Baldricus lib. 3. Chron. Camerac. cap. 22: *Dicens male sibi Peccarium plenum cervista, quam illud caelestis epulum mensæ.*

PICARIUM, *Picarius*, Eadem notione. Reinerus libro contra Valdens. cap. 5: *Idem confiunt (sacramentum) in Picario, pro calice. Illyricus interpretatur poculum domesticum. Charta ann. 1124. apud Miræum in Diplomat. Belg. lib. 2. cap. 43: Octo panes, cum totidem cerevisiæ Picarii. Charta Theodorici Episcopi Metensis ann. 1059. apud Meurissium: Et de singulis cerevisiis quæ brasicarentur in oppido nostro, sex Picarios ad opus Fratrum suscipere, etc. Usatica MSS. Vicecomitatus Aquæ Roto-magi: *Des escuelles, Pichters, boissaulz, et seilles. Mox: Pour une 12. de Pichiers cloés 8. den. Infra: Et si doit le dimanche après la S. Ouen à chascun barrier un Pi-**

chier de vin, etc. Charta Philippi II. Imp. pro Leodiensibus in Magno Recordo de scripta pag. 10 : Aussi ne doit-on vendre cervoise plus chiere que quatre Bichiers pour un denier.

PICHERIUM. Charta Nogelli Vice-Comitis pro fundatione Abbat. S. Salvatoris in Normannia, sub Guillermo Notio, ex Regesto anno. 1382. Caroli VI. Reg. in Tabul. Reg. ch. 88 : Et in molendino S. Salvatoris, ut molant monachi annorum suam sine loco, et sine moltura, et de omnibus Picheris meis dedi eis decimas, etc. Charta Jacobi Regis Majoricarum ann. 1349 : Quasdam res, bona, et vasa argentea in pignore posita, videlicet unum Picherium auri, et unum gobellum auri, et unam copam auri, etc. Petrus Rex Aragon. in Chron. lib. 2. cap. 11. de solenni convivii Regii apparatu : Perico de Moncada quens servis de Pitxer; Gombau de Tramacet quens servis del bacins.

¶ **PICHEL,** Eadem notione, non semel in Charta Lusitan. ann. 1313. in Monarchia Lusitan. tom. 5. pag. 304.

PICUS. Idem quod *Picarium*, Vas potiorum. Fleta lib. 2. cap. 14. § 2 : Clericum eorundem officiorum, qui de expensis diece, videlicet pants, vini, et cervisiae, *Piciorum*, cyphorum, salis, et hujusmodi respondebit.

¶ **BICASSA,** In Darii Cæromaniarum Praceptorum, canistrum est seu corbis corio intecta, quæ pro abaculo inservit, et in ea panis, fructus et similia reponuntur, et intromittitur in Conclave Cardinallium cibatus tempore. *Bicassa* forte ideo appellata, vel quia bipartita erat, vel quia primitus ad modum bulgarum, Italice *Biscacie*, erat. Forte etiam tædio affecti Conclavistæ machinam hanc ita vocaverunt significatione detorta a turpi voce *Bagassia* quæ scortum venale indicat. Hierolex. Macri.

* **BICATUS,** Mensura granorum, eadem atque *Bichetus*. Bulla Eugenii III. PP. ann. 1147. inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonstr. col. 544 : Illi de Mosteriolo nummum, et panem unum, et Bicatum avene persolvere debent.

¶ **BICELLARIUS,** Armatus bicellis seu hastulis amentatis. Johan. Barberius in Viatorio utriusque Juris part. 1. Rubric. de Vi publica : Si aliquis homines armatos, uti Bicellariorum, penes se aggregatos ad vim publicam inferendam haberit, etc. Vide *Bicellus*.

* **BICELLUM,** Domus habens duas mansiones, Gallice deux estages. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521. Vide *Bicellum*.

BICELLUM, quod et *Biclinium* dicitur est domus sub se habens duas cellas, sicut domus mercatoris in urbe, et dicitur a Bis et Cella. Ugutio et Jo. de Janua. Vox hybrida, ex bis, et xxiv, lectus. Papias MS : *Biclinium*, quasi *Bicellum*, [**cod. reg. 7609 : *Bicellum*] duæ cellæ. Perperam Editus habet *Blinichium*. Gloss. Lat. MS. Regium : *Biclinium*, quasi *Bicellum*. Ex his emendanda Notæ Tyronis pag. 164. ubi de sellis, *Bidinium* et *Tridinium* : legendum enim *Biclinium*, et *Triclinium*. Proclive mendum, cum c et l coalite literæ, d confiant. Oc-

currit apud Quintilianum lib. 1. cap. 9. [** et Plautum. Vide *Forcellin*.]

BICELLUS, Hastula amentata, Sambuco; pugio, Bonfinio, *Bickel*, Cambro-Britannis, *Piccell*, jaculum, telum, pilum, [vel ut alii scribunt, *Pighell*, quibus Instrumentum rusticum est quo runcantur herbæ.] Decreta Sigismundi Regis Hungar. ann. 1435 : *Arcus, pharetras, et Biccellos habentes. Thwroczi*, in Carolo Rege Hungar. cap. 96 : In ipsum... irruit, et cum Bicello inter collum et scalpum fortiter feriendo transfixit. Cap. 97 : Uno Bicello valente 200. marcas argenti. Vide *Bisseni*.

* Iis proxima est vox *Bicheron*, quæ furca dentem sonat, Gall. *Fourchon*, in Lit. remiss. ann. 1394. ex Reg. 146. Chartoph. reg. ch. 378 : *Gillot Gode ala querir un baston, que l'en dit une fourchefiere, où il n'avoit que un Bicheron. Beusail*, eadem notione, in aliis Lit. ann. 1476. ex Reg. 204. ch. 29 : *Embastonnez d'une fourche serrée à deux Beusails*.

¶ **BICERNA,** BICERRA, BICERRES. Vide *Bigera*.

* **BICHA,** a Gall. *Biche*, Cerva. Vide *Bissa*, 1. Charta Roberti de Poissiaco ann. 1226. in Reg. 31. Chartoph. reg. fol. 96. col. 1 : *Quitavi.... Ludovico regi Francorum illustri chaciā, quam tenebam in foresta Cruiae,... ad magnum bestiam, videlicet cervum, Bicham, porcum, capredum et damam*. Libert. villæ de Revello ann. 1357. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 449 : *De quilibet cervo sive Bicha medietatem unius carterii ultimi, in qua pes teneat. Unde diminut. Bichat et Bichetat, pro Pullus cerva, vulgo Faon*. Lit. remiss. ann. 1413. in Reg. 167. ch. 319 : *Lesquels chiens estoient après un grant cerf, une bische, et un petit Bichat*. Aliæ ann. 1460. in Reg. 190. ch. 127 : *Le supplicant dist à icellui Gillart, qu'il pensoit qui queroit les Bichetats de la forest*. Vide *Bichia*. *Biche* vero alias notiōibus, vide supra in *Bache* et infra in *Glaucus*.

¶ **BICHENAGIUM,** BICHERATA, BICHE-NATA. Vide in *Bichetus*.

BICHERIA. Chartæ Philippi Augusti Regis Franc. ann. 1185. et 1186. in Tabulario Compendiensi : *Concedimus Communia præposituram nostram Compendiū, teloneum, concubium, furnum, Bicheriam, duas arcus molendinarias, etc. Ubi alias Bichria semel ac iterum scribitur. Eadem Charta descripta manu Andr. Duchesni Bicheriam præsert. [Bicheriam legere qui nuper eam nobis descripserunt.] Quidam hanc vocem pro Cumba [i. e. Officina, ubi cerevisia conficitur.] usurpari volunt : [quod nobis est verisimile.]*

* **BICHERATA,** Tantum terræ, quantum ad seminandum unum *bichelum* sufficit. Charta feud. Castil. ann. 1463 : *Super quatuordecim Bicheratis terra franchis et sine taillia, quæ debent xv. den. de servitio, etc.*

* Chartam Phil. Aug. ita emendare mihi licuit ex Chartul. ipso fol. 67. v. col. 1 : *Bicheriam Venetæ (vicus est prope Compendium) duas arcus molendinarias ad postem Compendium. Quod interpretari haud difficile est ex alia Ch. Ludov. VII. ann. 1179. in eod. Chartul. fol. 67. r. col. 2. ubi legitur, Charetum Venetæ; est ergo Bicheria idem*

quod *Carretum*, Vecture scilicet onus, quod carro vel biga vassalli *Venetæ* debent. Vide *Carretæ*.

* **BICHETA,** ut *Bichetus*, Mensura granorum. Libert. villæ de Pineto ann. 1343 : *Qui signabunt mensuras in dicto loco et mandamento ejusdem, exigere non tenentur a dictis burgenibus, nisi... de Bicheta sex denarios, de cuppa tres den.*

BICHETUS, Mensura granorum apud Burgundos, *Bichot* et *Bichet*, in Consecutæ Divisionensi, quorum duo *emissam* conficiunt; *Bichetus* autem constat 2. quartalis, *Quartaus*. [Bichetus Lugdunensis est 60. librarum, minor est Dumbensis. In aliis locis modo minor, modo major.] Regestum Feodor. Campaniæ fol. 110 : *Fecit hominem de 50. Bichetis avene*. Occurrat præterea in Libertatibus villæ de Villereys, [Charta Alani Episcopi Autissiod. circa ann. 1160. Charta Guillelmi Episcopi ejusdem urbis ann. 1155. pro Canoniciis SS. Trinit. Hist. Mediani Monasterii pag. 387. Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 28. Macerii Insulae Barbaræ tom. 1. pag. 184. in Instrum. anni 1272.] et alibi.

¶ **BICARTUM.** Charta Guillelmi de Melilotto pro Ecclesia Criseononis ann. 1248 : *Dedit quilibet anno novem Bicheta*. Et alii non semel.

BICHENAGIUM, Tributum, seu quantitas speciei frumentarie, quæ præstatur in sagulos bichetos apud San Julian. in Antiqu. Tornutii pag. 533. *Bichenagiūm* habet Chiffletius in Tornutio pag. 455 : *Un droubarement fait au Roy en l'an 1522. de la terre de Bussy en Bourgogne : Le droit de Bichenage de tous grains et de toutes autres choses qui se vendent au boisseau au marché dudit lieu, et non à autre jour, est tel ; c'est à savoir que d'un boisseau l'on ne doit rien. De deux boisseaux l'on doit pour le Bichenage une escuelle, de trois boisseaux l'on ne paie qu'une escuelle, de quatre boisseaux 2. escuelles. de 5. boisseaux l'on ne paye que 2. escuelles, de 6. boisseaux l'on ne paie que trois escuelles, et ainsi de plus le plus, et du moins le moins, sans rien paier du non pühr. Et est assuré que les 20. escuelles font le boisseau, qui contient trois couppons : et les 2. boisseaux font la quarte, et les 2. quartes font le bichot, qui est la plus grande mesure de Bussy. Item est à savoir que ledit Bichenage se prend et leve audit marché, des noix, des oignons, et de toute autre chose qui se mesure audis boisseaux, en la forme et maniere que dessus. Item, et est encore assuré que ceux qui paient ledit Bichenage, ne doivent rien de vente et de peige, à cause de ce dont ils auront pris le Bichenage.*

BICHERATA TEARZ, non semel occurrunt in Actis capitularibus Ecclesie Legdæ. ann. 1337. ex Camera Computor. Paris. [Est autem ager in quo seminarium tantum instrumenti vel siliginis, quantum uno *Bichelum* continetur. Sed quia granum frumenti crassius est grano siliginis, in Dumbensi pago *Bicherum* siliginis juxta chartas et territoria fere trium est, quandoque quatuor millium passuum ; *Bicherata* vero frumenti duorum dumtaxat trium esse millium. *Bicherata* Lugdunensis est tantum 1764. passuum, quamvis *Bichetus* hujus urbis major sit Dumbensi, ut jam dictum est. Hinc lique-

non admodum certas esse measuras ex semine deductas : certiores sunt Agrimenorum.] Vide *Bichonata terra* in *Bichonus*.

¶ *BICHONATA*, Eadem notione, in Charta ann. 1486. Vide *Bichonus*.

Bichonus, in Charta Philippi Aug. ann. 1221. in Hist. S. Aniani Aurelianensis pag. 111.

¶ *BICHIA*, Cerva, Gall. *Biche*. Charta ann. 1252. ex Archivo Monasterii S. Gildasii de Nemore : *Jocelinus dominus Rochae Bernardi, super contentionebus que sunt inter me et Eudonem de Ponte militem, super terres cervorum et Bichiarum, aprorum et aprorum, etc.* Vide *Bicha*.

* *BICHIERUM*, Calix, cyathus. Barela term. 2. in Dom. 1. Quadrag. : *Teneo Bichium, et non mihi tremat brachium*. Vide *Bicarium*.

BICHINI, Fraticellorum, seu Minoritatum secta, de qua infra in *Bizochi*. Videntur autem ita appellati, quod vestes coloris *bigi*, seu *grisei*, deferrent, quod aciunt etiamnum Minoritatem omnes. Nam *bigio*, ut vult Albertus Acharius, e specie *li panno grossio*. Dantes in Purgat. cap. 20 : *Vor ch' uno renduto in panni bigi*. Petrarca : *E i neri fraticelli, e i bigi, e i bianchi*. d est, qui vestiebantur panno griseo, ut minoritae. Ex *bigi* autem *Bighini*, et *Bichini* oceas formatae videntur, dictique Fraticelli si panno *Bighino* induiti. Nec scio an notatum habeat. Fieri denique potest, ut *Bichini* idem sint qui *Beghini*, et ita per contemptum appellati fuerint Fraticelli sti haereseos perinde insimulati.

* *BICOCHA*, *Bicoca*, *Bicocha*, Academicis Crucianis : *Bicocca*, *Piccola rocca o astello in cima di monti*, Lat. *Castellum upibus inditum*; iis vero que sequuntur, magis convenient interpretatione Academ. Hispan. in Diction. *Bicoca*, *Specula*, *vigilis* *ehula*, nostris *Guérite*. Stat. Pallav. lib. 2. ap. 66. pag. 126 : *Ordinatum est, quod nulla persona audeat nec presumat accipere ne exportare scalas seu de scalis positis et leputatis ad Bichochas, vel ad turres castri Iazeti*. Stat. Vercel. lib. 7. pag. 153. r^o : *nantea non teneantur ad onera custodiæ liarum Bichocharum, quæ sunt per distritum Vercellarum*. Sed et pro aquarum ductu, ex tabulis ligneis compacto, accipi idetur, in Stat. Montis-reg. pag. 204 : *tem statutum est, quod aliqui persona non audeat vel presumat capere aliquod alienum anchum, causa..... faciendo Bicocham, ... qui.... Bichocharum, seu aliud simile de ligno bancho fecerit, etc.* Stat. Taurin. ann. 360. cap. 153. ex Cod. reg. 4622. A. : *Vullus de cetero audeat vel presumat deviare vel deviaris facere, per se vel per alium, aquam calorem, cloacam decurrentem in fissa seu teoos magna Duria*.

BICHONAGIUM. Vide *Bichenagium* in *Bichetus*.

¶ *BICHONATA*, *Bichorus*. Vide in *Bichetus*.

* *BICHONUS*, ut *Bichetus*. Mensura rancorum. Acta MSS. capituli Lugdun. ad nn. 1347. fol. 136. r^o. col. 2 : *Petrus Bourras (tenet) quandam muram, sitam ibidem ab servizio undus Bichoni avena...* Petrus

Servos quandam muram sub servito unius Bichoni avena. Hinc

* *BICHONATA TERRÆ*, Tantum terræ, quantum ad seminandum granum, quod uno *bichono* continetur, sufficit. Codex censual. Castel. in pago Dumb. ann. 1391 : *Confitetur tenere ad censam, tantum quantum placuerit dicto domino, quinque Bichonatus terra*. Iis vero, quæ de illius capacitate dicta sunt in *Bichetus*, addere placet quod legitime inter Redit. balliv. Petrelont. ann. 1300. ex Bibl. reg. : *Item ilz tiennent un Pichet de pré, qui vaut environ le tiers d'un arpent*. Unde *Bichonage* vocatur Prestatio pro mensura, in Charta ann. 1328. inter Probat. ult. Hist. Tremorch. pag. 243 : *Item la tierce partie de tout le Bichonage de Tourne des blés yvernaiges...* Item tout le *Bichonage de tous blez, quelz qu'ils soient*. Vide supra *Bichenata* et *Bichonata* in *Bichetus*.

BICHLIA. Vide *Bicheria*.

BICINTIUM, Cantus duorum in Ecclesia, ut *Monodia*, unius, scilicet cum duo alternativum, aut simul canunt. Ita Isidorus lib. 6. Orig. cap. 19. Glossæ Arabicæ, et Durandus lib. 1. Ration. cap. 1. n. 18. Gloss. Ælfrici Saxonum : *Bicinium, t' ve g a sang. Ex tva, duo et sang, cantus. Vide Lateriscinium*.

* *BICIPITIUM*, a Biceps. Alciat. emblem. 18. pag. 141. ubi de Jano, quem bicipitem finixerunt Poete : *Memineram alias jam Bicipitum corelatum, etc.*

BICIRRES. Vide *Bigera*.

BICLINIUM. Vide *Bicellum*.

¶ *BICLUS*, φάρν. Glossar. Lat. Gr. ubi *Biclus* forte mendose scriptum est pro *Vi-tulus* vel *Bitulus*, cum φάρν, vitulum marinum significet.

¶ *BICOARE*, Duplicare, Gall. *Doubler*. Papias MS : *Bicontur, Duplicentur*.

BICOCA. Gloss. Anglos. Ælfrici : *Bicoca*, Hæferbleta, vel Pun. Ubi Somnerus, forte, *capri balatus*. Hæfer, Saxonibus est *Caper*.

* Diversa notione, vide supra in *Bichacha* et infra in *Ficha 1*.

BICOCARIA. Charta ann. 1306. pro Viccomitatu Lautricensi in Regesto Philippi Pulcri Regis Francor. ann. 1306. ex Charophyl. Regio n. 165 : *Omnesque et singulas albergas, corregia, oblyas, census, et usatica, bladatas, Bicocarias, et mairchieus, leudas et pedagia, quæcumque sint, et ubicunque sint in Baronia et Vicecomitatu prædictis, molendina, herbergia, pascua, devesa, adempriva, aquas, fargas, nemora, herbas, hermences, caschas, et alias portiones, servitia, et pensiones, et omnes et singulos redditus, etc. Infra : Redditus, proventus, et obventiones, oblyas, census, et usatica, albergia, corregia, manaeuhs, (sic) cascus, portiones, leudas, et pedagia, etc.*

* F. Praestatio ex bicoretis. Vide *Bicorea*.

** *BICOLORARE*, *Bicolorem facere*. Gemmae Gemmarum.

* *BICORETA*, Modus agri, eadem notione qua *Bichonata*. Pactum inter Guichard. dom. Bellijoc. et Guichard. de Marziaco ann. 1317. in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 474 : *Pro quadam Bicoreta terra, sita in capite Bernart*.

* *BICORIUS*, Cui duplex corium est. Hirci *Bicori* apud Rainhardum Abb. in

Reinhardi Episc. Halberstadensis stirpe, tom. 1. Histor. Brunsvic. pag. 705.

* *BICORNA*, Gall. *Bicorne*, Cupa bicornis. Charta ann. 1436. in Tabul. monast. Loci reg. : *Joannes Gauchi habuit, percepit et levavit tresdecim thinas seu Bicornas racemorum excretorum in pecia vineæ. Consuet Bituric. in Reg. Joan. ducis Bitur. ex Cam. Comput. Paris. fol. 118. r^o : Item quiconques fait Bicornes a Bourges, mes qu'elles soient neuves, il doit deux Bicornes. Vide Bicornuta et Bicornix*, 2.

¶ *BICORNATUS*, Insulsus, insanus, vox derisionis et contemni. Meisterlinus in Hist. Rer. Noriberg. apud Ludewig. tom. 8. Reliq. MSS. pag. 75 : *Num tu stolidus, Bicornate, astinus oppidulum parvum hos conclusisse*.

¶ 1. *BICORNIX*, Bini cornicines seu tubicines, apud Murator. tom. 3. pag. 650. col. 2. de Coronatione Bonifacii VIII :

Ilicet assequitur, scandens mantibus albis
Tectos undique equos legio, sed juncta Bicornix,
Ut festo clarere die possetque triumphis,
Fecerat, etc.

¶ 2. *BICORNIX*, Vas bicorne. Transactione inter Abbatem et Monachos Crassenses ann. 1351. ex lib. viridi fol. 53 : *Et in die Jovis Sancta pro pecunia qua datur pro Mandato pauperibus, qua die fit charitas generalis in dicto Monasterio semper annuatim, octo solidos, quatuor denarios Turon., unum Bicornicem vini, et satis de fabis pro pauperibus, qui mandatum recipiunt.*

¶ *BICORNUS*, Eadem notione. Vita S. Philippi Archiep. Bituric. apud Marten. tom. 3. Anecdot. col. 1937 : *In quoddam vas Bicornus nomine plenum aqua, etc.*

BICORS, Qui duplice corde est, vafer. Commodianus Instr. 11 :

Officio vervecia potuit scire Bicordem.

¶ *BICOXUM* διμερος, Bimembre. Suppl. Antiq. [“Διμερος.”]

BICULA, *Biche*, *Cerva*. In Concilio Autiiodorensi, *Biculam vel cervum facere*, restituuit Salmasius, pro *vetulam*. Vide *Vetula*.

¶ *BICURTUS*, Ex utraque parte curtus. Locus est in *Tesserini*.

* *BICZOCARA*, Mulier alicui pse sociati vel tertio ordini dicata. Stat. capit. gen. Eremit. S. Aug. ann. 1300. apud Cl. V. Garimp. in Dissert. 3. ad Hist. B. Chiaræ inter not. pag. 154 : *Mandamus quod nullus frater nostri ordinis, sive subtilitus, sive prior, aliquam Bicocaram vel bighinam ad ordinem nostrum, vel ad ordinis curam, aliquod monasterium vel quacumque religiosas recipiat. Vide *Bizochi*.*

¶ *BIDAEM*, Quod Gallice *Blez* dicitur, alveus aquæ circumagentis rotam molendini, aut ipsa quæ Domini habebant in eundem alveum jura piscandi vel concedendi, ut aquæ alio deducerentur; quo sensu etiam sumuntur *Biadum*, *biennum*, etc. Lobinellus in Glossario ad calcem Historia Britan. Vide *Bedum*.

¶ *BIDAERA*, Eadem notione.

BIDALDI, Militum et peditum species, extremis seculis in Gallia nota. Continuator Nangii ann. 1326 : *Post aliqualem paleationem factum cum Bidaldis prope Cassellum, etc. Ægidius de Roya ann. 1328 : Commissum est prælum, incipientibus Bi-*

daldis.... et Balistarius Regis, etc. [Similia legere est tom. 3. Anecd. Martenii col. 431. et 432.] **Bidaldorum** frequens habetur mentio apud Guill. Guwart, Potissimum ann. 1298. 1302. et 1304. ubi *dardis*, seu spiculis dimicare solitos scribit :

Bidaus retraint, et dars ruent.

Infra, ubi eorum originem ab Hispania videtur accersere :

De Navarre et devers Espagne,
Revienent Bidaus à grans routes,
Desquiers les Compagnies toutes
En guerre par accoustumance
Portent deus dars, et une lance,
Et un couteau à la ceinture,
D'autres armes n'ont cure.

Rursum :

Bidaus menacier et huer,
Et dars menuement ruer,
Qu'il font entre les Flamens bruire.

Horum etiam meminit non semel Froissart. i. vol. cap. 51. 55. 61. 72. 103. 104. 121. 130. etc. *Bidali*, dicuntur Joanni Villaneo lib. 8. cap. 78. et lib. 12. cap. 95. Vide *Bidardus* et *Bidaudi*.

* **BIDAMIUM, BIDANNUM.** Vide in *Bien-nium*.

* **BIDARDUS**, Levis armaturæ miles, veles. *Chronicon Corn.* *Zantflet* apud Marten. tom. 5. *Ampliss. Collect.* col. 140: *Conduxit quoque quosdam Bidardos, qui duo missilia sive jacula semper ferre solebant, qui etiam juxta Orosium et Vegetium Renatum velites sive levis armatura vocabantur, quibus capitaneum præfecit Bonifacium, qui per patriam discurrentes, mercatores victuallia Leodium deferentes frequenter spolia-bant.* Vide *Bidaldi*.

BIDARIUS, Satelles, minister. Joan. Presbyter in *Hugone Episc.* *Leod.* : *Habebat Episcopus suis stipendiis Bernarios et Bidarios duo tela portantes.* Sed videtur legendum bervarios et *Bidaldos* : nam, ut in hac voce observavimus, tela ac spicula, arma erant *Bidaldis* propria.

* **BIDAUDA**, Ferculum ex leguminibus. Liber usuum Sublac. MS. ubi de qualitate et quantitate ferculorum : *Aliis diebus datur alia Bidauda de fabis, aut pistis aut caulinibus.*

* **BIDAUDI**, Idem qui *Bidaldi*, Militum et peditum species, a duobus *dardis* seu spiculis, quibus dimicare solebant, sic dicti. *Annal.* Victor. MSS. ad ann. 1304 : *Rex misit comitem sancti Domini Martini Reginaldum, juvenem strenuum in bellis et fortis, cum Bidaudorum et aliorum multitudine copiosa.* Et ad ann. 1312 : *Eodem anno Bidaudi de Francia revertentes, stipenditis non solutis, per proprias prædas exercebant multosque spoliabant, et usque Bituris venientes fuerunt arrestati, et sere 500. sunt in patibulis suspensi.* Ex quibus *Bidaudi* videntur iis prævisse societatibus, quæ tanto tempore sub nomine *Compagnæ* pro-vincias devastarunt.

BIDDA. Vide *Blida*.

* 1. **BIDELLA**, *Jus in supellecilem defunti ratione cognitionis.* Diploma Friderici I. Imperat. ann. 1180. apud Tolnerum Hist. Palat. inter Instrum. pag. 55: *Quod si alteruter conjugum sine herede premoratur, superstes omnem præmortui hereditatem, quo-ad vixerit, libere possidebit; defunctis autem ambobus sine prole conjugibus, ad proximos eorum hereditas relicta ab illis substan-*

*tia devolvetur. Et viri quidem hereditas ad heredes viri; mulieris autem hereditas ad mulieris transitib heredes, ita ut nemo dicat sibi aliquod jus in bonis mortuorum ratione supellecillis, quæ vulgo *Bidella* (*Butel* in veteri lib.) dicitur. Nos... induisimus, ut sic uti ab actione juris, quod *Bidel* dicitur, indulgentia privilegi antiqui sunt immunes.* Vide *Budeil*.

* 2. **BIDELLA.** Bulla Innoc. PP. VIII. ann. 1484. in *Contin.* magn. *Bullar.* pag. 290. col. 2: *Item ordinariunt quod omnes processiones generales dom. cantor ex ejus officio habeat ordinare, et per suam *Bidellam* illas dirigere et conduciri facere. Sed leg. per suum *Bidellum*; Ital. *Bidello*, eadem notione. Vide *Bedelli* et *Bidellus*.*

* 3. **BIDELLA**, *sæpe pro bdelio in anti-quis librī inventur.* *Glossar.* medic. Simon. Januens. ex Cod. reg. 6959. [* Ita in omnibus *Glossar.* MSS. etante *Arevallum* apud Isidor. lib. 17. cap. 8. sect. 6. Graci dicunt *Bdellus* et *Bdilla*. Vide H. Steph. Thes. L. Gr. vol. 2. col. 202.]

BIDELLIUM, *Aqua ex vesicis de ulmo confecta, et proficit ad vulnera in corpore medenda.* Ita *Glossa Isidori*; [* *Papias* reg. 7609. et *Glossar.* cod. reg. 7644: *Aqua que colligitur de vesicis, que nascuntur in ulmo, que faciunt ad vulnera in corpore; ut ex Galeno.*] idem est quod *Græcis βδέλλιον*, Latinis *Bidellum*. Vide *Gorræum*, [* *Hofman.* de *Medicam.* officinal. P. Hermann. *Cynosur.* mater. medic. et annotat. J. G. Grævii in *Isidori Glossas*.]

* **BIDELLUS**, ut *Bedellus*, Apparitor, Gall. *Bedeau.* *Lobinellus* Paris. *Hist.* tom. 3. in *Glossario*: *Nullus alius Bidellum seu quemcumque officiarum alium eligere præsumat.* Vide *Roberti Goulet Compendium Jurium et Consuetud. Universit.* Paris. fol. 6. et *Concil. Hisp.* tom. 4. pag. 178.

* **BIDELUS**, Exactor, publicanus. *Charta Henrici II.* Regis Anglie ann. circ. 1155. apud D. *Brussel* de *Usu feud.* tom. 2. pag. v: *Onnes Bideli de cetero deponantur per Tamesiam et Medeweiam et per totam Angliam, nisi per costeriam maris.* Vide *Bedellus*.

* Leg. *Kidelus*, ut videre est infra voce *Kidellus*.

* **BIDEMIUM, pro Bidennium**, in *Charta Bernardi de Rupe* tom. 1. *Probat.* *Hist. Brit.* col. 494. Vide *Biennium*.

* **BIDENDARE**, Fodere. *Glossar.* Prov. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Foyre, Prov. fodere, Bidendare.* Vide *Bidentare*.

BIDENS, *Anchora.* *Gloss.* Isid. [* Vide *Forcellin*.]

1. **BIDENTAL**, Fulmen bifidum. *Miracula S. Walarici Abbatis* n. 7: *Et cæpit firmamentum mugire, tonitrua resonare,.... subito Bidental juxta eum cecidit, adeo ut fructum ejus lingens minime exusserit, etc.* [Bidental, Horatio de Arte Poët. sub finem, est locus de coelo tactus, in quem fulmen decidit.] [* *Gloss.* Lat. Gr. : *Bidentale*, κεραυνοβόλιον.]

* 2. **BIDENTAL**, *Sacrificium*, in vet. *Glossar.* ex Cod. reg. 7646. [* Vide *For-cellin*.]

* **BIDENTARE**, Versare terram bidente. *Papias* MS. et *Vetus Glossarium San-German.* n. 501: *Bidentare, fodere.*

* **BIDENTATIO**, Eadem notione. *Gloss.* Lat. Gr. : *Bidentatio, Fossura, occatio, exaratio*.

* **BIDENTINUS**, Lanesus. *Index Onomast.* tom. 4. *Act. SS.* Maii. [* a *Bidens*, ovis.] **BIDINIUM.** Vide *Bicellum*.

* **BIDRIA**, *Brivia*. Idem videtur quod *Bever*, fiber, Ital. *Bivaro*, *Gualvan*, de la *Flamma* apud *Murator.* tom. 12. *Script.* Ital. col. 1016: *Cum autem ei castra aut magnas pecunias elargiri voluisse, ipse *Bruzius* omnia respuit; sed posse coronam auream super caput *Bidria* sive *Brivie* de ferre ex maxima gratia postulavit: quod ipsi duces *Austriæ* cum magna difficultate co-cesserunt, etc. In *Chartha concessionis* ibid. legitur, super caput *Biveræ*, etc. *Ubi Caput, pileum*, *Gall.* *Bonnet*, *interpretor.**

* **BIDRIPA**, Vetus *Charta* ann. 7. Ricardi I. laudata a *Spelmanno*: *Dabant* 2. sol. ex nuatim *Abbatissæ* et *Conventu*, ... pro tribus aruntis et una *Bidripa*, que vocatur *hinghidripe*, quæ ab eo exigeatur, salvis 2. *Bidripis* quibus idem *Willemus* faciet ad cibum *Abbatissæ*, prima vice cum omnibus hominibus de hospitio suo, et terra sue op-rantibus, secundo cum uno solo homine.

* *Ejusdem* notionis et originis atque *Bederipes*. Vide in hac voce.

* **BIDUALES NUNDINÆ**, Quæ per bi-duum habentur. *Charta* ann. 1195. inter *Instr.* tom. 11. *Gall.* *Christ.* col. 141: *Sinon quoque comes Ebroicensis dedi Deo et S. Taurino Biduales nundinas, quæ sunt in secunda Dominica post Pentecosten et de Lunæ sequenti.*

* **BIDUANA**, Bidui jejuniū, ut *Triduana*, tridui. *Capitula Caroli M.* lib. 5. cap. 136. [* 207. et *Capit.* *Episc.* ann. 779.] El *Biduanas* omnes faciunt tam *Episcopi*, *Monachi*, et *Monachæ*, quam *Canonici*, etc. *Decretale precum Episcopor.* ann. 779: *Et faciunt Biduanas, atque eorum homines in eorum casatis, etc.* *Rabanus Mauri* lib. 2. de *Instit. Cleric.* cap. 26. de origine *Biduana*, sive *Triduana*: *Biduanum morenū jejuniū unde sumptum, quod Apostoli jejuniverunt illo biduo, quo Dominus passus et se-pultus est.* Vide *Cumeanum de mensa penitentiarum* cap. 11. *Bedam de Remedio peccat.* cap. 15. *Novatum Catholicum in Homili.* ad *Frates*, *Capitula Theodori Cautuarensis* cap. 10. *Edit.* V. Cl. *Jacobi Petiti*, *Grimlaicum* in *Regula Solitar.* cap. 54. *Cassian. Collat.* 2. cap. 24. S. *Augustin.* lib. 1. de *Morib.* *Eccl.* cap. 33. *Regnonem* lib. 2. de *Ecclesiast.* *disciplin.* cap. 442. 446. *Ratbodium Noviom.* in *Vita S. Godeberta* num. 5. *Vitam S. Samsonis Episc.* *Dolensis* lib. 1. cap. 10. lib. 1. cap. 12. *Vitam S. Winwaloei Abb.* n. 20. *Chronicum S. Vincentii de Vulturno* pag. 67. *Petrum Damian.* in *Vita S. Romualdi* cap. 3. lib. 6. *Epist.* 27. *Matth.* *Wesmonst.* pag. 135. *Florentium Wigorn.* pag. 63. *Ratherium Veronensem* serm. 1. de *Quadragesima* cap. 8.

* **BIDUANA**, [*Biduum ante Pascha*] in *Missali Gothicō* pag. 329: *Incipiunt orationes in Biduana.* Pag. 324: *Item orationes in Biduana in die Sabbati ad Se.* [f. Sexta] et in *Missali Gallicano* veteri pag. 61: *Item orationes in Cena Domini, sive in Bi-duana.* *Mox*: *Item orationes in Biduana.*

BIDUBIUM. Vita S. Leufredi cap. 21 : Illud autem ferramentum vocant rustici **Bidubium**, quod a quibusdam Falcastrum vocatur, quod in falcis similitudine curvum sit. [Canones Hiberni, apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 13 : Si quis... aut de fuste, aut de securi Bidubioque cultello intersectus fuerit.] Vide *Falcastrum*.

BIDUINI. Vide *Beduini*.

BIDULLANEUS, An pro *Betulaneus*, seu *Betulaceus*, a *Betula*? Acta SS. Julii tom. 2. pag. 126. in Vita S. Uldarici : Qui ambulans inde concidit sibi baculum de ligno *Bidullaneo*.

* **BIEGNIUM**, ut *Biennium*. Vide in hac voce.

* **BIEIUM**, Gall. *Biez*, idem quod supra *Beyum*, moleundini alveus. Consuet. Norman. cap. 26. part. 1. ex Cod. reg. 4651 : Liberum autem dicimus feodium, quod servitorum in honestorum obtinet libertatem, ut de prati servitio et de curatione Bieii molen-dinorum. Vide *Bedum*.

BIEN, Idem quod mox *Biennium*. Charta Theobaldi Comitis Blesens. de Conventionibus factis inter Raherium Vicecomitem S. Florentini et Gervasium Abbatem S. Germani Autissiod. ann. 1147 : Omnes homines S. Germani, qui sunt de potestate de Villari debent Vicecomiti semel in anno per tres dies *Biens*, et illi qui boves habent carretum et per tres dies corvadam, etc.

BIENNABILES, *BIENNARI*. Vide post *Biennum*.

BIENNIMUM, pro alveo molendini. Vide *Bidaem*.

BIENNUM, **BIANNUM**, **BIENNIMUM**, **BI-DANNUM**, etc.

Bienna definiuntur in Consuetudine Pictavensi art. 99. *Corvées tant d'hommes que de bestes*, [Corvata tam hominum, quam jumentorum.] *Bianis*, in Consuetud. Andegav. art. 499. Santonensi art. 131. 132. Inculismensi art. 22. *Bians*, in Pictav. art. 102. 190. Angeriacensi art. 131. 132. et Castelleiensi art. 4. 5. [Bans-Arbans, in Marchensi art. 499.] *Le bien*, in Charta Mauritiæ de Bellavilla Dom. Ganashia ann. 1265 : *Habent etiam le Bien ad vindemias facienda quamdiu duraverint*. Infra : *Biennum ad ligna ad portandum in Natali Domini*; et *hoc semel*. Charta Archembaldi D. Soliaci ann. 1150 : *Pacem inter se ea lege fecerunt, quod Milites facient ei per homines suos octo dies de Bieno in anno, 4. in Februario in iis (hayes) faciendo, et 4. in Maio in fossetis. Etsi in his duobus terminis de Bieno requisitio facta non fuerit, usque ad alterum annum non respondebunt ei*. Charta Theobaldi Blesensis Comitis et Franciæ Senescalli ann. 1181. ex Tabulario Ecclesiæ Carnotensis num. 47 : *Mille libras milii dederunt cum tali conditione, quod si deinceps quoquo modo murum cadere aut dirui, vel fossatos impleri contigerit, non teneantur amplius vel in muris vel in fossatis aliquid mittere, sed ad omni Bianno quod in eis habebam ipsi et omnis terra Capituli quitti in perpetuum remaneant et absoluti*. [Charta Vicecomitis S. Florentini de Donatione quam fecit monasterio S. Germani Autissiod. ann. 1189 : *Dedi etiam eis novem de-narios, quos ab unoquoque de hominibus eorum causa Biei mei singulis annis accipie-*

bam. Quo ex loco patet Biennum, ut et alias servitutes omnes, interdum pecunia redemptum fuisse.]

* Charta Thomæ abb. S. Germ. Prat. ann. 1249. in Reg. 3o, Chartoph. reg. ch. 467. [** apud Guerard. post Irminon. pag. 385.] : *Homines de dicta Villanova et de Va lentone tenentur nobis et ecclesiae nostra in 75. modis vini anni redditus, pro redditu, qui dicitur Bien. Charta ann. 1325. in Reg. 64. ch. 360 : Et ainsi demourant quite en paiant ledit blé chascun an dudit Biain de bois pour ardoir, réservé au roy et à la royne, se il venoient audit chastel de Lezignen, que il pourroient prendre ledit Biain, se il leur plaisiroit; et en celi cas que il prenroient ledit Biain, ne paieront riens doudit blé de celle année; et réservé au roy le Biain desdiz habitans, que il doivent et ont acoustumé anciennement à faire aus refections et appareillement dudit chastel. Item les corvées cu Biains de Venours des personnes, bestes et charrettes, sont estimé à cent sols*, in Charta ann. 1326. ex eod. Reg. ch. 713. Quod servitii genus, ut ex his aliquis abunde patet, crebro non tantum pecunia, sed etiam specie frumentaria vel vinaria redimebatur. Vide *Biens* [** et *Glossar. Irminon.*]

* **BIANUM**, apud Stephanot. Antiq. Pictav. MSS. tom. 3. pag. 484 : *Retinuit Biannum rusticorum ad castrum Luciacum et ad conducendas suas annonas, inde sui antecessores conduxerunt*.

BIANNUM. Charta Hugonis Comitis Marchiæ ann. 1270. in Tabul. S. Hilarii Pictav. : *Exigat (Comes) Biannum ab hominibus mansionariis prædictorum locorum, nisi ter in anno in terminis infra scriptis, etc. Et tunc habebunt nec exigent ad faciendum Biannum, nisi de singulis borduriis unum bovem vel aliud animal arans, etc. In Tabulario Burguliensi Ch. 60 : Biannum ad reficiendum fossata castri de Maravento. Liber Chirographorum Absiæ fol. 21 : Adiutoriorum boum et quadrigarum suarum, quod Biannum vocatur, sicut alii homines nostri nobis facient.* [Stephanot. Antiq. Pictav. MSS. tom. 4. pag. 408. ex Charta anni 1232 : *Expeditionem quoque et exercitum, Biannum, bosquetallum, in quibus teneri mihi eosdem homines proponebam.*]

* **BIANUM**, in Charta ann. 1192. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 649 : *Sint liberi et immunes per totam terram nostram, tam per terrum quam per mare conductio facta absque vendita... navagio, monagio, Biano, etc. Idem occurrit in Charta ann. 1277. apud Stephanot. tom. 3. Antiquit. Benedict. Pictav. MSS. pag. 927.*

* **BIANUM**, Eadem notione. Charta ann. 1098. inter Probat. Hist. Sabol. pag. 359 : *Cum Biannio et corvea hominum meorum ad reparandum et faciendum fossata, et exclusas, et calciatas, et ad ducendum ligna, et mollas.*

* **BIANUS**, in Charta Guill. de Bellesme episc. Catalaun. ann. 1228 : *Quittavit eis..... tallias, corveias, Biannos, etc.*

BIAS. Tabular. S. Eparchii Inculism. fol. 37. 38 : *Similiter facient eis quinque Bias, unum ad frumentum faciendum, alium ad avenam, tertium a proffendra, quartum in nembre, quintum in vindemias, et hoc faciant, sive habeant bovem, sive non habeant. Infra :*

Omnia autem servitia de Bias, de avena, de gallinis, etc.

* **BIDANIUM.** Chartular. S. Cypriani Pictav. fol. 110 : *Cadelo Vicecomes in tempore Gisleberti Abbatis omne Bidanium et præhensionem arietum et de porcis..... con-donavit Monachis.*

BIDANNUM, in Literis fundationis Abb. Omn. SS. Andegav. ann. 1408 : *Istas con-suetudines perdonat Goffridus Comes in perpetuum Deo et S. Mauritio, etc. In curte Spinucci totum vinagium et totum carragium boum et asinorum, et Bidannum villanorum ad 15. dies in anno. Alia ejusdem Comitis pro Abbat. SS. Sergii et Bacchi : Similiter de tota terra Thorinaci vicaria in totam, Bidannum et universas consuetudines, ex-cepto avenagio et fodrio. [Alia charta Tabularii ejusdem monasterii, qua Aimericus filius Judicialis donat Monachis omne Bi-dannum de illorum hominibus manentibus apud Chamariacum in omni terra illorum.]*

* **BIDANNUM**, in Charta Alani III. ducis Brit. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 373 : *Bidannum sancto Martino infra Veterem vicum Albani reddant.*

* **BIEGNUM.** Charta ann. 1258. apud Thomasseri Consuetud. Bituric. pag. 156 : *Nullus eorum reddet nobis vel hæredi-bus seu successoribus nostris dominis Ca-stris novi Biegnium seu corvatam.*

BIENNIIUM. Tabularium S. Hilarii M. Pictavens. : *Ad castrum Rofacum clauden-dum, Biennium, si vocati fuerint, tenentur homines nostri, non impediti necessitate pa-nem suum coquendi, vel ad furnum, vel ad molendinum eundi, vel vocationis biannii B. Hilario ante factæ. Vide Probat. Hist. Ca-stillionensis pag. 53. Thomasseri Consuetud. Bituric. lib. 1. c. 61. 68. etc.*

* **BIENNUS.** Charta Ludovici Comitis Blesens. et Claromont. pro Monasterio Bonæ-vallis ann. 1198. ex Archivo ejusdem loci : *Homines Bonævallis ad defensionem eorum cum aliis hominibus ibant et faciebant Biennos suos in Episcopatu Carnotensi, etc.*

* **BIERUM.** Charta Archembaldi domini de Soliaco apud Thomasseri Consuetud. Bitur. pag. 714 : *Quod milites facient ei per hominem suos octo dies de Bieno in anno.*

* **BIHENNIUM**, in Charta ann. 1283. ex Tabul. San-Dion. : *Octo libras pro uno men-gerio..... charteum seu Biennium, vinagium, harpagium.*

BIENNARI, Qui biennium præsant. Charta laudata ann. 1265 : *Sed a Castella-nia de Machecolis ravaressi dabunt comedere omnibus Biennariis suis, exceptis illis qui sienabunt sanum, etc. Hujusmodi sunt quos describit Froissartæ 2. vol. c. 74.*

* **Biannaux et Biennaux**, in Lit. remiss. ann. 1475. ex Reg. 204. Chartoph. reg. ch. 67 : *Le village de Martinet est tenu et chargé envers le seigneur de S. Mesmin de plusieurs biains de beufz, mesmement d'aler querir ou pays de Thouargois les vins dudit seigneur de S. Mesmin par chacun an, à sa semonce..... Le suppliant et plusieurs autres Biennaux dudit seigneur de S. Mesmin furent semons, etc. Infra pluries Biennaux. [** Vide supra pag. 570. col. 2.]*

BIENNABILES, Bienniis obnoxii, Bienna-biles, in Consuetudine locali Castelli novi in Biturigib. art. 4.

Has porro voces omnes effectas esse constat a *Bannum*, quod qui tenerentur ad ejusmodi corvatas et manoperas, proclamatione et banno solenni ad eas praestandas evocarentur.

Quod quidem etymon quamvis a vero minime aberrare existimet D. de *Laurierre*, conjecturam nihilominus D. Hevini eadem hac de re haud prætermittendam idem censet; ejusmodi scilicet *corvata* sic dici, quod a subditis in colligendis terra fructibus (quod Gallice dicimus, *les biens de la terre*) potissimum debeat. *Bienna* vero seu *Bibenna* appellata opinatur Gallandus quod bis in anno præstarentur, nisi aliud convenisset.

* **BIERA**, *Potionis genus, quæ a cervisia distingui videtur, in Arest. parlam. Paris. ann. 1532. ex Lib. rub. eccl. S. Vulfr. Abbavil. fol. 215. r^o: Cum camberiis et brassatoribus præceptum fieri fecissent sex lotos, Gallice lots, *Biere*, *cervisia*, *bierardi* (infra *briemardi*) aut alterius bruvagii, Gallice *Biere*, *cervoise* ou autre bruvage, pro quo brassino bruvagiorum prædictorum.... solvandi, etc. Haud scio an idem sit, quod *Bier* masculino genere effertur, in Lit. remiss. ann. 1455. ex Reg. 184. Chartoph. reg. ch. 571: *Comme le suppliant se fust transporté en la maison de Robin de Tadi-guehen.... pour boir du Bier, pour ce qu'il en faisoit cabaret, etc.* Aliud vero sonat *Blore*, in Lit. remiss. ann. 1385. ex Reg. 127. ch. 160: *Haussa icellui Cabers une late, appellée Biere de Charete, que il portoit, et d'icelle fieri sur ludit Pasquier. Ubi liguum est transverse in carro positum.**

BIERBANNUM, *Bannum cerevisiae, Ban de biere, tributum quod pro cerevisiae venditione præstatatur: vel pro taberna, potaria quam *Bierbank* vocant Germani et Belgiæ. Confirmatio Consuetudinum S. Audemari in Atrebatis, in Hist. Guineensi pag. 195: *Dabuntque singulae mansiones denarios 12. in festo S. Michnélis, et de Broe-than den. 12. et de Bierban 12. denarios; vacua autem nihil dabunt. De vocis *Biere* etymis variis consule Cluverium lib. 1. Germ. antiq. cap. 17. Vossium, et V. Cl. Egidii Menagii Orig. Gall. et Italicas, etc.**

BIERES, *Biremes*, apud Anastasium in Hist. Eccl. pag. 111: ubi Theophanes dñe p habet.

BIERIA, Vide *Bertia*.

* **BIERMARDUM**, *Potionis species. Vide supra Biera et infra Biermardum.*

* **BIERTIA**, *Locus humilis, paludosus, idem quod supra Baissa. Charta ann. 1308. inter Instr. tom. 10. Gall. Christ. col. 143: Item quoddam pratum situm in Bertia, sive in cisternis. Vide supra Bex, 2.*

* **BIERUM**, seu *Bietum*, *Alveus aquæ, cuius impulsu versatur rota molendini, Gall. Blé. Charta Communie S. Quintini Viromand. ann. 1233. e Chartulario Monasterii S. Quintini in Insula pag. 157: Aquas illas exire permittent et effluere ventaliis elevatis.... super dictum vivarum... sive super Bierum per excretionem aquarum istarum, Ibidem pag. seq.: Quod dictæ *Kaheria*, omnibus sublevatis ventaliis, non sufficerent ad egerendum dictas aquas, et per exundationem aquarum manentibus super*

dictum vivarum sive super Bietum. Vide Bedium. [* Vide *Vetus in Viera 2.*]

* **BIEZIUM**, *Eadem notione. Litteræ Odonis primogeniti Ducis Burgundie ann. 1265. in Chartulario urbis Autissiod. fol. 39: In dicto Biezio de Brichol piscari valeant quicumque voluerint et cum omnibus ingenis: ita tamen quod non impediane aliquatenus cursum aquæ, hoc excepto quod dicti piscatores vel alti habere vel facere non poterunt in memorato Biezio vel in aliqua parte ipsius noas vel boichetas. Vide Becium in Bedum.*

* *Biez apud Belgas, Locus paludosus, ubi arundines aliaque palustres herbæ facile crescunt, Lugdunensibus vero est silvula betulacea. Lit. remiss. ann. 1447. in Reg. 178. Chartoph. reg. ch. 243: Ung petit bouquet de boulaye, que on appelle au pais (Lyonnais) Biez. Vide supra Bex 2. et Biburna.*

* **BIFACIARE MISSAS**, *Duas missas sub uno canone celebrare. Conc. Paris. ann. 1212. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 98. art. 10: Item statuimus sub pena suspensionis, ne aliquis sacerdos aut in nun-dinis, aut alibi Bisaciel missas, contra canonicas sanctiones. Phib. de Greve serm. 304: Platea dicitur Pantere, ubi est circuitus parochiarum, ubi non cessant celebrare et missas Bisaciare, ut lucrentur. Vide eumd. Marten. lib. 1. de Ant. eccl. Rit. cap. 3. art. 2. n. 20. Hinc*

* **BIPHATE MISSÆ**, *apud eumd. Phib. serm. 91. in Psalter. : Qui pro lucro corpus Domini conficiunt et missas Biphatas, et in hypotecatas et prævenditas faciunt, etc. Vide Missæ Bisaciæ.*

* **BIFACIATUS**, *Qui binas pluresve facies habet. Vide Missæ Bisaciæ in Missa, Sacrificium.*

* **BIFACIES**, *Dissimulandi artificium, Gall. Déguisement. Epist. Joan. de Varen. ad Bened. PP. XIII. apud. eumd. Marten. ibid. col. 563: Secure enim, sancte pater, in servulo vestro et in quibusvis altis vestra confidere non formidet beatitudo, quoniam Bisaciel novi nusquam.*

BIFANG, *BIPANGUM*, *Ambitus, septum. Traditiones Fuld. lib. 1. pag. 455: Præter unam arialem, et 1. huobam, et unum ambitum, quem nos Bifang appellamus. Et lib. 2. trad. 43: Extra illum captum, id est, Bifang, [Præceptum Lotharii Regis ann. 856. apud Martenium Ampliss. Collect. tom. 1. col. 146. D. : Necnon et mancipia utriusque sexus idem pertinentia (trado,) necnon et Bifangum, qui vocatur Abuchescheit et Astarnascheit, etc. Ibidem col. 178. A. in altero ejusdem Lotharii Præcepto: In commarca ipsius villæ Bifangum unum, ubi possint edificare mansa centum.]* [* Vide Bifank, Bwangium, Captura et Comprehensio. Charta ann. 881. apud Kindlingerum, Gesch. der deutschen Hörigkeit, num. 1. lit. c: Bifangum unum ad 36. jurnales. Ibidem lit. a. et b. Confer Mittermaieri Princip. Jur. Germ. § 81. not. 10. Grim. Antiq. Jur. pag. 538. Bifahan, est Capere, cingere, ambire, secundum Graffium Thes. Ling. Franc. vol. 3. col. 403.]

* **BIFARICALIS SCRIPTURA**, *Genus Scripturæ. Vide Scriptura.*

* **BIFARIUS**, *Glossar. vet. ex Cod. reg.*

7646: *Bifarii, id est, eloquentes. Bifarius, bifornis. Vide Bifax.*

BIFAX, *Glossæ Isidori: Bifax, duos habens obtutus. Gloss. Lat. Gr.: Bifax, δίπτυχος, διπρόσθετος, διττός. [Vulcan. emendat, δίπτυχος.] Cummianus Hibernus de Controversia Paschali: Sed si quid forte impotuisse vel vitiosum per immunda labia dixi, bicipiti labi vestri forcipe per igniferum Psaiam altaris Del carbonem tangite, et prepatiam inculti logii Bifacis ter quaternis calbris Ben-Nun quinque denis digitalis humatis cum plebis prævidite prioris præputiis.*

BEPAX, BIFARIUS, BIFACIUS. *Papias: Befax, mendax, Befarius, bilinguis. Idem Bilinguis, fallax, Bifarius, vel duas lingues habens. [Vet. Gloss. San-German. n. 501: Bifarius, Bilinguis.] Commodianus Instr. 24:*

Quid in synsgoga occurrit ad Bifarios.

Isidorus Pacensis Episcopus in Chron. ann. 772: Arabas sine effectu ad propagandas Maurorum mittens, navibus præstabiliter adventatis, maria transnatat: si quos ex eis contradictores vel Bifarios, seu male mechitatores aut haereticos, quos illi angeres vocant, reperit, gladio jugulat. [* In edit. ann. 1729. haec dæram 775. Deinde multi mechitatores... quos illi Asires vocant etc.] Ex eo Rodericus Toletanus in Hist. Arabum cap. 15: *Contradictores, Bifarios, et rebelles interficit. Hinc forte Beffa, Italis pro ludificatione, et Bessare iisdem, nostris Besser, il ludere, verbis fallere, ludificare. Perpetuam enim a Bifario, etymon harum vocum accepit Acharisius. Vide Egid. Menagium in Orig. Italic. in Beffa, et Ferrarium in Beffa.*

BIFERA, *Papiæ Secunda conjux. [Sic etiam in vet. Gloss. San-German. n. 501.] Rectius in Gloss. Isid. bivira. Idem Papiæ: Biviria, secunda conjux. Biviram vocat Hieronymus, quæ bis nupsit, vel multisonum. [Nonius, cap. 2. art. 83: Biviræ, quæ usus viduas appellant. Varro Lege Mania etc.]*

BIFESTUS. Utitur Prudentius.

* **BIFFA**, *Panni species, nostris etiam Bife et Biffe. Comput. Ms. ann. 1239: Goloto de Bria pro Biffis emptis per Odorem de Cormallio, ad vestiendas feminas reginae, xxij. lib. iiiij. sol. viij. den. Costum. Paris. in Reg. sign. Noster Cam. Comput. fol. 34. v^o: Les Biffes royes de Provins xij. den. Lit. ann. 1293. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1259: De cascun grant drap qu'il (les drapies) feront, trois deniers; de une Bife, trois deniers, d'un petit drap, deux deniers. Sed et pro Lacerna, seu vestis specie occurrit. Glossar. Lat. Gall. ann. 1348. ex Cod. reg. 410: Lacerna, est pallium leu et tenue, Gallice Bife. Unde Mirac. B. M. V. Ms. lib. 2 :*

*Bien li keurt ses, bien le rebille,
Nel prise pas une vîte Biffe.*

* **BIFFA**, *Machina jaculatoria et lithobola, cuius meminit Egid. Roman. de Belgim. Princip. lib. 3. cap. 18: Alred genus machinarum habet contraponens mobiliter adhærens circa flagellam, vel circa virgines ipsius machinæ, vertens se circa hujusmodi virgam. Et hoc genus machinae Romanæ oppugnatores appellaverunt Biffam. Hinc ex Lexico milit. Car. de Aquino.*

* **BIFFRONS**, *pro Bifrons. Vide infra Effrons.*

BIFINIUM, *Locus vel divisio inter duos fines*, Joanni de Janua.

* *Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : Bifinium, Département de deux terres, ou de deux pays.*

¶ **BIFLE**, pro *Buffle*, Corium feri bovis, apud *Madox* in *Formulari Anglic. pag. 423 : Supertunicam de Bife domine Luciae.*

* *Legendum videtur Biffe. Vide supra Biffa 1.*

* **BIFULCUS**. *Vide supra Befulcus.*

* **BIFURCARI**, In duas partes dividi. *Charta Thomæ dom. de Fontanisann. 1222. in Chartul. Mont. S. Mart. part. 1. ch. 65 : Prope locum, ubi illa semita Bifurcatur.*

BIFURCATI CANONICI. *Ita Canonicos appellabat Wiclefius haereticus in Triologo art. 10. ex eorum pileis, quos Bonnete currez dicimus de quorum origine agimus alibi.*

BIFURCUM. *Fragm. Petronii : Pæne animam ebulli; sudor mihi per Bifurcum volat : oculi mortui, etc. Frons. [** Vide Forcellin. in Bifurcus.]*

1. **BIGA**, Vehiculum duabus constans rotis : nostris, *Charette*. *Beda lib. de Orthogr. : Bigæ et trigæ et quadrigæ pluruliter effurerunt. Sed in nostrorum literis scriptorum Bigam invenimus et quadrigam. Stephanus Tornacensis Epist. 228 : Bigam autem seu birotum mittere noluimus, quia fortassis oneri non sufficeret. Conradus Marburg. de S. Elizabeth : Et statim Bigæ supposita est, et dum in itinere esset, Biga confacta est. Charta Henrici III. Reg. tom. 2. Monastici Angl. pag. 181 : Et unam Bigam cum uno equo semel in die in bosco suo errantem ad focale... portandum. [Chartular. monasterii Aquicinct. fol. 76 : Quod si furnus ejus ceciderit et alium construere voluerit debet ei monachus Bigam unum duorum jumentorum accommodare, ea scilicet conditione, ut eodem die monacho Bigam suam reddit.] Occurrit in Chronico Andreensi pag. 340. apud Vincent. Belvac. lib. 31. cap. 150. in Histor. Drocensi pag. 235. 237. etc [** Vide Forcellinum, cui est Currus duorum animalium, et Duo animalia ad currum juncta sub uno jugo. Ita etiam Papias : Biga, pro bijuge, sicut quadriga pro quadrijuge, duabus bovibus in unum longam. Biga, duo equi juncti. Isidor. Orig. lib. 18. cap. 36. secl. 1 : Quadriga et Bigæ... a numero equorum et jugo dicta. Gloss. Lat. Græc. : Biga, Βίριξ. Biga, singulare non habet, διπλάκη. Biga Provinciales dixerunt Jugum. Vide Raynouardi Glossar, vol. 1. pag. 220.]*

BIGATA VINI, in *Charta ann. 1210. apud Hemereum in Augusta Virom. pag. 196. vulgo Charetée de vin.*

¶ **BIGATA ARBORUM**, in *Sententia P. Abbatis Basoli ann. 1304 : Item sententia viri decem Bigatas arborum... predicate Ecclesie restituí debere. Occurrit ibidem item.*

¶ **BIGATA LIGNORUM**. *Chartularium Aquicinctense fol. 60 : Godefridus de Strumel de dit Ecclesie Aquicinensi... ante Natale Domini ad solum faciendum duas Bigatas lignorum.*

* **BIGATA FOENI**, Tantum foeni, quantum una biga vehi potest. *Charta ann. 1182. inter lustr. tom. 10. Gall. Christ. col. 221 : In prato Percebot unam carriam vel duas Bigatas foeni ibidem, tempore quo foenum*

colligitur, annuatim habendas. Carrata ergo unus duplo majus est, quam bigæ.

2. **BIGA**. [Vox Hispan. Trabs, Tignum.]

Fori Oscar ann. 1247 : Si per homines serviti, sive signi Regis, in murum villa tigna sint immissa, ... que tigna Bigæ apud Aragones appellantur, etc. Alibi : Villana debet habere per suas dotes unum domum cooper tam, in qua sint 12. Bigæ. [Charta ann. 1242. apud Baluzium in Notis ad Concilia Narbonenisa : Item 80. filas quas habuerunt homines de Villanova de mandato ejusdem. Item 9. Bigas grossas, quas habuerunt homines Petri de Villanova, ... item 378. inter filas et Bigas, quas habuit D. Amalricus, etc.]

* *Annual. Victor. Miss. adann. 1337 : Fuit positum caudaver in campus, in loco ubi ponuntur malifici, inclusum in una tegula lignea, inter duas Bigas appensa, intimorem aliorum.*

[** Vide Raynouardum modo laudatum.]

* 3. **BIGA**, Mensa, in qua pisces vendendi exponuntur. *Pactum inter Roger. episc. et cives Camerac. ann. 1185. ex Tabul. Camerac. : Stalli in foro et Bigæ piscium per judicem et scubinos et praepositos et juratos stutti debent et locari. ... Ceterum si memorati stalli vel Bigæ suo pro factore capiantur, ad dominum justitiae deferentur; sed nisi per praepositos non reddentur.*

* **BIGACIA**, Vestis ornementum, et praecipue manicarum. *Stat. capit. Benedict. apud Compend. habitu ann. 1379. ex schedis Mabil. : Item quod nullus monachus... capucia cum cornetis, manicas cum Bigacis, vel nodis, aut boutonnis.... portare presumat. Vide Munica 2. Bicnquet vero et Biquoquet, ornamentum est capitis, capitii species, in Addit. ad Monstrel. ann. 1265. fol. 10. v° : Un Breton, archier de corps du duc de Berry, accoustre d'une brigandines couvertes de velours noir à cloix doré, et un Bicnquet sur son chief garni de boutons d'argent doré. Testam. Th. Failly ann. 1473. ex Bibl. reg. : Item à sondit frere Henry son Biquoquet fourni d'argent, sa collerette, etc.*

BIGAMI, Digami : ii in jure Canonico ad sacros ordines promoveri non possunt, et, ut est in *Concilio Lugdunensi, omni privilegio Clericali privati, et coercioni fori secularis addicti sunt. Sed et ipsis sub anathemate prohibitum est deferre tonsuram, vel habitum Clericalem. Qui autem propriè dicantur Bigami, et ex eo irregularitatem contrahant, pluribus expediunt Gratianus et Gregorius IX. PP. in Decreto et Decretalibus, Concilium Londoniense ann. 1301. cap. 15. Willelmus Stanfordius lib. 2. Placitor. Coronæ cap. 46. Joannes de Janua in verbo Bigamus, etc. [** Vide supra in Benedicere pag. 646. col. 3. Glossar. med. Græcit. voc. Στεργανού, col. 1444. et Ισπολογού, col. 510. Murator. Antiq. Ital. vol. 2. col. 142. et 338. infra Charivarium.]*

BIGAMI, Qui eodem tempore plures habent uxores, in Statutis Willelmi Regis Scotiæ cap. 11. § 6. ubi recensetur inter infames, et eos qui ad accusationem vel testimonium non admittuntur. [Addit. Statuta Eduardi III. cap. 2. et Edu. VI. cap. 62.]

* *Martini Vocabul. jur. canon. MS : Bigamus dicitur, qui contrahit sive de facto, sive de jure cum vidua vel corrupta. Item Bigamus dicitur religiosus vel monachus, qui castitatem promissam violat. [** Vocab.*

Jur. utriusque : Biganta triplex est, una videlicet, quando quis duas vel plures habet uxores, alia est cum quis contrahit cum corrupta, tercia est quando quis castitatem promissam per votum solemne violat.]

* *Bigamus autem non censebatur ille, qui uxorem, quam duxerat viduam, virginem a priori viro relictam esse demonstrabat, atque adeo clericorum privilegiis minime privabatur. [** Secundum Epist. Innocent. III. in decret. Greg. IX. lib. 1. tit. 21. cap. 5. et Decr. Grat. P. 1. Dist. 34. c. 20.] Ita judicatum ann. 1318. discimus ex Reg. arest. in Bibl. reg. asservato Cod. 9822. 2. fol. 59. v° : Maistre Pierre de Fresnes espousa la fille Estienne d'Argis, après ce que son premier mary fut mort; et pour ce que les amy's de la fille lui dirent qu'elle estoit encores pucelle, et que aussi il la trouva telle, il se refrangny de toucher à elle : mais fait adjourner le procureur de S. Magloire, en quelle terre il demouroit, et aussi le procureur du roy par devant l'official, pour oy certaine requeste qu'il entendoit faire sur le privilege de sa tonsure, si sua crediderint interesse; et à la journée dist comme sa femme, nonobstant qu'elle avoit été mariée, feust pucelle, comme par l'inspection de son corps, lequel il offroit exhiber, que le privilege de sa tonsure lui feust garde et sauve. Le procureur du roy demanda avis pour en parler au procureur général du roy en parlement. Au jour d'avis il se constitua partie et nya les faits du mary, lequel exhiba sa femme pour visiter, et fut visitée par les jurez du roy et aussi de l'évesque. Veut leur rapport sur ce, le procureur du roy se désista, et le mary eust sa requeste accomplie par jugement l'an 1318.*

* *Qui libertate donatus fuerat ut clericus fieret, si deinceps bigamus probaretur, in pristinam revertebatur servitutem, ut pote clericali privilegio privatus, nisi id preceperisset charta manumissionis. Charta Injoran. abb. Resbac. ann. 1318. in Reg. 58. Chartoph. reg. fol. 61 v° : Symon quondam abbas monasterii S. Petri Resbacensis.... Jo-hannem Brieren, hominem de corpore monasterii nostri, quondam tonsuram clericalem manumisit : .... verum quia dictus Johannes Brieren per Bigamiam, vel alias in pristinam postmodum recidere servitutem, nos..... in illo eventu, ubi recidiceret in pristinam servitutem per Bigamiam vel alias, manumittimus (illum) et liberum esse ab omni jugo et onere servitutis ex nunc detegimus. Charta Phil. V. ann. 1319. ex Reg. 59. ch. 66 : Egidium de Cruce,.... hominem nostrum de corpore..... manumittimus,.... ad hoc ut clericus fiat;.... si vero clericus esse noluerit, vel Bigamiam incurrit, aut senis (lib. scenis) se immiscuerit, volumus ac etiam decernimus, quod.... in servitatem pristinam redigatur. [** Bigama, fem. gen. in Gemma Gemmar.]*

* **BIGARE**, Biga seu carro vehere. *Jus bigandi, id est, ducendi decimam ad horreum decimatoris. Vide Cario. Charta ann. 1255. ex Tabul. S. Alberti Camerac. : Vendiderunt et werpiverunt bene et legitimate ecclesiae sancti Alberti jus Bigandi, quod vulgariter appellatur Karions, quod proveniebat dictæ Margaretae jure hereditario de morte Joannis fratris sui, et a nobis tenebat in fodiun.... Volentes ut ipsa ecclesia predictum fodiun*

sive jus *Bigandi* in perpetuum possideat et habeat.

* **BIGARIA**, Pannus villosus et vilis, idem quod *Bigera*. Charta Joan. comit. Carnot. : *Volo et concedo, quod burgenses de riparia Carnotenses portent pannos suos de Bigaria, salvo omni jure meo. Vide Balona.*

¶ **BIGARIUS**, qui *bigas* regit, apud Rymer. tom. 9. pag. 261 : *Scias quod assignavimus te ad sexaginta Bigarios, etc. Vide Beloneæ, [** et Forcellin.]*

BIGARRATUS, a Gall. *Bigarré*, Variegatus, diversis coloribus interstinctus. Vide supra *Bendatus*.

* **BIGARIUS**. *Redditus Bigarijus*. Qui a *bigaris* prestatur, quorum officium *Biguarrie* dicitur, in Ch. ann. 1370. ex Reg. 102. Chartoph. reg. ch. 51 : *Comme Guillaume Maugier.... nous eust fait exposer que eust été donné aux ancessours dudit Guillaume un office de sergerie fessé en la forest de Lyons, appellé la Biguarrye, parmi lequel office il est tenu de garder nos pors, querre et garder les essains de mouches franches; ... pour et à cause duquel officer il est frans de pasturage, ardoir, herbage, pânage, herbegage, ... peut chasser toute beste à pied pelu à tout un arc et deux boujons, un levrier et deux petits chiens, etc. Charta Phil. V. pro monast. Piss. ann. 1317. in Reg. 61. ch. 92 : *Super redditu Bigario pro toto ad S. Michaelm viginti quatuor solidos. Vide Bigarus et Bigrus.**

BIGARUS. Regestum Phillipi Aug. Heroulliianum f. 173 : *Dominus Rex potest ponere in foresta Bigaros suos, cum voluerit, et quot voluerit. Et cum D. Rex ponet suos Bigaros, Abbas Liræ ponet tres, et Heremita deserti unus, etc. Supra Bigres dicuntur, ut est in Regesto Normanniae sign. P. in Camera Comput. Paris. : Sanctus Laurentius de Lyons furcam (habet) ad hospitandum, et brancas ad ardendum, et festum ad hospitandum; et ideo servare debet porcos Regis, vel reddere 4. solidos, et querere les Bigres. In Gestis Consulum Andegavensium cap. 1. legimus Britones nostros Armoricos Bigrios appellasse, quos Franci Birsarios seu Venatores. [Vide Bigrus.]*

¶ **BIGATA**, Onus *Bige*. Vide in *Biga*. 1.

* **BIGATA FORI**. Vide supra in *Biga*.

BIGEMMEUS ANNULUS, in Epist. Valeriani, apud Trebellium in Claudio, Duabus gemmis insignis. [** Vide Forcellin. in *Bigemmis*.]

BIGENS, Papiæ, duabus gentibus natus. Addit Ugutio, sicut ex patre *Tusco* et matre *Franca*. *Bigenera animalia* dixit Varro.

** **BIGENES**, De duobus generibus natus; idem *Papias*.

BIGERA, *BIGERRIGA*, *BIGERRICA*, *BIHERRICA*. *Papias MS.* : *Bigera vestis rufa, id est, valua, quæ et bilis dicitur. Alius MS.* : *Bigera vestis suffa, id est, valua, etc. Editus, vestis suffa, id est, valua, etc.* [** Cod. reg. 7609 : *Vestis suffa, i. valla, quæ et bilis; ubi bilis f. pro bilis*.] *Gloss. in cod. reg. 7644 : Vestis suffa, i. vellata. Alibi : Bestis suffa vel guffa.] Alibi : *Bicerna, vestis fulva*. *Gloss. Isid.* : *Bigera vestis, gufa, villata. Vetus Gloss. S. Benigni : Bigera, vestigia rufa, villata.* [Gloss. San-German. MSS. n. 501 : *Bicerra, Bestis guffa.*] Denique Ugutio : *Bigera, est vestis villosa. Bilis autem apud**

*Papiam, dicitur pro *Vilis*. Gloss. Lat. Gr. *Vilis*, εὐρετής. Bigerricam enim vilioris pretii fuisse innuit Paulinus lib. 3. de Vita S. Martini :*

Tum vestem octava solidi vix parte coemptam Nodosis textam fetoso vellere filii Ante pedes Sancti stomachatus projicit ille.

*Valua apud eundem Papiam idem sonat quod *villoso*, ex Gallico *Velue*. Pro *gufa* et *suffa*, legendum indubie *rufa*. [Grevius ad Glossas Isid. monet esse retinendum *Gufa* et *Suffa*, vel *Sufa*, voces origine German. non minus quam *Roccus*. *Gufa*, *Sufa*, inquiret, etiam nunc hodie vocatur *Schuba*, *cene Schuba*, pallium sive brevius sive longius pro diversitate temporum seu hominum.] Ex quibus conficitur *Bigera* fuisse vestem rufam, villosam et vilem. At Salmasius ad *Capitolinum*, *Bigera* hisce locis perperam appellari putat, pro *biceram*. Sunt autem *bicerres*, vel *bicerres*, vestes quæ ab utraque parte cirros habent, διωλλοτ., διχροστοι, uti habent *Glossa veteres*. Exdem *Glossæ*. *Maddæc*, *cirra*, *villus*. *Sulpitius Severus* de Vita S. Martini lib. 3. Dial. 2. *Bigerrigam* appellat, qua *Papiæ Bigera* nuncupatur : *Aratus demum Clericus necessitate compulsus, jamque selle commoto, e proximis tabernis Bigerrigam vestem brevem, atque hispidam, quinque comparatam argenteis rapit, atque ante Martini pedes iratus exponit. Fortun. lib. 3. cap. 1. de eodem S. Martino :**

Induitur Sancto hirsuta Bigerrica palla.

*Quod vero apud Sulpitium et Fortunatum Bigerrica dicitur, *Roccus* vocatur a Monacho Sangalensi in Carolo lib. 2. cap. 27. palliolum scilicet brevius, quo humeri con teguntur. Vide in *Roccus*.*

*Isaacus Pontanus *Biherricam* legi in MSS. Codd. Sulpiti, contendit, aut fingit, ut a Germanis vocabuli etymon accersat, apud quos *herich* et *beharich*, *hispidum*, *pilosum* que significat. Verum alii probabilius, a *Bigerris*, *Item Bigerronibus*, *Galliae ad Pyrenæos celeberrimi populus*, *quorum non semel Cæsar et Plinius meminere*, *Bigerricas vestes dictas censent*; *cum et ii etiamnum ejusmodi capas breves, villosas et hispidas, ex crassiori lana confectas, adversus aeris intemperiem deferant*. Indigenæ *Melotas*, quasi *Melotas*, interdum *Capas Beharnenses*, appellant. Sed et *Paulinus Carm. 12. ad Auson. Bigerrros pellibus, seu villosis vestibus amiciri consuevisse annotat :**

Dignaque pellitis habitas deserta Bigerris.

*Nec desunt qui *pallia Aquitanica* dici apud *Gregorium Magnum* censem lib. 6. Epist. 6. [*Jansonius in suis ad Isidori Glossarium Collectaneis aliud suspicatur esse nostræ vocis etymon nempe Gallicum *Bigarer*, Va riagare, diversis coloribus interstingue, quasi bis variare*. Evidem dicimus etiamnum hocce sensu *Habit Bigarré*, sed non ea videtur esse nostri *Bigarrer* antiquitas, ut *Bigera* antiquiori dare potuerit originem.] Quidam denique ab hac voce deducunt nostrum *Haire*, *cilicum*, *quasi ex Biherræ*, atque in iis idem *Potanus*, et *V. Cl. Egidius Menagius*. [** Vide Forcellin. in *Bigerriga*.]*

* *Eo spectare videtur vox Gallica, *Bege*, *Rufus*, *cineraceus*, Ital. *Bigio*, vulgo *Tiran sur le roux, roussatre*. Mirac. B. M. V. MSS. lib. 1 :*

Lors sera moines blancs ou noirs,

Grivelés, bruns, ou bis, ou *Beges*.

¶ **BIGERMEN**. *Seges vel legumen ex duobus germinibus commixtum*. Joh. de Janua.

* **BIGHINA**. Vide supra *Bizcrocara*.

* **BIGINI**, idem qui *Biguini*. Chron. Jordan. cap. 236. apud Muratori. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 1021 : *In ecclesia sancti Petri per quinque Biginos et tredecim mulieres in Papam electus est (frater Matthæus de Bosicis). Vide Beghardi.*

* **BIGLÆ**, Ludi genus, Ital. *Billi*. Stat. Montis-reg. pag. 178 : *Item statutum est, quod nulla persona..... presumat ludere infra domos conventus fratrum Minorum..... ad aliquem ludum taxillorum, *Biglarum*, pilotæ, etc. Aliud ludi genus est, *Bicques* dictum, in Lit. remiss. ann. 1377. ex Reg. 110. Chartoph. reg. ch. 322 : *Comme.... Ector de l'arbre.... avec Gosset le Long.... jouassent amiablement et paisiblement l'un à l'autre pour mites de Flandres à un jeu, appelle Bicques*. Haud scio an non sit *bastilidū species*; *Bicque* quippe, pro *Pique*, *basta*, occurrit in aliis Lit. ann. 1404. ex Reg. 158. ch. 381 : *Les complices garnis d'espèces, ou couteaux, ou Bicques, et autres bastons ferrez, ... ledit Thomas baissa un Bicque de Flandres ferrée, etc.**

BIGLOSUS, *BIGLOSSUS*, *Biglossos*, qui duas linguis callebat. *Lotsaldus* in Vita S. Odilonis Abbatis Cluniacensis cap. 16 : *Qui potens in litteris ac Biglossus Graece noverat et Latine*. Hinc emendandus Petrus Damiani in Vita eiusdem S. Odilonis cap. 32. ubi *Bibos* habet.

* **BIGO**, Instrumentum ferreum, ligo, aut quodvis aliud huic simile, quo rustici utuntur, nostris etiam *Bigot*. Inquisit. ann. 1210. inter probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 49. col. 2 : *Qui duo rupturi erant cum Bigonibus seras portalis*. Lit. remiss. ann. 1370. in Reg. 100. Chartoph. reg. ch. 866 : *Petrus de Brilio fugiendo de dicta vinea, a quadam homine ibidem stante amovit unum instrumentum ferreum, dictum Bigot*. Alii ann. 1474. in Reg. 195. ch. 1047 : *Mesart Chaluet tenant ung Bigot ou pale, etc. Et ch. 1147 : Le mary d'icelle femme curoit et nettoyoit l'estable de ses vaches à ung engin, appelle Bigot. Bigot, apud Arvernos, eadem notione. Lit. remiss. ann. 1466. in Reg. 194. ch. 165 : Le suppliant pauro le bourseur, qui tenoit ung Bigot en sa main, d'icellui Bigot bouda icellui Simonnet. Bignon vero, Piscatorium instrumentum est, in Lit. remiss. ann. 1458. ex Reg. 188. ch. 42 : *Le suppliant qui aucune foiz s'extremect de pescher en une riviere, appelle Brumes, passant auprès du lieu de Solignac avec aucuns engins ou habilemens, nomme Bignons ou venages, etc.**

* *Binguendos*, Ictus super dorsum, ex Vasconico *Bingu*, *Molestatus*, *vexatus*, et Gallico *En dos*, pro *Sur le dos*; unde *lingu*. *Bingu-en-dos*. Lit. remiss. ann. 1388. in Reg. 132. ch. 250 : *Le mary prist un baston, et vous en donna un Binguendos sur les espaules*. Vide *Dando* in *Glossar. Gall.* ad caleem hujus operis.

BIGONCIUM, Mensura liquidorum spēcū, apnd Italos, *Bigoncio*, vel *Bigonze*. *Bigoncia* dixit Dantes in *Parad. Cant. 9. Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 10* : *Datur etiam stipendiōrum cuiilibet, omni die, mē-*

suro una vini, que est quarta pars unius librae, quæ libra multiplicata in septuagenerium numerum, perficit mensuram que vulgariter Bigoncium appellatur. Occurrit ibi non semel. Vide Acharisium, Academicos Crucianos, Pergaminum, Egid. Menagium et Oct. Ferrarium in Orig. Ital.

¶ **BIGORRA.** Informations Massil. pro passagio transmarino ex MS. Saugerman. ubi de apparatus navium: *Item tres trossas munitiones et octo capita de Bigorra, et quadrum illa minuta oportuna.* Haud scio an legendum Bigotta, quæ apud Italos significat funem anterioris mali, lignumve instar trochlearum fabricatum, quo ducuntur funes, quodique nautæ vocant *Cip de mouton.* [** Contract. inter Petrum Auriæ et Ludov. IX. pro passagio transmarino apud Jal. Antiq. naval. vol. 2. pag. 392: *Troca una cum manteletis et Bigota.* Vide pag. 399.]

BIGOTHI. Vetus Chronicor. tom. 3. Hist. Franc. de Rollone primo Normannorum Duce: *Hic non est dignatus pedem Carolosculari, nisi ad os suum levaret. Cumque sui comites illum ammonerent, ut pedem Regis in acceptione tanti muneric (Neustria Provinciæ) oscularetur, lingua Anglica respondit, Ne se Bigot, quod interpretatur, Ne per Deum. Rex vero et sui illum deridentes, et sermonem ejus corrupte referentes, illum voeaverunt Bigoth, unde Normanni adhuc Bigothi vocantur.* Le Roman de Vacce ou de Rou MS.:

Moult ont Franchois Normans laidis
Et de messais et de mesdis.
Souvent lor dient reproviers,
Et claiment Bigos et Drascliers.
Souvent les ont meslez au Roi,
Souvent dient, Sire, pourquoi
Ne tollez la terre as Bigos, etc.

Vide Steph. Paschasiun, lib. 8. Disquisit. Francic. cap. 2. et Octav. Ferrar. in Becca.

* Lit. remiss. ann. 1425. in Reg. 173. Chartoph. reg. ch. 199: *Icellui Rebours en appellant l'abbé de Creste Bigot, qui est un mot très injurieux, selon le language du pays (Bassigny).*

BIGRADUM, Διερθυτόν, Bipes, in Gloss. Graeco Latino.

¶ **BIGRAIGUS.** Computus anni 1202. apud D. Brussel de Usu feud. tom. 2. pag. CLXII: *Pro Bigraigis VIII. S. Andeg.*

* Vel Bigraige, f. Gall. Graigues vel Gregues, Haut-de-chausses, Femoralia, braccae, quia solito ampliores, Bigraige dictæ.

BIGRINE, pro Bechinæ, apud Matth. Westmonast. ann. 1248. in utraque Editione. Vide Beghinæ in Beghardi.

BIGRII. Vide Bigarus.

¶ **BIGRUS.** Non una hujus vocis notio; sumitur pro Forestario, qui forestas seu silvas servat, ac presertim pro eo cui apumura incumbit, ut earum scilicet examinat mel colligat. Tabular. S. Salvatoris Ebroicens. : *Et habebit domina Abbatissa sancti Salvatoris duos Bigros in foresta domini legis.* etc. Charta ann. 1462: *Item, avons roit d'avoir et tenir en ladite forêt (de Conches) ung Bigre, lequel peu prendre moushes, miel et cire pour le luminaire de notre se Eglise, mercher, (marquer) couper et tailler les arbres, ou elles seront sans aucun ingres ne reprisne.* Alia ann. 1479: *Item,*

ai droit de trois ans en trois ans, quand on met les mouches en ladite forêt (de Breteuil) d'envoyer mon Bigre avec les Bigres du Roy, lequel doit être juré devant le Chastelain de Breteuil, de bien et fidèlement querre les Abeilles et le miel pour en faire mon besoing. Alia notione dieci videtur de loco ubi apes servantur. Charta Rogerii de Ton Comitis Conchensis: *Dedi et concessi religiosis viris Abbati et Monachis Abbatiae de Strata Ordinis Cisterc. diocesis Ebroicensis unum Bigrum, id est, acquisitiones apum in foresta mea de Conchis in ministerio de Champignoles.* Alia Richardi II. Regis Angliae pro fundatione Abbatiae Boni-portus: *In foresta de Bord. unum Bigrum ad luminare Ecclesie.* Hinc vox Bigrerum in Charta ann. 1465: *Et dudit sief d'Avvergn depend ung hostel appellé la Bigrerie, ou l'hostel aux mouches.* Hæc Chartarum excerpta nobis suppeditavit Mercurius Gallicus mens. Sept. anni 1728. et mensis Februarii anni 1729. ubi Bigri etymon docte satis si vere a voce Latina Apiger vel Apicurus deducitur; quam tamen utrum Latini usquam dixerint prorsus nescio. Apifer pro Magistro apum dixit Ugutio. Vide Apicularii, Bigarus et Bersarii in Bersa, Berciolum; Variétés hist. tom. 2. pag. 407.

* **TERRA BIGRAGII,** Terra quam inhabitant Bigri. Charta Johannis Domini de Argentonio ann. 1257: *Concessi... abbati et conventu B. Marie de Silleio, quod omnes homines suos, qui vulgariter dicuntur Bigres et heredes eorum Bigrorum, commorantes in Terra Bigragii, teneant et habeant et in perpetuum possideant omnes usus suos et consuetudines suis in foresta de Gousier etc.... sicut antecessores dictorum hominum tenuerunt etc.* Confer Geraldum in Biblioth. de l'école des Châtes, vol. 1. pag. 548.

¶ **BIGUINÆ,** pro Beguinæ, Gall. Beguinæ. Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 6. col. 1. ex Testamento ann. 1236: *Beguinis Lugdunensis sexaginta solidos.* Vide in Beghardi.

¶ **BIGUS,** Species trabis, nostris nautis Bigue, Bigot. Hist. Harcur. tom. 3. pag. 125. ex Regestis Cameræ Computorum: *Et quia debent habere pasturam animalibus et porcis per totam forestam, et porcos suos quietos de passagio recognitum, et sive quia debent habere centum Bigos in foresta, et unum tornatorem liberum et quietum.* Vide Biga, 2.

* Leg. Bigrus. Locum emendo ex Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 127. v. col. 1: *Recognitum etiam fuit, quod debent habere tres Bigros in foresta, et unum tornatorem liberum et quietum.* Vide supra Bigarius.

* **BIGUTTÆ,** Eadem quæ Beguinæ, mulieres Deo vere et sancte famulantes. Charta Petri episc. Tornac. ann. 1499. in Suppl. ad Miram pag. 454. col. 1: *Nonnullæ mulieres sive sorores, Biguttæ apud vulgares nuncupatae, absque votorum religionis emissione, etc.* Vide in Beghardi. [** Plurima de earum in Lusitania satis leguntur apud S. Rosa, Elucidarii vol. 1. pag. 193.]

** **BIHERES,** Habens hereditates; Papias.

¶ **BIHERIA.** Vide Bicheria.

¶ **BIHERRICA.** Vide Bigera.

¶ **BIHORIUM,** Binæ horæ. Res Mogun-

tiæ tom. 2. pag. 448. edit. 1722: *Ubi somno placidissimo non amplius Bihorio recreatus esset, ecce tibi, etc.*

¶ **BIKENES.** Charta Henrici IV. Regis Angliae ann. 1409. apud Rymer. tom. 8. pag. 592. col. 1: *Quandam turrim et quandam capellam B. Mariae, una cum aliis domibus et substantiis de petra, ut puta Bikenes, ac alias res, etc.*

¶ **BILABRUM,** δίχιλος. Glossar. Lat. Gr. Cui sunt bina labra.

BILAGE. Will. Thorn. in Chron. ann. 1303: *Ad sextum articulum petitur, quid intelligitur per hanc dictionem Bilage. Dicunt quod quidam usus vel consuetudo, qui Bilage in paribus Kanticæ vulgariter appellatur, sic se habere consuevit: quod cum contentio vel controversia aliqua suborta fuerit inter aliquos de finibus, seu limitibus, debent Senescalli seu Baillivi partium, vel aliae personæ fide dignæ, ad hoc per partes specialiter deputatae, in loco, de quo est contentio, convenire, remque oculis subjcere, informationeque per viros fide dignos habita, absque strepitū judiciali, et figura judicii, mox totam dirimere questionem.* Meminit præterea hujus legis ann. 1283. Etymon acersunt ex Saxonico, Laga, lex, et By, habitatio, villa; quasi lex villa: sunt enim bylages, leges quas villarum incolæ sibi constituerunt observandas: *hodie Bilawes Angli vocant.* Joannes Stiernhookus lib. de Jure Sueonum vetusto lib. 1. cap. 1. ait pariter Bilaginiæ ita appellari, quasi oppidanæ leges, Bylag, vel appendices seu additamenta ad leges. Vide Bellaginiæ.

BILAMINA. Vitalis Gromaticus: *Constituimus in Bilamnis et olivastellum, in ipsis Bilamnis fossatum secimus, in aliis locis congeries lapidum fecimus.* Vide Lamina.

¶ **BILANDE.** Vide Wervagium.

* **BILANTIA,** BILLANTIA, Bilanx, trutina, libra, Ital. Bilancia, Gall. Balance. Stat. Pallav. lib. 2. cap. 61. pag. 123: *Et intelligatur in Buxeto et in districtu Bilantias, stateras atque mensuras, etc.* Stat. crimin. Riperia cap. 216. fol. 29. 1°: *Qui erunt deputati ad pensæ bullandum, teneantur et debeant quoscunque pensæ, Bilantias et stateras, gratis et sine aliqua solutione, jumare.*

¶ **BILBERE,** et BILBIRE, Sonitum edere. Gloss. MSS. Montis S. Eligii Atrebatis. Glossar. Lat. Gr.: *Bilbit, Βιμβηται, Bombum* edit. [** Festus P. Diaconi ex Nævio: *Bilbit umphora.* Lindem. pag. 28.]

** **BILBINUS,** οἰδης ἄγγειον. Gloss. Lat. Gr.

BILE. Gesta Regum Francor. cap. 41: *Cumque discopertus a galea apparuisset caput Regis, cognovit Bertholdus esse Regem, et ait, Tune hic eras Bile jumentus?* Cod. alii habent Blare jumentum, et Bale jumenti. Sed legendum videtur Bile, seu Vile jumentum. Ita bilitas pro vilitas scribitur in Glossis Lat. Gr. Ibidem: *Bilis, εὐτέλης.* Vide infra Billa.

* Vide supra Bale-jumentum et Ballomer.

¶ **BILETTUM,** Species annonæ. Charta Eduardi III. Regis Angliae ann. 1361. apud Rymer. tom. 6. pag. 316. col. 1: *Precipimus quod triginta quarteria frumenti, centum et viginti et quatuor quarteria avenarum et quatuor milia Bilettorum in Balliva*

tua... sine dilatione emi et provideri, et frumentum illud moli, et floram inde in dolius ponit, et dictum floram, sic in dolius positam, necnon et avenas et Bilettā predictā, usque portum de Sandwico duci, et ibidem in navibus carari... pretium cuiuslibet quarterii bladorum predictorum, ac cuiuslibet miliaris dictorum Bilettorum continentis, liberari facias.

* *Nimius est numerus, ut de annonā possit intelligi : quamobrem idem mihi videtur quod Billia, ab Angl. Billet, ramus crassior, truncus, Gall. Bille, buche. Vide Billus.*

¶ 1. **BILEX**, διπλός, *Duplex ligamen habens*. Suppl. Antiquari. Vide Biplex, [* et Lexic. Martin. voce Bilex.]

¶ 2. **BILEX**, ἀντερος : *Ventus*. Ibidem. **BILFREDUS**. Vide Belfredus.

¶ **BILIBRIS**, *Sextarius bis assumptus*. Papias MS. [** Ex Isidor. Origin. lib. 16. cap. 26. sect. 6.]

BILINGUIS, Fallax. Poenitentiale S. Columbani cap. 11 : *Si fuerit aliquis Bilinguis, et conturbet corda fratrum, etc.* [Occurrit pluries in Scripturis.] [** Vide Forcellin. Papias : *Bilingue, ex utriusque parte duas habens rationes, adverbium discretivum.*]

BILINGUITAS, Fallacia. Regula Sanctionialium canonice viventium, in Concil. Aquisgran. cap. 14 : *Murmurationem, scurilitates, Bilinguitates, dissensiones, etc.* Occurrit rursus cap. 18. [et in Epistola panegyrica Dudonis Decani S. Quintini ad Alberonem Episc. Laudun. præmissa Historia Normannorum.]

¶ **BILLIOR**, *Irascor*, γολῶ. Gloss. Lat. Græc.

¶ **BILIS**, pro *Vitis*; *Bilitas* pro *Vilitas*. Vide in Bile.

BILITAS. Papias : *Bilis, humor fellis, tristitia, virus, iracundia. Bilitas, amaritudo.*

BILIVIC, *Adumbratio vocis aquæ scutariensis*. Papias. [Bilivit in MS. Ecclesiæ Bituric. necnon in vet. Gloss. San-Germanensi num. 501.] [** et in Papiæ cod. reg. 760g. Vide Billere. Huc spectat etiam in Gloss. Philoxen. : *Bilibit, ἐπικοινωνὸς φωνῆς.*]

i. **BILLA**, *Scedula, libellus, syngraphum*; Anglis *Bill*, vel *Bille*, ut apud Knyghtonum pag. 2721. Nos vulgo *Billet* dicimus. Willelm. Thorn. cap. 41 : *Habito consilio cum dominis predictis, prorector fuerunt Billæ et petitiones Domino Regi. H. Knyghtonus ann. 1272 : Decanus Lincolniensis proposuit unam Billam excusatoriam, quod terra Angliae in tantum fuerat depuperata, etc.* Spelmanus a Saxonico Bille, deducit, Sonnerus ex *Libellus*, corruptum putat, alii a Græco Βίβλιον, Epistola. Hesychius: Βίβλιον, ἴτισολαι. Lexic. Græc. MS. Reg. Cod. 2062 : *Βίβλιον, ή ιτισολαι.*

* *Elmham. in vita Henr. V. edit. Hearn. cap. 47. pag. 118 : Rex quoque ad hujusmodi admittendos, viros justos, notabiles, prudentes suos commissarios constituit, qui in regis obedientiam jurando admitterent, et eis Billas testimoniales de fide prestata liberarent. Bilheté, pro Syngrapha, Gall. Obligation, in Lit. remiss. ann. 1415. ex Reg. 168. Chartoph. reg. ch. 312 : Deux Billetez ou brevez. Vide infra Bulleta.*

BILLETA, Diminutivum a *billa*: *Billete* in

Cons. Tur. art. 82. Andegavens. art. 52. Cenoman. art. 67. Juliodun. cap. 7. art. 2. Billet, in Trecensi art. 126. etc. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 654 : *Secundum quod continetur in quadam Billeta inter sigillum et scriptum ante consignationem*

¶ BILLETUS, Eadem notione. Menoti

Sermones Quadragesim. fol. 188. recto col. 1 : *Et ideo volui me subtrahere a vobis, et intendebam hodie venire ad vos, ut Deum rogareris pro me, et diceret quilibet unum Ave Maria pro me : Et cum essem sic in pede Crucis et sic desolatus, quod ego eram in fine Billeti mei. Hoc est, tam anxiō animo esse, ut quid agendum dicendumve sit, ignoraret. Galli dicimus hoc sensu : Etre au bout de son rotlet.*

¶ 2. **BILLA**, *Jumentum, asinus, in Gloss. Isid. Vide Bile.*

¶ 3. **BILLA**, *Globus, pila, Gall. Boule et Bille*; unde *Biller*, *Pilis ludere, Billouer*, *Pilaria tudicula*, et diminut. *Billete* et *Bilote*. Lit. remiss. ann. 1353. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 706 : *Cum idem Jaquetus post prandium..... ad Billas ivisset spaciatum seu lusum, ... accidit quod cum dictus Jaquetus Billam cum quadam billardo percutere vellet, dictus billardus a manibus ejusevasit.* Aliae ann. 1375. in Reg. 108. ch. 248 : *Alors faire ceste carte de vin au jeu des Billes, et de l'autre beaucoup si burons très bien, quant nous arons beaucoup Billé, et Billerent tant que le suppliant et son compaignon perdirent ladite quarte.* Aliae ann. 1389. in Reg. 138. ch. 131 : *Quant Felix voulut Biller son coup, il prit sa Bille, et la cuidant feris elle echeut à terre, et en ce faisant dit, tirez-vous arrière, je double que mon Billouer, appellé en aucuns lieux quinque, ne m'échappe.... Et ainsi comme il estendit son bras cuidant ferir sa Bille, ledit Billouer ou quinque lui eschapa et encontra ledit Picard par la teste près de la temple.* Aliae ann. 1376. in Reg. 108. ch. 371 : *Guioit..... avec plusieurs autres compaignons illec assemblez pour eux esbatre et jouer à la Billote, etc.* Aliae ann. 1375. in Reg. 107. ch. 283 : *Plusieurs compaignons illecques assemblez..... pour jouer à la Billote, autrement aus boules, etc.* Aliae ann. 1391. in Reg. 140. ch. 223 : *Ainsi que les compaignons s'espatoient à un jeu, appellé la Billete, etc. Les aucuns se prindent à dancer et les autres à jouer au jeu de Billon, in Lit. ann. 1470. ex Reg. 196. ch. 334. Sed et eodem nomine metulas, Gall. Quilles, dixerunt. Lit. remiss. ann. 1372. in Reg. 104. ch. 151 : *Cum dictus Thomas et dessunctus Martinus..... luderent ad quillias, que in partibus illis (Bapalmis) vocantur Gallice Billes, etc.**

* **BILLANTIA**. Vide supra *Bilantia*.

* **BILLANUS**, *perperam pro Billon*, Massa monetaria, Gall. *Billon*. Charta Carol. IV. imper. ann. 1363, tom. 1. Cod. Italic. diplom. col. 2445 : *Concedentes dicto Rudolpho plenariam auctoritatem..... Billanos et metallis predictis monetis providendi.*

* **BILLARDUS**, *Pilaria tudicula, Gall. Billard*. Vide supra *Billa*, 3.

* **BILLARIUS**, *Qui billias cœdit, lignator, Gall. Bucheron*. Charta Odonis archiep. Rotomag. ann. 1255. ex Cod. reg. 1245. fol. 166. v° : *Tradidimus ad firmum....*

manerium nostrum de Alaci-monte et de Cruudale, cum omnibus pertinentiis suis, in dominico quam in decimis, tegularia et foresta, ... exceptis carbonariis et Billatariis, prout hactenus fieri et servari conseruit; dum tumen in ea sine nostra licentia carbonarios vel Billatarios non repaoat. Vide supra Bilettum et mox Billia.

* **BILLETUM**, *Palus, stipes, Gall. Potteau*, idem quod *Billia*. Charta ann. 1473. ex schedis Pr. de Mazaugues : *Facta divisione ipsorum territori et paludis, suit positione Billatum sive lot. Vide infra Billanus 2.*

BILLEUS. S. Audioenus lib. 2. Vita S. Eligii cap. 34 : *Fortuitu unda sanguinis ex naribus jacentis profluens caput ubertum genas Sancti rigare, quod consipientes... suppositis hinc inde Billeis linteis summa cum diligentia sanguinem collegerunt. Legendum indubie Bibleis, aut Biblis linteis. Glosse Isidori : Billeis, duplicitibus linteis. Joannes Laudensis Episc. in Vita S. Petri Damiani Card. num. 40 : Nec prætereundum, quod... super Bibleam cratem nudum somni quietem caperet. Est autem Byblium linteum, canabinum, vel potius ex gossippio, seu, ut tunc vocabant, bombace confectum. Auctor est enim Theophrastus ex byblio vela, tegetes, vestes, storeas, et funes confici solere : Kai τὰ τὰς βύβλους ιστα τα πλέξυνται, και τας εὐθητάς τινας, και τριψυνται, και τηρηται πλέον. Horum operum artifices, Biblii dicebantur. Papias : Biblii, artifices facientes tapetas. Vide Bombaz, et Salmasium de Modo usurarum pag. 401. 402. [et supra *Biblus*.]*

BILLIA, ex Gallico, *Bille*, Ramus crassior, vel truncus. Libertates Jasserons in Bressia ann. 1283. apud Guichenonum. : *Concedentes hominibus antedictis in dictis memoribus, ... pro calefaciendo, de quolibet nemore mortuo, exceptis Billis competentibus... ad circulos faciendos.* [Charta Ludovici Comitis Blesensis et Claromont. pro Monasterio Bonævallis ann. 1198 : *Ipsæ comestiones et hospitia, quæ in terra eorum habere se dicebat, dimisit, et ipsi ei de unoquoque hospite quam extra banlieugam habebant in Billia vel in ramo silve longe.*] Vide *Billus*.

* **BILLICARE**, Librare, Ital. *Bilicare*. Gall. Mettre en équilibre. Tract. MS. de Re milit. et mach. bell. cap. 78 : *Rota gimbata Billicata super duas thrabes aut tigrides, homo ad manus gravans ipsam ac ad se trahit, ut pondera in vasis altius levatis, et semper unum eorum est altum levatum. alium ad infimum.*

BILLICUS. Anastasius Biblioth. in Benedicto III. PP. pag. 205 : *In Ecclesia B. Petri... ad cooperiendum Billicum Confessionis fecit cooperculum ex auro purissimo, pens. lib. 3. Ubi Bulengerus legendum potat umbilicum, ut fuerit illius theca, in qua S. Petri corpus reconditum erat umbilicus. Certe Billico, etiamnum Itali medium, seu centrum vocant, voce formata ex umbilicus. Ita Joan. Villaneus lib. 5. cap. 7. et lib. 7. cap. 36. Proinde Billicus idem erit quod centrum Ciborii, quemadmodum appellatur centrum camere, a Nicolo I. PP. Epist. 2. Conchæ altaris pars superior, unde observavimus ad Paulum Silentiarium pag. 573.*

BILLIO, Gall. *Billon*, Hispanis *Vellon*, Nummus æreus, vel ex ære et argento conflatius : interdum massa monetaria. Statut. Philippi Pulcri Regis Franc. ann. 1305. in Reg. 36. Tabul. Regii : *Nec quis aurum, argentum, vel Billonem extra regnum nostrum deferre presumat.* [Charta ejusdem Regis ann. 1295. tom. 1. Ordinat. Regum Francor. pag. 326. in Notis col. 2 : *Contractus auri, argenti in massa, vel Billonis, aut alterius metalli.* Occurrit ibid. pag. 451. 529. 814.] Molinedo in Tract. de Contract. quæst. 100. n. 783. Et Covaruvia de Vet. numismat. collat. cap. 1. n. 1. moneta de *Vellon*, seu de *Billon*, dicitur non tantum ea quæ ex ære percutitur, admissa parte aliqua argenti; sed et illa quæ cuditur ex argento, cui mista sit tertia vel quarta aut sane quinta pars æris. Neubrissensis vocem *Vellon*, et *Billon* a vilius deducit, ita ut vilius moneta intelligatur. Malim sic dictum aurum vel argentum in massam seu *Billam*, i.e. baculum, conflatum, necum purgatum. Vide *Billus*.

T 1. BILLIO, Eadem notione, apud Rymer. tom. 6. pag. 553. col. 1 : *Decem marcas auri in Billone.*

T 1. BILLONUS. Hist. *Dolphin*. tom. 1. pag. 96 : *Quod si contingeret D. Regem Francie plus dare mercatoribus portantibus Billonum ad monetas regias pro marcha argenti, quam modo dat, ipsi Siardellus et socii eodem modo et tantum plus dare mercatoribus portantibus Billonum ad monetas nostras. Legitur eodem sensu ejusd. Hist. tom. 2. pag. 159. 415. 416. et 417.*

* 2. **BILLONUS**, ut *Billus*, Clava oblonga, nostris *Billot*, poteau. Comput. ann. 1321. tom. 2. Hist. *Dolph*. pag. 159. col. 1 : *Libraverunt gabellatores in pretio triginta novem duodenarum filieriarum magnarum et duodecim duodenarum Billonorum et traborum reyssiorum.* Chartul. Corb. sign. *Cæsar*. fol. 59. v°. : *Fut donné congé.... à Jehan le Febvre carbartier..... de pendre le Billot au pont de Thasnes, pour receuiller le travers mons. de Heilly. Ubi Billot, est ipsa pedagii pancharta, a palo cui affiguntur, sic dicta; qui palus Branchiere nuncupatur, in Consuet. Andegav. art. 52. ubi consulendus Chopin. lib. 1. cap. 43. art. 6. *Biloter nostris, in billos cædere.* Lit. remiss. ann. 1481. in Reg. 207. Chartoph. reg. ch. 245 : *Les supplians sioient de leur bois.... à Biloter comme à faire chaules. Unde Billotraux dixerunt calceos, quorum soleæ ex ligno est.* Lit. remiss. ann. 1474. in Reg. 195. ch. 1177 : *Deux paire de Billotraux, autrement appellez petits souliers.* Vide supra *Billatarius*.*

* **BILLULA**, pro *Pilula*, Gall. *Pillule*, Medicamenti genus. Otto præpos. Raittenbuch. epist. 9. tom. 6. Auecd. Pezii pag. 25. col. 2 : *Potiones aciores hoc tempore non sumatis. Billulas, quas misi, secure potestis accipere.*

BILLUS, Baculus, Anglis *Billet*, nostris *Billot*, clava oblonga. Leges Henrici I. Reg. Angl. cap. 70 : *Si liber servum occidat, reddit parentibus qd. mustas, et unum Billum mutilatum domino servi pro manibonta.* [** § 3. ubi rec. legunt pullum.] Et cap. 78. § 1. quod est de liberatione servi : *Si quis in servum transeat... in signum vero transitio-*

*nis hujus Billum, vel strubulum, vel deinceps ad hunc modum servitutis arma suscipiat, in manum Domini mittat et caput. Nam baculi arma sunt servorum. Vide *Billia*, *Campio*. [** Raynouard. Gloss. Rom. vol. 1. pag. 220. voce *Billio*.]*

T BILNETA, *Commeatus*, Gal. *Passeport*, sauf-conduit, apud Rymer. tom. 9. pag. 504. col. 1 : *Dedimus vobis plenam, tenore presentium, potestatem ad Bilnetas (sigillo vestro signatas) ... qui pro hujusmodi Bilnetis habendis penes vos prosequi voluerint... pro Bilnetis suis... sub pœna quod, si eorum aliquis Bilnetam suam hujusmodi non habens post octo dies prædictos, per aliquem ligeorum nostrorum de exercitu nostro capitur, prisonarius capienti remaneat.* Vide *Billia* 1. [* Sed leg. videtur *Bilhetia* vel *Billeta*.]

BILOCHIUS. *Bilochii regales*, in Decretis Andreæ Regis Hungariæ ann. 1222. § 5.

* **BILOSUS**, *Bilosus*, Gall. *Bilieu*. Coœm. sine nomine act. 3. sc. 5. ex Cod. reg. 8163 : *Homo intemperatus, rancidus, immodestus, soli sibi credens, nimium iracundus, Bilosus, etc.*

* **BILOTUS**, pro *Bilochius*, quod vide in Charta ejusd. Andreæ reg. Hungar. ann. 1231. apud Cencium inter Cens. eccl. Rom. : *Curiales comites parrochiani nullum penitus discutiant, nisi populos castri sui; fures, latrones per Bilotos regales discutiantur, ante pedes tamem comitis. Utrumvis elige: ceterum Bilochii vel Biloti, iidem videatur atque Baillivi. Vide *Bajulus* 4.*

T BILUUS, *Morbus bestiarum*, in Glossis Isid. sed mendose, ut jam dictum est in *Bulus*.

T BILYCHNIS LUCERNA, Cujus duplex est ellychnium. Vide *Myxa*.

BIMANIS. Ermenicus in Vita S. Soli cap. 4 : *Flumen... piscibus copiosum, et maxime Bimanes cancris ebulliens, navalique mercimonio aptum. Malim Bimares, Escrives.* [** f. *bimanis* est Gall. qui a deux pattes.]

* *Nostris Bime est Juvenca, vacca junior, Gall. Genisse.* Charta ann. 1443. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 470 : *Sur chacune Bime ou petite vache, vij. solz, vj. den.*

T BIMARE, *Duplicare*, *Disputare*. Papias MS. Vide *Bimatus*.

T BIMAREUS, *Secundus maritus*. Idem Papias MS. cum Glossario itidem MS. Monitis S. Eligii Atrebatis. Vide *Bimarius*.

BIMARITUS Qui bis conjugium iniit, apud S. Hieronymum lib. 1. in *Russinum sub finem*. [In Glossis Isid. *Bimaritus, Iterum maritus*, in vet. Gloss. San-German. num. 501 : *Bimaritus, secundus maritus, mallem secundo.*]

T BIMATUS, *Duplicatus*. Vet. Gloss. San-Germ. MS. num. 501. Vide *Bimare*.

T BIMIXTÆ LUCERNE, apud Muratorium tom. 3. pag. 245. col. 2. ex Anastasio de Vitis Roman. Pontif. : *Facit et cerostata de argento majora.... in quibus sedent lucernæ Bimixtæ de argento purissimo, lucentes juxta altare majus. Sed legendum Bimixæ, quod idem est ac *Bilychnis*. Vide Myxa.*

T BIMIXYS, Eadem notione. Vide in *Myxa*.

T BINA, *Binorum et ternorum illatio*, Tri-

*buti species, apud Senatorem lib. 3. Epist. 8. lib. 7. Epist. 20. 21. 22. de qua plene in voce *Tertia*, 3. [* Adde Marin. ad *Parpyr*. pag. 375. not. 23.]*

* 2. **BINA**, Locus contextus, ubi mercatores merces suas venum exponunt. Pactum ann. 1198. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 889 : *Binam, mercatoribus Mutinæ in foro Ferrarie assignatum pro drappis grossis, eis conservabo. Aliud ann. 1208. ibid. col. 873 : Item debeant dare et designare stationes..... draperiis, qui vendant pannum coloris in Bina Lombardorum apud Mediolanenses. Charta ann. 1212. ibid. tom. 4. col. 711 : Piliparios Mutinæ ponam in rectitudine Bina pilipariorum Ferrarie, et tenebo de soto. Et merzarios Mutinæ ponam et tenebo in Bina merzariorum Ferrarie.*

BINÆ, TERNE, nempe denuntiationes, admonitiones; voces crebrae in donationibus ad *complantum*, seu *ad medium plantum*. Charta ann. 1003. in *Tabulario Ecclesiæ Viennensis* fol. 49 : *Tali conditione præfutis res que hic memorantur, Dominus Pontifex (Burchardus Archiepisc.) fratresque præfati Bertranni et uxori ejus concedunt, ut si ipsi vendere voluerint, predictos rectores S. Mauricium per Binas et ternas amoneant. Quod si ipsi tunc emere noluerint, faciant de ipsas res quicquid facere voluerint. Alia ex Tabul. S. Andreæ Viennensis : Alteram vero medietatem (vineæ ad medium plantum datæ) teneant et possideant. Si autem eis necessitas evenerit, ut partem suam aliquo modo vendere aut impignorare voluerint, per Binas et ternas habitatores supradictæ Ecclesiæ amoneant. Quod si tunc illi redimere noluerint, tunc faciant deinceps ex ea quidquid facere voluerint. Alia ibidem : Aliam vero medietatem taliter vobis dono, ut si eam vendere, vel pignorare volueritis, mihi vel haeredibus meis tres vices amoneatis, etc.*

* **BINAGIUM**, *Præstationis species*, sic forte dicta, quod præstaretur vice servitii, quo subditæ terras dominorum suorum secundo proscindere tenebantur. Charta ann. 1311. in Reg. 47. Chartoph. reg. ch. 129 : *Derrechieff dis muis de Binage pris et receus chascun an en ladite ville de Borges (infra Vorges) et ès villes de Brueres, Préele, Croissi et Laval. Vide *Binalia*.*

T BINALIA, Eadem notione qua *Binalia*. Charta ann. 1200. ex Tabul. B. M. de Argentolio : *In jascherils, in marcio, in Binaliis.*

BINALIA, Cum terra rursum proscinditur, aratur. Tabular. Fossatense : *Habet corveias 8. diebus per annum; videlicet de quolibet animali trahenti, cujuscunque sit generis, in jucheris duobus diebus, in Binalibus totidem, et in seminalibus totidem, in marteschiis uno die, et in vindemius uno die. Polypticus Fossatensis : Facit ad hibernaticum corbadas 3. ad vinalia 3. ad trumis 3.*

T BINALIS, Geminus. Vita S. Columbae Abb. tom. 2. Junii pag. 215 : *Nec ignis auras est attingere Binales, in quibus pendas salis petra, sudes.*

* 1. **BINARE**, Agrum secundo proscindere, Vineam iterum fodere, Gall. *Biner*. Hugo Victorinus Serm. xv : *Habemus, fratres, agrum, cor nostrum; dominicanum vitem*

bonam voluntatem; palmites, bonas cogitationes. Fodiamus, Binemus, tertiemus eam, sicut scriptum est, per triplicem compunctionem. Et Serm. xvi: Debemus ure per compunctionem... Binare per compunctionem... tertiare per compunctionem. Chartul. Ecclesie Autissiod. fol. 108. ad ann. 1270: Quam vineam circumfodient, taillabunt, paisselabunt, fodient et Binabunt. [** Papias: Bini dicuntur quasi bini; Bino, as, avi, inde derivatur.]

* **BINARE**, Societatem cum aliquo inire, socium sibi adjungere. Dialog. creat. dial. 10: Nullus debet se Binare cum contrario neque sture. Ita nec bonus sociare se debet nec habitare cum malo et perverso, qui est suus contrarius. Occurrit rursum dialog. 17.

¶ **BINATIM**, Bini, duo simul. Murator. tom. 3. pag. 143. col. 1. ex Anastasio in Vitis Paparum: Ut etiam parentes cum filiis, atque fratres atque sorores Binatim per lectos ad sepulcra dederentur.

BINCINA. Vide Burina.

BINDÆ, Gall. *Bendes*, Institæ, limbi, fascie. Saxon. *Ælfrici*: *Lunula*, Bend. Saxonibus bindan, est ligare. S. Franciscus in Regula Tertiarior. cap. 3. de Sororibus: *Bindis et ligaturis sericis non utantur*. Regula Ordinis S. Marci de Mantua apud *Alexandrum IV*. PP. in Regesto anni 7. Epist. 24. ex Bibl. Regia: *Sufficiat etiam cuilibet Sororum una clamis, duæ Bindæ, tunica una superior cum capucio, etc.* Urbanus IV. PP. in Regula Militia S. Mariæ Bononiens. apud *Ghirardaccum* tom. 1: *Pellibus utantur agninis, et habeant Bindas aut ligaturas simplices, etc.* [Acta SS. Junii tom. 2. pag. 733. E. in *Miraculis S. Antonii de Padua*: *Et Bindam sanguine tintam super oculos unius sociorum ligantes.*] Vide *Hosobindæ in Osa*.

BENDELLUS, Fascia, ex Gallico, *Bendeau*. Synodus Bajocensi anni 1300. cap. 5: *Adulti autem qui debent confiteri, et qui confirmandi fuerint... deferant secum Bendello latos, mundos et satis longos, quibus scilicet frontem, ubi chrismate limita est, cingant.* [Vide *Bendellus suo loco*.]

* **BINDARE** Oculos. Velo tegere, obnubere, Ital. *Bendare*, Gall. *Bander*. Bareleta serm. in die Parascev.: *Tunc ceperunt eum (Jesum) et expoliaverunt, et ejus oculos Bindaverunt, etc.* Bender, in Bestiar. MS. ubi de J. C. :

Et por nostre salvation
Souffrir tourment et passion,
Prendre se laissa et tenir,
Bender, lier et escopir.

* **BINDEN**, Belgis *Bind*, Trabs transversa. Teloneum S. Bertini: *Carteia Binden, quæ hoc ducuntur ad vendendum, ij. den. Aliud vero sonat Binde, in Lit. remiss. ann. 1452. ex Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 274: Unes Bindes ou Tresbuchen, etc. Nunc Biquet.*

¶ **BINEA**, pro *Vinea*, in veteri Epigraefe apud Muratorium tom. 3. pag. 87: *Cum casis et Bineis, silbis, terris et in ipso Casali.*

BINEARIUM. Charta Roberti Regis Franc. ann. 1028. in Hist. Castrovillan. pag. 5: *In suburbio etiam Novigenti 7. area hospitum cum suis arpennis, et decem ar-*

penni, et dimidium Binearii. Forte bunnarii, vel vinearii.

* *Vinearium ex authenticō restituendum esse monent Auctores Tract. novi de Re dipl. tom. 5. pag. 771. Vide Vinearium 2.*

* **BINEMIA**, Vendemia. Charta ann. 1621. tom. 1. Hist. Cassin. pag. 317. col. 1: *Per unumquemque mensem duos dies de persona, et in tempore messis et Binemiae (infra Vinemiae) unum diem de persona per unquamquam (sic) edomatum.*

* **BINGANA**, id est Jugera. Papias MS.

* **BINIES**, pro Bis, apud Nicolaum Lanckmannum de *Valckenstein* in Hist. Desponsationis Friderici III. Imper. cum Leonora Portugallia Infantissa: *In uno et eodem anno crescit Binies in uno agro frumentum.*

BINIO, Nummus duplex, *Dinummium*, nummus duplicitis formæ ac estimationis. Gloss. Lat. Græc.: *Binio, δίνουμα. Binones, δύναπις.* Occurrit apud Hegesippum 1. 3. Ita *formas binarias et ternarias*, dixit Lampridius in *Alexandro*, nummos binis et trinis aureis valentes. [** Vide Forcellin. edit. Germ.]

BINNA, Praesepe, ex Saxonico *Binne*; quæ quidem vox Anglis, ut *Benne* Germanis, mactram et arcum panariam sonat. At aliud videtur in Monastico Engl. tom. 2. pag. 158: *Illud quod sursum inventum fuerit in Binna, in molendinis meis.* Will. Thorn. ann. 1263: *Ad granarium dicti manerii dictum bladum portabant, et extra Binnam, super eorum tenentium proprium, pannum mensurabant, et totidem mensuras... persolvent.* Vide *Venna*. [** Laquear, tabulatum supremum, Gerin. Boden, Bühne, Saxon. *Bōn*. ADEL.]

* **BINNUM**, Tributi species, idem quod *Bina*, i. ut videtur. Charta ann. 1086. in Append. ad *Marcam Hispan.* col. 1179: *Concedimus.... vobis praescriptis omnibus omne Binnum, quod census aliter juste et in iuste habemus et habere debemus de villa Aniano, videlicet quod plebeico more vocatur Betage.* Quod si hujus ultimæ vocis vim attendas, servitium est, quod cum carro et equis exhibebatur. Vide supra *Bestagium*.

BINOMIUS, [Byxomius,] *Cui geminum est nomen, Festo.* Vide *Goclenium* in Lexico Philosoph. pag. 292. Herigerus Lobiensis de Vita S. Urs mari abbatis: *Fertur enim quia post baptismum Binomius esset. Adde Silvestrum Girald. in Typogr. Hibern. dist. 3. cap. 38. [Ludewig. tom. 8. Reliq. MSS. pag. 150. ex vestitis membranis: Fuit Princeps unus in Bavaria, qui fuit Bynomius, cuius nomen erat Ericus, vocabatur etiam Werpo.] Lambertus Ardensis: Robertum videlicet, qui ut tunc temporis erat consuetudo et adhuc plerumque tenetur, Binomius erat, sed suppressa vocationis proprietate, inolecente usus assuetudine dictus est Manasses, postea Ghisensis Comes. Ubi Duchesnius recte conjectat, Manasses a parentibus post nativitatem, Robertum vero a Roberto Flandria Comite in baptismate appellatum. Mos quippe olim invaluit, ut nascentibus a parentibus nomina imponerentur, alia vero interdum adderentur in baptismate. Gregorius Turon. lib. 8. Hist. cap. 22: *Accersito Waldone Diacono, qui et ipse in baptismo Bertheramus vocitatus**

*est. Florentius Tricastinus Presbyter de Vita S. Rusticulæ, ad Celsam: Quia genitrix ad sacri baptismatis undam Ovae obtulit sanctiendam, eamque in regenerationis fonte ex suo genere Rusticulum vocavit ab omni vero domus familia Martia insuperabatur. Egidius Aurevalius cap. 9: Quorum mater dicta fuit Clementa, et Agatha, fuit enim Binomia, etc. Hinc et ceterum ut alterum horum nominum copi minis vice haberetur. Idem Gregorius Turon. lib. 4. cap. 26: *Austrigidum cognomen Bobilam*; lib. 7. cap. 3: *Vedastum, cognomento Avonem*; lib. 8. cap. 22: *Gaudelum cognomento Dodonem*, memorat Clara Henrici Comitis Blesensis et Carnotensis in Tabulario Ecclesie Carnotensis 67: *Ego Henricus Comes, cognominis Syphnus, et Adela uxor mea, etc.**

Sed et mos iste ab antiquo tenuit, ut in baptismo de novo nomen impoferetur quod ex Theophane et aliis colligitur, et Athenaeidem, Theodosii junioris cognitum in baptismate *Eudociae* nomen acceptum Attico Patriarcha narrant. Quia in re Hebreos imitati videntur Christiani, qui, et in Genesi constat cap. 21. statim post circumcisione peractam nomen infaustum imponebant, quanquam et peculiariter tam ratio Christianis fuit, cur id observarent; nempe ut significant non ait modo patriosque ritus, per baptismum exuere sese, verum et ipsius pristini nominis oblisci, nova indita nomenclatura, quæ singularis collatae gratia indicium assertum, ut Abrahamo, Saro, Jacobo, in veteri Testamento, S. Petro, nonnullisque apostolis, in Evangelica lege, contigit. Patrem autem sua nomina baptizatis imponebant. Unde Tertullianus lib. de Resuscit. carn. ubi de servo manumiso: *Et resstis alba nitore, et aurei annuli honesti, et patroni nomine, et tribu, mensaque honesta.*

Neque mirum tamen Christianos, aditos præsertim, binomios fuisse; cum ante baptismum, siquidem a paganismi ad Christianismum transirent, gentiliis nominibus appellarentur. Unde baptizandorum, etiam infantium, nomina in matriculam relata, suo loco observamus, pluribusque docuit Menardus ad librum Sacramentorum. Gregorii. At quando Christianis nova nomina imponerentur, in ipsius baptismismo, an vero octavo post baptismum die, ut apud Græcos, quod ex eorum Ecclæsiologio patet, haud omnino constat. Veteres Francos infantibus nono die nomina imposuisse, colligitur ex *Legi Salica* lib. 26. § 5. Romanos nono ab ipso natili die maribus, octavo feminis nomina dedisse, scribunt Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 16. et Festus verbo *Lustrici dies*; Græcos de cimo die, Hesychius et aliquot aliis Glaber Rodulphus in Vita S. Guillelmi Abb. Divion. num. 4. videtur indicare ante baptismum inditum nomen baptizato, in ipso baptismismo, Vita S. Genovefa num. 31. et Historia Abbendenensis Monasterii tom. 1. Monastici Engl. pag. 98. Vide *Dagras*.

* **BINOTA**, Ligo, marra, instrumentum rusticum quo terra secundo pastinacum,

Meuolo Binoir. Lit. remiss. ann. 1354. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 322 : *De quodam Binotu, de qua dicta pisa fodebat, aliquantulum in capite lesit. Unde Binoter, Terram iterare, vulgo Biner. Chartul. Corb. sign. Ezechiel ad ann. 1415. fol. 11. r^o : Trente journées de terre Binotés et gasquerés. Reg. 13. sign. Habacuc ejusd. monast. ad ann. 1510. fol. 30 : xxij. mencaudées de terres qu'il doit Binotter,... iij. mencaudées qu'il doit pareillement Binotter. Ibid. ad ann. 1513. fol. 184. v^o : Item six journeaux prestz à semençier de mars, et xxij. journeaux de Binotich.*

* Aliud vero sonat vox *Bineoir*, in Consuet. Camerac. MSS. : *S'il (le bourgeois) fait Bineoirs, si en donist quos, s'est cuites tout l'an. Idem forte est quod *Bingue*, Placentæ species, vulgo *Gâteau*, *galette*, ex Stat. pistorum Abbavil. art. 5 : Que tous boulenguiers que ilz cuissent leurs *Bingues* avec le fournée de l'autre pain tout ensamble ;..... que ilz fournient lesd^s *Bingues* avec autre pain.*

* **BIOCHUS**, Truncus, ramus crassior, idem quod *Billia*. Stat. Montis-reg. pag. 319 : *Statutum est, quod quilibet reseator possit et valeat capere..... a facientibus resiare Biochos sive truncos, ut infra continetur. Stat. Genuens. : Nec possit incidere seu incidi facere aliquod Biochum sive lignum, pro conducent ad reseandum.*

* **BICOLYTAE**, Vox mediæ Græcitat^e, uti videre potes apud Cangium nostrum in suo hujus linguae Glossar. Qui in Provinciis vim et proterviam militum compescabant. Vide *Latrunculator*. [* Julian. epit. nov. cap. 15. § 60.]

* **BIOGRAPHUS**, Vitarum Scriptor, a Græco βιογράφος. Christophori Mulleri Introduct. in Hist. Canonicae Sand-Hippolyt. apud Raimund. Duellum Miscellan. lib. 1. pag. 305 : *Itaque Patroni nostri martyrum nonnihil accuratius describere lubet, idque tum ex monumentis nostris, tum ex aliis SS. Biographis lectori B. quasi per lancem saturam offerre.*

* **BIOLLA**, Arboris species, Delphinitibus Bioule. Stat. Montis-Reg. pag. 232 : *Statutum est, quod aliqua persona, quæ custodit capras, non possit.... incidere aliquod lignum viride in aliqua parte de ruvore, sapo, castanea, Biolla, etc.*

BIORDARE. Vide *Bohordicum*.

* **BIONENATUS**, ut mox *Biothanatus*. Paulus Diac. in Vitis Patrum Emeritensis cap. 12 : *Cui ille ait : Et in quo loco Deus non est, Bionenatus? Et vir Dei respondit : Si nости quod in omni loco Deus est, cur mihi exilium minaris?*

* **BIOTHANATI**, Græc. βιθανάτοι, vulgo dicuntur qui mortem sibi ipsis conciscunt, aut qui violenta morte poreunt, ut apud Firmicium passim, Lampridium in Heliogabalo, Tertullianum lib. de Anima, Lucianum in Philopseud. Theophanem pag. 353. Orderic. Vitalem lib. 18. pag. 911. etc.

** Vide Forcellinum, H. Stephani Thes. Ling. Gr. voce *Biothanatōi*, edit. Didot. vol. 1. col. 240. Isidor. Origin. lib. X. sect. 31.]

Præsertim vero ab ethnicis Christiani ita appellati, quod ultro et sponte se morti xponerent, et violenta morte e vita exce-lerent, dum martyrium ambiebant : quod locent Acta Getulii et socior. Martyrum,

Acta S. Babylæ Mart. num. 2. Acta S. Nestoris Episc. Martyr. cap. 2. Acta SS. Martyrum Tharaci et socior. apud Baron. ann. 290. num. 11. [Passio SS. Seraphicæ et Saline num. 9. apud Baluzium,] Paulus Diaconus Emeritensis in S. Masona Episcopo Emerit. cap. 9. Martyrologium Bedæ ubi de S. Getulio, etc.

BIOTHONATOS etiam appellarunt recentiores damnatos ac furciferos, et qui violenta morte perire merebantur. Charta Silonis Regis Oveti et Praviæ ann. Ch. 777. apud Sandovallum : *Dolet me quod hic sic miserabiliter vitam transeat, et habeo magnum de vos compassionem, quod tanta mala sufferratis inter istos Biothonatos Saracenos, etc. Belascus, vetus Scriptor, apud Suritam in Indice Rer. Aragon. æra 964. de Sancio Abarca Rege Navarræ : Dehinc expulsis omnibus Biotenatis vicesimo regni sui anno migravit a seculo. Ubi Surita hac voce hostes intelligi putat, Mauros neinde, cum quibus bellum gesserat, qui spreta vita ad violentiam mortem præliando ultro currebant. Ordericus Vitalis lib. 11. pag. 822 : Ad hoc ipsum maxima necessitas compulit, et supplicatio religiosorum, qui miserabiliter a Biothonatis concubabantur. Et lib. 10. pag. 782. ait Guillelmum Rusum Anglia Regem inter venandum a Galterio Tirello venabulo confossum, Anglicanæ Ecclesie Præsules, sordidam ejus vitam et tetrum finem considerantes, Ecclesiastica, velut Biothonatum, absolutione indignum censuisse.*

De *Biothonatis* hic addendum videtur quod habet Concilium Budense ann. 1279. can. 46. in quo narratur inolevisse in Hungaria consuetudinem, secundum quam Archidiaconi pro occisis gladio sive fuste, vel alio armorum genere, seu veneno aut quocunque alio damnabili aut reprobato modo, consueverant recipere unam marcham argenti, antequam sic occisi tradenter Ecclesiastica sepultura : *qua quidem consuetudo ad eos qui fulmine percussi, fluminibus suffocati, exusti incendio, arboribus oppressi, aut de equo cadentes, vel aliis similibus seu fortuitis casibus diem clauserunt extreum, seu interius noscuntur, extendi vetatur : sed sic defuncti, dummodo paenitentes deceserint, vel in morte paenitentie signa apparuerint manifesta, sicut alii Christiani Ecclesiastica sepultura tradi jubentur.*

* Horum corpora igne damnabantur, atque ecclesiastica sepultura privabantur; nisi legum severitatem temperaret auctoritas regia. Lit. remis. ann. 1381. in Reg. 119. Chartoph. reg. ch. 369 : *Pour la déplaisance que ladite dame de Jehanne Oiselle, femme de feu Jehan le Rique, demeurant à Corbie) eust de ce que elle, qui estoit de si grant lignage, avoit épousé ledit phisicien (en secondes noces) et que à sesdiz amis desplaisoit, par la temptation de l'ennemi se pendit par son col et estrangla, ainsi que iceux amis le disent; supplians que considér ce que dessus est dit et le lignage dont elle estoit, il nous plaise otreoir que son corps ne soit ars ou autrement exécuté pour la cause dessusditte. Pourquoy nous, eu regard à ces choses..... otrroions par ces présentes... que le corps d'icelle défunte ne soit ars, ne mis à exécution quelconque pour*

la cause dessus ditte, ainçois puist estre enterré, comme il appartiendra et sera à faire. Vide infra in Sepultura.

BIPEDILE, Machinæ jaculatoriæ species duobus pedibus innixa. Hist. MS. de Excidio Acconis : *Et ipsis sic dispersis cum Bipeditibus et communibus baileis quarrellorum multititudinem emittentes.*

* Hæc satis esse non videntur Car. de Aquino in Lex. milit. ut *Bipedile* machinam esse putet : unde legendum suspicatur *bipedalibus*, adeo ut intelligatur *baleæ jaculatoriæ*, de quibus ibi agitur, suis bipedales. Judicent peritiore.

BIPENNUM, Bisacutum, Jano Ultio ad Gratii Cynegeticum. *Bipennis* substantive et adjective sumi a Latinis et eadem notione nemo est qui nesciat.

* **BIPERT**, in duas partes dividit. Vetus Gloss. San-Germ. num. 501. Latini dicunt *Bipartiri*. [* *Biperitus*, in duas partes divisus, Papias; neque vero *bipertiri* minus latine quam *bipartiri*.]

* **BIPERTATOR**, simili notione, apud Rymer. tom. 1 : *Cum dominus dicat per Malachiam prophetam se non habere decimare antequam messores vel Bipertatores vel terragitores partes suas non decimatas receperint.*

BIPERTILOCUS. Vide *Jocus partitus*.

* **BIPES**, Forceps, Gall. *Ciseaux*. Boncompagnus de Obsidione Anconæ cap. 4. apud Murator. tom. 6. col. 931 : *Intravit quidem repente mare, veniensque nutando cum quadam Bipede in manu, capit alsinare maximum canapum, qui ex una parte ligatus erat in prora navis Romani Marani, et ex altera in anchora, quam nautæ miserant in portu.*

* **BIPHARIA**, i. e. bis nupta. Vocabul. Juris ultriusque; est pro *Biviria* vel *Bivira*. que duos viros habuit, vel habet. [* In edit. ann. 1518. et 1538. est *Bifuria*.] Vide *Bifera*.

* **BIPHATAE** Missæ. Vide supra *Bifaciare*.

PLEX. Gloss. Græc. Lat. Διπλός, *Biplex*, duplex. Glossæ Isidori : *Biplex, duplex, Biplicitas, Alterplicitas*. Gloss. MS. Regium : *Bilices, duplices*. At aliud est *bilex* in Glossis Lat. Græc. ubi exponitur διπλός. Infra : *Bilices, διπλοί. Bilex, διπλούς*. Vide *Trilices*.

* **BIRALL**, Lapidis genus. Testamentum Rotherami Eborac. Episcopi ann. 1498. in Lib. nigro Scaccarii pag. 673 : *Item unum paxbred deauratum cum uno Birall in medio . . . . Item dedi eis unam crucem deauratam, stantem super magnum lapidem de Birall.*

* Vide an non idem sit quod supra *Bericulus*. Vide infra *Birretta*.

* **BIRCUS**, Voluntas vitalis. Papias. [* Glossar. in cod. reg. 7644 : *Byrcus, voluntas vitalis, his similia, que Afri scribendo viciant, omnimodo reicienda sunt et per a scribenda; unde lego Birtus, boluntas, bitalis, his similia. . . . per v scribenda.*]

* **BIRETINUS.** Vide post *Birrus*.

* **BIRETTUM.** Vide in *Birretum*.

** **BIREX** est rex habens duo regna. Gemma Gemmarum.

* **BIRLA**, Ecclesia. Chartular. Matiscon. fol. 96. ann. circiter 1000 : *Concedo ad supradictum Birlam Dei. Qui potest dicat ori-*

ginem hujus vocis. An per abbreviationem *Birla* scribi aut legi potuit pro *Basilica*?

BIRLAW. Vide *Bilage* et *Burlawa*.

BIRMANDUS, Monetæ minutioris species apud Leodienses. Vide *Magnum Recordum Leodiense* pag. 38. 126.

* Vulgo *Birmanne*. Stat. ann. 1403. tom. 2. Hist. Leod. pag. 437 : *Ly procureurs ne soyent si hardis de plus prendre pour leurs salaires que le taze, ... assavoir pour chacun lieu ung Birmanne.*

T BIRONATUS, Terebratus, foratus. *Statuta Massil.* pag. 395 : *Quod omnes bodii botarum sive vegetum, quæ vendentur de cætero in Massilia a dictis boteris sint Bironati, et quod gargeillus sit carrotus. Hisp. Barrenar, German. Bohren, Terebrare.*

T BIRONERIUS, Vox Occitana, qui facit aut vendit terebras. Legitur in Catalogo MS. *Sodalium Confraternitatis Nativitatis B. M. Virginis anno 1328. institutæ in Ecclesia B. M. Deaurata Tolosanæ.*

BIROTUM, Vehiculum duabus rotis constantes. *Birotum Carpentum*, in *Miracul. S. Waldeberti Abbat. Luxoviensis num. 20. Chronicon Mauriniacense lib. 1 : Cum nimo tibiarum dolore laboraret . . . eo vehiculo quod vulgo Birotum dicitur circumferri . . . non erubuit. Stephanus Tornacensis Epist. 228 : Bigam autem seu Birotum mittere noluimus, quia fortassis aut oneri non sufficeret, aut in paludibus clivosis declinando in alteram partem se se cum sarcina inversaret. Guibertus lib. 2. Hist. Hieros. capite sexto : Videres mirum quiddam et plane joco aptissimum, pauperes videlicet quosdam bobus Biroto applicitis, eisdemque in modum equorum ferratis substantiolas cum parvulis in carruca convehere. Occurrunt præterea apud Adon. et Usuard. 11. Mart. et in Cod. Theod. leg. 2. et 5. de Curiosis, (6, 29. const. 2. § 2.) leg. 8. et 9. de Cursu publ. (8, 5.) *Brouëte*, nostris. [** Vide *Forcellinum in Birotum. Dicitur Birotæ et Btrotum, scil. rheda vel vehiculum.*] Philip- pus *Mouskes*, in *Philippo Augusto :**

Karaïtes ont quises, et cars.

Bourouaites, ribaus, sommiers,

Roncis, et jument, et coliers, etc.

Poëma MS. cui titulus, *le Honeste fortune :*

Car pour repos, j'ay enfollure,
Pour le beautemps, j'ai engresure,
Pour provision, des pouetes,
Pour chariota branslans, Brouetes.

Will. *Guitart* ann. 1304 :

Viandes mettre sur Brouettes,
Et il oist bruire charettes.

Vide *Chron. Flandr.* cap. 79.

* Neque vero leviter hic prætereundum est, quod ex *Chron. Mauriniac.* laudatur, non erubuisse scilicet militem eo vehiculo, quod vulgo *Birotum* dicitur, circumferri. Pœnae quippe gravioris genus summumque dedecus erat viris militaribus circumduci ejusmodi vehiculo, ut observatur in *Theat. honor. part. 2.* pag. 563. et seq.

T BIROTA, Eadem notio. Annal. Benedict. tom. 5. pag. 505 : *In itinere one- rariam Birotam reperit victualibus refertam.*

T BIROTORA, Ónus *Biroti*, Gall. *Brouette*. *Charta ann. 1205. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 389 : Concedo dicte Abbatiæ unam Biroteam brandæ seu*

brueria ad usum furni sui singulis septima- nis capiendam.

* **BIRRA,** Instrumentum piscandi, passæ species, Gall. *Bire. Charta ann. 1267. ex Chartul. Buxer. part. 12. ch. 11 : Ego Guido dominus de Choun..... confiteor religiosos Buxeria habere in dictis aquis usu- gium plenum piscaria seu pascationis ad navem, filetum, Birram, etc.*

T BIRRATUS, BIRRETA. Vide post *Birus.*

* **BIRRECTUM**, ut *Birretum*, in *Convent. Saone* ann. 1526.

* **BIRRETA**, Lapidis genus, f. idem quod supra *Bericlus*. Inventar. S. Capellæ Paris. ann. 1376. ex Bibl. reg. : *Item quod- dam sanctuarium, in quo deficit una Brreta, videlicet in pignaculo ejusdem. Aliud Gall. : Et y faut une Birrete ou pignon.* Vide supra *Birral.*

* **BIRRETATIO**, Ceremonia, qua licen- tiatis birreto doctorali donatur. *Jus Birre- tationis*, apud *Boulaeu Hist. Univers. Paris. tom. 2. pag. 685. et tom. 5. pag. 858.*

BIRRETUM, Capitum, capitis tegmen, lineum, tenue, strictum forma ipsius capitis, Pontificium proprium fuit. *Bulla Bonifacii VIII. PP. Illudque (Beneficium Ecclesiast.) eidem Thoma contulimus, nec non de ipso per nostrum Birretum præsen- tialiter investimus. Eadem verba habentur in Diplomate Roberti Cantuariensis Archiepiscopi apud Will. Thorn. pag. 1969. Tradunt *Chron. S. Martialis* ann. 1317. et appendix ad Bernardum Guidonem, degradatum suis a Joanne XXII. PP. Hu- gonem Cadurcensem Episcopum, ablatis Pontificibus insignibus, videlicet annulo atque mitra, et cappa, cum Romana canisia et Birreto. Vita S. Henrici Episc. Upsaliensis num. 5 : *Tollens de capite S. Pontificis Birretum, quod gestare consueverat, imposuit capiti suo. Adde Geminianum in Vita B. Finæ Virg. n. 15. [Acta SS. Maii tom. 1. pag. 779.]**

BIRRETUM fuit etiam Doctorum. Nicolaus de Clemensis lib. de Studio Theologico : *Non cappa quippe doctorem facit, non Birreti magistralis impositio, non cathedra sublimior, aut locus superior. At Italis commune fuit omnibus capitis tegmen. Academicis Cruscanis Berreta sic definitur : Copertura del capo, diversa dal cappello, che si fa in varie foglie, e di diversi drappi. A birrus, deducenda vox videtur; nam ut birrus vel birrum vestem qua corpus tegitur, ita birretum, eam vestis partem quæ caput tegit, significat : est enim di- minutivum a birrus. Vide Jo. Villaneum lib. 6. cap. 71.*

 Erat vero *Birretum* interius capitis tegmen, ita subter capitum *cappæ* dispo- situm ut nonnihil super humeros deflueret. *Statuta Eccles. Aquensis MSS. ann. 1260 : Cum chorum intraverint Canonicæ clericæ, et alii chorum frequentantes amoto capitulo ca- ppæ, almussia sive mettino et Birreto toto, etc.* Ibid. : *Tempore autem illo quo cappam por- tabunt, poterunt portare de subtus Biretum, aut almussiam de pauno.*

* *Birette*, in *Lit. ann. 1366. tom. 4. Or- dinat. reg. Franc. pag. 703.*

* **BIRRETUM**, Ducum insigne. *Chron. Bergom. ad ann. 1395. apud Murator.*

tom. 16. *Script. Ital. col. 890 : Qui Miles posuit in capite ipsius dom. comitis Virtu- tum unum Birretum valde valorosum, creando ipsum ducham cum dicto Bireto. Fuit etiam Praefecti Roma. Cæmon. Rom. MS. fol. 35. v°. : Imponit (pontifex) ei genitrix (præfecto) in fullam sive Birretum prefecture, dicens : Accipe insigne prefecture prema- nentiae, quod per nos capiti tuo imponamus.*

* *Birretis quoque usi sunt Clerici Camere Computorum, quæ pro piley committare- runt, ex Ordinat. Caroli VI. ann. 1388. in Memor. E. fol. 196. r°. : Item que testi- douze clers et chascun d'eulz, pour l'onneau du roy et de la chambre, soient soignez et diligitez de alez en ladite chambre et par tout avau Paris, vestus bien et honnorablement de habits honestes, et que chascun porte matel ou houce fourrez, et laissent les Barrettes et praignent chapiaux honestes, sur peines de privation de leurs offices.*

* **BIRRETUM FLOCATUM**, Amplum et superfluitate panni redundans, quod doctorum proprium est. *Stat. Universit. Aques. ann. 1489. pag. 57 : Petat cathedrali, bi- brum, Birretum floccatum, zonam aurem osculum et benedictionem a doctore suo, et est moris. Vide Flocus.*

* **BIRRETUM RETROPLICATUM**, in *Stat. synod. Tornac. ann. 1481. cap. 8. art. 1. pag. 99 : Ne vestes nimium breves aut in spatulis alatas, comam seu Bireta retropli- cata, etc.*

BERRUTUM. Michas Madius cap. 25 : *Or- dinavit . . . quod Canonicæ cum Bereti in ce- pitibus vadant ad divina.*

* **BIRETTUM**, apud Rymer. tom. 8. pe- 117. col. 1 : *Et quatuor duodenas Birretum. Qui quidem mitra, cippi, capi, cul- telli et Birreta, valoren centum et quaque librarium non excedunt. An hic capitia pa- sint intelligi, an non potius intelliguntur sicut vescula, Gall. Burettes, judicet prode- lector. Agitur in laudato loco de jocabiles Episcopi.*

BIRRIA. Archithrenius lib. 3. cap. 4 : *Nudus in avoso tunice squalore ministrat Geta dapes, dum vile meri libanum in urbe Birria venatur, pretio vestitus codem Muricis ejusdem, etc.*

Idem lib. 4. cap. 14.

Nonquam Birria sufficeret, ubi defecisset Homerus.

* *Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613 : Bi- rria, viriliter agens, b in v conversa.*

* **BIRROSUS**, Birro vestitus. *Gloss. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : Bur- gous drap, birrum. Birratæ, Birros, pæst vestu de Bureau. Vide in Birres.*

BIRRUS. Hujus vocis varie et præse- diversa recensentur notioes. Olim vero et præscis Latinis *Brrus*, seu *Burrus*, col- fuit rufus. Festus : *Burrum antiqui, qui nunc dicimus Ruffum.* *Glossæ veteres : Bi- rrō, ξυνδόν καὶ πούρον.* Scholiastes Juvenal. sat. 1 : *Quod Greeci coccum, Latini retro Birrum appellant.* *Glossæ Isidori : Burrufus. Lacerna burra, in Actis S. Cypri- Mart.*

Burrus præterea sumitur pro qua- veste, tunica, chlamyde. *Papias : Burrus a Graeco fit, vestis, amphibalus rufus.* [Acta SS. Benedict. Sæc. 2. pag. 105. in Vita S. Deicoli : *Ipse vero utpote de rufa*

lassus, antequam sessum pergeret, Birrum suum, quem Graeci amphiballum vocant, depone voluit causa refrigerandi.] Martianus Capella lib. 4 : Univocum est, quando duarum aut plurium rerum unum nomen est, et definitio, et vestis. Nam et Birrus et tunica nomen vestis habent. S. Augustinus de Verbis Apost. serm. 18. cap. 10. de femina : Si illi dixerit (amatiori) nolo te habere tale Birrum, non habet : si per hiemem illi dicat, in lacerna teumo, eligit tremere, quam dis- plicere. S. Fulgentius lib. 3. ad Monimum, initio : Accepto cuiusdam Birro et manibus retento. Birrus albus, quo in duebantur re- cens baptizati, apud Greg. M. lib. 7. Ind. 2. Ep. 5. Fulcherius Carnotensis lib. 1. cap. 1 : Cruces quas in chlamyibus suis, aut Birris, sive tunicis peregrini consuebat. Guibertus de Gestis Dei lib. 2. cap. 5 : Crucis figuram ex cuiuslibet materia panni tunice, Birris, et palliis itorum ussu man- davit. Liber de Disciplina Scholarium cap. 4 : Latenter sub Byrro amphoram quandam detulit. [Passio S. Thomae Martyris apud Marten. tom. 3. Aneidot. col. 1739 : Quia interiorum hominem veste Sacerdotali juxta hoc quod dicitur, Sacerdotes induam salutari, jam pridem induerat, nunc exte- riore indumento superficiario sub Birro se- cretius munivit. Acta SS. Benedict. Sæc. 5. pag. 167. in Vita S. Odouis : Et Birrum quo tegebatur more cappe, per extremitatem apprehendentes osculabantur.] Artemidorus lib. 2. cap. 3 : Χλαῖς δι, ἣν ἔνοι μαρδόνη, οἵδε ἡρεπίδα, οἵδε βηρίον καλοῦσι. Glossæ MSS : Ἡρεπίδας, Ρωμαῖκα ἱπάτια. λέγεται δι καὶ διανοῦσας, καὶ βίρρον.

Neque vero Birrus generatim tantum pro quavis veste, sed interdum pro lauta ac sumptuosa, quandoque pro vili etiam et crassiori usurpatur : ac pro sumptuosa quidem, quomodo planetarum atque bir- rorum pretia simul ambitionemque declinasse veteres Monachos Ægyptios scribit Cassianus lib. 1. de Institut. Cœnob. cap. 7. Et in Concilio Gangreni can. 12. jubentur ii qui religiosam vitam sectantur, τοῦς θύρους φοροῦντας Monachos a se abjicere : ubi Zonaras θύρους, τὰ ὄπια ὑφάσματα interpretatur : birros scilicet illos, quos rigentes et fluentes vocat Sulpitius Severus Dial. 3. cap. 14. pretiosos D. Augustinus Serm. 50. de Diversis, quibus Atrebaticos et Cœnusinos accenset Vopiscus in Carino. Regula S. Isi- dori cap. 13 : Linteo non oportet Monachum indui, orarium, Birros, planetas, non est fas uti. Statuta Joannis Archiep. Cantuar. ann. 1279 : Inhibemus ne (Moniales Ord. S. Benedicti) de bruneto in posterum unquam induantur, nec rugatas habeant tunicas, nec etiam Birrorum immoderantia vestes sibi fa- ciant latitudine fluctuantes.

BIRRUM fuisse antiquum Episcoporum tabitum, censem Baronius ann. 261. ut primo vesti communis superinduerent li- neam, sive lineum indumentum, quod ulgo *Rochetum* vocant, deinde vero solutam unicam manicatam vel Dalmaticam, ac de- sique palliolum breve, seu birrum, humeros autem et brachia tegentem. Id certe vix redam, cum birrus nihil aliud fuisse vi- eatur quam vestis, qua cæteri æque ac piscopi utrebantur, ex Scriptoribus qui irros Episcopis tribuunt : in quibus sunt

S. Augustinus Serm. 2. de Vita Cleric. et Serm. 50. de Divers. Palladius in Hist. Laus. cap. 135. Vita S. Pelagiæ cap. 12. Gregorius Turon. lib. 2. Hist. cap. 1. Mes- sianus Presbyter de Vita S. Cæsarii Arelat. pag. 251. ipseque Cæsarius in Testamento suo, ubi *anicularis biri* sui meminist, Tur- pinus in Carolo M. cap. 13. etc. Sed et Anonymus de Miraculis S. Thomæ Cantua- riensis, editus a Stapletono, *Rochetum* et Birrum unum idemque esse vestimentum, indicat non uno loco. [** *Monachorum birri* in Reinard. Vulg. lib. 3. vers. 1928.] Cum igitur birrus vestis quævis fuerit, in viris majoris dignitatis, pro sumptuosa, in viris vero inferioris conditionis pro vili et crassiori habitus est. Joannes de Janua : Birrum, grossum vestimentum. Gloss. Sa- xonic. Elfrici : Birrus, Unsmēðe hraegel, i. vestis aspera. Atque ita accipi debet in *Epigrain. de Birro et castoreo :*

Nominis umbra manet veteris, nam dicere Birrum,

Si castor niteat, Castoreum nequeo.

Sex emptus solidis, quid sit Jam scire potestis :

Si mihi nulla fides, credite jam pretio.

Eiusmodi igitur erant pretio viles Birri, quos servis adscribit lex 1. Cod. Th. de Habituo quo uti oport. (14, 10.) Birri et Communes vestes, apud Aitonenem Episcop. in Capitulis cap. 82. et Birri qui Monachis tribuuntur apud Joan. Monachum lib. 2. Vita S. Odonis Abb. Clun. pag. 33. et apud Guibertum lib. 2. de Vita sua cap. 5. et in Gestis Dei lib. 2. cap. 8. Glossæ MSS. Reg. : Βριόν, ἐνδυμα ρονχιών. Atque inde ortum, ut nostri viles et grossiores pannos Bures etiamnum dicant. Catholicum parvum : Birrum, gros drap comme Bureau. Birratus, vestu de Bureau. Quam quidem Gallicam vocem hac notione videtur usurpare Eucherius, apud Pithecum lib. 1. Epigrammat. veter. :

Nobilis horribili jungatur purpure Birra,

Nectatur plumbō fulgida gemma gravi.

Ubi Editio viri doctissimi Jo. Mabillonii tom. 1. Analector. habet byra. Sed de Birri vide quæ concessere Salmasius ad Ter- tulliani Pallium, Menardus ad Concordiam Regularum, Henschenius ad Vitam S. Martiniani Anachoretæ cap. 5. 13. Febr. Jacobus Gothofredus ad Cod. Theod. Octav. Ferrarius lib. de Vestib. [** Forcellin. h. v. etc.

BYRRUS, apud S. Augustinum Serm. 356 : Nemo det Byrrhum vel lineum tunicum seu aliquid, nisi in commune.

BURELLUS, Panni spissioris ac vilioris species, nostris Bureau. Catholicum Ar- moricum, Burell, Gall. Bureau, gros drap. Lat. Burum, unde burriatus, vestu in Bureau. Petrus Venerabil. in Statut. Cluniac. cap. 18 : Statutum est ut nullus scarlatas, aut barracunas, vel pretiosos Burellos, qui Rati- sponi . . . sunt, habeat. Regula Templario- rum cap. 20 : Vestimentum unius coloris semper esse jubemus, v. g. alba, nigra, vel etiam Burella. Cap. 21 : Habeant igitur ni- gra, . . . aut quod vilius unius coloris com- parari potest, videlicet Burella. [Litera ann. 1319, tom. 2. Ordinat. Reg. Franc. pag. 258 : Item, de lanis, de quibus conqueruntur cives, quod gentes regiae non permitunt eas extrahi de Lugduno, cum tamen sint lanæ grossæ ad faciendum Burellos. Charta Petri Abbatis S. Crucis de Talmundo ann. 1366. de officio Aquarii : Anno quolibet tenebitur

fateret et ministrare omnibus et singulis Reli- giosis . . . pro vestiario tres alnas cum dimi- dia boni panni et sufficientis rousseti seu Bu- relli, etc.] Vide Histor. S. Martini de Cam- pis pag. 33. Le Roman de Garin :

Je n'ai que faire ne de ver, ne de gris,
Trop a Buriaux li miens pere Heruis.

[Testamentum Philippi III. Franc. Regis tom. 9. Spicileg. Acher. pag. 270 : Por Buriaux et sollers acheter à departir à po- vres en nos demaines. Codex MS. reddituum Episcopatus Autiossid. anno. circiter 1290. exaratus : Quilibet draperius, qui tenuerit mulierem annum et diem, debet quatuor ul- nas de Burau.] In Chronico W. Thorn. pag. 1915. leg. burau, pro buran. Et apud Pontanum lib. 7. Hist. Dan. pag. 416 : Panni burelli, pro borelli.

BIRRUTUS, Birro induitus, Joanni de Jana- uia. Gloss. Iat. Gall : Birratus, vestu de Bureau. Vide Matth. Villaneum lib. 9. cap. 30.

BIRRATUS. Provinciale Cantuariensis Ec- cles. lib. 3. tit. 1 : Ut quilibet Clericus con- stitutus in sacris ordinibus vestem exterio- rem gerat dissimilem militari vel laicali, ut pote anterius vel posterius non Birratum, vel saltum ex forma sua militari vel laicali congrua honestate dissimilem. Ubi Lindwo- dus vestes Birratas scissas sive divisas aut complicatas, interpretatur : Hinc forte no- stri dicunt Birbare, pro variegatus.

BIRRATA, vestis Birrata. Capitulum Cisterc. ann. 1427. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1577 : Omnibus et singulis tam Abbatibus quam Monachis ac etiam Conver- sis... inhibet generale Capitulum... ne de ce- tero per villas et loca judicem... sine cucullis vel cappis incendant, quodque Birretas post- quam vel itinerando tunicas curtas et fude- ratas atque scissas ante et retro, gipones et cetera indumenta seu etiam calciamenta, quæ ordinis honestatem deformant, studeant pe- nititus amovere, atque se deferant magis reli- giose.

BIRETINUS. Constitut. Cardinalis de Mendos cap. x. tom. 4. Concil. Hisp. pag. 28 : Audivimus quod plures Ecclesiasti... incidunt in honeste et indecenter, ge- stantes parvas coronas juxta suum ordinem, cum capillis effusis et burba promissa, ac palliis brevibus et apertis, et sine Biretinis, ac quod pejus est, aliquando cum vestibus sacerdibus, etc. Dubitari potest an pro Birrus, vel pro Birretum hic accipienda sit vox Beretinus.

BIRATI, dicti Monachi Carmelitæ, vulgo les Freres Burrez. Tractatus de Ordinib. relig. in tom. 1. Monastici Anglic. : Albertus Patriarcha fecit regulam Fratribus qui Stragulati, Radiuti, et Birrati vocabantur. Walsinghamus pag. 49. et Henr. Knygh- ton. lib. 3. cap. 1 : Honorius IV. PP. 4°. Papatus sui anno mutavit capas Pratum de Carmelo in purum album, quæ prius erant stragulatæ, radiatæ, et Birratae. Ordericus Vitalis lib. 8. pag. 711. de similibus suæ etatis Monachis : Inusitata quoque panno- rum sectione suorum ab altis discrepore ap- petunt. Carmelitarum birrata vel barrata, seu radiata pallia habes apud virum doctissimum Danièle Papebrochium ad 8. April. pag. 799. Vide Radiuti, et Barrati Fratres.

BIRRARIUS, Apparitor. Concil.

Hispal. ann. 1512 : *Mandamus ut ab illis qui stabunt in plateis et cæmeteriis, vel ludoendo in suis domibus vel cauponis... tempore quo celebratur Missa major diebus Dominicis et Festivis, nostri barigelli et exequatores seu Birruarii nostrorum Judicium Ecclesiasticon... solvi faciant ab unoquoque penam dimidiū regalis.*

* Stat. Montis-reg. pag. 3 : *Item famulos et Birruarios sex, etiam de alia partita restitos sic, quod Birrarii curia ab aliis cognoscantur. Vide Beroerii.*

BIRSA. [Corium bobis id est, bovis. Vet. Gloss. San-Germ. num. 501.] Vide *Byrsa*.

BIRSARE. Vide *Bersare*.

¶ **BIRSARIUS**, Venator. Vide *Bersarii in Bersu*.

* **BIRUS**, *Nigro*, in *Glossar*. Lat. Ital. MS.

* **BIRUS**, *Geron*, in *Glossar*. Lat. Gall. ann. 1522. ex Cod. reg. 4120.

¶ **BISA**, Septentrio, Aquilo, Gall. *Bize*. Modo dicitur de Aquilonario vento, modo de ipsa orbis parte Aquiloni subiecta, ut apud Vivarienses et Valentines. Denominatio nobilis Ludovici de *Veras de Rupesalva* ann. 1523. in *Inventario* 18. cap. 41. de *Vouta* fol. 31. verso : *Et confrontat a Bisa cum pratis nobilis Nohe de Rupesalva etc. Ibidem : Confrontat ab Oriente cum domo ipsius de Veras, et a Bisa cum pratis nobilis Nohe de Rupesalva et a vento cum terris dicti Ludovici de Veras, et a solis occasu cum terris nobilis Nohe de Rupesalva. Ubi liquevit per Bisam Septentrionem, per Ventum Austrum aut meridianam mundi partem semel atque iterum designari.*

¶ *Pontanus* cap. ult. libri 4. Origin. Gall. ubi de ventis, hæc habet de originatione vocis *Bise* : Denique Septentrionalis, quem Angli, aliquæ omnes, et ipse Magnus Carolus Noort, et Noorden, nominat, Gallis est *Vent de Bise*. Quo uno abiit a nobis videntur, et usitatam Latinum *Boreæ* vocem quodammodo æmulari. Sed ita res neutiquam se habet. Immo verum, vetusque Teutonicum idem est : et fortasse inter ea ventorum nomina, quæ, ut barbara, reformatio Carolum dicit Eginhardus, reponendum. Nam *Biesen* et *Büsen*, aestu agitari, Belgis significat. Scarabeum quoque alis strepitante, et cum impetu se motitatem *Biesbou* Flandri hoedie dicunt, *Glossarium* ejus Linguae indicant. Est et Latinum Psalmterium cum interpretatione Germanica vestissima, ut poët Ludovici Pii, aut illis temporibus concinnata, in quo *Bisa* pro *Turbine* positum diserte legitur. Unde et Lipsii *Glossariolum* ex eo collectum : *Bisa, Turbo; ut Gallis, Vent de bise*. Huc usque *Pontanus*, cui Menagius non assentitur. Huic magis placet opinio *Huetii*, qui *Bisam* a Gallico *Bis*, *Niger*, deducit. Hæc sunt *Huetii* verba : *Septentrionem Veteres caliginosum, et densis tenebris obsitum censuerunt. Ideo ζεφυρος apud Homerum, Strabo Septentrionem interpretatur. Tibullus Panegyrico ad Messalam, de Septentrione : Illic et densa tellus absconditus umbra. Arabes quoque mare Septentrionale, tenebrosum appellant. Ita Geographus Nubiensis. Hinc et Aquiloni vento nomen : Aquilus enim color niger est. Glossarium :*

*Aquilum, μαλαχίας. Suetonius opponit candido. Festus, *fuscum et subnigrum* interpretatur. Eodem sensu dixit Plautus, *Corpus aquilum*. Eidem dicitur et *aqüilo*. Nos Galli dicimus *la Bise*, pari significatu : nam Gallice, *Bis*, nigrum sonat. *Les Rebours de Mathiolus* :*

Se les femmes blanches et Bises,
Hantent volontiers les Eglises.

Le Roman de la Rose :

Après tous deux se tint franchise,
Qui ne fu brune ne Bise.

Denique in quibusdam Galliae nostræ regionibus ventus Thrascias, niger vocantur.

* *Boire*, apud Villehard. paragr. 127 : *Nostre Sires lor fist lever un vent, que on appelle Boire.* [** Conf. Raynouard. *Glossar. roman. voc. Bis et Bisa*.]

* **BISABIU**, pro *Bisavus* vel *Bisavus* ex mutatione *v in b*, *Proavus*, *Gall. Bisayeu*. Notit. judic. ann. 874. in Append. ad *Marcam Hispan. col. 797* : *Non debeo esse servus fiscalis, nec parentes mei ex nascendo de Bisabios vel Bisabias ex paterno vel ex materno. Vide supra Besavus.*

BISACCIA, *Bisacia*, Mantica duas peras, seu duos saccos habens, *Italis Bisaccia*, *Gallis Besace*. *Saccia* quippe pro *Soccus*, interdum etiam usurpatum. *Gloss. Græco-Lat.* : *Σάκκος, saccia, soccus*. *Gloss. MS. Regium*, et *Papias* : *Bisaccia, surcina, mantica*. *Regula Magistri* cap. 1 : *Mox et ipse reconsignare Bisaciam cogitur*. Cap. 58 : *De componentis sarcinis animalium, vel de constrictione oneris Bisaciaram*, *surarum redduntur solliciti*. Adde cap. 79. *Bisacium* dixit etiam Petronius, ut *δισάκτων* Nicetas Choniaties. [*Bisaccus* in *Actis SS. Junii* tom. 2. pag. 110.]

* **BISACIOLA**, diminut. a *Bisacia*, Mantica parva. *Chron. Domini. de Gravina* apud *Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 613* : *Et quandocumque Terram exhibat per portam civitatis habens zappam in collo, et panem illum in Bisaciolis.*

BISACUTA, Securis duplice habens

aciem, vel telum, quod utrimque acutum

erat. *Glossarium Cambronense* : *Bisacuta, ferramentum quoddam utrinque incidens*. *Willelmus Brito lib. 2. Philippid. pag. 115* :

Acia dum dextris, Bisacuta, securis, et ensis fulminat.

Et infra :

... *Nunc clava caput, nunc vero bipennis Excerbrat, sed nec Bisacuta, sudisse vel hasta Ota vel gladius ducit.*

Bracton. lib. 4 : Arma moluta plagam faciunt, sicut gladius, Bisacuta, et alia hujusmodi. Fléta lib. 1. cap. 33. § 7 : Fecit eidem unam plagam mortalem... de quadam Bisacuta.

[*Passio S. Thomæ Mart. Cantuar. Archiep. apud Marten. Anecd. tom. 3. col. 1743. D : Nec mora redeunt in loriscis evaginatis gladiis quatuor canes aulici, quos prædiximus, necnon et bucellarii cum Bisacutis et utensilibus ceteris commodis ad scelus, quod animo conceperant, pariendum. Ibidem col. 1744. C : Accelerans igitur quidam præ ceteris plenus scelere, Bisacutam sacro pectori imposuit.] Securis Scotica, quæ et securis bisacuta, apud *Walsingham* pag. 105. Πλάκως δίσημος, in *Gloss. Gr. Lat. Τικτύριος δίσημος*, apud Leonem Imp. in *Tacticis* cap. 6. § 11. Δίσημος ἔξιν, aliis,*

quod ex ultraque parte habeat aciem. Περφύρις δίσημος, in *Apocal. cap. 1*. exponitur *gladius bis acutus* a S. Hieron. Epist. 1. *Gladius bifrons sermo Dei*, in *Actis S. Saturnini* et *socior. num. 3*. Tradit Joannes Vilaneus lib. 5. c. 36. Comiti Guidoni, a quo *Conti Guidi Italicu originem ducunt*, *Bisacuti cognomen inditum*, propter crebra maleficia ab ipso et suis perpetrata : *fo soprognominata Besangue per so maleficio e de suoi. Le Roman de Rou MS.*

Li Carpentiers qui empêts vendent,
Grans coignies en leur couls tindrest,
Doloures et Besagues,
Orent à leur costez pendues.

Vetus Poeta Gallicus qui vivebat ann. 1376 : *Trop bien fesoit la Besague,
Qui est par les deux becs ague.*

Alter :

*A la graut Besague que le vieillart porta,
Le comment maintenant, cele part aprocha.*

* *Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 684* : *Besague, bipennis, hache. Sed et malei species eodem nomine significatur, in Lit. remiss. ann. 1380. ex Reg. 118. Chartoph. reg. ch. 476 : Ledit Hue.... d'un grant martel qu'il portait, appellé Besague, getta audit Colas, et l'en cuida ferir.*

BIZACHIUS Eadem notione. Hormannus Caesaresburg. tit. de Bellicis : *Bizachius est atrox telum apud Turcas*. Nescio an illud quod *βιζαχίζω* vocat Nicetas Choniaties in *Notis Wolphianis* pag. 377. 2. Edit.

BESOGIUM. Consuetudines Monasterii de Regula, seu *de la Reole*, in Aquitania, tom. 2. Bibl. Labbe : *Nemo cultellum, et sem, lanceam, spiculum, securum, Besogum, neque gladium in contentione trahat. Ubi legendum besagum, ut sit quod nos dicimus Besagu.*

BISACUTUS, Sarculi species. *Vita S. Antonii* num. 67 : *Rogavit unum de adversis, ut sarculum sibi cum Bisacuto et frumento deferret. Ubi Græc. δισάκτων είτικον, καὶ οὐτος διλέγειν. Vita S. Frontonis abb. num. 2 : Deferentesque ad eremum granaria olerum semina, et Bisacutos parvula que sarculos, unde humum defoderent, prædicti sunt, etc.*

* **BISÆNUS**, χαρός, εἴδημος : *Porta Se mestris. Supplementum Antiquarii.*

* **BISANDUS**, pro *Byzantius*, apud Christ. Schlegel. in *Dissert. de Nummis ant. Gotb.* etc. pag. 19.

* **BISANTEUM ARTIFICIUM**, idem quod *Musivum*, illud nempe quod tessellatum est lapillis variorum colorum ; *Byzantum* dictum, quod a Græcis Byzantiniis in ceteris Europæ provincias transierat. *Leo Marci. lib. 3. Chron. Casin. sæc. 6. Bened. part. 2. pag. 606* : *Lapidis pavimenti Bisanti artifici stravit, et picturis pulcherrimi consistit. Vide Musivum opus.*

* **BISALUS**, Lapis cui duo sunt anguli. *Agnellus lib. Pontif. apud Murator. tom. 2. pag. 106. col. 2. A : Nocte una tanta relata sunt omnia paramenta, calces et hæc cula, petras et Bisalus, lapides et ligna, columnas et lastras, arenam et sabulos in una nocte, ut dixi, præparaverunt rectores, quanta vix in undecim lucinis labore parant. Ibidem pag. 123. col. 2. A : In aperi-*

*ipsorum pyramis tetragonis lapidibus et Bis-
salis in altitudinem quasi cubitorum sex.*

BISAMUM. Vita S. Eulogii : *Unxi pretio-
sum corpus nardipistico pretioso, ac diverso
thymiamatum genere, amomo, balsamo, Bi-
samoque commiscens. Incertum quid sit hoc
loco bisamum. Codex alter habet visamo.
In Gloss. Graec. Lat. lego ὑπερβλάσπων,
asamo opopalsamum. Ita etiam præfert MS.
Codex, nisi quod opupalsamum, habet.*

BISANTIUS. Vide *Byzantius*.

T BISAVIUS, Proavus. Commemoratio-
rium anni circiter 780. ex Archivo S. Vi-
ctoris apud Marten. Ampliss. Collect. tom.
1. col. 41 : *Quando Provincia revellavit con-
tra Bisavio vestro Pipino. Vide Bisavus.*

BISAVUS, Proavus, Ital. Bisavo, nostris
Bisayuel. Occurrit in Charta Ludovici II.
Imp. in Chronico Farsensi pag. 665. in
Charta Garsiae Regis Navarræ æræ 1083.
apud Anton. Yépez in Chronico Ordinis S.
Benedicti tom. 3. et in alia Longobardica
apud Ughellum tom. 3. Italie sacrae pag.
29. Vide Ambrosium Moralem lib. 13. c.
46. et Oyenartum in Notitia Vasconia
pag. 293. et seqq.

* BISAZA, Pera, sacculus, ex ovina pelle.
Tract. MS. de Re milit. et mach. bellicis
cap. 144 : *Et in sella habeat (eques scoppet-
tarius) peras sive Bisazas, in quibus sint
pulver et pillulae plombeæ scoppetti. Vide su-
pra Bezagina.*

* BISBEIGI. Vide supra *Bessagum*.

BISCAMBIUM, Idem quod *Cambium*,
Permutatio.

BISCAMBIARE, Permutare, in Consuetud.
Tolosæ 4. part. tit. de Feudis, art. 27.

* Charta ann. 970. inter Probat. tom. 2.
Hist. Occit. col. 122 : *Ob hoc igitur in Dei
nomine ego Rodgarius comes et uxor mea,
nomen Aladaices, Biscambiam ad alios ho-
mines, etc. Alia ann. 1318. in Reg. 59. Chartop.
reg. ch. 229 : Dictum feudum in toto
seu in parte nequent.... impignorari, Bis-
cambiari, nec aliter alienari.*

* BISCATIA, Biscazarria, Ludus aleato-
rius, aleatorium, ab Ital. *Bisca*, taberna-
aleatoria. Stat. Mantua lib. 1. cap. 17. ex
Cod. reg. 4620 : *Ludentes ad taxillos vel ad
aliquam Biscatiam, et tenentes ludum vel Bis-
catiam.... denuntiabant et prohibebunt etiam
ne ludus taxillorum vel aliqua Biscatia teneat-
ur. Et. cap. 113 : Nulla persona audeat....
ludere ad ludum azari, neque ad taxillos, ne-
que ad aliam Biscatariam, in aliquo loco
publico vel privato. Fuit et nostris ludus aleato-
rius, astragalorum nempe seu deciorum,
quam *jeu des bibelots* vocabant. Lit. re-
miss. ann. 1454. in Reg. 184. Chartop. reg.
ch. 480 : *Jehan Crousel et Jehan Doulches di-
rent qu'ilz avoient des Bibelotz; et lesdiz Ja-
cotin et suppliant dirent qu'ilz estoient contens
de y jouer. Aliæ ann. 1469. in Reg. 195. ch.
243 : Lesquelz compagnions jouoient l'un con-
tre l'autre à ung jeu, nommé aux Bibelots.
[** De etymo vide Muratorium Antiq. Ital.
vol. 2. col. 1158. Cave credas.]**

* Hinc forte Biscochier, Subripere, suf-
furari, Gall. Escamoter, quod in ejusmodi
ludis sæpe fit. Mirac. B. M. V. MSS. lib. 1 :

*Que tant comme on torne sa main,
Nous a une ame Biscochier.*

Le Roman de la Rose, ubi de Concupis-
centia :

GANGII GLOSS. — I.

C'est cele qui l'autrui fet prendre,
Rober, tolir et bareter,
Et Biscochier et mesconter.

Vide supra *Basclacia*.

T BISCAZIA, Ludus aleatorius, Gall.
Breland, Ital. *Biscarra* et *Bischencia*. Syn-
odus provincialis Pergami ann. 1311. apud
Murator. tom. 9. col. 548 : *Statuimus et fir-
mamus quod nullus Clericus seu persona ec-
clesiastica in domibus ecclesiæ vel alibi lu-
dum vel Biscariam retineat taxillorum, aut
patiatur per aliquem retineri.*

* BISCHA, Cerva, Gall. *Biche*. Lit. re-
miss. ann. 1355. in Reg. 84. Chartop. reg.
ch. 330 : *Certa personæ de villa de Augeyo
ceperant unam Bischam silvestrem in banco-
banco et justitia loci de Feritate super Aman-
tam. Vide supra *Bicha*.*

* BISCHALISIA, Aleatorium, ut supra
Biscatia. Stat. ant. Cumanæ cap. 93. ex Cod.
reg. 4621 : *Hospites, capones, seu taberna-
rii.... teneantur facere unam securitatem....
de non tenendo Bischalitiam. Blistatia mi-
nus bene infra cap. 99. Vide *Bischatia*.*

BISCHATIA, [Idem quod *Biscatia*.] Statuta Veron. lib. 4. c. 12 : *Quocunque dicta
sunt de ludo taxillorum, eadem intelligantur
de ludo Bischatia, et quoctue ludo alio
fortunæ.*

* BISCHIA, Cerva, Gall. *Biche*. Chartul.
Floriac. fol. 197. r° : *Rex Ludovicus concessit
monasterio Floriacensi et concessa firmavit
perpetualiter possidenda universa in villa de
Maseriis, tam in bosco quam in piano, præter
cervum, et Bischiam, et capreolum. Vide su-
pra *Bischa*.*

* BISCHIZARIA, Ludus aleatorius, idem
quod supra *Biscatia*. Stat. castri Redaldi
lib. 2. pag. 39. r° : *Ordinatum est quod nul-
lus de cætero audeat vel presumat ludere
ad ludum azari, nec aliquem ludum Bischiza-
ria.*

BISICALIS VERMIS. Sanutus lib. 2. part.
4. c. 12 : *Navigium in aqua dulci melius con-
servatur quam in salita : nec a vermis Bis-
cialibus suscipit lassionem. Italis, bicia, est
coluber, anguis, serpens, sic dictus a si-
bilo, quem emitit, cum celerius reptit, ac
excedit, inquit Landinus. Alter censem Cl.
Menagiis in Orig. Italicis, quem consule.
Proinde Biscalis vermis, est vermiculus,
qui naves perforat. [** Vide Murator. An-
tiq. Ital. vol. 2. col. 1158.]*

* BISCLANZIA, Bisclatia, Eadem no-
tione, Aleatorium. Stat. Vallis-Serian. rubr.
17. ex Cod. reg. 4619. fol. 82. r° : *Non sit
aliqua persona, que.... presumat ludere ad
azarrum, nec ad aliquem ludum taxillorum
vel Biscalanzia. Stat. crimin. nova Cumanæ
cap. 89. ex Cod. reg. 4622. fol. 86. r° :
Nulla persona de cætero teneat.... per se nec
per submissam personam Bisclatiam in aliqua
domo. Occurrit etiam in Stat. Placent. lib.
5. fol. 55. v°. Vide supra *Basclacia*.*

* BISCOCCUM, Coccum. Charta ann.
1324 : *Magistro Guillermo de Dulzano de Ja-
nua, ... vel suo pro eo procuratore aut nuncio
(receptis) contrariam Biscocci quadra-
ginta, ad cantarium Massiliæ, de Biscocco
curæ nostræ per manus vestras sistenter com-
putanda.... Mandantes vicario et officiaris
aliis Massiliæ, quod dictum Biscoccum ex-
trahi permittant libere.*

BISCOCTUS, [Panis nauticus, Gall. *Bis-
cuit*.] Vide *Panis*.

T BISCOETUS, pro *Biscoctus*, ut puto.
Statuta Massil. pag. 475 : *Illud etiam ad-
jungimus, quod nullus cargator (navis) Bis-
coctum succiat, vel fieri faciat, vel patiatur
in domo sua, vel per suos, et si contra vene-
rit in x. lib. Reg. puniatur.*

* BISCONTERIA, pro Ital. *Visconteria*,
Vicecomitatus, Gall. *Vicomté*. Stat. ant.
Florent. lib. 3. cap. 175. ex Cod. reg. 4621 :
*Nullus de civitate, comitatu vel districtu Flo-
rentiae audeat vel presumat ire in aliquam
potestariam, capitaniariam, ... Bisconteriam,
... aliquam aliam rectoriam vel officium quod
haberet..... exercere.*

* BISCOPESHHEIM, Villa episcopi. Te-
stam. S. Remig. : *Villas duas, quas Clodoveus
a me sacro baptismatis fonte susceptus, amore
nominis mei, Biscopheshheim sua lingua voca-
tas, mihi tradidit.*

* BISCORNA, Fustis ferro armata, clavæ
species, Gall. *Massue*, nostris olim *Bis-
corne*. Judic. ann. 1271. ex Reg. Olim par-
lam. Paris. : *Populares Katalaunenses contra
dominos suos insurgentes confœderationem
fecerunt contra eosdem, ferentes quosdam
baculos, qui dicebantur Biscornes. Infra :
Pro facto Biscornarum, etc. Neque aliud
sonat vox Bigorgne, in Lit. remiss. ann.
1386. ex Reg. 129. Chartop. reg. ch. 186 :
Ledit François fery l'exposant d'un baston
ferré gros au bout, que on appelle Bigorgne.*

T BISCORNUTA. Vasis species, qua vin-
demiæ colliguntur et feruntur racemi.
Transactio inter Capitulum S. Justi Lu-
gdunensis et habitantes parochiæ S. Petri
in Dumbis ann. 1493. ex Archivo ejusd.
Capit. : *De decem Biscornutis seu bennis
debent unam Biscornutum seu beniam pro
decima. [* Vide supra *Bicornia*.]*

* BISCOSE. Lit. pro Pisanis apud Lam.
in Delic. erudit. inter not. ad Hist. Sicul.
Bonincont. part. 1. pag. 199 : *Aliquando
faciebant ut dumnum haberent, aliquando
ut merces eorum minutæ de pretio; ista fa-
ciunt, post habent guardata et viduta, et sic
faciunt ista Biscose. Ital. *Biscazzo*, Irrisio,
inuria, contumelia.*

BISCOTA. Statuta Veronensia lib. 4. c.
33 : *Nec aliquod vas calcinatorum, seu mol-
titiorum, nec Biscotatum ponere, etc.*

* Vel potius *Biscottus*, adject. *Recocetus*,
Ital. *Biscottato*. Stat. Placent. lib. 6. fol. 67.
v° : *Teneantur (fornasarii) separare cuppos
quadrellos et tavellas cottas a Biscottis, et
Biscottas non vendant pro cottis, etc. Hist.
Fr. Sforzia ad ann. 1455. apud Murator.
tom. 21. Scrip. Ital. col. 680 : Quamquam
Alphonsus ex Neapoli triremibus pane Bis-
cotto, quem vocant, et hordeo..... Picinum
ipsum iuvare non desistebat.*

T BISCOTELLUS, Crustulum, Gall. *Bis-
cuit*. Acta SS. Aprilis tom. 1. pag. 190.
in Vita S. Francisci de Paula : *Qui pomo et
Biscotello a B. Patre missis convaluit.*

T BISCOTHE, Panis nauticus, sic dictus,
quod bis coquatur. Bernardi de Breydenbach
Iter Hierosol. pag. 197 : *Nec alia nobis erat
aqua nisi in utribus corrupta, nec panes alii
nisi paximates sive Biscoth. Vide *Biscoctus*.*

T BISCOTTUM, Eadem notione. Epis-
tola Senescalli Provinciæ ann. 1326 : *Ipsi
pro viginti diebus se muniant de Biscotto*

cum cotta. Memoriale Potestatum Regios. ad ann. 1218. apud Murator. tom 8 col. 1091 : *Et invenerunt Christiani in dicto campo papilio... boves et asinos, Biscotum, etc.*

* **BISCUM**, *Vinum*, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646.

* **BISCUS**, *vel Rucus, Gallice Houset*, Glossar. Lat. Gall. ann. 1348. ex Cod. reg. 4120. Haud scioan idem sit *Bessault*, in Lit. remiss. ann. 1454. ex Reg. 191. Chartoph. reg. ch. 58 : *Le suppliant se transporta en son bois, ... et y trouva Mathieu de Chapal, auquel il vit copper ung arbre, appellé Bessault.*

BISELLIUM, Sella amplior quæ duabus sellis constat, ut apud Varrorem lib. 4. de Lingua Lat. vel quæ tam ampla est, ut duos sessores capere possit. In Gloss. Lat. Græc. διδρόν, seu διδρόν, dicitur; διδρόν vero in Gloss. S. Benedicti *Subsellium* exponitur. Note Tyronis pag. 164: *Sellisternum. Bisellium, Subsellium. Eustathius ad Iliad. λ. δίδρον et διόχνη apud Pausaniam dici, auctor est, ἀπὸ τοῦ δύο φέρετ, et ἀπὸ τοῦ δύο ζητεῖν. Postea pro quacumque sella hæ voces usurpari coepit: nam apud Hesychium διδρόν exponitur καθίδρα: apud Suidam διδρόν, καθίδραν, ubi. Anonymi locum hunc profert: Αὐτὸν διδρόν κατὰ τοὺς οἰκεῖς τὸν λεγομένων σχολῶν πιονικῶν. Nuper reperta est in Italia vetus Inscriptio, qua invenitur Q. Largennium Reip. Pisana certam pecunia summatum contulisse ob honorem Biselli. Similem aliam, quæ Suessae exstat, descripsit Ughellus tom. 6. Ital. sacr. pag. 670. ubi honor Biselli quibusdam videtur idem esse qui olim sellæ curulis apud Romanos. Alii existimant honorem Biselli referri debere ad facultatem sedendi in theatris et spectaculis in ampliori sella. Nam, ut est in leg. un. Cod. Theod. de Usu sellarum, exceptis aliquot vilioribus personis, usus sellarum, et sedendi ac contentienti in publicum facultas, omnibus data erat. Quarum quidem sellarum in theatris meminerunt Martialis lib. 5. Epigram. 14. Tertullian. de Spectac. et alii. Inde vero qui hoc honore donabantur, Biselliarii dicti videntur in veteri Inscript. apud Gruter. pag. 1099. 2: CN. PLÆTORIO VI. VIRO. AUGUSTALI. BISSELIARIO. HONORATO. ORNAMENTIS. DECURIONAL. Exstat alia pag. 1003. 6. ubi alterius Biselliarii æque mentio occurrit.*

* Vide Chimentel. lib. de Honore Biselli Bonon. edit. ann. 1666. [** Exstat etiam vox Biselliatus; de bis vide Furnalett. in Forcell. Lexic.]

BISENE, [Præstatio quæ ob facultatem juncos caedendi domino persolvitur. Belgis *Bisen* vel *Biesen*, Gall. *Junc.*] *Charita Eustachii Comitis Bononie ann. 1122: Necnon ab omni prorsus exactio libera fecimus, præter decimam et fossatum, sic tamen ut de codem fossato demonstratio illu quæ Bisene vocatur, nullatenus exigunt.* [Apud Miratum tom. 1. pag. 84. Edit. 1723. legitur Besene pro Bisen. Vide Basenaglum.]

* **BISETUS**, panai species, a colore cinericio sic dicta, Gall. *Bis.* Stat. Placent. lib. 6. fol. 81. r^o: *Item de aliquo guernemento de Biseo, etc. Aliud vero sonat Biseo, in Compat. Roberti de Seris ex Reg. 5. Char-*

toph. reg. fol. 3. r^o: *Lesdiz chaperons orfrazés de Biseo, coupanez de paor et de tuyaux. Comput. Steph. de la Fontaine argent. reg. ann. 1350: Pour une Biseo d'or à orfroisier ledit double, etc. Ubi librum denticulatum intelligo, vulgo Dentelle.*

BISEXTIALIS OLLA, apud Marcellum Empiricum cap. 15. pag. 108: *Manipulum tenerum corticæ unipetra in ollam rudem Bisextiale cum aqua mittes, etc. Vas forte 12. unciarum capax, vel duos sextarios continens.*

* **BISEXTILIS, BISEXTUS.** Vide *Bisextus.*

** **BISILLIS.** Vide *Bissilis.*

BISIUS. Vide *Bisus.*

BISLONGUS, *Oblongus, qui in medio dilatatur, Ugltoni, Gall. Berlong.*

* *Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7646: Beslonc, Bislongus. Hinc, si fallor, Berlongue, cupæ seu vasis species, quo utuntur in vendemiis, appellatur, in Lit. remiss. ann. 1387. ex Reg. 131. Chartoph. reg. ch. 15: Certains vielz cuvraulz et Berlongues appartenant pour vendanges.*

BISMALVA. Herba species, [Gall. *Guimauve.*] Capitulare de Villis cap. 70: *[Bismalvas, id est, alteas. Robertus Stephanus Bismalva putat dici pro *Viscomalva*, quia ex ejus radice viscus parabatur. Reetus asserit Salmasius ab *Ibisco-malva* factum *Bismalva*: qua de re Menagium consule in Origin. Gall. ad vocem *Guimauve.*][** Bruns. habet *Mismalvas*, ita etiam Pertuis, qui secunda manu adjectum scribit *ibischa*, id est alteas. Vide Reuss. post Hortul. Walafr. Strab. pag. 70. not. 5a. Athaea officinalis.]*

BISMO. *Chronicon Fontanellense cap. 15: Hic dedit in Ecclesia B. Petri cruciculam auream 1. inaures 6. fibulam 1. annulum aureum 1. Bismonem 1... calices argenteos 3. Forte bacinonem, seu bacinum.*

BISNEPTIS, Abnepis, in *Charita Hispanica* ære 1111. apud *Yezep* in *Chronico Ordinis S. Benedicti* tom. 6. pag. 450.

BISOMUM, Sepulcrum quod duo corpora, σώματα, capiebat: antiquis enim etsi plura simul eodem tumulo corpora inferendis mos esset, ita tamen ponere consueverant, ut alterum alteri non substernetur, sed sibi invicem ordine succederent, responderentque, loco tamen discreta essent, ut observat auctor Roma subterraneæ lib. 1. cap. 26. quod scilicet mortuorum quietem interturbari minime debere existimarent. Ammonius de sanctis Monachis Sinaitis pag. 129: *Οὐτινα πάλιν βασταζετε θεούς, οὐ μετὰ τὸν ἄγιον, ἀλλὰ χρῆσις εἰς τὸν πλησίον αὐτῶν, οὐτε μὴ πάλιν ἀνθεμετρέτω τὸν τάφον αὐτῶν, καὶ ὅχλους πονημένων τοῦ ἄγιον καὶ μάρτυρος τοῦ Χριστοῦ. Concilium Autioid. can. 15: Non licet mortuum super mortuum ponit. Id etiam vetatur in Concilio Matiscon. II. can. 17. in Statutis S. Bonifacii Archiep. Mogunt. cap. 19. in Capitali. Carolini Mag. lib. 6. cap. 165. [** 198.] etc. Vetus Inscriptio Beneventi: PP. AELIUS VENERIANUS. HOC VAS DISOMUM SIBI ET FELICITATI SUÆ POSUIT ET TRIBUNAL EX PERMISSU PONTIF. PERF. Epitaph. in Cœmeterio Callisti Romæ: BONIFACIUS QUI VIXIT ANNIS XXIII. ETII.... ES. POSITUS. IN BISOMUM IN*

PACE. SIBI. ET. PATR. SUO. Laudatur Epitaphium aliud, quod Romæ extat ad S. Laurentium extra muros, a V. C. Jacobo Sponio in Itinerario tom. 3. pag. 13. hisce verbis conceptum: THEODORA VIXIT ANNOS XXI. M. VII. D. XXIV. IN PACE EST BISOMV. etc. Ejusmodi sepulcrorum meminit Gregorius M. lib. 3. Dialog. cap. 23. Vide *Trismum*, et *Quadrismum*, et *Salmasium* ad Solin. pag. 1207. *Duplex tumulas, in veteri Inscriptione Lugduni videtur appellari, quod alii Bisomum vocant: Et memoria aetere Latina Galatiae N. Greco. femin. sanctissimæ, quæ vixit annis 30. sine ulla anima laesione Q. Julius Hylas conjugi pīsāna, quem tumulum duplē posuit, et sī vivus posterisque suis et sub ascia dedicavit. Σώμα vero pro reliquias corporis, et cineribus, usurpari colligunt ex titulo Chydronactis: Μήπης ē δργαδή τὸ σώμα καί τα Χνύδρωνα τοῖς ιερίων ἀρχηγοῖς. Nam in eo sepulcro ossa tantum et cineres in olla vitra reperta. Vide *Soma*. [** Forcellin. in *Bisomus* et *Disomus*.]*

* **BISONIUM**, ab Ital. *Bisogno*, Negotium, res, usus, commoditas. *Charta ann. 1115.* apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 1117: *Ipsum etiam castellum dabimus predicto domino archiepiscopo, et suis successoribus, et Pisano populo ad illorum proprium Bisonium, et propriam terram contra omnes homines. Hinc Besoigne vel Besognæ legendum suspicor, pro Berard, in Lit. Phil. Pule. ann. 1302. inter Probal. tom. 1. Hist. Nem. pag. 144. col. 2: La armes et en chivaus aparelies de nos servir a nostre Beronne de Flandres. Ita et nostris besoignables, idem est quod necessarius, a verbo Besoigner, Necesse esse. Servo Martiti episc. Paris.: Si nos Besoigne avoir trois choses: la premeraine chose, si est sa vie; la seconde, est la science, qui est Besoignable al prévoire a soi et a autrui conseiller. Vita J. C. MS:*

Failly vous onques fornestare,
Ne Besoignable vesteure?

Unde *Besoigneus*, Qui rebus necessariis indiget, in Sacram. ballivor. reg. ex Reg. signo. *Pater in Cam. Comput. Paris. fol. 44 r°: Il feront et rendront droit, ... tant au petit, comme aux étrangers; tant aux Besoigneus, comme aux souzés, sans acceptation de nations ou de personnes. Ita etiam Embesongnier et Embesongner, Occupare, operari faciendum alicui mandare. Lit. remiss. ann. 1404. in Reg. 159. Chartoph. reg. ch. 99: Pour ce que le supplicant ne trouvoit personne qui en son mestier le voulsist Embesongner, etc. Aliae ann. 1427. in Reg. 153. ch. 6: Le supplicant fréquentoit souvent avec n nommé Simon tissarrant de toilles.... faisoit de le rouloir Embesongnier de son mestier.*

†

BISONTES, Boves feri, Bubali, Gal. Buffle, et *Bison* ii qui agunt de scutis genitalibus. Locus est in *Urus*. [Vide infra *Bisonus*.]

* **BISPARTIRE**, In duas partes dividere. Lit. remiss. ann. 1358. in Reg. 90. Chartoph. reg. ch. 70: *In crumenæ unius ipsorum (mulierum) summam octodecim floreros ad mutonem invenerunt, quam eidem invenerunt, et eam Bispertierunt seu in duas partes diviserunt.*

* **BISPATEFACERE**, *Januas aperire*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646. Vide *Bispataentia*.

BISPATENTIA, *Duas valvas apertas habentia*. Papias. Gloss. Lat. Greec. : *Bipartita*, διχάνυτος. Ita emendant viri docti.

¶ **BISPELLIO**, pro *Vespillo*. Vide *Coppiata*.

¶ **BISPELLO**, Idem νεκρόφορος. Gloss. Lat. Gr.

¶ **BISPIA**, Episcopatus, lingua veteri Occitana, seu Palatium Episcopi. In *Bispia*, in Charta Raymundi Comitis. Tolos. ann. 1194. ut refert Deyronus Antiq. Neimius. pag. 132. in 4°. Sic *Bispe de Nesmes* dicitur pro Episcopus Nemausensis in Homagio anni 1174. Occitane exarato inter Sebedas Cl. D. de Mazaugues. [* Ab Hispano *Bispe*, episcopus.]

* **BISPLUS**, Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Liax*, Prov. *Lectus*, *lectulus*, ut et... *Bispilus*.

* **BISPIUM**, Falcula genus, Gall. *Fauille*. Charta ann. 1112. in Hist. MS. Montis-major. : *A sannaderis singulos (obolos) colligentibus singulis pabelum cum Bispio aut olamine.*

1. **BISSA**, ex Gallico, *Biche*, vel *Bisse*, *Cerva major*. Inquisitiones de statu forestarum Edw. III. : *Ceperant unam Bissam in foresta. Mox : Et duos vitulos Bissarum*. Alia Inquisitiones ann. 1170. apud Gervasium Dorobernensem : *Et de his qui in forestis suis forisfecerunt de cervis et Bisis, et aliis bestiis salvagiis*. Monasticum Anglican. tom. 2. pag. 592 : *Omnis decimas de piscariis meis, et de cervis, Bisis, et porci quos canes mei capient de motu meo*. [Rymmer. tom. 5. pag. 828. col. A. : *In foresta nostra... decem et novem cervos, quatuordecim Bissas, decem et septem vitulos... cepit*.] Philippus Mouskes, in Hist. Francor. MS. de Guillermo Rege Anglie :

Et quant vint al cief de sept ans,
Si fu le bos crus et grans;
Ciers i mit, et Bises, et dains,
Puis coonins, lievres, et ferons, etc.

2. **BISSA**, *Corrigia*, in Gloss. Arabico-Lat. Flagellum. Cyrillus in Lexico : Φραγγίλλον, Αἰρέζ. Scholiast. Oppiani : Μάστυρος, Βέτζας. Vide Meursii Gloss.

* 3. **BISSA**, Rivi alveus, canalis, per quem aquae decurrunt, idem quod supra *Bessa* 1. Charta Guill. dom. Salionis ann. 1281. in Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5188. fol. 17. v° : *Molendinum de Venebert cum sedibus, Bissis, mansis et pertinentiis predictorum*.

¶ **BISSACIA**, Mantica duas habens perras. Statuta Equitum Theutonicorum cap. xv. apud Raimundum Duellum Miscellan. lib. 2. pag. 27. Vide *Bisaccia*.

¶ **BISSACULUS**, Qui gestat peram. Menoti Serm. fol. 124. v°. : *Visi sunt ibi Bissaculi S. Francisci*, etc.

* **BISSANTIA**, Comput. MS. ann. 1239 : *Guillelmus de Braia pro sex Bissantias oblatis ad S. Dionysium, xxxvij. sol. Turon. Leg. forte Bissaciis*. Vide *Bissaccia*. Besanche vero, Pars rei alienus, frustum, in Arest, 20. Jul. ann. 1468. ex Reg. parlam. Tolos. Cod. reg. 9879. B. : *Et une Besanche de lart ou chair salée de la longueur dours, et de la larteur d'un dour*.

¶ **BISSANTIUS**, Nummus aureus ab urbe Byzantio sic dictus. Spicil. Acher. tom. 2. pag. 511 : *Septem millia Bissantiorum*, etc. Vide *Byzantius*.

¶ **BISSE**, qui et *Bes* dicitur quasi bise triens, vel triente demptus; nam novem uncis constat, quique sic scribitur ¶. Papias MS. qui male supputat. Duæ tertias partes assis non efficiunt novem, sed octo tantum.

BISELLUS. Vide *Bussellus post Butta*.

BISSENI. Innocentius III. PP. lib. 15. Epist. 7 : *Cogent insuper Regis (Hungarie) sagittarius et Bissenos ad decimas integre persolvendas. Ubi vir doctus Bissenos a bicellis, id est, hastulis amentatis deducit. At malim hoc loco intelligi Bissenos, populos ita dictos, Istri accolos, Ungaricos gentis hostes olim accerrimos, ut auctor est Bonifacius dec. 2. lib. 1. quorum principia arma fueru arcus et sagitte toxicatæ, teste Thwrocio lib. 1. cap. 43.*

* **BESSIN**, pro Alienigena, extraneus, ut videtur, in Lit. remiss. ann. 1473. ex Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 866 : *Icellui Robinius commenra a injurie tressort le suppliant en disant, tu as menty, Bessin, avole. Neque alii fortasse sunt, nisi de Cantabris, Gall. Biscidens, intelligas, qui Bisquins nuncupantur in aliis Lit. ann. 1474. ex eod. Reg. ch. 1324 : Ung homme de guerre, qui se disoit fourrier de gens d'armes, estoit venu en la compagnie d'aucuns Bisquins, ou autres manieres de gens incognuez. Aliz ejusd. ann. in Reg. 206. ch. 1039 : Plusieurs Bisquins, ou autres gens incognuez, lesquelz se disoient genz de guerre, etc.*

¶ **BISETUS**, Vide *Bussellus post Butta*.

¶ **BISSEXTILIS**. Vide in *Bissexturn*.

1. **BISSEXTUS**, Infortunium, malum superveniens, vulgo etiam nostris hac notione. Ordericus Vitalis lib. 12. pag. 882 : *Tunc Bissextilis erat annus, ac sicut vulgo audivimus, super proditoris revera corruit Bissexturn. Lib. 13. pag. 905 : Hic tumultuosis annus vere Bissextilis fuit, et tunc ultimus in ordine concurrentium Bissexturn cucurrit, at ut vulgo dicitur, Bissexturn super Regem et populum ejus in Normannia et Anglia cecidit. Vulgaris etiam pnum loquendi formula, le Bissexte est tombé sur une telle affaire, cum res illa male cessit. Joannes Molinetus in Calendario fol. 101 :*

Pour ce que Bissextre eschiet,
L'an en sera tout desbauchiet, etc.

Notum autem ex Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 13. infaustum Bissexturn sèpius Romanæ Reip. suis. Ammianus lib. 26 : *Vel videri die secundo, nec prodire in medium volvit, Bissexturn vitans Februarii mensis tunc illuecescens, quod aliquoties rei Romanae fuisse cognorat infaustum*.

* Hinc procul dubio corrupta loquendi formula inter plebeios Normannos usitata, *Porter Besot vel Bisieute, Infausti omnis esse*: facile enim ibi agnoscitur vox Bissexturn, pro Bissexturn. Vide de Brieux in Origin. Consuet. ant. et var. loquendi formul.

¶ **BISSEXTILIS ANNUUS**, Eadem notione, apud Marten. Anecdota tom. 4. col. 247. A. in Concilio Trevir. ann. 1310 : *Fructus præbenditorum suarum per annum unum et post eorum obitum sibi retinere et appropriare*

contendant, annum tamem, qui juxta hoc pro successoribus et Ecclesiis Bissextilis, (id est infelix, infructuosus) dici debet, annum gratiæ nuncupantes, etc.

2. **BISSEXTUS**, Exactio, nescio quæ ab Episcopio fieri solita. Synodus Pictavensis ann. 1280. cap. 111 : *Monemus in generali quod de Bissexto et aliis juribus Episcopali bus reddant nobis, vel mandato nostro, item de synodo, parata, et aliis juribus Archidiaconorum, Capicierii, et aliorum Prioratum Ecclesiae nostre sibi (sic) ab his qui ad ea tenentur satisfactum, antequam recedant (e Synodo). [** Litter. Fundat. Monest. Schwabenheim, ann. 1130. in Guden. eod. Diplom. vol. 1. pag. 90 : Et tam a servicio nostro, quam ab Archidiaconi, quod Bissextili anno persolvitur, quod vulgariter Kirlose dicitur, ... libera permaneat. Chart. ann. 1170. ibid. pag. 260 : Heinrico, Preposito in Aschaffenburg... justitiam Bissextilis anni, que ad nos pertinet, que latine Cathedratum vulgariter vero Kirlose appellatur in beneficium concessimus. Chart. Burchardi Ep. Wormat. ann. 1143. ap. Schannat. Ep. Wormat. probat. num. 80. et in Guden. Syllog. pag. 4 : In beneficii ei... censum nullum de Ecclesia Steinahe, qui respicit ad manum Episcopi in anno Bissextili, qui vulgariter dicitur Kirlose. Vide Haltius. Glossar. German. col. 1088. voce Kirlose et infra Cathedratum.]*

¶ **BISSICCIA**, Mantica, Gall. *Besace*. Vide *Bargilla*.

¶ **BISSILABUS**, pro *Dissylabus*, apud Acherium tom. 6. Spicil. pag. 135.

¶ **BISSILTES**, *Porcus fissis ungulis*. Papias MS.

** **BISSILTIS**. Reinard. Vulpes. libr. 4. vero. 843. Isengrimus sues alloquitur :

Illepidat rabiem stulti frenate Bisiltes.

Pro *Bisulcus Pacuvius* dicit *Bisulcis*. Vide *Forcellinum*.

¶ **BISSINACHA**, *Vestis est candida, confecta ex quadam genere lini grossioris*. Vetus Gloss. MS. San-German. num 501.

* **BISSINICA**, *Vestis candida*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7613. Vide *Bissinacha*.

* **BISSINARE**, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646. pro *Bissumare*, quod vide.

* **BISSONUS**, vox heraldica, vulgo *Bisson*, Bos ferus, Gall. *Bufle*. Vide *Bisontes*. Funus Joan. *Galeaz vicecom. ducis Medioli*. ann. 1402. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 1035 : *Erant prima duo scuta cum sola aquila nigra in auro, ... alia duo cum Bissono solo, etc. Nostris vero Bissonner, Erro, vagabundus, itinerum insidiator. Lit. remiss. ann. 1449. in Reg. 180. Chartoph. reg. ch. 30 : Icellui Gastebois se alia de plusiers larrons, brigans et Bissonniers, ... qui avoient acoustumé de piller, rober et vivre. [** Bissonnier.]*

¶ **BISSULCUM**, Ultraque parte sulcatum. Papias MS.

BISSUMARE, *Bis transire, a bis, et sumo*. Ita Ugutio MS.

BISSUS, [f. pro *Bissus*, seu *Ornamenta byssina*.] Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 430 : *Supertunica vel togu ampla sit et rotunda, undique clausa, cum cruce de nigro signata, sine Bissis et decenti longitudine*. Vide *Bissus*.

* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 :

Blanc, Bissus, et est très deslié. Glossar.
Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Bissus, corporals, Prov. Pro byssus, quia corporalia linea esse jubentur. Vide Corporale.*

¶ **BISTAPIA, STAPIA, STAPHA, STAPHIA, STAPEDA, STAPES, STAPEDIUM, Gall. Etrier.** Voces a veteribus et melioris notæ Scriptoribus nunquam usurpatæ, ne ab ipso quidem S. Hieronymo. Hac de re audiendus est Philibertus de la Mare Senator Divionensis in Vita Claudi Salmasii nondum edita : Fulcræ illa ferrea equis inscendens et pedibus equitum sustinendis reperta, in usu fuisse D. Hieronymi temporibus opinabatur (Salmasius) atque ita scripsit ad Spartanii Caracallam, errore non novo, quem primus in rempublicam Litterarum invexit Hieronymus Magius Miscellaneorum suorum lib. 2. cap. 14. ubi sic loquitur : *Quamquam autem verum est, Antiquos Stapias nullas habuisse, non est tamen negandum, adeo non vetustis, nec etiam nobis vicinis temporibus, harum usum agnoscit. Memini enim me in D. Hieronymi epistolis non Stapiæ, sed Bistapiæ invenire mentionem : inquit enim, si memoria non labat, se cum quasdam accepti litteras, jumentum consenserunt, jam pedem habuisse in Bistapia. Quasi bistapia nomen tunc fuerit equestris illius adminiculi. At hæc quæ pro Hieronymianis verba obstrusit, non immrito memoriae diffidens Magius, in toto Hieronymo nusquam occurunt : quia tamen Hieronymi epistolas laudans, epistolârū locum non laudaverat, consecuti Magium Scriptores fidem ei habere quam rei veritatem operiosius indagare maluerunt. Sic illa de bistapiæ, stapiæ vel stapediis apud Hieronymum mentione datatim recepta opinio inolevit, cum revera scansi illius instrumenti antiquior nullus Mauricio, cuius Strategica habemus, Scriptor meminerit. Taceo suppositiam quoque et novitiam inscriptionem, ceu legitimam et veterem ab eodem Magio, et innumeris deinceps aliis nimium credulis hic allatum, ac ne Vossio quidem ipsi suspectam, qui eam nescivit Francisci Columnæ cognomento Polyphili commentum esse. Taceo et multa alia, quæ singulare de Stapediis dissertationi prudens reservo, superiora cursim adnotasse contentus, ne firmatus in dies, auctoritate præsertim Salmasii, latius error propagetur. Hæc laudatus Senator in observatione ad D. Martianay Operum D. Hieronymi editorem olim directa per Cl. V. D. de la Monnoye.*

Scriptores post Magnum qui in eamdem abierte sententiam, hi sunt : Rob. Constantinus in Suppl. linguae Latinae, Hadrianus Junius in Nomencl. Marcellus Donatus, Ponzanus Comes in Dilucid. ad Latinos Hist. Rom. Scriptores, Jul. Cæsar Bulengerus Opusc. tom. 2. pag. 200. Cl. Salmasius ad Hist. Augustæ Scriptores pag. 163. Martinus in Lexico, Cl. Morisotus 2. epist. 74. Vossius in Etymol. Herm. Hugo in Militia equestri, Caseneuve, in Orig. Gallicis ad vocem Etrier, Gaudinian Societ. Jesu Dicit. Fr. Lat., Hierolex. Macri, Gisb. Cuperus in Lactantium, Menagiis Orig. Lingue Franc. Cangius noster, Thesaurus Fabri, etc. inter quos Vossius, Gaudinus Magio dubiam quidem videntur fidem ha-

buisse, at nondum ullus asseruit falso laudatum suisse Hieronymum.

BISTARDA, Avis quæ degit in aqua, Latinis, avis tarda. Ita Matthæus Silvaticus. Vide Fridericu II. Imperator. lib. 1. de Arte venandi cap. 2. 9. 17. 23. etc.

* Campanis nostratis, Bitarde, vulgariter Outarde. Vide supra Avistarda et infra Buitarda.

BISTERIA. Contract. Datior. Bergom. lib. 6. cap. 48 : *Desigillaverint aliquem cochonum, vel aliquam spinam, vel moverint aliquam Bisteriam, existentem super vegetibus, etc.*

¶ **BISTERNI Menses.** Chronicon Romualdi II. Archiep. Salernitanus apud Murator. tom. 7. col. 24 : *Sed Eusebius inter regnum ejus et Joachim alium de suo addidit annum propter Menses Bisternos, quibus Joachaz et Joachim regnaverunt, id est, propter sex menses quibus uterque regnavit : Joachaz quidem tribus mensibus, totidemque Joachim, quibus expletis Babyloniam captivus ductus est.*

¶ **BISTIMIA.** Vide Bestemia.

BISTORNIA. Contract. Datior. Bergom. lib. 2. cap. 8 : *De Bistorniis Burgi, et de aliis Bistorniis, etc. Vide Bisturris.*

¶ **BISTRANDE.** Vide Wervagium.

BISTURRIS, Propugnaculi species. Charta Libertatum villæ S. Germani in Foresio ann. 1249 : *Item communitas vel aliquis hominum villæ non debet facere turrim vel fortalitiam infra villam, nisi de licentia et voluntate nostra, muros tamen et portalia poterunt facere, munitiones et Bisturres in illis ad villam defendandam, prout eis ad hoc videbitur expedire. Charta Pariagii Villæ Sarlatensis ann. 1299. in Regesto Philippi Pulcri Regis Franc. incipiente anno prædicto num. 6. ex Chartophylacio Regio : Item poterunt dicti Consules muros, portas, et antemuralia, et foussata, et portalia, et Bisturres dictæ villæ reparare, reficere, et predicta facere altiora, et dicta foussata emendare, reficere et profundare, et muros, portas, portalia et Bisturres et alias munitiones facere ad defensionem dictæ villæ, etc.*

* Stat. ann. 1357. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 194. col. 2 : *Et adsolayretur Bisturris, quæ est ante ipsam turrim. Unde appareat nominis ratio.*

¶ **BISTUS.** Computus ann. 1202. apud. D. Brussel de Usu feud. tom. 2. pag. cxxl : *Pro xx. millibus quarellorum a estris, lxx lib. Et pro Bistis, et pro ducento Parisius, xlviij. s.*

BISUS, BISIUS, Cinericius, ex Gallico, Bis, ut bisum panem dicimus. Silvester Giraldus in Topogr. Hibernæ dist. 1. cap. 18 : *Auce minores albe... in has terrarum fines rarius adveniunt. Majores autem, quæ vulgari vocabulo Bysæ vel etiam Grisiæ vocantur cum bruma.... adveantur. Fridericus II Imp. lib. 1. de Venat. cap. 46 : Ut cinni (cygni) qui primo anno sunt Bisi, seu cinericii, etc. Infra : Quibus tempore coitus florescunt suæ plumæ et pennæ quodam flore pulveroso et Biso. Le Roman de Vacce, ou de Rou MS. :*

Maint eseu Bis et rouges, maint healme luisant.

Le Roman de Garin MS. :

Girbert se sist sor le cheval de pris,

L'escu au col qui fut fet à Paris,
El milieu ot un grand lionel Bis,
Tel escu ot li Loberans Garin.

Vide Bizoche, Panis bisus, Bisa, et Origines Lingue Italæ VV. CC. Egid. Menagi et Octav. Ferrarrii in Bigio, [et illius Dictionar. Etymol. Lingue Gallice, ubi explosio aliorum opinionibus nostri Bæ originem se fatetur ignorare.]

* Arest. parlam. Paris. ann. 1368. in Lib. 1. ordinat. super artif. Paris fol. 308 : r. ex Cam. Comput. : *Dicta manubria, quæ erant de albo bosco, depingi faciebant a colore bristaci, aut alterius boni ligni.... Inde wilgaliter dicebatur in diversis regionibus, tam in regno quam extra regnum, quod dicti pravi cutelli erant de Bisis Parisiensibus, in illusionem et vituperium dictæ villa Paris, et fabrorum prædictorum. Ubi faciebat vim non satis perspicio, tametsi aperta videatur. Vide supra Bisseni.*

¶ **BITALASSUS,** Peninsula, Vide Bithlassum.

** **BITATUS.** Chart. Vendit. ann. 849. in De Blasio Series princip. Salernit. Append. n. 11. pag. X : *Bindidi tibi... terra mea, qui est arbusto Bitatu in eodem loco, abentes finis, etc. Schoenemann. in iudic. lat. Cod. Diplom. interpretatur Arbutum vitatum, locum arboribus constitutum, ad quas applicantur vites; malum intelligere de silva vetita seu defensa. Vide Vetalum.*

BITELLUS, [Fibulæ uncus, Ab Anglico Bite, mordere.] Visitatio Thesauri S. Pauli Londoniensis ann. 1295. in Monastico Anglic. pag. 309 : *Morsus Galfridi & Lucy argenteus..... cum imaginibus Salvatoris coronantis matrem suam, et Petri & Pauli lateribus, et datoris morsus inferius, cum duobus Bitellis, et continet in circuitu circulum de albis perlis.*

* **BITERE,** Vide iuxtra Bitire.
¶ **BITERJA,** Guttus, aqualis ad aquam lavantium manibus effundendam, peli suppositus. Acta SS. Junii tom. 3. pag. LIX. ex Legibus Palatinis Jacobi II. Regis Majoric. : *Et cibaria eis in plateis argenteis deferantur, et habeant pelvis et Biterja argenteam ad lavandum. Ibidem paulo inferiorius habetur Petteria loco Biterja : Cum pelvi et petteria argenteis in fine mehie prebeatur lavandi facultas.*

BITERLOGH. Sueno Aggo in Historia Danica pag. 144 : *Hinc potentissimi Danie leges, ut improborum refrarentur audaciam, ab ultima memoria legem promulgandas sanciverunt, quam suo idiomate Biterjæ nuncuparunt, nobis vero Latino sermone, licet vocabulo minus proprio, Legem castrensem sive militarem, vel Legem Curie optare licet. Inter Leges vero Danicas, hinc potissimum extant, altera sub nomine Hird-skran, id est, lex aulica, ex Hird, aula, et skraa, lex, edita et Latine versa, notisque illustrata a Jano Dolmero : altera sub titulo Bitherlags Raett, quæ est Canuti II. cognomento Magni, Danizæ, Norvegia et Anglia Regis, condita circa ann. Chr. 1035. edita a Petro Johanne Resenio Hafnia ann. 1673. De vocis etymo varie sunt sententiae, quas expendit idem Resenius ad caput 1. qui in eam videtur sententiam ire, ut Biterlagh sit, Lex noxarum, vel accutarum seu witarum, ex Bithæ, nota,*

nulcta, et *Lagh*, *Lex*. [** Vide Ancheri Histor. Jur. Danic. vol. 1. pag. 25, ibique notam Schlegelii. Primam vocabuli partem vite noxam et multetum significare omnes consentiunt, *Lagh* vero quæ Schlegelio est Societas, gilda, Kolderup-Rosenwinge Histor. Jur. Danic. § 3o. interpretatur Lex, ultimam particulam reet, quæ idem sonat, ab insciis additam judican.]

¶ BITERNI. Sex. Abbo de Obsidione Lutetiae a Norman. apud Duschen. Hist. Normann. pag. 44 :

Mox Ebolus senos equites dimisit ab arce :

Quatuor Biternaque necant certamine diro.

** lib. 2. vers. 181. Pertzus legit Quattuor ii ternaque etc. neque habet glossam sex, iuxta est apud Breulium.]

¶ BITERRENSIS SOLIDUS, Vide Moneta Baronum.

BITHALASSIUM, BITHALASSUS. Uguatio MS : *Bithalassum, vestigium in luto impressum, vel concursus duorum marium. Græcis διθάλασσος, est qui mari utrimque alluit, quo sensu bimare Corinthum appellavit Horatius. Acta Apostolor. cap. 27 : Et cum incidissemus in locum Bithalassum, mpegerunt in navem. Aliæ Edit. habent dihalassum. Epistola Clementis I. PP. ad acubum fratrem Domini : Bithalassa vero ea, quæ duplicebus undæ fallacis aestibus erberantur, dubitis mente et de reprobmissione veritate nutantibus conferantur. Ubi græca Edit. § 14. διθάλασσος δι και δηριωδεις ονοι, etc. Autor Historiæ, de imagine dicta Intiphonetes pag. 685 : Ηλιος την τρια τοπον θαλασσον, και βιταιων ανιμων αναγραει περιπονων, etc. Fulbertus Epist. 27 : Noli ergo ut ipse tibi Bithalassum dubietatis in corde uo miscere. [Bithalassum in Actis SS. Benefici. sœc. 3. part. 1. pag. 361. in Vita S. Ulframni : Ducti namque sunt ad quemdam rūcum Bitalassi more aqua inclusum, utrum rheuma maris eundem cooperiret locum miserabiliter fluctibus absorberentur.]*

* Rhytm de S. Othmaro in Pertz. Script. om. 2. pag. 55 :

Canto dolis noctum, Bithalasso cespite tectum. bi glossa : bimarino.]

BITIDUS, Biformis, vel quantum ad corus, vel quantum ad animam, et componitur a bis, et idea, quod est forma. Joan. de anua.

* BITIFREDUM, Idem quod *Belfredus*, ropugnaculi species. Contin. chron. Andr. landuli apud Murator. tom. 12. Script. al. col. 447 : *Murus quoque fortissimus ut a mari usque ad mare claudens monasterium, habensque tres foveas, successive itifreda, etc.*

BITION. Testamentum Riculfi Episcopi eleemos ann. 915 : *Capas duas, una purpurea, et alia Bition, taliæ olicias duas, etc. idetur legendum Blattion, vel blattea, vel blattio.*

* BITIRE. Glossar. vetus ex Cod. reg. 541. proficisci. Bitit, ambulat. Bitire, e. ubi detur, queritur. Bitere, ambulare, alio ex Cod. reg. 7646. [** Vide Forcella. in Beto.]

BITORIUS. Gloss. ælfrici : *Bitorius, vel intorus, Werna. Saxonibus Werna, est egulus avis. Forte Ardea, quam nostri utor vocant.*

¶ BITRISCUS. Acta SS. Junii tom. 3.

pag. 356. col. 1. in Vita S. Aviti : *Interim dum intendit labori, avicula peregrina, quæ Vitriscus vocatur, vestimento sese abdidit, atque inde recens ovum enixum reliquit. In quem locum sic Continuatores Bollandi : Bitriscus, alias scriptum Britiscus, fortassis contracte pro Bitoriscus; sed Bitorius Cangio aliisque est Ardea. Francis Butor, avis sane non parva. [** Papias : Bitriscus, genit. avis.]*

¶ BITTATUS, pro Vittatus. Murator. tom. 3. pag. 68. ex vetusto Epitaphio marmoreo : *Et ex sacrificio epulati sunt, sumptisque prætextis et coronis spiculis Bittatis lucum Deæ Dia summoto ascenderunt.*

* BITTERIUS, Mensura liquidorum. Charta Phil. II. Rom. reg. ann. 1208. tom. 2. Hist. Leod. pag. 389 : *Cerevisia non debet aliter vendi, quam pro denario quatuor Bitteri, nisi sit tam carum tempus, quod pro quadraginta denariis et obolo ematur brasii modius. Sed leg. Biccarii, ut patet ex alia Ch. ann. 1287. ibid. pag. 398 : On ne peut brasser que a quatre deniers le Bichier. Vide Biccarii.*

¶ BITIT, Biit, Ambulat. Vet. Gloss. San-Germ. MS. num. 501.

BITULIGO, Vimen minutum, quod in bitumine crescit. Joan. de Janua.

* BITUMINARE, Compingere, glutinare. Comput. MS. fabr. S. Petri Insul. ann. 1475 : *Pro religando et Bituminando missale capellæ S. Michaelis juxta chorum cum novis clausuris, xlviij. sol. Vide Bitumitus.*

¶ BITUMITUS, Compactus vel ferruminatus ex Continuatore Bollandi. Leander Bituminatus, Albertus Bituminosus. Acta SS. Maii tom. 5. pag. 352. D. in Vita B. Columbae Reatinæ, auctore Sebastianio Perusino : *Habuit quidem renes accinctos duobus circulis serreis latitudinis quatuor digitorum, quorum interior erat quasi in squammas Bitumitas resolutus, præ erugine et humido quod virginem corpus diuturnitate insudaverat.*

¶ BITURIA, Provincia Bituricensis, Le Berri. Rymer. tom. 8. pag. 743. col. 1 : *Johannis Ducis Bituriae et Arverniae.*

¶ BITURICENSES MONETA. Vide Moneta Baronum.

¶ BIVANC, Septum. Gall. Enclos, Belgis Bivanc. Charta ann. 1058. Tradit Fuldens. pag. 255 : *In Hilteriches III. hubas et unum Bivanc, qui dicitur Blancstruth... In Drasenrode Nangoldes-Bivane, et juxta eum Folcholdes-Bivanc. Ad Sigefridesrode illum Bivanc, qui ibi captus est, cum omnibus rebus, facultatibus atque substantiis ad præ-nominata loca jure pertinentibus.* [** Vide Bifang.]

BIVANGIUM, Spatium, intervallum, ex Theutonico Bevanguk. Charta Ottonis Imp. ann. 983. apud Baldricum in Chron. Camerac. lib. 1. cap. 108 : *Ea videlicet ratione, ut nulla majorum minorumque persona in Bivango predicti forasti, nisi cum licentia præfuti Episcopi... venari liceat.* [** Ch. ann. 837. ap. Lacomblet. Rhen. infer. num. 52 : *Tradidi unum Bivang in saltu Wanes-walde inter duo flumina.... cum omnibus appendituis suis, id est terris, silvis, pascuis, aquis aquarum recursibus. Vide Bifang.]*

BIVARIUM, Modus agri. Charta anni 1283. in Tabular. Episcopat. Ambian. fol.

106 : *Quatuor Bivariorum terræ in territorio de Foliæ. In alia Gallica ann. 1263. ibid. : Ils accercent quatre Beviers à Monsieur Regnier de Cais. Occurrit ibi pluries. Vide Bonnarium.*

¶ BIVARIUS. Vide Bever ad Bevaria Pelles.

¶ BIVATIO, in Narratione mortis Ger-vassi Archiep. Remensis ann. 1067 : *De omnibus foris factis, Bivationibus et injustitiis, quas in terris et villis nostris præcepérat fieri, justificavit. Vox, ut videtur, a Bivium facta, quod is qui male agit, non unam et simplicem viam incedat.*

* BIVERA, ut Bever, fiber. Vide supra Bidria.

* BIVERUS, Bevera, Gall. la Bievre. Charta ann. 1145. in parvo Reg. S. Germ. Prat. fol. 66. 1°. col. 1 : *Petivit a nobis quatinus molendinum quendam, quem inter Catlicant et Lat in Bivero nostro ex suo proprio, nostro assensu, ædificaverat, sibi in seudum concederemus.*

* BIVIA, Fossa. Charta admort. bonorum a Cardin. Alban. emptorum ann. 1375. in Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 401 : *Item in quadam petia terra campi..... confrontante ex una parte cum honore Johannis Vesiani floquerit, et ex alia parte cum honore Bergarii defurno, vallato sive Bivia in medio.*

¶ BIVIATOR, Qui ambulat duabus viis. Gesta Tancredi apud Marten. Aneidot. tom. 3. col. 126 : *Nam redintegrato, sicut soliti erant, quotidiano, vel, ut ita dicunt, quotinocturno calle, secta est in bivium via, et exercitus Christi factus est Biviator.*

¶ BIVIDA, Fortis. Papias MS. f. pro Vivida.

¶ BIVIRIA, BIVERA, pro Bivira. Secunda conjux, Quæ secundum habet virum, Papias MS. et Vetus Gloss. San-German. num. 501. Vide Bisera.

BIVIUS. S. Audioenus lib. 2. Vitæ S. Eligii c. 15 : *Quoties aliqua infirmitas supervenerit, non querentur praecantores, non divini, non sortilegi, nec per fontes, aut arboreos, vel Bivios diabolica philacteria exerceantur; id est, in Biviis, nisi legendum sit lucos.*

* BIMUA, f. Ovis, Gall. Brebis. Stat. Placent. lib. 6. fol. 80. 1° : *Carnes de Biuma de dente, pro libra iiiij. den.*

BIUMBRES, ἀμφικτιον. Gloss. Isidori : Amfiscii, Biumbres.

BIUNDA. Tabularium Laureshamense apud Freherum in Orig. Palatin : ... *Bubo ex duobus mansis et protoquod dicitur Rutbrechtesbruel, et de una Biunda 30. denar. et de molendino in Furden 5. uncias solvere debet.*

[** Germanis olim Brund, Peunt, Bünd, Bende, Locus septus, cinctus, fundus quisvis. Vide Lexicon Frischii voce Beund. ADEL Graff. in Thesaur. Ling. Franc. vol. 3. col. 342. vocem Bunnaria ad hanc Biunda fortasse pertinere scribit. Glossæ Sangall. ap. eundem : Piunte, clausura. Vide ibi plura.]

¶ BIUNX LAPILLUS, id est, ponderis duarum unciarum. Locus est in Cervellarium.

* BIXANINUM, Bixellum, Bixertum, Voces unius ejusdemque notionis, quam nobis suppeditat Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 897. ad Stat. Mutin. ann.

* **BIZOCII**, Iidem qui *Bizochii*. Excerpta ex Chron. Jordani ad ann. 1294. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 1020 : Petrus de *Mucerata* et Petrus de *Fo-*
rosempnioria apostata fuerunt ordinis *Mino-*
rum et heretici; .... et vocabant se Fratres S. Francisci. Seculares autem vocarunt *Bizo-*
cios, vel *Fraticellos*, vel *Bocasotos*.

BIZUMA, Sepimentum: vox Germanica.

Tradit. Fuldeus. lib. 1. pag. 468 : *Unam aream... cum omni edificio, et unam Bizu-*
mam, cuius longitudo est, etc.

* **BLACCASUS**. Vide mox in *Blacha*.

* **BLACCATUS**, Niger, ab antiqu. Suec. Blac, Angl. Black. Testament. Absolon. Ar-

chep. Lundin. circ. ann. 1200 : *Equus Blac-*

catus. Vide *Ihrii* Glossar. Suio-Goth. voce

Black, vol. 1. col. 197. **ABEL**.

BLACHA, [Idem quod mox *Blacha*.] Charta Ademari Comitis Valentini apud Petr. Chiffletum: *A via molendinaria quæ*
venit desuper condoniam Guidonis de Mon-
temayrano, quæ ferit ad nemus Willelmi
Liautaud, et vadit directe ad Blacham Petri
de Ayra, etc.

* **BIYUM**, Molendini alveus, canalis, per quemaque ad molendinum decurrent, idem quod supra *Beyum*. Charta ann. 1266. in Chartul. Buxer. part. 1. ch. 18 : *Querela, quæ vertebatur inter ipsos, videlicet de qua-*
dam scitura prati, sita in prateria de Vi-
vex, ... inter pratum prioratus de Antolio
et Biyum ipsum. In præcedenti Charta,
quæ est de eadem re: Quæ pecia prati sita
est inter pratum meum ex una parte, et
lou Bier molendini dictorum abbatis et con-
ventus ex altera. Vide Bedum.

BIZACHIUS. Vide *Bisacuta*.

* **BIZANTEUS**, et **BIZANTIUS**. Vide *By-*
zantius.

* **BIZANTIA**. Vide infra *Byzantia*.

* **BIZIA**, Septemtrio, Aquilo, Gall. *Bize*. Charta Daiphin. ann. 1445 : *Quæ omnia*
sita sunt extra villam Allavardi foris poster-
lam alborum, et coherent esyanente dicti
nobilis Joannis Girbergi, a partibus Biziæ
et Occidentis. Vide Bisa.

BIZOCHI, qui et *Fraticelli*, Secta reli-

giosorum Minoritarum damnata a Bonifacio VIII. Joannes XXII. ann. 6. Epistolar. Communium 1189 : *Nonnulli viri pestiferi,*
qui vulgariter Fraticelli, seu Fratres de
paupe vita, aut Bizochi sive Bichini, vel
aliis fucatis nominibus nuncupantur. De
his multa habent Odoricus Raynaldus ann.
1297. n. 55. 131. n. 18. 1331. n. 4. et
Waddingus in Annal. Minor. ann. 1297.
1317. n. 24. et seq. 1318. 1322. n. 66.
Bizocos et Binzoccheros vel Pinzocuros vocat
Bocadius Novella 24. et 27: Essendo tutto
dato a lo spirito, si fece Pinzocaro di quelli
di sancto Francesco. Ubi vetus Codex ha-
bet Bisco, uti monet Acharius.

Bizochos porro dictos quidam putant a

bisacco, Gallis *Bezace*, quod ostiatim pa-

nem et victim emendantes, *bisaccum hu-*

meris deferrent. Ego vero eadem ratione

Bizochos, qua *Bicchinis* dictos censuerim,

a vestibus scilicet *bigii*, seu grisei coloris.

Nam a *bigio* Italorum, nostrum *Bis*, pro

griseo, aut cinericio colore, ortum supra

observatum in Bichini, ita ut ejusmodi

Fraticellos nostri appellarent, *Les petits*

Freres Bis, vel *Bisets*. *Bizochos* etiamnum

habet Burgum S. Sepulcri in Italia.

sunt similes unguibus. Glossar. medic Si-
mon. Januens. ex Cod. reg. 659.

BLACTULA. Historia mortis S. Leonis IX. PP. n. 15 : *Quidam vir.... audita fama*
B. viri,... a demonio vexatus, vendi ad au-
malum ejus; et duas Blactulas cum multa
sanguine evomuit, cum quibus et demonia
abscessit. Ubi Blactulas, quasi Blactula
pro veribus accipi censem vir docissimum.

* **BLADA**, **BLADADA**, etc. Vide in *Bladum*.

* **BLADATA**, Præstatio ex *blado*. Charta ann. 1342. in Reg. 74. Chartoph. reg. d. 238 : *In honore castri de Caslucio et ejus*
pertinentiis et ressorto sunt inter cetera certa
pensiones seu præstaciones bladorum et deca-
riorum, quæ communiter vocantur seu na-
cupantur boatae sive Bladatæ, etc. Alia pro
civit. Agennensi ann. 1369. in Reg. 10.
ch. 545 : *Concedimus quod dicti civi-*
sint quitti.... a solutione cuiuscumque te-
ndeæ, ... decimæ, retrodecimæ, Bladate,
*vinatae, etc. Vide Bladada in *Bladum*.*

* **BLADATURUS**, Ad bladum pertinen-

Molendinum bladatum, ubi bladum se-

litur. Charta ann. 1274. ex Tabul. Carnot:

Episcopus jure hereditario dictas l. libri

annuatim, pro tempore donationis predictæ

facta in molendinis Carnotensis, na-

bilatutris quam fullatoris, habet et

possidebat. Vide mox Bladenus.

* **BLADERIA**, Præstatio ex *blad*, et

supra *Bladata*. Reg. episcopat. Nivern. ann.

1287 : *Episcopus habet tercium partem Bla-*

derie et vineritæ. Nostris Bladeria et Bla-

derie, præstatio quæ ex mensurazione habet

percipitur. Charta ann. 1295. in Lib. rob.

Cam. Comput. Paris. fol. 242. v. col. 1:

Avons baillié la Bladerie de ladite ville

(d'Argenteuil) pour quarante livres l'an.

Alia ann. 1341. in Reg. 74. Chartoph. re-

ch. 599 : *Comme les jures et universités à*

notre ville de la Ryole nous aient habitées

et supplié que..... nous leur voulions donner

et ottroyer la Bladerie de ladite ville, c'est

assavoir le devoir du mesuraige du blé, etc.

Vide alia notione in *Bladum*.

* **BLADERIUS**, **BLADIARIUS**, Ad *Bladum* pertinens, ut supra *Bladatus*. Charta ann. 1212. ex Bibl. reg. cot. 19: *Datus....*
unum molinum *Bladerium*, quem habet in
casale molinorum de prato, illum scilicet quæ
est juxta molinum ostii in termino *Montis*
olivi. Alia Juelli dom. de Meduana et Trubul. Major. monast. : *Ad petitionem monasterii*
chorum Majoris monasterii dedi.... x. solidi
Cenomanensis moneta annuatim per obso-
dos..... de molendinis meis foleris, et a
forte defecerint, de aliis molendinis meis Bla-
deriis Meduanae. Bladerius, bladi rendit.
Marchant Bladerier, in Ch. ann. 1430. et
Chartul. Latiniac. fol. 148. *Bladerier, ie*
Lit. remiss. ann. 1422. ex Reg. 17. Chartoph. reg. ch. 122 : *Une sache d'environs*
cinq mœtiers ou baissenaux de froment, quæ
le suppliant porta à *Chalon* à la femme le
Jehan Petit Blavetier pour vendre. Bladerier,
Bladum minutum dividere. Stat. pro p-
storibus in Lib. 1. ordinat. super arid
Paris. ex Cam. Comput. fol. 6. v. : *estagier de Paris achetait blé pour revende*
et Bladerier au talemellier habubanner, et
Sed et pro Bladorum, aliquorum fructuum
custode, Bladerier occurrit in Libert. villa

d'Aigue-perse ann. 1374. ex Reg. 198. ch. 360 : Item que lesdiz consoulz puissent mettre et aster chacun an.... gardes et Bladiers.... pour les vignes et champs gurder. Vide Bladarius in Bladum et infra Blaerius.

* **BLADIS**, Bladum , ager frumentarius. Charta ann. 1295. ex schedis Pr. de Mazagues : *Quod si familiu laica.... damnum taret in dicto territorio.... in Bladibus, pratis et aliis consimilibus, etc.*

BLADUM, Gall. **Ble** : sic autem appellavant quodvis triticum, etsi differeat a frumento, quod Ble froment vulgo dicimus, iuriari scilicet, nec aliis granis mixto ritico. Dantes in Convivio amor. : *Si ponane di blado, e non disfermento. Frumentum amen et Bladum pro eodem ponuntur*

pud Petrum de Vineis lib. 5. Epist. 91. interdum pro farre omnis generis, quando sit in herba ante messem. Matth. Paris pag. 376 : *Blados et vineas vastare non cestavit. [Murator. tom. 3. pag. 610. col. 1. l. in Vitis PP. a Bernardo Guidone collectis : Roman... circa Cornetum, eo vidente, ineas, hortos et Blados vastaverunt.] Utinam utraque notione idem Matthaeus Paris, ita S. Kentigerni Episc. Glasguensis. n. 3. Marsilius Patavin. in Defensore Pacis . part. cap. 5. Chron. Windesheim. lib. 1. ap. 3a. lib. 2. cap. 7. 60. Chron. Montis Agnet. cap. 27. et Chartæ veteres, etc.*

Pro quoquis granorum genere, frumento, ilagine, hordeo, avena, etc. Tabularium S. Vincentii Cenoman. : Reddemus Monachis S. Vincentii singulis annis undecim sextaria Bladi legitimi juxta genus terræ illius. Erunt autem iv. sextaria et mina de rumento, sex et mina dimidiati de hordeo et avena. Charta anni 1233. ex Archivo Ecclesie Macloviensis : Gausfridus de Roca uiles dedit quatuor minas Bladi; ita quod tertia pars erit frumenti, tertiu siliginis, tercia avenæ. Tabularium Portus Regii : Hos edititus Bladi habemus... tres sextarios hibernagii et tres hordei... unum modium hibernagii et unum modium avenæ. Kennett. Antiquit. Ambrosden. pag. 291. ex Charta anni 1278 : Tria quarteria frumenti, tria quarteria avenarum, et unum quartarium ibarum... post mortem utriusque... haeredes ui erunt quieti de solutione predicti Bladi perpetuum.] [** Adde Chart. ann. 1285. in Iuden. Cod. Dipl. vol. 3. pag. 1164. *Demæ vini et bladorum, ibid. pag. 379. 794. dl. 4. pag. 453. Caristia Bladi, in Charta an. 1282. ap. Lappenberg. in Probat. Init. lanseat. pag. 124.] Vide Blava.*

* Pro quoquis triticino in Arest. ann. 126. in Reg. 2. Olim parlam. Paris. fol. 2. r°. : *Bailliivo ad sui defensionem dicente, uod frumentum ad dictam granchiam non eniebat; sed de meliori Blado, quod ad dictam granchiam et ad dictum molendinum eniret, dictos decem modios paratus erat sive, nec ad alium bladum solvendum teebatur.... Pronuntiatum fuit quod dictus spellanus frumentum habere debebat vel alorem; etiam si ad dictam granchiam et onlendinum non veniret frumentum. Est ergo Bladum ex vulgariori usu vox generica, ius species ex addito determinatur. Unde uiller blemment, est Locare ea conditione, in blada locari solent, vel sub nomine adi aut præstatione ex blado, in Ch. ann.*

1317. ex Reg. 53. Chartoph. reg. ch. 356 : *Item nous leur baillumes et adjointimes avecques les blez et les autres choses baillées Blealment et par coustume, etc. Ab hac etiam voce accersenda videtur appellatio La Bleé, qua nundinae quædam nuncupabantur, de quibus in Lit. remiss. ann. 1408. ex Reg. 163. ch. 131 : Comme le Dimanche d'après l'Ascension, le suppliant feust alé en la ville de Briz assez pres de Forges, ou certaine feste, appellée la Bleé, se faisait, etc.*

* **BLADUM ALBERGALL**, Idem quod **Censuale**, quod ex arberga seu censu debetur. Charta ann. 1336. in Reg. 70. Chartoph. reg. ch. 211 : *Si forte dictum Bladum annuale Albergale seu pro alberga plus modo vallet, etc.*

* **BLADUM ALBUM**, Frumentum purius,

quod biso seu mixto tritico opponitur.

Charta Phil. Pule. ann. 1313. in Reg. 49.

Chartoph. reg. ch. 193 : *Duos modios Bladi renduables, unum albi et alterum bisi, etc.*

* **BLADUM BAONNOIS**, in Charta ann. 1326. ex Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 655 : *Un quartier de froment Baonnois, ... un quartier d'avoine Baonnois, ... un boisseau d'orge Baonnois. An ad mensuram spectat, adeo ut regionis nomen sit?*

* **BLADUM BISUM**. Vide supra Bladum album.

* **BLADUM BRUNUM**, Delphinatibus idem est quod mixtura, seu annona mixta. Isdem **Mescla**, **Mescalia**, aliis **Meslure**. et **Mixture**. Constat autem Bladum brunum frumento, hordeo et avena simul mixtis. Transactio inter Priorem et infirmarium S. Roberti de Cornilione ann. 1224. in Archivis ejusdem : *Quinque sextaria Bladi Bruni seu mescalarum. Vide Mixtura.*

* **BLADUM COSSEGALLINUM**. Vide infra Cossegallum.

* **BLADUM DECIMALE**, Ex decima collectum. Charta ann. 1225. tom. 2. Hist. Melden. inter Instr. pag. 118 : *Sane ordinamus quod dicta Abbatisa (Jotrensis) et Conventus decem et octo modios Bladi Decimalis ad mensuram Meldensem.... in perpetuum persolvent.*

BLADUM DURUM, [Frumentum, ut opinor, et siligo per oppositionem ad hordeum et avenam, que Blada dici possent, si conjectura vera est, molliora. Charta Aleidis Dominae de Boular de Fundatione monasterii Belliprati ann. 1228. inter Instrum. tom. 4. nove Gall. Christ. col. 299. E : *Superaddidi etiam redditum sex modiorum Duri Bladi et decem modiorum avenæ. Vide Mina.*

* **Siccum**, sanum; neque enim species est bladi hordeo vel avenæ opposita, ut colligitur ex Charta ann. 1244. in Chartul. S. Germ. Autiss. : *Octo assini duri Bladi, et quatuor assini avenæ ejusdem grani, etc.*

* **BLADUM AB EQUIS**, Quod proprium est equorum, avena. Correct. stat. Cadubrii cap. 75 : *Quod ex Blado ab equis fieri debeant decem mensuræ ex quaue calvea.*

* **BLADUM FORENSE**, Quod in foro venditur. Chartular. S. Vandregesili tom. 1. pag. 3 : *Per novem minas Bladi novi et Forensis duobus denariis minus, quam melius in foro de Caudebec.*

* **BLADUM GROSSUM**, Per oppositionem ad minuta blada, quæ *Petits bleeds* dicimus.

Vide infra **Bladum minutum**. **Charta Ludov. VII. reg. Franc. ann. 1150. in Chartul. episc. Paris. ex Bibl. reg. fol. 20. r°. : Theobaldus Parisiorum episcopus.... cum Burchardo de Maci.... contractum facere coperat super sex modios annonæ, tres de frumento et tres de grosso Blado in decima de Maci, pro xxxtiij. lib. et x. solidis, etc.** Alia ann. 1239. ex Chartul. S. Ymer. fol. 13. v°. : *Pro septem sextariis frumenti et sex sextariis grossi Bladi. Annona grossa, in Ch. ann. 1155. ibid. fol. 67. Alia ann. 1272. in Reg. S. Ludov. ex Chartoph. reg. fol. 94. v°. : Quatuor sextaria frumenti et viginti octo sextaria Bladi grossi, valentis ordeum. Sent. official. Lugdun. ann. 1373. ex Cod. reg. 5187. fol. 89. r°. : Solvere consueverunt.... decimam tantummodo de grossis Bladis,... scilicet de frumento, silagine, de ordeis, de ungianis et de avenis.*

* **BLADUM HYEMALE** et **YMBERNAGIUM**. Charta ann. 1248. ex Chartul. Nantol. fol. 34 : *Et duodecim sextarios Bladi hyemalis percipiendos in graneris meis. Alia ann. 1229. ibid. fol. 23 : Unum modium Bladi ymbernagi ad mensuram de Nantholio. Vide Hybernagium.*

* **BLADUM MEDIASTINUM**, ut *Meditaneum*, quod et *Mediocre* dicitur, *Miscellum*, Gall. **Bled meteili**. Charta ann. 1198. in Chartul. S. Vincent. Laudun. ch. 121 : *De eadem decima recipiet, tam ipse quam uxor ejus, singulis annis, tres modios Bladi mediastini, quamdui vixerint, ad mensuram Laudunensem. Occurrat rursum ibid. in Charta ann. 1212. In alia vero, quæ sequitur, eadem de re, frumentum mediocre nuncupatur. Chartul. Compend. ad ann. 1218. fol. 177. v°. col. 2 : Singulis annis percipiet tres modios Bladi meditanei, nec de cariori nec de viliori. Et fol. 178. r°. col. 1 : Singulis annis percipiet tres modios Bladi mediocris, nec de viliori. Blé moitiéen, eadem notione, in Ch. ann. 1257. ibid. fol. 182. r°. **Bladum mitadenc**, in alia ann. 1307. ex Reg. 44 Chartoph. reg. ch. 171. Vide infra *Mitadenum*.*

* **BLADUM MEDIATUM**, Gall. **Ble meteili**, Computus ann. 1202. apud D. Brussel de Usu feudi. tom. 2. pag. CLXVII : *Magister Willemus Brito, pro ii. modiis et dimid. Bladi mediati vii. lib. et dim.*

BLADUM MEDITANEUM, in Charta anni 1246. in Tabulario Foisniacensi ; **Bled Meteili**, in Consuet. tit. 6. art. 22.

* **BLADUM MINUTUM**, Quodnam sit aperte declarat Charta ann. 1283. in Chartul. Cluniac. ch. 348 : *Decima fabarum, ptilorum, racemorum, milleti, canabi et totius alterius minutæ Bladi.*

* **BLADUM QUARTANEUM**, Quatuor granis mixtum. Charta ann. 1275. in Chartul. Thenol. fol. 19. v°. ex Cod. reg. 5649 : *Quinque modia, tam bladi quam avenæ, videlicet medietatis Bladi sani et quartanæ, et medietatis avenæ sanæ et mercabilis.*

* **BLADUM dictum Raon**, et *Regon*. Vide supra *Rao*.

* **BLADUM TERTIANUM**, Tribus granis mixtum, quo sensu intelligendum quoque est **Bladum tercianarium Blé tierceren**, in Ch. ann. 1257. ex Chartul. Compend. fol. 182. r°. Charta Phil. Pule. ann. 1296. in Lib. rub. Comput. Paris. fol. 417. r°. col.

a : Item tradidimus et concessimus eisdem undecim modios bladi et avenæ annui redditus, de quibus duas partes sunt Bladi tertiani et tercia avenæ, ad mensuram Petrasontis. Vide Tercionario Blatuum.

T BLADUM TERCIONARIUM, Sic dictum quod pro jure decimæ tertia pars exigetur. Polyptych. Fiscannensis ann. 1235 : Septem sexteria Bladi Tercionarii ad mensuram ville.

* **BLADUM,** Manipulus frumentarius, Gall. Botte de paille de bled. Charta Henr. reg. Angl. pro monachis Montisburgi in Reg. 119. Chartoph. reg. ch. 42 : Et stramen unius Bladi ad focum monachi ibi servientis. Sis chens de fuere fourmental, in Ch. ann. 1257. ex Chartul. Compend. fol. 182. r^e. **Blazas,** Spicarum manipulus, Gall. Gerbe. Libert. villæ de Poilly ann. 1341. in Reg. 74. ch. 68 : Les habitans de la ville de Poilly.... ont et auront droit et usage de prendre en tous nos bois du finage, de Poilly.... les liens pour lier leur Blazas chascun an en la moisson.

* **BLADUM,** Messio, Polypt. Irminon. Br. 24. cap. 168 : Solvit pullos 3. et ova 15; et in Blado unaquaque ebdomada diem 1. Breve 9. cap. 6 : Faciunt diem 1. in unaquaque ebdomada et per Blada 2. eod. cap. 304 : Fatiunt in unaquaque ebdomada dies 6. per Bladum; ap. Guerard. pag. 267. 77. 116.

T BLADIUM, pro Bladum. Charta ann. 1185. tom. 2. Hist Melden. inter Instr. pag. 73 : Notandum iterum est quod non licet in burgo S. Martini Bladium alicui mensurare nisi mensura Prioris. Oratio Ferdinandi Vacecapitis Regis Castellar. Legati ad Ludovicum Ducem Andegav. ann. 1378. apud Martenium Ampliss. Collect. tom. 1. col. 1504. A : Omnia circumjacentia loca erant jam combusta et dilapidata, ac Bladia, virtualia et alia universa distracta et devastata. Alterum locum vide in Bossellagium.

BLAUM, ex Gallico Blai, aut blé, non semel occurrit in Tabul. Absensi.

BLATUM, pro Bladum, in Tabulario Anjeriacensi apud Beslium pag. 367.

Vocabuli etymon hauriunt Spelmanus et Somnerus a Saxonico blada, seu blæda, quod omnem fructum significat, etiam arborum et vitis. Quo sensu biade, Hetruscis dicuntur quævis legumina, segetes, frugesque omnes, triticum excepto, ut auctor est Nicol. Villanus Pistoriensis, qui a Græco βλαδά, quod Hesychio ἀντί, μωρά, ωμέα, i. ruda sonat, deducit : unde colligit blada, esse fruges immaturas, neque adhuc demessas; postea per abusum ad maturas, demessasque traductum vocabulum. Academici Cruscani : Biada, nome generico di la semente, come grano, orzo, vena, spelta, e simil. Ma propriamente per frutto de tutte le biade, fuor che del grano, e spacialmente per quella sorte di biade che si da a cavalli, e altre bestie di somma. Vide Oct. Ferrarium, [et Menagiun in Dictionario Etymol. Linguae Gall. ad vocem Blé.]

BLADAGIA, Blada demessa, eaque potissimum quæ ex campipartibus (Champarts) et agrariis colligebantur. Charta Guillermo Comitis Forcalcarii ann. 1206. pro Manuascensibus : Nec teneantur solvere....

Bladagium, sive albergam, nec contalagium, sive civitatem, nec cossitas, sive medias cossias, de eorum bladis et rebus quæ ad mensuram sestari venduntur et mensurantur. Hist. Episcop. Petragor. tom. 2. Biblioth. Labhei : Cujus tempore domus Bladagii S. Frontois, quæ erat in claustro, ab Helia Rudello Comite et a burgensibus confacta est. [Vide Blededa.]

BLADARIUS, [BLADERIUS,] Bladi vendor. Monasticum Angl. tom. 2. pag. 542 : Alanus Gyll Civis et Bladarius Londinensis plura bona dedit Hospitali. [Statuta Massil. pag. 158 : Quod omnes Bladerii jurent, etc. Occurrit rursus in Charta anni 1329. ex Archivis S. Victoris Massil.] Vide Bladarius. Blatiers, Regratiere de grains, Vendres de bled, in Statutis MSS. Panificum Paris. Blatiers Picardis, bladi venditores.

BLADADA, Præstatio ex blado, Bladado, Occitanis. Charta ann. 1329 in Regesto Comitum Tolosæ fol. 28 : Habeatis singulis annis in messibus quarterium unum frumenti et alteram civitatem pro alberga et Bladada. Alia ann. 1331. ibidem : Conquerebatur etiam de eodem Comite, quod recipiebat albergam, Bladadam, et quasdam alias exactiones illicitas in villa de Montilio. Charta ann. 1312. de Pariagio Castri de Venescio in Occitania, in 48. Regesto Philippi Pulcri Reg. Franc. ex Tabulario Regio, n. 29 : Scilicet quod homines dictorum locorum possent situare Bladatam et civadagium in aliquibus redditibus æquipollentibus, etc. [Saisimentum Comitatus Tolos. apud G. la Faile Annal. Tolos. tom. 1. Instrum. pag. 34 : Communitas dicti loci debet dicto domino Regi fidelitatem et centum solidos Tolosanos pro annua alberga in festo omnium Sanctorum, et Bladadam pro amparantia; videlicet de quolibet foco arante cum bobus unani minam frumenti, et totidem avenæ, et de arante cum asinis unam quarteriam frumenti et aliam avenæ. Ibid. non semel occurrit. In Vicecomitatu Lautrecensi Droit de Bladade, idem est ac quod alibi Bovagium dicitur, tributum scilicet quod ratione boum conceditur, seu pro pari boum aratorum vel pro aratro.]

T BLADARE, Idem quod infra Blaeria. Charta Sadonis de Pateugiis ann. 1200. ex Tabulario B. Marie de Charilat : Donat Ecclesia de Charitate omnimodam Justitiam et Bladeariam, quam habebat apud montem Perret.

BLADARE, Agrum segete conserere, instruere. Charta Petri Episcopi Meldensis in Tabul. Eccl. Meld. pag. 25 : Si vero terra Blodata excadat, in predictis villis et territoriis, Blodata ad propinquorem heredem deveniet. Stabilimenta S. Ludovici : Quiconques demande seisme d'iretag, il doit dire en tele maniere : Mes peres, ma mere, mes freres ou mes parens prochains à cui je suis hoirs, morut saisis et vestus tenans et prenans, Blaans et desblaans, et les biens despoullans et tenans de Seigneur qu'il ala de vie à mort. [Hæc paulo alteri habentur apud D. de Lauriere tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 249 : Mon pere, ou mon frere, mon cousin ou mon parent, mourut saisis et vestus, tenans, et prenans ploians et desploians tenant de Seigneur, et à tel temps, que il ala de vie à mort. Sic in codice MS. D. Joubert.

In altero Illustriss. D. D. Cancellari legitur, Prenans, desbleans; et in tertio qui suit Baluzii clariss. Tenans et prenans des blez.] Nescio an hic spectet præstatio quadam, Deblage dicta, in Regesto census Carnotii fol. 1. et 2.

IMBLADARE, Idem quod Bladare, labiadure, Ital. Charta de forestis apud Rogerum Hovedenum pag. 783 : Et videnda sunt in reguardo nova essarta, et vetera Imbladata post ultimum reguardum, et quæ blado vel legumine Imbladata sint. Charta ann. 1331. in Tabul. Ecclesie Autioidor. fol. 434 : Volentes quod res predictas insire possint, et ad manum suam tenere et ponere,... ac etiam dictas res obligatis imbladare, et debladiare, fructusque suas facere. Alia ann. 1327. fol. 459 : Res predictas tenendas et possidendas, Imbladandas, debladiandas ab ipsis, etc. Consuetudo municipalis Altisioid. art. 117. dixit emblaver et deblaver heritages. Emblaver, eadem nomine in Consuetud. Senonensi art. 131. de Vallençay in Biturigibus art. 2. et de Fistan, art. 4. 6. Terres emblavées, Embleveures, Emblures, in Senonensi art. 131. Altisioid. art. 64. Meldensi art. 70. Vide Bractonum l. 4. Tract. 1. c. 14. Fleam l. 1. cap. 41. § 1. Hinc Embleer nostris dicitur usurpatum, pro impedire; sic ut quicquid dicitur Emblee, qui re aliqua difficili sit occupatur, ac distinctetur, ut alia animo dicere non liceat: ut sunt terre imbladate, quæ semen aliud non admittunt, ut quippe jam occupate. Le Voyage d'Outremer du Comte de Pontieu MS. : Sire, n'en doutez pas que dou meneur Esquier que vous avez, rés vous plus Embleez, que de moi. Charta ann. 1282. in Hist. S. Marie Suession par. 466 : Et se ces maisons estoient Embleez d'autres gens, etc.

DEBLADARE et DEBLADIARE, in Charis supra laudatis, blada metere, secare, Deblaver, in Consuetud. Altisiorense art. 117. Consuetudo Dunensis art. 53 : Ensuite que les fruits et Desblées sont en terre, etc. Addie Consuet. Aurelian. art. 74. 131. 156. 445. et de Menethon sur Cher art. 4. Debleure, in Altisiorense art. 22. et Nivernensi cap. 3. art. 3. Charta ann. 1300. in Regesto Philippi Pulcri ann. 1300. Tabularii Regii n. 54 : Derechef que li bourgeois puissent bleer et Desbleer leurs heritages toutes fois qu'il leur plaira, etc. Gesta episcoporum Cenoman. pag. 298 : Et d'abord quod inde accipiebat... dimisit.

T BLADARIA, BLADERIA : Bladerie, Antonerie, Massiliensis, Forum in quo blada venduntur. Charta Bartholomei Episcop. Caturicensis pro Consuetudinibus Comannæ ejusdem urbis : Et super eo quod au dicebamus, quod ipsi Consules acciperent certum quiddam de qualibet mensura blada quod apportabatur apud Caturam ad reddendum in Bladeria. Litera Friderici Imper. ann. 1236. ex Archivis Massil. : In redditu hospitiorum Bladariae civitatis Massiliae sit in utrumque barium. Alia Johanne Regia ann. 1364. ex iisidori Archivis : Super centibus et pensionibus operarioribus Bladaria et annonaria, ipsius civitatis Massiliae. Statu ejusd. urbis pag. 158 : Omnes Bladaria Massiliæ, et singuli, et eorum uxores tenent operaria in Bladaria communis Massilia.

*jurent... quod non immisceant... fraudulenter
in bladis allatis in operatoriis suis, sive sua
sint sive aliena.*

BLADATARIA, Aedes in qua reponuntur Bladis, seu segetes demessæ. *Charta Radulfi Abbatis Fisanensis in Tabular. Fisan. fol. 33 : Bladatariam nostram de Argent cum masura quæ fuit Hugonis... dedit Ecclesia Fisanensi. Domus bladaria, in Charta supra laudata. In Monastico Angl. tom. 3. pag. 14. hæc habentur : Salva Capella S. Nicolai de Abbenden, seu Bladataria, sive investitura 4. acraru, duarum videlicet de frumento, et duarum de avena, quæ eadem Capella S. Nicolai de Abbandon nomine decimationis de dicto dominio annua-
tum percipere consuevit.*

BLADATA. Vide *Bicocaria*.

BLADIFER, Ager blado satus et instru-
ctus. Hist. MS. Monast. Beccensis pag.
384. n. 12. ex Archivis ejusdem loci : Su-
per decimis wesdorum in terris Bladiferis
crescentium responsurus.

BLADONICUM MOLENDINUM, in quo
moulent blada. Locus est in *Criblos*.

BLADATIM SOLVERE, Pro solutione
bladum dare Gall. : *Payer en espèce, en blé,
in Charta ann. 1289. apud Baluz. tom. 2.
Hist. Arvern. pag. 293.*

BLAE et **BLUDIE**. Leges Burg. Scoticorum cap. 87 : *Si quis verberando aliquem
ficerit Blae et Bludie, ipse qui fuerit Blae
et Bludie, prius debet exaudiri, si prius ve-
nerit ad querimoniam suam faciendam, etc.*

SAXONIBUS BLAC, Niger, Ater; **Blod**,
Sanguis: a quibus vocabulis Blac et Bludie
derivata fuisse docemur ipsa vobum vici-
nitate. Blac igitur idem est quod niger ex
acceptis plagis, sive ut magis Latine dicam,
Lividus, Bludie vero Sanguinolentus. [** Blac,
non idem quod blac, sed Danic. Blá, An-
glos. Ble o, hodie Angli dicunt ble, Germ.
blau, Cæruleus; unde formula Blau und
blutig, Lividus et sanguinolentus, Frisonibus
Blow jeftha blödich. Vide Grimmii Antiq. Jur. Germ. pag. 10. et 11. Ita etiam in-
terpretatur Adelungius.]

BLAERIA, Gallis, *Droit de Blaerie*, [Occitanis *Bladude*,] jus pascendi pascua in Bladuriis, seu agris, in quibus Bladum vel triticum demessum est, quod soli feudi domino, qui *Seigneur Blayer* dicitur, intra suam jurisdictionem, et illius vassallus et subditis competit, ita ut vicinis alterius jurisdictionis ea facultas interdicta sit. Vide *Consuetud. Nivernensem* cap. 3. art. 1. et seq. et ibi *Coquillium quæst. 263.* Legi præterea in *Adversariis MSS. Augusti Gallandi Patroni Parisiensis celeberrimi et doctissimi*, vocem *Blairie*, in *Episcopatu Matisconensi interdum sumi pro præsta-*
tione aliquot garbarum bladi tempore mes-
sis, a tenentibus, verbi gratia sex garba-
rum sicalæ, et in agris pinguioribus sex
garbarum frumenti : et de familiis, quæ
non tenent boves aratorios, 3. garbarum,
et de singulis familias sex ovorum in festo
Paschatis. Cujus quidem præstationis gratia
Iominus tenetur nominare in media Qua-
lagesima duos Messarios qui messes et vi-
reas recte custodian, et in forefacto de-
rehensos in loci carceres adducant. Charta
*nn. 1248. in *Bibliotheca Cluniaciensi* pag.
515 : Inventum est nos in tota terra dicta*

CANGII GLOSS. — I.

Cluniaciensis Ecclesie, infra terminos ante-
*dictos, nullam Justitiam altam vel bassam,
Blaeriam, aut Praeriam, aut usagium... aut*
*aliquid jus habere. Alia ann. 1278. ibid pag.
1533 : In quibus (terris) ego et heredes mei*
nullam habebimus Blaeriam, seu jurisdictio-
nem. Aresta ann. 1266. in 1. Regesto Par-
lamenti fol. 45 : Dicebat quod... esset in sai-
sina justitiae et Blueria totius terra sue, etc.
Est autem proprie Blaeria, ager cum ipsa
*messe. Consuet. de Resai in Biturigib. art.
12. apud Thomasseriū : Bleds en Bleerie,*
et vignes en vignobles sont gardables et de-
sensables, etc.

* *Blaerie, Ipsa bladorum, quæ ratione*
terræ debentur, collectio, in Charta Will.
comit. Pontiv. ann. 1202. ex Lib. albo
domus publ. Abbavil. fol. 176. v. : Et se
la Blaerie de mon terrage saloit en telle maniere
qu'ilz n'aint leurs mesures ou maison, je
leur parferay à mon molin. Blaverie vero,
Tributum quod ex blado venum adducto
exigitur, in Charta Margar. comit. Fland.
ann. 1274. ex Chartul. 1. Fland. in Cam.
Comput. Insul. ch. 266 : Nous avons donné
à loyal cense..... no tonliu dou blei, ... no
Blaverie de Bynch, etc. Chartul. Hannoniæ
fol. 72. 1°. ex ead. Cam. : Et si a li quens
à Binch se Blaverie. Si prent on de chescun
car ki amaine bleit, avaine u autre grain
pour vendre iiiij. den. dele carete, ij. den.
dele kevalée j. den. et dou fais à col j. den.
Haud scio an eo referendum sit quod legi-
tur in Ch. ann. 1347. ex Reg. 76. Chartoph.
reg. ch. 368 : Item le paage et la boiste de
Blesance, et les proffis et émolument venanz
à ladite boiste.

* **BLAERIUS**, **BLAIERIARIUS**, Bladorum seu messium, aliorumve fructuum custos, messarius, nostris Blader, Bleer et Bleter, cuius officium Blaerie et Bleerie dicitur; Blaerie vero, tempus ipsum, quo messes servantur. Charta ann. 1281. inter Probat. ult. Hist. Trenorch. pag. 218 : *Item super*
eo quod castellanus Cysiriaci posuerat Blae-
rium in terris moventibus a domo Pristiaci,
et de novo. Ubi pag. 219. leg. Blaeriam,
pro Blaerium. Alia Joan. dom. Castrivil. et
Luziaci ann. 1279. in Chartul. Cluniac.
ch. 307 : Vendidit dicto Hugoni.... blaeriam
in terris bugeris, in sexta parte ad dictum
prioratum pertinente, volens et concedens
quod dicti Hugonis Blaeriarium..... currat
pro sexta parte et omni jurisdictione utatur.
Libert. villæ de Tannay ann. 1352. tom.
6. Ordinat. reg. Franc. pag. 61. art. 13 :
Lidiz sergenz aura pour lui aidier, à ses
fraiz, coux et missions un vallet.... comme
vingneur ou Blaier, ou temps de Blaerie,
que l'en garde les vignes. Lit. remiss. ann.
1373. in Reg. 104. Chartoph. reg. ch. 306 :
Perrin Coton Bléer ou garde des blez, gaai-
gnages et pasturages du seigneur de Vendat,
etc. Aliæ ann. 1381. in Reg. 110. ch. 412 :
Guillaume Bertrant, qui estoit Bleier du
seigneur et de la dame dudit lieu de Laval
(en Charolais) trouva en un pré en la juridi-
cion de sa Berie (leg. Bleerie) deux beufs
pasturans. Aliæ ann. 1397. in Reg. 152.
ch. 3 : Lequel Lambert avoit été fait nouvel
Bleyer, si comme l'en dit, et garde des blez
pour lesdiz religieux de la Ferté; lequel
Bleyer, etc. Aliæ denique ann. 1406. in
Reg. 161. ch. 122 : Le suppliant et Jehan

Oudet estoient Blaiers de Villers le Nois ; .....
ilz alerent ès mettes de leur Blarie pour espier
les bestes des marchans, qui passoient par les
mettes de leur dite Blarie. Vide supra Bla-
derius.

1. **BLAFEMARE**, pro Blaspemare. Con-
stitutio Ludovici Regis Sicilie et Jerusalem
ann. 1352. e cod. MS. D. Brunet fol. 99.
sic inscribitur : *Constitutio contra illos, qui*
nomen Dei et Virginis matris sue Blafe-
mant.

2. **BLAFFEMARE**, pro Blaspemare,
Infamare. Vide in hac voce. Lit. remiss.
ann. 1348. in Reg. 77. Chartoph. reg. ch.
250 : *Fuit et est idem reus de et super pre-*
missis omnibus et singulis apud bonis et gra-
ves, palam et publice diffamatus, Blafematus,
divulgatus, increpatus multipliciter.

** **BLAFFABILITAS**, Vis latrandi, satis
ridicule in Vocab. Theuton. ap. Richeum
in Idiot. Hamburg. pag. 435. a voce Germ.
infer. Blaffen, Latrare. ADRL.

BLAFFARDUS, Monetæ species. Adri-
anus de Veteri-busco de Rebus Leodiensibus
apud Marten. tom. 4. Ampliss. Collect. col.
1231 : *Electum petit subsidium a Clero*
quod concessum fuit ad duos terminos, sci-
licet pro modo spelta unum Blaffardum.
Regestum Parlamenti ann. 1450. apud
Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 390 :
Quoniam dicta dos ad minus tam magna et
in tanta summa soluta non fuerat; aut si
soluta fuerat, hoc in Moneta Blaffardorum
et parvi valoris extiterat. Et esto quod dicta
summa in moneta forti soluta fuisse, atta-
*men, etc. Cum hic moneta fortis, seu mon-
eta purior minusque adultera, monetæ*
Blaffardorum opponatur, hanc materiæ
mixta magisque adulteratæ monetam fuisse,
manifestum est. Gallis Blaffard, Pal-
lens, pallidus; item Aurum necdum a fece
separatum. Vide Balgart. [** Germ. Rhena-
*mis Blaffert etiamnum est semissis, seu mon-
eta sex terunciorum, eim Sechser. ADEL.]*

* Eadem quæ Albus vel Blancus alibi
dicuntur.

BLAGUM, pro Bladum. Locus est in
Seria sub finem.

* **BLAITHMAICUS**, Pulcher filius, ex
Brah vel Braa, Pulcher, et Mac, filius
Hibernis. Walafr. Strabo in vita S. Blai-
thmaici sæc. 3. Bened. part. 2. pag. 439. :

Cujus honorandum nomen sermone Latino
Pulcher natus adest; etc.

BLAIUM, Eadem notione, qua Bla-
dum; quod videoas.

BLAKMALE, Tributum quod Angli vel
Scoti invicem limitanei potenti alicui limi-
tanœ pendebant, ut a prædonibus ultrœ
citroque incurrentibus tuti essent. Ita vero
appellatur, quod juxta pendentium tenui-
tatem ære vel obsoniis plerumque præsta-
retur, non argento; vel quod tenue esset,
ac æreum numisma, quod etiam nostri
Blanke, seu Blanche maille dicunt. Saxo-
nibus et Angl. quippe Blac et Black, est
niger; maille, minutior moneta ita appellata.
Hinc frequens Picardis nostris loquendi
formula, de eo qui ne unum quidem dena-
rium habet aut possidet : *Il n'a pas une*
blanke maille.

1. **BLANCA**, Vidua, a vestitus colore
sic dicta. Severtius in Guidone II. Archiep.
Lugd. : *quippe sic mos est Reginas viduas*

olim candido superindutas., *Blancas* passim *ao semper ideo appellari*, (*teste nuper Lotharingiana Henrici tertii vidua ad Molinenses Gallias*) *niveum sere velum libere ad faciem gerentes ritu Monialium*. Ubi idem *Severius monet Historicos perperam matris S. Ludovici Blanchae nomen uti proprium tribuisse*, quæ *Clementia vere nuncupabatur*, cum *Blancha* vocitata tantum fuerit ob longam ejus viduitatem.

* *Sententiam Severii*, quam facile esset pluribus argumentis demonstrare, inter cetera firmant Lit. Caroli VI. reg. Franc. ann. 1398. in Reg. *Olim parlam.* Paris. fol. 150. ubi reginam matrem suam, quæ Joanna Borbonia cognominabatur, *Blancham*, appellat. Sic et altera Joannis regis uxor Joanna, eodem *Blanchae* nomine designatur, in Chron. MS. Bertrandi Guesclinis :

Et lors la royne Blanche, une dame gentil.

* Alteram ejusdem appellationis rationem docet nos Will. Godellus in Chron. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 262 : *Robertus rex Constantiam, cognomento ob suæ pulchritudinis immensitatem Candidam, puerum accepit uxorem*. Eadem rursum occurrant ibid. pag. 277. Quæ vernacula in Compend. Hist. Franc. ibid. pag. 279. sic redduntur : *Cestui rois Robert..... prist une autre pucele a moulier, qui ot non Coustante, qui estoit de si tres grant biauté, que ele avoit le sornon de Blanche.*

2. **BLANCA**, Moneta species. Vide *Blancus*.

1. **BLANCARDUS**, Lignum S. Crucis in Ecclesia Turonensi, forte sic olim dictum, quod in cruce tanta molis includeretur, ut nonnisi in *Blanchardo seu Brancardo*, Gallois *Brancard* humeris gestaretur. Marten. tom. 1. col. 188 : *Tunc adstantibus quamplurimi et Clericis et Laicis in Choro S. Mauriti ipse Gafridus... super lignum Domini, quod vocatur *Blancardus*, manu propria juravit.* Vide *Benna* et

* 2. **BLANCARDUS**, Parmensis nuncupabatur *Carrocium*, seu *currus*, in quo vexillum totius exercitus præcipuum imponebatur. Chron. Estense apud Murator. tom. 15. Script. Ital. ad ann. 1281 : *Ipsi fecerunt valde bene præparare carrocium Parœ, et pingere de novo : et fecit fieri vexillum de novo : qui carrocius vocabatur *Blancardus*.* Vide *Carroctum*. Neque fortassis aliunde accersenda est nominis *Blancardi* origo, particulæ S. Crucis, quæ in ecclesia Turonensi asservabatur, inditi; Erux quippe præcipuum est Christianorum vexillum.

3. **BLANCARIA**, Officina coriaria, ubi aptantur et subiguntur coria, vel ars ipsa coria subigendi. Statuta Massil. pag. 139 : *De statuendis tribus probis viris super ministerio *Blancaria*. Statuimus ut eligantur... tres discreti viri et fideles, et idonei in officio *Blancaria*, qui debeant curare et inquirere, ut adubum *Blancaria* bene et fideliter peragatur, et qui etiam habent curam, quod nullus audeat afferre in Massiliam herbas in cameralatas seu mixtas, imo illæ quæ apparetantur, appertentur in Massilia nundinæ.* Ibid. pag. 175 : *Tenemur adducere aquam Jarreni versus Massiliam ad ortos et *Blancarias* adaquandas.* Et pag. 306 : *Constituimus*

*ut omnes illi, qui erunt constituti a curia tam super ministerio curateræ quam *Blancaria*, teneantur speciali sacramento quod ipsi bona fide et sine dolo faciant jurare omnes *Blancarios*, qui faciunt aptari, et operarios suis qui pelles aptandæ accipiunt, et omnes operarios suos, qui cum eis, vel eorum loquierio, in dictis operatoriis operabuntur, ne perturbent, vel misceant, vel tribulent suas calquerias, vel torcularia, quando eas vel ea curabunt.*

¶ **BLANCARIUS**, Coriarius, Gall. *Corroyeur, Tanneur.* Vide *Blancaria* et *Blanquearius*.

¶ **BLANCHA MICHA**, vulgo *Miche Blanche*, Parvus panis triticus, in Necrol. gio MS. Abbatia S. Petri de Casis ad 25. Martii.

* **BLANCHA**. Pariag. inter. reg. et monachos Grandis silvæ ann. 1290. in Reg. 152. Chartoph. reg. ch. 25 : *Item in furnis, Blanchis, tabulis, leudis, salinis, portibus, etc.* Sed leg. *Blanchis*, stallum scilicet seu mensa, ubi mercatores merces suas venum exponunt; vel *Blancheris*. Vide in hac voce.

BLANCHARDUS, Color equi. Le Roman de Gaydon MS. :

Tint uu espié, si ot brochié *Blanchart*.

¶ **BLANCHERIA**, Officina ceræ, vel telæ candelaciendæ, Gall. *Blancherie*. Charta anni 1315. Hist. Delphin. tom. 1. pag. 30 : *Nos Johannis Dalphinus... ex causa permutationis tradimus... pro castro de Perogis villas... cum aliis juribus omnibus, molendinis, *Blancheris*, venationibus, stagnis, etc.* Ibidem pag. 97. in Charta anni 1309 : *Et solet ibidem esse *Blancheria* telarum quæ valebat, ut dicitur, 30. libras per annum.*

¶ **BLANCHETUM**, Indusium laneum seu thorax interior lanea, apud Lobinellum Hist. Britan. tom. 2. pag. 550 : *Et se ponet supra pannum laneum vocatum *Lungueul* Gallice, seu super sergam, sine lintheaminiibus lineis, et ibi jacebat in *Blancheto* suo.* Ibidem pag. 561 : *Dicit quod D. Curulos *Blancheto* absque camisio primo uestebat, et postea assumpsit cilicium.* Spicil. Fontanell. MS. pag. 235 : *Duo paria caligarum, tria pellicia, unum *Blanchetum* vel una gunella pro tercio, etc.* Statuta reformationis Monasterii S. Claudi ann. 1448 : *Item de capucis et vestibus inferioribus, sive *Blanchetis* atque aliis regularibus vestimentis.* Maclovii thoraces interiores etiamnum *Blanchets* appellantur.

* *Blanchet*, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1400. ex Reg. 155. Chartoph. reg. ch. 30 : *Quatre aulnes de drap Turquois, retrat et retondu, un nuef *Blanchet* double de mille, à poingnées rouges, etc.*

¶ **BLANCHETUS**, Panni genus, opinor, albi, a Gallico *Blanc*. Hist. Delphin. tom. 2. pag. 236. col. 2. ex Charta anni 1333 : *Item, pauperibus Christi sicut MM. tunica ad induendos eos de *Blancheto*.* Nova Gall. Christ. tom. 4. col. 1152. A : *Statuit Abbas, ut deinceps caligas de tela, et totidem ac ante solebant dari de *Blancheto* cum iisdem de *Blancheto* ex peculio Abbatis Fratribus dentur.* Vide *Blanketus*.

* *Nostris etiam *Blanchet*.* Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 352 : *Trois paires de drap de lit, une paire*

*de chauces de *Blanchet*.* Stat. MSS. monial Congregat. Casal. Bened. cap. 8 : *Le lit garny de couette et de paille, traversier et oreiller de plume et *Blanchet* pour l'encruz, etc.* In usu est etiamnunc sub eodem nomine apud monachos Congregat. S. Mauri. Aliud vero sonat, in Lit. remiss. ann. 1476. ex Reg. 195. ch. 1592 : *Le supplicant jona et tira d'un arc..... par deux ou trois ceps ou près du *Blanchet*, qui estoit oppose cesdites bûtes, ainsi qu'il est accoustume.* Ubi *Album* seu *scopus* est, vulgo *Blanc*. Vide infra *Blanquetus* et in *Pannus*.

* **BLANCHIA**, Locus alnis vel populis albis consitus, idem quod supra *Alberia*. Charta ann. 1316. ex schedis Pr. de Marcauges : *Item convenerunt..... quod nemo adeat *Blanchiam* scindere.* Nisi legendum putet *Blachium*. Vide in hac voce et supra *Blacha*.

BLANCHIATURA. Patent. Edwardi II. Regis Angliae memb. 12. part. 2 : *Thomas Comes Lancastri... concessit 10. sol. 4. decar. redditus, exentes de quibusdam jumentis in villa de C. etc. et cum *Blanchiatura* redditus predicti, recipiendum per pondus, sic ut dictus Comes eum recipere solebat.* [* *Album*, seu tributorum et consuetudinum programma. Vide supra *Albus* 3.]** Conf. *Assuræ*, 1.

¶ **BLANCHUS** seu **BLANCUS**, Albus, Candidus, Gall. *Blanc*, unde, ut censem quidam, nomen proprium *Blancha*, nostris *Blanche*. Vide *Spicil. Acher.* tom. 2. pag. 805. 807. et 815. Chr. Parmense ad ann. 1281. Statuta Massil. pag. 303. et *Blanca*, 1.

* **BLANCIARE**, Inepte et stulte loqui. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679 : *Blanciare, follement parler.* Leg. *Blaterare*. Vide *Blas*.

¶ 1. **BLANCUS**, pro panno, fortassis candido, nude sumitur in Notitia Ecclesiæ Diniensis per Gassendum edit. Paris. 1654. pag. 120. ad annum 1420 : *Carthæna vidua Rostagni Noverii promisit raupeam de *Blanco* pretii trium florenorum.*

2. **BLANCUS**, Monetæ minutioris argenteæ, vel ære et argento mixtae species, vulgo *Blanc*. *Solidi blanci*, in Charta Joannis Angl. in tom. 1. Monastici Aegl. pag. 352.

* Charta ann. 1198. in Chartul. Clarifont. ch. 52 : *Predicti fratres ad solutionem duodecim *Blancorum* singulis annis in perpetuum ecclesiæ sacerdoti tenebuntur.* Alia ann. 1205. ex Chartul. Montis S. Martini ch. 53 : *Novem libræ et dimidia *Blancorum*, etc.* Unde *Blanchée*, Valor unius *blanci*, in Lit. remiss. ann. 1351. ex Reg. 185. Chartoph. reg. ch. 188 : *Icellui Poage dist qu'il voulloit avoir deux *Blanchées* de son paix.*

BLANCA, Eadem notione, in Domus dei tit. Norfolc. : *Totalum valebat tunc 7. et dimid. *Blancos*, cum consuetudine 3o. solidos.* Vide *Albus*. De vocis *Blancus*, pro *Albus* etymo, vide Octav. Ferrarium in *Orig. Ital.* [et Menagium in *Gallicis*.]

1. **BLANDA**. Fleta lib. 2. cap. 41. § 2 : *In bosco,... in blandis, brueris, mansæ, tubariis.* Sed legendum videtur *landis*. Vide *Landa*. Alias in Comitatu Forensi, *Blanda*, pro *longio* accipitur : unde proverbiu*m*, *Feu mort, Blande cesse.* Vetus Charta : *Pour blonde, avoine deux rai, deux gelées*

rendables avec lots et ventes, etc. Rursum : Pour blonde, taille baptisée, avoine, etc.

* Pro Branda, ex mutatione haud infre-
quenti r in l. Est autem Blanda, ut et
Branda, Locus dumetis et vepribus consi-
tus. Vide mox Blandeum.

¶ 2. BLANDA, Munus, donum, f. a
Blandus sic dictum, quod munus ei, cui
offerunt, Blandum sit et gratum. Antiqua
Statua Arelat. tit. 130 : Specatores non
faciant societatem cum medicis nec accipiant
ab eis servitium nec Blandas, nisi essent de
cibo et potu. Vide Blandum.

* BLANDECTUS, Albus, candidus, Gall.
Blanc. Charta ann. 1266. ex Tabul. S.
Vict. Massil. : Alio planeta de sendato, Blan-
decto camisio, amictio et manipulo. Nisi pars
sit vestis ecclesiasticae.

* Blandurel, Pomi species, Blandureau
Rabelais. lib. 3. cap. 43. Pictonibus Blan-
dilalie. Lit. remiss. anu. 1369. in Reg. 100.
Chartoph. reg. ch. 52 : Icellui rendu aporta
audit Eloy une pomme de mainnet, en lui
disant, tient Eloy, Gillette le t'envoye : auquel
redit Eloy respondy, je l'amasse mieux de
Blandurel.

* BLANDEUM, pro Brandeum, ut su-
pra Blanda 1. Charta ann. 1328. in Reg.
65. bis Chartoph. reg. ch. 323 : Item ac-
quisiverunt.... in parrochia de Champ-
nhaco unum Blandeum, etc.

¶ BLANDELLA, Clavis, vestis purpu-
rata. Papias MS.

* Legendum forte Clamis, pro Chlamys.
[** Leg. Bandella, Clavus, etc. Glossema
hoc non est in Papiae cod. reg. 7609.]

* BLANDERIA pro Banderia, vexillum,
in Annal. Victor. MSS. ad ann. 1334.

BLANDICELLUS, Ugutio : Blandulus,
aliquantulum blandus : unde blandicellus di-
citur, unde Blandicella dicuntur verba dimi-
nativa. [** Ex Festo Paul. Diac. Linde-
mann. pag. 29.]

1. BLANDIMENTUM, Consensus. Vetus
Notitia exarata sub Lothario Imp. ann.
840. [844] apud Sammarthanos in Episco-
pis Massiliensis n. 17 : Et dixerunt per
illud sacramentum, quod ipsi juratum habe-
bant, quod diebus vita eorum, et temporibus
Lethuli Comitis, qualiter in ipsis praecoptis
continebatur, taliter ad ipsam casam Dei pra-
dictam de ipso teloneo semper videant, qua-
tere Vicedominus, vel ejus ministerialis S.
Victorius cum suis participes in omnibus or-
tinassent absque Blandimento de Comitibus
vel Vicariis Arelatenibus. [Annal. Bened.
om. 4. pag. 156. n. 16 : Monasterio donat...
ocum eremum, qui vocatur Podio-alto : ut
pse Abbas et Monachi faciant ibi mansiones
et curtes ad jumenta sua et pecora alenda,
absque ullius hominis Blandimento seu ex-
ectione. Vide Ballia.]

BLANDITIA, Consensus, laudamentum.
abularium Ecclesiae Gratianopolitanæ sub
fugone Episcopo sol. 48 : Qui debet appre-
endere de predicta roveria quidquid neces-
sarium illi fuerit, tamen cum licentia vel
Blanditia de ipsis Dominis qui ipsam rove-
ram possident atque defendunt. Vide
agnellum in voce Reblandir.

* 2. BLANDIMENTUM, Prestatio, que
o laudamento seu consensu domino sol-
tur ex jure vel ex consuetudine. Charta

ann. 1163. inter Probat. tom. 2. Hist.
Occit. col. 591 : Tali vero pacto concedo
vobis..... predictam fortiam et munitionem
habendum, tenendum et possidendum in
perpetuum, ut numquam pro predicta
fortia mithi vel successoribus meis, aut alicui
hominum aliquod servitum vel Blandimen-
tum faciat.

BLANDIOSUS. Gloss. MS. Regiae Bibl. :
Affabilis, magni favoris, Blandiosus. Infra :
Blandiosus, Affabilis. [Papias MS. : Blandio-
sus, Affabilis, communis, f. legendum,
Comis.]

* Hinc nostris Blandicieus et Blandis-
sant. Lit. remiss. ann. 1459. in Reg. 188.
Chartoph. reg. ch. 129 : Jaques du Plesseys
charge tant de paroles Blandicieuses le
suppliant, que, etc. Liber inscriptus la Péni-
tence d'Adam MS. cap. 3 : Ledyable Sathan.....
prist la semblance d'ung serpent, qui lors
estoit beste amyable et Blandissant. Blan-
cheur, non diversa notione, in Lit. remiss.
ann. 1446. ex Reg. 176. ch. 489 : Jehan
Ouequier dist au suppliant qu'il n'estoit qu'ung
Blancheur, fluteur, et autres paroles mal-
gracieuses. Unde Blandes paroles, Blanda
verba, in aliis Lit. ann. 1359. ex Reg. 87.
ch. 251 : Lesquels eussent enduit par Blandes
paroles et fausses inductions le suppliant
d'uler avecques eulz. Ita et a Lat. Blandiri,
Blandir dixerunt. Gesta Ludov. Pii cap.
22 : Après le Blandi et assouaja par douces
paroles.

¶ BLANDIRI, Ambire, cupere, asse-
ctare, Concil. Hispan. tom. 3. pag. 43. col.
1. in Indice veterum Canonum : De iis qui
sibi regnum Blandiuntur spe, Rege super-
stite.

¶ BLANDITIA. Vide post Blandimen-
tum.

BLANDITIUM, Κλάντιον, in Gloss. Græc.
Lat. Blanditiæ, Gallis Blandices.

* BLANDO, BLANDONUS, pro Brando,
Brandonis, Fax, tæda, funale. Constit.
Feder. reg. Sicil. cap. 98 : Item quod licitum
sit de die facere in nuptiis solemnitates ad
libitum; de nocte autem nullus vadat ad
nuptias, vel moretur in eis cum Blandonibus,
vel sine Blandonibus, nisi nubentes
sint viduæ; .... et deinde redire ad domos
suis cum Blandonibus usque ad sex, qui
sint sponsi, et sex sponsæ. Itaque numerus
Blandonorum duodecim nullatenus excede-
tur, ... videlicet si sint comites et magnates,
cum Blandonibus usque ad sex; et si sint
alterius inferioris gradus, usque ad Blando-
nos quatuor tantum. Ita quod cum perve-
nerint ad domos nupiarum, Blandoni ipsi
statim extinguntur, sub pena unciarum
sex. Vide Brando 1.

¶ BLANDOR, Ambitus, γόνη, κόλας.
Gloss. Lat. Gr. Vide Blandiri.

BLANDUM. Observantiae Regni Aragon.
lib. 5. tit. de Jure dotium § 29 : Item, si
certum possit esse et probari, quod maritus
pecuniam, quam mutuo recipit, vel Blandum,
vel aliam rem expendit in necessariis domus,
in comedendo vel bibendo, etc. [Vide Blan-
da, 2.]

BLANHORNUM. Leges Adelstani de Hun-
dredis cap. 8 : Pecoris tunicum, et canis
oppa, et Blanhornum, horum trum singulum
est unum solidum valens, et unumquodque
reputatur melda, id est manifestatio. Saxon-

bus blan est cessatio, horne, cornu quod
inflatur. Pro voce tunicum, Somnerus re-
ponendum putat tintinnum, i. tintinnabu-
lum. [** Rubrica habet : De precio tunicii
pecoris et ope canis Blanhorn. Prima vocis
pars s. formata a Blawan, Flare.]

¶ BLANIUM SATHANÆ, Pannus, ut opio-
nor, bombycinus, et f. candidus, quem
vulgo appellamus Satin. Rymer. tom. 8.
pag. 76. col. 1. ex Testamento Richardi II.
Regis Anglorum : Item volumus et ordina-
mus, quod corpus nostrum in velveto vel
sathanæ Blanio, more Regio, vestiatur, rel-
etiam interretur, una cum corona et sceptro
regis deeratur, absque tamen quibuscumque
lapidibus, etc.

¶ BLANKETUS, Genus panni fortassis
candidi, a Gallico, Blanc, apud Rymer.
tom. 7. pag. 356. col. 1 : Unam peciam de
Blanketo continentem sex alas. Idem tom.
8. pag. 51. col. 1 : Cum quatuor pannis de
russeto et sex pannis de Blanketto integris...
pro vestra sua. Vide Blanchetum, et Blan-
quetum.

¶ BLANKETUS, ab Anglo Blanket, no-
stris, Blanchet, Lodix lana, Stragula,
apud eundem Rymer. tom. 7. pag. 356.
col. 1 : Quinque paria lenthiaminum, et duos
Blanketos pro uno lecto. Vide Blanchetum.

BLANPUM, Papia, Genus navis. Sic duo
MSS. Editus habet Blandum.

* BLANQUERIA, Officina telæ candesi-
facienda, vel ubi panni parantur, Gall.
Blancherie; Blanquerie, in Lit. remiss. ann.
1451. ex Reg. 185. Chartoph. reg. ch. 177 :
Devant les boutiques de la leudrie et Blan-
querie de Beseirs, etc. Charta ann. 1350.
in Reg. 78. ch. 283 : Cum ad quandam Blan-
queriam... accessissent, et de operario dictæ
Blanqueria... quandum quantitatem telarum
acepissent, etc. Ch. 287. in Reg. 138 :
Item a Petro Bedocii paratore Narbonensi
quoddam hospitium, in quo est operatorium
Blanqueriae, situm in Bellovidere. Vide Blan-
cheria.

* Charta ann. 1319. in Reg. 61. Chartoph.

¶ BLANQUERIUS, Coriarius, Gall.
Corruyeur, Tanneur. Statuta Massil. pag.
139 : Nullus Blanquerius audent de cetero
emere herbas incameratas seu mixtas vel de
eis operari, et quisque qui cordanoam ap-
portaverit seu adobaverit, etc. Vide Blan-
queria.

* Charta ann. 1319. in Reg. 61. Char-
toph. reg. ch. 80 : Bernardus Camboni Blan-
querius de Carcassona, etc.

¶ BLANQUETUS, Idem quod Blanke-
tus. Notitia Ecclesiæ Diniensis per Gassen-
dum edit. Paris. 1654. pag. 120. ad annum
1420 : Tenentur Pater induere et calceare.
Promisit dare unum lectum et unum rau-
pan de Blanqueto. Occurrerunt iterum in Ca-
pitulis generalibus MSS. S. Victoris Massi-
liensis, pro ueste candida quam deferebant
olim Monachi ejusdem Monasterii.

* Stat. ann. 1317. in Reg. A. Cam. Com-
put. Paris. fol. 196. r° : Item quod panni
minores albi et in albo parati more solito et
perfecti, qui Blanqueti dicuntur, etc. Vide
supra Blanquetus.

BLANX, Scabellum. Glossæ MS.

* Leg. Blax. Vide Scaliger. ad Festum in
Bluterate.

* BLAQUERIUM. Vide supra in Blacha.

T BLAS, *Stultus, inde Blaterare, Stulte loqui.* Papias MS. *Blas, atis, Stultus et insipiens, hinc Blatus, idem.* Glossar. MS. Montis S. Eligii Atrebat.: *Blaz, Stultus, unde Blaterari.* In Auctario Janssonii ad Glossarium Isid. Græcis *Blaz* est Hebes, socors, ignavus, iners, unde Latinæ vocis origo.

BLASERIUS, Incendiarius, vox Saxonica, a Blase, vel Blæse, Fax, tæda, torris, unde Anglis *blaze*, ustulare. Leges Athelstani Regis Angl. apud Bromptonum [** Concil. Greatlag, cap. 7]: *Dictum est de Blaseris et murdritoribus, ut augeatur hujus abnegationis tripliciter, et majoretur judiciale ferrum, ut appendat 60. sol.* Hinc forte nostris blesser.

* **BLASFEMUS,** pro Blasphemus. Acta S. Cassiani in Antiq. Hortæ pag. 346:

Blasfemus tenebras postquam properavit aernas.

* **BLASIMARE,** ab Italico *Blasimare*, Vituperare, ut mox *Blasphemare*. Lit. pro Pisani apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Hist. Sicul. Bonincont. part. 1. pag. 199: *Ut nullus Christianus tortum patiatur, ... ut curia nostra Blasimata non fiat.*

** **BLASIMUS.** Erchempert. Histor. Longob. cap. 12. ap. Pertz. vol. Script. 3. pag. 245: *Multa sacrilega ac Blasima patrabat.*

T BLASIUS, An pro Blæsus? locum vide in Ponticus.

BLASMA, Reprehensio, Gallis *Blasme*. Constitutiones Catalonia inter dominos et vassallos MSS. cap. 51: *Si Miles qui emit castrum, est ita honoratus homo, ex quo Castlanus possit esse suus homo sine verecundia et reprehensione seu Blasma, etc.* [** Vernacula in Constit. Catalon. lib. 4. tit. 27. § 7. Usus Catal. : *Sens vergonya, o reprehensio, o blasme.*] Vide *Blasphemia*.

T BLASMARE, Idem quod infra *Blasphemare*. Chron. Parmense ad ann. 1247. apud Murator. tom. 9. col. 771: *Reddit ipsum in fortium domini Imperatoris, eo quod Commune Parmæ noluit ipsum D. Abertum recipere apud Burgum Sancti Domini ad standum cum bannitis; quod quidem fuit valde Blasmatum.*

BLASPHEMARE, Vituperare, dampnare, culpare, infamare, nostris *Blasmer*, Italis *Blasimare*. S. Cyprianus Epist. ad Pompeium: *Quem Marcion secutus, additis ad crimen augmentis, impudentius ceteris et abruptius in Deum Patrem Creatorem Blasphemare instituit.* Anonymi Epist. 7. tom. 9. Operum S. Hieronymi: *Quod nobis etiam ut non in Dei Martyres accidat, præcavendum est, si eos quos prior ætas insecuta est, nostra Blasphemet.* Gregorius Turon. lib. 5. Hist. cap. 46: *Sacerdos Domini assidue Blasphemabat.* Adalardus in Statutis Corbeiensis Monasterii lib. 1. cap. 1: *Ne propter aliquam turpitudinem illarum religio Monasterii Blasphemetur.* Constantin. Africanus lib. 5. Comm. locor. medic. cap. 15: *Quicunque ergo comedetur est azymos panes, vel alios superius Blasphematos, comedat eum cum calidis atque diureticis.* Matthæus Vin-docin. in Thobia:

Nubat honor oneri, nec onus Blasphemet honoris
Præsidium, nec honor diffiteatur onus.

Utuntur passim Scriptores, Fredegarius cap. 42. 80. Gesta Dagoberti Regis cap. 46. S. Columbanus in Pœnitent. sub fin. et lib. de Mensura Pœnitentiar. cap. 11.

Dugalus adversus Claudium Taurinensem pag. 8. Aimoinus de Vita S. Abbonis cap. 9. lib. 4. Hist. cap. 35. Dudo lib. 1. et 2. de Gestis Normann. pag. 77. 81. Capitula Legis Salicæ cap. 3. § 6. Leges Langob. lib. 2. tit. 52. § 23. [** Lothar. I. cap. 54.] Chilienus in Vita S. Brigidae cap. 7. Ordericus Vital. pag. 471. 806. Leo III. PP. Epist. 1. etc. Vide Henric. Valesium ad Histor. Eccles. Eusebii lib. 4. cap. 11.

G Occurrit etiam passim in Scripturis sacris et apud Scriptores Ecclesiasticos pro Maledicere Deo, impie loqui, Gallis *Blasphemer*. Quo sensu accipiendus est locus S. Cypriani a Cangio supra relatus. Utroque etiam notioe, pro vituperare scilicet et impie in Deum vel Santos loqui suum blasphematum sumunt Græci. Eiusmodi autem erat blasphemorum pœnitentia quam post Gregorium PP. IX. præscribunt Statuta MSS. Eccl. Conseran. ann. 1337: *Ut in septeme diebus Dominicis pro foribus ecclesia manifeste dum aguntur vel celebrantur Misericordia solemnia blasphemus existens, ultimo illorum die Dominico pallium et calceamenta non habeat, ligatus corrigia circa collum, septemque precedentibus certis feriis in pane jejunet et aqua, ecclesiam nullatenus ingressurus quoilibet predicatorum dierum: tres si poterit, alioquin duos reficiat pauperes, sive unum.*

* *Ablasmer*, in Lit. remiss. ann. 1453. ex Reg. 184. Chartoph. reg. ch. 394: *Pour laquelle chose..... le suppliant, son frere, et leurs parens et amis furent grandement ahontez et Ablasmez. Desblamer, sensu opposito, pro Disculper, justifier, culpa purgare, crimen amovere, in alii Lit. ann. 1372. ex Reg. 103. ch. 76: Le suppliant se Desblama, monstra et repræsente incouplable. Rursum aliæ ann. 1389. ex Reg. 136. ch. 268: Pour eulz purger, Desblamer et oster de le souppechon, fait et fame, dont dessus est fait mention. Nostris olim Blanger, Blastenger et Blatenger, eadem notione atque Blasphemare; unde Blange, vituperium, criminatio. Le Roman de Robert le Diable MS. :*

Sire, ne sui pas homs estraignes,
Ne ne vos sai servir de Blanges,
Ne de losenges, ne de fables.

Philippus Mouskes in vita S. Ludov. :

L'empereur de rien ne Blange.

Idem in vita Ludov. VIII. :

Tant que li rois nel croi,
Le Bastenger, et mescroi

Le Roman de Garin :

De traison ne vos pui Blastengier.

Charta Phil. Aug. pro communia Tornac. ann. 1187. ex Cod. reg. 10196. 2. 2. fol. 93. v°: *Se aucuns homs laudenge et Blastenge autruy, s'il est convaincu par loyals tiesmoins, il payera l'amende de xl. solz, au Blastengiel xvij.* Doctrinalne MS. :

Ne se venge pas bien
Qui le mauvais Blastenge.

Infra :

Que nus homs ne l'en puist.]
Blastenger, ne blasmer.

* *Varia fuit legibus statuta in blasphemos poena.* Nota est illa, quam S. Ludovicus regesque illius successores decreverunt, ut iis nimis lingua ferro candente transfigeretur, vel tota etiam eradicaretur; deinceps ut labra fiderentur prima et altera

vice, tercia vero ut totus oris circuitus abscederetur, quod videre est supra in *Banlaeca*. Capite damnantur, si ex propria blasphemaverint, leviori pena, si ira vel casu, in Constit. MSS. Petri III. reg. Aragon. ann. 1363: *Qui verba nefandissima Deum omnipotentem, B. Virginem M. et eius virginitatem tangentia, et Sanctos et Sanctas Dei protulerit, si ex proposito dixerit, sic spe aliqua venia, moriatur. Si in ludo, rata, vel ira, vel casu protulerit, portando per medium lingue unam virgam ferream, sustinetur. Longe mitior est, quam sanxit Steph. card. sub Urbano PP. VI. in Stat. MSS. ex Cod. reg. 4203: Item volumus et ordinamus, quod nullus audeat vel presumat lu-gam in blasphemiam relaxare contra Deum et matrem ejus B. V. gloriosam M. et Sanctos suos, sub pena decem libr. et decem diuin standi in carcerebus pro qualibet vice. Stat. Avenion. ann. 1243. cap. 65: Ordinamus quod si quis major xiiij. annis blasphemaverit Deum, vel ejus genitricem gloriosam V. M. solvat v. sol. Si vero Sanctos Dei blasphemaverit, iij. sol. nomine pena solvat..... Si autem dictam penam solvere no-luerit, vel non poterit, projiciat vestitus et calciatu in fossato, ubi fuerit profunda, habita cautela ne submergatur. Stat. Mantue lib. 1. cap. 42. ex Cod. reg. 4620: Ordinamus quod si quis de cetero Deum et B. M. V. blasphemaverit, vel maledicerit, seu tu-pide de ipsis locutus fuerit, puniatur pena de-cem librarum parvorum: et nthilominus lu-ga ejus ponatur in giova, et sic per manu-um stet super berlinam. Qui vero blasphemaverit aliquem Sanctorum, puniatur pena centu-solidorum, quos si non solverit infra tertiu diem, submergatur in lacu cum corbulo. Blasmer, pro *Blasphemer*, in Vita J. C. MS. :*

*Uns des larrons qu'iluec estoit,
Blasmoit Dieu , et l'escarnisoit.*

BLASPHEMARE JUDICUM, Idem quod Falsare sententiam, hanc scilicet tanquam falsam impugnare, et ab ea appellare: formula etiam recepta apud praticos nostros, *Blasmer une sentence.* Olim autem qui ante judices litigaverat, dato judicio stare, aut ab eo statim appellare tenebatur, et interior dum alterum e duobus elegisset, consilie mandabatur: qui si appellasset ad pal-tium cum apostolis in libera custodia de-ducebat, donec ejus causa discuteretur. Capitulare 2. et 4. ann. 805. cap. 8. et lib. 3. Capit. cap. 7 [** Adde Leg. Longob. Lo-thar. I. supra laudatam.]: *De clamatoribus vel causidicis, qui nec judicium scabinorum acquiescere, nec Blasphemare volunt, antiquum consuetudo servetur, id est, ut in custodia recludantur, donec unum e duobus faciant, etc. [** Vide Grimmii Antiq. Jur. German. pag. 865.]*

T BLASPHEMATOR. Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 144 ex Diario bell. Hussitic. Unde multi et precipue veritatis Blasphematores periculum mortis sibi timentes in civitate fugierunt.

BLASPHEMIA, Criminatio, insinuatio, Gall. B'asme. S. Augustin. lib. 2. de Moribus Manichaor. cap. 11: *Est Blasphemia, cum aliqua mala dicuntur de bonis. Inope jam vulgo Blasphemia non accipitur, nisi mala verba de Deo dicere, de hominibus namque dubitari potest.* Appendix ad. Gre-

gor. Turon. cap. 51 : *Liberare poteras de Blasphemia hanc causam.* Capitulare 1. ann. 810. cap. 10. et ex iis Capitula Caroli C. tit. 39 [** Apud Carisiac. ann. 873. cap. 3.] *De latronibus qui magnam habent Blasphemiam, id est, infamiam. Adde Capitulare 1. Caroli M. ann. 802. cap. 13. 35.*

* *Blasphème*, eadem acceptance, in Lit. remiss. ann. 1367. ex Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 425 : *Pour diffuser l'estat d'icelui suppliant et donner Blasphème deshonnorable, le clana pour wilps ou coup, en reputant la femme dudit suppliant.... pour riaude.*

¶ **BLASPHEMATIO.** Tertul. de Cultu femin. cap. 12 : *Optemus, ne juste Blasphemationis causa sinus. Hoc est, ne propter nos Deus in Gentibus blasphemetur.*

BLASPHEMIUM, Ital. *Biasino*. Eadem notio occurrit apud Commodianum instr. 31. Gregorium Turon. lib. 8. cap. 30. 41. lib. 9. cap. 40. lib. 10. cap. 9. Fredegarium cap. 51. Germanum Episc. in Epistola quæ habetur tom. 1. Hist. Franc. pag. 856. Le- onem III. PP. Epist. 1. etc.

¶ **BLASPHEMABILIS.** Tertul. de Cultu femin. : *Quanto Blasphemabile est, si quæ sa- cerdotes pudicitiae dicimini, impudicarum ritu procedatis cultæ aut expiecie?*

BLASPHEMUS, Infamis, in Capitul. Caroli Cal. tit. 39. § 2. [** 3.] pag. 393.

¶ **BLASPHEMISSIMA HERESIS Priscillia- norum**, in Concil. Hisp. tom. 2. pag. 172.

¶ **BLASTA**, *Purpura*. Vetus Gloss. San- German. MS. num. 501. Legendum *Blatta* : quod vide.

BLASTO. Papias : *Blasto, cubicularius.* [Sic etiam in Glossario Aniciensi MS. Glos- sarium vero Montis S. Eligii Atrebat. : *Blasto, onis, Cubicularius sive Hospitalarius.*] Isid. in Gloss. : *Blato, cubicularius, hospitalis.* Eadem occurrit apud Joan. de Janua, et in Breviloquo, in *Blasto*. Ugutio habet, *Blaso, cubicularius, hospitarius.* Vide *Blato*.

¶ **BLASVEMARE**, pro *Blasphemare*. Ludewig. Reliq. MSS. tom. 2. pag. 193. ex Codicillo Frederici Imperatoris ann. 1156 : *Si quis intra terminum hujus pacis aliquem Blasvemavit, Blasvemato satisfaciens jura- mento se expurget.*

¶ **BLASUM.** Codex MS. Irminonis Ab- battis San-German. fol. 72. v° [** Br. XIII. cap. 102. pag. 149.] : *Aitoinus persolvit mi- dietatem mansi de sex Blasis.* [** Br. IX. cap. 150. pag. 97] : *Tenet dimidium mansum, hu- bentem de terra arabili bunaria VI. Facit inde Blasos VI.*]

[* Vide infra *Blida* 2.] [** Doctissimus Irminon. editor in Glossar. pecul. : *Blasus, Instrumentum bellicum, telum, unde, quod inferebat vulnus, nobis videtur a nostra- tibus dictum blesseure.*]

¶ **BLAT**, pro *Blatum*, Frumentum, Gallice *Ble*, Vasconice *Blat*. Chartular. S. Johannis de Aurel. Dice. Lemovic: *Qui campus dat unam cartam de Blat.* Vide *Bladum*.

* **BLATA**, ut *Blatta*. Vide in hac voce. Charta ann. circ. 761. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. xvi col. 407: *Pallio uno de Blata meella.*

* **BLATE**, *Lo barbastelo, e morbo de pe- core.* Glossar. Lat. Ital. MS.

¶ **BLATEA**, *Id quod de calceamentorum so-*

leis eruditur, seu lutum ex itinere in calce- mentis collectum. Ugutio. [Vide *Gersa*.]

* *Glossar. Lat. Ital. MS. : Blatea, lo strazo de calze.*

* 2. **BLATEA.** Lambert. *Nerden in Tract. de Variolis, etc. ex Cod. reg. 6983. fol. 194. r° : Est enim quædam species (variola- rum et morbillorum) qua quibusdam ra- vallis nominatur, et a quibusdam pusticis, et a quibusdam Blatea. Verum Blatee.... sunt morbilli, etc.* [** Germ. *Blatter* est pustula, pupula, tuberculum in summa cute protuberans et *Blattern*, *Variolæ, morbilli.* ADEL.]

BLATERARE. Vide *Blas.*

* **BLATEREA**, *Lo sono de le rane,* in *Glossar. Lat. Ital. MS.*

¶ **BLATHON**, Petro Damiano, Pallium. Locus est in *Triblatton*.

1. **BLATO**, onis, *Cubicularius, Hospita- larius.* Ugutio, qui vocem deducit a *Blatero*, as. Vide *Blasto*.

* 2. **BLATO**, *Blasus, τραυλίς.* Gloss. Lat. Gr.

** 3. **BLATO.** *Blatit, Præcipue loquitur, in Glossar. reg. cod. 7644.* Confer *Forcell.* voce *Blato*, as.

BLATTA, Vermiculus, qui e *Chermes*, ut Arabes vocant, et e cocco sanguinei coloris erumpit. Paulus Diacon. in Gloss. : *Blatta, genus purpureum vermis. Blattam, bestiolam esse etiam ait Marcellus Empir.* cap. 34. pag. 233. *Glis sive Blatta*, apud eundem cap. 9. pag. 82. Postea pro ipsa purpura, seu purpureo colore usurpata vox. Lex 1. Cod. Quæ res venund. non poss. : *Purpurea, quæ Blattæ, vel oxyblatta, atque janthina dicitur.* Lampridius *Funes Blatta, et serico, et coco intortos dixit.* Sed hæc jam nota ex his quæ pridem adnotarunt Turnebus lib. 18. *Adversar. cap. 17.* Cu- jacius, *Casaubonus, Salmasius, Savaro, Jacobus Gothofredus, et alii passim.* Nos etiam quædam observavimus ad Alexiadem pag. 275. [** Vide *Forcellin.* et *Isidor. Orig.* lib. 12. cap. 8. sect. 7.]

BLATTAM TYRIAM, quam *Tyrium vellus* vocat Solinus cap. 29., commendant Sidonius Carm. 5. Senator lib. 1. Epist. 1. Anastasius, et alii. *Byzanteam, idem Anastasius* pag. 150. 151. 152. 153. *Neapolitanam*, idem in Leone III. Serapion lib. Aggregat. : *Blattæ Byzantæ sunt ex ungulis Ostracorum, et sunt cooperculari quibus teguntur in for- mine suo, et meliores sunt quæ vergunt ad albedinem, et sunt odoriferæ, quorum odor trahit aliquantulum ad odorem Castorei.* Actuario, *βλάτταις Βούλαντιον, δεσμῶν τῆς πόνης τῆς φερόμενας, os nempe anterius purpurea, cuius appellationis rationem exponit Leonhardus Fuchsius lib. 1. de Compositione medicamentorum. Addendum ad Myrepsum sect. 1. cap. 1. 21. et 451. Ruellium lib. 1. de Natura Stirpium cap. 7.*

Interdum et sepe *Blatta*, pro ipso se- rico *blatta* tincto usurpat *Scriptores*, quam *sericoblattam* vocat Lex 10. Cod. de Murileg. quo sensu *βλάτταις* usurpavit Anna Commen- pag. 93. Fortunatus lib. 2. de Vita S. Martini :

Iolita Blatta toris, aurumque intermixat ostro.

BLATTUM dixit Anastasius in Gregor. III: *Vela serica ornata blatto.*

BLATTIN, Idem non semel usurpat, pag.

143 : *Vela de Blattin, cortina de Blattin, et alihi passim.*

¶ **BLATTINIUM**, Idem Anastasius apud Muratorium tom. 3. pag. 134. col. 2.

BLATTEUS, Purpureus apud Senatorem lib. 5. Epist. 34. Anastas. in Vit. PP. pag. 34. *Vopiscum in Aureliano et alios.* [Acta SS. Februarii tom. 1. pag. 142. B. in Vita S. Brigidae :

Quam Blattea flamma

Texerat emissu radio flagrante superno.]

BLATTEA, pro *Blutta*. Fortun. lib. 2. Poem. 3 :

Sericæ cui niveis agnata est Blattea telis.

¶ **BLATTOSERICUS.** Vide *Orthoplumus*.

¶ **BLATTEARIUS**, πταλευργός. Glossa- riuum Latino-Græc. Est pro *Bractearius*, Gall. *Brattea d'or.*

¶ **BLATTELA**, θρόμεος αἴματος τῶν κορ- χωτίων. Gloss. Lat. Gr. *Grumus sanguinis conchyliorum.* Sunt autem Conchylia pi- sces seu vermes, unde purpura extrahitur.

¶ **BLATTERE**, *Blatto*, φυνχρό, Nugor. Glossarium Lat. Græc. Latinis est Blaterare. Vide *Blas.*

¶ **BLATTEUM**, *Lamina*, πταλεῖ. Gloss. Lat. Gr. Virgilius dicit *Bractea*.

¶ **BLATTARIUS**, Idem qui *Blattarius*, nisi forte mavis a *Blatta* dictum *Blattiarius* pro eo qui sericum tingit purpura. Cod. Theod. lib. 13. tit. 4. c. 2 : *Ferrarii, mar- morarii, deauratores, fusores, Blattiarii, tessellarii, artifices.*

¶ **BLATTUM**. Vide *Blatta*.

¶ **BLATUM**. Vide *Bladum*.

¶ **BLATUS**, Stultus. Vide *Blas.*

1. **BLAVA**, **BLAVIUM**, Ital. *Biava*, Idem quod *Bladum*, et si Pergaminus obseruat scribi *Biada*, non *Biava*. Charta Papiensis ann. 1179. MS: *Utrum commune et homines Portinagi . . . ducere tenerentur Blavam eis impositam in Papiam, vel non, . . . quod non duixerunt et presentaverunt in Papia Blavam eis primo anno impositam.* [** Tregua Trasardi ann. 1194. ap. Pertz. vol. Leg. 2. pag. 197. lin. 5. et 6.] Alia Charta ann. 1345: *Potestas teneatur facere jurare omnes molendinarios . . . et custodire granum et Blavam, quod et quæ ad manus pervenient, et accipere suam rationem tantum, et non ultra.* Ibidem : *Si collegerit herbam in alienis Blavis, vel leguminibus, solvat, etc.* Bulla Innocentii IV. pro Ecclesia Ferriani : *Vel ipsarum decimaram, tam in frumento, hordeo, faba, melica, et alia Blava et leguminibus, quam in vino, etc.* [Ogerii Panis Annal. Genuens. ad ann. 1200. apud Muratori. tom. 6. col. 383 : *Et per plu- res dies ibi stetit vastando Blavas, vineas, et arbores per totam vallem ipsam.* Ad ann. 1211. col. 401 : *Pro custodiendi multis innumerabilibus lignis, quæ in maritima pro grano et Blava iverant, quæ cum maxima multitudine et abundantia frumenti Januam venerunt. Unde colligere est vocem Blava non minus generatim accipi quam Bladum.]* Vide Hist. Eccles. Placentinam lib. 15. pag. 77. et Statuta Veronens. lib. 8. cap. 78.

BLAVIUM, Eadem notio, in Tabulario Absiensis Monasterii : *Dederunt . . . quarteria 7. Blavii, quæ habebant de arbanno in terris de Peloella, etc. A Blava, et Blavium, dictus Blavier in Statutis Leodiens. art. 21. Sergeant Blavier, in Consuetud.*

Altisiodor. art. 270. *Messarius qui messium, seu frugum custodiae invigilat.*

¶ 2. **BLAVA**, Lapis cæruleus tegendis ædificiis aptus, quem Galli vocant *Ardoise*. Acta SS. April. tom. 3. pag. 393. D. de S. Franca : *Cum una scalia Blavarum oculum unum sibi perforasset. Vide Blavus.*

* **BLAVATUS**, Color Cæruleus, idem quod *Blavus*. Chron. Bergom. ad ann. 1406. apud Murator. tom. 16. Scrip. Ital. col. 982 : *In eo stallo acceperunt unam gonellam panni Blavati cum pomellis argenteis. Bleiu, in Bestiario MS. ubi de Panthera :*

Car si est Blanche, et inde, et Bleue, Et gauue, et verte, et rose, et bise, Couloree est en maiste guise.

Vide infra *Bleius* et *Paludati*.

¶ **BLAVEOLUS**, **BLAVETUM**, **BLAVEUS**, **BLAVINEUS**. Vide *Blavus*.

¶ **BLAVIUM**. Vide *Blava*, 1. et *Blavus*.

BLAVOTINI, **BLOETINI**, Militaris factio in castris Flandriæ Comitis, Philippo Augusto regnante. Rigordus ann. 1213. *Bloetinos* vocat, ut et *Willelmus Armoricus* lib. 2. et 9. *Philippidios*, qui videtur innuere gentem suisse hac appellatione, eam Flandriæ partem, quæ *Furnas* spectat, incolentem, ubi *Ysangrinos* collocat :

Inde movens iterum, classis legit æquoris undas, Quod Bloetinorum canticum litora lambit, Quaque marescosos extendit Flandria campos, Et qua bellipotens media inter prælia terram Sulcat Ysangrinus, gladio munitos et hasta, Qua sola Furnus arat finibus vicina marinis.

Et lib. 9.

Jam sua per speculas Bloetinus sigua levavit, Omnia Ysangrinus, Furnites, Belga sub uno Cœtu, Ferrando Comiti se consociarunt.

Versus *Furnas illos pariter statuit Lambertus Ardensis* pag. 258. *dum enarrat bellum a Mathilde Lusitana Philippi Comitis Flandriæ vidua Furnensis illatum : Eo maxime quod Blavotinos nunquam domare vel subjugare potuit. Alio loco, bellica virtute, et animi magnitudine præstissime Blavotinos scripsit : Alique parentes ejus amici, utpote viri fortes, austim dicere Blavotinorum patres et auctores. Vide Chronicon Andreense ann. 1281. Meierus ann. 1206. et Malbrancus lib. 11. de Morinis cap. 7 a *Blavotorum* familia appellatos volunt. Certe in *Charta Philippi Alsatiæ Flandriæ Comitis* ann. 1181. apud Miræum in Diplom. Belg. lib. 2. cap. 44 : *Riquardus Blavoet de Furnis* subscrit.*

BLAVUS, **BLAVUS**, **BLAVIUS**, **BLIOUS**. Color cæruleus, ex Germanico *Blaw*, nostri *Bleu* dicunt. Salmasius ad Tertulliani Pallium, vocis etymon a Latino accersit, censemque *blutum*, seu *bleu*, dictum quasi *ablutum* et *ditulum* : quomodo *butum* pro *imbutum* habetur in Glossis Isidori. Joannes Ruellius lib. 1. de Natura stirpium cap. 7 : *Quod hactenus Galli nomen Blavei pro Blatteo retinuerunt, coloris genus satis dilutæ purpureæ, nec quovis modo saturatae, ad cæruleum aliquatenus accedentes, etc. Cap. 134 : Trivalis, ut creditur, flos est, in frumentario nascens agro, et hortis quoque rusticorum et puellarum corollis, calyce rosarium, sed squaro so atque tristi, plurimis stipitibus cæruleis barbulis, unde partim a summi cærulei coloris gratia Blaveolos, lingua nostra blaveum appellante cæruleum.*

Matthæus Silvaticus : *Isatis.... est herba quæ tingitur blavetum, et dicitur Blavum. Alibi : Sandarax, est herba de qua tingitur Blavus color.*

BLAVUS. Joannes Monachus in Vita S. Odonis lib. 3 : *Non inducebantur similia (vestimenta), sed colorata, quæ nos vulgo vocamus Blava. [Statuta Eccl. Meldensis apud Marten. tom. 4. Anecdot. col. 900 : Et ne (Sacerdotes) cendulam habeant in pallis, nisi Blavi vel nigri coloris.]*

BLAVUS. Albertus Argentin. pag. 121 : *Ipsem autem Ludovicus duodecimus in armis Blaveis cum albis crucibus, ne cognosceretur, absque signis regis apparebat. M. Chronic. Belg. pag. 319 : Clypeum Blavei coloris cui literæ aureæ per obliquum declinantes inerant. Blavea purpuræ, apud Vincentium Belvac. lib. 32. cap. 30. Clypeus Blavei coloris, apud Gobelinum Personam estate 6. cap. 73. Vide Bleius.*

BLAVINUS. Annal. Benedict. tom. 3. pag. 357. n. 14 : *Propter Blavineam cuculam, qua indutus erat.*

BLAVIUS. Chronicon Slavicum editum ab Erpoldo Lindenbrogi. cap. 30 : *Sub parvo Blavio lapide... ossa ejus quiescunt. Occurrunt etiam in Chronic. Windesh. lib. 1. cap. 31. lib. 2. cap. 44 [et apud Martenii Anecdot. tom. 3. col. 1673].* [** Notit. ann. 1527. ap. Guden. Cod. Dipl. vol. 4. pag. 619 : *Missa celebrata per canonicos .... in ornatu antiquo blavio sathanico.*]

** Gemma Gemmarum : *Blavus, blavius, blavidus, Blawfarb. Blavidare, Blaw machen. Inde Blavidator, trix, Blawferber. Blavipes est talis avis, ein Blawsuz.*

¶ **BLAX**, **Báxlos**, μάρος : Suppl. Antiq. Vide *Bles*.

¶ **BLAZONARE**, Delineare figuræ in scutis gentilitiis. Menoti sermones fol. 44. recto col. 1 : *O quod themu poterat tunc capere B. Antonius, qui habebat Blazonare arma hujus miseri. Blason, Blasonner Gallis, ut Latinis Elogium, modo in bonam modo in malam partem sumuntur ; unde Carolus Fontaine, Art poétique chap. 10 : Le Blason est une perpetuelle louange, ou continu vituper de ce qu'on s'est proposé de Blasonner. De vocis origine nihil certi. Vide Menagii Diction. Etymol. Lingua Gallicæ.*

* *Blason* nostris, pro ipso scuto, in quo gentilitium insigne exprimitur; unde *Blasonnier, scutorum opifex*. Lib. 1. ordinat. super artif. Paris. ex Cam. Comput. fol. 346. v. [** Liber Steph. Boileau, ap. Depping. pag. 219. cap. 80.] : *Quiconques veultestre Blasonnier à Paris, c'est assavoir ouvreur et cuirleur de selles et de Blason, estre le peul. Aliud vero est vox Blasonnement, Irrisio nempe vel contumelia, Gall. Dérision, outrage, a verbo Blasonner, quod nostri dixerunt pro Maledicere, vituperare, Lit. remiss. ann. 1387. ex Reg. 130. Chartoph. reg. ch. 268 : Lesquelz par maniere de Blasonnement, de injure ou autrement mistrent le suppliant en une moyau ou cuve, ... et lui getterent grant quantité d'eau. Vide in Bucula 1.*

* **BLAZZA**, An tributum ex *Blado* venali percipiendum? Annal. Benedict. tom. 5. pag. 668. col. 1. in *Charta Unfredi Comitis* pro monasterio S. Michaelis : *Sicilicet*

dimidiā Blazzam ejusdem civitatis, et dimidium portaticum, et medietatem legum et totius redditus.

* **BLECKWILLE**, vox Germanica. Priv. textorum Berlin. a. 1295. apud Ludewig. tom. 11. Reliq. MSS. pag. 626 : *Item probabemus quod nulla lana in cupa fieri debet, que vocatur Bleckwille. [** In Germ. Bleckwille.]*

* **BLECOVEDA**. Vide infra *Bletienda*.

¶ **BLENCHUS**, a Gallico *Blanc*, Hispanis *Blanco*, Albus, argenteus. Spicil. Acher. tom. 8. pag. 386. ex Jacobi Aragonie Regis Edicto pacis et treuga : *Præstantes insuper centum vigni solidos de Blenchia moneta.*

BLENECTA, Species quædam asserum parvarum, apud Fridericum lib. 1. de Arte venandi cap. 6.

¶ **BLENENIA**, Stultitia. Vide *Blenones*.

¶ **BLENNI**. Vide *Blini* et mox *Blenones*.

BLENONES, Papizæ, *Impudici*, *hircenes*. Ugutio : *Blennus, stultus, hircosus, impudicus, et hac blenenia, stultitia.* [Glossar. Isid. *Blenones, Puditi hircorius*, mendose. Rectius Excerpta, Cerda probante, *Blenones, Putidi, hircosi*. Constantiensis, *Blenones, Impudici, hircones*. Turneb. Advers. lib. 28. cap. 5. ex *Odomastico* veteri : *Blenones pudenda sunt hircorum.*]

¶ **BLENUUS**, Teter. Vide *Blini*.

¶ **BLESENSIS MALLIA**, **DENARIUS**. Vide *Moneta Baronum*.

BLESSAGHA. Charta Henrici Regis Angliae pro abbattia de Cormeliis in Normannia, tom. 2. Monastici Anglic. pag. 953. 964 : *Et ad predictum manerium unam Blessagham, et carbonem in nemus suo, (alias in nemore suo) ad Blessagham sustinendam.*

¶ **BLESTA**, Lemovicensibus *Blestie* vel *Blestie*, *Cirrus*, *Gall. Toupet*. Chartular. S. Joannis de Aurel. fol. 51. v. : *Ne injuria ulterius facere presumeret, pro emendatione injuriarum quas fecerat, cincinnum vel Blastam barbae sue tradidit in manu Domini Gaucherii : Tabularium Vosiense fol. sp. v. : Omnibus hominibus notum sit, quoniam Rainaldus Ugo et uxor ejus Alaidis, et frater ejus Petrus Ugo venerunt ad Monasterium Vosiense, et in Capitulo condonaverunt se ad sepulturam in eodem Monasterio et ad monachilem habitum, quando eis intendentes fuerit, et propter hoc, ut firma esset promissio, accepit Dominus Abbas Rainaldus de capite Rainaldi Blastam, et concesserunt et dederunt, etc. De hujusmodi donationibus per Blastam seu *Capillos fusius* dicunt in voce *Capilli*.*

* *Eo nomine videtur appellata quævis fascia ex pluribus partibus composita, unde *glebam*, *Blestie* et *Blaistre* dixerunt. Lit. remiss. ann. 1475. in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 1438 : *Icellui de l'Espine se baissa contre terre cuidant prendre une pierre, et il printane Blaste de terre.* Aliæ ann. 1479. in Reg. 206. ch. 145 : *Lesquelz enfans getterent contre icelle Engaignart et le cheval plusieurs Blaistres ou poignées de terre.* Bloch, *eadem notio*, in Campania nostra. Lit. remiss. ann. 1480. in Reg. 155. ch. 57 : *Thomas Gorde adtra une piece de terre ou champ d'avoirne, ..., pour icelle piece de terre rouiller à une greasse piece de bois, appellée rondeau, pour casser des Bloches, comme l'en a accustomed de faire**

audit pays (Champagne). *Bloustre*, in aliis Lit. ann. 1416. ex Reg. 169. ch. 151 : *Lesquelz se getterent et serirent... de deux Bloustres ou roques de terre. Bloute vero, in Lit. ann. 1378. ex Reg. 114. ch. 36 : Pierre Martin prist Bloutes, et commença à getter ycelles Bloutes à l'encontre dudit Thomas. Hinc forte Ablochier et Ablocquer Picardis, pro Parietes cratitios seu ligneos muro solidare. Lit. remiss. ann. 1428. in Reg. 174. ch. 132 : Comme le suppliant ait fait faire et édifier tout de neuf une petite granchette, ... laquelle il convenoit Ablochier de pierres de taille, etc. Charta ann. 1426. in Chartul. sign. Daniel Corb. fol. 48. r^o : Seru tenus de ycelle maison Abloquier, sollier, etc. Vide Glossar. Jur. Gall. v. *Edifices abloquiez*. Sic et ellychnium, Gall. *Méche*, ex pluribus filis compactum, Provincialibus *Bles* vel *Ble* vulgo dicitur. Glossar. Provine. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Bles*, *Prov. funale ad cancellam faciendum*. Hinc *Blestreus*, Veste laciniosa et detrita vestitus. Mirac. B. MS. V. MSS. lib. 2 :*

De toutes pars est tous Bleatrous,
De toutes pars est plais de treus.

¶ **BLETNEDA**, *Blada demessa*, eaque potissimum quæ ex campipartibus et agrariis colligebantur. *Charta* ann. circ. 1063. ex majori Chartul. S. Victoris Massil. pag. 91 : *Guillelmus Plautinus donavit altari S. Mariae et S. Victoriae Massiliensis monasterio medietatem decimi de pane, et vino, et carne, et totam Bletnedam ipsum contra S. Christopoforum*. Vide *Bladriga*.

* Et vocem ipsam et propositam illius interpretationem emendo ex *Charta ipsa*, quam penes se habuit vir illust. memor. Pr. de *Mazauges*, ubi sic legitur : Item pronominati nos *Guillelmus Plautinus et filii nostri dedimus eidem ecclesiæ in augmentum ipsius totam decimam, quæ ad dominium nostrum pertinebat, vel visa erat pertinere, tam in pane quam in vino, quam in carne, quam in fructibus omnibus dicti castri, et totam Blecovadam, quæ est contra S. Christopoforum in cousta; quæ cousta tenet se cum prato, sicut vadit via du Mairanaguetas subtus et superius et inferius; et est sciendum quod tota Blecoveda, sicut est subtus et supra, et de dicta donatione, et tenet sicut vadit via de Mairanaguetas, tam superius quam inferius, usque ad flumen aquæ et usque ad vallonem. Quibus certe aptari nequaquam potest proposita explicatio. Quid vero sit, *Blecoveda*, vel forte *Bletoneda*, facile est suspicari ex eo quod loca hic designata, munente Praeside, arboribus et maxime querubus sint consita; idem ergo est *Blecoveda*, quod *Blachia* et *Bletonata*. Vide supra *Blacha*.*

¶ **BLETONATA**, *Silva* novellis arboribus et maxime querubus consita. Explatum ann. 1540. in *Bressia* : *Suisivi unam Bletonatam queruum existentem ante carroveriam de Bon-champ*, etc.

¶ **BLEUETUS**, sive *Bluetus*, ut legitur in MS. D. *Lancelot*, *Cæruleus*, Gall. *Bleu*. Hist. *Dalphin*. tom. 2. pag. 278. : Item, pro *Palms* quatuor cum dimidio de *Panno Bluetto*, etc. Occurrit semel et iterum ibidem pag. 80. Monast. *Anglic*. tom. 3. pag. 90 : *Tunicas clausas de nigro brunetto vel Bluetto*. Vide *Blavus*.

BLIAUDUS, *Bliaus*, *Blialdus*, *Vestis species*. *Tabular. Abbatiæ S. Amantii Inculism*. : *Dedit pro placito isto 20. sol. et unum Bliaudum canabinum*. *Tabular. Diuion*, apud *Perardum* : *Dederunt Cappam et Bliaudum*. *Bliaudus sustaneus*, in *Tabulario S. Albini Andegavens*. *Gaufredus Vo-siensis part. 1. cap. 72* : *Mulier, cui brachia manusque natura negavit, pedibus camisias et Bliaus, ac quaslibet vestes forcipibus in-scidebat*. *Le Roman de Garin* :

Onques la maille del blanc haubert treillis,
Ne li valut un Bliaut de samis.

Alibi :

Ens en lor Chambres s'en entrent por vestir,
Vestent Bliaus et pelicans cromins,
Et asfublerent les mantias sabelinas.

Idem de Pipino Rege :

Et une garderobe li Rois en vint,
Vest un Bliaut, gentement li aviod,
Et asfubla un maute sabelin.

Le Roman de Thibaud de Mailly MS. :

Bourgeois n'auron pas
Robe vaire ne bure,
Dames n'auront pas
Bliaus à forreure.

Le Roman d'Alexandre MS.

Et est li Bliaus et la clemise
Dont la pucelle estoit vestue, etc.

Le Roman d'Aubery, MS.

Ist de la tente par mal grant astie,
Tous desfubles en Bliaut de Sulie.

Le Roman de Parise la Duchesse MS. :

Frere, qui vos a si voi Bliaut desirer.

Infra :

De mult riche Bliaut fut la Dame parée.

Le Roman de Guillaume au Court nez. MS.

Puis vestit drap de lin et Bliaut teint en graine.

[**Perceval le Galois** :

Ses manteaux fu et ses Bliaux,
D'une porpre d'or estelée.

Rustici Dumbenses et Sebusiani etiamnum dicunt une Blaude pro Veste superiori ; Occitan. Brisaut.] Cambro-Brittannis, Bliand est sindon.

BLIALDUS. *Tabularium Prioratus de Pareo* fol. 32 : *Dedit ipsi Widoni 20. sol. et uxori ejus caligas, et filio ejus unum Blialdum de sustanio*. Fol. 75 : *Et unusquisque de filiis suis habuit unam tunicam de fustania. Quibus extremis verbis subscriptum legitur ex minio unum blidalem*. *Tabularium Prioratus de Domina in Delphinatu* fol. 59 : *Accipi autem pro ista gurpitione.... unam mulam, et 136. solidos, et unum Blialdum de sustanio*.

BLISAUDUS, in *Statutis Massiliensibus MSS. lib. 2. [edit. pag. 302.]* : *De Blisaudo sendati cum fresio, etc. de Blisaudo dominus consuto cum serico*.

* **BLIBARE**, *Sirpare*, *Enjucar*. *Prov. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657*.

¶ **BLICEA**, *Stultitia*. *Papias MS. Ecclesia Bitur.* [* Ita etiam *Glossar. in cod. reg. 7644. Gemma Gewm. Blesia.*] Est pro Blitea : quod vide.

** **BLICTRUM**, *Schum von bier*. Unde : *Vnum bibulit, aqua ebullit, cervisia Blictrit*. Gemma *Gemmarum*.

¶ **BLIDA**, *Machina bellica*. *Rolandinus in Chronicu lib. 5. cap. 15* : *Dum autem Eccelinus cum Blidis et aliis instrumentis impugnaret Anoale fortissime*. Cambro-Bri-

tannis *Blif*, est catapulta : *Blie*, *Danis*, ut est apud *Pontanum in Chorographia Daniæ* pag. 799. *Loccenius pariter lib. 3. Antiq. Suecic. cap. 2.* observat in veteri *Glossario Teutonico-Latino Blide verti machinas ac torinenta*. *Certe Blida*, pro *Bidda*, legendum videtur in *Chronico Richardi de S. Germano ann. 1239* : *Ingenia que Biddæ, Dominæ, et Mangonelli sunt, Imperatore mandante*. Vide V. Cl. *Andream Felbianum lib. 1. de Architectura* pag. 103. *Christophor. Hartknocum ad Chronic. Prussiæ Petri de Dusburg. part. 3. cap. 114. etc.* [* Adde Gruppeni *Observat. pag. 457. Frischii Lexic. German. voce Blide et Ihrii Glossar. Suio-Gothic. voce Blida. ADEL.*]

* 2. **BLIDA**, *Moneta species*; modo invenimus non sit. *Hugonis Metelli canon. epist. 8. tom. 2. Monum. saer. antiqu. pag. 339* : *Ea propter nolo te ignorare me vendidisse centum Blidis mulam, quam inhi dedisti; sicut enim mandasti, mulam traxi a presipio, et collocavi in marsupio*.

BLIDALIS. Vide *Bliaudus*.

* **BLIMARDUS**, an *Locus ad ferarum custodiam palis, cratibus, muris aut fossis circumseptus*. *Charta Theob. comit. Bles. ann. 1186. inter Probat. Hist. Bles.* pag. 7 : *Dedi et concessi in perpetuum monachis ejusdem ecclesiæ (S. Launomari) caligatum suum ad novem summarios, et universum usuarium suum, quantum eis opus fuerit ad reparationem ecclesiae sua et dormorum in tota porprisa abbatiæ : in toto Blimardo et in omni foresta Blesensi. Infra : Tunc etiam in defenso per totum forestam, et per totum Blimardum caperent; excepta solummodo cauda. An malles de loco in foresta novellis querubus consito intelligere? Vide supra *Bletnedna*.*

¶ **BLINI**, *Tetri*, *Isid. Glossar.* Ad quod *Grævius notat in Excerptis haberit, Blini, Tetri*, sed retinendum esse *Blini*, quod est pro *Bleni*, i. in e mutato, ut alibi non semel. *Apud Constantiensem, Blenni, Tetri. Turnebum Adversar. lib. 28. cap. 5. Blenni, Tetri. Plantus Bacch. 5. 1. 2. Blenni accipit pro stulto, stolido. Est a Græco-Blæwic, Mucosus. Blævæ enim Mucum significat : unde vox ad stultum metaphorice translata. Vide *Blenones*.*

¶ **BLINICHUM**, *Mendose pro Biclinium. Vide Bicellum.*

¶ **BLINTRES**. *Leges Inæ cap. 79 : Duo-decim mambæ cervisia, wyglisia, triginta Blintres.* [* In Anglos. cap. 70 : Twelf a mambra wyglises e alod prittig bluttres, i. e. 12. ambra cerevisia Cambriæ, 30 alba] *Hæc ex Glossario Spelmani; qui sic corrigit juxta Saxonum, Blutres, h pro b, u pro n. Est autem Bluttre, Simplex, purum, lucidum. Sensus ergo legis : Duodecim amphoræ cervisia wyglisia, hoc est, potentioris, triginta tenuioris. Idem Spelman. in voce Ambra legit lutres pro Blintres. Utraque lectio ferri potest.*

BLISAUDUS. Vide *Bliaudus*.

BLISSARE, *Balbutire, inarticulate loqui, quod faciunt Blæsi*. *Anonymus de Mirac. S. Bertini cap. 4* : *Ipsa eadem verba quia aliud loqui nescivit, Blissando respondere tentabat*.

* **BLISTATIA**. Vide supra *Bischaltia*.

1. **BLITEA**, *Stultitia*. Papias. [Vide *Blicea*.] [** et *Forcellin*. in *Bliteus*.]

** 2. **BLITEA**, *Herba saporis evanidit*. *Hippocrat.* Glossar. in cod. reg. 7644. Papias in cod. 7509. addit. *quasi vilis*. Vide *Isidor.* Orig. lib. 17. cap. 10. sect. 15. et *Forcellin*, voce *Blitum*.

BLITTEN. Papias : *Gluten,... confessio quædam, qua glutinatur aliquid, vulgo Blitten.* Ita MS. Editus vero habet *Blittens*.

¶ **BLIZAUDUS**. Vide *Bliaudus*.

BLOCUS, [Truncus, Gall. Tronc, Belgis Block.] Aresta ann. 1294. in Regest. Parlam. B. pag. 110 : *Quintus articulus talis est, videlicet de Bloco, qui erat apud Atrebatum apud Pontem S. Vedasti, in quadam platea, in qua lavantur tentoria : qui Blocus ibi sicut a tempore a quo non extat memoria, etc.* Vide *Imblockatus*.

* Charta 1282. ex Tabul. S. Petri Insul. : *Statutum est alias oblationes et obventiones omnes.... ponendas esse in cippo sive Bloco, et per medium dividendas. Bloqueau, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1409. ex Reg. 164. Chartoph. reg. ch. 134 : Le supplicant emporta ledit Bloqueau de bois en son hostel et le rompi, et trouva qu'il y avoit ouldit Bloqueau la somme de trente sept escus escus d'or et trois moutons. Occurrunt præterea pro Gall. Billot, Brevior ligni truncus. Lit. remiss. ann. 1415. in Reg. 168 : Comme le supplicant... eust trouvé deux ou trois compagnons qui s'esbattoient et gettoient un Bloqueau ou tronchet de bois, etc. Hinc ludi genus aux Bloquelets dictum, de quo in Lit. remiss. ann. 1381. ex Reg. 120. ch. 110 : Et après ce qu'il eurent beu, eussent ledit Perrin le Maistre et le supplicant joué l'un à l'autre à un jeu, que l'en appelle les Bloquelez, et tant que ledit supplicant gaigna le premier Bloquelet. Neque aliunde repetenda videtur hæc eadem vox, pro *Billete*, Heraldicis scheda, in Comput. Rob. de Seris ad ann. 1332. ad 1344. ex Reg. 5. Chartoph. reg. fol. 4. r° : *Une selle de guerre,.... la couverture de velut vert bordée de corbelets, toute la garnison de soye semée de Bloquelez dorez. Esblocher vero pro Dolare, in Lit. remiss. ann. 1476. ex Reg. 195. ch. 1647 : Ieulx charpentiers estans sur une piece de bois pour Esblocher, doller et escarrir, etc.* Vide infra *Blotus*.*

BLODEUS, Color sanguineus, a Saxonico *Blod*, *Sanguis*. Kennett. in Antiquit. Ambrosden. pag. 576 : *Et in Blodeo panno empto pro armigeris et valetis.* Rymer. tom. 10. pag. 346 : *Duos pannos Blodei coloris.... unum pannum aureum Blodei coloris.* Et iterum paulo post : *Unum pannum Blodei coloris cum foliis aureis.*

* Neglecta originea Saxonico *Blod*, sanguis; colorem cœruleum hic intelligo. Vide *mox Blouis*.

BLODIUS, Eadem notione, apud Rymer. tom. 7. pag. 745 : *Unum lectum de Blodie et viridi cum octo tapetis et curtinis ad eundem lectum pertinentibus.* Idem tom. 10. pag. 391. *Unam peciam de Sangwyn tintam in grano; duas pecias de Blodio.* Et tom. 8. pag. 277 : *Et unum lectum de Worstedo nigro et Blodie cum curtinis.*

BLODSTODIA, *Cruentatio*, sanguinis emissio. Ex Anglico, *Blood shotten*, *cruentatus*, et *Blod* Saxonico, *sanguis*. Vide *Le-*

ges Henrici I. cap. 78. [** § 4. ubi *Blodstotis*.]

¶ **BLODUS**. Vide post *Blouius*.

BLODWITA, *Pœna*, multa effusi sanguinis Ex Saxon. *Blod*, *sanguis*, et *vite*, seu *wita*, multa emendatio. Leges Henrici I. Regis Angl. cap 39 : *Qui Blodwytam, id est, forisfacturam sanguinis fecit, reus est.* Occurrunt etiam cap. 23. 37. 70. 81. [Vide *Kennettum* in *Gloss. ad calcem Antiq. Ambrosd.*]

¶ **BLIZAUDUS**. Vide *Bliaudus*.

BLOCUS, [Truncus, Gall. Tronc, Belgis Block.] Aresta ann. 1294. in Regest. Parlam. B. pag. 110 : *Quintus articulus talis est, videlicet de Bloco, qui erat apud Atrebatum apud Pontem S. Vedasti, in quadam platea, in qua lavantur tentoria : qui Blocus ibi sicut a tempore a quo non extat memoria, etc.* Vide *Imblockatus*.

* Charta 1282. ex Tabul. S. Petri Insul. : *Statutum est alias oblationes et obventiones omnes.... ponendas esse in cippo sive Bloco, et per medium dividendas. Bloqueau, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1409. ex Reg. 164. Chartoph. reg. ch. 134 : Le supplicant emporta ledit Bloqueau de bois en son hostel et le rompi, et trouva qu'il y avoit ouldit Bloqueau la somme de trente sept escus escus d'or et trois moutons. Occurrunt præterea pro Gall. Billot, Brevior ligni truncus. Lit. remiss. ann. 1415. in Reg. 168 : Comme le supplicant... eust trouvé deux ou trois compagnons qui s'esbattoient et gettoient un Bloqueau ou tronchet de bois, etc. Hinc ludi genus aux Bloquelets dictum, de quo in Lit. remiss. ann. 1381. ex Reg. 120. ch. 110 : Et après ce qu'il eurent beu, eussent ledit Perrin le Maistre et le supplicant joué l'un à l'autre à un jeu, que l'en appelle les Bloquelez, et tant que ledit supplicant gaigna le premier Bloquelet. Neque aliunde repetenda videtur hæc eadem vox, pro *Billete*, Heraldicis scheda, in Comput. Rob. de Seris ad ann. 1332. ad 1344. ex Reg. 5. Chartoph. reg. fol. 4. r° : Une selle de guerre,.... la couverture de velut vert bordée de corbelets, toute la garnison de soye semée de Bloquelez dorez. Esblocher vero pro Dolare, in Lit. remiss. ann. 1476. ex Reg. 195. ch. 1647 : Ieulx charpentiers estans sur une piece de bois pour Esblocher, doller et escarrir, etc.* Vide infra *Blotus*.

¶ **BLOETRESET**, *Sanguinem trahere*, a Belgico *Bloet*, *Sanguis*, et *Trecken*, vel Germanico *Trecten*, *Trahere*. Leges et Consuetudines Furneuses ex Archivo S. Audomari : *Qui aliquem Bloetreset sine canipulo aut sanguinem traxerit, emendabit Comites libras et laeo viginti solidos.* [** *Vulneratus ut sanguis fluat, Germ. blutrüngst. ADEL.*]

¶ **BLOGMUS**, *Genus*, ut videtur, placenta, vel potius carnis crusta inclusa et incocta, Gall. *Pâté*, vel minutalis, *Pâté en pot*. Codex MS. Consuetudinum Ecclesiæ Colonensis ex Chartulario Ecclesiæ Atrebat. : *In quatuor diebus Nativitatis dantur quolibet die quatuor Blogmus tantum præsentibus, qui sic dividuntur. Primo die ab una parte chori dantur duo Blogmus. Unum Blogmus datur majori officio.... Dividuntur Blogmus.... pro carnibus pro quibus emendis ad Blogmus.. Dantur duo Blogmus. Et alibi : Magister coquinæ dat quilibet die tria salsa-cia et totidem belste... et ligna et alia ad Blogmus necessaria ministrabit; et villicus de Pafferode dat quatuor denarios ad emendas ollas in quibus Blogmus reponitur. Eliterum : Magister coquinæ providebit sal pistriño et budele, et carbones in hyeme et sagimen ad Blogmus.*

¶ **BLOIDA**. Diploma ap. S. Rosa de Viterbo in Append. ad *Elucidari*, pag. 17 : *Neg solvenda Homicidium vel rausum, vel Bloidam in ore, vel furtum, si eum fecerint. Quid sit palet ex alia charta ann. 1219. ibid. vol. 2. pag. 96 : Si aliquis homicidium fecerit, aut domum vicini sui disruperit, vel stercus in os miserit, etc. Alia ann. 1217 : Homicidium, furtum, rauxum et illud aliud nefandum. Alia ann. 1175 : Rausum et homicidium et stercus in ore.*

BLOIRE, De avibus rapacibus dicuntur, cum earum oculi conteguntur, ex Gallico *Ebloür*, oculus caliginem affundere : quod quibus oculorum acies perstringitur, omnia *bloia*, seu cœrulea videantur. Fridericus

lib. 2. de Arte venandi cap. 37. de Falconibus : *Postquam vero capti sunt,... sunt oculi eorum contegendi et claudendi, ne hominem videant : et hujusmodi actus appellatur ciliare, seu *Bloire*. Vide Guillelmum Tardivum Podiensem in libro Gallico de Aucupio cap. 11. et infra in *Ciliare*.*

BLOIUS, Ideo forte quod *Blavus*, color cœruleus, vel certe quisvis color, ut *blavus*, apud Joan. Monachum in Vita. S. Odon. ex Saxonico *Ble* o, et *Ble* o h, color quisvis Somnero, etsi *Bleo* eidem sit etiam cœruleus; *ane bleos*, unicolor. Bulla Gregorii IX. PP. pro Benedictinis : *Monaci non incedant sine cuculla et floco : nec sine cuculla et capa regulari, non *Bloia* et sumptuosa. Statuta Hugonis Abbatis Cluniac. : Honeste se habeant, nec sine cuculla et flocco, vel sine cuculla et capa, quam precipimus esse regularem, non sumptuosa, non *Bloyam*, vel sine postella, etc.* [Constitutiones ejusdem. Ordinis MS. : *Nec incedat sine cuculla vel floco, vel sine cuculla et capa regulari, non *Floya*, non sumptuosa, etc.*] Vide *Bloire*. Apud *Vaceum Canonica Bajocensem in Historia Ducum Normannorum scripta* ann. 1160. de *Richardo L Blav*, videtur esse *Blondus*, seu *flavus*:

Chevelure ont Bloie, mais à rouset trebb.

Infra :

Chevelure Bloie auques recherclée.

Ita le Roman de la Violette MS. :

Vairs ot les ieux, et les crins Blois.

Li Chastellains de Coussi :

Tout tans m'est li cuers en joie,

Quant ja sa biauté devis,

Sa chevelure Bloie

Ses blancs dois lons et traitis,

Son gent cors, et son clair vis, etc.

Le Roman de Guillaume au Court-ne MS :

Puis s'assient ensemble desor el paile Bla.

* *Nostris alias *Bloe*, *Blo* et *Blos*.* Vita S. Ludov. edit. reg. pag. 361 : *Il resti puis tousjors robes de *Bloo* ou de per tant seulement. Mirac. ejusdem. ibid. pag. 443 : *Et estoit la char dudit enfant de cele partie *Bla* perse.* Imago Mundi in *Glossar.* ibid. : *Le ciel est cil qui nous rend**

*La *Blo* couleur qui s'estend*

Amont en l'air, que nous veons,

Quant airs est purs environs.

Unde *Bloete* dicitur pannus hujuscemodi, in *Costum. Paris.* ex Reg. sign. *Noster Cam. Comput.* fol. 34. v° : *Les petits roys et les Bloetes de celle ville, vj. den. *Bloie* vero, et *Cangio*, ita et mihi videtur esse *Blondus* seu *flavus*. Le Roman de Robert le Diable MS. :*

*Mais as bielle fille la *Bloie**

Ne fait de nul déduit semblant.

*Vide supra *Blavatus*.*

BLOUS, in *Monastico Anglic.* tom. 3. pag. 170. et infra non semel.

* **BLONDINUS**, Color *flavus*. *Glossar.* Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679 : *Pannari... vendunt pannos albos et nigros, camelinae, Blondinos, burnetos, virides, etc.* Vide *Bloudus*.

¶ **BLONDUS**, Vide *Blundus*.

* **BLOQUERIUS**, *Clypeus*, *Gall. Bacchier*, olim *Bloquier* et *Blouquier*. *Charta ann. 1333.* in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 1339 : *Bernardus de Bragayraco ad suspender*

*condempnatus et eductus de carcere; fuit per dictum bafulum et ejus complices, qui muniti erant Bloqueris, ensibus, capellinis, et aliis diversis armorum generibus..., ad suspendendum ductus. Lit. remiss. ann. 1335. in Reg. 69. ch. 254 : Johannes de Pime... armatus cum ense et Bloquerio, et spalerio, etc. Aliæ ann. 1380. in Reg. 118. ch. 315 : Johanne Bigorre tenente ensem suum evaginatum et Bloquerium contra dictum exponet, etc. Aliæ ann. 1388. in Reg. 133. ch. 24 : Icelui Hugonin print un grant coustel appellé basalart et un Bloquier. Aliæ ann. 1400. in Reg. 155. ch. 45 : Comme ilz eussent pris jeu par esbatement a jouer au jeu du Bloqueret de la taloche.... à un certain jour de Dimanche environ heure de minuit, ... tant y joyerent que ledit Colin.... fist plusieurs playes, aus mains de Jehan Lenglois et Brotonne de l'espée de quoy il jouait à eulx. Plu sieurs autres compagnons dont les aucuns avoient joué au Bloquier, etc. in Lit. ann. 1381. ex Reg. 119. ch. 204. *Plouquer et Ploquier*, eadem acceptione. Lit. remiss. ann. 1398. in Reg. 154 ch. 32 : Ycellui esbatement, nommé le jeu du Plouquer, etc. Aliæ ann. 1472. in Reg. 197. ch. 289 : Embastonné d'espée, *Plouquer, javeline et poignart*, etc. Vide *Buccula*, 1.*

* **BLOTUS**, pro *Blocus*, ni fallor; nam *Bloc*, non *Blot*, eadem acceptione dicimus; Summa, Gall. Total. Chron. ad ann. 1490. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 8. col. 2: *Lingua Occitanenses dicebant quod villæ francæ et liberae,.... ac eciam gentes ecclesiasticæ, nobiles rurali possidentes, et aliū privilegiati debebant comprehendendi et universum Blotum, sive universitatem (universalem) sumnam augere, sicuti comprehendentur in patria lingue; quod alii detestabile repputabant. Tandem obtinuerunt quod... dicte personæ Blotum universale non augmentabunt.*

1 **BLOYHORN**, Mendose apud Spelmanum in voce *Cenitus pro Blanhornum*, quod vide.

1 **BLOYUS**, Vide *Bloius*.

1 **BLUDEWICA**, An jus imponendi et percipiendi multicas effusi sanguinis? Rymer. tom. 13. pag. 63. col. 1. fin. : *Cum... bruteriis et genesis, cum herezeldis, Bludeviciis et marchetis, etc. Eadem totidem serbis habentur pag. 5. ejusd. tom. Vide Blodwita.*

BLUDIE. Vide *Blae*.

* **BLUDWELF**, Idem videtur quod *Blodwita*, *Pœna*, mulcta effusi sanguinis. Charta ac. reg. Scot. ann. 1450. in Chartul. eccl. Glasg. ex Cod. reg. 5540. fol. 96: *Episcopi Glasguenses teneant de nobis dictas terras.... um libero introitu et exitu, Bludwelf, herizelis, et marchetis mulierum. Vide Bludewica.*

BLUET, [Cæruleus, Gall. Bleu, Angl. Blue.] Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 131: *Vestimenta autem dabunt mihi de viseng, vel halberget, et pellibus agninis: ixori autem meæ, ad carius Bluet, et (ex) pellibus similiiter agninis. Tom. 3. pag. 90: iupertunicas clausas de nigro brunetto vel bluetto, cum mantello de nigro panno, etc. Formularie Anglic. pag. 426: Item, lego obam meam de albo Bluetto pro expensis sciendis circaseptulatur meam. Rymer. tom.*

7: *Curtinas pro lectis Blueti coloris. Vide Blavus.*

1 **BLUETTUM, BLUETTUS**. Vide *Bluet*.

1 **BLULARDI**, Minutioris monetæ genus, s. a colore sic dicta, Belgis enim *Blosaert* idem ac Subrubr. Gall. *Rougeatre*, quod monetae cupreae convenient. Adrianus de Veteri-Busco de Reb. Leodiensi, apud Marten. tom. 4. Ampliss. Collect. 1231: *Electus etiam, nescitur quo consilio usus, caput facere monetam cupream de Blulardis, sciens proclamari suos Blulardos ad vi. denarios, et domini de Heinsbergh ad iv. denarios, unde communis populus fecit de- risionem, et noluit recipere aliquos nisi ad iv. denarios tantum.*

BLUNDUS, BLONDUS, Color capillorum flavis, qui nostris *Blond*, Græcis ξυθής, luteus dilutior: a Saxonico *Blonde*, mixtus, *Blonden*, tintus, intinctus, imbutus, fuscatus. Nam rutilus color siebat arte quadam, et specierum mixtione, verbi gratia lixivio et sapone, ut pluribus probat Cluverius lib. 1. Germ. Antiq. cap. 16. Uguio et Joannes de Janua: *Flavus, est qui vulgo dicitur Blundus. Hist. Rerum Laudensium Ottonis Morensis pag. 125: Erat spissus corpore, mediocris statuta, capillis Blondis, etc. Capilli Blundi*, apud Michaelm Scotum de Physion. cap. 44. 47. 59.

BLONDUS, In veteri Charta a Spelmanno laudata: *Sicut Rogerus de Garneio pater suis, tenuit tempore Regis Wilhelmi Blundi avunculi sui. Loquitur de Willemo Ruso Rege Angliae. Rufus quippe est rutilus color, quem *Blondum* dicimus. De vocis etymo vide conjecturam Octavii Ferrarii in Orig. Ling. Ital. voce *Biondo*.*

* Hinc nostris *Blondir*, Certa specierum mixtione corpus abluere, ut candidior appareat. Guignevel. in *Peregrin. hum. gen. MS.* ubi de nimia corporis sollicitudine et cura:

Un jour tu li caufes le bain,
Puis si l'estuves lendemain,
Tu le pignes et le Blondis,
Et aplanes et polis.

[** Confer liberum inscriptum *Theâtre françois au moyen-âge par MM. L. J. N. Monmerqué et Francisque Michel*, pag. 58. nota.]

* **BLUSO**, *Contusio*, Gall. *Contusion*, meurtrissure. Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 130. Chartoph. reg. ch. 163: *Cirurgici retulerunt ipsum Johannem nullas plagas seu vulnera, vel intersignia, seu Blusones habuisse. Blessement, Vulnus, plaga, in aliis ann. 1394. ex Reg. 146. ch. 438: Pour cause dudit Blessement, l'enfant ala de vie à trespassement. Vide Bluthura.*

BLUTARE. Lex Langob. lib. 1. tit. 18. § 1 [** Liutpr. 35. (5. 6.)]: *Si casam cuiuscunq[ue] Blutaverint, aut res eorum tulerint. Ubi Gloss. Blutaverint, evacuaverit. Item: Blutare, expoliare, Bloten. Editio Heroldi habet, Bluttaverint, [Muratorii, Brutaverint, Boheriana Brunctaverint]. Observat idem Murator. tom. 1. part. 2. pag. 59. D. Italos uti verbo *Bruttare pro Consuparcere, fadare*; unde colligit fortassis eadem significacione usurpatum esse *Brutaverint*: nam, inquit, quod sequitur, aut res eorum tulerint satis indicat *Brutare* diversum quid ab expoliatione significasse.] [* Formul. ad hoc ca-*

put: *Tu spoliasti casam suam.*] Nostris, Blutter, est farinum incernere. [** *Blutare* est a Germ. antiqu. Blutt, German. infer. etiam Blot, Suecis Blott, Belgis Blott, Nudus inde Blotten, Nudare, expoliare. Recentiores ab hac voce inserto n formarunt Plündern, Spoliare. ADEL.]

BLUTHURA, Leve vulnus, quod Galli Blesseure dicunt, a quibus forte orta vox, nisi hanca Germanis ii acceperint. Burchardus Episcopus Wormaciensis in *Lege Familiae*: *Si autem cum pugno, aut aliquo lev flagello, quod Bluthuram vocant, aliquem percusserit, etc.* [** cap. 27. ubi Schannat. Bluthiram. Patet esse *Leve flagellum*. Vide Graffii thes. ling. Franc. radice *Bliwan*, Flagellare, vol. 3. col. 257.]

1 **BLUTRES**. Vide *Blintres*.

1 **BLUTTARE**. Vide *Blutare*.

1 **BOA**. S. Hieronym. in S. Hilariione: *Draco mira magnitudinis, quem gentili servare Boas vocant (Dalmatæ) ab eo, quod tam grandes sint, ut boves glutire soleant.* [Plinio 8. 14. *Boa*. Serpentis genus est a bubulo lacte, quo alitur, sic dictum.] [** Vide *Forcellin*.]

* 2. **BOA**, Morbi genus. Bestiar. MS. cap. 96: *Ydrus dicitur aquatilis serpens, a quo icti obturgescunt; cuiusmodi morbum quidam Boam dicunt, eo quod simo bovis remedetur.* [** Plin. 24, 8, 35.]

* 3. **BOA**, *La infratione de li gambe*. Glosso. Lat. Ital. MS.: *Tumor crurum e labore viæ collectus, apud Festum. Vide Lexic. Martin. in hac voce.*

* 4. **BOA**, Si mendum non sit, pro *Broca*, *Armorum genus*. Stat. synod. Tornac. ann. 1366. pag. 49: *Inhibemus ne clerici arma quibusvis indifferenter deferant, cultellos cum punctis, Boas ferreas, ligneas, seu quascumque alias clausas, sive baculos ferreos cum brocis.*

BOACHIERS, Machinæ bellicæ species. Sanutus lib. 3. part. 12. cap. 21: *Et postea fecit approximare orificio fossarum Boachiers multos, multumque sibi vicinos, a turri S. Nicolai, usque ad Sbaralium Dom. Odoardi, et post le Boachiers, fecit erigi plures carbages projicientes magnos lapides.*

* Ex Sanuto mihi videntur potius esse sporta vimineæ terra oppletæ, nostris *Gabions*, quibus machinæ jaculatoriæ proteguntur; sic fortassis dictæ, quod cratibus haud multum absimilibus, boum stabula claudantur.

1 **BOADA**, Corveia cum bovibus præstanta. Saisimentum Comitatus Tolos. ann. 1271. in Annal. Toloss. G. la Faile tom. 1. inter Instr. pag. 17: *Communitas dicti loci debet Domino Regi exercitum et triginta solidos pro alberga annua... et Boadam, videlicet unam dietam de quolibet aratro boum, salvo prandio bubulet, et de qualibet bestia carregii unum journal, salvo prandio ducitoris.*

* 2. **BOADA**, Præstatio ex blado, quæ ratione boum, seu pari boum aratorum, vel pro aratro pendebatur. Charta ann. 1330. in Chartul. Raym. VII. comit. Tolos.: *Nos R. Dei gratia monasterii S. Martialis Lemovicensis humilis abbs, de consensu et voluntate totius capituli nostri, donamus et concedimus in perpetuum vobis dom. Raymundo comiti Tholose.... in villa de Aspre-*

Letterati d'Italia, Venet. 1719. tom. 3r.
pag. 454. Vide supra Boateria 1. et infra
Bobulus.

* An inde vox Gallica Bobaiche, vulgo
Galoche, quod id calceamenti genus ad
rusticos potissimum pertineat, vel quod a
luto, Gall. Boue, defendat. Lit. remiss. ann.
1415. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 144 :
*Le suppliant se baissa pour prendre ses Bobaiches, qu'il avoit acoustumee de lier a sa
jambe par dessus ses soliers, pour resister a la boue.*

BOBELLUM, Bovile, Bubile. Gloss.
Saxon. Elfrici : *Bobellum* : fald, i. stabulum. Vide Bocar.

¶ **BOBER**. Vide Bover.

* **BOBIA**, Forum publicum, ut videtur.
Charta ann. 1314. in Reg. 141. Chartoph.
reg. ch. 95 : *Apud Briantzonum in Bobia
castris ipsius loci, presentibus his testibus,
etc.*

¶ **BOBICINATOR**, pro Bobinator, in
Bobinare.

¶ 1. **BOBINARE**, Conviciare, clamare. Vet.
Gloss. San-Germ. num. 501. Papias MS. :
*Bobinare, Convictari, clamare. Per mulieris
menstruae sanguinem inquinare.* Glossar.
MS. Montis S. Eligii Atrebatis. : *Bobino, as,
Convictari, dampnare, clamare; unde Bobi-
cinator, convicator vel tricous et inconstans.
Bobinare pro Bovinare.* Vox Festo Nonio
aliisque paucis nota. Hanc fusius exponit
Martinus in Lexico. Quod autem additur
a Papia : *Per mulieris menstruae, etc. aliis
est, Bubinare.*

* 2. **BOBINARE**, Jactare, ostentare,
Gall. Faire parade. Chron. Joan. Whet-
hamsted. pag. 516 : *Nam in principio belli,
dum isti Bobinantes boreales intendebant et
immitiebant suos arcus, etc. Hinc*

¶ **BOBINATOR**, Tricosus et inconstans,
Papias MS. Isid. Gloss. : *Bobinatores, In-
constantes. Ad quod, si tanti est, Grævium
consule.*

* **BOBINATOR**, Jactabundus, ostentator,
vaniloquus, superbus, arrogans, Gall. Fan-
furose, vain, hautain. Andr. Floriac. MS.
lib. 3. Miracul. S. Bened. : *At ille prætesus
Bobinator, fraudis fidens commento, quam-
quam invitus locum properat; etsi invitus,
tamen serio honorem dat Christo. Nostris
Biaubert et Bobers, eadem notione. Mirac.
B. M. V. MSS. lib. 2 :*

*Li fan vilaines, li fans Bobers,
Li fans bouviers, li quoquebers.*

Philippus Mouskes, ubi de Roberto rege :

*En cel tanc li rois Robers,
Ki ne fu estous, ne Bobers,
Henry son fil porter couronne.*

Guill. Guiart. in vita Phil. Aug. :

*Puis retourne faisan Beubert;
L'un de ces quatre ot nom Gaubert.*

* **Beubenchier**, eodem sensu, a voce Beu-
bant, Superbia, arrogantia. Lit. remiss.
ann. 1407. in Reg. 161. Chartoph. reg. ch.
339 : *Le Vasseur dist publiquement... que
ce n'estoit que orgueil et Beubant d'icelui seu
chevalier. Le Roman de Cleomades MS :*

*Car deus millores dames n'avoit.
Si l'onc com li mondes drouit,
N'ierent outrageuses, ne fieres,
N'orgilleuses, ne Beubenchieres....
Tel capel soot plus avenant*

Que chil qui sont fait de Beubant.

Vitæ Patrum MS :

Il ot un fil d'entor xv. ans,
Moult fu cortois et dépendans,
Ne fu Beubenchier, ne estoit :
Ains fu sevichables tous.

* **Paroles Bobencieres**, in Chron. S. Dion.
lib. 3. cap. 7. Lit. remiss. ann. 1383. in
Reg. 123. ch. 257: *Perrin Rewardi appella edit
Boullart, qui est bien né et de bonnes gens
et souffrants, garçon Bobencier et orgueilleux.*
Quomodo etiam leg. in Continuat. Guil.
Tyrii apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect.
col. 707. pro Bobauquier. *Boban, pro Pompa,
apparatus, Les pompes et Bobans d'ubille-
mens, apud Joinvil. edit. Cang. pag. 5 : A
tel Boban parti de France, in Chron. jam
laudatis ibid. cap. 18. Le Roman d'Alexan-
dre part. 2. MS :*

Cinq jours y séjourns, avec lui ses Bobans.

¶ **BOBINATUS**, Tricosus et inconstans,
in Veteri Glossario San-German. num. 501.
Vide Bobinator.

BOBLA. Gloss. Elfrici : *Bobla, f. lod.
Ubi Somnerus, forte biblus, vel byblus,
papyrus bibula : Belgis, Vloed papier.*
[** Vide Bobellum.]

BOBONES. Vide Bubti.

* **BOBROWNICI**, vox Polonica, quæ
corveias seu operas, vel iis subditos signi-
ficare videtur. Charta Casimiri ducis Oppoliensis.
ann. 1228. inter Probat. tom. 1. Annal.
Præmonstr. col. 480 : *Item excipi-
mus saep nominatos homines ipsorum ab
omni servitu juris Polonici, ... qualiter-
cumque Bobrownici, psare, ud castra etiam
adficanda sive reparanda, seu alias muni-
tiones construendas ire non tenebatur.*

¶ **BOBULCA**. Vide Bovata terræ.

* **BOBULCUS**, Bubulus, Ital. Bobolco.
Stat. Pallav. lib. 1. cap. 18. pag. 21 : *Et
idem habeat locum in Bobulcis vernalibus,
et nautis forensibus de suis vecturis et mer-
cidibus. Nostris Bobelia, eadem, ni fallor,
notione, Mirac. B. M. V. MSS. lib. 1 :*

*Uns vilains, Bobelins, camprestes,
Qui de Dieu n'oï parler onques,
Par quel raison l'ounerra douques?*

Vide supra Bobatterius.

¶ 1. **BOCA**. Vide Bauca.

* 2. **BOCA**, Pisciculus marinus ex genere
halecum, de quo Aldrov. de Pisc. lib. 2.
cap. 39. Glor. posth. S. Rosæ tom. 5. Aug.
pag. 999. col. 2 : *Jecit, ac subito Bocarum.
tantam vim traxit, ut pondus impleti retis
vix potuerit sustinere. Tract. de Piscibus
cap 65. ex Cod. reg. 6838. C: Box vel Boca
Plinio, Venetiis dicitur booba, in reliqua
Italia, Liguria, Hispania, Gallia Narbonensi
bogue nominatur. Alium pisces nostri bo-
gueravel appellant, quia scilicet capiatur et
vendatur cum piscibus, vulgo ravaillé appellatis,
id est, minutis. Vide Bocharius.*

¶ **BOCAFORT**, a Gallico, Fort en bou-
che, dicitur de equo qui durioris est oris,
et quem freno vix licet fleetere. Consuetudo
Brageriacensis art. 102 : *Sine culpa autem
dicitur dominus fore... cum evidenter dicta
animalia apparent Bocafort.*

* **BOCAGIUM**, Silva, nemus, idem quod
Boscagium. Charta Caroli G. ann. 869.
pro monast. S. Vedasti : *Villas, praedia,
municipia cum omnibus suis appenditiis indi-
dit, ... Herlincurtem, mansos decem cum*

*longo Bocagio. Perperam vero Bocage, pro
Botage, in Lit. ann. 1400. tom. 8. Ordinat.
reg. Franc. pag. 378. Vide Botagium in
Butta 3.*

* **BOCAIRIA**, Macellum, laniena, Gall.
Boucherie. Homag. præstitum Aymer. vice-
com. Narbon. ann. 1273. inter Probat. tom.
4. Hist. Occit. col. 59 : *Tenitis pro ipsa vi-
caria... usatim carnis de Bocairia.* Vide
Boccharia et Bocaria.

* **BOCALARIUM**, Scutum, clypeus, Gall.
Bouclier. Chron. Mutin. apud Murator.
tom. 15. Script. Ital. col. 612 : *Ecce prodi-
tores, qui erant ad custodiam camere depu-
tati,... existentes in camera incepserunt en-
sibus percutere Bocalaria sua, falso singentes
se mutuo interficere velle.* Vide supra Blo-
querius.

* **BOCALE**, Vasis species, Ital. Boccale,
Gall. Bocal. Inventar. ann. 1389. tom. 3.
Cod. Ital. diplom. col. 366 : *Bocalia duo
argentii deaurata cum floronis et esmaillis et
alii pluribus operagis. Annal. Mediolan.
apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col.
758 : Fuit homo quidam, ... qui comedit
panes xxxij. quorum quilibet constabat qua-
tuor imperiales, bibens etiam unum Bocale
aque uncianum l. Vide Bauca 1.*

* Insignis alterius bibacis exemplum
profert ex Lamberto Ardensi Cangius in
voce Tappus.

BOCALIS PULLUS, in Foris Aragon. lib.
8. tit. : *Ut emissarii, sive guaranyones, vel
Pulli Bocalles, occasione aliquarum execu-
tum nequeant pignorari. Hispanis bocal,
novitum sonat.*

¶ **BOCALUS**, Lagena vitrea, Gall. Bocal.
Catalogus Episc. Regiensium, ubi de Ful-
cone Episcop. ann. 1269. inter ea quæ
Monasterio S. Catharinæ de Sorpo conce-
dit, recensem *Quinque Scyphos cum suis
pedibus, et duos Bocalos.* Vide Bauca, 1.

* **BOCAR**, Stabulum boum, bovine. Glos-
sar. Lat. Gall. ann. 135a. ex Cod. reg.
410 : *Bocar, aris, Bouverie.* Vide Bostar.
* **BOCARAMUM**, Telæ species, eadem
quæ Boquerannus. Stat. civit. Astæ ubi de
Intrat. portar. : *Bocaramum ponaturet solvat
pro qualibet petia.... lib. vij.* Vide infra Boc-
aramen.

BOCABIA, ex Gallico Boucherte, Macel-
lum, in Charta ann. 1246. apud Sammar-
thanos in Episcopis Aptensis pag. 177;
Bocaria casa, in Chronicō Beneventano S.
Sophie pag. 584. Vide Boccaria, Boccharia
et Boczaria.

¶ **BOCARONUS**, Idem quod Boqueran-
nus, Gall. Bougran. Testamentum ann.
1237. ex Archivis S. Victoris Massil. : *Quod
corpus meum portet ad sepulturam cum
uno Bocarono sex libraram.*

¶ **BOCARTICA MATERIA**, dictur quæ es-
contrariarum opinionum rationibus involuta.
Vocabul. utriusque Juris. [** Leg. ex ant.
edit. : Brocardica. Vide Brocardicum.]

* **BOCASOTI**, Idem qui supra Bizoeti.
Vide ibi.

¶ **BOCASSINUS**, Telæ species ex gossy-
pio vel lino. Statuta Eccl. Aquensis MSS.
ann. 1259 : *Cateri vero cappam habeant
forratam de tela lívida ac nigri coloris sive
Bocassino.* Charta ann. 1433 : *Pluviale no-
strum de serico albo foderatum de Bocassino
albo.* Vide Bocassinus.

* **BOCATA**, Muniti species. *Charia ann. 1212 apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. xvi col. 279: Cum omni jure et jurisdictione curtis et castri, et specialiter guaritae et sceleraguatae, Bocatae et phalan-gatæ, etc.*

* **BOCATORIUM**, f. Macellum, laniana, Gall. *Boucherie. Inventar. Chartar. reg. ann. 1482. fol. 109. v°: Littera officialis Seno-nensis de venditione, quam fecit dom. regi Renaudus de Tigraco et uxor ejus de tribus partibus, quas se habere dicebant in quodam Bocatorio, sito apud Villamnovam regis. De anno 1263. Vide supra Bocaria. Nisi stabulum boum seu bovile malis intelligere. Botatorium legit Cangius ex Reg. 31. Char-toph. reg. Vide in hac voce.*

¶ **BOCCA**, Vox Italica, Bucca, os ulceris. *Acta SS. Aprilis tom. 2. pag. 823. in Miraculis B. Simonis Eremit. Augustin. : Et habebat cancrum in tibia habentem quatuor Boccas. Vide Bucca, 1.*

* Os alterius cuiusvis rei, puta fluminis, rivi, etc. *Stat. Mutin. rubr. 329. pag. 65. v°: Homines de Curlo possint tantam aquam accipere de canali Situle, quanta poterit exire per unam Boccam de Rota.*

* **BOCCAGIVUM**, f. Præstatio ex vino in bocalis vendito. *Charta ann. 1165. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 555: Ego Raymundus Trincavellus.... impignoro per bonam fidem et sine inganno tibi Berengario de Biteris.... totum ipsum Boccagivum et eridas, quos habeo in villa de Biteris, et omnes leudas, quas ibi habeo, scilicet de porros et caulinibus, etc. Vide supra Bocale.*

* **BOCCARAMEN**, ut supra Bocaramum. *Inventar. MS. thes. Sedis Apost. ann. 1295: Item duos falsetos de Bocaramine. Item quinque petias de Bocaramine. Vide Bo-querannus.*

BOCCARAN, Idem quod Boquerannus et Bocaronus. *Statuta antiq. Cartusiens. part. 2. cap. 32. § 2: Casulas de Boccaran, et de serico albo sustinemus. Adde Statuta ann. 1368. ejusdem Ord. 2. part. c. 1. § 8.*

¶ **BOCCARIA**, Laniarium, Gall. *Bouche-rie, Ital. Beccaria. Statuta Massil. pag. 158: Exceptis carnibus prohibitis, quas licet vendere in Boccaria. Vide Bocharia.*

¶ **BOCCASINUS**, Idem quod Bocassinus. *Murator. tom. 3. pag. 649. ex Pontificali Rom. ubi de ordine processionis a Vaticano ad Lateranum: Et singuli vexilliferi habe-bunt quatuor pedites cum lacernis Bocassinis cum insignibus Dominorum suorum. Ibidem col. 2. D.: Post Sacramentum equitat im-mEDIATE Sacrista, qui ut cæteri Prelati habet equum totum cooptum Boccasino. Ubi Muratorius hæc annotat: Minus nota significationis vocabulum barbarum Bocca-sinus, de quo interrogati Romani respon-dent, linea panni speciem esse subtilitate præstantis, quemadmodum Belgis est, quem Cameracensem appellant, ideoque laternis formandis servire, adferri autem ex Oriente. Vide Bocassinus.*

¶ **BOCCOLA**. *Vide in Bauca.*

* **BOCCOLA**, *uīdōc ἄγγιτον, forte ex bocalis, ut notat Cangius in Castigat. ad utrumque Glossar. nisi legendum sit Bottola, ex bottis vel buttis. Vide Butta 3, [** et Bacar in Bauca, 2.]*

¶ **BOCCONE**, Vox Italica, Buccea, Bo-

lus, Gall. *Bouchée, Hisp. Bocado. Vincent. Cigaltius de Bello Italico: Sed conclusive teneatis, quod Lombardi, Veneti et omnis Natio suspecta a veneno potest cogi rigide, ut prægustent et comedant primitus de dicto Boccone forte du remou per Glos. Singula-re in c. Si quis, Dist. xxx. super verbo, Prægustet.*

¶ **BOCCUS**, pro Boscus, Silva. *Charita Henrici II. Regis Anglie: Sciatis me con-cessisse Monachis S. Mariae Becci, quod habeant in terris et Boccis suis ubicunque sint, sive in foresta sive extra, omnes libertates et li-beras consuetudines.*

* **BOCELATUS**, Nodis, ut videtur, di-stinctus, Gall. *Nouveux. Reg. visitat. Odon. archiep. Rotomag. ex Cod. reg. 1245. fol. 12. v°: Item de fago Bocelata quam petebat, diximus quod nullum jus habet in per-cipiendo, nisi sicut alii costumari nostri.*

¶ 1. **BOCELLA**, Lagena, Gall. *Bouteille. Edictum Philippi Regis Franc. pro refor-matione regni ann. 1302: Item non poter-unt recipere vinum, nisi in barillis, Bocellis seu potis sine fruude et sorde qualibet.*

* 2. **BOCELLA**, Nassæ species, quæ Bois-sel vel Boussel nuncupatur, in Stat. ann. 1388. tom. 7. Ordinat reg. Franc. pag. 779. art. 48: Et y pourront adjoindre Boussel d'osier. *Boissel apud Fontan. Stat. ann. 1402. ibid. tom. 8. pag. 536. art. 73: Pourront adjoindre Boussel d'osier, du moule que entre deux verges l'en puisse partout bouter le petit day, tant comme l'ongle se porte. Bousseau, in Lit. remiss. ann. 1420. ex Reg. 171. Chartoph. reg. ch. 241: Un bateau d'osier, nommé Bousseau, ouquel avoit certaine quantité de poisson. Charta ann. 1243: Homines de Lavardino piscabuntur ibidem, prout piscantur in aliis aquis nostris de Lavardino, videlicet cum trubis seu bana-tis, fessinis, seu juncheris, vel Bocellis tan-tummodo. Tabular. Major. monast.: Dede-runt piscariam in Lido ad Bocellus et jun-catas. Vide infra Bocheta.*

¶ **BOCELLAGIUM**, Præstatio pro vino. *Hist. Abbatiæ S. Albini Cisterc. Ordinis MS. a Guillelmo Gauthier cap. 6: Gervasia domina Divinno exemit Guillelmum filium Radulfi... ab omni exactione et tallia, cou-stumis, Bocellagio, forciagio. Vide Botagium in Butta 3.*

¶ **BOCELLUS**, ut Bocella. *Codex MS. Bibliothecæ D. de Chalvet Senescalli Tolos. de Hæret. Albig.: Dictus Poncius ministravit ipsis Hæreticis et ipsi unam placentam et Bocellum vini et nuces: et tunc dictus R. Delboc Hæreticus benedixit panem secundum ritum suum et distribuit eis; et tunc dicti Hæretici, ipse Poncius et idem comederunt et biberunt ibi stantes pedes, et ipse Poncius ministrabat seu propinabat eis vinum de dicto Bocello.*

¶ **BOCERAS**, Regius Scriba. *Apud Anglo-Saxones, inquit Hickesius Dissert. pag. 46. qui Cancellarii postea dicti erant apud Anglo-Normannos Boceras appellati sunt: id est, Scriba, Notarii, qui Regibus dum-taxat ab epistolis et chartis fuere. [** Bo-cre, Scriptor, a Bo c Liber, codex. Bo-creas est accus. plur. num.]*

¶ **BOCETA**, Pascuu. *Papias MS. et Janssonius in Auctario Glossarum Isidori.*

BOCETUM, Bubile. *Vita S. Comgallii*

Abbat. : *Ad Bocetum, ut lac inde asportare missus est. [Acta SS. Junii tom. 2. pag. 234. C. in Vita S. Columbe Abb.: Obediens servitor, qui scilicet lactaria Bocetum inter et Monasterium vascula gestare conseruerat. Per Bocetum, potius intelligenda credid-rem pascha a Bosco Bocetum dicta, quam Bubile, ut exponit D. Cangius. Vide Bo-ceta,] et Bocar.*

* **BOGLARIUM**, Clypeus, Gall. *Bou-clier. Priv. il. villa Brager. ann. 1334. in Reg. 70. Chartoph. reg. ch. 330: Item armature, ut pote enses, lanceæ, scuta, Boglaria, etc. Vide supra Bocalarium.*

¶ **BOCHA**, Ital. *Bocca, Hisp. Boca, Nostris Bouché, Bucca, os. Hist. Dalphi. tom. 2. pag. 313. col. 2. ex Ordinatione super numero et ordine mensuram domus Dalphi: Item, volumus et ordinamus, quod singulis diebus in prandio servatu nobis pro persona nostra de quatuor panibus albis de Bocha, id est, quales comedere solemus. Ideo enim de Bocha dicebant illi panes, quia solebat Princeps iis resi-sic etiam hodie dicimus: Vin de la bouch du Roy, pro vino, quo Rex uititur. In ar-culis seqq. recensentur nobiliores Aluci, quibus Albi panes de Bocha, id est, similes iis, qui Dalphino, ministrabantur. [“Germ. Mundsemmln. ADRL.]*

BOCHALUS, Vas vinarium, in Statut. Veron. I. 4. cap. 116. *Bochale, in Contract. dator. Bergom. lib. 8. cap. 32. Vide Bauca 1.*

* **BOCHARUS**, Cinericius, vulgo Grac-cendræ, Provincialibus *Bouchar. Chart. notar. Daubagne ex schedis Pr. a S. Vic-cent: Mulle pilli Bochari.*

¶ **BOCHARIA**, Laniana, Gall. *Boucherie. Statuta Massil. pag. 284: Qnod carna dictæ prohibitæ vendantur tantummodo in Bocharia. Occurrat rursus pag. 510. Vide Bauca.*

* Charta ann. 1311. in Reg. 46. Chartoph. reg. ch. 111: *Insuper quod certi lo-cus macelli sive Bochariae inferius expressu deputetur, ut ibi carnes vendibilis vendantur et emantur, et non alibi.*

BOCHABIUS, Ælfrius in Glossar. *Anglo-Saxon. cap. de Piscibus: Delphin, id Bocharius, vel Simones, meresvin. Ibi Somnerus, f. Boca, vel Phoca.*

* Vide supra Boca.

* **BOCHEARE**, *Bochiare, Lignari, li-gna ad usus suos cædere. Inquisit. ann. 1480. in Bressia: Illi de Molone, in ihu brotellis..... Bochiaverunt, tanquam in et-rum brotellis. Arest. senat. Chamber. ann. 1492: Una cum ipsis communis illi et precurso (percurso) pasquerandi et Bo-cheundi in dictis brotellis, et sine contrac-tione poterunt Bocheare et de memoribus cor-pore. Vide infra Boscinirare.*

BOCELLUM, Ostium fluvii. *Charta S. Bernardi Abbat. Clareval. anni 1153. in Tabulario Episcopatus Autisiod. [nunc Epist. 426. inter ejus Opera col. 375. F. edit. 1690.] Ad molendinos Episcopi de Re-gio amne tale debet esse Bocellum, quod navibus ascendentibus et descendenteribus per-vium sit.*

* **BOCELLUS**, diminut. a *Boca*, Ital. *Bocchino, Ostiolum, collum lagene sa-bocalis. Inventar. ann. 1389. tom. 3. Cod.*

Ital. diplom. col. 367 : *Item bocale unum deauratum ad quadros viij. cum Bochello, ad modum serpe et aliis operugis.*

* BOCHERA. Stat. dafaria Riperiae cap. 12. fol. 5. v° : *De quolibet pense Bochera pro introitu, soldus unus. Vide supra Bocharius.*

* BOCHERAGIA. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 145. col. 2 A. ex Charta anni 1309 : *Census, feuda, usagia, tenementa, Bocheragia, montes, pasquayragia... nullo unquam tempore, alienare... sive sint homines, vel hominum homagia, nemora, montes, nemorum vel montium pasquayria, etc. Bocheragia initio textus idem est, quod sub finem, Nemora; vox procul dubio a Boscus ducta.*

* BOCHERIA, BOUCHERIA, Laniarium, Macellum carnarium, Gall. Boucherie. Chartular. B. M. Magdalene de Castroduno fol. 48 : *Viginti quinque sol. Dunensis moneta de pensione cuiusdam stalli, quod idem Guillelmus habebat in Bocheria Castrodun. Et fol. 79 : In foro Castroduni juxta Boucheriam. Vide Bocharia.*

* 1. BOCHERIUS, Macellarius, Boucher. Tabular. Dunense in Subscriptionibus Chartar. 23 : *Herverus Talamerarius. Vitalis Bocherius, etc.*

* 2. BOCHERIUS, Officium circa mensam regiam, Gall. *Officier de la bouche.* Charta ann. 1401. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 159. col. 1 : *Commissarii ex parte nonnullorum, qui habent officia in domo dom. nostri regis, veluti Bocherii, eschansonni, marescallus dom. nostri regis, etc.*

BOCHETA. Tabularium Monast. Re-gniacensis Ordinis Cisterciens. ann. 1208 : *Dedi... 5. Bochetas juxta ripam clausuram domus Cellarii de Vallibus, usque ad duas tessatas in latitudinem aquae capiendas. In alia Charta : In aqua nostra de Autissiodoro 60. Bochetas in ripa, scilicet, juxta Cellarium de Vallibus ad duas tesas ripae ex parte Cellarii faciendas. [Vide Bocheta.]*

* Idem videtur quod supra Bocella 2. Vide in hac voce

* BOCHETUS, diminut, a Boscus, Nemus, silvula. Charta ann. 1292. in Chartul. Theol. fol. 113. r° : *Item pro uno Bocheto, sito in loco ubi dicitur en Bruier. Boschet, ibid. in Ch. Gall. ann. 1310. fol. 114. r° :*

* Bochet, vero, Boischet, Boschet, et Bouchet, Potionis species, in Lit. remiss. ann. 1348.

ex Reg. 79. Chartoph. reg. ch. 25 : *Ledit Alian comme tout esbahi, bouta arriere de li ledit Gieffroy, et en cest boutementage pa le dit Gieffroy, s'il qu'il chei en un cuvee de Boschet, qui mise y estoit pour refroidier. Aliæ ann. 1385. in Reg. 126. ch. 168 : Apres vespres dictes, ilz alerent par compagnie boire du Boischet.... et depuis encore alerent boire de la cervoie.... Tant de vin comme de Boschet (sic) et de cervoie, etc. Aliæ ann.*

1404. in Reg. 159. ch. 262 : *Le suppliant feust boire en une taverne en la ville de Coustances en l'ostel d'une femme, qui lors ven-*

doit Boschet et servoise. Diar. regni Caroli VI. reg. Franc. ad ann. 1428. pag. 510 : Cervoie, ou Bochet, ou biere, ou cidre, ou ouperé, ou telles manieres de bruaiges. Poema Bertrandi Guesclini :

Des vins de la cité sporter vous fera,
Et du Bouchet aussi; car asés en y a.

Chronicon ejusdem :

De vin et de Bouchet y avait grant marée,
Dont la commune fut fortement reconfortée.

Cujus potionis vendorit, vel qui eam conficit,
Boschier nuncupatur, in Lit. ann. 1330. tom. 2. Ordinat. reg. Franc. pag. 56. art. 4. Vide supra Bocagium.

* BOCHYRAGIUM, ut et Bocheragium, Præstatio ab iis solvenda, qui ligna ad usus suos in boscis cædere possunt. Libertat. Bellivis ann. 1313. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 162. art. 21 : *Ipsi sint immunes ab omnibus tollis,..... polvoragiis, de somey, de churre, galignagiis, Bocheyragiis, et generaliter omnibus et singulis extractionibus in personis et rebus. Vide infra Bosca-*

reare.

* BOCHIARE. Vide supra Bocheare.

BOCHIUM, Idem videtur, quod Bochellum, de quo supra. Tabularium S. Victoris Parisiensis ch. 13 : *Jus perpetuum Ecclesiæ S. Victoris Salmonem, qui in Bochio de Copepie primo capitum.*

* BOCHONFATGHA, Lignum, utsuspitor, dominibus ædificandis vel reparandis aptum. Charta Aymer. in Tabul. S. Eparchii Engolism. : *Concessit etiam Bochonfatgha in lemnia suis ad opus monachi S. Michaelis de Marsillac. Vide Lemnia.*

* BOCHONUS, f. Bulbulcus. Stat. Placent. lib. 6. fol. 77. v° : *Et si habuerint carnes per Bochonus, vendant ipsas tanquam pecudinas carnes.*

* BOCHUS, Ager, in quo est boscus seu silva. Charta Henr. I. reg. Angl. ann. 1130. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 129 : *Do etiam... decimam de meis dominis, tam de planis quam de Bochis. Vide in Boscus.*

1. BOCIA. In Vincent. lib. 1 : *Pro una Bocia a molendino denarios sex. [Computus ann. 1202 : De venditionibus ulmi truncatae xxv. s. de Bociis l. s.]*

* 2. BOCIA. Genus vasis. Murator. tom. 2. pag. 366. col. 1. C. ex Chronic. Casinensi ab Anastasio Seniore : *Abstulit in enicibus et patenis, crucibus, phialis, annulis, Bocis ac fibulis, auri purissimi libras cxxxi. Vide Baeca 1.*

* 3. BOCIA. Stat. Universit. Aurel. ann. 1365. ex Cod. reg. 423. A. fol. 64. r° : *Postquam scolares audiverint per biennium vel triennium leges, cum sic se approximant ad lecturam, loco tabardi vel Bociae, capam cum manicis deferre teneantur. Leg. Hociae. Vide Osa.*

* 4. BOCIA, Ulcus pestilens, Ital. Bozza, nostris Bosse vel Boce. Lit. remiss. ann. 1350. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 20 : *Ipse Joannes peste epidimia affectus et percussus, duo ulcera seu apostemata, vel Bocias in inguinibus habebat. Aliæ ann. 1377. in Reg. 111. ch. 214 : Il vint à ladite Colette deux Boces, l'une soubz l'esselle du bras et l'autre en l'aingne,.... et avait alors.... si grant mortalité au pais et à Troyes, que plusieurs se mourroient de la Boce. Vide Bossa.*

* BOCIGIA, pro Botigia, officina, Gall. Boutique. Charta ann. 1416. tom. 10. Ordinat. reg. Franc. pag. 401 : *Debeat compensare et alivare utilitates et commoda bonorum, hospiciorum, eorumque Bocigium et camerarum.*

* BOCILETTA, Ital. Boccetta, diminut.

a Boccia, Vasis species. Inventar. ann. 1389. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 365 : *Bociletta una ab altari argenti deaurati cum rosa et orlo, intaliata ad animalia. Vide Baeca 1.*

* 1. BOCIUS, Dumetum. Chron. Placent. ad ann. 1385. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 524 : *Cum maximis penis per cepes et Bocias tota nocte venienda solus hoc illuc, tantum fecit, etc.*

* 2. BOCIUS, Pestilens, purulentus, a veteri Gallico Boë, pro Pus, ut legitur in Mirac. S. Ludov. edit. reg. pag. 439 et in Glossar. ad calcem ex Galter. de Coins :

Etant saut venir et Boe,

Que tout sen lit soille et enboe.

Hinc Enbourroumer, Suppurare, in Lit. remiss. ann. 1455. ex Reg. 187. Chartoph. reg. ch. 153 : *Laquelle pluie s'Enbourrouma ou apostuma. Lit. remiss. ann. 1415. in Reg. 168. ch. 324 : Dictus Jacobus vulneratus, Bocio carbunculo.... tactus fuit, etc. Vide supra Bocia 4.*

* BOCLA, perperam pro Bocia, in Inquisit. ann. 1270. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 102 : *Et proprio juramento firmavit quod ipsa, jam est unus annus et plus, quod habuit et habebat duas. gumbas sive Boclas, unam in pectore et alteram in spatulis. Vide supra Bocia 4.*

BOCLAND. Vide Liber.

* BOCLARE. Arest. ann. 1403. 1. Jun. in vol. 9. arrestor. parlam. Paris. : *Pro quodam solemnis servitio in dicta ecclesia (Aniciensi) in die Circumcisio[nis] Domini, dicto Boclari, fieri consueto singulis annis. Hæc sapient ludicas illas festivitates, quas Kalendis Januarii agere tunc temporis solebant, in quibus verisimiliter scutis decertabant; unde nomen. Vide supra Bloquerius et infra Kalendæ.*

BOCLARIS. Vide Baeca 1.

* BOCLEARIA, Nomen vici apud Parisis, vulgo Bouclerie, ab opificibus scutorum seu clypeorum sic dicta. Liber patent. abbat. S. Germ. Prat. iv. Non. Mart. : *Aniversarum Clementis, quondam archidiaconi Laudun. de tij. lib. Paris. sitis Parisiis super duabus domibus, videlicet super domo Hungonis Lirois in veteri Boclearia. Infra : In vico de la bouclerie percepimus super domo Hungonis Lirois, etc. Vide infra Bouclaria.*

BOCLERIUS, Vide Buccula.

* BOCLERUS, Clypeus, scutum, Gall. Bouclier. Lit. remiss. ann. 1359. Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 110 : *Ipsi layci deferentes enses, magnos gladios, Bocleros et renabula.... in ipsis clericos irruerunt. Une espée et un Bouclier pour la tuacion de son corps, ibid. in Lit. ann. 1377. ch. 175. Vide supra Bocalarium et infra Bouclaria.*

* BOCO, f. Clivus, Gall. Colline, penchant, ab Ital. Boccone, pronus. Confirm. parieg. villar. de Casluc. et S. Afric. ann. 1320. in Reg. 60. Chartoph. reg. ch. 117 : *Proprietas ruppis cum Bocone dicti castri, cum libero adhuc, in solidum pertinet ad eundem pro ædificando, seu alia pro voluntate facienda.*

BOCONES, Papiæ, Stulti, rustici. [Ubi MS. Bituric. habet Bocomes.]

* BOCTEGA, Officina, Gall. Boutique. Charta ann. 1171. inter Probat. tom. 1. domus de Gondi pag. 41 : *Item de duodecim e nariis de turre majori, si Boctega in ea*

facta fuerit, vel tabulae juxta ipsam furrem.
Vide *Botiga*.

* **BOCTONUS**, Globulus, Gall. *Bouton*. Inventar. MS. thes. Sedis Apost. ann. 1295 : *Item duodecim Boctoni auri musculi lati ponderis quatuor unciam*. Vide *Botonnes*.

¶ **BOCULA**, pro *Bucula*. Acta SS. Junii tom. 2. pag. 217. in Vita S. Columbae : *Sanctus ab eo requirit, cuius Boculas numeri habet.*

* **BOCXS**, a Provinciali, *Boc, Caper, capreolus, hyrcus*, ut habetur in *Glossar. Prov. Lat. ex Cod. reg. 7657. Charta ann. 1307. in Reg. 13. Chartoph. reg. ch. 4 : Concedimus quod si in alio loco dicti castri (de Naiaco) carnes venderentur ad taillium per dictos macellarios et per alios obligatos ad censem prædictum, ut pote capras, yrens seu Bocxs, oves, etc. Vide infra Box et Buccens.*

* *Hue spectat quod legitur in Hist. Ratispon. apud Oefel. tom. 2. Script. rer. Boicar. pag. 512. ad ann. 1428 : Hoc anno vel circa inter milites et nobiles oritur societas eorum, qui deferunt unicornu; et ob hoc vulgus societatem illorum Beekler solebat appellare.* [** German. etiam *Bock, Hircus.*]

* **BOCZARIA**, Laniarium, locus ubi mactantur boves, Gall. *Tuerie*, Inquisit. ann. 1288. in Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 388. col. 1: *Quilibet macellarius pro qualibet voca, seu pro quilibet bove, quem occidunt in Boczaria, etc. Vide Bocaria.*

¶ **BOCULARIS**. Vide in *Bauca* 1.

BODA, Bodium, Habitatio, mansio, ex Theutonico et Cambro-Brittannico *Bod*; Flandris vero et Theutonibus *Boden* est fundus, latifundium. Charta Waldemari Regis Danie ann. 1326. apud Isaacum Pontanum lib. 7. Hist. Dan. pag. 443 : *Omnia que sub pondere vendi solent, possunt (nautæ et aurigæ) in ipsorum Bodis, sive vicen, vendere et alienare, et cum statera Coloniensi et pondere debito trutinare. Infra : Nullus ipsis super eorundem vicen in ipsis Bodis, sine eorum voluntate destruendo, aut ab ipsis aliquid abstractendo, ab iis impedit aliquiter, vel molestet.* [** Vide *Grafhi Thesaur. ling. Franc. vol. 3. col. 68.*]

BODIUM, Idem quod *Boda*. Charta Eustachii Comit. Bononiae ann. 1070. pro Lensensi Eccles. apud Miratum in Diplom. Belg. lib. 1. cap. 38 : *Ecclesiæ quoque de Betay, et de Durgis, et Bodii et ejus partem dimidiam concedi et corroborari impetravimus a D. Lietberto, necnon Bodum de Werchin. Et infra : Niaule (habet) dimidium Bodum, et unum curtile cum terra arabilis. [Item pag. 44. col. 1. edit. 1723 : Bodium de Thicabusea, Bodium de Formesela, Bodum de Ipris, Ecclesia de Esna cum capellis suis. Nova Gall. Christ. tom. 5. ister Instrum. col. 325. C. : Similiter omnis decimato nove terra et veteris totius parochiae Landenghemensis Ecclesia cum omnibus suis oblationibus, et Bodium Reslensis parrochie nova et veteris terra.] Charta Balduini Comitis Flandr. ann. 1066. apud Bazel. lib. 2. Gallo-Fl. cap. 13 : *Dedit præterea Bodium Ecclesia de Doulesmons Thesaurario, ut ex eo unoquoque anno Canonici 12. solidos recipient in die solemni Apost. Petri et Pauli, etc.**

¶ **BODDIFERUS**, Monetæ species. Chro-

nic. Cornelii Zantflet apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 445 : *Omnium frugum terre, vinorum et bladorum per totam pene Europam ingens penuria, adeo ut modius speltæ mensura Leodiensis venderetas pretio 45. Boddiferorum, quorum 36. valebant florenum Rhenum, cum precedentibus annis vix 18. Boddiferis vendi solebat.*

* **BODEGAR**. Vide supra *Bedegar*.

BODELLUM, diminut. a *Bodium*, Habitatio, mansio. Charta Renaudi episc. Tull. ann. 1211 : *Quicquid Hodiardis et Orricus filius ejus habebant in Bainville,.... et in ecclesia de Musnila, cum mediente Bodelli, etc. Occurrit præterea in Ch. Joannis Trevir. archiepisc. ann. 1210. Vide Boda.*

* **BODELLUS**, Umbilicus, Gall. *Nombril*. Stat. synodal. eccl. Lingon. ann. 1404. apud *Thiers* tom. 1. Superst. pag. 79 : *Doceantur obstetricices..... ne baptizare presumant infantem, sicut aliqui faciunt, dum appareat extra ventrem quidam Bodellus, quem appellant umbilicum infantis. Boulet eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1481. in Reg. 206. Chartoph. reg. ch. 743 : Laquelle fille..... ly à son enfant le Boulet de fil au mieux qu'elle peult. Et Bonde, in aliis ann. 1392. ex Reg. 143. ch. 97 : *Icellui Charles le feri un cop seulement d'un dart en la pance, au dessoubz de la Bonde. Budine, in Lit. remiss. ann. 1475. ex Reg. 195. ch. 1524 : Le suppliant frappa sa bisague ou ventre d'icellui prestre, entre l'aïne et la Budine.**

¶ **BODENA**. Vide *Bonna* 2.

* **BODERIUM**, Domus, tugurium. Charta ann. 1303. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 308 : *Aequiverunt (canonicae S. Saturnini Tolos.) quendam ortum cum puteo, Boderio, et orto bordis ibidem contiguis. Arest. parlam. Paris. ann. 1319. in Reg. 62. ch. 1 : Item census et aliae dominaciones in terris, vocatis Casurat, prope Boderium. Vide Boda.*

BODIA. Vide *Bonia*.

* **BODII**, Compedes, Annal. Benedict. tom. 4. pag. 215 : *In his, ait auctor, tot carceratos meritis S. Fidis absolutos, ut ferreorum compedium, quos pagensi lingua Bodios vocant, ut immensitas occupationem in Monasterio faceret. Vide Bodio in Boia.*

BODINA, BODINARE, BODONES, BODULIA, BODULATUS. Vide *Bonna* 2.

BODIUM Vide *Boda* 2.

* 1. **BODIUM**, Praestationis species, quæ thesauro S. Petri Insul. etiamnaum, teste Cl. V. D. *Valory ejusdem eccl. olim Praepositio, sex manipulis persolvitur. Charta Balduini comit. Fland. ann. 1066. ex Chartul. ejusdem eccl. ch. 1 : Dedit quoque præterea (Adela) Bodium ecclesia de Deuslemontrathœsaurario. Plures occurrit ibidem. Cui interpretationi haud ægre aptari possunt, quæ in *Boda* laudantur; et maxime quidem locus ex tom. 5. Gall. Christ. excerptus.*

* 2. **BODIUM**, Crypta, sacellum subterraneum, Gall. *Caveau*; locum cavum, Bove dixerunt nostri. Vide infra *Bova* 4. Charta ann. 1218. in Chartul. sign. Decanus eccl. S. Petri Insul. ch. 57 : *Duos instituimus capellanos, qui in Bodio ecclesiæ missam celebrent summo mane. Haud scio an inde, quia locus humilis et profundus; an a Bosco seu nemore, dictus sit in Provincia*

pagus, Gran-bois vulgo appellatus, quæ Garan-Bodium et Caran-Bodium nuncupatur, in Charta Joan. regis comit. Pro. ann. 1362. ex Archiv. reg. Aquens. Garan-Bodium rursus dicuntur, in Transct. m. 1394. et Gran-Bodium, in Ch. ann. 1414.

¶ **BODIUS**, Extremum, Gall. *Bou*. *locus in Bironatus.*

** **BODIVO**. Vide *Votivum*.

* **BODOARII**, Bajoarri, Bavari. *Via S. Agili* tom. 6. Aug. pag. 580. col. 1 : *Domus directe calle ad Boias, quos terre illius uæ Bodoarios vocant, perverserunt. Vide quibi notant docti Editores.*

* **BODOLARE**, Bodulas, seu limites, gall. *Borne*. Charta ann. 1197. et Bibl. reg. cot. 17 : *Unam pecia terra, cu omni sua riparia, et cum omni suo completo,.... sicut illa pecia terra nunc aquæ et Bodolata est vobis. Vide infra Bodula.*

* **BODREIARE**, Calcibus percute, videtur. Charta ann. 1333. in Reg. 6. Chartoph. reg. ch. 1339 : *Dictas Andras tunc bajulus castri de villa Vayrac, in contemptum et vituperium domini nostri regis appellations praedictas, ipsam Johannem last male tractavit, cum pugnis veteris eundem graviter, et Bodreiendo rite, et impingendo eundem Johannem applicato ipsunque Joannem sic male tractatum, beratum et burlatum posuit in carcina.*

* **BODRO**. Vide infra *Brodo*.

* **BODULA**, Bodulla, Terminos, limites, gall. *Borne*; Bodulare, Bodulas, limites figere; Bodulatio ipsa Bodularum positio, gall. *Bornage*. Charta ann. 1191 inter Probat. tom. 4. Histor. Oct. col. 105 : *Ordinamus quod locus Salva-gente divisus per nos dictum Arnaldum de Pena et per Guilhermum Cathalani Bodularum limitatus, sic remaneat divisus, Bodulus et terminatus;.... cuius loci quaden per eum dom. comitis Fuxi, prout est ultimæ las et terminos versus terram dicti comitis; et alia pars dom. Mirapiscis, prout est circa Bodulas et terminos versus terram dicti dom. Mirapiscis. Pactum inter dominos de Lisignacio et de Pedeno ann. 1311. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 10. Et tunc dictus procurator regius... gravit a dictis consultibus et consiliori, quæ ante omnia sibi dicentes et revalentes, s. quæ dubia vel quavis modo dampno manu re sciebant in facto Bodulationis, et limitacionis, de quo in præsenti tractabatur.... processus factus et habitus super facta dicta limitationis et Bodulationis, et ea expensa juri dom. nostri regis, et castri de Pedeno et universitatæ ipsius facere ipsam Bodulationem et limitationem.... Deinde.... eundo, Bodulando et terminando, et sequenti juxta Bodulas, terminaciones ses limitaciones factas hactenus positas inter gentes de Pedeno ex parte una, et gentes de Los guiacio.... Eundo a supra proxime dicta Bodula (sic) usque ad quondam alias Bodulas, terminum, etc. Reg. Olim parva. Paris. ad ann. 1315 : *Plures malefactores.... Bodullas sive metas in terra et justitia regiosorum situatas evulserunt. Vide infra Bonna, 2, Bondula et Bodula.**

* **BOEDENARIUS**, an Qui *bodus* subditus est? Vide supra *Bodium* 1. an Qui *bodus* habitat? Vide supra in hac voce. Charta

ann. 1353. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 46 : *Tres sextarios siliquinis, ... quos debent Boederii (hospitalis) S. Christofori. Vide Boeria, 1.*

BOEDUS, f. Piscis genus, ut *maenae*, etc. Cambro-Britannis *Boed*, est cibus. Rymier. tom. 8. pag. 634. col. 1 : *De quolibet Barello allecum venalium unum obol. de qualibet centesim Boedorum vendium duos denarios. [Vide supra Boca.]*

BOEL. Andreas Scemonius Archiep. Lundensis l. 4. Legum Scaniae cap. 1 : *Cujus dimensione tota villa in aquales redigitur portiones, quas materna lingua vulgariter Boel appellant, et nos in Latino sermone mansos possumus appellare, earum fundis inter se, praediusque inter se, fundis ipsis adjacentibus adaequandis. [Danis boe, Habitare. Confer Ithrii Glossar. Suio-Goth. vol. 1. col. 220.]*

* **BOELEA**, f. Idem quod *Brolium*. Vide in hac voce. Chartul. vet. Casal. fol. 32 : *Quidam miles de Castronovo, nomine Emeno de Bellowidere, dedit monachis de Casali Benedicto, quos plus alii monachis dilexerat, Boeleam quarum fuerat allodium. Idem significare videtur Boille, in Ch. ann. 1451. ex Tabul. Carnot.: Par ledit contract eschoit audit Loys de Vieuxpont le chastel, basse-court, fossez, le Boille, la garenne, etc.*

¶ 1. **BOELLI**, Intestina, a veteri Gall. *Boèle, Boyaux*. Charta Hugonis Abbatis S. Dionysii ex Archivis B. Mariæ de Argentolio, ubi de Controversia inter Conventum de Argentolio, et Stephanum coquuntur: *Si Auser fuerit domesticus, idem Stephanus plumam tantum et Boellos percipiet. Si Borello credimus, Boél vel Boèle, dicitur a voce Voie, via, quod intestina sint via, qua permeant cibi et exteruntur excrements. Ovide MS. apud eundem Borellum :*

*Par les flans la si porfendu :
Que la Boele li chei.*

* **Boueau**, pro *Boeau*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Boueau cuillier, lieu hominis.*

** 2. **BOELLI**, *Herba albi coloris*, Papias MS. in cod. reg. 7609.

* **BOENNA**, *Lo strepito*, in Glossar. Lat. Ital. MS.

* **BOERA**. Vide supra *Bovera* 2.

* 1. **BOBRIA**, Prædium rusticum, idem quod *Mansus* certa nimirum agri portio quæ colitur, et in qua colonus habitat. Reg. Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rub. fol. 1. v. ad ann. 1273 : *Poncii d'Arbenaz miles..... recognovit se tenere in feudum a dom. rege Angliae et duce predicto quasdam Boerias, quas habet in parochia de Porteto. Et fol. 19. r. ad ann. 1274 : Tenent a dom. rege Angliae et duce Aquitanie omnia jura, deveria et servitia, que ipsi debent pro Boeria Marqua-malæ, et domo sita desuper dicta Boeria Guillelmi Bos. Ch. ann. 1299. in Lit. rub. ejusdem. Cam. fol. 110. v. : Item Boeria, quæ est in dicta parochia, cum terris vineæ et viridarii, et aliis terris eidem Boerice spectantibus. Alia ann. 1308. in Reg. 4. Chartoph. reg. eh. 140 : Cum forefactura eu Boeria quondam mag. Guillelmi Buneti, na cum dominibus, terris, pratis, ... damus et concedimus. Alia ann. 1318. in Reg. 56. b. 465 : *Quilibet bordarius seu habitans in orda seu Boeria sua, etc. Lit. ann. 1361.**

ex Bibl. reg : *Quod cum habeat quandam Boeriam sive mansum, ... quæ Boeria sive mansus confrontatur, etc. Nostris Boerie ea dem acceptance. Lit. remiss. ann. 1442. ex Reg. 176. ch. 182 : Icellui Bernard et ung varlet du suppliant alerent au lieu de S. Feliz en une Boerie ou metaerie du lieu de Valieres. Vide Boaria.*

* 2. **BOERIA**, Servitium eum bobus vassallis exhibendum. Vide supra *Boaria*.

BOERIUM. Charta Islil Præpositi Ecclesiæ Tolosanæ apud Catellum in Hist. Occitan. pag. 855. et Sammarthanos : *Et in hoc servio dedit illis totam sigicem, et totum milium, et bolagium, et decimum de sextaratis, Boerium, et retrodecimum, etc. Vide Boarium in Boaria.*

* Idem quod supra *Bodium* 1.

* **BOERSONNIUM**. Vide infra *Boissonum*.

¶ **BOESSIONUS**, a Gallico *Buisson*, Minor Silva. Charta anni 1239. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 100 : *Dant etiam et concedunt dicti Buretus et Maria ejus uxor quicquid iurium habent vel habituri sunt, et quicquid advenire debet et potest eisdem de dicto Boesson (apud Thoriacum sito) post decepsum dictæ Alaidis. Vide Boissonus.*

¶ **BOESTA**, Capsula, Pyxis, a Gallico Boëte. Spicil. Acher. tom. 10. pag. 279 : *Restituit nobis pissides seu Boestas, quas Andegavis habebamus. Vide Boetia et Boetista.*

¶ 1. **BOETA**, Idem. Usus monasterii Culturæ Cenoman. : *Quando incörperint, Lautum, Segrestarius abscondet ignem in Boeta in secreto, ne videatur, et extinguet omnes lampades Ecclesiæ. Vide Lucerna boeta.*

* 2. **BOETA**, Pondus, idem quod *Pensa*. Vide in hac voce. Arest. ann. 1330. 28. Apr. in Reg. Olim parlam. Paris. : *Quindecim torchas de coriis bovinis, duas Boetas de caseis de Majoricis.*

** 3. **BOETA**, Germ. infer. *Boete vel Bute, Emenda. Privil. Lubec. dat. a Guillelmo, Comite Hollandiæ, ann. 1357. ap. Lappemb. Docum. ad Init. Foeder. Hanseat. pag. 441 : Pro excessibus suis nobis suas Boetas secundum ritum et consuetudinem terre nostre debitas exsolvent.*

** 4. **BOETA**, i. e. riscus, ein loch oder rytz in einer wandt oder fenster. Gemma Gemmarum.

¶ **BOETENTES**, id est, Aminiculati. Papias MS. Graece Bonitæ; Adjuti.

¶ **BOETER**, Verum, Veranum. Glossar. Isid. ad quod Grævius : *Rectius Excerpta, Boeter, Vernum, Veranum. Sed hoc quoque est obscurius solio Sibylle.*

* **BOETIA**, Pyxis, arecula, Gall. Boete. Charta ann. 1318. in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 295 : *Undecim librae Boetiae piscium, et novem librae Boetiae bladi, singulis annis solvenda. Vide Boesta et Buxis.*

¶ **BOETUS**, Græco Bonitæ; Auxiliator, adjutor. Minister, famulus, domesticus, apud Ludewig. Reliq. MS. tom. 4. pag. 515. in Chronic. Menseburg. ad ann. 1611 : *Hic enim Dominica xi. post festum Trinitatis Boetis suis injungit, ut pira decerpant, ne furtim auferantur aut vento dejiciantur. Uxor dissuadet. Boeti procastinationem frustra petentes, inviti decerpunt.*

¶ **BOFETADA**. Vide *Buffa*.

BOFORDUM, et *Boppordum*. Vide *Bordicum*.

* **BOFFORUM**, Lo mare. in Glossar. Lat. Ital. MS. pro *Bosphorus*.

* **BOFIZARI**, Utli, frui, vel Coli, arari, ut videtur. Inquisit. ann. 1195. apud Maturator. tom. 1. Antiq. Ital. med. sevi col. 878 : *Johannes Leonus testatur quod videt hanc terram, de qua questio est inter canonicos et Robatum, ... teneri et Bofizari cum alia pro curia.*

1. **BOGA**, BOGIA. Fori Oscae Jacobi I. Regis Aragon. ann. 1247. fol. 18 : *Et secundum forum non tenetur ibi aliquid pediare, aut per Bogas sive sitas aliquid demonstrare, quia non sunt talia loca quæ aliter possent dividiri. Bogæ terminorum, in Observantiar. lib. 8. tit. de Pascuis § 10. Vide Bauca, Boia.*

* Terminus; limes, ut videtur. Vide supra *Bodula* et infra *Bogna*.

* 2. **BOGA**, Compes aut torques vinctorum. Vide in *Bolu* et infra *Imbogare*.

¶ **BOGEA**, Bulga, Gall. Bougette, apud Rynier. tom. 10. pag. 206. col. 2 : *Cum armaturis, libræ, literis, joculibus, bonis, manticis, Bogeis, baggagiis et aliis rebus suis quibuscumque. Alter locus est in *Busketto*. Vide *Bagea*.*

** **BOGENARIUS**. Henricum comitem Oldeburgensem Henricum Bogenarium appellat Albert. Stadens. quem Hamelmanus Heinrich den Bogener appellat ab humili et curvata corporis statura. *ADEL*.

¶ **BOGERRA**, apud Grævium in notis ad Glossarium Isid. idem est quod *Bigera* suo loco.

¶ 1. **BOGIA** Torques damnatorum, quasi jugum bovis. Papias MS. Bituricensis. Vide Boia.

* 2. **BOGIA**, Candela cerea, Gall. Bougie. Reg. eccl. Andegav. ad ann. 1443. in vita Math. Menag. pag. 92 : *Centum librae cereæ operante in torchis, flambellis et Bogia. Vide infra Bougia 2.*

* **BOGINA**, Pellis hircina. Leude major. Carrass. MSS : *Item pro cargua Boginarum, ij. sol. Turon. Ubi versio Gallica ann. 1544. habet : D'une charge de cuirs de boues, etc. Vide supra Bocxs.*

BOGIS, Simus. Guillelm. Armoricus in Phil. Aug. ann. 1202 : *Petrus Bogis, quem a brevitate nasi, lusorie tali nomine vocabamus.*

¶ 1. **BOGIUM**, Idem, ut videtur, quod *Boda* et *Bodium*. Charta Roberti I. Domini Bethunia de fundatione collegii Canonorum in Ecclesia S. Bartholomei apud Miraeum Oper. Diplom. tom. 2. pag. 945. col. 1 : *Helvinus autem venerabilis Episcopus precibus ipsius annuens, Ecclesiam S. Bartholomei Apostoli, scilicet altare cum tota alia parte, quam vulgus Bogium solet appellare, liberum ab omni redditione personatus fecit.*

* Idem videtur quod supra *Bodium* 1. [** An a German. *Boge*, Arcus, fornix?]

¶ 2. **BOGIUM**, Signum diversitatis in officio divino. Breviarium Trecens. ann. 1509. fol. LXVIII : *Notandum est quonies fit Bogium de uno martyre feria 2. aut 3. n. de 1. Noct. ¶ 2. Sacerd. de 2.*

* Designatio est gradus officii; ex or-

namento quo utebantur eo die, sic dicti. Occurrerit etiam Calendario eccl. Lingon. ann. 1404.

T BOGLARIUM, f. Clypeus, Gall. *Bouclier*. Consuetudines Brageraci XXVIII : Item armature, utpote enses, lanceæ, scuta, Boglaria, loricae, platæ, pileus ferreus, sive capellus.

* Vide supra *Boclerus*.

* **BOGLETA**, Bulga, Gall. *Bouquette*, Ital. *Bolgia*. Stat. Astæ, ubi de Intrat. portar. : Fibretta sive Boglette substelliorum ponantur et solvant pro miliari libras v.

* **BOGNA**, Meta, limes, terminus; *Bognare*, limites figere. Pactum inter comit. Sabaud. et dolphin. Vienn. ann. 1314. in Chartul. Sabaud. fol. 3. v. : *Prædicta duobus limitentur, terminentur, Bognentur et declarantur per terminos, Bognas et metas, qui et quæ ponentur et designantur per duos, vel plures probos viros. Nisi leg. sit Boyna et Boynare. Vide infra Boyna. et Bonna, 2.*

T BOGNAGIUM, pro Bonagium : quod vide in Bonna 2. Charta Ricardi Abbatis Compendiensis ann. 1198. ex Chartulario S. Cornelii : *Nos autem concessimus eidem... terragium totius illius territorii; et investituras, et Bognagia, et justitiam 3o. denariorum et minoris pretiū.*

T BOGRANUM, Gall. *Bougran*, Telæ species. Locus est in *Bombax*. Vide *Boquerannus*.

T BOGRI, Hæretici, Idem qui *Bulgari*. Chron. Lobiense ad ann. 1235. apud Marten. tom. 3. Anecdot. col. 1427 : *Hoc anno inventi sunt Bogri apud Cameracum et Duacum, et combusti sunt. Vide Bulgari.*

BOGRISIA. Vide *Bulgari*, ad lineam, Denique *Bulgari*, etc.

* **1. BOGUA**, Piscis genus, Italis *Boghe*, *Boggie*, Gallis *Boope*, sic dictus quod bovinos oculos habeat, a Graeco βοῦς, Bos, et ὄψ, Aspectus. Statuta Massil. pag. 587 : *Nisi essent tunni, locustæ... sardiniæ, jarreti, sercleti, Bogue, etc. Hic piscis sale conditur et scinditur in frusta ad instar tunni, Gall. Ton, cui fere similis est.*

* Vide supra *Boca*.

* **2. BOGUA**, f. Pascuum, pratum. Charta ann. 1295. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 105 : *Primus terminus positus in salva-guarda est in medio loco Bogua d'el Stanier, ... et de dicta Bogua ascendendo per serram; etc.*

* **BOH**, Deus. Chron. Bohem. ad ann. 1300. apud Ludewig. tom. 11. Reliq. MSS. pag. 129 : *Dicitur enim Bohemia a Boh, quod est Deus interpretatum in lingua Slavonica.*

* **BOHORDAMENTUM**, ut *Bohordicum*, *Hastiludii* genus. Reg. visitat. Odon. archiep. Rotomag. ex Cod. reg. 1245. fol. 11. r. : *Presbiter de Baudibusco,.... gerit se tanquam armiger, et solet ministrare lanceas ad Bohordamenta.*

BOHORDICUM, nostris *Bohourt* vel *Bohourt*, *Hastiludii* species, vel certe quodvis *Hastiludii* genus, in quo nobiles adolescentes vires suas experientur. Lambertus Ardensis : *In robur adolescere capit virile, ut illic Bohordica frequentaret et tornianta. Hinc Bordare, et Burdare in Mandato Regis Angl. super juratis ad arma : Ad turnian-*

dum et Burdiandum. [Burdeare, apud Rymer. tom. 5. pag. 223 : *No quis... turneare, Burdeare, justas facere, seu alia facta armorum exercere presumat.*] Concilium Albense cap. 15. tom. 2. Spicilegii Acheriani : *Trepidare quoque, quod vulgariter Biordare dicitur, cum scuto et lancea aliquis Clericus publice non attinet. Trepidare, porro proprie de equo dicuntur, seu de eo qui equo trepidanti vehitur, vel trepedario, ut appellatur a Vegetio lib. 1. de Re veterin. cap. 56. qui va le trot. Behourder, Bohorder, et Border, Scriptoribus Gallicis passim. Le Roman d'Aubrey MS. :*

*Emmi le pré ot quintaine levée,
Li jouvenceel Behorden par la prée.*

Le Roman de Garin MS. :

*Après mengier se sont au chevax pris,
Por Bohorder isent hors de Paris.*

Le Roman d'Alexandre MS. :

*Seignor, fait-il, tallant m'est pris,
Que de la lance et de l'eau
Aaille a coû faire une accointance
Qui devant vous Boorder vint,
Bien voy que par maluas istincident,
Et pour vos presens ce me suis,
Quan Boorder devant vous viennent.*

Behordeis, et Bohordeis, ipsum hastiludium.

Historia MS. Belli sacri : *Et nommerent le jour de lor mouvoir au premier Behordeis, à Diez les amenroit. In Tabulario Pinconiensi, le jour du bouhordeis, redditur dies hastiludii. Ubi bouhordeis, idem est quod Bohordicum, apud Lambertum Ardensem. Sic autem in eo Tabulario appellantur ludicra certamina paganorum et burgensem, qua illi cum baculis et fustibus in campo obire solebant certis ac statis diebus, atque adeo 1. et 2. dominica Quadragesimæ, quæ inde Bouhordis appellantur in quibusdam Galliæ provinciis, ut habet Monetus in Inventario utriusque linguae.*

* Quod haud temere adnotasse Moneatum in Inventario utriusque linguae Galliæ et Latinæ, probat Charta ann. 1420. ex Chartul. S. Gaugerici Camerac. fol. 200 : *Le Dimence premier Behourdy. Lit. remiss. ann. 1393. in Reg. 145. Chartoph. reg. ch. 398 : Le premier Dimanche de quaresme, appellé les brandons ou Behourdis, etc. Ab hac Dominica, dies præcedentes sequentesve Chartis adnotabantur. Chartul. 21. Corb. fol. 96. v. : Ce fu fait en l'an de l'incarnation Jhesu Christ 1283. ou mois de Mars le Samedi prochain devant le Behourdich. Le Juesdi devant le Bouhoudich, in Lib. rub. fol. parvo domus publ. Ababil. fol. 25. v. ad ann. 1290. Lit. remiss. ann. 1390. in Reg. 138. ch. 290 : Le lendemain du Bouhoudis l'an 1383. etc. Ch. Guidonis comit. Fland. ex Chartul. Namurc. iu Cain. Comput. Insul. fol. 5. r. : Fait l'an del incarnation Nostre Seigneur 1282. le Venredi après le Bourdich et moy de March.*

* A virgulis sive baculis, *Bouhours* nuncupatis, quibus in ludicris ejusmodi certaminibus uti solebant, vocem *Bouhourder* manasse haud improbable est. Lit. remiss. ann. 1424. in Reg. 172. Chartoph. reg. ch. 509 : *Comme le jour des brandons iceulx compagnons tenant Bouhours en leurs mains, desquelz ilz s'esbatoient l'un contre l'autre, etc. Neque aliud esse videtur Behou, in*

aliis Lit. ann. 1476. ex Reg. 195. ch. 1584 : *Le suppliant print une perche de bois, nommée Behou, et frappa ung cop seulement Jehanin Mousnier. Nisi a cratibus, quibus locus certaminis muniebant, accersere malis. Unde Dominica de lignis orditis appellatur, in Lib. censuum S. Valericci : Debet Alermus de Gant duos capones et unam gallinam Dominica de lignis orditis. Consolet localis villa de Long MS. art. 2 : Il doit avoir audit Long six ekevins, qui se renouvellement chaceun an, au jour du Bois houard. Vide Hurdicium. [* Confer. Haltausii Calendar. med. ævi, edit. German. pag. 212. et 216. infra *Borda* et *Brando*, 1.]*

* Cujus vero ligni interdum fuerint iste virgulae, discimus ex aliis Lit. remiss. ann. 1375. in Reg. 107. ch. 50 : *Iceulx Jehan et Girart prirent chascun d'eulx un blanc petit tilleul pelé, pour en Behourder l'un à l'autre, et en eulx ainsi esbatant et Bouhoardant, briserent pluseurs tilleux l'un contre l'autre.*

* Locus, ubi ejusmodi certamina fiebant Place bourdoire nuncupatur, in Lit. remiss. ann. 1394. ex Reg. 147. ch. 178 : *Iceula Gilot s'estoit joués et esbatus en luitant..... en prael ou place Bourdoire de la ville de Basci. Est autem et Behourder nude, pro Contendere, decertare, ut in Lit. remiss. ann. 1387. ex Reg. 131. ch. 5 : Ledit Colin, qui estoit plus puissans de corps que ledit berger, tiroit et Behourdoit contre lui pour lui oster son baston ou houlette. Vide infra *Borda*.*

Eodem sere sensu Florentini *Bagordare* dicunt, nempe pro *Gastrare*, ut *Bagord*, *l'atto del far festa*. Ita etiam arma ipsa offensiva vocant, quibus in hastiludiis propriæ sic dictis utuntur : quæ quidem videntur fuisse baculi ac virgulæ innocuae, uti probavimus in Dissertat. 7. ad *Joinvillam* pag. 182. ubi plura de hocce ludicra certamine inteximus. Letaldus Monachus lib. de Miraculis S. Maximini Abbatis Miciacensis n. 23 : *Hinc pastiones canum, hinc cum scuto et virgula ludebant juvenes. Unde forte a voce bohordo, vel boffordo, uti vocem hanc effert Michael del Molino in v. *Ladas*, quæ Hispanis et Vasconibus, genus quoddam junci majoris, bullæ ac capitello instruti, significat, hastiludii istius species nouen sumpsit, quod primitus iis juncis, virgulæ vice, decertaretur, aut quod exdem virgula juncorum istorum formam referent. Jacobus I. Rex Aragon. in Foris Osca ann. 1247. fol. 16. ubi de hastiludiis : Ille qui jactaverit ad tabulatum, quodcumque damnum fortuito fecerint, non teneatur respondere : ita tamen quod non ponat in Bofforo ferrum azonæ, dardi, vel lanceæ, nec acutum, nec truncatum, etc. Charta Edw. I. apud Prynneum in Libertat. Eccles. Anglic. tom. 3. pag. 1152 : *Tornamenta, justus, Burdeicias sive alia hastiludia, etc. Vel a Borda, quæ in Glossis Isidori clava exponitur, quod ejusmodi baculi clavarum instar essent. [* Vide *Borda*, 1.]* Vel a bordis, i. jocis ludicris, ut *bohordare*, fuerit ludere, ludicrum exercere. [Vel denique a *Burdo* medii ævi Scriptoribus idem ac Baculus, qui et Gallice dicebatur *Bourde*. *Dandigny* de Barone Fenest. lib. 2. cap. 5 : *Les boîteux y ont laissé un amas de Bourdes plus haut que le planché de cette Salle.*] Vide *Borda*, et prædictam Dissertationem, in qua etiam*

bēhorda, pro imaginariis castrorum oppugnationibus interdum sumpta ostendimus.

BURUDIUM, Eadem notione, vel certe pro velitatione militari, in Chronico Gotthorum, seu potius Lusitanico, æra 1178. apud Brandaonem tom. 3. Monarch. Lusitan. : Sed Rex Portugal Dom. Alfonsus occurrerit ei cum exercitu suo, et obcedit iter, per quod ille venire volebat, fixitate tentoria sua, isti ex hac parte, et illi altera parte, cumque veniret aliquis ex parte Imperatoris ad ludendum, quod populares Bufurdium dicunt, statim egrediebantur ex parte Regis Portugalis occurrentes eis et ludentes cum eis, qui in exercitu comprehendenterunt Ferrandum Furtado fratrem Imperatoris, etc. {** Vide S. Rosa de Viterbo voce Bufurdio, Elucid. vol. 1. pag. 210.]

BUHURDICIUM, Idem quod *Bohordicum*, apud Rymer. tom. 1. pag. 332 : Quia datum est nobis intelligi, quod quoddam Buhurdicum captum est inter Armigeros... qui pro Buhurdicio illo prædictis die et loco convererint, ex parte nostri inhibens et injungens, ne.... Buhurdure vel torneure presument.

BOIA, Compes, aut torques vinctorum. Festus: *Boia*, genus vinculum, tum ferrea quam lignea dicuntur. [Gloss. Isid. : *Boia*, Torques damnatorum; ad quas videre potes Janssonii Collectanea.] Gloss. Lat. Gr. : Κλεις, *Boia*, Eucleum. Gloss. Anglo-Sax. Aelfrici : *Nervi*, *Boia*, fotcopsa, vel sive oracula, id est, compes, vel numella. [* German. olim *Bog*, *Böge*, Annulus quivis, German. infer *Boje*. ADEL.] Plautus in Asinaria : *Carceres*, numellus, *pedicas*, *Boins*, tortoresque acerrimos. S. Hieron. lib. 5. in Hieron. cap. 27. in hæc verba, *Fac tibi vincula et catenas*, addit, sive κλεις, qui Hebraice appellantur mototh, et sermone vulgari *Boias* vocant. [Diploma Caroli M. ann. 797. apud Torrigium de Sacr. Crisp. Vatic. pag. 504 : Et *Boiam* de collo Alexandri V. Papæ, et de capillis ejus quantum pugillo capere potest.] Occurrerit passim hac notione, apud Scriptores recentiores ævi, Isidor. lib. 5. Orig. cap. 27. Prudentium, Metellum in Quirinalib. pag. 105. 107. Orderic. lib. 6. pag. 630. in Actis S. Quirini Mart. n. 7. 8. S. Babylæ Mart. n. 10. 12. in Actis ejusdem Sancti posteriorib. n. 6. in Vita S. Eparchii Abb. Inculsum. cap. 15. in Passion. S. Lupercii Mart. apud Bosquetum pag. 164. in Hist. Translat. S. Honorinæ n. 5. in lib. Miracul. S. Wlfranni n. 24. in Chronico Senoniensi lib. 2. cap. 23. in Chron. Casinensi lib. 4. cap. 58. in Gestis Guillelmi Duci Norman. pag. 182. apud Arnoldum Lubec. lib. 2. cap. 26. Sugerium lib. de Administr. sua pag. 348. tom. 2. Monastici Anglic. pag. 890. in Martyrol. Notkeri et Usuardi 3. Kl. April. Anastasium in S. Theodoro, etc. Vide præterea Fullerum lib. 5. Miscellan. sacr. cap. 8. Salmasium de Modo usurarum pag. 812. et seqq. et quæ observavimus in Dissertat. 9. ad Joinvillam, ubi *Boias*, nostris *Buies* dictas ostendimus, easque descriptissimus. De iis etiam le Roman de Rou MS. :

Fu trouvé mort en la gaole
Grimont, si en fit grant parole,
Si come il est enchaîné,

GANGII CLOSS. — 1.

O les Buies fut enterré.

Alibi :

Au derrain le prist Rou, et en Buies le mist.

Rursum :

Eo aneaus et en Buies les fist enchaîner.

Le Roman d'Aubery MS. :

Lambert les fait en Buies enserrer.

Le Roman de la prise de Hierusalem par Titus MS. :

Dedens un puis parfond, boscur et non voiant,
Firent un sege faire destros par dedevant,
Pilate i avelerent, qui foment vont plorant,
Au deus pertuis li botent les dues piez maintenant,
Une Buie li serment, et el col un chargant,
Tost adés li seront tot contreval pendant,
Desus firent un huis merveillous et tenans,
A bonne sereure et à verroil courant.

Infra :

Fu Pilate deux ans dedans le puis parfond,
Li maus et li geimers le destrant et confont,
Droit à chief de deux ans l'en ont trait contremont;
Trestot avoit perdu le visage et le front,
Des piez est si baillis des Buis ou il sont,
Qu'il n'estent desore por tot l'avoir del mont.

Ad bojas etiam referenda quæ habet Gotselinus de Miracul. S. Augustini Cantuar. cap. 16 : In arctissimum cippum omni compede durius constrinxere. Addunt ferreas manicas manibus, et collaria ferrea in cervicibus, ita ut per medium maceræ lapidei cubiculi transducta vincula obdurantur. Et mox : Juvenem... atrocioribus tormentis aggrediuntur. Stringunt suræ, et ossa arctiori ligno incussis sudibus coacto, etc. Quæ quidem illustrant quæ de Berniculis dixit Joinville. *Bove* dicuntur Jo. Villaneo lib. 6. cap. 37. *Buova*, Matt. Villaneo lib. 9. cap. 97. Vide Wenceslaus Bohemiæ Regem in carcere depictum apud Petrum Lambecium lib. 2. Comment. de Bibl. Cæsar. pag. 752.

BOGA, Eadem notione. Passio S. Thyeononis Archiepiscopi Juvanensis : Capitur, trahitur, nec repugnavit, sed indignos pedes ferrea *Boga* religatus subigitur. Udalricus lib. 3. Consuetud. Cluniac. cap. 3. de Correctione Fratrum : Et cum fuerit comprehensus, sciuunt quod visum fuerit, mittentes eum in carcere, vel *Bogas*. *Carcere* est talis in quem cum scala descenditur, nec ostenditur ostium, nec fenestratum habet. *De Bogis* quoque sunt quedam leviores, quedam graviores, ita ut inclusus nec in dormitorium ascendere possit, et tunc alias in custodia dormit. Editor monet *boias* etiam legi. *Bogia* habet Papias. Mammotrectus 2. Reg. cap. 3 : *Catena, Boga qua pedes tenentur ligati.*

BAGA. Isonis Magistri Glossæ : *Boia* et *Baga* unum sunt. *Bacæ*, plural. sunt catenæ. Alibi : *Boga ferrum* dicitur, quo captiva sepe mancipia stricti collis et manibus aguntur.

BODIA. Anonymous de Miraculis S. Fidis cap. 14 : Diversis cæteris illum unum jubet compeditibus constringi, quos rustica lingua Bodias vocat, quorum clavi, martello duriter obtusi, ut inextricabilis illa fieret connexio, ultra franguntur, ipsis etiam frustratim compeditibus conquassatis.

IMBOIARE, Κλειστορίθεσαι, in Gloss. Græc. Lat. MS. Editum habet, Κλειστορίθη, *Imbria*, sed legendum *Imboia*. *Imboiatus*, apud Anastasium in Theodoro PP. pag. 48.

Porro videntur inde Itali vocem *boia* pro

carnifice, seu tortore, accepisse, quasi is fuerit qui in *buias* reos mittit ac conjicit. Scio aliter viris doctis videri de hujus vocis origine.

BOIAC, Vox vernacula, Jus gisti. Charta ann. 1156. ex minori Chartul. S. Victoris Massil. pag. 319 : *Arbergum sive Boiac quod habebant in castello S. Victoris villæ de Nantes.*

BOJARI, Nobiles inferioris ordinis apud Polonus. Acta SS. Aprilis tom. 2. pag. 836. D. in Passione Alberti pueri : *Id solum cognovero ab Adamo et Matthæo Bojaris Caleciis.*

* Idem qui alibi *Armigeri Homag.* præstum Casimiro III. ann. 1470. inter Leg. Polon. tom. 1. pag. 237 : *Stephanus palatinus Moldavia conductus cum omnibus suis armigris, Boiaris vulgari eorum dictis, eques venit.*

BOICELATA, vel *Boiselata Terra*, Modus agri in quo tantum frumentis erit, quantum contineri potest in *Boicello*. Pancarta MS. Titularum Abbatiae S. Stephani de Vallibus apud Xantones in Charta 27 : *Dedit Bernardo... quinque Boicelatas terra.* Ibid. in Charta 24 : *Dedimus pro salute atque redemptione animarum nostrarum novem Boicelatas terra.* Ita etiam

* **BOICELLATA**, Modus agri, non semper quod *boicello* servatur, sed nonnunquam quia *boicellis* census ex eo colligitur, sic dictus. Charta ann. 1405. in Reg. feud. comit. Pictav. ex Cam. Comput. Paris. fol. 66. 10. : *Item unum Boicellatam terræ, ... et potest michi bene vallere quolibet anno unum boicellum bladi. Boicelle et Boitelle non semel, in Reg. Corb. 13. sign. Hubacuc fol. 134. 300. et alibi. Boesserée, eadem notione, in Lit. adinort. ann. 1458. ex Reg. 188. Chartoph. reg. ch. 10 : Item une piece de terre contenant huit Boessérées. Vide Boicelata.*

BOICELLUS, Modius, Gall. *Boisseau*, apud Stephanotium nostrum in Antiq. Benedict. Pictav. MSS. tom. 4. pag. 402. ex Charta anni 1275. et in Chartulario S. Vandregesili tom. 1. pag. 3. Vide *Boissellus*.

BOICHERIA, Laniena, Gall. *Boucherie*. Chartularium Æduense in Instrumento restitutionis ann. 1366 : *Apud Aduam in Barreris fortalium ejusdem villæ ante et prope Boicheriam. Vide Boicheria.*

BOICHETA. Litteræ Odonis primogeniti Ducis Burgundie ann. 1265. in Chartulario urbis Autissiod. fol. 39 : *In dicto biezio de Brichol piscari valeant quicumque voluerint, et cum omnibus ingenis; ita tamen quod non impediunt aliquatenus cursum aquæ : hoc excepto quod dicti pescatores, vel alii habere, vel facere non poterunt in memorato biezio vel in aliqua parte ipsius noas vel Boichetas; hoc est, ni fallor, figere palos vel quid simile, quo pisces quideam faciliter caperentur, sed quo biezii aqua seu fluens posset impediri. Vide Bocheta.*

* *Nassæ species*, ut videtur, idem quod supra *Bocella* 2. *Boichée*, in Libert. villæ de Poilly ann. 1341. ex Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 68 : *Item lessiz habitans ont et auront usage en la rivière, ... de prendre toutes manières de poissons par la maniere qui s'ensuit. C'est assavoir à la truble, à la ligne, à la main, à jonchées sans ancheures,*

à nasses sans ancheure, faire Boichées en ladie riviere chascun en son héritage. Haud scio an inde accersenda sit vox Boichier, ac proinde de eo opifice intelligenda, qui nassas textit. Charta ann. 1310. in Chartul. Pontin. pag. 229 : Ce fu fait presenz Jaquin le coifur, ... Jehannin le fil à l'usurier Boichier, Gilet aeraingue, etc.

* BOICHETUS, dimin. a Boscus, Nenus, silvula. Charta Guidonis comit. Niven. ann. 1238. ex Chartul. Regniac. fol. 12 : Roquisivi abbatem et conventum Regniacensem, ut permitterent construere pantes super aquam de Cora, prope Boichetum de Vermentone. Vide infra Bochetus.

* BOIDE, Vox Gallica, Fraus, fallacia, dulus malus. Vide Baudia post Bausia.

* BOIETA, Capsula, aroula. Comput. MS. ann. 1239 : Pro duabus Boietis eboris ferratis de argento, etc. Devenir Boiette, dicitur de oculis caligantibus, in Poem. du Chevalier Deliberé MS. ubi de moriente loquitur. :

Premier seront les anaunceurs
Les yeux, qui Boiettes deviendront.

* BOIMATA, Ascensiones. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613.

* BOINA, Dumagum, minor Boscus vel illius pars densior, rusticis Lugdunensisbus etiamnum Boignia, Gall. Le fort d'un buisson. Charta ann. 1481. ex Archivis pauperum Charitatis Lugdun. civitatis : Ad trivium vocatum Boina de Villon, et a dicta Boina de Villon ad justitiam seu furcas dou Palain.

* BOIOUM, Adeps suillus, Gall. Sain-doux, ut opinor. Reg. A. 2. Cam. Comput. Paris. ad ann. 1321. fol. 52. v°. : Magistro Johanni renovatur officium Boioiu et sigim-nis pannorum et draperia villa Cadomensis.

* BOIRADA, Dicitur in Chartulario Camalariensis Monasterii Diocesis Anic. de Corveia, qua vassalus debet arare binis bobus terram Domini sui. Arverni Boirade et Bouhad vocant. Boirat, boy in Foresio est Arator curam habens boum.

* BOIRETA, Amphora, Gall. Burette. Lib. nig. S. Vulfran. Abbavil fol. 29. v°. : Item due Boireta argentea. Vide Bureta.

* BOIS, Retis genus. Locus in voce Bou-tours.

* BOISELLADA, Idem quod Boicelata. Obituarium S. Gerald Lemovic. : Qui cam-pus continet tres Boiselladas. Vide Boicelata.

* BOISELLINUM, Præstatio ex mensura-tione, quæ boissello fit. Test. Gaufr. dom. Castribrent. ann. 1262. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 985 : Lega etiam..... deci-mam Boisellini omnium avenarum moarum. Vide Bossellagium.

* BOISEUR, Boisier. Vide in Bausia.

* BOISIA, Fustis, baculus, a Gall. Boise, eodem sensu. Lit. remiss. ann. 1358. in Reg. 95. Chartoph. reg. ch. 184 : Dictum Thomam de quadam Boisia, seu de quadam baculo, quem tenebat, percussit. Aliæ ann. 1366. in Reg. 97. ch. 220 : Lesquels prin-drent chascun un gros baston appareillie, que l'en appelle Boise de moyette. Moyette nude appellatur, in Lit. remiss. ann. 1395. ex Reg. 147. ch. 261 : Le suppliant prist une Moyette, qui estoit enni la place, de laquelle il ferit icellui Enguerran. Aliæ ann. 1394. in Reg. 145. ch. 541 : Symonnet haussa

une Boise afouée qu'il tenoit, et en fery ledit Hennin. Rursum aliæ ann. 1403. ex Reg. 157. ch. 388 : Ledit Cordier entra en une court, où il prinst une Boise ou busche, de laquelle il frappa ledit Jehan.

* BOISONUS, Dumetum, minor boscus, ut videtur, idem quod supra Bocius 1. Charta dom. de S. Verano ann. 1258 : Tum in redditibus bladi, census, tailiarum, costumarum, vinearum, Boisonorum, pratorum, etc. Hinc, ni fallor, Boisses, pro Dumetis, vel ramis arborum, in Ch. ann. 1308. ex Reg. 40. Chartoph. reg. ch. 22 : Domini de Fontes possint depascere animalia sua, et ibidem ligna, videlicet motres et Boisses.... colligere ad voluntatem suam ad opus furni sui. Vide Boissonus et Branca 2.

* BOISSEL, Boissellus, Boissellus. Archivum Veteris Ville in Charta anni 1198 : Willelmus Spina dedi Abbatie veteris Ville unum Boissel frumenti. Tabularium S. Vincentii Cenoman. Non volumus latere, Monachos S. Vincentii unum Boissellum annoꝝ de molendino Garengodi Rogerio de S. Vincentio unquamque septimana tantummodo in vita sua concessisse. Chartular. S. Vandregesili tom. 1. pag. 22 : Pechiam terræ... possidendum per sex Boiselles ordei redditus boni et opportuni. [* Lit. ann. 1202. in Reg. A. donus publ. Paris. fol. 39 : Unum Bois-sellum salis, cuius tres faciunt dimidiā eminam. Versio Gall. ibid. fol. 40. v°. : Un boissel de sel, dont les trois font demie mine.] Occurrunt plures in Charta Petronille relicta Jugan ex Tabulario S. Fronondi, Charta Andreæ Abb. Nobiliacensis inter Antiquit. Benedict. Pictav. MSS. tom. 3. pag. 1027. Charta Libert. S. Palladii ex Cod. MS. Biblioth. Coisl. num. 522. pag. 2. Arresto Parlamenti anni 1364. in Tabyl. S. Richarii, Chartul. SS. Trinit. Cadom. fol. 63. Hist. domus Harcuriæ tom. 4. pag. 1352. Act. SS. Maii tom. 4. pag. 556. etc.

* BOISSELLUS, Situla, Gall. Seau de cuir, quod ad modii formam accederet, sic dictus. Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 155. Chartoph. reg. ch. 86 : Puero, Bernardi nomine, ad quaudam fontem aquam a quodam Boissello seu vase corei hauriente per eos reperio..... Ipsi important Boissellum meum, quem mihi abstulerunt. Boisseau, Ampulla, vas vinarium, in aliis Lit. ann. 1459. ex Reg. 188. ch. 56 : Le suppliant print ung Boisseau de vin et son soussouer, et en parti de son hostel. Undenam vero Boisseau dictus est locus, ubi sero congregantur rustici fabulandi causa, non satis per-spicio. Lit. remiss. ann. 1408. in Reg. 162. ch. 274 : Après souper icellui Loys estant au Boisseau, commençâ à dire à auours qui là estoient, qu'il y avoit un compaignon, qui l'avoit menacé de battre, etc. An quia sca-mnis ligneis sedent? Vide supra Boista.

* 3. BOISSELLUS POSTATORUM, Præstationis species. Arest. scapar. Pasche ann. 1284. in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 42. v°. col. 1 : De nobilibus han-nibus et aliis tenentibus per membrum lorica et libera feoda in Normannia, levantibus et percipientibus Boiselles postatorum ad tria festa annalia, contra mandatum in scacario factum. Conordatum fuit, quod abbas de Bernayo, cum quo motu fuit specialiter ista questio, habeat sesinam habendi et levandi

dictos Boiselles de primogenitio liberis et dicta tria festa, dum tamem primogeniti postnati remaneant in una et in eadem no-sura. De reliquis vero nobilibus, bullis sunt qualiter usi sunt et specialiter de dicto abber in hoc casu.

* BOISGELINUS, Apud Lobinellum His-Britan. tom. 2. pag. 399.

* BOISSERA, Nemus, silvula, nosis Buisson. Charta ann. 1258. in Chartul. eccl. Liagon. ex Cod. reg. 5188. fol. 236. v°. : Robelinus (debet) vj. denarios de lamis Boissera..... Simon li tanniarres iij. den. de lamina et iij. den. et obolum de Boissera. Vide infra Boissera.

* BOISSONNIUM, ut mox Boisson. Charta Milonis Domini Noyeriorum pro fundatione Marciliaci ann. 1239. inter instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 100. B. : Pratum de Nœs, duo Boissonnia can-fundo terre... apud Marciliacum.

* Boessonum ter legitur in ead. Ch. Milonis, ubi Codex reg. 9484. 2. habet Boiss-num et Bossonium. Boisson, eadem nomine, in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. Bel ad ann. 1316. fol. 84. v°. : Vergiers, boches, chasaus, maisons, auberoies, bals, Boissons, eaux, pescheries, etc.

* BOISSONUS, ex Gallico Buisson, Minor boscus. Aresta Candelose ann. 1266. pag. 47 : Asserebat quod ipsa vendere poterat suæ Boissonum, qui est retro domum suam à Bellcampo, sine grueria et sine licentia Regi. etc. [** Ap. Beugnot. inter Inquestas vol. 1. pag. 247. num. 7.]

* BOISSOTUS, Modius, mensura frumentaria, Gall. Boisseau. Chartul. Florix. fol. 163. v°. : Noveritis quod cum prior et conventus acquisivissent plures hereditates in justitia domini abbatis a Guillelmo Chenehard, duodecim minas una cum quinque Boissotis siliqnis ad mensuram de Jarro-to, etc.

* BOISTA, Jus decimam minutorum granorum percipiendi; sic dictum forte quod boissello mensurarentur, cum alia in garbis seu manipulis colligerentur. Index MS. Be-neficiorum Ecclesiæ et Dioecesis Constantiens. fol. 27 : Abbas percipit per totam parochiam duas partes garbarum decime, et duas partes attalagi, exceptis aliquibus minatis, que vocantur la Boiste.

* BOISTELLA, Operculum, Gall. Cou-vercle; quia loco est capsæ, Gall. Boute. Comput. MS. fabr. S. Petri Insul. ann. 1433 : Item pro duabus Boistellis ad custo-dieundam vas aquæ benedictæ contra caues. viij. sol.

* BOISTELLATA, Idem quod Boicelata. Littera Capituli Atrebæ. pro exchangio pratelli de Chiachi ex Chartulario Mootis S. Eligii Atrebæ. : Concessimus in exchangio pratellum contineas tres Boistellatas terra una virgo minus.

* 1. BOISTELLUS, Idem quod Boissellus. Tabularium Capituli Ambianensis : In molendino ejusdem villa talis Boistellus debet esse, quod nossem sextarium integrum et non plus faciat, molendarū autem in hebdomada octo Boistellos habere debent de mottura com-muni, etc. Ibidem : Talis etiam debet esse mottura quod ab initio messis usque ad Na-tivitatem de tribus sextariis dantur duo Bo-

stelli : a Nativitate usque ad aliam messem pro duobus sextariis unus Boistellus.

* *Nostris olim Bottau et Boittel. Pactum inter castellam. et monachos de Britolio : Nous payrons ou faisons payer deux boitiaux de bâti au Bottau du moulin. Reg. 13. sign. Hubacut Corb. ad ann. 1511. fol. 77. v° : Et si seront banniers aux molins et foars de l'église, en paient pour droit de morture de xij. boiteaux, ung Boittel. Aliud vero est Boiteau, modiolus scilicet motæ pistriensis, vulgo Boite; boitillon; ibid. ad ann. 1510. fol. 60. v° : La realle, le molinet, le corbillon, le Boiteau, languette, etc. Boistart appellatur, in alio Reg. sign. Ezechiel ejusd. monast. fol. 21. v°:*

2. *BOISTELLUS. Charta Anselli Episcopi Belvaciensis ann. 1099 : Donamus quoque Ecclesiae B. Petri omnem omnitudo justitiam de molendinis quas Canonici habent in Belvaco et extra, infra duo milliaria, de factendo Boistello, de banno, de latruncino, et de ceteris omnibus forisfacturis. Forte jus mensurae aciendae : est enim Picardis Boistet, mensura frumentaria, aliis Bolisseau. Vide Buseulus in Butta 3.*

* *BOISTIA, Pyxis, arcula, Gall. Boiste vel Boete ; unde Boister dicitur, qui pecuniam pyxidis colligit, in Consuet. Castell. id Sequanam ex Cod. reg. 9898. 2 : Chacun nestiers est tenuz de mettre la sepmaine ung lenier (dans la boite) et le varlet une maille ; t'iceulz sergns querirent et recillent celle boite, et pour ce sont appellez Boisters. Charta ann. 1315. in Reg. 52. Chartoph. reg. ch. 154 : Triginta quatuor libra Paris. uias super Boistiam pescum halarum Parissi percipiebat annuatim Jacobus Penoche. reg. 58. sub Phil. V. ad ann. 1319. fol. 17. v° : Item super draperiam quatuor corerari solum erunt, qui super parvos pannos uatuor denarios habeant, et Bostia (sic) uos ; super extraneos pannos octo, et Boistia uatuor. Boiste vero, Vectigal quoddam appellatur, in Ch. Phil. Pulcri ann. 1298. x Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 41 : a coustume du cutr à poil, la Boiste, c'est ssavoir la coustume et le travers S. Martin e la Champaigne. Boisselle autem diminuit. Boiste, in Stat. ann. 1403. tom. 8. Orinat. reg. Franc. pag. 599. art. 3 : Mettant celle chandelle à leur estal en petz Boisselles. Vide Boesta.*

* *BOITA. Charta ann. 1361. in Reg. 103. hartoph. reg. ch. 78 : Raimundus Seguint erit unum sextarium frumenti census, prout uadim petia Botte. Sed. leg. Barta, silvae species. Vide in hac voce.*

* *BOITELLERIUS. Idem qui Buticulartus, ui est a buticulis seu potu, Gall. Bouteiller. bertam ann. 1558. apud Cencium interens. eccl. Rom. subscrifit Petrus Buttellerius, qui in alia ejusd. ann. ibid. dicitur etrus Buticulartus, et infra, Petrus Buttellerius. Vide in Butta 3.*

* *BOKERAM. Rymer. tom. 10: pag. 471. fol. 1 : Pannum lineum.... vel naperrit, sive okeram (f. Bokerani.) Vide Baquerannus.*

* *BOKETUS. Clavus lignetus, fibula, Gall. iiche, in qua cerei infiguntur. Ordinat. mbian. MS. sub Guill. episc: fol. 312 : In uplis.... duodecim certi super tribem rotundum, et duodecim Boketi, sex in dextra et in sinistra. Sed legendum forte Broketi :*

nam Picardi Broque, pro Broche, ea notione dicunt.

¶ 1. *BOLA, Meta, Gall. Borne. Epist. Prioris S. Victoris Massil. ad Archiepiscopum Arelat. Papæ Legatum anni. circiter 1149. apud Marten. Collect. Ampliss. tom. 1. col. 694 : Nos itaque tanta injuria et damno (ab Episcopo Massil. illatis) permoti, eum adeuntes conquesti sumus, saepius replicantes injuriam domini Apostolici de invasione Bolarum, patet et treva Dei violatione. Instrum. ann. 1350. tom. 2. Ordinat. Reg. Fr. pag. 479 : Item, quod dicti Consules possint et valeant metas seu Bolas plantare in devits et terris dictae universitatis.*

* Sent. arbitr. inter Aymar. de Pictav. comit. Valent. et Jacob. abb. de Lioncellis ann. 1303 : Domini arbitri..... volentes retipsa et de facto predictos limites sive Bolas in eorum mandamentis superius expressatis ponere et plantare. Hinc

* *BOL VILLE, Districtus, intra quem jurisdictio aliquius loci protenditur, idem quod Banlieu, Banlieue. Vide in Bannum, 3. Charta ann. 1164. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 603 : Et ita sane villa ipsa.... ubi omni ut mea et metrum, et usaticis detineps libera permanebit, ut nec ego, nec ullus unquam de meis altiquid infra villam, vel infra Bolas villa aliquid injuriare vel arcere possit, etc. Vide infra Bolla 4.*

2. *BOLA, Palma manus. Bolita, honor manus. Ita Papia. Ubi Codex MS. habet, Bolida, honor magnus. [Sic etiam vet. Gloss. San-German. MS. n. 501.]*

* 3. *BOLA, Globus, pila, Gall. Boule, olim Boulaye. Lit. remiss. ann. 1416. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 450 : Unus consociorum cepit maltheum ac billardum cum quo luserant, et volens ludere, dedit ictum de dicto maltheo Bola et chugue, etc. Aliae ann. 1387. in Reg. 132. ch. 121 : Comme ilz jouoient à un certain jeu, appellé choler de la crose ;.... la Boulaye dudit jeu feust envoyée par l'un des compagnons en hault en l'air. Comput. Roberti de Seris ad ann. 1336. ex Reg. 5. fol. 5. v° : Item pour xvij. Boulades de cutr, deux sols piece. Bouloire, in Lit. ann. 1395. ex Reg. 72. ch. 111. Unde nostris Bould, Globis ludere, et Bouloire vel Bouloiere, Locus ubi sic ludebant. Lit. remiss. ann. 1402. in Reg. 157. ch. 158 : Lesdiz compagnons Bouldent aux Boules. .... et ainsi qu'ilz Bouldent, Regnaudin du Prayel se scoltjolgnant desdites Bouloieres et avoit ses plez en icelles. Chartul. sign. Caesar Corb. fol. 58. v° : Fut donné congé. .... aux habitans de le rue des prezlez Corble pour picquer et heuer et prendre terre pour faire des Bouloires dedens ladite rue. Aliud vero sonat Boular, nimurum Cadere, vulgo Tomber, in Lit. remiss. ann. 1357. ex Reg. 86. ch. 22 : Gilant Norbelin... serf ledit tavernier d'une voiture ou billart sur le bras, tant que l'espée qu'il tenott, li Boula du poing. Vide supra Billa 3.*

* Hinc clava, cuius extrema pars, qua percultur, crassior est et in globum designit, Bolade, Boulade, Boule et Boulaye, nostris dicta est. Lit. remiss. ann. 1409. in Reg. 163. ch. 316 : Requerant que le suppliant leur baillast à chacun un baston; lequel leur bailla deux Bolades ou massues. Aliae ann. 1469. in Reg. 196. ch. 158 : Lesquelz

embastonnez de massues ou Bollades, etc. Aliae ann. 1444. in Reg. 176. ch. 238 : Jehan Baruton embastonné d'une grosse massue ou Boulade de bois, etc. Aliae ann. 1412. in Reg. 166. ch. 97 : La femme d'icellui Philibert garnie d'une grosse Bouloye ou massue de bois, etc. Boulaye, infra in ch. 358. Boule, Boulette et Boulette, eadem notione. Lit. remiss. ann. 1408. in Reg. 163. ch. 215 : Un baston appellé Boule ou massue, etc. Aliae ann. 1386. ex Reg. 130. ch. 148 : Icelle femme fert ledit Godart d'un bâton appellé Boulette, sur la teste, etc. Un baston appellé Boulette, in Lit. ann. 1396. ex Reg. 151. ch. 192.

* *BOLAGIUM, Locus fluminis, ut opinor, ubi capiuntur anguillæ, vel servantur. Hoc mag. præstitum Aymer. vicecom. Narbon. ann. 1273. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 59 : Tenetis pro ipsa vicaria usaticum anguillarum, videlicet.... xx. anguillas de quolibet Bolagio, et de quilibet savarret, duas vices septimanæ. Vide Bolagium.*

¶ *BOLAGIUM. Vide Boertum et Bolagium.*

¶ *BOLANÆ, Μετάπραται, παλιγχώπηλοι : Propolæ. Suppl. Antiquar. Vide Bolonæ.*

* *BOLARE, BOLLARE, Signare, Ital. Bollare, Gall. Marquer. Stat. Vallis-ser. cap. 46. ex Cod. reg. 4619. fol. 113. v° : Conductor dicti dattii pantis teneatur et debeat tre die ac nocte, quando fuerit requisitus, ad Bolandum panem. Stat. Montis-reg. pag. 1298 : Nisi prius notificaverit emptori dictæ gabellæ, et dictum vinum eidem per ipsum emporem Bolatum fuerit.... Dictrus gabellator in dicta domo non possit Bolare. Pluries occurrit ibidem. Vide infra Bolletinum. Hinc*

* *BOLARIUS, Signator, notator. Stat. Vercell. lib. 3. pag. 51. r° : Pensatores panis.... solutores serventium, Bolarii præsidentes aliqui labori, et alli officiales, etc. Vide infra Bolarius.*

¶ *BOLBITUM, Bôlbitov, Flum bubulum. Suppl. Antiquar.*

* *BOLCRESTARE, Terreis aggeribus munire. Comput. senescal. Bellicadri MS. ann. 1360 : Dominus Guiraudus Amici miles, dominus Ruppefortis, capitaneus electus ad custodium turris capititis pontis Avintonensis, qui de ordinatione senescalii Bellicadri, seu ejus locumtenents et consili ejus pra timore intimorum, qui tunc occupaverant locum S. Spiritus, fecit envanare seu Bolcrestare turrim predictam, nec non et parvam turrim, quæ est in introitu pontis pro defensione ejusdem. Nostris Bourlader, Palis munire, vulgo Pallissader. Charta Caroli VII. reg. Franc. ann. 1431. in Chartul. Latiniac. fol. 31 : Et ont iceulz g'ns d'armes pour Bourlader et fortifier ladite ville (de Lagny) prins et fait prandre en leurs boys (des religieux) qui sont près de ladite ville, jusques à quatre cens chesnes, ou environ. Vide Bolevardus.*

* *BOLDRONUS, Ital. Boldrone, Hippopera, vidulus, Gall. Valise, bouquette. Charta ann. 1338. ex Archivo Massil. : Quidam super una barcha derrobavit de sachis sex lanœ fazi, sex Boldroni et pellis xx. una agnili, et duodenis septem agninarum. Notione non nihil diversa occurrit apud Jacobum Au-riam lib. 10. Annal. Genuens. ad. ann.*

1293. apud Murator. tom. 6. col. 608 : *Arabantur etiam in Janua quolibet anno galeae et galeoni in maxima quantitate per homines Januae pro lana, Boldronis, et aliis mercibus deferendis apud Motronum. An ejusmodi merces sic vocatæ quod Boldronis involventur?*

* **BOLDUINI.** Vide *Beduini*.

* **BOLEA,** Meta, terminus, Gall. *Borne*. Inquisit. ex Tabul. Massil. : *Quod nomine omnium et singulorum piscatorum Massiliæ ponantur seu designentur Boleæ seu termini, infra quas Boleas seu terminos possint pisca-tores Massiliæ pescari vel pescare facere. Vide supra *Bola* 1.*

* **BOLEDRUS**, ut *Poledrus*. Charta ann. 1418. ap. Guden. Cod. Diplom. vol. 3. pag. 786 : *Hubent in animalibus 15. equos labo-rantes, 19. equos silvestres, 5. Boedros su-gentes.*

* **BOLENA**, *Lo tabernario*, in *Glossar.* Lat. Ital. MS. Vide *Bolona*.

BOLENDEGARI, **BOLENGARI**, Pistores, nostris *Boulengers*. Charta Hugonis de Castellonovo ann. 1212. ex Tabul. S. Vincentii de Nemore : *Ammonitione Bolendegariorum de Castellonovo, qui in praesato molendino de jure tenentur molere. Panifices seu Bolengarii, Panetaria seu Bolengaria, in aliquo Chartis quæ habentur in Statutis MSS. Bolengariorum et talemelariorum Parisien-sium. Vide Probat. Histor. Monmorenc. pag. 75. Bulengarii, in Charta ann. 1120. apud Sammarthanos in Abbatibus Vallis secreta. Boulens dicuntur in Charta Peagio-rum urbis Ambianensis, quæ est Philippi Comitis Flandriæ : Quiconques sache pain à vendre ou vent en la chité, il doit 2. sols l'an, ou 28. denrees de pain, ou cascune se-maine une ob. pour la loi de Boulens, de la Coustume de Boulens, etc. Occurrunt ibi non semel Videntur pistores ita appellati, quod panes in formam globorum, quos *Boules* dicimus, conficiant. At Ruellius lib. 2. de Natur. stirp. cap. 20. si dictos putat, quasi *Potentarios*. [Sic et Menagiis remota omni dubitatione. Kennetus a *Bolting*, Anglis farinam succernere, seu actio, qua succer-nitur.]*

BOLENGERIA, Officina pistoria, pi-strinum, Gall. *Boulengerie*. Index reddituum Monasterii S. Petri Corbeiens. e MS. ejusd. Monast. : *Vicus Calcere, et de Muchaere, et de Catheria, et vicus S. Albini hac et illac, et de Bolengeri et retro Bolengeriam debent lectos, cum rex venerit . . . et Bolengarii debent corbellas ad vindemiandum vineam.*

* **BOLENGRIA**, Eadem notione. Acta SS. Junii tom. 4. pag. 606. B. de S. Lietberto : *Et in vico de Paschiertrau cambam unam et in Bolengria furnum unum, etc.*

* **BOLENDINUS**, Nummus signatus, ab Ital. *Bollare* sic dictus, idem quod apud nos *Merallus*, symbolum nempe seu tessera, quæ canonici aliis præbendarii in pra-sentiæ signum datur. Stat. MSS. eccl. S. Laurent. Rom. : *Illi vero, qui missam cun-tabit tres, et in ultimis vesperis unum, Bo-lendinos solvere teneantur..... Et tunc pre-sentibus solvat camerarius unum Boledinum, si canonici capitulum fricerint, et aliter non.*

* **BOLENGARIA**, Ars pistoria. Charta ann. 1226. in Tabul. S. Petri Carnot. : *Suplicantes.... ut concederem duos bolenga-*

*rios in villa de Traione; quos prior de Traione, qui pro tempore fuerit, magis duixerit eligendos de bolengariis in terra prioratus de Traione commorantibus, ab omnibus exactionibus, redemptiis, constumis, quas ab eis ratione Bolengariæ solitus eram percipere et diu perceperam, liberos penitus et immunes. Vide *Bolengarii*.*

* **BOLENGIARI**, Artem pistoriæ exerce-re, nostris etiam *Bouleger*. Charta ann. 1416. in Chartul. S. Joan. Laudun. : *Si autem Bolengari voluerit (Ernaldus) et pa-nem venalem facere, dabit furnugia, sicut et alii.*

* **BOLENGIUM**, Aquarium, rivus. Stat. Avella ann. 1496. cap. 185. ex Cod. reg. 4624 : *Si aliqui persona posuerit.... in ali-quibus fossatis, Bolengiis, seu abbreviationibus.... aliquas balchas seu paleas, etc.*

* **BOLERIA**, **BOLLERIA**, Locus, ut vi-detur, *Betulis*, Gall. *Bouleaux*, consitus. Vide infra *Bolum* et *Boulaya*. Charta Phil. V. reg. Franc. ann. 1317. pro monast. Pissiaci in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 444. r. col. 2 : *Item super exitum Bole-rie et huaniæ, pro toto ad S. Michaelen, xv. solidos. Bolleria, ibid. fol. 433. v. col. 1. Hinc emendanda eadem Charta ex Reg. 71. Chartoph. reg. ch. 69. ubi Roberia pro Bolleria.*

* **BOLETA**, Pilula, Gall. *Petite boule*. Stat. crimin. nova Cumanae cap. 80. ex Cod. reg. 4622. fol. 84. r. : *Nullus homo nec puer habens a decem annis supra ludat, nec ludere debent in civitate Cumarum.... nec in plateis publicis.... ad Boletam. Vide supra Bola 3.*

* **BOLETARIUS**, f. Spiculator, ab Anglo Bolt, Spiculum. Rymer. tom. 12 pag. 10. col. 1. : *Ancianis, Gubernatoribus, Prä-sidibus, Judicibus, Theoloaneuris, Tributa-riis, Boletaris, pastuum Custodibus, etc.*

* *Vel potius Bolarum seu limitum custos vel judex. Vide supra Bola 1.*

* **BOLETINUS**, Schedula Ital. *Bullettino*, Gall. *Bulletin*. Stat. Montis-reg. pag. 43 : *Et pro majori dicti ordinamenti declaracione hoc modo in hujusmodi mutatione procedetur, videlicet primum mutetur tertia pars dicti consilii per sortes Boletinorum. Vide infra Boletinus.*

* **BOLETTA**, Sigillum, ab Ital. *Bolla*, eadem notione. Annal. vett. Mutin. ad ann. 1497. apud Murator. tom. 11. Script. Ital. col. 86 : *Et dicto anno Hercules dux (Ferra-riæ) dissoluit officium Boletarum Mutinæ, propter quod fuit letitia Mutinæ. Vide Boleta 1.*

* **BOLETUM**, f. Ager incultus, nostris vulgo *Bruieres*. Charta ann. 1209. ex Archi-vis Castris Vitrei : *Dono eis etiam et concedo plateas quas in castello meo vacuas poterunt invenire, et si quas etiam extra medietatem consilio et auxilio meo, in Boleto scilicet aut Veteriburgio poterunt adipisci. In alia Charta, cuius excerptum habes in *Aprature*, legitur, Boletum quod idem esse videtur.*

* *Idem videtur quod infra *Boleyum*.*

* **BOLEVARDUS**, Agger urbem vel ca-strum muniens et circumcingens, Gall. *Boulevart*. Breydenbuch Iter Hierosol. pag. 270 : *Respondet ut illic ad ripam fosse nuncium mittat, aderitque in Bolevardo qui nomine Magistri respondeat. Vide *Burgwardus*.*

* **BOLGRI**, pro Bulgari, in vita Caroli M. apud Pithecum : *Commissio cum Bolgris prævalit, etc. Vide *Bulgari*.*

* **BOLHAGIUM**. Charta Henrici III. Regis Angl. tom. 2. Monastici Angl. pag. 281 : *Et alnetum inter duo inferiora molendina sua, et inter Bolhagium et aquæductum. An Boldigium? Bilde, Saxonibus est villa, Bold domicilium.*

* *Idem quod *Bolagium*. Vide in hac voce.*

* **BOLHETUS**, Apex, Gall. *Houppr*. Comput. ann. 1412 inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 205. col. 1 : *Item solvrat Claro Bernatae ..... pro faciendo dictas agulhetas, et labore per ipsam impenso in faciendo duodecim *Bolhetos*, et reparando dictum pavalonum.*

* **BOLHITORIUS**, Dicitur de cupa, in qua vinum coquitur, Gall. où le vin bout. Lit. ann. 1315. in Reg. 108. Chartoph. Reg. ch. 68 : *Retulerunt... se invenisse bona et res mobiles quæ secuntur, ... unam tamen Bolhitoriam et unam trothalitoriam.*

* **BOLHITUM CORIUM**, *Corium* decoc-tum, Gall. *Cuir bouilli*. Inventarium orna-mentorum Abbatis S. Massil. ann. 1338 : *Item estugium dictæ mitræ de corio *Bolita*.*

* **BOLIARIUS**, Signator, inter ministros archiepiscopi Mediolanensis recensetur, in Charta ann. 1221. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 637. Vide supra *Bolarius*.

* **BOLIDA**. Vide *Bola* 2.

* **BOLIDUS**, [Fungi species, quæ nascitur in arboribus.] Vide *Lemige*.

* **BOLIET**, Retis genus. Statuta MSS. Piscatorum Massil. ex Archib. eorumdem : *Piscatores inter se convenerunt et concorda-runt quod non possint nec debeant dictas Dominicas de vespera exire catenam portas dictæ civitatis causa calundi eorum retia de-Balir. Vide *Broginus*.*

* **BOLINGERIUS**, Pistor. Gall. *Bolin-ger*. Locus est in *Focapa*. Vide *Bolengari*.

* **BOLINUS**. Ad *BOLINUM*, dici videtur de opere anaglyptico, Gall. *Relevé en basse, ciselé*. Inventar. MS. thes. Sedis Apost. ann. 1295 : *Item unum alium urceum planum cum manico laborato ad *Bolinum*. Item unum alium urceum, ... sine *Bolino*. Neque, ut si-detur, aliud sonat vox Gallica *Boella*, in Lit. remiss. ann. 1394. ex Reg. 147. Chartoph. reg. ch. 88 : *Un hanap de madre à Boellon d'argent. Et Boillon, in aliis Lit. ann. 1474. ex Reg. 195. ch. i 199 : Boilleas d'argent de ma salade. Quod *Basse* appella-tur, in Lit. remiss. ann. 1400. ex Reg. 155. ch. 78 : Avec ce avoit pris audit saint Eloy une *Basse* d'argent à hanap.**

* **BOLIS**, Cataprorates, Gall. *Sund*, a Gr. *Bolik*. Gemma *Gemm* : *Bolis, ita, Per Bolidem plumbi dic massam significari.* Per quam nauta solet maris explanare profundum. *Bolis*, *Sund* - *gyrd* in *Gloss*. Anglos. ap. *Jal. Ant. Nav.* vol. 1. pag. 166.

* **BOLISMUS**. Alex Iatrosoph. MS. lib. 2. Passion. cap. 18 : *Bolismus, passio que vocatur, sicut ipso nomine declaratur, magas est fumes : fit autem, ut sermo ipse ostendit, de nimio calore et imbecillitate stomachi. Glossar. Gr. Lat. *boulīus*, *famelicus*. Hinc*

* *BOLISMALIS APPETITUS*, apud Elbam. in vita Henr. V. reg. Angl. edit. Hearne. cap. 70. pag. 202 : *Cum tamen non mor se-*

tus affluens victualium copia posset adduci, quæ totidem Bolismales appetitus extinguunt, non desinunt miserimi in dies tumultuosis clamoribus occidere mortui per plateas.

¶ **BOLITA.** Vide *Bola* 2.

¶ **BOLITER,** M̄p̄p̄xi s̄ic̄b̄z̄, *Spectacula ad sacrificium pertinentia.* Supplēm. Antiquarii [** *Bolitis* in Cyril Gloss. ed. Angl.]

1. **BOLLA,** Vox Saxonica, Cyathus, vel hemina, seu mensura continens tres partes *Pintæ*, inquit Somnerus : *a Bole*, Anglis. Assisa de Ponderibus et mensuris, in Statutis Roberti III. Regis Scotiae cap. 22 : *Bolla debet continere sextarium, videlicet 12. lagenas, et debet esse in profunditate 9. pollicum, cum spissitudine ligni utriusque partis. Et in rotunditate superiori continebit 72. pollices, in medio ligni superioris. In rotunditate inferiori 71. pollices. Eadem habentur in Assisa Regis Davidis de Pond. et mensur. cap. 2. Monasticum Angl. tom. 1. pag. 104 : Quem cīsum antiqui Bollam Athelwoldi vocabant. [** Vide Wachter. in Glossar. voce *Boll*, et *Ihrium* in Glossar. Suio-Goth. voce *Bolle*. ADEL.]*

¶ 2. **BOLLA,** Mensura aridorum. Charta Roberti II. Scotorum Regis apud Mabillo-nium in Supplemento Diplom. pag. 108 : *Una cum octodecim Bollis farinæ de sicca multura de dicta terra percipi consueta.*

¶ 3. **BOLLA,** Sigi. um. Vide *Bolla*.

4. **BOLLA**, Meta, limes, terminus, Gall. *Borne*. Charta Rain. comit. S. Egid. ann. 1164. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 300 : *In omnibus vero usaticis, quæ per terram accipiuntur, tam infra villam, quam infra Bollas ipsius villa, medietas erit mea et medietas illorum.* Vide supra *Bola* 1.

¶ **BOLLANUS**, seu *BULLANUS*, Secundus Curio, seu Sacerdos Ecclesie Parochialis B. M. de Lorriaco, in qua duo vicissim presbyteri curionis seu pastoris officio fungabantur; unus ad collationem Archiepiscopi Senonensis, alter nempe *Bullanus* ad presentationem Abbatis Floriacensis. Charta Capituli Senonensis ann. 1171 : *Presentatio Bollani et successorum ejus ad Ecclesiam B. Benedicti spectabit.*

* **BOLLARE**, Signare. Vide supra *Bolare*.

* **BOLLATURA**, Signatura, sigilli appositi, ab Ital. *Bolla*, sigillum. Stat. Ver-cell. lib. 7. pag. 179. r^o : *Et quod nihil aliud recipiam pro signatura et Bollatura, nisi id quod mihi ordinatum est vel fuerit per communem Vercellorum.* Vide mox *Bulletinum*.

¶ **BOLLE**, Cyathus. Madax Formulare Anglic. pag. 427. ex Testamento anni 1386 : *Unum Bolle cum cooperculo argenteo, et sex schipos coopteros, etc.* Vide *Bolla* 1.

* **BOLERIA.** Vide supra *Boleria*.

¶ 1. **BOLLETA**, Scheda. Hisp. et Ital. *Bulleta*, Gall. *Buletin*. Acta SS. Maii tom. 6. pag. 173. in Instrum. immunitatis Faventiorum : *Congregati spectabiles viri cives Faventini... juxta plateam et officium Bulletarum : Hoc est, ædilitia domus in qua Bulleta seu Scheda hospitalis militibus expediuntur.*

* Malum de sigillo interpretari. Vide supra *Bulleta*, et mox *Bulletinum*.

¶ 2. **BOLLETA**, Bulla quæ Chartis appenditur. Acta SS. Maii tom. 1. pag. 401. de S. Juvenale : *Mandavit eamdem capsulam clavis ferreis et circumcirca ligari, videlicet*

a pede et a capite fettucciis sericis rubeis, et extremis ipsarum fettuciarum invicem suppositis Bolletis firmari et suo sigillo in cera rubea.... muniri. Vide *Bulla*.

* **BOLLETINUM**, Sigillum, Ital. *Bolla*. Stat. Placent. lib. 6. fol. 85. r^o : *Item statutum est, quod moduli lapidum, cupporum et taveliarum de terra ferrentur et bollentur *Bulletino communis Placentiae.* Vide supra *Bulletta* et infra *Bulletinum*.*

* **BOLLETINUS**, Scheda, literæ quæ aliqui misso dantur. Stat. Cadubrii correct. cap. 137 : *Negue aliquis electus orator et nuntius, et destinatus pro aliquo negotio. communis, tum extra quam per Cadubrium, discedit, nisi prius habet *Bulletinum* de ipsis recessu cum millesimo et die. Item reversus in eodem *Bulletino* annotari faciat diem redditus sui, aliter amittat omnem suam mercedem.* Vide supra *Boletinus* et infra *Bulletinus*.

** **BOLLETUS**, pro *Boletus*, Genus fungi. Ecclasis v. 545 :

Pinguis et fiscis, Boletis, nec sine mergis.

BOLLICIA, Tumultus, sedition, Hispanis *Bollicio*. Vide Michaeliem del Molino, in Re-pertorio Foror. Aragon. pag. 167.

BOLLIS. Monastic. Anglic. tom. 2. pag. 666 : *Unum baculum processionale cum uno Bole argenteo, pro magna cruce imponendo. Ubi Bollis videtur esse nostrum Boule, sphæra, pila, globus.*

* **BOLLUCA**, Sylvestrium ac parvulorum pomorum species. Acta SS. Benedict. sæc. 2. pag. 12. in Vita S. Columbani : *Nec aliunde penitus quam agrestium herbarum exigua mensura, vel parvulorum pomorum qua erimus illa farebat, quæ etiam Bollucas vulgo appellant, vescebatur. Sic ibi, sed infra Cau-gius noster legit *Bullinga*.*

BOLOGIUM. Vide *Batuda*.

* **BOLOGNANA**, Compes, vel torques vinctorum, idem quod *Boia*. Stat. ant. Florent. lib. 1. cap. 35. ex Cod. reg. 4621. fol. 23. v^o : *Nullus ex rectoribus seu officiis communis Florentiae..... audeat.... exigere..... aliquam pecunie quantitatem, reliquid aliud ab aliquo, qui missus esset.... in aliquam Bolognanam seu carcere officialis praediti.*

* **BOLOGNINUS**, Moneta Bononiensis, Academicis Cruscanis : *Bolognino, nome di moneta Bolognese, di valuta di sei quattrini.* Steph. de Infestura MS. ubi de Innoc. VIII. PP. *Vinum non habetur nisi per paucos, et id sex aut septem Bolognini pro quoilibet metro.*

BOLONÆ. Gloss. Isid. : *Bolonæ, ipsi cetarii, qui diversa genera piscium emunt.* Gloss. Lat. Græc. : *Bolonæ, μεταπόται, παλικάπτης.* Papias : *Bolonæ, redemptor cetariorum tabernarum, in quibus salsa mentem conduntur, quas tabernæ vulgo cetarias vocant.* [** In cod. reg. 7609. *Bollona*.] [MS. Ecclesiæ. Bituric. : *Beollona, Redemptor cetariorum.* in Supplēm. Antiquarii, *Bolana pro Bolonæ*.] Arnobius lib. 2 : *Quid bigarias, salinatores, Bolonas, unguentarios. Occurrit etiam apud Terentium in Eunuch.*

¶ **Memoria falsus**, uti notat Grævius ad Glossar. Isid. hoc ultimum asserit Cangius. Apud Terentii antiquos interpretes Donatum et Euphragium in notis ad Eunuchum occurrit. Euphrag. in Act. II. Scen. 2 :

Cetarii sunt, qui salsa mentem vendunt : nam cetarie dicuntur Bolonæ. Donatus : Cetarii, qui cete, id est, magnos pisces, venditant, et Bolonas exercent. Sic tamen et ipsi Cetarii dicebantur, ut eruditii viri ex locis a Cangio relatis probant. V. Turneb. Advers. 13. 14.

¶ **BOLTA**, ab Anglico *Bolt*, Pilum, spiculum, Gall. *Javelot*. Rymer. tom. 6. pag. 417. col. 2 : *Quod quilibet... arcubus et sagitis, vel piletis aut Bolitis, in jocis suis utatur, arteisque sagittandi discut et exerceat.*

* **BOLVETUS**, Agger, Fland. *Bolwerk*, Gall. *Boulevard*. Comput. fabr. S. Petri Insul. MS. ann. 1477 : *Ad aedificationem novi Boveti extra portam S. Petri antemurale... lx. lib. Recept. Duaci facta ducis Burg. ann. 1470. ex Reg. sign. R. ejusd. urbis fol. 106. v^o : Au Boulverch de la porte S. Eloy avoit alumeries de petits flambeaux de chire. Vide *Bolevardus*.*

* **BOLUM**, Betula, Gall. *Bouleau*, olim *Balaic*, *Boal* et *Boul*. Charta Thomæ comit. Pertic. ann. 1217. in Reg. forest. comitat. Alencon. ex Cam. Comput. Paris. fol. 50. r^o : *Confirmamus quod prior et monachi (Bellismenses) in predicta foresta nostra percipiunt pacifice et quiete querum et fugum situs, stantes, et Bolum et salicem, etc. Ch. Phil. V. reg. Franc. ann. 1319. in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 603 : Nomine bosci mortui accipiuntur salices, mursalices, tremble, arable, charme, tilium, Bolum et alnæ. Chartar. Norman. ex Cod. reg. 4653. A. fol. 85 : *Habet ad ignem suum fagum, Bole, et furcum, et frondes, sine defunctione arboris. Ch. Phil. Aug. ann. 1215. in Reg. 34. bis part. 2. fol. 125. v^o. col. 1 : Cessimus monachis Loci restaurati... 700. circulos de Bole ad magna dulia. Alia ann. 1310. in Reg. 45. ch. 120 : Sauz, mursaus, Bous, coudre, etc. Boul, in Ch. ann. 1348. ex Reg. 84. ch. 754. V. *Boula* 1. et *Boulus*.**

BOLUNDUM. Gloss. Gr. I at. MS. Ὀλυθος, *Bolundum, hoc Grusum.* Edit. *Bolunda*. Ficus silvestris. [Glossar. Lat. Græc. : *Bolunda, Ὀλυθος, Ficus immatura.*]

1. **BOLUS**, [Frustum panis, placenta, etc. Medicina Saler. edit. 1622. pag. 210.] Vide *Panis Natulitus*.

* Gall. *Bouchée*. Mirac. MSS. Urban PP. V. : *Existens in mensa cœnando accidit, quod in secundo Bole quoddum os intravit in gutture suo.* Josleni episc. Suession. exposit. symb. apud Marten. tom. 9. Ampl. Collect. col. 1102 : *Bolus, bucati est, id est quantum panis vel cibi bucca simul capit.* [** *Bolus*, penitus longa, Offa. Vide Forcellin. edit. German. Adde Discipl. cleric. c. 28. § 8.]

* 2. **BOLUS**, Caput, articulus, Gall. Article. Stat. eccl. Corisopit. MSS. : *Sunt... duodecim articuli fidei juxta numerum duodecim Apostolorum, quorum quilibet unum Bolum scripsit, ideo vocatur symbolum Apostolorum; nam quilibet posuit unum Bolum, id est, unum articulum.* Ab Italico *Bollettino*, schedula. Vide supra *Boletinus*.

* **BOLZONUS**, Jaculator, ab Ital. *Bolzonare*, Sagittas emittere. Annal. Mediolan. ad ann. 1372. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 749 : *Fracto ponte, Bolzoni, qui sustinebant pontem, tunc fuerunt exonerati a parte de extra, et incontinenti se levaverunt a dicta parte de extra,... et*

incommodi se vallavit cum dictis Bolzonis. Occurrit præterea col. 513. Bougon et Boujon nostris, Spicul genus, matara. Charta ann. 1391. in Reg. 141. Chartoph. reg. ch. 109 : *Octroyons audit d'Estouteville et à ses heirs successeurs qu'il leur loise avoir et tenir ces haies et censes... en nous payant une sayete peinte en vert et un Bougon blanc.* Lit. remiss. ann. 1391. in Reg. 142. ch. 24 : *Ainsi que ledit Jugunt avoit latérit sa vire ou Bougon issir de son arc, etc.* Aliæ ann. 1400. ex Reg. 155. ch. 450 : *Ledit Arnoul qui avoit un arc, lequel tray audit Baudet qui s'enfuoit, d'un Bougon à grosse teste. Icellui Buret tira dudit arc ung festu, nommé Bougon, in aliis Lit. ann. 1499. ex Reg. 189. ch. 397.* Aliæ denique ann. 1396: in Reg. 151. ch. 12 : *La vire ou Bonjon, dont ludit du Quesnoy jouoit,.... feri ledit Duhoc ou col, etc.* Hinc Bougenter, ejusmodi spiculorum artifex, in Lit. remiss. ann. 1446. ex Reg. 178. ch. 38 : *Le suppliant osta en l'ostel d'un Bougenter.... six fleches.* Bouson et Bouzon, eadem acceptance, in Reg. Ludov. ducis Andegav. et reg. Sicil. fol. 73 : *Le sege de Bossart en Anjou estren tenu du duc au devoir d'un Bouson empenné d'une plume d'aigle, ferrée et coché d'argent aux deux bouts, à muance de seigneur.* Et fol. 81 : *Jean de Sepeaux chevalier tient en soy et hommage simple du duc d'Anjou la justice de Vieilleville, au devoir d'un Bouson empenné de plume d'aigle, encornouillé d'argent, à muance de Seigneur.* Le Roman de Garin :

Il tret à sus, et li coulons s'en vont,
Li Bouzon volent deci as pavillons.

Le Roman d'Alexandre MS part. 2 :

La lance porte droite, com ce fust un Bouzons.

* Aliud vero est Bougon, Virga scilicet ferrea, pessulus, in Stat. MSS. S. Petri insul. ann. 1364 : Item que ly Bougons soit boutés assez tôt après wingnon, del heure que on poroit venir du pont de Fius jusques à la maison. Inventar. ann. 1511. ex Reg. Corb. 13. sign. Habacu fol. 39. v° : *Deux grands salloirs à couvercœux, dont l'un se ferme à la clef, à deux Bougons ou vergues de fer.* Ita et Boujon aliud sonat, in Lit. remiss. ann. 1428. ex Reg. 173. ch. 374 : *Un Boujon ou eschaillon d'une charrette, etc.*

* **BOLZSO**, Massa monetaria, nostris Billon. Lit. Phil. VI. ann. 1328. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 127 : *De qualibet libra contractus emptionis, venditionis, vel cambii auri vel argenti in massa, sive non cuadati, seu Bolzsone, quæ venderentur vel emerentur ad pondus. Semel et iterum ibid. occurrit.* Vide Bussonay et Billio.

* **BOMBACENUM**. Papyrus e Bombace seu gossipio confecta. Annal. Benedict. tom. 2. pag. 168. ex vet. Codice Bibl. Ottoboniana de ritu creandorum Patriciorum : *Hinc induit ei manum et ponat et in dextro indice antulum, et det ei Bombacenum propria manus scriptum.* Vide Bombax.

* **BOMBACINUM**, Pourpoin velaqueton, in Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120. Aliud ex Cod. 7684 : *Bombacium, Pourpoin fait de coton.* V. *Bombax* 1.

* **BOMBACINA PAPYRUS**, Bombacina charta. Vide in *Bombax*.

BOMBARDA, Petrarie, seu λοβόλευ species, quatiendis urbium aut castrorum mœcies, scriptum. Vide *Bombax*.

nibus, a fremitu et sono quem edit, qui Græc. βόμβος, Lat. *Bombus*, dicta : [et ab Ardeo, inquit Fabri Thesaurus, quod fereos globos emitat cum flamma.] Ita enim describuntur Bombardæ a Gerbrando a Leydis lib. 31. cap. 24 et 25. et Froissarte 2. vol. cap. 103. his verbis : *Ils firent ouvrir une Bombarde merveilleusement grande, laquelle avoit cinquante pieds de long, et jetoit pierres grandes, grosses, et pesans merveilleusement : et quand celle Bombarde decliquoit, on l'chioit bien de cinq lieues loing par jour, et dix par nuit, et menoit si grand noise au decliquer, qu'il sembloit que tous les diables d'enfer fussent au chemin.* Ex quibus certe videtur colligi bombardam istam nimis extitisse longitudinis, ut ænea fuerit, nec vi pulvris tormentarii, sed nervis ac certis machinis lapides vibrasse. Idem cap. 115. meminit bombardarum; quas portationis vocat, seu quæ manu geri possent, quibus emittebantur quadrelli crassiores penmati ac ferrei, cuiusmodi sunt *Arcobusæ nostræ*. [Bombardas manuarias vocant Leges municipales Mechliniensium tit. 11. art. xx: *Nemini fas est intra mœnia Bombardas manuarias aut colubrinas secum ferre, nisi vel in ingressu civitatis, vel regressu; nec permisum est tis ad jaculationem intramœnia tanti, nisi in gymnasii bombardariorum.*] Sed quidquid fuerit de bombardaria Froissartis, constat invento pulvere tormentario, eum perinde adhibitum tormentis bellicis, quæ bombardas appellarunt. Bombardis vero emittebant lapides ingenitus molis, ut ex Froissarte et alii constat. Raphanus de Carenis in Chron. MS. ann. 1379 : *Terribilissimi bombardarum lapides copiose et sine intermissione exhibant. Sed et bombardis istis ferreos globulos in nostros emississe Anglos in prælio Creciacionis auctor est sub ann. 1346.* Joann. Villaneus lib. 12. cap. 65 : *Con Bonbarde che saettavano pallottole di ferro con fuoco, per impaurire, e disertare i cavalli de' Francesi, etc.* Præterea legimus in Chron. Salvico ab Eripolo Lindenbrogio edito, sub ann. 1360 : *Consistorium urbis Lubencensis in toto combustum per negligentiam eorum qui pulveres pro Bombardis purabant. Sed et Ducas cap. 35. sub ann. 1451. celeberrimum tormentorum æneorum artificem memorat natione Hungarum, cui Urbanus nomen tribuit Laonicus lib. 8. qui a Græcis ad Mahumetem factus transfuga, ingens tormentum æneum fudit, cuiuslibet magnitudinis lapidis capax, quo muros Constantinopolitanos erexit Sulthanus. Idem Scriptor. cap. 30. sclopetos æneos et pulvrem bombardarium pluribus describit. Bombardarum meminere Petrus IV. Rex Aragon. in Chron. lib. 6. cap. 4. extremo, Froissart. 1. vol. cap. 144. 145. Monstrellet. 1. vol. cap. 29. 3. vol. pag. 56. Hist. Buci caldi pag. 125. Chronicum Bertrandi Gescilini MS. Dlarium obsidionis Aurelian. pag. 2. 7. 34. etc. *Bombardæ* etiam dixit Joan. Cananus pag. 189. [* Vide Glossar. med. Graecit. voce Στρῖψι, col. 1386. et Φολία, col. 1688.]*

Pulveris vero tormentarii, quem *Bordavm* Græcis recentioribus appellari auctor est Joannes Ducas cap. 30. pag. 255. auctorem ferunt Chymistam quandam nomine Bertholdum Schwanrtz, seu Nigrum, Monachum; dum enim is in mortario pulverem

sulphureum, Medicine aut Chymie, ut ferant, causa, texisset lapide, scintilla ex silice excussa forte intro delapsa lapidem cum fragore ac vi in altum tulit, quod quidem experimentum Monacho antem præbuit inventandi polveris tormentarii. Illius ab ann. 1338. in Gallia usum fuisse docet Computum Bartholomæi da Drach Thesaurarii guerrarum istius anni : *A Henri de Fauchefon pour avoir pouders et autres choses nécessaires aux canons, qui estoient devant Pay-Gaudlaume. Hoc etiam usos ann. 1354. in mari Baltico Regis Danorum classiariorum tradit Munsterus. Hujus pulveris tormentarii meminere præterea aliquot ex nostri, Thomas Walsingham. pag. 33. Froissarte 2. vol. cap. 87. Monstrelletus 1. vol. cap. 13. 2. vol. cap. 5. pag. 2. cap. 11. pag. 9. 3. vol. pag. 32. Berrius in Carolo VII pag. 211. Chronic. Flandr. cap. 112. etc. His addit que habet Ducas pag. 118. 138. 140. 145. 150. 154. 265. Vide in voce Canones.*

* Egregius plane est circa tempus, quo pulvis tormentarius in usu esse copit, Pr. Petrarcha locus, qui hac de re scriptores omnes hactenus effagerat, a Moratorio tandem feliciter animadversus in Lib. 1. de Remed. utriusque fortune dialog. 99. quem procul dubio scripsit Petrarcha ante annum 1344. uti probat idem Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 514 : *G. Habet machinas et balistas. R. Mirim, nisi et glandes æneas, quæ flammis injectis horris sonitu jacintur... Erat hæc pestis non per rara, ut cum ingenti miraculo cerneretur; nunc, ut rerum pessimarum doctes sunt animi, ita communis est, ut quodlibet genus armorum. Script. rer. Danic. lib. 1. ad ann. 1364. apud Ludw. tom. 9. Reliq. MSS. pag. 110 : Congrediuntur navili pugna fortiter certantes. Durasset in longius pugna, nisi regis filius Christophorus dicta Bombarde, quod bellicum tormentum tunc nuper inventum erat, graviter vulneraretur. Hist. Radisson. ad ann. 1404. apud Oesfeliu tom. 2. Script. rer. Boicar. pag. 521. col. 1 : *Tomentis minacissimis, quas a sono Bombardæ nuncupant, adeo conqressari, ut mari solo aquans, etc.**

Sed de bombardæ et pulveris tormentarii inventione plura habent Gobelitus lib. 4. Comment. Pii II. PP. pag. 105. Ireneus lib. 4. German. Exges. cap. 9. Aventinus lib. 7. Hist. Boiv. Polydorus Virg. lib. 2. de Invent. rer. cap. 10. Pancirolus in Novis repertis lib. 2. tit. 18. et ibi Henricus Saltutus, Forcatulus lib. 4. de Gallor. Imp. Christoph. Bæleoduct. in Tract. de Bombardis, Philippus Pigafetta in Nbt. ad Leonis Tactica pag. 68. Pontanus lib. 8. Rer. Daicarum, Petrus Matthaeus in Constit. PP. pag. 462. Miræos in Chron. Belg. ann. 1384. Petrus Divæus lib. 15. Rer. Brabantie. pag. 170. Cleiracus de Legibus maris pag. 495. et alii.

* **Bombarda inter armis peditum recensetur**, in Lit. Casimiri III. ann. 1475. inter Leg. Polon. tom. 1. pag. 228 : *Quilibet peditum habent balistam vel Bombardum, etc.* Bombardæ uncates, quas Hakenbuchs vocant, in Tract. pacis ann. 1525. ibid. pag. 433. Eadem que nostris Arquebusæ à croc dicebantur.

BOMBARDA, apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 4. pag. 444. in Chronico Episcoporum Merseburg.

BOMBARDARE. Raphanus de Caresinis in Chr. MS. ann. 1379 : *Comparientibus 3g. galeis cum aliquibus galedellis, et nobiscum Bombardantibus, etc. Nostri hodie Canover dicunt.*

* Chron. Andr. Danduli apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 456 : *Sed viso vigore et ordine galearum nostrarum ad defensionem strenuissime paratarum, aliquan- diu hinc inde Bombardato, proras libertissime vertebar in puppim.*

BOMBARDARIUS, nostris *Bombardier*. Acta SS. Maii tom. 5. pag. 217. E. de B. Humilitate : *Ut eodem die V. ad S. Salvii adduci fecerit sexcentos mortarios, quibus ex communi Bombardiorum munitione, absque monasterii impendio, saepius explosis, aucta letitia fuit plaususque popularis.*

BOMBARDERIUS, in Actis SS. Julii tom. 3. pag. 454 : *Ballistarū quos vulgo Bombar- derius vocant.*

BOMBARDIATOR, apud Rymer. tom. 15. pag. 161. col. 1 : *Vibrellatores sive Bombar- diatores.*

BOMBARDELLA, Minor bombarda. Octavianus de S. Gelais in Viridario honoris : *La puissance des faucons, bombardes, canons, serpentines, et Bombardelles y firent si hor- rible deluge, etc.*

* Chron. Tarvisin. ad ann. 1376. apud Mu- rator. tom. 19. col. 753 : *Illa hora Bombar- dula parva, qua prima fuit visa et auditia in partibus Italie, conducta per gentes Veneto- rum, casu percussit Rizolinum de Azoni- bus.*

BOMBARDULA, Eadem notione. Tract. MS. de Re milit. et mach. bellicis cap. 144 : *Eques scopettarius, oportet quod ipse sit totus armatus, et equus ejus sit totus bardatus, ne a funiculo ardente laedatur, nec a pulvere Bombardula sive scopetti.*

* Aliis notionibus eamdem vocem Bom- barde usurparunt nostri. Pro instrumento musico occurrit, in Lit. remiss. ann. 1432. ex Reg. 175. Chartoph. reg. cn. 184 : *Lesquelz deux menestriers le suppliant appellent leur disant, Donnez-nous une dame;.... l'un desquelz ne voulut demourer;.... le suppliant alla le querre, et lui dist, Bailleuz-nous vostre Bombarde, et nous la porterons, puisque vous n'y voleuz venir. Vestis mulieribus, ac praesertim manicarum ornamentum est, in Lit. remiss. ann. 1473. ex Reg. 197. ch. 413 : *Icellui Jehan bailla au suppliant à doubler la robe de sa chamberiere, c'est assavoir. le corps, de bougran, et les Bombardes des manches et collet d'icelle robe, de satin noir.**

** **BOMBASUM**. Thorax, Germanis *Wamms*, in vet. Vocabul. ann. 1482. et Gemma Gemmar. ADRL. Vide *Bombax*, 1.

* **BOMBATUS**, Curvatus, Gall. *Bombe*.

Stat. Avelia cap. 93. ex Cod. reg. 4624 :

Mensuræ ut supra rationata et signatae,.....

ustæ et rationabiles reputantur; dum tamen

ractæ, ruptæ, cassatae vel Bombatæ, seu in

aliqua sui parte muchinatae non sint.

1. **BOMBAX**, et *Bombe*, Gossipium,

ana vel lanugo xyli, id est, gossipii fruti-

is, de quo Plinius lib. 19. cap. 1. Ἰππιανό

Ιππιανο, in leg. Si cui lana legetur, D. de

legat. 3. (32, 70, § 9.) ubi ligneam lanam

redit [** interpolator; *lanam de ligno ha-*
bent recentiores ex correctione, ubi in
cod. Pisan. *diligornum.*] Ital. *Bombace*
appellant, quod nos *Cotton* dicimus :
unde *Bombazin* vocampus telas bomba-
cinas, aut linteas ex *bombace* confecta. *Bom-*
bycem dixit Plinius loco laudato : *Superior*
pars Egypti in Arabian vergens gignit fru-
ticem, quem aliqui gossipium vocant, plures
xylon : et ideo lina inde facta, xylinia. Par-
vus est, similemque barbata nucis desert fru-
ctum, cuius ex interiore bombyce lunugo
netur : nec ulla sunt eis in candore, molli-
tiave praefrenda. Vester inde Sacerdotibus
Egypti gratissimæ. Sed de gossapinis ar-
boribus, lanigerisque, plura idem Plinius
lib. 12. cap. 10. et 11. Theophrast. lib. 9.
de Plantis cap. 4: Pollux lib. 7. cap. 17.
Dioscorid. lib. 3. Williomerus seu Josephus
Scaliger in Animadvers. in Rob. Titium
pag. 48. et Salmasius ad Solinum. Hist.
Translat. S. Severini Noricor. Episc. n.
6: *O Episcope, quia caput tuum multo salito*
Bombyce abundat, etc. Virum alloquitur
dure, ut ait, cervicis, alluditque ad
nostros Gambezons, ex bombyce, acetō et
Sale condito confessos, quo duriores ac
spissiores essent. Will. Tyrius lib. 8. cap.
13. *Culcitas refectas Bombyce dixit.*

BOMBAX. Jacobus de Vitriaco lib. 1. cap. 84 : *Sunt ibi præterea arbusta quædam, ex quibus colligunt Bombacem, quæ Francigenæ Cotonem, seu Coton appellant : est quasi medium inter lanam et linum, ex quo subtilia vestimenta contexuntur. Necrolog. Ambian. Ecclesiæ : Insper una est casula de Bombyce. Petrus Damian. lib. 7. Epist. 17 : Saccum, qui Bombycis involucro plenus erat, arripuit. Philippus Mazerius Cancel- lar. Cypr. in Statutis Novæ Militiæ J. G. pro recuperatione Terræ Sanctæ MSS. quæ extant in Bibl. Cælestin. Parisiens. : Portabunt juponem apertum ante cum pilulis, compositum de tela linea, sargia, Bombyce, bograno, aut panno laneo.*

Bombacina papyrus, in lib. 3. Constitut. Neapolit. tit. 36. § 1. Ellychnion, Gall. *Meche*. Vide Petr. de Vineis lib. 3. Epist. 66. [** Græci Συλοχίτρινον vocant chartam bom- bycinam. Vide Gloss. med. Gr. hac voce col. 1027.] *[Bombagina charta*, in Actis SS. Julii tom. 3. pag. 112. E. *Charta de bombyce, bombycina* in Computo quod refertur pag. 271. et seqq. tom. 2. Hist. Dalphin.]

BOMBAX, Eadem notione, *Baμβακίον* Nicolo Myrepso, sect. 1. cap. 425. *Baμβακίον*, Suidæ, sic enim ille : *Baμβαξ, ἡ Baμβαξ, καὶ Paμβαξ, τὸ παρὰ πολὺς λεγέμενον Baμβακίον*. Et alibi : *Paμβαξ, καὶ Paμβαξ, τὸ παρὰ πολὺς λεγέμενον Baμβακίον*. Corona pretiosa, *Baμπαξτή, bombyx, Baμβεκόν*. Vita S. Eudociæ Martyr. cap. 8 : *Bηλα διὰ Baμβαξ λιθῶν ὁ. Ex his emendandæ Glossæ Ara- bica : Bombax, bombyx, gossipium. Per-*

pererant enim editum Mambar. Chronicon

Casin. lib. 3. cap. 57 : Albas de montassa

Bambaci octo. Adde Chronicon Richardi

de S. Germano ann. 1232. Acad. Cruscani :

Bambagia e Bambagio, lanugine bianca che

esse dal frutto de una pianta così chiamata,

Lat. lana, gossipium. Vide Bambazium.

BAMBACINUM, Tela gossypina, facta ex

bombace, Ital. bambagino. Constantinus

Afric. lib. de Chirurgia cap. 11 : Bambacatum

butyro infusum. Joan. Villaneus lib. 10.
cap. 168 : *Palio di bucherane bambagino.*
Baμβακίον, eadem notione semel ac iterum
in Synaxariis et Menæis Gr. 11. Augusti.

BAMBASUM. [Chronicon Mellic. pag. 359. col. 2. in Regula Reformationis Monasterii Mellicensis : *Oportebit ut non utantur cam- sea linea, sed linea tantum, nec bambasio rel iappa, neque pilo foderato cum pellibus.*] Raimundus de Agiles pag. 178 : *Eran au- tem culcitæ de Gambasio, ubi legendum reor de bambasio, nisi gumbasium idem fuerit cum coactili. Vide Gambeso ad vocem Gam- biso.*

BAMBUCINUM. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 17 : *Lectos etiam in domo hospitali... preparatos habere debet, videlicet cum Bambucinuis, id est, panellis laneis suppositis. Cap. 18 : Lectualia sunt hæc, Culcitra Bambucina, id est, panellum.*

PAMBICUM, Eadem notione in Ordine Inclusorum : *Pambicum habeat et mirani- mum pulvinar. Legendum videtur Bambi- cum.*

* **BOMBIXINA**, Eadem notione. Modus exigendi gabell. pedagii apud Saon. ann. 1526 : *Item pro qualibet salmata... ballarum... Bombarinorum, seu sustaneorum, etc.*

* **BUMBACIUM**, Eodem significatu, in Actis S. Domin. tom. 1. Aug. pag. 620. col. 1 : *Accipe hæc, et cum succo porri conficias, et super Bumbacium pone, colloque filii tui adhibe et sanabitur.*

* **BOMBASUM**, in Actis SS. Junii tom. 3. pag. 128. in Processu de SS. Virginibus Eischellen. : *Fuitque in hujusmodi spatula et adhuc est caro dictæ sanctæ Virginis; licet propter ejus antiquitatem hujusmodi caro facta sit quasi Bombasum fuscæ coloris.*

* **BOMBICINUM**, *Bombicinum*. Epistola Johannis de Monasterio ad Carolum VI. Regem Franciæ apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 1446 : *Vidi caligas hujus Principis, et ad nauseam usque squallidum Bombicinium. Menotus Serm. fol. 119. re- cto col. 1 : Opus est quod habeat ung pour- point de velours : unum Bombicinum velu- sinum. Ibid. fol. 120. r. col. 2 : Et quo- niā sensit ce damaz voluer sur le dos, caligas coccineas bene tractas, pulchram camisiam rugis plenam supra collum Bom- bicinum elegans velusinum.*

* **VESTIS GOSSIPIO FARTA**. Acta dissolut. matrim. Ludov. XII. fol. 149. r. ex Bibl. reg. : *Servita, que extrahebatur ab ore suo, erat rubor quam Bombicinum suum, quod erat de satino rubeo. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : Bourre, laine de saye, Bombicinum. Vide supra Bombacium.*

* **BOMBICUM**, Eodem sensu. Testam. Guislæ comit. Ceritan. ann. 1020. apud Marcam Hispan. in Append. col. 1020 : *Mobilem vero meum quem habro, id est, meum Bombicinum et meus pellicias.... ven- dite, ut melius potueritis. Et col. 1021 :*

Jussit vendere suum Bombicinum et pellicias.

* **BONBUCINUM**, *Bumbucinum*, ut Bombar. Lit. official. Paris. ann. 1380. in Reg. 118. Chartoph. reg. ch. 428 : *Item quod idem reus emerat semel quandum ba- lam Bonbucinii, Gallice une bale de coton, et quando sacus, in quo ejusmodi Bumbuci- num possum posuerat, etc.*

BAMBACIUS, Qui *bambacem* vendit.

Charta ann. 1208. apud Ughell. tom. 7. Ital. sacr. pag. 278 : *Et alia domo in platea Bumbaciorum Amulphia.*

¶ 2. **BOMBAX**, f. Linteorum aut aliæ quævis quisquiliæ. De excidio urbis Aconis lib. 2. apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 770 : *Defensores apparere, accurrentes unilique, portantes ligna et lapides, terram et Bombacem, equorum mortuorum et similium cadaveria, jussatum ex eis in medio tempore... impletentes.*

¶ **BOMBERE**, **BOMBICARE**, **BOMBICUS**, **BOMBIRE**, **BOMBIZARE**. Vide *Bombus*.

* **BOMBILARE**, De apibus dicitur, in carmine de Philomela ad calcem Cod. reg. 6816 :

*Et cuculi cuculant, et rauca cicada fritionit,
Bombilat ore serens munera mellis apes.*

Vide in *Bombus*, 1. [** Sonum edere. Reinardus Vulpes libr. 3. vers. 1917 :

*Te deum rapitur, clanga illico Bombilat ingens.
Ibidem vers. 2124 :*

Bombilat hic grossum ventre lagea cavo.]

BOMBINARE, Conviciari. Papias. Vide *Bombinare*.

¶ **BOMBITES**, Μύρμητες. Gloss. Gr. Lat. Formicæ.

¶ **BOMBIX**, Aranea. Vet. Gloss. Sano German. num. 501. ubi aranea est pro bombyce seu vernicula qui net lanuginem sericam, quæ etiam Bombyx appellatur.

¶ **BOMBOSUS**, *Bombulum*, in *Bombus* 1.

* **BOMBOSUS**, *Furibundus*, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641. Vide in *Bombus*, 1.

¶ **BOMBUM**, *Sorbellum*. Gloss. Isid. Ad quod Graevius : Sorbellum est juscolum, aut quodvis liquidum, quod sorbetur : dicitur etiam a Scriptoribus inferioris ætatis sorbitum. Nihil igitur ad bombum. Divinit alii acutiores, quid hoc sibi velit.

1. **BOMBUS**, **BOMBULUS**, Crepitus. Joan. de Janua : *Bombus, sonus, ... inventum etiam pro sono culi. Alibi : Trulla, Bombus vel sibilus ani.* Gloss. Lat. MS. Regium : *Bombus, sonus*, Gloss. Lat. Gr. : *Bombus, βόμβος*. Ita scribendum pro *Bomnis*. Vetus Charta homini, apud Camdenum in Britannia, et Spelmanum, de quodam Baldino, qui tenuit terras in Heningston in Comitatu Suffolciensi per serjanctiam, pro qua debuit facere die Natali Domini singulis annis eorum domino Rege unum saltum, unum suffletum, et unum Bombulum. Id est, ut, idem Camdenus interpretatur, ut saltaret, buccas inflaret, et ventris crepitum ederet. Spelmannus habet, saltum, sufflum, et pettum. Atque inde eidem Baldino cognomen inditum le Pettour. Charta 27. Sept. ann. 1398. pro loco de Breuil in Burbon. ex Camera Comput. Paris : *Item in et super qualibet uxore maritum suum verberante unum tripodem. Item in super qualibet filia communis sexus videlicet viriles quoquaque cognoscente de novo in villa Montis Lucii eveniente 4. den. semel aut unum Bombum, sive vulgariter Pet, super pontem de Castro Montis Lucii solvendum.*

BOMBICUS, Superbus, inflatus, apud Fortunatum lib. 4. de Vita S. Martini : Intolerabilium per iuvias Bombica jactans.

BOMBOSA vox, apud Aldhelnum de Virginitate capite 10.

¶ **BOMBÆ**. Medicina Salern. pag. 231. edit. 1622 :

Radix rapa bona est, comedenti dat tria dona; Visum clarificat, ventrem mollit, bene Bombit.

¶ **BOMBICANS HARPA**. Vide iu hac voce.

¶ **BOMBIRE** vel **BOMBILARE**, dicitur de apibus bombum edentibus. Vide *Baulare*, *Bombilare* suo loco, [** et *Forcellin*. in *Bombus*.]

BOMBIZARE, apud Papiam, [et in Epist. obscurorum virorum : *Ipsa multum bibit et comedit, ac bis nuper Bombizavit, quando sedit apud me in mensa, et dixit quod fecit cum scanno.*]

* **BOMBINARE**, **BOMBIZARE**, Crepitum edere. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679 : *Bombinare, Sonner, peter. Aliud ex Cod. 7684 : Bombizare, bombos facere, Peter.*

* **BOMBIZABE**, Eadem notione. Lit. remiss. ann. 1357. in Reg. 85. Chartoph. reg. ch. 180 : *Idem presbyter coram omni populo, qui astabat ibidem, bis Bombizavit dicens, Ecce unum bombum pro rege tuo, et alium pro capitulo Lugdunensi.*

* Gemma Gemmarum : *Bombus est gravis et turpis sonus. Inde Bombisare.*

BOMBULUM. Epistola incerti 28. de diversis generibus Musicoruin, tom. 9. Operum S. Hieronymi, de fistula : *Et per singula latera 12. Bombula ærea 12. fistulis in medio positis in catena fixis dependent : ita tria Bombula in uno latere per circuitum utique figuntur, et concitat primo Bombulo, et concitat 12. bombulorum fistulis in medio positis, clamorem magnum, fragoremque nimis supra modum simul proferunt.*

* 2. **BOMBUS**, Pila incendiaria, Gall. *Bombe*. Comment. Jac. Picinini ad ann. circ. 1452. apud Murator. tom. 20. Script. Ital. col. 75 : *Hic Tibertus dux Bombi fulmine in una sanciatur.*

¶ **BOMBYCINÆ CARTE**. Vide in *Bombax*, 1.

BOMBYCINARE, in Glossis Isidori, *Purpuram facere*. *Bombycinatores*, *purpuram facientes*. Ita Joan. de Janua. De *Bombyce*, multa habet Salmasius ad Tertull. de *Pallio*. [Vide Graevium ad Glossar. Isid. ubi docet per Bombycinatores non esse proprie intelligendos eos, qui purpura tingebant vestes bombycinas, sed eos qui illas texebant.]

* **BOMESTER**. Gloss. Cæsar. Heisterbac. in Reg. Prun. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag 685. col. 1 : *Minister noster ibidem, qui Bomester appellatur, tenetur de officio suo eandem vineam plantare, quod nos appellamus proffen.*

¶ **BOMINATORES**, θεριζοτοι, θρυλλοὶ πεπούτες, ἡ ταραχή : *Tumultuatores*. Suppl. Antiquarii.

* Cangius in Castigat. ad utrumque Glossar. forte *Bominatores*, a *bombus*. Vu canius *Bovinatores* legit ex Isid. Glossar. ut et Cujac. et Heraldus lib. 1. cap. 4.

** **BOMOLOCHUS**, *Scurrus*; *Bomolochia*, *Scurrilitas*. Gemma Gemmarum. Vide Lexica Graeca in *Bomolochos*, etc.

* **BONA**, Meta, limes, terminus, Gall. *Borne*. Arrest. parlam. Paris. ann. 1372. ex Tabul. S. Joan. Laudun. : *Cognitio fundi terræ, mensurasque ordinandi et tradendi ac metas sive Bonas ponendi et amovendi, etc.* Vide *Bonna* 2.

* **BONA FRUDALIA** a patrimonialibus

distinguntur, in *Charta Conradini* ann. 1266. inter Probat. jur. domus elector. Bavar. ad regna Hungar. et Bohem. pag 10 : *Universa Bonu nostra, sive patrimonialia, sive feudalia, cum omnibus hominibus nostris utriusque sexus, etc. Ubi Bona feudalia ea vocat, quæ Conradini pater in feudum accepérat ab ecclesia Bambergensi.*

* **BONA HORA**, *Mature*, Gallici dicimus de bonne heure. *Charta Petri cardin. anno 1402. pro fundat. collegii S. Cathar. Tolos. ex Cod. reg. 4223. fol. 154 v.* : *Statutus quod scolares ejusdem domus extra domum ipsam non audient per nocturnare; sed Bonahora debeat se recludere infra ipsam domum, et quod porta ipsius domus claudatur Bonahora.*

* **BONA QUINTA FERIA**, Dies Jovis sancta, feria quinta ante Pascha, in Chron. Magdeburg. *Bona quintu feria in Cœna Domini*, in *Bulla Bonif. PP. IX.* [** Germani dabant den guten Donnerstag. Ita etiam dies Veneris ante Pascha, *Bona sexta feria, die gute Freitag* vocatus. Vide *Haltaius* Calend. med. ævi, edit. Germ. pag. 230. et 234.]

* **BONÆ FILIE**, vulgo *Bonnes filles*. Meretrices olim appellatae apud Guisia, ex Lit. remiss. ann. 1366. in Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 309.

¶ **BONA FIDES**, loco juramenti ab Episcopo interposita. Vide *F. des.*

¶ **BONA FISCALIA**, patrimonialibus operatis. Vide in *Fiscus*.

BONA-GRATIA, in Gloss. Basilic., βασιλεία, χάρις καλή, ἀνεμιγέτες, κατατάσσειν. Formula usitata in divorciis que ex mutuo consensu inter conjuges invicti dissidentes interveniebant fierique dicebantur *bona gratia*, (nos diceremus, de bonne grace) nullo facto repudio : quia quidem verba ut formalia Latinis verbis, non semel leguntur in Novellis Græc. Justiniani 22. et Justinii 2. Adde Julianum Antecess. cap. 132. et Constitutionem Justiniani ad Julianum P. V. *Ut possit ex consensu dissolvi matrimonium.* [** Confer Dirksen. voce *Gratia*, § 3.] Huc pertinent Capitula ad Legem Alamannor. cap. 29 : *Ni resilia se partire volunt, tollant quod cum per legem obtinet.*

BONÆ INDOLIS. Vide *Indoles*.

BONA PERSONA. Capitular. Caroli I. lib. 5. c. 10 : *De Ecclesiasticis vero qui a predicta facinora commiserint, si bona persona fuerit, perdat honorem suum; mensa vero, etc. id est, in dignitate constituta* [** ed. Pith. cap. 8. Omnes legunt *Bonabilis persona*, at in Capit. Pipin. incerti anci cap. 2. Pertz. vol. leg. 1. quod Benedictus exscriptis, est *Bona persona*.]

¶ **BONACIA**, Malacia, Gall. *Bonacie*. Compagnus de Ohsidione Anconæ cap. 11 apud Murator. tom. 6. col. 939 : *Unde cas Spartanis bonæ spei ponatis anchoram constituta fortioris, donec mare tribulatissima in Bonaciā convertatur. Vide Bonatæ.*

BONAGIUM. Vide *Bonna*, 2.

** **BONA PARTICULARIA**, *Comitatu*. MENSALIA. Vide Eichhorn. Histor. Jur German. § 226. et Auctores de Jure Canoni.

** **BONA SOCIÆ**, *Bona Domina*, *Bona Mulier*. Vide *Bensozia* et Grimmii Mytha pag. 179. et 596.

* **BONAGIUM**, Prestationis species, distincta, ut videtur, a *Bonagio*, de quo in *Bonna* 2. Libert. MSS. concessæ Barcin. a Petro II. rege Aragon. ann. 1283 : *De Bonagio non petendo. Item concedimus capitulum Bonagi, quod de cetero per nos, vel nostros successores in Burchinona non accipiatur Bonagium, nec petetur. Ubi Bonagium, ideam forte est quod Abonagium.* Vide in *Abonure* 2. [** leg. *Bogodium*.] *Bonage* vero, pro jure quod in diligendis metis competit, in Ch. Phil. V. reg. Franc. ann. 1328. ex Reg. donorum Car. IV. in Cun. Comput. Paris. fol. 29. v° : *Item le Bonage, un may et xij. mines de ferment.*

¶ **BONANNUM**, Species carbunculi, seu tumor malæ, maxillæ. Acta SS. Junii tom. 3. de S. Raynerio : *Et saepe cum cultello aperiebantur et dentes, ut cibum vel potum sumeret; et dicebant eam pati infirmitatem, que dicitur Bonanum, per contrarium, id est, mal, malannus. Vide Bonum, 2. et Malannus, 2.*

¶ **BONARE**, **BONARIA**. Vide in *Bonna*, 2. * 1. **BONARIA**, Modus agri, ideam quod *Bonnarium*. Charta Milon. episc. Tarvan. ann. 1142. inter Instr. tom. 5. Gall. Christ. col. 378 : *Bonarium prati, quam Alurdus dedit, etc.*

* 2. **BONARIA**, perperam, ut opinor, pro *Bovaria*. Vide in *Bonna* 2.

¶ **BONARIUM**, **BONARIUS**. Vide *Bonna*.

BONAS, Bona fortuna, thesaurus, seu potius thesauri inventio. Usat. Barcino-nens. MSS. c. 106 : *De Rustico si invenerit Bonas. Rusticus vero si invenerit aurum vel argentum, quod vulgo dicitur Bonas, aut equum aut mulum, ... statim denuntiet dominio suo, etc.*

¶ **BONATA TERRÆ**. Vide in *Bonnarium*.

BONATUS, Bonus, commodus, idoneus, Gallis *Bonasse*. Fragn. Petronii : *Dum Bonatus ego, et volo videri lenis.*

¶ **BONATZA**, Malacia, tranquillitas maris, Gall. *Bonace*. Breydenbach Iter Hierosol. pag. 239 : *Die quinta Decembbris, facta tranquillitate classem solvimus et tractu remorum naves passim educebantur, quia non erat tunc ventus, sed Bonatza, id est tranquillum. Vide Bonacia.*

¶ **BONATZUS**, Eadem notione, apud eund. Breydenbach pag. 33 : *Quam tranquillitatem naute Bonatzum appellant.*

* **BONBICINUM**, *Bacinet*, in *Glossar.* Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120. Quia gossipio cassis munitur. Vide supra *Bombax* 1.

* **BONBUCINUM**. Vide supra in *Bom-bax* 1.

¶ **BONCALE**, pro *Bancale*, Tapes quo scaenum insternitur. Annal. Bened. tom. 4. pag. 208 : *In festivitatibus magnis sit ipsa domus ornata cum cortinis et palliis et Boncalibus in sediliibus ipsum.*

¶ **BONCHA**, ab Anglico *Bunch*, Fasciculus v. g. separum, vel, ut hic, alliorum circa paleas colligatorum ad instar oblongi racemi. Kennet. Antiquit. Ambrosden. pag. 575 : *Et in duabus Bonchis allei sex denarios, etc.*

¶ **BONCHALLUS**, Idem quod *Boncale*. Locus est in *Capa Romana*.

¶ **BOND**, **BONDAGIUM**. Vide *Bondus*.

BONDA, Vox Saxonica, Paterfamilias, maritus; quibusdam Habitator. Leges Kanuti Regis cap. 98. Editionis Bromptoni : *Ubi Bonda et paterfamilias manerent sine compellatione et calumnia, sint uxor et pueri in eodem sine querela. Totidem habentur in Legibus Henrici I. cap. 14. Occurrit etiam apud Olauum Wormium in Monument. Danic. lib. 3. pag. 233.*

BONDO, **BONDONES**, Eadem notione, Viri probi, honorati, apud Andream Suenonis lib. 1. Legum Scoticarum c. 5. 8. lib. 4. c. 4. 12. 17. [** Vide *Ihrui Glossar.* Suio-Gothic. vol. 1. col. 234. *Bonde* est participantium præs. act. verbi *Bo*, Habitare, colere. Confer mox *Bondus*, eandem plane vocem; Habitatorem significat et liberum, et obnoxia conditionis, ubi libertatem pessum dederant.]

** **BUNDO**. Recessus Hanseat. ann. 1369. Jul. ap. Lappenb. Init. Hanseat. pag. 661 : *Piscatores, Burgenses et Bondones debeant pro nobis et nostris viceversa esse tuti et securi.*

¶ **BONDELLUS**, Perperam editum pro *Boudellus*. Vide *Botellus*.

* **BONDINGE**, Navis species. Charta ann. 1312. apud Ludewig. tom. 9. Reliq. MSS. pag. 585 : *Caterum sex naves, quæ Bondinge vocantur, in captura halecum habebunt.* [** Vide *Ihrui Glossar.* Suio-Goth. vol. 1. col. 237. voce *Bonde*.] Nostris *Bondier*, Vas, in quo pisces servantur. Privil. Macciar. MSS. : *Chascun bourgeois puelt avoir sa nasselle au rivage de Maisieres, sa huge, bannois, Bondiers et autres vaisseaux à mettre poissons. Quo etiam spectare videtur vox Bonceron, in Lit. remiss. ann. 1378. ex Reg. 112. Chartoph. reg. ch. 192 : Il print certaine quantité de poisson; .... lequel poisson il trouva en un Bonceron, ainsi qu'il s'uoit esbutant sur une riviere.*

* **BONDONIA**, Familia. Stat. Vercell. lib. 6. pag. 132. r° : *Item quod potestates seu rectores communis Vercellarum teneantur observare et adimplere concordiam factam inter ipsum commune ex una parte, et communitem Cabaliacum et dom. Petrum Bicherium, et alios de domo sua et Bondonia. Vide Bonda et Bondus.* [** Leg. *Baudora*.]

¶ **BONDONUS**, Dolii obturamentum, Gall. *Bondon*, Statuta Massil. pag. 395 : *Quod omnes botas circa unum palmum ad Bondonum sint investire circulis.*

* *Bondonnal*, in Lit. remiss. ann. 1374. ex Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 408.

* **BONDULA**, ut supra *Bodula*, Meta, terminus, nostris olim *Bonde*, nunc *Borne*. Charta ann. 1326. in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 420 : *Qui iurati potestatem habent..... decidendi et declarandi contrastus quoscumque, qui inter privatos evenerint ratione Bondularum et terminorum. Alia ann. 1240. in Chartul. S. Joan. Laudun. : Et je otrroie que li abbés et li couvens devant dit fassent fossez entour leur bos, de Bonde en Bonde, toutes les fois que ils vourront.* Chartul. S. Vincent. Laudun. ann. 1343 : *Item d'une autre Bonde seant sur le bord de la riviere d'alez le lieu, qu'on dit ès closiaux, en allant de Bonde en Bonde en tourles curtius des closiaux, jusques à la Bonde seant à la pointe.* Stat. MSS. Maceriar. ad Mosam : *Parcilem pour chacune Bonde mise entre*

terres arables, pretz, jardinages, ou autres heritaiges, itij. solz Par. Vide in *Bonna* 2.

* Sed et nostri Jouer à la bonde dixerunt, pro Pila ludere, Gall. Jouer à la paume. Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 148. Chartoph. reg. ch. 235 : *Comme l'exposant et plusieurs autres eussent joué au jeu de la paume, que on appelle ou pais (Lisieux) à la Bonde, etc.*

BONDUS, Servus obnoxiae conditionis, qui alias *nativus* ex Saxon. *Bond*, ligatus, obligatus. [** Vide *Bonda*.] Thom. Walsingh. in Richardo II. pag. 247 : *Rustici numerique, quos Nativos, vel Bondos, vocamus. Quoniam Attach. cap. 56. § 7 : Reddit se ipsum illi domino suum nativum, sive Bondum. Nativi et Bondi, in Stat. Roberti I. Regis Scotia c. 34. Servitia Bondorum, in Monast. Angl. ton. 1. pag. 556. Bondi Regis in Legib. Forestarum Scoticarum cap. 4. Danis, *Bonde*, est rusticus, colonus, unde *fribunder*, liberi coloni, ut auctor est Isaac. Pontanus in Chorogr. Daniæ. [Bond in Testamento Joannis de Nevill apud Madux Formul. Anglican. pag. 428 : *Item dum contingat me obire, volo quod tota firma mea unius termini tunc ultimo elapsi condonetur omnibus tenentibus meis, videlicet Husbaudis, Cotiers et Bondi; nec volo quod legacio haec se extendat ad liberos tenentes meos aut ingenuos, qui habent terras de suo proprio vel aliorum et tenent aliquid de me.*] Bondones, in Charta ann. 1387. apud Pontanum lib. 9. Hist. Dan. pag. 514 : *Milites, Militares, Bondones, villani, etc.* Ericus Upsalensis lib. 3. Histor. Suecor. ann. 1188 : *Eodem anno erat guerra in Gothlandia inter cives de Visby, et Bondones terre.* Vide Janum Dolmerum ad juris Aulicul Norvegici veteris capita 9. et 34.*

BONDAGIUS, Conditio ipsa servilis, vel colonica. Leges Baronum Scotic. tit. 56. § 3 : *Si autem nativi domino suo negent nativitatem suam, sive Bondagium, tunc attachabuntur per Ministros Domini Regis.* Idem autem modis bondi fiunt, quibus servi alii. Eadem Leges § 5 : *Diversus est modus nativitatis, sive Bondagii, nam alia sunt nativi de avo et proavo, etc. § 6. Alius modus Bondagii est ubi aliquis extraneus aliquam terram servilem de aliquo domino accepit, faciendo pro eadem terra servile servitum, etc. § 7. Est tertius modus nativitatis et Bondagii, cum aliquis liber homo, pro domino habendo vel manutententia alicuius magnatus, reddit se ipsum illi domino suum nativum, sive Bondum, in curia sua, per crines anteriores, capitis sui, etc.* Charta Ricardi II. Regis Angl. apud Thom. Walsingh. pag. 254 : *Sciatis quod de gratia nostra speciali manumisimus universos, ligatos et singulos subditos nostras, et alios Comitatus Herefordia, et ipsos, et eorum quenlibet ab omni Bondagio exuimus, et quietos facimus.* Idem Walsingh. pag. 628 : *Rustici quidem fuistis et estis, et in Bondagio permanebitis.* Vetus In questa apud W. Dugdalum in Antiquit. Warwici pag. 665 : *Et etiam aliqui de his iusmodi Custumarii exierint de dominio et noluerint plus trahere moram ibidem, solebant venire in Curiam, et sursum reddere in manum domini tenuram suam Bondagii cum omnibus equis suis masculis, et pullis masculis, et correctam ferro ligatam, porcis ma-*

sculis, panna sua integra lana non formata, et meliorem suam ollum aeneam, et exire, et trahere moram ubicunque voluerit, sine calamnia domini, et ipse cum omni sequela esse liber in perpetuum. Vide Edw. Bissemum in Notis ad Uptonum pag. 86. [et supra Bedripium.]

TENERE IN BONDAGIO, idem valet quod tenere in villenagium. Charta Walteri de Clifford in Monast. Anglic. tom. 1. pag. 864 : *Illam videlicet acram terrae quam Robertus... nuper de nobis tenuit in Bondagio jacentem inter terram nostram, etc.* Thom. Walsinghamus in Ricardo II. pag. 270 : *Quod nulla acra terrae que in Bondagio vel servitio tenens, altius quam ad 4. denarios haberetur.*

* **BONECTA, BONETA**, Equestris sarcina, pera viatoria, Gall. Malle. Inventar. MS. thes. Sedis Apost. ann. 1295 : *Item quinque Bonetas magnas de licio. Instr. ann. 1257. ad calcem Stat. Massil. MSS. cap. 70 : Item in eodem parlamento concessit dictus dominus comes, nomine suo et dictæ dom. comitissæ et hæredum suorum, civibus Massiliæ omnibus et singulis franquesiam, libertatem et immunitatem perpetuo per totam terram suam conitatus Provincie et Forqualquerii, de omnibus Bonetis, seu trosseris, seu de pedugio, quondam solvebant, seu consuetum erat solvi occasione Bonetarum seu trosseriarum.* Stat. Astæ ubi de Intrat. portar. cap. 5 : *Quodomnes mercatores.... portantes Bonetas seu maletas super equis, vel alio modo,..... teneantur dictas Bonetas sive maletas aperire, etc. Bonette et Bonnete, eadem acceptione, in Lit. remiss. ann. 1482. ex Reg. 206. Chartoph. reg. ch. 813 : Le supplicant print... une Bonnette et du cordail. Aliae ejusd. ann. ibid. ch. 866 : Le supplicant print sa Bonete, qui estoit à l'argon de sa selle, de laquelle il recueilly les cops qu'icellui chevaucheur gettoit sur lui.*

T BONELLUS, Diminutivum Bonæ, Meta, limes, terminus. Charta Chassanæ anni 1399 : *Juxta Bonellum seu metam dividentem jurisdictionem.... Domini Bellijoci et Dominorū Chassanæ ex solis ortu, etc.* Vide Bonna, 2.

* **BONENDENUS**, Nummus, monetæ species. Bullar. Carmelit. pag. 272. col. 2. ex Bulla anni 1463 : *Neque cogi possit aliquis, etiam plura beneficia obtineret, ad solvendum pro quitancia, si eam habere voluerit, ultra unum Bonendenum pro litera et sigillo. Et ne de moneta, de qua fieri debet solutio d. decimæ, valeat hæsitari... volumus, quod... ipsa decima ad monetam in præfatis terris et locis communiter currentem levetur, etc.*

BONETA, BONETTA, Capitis tegumentum, Gallis Bonet, Italis Bierreto. Chronicon Vosiense parte 1. cap. 74. de vestibus virorum sui temporis : *Mitras gestabant juvenes utriusque sexus, quas vocabant Bonetas; post, capellos de lino, vel coiffas, etc.* [Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 275 : *Pro una Bonetta pro Domino, taren iv.*] alia notione vide in Bonnarium.

* Focalis instar, cui superponebatur pileus, uti colligitur ex Lit. remiss. ann. 1459. in Reg. 190. Chartoph. reg. ch. 28 : *Laurens Petit, nostre sergeant en la seneschauie de Perrigort, dist illec (à l'auditoire)*

judiciellement que iceulx consulz, manans et habitans avoient bien cause raisonnable de eulx plaidre; et pour ce que ledit Laurens, qui a presque la teste toute pellée, pour aucune maladie qu'il a eue, n'avoit point mis la main au Bonnet; mais seulement avoit osté son chapeau de sa teste, etc.

* **BONETUM, BONNETUM.** Nova Gall. Christ. tom. 3. Instrum. col. 160. ubi de Clericorum indumentis : *Non pileos, deferant, sed Boneta sive Bonnetta nigri coloris, serico vel deauratis laminis altisque imaginibus non insignita.* Leibnitius Scriptor. Bruns. tom. 2. pag. 423. ex Chronico S. Goddehardi in Hildesheim : *Cingulo nigrante a latore veste sæpe communi, Bonneto nec pretioso nec villo.*

* **BONETUS**, in Statutis S. Victoris ann. 1531 : *Statuerunt, quod omnes Monachi totius Religionis Bonetos nigros deferant, rotundos et profundos, non cornutos seu largos, nec bassos sed mediocres.*

Dom. de Caseneuve, applaudente Menagio, vocis hujus originem ad sua usque tempora incognitam adinvenit, cum eam duxit a quadam specie panni Bonnet appellati. Illius scriptoris hæc sunt verba prout ea refert Menagius : *C'étoit certain drap dont on faisoit des chapeaux, ou habilemens soit de teste, qui en ont retenu le nom, et qui ont été appelloes Bonnets, de même que nous appellois d'ordinaire Castors les chapeaux, qui sont faits du poil de cet animal. Le Roman de Guillaume au Court nez, duns le chorroy de Nismes :*

Un Chappellet de Bonnet en sa teste.
Guil. de Nangiaco in Vita S. Ludovici : *Ab illo tempore nunquam induitos est quarteto, vel panno viridi, seu Bonnetta.*

* **BONGIA**, Fasciculus, Botte, vulgo apud Insulas Bonge. Comput. MS. fabr. S. Petri Insul. ann. 1469 : *Item pro novem Bongis latarum ad relatandum dictum paritem, pro Bongia, iij. solidos.* Vide alia notione infra in Brugia.

BONI HOMINES, dicuntur sæpe qui in placitis publicis cum Comitibus et judicibus judicia exercabant, quibus justitia studium curæ erat, in qua, ut ait Cicero lib. 1. de Offic. *virtutis est splendor maximus, ex qua viri Boni nominantur.* Ita passim in Noticiis judiciorum, quorum formula ejusmodi era : *Ibiq[ue] residebat in placito N. Comes, et ibi sedebat de judicibus N. N. itique residebant cum eis de Bonis Hominibus N. N. Pronuntiationis autem formula fuit : Et nos qui superius N. Comes, cum memoratis judicibus et Bonis Hominibus... judicavimus.*

BONI HOMINES, (præud-hommes, nostris) in Usaticis Regni Majoricar. MSS. ex quibus sequentia depropnsimus : *Nos Jacobus Rex Majoricar. statuimus et etiam ordinamus, quod judges curiarum nostrarum, seu ipsi Curia Bajuli et Vicarii, vel etiam locum nostrum tenentes... ad ferendas sententias sic procedant : Videlicet quod vocent, vel vocari faciant, quilibet prout eis incumbet, octo Probus viros idoneos, et sufficietes, et omni suspitione carentes civitatis Majoric. inter quos 2. sint jurisperiti, si commode possint haberi, a quibus recipiant juramentum quod bonum, legale, et justum consilium dabunt dictæ curie sive judicii secundum*

bonam suam conscientiam, servatis consuetudinibus et libertatibus civitatis et insula... et illis consuetudinibus et usaticis deficienibus, secundum jus commune : et quod tenet secretum super iis que eis in predicto consilio revelabuntur : et quod per se nec per alium dictis, seu factis, aut signis non faciant aliiquid propter quod impediatur justitia in predictis. Quibus peractis partibus, ubi partes fuerint, vel eorum procuratoribus presentibus procedere voluerint cum suis advocatis, vel sine, prout partibus placuerit, negotium super quo ferenda erit sententia, si riotat et plenarie dictis Probis Hominibus exponatur, rationes etiam et allegationes relater exponantur. Et consequenter partibus exclusis, dicti judges seu curie confundent cum praedictis octo Probis viris, et consilium eorum requirant, et diligenter audiunt et intelligunt quod sibi duxerint consulendum. Ipsi vero judges conferendo eis suam intentiōnē, exprimant prius ante datum sibi consilia ab eisdem, et quid secundum ius et ratione sibi visum fuerit faciendum. Et si omnes concordaverint, ad definitiōnēm negotii procedere non morentur, sententiam suam in personam judicūm seu curiarum preferendo. Si vero octo Probi viri in unam sententiam concordarent, et judges seu curie in alia, et sic in suis opinionibus et consilii essent prius discordantes, volumus et statuimus, quod dicti judges seu curie iterato cum his octo Probis hominibus, ante sententia prædictiōnē, eodem modo et forma consilium habent et tractatum : quo secundo consilio habito, non differant dicti judges seu curie sententiam promulgare secundum consuetudines et privilegia civitatis, etc. De boni vero hominibus, vide Marculfum lib. 1. for. 9. Formulas Regales apud Bigoniu[m] cap. 8. Capit. Car. M. lib. 1. cap. 10. Sammarthanos in Archiep. Narbon. n. 15. Testamentum Hadoindi Episc. Cenona apud Brisson. lib. 7. Formul. etc. [¶] Ade Haltausii Glossar. Germ. voce Erbar. pag. 354. Eichhorn. Histor. Jur. German. § 8. Savinii Histor. Jur. Roman. med. tempor. cap. 4. § 70. cap. 5. § 128. 129. cap. 12. 49.]

* **BONI**, Nude dicuntur Consiliarii in Judices, Judicis principialis Assessores, in S. Ludovici Praecepto ann. 1254. tom. 1. Ordinat. Regum Franc. pag. 72 : *Eneades autem pro maleficis seu delictis a Baniis nostris, nisi in foro judicario publice de Bonorum consilio fuerint judicare, vel curate, quamquam antea fuerint cogniti. Illi autem Boni, quos tunc temporis Juges seu Homines judicantes, Jugrus, Homines jugeans, appellabant, neutri parti esse debebant Amici, ut idem S. Ludovici precipit lib. 1. Stabilimentorum cap. 105 : Appeller Gens souffrisans, qui ne solet de l'une partie ne de l'autre. Vel ut habeatur lib. 2. cap. 15 : Qui ne seront mie de parties.*

* **BONI HOMINES** DE CONCURRENIA. Viri probi. Gesta Innocentii III. PP. pag. 148 : *Eligantur quatuor boni viri super discordes et divisione que vorritur inter ipsos, et illi qui se nominant Bonos homines de Concurria, et Richardum, etc.*

** Annales Benevent. ap. Pertz. vol. Script. 3. pag. 179. ad ann. 1051 : *Rever*

sunt Romam cum 20. nobiles et Boni homines in obsoletum.

BONI HOMINES, vocantur apud Anglos villici aliquique rustici quibus est familia. Ordinatio domas regie sub Henrico II. Angl. Reg. in lib. nigro Seccarii pag. 355 : *Gilebertus Bonus homo et Ranulfus in domo comedent, et III. ob. hominibus suis.*

* Eadem auctoritione nostri dixerunt *Les bonnes gens*. Registr. Corbi. 21. fol. 68. vo. : *Et se ly seigneurs le veult recevoir à Wally, les Bonnes gens lui portent.*

* Tametsi veteres, honoris causa, probos viros appellaverint *Bonus homines*, jam diu est nihilominus, quod apud nos male audit *Boni hominis* appellatio, ut discere est ex Lit. remiss. ann. 1392. in Reg. 142. Chartoph. reg. ch. 293 : *Laquelle Jaquette dist audit Lorens en lui presentant à boire, Tenez, Bon homme, buvez. Lors ledit Lorens se prinst à courroier, Tu as menti comme fausse ribaude, je ne suis pas Bon homme; car ma femme est plus prudem femme que tu n'es. Aliae ann. 1478. in Reg. 205. ch. 92 : Le suppliant sans penser à aucun mal dist à icellui Belue : ..... Bon homme.... A quoy respondit icellui Belue telles paroles : Comment Bon homme, suis-je coqu?*

BONI HOMINES appellati viri duodecim apud Florentinos qui duobus mensibus urbi administrandæ præserant. Consule Jac. Wilhel. Imhoff in Genealogiis viginti illustrii in Italia familiarium.

* **BONI HOMINES** nuncupati etiam Minimi seu Discipuli S. Francisci de Paula, qui hanc appellationem a fundatore suo, qui le Bon homme vocitabatur, acceperunt.

BONI HOMINES, Albigenses haeretici, qui ita se appellavit, ut auctor est Monachus Vallis Sarnensis in Hist. Albig. cap. 4. sub fin. Concilium Lumbariense ann. 1176 : *Quam (fidem Catholicam) expugnare nitebantur quidam qui faciebant se appellari Boni homines, etc.* Concilium Narbonense ann. 1235. cap. 29. *De credentibus Valdensium : Si reverentiam fecerint haereticis, ubi credentes, orationes ipsorum implorantes, et Bonos homines profiteentes, quasi adorant illos. Acta Concilii Terraconensis ann. 1242 : Suspectus de haereti potest diu... qui credit ipsos Inzabatatos esse Bonos homines, etc.* Fridericus II. Imp. de Albigensib. : *Hi serpentes qui latenter videntur inserpere, et sub mellis dulcedine virus evomere.* Rogerius Hovedenus in Henr. II : *Eran in Provincia Tolosana quidam haereticus, qui se appellari faciebat Bonos homines.* Reinerus contra Vald. cap. 6. ait illos qui *Consolati* (Albigensium sectarii) vocantur in Lombardia, *Bonos homines* in Theutonia appellari. Huc etiam spectat responsum Haereticus illius Albigensis, apud Guill. de Podio Laurentii cap. 3. qui rogatus ab Episcopo ubi vellet sepeliri, respondit, se velle ad Bononias sive Bonosios, hoc est, haereticos deportari. Quo vocabulo forte Gallicum, *Bonnes gens*, expressit ille.

BONI HOMINES, præterea dicti Fratres Ordinis Grandimontensis. Stephanus Tornacensis Episcopus Epist. 1. de iis : *Hominibus placent, et servi Christi sunt, Boni homines appellantur. Nam bonitatis illorum testis est et exclusa cupiditas, et inclusa paupertas.* Et mox : *Si ab eis quasieris, cajus*

ordinis sunt, respondent : Peccatores sumus. Si ab aliis, Bonos homines esse dicunt. Nam et in provincia illa, unde originem habent, ubi est caput et sedes eorum, cellula ipsorum Bono homine appellantur. Jo. Brompton. ann. 1170 : *Boni homines Grandimontis. De Grandimontensium Ordine consulendi omnino Joannes Sarisher.* lib. 7. Policr. cap. 23. Jacob. de Vitriaco in Hist. Occid. cap. 19. et Jo. Bollandus ad 8. Febr. [Martenius Anecd. tom. 1. col. 645. et seqq.]

BONI GENERIS homines, Εὐγένειοι, in Capitulari 2. ann. 813. cap. 12. Vide *Bene-nati*.

* **BONI PUERI**, Pauperes Scholares. Vide *Pueri et Bonifanti*.

* **BONI CUM MASSA AUREI**. Vide *Moneta aurea in Moneta regia*.

BONIFACIES, Εὐπρόσωπος, in Gloss. Gr. Lat. Occitanis. *Bonifaci*, est un bon enfant, un benet, ut auctor est Petrus Goudelinus.

BONIFATUS, Εὐμάρτιος, in Gloss. Gr. Lat.

* **BONIFICARE**, Melius reddere, restaurare, augere, Ital. *Bonificare*, *Bonifer*. Bulla Nicolai PP. IV. ann. 1289. in Reg. sign. Pater Cam. Comput. Paris. fol. 276. r° : *Ille quoque expensæ, quæ fuit pro fossatis et aliis, etiam pro terris Bonificandis, ut uberiore fructus producant, ... de decima huicmodi minime deducuntur. Stat. Pallav. lib. 1. cap. 12 : Teneatur et debeat bona mobilia ipsius pupilli ad incantum ponere, ... et eam pecuniam impendere vel traficare per modum, quod ipsius pupilli bona augentur et Bonificentur.*

* **BONIMORIS**, Καλότροπος, bene moratus. Supplement. Antiquarii.

BONINFANTI, quasi boni pueri, nostris, *Bons enfans*, dicti in Bohemia nescio qui reliquosi. Histor. MS. Rosensis, laudata a Bohuslao Balbino in Histor. Bohem. pag. 273 : *Eodem anno (1259.) Eberhardus Canonicus Pragensis Institutior Bonifantorum in Ecclesia Pragense obiit nonis Augusti.* De eorum institutione ita idem Balbinus : *Numeru 12. fuere, isque alendis attributa villa; nemo annis 10. junior admittebatur, ætatis anno 15. e contubernio dimittebatur.*

* **BONISCULA**, Modica bona, Exiguæ facultates. *Quod ros Bonisculis parentum, sicut asserit, reliquit extores.* Can. Irreligiosum. Dist. 87. ex Hierolexio Macri. Vide *Boniscula in Bonum 1.*

* **BONISSERIUS**, Officium in scancionaria regia. Offic. hospit. reg. sub Phil. V. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1361 : *Item devers le commun aura deux Bonissiers, c'est asavoir Guillot de Montbeliard et Yon le Breton, et mangeront à cour, et aura chacun trois deniers de gages pour toutes choses.* Mendum est pro *Boutilliers* vel *Boutiers*. Vide *Boutarius et Buttarius in Battia 3.*

* **BONISSIMUS**, ab Ital. *Bonissimo*, Optimus. Acta S. Hercul. tom. 1. Mart. pag. 54 : *Spiritus Sanctus etiam, ut Bonissimus, corda nostra visitat.*

* **BONITA**, ut *Bonitas*, exactio, in Leg. comit. Montis-fort. ann. 1212. ex Cod. reg. 8542. 6. fol. 26. r°. ubi loco *Bonitatis*, ut habetur infra in *Bonitas*, 1. legitur : *sive nomine Bonitarum. Bonté vero, idem quod Caducum, seu quidquid domino feudi quasi fortuito obvenit, vulgatus practicis nostris Aventure.* Charta Phil. Ptic. ann. 1298. in

Lib. rub. Com. Comput. Paris. fol. 41 : *Les cens des tanneurs, les Bontez, le dranne, c'est assavoir cens, aventures et autres deniers de rente*

1. **BONITAS**, Exactio sub specioso *Bonita-tis* nomine, tanquam gratuito a subditis dominii præstaretur. [Charta S. Ludovici Regis Franc. apud Marten. Collect. Ampliss. tom. 1. col. 1267. B : *Super eo quod Præpositi nostri Meloduni in ingressu Præpositura quasdam exactiones, quas vulgariter Bonites appellabant, ab iis nomine serviti extorquebat, etc.*] Leges Comitis de Monteforti anno. 1212. pro Albensiis : *Nullus Baro, Miles, aut quilibet aliis dominus, cui Comes dederit terram in partibus istis, poterit exigere ultra mensuram talice statutam, et confirmatam, litteris eorundem dominorum, et Comitis, sive nomine taliae, aut Quæstæ sive Bonitatis, vel cuiuscumque alterius cause.* Chartular. Abbat. Majoris Monasterii, seu Vindocinense Thuani, n. 11 : *Capit dicere quod ille Olo habuerat ei conventionem, ut omnianno ficeret ei aliquam Bonitatem. Quam cum nollemus ei facere, quia fulsum erat quod dicebat, savisit decisus, quas olim nobis ipse auctoraverat.* Charta Bertæ Comitissæ Blesensis anni 1001. in Tabulario Abbatiæ Burguliensis fol. 101. *Ut simul Bonitatis et elemosynæ efficeremur participes.* [Charta anni 1240. ex Archivo Castri Vitrii : *Gaufridus de Poenceio dominus Guilchiae, dedi in matrarium Andree domino Vitrii cum Thoma sua filia mea... quatuor libras de Bonitate de Restiers, et quidquid habebam in milite exercitus de Restiers.*] Vide *Consuetud. localem de Soesmes art. 2.*

BONITAS. Leges Luitprandi Regis Longob. tit. 108. § 1 : *Quidam homo diabolo instigante dixisset ad servum alienum : Veni, et occide dominum tuum, et ego tibi facere habeo Bonitatem quam volueris.* [** 138. (6, 85.) in Lombard. 1, 9, 25.]

2. **BONITAS**, Felicitas, beatitudo, apud Alypium Antiochenum in Descript. orbis capit. 2. Vide *Malitia*.

* 3. **BONITAS**, Officium, obsequium, Gall. Bon-office, Charta Theob. comit. Campan. in Chartul. Campar. ann. 1229. fol. 353. r° : *Attendens Bonitatem et servicia, quæ mihi fideliter exhibuit dilectus et fidelis Hanricus de Bordis, concessi, etc.*

* 4. **BONITAS**, Valor, pretium, Gall. Valeur. Charta ann. 1342. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 62 : *Quod prædictam molneriam, sive partem predictam, cum omnibus juribus suis, Bonitate seu valencia, ... faciemus prædictam universitatem et suos semper habere.*

* **BONITON**, Piscis genus. Vide *infra Byza*.

1. **BONNA**. Vide *Benna*, ad lineam : *At unde cruci Moguntinae.*

2. **BONNA**, *BUNDA*, *BODNA*, *BODULA*, *Terminus*, limes.

BONNA. Glaber Rodulfus lib. 2. cap. 10 : *Muli ibi limites quos alii Bonnas vocant, suorum recognoverunt agrorum.* Tabularium Prioratus de Paredo fol. 69 : *Fecerunt domum et finem ac pacem de terra de Vivent Dno et hujus loci Fratribus, sicut post ostensa et limitibus sive indiciis est manifestata, quas vulgus Bonnas appellat.* Charta Radulfi

Comit. Suession. ann. 1209. in Chron. Abbatiae Longipontis, pag. 124 : *Sicut Bonnis et intersignis determinatum est (nemus.)* [Tabular. Monasterii Calensis pag. 41 : *Infra metas vel Bonnas.*] Bonne Gallis nostris. Gloss. Lat. Gall. : *Meta, termes, Bonne.* Guill. Guiart :

Et refait mettre hors des Bonnes,
Bien plus de douze cens personnes.

Hinc Bonne, pro Borner, limitem figere. Gloss. Lat. Gall. : *Metari, Bonner. Assisiæ Hieros.* cap. 257 : *Ils le doivent suivre et pourchasser la devise, et Bonne la. Terres abonées dicimus vulgo possessiones definitae ac determinatae pensione annua, ab cæteris præstationibus immunes.*

BONAGIUM, Jus quod Majoribus villarum maxime competit in defigendis metis in terris vassallorum. **Bornage**, in Consuetudine Peronensi, ubi dicitur jus istud spectare ad Majorem et Scabinos ejusdem oppidi. Terrarium insulæ Adami : *Le fief de Hurdvilliers a droit de voirie, forrage, rouage, Bornage, 12. paires de gant de chevrotin, un estuef, un chapeau de roses, etc.* Tabularium S. Diony-ii ann. 1208. et 1235. de Majore de Sorbais : *Habebit Bonagia, investitures, homagia, etc.* Alia ann. 1240 : *Et habere debet præter Bonagia et suisinas, etc.* Alia ejusdem anni : Manasserus de Gor-naco vendit quicquid habet in Majoria de Balliolo, exceptis Bonagiis, suisint, et foragio. Alia ann. 1237. ibid. : *Bonnagia S. Dionysii spectant ad Majorem ad usus et consuetudines de Ulliaci.* Charta ann. 1263. in Tabul. S. Mauri Fossatensis : *Notum... quod nos dedimus Joanni dicto juveni de Nongento ad vitam ipsius... Majorium nostram de Nongento cum duobus arpentis prati, necnon rotagium, foragium, et Bonagium, investitures, districta, et alia omnia ad nostram Majoriam de Nongento pertinentia.* [Litteræ Oficialis Andegav. ann. 1269. ex Archivo S. Albini ejusdem urbis : *Fulco de Torullo minor miles... vendidit et concessit... omnes fructus quos habere poterat... anonyagis, avenis, aveugis... Bonagis, etc.*] Charta Matthæi Comitis Bellimontis ann. 1184 : *Ubi cum vero prædicti hospites terras juxta vias appendentes habuerint, Majorem meum requirent, ut terris suis metas imponat, etc.* In eodem Tabulario sæpe Bonagia et metæ confunduntur. Hinc

FIXIO METARUM, pro Bonagio Charta ann. 1220. ex eodem Tabulario S. Diony-sii, de Majore de Cormeliis : *Saisinas recipit, figit metas, cum figuræ sunt, de singulis saisinis seu investiture habet 2. sextarios vini mediocris, et de fixione metarum habet unum sextarium vini, scilicet mediocris.* Alia ann. 1214. ibid. : *Habebit Prior Rulliani pro metis figuris 4. den. etc.*

ABONAGIUM, Idem quod Bonagium. Charta Ludov. Regis Fr. ann. 1225. in Tabulario S. Diony-sii, de Majore de Grandi-puteo : *Habet... omnimodum justitiam in hominibus et hospitibus S. Dionysii, citatores, arraminis, districta, Abonagia, denarios, etc.* In alia ann. 1244. Girardi de Dilio : *Foragia, Abonagia, Botagia, etc.*

ESBONAGIUM, Eadem notio. Tabularium S. Diony-sii, ann. 1216 : *Saisinas et Esbonagia cum advenerint.* Charta ann. 1250. in Tabulario Capituli Paris. lib. 2.

Ch. 35 : *Et de omnibus pertinentibus ad Majoriam antedictam (de Civiliano) videlicet messariam, investitures, Esbonagia, cossatum, et pissatum grangiae de Civiliano. Regestum Parlamenti sign. B. fol. 119. inter Aresta ann. 1298 : Item quod quoddam Esbonagium a terra ipsorum Abbatis et Conventus S. Vedasti (Atrebatenis,) a terra et rivario Abbatis et Conventus de Monte S. Eligii suendi idem Comes (Atrebatis) nitebatur multis rationibus per se fieri debere, etc.*

¶ **BONARE**, Metas figere, mensurare. Charta anni 1214. ex Archivo Castri Vitrei : *Petrus Dux Britannie de assensu Aelidis uxoris meæ, delli Simoni fideli servienti meo les restuuz de Torgné, prata et terras, sicut ei Foucaudus serviens meus Bonavit.*

ESBONARE, Mensurare. Esbonner. Tabular. Fossatense fol. 136 : *Centum et decem arpentea nemorum... mensurata seu Esbonata fideliter, etc.*

DEBONATIO. Tabularium Conchensis Abbat. in Ruthen Ch. 481 : *Et hæc omnia intra ista Debonatione, cum cæteris terris, pratis, silvis, etc.*

BUNDA, pro Bonna, Anglis Bound. Metes et bounds, in Littleton sect. 36. 44. etc. Inquisit. de forisfacturis forestarum Regis Angl. cap. 16 : *Inquiratur per quas metas et Bundas singuli forestarii de feodo teneant... foresterus suas.* Monasticum Angl. tom. 1. pag. 2 : *De bundis 12. hidarum.* Pag. 3 : *Hæc omnia infra Bundas 12. hidarum contenta.* Charta Bartholomei Episcopi Landunensis ann. 1147 : *Sicut divisum est fossatis et Bundis, in Hist. Guinensi. Adde Bractonum lib. 4. Tract 1. cap. 8. § 2. et Fletam lib. 2. cap. 41. § 30. lib. 4. cap. 2. § 17. etc. præterea Guillelm. Prynneum in libertatib. Angl. tom. 3. pag. 358. [Madox Formulare Anglic. pag. 264. Res Mogunt. tom. 2. pag. 54. edit. 1722.]*

BUNDABE, Metas figere, in Monastico Anglic. tom. 3. pag. 236.

BODINA, Idem quod Bonda, Meta, limes. Charta vetus sub Roberto Rege Franc. in Tabulario Monasterii Nobiliacensis in Pictoribus : *Alobus sic est circumcinctus et divisus per Bodinas fixas et loca designata.* Occurrunt eadem verba in Diplomate Caroli Calvi in Tabular. S. Hilarii Pictav. et in alia Charta Monasterii S. Maxentii Ch. 132. apud Beslium in Comitib. Pictav. pag. 177. et 222. et in Tabular. Abbat. Belliloci in Lemovicib. n. 24. in Tabular. Bri-vatensi Ch. 18. 35. etc.

BODENA. Tabularium Conchense in Ruthen Ch. 120 : *Et in ipsa riparia, prato dominicario per Bodenas ficas totum et ab integrum vobis redi, etc.* Charta S. Willhelmi Gellonensis edita a V. Cl. Joan. Mabillonio tom. 5. Vitar. SS. Ordin. S. Benedicti pag. 89 : *Ab Occidente in frontat in ipso Aviso (rivo) qui discurrat per concava montium in Bodena antiqua, quæ est in supercilio montis, etc.*

BODINARE, **BODINATUS**, **DEBODINARE**. Tabularium Belliloci n. 54 : *Sunt ipsi mansi terminati vel Bodinati. N. 168 : Cum sint determinatae vel Debodinæ.* Tabularium Conchense Ch. 221 : *Et habet fines ipsa virga de tres partes ab ipso venditore, et de quarto vero latus terram Roberti, quan-*

tumcunque infra istos fines mea justa est possessio, aut postea Debodinata erit, etc. [Hinc emendanda Charta ex Tabulario Vosiensi fol. 15. verso, ubi habetur de mansis, Quemadmodum sunt determinati et Debinati; legendum enim Debodinati. Ibidem fol. 7 legitur, Sicut sunt terminatae vel debonatae.]

BODULA, Eadem notio habetur in eodem Tabulario Bellilocensi n. 33 : *Quæ Bodula faciunt divisionem, etc.*

¶ **BODULATUS**, in Archivo Prioratus S. Joannis Tolosani : *Et salvo jure hospitalis de portu et vinea sive campi et orti, sicut Bodulatum est et terminatum.*

BUTINA, Idem quod Bodina. Lex Ripar. tit. 60. de traditionibus vel testibus adhibendis § 4 : *Si autem ibidem infra terminacionem aliqua indicia sua arte, vel Butina vel mutuli facta extiterint, etc.*

Existimat Rigaltius voces **Bonna** et **Bunda**, ab Agrimensoribus et Gromaticis nostros mutuos esse, effictasque ex iis quas passim usurpant, **botones**, **botontini**, et **botontones**, quæ tumores, sive monticulos et colliculos, qui aliquando terminorum vicem funguntur, significant. **Aggers terra** dicuntur in Iege Bajoariorum tit. 11. § 3. **Terrarum tumores**, Julio Frontino de Coloniis, βωνι, Græcis.

Bontoninorum vero figuram repræsentat Hyenus de Limitib. constit. pag. 222. Vocis mentio occurrit apud Innocentium, Vitem et alias Gromaticos pag. 230. 267. 272. 312. **Botontones finales** pag. 243. 274. **Bottomes** pag. 288. Denique **Bodones** legit Cujacius ex MS. apud Paulum lib. 5. Sentent. : *Qui arbores terminales evertunt vel qui convellunt Bodones.* [** tit. 22. Vocis vel qui convellunt Bodones ex Pithei codice inseruit Cujacius, quæ cum in ullo alio non habeantur, omissit eas editor Bonensis, Visigothos addidisse putat Schulting. Coel. Forcellin. h. v.] Vide Velslerum lib. 5. Rerum August. Somnerus in Gloss. Anglo-Sax. aliter censem de harum vocum origine, putatque effictas ex Saxonico **Bindan**, ligare, nodare, vincire, et **Bindela**, vinculis constrictio: unde Angli **bundle** pro fasciculo dicunt. Hinc etiam, inquit ille, agrorum fines, termini, limites, metæ, Latinobarbaris **bunde**, Anglis **bounds** dicta: quod domino fundi sint in vinculum, ne eadem transgrediendo proximo injuriam inferret. Sed potior mihi est Rigaltii sententia.

¶ **BONARIA**, Idem quod **Bonna** 2. Consuetudines MSS. urbis Tolosæ ex Biblioth. Cl. D. de Crozat fol. 19 : *Termini decorum, mesgarie, sive de r. villa Tholose præduntur et sunt, scilicet a villa Tholose usque ad Ecclesiam S. Michaelis ad castellum.... et exinde usque ad crucem de Cungno, et exinde usque ad Bonariam seu curtem Gudelmi Arnaldi... et inde ad Bonariam vocatam de Fontanis.*

* 3. **BONNA**, Scopus, Gall. Bat. Lit. remiss. ann. 1353. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 727 : *Ludendo de quadam balista pro jocale, quod dari debebat illi, qui melius traheret ad quadam Bonnam seu stagnum.* Bonne, pro Ecluse, Locus ubi concluduntur aquæ, in aliis Lit. ann. 1389. ex Reg. 138 : *Nos gens, estans au voyage par nous fait dernièrement en Alemaigne, avoient esté*

en grant peril, et en y avoit eu plusieurs noiez, parce que une Bonne estant en la riviere du Rin ayoit esté levee.

¶ **BONNALIUM**, Idem quod mox **Bonarium**. Privilegium Alexandri Papae III. de immunitate Ecclesiae de Marsna, ex Tabulario S. Remigii Rem. ann. 1180 : *Prebenda autem Sacerdotis... constituta hæc est, decima de Houten magna et minuta, et in eadem villa quatuor Bonnalia terra. Eadem ad verbum habentur in Privilegio Lucii Papæ de libertate ejusdem Ecclesie ann. 1182. Sic etiam in Privilegio Adolphi Coloniensis Archiepisc. ann. 1195.*

BONNARIUM, **BONARII**, **BONARIUM**, **BONNUARIUM**, **BONNETA**, etc. Modus agri certis limitibus seu bonnis definitus. **Bonner de terre**, apud Jacob. Hemircutum in Speculo Hashanico pag. 6. Certe **Bonarios** ipsos limites dictos, docet Charta Theodorici Episcopi Virdunensis ex Tabulario S. Vitoni : *Fines et metæ quos vulgo Bonarios vocant. Proinde vocem perperam Columbus a bobus deducit. Formulæ veteres Pithaci cap. 25 : Hoc est, ad illa villa Bunnaria tanta, mansu cum superposito de vinea arpenos tantos, etc.* Adde cap. 35. 67. Charta Ludovici Imp. apud Chapeavillum in Valcendo Episcopo Leodiensi cap. 34 : *De terra arabili 2. partes de Bonnario. Charta Agii Episcopi Aurelian. ann. 854 : De terra arabili Bunn. 13. Vide Baldricum Noviom. lib. 1. cap. 52. Buzelin. in Gallo-Fl. pag. 396. [Angelbertum Abbatem Bonæ-Spe Ord. Premonstr. in Chronicò pag. 196. 201. 211. 219. 227. et 257. Mirrei Opera Diplom. tom. 1. pag. 832. edit. 1723. Baluz. Hist. Arvern. tom. 2. pag. 208. Gall Christ. tom. 3. col. 109. D. 490. D. et inter Instrum. col. 15. E. 31. G. 88. A. Marten. tom. 3. Anecd. col. 522. 525. 1273. etc.]*

BONUARIUM, perperam, ni fallor, pro **Bonnarium**, habetur in Statutis antiquis Corbeiensis Monasterii lib. 1. cap. 7 : *Ut unicuique Molinario mansus, et 6. Bonuaria de terra dentur. Mox : De illa terra, quæ ad illum mansum pertinet, id est, Bonuaria 4. Ita etiam legendum pro **Bonarium**, apud Hariolum lib. 3. Chronicè Centul. cap. 16. in Chronicò Aflighem. cap. 13. in Lege Langob. lib. 3. tit. 1. § 46. [** Lothar. 1. cap. 63. Vide quæ ibi notat. Murator. Est e Constit. Pap. ann. 832. ap. Pertz. vol. Leg. 1. pag. 360.] et in aliquot formulis. **Bunnarium** etiam legitur apud Hincmarum in Capitulis Synodal. cap. 2 : *Si habeat mansum habentem Bunnaria 12. Perperam vero Bovarium et Bouvarium, pro Bonarium, apud Hemereum in Augusta Viromand. pag. 35. 228. et in Regesto pag. 33. et 36. scriptum legitur, ut et in Scheda veteri Luxoviensi edita in operibus S. Columbani pag. 335. in Chronicò S. Trudonis lib. 9. pag. 458. et in Chronicò Valciodorensi pag. 564. Dicitur et**

¶ **BUNNARIUM**, in Codice MS. Irminonis Abb. San-Germ. fol. 23 : *Ermbertus. . . habet de terra arabili Bunnaria 11. Occurrit ibid. non scimus. [** De silva, Br. 9. cap. 84. de concidis, ib. cap. 88. de pastura, ib. cap. 90. ap. Guerard. pag. 88. et 89.]*

BUNARIUS. Papias MS. ex Isidoro : *Bunarii, mensura quædam terræ, sicut*

jugera. [MS. alter habet Bunuarii.] Charta ann. 1167. apud Miræum in Donat. Belg. lib. 2 cap. 54 : Quatuor Bunarii terræ, et dimidiis silve. Bonnerius terræ, in Hist. S. Martini de Campis pag. 342. Bonarium, in Vita Caroli Abbatis Villar. cap. 3. num. 17. Bonarius, apud Herimanum de Restaurat. S. Martini Tornacensis cap. 96. [In Charta Theodorici Flandrensis Comitis ann. 1151. Charta Johannis de Cysonio ann. 1225. utraque ex Tabulario S. Nicasii Rem. et passim in Charta Carlomanni Regis ex Tabulario S. Germani Autissiod.]

BONNETA, pro modo agri, ejusdem videatur originis, qua **Bonarium**, in Charta ann. 1284. in Duchesnii Hist. Drocensi pag. 320.

¶ **BONATA**, Eadem notione. Charta MS. Roberti Comitis Castræ apud Stephanot. in Fragn. Hist. tom. 13. pag. 115 : *Et duas Donatas (l. Bonatas) terra et dimidiad Wermundi coxi, et unam Bonatum terræ Willhelmi pincerno.*

BONARIII, **BUNNARIII**. Constitutio Caroli Grassi de feudis, apud Freherum et Goldastum : *Mansionarius 5. solidos, Absarius 30. denarios. Bunnarius 15. quorumlibet larium possessores 6. suppleant.* [** Carol. M. decret. de exped. Romana sec. XII. confectum ap. Pertz. inter capit. spuria pag. 4. Alter cod. Monac. habet **Bunnarius**.] Quo loco legendum censem Lindenbrogius **Bunnarius**, id est, qui **Bunnarium** agri possident. Huic emendationi faverunt quæ habentur in Legib. Normannicis vernaculis Willhelmi Nothi a Seldeno editis capite 18 : *Le Seignur pur 4. den. que il dourad, si erunt quites ses Bordiers et ses Boner, et ses serjans.* [** Al. cod. Boverz.] Id est, pro 4. denariis quos donaverit dominus, quietierunt **Bordarii** ejus, et ejus **Bonarii**, et ejus servientes. Quo loco **Boner** seu **Bonarii**, sunt qui **Bonaria** possident, ut **Bordarii** qui, bordas.

¶ **BONOARIUS**, in Praecepto Lotharii Regis pro Otberto ann. 856. apud Marten. Collect. Ampliss. tom. 1. col. 146 : *In istis jam supra nominatis locis habet curtes et terras dominicatas IV. et capellas II. et alios mansos XVII. et ad unumquemque mansum Bonarios XXX.*

* **BONNATON**, Animalis species. Bestiaris MS. cap. 13 : *In Asia animal nascitur, quod Bonnaton dicunt, cui taurinum caput, ac deinceps corpus omne, tantum juba equina.* [** Hortus sanit. in Tract. de Animal. cap. 13. Bonnacum ut e Solino. Vide Forcellin. voce **Bonasus**.]

* **BONNERIUS**, Modus agri certis limitibus seu bonnis definitus, idem quod **Bonarium**, nostris **Bonner**. Charta Phil. V. ann. 1318. in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 225 : *Quoddam feodium, situm in parochia de Hellesmes, continens decem et septem Bonnerios terræ segmentis.*

¶ **BONNETA**, **BONNETUM**, Species pilei, nostris **Bonnet**. Vide **Boneta**.

BONONES. Historia Balduini Luxemburg. Archiev. Trevirens. lib. 2. cap. 10. de seditione mota Mediolani contra Henricum Imp. a Guidone de Turre : *Aurum et argentum, omnisque cultus pretiosus a Bononibus distrahitur. Infra : Tot ibi sunt Bonones rapina ditati repatriantes, quod*

ultra mensem plusquam Bonorum duo millia in exercitu (Imperatoris) deficer videbantur. [** Leg. Bononienses. Confer chart. ann. 1311. ap. Murat. Antiq. Ital. vol. 4. col. 617.]

* **BONNETERIUS**, **Bonetarum opifex**, Gall. **Bonnetier**. Arest. parlain. Paris ann. 1321. ex Cod. reg. 9822. 2. fol. 164 : *Inter espingerios et Bonnetarios ville Paris. fuit facta quædam ordinatio, etc.*

* **BONO MANE**, a Gall. **Bon matin**, Bene mane. Epist. ann. 1380. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 44. col. 2 : *Dominus Guillelmus de Gaudiaco et ego sumus in patio, Bono mane, antequam venissent.*

BONONII, **BONOSII**. Vide **Boni homines**, [Albigenses Hæretici, etc.]

¶ **BONOSIACI**, **Hæretici sunt a Bonosio dicti, qui dicunt Christum Filium Dei adoptivum, non proprium esse.** Papias MS. lidem sunt qui aliis Bonosiani : de quibus vide Isidorum Orig. lib. 8. cap. 5. et de Scriptoribus Ecclesiasticis cap. 20. Macrum in Hierolexico, etc.

* **BONSNAGIUM**, Metarum positio, idem quod **Bonagium**. Vide in **Bonna** 2. Lit procurat. ann. 1348. in Chartul. 21. Corb. fol. 193. v. : *Dantes dictis procuratoribus nostris..... potestatem..... ostensionem et Bonsnagia faciendi.*

¶ **BONARIUM**. Vide **Bonnarium**.

* **BONVENTUS**, Convivium, idem quod **Procuratio** 1. Vide in hac voce. Charta Elisabethæ de Steinfort ann. 1237. in Suppl. ad Miræum pag. 587. col. 2 : *Nos in domo sua Bonventum tenemur accipere, quem nobis (abbatissa Marquettana) concederit liberaliter et benigne.* Vide supra **Benevenuta**.

* **BONULUM**, Carnium elixarum jus, ut videtur; idem quod **Brodium**. Charta ann. 1271. in Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 328. col. 2 : *Debent habere quatuor panes tornatos dandos bubulcis, et de Bonulio caldarium unum.*

1. **BONUM**, Id quod Latini **Bona** vocant, Facultates, nostris vulgo **Biens**. Baldricus Noviom. lib. 3. cap. 72 : *Et ipse Bonum suum recipere debebat.* Chronicón Abbatiae S. Trudonis lib. 10. pag. 465 : *Bonum de Provia ad id modicum defluxerat, ut vix solveret 7. marcas.* Vulgaris loquendi modulus, **le Bien d'un tel lieu**. Charta Hilderici Comitis ex Tabulario S. Vitoni Virdunensis : *Hoc timore perterritus, trado tibi, sancte Vitone, Bonum meum, quod est temporale, sed indeficiens in perpetuum, etc.* Alia ibid. : *Bonum nostrum quod habebamus ad Lunacum, etc.* [** Charta ann. 1257. ap. Kopp. Docum. Hist. Foeder. Helvet. num. 5 : *Mota querimonia super quodam Bono in Burgon sito.* Ibidem pluries.]

* **Biens**, pro **Pecunia**, **nummi**. Gall. **Argent**, **mounie**, in Lit. remiss. ann. 1447. ex Reg. 179. Chartoph. reg. ch. 91 : *Voyant..... que difficile chose leur seroit de partir et paier entre eux cinq lesdiz deniers, qui estoient mauvais.... Le suppliant dist (à ceux qui le suivroient) que ses Biens lui estoient cheuz, qu'ilz arrestassent et il les amasseroyt, ce qu'ilz firent. Et adoneques ledit suppliant se baissa pour amasser sesdiz Biens : mais il ne les trouva pas.*

BONUSCULA, diminutivum a **Bona**, Facultates, apud Sidon. lib. 9. Epist. 6. et in

lég. 29. C. Th. de Petit. et ultr. dat. (10, 10.)
BONUM S. MARIE. Superstitionis et paganæ species, in Capitul. Karolomanni ann. 743. cap. 19. [** Indicul. Superstit.] : *De petendo quod Boni vocant S. Maria.* [** Scandic. antiq. Bón et Anglo-Saxon. Bén est Precatio, imprecatio. Conf. Grimm. Mythol. Germ. pag. 20. et 656. Præf. pag. XX.]

* 2. **BONUM;** Morbi species. Vita S. Anselmi Episc. Lucensis n. 39 : *Fuit Presbyter... cui malum id, quod per antiphrasim homines Bonum appellant, unius oculi lumen abstulerat.* [Vide Malannus 2.]

* 3. **BONUM;** Donum, ipsa donationis Charta. Martyrolog. prioratus S. Montis MS. : *Et ut prædictum donum firmum et ratum teneatur, etc. Hoc autem factum est in praesentia domini Guidonis Pictaviensis comitis, totiusque Vasconie, qui propria manu Bonum suum tribuit, et signari in archivis nostris non negligenter jusset.*

* **BONUM DICERE,** Pacifice loqui. Inquisit. ann. 1268. ex schedis Pr. de Mazagues : *Pascebat et custodiebat per totam vallem, ... et non invenit unquam aliquem, qui eum deviare, nec diceret nisi Bonum.*

* **BONUM LATUS,** Dextrum, Gall. Le côté droit. Lit. remiss. ann. 1399. in Reg. 154. Chartoph. reg. ch. 684 : *Le suppliant fery sa femme un cop du bout dudit baston parmi le Boa costé, soubz l'esselle. Sic et apud nos manum dextram là belle main vocant nutrices : nostri enim bonum et pulchrum promiscue olim usurpabant. Hinc loquendi formula, A mon bel et à mon bon, id est, cum commodum et opportunum videbitur, in Lit. remiss. ann. 1408. ex Reg. 163. cb, 3 : Je te baillay à mon bel et à mon bon. Unde etiam ludum quandam, qui sollii lusoriis peragitur, Bon-hommel videntur appellasse, quod in eo pulchrius folium vincere. Lit. remiss. ann. 1452. in Reg. 184. ch. 263 : Unjeu des quarte, que l'en appelle le Bon-hommel, ouquel jeu fault avoir trois personnes; et celui qui a la plus belle quarte, gaigne le jeu.*

** **BONUM PACIS ET CONCORDIE.** Vide Haltaus. Glossar. German. voce das Beste, pag. 151.

* **BONUS.** Ad bonos suos, id est, Ad suam utilitatem, Gall. A son profit. Lit. remiss. ann. 136. in Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 335 : *Lapides dictæ muræ ad Bonos suos, ad domum suam charreyrare fecit.*

* **AD BONUM FIXEM,** Gall. A bonne fin Tessera seu signum factionis Parisinæ, cuius auctor et dux fuit Marcellus urbis praefectus. Praecipua hujus facinora produnt Literæ remiss. 10. Aug. ann. 1358. ex Reg. 86. Chartoph. reg. ch. 240. quas idecirco hic excreibendas duximus : *Charles ainse fils du roi de France, regent le royaume, etc. Seavoir faisons à touz presens et à venir, que comme à l'instigation, ennorlement et promotion de feu Estienne Baarel, n'agires prevost des marchans de la ville de Paris, et de plusieurs autres ses alliez, adherens, collateraux et complices, disans et maintenans en touz leurs faiz pour le temps qu'il ont de fait gouverné la bonne ville de Paris et le plait pays d'environ, que tout quanques il fuisoient, estoit a bonne fin et pour la redemption et deliverance de nostre-dit seigneur et le bien publice : plusieurs et grant quantité*

de bon peuple et loyal commun de ladite ville de Paris, sur l'esperance dessus dite, sans l'auctorité, volente ou consentement de nostre-dit seigneur ou de nous, ignorans les grans traisons et malefices que lesdits prevost et ses complices secretement faisoient, pourpenoient et a faire entendoient contre nostredit seigneur, nous et sa majesté royal, se soient consenti de estlever et prendre a gouverneur, defenseur et capitaine, le roy de Navarre, de faire aliances avecques lui et ses complices, aidans et adherens, tant par lettres comme par sermens, de porter fermellez d'argent, miz partz d'email vermeil et assuré, ou dessouz avoit escript : A bonne fin, et chaperons de drap desdites couleurs, en signe d'alliance de vivre et mourir avec ledit prevost, contre toute personne; d'aler aus assemblées et congregations dudit prevost, de euxx armer contre nous, de nous usurper aucuns droits royaux, d'estre rebelles contre nostredit seigneur, de dire paroles et reproches de nostre personne, de mettre a mort et occire en nostre presence et en nostre chambre messires Robert de Clermont et le mareschal de Champaigne et maistre Regnaut d'Acy ailleurs en ladite ville; de prendre et occuper de fait nostre chustel de Louvre, et aussi de arrester et prendre nostre artillerie, que nous faisons amener par la riviere de Saine en certains lieux et d'icelle oster de la puissance de noz gens qui l'amenoient et l'apliquer par devers eulz, de nous envoyer a Meaulx lettres contenant plusieurs paroles rudes, laides et malgratiouseuses, de estre alez ou estre consentenz de l'allee des genz d'armes que feu Pierre Gile mena a Meaulx contre nous et nostre très-chiere compaigne, de faire par maniere de monopole une grante compaigne, appelle la Confrérie Nostre Dame, en laquelle il avoient et faisoient plusieurs sermens, conveances et aliances, sans l'auctorité ou licence de nous, de avoir souz umbre et couleur de justice mis ou fait mettre a mort, sans cause raisonnable, Jehan Perret et Thomas Foucaut, de prendre, arrester et faire emprisonner et questionner et maltractier plusieurs de noz gens et officiers, leurs femmes et leurs familiers et mesnies, de prendre plusieurs des biens de noz dites genz et officiers et iceulz biens appliquiez au proufit de la ville ou a leur singulier proufit, de refuser et contredire la monnoie pour le cours que nous li avons ordene en l'assemblée de Compiègne, et de faire monnoie et contraire nos monnoiers a ouveret monnoier, et le proufit de nos monnoies apliquer a leur proufit, de abatre et urdoir et faire abatre et destruire plusieurs chasteaux, forteresses et autres maisons des nobles, de piller et faire piller leurs biens, et de plusieurs autres crimes, délits et malefices faire contre la majesté royal et autrement, pour ce que audit peuple donnaient a entendre que nous les voulions destruire et faire piller par nos genz d'armes, que abandonné avions ladite ville avecques les autres citez et platz pays du royaume a iceulz genz d'armes, et que en riens du monde n'avions volonté d'entendre à la délivrance, ne redemption de nostredit seigneur, combien que le contraire des choses dessusdites feust vray et appert notablement de present. Et pour ce que les dessusdiz ou plusieurs d'eulz ne se pourroient excuser, se par rigueur de droit voulions proceder, que leurs biens et corps ne feussent sorfuz a nos-

redit seigneur et a nous, ou au moins que ce les peussions poursuir et approcher, traçant a grans punicions ou amendes, Nous a il re supplié humblement par nos bien amez frères Tristun apresent prevost des marchans, les eschevins, bourgys et habitans de ladite ville de Paris que sur ce leur vneillois estre piteables et misericors, ou autrement pourvoir de remede gratuit. Pourquoy nos considerons la bonne amour et loyaleté que ledit prevost, bourgeois et habitans de ladite ville ont eu touz jours a nostredit seigneur et a nous, et comme de fait l'ont bien démontré en la prise et destruction des tristes, rebelles et ennemis de la couronne de France, inobligans a leur supplication : A tous ceux de ladite ville, habitans et aians leur droiture ou leur demourance plus continue en icelle que ailleurs, ou temps desdiz délits, qui au este consentens d'iceulz crimes, délits et malefices, excepté ceux qui estoient ou aueront esté du conseil secret sur le fait de la greve, traison dudit prevost et ses complices; et assavoir de vouloir empêcher et de faire pourchacier la délivrance de nostredit seigneur, de vouloir occire mon seigneur ou moi, ou meire et tenir en prison perpétuelle, et de faire le roy de Navarre roy de France; et ainsi interpetrons nous et déclarons par ces présentes le fait de ladite grant traison; Avez pardonné, etc. Donné a Paris le 1er jour d'Aoust 1358.

¶ **BONUS DOMINUS,** Arbitr, sic dictus, quod partibus litigantibus, tanquam bonus Dominus utrique consulebat, remque inter eos componebat. Litteræ Officialis Vibrisis de arbitrio dicto per Guillelmum de Caniliaco Priori de Roserio et Recto Ecclesiæ de Balmis ann. 134 : *Comprendserunt se concorditer et amicabiliter in retributum ac religiosum virum D. Guillelmum de Caniliaco Camerarium Anima longan in arbitrum, arbitratorem et amiculum compositorem et Bonum Dominum ab his partibus communiter electum.*

¶ **BONUSCULA.** Vide in Bonum, 1.
BONZINUM, Vasis species. Chros. Bergom. ad ann. 1386. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 856 : *Unum Bonzumus et bocale, et cuppas duas, quæ omnia erant genti puri.*

* **BOOBA.** Vide supra Boca.
BOOGDIE. Arestum ann. 1411. in Hist. Betuniensi pag. 116 : *Una cum servis suis gentibus suis servilis conditionis, exortis, advenis, et Boogdie ad dictam terram de Kalkene (in Flandria) pertinetibus, etc.*

BOOLETUM. Vide in Apratate, [et hoc tum.]

* **BOOLEYUM,** Locus betulis conis, ut videtur : nam Boul, betulae dicunt nostri. Vide supra Bolum. Sent. arb. ann. 1266. in Tabul. S. Satyri : *Ego magister fratres de Ursiaco, electus arbiter a partibus predictis, pronuncio, ordino seu statuo, quod tuta tercia pars, quam habebat dicti canes (Sacerdotiæ) in villa Savigniaci et in territorio dicti loci, et de altido cam... Broleyo, et quidquid habebat in loci predictis; cum omni justitia et iure in quibusdam rebus, remaneant abbati et successoribz. Satyri et eorum successoribz.*

* **BOORIA,** ut Boria 2. Premium resumum, Gall. Ferme, métairie. Charta Pil.

Pulc. ann. 1309. in Reg. 45. Chartoph. reg. ch. 20 : *Notum facimus... quod nos omnes et singulas possessiones immobiles infrascriptas, ... Booriam de podio Cabas, etc.* Alia ejusd. ann. in Reg. 50. ch. 7 : *Idem Bertrandus et ejus fratres. .... cum armis prohibitis, ... venerant ad Booriam de sancto Hugone, quondam ordinis Templariorum, prope Podium Ruppis, et Booriam predictam, et illos qui intus erant, invaserunt, posse suum facientes de capiendo dictam Boortam violenter.* Vide *Bovaria*.

* **BOOSLOTH.** Leges Danicæ paragr. 10. apud Ludw. tom. 12. Reliq. MSS. pag. 169 : *In qualibet villa forensi sint veritici et nessnigi, quilibet illorum pro suo Boosloth solvit sex mareas* Ubi Editor: *Boosloth est portio rerum mobilium ex communione quadam, præterquam ex hæreditate paterna vel materna. Judicent hujus linguae peritiores.* [** Ap. Westphal. Monum. tom. 4. col. 1878. ubi articuli Tordon. Parvi lingua Germ. infer. exstant. art. 9. : *Sien Boszlett, dat iss sien erfflehl an fahrende have.* Confer tamen Kolderup-Rosewinge Hist. Jur. Dan. § 113. not. d. edit. German.]

BOOTHEMATA, *Adjutoria*, Ugutioni : ex Græc. *Boθηματα*.

* **BOQUARIA,** Laniena, Gall. *Tuerie, écorcherie*. Lit. ann. 1408. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 356 : *Carnes comestibles, grossæ et minutæ, quæ venduntur..... in villa Bitteris,.... occidi et excoriari seu mactari consueverunt..... in quodam loco, diuinius ad hoc destinato, vocato lo escoria-dor, aliter la Boquaria.* Vide *Bocaria*.

* **BOQUELLARIUS,** Clypeus, scutum, Gall. *Bouclier; Bouqueller*, in Lit. remiss. ann. 1398. ex Reg. 154. Chartoph. reg. ch. 32. Stat. eccl. Atrebat. xv. sæc. edita cap. 18. ex Cod. reg. 1610 : *Presbyteris neonatos et religiosis firmiter inhibemus, ne arma defenserit, videlicet cutellum magnum cuspidatum, misericordiam, gladium, ensim, Boquelarium aut alias armaturas.* Vide supra *Boclerus*.

* **BOQUENA,** ab Hispan. *Boque, hircus, Pellis hircina*, idem quod supra *Bogina*. Charta Phil. Pulc. ann. 1388. in Reg. 3. Ludov. ex Chartoph. reg. fol. 106. v°. : *Arrestato fuerunt..... quadragesima quinque assia Boquenarum, viginti tres pontes cotorosi, etc.* Vide supra *Bocxs* et infra *Boquinus*.

BOQUERANNUS, *Bucaranum, Buchiranum, Telæ subtilis species*, Gall. *Bourran*. Gloss. Lat. Gall. : *Bissus, Bouquerant, Vincentius Belvac.* lib. 30. Spec. Hist. cap. 15 : *Aliæ mulieres Boqueranno stricto sub ingulo multis plicis sumptuosis operato et nsuto... vestiuntur.* Idem lib. 32. cap. 4 : *Tunicas miro modo formatas portant de zuccharano.* Et cap. 7. *Bucaranum habet, paulus Venetus lib. 3. cap. 45. Buchiranum.* Ioan. Villaneus lib. 10. cap. 168 : *Palio di zuccharano bambagino.* Bocadius : *Una caltre li Bucherame Cypriana bianchissima.* Vide Gestæ Guillelmi Majoris Episc. Andegav. ap. 22. *Le Roman de Jordain MS. :*

Tyres et pailes, Bouquerans et cendez.

Le Roman d'Aubery MS. :

*Et le boubere vait après desmaillant,
Ainsi le cope come fit un Bouquerant.*

* **BOQUERIUM,** *Locus boquetis seu pa-*

*lis circumseptus. Pariag. inter regem et domicel. de Astariaco ann. 1307. in Reg. 44. Chartoph. reg. ch. 55 : Retinuit dictus domicellus, quod molendina..... remaneant sibi et successoribus suis in solidum, ita quod ea teneant et tenere possint cum tribus molendinis, sicut nunc sunt, et ea mutare cum passeris infra Boquerium seu vallatum, in quo sunt, auctoritate sua tantum; ita quod dictus rex sine voluntate sua in dicto Boquerio non possit facere molendinum seu etiam molendina. Charta senescal. Tolos. ann. 1393. in Reg. 144. ch. 366 : Per artifices in talibus expertos fecerunt extimare..... dictum molendinum cum suis passeris, Boqueris, domo forti, etc. Vide infra *Boquetus*.*

* **BOQUERIUS,** Idem quid *Bocherius, macellarius, Gall. Boucher;* in Ch. ann. 1272. inter Probat tom. 1. Hist. Nem. pag. 98. col. 2. Vide supra *Boquaria*.

* **BOQUESPAÑ.** Vide *Boquetallum*.

* **BOQUESTALLIUM,** ut *Boquetallum* et *Boquespan*, *Servitii genus, quod subditi debent, sive in deferendis aut vendendis, sive etiam excendendis tignis vel palis, Boqueti nuncupatis. Charta Caroli comit. Augi in Reg. A. Chartoph. reg. ch. 35 : Cum contentio seu controversia esset inter nos ex una parte, et..... abbatem et conventum monasterii novi Pictav. ex altera,.... super..... tallia alta et bassa, et bianno ad facendum Boquestallia in memoribus nostris, etc.* Vide mox

BOQUETALLUM. Exstat Charta Gaufridi de Liziniano D. de *Vouent et de Mervent*, data Spoleto ann. 1232. qua Abbatii Malacensi dimittit *Expeditionem et exercitum, Bannum, Boquetallum*, quæ quidem ab hominibus Abbatis sibi deberi contendebat. [In Charta Hugonis militis anni 1263 : *Dominus Partiniaci, Volventi et Marcuenti petit plures angarias, pangarias et costumetas ab hominibus virorum Religiosorum Abbatis et Conventus de Burgulio... biennum ad reficiendum fossata eustri novi de Marevento, et Boquespan et plesses ad animalia silvestria capiendu, etc.* Cum in utraque laudata Charta de iisdem fere petitionibus, a diversis licet monasteriis, agatur, nullus dubito, quin idem sit vocum *Boquetalli* et *Boquespan* intellectus; sed quis ille? An *Jus procurationis*, seu modici pastus, quem etiamnum *Boquelle* vocant rusticci Dumbenses? Certe *Boquelle* a *Boquetallum* posset prolisci. Eundem sensum patitur *Boquetallum* in Charta anni 1232. apud Stephaniotum in Antiquit. Benedict. *Pictav.* MSS. tom. 4. pag. 408 : *Expeditionem quoque, biennum, Bosquetallum, in quibus teneri ratiæ eosdem homines proponebant.*]

* **BOQUETUS,** *Tignum, palus, Gall. Pieu, soliveau.* Comput. ann. 1351. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 143. col. 1 : *Quæ reparatio sane fieri non poterat, nisi ferent duo pilaria cum Boquetis, ad sustentationem tecti dictæ plathee.* Charta ann. 1386. ex Tabul. S. Vict. Massil. : *Item bauracana dictæ turris, computando a primo Boqueto usque ad altius de merleto, habet de alto duas cannas et unum palmum.* Repar. factæ in senescal. Carcas. ann. 1435 : *Pro faciendo unum estaut cum uno Boqueto, pro pizando seu tenendo sommerium dicti*

molendini. Vide supra Boquerium et Bor-dlode.

* **BOQUINUS,** *Caprinus, hircinus, a Provinc. Boc, Caper, hircus. Pedag. Penmar. ex Reg. Cam. Comput. Aquens. art. 13 : Tres cargæ de Boquinis pelosis, etc.* Vide supra *Boquena*. Huc fortean pertinet vox opprobrii *Bousquemat*, in Lit. remiss. ann. 1417. ex Reg. 170. Chartoph. reg. ch. 85 : *Laquelle femme dist telles paroles ou semblables à son mari : Orde, vil, villain, touchien, Bouquesmat, etc.* Idem quippe vide *trum quod Hiracos, Gall. Puant.*

* **BOR,** δὲ πόδας φλεγμάνων, *Pedes inflammans.* Suppl. Antiquarii.

* *Boa* resribendum putat Scaliger. ad Festum in *Boa*.

* **BORA,** *Cella reconditoria, ut videtur. Stat Placent. lib. 4. fol. 40. v°. : Omnes habentes Borus, juxta stratas publicas civitatis Placentiae, teneantur in ea parte, in qua occupaverint seu occupant de via publica, occasione hostiorum et senestrarum ipsius Bora, ponere inter ipsum Boram vel fenesstras et stratas..... ussidem ita largam et longam, quæ corripiat tantum quantum protrudit extra murum.* Et lib. 6. fol. 81. v°. : *Item provisum est quod portatores..... videlicet si discargaverit desuper terram et non in Bora, etc.* Chrou. Placent. ad ann. 1388. apud Murator. tom. 16. Scrip. Ital. col. 582 : *In dictis eorum dominibus sunt pulchræ camerae et caminatæ, Bora, curtaria, putes, hortuli, jardini, et solaria.*

* **BORACANUS,** a Gallico *Barracan vel Bouracan, Pannus e pilis caprinis contextus.* Thuanus lib. 21. Historiarum pag. 795 : *Pallii, quæ Boracanos vulgo vocant, ex illa lana opere sericeo fimbriatis viri teguntur.* Pallia *Boracani dicta quod ex Boracano conficerentur.*

* **BORACIUM,** *Tolementum, Ital. Borrà, Gall. Bourre.* Charta ann. 1306. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. avii col. 743 : *Nicolaus filius quondam dom. Montecli spoliatus et derobatus in civitate Cremonæ.... de decem et octo feldis fultri : item tantumdem Boracium.* Vide infra *Borra* 3.

* **BORACUM,** *Borax, species metalli.* Breydenbach Iter Hierosolym. pag. 277 : *Mane quoque balneum ingrediatur, et co-pus ejus fricatione valida mundetur, caputque cum carasabito et Boraco lavetur.* *Borac et Baurach apud Matth. Silvaticum est Spuma nitri.*

* **BORAGINUS,** ab Ital. *Borragine, Buglossum, Gall. Buglose.* Inventar. ann. 1389. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 363 : *Cotardita una scarlate granæ, laborata ad fitchetos cum floribus Boraginis, perlurum ubique seminata, cum capitulo pari.* Nisi sit genit. *Borago, Bourache.* [** Gemma Gemmarum : *Borago vel Boris, est quædam herba, Germ. Burrich.*]

* **BORAGIUM,** *Culcitrarum exactio, quæ siebat a vassallis et tenentibus ad dominorum exceptiones, cum peregre ibant, sic dicta quod culcitra borra seu tormento sarcinuntur.* Judic. ann. 1270. in Reg. Olim parlam. Paris. : *Cum ab hujusmodi quitti sint per cartam suam regiam, quæ eos a tolta, tallia, Boragio et cu.citrarum exactione omnino liberat.... Tolta, tallia, Bo-*

ragium sive culcitrarum exactio, etc. Vide *Borrat in Ballinus.*

BORAN, [Deprædatio mansionis] Vide *Ran.*

T BORARIUM, f. Ostium fluminis, vel ora, Gall. *Bord.* Charta ann. 1097. tom. 5. Annal. Benedict. pag. 385 : *Alterna (controversia) de pescatione in fluvio Segonæ seu Araris et in Borario fluminis, quod vocatur Sallia.*

* **BORAX,** *Capistrum auri.* Glossar. medic. Simon. Januens. ex Cod. reg. 6959.

* **BORAZIUS,** Tela linea aut canapina, ex qua conficiuntur mappæ crassiores, seu linteæ ad abstergendas manus, interprete Muratorio ad Chartam ann. 1281. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 900 : *De soma pilizariae domesticæ: de soma Boraziorum et pannorum de lino, etc. Borras, eadem notio, in Lit. remiss. ann. 1392. ex Reg. 143. Chartoph. reg. ch. 69 : Le suppliant prist une touaille ou Borras de toile, qui estoit sur le banc dudit trippier. Borrasse, c'est-à-dire gros linge, in Comment. Conduæan. tom. 3. pag. 639. ult. edit.*

T BORBA, Gall. *Boue vel Bourbe,* a Græco Βόρβος; Lutum, linns, cœnum. Charta Girardi Hamens. Domini ann. 1145. ex Tabulario Corbeiensi : *Si contigerit dictos fratres de Margellis fossatum facere subtus bonnas predictas, ipsi debebunt terram et Borbam de fossato suo projicere ver sclusam predictam, et super bonnas sclusæ predictæ.*

* **BORBONIENSIS,** Capiti munimen vel ornamentum apud Borbinenses; unde nomen. Lit. remiss. ann. 1449. in Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 711 : *Se icellui Robicquet n'eust eu en son chapperon ung bourrelet, que on dit Bourbonnoys, etc.*

T BORBOR, Eadem origine et notio. S. Ambros. lib. 9. in Lucam num 25 : *Hæc enim erant iam torcularia Iudeorum, non vino repleta, sed Borbore. In Cod. MS. S. Vedasti Atrebatis. habetur, Non vino repleta, sed mirra.*

BORBORIANI, Hæretici, qui, inquit Philastrius, *vitiis implicuti sæculi et malis concupiscentiis servientes, non sperant iudicium futurum, sed potius carnalem sæculi concupiscentiam laudent. Hi itaque in cœnum eunt, et inde oblitæ de cœno facies et membra sua deformantes, eadem re cunctis velut culpandal Dei creaturam demonstrant.* Ex Græco Βόρβος, Cœnum.

T BORBORICINI et *Gnostici, Hæretici sunt qui animæ substantiam partem Dei esse aëstinent.* Papias MS. Eadem fere leguntur in veteri Gloss. San-German. num. 501.

* **BORCANIA,** *Arctophylax, arctus.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613. Vide *Borcoma.*

* **BORCERIUS,** pro Bocherius, Gall. Boucher. Vide in hac voce. Charta ann. 1449. in Reg. 3. Armor. gener. part. 2. pag. xxxvij : *Testibus..... Petro Novelli barbero, Antonio Roberti Borcerio dicti loci.*

T BORCOMA, *Artophilax.* Papias MS. Editus, *Borcam.* [** cod. reg. 7609 : *Borcam, Arctophylax, arctus.* Vide *Bortoma.*]

BORD. Concilium Budense anno. 1279. cap. 11 : *Districte præcipimus, ne Sacerdotes vel Clerici, in quovis ordine constituti,*

gladium vel cultellum, quod vulgariter dicitur Bord, portent.

T 1. BORDA, Clava, in Gloss. Isid. Vide *Bohordicum, [sub finem, ubi Borda per Clavum explicatur ex Glossis Isidorianis; sed in tribus, quibus usus sum, editionibus Glossarum Isid. solum legi Clavia, Borda, pro quo Grævius legendum monet, Cloaca, Borda : cui lectioni sicut ipse Cangius in voce Burca. Hæc ergo, ut videatur, tenenda, prior repudianda] [** Vide *Blandella.*]*

* An emendatione hic opus sit, non nihil dubito; est enim nostris *Borde*, clavæ species, seu baculus, quo et se defendere, et alios aggredi poterant. Lit. remiss. ann. 1450. in Reg. 185. Chartoph. reg. ch. 18 : *Lesquelz portoient chacun ung baston ou Borda en leur main, de bois de cornaillier. Aliæ ann. 1456. in Reg. 189. ch. 129 : Ung grant baston appellé (en Limousin) Borda ou sote. Unde Bourdeau vocabant pilam seu globum, Gall. Boule, quem ludendo ejusmodi clava propellebant. Lit. remiss. ann. 1414. in Reg. 167. ch. 356 : Lesquelz compagnons jouans par esbatement à getter la boule ou le Bourdeau parmi la ville de Trucy, etc. Vide supra *Bola*, 3. et infra *Bordæ.**

T 2. BORDA, Axis, tabula, Saxon. Bord, Mensa, tabula, Augl. Board. Rymer. tom. 4. pag. 730 : *Vobis mandamus quod quinque milia ferri et ducentas Bordas de Estland, ac centum quartern carbonum maritimorum, pro dictis anchoris et aliis operationibus in turri nostra Londonia facienda, emi et provideri.*

T 3. BORDA, Genus vestis apud Arabes. Vide *Burra.*

4. BORDA, Ora, margo, Gallis *Bord.* *Borda navis*, in Statutis Gildæ Scoticæ cap. 22. § 3. C. 44. *Ora navis.* [Semel et iterum occurrit apud Rymer. tom. 5. pag. 6.] Vide *Bordaria, 2. Borderes et Bordus, 2.*

5. BORDA, Domus, ædes. tugurium, ex Saxon. Bord, domus, hospitium. Charta Eadgari Regis Anglie. in Monastico Angl. tom. 1. pag. 37 : *Quinque idelicet mansas cum 15. carucis terræ, cum 18. servis, et 16. villanis, et 10. Bordis, cum 60. acris prati, etc.* Charta Pontii de Montelauro ann. 1219. in Regesto Carcassonensi pag. 59 : *Et ibidem scilicet instrata fiet Borda communis ad levandum pedagium.* Charta ann. 1257. in Tabulario Ecclesiæ Meldensis fol. 64 : *Asseruit se habere.... apud Villanolum duas masuras et unam Bordam contiguas, sitas ad locum ubi dicitur ad Crucem, etc.* Fori Morlanenses art. 36 : *Si quis Burgensis aliqui vicino suo.... vel domos suas, vel Bordas, vel molendinos combussaret, etc.* Regestum Philippi August. fol. 166 : *Et Bordas cum 2. hostisiis, etc.* [Instrum. anni 1292 : Item dixerunt et pronuntiarunt quod dicti dominus Abbas et Conventus tenentur concedere libere unum arpentum terre cuilibet habitatori dicta villa in sua propria terra ad faciendum ibi Bordam.... satisfacto tamen de obliis dicto Monasterio ab illis qui Bordas tenerint.] Le Roman d' Auberry MS. :

Ni trouvassiez ne Borda ne maison.
Le Roman de Garin le Loherans MS. ;
Ni meson ne Borda ne mesnil.
[Nicod en ses cantiques apud Borellum :
Digitized by Google

N'es tu plus or recors, de la Borda araignee
Dont jadis te mit hors ? une bien plus poudrue
T'attend encor iugrat, de son bien des adoe
Tu lui as fait un rapt, de lui ne l'obtias oac.
Lancelot du Lac apud eundem :

Ne trouverez meshuy, ne Bourde, ne maison.]

BORDARIA, Idem quod *Borda*, seu potius prædium rusticum, Occitanis *Bordo*, nostri. *Metairie, Ferme, Borderie*, in Consudud. Pictavensi art. 173. 174. 175. Charta Narbonensis anni 1066 : *Queritur Guillelmus Archiepiscopus, quod auferit ei ipsa Bordarius quæ sunt ultra pontem in Parochia S. Pauli. Tabularium Prioratus de Domina in Delphinatu : In villa Fordigns Bordarian unam, etc.* [Tabular. S. Petri Solemoia : *Dono unam Bordarium, quæ dicitur ad Trills, in qua habebant Monachi cc. solidæ de pigno. Non semel occurrit tom. 2. novi Gall. Christ. et alibi.] Vide *Bordaria*, i. suo loco.*

* Testam. Gars. comit. Tolos. ann. 974 inter Probat. tom. 2. Hist. Ocrit. col. 148 : *Duas Bordarias, quas adquisit & episcopo Deusde, cum ipso caput manu, dono sancto Africano. Ch. ann. 1038. et Tabul. S. Martial. Lemov. : Ad Bordarij. mansos et duas Bordarias. Est ei Bordaria idem quod Mansus, certa scilicet agri portio quæ colitur, et in qua colnus habitat; quod ex allatis supra pala, et maxime ex Charta ann. 1351. in Tabul. Flamar. : Item quod dicti aduulgatis & nepos in prajudicium mei dicti domelli..... detinunt indebit et injuste mediocriter manu seu Bordariæ dens Clops,.... de qua medietate mansi seu Bordariæ conservis sit vere..... tria sextaria frumenti. Borden. eadem notio, in Ch. ann. 1409. et Reg. feudor. comitat. Pictav. Cam. Compt. Paris. fol. 150. r°. : Je Guillaume des Francs escuyer cognos et confesses et advoe a tenir..... une Borderie, qui contient en syx sexteres de terre. Vide supra *Borda*. 1.*

BORDERIA TERRE, in Tabulario Absiens Abbat. pag. 31. Tabularium S. Crucis Talmontensis fol. 8 : *Dedi etiam unam Bordariam terræ in foresta, et minutam decem duarum parochiarum, etc.* Liber Chirographorum ejusdem. Monasterii fol. 111 : *Medietatem Bordiarum terræ.* [Charta ann. 1117. tom. 2. novæ Gall. Christ. inter Instr. col. 374 : *Eadem die dederunt et concesserunt Ecclesie S. Launi quamdam Borderie tene inter Toarcium et Monasterium S. Virginis.*]

BORDARIATA. Tabularium Absiens pag. 31 : *Dono talleam et quidquid habent sit et in tribus Borderiatis Botecheure, que sunt de seido Muntrolu. Liber Chirographorum pariter stratribus Absie unam Bordariam terræ, que vocatur Cosseia. [Hist. Noæ S. Florentii Salmar. apud Mart. tom. 4 Ampliss. Collect. col. 1121 : Aberto Borderiatum loco muneri recipiunt.]*

BORDIA, in Tabul. Absiens. fol. 10 : *Medietatem Bordiarum terræ, que vocatur Berauderia,.... concesserunt.*

BORDIGIUM, *Tenetur species, ratione cuius *Bordarius*, seu qui in Bordam tenet, vilioribus servitiis domino obnoxius est. ita ut nec *Bordam* vendere aut alienare aliceat inconsulto et invito domino; cujus quidem *Bordigii* nullum prestatur homi-*

nium. *Vetus Consuetudo Normanniæ MS.* 1. part. sect. 3. cap. 15 : *Tenure par Bordage, si est comme aucune borde est baillie à aucun pour fere les vils services son Seignor : ne poet lomme cel siement ne vendre, ne engager, ne donner, et de ç'en n'est pas homage fet.* *Tabularium Abb. Vindocin. Ch. 302 :* *De duobus autem Bordagiis, que super nos clamabant, infra terram meam in respectu remansi, donec opportune idem placitaremus.* *Tabul. Fiscanense fol. 39 :* *Reliquit etiam et abjuravit quoddam Bordagium, quod erat dominicum Ecclesie Fisanensis. Charta alia in Hist. S. Nicolai Andegavens. pag. 20 :* *Donavi quoque tria Bordaga terræ in Bigotaria. Regestum Castrum Lidi in Andibus fol. 24. v° :* *Et in nemore S. Martini Bordagium terræ, quod tenet Helie Brullou. Alia Charta ex Tabular. S. Vincentii de Laboratorio :* *Notum sit, ... quod Dom. Avesgaudus S. Vincentii Abbas emit de Sucherio unum Bordagium terræ de beneficio Helmanni, annuente Dom. Gervasio Archipresule, etc.* [Occurrit in Instrum. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 182. D. Tabulario S. Vincentii Cenoman. Indice MS. Beneficiorum Ecclesiæ et Diocesis Constantiensis fol. 28. verso, etc.]

* Inter feuda recensetur, sed inferioris ordinis, in Reg. S. Justi ex Cam. Comput. Paris. fol. 198. r° : *Pro feodo, quod vocatur Bordagium, novem solidi.* Ch. ann. 1319. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 243 : *Item les resseuns des dites vavassories et les receaus des Bordages dessusdiz et des sieffemens, etc.*

BORDELAGIUM, [Eodem sensu. Charta anni 1364. ex Archivo B. M. de Charitate : Stephanus Gimardus dedit B. M. de Charitate quinque boissellos frumenti pro anno et perpetuo Bordelagio. Baluz. Hist. Arvern. tom. 2. pag. 467. in Charta anni 1346 : *Feoda, retrofeoda, censiva, costumæ, Bordelagia, garennae.*] *Bourdelage, in Consuetudine Burbonensi art. 498. et seq. ubi dicitur Bordelagium ejusdem esse conditioonis et qualitatis, qua tallia, nec posse distrahi aut alienari invito domino. Adde art. 257. 498. Consuetud. Niverns. cap. 4. art. 28. cap. 6. quod inscribitur des Bourdelages, ubi natura et genus istius Bordelagii pluribus exponuntur.*

* Reg. episcopat. Nivern. ann. 1287 : *Item episcopus percipit..... mobile in Bordelagii prioris, si homines ibidem episcopi morantur, et Bordelagia prioris remanent priori.* Ibidem : *Bordelegia valent circa ij. modios avenæ.*

* **BORDELAGIUM**, Districtus domini bordariorum. Judic. ann. 1310. in Reg. Olim parl. Paris. : *Honiues habitantes in villis et villagiis existentibus in potestate et Bordelagio dicti prioratus, etc.* *Bourdelage, eadem notione, in Lit. ann. 1376. ex Reg. 110. Chartoph. reg. ch. 234 :* *Laquelle acquisition est de la censive et Bourdelage de nostre église (de S. Lynart de Corbigny).*

* **BORGAGIUM**, ut *Bordagium*. Hist. Harcur. tom. 3. pag. 196 : *Anno 1242. judicatum est, quod homines de Bataillis nunc debent auxilium hæredi de Harcourt maritandi sororem suam, quia tenent per Borgagium tenementa sua de Taillut.* *Charta ann. 1260. ex Archivis B. M. de Bon-*

nuntio Rotomag. : Ego prædictus Robertus dictus Belet dedi et concessi in perpetuam hæreditatem prædictis viris Religiosis in puram eleemosynam... Borgagium, quod habebam apud Bures, sicut se porportat de longo in latum, situm inter Borgagium Johannis Auduin clerici, ... et totaliter illud omne, quod per predictum Borgagium poteram reclamare. [** Vide *Borgagium*, ad hanc vocem enim spectant quæ hic posuerunt *Cangii continuatores.*]

* **BORGAGIUM** inter et *Bordelagium* illud erat discriminis, quod nos docet *vetus consuetudinarius*. Norman. part. I. cap. 29. ex Cod. reg. 4651 : *Per Borgagium tenentur alodia et masura in burgis constitutæ, burgorum consuetudines continentes..... Est tenevæ manerias, qua tenentur dominis tene menta..... Quædam autem præter hæc in diversis partibus tenentur feoda per Bordagium, cum aliqua borda traditur alicui ad servilia opera et villa servicia facienda, quam non potest vendere, nec dare, nec invadiare, qui eam recipit in hereditatem sub tali teneura, et hoc non facit homagium. Vide infra *Borgagium*.*

* **BORGARIUM**, Idem quod *Bordagium*. Chartular. S. Vandregisili tom. 2. pag. 2062 : *Ego Osbertus... ecclesiam de Calliaco S. Vandregisilo sibiæ famulantibus concedo cum omnibus ad eam pertinentibus, et terram unius carucæ et uno Borgario. Do etiam decimam de Rua S. Andréæ, et unum Borgarium... unam acram terræ cum bordario et totam decimam de Leoncort, etc.*

BORDARIUS, et **BORDELLARIUS**, Qui *Bordam* aut domum sub *Bordagii* vel *Bordelagii* onere possidet. *Domesdei in Censu Hanton. provinc. : Terra est 4. carucatarum. In dominio sunt 2. carucatae, et 20. Bordarii, et 4. servi cum 1. carucata, et 80. acrae prati.* *Alibi : Terra est dimidium carucatae, et ibi est cum uno villano et 2. Bordariis, et 10. acris prati.* *Ibi passim, et in Chartis Angl. [Bordarum hospes, in Cod. MS. redditum Episcopat. Autissiodor. : Quilibet hospes Bordarum debet duos bichetos et dimidium avenæ, sex denarios et unum caponem.]* Vide Monast. Anglic. tom. 3. pag. 181. ubi plura ex eodem libro censuali. *Adde præterea tom. 1. ejusdem Monastici pag. 111. 265. tom. 2. pag. 951. Leges Guill. I. Reg. Angliae vernac. cap. 18. et Ingulphum pag. 908. 909. 611. Ubi Bordarii a villanis et servis distinguuntur, cum alia species fuerit servitutis *Bordariorum* servitus, seu, uti vocant, *Bordagium*. Vide *Bordanus* suo loco.*

Et quidem re ipsa *Bordarios* a villanis et servis distinctos fuisse, vix dubitare licet ex locis quæ ad hanc vocem congesit Spelmannus; unde vir doctissimus in assignanda genuina hujus vocis notione haud parum hascitavit : in eam tamen descendit sententiam ut *Bordarios* servos esse honoriatores existimaret qui domestica navarent servitia, a Saxon. scilicet *Bord*, domus, hospitium. Verum cum *Bord* Anglis mensam quoque significet, *Bordarios* mensæ ministerio addictos fuisse existimat *Hearnius*: quo sensu vocem *Bordarius* in Ordinat. Domus Regiae sub Henrico II. Angl. Reg. in libro nigro Scaccarii pag. 346. accipiendam opinatur.

BORDI, etiam appellantur in *Domesdei in Monastico Anglic.* tom. 3. pag. 306 : *Semper una caruca, et 2. Bordi. Infra : Et modo in ista terra 12. homines, modo 3. Bordi, semper 4. caruca.* Ibid. : *Semper duo Bordarii, tunc una caruca.*

* **BORDELAGIUS**, Qui sub *bordelagii* onere possidet. Reg. episcop. Nivern. ann. 1287 : *Forchagium, in quo prior nichil percipit, est quod quilibet *Bordelagius* existens in villa de Albigniaco debet in vigilia Nativitatis Domini duos denarios episcopo.* Vide *Bordarius*.

BORDELARIUS. *Charia Ludovici D. Belli joci pro libertatibus villæ Bellijoc. ann. 1274 :* *Quicunque habet domum in villa Bellijoc. et facit usagia villa, immunitis est a leydis villa et pedagiis in terra Bellijoc. et etiam *Bordelarius* ab istis leydis et pedagiis immunitis villa usagia faciendo. Vassal *Bordelier*, in Consuetud. Nivern. cap. 2. art. 6. *Detempteur Bourdelier*, cap. 6. art. 4. 11. 15. etc. *Bourdelugier*, in *Burbon*. art. 501.*

BORDIMANNI, **BORDMANNI**, Idem qui *Bordarii*, et *Bordellarii*, apud Anglos, ex *Bord*, domus, et *Man*, homo. *Rentale de Haivering*, apud Spelmannum : *Ibidem vocantur *Bordimanni*, qui omnes tunc fuerunt bassæ tenure.* *Domesdei : In dominio est una caruca, et 25. villani et 33. *Bordmanni*, cum 4. carucatis.*

BORDELLUM, *Ædicula, tuguriolum, diminutivum a *Borda*.* *Willemus Gemetic. lib. 7. cap. 14 :* *Domunculum circundedit cum familia. Soreagus vero experefactus de *Bordello* exiit, et fugiens in vivarium exire voluit.* *Monast. Anglic. tom. 2. pag. 206 :* *Et ortum ante portam atrii cum *Bordello*.* [Computus ann. 1202. apud D. *Brussel de Usu feud. tom. 2. pag. cliii :* *Ad Bordellum Clariaci xvi. s. 11. d. minus...* *Pro II. *Bordellis*, et pro chevez, etc.* Le Roman de *Vuce* MS. :

A pié est et sans armes en un *Bordel* entrez,
Ou un felon manoit, dedans s'est resconsez.

Alibi :

Ne laissent en *Chartrain* ne en *Dive Bordel*,
Ne maison en estant qui soit fors du chastelet.

Le Roman de *Garin* :

N'i ot *Bordel* que tant par fu petis,
Mien escent Chevalier ni gesit.

[*Ovide MS.* apud *Borellum* :

Et tout fu mis à dampnement,
Fors la *Bourdet* seulement.]

Le Roman d'Amile et d'Amy MS. :

Quand j'estoi poacre et non puissant,
Un *Bordelet* me feistes errant.

Charta ann. 1277. in *Tabulario Ecclesiæ Meldensis* f. 80 : *Et la voie, puis la maison Biauvex jusques au *Bordel de Chanu*. Hinc nostros vocem *Bordel* usurpasse pro lupanari, docuimus ad Joinvillam pag. 63. quod meretrices ut plurimum in domunculis, ac nullius momenti cedibus habitent.* [Hist. *Dalphin*. tom. 1. pag. 126 : *Nor permittant, neque sustineant morari mulierem uxoratam publice in prostibulo seu *Bordello*... si aliquis causa adulterii cum ea capiatur, etc.*] *Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 380 :* *Inquiratur qualiter dicti *Canonicæ Capellam* sive *Eremitorium de Bordelbi* primitus obtinuerint, et utrum ante conquestum dictum *Bordelbi* pro lupanari habeatur. Femme*

bordeliere, pro meretrice, in Consilio Petri de Fontaines cap. 4. § 2. Vide Menagium et Octavium Ferrarium in Origin. Ital.

* Nominis rationem indicat Lit. remiss. ann. 1385. in Reg. 126. Chartoph. reg. ch. 273 : *Femme de Bordel, ou, seant aux hayes, ou es yssues des villages. Unde Bordeler, Lupanar frequentare, et Bordelier, Scortator.* Lit. remiss. ann. 1407. in Reg. 161. ch. 260 : *Jehan le Picart, qui ne servoit (scavoit) d'autre bien que de hazarder, taverner et Bordeler, etc.* Aliæ ann. 1453. in Reg. 184. ch. 370 : *Lequel chappelain estoit ung homme ribleux, Bordelier, tavernier et de mauaise vie. Hinc Bourdellerie, Lenociunum, in Stat. ann. 1371, tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 441. art 3.*

* **BORDELLUS**, Idem quod *Bordellum*, in Charta Johannis Reg. Anglie lib. nig. Sacrae pag. 382 : *Ipse nobis malum fecit quod potuit, et unum molendinum et tres Bordellos combussit.*

* **BORDARIOLUM**, Eadem notione. Tabular. S. Florentii : *Hingannus filius Gobertus dedit censum de aqua quæ vocatur Rensis et unum Bordariolum.*

* **BORDILE**, Idem. Consuetud. Brageriaci art. 93. apud *Richebourg Coustonum general*, tom. 4. part. 2. pag. 1027 : *Si quis... boves, vaches, oves, porcos... de campis, seu domibus quibuscumque furatus fuerit, furca suspendatur. Versio Gall. : Des champs ou Bourdils, ou autres maisons quelconques.*

* Inventar. ann. 1476. in *Tabul. Flammar.* : *Item plus quoddam debitum.... ex vera resta emptionis cuiusdam Bordilis, cum possessionibus eidem Bordili pertinentibus. Bourdil, in Lit. remiss. ann. 1481. ex Reg. 209. Chartoph. reg. ch. 37 : Le supplicant pariti de la ville de Bourdeaulx, pour aller veoir ung sien Bourdil et héritage.*

* **BORDILLUM**, Aedicula, tuguriolum. Lit. ann. 1351. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 96 : *Una cum eorum officialibus..... ac etiam hominibus de corpore, bonis, rebus, juribus, domibus, maneriis, Bordillis, etc.*

BORDELARIA, Idem quod *Bordaria*. Tabularium Prioratus de Paredo in Ducatu Burgundia fol. 48 : *Duas Bordelarias, quas olchias vocant, quæ debent 7. panes et 1. caponem, etc. Fol. 7 : Praeter mansum Aviti, et Bordelariam Escacherii, etc. Fol. 31 : Duas Bordelarias cum omnibus ad se pertinentibus et debitibus servitiis.*

* 6. **BORDA**, Panni species, nostris *Borde*, Inventar. S. Capella Paris. ann. 1363. ex Bibl. reg. : *Item quatuor quarrelli de plunis, cooperi de Borda. Aliud ann. 1376 : Item quatuor quarrelli de pluma, cooperi de Bourda antiquitus; sed modo de boucacin rubeo noviter cooperi. Inventar. Gall. : Item iiii. carreaux de plume, ouvres de Borde jadis, et depuis couvers de bouquacis vermeil de nouvel.* Lit. ann. 1407. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 304. art. 4 : *Boucassins, fustaines, bouquerans, draps de Borde;.... que les fustaines, boucassins et Bordes soient des longueurs qui s'ensuivent,... faustaines rayées, Bordes doubles et sangles, etc. Vide infra *Bordum*.*

* 7. **BORDA**, Limbus, fimbria. Gall. Frange, Necrolog. eccl. Paris. MS. viij.

Kal. Febr. : *Insuper prefata Haïdis sancte Mariae dedit tapetum salacianum, et duo mantilla cum Bordis.*

* **BORDÆ, BOURDE**, Sic olim dicta prima Dominica Quadragesima nonnullis in locis, in aliis Dominica Brandonum appellata. Statuta S. Claudii ann. 1448 : *Pittanciarius ministrare debet die Luna post Bordas, seu post Dominicam, qua cantatur, Invocabitæ, collationem de vino et speciebus confectis. In nova Gall. Christ. tom. 4. pag. 835. D. memorantur Litteræ Chartular. Lingon. die Dominicæ post Bordas exaratae. Occurrunt eodem sensu in Rit. Luxov.*

* Acta capit. eccl. Lugdun. ex Cam. Comput. Paris. ad ann. 1345. fol. 116. r°. col. 1 : *Die Luna post Dominicam Bordarum vj. die Martii. Ch. Anselli episc. Eduens. ex Chartul. Campan. fol. 222. col. 2 : Datum anno Domini 1249 : die Veneris post Bordas apud la Perriere. Chartul. Lingon. eccl. fol. 23. v°. : Ce fu donné à Trichastel, lou Lundi après les Bordes, en l'an de grâce 1394. A virgulis seu baculis, quorum usus erat in ludicris certaminibus, quæ ea Dominicæ peragere solebant, nomen habuit; in iis salement locis ubi ejusmodi virgulæ Bordes nuncupabantur; quemadmodum le Bouhourdich dicta est, ubi vocabantur Bouhours, ut videtur est supra in voce Bohordicum; sic et Dominicæ brandonum vel burarum appellata, ubi pueri aliive brandonibus seu facibus accessus ludere amabant. Quod tamen de usitatori usu intelligi debet : nam interdum Dominicæ brandonum dicitur, ubi Bouhour vel Borde virgam et baculum significat. Nomen vero Bordes pro ejusmodi baculis exhibent Libert. villes de Poilly ann. 1341. ex Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 68 : *Item lidit habitant.... auront esdiz bois usage de prendre et coper des bordis bois, pour faire les Bordes le jour des brandons. Vide supra Borda 1. et Bohordicum.**

* **BORDANUS**, Qui sub *bordagii* onere possidet. Reg. S. Justi ex Cam. Comput. Paris. fol. 213. r°. : *Item duo Bordani, qui debent ducere pecudes domini de uno manerio in aliud. Vide supra Bordelagius in Borda 5.*

* 1. **BORDARIA**, Servitium, quod ab eo qui *bordarium* tenet, debetur. Vide supra in Borda 5. Charta senescal. Tolos. ann. 1323. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 252 : *Item in deverio consueto linguarum boum,.... cum aliquibus serviciis, quæ vocantur Bordarie, triginta tres solidos, duos denarios Turon.*

* 2. **BORDARIA**, Ora, margo, Gall. *Bordum* inter Humbert. dalph. et episc. Gratianopol. ann. 1343. in Reg. 134. Chartoph. reg. ch. 34 : *A quodam lapide albo, in summitate dicti molarii de Colletto existente, recte descendendo per pedem Bordarie prati mollis. Infra : Bordarie. Vide Borda, 4. Verum si *Bordaria* hic, a prato molli denominatur, idem est quod in Borda 5.*

* **BORDARIUS**, Opifex forte ligularum; nam *Bordeilles*, ligulas quasdam appellariunt nostri. Comput. reddit. comitat. Pontiv. ann. 1554 : *En esguilletes, dites Bordeilles, desquelles esdiz comptes percedants est fait mention de cent esguilletes. Constit. Petri I. Aragon. reg. ann. 1200 : Exterios et Bor-*

darios, pelliparios, sutores, texture, et unnes ministeriales sub hac pace et securitate constituiuntur. Alia notione, vide in *Borda*. [** *Bordar Hispan.* est Acu pingere, Gall. Broder.]

* **BORDATURA**, Gall. *Bord*, Margo, vel limbus. Acta SS. Julii tom. 1. pag. 53. A. in Processu de B. Petro de Luxemburg. : *Et ipse loquens dum respiceret de Bordatun pontis aquam. Spicil. Acher. tom. 7. pag. 222 : Videlicet quadam cruce de ligno significat Crucis et tentorio de scarleto, cui effigie sunt Bordatute, in quibus ea dominus J. C. gessit pro nobis in corpore suu honestissime exarata.*

* **BORDATUS**, Gall. *Bordé*. Ora, marginæ vel limbo cinctus, circumdatus. Inventarium Ornamentorum et Reliquiarum Ecclesiæ Noviom. ann. 1419. ex Archivo ejusdem : *Item unum altare benedictum è marmore, Bordatum de cupro, habens duas bendas argenteas. Item quedam pata de pauo aureo Bordata de sandalo nigro, duplita etiam de eodem sandalo. Panni queruntur sunt Bordati de tela Inda, alter Bordatus et lilia, et alias non Bordatus ad aquilas modo valoris. Vide *Bordata lana*, in *Bordare*.*

* Lit. ann. 1386. in Reg. Joan. duc Bitur. ex Cam. Comput. Paris. fol. 83. r°. : *In qua quidem capella continentur peccata secunduntur : videlicet dossierum et fronte, et etiam toallia Bordata pro altari magna. Bourdé, in Inventar. bonor. ducis Bona ann. 1416. ex ead. Cam. : Item un dossier.... Bourdé tout entour de velours et moisy.*

* 2. **BORDATUS**, Dicitur de nave, cujus margines tabulis crassioribus sunt instructi, vulgo *Bordé*. Charta Phil. comit. Fland. ann. 1163. in Chartul. 1. Fland. ch. 325. ex Cam. Comput. Insul. : *De nec, que vocatur scuta, si non est Bordat, non denarius. Vide *Bordus*, 2.*

* 3. **BORDATUS**, Moneta *Bordat*, que non est perfecte rotunda; quo sensu *Borde* usurparunt nostri. Stat. Avesion. lib. 1. rubr. 30. art. 4. pag. 104 : *Statutum quod licet dicta scuta non sint justi ponderis, et men quilibet ea, dummodo non nisi, et vulgo dicitur Bordata, recipere tenetur. Ia remiss. ann. 1451. in Reg. 185. Chartoph. reg. ch. 109 : Le supplicant monachus l'eccl et ligne..... apparaunt que quatre ou cinq deniers n'estoient pas assez monnaies, et Bordoient en aucunes des rives plus qu'à autres.*

* **BORDE**. Vide *Bort*.

* **BORDEA**, Burdigala, Gall. *Bordum*. Annal. Bonincont. ad ann. 1452. apud Histor. tom. 21. Script. Ital. col. 156 : *In tempore *Bordea* Gasconia civitas a regno Galliae defecit, et ad Anglos se converxit.*

* **BORDELARIA**, *Bordelarius*, *Bordellum*. Vide *Borda* 5.

* **BORDELEGIUM**. Vide supra in *Borda* 5.

* **BORDELLÆ**, Vicus Parisiæ, vulgo *Bordel*. Necrolog. eccl. Paris. MS. : *Item à solidos Paris. perpetui redditus super dimissa ante parvum hostium Navarre in re Bordeellarum.*

* **BORDELUM**, Tuguriolum, Gall. *le bane*. Charta ann. 1309. in Chartul. Bona part. 11. ch. 6 : *Girardus dominus de Aragon*.

neto..... dedit..... usuaria pastoribus in ramis et Bordelis construendis, et foco faciendo. Testam. Petri comit. Alencon. ann. 1282 : *A chescun Bordiau, où il habite malades en nostre demaine, ... douze deniers. Vide supra in Borda 5.*

* **BORDENALE**, Palus, tignum, Gall. *Pieu, soliveau; Merrien de Bourdillande,* dici videtur lignum iis conficiendis aptum; nisi lignum sit ex arbore, quam *Bourde-nam* appellabant. Vide infra in hac voce. Costum. Paris. ex Reg. sign. Pater Cam. Comput. fol. 248. r^o : *Merrien de Bourdillande, le cent ij. solz. Merrien aligné, le cent ij. solz.* Stat. Pallav. lib. 2. cap. 77. pag. 136 : *Ordinatum est quod nullus campanius nemorum præfati domini audeat nec presumat incidere, neque incidi facere aliqua Bordenalia, stachas, neque douas in buschis ipsius domini nostri, ... sub pena et banno florenorum quatuor, pro qualibet Bordenali et qualibet pede ligni incisi.*

BORDES. Annales Francor. veteres ann. 784 : *Eodem anno..... obsedit Dom. Rex Karolus Herisburgo, et Franci sederunt in gyrum per Borderes, id est, in locis limitaneis; Galli enim bords et bordieres, Angli borders, limites vocant.* [** Pertzius vol. Scriptor. 1. pag. 17. hæc scribit : *Bord, Bordaria, Borderia est Domus, casa; rex igitur Eresburgi residens exercitum per domos Saxonum circumcirca habitantium in hibernis collocavit.* Conf. Graffii Thesaur. Ling. Franc. vol. 3. col. 213. et Bortren.]

Grævius vero in notis ad Glossas Isid. per *Borderes* intelligit tentoria : quæ notio si genuina, *Borderes* diminutivum est vocis *Bordæ*, Domus, ædes, casa, unde militum tentoria *Borderes* dicta, et hic *Borderes* : qua posteriori voce interdum etiam appellati sunt ex eodem Grævio, qui in casis habitabant.

* **BORDERIA**, BORDERIATA. Vide *Borda* 5.

* **BORDERIA**. Vide supra *Bordaria* 2.

* **BORDERIUS**, Qui *bordariam seu præmium rusticum tenet*, Gall. *Métayer*. Charta Portecle dom. Mauseaci ann. 1218 : *Nec fictos religiosos, nec ipsorum Borderios, sauerios..... cogere (possit) ad faciendum in terris vel fortificatiis Mauseaci.... guait, reparationes, etc.* Tabul. archiep. Auxit. ann. 1288 : *Ac si Borderius quis non laboraret nisi per medium anni, quod non solvat nisi ex denarios.* Vide *Borda* 5.

BORDALPENY, Nummus qui in foro nonnudis solvitur pro erectione mensurum et tabularum ad exponentias merces. Ex Saxonico bord, et bred, tabula, et alpeny, obolus. Idem videtur quod *Boregalpani*, in Monastico Anglic. tom. 2. pag. 6. *Borghalpani*, pag. 16. *Burghalpenni*, pag. 127. *Borthalpny*, tom. 1. pag. 976.

* **BORDI**, *Boardia, Bordimannus*. Vide *Borda* 5.

* **BORDIARE**, proprie est, quod aiunt, id *barros pugnare, Torniare, gladiis concurrere, justas facere, hastilidium exercere*. Sunt autem qui *Bordiare* dicunt de omnibus : quærean a Gallico *Bourder*, quod sit ludere, nugari. Ita Spelman. ad hanc oœm. Vide *Bohordicum*. [** Suecis *Beria* et *Ferrie*, Islandis *Beria*, et *Berist*, Puna. ABL.]

* **BORDIGALA**, et **BURDICALA**, Arcæ majoris genus, in qua pisces servantur in stagnis vel flaviis, ut et vivere possint, et facile capi. Charta ann. 1225. ex Archivis Massil. : *De omnibus gausidis et obventionibus seu redditibus qua Commune Massiliæ perceperit in dicto castro in rippagis, gabellis vel piscariis, vel Bordigalæ, sive portu, sive lucris aliquibus ex dictis juribus.* Vide *Burdiculum*.

* **BORDIGOLUM**, **BURDIGALUM**, vulgo *Bourdigue*, Locus arundinibus seu cannis circumseptus, quo pisces capiuntur et servantur, quasi in *borda* seu tuguriolo, unde nomen; vel a *borda*, virgula, baculus. Vide supra *Borda* 1. et *Borde*. Charta ann. 1235. ex schedis Pr. de *Mazaugues* : *Concesserunt..... quicquid habent apud pontem S. Genesii in Burdigalæ. Bordigalum*, in Ch. ann. 1479. *Bordigolum de Venroz*, in alia ann. 1271.

* **BURDIGOLUS**, Eadem notione. Sent. arbit. ann. 1414. inter dom. de Castro novo prope Martigues et priorem ejusdem loci : *Dicimus dominum dicti loci pro se et suis successoribus teneri ad dandum..... vicesimam partem, loco spiritualis decima, dicto domino priori ac suis in eodem beneficio successoribus, de piscibus captis seu piscatis in stagno de Volmon, robina seu Burdigolo, et aliis passibus aquarum in tenemento dicti loci existentibus, ... quocumque nomine intitulentur, sive sint Burdigoli, etc. Brougidour, eadem acceptance, vide infra in Robina.*

* **BORDIGALARIUS**, Qui in pisces ex *bordigalibus adductos* jus habet. Charta ann. 1331. ex schedis Pr. de S. Vincentio : *Dr-nique quando pisces incipiunt redire de Martico, gabelletus regius ad provisionem suam incipit claudere, et omnes alti Bordigalarii debent claudere pontes, juxta morem solidum.*

* **BORDILE**. Vide post *Borda* 5.

* **BORDILERIUS**, Qui *bordariam seu præmium rusticum tenet*, idem qui supra *Borderius*. Charta ann. 1347. in Chartul. Henr. V. et VI. reg. Angl. ex Cod. reg. 8387. 4. fol. 51. r^o : *Item voluerunt..... quod quocumque modo burgenses vel habitatores villa Burdegallæ, aut eorum familiae, vel Bordileri, etiamsi bordilia hujusmodi in feodo dictorum decuni et capituli existere contingat, etc.* Vide *Borda* 5.

BORBLANDES, Anglis dicitur *Domini-cum quod quis habet ad mensam suam et proprie, ut est apud Bractonum lib. 4. Tract. 3. cap. 9. § 5. lib. 5. Tract. 1. cap. 13. § 5. ex voce bord mensa, et land, terra.*

BORDLODE, Servitium a quibusdam usufructuaris obitum, qui lege prædiorum asseres, vel tabulas sectiles de silva in domum vel curtem domini deferre tenerentur: a Saxon. *borde*, *tabella*, *asser*, et *lode*, onus, sarcina. Occurrunt non semel in Chron. Will. Thorn. ann. 1364. [* Vide supra *Boquetallum*.]

* **BORDMANNI**. Vide *Bordimanni* in *Borda* 5.

* **1. BORDE**, a Gall. *Boardon*, vel Ital. *Bordone*. Baculus Cantoris. Vetus Ceremoniale MS. B. Mariæ Deauratae Tolosana, ubi de tribus Rogationum processionibus : *Interim congregabuntur Presbyteri ac etiam Prophetæ (hoc est Cantor)... qui portat Reliquias et Bordonem. Regula seu Statuta S.*

Martialis Lemovic. : *Die Ascensionis Domini deferantur quatuor Bordones in processione.* Vide *Burdo* post *Burdones et Bordonus*, 1. [** Conf. Raynouardi Glossar. Roman. voce *Bordo*, vol. 1. pag. 239.]

* **2. BORDO** inter arma prohibita recentetur, in Stat. Ferrar. ann. 1268. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. 2° col. 515 : *Arma vetita in civitate Ferraria et districtu intelligimus Bordonem, lanza nem,* etc.

* **BORDONAGIUM**. Computus ann. 1202. apud D. Brussel de Usu feud. tom. 2. pag. CLXII : *Pro quatuor modiis (vini) Castinesiæ Reclosarum et XII. sestarii VI. l. II. s. et dim. minus. De Bordonagio XL. s.* An de circulis qui dolis firmandis in extremitatibus adduntur, cum alio exportatur vinum, hic sermo sit, necne, subdubito.

* **BORDONNAGIUM**. Vide infra *Bourdonagium*.

BORDONARII. Vide *Burdonarti*, in *Bardones*.

* **BORDONATUS**, In modum baculi religiose peregrinantium tornatus et terminatus, Gall. *Bourdonné*. Notitia Ecclesiæ Diniensis per Gassendum edit. Paris. ann. 1654. pag. 104. ex *Inventario anni 1340* : *Item, in altari B. Mariae sunt duæ magnæ caxiae cum duobus scabellis pictis, Bordonaæ in superiori parte, in quarum una versus pars *Præposituræ* sunt Reliquæ completa Marcellini et Petri Martyrum.*

* **1. BORDONUS**, Baculus peregrinantium. Acta SS. Junii tom. 2. pag. 1077. in Vita S. Bernardi Menthonensis : *Montes avidius turbæ decimus ascendit, detinens manu Bordonus præsidentis victorie. Et SS. Julii tom. 1. pag. 586. C. in Processu de B. Petro de Luxemburgo : Dum cum Bordono suo accederet se appodiando, Instrumentum anni 1332. ex Archivo S. Victoris Massil. : Item tres Bordones de crystallo, hoc est, si bene conjicio, Columellas crystallinas, sic dictas, quod ad instar Bordonum tornatæ essent et terminate.* [* *Baculi cantoris, Gall. Bâton de Chantre.*]

* **2. BORDONUS**, Hasta, qua sustentatur umbella, qua principibus viris in solemnibus ceremoniis aut urbium ingressibus prætentur, Gall. *Bâton de dais*. Consil. Massil. ann. 1328. ex Tabul. ejusdem. : *Consulit quod in introitu domina Blanchæ filia domini principis Tarenta, quod palium ematur et portetur supra ipsam dominam, et quod elegantur probi viri ad dextrandum dictam dominam, et ad portandum pallium; pro primo Bordono Guillelmus Imberti, etc.*

* **BORDUA**, Limbus in arte heraldica, Gall. *Bordure*. Lit. quibus Carolus VI Joanni Galeaz ejusque successoribus concedit ut insignia Franciæ cum suis simul deferant ann. 1393. in Reg. 145. Chartoph. reg. ch. 433 : *Concedimus quintinus insignia seu arma nostra biliosa in duabus quarteriis armorum suorum, ... cum differentia duarum orarum seu Borduarum, una videlicet argentea a parte liliorum intrinsecus, et alia coccinea sive rubea a parte fortinsecas.... de ferant.*

* **BORDUM**, Panni species, Ital. *Bordo*, Acad. Cruscanis, pannus virgatus, virgis variegatus, nostris *Borde*. Vide supra *Borda* 6. Stat. civit. Astæ ubi de *Intrat-portar.*

Bordum ponatur et solvat pro qualibet petia lib. viginti.

¶ BORDURA, Margo, vel limbus si de vestimentis similibusque ornamenti agitur, Gall. *Bordure*. Acta SS. Maii tom. 7. pag. 549. E. de S. Germano : *In uno brachio argenteo cum Bordura infra concavum clausum sive firmatum uranæ argentea, fuit repertus sacculus quidam*. Vide *Borda* 4.

1. BORDUS, Ora, margo, Gall. *Bord*. Necrolog. Eccles. Paris. 18. Kl. Maii : *Eodem die obiit Agnes Castellana Belvacensis, quæ dedit nobis 2. cortinas, et 2. Bordos cum cortinis*. Charta Philippi Episcopi Belvacensis ann. 1217. in Probat. Hist. Drocensi pag. 244 : *Et duo paria chirothecarum de melioribus, et Bordos ad parandum chorum, etc.* [* De limbo seu fimbria intellege.] Vide *Borda*, 7.

** 2. BORDUS vel **BORDUM**, ut *Borda*, 4. Pars navis. Gloss. Anglos. de nave et partib. ejus. ap. Jal. Antiq. Naval. tom. 1. pag. 167 : *Tabula, Bord*. Vide eundem pag. 164. et vol. 2. pag. 389. not. et Schimelseri Glossar. Saxon. voce *Bord*. Privileg. Margar. Flandriæ Comitiss. ap. Lappenb. Init. Fœd. Hanseat. pag. 55 : *Scuta que Bordum habet, debet comiti 2. den. si vero Bordo caret debet comiti 1. den.* Anglos. vox est gen. masc. Vide *Bordatus*, 2. [* Hispan. *Bordo*, Mirac. S. Jacobi tom. 6. Jul. pag. 51. col. 2 : *Cum quidam antistes a Jerosolymis rediens et in navi residens juxta Bordum, etc. Occurrit rursum pag. 52. col. 1.*]

* BOREA, Leguminis species videtur, in Charta ann. 1249. inter Monum. eccl. Aquil. col. 747. ubi quamplures voces Latino-barbaras extricandas offert eruditus Editor; sed quo extricari possint, abnuit, Chartam scilicet integrum non exhibendo : *Pisonale de Boreis*.

¶ BOREALES INSULE, mendose pro *Baleares*, apud Ughellum in Chron. Pisanæ urbis.

¶ BOREGHALPANI. Vide *Bordhalpryn*.

¶ 1. BORELLUS, Carnifex, Gall. *Boureau. La Faule Annal. Tholos*. tom. 1. pag. 87. Instrum. ex Arresto Parlamenti Paris. ann. 1335 : *Proponebat etiam quod Borellus ad executionem dictæ sententie deputatus, corruptus per eos manum et caput dicti Aymerici multiplicatis icibus amputaverat, ut ipsum gravius affligerent. Vocis etymon a Gallico Bourrée accersit Borellus, quæ fasciculum virgarum quibus uti solent carnifices significat.* [** Conf. Raynouardi Gloss. Roman. vol. 1. pag. 239. voce *Borel*.]

* 2. BORELLUS inter arma prohibita enumeratur, in Stat. Astæ collat. 11. cap. 92. pag. 34. v° : *Plombatæ, Borelli, lanzae, dardi,.... et omnia alta arma offensilia. Vide supra *Bordo*, 2.*

* BOREUM, Dumetum, vel *Silva cædua*. Stat. Vladisl. Jagel. ann. 1420. inter Leg. Polon. pag. 80 : *Frequenter solet evenire, quod nobiles seu plebei Borea, silvam aut gajum.... ex industria intrantes aut casu, etc. Vide infra *Borra* 1.*

¶ BORGA, pro *Burgus* vel *Burgum*, Gall. *Bourg*. Locus est in *Burghard*.

¶ BORGAGIUM, pro *Bordaria*, vel *Bordagio*. Vide in *Borda* 5. Pro *Burgigio*. Vide in hac voce.

* Quid hac voce significatum voluerint

Normanni, aperte docet Seagar. Paschæ ann. 1214. in Reg. S. Justi fol. 18. v°. col. 1 : *Judicatum est quod mensura cum terra rationabili, quæ se acquitat per unum redditum nominatum, est Borgagium : terra vero, quæ se acquitat per redditum per se et per servicia deorsum masuras, non est Borgagium. In quo autem Borgagiam a Bordelagio differat, vide supra in *Borda* 5.* [** Vide *Burgagium*.]

* BORGARE, Cavere de evictione præstanta, a Germ. *Bürgen*, olim *Borgæ*. Vide Graff. Thesaur. Ling. Franc. vol. 3. col. 176. Chart. ann. 1300. ap. Guden. Cod. Dipl. tom. 2. pag. 448 : *Ad majorem quoque premissorum certitudinem et cauelam dicta Gundradis Borgavit, id est sub cautione judicaria, quæ Borgen vulgariter dicitur, se astrinxit quod predictam legacionem et donationem rite factam, ratam inviolabiliter tenet et observet.* Alia ann. 1307. ibid. pag. 450 : *Dictæ quoque beginie Borgaverunt, id est sub cautione judicaria, quæ Borgen vulgariter dicitur, se singulæ astrinxerunt, quod per bannos suis se super eadem stabiliverunt, prout Maguntie consuetudinis est et juris.* Vide chart. ann. 1311. ibid. pag. 452. aliam ann. 1306. vol. 4. pag. 994.

¶ BORGARIUM, pro *Bordaria*. Vide in *Borda* 5.

* BORGECHINUS, Ocrea levior, calceorum species. Stat. Saluciar. collat. 5. cap. 143 : *Statutum est quod quilibet caligarius seu affixator faciens, vel feri faciens subtalares, stivallos seu Borgechinos, quos vendiderit, etc.*

BORGELLA, Conspiratio, seditio. Hist. Obsidionis Jadrensis ann. 1345. lib. 2. cap. 14 : *Generosi cives contra quos erat facta Borgella, etc. Forte Brigella. Vide Briga.*

BORGELOTE. Vide *Burghbote*.

¶ BORGENSES. Vide *Burgenses*.

¶ BORGERALFRUM, alias *Orgerafro*, Potionis dulcissimæ species. Bernardi Monachi Ordo Cluniac. part. 1. cap. 8 : *In Quadragesima vero in omni die Dominicæ, et omni die Jovis facere per consuetudinem charitatem de Borgeralfro facto de betonica, et aliis bonis herbis, admixto melle. Vide Begerasa.*

BORGERASA, [Idemquod *Borgeralfrum*]. Bernardus Mon. in Consuetud. Cluniac. part. 2. cap. 13 : *Ipsa die habemus ad refectionem et panem solito meliorem et calidum, et generale piscium, si quoquo modo inveniri possit, et potum dulcissimum, qui vulgo dicitur Borgerasa, quam per omnes quintas ferias Quadragesimæ et Dominicæ habemus exceptis tribus, id est, prima Dominicæ, et media, et illa de Ramis Palm. in quibus habemus Pigmentum : ad cuius tamen Borgerasæ proportionem in diebus privatis non pulsatur scilla. Ita etiam*

* BORGERASTRE, Potionis species apud monachos usitatæ et a *Pimento* distinctæ, eadem quæ *Borgerasa*. Charta Dion. abbat. S. Karauni ann. 1241. ex Tabul. capit. Carnot. : *Cum ecclesia nostra consueisset et teneretur canonicis ecclesiæ Carnotensis, ut etiam clericis de choro non canonici.... in die Martis Rogationum (exhibere) potum, qui dicitur Borgerastre, etc. Vide *Borgerastrum*.*

* BORGESALDRUS. Vide in *Borgha*.

* BORGESIA, Telæ species, quam nostri

Borge nuncupabant, cujus textor aut venditor Borgier dicebatur. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. : Item plus tria linteamina telæ Borgesie.... Item plus duo linteamina semiusa ejusdem telæ Borgesie. Consuet. Castell. ad Sequanam ex Cod. reg. 9898. 2 : Chacun qui rend drap, estimines, bureaulx, tireteines, Borg ou tolle à l'aune, etc. Ibidem : Drappiers, tiretemers, Borgiers, marchans de plume et frappers, etc. Eadem forte quæ Boquerannus. Vide in hac voce.

BORGHA, et **BURGHA**, Anglis dicitur et Comitatus sive provinciæ portio, quam olim *Decuniam*, *Decennam*, *Decuram*, *Decinam*, et *Friburgum*, vocabant, inhabitata a Decemviris, qui in solidum fidejussores erant erga Regem de iis quæ in decennæ perpetrarentur. Quippe *Alfredus Rex*, qui vixit ann. 880. Angliam totam in Comitatus, Comitatus in Centurias, atque has in Decennas seu Decurias divisit. Decuria, et infra docemus, constabat decem familiæ, seu viris, quorum singuli fidejussores erant erga Regem de se bene gerendo, ita scilicet ut delinquenterem quemlibet ceteri novem in judicio sisterent, fugientemque intra 31. dies redderent, vel ipsimet lege tenerentur. Atque vox, *Borgha*, occurrit non semel bacnotione apud W. Thorn. pag. 2021. 2033. *Burgha* vero pag. 2033.

BORGHEALDIA, dictus primarius isties sodalitii decem viralis, apud eundem W. Thorn. pag. 2021. ex boī h. fidejussor, et aīder, senior, princeps, capitalis, quasi primarius fidejussor, et *capitalis plegus*.

BURGESSALDUS, et **BORGESALDRUS** appellatur eidem pag. 2033. 2034. 2053. *Baskeder*, *Bursholder*, et *Borowholder* dicitur præterea Spelmanno.

¶ BORGHALPANI. Vide *Bordhalpryn*.

¶ BORGBRECH. Vide *Burgum* et *Burghbrech*.

¶ BORGHEALDIR. Vide *Borgha*.

¶ BORGIOSIA, Jus civitatis, Gall. *Burgeoisie*. Charta anni 1335. in Hist. Lossensi part. 2. pag. 37 : *Nec debemus aut nostri etiam successores Comites Lossenses, vel nisi nostro nomine homines dicta villa de Zende per Borgiosium, francisiam, vel dominia aut privilegia defendere vel warandizare, neque liberos quomodolibet obtinere.* V. *Borgha*.

¶ BORGONUS, a Gallico *Borgne*. Codes, altero captus oculo. Cod. MS. Reditus Episcopatus Autissiod. : *Census Comitis abz... quæ stallis... Domus quæ fuit defuncti Odoris Borgni xxxii. den.*

* Nequaquam vitii nomen esse auctor est D. *Le Beuf*, qui Autissiodori etiamnum per *Borne* reddi me monuit. Est autem *Borgne* vel *Borgnon* apud Pictavenses, instrumentum pescatorium, corbis nempe viminea. Lit. remiss. ann. 1447. in Reg. 17. Chartoph. reg. ch. 236 : *Certains instruments et engins pour pescher poissons, nommez et appellez Borgnes ou Borgnoas.*

¶ BORGUERANTUS, Telæ subtilis species, Gall. *Bougran*. Mabill. Vet. Analect. tom. 3. pag. 390. in *Actis Episcoporum Cenoman*. : *Dedit etiam quinque parie restmentorum pontificium.... quintum decandum Borgueroant. Vide Boquerannus.*

BORGUM, *Borghum*, Vadimonium, et Saxonico *Borgh*, quod idem sonat, in

Legibus Edwardi Senioris apud Bromptonum, cap. 3.

BORG FRACTURA, Plegii fractio, in Legibus Inæ Regis Westsaxiæ cap. 49. apud eundem Bromptonum, ubi Editio Saxonica Lambardi cap. 46. Burhbryce habet, quod et alias Borhbryce, et Borgbryce, scribitur in Legibus Alvredi Saxonici cap. 3. a Borgh scilicet, sidejusso, plegium, et Bryce, fractio. Angli omnes, ait Spelmanus, decemvirali olim fidejussione pacem regiam stipulati sunt. Quod autem in hanc commissum est, Borgbrech dicitur in Legibus Henrici I. cap. 10. Monet idem Spelmanus Borgbrech et Burghbrech promiscue scribi, quod improbat Somnerus, sribens Borgbrech esse vadimonii fractiōnem; Burghbrech, burgi seu castri effractiōnem. Certe quidquid dical Somnerus, Burhbryce habent Leges Inæ Saxonice, ut et Ranulfus Cestrensis, apud Spelmanum: Burghbrich, i. lesio libertatis aut septi: Gallice, blesmeure de courte ou de close. Sed et Germanis Burg, vas dicitur, sponsor; verburgen, vadari; burgschafft, vadimonium.

¶ 1. BORIA, pro Boreas, Septentrio. Rymer. tom. 3. pag. 585: *Magnificentie vestre litteras, in remotis partibus regni nostri versus Boriām existentes nuper recipimus.*

2. BORIA, Predium rusticum, *Borderia*, vox Occitanica; Arvernus *Borie*. Guill. de Podolaurentii cap. 6: *Cum... guerras gerendo cum Raimundo forti de Bellopodium vassallo suo inutiliter fere triennio consumpsisset, et Borias suas et fortias creditoribus obligasset*, etc. Charta Guillelmi de Gordonio pro Monasterio Obasinensi ann. 1241. apud Sammarthanos: *Ego dedi et concessi... et Boriām de lus Prevairias, et terram de Gros Cayro, etc.* Alia Geraldī Episcopi Tolosani apud Catellum in Hist. Occitania pag. 886: *Non possum vendere... aut alienare praetaxatos honores, scilicet Boriām que fuit Geraldī de Lombers cum omnibus suis pertinentiis quam ab eodem Geraldō acquisivi, etc.* [Cod. MS. Biblioth. Dom. de Chalvet Senescal. Tolos. de Hær. Albig.: *Duo probi homines erant in Cambrinshesio prope Boriām Domini Philippi. Archivum Prioratus S. Johannis Tolosani Ord. Equitum Melitensis: Boria de Ruthena Petro de Moncalin, etc.*]

* Lit. remiss. ann. 1456. in Reg. 189. Chartoph. reg. ch. 113: *Le suppliant et son oncle partans de la ville de Florence ou conté de Gaure, où ils avoient beau,... pour aler devers leurs Bories ou maisons, etc.* [** Conf. Raynouardi Glossar. Roman. voce *Boria*, 2. vol. 1. pag. 236.]

* BORICA, Libert. villæ Brager. ann. 1334. in Reg. 70. Chartoph. reg. ch. 330: *Item armaturæ, ut pote enses, lanceæ, scuta, hoc glaria, Boricæ, platæ, etc.* Sed leg. *Loricæ*.

** **BORIENTALIS**, Septentrionalis. Magni reg. Suec. Privileg. ann. 1341. ap. Lapenb. Doc. ad Init. Fœder. Hanseat. pag. 367: *A meridionali usque ad Borientalem, etc.*

BORIN. Charta vetus apud Egid. Geleum in Colonia pag. 69: *Colorem, qui*

vocatur Borin, jure dare debent omnes servientes illuc habitantes.

* **BORJOISIA**. Jus civitatis, Gall. Bourgeoise; Borgisie, in Ch. Auberti abb. Castrii ann. 1247. ex Chartul. Campan. fol. 343. col. 2: *Chascuns borjois de la ville paiera ij. solz de Borgisie.* Ubi idem est quod *Burgagium*. Charta ann. 1284. in Chartul. Arremar. ch. 33: *Renunciantes.... omni franchisie et Borjoisie regis Francie.* Vide *Borgisie*.

* **BORITH**, Herba saponaria, quæ saponis instar rebus lavandis inservit; de hac Jereim. 2. 22: *Si laveris te nitro, et multiplicaveris tibi herbam Borith, maculata es in iniquitate tua coram me, dicit Dominus.* Radix Hebraicum בָּרַע Barur, Mundare, purgare. Vide *Panis herbaricus*. [* Adde Isid. Orig. lib. 16. cap. 2. in fine, edit. Gothofr. et Forcellini. h. v.]

* Consulendi, monente D. Falconet, Jo. Mich. Langius lib. de Herba Borith, et Ola. Rudbeck. fil. qui contendit nec herbam nec saponem esse, sed sanguinem couchylii, purpuram scilicet, in Act. liter. Suecic. ann. 1700. et 1722.

1. **BORLA**, Spicarum manipulus, fascis, vel manipulorum certa collectio Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 41. ex Cod. reg. 4624: *Quæcumque alia persona, quæ... habuerit, percepit et recoligerit (sic).... decem Borlas,.... debeat similiter.... solvere pro ipsis decem Borlis bladi..... unam gerbam ejusdem bladi.* Vide infra *Burla* 1.

* 2. **BORLA**, Pastorale pedum, Gall. Houlette. Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 130. Chartoph. reg. ch. 57: *De quodam magno baculo, dicto communiter Borla, ad usum pastorum destinato,.... ipsum percussit.*

* **BORLHE**. Mirac. MSS. Urbani PP. V: *Videbatur ipsi quod videret oculo ad oculum, dom. Papam Urbanum sedentem, respicitem ipsum cum hilari vultu, et cum oculo suo Borlhe, sicut visus erat habere, dum erat in humanis.*

* **BORMATA**, Ascensiones. Papias. f. legendum *Bæmata*, Græc. βηματα, Gressus, passus, a βιών, Incedo, ascendo. [* Vide supra *Boimata*.]

BORMIS. Albertus Argentinensis in Chro-nico pag. 102: *Henricus quoque... habens equum indomitum pressuram Bormis seu aciei exercitus Regis sufferre non valens, tacto equo cum calcaribus, primus Bohemos invasit. Ubi videtur legendum Stormis.* Vide *Stormus*. [Malim *Hormis* a Græc. ὥρμη, Impetus. Sensus loco convenit, et librarius b pro h scribere potuit quam facillime.]

* **BORNA**, Meta, terminus, limes, Gall. *Borne*. Lobinellus Hist. Paris. tom. 3. in Glossario: *Metæ seu Borna apponuntur.* Hornag. D. de Rancurello ann. 1337. ex Hist. Dolphin. tom. 1. pag. 19: *Concessit eisdem ut primo animal captum habeant precipuum ad opus guttae sue de præda capti pro primo insultu, et Dominus Comitatus eisdem centum solidatas, vel centum solidos dare tunc teneatur in reversu suo citra Boram. Vide *Bonna*, 2.*

* **BORNAGIUM**, Jus defigendi metas in terris vassallorum, atque pensatio quam ob eam rem domino persolvunt vassalli. Charta ann. 1226. ex Chartul. Nantol.: *De-*

functus Philippus de Nantholio dedit dictæ domui Bornagium de Nantholio, et circa sexdecim arpenta nemoris apud Troncei.

* Desrēng, séparation et Bournage, in Ch. ann. 1448. ex Chartul. 23. Corb. Bournerie, in Lit. ann. 1291. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 294: *Et reconnois encores que lidit maires et eskevin ont et doivent avoir par dedens ches bournes semones, ajournemens, Bourneries, ect. Vide Bonagium in Bonna 2.*

* **BORNATURA**, Idem quod *Bordatura*, Margo, ora. Instrum. ann. 1332. ex Archivo S. Victor. Massil.: *In Inventario sacristie Visitatores invenerunt deficere... Bornaturam brachii S. Blasii.*

* **BORNATUS**, Limbo circumdatus, Gall. *Bordé*. Baluz. Hist. Arvern. tom. 2. pag. 716: *Duo panni aurei, quorum unus sit Bornatus de sandali nigro cum scutis etc. Vide Bordatus.*

* **BORNELLUS**, Canalis, Gall. *Tuyau*, Bourneau. Transact. ann. 1501. ex schedis Pr. de Mazaugues: *Non audeant accipere aquam.... pro aliis possessionibus rigundis, nec aliis diebus, nisi dictis duabus diebus, nec aliis nisi cum Bornellis, minusque Bornellos ipsos apertos dimittere. Bortrole*, pro *Tuyau*, in Lit. remiss. ann. 1409. ex Reg. 163. Chartoph. reg. ch. 289: *Un chandelier de cuivre à deux thuyaux ou Bortroles. Sed Tuyau vel Bortrole, hic scapum, Gall. Branche, tige, significat.*

BORNEWING, BORTHNENLICH, Tributi aut serviti species apud Anglos. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 812: *Sint quieti... de scutagiis et assisis, et summonitionibus, et tallagiis, et franco plegio, et Bornewing, et de omnibus occasionibus et consuetudinibus.* At pag. 807. alter scribitur hec vox: *Summonitionibus et tallagiis, franciplegiis et de Borthnenligh.*

* **BORNNA**, Idem quod *Borna*. Codex censualis Calmontis: *Juxta Bornnam per quam itur in vineam.*

BOROWGH. Vide *Burgus*.

BOROWHEAD, [Capitalis plegius, pri-marius.] Vide *Headborow* et *Borgheadir*.

BOROW ENGLISH. Vide *Burgh English*.

BOROWHOLDER, *Borsholder*. Vide *Borghessaldus in Borgha*.

1. **BORRA**, Cavus dumetis plenus, ubi stagnat aqua, Italis *Borro*. Chronicum Parmense ad ann. 1233. apud Murator. tom. 9. col. 766: *Et milites et populus et dominæ et aliae mulieres portabant terram de glarea ad implendum Boram, que erat valde magna juxta ecclesiam Fratrum Praedicatorum.*

* Stat. Mutin. rubr. 292. pag. 57. r°: *Statutum est quod cisterna sive putena, quæ dicitur Borræ de Monte, posita in villa Foliani,.... singulis annis debeat cavarri..... Quod nulla persona audeat nec debeat aliquas bestias conducere ad bibendum in dicta Borræ, nec ipsas in ea abeverare. Pro dumeto vel silva caueda usurpari videtur, in Stat. Casimir. ann. 1347. inter Leg. Polon. pag. 46: De incidentibus silvas, vel gaja, vel Borræ alienas. Vide supra *Boreum*.*

2. **BORRA**, Tomentum, *Bourre*. Charta Guillelmi Episc. Cartonensis ann. 1166. in Hist. Pertensi pag. 195: *Ad basturas asinorum et equorum... in domibus fullonum S. Sepulcri... Boram capient.*

* Stat. Montis-reg. pag. 274 : Item statutum est quod nemo possit vel debeat battere Boram in platea civitatis Montis-regalis.

* **BORRA**, Tomentum lanenum, vulgo Bourre lanisse. Stat. pro lanificio et pannif. ann. 1317. in Reg. A. Cam. Comput. Paris. fol. 196. r^o : Borra vero, id est illud, quod de panno extrahitur dum, cum cardonibus adaptatur, de regno poterit extrahi.

* 3. **BORRA**. Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 59 : Littera per quam constat Gerardum de Terro tenera a domino rege in seum francum et liberum Boram, vocatum vulgariter lu Borgada. De anno 1384. Sed legendum videtur Boria, prædium rusticum. Vide in hac voce.

* 4. **BORRA**, Pecuniaria mulcta minor. Stat. pro reformat. regni Navar. ann. 1322. ex Reg. Cam. Comput. asservato in Bibl. reg. Cod. 8406. fol. 302. v^o : Habebit idem castellanus de calumpniis sexaginta solidorum, decem solidos; et decimam partem de omnibus, que vocantur Borræ. Nisi Borræ hic idem sit quod Mesleia, rixa, qua non tantum verbis, sed et facto committitur; quæque mulcta pecuniaria emendabatur. Hisp. Borræ, Vectigal ex pecudum capitibus.

* **BORRACHIA**, Pannus e pilis prinsa contextus, Gall. Bouracan. Reg. visitat. Odonis archiep. Rotomag. ex Cod. reg. 1245. fol. 105. r^o : Inhibuimus eis (monachis S. Gaudeburgis) ne Borrhachiam de cetero haberent propter infamian. Vide Bora-canus.

* **BORRAQUIA**, Borrage, Gall. Bourrache. Leudæ major. Carcass. MSS. : Item pro carya de floribus Borrachiæ, xvij. den. Ubi versio Gall. ann. 1544 : D'une charge de fleurs de Bourrache, etc.

BORASSERIUS, Helciarius, Gall. Bourrel; nisi mavis esse Textorem stuparum netarum, quod rustici Dumbenses telam stipeam Bourras appellant. Charta D. Abel civis Matiscon. ann. 1460. data in pago Bellioccensi : Juxta terram Petri Estivan Borrasseri.

* **BORRAT**, Culcita tomento farta. Lucas est in Ballinus.

* **BORRATELA**, Tela crassior, ut videatur. Comput. MS. ann. 1339 : Pro Borratela cingulis, capistris et corrigis ad cofr. et aliis minutis, xix. lib. v. sol.

BORRATUM, Vests ex Borræ seu tomento confecta, coactilis, Gambeso. Hist. Episc. et Comitum Engolismensis cap. 19 : Arnaldus (comes Petracoricensis) cognomento Borratio, pro eo, quia cum ipsa ueste lupum diabolicum homines devorantem appetiit, et manibus gestans militibus occidendum, præbuit.

* **BORRATURA**, Artificium seu confectio ephippiorum et aliorum ornatum ad equos pertinentium, sic dicta, opinor, quod ephippia præsertim et juga seu collaria partim ex borra seu tomento conficiantur. Computus J. Humb. de exitu sigilli D. Guig. Dalphini ann. 1328. ex Schedis Cl. D. Lan-celot : Solvit dictus Johannes apud Gratianopolim tam pro fabrica et Borratura equorum D. Dalphini, quam pro vadis et expensis gentium in armis, videlicet, Artaudi, Henrici, etc. xiv. lib. x. den. Hist. Dalphin. tom.

2. pag. 310. col. 2. ex Instrumento anni 1336 : Pro Borratura et fuleria usque ad summan cxx. florinorum.

* **BORREFIA**, Prædium rusticum, idem quod Boria, 2. Charta Phil. abb. de Cultura anno. 1224. ex Cod. reg. 9612 : Præterea Borreria de Borneio, quam dictus Philippus et Agnes mater ejus tenebant, cum omnibus pertinentiis suis, dicto Pagano et haeredibus suis remanebit in perpetuum libera et immunita. Vide Boria.

* **BORRELARIUS**, BORRELERIUS, Helciorum opifex, Gall. Bourrel. Comput. fabr. S. Lazarus Æduens. ann. 1295. ex Cod. reg. 5529. B. : Benedicto Borrelario per annum in sellis, borrellis, forrellis, capistris et aliis de curio pertinentibus ad equos quadrigæ, l. solidos. Borrelarius, in Ch. ann. 1476. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 334. col. 2. Vide infra Bourrelarius.

* **BORRELETUS**, in Statutis reformatiis S. Claudii pag. 38. Pars tegminis capitæ qua usi sunt veteres nostri etiam cum in desuetudinem abiissent capitia; Gall. Bourlet. Sillon apud Borellum :

Chausses, pourpoints, et Bourrelets,
Robes, et toutes vos drapilles.

* Bourreau, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1399. ex Reg. 154. Chartoph. reg. ch. 324 : Et pour ce que la justice dudit lieu trouva la coiffe et le Bourreau de ladite Guillemette, etc. Bourreau, in Diar. regni Caroli VI. ad ann. 1429 : Les femmes (ardoient) les atours de leurs testes, comme Bourreaux, truffe, etc. Neque aliud esse videtur Bourrée, in Lit. remiss. ann. 1410. ex Reg. 165. ch. 363 : Deux chaperons doubles, une Bourrée, deux verges d'or ou argent, etc. Piscis vero genus est, in aliis Lit. ann. 1401. ex Reg. 156. ch. 397 : Ledit Gilet suppliant avis a vaissel, nomme seille, où il avoit certains poissons, nommez Bourrées, qui n'estoient pas appareillées.

* **BORRELIO**, Boarilio, BORRELLINUS, Voces unius ejusdemque notionis, vulgo Bourre tontisse vel Tonture de draps, Tomentum. Stat. pro lanif. et pannif. ann. 1317. in Reg. A. Cam. Comput. Paris. fol. 196. r^o : Item quod Borrellinos, id est, quod in mundando panno de eo cum forcibus elevatur, etc. Infra : Item ut boni panni minus sufficientibus possint evidenter appareare, nullus audeat pannum venalem facere, vel quomodolibet adaptare de borra, seu de pessolis, aut de robillis, vel de Borrlionibus quibuscumque, nec præmissa taxendo cum lana alia, vel alias quoquo modo. Aliud ejusd. ann. ibid. fol. 202. v^o : Super emolumentis, ... maxime pessilliorum, reboilionum, et Borrelionum, etc. Vide infra Borrethus.

* 1. **BORRELLUS**, a Gall. Bourrelet, Collare, helcium, vulgo Collier. Vide supra in Borrelarius.

* 2. **BORRELLUS**, Carnifex, tortor, Gall. Bourreau. Arest. ann. 1320. in Reg. Olim parlam. Paris. : Dictum fuit quod idem præpositus per Borrellum corpus seu cadaver dicti clericis suspensi, si extat, de dictis furcis faciat amoveri. Vadia official. reg. ann. 1328. in Reg. sign. Noster Cam. Comput. Paris. fol. 407. v^o : Rex ribaldorum seu Borrellus Tholosæ tunc per annum, xxvij. lib. viij. sol. vi. den. Vide Borellus.

* **BORRELUS**, Tomentarius, Gall. Bourrel. Charta ann. 1128. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 129 : Ademarus Cabiscas S. Denati, Atenulfus Gaaniola, Borrelus Episcopalis, ... Petrus de S. Andrea marecallus Episcopi.

* **BORRETA**, Fascis virges seu miontis ligni, Gall. Bourrée. Spicil. MS. Fonten. pag. 437 : Pro fratribus ihermis facti Borretas afferti in infirmariam, ut infante habeant, unde de facili focum accender possint.

* **BORRETHUS**, Idem quod supra Borrello, s. pro Borrello. Stat. pro arte parat. pannor. Carcass. renovata ann. 1466. in Reg. 201. Chartoph. reg. ch. 111 : Item quod nullus parator..... poterit in panis..... apponere seu innescere pessos ou Borrethos, nec borram sive gratas quaque modo.

* **BORREUS**, GLOBUS BORREUS, Tomentartus, qui in die Cinerum pauciter dabatur, ab iisdem reportandus feria v. in Coena Domini. Vide infra in Peintures.

* **BORRIANÆ**, Lusoria tessera. Stat. civit. Astæ cap. 1 : Aliqua persona de Astæ burgis non possit vel debeat hider ei aliquem ludum taxillorum vel Bornanorum.

* **BORROLHIS**, Dissento, discordia, contentio, Gall. Brouillerie, differend. Comput. ann. 1494. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 59. col. 2 : Item quia fuit et est magna differencia et Borrolhis super facta moreta, dicti domini consules, pro utilitate reipublica, ut habere possent aliquam provisionem super cursu dictæ moreta, inter unum nuncium ad dominum senescalum, etc. [** Conf. Raynouardi Glossar. Rom. voce Boral. vol. 1. pag. 236. et Borli, ibid. pag. 339.]

* **BORSEGUES**, Hispanis Boregues, Nobis Brodequins, Cothurni, species calceamenti. Concil. Hisp. tom. 3. pag. 673. ann. 1473 : Virides vestes indire, ac caligas ejusdem coloris, seu sotularies alios, vel Borsegues albos vel rubeos, nisi cum agri desuper sotularibus dumtazat calcare, prohibemus.

* **BORSERIUS**, in Collectaneis Q. I. Aubret ad nos missis, idem qui Borsus : Joannes Regis Borserius Calomontis; al. Borsarius in Catalogo MS. Sodaliu Nativitatis B. Mariæ deauratae Tolos. summa p[ro] eo qui facit aut vendit bursas.

BORT, vel BORDE, ut Hispani efferv. pro filio notho : unde Sebastianus Cobrenias Franciam vocem Bort del accessit, pro luponari. Priorem vero a Burdo, miles, quod ex equo et asina nascatur. Le Bort de Rabestens, pro notho ejusdem cognominis. in Charta laudata in Notis nostris ad Iovillam pag. 63. En Jaume de Aragon si Bort del rey En Jaume, in Chronico Pon IV. Regis Arag. cap. 25. Addit. lib. 4. cap. 5. lib. 5. cap. 1. Raimundum Montanerum in Chron. Regum Aragon. cap. 150. et 161. etc. Jacobus I. Rex Aragon. in Paris Osse-sib. ann. 1247. fol. 16 : Si quis furcis ferris arboreum plantatam in vinea, aut horis nlicujus, que sit fractifera, est ibi calix 60. solid.... et si fuerit fidelis Bort, aut non abscessus, qui exeat de illa arbore, de die hodie calonam 5. solid. et de nocte 60. sol. etc. Unus filius Bort appellari videtur ramus in arbor-

non legitimus, id est, qui a radice vel trunco exeat. [** Plura ap. Raynouard Glossar. Roman. vol. 1. pag. 238. voce *Bort*, 9. quæ apud eum pertinet ad radicem *Borda*, Parva domus, tuguriolum. Lusitanis *Bordego* olim significabat *Vilis*, rusticus. Vide S. Rosa de Viterbo Elucid. tom. 1. pag. 203.]

T BORTAMA, *Tecta manualis.* Papias MS. Mendose pro *Basterna*: quod vide. [** Vide *Borcama* et *Borcania*. Glossar. in cod. reg. 7644: *Borcama*, *tecte manualis*, qui etiam ab antiquis artifilax dicitur sive minor arctus.]

* BORTAMIA, Vox varie et mendose scripta pro *Basterna*, quod vide. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613: *Bortamia*, *theca manualis*.

T BORTANEA, *Tecta manualis.* Gloss. Isid. Perperam iterum, ut existimo. Vide *Basterna*.

T BORTATUS, pro *Bordatus*, Gall. Brode. Inventarium Ornamentorum et Reliquiarum Ecclesie Noviom. ann. 1419. ex Archivis ejusdem: Item, tres cortinæ de samito paleatae de rubro et albo Bortata desuper ad arma Francæ. Vide *Bordatus*.

BORTHALPENY. Vide *Bordhalpeny*.

BORTHENNLIG. Vide *Bornewing*.

BORTMAGAD. Lex Frisionum tit. 12: Qui cum ancilla alterius, quæ nec mulgere, nec molere solet, quam *Bortmagad* vocant, machatus fuerit, etc. Germani Magi et Maget, ancillam dicunt; bord veteri lingua Saxonica est *domus*. Est igitur *Bortmagad*, ancilla ex honorationibus, quæ vilibus officiis non inserviunt, quales sunt eæ quas *Abras* vocant. Sicama *Hertmagad* legendum censem, ut sit, quæ interiori domo pro domino et familia focum et stratum procurabat. [** Conf. Graffii Thesaur. Ling. Franc. vol. 3. col. 212.]

T BORTO, Species lanceæ, qua utuntur ii, qui decurrent ad annulum trajiciendum. Acta SS. Maii tom. 1. pag. 396: Et posito annulo in loco solito debeant currere seriatim cum hasta seu *Bortone*.... ei currenti, qui currando suam hastam miserit in annulum... dari et assignari debeat ipse annulus in signum victoriae. Vox, ut arbitror, ejusdem originis, cuius *Burdo*: quod vide post *Burdones*.

* Unde Gallicum *Borter*, *Bortone* pugnare. Le Roman d'Alexandre MS. part. 2: Hardis et de fin cuer pour grant fés endurer, Et plus que nus des autres ce savoit bien Porter, Courrir de son escu, de son espie jeter.

Nisi idem sit quod *Boorder*. V. *Bohordicum*.

BORTREN, Annonæ species. Capitulare Caroli M. ann. 797. apud Holstenium in Collect. Rom. § 11: De annona vero *Bortrenis* pro sol. 1. scriptio 40. donant, et de sige 20. Infra: *Mel vero pro solidio Bortrensi* sigla 1. et medio donant. [** Gærtnerus pag. 168. Leg. Saxon. se judice prævalere scribit opinionem Meindersii interpretantis *Bortrenos*, Incolas *Borda Rheni*. ADEL. Opponuntur *Septentrionalibus*. Vide Gaupp. Leg. Saxon pag. 226. Capit. ann. 797. est apud Pertz. vol. Leg. 1. pag. 76. Conf. *Bordes*. Cogitandum fotasse de *Bruteris*, qui *Borthari* in Vita S. Bonifacii nominantur. Inde pagus *Borahtra*. Vide Zeussium de populis German. pag. 352.]

T BORTUM, a Germanico et Gallico *Bord*,

Limbus. Statuta Ecclesie Argentiniensis anno 1435. apud Marten. Anecdota. tom. 4. col. 588: Singulos clericos... qui clamynes aut alias suas vestes geminis aurifrigiis, aut vulgariter Bortum dicuntur, nodulis aut aliis superfluitatis auri vel argenti ornaverint.

T BORUGHENGLISCH. V. *Burghenglisch*.

BOS. *Boves aratores, aratris dediti*, in leg. 1. Cod. Th. de Curse publ. (8, 5.) *Bœufs à portes*; apud Hesiod. in Oper. et Dieb. *bœufs*; *τρυπάται*, apud Artemidor. lib. 2. *Onirocrotic*. cap. 12. *γεωργοι βόες*; apud Harmenopul. lib. 5. cap. 10. § 11. *Animalia aratoria*, in Constitutionibus Catalaniæ MSS. ubi dicuntur esse in securitate publica: *Boves vero aratores et cætera animalia aratoria cum instrumentis aratorii et suis bubulcis*, et cum eis qui eos custodierint, postquam exierint a domo causa arandi, vel seminandi, sive custodiendi, donec ipsi homines redierint in domos, sub eadem mittimus defensione et pace, et *Boves aratores*, et cætera animalia aratoria sub eadem ponimus pace. Lucianus Presb. de Invent. corporis S. Stephani: *Operet me colligere de possessione illa Bovem illum maximum aratorem, qui et carro et aratro aptus est. Boves aratorum*, in Aresto ann. 1267. in Regesto Parlamenti f. 51. *Bœufs aratoires*, in Consuet. Bayonensi tit. 13. art. 2. Labourtensi tit. 3. art. 18. tit. 14. art. 3. S. Severi tit. 3. art. 4. *Lo Bœu tirador*, in Consuet. Solensi tit. 15. art. 7. tit. 16. art. 7. *Bœuf d'arée*, in Consuetud. Santonensi art. 16. de Bobus aratoribus vide *Fletam* lib. 2. cap. 73. § 2. 3. Leg. 7. Cod. Quæ res pignori obligari possunt, (8, 16.) et *Cujac*. lib. 4. Obser. cap. 20.

BOS AQUENSIS. Tabularium S. Remigii Remensis: *Exeunt inde scetas 16. cum agnis, et anniculi 15.... scendulae 650. pro Bove Aquensi denarii 16. Alibi: Ad macerias monasterii, seu alterius loci, faciunt manopera, pro Bove Aquensi annis singulis dant den. 1. Ibidem: Executti annonam dominicam, facit et servitum aquense dans pro ipso Aquensi Bove den. 1. Occurrit ibi pluries. Vide *Hostilium solvere*, in *Hostis*.*

* Sic forte nuncupabatur bos, cuius opera rotæ molendini versabantur.

* *Bos DECANI*, Præstatio quædam, cuius meminit Charta Steph. abb. ann. 1202. inter Probat. ult. Hist. Trenorch. pag. 182: *Consuetudinem de Bove Decani ad macellum vendendo, nec non et vinearum custodiam eis liberaliter dedimus.*

Bos DOMITIUS, in Lege Bajuvar. tit. 8. § 6. Gregor. M. lib. 10. Epist. 12: *Boves domitos parium unum, vaccas duas, etc.* Adde Chron. Benevent. S. Sophie pag. 607. 611.

Bos MEDIANUS, in Lege Aleman. tit. 87: *un bœuf de moyenne grandeur, vel mediæ pretiæ, inter bovem optimum, et minorem* ibid.

Boves JUNCTORIAE, in Lege Longob. Edit. Herold. tit. 100. § 13. [** Roth. 256. ubi Murator: *Caballos aut Boves domitos sive vaccas junctorias*. Herold.: *Caballos domitos aut Boves junctorias seu vaccas*. Conf. Herold. tit. 100. § 12. Murat. Roth. 254.] tit. 101. § 50. ubi perperam editum bove vitorio, pro junctorio. [** *Junctorio est apud Murat. Roth. 296.*]

Bovem et Leonem foris in fronte Ecclesie olim depingi solitos, ait Durandus lib. 1. Rational. cap. 3. num. 5.

* Ut in anserem ludendo baculos tot-

quere in usu fuit, ita et in bovem, uti colligitur ex Lit. remiss. ann. 1382. in Reg. 122. Chartoph. reg. ch. 151: *Au dehors de la ville d'Esplechin, assez près de la ville de Camphaing, avoit une assemblée de gens, qui estoient venuz pour veoir jettter à un beuf.*

T BOUM LINGUE inter exactions numerantur in Charta anni 1216. ex minori Chartulario S. Victoris Massil. pag. 157: *Exactions quascumque facere poterant vide-licet comitalias, cavalcatas, lessdas, tasquas, linguis Boum et lumbos porcorum, etc.*

* BOSA, Stercus, cænum, lutum, Gall. Bouse. Stat. Perus. pag. 57: *Quod nulla persona presumat ponere seu projicere aliquam bestiam mortuam, vel Bosam (in burgo Perusie) sub pena solid. quinque. Bouson, in Comput. MS. ann. 1391: Item a iiiij. hommes de guet, qui furent chascun vñj. jours à faire une soupe pour meytre le Bouson dudit coullart.* Vide infra *Busasum*.

* BOSACIA. Comput. ann. 1358. ex Tabul. S. Petri Insul. : *Item pro duabus Bosaciis, v. sol. Facile restitueretur Besacis, nisi distincte scriptum esset Bosaciis.*

* BOSCADERIUS. Lignator, Gall. Buccheron, Provincial. Bousqueté; Bosqueillon, in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 158: *La nuit le prisonnier fut mis hors desdites prisons par force, par gens qui n'y furent point veus, et dit l'en que ce estoient Bosqueillons, qui apporteron eschelles. Botilhons, Bosci seu forestæ custos, in Ch. ann. 1403. tom. 2. Hist. Leod. pag. 439: Ly Botilhons, sergeans et varlets delle justice, etc. Botilhons ou forestier, ibid. Vide infra *Boscarire*.*

T 1. BOSCAGIUM, Silva, silvula, Gall. Bosage. Index MS. beneficiorum Ecclesie et Diocesis Constantiens. fol. 19. verso: *Epscopus est patronus Ecclesie S. Crucis in Boscagio.* Rymer. tom. 10. pag. 111. col. 1: *Si hospitale sive domus Dei de Villaribus in Boscagio Bajocensis diocesis, etc.* Madox Formulare Anglic. pag. 45: *Quatuor solidatas terræ in Boscagio.* Vide *Buscagium in Boscus*.

* Lit. remiss. ann. 1398. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 404: *La parroisse de Villiers ou Boscage, ou baillage de Caen. Le Roman de Robert le Diable MS:*

Mais tant vous pri par vos franquis En gueredon de mon service, Que vous me sachiez au Boscage Porter au lieu de l'ermite.

* 2. **BOSCAGIUM, Bosquatgius,** *Jus boscum seu ligna exscindendi in silva aliena, et Præstatio, quæ ea de causa solvit. Pariag. inter regem et monachos de Candalio ann. 1306. in Reg. 40. Chartoph. reg. ch. 61: Damus per modum paringi... medietatem, videlicet pro indiviso, omnium justitiarum altarum et bassarum, necnon... Boscagii, herbagii, venationum ferarum, etc. Charta ann. 1357. in Reg. 89. ch. 328: Cum vineis, pratibus, pasturagiis, Boscagiis, etc. Alia ann. 1358. in Reg. 86. ch. 138: Cum vineis, pratibus, pasturagiis, Bosquatgiis, rameragiis, rivagiis, et aliis in summa predicta comprehensis. Bokage, Præstatio, quæ a pistoribus pro lignis ab ipsis consumendis pensitur. Redit. comit. Namvre. ann. 1289. ex Reg. sign. *Le papier aux oysselles in Cam. Comput. Insul. fol. 79. v°.* : *Encor**

a li cuens à Namur les Bokages..... c'est asavoir de chascun four de bolengier, iiii. den. à la Paske. Buscaige vero dicitur servitium, quo subditus tenetur lignum ad opus domini sui cädere, in Charta ann. 1385. ex Reg. 128. ch. 51 : Environ Noël une journée, pour copper bois pour la nécessité du seigneur dudit lieu (de Buffaloise) ou de ses aians cause, et est appellé Buscaige. Vide in Boscus et mox

* **BOSCAIRARE**, **BOSCAR**, **BOSQUERAR**, etc. Ligna cädere, Gall. *Buscher*, Provinc. *Bouscarrar*. Inquisit. ann. 1268. ex schedis Pr. de Mazagues : Interrogatus qualiter scit, quod homines Arelatis visi fuerint Boscairare in dicto territorio, dixit quod vidit ibi Stephanum Gaillardum, qui faciebat incidi ligna in defenseto..... Dixit quia vidit homines Castillonis lignerare sive Boscairare, et laborare, et pascere animalia sua, et ejicere avere de Arelate, et Boscadarios. Charta ann. 1263. ex iisd. schedis : Et juris Bosquerandi seuctiam lignerandi pertotam terram nostrum, ad opus aedificiorum vestrorum, et domorum, et etiam cremandi. Ch. Raym. Bereng. ann. 1206. apud Pitton. Hist. Aquens. lib. 2. pag. 114 : Libertatem..... Bosqueirandi seu ligna scindendi, pro vestro beneplacito, tradimus. Cujus confirmatio per Renat. reg. ann. 1477. ibid. pag. 118. habet : Facultate depascendi, Bosqueirundi.... per quinque leucas decoraverant. Alia denique ann. 1270. ibid. pag. 117 : Jus pascendi et Boscani in terris ecclesie, etc. Lit. remiss. ann. 1449. in Reg. 186. Chartoph. reg. ch. 78 : Le suppliant estoit à ung bois, appellé le bois Chamaillart, situé près la ville de Nyort, où il Buschoit et abatoit du bois. Ex quibus omnibus manifestum est Bosquerare, Pecora in silvas immittere, minus recte a Cangio esse explicatum. Vide supra Boscaigum 2. et in Boscus.

* **BOSCAIRARIA**, **BOSCARARIA**, **Jusutendi bosco seu silva**. Charta ann. 1203. ex Tabul. S. Andr. Avenion. : Pro Boscararia duas partes duarum campesarum, bladi quartam partem et decimam. Boscairaria, ibidem in alia ann. 1243. Vide supra Boscaigum 2.

* **BOSCALIÆ**, Dumeta, ligna quævis, Ital. *Boscaglia*, nemus, silva. Stat. Taurini ann. 1360. cap. 130. ex Cod. reg. 4622. A : Item quod nulla persona de Taurino vel districtu, parva vel magna, portet de ultra Padum palos integros virides vel siccos, nec vites, vel sarmentas, vel alias Boscalias, nisi de sua vinea, vel de suo bosco.

* **BOSCALIVUS**, Nemorosus, dumetis consitus, Ital. *Boscat*. Charta ann. 1174. apud Murator. in Antiq. Estens. pag. 372 : Quandam peciam de terra arabilis, et ex parte Boscaliva, in confinibus de Baone, prænominata ecclesiæ, perpetua locationis titulo, dederat. Vide infra Boschatus et Buscaleus.

1. **BOSCAR**, *Boscaris*, Præsepe boum, in in Gloss. MSS. Monasterii S. Anderæ Avenion. sœc. XIII. exaratis. Legendum *Bostar*; quod vide.

* **BOSCARARIA**. Vide supra Boscairaria.

* **BOSCAR**, Ligna cädere. Vide supra in Boscairare.

2. **BOSCATICUM**, Tributum pro lignis in urbem vel oppidum inferendis. Chartular. Camalariensis Monast. Diæces. Aniciens. :

Durantus de Artigas unum boscum et Boscatum totum in villa de Malabrocia. Vide Buscum in Boscus.

3. **BOSCATOR**, Lignarius, qui ligna cädit, Gall. *Bucheron*. Jacobi Auriæ Annal. Genuens. lib. 10. apud Murator. tom. 6. col. 580 : Ordinatum fuit quod per Commune Januae fierent galeæ l. Quare missi fuerunt Boscatores quamplures in riperia Occidentis ad boscum Bajardi, et inde extractum fuit totum lignamen necessarium pro faciendis galeis Communis.

* **BOSCHADUM**, Præstationis species, s. qua pro jure utendi *bosco* pensatabatur, vel pro lignis in urbem inferendis. Charta Hugon. comit. Vaudimont. ann. 1215. in Chartul. Arremar. ch. 81 : Habet ecclesia Arremurensis.... in omnibus aliis consuetudinibus modis omnibus, excepta quadam consuetudine, quæ Boschadum vocatur, quæ in villa de Sephons colligitur,..... medietatem. Vide supra Boscaigum 2. et Boscatum.

* **BOSCHARE**, Cädere, secare, Gall. Couper. Stat. Vercel. lib. 4. pag. 117. v° : Item quod nullus de jurisdictione et justitia Vercellarum debeat dare vel concedere ad dictum,..... vel alio aliquo jure ad laborandum, vel secundum, vel ad Boschandum terras aliquas vel possessiones, sitas in jurisdictione Vercellarum. Vide supra Boscairare.

* **BOSCHATUS**, ab Ital. *Boscato*, Nemosus, silvoso. Acta MSS. notar. Senens. ad ann. 1285. ex Cod. reg. 4725. fol. 36. r° : Item alia petia terræ pro parte Boschata, quæ est posita in dicta contrata. Et fol. 55. r° : Item unius petiae terræ silvatae, etc. Vide supra Boscalivus, et Buscale in Boscus.

4. **BOSCHERO**, **BOSCHETTUS**. Vide post Boscus.

* **BOSCHETTUM**, diminut. a *Boscus*, Silvula, Ital. *Boschetto*. Chron. Modoet. apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 1137 : Fugi nescio quo; sed in quoddam Boschettum per totam noctem eundo territus, etc. Vide in Boscus.

* **BOSCHITUM**, Eadem notione, apud Labb. tom. 2. Bibl. MSS. pag. 541 : Municipium, quod Boschitum rustici vocant. Haud dubie a *bosco* seu *silva* ibi existente.

* **BOSCHUS**, pro *Boscus*, silva, passim in vett. Chartis apud Marcaim Hispan. col. 854. 956. 1048. etc.

* **BOSCIA**, Pyxis, arcula, Gall. *Boete*. Charta Phil. V. ann. 1317. in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 116 : Item super pisside seu *Boscia regia de halis*, xv. lib. et v. sol. Par. per annum. Forte pro *Bostia*. Vide supra *Bostia*.

1. **BOSCIDA**, Qui cedit boves, macellarius, Ugutioni; *Boviscida*, Joanni de Janua. *Bucedæ* habet Plautus in Mostellaria, [non pro iis qui boves cädunt, ut innuit Canigius, sed pro iis qui cäduntur loris bubulis: Illi Bucedæ erunt potius, quam ego sim restio.]

2. **BOSCIDA**, Pyxis, Gall. *Boiste*. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 275. ex quadam Computo : Pro pectinibus sex... et duobus filiis de pater nostris de vitro, et una cona de plumbo, Boscidis duobus ebore et sex parvus etc. unc. 1. taren. VIII. gran. XVIII. Vide *Buxis*.

5. **BOSCLERIUM**, a Gall. *Bouclier*, Gypus. Lobinellus Hist. Paris. tom. 3. in Glossario : Ordinatum fuit, quod nullus portaret cultellum ad cuspidem, nec Bosclerium nec ensem.

6. **BOSCLIUS**, pro *Boscus*, Silva, nemus. Diploma ann. circiter 1000. apud Marten. Collect. Ampliss. tom. 1. col. 356 : Domus Deo et S. Victori Martyri Monasteri Massiliensis Ecclesiam..... cum terris cultis et incultis, et cum vineis, cum pratis, cum arboribus et hortis, cum suis garris et paucis, cum ermis et Bosclis ipsiis.

* **BOSCLIUS**, pro *Boscaliæ*, ut opinor. Vide supra in hac voce et *Buscale* in *Boscus*.

* **BOSCOLLUM**, Fustis, lignum lanceæ. Lit. remiss. ann. 1334. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 236 : Petrum de la Bâme cum dicta lancea, videlicet cum asper, atrociter vulneravit, et cum Bosculo dicta lanceæ totiens et ita inhumaniter supra corpus suum percussit et male tractavit, quod occasione hujusmodi vulnerum et verberum, idem Petrus infra paucos dies exparavit.

BOSCUS, [vel *Boscum non raro.*] Silva, foresta; Franco-Belgis, *Bos*, aliis *Bos*, *Italis*, *Bosco*. Testamentum Ramnuli, qui vixit sub Lothario Rege, in Tabulario S. Marie de Fontibus apud Cadurcos : Et illæ terras de monte Nebutiano, quas Rigaldas teneat in fevo, et Boscum de Arla, quantum ad meam partem pertinet, etc. Vide Leges Eduardi Confess. cap. 8. § 2. Occurrunt passim. Quidam a *Bosxi*, pastio animalium, quod in silvis pascantur, vocem deducunt. Exstat in Basilicis titulus περὶ ῥημῶν, τοῦ βοῶν. Alii a Germanico accersunt. [** Vide Raynouard. Glossar. Rom. vol. 1. pag. 240. radice *Bosc*; neque vero *Busch* dicitur Gothis, uti scripsit vir summus, sed Germanis hodiernis, antiquis *Busc*. Conf. Graffii Thesaur. Ling. Franc. vol. 3. col. 218. Gothicæ haec vox non exstat sed Islandi et populi scandici omnes eam agnoscunt.] Porro *boscus* pars est etiam forestæ. Vide Aresta Parlamenti S. Martini ann. 1289. in Reg. B. Capitula Placitorum Coronæ Regis apud Hovedenum pag. 784 : Item præcipit quod nullus adjestet *Boscus* suos intra metas forestæ suæ, antequam *Bosci* eorum adjeteretur. Dominici *Bosci Regis*, ibidem.

7. **BOSCHETTUS**, Diminutiv. a *Boscus*. Acta SS. Junii tom. 4. pag. 765. de saginae Joannis Baptistæ : Sed in quondam *Boschetto* per totam noctem eundo territus, rescriberet exire.

8. **BOSCHERO**, Lignator, in Charta ann. 1270. in Probat. Hist. Drocensis pag. 280.

9. **BOSKILLO**, Eadem notione. Charta Balduni Abbat. ann. 1223. in Hist. Aug. Viromand. pag. 214 : Similiter et omnes servientes Ecclesie nostra, putri *Boskillones*, bulbuli qui de villa *Humolaris* non sunt nisi, etc.

10. **BOSCALATOR**, in Statutis Arelat. MSS. fol. 25 : Item statuimus, quod nullus *Boscalator* vel alius transiens per aquam vel per terram, audeat de nemoribus, vineis vel cepibus ebellere, seu etiam scindere soccas vel radicem vivam vel mortuam.

11. **BOSQUERRARI**. Pactum inter Thomam Comitem Sabaudiæ et Abbatem Pinarolensem ann. 1246 : Hoc etiam addito, quod Abbas et

Conventus ad opus dicti Monasterii in perpetuum possint Bosquerare, et pascuis uti, quantum eis necesse fuerit, per totum terram dicti Comitis. Italis Boscheggiare, est in silvas crebro ire. At hic Bosquerare, idem valet, quod pecora in silvas immittere. [Quod minus recte dictum esse monuimus supra in Boscaire.] [Charta Barrali de Baucio pro Monasterio S. Pontii ann. 1263 : Confirmamus vobis donationes... terrarum de Palulo, et etiam pasquierorum et juris Bosquerandi, seu etiam lignerandi per totam terram nostram, etc.]

¶ **Buschus**, pro *Boscus*, in nova Gall. Christ. tom. 2. Instrum. col. 477. E : *Cum subjacenti palude et lundis et Buschis.*

Buscus, Idem quod *Boscus*, in Charta Lotharii III. Imp. ann. 1125. in Bullario Casinensi tom. 2. pag. 149. Auctor Mamotrecti in 3. Reg. 14 : *Lucos, i. buscos.* [Ocurrit apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 422. et in Tabulario S. Bartholomaei Bethun. fol. 38. vers. cuius locus exstant in *Custare post vocem Custus.*]

¶ **Busketus**, Parvus boscus, Gall. *Bosquet*, in Chartulario S. Vandregesili tom. 1. pag. 395 : *Aboutat Busketo Esvaruel ex uno buto et bosco qui fuit Arnulfi Hose ex alio buto.*

¶ **Busquetus**, Idem, in Charta anni 1304. Archivo B. Mariae de Bono-Nuncio Rotomag. : *Sita est inter... Busquetum ex uno latere, etc.*

* **Boscus ARDUUS**. Charta Ingerrani dom. de Marign. pro fundat. eccl. colleg. Escoyarum, vulgo d'Escois, ann. 1310 : *Insuper de predictis canonici, videlicet culibet xij. quadrigatis bosci seu buschis pro ardore, videlicet quamlibet quadrigam ad tres equos, percipiendum anno qualibet in foresta de Basqueville, juxta Boscum arduum sive layam. Quod de silva ardua, Gall. Haute siatne primum est intelligere; at ex versione Gallica, quæ habet : dans la forest de Basqueville au Bois de coupe ou ventes, restitendum videtur cedum, loco arduum.*

* **Boscus PLERUS**, Silva incadua, Gall. *Futaie*; nam cæduse, vulgo *Tuillis*, opponitur, in Charta Phil. V. ann. 1318. ex Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 547 : *Quæ omnia nemora sexcentas nonaginta octo acres vel circiter, tam in pleno Bosco quam tallicis, ... continere dicuntur.*

Boscus MORTUUS, *Vivus*. Practici nostri *Boscum vivum*, seu *Bois vif* appellant, arbores et virgulta nemorum infructifera, ubi idque mortuum boscum, *Mort bois* dicunt, quod fructus non ferant : *Boscum vero mortuum*, seu *Bois mort* appellant, qui revera mortuus, id est, siccus est. Hoc discrimen observare est in Consuetudinibus Municipalibus ac præsartim in Nivernensi cap. 17. art. 12 : *Mort bois est tenu et réputé bois non portant fruit; et Bois mort est cheu, abatu, ou sec debout, qui ne peut servir qu'à brusler. Vivi igitur bosci usus est ad ædificandum, mortui vero ad ardendum. Ita passim Chartæ veteres. Charta Mauriti Episc. Parisiensis ann. 1189. in Tabular. S. Maglorii : Convenit ut domus S. Juliani Boscum habeat etiam in foresta absque omni consuetudine, tam *Vicum*, quam *Mortuum*, tam ad ardendum, quam ad ædificandum. Infra : *Vicum nemus ad ædificandum, Mortuum ad**

comburendum. Regestum Philippi Aug. fol. 72 : Heremitæ deserti habent herbergamentum ad Vivum nemus per liureiam, et Mortuum nemus ad ardendum sine liureia. Charta ann. 1225. in Notis ad Vitam S. Bernardi Tironensis Abbatis : Videlicet nemus Vivum ad herbagium, et nemus Mortuum ad calefaciendum. Tabularium Campaniae : Habent usuarium in praedicto bosco, Vivum ad hospitandum, et Mortuum ad ardendum. Vetus Charta in Hist. Monast. S. Nicolai Andegav. : Omnum boscum meum Vivum ad domos ipsorum, et ad omnes necessitudines domorum facendas, et Mortuum ad omni tempore calefaciendum. Vetus Notitia apud Louvetum in Bellovacum pag. 531. 1. Edit. : Et concessit quod in predicta silva B. Petri et hospites sui habebunt Vivum ad ædificandum, et Mortuum ad comburendum, etc. Nemora mortua, in Charta Ludovici Hutini ann. 1315. pro Normannis.

¶ *Quænam vero sint ligna quæ inter mortuum boscum recenseantur haud ita facile est definire, cum non idem ubique hac de re vigeat usus; quapropter ea tantum subjiciemus quæ hactenus in Chartis nobis occurrerunt. Literæ Ludovici X. Regis. Fr. ann. 1314. tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 552 : De cætero nemoribus mortuis, videlicet Gallice, sauz, marsauz, pine, espine, aune, genest, genievre et ronches. Charta ann. 1213. ex Tabular. Crisenensi : Usuarium suum habent... ad corveam et ad vinculum bladi.... ad trahulum et ad charmum et corilum et acrum et genestam et ad omne nemus mortuum. Alia ann. 1215. ex eodem Tabul. : Dedi et concessi... in nemore meo de Freteio, ad unam quadrigam in charmis, aceribus, et alio genere nemoris mortui.*

* *Cum non contemnendæ utilitatis sit intelligere, quid per mortuum Boscum significatum voluerint nostri, operæ pretium duxi iterum subjecere, quæ hac de re notanda reperi. Charta ann. 1310. in Reg. 45. Chartoph. reg. ch. 120 : Lesdix hommes aront des-ores-en-avant usage èsdiz bois au Mort-bois, comme de sauz, marsauz, boous, coudre, espine, genestes, trembles et fresnes. Alia ann. 1319. in Reg. 56. ch. 603 : Nomine Bosci mortui accipiuntur salices, malsalices, tremble, arable, charme, tilium, bolum et alnae. Alia ann. 1348. in Reg. 84. ch. 754 : Déclarrons par ces présentes que lesdiz habitans (de la franchise ville lez Compiègne) puient bien user du bois vif pour clore et edifier; quar entre vif bois et bois vif nous ne faisons aucune différence; et quant au bois mort, nous déclarrons aussi qu'il en puissent bien user: quar il a grant difference entre Bois mort et Mort bois; quar bois mort, est bois sec sans verdure, comme chene et autres arbres plusieurs; et Mort bois est puyne, boul, fresne, erable, tranble, et plusieurs autres. In foresta vero de Vernone, betula, Gall. Bouleau, boscus vivus censetur. Vide infra Boulus. Stat. ann. 1376. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 234. art. 4 : Comme de tousjours ait été mise difference entre les coutumiers entendans la signification des paroles de Mort bois à Bois mort, en prenant Bois mort pour celuy qui est sec, soit abattu ou en estant; et en entendant le Mort bois de certain*

bos vert en estant: afin que plus n'en soit débattu, l'en declaire que ainsi doit-il estre entendu que dit est, et le Mort bois tel, non autre, comme il est dit et decluiré en la Chartre aux Normans, qui en fu faite par le roy Loys, l'an mil ccc. quatorze, sur l'interpretation et nomination dudit Mort bois; et ainsi sera interpreté et pris es cas, qui se offrent et offerront, especialement quant au pais de Normandie.

Buscile, Idem quod *Boscus*, *Bois*, seu potius *Broussailles*, dumeta. Tabularium S. Remigii Remensis : *Habet ibi Buscalia map.*

1. Charta Conradi Imp. ann. 1038. in Bibl. Sebus. pag. 208 : *Piscationes, foresta, silvas, pascua, Buscalia, etc. concedimus. Charta Guillelmi Episcopi Mantuani ann. 981. in Bullario Casinensi tom. 2. pag. 54 : Cum silva et Buscalis etc. Pag. 56 : De terra arabile juges 4. silvis et Buscalibus juges 96. Tabularium Ecclesiae Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo fol. 54 : Et ea quæ habent in Marselina, cultum et heremum, prata et Buscalia.*

Buscagium, Præstatio pro *buscis*, seu lignis quæ in urbem inferuntur. Liber centuum et feodor. Comita:us Carnotensis fol. 1 : *Les Coustumes des portes de Chartres appartiennent à la Prevosté, quand elle est vendue; c'est à savoir le deaublage, le tonli, et le Buscage. Et. fol. 18 : La Coustume du Buchage et du laignage, (lignagium) ... Merchant qui aineine à Chartres merrien esquarré,... qui ameine en charettes charnier, tau, peles, fourches, etc. doit etc. [Vide Buscagium.]*

Buscaria, *Boscus*, vel dumetum. Vetus Charta apud Ughellum tom. 3. pag. 455 : *Cum... silvis, Buscaris, stirpetis, pratibus, etc.*

Busciva TERRA, in qua *Busci* seu *Bosci* sunt vel silvas, apud Rollandinum in Summa Notarie. Vide *Busca*.

Nescio an quis probet eorum conjecturam, qui *Boscum* a *Pascuum* effictum volunt, illud vero a Græco βοσκεῖν, quod in silvis pecora pascantur. Vide Octav. Ferriarum in Orig. lingue Italicae in V. *Bosco*.

* **BOSDARIA**, pro *Bordaria*. Vide supra in Borda 5. Chartul. eccl. Vienn. : *Boso de Arsiceos et Grotalenda uxor ejus.... dederunt Deo et S. Andreæ, pro sepultura ipsius Bsoni, in villa de Gemelas, unam Bosdariam et vineam, quæ conjuncta est ei.*

* **BOSEFIA** vel *Boseria*, f. Laniena, locus ubi mactantur boves, Gall. Tuerie. Charta ann. 1264. in Chartul. Buxer. ch. 50 : *Concedimus imperpetuum penitus et præcise.... nostrum, ... sitam Belne desuper Bosfium ante postellam domus Buxeræ. Nisi idem sit quod supra Borrefia. Vide in hac voce.*

* **BOSETUM**, Plantarium, minor *boscus*. Charta ann. 975. tom. 6. Gall. Christ. inter Instr. col. 267 : *Bosetum vero validis Pergarrensis, sive omnia plantaria, quæ quondam fuerunt in usum condaminarum, eadem exhibet voluntate ipse idem Fulcrannus pontifex ob animæ suæ redemptionem. Vide supra Boschetum.*

¶ **BOSHOLDER**. Vide *Burghessaldus* in *Borgha*.

BOSIA, *Bosiare*. Vide *Bausia*.

¶ **BOSINA**, pro *Bonna*, *Meta*, *Liines*, terminus, Gall. *Borne*. Chartular. Cama-

lensis Monasterii Diceesis Aniciens.: *Terra per Bosinas et terminos constituta. Charta anni 1246. ex parvo Chartulario S. Victoris Massil. fol. 188*: *Taliter territorio Pintani et castri regalis distinguimus; ab Ecclesia S. Salvatoris usque ad Bosinum prati prope Ecclesiam pretenditur, et de dicta Bosina et fruicino, etc.* Tabularium Corbeiense: *Et l'ay quitté à tous jours et quitas devant dits Abé et Couvent le droit ke j'ou avoie ou poote avoir en herbage, en pasturage ou en quelconques autre maniere es lieus devant dits dedens les Bosnes devant dites, fors ke tant seulement la hante justiche deu rai et deu moudre et d'arsin hors del clos de Murgelles. Bosme in Consuetudine Nivernensi cap. 8. art. 5.*

¶ **BOSKILLO.** Vide in *Boscus*.

* **BOSQUATGIUM.** Vide supra *Boscum* 2.

* **BOSQUEINRARE, BOSQUEIRARE, BO-SQUERARE.** Vide supra in *Boscavare*.

¶ **BOSQUETALLUM.** Vide *Boquetallum*.

BOSSA, Tumor, tuber. Gall. *Bosse*, proprie de ulcere pestifero quod Itali *Boszum* vocant. Vita Clementis VI. PP. pag. 87: *Tantus timor onnes invaserat, quod statim dum ulcus, seu Bossa, qui vel quæ in pluribus in inguine, aut sub axilla apparebat eujusque, dimitteretur ab assistentibus. Vita Innocentii VI. PP. pag. 136: Mortuæque sunt personæ quamplurimæ de Bossis, antracis, et carbunculis, et sinilibus ulcerationibus. Occurrit etiam apud Continuatum Nangii. [** Provincial. *Bossa*. Vide Rayn. Glossar. vol. 1. pag. 242.]*

BOSSANAYA, Monetæ Barcinonensis species. Chronicon Barcinonense: *Anno 1209. fuit aspersa moneta dictu Bossanaya, quæ duravit tribus annis, scilicet usque in anno 1212. Vide Balsanaya et Bolzo.*

* **BOSSELAGIUM, Præstatio,** quæ ex tabulis nummulariis, ut videtur, pi oovenit. Charta ann. 1197. ex Tabul. S. Petri Carnot. : *Mei juris esse monachi concesserunt album et feuatorum (l. feneratorem) pecuniam suam nummo ad nummum et campanio multiplicantem, retento eis illorum Bosselagium. (sic)*

BOSSELLAGIUM, Præstationis species, [ex bladis venditis opinor, et *Boissello* admensis exsolvenda.] Charta Willhelmi Comitis Pontivi ann. 1145. pro fundatione Abbatiæ Perseniacensis, apud *Ægidium Bry* in Hist. Peticensi lib. 2. pag. 117: *Sint quieti et liberi de teloneo, passagio, pontagio, pedagio, costumis, talvis, hallago, havagio, Bosselagio, reparatione vñrum, pontum, etc.* Regestum Castri Lidi in Andibus fol. 31: *Illuc, ubi steterit in villa de honore Archiepiscopi Gervasi ad rendendum bladum suum, cum Bosselagio suo reddente liberabitur servo per totum honorem Archiepiscopi Gervasi.* [Charta anni 1199. ex Archivo Perseniae: *Sciatis nos concessisse Abbatia de Persenia xv. libras Cenomanensis monetæ singulis annis percipiendas in Bosselagio Cenomanensi.*]

* *Bosselage*, in Lit. Phil. VI. ann. 1343. ex Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 399: *Il y avoit un office de Bosselage en ladite ville de Chierebure, pour mesurer les blez. Ubi indicatur officium illius, qui boissello bladum metiebatur.*

¶ **BOSSELLUS, Modius, Gall. Boisseau.**

Chartular. S. Vincentii Cenoman. fol. 110: *Willelmus Chouier dedit Deo... omne jus mulierigii, quod ipse habebat in molendino de Vaugout in perpetuam elemosynam possidendum, videlicet tertium Bossellum bladi... omnes farinas et herbergamentum cum appendicis ejus. Vide *Boissellus*.*

* **BOSSEQUUS, Bubulcus.** Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Bossequis, qui bovin sequitur, Boyer, Prov. Aliud Gall. Lat. ex Cod. 7684: *Bouvier, Bossequis.**

* **BOSSERIUS, Menardo, Buisserier, Bos-sellorum faber**; mallem, Umbonum artifex; corrigiæ enim, propter fibulas quibus constringuntur, huic artifici magis convenient, Gall. *Bossetier*. Comput. ann. 1334. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 84. col. 2: *Item pro sex corrigiæ, quas emi a Stephano Gauterii, alias Cunini, Bosserio,..... vij denarios.*

¶ **BOSSEX, Dolium.** Charta anni 1338. Hist. *Dolphin*, tom. 2. pag. 363. col. 2: *Sex magnas batas vitri ad portandum vinum, et unam duodenam de Bossex.*

* *Vel potius Amphora minor: majores Batæ videntur appellari. [** Provinc. *Boscel* erat vini mensura. Vide Rayn. Glossar. vol. 1. pag. 242.]*

* **BOSSIA,** Ulcus pestilens, nostris *Bosse*. Mirac. MSS. Urbani PP. V. : *Convalescere caput de febre, et post, illæ Bossia, quas hubebat, crevaverunt. Bossa semel et iterum ibid. : In mortalitate maxima in loco de Montiliis, ipse filius domini dicti loci hubens quatuor Bossas sive glandulas in inguine et in collo .... Patiens febrem continuam cum Bossa in axilla dextra, etc. Germ. Cabilon. episc. in vita Phil. III. apud Ludewig. tom. 11. Reliq. MSS. pag. 37: *Ceteri inguinaria, quam Bossiam appellant, simul cum hanefatu spiritum emitunt. Lit. remiss. ann. 1381. in Reg. 121. Chartoph. reg. ch. 22: Une Bosse ou apostume le prist au bras. Vide Bossa.**

* A Gallico *Bosse*, pro quavis eminentia, Bossi appellantur fossati aggerem. Lit. remiss. ann. 1457. in Reg. 157: *Jehan Paynot fist mettre et semer de l'orgue sur les Bos-siz et levées, qui sont à l'entour dudit pré.*

BOSSIDA, Bosta. Vide *Buxis*.

BOSSONAGIUM. Charta Philippi II. Reg. Fr. ann. 1170. apud Perardum pag. 244: *Et in universa terra ejus non habet talliam, vel porrelgium, (f. porcellagium) vel Bossonagium, seu annonagium. Forte ex Gall. Boisseau. [Vide Bosselagium.]*

* **BOSSONAYA, ut Bossanaya.** Locum vide supra in *Balsanaya*.

* **BOSSONIUM, Bossonum.** Vide supra *Bossonium*.

BOSTAR, BOSTARIUM, Stabulum boum, Bovile. Papias: *Bostar, locus ubi combrebuntur corpora boum, vel statio boum.* [** Vide *Bostum*. Gemma Gemmar. : *Bostar, est locus ubi boves stant, vel est locus ubi corpora mortuorum cremantur.*] Gloss. Lat. Græc. *Busta, Bœzœw, leg. Bostar.* Gloss. Sax. *Ælfrici: Bostar, vel Boviale, scipen.* Ingulphus: *Facit tum horrea, Bostaria, ovilia, et coquitus. Kilienu Mon. in Vita S. Brigidae num. 18:*

Nan mihi nulla modo servatur Bostare vacca. Abbo lib. 2. de Bello Paris. : *Efficitur Bostar Germani Antistitis sala.*

Occurrit præterea apud Matth. Paris ann. 1234. *Bromptonum, et alios Scriptores. Vide Joan. de Janua.*

* **Glossar.** Lat. Gall. ex Cod. reg. 531: *Bostar, Crèche Gallice, a bos et stare. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. 7684: Bonerie, Bostar, estable à bœufs. Aliud Provinc. Lat. ex Cod. 7657: Bostar, stabulum, quasi bœves stantes, Bost, Prov. Vide *Boscar*.*

* **BOSTARASIUM, Minor boscus, silva.** Charta ann. 1374. in Reg. 118. Chartoph. reg. ch. 246: *Item quoddam nemus francus et alodium, situatum in territorio, ... in loco dicto et vulgariter nominato Bostaras, corfrontans cum Bosturasio et cum terra here-dum Petri Guiardii. Nisi idem sit quod Bevaria. Vide in hac voce.*

¶ **BOSTAZARIUM, Jus liguum escendi in nemoribus.** Charta ann. 1312. et Arch. S. Vict. Massil. : *Dedit Bostazarium et pasquetum in territorio de Campoccia.*

¶ **BOSTELLUS, Modius, Gall. Brossus.** Charta Matildis anni 1216. in Tabularia S. Bartholomæ Bethun. fol. 3a: *Quatenus Bostellum molnariæ in molendino de Coissons elemosynovi, etc. Vide *Bostellus*.*

¶ **BOSTEO,** Juvenis. Glossarium vnu MS San-German. n. 501. Gloss. Isid. : *Be-teonem, juvenem. Excerpta legunt, Bottem. Papias habet Besteouem, Ugutio, Bato, ut videt potes in hac voce.*

* **BOSTIA, Pyxis.** Vide supra *Bastia*.

¶ **BOSTILLATOR,** Qui senum manipulatim componit, in fascos colligat. Vox ita a Gallico *Bote*, Manipulus, fascia. Messoi Sermones Quadragesim. fol. 93. verso: *Regnat hodie maximus abusus in Ecclesia, posquam sunt Episcopi et Abbates, Pope, Cardinales, oportet quod omnes nepotes sui provisi, soient pourveus : opus quod sicut Episcopi, Abbates, et Archidiaconi et Canonicci, dato quod traxerint originem ab uno sartore vel Bastillatore seni, Voire feust il fils d'ung savelier, ou sorti la maison d'ung Bostelier de soing.*

¶ **BOSTUM, Ubique corpora comburuntur.** Papias MS pro *Bustum*. Vide *Bostar*.

* **BOSTUS, pro Boscus, Silva, in Asquili.** Benedict. Pictav. MSS. Stephanoi tom. 3. pag. 229: *Cedimus ad ipsa Casas predicta munro nostra.... cum casis, affinis seu cum Bosto et verredgio. Charta ann. 1268. apud Thomasseri Consuetud. Bistoric. pag. 196: *Habeant usqñiam plena et liberum, tam pro se quam pro amicis in Bosto de Preveria et in Bosto Littera.* [** Inde *Bostello Lusitani dicebant Parva nemus. Vide S. Rosa de Viterbo Elucid. tom. 1. pag. 203.]**

* **BOSULA, Meta, limes, terminus, Gall. Borne; Bosulare, Bosulas seu limites figere.** Gall. *Borne.* Charta ann. 1302. ex Tabul. Caun. monast. : *De Bosula, qua terminalis villa S. Fructuosi ad Caunense monasterium spectantis, a terminalibus villa de Aquis rivis, et de Bosula, qua dividuntur a terminalibus villa de Rivois, etc.* Charta ann. 1313. in Reg. 52. Chartoph. reg. ch. 207: *Lata predicta, prout superius designantur, de non Bosulentur, et appositis seu affixis patentibus Bosulis seu terminis, ab aliis distinguuntur novas Bosulas seu terminos lapides effici et apponi seu construi facient apparentes. Alii ann. 1326. in Reg. 64. ch. 453: *Expositio**

Bosula et termini dictæ villa seu castri de podio Sciurano, etc. Pactum inter Dl. de Lisign. et de Pedenac. ann. 1331. in Reg. 69. ch. 180 : *Eundo a supra proxime dicta Bosula usque ad quamdam aliam Bosulam sive terminum, etc.* Ubi et *Bodula* saepius occurrit. Vide supra in hac voce.

* *Bozola*, Eadem notione, in Stat. Vercel. lib. 4. pag. 70. v° : *Qui habet terram, que intraret in illo fossato, plantet in loco ipsius fossati Bozolas seu spinas.* Vide Bonna 2.

* **BOSUS**, pro *Boscus*, Lignum. Libert. Luriaci ann. 1213. tom. 1. Jur. publ. Franc. pag. 419 : *Quundocumque ego vel cor meo erimus apud Lurucum, homines de franchisie adducent Bosum ad calcificandum nos; sed ego habeo trudere eis Bosum ad rontes villa reficiendos.*

1. **BOT**, *Bora*, inquit Spelmannus, Anglo-Saxonibus est *Emendatio, rejectio, restauratio, compensatio*. Sententia lata per Henricum Romanorum Regem in solenni Curia apud Aquisgranum ann. 1222. mense Maio, pro Henrico Duce Brabantiae, in vet. MS. [** ap. Pertz. vol. Leg. 2. pag. 249.] : *Nec citatus non compareat ad primum citationem, mendum solvere tenetur, quae Bota vocatur.* Charta Roberti Comitis Flandr. in Tabul. S. Bertini : *Et nisi perrexerint, (in expeditionem) Comes super Abbatem placentio mendationem vel Bot accipiet ab ipso Abbe, mod remainerunt.* [** ap. Guerard. pag. 147. ubi scriptum est *Both.*] Occurrit crebro haec vox in Legibus Anglicis antiquis, et plerumque cum aliis verbis conjuncta, it in *Circbota, Burgbota, Brugbota, etc.* i. Ecclesie, burgi, pontis restauratio. [** Conf. Graffii Thesaur. Ling. Franc. vol. 3. col. 27. voce *Bóza*. Lexic. Anglosax. voce *Bót* t. Grimmi Antiq. Jur. Germ. pag. 649. Vide *Borta*, 4.]

2. **BOT**, Alia notione, apud Britannos Irmoricos, Ager seu tractus terre. Tabarium Rothonense : *Alunoc venit ad Rothonum ut moderaretur tributum sue terrarum nomine Bot Lovernoc.* Ibidem : *Elemonoc dat S. Salvatori Bot Deurec cum rassis, sine censi, sine tributo, etc.* Ibidem : *Ionwoion Abbas requisitus a Judwalon Clerico e alode Bot Judwalon, quem avunculus ejus ederunt S. Salvatori, ut censum pro alodo suo recipere dignaretur.*

* 3. **BOT**, Votum, imago cerea votiva, tal. *Boto.* Consuet. MSS. monast. S. Crucis Burdegal. ante ann. 1305 : *Item statuum est, quod tales facientes novenam, dent..... xij. denarios, unam imaginem cerea, iter Bot, que ponitur coram altari beati Tommoli, et debet esse unius librae pro voto icto, quod dixit beatus Momolus impetrat incient novenam sanitatem de infirmitate, nam patitur a domino Deo Patre omnipoenti.* Vide *Votivum*.

* *Bot-oislaux*, Convicium est apud Loharingos. Lit. remiss. ann. 1452. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 231 : *En l'appelant Bot-oislaux que tu es, qui sont paroles l'issamatoires selon le langage du pais Epinal).*

1. **BOTA**, *Botta*, Ocrea, Gall. *Botte*, ex Lambro-Britannico, *Bottas*, sotulares. *Vinentius Belvac.* lib. 29. cap. 28 : *Botis numerum usus est, nec etiam pedulibus nisi sim-*

plicibus. Statuta pro Ecclesia S. Vulfranni Abbavillensi in Tabul. Episcop. Ambian. fol. 134 : *Et initio hiemis Botas.... percipiunt.* Statuta Hospitalis S. Juliani in Additamentis ad Matthæum Paris pag. 62 : *Aestivalibus largis seu Botis pro calceamentis utuntur.* Pag. 164 : *Sacerdotes Botis, seu aestivalibus, aut caligis nigri coloris vel brunni, cum sotularibus bassis, pro calceamentis utuntur.* Institutiones Capituli General. Cisterciensis distinct. 14. cap. 21 : *Conversi in grangis Botas non habeant.* Radulphus in Vita S. Richardi Episc. Cicestrensis n. 86 : *Botas quasdam quibus uti solebat, transmisit eidem, quibus infirmus calceatus, etc.* Statuta Ord. Praemonstrat. dist. 1. cap. 9 : *Omnis tempore lectionis Fratres in nocturnis Botis esse possunt.* Constitut. Ord. Prædicat. distinct. 1. cap. 10 : *Ocreas non habebimus, nec chirothecas.* Bottæ extra septu Monasteri non portentur. Adde Chartam Manassis Episcopi Aurelian. ann. 1210. in Probat. Histor. Blesensis pag. 11. [Odonis Abb. S. Dionysii ann. 1231. e Cod. MS. B. Mariæ de Argentolio, Anecdota Marten. tom. 1. col. 162. et tom. 4. col. 1311. Limborch. lib. Sent. Inquisit. pag. 86. Hist. S. Germani Paris. pag. cxxxiv.]

BOTARUM prestatios. Charta Ranulfi de Capricuria, in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 659 : *Dederunt Monachi eidem sorori meæ 10. marcas argenti, et mihi tres, et annuatim pelliceum Monachorum, et Botus.* Alia ibidem : *Et annuatim dabunt pelliceum mihi Botas Monachi, et unum Monachum pro me fecerunt, et me Monachum facient, quando volero.* Et tom. 2. pag. 850 : *Juset clamium quod dicebamus nobis competere in una pellicia, et uno pari Botarum non sine servitu.* Tabular. S. Dionysii : *Exigebat .... semel in anno sibi et 10. Militibus apud S. Dionysium hospitationem, et Botas, ut vulgo dicitur, atque pelliciam.* Tabular. S. Bertini ann. 1226 : *Viginti sol. qui dati fuerant predecessoribus meis pro stramine et Botis.* Et anno 1210 : *Et quod pellicium et Botæ annuatim, et 3. procuraciones apud S. Bertinum nobis deberentur.* Denique ann. 1229 : *Et insuper ab Abbatе pellicium et Botas in festo S. Martini accipiet, qualia duri Militibus est consuetum.* [** Charta ann. 1372. ap. Guoden. cod. Diplom. vol. 3. pag. 506 : *Prepositus tam... nobis ad nostram cameram singulis annis in festo B. Michaelis pro speciali dono, clenodio et munusculo centum crustilinos, validis et bona, in Siburg facta et duo paria Botorum bonorum (sic) porrigit et dare debet.*]

BOTTA. Concilium Andegavense ann. 1365. can. 19 : *Et quod Boticis vel sotularibus corrigiatis utuntur.* Regula Canonorum Ordinis S. Marci de Mantua, apud Alexandrum IV. PP. in Regesto anni 7. ex Bibl. Regia : *Cottam tamen et Bottis non habeant, nisi pro aliqua rationabili causa Boticæ concedantur alicui a Priore.*

* **BOTTE CONVENTUALIS**, Quibus utuntur monachi in conventu. Charta ann. 1245. ex Chartul. S. Cornel. Compend. fol. 91. v°. col. 1 : *Dabunt etiam annis singulis abbati Compendiensis ecclesie, in signum pacis et mutuae in Christo dilectionis perpetuo conservandæ, unum par Bottarum conventionalium.* * **BOTTE MONIALES**, Eadem notione. Tabul.

Mont. S. Mich. : *Istem unas Botas moniales recipiendas annuntiam de manu monachi de monte Doli, in usus thesaureariae.* Male de lagena expositum videtur in Butta 3.

Botus, in Vita B. Walteri de Birbeke, cap. 5. n. 6. ubi paulo ante sotularis dicitur.

** **BOTTARIUS**, Sutor, Gall. Bottier. Apud Guerard. in Chartu'ario S. Petri Carnotensis libr. 1. Cod. Argentei sect. 68. in Notitia ann. circiter 1100. nominantur inter testos : *Hernaldus Botarius, Odo pistor, etc.* Vide tamen *Bu'ta*, 3. et *Boterius*.

¶ 2. **BOTA**, Lagena major, dolium. Testamentum anni 785. tom. 2. Annual. Benedict. pag. 712 : *Quando in Pictavensem urbem veniet, ipsi monachi præfati cœnobii affterant illi gantos unos et duos cereos cum duabus Botis nectare plenis.* Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 363. col. 2 : *Sex magnas Botas vitri ad portundum vinum.* Informationes MSS. pro passagio transmarino : *Item novæ Bote inter vinum et aquam.* Bota dictus etiam locus in navi ubi Botæ reponebantur. Informationes mox laudatae : *Item aperiet ex Bota xx. palmos et medium.* Vide Butta 3.

* Provincial. etiamnum **Bouto**. Chron. Petri Azarii ad ann. 1332. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 330 : *Et in Bottis miserunt de vino, quod in Vercellis dutum fuerat illustri principi dom. Philippo de Valestio.* [** Conf. Graffii Thesaur. Ling. Franc. vol. 3. col. 85. voce *Botaha*, et infra *Bottus*, 1.]

3. **BOTA**. Vide *Bot*, 1.

* **BOTACIUS**, Ital. *Bottacio*, Lagena. Inventar. ann. 1389 tom. 3. Cod Ital. diplom. col. 366 : *Botacii duo argenti deaurati, cum esmaillis duobus in bottis, et cum literis Grecis et corrigiis sprangutis..... Botacii duo argenti deaurati, cum testis tribus relevatis.* Addie Stat. Vercel. lib. 3. pag. 102.

¶ **BOTAGIUM, BOTATUS**. V. post Butta 3.

* **BOTALLUS**, Dolium, vas vinarium. Stat. Astæ cap. 13 : *De dicto vino quod emerit, ut supra, solvere teneatur ad introitum portarum Ast. solidos xij. pro quolibet Botallo vini, cujuscumque mensure sit, si ductum fuerit in Botollo.* Vide infra *Boutellus* et *Butallus*.

* **BOTANOTHECA**, Modus conficiendi herbarium rūnum, apud Guill. Lauremberg.

* **BOTARE**, Pellere, pulsare, Gall. Pousser, olim Bouter. Inquisit. ann. 1340. ex Cod. reg. 5190. fol. 73. v° : *Ipsum Nicoholnum accepit per spatulas, ipsumque impulit et Botavit, ac etiam coegit ut dictam ecclesiam exire..... Dixit dicto Petro, quod ipse Petrus male fererat de ipsum Botando. I. i. official. Lingon. ann. 1346. in Reg. 76. Chartoph. reg. ch. 323 : *Idem Stephanus clericus manus apposuit temere violentas in dictum Willelmum, ipsumque plures..... Botavit animo irato.* Lit. remiss. ann. 1376. in Reg. 109. ch. 432 : *L'exposant.... fery ou Boute des mains tant seulement icelle Obert.* Aliæ ann. 1389. in Reg. 137 : *Rubustes le féri ou Boute tellement, qu'il le fist cheoir dessus un buisson.* Aliæ ann. 1408. in Reg. 163. ch. 230 : *La supplante Boute l'huis pour le cuider fermer : mais icelle Thevenole le Reboute tellement, qu'elle ne le pot cloire ne fermer.* Unde *Boute's*, et *Boutement*. Impulsio, pulsatio, Gall. Choc, l'action de pousser. Lit. remiss. ann. 1363. in Reg. 92.*

ch. 321 : Lesdiz supplians commencierent à ader au lieu, où ledit descort avoit été;..... et y ot des hurets et Bouteis d'une partie et d'autre grant quantité. Aliax ann. 1348. in Reg. 79. ch. 25 : Ledit Alain comme tout esbalii bouta arriere de liedit Gieffroy, et en rest Boutement açoia ledit Gieffroy, s'il qu'il chei. Denique aliae ann. 1387. in Reg. 132. ch. 37 : Le suppliant bouta de lui Pierre Be-noit,..... duquel Boutement il chey..... ou fuisse, qui estoit derrière lui. Vide infra Boutare. [* De etymo confer Murat. Antiq. Ital. vol. 2. col. 1161. voce Botta. Ade Raynouard. Glossar. Roman. vol. 1. pag. 243. voce Botar.]

T BOTAREA IMAGO. Vide *Votarea*.

* **BOTARGIUM.** Vendit. vicecomit. Turen. ann. 1350. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 156 : Cum jure percipiendi et exigendi pontanagia et pedagia, Botargia, drullas, etc. Ubi Justellus edidit Botagia. Vide in Butta 3.

¶ 1. **BOTARIA**, Districtus species seu jurisdictionis; an vero Buticularii a Botu, lagena, quemadmodum Ballivia a Ballivo, an ab Armorico Bot, Tractus terra, haud mihi satis constat. Charta ann. 1313. apud P. Menestrier inter Probat. Hist. Lugdun. pag. 88 : Cum nobis ex fide dignorum assertione constaret informatione facta super hoc diligenter, civitatem et diocesum Aniciensem, Balliviam Vallaviæ et totum Botariam Bossen, item sicut est et in ea protenditur diocesis Valentina, qua Botaria est in Ballivia regia Vivaresii.

* Rectius intelligitur, ni fallor, Via strata, agger, Gall. Chaussee. Vide infra *Buterin*, 1.

* 2. **BOTARIA**, Vas vinarium, nostris olim Boux. Lit. remiss. ann. 1350. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 77 : Johannes dictus Charlemoine, pupier sutor,..... plures Botarias, Gallice Boux, quas Rolandus ad se causa juris sui officii dicebat pertinere, recepit..... Quæ Botaria ab eminentibus recuperata fuerunt, et nostro Botarto restituta. Vide in Butta 3.

* **BOTATICUM**, Idem videtur quod Botellagium. Narrat. vexat. quas ab Aimer. vicecom. Narbon. passus est Richardus archiep. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 29 : Accrivi ei (Aimerico) ad fevum tertiam partem medietatis Botatici, etc. Vide Botaticus.

¶ 3. **BOTATICUS**, f. Idem quod Botellagium. Charta Bernardi Comitis ann. 1078. tom. 1. Gall. Christ. pag. 39. Instr. : Insuper omnes malas consuetudines, Botaticos, albergas, atque traghinas, et omnes torturas, quas ego hactenus vel omnes antecessores mei in ipsis honoribus predictorum inquirere videbamur, funditus dimitti.

BOTATORIUM. In Regesto 31. Char-
tophyacii Regii habetur Charta anni 1263.
qua Renaldus de Chigy et ejus uxor ven-
dunt Regi tres partes quas se habere dice-
bant in quodam Botatorio sito apud villam
novam Regis, ante Tiratoria ejusdem villa,
quæ sunt juxta viam, per quam itur de Villa
nova Regis apud Senonis, in quo Botatorio
dictus Rex habebat quartam partem, ut dice-
bat et plateam tenentem dicto Botatorio. [f.
pro Batatorio, quod vide.]

* Vide supra *Bocatorium*.

* **BOTELHERIA**, Cella vasaria, nostris

Office. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. : Et in pincernia sive Botelheria, quæ est prope dictum coquinam,.... primo unum quintalle sepi, etc. Pro officio botellarii, vide in Botelleria.

BOTELLA. Vide *Botellus* [et Butta, 3.]

BOTELLAGIUM. Praestationis species, quam Bouteillage vocant, Præstatio scilicet unius vini lagenæ, quam Bouteille dicimus, pro singulis dolis vinariis quæ certo anni tempore distrahit. Charta Vitriacensis ann. 1157 : Concessit burgum S. Martini cum cemeterio, et omnes redditus eorum præter Botellagium et furnum. [V. Butta, 3.]

¶ 1 **BOTELLARIUS**, Cui Botellarum seu

Putus cura demandata est. Charta ann. 1280. apud Marten. Aneidot. tom. 4. col. 606 : Scilicet janitor inferior, pistor ministralis, dormitorarius, janitor et Botellarius, quamdiu ea tenerint officia, etc. Alia ann. 1281. ibid. col. 607 : Quod quæcumque de cetero contingat vacare in Ecclesia nostra officia, quæ pistor, et administralis, et dormitorarius et Botellarius et portarius habent, etc. Moret. Antiq. Navar. pag. 574. ex Tabul. S. Mellan. fol. 36 : *Lupus Sancti majordomus, Lupus Enneonis Botellarius.* Vide *Buticularius* in Butta, 3.

¶ 2 **BOTELLARIA**, Officium Botellarii.

Acta SS. Junii tom. 3. pag. vii. in Legibus Palatinis Jacobi II. Regis Majoric. : De Botelleris pro nostris familiaribus deputatis. De servitoribus sive aqueductoribus Botellariae. Ibid. pag. xiii : Ut ab omnibus officialibus Botellariae et coquinæ homagium iumento subnixum recipiant. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 392. col. 2. ubi de diversis officiis Panateriæ. Botellariae, coquinæ, fructuariorum, marescalciorum et forariae. Occurrunt iterum ibid. pag. 308. col. 2. ubi etiam habetur eod. sensu Botellaria, et pag. 315. Botelheria, Botellaria, apud Rymer. tom. 3. pag. 717. Vide in Butta, 3.

1. **BOTELLUS**, Borulus, Tertulliano, intestinum, interaneum, Italis, Budello, [Armoricus, Bouzell.] Lex Anglorum tit. 5. § 14 : Si intestina, vel Botelli perforati claudi non potuerunt. Lex Frision. tit. 22. § 51. 52 : Si ventrum vulneravit, 12. sol. componat : si Botellum vulneraverit, 12. sol. si perforaverit 24. sol. componat. Addit. 3. ad easd. Leg. tit. 3. § 31 : Si stomachus, vel Botellus perforatus fuerit, ita ut stercus per vulnus exierit. [* Vide Forcellin. et Botulus.] Galli dicimus *Boyau*, olim, *Boël*, et *Bouelle*. vocabulo magis ad Botellus accedente. Gloss. Lat. Gall. : *Exta, Bouelle. Le Roman de Garin :*

Parmi les portes entrerent li navré,
Dont meint Boel fu fors des cors jetté.

Idem :

Tant cop donner, tant Chevalier chair,
Tante Boele entre chevax gesir.

Alibi :

Et maint destrier mort et esboelé.

Guill. Guiart ann. 1264.

Destiers triant leurs Boueles,

S'en vont fuant vuide les selces.

Et ann. 1304 :

Trois ou quatre en perrent tout outre,
Qu'aux morties colées sentir,

Ne peuvent armes garantir.

D'aucun voit-on bien les Boueles.

[** Conf. Graffi Thesaur. Ling. Fr. vol. 3. col. 87. voce *Budemig*.]

BUDELLUS, in Consuetud. Ecclesiæ de Regia apud Labbeum. tom. 2. Bibliothec. : Si extraneus portaverit sturjonom, denarum habebit claviger, et si ibidem fractus fuerit sturjo, nerbilium et Budellum habebit. Budel, Occitanis.

* Ob intestini similitudinem nostris, manus elephantis *Boel* est nuncupata. Be-stiarius MS. :

L'oliphant est moult corpore,
Quant il vient en paistis herbo,
Hors de sa bouche ist un Boel,
A coi il paist par le preal.

* *Boene vero, dixerunt ensis capulum*, Gall. Pommeau. Lit. remiss. ann. 1448. in Reg. 179. Chartoph. reg. ch. 219 : *Le suppliant frapa icellui Robraye du pommeau ou Boteau de sa dague sur la teste.* Forte pro Boteau, quia una est pars ensis extrema. Et quidem *Boutille*, ea notione occurrit, in aliis Lit. ann. 1450. ex Reg. 186. ch. 44 : *Icellui Royer tira une dague qu'il avoit, et le picqua et fischa sur la table en la tenant de la main par la Boutille ou pommeau.* Vide infra *Bouteria* 1.

2. **BOTELLUS**, Lucanica, *Botulus Festu*, Gallis *Boudin*, Gloss. Lat. Græc. *Botulus*, φύσης; sed legendum φύσην, monet Salmasius. Suidas. φύσην, τι πάχυ ἐπέρει, εἰ διέβλεπεται ἀλεύρα καὶ χρέα, καὶ πάττανον. εἰ δὲ γίνεται ὁ ἀλλαζ. Apitius lib. de Re culinaria cap. 5 : *Vulvua, Botelli, et bulbali hisciata sic fiunt. Intra : Botellum sic farces ex ovi vitellis coctis, nucleus pīneis concisis, etc.* Guarinus Ord. Fratr. Prædicat. in Vita B. Margaretae Hungaricæ num. 20 : *Pro quadam i nfirma desiderante Boudellos, sex intestina porci, etc. Perperam editum boddello.*

¶ 3. **BOTELLUS**, Idem quod *Bota*, ocrea. Chartula anni 1393. apud Rymer. tom. 7. pag. 745 : *Novem paria Botellorum, centum et triginta duas libras de zucero, quinquaginta greylenges, quinquaginta le-5's, tres Barellos de allece albo etc.*

* **BOTERIA**, Apertura per quam aqua in prata ex rivo deducitur, vulgo *Boute* Provincialibus. Stat. ann. 1471. ex Rec. sign. Columba Cam. Comput. Aquena. fol. 282 : *Et primo videant si Boteria possessionum circumstantium secundum jussum et preceptum regium.... ordinata sint, et exstent plus largæ sive longæ.*

* **BOTERIUS**, Qui *botas* seu dolia verdit, doliarus, Gall. *Tonnelier*. Statuta Massil. pag. 394 : *Ordinamus... quod omnes Boterii... vendant botas bonas et legales.* Pluries occurrit ibi et pag. seq. Vide *Bo-*tinna, 3.

* **BOTERONUS**, Fasciculus, Gall. *Botte*. Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 115. Chartoph. reg. ch. 319 : *Johannes Coquier subtravit et effregit quoddam molendinum, reatum de ventre, ubi subripuit quatuor Boteronos canapis.* Sic *Boute d'estable*, Picardis, est culmorum manipulus, Gall. *Botte de chaume*. Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. ch. 383 : *Comme l'esteuf est envoié d'aventure sur certains jardins de chaume, appellées Boute d'estable selon la langue Picarde.* Praeterea *Bouche*, *Bouches* et *Bouchot*, eadem notione, dixerunt. Pr-

tum inter priorem et habitantes S. Belini nn. 1461. in Reg. 198. ch. 191 : Confessent iceulz habitans devoir audit prieur, pour ause du disme de toutes leurs chavnes, qui st de dix Bouches, ung Bouchot. Costum. Aurelian. ad calcem Assis. Hierosol. pag. 72 : Le Bouchon de chanvre d'un cent, doit bol par terre.

* Aliud sonat Boteron, vel Bouteron, Vas tempe servandis piscibus aptum, corbis species, Gall. Panter, in Lit. remiss. ann. 1390. ex Reg. 140. ch. 75 : Comme icellui Perrin, qui s'estabot par la riviere, eust idvisé un Boteron ouquel avoit du poisson, etc. Aliæ ann. 1464. in Reg. 199. ch. 486 : André Guerreau, qui avoit des enuz en ung Boteron; .... que en sondit Bouteron avoit xv. uffz. Rursum infra Bouteron. A voce Gallica bout, sportae dossuarie species, in Lit. remiss. ann. 1453. ex Reg. 182. ch. 353 : cellui Monblart, qui avoit une Bout ou hotte i son col, et ung baston pour soutenir sa lotte, etc. Unde Boutée, Quantum sporta continetur, Gall. Hottée, in Charta ann. 1483. ex Chartul. Mont. S. Mart. part. 3 : Et doivent aporter à leur coust au Mont S. Martin une Boutée de roisins bons et meurs, u tans ke on vendenge. Lit. remiss. ann. 1364. in Reg. 98. ch. 229 : Lesquelz printrent aussi une Boutée de pain, etc.

* BOTGIA, recensetur inter utensilia modici valoris, in Inventar. MS. ann. 1379 : Item quædam Botgia. Item una targeta parva.

* BOTGIUM, Compes, vel torques vinctorum. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. : Et primo in intrata dicti castri, iuxta portam principalem ejusdem castri, ante capellam et carceres dicti castri, videlicet unum Botgium ferri cum sua cauda. Vide Boggia et Boia.

BOTGLARIA, Armorum species. Liberates Bergeraci in Vasconia : Item armaturæ, utpote enses, lanceæ, scuta, Botglaria, lorica, platta, pilleus ferreus, etc.

* Clypeus scilicet, scutum. Sed leg. forte Boggaria. Vide supra Boggarium.

BOTHA, Officina, àcœræ, Italis Potheca, Gallis Boutique. Lex Burgorum Scotorum cap. 40 : Mercator qui habet stallum cooptum in die fori (nundinarum) vel Bodham in die fori, dabit obolum pro consuetudine et custuma sua. C ap. 71 : Nullus carnifex occidat animalia de nocte, nec emat, sed clara diei luce, et in propria Botha sua. Iter Camerarii Scotorum cap. 1 : Nomina fratrum Gildæ, et tenentium Bothas mercimonii. Charta Ricardi I. Regis Angl. in tom. 2. Monastici. Angl. pag. 132 : Et duas mansuras liberas ad Bothas suas faciendas.

BOTHENA, Bothyn, Baronia, aut territorium vel districtus domini, apud Scotos : nam, ut auctor est Buchananus, primi Reges Scottiæ, regno in Baroniis divisorio, cunctas opes agrosque Regios, meritorum habita ratione, magnatibus suis diviserant, quos Barones inde appellavere. Statuta Willelmi Regis Scottiæ cap. 9. § 6 : Si aliquis emat bladum in aliqua Bothena, et transeat ad aliam Bothennam, et ibi moram faciat ad tabernam. Et § 7 : Si aliquis capiat terram ad firmam in aliqua Bothena. Statuta Davidis II. Regis cap. 5 : Si quis manens in una Bothyn, id est, Baronia, capiens na-

mum in alia Bothyn seu Baronia absque licentia dominii, etc.

* BOTHOLOCUS. Charta ann. 1259. in Chartul. eccl. Lingon ex Cod. reg. 5188. fol. 202. v° : Concedimus ipsi episcopo, quod ipse habeat medietatem dicti muri, ... et in signum vestituræ Bothocos faciat in eodem. An Foramen, apertura?

* BOTHOLEMARE, Inversis literis, pro Flebothomare, Venam secare. Lit. remiss. ann. 1358. in Reg. 86. Chartoph. reg. ch. 36 : Qui Ancellus respondit sic, Si Deus adjutet me, nichil a te peto, et statim faciam me Bothoflemare.

* BOTTHONATUS, Fibulatus, fibulis instructus, Gall. Boutonné. Stat. synod. eccl. Atrebæ, xv. sæc. edita cap. 18. ex Cod. reg. 1610 : Vester curtas, strictas, a parte anteriori Bothonatas ..... prohibentes. Vide Botones.

BOTICA, [Officina, taberna, Italis Bottega, Gall. Boutique. Charta ann. 1352 : Donatio cujusdam Botica pro valore quarundam tassiarum.] Vide Botha et Apotheca.

* BOTICELLA, Lagena, Gall. Boutrille. Acta SS. Martii tom. 1. pag. 565. F. in Vita B. Coletæ : Tradidit quamdam Boticellam vini pro recreatione spirituum. V. Butta, 3. * BOTICIO, Biwæ, Mergo. Supplem. Antiquarii.

* Ex Gloss. Gr. Lat. et Lat. Gr. lege, Boticio, Biwæ. [** Vide H. Stephani Thes. Ling. Gr. voce Biwæ, edit. Didot. vol. 2. col. 457.]

* BOTIDA IMAGO, Anaglypta, Gall. en bosse. Inventarium ornamentorum Abb. S. Victoris Massil. ann. 1438 : Et in tabernaculo ut Imago Botida B. M. Virginis. [* Conf. Votiva.]

* BOTIGA, Taberna, Gall. Boutique. Statuta Massil. pag. 68 : Aut alias qualitercumque haberi sustinebunt Botigns aliquas extraneis. Et pag. 158 : Antequam illud (bladum) sit allatum in Botiga, possit illud vendere ubicunque voluerit.

* BOTIGIA, Officina, taberna, Gall. Boutique. Charta ann. 1371. in Reg. 103. Chartoph. reg. ch. 37 : Item quoddam aliud hospitium sive Botigiam, sitam in careria villa novæ. Stat. pro sabater. Carcass. ann. 1402. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 561. art. 8 : Eis sit licitum et permissum intrare domos, hospicia, Botigias et operatoria, etc. Vide infra Botigua.

* Eo etiam nōmine nostri lupanar designarunt. Stat. aon. 1395. in Cod. reg. 8312. 5. fol. 145. v° : Item que toutes filles de vie, cloîtrieres, ou femmes communes diffamées voient tenir, tiennent et facent leurs Bouticles es lieux ad ce ordonnés d'ancienneté en ladite ville (de Troyes).

* BOTIGLIUS, Butiglionus, Lagena, Gall. Bouteille. Steph. de Infestura MS. ubi de Innoc. PP. VIII. : Dixit eidem cardinali, quod præpararet in tentorio suo multa barilla vini et multos Botiglios plenos vino, ut possint ibi adstantes bene bibere; quod creditur dixisse ex eo quod D. vicecancelarius in consistorio proxime elapsu dixerat ei, Butiglionum plenum vini et ebrium.

* BOTIGOLIUS, Botigolus, Eadem notione. Acta B. Amadei tom. 2. Aug. pag. 589. col. 1 : Cum..... habuisset idem frater Jacobus amore Dei Botigolum unum parvu-

lum vino plenum, ... ipse frater Jacobus obtulit Botigolum, cum illo modico residuo vini, etc.

* BOTIGUA, ut supra Botigia. Charta ann. 1406. ex Bibl. reg. : Vendidit quamdam ipsius Mathei Botiguam, sitam infra castrum anticum. Vide Botiga.

* BOTIGUA, Eadem notione, in laudatis Statutis pag. 599 : Botiguis in quibus consuetum est blada, legumina et farinam discaricari.

* BOTILHEES. Vide in Butta 3.

* BOTILLAGIUM, Præstationis species, quam Bouteillage vocant, idem quod Botellagium. Charta Conani ducis Brit. : Notum sit... me redditisse et concessisse Lamberto Contedoer filio, homini meo, Botillagium suum, in quacumque domo manserit, quietum. Eadem Charta ex Bibl. S. Germ. Prat. habet Botoillagium. Haud absimilis est præstatio, quam ecclesiæ S. Petri sponte exhibituros se deinceps promittunt cives Redonenses ex vet. Notit. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 357 : Cives prædictæ urbis.... constituerunt..... de vino et medo, quæ venundantur in urbe Redonis aut in suburbio ejus, cuiuscumque esset, seu comitis seu monachorum seu monacharum, de tonna quatuor modiorum vel quinque, lagenam unum dare ecclesiæ S. Petri Redonensis ad victimum canonicorum.

* BOTINA, diminut. a Bota, Levior ocrea, Gall. Bottine. Lit. Caroli V. reg. Fr. ann. 1367. pro Montispess. de forma vestium : Item quondam nullus vir vel mulier audeat portare in suis festivalibus, sotularibus, vel Botinis punctas, dictas de polayna.

* BOTINUM, Præda, Ital. Bottino, Gall. Butin. Chron. Petri Azarii ad ann. 1347. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 316 : Habuerunt infinitam quantitatem, adeo ut numquam in Lombardia factum fuerit tantum Botinum, sic brevi dividendum, divisum et acquisitum. Charta ann. 1357. ex Lib. virid. eccl. Massil. : Totum Botinum, ... quod habebant intra domum episcopalem, sibi ipsis applicuerunt. Nostri Botiner dixerunt pro Prædam dividere, parti, Gall. Partager le butin. Lit. remiss. ann. 1363. in Reg. 101. Chartoph. reg. ch. 9 : Les biens, pris par la maniere que dist est, furent là entre eulz Botiné et distribué à un chascun sa portion; et ainsi comme il Botinoient lessdis biens, etc. Bustiner et Butinier, eodem sensu. Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 155. ch. 272 : Lesquelz appliquerent à leur singulier prouffit tous les biens quelconques dudit George et les Bustinerent entr'eulz. Aliæ ann. 1414. in Reg. 168. ch. 129 : Lesquelz supplians retournerent en la ville de Sens, en laquelle ils Butinierent et partirent entre eulz les biens dessudiz. Butinier, Prædæ sequester et qui illam ex æquo partitur. Lit. remiss. ann. 1433. in Reg. 175. ch. 241 : Hostelin de Pacy homme d'armes, qui estoit Butinier, et avoit receu la finance de Huet Poitrenault. Aliæ ann. 1479. in Reg. 205. ch. 452 : Jehan le Begue escuier homme d'armes soubz la charge de nostre amé et feal cousin et conseiller l'admiral de France, et Butinier de sadite compagnie de la destrousse, qui fut faite en Guyenne. Hinc Jouer à Butin, Lucrum ex ludo cum alio participare. Lit. remiss. ann. 1410. in Reg. 164. ch. 258 : Guillaume Baudin bailla blans à icelui

Caillet, disant qu'il en mist autant et jouast à Butin et à moitié aeu l'deux, contre le supplicant. Alise ann. 1457. in Reg. 189. ch. 199 : Regnier de Montigny a joué à Butin en cette ville, de Paris, en l'ostel de la Mouffle. Vide supra Abtinare.

BOTIS, [Cloaca, Gall. Egout] Jus Vici-
centin. lib. 1 : *Faciunt, quod pontes, degore
ne. Botes in civitate constituantur, etc.*

* *Boier, eadem notio, in Vita J. C.
MS. ubi de ligno Crucis, quod auctor ex
loco cœnoso extractum fuisse fingit :*

*Le planche traient du Boier,
Deux pars en furent à guisier, etc.*

Infra Fangier appellat.

* **BOTISELLA**, Doliolum, Gall. Barillet.
Stat. Montis-reg. pag. 318 : *Item pro qua-
libet barrile tuninæ, solvat octo den. Item
pro qualibet Botisella tuninæ, etc.*

* **BOTIUS**, Tumor, Gall. Bosse, goëtre.
Mirac. S. Fiacrii tom. 6. Aug. pag. 617.
col. 1 : *In parochia B. M. de Divione erat
quedam puella, que habebat magnum Bo-
tium per plures annos in collo ;.... qui medi-
cus Botium tetigit, in manu medici crepuit.
Vide supra Bocius 2.*

* **BOTIZARE**, Gall. Aboutir, Ter-
mineare. Chartularium S. Vandregesili tom. 1.
pag. 173 : *Acostantem ex una parte juxta
terram Radulsi Tiebout et ex altera juxta
meum, et Botizat ad terram Gallerii le Moir.
Vide Butum.*

* **BOTLARIUS**, Idem qui Buticularius,
cui nempe bottarum seu potus cura demanda est. Charta ann. circ. 1034. inter Pro-
bat. tom. 2. Hist. Occit. col. 189 : *Retine*re*
ibi Petrus episcopus suo senescalio, cum suo
Butorio, etc. Vide in Butta 3.*

* **BOTO**. Vide Bosten, et infra Botones.

* **BOTERUM**, Idem quod Batatorium,
Battuarius, ubi panni, vel quernei corti-
ces, aliae id genus tunduntur. Reditus
Ville nove ex Reg. 34. bis Chartoph. reg.
part. 1. fol. 92. 1°. col. 1 : *Unum Botoerum,
l. solid. Lit. ballivi de Curtenao ann.
1334. in Reg. 69. ch. 61 : Comme nous.....
eussiens accensi..... à Jehan Bergerole le leu,
ouquel le Botoer de Courtenay seant estre,
aveuc le cours de la riviere du rerebiez con-
rant parmi l'estanc dudit leu de Courtenay,
et les places seanz au dessous de la chaucée
dudit estanc, pour faire un Botoer à boier
(Infra, à boer, id est, à broter, tundere)
estoite, maison pour dormir, se mestier est,
et hales et loiges pour mettre ladite estoite.
Bouterez et Boutouoir, eadem acceptio.ne.
Charta ann. 1313. ex Chartul. S. Maglor.
Paris. ch. 169 : *Super uno vel duobus mo-
lendinis, wlgariter nuncupatis Bouterez,
ibidem faciendis etc. Lit. remiss. ann.
1400. in Reg. 155. ch. 90 : Que les foulons
n'en diront ja riens..... pour double de perte,
et que nuls alust plus à leur Boutouoir. Vide
supra Bastitorum, Bateor, et infra Boto-
rium.**

* **BOTOILLAGIUM**. Vide supra Botilla-
gium.

BOTOLOS. Ricardus Hagstaldensis cap.
16 : *Hujas tam fugitioui sacrilegi emendatio
sub nullo iudicio erit, sub nullo pecunia nu-
mero claudetur sed apud Anglos Botolos, id
est, sine emendatione vocatur. Ubi Somme-
rus censem legendum Botolas, ut in Legibus
Kasuti politicias cap. 61. [** et Eccles. cap.*

2. § 2. Inexpiabilis.] ubi eodem sensu oc-
currit : a Saxonico bot, muleta, com-
pensatio, et leas terminatione, que vim
privacionis habet.

BOTONES, Gallis Boutons, Fibulae, glo-
buli. Concilium Albiense cap. 15 : *Clericus
Botones vel firmallos aureos... deferre in
aliisque vestibus non presumat. Occurrit
etiam in Concilio Budensi cap. 4. in Ande-
gavensi ann. 1365. cap. 12. etc. Le Re-
man de Garin :*

Trois cens Boutons i avait fait d'or mier.

[** Vide Raynouard. Glossar. radice Boton,
vol. 1. pag. 243. et Murator. Antiq. Ital.
vol. 2. col. 1162. voce Bozza.]

* **BOTONI**, Eadem notio. Statuta ann.
1230. ex lib. viridi Episc. Massil. pag. 10 :
*Nrque in indumentis Botanos argenteos vel
christalinos, etc. Concil. Aptense ann. 1365.
apud Marten. tom. 4. Aneid. col. 334 : Non
ultra accedant capucini (l. capucinati) cum
Botonis vel croquetis. Vide Cotardia.*

* **BOTONET**, Eadem notio. Conc. Ter-
racon. ann. 1282. apud Marten. tom. 7.
Ampl. Collect. col. 279 : *Non portent (ele-
vici) Botoneos aureos vel argenteos, vel ali-
cujus alterius metalli.*

* **BOTROX**, in Constit. Feder. reg. Si-
cil. cap. 91 : *Item quod non audeant portare
in vestibus, quas induerint, nisi septem
Botonos ad plus, quorum cuiuslibet pre-
mium non possit transcendere tenuos viginti
duos, et quod nullus aurifex audeat facere
Botonos majoris pretii nec ponderis, et qui-
libet Botonorum ipsorum sit ponderis unciae
unius ad plus.*

* **BOTONUS**, Glans, pilula. Annal. Mediolan. ad ann. 1389. apud Murator. tom.
16. Script. Ital. col. 812 : *Vitrioli duo deau-
rati pro altare, unus cum uno corallo, e
alter cum uno Botono. Botoni lxxix. Ja-
nuenses, ibid. col. 808.*

BOTONATUS, Fibulatus, vel fibulis instru-
ctus, Boutonné. Statuta Hospitalis S. Ju-
lianii in Anglia : *Tunica vero habeat mani-
cas protensus ad pugnum, non consultitas,
vel aliquiliter Botonatas. Occurrit etiam in
Constitut. Benedicti XI. PP. pro Benedi-
tinis cap. 19. in Concilio Andegavensi ann.
1366. can. 12. 13. 20. etc.*

* *Stat. Leod. ann. 1360. tom. 2. Monum.
sacr. antiquit. pag. 451 : Alia quævis indu-
menta, auro, argento Botonata.... deferri
omnibus prohibentes. Lit. remiss. ann. 1387.
in Reg. 131. Chartoph. reg. ch. 116 : Un
chapperon à femme, Boutonné de menuz
d'argent suoroze.*

Botonos vocat vetus Auctor de Limiti-
bus agror. pag. 288. quos alii Botantinos,
tumores scilicet aggesta terra excitatos ad
agrorum fines; unde nostrum Bout, pro
fine et extremitate videtur deductum, et
Bouton, pro globulo seu fibula sphaerica
ad constringendas vestes : seu quod ad modum
Botoniorum globi speciem referant,
seu quod extrema vestis constringant.
Vide Butina post Bonna, 2 [** et Bodones.]

* **BOTONTINI**. Vide in Botones.

* **BOTONZELLUS**, Bottonzellus, Ital.
Bottocello, diminut. a Bottone, Globulus
Inventar. jocal. ann. 1389. tom. 3. Cod.
Ital. diplom. col. 361 : *Collana cum Boton-
zelli xlvij. auri. Inventar. MS. thes. Sedis*

Apost. ann. 1295 : *Tres castaneelli pro pa-
lis et unus Bottonzellus.*

* **BOTORIUM**. An idem quod infra Bo-
tarum Consuetudo in Butta, 3. vel Prestis
pro vino in Botis distractando? Chro-
Mauriti Paris. Episcop. ann. 1161. super
Controversia inter Monachos Regniens-
es et Moniales de Crisenonne Diocesis Aus-
sioid. : *Molendina communia deinceps et
Monachorum et Monialium in omni mo-
mento et proventu moliture et pascatione et
Botori et aliorum omnium.*

* *Idem ognino videtur quod supra Bo-
torum. Vide in hac voce.*

* **BOTORIS**, Turricula, specula. Gal.
Guérte, ut videtur; vel Propugnacu-
ties. Charta ann. 1217. inter Probat. 1.
1. Hist. Nem. pag. 62. col. 1 : *Promotus
sese hedificaturos iij. Botores, singula quorum
debit habere de foris ab uno angulo
usque ad aliud duas canas, et extra ei-
us pieg cannum unam se debet extendere: uero
debet hedificari x. palmis et eam cum
conjugi prope terram. Vide supra Bichela
et Bisturris.*

* **BOTOYRAY**, Vasis species. Invent.
MS. ann. 1356 : *Item unum Botoyra abba-*

* **BOTRIFER**, Qui botros fert, frigida.
Vita B. Altuan. tom. 2. Aug. pag. 39.
col. 1 : *Sterilia surventa amputata et
Botriferos palmites propagando, etc. Vide
in mox*

* **BOTRIO**, Uva, racemos, a Gr. *Botrys*.
Mirac. S. Helenæ tom. 3. Aug. pag. 616. col.
1 : *Hinc vinearum abundant Botries, que
turgentibus geminis luculentibus rutilant et
salveris. [** Vide Forcelli. Botrio, Lat. Ad-
Isidor. Origin. lib. 17. cap. 5. sect. 14.]*

* **BOTRIONES**, Qui aliena congregat.
Papias MS. [** s. Boves, Triones, quae
congregant.]

* **BOTRONATUS**, Ornamentum mul-
bre, s. sic dictum, quod bacca alia
adhærent ut in botris. Tertull. de Cul-
Femin. cap. 10 : *Nullam de condylis re-
stem Esaias increpit, nullas lunulas reprobat,
nullum Botronatum retundat.*

* **BOTROS**, Summatas, ex Gloss. in
Alex. Iatrosoph. MS. lib. 2. Passio cap.
129 : *Item aliud mirabile faciens ad milie,
carduomomo ex intertonis semine estij. ann
Botros.*

* **BOTRUS**, Fossa, via imbribus ex-
cavata, Ital. Botro. Inquisit. ann. 1297. apud
Lam. in Delic. erudit. inter not. ad He-
dæpor. Charit. part. 1. pag. 115 : *La pro-
trahit et jacet quidam Botrus seu fossatius.
Et pag. 116 : Sicut..... jacet quadam val-
sita in dicto loco, que mittit aqua et
fossato seu Botro, etc*

* **BOTTA**, Rubetæ, bufo, Ital. Botta.
Vita S. Angelæ de Fulginio cap. 4 : *Item
ne tota contenta, tota Angelica, quæ dicitur
Bottas, et bufones, et etiam demones. [** Vide
Grimmii Mythol. German. pag. 288. 289.]*
[Nostris olim Botte et Botrel, quod hodie
Crapaud dicitur. La bâtie Historian ubi
de reptilibus :

Lesardes et Botereaux
Qui se trayent de leurs pie.

Mehun au Codicille :

Botereaux et couleuvres, vipers de dentes.]

T 2. BOTTA, Lugdunensi in agro idem quod Latinis, Lacuna, Gall. Mare. Codex censualis Calmontis : *Juxta Bottam que est in tanno Calmontis.* Ibidem : *Juxta Bottam in Beguerdus aberat sua animalia.* Liber Recognitionum servitiorum Domini Villæ-novæ in Dumbis : *Juxta fangiam de la Botta d'Ouraux.*

3. BOTTA, Ocrea, Vide *Bota*, 1.

* 4. **BOTTA**, vox Italica, Ictus, percussio, quo sensu etiam *Botte* dicimus. Chron. Petri Azurii ad ann. 1363. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 410 : *Intentio domini est quod de magistris proditoribus incipiat paulatim. Prima die quinque Bottas de curlo. Decreta Placent. ad calcem Stat. fol. 108. r^o : Quas pœnas, si non solverint infra x. dies, dent ei quinque squassis sive Bottas curli vel turture.*

T 5. BOTTAGIUM. Vide *Botagium* in *Butta* 3.

T 6. BOTTAGLIA, Phiala, lagena, Gall. Bouteille. Ital. *Bottiglia*. Acta SS. Aprilis tom. 2. pag. 828. A. in Miraculis B. Simonis Eremitæ Augustini. : *Et ideo nolens beneficio et gratiae ingratius esse, hodie liberatum se presentavit ad arcam B. Simonis cum super arcum B. Simonis. Vide Butta, 3.*

T 7. BOTTELLARIUS, Qui *Botellarum* seu potus curam habet. Hist. *Dalphin*. tom. 2. pag. 314. col. 1. A : *Ibidem portent Bottellarii duodecim mensuras vini puri de Tenello. Vide Botellarus.*

T 8. BOTTERA, Finis, terminus. Chartular. S. Vandreg. tom. 2. pag. 1469. ad ann. 1277 : *Noverint universi, quod ego Laurentius, dictus Pictor, et Guillermus ejus filius vendidimus... Guillermo dicto Travesein diuis pechias terre, quarum prima sita est à la Jaurie... secunda au Corbeit intra terram Avicædæ Angierville ex una parte, et Botteras camporum de Corbet ex altera. Vide Butum.*

* *Eo nomine videntur potius significari fossata, quibus aqua deducitur in agros. Vide supra *Boteria* et *Botrus*.*

* 9. BOTTICELLIUS, Doliolum, Ital. *Botticello*. Acta notarii Senens. ad ann. 1285. ex Cod. reg. 4725. fol. 40. r^o : *Cum dominis, et cum quinque vegetibus, et cum uno Botticello, etc.*

** **BOTTINGUM**, Judicium a principe indictum, ex Germ. *Botting, Bodding*, quod idem valeat ac *geboten Ding*. Ch. Otton. IV. March. Brandeb. civibus Stadensis. data ip. Frisch. in Lexic. Germ. voce *Botting* : *Addimus preterea ut cives Bottingis omnino intliberi. Bottinchæ appellatur in diplomate Ottonis Senioris apud eundem Frischium. Vide *Budingum*. Anrl. Conf. Grimmii Antiq. Jur. Germ. pag. 827. Haltaus. Glossar. Ierm. col. 179. et infra *Placitum nominatum n Placitum*. Plane aliud est *Bading*.*

T 10. BOTINUS, Praeda, Italis *Bottino*, Gall. *lutin*. Chron. Veronense ad ann. 1133. apud Murator. tom. 8. col. 648 : *Et multi ex eis apicati et morti traditi sunt, inter quos sunt omnes de Armignaco; et ultra mille quingen- is carceribiles consignati, et in Bottino ultra uo millia equorum consignati fuerunt, et lurima alia spolia infinita venditu in . ex) Bottino ultra xiv. millia florenorum, receptis donis factis pluribus nobilibus de immunitate Bottini.*

T 11. BOTTO, Globulus, fibula, in Actis SS. Maii. tom. 4. pag. 546. Vide *Botones*.

* **BOTTONATURA**, vox Italica, Fibularum seu globularum supplex, Gall. *Garniture de boutons*, olim *Botonneur* et *Boutonneur*. Annal. Mediolan. ad ann. 1389. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 807 : *Centura una auri facta ad rotundinos pro unno Bouttonaria cum sapphiris xj. balassis xlviij. perlis xxiv. grossis, etc. Lit. remiss. ann. 1376. in Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 186 : Combien qu'il y eust èsdis coffres plusieurs autres biens comme linges, henaps, robes, Botonneurs d'argent, etc. Alijs ann. 1397. in Reg. 152. ch. 74 : Une Boutonneure esmaillée à seize boutons. Trois Boutonneures, que blanches que dorées, à clouperons, in aliis ann. 1406. ex Reg. 160. ch. 335. *Boutonneure*, pro *Cauterii*, Gall. *Bouton*, nota in equo. Stat. ann. 1351. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 68. art. 2 : *Sera escript le nom et le surnom du cheva- taine et de chacun de ses compagnons dessous lui, et le poil, et le merg (merg, marque) et Boutonneure, et le pris du cheval sur quoi il sera montez.**

* **BOTTONCELLUS**. Vide supra *Roton- zellus*.

T 12. BOTTONES. Vide *Butina* post *Bon- na*, 2.

T 13. BOTTUS, Dolium, Hispanis *Bota*, Gall. *Tonneau*. De expugnatione urbis CP. apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col 797 : *Turci vero devastando submerserunt navem quamdam octoginta ducatorum; diripentes insuper circiter quatuordecim na- ves alias, quarum tres continebant sexcentos Bottos, reliquæ vero erant ducentorum Bot- torum. Vide Butta 3. [** Graffii Thesaur. Ling. Franc. vol. 3. col. 87. voce *Butin*. Murator. Antiq. Ital. vol. 2. col. 1162. et Raynouard. Glossar. Ling. Roman. vol. 1. pag. 242. voce *Bota*.]*

* *Charta ann. 1282. inter Probat. monast. S. Emmer. Ratisbon. pag. 236 : In signum itaque hujus contractus magister operis ecclesie supradictæ.... duos Bottos tantum.... solvet.*

* 2. **BOTTUS**, Sonitus campanæ, qui repetitis ictibus fit; ab Ital. *Botto*, ictus, percussio. Stat. Mantua lib. 1. cap. 81. ex Cod. reg. 4620 : *Donec custos turris seu campanarius campanum pulsaverit pro Bot- tis, quem pulsare teneatur et debent dictus custos, statim cum audiverit campanas aliquas in civitate alicujus parochiae, pro rumore vel rixa pulsare ad stormum seu mar- tellum, ut ad signum Bottorum custodes por- turum et alitorum locorum civitatis stent adiutari. Et cap 82 : Capitanei et custodes portarum et seralliorum civitatis Mantua, statim cum audierint pulsare Bottos,.... teneantur et debeant rastellos claudere, et neminem extra civitatem exire permittere, donec dicti Botti fuerint relaxati. Vide infra Botum 3.*

* 1. **BOTULUS**, Lucanica, Gall. *Boudin*, Saucisson, Ital. *Boldone*. Murator. tom. 2. pag. 144. col. 1. D. ex Agnelli libro Pontif. : *Conveniunt Presbyteri, Diacones... in se- retarium, et dividunt inter se buccellampanis et Botulos singulos, cyathum vint. [** Vide Forcellin. Gell. N. A. libr. 17. cap. 7. hanc*

vocem enumerat inter verba obsoleta et ma- culantia ex sordidiori vulgi usu.]

* 2. **BOTULUS**, Piscis genus. Stat. Pla- cent. lib. 6. fol. 79. v^o : *Item pisces mi- nutos, Botulos, voros, gosengulas, que appellantur museti gambarutii, pro qualibet libra, vj. den.*

* 1. **BOTUM**, Finis, limes, Gall. *Bout*. Chartul. S. Vandreg. tom. 1. pag. 1022. ad ann. 1280 : *Aboutantem ad keminum domini Regis in uno Boto. Vide Butum.*

* 2. **BOTUM**, vel *Borus*, f. Idem ac *Botagium*, quod vide in *Butta* 3. nisi *Bo- tum* hic derivatum sit a Saxonico *Bot*, Compensatio, reparatio, emenda, quo pos- sit idem esset, quod jus multas pro delicto impositas percipiendi. Transactio in- ter Abbatem et Crassenses monachos ann. 1351. ex lib. viridi fol. 53 : *Habet, tenet et possidet Botum, fortiam, redditus et proven- tus agrayriles cum medietate decima, etc.*

* 3. **BOTUM**, Tuditula, clava campanæ Galli. *Buttant*, ut videtur. Apocha ann. 1435. inter Probat. tom 3. Hist. Nem. pag. 248. col. 2 : *Pro aptando Botum campana curia regie ordinaria Nemausi, etc. Vide supra *Butta* 2.*

* 4. **BOTUM**, Lignum quodvis fractum, vel usu detritum. Charta ann. 1239. inter Probat. Hist. Sabol. pag. 349 : *Omnes transeuntes mercatores per chemicos foreste supradictæ, qui costumas dicto Jurobo de- buerint, poterunt cupre in dicta foresta, pro unaquinque quadriga, duodecim hairas eisdem necessarias, et essolum novum, et ban- chart,.... si ei necesse fuerit in presenti, dum tamen Bota illa, quæ transmutauerint, in nemore dimittant. Leg. f. Bosca.*

* 1. **BOTUS**, Idem ut videtur, quod *Butta*, *Lagena*, *Fred.* *Schannat* *Vindem.* *Litter*. pag. 126. ex *Chartulario Reinharts- born*. : *Dominus Abbas vel successores ejus septem Isenacensia maledra avenæ, tritici et stigliniæ, et quatuor Botos mihi et uxori meæ Jutæ.. solvi faciet. Vide *Botarum Consuetudo* in *Butta*, 3.*

2. **BOTUS**, Ocrea. Vide *Bota*, 1.

* 3. **BOTUS**, Tela crassior. Inventar. ann. 1476. ex *Tabul. Flamar.* *Item plus tres sacos Boti plenos furinae.*

1. **BOVA**, sic appellata filia Regis Sigeberti, in Vita ejusdem S. *Bova* n. 4 : *Quasi multorum adjutrix, voce nimirum Francica vetere. [** Schilterus in Glossar. hanc vo- rem refert ad verbum *Bauen*, *Colere*, adi- ficare. *Bova* enim est quæ cultu proximi celebris. ANGL. In antiqu. vers. German. Mart. Capell. de nupt. Merc. et Philol. di- citur Ceres alloro lando *Buwa*. omnium terrarum Cultrix. Vide Graff Thes. Ling. Franc. vol. 3. col. 18. radice *Bu*.]*

2. **BOVA**, Nōra, *Boā*. Morbus *boum*, in Gloss. Lat. Gr. Vide Turneb. lib. 17. Ad- vers. cap. 24. et Octav. Ferrar. in Orig. Ital. voce *Bua*.

3. **BOVA**, Venetis, Euripus, canalis, aqueductus, a fovea. Statuta *Patav* : *Ut hoc facientes possint servare *Bovas* in molendinis. Ex Octavio Ferrario in Orig. lingue Italica. Jus Vincentin. lib. 4 : Habere et tenere *Bovas* aptus et ordinatas levandi vel adjuvandi navigii causa, etc.*

* 4. **BOVA**, Cella vinaria, Gall. *Cave*; nostris olim *Bove*, locus omnis depressus.

cavus, subterraneus, Hispan. etiam *Boveda*. Lit. remiss. ann. 1368. in Reg. 99. Charthoph. reg. ch. 355: *Johannes de Leval caeum seu Bovam religiosorum abbatis et conventus monasterii Fomuci adivit; ... et cepit causa potus tres caudas vini.* Aliæ ann. 1380. in Reg. 118. ch. 467: *Comme Robert Fuscien... eust d'aventure trouvé une Bove ou cave ouverte, etc. Rursum aliae ann. 1416. in Reg. 169. ch. 471: Le suppliant estant et ouvrant à saint Quentin en Vermandois en la cave ou Bove, etc. Bovel et Bovelet, dimin. a Bove, Caveau, petite cave. Charta ann. 1324. in Chartul. S. Mart. Pontisar. fol. 39. v°: Sauf et reservey audit Pierre Potin et à ses hoirs le Bovel que il a en sa bove par dessous ludit courtil.* Lit. remiss. ann. 1470. in Reg. 201. ch. 107: *Icelle chapelle... a une retraictre en maniere de ung Bovelet ou mache, qui est maçonné.* Vide supra *Bodium* 2.

BOVAGIUM, BOGLIUM, BOVATICUM. Tributum quod ratione boum pendebatur, seu pro pari boum aratorum vel pro aratro, *Bobutico*, Hispanis. [Charta ann. 1234. ex minori Chartul. S. Victoris Massil. pag. 119: *De his quæ habebant et possidebant jure Comitali seu consuetudine, seu quoquo alto modo, scilicet alberga seu Bovagio in castello de Nantis.*] Charta privilegiorum seu franchisiarum concessarum Aquarum Sextiarum incolis a Beatrice Comitissa Provincia ann. 1245. mense Septemb.: *Salvis justitiis et condemnationibus per curiam, et lessdis, et cossis, et pedagis, et Boagiis consuetis, et farinariis, etc.* Fit mentio non semel tributi de *Bovatge* in aliquot Edictis et Chartis Regum Aragon. quod erat 12. denar. pro unoquoque pari boum, apud Suritam 1. part. lib. 3. cap. 15. lib. 2. cap. 69. Andream Bosch. de Titulis honoris Catalaniæ lib. 1. cap. 13. 26. lib. 2. cap. 23. lib. 4. cap. 5. etc. et Blancam de Rebus Aragon. pag. 732. ubi *Boalage* scribitur. Michaël Carbonellus in Chron. Hispan. fol. 97: *Et specialment los engranqui... hon encarn la Bovate, rebovate, et herbage, etc.* [Boage in Charta anni 1136. ex parvo Chartulario S. Victoris Massil. fol. 27. verso. *Boaje* in altera ejusdem anni ibid. fol. 119.] Charta Jacobi Regis Majoricæ in Usaticis Regni Majoricæ MSS.: *Potestatem retinimus... faciendo seu levandi Boagium, ... nolentes aliquo modo habitatores civitatis et totius insulae Majoricæ, presentes nec futuros obligatos esse ad præstationem leuda, pedagli, nec Bovatici.* In quibus porro occasiōibus exigetur *Boagium*, docet Charta Sancii Regis Majoricæ. Comitis Rossilionis prid. Non. August. ann. 1311: *Quandam servitutem et exactiōnem vocatam vulgariter Bovaticum, quod adveniente Rege seu domino in comitatibus et terris prædictis levari et exigi et recipi consuevit.* Hanc sustulit Jacobus Rex Majoricæ. Sancii pater, ut in hac Charta continetur, cuius loco gabella salis imposita est. Exstat illa in Codice Thuaniano signato 93. fol. 89. data Barcinone pridie Id. Febr. ann. 1299. qua pro exsolvendis debitis quæ contraxerat pro variis bellis, Nobilibus Catalabis et civibus Barcinonensis vendit, seu potius remittit pro pretio ducentorum millium librarium bonæ monetæ Barcinonensis, *Bovagium, Terragium*

et Herbagium, quæ asserebat se et successores suos habere debere in Catalonia, quotiescunque novus Rex, Dominus seu haeres in Catalonia noviter succedebat, licet assereretur per Nobiles, Milites, et cives et homines viliorum et aliorum hominum Catalonia cum vel successors ejus non debere habere dictum Bovagium, Terragium, et Herbagium, nisi tantum de bobus et ceteris animalibus et pecudibus minutis, etc. [** Decreta Catalon. de hac re vide in Constitutions de Catalonia, lib. 10. tit. 4. qui est inscriptus *De Bovatge y remissio de aquell*, pag. 634. edit. ann. 1688.]

BOHADA vero aliud est in Charta ann. 1247. apud Justellum in Comitibus Arvern. pag. 95: *Tallias, manobras, Bohadas, servitudes, etc.* *Ia Bohade, [vel Vovade,]* in Consuetud. Arvernensi cap. 25. art. 21. et Marchiensis art. 139. cum scilicet subditus aut tenens unum par boum domino prestare tenetur ad illius vinum condendum.

VOTA, perperam, ni fallor, pro *Boata*, vel *Boada*, habet Innocentius III. PP. lib. 2. Epist. pag. 466. Edit. Venetæ, in Epist. ad Petrum Compostellanum Archiepisc.: *Illum etiam censem, qui Vota dicitur, quem Hispanorum Catholici Reges ex singulis boum paribus... annuatim persolvendum pro salute totius terra liberaliter statuerunt, eidem Ecclesia confirmamus.*

BOVATERIUS. Charta MS. Petri II. Regis Aragonum ann. 1283. pro Libertatibus Catalonia: *Item concedimus quod inquirimus contra vicarios, Bovaterios, et alios officiales nostros, qui tempore nostro aliqua officia exercuerunt. Ubi Bovaterii videntur esse ministri ii qui Bovaticum exigebant a subditis Regis.*

* BOVARE, Modus agri, ejusdem notio[n]is et originis atque mox *Bovata*. Charta Mat. de Roya ann. 1239. inter Instr. tom. 10. Gall. Christ. col. 268: *Item, dedi et concessi dicta ecclesiae (de Monchiaco-Petroso) decem Bovaria terre ad Bovare Royense, sita in territorio de Marenaco.* Vide infra *Bovarium* 1.

BOVAREGIUS, Idem quod *Bucha*, Aertura fluvii, per quam derivantur aquæ, in Statutis Mediolanensis part. 2. cap. 329.

1. BOVARIA, Prædium rusticum, Ferme, Metairie. Concilium Tolos. ann. 1228. can. 41: *Statuimus quod castra non adiungentur de novo occasione Bovarie, vel contra eam alia ratione, nec munitiones diruta rediungentur.* Consuetud. Tolosæ part. 1: *Eadem consuetudo est in castris, villis, forciis et Bovariis, que sunt infra Dex Tolosæ.* [La Faule Annal. Tolosa tom. 1. Instrum. pag. 127. ex Testamento Raimundi Comitis Tolosæ: *Dispone ut omnes explete, quæ extinerint in hoc anno de omnibus meis Bovariis de Tolosano mittantur in potestate domus hospitalis Hierusalem, etc.*]

BOVERIA, Idem quod *Bovaria*, apud Marcam in Hist. Beneharn. lib. 4. cap. 19. num. 2. lib. 5. cap. 25. num. 8. ubi *boveriam*, medietariam, seu *Metairie*, vertit. Est etiam stabulum boum, in Charta Henrici III. Regis Angl. tom. 2. Monastici Angl. pag. 210: *Et quandam locum qui vocatur... infra terminos ejusdem forestæ, ad faciendum Bo-*

verias suas, et alias domos usibus suis necessarias. [In Formulari Auglicano pag. 121: *Medietatem manerii de Bedworth cum una Boveria et uno Columbari infra situm manerii prædicti.* Occurrit eodem sensu ibidem pag. 313. et apud Kennettum in Glossario ad calcem Autiquit. Ambrosden.]

BOARTA, Eadem notio[n]e, in Regesto Constabulariæ Burdugal. fol. 99: *Occupat quandam Boviam, quæ fuit Joannis, etc.* [Charta Philippi Regis ann. 1303. pro Libertate civitatis Tolosæ in Cod. MS. Consuetud. Tolos. : *Concedimus et civitas et incolis supradictis de gratia speciali, ut pro terris, possessionibus, villis, Boariis, etc.* Cod. MS. Bibliothecæ D. de Chalvet Senescalli Tolosa de Hæreticis Albigensibus: *Invenierunt predictum Arnaldum informans in dicta Boaria.*]

BOARIUM, et BOVARIUM, dicitur locus ubi venduntur boves, apud Joan. de Janua, et Uglionem.

* Nostris etiam olim *Boverie*. Lit. remiss. ann. 1378. in Reg. 114. Charthoph. reg. ch. 23: *Lesdiz freres accompagniez d'un homme estrange vindrent en une Boverie ou hostel, appelle la freideleyre.* Aliæ ann. 1457. in Reg. 187. ch. 159: *Les suppliants alorent besos avec une pale ferrée chacun en son cost et une leur Boverie ou mesteria.* Ibidem *Boverie.* Sed et *Boire*, eadem notio[n]e usurparunt. Charta ann. 1341. in Reg. 74. ch. 439: *Item avons baillé.... une Boire, tout environ lesdites terres, et tant comme lesdites terres emportent de luditte Boire, pour ceq soulz d'anneuelrente.* Lit. remiss. ann. 1463. in Reg. 199. ch. 354: *Le supplinant labouret natif et habitant d'une boire ou métairie, etc.*

* 2. **BOVARIA**, Bovile, stabulum boum. Placit. ann. 1158. inter Probat. tom. 1. Hist. Occit. col. 568: *Tunc supradicti affectuantes, pro se et pro ceteris affectuariis urbis Tolosæ et suburbii, recognoverat domino comiti vel suis bajulis dare iij. solidae Tolos. pro unoquinque corio bovis, quod cu illatum fuerit de boubus suarum Bovariarum.*

1. **BOVARIUM**, pro Bonnarium, Modus agri. Charta Nicolai Episcopi Noviomensis ex Chartulario S. Eligii: *Vendidit Domus Odoni de Iveri militiduo Bovaria terræ et virgas.* Vide *Bonuarium post Bonnarium*.

* Nequaquam pro Bonnarium; est enim Bovarium, ut et supra *Bovare*, idem quod mox *Bovata*. Charta ann. 1224. ex Tabel. Lehun.: *Dom. Petrus Bernerius miles... recognovit se invadiisse pro lxiiij. lib. Parti prioratui de Lehuns quandam decimam, quæ habebat in xxiv. Bovariis terre, sitis in territorio de Aubecourt.* Alia ann. 1228. ibid. *Venditionem quinque Boviariorum terre, quam Robertus de Porta et Agnes uxoris ejus fecerunt ecclesiæ de Lehuns, gratam habeo.*

* 2. **BOVARIUM**, Bovile, vel forum, ubi venduntur boves. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679: *Bovarium, le lieu où l'on met les bœufs.* Le lieu où l'en rent les bœufs. in alio Gall. Lat. ex Cod. 7684. Vide *Bovarium sub Bovaria*.

BOVARIUS, Cui boum cura commissa est, in Fleta lib. 2. cap. 85. etc. nostris *Bovier.* [Madox Formulare Anglic. pag. 24: *In terris Bordariorum et Bovariorum.*]

BOVATA TERRÆ, Bove de Terre. in Charta Gallica tom. 2. Monastici Angl.

pag. 645. Modus agri, sic dictus quod tantum terræ contineat, quantum bos unus (vel par boum) arare potest, [spatio unius scilicet anni; modo tamen de agro intelligas qui uno in anno aratur, seritur et metitur; cui quidem rei cum non attenderit Hearnius in notis ad Librum nigrum Scaccarii acram terræ ceu mensuram indefinitam atque longe ampliorem quam revera usquam exstiterit nobis exhibuit; quamvis enim hæc mensura alia atque alia pro diversis locis fuerit, certum tamen videtur num quam pro agro indefinite fuisse usurpatam.] [** Videas tamen an hæc vox et *Bovaria* pertineant ad radicem German. *Bū*, *Cofere.*] Ex Skenei sententia, *Bovata* continet 13. aeras. At in Monast. Angl. tom. 1. pag. 657. lego *datas in elemosynam duas Bovatas terræ 20. acriarum. In veteri Statuto ad compositionem mensurarum apud Spelmanum, Bovata continet 18. aeras. Octo Bovatae terræ faciunt carucatum terræ. 8. carucatae terræ faciunt unum seodium Militis. 18. aerae faciunt Bovatam terræ. Angli Oxfang, et Oxtage, mensuram 4. jugerum vocant, voce signante bovis iter.* [Charta ann. 1218. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 58 : *Ad tenendum de me et heredibus meis tenementum suum de Belinton, scilicet novem Bovatas terræ et duo tofta, per servitium unius marœ tantum annuatim reddenda.*] Ingulphus pag. 857 : *Quatuor Bovatas terræ de juland, et 10. Bovatas in servitio, et 24. aeras prati, etc. Et infra pag. 860 : Quatuor carucatas terra arabilis et 6. Bovatas, et 18. aeras prati. Passim occurrit in Chartis Anglicis. Vide Guill. Prynneum in Libertatib. Angl. tom. 3. pag. 447. Charta ann. 1206. ex Tabul. Ecclesiæ Carnotensis num. 49 : *Ita quod in eadem Majoria duas Bovatas terræ et herbergamentum suum tenebit quinque solidos censucales. Alia ann. 1279. num. 101 : Pro unaquaque Bovata integræ ad pertinaciam B. Mariae mensurata, etc. Infra : Additum est præterea quod si Bovatas et non agripennos vendi, vel foris facti in ipsis Bovatis fieri contigeret, etc.* Mox : *Si vero versa vice non Bovata, sed agripennos venderetur, etc.* [Hist. Beccensis Monasterii MS. pag. 516. ex Archivo ejusdem : *Debet percipere singulis autumnis de qualibet Bovata duodecim garbas.*] Vide Fletam lib. 2. cap. 73. § 2. 3. *Boihedie*, in Charta Arnulfi Comitis Guiensis ann. 1264. in Hist. Guiensis pag. 290 : *A vendu.... 16. mesures de bois, peu plus, ou peu moins, appellez Boihedie, etc. quasi Bovada.**

* Qualis apud nos fuerit *Bovata* estimari utcunq; licet ex Charta ann. 1225. in Chartul. S. Joan. in Valle : *In perpetuam donavi elemosinam et concessi duas Bovatas terræ de patrimonio meo in territorio Orrevillæ sitas, cum campiparte, quam habebam in ipsis. Quæ Bovatae consistunt in his locis, videlicet in campo qui dicitur Mes, capiente circa xv. sextarios seminis, et in campo..... circa xx. sextarios seminis capiente, et in campo..... capiente circa unum modium seminis, et in campo.... circiter v. sextarios seminis capiente, et in duobus agripennis in introitu villa constitutis.*

¶ *BOBULCA*, Eadem notione qua *Bovata*. Memoriale Potestatum Regiens. ad ann.

1281. apud Murator. tom. 8. col. 1149 : *Fuerunt emtæ quatuor Bobulæ juxta campus de Brayda domini Episcopi Reginorum a domino Gulielmo Episcopo Regino pro quatuor centum libris Rexanis, et ibi facta fuerunt duæ fornaces pro Communis, occasione murandi residuum muri dictæ civitatis. Ibidem col. 1175 : Commune Suzarie habet mmmcxvi. Bobulcas.*

BOVARIA. Idem quod *Bovata*. Charta Gerardi Episc. Noviom. ann. 1223. in Tabulario Lebunensi n. 22 : *Dedit in excumbium 5. Bovariatas terræ sitas in coutura sua, quas tenet de feodo D. Regis.*

¶ *BOVATERIUS*. Vide in *Bovagium*.

¶ *BOVATICUM*. Vide *Bovagium*.

* *BOVATICUM*, Protectio, tutela, quam princeps iis debebat, qui *bovaticum* illi persolvebant; vel Immunitas, qua boves arietori ab omni captione qualibet ex causa, editio publico, eximebantur, cuius ademptione multetur malefactor, de quo in Constit. Petri I. reg. Aragon. ann. 1207 : *Si quis de magnatibus regis, vel aliquis miles, vel alia qualibet persona convictus a domino rege, vel vicario suo, super restituitione pacis, et treuge, et Bovatici, pignora ponere noluerit; si talis persona fuerit, quæ teneat castrum, vel castra, vel munitionem aliquam per dominum regem, statim det protestatum inde... Si vero talis fuerit persona malefactoris, quæ non teneat aliquid pro domino rege et noluerit pignora tornare, statim cum exierit de curia regis, teneat se pro suo acunydato, et omnia sua esse ejecta a pace, et treuga, et Bovatico, et nullus baronus terræ recipiat eum. Vide *Bovagium*.*

* *BOVATIM*, Instar bovis, in Onomast. Actor. SS. tom. 1. Jan. ubi error est in numeris paginam indicantibus. [** Vide No-nium Marcell. cap. 1. sect. 190.]

* *BOUCAGIUM*, Præstatio ex vineis, quæ feudi titulo non possidentur. Charta Phil. VI. ann. 1248. in Reg. donor. Carol. IV. et Phil. VI. ex Cam. Comput. Paris. fol. 30. r^o : *Item le Boucaige des vignes de Bagency ; .... c'est assavoir pour chascun arpent de rigne, se il n'est de fié, deux solz et six deniers. Nisi quis forte legendum existimet Boutaige, atque idem proinde esse quod Boutage. Vide *Botagium* in Butta 3. Verum ut *Boutage*, a botta vel butta originem habet; ita *Boucage*, a Bocale potest haud absurdè accersiri. Vide *Bauca* 1.*

* *BOUCASSINUS*, Pannus subtilior, e gossypio vel lino, idem qui *Boccassinus*, quod vide. Inventarium Ornamentorum et Reliquiarum Eccles. Noviom. ann. 1419. ex Archivo ejusdem : *Item, una magna cooperatura Boucassini interjecta et operata ad modum fustanea. Item, quædam casula de Boucassino albo, duplicata de tela crocea. Boucassino notissimum est apud Andegavos.*

* Lit. remiss. ann. 1388. in Reg. 133. Chartoph. reg. ch. 119 : *Un pourpoint de blanc Boucassin, ... qui bien pouvoit valoir seize solz. Inventar. MS. eccl. Camerac. ann. 1401 : Un drap blanc de Boucassin à une croix de noir cendal, pour mettre sur corps.*

BOUCATORIUM, Porticus species, quæ sub dormitorio erat. Charta ann. 1330. ex Tabul. S. Victor. Massil. : *Camera confron-*

tata cum camera et viridario subprioris, sita subtus Boucatorium.

BOUCELLUS, *Bouchellus*. Vide in Butta 3.

* *BOUCEYA*. Charta Willel. comit. Pontiv. in Reg. 116. Chartoph. reg. ch. 194 : *Pro anno redditu quinque denariorum de Boucaya forestariorum ad pascha. Vide mox*

* *BOUCHELLUS*, Sepes, sepimentum ex virgultis consecutum, quo locus aliquis circumcingitur ad ferarum custodiam, idem quod *Parcus*; *Bouchot* etiamnum vocant septum ex cratibus ad capiendos pisces. Pactum inter Margaret. Tornodor. comit. et monachos Pontiniac. ann. 1291. in Chartul. ejusd. monast. pag. 163 : *Nos aut successores nostri.... hayas aut Bouchellos in nemoribus dictorum religiosorum.... nullatenus faciemus. Hinc nostri dixisse videntur Boucher le blé, pro Frumentum in manipulos alligare, Gall. Mettre en gerbes. Lit. remiss. ann. 1473 in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 972 : *Icelle femme dist que son mary estoit en ung lieu, appellé les Arceiz, où il Bouchot son blé. At vero Boucheter, pro Etriller, battre, Male habere, plagis onerare, nisi sit verbum fictitium a nomine Bouchart, in Lit. remiss. ann. 1413. ex Reg. 167. ch. 80 : Lequel Moreau menaça icellui Bouchart en lui disant qu'il le Bouchetroit, mulierio ou naveroit. Quid sit autem, Se mettre à Boucheton, intelligitur ex aliis Lit. ann. 1418. in Reg. 170. ch. 229 : *Icellui Pyocat regarda par une des fenestres de la chambre, et pour ce faire monta sur icellui Pommart qui se mist à Boucheton. Hoc est, Manibus super genua incumbere, Gall. S'appuyer des mains sur ses genoux.***

* *BOUCHERIA*, Gall. *Boucherie*, Macellum cariarium. Lobinellus Hist. Paris. tom. 3. in Glossario : *Eundo per vicum Simonis Franque et purvam Boucherium. Chartular. B. M. Magdalene de Castroduno fol. 48 : Viginti quinque sol. Dunensis moneta de prusione, cuiusdam stalli, quod idem Guillelmus habebat in Boucheria Castroduno. Et fol. 79 : In foro Castroduni juxta Boucherium. Vide Boucheria. [** Conf. Gerald. librum Paris sou. Philippe le Bel, pag. 375.]*

* *Est etiam tetterimi carceris apud Parisios nomen, de quo in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 98 : Depuis fut transporté en une autre prison, appellée la Boucherie, qui est prison très orrible, et où plusieurs se sont désespéré et occis. A vicinité majoris macelli prope magnum Castelletum, ita appellatus videtur.*

* *BOUCHERIUS*, Macellarius. Locus est in *Sapimen*. Vide *Bocherius*.

* *BOUCLARIA*, Vicus apud Parisios, vulgo *Bouclerie*, ab opificibus scutorum seu clypearum sic dicta. Charta ann. 1275. ex Tabul. S. Germ. Prat. : *Triginta sex solidos Paris. supra duabus domibus, sitis Parisiis in uno tenenti ultra parvum pontem, in vico veteris Bouclariae coniugis. Bouclaria, in alia ann. 1267. ex eod. Tabul. Vide supra Bouclaria. [** Conf. Gerald. modo laudat. pag. 246 et 313.]*

* *BOUCLARIUS*, *Bouclarius*, a Gall. *Bouclier, Scutum, clypens*. Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 118. Chartoph. reg. ch. 25 : *Pro custodia dictarum corearum..... spadas*

cum Bouclariis deferentibus, etc. Charta ann. 1337. ex Cod. reg. 5190. fol. 2. v° : *Præpositi Lingonensis servientes munitionis ensibus et Boucleriis et baculis vobiscum adduxeratis. Duos enses, duos cutellos et unum Bouclerium, in Sentent. ann. 1282. ad calcem Necrolog. MS. eccl. Paris. Un Boucler ou taloche, in Lit. remiss. ann. 1388. ex Reg. 137. ch. 6. Bouglier, in aliis ann. 1389. ex Reg. 135. ch. 218. Frequens in iis registris occurrit mentio ludicrae pugnae, quam le jeu du bouclier vocabant, in qua exercitii causa gladiis hebetibus decertantes, ictus adversarii sursum aut deorsum directos scutis a se avertabant. Vide supra Bloquerius, Boclerus, et infra Bouqueleirus.*

* BOUCLEARIA. Vide supra Bouclaria.

¶ BOUCLETA, Fibula, Gall. Boucle. Concil. Paris. ann. 1346. cap. 2. tom. 2. Hist. Meldens. inter Instr. pag. 212 : *Utentes palam per viam incedendo... sotularibus ad Boucletus argenteas.*

* Comput. MS. ann. 1245 : *Pro tribus paribus Boucletarum, vij. sol. Alter ann. 1402. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 170. col. 1 : Pro quadam Boucleta et duabus mordanis sotularibus, etc. Bouchete vel Bouclege, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1386. ex Reg. 129. Chartoph. reg. ch. 218 : Icellui Jehau en soy jouant frappa de son badelaire.... à l'endroit d'une fendace, qui estoit en ladite cote de fer près de la gorge, et n'estoit pas fermée aux Bouchetes qui y estoient, ne close ainsi qu'il appartenoit. Ubi eadem Lit. infra num. 266. habent Boucleges. Bougle, in Lit. remiss. ann. 1391. ex Reg. 141. ch. 176 : Raoulin Royer, qui portoit à sa suture une Bougle d'argent, ainsi comme doivent porter nos sergents d'armes, etc.*

* BOUCLETARIUS, Eadem notione, in Comput. MS. ann. 1239 : *Pro xlviij. paribus Boucletariorum argenteorum, iiiij. lib. xij. sol.*

¶ BOUCLUM, Vestitus ornamentum. Capitulum gener. S. Victoris Massil. ann. 1506. ex Archivis ejusdem loci : *Nec defranc Boclum a retro longum dictum togua.*

¶ BOUDILLIUS. Vide Botellus.

¶ BOUDIE. Vide Baudin post Bousia.

¶ BOUDINUS, a Gall. Boudin, Botulus, Botellus. MS. Ecclesiæ Belvac. annorum circiter 500. ubi de Festo Asinorum : *Hac die incensabitur cum Boudino et saucita.*

¶ BOUDRONS. Statuta Massil. pag. 463 : *Quilibet navis possit portare supra cooperata equos et alias bestias, et lunam, et Boudrons, si navis veniret de partibus Barbariae.*

* BOVEIA, Ædicula, tuguriolum, f. locus in rupe excavatus, a Bova. Vide supra in hac voce. Charta Nivardi de Semantis ex Tabul. Colomb. : *Cum in predicta villa habitaverit, de mea terra habebit aut masuram, aut Boveiam, aut arpentum. Nisi idem sit quod mox Bovera 2.*

BOVELLUM, Idem quod Bovile, in Canonibus Hibern. lib. 51. cap. 5.

* BOVELLUS, Bos junior, juvencus. Charta ann. 1251. in Chartul. Valcel. sign. E. ch. 47 : *Item xvij. oves, ex quibus quindecim sunt castrati, item unum Bovellum,*

etc. Vide infra Bouveller. [** Gemma Gemmar. : *Bosculus diminut. a Bos.*] 1. BOVERA. In brevi Indice Regum Francorum, qui præfixus est Usatius Barcinensis in Codice MS. Thuano, signato 93. hoc ordine recensentur Reges secundæ stirpis : Carolus Magnus, Ludovicus filius ejus, Lotharius, Karolus frater ejus, Ludovicus ejus (Lotharii) filius, Karolus magnus, Karolus de Bovera, qui dicitur regnasse annis 4. Otho Karolus, etc. Is autem est qui vulgo Crassus cognominatur, ita ut etiam Bovera, seu ut nostri esserunt, le Bovier, dictus fuerit, quod pinguedine ac ventris mole bovis instar esset. Abbo lib. 1. de Bellis Parisiac. vers. 48.

Urbs mandata fuit Karolo nobis basileo, Imperio cuius regitur totus pene cosmas.

Ubi Glossa ipsius Abbonis : *Karolus de Baguerra, sive de Bovera, qui et Crassus, Rex Francæ [** Non auctoris glossa est, sed editoris adnotatio.] Verum alii de Bovera dictum volunt, pro de Bavarie, quod priusquam Imperator fuisset dictus, Rex esset Bavarie. [Vide Valesiana pag. 221. ubi Valesius acriter invehitur in eos qui crederent hanc injuriam suisse uni Regum nostrorum illatam, ut cognominaretur le Bovvier : quare totus est, ut Carolum probet de Bovera dictum quasi de Bavaria, quod nobis certum videtur.]*

* 2. BOVERA, Modus agri, idem quod supra Bovata. Charta ann. 1209. ex Tabul. S. Germ. Prat. : *Statuerunt etiam ut sepe-dictus sacerdos de unoquoque homine apud Vacherescos, Boveram terræ vel amplius re-nente, annuatim plenam minam avenæ ha-beat : de bordariis vero vel arpantariis, vel minus Bovera tenentibus dimidium minæ avenæ. At vero Boveræ, Corvatae species est seu servitium, quod cum bobus suis domino exhibet vassallus. Arest. ann. 1458. 10. Jun. in Reg. parlam. Tolos. ex Cod. reg. 9879. 6 : La cour condamne André Mathieu à rendre et paier dorenavant à l'abbé de la Chaise-Dieu à cause du prieuré du lieu de Boschet S. Nicolas, tant que ledit André sera habitant, et fera feu et lieu audit lieu, et tendra deux bœufs ou plusieurs arables, trois Boverées ou corvées de bœufs cha-cun an.*

¶ BOVERAGIUM, Vin du marché, Idem ac Biberagum, quod vide. Spicil. Acher. tom. 3. pag. 335. ex Chronico Senon. : *Bibamus ergo lati Beveragium (attulerant enim vinum secum) ad hoc mercatum confir-mandum.*

* Perperam pro Beveragium, ut videre est in Biberangium.

¶ BOVERIA. Vide Bovaria.

* BOVERIUM, ut supra Bovera 2. Arest. ann. 1369. 9. Mart. in vol. 6. aрест. parl. Paris. : *Johanna Malivernée petebat tria Boveria terræ, situata in territorio de Hollaing. Vide supra Bovarium 1.*

* BOVERIUS, Bovinus, Agricola, bu-bulcus, Gall. Bovier. Bouher, in Ch. ann. 1270. ex Tabul. S. Mich. in eremo. Stat. Montis-reg. pag. 223 : *Item statutum est quod quilibet Boverius laborans cum bobus, etc. Stat. Taurin. ann. 1360. cap. 131. ex Cod. reg. 4622. A : Si bestiæ grossæ inventa fuerint dumnum dantes, ... si Boverus sive custos non habuerit unde solvat, etc. Hinc*

Bouveret dicitur Ipsa agrorum cultura, quia bobus exercet, in Charta Phil. dom. Jonville ann. 1354. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 297. art. 21. ubi male editum Bonneret : *Item, lidit habitant qui ont ou auront explois de cherues en ladite ville, nous denront (l. devant) pour chacun explois trois courvées de cherue l'an, pour aider à faire nostre Bouveret de Joaville ; c'est assavoir au temps de sombrer, en wayng et en tramoix. Pact. inter prior. et incolas S. Belini ann. 1461. in Reg. 198. Chartoph. reg. ch. 191 : Chacun desdiz habitans doit faire doresnavant par chacun an, en profit dudit prieur, cinq corvées de bras ès Boveris d'icellui prieur. Apud Lotharingos vero Bouveret appellatur fundus terræ, curiosibus alendis assignatus. Vide Polyp. Tull. P. Bened. Capucini.*

¶ 1. BOVETA, Idem quod Bovata. Modus agri, etc. Hist. Comit. Ebroic. inter Probat. pag. 12 : *Dedi in puram et perpetuum de-mosynam quinque aeras terre sitas juxta quandam Bovetam terræ..... Dedi etiam quæ rediebantur et debebantur mihi... pro dicta Boveta.*

* 2. BOVETA, Crumena, vel bolga seu pera viatoria, Gall. Bougete. Charta ann. 1324. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 110. Ternardus Trencalensis domicilius, seu quæ gentes injuste dicebantur extorsisse quandam Bovetam, cum quadam pecunia summa, & quadam animal, cum aliis rebus, etc. Vide Boveta.

BOVETTA, Bucula, juvencia, Gall. Bouveau, Bovart. Occurrat apud Wilb. Thorn in Chronic. [** Rador, Boveta, juvencia, in Elfr. Glossar. exemplar. Caton. ap. Boscar. Gloss. Anglos. 53. Z.] ¶ BOVETTUS, Juvencus, in Computo anni 1277. pag. 287. Antiquit. Ambrosien. xi. vacce, i. Bovettus mas, iv. bovide feminæ, v. vituli.

* BOUGERIUS, BUGERIUS. Terra Boc-geria, f. Quæ ab incolis colitur, ab iis nempe qui bougins ibi possident, vel quæ a bougia dependet. Charta Joan. dom. Crastiv. ann. 1279. in Chartul. Cluniac. ch. 307 : *Vendidit dicto Hugoni..... blaria in terris Bugerius, in sexta parte ad decas prioratum pertinente..... Item sexta pars terrarum Bougeriurum, quæ sunt in singulis dicti Petri, ipsi Petro quittæ et libere manet. Item in terris, quas tenet dictus Petrus, et quas excollunt homines dicti Petri ad opes eorum vel ipsius Petri, videlicet in Bougeris, bleria et jurisdictione manet dicto Petrus. Item in terris Bougeriis, quas dictus Petrus et sui homines non excollunt, ... huic remaneat dicto priori.*

* 1. BOUGIA, Habitatio, domus, vel prædium rusticum. Bougia sita in territorio, etc. in Recognit. burgi S. Andeoli. Vide supra Bovera 2. et Bugia 1.

* 2. BOUGIA, a Gallico Bougie, Candela cerea. Chartul. eccl. Carnot. : *Sabonæ... debet tradere bonam candelam de Bougie prælegendo in pulpito lectiones. Vide supra Bo-gia 2.*

¶ BOUGIN. Vide Bouga.

¶ BOUGIS, Bulga, sive sacculus quo viatores utuntur, Angl. Budget, Gall. Bougette. Charta Henrici VI. Reg. Angl. ann. 1432. apud Rymer. tom. 10. pag. 508 : h

via et extra viam, redeundo, gladios, duaria, Bouges et alia hennies licet, etc.

* 1. BOUGIUS, Habitatio, domus. Paris. Bouge, est cellula. I littere Officialis Meldeensis ann. 1392. in Tabulario Calensi pag. 232 : *Confessi sunt se accepisse a religiosis mulieribus Abbatissa... duas domos seu Bougies domus ad invicem contiguos et conexas, sitos apud Villares supra Mucram cum ortis retro domos ipsas seu Bougies situatis, prout se comportant. Vide Boda.*

* 2. BOUGIUS, Pars domus : nostris enim Bouge, pro Coquina vel cœnaculo. Necrolog. eccl. Paris. MS. : *Aliæ vero duas (fene-stre) quarum una est in Bougi domus, et alia est in celario. Lit. remiss. ann. 1390. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 165 : En la maison Drouin Brisabare, dit Landernelle, où il y avoit gens qui beauvoient en une chambre derrière, et au Bouge devant où on faisoit la cuisine. Aliæ ann. 1409. in Reg. 164. ch. 198 : Lesdix soudains diserent tous ensemble ou Bouge ou sale de l'hostel. Aliud vero est Bouge, Palecula scilicet, in Lit. remiss. ann. 1425. ex Reg. 173. ch. 286 : Le suppliant print un baston ferré..... en maniere de Bouge, dont il cappaill les ronse. Un Bouge ou saucillon long enmanché, in aliis ann. 1427. ex Reg. 174. ch. 67. Alibi Vouge appellatur.*

* BOUGRAN. De Bougran reverstiti, ut habetur in Cucufa post Cuphia. Vox Gallica, quæ significat genus tæte subtilis. Vide Boqueranus.

* BOUGUERANNUS, Eadem notio. Inventar. Ecclesie Noviom. ann. 1419. ex Archivo ejusdem : *Una casula, tunica, dalmatica de panno serico nigro duplicita de Bougueranno asureo.... Item, tres insulae, quarum una est de serico, aliae de Bougueranno... una alba et altera nigra.*

* Lit. ann. 1277. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 670 : *De pecia Bouguerani, unum denarium. Bougre, in Ch. ann. 1332. ex Tabul. S. Germ. Prat. : Unum supertunicale de marbrecco, fourratum de Bougre, cum capucio fourratu de eodem. Bougarasin, in Stat. ann. 1400. tom. 8. earumq. Ordinat. pag. 387. art. 12. Bougheran, in Inventar. MS. eccl. Camerac. ann. 1371 : Item un Bougheran blanc, bordé de noir cendal. Vide Boqueranus.*

* BOVIA. Piscari in Bovia dicitur cum piscatores e duabus naviculis simul, quasi boves, rete extrahunt. Littere Renati Regis ann. 1477. ex libro privileg. et statut. piscator. Massil. : *Percalorum multum est in persona et Bovia piscari inibi arte ipsa de torre.*

BOVIALE, Bovile, Græcis βούσας; Apollonie lib. 3. Argon. βιανδα. Gloss. Elfrici : *Bostar, stye Boviale.*

* BOVICIDA, Macellarius, qui boves nactat. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Bouchier, Bovicida. Vide Boscida 1.*

* BOVICULA, Juvenca, in Charta anni 1363. apud Kennettum Antiquit. Ambrosden. pag. 495 : *Unus taurus canu Boviculus. Vide Bovella.*

* BOVILLUM, Boççau, Bovile. Sup. item. Antiq.

* BOVILLA, Boççau, in Gloss. Lat. Gr. ibi fructu Cangins emendat Bovile : occurrit enim in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod.

reg. 7657 : *Bovilla, ubi boves venduntur, Boaria, Prov.*

* BOVILLICARIA, Idem quod Bovocaritia. Charta Ludovici Pii et Lotharii I. Imper. ann. 829. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 383 : *Monasterium vero supra dictum cum omni integritate, cum ecclesiis... aldiarii, Bovillicaris, vaccariis, etc.*

* BOVINARI, Festo est Conviciari. Nusquam tamen, inquit Scaliger, reperi potuit Bovinari pro Conviciari, sed pro Tergiversuri. Unde Bovinator erit Tergiversator, Bovinatio, Tergiversatio. Plura vide apud Martinium in Lexico et alios. Vide etiam Bobinare. [** Suecis Bos et German. Bub est Nequam. Vide Ihrium et Wachterum in Glossariis. ADEL.]

* BOVINUS. ANIMALIA BOVINA, Boves, vacce, nostris Bœuf bovin. Inquisit. ann. 1268. ex schedis Pr. de Mazaugues : Requisitus cujusmodi animalia custodiebat, ipse dixit quod bestias Bovinas. Alia aun. 1351. ex Tabul. Villæfr. in pago Bellijoc. : *Bovina animalia capita, etc. Avere bovinum, in Pacto inter Arn. de Villanova et homines de Transio ann. 1283. ex Tabul. D. Vencia. Lit. remiss. ann. 1470. in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 493 : Jehan Saulgois print.... la charge de garder le bestial Bovin. Vide infra Bovius. [** Medulla Bovina, apud Theodor. Priscian. de Diæt. 15.]*

* BOUJONATOR, Gall. Bougonneur et Boujonnew, inter pannorum opifices appellantur illi, qui iis que ad ejusmodi opificium spectant, invigilat, vulgo Garde, juré. Arest. ann. 1373. 10. Mart. in vol. 5. arrestor. parlam. Paris. : *Boujonatores draperie ville nostræ Rothomagensis, nomine suo et aliarum gentium ministerii ejusdem draperie, debatum ad hoc moverunt, etc. Pluries ibi. Lit. Caroli V. reg. Franc. ann. 1372. in Reg. 119. Chartoph. reg. ch. 414 : Le maire et le Boujonneurs de draperie de nostredite ville de Rouen, etc. Stat. ann. 1376. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 196 : Nous leur vueillons octroyer qu'il aient visiteurs et Boujonneurs oultre mestier de drapperie. Aliud ann. 1424. in Reg. 173. ch. 151 : Ne pourra nul moniller les draps, jusques à ce qu'ilz soient scellier tous escrûz, ou qu'ilz aient pris congé aux Boujonneurs de les esbrourr seulement. Sed et ipsa hujus opificii Statuta, Boujon nuncupantur. Lit. ann. 1382. eod. tom. 6. pag. 660 : Selon le Boujon et ordenance de jadis de drapperie, etc. Stat. ann. 1421. in Reg. 173. ch. 113 : Item que les jurez puissent arrester tous les draps, ... se icelz draps ne sont du Boujon de la ville d'Evreux. Vide Diction. Commer. voce Boujon.*

* BOVIRE, Apum vox. Vide supra Baulare.

* BOVISCIDA, Qui cædit boves, Lanius. Vide Boscida.

* BOVITILLUS, Vitulus. Kennettus Antiquit. Ambrosden. pag. 288 : *xvi. boves, i. bovett. i. juvencus, ii. Bovitil. masc. ii. suis, xiv. porri, v. capones, i. gallus, ix. gallinae, v. pullani.*

* BOVIUS, ut supra Bovinus. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. : *Et ultra predicta animalia, ad præsens reperiebatur de lucro et profugio ejusdem gusalhie, tria-*

capita animalium Boviorum, videlicet duas vitulas et unum vitulum anni presentis.

* BOUKET, vox vulgaris, Canabis species. Inquisit. ann. circ. 1270. in Lib. 1. nigr. S. Vulfr. Abbavil. fol. 23. 1° : *De cannabis autem dicit ipsum percipere debere medietatem illius, quod vocatur Bouket, alterius non; et ob hoc debet invenire vincula sacerdotum. Boutus, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1475. ex Reg. 204. Chartoph. reg. ch. 37 : Certaine grant quantité de chanvre, appellé vulgalement au pays (Forest) Boutas.*

* 1. BOULA, Betula, Gall. Bouleau, olim Boul. Vide supra Bolum. Charta ann. 1206. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 805 : *Capiant arbores non fructificantes, neque a calypso removentur. Hinc sorte nomen Boulieuz, quo quidam habitatores de Annonay designantur, in Lit. ann. 1373. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 657 : Nolumus tamen quod quidam, vocati les Boulieux de Annonay, ... dilacione predicta gaudeant vel utantur; sed cogantur ad solendum financias per eos debitas pro acquisitionibus feodalibus per eos factis. Vide infra Boulaya.*

* 2. BOULA, Aleatorium, tabularum ludus, ut opinor. Vide Tabula 9. Neque enim pilæ seu globorum ludum laicus interdictum suisse probabile est. Stat. synod. eccl. Atreb. sec. xv. edita cap. 18. ex Cod. reg. 1610 : *Nullus etiam laicus teneat in domo sua Boulam seu ludum taxillorum. Vide infra Bouleta.*

* An a ludo aleatorio sit accersenda, an ipsi ludo nomen dederit vox Gallica Boule, pro Calliditas, dolus, fallacia, unde Bouler, pro Decipere, et Bouleur, Homo fraudulentus, haud satis scio. Mirac. B. M. V. MSS. lib. 1. ubi de astutia diaboli :

Tant seit de Boule li boullettes,
Et tant parest fors triboullerres....
Quant li Diables qui tant Boule
Par son barat et par sa Boule,
Esche et mat li quida dire, etc.

Ibidem :

Là deviennent tout Bouléeur,
Fort avocat, fort plaideur.

Bestiarius Ms. ubi de vulpe :

Li cuvers, qui tant seit de Boule,
Trait le langhe hors de la goule, etc.

Poema Catonis Ms. :

Se tu veus avoir bon renom,
Fui ches chosen que je te nom,
Chest larrechins, luxure et Boule,
Dont li cors s'ajoit, et la goule.

* BOULAYA, Locus betulis consitus, olim Bolie. Vide supra Bolum. Charta ann. 1318. in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 392 : *Item super Johannem de Vesinis pro Boulaya continentie iij. virgatas terre x. sol. Turon. Vide supra Boula 1.*

* BOULENGARIUS, Pistor, a Gall. Boulangier. [** Arest. parlam. Paris. ann. 1263. in Reg. Olim ap. Beugnot. pag. 559 : *Petebant Boulangarius Pontysare, etc. Alia 1264. ibid. pag. 575 : Cum quedam Boulangaria Pontisare, etc.] Arest. parlam. Paris. ann. 1372. ex Tabul. S. Joan. Laudun : Nullus Boulangarius seu pistor panem minus sufficiens tem, vel de malo seu minus justo pondere, juxta valorem et pretium bladi faceret. Rur-*

sum occurrit in Charta ann. 1338. ex Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 161. *Boulenghier*, in Stat. ann. 1355. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 509. ubi ars pistoria *Boulengherie* appellatur.

T BOULENGERIUS, a Gallico *Boulinger*, Pistor. Charta Thomæ Abbatis S. Germani a Pratis pro manumissione hominum Villæ novæ S. Georgii in Tabulario ejusdem loci : *Boulengeri vero multurum et furnagia*, prout hactenus consueverunt, nobis solvent.

* **BOULETA**, Alea, tabularum ludus, idem quod supra *Boula* 2. Reg. visitat. Odonis archiep. Rotomag. ex Cod. reg. 1245. fol. 524 : *Invenimus dom. Laurentium curatum ecclesiae (de Gornaio) de ludo talorum et Bouletæ, de potu tabernarum graviter difsamatum. A ludo, quem Trou-madame appellamus, non multum differre videtur ille, de quo in Lit. remiss. ann. 1382. ex Reg. 121. Chartoph. reg. ch. 321 : Hennequin de la Mote et Lotari Turpin Latour commençerent à jouer à un jeu de Boulettes de boys, à faire passer parmi une portefette, etc.*

* **BOULETUS**, Globus, pila, Gall. *Boule*. Artic. reformat. monast. S. Eligii Noviom. ann. 1370 : *Inhibentur tales ludi, tamen abbas ludum palmæ et Bouleti, tempore consueto, tolerabit. Vide supra Bola 3.*

T BOULLETUS, Globus torquentarius, Gall. *Boulet de canon*, Angl. a canon bullet. Rymer. tom. 15. pag. 313. col. 2 : *Simil etiam omnia tormenta et omnes machinae bellicæ cum omni suo apparatu; scilicet, pulverum, Boulletorum, mortariorum, etc.*

* **BOULUS**, Betula, Gall. *Bouleau*, olim *Boul*. Charta ann. 1352. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 555 : *In ipsa foresta (de Vernone) Boulus vocatur vivus boscus, quamvis in aliis forestis vocetus mortuus. Proces. de B. Pet. de Luxemb. tom. 1. Jul. pag. 537. col. 2 : Videl in quodam coffro secreto quasdam virginis arbore quadam, vulgariter vocata *Boulo*. Ch. ann. 1317. in Reg. 56. ch. 483 : *Et est à entendre mort bois Boulz, trambe, sou, marsaus, et genestres. Boust, in Lit. remiss. ann. 1387. ex Reg. 131. ch. 155. Le dites femmes garnies de verges de Boust, etc. Vide supra Bolum et Boula 1.**

T BOUNCE. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 276 : *Item, pro emenda Bounce stuppa et corda... taren. 1. et dimid. In quem locum adnotat eruditus Editor Bounce esse pro Bombyce. V. Cl. Lancelot legebat, Bomunce, scappa et conn.*

* **BOVO**, Bos. Charta Manassis episc. Lingon. ann. 1189. inter Probat. tom. 1. Hist. Burgund. pag. 64. col. 1 : *Dedit oves quoque trecentas et decem Boones.*

BOVOLCARITIA, pro *Bubulcaritia*, Domus bubulci, vel prædium bobus nutriti idoneum. Charta Desiderii Regis Longobard. in Bullario Casinensi tom. 2. pag. 12 : *Curtes massaricias et Bovolcaritias, et aldiaritias, etc.*

* **BOUQUELERIUS**, Scutum, clypeus, nostris etiam *Bouquier*, pro *Bouclier*. Lit. remiss. ann. 1355. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 189 : *Nonnulli ad invicem ad ludum clipei seu Bouquieri pacifice ludebant. Aliæ ann. 1398. in Reg. 154. ch. 32 : Eredit de Valledonne requist audit suppliant qu'il*

voulsist jouer à lui audit jeu de Bouquier. Vide supra Bouclier.

* **BOUQUERIUM**, Pascuum commune. Charta ann. 1272. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 99. col. 1 : *Cetera vero ad consulatum pertinentia, sive pascua, seu media Bouqueria civitatis et castri, seu quæcunque alia, ad administrationem consulatum, tam castri quam civitatis, ordinamus indifferenter et communiter pertinere. Aliud vero est Bouquier, Fenestra nempe, vel spiraculum, in Lit. remiss. ann. 1468. ex Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 196 : Le suppliant emporta deux treilliz de fer, qui étaient attachés aux Bouquiers du celier de Jehan le Viseux.*

* **BOUQUETUS**, Calculus lusorius, scrupus, Gall. *Marelle*. Vide *Marella*. Lit. remiss. ann. 1361. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 601 : *Ipsa supplicante et Maria le Charlier ad invicem amicabiliter ludentibus... ludum videlicet ad Bouques seu marellos, acciderat quod dicta Maria dicebat se lucratum fuisse ludum, volens capere marellos; dicta vero supplicans dicens ipsam mentiri, cum manibus ipsam Mariam per scapulas a parte anteriori impulit, ad impedientium ipsam Mariam ne caperet dictos Bouquetos seu marellos. Apud Normannos Bouquet, idem quod Chenet, fulmentum focarium. Lit. remiss. ann. 1463. in Reg. 199. ch. 1 : Ung chenet, que on appelle Bouquet au pays (de Normandie).*

BOURATIUM, Vestis species. Chronicon Ademari Cabanensis pag. 167 : *Pro eo principi sunt Bernardus Comes Petragoricensis, deinde filii ejus Arnaldus, cognomento Bouratio, pro eo quod cum ipsa teste, lupum diabolicum homines devorantem appetit in campo, loricatus, et galactus. Prostant Ambiani artifices lanei, quos Bourrachers vocant.*

* Ex panno vel tela crassiori, Gall. *Bourras*, quæ ex stupis cannabinis conficitur. Lit. remiss. ann. 1387. in Reg. 131. Chartoph. reg. ch. 39 : *Uno ipsorum secum defrente quemdam sacum, et altero quoddam dictum Bourraz, pro pisces portando, etc. Aliæ ann. 1415. in Reg. 169. ch. 47 : Le suppliant demanda aux compagnons se ilz avoient point pris les penneles et Bourras, que leurs bestes avoient sur eux.*

* **BOURDA**, Panni species. Vide supra *Borda* 6.

T BOURDARIA, pro *Bordaria*, Prædiuin rusticum. Stephanotius Antiquit. Benedict. Petragor. MS. pag. 174 : *Insuper unum Bourdariam augmentati sunt, quæ vocata est Boeria. Vide Borda.*

* **BOURDENIA**, Gall. *Bourdaine*, Arboris species, de qua Cotgrav. in Diction. Charta Thoma comit. Pertic. ann. 1217. in Reg. forest. comitat. Alencon. ex Camer. Comput. Paris. fol. 50. v° : *Confirmamus quod prior et monachi (de Bellismo) in predicta foresta nostra percipiunt pacifice et quiete.... Bourdenam et omne genus mortui nemoris, etc. Vide supra *Bordenale*.*

* **BOURDENAGIUM**, Officium quoddam. Charta Henr. reg. Angl. in Chartul. Henr. V. et VI. ex Cod. reg. 8387. 4. fol. 70. v° : *Concessimus dilecto ligeo nostro Hugoni Spenser officium Bourdenagi civitatis nostra Burdegalæ. Vide infra *Burdana*.*

* **BOURDONAGIUM**, *Bordonaigium*; An idem sit quod supra *Bordonaigium* vix dubius hæred: ut ut est, conjecture ibi propositæ non savet Charta Guil. de Bourron militis ann. 1266. in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 368 : *Vendidi illustrissimo regi Francorum Ludovico quadraginta solidos Paris. quos in praepositura de Moretis habebam et percipiebam annuatim, ratione Bourdonagi. Cujus Chartæ mentio fit in Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 188 : Acquisitio quadraginta solidorum Paris. redditus, quos Guillelmus de Bourron accipiebat supra praeposituram Moreti, ratione Bourdonagi. De anno 1266. Ubi videtur esse prædagnum seu vectigal, quod ab asinorum conductoribus exigebatur. Vide *Bardæs*.*

* **BOURELIUS**, *Bourrelarius*, Helciorum opifex, Gall. *Bourrelier*, cuius ars *Bourelaria* dicitur, in Arest. ann. 1345. 23. Febr. in vol. 2. arrestor. parlam. Paris. : *Boureliarū asserebant se esse et fuisse a longo tempore circa Bourelarios operantes in villa Parisiensi et facientes in dominis suis opera Bourelaria. Testam. Guil. de Melkuno archiep. Senon. ann. 1376. in Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 338 : Item legamus jardini..... contiguum..... ab alio lateri domum, ubi moritur Petrus Bourrelarius regina Francia. Vide supra *Borrelarias*.*

T BOURETA, Anas, Avis aquatica, Rusticis Picardis etiamnum *Bour*. Littere ann. 1357. ex Tabulario Corbeiensi : *Nobis expositum existit, cum in die qua Feneris mercatum fore dicitur in dicta villa de Corbeia idem Johannes non est diu, ad eundem accessisset, ut illuc certa volatilia vendenda, videlicet septem vel octo Bouretas seu anates, etc.*

* **BOURGAGIUM**, Certum et annuum vectigal, quod burgensis, aut burgi iocula, pro domiciliis suis seu tenementis, que in burgo possidet, burgi domino præstat, idem quod *Burgagium*. Charta ann. 1313. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 391. r°. col. 2 : *Quicquid habemus..... in parochiis de Longolio..... in piscariis, Bourgagis, bladis, avenagis, avibus, etc. Bourgaignea, eadem acceptio, in Charta Phil. comil. Ebrioic. ann. 1320. ex Tabul. episc. Paris. : Item sur les Bourguigneaux de Claville xxxij. soulz, sis deniers Tournois. Vide supra *Burgagium*.*

* Aliud vero sonat vox *Bourgage*, in Lit. remiss. ann. 1396. ex Reg. 150. Chartoph. reg. ch. 61 : *L'exposant fust boire à la taverne avec plusiur autres pour despendre vint six deniers, que icellui exposant devoit de Bourgage auxdits compagnons. Ubi designari videbat illud, quod a novo burgi habitatore, nomine boui adventus, Gall. Bienvenue, exigebatur. Vide supra *Benevenuta*.*

* **BOURLETTA**, Clavæ species, Gall. *Massue*, olim *Bourlette*, *Bourlot* et *Bourelet*. Lit. remiss. ann. 1357. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 177 : *Qui quidem Johannes..... predictum Guyotum de quodam baculo, Gallice Bourlette, sive massue miscupato, ... in capite percussit. Aliæ ann. 1368. in Reg. 99. ch. 326 : L'exposant prist une Bourlette, autrement dit un plancher, et en fer ledit bastart un seul cop en la teste. Aliæ ann. 1376. in Reg. 109. ch. 120 :*

Fu en icellui conflict ledit Oudart.... feru d'un baston, nommé ou pais (Laonois, Bourlette ou maque. Aliæ ann. 1450. in Reg. 176. ch. 782 : Un baston ferré de cloix de fer au travers, nommé Bourlette. Rursum aliæ ann. 1386. in Reg. 129. ch. 100 : Pierre de Gant prist une grant mache, appellee par de lay Bourlote. Icellui Rebours, qui tenoit un baston appellé Bourlette, in Lit. remiss. ann. 1435. ex Reg. 173. ch. 199.

BOURRA, Gall. Bourre, Tomentum. Locus est in Gambeso. Vide *Borra* 2.

* **BOURRELARIUS**. Vide supra *Bourelarius*.

BOUSSELLUS, Modius, mensura siccorum, Gall. Boisseau. Charta Willelmi de Humeto Constabularii Norman. ex Chartulario S. Fromondi : Præterea concedo et affirmo eisdem Monachis duos Boussellos frumenti. Ibid. in Charta seq. : Quinque Boussellos frumenti ad mensuram de Humeto. Vide *Boissellus*.

* **BOUT**, Piscis genus, Hispanis. Vide infra *Luna*.

BOUTAGIUM, BOUTARIUS, BOUTEILLA, BOUTELLA. Vide in *Butta* 3.

* **BOUTAILIA**, Uter, Gall. Outre. Charta ann. 1332. ex Tabul. S. Germ. Prat. : Unam Boutailliam de corio. Vide *Butta* 3.

* *Boutailles* autem Bennam sonat, in Lit. remiss. ann. 1446. ex Reg. 178. Chartoph. reg. ch. 31 : A laquelle terriere vint icellui Challant avec ung cheval et ungs panniers, appellez *Boutailles*, pour charier de la terre. Vide *Alletes*.

* **BOUTARE**, Pellere, pulsare, offendere, Gall. Heurter, olim Bouter; et ipsa impulsio, Boutara vel Boutatura, vulgo Bouteure. Lit. remiss. ann. 1355. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 341 : Dictus reus pupigit (sic) equum suum cum calcaribus,.... et adeo fortiter currit contra dictum defunctum, recta via eundo contra ipsum, et ipsum cum equo et pectore fortiter et hostili percutit et Boutavit, quid dictus defunctus desuper equum suum, quem equitabat, cecidit ad terram; adeo quod de dicta Boutara et ictu dictus defunctus statim vel satius cito post diem clausit extremum et decessit propter Boutaturam et casuram antedictas. Aliæ ann. 1379. in Reg. 116. ch. 46 : L'exposant Bouta ou hurta ledit Jehan une foiz ou deux de l'espaule, ..., et combien que dudit hurt ou Bouteure..... ledit exposant ne fist onques aucun mal audit Jehan, etc. Bousser, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1416. ex Reg. 169. ch. 441 : Icellui Guillaume en cheant se senti feru et Bousse, ... et sembla audit Guillaume qu'un nommé Parisot estoit icellui qui l'avoit feru et Bousse. Abucher et Abuissier, pro Offendere, Gall. Heurter, hopper. Lit. remiss. ann. 1396. in Reg. 51. ch. 222 : Loys Lore passa par devant edit Charlot, qui estoit assiz, comme dit est; t en passant icellui Charlot, par esbatement t sans ce qu'il pensast à aucun mal, mist la imbe audavant de celles dudit Loys, tant u'il s'y Abucha, et qu'il ne tint à guaves, t comme il sembla, que il ne chey à terre. Aliæ ann. 1397. in Reg. 152. ch. 225 : esquelz trouverent emmy la court de l'ostel udit tavernier ledit Vigor, qui se dormoit;

auquel l'un d'iceulx exposant se hurta ou Abuissa, ou par l'un d'iceulx fu feru en soy hurtant ou Abuissant à lui. Unde Abuissement et Abuissal dixerunt quodvis offendiculum. Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1 :

Ki au siecle sauver se puissent,
A tant d'abuissemens s'abuissent,
Que lor ames dampnent et perdent.

Guinevil in Peregr. hum. gen. Ms. ubi de Concupiscentia :

Je sui, diat elle, en belle voie
Un achopail et Abussal
A geut de pié et de cheval.

Vide supra *Botare* et *Butare* 1.

* Hinc *Vin bouté* dixerunt, pro *Vin poussé*, Vinum vitiatum. Stat. ann. 1411. in Reg. 166. ch. 201 : Item que aucun dudit mestier ne mette en besogne lye puante, ne vin Bouté ou puant. *Puin bouté* vero nostris dictus, qui male formatus et præparatus. Stat. pro pistor. ann. 1300. inter Consuet. Genovef. MSS. fol. 8. v. : Si li talemiers portent ès lieus devant diz pain bien conrée, qui ne soit Bouteis (alibi Boutiz) faire le pueent. Lib. rub. fol. parvo domus publ. Abbavil. ad. ang. 1309 : Li boulengiers devoient demie de pain, ou une obole chascune semaine, et il ne paioient que pain Boutis. Stat. pro pistor. ex Lib. rub. fol. magno ejusd. domus art. 1 : Que nulz ne Boisse pain à tavernier, ne à autrui.

* Sed et quia arando, aratrum ab agricola propellitur, vel quod aratro terra pulsatur et versatur, aratrum, *Boutée Lemovicibus*, dictum videtur. Lit. remiss. ann. 1462. in Reg. 198. ch. 410 : Lesquelz Simon et ses filz arriverent avecques deux Boutées ou charrues, et grant quantité de beufs, pour labourer en luditte terre. Neque aliunde repetenda origo ludi cuiusdam, quem Boutehors vel Bouter-hors appellabant. Lit. remiss. ann. 1387. in Reg. 138. ch. 147 : Ainsi qu'il jouoit avec plusieurs autres compagnons d'un estenu à un jeu, qu'on appelle à Bouter-hors. Aliæ ann. 1394. in Reg. 146. ch. 65 : Comme le suppliant et autres jouassent ensemble au jeu de la pelote, appellé Boutehors sur une maison. De eo enim, quod extra aliquem locum mittitur, Boutehors dicebant. Ch. scabinor. Duacens. ann. 1366. in Reg. 97. ch. 154 : Des minages et foruiges des vins, et des yssues, estuns et Boutehors d'icelle ville, etc.

* **BOUTARIUS**, Qui butarum curam habet. Vide in *Butta* 3.

* **BOUTATURA**, Impulsio. Vide supra *Boutare*. *Bouterie de feu*, Incendium, actio apponendi ignem, in Lit. remiss. ann. 1371. ex Reg. 103. Chartoph. reg. ch. 6.

* **BOUTEILLA**, a Gall. Bouteille, Lagena. Lit. remiss. ann. 1399. in Reg. 154. Chartoph. reg. ch. 407 : Invenerunt dictum clericum ense predicto munition, et quendam Bouteillam nectaris plenam deferentem. Vide in *Butta* 3.

* **BOUTELLUS**, diminut. a *Boutus*, Cupa, dolium, vas vinarium. Comput. MS. ann. 1245 : De duobus boutis, et duobus Boutellis, lxxv. sol..... Pro boutis et Boutellis reparundis, viij. sol. Bouteris, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1367. ex Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 510 : Lesdiz pages tournerent deux Bouteris de vin, que ladite femme avoit en sa maison, les bouti-

dons dessoubs, par quoy le vin s'en estoit tout alé. Vide *Butta* 3.

* **BOUTERIA**, Limes, terminus, finis, a Gallico *Bout*. Chartularium S. Vandregesili tom. 1. pag. 287 : Unam pechiam terre meæ sitæ.... intra terram Roberti Bartholomai et terram... et Bouterias aliorum camporum. Charta anni 1492. ex Archivo B. M. de Boni Nuntio Rotomag. : Jungenti ex uno buto Johanni Amiart, ex alio latere et uno buto Domino de Berville, et de alio buto pluribus Bouteris, etc. Vide *Butum*.

* Charta Guill. Mauconduft milit. ann. 1306. in Reg. 45. Chartoph. reg. ch. 205 : Item novem virgatas terræ..... sitas..... super fines seu Bouterias de Pollebusc. Bouterie appellarunt nostri id, quo pannus terminatur, ea parte qua largus est. Stat. ann. 1424. in Reg. 173. ch. 151 : Se aucun veult faire drap entre drap et demi drap, il sera tenu mettre au bout du demi drap une Bouterie ou passe. Unde Bouterole dixerunt, quidquid ornatus aut muniumenti causa, ad extremes rei alicuius partes collocatur. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 138. ch. 65 : Pierre Passart..... le frappa un coup d'un baston qu'il portoit, où il y avoit une Bouterole de fer. Aliæ ann. 1388. in Reg. 135. ch. 60 : En laquelle robe estoit pendue sa bourse et en icelle print xxvij. solz Parisis et une Bouterole d'argent. Bouteure, eadem notione, occurrit in Lit. remiss. ann. 1397. ex Reg. 153. ch. 53 : Item une Bouteure ronde, qu'elle ostu et coppa d'un chapeperon de drap brun. Vide supra *Botellus* 1.

* 2. **BOUTERIA**, Via strata, agger, Gall. Chaussée. Lit. remiss. ann. 1364. in Reg. 98. Chartoph. reg. ch. 78 : Cum descendissent unus post alium unani Bouterium ibidem positam, super unum rivale, etc. Vide infra *Buteria* 1.

* **BOUTERIUS**, Qui butarum curam habet, officium in scancionaria; Bouter, in Ordinat. hospit. reg. ex Reg. sign. Noster Cam. Comput. Paris. fol. 119. v. : Eschançonnerie..... iiiij. Boutiers, iiiij. portebouz, etc. Reg. 54. Chartoph. reg. ad ann. 1317. fol. 51. v. : Item (dom. Rex) concessit Adie de Parisis, Bouterio suo, intuitu servitorum suorum duodecim denarios Paris. per diem. Vide in *Butta* 3.

* **BOUTOIR**, Retis species. Literæ Philippæ Reg. Franc. ex Chartul. 2°. S. Quintini in Insula pag. 79 : Ad ingenia quæ sequuntur, videlicet a Bois et Boutoirs, ad communes vassas a foitre, ad vertilia rotunda... piscari poterunt.

* Vel Modus tendendi retia, cum perticis scilicet, quas Boutesaque nuncupabant. Lit. remiss. ann. 1409. in Reg. 163. Chartoph. reg. ch. 321 : Un baston, que l'en appelle Boutesaque, dont l'en tent harnois à prendre poisson en rivière.

* **BOUTONNARIUS**, a Gall. Boutonnier, Globulorum opifex. Arest. parlam. ann. 1320. ex lib. 1. Ordinat. super artif. Paris in Cam. Comput. fol. 157. r. : Cum inter espanglerios Parisienses ex una parte, et Boutonnarios ejusdem villa ex altera, certa judicata seu arresta.... prolati fuissent, etc. Vide supra *Botonis*.

* **BOUTONNI**, Fibulæ, Globuli, Gall. Boutons, in Inventario Ecclesiæ Noviom. ann. 1419. ex Archivo ejusdem : Boutoni

infra in voce *Camaelus* post *Camaeus*.
Vide *Botones*.

* **BOUTTUS LAPIIS**, a Gall. *Boutisse*, Lapis a positione sic dictus. Comput. MS. fabr. S. Petri Insul. ann. 1473 : Item *Burtholomeo le Grain scissori lapidum de grez, pro lupidibus scilicet Boutis et quareaulx, ... l. sol.*

¶ **BOUTUM**, a Gallico *Bout*, Finis, terminus, limes. Occurrit in Charta anni 1246. ex Archivo B. M. de Bono-Nuncio Rotomag. et in altera anni 1313. e Chartulario S. Martini Pontisar. Vide *Butum*.

* **BOUTURA**, Impulsio. Vide supra *Boutare*.

BOUTUS, Lagena. Vide *Butta* 3.

¶ **BOUVARIUM**, mendose pro *Bonna-* *rium*, ut observatur in hac voce.

* **BOUVELLUS**, *Juvencus*, Gall. *Bou-* *villon*, et *Bouvet*. Charta Odonis archiep. Rotomag. ann. 1255. ex Cod. reg. 1245. fol. 167. r. : *Item duas vaccas, duas genitiae, et unus Bouvelli... Item quatuor Bouvelli. Lit. remiss. ann. 1460. in Reg. 190. Chartoph. reg. ch. 19 : La suppliant print depuis ung jeune Bouvet de son oncle, qu'elle vendi vingt soix Tournois. Vide supra *Bouvelli*.*

* **BOWGA**, *Bulga*, pera viatoria, Gall. *Bouquette*. Cum *Bowgis et manticis*, apud Upton. de Stud. milit. pag. 85.

** **BOVIS**, non nisi singularem numerum capit, nam pluralem nemo dixit. Sosip. Chari. lib. 1. cap. 17. sect. 42.

* 1. **BOX**, *Hircus*, a provinc. *Boc*. Charta senescal. Ruthen. ann. 1310. in Reg. 49. Chartoph. reg. ch. 80 : *Capras, yrcos sive Box, oves, etc. Vide supra Bocxs et Buc-* *cas*.

** 2. **BOX**, Piscis genus. Vide *Boca*, 2. et *Forcellin*. in *Boras*.

¶ **BOXARDIUS**, Vox Hispanica, *Boxar*. Hisp. est circuire, per *Boxardium* ergo dicunt quod Galli diceremus à la tournée, tour à tour. Concil. Hispan. tom. 4. pag. 135. col. 1 : *Nulli præter Rectorem vel Vicarium licent se excusare a cuppa vel a sceptro suo ordine tenendo, cum ei injunctam fuerit a Vicario, ordine tamen inter Presbyteros servato per Bozardium, ut dicitur.*

BOXIA, [f. Idem quod *Bouretia*.] Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo fol. 42 : *Est de ipso feudo manus de Follis, qui debet 4. figurinas, et 7. capones, et 1. agnum, et 22. ss. (sextarios) de nubibus, et Boxia, et opera, etc. Fol. 52 : Chabanaria Petri de Vineis... quæ reddit 12. den. et 8. sextarios de vino, et 4. sextarios civatae, et 1. sext. nasic, et 1. boxia, et 1. cap. et 1. pñll. Occurrit ibi pluries, ubi interdum *buxia*, scribitur. Tabularium Prioratus de Domina in Delphini pag. 107 : *De Manso in villa Navisia servitum per Kalendis 4. membra de carne, et 4. panes, et 4. denar. intrante Quadragesima unum caponem, et unam Boxiam : in Pascha tres agnos, etc. Infra : Et unum fassum de teda, et medietatem Boxiae, et 1. cap. etc. Occurrit pluries.**

* *Capra*, *hircus* : ni malis de servitio cum bohus intelligere.

BOXTA. Vide *Buxis*.

** **BOYA**, *Törques* damnatorum, in Vo-

cabul. Latin. Germ. ann. 1477. Vide *Boia*. ADEL.

* **BOYARDUS**, pro *Bayardus*, Color equi, qui Latinis *badlus* dicitur. Testam. Bertr. Cassinelli ann. 1397. inter Probat. Hist. Autiss. pag. 127. col. 1 : *Item legavit... duos equos suos, acqueiem et Boyardum. Vide Bagus.*

* **BOYCELLERIUS**, pro *Boutellerius*, Qui *butarum curam habet*. Privil. capit. S. Barn. de Roman. ann. 1348. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 274. art. 7 : *Sacrista et capitulum..... habent in villa praedicta de Romanis in communis quamplures meynarios..... inter cæstros cellararium, panatorium, Boycellerium, etc.*

* **BOYCHUS**, *Silvula*, nostris *Buisson*. Charta ann. 1341. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 580 : *Item quad dicti religiosi (Vallis magnæ) tenere possint bartas sive Boychos, prout dom. rex tenet, devesos. Vide supra *Barta*.*

* **BOYGA**, Terra inculta. Pactum inter episc. S. Flori et Rigald. *Tortolas* domicel. ann. 1326. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 85 : *Item quamdam Boygam sive heremitatem suam dicti Rigaldi Tortolo,... confrontatur ex una parte dicta Boyga seu heremitas dan la costa de la Blanayria. Vide Eremus.*

* **BOYL**, Instrumentum vel modus piscandi. Gloss. Cæsar. Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic ab Hontheim pag. 671. col. 1 : *In Merriche nullus potest piscari cum venna, vel rete, vel piscatione, quæ Boyl appellatur. Est autem Boyle, Capra, Gall. Chevre, in Libert. de Sommieres ann. 1463. ex Reg. 199. Chartoph. reg. ch. 41 : Lesquelles chevres, que communément l'en appelle Boyles, etc.*

* **BOYNA**, Meta, limes, terminus, Gall. *Borne*. Stat. Perus. pag. 57 : *Si quis terminum seu Boynam evulserit seu extrazerit, solvat pro banno libras decem; et nihil minus terminus seu Boyna ad locum debitum et justum restituirat. Vide supra *Bogna*.*

* **BOYRANIUM**, An corveia boum seu opera cum bobus præstanda? Hispanis *Boyer*, idem est qui Latinis *Bubulcus*. Pactum inter Jacobum Aragonie Regem Montisque Pessulani Dominum et Berengarium Magalonæ Episcopum ann. 1272. de limitibus jurisdictionis utriusque : *Est etiam sciendum, quod de supradictis ab utrue parte excludiuntur usatice, laudinia, consilia, quarti, quinti, sexeni, septeni, octavi, feuda, senaria, albergæ, Boyrania et alia servitia, quæ ad jurisdictionem aliquam, seu meram mixtum imperium non pertinent.*

* **BOYSTA**, Pyxis, Gall. *Boëte*. Instrum. ann. 1342. ex Archivis S. Victoris Massil. : *Item unam Boystam in qua ponitur corpus Christi... Item tres Boystas hostiarum.*

* **BOYSSAGNUM**, f. Tributum quod ex granis venditiis et buticello mensis exigitur. Comput. Vienn. tom. 4. fol. xv. Cellararius Burgaudi computat de denariis censuibus... pro banno Augusti accensato, pro Boyssagno accensato.

* 1. **BOYSSERIA**, Modus agri tantum seminis capiens, quantum in buticello potest contineri. Inventar. Recognit. n. 18. cap. 41. de *Vnata in Vivariensi Diæcesi* fol. 327 : *Item pro quadam blachia seta Anchier confrontante cum terra Philippi Juliani et*

cum Boysseria heredum Stephani Chantardi, etc. Ibidem fol. 329 : Item, pro Boysseria scita ibidem, confrontante cum itineri... pro Boysseria scita prope mansum etc. Et fol. 330 : Item plus pro remore et Boysseria scitis... Item quasdam terras, nemus et Boysserias, etc.

[* *Silvula est, ut opinor, nostris Buisson. Pro Anchier, divisus vocibus leg. au clie. Vide supra *Boisseria*.*]

* 2. **BOYSSERIA**, Cloaca, Gall. *Voris*. Stat. ann. 1352. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 150. col. 2 : *Item quod calle persona sit ausa escorgare sive probare animalia mortua, nisi in Boysseria Nemus consueta.*

* **BOYTA**, a Gallico *Boëte*, Pyxis. Hist. Dolphin. tom. 2. pag. 417. col. 1 : *Et facta generata deliberatione de pizide vel Boyta.*

* **BOYTIA**, Pyxis, arcula, Gall. *Bora*. Charta pro institut. monetar. ann. 1362. ex Cod. reg. 5187. fol. 74. r. : *Qui eum reperirentur in insidiis seu Boytis et pizibus dictorum magistri et custodi. Vide supra *Boystia*.*

** **BOZA**. Bulla Clement. IV. PP. ann. 1267. qua confirmat alteram ann. 160. ip. Marinum num. 31. pag. 32 : *Ta fili obla inter quedam alia unum privilegium si. n. Johannis PP. predecessoris nostri in maria de Boza conscriptum... exhibere curauit. Pyrum esse conjectat Marinus pag. 129. b. Confer *Buxus*.*

* **BOZALIS**, ab Hispanico *Bocel*. Non recens. Locus est in *Warrenio*. Vide *Bocel*.

BOZANARIUS, Eckehardus junior de Casibus S. Galli cap. 5 : *Adjumenta nocturna, Episcopo Bozinarium suum expedita deferant, et integrum omnia et sana ostendat. Ubi Goldastus boven sagmarium, aut legendum aut intelligendum putat, aut basgnarium, i. aurigam, bubulcum.* [P. Petri vol. Script. 2. pag. 108. lin. 30. ibi eius Bozinarium interpretatur Vinum de Bona in Tyroli.]

* **BOZARE**, f. idem quod *Bosiam*, la dominum insurgere, foris facere. Vide *Bausia*. Hisp. *Bozare* est attentus proprie, indagare. Charta Seniosedi cont. Barcii. ann. 957. in Append. ad Marca Hispan. col. 871 : *Et advenit mihi ipsi de des aliiquid ex comparatione, aliiquid per concaminatione, aliiquid per cartas emper. aliiquid per beneficium, quod ego hodie per donum regis de Umfredo filio Guifredi, qu mihi Bozavit.*

BOZIGA, [f. Domus, mansio, habitat. Tabularium Ecclesiæ Ucetiensis fol. 1 : Notandum tamen quod Ecclesiæ S. Nicolai, et Cunonici, et hominibus et familiæ non retinet, ut ibi Bozigas et culta faciant quæ et quæ voluerint, et ligna colligant, et armentur, et pascant, etc.

* Quid si idem quod *Botiga*? Vide supra *Botiga*.

* **BOZINA**, Latrinarum foris, vel forinæ; tubam Galli veteres *Bozina* vocabant. Consuetudo Lemovic. art. III : *Consuetudo est in dicto Castro, quod latrine debent ibi esse super terram, et si quis fecerit Bozinam latrine super terram, debet his jusmodi facere de lupidibus et cinereo et mortario. Textus Gallicus : Et la*

qu'audit chateau qu'on ne fasse latrines à fleur de terre ; et que si aucun fait la met ou lavage de ses chambres communes ou privées sur terre , il est tenu de faire ladite met de pierre cimentée de bon mortier.

1. BOZOLA , Terminus, meta, banda. Charta ann. 1246. in Regesto Tolosæ Comitum : In prædictis honoribus, de quibus erat questio a prædictis terminis, seu Bozolis superius designatis, etc. Occurrit ibi semel ac iterum.

2. BOZOLA , Mensura liquidorum, in Jure Vicentino lib. 3. Vide Butta 3.

* Stat. Placent. lib. 6. fol. 77. v° : Omnes vendentes vinum ad minutum, teneantur habere rectum et justam Bozolam in pma centum soldorum Placent. pro qualibet Bozola non recta. Occurrit præterea in Stat. datiar. Riperiae cap. 1. fol. 9. v°. Vide mox Bozola.

* 1. BOZOLUS , Dumetum, Gall. Bros-sailles. Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 163. ex Cod. reg. 4624 : Quascumque spinas seu Bozolos sibi necessarias vel necessarias ibi-dem incidere possit.

* 2. BOZOLUS , Pars molendini, vel exclusæ. Acta MSS. notarii Senensis ad ann. 1283. ex Cod. reg. 4725 : Confiteor con-duxisse a vobis.... unum molendinum, cum domo positum in flumine de Bocone, ... cum uno martello, et uno pincione, et cum uno Bozolo, et cum una catena de rane.

* BOZOSUS , f. Tuberosus, ab Ital. Bozzoluto, eadem notio, a Bozzo, tuber. Stat. Montis-reg. pag. 266 : Item statutum est, quod aliquis macellarius de civitate Montis-regalis non audeat vel præsumat ven-dere seu vndi sicere aliquas carnes morbo-sas, seu gramignosas, aut Bozosas, vel defectuosas, etc.

* BOZOVAGLIA , Opus inchoatum, vas nondum perfecti operis, Bozzo, eadem significatione, dicunt Itali. Stat. civit. Astæ ubi de Intrat. portar. cap. 6: Quod unusquisque qui portaverit intus civitatem Ast Bozovaglum, sive in auro, sive in ar-gento, de ipsis solvere debeat pedigium.

* BOZULA , Meta, terminns, Gall Borne. Charta ann. 1318. ex Tabul. S. Maurin. : Durat prælia terre de dicto molendino, usque ad Bozulam situm in dicto prato, etc. Vide supra Bodula et Bozola 1.

* BOZZOLA , Mensura liquidorum. Stat. Mantuae lib. 1. cap. 114. ex Cod. reg. 4620 : Quilibet vendens vinum ad minutum, ... teneantur habere et tenere Bozzolam vitream bullatum bullo Virgili, etc. Vide supra Bozola 2.

BRABANCIONES , BREBANTIONES , Præ-dones Brabantini, ex Brabantia. Will. Neubrigensis lib. 2. cap. 27 : Stipendiarias Brebantionum copias, quas Rutus vocant, accersivit. Jacobus de Vitriaco in Hist. Occid. cap. 7 : Brabantios, viros sanguinum, incendiarios, Rutarios, et raptiores. Vita Lud. VII. Reg. Franc. : Infinitos præ-tones, vulgo dictos Brabantiones, qui nec Deum diligunt, nec viam veritatis cognoscere volunt, colligens. Epist. 279. inter eas quæ extant torn. 4. Hist. Franc. : Ad hæc mala Teutonicorum, quos Brabantiones vocant, manassimpestis accessit, qui rabiularum nore ferarum sanguinem sitiunt, loca minia pervagantur, a quibus quisquam vix

tutus esse potest. Vide Columbum in Epi-scopis Vasionensibus lib. 2. n. 24. 38.

BRABANTINI , apud Radulfum de Diceto , pag. 572. 576.

BREBANTIONES , in Epistola 323. tom. 4. Hist. Fr. in Epistola 45. Alexandri III. PP. apud Sirmondum, in Concilio Lateranensi III. ann. 1179. cap. 27. apud Innoc. III. PP. lib. 13. Ep. 93. et Petr. Blesens. Epist. 47. Monachus Altisioid. ann. 1181 : Gentem nefariam, quos Brebantiones vocant, in suum auxilium accersivit.

BREBANZONES , apud Romualdum Salernitanum Archiepisc. in Chronico MS. ann. 1167 : Collecta magna multitudine Brebde-num, et aliorum conductiorum militum, Italium potenter intravit.

BREBANZONES , apud Robertum de Monte ann. 1173 1174. 1179. 1182.

BRABANCENI , BRABANCENI , apud Rog-erum Hovedenum pag. 534. 535. 550. 619. 770.

** BRABAS . Reinardus vulpes libr. 1. vers. 49 :

Ha Reinarde, illa quam Brabas nocte suisti!

Hic, nisi te Satanus glutiat, Anglus erit. Ubi doctiss. editor : Idein populus memo-ratur libr. 3. vers. 309. Nostro loco expro-bratur vulpi stuprum, quod uxori Isengrimi intulit, unde inimicitiarum aut origo aut præcipua causa. Brabas igitur est pro adul-tero. Mali ominis suis nomen istud testatur Waltherus de Cossi, poeta franco-gallus, qui ineunte sec. XIII. scripsit. Nam adeo illis invictus est, quos vel diabolos appellaret. Louanges de N. D. (cod. Bruxell. 636.) libr. 2. cap. 11. sect. 2. vers 310 :

Trop est enfeus de soterius

De Brebecons, de coterius.

Ibid. vers. 314 :

Cil coterel, cil Brebancens,

Ce sunt deables. . . .

Ibid. cap. 18. vers. 1891. ubi de morte loquitur :

Ou il n'a point de réacon,

Ja n'i suri si Braibancen,

Qui pris ne soit à cel tornai.

Vide Brabancounnes suo loco.

BRABANTINI , Monetæ Ducum Braban-tiæ , in aliquot Tabulis apud Freder. San-dium in Consuet. feudal. pag. 35. 37. 48.

* BRABECITA , Qui palmas (dat) vel Bravifer. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641. Vide Brabeta.

† BRABETA , Qui palmas dat. Vetus Gloss. San-German. num. 501. His addit Papias MS. Bitur. Vel Brusifer, pro quo legendum censeo, Bratifer, a Bradium vel Brabeiam , Palma, præmium. Simili modo ex Bravium fit Bravita, id est, inquit Pa-pias, Qui palmas dat vel accipit. Graci dicunt βραβεύειν, et βραβεύεσθαι. [** Glossar. in cod. reg. 7644 : Brabia, merita, munera, palme, dignitates. Bradium, præmium, ge-nus palme, victoria. Brabum, victoria.

* BRABIREN , Gloss. Cæsar. Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 671. col. 2 : Moras, Brabren homines nostri tenentur colligere ad faciendum moratum, propter solennitates et infirmos fratres et magnas hospites. Ubi Editor : Lege Brambeeren, prope accedunt ad veram mora, [** Com. Graff Thesaur. Ling. Franc. vol. 3. col. 304 radice Beri.]

† 1. BRACA , BRAOCA , Moles, Agger, Gall.

Brata : qua notio. dicimus Pausse-brata. Species munitionis seu propugnaculi muro pretexti. Istrumentum novæ Hist. Britan. tom. 2. pag. 184 : Insuper etsdem Mon. scilicet Priori S. Johannis et S. Petri pescaturam, Bracum inter illam, quo est monachis de Capoino. Prior vero S. Johannis medietatem illius Bracæ tali condicione possibiliter, etc. Charta Juliani anni 1148. ex Tabulario Floriac. : Nemo infra terminos prefatos pro captura piscium, quos vulgo combins et Brucens vocant, construire, eis nolentibus, presumat. Eccardus in Probat. Hist. geneal. March. Misnensium col. 204 : Is vero Braca suum et quibuscumque potuit ligni utres suggerit. Vetus inscriptio apud Borellum;

Pari parfist en brieses saisons,
Tour, pons, Braies, fossez, maisons.

* Vel potius Gorges, locus in fluvio aggere quodam coactatus piscium capien-dorum gratia. Charta ann. circ. 1140. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 580 : Dedit S. Albino locum unius molendini in flumine Ligeris, et Bracum unum ad piscinoram solidam et quietam. Vide infra Braga.

* 2. BRACA . Lit. remiss. ann. 1356. in Reg. 85. Chartoph. reg. ch. 183 : Filius dicti Jacobi, qui cervesum trahebat de quo-dam vase sive tonello, audito clamore dicti patris sui, dimissa clasedra seu Bruci dolii minime fixa, etc. Sed leg. Broca, doliaris fistula. Vide in Broccæ.

* BRACADA , Senum pedum mensura, Gall Brasse , Hispan. Braza , Charta ann. 1151. in Chartul. monast. Caunens. : Omnes alii fratres S. Petri de Caunis illum legal, qui Petri Maurel in villa de Caunts fuit, et duas Bracadas de apiaro de ample, et alteras duas de long Bernardo Porcello..... tradunt. Alia ann. 1170. ibid. : Berengarius abbas Guillermo Bonet et omni ejus posteritati tres in memorata villa Bracadas de solario... concedit. Vide Brachista 1.

BRACÆ , BRACCÆ , Femoralia , vestis spe-cies qua crura teguntur, ut ait S. Hieron. in cap. 3. Daniel. Glossæ Biblicæ MS : Perizomata, Bracas. Papias ex Isid. lib. 19. cap. 22 : Braca, femoralis dicta, quod sunt breves, et verecunda corporis ius veluntur. Alibi : Feminalia vel femoralia appellata, quod femora tegant; et Brucha, quod breves sunt. Vocem Gallicam plerique censem, contra quam Salmasius, qui Graciam vult. Diodorus Siculus lib. 5. Bibl. Gallos uti ait ἀντερπίων, ἃς ἐκεῖνοι Βράχας προσαγορεύουσι. Hesychius : Βράχις, Ανακυρίδης. Alibi : Ανακυρίδης, Φημιγάλις, Βράχις βραχηρίχις. Qui-dam ab Hebreo Berec, i. genu, deducunt, quod Braccæ genua tegant, et ad crura usque descendant. Agathias lib. 2. de Fran-cis : Ανακυρίδης, οι μὲν λινᾶς οἱ δὲ σωτίνιοι περιπλόκοι. Usum Bracurum propter inclemantium aeris in-ductum videtur innuere Hyginus lib. 1. Poetic. Astronom. et Ovidius de Getis et Sarmatis Pontum accalentibus :

Pellibus et laxis arcet mala frigora Braccis.

Idem de Beatis :

Pellibus et sutis arcet mala frigora Braccis.

Braccas Persicas memorat idem Poeta lib. 5. Trist. Sed præcipue apud Gallos Bracces in usu fuisse, arguento est, quod pars quedam Gallæ Braccata dicta fuerit.

Alcuinus lib. de Offic. divin. ubi de femoralibus: *Hujusmodi habitus ita notus est in nostris regionibus, ut ex ea Gallia Bracata nominata sit.* Bracæ Gallicæ, apud Vopiscum in Aureliano. Warnerius MS. in Caprum Poetam, de Scotis:

Non Bracæ portant, quia ventri semper adhærent. [** Usum Bracarum intra urbem prohibuerunt Arcad. et Honor. ann. 397. Cod. Theodos. lib. 14. tit. 10. const. 2.] Occurrit apud Martialem, Propertium, Lamprid. Orderic. Vital. lib. 8. pag. 712. ib. 10. pag. 786. Aimo Inomib. 1. de Mirac. S. Bened. cap. 26. Ditmarum lib. 5. pag. 53. lib. 7. pag. 91. Guibertum de Vta sua lib. 3. cap. 17. Matth. Paris pag. 117. 216. 236. [** Murator. Antiq. Italic. vol. 2. col. 433.] Vide Brissonium in Formul. pag. 647. [** Pro Bracæ breves uti Brisson. legit in Ch. plen. secur. col. 2. vers. 7. Marinus in Pap. Dipl. num. 80. pag. 125. et Champollion-Figeac in Chartes latines sur Papyrus lase. 2. pag. 3. habent Bracæ liness. Ita distinete scriptum exhibet Champs. tab. 9. lin. 21. Monet. Marin. pag. 296. numquam in usu fuisse Bracæ breves.

* Bracæ talgatæ, incisæ, in Ch. ann. 855. ex Append. ad Marc. Hispan. col. 788.

* BRACHÆ, Bracæ Gallicæ, quia solebant esse breves. Iude, Brachale, et Brachile, et Bruchilum in eadem significatione, Gallice Brael, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521. Hinc Bruellier, ut videtur, bracarum seu femoralium artifex, in lib. 1. Ordinat. super artif. Paris. ex Cam. Comput. fol. 146. v°: Quiconques veult estre Bruellier de fil à Paris, estre le puet.

 Ne quis vero errandi locus præbeatur, observandum apud plerosque Scriptores Bracæ, quibus præcipue usi sunt Galli veteres, longe diversas fuisse a femoralibus, ea scilicet vestis specie qua crura teguntur; Bracæ quippe sagum erat ad instar tunice manicatum, a Græco forte an Βράξις, Bracæ dictum, quod breve, et ad genu. tantum usque descenderet. Vide Sagum. [** Forcellino in h. v. est Vestis barbarorum propria, nostris femoralibus valde similis, laxior tamen et longior, ut quæ non femora solum, sed et crura, immo et ventrem conteget. Adde G. Dindorf. in H. Stephan. Thesaur. Ling. Gr. vocibus Βράξις et Βράξιον. ed. Didot. vol. 2. col. 394.]

BRACARE, bracæ inducere; Debracare, bracas extrahere, Uglitioni.

* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: Brayer. Bracale, i. lumbare. Bracarium, idem. Bracare, chancer brayes. Aliud Provinc. Lat. ex Cod. 7657: Bracare secundum aliquos, Embrayer, Prov.

BRACCARIUS, Bracarum confectores, apud Lamprid. in Alexandro Severo. [** Bonus, vir honestus, Bracarius, ejusque conjux Martyria, in Ch. papyr. ann. 572. ap. Marin. num. 88. Conf. eundem pag. 90. b. Dioclet. edict. de pretiis rœ. ven. ap. Maium Collect. nova vet. scriptor. vol. 5. pag. 311: Bracario pro excisura et urnatura 100, pro birro qualitatis primæ 40, pro birro qualitatis secundæ 20, pro carnalla majori 20, pro caracalla minori 20, pro bracibus 20, pro udonibus 4. Unde recte colligit Furnal. ap. Forcell. Bracarium Diocletiano generaliter significare Vestificum,

cum ei pretium pro quacumque veste assigetur.]

BRACALE, et BRACARIUM, Lumbare, a braccijs. Joann. de Janua, Gloss. Lat. Gall.: Bracale. Brayer. [Acta SS. Junii tom. 3. pag. 661. B. in Miraculis B. Gerlandi: Qui ob ipsam infirmitatem eidem Nicolao in femore et testibus Bracale imposuit, hoc est, fasciam herniae coercendæ, Gall. Bandage.] Charta scripta ann. 10. Edw. I. apud Gulielm. Prynneum tom. 3. Libertat. Eccles. Anglic. pag. 1244: Mittus ad vos quandam cedulum, cuius transcriptum.. inventum fuit in Bracali L. quondam Principis Walliae, etc.

** BRACES. Vide Furnal. ap. Forcell. voce Brax, et locum supra laud. ex edict. Diolect.

* BRACCHÆ. Concil. Tarragon. ann. 1242: Credentes autem haereticorum erroribus solennem facient penitentiam... discalceati in Bracchis, etc.

BRACE Charta ann. 721. apud Puricellum in Monumentis Ambrosianæ Basilicæ pag. 13: Ut acceptet ipse Ursus pro ista donatione a Theoperto Cellarij S. Ambrosii camixiam unam, et Bragarum par unum, valentia solidio uno, exemplare unum valens tremessibus duobus. Ubi editor ad vocem exemplare: Quid hoc sit, penitus ignoro. Brages, nostris etiam. Ceremonie observatae in Creatione Militum de Balneo, apud Edw. Bisseum: Le plus gentil Chevalier donnera à l'Escuer sa chemise, un autre lui baillera ses Brages, un tiers lui donnera un pourpoint. Libellus MS. Catalanicus de Battallia facienda: Tot nau et descalcs en Bragues. Brais eadem notione dixit Bertrandus Clericus in Poemate MS. de Girardo Viennensi:

Chemises et Brais et robes à lor gré,

A ces domzels por amitié donez.

[** Vide Schilterum in Glossar. voce Brichen et Ilbrium in Glossar. Suio-Gothic. voce Brakor. ADEL. Adde Graffii Thesaur. Ling. Franc. voce Brôch, vol. 3. col. 277. Raynouardi Lex. Rom. vol. 1. pag. 247. voce Braia]

* BRACAGIUM, vox monetariorum, nostris Brassage, Jus, quod monetario competit pro salario cuse monetae et decisione materiae aliquique impensis. Inquisit. ann. 1260. in Reg. Olim parlam. Paris. [** Beugnot. pag. 131. num. 11.] Illi soli monetarii sunt quitti (de tallia) qui cudent ad Bracagium. Arest. S. Mart. hyemal ibid. [** ann. 1270. ap. Beugnot. pag. 830. num. 37.] Proposuit Johannes Arrode civis Parisiensis, quod ad solutionem talliae minime tenebatur, eo quod erat monetarius et ad Bracagium cudebat. Vide Bracagium.

BRACALE. Fridericus II. Imp. lib. 1. de Arte venandi cap. 53: Super has vero duodecim pennas caudæ, sunt et aliae multo minores eis, desubtus vero similiter aliae subalbidæ molliiores et longiores illis, que suprstant ipsis duodecim, et hæ inferiores a quibusdam dicuntur Bracalæ. Lib. 2. cap. 19: Plumæ quæ sunt sub majoribus pennis caudæ, que vocantur Bracalæ, sunt dense, etc. Adde cap. 24.

BRACALE, BRACARE, BRACARIUM. Vide Braca.

* BRACALE, Fascis, quantum brachiis capi potest, Gall. Brassæ. Vide Bracagium. Lit. remiss. ann. 1355. in Reg. 84. Char-

toph. reg. ch. 391: Pro suspicione latroni, ... unius custelli, cuiusdam Bracalis fit, et cuiusdam cucuffæ mulieris, etc. Vide also notione supra in Braca.

* BRACATA, Gillea, in Glossar. vet. et Cod. reg. 7641.

* BRACATGE, Species grani, eadem, opinor, qua infra Bracæ. Codex territor. Abbatia Poperancensis Diocesis S. Floriana. circiter 1090. fol. 25: Bernardus de Chan quando factus est Canonicus cum consili fratribus sui dedit duas vineas ad Chanum operantur Fratres, et alii dat tertiam sextarium et unum de Bracatge et mince civade et unum prandium.

[* Hordeum, ni fallor. Vide infra Braciacum.]

* BRACATUS, Signatus. Stat. Casimir III. ann. 1447. inter Leg. Polon. tom. 1 pag. 154: De minuta pecunia Bracata statuimus, ut per universum regnum capitum commode, quod pro medio lato grosso, nova denarii minute et Bracata pecunia recipitur. Vide mox Braccator.

* BRACBANCONNES, Prædones Brabantini, ex Brabantia. Annal. Victor. MS. ad ann. 1214: Solum remanserant Brabantones satellites fortissimi circa 700. coem. quos misit Philippus rex Thomam de Sene Wallericu, qui omnes illos post aliquatenus temporis spaciū devicit. Erant et predones alii, qui Bourboignos, forte pro Bourguignous, Burgundiones, nuncupabantur. Lit. remiss. ann. 1359. in Reg. 90. Charoph. reg. ch. 501: Le suppliant est exp. pris in la compagnie de certains Bourguignons, qui avoient pillié certaine quantité de chevaux. Vide Brabantones.

* BRACCIAGIUM, Quantum brachiis capi potest, Gall. une Brassæ. Cl. D. Lacelot in Adversarii MS. Hist. Daphin. Bracagiun in tuschiis Domini Comitis. Taschie erant redditus qui non pecunia sed frumento et aliis fructibus solvi solebantur.

* BRACCATOR, Qui monetam signat et cudit. Leg. Polon. a Prilusio collecte p. 439: Braccatores constituerunt in ciuitatibus et oppidis, qui illam (monetam Suidovensem) signent et notam seu signum percussus illi imponant, quo facilius cognoscant omnibus et vitari possit. Vide supra Brackets.

* BRACCHIALE, Cingulum seu bernix vinculum, Gall. Brayer, Bandage. Acta R. Jac. Mevanat. tom. 4. Aug. pag. 733. col. 1: Videtur a Deo habuisse gratiam horæ, et suis meritis et intercessione fracturam in genitalibus passi liberarentur. Hæc testes sunt multi, tam fratres quam scolares, ... et in signum etiam apparuit ad sepulcrum ipsius multi circuli et Bracchiale, que delata fuerunt et ibidem collocata ab his, qui gratiam accepérunt. Vide Bracale in Bracæ, et Brachierolum.

* BRACCIA, Mensurae agrarie species. eadem qua Brachiata 2. Terrear. S. Mauri in Fores. ad ann. 1472: Dictus confitetur solvere in et super dubias Bracca terrea, etc.

* BRACCIAIUOLA, vox Italica. Major ac spissoris clypei species, sic dictus, quod illo brachium armatur. Stat. ant. Florid. lib. 3. cap. 153. ex Cod. reg. 561: Pesc-

*portare.....quelibet armad defendibilia et etiam
Bracciolum.*

* **BRACCIUOLUS**, Ital. *Bracciolo*, Fulcrum, fulcimentum, in iisdem Stat. cap. 168 : *Si quis de die vel de nocte percutserit fenestras, columnas, vel Bracciulos alicujus domus,.....condempnetur in libris xxv.*

BRACCO, Canis sagax, indagator, vulgo *Brac*, Gallis. *Vetus Glossar. Licitica, Bracco. Lex Frision. cap. 4. § 3. : Bracconem parvum, quem Barnbraccum vocant. Marcusfus MS. laudatus a Lindenborgio: Latrat Bracco, sed non ut canis. Infra: Non movet Bracco talem Barinem, non latrat Bracco contra insontem, etc. Vide Form. 14. ex Baluzianis.*

Le Roman d'Aubery MS.:

Maire ot la teste entor et environ,
Petite oreille com un gentil Brac.

Dantes in *Convivio amoris*: *Si come nel Bracco ben'odorare, e nel vetro ben correre. Arvernus, Brachio, ursi catulum sonabat, ut auctor est Gregorius Turon. de Vitis Patrum cap. 12. Vide Origines Francicas et Italicas V. Cl. Egidii Menagii. [** Graffii Thesaur. Ling. Franc. vol. 3. col. 277. voce Bracho, Raynouard. Glossar. Rom. vol. 1. pag. 246. voce Brac, et supra Barnbraccus.]*

* **BACCUS**, Ital. *Bracco*. Charta Honorii PP. III. apud Cenc. inter Cens. eccl. Rom.: *Recepit a nobis in feendum, unum asturem et duos Bracos pro eisdem castris, ecclesiae Romanae annis singulis redditurus. Constit. Feder. reg. Sicil. cap. 115: Sancimus ut nullus plebeus vel nobilis præsumat canem, Bracum videlicet, vel leporarium..... alterius furto subtrahere. Stat. Mantua lib. 1. cap. 117. ex Cod. reg. 4620: Fulconem et asturem, leporarium vel Bracum qui invenerit vel ceperit, dom. capitaneo præsentare debet.*

* **BRACHUS**, Eadem notione, in Stat. Cadubrii lib. 3. cap 83: *Si quis furatus fuerit alterius levrierum, Brachum, mastinum, vel alium quemvis canem, etc.*

BRACETUS, **BRACHTUS**, vulgo *Brachet*. Charta Henrici II. Regis Angl. tom. 2. Monastici Angl. pag. 283: *Concedo eis 2. leporarios et 4. Bracetos ad leporum capendum. Alibi pag. 184: Quatuor Brachetos ad capendum leporum et vulpem. Joh. Villaneus lib. 12. cap. 8: Bracheti, sparvieri, et astori. Le Roman d'Amile et d'Amy MS.:*

Là le menjevent Brachet et levrier.

Le Roman d'Aubery MS.:

Et li Brachet ont demené grant hu.

Le Roman d'Alexandre MS.:

A un matin pris Brachez et levriers.

¶ **BRACHETUS**, Idem qui *Bracetus*. Anonymus de Gestis Manfredi et Conradi Regum apud Murator. tom. 8. col. 607: *Jam' omnino volens irruere denuo sollicitus et intentus, sicut leporarius quem tenet venator, sollicitatur Brachetus et excubii nemoris axillatus fremebat. Inde*

BRACONARIUS, quibus Bracconum erat, in Charta laudata in v. *Putura. Brachers*, in Ordinatione Hospitii Regis ann. 1285. [et in Constitutione domus regiae sub Henrico II. Reg. Angl. in lib. nig. Scaccarii pag. 358.] *Braconiers*, in Poemate, cui titulus, *le Rounan de Garin*:

*Braconier mestre en fist li Rois Pepin,
Les ebians li baillé, cil volentiers les prist.*

CANGI GLOSS. — I.

Le Roman d'Aubery :

Là chacun avoit un Braconnier,
Et les espiés pour paire le sanglier.

Le Roman du Renard MS. :

A tant estes vous Venors,
Et Braconniers, et Corneors, etc.

Jacobus Hemircurtius in Speculo Hashanicu pag. 7: *Et avoit Brakeniers, fakeniers, chiens, et oisiez à planteit. Vide Monstrelletum 3. vol. pag. 97. et Consuetudin. Hannoneae cap. 99. et 100.*

* Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 148. Chartoph. reg. ch. 187: *Jehan des Chiens serviteur et Braconnier de nostre amé et feal, cousin et chambellan Guy seigneur de la Tremoille, etc. Aliæ ann. 1409. in Reg. 164. ch. 8a: Mahieu de la Vigne, soy disant Braconnier ou veneur de Ferry de Lorraine, etc. Bracquenier, in Lit. remiss. ann. 1449. ex Reg. 176. ch. 696: Guillotin Bracquenier et gurdé des chiens de nostre bailli d'Amiens. Braconnier, in Vita J. C. MS. :*

Il prist ses chiens et ses levriers,
Et si mena ses Braconniers.

Hinc *Braconniere* dicta videtur Præstatio, quæ pro facultate habendi braccones pensabatur. Charta ann. 1337. in Reg. donor. Car. IV. et Phil. VI. ex Cam. Comput. Paris. fol. 182. v°: *Item la Braconniere de Chauny, xxx. solz.*

¶ **BACONERIT**, Idem, in Chartulario S. Vincentii Cenoman. fol. 66: *Ingelbaudo Alberici armigero, Wauterio Braconerio.*

BRACE, Grani species, ex quo cerevisia conficitur. Glossa MS.: *Braces, unde fit cervisia. Egihardus Epist. 23: Volumus ut homines aliquos mittas, ... et ea quæ nobis ibi necessaria sunt ad hubendum, id est, farinum, Bracem, vinum, formatum, ... venire facias. Epist. 37: De illa annonâ, sive ad farinam, sive ad Bracem facienda... nihil misisti. Vita S. Columbani cap. 24: Centum esse vini modios, frumenti ducentos, Bracis quaque centum. Statuta Antiqua Corbeiensis Monasterii lib. 1. cap. 7. [** post Irminon. pag. 313.]: Messes vel prata colligendo, nec Braces faciendo. Et mox [** pag. 314.]: Solvant... censem, sive de annonâ sive de Brace. [** Ibid. lib. 2. cap. 8. pag. 323: De pane autem et cervisia ista erit consideratio, ut sic ut ipsi porturiæ de decimis que eis dantur annonam et Braces de suo dant, etc. Cap. 15. pag. 333: De cambis quoque et Bracibus, que de cambis fiunt etc.] [MS. Folcuini in Archivo S. Audomari (** post Irminon. pag. 397.): Unusquisque parat de Brace mod. 10. de farina 6. pullos 3. ova 20. Eadem aliquanto post repetuntur.] Bracis meminit præterea Plinius lib. 18. cap. 7: *Gallia quaque suum genum furris dedere, quod illic Brace vocant, nos sandalam, nitidissimigrani: et alia differentia est, quod feres quaternis libri, plus reddit panis, quam far aliud. Sic enim legi in MSS. Codicibus, non brace, ut Editi præferunt, monet Turnebus lib. 30. Adv. cap. 18. [Bracis in Charta Gallica anni 1282. ex Chartulario S. Vandregesili tom. 1. pag. 995: Et por chenfeire les devant dis Religieux ont otroyé à nos et à nos hers manans en ladite mazure, que nous et les devant dis hoirs soion frans et quites de toute constume de marchandise appartenante as devant dis Religieux en la ville de Caudebec et en la Prevosté, et porron avoir main mole à moudrre nostre**

*gru et nostre Brais en ladite masure, se nos volons, sans contredit desdis Religieux, et seront frans et quites de cuage, etc. In plerisque Flandriæ locis Brais appellatur granum omne, quodcumque illud sit, conficiendæ cervisiæ destinatum et præparatum: quo sensu etiam accipitur in Chartulario SS. Trinit. Cadom. fol. 59: Debet emere nummata cerevesie, et ad bracinum operarii inventient vasa et facient Brais, et in die quo siccant, erunt quieti ab alio opere. Et apud Mirauum Oper. Diplomat. tom. 2. pag. 946. col. 1: *Unum medium de Brais ad domum Domini Salvage, et unum medium cervisiæ, etc. In Charta Willelmi de Croismara militis in Chartulario A. Monasterii Geimmeti: Quinque minus de Brais ad Natale Domini annuatim reddendas.*]*

At cuius generis grani fuerit *Brace*, non omnino constat. Dalechampius siliginis, quam Gallia Rustici blanc bodie vocant, Allobrogos Blancheen, Pinetus speltæ, sive olyra speciem esse putant.

Certe probabile est, ex brace confectam a Gallis veteribus cerevisiam, cum ii, ut auctor est Plinius loco citato, *frumento in potum resoluto* uterentur; quod et insert lib. 22. cap. 25. extremo, atque hinc *Bracium*, *Brusina*, et aliarum hujusmodi vocum, quæ labentibus saeculis crebrius repe-
rientur, ut ceterarum ab ea derivatarum, origo petenda. [** Furnalett. apud Forcellin. in h. v. putat idem esse genus hordei, quod alii distichum, galaticum nonnulli vo-
cant, uti scribit Columell. libr. 2. cap. 9.]

¶ **ARMORICANI**, maxime Leonenses *Brasæ* appellant frumentum cum hordeo mixtum: hæc autem vox *Brasæ* composita videtur ex *Bras*, *Crassus*, et *tit*, *Triticum*, quasi esset *Crassum* frumentum, Gall. *Gros blé*; quod hordeo vel mixturæ non male congruit. Adde cerevisiam ex hordeo sæpi-
sime confici.

* Ex omnibus quæ sequuntur exemplis constat *Brace*, *Bracium* etc. mediis temporibus non genus grani significare, sed ut verbis utar Guerardi in Glossar. Irminonis, *Hordeum aqua maceratum ex quo fit cerevisia, Anglis Malt, Germanis Maltz*; hoc olim *Brasse* dixisse scribit Adelungius, quo auctore nescio. Conf. Graffii Thesaur. Ling. Franc. vol. 3. col. 316.

BRACIUM, Idem quod *Brace*. Papias: *Bracium, unde cervisia fit. Triticeum Bracium, in Bulla Cœlestini PP. ann. 1191. inter Privilegia Ecclesie Hamburg. pag. 194. Occurrit etiam in tom. 1. Monastici Anglic. pag. 823. et in Charta Ludovici Pi apud Doubletum pag. 740. et alia ann. 892. pag. 793. ubi hec habentur: Pro 360. modios Braciū ad siceram componendam. Vide aliam Caroli C. apud Mabillonum tom. 4. Vitar. SS. Ord. S. Benedicti pag. 119. [Codex MS. Irminonis Abb. San-German. fol. 45. col. 1. e Biblioth. ejusdem monasterii (** Br. 9. cap. 2. Guer. pag. 76.): Habet farinarios xxii. qui reddunt de multura inter totos mccccxc. de viva annonâ, de Braciis modios CLXXVII.]*

** **BRACRUM** in Chron. Bremens. ann. 1268. ADEL.

BRACIA. Annal. Benedict. tom. 3. pag. 174. n. 32: *Cusei pensæ centum sexaginta... salis modis centum, Bracia viginti per modia*

duodecim, vini bis mille modii in potum quotidianum.

BRACIUM. Formula Vetus Andegav. 53 : *Vestimento tanto, in turis de soledus tantus, Bracio de soledus tantus, etc.*

BRACIUS. Capitulare de Villis cap. 34. *Butirum, Bracios, cerevisias, medium, etc.* Adde cap. 61.

BRACIACUM. Tabular. Priorat. Dominæ in Delphiniatu fol. 119 : *Et per messiones 4. foculus magnus et optimus, et 6. capones et de Braciaco 8. gerbas, et tuscham, et quartam partem vini, etc.* Alibi : *Et debet unum multonem vestitum per messionem, de Braciaco unum sextarium frumenti, et tuscham.*

BRASIA. Nova Gall. Christ. tom. 3. Instrum. col. 44 : *Ultra Scaldum Brasiam suam ad aliud querunt molere, quam ad duo molina S. Mariae.*

BRASIA, in Tabulario S. Bartholomæi Bethun. fol. 55. verso : *In sartis sub Bethunia duos concessi modios tritici... unum modium Brasie, et unum modium cerevisie.*

BRASIMUM, in Tabulario Rothoniensi : *Annonarum, molendinorum, pasuagiorum, venationum, Brascimorum, hoc est, iurium in Bracem.*

BRASIUM, Eadem notione. *Sextarius Brasii,* in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 136. *Tres mensure de Brasio,* ibid. pag. 665. Adde tom. 2. pag. 6. Hariulfus lib. 4. Chronicus Centulensis cap. 36 :

Rusticus hordeus dat, multorum cœtus avenam, Plures dant Brasium, viuum plerique dederunt. [Et in vet. Diplomate Parthenonis SS. Trinit. Cadom. necnon in Actis SS. Junii tom. 2. pag. 668. etc.] [** Ord. nat. circa ann. 1231. pro Mercat. Hanseat. Norgardiam peregrin. ap. Lappenb. Init. Foeder. Hanseat. Docum. pag. 36 : *Navis honerata gravibus, utpote carnis, farina, silagine vel Brasio thelonicebat dimidiā marcam Kunen.* Charta ann. 1354. ibid. pag. 434 : *Integram lastam Brasei aut dimidiā.*]

BRASEUM. *Braseum molere,* in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 470. apud Matth. Paris. pag. 647. in *Vitis Abbatum S. Albani* pag. 63. *De hordeis Braseum facere,* in Fleta lib. 2. cap. 73. § 19. *Cista Braserorum,* in *Wichbild Magdeburgensi* art. 26. § 19. [*Quarteria Brasi,* apud Rymer. tom. 5. pag. 12. et 68.] *Quonodo autem brasium curari et moli debeat a polentariis, antequam ex eo conficiatur cerevisia, pluribus docet Iter Camerarii Scottici cap. 26.*

BRATIUM, apud Eccardum de Orig. Saxon. lib. 2. ex Chron. Florentii Episc. col. 59 : *Habuit in redditibus magnæ mensuræ istius patriæ centum et triginta sex moldia tritici et stiginti, et centum et quadraginta moldia avenæ, et octoginta moldia Brati.* [** *Charta Ernenfr. Abb. Gorziens.* post. Irminon. pag. 351 : *In cronda quoque dabuntur ex nostra parte 2. modii parati ad panem et 6. ad Bratum.*]

BRES, *Unam minam de Bres molutam,* in Tabular. B. M. de Bono Nuntio Rotomag.

BRATIUS, in Polyptych. Fisanensi ann. 1235 : *Reddit duo quarteria Braisis.*

BRASUM, in Chartulario SS. Trinit. Cadom. fol. 19 : *Decimam Brasi.*

BRASIVUM, in Chartulario S. Vandre-

gesili tom. 1. pag. 667. ex Charta anni 1269.

* **Braie,** in Charta ann. 1448. ex Chartul. 23. Corb. : *Si n'avoit audit lieu (Corbie) que troyz molins seulement, dont l'ung nommé le molin braseret, n'estoit que à moindre Braie, grain à braser cervoise ou goudalle. Est et Braie, Instrumentum piscandi.* Charta ann. 1326. in Reg. B. 2. Cam. Comput. Pat. fol. 32. r^o : *Et que Braie à chauce orbe ne queure. Vile Braesum et Brusum.*

¶ **BRASSARE,** in antiquis Consuetud. villæ Hasprensis apud Marten. Collect. Ampliss. tom. 1. col. 894.

BRACIARE, Cerevisiam conficer. Gall. *Brasser.* [in Chartular. SS. Trinit. Cadom. fol. 49. Et apud Miræum tom. 1. pag. 63. col. 1.]

* **BRACHARE,** Reg. forestæ de Broton. ex Cod. reg. 4653 : *Tulis est usus foreste Brottonis, quod nullus in terra costumaria potest.... Brachare.... sine assensu domini, vel sui forestarii.*

BRASTARE, in Legibus Burgorum Scotticor. cap. 39. et 69. et apud Matth. Paris ann. 1258.

BRAXARE, apud Cæsarium Eysterbach. lib. 8. cap. 62. et lib. 10. cap. 31. [et Leibnit. tom. 2. Scriptor. Brunsvic. pag. 402. ex Chronicu S. Michaelis in Hildesheim, et in Epist. obscurorum virorum.]

PRAXARE, in Charta Friderici II. Imper. ann. 1230. pro privilegiis urbis Ratisponensis in Metropoli Salisburgensi tom. 1. pag. 240. B.

BRASSICARE, in Charta Adalberonis Episcopi Metensis ann. 1059. apud Meurrißum pag. 364. Vide *Scrutum.*

¶ **BRATSARE,** in Cod. MS. Irminonis Abb. San-German. fol. 72 [** Br. 13. cap. 6. Guer. pag. 149] : *Solvant... postquam tres vices ibidem in anno Bratsaverint, modum 1. de avena.*

** **BRATSATOR.** Statut. antiq. Corbeiens. lib. 2. cap. 15. post Irminon. pag. 334 : *Similiter debent omnes cervisas Bratsare Bratsatores dominici.*

BRACIATOR, Cerevisia confector, *Brasœur,* apud Thomam Walsingham. pag. 386. et in tom. 2. Monastici Anglic. pag. 275. *Magistri qui cerevisiam bonam facere debent, in Capitulari de Villis cap. 61.*

BRASATOR, in Legibus Malcolmi II. Regis Scotticor. cap. 6. in Legibus Burgor. Scotticor. cap. 72. 130. et in Itineri Camerarii Scottici cap. 10.

BRASSERATUR, Administer in Monasteriis, is, opinor, qui præterat *Brasserie.* Lobellus Hist. Paris. tom. 1. pag. 483. B : *Humbertus de Balma Camerarius, Andreas Baudet Infirmarius, Jacobus Piscatoris Brassarius.*

BRAXATOR, apud Leibnitum tom. 2. Scriptor. Brunsvic. pag. 482. ex Buschion de Reformatione Monasteriorum; et apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 272. ex Chron. Zanflet.

BRAXONARTUS, apud Joannem a Leydis lib. 21. Chron. Belg. cap. 11. et 12.

BRACIATRIX, Confectrix cerevisie, in Legibus Burgorum Scotticor. cap. 39. et 69. quæ

BRAXATRIX, apud Cæsarium Eysterbach. lib. 8. cap. 61. Ex quibus observare est in

Scotia et Germania Braciatorium artem mulierum propriæ suis; une *Brassereæ de miel,* in Chronicu Flandrie cap. 72. Ita etiam Britton in Legib. Anglic. pag. 76. 77. quasi mulierum duntaxat *brassariæ,* seu cerevisiam conficiendi ars fuerit.

BRACENSES NEGOTIATORS, apud Bercarium in Hist. Episcopor. Virdunensem n. 15.

* Minus recte *Cangius eos intelligit,* qui cerevisiam cooficiunt; Bercario quippe homines sunt eujusdam regionis in Lotharingia incolæ, qua vulgo *Brac* nuncupatur: *Cujus (Austranni episcopi) industria Bracenses negotiatores isti ecclesie redacti sunt.* Ubi perperam Hugo Flaviniac. habet: *Bracenses negotiatores. Valburgus mercatores interpretatur, qui apud Virdunum populus de Brachiene habitant.*

BRACINA, Locus seu *ades*, ubi cerevisia conficitur. Statuta Fratrum Hospitalarium in tom. 2. Monastici Anglic. pag. 371. et 378 : *Ne quis Fratrum pistriuum vel Bracini alioquin ingredi modo presumat, nisi Frater cui cura committitur, qui cum ingressus fuerit, pani et cerevisie non appropinquet.*

BRACERA, in Chron. S. Trudonis lib. 9 pag. 459. et 473. tom. 7. Spicil. Acer.

BRACINUM, apud Will. Thorn. ann. 1267. et in tom. 1. Monast. Angl. pag. 815. *Domus Brasini seu Pandortricis,* in *lib. Justice of peace* pag. 161. [Occurrit etiam in Chartulario SS. Trinit. Cadom. fol. 59.]

BRACHINUM, Ingulfo pag. 888 : *Peccatum novum Brachinum, et novum pistriuum.* Occurrit præterea pag. 898.

BRACINIUM. Charta Thome Regis Manizæ ann. 1055 : *Cum piscariis, Braciniis, consuetudinibus, et vertenariis.*

BRASCINA, in tom. 2. Monastici Anglic. pag. 10 12.

BRAXATORIA DOMUS, in Cod. MS. Ecclæsiæ Coloniensis ex Bibliotheca Cathedralis Atrebæt.

BRAXATORIUM, in Chronicu Affligemensi pag. 612. [apud Acherium Spicil. tom. 16. et in Chronicu Bonæ Spei pag. 468. necno apud Leibnit. tom. 2. Script. Brunsvic. pag. 472.]

BRAXINA, apud Joannem Hocsemium in Hugone de Cabilone Episcopo Leodiensi cap. 23.

¶ **BRACIARIA,** in Charta anni 1032. et altera anni 1048. ex Archivo S. Victoris Massil.

BRACIATORIUM, apud Magistrum in Regula cap. 12. § 5. [Acta SS. Benedict. sec. 4. part. 1. pag. 262. in Vita Eglis Abbatis.]

¶ **BRACITORIUM,** in MS. Folquisi et Archivo S. Audomari. [** post Irminon. pag. 403. cap. 21 : *Servit uroquaque de ad pistriuum et ad Bracitorium pro adductis lignis.*]

BRACIARIUM, in Libello supplici Monachorum porrecto Carolo M. § 16. apud Browerum lib. 3. Antiq. Ful. pag. 214 [et in Actis SS. Benedict. sec. 4. part. 1. pag. 262.]

BRACIONARIUM, in Gloss. Eliæ. Mealdhus, i. domus brasii.

BRASSERIA, nostris vulgo *Brasserie,* apud

Math. Paris ann. 1258. et in Vitis Abbatum S. Albani.

¶ BRASSERUM, apud *La Foille* tom. 1. Annal. Tolos. Instrum. pag. 17. ex Saisimento Comit. Toulouse ann. 1271.

¶ BRAXVRUNA Leibnit. Script. Brunsvic. tom. 2. pag. 445. ex Berntenii Chronico.

¶ Gemmae Gemmarum : Brasium, maltz subtler. Brasintorium, ein maltshus. Braxtorium, ein bruhusz. Brazare, byer bruwen. Braxntor, ein byer bruwer. Braxium, wurtz new byer.

* BRACEA, Senum pedum mensura, Hispan. Braza, nostris Brasse, idem quod supra *Braçada*. Charta ann. 1308. in Reg. 40. Chartoph. reg. ch. 92: *Dicit religiosi ad expensas suis poterunt, si voluerint, dicta moleundina accensata et exclusas ipsorum de loro, in quo sunt, removere; ..... non tamen ultra centum Bracoas seu braces. Vide Brachia i.*

* BRACEARE, pro *Berceare*. Vide supra in hac voce.

1. BRACELLUS, [Placente species.]

Veteres Consuetudines Floriacensis Caboni cap. 2: *Ad prandium debemus habere tria fercula, 1. ova farsa, 2. pisces, 3. sepias et porrettam ab hortulano, et pistrinario Bracellos. [Et in libro, cui titulus: *Mordus loquenti per signa, ex iisd. Consuetud. Pro signo Bracellorum. Generali signo premisso, adde ut de duobus brachiis facias unum ponendo super aliud. Literae Gerardi Praepositi S. Audomari ann. 1180. e Tabulario Audomar. : Capellanus comitis de Ruhoc, Canonicum constitutus, et concessimus etiam ipst. omnes obventiones... Bracellos qui ad tallium non pertinent.]* Vide Bracholum.*

¶ 2. BRACELLUS, Armilla, brachiale, nostris Brasselet. Hist. Delphin. tom. 2. pag. 326. col. 1: *Item, quatuor paria gantum de ferro sine Bracellis ... Item, quatuor paria de gantibus eum Bracellis.*

* BRACENA, Bracenses. Vide in *Brace*.

* BRACENTUS, Agricola, qui brachiis stram laborat, vel qui labore victim comunit. Stat. Placent. lib. 5. fol. 66. r: *Quibet Bracentus non laborans cum bestiis, possit tenere porcos duos tantum pro carnibus. Vide infra Bracazalis.*

* BRACERIUM, Brachii armatura, Gall. brassart. Mirac. MSS. Urbani PP. V: *Erat vmatus de jupone, de tunica ferrea et jaque le veluto, et cum bacineto ligato et stachato, ut moris est, Braceris et gantellatis, ense et utello cinctis, etc. Vide Bracherium.*

BRACETUS. Vide *Bracco*.

BRACRUM, Vadum, et dicitur a Brachys, nō est breve. Jo. de Janua. Greco Braxia orient. quæ Latini *Brevia*. Virgilius: *In brevia et syrtes.* [¶ Vide Henr. Stephan. Thesaur. Ling. Gr. ed. Didot. vol. 2. col. 103. Alia notione vide in *Brace*.]

¶ BRACHÆ. Vide *Brace*.

* BRACHALE, Cingulum coriaceum, quo luditur campanæ suspenditur, nostris brayer. Comput. MS. offic. redicime S. Petri Insul. ann. 1429: *Item pro duabus brachallibus ad suspensum batellas in campanil S. Michaelis, xvij. sol. Item pro uno brachali pro magna campana, xvij. sol. Vide supra in *Brace*.*

* BRACHARE. Vide in *Brace*.

* BRACHAREIDTERUS, Opus veteret proscindendi; a Germ. *Bracha*, Veteretum, novalis ager, et *Rutjan*, hodie *Reuten*, Succidere, proscindere. onf. Graffii Thesaur. Ling. Franc. vol. 3. col. 268. et vol. 2. col. 489. Charta ann. 765. in Tradit. S. Galli pag. 23: *Et in primum vir arata jurnalem unam, et in mense Junio Brachareidterum, et in autumno, etc.*

BRACHARIA. Charta Heccardi Comitis Augustod. apud Perardum in Burgundicis: *Et dardo baucale 1. et Bracharia aurea una, cum sella meliora, et sugios 4. Ubi forte legendum baccharia. Vide Brachiale 2. et Brace.*

* BRACHBATENSES cum Brabantinis perperam confundit Vredius in Hist. comit. Fland. pag. 4. Alia enim a provincia Brabantiae regio est, que *Brachbant* vulgo appellatur, inter Hainam et Scaldim, ubi Condatum extructum est. *Bratuspunt* etiam dicitur in quibusdam Chartis. *Tersterbantensis pagus* nuncupatur apud Miraeum in Diplom. Belgic. fol. 80g. [¶ Conf. Warnknech. Hist. Flandr. libr. 1. cap. 1. § 2. unde corridentus Carpenterius.]

¶ BRACHELLUS, Idem, ut videtur, quod *Bracellus* 1. Litteræ Th. Decani Ecclesiæ S. Audomari ann. 1270. e Tabulario ejusdem Ecclesiæ: *Teneantur procurare anniversarium ... sub distributione unius Brachelli prout consuetum est fieri in Ecclesia S. Audomari.*

BRACHERIA, Braca linea, nostris *Calixton*. Capitulum gener. ann. 1506. S. Victoris Massil.: *Nec portet caligas alicuius coloris quam albas aut nigras et cum Bracheria sive Brayetta non larga, sed stricta iuxta morem antiquum.*

BRACHERIUM, Cingulum seu fascia inguinialis: vox deducta a *Brak*, ruptura, voce Longobardica, unde *Brakea*, rupture vinculum, inquit Henschenius. Sed malum a *Brachis* seu *Braccis* etymon accersere, quod intra *Bracca* apponatur, vel eo loci ubi *Bracca* constringuntur; nos vulgo *Braiers* appellamus ejusmodi fascias. Vita B. Justine de Aretio n. 6: *Sic tumore magno in testiculis gravabatur, quid sine Bracherio manere non poterat.* [¶ Gemma Gemmarum: *Brachia, Germ. Bruch, Brachale Germ. bruchbendel. Bracharium, ein lendar-*ner.]

¶ BRACHERIUM, Brachii armatura, Gall. Brassar. Mirac. MSS. Urbani PP. V: *Erat vmatus de jupone, de tunica ferrea et jaque le veluto, et cum bacineto ligato et stachato, ut moris est, Braceris et gantellatis, ense et utello cinctis, etc. Vide Bracherium.*

BRACHETUS. Vide *Bracco*.

BRACHIALE, Manica, pars illa vestis seu tunicae quæ ab humero usque ad manus brachia operit, vulgo, *Manche*. Ekeardus junior de Casib. S. Galli cap. 14: *Capitium capiti imponens, Brachialeque rocci super caput revolvens.* [¶ ap. Pertz. vol. Script. 2. pag. 137. lin. 23. Conf. Bracile, Brachile et Isidor. Orig. lib. 19. cap. 34. sect. 5.]

BRACHIALIS, BRACHIALIS, Idem quod Dextrale, seu armilla, ornamentum scilicet brachiorum, largioris segmenti instar, auro gemmisque distinctum. Papias: *Dextralia, Brachialia, genus ornamenti commune viris et feminis: ante manicas portantur, et jun-*

*guntur, eum clavo. Joannes de Janua: Brachiale, torques in brachio, sive brachii, quoddam ornumentum, quod et dextrochrium. Lexicon Græc. MS. Regium Cod. 2062: Βραχιάλις, ἀ παρ τὴν χειρόν, καλούται. Gloss. Latino Græc. Χλάνω, πέπτε βραχιάλιν γυναικίς, hæc Veriola. Glossæ Græc. MSS. Regis Cod. 1673: Χλάνω, κόμπος παρ τὸν τράγουλον, ή βραχιώνα, δι καταται βραχιών. Sunt autem proprie brachialia, circuli ex auro quibus brachia artuntur, ut ait Tertullianus lib. de Muliebri habitu. Vopiscus in Aureliano de Militib. : Torquem, Brachiale, annulum apponat. Trebellius Pollio in Claudio: Brachiale unum unciorum septem. Epistola Concili. Aquileiensis ad Valentianum et Theod. Impp. de Gothis: Qui etiam torque, ut asseritur, et Brachiali, impietate Gothica profanatus, more indutus gentilium, ausus sit in prospectum exercitus prodire Romani. Virgilius Tassensis lib. 2. contra Palladium: Qui etiam torque, ut asseritur, et Brachiali, impietate Gothica prophanatus, more indutus gentilium, ausus sit in prospectum exercitus prodire Romani. Arculfus de Locis SS.: Brachialia, dextroceria, murena, monili, etc. Quod vero brachialia Arculfus, superbrachia vocat Antoninus Monachus in Itinerario Hieros.: Pendit superbrachia, dextrochiria, moulli et annuli, etc. Flodoardus lib. 2. Hist. Rem. cap. 6: *Turrin quoque aurram... super altare posuit S. Muriae, et puteras 3. ac Brachiale aureum.* De Brachialibus et armillis consule quæ adnotavimus ad Alexiadem, quibus addendum quod habet Pachymeres lib. 8. cap. 12. ubi inter vestes Imperatorias, seu Imperii symbola, recenset χρισταὶ ἵματάρχους κακίνας. Vide praeterea Olaura Borrichium lib. de Variis lingue Lat. atatib. pag. 52. [¶ et Forcellin.]*

* Nostris *Bracheles* etiam, pro brachii armatura. Lit. remiss. ann. 1387. in Reg. 131. Chartoph. reg. ch. 122: *Un petit wiez chapel de fer couvert de drap, uns Bracheles, un riez camail, etc. Aliae ann. 1405. in Reg. 160. ch. 210: Une cote de fer, uns Bracheles, six couvrechies, etc. Le Roman de Cleomades MS:*

*Espeis gisarmes, machues,
Mistricordes et sauchons,
Et Bracheles et boucliers roses.*

* Bracconiere, et Bragoniere, eadem notio. Charta ann. 1309. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1222: *Bracconires de maille de hubert garnis de telles, etc. Le Roman du Chevalier Deliberé MS:*

Cuissoz, Bracconiere de maille, etc.

[¶ Lusitan. *Braçal et Bracelloens*, eodem sensu. Vide S. Rosa Elucidar. tom. 1. pag. 203. et Append. pag. 17.]

* BRACHIALIS. ARBANUM BRACHIALE, Brachiorum opera, corvatae species. Vide infra *Herebannum*.

BRACHIALIUM, Propugnaculum, vulgo *Braye*, unde *Fausse-braye*; βραχιάλιον, Theodosio Monacho in Epist. de Excidio Syracusarum, apud Rocchum Pirrum in Episcopis Syracusanis, et aliis Byzantinis Scriptoribus uti pluribus diximus ad Alexiadem. Paulus Diac. lib. 19. Histor. Misc.: *A Brachilio Aureæ portæ, usque ad Cyclobiuum.* Ubi Theophanes pag. 294: *Ἀπὸ βραχιάλιον τῆς χρυσῆς πόρτης, etc. quo loco Aurea*

portæ armillam, perperam vertit Interpres.
[Vide Braca.]

¶ 1. **BRACHIATA**, Orgyia, senum pedum mensura, Gall. Brasse, Hisp. Bracada. Charta Petri de Roteys Vicarii Tolos. ad Bajulos de conditione materie ann. 1272. in lib. MS. Consuetud. et Privileg. ejusdem urbis fol. 27. e Bibl. 10. de Crozat: *Et quod per cariones de corde iv. Brachiatis... habent medium pedem de ampio et unum durnum de spiso... Quod pytiales de cor et de abiete de vi. Brachiatis et de v. et de iv. quod illas habeant infra trancos, etc. Et quod filæ de cor et de abiete de vi. Brachiatis, etc.*

2. **BRACHIATA, BRANCHIATA**, Mensura agrariae species, ex Gallico Brassée. Charta Philippi Regis Francor. ann. 1309. ex ejusdem 2. Regesto num. 75. ex Tabulario Regio: *Item sexdecim Brachiatas vallatis seu fossati dicti castri, in quo sunt tres domus aedificatae. Alia ejusdem Regis in Regesto 9. Ch. 11: Quoddam iter situatum inter duas vineas, ... quod iter continet in longitudine quater viginti et decem Branchiatus vel circa, et in latitudine 6. pedes, etc. In alia ejusdem anni ibid. Ch. 31. habetur Brachiata. Vide Brachium.*

¶ 3. **BRACHIATA ACTORUM**, An Charta mensura unius cubitus seu brachii? [Opera; scriptura actorum. pretium operæ, notarii merces.] Edictum Philippi Pulcri ann. 1303. tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 397: *Item, quod Notarii curiæ Tholose scribant acta bene et fideliter, et quod non detur eis, pro Brachinta Actorum, nisi secundum formam per Statuta regia noviter edita ordinatam. Quæ ut manifestiora fiant addere placet Edictum ejusdem Regis ann. 1302. ibid. pag. 364: Volumus quod praefuti Notarii... et alii Notarii seu scriptores in nostris officiis constituti accipiunt salarium moderatum, videlicet de tribus lineis unum denarium, et de quatuor lineis usque ad sex, duos denarios usualis monetæ, et non amplius. Et si scripta excedant sex lineas, recipient pro tribus unum denarium, sicut dictum est. Et debet esse linea in longitudine unius palme, et contine septuaginta literas ad minus, et si plus protendatur linea plus poterit Notarius recipere, secundum longitudinem carte vel instrumenti venditionem, aut alios contractus perpetuos continentis, videlicet de duabus lineis unum denarium.*

BRACHIATUS, Magna habens brachia; Ugioni.

* **BRACHIERA**, Tantum terræ, ut opinor, quantum uno die ab homine laborari potest, nostris etiam Brache: quia notio accipienda quoque est vox Braciara infra. Charta ann. 1063. ex schedis Pr. de Mazaugues: *Item Gunteldis (dedit) unam Braciaram de vinea erma, quæ est juxta ecclesiam S. Christophori. Lit. remiss. ann. 416. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 357: Ieux Rigault disoient que..... icellui Durant avoit fauchié une grant brassée ou Brache de leur pré. Vide Brachiata 2.*

1. **BRACHILE**, Idem quod Brachiade, Lex Salica tit. 29. §. 37: *Si quis mulier Brachile furaverit. S. Audioenus in Vita S. Eligii lib. 1. cap. 10: Quotiens Brachile aureum, pungam quoque auro gemmisque*

comptam sibi subripuit, tantum ut miseris succurreret. [** Conf. Glossar. med. Græcit. voce Braxiātō, vol. 1. col. 225.]

¶ 2. **BRACHE**, Lineum quo femoralia succinguntur. Spicil. Fontanel. MS. pag. 232. Papias vero MS: *Brachile, quod succinctorum sive redimiculum dicimus, quod nunc non brachitorum, sed renum sit cingulum. S. Wilhelmi Constitut. Hirsau. lib. 1. cap. 44: Si priusquam sonitum audierit, caligam unam exuerit, vel saltē Brachile femoralibus inseruerit, hoc peragere non desistit; sique si forte tres illas Orationes mune facientes neglexerit, non illi imputandum erit. Vide Brachiolineum et Bracile* [** Conf. Glossar. med. Græcit. voce Braxiātō, Append. col. 43.]

* **BRACHILUM**. Vide supra in Bracæ.

BRACHINUM, Vide in Bracæ.

BRACHIOLÆ, Ital. Braccioli. Rollandinus in Chronico lib. 9. cap. 2: *Et vidit filius Carrociun Paduæ putridum et deformem, diruptum, et despctum, et inutile, et confractum; et ait: Pater, ecce nunc, Pater et Domine, quale hic aedificium video? Si hos radios inspicio, sive rotas, si noto Brachiolum, si considero artemonem, plaustrum videtur habere speciem, etc.*

BRACHIOLINEUM, Branca linea, nobis Caleçon. Udalricus lib. 3. Consuet. Clun. cap. 11. ubi de vestibus Monachicis, recenset Brachiolum, quo femoralia succinguntur.

** **BRACHIOLUM**, Opus quoddam munidens oppidis. Vide Glossar. med. Græc. voce Braxiātō, vol. 1. col. 225. et Append. col. 43. supra Braca, et Brachialium.

¶ **BRACHIOLOGIA**, Brevis dictio. Glossar. vet. San-German. n. 501. Vox Græca a Braxiū et λόγος. [** Brachylogia Ciceroni idem et quod Asyndeton. Vide Forcellin. et H. Stephan. Thesaur. Ling. Gr. voce Braxiātō, edit. Didot. vol. 2. col. 400. Gemmae Gemmarum: Brachilogus, breviloquus. Brachylogia, breviloquium. Corpus legum Brachylogi nomen, in manuscriptis codicibus non extans, in editione Pesnotiana deum induit, quæ anno 1553. prodiit. Vide Boëckingii præfationem pag. 122.]

1. **BRACHIOLUM**. Chronicon Abb. S. Trudonis lib. 13. pag. 510: *Quatuor diebus Nativitatis Domini, Paschæ et Pentecostes habebant Fratres ad prandium duas portiones pisces,... et ad canam prima die placentam cum Brachiolo, minorem tamen quam in diebus Rogationum. Vide Bracelus 1.*

2. **BRACHIOLUM in equis**, apud Vegetum lib. 4. Art. veterin. cap. 1. et 2.

BRACHIONARIUM, Βράχιον ἀδρόπος, in Gloss. Gr. Lat. Vide Brachile 1.

¶ **BRACHIROLUM**, Fascia continenda ilium procidentiæ, Gall. Bandage. Acta SS. Aprilis tom. 2. pag. 828. in Miraculis B. Simonis Erem. Augustin.: *Juraverunt quod Cursius eorum filius, qui est ætatis quatuor ann. ortus fuit crepus, et sic stetit usque ad mensem Januarii vel Februarii proxime præteriti, portando continuo unum Brachiolum. Vide Brachiolum.*

¶ **BRACHIS**, Operimentum tibiarum, ut refertur ex Glossis MSS. in Sarabara post vocem Saraballa. Vide Bracæ.

1. **BRACHIUM**, Mensuræ species, cubi-

tus. Charta Henrici Imp. ann. 1081. apud Ughellum tom. 3. pag. 420: *Nec domum in predictis terminis usque ad 36. Brachia interdicti permittimus. Unum Brachium candelæ, iu. Epist. Honorii III. PP. apud eundem Ughellum tom. 4. pag. 130. Bulla Nicolai IV. PP. ann. 3. de censibus Ecclesiasticis in Regno, et Campania et maritima: In episcopatu Anagnensis Episcopus ipse in unoquoque festo coronatus D. Papa debet 60. Brachia panni, et 200. scatulas, etc. 20. sol. Occurrit ibi pluries.*

* *Etiam terræ mensura. Charta ann. 1337. apud Lam. in Delic. erudit. inter vol. ad Hodopeor. Charit. part. 3. pag. 128: Om centum Brachis terreni, sili circumcircum dictum turrim, etc. Vide Brachiera et Brachiata, 2.*

BRACHIUM S. GEORGII, Bosporus, se Fretum Hellespontiacum, sic dictum à Templo S. Georgii extra urbem Constantinopolitanam, quod ad littus istius frē exstructum erat. Vide Tyrium lib. 1. cap. 8. lib. 20. cap. 24. Interdum pro ipsa Propontide usurpatur, ut apud Villarduino num. 65. et 162. ubi Abydena castrum Brachio S. Georgii adjuvante dicitur. Monachus sancti Mariani Aliud: *Veneti per medios fluctus strictioris mari, quod Bosporus, vel Brachium S. Georgii dicitur, intrepide navigant. Conradus Ursperg.: Usque ad paludem sive sinu meris, qui Brachium S. Georgii dicitur, destantes. Jacobus de Vitriaco: Hellespontus, qui hodie Brachium S. Georgii dicitur. Vide Leunclavium in Pand. Ture. n. 128.*

BRACHIUM FLUVIALE, Un bras d'em. apud Aimoinum lib. 3. Hist. Franc. cap. 62: *Per ripam Brachii Fluviale, quæ civitas cingitur, ambulavit. Brachium maritimum, apud Matth. Paris pag. 160. Brachium maris apud Acher. Spicil. tom. 8. pag. 645.]*

BRACHIUM IN COLLUM PONIT, in signum susceptæ servitutis. Charta Parresales [** Bignoniane] form. 26: *Sed dannos solidos minime habui unde transsoveredem, sic mihi aptificavit, ut Brachium in colla posui, et per comam capitii mei ora presentibus hominibus tradire feci, et ratione, ut interim quod ipsos solidos retrahere potuero, et servitum restra et operam, qualemcumque vos vel junioris vesti injunxeritis, facere et adimplere debeam.* [** Conf. Grimmii Antiq. Jur. Germ. pag. 147. qui monet supplendum esse Brachius vestrum in collum meum posui. Aimoinus lib. 3. cap. 4: *Et (Chrodnus) Brachius ejus (Gagonis) collo superponens suo, signum futuræ dominationis dedit, etc. Vide Fred. Scholast. in Bracile.]*

AD **BRACHIA**, Ad Brachia, clamabat in prælio: quia cum Milites seu equites cataphracti armis undique corpus tectum ac munitione haberent, telis, hastis, et ensibus impervii erant, nisi qua caput humeris connectebatur, aut per oculare cassidum, aut etiam cum brachia erigerent ad vibrando ictus, et sursum eos attollerent; tum enim capitata bujusmodi occasione, brevioribus ensibus ac ventis lateris perfodiebantur; vel denique in id potissimum artem impendebant suum, ut captatis brachiis hostes dequis deinceps:

cum lapsi rursum se se erigere ob grave armorum pondus non valerent. Ob duplicitem igitur hanc causam in prælio vulgo inclamabatur, *Ab brachia*. Guillelmus de Nangiaco in Gestis S. Ludovici Regis Francor. pag. 381 : *Et quia tantis armorum utensilibus armari non consueverant, idecirco minus agiles et ruinæ promptiores concussi cum impetu extiterunt : quod ut Francis animadversum est, communiter reclamantes, Ad Brachia, ad Brachia, per humeros eos cum manibus rapientes, ab equis ad terram præcipites impellebant.* Idem Scriptor pag. 377 : *Et cum densitas armorum, quibus hostes erant munitissimi, ictus Francorum vibratos in aere repelleret, Franci mucronibus gracilibus et acutis sub humeris ipsorum, ubi inermis patebat aditus, dum levarent brachia transforantes, per latebras viscerum gladios scapulo tenuis immergabant.* Descriptio victoriorum obtentæ per Carolum Regem Siciliae : *Sed nostri Gallici velut se agiliter infigentes, ... ex brevibus spathis suis eorum latera perforabant, ut vitam dementer corde tucto.* Hinc ipse Carolus, dum milites suos horaretur, clamabat : *Punctum infigite, milites Christi, punctum transfigite.* Will. Brito lib. 11. Philippid. :

... . Cultris subularibus alter
Scrutatur thorace vias.

Infra :

... . Nunc corpora forti
Premat manu, quando spatium non invenit ictus,
Hunnis non depellit equis, nunc juxta peremptus
Viva coacervans aliena tibi volutat.
Nunc multos lapsi, et ferri pondere pressis,
Inque ipso lapsu fracto quandoque cerebro,
Aut collo, aut costis, vita sine vulnere privat.

BRACHIUM REGIS INVOCARE, nostris, Invoquer le brus seculier. [Σάρκης δέξια, Βασιλίκης δέξια, apud Epiphanium Hæresi 73. n. 23.] Vitalis Oscensis Episcopus apud Blancam pag. 728 : *In villis Infacionum vel Ecclesiæ si propter debilitatem Curia, Brachium domini Regis vel Majordomus ejus, vel cuiuscunq; Officialis, ad exigendus paenit hujusmodi invocetur : ipse cuius est brachium invocatum, tenetur compulsivem et auxilium impurit.* Veteres Chartæ apud Seldenum ad Eadinerum pag. 168. et in Monastico Anglic. tom. 3. pag. 259. 308 : *Et si Episcopi judicio stare noluerit, si opus fuerit, ad vindicandum fortitudo et justitia Regis vel Vicecomes adhibentur.* Huc pertinent Leges Edwardi Confess. cap. 3 : *Quod si aliquis ei foris fecerit, Episcopus inde justitiæ faciat. Verumtamen si quis arrogans pro Episcopi justitia emendare noluerit, Episcopus Regi notum faciat ; Rex autem constringat malefactorem ut emendet cui foris fecit, scilicet primum Episcopo, deinde sibi ; et sic erunt duo gladii, et gladius gladium juvabit.* [Chartera Abbatis S. Cornelii Indensis, qui vendit Guidoni Comiti Flandriæ opidum Rothnacense, apud Miræum tom. 2. pag. 1009. col. 2 : *Per se vel per alium tantum capiant vel capi faciant sua auctoritate, invocato etiam, si voluerint, Brachio seculari.* Rymer. tom. 9. pag. 61. col. 1 : *Percensuras Ecclesiæ, una cum invocatione Brachii seculari.*] Vide Gregorium Mag. lib. 7. Indict. 1. Epist. 20.

BRACHIA, Ordines regni, quos vulgo Status dicimus. Leges Aragonum, apud

Blancam pag. 771 : *Quod per nos et successores nostros eligantur 4. personæ idoneæ, una videlicet de quolibet Brachio, etc.*

¶ 2. **BRACHIUM CAPELLE**, Latus, Gall. Colateral. Testament. Rotherami Eborac. Episc. ann. 1498. in Lib. nig. Scaccarii pag. 668 : *Volo quod caro mea, corpus meum putridum sepulturæ in Brachio boriali capella S. Marie in ecclesia mea Eboraciensi, ubi feci tumulum marmoreum.*

* Charta ann. 1171. apud Murator. in Antiq. Estens. pag. 338 : *Actum est hoc in Padua in Brachio ecclesiæ S. Marie, ubi dicitur S. Joannes. Nostris Brachio, Brachia ambulando agitare, vulgo Aller les bras ballans. Paraphr. psal. Miserere :*

Orgeus va des bras Brachiant,
Des épaules espaulloient.

¶ **BRACHUS**, Canis, idem qui *Bracco*, quod vide. Locus est in voce *Canis*, ad lin. *Canes seguitos.*

¶ **BRACIA**, **BRACARE**, **BRACARIA**, etc. Vide in *Brace*.

* **BRACIACUM**, Hordeum, apud Dalphinates. Locum vide ad hanc vocem in *Brace*.

¶ **BRACIARA**, Mensuræ agrariæ species, quantum scilicet brachia extendi possunt, Gall. *Brassæ*. Charta ann. 1033. ex Archivio S. Victoris Massil. : *In Ornione castello hubet ipsa ecclesia tres Braciarias de terra arabiæ. Vide Brachiata 2.*

* Eadem mensura quæ supra *Brachiera*. Vide in hac voce.

* **BRACIATICUM**, Præstatio frumentaria, forte ex hordeo. Charta ann. 1209. ex Bibl. reg. cot. 17 : *Dono totum quartum, et seniorium, et gardiam, et Braciaticum, quæ habeo et habere debeo in campo, quem Constantinus lucratus fuit.* Vide supra *Braciatum*.

* **BRACIATRIX**, Mulier, quæ cerevisiam conficit. Vide in *Brace*.

BRACIATUS. Bernardus Monachus in Consuetudinibus Cluniacensibus MSS. cap. 8. de Granatario : *In omnibus preci-puis festis facit fieri Braciatos, et quisque habet unum cum pane suo.* Placentulæ forte, vel panes in prunis excocti, seu en la braise. Vide *Brachiolum* et *Bracellus*, 2.

BRACI, Cassiano lib. 1. de veste Monach. cap. 6. quem exscripsit Isidorus lib. 19. Orig. cap. 33 : *Est redimiculum sive succinctorium, quod dividens per cervicem et a lateribus colli divisum (demissum) utrurumque alarum sinum ambit, atque hinc inde succingit, ut constringens latitudinem vestiat corpus atque conjungendo componat. Hoc vulgo Bracile, quasi braciale vocant, quamvis nunc non brachiorum, sed renunt sit cingulum.* In Regula S. Benedicti cap. 22. et 55. *Bracile recensetur in supellectili, et inter vestes Monachorum : sed quæ illa sit, non consentiunt Benedictini.* Menardus zonam esse putat, cui assentitur Babolenus in Vita S. Germani Abb. et Mart. n. 15 : *Cingulum, quod vulgo Bracile vocatur, inventum.* Potior tamen eorum videtur sententia, qui non tam zonam, quam renum cingulum ac succinctorium esse volunt, proindeque *Bracile*, non *brachiis*, sed a *bracciis* nuncupatum, ita ut braccarum in vicem fuerit, dictumque *Bracile*, quasi *braca*, aut *bracca*, brevior et levior, quomo^d Monachi sub tunica deferunt. Joan.

de Janua : *Bracile, a braccæ, arum, lumen.* *Bracile* etiam dicitur cingulum renum. Atque ita S. Hildegardis *Brachile*, sive, ut legit, *Brachiale* manifeste distinguit a zona, qua, inquit, super tunicam cingebantur *Monchi*, ut illu defueret ; cum *Bracile* ad cutem esset, a quo calige dependebant. Quod etiam firmatur ex Hist. Albigen. Monach. Vallis Sarn. cap. 72. etsi de Monachis sermo noui sit : *Sed cum flecteres genua ante altare, Brachile ejus a quo dependebant calige ferreæ, ruptum est medium,* A *Brachili* igitur dependebant calige, uli habet S. Hildegardis. Neque huic sententia adversatur Magister in Regula c. II. qui Monachum *Bracili* uti in nocte vetat, ne dum se regirat per somnum oppressus exiens per thecam mucro cultelli, carni ejus figuratur, quam scilicet in pera desert, cum *Bracili* indutus est ; in die vero *Bracili* cingi statuit, dicente de S. Joanne Scriptura, *Et circa lumbos erat cinctus zona pellicea* : quo quidem loco zona pellicea intelligitur succinctorium largius, quo inferiora corporis tegebantur. Fibula porro annexebatur *bracile*. Vetus Charta plenariæ securitatis sub Justiniano exarata apud Brisson. lib. 6. Formul. pag. 647. [** col. 1. lin. 19.] : *Hoc est, coeliæ num. 7. scotella una, fibula de Bracile, etc.* Nescio an hoc pertineat quod legitur in Kerone : *Bracile, prualvæ.* [Vide *Brachile* 1.] [* Conf. S. Rosa de Viterbo voce *Braguero*, vol. 1. pag. 205.]

BRACILE. Fredegarius Scholasticus in Epit. cap. 59 : *Tunc Chrodiini consilio nutritum sumus... Gogonem Majorem domus eligunt. In crastino primus ad ejus manus in perrexit Chrodnus, ad ministerium *Bracile* Gogoni in collo tenens. An idem quod *Brachiale*? vel an zona, seu cingulum, magistratus symbolum?* [** Aimoin. lib. 3. cap. 4 : *Brachium ejus collo superponens suo.* Vide supra in *Brachium*.]

¶ **BRACILE**, Manica, qua coqui vel ministri mense tegunt brachia, ne vestes sordibus insificantur. Guidonis Discipl. Farsensis cap. 16 : *Hebdomadarius coquinæ potest ministrare cum pelliculo sine manicis, vel cum manicis si desuper induerit Bracile.*

¶ **BRACIUM**, **BRACINA**, **BRACIUM**. Vide in *Brace*.

BRACIOLUM AQUE, Gallis *Bras d'Eau*. Charta Caroli Mag. apud Perardum : *A termino Bracioli Aque, vocabulo Orba.* Vide *Brachium* 1.

1. **BRACS**, *Inferior pars circuiti*, Joanni de Janua, [* et Papia. Exscripterunt Isidor. Orig. lib. 1. cap. 18. sect. 5. Est si- gnum syllabe brevis c.]

2. **BRACIS**, Mensuræ species. Vide supra *Bracea*.

* **BRACISA**, Species cerevisiae. Mirac. S. Remacli tom. 1. Sept. pag. 706. col. 1 : *Potum autem nullum præter aquam et siceræ dulcoramen, quod Bracism rustici nuncupant, sumebit.* Vide in *Brace*.

¶ **BRACITORIUM**, **BRACIUS**. Vide *Brace*.

BRACONAGIUM. Vide *Brodagium* in Consuetud. Paris. tom. 1. pag. 198. [* Pagina 273. 2^a. editionis, ubi voce *Braconage* significatur jus quoddam insolitus domini in pueris, quæ nubunt, ipsas nimirum deflorandi in prima nuptiarum suarum nocte,

ex Comput. domanii Calniac. et comitat. Pontiv. quod etiam aperte declaratur in Recognit. feudali Joannis dom. de Mareuil ann. 1228 : *Et mi conime sire de Mureuil puet et loit avoir droit de Bracouage sur filles et siletes en medite seigneurie : si se marient, et si ne les braconne, échent en deux solz envers ledite seigneurie. Ubi Bracouner, est eo jure uti. Hujus mentio præterea occurrit in Consuet. locali MS. Auxei castelli; a qua homines Rungae, uxoris suæ precibus, liberos jussit esse Guillelmus III. Pontivi comes. Vide Marcheta.]*

* **BRACONARII**, **Bracouan**, **Vide Bracco.**

* **BRACRIUM**, Fascia continendis illis, Gall. *Bandage*, *Brayer*. Acta SS. Maii tom. 5. pag. 190. in Miraculis S. Bobonis : *Filius apertus ab utroque latere.... Dei gratia statim liberatus est, dimisit Bracrium ante altare appensum. Vide Bracheriolum.*

* **BRACTAMENTUM**, Humor, ex Græc. Βράχιον. Fulgentius de Virgiliana continet : *Nam ecce ad me etiam ipse Ascrei fontis Bractamento saturior advenit. Vide Salmasium ad Vopiscum. [** Apud Forellin. Bractamentum, ea ratione qua Bracteas eloquentiae dixit Solin. prefat. cap. 2. ep. ad Advent.]*

* **BRACTEATI NUMMI**, A bractea, que est tenuissima auri argentea lamina, ex qua conficiebantur, vel qua ii inducebantur, nuncupati. Horum amplissimum ex argento collectionem vidi in museo monasterii Gottwicensis ann. 1751. Consule disquisit. doctissimi viri D. Schropfli de Bracteatis tom. 23. Comment. Acad. Inscript. pag. 212. Vide in *Nummus*.

* **BRACTEATOR**, **Brattrator**, **Bractearius**, Bractearum confector, apud Jul. Firmic. lib. 4. cap. 15. lib. 8. cap. 16. 19. qui *Bractearius* in veteri Gloss. dicitur, et πτελοτός. Sic enim legendum pag. 273. pro *Bracharias*. Gloss. Lat. Gr. : *Brattea*, πτέλαν. Gloss. Gr. Lat. : *πτέλαν*, *bratteum*, *lamina* : sic in Cod. MS. pro *blattum*. Mox : *πτελωργός*, *Blattenrius*, ubi perinde legendum *brattearius*. Nam *bratteum* et *bracteum* dicebant, ut observatum a Salmasio, quem consule ad Hist. Aug. *Bractearii*, id est, πτελωργοί, in leg. 1. Cod. de Excus. artif. (10, 66.) Fortunatus lib. 8. Poem. 4 :

Bractea gemmata cycladem fila catenant.

[** Vide Forellin. his vocibus.]

** **BRACTEOLA**, Diminut. voc. *Bractea*, in Gemma Gemmarum : *Campanula aurea*.

** **BRACTIARE**, Circumdat brachiis, Germ. *helsen oder fruntelen*. Gemma Gemmarum. Conf. Raynouard. *Glossar. voce Braissar*, vol. 1. pag. 253.

* **BRACTILETUM**, Brachiolum, sinus, fretum, Ital. *Bracciolino*. Stat. Mutine rubr. 259. pag. 49. v°. : *Et illi homines et personæ, quorum vel quarum est dicta insula et Bractiletum, teneantur vendere illum quantitatem insulæ et Bractiletum necessariam ad dictum opus faciendum illis personis, quibus dictum flumen Stilæ quotidie damnum infert, et ipsi teneantur emere dictam insulam sive Bractiletum justo pretio. Vide Bracium 1.*

* **BRACUS**, Vallis. *Chronicon Fontanelense* cap. 6 : *Et per loca designata, hoc est, de uno latere Bracus, sive vallis, quæ dici-*

*tur Dirginis. Infra : Ad Castellum luporum, qui super illum Brucum Dirginis, etc. [** Pertz. vol. Script. 2. pag. 279.] De variis apud Theutones Brak vocis notionibus multa congerit Bollandus ad 21. Febr. pag. 251. [** Gloss. antiqu. Germ. Lat. : *Bruoh*, *Pralus*. *Brouc*, *Aquosa* et *lululentu terra*. Conf. Graff. Thes. Ling. Franc. vol. 3. col. 271. Vide *Bragium* et *Bringus*.]*

* **BRACZALIS**, Agricola, qui brachiis terram laborat, vel qui labore victimum comparat, vulgo *Manourier*. Inquisit. ann. 1288. in Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 409. col. 1 : *Iam relinquo D. Francisco de Monte-Agata eum Brudum sfrusatum meum. Vide Bagus.*

* **BRAESIUM**, Grani species, ex quo cerevisia conficitur, apud Joan. de Trakken in Annal. Eduardi II. reg. Angl. pag. 38. Vide *Brace* et *infra Brisiaum*.

* **BRADELLÆ**, Sedes quibus in ecclesiis utuntur mulieres. Acta Eccl. Mediolan. tom. 1. pag. 126 : *Ut et ecclesiis nitoris consulatur, et strepitibus et rixis, quæ ex sediū mulierib[us], quas Bradellæ vocant, in ecclesiis collocaturum situ existere sope solent, occurratur, etc. Harum forma sic describitur ibid. pag. 585 : Asseres igitur seu tribus parvulae quernea tres, crassitudine unciarum quinque, longitudine cubitorum trium et unciarum sexdecim, altitudine unciarum octo, in ecclesiis solo recte supposita, tribusque circiter cubitis singulis inter se disjuncta; tabulis secilibus totidem, cuiusmodi generis sint, usque singulis latitudine unciarum octo, æquali inter se spatio distantibus constratae, una scilicet in medio, reliqua due in extremitatibus, etc. In Cœrmoniali monastico ad usum Congregat. S. Mauri pag. 591. Bradella sumitur pro scabello altaris, Gall. *Marchepied*.*

* **BRADIA**, Campus, vel ager suburbanus, idem quod *Brædia*. Vide in bac voce. Charta ann. 1141. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 228 : *Præterea domis et iure proprio largior Bradiam Antinæ, cum decimis ejusdem Bradiae..... et totam et integrum Bradiam Fossa-nova, cum ecclesia S. Marci, et cum hominibus super eam sedentibus. Annal. Estens. apud eund. tom. 20. Script. Ital. col. 462 : Is (Albertus de Piis) *Lugii arcem Hirberueque alta manu per Leonellum initiata absolvere curat; Belfori Bradiam muro cingere adortus est. Vide Bradium.**

* **BRADIFONUS**, Βραδύφωνος Moyses dicitur apud Ethelwerdum lib. 4. cap. 9 :

Bradifonus Domino Moyses sacrorat amore.

* **BRADIUM**. Vide *Brædia* et *Bradia*, Campus. [Alia notione sumitur. scil. pro *Premium*, *munus*, *palma*, in vet. Glossario San-German. MS. num. 501. Sed Mendum pro *Brabium*, vel *Bravium*.]

* **BRADO**. Tabularium Priorat. de Domina in Delphinatu fol. 110 : *Et 4. pulzinos, et 2. focacias, et 2. membra, et 1. Bradonem, et 3. panes, etc. Forte pro *fladonem*. Vide in voce *Flantones*. [Retinendum esse Bradonem suadent Isid. qui habet in Glossis : *Cartilagini*, *lardo Bradone*; et Chartular. S. Crucis Quemperleg. ubi sic : *Samam vini et duodecim formellas*, vel *unum lardi Bradonem pro ea det monachis*. Hoc est, si bene conjicio, Petasonem seu pernam. Hollandi etiamnum vocant *Brude* pulpam petasonis seu partem ejus magis carnulentam.]*

* *Retinendum esse hanc vocem recte*

dictum est que bene interpretari videtur de petisoni, seu perna. Charta ann. 1101. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 11 : *Bradores bonos in festo. Thomæ (reddant). Brado, Academ. Crux. et Vitulus indomitus. [** Conf. Rayn. Giov. Roman. voce *Brazon*, vol. 1. pag. 247. vel de homine dicitur, Gall. *gras de fesse*.]*

* **BRADUS**, pro Badius, ut opinor, color equi, *Bragado Hispan.* Testam. Iac. de Pignatario ann. 1352. in Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 409. col. 1 : *Iam relinquo D. Francisco de Monte-Agata eum Brudum sfrusatum meum. Vide Bagus.*

* **BRAGA**, **BRAGIA**, Gurges, locus in illico aggere quadam coarcit pescium apicendorum gratia. Arest. parlam. Paris. ann. 1536. ex Tabul. castri de Chisse in Teron : *Plus molendina banqueria dicti Montis-Bardi supra pontes ejusdem loci sita, cum duabus Bragis ab ipsis molendinis deputatis..... Plus magnas Bragias, le deferr nuncupatas, ... in quo deferris due pars Brage in butto pontium dicti Montis-Bardi extabant. Braye, in Decreto anno. 1538. Ibid. Vide supra *Braca*.*

* **BRAGA**, **BRAGIA**, Gurges, locus in illico aggere quadam coarcit pescium apicendorum gratia. Arest. parlam. Paris. ann. 1536. ex Tabul. castri de Chisse in Teron : *Plus molendina banqueria dicti Montis-Bardi supra pontes ejusdem loci sita, cum duabus Bragis ab ipsis molendinis deputatis..... Plus magnas Bragias, le deferr nuncupatas, ... in quo deferris due pars Brage in butto pontium dicti Montis-Bardi extabant. Braye, in Decreto anno. 1538. Ibid. Vide supra *Braca*.*

* **BRAGÆ**. Vide *Braca*.

* **BRAGALIS**, **[BRAGAL.]** Charta Lusitana circa 1168. in Historia Episcoporum Portensem 2. part. pag. 20 : *Sedet et Episcopus accipit pro illo iunctare eam illam terram quam habebat Ecclesia S. Mariae... tam in regalenga, quam in ganica, et insuper sex Bragales per unum quaque annum. Versio Lusitanica : Assi en reguengo como em ganancia, et elem disseis Bragues em cadahun anno. [Acta SS. Benedict. sec. 4. part. 1. pag. 639. in Constitutione Ansegisi Abbatis : Cera et illam Ecclesiam libris cc. ad opus fratrum c. 200 lib. cc. ad Coriolanum calcibus xxxiii. Bragal. lx.]* [** S. Rosa de Viterbo Elacid. tom. 1. pag. 204. scribit Brugal suis Panes lineum ita communem ut monetae vice uterentur. Conf. eund. Append. pag. 17]

* **BRAGAMARDUS**, Gladii species, scilicet, Gall. *Sabre*. Monstra facta apud Clarsag. anu. 1511 : *Injunctum est quod habeat unum Bragamardum infra xv. dies. Bragmas, in Lit. reniss. ann. 1392 et Reg. 143. Chartoph. reg. ch. 126 : Letit Camgeta un grant coustel, que l'en dit Bragues, contre la teste dudit Huchon. Neque alio sonat Bergaman, in aliis Lit. ann. 1382 et Reg. 154. ch. 38 : *Perrat Lancet, dit Oze, avoit pendu un baszelaire ou Bergaman a sa ceinture, et tenoit un planson en sa maine. Ubi leg. forte est Bragaman vel Bragamard. ut et apud Marten. in Gest. Briton. 20. 3. Anecd. col. 1496. pro Bragamars :**

*Qui teneant tous entre leurs mains
Bragamars et grant gysarmes.*

Vide *infra Bragamardus*.

* **BRAGANTES**. Vide *Briganci*.

* **1. BRAGARE**, Ex mundiori calvo riolam aucupari. Ficta vox e Gallico *Bram*. Eximie ornatus. Menoli Sermones fol. 185. recto col. 1 : *Et ideo, o vos Damne, que vos ornatis ad Bragandum, rogo vos, videatis modum Ecclesie.*

* Dixerunt nostri *Braguer*, faire *bragues*, eadem notio : unde effictum a Menoto *Bragure*; a quo forsitan hodiernum *Brave*, eximie et eleganter ornatus.

* 2. **BRAGABE**, Vagire, clamare, ex Regiam Majestat. inter notas tom. 1. Ordinat. reg. Franc. pag. 117. pro *Bruaire*, uti edidit Cangius in hac voce. [** Ap. Houart. lib. 2. cap. 58. art. 1. *Brayntem*.]

* **BRAGATIO**, Gall. *Bruerie*, Mundior cultus. Eiusdem Menoti Serm. fol. 119 col. 1 : *Ce sont les grandes pompes, les grandes Bragues; Hec sunt magna pompe et grande Bragationes; hec sunt pompe et magni vestium lucas.*

BRAGATOR. Iter Camerarii Scotici cap. 39. § 50 : *De omnibus Bragatoribus in Curia.* [An eandem notio, qua Menoti *Bragare*?] [** Saxon. *Gebrac*, Island. *Brak*, Crepus, stridor, fragor, *Braka*, Insolenter se gerere. Vide *Bragare*.]

* **BRAGENTIA**, Familia, ut opinor : *bragis* enim seu vestibus donabantur familiares ab iis, quorum servitio addicti erant. Stat. synod. eccl. Camerac. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 1307 : *Item, excommunicamus omnes presbyteros et clericos in sacris ordinibus constitutos, qui Bragentias intrabunt saecularium dominorum, et nos qui sum intraverunt easdem, nisi infra nensem exant ab eisdem.*

* 1. **BRAGERIUM**, Femora, vel lumbi. Letta SS. Junii. tom. 2. pag. 390. in Mirabilis B Henrici Baucenens. : *Subito arrestus fuit a gravissimu gutta a Bragerio infus, iuu quod de anchis, coxis et tibis nullo modo poterat se juvare. Vox ejusdem originis, cuius Brage vel Braca : de quibus upra.*

* 2. **BRAGERIUM**, Femoralia, quae virorum prosparunt, Gall. *Culotte*. Stat. MSS. . Flori fol. 19 : *Aliqua mulieres inveniuntur, de quibus dicitur vulgariter, quod lumbarum Bragerium portant. Galli dicimus, Porr la culotte; Hispani, Calzarse las bragas icunt de mulieribus, quae virilem in motu sese efferunt.*

* **BRAGHERIUM**, Eadem notio. hron. Parmense ad ann. 1287. apud Murator. tom. 9. col. 810 : *Eodem anno et impore fuit nix valde magna usque ad Bragerium in campis, et incipit venire in festo Antonii.*

* **BRAGIA**. Vide supra *Braga*.

* **BRAGIDA**, Campus, vel ager suburbanus, idem quod supra *Brada*. Charta in. 1106. inter Probat. tom. 1. Hist. Lollar. col. 520 : *Et de Caroli prato usque ad ragidam, id est, croadum de Corioulz, etc. de Brada.*

* **BRAGIRE**, Hinnire. Chron. Mutin. apud Murator. tom. 15. Script. Ital. col. 6 : *Qui (tassus) habebat... vocem ut equus agiens, scilicet parvam. Bredir, eadem tione. Le Roman de Garin :*

*Là veissiez meint panceul flori,
Meint bonniere, et meint destrier Bredir.*

de *Braire*.

* **BRAGIUM**, Vallis. Charta Caroli lvi ann. 870. apud Miraeum tom. 1. pag. 32 : *Munus decem cum longo Bragio, de Bracus et Bragus.*

* **BRAGUERIUM**, Procidentia illum reaculum, Hispan. *Braguero*, nostris *Brayer*.

Mirac. MSS. Urbani PP. V : *Erat crepatus et ruptus, opportebat de necessitate quod puer portaret Bruguierum furcatum.... Oblitus erat recipere suum Bruguierum. Vide supra *Brachiale*.*

* **BRAGUETA**, Femoralia, seu femorium apertura, quam Hispani vocant hoc nomine. Concil. Hisp. tom. 4. pag. 615. col. 2. ann. 1591 : *Negur culigus, crocei, rubei viridisque colorum seu albas (defterant Clerici;) neque Bragueta ex aliquo serico vel panno, nec cum diversis rivetis seu fissuris.*

* **Bragueste**, in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 136. Chartoph. reg. ch. 111 : *Icellui Girar consturier commençer à dire au religieux dessusdit par maniere de derision et moquerie : Vece frere Jehan Autel, il aura les Bragues.*

* **BRAGUILERIUS**, Qui facit Braguetas seu *Brucus*, in Catalogo Sodalium Confraternitatis Nativitatis B. Marie in Ecclesia B. M. Deaurata Tolos.

BRAGUS, forte idem quod *Brucus*, Vallis. Charta Goffredi Comitis Andegavensis apud Sammarth. in Episcopis Andegavens. num. 45 : *Exarta quæ dicuntur ad illum Bragum. Vide Bracus. [** Bracha, Germ. olim Prima aratio. Vide Graff. Thesaur. Ling. Franc. vol. 3. col. 268.]*

* **BRAJA**, ut supra *Bragida*. Charta ann. 1183. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 339 : *Et hoc totum, quod tenebat Petrus de Bruna, et etiam Brajam nostram super posse Pobleti, quæ est retro planatum monchorum, etc.*

BRAIARB, Gall. *Braire*, Vagire, clamare prout infantes solent. Gloss. Græc. Lat. : Κλαυθίς παιδίου, vagitus infantis. Hesychius : Βρωκανάσσα, ἵτι τῶν κλαύσεων παιδίων λέγεται, ὡς μηνυματοῦ. Hac voce utitur Philostorgius lib. 11. cap. 6. Regiam Majest. lib. 2. cap. 58. § 1 : *Si ex eadem hæredem habuerit auditum, vel Bruiantem inter quatuor parietes. Hoc est, si ex quo ex matris alvo prodit, vitæ signa aliqua prodidit. Speculum Saxonum lib. 1. art. 33 : Idque mulier cum quatuor viris qui cum plorantem audierunt, et cum duabus mulieribus, quæ ei in parte ministraverunt, poterit comprobare.*

Bracton. lib. 4. tr. 1. cap. 34. § 4. lib. 5. tr. 5. cap. 30. § 7 : *Puer qui auditus fuit clamare inter 4. parietes. Statuta S. Ludovicii lib. 1. cap. 11 : Gentilis homine tient sa vie tout ce que l'en li donne a porte de monstier en mariage après la mort sa femme, tout n'ut-il hoir, pour qu'il en ait eu hoir qui ait crié et Bret, se ainsi est que sa femme li ait esté donnée pucelle. Quæ totidem habent Latinis verbis loco supra citato ex Regiam Majestatem. Vide Leges Wisigoth. lib. 4. tit. 2. § 18. Leges Alemann. tit. 92. § 1. Jus Feudale Saxonum cap. 15. § 1. Fletam lib. 6. cap. 55. § 4. Leges Burgor. Scottic. cap. 44. § 4. et Miraeum in Diplomat. Belg. pag. 352. Le Roman de Girard de Vienne MS. :*

*Deus Dames voi en cel palais listé,
Que par nous ont forment Brat et crié,
Et Olivier forment ont regreté.*

[** Vide Grimm. Antiq. jur. German. pag. 75. D. 1.]

* **BRAIBANCENI**. Vide *Bribantiones*.

BRAIDA, [BRAYDA] Campus vel ager suburbanus, in Gallia Cisalpina, ubi Breda

vulgo appellatur. Monachus Paduan. lib. 1. Chronicci cap. 1 : *Factum est prælium equestre maximum in Brayda Veronensi. Charta Longobardica in Bullario Casinensi tom. 2. pag. 9 : Similiter omnes Braidas meas ad ipsam curtem pertinentes, cum pratis, silvis, vineis, etc. Alia Desiderii Regis ibid. : Terram juges 40. de Braida curtis Ducalis, etc. Statuta Patavina rubr. 70 : Si quis habuerit plus quinque campos terræ, et aliqua puncta sit alieijus Bradii. Infra : Quicunque habet Braidam terræ, etc. [Memorale Potestatum Regiens. ad ann. 1217. apud Murator. tom. 8. col. 1084 : Et eo anno primo facta fuit fera in Braydi domini Episcopi extra portam juxta burgum S. Petri. Et eo anno infirmi S. Lazari qui habitabant juxta dictum burgum prope dictam Braydam, ierunt ad habitandum ad pontem platum.] Bradio etiam habet Joan. Villaneus lib. 9. Rufinus Monachus de Ædificat. Monasterii S. Sabini : *Uuum campum in castello de Arda, Braidam insuper S. Thomæ, etc. Infra : In Plaivole Braidam unam, apud Ughellum tom. 2. pag. 256. Charta ann. 813. apud cumdem in Episcopis Veronensis : Insuper concedimus Canonici decimas Braidarum Episcopaliū curium; d'est, vinum, granum, legumina, etc. Addeditus Monumentum ex Bibl. Vaticana, ibid. pag. 742. et tom. 4. pag. 492. 625. Bullarium Casinense tom. 1. pag. 18. etc. Vide Origin. lingua Italicae Octav. Ferraria in Breda. [** Germ. Breit., Amplius, unde in Gloss. ant. : Gebrete, area. Capreite, grumulus, ager. Vide Graff. Thesaur. Ling. Fr. vol. 3. col. 298.]**

* **BRAIDERTI**, Incolæ pagi, vulgo de Braidi. Vide *Braidum*.

* **BRAIS**, BRAISIUM, Grana ad confiendam cerevisiam præparata. Vide *Brace*.

* **BRAISUM**, ut supra *Braesium*, Grani species, ex quo cerevisia conficitur. Charta ann. 1195. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 140 : *Rogerus de Bellomonte..... dedit ecclesiae S. Taurini..... unum modium frumenti et alterum modium Braisi. Vide Brace.*

BRAIUM, Limus terræ, Gallis *Bray*. [Auctor Miraeulorum S. Bernardi scribens de Castro Braio supra Sequanam : *Castrum Brayum, quod lutum interpretatur.*] Hariulfus lib. 4. Chronicci Centulensis cap. 24 : *Ubi habentur 37. hospites, qui persolvunt annualiter unusquisque in Nativitate Domini 2. equos oneratus de Brais. [Quod rectius intelliges de grano quod *Brais* vocabant. Vide *Brace*.] Tabular. Vice domini Pinconiensis, ann. 1268 : Sur ce que nous disions ke nous poons et devions faire fanquer l'erbe, et holdragier et retruire le Bray de l'eau de Somme. Frater Renatus Macæus Vindocin. in Poem. de bono Principe :*

*L'Empereur vient par la Costellerie,
Jusqu'au carfour nommé la Vannerie,
Où fut jadis la place de Mybray,
Tel nom portoit pour la vigne et le Bray
Getté de Seine en une cruee tranche.*

Hinc datum nomen pago Bellovacis et Normannis contermino, le pays de Brai, a loci situ pascuis opportunissimo, a quo Braieri dicti ejus inviolæ non semel a Wilhelmo Britone in Philippide, et ab Orderico Vitali lib. 12. pag. 844.

BRAMBARICARII. Vide *Barbaricum* in *Barbaricarii*.

BRAMOSUS. Vide *Bromosus*.

BRANA. Sterilis equa, sterile jumentum, Gallis jument *Brehaigne*. Catholicon Arromaticum : *Brahaing*, Gallice *Brauhaigne*, non portant enfant, Lat. *sterilis*. Charta Wilhelmi Ducis Aquitan. ex Tabulario Angeriacensi : *Dono ad locum B. M. omnia pecora mea, hoc est, vaccas, equos, Branias*. Charta Ferdinandi Imp. Hispan. æra 1191. apud Anton. de *Yepez* in Chronic. Ord. S. Bened. tom. 7 : *Addo etiam his universis centum vacas Branias, exceptis fætibus præteriti et presentis anni, boves domitos 10. et in hereditatibus vacas majores 30. etc.* [Charta ann. 1278. ex Cod. MS. D. Brunet. fol. 68. v°. : *Ille extraneus possit in tenemento Arellatis... alias bestias tenere sine banno superius expresso, sive sint domite vel Brana. Alia itid. Aquisextana vernacula scripta ibidem fol. 118 : Item tota bestia Brana (donat) 1. den. Hinc puto legendum Brana, non Brava, in Transactione anni 1490. ex Archivo D. de Mazauques : Præfatus dominus et sui successores possint et valeant pro banno exigere pro singula bestia grossa Brava reperta in mala fuga denarios quatuor et lo doble de nuech.] Vide V. C. Egid. Menagii Origines Italicas in *Bretto*.*

* Vocis Gallica *Brehaigne* cum *Brana* affinitate, in errorem ductus est Cangius, quem non advertisse mirum est vel ex ipso Chron. Ord. S. Bened. loco, ubi fetus vaccarum, quæ *Brana* ibidem dicuntur, excipiuntur a donatione. [** Non *branarum* foetus excipiuntur, sed *branas dandas bimis maiores fore* dicitur. Alter neque Carpente- rii vocis *Brana* interpretatio stare posset, quæ quomodo discrepet a Cangiana non assequor; sterile enim *jumentum* Cangium pro *jumento* *virgine* scripsisse, quisque vel ex numero centum vaccarum videbit.] Eo duce in eodem errore lapsi sunt ipsius Continuatores, quibus in Charta ab ipsis pro- lata, *Branas* domitis opponi, observare facile erat. Est ergo *Brana*, *Juvencia*, *vacca* junior, vel quæ taurum nondum passa est; et *Branus*, *Juvencus*, junior bos et indomitus. Doujat. in Diction. Tolos. : *Brana, turreau, bouvillon*. Lit. remiss. ann. 1460. in Reg. 192. Chartoph. reg. ch. 80 : *Sequens unum thaurum sive Brana ipsius supplicantis, etc.* Unde rectius fortean *Brava* et *Bravus* legeretur; et quidem Itali et Hispani *Bravo*, pro Indomitus, immitis, ferox, dicunt; et rustici Dumbenses *Brava* juvencam appellant. Vide infra *Bravis* et *Bravus* 1. Attamen *Braine*, eo significatu, occurrat in Fabul. tom. 2. pag. 220 :

Sire, mal vous est avenu,
Li forestiers vos bues emmaîne,
Il dist que en l'autre semaine
Li emblastes par nuit trois chevnes
Qui vous couleront quatre Braines.

Quod de specie monetæ minus bene inter- pretatus est D. *Barbaraz*. Nihil itaque immutandum in *Transact. ad hanc vocem laudata*, nisi ann. 1501. pro 1490. et *Mala facha*, pro *Mala faca*. Cæterum *Brehaigne*, pro *Sterili* et *infuscunda muliere*, ut et *Brehains*, pro *Hominie* ad generationem inhabili, nostri passim usurpant. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Brehaigne, sterili*.

Brehaigneté, sterilitas. Vita J. C. Ms. ubi de S. Josepho :

Et hom Brebains ne doit entrer
O chaus qui pueent engenier;
Quant un enfans auera,
Au temple vien, si offerras.

Le Roman de Robert le Diable Ms. :
Et la Duçoise fu ma mere,
Elle fu xvij. ans Brehaigne,
Ains que de moy fust ensaigne.

1 BRANÆ. Vide *Bruncia*.

* **BRANAGIUM.** Vide *Bren*.

1. BRANCA, Pars extrema sive crurum sive brachiorum in feris et avibus rapacibus, si modo pars illa, manus vel pes proprie dici debet, inquit Octav. Ferrarius. Latinus Togatus, Gromaticus : *Terminus, sive petra naturalis, si Brancam lupi habuerit factum, arborem peregrinam significant. Mox : Si Brancam ursi habuerit, lucum significant.* Quibus locis effinguntur lapides quadrati, quibus insistunt pedes lupi et ursi, avulsi a tibiis. [Acta SS. Aprilis tom. 3. pag. 523. in Miraculis S. Zita] : *Et caput ipse lupus multum clumare et vociferari, et percutiebat sibi coram eis ipse lupus de sua et cum sua Branca.*] Ital. *Branca* idem sonat, quod nostris *Griffe*, *ungula*. *Branche de Leone*, apud Joan. Villaneum lib. 6. cap. 71. Hinc appellatio tributa *Acantho*, *herbae*, quæ vulgo Ital. *Branca ursina*, quod, ut ait Philander, referat pedes ursi anteriores. Hujus meminit Constantinus Afric. lib. de Chirurgia cap. 13. et Myrpesus sect. 1. cap. 27. Sunt etiam herbe aliae *Branca leonis*, et *Branca caulis* dictæ. Fridericus II. lib. 1. de Venat. cap. 23 : *Tibiae, pedes, digiti, dorsum, lumbi, Branchiae, cauda, peruncutum, et alio hujusmodi.* Salmasius [in Solinum tom. 1. pag. 225. novæ edit.] vocem hanc a *brachio* deducit, ita ut *branca ursi*, sit *branchium ursi* : sic nos Galli arborum brachia, *Branches* vocamus. Addit porro Romanensi Gallorum lingua *Branc*, pro *brachio* usurpari passim. Certe id mihi, qui ejusmodi quisquilia quamplures evolvi, nullibi mihi lectum, quod sciam. Sed *Branc* pro *spatha*, *gladius*, non semel occurrit : cuius quidem vocabuli origo videtur eadem quæ vocis *Branca*, quod *spatha*, vel *gladius*, *Branca* seu *ungula* vicem præstet militi, uti *spathæ*, *Branca leoni*, aut *urso*. L'Ordene de Chevalerie MS. :

Après li a chainte l'espée :
Salehadion a demandée
La senechanche de un Branc.
Sire, fait-il, chou est garant
Contre l'assau de l'ennemi, etc.

Le Reclus de Moiliens MS.

N'est pas de l'ordre saint Martin,
Qui en yver par la brune
Parti de son Branc acherio
Son mantel au poure u cheain.

Le Roman de Guillaume au Court nez :

Li Branc trestorne, et la hache jus glace.

Infra :

Li Turs trestorne, et l'espér jus glace,
Li Branc descend contreval les espaules.

Philippus Mouskes in Ludovico VI :

A tant aka de Bran divers,
Si le feru en travers.

In S. Ludovico :

Ea aus refert, et crie Valence,

Del Branc lor large gref penance.

Le Roman de Garin le Loheranz :
Mais ils n'avoient palefroy, ne romaine,
Ne armeeures, fors le Branc acerin.

Aliibi :

Pis coupe et teste à le Branc de Pavie.

Idem :

Il li bailla, puis treat le Branc lettré.

Le Roman de Merlin : Et te monsterrai au Branc d'achier que je sui au mien espoir aussi bon Chevalier come tu i es. Vide Origines Italicas Cl. V. Egid. Menagii et Octavi Ferrarii.

BRANCARE dicuntur aves rapaces, quæ *branca* seu *ungulis ramum* cui insident, complectuntur. Fridericus II. Imp. lib. 1. de Venat. cap. 34 : *Replicatio autem digitorum in suis juncturis ad superiorum partem non fuit necessaria, ad subterrânum vero partem fuit, quatenus *Brancare* convenientius ramos, ad quos configunt sepe ut illic dormiant.* Infra : *Hic autem digits habuit officium concludendi *Brancare* ex altera parte, et in formam quasi sphericaliter reducendi.* Dicuntur etiam *brancare*, cum aves *ungulis suis impetunt*. Idem cap. 55 : *Percutiendo, dilaniando, Branchardo, etc.* Infra : *Aves rapaces *Brancant* et vulnerant compedibus, etc.*

* Unde *Branchiers* appellantur, in Lit. remiss. ann. 1466. ex Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 455 : *Ouquel bois le suppliant avoit fait une loge de branches de chasse pour prendre des oyseaux de praye, rameges ou Branchiers, comme lusniers, autours ou espaviers.*

* Est et *Branc*, *Vestis ex crassiori tela species, sorte quia alba*, ab Hispan. *Branca*, *albus*; quæ ita describitur in Lit. remiss. ann. 1410. ex Reg. 164. Chartoph. reg. ch. 179 : *Icellui suppliant voulu faire certain charivari, ... eust pris et vestu un habit, nommé Branc ou roquet de toile, que femmes portent voulentiers par dessus leurs robes.* Vide infra *Rochetum*.

2. **BRANCA, BRANCHA, seu BRANCHI.** Jus excidendi ramos arborum, quos *Branches* dicimus, in forestis pro foco seu igne suo. Aresta ann. 1257. in 1. Reg. Parlam. fol. 5 : *Inquesta facta, utrum Philippus à Horrico habeat costumam ad Brancham pro igne suo in foresta de Mercio*, etc. Ibid. f. 10. sub ann. 1258 : *Matthæus Danielis petit habere in foresta D. Regis de Andeliaco pro 12. den. annui redditus *Brancas* ad ardendam, quadraturam sua domus, fulcos ad herbergium, pasnagium suis porcis liberum, et quietum, etc.* Aresta ann. 1271. ibid. f. 18. verso : *In saisia habendi usagium sua subscriptum, videlicet percipiendi brarian, fulgerian, et folium quod cedidit de arboribus, pasnagium ad 3. denarios pro porco, pasturam ad animalia sua in vallibus, secundum herbam a festo S. Joannis usque ad Assumptionem B. Mariae virginis in defensis etiam forestæ, ... percipiendi etiam Branchas secas cum crocco ligneo, sine ferro, etc.* Regestum Philippi Aug. Herouallianum f. 69 : *Habent in foresta Andeliaci mortuum nemus et Branchias tam in alto quantum potest attigere, de quadriga.* Fol. 156 : *Capiebat in foresta predicta extra defensum et luctu Branchias et mortuum boscum ad ardendia.* [Charta Philippi Regis Franc. apud Mar-

ten. Collect. Ampliss. tom. 1. col. 1009. C. : *Ad ædificandum de vivo bosco, ad comburendum de mortuo, vel de residuis sive Branchiis, excepta silva.* Charta Americi de Thoarcio pro Majori Monasterio apud Stephanotium Antiquit. Pictav. MSS. tom. 4. pag. 764 : *Concessi dilectis in Christo Monachis... calfigum in foresta nostra de Rocha in tula et Branchia ad usum domus suæ.* Sententia Compromissoria anni 1339. ex Scheidis D. de Mazzauges : *Asserebat jus habere in perceptione frondium, raurorum seu Brancarum, pinuum, etc.*] Vide *Branchia*, 1.

* 3. **BRANCA.** Vide *mox*.

* **BRANCANTA,** f. Rami arborum ad umbraculum collecti. Inquisit. ann. 1335. apud Cenc. inter Census eccl. Rom. : *Dicit quod vidit Hugolinum de Sancta Cruce tenere Brancantam pro curia.* Infra eadem rursus occurunt; sed loco *Brancantam*, legitur *Brancam*. Vide infra *Branchia* 1.

* **BRANCARE.** Vide *Branca* 1.

* **BRANCATA,** vox Italica, Manipulus, quantum manu capi potest. Cæremon. eccl. Rom. ad calcem cod. Ms. eccl. Camerac. : *Quidam cubicularius tenet in capite asini bacilem cum xx. solidis denariorū, prædictus archipresbiter inclinans se retro tribus vicibus, quos potest, tribus Brancatis tollit et habet sibi.*

BRANCE. Vide *Brace*.

* **BRANCEA,** *BRANCHYA, BRANCIA, Mala, maxilla, Gall. Joué.* Vita S. Amalbergæ ex Cod. reg. 5506 : *Virgo autem Domini, collati sibi divinitus beneficij jam conscientia, vade, ait, et apprehende Branceam ejus, et trahe in siccum.* Ubi de pisce a flumine egresso agitur. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692 : *Branchy, jouue. Brancia, joë de poisson, in altero Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684.* Glossar. Lat. Ital. Ms. : *Brancia, la masela.*

** **BRANCUS,** eim Kynbacken, in Vocab. Lat. Germ. ann. 1477. ADEL. [Græcis τὸ βράγχιον et τὰ βράγχια, Lat. *Branchia*, quibus pisces spirant. Gemma Gemmar. : *Brancia, in piscibus est locus juxta guttur vel interior corpus et caput piscium.*]

* **BRANCHADA,** Ferculum, quo sacrum Reliquiarum capsæ portantur in processionibus Gall. *Brancard.* Acta SS. Maii tom. 1. pag. 65. de S. Africano Episcopo : *Branchadis seu ferculis deportandæ in Processionibus capsæ servituri.*

* **BRANCHARE,** *BRANCHIA.* Vide *Branca* 2.

* **BRANCHEA,** Pars crucis transversa, quam *Bras* vulgo dicimus. Gualt. Hemingford. de gest. Eduardi I. reg. Angl. ad ann. 1305. pag. 217 : *Reversusque novus patriarcha et episcopus in Angliam cum magna gloriam, fecit deserrantem eum crucem argenteam et deauratam cum duabus Branchis ex transverso, et imagine crucifixi in medio. Unde caput trutinae, Brach dici videtur, in Poem. cui titulus la Mapemonde Ms. pag. 14 :*

Aussi c'on voit de la balanche,
Quant li Brach ont ingal justanche;
S'en l'un plus qu'en l'autre metés,
La balanche son droit taurrés :
Car li Brach serront desingal,
Li uns amont, l'autres aval.

* 1. **BRANCHIA,** Ramus, Gall. *Branche.* inventar. S. Capellæ Paris. ann. 1376. ex Sibl. reg : *Item una pulcherrima crux auri*

cooperta, ... in qua sunt duas frondes sive Branchiae argenti deaurati, super quas sedent, vel sunt duas parvae ymagines, scilicet B. M. et S. Joannis Evangelistæ, tenentes duos parvos libros in manibus, in quibus sunt reliquiae certæ. Aliud Gallicum : *Item une très belle croix d'or, ... laquelle a deux Branches d'argent doré, etc.* Vide *Branca*, 2. et *Branchea*. Hinc *Branchia* Philipp. lib. 11. tom. 5. Chesn. pag. 233. dicuntur cornua seu rami ex balæna, qui cassidi comitis Bolon. superereminabant :

E costis assumpta nigris quis faucis in antro
Branchia balæna Britici colit incola ponti.

[** Vide *Brancea*.]

* Quo etiam spectare videtur vox *Braniquart*, qua ramum crassiorem vel truncum intelligo, in Lit. remis. ann. 1451. ex Reg. 184. Chartoph. reg. ch. 104 : *Icellui Gerard qui tenait une fourquette en sa main, et ledit Olivier ung Branquart, ... lequel s'aprocha dudit Gerard pour le frapper de sondit Branquart.*

* 2. **BRANCHIA,** Mensuræ species, cubitus, ut *Brachium* 1. quomodo etiam forte legendum est, uti suspicantur Bollandistæ. Mirac. S. Domin. tom. 1. Aug. pag. 647. col. 1 : *Et caudam, quasi dimidiæ Brachium habentem, etc.* A Gallico *Branche*, Pars, rei alicuius portio, nostri *Brancher* dixerunt illum, qui rem aliquam cum alio participat. Lit. remiss. ann. 1363. in Reg. 101. Chartoph. reg. ch. 11 : *Comme le supplicant feust alés.... pour cueillir le tresième des cervoises, dont il estoit fermier en portion de ladite ville, comme Brancher de Jehan le Fevre, auquel estoit tout le tresième desdites cervoises en ladite ville.*

* **BRANCHIAE.** Vide *Branca* 1.

* **BRANCHIAGIUM,** Rami in genealogiis, *Branche de genealogie*, vel *ligne collaterale*. Regestum Parlamenti ann. 1450. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 384 : *Dicebat dictus Robertus, quod licet partes adversæ ipsi Johanna Daulphine, in aliquo gradu consanguinitatis attingerent, quod tamen ex ipsis partibus ex alio latere vel Branchiagio.... procedurebant.*

* **BRANCHIATA.** Vide *Brachiata*.

* **BRANCHYA,** *BRANCIA.* Vide supra *Branca*.

* 1. **BRANCIA,** *BRANCIS.* Isid. lib. 4. cap. 7 : *Branchos est præfocatio fauciæ a frigido humore. Græci guttar βράγχως dicunt, circa quod fauces sunt, quod nos corrupte Brancia dicimus.* Gloss. Sangerman. MSS. num 501 : *Brancis a raucedine pulmonum dicta, inde et thysia (tussis) fit.* Infra : *Brancis est præfocatio fauciæ a frigido humore.* Hinc emendandus Papias MS. : *Brane a raucedine pulmonum dictæ... inde fit tussis.*

* 2. **BRANCIA,** Ramus; unde dimin. *Branciola*, ramusculus. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Brancia, branciola, Guanuha, Prov. Alia significatione vide in Branca.*

** **BRANCO,** Monetæ species apud Lusitanos. Vide S. Rosa de Viterbo Elucidar. in Append. pag. 55. voce *Preto*.

* 1. **BRANCUS,** *Gorge,* in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Glossar. Lat. Ital. Ms. : *Brancus, lo male de gola.* Vide *Brancia* 1. et *Bracea*. [** Conf. Raynouard. Gloss. Rom. voce *Brancos*, vol. 1. pag. 250. Papias

in cod. reg. 7609 : *Brancus, fax (leg. faux) dicitur corrupte.]*

** **BRANCUS,** Ramus arboris, ut *Branchia*, 2. Reinardus Vulpes, libr. 4. vers. 19 : *Cum sua villani pacare salita sinantur,*
Cur requiem lucus regis habere nequit?
Tan cave ne exilem violaveris amodo Brancum,
Quam tecum ut redeat tuta securis amas.

BRAND, Incendium : vox Germanica. Lex Frisionum tit. 7. de *Brand* : *Si quis domum alterius incenderit.*

1. **BRANDA,** Titio, fax ardens. Gloss. Saxon. Ælfrici : *Titio vel Torris, Brand.* Durandus lib. 7. Ration. cap. 14 : *Ferunt etiam Brandas, sive fauces, et cum illis circumveni arva.* Infra : *Feruntur quoque Braudeæ, seu fauces ardentes.* [** Vide Grimmii Mythol. German. pag. 353. et infra *Brando*, 1.] *Feu esbrandi, in Consuetud. Britann. art. 645.*

2. **BRANDA,** Videtur aliud sonare in Charta Fundationis Monasterii Orbisterii, apud Beslium pag. 353 : *Habeant per totam forestam predictam ad sua ædificia facienda... et calcifigum plenarium de feodo forestarū, et de *Branda*.* Regestum Castri Lidi in Andibus 47 : *Braudam vero supradictæ forestæ ad necessaria suorum hominum quiete possider. Ubi *Branda* idem valet quod ramus, vel potius myrica, Gall. *Bruiere*, ut liquet ex seq. loco Chartæ anni 1205. tom. 2. Hist. Britan. col. 389 : *Dono iterum et concedo dicta abbatis unam birotæam *Brande* sive *brueria* ad usum furni sui singulis septimanis capiendam.*] *Brando*, Italis, ensem sonat, de qua voce consulendus Octavius Ferrarius in Origin. Italic.*

* Idem quod *Bruarium*; *Brande nostris, eadem notione.* Lit. remiss. ann. 1478. in Reg. 205. Chartoph. reg. ch. 145 : *Le supplicant... s'en ala droit à certaines Brandes appartenant à son père, ... près autres Brandes apppellées les Brandes communauxx, pour revoir s'il trouveroit point de repaire d'assez ou beances pour illec y tendre lessites ripoises; et quant il eut ung pou che miné apperceut que ès Brandes de sondit pere avoit ung homme et une femme qui les cuelloient, ... et saisoient leur faiz desdites Brandes, qu'ilz chargerent à leur coul.*

* 3. **BRANDA,** *Solida*, in. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641. Vide *Brunda*.

* **BRANDALIS PLATEA,** *TURRIS*, Ubi *Brandeum seu fascia in signum jurisdictionis apponitur, Italis *Brandello*, frustum. Stat. crimin. Saionæ cap. 17. pag. 23 : Et similiter pœnae duplicitur in quovis casu prædictorum, si delictum factum fuerit de die in platea *Brandali*, vel ante palatium M. potestatis, ... pendens super viam inter ecclesiam S. Petri et turrim *Brandalis*, etc.*

* **BRANDANALE,** Fulcrum socarium, Gall. *Chenet.* Laudes Papiae apud Murator. tom. II. Script. Ital. col. 26 : *Habent etiam ab utroque latere ignis instrumenta ferrea, pluribus necessitatibus apta, quæ quia sub igne ponuntur, Græce ypopiria, vulgariter autem ibi *Brandandalia* vocantur.* Vide *Brander*.

* **BRANDATUS,** *Acu pictus*, Gall. Brodè. Rymer tom. 5. pag. 48 : *Unam capam chorii de sanuto rubeo, *Brandatam* de ymaginibus de auro et serico.* Vide *Brusdus*. * Leg. videtur *Braudatus* vel *Broudatus*.

¶ BRANDEA. Vide Brandeum 3.

* BRANDELLICI, Hæretici ab auctore Brandello monacho sic dicti; Valdensium sectarii. Benzo episc. Albens. in Comment. de reb. Henr. III. imper. apud Ludewig. tom. 9. Reliq. MSS. pag. 372 :

Ab inferno prodierunt noviter hæretici
Patarini, Buziani, necon et Brandellici,
Non curantes quid loquantur, ut pote frenetici.....
Falsus monachus Brandellus habet mille vita,
Quem cognoscimus deformem carne leprositu,
Ab ecclesia tollendus hac sola malitia.

BRANDER, Andena, sustentaculum ferreum, fulcrum focarium: vox Saxonica, in Legibus Burgorum Scoticor. cap. 125. [** f. leg. Brandred.] Vide Brandunale.

¶ BRANDERIA, Eadem notione, in Hist. Dolphin. tom. 2. pag. 326. col. 2. ex Computo anni 1336: Item, tria cocupendia de ferro magna, et duo magna Branderia de ferro pro III. sol. IIII. den. gr.

1. BRANDEUM, Vellum, palla serica, vel linteal, qua Divorum reliquie vel corpora involvi a Christianis solebant. Hinc marcus in Vita S. Remigii: *Ipsum corpus sanctissimum, sicut in anteriori translatione, ab Episcopis Remorum diocesos integrum inventum est, et Brando rubro involutum.* Idem lib. 1. Hist. Rem. cap. 20. de eodem S. Remigio: *Corpus ejusdem rubeo constat Brando involutum. Cap. 21: Integrumque illud cum Brando, quo prius repertum fuerat involutum, in argenteo locello transpositum.* Ex ejusmodi brandeis decerpebantur particulae, quæ eodem quo reliquie ipse honore affectae, sanctuarii loco habebantur. Idem de secunda Translat. S. Remigii: *Cum de ipso sepulcro in locello argenteo est transpositum, pars de ipso Brando cum sudario, quod fuerat super caput ejus, assumpta in scrinio eburneo, secus altare S. Mariæ in civitate, debito honore veneratur. In Catalogo Abbatum S. Bertini in Probat. Hist. Guinensis pag. 15: Bradeum sacrorum pingorum susceptivum contradit sancto Bertino.*

¶ BRANDIUM, Eadem notione, in Indice Onomast. ad calcem tom. 5. SS. Junii.

* Sic preterea appellabantur panni particulae, aut sericæ, quæ venerandis Divorum lipsanis applicatae, ex ipso contactu, tanquam divisorum ipsorum reliquie Christianis dispertebantur: cum olim summis digitis eas attrectari, nedum quidquam ex iis detrahi, aut abradi nefas putaretur. Gregorius M. lib. 3. Epist 30. ad Constantiam Augustam: *Cognoscat autem tranquillissima Domina, quia Romanus consuetudo non est, quando sanctorum reliquias dant, ut quidquam sanguine praesumant de corpore, sed tantummodo in pixide Bradeum mittitur, atque ad sacratissima corpora ponitur: quod levatum in Ecclesia quæ est iedicanda, debita cum generatione reconditur, et tante por hoc ibidem virtutes sunt, ac si illuc specialiter eorum corpora deferantur. Unde contigit ut beatae recordationis Leonis Papæ temporibus, sicut a majoribus traditur, dum quidam Graeci de talibus reliquiis habuerint, predictus Pontifex hoc ipsum Brandonum atlatis forcipibus incidit, et ex ipsa incisione sanguis effluxerit. Leonis Historiam narrat Sigebertus ann. 441. cui similem de ipso*

Gregorio refert Joannes Diaconus in ejus Vita, lib. 2. cap. 42. Addit Theofridum lib. 3. cap. 4. *Palliolum vocat Diurnus Romanus cap. 5. tit. 12. quod Gregorius Branda.* Atque brandea illa, sive velamina, sudaria, palliæ, et alia hujusmodi sacrosanctis Divorum pignoribus intra aras vel thecas occlusis, per fenestellas, quæ aris aut thecis aderant, admovebantur. De hisce fenestellis agnot Gregorius Turon. lib. 2. de Glor. Confess. cap. 37. Beda lib. 1. Hist. Angl. cap. 3. Evodius lib. 3. de Miraculis S. Stephani cap. 13. etc.

2. BRANDEUM, Species panni serici, aut alterius materie vestiarie. Jo. Diacon. lib. 4. Vitæ S. Gregorii M. PP. cap. 83: *Ferens in capite matronalem mitram cunctis Brandei raritate nubilatam. Hariulfus in Chron. lib. 3. cap. 3: Fanones auro parati ad offerendum 14. ex Brando 3. ex pallio 15.* [Chronicon Waticense apud Marten. Anecd. tom. 3. col. 808. ubi de quibusdam serpentibus hocce in Monasterio frequentissimis: *Quia enim haec reptilia, prout a recessentibus qui Italia niverunt, contigisse inuidavit, apertis orbibus dormientium solent insidiari, ut sicubi laza, sicut fit, solutis sopore membris observaverint, corpora humana ingrediantur, vix satis tutum erat dormire, nisi mandioris alicuius Brandei glomus ora compilata, aut facies velamine obvolisset.*]

3. BRANDEUM, seu Branda accipitur etiam pro zona, fascia, cingulo, forte quia brandea illa quæ Divorum reliquie admovebantur, in particularis disecta, zone vel tensio speciem referabant. Monachus Sangall. lib. 2. cap. 7 [** ap. Pertz. vol. Script. 2. pag. 761. lin. 3.]: *Cumque tenuissimas illas pellucas, vel tenuiores Brandeas extrahere ceperint. Apud Isidorum in Glossis, Prandenum genus sonarum suisse dicuntur, ubi quidam Bradeum reponunt. Nil tamen temere mutandum, cum Prandenum habet etiam Petrus Damian. lib. 4. Epistola 14: Quid porro de concisis ac putrescentibus sacrorum altaris Prandis, etc. Occurrit præterea spud auctorem Vitæ S. Petri Episcopi Policastrensis apud Ughellum tom. 7. Italia sacra pag. 766. et apud Hugonem Rotomagensis Archiepisc. de Hæretic. lib. 2. cap. 4. Πράνδιος, eadem pariter notione dixerunt Greci. Theophanes ann. Justiniani 31. de Avaribus pag. 202: Εἰχον γὰρ τὰς κόμας ὅπιδεν μαλλὲν ταῦτα διδούντας πρωτίστους, καὶ ποπληγμένα. Πράνδιος eadem significatu habet Constantinus de Adm. Imp. cap. 6. [** Vide Glossar. med. Græc. voce Πράνδιος, col. 1221.]*

1. BRANDO, Fax, tæda, fune, a Brando voce Germanica, de qua supra. Gloss. Lat. Gall.: *Fax, Brandon. Aliib: Tæda, Brandon.* Statuta Massiliensis MSS. ann. 1274. lib. 2: *Praetered decernimus amodo inviolabiliter obserendum, quod nullus Massiliæ, sive sit masculus, sive femina, de caetero audeat vel posset portare, vel facere portari aliquos Brandones cereos ad vigilias sponsearum; hoc excepto, quod licet patri vel matri sponsæ, vel illi in cuius potestate esset sponsa, vel etiam vice ipsius sponsæ, habere in domo sua luminaria, sicut dicit, et Brandonibus et aliis luminaribus uti. Bertramus in Vita S. Franço Abbatissæ n. 62: *Offerten altari illi cereum unum, quod et Brandonum vocatur. [Hist. Monast. Viconiensis apud Marten. tom. 6.**

Ampliss. Collect. col. 203: *O nefanda rebies in cordibus invidorum! nam scirilla corredit Brandonem unum. Instrum. ann. 1364. ex Archivis S. Victoris Massil. : Quod corpus Beatae Marie Magdalene d'Apaja quondam Episcopi Massil. recipiatur honorifice cum luminaribus Brandonum.] [** Vide supra Brand et Branda, 1. Rayn. Glossar. Rom. voce Brando, vol. 1. pag. 251.]*

¶ BRANDONUS, Eadem notione. Capitulum gener. S. Victoris Massil. ann. 1364: *Sacrista tenet dare Brandonos in omniis capellis pro elevatione corporis Christi. Charta ann. 1365. ex Archivis ejusdem S. Victoris: Emanunt et fiant 100. Brandoni expensis Massiliæ pro associando capite S. Victoris de novo facto per D. Papam Urbanum V.*

* Chron. Petri Azari ad ann. 1362. apud Matorat. tom. 16. Script. Ital. col. 395: *Exibant noctis tempore cum infinitis luxuris et Brandonis ore accensis et non accensis. Occurrit rursum ibid. col. 583. et in Stat. crimin. Saone cap. 34. pag. 79.*

BRANDONES, appellabant nostri primæ Quadragesimalis jejuniū hebdomadam, quod hujus prima die sub vesperum pueri Brandonibus, seu facibus accensis februarie solent. Dominicabrandoneus quæ Quadragesimam præcedit, lo Dimane qui est apud Dimane Brandonner, in Libertatib. ville de Perusa ann. 1260. apud Thomasserium pag. 101. In manuali Placitorum in Parlamento S. Martini 1375: *Hoc instanti anno 1376. erat bissexturnus. Dies Brandonum 2. die Marti. Dies Pasche 13. die Aprilis. Ubi dies Brandonum est prima Dominicæ quadragesime. Ita haec vox passim usurpatur in Chartis, in Probat. Hist. Drocensis pag. 272. 288. apud Belzilum pag. 395. etc. Vide Bobordonus et Bordon.*

* Precipue ita appellant Dominicæ hujus hebdomadæ. Charta Theob. comit. ann. 1222. in Chartul. Campan. fol. 312. vñ: *Predicta venditio adterminata est in hunc modum ad Dominicam primam quadragesime proximo venturæ, quæ appellatur Brandonus. Lit. remiss. ann. 1354. in Reg. 82. Chartap. reg. ch. 164: Cum circa Dominicam, quæ cantatur in officio misse: Invocatur ne, que vulgariter dicitur ad Brandones. Alii ann. 1367. in Reg. 97. ch. 484: *Dominica prima quadragesime, quæ vocatur Dominicæ Brandonum. Quod autem ab hac die, et per totam sequentem hebdomadam, facies accensis discurrent pueri, Dies primaria Brandonum nuncupatur, in Charta Pil. V. ann. 1316. ex Reg. 56. ch. 586. Lit. remiss. ann. 1416. in Reg. 169. ch. 23: Le Dimanche, que l'en diot des premiers Brandonos etc. Qua ratione vero id pergebat, discimus ex Lit. remiss. ann. 1354. in Reg. 149. ch. 176: *Comme il soit de vousstour en la ville de Jarez et en pris d'environ, de faire chaçan au le jour des Brandonos après souper feux, auquel le bonnes gens ont accoustumé d'eulz assomber, dansier, et les jeunes valles et enfans à sauter par dessus iceulz feux, quant il soit appetissiez. Et ex aliis ann. 1416. in Reg. 168. ch. 119: Comme il est accoustumé chascun an le Dimanche des Brandonos faire esbatement et dançons envers de soir et avoir des saloz à bouchons de ferre boutez en un baston, et mettre le feu deden, en les appelle-***

lant les Brandons, etc. Hinc Fadre les feulines, in Lit. remiss. ann. 1424. ex Reg. 173. ch. 68 : Le jour des Brandons, que les compagnons du lieu de Muraye faisoient les feulines audis lieu, ainsi qu'il est accoustumé, et près de la place où se faisoient leadites feulines. Quod apud Tornacenses Escouvillons appellabatur, quibus manipulus stramineus tortilis, dicitur Escouvillon. Lit. remiss. ann. 1368. in Reg. 99. ch. 334 : Comme l'exposant feust alez par esbatement avec plusieurs autres veoir une assemblée d'ensens, qui faisoient certains gieuz, appellez les Escouvillons, qui se font chascun le Dimenche des Brandons après vespres en notre dite ville de Tournay. Oupille alibi nuncupatur ejusmodi fax straminea. Lit. remiss. ann. 1393. in Reg. 144. ch. 256 : Comme le jour des Brandons plusieurs jeunes gens boushourdoient les uns contre les autres, Jehannin de Douliger prist une Oupille alumée de feu, comme plusieurs autres gens et enfans avoient, etc. [**] Confer Grimm. Mythol. German. pag. 357. et Glossar. med. Graecit. voce Ιπραῖον, col. 277.]

* Qui mos etiamnum quibusdam in locis obtinet, religionique ducitur; et maxime in pago Virdunensi, ubi si quid mali frumentis terre accidit, a damnum passis superstitione quererit, an februare non curaret? quo casu totum locationis annuse retium solvere tenentur. Vide Menester. Hist. Lugd. pag. 379. et infra Dies Forum et Flammulum.

2. **BRANDO**, Vulum, seu Brandem, ad praediis obsignatio apponitur. Charta conditionis Castri Meliandi in Biturig. ann. 110 : Et quotiescumque Brandonem seu randones aut impedimentum (in re vendita) quibuscumque personis apponi contigerit, novere, et facere penitus amoveri suis propriis sumptibus promiserunt. Charta Fulconis nioris Comitis Andegav. : Quam prepositi sius Comitis Abbatii supradictio ac Monachis calumniabant, atque in ea Brandonem suerant... Sed ipsius jussu Comitis, Brane sublate, nunc in dominio Abbatii... reansit. Vide Brodeum ad Cons. Par. art. num. 43. et seqq.

* **Brand**, eadem notione, in Charta ann. 111. ex Tabul. Carnot. : Item de faire ecusion ou de mettre un Brand sur chacune rsonne, pour le fet de monseigneur (l'Éque de Chartres) 6. den.

BRANDONARE, Brandones apponere. Aresta O. SS. 1291. in Regesto Parlamenti fol. 90 : Non licebit ei sigillare ostia Clerorum vel terras eorum Brandonare, etc. andonner et empescher, in Consuet. Cart. art. 32.

* Pactum inter ducem Burgund. et episc. Igust. ann. 1387. in Probat. tom. 3. Hist. reg. pag. 109. col. 1 : Nous (duc) avions le droit de y saisir, Brandoner, seiller, etc. Lit. remiss. ann. 1472. in Reg. 195. artoph. reg. ch. 739 : Lequel sergeant dist suppliant qu'il avoit Brandonné ses vignes a requeste d'un nommé Acart. Brandonent, Obsignatio, impedimentum, vulgo isie, arré, in Ch. ann. 1443. ex Chartul. tiniac. fol. 212. v° : Discord et procès est meu.... pour raison de certain arrest Brandonnement fait à la requeste dudit

procureur en et sur les fruitz et deppouille d'une piece de vigne, . . . laquel vigne ledit procureur avoit fait saisir et arrester.

DEBRANDONARE, Brandonem seu impedimentum tollere. Aresta ann. 1277. in eodem Regesto fol. 45 : Decanus Nivernensis condemnatus fuit ad emendandum dicto Comiti, quod Debrandonavit domum suum in justitia Comitis sitam, quam Comes brandonaverat.

[¶] **Brandones** regii interdum appositi sunt ratione gardia, iis scilicet in locis, quæ Regum tutelæ ac custodiæ specialiter erant commendata. Loca vero, ubi appositi erant hujusmodi brandones, nullus audebat attingere. Quæ consuetudo cum incommoda Dominis locorum esset, utpote quæ illorum jurisdictionem minueret: eam tandem, conquerentibus Arverniæ Nobilibus, quod etiam in locis, in quibus altam habent justitiam, obtineret, sustulit Philippus V. Mdicto anni 1319. tom. 1. Ordinat. Regum Franc. pag. 688 : Item, volumus et concedimus iisdem, quod de cetero, ad quorūm instantiam panuncellus, paulli, Brando, baculus, vel quodvis aliud simile signum regale, in quibuscumque Abbatis, Religiosis locis, aut aliis quibuscumque existentibus infra altam justitiam Baronum, vel nobilium aut habitantium prædictorum ratione gardie nullatenus apponantur, appositaque jubarimus illico amoveri, esto quod illi ad quorum instantiam penuncelli, paillones, Brandones, baculi, vel alta similia signa regalia jam posita, vel forsitan in posterum apponi requirerentur, sint, vel esse se advocent, in et de nostra gardia speciali, reservato tamen nobis nostrisque successoribus, quod personis et locis in nostra speciali gardia existentibus, possimus per modum alium de opportuno remedio providerem, sine prejudicio tamen justitiae alterius cuiuscumque.

¶ **BRANDONUS**, Species panni serici. Jacobus Aurias Annal. Genuens. lib. 10. apud Murator. tom. 6. col. 589 : In qua (navi) cepit quatuor Pisanos, et faxios duodecim Brandonorum et duos saccos lanæ qui erant dictorum Pisaniorum. Vide Brandeum 2.

* **BRANDRETUM**, Diaconorum vestis in modum largioris stolæ, qua in Quadragesima aliisque jejuniis diebus pro dalmatica utuntur. Ordinar. Ms. eccl. Nivern. ann. circ. 400. in Dom. Septuag. : Diaconus deponit casulam nigram et assumit Brandretum nigrum, in modum stole diaconi. Vide infra Casula 3.

¶ **BRANDSCHATZUNG**, Vox Germanica, Compulsio ad redimendam deflagrationem, juxta vim nominis, quod generalius hic sumi videtur pro Compulsione ad resarcendi quilibet damna. Chronicum Mellicense pag. 576. ex Chartulario ejusdem loci : Prope erat ut Abbatii pariter et Conventui vim intulissent, per murum Religiosos projiciendo : quo comperto unoquaque domus nocentium et innocentium duos aureos exhibere debuit fisco principis, et vocabantur Brandschatzung, etc.

¶ **BRANMASSI**, Turba prædatorum in Provincia Lemovic. Chronicum breve S. Martialis inter Fragn. Histor. Stephanotii tom. 1 : Anno 1192. Scebrandus Episc. Lemovic. et Vicecomes Lemovic. et multi milites et populus Lemovic. pugnaverunt contra sex

millia Branmassorum, qui Ecclesiam debacchantes et stragem hominum facientes, totam depopulabantur provinciam.

* Idem videatur qui Brabantones, voce mutata et forte corrupta. Vide supra Brabantones.

* **BRANNIUM**. Charta ann. 1351. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 58 : Cum omnibus et singulis feudis, ... obliis, obligatiis, censibus, censivis, Brannis, etc. Infra occursit Bienna; unde leg. videtur Bianniis. Vide Biennum.

¶ **BRANNUM**, ab Anglico Bran, Furfur, Gall. Son. Locus est in Salina.

¶ **BRANTIA**, vel **BRANZIA**, Tenuis auri lamina. Gloss. Isid. Vide Brathea.

* **BRANUM**, Locus altus et profundus, præcipitum, Hispan. Breña. Acta SS. Julii tom. 2. pag. 308. in Vita S. Moduennæ : Dixit... melius, ut illi subtulare imponantur in profundissimum Branum, pro quibus nunc absentiam sentimus Angelorum... Ite et illos subtulare in aliquo profundo abscondite.

* **BRANUS**, Attritus, ab. Ital. Brano, frustum. Vide hanc vocem apud Acad. Crusc. Charta ann. 1227. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 903 : Unum mantellum zendati zani, cooperatum de stansforo Brano. Nisi forte leg. sit Bruno.

¶ **BRAQUEMARDUS**, Acinaces, Gall. Braquemart, a Græco βράχιον, brevis et πάγκη, gladius. Statuta Ecclesie Meld. ann. 1493. inter Instrum. Hist. Meld. tom. 2. pag. 515 : Neque portent enses, Braquemardos, venabula, javelinæ, aut alias invasivos baculos, per villas aut quævis oppida.

* Lit. remiss. ann. 1446. in Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 496 : Ung grant coustel d'Alemaigne, nommé Bracquemart. Aliæ ann. 1398. in Reg. 153. ch. 222 : Ledit Ogier ayant pendu un bazelaire ou Braquement à sa sainture, etc. Vide supra Braquamardus.

¶ **BRAQUILE**, Aquarium, f. a Gallie Baquet. Baluz. Miscell. tom. 6. pag. 366 : Irrigua fontium ac magna Braquilia ad aquanda animalia et ad plantaria irriganda.

* Incerta non est hujus vocis origo : Braquile enim hic pro Brachile, Gall. Bras d'eau, alveus, canalis per quem aqua ducitur; a Brachium, quod vide.

* **BBARERIA**, Cingulum coriaceum, quo tudicula campanæ suspenditur, Gall. Brayer; f. pro Braeria. Comput. fabricæ S. Petri Insul. MS. ann. 1473 : Item Petro Bernard, qui refecit unam Brareriam servientem alteri parvarum campanarum, viij. sol. Vide supra Brachale.

¶ **BRASA**, Vox Hispanica, nostris Brase, Prunæ, carbones candentes. Marten. de Antiqua Ecclesiæ Discipl. pag. 395. ex Missali Mozar. : Thuribulo cum Brasis. [**] Vide Raynouardi Glossar. Roman. vol. 1. pag. 251. voce Brasa.]

¶ **BRASARIUM** Molendinum, ubi Brace molitur. Vide Molendinum.

¶ **BRASBRAT**, Lucubro, in Glossis Isid. Nihil ineptius, inquit Janssonius in suis Collectan. Scriptum erat, Lucubro, bras, brut : ad indicandam verbi conjugationem, imperitus fixit, Brasbrat. [**] Monendum in nullo unquam veterum Glossariorum ita duas personas primæ subjungi. In Glossar. cod. reg. 7644 : Lucubrabit, vigilabat.]

* **BRASCHETUS**, Canis sagax, indagator, Gall. Brac. Bened. abbas Petroburg. de gest. Henr. II. apud Hearn. tom. 2. pag. 664. ad ann. 1191 : Eodem die rex Anglia missit Saladino leporarius et Braschetos, id est, odorisequos et accipitres. Vide supra *Braccus*.

¶ **BRASCIARE**, BRASCIMUM. Vide *Brace*.

¶ **BRASIA**, Vepres, dumeta, Gall. Brosailles. Stephanot. Antiquit. Benedict. Aurielian. pag. 303 : Boscum S. Agili et Brasias quasdam juxta silvam nostram, que dictur etc. Et pag. 303 : Boscum etiam S. Marcelli et Brasius quasdam inter montem Belleni et viam publicam. Vide *Brausia* et *Brauscus*.

¶ **BRASIARE**, BRASIATOR, BRASIAATRIX. Vide *Brace*.

¶ **BRASILE**. Vide *Bracile*.

* **BRASILE**, BRASILUM, BRASSILLUM, Brasilicum lignum, vel coccum infectorium, color ruber. Liber MS. ann. circ. 1400. de Distemperandie color. laudatus a P. Menest. in opere cui titulus *L'art du blason justifié*, cap. 2. pag. 44 : Bresillum, est arbor quedam, e cuius succo optimus fit color rubeus. Medulla hujus arboris non est bona pictoribus, sed tinctoribus pannorum et scriptoribus, ex qua faciunt rosetam. Charta ann. 1193. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. xvi col. 894 : Scilicet de omnibus drappis de batilio, de lume zucaria, de grana de Bresillo, etc. Stat. datiar. Riper. cap. 12. fol. 5. v° : Item de quolibet pense... Brasilli, solidi decem. Arest. ann. 1395. 13. Febr. in vol. 8. arrestor. parlam. Pars. : Ordinatum fuerat quod non vendentur panni.... tincti mala tinctura, et specialiter.. in Bresillo, que Gallico nomine en Bresil nuncupatur. Bresille, in Stat. sellar. Ababavil. MSS. art. 9 : Que à celle neuve ne soit mis en œuvre basenne Bresillé. Non ergo a Brasilia, vastissima regione hujus appellationis, que ab anno 1500. tantummodo cognita est, Brasiliis nomen habemus; quod illi potius inditum videtur, quod ejusmodi ligno rubro abundaret. Unde autem hujus vocis origo? forte a Brusa, quia carbonum cendentium colorem resert. Vide infra *Braxile* et *Brisiacum*. [** In Thelonar. Bruggens. ann. 1262. ap. Lappenb. Docum. Init. Fœder. Hanseat. pag. 89. Briziliën; vide eundem in *Cupmany Memorias sobre la marina*, etc. de Barcelona vol. 3. pag. 165.]

¶ **BRASIUM**. Vide *Brace*.

* **BRASSA**, Mensura sex pedum, Gall. Brasse. Libert. villæ de Podio Mirol. ann. 1369. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 312. art. 3 : Tabulas et antetabulas quatuor Brassarum amplitudinis, etc. Ch. ann. 1391. ex Tabul. Massil. : Quod corderii in Massilia non... vendunt ad Brassam, sicut fieri debent. Vide infra *Brassata*, *Brazata*, *Brassia* 1. [** et Raynouard. Gloss. Rom. vol. 1. pag. 253. eadem voce et *Brassada*.]

¶ **BRASSADELLUS**, Placentæ species in prunis excocæ. Codex MS. Consuetudinum festorum Solemniacensis Monasterii : In Resurrectione Domini... ad cenam tria ova et unum brastaden, duo Brassadelli sunt de uno parvo pane. Vide *Bracellus*, et *Braciatus*.

* *Brassadeou Provinciales* vocant, quod nos *Echaudé* dicimus. Glossar. Provinc.

Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Brassadel, Prov. Colobia*.

* **BRASSAGIUM**, Grani species, ex quo cerevisia conficitur, idem quod *Brace*. Vide in hac voce. Pactum inter comit. Augi et abbat. de Fourcambon ann. 1376. in Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 70 : *Lesquelz blets et Brats aient esté apresagiez valoir en somme en revenue de terre la somme de xx. livres de terre par an. Quæ in Lit. confirmat. Caroli V. ejusd. ann. ibid. sic Latine redduntur : Concedentes ut dictorum bladorum et Brassagiorum redditum ad dictam summam xx. librarum apreciatum.... dimittere valeant.*

* **BRASSAMEN**, Cerevisæ confessio. Charta ann. 1233. ex Tabul. Camerac. : *Gausfridus et Billebertus brassatores potus, qui vulgo dicitur goudale, pro se et pro communi brassatorum.... recognoverunt se teneri ecclesiæ B. Mariae Cameracensis et ipsam ecclesiam jus habere et habuisse ab antiquo, pro primo Brassamine in duobus denariis Cameracensis monetæ; pro secundo Brassamine similiter in duobus denariis ejusdem monetæ; et pro tertio Brassamine in uno merculdo de bras legitimo. Vide infra Brassata.*

* **BRASSATA**, Mensura sex pedum, orygia, Gall. Brasse. Statuta Edwardi I. Angl. Regis pro nova Bastida Valentiae apud Rymer. tom. 2. pag. 261 : *Item, de quocumque solo de quatuor Brassatis de lato et amplitudine, et de duodecim de longitudine habebimus sex den. ob. Item, de quocumque solo de sex Brassatis, etc. Vide Brachiata et Glossare.*

* **BRASSELERES**, Opertura manicarum, ut habetur infra-ad vocem *Cultellare*. * *Brasselet*, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1479. ex Reg. 206. Chartoph. reg. ch. 269 : *Le suppliant euidant tirer droit à la butte, la corde de son arc se print à son gan ou Brasselet.*

* **BRASERIA**, BRASSERIUM, etc. Vide *Brace*.

* **BRASSERIUS**, Agricola, qui brachiis terram laborat, vel qui labore victimum comparat, *Brassier*, apud Menard. tom. 4. Hist. Nem. cuius opus *Brasseria* appellatur. Charta ann. 1232. in Chartul. Raym. VII. comit. Tolos. pag. 62 : *Vos (comes Tolos.) et successores vestri habeatis singulis annis in messibus quarteriam unam frumenti, et alteram civitatem pro alberga et bladada, et in unoquoque bove quarteriam unam bladi, medium scilicet frumenti et medium civitatem, et in Brassero unam quarteriam bladi, medium scilicet frumenti et medium civitatem. Alia ann. 1310. in Reg. 47. Chartoph. reg. ch. 114 : Item journalia Brasseriorum (estimata valere) decem octo solidos, octo den. Turon. Pactum inter dom. S. Elzearis et homines de Podio Mich. ann. 1316 : *Convenierunt quod qualibet persona, quæ laboraverit cum uno aratro, teneatur plantare singulis annis xx. arbores, et quæ laboraverit cum dimidio aratro (hoc est, ni fallor, cum uno tantum bove aut equo) x. arbores, et quilibet Brasserius v. arbores. Stat. ann. 1319. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 65. col. 2 : Item omnis Brasserius, qui se ad diem vel ejus operas locat pro aliquo opere Brasseria, non accipiat nec se locet per diem nisi xij. den. Turon. Aliud ann.**

1352. ibid. pag. 151. col. 1 : *Item quod nullus Brassarius seu Brasseria sit ensus vel ausa, etc. Vide supra *Bracellus*. [** Conf. ap. Raynouard. Gloss. Rom. vol. 1. pag. 252. vocem *Brassera radice Bratz.*]*

* **BRASSERIUS**, Officium monasticum, idem qui alibi *Magister operis vel operarum* appellatur. Locus est in *Brace*, ubi minores bene de eo, quia *Brassera seu cerevisie conficienda præterit*, explicatur.

* 1. **BRASSIA**, BRASSIATA, Gall. *Braxe*, Mensura sex pedum, idem quod supra *Brassa*. Recoguit. Forens. ann. 1473. ex Terrear. S. Maurit. pag. 79 : *In quadam domo continentे circa unam Brassam de latitudine, et tres Brassiatas de longitudine. Vide Brassata.*

* 2. **BRASSIA**, Mensura agraria, que Boerio Decis. 50. num. 5. tantum valet, quantum *jornale* vel *arpentum*. Vide infra *Bubulca*.

* **BRASSINUS**, ut supra *Brassamen*, Gall. *Brassin*, Charta ann. 1240. in Chartul. A. eccl. Camerac. ch. 19 : *Cum quilibet cambarius et goudalarius Cameracensis tenetur capitulo Cameracensi reddere de primo Brassino, tam cervisia quam goudalie, duos denarios Cameracenses, et de secundo similiter duos denarios Cameracenses, et de tertio Brassino unum mescalidum de bras, etc. Arest. parlam. Paris. ann. 1532. in Lib. rub. eccl. S. Vulfr. Abbavil. fol. 215. r° : Cum camberis et brassatoribus preceptum fieri fecissent sex lotos, Galice lots,.... pro qualibet Brassino brevaporum predictorum, etc. Charta ann. 1510. in Reg. 13. sign. *Habacuc Corb. fol. 27. v° : Le droit de tonnelieu et forage des Brassins de chevaise et autres brouavaiges de la ville et eschevinage de Corbie.**

* **BRASSIUM**. Charta Philippi Aug. ann. 1204. in ejus Regesto fol. 83 : *In pratis et in mari, in censi, in molendinis, in redditu, in frumento, et ordeo, in campiparte, in Brassio, et in dominico, etc. [Brasse pro cerevisia dixerit veteres nostri, ut in Statutis Scabinorum Maceriarum ad Mosam : Et se l'on ameine larmes ou Brasses en quer, ou en poinçons.... la queue de larme ou de Brasse devra xii. d. An vero Brassum ea notione accipendum sit, judicet lector. Vide Brace.]*

* F. Opera brachiorum, corvata. Vide supra *Brasserius*.

* **BRASUM**. Vide *Brace*.

* **BRASUMIUS**, Nomen piscis, Germ. ein Brassen. Vocabul. Lat. Germ. ann. 1577. Gemma Gemmarum : *Bresem*. Vide *Bremia*. ADEL.

* **BRATALE**. Hist. Dolphin. tom. 2. pag. 274 : *Pro uno Bratali de seta pro Domino, taren. III. MS. cod. D. Lancelot : Pro una Bratali; sed censem legendum Bracali proper adjunctam vocem Seta. Est autem Bracæ idem quod Bracæ, feminalia.*

* *Subligaculi genus, quod Bretelles diciuntur.*

* **BRATEA**, pro *Bractea*. Papias.

* **BRATES**, Τρίβαται. Gloss. Gr. Lat. Est autem Τρίβαται herbae genus tres habetæ seu cuspides. Vide *Brates*.

* **BRATHEA**. Vide in *Baltheus* [** Ekehard. IV. Casus S. Galli cap. 3. Pertz. vol. Script. 2. pag. 98 : *Uspere dum tho-*

num dei in Brathea altaris aurea cælaret. Vide Forcellin. in Bractea et supra Brac-
teator.]

BRATISARE, BRATIUM. Vide Brace.

* **BRATSINA,** Molendinum, ubi brace tunditur. Vide in hac voce. Gloss. Cæsar. Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 679. col. 1: *Sunt ibi molendina duo, qua solvunt annone mixta modios xl. Bratsina tres, quæ reddit avene modios ccc.* Bressine, eadem notione, in Charta pacis inter cle-
rum et cives Leod. ann. 1287. tom. 2. Hist. Leod. pag. 403: *Envoyer polrons à nous mollins, fours et Bressinnes, à tel mesure que nous plairat.*

BRATTEA, BRATTEUM. Vide Bractea-
tor.

* **BRATXIA,** Balteus, cingulum, ut videtur, Gall. *Ceinturon.* Constit. MSS. Petri III. reg. Aragon. ann. 1359: *Et si forsitan contigerit quod aliquis baro, miles, vel homo de paratico, civis, burgensis, vel homo villa honoratus ad ponam mortis naturalis per nos vel nostrum generalem gubernatorum fuerit condemnatus; quod eo casu dictus algatzarius.... pro jure sui officii, nequeat de bonis ipsius condemnati qui- quam recipere vel habere, nisi... arma propria sui corporis, ensen videlicet, corri- giam, Bratxiā, vel cultellum, qui de ar- gente essent muniti, et quos secum teneret tempore sue captionis.* Vide Brandeum, 3.

BRATZARE. Vide Brace.

BRAVA. Vide Brava.

* **BRAVANTIONES,** dictione Occitanica, mutato *b* in *v*, pro Brabantiones. Vide in hac voce. Sentent. P. archiep. Narbon. iun. 1179. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 148: *Mandamus quatenus hereticos etorum fautores et defensores, Bravantiones, Aragonenses.... publice excommunicetis.*

* **BRAVARIA,** Grex equorum, seu stabulum gregis equarum proletarii, Gall. Haras. Hist. monast. Userc. inter Probat. Hist. Tutel. col. 839: *Habuit exinde vir iste prudenterissimus greges oviū, armenta boum, et equitum, quod vulgo Bravaria dicitur, quorum et equarum, gregem etiam porcorum. Quod et de grege vaccarum dicitur, in Stat. Placent. lib. 2. fol. 64. r°: Item statuerunt quod nulla persona, collegium vel universitas uideat tenere infra confinia civitatis Placen-
tiae, a calendis Aprilis usque ad medium nensem Octobris, castronos, vel capras illicias, vacchas de Bravaria, vel montonos non poenas librarium x.*

* **BRAVIS,** Bos junior, olim Brau. Vide supra in Brava. Testam. ann. 1469. ex Tabul. Flamar. : *Item plus tres porcos, unum Bravem sive bovem etatis trium annorum.* Vide infra Bravus 1.

* 1. **BRAVIUM,** Victoriae præmium, quod in publicis ludis dabatur, in Epist. l. ad Cor. cap. 9. v. 24. et ad Phil. cap. 1. v. 14. Gloss. Lat. Gr.: *Bradium, βραβεῖον.* Laudes Papiae apud Murator. tom. 11. Script. Ital. col. 35: *In translatione vero B. Syri currunt summo mane pro Bravio ad pallium sericum, vel auro textum paulo pro-
cul ab urbe in stadio longissimo durante per duila stadia.* Annal. Estens. ad ann. 1397. apud eund. tom. 18. col. 939: *Fuerunt et sic ipsa duo Bravia, unum videlicet panni*

scarlati cursu pedestri, et alterum panni viridis navali remigio dispensata. [** Thomæ Capuani Dictator ap. Hahn. Monument. Inedit. tom. 1. pag. 287: *Abbatibus quoque monachorum et heremiti dicimus Salutem et reverentiam, vel In oratione constantiam, vel Decursu Bravium, vel Delabore denarium.* Chart. ann. 1349. in Guden. Cod. Dipl. tom. 3. pag. 341: *Gerlacus D. G. S. Maguntina sedis Archiepiscopus, S. Imperii per Germaniam Archicancellarius, Dilectis sibi in XPodevotis, Abbati et conventui monasterii in Arnsburg Ord. Cist. salutem et per cursum in religionis studio, celeste Bravium adipisci.* Addre Pertz. Script. vol. 3. in Indice. Vide Bradium.]

* 2. **BRAVIUM,** Praestantia, excellentia; si tamen ibi mendum non est. Lit. ann. 1375. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 183: *Nolumus autem quod dicti habitantes (in) ipsa villa nunc vel impostorū gentes armorum recipient vel recipere teneantur in tanta quantitate, quin nostra regia ac dictorum habitantium potencia dominacionis Bravio contra ipsas, si opus fuerit, patiatur.*

BRAVIUS. Vide mox in Bravus 1.

* **BRAUSCUS,** Idem videtur quod mox Brausia. Armoric. Brouss et Broust, Vepres, dumeta. Chartular. Aptense fol. 72. verso: *Brauscus juxta condaminam, et fazas supra condaminam.*

BRAUSIA. Charta Monasterii Miniacensis apud V. Cl. Hubertum in Hist. S. Aniani Aurelian. pag. 141: *Sunt vero prefati mansi in pago Aurelianensi in Vicaria Petuarensi, in villa que vocatur Ulmetivilla; habet in ipsis predictis 20. mansis vineas, Brausias, casuas, (f. casales) puteos, terras arables, cultas et incultas, etc. Ubi Brausia, videtur esse nostrum Brossailles, vepres, dumeta. [Vide Brasia.]*

1. **BRAVUS.** Fori Aragon. lib. 8. pag. 146. v.: *Qui pignorat boves, Bravos, equas, vaccas, vel oves, etc. Forte branas, sterile jumentum. Vide in hac voce.*

* *Bos junior et indomitus, Ital. et Hispan. Bravo, nostris olim Brau; nihil ergo emendatione opus est in For. Aragon. hic laudatis, ut jam monui supra in Brana. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. : Et primo duas magnas vaccas cum eorum sequelis, et duos Bravos sive boves, quemlibet etatis duorum annorum et ultra..... Item plus sex Bravos, quemlibet etatis trium annorum et ultra, etc. Charta ann. 1291. ex Tabul. archiep. Auxit. : Vitulum sive animal Bravum cum alio animali domestico domare et mitigare per tempus, sine omni augmentatione census.* [** Vide Raynouardi Glos-
sar. voce Brau, vol. 1. pag. 253.]

* 2. **BRAVUS,** Sicarius, satelles, Ital. Bravo, nostris Brava, eadem acceptio. Leges Genuens. ann. 1576. tom. 2. Cod. Ital. diplom. col. 2179: *Nullum est hominum genus, quod in republica.... sit adeo abominabile, quam gladiatores et sicarii, quos vulgus Bravos seu scaevollos appellant.* Stat. Veron. cap. 126. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 647: *Omnis camphiones Bravos et magistratos per me vel per judices communis Veronæ, sive consules bona fide coequabulo. Ubi pugiles con-
ducti sunt intelligendi sunt.*

* **BRAXÆ,** Femoralia, in Hist. Dalphin.

tom. 1. pag. 28. et tom. 2. pag. 442. Vide Bracea.

* **BRAXARE, BRAXATOR, BRAXATORIA,** etc. Vide Bracea.

* **BRAXATIONIS OFFICIUM,** Jus confi-
ciendi et vendendi cerevisiam, in Charta ann. 1325. apud Oefelium tom. 1. Script. rer. Boicar. pag. 749. col. 2. Vide in Bracea.

* **BRAXÆ, CALCIAMENTA MULIERUM SUNT,** Isidoro lib. 19. Orig. cap. ult. Vide Baxæ.

* **BRAXILE, BRAZILLUM,** ut supra Brasile, 2. Reg. Mutin. ann. 1306. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 897: *Soma zaffrani et Brazilis, etc.* Convent. Saona ann. 1526. pag. 10: *Exceptis tamen setis, speciebus aromaticis, Brazillibus, etc.* Stat. civit. Astæ ubi de Intrat. portar. : *Brazillum de omnibus partibus ponatur et solvat pro centenario, et si aliter plus vel minus fuerit, solvat pro rata libras x.*

* **BRAXIUM,** Senum pedum mensura, Gall. Brasse. Stephanot. tom. 3. Antiquit. Pictav. MSS. pag. 402: *Possunt extendere retia tria et unusquisque in longitudine Bra-
zia triginta habet.* Vide Brassata.

* **BRAYDA.** Vide Braida.

* **BRAYDUM,** Campus, vel ager subur-
banus, idem quod Braida. Testam. Tancredi-
march. Estens. ann. 1145. apud Murator. in Antiq. Estens. pag. 331: *Sanctus igitur Fidentius habeat quantascumque terras haleo et teneo,... et Braydum meum, quod jacet prope casam de Malabroca, et Braydum meum de Gorgo, et omne alodium, quod habeo in finibus Salleti.* Vide supra Braja.

* Aliud est Braydonne, Meretrix scilicet, a braccis, quasi braccarum domina; vel braium, limus, sic fortassis dicta. Lit. remiss. ann. 1474. in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 1277: *Le suppliant ramena telle garde au curé et lui dist telles paroles: Monsieur le curé, vezez cy la Braydonne, que je vous avoye promis rendre.*

* **BRAYETTA,** Branca linea, nostris Ca-
leçon. Locus in Bracheria. Bible Historia apud Borellum: *Et mit sang de bataille en son Brayel et en ses chausses.*

* **BRAYIA,** Grani species, idem quod Brace. Vide in hac voce. Charta fundat. S. Petri Abbavil. ann. 1100. tom. 10. Gall. Christ. col. 297. inter Instr. : *De redditu etiam cambarum in vico sancti Richartii octodecim sextarios de Brayis. Braye vero, Retis species, in Lit. remiss. ann. 1409. ex Reg. 164. Chartoph. reg. ch. 57: Ils tandis-
tent à une bonne une Braye à pescher poisson. Braye d'achier, inter arma recensetur, in Ordinat. MS. Caroli ducis Burgund. ann. 1473. Brayon autem et Breyon dixerunt nostri Instrumentum, quo aliquid tundit, teritur vel subigitur. Lit. remiss. ann. 1460. in Reg. 189. ch. 464: Ung Brayon à brayer chanvre; quod Normannis Brée, Pi-
cardis Brayoire, alibi Maque vel Macachoire dicitur. Alia ann. 1449. in Reg. 180. ch. 37: *Ung baston appellé Brayon à souasse.* Rursum alia ann. 1451. in Reg. 181. ch. 73: *Ung Breyon, autrement appellé une grant barre de boys, de quoy on braye la paste à faire le pain. Unde et Broie nuncupatur, in Lit. remiss. ann. 1403. ex Reg. 158. ch. 251: *Lequel Savote frappa ledit Mariac par la teste et tellement qu'il l'abatyt sur une***

Broie à faire gasteaux. Ubi tamen Mactra intelligi potest.

* **BRAYSIUM.** Vide *Brace*.

¶ 1. **BRAZA**, Hisp. *Brasa*, Gall. *Braise*, Carbones ardentes, prunæ. Hist. *Dolphin*. tom. 2. pag. 313. col. 1: *Item, volumus quod in caena dic Sabatti, serviatur nobis de octo ovis in Braza coctis vel in aqua.*

* 2. **BRAZA**, Cerevisia, Gall. *Biere*; *Brazator*, qui illam conficit. Epist. Wigonis an. circ. 983. tom. 6. Aneid. Pezii part. 1. col. 119: *Sutores, lautores, Brazatores, qui nunc cotidie vacant. Nullum enim hospitem possimus suscipere, aut potu reficere: quia non dederunt nobis Brazam, quibus jusseratis.* Vide infra *Brazia*.

* **BRAZALIS**, Brachiale, brachii armatura, Hispan. *Braza*. *Aunal*. *Estens*. ad ann. 1399. apud *Murator*. tom. 18. *Script. Ital.* col. 936: *In adversarium duarum lancescarum hastas consregit (Gaspar de Perusio) et una puncta Brazalem et aliam armaturam penetravit, sine tamen alia lesione. Fundus Joan. Galeaz ann. 1402. apud eundem. tom. 16. col. 1027: *Armati panzeris, Brazalibus et spatis, etc.* Vide *Brachiale*, et *Brazarolia*.*

* **BRAZARE.** Vide infra *Brazia*.

* **BRAZAROLIA**, ut supra *Brazalis*. Stat. *Vercel*. lib. 3. pag. 102. r^o: *Targiæ, scuta, Brazarolia, etc.*

* **BRAZAROLUS**, Eadem notione. Stat. *Mantuæ lib.* 1. cap. 112. ex *Cod. reg.* 4620: *Arma vero ad defensionem sint et intelligentiarum panceria,.... Brazaroli, collarium, scutum, etc.*

* 1. **BRAZATA**, Mensura sex pedum, Hispan. *Braza*, Gall. *Brasse*. Stat. *Taurin.* ann. 1360. cap. 136. ex *Cod. reg.* 4622. A.: *Qui clavataram alienam in civitate Tauri, vel extra fregerit, solvat pro qualibet Brazata, si fuerit de die, solidos v. si vero de nocte, duplex.* Vide supra *Brastra*.

* 2. **BRAZATA**, Hispan. *Brazada*, Quantum ambabus ulnis ferri et amplecti potest, Gall. *Brassæ*, in Stat. *Avello* ann. 1496. cap. 46. ex *Cod. reg.* 4624: *Si aliqua persona extraxerit seu erradicaverit mesquerit seu ceperit, aut exportaverit, aliena fresagia seu legumina, solvat de bambro.... pro qualibet Brazata solidos tres.* *Infra: Brazata seu faldata.*

BRAZEAGIUM, nostris, *Droit de Brassage*, Jus nempe quod Monetario competit pro salario cussæ monetæ, [et pro decessione materiae aliisque impensis, cuius media pars monetario, altera operarii tribuitur;] de qua voce consulendus Buterous in libro de Monetis Francicis pag. 150. [Boisardus pag. 58. 59. et D. de Lauriere in Notis ad Edictum Philippi VI. ann. 1350.] Charta Henrici Imp. ann. 1311. pro Monetariis Cumarum in Italia: *Pro monetis nostris de novo ordinatis fabricandis et cwendis in Italia ordinavimus cum operariis et monetariis nostri Imperii de Italia, tam super Brazeagio et labore suo, quam super libertatibus, et franchisitis, etc.* [¹ Vide supra *Braçagium*.]

* **BRAZIA**, Cerevisia. *Gloss. Caesar. Heisterbac.* in Reg. *Prum*. tom. 1. Hist. *Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim* n. 696. col. 2: *Et fucit Braziam, et brazat. Vide Brace et Braza.*

* **BRAZILE**, ut supra *Brasile*. Convent. *Saona* ann. 1526: *Granae cremexilis, verdeti, Brasilis, sinapis, etc.*

BRAZZADELLUS, in *Charta ann. 1303*. apud Petrum Mariam Campum in *Regesto 3. part. Hist. Eccles. Placentinæ* pag. 273. [Vide *Brassadellus*.]

* **BREATORIUS**, s. Idem qui *Brasserius* vel *Bractearius*. Locus est in *Misterium 1.* Vide *Brace*.

* **BREATUS**. *CORIUM BREATUM*, Expli- catum, ut videtur, nostris *Estiré*. *Stat. Saluciaria*. collat. 5. cap. 146: *Statutum est quod quilibet caligarius..... in subularibus subtilibus debeat ponere soleas de corio Breto, cum vardonia corii Breati.*

BREBANTINI, *BREBANTIONES*, *BREBEN- ZONES*, *BREBICIONES*. Vide *Brabantiones*.

* **BREBENDA**. *Charta Phil. V. pro monast. Pissiaci ann. 1317. in Reg. 61. Char- top. reg. ch. 92: Octo solidos, sex dena-rios super Brebendum cujusdam vineæ apud Vernolum.* An fructus vineæ annus, vel pro *Prebenda*, portio? Neque enim etiam nostris insolita est mutatio *p* in *b*; sic *Brebitaire*, pro *Presbytere*, curionis domus, in *Charta ann. 1363. ex Reg. 92. Chartop. reg. ch. 308: Comme à la dite église de Boetez soit et apparteigne un manoir pour le Brebitaire d'icelle, etc.*

* **BREBILEGIUM**, pro *Brevilegium*, Summi pontificis breve, epistola. Vide infra in hoc voce. *Concordia ann. 1020. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 1013: Ostensimus ibidem in judicio duobus præceptis sigillatis, et unum Brebilegium per- tinentibus supradicta nostra sedis, et dedi- mus ipsi in manibus prædicti judicii..... Et tunc ipse iudex in suis manibus deprehensit jam dictis præceptis et ipsum Brebilegium, et per ordinem eos relegi fecerat.* [² Privilegium?]

* **BREBIS**, pro *Brevis*, apud *Muratorium* tom. 2. pag. 338. col. 2. in *Camilli Peregrini Hist. Princip. Langobar.*: *Et quiscumque deinceps Brebis fuerint absque notarii subscriptione ostensus, nullam retineat firmatalem.* [³ Capitul. *Adelchis* cap. 8.]

BREBITARIUS. *Capitulare 1. Caroli Mag. anni 802. editum a V. Cl. Steph. Baluzio cap. 1.* [⁴ Pertz. vol. Leg. 1. pag. 91.]: *Et si tale aliquid esset, quod ipsi (Epi- scopi) per se cum Comitiis provincialibus emendare et ad justitiam reducere nequivis- sit, hoc absque ulla ambiguitate cum Brebitariis suis ad suum referent judicium, etc.* An *Breviaris*, seu brevibus, indiculis, scriptis? Vide in *Brevis*.

* **BRECA**. Sic legebat *V. Cl. Lancelot in MS.*: *Item, pro Colino de Camera pro emendis ollis et Brecis de terra, gran. x. pro quo in Hist. *Dolphin*. tom. 2. pag. 277. habetur, Pro emendis ollis et urcis de terra: Lubens agerem Brecis; est enim Bie ampulla testea apud Gallos plerosque.*

* *F. leg. Bicarii*, est enim *Bicarium*, vas, calix, cyathus. Vide in hac voce. Quod vero subditur, *Bie*, Ampulla testea apud Gallos plerosque, unde acceptum sit ne- scio; nullibi quippe ea notione teste locu- pletissimo *D. Falconet*, occurrit. Sed et an aliquid emendandum sit subdubito; nam

* **BRECHA**, Idem videtur quod *Breca*, in *Consuet. Lugdun.* ann. 1206. apud *Me- nester. Hist. Lugd.* pag. 77. col. 1: *Asinata de Brechis debet j.*

BRECES. *Monasticum Anglie. tom. 1. pag. 113: Dedit Ecclesie sancti Petri des Breces in feodo suo, cum grava et prædicta eidem terra adjacentibus.* [Salmo. Bre, Commodum, beneficium. An inde *Bret*? [⁵ Gloss. *Ælfr.* : *Broe, Grimas.*]]

* **BRECHUN** Vide *Bretha*.

* **BRECELLUM**, *Brasilicum lignum Leudæ major. Carcass. MSS.*: *Item pro- gua de Brecelli, iij. sol. Turba. Ubi vnde Gall. ann. 1544: D'une charge de bras, etc.* Vide *supra Brasile*.

BRECTAMENTUM. *Fulgentius Placidus de Virgiliana continentia: Nam ecce ad me ipse Ascrei fontis Brectamento satiar et venit. Vox formata a Graeco Apollinis Bractamentum et Embrocare.*

BREDE, *Vox Saxonica*, Dolus, fraude. Habetur in *Legibus Kanuti Regis* cap. 44.

* **BREDEWITE**, a Saxon. *Bred*, *Pri- nis*, et *Wite*, *Multa*, emendatio, usq*ue* *Kennettus* in *Glossario ad calcem Antiqui Ambrosden*. Est ergo *Bredewite*, si *Kennettus* credimus, *Multa* seu emendatio fraudis in venditione panis factæ. *Privilegium anno 1156. in Antiquit. Ambrosden* pag. 116: *Concedo eis etiam quod ubiquecum ei- cum mercationibus, emptioribus vel vendi- tionibus suis... quieti sint de thelo, passa- gio, passaggio... de auxilio Vicemontis et servientium, de geldis et danegeldis, de li- dagio et Bladewite et Bredewite et de mundo- dis et de variis ad murdredum pertinentibus, et de operationibus castellorum. Hunc locum si attentus legeris forte additibilis, a vera sit *Kennetti* interpretatio; quid enim multa pro assisa panis cum Bladewite, Multa effusi sanguinis et Murdredum, Homicidio seu Multa homicidii? Unde facile credi- rim *Brede* hic, non a *Bred*, *Panis*, sed a *Bred*, seu *Brae*, *de*, *Frans* denari, et *Bredewite*, esse multam pro quacunque fraude illatam. Conjecturam proposuimus *Saxonice* peritis.*

* **BREDOLA**, Fulcimentum, fulcrum, Gall. *Tréteau*, vel etiam *Scannellum*, *Gal. Marchepied*. *Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: Bredola, Prov. starium, quod di- tioribus lectis opponitur. Scannellum, Inver- tur. ann. 1218. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 67. col. 2: Inveni etiam.... in alio salario tres Bredolas, tres tubulae, et Hinc*

* **BREDOLATUS**, *Bredolis seu fulcime- tis munitus. Comput. ann. 1496. inter Probat. tom. 4. ejusd. Hist. pag. 65. col. 1: Item solverunt magistro Petro Grassi faturi pro portis, sive Bredolatis, sive cedatis, factis in barreriis portalis Coronæ, etiam- portulani, iiii. libras, x. sol. Turon.*

* **BREFOTROPHEUM**. *Murator. tom. 2. pag. 352. col. 2. C. in Chronic. Casinæ ab Anastasio Seniore: Ptochotrophus, con- somitus, Brefotrophus, monasterius, etc. Vide Brephotrophum, quod idem est.*

* **BREGANTINA**, ut supra *Bregantia*, Armorum species, vulgo *Brigandus*. Stat. ann. 1476. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 333. col. 2: *In arcessis, videlicet ar- lessis, Bregantinus, colobrinis, etc. Vide Bri- gantia.*

* **BREGANTINUS**, Navicula species, scapha, vulgo *Brigantia*. *Conclave Adriani VI. apud Struv. tom. 2. Act. Liter. pag. 6:*

Die 28. venit Hostiam ingressus Tyberim in Bregantio. Tract. MS. de Remilit. et mach. bell. cap. 109 : *Navigium ex parte anteriore copertum cum rampino, est valde utile ad accipiendo barcham et Bregantinum tuorum hostium. Vide Brigantinus.*

* BRENIATUS, Dumetis et verpibus consitus, ab Hispan. *Brena*, Dumetum, vepretum, senticetum. Vide *Brena*. Stat. Valis-Ser. rubr. 188. ex Cod. reg. 4619 : Si vero ierit in aliquam petiam terre non seminatam, prativam, vineatam, brolivam, nec ortivam; sed campivam, vel Bregniatam, seu quasivam, vel buschivam seu silvatum,..... sit ei para solidi unus. Nostris Bregie, Grani species, in Lit. remiss. ann. 1374. in Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 98 : Ledit Rousset respondit aux suppliqnt qu'il l'avoit fait cemondre pour une garbe de vesche ou de Bregie. Bégée appellatur, in aliis Lit. ann. 1387. ex Reg. 131. ch. 40 : *Pierre Lenglois qui cueilloit de la Bégée en la terre Marguerite de Prenay, etc.*

BREIARE, Pinsere, Gall. Broier le pain, vel, ut alii effervent, Breier. Bernardus Mon. in Consuetud. Cluniacens. MSS. : Qui vero nesciunt tornare, postquam bene apparaverunt pastam, dant eam famulis ad tornandum. Similiter illi qui Breiant, non apponunt ad psalmodium, ne forte de saliva quid saliat in massam.

* Eiusdem originis est Breore, quod de rento, qui vi sua arbores frangit, Gall. Qui brise, dicitur. Charta Phil. PULC. ann. 1298. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 41 : Tous les pourfiz des forés de Cloci, le Vievre, de forest, de tempeste et de Breore tant, sauf le droit aux usagiers.

† BREIL. Vide Brolium.

BREISNA. Charta Hamelini Comitis Warenne in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 06 : Concedo Deo et Monachis.... 30. Breisnas ingulis annis habendas ad 3. terminos,.... et uod custos de Santoft debet mittere predictas breisnas ad Conventum ad predictos terminos. Iha Charta ibidem : 3. lupos in Brademars, 12. Breisnas. An piscis qui Brenna dicuntur Gervasio Dorobernensi pag. 1393. vel ris steriliis et castrata, que Breheigne nostris icitur.

* Piscis forte est; sed si de ove intelligitur, eo quo supra sensu in *Brena*, accienda est hæc vox.

* BREMAGIUM. Charta Theob. comit. es. ann. 1188. tom. 8. Gall. Christ. inter str. col. 426 : *Bremagium etiam quod in dem terra habebam prefatae ecclesie S. Iulatoris in perpetuum dedi. Sed legendum letetur Brennagium. Vide hanc vocem in ea.*

BREMERIC. Vetus Codex continens ges Hoëli Boni : *Tres solum sunt homines, x, Optimas, Villanus, et eorum membra. umbra Regia sunt vel Regiam dignitatem tinentes, ea tamen carentes : quorum unus uxor est, scilicet qui in discubendo colatur in loco, ex quo Regia dignitas expectatur. Hic vocatur Edling. Verum ex quo ram accepit illorum, Bremeric, juxta nitatem terre quam accepit, dictus est.* BREN, BRENNIUM, Furfur : vox, ut virar, formata ex cantabrum, quod idem erat. [Vox est vetus Gallica, que nihil et communis cum Cantabrum, nisi signi-

ficationem.] [** Vide Raynouardi Glossar. hac voce vol. 1. pag. 254.] Papias : *Cantabrum, far caninum, quocanes pascuntur, purgamentum tritici. Uugtio : Furfur, Brennum. Ex Cambro Britannico Brann, furfur. Catholicon Armoricum : Bren, Gall. Bren, son, Lat. hoc cantabrum, furfur. Ordericus Vitalis lib. 3. pag. 499 : Idem vir Robertus vocabatur et Meslebren, id est, miscens furfurem. Rogerus Hovedenus in Ricardo I. pag. 675 : Si aliquis autem bladum emerit, et de eo panem fecerit, tenetur lucrari in salina unum teruncium et Bren. Statutum Joannis Regis Anglor. apud Matthæum Paris pag. 145 : Ita quod pistores poterant sic vendere, et in quolibet quartario lucrari tres denarios, exceptis Brennio et duobus panibus ad furfarium. [Computus ann. 1202. apud D. Brussel de Usu feud. tom. 2. pag. cxc : De carrollorum et cista et Brenno, xxx. l. et III. s. minus.] Guiotas Pruinensis in Biblia MS. :*

Il parlent et bien et bel,
Il ressemblent le buretel
Selon l'Ecriture divine,
Qui giete la blanche farine
Fors de lui, et retient le Brea.

Manger du Bren de quelqu'un, in veteribus Statutis MS. pro Talemellariis Parisiens. [** ap. Depping, pag. 6.] : *Li Tamellier qui sont Haubanier, sont quites du tombeau des pors [** qu'il achetent], et de ceux qui reven- dent, pourtant quis aient une fois mengié de leur Bren. Vide V. Cl. Menagium, in Orig. Francic. et infra Brennum suo loco.*

* BRENACUS, Furfureus, in Glossar. vel. ex Cod. reg. 7684. Hinc repetenda videtur origo vocis Breneux vel Brennux, qua virum, cuius uxor moechatur, significabant, quasi alienos canes venaticos furfure suo pasceret. Lit. remiss. ann. 1381. in Reg. 119. Chartoph. reg. ch. 122 : *Ledit Perrinet..... dist à icellui Henry (de Monstrel) plusieurs vilaines et hautaines paroles, et le appella sanglant Brenoux, qui est à dire, coux au pâts. Aliæ ann. 1415. in Reg. 168. ch. 385 : Lequel Dartel clamoit le suppliant Breneux, qui vaut autant à dire, selon le commun entendement du pais (Champagne) en matière de injures dites à homme marié, comme s'il l'eust clamé coux.*

BENAGIUM, BRENNAGIUM, Tributum quod pro Brennio præstatür, vel Brennium ipsum, quod tenentes dare tenentur dominis suis pro canum venaticorum pastu. Gesta Dominorū Ambasiensium cap. 2. n. 9 : *Consuetudinem quandam que Brennagium dicitur, etc. In Regesto Philippi Aug. fol. 69 : Festagium, Brennigium, Ramagium. Charta ann. 133. in Regesto 49. Chartophylacii Regii Ch. 191 : Comme nostre Sire le Roy nous eust mandé par ses Lettres, que nous enforcissions de la value des terres gaagnables, des champs, du Bernage, et des autres meunes rentes que il avoit en la ville de Gisors. Et infra : Item le Brennage vaut 15. muids d'avaine par an. Aliæ Roberti Comitis Drocensis ann. 1184 : Ut scilicet Canonicus singulis annis nomine Brenagiū predicti va- vassoribus nostris 20. sextarios avenæ... persolvant. Tabulæ Gaufredi de Lisimiano D. de Vouent et de Mervent ann. 1232 : Procurations, quæ mihi doberi dicobam, et meis propositis, Falconariis, Venatoribus, ser-*

vientibus, ac cuiilibet de familia mea, quan- documque diverteremus ad Monasterium me- moratum, (Malleacense) simili modo concedo, remitto, et quanto necessaria quæ dicebam equis, mulis, canibus, et avibus meis, ac eorum custodibus, in eodem Monasterio seu membris ipsius perendinantibus ex consuetu- dine ministrari. Vide tom. 1. Monastici Anglic. pag. 98. Eo etiam spectant quæ habet Hincmarus ex Adalardo de Ordine Palatii cap. 24. ubi de Venatoribus et Fal- conariis regiis : *Admonere studebant quando tanti, vel quando toti more solito foris nu- triendi usque ad tempus mitterentur, aut tempore congruo per denominata loca ve- nandi causa pariter et nutriendi disponere- tur.* [** Vide Grimm. Antiq. Jur. German. pag. 256. et 352. Capitul. de villis, cap. 58.] * *Bernage nostris utraque notione. Charta Phil. PULC. ann. 1306. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 407. r° : Toutes les avenes que nous avons, poons et devons avoir pour raison des Bernages, etc. Aliæ ejusd. reg. ann. 1311. in Reg. 46. Char- top. reg. ch. 168 : Un boissel d'aveine et demi boissel de Bernage, etc.*

† BRANAGIUM. in Charta Ludovici VII. ann. 1168. tom. 1. Ordinat. Regum. Franc. pag. 17. n. 15 : *A Branagio cadat, quod tempore nostro superappositum est, et ita sit sic ut erat tempore Patris nostri. Ibidem Gal- lice : Chi ce doit Brenage, ce que en nostre temps, et par aecessus à adjouté, et ensint soit comme il estoit ou sans nostre Pere. Vide Brennacum suo loco.*

BERNAGIUM. Aresta ann. 1257. in eodem Reg. fol. 6 : *Marescallus habet ibi Bernagium suum per manum D. Regis. Aresta Can- delosse ann. 1274. fol. 75 : Probatum fuit confessionem Procuratori Decani et Capituli sancti Aniani Aurelian. per inquestam super hoc factam, quod . . . est in possessione per- cipiendi et levandi Bernagium seu tensamen- tum ab hominibus manentibus in terra dicti Capituli apud . . . etc. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 960 : Ego Willermus Norma- norum Comes concedo eam (Ecclesiam) liberum ab omnibus consuetudinibus granariorum et Bernagiorum.*

¶ Bernage dictum olim a veteribus Gallis, sed alia paululum notione, scilicet pro omni comitatu Regis seu alterius cu- jusvis potentioris domini. Vigilie Caroli VII. Regis Franc. de oppido Pontisara a Francis obessa ann. 1441. tom. 4. Hist. Harcar. pag. 1479 :

Le feu Roy avait siège lors
Faisoit conduire grand Bernage,
Et avoit autour de son corps,
Plieurs de son sang et ligage.

[* Vide Barnage in Baro, supra pag. 602.]

BRENNATICUM et BRENNATICUM, in Diplo- mate Ludovici Reg. ann. 1134. in Probat. Hist. Drocensis pag. 224. et in alio Regis Henrici I. ann. 1033. in Hist. Meledun. pag. 285. et 310. ubi fallitur Seb. Rouillardus, dum ait esse tributum quod pro ve- naticorum canum stramine præstabatur. Furfaragium, dicitur in Chronico Mauri- niacensi pag. 360 : *Quidam viri impii videntes ita locum proficer, cœperunt lacessere et columnas quasdam inferre facere : quorum alii minaciter expetebant Furfaragium, alii Gallinagium, alii Tutamentum.*

BRENNARIA, in *Charta Odonis Ducis Burgundia ann. 1102.*

BRENNERIA, in *Testamento Petri Comitis Sabaudia ann. 1278. et in Charta Odonis Ducis Burgund. ann. 1102. apud Perardum pag. 205.*

BRENNARI, Qui *Brennatico cogendo præfecti sunt, vel penes quos canum pascendorum erat cura. Charta Hugonis Ducis Burgundiæ ann. 1255 : Quia cum Brennarii et Venatores mei g̃istum cum canibus suis capere consueverint in terra et villis S. Benigni Divisionensis, etc. Tabularium Vindocinense Ch. 440 : De comensationibus p̃e quotidianiis per omnes obedientius quas ipse et Brennarii ejus faciunt. Atque ii canes venaticos ad venationem ducebant. Le Roman de Garin :*

Sire en ce gaut a trouvé un Bernier,
Le plus bel homme qui onques fu sor ciel,
S'a un senglier retenu à trois chiens.

Et infra :

Pardevant vos a occis un Bernier.

Istiusmodi exactiones pro canibus venaticis, atque adeo ipsis venatoribus *Tenentium impensis, pascendis, sepe observare est. Charta Renardi II. Comitis Senonensis, in Tabul. S. Germani de Pratis : Villam de Villers ab omni judiculi potestate liberam esse decernimus, ita ut nullus Judex publicus vel Venator, seu ministerialis noster ad feda, aut tributa exigenda, vel homines in ea commanentes, vel paratas faciendas, vel teloneos tollendos, aut rotaticum, vel pedaticum, seu stratum, vel pastum venatorum et canum accipendum . . . in eum ingredi audeat. Alia Roberti Ducis Burgund. ann. 1042. in codem Tabul. : Has omnes consuetudines guerpivi, scilicet mei hospitalitatem et canum pabulum, nec non caballorum meorum custodumque eorum receptum, atque vini captionem. Litteræ Regis Roberti in Tabularium Abbatiæ S. Dionysii : Venatorum hospitationes, Falconariorum diversiones. In alia S. Ludovici ann. 1269. apud Doubletum pag. 911 : Pastus sive procuratio canum nostrorum. Necrologium Ecclesiæ Carnotensis 9. Kl. Octob. : Basochas a Regia exactione, quæ Brennagium dicitur, non sine maximo sumptu liberavit. In Arestitis Candel. 1261. 1. Reg. Parl. f. 121 : Judicatum fuit quod Brennagium levaretur per focos. Aresta O. SS. ann. 1262. in eodem Reg. f. 37 : In questa facta . . . ad scendum, utrum consuetum sit in Aurelianis et territorio de Cuny, quod quando Capitula, Religiosi, aut Nobiles excolunt terras suas ad proprias carucias et proprias expensas suas, utrum inde reddant aliquod Brennagium Dom. Regi . . . Milites, Capitula, Religiosi non tenentur solvere Brennagium de propriis terris suis quæ redeunt ad manus ipsorum. Addit. fol. 44.*

BRENERII. Hist. *Dolphin. tom. 2. pag. 334. col. 2 : Falconerios, Brenerios et Lavanderias habere voluit et ordinavit dictus Dom. Dolphinus consuetos.*

BRENA, Frutetum, fruticum, Hispanis *Brena. Charta Aldegastri, filii Sylonis Regis Ovetensis, ann. 781. apud Sandovalium : Montes, fontes, molinarios, Brenas, totum ab integro damus, etc.*

BRENAGIUM, BRENARI, BRENATICUM. Vide *Bren.*

BRENDA. Vide *Brunda*.

BRENERII. Vide *Bren.*

BRENEUTA, *Domus ferens. Papias MS. [* Mendum hic suspicor. Vide *Bernet.*] [** Glossar. in cod. reg. 7644 : Breucuta. Leg. : Bruevuta, dona ferens. Græcis Βρεβτην.]*

BRENEXELLUS, Petrus de Crescentiis lib. 10. de Agricult. cap. 28 : Item (aves) capiuntur aliis quibusdam modis : uno modo ad Brenexellum cum gimecta, (leg. guvette) quo parvæ capiuntur aviculae. Infra : Item non solum cum Brenexello, qui ex duabus virgulis constat, verum etiam, etc. Ubi ventus Interpres Gallicus : On peut aussi prendre oiseaux par autres manières, comme est au Brail à une guvette, à quoi l'on prend les petits oiseaux.

BREN-GOEN. Tabularium Rothonense : Filii Oren. . . . vendiderunt Iponi Abbatii quidquid habebant in Ballac et in vallis Goen, quod alio nomine dicitur Nemus vallis. Vide *mox Bren.*

1. BRENNA. Vide *Breisna*.

* 2. BRENNA. Vide *infra Breva*.

BRENNACUM, Tributum, quod pro Brennio præstat, idem quod *Brenagium*. Vide in *Bren.* Chartul. Celsinian. ch. 751 : Dimitram S. Petro censem molendini de Mirabilia, qui michi omni anno persolvitur, et questum illum, quem ex Brennaco solebam requirere. Nisi sit nomen loci.

T BRENNAGIUM, BRENNARIA, etc. Vide in *Bren.*

1. BRENTA, Vasis vinaria species. Statut. Veron. lib. 4. cap. 113. 117.

* Chron. Modoet. apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 1138 : Valuit Brenta una vini libras xxx. et aliquando plus. Chrou. Bergom. ad ann. 1398. apud eudem. tom. 16. col. 895 : Quistino de Roxiate Brentas xx. vini moscatelli, etc.

2. BRENTA, Sporta, Italis, maxime vino deserendo idonea. Vide *Statuta Mediolan. 2. part. cap. 493. ubi ejusmodi Brentæ ad extinguendum ignem, si incendium in urbe accidat, adhibentur. Hinc*

* BRENTARIUS, Qui in quodam amplio vase ligneo, *Brenta* nuncupato, vinum defert, idem qui *Brentator*, Provincialibus *Brindaire*, qui *Brindo*, pro *Brenta*, dicunt. Charta Mathild. comit. apud Bacchin. in Append. ad Hist. monast. Podoliron. pag. 104 : Omnia quæcumque habeo in Pigognaga mobilia et immobilia, et omnes vassallos meos, videlicet fabros, canevarios, Brentarios, etc. Ubi Bacchinius, eos significari censem, quibus canum venaticorum pascendorum cura demandata erat. Vide in *Bren.*

BRENTATOR, Qui ejusmodi *Brentas* desert, [Italis *Brentadore*. Chron. Parmense ad ann. 1279. apud Murator. tom. 9. col. 79] : Quidam bonus homo de Cremona, nomine Albertus, qui fuerat portator vini sive leonifer, obiit Cremonæ, et ad sepulturam ipsius apparuerunt magna mirabilia. . . Et Brentatores de Parma, qui Cremonam ierunt propterea, quum fuerunt Parmæ fecerunt depingi figuram ejus ad trozinam ecclesie S. Petri.]

* **BENUM**, Furfur, a vet. Gall. *Bren.* Vide in hac voce. Stat. Saluciar. collat. 4. cap. 117 : Mensurando semper cum rasdroia quadrata, præterquam *Benum*, castaneæ,

nuces et glandes, que mensurantur ad cimen.

BREPOTROPHIUM, Græc. Βρεπτοφυῖον, Ἡδες in qua infantes, recenteque partus expositi, aut egentibus parentibus nati alebantur, in leg. 16. et 18. Cod. de Sacros. Eccl. (1, 2.) Vita MS. S. Magnebodi Episcopi Andegavensis cap. 5 : Xenodochia et Brepotrophia, diversaque mansionum habitacula edificare procuravit. [Ambrosius Camaldul. Epist. ad Eugenium PP. II. apud Marten. tom. 3. Ampliss. Collect. col. 15 : Locus intra Florentina urbis nonne, Brepotrophion Græci appellant, ubi ex quo incertis parentibus educantur infantes.] Vide Capitula Coroli M. lib. 2. cap. 29. [“ a Julian. Novell. 7, 1.]

T BRES. Vide in *Brace*.

* **BRESCHIA**, Grani species, idem quod *Brace*. Vide in hac voce. *Charta ann. 1314 in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 217 : Ibi undecim sextaria, unam cartam et quæc copias Breschiae, sive ordei censulatis. Bre* dicitur ibid. in ch. 223. *Bresche*, alia ratione usurparunt nostri, nempe pro *Debili nudatus*, Gall. *Foible*, *dégarni*. Lit. remis ann. 1467. in Reg. 200. ch. 132 : Paucæ que icellui Starin ne povoit retourner derer, et que leur parti (de paume) estoit Bresche par cellui endroit, etc. Vide *mox Bresia*.

T BRESIA, Gall. *Braise*, Hisp. *Bra*, *Pruna*, carbo candens. Locus est in *Cerragium*.

* **BRESILLUM**. Vide supra *Bresia*. **BRESIUM**, Grani species; idem quod *Brace*. Vide in hac voce. Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 193. r^o : Item octo solidi pro *Bresio ad natale.... Bresium* rales 1. sol. Et fol. 222. v^o : Item... unam redia avenæ, duos boissellos frumenti et quatuor resellos *Bresii*. *Brés*, in Ch. Phil. Pule. ann. 1305. in Lib. rub. ejusd. Cam. fol. 168. v^o. col. 2 : Toutes les autres rentes,.... soient en deniers, en blez, en avaines,.... en Bres, en coustumes, etc. Vide supra *Breschia*.

BRESMIA, Piscis, qui vulgo nostri *Bresme*, quibusdam *Cypinus latus*. Fleb. lib. 2. cap. 73. §. 20 : Vivaria, stagno, lacus, servoria, et hujusmodi piscinas res quisque discretus *Bresmii* et perhūs *ses* instaurari, etc. Vide *Braximus*.

* *Bresmel*, in Lit. ann. 1387. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 182.

* **BRESOLA**, Rotæ denticulus, ut videatur. *Charta ann. 1342. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 62 : Item faciebamus et feceremus tertiam partem in pecunias et Bresolis rotæ prædictæ necessariis.*

T BRESSÆ, Cunæ, Gall. *Berom*. Situta Eccles. Avenion. ann. 1365. apud Marten. And. et. tom. 4. col. 572 : Iherates in cunubulis suis sive *Bressis*, nam sic caute teneant.

* *Bres* Provincialibus et Occitanis, eadem acceptio. *Glossar. Provinc. Lat. et Col. reg. 7657 : Bres, Prov. crocea, crenulata, rudimentum. Vide *Pellas* in *Diction. Pro. et Doujat.* in *Dict. Tolos.* [* Raynard. in *Gloss. Rom. voce Bres*, vol. 1. pag. 254.*

T BRESSOLUM, Eadem notio, in *Actis SS. Julii tom. 1. pag. 585. B. et Processus de B. Petro de Luxemburgo : Nam Bressolum antedictum in minutis peccatum venerunt confractum et infantem in media-*

* *Bressollet nostris olim. Vide Berciolum.*
 * **BRESTACHIA.** Vide *Bretachia.*
 ¶ **BRESTESCHIA.** Vide in *Bretachia.*
BRETACHE. Castella lignea, quibus castra et oppida muniebantur, Gallis *Bretesques*, *Breteques*, *Breteches*. Ita in Con-suetud. Artesiens, art. 37. Insulana art. 155. 160. 169. 185. Valentianensi, Tornacensi, etc. in Chron. Flandr. cap. 79. 113. *Bertesca*, apud Joan. Villaneum lib. 9. cap. 46. lib. 10. cap. 10. Guill. Armoricus de Gestis Philippi Aug. ann. 1202 : *Fabricavit Bretachias duplices per 7. loca, castella videlicet lignea munitissima, a se proportionaliter distantia, circumdata fossis duplicibus quadrangulis, pontibus versatilibus interjectis, implevitque hominibus armatis non solum castella illa, immo interiorem omnem superficiem fossarum, et ita circum-sepsit ob sessos. I.e Roman de Garin :*

La ville fit mult richement garnir.
 Les fossés fere, et les murs enforcir,
 Les Brethes drecier, et esbaudir.

Philippus Mouskes :

Prisen galies et esnekes,
 Bien bataillies à Brethes.

Le Roman de Vacce :

As Breteches monterent, et au mur quernelé.

[*Infra :*

Les Breteches garnir, et les pertus garder.

Iursum :

Entour ont Brethes levées,
 Bien planchées et quernelées

Guillelmus Guiart ad ann. 1284. vers. 3475 :

Des bous creniaus, et des Breches,
 Retraient quarriau, cours et lous.

dem ann. 1304. vers. 8523 :

En l'estage ot une espringle,
 Là ou la Breteche est haucie,
 Si joint au pont noe chaucie.

Le Roman de la Rose apud Borellum :

Quand en haut en croix series,
 Pour prescher dessus la Breteche.]

Jannes Abb. Laudun. in Speculo Historiali MS. lib. 11. cap. 55 : *Et avoient par-vant eux mis Breteches qui avoient grans roches de fer, et estoient couvertes de toiles, in que on ne les peut appercevoir.*

BRUTRESCH. Matth. Paris. ann. 1224 : *im a Regis bellatoribus duæ testudines, eas Gallice Brutesches appellant, non sine ultiorum læsione subactæ essent, invaserunt stellum undique conquerenter.*

¶ **BERTESCHA**, in Breviarium Hist. Pisaniæ ann. 1156. apud Murator. tom. 6. col. 2 : *In subsequenti vero anno, mensibus bruario et Martio et Aprile, circumuerunt itatem castellis et turribus ligneis et Ber-chiis pro timore Frederici Regis Romani uenientis.*

¶ **BERTESCA**, in Annal. Genuens. Jacobi triæ ad ann. 1287. apud Murator. tom. col. 593 : *Atque portum intrans incendio cremavuit omnia quæ ibidem erant, scilicet tres et taridas quantor, de quibus una et onerata caseo et lana. Combusserunt in Berrescas: ix. [** Vide Jal. Antiq. al. vol. 2. pag. 260. sqq.]*

¶ **BERTESCHA**, in Annal. Genuens. dari ad ann. 1158. apud Murator. tom. col. 270 : *Altissimis castris quæ fecerant urboribus navium, et frequentibus Betres et spatiis spaltis et robustissimis itriduum muvierant. Occurrerit etiam in*

Chron. Parmensi ad ann. 1247. apud eundem Murator. tom. 9. col. 773.

¶ **BRESTESCHIA.** Literæ Mathildis Comitissæ Nivern. ann. 1245 : *Super hoc quod idem Episcopus (Autissiodor.) dicebat dictum armigerum fecisse in domo sua quan-dam Bresteschiam ligneam et quædam alia ad forestiam pertinentia.*

BETESCHIA. Regestum Philippi Aug. fol. 10 : *Et Breteschium quam Galtherus de Thoreta tenet de eodem Rege.*

BETESCHIA. Charta Roberti Comitis fratri Regis Franciæ in Tabulario Campan. : *De domo quadam . . . partem cuius firma-veram cum fossato duorum jactuum : hujus vero rei compedito tali pacto terminata est, ita videlicet quatenus illud quod jam firmatum fuerat cum fossato duorum jactuum remaneret, reliquum vero cum uno jactu fossati-tum, et sepe sine Bresteschia firmetur.*

BALDRESCHE, [et **BALTRESCHA**.] Eadem notione, ex Italico *Baltresche*. Charta Pa-piensis ann. 1179 : *Videlicet ad fossandum et aspaldandum et faciendum Baldreschas. [Occurrit etiam in Statutis Mediolan. part 2. pag. 348. Memorale Potestatum Regiens. ad. ann. 1218. apud Murator. tom. 8. col. 1096 : Et plusquam v. millia usque ad temporia eorum venerunt; et quinque Bal-treschas diruerunt.]*

¶ **BRISOGÆ.** Willelmus Brito lib. 4. Philippidos vers. 186 :

Dein vallo munire student, fossisque profundis
 Omne circuitum castrorum nec minus alte
 Per loca Brisogæ Castellaque lignea surgunt.

¶ Erant et aliae apud nostros vocis *Bretachia* acceptiones; *Bretescham* quippe, et eorum lingua *Bretesque*, *Bretesche*, etc. dixerunt, locum quemdam editum unde juridicæ promulgationes a præcone fiebant; quo sensu interpretandæ Consuetudines supra a D. Cangio laudatæ; *Breteques* etiam appellariunt, ædificiorum eminentias et projecturas sive lignæ, sive lapideæ essent; ita Consuetudo Scabinatus Atrebæt. art. 15 : *Un possesseur d'un héritage, ou de plusieurs, ne peut faire Breteques, boutures, saillies, ni autres choses sur la rue à l'endroit desdits héritages, au préjudice de ses voisins.* Ab hac ultima notione non longe aberraverunt, cum eadem appellatione donarunt quod nos hodie *Angar* et *Apentis* vocamus, quo significatu occurrit in Gestis Abb. S. Ger-mani Autissiod. tom. 1. Bibl. Labb. pag. 585 : *Juxta domos inferiores fecit logias, Bretachiam (MS. Bretachiam) et cameram juxta in augmentum curtis ejusdem loci.* Et in Litteris Officialis Cenoman. pro Monast. S. Vincentii ann. 1209 : *Insuper ipse Gal-terius tenet reddere annualim sex denarios censuales de sua grangia et Bretescha.*

* **BRETAGÆ**, ut *Bretachia*, Castella lignea, quibus castra et oppida defendebantur aut oppugnabantur, *Bretages* etiam a nostris nuncupata. Reg. Phil. Aug. de feidis Norman. ex Cod. reg. 4653. A. fol. 157 : *Homines sul debent reparare unam perticatam de fossatis, . . . et facere hericlam supra illam perticatam, cum reparata fuerit, et auxiliari ad merennia Bretagiæ le-vanda, cum opus fuerit.* Robert. Avesbur. in vita Eduardi III. reg. Angl. pag. 126 : *Nos gentz del ost saunz assent et sauns arraie*

assaiillerent le pouant qe just mult bien afforcé des Bretages et barrers, etc

* **BRETCHIE**, **BRETCHIZ**, Eadem notione. Pactum inter Margar. Tornod. comit. et monachos Pontin. ann. 1291. ex Chartul. ejusd. monast. pag. 164 : *Iterum Bretechie, vineæ S. Porcharie ac exclusæ riparie de Senenna religiosis prefatis et eorum successoribus imperpetuum remane-bunt..... Similes autem portas et Brethe-chias facere poterunt religiosi prefati in om-nibus et singulis locis superius nominatis. Bretheche, propugnaculum, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679. Bretescher, Pannis instruere, munire, apud Froissart. vol. 1. cap. 144 : *Le roy d'Angleterre, qui ne pou-voit conquester la ville de Calais fors par famine, fit charpenter..... un chastel grand et haut de longs mesriens, tant fort et si bien Bretesché, qu'on ne l'eust peu grever.* Eadem appellatione nuncupatum suis locum editum; unde juridicæ promulgationes fiebant, jam observatum est supra, quod iterum probatur ex Lit. ann. 1390. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 195 : *Les criées furent continuées par quatre Mercredis à la Breteque à Lille. Sed et pro tribunali seu olco, ubi judices sedent, occurrit in Lit. reüss. ann. 1389. ex Reg. 138. ch. 100 : Comme pour le souspecion de l'omicide commis..... eussions fait appeller icellui Jaqueme de Lange à la Breteque de le maison de le pais; ..... seust venu personelement par devant nous en ledite cambre lidis Jaquemes. Vide Berthesca.**

¶ **BRETELLUS.** Vide *Brotellus*.

BRETHUN SEPALDES. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 89 : *Ei qui Brethun sepal-des, Betan sepaldes, et in quibus homo non potest legitime jurare, quod per eum non fuerit aliquis vita remotior, morti propin-quior digne componat, sicut factum sit ex quibus sunt. Alii Codd. habent : Brechun yaldes bet Ange yealdes. [** Wilkins cap. 90. § 10 : *Legis enim est qui inscienter peccat scienter emendet et qui BRECH UNGEWEALDES, NOTRE GEWALDES, et in quibus homo etc. i. e. qui involuntarie peccat, voluntarie emen-det. Conf. Leg. Canut. polit. cap. 66.]**

* **BRETIA**, Idem quod *Muta*, pretium scilicet quod in mutationibus prædiorum domino exsolvit; a voce fortean *Bré* in agro Dumbensi a rusticis usurpata, cum in aliquo anfractu viam mutant atque ab ea declinant quam prosequuntur. Charta ann. 1236. tom. 1. Hist. Dalph. pag. 204 : *In dictis castris et mandamentis tam in Bretiis vel mutationibus, quam aliis posse-sionibus, et eidem D. Dolphino idem homa-gium ligium fecit pro supra dictis castris et mandamentis et Bretiis seu mutationibus in dictis castris vel mandamentis factis, vel imposterum faciendis.*

* **BRETINUS**, Color equi, idem qui *Lillardus*.

* Vide supra *Beretinus*.

* **BRETOYSE.** Lex de Bretoyse, Lex marchiarum, seu provinciarum limitanea-rum. Th. Blount in Nomolex. : *Sciunt... quod ego Henricus de Penebrugge dedi... omnibus liberis burgensis meis burgi mei de Pene-brugge omnes libertates et liberas consuetudi-nes secundum legem de Bretoyse nundinis et*

ne nomina, ne pera preciosa, ne Breu, ne portare sucre candi, etc. Vide Character, Ligatura, et Phylacterium. [** Conf. Grimmii Mythol. Germ. pag. 630. Gloss. Bibl. sec. XI. ap. Graff. in Thes. Ling. Franc. vol. 3. col. 302 : Brievelv, phylacteria.]

BREVITUM CONSCRIPTIO, Divinationis species. Vide *Sortes Sanctorum*.

12. BREVIS, Epistola, mandatum. Balbus in Cathol. : Breve, pro litteris, quod et Brevis inventur. Hesychius : Brevis, ὑπέρ, υπέριον γράμμα. Leges Henrici I. Regis Angliae cap. 13 : *Hec mittunt hominem in misericordia Regis, infra dictio pacis, quam per manum suam dabat alicui, contemptus Brevium suorum, etc.* Vide cap. 41. 68. et 79. Quod vero hic *contemptus brevium* dicitur, *despectus literarum Regiarum* appellatur in Capitul. 5. ann. 819. cap. 12. et lib. 4. Capitular. cap. 55. [** Pertz. ann. 817. vol. Leg. 1. pag. 217. Confer capitul. legibus addenda ejusd. ann. cap. 16.] Charta Galeranni Comitis Mellentii, in Tabulario Prioratus S. Nicasii fol. 20 : *Sed et secundam decimam post primam decimationem de domestica carruca mea de Vallis, sive in manu mea sit, sive ad firmam vel censem eandem aliquis de manu mea receperit; videlicet pro Brevibus meis qua Monachi B. Nicasii debent sacere, ubi a Praeposito meo vel ab aliis servientibus meis rogati fuerint, etc.* Forte quia soli fere Monachi scribere tunc noverant. Eckeherdus Junior de Casibus S. Galli cap. 12 : *Dictante legationis sua Breve.* [** Adde Ruodlieb, fragm. 3. vers. 230. et 251.] [Acta SS. Benedict. sicc. 4. part. 1. pag. 114. in Vita S. Angelberti Abbatis : *Sed de his de quibus certi fuimus et a predictis sanctissimis viris Breves recipimus.* Et pag. 271. in Visione Wetini monachi Augiensis : *Singulis qui-busque se commendando, Brevibus ad diversos destinatis, pro absolutione peccatorum intercessores querendo.* Ibid. pag. 290 :

Ad multoque Breves cogitata direxit amicos,
Ut sanctis precibus veniam implorare studearent.]

Le Roman de la prise de Hierusalem MS. :

Cil de Jerusalem ont fait lor assamblee,
Par Briet et par saiuax orent lor gent mandee.

Le Roman de Garin :

Là sont les tables au Chapelein Yvon,
Qui fet les Bries au preuz Comte Fromont,
Que il envoie par mer et par Gascons,
Parmi la terre as Chevaliers Barons.

Alibi :

Més festes moi Briez et chartres escrite.

Le Roman d'Auberi MS. :

Sez chartres fait et ses Briez sailler.

Joan. de Condato MS. :

Messager le Roi fu li Martres,
Cil portait ses Briés et ses Chartres.

[** Provincialibus Breu, Epistola. Vide Raynouardi Glossar. Ling. Rom. vol. 1. pag. 258. Breu-double Giraldus Riquerius fortasse formavit ut vocem *Diptycha* vernacula redderet, quæ Papiæ est *Tabella quibus corruptores suum inscribunt amorem*. Germanis Breve endem significatione acceptum erat. Inde apud Provinciales et Germanos carminum quodam generi hoc nomen inditum. Vide Raynouard. Collect. Poemat. Provinc. vol. 3. pag. 199. Diezium de poetic. Provinc. pag. 121. Gotefred. Strasburg. Tristand. vers. 8143. Ceterum Germani antiquitus omnem chartam, libellum et si-

milia *Brief* dicebant. Vide Graffii Thesaur. Ling. Franc. vol. 3. col. 302. et Schœnemann. in Indic. cod. Diplom. h. v. Pro epistola vox omnibus fere Germanicis populis usi venit

T BREVICOLA, itidem Epistola, mandatum. Formulae vett. Alsaticæ art. 13. apud Ecard. ad calcem Legis Salicæ pag. 239 : *Nam quando nobis eadem Domini Regis epistola præsentata est, numerosum synodus collectam habuimus, quibus cum ipsam Brevicolam legi secessimus, maximo sunt omnes gaudio repleti.* Vide infra *Breviculus*.

T BREVIA, Summorum Pontificum Epistolæ quæ in cera rubra sub annulo Piscatoris obsignantur. Vide *Annulus Piscatoris in Annulus*. [** Benedicti Chronicon ad ann. 956. ap. Pertz. vol. Script. 3. pag. 717. cap. 35 : *Pontifex.... Azzo protoscripnum manum absidi precepit, cum quo Brebe scriberet. Vocabul. Predicant. : Breve, neut. gen. vel Brevis, masc. gen. Germ. ein brief, quam papa sigillat cum anulo lato in manibus, qui habet in se figuram Petri navigantis; quicquid autem cum plumbo sigillatur, non dicitur Breve.*]

T BREVE DE CAPELLA, Litteræ Cancelariae regiae. Conventio inter Angliæ et Scottiæ legatos ann. 1290. apud Rymer. tom. 2. pag. 483 : *Fidelitate facta, habeat seismam terræ sua sine dilatatione per Breve de Capella. Vide Capella Cancellaria.*

T 13. [** Conf. num. 8.] BREVE REFUTATIONIS, Charta cessionis, qua quis de jure suo cedit, Gall. *Bref de cession et de désirement*. Charta Berardi Abbatis Farfensis apud V. Cl. Fontaninum de Antiquit. Hortæ pag. 396 : *Si enim, quod absit, quoquo tempore venero... contra hoc Breve Refutationis agere, aut causare, etc.* Alia apud Mabill. tom. 4. Annal. Bened. pag. 701. col. 1 : *Tandem vero rogatu Grimoldi presbyteri, ipse et uxor eius confirmaverunt eamdem refutationem. Postea autem Crescentius firmavit ipsam Breve Refutationis.*

BREVE TESTATUM, apud Otbertum lib. 1. Feud. tit. 4. est publicum instrumentum, uti interpretatur Eguinarius Baro lib. 4. de feudi cap. 7. [Chron. Farfense apud Murator. tom. 2. part 2. col. 555 : *Deinde per judicium ipsorum judicum reinvestivit me de ipso castello, ac fecit Breve Testatum, et reversus est Romanum.*]

T BREVIS TESTATA, in Annalibus Benedict. tom. 4. pag. 700. col. 1. ex Hugonis Farfensis relatione de immunitione rerum monasterii sui : *Quorum territus pavore pressatus Comes quæsivit nobis pactum Imperatore ac Papa scientibus, et refutavit mediatem predictæ curtis et Ecclesiam S. Gethulii cum duobus casalibus, unde Breve Testatum habemus.*

T BREVE VICTORIALE, Idem quod *Testatum*. Chron. Farfense apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 592 : *Et refutavit quicquid ei pertinuit de castello Tribuco. Et confirmavit Breve Victoriale, quod dominus Niccolaus Papa exinde fieri præcepit.*

BREVE, Cowello dicitur *Citatione*, vel decretem causam breviter continens, ob quam quis in jus vocatur, aut aliquid aliud facere jubetur. Ita autem appellatur, ut est in Fleta lib. 2. cap. 13. § 2 : *quia est formatum ad similitudinem regulæ juris, quod*

*breviter et paucis verbis intentionem profrenit exponit et explanat, sicut regula juris rem quæ est, breviter enarrat. Eadem habet Bracton. lib. 3. tract. 1. cap. 12. § 2. lib. 5. tract. 5. cap. 17. § 2. Concilium Rotomagensis ann. 1299. cap. 5 : Quomodo de ipsis (casibus) cognoscere valeant, (judices Ecclesiastici) impeditum atque perturbant : eisque cedulas inhibitorias dirigentes, que Brevia nuncupantur, in casibus in quibus de sui natura Brevia nulla cadunt, etc. [Chron. Parmense ad ann. 1244. apud Murator. tom. 9. col. 769 : Et dictus dominus Ugo suit condemnatus in quatuor libras Parmenses, quæ condemnatio suit cassata et absoluvi populi, et suit constitutum quod Consuls vicinarum et mestiorum, qui ab inde retro non stabant ad Brevia ad consueta Communis, de cetero starent ad Brevia. Tabularium B. M. de Bono nuntio Rotomag. : Item dicit quod vidit Robertum Comitem placitandum in assisiis Becci contra Ricardum Florie et ejus uxorem per Breve stabilire circa annos 20.] Totidem porro sunt species *Brevium*, quot sere *Actionum*, quas hic leviter attingerunt secundum ordinem literarum, postquam de generalibus *Brevibus* quedam dixerimus, indicatis dumtaxat Scriptorum locis, a quibus Lectori plura haurire librum erit, cum hisce immorari pluribes Glossarii ratio non sinat.*

BREVE PATENS et apertum, de quo Bracton. lib. 5. tr. 5. cap. 17. § 1. et 2. Fleta lib. 5. cap. 24. § 7.

BREVE CLAUSUM, de quo Bracton. lib. 5. tr. 5. cap. 17. § 2. Fleta lib. 5. cap. 24. § 7.

BREVE ORIGINALIS, quo quis primo citatur ad judicium. Cowell.

BREVIA JUDICIALIA, sunt ea quæ sepius variantur secundum varietatem placitorum proponentis et respondentis, patens et excipientis, secundum varietatem respondentium. Fiunt autem *Brevia judicialia* in Cancelleria ex recognitionibus et contractibus habitis, et in rotulis Cancelleriae rotulatis. Bracton. lib. 5. tr. 5. cap. 17. § 1. Fleta lib. 2. cap. 13. § 7.

BREVIA MAGISTRALIA, ea dicuntur quo sepius variantur secundum diversitatem casuum, factorum, et querelarum : eorum quedam sunt personalia, quedam realia, et quedam mixta, secundum quod sunt actiones diversæ, vel variæ; quia tot sunt formulae *Brevium*, quod sunt genera actionum. Bracton. lib. 5. tr. 5. cap. 7. § 2. Fleta lib. 2. cap. 13. § 4.

BREVIA REMEDIALIA. Fleta lib. 4. cap. 31. § 5.

BREVE PLACITABILE, quod requirit formam ordinariam processus. Quoniam Altach. cap. 25. 49. § 1. prima Statuta Roberti I. Regis Scotie cap. 25.

BREVE CADERE dicitur, cum non convenit actioni, nec in suo casu impletum est. Cadit etiam in pluribus aliis casibus, de quibus Bracton. lib. 5. tr. 5. cap. 17. Fleta lib. 2. cap. 54. Adde Concilium Rotomagensis ann. 1299. can. 5.

BREVIA CURSORIA, currentia, seu de cursu Fleta lib. 2. cap. 12. § 2. et 15. dicuntur, quæ concilio totius regni sunt approbata, quæ quidem mutari non possunt absque eorumdem contraria voluntate. Ejusmodi

unt quæ recensentur in Legibus Baronum
scoticorum, seu Quon. Attach. cap. 49.
et seqq. apud Bracton. Fletam, Rastallus,
Cowellum et alios JC. Anglicos, a quibus
brevia sequentia excrpsimus, ut si Lector
ea inciderit, horum vim ab Auctoribus
iudicari petere possit. [** De brevibus in
oro Anglicano antiquo vide Glanvillea Tra-
tatum de legibus, ubi quamplurimum bre-
vium formulæ enumerantur et Philippis.
istor. Jur. Angl. vol. 2. Loci sunt in-
dice.]

BREVE de altiori natura. Fleta lib. 4. cap.
§ 19. cap. 10. § 1.

BREVE de adimensionatione dotis. Fleta
lib. 5. cap. 23. § 13.

BREVE assise mortis antecessoris. Bra-
eon. lib. 4. tract. 3. § 2.

BREVE de awo et proavo. Fleta l. 5. c. 5. § 1.
BREVE de assisa novæ disseisinae. Bra-
eon. lib. 4. cap. 47.

BREVE accedas ad Curiam. Rastallus.

BREVE ad quod damnum. Rastallus.

BREVE de actute probanda. Rastallus.

BREVE annua pensione. Rastallus.

BREVE apostata capiendo. Rastallus.

BREVE amoveas manus. Rastallus.

BREVE assumpsit. Rastallus.

BREVE magnum cape. Rastallus, etc.
11th. Paris pag. 72. Radulf. de Hengham
Magna c. 8.

BREVE parvum cape. Rastallus, Radulf.
Hengham.

BREVE cui ante divertium. Rastallus.

BREVE contributione facienda. Rastallus.

BREVE contra formam collationis. Rastallus.

BREVE contraformam secessimenti. Rastallus.

BREVE certiorari. Rastallus.

BREVE de consanguinitate. Bracton. lib.
tract. 4. cap. 1. Fleta lib. 5. cap. 2. § 1. 3.

BREVE de conventione. Leg. Baron. Scot.
cap. 50. Fleta lib. 4. cap. 31. § 1.

BREVE de consuetudine. Fletal. 2.c.62. § 16.

BREVE de Curia claudenda. Cowellus.

BREVE cui in vita. Rastallus verb. Accepte,
et in hoc verbo.

BREVE capias. Rastallus. [** Phillips.]

BREVE cessavit. Rastallus.

BREVE cessavit de Cantaria. Rastallus.

BREVE diem clausit extremum. Rastallus.

BREVE de dote. Fleta l. 5. c. 25. § 2. 3. 5.

BREVE de distinctione pro debito. Leges
on. Scotic. cap. 49.

BREVE de dissaisina, aut novæ disseisinae.

ex Baron. Scotic. cap. 53. Fleta lib. 4.

. 5. § 11. 12. 14. cap. 17. § 17. [Bries
ovœ dessesina, in Chartulario S. Van-
gesili tom. 1. pag. 968. ann. 1299.
e novæ dessesina, in Tabular. B. M. de
o-Nuntio Rotomag.]

BREVE decies tantum. Rastallus.

BREVE dedimus potestatem. Rastallus.

BREVE devastaverunt bona testatoris. Ra-
stallus.

BREVE de dote. Rastallus.

BREVE dum non sicut compos mentis. Ra-
stallus.

BREVE elegit. Cowellus in Indice dictio-
narii, et Rastallus.

BREVE facias stare Phillips.

BREVE dum sicut infra actatem. Rastallus.

BREVE de feodo et eleemosyna. Regest.
am. Paris. B. f. 51. Vetus Consuet.
mann. cap. 115.

BREVE de feodo et radio. Vetus Consue-
tudo Normann. cap. 111.

BREVE de feodo et firma. Ibid. cap. 112.

BREVE de judicio. Fleta lib. 5. cap. 4. § 1.

BREVE de ingressu. Statut. 2. Westmon.
cap. 53. Bracton. lib. 4. cap. 47. tract. 7.
cap. 1. Fleta lib. 4. cap. 2. § 21. cap. 5.
§ 14. cap. 12. § 2. cap. 20. § 11. lib. 5. cap.
5. § 43. cap. 35. 36. 37.

BREVE de intrusione. Fleta lib. 4. cap. 1.
§ 4. cap. 30. § 15.

BREVE indicavit. Statutum de conjunc-
tum seofstatis cap. 2. Rastallus, etc.

BREVE inquisitionis. Statuta Roberti III.
Reg. Scot. cap. 2. et ibi Skenæus.

BREVE de liberando hominem a plegatione
sua. Leges Baron. Scotic. cap. 51.

BREVE de morte antecessoris. Leg. Bar-
on. Scotic. cap. 52. Statuta Davidis II.
Regis Scotie cap. 19. Vet. Consuet. Nor-
mann. cap. 81. 88. 89.

BREVE de medio. Bracton. lib. 2. cap. 7.
§ 3. Fleta lib. 2. cap. 50. § 3.

BREVE monstraverunt. Rastallus.

BREVE moderata misericordia. Rastallus,

BREVE de maritacio imcombrato. Vetus
Consuet. Normanniae cap. 100.

BREVE de nativis. Fleta lib. 2. cap. 51.
§ 1. lib. 4. cap. 5. § 14. Leg. Baron. Scotic.
cap. 56.

BREVE ne vexes. Fleta lib. 4. cap. 2. § 9.
lib. 5. cap. 40. Radulf. de Hengham in
Parva c. 8.

BREVE nuper obiit. Fleta lib. 5. cap. 7.
1. 3. cap. 8. § 1.

BREVE ne admittas. Rastallus.

BREVE non omittas propter libertatem.

Rastallus.

BREVE nihil dicit. Rastallus.

BREVE nisi prius. Rastallus.

BREVE nuper obiit. Rastallus.

BREVE de nova dissaisina. Statuta David.
II. Reg. Scot. cap. 19. Vetus Consuet.
Normann. cap. 81. 83.

BREVE de protectione Regis infracta. Leg.
Baron. Scot. cap. 54.

BREVE de pace. Radulf. de Hengham in
Summa magna cap. 4. [** Phillips.]

BREVE perambulationis. Leg. Baronum
Scotic. cap. 78. §. 2. Fleta lib. 4. cap. 15.
§. 1. Cowellus et Rastallus.

BREVE de purpare. Fleta lib. 5. cap. 5.
§. 40. cap. 6. §. 57. cap. 9. §. 31. Bracton.
lib. 4. tract. 3. cap. 13. §. 2. cap. 15.

BREVE perquisites. Rastallus.

BREVE Pone. Rad. de Hengham in Ma-
gna c. 4. [** Phillips.]

BREVE premunire. Rastallus.

BREVE præcipite in capite. Rastallus. [** Vide
supra Breve Principis.]

BREVE procedendo. Rastallus.

BREVE protectionis. Rastallus.

BREVE quo minus. Rastallus.

BREVE quo permittat. Rastallus.

BREVE quo jure. Bracton. lib. 4. cap. 40.
Fleta lib. 4. cap. 24. §. 1. 16. lib. 6. cap.
15. Rastallus.

BREVE quod ei deforciat. Rastallus.

BREVE quo wareno. Bracton. lib. 4.
tract. 4. cap. 6. Fleta lib. 6. cap. 15. Ra-
stallus, Monast. Angl. tom. 1. pag. 72. tom.
2. pag. 2.

BREVE quare impedit. Bracton. lib. 4.

tract. 2. cap. 6. §. 2. 3. Fleta lib. 5. cap.
16. Rastallus.

BREVE quare ejecit. Rastallus.

BREVE quare incumbravit. Rastallus.

BREVE quare intrusit. Rastallus.

BREVE quare non admisit. Rastallus.

BREVE de recto. Regiam Majest. lib. 2.
cap. 16. §. 20. 21. Fleta lib. 5. cap. 8. §. 9.

Bracton. lib. 5. cap. 1. 2. etc. lib. 5. tract.
3. cap. 5. §. 3. Littleton sect. 170. Radulf.
de Hengham in Summa magna cap. 1.
etc. [Kennettus in Glossario ad calceni
Antiquit. Ambrosden.] [** Phillips.]

BREVE de rationabili parte de dote. Fleta
lib. 5. cap. 25. §. 4.

[** BREVE sensus. Phillips.]

BREVE retraxit. Rastallus.

BREVE de summovendo warentum. Fleta
lib. 6. cap. 24.

BREVE scire facias. Rastallus.

BREVE de stabilitate et recognitione. Vetus
Consuetudo Normanniae cap. 113.

BREVE de superdemanda. Ibid. cap. 114.
[** Vide supra Breve de sorlemunde.]

BREVE ad videndum infirmum. Rad. de
Hengham in Magna c. 4.

[** BREVE unde nihil. Phillips.]

BREVE utrum. Rastallus.

BREVE de warento. Leg. Baron. Scotic.
cap. 55. Fleta lib. 4. cap. 5. § 11. et alii.

* 14. BREVE, ut mox Breviarium. Cærem.
vet. eccl. Carnot. : *Incipit Breve in festo
sanctorum. Chartul. ejusd. eccl.: Unum mis-
sale, duo gradalia, tria psalteria, unum
Breve.*

¶ BREVIALIS TABULA, in qua discipuli
regulas a magistris acceptas scribebant.
Bern. Mon. Ord. Cluniac. part. 1. cap.
27: Opus hubentes codicem, vel ipsam Ta-
bulam Brevialem accipere alio loco, quam
ubi sedere solent, nunquam accipiunt sine
licentia magistri.

* Per BREVERM suscipere, Recepta in-
breviare. Statut. veter. Corbeiens. lib. 2.
cap. 9. post. Irminon. pag. 325: Portarius
inde nullam sollicitudinem, excepto ad susci-
piendum, habeat. Per Breve tamen de sin-
gulis locis omni anno semper omnia susci-
piat, ut, si necesse fuerit etc.

BREVIAIRE, In breves redigere, descri-
bere. Gloss. Gr. Lat. : Βρεβιόν, Brevio.
Wippo de Vita Conradi Salici pag. 409 :
*Hæc de Regina interim Breviavi. Eckehardus
Jun. de Casib. S. Galli cap. 16: Has in
cartis Breviatas a me clementer audi. [Charta
ann. 978. inter Instrum. tomi 4. novæ
Gall. Christ. col. 5. E: Namque cernens...
memet nullo modo evadere posse casum mortis
diræ conditionis, ante me Breviare omnia
jussi, quod tribuere cupiebam Deo meo Con-
ditori ac monachis B. Petri et Pauli Cluni-
ensis monasterii. Ubi Breviare idem est
quod agendorum chartulam seu conceptum
animo testamentum perscribere, delineare,
Gallice Minuter.] Utuntur etiam Latini Scrip-
tores. [** Fiscorum describendorum For-
mulæ ann. 808. cap. Pertz. vol. Leg. 1.
pag. 178: Et sic cetera Breviure debes.]*

** ABBREVIAIRE, Idem. Ibidem : Et sic
cetera de talibus rebus breviare debes. Item
Abbreviadum de peculiis. Infra : Et sic de
ceteris omnibus numerabis.

INBREVIAIRE, Eadem notione. Concilium
Meldense ann. 845. cap. 42: Investigent ac

diligenter Inbreviare res Ecclesiasticas, etc. Hincmarus in Praefat. opusculi 55. Capitul. : *Habebus Inbreviatos, quot infantes sine baptismo, et quot homines sine communione obierint.* Historia Ignoti Casin. cap. 6. in Diplom. Ludovic. II. Imp. : *Ut cum nos hoc prospexerimus, et Inbreviare fecerimus, non negligentes apparent.* Annal. Fr. Bertiniani ann. 869 : *Comites vassallorum beneficia Inbreviarent.* Rogerus Hoved. in Ricardo I : *Inbreviabantur et numerus curucatarum terre, et valentia terrarum.* [Liber niger Scaccarii pag. 369 : *Inbreviare faciant omnia millaria et centurias et libras, etc.*] Occurrat præterea apud Nithardum lib. 4. pag. 379. in Capit. Caroli Mag. lib. 4. Append. 2. §. 28. [** 29. e Capit. Aquens. ann. 810. cap. 11. Pertz. vol. Leg. 1. pag. 163.] in Capit. Caroli C. tit. 6. cap. 11. [** in villa Sparnac ann. 846. cap. 20. ibid. pag. 389.] tit. 9. cap. 1. pag. 86. [** Synod. Suesson. ann. 853. Capitul. Missor. cap. 1. ibid. pag. 418.] tit. 27. cap. 5. 7. [** post. redit. a Confluent. ann. 860. ibid. pag. 473.] tit. 31. cap. 19. 22. [** Edict. Pistens. ann. 864. ibid. pag. 492.] in Capitulari ejusd. Caroli Compendiensi ann. 868. cap. 1. in Concilio Dusiaciensi I. part. 2. cap. 29. in Concilio apud Sanctam Macram ann. 881. cap. 4. apud Lansfrancum in Decret. pro Ord. S. Bened. cap. 1. sect. 3. Udalricum lib. 3. Consuet. Cluniac. cap. 10. 18. Matth. Paris pag. 162. 179. etc.

INBREVIATURA, in Statutis Venet. ann. 1242. lib. 1. cap. 36 : *Exigatur ab omnibus notariis sacramentum, ut quandoque rogati fuerint de aliqua charta, quam citius possint Inbreviaturam inde conficiant, in qua contineri debet quicquid dictum fuerit ab eis, vel ab eo, qui chartam rogaverunt, vel rognati. Item continetur in ea dies facta præcis, anni Domini et indictio. Et statim cum charta facta fuerit et completa Imbreviatura, circumducatur linea atramenti. Vide in Brothardus. Registrum ou Embreviture originelle, in Consuetud. Cameracensi tit. 3. art. 8. Charta ann. 1181. apud Ughell. in Archiep. Mediolan. : *Illæ terre quæ erant inbreviatae in quadam Inbreviatura. Libertates urbis Sacri Cæsaris in Biturigibus ann. 1327 : Nullus eorum, qui quondam servientes erant, de proprietate sua, quam vendet, aliquam dabit consuetudinem, vel Inbreviaturas.**

BREVIORES, Qui brevia conficiebant, in Nov. Just. 105 : *Inbrevisor sive descripтор stipendiiorum regalium, mox, Descripto et relator stipendiiorum regalium, apud Hinemarum Remensem.* [Vide Mirænum tom. 1. pag. 679. col. 2. edit. 1723.]

ABBRVATOR, Officium in Curia Romana. Carmen de Curia Romana v. 259 :

Aut male narrabis narranda, vel Abbreviator Apponet factis pluave minusve tuis.

[Vide Abbreviator suo loco.]

** **BREVARIUM** rerum fiscalium, inscriptæ in antiqu. edit. post Capitul. de Villis Formulae de rebus conscribendis. Sed inscriptionem ex ingenio finxisse Ecardum putandum est, cum non legatur apud Pertz. vol. Leg. 1. pag. 176. Perscriptio talis post. ann. 800. per missos regios in Lombardia facta ap. Guerard. post Irminon. pag. 353. Breve inquisitionis et pag. 354. nude Breve dicitur in diplomate ipso.

Fragment. amplior. Polypt. Sithiens. cap. 22. ibid. pag. 404 : *Brevis et de substantia et censu et dispensa etc.* Vide supra Breve, 10.

BREVARIUM, Instrumentum Notarium. Passim in Statutis Venetorum ann. 1242. Vide Brevis 2. et Inbreviatura.

BREVARIUM, Joanni de Janua, Locus ubi reponuntur vel reportantur Brevia, vel ubi aliquid continetur abbreviatum : unde quidam liber in quo est totum Officium diurnum et nocturnum, dicitur Breviarium, liber Ecclesiasticum Officium compendio complerens. Charta Ludovici Pi in Vita Aldrici Episc. Cenom. n. 11 : *Sicut in plenariis et Breviariis ejusdem Ecclesiae continentur. Acta Murensis Monast. pag. 32 : Sunt et 2. cursinarii, et 3. benedictionales libri : ex his unus habet obsequium mortuorum, et unus Breviarium. Epistola Hugonis Lugdunensis Archiepiscopi ad Robertum Lingonensem Episcopum in Hist. de Exordio Cisterciensi Ordinis cap. 7 : Præter Breviarium quoddam quod usque ad festivitatem S. Joan. Baptista retinebunt, ut transcribant, etc.* [Ceremoniale vetus MS. B. Marie Deaurata Tolosana : *Sequitur festum S. Georgii martyris, quod est in capis propter Reliquias, quæ sunt in ista Ecclesia, et propter altare suum, et ideo licet sint plures insimul martyres, de quibus secundum Breviarios deberent fieri insimul duodecim lectiones simplices; tamen propter supradicta, etc.* Capitulum gener. S. Victoris Massil. ann. 1198 : *Breviaria quæ proprie ad Abbates pertinent.* Aliud ann. 1340. ex Archivis ejusd. S. Victor. : *Moneta, capa, et Breviaria completa.*] Hocce titulo donatur Breviarium Chori ad usum Monasterii Casinensis, scriptum Alexio Comneno imperante, hoc est, circa ann. 1100 : *Incipit Breviartum, sive Ordo officiorum per totam anni decursioneum.* Quod quidem breviarium totius Ecclesiastici Officii rubricas, ritus etiam et ceremonias continent tam Officii recitandi, quam Missæ celebrandæ, necnon peculiares præcipuarum solennitatum observantias. Ubi vir doctissimus Paschasius Quesnellus hinc colligi posse censem, primitus breviarii nomine solas rubricas, seu ordinem Officiorum olim innovuisse, quod postmodum toti officio quod sequeratur, adscriptum est.

* Charta ann. 1353. in Reg. 82. Char. top. reg. ch. 140 : *Cum quodam calice, uno missali ac Breviariis notatis, etc.*

** **BREVIORIUM**, Eadem significatione Charta Lusitan. ann. 1140. ap. S. Rosa de Viterbo Elucidarii tom. 1. pag. 207 : *De illo meo Breviorio, quem emi justo pretio ab ipsis ecclesioliæ canoniciis... do itaque ipsis canoniciis illum, et concedo conditione tali, ut cum ego illum habere voluero ad exercendum officium ecclesiæ meæ, redam vobis in unoquoque anno duas libras cereæ, et post obitum mei clausulam, liberum illum habeant ipsi canonici. Sed, si priusquam mors me preoccupet, sub regimine aliquius ordinis vivere me decrevero, absque ullo impedimento recipiant illum ipsi canonici.*

** **BREVARIUM DE CARREIRA**, Viaticum, quod iter faciens secum gerat. Charta Lusitan. ann. 1217. ap. S. Rosa de Viterbo Elucidarii tom. 1. pag. 207 : *Et pro rebora*

unum Breviarium de Carrera de' dia et nocte. Vide Carreria, 1.

¶ **BREVIALE**, Eadem notio. Testament. Garini Goujons ann. 1314 : *Legit Hoduyno capellano melius Breviæ quod habebat.*

* **BREVIALE**, Eadem notio. Tota Isabellis dalph. ann. 1345. inter Probat. tom. 2. Hist. Burg. pag. 219. col. 2 : *habet et lego meum Breviale fratris historiæ Bisuntinensis et conventui ipsorum præf. infirmatoria.*

* **BREVIALE**, Eodem significato. Chart. ann. 1252. in Chartul. Theol. fol. 11 v° : *Cum in ecclesia parochiali dicta non de Bouconville non essent Breviæ et posterium, etc.* Pluries ibi.

** Gemma Gemmarum : *Breviarium Breviarii, ein abgekürzt betbuch, das nicht ein genugsam betbuch.*

BREVARIUS, Idem quod Brevi. Tract. Ful. lib. 1. cap. 39 : *Sed et iste Brevia ad ornamentum Ecclesie pertinet, id est turibula deaurata. 2. cortina 12. etc.* [** *Breviarium divisionis thesaurorum* Card. I apud Baluz. post Capitular. 3. ann. 811.

BREVIGERULUS, *Bnjulus et portare in ciuitatem, apud Joan. de Janua.*

¶ **BREVIGER**, Idem qui *Brevigera*. Vide Rotifer.

BREVICULUS, Indiculus, compendium breviarium : diminutivum a Brevi. Occurrit in Concilio Bracarensi II. cap. 9. apud S. Augustinum, Agobardum de Bispis Judeor. et in Epist. ad Proceros Frib. Flodoard. lib. 3. Hist. Rem. cap. 11. in Definitione Synodi Dusiaciensis II. ann. 874. etc. Chr. Flandr. cap. 113 : *Lors commencent ceux d'Ypre à marmurer, et joignent Brevieletes, et les jetterent secrètement par toute la ville pour les gens discorder.*

BREVITUS. Charta Philippi Regis Fi. ann. 1317. apud Argentrum lib. 5. Hist. Armor. cap. 34 : *Exceptis et rite datis Duci,.. peccia seu naufragio marina, fortificatur, emolumento ex fractura marina, ratione peccii et naufragii ob defectum Brevitorum.* [Charta ann. 1331. ex Archiv. Castri Nannet. : *Ludovicus D. G. Francie Rex, etc. Promissimus Petro de Dresde de Brenne Duci Britannia et ejus successoribus omnia sua jura illæserunt... salvas guardias dandi, portus maris habendi, peccia seu naufragia marina, cui forefactis et emendatis ex fractura marina ratione praemissorum pecciorum ob defectum Brevetorum seu sigillorum manuorum, et plendi in havris, in portis sui Ducatus et in mari obvenient quoquomodo præcepit Brevetos seu sigillos Brevetorum, riddam salvationis, salvi conductus et revalvamus per navigantibus seu mercantibus per mare britannicum, etc.* Breve Salvationis. in His Britan. tom. 2. pag. 1009 : *Quod Episcopus Maclovienensis nititur habere naufragia occidentia in mari contiguo civitate Madrensis que competit Domino Duci in navigantibus, qui non receperunt bullos seu breves Salvationis. Sunt autem Brevia Salvationis seu Breveti, si bene ex allatis locis copio, schedulæ seu litteræ navigantibus necessaria, ut res suas e naufragio cepit possent repetrere. A Duce concedebantur in Britannia, resque omnes navibus impo-*

itas instar indiculi, ut probabile videtur, ecensemiant, ut fides esse posset eas resse navigantium. Ubi deerant hujuscemodi brevia seu Breveti, quidquid e naufragio ripiebatur, ad Ducem seu Dominos simili ure gaudentes pertinebat, jure scilicet aufragii. Gall. *Droit de Bris.*

* **BREVETUM**, Summi Pontificis Epistola, Gall. *Bref*. Lobinellus Hist. Britan. tom. pag. 1203 : *A SS. Domino nostro Papa cripta sub Piscatoris annulo in modum Breui suscepisse clausa. Vide Annulus Piscatoris in Annulus.*

* **BREVETUM**, Schedula. Archivum Pon-s-Levii : *Anno 1473. die solemnitatis nimirum Sanctorum R. in Christo pater Franciscus Aurelianensis Episcopus, Commentarius hujus Monasterii de Pontelevio vitavii capsam super magius altare, in qua venit plura ossa et tria Breveta, in quorum no scriptum erat: Hic sunt Reliquiae de S. tario et de S. Petro Apostolo, etc.*

BREVIALIS, Brevis. Russinus Aquileiensis i Symbolo : *Sed videamus quid jam Brevis hic sermo preparata.*

* **BREVICELLUM**. Testam. Bertichranni pisc. Cenoman. : *Quos solidos per sacculos paratim cum Brevicellis sigillatis ad unum-uenque locum ... commendavi.*

* **BREVELLUS**, Diminut. a *Brevis*. Ver ill. Maro Epist. 3. ap. Maium Classic. Au tor. tom. 5. pag. 36. *Breviculus*, apud For ellinum.

* **BREVERIA**. Pactum inter Robert. II. uem Burg. et capit. eccl. Cabilon. ann. 190. inter Probat. tom. 2. Hist. Burg. pag. 3. col. 2 : *Concedimus quod expensa, quas recontigerit super homines dictorum decani capituli ratione Breveriae nostrae, cum morum amine sicut et imponantur. Ubi Breneria gendum opinor. Vide in Bren.*

* **BREVIA**, ut supra Breva. Vide in hac ace. Lit. remiss. ann. 1360. in Reg. 89. bartoph. reg. 675 : *Qui insimul erga ma stros tunc in dicta moneta existentes cer m Breviam, Gall. Brieve nuncupatam, inoris allei, quam eisdem tradita extiterat, portassent, etc.*

* **BREVIALIS**, f. pro *Breibialis*, ad berdes seu oves spectans. Stat. ann. 1356. iud Raim. Duell. tom. 1. Miscel. pag. 123 : *mnes pulli autumnales, exceptis 40..... mnes pulli carnis Breviales, quinque solidis illorum exceptis. Vide in Berbix 1. Alia ratione, vide in Brevis.*

* **BREVIALE**, *Breviare*. Vide supra Breve.

* **BREVIATUS**, In brevi inter defunctos inscriptus. Appendix ad Marcam Hispan. ol. 777 : *Quosdam de predictis supra præmissis personis his (hic) Breviatos agnosc. I sunt, Guillelmus, etc. Vide in Brevis, 4.*

* **BREVILEGUM**, Summi pontificis episc. epistola, vulgo *Bref*, Ital. *Brivilegio*, rivilegium. Charta ann. 833. apud Mu tor. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 926 : *leiro et ostendit Brevilegium bona memo ria Stefani Papæ urbis Romæ ..... Quam rem et ostendit Brevilegium quod Leoni apæ, qualiter et ipse per suum Brevilegium præceptum, etc. Vide Brivilegium.*

BREVISOCREA, Cognominatus Rober sis Comes Normanniae, Nothi filius, Gall. *ourte-heuse*, quod esset corpore pingui,

brevis statuta, ut ait Ordericus Vitalis lib. 4. et 8. pag. 545. 664.

* **BREVITUDO**, Brevitas. Constitutio Ludovici de Canossa Bajocensis Episcopi : *Cum habitibus decentibus, nimia longitudine vel Brevitudine minime notatis, sed honestis et suo statu congruis.*

* **BREZELLUM**, An brasiliicum lignum, quo tintores utuntur, Gall. *Bresil*? Charta pro Communia Balneoli ann. 1208. ex Schedis D. Lancelot : *Domini de Bala. in hominibus extraneis, qui in eadem villa ad vendendum vniuent vel emendum, accipiunt de quintali piperis 4. denarios, de quintali Brezelli 4. denar. de quintali etc.*

1. **BRIA**, Mensura, Joan. de Janua. Gloss. Lat. Gr. : *Bria, ίδες ἀγγίσια. Ita scri bendum. Ebrardus Betun. in Gracismo cap. 12 :*

Hæc Bria si dicas, modus est, van Romipetarum : Hæc Bria, quo vinum sibi distribuant quasi libra. Radulphus in Vita S. Richardi Episc. Cicesterensis n. 31 : Quippe sobrius dicitur, quasi sub Bria constitutus, id est, sub mensura. Occurrit etiam apud Arnobium lib. 7. Inde quidam nostrum Buire accersunt.

[** Vide Forcellin. et Lindemann. ad Charium lib. 1. cap. 17. sect. 2. not. 2.]

* *Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg.*

7657 : *Bria, mensura, metreta, mesure, Prov.*

1. **BRIA**, Pons, veteribus Gallis : hinc *Carobria* vicus in finibus Biturigum, qui duos habuit pontes Caro flumini impositos. Vide Valesium in Notitia Galliarum pag. 129. Buchananus lib. 2. Hist. Scottiæ hæc habet ad nostram rem pertinentia : *Briam Strabo lib. 7. et cum eo consentiens Stephanus, ait urbem significare : id ut confirmaret, hæc nomina inde facta proferunt, Ptolobria, Brutobria, Mesimbria, et Selem bria. Sed quæ illis Brutobria, alius est Brutobrica; et quæ Ptolomæo finiuntur in Briga, Plinio excent in Brica, ut verisimile sit, Brum, Brigam et Bricam, idem significare. Verum originem omnibus e Gallia esse, vel hinc appareat, quod Galli antiquitus in Thraciam et Hispaniam, non autem illi in Gallium, colonos misisse dicuntur. Quadragesima deinde nomina ex variis scriptoribus describit, quæ in Briga terminantur. Vide Briga 2. et Briva.*

1. **BRIBA**, Gall. *Bribi*, Frustum panis, Panis mendicatus. Hisp. *Bribar vel Bribar*, Mendicare. Versus Macaronici quos post Rubelais refert Menagius in Dictionar. Etymol. Linguae Gallicæ :

Hic est de patria natu de gente belistra, Qui solet antiquo Bribas portare bisacco.

* *Unde nostris Briberesse de muliere mendica, quæ turpiter et dissolute vagatur, qua notione Briboear dicunt Hispani. Lit. remiss. ann. 1425. in Reg. 173. Chartoph. reg. ch. 376 : Le suppliant et sa femme estoient alez en la riviere d'Oise par une nasselle..... Icelle femme dist au suppliant qu'il n'estoit filz que d'une Briberesse. Ita et Brimbeur, qui fragmenta panis, aliarumve rerum, Brimbes dicta, mendicando colligit. Ch. ann. 1461. in Suppl. ad Miræum pag. 203. col. 1 : Pour éviter toute rudesse, charge et inconveniens, qui adviennent..... par les wagonbonds et Brimbeurs estrangers, etc. Gui gnevil. in Peregr. hum. gen. Ms. :*

C'est celle qui Brimbes report En son sachet, et tant y sont Que moyens elles deviennent,

* **BIBAZONES**, Idem qui *Brabantones*. Vide in hac voce. Conc. Lateran. sub Alex. PP. III. ann. 1179. in Gestis Henr. II. reg. Angl. apud Hearn. tom. 1. pag. 299 : *De Bibazonibus et Arrogonensibus. .... qui tantam in Christianos immanitatem exerc cent, etc.*

* 1. **BRICA**, Pons. Vide *Bria 2.*

* 2. **BRICA**, Rixa, injuria. Vide in *Briga 1.*

* 3. **BRICA**, *Briqua*, Later, Gall. *Bri que*; item, *Lateraria*, nostris *Briquerie* et *Briquerete*. Comput. ann. 1450. ex Tabul. S. Vulfr. Abbavil : *Pro uno quarteronno cum dimidio Bricarum ad ponendum de sub plombis deambulatori grangia ad latus nemors, xv. den. Comput. Ms. fabricæ S. Petri Insul. ann. 1367 : Item datum brickariae de Mar quetta pro v. mil. Bricarum, pro milari xlvi. sol. Alius ann. 1369 : Item pro deportando Briquas pro duabus dietis vj. sol. Ubi Brickaria est lateraria opifex, vel quæ lateres vendit, Gall. *Briquetiere*; *Briquette*, de homine dicitur, in Lit. remiss. ann. 1470. ex Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 459 : *Ung jeune homme Briquette, lors demourant en ung village nommé Waignies. Obituar. Ms. S. Joan. Carnot. ad iii. Ton. Jun. : Obiit Hildeboldus, qui..... dedit fratribus S. Johannis... in valle petrosa duos agrennos et Bricam.**

* **BIBETHUS**. Vita S. Samsonis Episc. Dolensis lib. 1. cap. 26 : *Vidit... vetulam anum suis vestimentis Bibetham, chrysula tamque venalem in manu tenentem, ac silvas veloci cursu volucrantem. Quid si legatur Birrhatam?*

* **BRICA**. Vide *Bria 2.* et *Briga 1.*

* **BRICHEMINUS**, Idem quod *Cheminus*, Via, iter. Charta Henrici II. Regis Angl. pro Abbatia Saviniacensi : *In piscariis et mariscis, in Bricheminis et semitis, et omnibus bus aliis locis.*

* Illud præsertim iter, in quo propter aquas pontes sepe occurunt. Vide *Bria 2.*

* **BRICIA PANIS**, Mica, frustum, apud Bertramum in Vita S. Frances Abbatissæ nomen. 16. ex Italico *Bricia*, *Briciola*. Vide Octav. Ferrarium in Orig. linguae Italicae, [** et Raynouard. v. *Briza*, vol. 1. pag. 260.]

* **BRICIUM**, *Goutiere*, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692.

* **BRICIUS**. Vide infra *Brucius*.

* **BRICOLA**, Machinæ λοβέλαι species, Gallis *Bricolle*. In jure municipalis Florentinorum lib. 3. vetantur cives privatim in turribus *Briccolas* habere. Chronicum Petri IV. Reg. Aragon. lib. 3. cap. 26 : *E los de la villa tiraven à la torre que hagueren en perduda ab un geny gran, e ab una Bricola, etc. Adde lib. 6. cap. 4. Froissart. 4. vol. cap. 18 : Pour ce jour ils ne monstrent autre deffense que de Bricolles, qui ge stoient gros curreaux. Blondus lib. 3. Romæ triumphant. : Calistum majores dixerunt prisci trabem validam, ita librataam, ut cum pars densior ponderibus attracta descendere, elevata proceritas sua funiculis, quos haberet alligatos, funda saxum maximi pondoris longe emitteret. Eique maxime nunc machinæ Brichollæ est appellatio. Hierony-*

Magius lib. 1. Miscell. cap. 1 : *Tra-buchi, machinæ lithobolæ, (ejusdem fere generis sunt et Bricole vocatae) quibus avorum nostrorum memoria vasti molares in hostes jucubabantur. Helias Capreolus lib. 7. Hist. Brixiensis : Sed conjicentibus in ipsa castra saxa e machinis, quas Bricolas appellant, civibus, etc. [Bartholomæus Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1241. apud Murator. tom. 6. col. 492 : Tunc parata fuit in civitate quedam Bricola.] Bricolarum meminit præterea Monstrelle-tus 1. vol. cap. 29. 93. 121. 125. Vide Octav. Ferrarium in Origin. lingua Italicae in Briccole.*

* *Brigole*, apud Monstrelet. 1. vol. cap. 29. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Bricola, Prox. librilla. Briche, eadem notio, apud Guiart. ad ann. 1304 :*

Garnis de quariau et de Briches,
Pour geter à chace et à fuées.

* *Est et ludi genus ejusdem appellatio-nis. Lit. remiss. ann. 1408. in Reg. 162. Chartoph. reg. ch. 191 : Auncunes jeunes bachelettes jouaient d'un jeu, appellé la Briche, et quant le suppliant et Mahieu Burnel approacherent près d'eulz Andrieu d'Azen-court print hors des mains d'une desdites bachelettes le baston, duquel bricher devoit, etc. Aliæ ann. 1411. in Reg. 165. ch. 306 : Pluseurs gens qui jouoient au jeu de Brische et gesant à terre, etc. Bricque, in Lit. remiss. ann. 1450. ex Reg. 184. ch. 48 : Lesquelles filles jouoient à ung jeu, que l'en dit la Bricque ; .... lesdites filles assises audit jeu de la Bricque, etc. Ignote vero significationis inhi est eadem vox Briche, in Charta compositionis inter Ingeran. Codic. et Nicol. Camerac. episc. ann. 1264 : Reconnoist lidi s'eesques que en pain, s'il est menres qu'il ne doie, en raime, en Briche, en herbe, si la loivre n'est souffsans, en dras qui soient sourfuis, et en autres coses samblant, nous aions tel droiture comme nous devons avoir, c'est-à-dire le siste de livrement, ou le tierc se deraisnir le poons par droit. Nisi sit truncus, caudex.*

¶ **BRICOSUS**, Jurgiosus. Vide *Briga* 1.

¶ 1. **BRIDA**, Frenum, a Gallico *Bride*. Acta SS. Julii tom. 1. pag. 589. D. in Processu de B. Petro de Luxemburgo : *Tenendo equum suum per Bridam.*

* Comput. ann. 1334. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 86. col : *Item pro Bridis emptis ad opus dicti ronsini, etc. Inventar. ann. 1476. ex Tabular. Flamar. : Et primo unum roustnum -pli bayhardi obscuri, valloris triginta scutorum auri, cum sua cella et Brida.* [** Etymon arcessendum videtur ab Anglosaxon. *Bridl*, cum eadem vox a Frisonibus usurpata sit.]

* 2. **BRIDA**, Machinæ jaculatoriæ spe-cies, eadem quæ *Bricola*; unde legendum videtur *Brica* vel *Bricha* : a nostris enim *Bricha* nuncupatam suisse hanc machinam, observavimus supra in *Bricola*. Charta pro habitatoribus Moissiaci ann. 1359. ex Bibl. reg. cot. 19 : *Prenominatis consulibus in adjutorium perficiendi opus..... dicti pontis de fusta, qua nunc est in loco prædicto de Moisiaco de resta certa summa fustorum, quæ pro provisione in obedio beati Antho-nini portata fuerant, dempta tamen de fusta et resta prædicta..... fusta apta et dedita ad*

faciendum Bridas et manganellos usque ad vulorem d. scutorum auri, dedimus. Sed et fortassis restituendum Brida; nam

* **BRIDCO**, Eadem notio, occurrit in charta ann. 1343. ex schedis D. Vassette : *Johannes de Schadenchis magister Bridconum et ingeniorum domini regis in Lingua Occi-tana.*

BRIDGUMUM, **BRIDGUMA**, Saxonib. Sponsus, uti hæc vox redditur in Legibus Edmundi de sponsalib. cap. 3. ubi perpe-ram, ut et c. 2 *Brigidunia* scribitur. Caput 1. habet *Briglumum*. Ex Saxon. *bryde*, sponsa, et *guma*, curare, ita ut sponsus sponsæ sue dicatur curator, ut Gall. *Mari et Bail.* [** Goth. *Gomo*, Vir, Anglos. *Guma*. Conf. Graff. Thes. Ling. Fr. vol. 4. col. 200.]

* **BRIDOLEZA FARINA**, Purior similago, vulgo *Bourdalese*, *Bourdeloise*, interpre-tat. *Vaissete*. Lit. ann. 1363. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 238 : *Sex denarios pro libra de farina Bridoleza.*

* **BRIEMARDUM**, *Briemart*, apud Cot-grav. *Potionis species ex fursure, fermento et aqua confecta in pauperum usus. Locus est supra in Biera; ubi tamen haud scio an ejusmodi potio intelligenda sit. Ut ut est, *Bremas*, *Briemas* et *Brumat*, cerevisia spe-cies videtur, in Lit. remiss. ann. 1420. ex Reg. 171. Chartoph. reg. ch. 99 : *Comme pluseurs compagnions feussent venuz en l'ostel de Martin Megnot brasseur de cervoise, et à icellui eussent requis avoir place pour eulz asseoir à boire du breuvage, que on dist Bremas, que icellui Martin vendoit. Aliæ ann. 1402. in Reg. 157. ch. 114 : Ilz avoient escrivé ensemble pour un lot de Briemas ou cervoise. Rursum aliæ ann. 1447. in Reg. 176. ch. 527 : *Les supplians et les autres de leur compagnie..... alerent boire du Brumat ou citollet en l'ostel d'un nommé Jehan Mail-lart, qui s'entremettoit de vendre ledit bru-vage. Unde Picardicum Bromardier potius accersendum opinor, quam a Bruma, ut suspicatur Cangius in hac voce. Aliud vero est Bremas, Armorum scilicet genus, in Lit. remiss. ann. 1463. ex Reg. 199. ch. 80 : Le suppliant frapa dessus icellui Thevenot d'un baston appellé (en Flandres) Bremas. An idem quod *Bragamardus*? Vide supra in hac voce.***

* **BRIEVA**. Vide *supra Breva*.

1. **BRIGA**, Jurgium, rixa, pugna, Italis *Briga*. *Catholicon Armoricum* : *Brigus, Gall. Noiseux, Lat. Bricosus. Item Bricose, Gall. Tensem. Item hæc Briga, gæ, Brigue, Tenczon. A trica Lat. deducit Achari-sius. Continuator Nangii ann. 1348 : Et per litas, Brigas, et rixas atque placita, etc. Thom. Walsinghamus in Edw. III. pag. 190 : Ferunt quidam quod per istam Brigam Rex per illos dominos in Parlamento consti-tutatos noluit ulteriori gubernari. Vita Urbani V. PP. : Ne fierent Brigæ, dissensiones, aut insultus. Petrus de Cugneris Advocatus Regius : Si quis in Briga, ubi sanguinis effusio facta fuerit, captus fuerit, etc. Occurrit non semel apud Albertum Argenti-nensem pag. 99. 102. 125. 128. 130. 164. Joannem Villaneum lib. 2. cap. 16. lib. 6. cap. 26. 87. lib. 7. cap. 56.*

¶ **BRICA**, Partes, Factio, Gall. *Brigue*. Chron. Siciliæ ad ann. 1318. apud Marten.

tom. 3. *Anedot. col. 84 : In ipa Bria dicti Grimaldi prævaluerunt.*

* **Chron. Domin. de Gravina apud Ma-rator. tom. 12. Script. Ital. col. 552 : In-stantibus dictis dominis et persundentibus dictum regem, predictum Palatinum suscep-tantes fore capitali sententia punie-tes in quod contra honorem regie majestatis stiles Brigan in regno moverint.**

BRIGA, Lis. *Charta ann. 1279. in Ve-ro poli Salisburgensi tom. 2. pag. 34 : Pre-miserunt, scilicet quod ad interesse Brigam et evictionis spontaneæ teneantur.*

* *Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Brign*, Prov. Lis. Charta Phil. Publ. ann. 1307. in Hist. Lugd. pag. 43. col. 1. Ne in posterum *Briga* super hoc, vel *tali-tatio oriatur etc. Vide Absbrigare.**

BRIGOSUS, Intricatus, fastidiosus. Itali. *Brigoso*. *Chron. Aula Regis cap. 15 : *Habuit Brigosa negotia sagaciter et efficaciter ex-pevit. Statuta Academia Viennensis in Austria, apud Lambecium : Scholarès Bress. luxuriosi, ebriosi, etc. [Pontificale Aus-siodor. ann. circiter 200 : Tunc Episcopu-det eis, (tonsuratis) aquam benedictam moneat eos, ne sint Brigosi, ne dimittat scolas, libenter ad ecclesiam vadant, pegr-in canto et lectura se exerceant, horu t. M. Virginis addiscant, et dicant.]**

¶ **BRIGOSUS**. *Instrum. anni 1410. Leid-wig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 68 : Ipsi prefuti non poterunt vendere homines Brigossis seu male conservari vel reprobari sed honestis et conservatis nobis.*

* *Rixosus, ad rixam concitus vobis Querelleur, olim Brigueur et Briguier. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Ber-quin, Prov. rixosus. Lit. remiss. ann. 131. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 67 : *Bona Brigosus, ac vita et moribus inobedient. Quoad frequentantes tabernacula, et alias rixosos seu Brigosos, etc. in Ch. 100. 141. ex schedis Pr. de Mazaugues. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 137. ch. 58 : *Beda est homo de très-mauvaise vie, rénommé Brigueux, noiseux, etc. Aliæ ann. 1501. in Reg. 156. ch. 30 : *Ledit Ponsart, qui est un homme de mauvaise vie et gouvernement. Brigueur, joueur de dés. Bricart vero de videtur Verbosus, qui multa intricata le-quiritur. Mirac. B. M. V. Ms. lib. 21 :****

*Qui parleroit, ce est la some,
En baubuant à un haut homme,
On le tenroit pour fol Bricart.*

* **BRIGARE**, *Rixari, contendere, negoti-cum aliquo habere, quo sensu utitur Itali. Chron. Domin. de Gravina apud Mu-rator. tom. 12. Script. Ital. col. 552 : Ubi cum applicuit tantus exercitus, reli-sapientes, et nolentes Brigue cum ei, ad compositionem unciarum centum ducere cum exercitu memorato.* [** *Briger, Germ. schelten. Vocabul. Lat. Germ. ann. 141. Adrel. Gemma Gemmar. : Brigan.*]

BRICA, pro *Briga*, Rixa, injuria. *Glos-sa Gall. Lat. Brica, Brigue, Tenczon. Obser-vantiae Regni Aragon. lib. 8. tit. de Ba-micidio, § 26 : Quod si fuerint in una bra et unus illorum ibi aliquem interficerit et Hinc forte nostris Bricon, et Italis Br-icone, pro impudente, et qui facile rizat. Chr. MS. Bertrandi du Guesclin :*

Comment, ce dit li Princes, estes-rouz si Brica

Joan. Villaneus lib. 7. cap. 60 : *Non vidissi in che Pierro d'Aragona era uno folione Briconne.*

* **At Bricon, pro Impostor. deceptor, in Vita Jesu-Christi Ms :**

Dies est entre la male gent,
Qui l'accusoient durement....
Tuit le tenoient pour Bricon.

[** **Bric et Brico, Homo nihil. Vide Raynouard. Glossar. Rom. vol. 1. pag. 258.]**

IMBRIGARE, Lite involvere; Mettere in briga et in pericolo, apud Joan. Villaneum lib. 6. cap. 26; *Imbrigare*, Matthæo Villan. lib. 2. cap. 38. 45. Albertus Argentin. ann. 1264 : *Franciscus se nolens Imbrigare cum illo, a gravaminibus cessavit.* Chron. Aulæ Regiae cap. 11 : *Joannes Rex hereditates ad eam spectantes plurimas abstulit, ipsas quaque nobilibus suis contulit, aut obligationibus Imbrigavit.* In Archivis Regii Tribun. sub Edw. III : *In Brigam ponere terras et tenementa.* Charta Rogerii Massæ Episcopi ann. 1257 : *Promittimus vobis... predictum dationem et traditionem... non Imbrigare vel molestare, etc.* [** **Iude Provinzial. Embregar**, Impedimento esse, officere, quod vocabulum Raynouardus radici *Bretz* adscriptis in Glossario suo vol. 1. pag. 256.]

DISBRIGARE, Vox Italica, Cavar di briga, Molestia vel lite liberare. Charta ann. 1275. in Metropoli Salisburgensi tom. 2. pag. 340 : *Briga seu quæstio mota fuerit, ... et pro his per manum nostram sibi omnia quæ in Ruempting possidet, ut Disbrigare prædicta sibi vendita debeat, libere obliquavit, nunquam predictum obligationem repetitus, quandiu per aliquem in possessione pacifica perturbatur.* Charta Theodori March. Montisferrati ann. 1324 : *Sed omnia et singula supra scripta predictis et cuilibet præsumptis ab omni persona, communi, et collegio... legitime auctorizare et Disbrigare.* vox frequens in Contractibus Italicis, ut colligitur ex Rollandino in Summa Notaria bœo scripta ann. 1265. Vide Octavium Ferrarium in Orig. linguae Italicae in *Briga* et supra *Absbrigare*.

¶ 2. **BRIGA**, Vox Celtica quæ pontem significat, unde plurimæ civitatis nomen umserunt, *Augustobriga, Juliobriga, Samubriga, quæ et Samarobriga.* Germani uperiores pontem vocant *Brücke*, Inferiores *Brugue*, Anglo-Britanni *Bridge* : de quibus consule Salvaingi Tractatum de Feudis ag. 2. et Valesii Notitiam Galliarum in *itanobriga* : ubi ait forsitan fore aliquos, qui *Brigum* montem esse malint, quam pontem ; cum apud Germanos Gallis confitimus etiamnum *Bergem* et *Berg* nuncetur, nomine, ut videtur a *Briga* deducto. ostri *Bergue*, interdum et *Berge* pronuntiant. Vide *Bria* 2. *Brighbot* et *Briva*.

* 3. **BRIGA**, Difficultas, opera, negotium, Gall. Peine, difficulté. Guido de Vi. de Modo acquir. et expugn. T. S. Ms : *t ex ipsis fiat aspaldum pontis, taliter subito et sine Briga possit ponit et amori.*

* **BRIGADA**, Turma, caterva, agmen, igade, eadem notione, dixerunt nostri. Comput. ann. 1405. inter Probat. tom. 3. st. Nem. pag. 182. col. 2 : *Qui (comes aromontensis) se declinavit in praesenti via Nemausi, et exposcit Brigadam* :

GANGII GLOSS. — I.

consulibus in castello arrestatis, et garnisones gentium armorum in domibus dominorum Jacobi Nisse,..... et quorumdam aliorum ponendo, quoque peccunias debitas per universitatem Nemausi, etc. Lit. remiss. anno. 1414. in Reg. 168. Chartoph. reg. ch. 63 : Quant tu seras en ta maison et cuideras estre bien sauvement et seurement, je te y meneré tele Brigade, que tu ne oseras saillir, ne yssir. Gesta Britonum in Ital. apud Marten. tom. 3. Anecl. col. 1480 :

*Et quant i vint à la journée,
Que la Brigade assemblée
Fut trestouste pour s'en aler, etc.*

Et col. 1485 :

*De Cameri tantoust se part
Monsour Selvestre et sa Brigade.*

Vide infra *Brigata*.

BRIGANCI, **BRIGANTINI**, vulgo Scriptitoribus nostris *Brigans*. Gloss. Lat. Gall. : *Veles, Brigant, c'est une maniere de gens d'armes courant et apert, à pied.* Albertus Argentin. in Chron. ann. 1351 : *Cum 4. millibus peditum armatorum, duobus milibus Brigantum, et ducentis equitibus armatis, etc.* Ubi perperam editum *bragantum*. Joan. Thwroczius in Ludov. Hung. Rege cap. 20 : *Oppidum Sumpniam vocatum munitionis, in quo multi erant Briganci pedites, expugnavit.* Et cap. 37 : *Briganciis et Balestrariis Anglicis custodiā castri muniendo reservavit.* Ex peditum genere suis docent præterea non uno loco Froissartes 1. vol. cap. 128. 148. 160. etc. 4. vol. cap. 25. Joan. Villaneus lib. 10. cap. 173. et Monstrelletus 1. vol. cap. 195. 224. 2. vol. pag. 64. in Computo Barthol. du Drach Thesaurarii Guerrarum ann. 1350 : *Pour Guill. Colet Archer à cheval, 3. autres Archers à cheval, et 4. Brigans à pied.* Vide Nostradamum in Hist. Provinc. pag. 404. 405.

Postmodum prædatores ita appellati nostris, ut in Consuetud. Andegav. art. 44. et Castellinovi in Biturigib. tit. 2. art. 20. quorum nomenclaturam a *Brigantibus Britannæ populis*, vel a *Bagaudis*, vel denique a nescio quo *Brigando*, vel *Burgando*, de quo Canon. de viro, 14. q. frustra accersit Ludovicus d'Orleans ad 2. Annal. Taciti, et ex eo Innocent. Cironus in Paratit. ad Decret. lib. 5. Chronicum Flandr. cap. 45 : *Un Chevalier qui fut Chevetaine des Bruyers de France, et qu'on appelloit Burgant.* Ubi forte leg. *Brigans*. Certe malim a *Briga*, *Brigandos* dictos, quod ejusmodi prædatores sibi invicem confordeat vias obsiderent, et quosvis transeuntium deprædarentur, rixandoque impetrerent, postea injustorum militum numerum accensiti. Italis *Briganti*, sunt viri industrii, cuiusmodi erant latrunculi isti, quorum cohors *Brigata* dicebatur, unde nostris *Brigide*, eadem notione, etc. Hossemvestitos, et cum brevibus sagittis pugnasse innuit Tho. Walsinghamus in Henrico V. pag. 388 : *Reductus est ergo, coramque Consilio demonstratus, non indumentis religiositatis redimitus, sed Brigantinorum more semivestitus, gestans sagittas breves, qualiter utuntur equites illarum partium, qui Malandrini dicuntur.* Neque dubium est, quin ab ejusmodi *Brigandis*, illa armorum species, quam *Brigandinam* appellabant, nomen duxerit. Catholicon Armoricum :

Brigandinou, Gall. Brigandine, Lat. hæc Squamma. Inde squammatus, Orné de Brigandie. Ita etiam appellatur in Consuetud. Baionensi tit. 6. art. 1. Hinc Brigandini dicti milites qui Brigandinas deferabant, apud Froissartem 4. vol. cap. 2. et Monstrelletus lib. 2. pag. 41. Octavianus de S. Geluis in Viridario honoris :

Ouvriers parfaits de forger Brigandines.

Intra :

*Avanturiers, et outrageus soubdars,
Tant qu'àilleurs, pour estre brigans dignes
Fournis d'arnois, et riches Brigandines.*

Alibi :

Beaux gorgerins, dorées Brigandines.

Vide Steph. Paschasiūm in Disquisitionibus Francicis lib. 8. cap. 43. et

* **BRIGANDI**, Militia pedestris genus, idem qui *Briganci*. Lit. remiss. ann. 1353. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 95 : *Quidam pedites seu Brigandi quamplures pilicrias, roberias et extortiones in dicta villa sancti Maxentii fecerant.* Comput. ann. 1356. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 172. col. 2 : *Propter multitudinem Brigandorum, qui applicaverunt in Nemauso;..... ad finem ne gentes civitatis cum Brigandis ad invicem rumorem habent, etc.* Cum autem prædatorum more ii sippissime agerent, *Brigandar*, *Pradari*, *diripere*; et *Briganderie*, *Brigandise*, *Rapina*, *expilatio*, nostri dixerunt. Legenda D. Cl. de Guyse pag. 100. col. 1. edit. ann. 1743 : *Pour le moins Saint Niquaise ne Briganderoit pas le pays comme il fut.* Lit. remiss. ann. 1427. in Reg. 174. ch. 80 : *Ieulx prestre et Colin distrent au suppliant qu'il avoit esté en Brigandise ès parties de Saint Lo. Briganderie, ibid. in ch. 130.* Vide infra *Brigantes*.

* **BRIGANDINA**, **BRIGANTINA**, Sagi militaris species, vulgo *Brigandine*, qua potissimum utebantur *Brigandi*, idem quod *Sclavina*. Vide in hac voce. Germ. episc. Cabilon. in vita Phil. III. ducis Burg. apud Ludewig. tom. 11. Reliq. MSS. pag. 118 : *Eis qui levis armatura iuerant, in guleis, brachiolis, cruralibus, ac Sclavonia, quam Brigandinam vocant, etc.* Monstra facta apud Chassagniam ann. 1511 : *Alteri est injunctum quod habeat Brigantinas.* Lit. remiss. ann. 1453. in Reg. 185. Chartoph. reg. ch. 306 : *Quatre Brigandines couvertes de veloux.* Aliae ann. 1456. in Reg. 183. ch. 119 : *Lequel l'Estourmy vestit icelles Brigandines, ... en disant que c'estoit une belle jaquette.* Quarum opifex, *Brigandiner* dicitur, in Lit. remiss. ann. 1457. ex Reg. 187. ch. 57 : *Le suppliant nous a servi ou fait et mestier de Brigandiner, soubz et en la compagnie de nostre bien amé André Coursan nostre Brigandiner et de nostre retenue, ... lequel avoit forcé de son mestier de Brigandiner en icelle maison.* Vide in *Briganci*.

* **BRIGANTÆ**, ut *Briganci*, in Schedis Cl. D. Lancelot, de Humberto II. Dalphino ad ann. 1345 : *Item die 9. Junii apud Avenionem recepit secum circa 20. Brigantas extraneos de Lombardia, quos nuncquam magis viderat, associando secum per villam de qua gentes truffabantur, et promisit cuilibet per mensem 4. florenos ultra expensas.*

* **BRIGANTES**, ut supra *Brigandi*. Lit.

remiss. ann. 1361. in Reg. 91. Chartoph. reg. ch. 143: *Denum castro praedicto (Sancti Romani) cum magnis laboribus et expensis recuperato ac stabilitate decenter bono capitaneo nobili domicello et bonis Brigantibus ac omnibus necessariis ad tuitionem ipsius castri.* Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 588: *Quolibet die egrediebantur Brigantes castri et equites aliqui pugnaturi cum militibus et Brigantibus dicti exercitus Latinorum.*

* **BRIGANTINA.** Vide supra *Brigandina*.

¶ **BRIGANTINI.** Vide *Brigancii*.

¶ **BRIGANTINUS.** Idem qui mox *Briegentinus*. Charta ann. 1472. ex Archivis Massil. : *Renatus... Capitaneo generali, et aliis quibusvis patronis, vicepatronis ac nautis quarumvis navium balanerorum, galeatiarum, triremium, biremum, Brigantinorum, et aliorum, etc.*

* Epist. Alfonsi reg. Aragon ann. 1432. apud Marten. tom. 8. Ampl. Collect. col. 192: *Lintribus exploratoriisque navigiis, que Brigantinos vulgo appellamus, etc.*

¶ **BRIGATA,** Turma, Gall. Brigade. Acta SS. Maii tom. 1. pag. 396. ex Statutis Narniensibus: *Hoc addito quod primus currens sit primus unus ex potestatibus Brigatarum Mezulis.* Vide *Brigancii*.

* Italis etiam *Brigata*, agmen. Chron. Bergom. ad ann. 1391. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 858: *Et postea die subsequenti capti fuerunt et ejus Brigata plusquam homines vj. mille.* Vida supra *Brigada*.

¶ **BRIGDUNIA.** Vide *Brigdunum*.

¶ **BRIGENDARIUS,** Militia seu *Brigantæ* praefectus, quem Galli et Angli vocant *Brigadier*. Rymer. tom. 14. pag. 581. col. 2: *Concedimus dilecto Servienti nostro Erasmo Kyrkenar locum et officium Brigendaris nostri, ac eum Brigendarium nostrum facimus et constituiimus per præsentes.*

BRIGENTINUS, Naviculae species, in *galeæ* speciem, vulgo *Brigantin*, Italis *Brigantini*. Occurrit apud Paulum de Paulo in Memor. ann. 1391. Froissart. 4. vol. cap. 18: *Une maniere de vaisseaux courans, lesquels on nomme Brigundins.* Ita forte dicta, quod propria *Brigundorum*, seu prædatorum esset.

BRIGHBOT, *BRUGHOTA*, Pontis restauratio vel refectio. Vox Saxonica *brigc*, vel *bryc*, Anglis *Bridge*, *pons*, et *bota*, reparatio, restauratio, emendatio. Leges Kanuti Regis cap. 31. apud Brompton. et cap. 19: *Si quis Burghotam, vel Brighbotam, id est, burgi vel pontis refectioem... super-sederit, emendet.* Eadem habentur in Legibus Henrici I. cap. 10. 13. 66. *Briggebote* in Fleta lib. 1. cap. 47. § 22. Sumitur ut plurimum haec vox in Chartis pro quietum esse de auxilio dando ad reficiendos pontes. Ita Rastallus, *Brigan*, et *Brivam* pro ponte veteres Gallos usupasse, pluribus docent Buchananus lib. 2. Hist. Scotor. et Cluverius in Germ. antiq. lib. 1. cap. 7. Vide *Briva* [et *Briga*. 2.]

* **BRIGERIA,** *Santonicum*, absinthio non absimilis herba. Leudæ major. Cass. MSS: *Item pro cergua de centonica seu herba lou Brigeria, j. arpaudam.* Ubi versio Gallica ann. 1544: *D'une charge de*

l'herbe, appellée la saint-tonica sive la Bre-guiere, une arpade. Vide Martin. Lex. in *Santonicum*.

* **BRIGIARIUS,** Lebetum faber, Gall. Chauderonier. Conc. Nannet. ann. 1431. can. 16. cap. de matrim. ubi de *Chartivari* tom. 2. Hist. Turon. pag. 102: *Deductus pulsatione patellarum, pelvum et canarum,.... instrumentoque Brigiariorum sive fabricen-*

tum

* **BRIGIUM.** AD **BRIGIUM COMBURERE**, Chron. Bergom. ad ann. 1406. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 967: *Et ibi- dem, ut dicitur, ad Brigium combusserunt multas domos Guelphorum, et multas robrias fecerunt de bonis dictorum Guelphorum de Lemen superiori, etc.*

BRIGOSUS. Vide *Briga*, 1.

¶ **BRIGRII.** Vide *Bersarii in Bersa*.

* **BRILIA,** ab Ital. *Briglia*, *Habena*, *Gall. Bride*. Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 715: *Quum autem pervenit exercitus in planities Viridarii prope Acceras, suos ibi praefixit incessus, et equos, arreptis Briliis, pascua parata sumere permisserunt.*

* **BRILLUM,** *Conspicillum*, *Aleman. Brille*, *Gall. Lunette*. Epistolæ obscurorum virorum pag. mihi 134: *Nec non quod Pupa mandabit sub pena latissima censure, quod Fratres Ordinis Praedicatorum debent propter suam prottervitatem portare unum album Brillum sive perspicillum in sua nigra cappa in dorso, ad perpetuam memoriam et scandalum, quod fecerunt injuriam Speculo oculari domini Johannis Reuchlin.* [* Vide *Be- rillus*.]

* **BRILLEUS.** A Gallico *Briller*, nuncupati *Brilleus* in aula regia, qui nocte cum facibus accessus alicupantur. Ordinat. hospit. reg. ann. 1317. in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. Croix fol. 80. r°: *Item deux Brilleus mengenz à court, et aura chascun dix deniers de gaiges pour jour pour toutes choses, tant comme la saison durerá. Hinc emendandus Marten. tom. 1. Anecl. col. 1366. qui Briseus ex ead. Ordinat. edidit.*

* **BRIOLOGIUM**, an ab Ital. *Brillatoio*, Instrumentum deglubendis frugibus. Inventar. MS. thes. Sed. Apost. ann. 1295: *Item unum Brilogium. Item unum cultellum acutum cum manubrio albo.*

¶ **BRIMBERGA.** Vide *Bainberga*.

¶ **BRINA,** *BRINAE*, *Voces Italicæ*, *Pruina*, gelascere, Gall. *Bruine*, gelée blanche, se gelere. Memoriale Potestatum Regiens. ad ann. 1236. (l. 1235.) : *Et eo anno quodam die Martii xx. et in nocte exente mensis Aprilis venit Brina magna, ita quod vineæ exsiccate sunt. Et die VIII. exente Aprili venit alia nix et Brina fri-gida, ita quod vineæ penitus Brinaverunt.*

* **BRINDATOR,** f. Proxeneta, pararius, Gall. *Courier*, quia vina prægustat; *Bindare* dicunt Itali, pro *Propinare*. Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 176. ex Cod. reg. 4624: *Omnes tabernarii.... sint astricti to-tum vinum, quod emerint ad grossum, ... ad suas domos transportare facere per Brinda-tores communis *Aciliianæ* dumtaxat, qui tunc fuerint ad hoc deputati.*

* **BRINGANTINE,** pro *Brigandinae*, Species armorum, Gall. *Brigandines*. Stephanotius Fragm. Hist. MSS. tom. 10. pag.

309: *Lepides percusserunt eum ad latis dextrum sibi frangendo Brigantinas.* Vide *Brigancii*.

* **BRININUS,** *Charta Roberti reg. Sicil. ann. 1310. ex Cod. reg. 4650: Propositiones nuper accepimus causas et lites, crimina videlicet et civiles, ipsorum hominum (Ave-nion.) in eod (f. curia) ejusdem civitatis Bri-nina examinandas fore.* An a *Brina*, prisa? ann. *Brivina*, ita a *Brive* sit dicta?

* **BRINUM,** *Navis* species. Epistola Anselmi Archiepisc. Neapolitani, in Gestis Innoc. III. PP. pag. 15: *Noxerit inde Sanctitas vestra me cum tribus galris, et uno Brino Apuleorum.... feliciter applicante Panormum.* Vide *Lignum*, *Phasæta*.

¶ **BRIOLIUM.** Vide *Brolium*.

* **BRQUA.** Vide supra *Brise* 3. ¶ **BRISA,** ομφαλος, *Vinacia*. *Suppla*. Antiquarii.

* **BRISARE,** *Frangere*. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679: *Brisare, Brise. Faire bris, eadem notione, in Lit. remis ann. 1413. ex Reg. 167. Chartoph. reg. ch. 179: Le suppliant disoit que en faisan le furt, il n'avoit fait point de Bris. Brise le marché, Impedimento easse, quoniam nec libere in foro publico vendatur.* C. Auberti abb. Castricci ann. 1247. in Chartul. Campan. fol. 343. v°. col. 2: *Se auctor Brise le marchié de la vîte, soit borjas, ou estranges, il paiera lx. sols, se il est pris.* Consule Chopin. ad Consuet. Andegav. lib. 1. cap. 79. pag. 601. [** Vide *Brata*. Gemma Gemmarum: *Brisare, Frangere, exprimer vel elicere. Conf. Brisa.*]

* **BRISATIO,** *Infractio*. Lit. remis. ann. 1442. in Reg. 184. ch. 588. ex Chartoph. reg.: *De Brisatione sal, regardante nostræ.*

* **BRISATUS,** *Infractus*, non obser-tus, a Gallico *Briser*, *Frangere*. Arrestus Parlamenti Paris. ann. 1331. pro Mone-rio Bonævallis: *Fidelicet cognoscendi e judicandi in et super casibus... frangere infractarum, assecrumenti Brisati faci coram judice.* Vide *Consuetud. Lemov. art. 71.*

* **BRISCA.** Will. Brito in Vocabel. MS: *Briscæ, æ, favus unde mel elicetur, a Brisa quod est exprimere vel elicere. Iosa de Ionia: Favus, mel est in cera, sedic Brisa.* Gloss. Lat. MS. Reg.: *Favus, mel cum Brisa Catholicon Armoricum: Brisasque ad. Gall. Bresche de miel, Lat. Favus, fuisse. Gloss. Lat. Gall.: Favus, Mel in circ. Ita. Briscæ, Bresche. Occitanis Bresco ad, nostris Rayon de miel.* [Brisca sumit adjective pro mellea in Annal. Bresche. tom. 4. pag. 699. col. 1: *Hinc se convertit littera Brisca fruitur.*] [** Vide *Raymond*. Glossar. Rom. vol. 1. pag. 256. voce *Brisea*.]

* **BRISCHIARE,** *Frangere seu perforare*: perforabant enim monetæ, quarum exsus prohibebatur, vel que inventeas adulteræ; nunc earum ora fornicata, quod *Clailler* dicunt. Ordinat. super monet. ann. 1340. tom. 2. Hist. Dalp. pag. 416. col. 1: *Plant singulæ grossi prædictæ ad remedium lige unius grana magis vel unius, et ad remedium ponderis, ut non possit in schirri, nec in billionum reduci.*

* **BRISIA.** Vita S. *Brigidæ* Virg. lib. 1. num. 50: *Viderunt rivulos supra undas*

illis oleribus plenos, id est, Brisia, et sampsia, et ceteris oleribus abundantes. Ubi Colganus Editor Brisiam Nasturtium aquaticum, sampsiam vero aut Amaracum, vel sampycum, vel potius herbam quam Latini accusat, Hiberni Samphnus vocant, interpretatur.

* **BRISIACUM**, Brasileum lignum, vulgo *Bresil*. Arest. ann. 1368. in Lib. 1. ordinat. super artif. Paris. ex Cam. Comput. fol. 308. r^o : *Dicta manubria, quae erant de albo bosco, depingunt faciebant in colorem Brisiaci aut alterius boni ligni.*

* **BRISILLUM**, Eadem notione. Charta Phil. comit. Fland. ann. 1163. ex Chartul. 1. Fland. ch. 325. in Cam. Comput. Insul. : *De kerka Brisilli, tv. denarios. Vide supra Brasile.*

¶ **BRISIN**. Vide *Brisca*.

* **BRISOLIUM**, ut *Brisillum*. Lit. Caroli IV. ann. 1321. in Reg. L. Chartoph. reg. : *Grana insuper, gaudia, gaydia, gurancia, tintenatum, Brisolum et quodcumque pastellum, etc.*

BRISTEGA. Vide *Tristega*.

¶ **BRITANEUM**, Deambulatorium marmoratorum. Papias et vetus Glossar. San-German. MS. n. 501. Isid. habet in Glossis : *Britanicum, Marmoricum. Vide Brittaneum.* [** An *Prytanum*?]

¶ **BRITANNI**, pro *Britanni*, apud Rymer, tom. 8. pag. 325. col. 1.

** **BRITARE**, Rumpere, Lusitan. olim *Britar*, Prov. *Brisar*, Gall. *Briser*. Charta Alfons. ix. reg. Castril. in Hispan. sacra tom. 38. pag. 180 : *Infru quos predictos terminos sagio seu merinus non debet intrare sine mandato aut consensu abbatis ejusdem monasterii, nisi tantummodo ad istas quatuor vices, videlicet ad latronem publicum, ad caminum Britatum, ad aleyre, et ad mulierem forcitam. S. Rosa de Viterbo Elucidarii tom. 1. pag. 209. dubitat quin caminum britatum intelligat de destructione viae publicae, potiusque ei videtur caminum ut focum pro Habitatione dictum esse; exempla tamen vocis ita usurpatæ nulla affert. Est Obstructio viae publicæ; vide infra Stretbreche et leg. Wisigoth. lib. 8. tit. 4. cap. 24. et 25. ubi *camino in Fuerro juzgo*. Quod ad vocis originem attinet populi Scandici plane eodem sensu *Briota* et *Bryta* dixerunt. An hic vocem comprehendimus quæ cum Gothis in Hispaniam immigravit? Sed veor ne legendum sit *bitatum* pro *vetatum*.*

¶ **BRITASCHIA**. Vide *Bretachia*.

BRITH. *Pactum* interpretatur Papias. Vox forte Longobardica. [Hebraica est בְּרִית Fœdus.]

¶ **BRITIGENA**, Brito, Armoricus. Britannia minor seu Armorica *Brū* vel *Brith* lim dicta est, hodie Breis esteretur. Vita S. Venwaloei et Chartular. Landevennec. fol. 28. verso : *Britigena mirabilis luminibus xpers solis.*

¶ **BRITISCUS**. Vide *Bitiscus*.

* **BRITO** *BRITONANS*, *BRITONIANS*, vulgo *retion Bretonnant*, Qui lingua in Britannia inferiori usitata loquitur, *Bas Breton*; a quo, ui superiorem Britanniam incolit, distinxit appellatio *Breton Gallot*, qui lingua Gallica utitur. Arest ann. 1402. 22. Apr. vol. 9. arrestor. parlam. Paris. : *Ipsi scholares dicti collegii (Corisopitensis) erant Bri-*

tones Britonantes, qui tales loquelas et sermones non intelligebant. Processus Egid. de Ray's ann. 1440. ex Bibl. reg. : Ipse notitiam habuit cum quadam Britone Britonisante. Lit. remiss. ann. 1366. in Reg. 151. Chartoph. reg. ch. 210 : Yvon Francois estranger, né du pays de Bretagne Bretonnant. Froissart. 1. vol. cap. 314 : Si chevaucha le connestable premierement Bretagne Bretonnant, pourtant qu'il la sentoit toujours plus encline au duc Jehan de Montfort, que Bretagne Gallot. Bretonnerie nude, dicitur Britannia inferior, in Lit. remiss. ann. 1385. ex Reg. 128. ch. 76 : Symon le Nostre né de la Bretonnerie, etc. Britanniæ ducum denarii, Bretons nuncupatur, in Hist. chronolog. Caroli VII. reg. Franc. pag. 434 : Deux Bretons et une plaque. Occurrunt eorumdem mentio tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1202.

* Notandum vero est *Britones* appellari in Stat. Camerac super duellus, qui Consiliarii vocantur in Edicto Phil. Pule. v. *Duellum edito : Et premiers quant on est venu ou camp, li prouvos et li eskievin mainnent les champions j. tour entour le parc pour faire prier à boînes gens pour taus, et doit aler cius ki a apelet devant et avec lui li prouvos et une partie des eskievins, et ses Bretons porte sen escu devant lui; et après cius ki est apelets et li autre partie des eskievins avec lui, et ses Bretons ki porte sen escu devant lui.*

¶ **BRITONES**, Satellites seu milites, forte sic dicti, quod essent e Britannia minori seu Armorica. Guibert. Abb. in Libro de Laude B. Mariæ cap. 10. ubi de quadam femina extremo supplicio punienda : *Inde ab executore citata petit ab oratione supplicium. Ecclesia B. Justi paululum montis de vexo posita, circumcisus illic Britonibus oratorium praestat, etc. Britones pro Grassatibus et prædonibus sumuntur in Charta anni 1395. ubi de depositione variorum testium coram Officiali Rotomag. ex Archivo B. M. de Bono Nuncio : Per illas partes transierunt gentes armorum Britones et Pillardi et amoverunt ab ipso teste quatuor jumenta, etc. Vide Brigantii.*

* **BRITOSUS**. Sent. ann. 1363. inter Probat. tom. 2. Hist. Brit. pag. 286. col. 2 : *Item pervenit ut supra dictus Paschalis Balmas predictus est homo Britosus; rixosus, etc. Sed legendum omnino est Bricosus. Vide in Briga 1.*

* **BRITTANEUM**, Deambulatorium momoreum, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646. Vide *Britaneum*.

BRIVA, Gallorum veterum lingua, pontem sonat. Hinc *Samarobriva*, Ambianorum urbs dicta, quod ad *Samara*, seu *Somonæ* pontes inadfectata sit; *Briva Isara*, vulgo *Pontoise*, urbs ad *Isaram*, seu *Esiam* extorta; *Briva Curreria*, in Lemovicibus, apud Gregor. Turonens. lib. 7. Hist. cap. 10. et *Aimoineum* lib. 3. Hist. cap. 61. sic dicta, quod sit ad *Curreriam*, qui vulgo la *Correze*, vocitatur, et *Brivate* in Arvernus. Vide Cluver. lib. 1. Germ. antiq. cap. 7. [Valesium Notit. Gall. pag. 100. et 101. 1] et supra in *Brighbot*.

* **BRIVIA**. Vide supra *Bidria*.

BRIULUM. Vide *Brolum*.

* 1. **BROA**, Limes, terminus, f. maxime cum aliquo dumo indicatur. Charta Phil. V. ann. 1319. pro assignandis 50. libris

terræ dom. Arnaldo de Triano milit. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 315 : *Usque ad Broas, quæ sunt versus rivum de Stricone, sicut dicta Broa ascendit sursum usque ad stratum..... Dicta Broa redit et vadit recte apud fontem Gailhardum; .... et de fonte Gailhardo ascendit usque ad Broam supradictam. Lit. Caroli V. ann. 1375. in Reg. 109. ch. 401 : Item in quadam petia terræ, ... quæ confrontat..... ex una parte cum honore dominæ Nicolaiæ merceria fabriæ, quadam Broa sive termino in medio. Vide mox *Broale*.*

* 2. **BROA**, Idem quod *Brolium*, silvula. Charta ann. 1163. ex Tabul. Bonæ Saniae apud Stephanon. in Antiq. Lemov. Bened. MSS. part. 1. pag. 721 : *Mansum de Albar cum Broa et cum foreste. Vide *Broa*.*

* 3. **BROA**, Locus depressus, huinidus, pascuus, ubi herbæ abundant, idem quod infra *Broil*. Charta ann. 1193. ex Tabul. S. Urbani : *Corvelas ter in anno sine occasione, Juncum et rastellum in Brois habebit dominus Hugo pro se apud Andelou.*

* **BROALE**, Ejusdem notiois et originis atque *Broa* 1. Libert. Figiaci ann. 1318. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 664. art. 16 : *Nec non in quæstionibus bolarum seu metarum, Broalium, finium et terminorum. Ubi haud dubie sic legendum. Charta ann. 1319. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 319 : Dicta villa et ejus pertinentia..... protenditur usque ad Broale, quod est juxta ultimum de Marcola. Alia ann. 1339. in Reg. 71. ch. 319 : Dicta terra de Bornaco se extendit et includitur per hunc modum, videlicet de strata, quæ est juxta doas igas, ... prout designatur per quoddam *Broale*.*

* **BROBATURA**, pro *Brodatura*. Locus est in *Racamatura*. Vide in *Brusdus*.

¶ 1. **BROCA**, Doliaris fistula, Gall. *Broche*. Vide *Broce*.

¶ 2. **BROCA**, Pars nemoris. Vide *Fortigium*.

* **BROCA**, Ager incultus, dumetum, Gall. *Broussaille*, olim *Broce*. Charta ann. 1205. in Chartul. Autiss. capit. fol. 386 : *Ego W. decanus..... concessimus Willano capellano de Madriaco xv. arpenna de Brocis. Tabular. S. Germ. Prat. ann. 1278. : Dicti homines dicta villa et communitas ejusdem de cetero habebunt pasturagium et usuarium in omnibus Brocis et dominio, qui se extendunt a nemoribus dicti prioris usque ad dictum villam de Bulneolis. Charta ann. 1240. in Chartul. S. Joan. Laudun. : Et est nsavoir que des buissons et des haies, et des Broces, qui sont de fors le bos l'abé, etc. Broche, eadem notio, in Stat. ann. 1376. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 226. art. 2. Eodem fortassis sensu *Bresque*, in Lit. remiss. ann. 1397. ex Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 197 : *Ainsi que icellui Macabre passe soit une Bresque, qui estoit assez près de la dite taverne, etc. Vide infra Brossa et Bruscia.**

¶ 3. **BROCA**, *Labrosa*, bellua marts. Papias MS. Vide *Broccus*.

* 4. **BROCA**, Dens, cornu, aculeus, Gall. *Fourchon*, pointe. Stat. synod. Tornac. ann. 1366. cap. 10. pag. 49 : *Inhibemus ne clerici arma quibusvis indifferenter deferant, ... baculos ferreos cum bracis, etc. Hinc Brochonnu et Brassonneux dicebant baculum nodis, quasi aculeis, munitum, Ital. Broc-*

coso. Lit. remiss. ann. 1358. in Reg. 87. Chartoph. reg. ch. 159 : *Ledit Pierre feri par meschief ledit Martin sur la teste un cop tant seulement d'un baston Brochonné, qui estoit de fust.* Alia ann. 1479. in Reg. 206. ch. 228 : *Le suppliant d'un gros baston de pomier Brosseux frapa icellui Matinot. Ung baston noullu à pluseurs Broz, id est, Naruds, in Lit. remiss. ann. 1454. ex Reg. 182. ch. 124. Unde furca, nostris Broc et Broche nuncupata est.* Lit. remiss. ann. 1417. in Reg. 170. ch. 34 : *Lesquelz Jehan et Denis garnis de deux vouges et d'un Broc de fer, ... s'efforce de ferir d'un Broc par la poitrine, etc.* Alia ann. 1465. in Reg. 194. ch. 79 : *Ung Broc ou fourche de fer à charger foing. Un Broch de fer à quoy on charge stens, in aliis Lit. ann. 1475. ex Reg. 195. ch. 1455. Lequel Cuvelier print la Broche de son chariot, et s'en vint audevant du suppliant, auquel il donna tel cop de ladite Broche qu'il le abatit,* in Lit. ann. 1468. ibid. ch. 207. Quod ultimum potest tamen intelligi de sude acuta. Vide Broccæ et Brochia 2.

* 5. **BROCA**, Canna, arundo, pedamentum. Gall. Echulas, Ital. *Branca*. Stat. Averillæ ann. 1496. cap. 52. ex Cod. reg. 4624 : *Quæ ceperit in aliena vinea, seu aleno, vel plantato aliquos pallos vel perticas, seu aliquos partaglonos vel Brocas, ... solvat..... denarios vij.* Vide infra Bropa.

* 6. **BROCA**, Vasis genus ad mensam aliquos usus destinatum. Inventar. ann. 1361. ex Tabul. D. Vencæ : *Item quinque Brocas ferreas stagnatas ad comedendum concavatas. Item sex Brocas sive candelabros ferreos stanctos.* Vide Brochus.

* **BROCALIUM**, Doliaris fistula, Gall. Broche, Brocque Picardis. Stat. datiar. Riper. cap. 4. fol. 9. v° : *Omnes vendentes vinum ad minutum, non audeant nec presumant tenere aliquam spinam, seu canellam, vel Brocalium super aliqua vegetate existente in canipis eorum, nisi super illa vegeta tantum, quæ erit sigillata.* Charta ann. 1296. ex Chartul. 23. Corb. : *Toutes les fois qu'il semblera au maieur et as juriés de Corbie qu'il soit mestier que on mesche fuer ès vins, que on vendera à Broque, etc.*

** **BROCARDA** Jurisconsultis mediæ ævi, primo Generalis regulæ juris fuit, deinde Talis regula et contrarium, solutione sæpe adjuncta. Vide Saviniæ Histor. Jur. Roman. med. temp. part. 2. § 209. mox Brocardicum et Brocardum, supra Bocartica.

* **BROCARDICUM**, Juris axioma, Gall. Brocard, Hispan. Brocardico. Præfat. in Constitut. Frider. II. imper. : *Non insistimus legibus, quia ista Brocardica vulgaria sunt, videlicet quod dominus feudi habet directum dominium et civilem possessionem. Quoad vocis vero originem, consule Menag. Diction. etymolog. v. Brocard. Vide Lex. jurid. Calvin. et infra Brocardum.*

* **BROCARDDE**, Regula Generales apud Guid. Panciroli. Vide Barber. Docum. d'amore pag. 292.

* **BROCARDICUS**, Perplexus, intricatus. Brocardica materia dicitur Calvinus in Lex. jurid. quæ est contrariarum opinionum rationibus involuta.

* **BROCARDUM**. Glossar. jurid. anonymi ex Cod. reg. 4611 : *Brocardum, si non valet quod ago ut ago, nec videlicet ut potest pro-*

cedit, quando peccatur in causa efficienti et informa simul, ut in sola forma; secus quando peccatur in materia vel causa efficienti tantum. Brocardum, quando non possum alteri culpam objicere de qua lucrum sentit, qualiter debeat invitari et intelligi. Brocardum, si vincio te vincentem te debeo vincere, qualiter te intelligitur. Vide supra Brocardicum et Brocarda.

* 1. **BROCARE**, Foliis seu frondibus spoliare, ab Ital. *Brucare*, Collucare, frondari. Stat. civit. Astæ collat. 13. cap. 9. pag. 40. v° : *Statutum est quod si quis posuerit boves vel vacas, equum, vel jumentum, vel asinum in alienam vineam, vel ire fecerit, eam pascendi vel Brocardi folia vitis, amittat pro pena sol. v.* [** Gall. Brouter.]

* 2. **BROCARE**, Aurum vel argentum serico intexere, Gall. *Brocher*. Charta ann. 1382. ex Tabul. Mont. Major : *Pontius do- navit.... casulam panni rubri Brocati deuro.* Inventar. ann. 1389. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 364 : *Planeta una drappi Brocati auro, in campo rubeo laborati ad copas, leones et alia animalia.* Vide infra Broccatum.

* **BROCARIA**, Dumeta, Gall. *Brossailles*, vel f. Ericeta, Bruyeres. Charta Caroli Comitis Flandriæ apud Miræum tom. 2. pag. 962. col. 2 : *Decimam quoque de Oostburg tam de terra veteri, quam de nova, scilicet et Brocarias in Testrep et Gersta.* Vide Bruarium.

BROCARIUS, Proxeneta, interpres et consiliarius contractuum : Anglis *Broker*. Statuta Gildæ Berwic. cap. 27 : *Statutum quod Brocarii sint electi per Communiam villæ, qui dabunt singulis annis unum dolium vini.*

* **BROCAT**, Pannus auro contextus, Hispanis hodie Brocado raso vel rigo, nostris Brocard d'or. Concil. Hisp. tom. 4. pag. 192 : *Panni auro contexti sive de Brocat dicti.* Vide Brocare.

* **BROCATUS**, f. pro *Brodatus*, Gall. Brodæ. Acta SS. Martii tom. 3. pag. 694 : *Cum superpelliceo duplicato ad extra Brocam præ se ferente.*

* Potius pro Brocatum. Vide infra Brocatum.

BROCCÆ, BROCHE, BROCHÆ, Sudes acutæ, pali, Gallis Broches, Armoriceis Brochenn. Uguatio : *Broccæ, acus lignea quibus mortuus in cilicio sutur, unde inbroccare, Broccis consuere.* Idem alibi : *Subula, Broca ferrea qua suuntur sotulares.* Chronicon Clarevallense ann. 1183 : *Quam postea sanctus Petrus Tarantasiensis a sudibus, id est, Brochis ligneis de brachio ejus excentibus perfecte sanavit.* [Et in Actis SS. Maii tom. 2. pag. 330 : *Caepert lignæ sudes parvuli, quales vulgo Brochas appellant, ex querino robore vel fraxinei, pro ferreis acubus egredi, grossiores spinis et modice longiores.* Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 280 : *Pro reparatione duorum ensium de argento pro Domino, et duarum galearum de argento, et unius Brocæ... gros.*] Robertus Bourron in Hist. MS. Merlini et Arthuri : *Il le porroit trouver dedans la forest à l'entrée en une prairie qui est enclose de Brokes.*

* *Brochons*, in Reg. forestæ de Broton. ex Cod. reg. 4653 : *Hæc est consuetudo Brotoniæ per terram abbatis, Fiscanensis apud Asiacum : xv. sol. de Brochos, et x. de folio, etc.* Ubi præstatio esse videtur pro jure capienda sudes.

Broca, Doliaris fistula. Gall. *Broche*

Vinum venditum ad Brocam, [minutum]

in Institut. Capituli General. Cisterciens

ann. 1134. cap. 50. et in Institut. ann.

1256. dist. 12. cap. 6. [Tabular. Compen-

diente de Foragiis ac Ripagis S. Cornelii:

In terra Ecclesiæ de vino vendito in Broc

duo sextarii debentur; de vendito in grano

unum sextarium de unoquaque dolio. In Chertulario S. Martini Pontisar. Charta ann. 1314 : *Vinum venditum ad Brochiam, Galba ad Broche.* In Libertatibus MSS. Villæ S. De-

siderii in Campania ann. 1228 : Vin venditum à Broche. Catholicæ Armoricæ : *Bro-*

barill, Gall. Bouche d'un barill. Item ha-

sura. Vide Brochus, Brocka, et Tappa.

* **BROCCALUM**, Pannus auro intextus,

nostris Brocard, Hispan. Brocado, Ital.

Broccato. Ordo canonizat. ex cod. MS.

Morton. archiep. Cantuar. ann. circ. 1464.

apud Labb. : *Fit unum baldachinum cum*

chamis Broccali de auro.

* **BROCCATUM**, Eadem notione. Inven-

tar. monast. Casin. ann. 1497. tom. 1.

Hist. ejusd. pag. 599. col. 1 : *Planeta*

de Broccato cremosino, cum tunicellis et pa-

viali. Vide supra Brocare 2.

BROCCUS, qui labia superiora habet, Ute-

tioni. [Brochus, Labros, in vet. Glos.

San-German. num. 501. Varroni Brochus

est Dens eminulus, de serie procurrens et

exertus, Plinio autem homo ipse hujusodi

entes habens atque inde labratus supra

modum.]

* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641 : *Bro-*

cus, qui labrum superiore (sic) tumidum

habet. Brocuss, qui a grosses levæ, in

altero Lat. Gall. ex Cod. 7692.

* **BROCELLUM**, Dumetum, idem quod

Bruscia. Vide in hac voce. Brocelle, in

Consuet. Carnot. art. 12. Charta ann. 1317.

in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 45 : *Acci-*

piunt u predictis abbate et convento (Ath-

nat.) quoddam Brocellum suum, dictum de

Chaponnay,..... in feudum francum.....

habere debent et levare imperpetuum sup-

dicto Brocello omnia banna..... Biscu-

de Septemfontibus armatoris civis Lugh-

is super Brocello suo de Veraison, et

Vide supra Broca 2. et infra Brocelles.

BROCEUS, Obstinateus. Gloss. Arabo-

Lat.

BROCHA, ex Gall. Broche, Veru-

glis Stick. Liber Ramesiensis sect. 300 :

Sciatis nos dedisse et concessisse... pro... ob-

dis, et 10. Brochis anguillarum. Vide Bro-

et Stica 2.

* **BROCHATA**, Mensura, f. sic dicta

Gall. Broc, Amphora. Recognitiones de

Vouta Diocesis. Vivar. in Archivo Principi

de Rohan fol. 49 : *Sub censu anno prope-*

missis septem Brochatarum vini puri et ex

solid. Ibidem in altera Recognitione fol.

80 : Avene une cartiere comble, de la for-

tre Brochas demye. Sic semel atque iterum.

Vide Brocheta et Brochus.

* Brochée vero, pro fascis, Gall. Fas-

in Lit. remiss. ann. 1476. ex Reg. 106.

Chartoph. reg. ch. 1057 : *Ainsi que hetero-*

Mabart... chargeoit soubz son bras une Bro-

chée de bois de fresne à faire feu etc.

BROCHELERIUM, inter arma vetita, in Iure Vicentino lib. 3 : *Scuto, Brochelerio, vel alio insigni armorum defensibili, etc.* Ital. *Brochiere*, est parma. Vide *Brochia*.

* **BROCHERIUS**, pro *Bocherius*, Mallerius, in *Charta ann. 1407*, ex Reg. 3. Armor. gener. part. 2. pag. xxix. Vide supra *Borcerius*.

¶ **BROCHERONNUS**, f. Urceolus, Gall. *Burette*. Inventarium Ornament. et Reliq. Eccl. Noviom. ann. 1419. ex ejusdem Charulario : *Item quidam calix argenteus deauatus pro feriali et unum coelar argenteum parvo Brocheronno ad tradendum vinum presbytero in magno altari.*

* Recte quidem; ureos quippe et maxime vasa, unde lavandis manibus aqua infunditur, quae canaliculum vel epistomium, Gall. *Tuyau, robinet*, quod *Broceron* vocatur, habebant, eo nomine, aut certe non ibsimili, appellasse nostros existimo. Quæ vox, aliaeque subsequentes a Gall. *Bronze*; quod ejusmodi vasa ex ære, vel cupro facta essent, accersendæ non absurdementur. Vide infra *Bronzinum*. Inventarium Eduardi I. reg. Angl. ann. 1297 : *Item un pot lavoir d'argent à une fuellie desus e couvercle, s'est semeis d'escuchons et de pompas estelevé, à une beste passant entre le sol et le Broceron.* Lit. remiss. ann. 1451. n Reg. 184. Chartoph. reg. ch. 165 : *Le suppliant et Perrenet Mourin estans en l'église de S. Quentin virent en une chapelle, où l'on contrepoise les malades, ung pot d'etain à Broceron.* Neque aliud significat *Broisseron*, in aliis Lit. ann. 1397. ex Reg. 52. ch. 271 : *Comme icellui Girart eust vris... de Jehan le Duc un pot à Broisseron le cuivre, etc.* Hinc

* *Brocart*, Urceus ejusmodi canaliculo instructus dicitur, in Lit. remiss. ann. 1420. ex Reg. 171. ch. 250 : *Un bassin avec le Brocart à main laver.* Eadem acceptio *Brocier*, *Broissete* et *Brosseron* usurparunt. Lit. ann. 1392. ex Reg. 142. ch. 269 : *Lalite Jehannete eust pris et emblé un Brocier à Chamaulx, qui fu vendu trois solz Parisis.* Aliæ ann. 1397. in Reg. 152. ch. 215 : *En laquelle court estoit lors le suppliant qui avoit ses mains à un lavoir ou Brosseron qui estoit.* Rursum aliæ ann. 1406. ex Reg. 161. ch. 49 : *Et prindrent en icellui hostel Broissete à laver de cuivre.* Aliud vero est *Brochouer*, Instrumentum scilicet fabricarum ferrearum, vulgo *Brochoir*, in Lit. remiss. ann. 1443. ex Reg. 176. ch. 171 : *Le suppliant prist trois congées, une, une besague, ung Brochouer, etc.*

1. **BROCHETA**, in Jure Vicentino lib. 1. inter mensuras et pondera enumeratur. Vide *Brochata*.]

* 2. **BROCHETA**, Doliaris fistula, Gall. *Broche*. Stat. civit. Astæ ubi de reva vini : *Quod nullus tabernarius, vel hospes, vel illius vendens vinum ad minutum, debeat enere in suis tabernis vel hospitiis Brochetas vel spinetas in carritis aliquibus, ex quibus possit extrahere vinum.* Vide *Broca* in *Broccæ* et supra *Brocalium*.

¶ **BROCHETUS**, *Lugduni* est mensura continens vigesimam quartam partem asinatae.

1. **BROCHIA**, Bracton. lib. 2. cap. 16. § 6. de Serjantiis agens : *Si quis teneat per ser-*

vitum incendi domino Regi, certis locis et certis temporibus, 1. hominem, et 1. equum, et saccum cum Brochia pro aliqua necessitate, vel utilitate exercitum suum contingente. Ita etiam Fleta lib. 1. cap. 11. § 1. Spelmannus extinat *Brochiam*, hoc loco, esse nostrum *Broc*, lagena maiorem, Ital. *Brocca*, de qua voce vide *Octavium Ferrarium* in Origin. lingue Italice. Vide *Veru*, et *Broccæ*.

* 2. **BROCHIA**, Dens, cornu, aculeus, acies, Gall. *Fourchon, pointe*; *Brochiatus*, ejusmodi *brochii* munitus. Lit. remiss. ann. 1358. in Reg. 87. Chartoph. reg. ch. 136 : *Dictus Petrus percussit ex inadvertitia et a casu predictum Martinum in capite de uno baculo brochiato de Brochii lignis.*

Nostri *Brochier* et *Broquier* dixerunt, eodem sensu, quo Itali *Brocciare*, *Pungere*, transfigere, Gall. *Frupper d'estoc, percer*. Lit. remiss. ann. 1363. in Reg. 101. ch. 11 : *Icellui du Gardin,... vint devers le suppliant l'espée traite, et sens ce que ledit suppliant lui mesfeist, li vint Broquier de son espée par la poitrine, en droit le cuer.* Aliæ ann. 1385. in Reg. 128. ch. 176 : *Ledit Grisel trahy son espée et acouru après ledit exposant pour le cuider Brochier. Ferir à broque, vel de broche, eadem acceptance, in Lit. remiss. ann. 1392. ex Reg. 144. ch. 192 : Icellui Cuignetferi ledit Casin à Broque d'un bazelaire parmi le costé. Ferry de Broche de son bazelaire, in aliis ibid. ch. 260. Vide supra *Broca* 4.*

¶ 1. **BROCHUS**, *Brocus*, Amphora, diota, Gall. *Broc*. Charta anni. 1233. inter Probat. Hist. Lugdun. pag. 99 : *Senescallus habebat unum Brochum continens unum sextarium vini, quem sibi deberi asserebat pro licentia augendi pretium vini vendibilis.* Charta anni 1422. ex Archivo S. Victoris Massil. : *Unus monachus effudit parvum Brocum vini, etc.* Vide novam Gall. Christ. tom. 4. col. 140. A. *Broccæ* et infra *Broscus*. [* Confer. Raynouard. radice Broc vol. 1. pag. 261. sqq.]

* 2. **BROCHUS**, adiect. An *brocis* seu dumetis consitus? Vide supra *Broci*, 2. Charta ann. 1336. in Reg. 68. Chartoph. reg. ch. 17 : *Item unam libram cere et unam gallinam censuales cum dominio, quæ percipiabant dicti conjuges in et super quodam prato Brocho, sito in dicto manso de villa Nogareti. An in brochiam desinens?* [* Germ. Bruch est Locus palustris. ADEL.]

BROCIA. Vide *Bruscia*.

* 1. **BROCIUS**, *Brozius*, Carrus, plaustrum, nostris quoque *Broc*, eadem acceptio. Reg. Camer. Comput. Paris. sign. JJ. rub. fol. 14. v° : *Pro quo (nemore) debent reddere eidem domino vel mandato suo viij. Brocios honeratos de circulis extractis de roden bosco.* Stat. Vallis-Ser. rubr. 188. ex Cod. reg. 4619 : *Si aliqua persona ivorit per aliquam petiam terræ seminatam..... cum Brozio (infra Brocio) seu caretæ, sit pena solidorum x.* Et cap. 67. fol. 117 : v° : *Possint ire per totum montem..... et ire et redire ad sui beneficium cum Brozis et bestiis honeratis.* Lit. remiss. ann. 1462. in Reg. 198. Chartoph. reg. ch. 517 : *Jehan Micheau et autres laboureurs et bouviers amenerent du vin en leurs Brocs ou charrettes et beufz en l'ostel de Aymon de Troillon bourgeois de Bourdeaux.*

* 2. **BROCIUS**, f. Concreti lactis grumus, massa, Gall. *Caillebotte*. Stat. Montis-reg. pag. 308 : *Item statutum est quod quilibet persona, que pascharet alias bestias in alpibus dictæ civitatis, teneatur solvere dictum gabellam dicto gabellatori de fructibus factis in aliis alpibus, scilicet de caseo et Brocio, modo quo supra.*

¶ **BROCKA**, Doliaris fistula, Gall. *Broche*. Engelb. *Maghe Chronicon Bonæ spei* pag. 153 : *Si quis in villa vinum ad Brockum (id est, minutum) vendiderit, de quolibet tonello solvet dimidium sestarium pro affratio. Vide *Broccæ*.*

* **BROCUS**, Lagena major. Vide *Brochus* 1.

* **BROD**, Polonis, Vadum, Gall. *Gué*, sonat, ni fallor. Leg. Polon. a Prilusio collectæ pag. 428 : *Quoniam autem contingit in plerisque locis et fluminibus pontes extrui, ubi prius transitus non admodum difficultis fuit, et nunc quoque pateat; decernimus ut liberum sit unicuique fluvium aut locum, quem Brod vulgariter appellant, transire, si volet declinare pontem. Quo casu cogi non debet neque poterit ad solutionem pontalis. Nemo tamen debet hujusmodi transitus seu Brody, atque transeuntes modis quibuscumque et ingenii impediens. Antiqua erat iusta haec vectigalis exigendi ratio, ut discimus ex Capitul. 1. ann. 809. art. 19. apud Baluz. tom 1. col. 466. [** Pertz. cap. 8. vol. Leg. 1. pag. 156.] : Ut nullus cogatur ad pontem ire ad flumen transeundum propertetonei causam quando ille in alio loco compendiosus illud flumen transire potest.*

* **BRODA**, Opus acu pictum, Gall. *Broderie*. Testam. Richardi de Bisunt. archiep. Rem. ann. 1389. tom. 10. Gall. Christ. inter Instr. col. 70 : *Item ecclesiæ parochiali S. Petri Bisuntinensis duas cappas suas albas minores factas cum Broda.* Vide mox *Brodadura*.

* Nostris vero *Brode* olim, idem quod nunc *Brun*, fuscus : unde *Pain de Brode*, qui albo inferior est, ut pote ex frumento et secali confectus, uti colligitur ex Lit. remiss. ann. 1483. in Reg. 209. Chartoph. reg. ch. 294 : *Pour faire du pain de Brode le suppliant a meslé du segle avecques des gouyaux du pain blanc, ainsi qu'il est accustomed de faire en leur mestier de boulanger.*

* Præterea *Brode* vox est contumeliae, Scabiosus, vulgo *Galeux*. Lit. remiss. ann. 1394. in Reg. 145. ch. 541 : *Lequel Symonnet dist à icellui Hennin : Es-tu cy, Brode? je ne scai alez en lieu que je ne te treuve. Icellui Parler dist au suppliant : Tu es Brode, puant, punais, in aliis Lit. ann. 1416. ex Reg. 169. Vide Cotgrav. in hac. voce.*

* **BRODADURA**, Gall. *Broderie*, ut supra *Broda*. Lit. Caroli V. reg. Franc. ann. 1367. pro Monspel. : *Item quod nulla ipsarum (mulierum) audeat portare..... in vestibus suis aliquod genus rubanorum aureorum vel argenteorum, aut Brodaduras aliquas.* Vide *Brusdus*.

* **BODARIA**, Pictura textilis. Opus acu pictum, Gall. *Broderie*. Locus est in Papagen. Vide *Brusdus*.

* **BODARIUS**, ab Ital. *Brodaio* et *Brodaioolo*, Juris, quod *Brodium* vocabant, ligitor, vel qui illud coquebat. Acta B.

Joan. Firmani tom. 2. Aug. pag. 461. col. 1 : *Per quemdam parasitum, qui deserviebat coquine, quem Brodarium appellabant, custodi et guardiano Fratrum Minorum frequenter preces et litteras dirigebat. Vide Brodium.*

¶ **BRODARWES**, Sagittarum species, apud Rymer. tom. 6. pag. 749. col. 1 : *Nec non duodecim arcibus, viginti et quinque cornibus, et vingt et quatuor sagittis vocatis Brodarwes. Armoricis Broder-wez est Pungens arborem, Gall. Pique-arbre.*

¶ **BRODATOR**, **BRODATUS**, etc. Vide in Brusdus.

* **BRODEQUINUS**, Caliga, vulgo *Brodequin*. Conc. Senon. ann. 1485. tom. 5. Spicil. Acher. pag. 626 : *Ordinamus quid viri ecclesiastici, religiosi ac ecclesiarum ministri..... Brodequinos seu pantoſtas, nisi forsitan causa inavletudinis aliquid... quoquomodo deferant.*

* **BRODERIA**, a Gall. *Broderie*, Pictura textilis. Inventar. S. Capella Paris. ann. 1363. ex Bibl. reg : *Item pulera mitra Broderiae de nova factio ad perlas et gemmas facta de tempore dicti Buchet. Item una alia antiqua mitra Broderiae de antiqua factio ad perlas. Aliud Gall. : Item une belle mittre de Broderie de nouvelle façon, etc. Nostris Brodeure, eadem notio. Lit. remiss. ann. 1390. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 281 : Une bourse de soye ouverte de Brodeure. Inventar. ann. 1492. ad calcem Necrolog. eccl. Paris. MS. : Item une mitre de Brodeure, garnie d'argent doré.*

BRODHALPENNY. Vide *Bordhalpenny*.

BRODIATORES, Antiquarii, qui in libris describendis, litteras ac elementa non accurate, sed more acupictorum et *biodiatrum* leviter effingunt, adeo ut visum paene effugiant. Nicol. de Clemangis Epist. 109. pag. 306 : *Si quid igitur in iis libellis te delectaverit, tibique placuerit, cuius apud te velis exemplum remanere, oro ne per cursorios istos, ut ita dicam Brodiatores id describi facias, sed per aliquem doctum, si quem tam doctum inveneris antiquarium, qui litteram soleat formatam tracit et studiosa attentione cum notis ac signis scribere. Vide Cursor.*

¶ **BRODINIUM**, Idem quod mox *Brodium*. Chron. Corn. Zanfieri apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 315 : *Fugatis predonibus, cum Tungenses lassi et famelici ad castrum de Petreshem pausandi causa divertissent, domina castri filia domini de Lyers laute satis et affluenter paratis offi in Brodinio carnium refocillat eosdem.*

BRODIOUM, Carnium elixarum jus, vulgo nostris *Broët*, Italis, *Broda*, *Brodo*. Catholicon Armoricum : *Brouët, Brodium, jus. Will. Brito in Vocab. : Jus profunum dictur Brodium, vel aqua in qua coquuntur carnes porcinæ, que profanæ sunt Iudeis. Isaiae 65. Gaudentius Brixensis Episcop. traet. 2. ad Neophyto : Primum ut immaculatus Dei agnus hostiam mundam mundato populo tradiderat celebrandam, sine ustione, sine sanguine, sine Brodio, id est, jure carnium, et que omnibus ad offerendum prompta esset ac facilis. Vincentius Bellov. lib. 32. cap. 32 : Infra tentorium etiam dederunt carnes, ac Brodium, cum sale, pro salsa. Vita S. Margaretæ Hungarie n. 22 : Frequenter Brodia infirmorum,*

quibus ministrabat, faciebat. Matth. Silvaticus : *Almusosat, id est, Brodium cibabile, quod Latine vocatur Amorusa. [Brodium pisorum, Purée de pois, in Medic. Salern. pag. mihi 197.] Adeo Michaelem Scotum de Physion. cap. 13. 52. lib. 1. Mensæ Philosophicae cap. 20. Vitam B. Mauriti Ordinis Prædict. num. 6. [Ludewig. Reliq. MSS. tom. 1. pag. 388. Marten. Aneidot. tom. 2. col. 1461. Hist. Dolphin. tom. 2. pag. 313. col. 1. et 317. cap. 1.] præterea Octavium Ferrarium in Originib. lingua Italicae in Brodo, Salmasium ad Hist. Aug. pag. 411. [et Menagium Etymolog. Franc. ad vocem Brouet.] [** Raynouard. Glossar. Roman. vol. 1. pag. 261. voce Bro.] Hesychio βρούτας, est εἰχθύς πόμπης.*

* **BRODO**, f. *Vellus, Gall. Toison*. Lit. Caroli IV. ann. 1321. in Reg. L. Chartoph. reg. : *Lana, aignelini, Brodiores, ac cætera, quæ sub lanæ nomine continentur, etc. Ita quoque legendum puto in Convent. Saona ann. 1526 : Item pro aliud: sive pellibus et agninis non affutatis, aut etiam Bodronibus agninis, moltoninis pelliosis, ac etiam capretis, etc.*

¶ **BRODULA**. Vide in Brusdus.

* **BRODUM**, ut *Brodium*, Carnium elixarum jus. Tract. MS. de Re milit. et mach. bellic. cap. 9 : *Fingat (dux) aliquem casum habere, propter quem est sibi necesse accipere fugam, et dimittat in dicto loco caldarias et ollas cum Brodum;..... et Brodum bene salatum. Mirac. MSS. Urbani PP. V. : Cibum sumere non poterat nisi Brodum. Nostri Brouet etiam dixerunt quod a recens nuptis ex usu dabatur junibiorus viri ad comedendum et bibendum. [** Hodie Juscunum quod recens nuptas datur ita dicunt.] Vide infra *Calenum*. Lit. remiss. ann. 1471. in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 588 : *Après sept heures du vespre, que l'en a acoustumé de faire et menger le Brouet de l'espouse.**

1. **BRODUS**, a Saxonico *Bord*, Domus, tugurium, qui tenet domum sub nomine *Bordagii*. Locus est in *Cotarius* post *Cota*. Vide *Bordarius* in *Borda*.

¶ 2. **BRODUS**, Opus acu pictum. Charta ann. 1049. apud Marten. Aneidot. tom. 1. col. 150 : *Videlicet pallios duos, albas quinque, cappas pallens duas, libros septemdecim, aldorras tres, Brodos tres, bannos duos, crucem unam, etc. Vide Brusdus.*

* Perperam pro *Broodus*, ut legitur in ipsa Charta ex Tabul. Gellon.

* **BRODY**. Vide supra *Brod*.

* **BROEILLIUM**, Idem quod *Brolium*. Vide in hac voce. Charta Joan. Matiscon. episc. ann. 1264. in Chartul. Cluniac. : *Jocerandus de Buxeria domicellus..... acceptit in feodium..... Broeillium et prata.*

¶ **BROELLA**, Genus panni. Arrestum Parlamenti Paris. ann. 1377. in Tabular. S. Germani a Pratis : *Secundum antiquos usus et observantias ipsius monasterii consueverint annis singulis et ad et per dies et terminos percipere et habere per manus Cameriariorum dicti monasterii... pro Religiosis dicti monasterii fricos et cuculas de Broella, botas, oreus, etc. Eadem Gallice : A un chacun frées et coules de Brouelle.*

¶ **BROETA**, pro *Birota*, Vehiculum duas habens rotas, Gall. *Brouette*. Charta anni

8357. ex Tabulario Corbeirani : *Superdam exado seu Broëta pro supportando necessitate... Paulo post : accepta et suam Broetam seu exadum, ex.*

* **BROETARIUS**, Gall. *Bromet*, (a broetam seu vehiculum dicit. Lit. remiss. ann. 1361. in Reg. 84. Chartoph. reg. 176 : *Dictus Matheus inventus in unum hominem, qui ducet etiam brometam,..... qui quidem Broetans dormit.*

BROETBAN, Bannum de Broet, quod est potionis genus. Vide *Bierbannum*.

* **BROFIEL**, Domus, sive propria conducta, interprete Ludewig. Reliq. ad Den Danicas tom. 12. Reliq. MSS. pag. 16. I si ille non habet Brofiel, tunc debet esse placito generali. [** Apud Westphal. Nov. ment. Ciembr. vol. 4. col. 187. lat. Germanice redduntur : Hofft he aet. von Wahninge, etc. Eadem que Ludewig habet Meierus in CompPEND. jur. Ciembr. a Westph. ibid. col. 1762. In codice Ostgoth. Vinsortha B. cap. 7. § 2. notiorum editori *Broa* sicut est *Ponticulus* est pars *Bra*, *Via*, *pons* et *Fid*. Ascer, tabula. Vol. Ihlrii Glossar. voce *Fjel*, vol. 1. pag. 1.

BROGA, Gallis *ager*, unde *Allobroga* dicti, voce composita ex *Broga*, gen. et *allo*, quod est *aliud*, quia ex alio loco immigrati, ut ait Scholiastes Juvenal. Sat. 1. 16 die etiam apud Britanos Armoricos, rebus communis fuit lingua cum Gallis, in regionem, vel agrum sonat. *Catholico* & *moricum* : *Bro*, *patria*, *pays*.

BROGALIA. Charta ann. 859. in Tabulario Ecclesie Viennensis fol. 20. *In anno Petra concagata, terris, et Brogatis, et tantias, et ad strada cum basi et canalis, etc. Videtur esse nostrum Brodum.*

¶ **BROGILUS**. Vide *Brolum*.

* **BROGINUS**, Reis genus. *Messinesibus Bregin*, vel *Bourgin*, copie dupla est species, unus majoribus pilaestripiendis destinatus, alter minoribus. Statu Massil. pag. 159 : *Quod nullas reverberis possit emere pisces in Quadragesima quia ad meridiem, nisi essent pisces de brugne. Vide Boliet, et Bruginus.*

* Idem esse videtur Bourignon, in 12.

remiss. ann. 1480. ex Reg. 207. Chartoph.

reg. ch. 209 : *Le supplicant aillot pour lire*

certaines Bourignons ou engies dans le

prendre poisson, comme loches et rôches et autre menuise, qu'il avoit tendus. Vide also

Bruginus.

¶ 1. **BROIA**, *Uva marina*. Glaser. Iid.

ad quod Grævius : *lege apud vel spon, quod est algæ seu ulvæ marinae gen. et Solmasio. His consentit Jansoniis : his tantis est consule. [** Broteria et Brota inde venire putat Dierius Grammat. Roma. vol. 1. pag. 27. Sed vide Bro, 2. et Bro]*

¶ 2. **BROIA**, a Gallico *Broia*, instrumentum terrena cannabi, etc. Index stetitum de Ruminacio in Chartulario S. Corradi CompPEND. : *Quinque measure ad Broiam, et deus paletis et deus mandibulas et deus Broia.*

* **BROI ALUM**. Vide *Brolum*.

BROIARIA, *Bromet*. Vide *Brometum*.

* **BROIL**, Locus depressus, humido, pascuum, Germanis olim *Bril*. Glossa Cesar. Heisterbac. in Reg. Provin. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Houtain pag.

70. col. 2 : *Est ibi Broil, ubi possunt clo-
rig de foena carrada xx. Vide supra Brna 3.
t mox Bralium.*

¶ **BROILUS.** Vide *Brolium*.

¶ **BROKETTUS**, Anglis *Brocket*, *Cervus simulus*, cui enascuntur cornua. *Madox formularie Anglic.* pag. 304 : *Et si ita conigerit, quod dictus H. filius Matthaei vel sui lanum tempore pinguedinis coperint, allocasturei pro domo; et si damum vel Brokettum tempore firmationis coperint, allocabitur ei vero dama.*

* *Nostris Brocart vel Broquart, Cervus nonotinus.* [** Vox deducta a *Broca*, *Cornu*, *culeus*. *ADEL.*]

BROKUM, *Rivulus, fluviolus, torrens, a axonico Broc, Anglis Brooke.* Occurrit pud *Willelmum Thorn*.

* **BROLETUM.** Vide in *Brolium*.

* **BROLHARDUS**, a Gall. *Brouillard vel Trouillon*, *Charta, in qua quid primum cibitur, accuratius debinc exscribendum.* Protocol. *Guill. Mutonis notar. ann. 1516.* schedis Pr. de S. Vincentio : *Secunda mbreviatura sive Brohardus scripturarum uondam magistri Guilhermi Mutonis notariorum Albarno, cum repertorio notarum ejus rothocollatarum in fine posito.*

* *Breullatvero, Nebula, vulgo Brouillard, in Lit. remiss. ann. 1427, ex Reg. 174. Hartoph. reg. ch. 79 : Le suppliant rencontra un homme à pied qui ne congoissoit, t pour le Breullat qu'il faisoit lors, le ouoit à peine veoir. Broulliz, Dissidium, ixa, in aliis Lit. ann. 1471. ex Reg. 195. h. 588 : Lesquelz compagnons s'estoient antez que avant qu'ilz revissent (f. reviens-ent) il y auroit Broulliz.*

1. **BROLIUM**, *Nemus, silva, aut saltus, in uno ferarum venatio exercetur : maxime ero silva muris aut sepibus cincta, unde omnis etymon, quod a Graeco περιθέλων sicutum innuit Luitprandus in Legat. ** ap. Pertz. vol. Script. 3. pag. 355. lin. 10.] : Vicephorus in eadem cana me interrogavit, si vos Perivolia, id est, Briolia, vel si in Perivolia onagros vel cetera animalia haberetis. Qui cum vos Briolia, et in Brioliis animalia, ceptis onagris hubere affirnurem, Ducamus, inquit, in nostrum Perivolum, etc. Moncopulus περί σχήματος : Κύπειος λαχίσιον κατί δίψαν, τὸ κοινῶν Περιθέλαιον. Glossar. Gr. Lat. : ἡ οἰκητηρία, Περιθέλαιος. S. Hieronymus in ap. 3. Ezech. περιθώον, quod nos vivarium, vel conclusum locum dicere possumus. Vide almasium ad Inscript. Herodis Attici. Volum hauserant Graeci a Persis, qui ita parcus appellarunt. Zosimus lib. 3. de Persis pag. 724 : Παραγίνεται διὰ καὶ εἰς περιθώον, ὃν λαζίων θηράν εἴδαν. Τὸ διὰ τοὺς τυχίους, χωρίον πετεύοντος ένδον πολὺ, δένδρος περιτεμένον ταντόποιον. ἐν ταύτῃ θηριῶν παντοῖον ἐναπλεύνα τέοντα τροφῆς τέ οὐκ πήποροῦντο, διὰ τὸ καὶ αὐτοῖς ἐπεισάγονται, καὶ παρτίχων τὸ θηριῶν τοῦ πράντην ἀνθελθεῖν, φασάννην. Atheniensis hodiernos, hortos suos, *Perivolis* etiam cum appellare auctor est Guilleterius in Athenis hodiernis pag. 131.*

BROLUX. Idem Luitprandus lib. 3. *Re-
rum in Europa gestar. cap. 4.* [** Pertz. cap.
14. vol. Script. 3. pag. 306.] : *Sed et inter
zetera.... concessit cervum, quem is in suo
Brolio venaretur. Tabularium Bravatense
Ch. 270 : Exceptis illis apsis et Brolio indo-*

minicato. Vetus Charta in Appendice ad Flodoardum Colverni : Cum silva et dimidiatio Brolo ad ipsum aspiciere. [Charta Ludovici Junioris anni 1158 : Dum in manu regia Episcopatus fuerit, Brolium nec vendere, nec donare, nec aliquo modo diminuere poterimus. Ubi Brolium sumendum videtur pro excelsa silva, quam de haute futaye appellamus, non autem tonsili et cædula, Bois taillis. Ex hac enim cædi potuisse, Rege Episcopatus fructus annuos percipientes, quidquid cædendum illo tempore contigisset.] Occurrit præterea apud Rolandinum in Chronicis lib. 5. cap. 5. in variis Chartis apud Perardum in Burgundicis pag. 29. Ughellum tom. 4. pag. 612. tom. 5. pag. 612. in Bibliotheca Cluniacensi pag. 542. in Historia Pergamensi tom. 3. pag. 191. 325. etc. Brolo dixit Dantes in Purgat. cant. 29.

BROLIUS. *Capitul. ann. 821. cap. 4* [** Pertz. ann. 820. vol. Leg. 1. pag. 229.] : *Nolumus ut liber homo ad nostros Brolios* [** al. Broilos.] *operari cogatur.*

* *Charta admort. Caroli VII. in Reg. Cam. Comput. olim Bitur. nunc Paris. fol. 149. r. : Item super una sextariata albaretæ sive Brolii ad rivale Andreæ..... ij. den. Tholos. Stat. Vercel. lib. 5. pag. 121. r. : Item quod quicunque intraverit hortum, vineam, plantatum, altinetum, Brolium, clausum, vel canevale alterius, etc.*

BROLIUS, *Ferrariensis Brolo. Annales Francor. Bertinianni ann. 864* [** Pertz. vol. Script. 1. pag. 466.] : *In quodam Brolo cœrum venans, de cabullo cadit* [MS. codex Irminonis Abb. San-German. fol. 108. col. 1. (** Br. 22. cap. 1. Guerardo pag. 227.) : *Habet ibi mansum dominicum bene constructum... et Brolium muro petrino circumseptum.] Brolium ad Attiniacum palatum, in Capitulari Caroli Magni ann. 808. cap. 10. (** Pertz. Leg. vol. 1. pag. 154.) : *Bruil Compendii*, in Capitulari 1. Karolmanni Regis. [** ann. 883. Pertz. pag. 550.] Avesgaudus Episcopus in literis pro Monasterio S. Vincentii : *Cum silva quæ vocatur Brolius.* Hist. Cortusorum lib. 11. cap. 9 : *Eo co-nante in quodam ejus Brolo.* Vide Malbrancum lib. 4. de Morinis cap. 10. Et Purcellum in Ambrosiana Basilica pag. 367.*

BROGILUS. *Capitulare de Villis cap. 46 : Ut lucos nostros, quos vulgus Brogilos vocat..., ad tempus semper emendent et nullatenus exspectent ut necesse sit a novo readificare.* Vetus Charta in Tabulario Heduensi : *Cum omni sua integritate, et adjacentis universis, excepto Broglio vallato, et prato ibidem adhaerente. Alia Ragenfredi Episcopi Carnotensis : In Gondrilla mansos 8. cum Broglio et pratis. Occurrit præterea in Actis Episcoporum Cenoman. apud Mabillon. tom. 3. Analect. pag. 146. Vide Brolium suo loco.*

BRUGILUS. *Testam. Bertichramni Ep. Cenoman. ann. 32. Clotharii R. apud Mabill. tom. 3. Analect. pag. 122.* [** Brecqvin. num. 56.] : *Cum Brugilo quem de fratre meo Leusio Abbe datos quadraginta solidos redemi.*

BROIALUX, in Vita Aldrici Episc. Cenoman. n. 7. et alibi.

¶ **BROLETUM.** *Memoriale Potestatum Regiens. ad ann. 1217. apud Murat. tom. 8. col. 1142 : Et populus in maxima quan-*

tate erat armatus in Broleto dictæ civitatis.

* *Platea, locus publicus, qui arboribus est consitus; unde nomen. Chron. Modoet. apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 1177 : Parvo post tempore in Mediolanum ducti pater et filii, una die in Broleto dictæ civitatis sunt decapitati. Stat. Vercel. lib. 1. pag. 1. r. : Quod sacramentale sive sacramentalia, et regimen jurare teneatur potestas aut rector in Broleto communis et civitatis Vercellarum, antequam ibidem descendat de equo, super libro statutorum.*

BRULUM. *Charta Balduini Hierosol. Comitis Flandr. ann. 1081. apud Miraeum in Diplom. Belg. lib. 2. cap. 32 : Briulum, hoc est, pratum eidem loco ab Occidente contiguum... liberum ei definitus.*

BROULUM. *Chron. Besuense : Dederunt etiam 4. falces prati in suo Broulo S. Se-quani.*

BROLLUM *quatuor securarum, apud Perard. in Burgund. pag. 116. id est, un bois de quatre coupes.*

¶ **BROYLUS**, in lib. 5. cap. 5. Rolandini Patavini de Factis in Marchia Tarvisina, apud Murator. tom. 8. col. 237 : *Vidit Notarium quendam, nomine Oldericum, legem in quodam Broylo secrete quasdam literas sigillatas cum sigillo uno.*

BAUILLUS. *Charta Henr. III. Reg. Angl. in Monast. Angl. tom. 3. pag. 125 : Bruil-los nostros Cestriae, videlicet Bruillum, qui vocatur Bruillus Regis, etc.*

¶ **BRUILLUM**, in Tabulario S. Sergii Andegavensis. Vide hanc vocem suo loco.

BRULLIUM. *Charta Henrici II. Reg. Angl. tom. 2. Monast. Angl. pag. 952 : Scutis nos dedisse licentiam... quatenus totam terram suam... quæ est sita infra metas foresteræ de Roteland, et quantum ibi habent Brullii, possint excolere, et convertire ad terram arabilem. [Nova Gall. Christ. tom. 3. col. 342. E. : Muro cinctu lucum seu Brullum domus Episcopalit.]*

¶ *Ex prægallatis superioris nemo non videt Brolium aliasque ejusdem originis vo-
ces særissime accipi pro campo, eoque
maxime quod arboribus consitum est, et
muris aut sepibus cinctum; verum ne levissi-
mus remaneat hac de re scrupulus, Scrip-
tores appellandi quorum mens vel maxi-
me aperta est. Ottonis Morenæ Hist. Rer. Laudensium apud Murator. tom. 6. col. 983 : Apud Terdonum in Brolio Episcopi extra civitatem fere omnes castrametati fuerunt. Landulphi Junioris Hist. Mediolan. apud eumdem tom. 5. pag. 480 : Grossulanus... synodus suam in Ecclesia S. Maræ, quæ dicitur Hyemalis, per duos dies tractavit, atque in tertia in prato, quod dicitur Bro-
rum. Ubi Muratorius recte monet legendum Brolium, additque ex Galvanei Flam-
ma Chron. Maj. cap. 68. et 73. Brolium suis pomerium arboribus consitum in-
tanta densitate, ut nemoris speciem referret atque, in ea parte urbis positum, que
intermedia est duabus insignibus Medio-
lani basilicis S. Nazarii et S. Stephani,
quibus adhuc superest nomen mansit in
Brolio. Idem Flamma in Manip. Flor. MS. fol. 28 : Extra muros civitatis erat Brolium magnum ubi juvenes in armis et pugnis di-
versis, exercitatiōnēs causa conveniebant.
Hinc Arverni pratum Anicio vicinum vo-*

cant, le Breuil de M. du Puy. [** Broila prope urbes Italæ locos fuisse ubi populus conveniebat monet Savinius Hist. jur. rom. med. tempor. part. 2. cap. 38. not. 86. auctore Fumagallio in *Antichità Longobardo-Milanesi* vol. 2. diss. 14. Vide supra *Broletum*. Confer *Braida*.]

(S) Aliam itidem licet ejusdem vocis notionem adsignare; est enim aliquando *Brolium* idem quod *Corteia* quæ in *Brolio* domini, sive nemus sit sive pratum, a vassallis seu tenentibus debetur. *Charta de servitio debito a rusticis de Romenaco in Bressia Ecclesiæ Matisconensi ann. circiter 800.* ex ejusdem libro incat. fol. 67. verso : *Debent quoque duos Brolios unum ad S. Romanum, et ad Nicosam alium, secare, senare, carriicare, et intus mittere.* Hist. Calmosiacensis Monast. lib. 1. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1197 : *Est regula, in festo S. Remigii duos nummos debet, etiam suo tempore croatam, Brullum et furcam.* Quibus iterum nostra sententia de *Brolio* firmatur.

BREIL, BREUIL et BREUILLE nostri dicunt. Consuetudo Andegavens art. 36 : *Est reputé Breil de forest, un grand bois marmenteau, ou taillis. Cenomanensis art. 40 : Breuil de forest, qui est à entendre Buisson, tel que convenablement les grosses bestes s'y puissent retirer.* [Le Roman d'Alexandre MS. :

En un Breuil d'oliviers novellement feillus.]

Le Roman de Garin :

Se sont logés dès le ferré chemin,
Et pardeç dès le Bruel de sapin.

Alibi :

Sire, en ce Breuil arrier l'avons laissié.
Theobaldus Rex Navarræ :

Qu'il face amours, et serve bel accueil,
Et chant souvent, comme oiselet en Brueil.

Castellanus Codiciacensis :

Que ne chanter par Brueille
Oisiax n'au main, n'au soir.

BREUILLET, [et BROILLOT,] Broliolum.

Le Roman de Garin :

En un Breuillet les a fet embuschier.

Alibi :

Li aguet saut, qui del Bruillet s'en ist.

Le Roman de Gaydon MS. :

En un Broillet, là se sont arresté.

[Merlin apud Borellum : *Et demanda embuchement en un Broillot.*] Vide Octavium Ferrarium in Originibus linguae Italicae in *Brolio*, [et Menagium in Diction. Etymol. Gall. ad vocem *Breuil*, ubi notat hanc vocem interdum etiam sumi pro loco paludososo in Barense Ducatu.] [** German. hodie Brühl, Pratum palustre. Conf. Graffii Thesaur. Ling. Franc. vol. 3. col. 282. voce *Brügel*. Anglos. Broel, Vivarium. Vide Bosworthum h. v. Adde Murator. Antiq. Ital. vol. 2. col. 150. et Raynouard. Glossar. Rom. vol. 1. pag. 264. voce *Bruelh*.]

* 2. **BROLIUM**, pro *Brodium*, Carnium elixarum jus Stat. conleg. Fuxens. Tolos. ann. 1457. ex Cod. reg. 4223. fol. 236. r^o : *Non autem interdicimus quod si quis stomacho indispositus fuerit, possit intrare dictam coquinam et petere scintillam Brolii.*

* **BROLIVUS**, Arboribus consitus; quod de pomario præcipue dicitur, in Stat. Val-lis-Ser. rubr. 188. ex Cod. reg. 4619 : *Si vero iherit in aliquam petiam terræ non semi-*

natain, prætivam, vineatam, Brolivam, nec ortivam,.... sit ei pœna solidi unius. Vide Brolium et infra Bulcula.

BROMA. Vide *Bruma*.

* **BROMESTS**, vox vulgaris, Bumastus, botrus, Ital. *Brunasto* et *Brunesto*. Acta MSS. Inquisit. Carcass. ad ann. 1309. fol. 31. r^o : *Item alia vice (misit dictis hæreticis) racemos, vocatos Bromests. Vide Brots.*

BROMOSUS, *Brumosus*. Glossæ Isidori : *Bromosa, immunda. Brumosus, annosus, resinosus.* Ubi *resinosus* pro *reses* dicitur, quia aquæ resides, et qua non fluunt, fætidæ sunt. Eadem Glossæ : *Brumalia, Resinosa pluvia. Russinus lib. 3. de Vitis Patrum. n. 39 : Et cum fæteret Brumosa aqua odore, non permittebat, ut aliam aquam mutarent. Cælius Aurelianus Siccensis lib. 3. Tardarum passion. cap. 2 : Corruptione acceptorum cum acore vel in Brumosam vel sumosam transeuntium qualitatem, etc. ubi cænosam, putidam, recte vir doctus interpretatur. Gariopontus lib. 1. cap. 12 : Unde eructant frequenter calidum, Brumosum, sumosum, ut est odor piscium crudorum.*

*Ex his einendandus S. Zeno Veronensis in Exodum Serm. 8 : Quis non intelligit, Fratres, Pascha non esse, sed Brumosum latronis cruentum convivium? Idem Serm. in Psal. 49 : Sacrificium,.... quod nou Bramosis pecudibus, sed suavissimis moribus comparatur. Legendum enim Brumosum, vel Brumosum convivium. Vocis originem docent veteres Glossæ laudatae a Turnebo lib. 28. Advers. cap. 5 : *Bramosa, immunda, quod Græcae lingua est*, ubi pariter legendum *Bromosa*, a voce scilicet, βρῶμας; graveolenta, fætor, βρωμός, foetidus. Vocem Græcam βρῶμας expressit vetus Interpres Palladii in Lausiaciis in Appendice : *Fætorem et Brumum sufferre non poterum. Ex quibus patet perperam Filesacum lib. 1. Select. pag. 241. dixisse brumosum convivium illud esse quod avium seu agnorum carnibus constat. Forte quod βρῶμη apud Hesychium βρῶμη sonet, seu cibum.**

* **BROMIDITAS**, Putredo, fætor. Alex. Iatrosoph. MS. lib. 2. Passion. cap. 38 : *Qualitas ipsa vel substantia, qua occupavit, auferunt ex stomacho. Hoc etiam in sordidis spongiis videmus fieri : nec enim ipsæ purgantur, nisi aqua ipsa lavatur ex eis Bro-miditas. Vide *Bromosus*.*

* **BRONCHERIA**. Charta Bern. Bermondi et Raim. Guidonis ex Tabul. Flamar. : *Datum Sarlata ante festum Broncheriae anno Domini 1370. Ubi forte leg. Brancheria, et de Dominicæ Palmarum intelligentium.*

* **BRONCHUM**, *Guttur, quem gurgulionem dicimus, id est eminentior pars gutturis.* Papias MS. Est pro Græco βρόγχος.

* **BRONDA**, Virgultum, ramusculus, vulgo *Broutilles*. Stat. ann. 1352, inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 151. col. 1 : *Item quod nullus brasserius seu brasseria sit ausus vel ausa..... accipere aliquas Brondas olivariorum, vel aliarum arborum.. de alienis possessionibus.* Non multum dissimili notione *Brondis* usurpant Provinciales. Glossar. Prov. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Brondis, Prov. limbus, limbellus, dim. orarium.* Vide infra *Bropa*. [** et Raynouard.

voce *Brondelh*, Glossar. vol. 1. pag. 163.]

* **BRONDATUS**, Aeu pictus. Vide *Br-sdus*.

BRONIA. Vide *Brunea*.

* **BRONSFORWEND**. Vide *Wendus*.

* **BRONZINA**, Tormentum bellum, quod *Bombarda*, ab Ital. *Bronzo*, Hisp. *Bronce*, nostris *Bronze*, Έσ, sic dicitur. Comment. Jac. Picinini lib. 8. apud Mator. tom. 20. Script. Ital. col. 136 : *Inhebantur denique luncis onerati curu quinque, et tormenta aenea sex, quæ bronzinas Itali vocant. Vide mox *Bronzina*.*

* **BRONZINUM**, vel *Bronzins*, jadem originis, Vas, urceus, unde lavatis manibus aqua infunditur, Gall. *Aquæ Chron.* Placent. ad ann. 1388. apud Mator. tom. 16. Script. Ital. col. 581 : *de tequam dicti domini sint assetati ob latlam, dant eis aquam cum bacido et *Bronzino*.*

* **BRONZINUS**, Species panni Lasi-nici. Acta SS. Junii tom. 3. pag. 50. l^o de B. Tarasia : *Deinde pannum alium nomine de *Bronzino*.*

* **BRONZIUM**, Έσ, cuprum. Vide supra *Bronzina*. Stat. Vercel. lib. 3. pag. 86. r^o : *Item quod non liceat alicui ex predi- emendo et vendendo pensare ad prisum bipidis, plumbi, vel stagni; sed ad prisum ferri, lottoni, *Bronzi*, vel arami tanta. Occurrit etiam in *Chron.* Placent. ja laudato col. 491. ad. ann. 1314.*

* **BROPA**, *Broppa*, Virgultum, ramusculus, surculus, truncus, Ital. *Braco*. Stat. Saluc. collat. 7. cap. 195 : *Operæ non poterunt a nemoribus alieni exportare Bropas, nec poterunt a vineis et aliens, in quibus accesserint ad operandum, exportare Bropas et Bropiglionos aridos et ridentes.* Stat. Montis-reg. pag. 225 : *Item statutum est, quod si aliquis caperet Bropas alienorum ottinorum vel vinearum, ... et quicunque accepiterit aliena lingua viridica vel acta, vel Bropas in nemoribus, vel campis, etc.* Stat. Perus. pag. 53 : *Si quis in nemore sive in allevamentum alterius vastaverit, sicut per banno de die pro qualibet planta sive in grossitudinis unius Bropas vel infra densum.* Stat. Asta collat. 20. cap. 44. pag. 61. *Statutum est, quod aliquis laborante non audeat aportare aliquas sarmentas, Bropas, vel alia ligna absque expensis centia illius cuius laborat.* Ibid. cap. 1. *Item de arzonis, cannis, Bropis, etc.* Vide supra *Broca* 5. et *Bronda*.

* **BROPIGLIONUS**, diminut. a *Bropa*. Vide supra in hac voce.

* 1. **BROQUERIUS**, Clypeus, scutus. Hispan. *Broquel*, Gall. *Bouclier*, pro *Brouquerius*. Vide supra in hac voce. Lit. remiss. ann. 1442. in Reg. 176. Chapt. reg. ch. 152 : *Johannes Fabri vagabundus armatus ense, praecincto clipeo seu Broqueri et uno punhal, etc. Bronquier, eadem ratione, in Lit. remiss. ann. 1454. ex Reg. 187. ch. 210 : L'un tenoit une espée toutue en sa main, avec un capel ou Bronquer. Verbum vero *Bronquier*, pro *Bronquier*. Labi, offendere, in alius Lit. ann. 1305. et Reg. 148. ch. 111 : *Jehan Thibaut fer la hache, qu'il tenoit, sur les espées, Colart si grant cop, qu'il le fist Bronquer sur le col de son cheval.**

* 2. **BROQUERIUS**, Inter artifices recensetur, in Charta ann. 1360, inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 303. col. 1. Vide supra *Brocc.* 4. et *Brochia* 2.

¶ **BROQUETTA**, Clavus, fibula, quibusdam in locis Picardiæ et Campaniæ Broquette. Diminutivum est a voce Gallica *Broche*, Veru. Inventarium Ornament. et Reliq. Ecclesiæ Noviom. ann. 1419. ex ejusdem Archivis : *Item, quedam tubula argentea... in qua desunt duæ Broquetæ.*

* **BROQUETUS**, dimin. a *Brocus*, Amphora, lagena, vas vinarium. Inventar. Ms. ann. 1379 : *Item duo parvi Broqueti vinaterii.* Vide *Brochus* et *Broscus*.

BROSASTA, Fœni manipulus. P. Goudelinus in Lex. Tolos. : *Brosat, [** Brassat] Brassie, de quoi que ce soit, Botte de foin.* Vetus Charta apud Sammarthanos in Abbatib. S. Stephani de Vallibus : *Duas Brosastas fœni annuatim ad domum suum deportandas, dum vixerit, quoniam de inopia fœni conquerebatur, libenter permisit.*

¶ **BROSCA**, Avis species. Rumphieri Hist. Monast. Formbac. lib. 3. apud Bern. Pez tom. 1. Anecdot. part. 3. col. 468 : *Inter minutias, frequentiores sunt... turdi, merulæ et Brosæ.*

* **BROSCIA**, perperam pro *Boistia*, vel *Brustia*, *Pyxis*, arcuata. Vide in his vocibus. Stat. sabater. Carcass. ann. 1402. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. p. 569. art. 32 : *Fiel et tenebit una Broscia, cum qua et in qua ponetur et includetur emolummentum dictæ luminariae : quæ Broscia claudetur cum duabus clavibus, etc.*

BROSCUS, Lagenæ majoris species, vulgo nostris *Broc.* *Brosci*, et *Broschi vini*, in Tabulario sancti Dionysii ann. 1240. [Vide *Brochus*.]

BROSDUS. Vide *Brusdus*.

¶ **BROSELLUS**, recensetur inter ornamenti ecclesiastica in voce *Barmus*.

* **BROSSA**, *Brossa*, *Silvula*, *dumetum*, *veprenum*, Gall. *Buisson*, *broussaille*, olim *Broisse*, *Brosse* et *Brousse*. Charta ann. 1112. ex Tabul. Cluniac. : *Confiteor tenere in feudum..... domum et mottam meam de Cluniaco,..... Brossas et silvas.* Alia ann. 1343. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 242 : *Terra et hereditas de Merchorio, sive sint castra, villa, mansi, montane, nemoriae Brossæ, etc. Dehinc usque ad tremulum in Brossia, ex Tabul. archiep. Bituric. fol. 129. v°. Terrear. S. Maurit. in Foresio ad ann. 1473 : Item et super duabus partibus quarundam brueriarum et Brossiarum. Chartul. Latiniac. fol. 260. v° : Item au lieu dit les Brosses ung quartier et demi, tenant d'une part pardavers les bruyeres audit Chenart. Ch. admort. ann. 1412. in Reg. 166. ch. 272 : Item tient un boys ou une Brosse, etc. Une petite Brousse d'épines, in Lit. remiss. ann. 1411. ex Reg. 165. ch. 158. Branche, si mendum non est, eadem notione, in Ch. ann. 1341. ex laudato Reg. 74. ch. 439. Vide supra *Broca* 2. et *Bruscia* in Glossar.*

BROSSIA. Vide *Bruscia*.

¶ **BROSSIE**. Vide in *Moneta Baronum Franc.*

* **BROSTAGIUM**, Præstatio, ut videtur, pro jure colligendi in nemoribus *Brossas*, seu *dumos*, *vepres*, et *arborum ramos*, in

idem quod *Ramagium*. Vide in hac voce. Charta ann. 1252. pro monast. Montisburg. in Reg. 173. Chartoph. reg. ch. 548 : *Concedo deciman pasnagi, herbaglii, Brostagii et avenagi. Alia Henr. reg. Angl. pro eod. monast. in Reg. 119. ch. 42 : Cum decima pasnagi, herbaglii et Brostagii, et omnium placitorum ad easdem forestas pertinentium. Ch. Roberti milit. ann. 1255. ex Tabul. S. Audoen. Rotomag. : Concedo quod dicti abbas et conventus (S. Audoeni) percipiunt..... decimas..... Brostagii, etc.*

* **BROSUS**, Idem videtur quod supra *Brocius* 2. Stat. Montis-reg. pag. 286 : *Macellarii et revenditores casei, Brosi, carnium salsa, candelarum & olei, etc.*

¶ 1. **BROTELLUS**, et **BRETELLUS**. Sic insulæ in Rhodano vocantur, forte a voce *Breuillet* vel *Broillot*, quod ejusmodi insulæ dumosæ admodum esse solent; *Lugdunensis* etiamnum, *les Broteaux*, vel *les Broteaux du Rhône*. Charta Ecclesiæ Lugdun. ann. 1298 : *Occasione cujusdam inhibitionis quam D. Archiepiscop. dicebatur fecisse de non solvendo censu cujusdam Bretelli de Rhodano prope pontem Lugduni... pronuntiavit quod pignora capti ratione inhibitionis factæ per D. Archiepisc. de censu Brotelli Rodani domino Belli joci non solvendo seu reddendo a tenementorum dicti Brotelli restituuntur. Vide*

* 2. **BROTELLUS**, diminut. a *Brossa*. Vide supra in hac voce. Inquisit. ann. 1480. in Bressia et Bugeio ex schedis D. Aubret : *Illæ de Molone in illis Brotellis..... bochiaverunt tanquam in eorum Brotellis. Occurrunt ibi pluries, ut in Arest. senat. Chamber. ann. 1492 : In dictis Brotellis sine contradictione poterunt bochiare et de nemoribus capere..... Illæ de communitate bochiaverunt, et nemus in ipsis Brotellis extensis scinderunt. Hinc insule Rhodani, ut jam observatum est supra Broteaux a Lugdunensis nuncupata potius videatur, quam a *Broust*, licet communia sint pascua; quod vult D. Falconet. Reg. actor. capit. eccl. Lugdun. ad ann. 1342. fol. 79. 1° : col. 2. ex Cam. Comput. Paris : *Hoc salvo et excepto, quod idem Lancelotus non possit per se vel per alium in dictis terra et Brotello facere aliquod arrivagium.* Vide supra *Brocelium*.*

* **BROTONS**, Tonans, fulmen emittens, Jovis epithetum, a Gr. βροντή, fulmen. Inscript. capituli Jovis marmoreo affixa apud D. de Montfaucon in Diar. Ital. pag. 41 : *Bono Deo Brotonti.* [** ap. Gruter. 34. 5. et 17. 12. Græcis βροντῶν, Tonans.]

¶ **BROTS**, Botrus, uva. Charta pro Communia de Balneolo ann. 1300 : *Aliqua persona non sit ausa accipere Brots vitium, nec agrestam, nec amarinus, nec malhols colligere in possessionibus alienis.* [* Vide supra *Bromests*.]

* **BROUCATUM**, ut supra *Broccatum*, Pannus auro intextus. Obituar. eccl. Gerbored. apud Besl. in Pictav. pag. 348 : *Obiit Henricus de Lilliaco hujus ecclesiæ canonicus, cui dedit nobis..... unum pulvinar Broucatum.*

* **BROUDATOR**, Phrygio, qui acu pingit, Gall. *Brodeur*; cuius opus *Broudatura* dicitur. Comput. ann. 1429. ex Tabul. S. Petri Insul. : *Datum item Stephano Brouda-*

tori pro reparacione unius orfroy, positi super novam cappam, ... xvij. sol. Necrolog. Ms. eccl. Paris. ad Id. Jun. : Bredit etiam (Adela. Franc. reg.) albam, cuius paratura, cum stola et manipulo simili opere et laudabili auri Broudatura facta sunt. Vide Brusdus.

¶ **BROUDATUS**, **BROUDERATUS**. Vide in Brusdus.

* **BROUETA**, a Gall. *Brouette*, Vehiculum, idem quod *Broeta*. Comput. Ms. fabr. S. Petri Insul. ann. 1402 : *Item pro una magna Broueta, xij. sol. Brouée, Brouette onus, in Reg. feud. comitat. Clarimont. ex Cam. Comput. Paris. fol. 11 : Item le Dymanche, une Brouée de poissons doit pour estalage iiiij. den. Broutier, qui pisces marinos exportat, vulgo Chasse-marée. Lit. remiss. ann. 1391. in Reg. 142. Chartoph. reg. ch. 166 : Va, va, villain Broutier vendre tes rayes.*

¶ **BROU-KETEL**, Belgis est cortina seu ahenum ad coquendam et conficiendam cervisiæ, Gall. *Chaudiere*. Locus est in Ketel.

¶ **BROULUM**. Vide in *Brolium*.

* **BROURDARIUS**, Inter opifices et ministros ecclesiæ S. Petri Insul. recensetur, in Comput. Ms. fabr. ejusd. eccl. ann. 1519 : *Pro vestibus vitrarii, carpentarii, latomi, cooperioris tegularum, clientis ecclesiæ et Brourdarii, pro qualibet veste vj. lib. Leg. forte Brousdarii.* Vide in Brusdus.

* **BROUTARE**, Vehiculo, *broeta* dicto, transvehere, Gall. *Brouetter*; *Brouarius*, qui ejusmodi vehiculo transfert, Gall. *Brouettier*. Comput. Ms. eccl. S. Vulfr. Abbavil. ann. 1450 : *Item pro duobus Brouariis, qui a rivagio usque ad magnum scabinagium ad ponderationem, et a dicto scabinagium usque ad grangium capituli Broutariorum lxxvij. libras novi plumbi, culibet Broutario xvij. den.* Vide supra *Abroutare* et *Broueta*.

BROXE. Martinus de Arles, Canonicus Ecclesiæ Pamphilensis, lib. de Superstitutionibus : *Et primo de falsa opinione credentium illas maleficas et sortilegas mulierculas, quæ ut plurimum vigint in regione Basconica, ad Septentrionalem partem montium Pyrenæorum, quæ vulgariter Broxæ nuncupantur, posse transferri de loco in locum per realme mutationem, etc.* [** Hispan. Bruja. Vide Grimm. Mythol. Germ. pag. 595. et Ant. de Torquemada, *Jardin de Flores*, fol. 147. sqq.]

* *Bruesches*, ex Borello, in comitatu Fuxensi.

¶ **BROYDATUS**. Vide in Brusdus.

¶ **BROYLUIS**. Vide in *Brolium*.

¶ **BROZIA**. Vide *Bruscia*.

BROZIUM, Mensura carbonum, in Contract. Datior. Bergom. lib. 5. cap. 4.

* **BROZIUS**. Vide supra *Brocius* 1.

* **BRUA**, Idem quod supra *Brossa*, *Silvula*, *dumetum*. Charta Henr. reg. Angl. in Reg. 118. Chartoph. reg. ch. 473 : *Præcipio quod permittas habere monachis de Monteburgto tot arbores in Brusis ad focum suum, quot ebdomade habentur in anno.* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679 : *Brus, Brue, Brucroï perperam, pro Brueroi, vulgo Bruiere, in Hist. contin. Guill. Tyrii*

apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 606. Vide supra Broa 2. et Bruarium.

BRUARIUM, **BRUKA**, [Armoric. Brug.] Ericetum, ager sterilis, verpibus et dumetis horridus, *Bruiere*, in Consuet. Perticensi art. 39. et apud Froissart. 2. vol. cap. 126. Statuta Roberti III. Regis Scottie cap. 11 : *Non fiat combustio morum, sive Bruarii, nisi in mense Martii.* Ubi Skeaneus : *Erico in suo ericeto incenditur, quæ brevi reviviscens, teneris agris pascendis mature inservit.* Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 681 : *Duas virgas de terra, et acras de Bruario. Alibi : Viis, inviis, segetibus, silvis, Brueriis.* Vide pag. 412. Le Roman de Rou MS. :

A une part s'estut au chef d'un Brueroi.

BRUERA. Matth. Paris : *Erit torneamentum in Bruera de Stune.* Vitæ Abbatarum S. Albani : *In montanis vel Brueris. Jus falcandi herbam vel Brueram, apud Bracton. lib. 4. tract. 1. cap. 38. § 2. cap. 41. § 1.*

BRUERIA, in Charta Matthaei D. Montismorenciaci ann. 1264. apud Dukesnium pag. 114. et in Actis Capitularibus Ecclesiae Lugdun. ann. 1347. fol. 126. v. [Charta compositionis inter Hugonem Episcopum et Willelmum Comitem Autissiod. tom. 1. Operum S. Bernardi col. 377. In Literis de vidinis Ludovici Regis Franc. ann. 1236. e Chartulario Monasterii Montis Martyrum; Formulari Anglic. Madox pag. 47. Diplom. Belg. Mirrei tom. 1. pag. 723. Charta anni 1181. ex Archivis Ecclesiæ Dolensiæ.]

* **BRUERIA**, Regest. Probus fol. cccxviii : *Reconn. de Clermont et Triems : cum Brueris, boscis et terris non fertilibus.*

BROIARIA. Tabularium Monasterii S. Andreæ Viennensis : *Campo cum silva, cum Broaria, quæ est sita in pago Viennense.*

BROTHERA, idem videtur quod Bruera, in Monastico Angl. tom. 2. pag. 205 : *In reditu Brotheræ de Mordono.*

* **BRUCINUS**, Buxus, ut videtur, vel ligni genus ad capulos cultellorum aptum. Charta pedag. Trevolt : *Brucinus debet videsimam quartam partem de pedago.* Alia : *Brucin propre à faire manches de couteaux, etc.*

* **BRUCIUS**. Alex. Iatrosoph. Ms. lib. 2. Passion. cap. 80 : *Anum interius inungimus et pice Brucia (alibi Bricia) subfumigamus.* Ubi Glossæ : i. Liquida.

* **BRUCO**, vox Italica, Piscis species. Vide infra *Pastinaca*.

* **BRUCTARE**. Vide *Blutare*.

* 1. **BRUCUS**, Qui labrum superiore tu-midam habet. Papias MS. Vide *Broccus*.

* 2. **BRUCUS**, pro *Bruchus*, Gr. βρύος, Ital. *Bruco*, Vermis, seu locustæ species. Glossæ. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521 : *Brucus, Gall. Hameton : nam vita ejus brevis.* Gualvan. de la Flamma apud Morator. tom. 12. Script. Ital. col. 1037 : *Brucis herbas et frondes corredentibus, etc.* Vide Martin. Lex. v. *Bruchus*. Bruschet, pro *Brechet* vel *Brichet*, in Lit. rennes. ann. 1386. ex Reg. 128. Chartoph. reg. ch. 145 : *La pointe du coustel lui entra en corps en la partie de son ventre, en lieu que on dit Bruschet ou environs.*

* **BRUDATUB**. Vide *Brasodus*.

* **BRURLE**, Intestina, Gall. *Intestins, entrailles*, a vet. Gall. *Breuitates*, eadem

notione. Consuet. Mas. monast. S. Crucis Burdegal. ante ann. 1305 : *In diebus Inventionis S. Crucis, Natalis S. Benedicti et S. Mummoli cellerarius tenet dare panem, vinum et Bruellas.* Stat. ann. 1363. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 641. art. 6 : *Recueilleront iceulz bouchers le sang, les Brucelles, les fiens et les laveures de leurs bestes.*

BRUERA, **BRUERIA**. Vide *Bruarium*.

* **BRUGARIA**, **BRUGERIA**, **BRUGUERA**, **BRUGUERIUM**, Voces unius ejusdemque notionis, Ericetum, ager sterilis, verpibus et dumetis horridus, idem quod *Bruarium*, Gall. *Bruere*. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 4657 : *Bruc, Prov. scopo, stipa, stipula, Brucar, Prov. cespitare, Bruguera, Prov. scopetum.* Charta ann. 4°. Lothar. reg. ex Chartul. Lemov. in Cod. reg. 9612. T : *Comparationem facio de illas res, ... et illa medietate de illo alludo, de illo fisco, de illa Brugaria.* Placit. ann. 891. tom. 6. Gall. Christ. inter Instr. col. 170 : *Necnon et villam Caderillam ab integrum, et in manso commendato, seu et in Brugarias, necnon et felgarias.* Charta ann. 1038 : *Donamus..... unum deversum de Brugeria.* Alia ann. 1000. in Append. ad Marcian Hispan. col. 956 : *Et in Berregar casa cum curte,.... cum ipso bozech, et eum ipso Brugero.* Rursum alia ann. 1045. ex Hist. Ms. Montis-maj. : *Et exit via publica Foro-julensem usque in Bruguera.* Ch. ann. 1301. ex Tabul. Flamar. : *Nec in memoribus seu Brugieris tenementi predicti aliquis aliiquid scindere seu destruere, nec animalia in dictis memoribus seu Brugieris, causa dampnum dandi ponere presumat.* Alia ann. 1343. in Reg. 68. Chartoph. reg. ch. 70 : *Item dixit et asservit dictus nobilis dom. Guillelmus... habere in dicta terra de Maravalle.... nemora, stangna, ortos, viridaria, arbores, silvas, Brugieras, etc. Nemora, landæ, Brugieras, aquæ, etc.* in Ch. ann. 1405. ex Reg. feud. comitat. Pictav. in Cam. Comput. Paris. fol. 130. r. Ch. comit. Marchie ann. 1406 : *Juxta dictum murum antiquum ex una parte, et quandam Brugieram eidem quantitatæ nemoris contiguam ex alia.* Vide Origin. Gall. Menag. v. *Bruyere*.

* *Nostris Bruger et Burger est Pulsare, pellere, Pousser.* Lit. remiss. ann. 1473. ex Reg. 204. Chartoph. reg. ch. 104 : *Le suppliant empoigna icellui Colin par le visage en le Brugant tellement, qu'il le reculauit ung pas.* Alia ann. 1474. in Reg. 196. ch. 1328 : *Lequel Thomas en ce disant Burga et bouta tellement icelle femme, qu'il la fist cheoir à terre.* Burquier, eodem sensu, in Scacar. ann. 1406. ubi de variis injuriarum modis et de carum mulcta : *Burguer sans choir, n. sols, iii. den.*

BRUGASSA Vide in *Barta*.

* **BRUGBOT**. Vide *Brightbot*.

* **BRUGDUM**, Species panni. Notitia concordie Ernaudi fol. 3. verso e Chartulario S. Vincentii Cenoman. : *Natum autem fuit, quod 30. sol. Ernandus pro hoc facto habuit, et filius ejus Hugo cotellam de Brugdio et caligas et sandalia.*

* **BRUGGA**, Ager sterilis, vacuus. Charta Margar. comit. Fland. ann. 1376. in Suppl. ad Museum pag. 131. col. 1 : *Fundum et Bruggam super Roiam, juxta pontem Rolle-*

kini, ad edificandam domum sic non nemus usibus ecclesiæ necessaram, etc. Vide *Brugaria*.

* **BRUGIA**, Modus agri. Reg. Phil. Arg. ex Cod. reg. 4653. A. fol. 175 : *Regimur de Buxeria tenet deciman de Nair, et de Brugias terra apud Ulnem.* Ubi Cod. alter 4651. habet *Bongias*. Vide *Bongias*.

* **BRUGINUS**. Vide in *Brolum*.

BRUGINA, [ut mox *Brugius*] Tabul. Narbon. ann. 1250 : *Fecit piscari Brugia in stagno in prejudicium nostrum cum ea in plagiis nostris. Alibi : De piscina Brugina, etc.* Vide *Batuda*.

* **BRUGINUS**, Retis species, de qua supra in *Brugius*. Statuta Mansi. pag. 12. Item, statuimus, quod aliquis extrusus civis non possit vendere pisces, nisi in persona Communis, vel ante Brugios uam navium, secundum quod continetur u. p. bella piscariæ. In MS. legitur *Brugius*.

* **Pactum** ann. 1291. ex Tabul. Nas. *Piscatores soliti cum Brugino piscari cum suo et aliorum piscatorum piscationem cum Brugino, qui modus piscandi ob antiquum longissimo tempore circa consuetus et dicta civitate.* Vide supra *Brugius*.

* **BRUGITUS**, Murmur, Gall. Brugia remiss. ann. 1450. in Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 92 : *Auditum est murmur in Brugitus versus bordam Guillelmi de Brugier, apud Cotgrav. Boare, magni clamores inconditos edere. His fortis Se Esbrouir et S'Esbruir de homines et animalibus insolito auditu vel visu stritatis dicitur.* Lit. remiss. ann. 1461. et Reg. 159. Chartoph. reg. ch. 123. *Le quelz buez de ce s'Esbruir et fure, etc.* Alia ann. 1447. in Reg. 179. ch. 34 : *Le suppliant bouta le feu en la grange et escurie d'icellui de Mazeu, qui a failli telement, que ladite grange fut brûlé.* Vide *Infra Bruscare*, ad quod forte vocem *Esbruir* referendum esse quis non male certebit.

* **BRUGNA**, Lorica. Testamenum Didilei ann. 813. apud Mabillon. Dipl. II. 6. pag. 615. D. col. 2 : *Una cum annona quæ ad meum opus habeo, id est, in quæ lanceis, Brugnis et in scutis, etc.* Vide *lnea*.

* **BRUGOLA**, Fungus, vel primum vestre, ab Ital. *Brugola*, ut interpretari docti Editores ad Acta B. Amadei tom. 2. Aug. pag. 577. col. 2 : *Demum prout ipsæ pater Amadeus solus in itinere per duos dies, non invenit unde refractionem habet, nisi de Brugolis, et aliis fructibus subvestribus.*

* **BRUGUEIRA**, Bauguratu. Vide supra *Brugaria*.

* **BRUCHUS**. Vide supra *Bachus*.

* **BRULDA**, ut supra *Brugaria*, Ericetum. Gall. *Bruere*. Charta ann. 1183. apud Mabillon. Dipl. II. 6. pag. 615. D. col. 2 : *Una cum annona quæ ad meum opus habeo, id est, in quæ lanceis, Brugnis et in scutis, etc.* Vide *lnea*.

* **BRUGGIA**. Vide *Brugium*.

* **BRULLIUM**, *Brullum*, *Bassum*. Vide *Brolum*.

* **BRUILLIUM**, Silvula, locis urbanis

bus consitus, nostris *Brui* et *Bruellet*. Charta ann. 1265. in Chartul. Lingon. fol. 206. v. : *Pars pratorum, dimidium Bruium par dovers Ormance. Le Roman de l'ace MS.*

*Si vit deus chevaliers qui d'un Brui sont issu,
Par les huns sont à lui o esperon venu.*

Le Roman de Robert le Diable MS.

*Li plusor l'en virent aler,
Et les le Bruellet avaler.*

Vide *Brolutum*.

* *Hinc Brulier, ni fallor, pro vulgari Messier, Broliorum, imo et messium aliarumque frugum custos, in Lit. remiss. ann. 1367. ex Reg. 99. Chartoph. reg. ch. 9 : Comme le suppliant ait esté garde ou Brulier ordéné et par serment pour garder les biens du terroer d'environ Soissons, etc. At ignotum mihi est piscium genus, de quo Costumae Paris. in Reg. sign. Noster ex Cam. Comput. fol. 34. v. : Item la somme de Brullia et d'anguilles, xiiij. den. An a colore, ut mox Bruletus?*

¶ **BRUIRA.** Vexillum apud Mediolanenses precipuum. Vide *Carrocium*.

* **BRULETUS**, Moneta nigra seu ære mixta, sic dicta quod sit adusti coloris, nostris *Brûlé*. Charta ann. 1343. in Reg. 75. Chartoph. reg. ch. 220 : *In civitate Remensi emit (Guillelmus Volandi) maximam quantitatatem falsæ monetæ non cursualis, nec bona ac etiam legitima, videlicet usque ad summam quingentarum librarum Turon. existentes in Bruletis de duobus denariis et in obolis albis signatis in signo de aliis bonis obolis albis. Vide Bruna 1. et in Moneta.*

BRULLATUS. Vide *Brusdus*.

1. **BRUMA**, *Broma*, *BRUMALIA*. Festus dies Romanorum octavo Kalend. Decemb. [** Kallend. Januar. Forcellin. ex Plinio] celebrari solitus, ut constat ex Kalendariis Romanis Hervatiano et Bucheriano, in quibus hocce die, scriptum *Bruma*. Hujus porro festi originem tradunt auctor Chronicus Alexandrinus, Suidas et Tzetzes ad Hesiodei lib. 2. 497. et ex iis Cælius Rhodiginus lib. 28. Antiq. Lect. cap. 25. qui in honorem Bacchi, quem veteres *Bromum* appellabant, a Romulo institutum scribunt. Habet etiam Joëles in Chron. pag. 151. quedam de illius origine non tamen omnino consona iis, que ab aliis traduntur. Alii probabilius a *bruma*, seu hieme, qua tempestate ejusmodi festum celebrabatur. Veteres enim Græci, inquit Scaliger lib. 2. de Emend. temporum, a *Bruma*, ut cognoscimus ex Octaeteridibus Cleostri et Harpalii, tempora sua ordiebantur, et eos secuti Romani, quod facilius ex decrementis umbras horas observarent, *bruma* confecto die, quam ab incrementis, solstitio. Vide præterea Janum Rutgersium lib. 4. Var. Lect. cap. 8. Gloss. Gr. Lat. : *Tpōn χριστινή, Bruma, Brumalis.* [** Lex Visigoth. lib. 8. cap. 5. § 1.] Concilium Rom. sub Zach. PP. ann. 743. can. 9. et Capitula Attonis Episc. cap. 78 : *Ut nullus Kalendas Januarias, et Broma colere præsumperit. Tertullianus libro de Idolatria cap. 14 : Saturnalia, et Januaria, et Bruma, et Matronales frequentantur, etc. Brumalia vocat bocce festum Synodus Trullana can. 62. a qua etiam proscripturit, interdicuntur que Christianis quod paganorum esset : Tz̄ cūtū λεγούμενα Καλῶντας, καὶ τὰ λεγούμενα]*

Βοτά, καὶ τὰ καλώμενα βρουμάλια περιειρεθῆναι βενίσασθε. Quam vocem, alia licet notione, habet etiam Epigramma Petri Patricii ad Leonem Philosophum, descriptum a Lambecio lib. 4. Comment. de Biblioth. Cæsarea pag. 180 :

*Εἰς μῆκος θόης εὐτυχεστάτων χρόνων,
Νίκας ἀνσῶν εἰς τέσσαρα τε,
Συγχρηστοῖς ἔπαισι σοὶς βρουμαλοῖς
Πενηγόφεσσαν ἐνδοῖς ἔτησίσ.*

[** Vide *Glossar. med. Græcit. col. 228. et Append. col. 44. voce Brumalis.*] Neque alii sunt

BRUMATICI, de quibus Capitulare Pipini Regis Italiæ, editum a Baluzio cap. 32 [** ann. 786. cap. 3. ap. Pertz. vol. Leg. 1. pag. 51.] : *De pravis illis hominibus qui Brumaticos colunt, et de hominibus suis subtus maida cerias incendunt, et votos vovent, etc. Ubi perperam editum *Brumaticos*. Nam eadem sunt, quæ in Trullana Synodo interdicuntur.*

Ab his porro *Brumalibus* nata forte vox Belgis et Picardis frequens, qua, qui se mero et cerevisia ingurgitant, *Bromardiers* vocant, quod hisce festis agitare solerent cerebra convivia, in quibus Baccho indulgebant.

* 2. **BRUMA**, *Pruina*. *Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : Brumaz, Bruma, froit, gelée du matin. Brouaz, gelée du matin, pruina, in eod. Glossar. Vide Brina.*

* 3. **BRUMA**, *Galeæ species*, nostris etiam *Brumentum*. *Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120 : Bruma, Galleæ. Privil. concessa, mercatoribus Castellæ a Carolo VI. ann. 1383. in Memor. E. Cam. Comput. Paris. fol. 66. v. : Mandons que les capitaine, prevost, et autres officiers de ladite ville de Harefle... donnent... Brumens, vaisseaux et rateaux pour aleger les nefs et navire dudit royaume de Castelle.*

* *Bruman*, apud Cotgrav. Monet. et Nicot. dicitur gener, Gall. *Gendre*.

BRUMALIA. Vide *Bruma*.

* **BRUMALIUM**, *Pruina*. *Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : Ubac, Prov. *Brumalium*. Vide supra *Bruma* 2.*

BRUMARII, *Qui habet fastidium ciborum, Ugutioni.*

BRUMATICI Vide *Bruma*.

¶ **BRUMOSUS.** Vide *Bromosus*.

1. **BRUNA**, Moneta, quam alii *Nigram* vocant, seu æream. Chronicum Barcinense : *Anno 1200. currebat moneta, quæ dicebatur Bruna, et duravit usque in anno 1209. Vide in Moneta et Bruletus.*

* 2. **BRUNA**, *Lorica*. *Leges Caroli M. apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 95. col. 2. D : De Brunis ut nullus foras regno nostro vendere præsumat. Vide Brunea.*

BRUNATICI. Vide *Brumatici* in *Bruma*.

* **BRUNATICUS**, f. *Fucus*, subniger, *Gall. Brun. Res. Mogunt. edit. 1722. tom. 2. pag. 546 : Adelheidis legavit pallium Brunaticum fabricæ.* [** *Gemma Gemmar. : Brunaticus, Fucus, Germ. brun.*]

* **BRUNICERUS**, Idem qui supra Breverrius, qui brevia defunctorum deferebat. Tabularium Calense fol. 97 : *Hanc conventionem interrunt societatis et beneficii inter D. Odonem Abbatem S. Germani de Pratis Paris. atque D. Florenciam Abbatissam Ecclesiæ Kalensis, ut quando obitas alicuius sororis*

Bruncieri intimatione nobis fuerit intimatus, plenum officium cum pulsione signorum faciemus in Conventu et resectorio panem et vivum et generale et cetera : uno quaque anno feria sexta proxima veniente post Cineres fieri plenum officium in Conventu in unquamque Ecclesia. Pro Abbe S. Germani de Pratis Paris. fieri tricenarium post suum obitum : similiter pro Abbatissa Kalensi fieri tricenarium post ejus obitum in Ecclesia S. Germani Parisiensis.

BRUNDA, *Solidia*. Ita *Gloss. Isid. Gloss. Saxon. Elfrici : Brunda, heortes heafod*, i. cervinum caput. *Ugutio : Brunda, caput vel cornu cervi. Addit Joan. de Janua ex Papia : Unde Brundusium, a situ loci dictum ; videntur enim cornua cervi, et caput, et figura in dispositione ejusdem loci. [Festus ad vocem Brundusium habet : Quidam Poeta brevitas crusa Brendum dixerunt. Janssone in suis ad Isid. Glossarium Collectaneis magis placenter Bunda a Teutonico *Bundig*, Firmus, solidus. Glossarium Aniciense MS : Brundus, solidus.] Vide Stephanum de Urribus, et Isidor. lib. 15. Orig. cap. 1. sect. 49. [** Forcellin. voce *Brunda* et Henric. Stephan. Thesaur. Ling. Gr. voce *Bprvto*ov, edit. Didot vol. 2. col. 410.]*

BRUNEA, **BRUNTA**, **BRONIA**, *Lorica*. *Gloss. Lat. Theotis : Thorax, militare ornementum, Lorica, Brunia. [** Conf. Graff. Thes. Ling. Fr. vol. 3. col. 312.] Capitulare 4. ann. 805. cap. 7. [** Pertz. vol. Leg. 1. pag. 135.] : Et insuper omnis homo duodecim mansis *Bruniam* [** al. *Brunicam*] habent, etc. Capitula ejusdem Caroli M. lib. 6. cap. 212. [** 223.] : Ut armilla et Bruniæ non dentur negotiatoribus. Occurrit ibidem lib. 1. [** 3.] cap. 14. et alibi. [** Vide Indicem ad Pertzii vol. 2. Legum.] Capitula ejusdem Imp. data ad Saltz. cap. 8. [** Pertz. vol. 1. Leg. pag. 123. ann. 803.] : Ut nullus ex Clericali ordine... neque laicus Brunea, aut arma infu monasteria puellarum commendare præsumant. Praeceptum Caroli M. ann. 795. ex Tabulario Narbonensi : Obtulit equum optimum et Brunia optima, et spatam Indiam cum techa de argento parita. Testamentum S. Everard. Ducis Forouj. : *Bruniam unam, helmetum unum, etc. Occurrit passim in Legib. antiq. in Salicæ Capitulo 3. cap. 4. 12. in Lege Ripuar. tit. 36. § 11. in Capit. 2. ann. 805.* [** Pertz. ibid. pag. 133.] cap. 6. 9. [** 7.] in Capitul. 2. ann. 811. cap. 10. [** Pertz. ibid. pag. 173.] in Lege Longob. lib. 3. tit. 6. § 1. [** Carol. M. 23. ex Capitul. in Theodon. villa, ann. 805. cap. 19. Pertz. ibid. pag. 134.] tit. 7. [** tit. 17. cap. 1. Carol. M. 17. e Capit. Francie. ann. 779. cap. 20. Pertz. ibid. pag. 38.] in Capitul. Caroli Calvi tit. 31. [** Edictum Pistense ann. 864. Pertz. ibid. pag. 494.] cap. 25. in Charta Caroli III. Imp. de Expedit. Romana ann. 881. [** Pertz. vol. Leg. 2. in Spuriis pag. 3.] in alia Heccardi Comitis Augustod. apud Perardum pag. 27. in Testamento Ranimiri Regis Aragonum ære 1099. etc. Vide *Brunas et Bragne*.*

BRONIA. Tabul. Casauriene : *Cum cæteris meis debitalibus et calublis, et Bronia, et cætera arma, quæ ego habui. [Bron Britanis est Mamma, pectoris, unde fortassis Bronia vel Brunes, quod pectoris tegat.]*

BYRNE et BYRNAN, Eadem notione, in Legibus Athelstani Regis Anglo-Saxonis cap. 26. et Kanuti cap. 69. [** Germanis olim *Brunia*, *Brunje*, *Brüne*, *Brün*, eodem significatu. Vide Glossar. Wachteri, Lexic. Germ. Frischii, et Glossar. Suio-Goth. Ithri voce *Brynya*, vol. 1. col. 283. ADEL.]

Gallicis mediae etatis Scriptoribus, *Broigne* vulgo appellatur. Le Roman de Guillaume au Court-nez :

Li Cuens le tint, qui sa force i amasse,
La riche Broigne li derront et deslace.

Le Roman de Garin :

Et mainte Broigne percier et estroer,
Et maint vassal trebuchier et verser.

Idem :

L'escu li perce, s'a la Broigne faussee.

Alio loco :

En son dos vest une Broigne trellice.

Le Roman de Gaydon MS. :

L'escu li perce, et la Broigne treslit.

Ubi illud Virgilii videntur expressissime :
Loricam consertam hamis, auroque trilicem.

Le Roman de Rou MS. :

Des haubers et des Broingues, mainte male faussee.

Le Roman de Ronceveaux :

Là veist-on tante Broigne safrée.

Vide Loccenium lib. 3. Antiq. Suecic. cap. 2. [** et Raynouardi Glossar. voce *Bronha*, vol. 1. pag. 262.]

BRUNARII. Charta Ottonis M. Imp. ann. 950. pro Ecclesia Ratispon. apud Meibomium, et in Metropoli Salisburg. tom. 1. pag. 227 : Cum.... piscationibus, mansionariis, Barschalkis, Aureariis, Bruneariis, Cidelariis, molendinis, etc. Ubi *Aurearii* idem, qui *Aurarii*; *Brunearii* vero *Bruniarum* confectores videntur.

¶ **BRUNEDO**. Vide post *Brunus*.

¶ **BRUNELLUS**, Certa mensura salis. Charta anni 1181. ex Chartulario Crisenonensi : Dedi in perpetuum et concessi Deo et Ecclesiae B. Marie de Crisenone et Sanctimoniis ibidem Deo servientibus 80. Brunello salis apud Autissiodorum. Bulla Celestini III. ann. 1196. de Bonis monasterii Crisenon. : Molendina de pratis, clausum vinearum... octingenti Brunelli salis. Cod. MS. ex Chartophylacio Episcopi Autissiod. ann. circiter 1200. de Redditibus ejusdem Episcopi : De Brunellis. Episcopus Autissiod. habet medietatem in sulagio et Brunellis. Et infra : Quoties mensuratur, similiter in Brunello et de sale chariato ad pelam absque Brunello. Brunel in quibusdam Computis Gallicis Urbis Autissiod.

* Idem quod *Minotus*, qui centum librarum ponderis est, ut colligitur ex juribus episc. Autiss. quæ extant ad calcem Polyp. Bretel. : *Brunelli seu minoti*, etc. *Brunel de sel*, in Lit. ann. 1402. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 572. Vide Pela 2.

BRUNETA, **BRUNETUM**, Pannus non ex nativi coloris lana confectus; sed quavis tinctura imbutus. Sebast. Cobarruvias : *Brunete*, cierto paño basto de color negra non fina, de bruno, que en lengua Italiana vale obscuro. Statuta Raimundi Comitis Tolosæ apud Catellum in Hist. Comit. Tolosæ pag. 350 : *Caligis de aliqua Bruneta etiam nigra...* non utantur. Bulla Gregorii IX. PP. pro Benedictinis Monachis : Nec quisquam in quovis loco tunicis vel cooperioris de Brus-

neto, aut pellibus silvaticis... uti præsumat. Concil. Monsipeliense ann. 1214. cap. 17 : Non utantur cappis, tunicis, vel pallis de aliqua Bruneta clara, vel nigra, etc. Adde Concil. apud Campinacum ann. 1238. cap. 25. Concil. Biterrense ann. 1246. cap. 23. [Litteras Official. Paris. e Chartulario Montis Martyrum, Macerias Insulæ-Barbare tom. 1. pag. 202. Marten. Anecdot. tom. 4. col. 249. D. de Laurie Ordinat. Regum Franc. tom. 1. pag. 52.] Statuta Joannis Archiep. Cantuar. ann. 1279. et Will. de Nangiaco in Vita S. Ludovici, de quo Will. Guiart ann. 1248 :

Ne vesti il vert, ne Brunete,
Ne drap, ce nous conte l'histoire,
Qui ne traist à couleur noire.

[Le Roman de la Rose :

Et une cotte de Brunette.

Regemens pour les Drapiers de Commerce e MS. Cod. ejusdem urbis pag. 18 : Ceux dudit metier qui feront pers, Brunette, verdz et mandres marchans soient urdis, etc.]

BURNETUM, apud Matth. Paris : Monachi camisiis lineis, vel Burnetis non utantur. Vitæ Abbat. S. Albani : Nullus utatur tunica de Burneto. Provinciale Eccles. Cantuar. lib. 3. tit. 19. ex Concilio Oxoniensi ann. 1222. cap. 38 : Monachi nec Canonici regulares... Burneto vel alio panno irregulari de cætero utantur. Ubi Lindwodus : Potest esse differentia inter brunum colorem et Burnetum : brunus enim color potest fieri ex lane ipsa absque tinctura, quale apud nos est russetum et nigrum : Burnetum vere requirit tincturam et artificium hominis quoad colorem. [Occurrit apud Limborch. in Sentent. Inquisit. Tolos. pag. 161. in Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 280. et 291.] Vide Supertunciale, et *Brunus*.

BURETUM, Eadem notione. Gesta Consulū Andegavensis cap. 6. n. 8 : Indutus tunica illius panni, quem Franci Grisetum vocant, nos Andegavi Buretum. Forte Bärnetum.

¶ **BRUNETI**, Monetæ species. Chron. Januens. Jacobi de Varagine apud Murator. tom. 9. col. 34 : Hoc tempore (ann. 1113.) inventa est moneta denariorum qui Bruneti dicebantur, prius enim Januenses Papiensibus ebantur. Et col. 37 : Anno Domini mccccxxix. moneta quæ dicebatur Brunetorum, quæ tunc Januae febat, cessata fuit... Primo enim in Janua expendebantur Papienses, deinde Bruni, postea Bruneti, qui erant minores quam Bruni, ultimo dicuntur Januini.

¶ **BRUNIA**. Vide *Brunea*.

BRUNICUS. Isidorus lib. 12. Orig. cap. 1 : Mannus vero equus brevior est, quem vulgo Brunitum, vel Brunitum vocant. Rectius in glossis antiquis MSS. *Brunicum*. [** In codd. Isidori maxima lectionis varietas, Arevalius Buricum, edit. Antiq. Brunicum, ita etiam in Gloss. cod. reg. 7644. Papias in cod. reg. 7609 : *Burides*. Vide infra *Buricus*. Graff. Thes. Ling. Fr. vol. 3. col. 312. radici *Brán*, Fuscus adscribit.] Nescio, an hoc pertineat quod babet Bonitus Subdiac. in Actis S. Theodori Ducas Mart. n. 5 : Equum optimum.... sibi sternere jussit, quem Græco eloquio Dardanum, quod Latine Brunum dicitur, nuncupabat. Vide *Buricus*.

* Vel *BRUNITRUS*, Equus tolutarius, Gall.

Qui va l'amble. Bestiarius MS. cap. 44. ex Gloss. Isid. habet, *Brunum*.

¶ **BRUNITUS**. Vide *Buricus* et *Brunus*.

* **BRUNITUS**, Politus, levigatus, Ital. *Brunito*, Hisp. *Brñido*, Gall. *Bruni*, poli; quo etiam sensu intelligenda vox *Barnus* sub voce *Brunus*. *Burnir*, pro *Brunus* et *Burnisseresse*, mulier quæ argentum polit, in Lit. remiss. ann. 1382. ex Reg. 121. Chartoph. reg. ch. 217 : De la partie de Jehan Here orfevre, et Denissete sa femme Burnisseresse,.... Jehan Pochart eust bâtie à ladite femme xx. tasses d'argent à Burnir, etc. [** Hodie *Brunisseuse*.] Inventar. ann. 1438. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 259. col. 1 : *Primoxix. planellos non Brunitos. Item ij. platenlos Brunitos. Item xxij. scutellas Brunitas*. Vide in *Buricus* et *Brunus*.

* **BRUNIUS**. Vide supra *Buricus*.

* **BRUNISSAGIUM**, Politio, Ital. *Brunitura*, nostris *Brunissage*. Comput. MS. rededicimæ S. Petri Insul. ann. 1420 : Item aurifabro pro reparatione unius pixidis, ubi ponitur panis altaris; pro reparacione unius thuribuli, unius shippi maderini, unius baculi ad tenendum chorum, et pro Brunitissagio consueto per totum annum, viij. lib. xix. sol. Vide supra *Brunitus*.

* **BRUNTULARE**, ab Ital. *Brontolare*, Susurrare, murmurare, nostris *Gronder*. Barela serm. in ser. 6. hebdom. 4. Quadrat. : Quod cum Erupides (Euripides) interrogaret Socratem cur Xantippem uxorem suam litigiosam, et quæ numquam cessabat Bruntulare per domum, non sineret?

BRUNTUS. Gloss. *Ælfri* cap. de Colribus : *Brunetus*, vanus : forte *Brunus*, seu potius *brunitus*. Saxonibus *ván*, et *vann*, est lividus, pallidus. Palladius de Architectura : *Compositio Brundi* : sume aramini partes duas, plumbi unam, stanzæ unam.

BRUNUS, Fuscus color, subniger, nigricans, Gall. *Brun*, Italis, *Bruno*, Germ. *Braun*; [** Vide Graffii Thesaur. Ling. Fr. vol. 3. col. 311. voce *Brún*.] sic forte dictus a prunorum colore, ut censem Octavius Ferrarius, vel quod *Brunia*, seu loricæ, colorrem referat; unde nostri *Bronze*, pro ære, ex quo *Bruneæ* et statuæ conficiuntur, a cuius colore subfuscus, *Bronzer* dicimus, Itali *Abbronzare*, fusco colore illinire, depigere. [** Vide Palladii locum in *Brunea*.] Le Roman d'Aubrey MS. :

Et si avoit des elmes *Bruneia*.

[* Vide *Brunitus*.] *Pρώτην, σενευς. Bronea*, apud Anonymum de Loci Hierosol. cap. 8 : *ἔχει καὶ δύο πόρτας πρώτην*. Vetus esse verbum *Gallicum*, aut *Germanicum*, evicit *Brunechildis* Reginæ nomen, quod a *Germanico* accersunt quidam, dictamque volunt *Bruyne hilt*, quasi *fuscam heroida*. Ranus Maurus Poem. 12. ad *Brunuwardum* *Chorepiscopum* :

Ultima quem clarum, huic caessat prima nigella Syllaba.

Leges Ethelredi Regis cap. 23 : *Grisengos pannos et unum Brunum*. [Statuta Massil. pag. 303 : Item de capa panni *Brani* vel *blanchi*.... Item de caligis.... grossis de vario, vel *Bruno*, seu *nigro* 3. denar.] Raymundus de Agiles : *Vidi illico ingredientem... quandam magnnm et spissum, Bruno colore et subcaseo*. Guill. de Baldenezel in *Hodiceporico*, de

Arabibus : Bruni homines sunt, fortes et veloci. Utuntur præterea Turpinus in Carolo M. Constantinus African. lib. 1. Commun. locor. medic. cap. 24. Michaël Scotus de Physiognom. cap. 13. Ordericus Vitalis lib. 12. pag. 851. Gaufridus Vosiensis 1. part. cap. 67. Regula Trinitariorum cap. 2, Thwrocius, et alii.

* Le Roman de Robert le Diable MS.

Vestue estoit moult ricement
D'un Brun sans menuement,
Toute d'or à œuvres menues.

BAUNDO. Fuscus color. Fridericus II. Imp. lib. 2. de Venat. cap. 21 : *Habentes marginem, tendentem ad Brunedinem. Infra : Hujusmodi fuscos seu Brunos tendentes ad rubedinem vocamus illos, qui habent colorem Brunum, permixtum rubedini.* Vide Octav. Ferrarium in Orig. linguae Ital. in Bruno.

Brunitus. Palladius de Architectura : *Crocus quoque Hispanicus cum lucidissimo glutine distemperatus, et stanno lucidissimo, id est, bene Brunito et claro superpositus, etc.* [** Vide Brunitus suo loco.]

* **BRUOLISELA,** Bruxella, principum Belgii sedes, Bruxelles, in Charta ann. 976. apud Miræum tom. 1. pag. 345. col. 2. Alicubi legi Brusola; sed ubinam, nescio. Vide infra Bruxatae.

** **BRUPEO,** καταπλήσσει, Onomast. An stupeo?

¶ **BRUSARE,** Ital. *Bruscare*, Navem calefacere, Gall. *Chausser un vaisseau*, Ignem ex *Bruscis* accendere in navi, ut facilius purgari possit et sebo illiniri. Ogerii Panis Annal. Genuens. ad ann. 1213. apud Murator. tom. 6. col. 405 : *Accidit in portu nostro quoddam infortunium; scilicet quem calafati Brusarent quandam maximam navem, que vocabatur Contessa, accenso in ea igne combusta fuit tota, et juxta illam duas alias naves. Exstat in Statutis Massil. pag. 570. caput integrum De modo Brusandi, in quo statuitur, quod nemo audeat Bruscare, vel Brusari facere in portu Massiliæ navem neque bucium, navem usque adorire; et in Bruscando in dicto portu, ille qui Bruscat, ianc adhibeat cautelam, quod ignis ille non ransendet mediane coopertam, cum a praetexta media cooperta superius sit valde periculosæ flamma illius ignis, cum transcendit.*

¶ **BRUSCAVA,** Brusques. Statuta Massil. ag. 446 : *Item, quod omnis navis, et omne gnum, cooperia, vel cooperum, vel discooperta, vel discoopertum, que vel quod dabit itus in portu Massiliæ det tantundem, uando rasparbitur, seu torquebitur, seu uando si rasparia, o si torquaria que non rusques, quantum daret si Bruscava, MS. abet Brusquava. Voces sunt vernaculae, ue dicuntur de navi Brusata vel Brusanda.* [** Vide Jalii Antiq. Naval. vol. 2. ag. 257. et 384.]

* **BRUSCALE,** Dumetum, idem quod ruscia, Gall. Brousseille Chartul. S. Urni Bitur. ch. 87 : *Do alodium meum indonicitum, qui est in territorio Magdunensi villa Bogiaco, ibi est mansum cum terra rabile, et pratis, sive aqua percurrente, et solendinum, sive Bruscalia omnia. Sic ruaille, Minutum lignum furno calefando aptum dicitur, in Edict. ann. 1513.*

tom. 3. Probat. Hist. Brit. col. 912 : *Item, touchant la demande de four à ban, ... est ordonné qu'ils prendront à l'avenir pour cuysen et Buaille (l. Bruaille) six deniers par bouesseaux seulement. Vide supra Brugaria.*

BRUSCARE, Incendere, amburere, Italis Brusciare, et Bucciare. Utitur Sanutus Italus lib. 2. part. 4. cap. 12. Vide [Brusus et] Octav. Ferrarium in Origin. linguae Italice in Bruciare.

* Falso Sanutum hic appellat Cangius, quippe qui Brusciare, non Bruscare, scripsit : neque enim Sanutus, aut quisvis alias ex Italis Bruscare, pro Incendere seu amburere usurpavit, uti testatur Muratorius tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 1091. Ut ut est, nostri Brouir, ea notione, dixerunt. Lit. remiss. ann. 1374. in Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 503 : *Là chey ledit feu de lez un cep, ... lequel cep fu un pou Broui ou ars.* Vide Orig. Gall. Menag. novæ edit. v. Brouir et Brouir et infra Bruxare.

* **BRUSCATUS,** Æris colore imbutus, nostris Bronzé, Hispan. Bronzeado. Ordinar. Capellæ reg. MS. in die Palmarum : *Quando pervenient ante crucem Bruscatum, chorus se dividit in duas partes. Quo haud scio an spectet quod legitur in Lit. remiss. ann. 1387. ex Reg. 130. Chartoph. reg. ch. 232 : Comme ledit Jehanin eust pris, ravi et emporté un hanap de Bruyere qu'il porta vendre chez un orfèvre, etc.*

BRUSCIA, Brozia, Dumetum, Gallis Broussaille, vel Brosses, aut Broce, [Arnonianis Broust]; Brocelle, in Consuetudine Carnotensi art. 12. Charta Henrici III. Regis Angl. tom. 2. Monastici Angl. : *Charta nostra confirmavimus centum acras tam de terra, quam de Bruscia, de manerio de Riveira. Idein Monasticum toni. 1. pag. 773. 4: Tostas cum croftis et totam Brusiam, que ad Newold pertinet. Leg. forte Brusiam. [Madox Formulare Anglic. pag. 187 : Ego Thomas de Daccumbe dedi... Benedicto filio Walteri Personæ de Chele, pro homagio et servitio suo, unum mesuagium... cum pastura et Bruscia mea, etc.] Terra Bruscosa, in Charta alia Henrici III. Monast. Anglic. tom. 1. pag. 805 : Terras, quas dederunt eis in campis de Cotintuna, tam de terra Bruscosa, quam de terra arabilis. Habetur ibi pluries. [Cod. MS. in quo recensentur bona S. Vandregesili pag. 3 : Item, une autre piece de bois dite la Fieffée de S. Louis, ou la grande et petite Quesnée, y compris une petite Brosse, etc.]* [** Vide Raynouardi Glossar. Roman. voce Brusca, vol. 1. pag. 167.]

BROCIA. Regestum Philippi Aug. Herouallianum fol. 9 : *Et nemus Petri de Avesnes, quod vocatur Brocia.*

¶ **BROSSIA,** in Charta D. Aubel civis Matiscion. ann. 1460 : *Juxta Brossiam seu terram, etc.* [** Vide Raynouardi Glossar. Roman. voce Brusca, vol. 1. pag. 167.]

BROZIA, Eadem notione, in veteri Charta, ex Tabulario Persiacensi in Burg. apud Perard. : *Cirensis villæ medietatem cum mediata Broziarum et agrorum, etc.*

BRUCIA. Tabular. Dalonensis Abbat. fol. 39 : *Donamus... in perpetuam possessionem Bruciam de Julac, et quidquid in ea habebamus, etc.* Et fol. 54 : *Quartam partem Combez planæ et quartam partem Bruciam Comitalis.*

* **BRUSCIOLUS,** Italis Brusciolo, Carbunculus, species ulceris. Acta SS. Martii

tom. a. pag. 100. in Actis S. Francisci Romane : *Horribiliter patiebatur in facie in qua erant quidem pene nigri Bruscioli, qui totam ejus faciem rodebant continuo et infestebant.*

¶ **BBUSCUS.** Vide Bruscia.

¶ **BRUSCUS,** Ruscus, Gall. Brusc. Vita S. Humiliana tom. 4. Maii pag. 494 : *Aculeatis Bruscos se scepis verberabat.*

¶ **BRUSCUS.** Papias : *Rubeta, ranæ genus, Bruscus dicitur vulgo.*

¶ 3. **BRUSCUS,** Provincialibus Bruscs, Alvus apum. Charta Autranni in Chartulario Aptensi fol. 34 : *Si in itinere quod agere dispono ad Jerusalem defunctus fuero, dabo per quadrum ipsum vasculum plenum vino puro ad praeditum opus, et fætas tres et capras duas et Bruscos duos de alveario meo. Statuta Massil. pag. 523 : Item, quicunque surabitur Bruscum sive Bruscos apium, vel apes de Bruscs solvat nomine poena bannifacti de die LX. sol. et de nocte. c. sol.*

* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Brusc, Prov. alveare, alvearium. Forte quod ex rusco alvearia siebant. Vide Brusca [** et Raynouard. Glossar. Roman. voce Bruse, vol. 1. pag. 267.]*

BRUSDUS, BRUSTUS, BRUDATUS, BRODATUS, Voces unius ejusdemque notionis et originis, pro opere Phrygio, acupicto, plumario; nostris Broderie. [Britonibus Brout vel Broud, unde Brouda, Acupingere. Britannis Insularibus juxta Jo-hannem Davies, Brwyd, Instrumentum acu pingendi, Brodio, Acu pingere, intexere, etc.] Charta Heccardi Comitis Augustodunensis, ex Tabulario Prioratus Persiaci in Burgundia apud Perardum pag. 26 : *Uno fanono viridi, cum Brusdo uno de gliso, uno estuno cum sirico amnistrare, turibulum minore, etc.* Infra : *Bursa cum Brusdano, et simiama drape plumato super laitriño.*

BROSDUS. Testamentum Riculfi Episcopi Helenensis : *Et alios pallos corporales 4. pallos 4. Brosdo unum, Dalmaticas tres, etc.*

** **BROSTO,** Brostati, Brostata. Charta ann. 1212. in Histor. Patr. Monum. Chartr. tom. 1. col. 1192. et 1194.

BRUSTUS. Leo Ost. lib. 2. cap. 43 : *Stolam unam optimam auro Brustum cum manipulo. Lib. 3. cap. 32 : Albam quoque... simulque et amictum Brusto.*

BRUDATUS. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 210 : *Casulam unam per totam Brudatum, et alias tres optimas de pauleo, seu pallio. Will. Thorne : Fecit duas capas pulcherrimas Brudatas.*

BRODATUS. Vitæ Abbatum S. Albani : *Albas duas cum paraturis Brodatis.* [Codicillus Testamenti Guidonis de Melloto Episc. Autissiod. qui obiit ann. 1270 : *Capitulo Autis. vestimenta Brodata alba cum capa.*] **BRUDATUS.** Eadem notione, in Monastico Anglic. tom. 3. pag. 312. Et alibi non semel.

¶ **BRODATORA,** Phrygio, qui pingit acu, Gall. Brodeur. Vita S. Francisci de Paula tom. 1. Aprilis pag. 158 : *Quidam homo, quem Brodatorem Regis vulgo nuncupabant, accessit ad ipsum.*

BRODATURA, Gall. Broture. Vincentius Belvac. lib. 32. cap. 94 : *Fecit fieri... quosdam pannellos, habentes levem atque subtilem Brodaturam, etc.*

T B**R**ODUL*a*, Idem quod Brodatura. Tabular. S. Victoris Massil. : Domini Johannis Abbatis S. Victoris in camera paramentis ipsius Monasterii supra quandam Brodulam in lecto sedentis.

T B**R**ODERIC*a*, Pictura textilis, Gall. Broderie. Inventar. Ornam. et Reliq. Ecclesiae Noviom. ann. 1419 : Due albae de serico albo cum Broderia aurea.

T B**R**ODER*a*, Ibidem : Item, septem alias cum Broderia aurea.

T B**R**ODERAT*us*, Ibid. : Item, una alba pro Presbytero cum paramentis panni serici Broderati per quarrellos albos et virides. Semel et iterum repetitur in eodem Inventario.

T B**R**ODAT*us*, Rymer. tom. 5. pag. 50 : Unam capam chori Broudatum de auro et serico. Iterum legitur pag. 51.

T B**R**ONDAT*us*, pro Brodatus, apud Madox in Formulari Anglic. pag. 428 : Item Domino Archiepiscopo Eboracum fratri meo unum vestimentum rubrum de velvet cum le verouike in granis rosarum desuper Brandonata.

T B**R**OUDE*rus*, Rymer. tom. 8. pag. 277 : Unum lectum et unum tapetum de rubro Hostedo Brouderatum.

T B**R**OYDAT*us*, Charta ann. 1367. apud Marten. Anecdot. tom. 1. col. 1525 : Unam raubam nostram panni de Pers, deauratae sive Broydadam.

BRULLAT*us*, BRUSLATUS, perperam pro Brusdatus, apud Will. Thorn. : 3. albus Brullatus, 7. capas Brullatas, etc. Et in Mobastico Anglic. tom. 1. pag. 300 : Redidit conspicue capas Bruslatas quilibet ad valentiam 60. marcarum. Pag. 301 : Quinque capas sericas auro Bruslatas, et unam casulam Bruslatam devote contulit. Leg. Brusdatam.

AUROBRUSTUS, Gall. Brode d'or. Charta Benedicti VIII. PP. ann. 1023. in Bullario Casinensi tom. 1. pag. 7 : Planetam optimam l'eni coloris, listis nihilominus decenter ornatam : stolam optimam Aurobrustum cum manipulo suo. [Chron. Farsense apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 470 : Aliam vestem albam circunornatam Aurobrusto, et in medio crucem cum Aurobrusto.] Utitur etiam Leo Ostiensis lib. 3. cap. 43.

* Nostris olim Bordeure, pro Broderie, Comput. Roberti de Seris ab ann. 1332. ad 1344. in Reg. 5. Chartoph. reg. fol. 3. r^o. : vj. selles de guerre garnies de cordouan vermeil à un escut de Bordeure.... Dedenz la nef à trois dames de Bordeure d'or et nue.

* BRUSOLA. Vide supra Brusolisa.

T B**R**USQUA*va*, BRUSQ*ues*. Vide Brusca in Brusare.

* BRUSSURA. Vide Brusura.

T 1. B**R**USTIA, Arcula cogendæ stipis, Gall. Tronc. Statuta Sartorum Montispesul. ann. 1323. tom. 2. Ordinat. Reg. Franc. pag. 469 : Item, Ordinaverunt et convenierunt, quod quilibet ex magistris operatoriis tenentibus, de dicto misterio, teneat in suo operatorio unum Brustiam, in qua ponat quilibet ex dictis magistris, in quilibet septimania, unum denarium, et quilibet ex operariis dicti operatorii unum obolum ad opus caritatis predictæ. Vide Buxis.

* 2. B**R**USTIA, Pectinis genus, instrumentum quo linum carminatur, vulgo Serans, alias Brouesse. Lit. remiss. ann.

1459. in Reg. 188. Chartoph. reg. ch. 127 : Uns serens ou Brouesse valent trente sols Tournois. Inventar. ann. 1476. ex Tabular. Flam. : Item plus unum pectenferri, vulgariter vocatum Brustia, pro pectinando linum mulieribus.

T B**R**USTIO, Dumetum, minor boscus. Charta Caroli Franc. Regis de Dote Fredericæ in Chartulario Compendiensi : Qui etiam in pago Pratensi super fluvios saltum et Brustionem utrinque. Vide Bruscia.

BRUSTUM, Pastio, cibatus, esca, pastio animalium ex bruscis, seu dumetis, le Broust. Hinc Brouster, pascere, depascere. Tabularium S. Crucis Talemond. fol. 3 : Caprea quoque ad sotularia Monachorum facienda Brustum habeant per totum boscum.

* Charta ann. 1163. tom. 1. Probat. Hist. Britan. col. 651 : Decimam de exartis, et de edera, et de Brusto. Broust, Nucis putamen, in Stat. pannif. ex Lib. rubr. fol. magn. domus publ. Abbavil. art. 3 : Que nulz ne taigne en saine de Broust.

T B**R**USTUM, Isidoru in Glossis est Materiæ genus. Legendum Bruscum, Aceris species de quo Plinius 16, 16, 27 : Pulcherimum vero est Bruscum, multoque excellentius etiam molluscum.

T B**R**USTUS. Vide Brusdus.

* BRUSUA. Vide Bruscia.

BRUSURA, BRUSSURA, Livor, qui ex percussione in carne enascitur, ex Gallico Brisure ut videtur. Anglis to Bruise, est confringere, collidere, a Bruising, collisio, contractio. [Armoric. Brusuna, Conterere, contundere.] Bracton. lib. 3. tract. 2. cap. 5. § 7 : Si inventantur plagæ apertæ, vel Brussuræ per ictus orbos. Cap. 23. § 2 : Arma vero moluta plagam faciunt, sicut gladius, bisacuta, et huiusmodi; ligna vero et lapides faciunt Brusuras, orbes et ictus, qui judicari non possunt ad plagam. Adde cap. 24. § 2.

T 1. B**R**UT. Instrum. desinente 13. saeculo aut 14. ineunte scriptum ex Schedis De la Fournier : Item quod nullus homo... amodo sit ausus facere fieri festum quod appellatur Brut, quia ibi Deus plurimum offenditur, et actus alii illiciti comitti possent. Brut Massiliensis quemadmodum Brutto Italiam, immundum, spurcum, sordidum sonat; unde cum aliquid sordibus inquinatum designare volunt, aiunt illi, es ben Brut; sed quid bæc ad diem festum? haud quidem parum, si referas ad id quod Martigii olim factitatum se vidisse nobis testatus est, vir de Medicina æque ac de Literis bene meritus : die nimirus Pentecostes festa proxime excipienti pueros aliquos provectionis ætatis homines, post saltationes ceterave ejusmodi oblectamenta, se se in luto volutari per vicos et plateas, aliis vociferantibus et tumultuantibus; quod festum lingua sua Destrau, hoc est, securingula, vocabant, voce quidem ad nostrum Brut parum accommoda; sed quid de verbo curamus, cum de re ipsa, satis constat.

T 2. B**R**UT. Glossæ Isonis Magistri : Partem, conjunctam, sponsam, Brut. Hinc nostris Brû, pro nuru. [** Vide Graff. Thesaur. Ling. Fr. vol. 3. col. 293. Brû, nurus, in Glossis Germ.-Lat. secul. VIII.]

T B**R**UTA, in Codice 1013. Biblioth. Reg. : Nurus, uxor filii vel Bruta.

* B**R**UTALIS, Ad brutum animal perti-

nens, belluinus, stolidus, stupidus, noctis Brutal, Ital. Brutale. Comed. sine nomine act. 3. sc. 2. ex Cod. reg. 8163 : Rex non humanam narras, sed Brutalem. Gloss. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : Brutalis, & sot, de foul. Vide infra Bratus.

* B**R**UTALITAS, Stupiditas, stupor. Joan. de Cardalhaco serm. in Nativ. Dom. : Sed nos prelati status alla ratione in medio animalium per stoliditatem, et brutalitatem, et imperitiam, in tantum quod verificatum est illud Isaiae 1. c. scripta. Facti sumus canes muti latrare non possumus. Vide Brutitas.

* B**R**UTALITER, More brutorum animalium. Bareleta serm. in festo S. Jon. Evang. : Considerate vestram originem: creat non suistis, ut Brutaliter vivetis.

T B**R**UTARE. Vide Blatare.

* B**R**UTERE, Stolidi agere. Gloss. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : Brutere, Esse sot. Vide Brutire.

* B**R**UTES, Τρίβειοι : Tribuli. Suppœ Antiquar. [** Conf. Bruscia.]

* B**R**UTESCERE, Commencare à esse si. in eod. Glossar. Aliud ex Cod. 7641 : Brestescit, sensu minor fit. Brutescant, inde fiunt. S' Abrutir, eadem notione, usurpus mus.

BRUTESCHIA Vide Bretachia.

* BRUTIANI, οἱ δούλαις ταξιγυμνατεῖς. Vide Petr. Fabrum libr. 1. Sennet. cap. 8. Hec ex Castigat. in utrumque Glossar. [** χρεογυντεῖς. Vide Vulcanum ad hanc vocem.]

* BRUTIDES. Vide Glossar. med. Cat. cit. col. 229.c. et Append. col. 45. a.

* BRUTININA, Malodia, Brutaria, multarumve bestiarum clamor, v. g. pluriū canum collatratus, communigibus boum, etc. Epistola Johannis de Monteolio apud Marten. tom. 2. Amplius Collect. col. 1392 : Canes venationis malos habent, quos videre post feras currere, & audire latratis suis melodium sacre Brutinam, quibus placet, oblectet.

* BRUTIRE, More brutorum agere. Carmen de varia Ernesti fortuna apud Marten. Anecdot. tom. 3. col. 344 :

.... Ne quisque modo Brutire impeta, Legi Regi, Regisque metu dicente reser.

* BRUTITAS, Stupiditas vel feritas, & vox nostra Gall. Brutalitatem, que utique hoc sensu sumitur. Spicil. Acher. tom. 2. pag. 502 : Quis viduū unquam in rationalibus Brutitatē?

* BRUTTUS, Arboris genus, ex usque ædificandis domibus non sunt apti; forte mendum est pro Boulus. Vide supra Boula 1. et Boulus. Libert. homines de São Paulo, etc. in Occit. ann. 1391. et let. 148. Chartoph. reg. ch. 59 : Item quid in dictis nemoribus... sunt arbores modice ratae, et nullomodo abiles pro hediſiis construendis vel reparandis.... videbatur huius, Bratti, quercus, et dumi diversorum generum, et modici valoris, etc.

* BRUTTUM, Materiae genus, in rel. Glossar. ex Cod. reg. 7641. Brut nostri vocat. quod arte nondum politum est. Vide Brutum.

* BRUTURA, Sordes, purgamenta que vis, Ital. Bruturia et Brattura. Stat. 151 collat. 3. cap. 48. pag. 15. r^o : Item gen-

aliqua persona non audeat vel presumat amassare, habere seu tenere letamen, terram, seu Bruturam aliquam in tribus mercatis de Sancto, vel in toto circuitu dictorum mercatorum.

¶ **BRUTUS**, Insanus, stultus, insulsus. Spicileg. Acher. tom. 8. pag. 111: *Non tam facile justum habetur cor, ut etiam quibusdam simplicia atque Brutis referentibus tantummodo verba credere omnino festinetis.*

* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Brutus, stultus, hebes, indocilis, segnis, gravis, insensans, stolidus.* Gloss. Lat. Gr. Brutus, βρούτος. Ita enim leg. monet Cangius pro Brucus, etc. Vide Festum in Brutus, et supra Brutalis.

* **BRUVAGIUM**, Potus, potio, Gall. Boisson, olim Brouvaige, Brуваже, etc. Arest. parlam. Paris. ann. 1532. in Lib. rub. eccl. S. Vulfr. Abbavil. fol. 215. r°: *Cum cumberiis et brassatoribus praeceptum fieri fecerint sex lottos, Gallice lots, bieræ, cervisia,.... aut alterius Bruvagi, Gallice biere, cervoise, ou autre Bruvage, pro quotibet brassino Bruvagiorum predictorum, etc.* Reg. Corb. 13. sign. Habucuc ad ann. 1510. fol. 27. v°: *Le droit de tonnelieu et forage des brassins de chervoises et autres Brouvages, etc.*

BRUVINUS, in Glossario veteri Sexonicus exponitur lytel... viig a. [** i. e. Parva blatta.]

* **BRUXARE**, Ustulare, incendere, ambure, ab. Ital. Brusciare et Brustolare. Stat. Vercel. lib. 5. pag. 125. v°: *Item quod nemini licitum sit pascare in nemore, alti- neto,.... spinetis vel cesis Bruxatis infra triennium, postquam fuerint Bruxata.* Chron. Jac. Malveccii apud Murator. tom. 14. Script. Ital. col. 821: *Porro magnificos cives de Bruxatis a Fredericorum stirpe originem quidam traxisse fabulantur,.... superstite vix parvulo unico, qui ab amico de incendio ruptus, sublatus et nutritus existit, fuitque sibi hoc nomen Bruxatus, ex eo quod igne ustus fuerat.* Nostris alias Brulas, Depopulatio, que ferro et igne fit. Le Roman d'Alexandre MS. part. 2:

Onques mes gens de pié ne firent tel Brulas;
Car touz sont grant et fort, et de riche harness.

Vide Bruscare.

* **BRUXATAE**, Bruxellæ, Bruxelles, urbs Belgij præcipua. Vide supra Bruolise et in Bruxare.

* **BRUXELLENsis MONETÆ** mentio fit, in Charta Lietberti episc. Camerac. ex Cod. reg. 10197. 2. 2. fol. 4. r°: *Duo solidi Bruxellensis monetæ michi vel successoribus meis pro ipsa ecclesie solvantur. Bruxelles nude, pro panno, qui Bruxellis texebatur.* Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 136: *Quatre aulnes de Bruxelles, et deux estrenes d'autre drap, etc.*

¶ **BRUZIA**. Vide Bruscia.

BRYCAN, vel **BRYECAN**, Teges, palliastrum, instratum, ledix, lectisternium, Boxhornio in Lexico Cambriaco. Occurrit hac notione in Legibus Hoeli Boni Regis Walliae cap. 15.

* **BRYO**, Fons eloquentie, a Gr. βρούσα, scaturire, ut notat Bollandus ad Acta S. Theod. tom. 2. Febr. pag. 28. col. 1: *Qui (Theodorus) fuit defensor regius scholasticus, is autem vocabatur Bryo rhetor.*

BRYONIA. Reinerus in Catalogo hæretorum pag. 92: *Aliqui de Bryonia, que dicitur Stucwrk, imaginem sculptum, quam mandragoram esse fingunt.* [** Vide Forcellin. Pro Stucwrk legendum Scizwurz, ut ap. Graff. Thes. Ling. Fr. vol. 3. col. 872.]

BRYTIA, in Legibus Sueonum dicuntur servi glebæ, vel prædiis adscripti. Vide Joan. Sternhookum de Jure Sueonum vestito pag. 208. [** Vide Ihrii Glossar. Suo-Goth. voce Bryttie, vol. 1. col. 287. cui sunt Coloni, qui pro colendi agri labore certam redditum partem acciperent.]

BUACA. Charta Caroli Simplicis pro Monasterio S. Aniani in diœcesi Narbon. ann. 898. tom. 13. Spicilegii Acheriani pag. 265: *Et in civitate Narbonensi casales absos cum Buaca, que sunt ante Ecclesiam S. Marcelli, etc.*

* F. idem quod Italis Buca, Cavernula, scrobs, locus subterraneus, concameratus. Vide mox Buata.

* **BUADA**, Bovile, stabulum boum, Provinc. Buau, bos, ut legitur in Glossar. Prov. Lat. ex Cod. reg. 7657. Charta ann. 1270. in Reg. S. Ludov. ex Chartoph. reg. fol. 75. v°: *Item duas Buadæ cum seminario, x. solidos.*

* **BUANDERIA**, Mulier quæ abluit, purgat, candefacit lintea; ab antiquo Gallico Buer, Lixiviam facere. Hist. Dolphin. tom. 2. pag. 405. col. 1: *Item, pro servitio cameræ dictæ Dalphinæ unam servitricem camerariam et duas Buanderias esse jubeamus.*

* Vulgo Buandiere. Vide infra Bura 1. et Burraria. Nostris Buer figurate usurpatum, pro Purgare, Gall. Purifier. Mirac. MSS. B. M. V. lib. 3:

Confessiones sous doit Buer,
Et puis penitance essuer.

* **BUATA**. Testamentum ann. 1173. apud Marten. tom. 1. Anecdot. col. 576: *In quorum omnium praesentia suprascripti novem testes juraverunt suprascriptum testamentum verum esse, in Buata, que est subtilis vetus palatium.* Vide Buaca et Bubata.

* **Crypta**, testudo subterranea, locus depressus, Hispan. Boveda. Charta ann. 1362. in Reg. 93. Chartoph. reg. ch. 241: *Item super quadam operatorio et quadam Buata constructa super carreriam,.... viij. den. obol. Turan.* Vide supra Bodium 2. Bova 4. et Buaca. [** Vide Reynuard. Gloss. Roman. voce Buada, pag. 267.]

* **BUATUS**, Mensura species. Charta Curiae Suession. ann. 1252. ex Tabulario S. Medardi: *Se vendidisse recognovit... redditus subnotatos... videlicet viginti essinos bladi hyemalis uno Buato minus.*

* **BUBA**, Bubo, tumor, Ital. Bubbone; Hisp. Buba, lues venerea. Vide supra Boba 2. Mirac. MSS. Urbani PP. V.: *Passus quandom malum Bubam in axilla, etc. Qui morbus Mal bubias appellatur, in Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1:*

Qui le cors Dia manier doit,
Ne doit touchier ne maino, ne doit,
Au mal Bubins, au mal malan.

* Nostris etiam Bugne et Buigne, Tumor, vulgo Tumeur, contusion. Lit. remiss. ann. 1378. in Reg. 114. Chartoph. reg. ch. 80: *Ladite Colete .... donna si grand coup sur l'ueil,.... que à pou que elle ne lui creva, et*

pour ce lui fist une grant Buyne ou boce sur ledit oïl. Aliæ ann. 1395. in Reg. 148. ch. 251: *Duquel cop de baston Jehan Murchant fu un peu blecié sans sanc, mais se leva seulement en la place dudit cop une ensure et Buigne. Vide Bubo.*

* **BUBAL**, Boice, Bubalum. Supplém. Antiquarii.

* Leg. **Bubula**, βόσιον ρπια, ex Vulcanio in Castigat. ad utrumque Glossar.

BUBALUS, Bupalus, Buplus, Gall. Buffle. Ebrardus in Grecismo cap. 9: *Bos est camporum, Bubalus est nemorum.*
Bubalus est magnus, Buculus est minimus.

BUBALUS, in Lege Alaman. tit. 99. § 1. Bojoar. tit. 29. § 7. apud Gregor. Tur. lib. 10. cap. 10. etc. Ordericus Vital. lib. 4: *Bubalina cornua fulvo metallo circa extremitates utrasque decorata laude attollebat.* Vox **Bubalus** omitti poterat, utpote nota Plinio, et Martiali. Hic de Spectac. Epigr. 23:

Illi cessit astrox Bubales atque bison.

BUFALUS. Fortunatus lib. 7. Poem. 4: *Seu validi Bufali serit inter cornua campum.*

* Nostris **Bugle**. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Bugle, Bubalus, bœuf sauvage.* Pro bove domito, occurrit in Chron. Foroliv. apud Murator. tom. 19. Script. Ital. col. 884: *Duxerunt multos Bubulos predicti malatestæ.*

BUFULS, apud Albertum Aquensem lib. 2. cap. 43. lib. 6. cap. 42. Vide Julium Scaligerum Exerc. 206. num. 3. 5. Lindenbrium ad Ammiani lib. 22. et alios passim.

* **BUBATA**, f. Locus conformatus, ab Hispano **Bobeda**, Fornix, camera. Marten. Tract. de Rit. pag. 452. ex Miss. Mozar. : *Et vadunt per Bubata ad chorum.* Vide Buata.

** **BUBICUS**, Idem quod **Bubius**, in Vocab. ann. 1477. Vide **Bubii**. ADXL.

BUBII, **BUBONES**, **BOBONS**, **LIXÆ**, calones, nebulones, furciferi, Germ. **Buben**. Chronicón. Colmaricens 2. part. ann. 1300: *Rex autem habebat nimios, ita ut antiqui patres dicerent, numquam vidiisse eos talem et tantam militiam congregatos: servorum autem pauperum, qui dicuntur Bubii, tanta fuit multitudo, etc.* Idem Chron. ann. 1287: *Ordinatum enim sic fuerat, ut Regi dicebatur, quod pecuniae quatuor Bobonibus date fuisse, ut tentoria, sive exercitus, in quatuor partibus incendissent. Et ann. 1296: Venerunt nudi Bubunes, et agros bene seminatos everterunt, etc.* Et ann. 1298: *Hospitium Advocati Imperii Bubones incenderunt.* [** Vide Graffi Thesaur. Ling. Franc. vol. 3. col. 22. et Grimmii Antiq. Jur. pag. 320.]

* **BURILARE**, Bubonis vox. Carmen de Philomela ad calcem Cod. reg. 6816. **Bubulare** edidit Faber in suo Thesauro:

Bubilat horreadum ferali marmure bubo,
Homano generi tristis fata ferens.

BUBILUM. Anastasius in Leone III: *Fecit velum rubetum cum Bubilo.* [Murator. Scriptor. Ital. tom. 3. pag. 205. col. 1. kedit, Bubulum.]

* **BUBINARE**, Sanguine inquicari mulierib[us] menstruo, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641. Hinc

* **BUBINARIUM**, *Lo sangue della semina.* Glossar. Lat. Ital. MS. Vide **Bubinare**.

T BUBIS, *Barba.* Glossar. Isid. ad quod Grævius : Sic et Pithœi excerpta; sed quid sibi velint me fugit. *Bubis* est pro *Pubis* vel *Pubes* voce satis nota.

T BUBO, Tumor, species carbunculi, seu ulceris, a Græco *Bubœw*, Inguen, quod hujusmodi tumores sèpius circa inguina nascuntur, Gall. *Boubon.* Miracula S. Hu-milianæ inter Acta SS. Maii tom. 4. pag. 406 : *Patiebatur infirmitatem in femore, que vulgo dicitur angio, physice Bubo.* Miracula S. Francisci Solani tom. 5. Julii pag. 909 : *Correpta fuit veheuentissima febri.... subtus ejus axillis detectis quoque Bubonibus, magnam duritiem ac tumorem præ se ferentibus.*

T BUBONÆ, Emi entes partes mammilarum etiam masculorum. Papias MS. [** *Pupillas* vocat Isidor. in Orig. lib. 11. cap. 1. sect. 75.]

T BUBONES. Vide *Bubii.*

* **BUBONOCILLI** dicuntur secundum Paulum habentes rupturas inguinis. *Bubon Græcæ, inguen.* Glossar. medic. Simon. Januens. ex Cod. reg. 6959. [** Vide H. Stephan. Thesaur. Ling. Gr. voce *Boußwö-*xxnœc, edit. Didot. vol. 2. col. 346.]

T BUBTICULA, seu *Butticula*, Lagena. Mabillon. Analect. tom. 3. pag. 77. ex Gestis S. Innoc. Cenoman. Episcopi : *Censum annis singulis persolvere benevolo animo sponte... ad opus Canonicorum inibi Deo de-gentium, Bubticulas argento optime paratas, atque plenas de optimo vino binas.* Vide ibid. pag. 85. et 105. et infra in voce *Butta* 3.

T BUBULA, Bos, vacca. Annal. Benedict. tom 3. pag. 553 : Comes Samson constitutit Abbatia Bremensi *præter aurum, ar-gentum et equas Bubulasque, cariam unam nomine Cannobium.*

* **BUBULA**, ab Ital. *Bubbola*, Commentum, fabula. Bareleta serm. in Domin. Sexag. : *Stude non in scartafaciis, non in Bubulis, non in somniis; sed in libris autenticis.*

* **BUBULCA,** *BUBULCATA*, Modus agri apud Italos, idem quod *Bovata*. Alex. in Cons. 127. vol. 11 : *Vendidit petiam uiam terre labore Bubulcarum* 25. Infra : *Te-stes deponunt de valore cuiuslibet Bubulcæ, Surdus senat. Mantuan. in Decis. 65. num. 27 : Petiam unam terræ vineatæ, arativa et brolivæ, positam in territorio Ceresi, Bubulcarum* 45. Boerius in Decis. 50. num. 5 : *Quantum arpentum apud Gallicos et quantum Bubulcata vel tabulata apud Italos aut Lombardos.*

BUBULCARIA, Domus bubulci. Gesta Abbatum Gemblacensem pag. 534 : *Horum ad olera facienda, Bubulciam, curtem cum cortilio Bubulco delegavit, hæc omnia sub cura Cellerarii statuens.*

* **BUBULCERIUM**, Prædium rusticum, Gall. Ferme, métairie, idem quod *Bovaria*. Vide in hac voce supra et Charta Simonis ducis Lotharingie ann. 1203. inter schedas Mabil. : *Eidem ecclesiæ beati Petri de Castenoy dedi libere et absolute, tranquilla pace perenniter possidendum,.... Bubulcerium retro Menecort, et aliud Bubulcerium, in quo vineam novam feci. Ita etiam leg. pro *Bubulterium*, quod jam suspicatus fuerat Cangius.*

BUBULTERIUM. Charta Abbatis S. Ste-

phanii Divisionensis apud Perardum pag. 324 : *Prior ei plastrum cum horto eidem contiguo dare tenetur, si in villa vacuum inventum fuerit, salvo tamen jure suo, et Bubulterio excepto, et salvis redditibus suis, etc. An legendum Bubulcerio, ex Bubulcus?*

BUBUM, *Senium, languor.* Papias [** ex Placido.] S. Columbanus Epist. 5 : *Dixit hoc olim et Victor Episcopus; sed nemo Orientaliū suum recepit commentum; sed hoc soporans spina Dagonis, hoc imbibit Bubum erroris.* [** Vide supra *Bubula*.]

T BUBURBARE. Chronicon Fossæ-novæ apud Murator. tom. 7. col. 887 : *Post Nonam usque in hora cena cum suis militibus D. Joannes de Ceccano in præsentia domini Papæ jocavit Buburando.* Vide *Burdare.* [** leg. buhurdando.]

* **BUBURISMUS.** Vide infra *Burburismus.*

T 1. BUCA, Truncus, stipes, Gall. *Buche.* Praestationis species. Charta Hugonis Comitis ann. 1233. et Bibliot. D. de Cangé : *Burgensibus de Maceris obolum de brullo et Bucam, quam mihi debebant, in perpetuum quittavi.* Instrum. vernacule scriptum e Museo D. Brunet : *Item l'abadassa de Saint Cezari de Mostiers dona à la gardias del pont 1. Buc de buo, et III. den. de pument.*

* **2. BUCA,** Os, aditus, Gall. *Bouche,* entrée. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Os, Boca, Prov. Buca, bucula, bucella, dim. Lib. niger eccl. S. Vulfr. Abba-vil. fol. 32. v° : Walterus Baumer xij. den. ad Natale de antisolio domus et Bucis cella-riorum, Bouke, eadem hac postrema acceptione, in Redit. comitat. Namurc. ann. 1265. ex Cam. Comput. Insul. : Et s'a li quens sor eascune Bouke de celier, ki va sor le rue, une obole au Noel. Boce vero, pro Bouche, os, inter Poem. reg. Navart. Cant. 2. tom. 2. pag. 5 :*

Front, Boce, et nex, iex, vis frés, colouré, Mains, chief, et cors, et belle contenance.

Vide *Bucca* 1.

* **BUCALE,** Vas, per cuius *bucam* seu canaliculum aqua lavandis manibus infunditur, nostris *Aiguiere.* Parid. de Grassis Cæremon. capellar. Papalium MS. : *Portari ad ecclesiam unicum bacile cum Bucali de argento et duabus mapulis apud credenciam Papæ.... jubeat (diaconus cardinalis).* Vide *Buca* 1.

* **BUCARANUM,** Telæ subtilis species, Hisp. *Bucaran,* nostris *Bougran.* Testim. de S. Domin. tom. 1. Aug. pag. 640. col. 1 : *Etiam in ecclesia nolebat (Dominicus) quod essent panni serici, sed essent indu-men-ta de Bucaranno, vel aliquo alio panno.* Vide *Boquerannus.*

* **BUCARANUM.** Vide *Boquerannus.*

* **BUCARE,** Absentem a divinis officiis punto notare, Gall. *Piquer;* non dissimili sensu Itali *Bucare* usurpant, nempe pro Perforare, fare il buco, uti exponunt Academicæ Cruscani. Charta ann. 1393. pro capellani S. Vulfr. Abba-vil. in Reg. 144. Chartoph. reg. ch. 247 : *Super eo quod certa die Lunæ occasione rurare, ipso existente ebdomadaria horam Nonæ incipere volente, minime factæ, Bucatus fuerat,..... a distributionibus suis privatus extiterat.*

* **BUCARO,** Idem f. qui *Buccellarius*, Cliens, verna. Inquisit. ann. 1235. apud Cenc. inter Cens. eccl. Rom. : *Item dicit*

*quod vidit Bucarones, qui habitat (sic) in Palcano, esse normannos curiae, et servir nunciis curiae, sicut proprii curiae manuæ, in omnibus, sicut volebant et precipiebant ipsi nunci. Vide mox *Bucca* 2.*

* **BUCATUS,** *Embouchié,* in Glossar. Lat. ex Cod. reg. 7679.

1. **BUCCA,** Os. Concilium Lateranense ann. 1077. ubi Gregorius VII. de Exemptione Cluniacensis Monasterii: *Nec etiam aliquis Legatus meus supra illum locum et Monasterium unquam Buccam suam aperit, aliquamve exerceat potestatem.* Fori Osca Jacobi. I. Regis Aragon. ann. 1247 : *Et si non fuerit per Buccam justitia factum, etc.* Occurrat alibi, et in Bullario Cluniensi pag. 22. 23. [** Vide *Forcellin.* et *Glossa med. Græcit.* in *Bóvænn*, col. 214.]

* Dicitur etiam de ore tormenti bellici, ut et nostris *Bouche d'un canon.* Chron. Tarvis. apud Murator. tom. 19. Script. Ital. col. 754 : *Imponitur pulvis niger artificatus cum salmitrio et sulphure, et ex carbonibus salicis per foramen cannonis predita versus Buccam.*

* **BUCCA PORTUS,** Ostium. Oberti Carrællarii Annual. Genuens. lib. 2. apud Murator. tom. 6. col. 304 : *Cui consul : re de in Buccam portus, et ego loquar inter vos consule Pisaniorum.* Passim dicitur de Ostio portus Massil. in Statutis ejusdem urbis. Vide *Bucca* 2.

2. **BUCCA, BUCEA, BUCIA.** Vide *Buca*.

* 3. **BUCCA,** Domesticus, familiaris, qui sumptibus patroni nutritur; quo etiam sensu *Bouche* usurpamus. Chron. Placeol. ad ann. 1388. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 584 : *Certe ad preuus, si unus habet in sua familia novem Buccas, et duos roncinos, expendit omni anno ultra florenos ccc. auri, valentes lib. codex. impérium.* Vide infra *Bucha* 3.

* **BUCCADURUS,** Equus refractory, durioris oris, Ital. *Bocciduro,* in Vocabul. Alber. de Rosate, qui *Boquimulle* apud Hispanos opponitur. Ubaldin. in Tab. Docum. d'amore Barber. pag. 151. v. 16 :

E lo Boccidur si doma.

[** Galli dicunt un cheval qui a la bouche dure.]

** **BOCCALDUS,** dicitur allec desiccata, ein bycking. Gemma Gemmarum.

* **BUCCALE,** Os, ostium stagni, ut videtur. Chartul. S. Joan. Angeriac. fol. 57. v° : *Stagnum quoque, quod vivitur, nostrum proprie erit, excepto Bocca, de quo facient medietatem.* Vide *Bucca* 1.

BUCCALIS, Lagena vitrea, vel alterius materiae, Gallis *Bocail,* in Ceremoniæ Episcop. cap. 12.

* **BUCCALLUM,** f. Pascuum boum. Tuberular. S. Cypriani Pictav. fol. 112. in Hist. MS. ejusdem. Monasterii fol. 359 : *Ego te biolus concessi.... infra castrum Domini Petri tertiam partem cuiusdam Buccalli, quæ est ante domum Ramulsi. Inter testum nomina habetur, Willelmus Meli qui à domo matris ejus, arg. et de Buccallo concisionem vidit et audivit facere.*

* Nisi idem sit quod supra Banta, Te studio subterranea, locus cavus, depresso, quæ interpretatio magis loco allato concrenire videtur. At vero *Bucallæ,* Pascuum seu jus animalia pascendi significare op-

nor, in Chartar. Normani. ex Cod. reg. 4653. a fol. 75: Rogerius Torel habet in fo-
resta Andeliaci merrenum ad domum suam
ficiendam, et la Buccalée, et tigna extra de-
fensa per manum forestariorum, et usuarium
suum ardendi,.... et est quitus de pasnagio
pororum suorum. Ubi minus recte Codex
4651. habet, Butalhe.

BUCCARANUM. Vide Boquerinus.

¶ **BUCCARIUS**, Lanius, Gall. Boucher.
Chartular. S. Vincentii Cenoman. fol. 104:
*Vetavit Dominus Gervasius, ne panis ad
vendum præter ab uno pistore apud Sar-
ciacum fieret, vel caro præter ab uno Buccario
vendereatur.*

¶ **BUCCARUM**, f. Crustulum, a Bucca,
os, sic dictum. Concil. Hispan. tom. 4.
pag. 361: *Ob reverentiam SS. Crucis Sancto-
rumque imaginibus debitam, interdicitur ne
in saccaro Buccarove aut ultis esculentis...
Crucem imaginesve Sanctorum depingere
liceat.*

* **BUCCATICUM**, Vectigal a Carrrien-
sibus assignatum solvendis præmiis docto-
rum gymnasii Patavini, apud Riccobon.
de Gymn. Patav. lib. 1. cap. 6. pag. 10.
Unde Tomasin. de eod. Gymn. pag. 138.
male *Buccaticum* excrispit. Vox ejusdem
originis atque *Buccellarius*.

1. **BUCEA**, pro *Bucella*, Gall. Bouchée.
Beletus de Offic. Eccles. cap. 119: *Detur
statim unicuique panis Bucea, priusquam
recedant.* [** Sueton. in August. cap. 76.]

2. **BUCEA**, Ostium fluminis. Charta
ann. 1243. in Regesto Tolosano Camera
Comput. Paris. fol. 59: *Et liceat dicto Ber-
nardo... facere vel tenere semper in dicto pi-
scario duas Buceas, vel amplius,... per quas
aqua Garonna possit intrare in piscarium et
exire. Bucea Meduanæ, in Charta Goffredi
Comitis Andegavens. apud Sammarthanos
in Episc. Andegav. pag. 133. Vide Perga-
minum in *Bocca*.*

BUCEAVIA, Fretum Abydenum, ex
Gallico *Boche d'Avie*, uti vocatur a Villhard-
duino n. 65. et in Hist. Bucicaldi Marescalli
Franciæ part. 2. cap. 4. Ita autem appelle-
latur in Epistola Comitis S. Pauli de prima
expugnat. Constantinop. apud Godefridum
Monachum, voce conflata ex *Bucca*, seu
os, et *Avie*, seu *Avidus*, vel *Abydus*, quasi
Os Abydi. *Bucca Abydi*, in Charta ann.
1311. in Tabulis ad Historian nostram
Gallo-Byzant. pag. 81. Vide Notas ad Vill-
hard. pag. 281. 282. Cambro-Britannis
Boch est mala, bucca, mandibula, *Bochan*,
fauces. *Boucaut*, in Consuetudine Bayo-
nensi tit. 4. art. 17. videtur esse ostium fluvii.

BUCELLA. Gloss. vet. *Bucella*, φωμίον.
Ioan. de Janua: *Bucella*, morsella panis.
Regula Magistri cap. 27: *In quibus omni-
bus mensis in suis meros quisque Frater de-
suo pane ternas, non amplius, Bucellas in-
tingunt. Buccelle mundæ*, in l. 5. Cod.
Th. de Annonis civis, etc. (14, 17): *Ctis Ro-
nanus, qui in viginti panibus sordidis.... 50.
uncias comparabat, triginta et sex uncias in
Bucellis sex mundis sine pretio consequatur.*
Ubi *bucella* dicuntur panes parvuli ro-
undi, seu χριστιανοὶ φωμία, uti Boukallous;
interpretatur Constantinus Porphy. l. 1.
τρι Θμάτων. [** Vide Forcellinum].

BUCELLA, Hostia consecranda, vel con-
secrata. Capitula Caroli Mag. lib. 6. cap.

191 [** 194]: *Ut sacerdotes admoneant vi-
ros et mulieres, ut ad basilicas luminaria,
et incensum, et Buccellas, et primicias of-
ferant.* [** Omnes editiones *Buccellas*.] Ea-
dem habent Capit. Herardi Archiepisc.
Turon. cap. 114. Vide Synod. Matisc. can.
50. Bernoldus Presbyter Constantiensis in
Exposit. Ordinis Romani, conqueritur, in
quibusdam Ecclesiis *oblatas* panis, quæ
præsca Ecclesiæ consuetudine ad usum sa-
crificii a populo fideli ad mensam Domini
offerebant, ad imaginem nummorum, et
ad tenuissimam quandam et levissimam
formam, a veri panis specie alienam, fuisse
redactos. Honorius Augustod. lib. 1: *Et
quia populo non communicante, non erat
necessæ panem tam magnum fieri, statutum
est in modum denarii formari.* Guibert. lib.
1. Hist. Hieros. cap. 2: *Sicut Buccellæ in-
tinctio non sacramenti peragendi, sed Judæ
proditionis fuit ostensio.* Tertullianus lib.
de Monogamia, *Buccellæ* vocat panes, quos
ministri Ecclesiæ mulieribus domum per-
ferendos dabant. Græci vero Constantino-
politaui *Boukallous* appellabant *Buccellam*
vino intactam, seu sacram Eucharistiam,
vel panem Eucharisticum intactum, ut
est apud auctorem libri Miraculorum SS.
Cosmae et Damiani cap. 10. quæ quidem
vox apud Dorotheum doctr. 18. pro cibo
profano videtur accipienda. [** Vide Glos-
sar. med. Græcit. col. 213. ubi *Buceam
panis* vel *Panem et vinum esse Boukallatos*
Cangius scribit.] Vide Corsned, *Oblata*.

BUCELLÆ FABRICÆ. Vide *Nebulæ*.

BUCELLARE, Vox Chymicorum, *Ci-
bare*, Joanni de Garlandia in *Synonymis
Chymicis*. Idem lib. de Mineralibus cap. 5:
*Unum condimentum est salis atramenti exal-
tatio, et etiam salis Armoniaci, et etiam cum
corporibus Buccellatio, id est, cibatio, et cum
olfactu stanni, et cum olfactu sulfuris. Per-
peram editum abatio.* Infra pag. 111: *Est
etiam Buccellati ocum corporibus. Mox : Fer-
rum non recipit Buccellationem.*

BUCELLARIUS, Cliens, Verna, qui
patroni panem edit, buccio, parasitus. Pa-
pias: *Assecla, Cliens, Buccellarius*. Alibi: *Parasituli, Buccellarii*. Quia notione usur-
patur in Lege Wisigoth. lib. 5. tit. 3. § 1: *Quicumque in patrocinio constitutus sub
patrono aliquid acquirit, medietas ex omni-
bus in patroni, vel filtrorum ipsius potestate
consistit, aliam vero medietatem idem Bu-
cellarius, qui acquisivit.* Anastasius in S.
Zacharii PP. pag. 80: *Hic beatissimus Papa
instituit, ut crebris diebus alimentorum
sumptus, qui et Eleemosyna usque nunc ap-
pellatur, de venerabil Patriarchio, a Bu-
cellarii, pauperibus, et peregrinis, qui ad
S. Petrum morantur, deportari, eisque ero-
gari.* Sic enim MSS. præferunt, non *Pa-
racellarii*, ut habent libri editi: ubi *Buc-
cellarii* videntur fusse Pontificis domestici.

Cum igitur Clientes in patroni familia
essent, et eorum sumptibus enutrireruntur,
parasti interdum vocati. Gloss. Isidori: *Scurra, Parasitus, Buccellarius*. Idem Pa-
pias: *Parasitus, Buccellarius, Adulator*. Alibi: *Parasituli, Buccellarii*. Ugutio: *Buccellarius, Gluto*. Gloss. Lat. MS. Regium
Cod. 1013: *Assecla, Buccellarius*. Alibi: *Parasitus, Buccellarius, adulator, vel blan-
ditor*. Althelmus de Laud. Virginit. : *Hec*

*tanta prodigia cernens Claudius Tribunus
obstupuit, et corde compunctus, cum 70.
militibus, et omni familia, et vernacula
clientela, una cum Parasitis et sodalibus
credidit in Dei Filium. Ibid. : A propriis
Parasitis et domesticis clientibus. Vide Pa-
rasitus. [** In Glossar. med. Græcit. col.
213. Cangius hæc ita retractat: Glossæ in
Basilic. : *Boukallatos*, ὁ ἀποκελλόμενος καὶ φῶν
τινά. Sic dicti Buccellarii, quod eorum opera
uterent imperatores in interficiendis pri-
vatis hostibus vel etiam maleficis. Ita Val-
entinianus III. a Buccellarii Aetii inter-
fectum tradit Gregor Turon. In Glossis
Isidori *Scurra* et *Parasitus* pro *Conjectore*
seu carnifice sumuntur, uti in voce *scurra*
docimus in Gloss. med. Lat.]*

BUCELLARI præterea dicuntur stationa-
rii milites, qui panem alicujus edunt, ut
apud eum morentur, ex voce *buccella*, quæ
panem significat. Liber 60. Basilicæ tit.
18: *Boukallatos* λέγονται εἰ παραμένοντες ερ-
γάται, δι’ θοῦ τοῦ Βουκκα, διτυδάρτες εἰσθίοντες δι’
αὐτοῦ τούτῳ τῷ παραμένειν αὐτῷ. Hinc Glossæ
laudatæ: *Assecla, Buccellarius*. Buccellarii
igitur sunt custodes corporis, stipatores,
armigeri, domestici procerum, cujusmodi
sunt *Occylla Buccellarius Aetii*, a quo occi-
sus est Valentinianus III. Augustus apud
Gregorium Turonensem lib. 2. Hist. cap. 8.
quem cæsum ab *Armigeris* ejusdem Aetii
tradit Prosper in Chronico. Ob hanc forte
causam *Spatharios et Buccellariorum*, ambulante
exercitu, Imperatorem immediate subsequi
jubet Mauricetus lib. 2. Strateg. cap. 9: *Οπισθεῖτε δι’ αὐτοῦ εὖθε; τοὺς Σπαθαρίους, καὶ
μετ’ αὐτούς, τοὺς Βουκαλλάριους.*

¶ **BUCELLARI**, Eadem notione, in Pas-
sione S. Thomæ Martyris. Locum vide in
Bisacuta.

BUCELLARI etiam, si Constantinum Por-
phyrogenitum audimus lib. πτη Θιμάτων
cap. 6. dicuntur, qui militibus panes mi-
nistrabant: sic dicti, inquit, διὰ τὸ ἐπ-
ακλούθειν τοῖς εργάταις, καὶ τὰς τροφὰς αὐτῶν
τιμητέσθαι. *Boukallatos* γάρ κατὰ Ρωμαῖον
διάλεκτον, ὁ φύλαξ τοῦ ἀρτοῦ καλεῖται. Quod
firmatur ab Olympiodoro apud Photium
pag. 179. qui non modo ait, *Buccellariorum*
nomen sub Honorio Aug. primum audi-
tum; sed et *Buccellariorum*, a *Buccellato* ap-
pellatos. Quid autem sonet *buccellatum*,
dicemus infra. Cæterum non placet Jacobi
Gothofredi sententia, qui *Buccellariorum* a
bucculis, id est, uti censem, cassidibus
appellatos scribit ad l. 1. Cod. Th. de
Fabric. (10, 22.) [** Conf. Ritter. in Glos-
sar. Nomic. Cod. Theod. voce *Buccula*, et
Forcellin. voce *Buccellarii*. Adde Just. Cod.
lib. 9. tit. 12. const. 10.]

BUCELLARI denique dicti Galatæ et
Maryandini sub extrema Græcia, quod huic
ministerio potissimum addicti essent, seu
ut alii probabilius volunt, quod milites
Buccellariorum olim in ea regione tuenda excu-
barent in presidiis locati. Lexic. Græc.
MS. Reg. Cod. 2062: *Γαλογραΐα*, η τῶν
Βουκαλλάριων γύρω, οἱ αὐτοὶ καὶ Ελληνογαλάται
γράφονται, η δομαζόνται. Eorum vero Pro-
vincia *Boukallatos*, Cedreno pag. 466. et
Thema Buccellariorum ceteris Scriptoribus
Byzantinis passim dicitur, quod ex Suida,
et Constantino, loco citato, aliquique docent

Rigaltius et Meursius, quos non exscribo.
[** Adde Append. ad Glossar. med. Græc. col. 42, a.]

¶ BUCELLATIO. Vide Buccellare.

BUCELLATUM, *Panis ad usus diuturnitatem excoctus*, inquit Marcellinus lib. 17. quo milites in castris pasci solent. Spartanus in Pescennio: *Pistores sequi expeditionem prohibuit*, *Buccellato jubens milites et omnes contentos esse*. Paulinus Epist. 36: *De Buccellato Christianæ expeditionis, in cuius procinctu quotidie ad frugalitatem annonam militamus, panes 5. tibi misimus*. Vita S. Joannis Theristæ, num. 9: *Өenophorum, mero plenum, ac panis Buccellatum sibi cepit*. Palladius in Historia Lausiaca cap. 20: *Κλάσσας, τὸ βουκέλλατον, ὁ οἶκος, καπνίζειν τὰ κεράμα*. Plinius lib. 1. Medic. cap. 6: *Post haec supermittis paniculos de Buccellatis, quos confici ita: Buccellati optimi bene conditi, tunsi, et cibrati farina lib. 4. etc.* [** Vide Glossar. med. Græc. in Buccellato, col. 213. et Append. 42.]

Putant quidam Buccellatum dici, quod milites, cum ciborum, aut panis penuria laborarent, confractum, et in minutiorens dissectum partes, in lagenam aqua plenam, quam *buccellam* appellabant, mitterent, quo madeficeret, et facilius manducaretur. Heraclides cap. 6: *Confractum, atque in partes reductum modicas, Buccellatum in lagenas misit*. Sed a Buccella deductum vocabulum magis arridet. *Buccellatum* tenue fuisse panem docet Lexicon Græc. MS. Reg. Cod. 2062: *Βουκέλλατον, ἄρτου θατοῦ, δὲ λέγεται κολλίκον*. Atque ita usurpatum ab Italis docet Ammiratus in Familia Neapolitanis tom. 1. pag. 55: *Nella patria mia, et ne luoghi vicini a lei, chiamasi oggi Puccellato quella sorte di pane, che in Napoli ch amano Tortano di sancto Antimo, dall' esser in modo d' una ruota attorno, et aperto nel mezzo, che assomiglia a un cercino*. Vide leg. 1. Cod. de Erog. milit. ann. (12, 38) Mauricium, et alios a Rigaltio, Meursio, Cerdia, Henr. Valesio, Rosweido, Jacobo Gothofredo, [** Forcellino.] etc. laudatos Scriptores. Vide Buccellatus.

BUCELLUM, Inisitionis species, de qua Petrus Crescentius lib. 2. de Agricult. cap. 22: *Modus igitur, (inisitionis) qui vulgariter dicitur, ad Buccellum ... fiat hoc modo: Buccellum parvum grossitudine pollicis longum, cum gemma in medio de novo surculo elevetur, in novo surculo ejusdem grossitudinis, suo cortice in tres vel quatuor partes scisso et denudato ponatur, etc*. Forte a voce Italica *buccia*, a *buccia*, que proprie florum cortex dicitur, vel theca sive siliqua leguminum, etc. unde ad pellem humanam transit.

BUCELLUS. Vide Boucellus post Butta 3.

BUCCERIUS, Macellarius, nostris *Bucher*, in Statuto apud Richardum de S. Germano ann. 1022: [De jure Bucceriorum pro bove vel vacca remittuntur gr. 3. pro porco gr. 3. pro ariete gr. 2. pro agno gr. 2.] *Bucceria*, Macellarium, in vet. Charta apud Ughellum tom. 3. pag. 487.

* **BUCKETUM**, Locus vaccis emulgendis destinatus. Vita S. Luani tom. 1. Aug. pag. 345. col. 6: *Alio autem die Lugidius puer missus est, ut lac a Bucceto deferret, etc.* *Buissier*, eadem forte motione, in Lit. re-

miss. ann. 1391. ex Reg. 141. Chartoph. reg. ch. 295: *Ledit Jehan prinst un baston qu'il trouva ou Buissier dudit Hossart. Nisi sit cella lignaria, Gall. Bucher.*

BUCCHA, Apertura fluvii, ex qua derivantur aquæ. Vide Statuta Mediolan. part. 2. cap. 329. [et infra vocem Bugia.]

* **BUCCINUS**, f. Vestis superioris species, pallium. Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 632: *Gregorius vero Judicis Laurentii videns tantum rumorem in populo, timuit in terra potius commorari, immo eodem die nostri exitus caute exiens civitatem eques, in quodam suo Buccino portavit secum filium suum parvum, nomine Jacobum, etc. Buccino Italico est Osculum.*

¶ BUCCIA. Vide Busa.

BUCCINA, Spatium, intra quod Buccina clangor audiri potest. Cosmas Pragensis in Chron. Bohem. *Plures insimul conglobati, non longius quam unus Buccina, in altera rupe inter arbusta urbem edificant*. Leonis Tactica cap. 9. § 66. ex versione Joannis Checi: *Levibus etiam precipies, ut longius ab acie quam Buccina exaudiri potest, ne discordant*. Absunt a Gr. Meursii. *Buccina porcilli*, in Lege Bojor. tit. 3. cap. 10. cornu, quo utuntur subulci. Editio Heroldi tit. 39. habet *Bucina*, quomodo recentiores Græci *Βούκινον* dicunt. *Gloss. Lat. Gr. : Buccinum, tuba, σχλήτης*. *Bucinum* etiam neutro genere dixit Plinius. [** Vide Glossar. med. Græcit. radice *Βούκινα*, col. 213. Forcellin. et Raynouard. Glossar. Roman. vol. 1. pag. 268. ubi ex *Elucidar. de las propr. fol. 282*: *Bucina es pauca trompa de corn o de fust o d'autra materia.*]

BUCCINUS, *BUCINUS*, Clamor *buccinæ*, Ugutioni. Beda lib. de Orthograph. : *Buccina est, qui signum dat Buccinator. Bucinus, ipse canor ex hac editus*. [** Forcellin. voce *Bucinus*, hæc citat ex Capro Grammat. Papias in cod. reg. 7609. habet itidem gen. masc. expressius Glossar. in cod. reg. 7644: *Bucinam et Bucinum hoc inter se differunt, Bucina est tuba, qua signum datur in hostem, Bucinus ipse clangor canorus est.*]

[** De Buccina usu in classibus vide Jalii Antiq. naval. vol. 1. pag. 233.]

BUCCINA AURIS, Pars auris, qua sonus immittitur, le *Tambour*, apud Fridericum II. Imp. lib. 1. de Venat. capite 25.

¶ BUCCINÆ PELLES. Vide Buccus et Buccleshude.

* **BUCCINARE**, Exstimulare, animos addere; quod Buccinæ clangore milites ad pugnam excitari soleant et commoveri. Acta SS. Junii tom. 5. pag. 81. F. de S. Æmilianio Episcopo: *Quod videns consolatoriū assatur verbis, dicens, etc.*

* **BUCCINERIUS**, Buccinator, qui clangit buccina. Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 64. col. 2: *Quorum equi in numero mille et ducentorum... venales, per Buccinarios una cum armaturis in magna quantitate fuerunt expositi, venditique et liberati.*

* **BUCCINISTA**, Eadem motione, in Actis SS. Julii tom. 3. pag. 105.

* **BUCCINUM**, *Βούκινα*, *Buxávn*, ex Vulc. in Castigat. ad utrumque Glossar.

* **BUCCINUS**, Puerile crepitaculum,

cymbalum, Gall. *Hocket, Grelot, Hister, Dalphin*. tom. 2. pag. 282: *Item, pro factura xxv. Buccinorum de argento pro Domini Andrea, (filio Domini Dalphini) et pro reparatione unius candelabri, etc. xviii. præ et paulo post: Pro factura xxv. Buccinorum pro eodem, hoc est, unius crepitaci Hocet constanti xxv. cimbalis Greæ.*

* **BUCKESMUDE**, vox Germanica. *Glosse Cesar. Heisterbac. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 68. col. 1: Præterea solvet ei (abbati).... de pelles de corduano, que Buckeshude appellatur. Vide Bucus. [** Pellis bircina.]*

¶ **BUCCO**, *Garrulus, quod ceteros ani loquacitate, non sensu exasperat*. *Gloss. Isid. [** ex Isid. Orig. lib. 10. § 30.] Papias MS. : Buco, Garrulus ceteros loquacitatem vincens, vel stultus. In Gloss. Amicius MS. : Buco, Garrulus; in San-German. n. 551. [** et reg. 7644.] : *Buccones, stulti, rustici*. Papias habet *Boccones*, ut in hac voce dictum est. *Vetus Gloss. apud Turnebum Adversar. lib. 28. cap. 5 : Buco, stultus, Gloss. Lat. Gr. : Buco, παράτης*. *Hæc copiosissimum Bucco legatur apud Plautum Bocch. 5. 1. et Apuleium Apol. pag. 325. Non omisimus, quod desideretur in omnibus fere vulgaribus Glossariis. [** Vide in Glossar. med. Græcit. Druxiōn in Bezae col. 214.]**

* *Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7609. Bucco, glenglour vel glouton. Unde versus: Qui multum comedit, vel plura vocabula dicit, Buceo dicatur; sic nobis asserit nonne.*

* *Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : Buco, oritus, loquax, loquacissimus, contentiosus, Parlier, Prov.*

1. **BUCCULA**, pro pusilla bucca, osculo, labellis, usurpasse Suetonium et Apuleium pridem observatum: et in Architectura apud Vitruvium, quid eadem vox sonet, docuere pariter Bernardians Uhaldus, Philander, et alii. At *Buccula*, seu *Bucca*, qualis fuerit armorum species apud ceteros Scriptores, non omnino placuit a exploratum, tametsi plerique in eam ierententiam, post Turnebum lib. 9. Adversar. cap. 16. ut existimarent esse cassidæ partem, que demissa *Buccam* tegit. Sed procul a vero, nisi ipse fallar, aberunt: nihil enim aliud est *Buccula*, quam modo clypei, seu scuti pars eminentior, et media. *Glossæ Isidori : Angia, ferrum Buccula scuti*. Eadem: *Ancile, scutis Buccula*. *Gloss. Lat. Græc. : Buccula, παράτης, παράτης*. *Glossæ Græc. Lat. : Οὐραῖος αἰσθητός, Λαμα*, seu *Umbo*. *Ugutio : Buccula, umbro scuti Porro ut Latinis Scriptoribus *Umbo*, pro ipso clypeo usurpatur, ut apud Statuum: Jam clypeus clypeo, umbone repellunt umbo; ita et *Buccula*, apud Livium: *Gadus Bucculaque tegere*. Sed præ ceteris id firmat Juvenalis Sat. 10. vers. 133. ubi trophae apparatus describit:*

Bellorum eruixit, truncis affinis trophae Lorica, et fracta de caside Buccula pendens. Et curvata temere jugum, victaque tristes Apliatre, et summo tristis captivus in area.

Nam inter spolia, que tropæ solent offere, bello erecta, ut est apud Scholiastem, clypeus recenseri debuit, uti passim vetera monumenta et nemismata satis conservantur, in quibus tropæ efficta coaspiciunt,

ter, ubi et seuta ac clypei a cassidibus dependent, vel certe iis subesse solent. Non igitur mirum, *Bucculus* a cassidibus non semel distingui, ut diversas, in leg. 1. Cod. Th. de Fabricens. (10, 22.) : *Oeto apud Antiochiam cassides, totidemque Bucculas, etc.* Frustra enim totidem adjiceretur, si *Buccula* par fuisse cassidis. Neque aliter usurpat *Capitolinus* in *Maximino juniore* : *Fecit et spathas argenteas, fecit et aureas, fecit et galeas gemmatas, fecit et Bucculas,* id est, clypeos. Proinde *Buccularum stru-*
ctores, apud Paternum in l. ult. D. de Jure immun. (50, 6, 6.) sunt clypearum confe-
tores. [** Vide *Forcellin.* qui utramque significationem admittit. *Gloss. med. Græ-*
cit. voce Βούχολον, col. 215.]

Sed et *Bucculan*, pro ipso umbone clypei usurpavere Scriptores inferioris ævi, atque in iis *Aimoinus* lib. 4. de *Miracul.* S. Benedicti cap. 11 : *Buculan clypei, quo suis tegebatur adversarius, fortiter perculit, quæ claviculis, quibus affixa tenebatur, avulsi, longius resuluit, moxque manus adver- sarii nuda apparuit : quippe foramen in cly- peo fuerit, quod Bucula protegebat, deintus semipedali affixa ligno : quo manu retento, gravem ille Roberti adversarius verteret cly- peum. Quin etiam nostri eam scuti partem Boucle vocabant. Le Roman de Garin MS :*

Desor l'escu qui est peint à azur bis,
Desoz la Boucle li a fret et mausse.

Alibi:

Rois Amadas vet ferir un Gascons,
Desoz la Boucle li perca le blason.

Hic enim blacon et blazon idem valet quod scutum, vox facialibus nostris hac notione familiaris. Le Roman de Guillaume au Court-
ez MS. :

Froissent ces biaumes, depieçent li blason.

[Infrat:] Y vait, feri Guintran devant sor le Blason.
Chronicon Bertr. Guesclini M9. :

Les lances en leur poins, et au col le Blazon.

Cum vero hac parte aversa clypeus brachio nilitis innectoretur, inde quibusvis fibulis, Boucle nomen mansit. Sed et etiam ab hac clypei parte, toti clypeo, Bouclier apud nos appellatio indita. Aresta Pente. ann. 1288. in Reg. B. fol. 79 : *Ordinatum fuit n. presenti Parlamento, quod nullus portaret variis cultellum ad cuspidem, nec Boculum, nec ensim, etc. Buccula porro, umbo clypei appellatur, quia in umbone effingetur ut plurimum vultus, aut facies vel iri, vel animantis, cuius Bacula, seu os, medium obtinebat, uti passim vetera monumeta repræsentant.*

* Hinc nostris Boce et Bosse nuncupata. lit. remiss. ann. 1364. in Reg. 98 : Charoph. reg. ch. 20 : *Ledit Jehan fu feru de la boce d'un bouglier, ou d'autre chose, dont l'se senti bien grevé. Aliæ ann. 1382. in leg. 120. ch. 203 : Douda l'exposant audit foirelet un cop de la Bosse de son Bouclier n la poitrine, et lui osta s'espée qu'il tenoit pote nue. Quibus certe rursum firmatur langii de hac scuti parte sententia. Unde cutum clavatum, quod clavi instar esset jusmodi umbo, in Poem. Rob. Diaboli IS :*

Ses escus qui bien est Clavés,
Ne fust il mie mieuix froés,
Ne ses ielmes mieuix détrenchiés,

Se il east esté drenchiés
Sour peulx agus et sor estaces
Pour assaier grans colz de laces.

¶ 2. **BUCCULA**, pro *Buccina*, in Car-
mine de varia fortuna Ernesti Bavariae Ducis
apud Marten. Anecdot. tom. 3. col. 321 :

Haud mora concutit litui clangentibus aer,
Rauaque terrificos emugit Buccula cantus.

* 3. **BUCCULA**, Fibula, Gall. *Boucle*.
Judic. ann. 1304. in Reg. Olim parlam.
Paris. fol. 64 : *Licet sellarii sui officii ra-
tio..... non possint..... Bucculas, morda-
cia..... facere, etc. Nostris Blouquete, di-
min a Gall. Boucle, minor fibula. Le Riche
homme et le Ladre MS :*

Et si ont les longues cornetes,
Et leurs solers fais à Blouquetes;
Par devant les font détrenchier;
Mais il vauisenst mius entier.

¶ 4. **BUCCULARE**. Vide *Bauca* 1.

* 1. **BUCCUM**, Os, ostium, ut videtur.
Reg. S. Justi ex Cam. Comput. Paris. fol.
197. v° : *Pro Bucco fossati ante molendi-
num juxta domum suam, quod continet sex
perticas. Vide supra Buccale.*

* 2. **BUCCUM** vel *Buccus*, f. Locus,
ubi in monasteriis pauperibus panis distribuebatur. Vide in *Buccellarius*. Charta ann. 1317. in *Chartul.* S. Maglor. Paris. ch. 109 : *Ad opus unus missæ perpetua de Requiem singulis diebus in capella S. Egidiæ, que in ingressu monasteriæ dicti S. Maglori in Bucco a parte sinistra consistit,..... cele-
brandæ. Vide Eleemosyna 3.*

¶ 1. **BUCCUBIO**, f. Cella lignaria, Gall.
Bucher. Computum Fr. Chaberti ann.
1347. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 85 : *Sicut
protenditur murus de versus Buccurionem.*

BUCCUS, Hircus, Gallis *Bouc*. Lex Salica tit. 5. § 3 : *Si quis Buccum furaverit, 600.
den. culp. jud. Gregorius Turonensis lib.
9. Hist. cap. 23 : Ferebant hunc esse super-
bum, et ob hoc a nonnullis Buccus validus
vocitabatur. Ubi quidam oolidus legunt,
quod magis placet, cum male oleant hirci.
Pelles buccine, apud Chrodegangum Episco-
pum Metensem in Regul. Canon. cap. 41.
Vide Bocs.*

¶ 1. **BUCEA**. Vide *Bussa*.

BUCECARLUS. Vide *Buscarla*.

¶ 1. **BUCELLARII**. Vide *Buccellarii*.

* **BUCELLARIUS**, Erro, qui vagando panem corrugat. Libert. Villa Montis-olivi ann. 1312. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 505. art. 38 : *Latrones autem publici et fautoris ipsorum, Buccellarii, yffantarii, et alii insignes latrones, quibuscumque nominibus censeantur, severitati legum subiciuntur. Vide Buccellarius.* [* Gloss. ad Cod. lib. 9. tit. 12. const. 10 : *Buccellarii latrones sunt, qui a minimis incepunt, puta a buc-
cella panis; vel verius quia ponunt in ore captorum lignum, ut non clament, ut de
conversis S. Lazari factum fuit.*]

* **BUCELLATUS**, Panis delicioris spe-
cies, qui in die Natalis Domini preberi
dominis solitus erat a prædiorum con-
ductoribus. Vide *Panis Natalitus*. Inquisit. ann. 1270. in Access. ad Hist. Cassin. part.
1. pag. 315. col. 2 : *Homines castri (S. Vi-
ctoris) tenebant præstare curiae Cassinensi.....
quatuor salutes annuatim, videlicet spallam
unam de porco, et duos Buccellatos in Natale
Domini. Vide *Buccellatum*.*

* 1. **BUCELLUS**. Chron. incerti Auctoris
ad ann. 1388. apud Ludewig. tom. 9. Re-
liqu. MSS. pag. 115 : *Fecit ei fieri capitulum
de Buccello xv. ulnarum. Sed leg. videtur de
Bucello. Vide in Birrus.*

* 2. **BUCELLUS**, Modius, mensura frumentaria, Gall. Boisseau. Acta MSS. eccl. Brioc. : *Episcopus existens in civitate lucrat-
tur panem capitularem, ... videlicet pro
qualibet septimana unum Buccellum, cum
dimidia parte unius Bucelli frumenti. Vide
Bucellus in Butta 3.*

* **BUCENTAURUS**, Navis grandior Ve-
netiæ notissima. Chron. Andr. Danduli apud Murator. tom. 13. Script. Ital. col.
459 : *Cum uno artificio et solemni Bucen-
tauro, super quo venit usque S. Clementem,
quo jam pervenerat principalior et solemnior
Bucentaurus cum consiliariis, etc. Vide Petr.
Justin. Hist. Venet. lib. 14. et Itiner. Ital.
Mabil. tom. 1. pag. 37. ubi vocis origo
curiose indagatur. [** Conf. Jalii Antiq.
Naval. vol. 1. pag. 417.]*

* **BUCER**, *Pecus bubulum*. Janssonius in Auctori *Glossarum Iadori*.

* **BUCERIUM**, *BUCKRUM*. Glossar. vet.
ex Cod. reg. 7613 : *Bucera, boum armenta,
vel de cornibus quorum fit buccina. Bucera,
armenta dicuntur. Bucerum, pecus bubulum,
vel vox inepta. Aliud ex cod. 7641 : Bu-
ceria, armenta pecuaria. Bucerum, pecus
bubulum, in altero ex Cod. 7691. [** Glos-
sar. cod. reg. 7644. ut ex Gloss. : Bucea,
armenta. Bucerum, pecus bubulum. Buce-
rum, vox inepta. Buceta, loca boum. Bucci-
dine, armenta. Bucida, qui boves cedunt.
Bucinaria, voces. Papias reg. 7609 : Buteta,
loca boum; Bucera vero armenta dicuntur.
Bucera et reliqua ut in cod. 7613. Conf.
Nonium sect. 94. et Festum.]*

* **BUCKETUM**, f. pro *Bucerum*, in vet.
Glossar. ex Cod. reg. 7646 : *Buceta, loca
boum.*

* **BUCEUS**, Navigii gandioris genus.
Ogerii Panis Annal. Genuens. ad ann.
1206. apud Murator. tom. 6. col. 394 :
*Dominus Johannes Potestas quatuor armavit
gales, que versus Provinciam proficentes
duos magnos Pisanorum Buceos ceperunt,
Januanque miserunt. Vide Bussa.*

* 1. **BUCHA**, Truncus, stipes, Gall. *Buche*.
Pancarta MS. titulorum Abb. S. Stephani de Vallibus apud Xantones Charta 1 : *Non
teneantur scindere illa die ex debito nisi qui-
libet duas saltnatas et ad Bucham appor-
tandum de nemore. Vide Culcitra.*

* 2. **BUCHA**, Os, ostium, Gall. *Bouche*.
Stat. Astæ collat. 19. cap. 23. pag. 66 :
*Si aliquis vel aliqua teneret clausam Bucham
alicuius rivi, ita quod, sicut consuetus est,
decurrere non possit, quod teneatur et debeat
facere ipsum aperiri. Vide Bucca 1.*

* 3. **BUCHA**. Domesticus, familiaris, qui
sumptibus patroni nutritur, quo etiam
sensu *Bouche* dicimus. Testam. Joan. Franc.
de Gonzaga Mantua march. ann. 1444.
tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 1793 : *Fi-
deicommissarii diligenter habeant informa-
tionem.... de expensa, quam facerem cum
sexaginta Buchis in tribus mensibus, et
etiam de expensa, quam facerem pro datio
decem Bucharum in illis partibus ultramari-
nis. Vide supra Bucca 2.*

* **BUCHAGIUM**, Lignatio, Gall. *Chauf-*
100.

Sage. Ibidem : Ad ligna scindenda ad opus chausngii Abbatis et Conventus in illis locis, in quibus Abbatis chausngium suum sive Buchagium percipere consuevit.

¶ **BUCHAMEN**, Fontis apertura, a *Buche* quod idem sonat. Vita MS. S. Winwaloei : *Et a quodum lucidissimi fontis Buchamine gemmatus, ex profundo terra noviter erupto.*

BUCHABIUS, Lignator. Lambertus Ardensis pag. 117 : *Bossarii, lignonistæ, et operatores, et Bucharii, aliquæ firmatissimæ operatores et magistri.* Charta Herimanni Episcopi Metensis apud Meurissem pag. 379 : *Provideut ne .... qui mercatorum maxime Buchariorum se subtrahant, etc. Ubi videntur esse carnifices, Bouchers.*

BUCHEBIA, apud Innocent. III. PP. lib. 3. Epist. 55. sic appellatur in Monasteriis *Balia*, seu *Præpositura*, quæ circa lignationem ad Monachorum usus versatur, Gall. *Bucherie.*

* **BUCHIA**, a Gall. *Buche*, Truncus, stipes, caudex. Charta Ingeran. de Margniaco pro fundat. canonic. in eccl. Escociarum ann. 1310. ex Reg. 47. Chartoph. reg. ch. 64 : *Cuilibet (canonico concedo) undecim quadrigatas basci seu Buchia pro ardore, videlicet quamlibet quadrigatam ad tres equos. Hinc Buchier, Mercator lignarius, in Reg. sign. Pater Cam. Comput. Paris. fol. 249. v° : Marchans et vendeurs de bache et de merrien, soient Buchiers ou autres, paieront pour chacun quarteron de bache de mole vendu, viij. den. Buchatier vero, pro Lignator, Gall. *Bucheror*, usurpari videtur, in Lit. remiss. ann. 1476. in Reg. 204. ch. 33 : *Ung nommé Henry Buchatier de la damoiselle d'Orval, etc. Haud scio an ejusdem originis sint voces Buchiere, et Bucheret, quibus piscandi instrumentum significatur. Stat. pro pescator. Senon. ann. 1317. tom. 2. Ordinal. reg. Franc. pag. 12. art. 4 : Les Buchieres, que l'en dit cramaill à foulleur, ne courra point my Mai et mi Avril. Lit. remiss. ann. 1472. in Reg. 166. ch. 165 : Lesquelz tirerent amont la nef au chable pour pescher au Bucheret.**

¶ **BUCHINA**, pro *Buccina*. Nicolaus Specialis de Reb. Siculis lib. 1. cap. 14. apud Murator. tom. 10. col. 933 : *Nonnulli tubis et tibis, lichenis et Buchinis, aliisque similibus terribiliter intonabant.*

BUCHIRANUS. Vide *Boquerannus*.

¶ **BUCHSEN**, Vox Germanica, Sclopus, sclopum. Ludewig. Reliq. MSS. tom. 4. pag. 444. ex Chronico Episcoporum Merseburgensium ad ann. 1431 : *Octo bombardas cum quibusdam darris Buchsen contra inimicorum insultus dispositi : [** Darrisbuchsen ibi uno tenore scriptum. Infra in Darris dicitur darris hic pro dardis positum esse.]*

* **BUCHURVARE**, Hastis ludere, hastiludium agere. Constit. Feder. reg. Sicil. cap. 106 : *Item quod comites, magnates, barones et milites possint habere pro Buchurvando seu tenendo arma, duo guarnimenta, videlicet tunicam cordatum de scarlato et mantellum, qui sit de panno valoris tarenorum auri decem et octo pro canna tantum. Vide Bohordicum.*

¶ **BUCIA**. Vide *Bussa*.

BUCIDA, Qui boves mactat, in Gloss. Sax. Ælfri. Vide *Boscida*.

¶ **BUCILLA**, ψωμός, Buccella. Suppl. Antiquarii.

¶ **BUCINARIA**, Voces. Gloss. Isid. Barthius Adversar. 14. 8. mallet *Buccinaria* voces quasi a sonitu buccinatorum; Grævius vero *Bucina*, *Vocina*, quia hæc duas voces unum sunt Isidoro lib. 18. Orig. cap. 4. [** Confer *Bucerorum in Bucerium*, quod in Gloss. est vox inepta.]

¶ **BUCINUM**, Clangor buccinæ, Isidoro lib. 18. Orig. cap. 4. sect. 1. et in Vet. Gloss. San-German. num. 501. Vide in *Buccina*. [** et Forcellin. Vergil. Maro ap. Maium Classic. Auctor. tom. 5. epit. 10. pag. 140 : *Verbum igitur duobus ex modis constat, ver ex verbere quod lingua gutturi infligit, bum ex Bucino quod vox reboat, etc. Dignus qui cum isto conserfatur Smaragd. in Donat. lib. 1. cap. 5 : Verbum a verberatione et bombo nomen accepit, bombus enim sonus dicitur; accepit a verberatione primam sillabam ver, et a bombo ultimam bum, et sic compositum est verbum.]*

¶ **BUCINUS**. Vide *Buccina*.

* **BUCITARE**, Faire bouche, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679.

* **BUCITUM**. Pascuum. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641 : *Bucita, pascua.* Vide supra *Bucerium*.

¶ **BCCIUS**, Idem qui *Buceus*. Ogerii Panis Annal. Genuens. ad. ann. 1204. apud Murator. tom. 6. col. 388 : *Contigit autem quod quadam die mensis Septembris sagitte una Pisaniorum centum remorum cum Bucio uno octuaginta remorum venit de partibus de infra mare, et coperunt Bucios qui per riparam illam ibant. Bartholomaei Scribæ Annal. Genuens. ad ann. 1226. ibidem col. 444 : Quare prædictus Potestas galeas quatuor et duas sagitteas et Bucium magnum... armavit. Statuta Massil. pag. 570 : Nemo audeat bruscare.... in portu Massiliæ navem negue Bucium.*

BUCKSTALL, Servitii vel tributi species apud Anglos, de qua in Monast. Anglic. tom. 2. pag. 827.

¶ **Buckstall** Anglis est majoris retis species; est etiam servitium quod a vassalibus seu tenentibus domino venant debetur. Privileg. de Sempringham apud Th. Blount in Nomolex. Angl. : *Et sint quieti de chevagio, hondrypi, Buckstall et tristris, et de omnibus misericordiis, etc. Addit autem idem Blount ibid. ex 4. Inst. fol. 306 : Buckstals, i. ubi homines convenire tenentur, ibidem convenire ad stableiam faciendam circa feras et ad easdem congregandas quietum esse de hoc servitio, quando dominus chaseaverit. Vide Carno.*

BUCLEAMEN, saxonice heort-hama, in Gloss. Ælfri : id est, cordis tegmen, vel cutis, clypeus forte seu *Buccula*, de qua egimus, quis pectus tegitur.

* **BUCLIAMEN**, Ebullito, Gall. Bouillonnement. Vita MS. Winwaloei fol. 63. v°. ex Bibl. reg : *A quodam lucidissimi fontis Bucliame gemmatus ex profundo terra noviter erupto, etc.*

¶ **BUCO**. Vide *Bucco*.

* **BUCOLICI MILITES**, Prædones erant Egyptii de quibus multis agit Xiphilinus. Memorantur a Julio Capitol. in M. Antonini. : *Et cum per Egyptum Bucolici milites gravia multa fecissent, per Avidium Cassium*

retusi sunt. Eadem habet Vulcat. Gallicam in vita Avidii. Nomen huic militiæ a pago vel oppido Ægypti. Hieronym. in vita S. Hilar : Qui cum revertisset, cupienti rursum ad Ægyptum navigare, hoc est, ad ea loca, quæ vocantur Bucolia, etc. Hæc ex Carolo de Aquino in Lexic. milit.

* **BUCRANUS**, Teles subtilis species. Gall. Bougran. Charta ann. 1447. in Suppl. ad Miræum pag. 700. col. 1 : *Omnium quoque funeralium undecimque et qualitercumque venientium, sive in cereis, sive in panis auro, serico, bisso, Bucrano, etc. Vide supra Bucrannum.*

BUCTUS, Finis, extremitas, ex Gallico *Bout*. Fridericus II. Imp. lib. 2. de Arte venandi cap. 49 : *Juncturam autem clam alarum, a qua incipiunt decem perenni majores forinsecæ, quam quidam vocant humerum, et alii Buctum aliae dicunt, etc. Gallis le bout de l'aile.*

¶ 1. **BUCLA**, Umbo. Vide *Baccula*.

¶ **BUCLA**, Pascua. Gloss. Isid. f. Bucula, inquit Barthius Adversar. 14. 8.

¶ 3. **BUCLA**, Corveæ species cum pariboom. Codex MS. Irminonis Abb. Saargerm. fol. 53 [** Br. 9. cap. 244. Guerard. pag. 108] : *Wineguodus... habet de terra arabili bunnaria III.... et facit inde Buculas. Ibidem : Habentem de terra arabili bun. III. et facit inde Buculas. [** Mallem, verba sunt Guerardi, intelligi de fibula, bone, vel de umbone clypei, sive de clypeo. Certe in locis compluribus Polyptychi armorum fabricatio colonis pro censu indicitur; coal. 9, 150. pag. 97. 13, 102. pag. 149. etc.]*

* **BUCLERIUS**, Clypeus, scutum, Gall. Bouclier. Constit. Feder. reg. Sicil. cap. 113 : *Servi prædictorum conitum, baronum, militum arma deferunt, et cultelloz feritios, et enses, et Buculerios continuo portare aliquatenus non formidant. Vide supra Bouclariorum.*

¶ 1. **BUCUS**, est garrulus, qui ceteros oris loquacitate non sensu superat, secundum Isidorum. Vocabul. utriusque juris. Vide *Bucco*.

* 2. **BUCUS**, Aditus, Gall. Acrene, entré. Chron. Andr. Danduli apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 488 : *Quod nos scientes cum consiliariis nostris et aliis rebilibus, et cum aliis, qui pro honore nostro et suo, et conservatione boni status terre transierant ad nos, descendimus in plateam aliquantulum ante diem, et omnes bens plateæ fecimus preparari et armatis gentiles custodiri, etc. Charta ann. 1295. in Charl. t. S. Maglor. Paris. ch. 50 : Domus Johannis Pinel, sita ante halas Parisius in Boco coconnerie, in censiva domini regis. Nisi hoc ultimo loco leg. forte sit Buto, id est, in fine seu extremitate, Gall. au bout. Vide Intra Butus 3.*

1. **BUDA**, Storea. Gloss. Camberonense : *Buda, stramentum lecti de bilo, id est, pyro. Gloss. Lat. MS. Regium Cod. 1013. et Papias : Buda, storia, ubi legendum storea. Servius ad 2. Æneid. : Uham dicunt rem, quam vulgus Budam vocat. Pelages libello 10. n. 76 : Videns autem Ægyptus vestitum mollibus rebus, et Budam de populo, et pellem stratum sub ipso. Perperam igitur inde nostrum Bouē, id est, lutum, accersit vir doctus.*

In Glossis Isid. habetur *Buda*, *Tistoria*, pro quo legendum *Storia*, vel *otius Storea*, nisi forte magis arrideat orrectio Barthii, qui Adversar. 14. 8. pro *Buda* censem scribendum esse *Buga vel Bubia*, quæ vox fabulam hodieque Italies notat. Historia autem etiam vere Latinis scriptoribus mendacem fabulam denotat non raro. Alteram notionem eadem Glossæ sid. subjiciunt voci *Buda*: *Buda*, *Ornamenta regalia vel camelorum*. Sed pro *Buda* egendum *Bulla* jam annotarunt Martinius in Lexico ad vocem *Bulla*, et Grævius ad unum ipsum locum Isidori. [** Vide Burmann. ad Antholog. Lat. vol. 2. pag. 462.]

* 2. **BUDEA**, Idem quod alibi *Buta*, vulgo *Butæ*, *Scopus*, ad quem sagittatores sagittas suas dirigunt. Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 148. Chartoph. reg. ch. 16: *In qua statua sunt quedam Bude, Gallice Budes, sias bersaux, in quibus et ad quas Budas liqui balistarii tunc trahebant*. Vide supra Bersa 1.

I 3. **BUDELE**, Germanis *Beutel*, Belgis *Budel*, seu *Buydel*, *Saccus*, *Incerniculum*, *Cibrum farinarium*, Gall. *Blateau*. Codex IS. Ecclesiæ Coloniensis ex Bibliotheca cathedralis Atrebatis: *Magister coquinæ rovidebat sal pistriño et Budele et carbones in hyeme, et sagimen ad blogmus, et armus*.

* **BUDELLA**, Intestinum, Ital. *Budello*, Gall. *Boynu*. Stat. Taurini ann. 1360. cap. 37. ex Cod. reg. 4622. A.: *Ordinaverunt mod nulla persona, sive beccarius, sive uicinumque aliis, non præsumat expansare eu evacuare aliquam pancium seu Budellas sicutus bestiae in macello Taurini*. Vide *Budellus* 3. et infra *Buella*.

1. **BUDELLUS**, Calamus, vulgo *Bouelle*, quasi *bout d'aille*, alæ pars inferior. oannes de Garlandia de Mineralibus pag. 55: *Accipe de sale alkali, et eum in aliquo Budello solve, etc.* [Budelli voce potius hic intellexerim *Lagenam*, quam calamus. Quis non videat in *Lagena* facilius, quam in calamo salem dissolvi? Vide *Butta* 3.]

* 2. **BUDELLUS**, Idem qui *Bedellus*, apparitor, de quo plura in voce *Bedelli*. Leibnitius Scriptor. Brunswick. tom. 2. pag. 70. de Ecclesia S. Matthæi in Brunswick. : Anno Domini MCCXCVIII. Dux Albertus ceram libertatem dedit clero per totam terram ducatum Brunswick, ita quod nullus Advocatorum ceu Budellorum debet se introdutere de bonis presbyteri defuncti neque actiones seu exuvias tollere ceu postulare, ruris in privilegiis suis liqueide continetur.

** Vide chart. ann. 1306. ap. Guden. Cod. Diplom. tom. 4. pag. 994. et S. Rosa de Viterbo Append. ad Elucidar. pag. 17. voce *Budel*.]

* 3. **BUDELLUS**, Intestinum. Acta SS. Iulii tom. 1. pag. 585. C. in Processu de 3. Petro de Luxemburgo: *Quod propellentis tussis impulsu quidam Budellus dislocatus circa latus se traxit*. Vide *Botellus*. ** et Raynouard. Glossar. Roman. vol. 1. pag. 268. voce *Budel*.]

* **BUDEN**, Vasis genus, Germ. *Bütten*. Glossæ Cæsar. Heisterbac. in Reg. Prum. om. 1. Hist. Trevir. Joan. Nfc. ab Hontheim pag. 671. col. 1: *Tunnæ, de quibus sic mentio fit, non puto esse tunnas, per*

quas deducitur vinum; quedam autem vasa magis ad vindemiam valde necessaria, quæ appellantur Buden. [** Conf. Graff. Thesaurus. Franc. voce *Butin*, vol. 3. col. 87.]

* **BUDIA**, Annonæ species. Charta MS. Caroli Flandriae Comitis: *Appendicemque terram et de Budia unam garbam*. Vide *Bulzel* et *Buza* 3.

BUDINGUM, [BUDING.] Charta Henrici III. Imp. ann. 1056. pro Monast. S. Maximini Treviri. apud Nicol. Zillesium: *Si cuius bona vel prædia propter aliquam culpam vel querimoniam in placitis Abbatis, id est, Budingum, dominicata, vel publicata fuerint, omnia Abbatis erunt, nisi bonis eisdem, postquam villici Abbatis ea in custodiā suscepint, se quilibet temere intromiserit.* [Alia ejusdem Imperatoris apud Marten. Collect. Ampliss. tom. 1. col. 431: *Quotiens vero Abbas vel suus villicus apud Brunswile, vel quilibet in loco infra terminos Abbatis placitum habere voluerit, quod vulgariter Buding dicitur, id sue sit potestatis.*]

* Judicij genus abbatibus proprium, in quo de fundis, agricultione et re rustica, colonorumque, quos *Scaremannos* vocabant, obsequiis disceptabatur. Sic ex Chartis Ravingrbug. monasterii colligitur, ut notat Hontheim ad Ch. Henr. III. imper. laudata in loco supra Histor. Trever. pag. 399. col. 2. [** Vide *Haltau*. Glossar. Germ. in *Bauding*, col. 104.]

* **BUDOCUS**. Vide *Buzeucus*.

* **BUESUS**, Navis species. Jacobus de Vitriaco Hist. Orient. lib. 3. apud Marten. Anecd. tom. 3. col. 287: *Tempore Almerici Regis venit Comes Galerus de Montebeliart in terra Jerosolymitanæ, et armavit quinque galeas et duos Buesos, et ivit in terram Egypti*. Vide *Bussa*.

BUDKAFLA, in priscis Sueonum Legibus, dicebatur citatio in jus in causis ordinariis per baculum, quem *Baculum notitiae*, vel *Nuntiatorum* vocabant. Hunc iudex nota utrumque inustulata emittebat singulum singulis territorii quadrantibus, et per manus vicinorum extraditus, et facti notitiam simul et comparendi mandatum circumferret: quomodo non judicia tantum, sed et promiscue omnes conuentus publici indicti fuerint, ubi de casu aliquo extra ordinem liberandum erat, aut judicandum. Erat autem hic baculus nuntiatorius effectus ad modum rei, de qua in Conventu tractatio instituenda fuit, ut, si res sacra, crux lignea: si homicidium, lignum telum, aut securis emitteretur. Ita Johann. Stiernhookus lib. 1. de Jure Sueonum vetusto cap. 6. [** Vide Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 165. et Ihrii Glossar. Sueo-Gothic. voce *Budkæfe*, vol. 1. col. 288.]

* **BUDLAFLA**. Error typographi in Glossarii editione prima pro *Budkæfa*.

* **BUDTEIL**, Jus in suppellectilem defuncti. Charta Friderici I. Imper. ann. 1182. apud Tolnerum Hist. Palat. inter Instr. pag. 56: *Sicut enim præfatus Imperator omnes Spirensis civitatis inhabitatores, undecunque venerint, vel cujuscunque conditionis fuerint, a consuetudine nefanda et nequissima, quæ vulgo vocabatur Budteil, suos quoque haeredes prorsus exemit, et ne aliqua persona major vel minor, non advo-*

catus, non eorum naturalis dominus, illis morientibus, de eorum suppellectibus quicquam auferre præsumeret, finaliter interdictum. Vide *Bidella*, [** Grimmii Antiq. Jur. Germ. pag. 364. *Haltau*. Glossar. German. voce *Butteil*, col. 203. et infra *Butel* et *Melius Catallum in Catallum*.]

* **BUECATICUM**. Vide supra *Buccaticum*.

BUELLA, Intestinum, Gall. *Boynu*. Stat. Perus. pag. 58: *Quod nulla persona audeat effundere seu vacuare Buellis seu viscera..... bestiarum infra villam Stat. Vercel. lib. 3. pag. 107. r^o: Item statutum est et ordinatum, quod nulla persona audeat vel præsumat de cetero facere... cordas de Buellis bestiarum.* Vide supra *Budella*.

* **BUFA**, *Nugæ*, *gerræ*, Ital. *Buffa*, eadem notione, Hisp. *Bufa*, Derisio. Instr. ann. 1317. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 155: *Domina Johanna de Atrabato est et semper fuit vita et moribus inordinata,.... quasi per totam noctem in trufis, Bucufis, et solatiis..... communiter vigilans.*

BUVALUS. Vide *Bubalus*.

BUFETAGIUM, **BUFETARIA**, Vectigal, quod præstatur pro *vini bibitione* in tabernis, dictum quasi *Buetage*, *Buverterie*, unde nostri *Buffet* vocant *Abacum*, in quo pocula vinaria, et alia ad mensam repununtur. Aresta Pentecost. ann. 1265. in Regesto Parlamenti fol. 143. [** ap. Beugnot. vol. 1. pag. 600.] : *Cum Fratres Domus Dei Pontisarensis petenter quandam costumam, quæ dicitur Bufetagium, sibi solvi ab Abbatisa et Monialibus B. M. Regalis juxta Pontisaram, de vino ipsorum quod vendunt in taberna apud Pontisaram, ratione Bufetaria sibi date a D. Rege apud Pontisaram, etc. Tabularium S. Maglorii Parisiens. fol. 107: Erant in possessione habendi et percipiendi costumiam, quæ vocatur Buffeterie, in domo sua sita Parisis in vico S. Martini extra muros.* [Charta anni 1314. e Tabulario S. Martini Pontisar. : *Monachi S. Martini de Pontisera extimunt a Buffetagio, liaggio et triaggio vinarum venditorum ad brochiam, Gal. ad broche, in cellario suo de Pontisera.*]

* *Vel pro signo vini venalis appendendo; quo sensu accipienda vox *Bouffel* et *Bouffiel*, in Chartul. Corb. fol. 5. v^o: Nutz ne peut mettre ou pendre quelque enseigne ou aucune chose, comme ramons et Bouffaulx, sans le congé du prevost. Reg. 13. sign. Habacuc ejusd. monaster. ad ann. 1509. fol. 4: Ensemble les droits de tonnelieu et forage, *Bouffel*, afforage du vin qui y sera vendu. Ubi *Bouffel* proprie est arboris ramus, quo vinum venale indicatur. Vide infra *Buffeteria*.*

* **BUFETARIUS**, Tabernarius, capo, Hisp. *Bufiador*, nostris *Buffetier*, qui *vinum de Buffet* nuncupatum vendebat. Reg. parvum S. Germ. Prat. fol. 29. v^o. col. 1: *Quinque denarios illos Parisius accipiat de domo quadam, quæ fuit Lamberti Buffetarii. Stat. tabernar. ex Lib. rub. fol. magno domus publ. Abbavil. art. 9: Que nulz Buffetiers soit si hardis qu'il vende vin de Buffet à taverniers aucunis.* Lit. remiss. ann. 1364. in Reg. 96. Chartoph. reg. ch. 392: *Estienne, dit le Bourgognon, et Beatrix sa*

samme, Buffetiers demourans à Paris en la parroiche S. Germain l'Auxerrois..... Ledit Guillaume pour ce qu'il estoit plain et abuver de vin et de buffet qu'il avoit bue en la maison desdiz exposans, etc. Extat in Reg. 166. ch. 201. Ordinatio ann. 1411 : Sur le mestier de Buffetier..... Item que aucun dudit mestier ne mette en besongne lye puante, ne vin bouté ou puant. Unde colligi potest Buffet, vel vinum de buffet, potionis speciem fuisse ex vino aliisque rebus confessatam. Hinc

* **BUFETERIA**, Vicus Bufetariorum, in Necrolog. eccl. Paris. MS. : Cum nobilis et potens domina Margareta de Rupeguindon... nobis et ecclesiae nostrae..... vendidisset pondus, vulgariter pondus regis nuncupatum, Parisius in vico de Bufeteria, vulgariter vicus Lombardorum nuncupato.

¶ **BURETUM**, a Gall. *Buffet*, Abacus. Chartularium S. Cornelii Compend. : *Hæc sunt nomina utensilia de Ruminiao . . . unum tapetum, tria scrinia ferrata, unum Bufetum.*

BUFFA, Alapa, Occitanis *Bufa*. Gloss. Lat. Gall. *Alapa*, *Buffe*. Catholicon Armoricanum : *Avinac*, Gall. *Buffe*, Lat. *hæc cervica*. Item : *Buffeter*, *Alapizo*. Charta Philippi Reg. pro Ecclesia S. Medericis Parisiens. ann. 1273 : *Item super verbis contumeliosis, alapis, sive Buffis, melleis sine sanguine, etc. Berrius in Hist. Caroli VII : Boucicaut avoit donné une Buffe audit Gravile par jalouise d'une Damoiselle. Le Roman de Renart MS. :*

Del point li donne tel Buffet,
Del ouï li fit saillir un pet.

Ex Italico *buffa*, quæ est ea pars cassidis, per quam mittitur spiritus, vox, ut videatur, formata. Qui enim alapam alicui infligit, dicitur ironice caput vel genas illius galea operire ac tegere, *Couvrir la joie*; quæ est vulgaris apud nos loquendi formula. *Bosfada* dicitur trina illa collis percussio in Militarium inaugurationibus, de qua in v. *Alapa*, in Chronico Roderici Campiateris cap. 1 : *E mando lo Hamat Ruy Diaz, et ciñola el espada, y le dio paz en la boca, e non le dio Bosfada, como era costumbre.*

* **Glossar.** Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Buffe, Alapa, Buffeté, alapatus*. Nostris præterea *Baufrée*, *Buffeau*, *Bouffau*, et *Buffet*, eadem notione. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 135. Chartoph. reg. ch. 166 : *Lequel exposant dist audit Biguet, je te pourrai bien donner un Buffet*. Aliæ ann. 1404. in Reg. 159. ch. 4 : *Ledit Birart dist à icelui Chauvet que s'il le hâtoit, que il lui donroit un Bouffau ou Buffe. Intra : Buffeau*. Aliæ ann. 1469. in Reg. 196. ch. 142 : *Le suppliant dist que si on faisoit son devoir, on bailleroit à icellui Julien une Baufrée au long des joues. Occurrerit rursum in Lit. ann. 1466. ex Reg. 201. ch. 70. ubi Baufrée. Babekin*, eodem significatu, dixerunt. Lit. remiss. ann. 1392. in Reg. 143. ch. 286 : *Adoncques leva ledit Julian sa dextre main au revers contre le visage de laditte femme, en lui disant : Morveuse, je vous donrai tel Babekin, que je vous romprai les dents. Eodem sensu, at unde nescio, Etremplée legitur in aliis Lit. ann. 1455. ex Reg. 191. ch. 154 : Estienne Crosier ala à ladite*

fille et lui donna une Etremplée en la joue. Nisi legendum sit Ettemplée, Percussio temporis. Nec minus varie alapam infligere reddituerunt; Buffier quippe, Buffoier et Bufoier, præter Buffeter, usurparunt promiscue. Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 148. ch. 244 : Icellui Riffart dist que ledit barbier seroit batus ou Buffetez. Aliæ ann. 1419. in Reg. 172. ch. 19 : Lequel Raoul menacca icellui suppliant en disant qu'il le Bufferoit et batroit trop bien. Chron. S. Dion. lib. 2. cap. 4 : Devant l'empereur fu menez, là fu Bufoies et escopés. Paraphr. psal. Misericordia :

Quant Dex souffri por nous poverté,
Au jor qui fu por nous laidis,
Quant la serve geat, la cuverte,
Le Bufoia fache couverte.

* *Hinc Buffeteiz*, pro Rixa, quæ non tantum alapis, sed et armis committitur. Lit. remiss. ann. 1383. in Reg. 124. ch. 181 : *Ledit maistre Pierre juro qu'il verroit ja le plus beau Buffeteiz que il veist piega.... Ledit Jehan lui donna un coup de nerou de la hache qu'il tenoit près de l'oreille senestre, etc. Haud scio an inde accersendæ sint voces *Boffois*, *Bouffois*, et *Buffois*, quibus sterpitus, inconditus clamor, tumultus significatur. Le Roman de Garin :*

D'ambeides pars fu si gras li Boffois,
Ne le poisent spaier quatre rois.

Doctrinale MS :

Et sont fol et mesliu et mainent grans Bouffois.

Chron. MS. Bertr. Guescl. :

Je crois qu'il n'est nul homme chevaliers ne Anglois, Qui ne fust esbahis de veoir leur Boffois.

* *Buffe* a nostris quoque dictum, eodem sensu, quo ab Italis *Buffa*, ea nimurum pars cassidis, qua buccæ teguntur; quod non intellexit Editor Hist. Joan. de Saintré, pag. mihi 334 : *A la deuxième course, le seigneur de Loiselench attaint Saintré à la Buffe, tellement que à bien peu ne l'endormit. Unde Buffet, partem capitatis anteriorem vocant Provinciales. Glessar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : Buffet, Prov. sinciput.*

* **BUFFARE**, Inflare, nostris *Bouffer*, eadem notione. Stat. Vercel. lib. 3. pag. 75. v. : *Et non possit aliquis Buffare vel inflare ore, vel alio modo carnes. Buffar, pro Buffar, Buccas inflare*, in Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 148. Chartoph. reg. ch. 235 : *Icellui Taillefer dist à l'exposant qu'il Buffast, et qu'il lui donroit une buffe; icelui exposant Buffast, et lors ledit Taillefer lui donna deux buffes. Esbouffer vero, pro Resilire, vulgo Rejaillir. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 138. ch. 114 : Lequel frapotalement ledit pot sur la table, qu'il fut rompu, dont la servoise, qui dedens estoit, voulra et Esbouffa sur le suppliant.*

* **BUFFARIA**, Ludificatio, ab Ital. *Buffare*, nugari. Epist. Bened. XIII. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 758 : *Ipse vero (Angelus Corrario) ad alia argumenta se convertens primo, deinde quorundam oratorum suorum relativis, conatus est suam apertam contumaciam atque Buffariam fucatis coloribus excusare. Vide supra Buffa.*

** **BUFARIUS**, Est mendax, quasi venenum gestans sub lingua, id est mendacium. Gemma Gemmarum. A *Bufo*, vide *Buffo*.

* **BUFFETERIA**, idem quod supra *Buffagium*. Chartul. eccl. Carnot. : *Sicut evi-*

scopus habet quadam jura apud se retenta ab initio sine comite; ita comes habet aliqua sine episcopo, sicut est deablagium et Buffeteriam, quæ non de antiquo iure, sed de nova impositione processerunt. Nisi sit prestatio, quæ ob doliorum demissionem in cellam vinariam exsolvebatur; quo iure etiam potitur episcopus Bellovacensis sub nomine Buffeterie.

* **BUFFETUS**, [vel *BUFFETUS*] PANTS, in Statut. Veronens. lib. 4. cap. 109. Pant silagineus, Ital. *Pane Buffeto*. [Acta SS. Maii tom. 1. pag. 339. in additionibus ad vitam S. Antonini n. 14 : *Jussit affiri albissimum paneum, quem vocant Buffetum.*]

* **2. BUFFETUS**, Consensus hominum, qui de re aliqua statuere possunt, vulgo Bureau, Chambre, olim *Buffet*; qua etiam voce tabularium forense, Gall. Greffe, designatur, in Lit. ann. 1368. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 134. art. 28 : *Seront au Buffet de la halle deux clers sermentez à pension; lesquelz soigneront des registres fere, et des dépositions de tous témoins escrire. Chron. abbat. Corb. MS. fol. 23. r.º : Tempore ipsius abbatis (Roberti, hoc est, circa ann. 1125.) ex matra deliberatione antiquorum fratrum, ipse abbate instante, ordinata est camera Buffet, id est, locus congregatiōis seniorum fratrum. Nam ante tempora ista, si quis petisset a dom. abbate, a priori, seu a ballivo ecclesie terras ad colendas, oportebat eum venire in capitulum coram abbate et conventu. Reg. Corb. 13. sign. Habacuc ad ann. 1509. fol. 2 : Il lui estoit convenable de retourner audit Buffet pardevers mesdits seigneurs (les religieux de Corbie) tant pour raison de ladite réponse, comme pour besongnier aux affaires de ladite église, ainsi qu'il est accustomed faire audit Buffet chacun jour de Mercoedy et Samedy, et qu'il estoit Mercoedy, que mesdits seigneurs tenoient ledit Buffet. Sed et Buffet nostri vocarunt limen, Gall. Seril. Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. III. Chartoph. reg. 181 : *Ledit Bridoul courra ses audit Tassart l'espée nue mauvaiselement et en traison sur le seuil ou Buffet de son huis, où il estoit paisiblement, ... et de ladite espée le ferri et assena en la mamelle. Cujus appellationis rationem, quia scilicet pars est domus anterior, vide supra in Buffa.**

* **BUFFO**, Pro *Bufo*, Gall. *Crapaud*, in Lit. absolut. officialis Atrebatis. ann. 1349. in Reg. 77. Chartoph. reg. ch. 127.

* In patrandis veneficiis sœpius *bufone* utebantur; quod successum aliquando habuisse opinati sunt, ut eruitur ex Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 116. ch. 157 : *Lesquelles femmes porterent secondelement un gros crapot, comme dessus, pour defaire ledit sort; et ce fait la fille tantost après fut aussi comme toute gurie.*

* **BUFFONES**, Scurrie, Gallis *Bouffons*. Breviloq. : *Goliardi, Buffones, Joculatores*. Synodus Saltzburg. ann. 1310. cap. 3 : *Clerici ... qui se joculatores, seu Goliardas faciunt, aut Buffones, etc. Vide Goliardes.* Jo. Villaneus lib. 7. cap. 88 : *Onde di Lombardia, e di tutta Italia vi traheranno Buffoni, e bigherni, et huomini di corte. Salmasius ad Tertullianum de Pallio : Scarras, mimarios, et scenicos, placenteriosque*

Buffones hodie vocamus. Atque ita veteribus vocabantur, quod buccas inflarent in mimo, alapis accipendi, ut validius sonarent. Adamantius Martyrius : *Bufo*, φούριος, etc. Malim a *Buffa*, quod mimi ac scurras invicem sibi alapas ac *buffas* infilentes, risum spectantibus moveant. Vide Octavium Ferrarium in Origin. linguae Ital. in *Buffone*.

* **BUFFONIA**, Scurrilis jocus, Gall. *Bouffonnerie*. Vide locum in *Ribaldi*.

* **BUFFREDUS**, Major turris, Gall. *Befroy*. Hist. Harcur. tom. 4 pag. 1099. ex Chronico MS. Beccensis Abbatiae : *Congruit consilio et auxilio Baronum, Militum ac vicinorum eam fortificare... et capellas circa chorum, et alias aperturas lapidibus obstruere, ipsamque Ecclesiam et Buffredum cum turribus Ecclesia, Capitulumque cingens propugnaculis ac fossatis circumdare*. Vide *Belfredus*.

BUPLUS. Vide *Bubalus*.

* **BUFONES**, apud Marten. Anecdot. tom. 4. col. 727. Idem qui *Buffones*.

* **BUFURDIUM**. Vide *Bohordicum*.

* **BUGA**, Minutum lignum, Gall. *Buchette*. Lit. remiss. ann. 1349. in Reg. 78. Chartoph. reg. ch. 161 : *Cum Johannes de Jaynes... projecisset contra dictam gallinam quandam Bugam levem, seu parvum baculum, etc.*

* **BUGADA**, vox Hispanica, Lexivium, Gall. *Lessive*. Comput. ann. 1363 ex Tabul. S. Vict. Massil. : *Pro quatuor Bugadis albarum et maparum, florenos iij*. Charta ann. 1414. in Reg. 3. Armor. gener. part. 2. pag. 14 : *Faciebant in fonte sive rivo de Finiels Bugadas suas.* [** Vide Raynouard. Glossar. Roman. voce *Bugada*, vol. 1. pag. 259. Murator. Antiq. Ital. tom. 2. col. 1171. voce *Bucato*.] Hinc

* **BUGADERIUS**, Ad lexivium pertinens, *Bugadein*, lexivio abluere, Venetis Brit. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. : *Item plus duos cubatos Bugaderios*.

* **BUGADIEYRA**, Mulier, quæ lexivio abluit, purgat, in Instr. ann. 1366. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 303. col. 1. *Bugideres*, Venetis Britannis.

* *Vasis species*, idem ut videtur, quod *Italis Bognola*. Hinc

* **BUGATTATUS**, In vase, *Bugata* dicto, positus. Chron. Bergom. ad ann. 1403. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 946 : *Emi ego Castellus sextaria iv. farinæ conducta a loco Martinengi in urbe Bergomi, ad computum librarum v. pro qualibet soma, et non dabant nisi penses xiv. pro qualibet soma; et fuerunt quartaria xiiij. farina Bugattata*.

BUGARI. Vide *Bulgari*.

BUGATA. Contract. Dati. Bergom. lib. 2. cap. 6 : *De omnibus vasis lapideis, de Bugatis, de brontia, etc.*

* **BUGATUS**, Panni species. Stat. Riper. cap. 12. fol. 4. r^o : *De qualibet petia Bugatorum et stagmeniarum brachiorum duodecim, soldi duo*.

* **BUGAZOLUS**, Alvis, alveare, Gall. *Ruche*, Ital. *Bugno*; vel apum examen, Gall. *Essaim*. Stat. Vallis-Ser. rubr. 129. ex Cod. reg. 4619 : *De quoilibet auleo seu examine, seu Bugazolo apium, seu buso, etc. Nostris Bugnon, eadem notione*. Lit. re-

miss. ann. 1455. in Reg. 191. Chartoph. reg. ch. 172 : *Le suppliant embla ung Bignon de mouches abeuilles, où se jait le miel*. *Bournay* vero, est apum examen, in Lit. ann. 1465. ex Reg. 194. ch. 75 : *Le suppliant ala aider..... à mettre à point ung exain ou Bournay de mouches à miel, qui icellus jour estoit exainé ou vergier d'icellui charretier*.

BUGENS, Spado, Papiæ. [MS. Ecclesiæ Bituric. et vet. Glossarium MS. San-German. num. 501. : *Bugeus, Spado. Arvernus, Buge.*] Vide *Bigens* et *Buggeus*.

BUGERI. Vide *Bulgari*.

* **BUGERIUS**. Vide supra *Bougerius*.

* **BUGES**. Vide mox *Bugetus*.

* **BUGETUM**, Gall. *Bouge*, Ædicula. Reparat. factæ in senescal. Carcass. ann. 1435 : *In aptando et reparando Bugetum stabularum dicti castri, etc.* Vide *Bugia* 1.

* **BUGETUS**, Lapidis genus. Charta ann. 1384. ex Tabul. Massil. : *Item solvatis Johanni Arnaudi barquiero pro portu mille lapidum in sua barca, vocatorum Buges. Infra : Septem albi pro qualibet Bugeto.*

* **BUGERUS**. Vide *Bugens*.

* **BUGGEUS**, Spado, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646. Vide *Bugens*; ubi dele, *Arvernus Buge*: quid enim apud ipsos sonet hæc vox, exponitur mox in *Bugia* 3.

1. **BUGIA**, Ædicula, Gallis *Bouge*. Libertates oppidi Jasseronis, apud Guichenon in Histor. Bressensi pag. 106 : *Pro dominibus, grangiis, Bugiis, etc.* [Vide supra *Bougia*.]

2. **BUGIA**, Italis est mendacium : de qua voce vide Octavium Ferrarium in Origin. linguae Italicae.

* 3. **BUGIA**, Pascuum, pratum, Arvernus. Terrear. Apchon. ann. 1511 : *Plus unam Bugiam, vocatam de la Fon, cum quadam nemore contiguo, scitis à la Feyde, confrontatam juxta Bugiam Ludovici Mazeirac..... Plus quadam Bugias et campos contiguos..... Plus medietatem cuiusdam Bugia, vocatæ de la Touleyre. Bughia et vulgare Bughe*, ibid. Lit. remiss. ann. 1464. in Reg. 199. Chartoph. reg. ch. 430 : *Sur ce que ung nommé Guillaume Peschoux gettoit leur bestail hors de la Bugia et battoit son frere, le suppliant lui dist : Pourquoys il battoit sondis frere; lequel Guillaume lui respondit, pour ce qu'il tenoit son bestail en son pasture. Quod in Arvernia actum est.*

* 4. **BUGIA**, *Butgia*, Candela e cera candida, Hispan. *Bugia*, nostris *Bougie*. Testam. Guil. Arnaldi de Bellovidere civis Tolos. ann. 1472 : *Ordinavit dictus testator, quod die sua sepultura..... habeantur duodecim intorticia ceræ..... cum candelis Bugia necessariis et pertinentibus..... Cum candelis Butgia necessariis*. Vide supra *Bougia* 2.

* **BUGIS, gis**, Queue de charue, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679.

* **BUGLIRE**, Bullire, Aquis ferventibus occidere, Gall. *Bouillir*. Instr. ann. 1384. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 61. col. 2 : *Plura alia loca presentis senescallia hostiliter debellarunt, homines interficiendo, concremando, Bugliendo, et alias inhumaniter tractando*. Vide infra *Bullire* 3.

* **BUGULUS**, Ornamentum muliebre. Chron. Placent. ad ann. 1388. apud Mu-

rator. tom. 16. Script. Ital. col. 580 : *Domine pro majori parte, loco terzarum de auro vel de serico, quas portare solebant contextas seu interzatas in capillis capitis earum, nunc portant Bugulos, qui sic non minantur, quos cooperiunt capillis capitis earum ligatis super dictos Bugulos, etc. Vide supra *Borreletus* et *Baga*, 2.*

* Aliud vero est mulierum itidem ornementum, quod *Boullon* vocatur, in Lit. remiss. ann. 1442. ex Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 239 : *La supplante avoit pris en ung coffre trois bourses et ung bouton ou tabouret à usage de femme, estoient de sonnettes et de Boullons d'argent. Idem videtur quod etiam nunc Bouillon appellant, ut et in aliis Lit. ann. 1414. ex Reg. 168. ch. 162 : Sept escus en or, huit escus en monnoye et trois petit Bouillons, et deux anneaux d'argent.*

* **BUHETERIUS**, Gall. *Buhetier*, Urcorum, quos *Buée* et *Buhe* vocabant, opifex. Lit. remiss. ann. 1374. in Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 222 : *Pro parte Theobaldi, dicti le Rouelet, Buheterii apud Cathalaunum commorantis, etc. Buhetier, ibid. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : Buée, orca, i. amphora, quoddam vas, vel urceus. Lit. remiss. ann. 1459. in Reg. 188. ch. 51 : Six boisseaux de feves, et environ une Buée de vin. Aliae ann. 1448. in Reg. 179. ch. 130 : *Ung jeune homme, nommé Sorin, avoit rompu et cassé une Buhe ou cruche de terre. Neque alio sensu Buion dictum puto, in Lit. remiss. ann. 1407. ex Reg. 162. ch. 89 : Trois tronçons de culeuvre avec juz de fiens, tout ce estant en un Buion de terre, etc. Byon, eadem, ni fallor, acceptio, in aliis Lit. ann. 1361. ex Reg. 89. ch. 461 : Quod idem Johannes a dicto Stephano habuerat quoddam vas, vocatum Byon, oleo plenum, et tenens quasi tres pintas olei. Vide in Butta 3.**

* Aliud vero sonat *Buhot*, Camini scilicet spiraculum, Gall. *Tuyau de cheminée*, in Lit. remiss. ann. 1418. ex Reg. 170. ch. 159 : *Icellui Jehannin monta sur la maison, et par le Buhot de la cheminée getta grant quantité de neige. Qua etiam notio accipienda videtur hæc eadem vox ex Computo, quem v. Buhors laudat Cangius. Sed et pro quovis tubo seu canali : Un Buhot d'argent à porter plume d'Autrice, in aliis Lit. ann. 1388. ex Reg. 135. ch. 165.*

BUHORS, in Tabulario Sandionysiano. Charta ann. 1230. Kal. Maii : *Guido dictus Caprosiae vendit justitiam et Advocatiam Conude, et troffus fæni, et redditus, qui vocantur Hayes, et tensamenta, sita in avena et denariis, et quosdam redditus, qui vocantur Buhors, et corveias de rachiis et fossatis. Ubi Buhors sumitur, ni fallor, pro præstatione, quæ fit pro facultate behordandi, seu bastiludio decertandi. Vide Bohordicum. In Computo Domanii Comitatus Pontivi ann. 1405. hæc leguntur : Des revenus des Buhos du Gard les Ruës, neant cest an, pour ce qu'il n'y en a aucun durant le temps de ce compte.*

* Quidui intelligeretur de præstatione, quæ fiebat pro facultate capiendi asdearum speciem, quas *Buhoriaux* vocabant, vulgo *Butors*? Lit. remiss. ann. 1411. in Reg. 166. Chartoph. reg. ch. 107 : *Le suppliant garde*

des bois du seigneur de Bouberch et commis à garder les hairons, Buhorlaux, et autres oyseaulx, qui sont d'an en an dedens les bois de Bouberch, affin qu'ilz ne fissent embele. Bruhier, pro Brutier, Avis rapacis species, apud Guignevel. in Peregr. hum. gener. MS. :

*C'est la main du Bruhier qui bape
Les petits pouchins, et agrape.*

T BUHURDARE , BUHURDICUM. Vide *Bohordicum.*

BUIBLOTA, in Legibus Alfredi. [Vide *Outhron.*]

T BUIEUS, Buxeus, Gall. de Buis. Spicil. Fontanel. MS. pag. 232 : *Pecten Buius cum vagina.*

* BUILIO, Massa monetaria, pro *Billio*. Vide in hac voce. Charta ann. 1328. in Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 241 : *Builonem usque ad immensibilem quantitatatem extra regnum nostrum portari fecisse dicebantur. Nostris Buillon, Frustum, bolus, vulgo Morceau, bouchée. Le Roman de Robert le Diable MS. :*

*Del pain prent moques et rouillons,
En sa bouche en met grans Buillons.*

* Idem sonat *Buignon*, in Mirac. MSS. B. M. V. lib. I :

*Que tex mengue bone sausse,
Et bone char à grans Buignons.*

Vide *Bullio* 3.

T BUINARIUM, Modus agri, idem ac *Bonnarium*, Gall. *Bonnier*. Charta Clodovei Reg. Franc. ann. 638. tom. 3. Hist. Paris. pag. 20 : *Habentem ab introitu suo usque ad alveum Maternæ fluvii Buinaria duodecim.*

* BUIOLIUM, Pondus. Stat. Vercel. lib. 3. pag. 86. v°. : *Item quod quilibet venditor et venditrix habeat Buiolum sive murchum de libra una ad minus, ... et divisum in medium libram, quartam unziam usque ad diagmam.... Et si aliquis vult habere majus marchum vel Butolium, vel de majori quantitate, possit habere. Nostris Buillot, Corbis est, vulgo Panier. Lit. remiss. ann. 1391. in Reg. 142. Chartoph. reg. ch. 23 : Un cheval chargé de deux penniers ou Builloz esquelz avoit certaine quantité de conins. Vide infra *Bullionum*.*

T BUIRA. Ita Cremonenses suum appellant *Carrocium*. Vide in hac voce.

* BURETA, Urceolus, Gall. *Burette*, pars supellectilis ecclesiasticæ. Reg. episcop. Nivern. ann. 1287 : *Et in capella sunt calix argenteus, duce Bureta argentea. Vide Bureta. Est autem Buiron, instrumentum piscandi, de quo in Redit. comitat. Hann. ann. 1265. ex Cam. Comput. Insul. : Au blanch pisson c'on prent à ces seuwieres as Burons et à nasses, etc. Vide supra in Buchia.*

* BUISSELLUS, Modius, mensura frumentaria, Gall. *Boisseau*. Charta Ludov. VII. reg. Franc. ann. 1164. in Chartul. Guil. abb. S. Germ. Prat. fol. 88. r°. col. 1 : *In quo (molendino) haberet ipse et hæres suus quartum Buissellum, et custodium molendini non habebit Willelmus propriam. Vide Bussellus in Butta 3.*

T BUISTA. Vide post *Buxis*.

* BUITARDA, Otis, Gall. *Outarde*, Campanis nostris *Bitarde*. Vide *Bistarda*. Charta ann. 1463. in Lib. nig. S. Petri Abbavil. fol. 118. r°. : *Nonnulli, tam ecclesiastici*

*quam seculares, parrochiani dicta ecclesie sancti Sepulcri, de scitu et consensu ipsius magistri Mathaei (parrochi) fecerant..... fieri foveam in cimiterio ipsius (ecclesie)..... sed dumtaxat hoc derisione factum est pro quadam ave, que vulgariter dicitur *Buitarde*; ..... dictus curatus..... affirmavit quod ea..... jocose dumtaxat et intentione dictam *Buitardam comedendi*. Vide supra *Aivistarda*.*

* **BULBUCARIS**, pro *Bubulcaris*, ad bulbucum pertinens. Lit. remiss. 1416. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 377 : *Qui Johannes et Guillermus insinu more Bulbucari in terra se voluntates, etc.*

* **BULBUS**, *Baculus pastoralis*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7613.

* **BULCIA**, Sacculus instar *bursæ*, Gall. *Sachet*. Inventar. MS. thes. Sedis Apost. ann. 1295 : *Item xiiij. Bulcias de corio pro libris. Vide *Bulga*.*

* **BULCONIA**, Modus agri, idem quod *Bobulca*. Vide in *Bovatu*. Stat. Vercel. lib. 7. pag. 147. r°. : *Item quod quilibet dominus, vel quasi, habens utile dominium, colonus vel massarius habitans in jurisdictione Vercellarum, qui tenet terras et possessiones ad non modicum tempus, tenens Buleoniam unam terræ vel plus, teneatur plantare et allevare Bulconiam unam terræ de vitibus. Vide *Bulcus*.*

T BULCUS, Certus agri modus, ab Anglico Bulk, Magnitudo. *Madox Formulare Anglican.* pag. 179 : *Ingeram de Dumurd... Scitatis quod Ricardus filius Hugonis calumniavit in Otheselvia unam virgutam terræ et tredecim acres de dominio, et terram trium Bulcorum et dimid. et unam cotlandam.*

T BULDIELLUS, an *Balteus*, Gall. *Baudrier*? Tabularium Burguliense : *Ego Hubertus miles de castro Salmou habebam vicariam de seniore meo Alano Cuynone castro quam concessi monasterio Burguliensi. Accipi ab ipsis Monachis solidos mille et senior meus Alanus ducentos solidos. Fuit unus locutus in pretio valde bonus, et unus cabillus. Filius vero ejus Alanus et Bernerius duos Buldiellos habuerunt. Mater vero Odonis senioris nostri habuit unam unciam de auro et septies mille. Regnante Roberto Rege, imo dominante Jesu Christo Rege aeterno.*

T BULECTA, Genus tributi, apud Rymer. tom. 12. pag. 283 : *Sine solutione aliquius dacii, pedagii, passagii, vectigalii, gabellæ, Buletarum, etc. Vide *Brevetus in Brevis*.*

BULENGARIUS, *Bulenoria*. Vide *Bolendegarii*.

T BULERGIS, Consiliarius. Papias MS. Græcis *Boulēgoros*, idem.

BULETARE, Farinam incernere, cribro secernere, Gall. *Bluter*, [ab Armorico Bleut, Farina purior, unde dictum, Buletare, pro Bleutare.] Lansfrancus in Decretis pro Ord. S. Bened. cap. 6 : *Vas et locum, quo farina Buletari debet.*

BULETELLUM, Cribrum farinarium, nostris *Bluteau*, apud Matth. Paris ann. 1202. pag. 145.

* **BULETELUS**, Pollinarium cribrum, nostris olim *Buleteil*, nunc *Bluteau*. Arest. ann. 1345. 6. Aug. in vol. 2. arest. parlam. Paris. : *Dicti officiales nostri iura et utilitates habent et consueverunt habere in die corona-*

*tionis nostræ, necnon quandocumque et ubique nos contingit comedere coronam regiam portantes; panetarius videlicet panem coctum, ... telas albus ad reponendum param oris, Buletoles, corbelones, ... et omnes alias res residuas pertinentes ad servitum officii puncturiæ. Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120 : *Politrudium, Gall. Buleteil. Vide *Buletum* et *Bultellus*.**

* **BULETINUM**, Sigillum, Ital. *Bulletino*, nostris *Bullette*. Stat. Palav. lib. 2. cap. 38. pag. 104 : *Si quis falsificaverit vel falsificari fecerit sigillum vel *Buletum* Mag. domini nostri, puniatur et condemnetur uamputatione manus dextræ; ..... si vero sigillum vel *Buletum* alterius persone universitatis vel collegii, puniatur et condemnatur in libris decem imper. *Bulleite*, et *Bulete*, Parvum sigillum, in Lit. ann. 1299. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1311 : *Poor chou que jou n'avoie mies mon grant sei avoec mi, jou ai mis men petite *Ballete*.* Charta ann. 1335. in Chartul. *Regalisoci* part. 2. ch. 3 : *Un testament..... sellé du grant seal de la court de Suessons, et de plœseurs autres *Bulletes*. Eodem nomine donatur jurisdictio, cui sigillum apponere competit. Charta ann. 1316. ex Chartul. 21. Corb. fol. 107 : *En tesmoing de chos nous avons ces lettres scellées du seal de le *Bullette* de la ville de Montdidier. Vide supra *Bulletum*.***

BULGA. Papiae : *Saccus tortus*. Sed legendum scorteus. Festus : *Bulgæ Galli saccus scorteos vocant.* Gloss. Saxon. *Ælfric* : *Bulgæ, Hydig fæt, i. vas ex corio colectum; Galli Bouge vocant. Eadmerus lib. 2. Vitæ S. Anselmi cap. 27. apud Surium : Bulgæ et manticae reservatæ sunt. Vocem retinent etiamnum Cambro Britanni, quibus *Bolgan*, est *Bulga*, [Armorici *Boulches* appellant.] De vocis etymo consulendus præterea Goropius Bekanus lib. 1. Gallic. pag. 15. Adde præterea Steph. Paschasium in Disquisit. Francicis lib. 8. cap. 2.*

BULGIA, Idem quod *Bulga*. Willelmus Malmesb. lib. 1. de Gestis Pontific. : *Bulgias et manticas corum efferti et expediti jussit. Alibi *Bulgas* habet, lib. 4. Hist. pag. 128 : Manticis omnibus et *Bulgis* in media prolatis.*

BULGETARIUS, *Bulgarum venditor*. Gloss. Gr. Lat. : *Bulgetarius*, Βούλγαρος. Σαιγιόδην Græci recentiores dicunt, *Bulgaria*, nostris *Bougette*. Nicetas in Man. lib. 6. a. 5. Vide Meurs.

* *Hinc Embouger, Sacculos, Gall. Poches, vesti assuere.* Lit. remiss. ann. 1468. in Reg. 200. Chartoph. reg. ch. 117 : *Lequel Montigne respondit au supplicant, qui avoit donné un pourpoint et des chauses à faire, que la couturiere avoit cousu toute matane pour Embouger sa houppelande.*

BULGARI, **BUGARI**, **BUGRI**, **Haereticæ**, qui vulgo *Albigenses* in Francia, alibi *Paterini*, *Cathari*, etc. *Manichæorum assecæ*. Matth. Paris ann. 1238' de quadam Roberto Dominicano scribens, qui in Flandriam missus est cum officio Inquisitoris : *Ipsos autem nomine vulgari *Bugaros* appellavit, sive essent Paterini, sive Jovinianæ, vel *Albigenses*, vel aliis hæresibus maculati. Philippus Mouskes, de eodem Roberto :*

Si estoient Bougre nommés,

De fausse loy pris et prouvé etc.

Vide Matth. Westmonast. ann. 1236. [Et infra in voce *Pifti*.] Monachus Altisiod. ann. 1201 : *Eraudus Miles, haereticus illius, quam Bulgarorum vocant, coram Legato arguitur. Idem ann. 1206 : Hæreticos, quos Bulgaros vocant, vehementer studuit insectari, ejusque instantia actum est, ut plerique rebus suis exinanirentur, exterminarentur alii, ali cremarentur. Anno denique 1207, satis docet idem Scriptor, eosdem suis Bulgaros cum Albigenibus : Per idem tempus Bulgarorum hæresis exercrandu, errorum omnium fæc extrema, multis serpebat in locis, tanto nocentius, quanto latentius ; sed invenuerat maxime in terra Comitis Tolosani, et Principum vicinorum. Adde Nangium in Chron. eod. ann. 1027. Hist. Francorum MS. quæ exstat. in Bibl. Memmiana, ann. 1223. de Philippo Aug. : Envoya son fils en Albigeois pour détruire l'hæresie des Bougres du pays. Alia, quæ desinit in ann. 1322. ad ann. 1225 : En cest an fist ardoir les Bougres freres Jeans, qui estoit de l'Ordre des Freres Prescheurs.*

Bulgarorum hæresim a detestando Manichæo originem sumpsisse, auctor est Albericus in Chronicis MS. ann. 1239. ubi ejusmodi hæreticos in Campania ignis supplicio damnatos refert : sic enim oblinuit S. Ludovico imperante. Stabilimenta ejusdem S. Ludovici lib. 1. cap. 83 : Se auncus est soupeonné de Bouquerie, la Justice le doit prendre, et l'envoyer à l'Evesque; et se il en estoit prouvez, l'on le doit ardoir.

Bulgars vero Albigenenses hæreticos appellarent nostri, quod Bulgari eorum hæresi maxime infecti essent, qui eam ab Orientalibus et Gracis Manichæis hausebant, Basilio Macedone imperante, ut fusius narrat Petrus Siculus in Hist. Manichæorum statim initio : deinde quod eorum summus Pontifex, cui cæteri ejusdem secta ministri obnoxii erant, in Bulgaria sedem fixisset. Episcopus Portuensis in Epistola apud Matth. Paris ann. 1223 : Ille homo perditus, qui extollitur supra omne quod cultur, aut quod dicitur Deus, jam habet perfidias suæ pæreambulum hæresiarum, quem hæretici Albigenenses Papam suum appellant, habitantem in finibus Bulgarorum, Croatæ, et Dalmatiæ, juxta Hungarorum nationem. Ad eum confluent hæretici Albigenes, ut ad eorum consulta respondeant. Reinerus lib. contra Valdenses cap. 6. recensens Ecclesiæ, uti vocabant, Catharorum, qui iudicem sunt cum Valdensis et Bulgaris, Ecclesiam Bulgarorum dominat, a qua cæteras profluxisse ait pag. 71. et cui præfuisse subdit Episcopum et Elium majorem Ecclesiæ Bulgariæ appellatum, pag. 78. Vide Marcum lib. 8. Hist. Beneharn. n. 2. et seqq.

* Quorum hæresis Borguezie appellatur, in Chron. S. Dion. lib. 3. cap. 14 : Quant à l'évesque de la Borguezie entendu, etc. Dicti oræterea Bulgari, puerorum corruptores : inde Bougeronner, cum pueris rem habere, in Lit. remiss. ann. 1477. ex Reg. 206. Chartoph. reg. ch. 1115 : Fut rapporté et stoit commune renommée, que icellui Lomart Bougeronnoit, ou s'efforçoit Bougeronner iucuns des enfans, qui gardoient avec lui

aux champs le bestail. Hispan. Bujarron, masculorum concubitor.

Interdum Bulgari, seu Bougres, dicti κτηνοθέται. Regestum Arestorum Parlementi : Bouquerie, si est habiter avec les bestes. Vetus Franciæ Consuetudinarium : Le haut Justicier a la punition de Bouquerie, et là doit la Justice temporelle faire ardoir.

* Haud scio an hoc pertineat vox Boulacare, quæ grave convicium est apud Sanctones. Lit. remiss. ann. 1417. in Reg. 170. ch. 10 : Lequel Noulin demanda à icellui Guillot, où estoit ce ribault Boulacare, en parlant de Jehan Girault ; ..... lequel mot Boulacare estoit tenu et repueé moult injurieux au pâts (de Saintonge). Alia videtur prorsus a vulgari Pouacre, qua homo spurus significatur.

Denique Bulgaros vocabant nostri usurarios omnes, quia ejusmodi hominum genus usurarii mercionis operam dabunt. Matthæus Paris ann. 1255 : Ipsi usurarii, quos Franci Bugeros vulgariter appellant. Vetus Rotulus ann. 1233 : Pro rebus saistendis Caorsini capti proper Brogrisiam 7. libr. etc.

* BULGERIA, f. Domus, mansio, habitation, a Saxon. Bolk, domicilium. Charta Henr. reg. Angl. pro fratribus S. Egidii Pont. Audomar. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 442 : Ex dono Radulfi parvi mansuram unam terræ in Bulgeriam. Vide supra Bullonia.

BULGETARIUS, BULGIA. Vide Bulga.

* BULGRI, iudicem qui Bulgari, in Vita S. Ludmillæ tom. 5. Sept. pag. 355. col. 1. Vide supra Bolgri.

† BULGULA. Vide Bolla.

† BULIO. Vide Bullio.

* BULIRE. Vide infra Bullire 3.

BULLA. Hujus vocis varias notiones complexus est Ebrardus Bethuniensis in Gracismo :

Bulla, tumor laticis, nola, sidus, gemma, sigillum, Bulla nota gemmam, stellam, vestem puerorum, Ornamenta sil... Bullas, et balthea signat.

Quid Latinis Bulla sit, hic non disquirro : obseruo tantum, Scriptoribus inferioris ævi ita appellari ornamenta quædam orbicularia, a quibus vox, Boule, apud nostros originem sumpsit. Jo. de Janus : Ut generaliter dicatur, omnia ornamenta aurea vel argentea, quæ sunt quasi inflatu, Bullæ dicuntur. Gloss. Isid. : Bullæ, ornamenta regalia, vel camelorum. Mos. : Bullæ, stramenta regalia camelorum; leg. ornamenta, quomodo apud Papiam : Bullæ, Ornamenta regalia puerorum, vel equorum, dictæ, quod sint similes bullis, que in aqua instaurantur. Vetus interpres Juvenalis sat. 5 : Antiquitus nobilium pueri Bullas aureas habebant : pauperum de loris, signum libertatis.

[* Confer Ascon. in Verrin. 2, 1, 58.] Hac igitur notione bullas accipiendas puto apud Apuleium lib. 6 : Bullisque te multis inoculatum, veluti stellis relutem, ... saginabo. Anastasius in Sergio II : Gabathas interrasiles denuratas cum Bullis duabus. In Leone IV : Cum... gemmis ac Bullis aureis 33. Leo Ost. lib. 3. cap. 31. (al. 33.) : Alteram quoque iconam rotundam argento... vestitam, argenteis etiam Bullis extrinsecus in gyro circumdatam, transmisit. Ubi, ut et apud Anastasium, Bullæ dicuntur, quas

alii Lunulas vocant. S. Hieronym. in cap. 3. Isaiae : Hubent mulieres in Lunæ similitudinem Bullulas dependentes, quas nos ad Ecclesiæ ornamenta transferimus, quæ illuminantur Sole justitie. Dudo lib. 3. de Morib. Normann. : Ensem ex auri sex libris in capulo, brateolisque atque Bullis artificialiter sculptum. Chron. Casauriense : Unde receperunt ipsi venditores ab eadem clemetissima Regina Bullas de auro duas, equum optimum cum argentea sella, in pretium mille ducentorum solidorum. Charta vero, cuius hic mentio, sic concipitur : Unde receperimus nos suprascripti venditores pretium a te Hermengarda, Bullas duas, et caballum unum cum una sella argentea, etc. Gunther. Lib. 9. Ligur. :

Qui gentilis Arabi, tanquam munuscula Regi Adeveret, frenos, cæteria, cingula, Bullas, etc. Adde Luithprand. lib. 6. cap. 3. [* Grimm. ad. Walthar. pag. 76. et Ruodlieb. fragm. 13. vers. 100.]

* Charta ann. 1019. tom. 1. Hist. Cassin. pag. 80. col. 2 : Feci autem scribere..... texum sancti Evangelii..... et manualem unum, quas (sic) vestivæ ex sericis indumentis, et desuper crucis argenteas, et gammas, et Bullas, et fibulas similiter argenteas. Hinc

* BULLÆ dici videntur quædam ludi instrumenta, in Stat. MSS. eccl. S. Petri Insul. ann. 1388 : Ne aliquis audeat ludere ad pilam, vel alias ludos, unde rixa possit oriiri, ... nec etiam ad taxillos, aleas et Bullas. Vide supra Boula 2.

2. BULLA, Sigillum, seu typus sigillarius, quo bullæ ipsæ imprimuntur. Glossæ MSS : Bulla, Emblema, i. varietas pavimenti, vel sigillum. Gloss. Ælfrici Saxonum : Sigillum, vel Bulla. Segel. Jo. de Janua : Bulla, sigillum, quod cere imprimitur. Huc baldus in Vita S. Rictrudis cap. 15 : Et ut clara editus prosapia, Regis quoque præclarus fulsit in aula, regia honoratus Bulla, utpote prudens Notarius regalium preceptorum conscribens edicta. Hariulfus lib. 1. Chron. Centul. cap. 6. de Mauronto : In aula ejusdem Regis militavit, et ut nobilis regie Bullæ vel sigilli bajulus. [Testamentum Guillelmi Moutispessulanum tom. 9. Spicilegium Acher. pag. 157 : Sacrista vero habeat partem sigilli, et Bullæ residue tres partes dentur in ornamenti Ecclesiæ; de Bulla vero et sigillo fiat sicut erat temporibus patris mei.] Nicetas Choniates in Codice Barbaro-Græco ejusmodi typum sigillarium Imperatoris CP. γρυπόθεαν appellat, ει μάτα λαμπρών fuisse ait, hoc est, lapillis adornatum. Niceta Paphlagoni in Vita S. Ignatii Patr. CP. sub fine. Harmenopulo lib. 6. cap. 14. et in Menæis Græcor. 11. Nov. in S. Mena, βουλλωτήριον dicitur.

¶ Quando autem cœperit vel desierit Bullæ vocabulum pro Sigillo adhiberi, paucis docet Mabillonius lib. 2. de Re diplom. cap. 10. Ludovicus II. Francorum Rex Bullæ vocabulum saepius usurpavit, ut constat ex Spicilegio Acher. tom. 5. pag. 370. 384. et 388 : Ex Bulla nostra jussimus annotari : tum, Nostreque Bullæ impressione; ad hæc, Bullis nostris reborari. Ante Ludovicum II. tempora in usu erat Anulus. Idem Anuli seu Bullæ usus perseveravit ad Ottomem primum Imperatorem, qui sigilli appellatione identidem usus est ex eodem Spicilegio.

egii tom. 5. pag. 407. 410. 414. Ottoneum Magnum hac in re imitati sunt Reges nostri Capetiani, non tamen semper, ut patet cum ex aliorum, tum ex Philippi I. exemplo et verbis, *Bullis nostris subsigniri jussimus*, in Historia Trenorchiensi pag. 325. in qua Historia alia de sigillo Henrici I. ac Philippi jam dicti exempla occurunt, uti et alibi passim. [** Vide infra in *Bulbare*. Chart. papyrac. incerti anni ap. Maium Classic. Auctor. vol. V. pag. 363 : *Hec vero nostra auctoritas ut ab omnibus obseruetur et verius credatur, diligenciusque custodiatur, more nostro subscribi, et de Bulla nostra subter jussimus sigillari*. Chart. Caroli II. ann. 883. ap. Neugart. Cod. Dipl. Aleman. vol. 1. pag. 445 : *Hoc idem praeceptum propria manu firmavimus, et de Bulla nostra subter insigniri praecepimus*. Hincmar. Remens. Annal. ad ann. 867. ap. Pertz. vol. 1. pag. 475 : *Hinemarus... epistolam suo nomine ad Nicolaum Papam dictari in contrarietatem Hincmari fecit, quam et Bulla sui nominis sigillavit*. Vide *Burla*.]

BULLA, sumitur crebrius pro ipso sigillo quod Chartis appenditur. Synodus Romana sub Eugenio II. PP. ann. 826. cap. 18. apud Holstenium, de dimissoriis Epistolis : *Metropolitanus Bulla eas muniri oportet. Versus de Vicelino Episcopo Bremensi : Chartas conscriptas, et res in scripta redactas. Bullis firmavit, bannoque suo stabilivit*.

Infra :

Scriptis firmavit hæc, et Bulla solidavit.

[Acta SS. Benedict. sæc. 6. part. 2. pag. 418. ex Epistola Gregorii VII. Papæ ad Ottoneum Episc. Constantiensem : *Ob eandem causam speciales litteras cedere Bulla nostra impressas collibuit*. Mabill. Analect. tom. 3. pag. 302. in Charta Johannis Archiep. Arelat. pro Fratre Bonaventura ann. 1233 : *Et quoniam sigillum proprium nondum habemus, cum nondum pallium fuerimus assecuti, huic instrumento Bullam Arelatensis Capituli præcipimus apponendam.*]

BOLLA, sigillum appellatur in Consuetudinibus MSS. Montispessulan. art. 104. Vide *Bulletinum*, *Buletinum*, *Bullulum suis l.*

BULLA, ipsum Diploma *Bulla munitionis*, quemadmodum *sigillum pro ipsomet diplomate* : quomodo appellamus hodie Diplomata ac *Rescripta Pontificum Romanorum*. Wildebrandus ab Oldenborg. in Itiner. T. S : *Ita ut hospes, si terram intraverit, absque Regia Bulla exire non possit. Brompton : Et super hoc ostendit Bullas et alia munimenta, quæ inde præ manibus habuit.*

* Vide *Sigillum 1. Charta ann. 1241. inter Probat. tom. 2. Annal. Praemonstr. col. 388 : Warandiam petens Herevicus comes ipsi Bullam, id est, sigillum, dedit, ut sibi ipsi cautelam in scripto exprimeret sufficientem.*

BULLA, *Schedula, syngraphum, chirographum ad rei cuiuspiam indicium, nostris vulgo Bulete, Buletin, Italisch Buletta, vel Bulettina, et Bulletino. Anastasius in Nicolao I. PP. pag. 217 : Hic Christi amicus omnium nomina claudorum, cœcorum atque ex toto debilium in urbe Roma consistentium scripta apud se retinens, quotidianum illis victimum ministrare studebat. Nam reliquis pauperibus*

gressum aut vires habentibus hujuscemodi, ut vicissim eos pasceret, sapienter reperit modum, scilicet Bullas suo nomine titulatas fieri jussit, et has eis dari præcepit, ut quanti prima feria, quanti 2. quanti 3. et cæteris obliquis (reliquis) feriis prandere debuissent, per signum Bullarum facilius nosceretur. Et in iis quidem Bullis, quæ eis data sunt, qui 1. feria refici debebant, fecit per singulas 2. nodos, et sic per omnes usque in sabbatum, ut quot feriae essent tot essent nodi per singulas Bullas, includens in eis nuces, ubi nodi fiebant, quatenus nullus pauper habeatur in urbe, qui vel uno die per hebdomadam de suis elemosynis non esset refectus.

BULLAS AUREAS qui Imperatorum Byzantinorum proprias fuisse putant, longe errant, cum et cæteri Principes iis sint usi. Sed et non plane haec constat, a Francisne nostris ii, an vero Franci a Byzantinis istiusmodi sigillorum usum acceperint, cum eadem ferme tempestate iis coepisse uti legantur. Nam sub Theophilo, Michaelis filio, Imperatore CP. harum primum meminit Cedrenus, [* A Justiniano I. aurearum bullarum usum repetendum scribit Gatterer. Diplom. Theoret. § 135.] sub quo Ludovicum Pium Imperat. Francicum iis usum auctor est Agobardus Lugdunensis lib. de Insolentia Judentorum, ad eumdem Imperatorem scribens : *Ostendunt præcepta ex nomine vestro Aureis sigillis signata*. Neque tamen ii semper sigilla pendientia suis apposueri diplomaticis; sed ut plurimum sigilla cerea, annulo signatio impressa, Chartis ipsis affigebant cuiusmodi nonnulla videre licuit in Archivo Sandionysiano, et quale exhibetur Caroli M. in Monumentis Paderbonensis, et ejusd. Ludovici apud Chiffletum in Historia Tornutensi pag. 262. in quo προτῷ Imperatoris lusca et laureata conspicitur, cum hac inscriptione in circulo : XPE PROTEGE KAROLUM (LUDOVICUM) IMPERATOREM. Cuiusmodi etiam fuit sigillum, litteris Justini Junioris Imperatoris ad Aretham Ægyptiorum Regem appositum ; Arethas quippe, ut ait Theophanes pag. 270. δέξιαν τὸν Βασιλίου σάρκα, κατεῖπον τὴν ὄφραιδα τὴν ἔγουσαν τὸν εὐθάρευ τὸν Βασιλίως : *Tum vero traditæ sibi Imperatoris sacrae, seu Epistolæ, sigillum ejusdem facie cum pectore insculptum exosculatus est*. Neque tamen hæc verba de bulla accipienda censuerim; sed de cereo sigillo, litteris impresso. Certe bullas aureas Imperatores Francicos et Germanicos non appendisse constat, nisi iis tabulis, quæ et majoris essent momenti, et Privilegia Ecclesiariuin continerent, cum cætera aut plumbeis, vel cereis munita conspiciantur. Ita Carolus Calvus, Ludovici filius, *Chartas Auro bullatas Monasterio Sandionysiano indulsi*; ut habet Sugerius abbas apud Doubletum pag. 873 : *Cum appendititis sigilli Aureis, ut ait lib. de Administratione sua. Profert Sanjulianus in Tornutio pag. 510. aliud Diploma ejusdem Caroli, nondum Imperatoris, quod ita clauditur : Manu nostra propria eam firmavimus, et Bullis nostris subsigniri jussimus*. Cui quidem Diplomati, ait idem Scriptor, appensum erat sigillum aureum, (Byzantium appellant veteres

Tabula ejusdem Monasterii) in cuius antica Regis protome, in altera ejusdem Caroli monogramma conspiciuntur. Existit bulla alia aurea ejusdem Caroli Imperatoris appensa diplomi pro fundatione Monasterii S. Cornelii Compendiensis, quod descriptum legitur tom. 10. Spicilegiu Acheriani pag. 157. sive clauditur : *Mana propria subterfirmavimus, et Bullarum astrarum impressionibus insigniri jussimus*. etc. Hanc vero Bullam aiunt fuisse 8. vel 10. Ducatorum, nam ab aliquot annis surto sublata est. Sed ejusdem Monasterii monumeta docent, in antiqua illius parte protomen Imperatoris fuiasse descriptam, cum hisce characteribus, KAROLUS IMPERATOR FRA. TOP : (forte ROMANORUM) in postica, RENOVATIO IMPERII ROMANI ET FRA. Hujus quidem Bullæ mentio est in 1. Regesto Parlamenti Parisiensis fol. 185. inter Aresta Pentecost. ann. 1271. [* Beugnot. vol. 1. pag. 869. sect. 19.] : *Quoddam privilegium Monasterii Compendiensis Bulla aurea Caroli Calvi Francie Regis signatum arrestatum fuerit, tanquam de falsitate suspectum per Curiam, eo quod filio, cui Bulla ipsa appendebatur, ponit poterat Bulla, et de eo removeri. Postmodum considerato, quod hoc plus provocabat ex antiquitate privilegii ipsius, quam ex aliqua falsitate, præcepit dominus Regis privilegium ipsum reddi Abbatii et Conventu dicti loci. Hanc Bullam se vidisse testatur Carolus Molinæus in Consuetud. Paris. tit. de Feud. § 39. Quin cæteri Francorum Reges Bullis perinde aureis usi sint, eti vix dubitem, cum harum usus omnibus ferme Principibus familiaris fuerit, et mox ostendam; vix tamen earum mentionem fieri compiero. In primo Regesto Parlamenti Parisiensis exstat Aresta Oct. Candelosæ ann. 1262. fol. 127. ubi Canonici Ecclesie Bituricensis dicuntur, quod ad eos pertinebat justitia de homine per Chartam Regis Ludovici, quam super hoc prætendebant, in qua pendebant duos annuli aurei, per quam concessa erat eidem justitia suorum hominum. ** Beugnot. vol. 1. pag. 550. sect. 17. ibique not.] Certe in ejusdem Parlamenti Regesto, quod Ordinationes Barbinas vocant fol. 37. descriptum legitur Diploma Caroli VII. Regis Francie 7. Octob. ann. 1437. quo Diploma alio Ludovici VII. pro pareagio Ecclesie Matemantis confirmat, quod *bullæ aureæ munitum esse* dicitur. Præterea in Chartophylacio Regis Christianissimi assertur Epistola Leolini Nortwalliæ Principis ad Regem Philippum VI. scripta, qua recessisse agnoscit illius literas, aureo sigillo signillas, in quibus inita inter Francie Regnum et Walliæ Principatum sedera continebantur. Denique Spelmanus scribit a se visam Bullam auream Francisci I. Regis Francie, appensam sederi, quod cum Henrico VIII. Anglorum Rege pepigit, in cuius anticæ circulo versus hic describitur : PLURIMA SERVANTUR FOEDERE CUNCTA FIDE. Id ipsum de Bulla aurea Henrici istius pariter seders Diplomati appensa testatur Peirescius in Adversariis MSS. quam se vidisse testatur in Archivo Regio, et majoris esse formam, ac pondo 10. aureorum Hispanicorum, in*

qua efficta sunt regni Angli insignia, cum corona regia epanoclista, et periscelide.

Verum apud Imperatores Germanicos longe frequentior fuit aurearum Bullarum usus : quippe Arnulphi Imperatoris Bulla aurea recensentur apud Anonymum Haesurietanum in Episcopis Eystetensibus. Henrici I. in Chronico Casinensi lib. 2. cap. 31. [** Otto. III. ann. 983. primum inter Imper. Germ. aurea bullia usum esse scribit Gatterer. Dipl. Theor. § 135.] Henrici III. cap. 81. eodem lib. et cap. 49. lib. 3. Conradi apud Buchelium in Notis ad Will. Hedam pag. 166. Guichenonum in Bibl. Sebusiana lib. 1. cap. 17. et Joan. a Bosco in Vienna. Henrici junioris, apud Ottone Frising. lib. 1. de Gestis Friderici cap. 55. ejusdem Friderici I. apud Godfridum Monachum in Chronico ann. 1167. et alios. Henrici VI. apud eundem Buchelium pag. 178. Friderici II. apud Joannem Villaneum lib. 6. cap. 25. Goldastum tom. 1. Constitut. Imper. pag. 289. 305. in Notis nostris ad Joinvillam pag. 57. apud Buchelium pag. 202. ubi Bullam ipsam exhibuit, Freherum in Appendice ad tom. 1. Scriptorum Germanic. pag. 2. [Ludewig. Reliq. MSS. tom. 4. pag. 257.] Caroli IV. apud Goldastum pag. 347. etc. [** De aurea Bulla ann. 1356. vide Oleneschlag. in edit. ejusd. et Eichhorn. Histor. Jur. Germ. § 395. Omni subscriptione caret charta, quippe quam aurea bulla ei adpensa quod satis esse videretur authenticam redderet. Effigies hujus bullae Carol. IV. Imper. est ap. Oleneschlag. pag. 260.]

Neque Imperatoribus duntaxat propria fuere Bullæ aureæ : nam et cæteros Reges ac Principes iis usos passim legere est, Reges Angliae, apud Matth. Paris pag. 172. Willelmum Thorn lib. 2. cap. 15. et tom. 5. Spicilegii Acherianæ; Reges Siciliae, apud Romualdum Salernitanum in Chronico MS. ann. 1166. Bromptonum pag. 1114. ubi earum ectypion descripsit, Nicolaum Trivettum in Chron. ann. 1178. Falconem Beneventanum ann. 1137. Baronium ann. 1156. Rocchum Pirrum tom. 1. Notit. Sicil. pag. 123. 125. 404. etc; Reges Italiae, apud Puricellum in Ambrosiana Basilica pag. 282; Reges Hispaniae, apud Matth. Paris pag. 584. 598. Florentium Wigorniensem pag. 357. et Marcam lib. 7. Hist. Beneharn. cap. 8; [** Regum Portugalie] bullas aureas multas adservari Ulissiponæ in Archivis Turris do Tombo auctor est S. Rosa de Viterbo Elucid. tom. 1. col. 211.] Reges Hungariae, in Decretis Andreae Regis cap. 25. et apud Hieron. Rubeum lib. 6. Hist. Ravennat. pag. 405. [** Vide Schwartzner. Introduct. in rem diplom. Hungar. § 122. 123. Belam III. aureas bullas edidisse scribit.] Reges Bulgariae in Actis Innocentii IV. PP. pag. 54. 55. et apud Leonem Grammaticum pag. 503; Sultanos Iconienses, apud Duchesnium in Probat. Hist. Ducum Burgund. pag. 136. denique Duces Apuliae, in Chronico Casinensi lib. 3. cap. 57. lib. 5. cap. 10. [** Gradonici Duc. Venet. bulla aurea ap. Buchon. Dominat. Franc. en Orient. tab. 2. bis. num. 2. Vide Natal. de Wailly Palæogr. vol. 2. pag. 45. Gatterer Diplomat. Theor. § 125.]

* Notanda omnino est hanc in rem Charta

Caroli II. reg. Jerusalem et Sicil. ducatus Apul. et principatus Capuciæ, Provinc. et Forcalq. comit. ann. 1294. in Reg. 49. Chartoph. reg. ch. 4. ubi Bullæ aureæ, sigillum cereum ad majorem cautelam subjici dicitur. Quodeo lubentius animadverto, ne quis temere alicui impostori assignet diploma, in quo bullæ aureæ mentio habetur, cuius loco, sigillum cereum consiperet: Presens privilegium exinde fieri, et aurea Bulla majestatis nostra impressa tipico jussimus communiri, alio consimili pendenti ejusdem majestatis sigillo cereo concessu similiter ad cautelam.

Sed et Romani Pontifices aurea Bulla interdum literas suas obsignarunt; quod tamen, ait Dominicus Rainaldus, nunquam observatur, nisi in confirmatione Romani Imperatoris. At Spelmanus refert, Clementis VII. diplomati, quo Defensoris Fidei titulum Henrico VIII. Regi Angliae contulit, appensam esse Bullam auream.

Byzantini porro Scriptores χρυσούσιαν pro Diplomate, cui appensa est Bulla aurea, usurpati passim, quod literas cum aurea Bulla vocant Willelmus Tyrius lib. 18. cap. 30. et Jacobus de Vitriaco lib. 3. extremo; Præceptum aurea Bulla bullatum, Leo Ostiensis lib. 3. cap. 37; Præceptum aureo sigillo signatum, Petrus Diaconus lib. 4. Chron. Casin. cap. 109; Chartam sigillo aureo præsumit, vetus Diploma apud Marciam in Hist. Beneharn. pag. 601; Privilegium cum sigillo auri, Godfridus Monachus S. Pantaleon. ann. 1167. σφραγίδα χρυσή, Synaxaria ad 13. Maii in S. Sergio, et Zonarias in Constantino Leonis filio pag. 150; Auro signatas literas dixit idem Tyrius lib. 18. cap. 32. Bullas denique Literas aureas videtur appellasse Wippo de Vita Conradi Salici pag. 438: Legationis tamen causam postea Imperator Graecorum aureis Literis Imperatori Conrado scripsit. Et Anonymus Hasenrietanus apud Gretzerum in Episcopis Eystetensibus, de Arnulpho Imp.: Regali donatione tradidit, et chirographo aureis literis inscripto stabilit. Albertus Stadensis ann. 1179: Hanc Epistolam (Manuelis Imp.) Imperator suscepit scriptam aureis literis. Neque enim his locis χρυσορραγία intelligendam putem, ita ut ejusmodi Epistolæ et Chartæ characteribus aureis scriptæ fuerint: quod satis indicant verba Luitprandi in Legat.: His dictis atque completis, χρυσούσιαν, id est, Epistolam auro scriptam et signatam mihi dederunt vobis deferendam. Ita apud [Stylitzem pag. 709. χρυσίς γράμματα, et apud] Joannem Euchalitarum Metropolitatum, carmine εἰς χρυσούσιαν της Δαύρας:

Χρυσοῖς γραφῆσι τὴν χάριν κεκρυψάνην
Τὸν ἐν λόγοις καλλιστὸν ὡς χρυσοῦν δῶν.

Et infra :

“Οθεν φύλαξει τὴν χάριν κεκρυψάνην
Χρυσοῖς φύλακ, κατωθεν ἐμβεβλημένος.

[Anonymus Combeſianus in Leone Philoſopho n. 26: Δια χιναδάρεως γράφας, καὶ βεύλῃ σφραγίσας; χρυσῇ.] [** Vide Montfaucon. Palæog. Gr. pag. 378. Glossar. med. Græcit. voce Βούλα, col. 217. sqq. et Append. col. 42. Balduin. II. bullæ aurea ann. 1268. effigia apud Buchon. Histoire de la domination Française en Orient, pag. 25. tab. 2. num. 3.]

Hisce de Bullis aureis observationibus, non possum quin subjiciam, quod habet Chronicus Petri Regis Aragon. editum a Mich. Carbonello lib. 1. cap. 13. ubi idem Rex ait, indulsum Regibus Aragonum ejusmodi privilegium: Lo qual nostre senyor Deu per la sua gran misericordia havia set, e atorgat à la casa de Arago, lo qual era bullat ab Bulla de or; e era cler e net, et non corrupt, ne viciat en res, co es que la bandera de la casa real de Arago null temps fo vençuda ne arracanda del camp, semblant que jo ver, que s'en perde una per sa folia: e volch ho dir per lo Rey En Pere Rey d'Arago, et Senyor de Montpeller, qui per sa folia son mort à Morell. Sic nugantur interdum Scriptores.

BULLE ARGENTEÆ, meminit Luitprandus in Legat.: Tulerunt et alias literas argento signatas. Meminit pariter Phranzes lib. 2. cap. 10. Servatur etiam in Gazophylacio Sangenovense Parisiensi Bulla argentea spissior Ludovici Pii, in cuius parte altera visitur ejus protome, cum Inscriptione solita, XPE PROTEGE HLUODVICUM IMPERATOREM: in altera nihil effictum est. [Mabillon. Diplom. lib. 2. cap. 16. num. 16. Bullam hanc argenteam non sigillum, sed sigilli ectypum esse inde colligit, quod nulla fissura, per quam dependere sigillum ex Charta potuerit in ea appareat.] [** Vide Gatterer. I. I. § 136.]

BULLA PLUMBÆ usos interdum Reges nostros, atque adeo Carolum Mag. Imperatorem, testatur ejus Charta pro renovatione Chartæ foundationis Monasterii Novalicensis, lib. 1. cap. 17. quæ quidem Charta descripta legitur in Tabulario Ecclesiæ Gratianopolitanæ fol. 39. ubi sic clauditur: Non enim ex consuetudine anteriorum Regum hoc sacere decrevimus, sed solummodo propter necessitatem et mercedis augmentum transcribere præcepimus hoc modo, et super plumbum sigillari jussimus. Exstat alia Ludovici II. Imp. ann. 875. pro Monasterio S. Clementis Insulae Pischariæ, quæ Bullæ Plumbæ impressione sigillata dicitur apud Ughellum tom. 6. pag. 1310. quas quidem tabulas, licet ab omni falso suspicione immunes præstare nolim, certum tamen omnino priores secundas stirpis Principes usos Bullis plumbeis, cum Gazophylaciun Regium alteram servet Caroli Magni, vel Calvi, quam descripsit V. Cl. Steph. Baluzius in Notis ad Capitularia Regum nostrorum pag. 1284. alteram Gazophylaciun Canonicon Regularium S. Genoveſæ Parisiensis in cuius parte antica efficta Principis imberbis et laureati lusca protome, cum hac Inscriptione, KAROLUS IMP AGS. in postica in medio circulo hi leguntur characteres, RENO... VATIO... REGNI... FRANCOR.

Bullas plumbeas jam olim in usu fuisse apud Constantinopolit. Imperatores docet in primis Bulla plumbea, quæ Gallæ Placidæ, et effigiem et Inscriptionem, et in aversa parte Victoriolam cum cruce præfert, ejusdem magnitudinis, qua sunt ejus nummi. Hanc servat Gazophylaciun Canonicon S. Genoveſæ Parisiensis. Id etiam astruit Amphilochius in Vita S. Basili Cæsariensis cap. 10. et ex eo Ursus

Diaconus: Novissime vero scripsit magnum, quod fecerat, pessimumque peccatum, et plumbo Bullavit chartam illam. Codinus de Offic. cap. 5. num. 27. ait, Imperatorem Constantinop. cum ad matrem et uxorem, aut filium Imperatorem, scribebat, cerea; cum ad Despotas, Patriarchas, et reliquos honoratores Principes, plumbea Bulla uti solitum. Paulus alter Codex Regiae Bibl. 2023. : Μελιθόσεων διαχειρίζεται την τάξιν λακαρία, καὶ τὰ διποικιλά, καὶ τὰ πρὸς Δεσπότας, καὶ Στέφανοράτος, καὶ Καίσαρας ἀποτίει εἰσι, καὶ πρὸς Βῆπας τάντας, καὶ πρὸς τοὺς Πατριάρχας καὶ τοὺς καβολικοὺς ἀρχιεπιστούς τοὺς διάλλους πάντας Μητροπολίτας καὶ ἄρχοντες, κηρυχεύει, εἰς μόνες διὰ τῶν Ρωμαίων πίμπειν μολιθόσεων. Meminit Petrus Diaconus lib. 4. Chron. Casin. cap. 109. præceptorum Imperatorum Constantinop. plumbō signatorum. Ad ejusmodi sigilla plumbea referenda sunt etiam, quae habet Leontinus Episcop. Neapolit. in Apologia pro Christianis et SS. Imaginibus, Act. 4. VII. Synodi: Πάτερ ὁ καλεοντας βασιλέας διάκυπας, καὶ ἀστοχώντος τὴν σφραγίδα, οὐ τὸν ππλὸν ἐτίμουσ, η τὸν χάρτην, η τὸν μαλιθόν, ἀλλά τὸν βασιλέα τὴν προσκύνην καὶ τὸ σῖκαληπτίνιαν, etc. [** Vide Glossar. med. Graec. col. 218. voce Μολιθόσεων.]

Neque soli duntaxat Imperatores Constantinopolitani; sed et alii proceres Palatii Bulla plumbea utebantur. Exstat, inquit Angelus a Nuce, in Regesto Petri Diaconi Casinensis n. 136. Præceptum Symbatii Protospatharii et σφραγῆ Macedonie, Thracie, etc. bullatum cum Bulla plumbea, mense Junio, Indict. 10. hoc est, ann. 892. *Reges etiam Siciliae Bullis plumbeis usos adverte est apud Roccum Pirrum tom. 1. pag. 129. 316. 414. 475. tom. 2. pag. 20. 279. 280. 283. ut Reges Hispanie, apud Ant. Yezpe in Chron. Ord. S. Benedicti sub fine tom. 7. et Franciscum de Pisa in Descriptione urbis Toletanae fol. 55. et 56.] Tradit præterea Sabellicus ex privilegio Alexandri PP. *Duces Venetos uti sigillis plumbeis: sed longe ante Alexandrum usos probat Sansovinus in Venetia lib. 11. [Bulla plumbea Patriarchæ Constantinopolitani meminit Pachimeres lib. 8. cap. 22.]**

* Ea quoque usi sunt, præter supra laudatos reges, *reges Aragon. Cyperi et Portugal.* Charta Jacobi II. reg. Arag. ann. 1319. pro unione regnum Arag. et Valent. Principatusque Catalon. : *Præsens scriptum nostrum mandavimus Bullæ nostra plumbeæ munimine communitat, etc.* Lit. Henr. reg. Cypri ann. 1247. in Chartul. Campan. ex Cam Comput. Paris.: *Je ai fait faire ce présent privilege et garnir le de mon Seel de plomb, par la garantie de mes homes dou royaume de Cypre.* Pactum inter reg. et prælat. Portugal. ann. 1330. apud Odor. Raynald. ad ann. 1289. § 17: *Promiserunt... regem Dionysium daturum literas suo plumbo regio Sigillo munitas, etc.* Hujus pariter mentio fit in Charta Hugonis Revel magistri Hospit. S. Joan. Jeros. ann. 1274. ex Chartul. Cluniac. ch. 178: *In cujus rei testimoniūm praesentes literas Bulla nostra plumbea fecimus communiri.* Inter privilegia a Rom, Pontif. reipublicæ Lucensi concessa, illud veluti potissimum recenset Ptolomeus in

Annal. brev. ad ann. 1064. ut *bulla plumbea* uteatur: *Primo tribuit ei Bullam plumbeam pro sigillo communitat, ut habeat dux Venetorum. Nihilominus rarissima esse imperatorum, regum, principumve diplomata sigillo plumbeo munita, censem Muratoriū; unde caute judicandum esse de his, quæ supersunt, monet vir eruditus, quem consule tom. 3. Antiq. Ital. med. 261 col. 91. et 135.*

Bullis præterea *Plumbis* usos constat Episcopos, atque adeo summos Pontifices: ac Episcopos quidem, ex Concilio Cabiliensi II. ann. 813. cap. 41: *Literas etiam habebit, in quibus sint nomina Episcopi et civitatis Plumbō impressa.* Et ex Anastasio Bibl. in Praefat. ad octavam Synodum, de eadem Synodo: *Et omnia hæc in quinque Codicibus scripta sive compacta, et omnium subscriptionibus roborata; sed et ipsos Codices Plumbea Bulla munitos, atque sigillatum loci servatoribus traditos, patriarchalibus sedibus deferendos, etc.* [* In Cod. reg. 5187. fol. 67. v. exscripta legitur Charta Rainaudi archiep. Lugdun. ann. 1215. qua fratribus leprosis Lugdun. quamdam decimam concedit; hæc autem Charta *bulla plumbea* ipsius archiepiscopi in filiis sericis rubei croceique coloris sigillata erat, ut ibi obseruantur.] Scribit Bromptonus pag. 1458. non solere cisalpinos Præsules vel Primates scriptis suis autenticis Bullas Plumbeas apponere, sed cereas. De transalpinis certe id obseruare est ex Roccho Pirro tom. 1. pag. 320. etc. tom. 2. pag. 281. etc. [Quin et abbatis *Bulla Plumbea* memoratur a Mabillon lib. 2. de Re Diplom. cap. 15. num. 3.]

De summorum Pontificum Bullis plumbeis hæc habet Lutprandus lib. 6. cap. 6: *Hec dominum Papam nullis narrantibus fecisse crederemus, nisi literæ fidem admittent, quæ Plumbō signata ejus nominis characteres monstrant.* Carmen de Curia Romana v. 985 :

Non auro, non argento, sacra Bulla resulget,
Insignit chartas Plumbea forma sacras.

Et v. 1009 :

Posuit incidi pars quedam parvula Plumbi,
Et reddit argenti tempore forma brevi;
Malleus imposito vix dat tria verbera massæ,
Et subito Plumbum se novat ære novo.

Notum vero in plumbeis Bullis Paparum describi eorum nomina in altera harum facie, quod etiam factitatum in Bullis Episcoporum: hinc Flodoardus lib. 3. Hist. Rem. cap. 17. de Actardo Episcopo: *Epiſtolum suo nomine ad Nicolaum PP. dictari... fecit, quam et Bulla sui nominis sigillavit.* Polydorus Virgilius ait, Agatho nem PP. in cera annullo impressisse sigilla: verum postea cum summus Pontifex multa irrogaret' privilegia, ut diplomata diuturniora forent, placuisse Stephano III. et Adriano I. tabulas apostolicas plumbō ob-signari, nec antiquius sigillum publicum reperiri opinatur. Sed vetustiora diplomata summorum Pontificum, inquit Dominicus Raynaldus Bibliotheca Vaticanae custos, non vidit Polydorus: nam tempore Silvestri, quo Ecclesia Romana, ab immannissimo tyranno diu oppressa, respirare coepit, literæ apostolicæ plumbō ob-signatae fuerunt: quæ quidem Bulla plumbea Silvestri reperitur in Archivo Aretino.

Asservantur præterea, eodem teste, in Archivo Castri S. Angeli vetustissima in pa-pyro, ex frutice confecta diplomata, plumbō ob-signata summorum Pontificum Leonis I. Gregorii Magni ac Sergii. [* Hæc somniasse Raynaldum testis est, hac in re locupletissimus, Muratoriū tom. 3. Antiq. Ital. med. 261 col. 91. quippe qui primum ex laudatis a Raynaldo tabulariis diligenter perlustratis, nihil tale deprehenderit; quod et de Romanis archivis asserere non dubitat. Ipsius consule ibid. col. 129.] His conse-stantea habet Bromptonus pag. 1718 ubi ait a tempore Gregorii Magni Bullas suiss, et adhuc in Romana Ecclesia aliqua ipsius privilegia bullata servari. Ita etiam Wil. Thorne. in Chron. cap. 1. § 10. [** Coaf. Gatter. Dipl. Theoret. § 137. num. II. 1. Natal. de Wailly Palæogr. vol. 1. pag. 46.]

Idem Raynaldus obseruat in plumbō diplomatum vetustissimum Pontificum non impressas suisse imagines Petri et Pauli; sed tantum illius Pontificis nomen, cuius literæ ob-signabantur: quod hodie obser-vatur, a modernioribus Pontificibus introductum et in usu positum esse. Vetustiorum quippe usque adhuc Bullam cum imaginibus Petri et Pauli non se reperisse ait, quam sub Adriano IV. qui anno 1153. vixit, et sub Benedicto VII. A postolorum plumbō non imprimi imagines. Verum sub Paschali II. hunc morem ceperisse, docet Doubletus pag. 475. At cur in Bullis summorum Pontificum sancti Pauli imago dextram, S. Petri sinistram partem occu-pent, quædam Matth. Paris ann. 1337. pluribus vero disserit Leo Allatius lib. 1. de Consens. utriusque Eccles. cap. 6. ut et Nicol. Alemannus lib. de laeva et dextra. Vide Ughellum tom. 6. pag. 457. Ad Bullas etiam plumbeas PP. spectat querela ista Stephanii Episcopi Tornacensis Epist. 164. 165: *Plumbō Anglico teguntur Ecclesie, nudantur Romano.* Sed et ne quid intactum relinquitur, primus Clemens VI. domus insignia Bullis suis impressit. Albertus Argentin. ann. 1342: *Hic Papa cum armis progeniei sua haberent quinque rosas, contra morem antecessorum, totidem rosas posse fecit in Bullis.*

Porro in Bullis Summorum Pontificum electorum, et necundum consecratorum, eorum nomen non inscriptum docet Gregorius X. in Bulla ann. 1272. apud Petrus Mariam Campum in Regesto part. 2. Hist. Eccles. Placentinae num 118. hisce verbis: *Nec mireris, quod Bulla non exprimens no-men nostrum est appensa presentibus, que ante consecrationis et benedictionis nostre solemnia transmittuntur: quia ii, qui fuerint hactenus in Romanos electi Pontifices, con-sueverunt in bullandis literis ante suæ consecrationis munus modum hujusmodi obser-vare.* [Nicolaus III. in Bulla anni 1289. apud Rymer. tom. 2. pag. 427: *Prefatus prædecessor nondum benedictus et consecratus... per litteras suas bullatas Bulla sua, quæ nomen suum nondum exprimebat, re-bis concessit... Licet igitur eadem litteræ sic bullatae plenissimam in se habeant potestatem, maxime cum Sedes Apostolica, ante consecrationem et benedictionem electi in Summum Pontificem, cum defectiva Bulla*

electi nomen nullatenus exprimente, bullare litteras suas consueverit ab initio.]

* Idem docet bulla Clement. VII. ex Tabul. Massil. : *Datum Fundis sub Bulla capitibus apostolorum Petri et Pauli consignata, qua utitur ad apostolatus apicem assumpti ante sui coronationem, VIII. Kal. Oct. assumptionis nostra anno primo. Adde Bullas Bened. XIII. ann. 1374. in Reg. I. Chart. ad ducat. Brit. spectantiam in Bibl. reg. fol. 25. r°. et Gregor. XII. ann. 1406. ad calcem Stat. eccl. Reat. MSS.*

* Quibus vero notis Bullæ genuinæ a falsis internoscantur, pluribus exponunt Stat. Synod. eccl. Castrensis ann. 1358. cap. 22. part. 2. ex Cod. reg. 1592. A : *Ut clarius hoc (quando scilicet exequi debent mandata) intelligent simplices capellani, aliqua exempla super his hic duximus inseri. Non debent exequi mandata auctoritate apostolica literæ, si falsa Bulla falsis literis sit appensa. Item si filum de vera Bulla sit extractum ex toto, et per aliud filum falsis literis eisdem literis de Bulla inseratur. Item si filum ab ea parte, in qua carta platicatur incisum cum vera Bulla filis literis immittatur sub eadem plicatura cum filo simul canapis restauratur. Item si a parte superiori Bullæ, altera pars fili sub plumbō resinditur (sic) et per idem filum literis falsis inserata reducitur infra plumbeum. Item si habeant rasuram in loco suspecto, puta in nominibus citandorum, vel judicis, vel in data, vel ubi est vis questionis. Item cum scriptura literarum, quibus apposita fuerat vera (Bulla) cum aqua vel vino universaliter abolita seu deleta, eadem carta de novo rescribitur. Item cum cartæ totaliter abolita, cui apposita fuerat vera Bulla, alia subtilissima carta ejusdem cantitatis scripta cum tenacissimo glutinoconjungitur. Item si Bulla non sit æqualis, sed alicubi magis tumida, alicubi magis deppressa. Item in adjunctione florum et in monitione Bullæ, vel in obtusione, et aliis modis poterit falsitas deprehendi. Item presumuntur esse falsæ literæ apostolicae, si falsam latitudinem contineant. Item dicuntur esse falsæ, si Papa vocat filium episcopum vel superiori aliquem : hos enim vocat fratres. Item si vocat fratres regem, vel principem, vel quoscumque alios clericos vel laicos : hos enim omnes debet vocare filios et consimiles. Item si uni persona scribit in plurali : non enim dicit uni persona quantumcumque sit, episcopus, vel rex, vel alius, mandamus vobis, sed mandamus tibi. Per tales enim literas, si falsitas sit evidens et manifesta, capellanus non debet aliquatenus exequi quod mandatur. Hæc, tametsi longiora, nemo, opinor, extra propositum esse judicabit. Vide Propylæum ad Acta SS. Maii et Paralipom. quibus adde tom. 5. novi Tract. de re diplom. pag. 82. etc. [** Confer Decretal. lib. 5. tit. 20. c. 5. Innocent. III. PP. unde exscriptum Statut. Synod. Castrensi.]*

Bullarum Plumbearum usus alios etiam spectavit : nam plures Dominorum Montisepulcani in Camera Computorum Paris. asservantur. Vide ectypion Bullæ alterius plumbeæ in Adversariis Peirescianis, cum hac Inscriptione : *Bulla Girardi Amici, et in altera parte, Domini de Cavis monti-*

bus. In Libertatibus concessis villæ Montisbrunonis a Guigone Comite Forensi mens. Novemb. ann. 1223. hæc habentur : Si aliquis voluerit sigillum plumbeum Dom. Comitis super aliquo contractu vel negotio roborando, fiat inde petenti copia, et det 3. sol, et nil amplius ab eo inde exigatur. Si vero voluerit cereum sigillum, det 12. den. tantum.

BULLÆ CÆREæ, quam κηρόβουλον οφεράτα vocat Novella Alexii Comneni, usus coepit apud noscos, ex quo sigilli pendentibus uti cœpere, qui quidem mos ad Anglos serius transiit, postquam scilicet Normanni insula potiti sunt. Ingulphus : *Chirographorum confectionem Anglicanam, quæ ante usque ad Edwardi Regis tempora fidelium præsentium subscriptionibus cum crucibus aureis aliisque sacris signaculis firma fuerunt, Normanni condemnantes, chirographa chartas vocabant, et chartarum firmatatem per uniuscujusque speciale sigillum, sub installatione trium vel quatuor astantium confidere constituebant. Vide Sigillum.*

¶ BULLA BLANCA, apud Rymer. tom. 2. pag. 297. est Bulla Papæ recens electi et necdum consecrati, qui nomen suum in Bullis, quas litteris suis appendit, exprime non solet.

¶ BULLA DEFECTIVA, Eadem notio. Vide paulo superiorius adnotata.

* BULLA LEONINA, in Stat. Avenion. lib. 2. rubr. 26. pag. 315 : *Item quia per Bullam Leoninam concessum est auditoribus causarum commissionarium restituere et prorogare fatalia appellationum, cuius tenor saepe in processibus per notarium frustra inseritur, et.*

BULLARE apud Cornelium Celsum, est Bullas facere, id est, tumores : *Sic urina Bullat. Bullantes aquas dixit Plinius, quasi bullis tumentes et scaturientes. Fontem affluentem bullis, Apuleius lib. 4. [Papias MS. : Bullare, Exundare.]*

¶ BULLARE, Testari. Hist. Ordinis Chartus. apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 204 : *Fidem Christi Bullantes proprio sanguine.*

BULLARE, Bullam, seu sigillum literis, epistolæ aut diplomati apponere. Joan. de Janua : *Bullare, sigillare. Ratbodus Episcopus Trevirensis : Hanc ergo epistolam annulo Ecclesie nostræ Bullare censuimus. Anastasius Bibl. in Vita S. Joannis Eleemosyn. num 94 : Non potes scribere et Bullare? mox abiens scripsit propria manu peccatum, et Bullans portavit beato. Ursus Subdiaconus in Vita S. Basili Cæsariensis cap. 10 : Et plumbō Bullavit chartam illam. Ubi Amphiliocius, ἑώλλωσεν. Fridegodus in S. Wilfrido cap. 28 :*

Bullatas offert signato cortice charta. Chron. Casin. lib. 3. cap. 7 : Præceptum aurea bullæ Bullatum. Cap. 57 : Charta aurea bullæ Bullata. [** Privilegium Bullatum bullæ aurea, in Epistol. Frider. II. Imperat. ad Honor. P. anno 1223. ap. Pertz. vol. Leg. 2. pag. 251. Nota Notarii ad ejusd. Privil. ann. 1223. ibid. pag. 298 : Ex autentico... Bullato et corroborato bulla aurea. Rudolf. I. charta ann. 1224. ibid. pag. 395 : Litteras meas dabo, aurea bullæ typaro regie majestatis impressa Bullatas.] [Testamentum Guillielmi Montisepulcani tom. 9. Spicileg. Acher. pag. 157 : Nemo cogatur Bullare nisi pro libito suo, hoc est Bullæ appositionem re-

quirere. Statuta Massil. lib. 1. cap. 9. § 5 : *Item statuimus quod illi duo notarii qui statuti erunt in palatio, debeat habere et tenere quandiu erunt in illo officio Bullam et sigilla omnia, cum quibus hucusque consuetum est Bullari et sigillari Instrumenta.] Sigillo Bullatum, in Charta Philippi Comitis Flandr. ann. 1163. Occurrit passim. Bevllaūtū, dixit Nicetas in Man. lib. 7 : βιβλλαύτū, VI. Syndicus Act. 3. τὰ αὐθεντικὰ συνέδικα βιβλλαύτα. Adde Acta S. Anastasi Persæ cap. 4. n. 26. [Anonymum Combesfisi in Porphyrog. n. 4] et Formul. 42. ex Baluzianis. [** Vide Glossar. med. Græcit. col. 219. et Bullire suo loco.]*

INBULLARE, apud Will. Thorn. pag. 1991. idem quod Bullare.

EBULLARE. Epistola Nicolai I. PP. apud Crantz. lib. 1. Saxon. cap. 38 : *Cujus delegationis et auctoritatis, et pallii acceptioonis pagina nobis est destinata, juxta morem S. Romanæ Ecclesiae Ebullata.*

DISBULLARE, Sigillum avellere, dissigillare. Vetus Interpres Sextæ Synodi Act. 15 : *Et Disbullata est hujusmodi charta. Græca habent : Ο πρασινηδεις γάρτης ἀπὸ Πολυχρονίου.... ἀπεσυλλωθέντω. Kai ἀπεσυλλωθέντες τοῦ γάρτου, etc. Papias : Dibullatio, dissigillatio.*

* Charta ann. 1238. in Reg. I. Chartoph. reg. ch. 2 : *Habebis potestatem, ipso nostro nuntio præsente et præsentibus venerabilibus fratribus Minoribus et Prædicatoribus Venetiis commorantibus, eandem sacrosanctam Coronam Disbullandi et ostendendi domino Duci et aliis bonis hominibus Venetiarum, et iterum ipsam bullandi, præsentibus eodem nostro nuntio et dictis fratribus.*

BULLARIUS Curiæ Romane, Bullarum seu diplomatum confectores. Gesta Innocentii III. PP. pag. 28 : *Fecit edictum, ut nullus Officialis Curiæ suæ quidquam exigeret, præterquam solos Scriptores et Bullarios, quibus certum modum præfixit, etc.*

¶ BULLARIUM, Bullarum Romanorum Pontificum collectio, Gall. Bullaire. Syndicus Valentina ann. 1590. tom. 4. Conc. Hispan. pag. 462 : *Ex Constitutione Pii V. quæ incipit Licit omnibus notissimum sit, quæ in Bullario Romano non reperitur Kalendata, nec expedita fuit, sed ejus solam signaturam sufficer voluit idem Pontifex. Occurrit passim apud recentiores.*

* 3. BULLA, Signum, quo vini venalis dolium notatur, ratione ejus certum uid exsolvit, quod nuncupabatur etiam Bulla. Stat. Astæ pag. 107. v° : *Item quod omnes forenses et cives temporibus dictarum nundinarum vendentes carnes et vinum ad minutum in dicta civitate seu ejus burgis, teneantur et debeant solvere dacitum, revam seu Bullam. Ibidem : Quod vinum sive carriam debeant habere et tenere bullatam Bulla dicti emperoris; ..... et dictum vinum teneatur bullari facere. Annal. Placent. ad ann. 1447. apud. Murator. tom. 20. Script. Ital. col. 896 : Communitas Mediolani ipsam civitatem Placentiam et ejus distractum..... fecit immunem et exemptam ab ordinariis (oneribus) per annum præsentem, exceptis dumtaxat mercantia, bulletis, pontibus, et Bulla vni quoad hospites. Hinc*

BULLATUÆ, Charta, vel facultas bullæ et sigillo concessa, ratione ejus certum

quid exsolvitur. *Charta Joannis Marchionis Montisferrati anno 1360 : Et quod vinum suum possint in dicto loco Rocha emere, vendere, sine Bullatura, dactio, vel aliquo onere.*

* **BULLARE**, Eadem notione. *Stat. Palav. lib. 2. cap. 62. pag. 123 : Ordinatum est quod quicunque vendiderit vinum ad minutum, seu aliquam quantitatem vini ex vase non Bullato per officiales deputatos ad Bullandum vina, quae minutum venduntur etc. Mensura justificata et Bullatae, in Stat. Cadubr. cap. 75. lib. 3.*

* 4. **BULLA**, Ferrum, quo rei in fronte aliqua corporis parte signatur. *Stat. Cadubr. lib. 3. cap. 51 : Tunc ipsi (falso) testi scindantur ambe nares, et bulletur in fronte cum Bulla vicarii ferro igneo, et nunquam credatur ejus dicto.*

BULLARE, Στιγματίων, Ferro carenti reos inutere, Italis *Bollare*. Habetur in Statutis Venetis lib. 6. cap. 78. et 79. et in Libro promissionis maleficii ibidem cap. 7. 9. etc.

* Stat. Cadubr. lib. 3. cap. 58 : Si vero (uxorem) quam secundo despontaverit carnaliter non cognoverit, tunc in l. libris Pap. curia condemetur, quas si non solverit infra unum mensem, iustigetur, et Bulletur in tribus locis faciei. Vide infra *Bullatio*.

* **BULLATIO**, Jus ferro carenti reos signandi. *Annal. Mediol. ad ann. circ. 1358. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 792 : Delegationem et subdelegationem concedimus pleno jure,..... furum suspensionem, membrorum truncationem, Bullationem in facie, etc. Vide supra in *Bulla*.*

* **BULLANUS**. Vide *Bollanus*.

* **BULLETA**, Schedula, Gall. *Bulete*, *Bulletin*, Syngraphum ad rei cujuspiam indicium. Compendium Jurium et Consuetud. Universit. Paris. fol. 11. per Robertum Goulet : Receptor Universitatis, cuius officium est bursas incorporandorum seu juratorum... recipere, registrumque de receptis facere, et quasdam *Bulletas* suo signo pro certificatione recepte ab incorporando burse per eundem incorporandum domino Rectori mettre. Vide *Brevetus in Brevis*.

* *Annal. Estens. ad ann. 1403. apud Murator. tom. 18. Script. Ital. col. 990 : Ghinùs vero postquam novit inquire, sic accepta *Bulletta* secessit. Officialis *Bulletarum*, apud eumd. tom. 20. col. 887. Lit. ann. 1371. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 405 : Et bailleront les hordes desdits ports *Bulette*, autrement dite police à ceux qui auront passé ledit sel, etc. *Bulette*, in Lit. ann. 1401. ibid. tom. 8. pag. 490. Hinc *Abulleter*, et *Embulletter*, *buletam* seu schedulam dare vel accipere. Lit. remiss. ann. 1423. in Reg. 172. Chartoph. reg. ch. 340 : Nous avions octroyé à tous les absens du pays de Normandie *Abulletez* et non *Abuletez*, qui plus d'une fois n'avoient eu grace, peussent retourner en nostre obéissance. Aliae ann. 1425. ch. 328 : Jasoit ce que autrefois le suppliant eust été *Abulleté*, etc. Prendre *bullette*, in alius ibid. ch. 336. Denique aliae ann. 1423. ibid. ch. 534 : Comme dès long-temps a le suppliant ait été en l'obéissance de nous et *Enbulletté*, esc. Vide supra *Billa* 1.*

* **BULLETARIUS**, f. Qui scribit et distribuit schedulas, quas vocant *Brevetos* seu *Bulletas salvationis*, apud Rymer. tom.

16. pag. 727 : *Gabellatoribus, custumaris, scrutatoribus, Bulletaris, theolonariis, etc.*

* **BULLETINUS**, Ital. *Bullettino*, Eadem notione, qua supra *Bulletta*. Stat. crimin. Riper. cap. 16. fol. 7. r^o : *Et sic electi per omnes squadras scribantur super Bulletinis aequalis forma, et posteponantur omnes in uno sacculo, etc.* Transact. ann. 1501. ex schedis Pr. de Mazauques : *Non audeant ullo unquam tempore facere nec fieri facere aliquam marcam seu signum pro marcando Bulletinos, qui fieri consueti sunt tempore pestivero.* Vide supra *Bulletinus*.

* **BULLI**, Χρυσώδεα : Insectum. Suppl. Antiquarii.

* Et in Gloss. Lat. Gr. Vide Salmas. ad Plinium pag. 438.

BULLICARE, **BULLATARE**. Ugutio : *Bubinare, menstruo sanguine inquinare, sicut Bullicare, est puerili sanguine inquinare, et ponuntur quandoque absolute et passive, ut hic Bubinat et Bullitat, i. tali sanguine inquinatur.* Sic in MS.

BULLIGO. *Saxo Grammaticus* lib. 8. Hist. Danie :

Nempe inter vernas olla vicious obuncte,
Crustula spumantis patine Bulligine tingis,
Crassi adipis macrum perfundens uagine panem.

Gallis, *Tremper son pain au bouillon du pot.*

* *Boulliseure, pro Décocction*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684.

1. **BULLIO**, Joanni de Janua : *Tumor aqua bullientis, Bulliculus, parvus bullio. Gallis Bouillon.*

** *Bulliculus*, Germ. der Wall im Sieden. Gemma Gemmarum.

2. **BULLIO**, Mensura salinaria. *Charta Galcheri Do. Salinensis ann. 1218. in Biblioth. Sebusiana Cent. 1. cap. 2 : Hoc tantum excepto, quod 3. *Bouillones ad usum Domus Abundantiae singulis annis percipiendos ... in manso Nicolai Vernel sibi retinuit.**

BULLO, Eadem notione, in Monastico Anglicano tom. 2. pag. 256 : *De 4. summis salis continentibus 40. *Bullones* pro dimidia salina sua.* [Vide *Cetarius*.]

BULLO, in Burgundicis Perardi pag. 97. eodem significatu.

* *Bouillon*, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1383. ex Reg. 124. Chartoph. reg. ch. 9 : Pour ce que l'exposant (pour le vallet saunier faiseur de sel) lui avoit recous deux Boulons de sel, qu'il voulloit avoir de fait, et lesquelz Boulons de sel estoient au maistre dudit exposant, etc. *Boulon* vero, Coenum, Gall. Bourbier, vel Gorges, vorago, Gall. Fondiere, in alius Lit. ann. 1471. ex Reg. 197. ch. 167 : Icelles femmes prindrent le corps dudit Valé, et le portèrent en ung Bouillon ou bourbier, qui est en ung bois près la dite maison.

1. 3. **BULLIO**, Massa auri vel argenti, Gall. *Billon*, Anglis *Bullion*. Rymer. tom. 11. pag. 735. col. 1 : *Absque aliqua Bullione, seu aliqua Bullione auri, seu valore eiusdem de argento... ad reportandum sive reducendum a partibus exteris in regnum Angliae, sive aliter, aliquam Bullionem, massam sive platam auri vel argenti, etc.* Idem tom. 5. pag. 813. col. 2 : *Volumus tamen et intentionis nostrae existit, quod unicuique liceat hujusmodi novam monetam ad nostrum va-*

lorem ejusdem enere, ita quod eam ad Bullionem nostram deferat, ibidem fundendam, etc. Vide tom. 12. pag. 8. et 10. et supra volumen *Bullio*.

* **BULLION**, **BULLIONA**, **BULLONIA**, Eadem notione. Rymer. tom. 13. pag. 137. col. 1 : *Mercatores et subditi Regis Anglie deinceps quascumque massas auri vel argenti vocatas Bullion, extra patrias dicti Domini totiens quotiens voluerint traducere et transportare, poterunt et valebunt; proviso quod dicti Angli seu eorum factores hujusmodi Bullionam, per se aut eorum factores empesent, ut præmittitur, acquisitam, una cum certificatione autentica villa vel oppido ab ipsam Bullioniam emerunt vel aliter acquirent, et de emptione seu acquisitione ipsas Bullionæ. Sic et alibi indifferenter scribitur Bullio, Bulliona et Bullonia*

* **BULLIONUM**, *Pondus quoddam. Charta Roberti reg. Sicil. primogeniti ann. 1306. ex Cod. reg. 4659 : Libra, media libra, marca, Bullionum, et alia minorata inferiora pondera. Pedagium Perona ann. 1295. ex Chartul. 21. Corb. fol. 356. v^o : Item un Bouillon de viij argent, xxv. livres pesant, le Bouillon doit viij. den. Boudure, Marchasitis species, in Lit. remiss. ann. 1468. ex Reg. 197. Chartoph. reg. ch. 68 : Des pierres de mines de fer, ... que on appelle Bouldures (en Poitou). Vide supra Boulleum et infra Bullus.*

1. **BULLIRE**, *Vetus orbis descriptio* cap. 17. § 7 : *Ascalon et Gaza civitates eminentes, et in negotio Bullientes. Vide Ebulire.*

* Negotium quodvis ferventer agere; quo sensu *Bullir* usurpat Hispani. *Bouillir* a nostris dictum puto de eo quod facile moverit. Lit. remiss. ann. 1423. in Reg. 172. Chartoph. reg. ch. 339 : *Pour ce que ledit bate estoit Bouillant et petit, icellai Bouley en la riviere.*

1. 2. **BULLIRE**, *Bulla seu sigillo firmare*, apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 1. pag. 25 : *Hæc itaque ut rata et incunabula permaneant, sigillo nostro Bullivimus. Vide Bulla.*

* 3. **BULLIRE**, *Supplicii genus, potissimum in monetarum falsarios et adulteratores decretum. Charta Caroli IV. ann. 1327. in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 533 : Martinum de ecclesia..... ad Bulliendas & consilio proborum et suspendendum pro criminis falsa monetæ..... condempnare. Lit. remiss. ann. 1354. in Reg. 82. ch. 419 : Eosdem falsos monetarios..... ad mortem condempnaverunt, videlicet quod Bahiri debebant. Aliae ann. 1380. in Reg. 118. ch. 381 : Depuis icellui Mesnagier au esté pris par nostre bailli de Cointenain, et par icellui pour ladille cause (de fausse monnoie) sa confession ave, condempné à mort et à estre Boulli..... Et quant ledit Mesnagier fut mis en la chaudiere, etc. Bellom. Ms. cap. 30 : Les faus monnoiers si doivent estre Boulli et puis pendus. [** Vide Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 700. et in Caldaria.]*

* *Parbouilly*, pro Bene coctus, in Charta ann. 1450. ex Reg. 185. ch. 61 : *Une pice de lart peleis Parbouilly, etc. Scio Trevaliani dictionarium auctores Parbouilly leviter ebullitum interpretari : nostri nihilominus alias vocem Par verbis, eadem ratione quia*

Latin Per, adiddisse mihi videntur, causa iugendi vim verbi. Hinc Paramer, ut Latin Peramare, dixerunt. Vita Jesu-Christi Ms :

Che fu li arbres voirement
Que Dame Dieus Parame tant, etc.

Sic Parabbatre, Funditus evertere, supra n Abatare, et Parassouvir, pro Perficer, n Charta ann. 1445. ex Chartul. Latinac. fol. 43 : Et de fai, si n'eussent esté les bonnes gens qui là estoient présens, il eust Parassouvi de le tuer. Unde Parchage, pro Charge complete. Vide infra Chargina 1.

* **BULLITUM CORIUM**, Gall. *Cuir bouilli*, Corium decoctum, certa ratione præparatum. Stat. Præmonstr. MSS. dist. 4. cap. 8 : *Bellis quoque vernicatis, ... cutellis cum virolis argenteis, vel acutis, vaginis de corio Bullito..... non atemur.*

¶ **BULLIRE IN AQUA FERVENTI**. Vide Caluria.

¶ **BULLO**. Vide in Bullio 2.

BULLUGA, Pomi species. Jonas in Vita S. Columbani cap. 19 : *Vel pomorum ovariorum, quæ eremus illa serebat, quæ vulgo Bullugas appellant. Hinc forte vox apud vulgum Breluque, quasi Buluque, pro re minutiiori. [Superius legitimus Bolluca cum Mabillonio.]*

¶ **BULLULA**, Diminut. a *Bulla*, Sigillum. Spicil. Acher. tom. 7. pag. 403 : *In medio habentem gemmulum Bullula circumclusam.*

¶ **BULLUM**, *Baculum Pastoris*. Gloss. Isid. Papias : *Bulus, Baculus mali pastoris ; in MS. omittitur mali. Constantiensis : Bulum, Bucolicum pastoris. Martinus censem legendum esse Bullatum, quia pastorum baculi sint plerumque bullis ornati. Forte scripsit Bacillum, Baculum pastoris. Sil. Ital. *Pastorale baculum*. Haec post Graevium in notis ad Glossas Isidori.*

* **BULLUS**, Ponderis species, ut videatur. Stat. Vallis-Ser. rubr. 28. ex Cod. reg. § 619 : *Vicarius dictæ Vallis teneatur et debet in primo mense sui officii, vel semel in uno bullare.... quaslibet mensuras, statores, Bullos, pensos, etc. Vide supra Bullionum.*

¶ **BULLUTARE**. Vide *Bullicare*.

¶ **BULONES**, Cetari qui diversa genera piscium vendunt. Papias MS. Vide *Bolonea*.

¶ **BULPARE**, Dicitur de clamore milvi, it Mugire de bobus. Vide *Baulare*.

¶ **BULQUETTA**, Capra, Gallis *Chevre*, Arvernus *Bouquette*. Tabularium S. Illidii Claramontensis : *Bulquette confiscabitur xartim Domino loci, partim Domino vinearum qua fecit domagium.*

¶ **BULSUS** *Equus*, Ialis *Bulso*, nostris *poussif*, in Statutis Mediolan. part. 2. cap. 187.

* **BULTELLUS**, Cibrum, quo excernitur arina, Gallis *Bluteau*, Gallo-Belgis, *Bultel*, *lata lib. 2. cap. 9. § 1* : *Panis de coket de eodem blado et eodem Bultello, ponderabit, etc. Cap. 10. perperam Buccellus editum, pro Bultellus. Statuta Hospitalis S. Juliani, n Addit. ad Matth. Paris pag. 163 : In die Martis in carnisprivio farinam Bultellatam ponderis unius albi panis eorum. De vocis origine, vide conjecturas Octavii Ferrariae n Orig. linguae Italicae in *Biotto*, [Menapii in voce *Beluter*.] [** et Prisch. Lexic. Germ. voce *Beutel*. ADEL.]*

* Quod pars cribri lignea non multum a scutella, in qua pulvis scripturæ siccandæ reponitur, differat, *Belutiaus ejusmodi scutella dicta videtur, in Ch. ann. 1323. ex Reg. sign. Noster Cam. Comput. Paris. fol. 169. r^o : Jehan Remy receveur de Champaine vouloit prendre sur le roy par son compte de la receverie de Champagne, ... pour parchemins, papiers, rgle, ... chandeliers, aguilletes, Belutiaus, etc. Vide supra Buletus.*

¶ **BULTER-CLOTH**, Eadem notione, ab Anglo *Bolter*, Cibrum seu cribri pars lignea et rotunda, et *Cloth*, Tela. Kennettus in Glossario ad calcem Antiquit. Ambrosden. : *In emendatione unius cribri pistriñæ hoc anno den. ob. et in Bultercloth empto ad pistriñam... x. den.*

* **BULTRO**, Prædator. Meisterlini Hist. Rer. Noriberg. apud Ludewig. tom. 8. Reliq. MSS. pag. 108 : *Avarus denique spiritus inimicetus ignem cupiditatis, facit pene discordiam inter debacchantes Bultrones pro rebus, præripiumtque sibi singuli pretiosiora.*

¶ **BULUM**, *BULUS*. Vide *Bullum*.

* **BULUM**, f. Propugnaculum. Charta W. de Dampetra ann. 1223. in Chartul. Campan. Cam. Comput. Paris. fol. 286. v^o. col. 1 : *Posui in manu sua terram meam cum Bulo de Dampetra, per custodes suos custodiendam in expensis meis, usque ad terminum vel terminos inferius assignatos. Et fol. 287. r^o. col. 2 : Concessi quod turrim et Bulum de Dampetra teneat supradicto modo ab instanti festo Paschæ in duos annos, et tunc dominus comes reddet mihi ipsam turrim cum Bulo.*

¶ **BULZET**, f. idem quod *Fodrum*, Gall. *Feurre*, Stramentum scilicet, palea unde grana flagello excussa sunt, a Belgico *Bulzen*, tundere, quatere. Charta MS. Caroli Flandriæ Comitis : *Altare de Grenni totamque decimam de Bulzeti... et unam garbam de Bulzet. Occurrit ibidem semel et iterum. Vide Budia et Buza 3.*

* **BULZO**, vel *BALZO*, Idem quod *Spin-garda*, machinæ bellicæ seu balistæ species, sic dicta, ut videtur, ab Italico *Balzare*, quod muris evertendis sit apta; *Balsare* enim dicunt Itali eadem notione qua nostri, *Faire sauter un mur*. Ottoboni Scribe Annal. Genuens. ad. ann. 1194. apud Murator. tom. 6. col. 387 : *In turri Oberti de Grimaldo, et in nova turri Oberti Spinula lignum instruxerunt Bulzonem, (alter cod. *Balzonum*) cum quo vi, cunctis videntibus, turrim novam Bulbonosi, quæ est in directo carrubio S. Syri, perforando, maximam partem destruxerunt et corru fecerunt.*

* Ital. *Bolcione* et *Bolzone*, Aries, machina diruendis castrorum muris apta.

* **BULZONUS**, Pars est asinini instrumentus. Charta ann. circ. 1080. ex Tabul. S. Albini Andegav. : *De Bulzono, de balteo, de tricia asini, de talibus et his similibus minutis rebus, si juratæ fuerint, furto non deputari precipimus.*

* **BUMBACIUM**, *BUMBUCINUM*, Gossypium, Gall. Cotton. Vide supra in Bombaria 1.

** **BUMEDA**, A voce Germ. inferior. *Bumede*, Maritagium, tributum pro licentia nubendi dare solitum. Chart. Lothar. ann. 1135. ap. Rehtm. Chronic. Brunsw.

pag. 288 : *Si qua mulier de familia ecclesie servo nostro ..... nuperit, data justitia quæ Bumede dicitur in perpetuum cum marito juri nostro remaneat. Vide Grupen. de uxore Theotisca pag. 30. ADEL. Adde quos laudat Haltaus. voce *Bumede*, Glossar. German. col. 153. Grimm. Antiq. jur. German. pag. 384. Graff. Thesaur. Ling. Franc. vol. 2. col. 703. voce *Mietta*, et Mittlermaier. Element. Jur. German. § 93. f.]*

* **BUNA**, Modus agri certis limitibus seu bonis definitus, idem quod *Bonnarium*. Charta Caroli comit. Fland. ann. 1123. inter Instr. tom. 5. Gall. Christ. col. 375 : *Cuidam ecclesiæ in honore S. Mariae dicatae, in orientali parte Ipra sitæ, ... terram circa eandem ecclesiam jacentem duodecim Bunnarum..... in perpetuum possidendam dedi. Bunier de terre, in Ch. ann. 1295. ex Chartul. 21. Corb. fol. 81. v^o. Occurrit ibi non semel. Vide supra *Bonnerius*.*

* **BUNAJARIUS**, pro *Bunatarius*, Qui *Bonnarium* possidet, ex Constit. Caroli Crassi imperat. apud D. Bouquet tom. 1. Jur. publ. Franc. pag. 393. Vide in *Bonnarium*.

¶ **BUNARIUM**, *BUNARIUS*, Modus agri certis terminis comprehensus. Vide *Bonnarium*.

¶ **BUNATARII**, Eadem notione. Vide *Bonniarum in Bonnarium*.

* **BUNCHETTA**, Cibi cuiusdam nomen apud Vivarienses. Lit. remiss. ann. 1474. in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 1426 : *Icellui prieur portoit en ses mains ung plain plat de Bunchettes.*

1. **BUNDA**, *Sonus tympani*, Ughtioni.

2. **BUNDA**, *BUNDARE*. Vide *Bonna*, 2. [** Chart. Schonaug. ann. 1277. ap. Guðen. in Syllog. pag. 263 : *De duobus jugribus agri campestris, ... alter vero tendit super Bundam episcopi, consulcaneus, etc.]*

BUNDURDUM. Vide *Mundeburdus*.

¶ **BUNDELA**, *BUNDELLA*. Libellorum fasciculus Gall. *Liasse*, a Saxonico *Bundēn*, Ligatus; unde Angl. *Bundle*, Belg. *Bundel*, *Fascis*, *sarcina*. Rymer. tom. 5. pag. 216 : *Memorandum quod die Sabbati, 20. die Decembri, omnia rotuli, *Bundellæ* et memoranda de Cancellaria... praefata Thomæ liberata fuerunt. Ibidem ter quaterve occurrit. *Bundela* vero pag. 217. et alibi passim in Instrumentis Anglicis, in quibus frequenter, *Bundela Brevium in Turri London*. *Bundela litterarum et Brevium in Turri, etc.**

¶ **BUNDELLUS**, An etiam fascis seu fasciculus? Rymer. tom. 8. pag. 384. col. 1 : *Quadrangula arcus, centum et quatuor *Bundellos* de Bykeryngtakell, decem balistas, etc.*

¶ **BUNDO**. Vide *Bondus*.

BUNGELLUS. Will. Thorn. in Chr. : *Explorabant diligenter de loco, ubi Petrus inviretur? Tandem invenerunt eum in Bungello canapis medio cautulose involutum. Ubi bundello legendum censem Sonnerus : est enim Anglis *Bundle*, fasciculus.*

¶ **BUNISLEGI**. Lex Ripuar. tit. 19. art. 1 : *Si ingenuus servum ictu percusserit, ut sanguis non exeat usque ternos colpos, quod nos dicimus *Bunislegi*, singulos solidos componat. Ad hunc locum Eccardus sic disserit de voce *Bunislegi* : *Schlag, Ictus.**

Pro Buni restituendum Buli, quod alibi *Puli* scribitur, et idem est ac nostrum *Bule*, *Sax.* *Bule*, Tumor ex percussione : hoc modo *Bulislag* est percussio sive ictus qui tumorem efficit, vel, qui facit ut cutis intumescat. [** Anglosax. *Punian*, Contere.]

BUNNARIUM, BUNUARUM, etc. Vide *Bonnarium*.

* **BUNOLI**, pro *Benevoli*, ut notat Editor ad Chron. Henr. de *Blançforde* pag. 76 : *Multis, tam de majoribus quam mediocribus, qui in conflictu cum baronibus nuper stetabant, in vinculis carceralibus per diversa castella regni detentis, quidam dictorum Bñoli captivorum ad invicem conspirabant, etc.*

* **BUPÆDES**, *Pueri magni, obsoleti, qui crescendi finem fecerunt, in Amaltheia, ex Festo. Gloss. Gr. Lat. : Βύπατδες; Puberis.*

1. **BURA, BURIA**. Adalardus in Statutis Monasterii Corbeiens. lib. 2. cap. 1 [** Guérard. post. Irmin. pag. 315.] : *Carra vero accipiant hortolani de Bura omni anno, secundum consuetudinem. Eodem cap. [** lib. 1. cap. 1. Guérard. pag. 307.] de laicis, qui servient extra Monasterium : Ad piscariam sex, ad stabulum 2. ad hortos 8. ad Buriam 7. Quo loco, Buriam, locum, ubi linteas eluuntur, vulgo Buerie, interpretantur viri docti : an curiam? Idem enim error irrepit apud Petrum de Vineis lib. 5. Ep. 80. [Vide *Buria*.]*

* Locus ubi linteas eluuntur; nam *Bure*, pro *Lixivio* nostri dixerunt. Vocabul. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120 : *Bure, Buresse, Lotium, lotrix*. Vide *Buanderia* et *infra Burraria*.

[** Guérard. in Glossar. pecul. Polypt. Irmin. : *Bura, Buria*, Locus sive ædes ubi plausta, instrumentum plostrarium, omnia denique ad rem vehicularem spectantia asservantur; unde fluxerit apud nos vox Bourrelier. Adde Anglos. esse *Bur*, ap. Bosworth. 21. d. a storehouse, Suecis *Bur*, Apotheca vel locus ubi supplex domestica servatur, ap. *Ibrium*, in Glossar. Suio-Gothic. vol. 1. col. 293.]

* 2. **BURA**, Pilus, vel tomentum, Ital. *Borra*, Gall. *Bourre*. Chron. Placent. ad ann. 1388. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 581 : *Omnes alii cives Placentiae, tam feminæ quam masculi, ... nunc portant (caligas) cum puntis parvis, quæ punctæ, tam longæ quam parvæ, sunt plene pilorum sive *Bura bovis**. Vide *infra Burra* 1.

* **BURÆ**, Vox ejusdem notionis et originis atque *Brandones*, Dominica prima Quadragesima apud Lotharingos et Barrenses, quibus *Bure* idem sonat, quod alibi *Brandon*, *fax*, *tæda*, *ignis*. *Bules*, eodem sensu, usurpatum in pago Virdunensi; ubi *Bule* etiamnum vocant acervum ligneum, cui lætitiae causa ignis subjicitur. Charta officialis Metens. ex Chartul. S. Petri de monte : *Datum anno Domini 1254. feria quinta post Buras. Alia ibid. ann. 1290 : Doneies lou Lundi devant les Bures*. Charta Radulphi abb. S. Apri ann. 294 : *Volamus etiam quod capellanus, ... teneatur solvere singulis annis, die crastina Burarum, pictantiario nostri monasterii..... xx. solidos Tullenses*. Alia ann. 1349. in Chartul.

Godefridi dom. Asperim. fol. 3. r. ex Bibl. reg. : *Lesquelz quattrevins escus d'or je ai pronis et promes à paier .... au jour des Bures prochainement venant. Le Dimenge des Bures*, in Charta ann. 1387. ex Chartul. priorat. Belleville. *Boure*, eodem significatu, dicunt Insulenses et Tornacenses. Vide *Brandones* supra in *Brando* 1.

* **BURALLUS**, Panni spissioris ac vilios species, Gall. *Burau*. Comput. Ms. ann. 1339 : *Pro Burallis ad houcias ad equas stabulorum, xxvij. lib. Hinc, ni fallor, Buratele, hujus panni lacinia, in Lit. remiss. ann. 1400. ex Reg. 155. Chartoph. reg. ch. 311 : xxvij. solz Par, estans en une Buratele ou feure de son lit. Nisi sit pro sacculo, ut Burlete infra in *Burla* 2. Vide *Burles* in *Birrus*.*

BURANEXA, Species vitis, de qua Petrus de Crescentis lib. 4. cap. 4.

¶ **BURANITUM**. Vide *Butar*.

* **BURATARE**, Cribro, Ital. *Buratello*, farinam excernere. Stat. Vercel. lib. 7. pag. 190. v. : *Postea Buratari fecerunt farinam. Bareleta serin. in festo S. Mart. : Quadam vice (doctor) coactus amore illius (familæ) vestit se vestibus illius, et cum illa Buratabat, etc. Vide *Buratellum*.*

BURATELLUM, Cribrum farinarium. *Buretel*, Guioto Pruvinensi : locum vide in *Bren*. Gerardus Maurisius ad calcem Historie Eccclini :

Hic Buratus nomine vere nuncupatur;
Nam per ipsum cholera saepius purgatur.
Ut farines furfures Buratellum cernit,
Sic per istum quilibet cuncta mala spernit.

* **BURBA**, Cœnum, limus, Gall. *Bourbe*. A voce *Burba* quidam dicta volunt Borbonium Archambaldi et Borbonium Anselmum, quod ea urbes præ aquarum abundantia lutes sint ac euenos. Vide Valesii Notitiam Galliarum pag. 104.

BURBALIA, *Intestina majora*, Papiae : *Burbulia*, Ugutioni. Gloss. Isid. : *Burbalia, intestina. Nostris Brouailles, et Breuille. Le Roman de Garin :*

Puis fet le cors del chevalier ourir;
Le Breuille a fet richement enfoir
Devant l'autel, el Mostier S. Bertin.
Le cors laverent et d'eve et de vin,
Si l'enbasme Fronondia le postef, etc.
Intra utitur vocabulo Entraille :

De mon cher frere Buc, qui fu trai,

Et de l'Entraille que il fit enfoir, etc.

Vide Menagium in Orig. Gall. v. *Brouaille*.

BURBAN, **BURCHBAN**, *Banleuca*, quasi *Burgi bannum*. [Notitia de jure Advocatorium Epternacensis Monasterii ann. 1095. apud Marten. Collect. Ampliss. tom. 1. col. 551 : *Si quis infregerit bannum, quod Theotonica lingua Burgban dicitur.*] Charta Friderici II. Imp. ann. 1242. pro Coloniensibus : *Infra Coloniam et terminos ipsius civitatis, qui dicuntur Burban, apud Maximilianum Henricum in Apolog. part. 2. pag. 10. 16. Charta Caroli IV. Imp. ann. 1356. apud eundem pag. 95 : Et nihilominus eisdem civibus et civitati Colonensi illam consuetudinem, qua quandam libertatem, quæ dicitur Burchban (infra Burgban) et Ban ville habuisse et habere, ut dicitur, confirmaverimus, etc.* [** Vide *Burgus*. Haltaus. Glossar. German. col. 193. *Burgbann* et Jurisdictionem in urbe, præcipue superiorem, et

Territorium quoque urbana patet jurisdictio significare scribit. Chart. Ottone. ann. 940. in Falck. Tradit. Corb. pag. 209 : Nullus horum aut aliqua judicinria potest super prefatos homines potestatem ullius Buni, quam *Burgban vocant*, habent nisi ipsius monasterii abba, etc. Chart. Conrad. II. ann. 1147. ap. Ludew. Reliq. MS. tom. 7. pag 514 : *Prefectura urbis quæ valgo dicitur Burgban. Confer Witchbild.*]

¶ **BURBURICARII**. Qui auro, et raru filis, hominum et aliarum rerum effigies exprimit. Vocabularium Sussannæ. Vide *Barbaricarii*.

* **BURBURISMUS**. Alex. Latrosoph. Ms. lib. 2. Passion. cap. 73 : *Deinde si incarcerient ulcer, deponunt sternora varia et nigra, cum aliquibus laminis putridorum carnium, ... et faciunt strophum cum Burburismo. Ubi Glossæ : i. e. cum rugis. Unde Glossar. medic. Simon. Januens. ex Cod. reg. 6959 : *Burburismus, Akrodro capitulo de Disenteria, est rugitus intestinorum; et est nomen fictitium.* [** Grac. Βορβουρός. Vide H. Steph. Thesaur. Ling. Gr. h. v. ed. Didot. vol. 2. col. 327.]*

BURCA, BURGA. Gloss. Lat. MS. Regum et Papias : *Burca, Clavaca. Leg. Cloaca*. Isid. Gloss. : *Burga, Cloaca*. [Alio in loco Cloaca, Burca. Papias MS. Bituric. : *Burca, Clavata.*] Hinc forte βορβάνως, Græcis sequoribus. Joan. Damascen. in Epist. ad Theophil. Imp. de Imaginib. pag. 119 : ἄλλο τινα βορβάνων τὸν αἰσθαίζει τοῦ τε πιπίτως, i. aliam quandam impietatis et hæresis voraginem ac cloacam.

* **BURCEGNUS**, f. Communis, Gall. Mitaen. Libert. MSS. concessæ Barcin. a Petro II. reg. Aragon. ann. 1283 : *Item quod nemo potest habere atans in maris civitatis, nisi cum pariete Burcegnæ, nisi faciat cum voluntate illius, cuius murus est.*

* **BURCERIUS**, Navis præfectus, apud Rymer. tom. 11. pag. 843. col. 2 : *Burcerius ejusdem navis : quæ quater repetuntur ante Magister navis.*

* **BURCFDING**. Vide *infra Buretbahæ*. ¶ **BURCHGRAVICS**, Idem qui *infra Burggravius*. *Burchardus Burchgravius Magdeburgensis, Johannes Burchgravius de Grukensteyn*, apud Ludewig. tom. 5. pag. 25. *Burchgravius Bruxellæ*, apud Mirzaa tom. 2. pag. 1251. col. 1.

* **BURCHIA**, *Burchio Academicis Cræscanis Barca da remo coperta, Scaphi, biremis, navis onerarie minoris species*. Contin. Chron. Andr. Danduli apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 453 : *Potestas quoque suus et ipsi Januenses certant cum quibusdam barchis, et Burchiis, et eis navigiis fugerunt. Vide Bussa.*

* **BURCHIELLUS**, Ital. *Burchiello*, diminut. a *Burchio*, Phaselus, linter. Stat. Mantua lib. 1. cap. 97. ex Cod. reg. 4620 : *Statuimus quod nemo audeat, sive sit auctor, sive cuiusvis alterius conditionis, ... post tertium sonum campanæ, ire per Tavetum, nec ibi cum aliqua, nec in aliqua nave seu Burchiello arrivare; et qui contrafecerit, solvat vice qualibet xxv. libras, et nasci sit Burchiellum amittat.*

* **BURCHWARDIUM**, Idem quod *Burgwardium*, apud Ludewig. tom. 5. pag. 3.

ex Diplomate Wichmanni Archiep. Magdeburg. : *De Burchwardio nostro Givekenstein.* Vide *Burgwardus*.

* **BURCHWERCH**, Jus arces condendi, interprete Michelbecko ad Chartam Frider. imper. ann. 1189. tom. I. Hist. Fising. pag. 38o : *Cum dux Austriae Leopoldus ejusque filius Fridericus omnem majestati nostra resignassent justitiam, quam per dominicalia Fisingensis episcopi quantum ab imperio posse derant in Austria, id est, ... Burchwerch, etc.* Vide *Burgwerk*. [** *Est Fossata*.]

BURCIA. Vide *Bussa*, Species navis.

BURCLA, Idem quod *Burcia*. Rafanus de Caresinis in Chron. ann. 1379 : *Cum barchis et Burclis per viam molendinorum, etc.*

* **BURCLAVIUS**, Idem, opinor, qui *Burcgravius*. Charta ann. 1274. in Dissert. Hist. de Comitatu Comaclii edit. ann. 1709. App. pag. 9 : *Nos Henricus Treverensis, Guarnerus Moguntinus, Enguebertus Coloniensis Archiepiscopi... Fredericus Burclavius de Nurembo*r*, et Gotifredus Comes, etc.*

* **BURCLELLUS**, ut supra *Burchiellus*, dimin. a sequenti *Burclus*. Pactum ann. 1281. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. vxi col. 600 : *Commune Finalis tempore, quo oportuerit, teneatur et debeat dare mercatoribus Luca pro eorum securitate transam, ad petitionem ipsorum mercatorum a Finali usque ad Bondenum, cum Burcello uno et pluribus, secundum voluntatem mercatorum, et cum hominibus armatis, habendo a dictis mercatoribus pro Burcello tres solidos Mutinae, et pro quolibet homine duos solidos Mutinae.*

* **BURCLUS**, Eadem notione atque *Burcchia* supra. Chron. Tarvis. apud eundem. tom. 19. Script. Ital. col. 861 : *Alius namque Burclus ab igne in contrarium raptus ventis, ad ripam lapsus applicuit. Alius utique Burclus adversus galionum Georgii de Corfuto vi navium Lombardorum perditus, etc.*

* **BURCTBAHN**, vox Germanica, cuius vis facile intelligitur ex Charta Conradi imper. ann. 1150. in Append. ad tom. 6. Annal. Bened. pag. 710. col. 2 : *Hac autem potestate praefatus Rabono (qui se Burcgrarium appellari faciebat) in tantum usus fuit, ut eum vulgari nomine appellarent Burctbahn, et secundum morem alicuius magna potestatis saepe infra muros (abbatiae) placiter, et huiusmodi placita Burcford appellabat. Vide *Burgwardus*. [** f. legend. ut eam vulgari... Burchann... Burchding.]*

* **BURCUM**, pro *Burgum*. Vide in hac voce. Nostris etiam *Burc*, eodem sensu. Charta ann. 1203. in Chartul. Campan. fol. 30r. v°. col. 1 : *Comes Theobaldus et haeredes sui habent et habebunt in perpetuum gisatum suum in Burco S. Memmii. Alia Blanchae comit. Trecens. ann. 1206. ibid. : Illud vero castellum de Juiliaco, juratum est mihi et haeredibus meis, in auxilium et redditibile contra omnes homines, qui possunt vivere vel mori. Et Burcum quid est deforis, et forte rezie, et sinuigium adiacens est de feudo Garembaudi de Cappis..... Prædictum siquidem Burcum et forte rezie quæ ibi faciæ sunt, ... juratum est redditibile*

michi et haeredibus meis. Charta abbat. et convent. de Yaucourt ann. 1260. in Reg. 3o. Chartoph. reg. ch. 272 : Avons escangié à monseigneur Guillaume, chevalier, seigneur de Longueval et de Framerville, ... le terre de no menair, que nous avions à Longueval, si come il se comporte, à tout le seursfait, sanz le Bure et le grant maison, qui nous demeurent.

BURCUS. Vide *Burgus*.

* **BURCWARDUM**, Burgi seu castellaniæ custodia. Vide *Burgwardus*. Charta Alberti archiep. Magdeburg. ann. 1217. apud Ludewig. tom. II. Reliq. MSS. pag. 567 : *Et eos (mansos) dedimus cum adlocutio et omni jure, omnique servitio, præcipue quod Burcwardum dicitur.*

BURDA, Amictus junceus : vox Africana. S. Augustinus Epist. 68 : *Presbyterum etiam quandam... Burda vestitum, etc.* Epist. 166 : *Raptus est de domo sua, cæsus, in aqua volutatus, Burda vestitus, et nescio quot dies in captivitate retentus est.* Idem lib. 3. contra Crescon. cap. 48. de eodem Presbytero, cuius mentio est in iis Epistolis : *Ad furentium arbitrium sustibus cæsus, in lacuna lutulenta volutatus, amictu junceo de honestatus.* Ex quibus jure addubitari potest, an hæc vox ab Arabico *Bord*, *Borda*, etymon habeat, quæ definitur a Giggeo, *vestis variis lineis contexta, et variegata : nigra vestis flavo colore intexta, quam induunt Arabes.* Nam *Burdæ Augustinianæ*, juncis, non lana, intertexta fuerunt. Sed et scribit Salmasius lib. de Modo usur. pag. 401. *Burdi*, apud Arabes, papyrum sive juncum *Egyptum* significare. [Acta SS. Junii tom. 3. pag. 441. de S. Raynero : *Burdas, operimenta scilicet capitum auferebat.*]

* **BURDANA**. Stat. Cisterc. ann. 1355. cap. 1. ex Cod. MS. Clareval. : *In nonnullis monasteriis monialium ordinis in SS. Innocentium et quibusdam aliis festivitatibus solent non innocentier fieri quedam festa sive spectacula, apud quosdam *Burdana* vulgariter nuncupata, in quibus spectaculis sive festis multa committuntur enormia, quæ virginalem lœdunt pudicitiam et monasticam dederent honestatem.* Haud dubie a sequenti verbo

BURDARE, Jocari, ludere, nugari, quemadmodum facere solent, qui ludendo mendacia confingunt. Gloss. Lat. Gall. : *Garrire, Jaugler, Bourder, Gerra, Bourde, Truse.* Henricus Knyghton : *In tantum enim erat affabilis domino Regi, quod Burdando petebat a Rege nundinas sibi concedi pro leporariis et canibus... emendis. A burris vocem effictam volunt, de quibus Ausonius :*

*At nos illepidum rudem libellum,
Burras, quisquilias, ineptiasque
Credemus gremio cui sovendum.*

Ubi Jos. Scaliger : *Usus est vocabulo Aquitanico, nam hodie major pars Aquitanicarum nationum, quisquilias vocalit Burras.* Vide *Bohordicum*.

* **Border**, eodem sensu, in Annal. regni S. Ludov. edit. reg. pag. 284 : *Oy le service Dieu devotement, sans Border et sans regarder sur la là. Hinc Bourdeurs et Bourdeuses apud Pessac.... et alibi in Burdelois.*

spincæ cap. 22 : En cetuy saint disner soit bien gardé, que hiraux et Bordeurs ne fassent leur offices. Borderie, Jocatio, vulgo Badnage, in Lit. remiss. ann. 1452. ex Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 173 : Criant par maniere d'espabement et Borderie telles parrolles, Qui vive, qui vive, saint Denis. Bourder, pro Mentiri, in aliis Lit. ann. 1364. ex Reg. 96. ch. 176 : *Lequel gondrier respondi audit fermier moult arrogauement qu'il avoit menti et Bourdé. Unde Bourdeur et Bourderesse, in Lit. remiss. ann. 1419. ex Reg. 171. ch. 27 : Jehan de la Fontaine dist publiquement à haute voix que il y avoit aucuns Bourdeurs et Bourderesses en la ville, qui avoient bordé et rapporté aux gens d'armes, etc. A vulgari Bourde etiamnunc in usu pro Mensonge, Mendacium.*

BURDATIO, Pensio nummaria, quæ a rusticis pensitabatur, prædiis nomine, quod *Burdum*, seu *Bordam* vocamus, inquit Al taserra. Gregorius M. lib. 1. Ep. 42 : *Cognovimus, quod prima illatio Burdationis rusticanos nostros vehementer angustat: ita ut priusquam labores suos vñendare valent, compellant tributa solvere. Infra : Cognovimus etiam rusticos Burdationem, quam jam ab eis exactam Theodosius minime persolverat, iterum dedisse; ita ut duplo exacti sint. Rodericus da Cunha refert in Hist. Episcopor. Portensium in Lusitania 1. parte cap. 12. Gallicæ et Legionis Reges, Maurorum in Hispania Regibus, tributi vice, quotannis mittere solitos centum puellas, 50. nobili, et 50. plebeio genere natas, idque tributum *Burdel* appellatum. Vide *Borda* 5.*

* Epist. Albon. abb. Floriac. tom. 10. Collect. Hist. Franc. pag. 441 : *Quid contra illa (ecclesia) dotis nomine data suis Burdationibus solvat, ibidem perpendit procuratoris diligentia.*

* **BURDEARE**. Hastiludio sese exercere. Vide *Bohordicum*.

BURDECANUS COLONIENSIS, in Charta ann. 1258. apud Maximilianum Henricum in Apolog. part. 2. pag. 30.

* **BURDEGALENSIS MONETA**. Vide *Moneta Barorum*.

BURDEGALIUM, Idem, ut videtur quod *Borderia*, *Predium rusticum*, *Gall. Metairie*, ferme. Charta Guillelmi Episc. Autissiod. ann. 1212. pro Canoniciis S. Laurentii : *Separavimus ab ea decimas magnas omnes tam bladi, quam vini, et tres pecias terræ arabilis... et præterea Burdegaliū, morum, etc.* Rymer. tom. 10. pag. 363. col. 1 : *Videlicet omnia bona, haereditates, terras, dominia... hospitia, Burdegaliū, vineas, molendina, etc.* Eadem repetuntur pag. seq. Vide *Borda* 5.

* *Vel potius, Servitium, quod ratione bordæ redditur, vulgo Bourdelage.* Vide *Bordelagium* in *Borda* 5.

* *Burdelois vero, pro Bourdelois, Burdegalensis ager, in Ch. Richardi reg. Angl. ex Cod. reg. 8387. 4. fol. 66. v°. : Concesserunt..... terras et haereditates, quæ fuerunt Gailardi de Goot, domini de Roillac,.... apud Pessac.... et alibi in Burdelois.*

* **BURDEICIA**, Hastiludii genus, de quo jam satis fuse dictum est in *Bohordicum*.

BURDELLUM, Lupanar, Ital. *Bordello*. Decreta Placent. ad calcem Stat. fol. 107.
r. : Quod nemo audeat nec presumat aliquam mulierem cuiusvis status, conditionis, vel etatis fuerit, contra ipsius mulieris voluntatem ad prostibulum seu *Burdellum*, nec ad alium in honestum locum ducere, nec duci facere. Vide in *Borda* 5.

BURDESAGIUM, Idem videtur ac *Burgngium*, quod vide. Charta Galneri de Langeo pro stallo cerariariæ in Chartulario B. Magdal. Castridun. fol. 19 : *Salvo jure meo et redibitione Burdesagil ad me pertinente.*

BURDIARE, Hastis ludere. Vide *Bordicium*.

* **BURDICE**, Hastilidum. Gualt. Hemsford. de Gestis Eduardii I. reg. Angl. ad ann. 1288. pag. 16 : *Conducerunt ad invicem quidam armigeri ut in habitu religiosorum quoddam hastilidum, quod Burdice dicitur, iuxta S. Botulfum durantibus nundinis celebrarent, ita quod una pars in habitu monachali veniret, et altera in habitu canonici. Et præconizatum fuit quod monachi tenerent contra canonicos regulares. Vide *Bordicium*.*

* **BURDICUM**, Tomentum, seu ejus purgamenta. Stat. Taurini ann. 1360. cap. 94. ex Cod. reg. 4622. A : *Item quod nulla persona ponat leamen, paleam, vel Burdicum, sive scoualium domus, vel aliquid aliud sordium projiciat in mercatum, vel in vias publicas solatas. Vide infra *Burra* 1.*

BURDICULUM, Provincialibus *Bourdique*. Species arcæ majoris, in qua pisces servantur in stagnis, vel fluviis, ut et vivere possint et facile capi. Tabularium S. Victoris Massil. : *Donamus tibi Isarno Abbatii unum gurgustrum prope pontem, quod lingua rustica *Burdiculum* vocant. Vide *Bordigula*.*

* *Lege Bourdigue pro Bourdique; vocisque interpretationem emendatam, vide supra in *Bordigala*.*

* **BURDIGALUM**, **BURDIGOLUS**. Vide supra in *Bordigala*.

BURDILLUS, Fustis, virga. Acta SS. Maii tom. 6. pag. 31. de S. Canione Episc. : *Canionem sacrilegum qui se testatur in hac usque in finem confessione perseverare, jubemus expoliari, et *Burdillus* cædi. Diminutivum est a *Burdo*, quod vide mox in *Burdones*.*

* Hinc forte nostratis Pourboudir, Fuste cedere, verberare. Lit. remiss. ann. 1385. in Reg. 126. Chartoph. reg. ch. 196 : *Alain gravi oudit planchier et s'efforça de prendre ladite femme en costé sondit mary; et de fait la fist lever et dist audit mary que s'il sonnoit mot, il seroit Pourboudis à droit. Aliæ ann. 1431. in Reg. 175. ch. 91 : Comme le suppliant ait esté par pluseurs fois menacé d'estre batu, tué, pris et autrement durement traitté, et finablement tellement Pourboudi et demené, qu'il ne se soit osé tenir en son hostel. Gesta Briton. in Ital. apud Marten. tom. 3. Aedec. col. 1497 :*

Nos gens estoient si souriez
Du duel qu'avoint, qu'en les fomes
Estoient batus et Pourboudis.

BURDINGSAK. Vide *Byrthinsak*.

BURDINUS, **BURDO**, **BURDONARI**. Vide *Burdones*.

1. **BURDIRE**, Ludere, exsultare. Charta ann. 1329. in Reg. 67. Chartoph. reg. ch. 15 : *Si dictus canis fuerat occisus per aliquem, hoc fuerat propter asperitatem ipsius canis egreditur et mordentis alios canes Burdientes extra in campis. Vide *Burdit*.*

* 2. **BURDIRE**, Praestatio, seu servitio, quæ *Burdura* dicebatur, satisfacere. Vide mox *Burdura*.

BURDIT, φύρια, γαριζ : *Exultat, Superbit*. Suppl. Antiquarii.

1. **BURDO**, Attacus, fucus, Gallis, *Burdon*. Gloss. Elfrici : *Atticus* (leg. *Attacus*) vel *Burdo*, dora. [Papias MS. : *Atticus*, *Burdon*.]

2. *Burdo*, *Milvus*, apud Matth. *Silvaticum* in Pandecte.

3. **BURDOES**, Calami seu tubæ æneæ, quæ vere tubas referunt et earum sonum, ait Watsius : quin potius, calami majores organorum, qui graviorem sonum edunt, vel ipsa organa. A *Burdonum*, seu fucorum bombo ac sonitu, nostris *Bourdonnement*, vox efficta. Vitæ Abbatum S. Albani : *Et præsentetur Deo et S. Martyri Albano, pulsato classico, sonantibus calamis, quos Burdones appellamus, cum horologio. In musico concentu sonum graviorem *Burdonem* vocat Dantes in Purgat. Cant. 28 :*

Che tenean Burdone a le sue rime.

4. **BURDONES**, Asini, seu, ut alii censem, qui ex equo et asina nati, muli, e quibus genitos mares, hinnulos antiqui vocabant. Glossæ Gr. Lat. : Εἵπεος, ιξιτου ὄντας; και ὄνο, *Mulus*, *Burdo*. Glossæ Biblicaæ MSS. : *Burdo*, brevis equus, asina et emissario conceptus. Ebrardus Betuniensis in Grecismo :

Burdonem producit equus conjunctus aselle, Procreat et mulum juuetus asellus equus.

Vetus Epigramma :

Burdonem sonipes generat commixtus aselle.

Utitur hac voce Ulpianus JC. de Legat. 3. in L. *Item legato*, (32, 49. pr.) et lib. 4. Reg. cap. 5. Sextus Platonic. lib. 1. de Medicina animal. lib. 1. cap. 15. etc. Vide Cujac. lib. 11. Obs. cap. 16. Victor Uticensis lib. 2 : *Super Burdonem vinctum quasi quemdam ligni truncum toto itinere portabamus. Baldricus Dolensis lib. 2. Hist. Hieros. : Eorum Burdones, quos multimodis onustos victualibus... adducebant, ad propria reduxerunt castra. Et lib. 4 : Et acceptis ab eo muneribus, auro et *Burdonibus*, etc. Itinerarium Jerosol. Antonini Monachi : Et in ipsis montibus, leo et pardus, et capreæ et *Burdones* simul pascunt. Beupðónev, in Vita S. Nili Junior. pag. 146. 120. Hist. seditionis Victoriorum apud Alamann. in Notis ad Procopii Hist. Arcanam : Mias si; την πόλιν προστίχωνται έτων σις Βουρδόνων καθοίκαι. Hinc, ni fallor, apud Alexium Rharturum doctr. 14. Beupðónev, Flaggellare instar asini. Vide Avitum Ep. 74. Florent. Wigorniens. pag. 114. Ordericum Vital. lib. 9. pag. 73a. et 736. etc.*

BURDINUS, apud Hermannum Monach. lib. 3. de Mirac. S. Mar. Laudun. cap. 5. 5. *Burdo*, Baculus. A *Burdonibus*, seu asinis, aut semimulis, quos inequitabant et insidebant, qui peregre proficiscebantur, nomen mansit longiusculis baculis, quos

gestare solebant peregrini nostri Hierosyntiani pedites, quibus equitatura his quadammodo erant. Papas : *Ferbu, regis ferreis, Burdonibus*. Raimunda Metanerius in Chron. Reg. Arago. cap. 14. *E al llevar del Almiral, voeréis oys e daats, et de llances, et dels Francesos e de Bordons*. Hubertus Sipontinus apud Vincentium Belvacensem lib. 16. cap. 7. *Burdonem habebat pro lancea, et maxima pro parma, etc.* [Vita S. Nili Confessor apud Marten. tom. 6. Ampliss. Coll. col. 937 : *Burdonem quem habebat huius Dux Calabriae dans custidam ad eum in aptissimo, Panormum misit.*] Le Beau d'Aubery MS :

Le chapel prent, l'escharpe et le doublet,
Et le Bordon qui ni volt pas laisser.
Balduinus de Condato MS :

... Pris si Boardon,
Escharpe, si come chil autre
Pelerin soi chapiel de fanstre.

Chr. Bertrandi Guesclini MS :

A loi de pelerin de corse et de corsa,
L'escharpe avoir au col, en la main le Bordon.
Vetus Poeta Hispanus apud Bivariorum Pseudo-Chron. Maximi pag. 337. sit. 25 singit, Alexandrum M. post subjugationem Egyptum, Jovis Ammonis templum per tatis ergo adiisse, et sportellam super et burdonem [¹⁴ Sanchez, v. 1119].

Prius se esportella, è prior su Bordon.

Alias de vocis origine conjecturae sic apud Octavianum Ferrarium in Origines linguæ Italicæ, [Menagium in Dictionem etymol. Gallic.] Adde quæ ad Joannis adiutoriavimus Dissertat. 15.

Eccardus in notis ad legem Sic. tit. 37. art. 1. pag. 70. *Burdon* etym., rejectis aliorum opinionationibus, arcens : Saxonico *Beren*, Portare, sustinere, inde inquit, formatur *Bori*, *Bordo*, *Burdo*, quo proprie Portans, sustentaculum, fulcrum denotatur; atque ita et asino oneribus portandis aptissimum animali, et factu cuivis competit rectissime. Eruditissime scriptore haud indigna opinio.

BURDONARI, a burdonibus seu bordis peregrinatoris, per contemptum appellati. Peregrini nostri olim ab Albigenses, auctor est Monachus Vallis Sarmi cap. 10. *Burdonari autem vocabant Peregrinos, quos baculos deferre solerent, quos hinc communis Burdones vocamus.*

BURDONARI, vel *Bordonari*, *Asinus curatores, agasones, in Constit. Scrl. lib. 3. tit. 38. § 1.*

* **BURDONUS**. Vide *Burdo* prima ratione.

BURDUBASTA. Fragn. Petrus : *Oecidit de lucerna equites : putares ea galliæ gallinaceos : alter Burdubasta, alter hirsus, etc.*

* **BURDURA**, Praestatio, seu servitio, species, a Germ. *Barden*, omni Caesar Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontram pg. 677. col. 2 : *Exit de una iea in unquam mense Burdure xiiij.... In medio Aprili recipiunt Burdure usque intrante mensa Iunio.*

r. **BURDUS**. Gloss. Elfrici : *Burdo*, serm. i. sutor vestiarium.

* 2. **BURDUS**, f. Baculus seu pīs-

abbatis. Inventar. ann. 1419. ex Tabul. monast. Montisol. : *Unam crucem parvam argenti cum pede rotundo, armadatam de Burdo cum armis de Barra abbatis. Bourdon, pro Gallico Bondon, Dolii umbilicus, in Lit. remiss. ann. 1367. ex Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 510 : Lesdiz pages tournerent deux bouteris de vin, que ladite femme avoit en sa maison, les Bourdons dessous, parquoy le vin s'en estoit tout ale.*

¶ **BURELLUM.** Mensa Gall. Bureau. Lobinellus Hist. Paris. tom. 1. pag. 312 : *Publicata et registrata ad Burellum in camera Computorum. Instrum. ann. 1459. apud D. Brussel de Usu feud. tom. 2. pag. 747 : Attulit in hac camera Compotorum ad Burellum, etc.*

1. **BURELLUS.** Vide *Birrus*. [** Gemm. Gemm. : *Burellum est pannus, Germ. dir- drreytch von wullen und lynec.*]

* 2. **BURELLUS**, f. Tabula, index. Inventar. ann. 1420, inter Probat. tom. 2. Annal. Praemonstr. col. 591 : *Unum textum argenteum et deauratum cum uno Burello magno, et tabula mortuorum in eodem infixa. Vide alia notione in Birrus. Nostris Burelé, Acervus, vulgo Tas, moncœu. Lit. remiss. ann. 1412. in Reg. 166. Chartoph. reg. ch. 204 : Laquelle herbe le suppliant fena et amassa en petit Burelez.*

* **BURENGUS**, idem qui *Burgensis*, Constit. Caroli Crassi imper. de Feud. tom. 1. Jur. publ. Franc. pag. 393 : *Præcipimus ut singuli Burengi decem, cum duodecim funibus de canapo, solidos dominis suis impendant.* [** ap. Pertz. Capit. spuria pag. 4. *Buringi*. Vide in h. v.] Vide *Burgenses*.

BURETA, Amphora, ex Gall. *Burette*, quasi *Bewrete*, qua bibitur. Necrologium Ecclesie Parisiensis prid. Id. Nov. : *Duas Buretas aureas ad ministrandum vinum et aquam in Missa.*

BURETUM. Vide *Bruneta*.

¶ 1. **BURGA**, Cloaca. Vide *Burca*. [** In Reinard. Vulp. cant. 4. vers. 695. *Burgissa*, nomen suis. Ludit fortasse poeta in similitudine vocum *Burga* et *Burgus*. Confer *Burgetissa*.]

¶ 2. **BURGA**, Idem quod *Burgagium*. Chartular. S. Vandregesili tom. 1. pag. 678 : *Quæ omnia predicta jura dicti Abbas et Conventus petebant... ratione Burgæ, (f. *Burgesia*) et ratione dominii sui.*

* 3. **BURGA**, Pars est instructus equini, vel rei rusticæ. Reg. forest. de Broton. ex Cod. reg. 4653 : *Robert Hose.... debet servitum rotarum et de roelliis arutri, et jugorum, et Burgarum.*

¶ **BURGACEA.** Charta remissionis manus mortuæ data Burgensibus Capituli Autissiodor. ann. 1204. per Willielmum Decanum et Capitulum : *Propter hanc autem quittationem, ipsi (homines) quittaverunt nobis panem et Burgaceam, quam eis dare solebamus in festo B. Stephani de Augusto. Vide *Burgerastrum*.*

* *Potionis species*, idem quod supra *Burgerastræ*. Vide in hac voce.

BURGAGIUM, Certum et annum vectigal, quod Burgensis, aut burgi incola, pro domiciliis suis seu tenementis, quæ in burgo possidet, burgi domino præstat. Littleton sect. 162 : *Tenure en Burgage est*

lou antiennement Burgh est, de que le Roy est Seignior, et ceux, que ont tenements deins le Bourg, teignont del Roy leur tenemens, que chacun tenant pur son tenement loit paier al Roy un certain rent par an. Et mesme le manner est lou un autre Seignior espiritual ou temporall est Seignior de tel Burgh, et les tenans de tenements en tel Burgh, teignont de leur Seignior à paier chacun de eux un annual rent. Leges Burgorum Scoticorum cap. 1 : Quilibet Burgen-sis debet Domino Regi de Burgagio, quod defendit, pro particata terræ 5. denarios annuntiū. Vide tom. 2. Monastici Anglic. pag. 332. [Madox Formulare Anglic. pag. 50. Kennetti Glossarium ad calcem Antiquit. Ambrosden. Chartular. S. Vandregesili tom. 1. pag. 409.]

Ejusmodi vero *tenetura*, ut vocant, *tenure en socage*, dicitur etiam eidem Littletoni. In Seacario S. Michael. ann. 1219. in Regesto Joannis de S. Justo Camera Computor. Parisiens. hæc habentur : *Accordatum est per Episcopos et Barones, quod si aliquis coronam habens vel habitum Clericalem, duxerit uxorem de feodo laico, quem tenet, faciat domino Regi et dominis aliis, quem feodum debet, et de Burgagio hoc, quod alii Burgenses faciunt, et in Burgagio fieri justitia, et in feodo laico pro omni eo, quod debent super omnia catalla, que ibi invenientur. Si vero postquam uxorem duxerit, coronam accepere, et habitum Clerici, de Burgagio et feodo faciet tanquam laicus homo, et ad modum tractabitur. Varias de Burgagiis leges proponunt Leges Burgorum Scotic. cap. 13. 17. 44. Charta Libertat. Angl. (cui concinit Regiam Majestatem lib. 2. cap. 44 § 4.) Consuetudines Municipales Normanniae art. 103. 138. Vinemacens. art. 1. Insulensis art. 58. Seclinensis, et Guillelm. Pryneus in Libertatib. Angl. tom. 3. pag. 437. etc. Consule, si lubet, quæ de burgagiis prolixiori commentario diximus ad Cinnamum pag. 487. et seqq. Addo tantum, ut honorum Curialium possessores et hæredes, vel donatarios, non ideo ad Curiam vocatos, ex leg. 107. Cod. Th. de Decurion. (12, 1.) ita burgagiorum possessores ac hæredes, qui nobiles essent, non ideo in ignobilium sortem descendisse. [** *Burgagium* idem esse videtur ac *Burgensicum*, Predium scilicet quod a burgensi possideri poterat. Vide *Buri*, Erläuter. des Lehrechts, part. IV. pag. 100. sqq. Adel. Vide *Burgagium* in *Borda*, 5. et suo loco.]*

BURGAGIUM LIBERUM dicitur, quod solo vectigali annuo solito, ab omni alia liberum est servitute. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 361 : *Possessiones quæcunque, cujuscunque generis fuerint, vel naturæ, sive de nobis, seu de aliis in capite, sive in Liberum Burgagium, semper aliud quodcunque servitum, qualitercunque teneantur. Tom. 3. pag. 91 : Concedimus etiam eisdem... Liberum Burgagium, et omnibus hominibus eorum, etc. Vetus Consuetudo Normanniae cap. 28 : Par Bourgaige sont tenus les siefs, comme sont les masures, qui sont ébours, et gardent les coutumes des bourgeois. Adde cap. 31.*

¶ **BURGAGIUM**, pro *Burgagium*. Cod. Leg. Norman. cap. 27. apud Ludewig. tom.

7. pag. 213 : *Firmarie feodales, censarie et libera tenementa, et etiam servilia, et bordagia, et Borgagia. Charta ann. 1251. ex Archivo B. Mariæ de Bono-Nuntio Rotomag. : Item, duos solidos annui redditus usualis monetæ, quos Rad. dictus Hardel et ejus uxor tenebant nobis reddere annuatim ad festum S. Remigii de Borgagio suo. Item, duo Borgagia cum edificiis suppositis que sita sunt etc.*

BURGESIA. Idem quod *Burgagium*, seu quod a Burgensibus domino pensitatur. [Charta Petri de Gasnapia pro Monasterio S. Mariæ de Blancha ann. 1205. apud Lobinellum Hist. Britan. tom. 2. col. 389 : *Concede dictæ Abbatiae in perpetuum et confirmo quadraginta solidos annui redditus super Burgesiam Berengarii militis, et triginta solidos annui redditus super Burgesiam Petri Gandy.*] Charta Joan. de Castilione Comitis Blesensis ann. 1277 : *Ay donné en perpetuel aumosne à l'Abbaye des Nonains de Nostre-Dame de Soissons à prendre... sur mes Bourgesies de Guyse, par la main de cely, qui pour tens recepra les dites Bourgesies. Vide *Burgesia* suo loco.*

¶ **BURGENSIA**, Eadem notione. Practicis nostris, *Droit de jurée*. Charta Philippi Aug. ann. 1200 : *De servantibus laicis Scholarium qui non debent Burgensiam nobis vel residentiam, etc.*

¶ **BURGOSIA**, in Chartulario S. Vandregesili tom. 2. pag. 1504 : *Ego Symon de Busco dictus Presbyter dedi et concessi in liberum maritagium Radulpho dicto Richant et Gillæ uxori sue, cum duxit eam in uxori viginti solidos annui redditus, quos habebam in Burgosia de Conchis.*

* **BURGALALIA**, nostris *Burgalaise* et *Burgalese*, Hasta species. Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 129. Chartoph. reg. ch. 44 : *Lequel exposant fery ledit Moricet par la gorge d'une petite Burgalese qu'il avoit en sa main. Alia ann. 1410. in Reg. 164. ch. 293 : Survindrent Guillaume Treubleron et Perrot Herve aiant chacun d'eulx une Burgalaise en sa main, ... lequel Treubleron frappa ou poussa de ladite Burgalaise icelle Boussuc.*

BURGAMIA, **BURGLARIA**, Violenta in domum vel privatum, vel sacram, ut Ecclesiam, vel etiam in tentorium nocturna irruptio, cum intentione interficiendi et furandi. Ita Cowellus lib. 4. Instit. cap. 18. § 22. et Rastallus verbo *Burglarie*. W. Thorn. in Chron. : *Captus fuit infra civitatem istam pro Burgaria, granario hospitalis S. Laurentii Cant. et bladis suis inde suratis et asportatis... et suspensus fuit.*

BURGATOR, **BURGLATOR**, Fur nocturnus. Officium Coronatoris infra virgam Regis, cap. de *Burgatoribus domorum* : *Omnes Burgatores domorum, vel fractores Ecclesiarum, vel murorum, vel portarum civitatis Regis, vel burgorum, intrantes malitiose, et felonice, condemnentur morti. Fleta lib. 1. cap. 16. § 6. : Tempus discernit predonem a fure et a Burgatore, suremque diurnum a nocturno. Similia habet Joannes Britto cap. 10. cui Burgessours dicuntur. Adde Fletam. lib. 1. cap. 20. § 3. lib. 2. cap. 52. § 9. Burglatores habet Bracton non semel lib. 3. tract. de Corona cap. 1. § 1. 3. Spelmanus dictos censem Burgatores, quod*

dum alii per campos latrocinantur eminus, hi burgos pertinacius effringunt, et deprædantur. Vide *Burgulator*.

I. BURGARIUS, Burgensis, vulgo *Hospes*. Vide in hac voce. *Charta fundat. Monasterii S. Stephani de Fonteneto in Normannia sub Willelmo Notho, in Regesto 106. Tabul. Reg. Ch. 370: Do et decimam omnium redditionum mearum, ... et unum Burgarium cum omnibus consuetudinibus suis: et si aliquis in domo ipsius Burgarii quodcumque mercatum fecerit, unde aliqua exeat consuetudo, concedo, ut totum habeant Monachi predicti.* [Tabular. S. Florentii: Quicunque illi voluerit habiture, Monachis, sicut Burgarius, omne servitum sive debitum reddet.]

¶ 2. BURGARIUS, Villicus. Vide post *Burgus*.

BURGASATICUM, **BURGATICA**. Vide *Burgensatica*.

* **BURGATA**, Suburbium, Ital. *Borgata*, Gall. *Faubourg*. *Comput. ann. 1495. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 64. col. 2: Pro reparatione murorum, portalium, tam villæ quam Burgatarum, burreiarum, ..., quam aliorum necessariorum pro tuitione villa et Burgatarum. Vide infra Burgetus.*

¶ BURGBAN. Vide *Burban*.

¶ BURGBOTA. Vide *Burghbote*.

¶ BURGRECH. Vide *Burghbrech*.

¶ BURGBURGER, Civis Castrensis. Vide *Ganerbii*.

¶ BURGEILLUS, Burgus minor, Oppidulum. *Charta donationis Jordani de Humento in Chartulario S. Fromondi: Quædam terra qua est in Burgello d'Arel. Vide Burgus.*

* *Bourcaige*, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1458. in Reg. 188. *Chartoph. reg. ch. 5: Icellui defunct s'enfouit dedens une haye ou Bourcaige illec près, etc. Vide infra Burgeolus.*

BURGEMOTUS, **BURGIMOTUS**, **BURGMOTUS**, vox Saxonica *Burgemote*, *Curia Burgensis*, *Conventus Burgi*, vel *civatis*, i. *civium*: *Burgh enim oppidum, Burgus, mote, et gemote, Conventus, mallum publicum. Leges Eadgari Regis cap. 10. apud Bromptonium: Ut habeatur in anno Burgmotus ter, et scyremotus bis, et intersit Praesul Comitatus, et Aldermannus, utrique doceant Dei rectum et sæculi. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 7: Debet autem scyremote et Burgimotus, *Hundreda*, vel *Wappentachia*, duodecies in anno congregari. Cap. 57: In Curia Domini, in *Hundredo*, in *Comitatu*, in *Burgimoto*, vel *halimoto*.* [** De Burghemote vide Phillips. Histor. jur. Anglosax. § 51. num. 4.]

¶ I. BURGENCIA. Idem quod *Burggium*. *Charta Abbatis Grassensis in Occitania in Regesto Carcassonensi fol. 34: Abbas vero et Conventus, qui supra sumus nominati, habebimus in castris et villis propriis nostris ... Burgencias,*

* *Bourgesie et Bourgoiste nostris, eadem acceptione. Charta Margar. comit. Fland. ann. 1274. ex Chartul. 1. Fland. ch. 266. in Cam. Comput. Insul.: Nous avons donne à loyal cense.... nos Bourghesies de Bynch. Charta Phil. Pulc. ann. 1298. qua Ludov. comit. Ebroic. feoda aliaque assignat, in Lib. rub. Cain. Comput. Paris. fol. 4t:*

Les Bourjoises des bourjois, demourans souz le seigneur de Senlis; les Bourjoises foraines, demourans souz autres seigneurs. Lit. ann. 1363. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 526: Une autre servitude, que l'en appelle Bourgoise, de cent solz Tournois de annuel et perpétuel rente, etc. Unde faire Bourgoise, Burgensem alicujus domini se profiteri, in Libert. Jonvillæ ann. 1354. ibid. pag. 296. art. 12. Occurrit præterea tom. 6. pag. 60. art. 9.

¶ 2. BURGENCIA, Eadem notione quam *Burgensatica*. *Regestum Magn. Dier. Trecens. fol. 37. apud D. Brussel de Usu feudi. tom. 2. pag. 903: Abbas et Conventus S. Memerii Cathalan. curiae Campanie supplicaverunt, quod cum iudeum et prædecessores sui sint et fuerint in bona suisina et pacifica possessione a tempore a quo non extat memoria, utendi Burgencis suis in terra Cathalan. et recipiendi Burgenses venientes in Burgencis suis predictis, et ratione dictarum Burgeuciarum suarum domino Campanie in quadraginta libras Turon. teneantur annuatim.*

* *Domicilia seu tenementa, quæ burgensis possidet. Charta Henr. I. reg. Angl. pro villa de Vernolio tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 643: Quilibet burgensis de Vernolio dat de sua Burgencia tantummodo duodecim Turonenses ad festum S. Remigii. Si autem habent plures domos vel plateas (plateas) dat pro qualibet duodecim denarios Turonenses; et si aliquis burgensis vendit aliquam partem Burgencie sua, et idem remanet burgensis de una parte, ille qui illam partem Burgencie emit, non dat censum, nisi pro illa parte.*

BURGENSATICA, Gall. *Rotures, Praedia, quæ a Burgensibus possideri poterant; unde Feudalibus, quæ Nobilium erant, opponuntur in Charta Roberti Regis Neapol. ann. 1319. apud Wadding. in Regesto tom. 3: Annum redditum uncianum auri 400. emendum . . . in Burgensaticis bonis, et non feudalibus. Vide pag. 99. 100. et 307. Constit. Neapol. lib. 1. tit. 66. § 2. [Vide Burgosatica] [** et Burgagium, ADEL.]*

* *Constit. Feder. reg. Sicil. cap. 22: Volumus ut in subventionibus necessariis, licitis et permisis, clerici et ecclesiasticæ personæ pro bonis Burgensaticis, patrimonialibus, et quæ aliunde quam ab ecclesiis habuerunt, etc. Vide infra Burgesia 3.*

¶ IX. Commissio litis cum ecclesia Ludov. IX. facta a Freder. II. Imper. ann. 1245. ap. Pertz. vol. Leg. 2. pag. 355: Cognitiones causarum de rebus temporalibus, possessionibus feudalibus, seu Burgesaticis (al. burgensaticis) in ecclesiastico foro tractandas recipiunt.

BURGATICA dicuntur Matth. Paris non semel, et in *Constitut. Imperial. Goldasti* pag. 79.

BURGENSES, Municipes, burgorum seu villarum clausarum incolæ, vel qui tenementa in iis possident, et ratione eorum Burgagium domino burgi pensisant. *Tideicus Langenins in Saxonia:*

Urbes muratae per Saxoniam nominatae, in quibus Burgenses famosi suntque potentes.

[** Chart. ann. 1223. in Orig. Guelf. tom. IV. num. 3. pag. 98: *Rogantes universas*

ministeriales nostros..... similiter Burgenses et ruricolas.]

Atque ii diversi videntur ab Hospitiis, quos vulgo *Hostes* dicimus. *Michael del Molino* in *Repertor. Foror. Aragon. in v. Diffidamentum: Verbum, Burgenses, ibi positum, significat, cives: unde in Francia cives appellantur Burgenses. Ordericus Vitalis lib. 6. pag. 605: Baldricus filius Nicolai ad Deppam dedit unum Burgensem, et Radulfus Anseredi filius unum Hospitem. Diversi etiam a Rusticis. Idem Ordericus lib. 12. pag. 872: *Milites autem et complices, tam rustici, quam Burgenses.* Constitut. Sicula lib. 1. tit. 9: *Si eames fuerit, 5. uncias, si Baro 4, si Miles simplex 3. si Burgensis 2. si Rusticus fuerit, una unciam fisco nostro componat.* Erant igitur in commercio perinde ac hospites. *Vetus Charta apud eundem Ordericum lib. 5: Unum Burgensem in Britollio do, etc. Adde lib. 6. pag. 605. [Archivum Castri Brenti: Ego Gaufridus Castri Brenti Dominus militi meo Petro Eyllart donavi pro servitu suo medietatem meam de Arbreio et tres Burgenses, quos emeram de Guillelmo filio Even in Maidon.]* [** Vide Guerard. Chartul. S. Petri Carnot. Proleg. § 26. nro. 3.] *Guillelmus Benedicti in cap. Rainut. in Verb. et uxor. nom. Adelas. dec. 2. num. 292. Burgenses dictos ait, a bonis burgensibus, id est, franchis et liberis, quæ habent, et de quibus vivunt, et statum suum conservant. Unde ex illius sententia, soh i' proprie dicuntur Burgenses, quorum barri sunt allodialia, nemini subjecta. Alii vero censent Burgenses efficiere armatum genus quoddam, Militibus inferius, ut videre est in Constit. Sicul. loco laudato, unde in veteribus Chartis *Milites et Burgenses* semper conjunguntur. Quomodo vero apud nostros Burgenses fierent, vide apud Thomasserium in Consuetudina. Bituricensibus pag. 249. 274. [et in Edictis Philippi Pulcri ann. 1287. et 1302. ubi post declaratum acquirendae Burgesia modum, statuitur neminem posse in duabus civitatibus hocce privilegio gaudere.]* [** Vide Waitz. in Glossar. ad Pertz. vol. Leg. 2. voce *Burgum*.]*

¶ I. BURGENSES, in *Charta anii 1068. e Tabulario S. Mellani Pontisarensis.*

BURGENSES REGIS, qui licet in alienis domini jurisdictione maneat, ab illa non eximitur, et jurisdictione Regis tantum subest, nisi dominus juribus regis gaudet, ut est in *Constat. Trecensi art. 1. et Se nonensi art. 141. 142. 143. Leges Burg. Scot. cap. 2: Quicunque factus fuerit de novo Burgensis Do. Regis, primo jurare debet fidelitatem Do. Regi, et Baillivis suis, et communali illius Burgi, in quo factus novus Burgensis. Cap. 53: Nullus potest esse Burgensis D. Regis de aliqua terra, nisi facit servitum Do. Regi, quantum pertinet ad unam particulam terræ.* Vide et perlege has Scoticorum Burgorum Leges, in quibus, quidquid ad Burgenses pertinet, describitur. *Bourgeois sieffez du Roy*, in Consuetudine Meledun. Quomodo vero apud nostros Burgesia regia acquireretur, docet preter Consuetudines municipales, Statutum Philippri Pulcri pro ordinatione Regni ann. 1302. cap. 52. 53. et seqq. apud Pithecia

in Consuetud. Trecensem pag. 483. Adde Stephanum Paschasiū in Disquisitione Francicis lib. 4. cap. 7. [et Glossarium Juris Gallici v. Parcours.]

¶ **BURGEUS**, Eadem notio in Ordinatione Philippi IV. Franc. Regis ex Chartulario S. Vandregisili : *Si continget quod... gentes nostra requirant aliqua tanquam Burgensem nostrum, quoniam aliquis Praelatus, vel Baro aut quisvis alius nobis subiectus dicent hominem et justiciabilem suum... negantes ipsum esse Burgeum nostrum, etc.*

* Mendum est pro Burgensis, ut editum legitur tom. 1. Ordinat. reg. Franc. pag. 361. art. 24.

BURGENSES DE JURATA [Computus Ballivarum Trecens. et Meldens. ann. 1320. apud D. Brussel de Usu feud. tom. 2. pag. 921 : *De la Jurée de Troyes et des villes appartenans, à la Saint Andrieu ccc. xix. m. lxvii. libris.*] Charta Caroli VI. Regis Franc. ann. 1388. ex Archivo Regio : *Cui (militia Clericali) ascribi non potest, nostra super hoc licentia non obtentu, cum noster Burgensis existat de Jurata, oriundus de dicto loco Castri Theoderici et ibidem moram trahens, propter quam tamen Juratum nobis in aliquo non tenetur, etc.* [Erat autem Jurata, uti definit D. Brussel loco citato, Pensatio annua quæ a singulis Burgensis bus, pro ratione facultatum suarum, Regi aut alicui Domino, qui juribus regis gauderet, persolvebatur.]

** **CIVES BURGENSIS**, in Chart. ann. 1296. ap. Harenberg. in Antiq. Gandersheim. pag. 1523.

BURGENSES FRANC ET ABONNATI, in Consuet. Castelleensi in Biturigib. art. 26. 28. et in aliis Consuetud. *Francs bourgeois, grands bourgeois, et petits bourgeois;* in Consuet. locali de Nançay in Biturigib. art. 2. 3. 4. apud Thomasserium.

¶ Qui plura circa Burgenses nosse voluerit, adeat D. Brussel de Usu feud. lib. 3. cap. 15. ubi fuse et accurate de Burgensiū origine, juribus, rebusque ceteris quæ ad eos spectant, disserit. [** Vide Haltausii Glossar. Germ. col. 197. v. Bürger, ubi monet in Chart. German. sæpe Burger appellari Scabinos vel senatores. Eichhorn. Hist. jur. German. § 224. scribit Burgenses dici et Habitatores Burgorum et Qui feodium castrense tenebant, Germ. Bürger et Burgmannen. Lusitanis inde a regni cunabulis vox nota. Vide S. Rosa de Viterbo Elucidar. tom. 1. pag. 216.]

* **Borpis** male lectum, pro *Borjois*, in Lit. ann. 1231. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 550. Non eadem omnium burgensium erat conditio : id vel ex eo patet, quod burgensibus ascribi, regiæ munificientæ donum existimabatur, etiam a nobilioribus viris, ut colligitur ex Charta Henr. reg. Angl. in Cod. reg. 8387. 4. fol. 84. r° : *Cum ad supplicationem dilectæ nobis Johanna Gorney, vidua Aymericis de Duras, de patria nostra de Burdelais milites, . . . de gratia nostra speciali fecerimus et constituerimus ipsam et heredes suos Burgenses in paragēn (alibi in paragio) dictæ civitatis nostræ Burdegalias, eodem modo sicut alii burgenses existunt ibidem, prout in litteris nostris patentibus inde confectis plenius con-*

tinetur, vobis mandamus quod ipsam Johannam, dum egerit in humanis, ac heredes suos post ejus obitum, Burgenses in paragēn civitatis predictæ recipiatis et admittatis, et ipsos omnibus libertatibus et liberis consuetudinibus, quibus alii burgenses ejusdem civitatis utuntur, uti et gaudere permittatis. Lit. remiss. ann. 1474. in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 1126 : *Nostre amé Richard des Costes, escuier, Bourgeois et citoyen de Lyon, etc.*

* Verum ut quis burgensium privilegiis gauderet, burgum vel urbem habitare, aut saltem certis per annum diebus in iis manere tenebatur, nisi dispensaretur a rege. Charta Phil. V. ann. 1317. in Reg. 53. Chartoph. reg. ch. 312 : *Cum Bartholomeus Platzars Villa-franchæ ac Matisconensis Burgensis apud villam Matisconensem, ratione burgesiae villæ ejusdem, esse personaliter in festis SS. omnium, nativitatibus Domini ac Pentecostes annis singulis teneatur; nos.... prefato Bartholomeo concedimus de gratia speciali, quod ipse ad villam Matisconensem predictam in predictis tribus festis accedere personaliter nequaquam teneatur, et nichilominus tanquam Burgensis dicti loci de cetero censeatur, ac privilegiis, franchisias et libertatibus burgesiae dictæ villæ, sicut ceteri burgenses loci ejusdem, gaudeat et utatur plenarie. Quod et apud Italos obtinuit, ut videre est infra in Citanaticum et Citanatus.*

* **BURGNIS REGNI**, Idem qui *Regis*, vel pro regni incola, in Lib. rub. Cam. Compt. Paris. fol. 529. v° : *Item concessit (Philippus rex) Bartholomeo Caritani et Iuquino Caritani ejus fratri, Jacobo Fava et Colino Usubardi Lombardis, commorantibus apud S. Marcellum, quod ipsi sint Burgenses regni. Anno 1316.* [** Vide Olenschläger. ad Bullam auream Carol. IV. Imper. pag. 303. sqq.]

* **BURGENSIS APPORANEUS**, Extraneus, qui in alterius domini jurisdictione manet. Vide supra *Afforaneus*.

BURGENSIS, Moneta argentea minutior, in Gallia Philippo Pulcro regnante primum cusa. Vetus Regestum Cameræ Comput. Paris. : *Ad Candel. 1310. inciperunt Burgenses, et fuerunt ad Natale S. Mariæ. [Edictum, quod est Januarii 27. habet : Avons ordéne à faire monnoye, c'est à savoir petitz deniers noirs, qui sont et seront appellé Bourgois.]* Nangius in Chron. ann. 1313 : *Philippus Rex Francia circa festum B. Virginis monetam Burgensium, quam fieri fecerat, et per biennium Parisiis cursum suum habuerat, quod alias in regno Francie fuerat inauditum, præsertim cum justi pretiū et ponderis aequitate ceteris paribus aequipolleret, etc.* Cusos etiam Burgenses Leodii docet Radulphus de Rivo in Vita Engilberti a Marka Episc. Leod. cap. 2 : *Nam denarios, vulgo Burgenses dictos, valoris 2. solidorum mox erudit, qui non multis post annis 6. solidorum valorem superarunt. Vide Moneta argentea in Moneta Regia.*

* **BURGEOLUS**, diminut. a *Burgus*, Domorum congregatio. Charta ann. 1226. inter Instr. tom. 10. Gall. Christ. col. 235 : *Remanebunt eidem ecclesiæ in perpetuum omnes plateas, quas habebat idem Hugo apud Bonamvallem, et Burgeolus in quo*

*furnus est situs, . . . et omnes censivæ ejus, quas habebat, tam in dicto Burgo quam extra. Vide supra *Burgellus*, et infra *Burgetus*.*

¶ **BURGERASTRUM**, Placentæ species, non absimilis forte ab ea quæ etiamnum Fisanenibus monachis in Cœna Domini ministratur. Est autem crustulum tessellatum cum aniso permistum, quod ad id quod nos Galli vocamus *Gaufre* proxime accedit. [* Minus recte; est enim Potio quædam, ut videre est supra in *Borgerastræ*. Chronicon Fisanense parte 2 : *Panetarius debet preparare per manum Celararii Burgerastrum in Cœna Domini, et in prima die Quadragesimæ vinum in justis. Vide *Burgacca*.*]

BURGEREICHT, Laudum, sive sententia lata ann. 1258. apud Maximilianum Henricum in Apolog. Archiep. Colon. pag. 29 : *Et judicant secundum ejus formam, quod Burgerricht vulgariter appellantur. Id est, jus seu rectum burgi.*

¶ **BURGER-MAGISTER**, quasi *Burgi magister*, qui *Burgo p̄œst*. Acta SS. Aprilis tom. 1. pag. 600. in Processu canonizationis B. Notkeri : *E fratre suo Caspere Schlumpff nunc Burger-magistro dicti oppidi. Vide *Burgi-magister*.*

¶ 1. **BURGESIA**, Corpus vel jus civitatis, Gall. *Bourgeoisie*. Charta Philippi Pulcri ann. 1302. pro Ordinatione et Reformatione Regni : *Hæc est ordinatio facta per nos . . . super modo tenendi et faciendi Burgesiæ regni nostri, etc. Primo statutum est . . . quod si aliquis voluerit aliquam intrare de Burgesiæ nostris debet venire ad locum, unde proponit seu requirit esse Burgensem, etc. Pluries habentur ibidem. Occurrunt etiam similis notio in hist. *Dolphin*. tom. 1. pag. 26. et seqq. apud *Miræum Diplom. Belg.* tom. 1. pag. 197. *Marten*. *Anedot.* tom. 1. col. 1517. in *Præscripto Caroli V. Franc. Regis ann. 1368*. ubi eadem habentur, quæ in mox laudato *Philippi Pulcri edicto*; in *Hist. Tullensi P. Benoit* pag. cvii. *Rymer*. tom. 7. pag. 189. col. B. etc. Vide *Burgesia in Burgagium*.*

¶ 2. **BURGESIA**, Districtus, jurisdictio, immunitas burgi. Charta Roberti ducis Burg. ann. 1284. ex Chartul. S. Mart. August. : *Si aliquis vel aliqui infra franchisiam seu Burgesiæ villæ Anziaci de novo venire voluerint, etc.* Vide *Burgitas*.

* 3. **BURGESIA**, *Burgensis tenementum, prædium. Composit. inter S. Ludov. reg. Franc. et abbat. Crassens. ann. 1253. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 455 : Abbas vero et conventus habebunt in castris et villis propriis suis villanagia et Burgesiæ, quæ propter haeresim seu faidimentum cadent in commissum, . . . et habebunt abbas et conventus mobilia, quæ erunt in villanagiis et Burgesiæ suis, in castris et villis propriis, si propter haeresim vel faidimentum cadent in commissum.* Vide supra *Burgensata*.

¶ **BURGETIA**, in Codice reddituum Episcop. Autissiod. e Chartophylacio Episcopi ejusdem urbis : *Stallagium sive Burgetia. L. S. Vide *Burgagium*.*

* **BURGETISSA**, Civis mulier, Gall. *Bourgeoise*. Necrolog. Franciscan. Silvanetium : xiii. Kal. Decemb. an. D. 1595.

obüt venerabilis Burgetissa Jaqueline la Riche.

* **BURGETUS**, **BURGUETUS**, diminut. **Burgus**, Domorum congregatio, suburbium. Charta ann. 1230. ex Bibl. reg. : Item petebant dici bajuli Burgetum, in quo manet Johannes Laurentius, et Burguetum de Pennavaria. Composit. inter Pontium episc. et curiam dom. reg. Biter. ann. 1290. ex Chartul. Biter. ch. 6 : Ceterum cum super Burgeto, appellato de Sancto Johanne, qui olim excrevit extra muros et fossata civitas Biterrensis, et jungitur burgo seu burgis ipsius episcopi Biterrensis, inter ipsum episcopum et procuratorem domini regis fuisse diutius litigatum : quia veritate inspecta, idem Burgetus cum burgo antiquo ipsius episcopi, idem burgus censeri debeat, etc. Occurrit præterea in Stat. Vercell. lib. 2. pag. 47. Vide supra *Burgata* et *Burgeolus*.

* **BURGORUS**, Eadem notione, in Charta ann. 1301. ex Tabul. Massil. : Eligantur de quilibet Burgoto dictæ civitatis duo probi homines et unus notarius, et totidem dictæ civitatis sexto, qui primum in suis burguis seu sexenis perquirant et recipient a voluntibus gratis contribuere in opere jam dicto. Vide *Burgus*.

* **BURGUETUM**, Eodem significatu, Charta ann. 1409. ex schedis Pr. a S. Vincent. : Et ab ista parte adjungitur totum Burguetum extra portale, usque ad quemdam terminum.

* **BURGEUS**, pro *Burgensis*. Vide in hac voce.

BURGFRIDA, ex Germ. *Frid*, Pax burgi. Charta ann. 1391. apud Hieron. Vignerum in Hist. Alsatensi pag. 172 : Et doions nous Evesque de Mets, et Charles Duc de Loherenne dessusdits jurent une Bourgfrida ensemble en l'udite forteresse, (d'Alberstoft) et doions donner l'un l'autre bonnes lettres de la dite Bourgfrida. [** Adolph. Imp. Constitutio de Borchvreda ann. 1296. ap. Pertz. vol. leg. 2. pag. 465 : Si duo domini equo iure habeant unum castrum et iurant sive compromittunt societatem sive pacem que vulgariter Borchvreda nuncupatur inter se in castro memorato servare,... neuter eorum, altero invito partem suam sine custodia relinquare potest, etc.

BURGGRAVIUS, **BURGAVIUS**, Burgi Comes, ex Germanico *Burg*, burgum, castrum, et *Grave*, Comes. Ita autem appellantur apud Germanos perpetui Castellani, Praefecti, sive Judices aliquipræsidii atque arcis; cuiusmodi sunt Burgaviatus Norimbergensis, qui pertinet ad Electores et March. Brandenburgenses, Magdeburgensis, qui est Saxoniae Electoris, item Burgaviatus, qui est in urbe Imperiali *Fridberg* und *Seisenhausen*, certis nobilium familias constitutas, et alii, quorum meminit Goldastus tom. 1. Constitut. Imperial. pag. 27. Praefat. et in Recessibus Imperii. Speculum Saxonic. lib. 3. art. 52. § 5 : *Burgavius*, id est, perpetuus *Castellanus*, *Judex* est *Marchionis*. Wichbild. Magdeb. art. 45. § 4 : Si vero *Castellanus* seu *Burgavius* praesens esse non poterit, art. 46. § 2. Hos inter, Principum dignitatem obtinent Norimbergensis, Magdeburgensis, Zorbeckensis, et Misnensis. Vide eum. Goldastum tom. 1. pag. 371. [** et Waitz. Indic. ad Pertz.

vol. leg. 2. voce *Burggravius*. Vide *Castellanus*.]

* Vide Epistolas Leti tom. 1. epist. 12. 13. et 55. ubi de *Burgaviis*, *Landgraviis* et *Margraviis* pluribus disserit. [** Adde Eichhorn. Histor. Jur. German. § 290. not. g. De Anglosax. *Burh* grefa, qui in Gloss. Elfr. Reuben. est Praetor, praefectus, curialis, vide Phillips. Histor. Jur. Anglos. §. 51. num. 4.]

* **BURGRAPIUS**, Eadem significazione, apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 11. [** De *Borchravio* Norgardiensi vide Pardessus. Collect. Leg. Marit. vol. 3. pag. 492.]

BURGRAVIATUS, Praefectura, castellania, apud Willh. Hedam pag. 283. 1. Edit.

* **BURGHA**. Vide *Borgha*.

BURGHALPENI. Vide *Bordhalpeni*.

BURGHARD, **BURGHARD**. Vetus Charta apud Somnerum in Tract. de Gavelkind pag. 22 : In borga de Wadeherst sunt 15. virgatae, dimid. et 1. ferling terræ nativæ, quarum quolibet debet claudere unam pertinaciam sepius circa curiam de Malling, et debet pro pollis (f. palis) et claustra, quam facere solebat ad Natalem B. Joannis Bapt. annuatim reddere 1. ob. quod dicitur Gavelrod et Burghard, etc. Alia ibidem pag. 187 : Relaxaverunt tenentibus suis . . . cartagium, impletionem, et sparsionem simorum, facturam cratis, et Burghyard. Alia pag. 189 : Item pro clausura circa curiam, quæ dicitur Burghyard, 22. denar. et obulum, et quadr. [Yard Anglis est Chors, unde Burghard est Burgi Chors, clausura, seu tributum quod pro clausura exsolvit, ut exemplis allatis satis patet.] [** Au Burhward? Vide Bosworth. in Additam. 21. d.] Vide Octav. Ferrarium in *Baldoardo*.

* Vide *Boleardus* et *Burgwardus*.

BURGHBOTE, Urbis, burgi, vel arcis restauratio, vox Saxonica composita ex *Burg*, *Burgum*, et *Bota*, emendatio, reparatio, restauratio. Praesertim vero *Auxilium* dicitur, quod ex Consuetudine debetur ad restorationem urbium, burgorum, castrorum, a cuius pensitatione nemore fere immunis erat, ut est in Charta Ethelbaldi Regis Angl. apud Will. Malmesburiensem lib. 1. de Gest. Regum Angliae. *Burgbota*, hac notione habetur in Legibus Kanuti Regis cap. 31. et 91. apud Bromptonum, et in Legibus Henrici I. cap. 10. 13. 66. Interdum hæc vox, et saepè in Chartis, accipitur pro ipsa immunitate, seu quietania reparationis murorum civitatis vel burgi, ut habet Fleta lib. 1. cap. 47. § 21. Rastallus : *Burgbote*, hoc est, quietum esse de auxilio dando ad faciendum burgum, castrum, civitatem, vel muros prostrata. Apud Leonem in Tacticis cap. 20. § 71. si castellum aliquod, aut porta, aut pons conficiendus sit, vel via aliqua sternenda, aut aliud quid publicum est extruendum, neque publicis ærarii expensis absolvit potest, unusquisque tum ex æquo huic operi inservire debet, nemoque hac re excusat, neque amicitia, neque donis, etc.

BURGHBRECH, Burgi, domus, septi, vel alterius cuiuspiam loci effractio : Burg enim, burgh, et burh, lingua Saxonica, oppidum, portam, domum, se-

ptum, præterea fidejussionem significant. Titulus capituli 36. Legum Alfredi Sancnarum, est de *Burh* bryce, agitur. Lex ipsa contra violatores pacis in urbe, in villa, in domo, etc. *Burghbreche*, in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 10. 12. *Burhbreche*, cap. 35. *Effractura*, apud R. et *Infractio urbis* dicitur in Charta Communie Suessionensis ann. 1181 : Omnes forisfacta, exceptis infractione urbi et veteri odio, 5. solidis emendabuntur casus vel burgi infrastructura. Libertates ville de Graciaco in Biturigib. ann. 1246 : Non aliquid eorum erga alium iniuriam incurrit, absque castelli vel burgi fractio et clamore *Præposito* non facto concordant. etc. Charta Communie Meldensis ann. 1179 : *Infractio urbis* 60. solidis emendabuntur Charta Communie Belensis ann. 1203 apud Perardum : *Infractio castri* 65. solidis emendabitur. Charta Hugonis, Decani Prisiens. ann. 1214. in Tabular. Campan. Super infractione villa nostra et domus nostra, et mercati de Roseto, etc. Ita in Consuetudo Lorriacensi apud Morinum in Hist. Vesenni pag. 172. et Gallandum lib. de Franco alodio pag. 376. Interdum in Chartis, *Burghbrech* est, quietum esse de transgressionibus, factis in civitate, vel burgi, contra pacem. Ita Rastallus.

* **BURGHENGLISH**, seu *Boungenglish*, Rastallo vetus est Consuetudo de Burgo veteri, in quo, si pater reliquit pluribus filiis decedat, secundogenitus ei solummodo succedit in terris et tenementis quibus suis situs erat in burgo, cum deceperit, vi istius Consuetudinis; quam clavis locum habuisse in familia Hocstratana, auctor est Ludovicus Guicciardinus in Descr. Belgii. Ea autem Lex obtinebat in Committee et urbe Nottinghami, et habet Christophorus de S. Germano in Dialogo de Legibus Anglie cap. 6. [** *Natura mundi* *domicilium principale habet*, in Leg. Hoc. Boni ed. Wotton. pag. 346. Quem usus in pluribus locis viguisse testantur Mittmaier. Princip. Jur. Germ. § 468. not. 16. et Grimm. Antiq. Germ. pag. 475. unde ita etiam intelligere velim, que supra *Cangus* habet.]

* **BURGHHERISTH**. Domus dei tit. Somers. Episcopus *Wentone*, *Tantone*. Iste consuetudines pertinent ad *Tantone*. *Burgheristh*, latrones, pacis infrastructura etc. Charta Edmundi Reg. ann. 944. apud Wilhelmi Malmesb. lib. 2. de Gestis Regum Angl. : *Concedo Ecclesie S. Marie...* jura, consuetudines, et forefacturas omnium terrarum suarum, id est, *Burgheritha*, et hundreda, athena, athas, et ordelas, etc. Somers emendandum censet, reponendumque *burgbrich*, nec abhorret Spelmanus a vocis significacione.

* **BURGESSALDUS**. Vide post *Burgh*. **BURGHWARE**, Civis, burgensis, in Charta Wilhelmi Nothi apud Spelmanum, quasi *Burgi vir* : Ware enim Saxonibus est vir. [Charta apud Th. Blount in Nom. lex. : *Willielmus Rex salutat Willielmum Episcopum et Goffredum Portgrecum et omnem Burgware infra London.*]

* **BURGHYARD**. Vide *Burghard*. * **BURGI**, Calepino ex Tit. C. de fund. rei privatæ. Qui collegio, vel curie, vel

burgus, cæterisque corporibus servierit. [** Ex Calepino pro interpretatione exscripto, qui est locus ipse Cod. Theod. lib. 11. tit. 19 const. 2. Cod. Just. lib. 11. tit. 66. const. 6. Vide *Burgus*.] An inde, an non potius a *Burggravius* per contractionem *Bourgs* appellati sunt Castellani et Præfecti castrorum seu arcuum apud Froissartem tom. 2. cap. 34 : *Si étoient de sa route les Capitaines des autres chateaux comme le Bourg Calart, le Bourg Anglois, le Bourg de Champagne, et Raymond de Force, etc.*

* A genuina vocis Gallicæ *Bourg* notione longe aberrari mihi videtur, cum ex Froissarte exponitur de Castellano seu burgi præfecto, *Bourg* enim eo loci, quem admodum et in aliis ejusdem avi Historicis, spurius, nonthum sonat, Gall. *Bâtarde*; quod apprime docet *Berry* in Hist. chronol. Caroli VII. ad ann. 1432. ubi quem *Bourg* dicit, paulo infra appellat *Bastard*; sic et ad ann. 1430 : *Le Bourg de Masquaren. Bourc*, in Lit. remiss. ann. 1411. ex Reg. 165. Chartoph. reg. ch. 219 : *Icellui Pierre appellast le suppliant arlot, tacain, Bourc; qui vault autant à dire en langage du pays de par de là, garçon, truant, Bastart, Bort*, eodem sensu usurpat Hispani. Vide in hac voce.

¶ **BURGIA**, pluries legitur in Chartulario S. Vandregesili pag. 1858. ubi refertur Edictum Philippi Pulchri supra laudatum; sed abbreviatio est pro *Burgesia*, ut patet ex aliis ejusdem Edicti exemplis. Vide *Burgesia*.

** **BURGLOQUIUM**, Conventus civium et Edictum in tali conventu perlatum. Chart. Senat. Rostoch. ann. 1315. in Lüning. I. Arch. p. spec. cont. iv. p. 11. pag. 684 : *Quod idem religiosi vel si etiam seculares aut laici ipsam curiam de favore.... monasterii inhabitaverint, ad conventus so- renses, Burgloquia vel quelibet nostræ civi- tatis edicta nequamquam possint evocari, etc.* Vide *Burkore* et *Civilogium*.

BURGIMAGISTER, *Ædilis, Consul, qui burgo præest;* German. *Burgermeister.* [Henricus Aquilonopol. de Primordiis Lubecanae Urbis lib. 1. cap. 5 :

Schultetum hue babuere usque hic, vel Burgimagi- jam cum Consulibus Burgimagister erat, [strum, Seu Protoconsul, sed dicendum Burgimagister.]

Occurrit apud Cornelium Zantflet in Hist. Leod. ann. 1343. et alios passim. [** Dicuntur etiam Magistri civium, Magistri consulum. Vide Eichorn. Hist. jur. Germ. § 243. Haltaus. in Glossar. Germ. voce *Burgermeister*, etiam in vicis imperio immediate subditis primum magistratum ita nuncupatum affirmat. Vide eund. voc. *Dorfgemeiner* et *Dorfmeister*.]

BURGIMOTUS. Vide *Burgemotus*.

¶ **BURGINUS**. Vidd *Bruginus*.

* **BURGIO**, Fidejussor. Charta ann. circ. 820. tom. 6. Anecd. Pezii part. 1. col. 51 : *Et isti sunt fidejussores et Burgiones et testes, Reginhelm, Ratolt, Reginhoh. Vide Burghbrech.* [** Vide *Burgare* et Graff. Thesaur. Ling. Fr. voce *Borgeo*, vol. 3. col. 177.]

* **BURGISIA**, pro *Burgesia*, ex Charta Phil. Pule. ann. 1302. in Hist. Lugdun. pag. 84. col. 2. Vide *Burgesia*.

¶ **BURGIUM**, pro *Burgus*. Charta anni

961. inter Instr. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 409 : *Reliqua (domus) tangunt ex una parte ad forum venalium, ex altera brevem viam, qua ducit a Burgio S. Viviani ad viam, quam Judæi Sanctionenses habitant. Miraeus Diplom. Belg. tom. 1. pag. 358. col. 2 : Postremo cum universis consuetudinibus suis sive dictis sive subauditis, serviat uteque Burgium Marcigniacensi cenobio.*

¶ **BURGLEHEN**, Vox Germanica, feudum castrense. Vide mox *Burglehn* et *Ganerbi*.

BURGLARIA, *BURGLATA*. Vide *Burgaria*.

* **BURGLEHN**, Feudum castrense. Charta Theodor. archiep. Trevir. ann. 1235. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 716. col. 2 : *Eadem a nobis recipiens in feodo, quod Burglehn dicitur, ita ut pro tali feodo in castro Montabur residentiam faciat. Vide *Ganerbi*.* [** Conf. Eichhorn. Histor. Jur. Germ. § 224, a. 304. not. k. 374. not. f. *Feoda urbana* dicuntur Auctor veter. de Benefic. cap. 3.]

BURGONES, Papæ, *Castra, vel caula*. [Gloss. Sangerman. MS. n. 501 : *Burgones, Caules*. Isid. : *Burgones, Caulas*.]

¶ **BURGOSATICA**, Prædia quæ a *Burgensibus* possideri poterant, Gall. *Rotures*. Epistola Friderici II. Imper. apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 1184 : *Non permittas fratres predictos contra privilegia ipsa et contra justitiam molestari, dum tamem sefulia et Burgosatica regni nostri non sint, nec usurpent auctoritate ipsorum privilegiorum, in quibus generali vocabulo acquisita cum justis acquirendis reconfirmentur eisdem, nulla de Constitutione prædecessorum nostrorum et nostra habita mentione, per quam loca religiosa, quocumque alienationis titulo per mansuetudinis nostre sacrum oraculum acquirere sibi sefulia vel Burgosatica prohibentur. Vide *Burgensatica*. ¶ *BURGOSIA*. Vide *Burgesia*.*

* **BURGOTUS**, *BURGUTUM*, *BURGURTUS*. Vide supra in *Burgetus*.

¶ **BURGRAFFIUS**. Vide *Burggravius*.

BURGUITAS, [f. *Banleua*, *Burgi* di- strictus.] Charta Caroli Calvi Imp. apud Sammarthanos in Episcopis Vivariensisibus num. 34 : *Concedimus et confirmamus Abbatiam, quæ vocatur Dosera, ... cum cellulis et pertinentiis suis, districtum quoque ex Burguitate, et portum ex utraque parte, etc.* [** In ead. Chart. in Histor. Franc. vol. 8. pag. 387. hæc. verha, ex quibus interpolator redolere videtur, non leguntur.]

* Vide supra *Burgesia* 2.

¶ **BURGULATOR**, Fur nocturnus, apud Rymer. tom. 14. pag. 369 : *Proditorum, murdratorum, homicidarum, felonum, Bur- gulatorum et quorūcumque suspectorum proditionis, murtri, homicidii, roberie et felonie, etc. Vide *Burgator* in *Burgaria*.*

* 1. **BURGUM**, Repagulum : *Burgum enim vocant Insulenses id, quo loca subterranea defenduntur, ne quis in ea cadat. Comput. MS. fabr. S. Petri Insul. ann. 1473 : Item..... pro extrahendo antiquum Burgum putei claustrī..... xiij. sol.*

* 2. **BURGUM**, Teloneum S. Bertini : *Pensa Burgi, ij. den. Pensa cera, iiij. den. f. Axungia vel sebum.*

* 3. 4. **BURGUM**. Vide *Burgus* et *Platus*.

¶ **BURGUNDIE MONETA**. Vide *Moneta Baronum*.

* **BURGUNDIONES**. Laudes Papie apud Murator. tom. 11. Script. Ital. col. 26 : *Omnis homines unius artis collegium faciunt, quod paraticum vocant, etiam usque ad curreros communis, quos missos vel servatores appellant; necnon Burgundiones, portatores bladi et vini paraticum faciunt.*

* Liceat hic aperire appellationis celeberrimæ, *Bourgignon salé*, qua Burgundiones irrideri solent, minus notam hactenus originem, quam vulgo ad Burgundionum cædem apud Aquas-mortuas ann. 1422. peractam falso adscribunt; quippe quæ occurrat in Lit. remiss. ann. 1410. ex Reg. 164. Chartoph. reg. ch. 294 : *Le suppliant dist qu'il avoit plus chier este bastart, que estre Bourguignon salé.* Unde accepta referri debet hujus nominis origo ad oppositas ducis Aurelianensis et ducis Burgundia factiones, quæ eo reapse anno 1410. nominibus *d'Armagnacs* et *de Bourguignons* distinguunt et appellari cooperant: cui posteriori vox *salés* addita videtur, a salinis quibus Burgundie comitatus abundat, ut manifestius designarentur Burgundiones.

* **BURGURII**, a *burgis dicti*, quia crebra per limites habitacula constituta burgos vulgus vocat. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. Vide in *Burgus*. [** Ex Isidor. lib. 9. cap. 4. sect. 28. leg. *Burgarii*.]

BURGUS, *Burcum*, ita appellabant, *crebra habitacula constituta*, ut est apud Orosium lib. 7. cap. 22. et Isidorum lib. 9. cap. 2. sect. 99. seu *domorum congregacionem*, quæ muro non clauditur, ut est apud Luithprandum lib. 3. cap. 12. atque inde *Burgundiones* appellatos iidem scribunt, populos scilicet, qui ripas Rheni insedunt, et postmodum in interiora Galliarum penetrarunt; de quibus præter ceteros Scriptores, qui horum meminere, sic scripsit auctor *Vita S. Faronis* Episc. Meld. cap. 8 : *Olim a Romanis devicta est Germania, quæ post Scythiam inferiorem a Danubio inter Rhenum fluvium Oceanumque conclusa cingitur : in qua fuit constitutum quoddam genus per limites castrorum a Tiberio Cæsare pro officio militari. Ubicunque enim castra Romanorum custodiam militarem spectabant, hoc genus circa se per limites ordinabant, audebantque illi animas atque corpora sua credere, curasque securitatis cum die nocteque parti; atque in gentem coaluit magnum, et ex locis nomen sumpsit, quia pro limitibus crebra habitacula constituta, Burgos vulgo dicti, facto nomine a nomine *Burgi*. Hi præterea rebelles Romanis effecti, plus quam octoginta millia armatorum ripæ Rheni fluminis insederunt, et non men gentis obtinuerunt.*

[** Vide Massmann. voce *Baurgs*, in Glossar. ad Interpr. Goth. Evang. S. Iohannis. Graff. Thesaur. Ling. Franc. vol. 3. col. 179. et Schmeller. Glossar. Saxon. voce *Burg*, Iherii Glossar. Suio-Goth. vol. 1. col. 242. voce *Borg*, et Glossar. Anglosax. vocibus *Burh* et *Byrig*. Omnibus est Urbs, civitas, nonnunquam castrum. Alia vox, cuius tamen origo ad hanc nostram proxime accedere videtur, est *Bur*, Habi-

tatio; de qua vide Graff. I. l. col. 18. Schmeller. Iherium l. l. col. 39³. et Glossar. Anglos. Mediis temporibus plurimæ voces sine ulla significationis differentia promiscue cum Bur- et Burg- componuntur, ita scripserunt Burgraf, Burrichter, Burmal, Burkore, Burmann, etc. pro Burggraf, Burrichter, etc. Vide Gaupp. de urib. Germ. pag. 59. Quod sribit vir doctissimus G. literam primum in *Burggraf* ob eandem literam sequentem elisam, ad analogiam hujus vocis in ceteris etiam intercidisse, omnino ferri non potest. Hæsit tamen an dicam Bur- antiquam vocem esse, quæ Habitationem sonat, sive vocem medii ævi Bur, antiquius Buari, Habitator (hodie Bauer, Rusticus), quo sensu *Bursoup* et *Bursprake* usurpata esse constat in Statut. Bremens. et aliorum oppidorum Germanie inferioris.]

At Vegetio lib. 4. cap. 10. *Burgus* est *Castellum parvulum*. Et in Glossis πύργος est *Turris*, *Burgus*. Unde Casaubonus ad Strabonem, cui concinit Sirmundus ad Sidonium, existimat, vocis istius originem petendam a Græcis, imo a Macedonibus et Thracibus, qui βύργον pro πύργῳ dixerunt. Hanc tamen sententiam improbat Cluverius, contenditque, vocem esse puram putam Gallorum ac Theutonum, penes quos *Burgus* semper fuit domorum complurium congregatio, etsi apud Latinos pro turre, vel turrito propugnaculo in limitibus constituto, *Burgos* dici præterea constet ex leg. II. Cod. de Offic. Praef. Præf. Afr. Sed hæc ita concilianda existimo, ut *Burgos* Latini, vel etiam Galli ac Germani primitus appellariint domorum congregations, cujusmodi majores *villas*, et vicos hodie appellamus; atque adeo non tam Græcorum, quam Gallorum et Theutonum vocemesse: postmodum vero extructis ad *Burgos* militum Germanorum, qui per limites Rheni et Imperii Romani dispositi fuerant ad illorum custodiam turribus et praesidiis, iis etiam *Burgorum* appellationem inditam. [** Conf. Diez. Grammat. Ling. Roman. vol. I. pag. 9. et Forcellin. voce *Burgus*. Papias MS. reg. 7609: *Burgus*, *Habitaculum magnum hospitibus* (s. hostibus) *expositum*.] Id omnino firmant oppidorum plurium terminati ones in urg, quod quidem nominis attributum, non ipsis domorum congregationibus, sed castris et castellis, quæ in burgis extorta sunt. Exemplum prebet Freherus in Orig. Palat. cap. 7. in *Lobodo*, seu *Lobdenburg*, civitate, quæ postmodum *Lobdenburg* dicta est, quasi burgum et praesidium ipsius pagi. Sic *Batenburg*, *Batavorum* castrum, et ita de cæteris, quæ hanc terminationem habent. Cum vero *Burgus*, vel *Burgum*, nude ponitur, tunc non ipsum castrum ac prædium; sed villam, quæ Castro subjet, appellarent nostri. Conradus de Fabaria de Casibus S. Galli cap. 14. pag. 142: *Quo levius castrum potuisset obtinere cum Burgo Wille*. Hovedenus: *Erant quidem infra Vernalium tres Burgi preter castellum, etc.* [** Charta ann. 1180. ap. Gaupp. de urib. Germ. pag. 54: *Castrum Stadii et Burgum cum ministerialibus, etc.* Chart. ann. 1225. ap. Schannat. in Histor. Episcopat. Wormat. vol. I. pag. 232: *Concessi-*

mus castrum in Heidelberg eum Burgo ipsius castrum et comediam Stalbohel.] [Madoc Formulare Engl. pag. 36: *Edwardus Rex... robis notifico, quod volo Burgum de IVi- nuntia, et quatuor hidus terre insuper... Monachis apud Westmonasterium in hereditatem cedere.* Vox *Burgum* ibidem Saxonicæ redditur Byrig, Urbs, civitas. Acta. SS. Benedict. sec. 3. part. I. pag. 373. in Miraculio S. Wlfranni Episc. Senon: *Gravissima James... quæ per septem annos con- tinuos orbem oppressit, frequenter urbes et castra multa populorum stipatione pridem reserta, sive villas, sive Burgos, ita depopu- lata est, ut adficiis passim diratis rarus incolu inveniretur.*]

[** *Burgen* pro *Habitatione* in *castro* est in Chart. ann. 1252. ap. Guden. cod. Diplom. vol. I. pag. 625: *Ipsa quoque domi- nus noster Archiepiscopus, tres manstiones que Burgen dicuntur vulgariter nobis... con- cessit in castro prædicto etc.*

Burgum, inquit Cowellus, est oppidum omni civitate inferius, quod per Chartam Regis fit corpus politicum, et jurisdictionem talem quadam infra suos limites exercet.

¶ *BURGUS*, Suburbium, Gall. *Fauxbourg*. Barthii Glossar. ex Guiberti Hist. Palest. lib. 4. cap. 3: *Hospitatus est extra urbem, donec ini quis Imperator jussit eum hospitari in Burgo urbis. Burgus Forensis, in Chro- nico S. Medardi Suession. apud Acherium Spicil. tom. 2. pag. 797: Anno 1240. Albi- genses appropinquantes civitati *Carcassonne a Burgensis* et illis qui ambulant in *Burgo forensi*, intus nocte per traditionem sunt intramissi.* Ibidem: *Ipsi vero Albigenenses ab obdictione recentes totum forensem Burgum inclytum Carcassonne igne combusserunt. Burgus forensis, id est, Burgus qui foris est seu extra urbem.* [** Adde Annual. Be- neventan. ad ann. 1073. Liudprand. Ant- apod. libr. I. cap. 41. et libr. 3. cap. 46. Pertz. vol. Script. 3. pag. 181. 284. et 31¹.] Hinc nostrum *Fauxbourg* derivatum existimo. Primo *Forsbourg* et *Forbourg*, deinde *Fauxbourg*, dictum est.

* Alteram vocis Gallicæ *Foubourg* originem, cuius auctor est *Duchat*, vides in nova edit. Diction. etymol. Menag.

* *BURGUS*, Jus burgum munienti, a Teutonico *Burg*, *Burgum*, et *Worck*, Opus; quomodo Gal. vocant *Ouvrages castris* sive *urbis munitiones*. Litteræ Wic- manni Archiep. Magdeb. apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 2. pag. 340: *In his tribus manus censum, decimam et Worrop, cum omnium reliqua justitia, quam in eis habe- mus, excepto jure quod Burgwerk appellatur, ipsi Ecclesiæ contradimus.* Vide *Burgbod*.

[** Idem est quod *Fossata*. Chart. Henric. Duc. Saxon. ann. 1169: *Predicti coloni... expeditiones sequantur et Borgwerk operatores*. Ch. ejusd. ann. 1170: *Castrorum manus, quas vulgariter Burgwerk vocamus.* Vide *Burchwerch* et *Haltaus*. Gloss. h. v. col. 196.]

* *BURGUUS*, Idem quod *Burgus*. Chartul. Roton.: *Quicumque in illo Burguo habe- taverint, etc.* Vide supra *Burgotus* in *Burgetus*.

¶ *BURHBRYCE*. Vide *Burgbrech*.

BURHMANNUS, Idem qui *Burgensis*, Civis; vox ex Saxon. *Burh*, *urbs*, oppidum, et man, homo, efficta: in Legibus Ethelredi Regis § 23.

¶ *BURIA*, Fons, scaturigo. Donatus Exiguus in Vita S. Trudonis: *Alterum vero nocte pergebat ad villam quæ Septemburias dicitur, Joannes Bapt. de Gramaye in Bruxella de encomio Rubeæ vallis meminat Prioratus Septem Fontium in Zonia prope Bruxellas siti in loco habitationi et quieti conveniente circa Fontium septem scaturi-*

servos publicos suis eismodi *Burgarios* non male conjeceris.] Vide hanc legem, et tit. de *Burgariis* in Cod. Th. [** lib. 7. tit. 14. ibique interpret.]

BURGARIUS, Villicus. Vita MS. S. Gau- gerici Ep. Camerac. lib. 2. cap. 10: *Hunc siquidem locum... a suo Burgario, qui cum possederat, numerata pecunia comparavit.*

BURGWARDUS, *BURGWARDIUM*, quibadam, Castellania, Burgi territorium, ager, dicitur; ex Teutonico *Burg*, *Burgum*, et *Ward*, custodia. Sed ex locis, quos hic describimus, villa dicitur et munatio, scilicet quæ *Burgis* adjacet, et quæ inde nostris *Boulevard*, pro *Bourgward* vocatur, unde et ipsi oppido, et agro circumiacenti nomen postea attributum. Nam quod Salmasius vocem a βίλαις, *cespes*, de- ducit, nihil est. Charta Ottonis M. Imp. ann. 965. pro Ecclesia Magdeburg. apud Meibomium: *Munitionem etiam, vel Bur- wardium urbis Sputineburg in pago Nudifice sitæ, cum omnibus pertinentiis, taleque prædi- um, quale Huodo in beneficio habet in pago, etc.* [** Adde Heinric. III. Imper. chart. ann. 1045. ap. Hoefer. Diar. rei Diplom. vol. 2. pag. 525.] Historia erectionis Archiepiscopatus Magdeburgensis per Joannem PP. in Concilio Ravennat. : *Cum omnibus perti- nentiis, et villis, quas Burgwart vocat.* Ditmarus l. 6. pag. 59: *Merseburgense Burgwardum.* Lib. 6. pag. 72: *Insuper Zurbizi Burgwardum, quem antecessores sui in beneficium possederunt sibi vendicavit.* Lib. 7. pag. 97: *Ut parochiam in Orientali parte Milde fluminis jacentem, t. e. in Bur- wardis Bichni et Wtein Eilbardo concede- rem.* Infra: *Ekkardus... in Burgwardo su- met Rochelizi dicto 2. munitiones ad capes- das ibidem feras... parat.* [** Pertiz. vol. Script. 3. pag. 863. 821. 853. et 867.]

¶ *BURGWERK*, Jus burgum munienti, a Teutonico *Burg*, *Burgum*, et *Worck*, Opus; quomodo Gal. vocant *Ouvrages castris* sive *urbis munitiones*. Litteræ Wic- manni Archiep. Magdeb. apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 2. pag. 340: *In his tribus manus censum, decimam et Worrop, cum omnium reliqua justitia, quam in eis habe- mus, excepto jure quod Burgwerk appellatur, ipsi Ecclesiæ contradimus.* Vide *Burgbod*.

[** Idem est quod *Fossata*. Chart. Henric. Duc. Saxon. ann. 1169: *Predicti coloni... expeditiones sequantur et Borgwerk operatores*. Ch. ejusd. ann. 1170: *Castrorum manus, quas vulgariter Burgwerk vocamus.* Vide *Burchwerch* et *Haltaus*. Gloss. h. v. col. 196.]

* *BURGUUS*, Idem quod *Burgus*. Chartul. Roton.: *Quicumque in illo Burguo habe- taverint, etc.* Vide supra *Burgotus* in *Burgetus*.

¶ *BURHBRYCE*. Vide *Burgbrech*.

BURHMANNUS, Idem qui *Burgensis*, Civis; vox ex Saxon. *Burh*, *urbs*, oppidum, et man, homo, efficta: in Legibus Ethelredi Regis § 23.

¶ *BURIA*, Fons, scaturigo. Donatus Exiguus in Vita S. Trudonis: *Alterum vero nocte pergebat ad villam quæ Septemburias dicitur, Joannes Bapt. de Gramaye in Bruxella de encomio Rubeæ vallis meminat Prioratus Septem Fontium in Zonia prope Bruxellas siti in loco habitationi et quieti conveniente circa Fontium septem scaturi-*

gines, et *Miræus* in *Orig. Cononic. Regul.* Ord. S. Aug. refert, Monasterium B. *Marie ad Septem-fontes* prope Bruxellas vulgo *Sevenbor* appellari. Et certe *Sevenbor*, Belgice idem sonat quod *Septemfontes*; est enim *Seven*, *septem*, et *Borseu* *Borne* fons, Saxonice *Burñ*, fons, torrens, unde *Buria* facile potuit derivari, non a Graeco βύω, scatoe, ut vult Fr. Junius. Vide *Bura*.

¶ **BURIATUS**, Vestitus *Burello*. Vide in hac voce post *Birrus*.

BURICA. Lex Alaman. tit. 97: *Si quis Buricas in silvis, tam porcorum, quam pecorum, incenderit, 12. sol. componut. Stabulum forte, inquit Spelmannus, vel casula ex ramis confecta, quod Angli Boura dicunt, a Saxonico Burt, et Bur, i. cubulum, conclave.* [Nostris olim *Buron* pro casa dicebant, quod a Graeco βύω deducit *Borellus*.] Vide *Bura*.

¶ **BURICHALE**. Vide post *Buricus*.

¶ **BURICTARIUS**, Pincerna, sic dictus a Gallica voce *Bure*, *Lagena* major, unde nostrum *Burette*. Litteræ Philippi Regis Francorū ann. 1292. ex antiquo Chartulario *Aduensi*: *Astantibus in palatio nostro, quorum subscripta sunt signa et nomina: S. Theobaldi Comitis Dapiferi. S. Guidonis Puericarii nostri. S. Matthai Cunerarii nostri, cum Stabulario nullo, etc.* Vide *Buticularius in Butta 3*.

BURICUS, *Buracis*, Gall. *Bourique*. Gloss. Lat. Græc. : *Mannus*, Βουρίχος. Isid. Gloss. : *Mannus*, *Buricus*. Glossæ antiquæ MSS. : *Mannus*, equus brevior, quem vulgo *Brunicum* vocant. [** Ex Isidor. Orig. Vide *Brunicus et Burdo*.] Papias MS.: *Burides, Antimalia, Manni*. [MS. Bitur. : *Manni*, qui et *Burides* dicti, mansuetudine manum sequuntur.] Editus habet *Burides*, forte leg. *Burici*. Porphyron in libr. Epod. Horatii : *Mannos equos*, vulgo *Burrichos* appellant. Paulinus Epistola 10. pag. 128 : *Macro et vilius asellus Burico sedentem*. [Eadem habet Petrus Venerab. Epist. ad S. Bernardum inter hujus opera tom. 1. col. 222. A. edit. 1690.] Hieron. in Eccles. cap. 10 : *Dignitate perflati vias publicas manibus (i. mannis) terant, quos vulgo Buricos appellant*. Et Epist. 26. cap. 3 : *Ubi (videleris) serventes Buricos, mannos, comatulos pueros, pretiosas vestes, etc.* Petrus Damiani lib. 7. Epist. 5 : *Is, cui insidebas, non dicam equus, sed potius burdo, vel Buricus, etc.* Vide *Venetum* lib. 4. Art. *veterin*, cap. 2. et *Cujacium* lib. 11. Observ. cap. 16. Salmasius ad *Vopiscum* a πύρηχος deducit, que vox Græcis idem est, quod πύρηχος, rufus : sic enim omnes equos breviores a colore appellas Latinos ævi inferioris ait, etsi alterius coloris essent, idque abusive. Adde Octavium *Ferrarium* in *Originib. linguae Italicae* voce *Borra*, [* et *Forcellini*. voce *Burrichus*.]

BURICHALE, Βυριχάλευ, in *Chron. Alex.* pag. 718. Vide *Meursii* Gloss. [ubi βυριχάλευ redditur per *Instrata equorum*. Sic etiam illam vocem interpretantur *Macer* in *Hierolexico* et *Jos. Laurentius in Amalthea*; *Salmasius* vero ad *Histor. Aug.* pag. 211. *Burichum* intelligit, sed perperam. *Miror*, nostrum *Cangium* *Salmasii* opinionem amplexum fuisse in suo *Mediae Græcitatis Glossario*. *Testament. S. Gregorii Nazianzeni* : Ev-

ισθῆτι σπειραχή, ἡ λινῆ ἡ ἐρίξ, ἡ βουριγαλίας, quo in loco intelligi potest vestis stragula.]

* **BURIDA**, *Lo sono del timpano*. Glossar. Lat. Ital. MS.

** **BURIENSES**, An iidem qui *Burgenses*? Annal. *Mosomagensis* ad ann. 1248. ap. Pertz. Script. vol. 3. pag. 164 : *In octaba B. Martini juxta vilarem Sarnoit convenierunt insimil Burienses de Mosomo et burgenses de Bullone, etc.*

BURINA, Sedatio, proprie *Mesleia*. Charta Henrici Imp. ann. 932. apud *Miræum* in Cod. Don. piar. cap. 30. et Barthol. Fizenum in Hist. Leodiensi pag. 213 : *Et in his locis... concedimus et confirmamus eis banum et justitiam, impetum et Burinam, iustum et sanguinem, etc.* Alia apud eundem *Miræum* cap. 85 : *In his locis possidet Ecclesia banum et justitiam, impetum et Burinam*. Charta Samsonis Archiepiscopi Remensis pro Cisoniensibus : *Si forte latro captus fuerit, sive aliqua Burina facta fuerit, aliquid justitiae exercebit; sed tamen latro dimitti non debet, ... nisi Advocatus vel familia eius rescrivet.* Charta Henrici Imp. ann. 1107. apud Chapeavillum tom. 2. pag. 55 : *In seditionibus, quas vulgo Stuer et Burinne dicimus, judicandis.* Ex his emendanda Charta seu Epistola Fulcardi Abbatis Lobensis, in Chr. Lobiensi pag. 602 : *In placitis, præter Burinam et testeiam, non debet habere Advocatus, nisi tres denarios. Perpetram enim editum bincinam.* [Antiquæ Consuetud. villæ Hasprensis apud Marten. Collect. Ampliss. tom. 1. col. 894 : *Si quis in villa sanguinem fluentem vel Burinam fecerit, et id legitimo probatum fuerit testimonio, foris factum sanguinis per sexaginta, foris factum Burinæ per triginta solidos emendabit: quorum duas partes Ecclesia, tertia Comitis erat.*] [* Hæc sic Gallice redduntur in Ch. ann. 1297. ex Chartul. Hannon. in Cam. Comput. Insul. : *Se aucuns en le ville de Haspre fait sanc courant ou Burine, et il est proué par loyal tesmoingnage, le fournit du sanc il amende par lx. sols, et de le Burine par xxx. sols. Mesleia et Burina in hoc differunt, quod Burina sit animosa contentio, in qua rixantes mutuis sese lassessunt convicia; in Mesleia vero mutuis convicia etiam adjiciant verbera: utrumque sic optimè vertitur Gallice, *Querelle de fait et Querelle de parole*, in veteri translatione Gallica Chartæ Guidonis Comitis Flandriæ ann. 1237.] [** Vox *Burina*, ejusdem originis esse videtur ac Germ. *Emperung*, scilicet a verbo *Baren*, *Tollere*, *allevare*. Vide etiam *Burma*. *Adel.* Germ. antiq. *Burjan*, ordiri, incipere. *Aneborende, Insurgentes in me; Uspurit, suscitabit (omnes terminos terræ) in* vel. vers. Germ. Bibl. ap. Graff. Thes. Ling. Fr. vol. 3. col. 158. 163. 167.]*

* **BURINÆ**, Ludi genus. Stat. Montis-reg. pag. 178 : *Statutum est quod aliquis non ludat in civitate Montis-regalis vel districtu ad taxillos, vel ad Burinas, vel ad alium ludum vetitum.* Vide supra in *Bulla*. ¶ **BURINDIS**, *Sustentaculum*, in *Glossis MSS.*

BURINGI. Charta Caroli Crassi Imp. apud Goldastum tom. 1. Constit. Imper. pag. 208 : *Principimus, ut singuli Buringi 10. cum 12. Junibus de canapo solidos dominis suis impendant, et insuper somarium*

cum capistro concedant. In quam Constitutionem Freherus, *Buringos esse putat colonos*, qui justa prædia et villas, curtes integras et instructas exercent, non possessiones, quas Justinianus *faneus* vocat, quos a colendo et ædificando *Buren* Germani dicunt. Vide *Burs* et *Burengi*.

¶ **BURJOSIA**, Annum vectigal, quod a Burgensibus *Burgi* Domino pensitatur. Engelb. *Maghe* in *Chronico Bonæ Spei* pag. 151 : *Participabit autem Dominus Dux cum Ecclesia Bonæ Spei in Justitia majori et minori, in bono et in omnibus forefactis, in Burjosia et teloneo, etc.* Et pag. 152 : *Singuli autem tam Burgenses quam alii, qui volunt manere in libertate villæ, dabunt infesto S. Remigii duodecim denarios Lovanienses pro libertate et Burjosia.* Vide *Burgagium*.

BURIRE. Formulæ solennes [* Bignon. 8. Lindenbr.] cap. 125 : *Quod hominem suum... in via malo ordine adsalisset, et ipsum ibidem interfecisset, vel occidisset, vel rauba sua, caballos, aurum, et argentum, et drapalia exinde tulisset, vel deportasset, vel leodem contra legem ibi Burisset.* Ubi Spelmannus *leodem burire*, *vasallum sepiere*, a Saxonico, *burian*, *sepiere*, interpretatur. At *Wendelinus* in *Gloss. voce Leode*, *burisset* vertit *abstulisset*. *Leodem* vero pro bonis universis intelligit; *seu potius pro compositione homicidii.* Apud *Papianum* logo : *Burrit, vox bellæ.* [Sic etiam in *vet. Glossar. San-German. n. 501.*]

¶ **BURIS**. Vide *Buricus* et *Burs*.

¶ **BURISTA**. Vide *Burs*.

BURJURATUS. Tabularium S. Dionysii in Francia ex Bibl. Thuanæ : *Ebroinus et uxor sua Agnes, de cuius haereditate feudus Buticularie erat, dederunt in eleemosynam B. Dionysio, vinum, panem, porros, pisa, lardum, claratum, Burjuratum, telonum, festa principalia, et mediocria festa. Testes Milites Odo de Malboisson, etc.*

* Idem videtur quod supra *Burgerastrum*, quomodo etiam forte legendum est.

** **BURKORE**, Statuta Burgensium autonomica de operis ac præstationibus communibus. Chart. Senat. Hanov. ann. 1293 : ap. Grupen. in Antiq. Hanov. pag. 298 : *Minuta statuta civilia quæ vulgariter Burkore, cuiusmodi sunt mercedes fossorum et vigilum, etc.* Vide *Haltaus. h. v. et Bauersprache*, *Glossar. Germ. col. 110. et 193.*

* 1. **BURLA**, Spicarum manipulus, fascis, ut videtur Stat. Astæ pag. 80. v° : *Nulla persona audeat intrare in aliqua possessione in qua sint messes, et manipulis seu covis, Burlis seu cavagonis, etc.* Vide supra *Borla*.

* 2. **BURLA**, Res seu ornatus levis momenti, puta victoria fibula, Gall. *Virole*; quo sensu *Burla* dicunt Hispani. Arest. parlam. ann. 1368. in Lib. 1. ordinat. super artif. Paris. ex Cam. Comput. fol. 306. r° : *Consuenerunt etiam dicti mercerii suas estafas diversis artificibus villæ Parisiensis tradere, ad opus et ministerium cutellorum faciendum, convertendum, quorum aliqui Burlas, alii manubria faciunt..... Dicti manubriatores præfati mercerii manubria et virolas per alios predictos facta, etc.* *Burlete, Sacculus*, ut videtur, in Lit. remiss. ann. 1457. ex Reg. 187. Chartoph. reg. ch. 33 :

Le suppliant trouva en unes Burletes quatre escus d'or, lesquelz il enterra au pied d'un chesne. Vide supra in Burallus.

* 3. **BURLA, BURLARE**, pro *Bulla et Bullare*, in Sent. arbitr. Guill. archiep. Lugdun. ann. 1335. ex Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 385 : *Litterae fiant, Burla nostra et Agillo communi regio in baillivia Matisco-nensi constituto sigillande et Burlandæ.*

1. **BURLARE**. Vetus Charta apud Colum-bum in Manuasca lib. 1. n. 43 : *Prohibe-tur Burlare, nisi in Burlaria antiqua, vtde-licet a portuli superiore ad portale clausum. Hispanus Burlar, est jocari, ludere, Vas-co-nibus Burlaze, Occitanis Bourlos, ludus, jocus, illusio. Est igitur Burlaria locus in urbe vel extra urbem, in quo ludere so-lent incoleæ. In Pacto Tongrensi ann. 1403. in Magno Recorde Leodiensi pag. 38. Bur-latores, (Bourleurs) ganeonibus accen-sentur; Sodoiers, manechœurs, ou Bourleurs. Adde pag. 225. Vide Bohordicum, Campus Martius, et Octavium Farrarium in Origin. lingue Italicae in hac voce.*

* 2. **BURLARE**, vox Italica, Irridere, contemnere, ludificare, Hispan. *Burlar*. Charta ann. 1333. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 133g : *Dictus Andreas tunc bajulus castri de villa Vayraco, in contemptum et vituperium domini nostri regis et appellati-onis predictæ, ipsum Johannem Salast male tractavit, cum pugnis verberando eum-dem graviter et bodeando viliter et impin-gendo eumdem Johannem appellantem, ipsumque Johannem sic male tractatum, verberatum, et Burlatum posuit in carceri-bus. Vide Burla, 3.*

BURLAWA, Lex rusticorum, seu de re rusticâ, a *Burs*, rusticus, et *Law*, lex. Regiam Majestatem lib. 4. cap. 39. § 8 : *Cætera omnia et singula, quo currunt in Cu-riis dominorum, secundum auxilium et favo-rem terminantur: exceptis legibus de Burla-wis, qua per consensum vicinorum erunt. Ubi Skenæus : Apud Germanos aur Brusti cum significat, Lauch, vel Law, Lex: hinc Burlaw rusticorum Leges, de re rustica latæ. Nos hodie Bir law Courtis, et Bir lawmen dictimus.*

* **BURLESCHUS**, Satyricus, Gall. *Bur-lesque*, in Actis SS. Aprilis tom. 1. pag. 797.

* **BURMA**, f. pro *Burina*. Literæ Regi-nardi Leod. Ep. ann. 1034. apud Marten. tom. 4. Ampl. Coll. col. 1172 : *Nullum ibi obsonium, nullam ibi precatarum habebit; nunquam nisi ab Abbatte et ministris ejus, se intromittet de aliqua justitia ibi facienda, vel de sturma sive *Burma*, nisi evocatus pro hoc ipso fuerit, et tunc tertium acceptiat de-narium. Alia Henrici itidem Leodiensi. Episc. ann. 1081. ibid. col. 1175 : Quicun-que allodium ibi habeat, sit (sic) falsa men-sura, et latro, et lex campalis, et sturma, et *Burma*, et cetera ad Comitatum appen-denca.*

* *Haud dubie legendum erat *Burina*. Vide in hac voce.*

* **BURMAL**. Charta Conradi archiep. Magdeburg. ann. 1226. apud Ludewig. tom. 12. Reliq. MSS. pag. 322 : *Insuper sculteto civitatis..... de eo quod *Burmal* nominatur, quatuor denarii (dabuntur). Ubi mulctæ variis ex crux solvenda statuun-*

*tur; unde *Burmal* legendum suspicor. Vide supra *Burma*. [** Nihil mutandum. Chart. Scabini. Hallens. ann. 1235. art. 32. ap. Gaupp. Jus Magdeb. pag. 227 : Si alienus effei voluerit noster burgensis 3. solidos dabit, quod *Burmal* appellatur. Plura ap. Haltaus. voce *Bauermal*, Glossar. Germ. col. 108. Est Jus civitatis et quod pro eo obtinendo datur.]*

¶ **BURMEISTER**, Sculteti seu Prætoris Assessor, qui et Ecclesiæ *Nuncius*, ut puto, dictus est, quod ab Ecclesia electus esset atque institutus. Ludewig. Reliq. MSS. tom. 5. pag. 26 : *Dictus Scultetus in præfata villa ter in anno solemniter judicio præsidebit, cui assidebit *Nuncius* ipsius Ecclesiæ, qui Burmeister vulgariter nuncupatur; et quidquid lucri in dicto judicio perceperit, tercia pars erit Sculteti, et duæ partes ad Ecclesiæ pertinebunt. Per totum autem anni circulum residuum prætaxatus Ecclesiæ Nuntius de XIV. in XIV. diem judicio præsidebit, et duæ partes lucri nihilominus Ecclesiæ et tercia cedet Sculteto. Burmeister per abbreviationem dictum existimo pro *Burgermeister*, quod vide in *Burgimagister*. [** Vide Hal-taus. voce *Bauermeister*, Glossar. German. col. 109.]*

* **BUNNA**, Meta, terminus, Gall. *Borne*. Charta Florent. episc. Glasguens. in Chartul. ejusd. eccl. ex Cod. reg. 5540. fol. 40. r° : *Et sicut sucus descendit ab illa via in predictam Burnam ex orientali parte de Schotteschales, etc. Vide Borna.*

BURNETA, **BURNETUM**, Pannus ex lana tincta confectus. Statuta S. Audoenii in Aneodot. Marten. tom. 4. col. 1208 : *Nul-lus in quocumque loco utatur tunicis vel co-pertoris de Burneta vel alio panno colorato. Computus ann. 1202 : Pro 11. ubis de Burneta ad caligas XVI. s. Vide Bruneta.*

* **BURNEUM**, Ebur, Gall. *Yvoire*. Arest. parlam. ann. 1368. in Lib. 1. ordinat. super artif. Paris. ex Cam. Comput. fol. 306. r° : *Conseruerunt dicti mercer..... a mercato-ribus foraneis estoffas (l. estoffas) eboris, iwear seu *Burnei*, et alias diversas denaria-tas ad dictum eorum ministerium cutellorum necessarias.... emere.*

* **BURO**, Sagitta, telum. Hist. fabal. necis Cresc. tom. 10. Collect. Histor. Franc. inter not. pag. 256 : *Fulco, convocatis ar-cheris suis, quos in hujusmodi exercitio peritos esse noverat, fecit eos exercere ante se ad foramen cuiusdam portæ et sagittas jaceri sive *Buron*, etc.*

* **BUROLA**. Vide in *Bussa*.

1. **BURRA**, Tomentum, Gall. *Burre*, Glos-sæ Bibliche MSS. : *Stipula, stypa, i. escaro. Stupa lini, Burra lanæ purgamentum est. Vide Burda, et Octavium Ferrarium in Origin. lingue Ital. in *Borra*.*

* *Stat. Astæ ubi de Intratis portar. : Pelliæ de bobus et omnes alias *Burras* pon-nantur et solvant pro qualibet rubro solidos viij. *Burre*, Vestis ex panno *Burras* vel *Burrus* dicto. Lib. rub. fol. parvo domus publ. Abbavil. fol. 117. v°. ad ann. 1365 : Un affuloir, un *Burre*, et un peu de fleur. Vide supra *Bura*.*

* 2. **BURRA**, Certa pellum quantitas, ut videtur, a Fland. *Burrie*, brachiata cra-tes, Gall. *Civiere*. Charta Phil. comit. Fland. ann. 1163. in Chartul. 1. Fland. ch.

325. ex Cam. Comput. Insul. : *De Burra variarum pellium, iiiij. den.*

* 3. **BURRA**, Pensatio, ni fallor, quam a vassallis dominus exigit pro molitura fragmenti in molendinis suis, idem quod Molta 2. Charta Theobaldi comit. Blessem. ann. 1182. ex Tabul. B. M. de Josaphat : *Ecclesiæ B. M. de Josaphat in elemosinam dedi Burram molendinorum meorum. Verum quoniam *Burra* aliquo anno minus, aliquo anno plus valebat; ego autem elemosinam meam certam esse volebam et determinata, in eisdem molendinis c. sol. anni redditus eidem ecclesiæ reddendos ad festum S. Remigii in perpetuum dedi, et *Burram* mihi retinui.*

* 4. **BURRA**, Fustis, vectis, idem quod *Barra*, quomodo etiam forte legendum est. Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 115. Chartoph. reg. ch. 153 : *Hortia ipsius domus..... *Burris* ligneis, securibus et aliis instrumentis aptatis fregit dictus reus.*

* **BURRARIA**, Quæ *bura* seu lixivio linteas vestes abluit, purgat, Gall. *Blan-chisseuse*, olim *Buresse*. Vide *Bura*, 1. Reg. 58. Chartoph. reg. ad ann. 1317. fol. 10. v°. : *Item concessit Perrete de Creciaco, filie quondam Ysabellis de Hamoë, *Burraria* quondam domini Philippi regis quondam Francie, officium *Burraria* domini regis.... at vadia xx. den. Paris. per diem.*

BURRENE. Charta Heccardi Comitis Au-gustodunensis ex Tabul. Persiacensi in Burgundia : *Cum spondele et espate 1. et Burrene meliore 1. cum fasciunculo, etc.*

* *F. Vestis ex birro vel burro. Vide *Burus*.*

* **BURRICHUS**, **BURRIDES**. Vide *Burris*.

* **BURRINGSEK**. Vide *Byrthiasat*.

* **BURRIRE**. Vide *Burire*.

* **BURRITANICI**, Flores qui in silva ne-scuntur. Vet. Glossarium San-German. num. 501. [** Papias in cod. reg. 7609 : *Burritanici* in Gloss. cod. reg. 7644 : *Burritanici*.]

* **BURRUM**, f. Vivarium cunicularum, Angl. *Burrow*. Charta Florent. episc. Glasguens. in Chartul. ejusd. eccl. ex Cod. reg. 5540. fol. 40. r° : *Terra..... que re-catur Schotteschales persas divisas, sedis inter *Burria* de Scotteschales et vias per quæ itur ad petrariam (f. petrariam).*

* **BURRUM**, *Rufum et nigrum*, Papas MS. In veteri Glossar. San-German. : *Bur-rus, Rufus et niger*. Est a Graeco *ρωπός*, *Rufus*.

BURS, Idem qui *Buringi*, Colosi. Agar-dus : *Burs, i. colonus*. Ita forte dicti a *Buris*, i. Aratrum, vel *Curvatura aratri*, ut est apud Papiam. Idem mox : *Buris*, dicta quasi *Bos paris* in similitudine caudæ bovis, i. ea pars aratri, qua inflexa stiva stimoni adjungitur. [** Incerti Excerpta Grammat. ap Endlicher. Analect. pag. 211. num. 60 : *Buris, Curvamentum aratri, dicta quasi βοῦς ἄρτρου*. *Baur*, et *Baura*, Germanus, est colonus, rusticus; [** vide Graff. Theb. Liog. Fr. vol. 3. col. 18.] cui scilicet *Burridis* cura est, quem *Buristam* vocat Olla Patella : *Mango, viticola, Burista, submissus, agaso*. [** Gemm. Gemm. : *Burista*, comus.

gen., Germ. ein pfleghuber, pfleghuberin.] Domesdei : Sunt 4. hidæ, que pertinent huic manorio, ubi tempore Regis Edwardi erant 8. Burs, id est, Coliberti cum 4. carucis.

BUR, in eodem Domesdei, in Monastico Anglic. tom. 3. pag. 183 : In Uptune sunt 7. hidæ geldabiles. In dominio sunt duæ carucate, 18. villani, et 11. bordarii, et 2. Buri, et Presbyter. Infra : In dominio sunt 3. carucate, et 23. villani, et 3. bordarii, et 6. Buri, cum 28. carucatis. Vide Bur- ringi.

* Hinc Frere Bourt appellari videtur laicus monachus, colendis agris potissimum addictus, in Lit. remiss. ann. 1393. ex Reg. 145. Chartoph. reg. ch. 202 : *Fu commandé à l'exposant par d'ampet Jossé Du noustier religieux du moustier Nostre Dame du Veu et bailli de Valasse, que avec un frère Bourt dudit moustier, nommé frere Jehan Gascoing, il alast garder la pescherie du Mesnil près de Lislebonne.*

* 2. BURS. Charta ann. 1390. in Reg. 141. Chartoph. reg. ch. 33 : *Cum quodum glavioto, tam de plato quam de Burs cum cauda, pluribus et diversis ictibus atrociter... percusserat. Hoc est, tam casim quam punctum, Gall. d'estoc et de taille.*

1. BURSA, Crumena, Gall. Bourse, Ital. Borsa, ex Græco Būpōa, corium, quod ex corio confecta sit. Jo. de Janua : *Bursa, Marsupium, dicitur a Bursa, quod est corium bovis, quia de corio fiat. Hinc Bursella, parva Bursa. Bursare, Bursas fucere, vel in Bursam reponere, Imbursare. Jo. de Garlandia in Synonymis :*

Marsupium, Bursa, forulus, loculusque, crumena. S. Audioenus lib. 2. Vitæ S. Eligii cap. 12 : *Habebat quoque zones ex auro compreas, nec non et Bursas eleganter gemmatas. Ordericus Vitalis lib. 9 : Rogerius cognomento Bursa, id est, Crumena. Guill. de Podio Laurentii cap. 21 : Quo dicto reprobus litteras in Bursa diligenter Christianus Archiep. Moguntia. in Chr. : Dispersi sunt lapides sanctuariorum, non quidem in capita platearum, sed in Bursas surantium. [Capitulum gener. S. Victoris Massil. ann. 1506 : Nec gibasseros (deferant) aut Bursas apparentes supra vestem.] Alanus de Insulis lib. 7. Anticlaudiani cap. 7 :*

Nec Bursam satiat nummis, etc.

Utuntur præterea Petrus Blesensis Epist. 17. 74. Ebrardus Bethun. lib. contra Valdenses cap. 20. Thwroczius, [* Auctor Reinard. Vulp. libr. 4. vers. 224.] etc.

BURSA PAPALIS. Cencius Camerarius de inauguratione Celestini III. PP : *Cingitur ab eodem Priore (Basilicæ S. Laurentii) zona rubea de serico, in qua dependet Bursa purpurea, in qua sunt duodecim sigilla pretiosorum lapidum, et muscus. Mox : In zona notatur continentia castitatis, in Bursa gazophylacium, quo pauperes Christi nutriantur et vidue : in duodecim sigillis, duodecim Apostolorum postulas designatur : muscus includitur ad perciplendum odorem, ut ait Apostolus : Christi bonus odor sumus Deo.*

* BURSA CORNUTA Præmonstratensibus interdictitur, in Stat. eorumdem MSS. dist. 4. cap. 8 : *Cutellis cum virolis argenteis, vel acutis, vaginis de corio bullito, Bursa cornutis.... non uteatur. Ornatus pars no-*

minima erat bursa, quam interdum tintinnabilis argenteis decorabant. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 138. Chartoph. reg. : Une petite houpelante double de sarge, le petit pourpoint, la Bourse qui y pendoit, qui est garnie de sonnetes d'argent. Testam. ann. 1448. in Chartul. 21. Corb. fol. 277. v° : Item je donne à Agnès femme Pierre Pouchin une bourse de velours vermeil et ung bourselot cloqué d'argent. Bourse piplotée, varie et exquisite ornata, apud Guignevil. in Peregr. hum. gen. MS. Bourseries Sarrasinôises, in Lib. 1. ordinat. super artif. Paris. ex Cam. Comput. fol. 168. v°.

2. BURSA, Arca, taupiæ, Gazophylacium, sed proprie ad certos usus. Compotus Baillivorum Franciæ anno 1285 : *Expenses : Pro Bursis Scholarum Regis, qui fuerunt de Curia,... pro Bursis baptizatorum,... pro Bursis Beghinarum. In his namque Bursis, seu Arcis, reponebantur, quæ ad Scholasticorum, verbi gratia, seu Baptizatorum, etc. alimoniam spectabant, et quæ in eum usum a viris pii erant legata. [Concil. Hisp. tom. 4. pag. 188. col. 2 : Quin et Bursa sive arcum communem, etc. In Obituario Ecclesiæ Morinensis MS. ex Decreto Capituli generalis ejusdem Ecclesiæ pag. 2. memorantur Bursæ celarii, cotidiana, minutorum brevium, luqueti, fabricæ, novarum acquæstârum, obituum ; quæ videntur esse totidem gazophylacia ad diversos usus destinata. v. g. Bursa celarii erat illa, quam servabat Cellarius, et unde depromebat ea quæ ad victum erant necessaria; Cotidiana, ex qua minutiores et quotidianæ necessitates exsolvebantur, etc. Sed an vera sit nostra conjectura judicet lector ex ipsis locis : In plenis obitibus quos Bursæ celarii, minutorum brevium, cotidiana, luqueti, fabricæ ac novarum acquæstârum solvunt, Canonici et magni Capellani lucrantur quilibet 2. sol. etc. Et infra : Item in omnibus obitibus tam Bursæ obituum, quam fabricæ, cotidiana, celarii, minutorum brevium, luqueti ac novarum acquæstârum, sive a remanet, sive plenis, sive semis, fabrica percipit in quolibet 2. sol. 6. den. Per obitum plenum intelligimus solemniorem, obitum semis, minus solemnem, per Aremanet alium, forte minimum. [** Vide Savin. Histor. Jur. Roman. med. tempor. part. 2. § 135.]*

BURSARI dicti, quibus ex ejusmodi Bursis stipendia præstantur : quæ vox etiamnum obtinet in Academiarum publicarum Scholasticis, quibus ob rei domesticæ penitentiam certa quædam stipendia exsolvuntur ex area ad id destinata, ad peragendos studiorum cursus. Vide Nomasticon Cisterciense pag. 645.

* Vulgo Boursiers, qui idcirco demeurent en bourse dicuntur, in Lit. remiss. ann. 1399. ex Reg. 154. Chartoph. reg. ch. 644 : *Lambert Oudinet estudiant en l'estude et l'université d'Orléans, et pour lors demourant en l'ostel de maître Jehan de la Porte avecques autres escoliers, qui y demouroient en Bourse.*

* 3. BURSA, Conventiculum, illicitus coetus forte sic dictus ex area communi ad illos conuentus sovendos destinata. Statuta Radulphi Episcopi Trecor. ann. 1439. apud Marten. Anecd. tom. 4. col. 1149 : *Qui*

conventicula et Bursam, vel communem societatem, seu collegium illicitum fecerint, etc.

* 4. BURSA, f. Saccus instar bursæ lana, tomento aliave re simili plenus, quem taurorum cornibus illigabant, ne dum agitantur, ludentes possent lacerare. Concil. Hisp. tom. 4. pag. 418 : *Nullo festo die sicut torneamenta vel agitationes taurorum.... habentes curam ludorum qui aliis plus habent periculis taurorum cornua caute ligando vel Bursam illis imponendo.*

* 5. BURSA, Corporalis theca, nostris Bourse. Annal. Mediol. ad ann. 1389. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 810 : *Bursa una dicti drappi pro corporibus.*

* 6. BURSA, Sacculus in organis. Comput. MS. fabr. S. Petri Insul. ann. 1473 : *Item.... pro reparando magna organa, in eis scilicet faciendo Bursas et patellos.*

* 7. BURSA, Fiscus, ararium regium. Consil. Petri de Font. cap. 32. art. 35. pag. 147 : *Cil qui dist que li testamens, qui n'est pas à droit fais, et ne vainki pas le plaisir, doit perdre che k'il a du testament, et le Bourse l'empereur le doit avoir.*

* 8. BURSA, Distributio, quæ fit ex arca communis. Lit. ann. 1372. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 580 : *Quia dictus magister Petrus de numero aliorum notariorum nostrorum vadie et pallia ac Bursas percipiennit, non existit, etc. Stat. ann. 1389. ibid. tom. 7. pag. 274. art. 7 : Si non tradiderit cedulam hujusmodi, distributione sua illius mensis carebit, prout fit in distributione Bursarum. Etre d'une bourse ensemble, Sumptus cum altero participare. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 136. Chartoph. reg. ch. 57 : Ernoul de la Barre et Eulart de Pouques estoient compagnons et d'une Bourse ensemble, ou pays d'Escoce.*

* 9. BURSA, Commodum, quod præter præbendam canonicis obvenit. Stat. capituli Gandersheim. apud Leuckfeld. in Antiq. Gandersh. pag. 447 : *Si aliquis absentium canonicorum de hac vita migraverit, præbenda integra (exceptis consolationibus et Bursa) anno integro post mortem illius dabatur eidem. Infra : Omnes obventiones et proventus, tam consolationum quam Bursarum, etc. [** Est arca ad communem usum canonnicorum. Vide supra num. 2. et Chart. ann. 1396. ap. Guden. Codic. Diplom. vol. 3. pag. 881. Eodem sensu Bursaria est in chart. ann. 1394. ibid. pag. 1180.]*

** Vide Forum et Mercatura Bursæ.

REVOCATIONEM PRO BURSAM, vocant Jura et Consuetudines Normannie cap. 118. ius, quod proximiiori consanguineo competit, tenementum seu feodum a consanguineo, extraneo, venditum, pretio convenio numerato, intra annum a venditione, sibi revocare et asserere. Practicis nostris Clameant de bourse. [Vide Forum bursæ.]

* Revocare et recuperare ratione BURSAM, Eadem notio in Chartulario S. Vandregesii tom. 1. pag. 838.

* Charta ann. 1306. ex Chartul. 21. Corb. fol. 183 : *S'il avoit que aucuns de no lignage, ou de par nous par Bourse, ou par promeche eust les cases dessusdites par racat ou par Bourse, etc. Alia ann. 1380. in Reg. 117. Chartoph. reg. ch. 85 : Com-*

me nostre procureur au baillage de Caux se feust ja pieçé clamé ou nom de nous, pour avoir par retrait de marchié de Bourse, et par seignorie la terre du Bec de Mortemer, dit Crespin, etc. Desbourser, Eo jure uii, in Lit. remiss. ann. 1400. ex Reg. 155. ch. 254 : Fut sur ce passé une lettre, moyennant ce que ou cas que ladite vendue seroit Desboursée par lingnage, etc.

BURSARIUS, Officium Monasticum, penes quem est *Bursa*, seu pecunia Monasterii. Monast. Anglic. tom. I. pag. 184 :

John Tortou quintus Bursarius officiatus.

Vide Novam Gall. Christ. tom. 3. col. 785. E. et col. 790. B.]

* **BURSARIUS**, Officium classicum, nostris etiam *Boursier*, idem qui nunc *Ecrivain*, ut opinor. Tract. pacis inter Carol. VIII. reg. Franc. et Henr. VII. reg. Angl. ann. 1497. inter Observat. ad Hist. Car. VIII. pag. 741. art. 16 : *Ad que implenda et integre observanda dictus capitaneus, magister, submagister, Bursarii, socii et alii praeminentiam in navi habentes se obligabunt, etc.* Non semel ibidem occurrit. Lit. remiss. ann. 1457. in Reg. 189. Chartoph. reg. ch. 167 : *Le suppliant estant contremaistre et Boursier pour Jehan Dourdoigne de la Crenelle de Touque, ... print ung peseur d'Engletterre, etc.*

* **BURSARIUS**, *Bursarum opifex*. Inventar. Chartar. reg. ann. 1482. fol. 93 : *Littera acquisitionis magisterii tanneriorum, ... Bursariorum urbis Parisiensis jurumque dicti magisterii anno quolibet debitorum. De anno 1405.*

* **BURSARIUS**, Penes quem est *bursa*, Gall. *Boursier*, nunc *Tresorier*. Consuet. MSS. monast. S. Crucis Burdegal. ante ann. 1305 : *Quilibet confraria habet unum comitem, unum Burserium et unam mandum. Stat. tonsor. Burdegal. ann. 1483. in Reg. 207. Chartoph. reg. ch. 305 : Lesquels tondreurs s'assembleront en l'église de Ste. Coulombe et esliron leur compte et leur Boursier et autres officiers (de leur confrérie) pour l'année advenir.*

* **BURSARIA**, Officina seu conclave Bursarii, ubi creditam servat pecuniam, recipit et solvit, apud Kennetum Antiquit. Ambrosden. pag. 288. et Martenium Anecd. tom. I. col. 1348.

* **BURSARIA**, Locus, ubi asservantur Chartae. Inventar. Chartar. Monast. fol. ult. : *Multa alia debentur nobis, ... in de- nariis et rebus aliis pertinentibus; .... de quibus procurator penes se scripta debet habere, vel in Bursaria reponuntur.*

* **BURSARIA**, Officium apud moniales sumptuarium. Regula soror. Fontis-Ebraldi cap. 31 : *Bursaria recipiat a depositaria certam pecuniae summam, quatenus opus est pro singulis impensis faciendis in monasterio, tam pro sororibus quam fratribus.* Charta ann. 1338. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 461 : *Priorissa, subpriorissa, et Bursaria omni sexta feria sint in pane et aqua, donec compleverint quod manda- tur.*

* **BURSELLULA**, Parva bursa, in Vita B. Coletæ cap. 6. num 37 : *Sumens propria manu quandam Bursellulam.*

* *Nostris Bourset, Bourselot, et Bour- set.* Lit. remiss. ann. 1391. in Reg. 141.

Chartoph. reg. ch. 42 : *Un petit Bourset de rouge cuir. Alia ann. 1409. in Reg. 163. ch. 301 : En laquelle tasse avoit ou Bourset de devant xiij. solz, iiiij. deniers Par. en monnoie, et en l'autre Bourset près d'illec un Parisis. Une bourse ou Bourselot, in aliis ann. 1449. ex Reg. 176. ch. 701.*

* **BURSEMASTRA**, An non idem qui *Bursarius*, quem penes est *bursa*. Rymer. tom. 8. pag. 727. col. 1 : *Johannes Paslev Magister, Rogerus Orger Mercator, et Ricardus Bek Bursemagister.... Mandans etiam firmiter et injungens Bursemagistro prae- nato, et ceteris, ut præmittitur, incarcerated esculent et paculenta custibus suis propriis ministraret.*

* **BURSERIUS**. Qui facit bursas. Charta Ludovici Junioris ann. 1160. apud D. Brussel de Usu feud. tom. 1. pag. 536 : *Et concessimus ex nunc in posteruni Theci uxori Yvoni la-Choe.... magisterium cana- torum.... et Burseriorum in villa nostra Pa- risiensi.*

* **BURSARE**, Nummos demittere in *bursam* seu crumenam. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Bursare, Embourser.* [** Gemm. Gemm. : *Bursare est bursas su- cere. Imbursare, in bursam ponere.*]

* **10. BURSA**, Cloaca, in Glossis Isid. et in vet. Glossario San-German. num. 501. Supra habetur *Burca*.

* **BURSCAP**, Jus burgi seu civitatis. Privil. sartor. ann. 1288. apud Ludewig. tom. 11. Reliq. MSS. pag. 637 : *Volumus etiam quod nullus sarcire debeat, nisi prius acquisiterit concivium, id quod dicitur Bur- scap.* Vide *Burgerecht*.

* **BURSCATUM**, f. idem quod mox *Bursta*. Codex MS. Consuetud. Eccl. Coloniæ ex Archivis Cathedr. Atrebatis : *Magister coquine providebat sal pistriño... cum datur barmus datur ei unum Burscatum.*

* **BURSHOLDER**. Vide *Burghessaldus* in *Borgha*.

* **BURSTA**, Germanis *Bürste*, Scopula, Nostris *Brosse*. Statuta Teutonicorum Equitum apud Duellum tom. 2. Miscell. pag. 60. n. 79 : *Insuper strugulas, stramina et Burstas (Vicemarschalcus) dabit Fratribus, et ordeum bestiis juxta consuetudinem.*

* **BURTHUM**, *Rufum et nigrum*, Papiæ. Sed legendum *Burrum*.

* **BURUM**, [a Saxonico *Bur*, vel *Bure*, Conclave.] Charta Eustachii de Fiennes, in Chron. Andrensi pag. 396. [apud Acherium Spicil. tom. 9.] sic clauditur : *Actum an. 1117. super motam meam in Buro meo.* [Ibidem pag. 360. et 362 : *In Buro suo, in Buro meo.* Tabular. Monasterii SS. Trinitatis Cadomensis fol. 28 : *In Hostrede ha- bemus... hircum et quinque capriculos... domum cum Buro, duas grantias, duos tassos garbarum.*]

* **BURURUM**, *Lo auro*, in Glossar. Lat. Ital. Ms.

* **BURUS**, [* *Lo legno del arato*, ibid.] Vide *Burs*.

* **1. BUSA**, Belgice *Busse* vel *Buyse*, Tubus, canalis. Chronicus B. Marie Bonæ Spei pag. 213 : *Restauravit etiam in Riurolle vac- cariam, in Daignies Busas ventales, hoc est, canales exclusarum seu aggerum ad continendas aquas, Gall. Ecluse; Venta- culum enim exclusam significat.*

* **Charta A. abbat. Fusniac. ann. 1261 : Nos dicebamus eos..... secundo etiam quo- dam Busas in ripa aquæ fluentis ad mol- dinum de Laudousies. Buise, eadem no- tione, in Chartul. sign. Ezechiel Corb. ad ann. 1415. fol. 18. r^e : Reget le fossé de le Buise de Bonnay par dessoulx le rivière jusques au pont de le cauchié et vivier, aussi bas comme est le Buise asin qu'elle se peut essuyer. Buse, diminut. a Buise, in Sent. arbitr. ann. 1313. ex Reg. 53. Chartoph. reg. ch. 53 : *Li fossé dessous, qui est fos- sez de la ville, est abuvrés par une Buse, qui i est et a été anciennement, et sera lidie Buse tenue et maintenue en le ma- niere que elle a été ou temps passé. Unde etiam nostris Buse, spiraculum, vulgo Soupirail.***

* **2. BUSA**, *Navigii species*, idem quod *Bussa*. Vide in hac voce. Charta Phil. comit. Fland. ann. 1163. in Chartul. 1. Fland. ch. 325. ex Cam. Comput. Insul. : *De Busa adducendo recens allet, octo denarios.*

* **BUSA**, *Corium bovis*. Gemm. Gemm. Vide *Bursa*, 1.

* **BUSASUM**, *Stercus, coenum, stabu- lorum purgamenta*, Gall. *Bouse*. Stat. Taurini ann. 1360. cap. 81. ex Cod. reg. 4622. A : *Item quod nulla voleria, vel alia persona ponat Busasum, stercora in via publica.* Vide supra *Bosa*.

* **BUS-BAS**, *Fragor Scloporum, et cer- taminis*. Acta SS. Aprilis tom. 2. pag. 364. de B. Lidwina : *Effectus belli dubius detinebatur; Bus-bas ultra citroque ex coram mortariolis sagittis resonantibus in astris, ut quisque horripilationem consequi videretur.*

* **BUSCA**, *Ligni seu arboris stipes, cau- dex focarius*, Gall. *Busche*, vox efficta ex *bosces*. Inquisitiones de foresta fore- star. cap. 26 : *Inquiratur de extractoribus vel venditoribus Buscae, maeremū, et carbonis de foresta.* Charta Regis Ricardi I. in Monastico Angl. tom. 1. pag. 527 : *Concedimus... 2. carretas errantes singulis diebus in bosco de Scotorum, ad deferendum Buscam ad opus eorum.* [Chartular. Monasterii SS. Trinit. Cadom. fol. 23. verso : *Potest iei- emere suum sal, et suum vinum et suam Buscam, hoc est, ligna ad focum necessaria.* Ibidem fol. 48. verso : *Ad brasium sic- candum capere Buscam sine dampno.*] Adde Fletam lib. 2. cap. 10. 16. cap. 41. § 9. 19. *Le Roman de Florimond MS :*

Maintebo petite coignie
Abat de Busche grant carbie.

Jus *Buscae*, nostris droit de *busche*, quod certis regiæ domus Officialibus seu com- mensalibus competit. Statutum ann. 1317. Lorriaci datum pro Hospitio Regis Philippi Magni : *Item le Roy aura trois Chambellans, c'est assavoir Mons. Adam Heron, Mons. Robert de Bonnesmares, et le Borgne de Ceris, ... et auront livroison de Busche, et un mouille pour tout.* In Regesto Camera Comput. Paris. signato B. fol. 1. legitur, quod anno 1347. present Mess. Guillaume Flote Chancelier de France, fut disputé des droits de *Busches*, accordez par le Roy aux Officers; et fut dit que ce n'estoient droits d'Office, mais donnez à volonté. Vide *Buscas*, et Octavianum Ferrarium in Orig. lingue Italice in *Buscare*.

* **BUSCADELLUM**, Apianum vinum, Gall. *Vin muscat*. Charta ann. 1360. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 236. col. 1 : Item cum petatur per nonnullos eis fieri gratiam immittit intus civitatem Buscadelum et alia vina, etc. Vide *Muscatellum*.

¶ **BUSCAGIUM**, *Buscalator*, *Buscallæ*, etc. Vide *scis in Boscus*.

* **BUSCALEUS**, Nemorosus, silvösus. Charta ann. 1033. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. 2° col. 17 : Inter sediminas et areis, ubi vitis estant, seu pratis ntque terris arabilis, gerbidis et Buscaleis, seu silvis cum areis illorum, jugeras viginti. Alia ann. 1091. ibid. col. 419 : Cum sediminas et vineis cum areis suarum, seu terris arabilis adque gerbibus et Buscaleis, sive silvis majoribus, etc. Vide supra *Boscalius*.

* **BUSCALHARE**, Arborum ramusculos cedere vel colligere. Stat. ann. 1352. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 151. col. 1 : Item quod nullus brasserius seu brasseria sit ausus vel ausa *Buscalhare*, portare, nec accipere aliquas brondas oliviorum, vel aliarum arborum, etc. Vide supra *Boscaliare*.

* **BUSCAREUM**, *Buscarium*, Dumetum, senticetum. Charta ann. 1038. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. 2° col. 447 : Una cum campis, vineis, pratis, paucis, jerbis, silvis, frascuris, *Buscaris*, etc. Alia ann. 1089. apud Lam. in Delic. erudit. inter. not. ad Hodœpor. Charit. pag. 3. pag. 1050 : Cum casis et terris, vineis, sibis et *Buscare*, etc. *Busque*, eadem notatione, in Ch. ann. 1347. ex Chartul. 21. Corb. fol. 192. v° : Item des *Busques* estans entre le ville de Gentelle et les bos debout, lesquels *Busques* lesslits relligezus furent camper (l. couper). Vide supra *Boscaliae*.

BUSCARIA, *BUTSECARIA*. Domesdei tit. Wiltsh. Wilton. : Quando Rex ibat in expeditiōnem, vel terra vel mari, habebat de hoc manerio aut 20. sol. ad pascendos suos *Buzecarl*, aut unum hominem ducebat secum pro honore 5. hidarum. Annales Waverleenses : *Edwinus Consul* venit cum exercitu per terram, et fugavit eum, et *Bucecarli* eum refutarunt. Ipse vero init *Scotiam* cum 12. pupibus. Radulfus de Diceto ann. 1051 : Allectis sibi in auxilium *Butsecarlis*, qui portus nauticos custodire debebant. Roger Hoved. ann. 1052. pag. 442 : Omnes *Buthsecarlas* de *Hastinga*, et ubique circa ripas maris, aliisque nonnullis in auxilium sui allexit. Mox : Et *Buthsecarlas* omnes, quos obvios invenerant sibi in adjutorium legentes. Ann. 1064 : *Danicos Huscarlas*, etc. Ann. 1066. pag. 448 : *Tostius*, de *Butsecarlis* quosdam volentes, et quosdam nolentes secum assumens recessit. Idem pag. 449 : *Alderdus Episcopus*... et iudem Comites cum civibus Londoniensibus et *Buthsecarlis* Clitodem Edgarum... in Regem levare volvere. Ann. 1071. pag. 454 : Rex cum *Buthsecarlis* in Orientali plaga insulae omnem illis excitum obstruxit. Ann. 1101. pag. 468 : *Robertus Comes Norman*.... naves coadunavit : quibus Rex Henricus cognitis, *Buzsecarlis* precepit mare custodire. Infra : Quosdam de *Regis Buzsecarlis* adeo rerum diversarum promissionibus fregit, ut fideliitate, quam Regi debebant, postposita, ad se

confugerent, et sibi ad Angliam duces existerent. Bromptonus hanc historiam enarrans pag. 998 : Præcepit Marinariis portuum mare cura diligentissima custodire. His porro similia habent Simeon Dunelmensis pag. 186. 193. 226. et Florentius Wigorniensis pag. 628. 633. 634.

Ex prædictis colligimus, *Buscarlas* et *Buthsecarlas*, videri dictos *Marinarios*, vox plane composita, cuius pars posterior *Carla*, aut *carlus*, a *ce orl* venit, id est, *mas*, *masculus*, *vir*, *seu*, *ut vult* *Spelmannus*, minister; prior a *bussa*, *navigii* specie, de qua infra; ita ut *Butescarla* dicti fuerint, quasi *nauium ministri*. Ita *Spelmannus* et *Somnerus* augurantur.

¶ **BUSCELLUS**, *Buschellus*, *Modius*, Gall. *Boisseau*. Vide *Bussellus* post *Butta* 3.

* **BUSCHA**, *Busca*, Lignum. Locum vide in *Javella*.

* **BUSCHATIA**, Ludi aleatorii species, Ital. *Buschette*, sortes. Stat. crimin. Riper. cap. 164. fol. 23. r° : Quod nullus audent ludere ad *taxillos* et *Buschatiam*, quæ intelligatur omnis ludus *taxillorum* et *cartarum*, etc. Vide supra *Biscotia*.

BUSCHERIO, *Buschus*, *Busciva Terra*, *Buscus*. Vide *Boscus*.

* **BUSCHERIUM**, *Præstatio*, f. quæ pro jure utendi *bosco* penitabatur, vel pro lignis in urbem inferendis. Charta Phil. III. ann. 1271. in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 44 : *Avenagium*, *Buscherium*, *fenestrarium*, *moutongarium*, etc. Vide supra *Boschandum*.

* **BUSCHERIUS**, *Lignator*, Gall. *Bucheron*. Stat. Cadubrii pag. 52. r° : Item quod nullus *Buscherius* et *laborator lignaminis* se obligare possit vel audeat modo aliquo vel ingenio de cetero alicui mercatori terrigenæ vel forensi, ad dandum et vendendum sibi indeterminate lignamen, quod faciet et laboret, etc. Vide in *Boscus*.

* **BUSCHETUS**, *Parvus boscus*, Ital. *Boschetto*, Gall. *Bosquet*. Acta B. Amad. tom. 2. Aug. pag. 592. col. 2 : Et eum conducti ad quemdam *Buschetum* existentem tamen inter confines horum ipsius conventus, et postea eidem *Fachino* imposuit, ut in ipso *Buschetto* quereret, an ibi esset una cistella. *Busquet d'orties*, *Urticarum congeries*, Gall. *Touſe*, in Lit. remiss. ann. 1426. ex Reg. 173. Chartoph. reg. ch. 600 : *La supplante mist son enfant en un Busquet d'orties*. Vide supra *Boschettum*.

* **BUSCHIA**, Ligni seu arboris stipes, caudex *focarius*, Gall. *Bûche*. Charta Inger. dom. de Marign. pro fundat. eccl. Escoyarum ann. 1310 : *Insuper do prædictis canonicis, videlicet cuilibet xij. quadrigata bosci seu Buschie præ ardere*. Memor. C. Cam. Comput. Paris. fol. 153. v° : *Johannes Rosselli valletus portarum palatiū gaginavit emendam, quia ceperat vi et sine causa Buschiam moduli de quadrigata Buschiam aportante ad cameram, et quia dixerat quod pro jure suo unam Buschiam debebat habere de qualibet quadrigata. Busche, Retis species*, Gall. *Filet*, esse videtur, in Poem. du Chevalier *Deliberé* Ms :

Autres faisoient par tromperies
Tairde leurs cheveux et perrueques,
Pour prandre conniz à leur Busche.

* **BUSCHIVUS**, Nemorosus, silvösus.

Stat. *Vallis-Ser. rubr.* 188. ex Cod. reg. 4619 : Si vero iverit in aliquam petiam terræ non seminatam, ... sed..... *Buschivam vel silvatam*, etc. Occurrit præterea in Stat. castri Redaldi lib. 3. pag. 49. r°. Vide supra *Buscales*.

* **BUSCHUS**, Nemus, silva. Stat. Palavic. lib. 2. cap. 76. pag. 135 : Quod nullus, tam terrigena quam forensis, audeat nec præsumat intrare *Buschos* præfati domini, etc. Vide *Boscus*.

1. **BUSCIA**. Vide *Bussa*.

* 2. **BUSCIA**, *Pyxis*, *arcula*, Gall. *Boëte*, f. pro *Bustia*. Vide in *Buxis*. Arest. ann. 1384. in Memor. E. Cam. Comput. Paris. fol. 83. r° : Quod nichilominus procurator noster et firmarius dicta *Buscia* decem stalla ad vendendum siccias levaverant, etc.

* **BUSDUS**, pro *Burdunus*, ut opinor; diminut. a *bordo*, *baculus*; *Radula*, *radius*, quo mensuræ raduntur, vulgo *Racloire*. Charta xij. sec. exuentis in *Tabul. capit. Bellovac.* : Si minarius, postquam fuerit requisitus, moratur nimis ad asportandum minam cum *Busduno*, vendita poterit mensurare ad aliam minam.... Fiant due minæ ad avenam rasiles ad *Busdunum*, quæ valent unam cumulatam; alioquin mina ad avenam cum *Busduno* esset nimis magna. Vide *Burdillus*.

* **BUSELLUS**, pro *Burellus*, *Panni spisioris ac vilioris species*, Gall. *Bureau*. Comput. ann. 1403. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 175. col. 2 : Pro duabus *cannis et media Buselli*, habitu ad opus reclusæ, pro faciendo sibi unum mantellum etc. Vide in *Birrus*.

BUSHELES. Vide in *Butta* 3.

* **BUSIA**, ut supra *Busa* 1. Comput. Ms. fabr. S. Petri Insul. ann. 1469 : Item... pro mundando.... noquerias et *Busias*, etc.

¶ 1. **BUSINUS**, *Candela*. Statuta S. Victoris per Cardinalem Trivultium Abbatem ann. 1531 : Item tenetur facere ardere sex *Businos* in magno altari, quorum sex pondent unam libram... Item et in refectorio in jejunii et diebus quibus fit collatio de *Businis* sufficienter.

* 2. **BUSINUS**, *Hache Danoise*, in Glos-sar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120. [** *Businus*, Germ. *ein busem*; in Gemm. Gemm.]

* **BUSIO**, *Percnopterus*, *Aquila* species timidior, vel ineptior, nostris *Buse*, quo nomine lentioris, vel nullius mentis homines vulgo appellamus. Vetus Charta apud Perardum in Burgundicis pag. 201 : *Beraldis*, quem cognominabant *Busionem*, et quem revera *Busionem* esse constaret.

* Hinc, ut opinor, *Buisnart* et *Buisnardie*, *Hebes*, *stolidus*; *stupiditas*. Phil. *Mouskes* in Vita Pippini :

De la cage si s'en vint là,
Buisnart et fol si l'apela.

Mirac. Ms. B. M. V. lib. 1.

Grant Buisnardie cuidiés ore,
Se vous quidiez que j'aie encore
Dourions dire tel corage.

* Haud scio etiam an inde repetenda sit vox *Abuissonner* vel *Abussonner*, pro Fal-lere, in errorem inducere, quasi cum *bu-sione* seu stolido agere. Lit. remiss. ann. 1391. in Reg. 140. Chartoph. reg. ch. 261 : Je vous ay fait du mieux que je ay peu à

mon pouvoir : mais vous me Abusonnez de
moult de telles choses et autres, de quoy il
vous pourra bien mescheoir. Alise ann. 1395.
in Reg. 448. ch. 133 : Guillaume Cotton et
sa femme distrent au suppliant : Sire, vous
estes prévost de cette ville (de Chelles) moy
et ma femme qui ici est, avons trouvé com-
paignons en ceste ville, qui nous veulent
Abusonner, et pour cause d'eulx l'en ne
nous veult logier. Nisi forte Abusonner eo
loco significet, ex urbe aliquem ejicere,
ad eo ut in campis sub dumo cubare de-
beat.

BUSIUS, Color, Saxonice dictus, f e a l u,
in Gloss. Elfrici, i. helvus, gilvus. Inde
forte dicti *Busi*, populi, de quibus Adam
Bremensis cap. 228. ubi de insulis Bal-
thici maris : *Ibi sunt homines pallidi, virides*
et macrobii, id est, longi, quos Busos
appellant, a vultus nempe colore. Papiæ,
Busi, appellantur Pingues, obesi. [Idem
Papias MS. sicut et vetus Gloss. San-Ger-
maa. MS. num. 501 : *Bussus, Pinguis,*
obesus.]

¶ **BUSKETUS.** Vide *Boscus*.

BUSNACHIA. Andreas Monachus Fon-
tebraldensis de morte B. Roberti Arbris-
elli pag. 39. de eod. Roberto, qui in
Fonte-Evraldi sepeliri cupiebat : *Cui cum*
Andreas fidelis collega ejus diceret, Pulcher
magister, quid est, quod dicas? si sentis hic
finem esse, saltem fac quod tuum est;
impera corpus tuum post obitum ad Fontem
Evraldi portari. Ille respondit: Et quare
meum cadaver hinc portaretur? nam per
omnes Busnachias (ut verbis illius utar,) a-
blatum esset a vobis.

BUSONES. Bracton lib. 3. tract. 2. cap.
1. num. 1 : *Justitiarii, vocatis ad se 4*
vel 6. vel pluribus de majoribus Comitatus,
qui dicuntur Busones Comitatus, et ad quo-
rum nutum dependent vota aliorum, etc.
Ubi Spelmanus monet desiderari in suo
MS. haec verba, qui *Busones Comitatus di-*
cuntur. Quid si Barones legatur?

* **BUSQUETA**, Portio ligni, Gall. *Bu-*
chette. Inventar. ex Tabul. S. Vict. Massil. :
Duo Busquetas crucis boni latronis, etc.

¶ **BUSQUETUS.** Vide *Boscus*.

BUSA, *Buza*, *Bucca*, *Bucia*, *Burcia*,
Navigii genus grandioris, a similitudine
pyxidis, que Anglis *Busse* dicitur, appelle-
atum, inquit Spelmanus; pandum alvo,
et obtusum prora; seu potius, quod dolii
vinariae formam referret: quod Græci re-
centiores *boukōv* et *boukōv* vocant, ut alibi
doseamus. [** Vide Jal. Antiq. Naval. vol.
2. pag. 249. sqq.] Varie autem ejusmodi na-
vigii nomen scriptum occurrit apud scripto-
res, nam promiscue *Busa*, *Buza*, *Bucca*,
Bucia, *Bucca*, *Bucea*, *Busca* et *Burcia*
dicitur. Et primum

Busa, que propria navigii ejusmodi
videtur appellatio. Vetus Scriptor apud
Spelmanum : 13. *naves pergrandes, quas*
vocant Bussas, triplici velorum expansione
velificantes. Philippus Mouskes in Philippo
Augusto :

Al vent kil n'orient pas estroit,
Et singler à la mue droit,
Galies et Barges et nés,
Esneques et Dromons fiers,
Roges, et Busses, et Vissiers,
Avec quanque il fit mestiers.

Le Roman d'Alexandre MS :

Nef et Dromons, Buses et Barges.

* **Busche** in Poem. d'Athis MS :

Es Busches sont les chevaliers,

Et es galées les archiers,

Et les esneques et les nés

Portent les tentes et les trez.

¶ **BUZA.** Albertus Aquensis lib. 9. cap. 9 :
Rex ab Assur extinx, navem, quæ dicitur
Buza, ascendit. Occurrerit etiam apud Ni-
colam Trivettum in Chron. ann. 1191.

BUCCA. Radulfus de Diceto : *Ricardus*
Rex Anglorum, habens in comitatu suo 13.
magnas naves, quas Buccas vocant, triplici
velorum expansione, dum aquora sulcarent,
notubiles, habens centum alias naves onera-
rias... se vento commisit. Joan. Brompton.
ann. 1189 : Ad urbem Messanam... cum
Buccis multis, et aliis magnis navibus et
galeis... venit. Utitur præterea Matth.
Paris pag. 112. 107.

BUCIA. Brompton. pag. 1179 : *Tres au-*
tem Buciae de navigio suo... ad insulam de
Cypro venientes... perierunt. Infra: Quan-
dam magnam Buciam multis paganis onu-
stam... consperxit. [Oberti Cancellarii
Annal. Genuen. lib. 2. apud Murator.
tom. 6. col. 338 : *Ecce duo galeas Pisano-*
rum venientes obviam illis cum tribus Bu-
ciiis.]

BUCIA, apud eumdem Brompton. pag.
1174.

BUCKA. Radulfus de Diceto : *Ascendit*
Rex Ricardus navem cum exercitu suo, cum
156. *navibus, et Buceis 24. et galeis 29.*

BUCIA. Brompton. in Ricardo I. : *Anno*
eodem applicuerunt ibi naves et Buciae,
plus quam quingenta.

BURZ. apud Petrum de Vineis lib. 5.
Epist. 78.

BURCIA. Rogerus Hoved. in Ricardo I.
pag. 661 : *Applicuerunt ibi naves et Burcia*
plus quam quingenta, exceptis galeis et
cursoriis. Infra pag. 667 : Conduxit 10.
Burcias magnas, et 20. galeas bene armatas.
Idem pag. 673 : *Venit Messanam in Sicilia*
cum Burciis magnis. Itali Burchio, dicitur
navis onerariae minoris species, vehendis
lignis et id genus mercibus, qua voce uititur
Dantes in Infer. 17. Vide Butta, Buttis.

BUROLA. Raphanus de Caresinis in
Chron. MS. ann. 1379 : *Cum barchis et*
Burolis per viam molendinorum, etc.

BUSSELLUS, *Bussellata* TEARE. Vide
Butta 3.

¶ **BUSSULLUS**, Cista, pyxis, qua collig-
guntur suffragia. Acta SS. Martii tom. 3.
pag. 244. de B. Ambrosio Senensi : *Missa*
sunt in Bussullo album del si, et in eodem
Bussulo reperta ducentæ viginti tres palloctæ.
Scrutinio ad Bussulos ibidem. Vide Buxis.

* **BUSSUM**, Buxum, Gall. *Buis*. Charta
Phil. V. in Reg. 58. Chartoph. reg. fol.
56. v° : *Philippus Dei gratia Francia et Na-*
varre rex. Notum facimus universis, tam
presentibus quam futuris, quod nos contem-
platione cultus ecclesiastici, cuius observa-
tiones sacras decet celebriter venerari, Roth-
thomagensi ecclesia tenore presentium gra-
tiosse concedimus, ut pro facienda ibidem
annuatim die Dominica in Ramis' palmarum
solemnitate circa hoc solita, Bussii unam
quadrigatam ad duos equos anno quolibet de
cetero imperpetuum eadem ecclesia in foresta

nosta de Rouvreyo percipere valeat et ha-
bere. Quocirca viridario dicta foresta mo-
derno, et qui pro tempore fuerit, damus
presentibus in mandatis, ut a gentibus dictæ
ecclesie dictum Bussium, modo præmisso
annis singulis, in foresta prædicta capi, ad
dictam duci seu ferri ecclesiam permittant,
absque difficultate quacumque; præmis-
tamen quod dictum Bussium in alium usum,
quam ut pretangitur, nullatenus convertantur.
Quod ut perpetuum sit et firmum, presentes
litteras sigilli nostri secimus impressione
muniri. Actum Parisiis anno Domini 1320.
mense Octobris.

* **BUSSO**, Dumus, Gall. *Buisson*. Charta
ann. 1352. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch.
776 : *Prædictus Robertus usum.... in dicto*
dumo seu Bussone sibi concessum pro char-
fagio suo.... non percipiet.

* **BUSSOLA**, Pyxis, arcula, Gall. *Buñe.*
Inventar. ann. 1389. tom. 3. Cod. Ital.
diplom. col. 366 : *Bussola una argenti de-*
aurata pro tenore intus ceram ad faciendum
lumen de nocte.... Bussula una pro piperato
argenti deaurata. Stat. ant. Cumane cap.
24. ex Cod. reg. 4622. fol. 32. r° : *Si re-*
novata Bussola, extrahi forte contigit de
Bussola aliquem vel aliquos, qui fuissent in
eadem proximo precedenti officio, etc. Stat.
crimin. Riper. cap. 10. fol. 6. v° : Sabina
dicitus sindicus det balotas dictis consiliariis,
qua per quemque ponantur secrete in
Bussolis. Vide Bussulus.

* **BUSULA**, Eadem notione, in Stat.
Vercel, lib. 3. pag. 55. v° : *Sex sapientes*
super hoc eligendos ad Bussulas et ballotas,
etc.

* **BUXOLA**, eodem significatu, in iisd.
Stat. Vercel. lib. 1. pag. 8. v° : *Et si per*
ipsum dominum potestatem et familiam ipsa
talis petitio fuerit approbata, facto partito
inter ipsos octo ad Buxolas et ballotas.

* **BUSOLETUS**, diminut. a *Bussola*, py-
xidicula. Steph. de Infestura MS. ad ann.
1491 : *Item in quodam Bussoleto parvo de*
vestimentis Christi insutilibus. Boetes et Bo-
telles, in Mandam. ann. 1312. tom. 1. Or-
dinat. reg. Franc. pag. 515.

* **BUSSONOYA**. Vide supra *Bazonrya*.

* **BUSSULA**. Vide supra in *Bussola*.

* **BUSSUM**, Buxum, Gall. *Buis*, Ital.
Busso. Stat. Astæ ubi de Intrat portar:
Lignum de Busso non laboratum, solvant pro
quilibet rubro ad estimationem officialem.
Vide supra *Bussium*.

¶ **BUSSUS**, *Pinguis, obesus.* Vide
Busius et Busus.

¶ **BUSSUS**, pro *Bussus*, ut opinor.
Rym. tom. 7. pag. 233 : *Unam pipam*
pulveris salvistri, et quinque balas Bussi.

1. **BUSTA**. Monasticum Anglic. tom. 1.
pag. 473 : *Ex dono Alexandri... unam ca-*
rectatam Bustæ singulis septimannis in bosco
de Cowon. Fleta lib. 2. cap. 7. § 1 : Parate
sibi debent esse, quæcumque pro corpore su-
fuerint necessaria, videlicet cibus, potus,
Busta et candela. Idem videtur, quod
Busca, caudex, stipes focarius. Vide in hac
voce.

* **Buste**, eadem notione, in Lit. remiss.
ann. 1365. ex Reg. 98. Chartoph. reg. ch.
738 : *Ledit Loubet aians sadite badelaire et*
bouclier à son chaint, et une grosse Buste de
caure en sa main, etc. Unde Busta, Lecti-

compages lignea, vulgo *Bois de lit*, in aliis L t. ann. 1409. ex Reg. 163. ch. 450 : *Le Bustail du lit.*

¶ 2. **BUSTA**, f. *Fusio*, Gall. *Fonte*. [* Minus apte; nam in re monetaria, de qua hic agitur, *Busta*, vulgo *Boëte*, dicitur *arcula*, in qua probatae monetae includuntur.] *Computus ann. 1289. ubi de expensis pro moneta, apud D. Brussel de Usu feud. tom. 1. pag. 472 : Pro Busta vii. lib. vii. sol. iii. den. gross... Et erat Busta bona de pondere et tallia; sed deficiebat duo grani cum dimidio.*

¶ 3. **BUSTA**, *Arcula*, pyxis in qua emendas aliaque minuta expleta congregabat. *Computus ann. 1265. apud eundem D. Brussel ibid. pag. 423 : De Busta Castelli pro ultimo tertio n^o. lib.*

* Memor. D. Cam. *Comput. Paris. fol. 130. v. : Die xv. Julii 1372. Johannes Aragon de Cabilone affirmavit emolumentum Bustae Italorum, quod tenentur solvere Italicis de omnibus mercaturis, quae extrahi faciunt extra regnum.*

* 4. **BUSTA**, *Virga*, baculus, f. pro *Busca*. *Lit. remiss. ann. 1357. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 55 : Quidam nuncius dicens se esse ad dominum Montis morenciaci, Bustam quandam de armis dicti domini secum deferens, etc.*

* 5. **BUSTA**, Si mendum non est pro *Cuista*, Præstatio esse videtur pro jure percipiendi *bustas* seu lignum in silva aliena. *Charta ann. 1475. inter Probat. tom. 3. Hist. Lothar. col. 279 : Cum ipsorum villes, castri et villagiorum.... redditibus, censibus, servitiis, venationibus, punctionibus, casquis (l. tasquis); Bustis, etc.*

BUSTARE, Humo condere. [Papias MS. : *Bustare, sepelire, funestare*. Gloss. Isid. : *Bustantes, sepelientes*. Glossæ San-German. MSS. n. 501 : *Bustantes, Funes stantes. Lege Funestantes.*] Versus antiqui apud Bruschium :

Annis decursis octingentis octogintaque tribus,
Busto in hoc bustarii felicem Bustarunt Hildegardim,
Quaz variis claret signis, etc.

¶ **BUSTARIUS**, Qui condit humo. Vide *Bustare*.

¶ **BUSTEA**, *Arcula*, pyxis, Gall. *Boëte*. *Miræus tom. 1. pag. 21. col. 2. ex Testamento Everardi Comitis : Cochlearia tria, bruniam unam, manicas duas, de paramento capella nostræ Busteam cristallinam cum Reliquiis. Vide Buxis.*

BUSTELLUS, Modius, Gallice *Boisseau*. Vide in *Busta* 3.

¶ **BUSTIA**, *Bustula*. Vide *Buxis*.
¶ **BUSTICETA**, *Sepulcra antiqua*, ubi Antiqui mortuos incendebant. Gloss. San-German. MSS. num. 501. Glossar. Isid. : *Sepulcra in agro*. Arnobius lib. 1. pag. 24 : *Herculem ipsi vos fertis vivum arsisse post paenam, et concrematum in funestis Busticetis*. Et lib. 7. pag. 222 : *Aræ istæ, quas dicitis infelicissimi animalium generis ustrinae, rogi sunt et Busticeta*. [** Vide Forcellin.]

* **BUSTILLA**, diminut. a *Busta*, *Arcula*. Mirac. S. Germ. *Antiss. tom. 7. Jul. pag. 286. col. 2 : Igitur dum segregant lapides a cœmento, reperiunt, quamdam Bustillam interiorum ligneam, exterius cornu cervino tecum,.... continentem in se medium digitum manus cuiusdam sancti. Vide Buxis.*

¶ **BUSTINARE**, pro *Buccinare*, *Buccina clangere*, nostris olim *Buisiner*, et *Butsineur*, is qui buccinat. *Statuta Arelat. MSS. art. 123 : (Guacha turris) Bustinet, quando necesse fuerit, et quod detur pro loquorio turris ubi stabit ix. sol.*

¶ **BUSTRA**. Vide *Bostar*.

¶ **BUSTUALE**, pro *Bustum*, *Rogus*. *Homilia S. Aviti de S. Mamerto inter Acta SS. Maii tom. 2. pag. 631 : Terræ motus assidui, nocturni sonitus, cuidam totius orbis funeri prodigiosum quoddam Bustuale minitabantur. Adjective sumserunt Prudent. Cathemer. 9. 52 : Suetus antro Bustuali sub catenis frendere; et Sidonius lib. 3. Epist. 12 : Refertus Bustualibus favillis.*

¶ **BUSTUARIUS**, Qui corpora comburit humana. Sic *Glossar. Isid. et vet. Gloss. San-German. MS. num. 501. Ciceroni Bustuarius gladiator*, Qui ante busta et sepulcra dimicabat: quod olim, inquit Grævius, siebat tantum ad busta Imperatorum, ad quos captivi cogebantur concurrere, et mutuis cædibus se conficeret, postea in artem sicut conversa hæc pugna gladiatoria. Ammianus Marcel. lib. 24. cap. 4. Bustuarium accipit pro Libitinario, qui accepta mercede funerum curam habet. Vide ibi *Valesium*.

¶ 1. **BUSTULA**, *Conspicilla*, duo circuli vitrei, *Bi-cycli*, Gall. *Besycles*, quibus utuntur ad juvandam aciem oculorum. *Epist. Johan. Abb. apud Marten. Anecdot. tom. 1. col. 516 : Statim ut litterarum vestiarum bajulum vidi, Bustulam arripiens, non solum avide legi et relegi, verum etiam a scribendo manum retinere non potui.*

* *Bustulum* hic intellige Arculam, in qua repositæ erant literæ, de quibus sermo est.

¶ 2. **BUSTULA**, pro *Pyxis*, vel *arcula*. Vide *Buxis*.

* **BUSTULLUM**, *Petit sepulcre, le lieu où l'en art les morts*, in *Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679*. Vide *Bustum* 1.

¶ 1. **BUSTUM**, Vox Latinis notissima pro loco ubi cadaver mortui hominis urebatur, ejusque condebeatur ossa et cineres; hinc istud vocabulum ad sepulcra quævis significanda translatum fuit. Plura sunt hujus rei exempla; unum dumtaxat, quod multis negotiis fecit, referam :

¶ **BUTORUM COMITIS**, Eodem tumulo sepulti. *Epitaphium ecclesiæ B. Marie Pisciaci :*

Butorum Comitum cuiusdam nomen avitum; Gratia dat reliquo. Blanca nati et Ludovico. Regibus hi nati, ne nos reges habeantur, Vitæ morte dati celesti sede locantur.

In explicando hoc epitaphio multum insundarunt eruditæ plerique, quorum conjecturas videre potes in Mercurio Gallico nomencl. Junii, Augusti, Novembris anni 1725. Februarii et Junii 1726. necnon Diarii Trevoltiani mensis Martii ejusdem anni. Inter omnes convenit hic agi de duabus Ludovici VIII. et Blanchæ filiis Philippo et Johanne: quibus positis rem sic expedit, et quidem, ut mihi videtur, accuratissime Scriptor epistole relate in Mercurio jam laudato mensis Februario 1726: *Nomen cuiusdam*, inquit, i. e. *uanius*, horum Comitum *Busti* est *avitum*, seu est nomen avi ejus scil. Philippi II. *Gratia* dat nomen Johannis (quia juxta vim vocis,

Johannes Hebreice idem est qui Gratiosus) reliquo i. e. alteri. *Nati* sunt ex *Ludovico et Blancha*. *Ne hi nati ex regibus non habeantur reges* (habebant fratres natu maiores, quibus paternum regnum erat debitum) *dati sunt vitæ æternæ morte*, ac locantur in sede caelesti.

2. **BUSTUM**. *Charta Stephanie uxoris Garciae Regis Aragon. apud Anton. de Yepez in Chron. Ord. S. Benedicti tom. 6 : Dono illum unum Bustum de meas vacas ad sanctam Columbam, et illo anno Busto alias medias ad illa Eleemosynaria de Najara pro pauperibus, etc.*

* 3. **BUSTUM**, *Corporis truncus, corpus sine capite, cadaver, Hispan. Busto, nostris Bu. Translat. SS. Vandreg. et aliorum ex Cod. reg. 5506 : Pontifex autem et celestium exequiarum ministri, divino quod agebatur officio conjubilantes, sacra Busta divinarum medellarum plena suis ulnis levantes, cum magno psallentium choro. Infra : Qualiter loculi, quibus pretiosa sanctorum continebantur Busta, etc. Annal. Mediol. ad ann. 1404. apud Murator. tom. 21. Script. Ital. col. 91 : Cum quinque hominum Busta sine capite cassa reperiissent, etc. Vita J. C. MS. ubi de Innocentibus ab Herode occisis :*

Tous les enfans fait décolorer,
Cass qu'il ouques en puet trover
De deux ans et demi le plus,
Les chiés lor fait tolir des Bus,
Et les membres des cors sevrer.

Le Roman de Garin :

Il volt Hernaut le chief del Bu tolir.

Ibidem :

Ja li eust le chief del Bu sevré.
Chron. MS. Bertr. Guesclini :

Car ils ont bien armes et le chief et le Bu.

Robert. Barronus in Merl. MS. : *Li fait le chief volet plus d'une lanche loing del Bu.*

** 4. **BUSTUM**, *Statio boum*. Vide *Bostar*. *Chart. anno 1186. ap. S. Rosa de Viterbo Elucid. vol. 1. pag. 217 : Qui volunt pausare cum suo ganato in terminos Caveliana accipient de illis montadigam; scilicet a grege ovium 4. carneiros et de Busto de vacis, unam vacam; iste montadigo est concilio.*

* **BUSTURA**, *La sepultura*, in *Glossar. Lat. Ital. MS.*

¶ **BUSTUS**, *Perflammatus* in veteri *Glossario San-German. MS. num. 501. pro Ustus scilicet, ut Bustum pro Ustum.*

1. **BUSUS**, *Pinguis, obesus*. *Papias. Vide Busius.*

* Haud scio an inde vox *Bussebran*, quasi pistori in derisionem dicitur, quasi ex furture pinguis; *Bran* quippe vel *Bren*, est furfur. *Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 151. Chartoph. reg. ch. 296 : Ledit Richart dist et respondi audit varlet fournier : He! Bussebran, vous fault-il moquer des gens?*

* 2. **BUSUS**, *Alveus, alveare*. Vide *Burgazolus*.

* 3. **BUSUS**, f. *Politus, levigatus*. *Annal. Mediol. ad ann. 1389. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 808 : Cum uno botono perlatur et bonoris iv. argenti Busus.*

¶ **BUT**, *muco*; *Nugæ. Supplea. Antiquarii*.

¶ 1. **BUTA**, *Pyxis*, Gall. *Boëte*. *Rituale S. Martini Turon. 13. sœculi apud Marten.*

de antiquo. Eccles. Rit. tom. 1. pag. 569 : *Quo peracto juvenis redit per chorum cum Buta hostiarum.*

* Lits ann. 1358. in Reg. 90. Chartoph. reg. ch. 285 : *Et quod nichilominus a malatota veteri quatuor denariorū pro libra, vocata Buta Lombardorum, etc. Vide Busta 3.*

¶ 2. BUTA, BUTINA, BUTICULA, BUTICULARIUS, etc. Vide in *Butta 3.*

** 3. BUTA, est aliquis magnos habens oculos. Gemm. Gemm. Græc. βοῶπις.

* BUTAGIUM, ut *Botagium*. Vide in *Butta 3.*

* BUTALLUS, Cupa, dolium, vas vinarium. Stat. Vercel. lib. 7. pag. 189. v° : *Item quod de circulis carriariorum, Butallorum, tinarium et similiū vasorum, qui ducerentur ad civitatem et curiam Vercellorum, non debeant solvi pedagium ad introitum. Vide supra Botallus.*

BUTANEUM, *Quidam liber Fysicæ, qui et Herbarium dicitur, quia ibi herbae notentur. Uugtio, qui Græce Βατανίων expressit.*

¶ BUTANICUM, Idem, apud Papianum. [** Ex Isidor. lib. 4. cap. 10. sect. 4.]

BUTAR. Uugtio : *Buranitum, dicitur genus vasis, quod Butar dicitur. V. Butta 3.*

* Ejusdem notionis est [But]e in Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 118. Chartoph. reg. ch. 398 : *Aquel il request qu'il lui voulloit faire aide et chevance de deux Butez plains de miel. Buteau vero, Genus vehiculi est, in Charta ann. 1339. ex Reg. 72. ch. 39 : Item trois Buteaux pour traire les fèves, et ceuls qui les espandront. Vide Butina in Butta 3.*

1. BUTARE, Ital. Buttare, Aliquem ad terram projicere. Charta ann. 1345 : *Si aliquis assaltum... fecerit sine armis, vel ipsum Butaverit, solvat pānē nomine, etc. Galli etiam Bouter dicunt, pro pulsare : Bouter à terre, ad terram dejicere. Bouter, Picardi pro ponere usurpat. Fallitur porro Meursius, qui βούτην Græcos recentiores pro Butare, seu ad terram dejicere, usurpasseret dixit. Nam βούτην, immergere sonat, ut docet Simon Portius, id est, τις βούτην, seu in dolium injicere. Vide O. Ferrar. in Orig. Ital. v. Buttare.*

* Stat. Perus. pag. 47 : *Si quis verberaverit aliquem cum palma, pugno vel pede, vel eum traxerit per capillos, aut Butaverit, solvat pro banno solidos xx. Qui ribilundus percusserit vel Butaverit sine gladio, sit in pena sol. ij. Busquer, Pulsare fores, in Lit. remiss. ann. 1398. ex Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 507 : Commencerent à faire noise ensemble de paroles en Busquant plusieurs fois à l'uis de la chambre. Aliæ ann. 1420. in Reg. 171. ch. 201 : Le suppliant et son cousin retournerent en la maison de Robert, et Busquenter ou hurtherent a l'uis, qui estoit cloz. Vide supra Boutare.*

¶ 2. BUTARE, Terminare. Vox Agri-mensorum. In Chartulario S. Fromondi passim : *Una virgata terræ Butante ad terram Thomæ le Fort. Item una acra Butante ad cheminum, etc. Vide Butum.*

* 3. BUTARE, Inflare, Botar, Prov. in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Vide supra Buffare.

* BUTARIA, f. Præstatio buttarum vini. Charta Ludov. Crassi reg. Franc. ann. 1112. in Chartul. S. Maglor. Paris. ch. 6 :

Butarium de Parisius, magisterium, præco-nium vini, totam terram, quam tenet apud Montes illam. Vide Botagium in Butta 3.

¶ BUTARIUS, BUTELGIR, etc. Vide in *Butta 3.*

* BUTE, multæ species pro injuste in-stitura actione. Charta Conradi archiep. Magdeburg. ann. 1226. apud Ludewig. tom. 12. Reliq. MSS. pag. 322 : *Porro si quis equum, domum, aream, seu rem aliam in forma judicis impetrerit, et in causa de-sicerit, suo tenetur adversario, quem frustra convenit, decem solidos noniue ejus, quod Bute vulgariter appellatur. [** Vide Boeta, 3.]*

¶ BUTEL. Vide Bidella et Budteil. [** Adde Hœfer. Diar. rei Diplom. vol. 2. pag. 359. Charta ann. 1225. ap. Guden. in Cod. Diplom. tom. 2. pag. 46. Alia ann. 1267. ibid. pag. 66.]

BUTEO, Juvenis, Ugutioni. Alibi : Lecator, Ardolio, Gulo, Elluo, Epulo, Ambro, Lurco, Buteo, Ganeo, etc. [* Vide infra Butheo.]

¶ 1. BUTERIA. An ab Hispano Botilleria, Anglicanove Butterly, Promptuarium vinarium; an nomen proprium judicet lector eruditus. Marten. Anecdot. tom. 1. col. 316. ex Charta anni 1105 : *Dedi etiam in usus Canoniconum...juxta veterem Buteriam tantum terræ, quantum polerint quatuor Boves avare, etc.*

* Nihil horum, ni fallor; est enim Buteria, idem quod Gall. Buttée, Provincia-libus Butiero, Moles saxea, seu id omne, quo pons vel agger fulcit et retinetur, aut ipsam via strata seu agger, Gall. Chaussée. Vide Botaria 1. et Bouteria 2.

* 2. BUTERIA, Modus agri seu agellus, nostris *Bout de terre*. Charta ann. 1320. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 450 : *Item apud Danevillam duas (virgatas) subtus domum Ricardi Titon, duas Buterias, et unum virgatum juxta. Boute, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1464. ex Reg. 199. ch. 482 : Icelui Jehan disoit que certain lieu ou Boute d'avoyne assis audit chesal lui appartenoit,..... et qu'il sereroit lesdiz Boutez en payant ledit champart. Vide Butum.*

* Buteria vero artificium buttas, cupas scilicet vel lagenas, conficiendi videtur esse, in Lit. remiss. ann. 1424. ex Reg. 172. ch. 575 : *Le suppliant vint en la ville de Rouen, où il servit et fist mestier de Butez. Vide Butta 3.*

* BUTGIA. Vide supra Bugia 4.

¶ BUTHEO, Idem quod Buteo, in Miraculis S. Germani Autissiodor. ex MS. Regio : *Quandam villam invadendo pervaserat, et suis Buteonibus distribuendo ad possidendum dederat.*

* Buteonibus, in Mirac. S. Germ. Autiss. tom. 7. Jul. pag. 286. col. 2. editis, ubi Buteone dictos, Emmae proceros, fortassis a buteone, qui est avis rapax, notant docti Editores : quod loco laudato non male convenit.

BUTHSECARLA. Vide Buscarla.

BUTIA. Vide Bausia.

¶ 1. BUTICA, Cista genus. Acta SS. Martii tom 3. pag. 846. in Miraculis S. Veroni : *Quædam etiam cista, vulgo Butica dicta, quantitate magnitudinis ampla. Britonibus Armoricanis Boutez est illud sportæ genus, quod vocamus Hotte.*

2. BUTICA, BUTICELLA, etc. Lagena. Vide in *Butta 3.*

¶ 3. BUTICA, Gall. Boutique, in Instrum. ann. 1304. ex Archivis S. Victoris Massil. Vide Butigia.

* BUTICULAGIUM, BUTICULATIO, Praestatio buttarum vini. Judic. ann. 1250. tom. 1. Probat. Hist. Britan. col. 946 : *Manda-mus quatenus tradatis eidem capitulo ju-quod habet vel habere potest in Buticulago Dolensi. De Buticulatione Doli, in Inquisit. ann. 1181. ibid. col. 683. Vide in Butta 3.*

BUTICUM. Hariulfus lib. 2. Chronicæ Centulens. cap. 7 : *Cum ergo columnæ in Butico erigerentur, etc. Infra, ubi de Ecclesia : Turris ergo Orientalis cum cancelli ei Butico sancto Richario dicata est, et turris Occidentalis in honore S. Salvatoris specialiter est dicata. Ubi Buticum ædi sacre pars videtur : at quæ incertum. [Mabilionis in Actis SS. Benedict. sæc. 4. part. 1. pag. 109. de his ipsis locis agens ait : Concio Buticum idem esse ac ciborum, quod columnis quatuor octavo constans, super altaria Sanctorumque tumulos erigi mos erat. Buticum iterum occurrit in Actis SS. Benedict. sæc. 5. pag. 571. ubi de Miraculis S. Richarii : *Vidit fusam lucem totum tur-rem replesse, quæ se dilatans totum Buticum Basilicæ coepit implere.*]*

¶ BUTICUS. Vide Buticus in *Butta 3.*

* BUTIFREDUS. Vide in Belfredus.

¶ BUTIGIA, Officina Gall. Boutique. Instrum. ann. 1304. ex Archivis S. Victoris Massil. : *Quod civitas concederet Regi et opus galearum Butigiam Planiformigem. Aliud ann. 1394. ex iisdem Archivis : Johannes Abbas erat obligatus in 300. fo-renorum auri causa emptionis pauciora diversorum colorum in Butigia draparie.*

¶ BUTIGLARIUS. Vide Butta 3.

* BUTIGLIONUS. Vide supra Botigia.

* BUTILAMEN, Enwyn, Cambro-Britan. apud Davies. Lac butyraceum.

* BUTILLA, Vas vinarium, Call. Bou-telle. Stat. synod. eccl. Castr. ann. 1358. ex Cod. reg. 1592. A. fol. 76. r°. : *Das das terreas et unum ferrat sicæ unam Buti-lam terræ. Vide Butta 3.*

* BUTILLIARIA, Buticulari officium. Charta Joan. Noviom. et Thorete castellani ann. 1250. in Chartul. Campan. ex Compt. Paris. fol. 306. v°. col. 2 : *The-baldis Dei gratia rex Navarre, Campanie et Briæ comes palatinus michi ex mera gratiâ dedit et concessit Butilliariam Campanie, quandum virero tenendam. Vide Butta 3.*

BUTINA. Lex Ripuariorum tit. 60. § 4 : *Si ibidem infra terminacionem aliquam in sua arte, vel Butinæ aut mutili facia extirrint, ad sacramentum non admittatur; sed in presente cum legis beneficio cosigur restituere. Codices alii habent, Bucinas, Bucinae, et Bucine. [Omnies erronee, inquit Ecardus in hunc locum, ubi addit : Butinam hic ego idem esse reor ac Gall. Butin a Germanico Beute, Sax. Bæt. Ital. Botino et Butino, præda, derivatum. Vide Bonna et Buttis. [** Vide Graff. Glos-sar. Germ. vol. 3. col. 87.]*

* Alia notione, vide in *Butta 3.*

* BUTINO. Tract. MS. de Re milit. et mach. bellicis cap. 102 : *Fiat caverna sub-renea, si fodii potest,..... et facta caverna.*

quæ vulnus sermone dicitur Butino, in quo debet esse aquæductus confectus canis plombeis.

¶ **BUTINUM**, Præda, Gall. *Butin*. Rymer. tom. 10. pag. 107. col. 1 : *Ratione Butinorum et lucorum guerre provenientium.*

* **BUTIRE**, *Butionis vox. Carmen de Philom. ad calcem Cod. reg. 6816 :*

*Ac ululant ulule lugubri voce canentes,
Inque paludiferis butio Butit aquis.*

BUTIROSITAS LACTIS, apud Jacob. de Dondis in *Aggregationibus virtutum medicinarum*, etc.

¶ **BUTIRUM GLASUM**. Tabularium Majoris Monasterii : *Guillelmus filius Morelli et Haduisa uxor ejus concesserunt quidquid habebant de Herlano de Ponte Lhonom, de terra Juhel de Joffredia, de Butiro Glaso de terra nostra propria, de Butiro Glaso de Plehaco, etc.*

¶ 1. **BUTIS**, *Stella cometes, quæ quasi comas habet*. Gloss. Isid. Papias : *Butis, Stella cometes. In excerptis additur Boëtius. Non inepte Reinesius conjicit juxta Graevium, duas Glossas male coaluisse, legendumque Butes, id est Bootes, Stella. Cometes, quæ (scil. Stella) comas habet. Boëtius est inter faces, quæ videntur decidere ex aere, longiorem trahentes limitem. Vide Plin. 11. 26.*

¶ 2. **BUTIS**, *Lagenæ species. Vide Butis in Butta 3.*

* **BUTO**, *Lo verme de la lacte. Glossar. Lat. Ital. MS.*

BUTOR, *Butorius, Ardea stellaris, nostris Butor, Anglis Buteor, Will. Thorn. pag. 2010 : De perdicibus, mallardis, Butoris, alaudis, etc. Butorius, Alberto Magno lib. 23. de Animalib. cap. 10. Thuanus : Inter Accipitres, qui Τρόπυγες et ράτιξις τῶν ἵππων Aristoteli est, is Plinio Buteo dicitur : unde palam est injuriam maximam fieri maximo et nobilissimo Accipitri ab iis, qui Buteonem interpretantur Buzart. Vide Nicolaum Uptonum lib. 4. de Militari officio pag. 183.*

BUTRISTA, *Butro. Vide Butta 3.*

¶ **BUTSECARIA**. Vide Buscaria.

1. **BUTA**. Guillelmus de Baldenezel in Hodæporico : *Hoc brachium vulgariter Butta Constantinopolitana dicitur, eo quod super ipsum in litora Europæ egregia civitas Constantinopolis sita sit. Sed ibi videtur legendum Bucca, seu fretum Hellespontiacum, et Bosporus, quem etiamnum Turci Bogasin appellant, voce, ut videtur, a Bucca efformata : etsi Butta Constantinop. appellari potuerit, quo sensu buttam appellamus, quod prominet; nam Constantinopolis in collibus extorta in mare procurrit. Vide Buceavia in Bucca.*

¶ 2. **BUTTA TERRÆ, BUTTARE**. Vide in Butum.

3. **BUTTA, BUTRIS, BUTTA, BUZA, etc.** Cupa, dolium, vas vinarium, lagenæ major, nostris Bous, [Veteribus Septentrionalibus Butte, Saxonibus Butte et Bytte, Cimbris Byta.]

BUTTA, in veteri Instrumento apud Cjacum lib. 9. Observ. cap. 26. ubi inter cætera mobilia recensentur Butta, et Buticella granaria. Danis auctore Pontano,

Butte, est Cupa. Vide Ceremon. Roman. lib. 1. sect. 2.

BUTTIS. Gloss. Lat. Græc. : *Vagna, seu cuppa, βούτης μαγάλη, τὸ τις γαῖλον καλούσ-στον. Gloss. Græc. Lat. : Βούτης, cupa. Βούτης, cupella. Βούτης, apud Pachymerem lib. 11. cap. 14. Βούτης, apud Nicetam in Alexio Ang. lib. 3. num. 1. et Joannem Cananum de Bello Constantinop. pag. 196. Βούτης in Chronico Alexandri. pag. 642. et apud Leonem in Tactic. cap. 15. § 75. 76. Simon Portius : Βούτης, τύπος, τύπης. Botte, Italis; Bote, Hispanis. Chartula plenariæ securitatis, scripta sub Justiniano, apud Brisson. lib. 6. Formul. pag. 647. [* ap. Marin. num. 80. col. 2. lin. 8.] Ferro fracto libras 12. Butte de cito valente semisse uno, Butte minore valente siliquas duas, etc. [* Vide Marin. not. 40. et 52. a. pag. 269. et 270.] Marculfus in formula Parabolæ : *Lege, et perlectu in pectori reponere: sin autem non vis, in Butte reconde; id est, in pyxide. [* Baluz. Formul. 13.] Joannes Episcop. Laudensis in Vita S. Petri Damiani Card. num. 22 : Aliquando vir Dei Buttem vini repositum apud quandam suam capellam habuerat. Petrus de Crescentiis lib. 4. de Agricult. cap. 35 : Ne aliqua transmutatio fiat circa fecem, gignentes cenopes, vel fangum album, quem facit subitus Butem. [Chron. Farfense apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 452 : Item fundum Volusianum in integrum cum castis coloniciis xvi. et familiis et curte una, habent Buttes de vino xi. boum paria x. Fundum Nigitanum in integrum cum colonis quatuor et familiis et mola 1. et de vino Butte 1.] Historia Belli sacri MS : Et si portoient tiere en paniers et en Bous. Raimundus Montanerius in Chron. reg. Aragon. cap. 227 : E ordonne per tots los carres mijes Botes de vi be temprat ab vernigats, etc. Adde cap. 238. Fallitur porro Cobarruvias, qui Botecarios, seu apothecarios, a Bote denominatos putat, quod in Butis seu vasis unguenta sua asservent.**

* **Bout**, in Fabul. tom. 3. pag. 212 :
Bon vin burent, et fort et roit,
Ce n'est avis d'Auçoirre estoit
Plaine une Bout de trois sutières.

¶ **BOTA**, Dolium. Statuta Massil. pag. 394 : *Cujusmodi Botæ fieri et vendi debeant a boteris. Ordinamus præsenti capitulo, quod omnes boterii Massiliae, qui viderint Botas, vendant... illas Botas bonas et legales... quod omnes Botæ circa unum palmum ad bondonum sint investita circulis... et quod omnes bodii Botarum, sive vegetum.. sint bironati. Pluries occurrit pag. 395. et pag. 476. ut et in inventario anni 1341. ex Archivis S. Victoris Massil.*

BUTA, vel **BUTUS**. Computum Thesauri ann. 1312 : *Scansionarius pro Butis, boutellis, cadiis, flasconibus, etc. Gloss. Lat. Græc. : Antelabrum, χεῦν σκανών, ωντα βούτην.*

BUTICA, Idem quod Buta. Papias : *Obba, vasis genus, Butica. Capitulare de Villis cap. 62 : Quid de Buticis et cofinis, id est, scrinis, etc.*

BUTICUS, Papias : *Cantharus, vas quodam cum annis, (leg. ansis, ut in MS.) Græcum est, ut quidam dicunt : vulgo Buticus dicitur. Ita in MS. pro butribus.*

BUTICELLA. Charta plenariæ securitatis, scripta sub Justiniano, apud Brisson. lib.

6. **Formul** : *Buticella granaria una valente siliqua una asprionis, etc. [Rocchus Pirrus 485. Siciliæ Sacrae : Anno Salvatoris 1347. N. Abbas ejusdem B. Mariae de Pedali Ord. S. Bened. a Rege Frederico III. obtinuit pro Monasterio suo quasdam Buticellas tynnæ singulis annis ex Diplomate dato Cephalœdii 2. Febr. 4. Indict. an. 1347.]*

BUTICULA, diminut. a Buta, Butta, nostris Bouteille, Lagena. [Acta SS. Benedict. sæc. 4. part. 1. in Translatione S. Glode sindis : *Vasculum quod in modum flasconis parvi (Buticulam appellant) vacuum et siccum dependebat.*] Capitulare de Villis cap. 3 : *Non vervecem, non porcellum, non agnelum, nec alium causam, nisi Buticulas et ortum, poma, pullos, et ova. Chronicum Fontanell. cap. 14 : Calices argenteos 3. Offertoria 2. Thuribulum argenteum 1. Buticulam argenteam 1. Fialas argenteas 2. Hincmarus Remensis tom. 1. pag. 715 : Si plus de vino voluerit in Buticula, vel canna, etc. Anastasius in Greg. IV. PP. pag. 165 : Item murenam trifilem auream, quæ habet gemmas diversas alias numero 73. et Buticulus 33. Vetus Precaria : Ad opus Canonicon Buticulas duas plenas de optimo vino. Acta Episcoporum Cenomanensium pag. 163 : Et ad opus Canonicon ibi degentium Buticulus duas paratas plenas de vino optimo, etc. Adde pag. 85. 105. 235. edit. Mabilioni. [* De melle Buticulas 2, in Polypt. S. Remig. Rem. num. 16. post Irminonem pag. 292.]*

* Sic nostris Boutillete diminut. a Bouteille. Lit. remiss. ann. 1406. in Reg. 161. Chartoph. reg. ch. 49 : *Une Boutillete de cuir, tenant environ une chopine.*

A Buticularum forma nomen sumpsisse videntur ejusmodi navigia majora, quæ Buticles appellant. Statuta des Coutumes et du peage de Paris, in veteri Regesto Cameræ Computor. Paris. : *Poissons d'eau douce : La Buticle, qui vendra de Chalons, 10. s. Item de Chateau Thiry en aval, 5. s. Item la nacelle de poisson d'estang, 3. s. La grant Buticle de Picardie et de Compigne en amont, et Nacelles à viviers, chacune payera 8. s. Item les Buticles de Rouen, 10. s. etc.*

BUTICULARIUS, penes quem Buticularum, vel Potus cura demandata erat, ut ait Hincmarus de Ordine Palatii cap. 23. idem, qui Pincerna. Capitulare de Villis cap. 16. *Ministeriales nostri Sinescalcus et Buticularius. Adde cap. 47. Hariulfus lib. 4. Chronicæ Centul. cap. 22 : Galterus Miles filius Hugonis Regii Buticularii. Mox : Quidam Miles, nomine Galterus, filius Hugonis Pincernæ Regis. Ita porro Buticularius Regius invenitur apud Alcuinum Poëmat. 221 : Et Nemias Grecæ infundit sua pocula Baccho, Qui secum tunnam semper portare suescit.*

BUTTELLARIUS, in Legibus Malcolmii II. Regis Scotiæ cap. 6. §. 5.

* **BUTTELLARIUS**, in Charta ann. 1225. in Guden. Sylloge pag. 144.

BOTILHÈS, in Foris Beneharn. rubrica deus Botilhées.

BUTELGIB, apud Galbertum in Vita Caroli Comitis Flandriæ num. 54. 56. 70.

BUTIGLARIUS, in Constitut. Henrici VII. Imp. apud Goldastum tom. 1. Const. Imper. pag. 318.

* **BUTTILGERIUS**. Chartam ann. 1158.

apud Cencium inter Cens. eccl. Rom. subscribit Petrus Buttigerius, qui in alia ejusdem anni ibid. dicitur Butticularius, et infra Boitellerius.

Butticularius Francie, unus e quatuor majoribus Palatii officialibus, qui literas et diplomata Regia subscribebant, vel certe eorum expeditioni intererant: de qua dignitate legendi Joannes Tillius, Vincentius Lupanus, Andreas Fauynus, [P. Anselmus,] et alii, qui de Officis Palatini nostris scripserunt. [Butticularii et Pincernæ officia non distinguit Tillius; non eadem tamen fuisse videntur. Nam, uti post Duchesnus observavit P. Anselmus tom. 2. pag. 1373. cum Remis inauguraretur Philippus V. ann. 1317. contentio mota est inter Dominum de Sully Butticularium et Dominum de Soyeourt Pincernam, ad utrum scilicet eorum ex officio pertineret vas quoddam, *le pot a cave*, quo Rex usus fuerat. Distincta ergo tunc erant haec officia, quamvis, si nomen species, non multum inter se differant; atque eam ob causam in serie Chronologica Butticulariorum quam infra subdemus, ab iis Pincernas distinguere, maxime ab eo tempore quo eorum officia indistincta fuere, non curabimus.] Huic vero annexa dignitati jura ita recensentur in regesto Joannis de sancto Justo, in Camera Computorum Parisiensium: *C'est ce, que l'en trouve pour le Bouteiller de France ès tables Maistre Jean de Saint Just.*

Premierement, la Justice entour les hostieux là, où il seroit.

2. Item toute fois, que li Rois seroit feste sollempnel, il doit avoir la coupe et le hanap.

3. Item au Sacre de Reims il doit avoir les vins, qui seront dessous la barre, et doit avoir certain nombre de pain, de vin, de chars, de poules, de cire, de poisson, et de fruit: et si est maistre des cervoisiers par tout le Royaume de France, et Souverains de la Chambre des Comptes, et doit avoir un nombre de jettoirs, de quoy nos Seigneurs des Comptes jettent chascun an; et doit avoir moult belle chose en Champagne.

Le droit des hostieux de la Bouteillerie. Premierement au bois la Conciergerie. Item à S. Germain en Laye, l'ostel de l'Archiere. Item l'ostel au gouge. Item l'ostel à la Jaiolle, et tousjours chambre par devers le Roy en tous lieus. Item à Poissy l'ostel aux Gaullars. Item l'ostel Hervy le Sergent, l'ostel Jean de Nanterre, et toute la Rue, ainsi que elle s'estend jusques au coin du Quarefour, et l'ostel Jean Fromage, ou cas qui li Comtes d'Artois n'y seroit, et sa chambre doit estre dessus la porte de l'Abbaye. Item à Fontainobliaut l'ostel Madame Marguerite Tassiere, et les ostieux environ. Item à Senlis l'ostel à l'Eschiquier. Item à Pont S. Marceine l'ostel Philippe le Sergent. Item à Creel l'Eschiquier.

Ce sont les droits, que le Bouteiller de France doit avoir en la ville de Paris en plusieurs celliers là, où l'en vent à brosche. Premierement il doit avoir la moitié de lies en la maniere, qui ensuit, etc.

[Subdit P. Anselmus: Ce sont les Droits que le Bouteiller de France doit avoir si comme l'en dit.

Un dit et pour certain, que ou temps Monseigneur Jean d'Acce, Bouteiller de France, il prenoit du vin tel comme pour la personne du Roy, et alloient ses gens traire au tonnel où l'on traioit pour le Roy, et n'estoit pas pris à l'Echansonnerie, et par devers le commun en prenoit, ou si comme mestier en estoit pour sa gent.

Item, pour la Cuisine prenoit aucunesfois Mons. Jean d'Acce viande cuite et autrefois crue.

Item, à la Fruiterie est à seavoir que du temps du Roy Philippe qui mourut en Arragon, et puis du temps du Roy son fils, Mons. Jean d'Acce prenoit quand il gisoit en l'hostel où le Roy gisoit, fut à Paris ou ailleurs, il prenoit tout ce que mestier luy estoit, fussent torches ou chandelles; et aussi on a veu que le Comte de S. Paul en prenoit.

Item, en l'Ecurie et Fourriere on ne saoit encore ce que le Bouteiller y prenoit, car il n'y a nul Official de ce temps.

Item, aux grandes Festes quand le Roy porte Couronne, le Bouteiller prent de son droit les pieces de vin, tonneaux, ou queues qui sont entammées pour Feste, puisque où en a commencie à traire, et aussi en la guerre.

Item, prent ledit Bouteiller en la Chambre ès deniers chascun an pour ses manteaux aux deux termes vingt livres.

Ce sont les droits de la Bouteillerie en la Ville d'Orliens, specu et baillé par Jehan le Cordier.

Premierement, la Jurisdiction sur les Buffetiers, et l'amende jusques à six sols, et aussi sur tous les crieurs de Vins, et donne les criages dont il a quatre crieurs.

Item, tous ceux qui ont carage, donnent vingt huit deniers au Bouteiller, et aussi du plus ou du moins.

Item deux petites Maisons assises vers S. Laurent, et peuvent valoir vingt sols par an.

Chaque Crieur doit treize deniers, et chaque Buffetier treize ou vingt six deniers, etc.]

[* Reg. sign. Pater Cam. Comput. Paris. fol. 156. v°. col. 1: Item dit Giles de Clamart que le droit du Bouteillier est qu'il a la coupe et l'aiguiere et le bacin, dont le roy est servi le jour de son couronnement, et que toutesfois qu'il vient au mandement du roya, il prend iiiij. livres Par. en argent, de cire plus de xij. livres, et iiij. sextiers de vin, et de chascun més de viande vij. pieces. Vide præterea infra Llagium.]

Aliud Regestum: *Ei sunt Archiepiscopi, Episcopi, Abbates et Abbatissæ Regni Francie, qui solvunt domino Joanni d'Acce, Butticulario Francie, quilibet 100. sol. Paris. quotiescumque creati erant, ratione Butticularie Francie: unde arrestantur in receptu Comptot Butticulari* uncum astén CCCXVIII. quod Episcopus Laudunensis et ceteri Pares Franc. quotiescumque sunt creati, debent Regi 110. lib. Butticul. Franc. 10. l. et Cambellano 100. s. etc. In 1. Regesto Parl. fol. 147. inter Aresta omnium SS. 1265. dictum fuit, quod Archiepiscopus Bituricensis, Episcopus Tornacensis, et Abbas S. Sulpitii Bituric. Butticulariam solvere tenebantur Butticulario Francie, videlicet quilibet centum solidos Paris. sicut alii*

Prælati et Abbates regales. Idem promulgatum fuit contra Abbatem S. Dionysii in Francia, fol. 158. Vide Monasteria Regalia.

[Archiepiscoporum aliorumque ministra qui buticlarium debebant bi repaire cum fortassis non omnibus injundum erit, haec subjiciuntur eo ordine quo ea exhibet MS. Sangermannensis: Archiepiscopi: Remensis, Senonesis, Bituricensis, Turonensis, Lugdunensis, Rotomagensis. Episcopi: Lingonensis, Laudunensis, Melunensis, Catalaunensis, Noviodunensis, Parisiensis, Suessionensis, Tornacensis, Silvanectensis, Tervanensis, Mediom. Carnotensis, Aurelianensis, Autissidoneus, Treverensis, Niverensis, Metzensis, Colaunensis, Augustodunensis, Atrebatis, Claromontensis, Lemovicensis, Ambianus. Abbates: S. Dionysii, S. Germani a Praet. S. Genoveza, S. Mauri Fossat. S. Magdal. S. Cornelii Compud. S. Medardi Suess. S. Remi Remensis. S. Nicolai de Nemor. S. Johannis Laud. S. Crispini magui Suess. Corbenni. Monstrolensis ad mare, Macniensis, S. Sulpitii Bitur. Trenorchiensis, S. Benedicti I. a Ligerim, S. Mesmiti, S. Richarri, Bonefonsensis, S. Masantii, Ferrariensis, S. Edouard Senon. S. Valarici, Morigniacensis. Abbatissæ: Calensis, Suessianis, Montis-Martyrum, Farze Monasterii.

[Hic qualemcumque Butticulariorum seriem addendum credidimus, utpote quum præcipuis ac primariis Palati Regi Officialibus litteris Regis olim adcepit fuerint; quod extremis Henrici I. annis cœpisse scribit Mabillonius lib. 2. Diplo. cap. 12. n. 13. et post S. Ludovicum de sisse sibi videri significat ibid. n. 20.

* Genselinus Silvanectensis Butticlaris subscrigit Diploma Hugoonis Capeti Franc. reg. secundo x. exente inter Instr. tom. 7. Gall. Christ. ed. 220.

Hugo Diplomati Regio pro fundatione S. Martini de Campis subscrigit ann. 1060. Adelardus ann. 1063.

Engenulfus ann. 1065. et 1067.

Rainaldus ann. 1067. et 1069.

Wido ann. 1071. et 1074.

Herveus Monmorenciacus ann. 1075. et 1079. obiit circa ann. 1094.

Adelardus ann. 1085.

Lancelinus ann. 1086.

Paganus Aurelian. ann. 1106. et 1107.

[* In Ch. ann. 1085. ex Reg. 125. Omoph. reg. ch. 64.]

Wido II. Silvanectensis ann. 1106. et 1111.

Gilbertus de Garlanda ann. 1114. et 1126.

Ludovicus Silvanectensis ann. 1120.

[* Ann. 1128. in Chartul. S. Mag. Paris. ch. 9. ann. 1129. ex Tabul. Carnot. ann. 1131. in Chartul. B. M. Suess. et ann. 1132. in Chartul. S. Nigas. Mellet.]

Guillelmus Silvanect. ann. 1131. et 1147.

Guido III. Silvanectensis ab obitu Gallici patris ad ann. 1188.

Guido IV. Silvanect. designatus patre muneric successor ann. 1186. ob. ann. 1224.

Robertus de Cortencio ann. 1131. et ann. 1139. [* Robertus de Cartenio mis.

Franciae Buticularius, dominus Concharum, in Ch. ann. 1234. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 150.]

Stephanus de Sancerre ante ann. 1248.

Johannes de Brienne, dictus d'Acra ann. 1258. ob. ann. 1296.

Guido de Chastillon III. ann. 1296. ob. ann. 1317.

Henricus de Sully ann. 1317. obiit post ann. 1334.

Miles Dominus de Noyers ann. 1336. ob. ann. 1350.

Johannes de Chalon Buticularii officio functus est in inauguratione Joannis Regis ann. 1350.

*Johannes Dominus de Commercy ann. 1364. Buticularius et Primus Cameræ Computorum Praeses creatur. ob. ann. 1381. Quid cum sub Henrico de Sully cœpisset, subinde ad successores manavit. Hinc Tillius pag. 406 : *Estoit à cause de son office, l'un des deux Presidens en la Chambre des Comptes à Paris. Et de ce y a ordonnance du Roy Charles VI. du 7. Janv. 1460. enregistrée au Parlement.**

* Memor. D. Cam. Comput. Paris. fol. 64. v° : *Le Comte de Salebruche messire Je han, fait et establi Bouteillier de France à sa vie par lettres du roy données le vj. jour de May 1364.*

* Dom. Comes Sareponitis Buticularius Franciae habuit extracta de isto registro predicta jura de præcepto dominorum 28. Nov. 1380. virtute litterarum regiarum, in Reg. sign. Pater. Cam. Comput. fol. 156. v°. col. 2.

Enguerandus VII. Dominus de Coucy circa ann. 1384.

* Dom. Couciaci Buticularius post dictum comitem, habuit dicta jura extracta de praesenti libro, ut supra virtute litterarum regiarum de præcepto dom. Computorum 18. die Sept. 1391. Ibid. fol. 157. r°. Quo tempore distincta fuisse Buticulari et Pinçernæ officia, colliguntur ex Ordinat. hospit. reg. sub Carolo VI. ann. 1386. in Memor. E. ejusd. Cam. fol. 100. v° : *Mons. Loys de Gyac Eschanson de France.*

Jacobus de Bourbon ann. 1397. ob. ann. 1417.

* Dom. Jac. de Bourbon Miles, dom. de Preaux, cognatus dom. regis institutus magnus Buticularius Franciae per litteras regis, datas Paris. 26. Jul. an. Dom. 1397..... Et 16. die Aug. seq. præstítuit in Camera Compt. Paris. solitum juramentum pro officio primi præsidentis lacyt in Camera prædicta : quod officium spectare dicebatur magno Buticulario Franciae, quicumque sit, licet in litteris regis prædictis de hoc nulla fuit mentio, in Memor. F. Cam. Comput. fol. 42. r°.

Guillelmus de Melun IV. ann. 1402. ob. ann. 1415.

Petrus des Essars ann. 1410. ob. capite minutus ann. 1413.

* Dom. Petrus de Essars Miles, consiliarius et magister hospitii regis, ordinatus et stabilitus in officio magni Buticularii Franciae, et primi Cameræ Computorum dom. reg. Paris. præsidentis, loco dom. commissis de Tancarville, qui de dictis officiis seu officio se exoneravit in manibus præfati dom. regis, prout per ejus litteras constat

datas Paris. 21. Jul. 1410. in Memor. G. Cam. Comput. fol. 133. r°.

Walerannus de Luxemburgo ann. 1410.

* Dom. Waleranus Comes de Lineo et S. Pauli..... stabilitus in officio magni Buticularii Franciae Cameræque Computorum Paris. primi presidentis, loco dom. Petri de Essarts..... qui de dictis officiis se exoneravit in manibus dicti dom. regis, prout pater per litteras patentes ipsius datas 29. Octob. ann. 1410. Ibidem fol. 138. r°.

Johannes Dominus de Croy ann. 1411. ob. ann. 1415.

Robertus de Bar ad sacramentum fidelitatis admissus 6. Oct. 1413. ob. ann. 1415.

Johannes Dominus d'Estouteville ann. 1415. ob. ann. circiter 1436.

Johannes de Neuschastel ann. 1418. ob. ann. 1433.

Jacobus de Dinan ann. 1427. ob. ann. 1444.

Ludovicus Dominus d'Estouteville ann. 1443. ob. ante ann. 1463.

Antonius de Chasteauneuf ann. 1463.

Johannes du Fou ann. 1469.

Carolus de Rohan ab ann. 1498. ad ann. 1516.

Franciscus de Baraton ad ann. 1519.

Adrianus de Hangest ab ann. 1520. ad ann. 1533.

Ludovicus de Bueil ann. 1533.

Johannes IV. Dominus de Bueil ob. ann. 1638.

Johannes V. Dominus de Bueil ob. ann. 1665.

Petrus de Perrien ob. ann. 1671.

Ludovicus de Beaupoil de S. Aulaire 1672.

Marcus-Antonius Ludovici filius 3. Sept. ann. 1702.

* Ne quis vero, cum legerit in Diplomatibus regis, Buticulario nullo, Constabulario nullo vel Dapifero nullo, reapse tunc vacasse illa officia existimet, monendum est eam tum adhibitam fuisse formulam, cum absentes Chartas non subscrivebant; quod certo concluditur ex iis Diplomatibus, quæ idem de tribus illis ministris efferunt : neque enim probable est quod uno eodemque tempore, tria illa officia simul vacaverint.

* Buticularius Domini Abbatis Floriensis memoratur in veteri fragmanto de rebus Ludovici VII. apud Duchesnium tom. 4. pag. 424.

Buticularios præterea vocant Normanni, qui mercatorum vina degustant, an probant. Usatice MSS. Vicecomitus Aquarum Rōtomagi : *Les 2. Bouteilliers en la Viconie de l'Eauue establis et jurés à boire des vins aux Marchans venans de Rouen, desquels moeson est deue au Roy, etc.*

* BUTICULARIUS Romaniae, Eo titulo donatur M. Brebanus, in Chartul. Campan. ex Bibl. reg. Cod. 5993. fol. 123. r°.

* BUTICULARIUS, Gall. Bouteiller, apud monachos, Qui cellæ vinariæ, quam Bouteillerie vocabant, præserat. Lit. remiss. ann. 1453. in Reg. 182. Chartoph. reg. ch. 46 : *Ung jeune prestre, nommé Guischart Palays, curé de S. Pol d'Yzovre, Bouteiller des religieux du prieuré conventuel de Montverdun, ... fut trouvé en la Bouteillerie dudit prieuré.*

** BUTICULARIA, Praefectura Buticularii. Chart. de hominib. de Theodos. post Irmin. pag. 388 : *Exceptis vineis sitis in censiva Buticularie Sanceline, etc. Infra : Exceptis commorantibus in censiva Buticularie.]*

* BOTELLARIA, BUTELERIA, BUTELLARIA, Officium Buticularii. Ordinatio domus regiæ sub Henrico II. Angl. Reg. in Lib. nigro Scaccarii pag. 349 : *Magister dispensator Butelelier sicut magister dispensator panis et vini. Dispensatores Botellarie, qui per vicem serviant, sicut dispensatores expensæ. Infra : Butellaria. Occurrit Buticularia pro præstatione quæ buticulario exsolvebatur, ut supra videre est; itidem et pro eo omni quod ad Buticularii officium pertinet. Hist. Daphin. tom. 2. pag. 272 : Pro Buticularia per id tempus LXXXIII unc. XVIII. taren. vi. grana. Vide Butillaria suo loco.*

BUTINA, Idem quod Butica, Lagena. Hesych. φυλαρχίων, βούτινων, τριβάνων. Joan. Damascen. de Condimentis : *Reponantur in Butinam, sic ut mel citria plurimum excedat.* [** Ruodlieb. fr. 3. vers. 105. 107. 116. et fr. 10. vers. 6.]

BUTRO, seu potius Butto. Ita enim interdum legi in quibusdam MSS. Anastasius Biblioth. monet Editor in Leone III. PP. : *In veneribili Monasterio S. Sabæ fecit Butronem argent. cum canistro suo pens. lib. 12. Idem in Leone IV. pag. 187 : In Ecclesia B. Petri... fecit Butronem ex argento purissimo, qui pendet in Presbyterio ante altare, pensantem libr. 149. Id. pag. 177 : Obtulit Butronem de argento purissimo, cum gabatis argenteis pendentibus in cænulis septem.*

BUTRISTA, Eadem notione et origine, apud Alcuinum Poem. 165 :

Bis septena tibi direxi carmina vasco,
Tu quia misisti Butristas ut quoque binas,
Bis puto septena caliges jam forte tenentes.

Ubi legendum septenos calices, et forte Buttistas.

BOUTUS, Idem quod Buta. Quadrigari. Boutorum, in Ordin. Hospitii S. Ludovici ann. 1261.

BOTOS. Tabularium Caroffense : *Nec il lud silentio tegimus, quod prædictus Dominus Carolus in præfato retinuit loco : istud scilicet, quod quando in Pictavensem urbem veniet, ipsi Monachi præfati Carnobii afferrant illi gantos unos, et duos cerenos, cum duobus Botis nectare plenis, nec amplius ab eo, vel ab aliis aliquo ab illis exigendum est.*

BOUTARIUS, seu BUTARIUS, qui Butarum curam habet, Officium in Scacionaria, in Ordinatione Hospitii S. Ludovici Regis Francie ann. 1261. Boutier, in alia anni 1285. [Ordinatio Domus regiæ sub Henrico II. Reg. Angl. in Lib. nigro Scaccarii pag. 350 : *Butarius consuetudinarium cibum, et illi. d. hominibus suis, etc.*] Bouticæ, Officium in Ecclesia Constantinopolitanæ, cuius munus sic describitur in Catalogo offic. M. Ecclesiae Medoniano : *Ω Bouticæ, διπτεῖσι έπειδεις τας εὐγάρη της Βαπτίστως, λαμβάνεις έ Bouticæ το παιδίον, xxi βαπτίζει αὐτό.*

BUTTARIUS, qui Buttas, seu ejusmodi vasa onerat, implet. Lambertus Ardensis pag. 258 : *Oneratores etiam et Buttarii cum hoccis, et cespitiis cum cespitiis oblongis et mantellatis ad placitum magistrorum in*

pratis quibuscumque concisis et convulsis... operantur.

BUTELLA, **BOUTELLA**, **BOTELLA**, Lagena, nostris **Bouteille**, supra in **Buta**, et in Edicto Philippi Pulcri ann. 1302. apud Pithœum in Cons. Trec. [**Bouteilla**, apud D. de Lauriere. tom. 1. Ordin. Reg. Franc. pag. 364. num. 42.] Vide **Barillus**.

BUZA, Idem quod **Butta**, vox formata ex Gallico **Bouts**, vel **Bouz**. Willelmus Tyrius lib. 12. cap. 25 : *Modios et Buzas ad vinum, oleum, vel mel mensurandum : quæ Hugo de Plagon in versione Gallica Tyrii MS. hisce reddidit : Mines à mensurer bled, Bous à mesurer vin.* Perperam igitur Ludovicus de Cerdia **Buzam**, sacculum apud Tyrium interpretatur. Sunt autem **Bous**, seu **Bouts**, ut est apud Falcatum, proprie utres ex pellibus confecti, pice oblitis, in quibus vinum, alijsve liquor asservatur, deferturque, maxime per loca invia et montuosa, ubi curribus aditus non patet. In veteri Statuto pro Scacionaria Regi ann. 1261 : *le Barillier, et le Chartier des Bouts*, recensentur inter alios ejusd. Scacionariae Officiales. In alia membrana hæc habentur : *L'on n'achetera ne Bouts, ne Boucias, ne barils, sans le congé du Maistre d'Hostel.* Est igitur **Bouceau** dimittivum a **Bous**.

* *Nostris Bussart et Busse*, dolium. Lit. remiss. ann. 1455. in Reg. 191. Chartoph. reg. ch. 120 : *Le suppliant et Michelot s'en éderent en l'ostel de une femme, où ils estoient logiez, pour lui dire qu'elle leur gardast ung Bussart de vin, qu'ils faisoient venir pour fener, et le mist en sa maison.* Aliæ ann. 1482. in Reg. 207. ch. 159 : *Jehan le Tourneux, qui vouloit vendre une Busse de vin à Jehan Martin, etc.* Vide notas *Duchat ad Rabelais*. tom. 1. pag. 19. et 81.

BOUCELLUS dicitur in *Charta Episcopi Ambian*. ann. 1301 : *Communitas Tannatorum debet dare D. Episcopo, quando debet ire in exercitum Regis, duo paria Boucelorum de corio, quorum una pars teneat unum modium vini, reliqua vero 24. sestiers.* Ibidem Gallice redditur, *deux paires de Bouchiaus de cuir.* [**Bouchellus** alio in loco, quem videre est in voce *Sagimen*.] *Vetus Poeta Gallicus* MS :

Et emplent souvent leurs Bouchieus
De pain, de vin, de gras morciaux.

Le Roman d'Aubery MS :

Va, si m'apporte dou vin don grant tonnel,
A mon Seigneur en donrai plein Boucel.

[**Chartular. S. Vandregesili** tom. 1. pag. 242 : *Supplions humblement les Religieux Abbé et Convent de S. Vandrille. Comme autrefois lesdiz Religieux furent tenus de porter deux Botiaux ou barils plains de vin au jour, que le pannage de la forest de Brotonne est tenu et reçu en la paroisse de Vateville, lesquels Botiaux ou baris appartenient au Roy nostre Sire, et le vin qui dedans estoit, appartenait au Prevost dudit lieu de Vateville de son droit, et depuis naguères par composition faite avec vous, Messieurs, par lesdits Religieux, iceux Religieux ne soient plus tenus à porter lesdits Botiaux, ni en lieu d'iceux soient tenus de payer dix sols tournois... par quoi nous vous mandons que d'iceux Boteaux à vin vous tenez quittes et*

*paisibles lesdiz Religieux..... Donné à Paris..... l'an mil trois cent quatre-vingt et treize.] Hinc **Busar**, in *Consuetudine Lodonensi* cap. 5. art. 5 : *Et seront faits les vaisseaux à vin, comme pipes, Busars, et quarts, de bon bois, etc. Neque aliud sonat, nisi fallor, Buccellus, in Legibus Adelstani Regis Angl. apud Bromptonum cap. 8. A buzis et bucellis dicti Bouciers Officiales Scacionariae, quibus Buzzarum cura erat demandata. Statutum pro Hospitio Philippi Magni ann. 1317 : Devers le Commun aura 2. Bouciers, et mangeront à court.**

BOLAGIUM, Præstatio pro vino, quod in **Botis**, seu vasis vinariis distrahitur. [*Charta anni 1297. ex Archivo Piperacensis Abbatae : Botagium sive lesda vini.*] *Charta Communiæ Bituricensis* ann. 1281. et *Charta Philippi Pulcri Reg. Franc. ann. 1293. apud Chenutum in Hist. Bituricensi : Ab omni tolta, tollta, et Botagio, et culicitrarum exactione liberi erunt.* [* *Charta ann. 1150. ex Tabul. Major. monast. : Omnes consuetudines in burgo S. Martini de la valle, ... et Botagium hominum suorum, ubicumque... vinum suum reposuerint, vel mansioneerem aut refugium qualibet ex causa habuerint, ... concessit.*] *Charta Ricardi Regis Angl. ann. 1. regni, in Tabulario oppidi Dieppensis : Habeant libertatem et quietantiam de consuetudine et exactione halicum,... de melagio, de Botagio, et galinagio, etc.* *Charta Libertatum oppidi Carofoensis in Biturigibus ann. 1191 : Praepositus Carofo non mittet nec aliquis serviens ad aliquem, qui vendet vinum mercatum suum, ut ei de vinum tribuat Botagium.* Additum *Chartam Libertatum villæ Graciaco ann. 1246. apud Thomassarium* pag. 87. 155. [*Alteram Chartam Henrici VI. Regis Anglorum apud Kennetum Antiquit. Ambrosden. pag. 680. et ad calcem in Glossario.] Judicatum Parliamenti Candelosæ ann. 1276 : Visa quædam Charta Regia... deliberata fuit per judicium Abbatii et conventui S. Dionysii sassina Botagiæ in terra S. Medericus Parisiensis.* *Charta ann. 1330. in Hist. Turenensi apud Justellum* pag. 103 : *Percipiendi et exigendi pontonagia, pedagia, Botagia, dralhas, guidagia, etc.* Alia Guillelmi Episc. Carnot. ann. 1166. apud *Egid. Bry* in *Hist. Comit. Perticens.* : *Botagium et Cornesagium Vicecomitis est. Occurrerit non semel apud Doubletum in Hist. Sandionys. pag. 431. 432. 905. 907. Cujusmodi vero fuerit botagium pluribus docet Charta ann. 1553. pro prædio de Linieres in Biturigibus : Item ledit Seigneur a un autre droit, qui se nomme droit de Boutage, qui est dit general et universel sur tous les hommes et femmes, bourgeois et bourgeois de ladite terre et Baronnie, lesquels bourgeois et bourgeois doivent audit Seigneur pour ledit droit de Boutage, quand ils ou l'un d'eux vendent en gros ou en détail un tonneau ou poisson de vin, ou quand ils l'achetent pour le revendre et en faire leur profit, pour chacun d'iceux tonneaux tant grands que demy, cinq pintes de vin, mesure de Linieres, ou la somme pour chacune pinte au prix qu'il vaut en l'année en ladite ville de Linieres.* Additum *consuetudinem localem Castelli novi in Biturigib.* art. 4. *Accipitur etiam Botagium pro quavis præstatione, in Regesto temporalita-*

*tum, ex Camera Comput. Paris. f. 48. 49. [Hinc etiam vox Gallica **Boutillerie** pro præstatione frumentaria in *Declaratio temporalitatus Episcopatus Catalaun.* ann. 1383. apud D. Brussel de Usu feud. tom. 2. pag. 757 : *La Boutillerie du marchie, qui peut valoir pour an à crois et à descrois v. muis et demi de grain.*]*

* **BAUTAGIUM**, in *Præcepto Philippi Pulcri* tom. 1. Ordinat. Regum Franc. pag. 401. n. 28 : *Item, ordinamus quod pedagarii seu leudarii nova pedagia, **Butagia** seu leudas non exigit, seu levant in locis ubi non est consuetum.*

* **Baucagium** ibi legit *Cangius*. Vide in hac voce.

* **BOTTAGIUM**, apud *Thomassarium in Consuetudine Bituricæ* pag. 697 : *Ut nemo dolorum... Bottagium vini alicui reddat, nege aliquam quamlibet consuetudinem.*

* **BOUTELAGIUM**. *Archivum Abbatie Belli* loci : *Ego Rolandus de Dinanno Abbatiam fundavi de Ordine S. Augustini in loco qui dicitur Bellus locus, et dedi eidem Abbatie quidquid Canonici adipisci poterant in terra mea, liberum ab omni pedagio, constuma, panagio, **Boutelagio** et omni alia exactione.*

BUTAGIUM, in *Inscrip. Blesensi* : *Comes Stephanus et Adela Comitissa, suique hæredes perdonaverunt hominibus istius patriæ Butagium in perpetuum, etc.*

* **BUTELLAGIUM**. in *Charta anni 1086. ex Tabulario S. Florentii* : *Herveus Butellarius dedit Butellagium suum ville de Mezo voit Monachis.*

* **BITUCULATIO**, Eadem notione. *Lobinellus Hist. Britan.* tom. 2. pag. 132 : *Quod furni de Dolo, et molendinum **Hate**, et Bituculatio **Doli**, et prata, etc.*

BOTARUM CONSUE TU DO, in *Charta Philippi Aug. ann. 1185. pro oppido Ferriensi, apud Morinum : Consuetudinem Botarum reddent, qui eam reddere debent.* [*Charta ann. 1107. tom. 2. Hist. Meldeas. inter Instr. pag. 20 : Botas etiam quas ex consuetudine meorum antecessorum ab abbatis requirebam, illis remitti mus.*] *Tabular. Fisanense* fol. 85 : *Querela vertebarat inter Joannem de Brilleio, et Hugonem Eleemosynarium Fisanensem super quibusdam Botis, et aliis rebus, quas ab ipso Eleemosynario feodaliter exigebat.* Fol. 89 : *In nobis Domini pro bacone 5. sol. in vindemias pro Botis 5. sol. in Pascha pro sotularibus et colligis 4. sol.*

* **BOTE NOCTURNALIS**, s. sic dictæ quod majorum Festorum pervigilio solverentur. *Mabillon. Diplom. lib. 6. in Charta anni 1197. pag. 604 : Stephanus Dei gratia Noviom. Episcopus... notum facimus universis, quod cum inter dilectos nostros Abbatem et monachos S. Eligii Noviomensis et Johanne Bulg. Cantorum majoris Ecclesiae nostre super Botis Nocturnalibus querela diutias esset agitata... inter eos hoc modo composimus. Abbas eidem Cantori suisque successoribus in perpetuum singulis annis in tribus solemnitatibus, Pascha scilicet, Pentecast. in festo B. Eligii festivali, duos flatones ac duos simecellos solvere tenetur.*

* **BOTE MONIALES**. An *Modales*, hoc est unius modii? An *Moniales* dictæ quod vel a monachis, vel ad mensuram monacho-

rum propriam persolverentur? Archivum Montis S. Michaelis: *Thesaurario Dolensi monachi S. Michaelis assignaverunt unam minam frumenti in feodo Hervei de Monte Doli.* Item, *unas Botas Moniales recipiendas annuatim de manu monachi de Monte Doli in usus thesaurarie.*

BOTATUM VINUM, Gallis, *Qui sent le fust*, seu quod vas vinarium redolet; [* vel potius, *Vin bouté*, pro *Poussé*, vitiatum. Vide supra in *Boutare*.] *Charter Libertatum villæ des Ais*, in Biturigibus an 1301: *Banum autem meum habebo singulis annis per totum mensem Maii ad vina mea vendenda... ita tamen, quod non potero vendere Vinum fætidum vel Botatum.*

BUSSELLUS, BUSTELLUS, BISSELLUS, Moidius, Boisseau, mensura frumentaria: diminutivum ex *buz*, *buza* Lambertus Ardensis pag. 153: *Hic unum polkinum, vel Bussellum frumenti, hic duos vel plures... hahebat*. Fleta lib. 2. cap. 12. § 1: *Pondus 8. librarum frumenti faciunt Bussellum, de quibus 8. consistit commune quartarium.* [Occurrit passim in Instrumentis MSS.] Observat Spelmanus apud Anglos *Bussellum quatuor galones vini conficerere*. Vide Probat. Hist. Drocensis pag. 258. et Will. Thorn pag. 2105. *Charter Gallica in Monastico Angl. tom. 1. pag. 904: Un Bussel de farine d'avelne, et un Bussel de sel.* Apud Littletonem sect. 128. et 129. *Bushel* scribitur, ut et apud Matth. Paris: *Et mensuras tritici, quas Bushels dicimus.* Quo vocabulo hac notione etiamnum utuntur Angli.

BUSTELLUS. Chron. Andrense ann. 1214: *Terram 3. Bustellos frumenti reddentem, etc.* Occurrit ibi plures. [Charta Radulphi Comitis Clarimontensis ann. 1162. cap. 4. Tabularii Geometrici: *Ex meo proprio quotidie dabo vanum, Bustellum, juncturam, molendini molas, etc.*] In quibusdam Gallicis provinciis, *Boisteau*, pro *Boisseau*, dicitur. Vox efficta pariter a *Buttis*, dolium.

BISSELLUS. Notitia vetus in Probat. Hist. Sabaud. pag. 26: *Novem Bissellos fabarum censuales.*

¶ BUSCELLUS, in indice reddituum Monasterii Corbeiensis ex Archivis ejusdem: *Si Buscellus molendinorum perditus fuerit vel fractus aut falsus, alius fieri debet eorum nobis et Scabiniis juxta sextarium villæ, ita quod tredecim faciunt sextarium.*

BUSCHELLUS, in Charta Anglicæ laudata in voce *Cornigavel*.

¶ BISSETUS. Tabularium Cartusiæ de Bellolario: *Quadragesima octo Bissetos avenæ ad cumulum, bonæ et meabilis.*

BUSSELLATA TERRÆ, in libro Chirographorum Absiæ, fol. 167. 225. 288. [Litteræ Officialis Bituric. in Gallicum versa ann. 1583: *Une pièce de pré contenant demi Boisselle de terre ou environ. Codex MS. Coislinianus: Un cheval situé au village de Breteche contenant demi Boisselle de terre ou environ. Vide Boicelata et Librata.*

IMBOTARE, Vox Italica, *Vinum in buttim, seu lagenam, vel dolium immittere*, Gall. *Entonner*. Charta ann. 1338: *Ita quod licet cuiilibet habitanti et utenti seu qui utent ad ipsas Cassinas, ibi Imbotare, et gubernare, emere, vendere panem, vinum, et alia victualia ad minutulum.* Alia ann. 1360:

In libro pactorum, incantuum, introituum Communis Vercellarum, et specialiter Imbotatur vini civitatis,... secundum quæ vendi solet Imbotatur prædicta, reperitur, etc. Infra: Non compelli possunt ad solutionem dictæ Imbotatur vini de eorum vino.

BUTTORIUM, BUTITORIUM. Vide *Bata-torium*.

* **BUTTATIUM**, *Lagena major*, Ital. Bottaccio. Inquisit. ann. 1270. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 125: *Quod Punzilupus consuevit unum magnum panem et unum Buttatiū vini accipere: et comedebat cum aliquibus, et postea dicebat: .....* Ecce nos comedimus tam magnum panem, et Buttatiū vini. Vide in *Butta* 3.

* **BUTTERICUS**, *Vasis species, cantharus*. Charta ann. 1011. apud Murator. in Antiq. Estens. pag. 195: *Pro quibus a te pretium recipi, Butterico uno de auro in præfinito.* Vide *Butticus in Butta* 3.

* **BUTTIFREDUS**, *Propugnaculum, turris lignea*. Chron. Estense ad ann. 1307. apud Murator. tom. 15. Script. Ital. col. 359: *Dominus marchio..... videt totum navigium domini Bottixelle, scilicet..... unam maximam navem castellatam cum tribus magnis Buttifredis, cum duobus pontibus.* Vide *Belfredus*.

* **BUTTILGERIUS**. Vide supra in *Butta* 3.

* **BUTTUS**, *Caput, Gall Bout*. Charta ann. 1270. ex Tabul. S. Germ. Prat: *Decem solidos Paris. annui redditus seu census..... supra quadam domo, sita Parisius in Butto vici de l'Hirondelle. Brast, eadem acceptione, si tamen legedum non est Boust, in Lit. remiss. ann. 1416. ex Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 187: Ainsi que le suppliant entendoit à conduire son cheval limonier en tournant au Brast d'une rue, etc.* Vide infra *Butus* 3.

* **BUTUARIUM**, pro *Batuarium*, Molendinum, in quo panni, vel querne cortices, aliave id genus tunduntur. Codex redit. episc. Autiss. ann. circ. 1290. inter Probat. Hist. Autiss. pag. 74. col. 2: *Molendum et Butuarium circa xv. lib.* Vide supra *Bastitorum*.

* **BUTULUS**, *Umbo equini lupati*, Gall. Bossette. Arest. parlam. ann. 1304. in Lib. 1. ordinat. super artif. Paris. fol. 344. v°: *Declarantes quod licet dicti selarii sui officii ratione, ... non possint strigiles seu estrigos, Butulos, mordaria, capos seu clavos facere aut fabricare, etc.* Sed. leg. forte *Buculos*. Vide supra *Buccula* 1.

BUTUM, ex Gall. *Bout*, Finis, limes, terminus, in charta ann. 1146. apud Duchesn. in Probat. Hist. Castil. pag. 25. [in Chartulario S. Vandregesili tom. 2. pag. 135g. in Indice MS. Beneficiorum Ecclesiæ et Diœcesis Constantiensis fol. 55. v°. e Musæo D. de Cangé. Et in Charta anni 1304. ex Archivis Monasterii B. M. de Bono-Nuntio Rotomag. etc.] *Habouts*, in Consuet. Salæ Insulensis cap. des purges, art. 1. Vox videtur formata a *boton*, *botontinus*, etc. quæ quidem vocabula Agrimensoribus limitem sonant. Vide in *Bonna* 2. [** Ad hanc vocem *Butina* in leg. Ripuar. pertinere censem Graff. 1. 1.]

¶ Alli Butum derivant a Celtico *Bot* vel *Bod*, quod fundum, imam partem seu

extremam significat. Plinius lib. 3 cap. 16. de Pado fluvio loquens ait, *Ligurum lingua amnem ipsum Bodincum vocari, quod significet fundo carentem: cui argumento est opidum juxta Industria, vetusto nomine Bodincomagum, ubi præcipua altitudo incipit.* Etiamnum fundus a Germanis *Boden* et *Bodem*, ab Anglis *Bottom*, a Sueciis *Boten* appellatur. Vide *Valesium Notit. Gall. pag. 185. col. 2. et Menagium in Etymol. Gall.*

BUTTA TERRÆ, [s. *Agellus*, pro quo Gall. sæpe dicunt, *un bout de terre.*] *Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 453: De quatuor viginti selionibus et duodecim Lutis terræ et de grano unius acræ.* Tom. 3. pag. 49: *Quasdam Buttas Terræ, quas Hunyth vidua de Hope aliquando tenuit.* [Kennetus Antiquit. Ambrosden pag. 402: *Quatuor Butta, quæ continent unam acram.* Et pag. 344: *Sex Buttae terræ quæ jacent, etc.* *Madox Formul. Anglic. : Ego Robertus Roaut de Langelée dedi... S. Ecclesie S. Marie de Bordeslee... unam acram Butti subitus cheminum de Wardevic.*]

¶ **BUTTRIS**, Eadem notione. Antiquit. Ambrosden. pag. 136: *Viginti acras scilicet in Heslefurlung et Buttes apud Umberhlowesmer ad comprehendendum numerum viginti acraram.* Et pag. 187: *Quatuor seliones terra qui vocantur Buttes.* Ibidem pag. 534: *Similiter aliquando quatuor Buttes, aliquando quinque, aliquando sex, aliquando septem, aliquando octo faciant unam acram, videlicet secundum quantitatem earumdem in longitudine et latitudine.* *Buttis* igitur non est modus agri determinatus, sed modo minor modo major, quod belle congruit agellis, quos *Bouts de terre* appellamus.

ABBURARE, ABOTARE, TERMINARE, Gall. *Abotir*, et *Abouter*: vox Agrimensoribus nostris familiaris, cum agri limites designant. *Abbutare* enim dicunt, prædiorum fines, qua scilicet parte angustiores sunt, prædio alteri: latera vero nunquam aiunt *Abbutare*, sed agro proxime adjacere. Charta Henrici I. Regis Angliae, in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 96: *Aliud mesusagium jacet in eadem villa, ... et Abbutat super communem ripam.* Historia Fundat. Abbatia Norwicensis: *Quæ quidem venella Abbutat super communem viam.* Vide tom. 2. pag. 275.

ABOTARE, Eadem notione, in Charta 1263. in Tabul. Prioratus Belliloci in diœcesi Rotomagensi pag. 25: *Et Abotat ad keminum domini Regis.*

BUTTAR, pro *Abbutare*. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 389: *Unum croftum, ... quod Buttat super virgultum meum.* [Madox Formulare Anglic. pag. 106: *Buttantes versus austrum super quandam clausuram dicti Prioris.* Kennettus in Antiquit. Ambrosden. pag. 533: *Seliones Buttant totaliter in terram ipsius Prioris.* Occurrit iterum eadem pagina et sequenti, et alibi non semel] Vide *Origines linguae Italicae Octavii Ferrariae in hac voce.*

* **BUTUR**, *Butyrum, Germ. Butter.* Carmen anonymum inter Dissert. D. Le Beuf tom. 2. pag. 423:

Nam tibi Hadda prior nocte non amplius unum
In Traject mel, compulsiusque Buturque ministrat,
Ut pote non oleum nec vinum Fresia fundit.

* **Beurre**, *Vas butyrum, Gall. Pot à*

beurre, in Lit. remiss. ann. 1460. ex Reg. 192. Chartoph. reg. ch. 52 : *Le suppliant .... s'en entra dedans la cave; ..... et y print ..... ung Beurré pesant dix ou douze livres.*

¶ 1. **BUTUS.** Papias et Glossæ Isidori : *Butus, imbutus, ab imbuendo.*

¶ 2. **BUTUS,** Cupa. Vide in *Butta* 3.

* 3. **BUTUS,** Caput, extremum, Gall. Bout. Charta ann. 1422. inter Stat. colleg. de Marchia fol. 10 : *Domus sita Purisius in vico sine capite, sive sine Buto, vulgariter dicto d'Amboise prope plateam Mauberti. Testam. ann. 1433. ex Tabul. eccl. Massif. : Paramenta altaris de panno auri et de veluto rubeo circumcircu, cum armis nostris in quolibet Buto, in quibus sunt tres peciae. Hinc forte Bouylle, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1478. ex Reg. 206. Chartoph. reg. ch. 145 : Jehan Noel marinier demourant à la Bouylle du kuy de Rouen, etc.*

¶ 4. **BUTYRATUS,** Iltius butyro. Leibnitz Scriptor. Brunswic. tom. 1. pag. 308. ex Annalibus Corbeiens. : *MCLVIII. in villa nostra Herbam rusticus phreneticus duos bufones assutos et bene Butyros, ut deliciatum quid voravit sine noxa.*

¶ 5. **BÜTZ.** Vide *Bussa*.

* **BUVERIUM,** Modus agri, idem quod supra *Bovare* et *Bovarium* 1. Charta ann. 1308. in Reg. 40. Chartoph. reg. ch. 36 : *Octodecim Buveria et tria journalia terræ arabilis, etc. Eiusdem forsitan originis est vox Buvraige, Buverii nempe seu agri cultura, in Lit. remiss. ann. 1386. ex Reg. 129. ch. 217 : Comme le suppliant fust aux champs ..... où il menoit deux chevaux et doux herses; ..... ainsi qu'il faisoit son Buvraige survint à lui un homme, etc. Nisi merendam intelligas. Buverie vero compositionem sonat, in Charta majoris Rotomag. ann. 1360. ex Reg. 168. ch. 146 : *Avoit accoustumé à faire en la paroisse de S. Nigaise de Rouen plusieurs Buveries en plusieurs mestiers, etc. Vide Buverius.**

¶ 6. **BUVERIUS,** Modus agri, idem quod *Bovagium*. Lobinellus Hist. Paris. tom. 3 in Glossario : *Buverios terræ viginti. Vide Bovaria.*

¶ 7. **BUVETUM,** Eadem notione. Rymer. tom. 10. pag. 237. col. 2 : *Mansum unum et culturam, in qua sunt quinque Buveta terra cum adjacenti suis. Vide Bovata.*

¶ 8. **BUVINARE,** Sanguine inquinare mulieris menstrua. Gloss. Isid. Est pro *Bubinare*, ut apud Festum et Lucillum.

* **BUXA** vel *Buxus*. Idem videtur quod mox *Buxeria*, *Buxetum forte, seu silva buxis consita*. Charta ann. 1313. in Reg. 52. Chartoph. reg. ch. 207 : *Ascendendo ad quasdam ruppes elevatas, ubi sunt Buxæ sive Buxi.*

* **BUXAT.** Libert. Viennæ ann. 1361. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 432. art. 24 : *Durante ipso banno nemo debet vendere vinum, nisi Buxat et vinum corruptum. Ubi legendum opinor Botatum, vitiatum, quod nostri Vin bouté, pro Poussé, dicebant. Vide supra *Boutare* et *Botatum* *vinum in Butta* 3. *Buyat*, in iisd. Libert. ex Reg. 101. Chartoph. reg. ch. 118. sed corruptius, ni fallor.*

¶ 9. **BUXÆ,** *Calcei.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613. Vide *Baxæ*.

BUXERIA, *Buxetum forte, seu silva buxis consita, nostris Boissiere, Boessiere, Buijssiere et Bouchiere. Charta Henrici II. Regis Angl. tom. 2. Monast. Angl. pag. 100 : Et feodum, quod Fulco ... tenet in predicto manerio, excepta Buxeria. Infra : Et praecarias de ipsa Buxeria. Tabular. Nantoliense in Pictonibus ann. 1327 : Buxeria, garanna, vindenie, etc.*

* Charta ann. 1406. in Reg. feud. Picav. comitat. ex Cam. Comput. Paris fol. 88. r° : *Item Buxeriam de Podio Aynardi una cum quadam oscha dicta Buxerie contiguaens. Vide supra *Buxa*.*

* **BUXETUM,** *Buxidum, Præstationis species. Charta ann. 1053. in Tabul. S. Petri Carnot. : Monachis ibidem, Deo et Apostolo clavigero summo medietatem Buxeti, tam in silvis quam in agris cultis et incultis, concedo, medietatem quoque decimas Loronis quibus, quam in gaudio habebo. Alia eadem de re ibidem habet, Buxidum.*

BUXIS, *Buxida, Bossida, Bustula, etc. Pyxis, arcula, Gallis, Boiste : nam a Pyxis, voces Buxis, et Buxida, videntur formata. [Menagius eas derivat a Buxus, quod pyxides, inquit, saepius fuerint ex hoc ligno confectæ.]*

BUXIS. Paulus Diaconus in vita S. Gregorii Magni PP. cap. 19 : *Eosdem pannos consecratos... singulis singulatim Buxis imposuit. Petrus Damiani lib. 6. Epist. 21 : Dum Eucharistia reservata fuisset in Buxide. [** Vide Thietmar. Chron. lib. 8. cap. 7. et 8. ibique notat. ap. Pertz. vol. Script. 5. pag. 864. et 865.]*

BUXIDA. Rutherford Veronensis Episcopus in Synodica ad Presbyt. : *Super altare nihil ponatur, nisi Capsæ et Reliquiæ, aut forte quatuor Evangelia, et Buxida cum corpore Domini ad viaticum infirmis.*

BOSSIDA. Charta Joannis Archipiepi. Capuani ann. 1301. in Sanetuario Capuano : *Vas unum, quod dicitur Tabernaculum de argento, cum cascchia sua. Item Bossidam unum de ebure.*

BUXULA. Fulbertus Epist. 116 : *Et in Buxula tuae mentis hoc antidotum diligenter recondes. Adde libr. Miraculor. S. Valburg. lib. 3. cap. 1. Hinc nostris Bouzole, vel Boussole, pro pyxide magneticæ, cuius usus creber in navigatione.*

BUXTA. Synodus Atrebatis ann. 1125. tom. 13. Spicilegii Acheriani pag. 19 : *Particulatum pannos, super quibus sancta celebraverat, divisit, et singulis singulatim Buxitis imposuit, etc. Charta Heccardi Comitis Augustodun. ex Tabulario Persiacensi apud Perardum : Una Buxta eburnea, quæ non est sculpta. Infra : Odovivico donate illæ Buxte imparato. [Annal. Benedict. tom. 3. pag. 163 : Buxta argentea due seu aceræ due ad ferendum incensum, etc. Itinerarium litterariorum Martenii tom. 2. pag. 287. et 288. ex antiquo MS. S. Maximini Trevir. : Buxta tres cum scrinio dimidi cubiti elephantiini ossis plene reliquis authenticorum Sanctorum.]*

BUXTA, apud eumdem Perardum pag. 111. *Buxta, in Historia Monasterii sancti Nicolai Andegavens. pag. 53.*

BOSTA. Glossæ MSS. : *Pixis, Bosta.*

BUSTIA. Petr. Damiani lib. 4. Epist. ult. :

Sacras mandissimas Bustie reliquias induit. Infra : Sentis, quod intra Bustiam aliquid agitatur. Charta Petri II. Regis Aragon. : Mittantur nunc, ... qui portant Bustianum signo Vicarii.

BUSTULA. Charta Hugois Ducis Burgundie ann. 1077. pro Ecclesia Avolensis tom. 6. Spicilegii Acheriani : *Tabula eburnea una, Bustula eburnea 2. phylacteria aurea 22. etc. Et mos : Bustula eburnea 9. etc. Glaber Rodulfus lib. 5. cap. 1 : Due Bustulam vel pyxidem, in qua servabatur, (sacra Eucharistia) ut mos est, adtractare vellet. [Hist. MS. Becconis Monasterii, pag. 355. in Catalogo Reliquiarum et Archivo eiusdem : In duas Bustulis argenteis, de Reliquiis quæ retro sunt descriptæ, si sunt positæ. Occurrit apud Bollandistas tom. 6. Maii pag. 421. E. ubi de Translatione S. Augustini Cantuar. num. 33.]*

BUXTOLA. Odo Cluniacensis de Translat. sancti Mauri cap. 4 : *Quæ (reliquiæ)... in Buxtula lignea recondita fuerant. Quidam Codd. habent Buxtula, unde Brulius pyxidem conficit. Synodus Atrebatis ann. 1125 : Frnetis sigillis, et apertis Buxtulis, nihil aliud nisi pannos contemplantur. Vide Octavium Ferrarium in Origin. lignæ Italicae in voce Basso.*

* **BUXIVULSOR.** Arcule, thesauri dissipator. Vita S. Johannis Valent. Epis. apud Marten. Anecd. tom. 3. col. 169 : *Alli convicia ingerunt, Buxivulsorem, horum omnium exterminatorem, patrie subversorem appellant.*

* **BUXOLA.** Vide supra in *Bussola*.

* **BUXTUM,** pro *Bustum*, Sepulcrum. Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120 : *Buxtum, sepoure. Id est, sepulen. Vide Bustum 1 :*

BUXULA. Vide *Buxis*.

* **BUXUM,** Tabula ex buxo levigato confecta. Prudent. lib. 17. cap. Hyma. 9. tom. 3. Aug. pag. 23. col. 1 : *Busta crepsat certa, genis impacta crostis. Rubetque ab itu curva tumens pagina.*

* Eiusdem originis est vox Gallica *Bax*, pro calceorum forma, in Lit. remiss. ann. 1474. ex Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 1361 : *Le suppliant lui getta ung Bax ou palete à enformer souliers. Vide Baxus 1.*

1. **BUXUS,** Diptychum. Regula S. Pachomii ex versione S. Hieronymi cap. 37 : *Numerabuntque funiculos, quos per singulas hebdomadas torserunt, et eorum summam describent in Buxis. Vide Urs. [** Proprius in cod. reg. 7609 : *Buxus arbor est apodus. i. e. litteris apta. Ex Isidor. Orig. lib. 17. cap. 7. sect. 53. Locum respicit Issi. cap. 13. ¶ 8. Confer Boza.]**

* 2. **BUXUS,** *Tibiolæ.* Glossar. vet. et Cod. reg. 7641.

* **BUYAT.** Vide supra *Buxat*.

* **BUYRELLUS,** pro *Burellus*. Passi spissioris ac vilioris species, vulgo *Burra*. Testam. Ludov. comit. Valent. ann. 1345. ex Cod. reg. 6008 : *Volumus..... quod nostrum artahut sit conpertum uno panno de Buirello tantum. Vide in Birrus.*

* **BUYSALE,** Corporalium theca. Inventarium ann. 1342. ex Archivis S. Victoris Massil : *Item unum Buysale de tela linea.*

* **BUYSSA.** Charta Libert. Bellon. et Cod. MS. Biblioth. Coislin. : *Absolventes...*

ab omni carnagio, festagio, banno, qualibet Buysa vel Buysis. An Buysa idem est, quod Buza, Vas vinarium, ita ut hic accipiatur pro Botagio vel Consuetudine Botarum, de quibus in Butta. 3.

1. BUZA. Vas vinarium. Vide Butta 3.

2. BUZA, Navigii genus. Vide Bussa.

3. BUZA, Annonae species. Charta MS. Caroli Flandriae Comitis : *Et unam garbam de Buza. Vide Budia et Bulzel.*

1 BUZECARL. Vide Buscarla.

BUZECARLÆ, ab Ital. Buzecchia, Interanea, exta. Stat. datiar. Riper. cap. 25. fol. 16. v° : *Quod aliquis beccarius non debeat ullo modo tenere Buzecchas aliquas bestias super branchis vel viis extra stationes suas, nec ipsas Buzecchas in ipsis fontibus projicere. Vide supra Buelha.*

BUZERIUS, ex Gall. Boucher, Carnifex, lanio, in Constitut. Neapolitanis lib. 3. tit. 36.

1 BUZERCUS, In mari mersus, ab Armorico Beuzzi, Mergi. Acta S. Budoci MS : *Azenor angelico et beate, ut asserunt, cui devote inserviebat, virginis Brigidae ministerio cibata et consolata, filium in dolio peperit, quem Budocum multi, Buzecum ceteri, Euducum vero nonnulli, nec ab re quidem, vocaverunt : Budocum, cui mala gens invaderet, Buzecum, mari mersum; Euducum, bonum ducem eventu rerum interpretantes.*

BUZI, interpretatur despectus vel contemptus. Papias. Idem forte quod butia etc. de qua voce in Bausia. [Ab Hebraico *Buz* vel *Bouz*, Sprevit.]

* BUZIANI, Hæretici, ab autore Buzone sic dicti, Valdensium sectarii. Benzo episc. Albens. in Comment. de reb. Henr. III. imper. apud Ludewig. tom. 9. Reliq. Ms. pag. 372 : *Ab inferno prodierunt noviter hæretici Patarini, Buziani..... non curantes quid loquuntur, ut pote frenetici. Araldinus patiarum primitus edocuit, Buzo filius buziam consequenter vovuit.*

* BUZINA, pro Buccina, in Charta ann. 1223. ex Tabular. eccl. Massil.

1 BUZSECARLA. Vide Buscarla.

* BYBERIS. Testament. ann. 1317. ap. Guden. Cod. Dipl. vol. 3. pag. 786 : *Lego... pelliceam meam, dictam Byberin. Vide Beverina pellis in Bever.*

1 BYZEIUM. Vide in Bedum.

1 BYKERINGTAKEL. Vide Bundellus in Bundela.

1 BYMIXUS, dicitur de lucerna duplicitis ellychnii apud Muratorium tom. 3. pag. 204. pro quo Cangius noster in eodem exemplo legit Bimixus. Vide Myxa.

BYNGHEYS. Bracton lib. 4. tract. 1. cap. 38. § 1 : *Qualia sunt blada, prata, ligna, Byngheys, sicut ad boves.*

1 BYNOMIUS. Vide Binomius.

1 BYRDLYME, ab Anglico Bird, Avis, Saxonice, Pullus et Lime, Island. Lym, Dan. Lim, Gluten : est ergo Byrdlyme, juxta vim nominis Gluten seu viscus ad capiendas aves; Gall. glu. Kennettus Antiquit. Ambrosden. pag. 574 : *Et in duabus seris magnis II. den. et in una lib. de Byrdlyme empt. ibidem III. den.*

1 BYRETUM. Vide Birretum.

BYRGUS, pro Burgus, ex τύρης, ut quidam volunt. Charta Caroli Magni apud Meurissium in Episcopis Metensis. pag.

185 : *Nec homines eorum per mallos, Byrgos publicos, nec per audientias mallus deberet admallare. [** Leg. mallobergus.]*

1 BYRNAN, BYRNE. Vide post Brunea.

1 BYROTA, Vehiculum constans duabus rotis. Baldricus Dolensis Archiep. ut se ipse nominabat, in Itinerario MS. Abbatii et Monachis Fisanensibus dedicato : *Cum forte in itinere repperi Byrotum onerariam victualibus domini Abbatis refertam. Vide Birota.*

* BYRRUS. Vide in Birrus.

BYRSA, Corium, Búpsa. Rabanus Maurus Poëm. 29 :

*Cinxit eos volamine Byrasa,
Et decentissime, etc.*

Althelminus de Laude virg. v. 25 :

*Exia tortores bucolum deglubere Bysa
Mandant.*

BYRSUM. Miracula S. Adelardi Abbatis Corbeiensis cap. 5. Denique ipsum (corpus S. Adelardi)... in mundo pallio, postea in Byro cervino involverunt.

BYRSAGIUM, Hungarum Birsag, Multca judicialis, compositio publica, quæ fisco infertur. Decretum Sigismundi Regis Hungarie a. 1435 : *De Byrsagiis autem Comitum parochialium ad portionem judicariam pertinentibus, Camites Parochiales et judges, æquam inter se divisionem facere tenentur. Infra : Partes tamen litigantes, quandocunque voluerint, absque requisitione Judicis, et onere solutionis Byrsagiorum, liberam concordandi habeant facultatem. Occurrit ibi non semel. Vetus Constitutio de officio Comitis Palatini cap. 9. apud Goldastum tom. 3. Constitut. Imper. pag. 403 : Ceterum, si qui jure coram Comite Palatino in Byrsagiis, aut aliorum judiciorum oneribus convincantur, etc. A Bursa videtur manare, quod in Bursam publicam, seu in fiscum ejusmodi multea inferatur : unde Adagium : Bursa oculos claudit, dicit Byrzagium.*

BYRTHINSAK. In Regiam Majestat. lib. 3. cap. 16. inscribitur, de lege Byrthinsak, alias Burdingsak. Ubi Skenæus vocem effectam putat ex Burding, onus, et sak, saccus, q. d. onus cibi in sacco. Agitur ibi de surto vituli vel arietis, vel quantum quis supra dorsum suum poterit portare de cibo : de quo quidem surto curiam non tenendum esse statuitur. Burringsek hanc legem vocat etiam idem Skenæus.

1 BYRZAGIUM. Vide Byrsagium.

BYSSINÆ LUCERNÆ. Anastasius in S. Silvestro pag. 17 : *Ante corpus B. Laurentii Martyris argento clusam ipsius passionem, sigillis ornatum, cum Lucernæ Byssinis argenteis pensant, etc. f. bimixis.*

1 BYSSIS, vel BYSSES Noctis, f. Duæ noctis Vigiliæ, seu bina spatio secundum antiquam consuetudinem noctium dividendarum, a Latino Bis. Gesta Tancredi apud Marten. Anecdot. tom. 3. col. 174 : *His perterritus, ubi somnum evasi, jam simul certior factus sum et sollicitior, adhuc ambigens clamare facarem an palam : in hac cura totum transagi diem et Byssem noctis, et oratione et jejuniu vacans, postulansque a Deo vicem tertiam, si due ab eodem suis-*

sent.

1 BYSSUS DIRECTORIUS, Mappa ex byssso quæ super directorium seu abacum explicari solet. Charta ann. 1474. apud Miræum

tom. 2. pag. 1042. edit. 1723 : *Jusserunt ipsam petiam ligni de dicto vase extrahi, et super alba et munda sindone illincine ad hoc, super quodam Byssso Directorio extenso et explicata nude ponere fecerunt.*

* BYZA, Piscis genus. Tract. de Piscibus cap. 23. ex Cod. reg. 6838. C : *Quæ ἄπια a Graecis dicitur, Latino nomine caret. A nostris et Hispanis Byza, quasi Bysantia, ut opinor : amia eum Bysantia in pretio habebatur. Ab aliis Boniton vocabatur.*

* BYZANTIA, In ecclesia Autissiodorensi ita appellabatur annua quædam distributio, quæ fiebat in vigilia translationis S. Stephani ad Byzantium; unde vocis origo. Stat. capit. Autiss. inter Probat. Hist. Autiss. pag. 196. col. 1 : *Anno Domini 1461.... quia per depositionem antiquorum canonicorum ecclesie in capitulo existentium, compertum fuit quod Bizantia seu vacca varia antiquitas distribubatur singulis annis canoniciis et aliis eum lucratibus, hora majoris missæ vigilie translationis beati prothomartyris Stephani ad Byzantium..... Statuerunt et ordiuvaverunt, quod de cetero dicta distributio Bizantie lucrabatur hora praedicta. Alia ann. 1553. ibid. pag. 219. col. 2 : Qui comparuerit in missa, que celebratur in ecclesia in die S. Aniani, in vigilia translationis S. Stephani prothomartyris in mense Novembri, quæ dicitur Bizantia, percipit integrum distributionem illius S. Germanum singulis anais.*

BYZANTIUS, Nummus aureus ab Imp. Constantinopolitanis cuius Constantiopolis, quæ olim Byzantium, unde moneta nomen. Joan. de Garlandia in Synonymis :

Dregma Bisantius est, vel Aureus, atque Talentum.

Ugutio : *Bizantium olim dicta est Constantinopolis, unde Bizantius et Bizantius, et hinc adhuc moneta illius loci dicitur Bizeanteus et Bizantius. Joannes VIII. PP. Epist. 133. primus videtur hanc vocem usurpare : Et nostram iram habebit, et mille Byzantios palatio nostro componet. Baldricus Dolensis lib. 1. Hist. Hieros. : Direxerunt itaque legationem Constantinopolim, quæ vocabulo antiquiori Byzantium dicta fuit, unde et adhuc monetæ civitatis illius denarios, Byzantio vocamus. Wilhelm. Malmesbur. lib. 4. de Gestis Regum Angl. : Constantinopolis primum Byzantium dicta : formam antiqui vocabuli preferunt Imperiorum nummi, Byzantini vocati. Guntherus in Hist. Constantinopol. cap. 15. de Constantinopoli : Graeco nomine Byzantion vocabatur : unde et apud modernos nummi aurei, qui in illa formari conseruerant, a nomine ipsius urbis Byzantii appellantur. Perperam igitur Miræus, qui a Vesuntione Sequanorum metropoli, vulgo Bezanson, Byzantios dictos scripsit. Charta Henrici Imp. ann. 1075. pro Monasterio Hirsaugiensi apud Tritheimum : Ut unus aureus, quem Byzantium dicimus, singulis annis... persolvatur. Charta Henrici Imp. ann. 1107. in Metropoli Salisburgensi tom. 3. pag. 310 : Unus aureus, quem Byzantium dicimus. Philippus Mouskes in Philippo Aug. :*

*Fu sa raençons aramic,
Et de Besanç et d'Estrelins,
Et de Mansois et d'Angevins.*

Vide V. Cl. Jacob. Petutum post Pœnitentiale Theodori pag. 680.

BYZANTI, **BYZANTI**, apud Petrum Damiani lib. 5. Epist. 13. Tudebodus lib. 4. pag. 790. 793. et Ordericum Vitalem pag. 736. 740. 751. 760. 829. 830.

Visanti aurei, in Capitulari Radelchisi Princip. Beneventani cap. 20. et 27. et apud alias passim.

Auri optimi Bezantii, in Charta ann. 915 apud Ughellum tom. 1. pag. 853. 960. [** Ruodl. fr. 3. vers. 314:

Quorum vasorum rex unus denariorum
Replet Byzantes quos dicunt aurifascantes.]

¶ BISANTII, in nova Gall. Christ. tom. 4. col. 585: *Dedit ad mensam Canoniconum ecclesiam de Noirot, et medietatem molendini de Faanai, et quatuor Bisantios, pro quibus debet bursa centum solidos.* Instrum. ann. 1222. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. 1170: *Præterea volo et mando quod filius meus faciat ipsum militem, et det ei arnesium, et semper teneat eum, et dicti sexaginta Bisantii, quos lego, et quadraginta quos ei debo, non computentur ei in militia.*

* Charta ann. 1215. ex Chartul. Fiscan. fol. 46. v°: *Reddendo inde nobis duos Bisantios vel quatuordecim solidos annuatim. Modici valoris interdum suis ex eo colligi potest.*

* **BISANTUS**, in Necrolog. Ms. eccl. Meld. fol. 75. v°: *Robertus de Pommesson canonicus Meldensis, qui dedit ecclesiae beati Stephani sexaginta Bisantios ad emendos redditus.*

¶ BIXANTII, in Charta Guillelmi de To-ciaco Autissiodor. Episc. ann. 1178. in Chartul. Crisenon: *Cum eadem matrona prædictæ ecclesiae multa beneficia contulisset in vita sua, in exitu etiam suo quatervi-*

ginti Bixantios, et decem et octo marchas argenti ibidem in elemosyna dedit.

¶ BIZANTEI, et **BIZANTII**. Charta Hugo-nis Autissiodor. Episc. ann. 1150: *Inde habuit Bizantium unum. Doubletus in Anti-quit. San-dionys. pag. 726: Quatuor modo aureos tibi offero Bisantios. Bizantium auri boni et ponderis 3. denar. in Charta Adriani PP. ex Chartul. Compend. Occurrit præterea apud Madox Formul. Angl. pag. 190. et alibi non semel. Chron. Farfense apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 515: *Pœnam interpositus Bisanteorum aureorum mille si amplius quæstionem rememoraret.**

BYZANTII ALBI, seu argentei. Constitutiones Odonis Legati Apost. in Cypro ann. 1248. cap. 4: *Quibus etiam volumus, in Nicosiensi Ecclesia 40. et in uliis 25. Byzantios albos... exhiberi.* In Charta ann. 1399. in insula Cypro descripta, observo datos Conventu et Monasterio FF. Prædicatorum Nicosiæ, ubi humatus erat Hugo Princeps Galileæ, *Byzantios albos de Cypro mille*, pro anniversarii dicti Principis fundatione. Occurrunt etiam in Bulla Gregorii IX. apud Ughellum tom. 7. pag. 60. in Constitut. Joannis Archiepisc. Nicosiensis ann. 1321. cap. 8. etc.

BYZANTIUS DE PLATA, seu argenteus. Charta Bermundi de S. Martino nobilis Majoricensis ann. 1232: *qua Nunni San-cii vendit aliquot alquerias pro mille et quin-gentos Bisancios bonæ Platæ veteris Mirialmomemni quos omnes habuit et recepit. Vide Plata.*

BYZANTII MASSAMUTINI, in veteri Charta apud Ughellum tom. 3. pag. 486. Vide Marabotinus.

¶ BIZANTII MELECHINI, pro Mechlinien-ses, sic dicti quod Mechliniæ cudebantur. Charta pacis inter Leodienses duos Abba-

tes Everlinum S. Laurentii et Marsilium S. Aegidii de Monte-publico: *In eternum memoriale et testimonium reformato pacu dedit: pro remissione autem decima sue duas Bisantios Melechinos annuatim eidem eccl-sie S. Laurentii in perpetuum solvit.*

* Fucum fecit vocis similitudo: *ii quippe Bizantii, iidem sunt atque Saraceni. Vide præterea Molachinus.*

* **BISANCII ROMANITICI**, in Charta apud Pezium tom. 6. Anecd. part. 1. col. 339: *Septuaginta Bisancios Romanitos, usum marcam argenti et dimidium, etc.*

BYZANTII SARACENATI, **SARACENICI**, Num-miaurei Sultanorum Iconiensium, apud in-nocent. III. PP. lib. 16. Ep. 175. Gauer. Cancell. pag. 463. Will. Tyr. lib. 12. cap. 25. Vincent. Bellavenc. lib. 31. cap. 36. 201. Nangium in Vita S. Lud. pag. 336. Joinvillam etc. **Saracenati**, nude apud Is-cobum de Vitriaco lib. 3. pag. 1126. Sar-zeni, pag. 1125. Vide Dissertat. 20. ad Joinvillam, [et Tractatum Historicum Mo-netarum Francicarum D. le Blanc pag. 15; et seq. edit. 1692. ubi conjicit. hyssantu nomen non fuisse cuiusdam monete pec-uliaris proprium, sed potius omnium om-norum aureorum commune, ac proinde nullum illius fuisse valorem fixum, sed di-versum pro vario pondere. Verum auctor ipse consulendus est, et Menagius in Dictionario Etymol. Gallico ad vocem Besant.]

* **BISANTII SARRACONALLI**, iidem qui **Saracenati**. Charta ann. 1166. ex Tabul. Massil: *R. Dei gratia sanctissime Netaturis D. N. J. C. quæ est in Bethlem devotus episcopus, cum assensu et voluntate totius capituli recepimus de mutuo a communi Mussilie mille ccxj. Bisantios Saracona-las, etc.*